ACADEMIA ROMÂNĂ

INSTITUTUL DE LINGVISTICĂ „IORGU IORDAN – AL. ROSETTI"

micul dicționar academic

D-H

mda

univers enciclopedic

ACADEMIA ROMÂNĂ
INSTITUTUL DE LINGVISTICĂ „IORGU IORDAN – AL. ROSETTI"

micul dicționar academic

VOLUMUL II
LITERELE D–H

EDITURA UNIVERS ENCICLOPEDIC
BUCUREȘTI, 2002

MICUL DICȚIONAR ACADEMIC (MDA)
elaborat sub egida
ACADEMIEI ROMÂNE
PREȘEDINTE
Acad. **EUGEN SIMION**

DE CĂTRE **INSTITUTUL DE LINGVISTICĂ „IORGU IORDAN – AL. ROSETTI“**
DIN BUCUREȘTI AL **ACADEMIEI ROMÂNE**

DIRECTOR
Acad. **MARIUS SALA**

LUCRAREA A FOST ÎNCEPUTĂ SUB CONDUCEREA Acad. **ION COTEANU**

Redactori responsabili: Acad. **MARIUS SALA** și **ION DĂNĂILĂ**

Micul dicționar academic (MDA) a fost redactat și revizuit în cadrul Sectorului de lexicologie și lexicografie al Institutului de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti“ din București al Academiei Române, de următorul colectiv:

Redactori:

dr. Melania Bădic
Anca Boldea
dr. Monica Busuioc
Valentina Cărare
Ștefan Colceriu
Ion Dănăilă
Viorel Deliu
Anca Gherman
Liliana Hoinărescu
Mihaela Marin
dr. Cătălina Mărănduc
Nicoleta Mihai
Anabella-Gloria Niculescu-Gorpin
dr. Mihaela Popescu
dr. Carolina Popușoi
Claudia Silișteanu
dr. Doina Sparionoapte
Florin Sterian
Gabriela Stoica
Ariadna Ștefănescu
Oana Tittel
dr. Radu Trif
Florin Vasilescu
Violeta Vizireanu
Maria Zbarcea

Revizori:

Ion Dănăilă
Liliana Hoinărescu
dr. Cătălina Mărănduc
Nicoleta Mihai
dr. Mihaela Popescu
dr. Carolina Popușoi
dr. Radu Trif
Florin Vasilescu

Revizie finală:

Liliana Hoinărescu (litera F; litera D, porțiunea DRABINĂ–DZIDI)
dr. Cătălina Mărănduc (litera H; litera D, porțiunea D–DÂRZUIT)
Nicoleta Mihai (litera D, porțiunea DI–DJINN)
dr. Mihaela Popescu (litera D, porțiunea DE–DEM)
dr. Carolina Popușoi (litera D, porțiunea DESFETIT–DEZAMUȚIRE)
dr. Radu Trif (litera D, porțiunea DEMACHIA–DESFETIRE)
Florin Vasilescu (literele E, G; litera D, porțiunile DEZAMUȚIT–DEZVOLTAT, DO–DOZNICOS)

Coordonatorul volumului: Florin Vasilescu
Secretara volumului: Anca Boldea

Operatori date: Elena Dosan, Elena Daniela Ionescu, Dragoș Lixandru, Georgeta Mihaela Manole, Eliza Negoiță, Ionuț Nicolae, Cristina Surugiu, Teodora Tacu, Roxana Andreea Teodorescu

LISTA ABREVIERILOR FOLOSITE ÎN MICUL DICȚIONAR ACADEMIC (MDA)

NB Abrevierile cu **inițială majusculă** indică domenii iar cele **cursive** trimit la părți de vorbire. În interiorul parantezei explicative, prima abreviere începe cu majusculă, următoarele fiind scrise cu inițială minusculă. Abrevierile scrise cu majusculă în această listă, rămân chiar dacă nu ocupă primul loc în paranteza explicativă.

A

a.	anul
a	adjectiv
A și:	accentuat și
abr	abreviat, abreviere
abs	absolut
Ac	acuzativ
Acl	artă culinară
acp	adesea construit cu prepoziții
ad	adjectiv demonstrativ
ada	articol demonstrativ adjectival
adf	adjectiv demonstrativ feminin
adi	adesea ironic
adm	adjectiv demonstrativ masculin
Aer	aeronautică
af	adjectiv feminin
afi	adjectiv feminin invariabil
afp	adjectiv feminin plural
afpt	adjectiv feminin pluralia tantum
agm	anglicism
Agb	agrobiologie
Agc	agrochimie
Agg	agrogeologie
Agi	agrometeorologie
Agl	agrologie
Agn	agronomie
Agr	agricultură
Agt	agrotehnică
Aht	arhitectură
ai	adjectiv interogativ
ain	adjectiv invariabil
air	adjectiv interogativ-relativ
aî	adjectiv de întărire
alb	albaneză, albanez(ul)
Alg	algebră
Alh	alchimie
Alp	alpinism
am	adjectiv masculin
amer	engleza americană
amp	adjectiv masculin plural
ampt	adjectiv masculin pluralia tantum
an	adjectiv neutru
anh	adjectiv nehotărât
anhi	adjectiv nehotărât invariabil
Ant	antichitate
aor	aorist al lui „ “
ap.	apud
Apc	apicultură
apr	adjectiv pronominal
aps	adjectiv posesiv
ar	armeană, armenesc(ul)
ara	articol adjectival
ard	articol demonstrativ
are	adesea repetat
arg	argou, argotic
arf	argotic și familiar
arh	articol(ul) hotărât
Ari	artilerie
Arl	arheologie
arm	aromână, aromân(ul)
arn	articol nehotărât
arp	articol(ul) posesiv
art.	articol(ul), articole(le), articulat(ă)
Arte	artă, arte, artistic
arti	articol invariabil
Asb	astrobiologie

Asl astrologie
Asm americanism
asr astăzi rar
Asn astronautică
Ast astronomie
At: atestare(a)
Atm anatomie
Atp antropologie
aug augmentativ
aus austriac(ă), austriac(ul)
Aut autovehicule
av adverb(ul)
avi adverb interogativ
avnh adverb nehotărât
avng adverb negativ
avr adverb relativ
Avț aviație

B

Bac bacteriologie
Ban Banat
Bas Basarabia
Bbl bibliologie
bbm barbarism
Bch biochimie
Bfz biofizică
bg bulgară, bulgar(ul)
bgm bulgărism
Bib bibliografie
Bis termen bisericesc
Blg biologie
Bot botanică
Buc Bucovina

C

c conjuncție, conjuncția, conjuncții(le)
Car cartografie
cca circa
ccd construit cu dativul
ccr concretizat
cdp calchiat după
ceh cehă, ceh(ul)
cf confer
Chm chimie
Chr chirurgie
c. i. complementul indică ...
Cib cibernetică
Cig cinematografie
Cj conjunctiv prezent
Cmr comerț
Cnd condițional
Cng cinegetică
Cns construcții
C-o condițional-optativ prezent
Com comunicații, comunicare
Cor coregrafie
Cos cosmologie
Cot cosmonautică
Crl criminologie
Crm criminalistică
crp creație personală
Crș Crișana
csc cu sens colectiv
cscj cu schimbare de conjugare
Csg cosmografie
Csl consulting
Csm cosmetică
csn cu sens cantitativ
csnp cu sens neprecizat (probabil)
csp creație spontană
css cu schimbare de sufix
ct catalană, catalanul
Ctb contabilitate
ctc ca termen de comparație
ctm contaminare între „ “ și „ “
Cul artă culinară
cvni cuvânt internațional

D

d. despre
D dativ
dc denumire comercială
dep depreciativ
Dgt dogărit
d. Hr. după Hristos
Dlg dulgherit
Dob Dobrogea
dov de obicei la vocativ
Dpl diplomație
dr dacoromână, dacoromân(ul)
drr derivat regresiv
Drt drept

E

E: etimologie, etimologia
ebr ebraică, ebraic(ul)
ec element de compunere
Ech echitație
Ecl ecologie
Ecn economie

Ecp	economie politică
eg	engleză, englezesc(ul)
Elh	electrotehnică
Elt	electronică
Emb	embriologie
Ent	entomologie
Erg	ergonomie
Est	estetică
etc.	etcaetera
euf	eufemistic

F

f	feminin (după alte litere cursive care indică partea de vorbire
[f.a.]	fără an
fact	factitiv
fam	familiar
Far	farmacie
fasc.	fasciculă, fascicule(le)
fcr	formă coruptă
Fer	feroviar
fig	figurat(ă)
Fin	finanțe
Fit	fitopatologie
Fiz	fizică
fîr	franțuzism învechit și rar
Flt	filatelie
Flz	filozofie
fn	formă neaccentuată / forme neaccentuate
Fnl	fonologie
fo	formație onomatopeică
Fol	folclor
Fon	fonetică
For	fortificații
form	formație
Fot	fotografie
fr	franceză, francez(ul)
Frc	farmacologie
frî	franțuzism învechit
frm	franțuzism
frp	formulă de politețe
frr	franțuzism rar
fșa	folosit și absolut
Fzl	fiziologie
Fzn	fizică nucleară

G

G	genitiv
Gch	geochimie
G-D	genitiv-dativ
Gen	genetică
ger	germană, german(ul)
Gfz	geofizică
Ggf	geografie
Ghm	geohidrometrie
gîr	germanism învechit și rar
Glg	geologie
Gmf	geomorfologie
gmi	glumeț și ironic
gmî	germanism învechit
gms	germanism
gmr	germanism rar
Gmt	geometrie
gmț	glumeț
gr	greacă, grecescul
grc	grecism
grî	grecism învechit
Grm	gramatică
grr	grecism rar
Grz	gerunziu
Gth	geotehnică

H

h	harta
Hdr	hidrologie
Hid	hidrografie
hip	hipocoristic
Hld	heraldică
Hor	horticultură
Hpm	hipism
hpu	hiperurbanism

I

i	interjecție
i	invariabil (după alte litere cursive care indică partea de vorbire)
idș	idiș
Iht	ihtiologie
Im	imperfect
imp	impropriu
Imt	imperativ
In	infinitiv
Ind	industrie
Inf	informatică
Ing	inginerie
int	interogativ
Inț	industrie țărănească
inv	invariabil
ir	istroromână, istroromânesc(ul)
irn	ironic

Ist istorie
it italiană, italienesc(ul)
itî italienism învechit
itm italienism
itr italienism rar
iuz ieșit din uz

Î

îac în același compus
îacs în aceeași construcție
îacr în aceeași corelație cu „ “
îae în aceeași expresie
îaf în aceeași formă
îal în aceeași locuțiune / locuțiuni
îarg învechit și argotic
îas în aceeași sintagmă
îc în compusul
îcn în construcții negative
îcr în corelație cu ...
îcrî în construcții corelative cu el însuși
îcs în construcția „ “/ construcțiile „ “, „ “
îdt în dicționare(le) din trecut
îe în expresia
îf în forma „ “ / formele „ “, „ “
î. Hr. înainte de Hristos
îl în locuțiune(a), locuțiuni(le)
îla în locuțiunea adjectivală
îlav în locuțiunea adverbială
îlc în locuțiunea conjuncțională „ “ / locuțiunile conjuncționale „ “, „ “
îljv în locuțiunea adjectivală și adverbială „ “
îlpp în locuțiunea prepozițională „ “/ locuțiunile prepoziționale „ “, „ “
îls în locuțiunea substantivală „ “/ locuțiunile substantivale „ “, „ “
îlv în locuțiunea verbală „ “/ locuțiunile verbale „ “, „ “
înv învechit
îoc în opoziție cu ...
îrg învechit și regional
îs în sintagma / sintagmele
îvp învechit și popular
îvr învechit și rar

J

jap japoneză, japonezul
Jur științe juridice
Jrn jurnalism

L

la locuțiune adjectivală
lat latină, latinesc(ul)
lat. med. latina medie
lav locuțiune adverbială
lc locuțiune conjuncțională
Lin lingvistică
Lit literatură
liv livresc
lm latina medievală, latinesc(ul) medieval
Log logică
lp latina populară, latinesc(ul) popular
lpl la plural
lpp locuțiune prepozițională
ls locuțiune substantivală
lsg la singular
lt latina târzie
ltî latinism învechit
ltm latinism
ltr latinism rar
lv locuțiune verbală

M

m masculin (după alte litere cursive care indică partea de vorbire)
Mak marketing
Man management
Mar Maramureș
Mat matematică
Mcb microbiologie
Mdv medicină veterinară
Mec mecanică
Med medicină
Met meteorologie
mg maghiară, maghiar(ul)
mgm maghiarism
mgî maghiarism învechit
mgr mediogreacă, mediogrecescul
Mil termen militar
Min minerit
Mit mitologie
ml moștenit din latinescul
Mlg mineralogie
mlp moștenit din latina populară
Mol Moldova
Mor morărit
Mp mai mult ca perfect
mpl mai ales la plural
Mpp medicină populară
mr megleno-română, megleno-român(ul)

mrc	mai ales ironic
Mrn	marină
ms	manuscris
Msm	mass-media
mss	manuscrise
mtf	metaforic
Mtg	metalurgie
Mtp	mitologie populară
Mtr	metrologie
Mun	Muntenia
Muz	muzică

N

n	neatestat(ă)
n	neutru (după alte litere cursive care indică partea de vorbire)
na	numeral adverbial
Nav	navigație
nc	numeral cardinal
nct	necunoscut(ă)
ncv	numeral colectiv
nd	numeral distributiv
ned	nedefinit
neg	negativ
nf	numeral fracționar
ngr	neogreacă, neogrec(ul)
nm	numeral multiplicativ
no	numeral ordinal
nob	neobișnuit
np	nume propriu
nr.	număr(ul)
nrc	nerecomandabil
ns	nesigură
Num	numismatică

O

Olt	Oltenia
Opt	optică
Orn	ornitologie

P

p.	persoana
p	plural (după alte litere cursive care indică partea de vorbire)
p.	pagina, pagini(le)
P:	pronunțat
pad	prin apropiere de
Pal	paleontologie
pan	prin analogie
Par	participiu
Pat	patologie
pbl	probabil
Pc	perfect compus
pcf	prin confuzie
pcn	prin contaminare
Pct	pictură
pd	pronume demonstrativ
pdf	pronume demonstrativ feminin
Pdl	pedologie
pdm	pronume demonstrativ masculin
Ped	pedagogie
Pes	pescuit
pex	prin extensiune
pfm	popular și familiar
Pfs	perfect simplu
pgn	prin generalizare
Pgr	poligrafie
pin	pronume interogativ
pir	pronume interogativ relativ
pî	pronume de întărire
Pl:	plural
Plg	plugărie
pll	pluralul lui ...
Plu	plutărit
pm	prin metonimie
pmz	prin metateză
pn	poloneză, polonez(ul)
png	pronume negativ
pnh	pronume nehotărât
Pol	politică
Pom	pomicultură
pop	popular
por	portugheză, portughez(ul)
pp	prepoziție, prepoziția, prepoziții(le)
ppl	pronume personal de politețe
ppr	pronume personal
pps	pronume posesiv
prc	prin restricție
prcn	probabil contaminare între ...
pref	prefață
prl	pronume relativ
prli	pronume relativ invariabil
prt	peiorativ
prv	provensală, provensalul
Ps:	perfect simplu
Psa	psihanaliză
Psh	psihologie
Psr	păstorit

P și:	pronunțat și:
pvb	postverbal al lui ...
Pzi:	prezentul indicativ

R

r	la umărul indicației de pagină = recto
Rad	radio(difuziune)
reg	regional
Rel	religie
rep	repetat
Ret	retorică
rom	română, românescul
rrm	limba rromani
rs	rusă, rusesc(ul)
rsî	rusism învechit
rsm	rusism
rtr	retoromană

S

s	substantiv
s	singular (după alte litere cursive care indică partea de vorbire)
S și:	scris și:
sa	substantiv articulat
săs	săsească, săsesc(ul)
săsm	săsism
sbm	sârbism
scl	siciliană, sicilianul
Scm	scrimă
Scp	sculptură
sec.	secol(ul), secole(le)
Sem	semitică, semitic(ul)
sf	substantiv feminin
sf.	sfârșit(ul)
sfa	substantiv feminin articulat
sfi	substantiv feminin invariabil
sfm	substantiv feminin și masculin
sfn	substantiv feminin și neutru
sfp	substantiv feminin plural
sfpt	substantiv feminin pluralia tantum
sfs	substantiv feminin singular
sfsa	substantiv feminin singular articulat
sfst	substantiv feminin singularia tantum
sgp	singular refăcut după plural(ul)
si	substantiv invariabil
Si:	sinonim
Sil	silvicultură
sl	slavă, slav(ul)
slî	slavonism învechit
slm	slavonism
slv	slavonă, slavon(ul)
sm	substantiv masculin
sma	substantiv masculin articulat
smf	substantiv masculin și feminin
smi	substantiv masculin invariabil
smn	substantiv masculin și neutru
smnf	substantiv masculin, neutru și feminin
smp	substantiv masculin plural
smpt	substantiv masculin pluralia tantum
sms	substantiv masculin singular
smst	substantiv masculin singularia tantum
Smg	semasiologie
sn	substantiv neutru
sna	substantiv neutru articulat
snf	substantiv neutru și feminin
sni	substantiv neutru invariabil
snm	substantiv neutru și masculin
snp	substantiv neutru plural
snpt	substantiv neutru pluralia tantum
sns	substantiv neutru singular
snst	substantiv neutru singularia tantum
Soc	sociologie
sp	spaniolă, spaniol(ul)
sp	substantiv plural
spc	specializat
spm	spaniolism
Spt	sport
srb	sârbă, sârbesc(ul)
ss	substantiv singular
ssa	substantiv singular articulat
sst	(sens) suspect
Stl	stilistică
Sts	statistică
sv	slovenă, slovenul
svc	slovacă, slovac(ul)

Ș

șdp	și depreciativ
șfg	și la figurat
șhp	și hipocoristic
șîac	și în aceeași construcție
șîc	și în compusul „ " / compusele „ ", „ "
șîcs	și în construcția „ " / construcțiile „ ", „ "
șîe	și în expresia „ " / expresiile „ ", „ "
șîf	și în forma „ "
șîs	și în sintagma „ "
șlp	și la plural
șls	și la singular
Șnt	științele naturii
ș. u.	și următoarele

T

Tăb tăbăcărie
tc turcă, turcesc(ul)
tcî turcism învechit
tcm turcism
tcr turcism rar
Teg telegrafie
Teh tehnică
Tel telecomunicații
Tex textile
Thl tehnologie
Tip tipografie
Tlg teologie
Tlv televiziune
Top topografie
trp termen injurios pentru...
Trs Transilvania
trv trivial
Tsm turism
tt tătară, tătărescul

Ț

Țes țesătorie

U

ucm ucrainism
ucr ucraineană, ucrainean(ul)
udp urmat de determinări introduse prin prepozițiile: „", „"
Urb urbanistică

V

v la umărul indicației de pagină = verso
v verb(ul), verbe(le)
V: variantă, variante(le)
va verb absolut
var varietate(a)
Vc vocativ
vc verb copulativ
vcim verb copulativ impersonal
Ves vestimentație
vfr vechiul francez
vgr vechiul grec
vi verb intranzitiv
vi(a) verb intranzitiv (și absolut)
vif verb intranzitiv factitiv
viim verb intranzitiv, impersonal
Viit viitor
vim verb impersonal
vir verb intranzitiv, reflexiv
virp verb intranzitiv, reflexiv, pasiv
virt verb intranzitiv, reflexiv, tranzitiv
vit verb intranzitiv, tranzitiv
Vit viticultură
vit(a) verb intranzitiv, tranzitiv (și absolut)
vitr verb intranzitiv, tranzitiv, reflexiv
viu verb intranzitiv unipersonal
Vop vopsitorie
vp verb predicativ
vr verb reflexiv
vra verb reflexiv absolut
vri verb reflexiv, intranzitiv
vrim verb reflexiv, impersonal
vrp verb reflexiv, pasiv
vrr verb reflexiv, reciproc
vrt verb reflexiv, tranzitiv
vru verb reflexiv unipersonal
vsl vechea slavă, vechiul slav
vt verb tranzitiv
vt(a) verb tranzitiv (și absolut)
vtf verb tranzitiv factitiv
vtf(a) verb tranzitiv factitiv (și absolut)
vtfr verb tranzitiv, factitiv și reflexiv
vti verb tranzitiv, intranzitiv
vtir verb tranzitiv, intranzitiv, reflexiv
vtr verb tranzitiv, reflexiv
vtra verb tranzitiv, reflexiv absolut
vtrf verb tranzitiv, reflexiv factitiv
vtri verb tranzitiv, reflexiv, intranzitiv
vtrim verb tranzitiv și reflexiv impersonal
vtrp verb tranzitiv, reflexiv pasiv
vtrr verb tranzitiv, reflexiv reciproc
vtru verb tranzitiv, reflexiv și unipersonal
vu verb unipersonal
vz vezi
Vz exprimă asociația semantică

Z

zid zidărie
Zlg zoologie
Zth zootehnie

D

d *smi* [At: IST. L. ROM. I, 25] **1** A șasea literă a alfabetului limbii române. **2** Sunet corespunzător literei d (**1**). **3** Semn grafic corespunzător literei d (**1**). **4** Consoană ocluzivă dentală surdă.

da[1] [At: COSTINESCU / E: vsl **да**, bg да, aus, srb ***da***] **1** *av* (Îoc „nu", pop. „ba" de obicei în dialog) Exprimă răspunsul afirmativ la o întrebare, afirmație sau consimțământ *Ai înțeles ce ți-am spus? – Da.* **2** *av* (În dialog; adesea cu repetarea propoziției sau a unei părți din propoziție) Exprimă o afirmație întărită *Așa este? – Da, așa este.* **3** *av* Cu valoare de propoziție independentă, de obicei, în dialog, ca răspuns la o întrebare *Toți sunt aici? – Da.* **4** *av* Reia predicatul unei propoziții negative în propoziția pozitivă care urmează. **5** *av* (Îlav) **Ba ~** Exprimă un răspuns afirmativ la o întrebare (în formă) negativă. **6** *av* (Îe) **A zice** (sau **a spune**) **~** A face o afirmație. **7** *av* (Îae) A aproba. **8** *av* (Pex; îae) A confirma. **9** *av* (Îe) **Așa ~** Exprimă aprobarea, acordul în legătură cu modul de desfășurare a unei acțiuni. **10** *sn* Răspuns afirmativ. **11** *sn* (Pex) Afirmație.

da[2] *c* vz ***dar***[1]

da[3] [At: COD. VOR. 32^v/3 / V: (îvr) ***dă~, de~*** / Pzi: *dau*, 4 (reg) *darem* / Im: 1–4 *dădeam, dam*, (pop) *dedeam*, 6 (înv) *da* / Ps: 1 (îrg) *dedei*, (înv) *dediu, dedu*, (reg) *detei, didei*, 2 *dede, dete*, (înv) *deade, deate, dedi, diede*, 4 (reg) *deterăm*, 6 (îrg) *deteră*, (înv) *deaderă, deateră, dediră*, (reg) *dară* / Mp: 1 *dădusem, desem*, (reg) *dedesem, detesem*, 3 *dăduse, dase*, (înv) *dădeasă, dedease, didease, didese*, (reg) *dedese, detese, dedusă*, 4 *dăduse(ră)m, dasăm*, 6 (înv) *dideseră* / Cj: 3 (înv) *dee*, (reg) *să deie* / In: *dare* / Cnd: 3 *dare-ar* / E: ml ***dare***] **1** *vt* (Fșa; d. oameni; c. i. de obicei obiecte, bunuri etc.) A pune la îndemâna sau în mâna, brațele, gura etc. cuiva Si: *a încredința, a înmâna, a preda, a remite*, (înv) *a încrede, a porodosi, a tinde*. **2** *vt* (Prc; fșa) A oferi de mâncat sau de băut Si: (nrc) *a servi*. **3-4** *vtr* (Îlv) **A ~ gura** sau **(o) gură** ori **(o) guriță** (sau **gurița** ori **buzele**) (cuiva) sau **a(-și) ~ (o) sărutare** (ori **sărutări, săruturi** sau **sărutat**) A (se) săruta. **5** *vt* (Îlv) **A ~ țâță** sau **a ~ să sugă** A alăpta. **6** *vt* (Îe) **A(-i) ~** (cuiva) **papucii** A face pe cineva să plece. **7** *vt* (Îae) A părăsi pe cineva. **8** *vt* (Îlv) **A ~ o masă** A invita pe cineva la masă. **9** *vt* (Îe) **A ~ o petrecere** sau **un chef** A organiza o petrecere sau un chef (în cinstea cuiva sau a ceva). **10** *vt* (Fam; îe) **A ~ de băut** A oferi cuiva mâncare și băutură (plătind, de obicei, consumația la un local) pentru a sărbători ceva. **11** *vt* A oferi mai multora câte o parte dintr-un întreg. **12** *vt* (Pex) A distribui. **13** *vt* (Pex) A repartiza. **14-15** *vtrp* (Îvp; îe) **A (se) ~** (ceva) **în două** A (se) împărți în mod egal Si: *a (se) înjumătăți*. **16** *vt* (Adesea construit cu verbe la conjunctiv sau la infinitiv) A încredința cuiva îndeplinirea unei activități. **17** *vt* (Adesea construit cu verbe la conjunctiv sau la infinitiv) A încredința cuiva ceva spre realizare, întreținere sau prelucrare. **18** *vt* (Îe) **A ~** (ceva) **pe** (sau **în**, înv. **la**) **mâna** (cuiva) A încredința ceva (spre păstrare). **19** *vt* (Fig; îae) A lăsa ceva la dispoziția, la bunul plac, în voia cuiva. **20** *vt* (Îe) **A-i ~** (cuiva) **de lucru** (sau **de furcă**) A pricinui cuiva bătaie de cap. **21** *vt* (Îae) A pune pe cineva în (mare) încurcătură. **22** *vt* A face ca cineva să aibă, să beneficieze de ceva. **23** *vt* A preda ceva cuiva. **24** *vt* A face cuiva rost de ceva. **25** *vt* (Spc) A atribui cuiva un rol, o funcție, o demnitate etc. **26** *vt* A repartiza cuiva o sarcină spre executare. **27** *vt* (Îe) **A ~** (cuiva) **de lucru** A însărcina pe cineva cu o treabă. **28** *vt* (Îae) A-i găsi cuiva un loc de muncă. **29** *vt* (Îe) A cere cuiva un mare efort. **30** *vt* (Îe) **A ~ în folosință** sau **în funcțiune, în exploatare** A pune ceva la dispoziția cuiva. **31** *vt* (D. un magazin, o fabrică etc.; îae) A inaugura. **32** *vt* (Îlv) **A ~ creștere** (sau **educație**) A forma. **33** *vt* (Îal) A educa. **34** *vt* (Îe) **A ~ lecții** (sau **meditații**) A preda cuiva lecții particulare. **35** *vt* (Fam; fig; îe) **A ~ lecții** A spune cuiva ce sau cum să facă. **36** *vt* (Fam; fig; îe) **A ~ o lecție** (cuiva) A pedepsi pe cineva. **37** *vt* (Pop; îlv) **A ~ ocară** A ocărî. **38** *vt* (Îlv) **A ~ un impuls** A impulsiona. **39** *vt* (Înv; îlv) **A ~ (bună) învățătură** (sau **învățături**, rar, **învățăminte**) A învăța. **40** (Înv; îal) A sfătui. **41-42** *vt* (Îe) **A ~ (destulă** sau **puțină** ori **puțintică** sau **o deosebită** ori **o mediocră) atenție** sau **a nu ~ (nici o** ori **vreo) atenție** A (nu) acorda (mare) importanță, preocupare, interes, grijă unui lucru. **43-44** *vt* (Îae) A (nu) se ocupa de ceva. **45** *vt* (Îe) **A ~ iertare** (sau, înv, **iertăciune**) A ridica pedeapsa pentru păcatul, vina sau greșeala cuiva Si: *a ierta*. **46** *vt* (Îae) A scuza. **47-48** *vtr* (Îe) **A(-și) ~ întâlnire** (sau **rendez-vous**) A(-și) fixa o întâlnire. **49** *vt* (Îe) **A(-i) ~ legătura** A face (cuiva) legătura telefonică, prin satelit etc. **50** *vt* (Îe) **A(-i) ~** (cuiva) **cuvântul** A permite cuiva să vorbească într-o ședință, adunare etc. **51** *vt* (Îe) **A ~** (cuiva) **frâu liber** (sau, reg, **slobod**) A lăsa pe cineva să facă ce vrea. **52** *vt* (Îlv) **A ~ ocazia** sau **prilejul** A permite. **53** *vt* (Îe) **A-i ~** (cuiva) **revanșa** A permite cuiva să-și ia revanșa după o înfrângere. **54** *vt* (Îe) **A ~** (cuiva) **nas** (sau **obraz**) A îngădui cuiva prea multe. **55** *vt* (Îlv) **A ~ în arendă** A arenda. **56** *vt* (Îlv) **A ~ cu** (sau **în**) **chirie** A închiria. **57** *vt* (Îlv) **A ~ (cu) împrumut** A împrumuta. **58** *vt* (Îe) **A ~** (cuiva) **un număr de ani** A aprecia cu aproximație vârsta. **59** *vt* (Îae) A aprecia cu aproximație câți ani mai are cineva de trăit. **60** *vt* (Îlv) **A ~ în primire** A preda. **61** *vt* (Îal) A muri. **62** *vt* (Îvp) A restitui. **63** (Îe) **A ~ înapoi** (sau **îndărăt**) A înapoia. **64-65** *vtr* (Îe) **A(-și) ~ acordul** A fi de acord. **66** *vt* (Îlv) **A ~ ajutor** A acorda cuiva sprijin sau ajutor. **67** *vt* (Îlv) **A ~ povață** A povățui. **68** *vt* (Îlv) **A ~ sfatul** A sfătui. **69** *vt* (Îlv) **A ~ uitării** A uita. **70** *vt* (Îlv) **A ~ răgaz** A amâna. **71** *vt* (Îlv) **A ~ o explicație** A explica. **72** *vt* (Îlv) **A ~ startul** A începe. **73** (Îlv) **A ~ întâietate** sau **prioritate** A lăsa pe cineva să fie primul. **74** *vt* (Îlv) **A ~ voie** A lăsa. **75** *vt(a)* A face cuiva un dar Si: *a dărui* (**1**), *a oferi*, (îrg) *a prosfora*[2], (înv) *a prosforisi*. **76** *vt* **A ~ bacșiș, șpagă** A oferi o sumă necuvenită de bani chelnerilor, ospătarilor etc. **77** *vt* (Îlv) **A ~ mită** A mitui. **78** *vt* (Îlv) **A ~ viață** (sau **suflarea vieții**) A procrea. **79** *vt* (Fig; îal) A crea. **80** *vt* (Fig; îal) A făuri. **81** *vt* (Fig; îal) A însufleți. **82** *vt* (Fig; îal) A înviora. **83** *vt* (Îlv) **A ~ naștere** A naște. **84** *vt* (Fig; îal) A produce. **85** *vt* (Fig; îal) A determina. **86** *vr* (Îlv) **A-și ~ sfârșitul** (sau **duhul, obștescul sfârșit**) A muri. **87** *vr* (Îlv) **A-și ~ cuvântul** A promite. **88** *vt* (Îlv) **A ~ frumusețe** A înfrumuseța. **89** *vt* (Îlv) **A ~ pe piatră** A ascuți. **90** *vt* (Îlv) **A ~ găuri** A găuri. **91** *vt* (Îlv) **A ~ formă** A modela. **92** *vt* (Îlv) **A ~ la rindea** A netezi cu ajutorul rindelei. **93** *vt* (Reg; d. țesături; îlv) **A ~ în undă** A spăla. **94** *vt* (Reg; d. țesături; îal) A clăti. **95** *vt* (Îe) **A ~ o telegramă** A trimite o telegramă.

96 *vt* (Îlv) **A ~ un telefon** A telefona. 97 *vt* (Îe) **A ~ greș** A nu nimeri ținta. 98 *vt* (Îae) A eșua într-o acțiune, întreprindere etc. 99 *vi* (Reg; îe) **A-i ~** (cuiva) **greș** A găsi pe cineva vinovat. 100 *vt* (Îe) **A ~ însemnătate** A acorda atenție. 101 *vt* (Îlv) **A ~ foc** A aprinde. 102 *vt* (Îe) **A ~ bici** A lovi cu biciul. 103 *vt* (Fig; îae) A grăbi. 104 *vt* (Îe) **A ~ la mână** A pune ceva la dispoziția cuiva. 105 *vt* (Îae) A înmâna ceva cuiva. 106-107 *vtr* (Îe) **A (se) ~ o luptă, o bătălie** A (se) desfășura o luptă, o bătălie. 108 *vt* (Îe) **A ~ un spectacol** (sau **o reprezentație**) A prezenta un spectacol. 109 *vr* (Îe) **A se ~ în spectacol** A se face de râs. 110 *vt* (Îe) **A ~ un concert** A susține un concert. 111 *vt* (Fam; fig; îae) A face scandal, gălăgie. 112 *vt* (Îe) **A ~** (pe cineva) **dezertor** A face cunoscut, în mod oficial, că cineva este dezertor. 113 *vt* (Îlv) **A ~ gata** A termina. 114 *vt* (Îal) A lichida. 115 *vt* (Fig; îal) A impresiona puternic pe cineva. 116 *vt* (Fig; îal) A cuceri pe cineva. 117 *vt* A încredința pe cineva în seama, în grija, pe mâna cuiva. 118 *vt* (Îe) **A ~ în judecată** A chema pe cineva în fața instanțelor judecătorești. 119 *vt* A pune pe cineva la dispoziția cuiva. 120 *vt* (Îe) **A ~** (cuiva) **fata de soție** sau **de nevastă** ori **a ~** (pe cineva) **de bărbat** (sau **de soție**) A căsători pe cineva cu... 121-122 *vtr* (D. părinți; îe) **A(-și) ~ binecuvântarea** sau **consimțământul** A fi de acord cu o căsătorie. 123 *vt* (Îe) **A ~ bună ziua, bună seara** etc. sau **a ~ binețe** A saluta. 124 *vt* (În formule de salut) A ura. 125 *vt* (Îe) **A ~ onorul** A saluta unele autorități, unele evenimente deosebite (fapte de arme, evenimente memoriale etc.), prezentând arma sau sunând din goarnă. 126 *vt* (Construit cu substantive care indică însușiri morale) A insufla (forță, fermitate, avânt etc.) Si: *a îmbărbăta, a întări*. 127 *vt(a)* (Adesea la pasiv, subiectul, exprimat sau subînțeles, este divinitatea sau o ființă supranaturală) A permite ca un eveniment să aibă loc, să se producă într-un anumit fel sau ca cineva să aibă parte de..., să fie, să se manifeste într-un anumit fel Si: *a destina, a face, a hotărî, a meni, a orândui, a predestina, a rândui, a ursi*, (liv) *a rezerva*, (rar) *a predetermina, a preursi*, (pop) *a noroci, a soroci, a sorti[1]*, (înv) *a hărăzi, a tocmi*. 128-129 *vta* (Îljv) **Cum** (sau **din ce**) **dă Dumnezeu** Sărăcăcios. 130 *vta* (Pop; îe) **(Ș-apoi) dă Doamne (bine)** Se spune despre ceva (mai ales despre un ospăț, un chef) extraordinar. 131 *vt* (Reg; îlav) **Ce-o** (sau **cum** o) **~ târgul și norocul** Cum se va nimeri. 132 *vt* (Îlav) **(Bine că) a dat Dumnezeu** În sfârșit! 133 *vrim* (Asr; îf negativă) A se pomeni. 134 *vt(a)* (Îvp; c.i. bunuri) A vinde. 135 *vt(a)* A achita o obligație materială Si: *a plăti*. 136 *vt(a)* A oferi bani cuiva pentru a obține ceva Si: *a plăti*. 137 *vt(a)* A oferi ca plată. 138 *vt(a)* A propune ca preț. 139 *vt* (Îlv) **A ~ bir cu fugitii** A dispărea. 140 *vt* (Îal) A fugi într-un mod laș. 141 *vt* (Fig; îlv) **A ~ ortu' popii** sau **a ~ pielea popii** A muri. 142 *vt* (Mai ales cu determinări introduse prin prepozițiile „pe", „pentru", „în schimb" etc.) A înlocui cu altcineva sau cu altceva (de aceeași natură, de aceeași valoare, necesar) Si: *a schimba*. 143 *vt* (Mai ales cu determinări introduse prin prepozițiile „pe", „pentru", „în schimb") A ceda pentru a primi în loc altceva (de aceeași naură, de aceeași valoare, necesar etc.) Si: *a schimba*. 144 *vr* (Fam; îe) **A nu se ~ pe cineva** A se considera superior cuiva. 145 *vt* (Fam; îe) **A nu ~** (pe cineva) **pe** (sau **pentru**) **altul** A prețui mai mult pe unul decât pe altul. 146 *vr* (Fam; îe) **A nu se ~ pentru mult** A se prețui mult. 147 *vt* (Reg; îe) **A ~ toate pe una** A rămâne cu o singură alternativă. 148 *vt* A renunța la ceva de preț. 149 *vt* (Pex) A sacrifica. 150 *vr* (Îe) **A-și ~ viața, sângele** A muri din devotament pentru cineva sau ceva. 151 *vt* (Înv; îlv) **A ~ jertfă** A jertfi. 152 *vr* (Îe) **Îmi ~u capul** Se spune de către cineva pentru a-și arăta deplina certitutine asupra unui lucru. 153-154 *vtr* (Îvp) A (se) așeza (într-un anumit loc, într-o anumită poziție, într-un anumit mod). 155-156 *vtr* (Îe) **A (se) ~ la** (sau **într-o**) **parte** A (se) îndepărta. 157 *vt* (Îe) **A ~ ușa, poarta** etc. **de perete** A împinge în lături. 158 *vt* (Îae) A deschide larg ușa, poarta etc. 159 *vr* (Îe) **A se ~ peste cap** A se rostogoli. 160 *vt* (Îe) **A ~** (ceva) **peste cap** A lucra superficial. 161 *vt* (Îae) A distruge. 162 *vr* (Reg; îlv) **A se ~ la culcare** A se culca. 163 *vt* (Rar) A petrece ochelarii, părul etc. după ureche. 164 *vi* (D. ferestre, uși, încăperi etc.; urmat de determinări locale introduse prin prepozițiile „în", „spre", „asupra", „pe", rar, „înspre") A fi orientat spre... 165 *vi* (D. ferestre, uși, încăperi etc.; urmat de determinări locale introduse prin prepozițiile „în", „spre", „asupra", „pe", rar, „înspre") A comunica cu... 166 *vi* (D. terenuri) A se întinde până la... 167 *vi* (D. lumină) A cădea într-o direcție. 168 *vt* (Cu determinări introduse prin prepoziția „cu") A acoperi cu un strat de substanță, de vopsea, de metal Si: *a spoi, a unge, a vopsi*. 169-170 *vtr* (D. oameni) A (se) unge cu un strat de cremă, pudră, ruj etc. 171 *vt* (Pex; cu determinări introduse prin prepoziția „cu") A stropi. 172 *vt* (Îlv) **A ~ piper** A pipera. 173 *vt* (Îlv) **A ~ sare** A săra. 174 *vt* (Îlv) **A ~ cu poleială** A polei[1]. 175-176 *vtr* (Îlv) **A (se) ~ cu săpun** A (se) săpuni. 177 *vt* (C. i. substanțe) A întinde pe ceva. 178 *vt* A schimba poziția, locul etc. 179 *vt* (Pex) A împinge. 180 *vt* (C. i. oameni) A pune în anumite circumstanțe. 181 *vt* (C. i. oameni) A supune unei activități sau acțiuni (organizate). 182 *vt* (C. i. oameni) A încredința cuiva în vederea unui scop. 183 *vt* (Îe) **A ~** (pe cineva) **la școală** (**sau la învățătură**) A înscrie pe cineva la școală. 184 *vr* (Îrg; îlv) **A-și ~ moarte** sau **a se ~ morții** A se sinucide. 185 *vt* (Înv; îlv) **A ~ moarte cuiva** A omorî pe cineva. 186-187 *vtr* (Înv; îlv) **A (se) ~ vinovat** A (se) învinovăți. 188 *vi* (Fam; îlv) **A ~ de cap** (la ceva) A rezolva. 189 *vt* (Înv; cu determinarea „prin târg"; c. i. răufăcători) A duce cu forța (sub pază), spre a fi expus privirilor oamenilor, în semn de pedeapsă. 190 *vt* (Pop; c. i. vite, mai ales oi) A mâna[1]. 191 *vt* (Îvr) A trimite. 192 *vt* (Îvr) A amâna. 193 *vt* (Înv) A impune. 194 *vr* (Pop) A ceda. 195 *vr* (Pop) A se opune. 196 *vr* (Pop) A se lăsa. 197 *vr* (Îe) **A nu se ~ cu una cu două** A nu renunța ușor. 198 *vt* (Îvr) A admite. 199-200 *vtr* (Îvp; d. armate, cetăți, comandanți, persoane urmărite) A (se) preda. 201 *vr* (D. femei; construit cu dativul) A avea, de bunăvoie, relații sexuale cu cineva Si: *a se dărui*. 202 *vr* (Pop; d. animale) A se împerechea. 203-204 *vri* (D. oameni; construit cu dativul sau cu prepozițiile „la", înv, „spre", „între") A se lăsa atras, cuprins, copleșit de... 205-206 *vri* (Prc; d. oameni; construit cu dativul sau cu prepozițiile „la", înv, „spre", „întru") A lua un obicei rău Si: (pop) *a se nărăvi*. 207-208 *vr*, rar, *vi* (Îvp) A trece în altă tabără, grupă etc. 209-210 *vtr* (Îe) **A (se) ~ pe (sau la) brazdă** A (se) acomoda. 211-212 *vtr* (Îae) A (se) îndrepta. 213 *vt* (Înv) A traduce. 214 *vt* (C. i., în special, știri, informații, explicații) A aduce la cunoștință Si: *a anunța*, (rar) *a înfățișa*. 215 *vt* (Îe) **A ~ la ziar** A publica ceva în ziar. 216 *vt* (Îae) A trimite ceva spre publicare. 217 *vt* (Îe) **A ~ la televizor** A difuza ceva la televizor. 218 *vt* (Îlv) **A ~ la lumină** (sau **la iveală**) A descoperi. 219 *vt* (Îal) A arăta. 220 *vt* (Îal) A publica o scriere. 221 *vt* (Îe) **A ~ în vileag** A face publică o afacere, o acțiune etc. (necurată). 222 *vt* (Îe) **A ~ (un) exemplu** A explica ceva printr-un exemplu. 223 *vt* (Fig; îae) A se purta astfel încât să constituie un model de urmat. 224 *vr* (Îe) **A-și ~ cu părerea** A-și spune părerea Si: *a considera, a crede, a opina*. 225 *vr* (Îlv) **A-și ~ cu presupusul** A presupune. 226 *vt* (Îlv) **A ~ dovadă de...** A dovedi. 227 *vt* (Îal) A manifesta. 228 *vt* (Îe) **A ~ un avertisment** A avertiza. 229 *vt* (Îlv) **A ~ răspuns** A răspunde. 230 *vt* (Îlv) **A ~ raportul** A raporta. 231 *vt* (Îlv) **A ~ ordin** A ordona. 232 *vt* (Îlv) **A ~ o comandă** A comanda o anumită marfă. 233 *vi* (Îe) **A ~** (cuiva) **în cărți** (sau **cu cărțile**), **în bobi** (sau **cu bobii**), **cu norocul, cu ghiocul** etc. A prevesti viitorul cu ajutorul cărților de joc, al bobilor etc. 234 *vi* (Reg; îe) **A ~ să cunoască** A lăsa să se înțeleagă. 235 *vt* (Îe) **A-și ~ în petic** A-și arăta anumite cusururi. 236 *vi* (Îe) **A ~ seamă** (sau **socoteală**) A răspunde de ceva. 237 *vr* (Îe) **A-și ~ seama** A se lămuri. 238 *vr* (Îal) A înțelege. 239 *vt* (Îe) **A ~ sfară** sau **sfoară în țară** ori **a ~ de veste** A răspândi o veste. 240 *vt* (Îe) **A ~ de știre** A face cunoscut un lucru. 241 *vt* (Mai ales în limbajul bisericesc) A aduce laudă, mulțumire etc. 242 *vr* (De obicei urmat de determinări introduse prin prepozițiile „de", „drept") A vrea să fie considerat, să treacă în loc de..., în calitate de... 243 *vr* (Îe) **A-și ~ aere** sau **a se ~ mare, a-și ~ importanță** A lua o atitudine de superioritate Si: *a se fâli, a se îngâmfa*. 244 *vr* (Olt) A se destăinui. 245 *vi* (D. fenomene, stări, etape etc.) A începe să se arate Si: *a se declanșa, a se ivi, a izbucni, a se porni*. 246 *vi* (Pop; îe) **A ~ peste** (cineva) A se ivi pe neașteptate asupra cuiva. 247 *vt* (Îe) **A-i ~ cuiva lacrimile** A i se umezi cuiva ochii de lacrimi. 248 *vt* (Pex; îae) A începe să plângă. 249 *vt* (Îe) **A-i ~ cuiva sângele** A începe să sângereze. 250-251 *vtr* (Îe) **A(-și) ~ inima sau duhul (din cineva)** Se spune despre cineva care se sufocă din cauza efortului.

252 *vi* (Pop; d. vreme, fenomene, acțiuni în desfășurare) A trece. **253** *vi* (Pop; d. vreme, fenomene, acțiuni în desfășurare) A intra într-o nouă fază. **254** *vr* (Pop; cu valoare de semiauxiliar; construit cu verbe la infinitiv) A se apuca de... **255** *vi* (Îe) **A ~ în clocot** (sau în **undă**) A începe să fiarbă Si: *a clocoti*. **256** *vi* (Îe) **A ~ în floare** A înflori. **257** *vi* (Îe) **A ~ în mugur** A înmuguri. **258** *vi* (D. cereale; îlv) **A ~ în spic** A începe să facă spice. **259** *vi* (Îe) **A ~ în copt** (sau **în pârg**) A începe să se coacă. **260** *vi* (Îlv) **A ~ în rod** A rodi. **261-262** *vt* (Îe) **A ~ roade** sau **rezultate** A produce efectul dorit. **263-264** *vir* (Îvp; îe) **A (se) ~ în vorbă cu cineva** A începe o discuție. **265** *vi* (Cu valoare de semiauxiliar; construit cu verbe la subjonctiv) A fi pe punctul de a... **266** *vi* (Cu valoare de semiauxiliar; construit cu verbe la subjonctiv; pex) A încerca. **267** *vi* (Fam; adesea repetat sau construit cu dativul etic) A continua o acțiune. **268** *vi* (Fam; adesea repetat sau construit cu dativul etic) A nu se mai opri. **269** *vi* (Îe) **A ~ cu paharul** A bea mult. **270** *vi* (Fam; îe) **Dă-i (înainte) cu...** Se spune pentru a arăta o succesiune de acțiuni. **271** *vi* (Rar; cu valoare de interjecție) Haide! **272** *vt* (D. oameni sau colectivități; c. i. bunuri materiale) A realiza prin muncă. **273** *vt* (Prc; d. oameni sau colectivități; c. i. bunuri materiale) A produce. **274** *vt* (Fig; fam; îe) **A ~ găuri** (sau **o gaură**) A fura. **275** *vt* (C. i. venituri, câștiguri) A aduce prin tranzacții. **276** *vt* A furniza. **277** *vt* (D. oameni; c. i. scrieri, concepții) A realiza prin mijloace intelectuale (concepând, redactând). **278** *vt* (C. i. legi, documente etc.) A elabora și a face cunoscut Si: *a emite*. **279** *vt* (D. candidați, elevi etc.; c. i. concursuri, teze de licență, de doctorat etc.) A-și prezenta cunoștințele în scris sau oral, în cadru organizat, pentru a obține un titlu, o promovare etc. Si: *a susține*. **280** *vt* (Îe) **A ~ (un) examen** A susține (un) examen. **281** *vt* (Fig; îae) A trece cu succes printr-o încercare. **282** *vt* A fi pricina, cauza, mobilul a ceva Si: *a cauza, a ocaziona, a pricinui, a prilejui, a produce, a provoca*, (rar) *a prileji*, (înv) *a pricini*. **283** *vi* (Pop) A vrăji. **284** *vi* (Pop) A dezlega **de farmece**. **285** *vt* (D. sol) A dezvolta. **286** *vi* (D. plante, animale) A produce printr-un proces fiziologic. **287** *vt* (Îlv) **A ~ un chiot, strigăt** etc. A scoate un sunet, țipăt etc. **288** *vi* (Înv; îlv) **A ~ cu blesteme** A blestema. **289** *vt* (Pop; îe) **A ~ dintr-însul** (sau **dintr-însa**) **o vorbă** (ori **niște vorbe**) Se spune pentru a arăta admirația față de înțelepciunea sau măiestria vorbitorului. **290** *vt* (Pan; c. i. mirosuri, raze etc.) A trimite în spațiul înconjurător Si: *a degaja, a emana*. **291** *vi* (Îvp; mai ales cu determinări care indică instrumente muzicale, introduse prin prepoziția „în") A suna. **292** *vi* (Urmat de determinări introduse prin prepozițiile „din" sau „cu") A face o mișcare (repetată, ritmică) conștientă sau reflexă. **293** *vi* (Îlv) **A ~ din mâini** A gesticula. **294-295** *vi* (Îe) **A ~ din cap (afirmativ** sau **negativ)** A confirma sau a infirma cele spuse anterior. **296** *vi* (Îe) **A ~ din umeri** A ridica din umeri în semn de neștiință, nedumerire, nepăsare etc. **297** *vi* (Îe) **A ~ din gură** A vorbi mult. **298** *vr* (Pop; cu determinările „în leagăn", „în scrânciob") A se legăna. **299** *vt* (Îe) **A ~ pe gât** sau **peste cap, pe spate** A bea lacom, dintr-o dată, în cantități mari (băuturi alcoolice). **300** *vt* A aplica cuiva cu putere lovituri cu mâna, piciorul etc. sau cu orice alt fel de obiect Si: *a bate, a izbi, a lovi, a trage*. **301** *vt* (Îlv) **A ~ brânci** A îmbrânci. **302** *vi* (Îlv) **A ~ în** (sau **din) palme** A aplauda. **303-304** *vti* (D. două sau mai multe persoane; îe) **A-și ~ coate** sau **cu cotul** A (se) lovi cu cotul pentru a-și atrage atenția asupra unui lucru sau a unei persoane. **305** *vi* (Îe) **A(-i) ~** (cuiva) **peste nas** A pune pe cineva la locul lui printr-o vorbă usturătoare. **306** *vi* (Îe) **A-i ~ cu piciorul** (cuiva sau la ceva) A respinge pe cineva sau ceva. **307** *vi* (Îae) A scăpa o ocazie favorabilă. **308** *vt* (Fam; îe) **A ~ lovitura** (sau, rar, **lovituri**) A reuși într-o acțiune, obținând un succes (important și neașteptat). **309** *vi* (Urmat de nume de instrumente introduse prin prepozițiile „cu", rar, „din", care indică acțiunea) A executa ceva lovind repetat, ritmic, cu ceva sau frecând cu ceva. **310** *vi* (Îlv) **A ~ la piatră** (sau **pe amnar**) A ascuți. **311** *vi* (Îe) **A ~ din vâsle** A vâsli. **312** *vi* A veni în contact. **313** *vi* A se lovi (atinge) de... **314** *vt* A freca (izbind). **315-316** *vir* (Urmat de determinări care indică direcția, locul sau modul) A se deplasa dintr-un loc în altul Si: *a merge*. **317-318** *vir* (Urmat de determinări care indică direcția, locul sau modul) A se pune în mișcare, părăsind ceva sau pe cineva, pentru a ajunge undeva Si: *a se duce, a merge, a pleca, a porni*. **319-320** *vir* (Îlv) **A (se) ~ de-a rostogolul** (sau **de-a rostogoala**) A (se) rostogoli. **321-322** *vir* (Îe) **A (se) ~ la fund** (sau **a ~ în fund**) A (se) scufunda. **323** *vr* (Fig; îae) A dispărea din societate Si: *a se ascunde, a se retrage*. **324** *vt* (Înv; îe) **A ~** (cuiva) **goană** A goni pe cineva. **325** (Înv; îae) A prigoni. **326** *vr* (Îe) **A se ~ în lături (de la...)** A căuta să scape (de ceva nedorit). **327** *vi* (Pop; îe) **A ~ de-a dreptul** A merge direct la țintă. **328** *vi* (Pop; îe) **A ~ pe ici, pe colo** (sau **încolo, încoace**, ori **pe dincolo** sau **la deal, la vale**) A căuta (febril) o rezolvare. **329** *vi* (Pop; îae) A încerca mai multe alternative. **330-331** *vit* (Reg; îe) **A nu ști încotro să dea** (sau **s-o deie**) A nu ști ce să mai facă. **332** *vi* (Reg; îe) **În ce ape se dă** În ce ape se scaldă. **333** *vt* (Îe) **A o ~ pe...** A o schimba. **334** *vt* (Fam; îe) **A ~ o raită** A trece în grabă, (într-o recunoaștere sau verificare), pe undeva. **335** *vt* (Fam; îe) **A ~ o fugă** A se deplasa, într-o vizită scurtă, într-un anumit loc. **336** *vr* (Îvp; cu determinări introduse prin „pe lângă") A se apropia de cineva. **337** (Îvp; cu determinări introduse prin „pe lângă") A fi mereu în preajma cuiva. **338** *vr* (Îvp; cu determinări introduse prin „pe lângă") A căuta compania cuiva (pentru a-i câștiga încrederea, bunăvoința, dragostea etc.). **339** *vr* (Fam; îe) **A se ~** (la cineva) A face avansuri cuiva Si: *a flirta*. **340** *vr* (Urmat de determinări „pe gheață", „pe derdeluș") A se deplasa prin alunecare. **341** *vr* (Urmat de determinări „cu sania" „cu patinele" etc.) A se deplasa cu sania, cu patinele etc. pe gheață. **342** *vi* (Înv; d. ape curgătoare; cu determinări introduse prin prepoziția „în") A se vărsa. **343** *vi* (Îvr; d. ape curgătoare) A curge. **344** *vr* (Pop; de obicei urmat de determinări introduse prin prepoziția „la") A se năpusti asupra cuiva. **345** *vr* (Pfm; îe) **A se ~ în vânt (ca) să...** sau **după ceva** ori **cineva** A se strădui să rezolve ceva. **346** *vr* (Îae) A aprecia. **347** *vr* (Îae) A-i plăcea foarte mult ceva sau cineva. **348** *vt* (Îvp) A arunca. **349** *vi* (Îe) **A ~ cu banul** A alege la întâmplare dintre două posibilități. **350** *vi* (Îe) **A ~ cu zarul** A se lăsa în voia sorții. **351** *vt* (Fam; îe) **A ~** (pe cineva sau ceva) **dracului** (ori **la draci, la dracul, la toți dracii, în plata Domnului**) A nu se mai ocupa de cineva sau de ceva Si: *a se detașa, a se dezinteresa*. **352** *vt* (Fam; îae; șîe **a ~ pe cineva la mama dracului**) A înjura. **353** *vi* (Pop; d. oameni; cu determinări introduse prin preozițiile „cu" sau „din") A trage cu o armă de foc. **354** *vi* (Urmat de determinări locale introduse mai ales prin prepozițiile „pe", „pe la") A se opri (în treacăt) undeva sau la cineva (părăsind drumul inițial) Si: *a trece, a vizita*. **355** *vi* (De obicei urmat de determinări introduse prin prepozițiile „de" sau „peste") A întâlni în drum pe cineva sau ceva. **356** *vi* (Îe) **A(-i) ~** (cuiva) **de urmă** A găsi pe cineva căutat. **357** *vi* (De obicei urmat de determinări introduse prin prepozițiile „de" sau „peste") A descoperi ceva căutând sau din întâmplare Si: *a ajunge la..., a găsi* **358** *vi* (Pex) A ajunge într-o anumită situație. **359** *vi* (Îe) **A ~ de fund** A ajunge până la fund. **360** *vi* (Fam; fig; îae) A junge la capăt. **361** *vi* (Fam; fig; îe) **A ~ de dracu** A o păți. **362** *vi* (Îe) **A ~ de necaz, rușine**, etc. A păți o rușine, un necaz etc. **363** *vi* (Îe) **A ~ de bine** A ajunge într-o situație bună. **364** *vi* (D. lichide; urmat de determinările „prin afară" „pe din afară") A ieși din vas din cauza cantității prea mari. **365** *vi* (D. lichide în fierbere; îe) **A ~ în foc** A se umfla și a curge afară din vas. **366** *vi* (Îrg; îe) **A ~ de** cineva sau ceva **că...** A observa despre cineva sau ceva că... Si: *a constata*. **367** *vi* A nimeri în... **368** *vi* A cădea în... **369** *vi* (Pop; îe) **A ~ peste** cineva (**cu mașina, cu caii, cu droșca** etc.) A lovi sau a răsturna din mers pe cineva, accidentându-l (grav sau mortal). **370** *vi* (Îvp) A intra în ceva. **371-372** *vir* (Îe) **A-i ~ cuiva în** (sau **prin**) **gând** (ori **prin minte, în** sau **prin cap**, rar, **prin cuget**) sau **a-și ~ cu gândul** ori **cu mintea** A-i veni în minte o idee, un gând neașteptat Si: *a se gândi*. **373** *vi* (D. o nenorocire, un necaz etc.) A veni pe neașteptate asupra cuiva. **374** *vi* (Urmat de determinări locale) A merge. **375** *vi* (Urmat de determinări locale) A veni. **376-377** *vir* (Îlv) **A (se) ~ îndărăt** sau **înapoi** A (se) retrage. **378-379** *vir* (Îal) A (se) codi. **380-381** *vir* (Fig; îal) A (se) sustrage de la ceva. **382-383** *vtr* (Îlv) **A (se) ~ jos** A (se) coborî. **384** *vr* A se lăsa în voia cuiva. **385** *vr* A nu opune rezistență Si: *a ceda*. **386** *vr* (Îe) **A se ~ bătut** A se lăsa convins.

387 *vr* (Îae) A ceda. **388** *vi* (Îlv) **A ~ cu mătura** A mătura. **389** *vt* (Trs) A prinde de veste. **390** *vt* (Trs) A observa. **391** *vi* (D. păr) A ajunge în...

dab *sn* [At: LTR² / Pl: nct / E: nct] (Trs) Oală de turnare.

daba *i* [At: PAMFILE, CER. 130 / E: ***da²*** + ***aba¹***] (Csnp) Exprimă aprobarea.

dabă *sf* vz ***debă***

dabălă *sf* vz ***dabilă¹***

dabilar *sn* vz ***dăbilar***

dabilă¹ *sf* [At: (a. 1617) PANAITESCU, O. Ț. 254 / V: (reg) ***~băl~***, ***dea~*** / Pl: *~le* / E: nct.] **1** (Înv) Impozit. **2** (Înv) Bir. **3** (Înv) Monedă. **4** (Olt; Trs) Supărare. **5** (Mun) Pățanie. **6** (Reg) Nebunie. **7** (Îrg) Animal de povară foarte slab Vz *mârțoagă*. **8** (Pan) Persoană slabă. **9** (Înv) Schelet. **10** (Înv) Stârv.

dabilă² *sf* [At: DM / V: (reg) ***~bul~***, ***doa~***, ***dob~*** / Pl: *~le* / E: mg ***debella***] (Trs; Mol) **1** Persoană mare, grasă și leneșă, lipsită de inteligență. **2** Casă urâtă.

dablă *sf* [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~le* / E: mg ***debella***] (Reg) Rablă.

dabulă *sf* vz ***dabilă²***

dac¹, ~ă [At: M. COSTIN, O. 42 / Pl: *daci*, (înv) *dachi*, *dahi*, *dați* / E: ml ***dacus***] **1-2** *smf*, *a* (Persoană) care făcea parte din populația de bază a Daciei Si: (înv) *dacian¹* **(1-2)**. **3-4** *smf*, *a* (Om) originar din Dacia Si: (înv) *dacian¹* **(3-4)**. **5** *smp* Popor care locuia în Dacia. **6** *sf* Limbă indo-europeană vorbită de daci **(5)**. **7** *a* Care aparține Daciei Si: *dacic* **(1)**, (înv) *dacian* **(5)**, *dacicesc* **(1)**, (îvr) *dacesc* **(2)**. **8** *a* Care aparține dacilor **(5)** Si: *dacic* **(2)**, (înv) *dacian¹* **(6)**, *dacicesc* **(2)**, (îvr) *dacesc* **(2)**. **9** *a* Privitor la Dacia Si: *dacic* **(3)**, (înv) *dacian¹* **(7)**, *dacicesc* **(3)**, (îvr) *dacesc* **(3)**. **10** *a* Privitor la daci **(5)** Si: *dacic* **(4)**, (îvr) *dacesc* **(4)**, (înv) *dacian¹*, (înv) *dacicesc* **(4)**. **11** *sm* (Buc; dep) Tânăr nemanierat, grosolan.

dac² *sm* [At: COMAN, GL. / V: ***dah*** / Pl: *~uri* / E: ger ***Dach***] (Buc) Acoperiș.

daca¹ *sf* [At: DER/ Pl: *dace* / E: ns cf *dac¹*] (Rar) Armă caracteristică dacilor, având forma unui paloș curbat.

daca² *c* vz ***dacă***

daca-nașa *sfa* [At: SCURTU, T. 246. / Pl: nct / E: *(dă)****daca-nașa***] (În limbajul copiilor) Dădacă.

da capo *av* [At: AR (1838), 393¹/5 / V: (pad *capul*) ***de-a capul*** / S și: *d-acapo*, *dacapo* / E: it ***da capo***] **1-2** Indică repetarea unei bucăți dintr-o operă muzicală sau a unei acțiuni, operații etc. din alte domenii. **3** De la început. **4** Din cont. **5** (Îcs) ~ *al fine* Indicație care reclamă repetarea unei lucrări muzicale. **6** (Îacs) Indicație care reclamă repetarea altor acțiuni de la început până la sfârșit.

dacă [At: CORESI, ap. GCR I, 27/28 / V: (înv) ***daca***, ***deaca***, ***deacă***, ***deca*** (reg) ***dăcă***, ***dâcă***, ***dică*** / E: ***de+că***] Exprimă **1** *c* Enunțarea unei ipoteze, supoziții, bănuieli etc. referitoare la săvârșirea unei acțiuni, la manifestarea unei stări, la existența unui fapt etc *Azi dacă mai sunt vreo douăzeci de firme*. **2** *c* Enunțarea ipotetică a unei aprecieri *Unul din cei mai buni, dacă nu cel mai bun*. **3** *c* Enunțarea ipotetică a unei dorințe, atitudini, intenții cu urmări previzibile *Dacă ai ști cât mi-e de dragă!* **4** *c* Enunțarea ipotetică a unei stări de indiferență, nepăsare, ca reacție la o acțiune sau stare existente, reluate sau subînțelese *Ce dacă sunt mincinos?* **5** *c* Ipoteza în virtutea căreia ar fi posibile săvârșirea unei acțiuni, manifestarea unei anumite stări etc *Dacă lumea este un vis – de ce n-am putea să coordonăm șirul fenomenelor cum voim?* **6** *c* (Adesea precedat de „chiar") Enunțarea factorului concesiv ipotetic, avut în vedere, în cinda căruia au loc săvârșirea unei acțiuni, manifestarea unei stări etc *Chiar dacă o fi să pierdem totul, noi nu ne mai despărțim*. **7** *c* Existența unui element în eventualitatea nonexistenței altuia *Dacă n-ar fi fost ea, s-ar fi găsit alta*. **8** *c* Manifestarea unei acțiuni în eventualitatea unei alternative implicite sau explicite *Dacă nu le place, facă ce-or ști*. **9** *c* Virtualitatea săvârșirii unei acțiuni, a manifestării unei stări, a existenței unui fapt în funcție de un element condițional, real sau ipotetic *Poate mai scapă, dacă vine doctorul repede*. **10** *c* (Elementul condițional reprezintă factorul absolut indispensabil) *Nu este bun, dacă nu este drept*. **11** *c* (Elementul condițional reprezintă impedimentul în calea săvârșirii unei acțiuni, manifestării unei stări etc.) *Dacă nu murea pe neașteptate mama, ar fi fost altfel*. **12** *c* (Elementul condițional reprezintă factorul mediator prin intermediul căruia se poate obține un anumit rezultat, un anumit efect etc.) *Eu te voi lua, dacă tu mă alegi*. **13** *c* (Elementul condițional privește circumstanța temporală în funcție de care se orientează, prin simultaneitate sau posterioritate, săvârșirea unei acțiuni, manifestarea unei stări etc.) *Dacă ai un necaz, l-om împărți amândoi*. **14** *c* Justificarea prezumtivă a unui mod de acționare, de manifestare, de existență etc. pe baza sau ca urmare a unei motivații. **15** *c* Incertitudinea referitoare la săvârșirea unei acțiuni, la manifestarea unei stări, la săvârșirea unui fapt etc. **16** *c* Incertitudinea referitoare la emiterea unei judecăți de valoare, a unei aprecieri etc. **17** *c* Incertitudinea referitoare la luarea unei decizii. **18** *c* Incertitudinea referitoare la săvârșirea unei acțiuni, la manifestarea unei stări etc., în eventualitatea unei circumstanțe. **19** *c* Incertitudinea referitoare la săvârșirea unei acțiuni, la manifestarea unei stări în eventualitatea unei alternative. **20** *c* Introduce o propoziție condițională. **21** *c* Introduce o propoziție optativă. **22** *c* Introduce o propoziție concesivă. **23** *c* Introduce o propoziție interogativă indirectă. **24** *c* Introduce propoziții incidente. **25** *av* Cu greu Si: *abia*. **26** *av* (Îvp; îe) Las' ~ Desigur că nu. **27** (În construcții negative; îae) Nu mai încape îndoială.

dacesc, ~ească *a* [At: LM / Pl: *~cești* / E: ***dac¹***] (Îvr) **1-4** Dac **(7-10)**.

dacește *av* [At: LM / E: ***dac¹*** + ***-ește***] (Rar) Ca dacii **(5)**.

dachic, ~ă *a* vz ***dacic***

dachicesc, ~ească *a* vz ***dacicesc***

dachiu, ~ie *a* vz ***dahiu***

daciadă *sf* [At: DEX² / P: *~ci-a~* / Pl: *~de* / E: ***dac¹*** + *-iadă*] (Iuz) Competiție sportivă românească, de masă, organizată bienal, cu etape finale pe țară.

dacian¹, ~ă *a* [At: LM / Pl: *~ieni*, *~iene* / E: ***Dacia*** + *-an*] (Înv) **1-4** *smf*, *a* Dac¹ **(1-4)**. **5-8** *a* Dac¹ **(7-10)**.

dacian², ~ă [At: ONCESCU, G. 219 / P: *~ci-an* / Pl: *~ieni*, *~iene*/ E: fr ***dacien***] **1** *sn* Al treilea etaj al pliocenului din sud-estul Europei, caracterizat prin anumite specii de lamelibranhiate, gasteropode și mamifere, printr-un complex de nisipuri, argile, gresii și bogate zăcăminte de petrol și lignit. **2** *sn* Grup de straturi din dacian² **(1)**. **3** *a* Care aparține dacianului² **(1)**. **4** *a* Referitor la dacian² **(1)**. **5** Specific dacianului² **(1)**.

dacic, ~ă *a* [At: CALENDAR (1808), 14/5 / V: (înv) ***~chic*** / Pl: *~ici*, *~ice* / E: ***dac¹*** + *-ic*] **1-4** Dac¹ **(7-10)**. **5** Dac¹ **(4)**. **6** (Îs) *Climat* ~ Climat danubian.

dacicesc, ~ească *a* [At: CANTEMIR, S. M. 231/18 / V: ***~chi~*** / Pl: *~cești* / E: ***dac¹*** + *-icesc*] (Înv) **1-4** Dac¹ **(7-10)**.

dacism *sn* [At: IBRĂILEANU, S. L. 218 / Pl: *~e* / E: ***dac¹*** + *-ism*] **1** Sentiment de admirație pentru daci **(5)**. **2** (Liv) Caracter specific dacilor **(5)**. **3** Element lexical din limba dacă **(6)**.

dacit *sn* [At: CANTUNIARI, L. M. / E: fr ***dacite***] Rocă vulcanică alcătuită din cuarț, andezit, biotit, feldspat etc. de obicei cenușie, folosită ca piatră de construcție.

dacită *sf* [At: NOM. MIN. I, 216 / E: fr ***dacite***] Exploziv din grupul dinamitelor, folosit în minele de cărbuni negrizutoase sau în cariere.

dacitic, ~ă *a* [At: ONCESCU, G. 185 / Pl: *~ici*, *~ice* / E: ***dacit*** + *-ic*] **1** Care conține dacit. **2** Care se referă la dacit. **3** Specific dacitului.

daciza *vt* [At: FM (1843), 115¹/29 / Pzi: *~zez* / E: ***dac¹*** + *-iza*] (Rar) A coloniza cu daci **(5)**.

dacnomanie *sf* [At: DN² / Pl: *~ii* / E: fr ***dacnomanie***] Tendință patologică de a mușca.

dacoroman, ~ă [At: ȘĂINEANU, D. U. / S și: *daco-roman* / Pl: *~i*, *~e* / E: ***dac¹*** + ***roman***] **1** *smp* Populație de limbă latină care s-a format pe teritoriul Daciei în timpul stăpânirii romane prin amestecul dacilor **(5)** cu coloniștii romani. **2-3** *smf*, *a* (Persoană) care aparține dacoromanilor **(1)**. **4** *a* Privitor la dacoromani **(1)**. **5** *a* Specific dacoromanilor **(1)**.

dacoromanism *sn* [At: SĂM. V, 344 / E: ***dacoroman*** + *-ism*] (Rar) Curent istorico-politic inițiat în perioada prepașoptistă de tinerii ardeleni studenți la Viena, care preconiza unirea tuturor românilor de pe teritoriul fostei Dacii.

dacoromanist, ~ă [At: BARIȚIU, P. A. II, 580 / Pl: *~iști, ~e* / E: ***dacoroman*** + *-ist*] **1-2** *a, smf* (Adept) al dacoromanismului. **3** *a* Care aparține dacoromanismului. **4** *a* Privitor la dacoromanism.

dacoromân, ~ă [At: SADOVEANU, O. XX, 613 / Pl: *~i, ~e* / E: ***dac***[1] + ***român***] **1** *smp* Populație românească din nordul Dunării. **2-3** *smf, a* (Persoană) care aparține dacoromânilor (1). **4-5** *smf, a* (Om) originar din nordul Dunării. **6** *sf* Dialect vorbit de dacoromâni (1). **7** *a* (D. dialecte, graiuri) Care aparține dacoromânilor (1) Si: *dacoromânesc* (1). **8** *a* Privitor la dacoromâni (1) Si: *dacoromânesc* (2). **9** *a* Specific dacoromânilor (1) Si: *dacoromânesc* (3).

dacoromânesc, ~ească *a* [At: IORDAN, STIL. 167 / Pl: *~ești* / E: ***dacoromân*** + *-esc*] **1-3** Dacoromân (**7-9**).

dacrio- [At: DN[3]/ P: *~cri-o~* / E: fr ***dacry(o)-*** cf gr δακρύο] Element prim de compunere savantă cu semnificația „lacrimă".

dacrioadenită *sf* [At: DN[2] / P: *~cri-o-a~* / Pl: *~te* / E: fr ***dacryoadénite***] (Med) Inflamație a glandei lacrimale.

dacriocistectomie *sf* [At: DN[2] / P: *~cri-o~* / Pl: *~ii* / E: fr ***dacryocistectomie***] (Med) Ablațiune a sacului lacrimal.

dacriocistită *sf* [At: BIANU, D. S. / P: *~cri-o~* / Pl: *~te* / E: fr ***dacryocystite***] (Med) Inflamație a sacului și canalului lacrimal.

dacriolit *sm* [At: DLR ms / P: *~cri-o~* / Pl: *~iți* / E: fr ***dacryolithe***] (Med) Calcul lacrimal.

dacriops *sn* [At: DN[3] / P: *~cri-ops* / Pl: *~uri* / E: fr ***dacryops***] (Med) Chist al glandei lacrimale.

dacrioree *sf* [At: DN[2] / P: *~cri-o~* / Pl: *~ei* / E: fr ***dacryorhée***] (Med) Lăcrimare abundentă.

dacron *sn* [At: LTR[2] / E: eg, fr ***dacron***] (Tex) Fibră sintetică de proveniență americană, obținută din polimeri sintetici poliesterici Si: *terilenă*.

dactil[1] *sm* [At: MACARIE[1]. GRAM. 134/20 / V: (înv) *~os* / Pl: *~i*, (înv) *~e* sn / E: fr ***dactyle***, lat ***dactylus***] **1** (În metrica modernă) Picior de vers format dintr-o silabă accentuată urmată de două silabe neaccentuate Si: *deget*. **2** (În metrica greco-latină) Picior de vers format din trei silabe, prima scurtă urmată de două lungi. **3** (Îvr) Deget. **4** (Îvr; spc) Unitate de măsură echivalentă cu lungimea unui deget.

dactil[2]***-*** [At: DN[3] / V: ***~lo-*** / E: ns cf gr ***δάκτυλος***] Element prim și secund de compunere savantă, cu semnificația **1** În legătură cu degetele. **2** Deget. **3** În legătură cu mașina de scris.

dactilic, ~ă *a* [At: SĂULESCU, GRAM. ROM. III, 38/3 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***dactylique***] **1-2** (D. versuri) Alcătuit din dactili[1] (**1-2**) Si: (îvr) *dactilicesc* (**1-2**). **3** (Îs) *Metru ~* Sistem de versificație care are la bază, ca unitate metrică, dactilul[1] (**1**). **4** (Îs) *Rimă ~ă* Rimă cu accentul pe silaba antepenultimă.

dactilicesc, ~ească *a* [At: VĂCĂRESCUL, GR. 141/7 / Pl: *~ești* / E: ***dactil*** + *-icesc*] (Îvr) **1-2** Dactilic (**1-2**).

dactilio- [At: DN[3] / P: *~li-o~* / E: fr ***dactilio-***] Element prim de compunere savantă cu semnificația „inel".

dactiliogli̇f *sm* [At: NEGULICI / P: *~li-o~* / Pl: *~i* / E: fr ***dactylioglyphe***] (Îdt) Persoană care se ocupa cu gravarea de sigilii în metal sau în piatră.

dactiliologie *sf* [At: DN[2] / P: *~li-o~* / Pl: *~ogii* / E: fr ***dactiliologie***] Ramură a arheologiei care se ocupă cu studiul inelelor și al pietrelor gravate.

dactiliomanție *sf* [At: NEGULICI / V: ***~lo~*** / P: *~li-o~* / Pl: *~ii* / E: fr ***dactyliomancie*** cf ger *Daktyliomantie*] Ghicire a viitorului cu ajutorul unui inel.

dactilioteca *sf* [At: PROT. – POP., N.D. / P: *~li-o~* / Pl: *~eci* / E: ger ***Daktyliothek***] **1** Colecție de inele sau pietre prețioase. **2** Casetă pentru păstrarea inelelor sau a pietrelor prețioase.

dactilită *sf* [At: LM / Pl: *~te* / E: fr ***dactylite***] (Med) Inflamație a unui deget de la mână sau de la picior Vz *panarițiu, șugel*.

dactilo [At: ALAS 844 XVII, 1937, 17/4 / Pl: (1) *~le*, (2) ~ / E: fr ***dactylo***] **1** *sf* (Rar) Dactilografă (1). **2** *sn* (Iuz) Dactilografiat[1].

dactilo[2]***-*** vz ***dactil***[2]***-***

dactilofazie *sf* [At: DN[2] / Pl: *~ii* / E: fr ***dactylophasie***] Dactilologie.

dactilogie *sf* vz ***dactilologie***

dactilograf, ~ă [At: RESMERIȚĂ, D. / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***dactylographe***] **1** *smf* Persoană care profesează dactilografia. **2** *sn* (Rar) Mașină de scris.

dactilografia *vt* [At: CADE / P: *~fi-a* / Pzi: *~iez* / E: fr ***dactylographier***] A scrie la mașina de scris.

dactilografiat[1] *sn* [At: BARANGA, I. 205 / P: *~fi-at* / Pl: *~uri* / E: ***dactilografia***] Dactilografiere.

dactilografiat[2]***, ~ă*** *a* [At: CAMIL PETRESCU, T. III, 245 / P: *~fi-at* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***dactilografia***] Care a fost scris la mașina de scris.

dactilografic, ~ă *a* [At: CADE / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***dactylographique***] **1-2** Care se referă la dactilografie (**1-2**). **3** Care se obține prin dactilografiere.

dactilografie *sf* [At: ȘĂINEANU, D. U. / Pl: (2) *~ii* / E: fr ***dactylographie***] **1** Tehnică de a scrie la mașina de scris. **2** Meserie de a scrie la mașina de scris. **3** (Rar) Dactilografiere.

dactilografiere *sf* [At: BO (1951), 475 / P: *~fi-e~* / Pl: *~ri* / E: ***dactilografia***] Scriere la mașina de scris Si: *dactilografiat*[1], *dactilografie* (**3**).

dactilogramă *sf* [At: CADE / Pl: *~me* / E: fr ***dactylogramme***] **1** Amprentă digitală folosită ca mijloc de identificare în antropometrie. **2** Text dactilografiat[2].

dactiloid, ~ă *a* [At: DN[2] / Pl: *~izi, ~e* / E: fr ***dactyloide***] (Blg; rar) În formă de deget.

dactilologic, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***dactylologique***] (Rar) **1** Care aparține dactilologiei. **2** Care se referă la dactilologie.

dactilologie *sf* [At: PROT. – POP., N. D. / V: ***~ilogie*** / E: fr ***dactylologie***] Sistem de comunicare prin semne convenționale făcute cu degetele, folosit de surdomuți Si: *dactilofazie*.

dactilomanție *sf* vz ***dactiliomanție***

dactilomegalie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***dactylomégalie***] (Med) Hipertrofie a degetelor.

dactilonomie *sf* [At: NEGULICI / Pl: *~ii* / E: fr ***dactylonomie***] (Îdt) Fel de a calcula prin folosirea degetelor.

dactilopter *sn* [At: LM / Pl: *~e* / E: fr ***dactyloptère***] (Zlg) **1** (Lpl) Gen de pești care au aripile pectorale foarte mari. **2** (Șls) Pește care face parte din acest gen.

dactilos *sm* vz ***dactil***

dactiloscopic, ~ă *a* [At: CADE / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***dactyloscopique***] **1** Care se referă la dactiloscopie. **2** Privitor la dactiloscopie.

dactiloscopie *sf* [At: CADE / Pl: *~ii* / E: fr ***dactyloscopie***] Procedeu de identificare a unei persoane cu ajutorul amprentelor digitale, folosit în antropometrie și în medicina judiciară.

dactilotecă *sf* [At: LTR / S și: *dactylotheca* / E: lat ***dactylotheca***] Gen de ferigă fosilă din carbonifer și cambrian, care are sporangii în formă de degete.

dactilozoid *sm* [At: DLR ms / Pl: *~izi* / E: fr ***dactylozoide***] Individ din colonia hidrozoarelor, cu rol tactil și de protecție.

dacui *vt* [At: LEXIC REG. 101 / Pzi: *~esc* / E: ***dac***[2] + *-ui*] (Buc) A acoperi casa cu șindrilă, olane etc.

dada[1] *sma* [At: BUDAI-DELEANU, Ț. 86 / E: rrm ***dad***] (Țigănesc) **1** Tată. **2** (Șîs *~ al mai mare*) Căpetenie a unei cete de țigani Si: *bulibașă*. **3** (Reg) Nume care i se dă în batjocură cuiva.

dada[2] *sn* [At: DN[2] / E: fr (l'École) ***dada***] (Rar) Dadaism.

dadaie *sf* [At: TDRG / E: ***dadă*** + *-ae*] (Mol) Dădacă.

dadaism *sn* [At: OPRESCU, A. M. 33 / E: fr ***dadaïsme***] Curent apărut în literatură și în artă pe la 1916, caracterizat prin negarea oricărei legături dintre gândire și expresie pentru a regăsi realul atenției Si: (rar) *dada*[2].

dadaist, ~ă [At: CADE / Pl: *~iști, ~e* / E: fr *dadaïste*] **1** *smf* Adept al dadaismului. **2** *a* Care aparține dadaismului. **3** *a* Care este caracteristic dadaismului. **4** *a* Alcătuit după principiile dadaismului.

dadaleț *sm* [At: GRAIUL, I, 327 / Pl: *~i* / E: ***dadă*** + *-aleț*] (Reg) Amant.

dadă^1 *sf* [At: ANON. CAR. / V: (îrg) ***dodă***, (reg) ***didă, doadă*** / Pl: *dade* / E: tc ***dada***] **1** (Reg) Termen de respect folosit (de obicei de cei mai tineri) pentru a vorbi cu (sau despre) o soră mai mare, o mătușă, o verișoară Si: (reg) *daică, lele, leliță, nană, țață*, (îvr) *dadină*. **2** (Pop; pex) Termen de respect folosit (de obicei de persoane mai tinere) pentru a vorbi cu (sau despre) o femeie (mai) în vârstă Si: (pop) *lele, țață*. **3** (Îrg; prc; îf *dodă*) Doică. **4** (Reg) Mamă vitregă. **5** (Pgn) Iubită. **6** (Reg; îf *dodă*) Femeie care are părul în dezordine, după spălat. **7** (Reg; îf *dodă*) Dans popular asemănător cu hora. **8** (Reg; îaf) Melodie după care se execută acest dans. **9** (Îrg; îcs) ~ *nică cu furnică* Joc de copii nedefinit mai îndeaproape.

dadă^2 *sm* [At: BUDAI-DELEANU, Ț. 86 / Pl: ? / E: rrm ***dadia***] (Țigănism) **1** Tată. **2** Bulibașă. **3** (Reg) Epitet depreciativ dat unui bărbat.

dadăcum *c* [At: UDRESCU, GL. / E: ***dar*** + ***dă*** + ***cum***] (Reg) Cu atât mai mult Si: *dodă, darămite*.

dade *sm* [At: UDRESCU, GL. / E: cf *dadă*] (Îrg) Termen de respect folosit de cei mai tineri pentru a vorbi cu (sau despre) un bărbat (mai) în vârstă Si: (pop) *bade, neică*, (reg) *nană*^{1}, (fam) *nene*.

dadină *sf* [At: H II, 256 / A: nct / Pl: *~ne* / E: ***dadă***^{1}+ *ină*] (Îrg) Termen de respect folosit de obicei de cei mai tineri pentru a vorbi cu (sau despre) o soră mai în vârstă, o mătușă, o verișoară Si: (reg) *dadă* (**1**), *lele, nană*^{1}, *țață*.

dadofor *sm* [At: DN^2 / Pl: *~i* / E: ngr ***δαδοφόρος***] Purtător de faclă în trecut.

daduc *sm* [At: LM / Pl: *~uci* / E: fr ***dadouque***] Preot care purta facla ceremoniilor oficiale în cinstea zeiței Ceres.

dadulea *sma* [At: BL II, 146 / V: ***dăd~*** / E: ns cf *dada*^{1}] (Reg) Drac.

daera *sf* vz ***dairea***

daerea *sf* vz ***dairea***

dafenă *sf* vz ***dafină***^{1}

dafie^1 *sf* [At: JAHRESBER. VIII, 314 / V: (reg) ***dahie, dăhie*** / Pl: *~ii* / E: srb ***davija***] (Reg) **1** Snoavă. **2** (Îc) **A spune dahii** (sau **dăhii**) A spune lucruri fără importanță. **3** (Îal) A vorbi în dodii. **4** (Îal) A bâigui.

dafie^2 *sf* vz ***dafin***

dafin *sm* [At: (a. 1701), FN. 98 / V: (înv) ***dafne*** *sn*, ***~e*** sf, (îrg) ***~ă*** *sf*, (reg) ***dafie*** *sf*, ***dăfin*** / Pl: *~i*, (înv) *~e* / E: lat ***daphinus***] **1** Mic arbore din familia lauraceе, cu frunze lucioase, aromate și totdeauna verzi, cu flori mici gălbui și cu fructe ovale, cultivat în sudul Europei Si: *laur*, (reg) *biboi, ciumafetei, ciumăfaie, frunzișoară, lurbău, turbare* (*Laurus nobilis*). **2** (Îs) *Foaie* (sau *frunză*) *de* ~ Frunză uscată de dafin (**1**) folosită în alimentație drept condiment sau la prepararea unor rețete în medicina populară. **3** (Îs) *Unt* (sau *pomadă*) *de* ~ Alifie preparată din frunzele sau boabele de dafin (**1**), întrebuințată în medicină și în cosmetică. **4** (Prc) Ramură sau frunză de dafin (**1**) cu care erau împodobiți în Antichitate învingătorii. **5** (Fig) Glorie. **6** (Bot; reg; șîs ~ *creț*) Salcâm (*Robinia pseudocacia*). **7** (Olt) Gard viu Si: (reg) *dafinaș*. **8** (Bot; reg) Afin (*Vaccinium myrtilus*). **9** (Bot; îvr) Tamarin (*Tamarindus indica*). **10** (Bot; reg; șîs ~ *mic*) Tulichină (*Daphne mezereum*). **11** (Bot; reg; îc) **~trandafir** Leandru (*Nerium oleander*). **12** (Bot; reg; îc) **~mic** Popilnic (*Asarum europaem*). **13** (Bot; reg; îc) **~sălbatic** Sălcioară (*Elaeagnus angustifolia*).

dafinaș *sm* [At: LEXIC REG. 41 / Pl: *~i* / E: ***dafin*** + *-aș*] (Reg) **1-2** (Șhp) Dafin (**1**) (mic). **3** (Reg) Gard viu Si: (reg) *dafiniță*.

dafină^1 *sf* [At: MAIOR, T. 47/16 / V: (înv) ***dafenă*** / Pl: *~ne* / E: lat ***daphina***] **1** Fruct comestibil al dafinului (**1**), de forma și mărimea unei măsline mici, de culoare neagră, cu gust acrișor și aromatic. **2** (Bot; Ban) Afină. **3** (Trs) Model ornamental în broderie.

dafină^2 *sf* [At: GL. OLT. / Pl: *~ne* / E: ns cf *dafie*^{1}] (Reg) Năzbâtie.

dafină^3 *sf* vz ***dafin***

dafiniță *sf* [At: LEXIC REG. 41 / Pl: *~țe* / E: ***dafin*** + *-iță*] (Reg) Dafinaș (**3**).

dafinuță *sf* [At: PAMFILE, J. III, 87 / V: ***dăfi~*** / Pl: *~țe* / E: ***dafin*** + *-uță*] (Rar) Floare nedefinită mai îndeaproape.

dafine *sf* vz ***dafin***

dafne *sn* vz ***dafin***

dafnie *sf* [At: LM / Pl: *~ii* / E: fr ***daphnie***] (Zlg; liv) Gen de crustaceu de apă dulce Si: *purice-de-apă* (*Daphnia*).

dafnină *sfs* [At: LM / E: fr ***daphnine***] Substanță care se prezintă sub formă de pulbere cristalină, de culoare albă, astringentă, cu gust amar, obținută din coaja unor plante și folosită la prepararea unor medicamente.

dafnofor *sm* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~i* / E: ngr ***δαφνοφόρος***] (Îvr) Bărbat încoronat cu lauri.

dafnomancie *sf* vz ***dafnomanție***

dafnomantic, ~ă *a* [At: LM / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***daphnomantique***] (Îvr) **1** Care se referă la dafnomanție. **2** Care aparține dafnomanției.

dafnomanție *sf* [At: NEGULICI / V: ***~ncie*** / Pl: *~ii* / E: fr ***daphnomancie***] (Îdt) Ghicire a viitorului cu ajutorul frunzelor de dafin.

daganciu *s* [At: ALR I, 827/576 / A: nct / Pl: ? / E: nct] (Reg) Unsoare.

dagastău *s* [At: ALR II, 399/316 / Pl: ? / E: ***dagasti*** + *-ău*] (Reg) Aparat pentru frământat aluatul.

dagasti *vt* [At: CABA, SĂL. 96 / V: ***dăgăs~*** / Pzi: nct / E: mg ***dagosztani***] (Trs; mgm) A frământa.

dagă^1 *sf* [At: GHICA, S. 535 / Pl: *dăgi* / E: fr ***dague***] (Frî) Pumnal cu lama scurtă și groasă, în trei muchii și cu vârf ascuțit.

dagă^2 *sm* [At: DLR ms / Pl: nct / E: nct] (Buc) Persoană căreia îi place să mănânce mult și cu poftă.

daghereotip *sn* [At: BĂLCESCU, ap. GHICA, A. 568 / P: *~re-o~* / V: ***~ro~, daghirio~*** / S și: *daguerotip* / Pl: *~uri*, (rar) *~e* / E: fr ***daguerréotype***] **1** (Înv) Daghereotipie. **2** Aparat de daghereotipie. **3** Imagine obținută prin daghereotipie.

daghereotipa *vt* [At: FM (1846), 181^2/2 / V: ***~ro~*** / P: *~re-o~* / Pzi: *~pez* / E: fr ***daguerréotyper***] (Înv) A obține imaginea unui obiect, a unei persoane, a unui peisaj etc. cu ajutorul daghereotipului (**2**).

daghereotipic, ~ă *a* [At: BARASCH, M. III, 17/19 / V: (îvr) ***~ro~*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***daghereotip*** + *-ic*] (Înv) **1** Care aparține daghereotipiei. **2** Referitor la daghereotipie. **3** Caracteristic daghereotipiei.

daghereotipie *sf* [At: CODRESCU, C. I, 250/8 / V: ***~ro~*** / P: *~re-o~* / Pl: *~ii* / E: fr ***daguerréotypie***] Procedeu vechi de fotografiere, astăzi abandonat, care fixa imaginile cu ajutorul unei camere obscure pe o placă de cupru argintată, sensibilizată cu vapori de iod și de brom Si: (înv) *daghereotip* (**1**), *fototipie*.

dagherotip *sn* vz ***daghereotip***

dagherotipa *v* vz ***daghereotipa***

dagherotipic, ~ă *a* vz ***daghereotipic***

dagherotipie *sf* vz ***daghereotipie***

daghiriotip *sn* vz ***daghereotip***

dah *sn* vz ***dac***^{2}

dahie *sf* vz ***dafie***^{1}

dahiu, ~ie *a* [At: DDRF / V: ***dachiu*** / Pl: *~ii* / E: tc ***dâhi***] (Mun; trm) Șiret.

dahoi^1 *av* [At: LEXIC REG. II, 85 / E: nct] (Reg; îlav) **~ nu** Cum să nu.

dahoi^2 *vr* [At: VICIU, GL / V: ***dăhoia*** / Pzi: *~oaie* / E: ns cf *dăhula*] (Trs) **1** A se înclina într-o parte. **2** A se lăsa în jos.

dahoiet, ~ă *a* [At: CV nr. 11-12, 38 / V: ***dalho~*** / Pl: *~eți, ~e* / E: ns cf *dahoi*^{2}] (Trs) **1** Aplecat. **2** Înclinat.

dahomeian, ~ă [At: CONTEMPORANUL, I, 914 / Pl: *~ieni, ~iene* / E: ***Dahomey*** + *-ean*] (Iuz) **1** *smf* Persoană născută și crescută în Benin. **2-3** *smf, a* (Locuitor) din Benin.

dahon *sm, a* [At: ȘEZ. II, 225 / Pl: *~i* / E: nct] (Reg) **1-2** (Om) lacom și urât.

dahulhanea *sf* vz ***tabulhana***

daiac^1 *sn* [At: ANTIPA, P. 382 / S și: *daeac* / Pl: *~aci* / E: nct] (Reg) Stâlp de susținere Si: *pilot*.

daiac² *sm* [At: CONTEMPORANUL, III, 845 / Pl: *~aci* / E: fr ***dayak***] 1 (Lpl) Populație a insulei Kalimantan. 2 Persoană din această populație.

daiadera *sf* [At: ALAS XI, 1936, 3/7 / Pl: *~re* / E: ns cf *dairea*] (Nob) Instrument muzical nedefinit mai îndeaproape.

daiarea *sf* vz ***dairea***

daibăr *sn* [At: H IX, 510 / Pl: nct / E: săs ***Diebel***] (Reg) Unealtă de dulgherie nedefinită mai îndeaproape.

daiboj *sn* [At: BUL. FIL. IV, 170 / V: *~ă sf* / Pl: *~i* / E: bg ***даиодоже***] 1-2 (Fam; îlav) **Pe ~** Gratuit. 3-4 (Fam; îal) Pe nimica toată. 5 (Fam; îe) **A umbla cu ~ul** (sau **daibojă**) A cere de pomană. 6 (Fam; îae) A trăi din mila altora. 7 (Reg; îe) **A fi-n ~i** A fi bine dispus.

daibojeală *sf* [At: COMAN, GL. / Pl: *~eli* / E: ***daiboj*** + *-eală*] (Fam) 1 Gratuitate. 2 Pomană. 3 (Ccr) Lucru dat de pomană. 4 (Îlav) **Pe ~** Gratuit. 5 (Îe) **A umbla cu ~la** (sau **cu ~jeli**) A căuta să obții ceva la un preț avantajos. 6 (Îae) A minți. 7 (Îae) A înșela. 8 (Îe) **A da** (sau **a face**) **ceva pe ~** A da (sau a face) ceva pe datorie. 9 (Îe) **A face** (ceva) **în ~** A face un lucru de mântuială. 10 (Arg) Răspuns improvizat, lipsit de conținut Si: *bălmăjeală*. 11 (Arg; îe) **A sta** (sau **a se da**) **la ~** A trăncăni.

daiboji *vt* [At: BUL. FIL. IV, 143 / Pzi: *~jesc* / E: ns cf *daiboj*] (Arg) 1 A vorbi încurcat și fără rost. 2 A minți. 3 A înșela.

daicar *sm* [At: DLR ms / Pl: *~i* / E: ***daică²*** + *-ar*] (Reg) Cerșetor.

daicariță *sf* [At: DLR ms / Pl: *~țe* / E: ***daicar*** + *-iță*] (Reg) Cerșetoare.

daică¹ *sf* [At: MAIOR, P. 300/6 / V: ***gai~*** / Pl: *~ici* / E: scr ***dajka***] 1 (Trs) Doică. 2 (Olt) Nană. 3 (Mun; Olt; pex) Țață. 4 (Olt; Mun) Iubită.

daică² *sfs* [At: LEXIC REG. II, 125 / E: nct] (Buc; îe) **A umbla cu ~a** A cerși.

daiciuță *sf* vz ***dăicuță***

daicos *sns* [At: CONTEMPORANUL, III, 126 / E: ns cf *daică²*] (Reg) Pomană.

daierea *sf* vz ***dairea***

daija *sf* [At: DN³ / P: *dai-ja* / Pl: ? / E: fr ***daija***] (Glg) Depresiune închisă, de formă circulară sau alungită, întâlnită în rocile argiloase din regiunile aride sau semiaride.

daim *sm* vz ***dam¹***

daimioș *sm* vz ***daimyo***

daimyo *sm* [At: SĂM. III, 158 / P: *da-i-mi-o* / V: (înv) ***~mioș*** / S și: *daimio* / Pl: ~ / E: fr ***daïmio***] Mare senior feudal japonez care și-a pierdut privilegiile în revoluția de la 1868.

daina *sf* vz ***doină***

daină *sf* vz ***doină***

daior *sn* [At: GL. OLT. / Pl: nct / E: nct] (Reg) Vas făcut din doage de lemn, dintre care două pot fi lungi și găurite, servind ca toarte, folosit la păstrarea sau transportarea lichidelor Si: *hârdău*.

daira *sf* vz ***dairea***

dairea *sf* [At: BELDIMAN, E. 86/34 / V: (înv) ***daera***, ***daer~*** (pl: *daerele* și *daereri*), ***daierea***, ***~ră***, ***dâirea***, (reg) ***daiarea***, ***dara***, ***deirea***, ***derea*** / Pl: *~ele* / E: tc ***daire***] 1 (Înv) Suită. 2 Instrument muzical oriental de percuție, asemănător tamburinei, alcătuit dintr-un cerc de lemn acoperit cu piele și prevăzut cu discuri metalice, folosit, mai ales, la marcarea ritmului.

dais *sn* [At: DN³ / P: *da-is* / E: eg, fr ***dais***] 1 Platformă (rotundă) instalată în camerele seniorilor feudali pe care se așeza o masă pentru seniori. 2 (Aht) Lucrare suspendată deasupra unei statui, a unui tron, altar etc., susținută de coloane.

dajalbă *sf* [At: H IX, 475 / Pl: *~be* / E: nct] (Îrg) Boală a animalelor nedefinită mai îndeaproape.

dajd *sm* [At: (a. 1819). DOC. EC. 234 / Pl: *~i* / E: drr ***dajdie***] (Îvr) Dajnic (3).

dajde *sf* vz ***dajdie***

dajdie *sf* [At: CORESI, TETR. 50 / V: (înv) ***~de*** (pl: *dajde*), ***dașde***, ***dăj~***, ***deaj~***, ***dej~*** / Pl: *~ii*, *dăjdii*, *dăjdiuri* / E: vsl ***дажда***] 1 (Înv) Tribut. 2 (Îvr) Corvoadă. 3 (Înv) Bir. 4 (Înv; îe) **A-l ajunge ~dia** A-i reveni cuiva plata unei contribuții. 5 (Înv; îe) **A se așeza** (sau **a intra**, **a arunca**) **în ~** A obliga să plătească impozit.

dajdnic *a, sm* vz ***dajnic***

dajnic, ~ă [At: CORESI, L. 266/12 / V: ***~jdnic***, ***dașnic***, ***dejdnic*** / Pl: *~ici*, *~ice* / E: ***dajdie*** + *-nic*] (Înv) 1-2 *smf, a* (Persoană) care are o datorie materială sau morală. 3-4 *smf, a* (Persoană) care plătea impozit în bani sau în natură Si: *contribuabil*, (înv) *birnic*, (îvr) *dajd*. 5-6 *sm, a* (Persoană sau colectivitate) care plătește tribut. 7 *a* (D. obiecte, produse) Care trebuie să fie dat.

dakotas *sm* [At: DER / E: fr ***dakotas***] Populație amerindiană din America de Nord, care locuia până la venirea europenilor în bazinul fluviului Missouri și în prerii până aproape de Munții Stâncoși.

dala *sm* [At: LEXIC REG. 95 / Pl: nct / E: ns cf *ăla*] (Reg) Drac.

dalac [At: I. GOLESCU, C. / V: ***dăl~*** / E: tc ***dalak***] 1 *sn* (Mpp) Antrax. 2 (Med; reg) Boală de piele la cai și la unele vite cornute, manifestată prin inflamarea pielii de la chișiță Si: *ariceală*, *dălăcit*. 3 (Med; Mol) Boală infecțioasă și contagioasă datorită unui streptococ, care se manifestă prin inflamarea și înroșirea unei porțiuni delimitate a pielii, localizată cel mai adesea la față și la membre Si: *erizipel*. 4 (Bot; reg) Plantă erbacee din familia liliacee, otrăvitoare, cu tulpina dreaptă, terminată cu o unică floare verzuie și cu fructul o boabă neagră-albăstruie de mărimea unui bob de mazăre, ale cărei frunze sunt folosite în medicina populară la vindecarea antraxului Si: (reg) *boaba-lupului*, *boaba vulpii*, *bobiță*, *buruiană de bešică*, *buruiană-de-bubă*, *buruiană de dalac*, *dălăciță*, *dălăcoaică*, *foaie-de-dalac*, *frunză-de-zgaibă*, *iarba-stelei*, *mărul-lupului*, *mură-de-ghite*, *poala-vulpii*, *răsfug*, *strugurul-lupului*, *turta-lupului* (*Paris quadrifolia*). 5 (Bot; reg) Spanacul-ciobanilor (*Chenopodium bonushenricus*). 6 (Bot; Olt) Pistornic (*Abutilon theophrosti*). 7 (Bot; reg) Păpălău (*Physalis alkekengi*). 8 (Bot; reg; îf *dălac*) Gheață (*Sedum spectabile*).

dalai-lama *sm* [At: STAMATI, D. / E: fr ***dalaï-lama***] Șeful suprem al religiei lamaiste din Tibet, Mongolia etc. Si: *marele-lama*.

dalaj *sn* [At: CĂLINESCU, B. I. 40 / Pl: *~e* / E: fr ***dallage***] 1 Ansamblu de dale care alcătuiesc o pardoseală sau un pavaj. 2 Pavaj, pardoseală, placaj de zidărie etc. alcătuite din dale de piatră naturală sau artificială.

dală¹ *sf* [At: BARONZI, M. I, 47/10 / S și: *dallă* / Pl: *~le* / E: fr ***dalle***] 1 Placă poligonală subțire de piatră, marmură, beton, material plastic etc., folosită la executarea unor pardoseli, pavaje sau placaje de zidărie. 2 Placă de beton armat a unui planșeu, a unei bolți etc. 3 (Rar) Lespede.

dală² *sf* vz ***dalie***

dalb, ~ă [At: ASACHI, S. L. I, 184 / Pl: *~i*, *~e* / E: ***de*** + ***alb***] (În poezia populară sau de inspirație populară) 1 *a* Alb. 2 *a* (Pex) Curat. 3-4 *a, av* (Pex) Frumos. 5 *av* (D. oameni) Cu părul alb. 6 *a* (Rar) Alburiu. 7 *a* Gingaș. 8 *a* Strălucitor. 9 *sf* (Înv; lpl) Arme albe. 10 *a* (D. zori) Luminos. 11 *sm* (Îvr) Zori de zi. 12 *sm* (Îvr; pex) Răsărit. 13 *a* Neprihănit. 14 *a* Atrăgător. 15 *a* Minunat. 16 *a* Plăcut. 17 *a* (Pex) Vesel.

dalbănet, ~eață *a* vz ***dalbineț***

dalbină *sf* vz ***dălbină***

dalbineț, ~eață *a* [At: VICIU, GL. / V: ***~băn~*** / Pl: *~i*, *~e* / E: ***de*** + ***albineț***] (Reg) Blond.

dalboșea *a* [At: ARH. FOLK. V, 138 / Pl: *~ele* / E: ***dalbă*** + *-șea*] (Reg; șhp) 1-2 (Cam) dalb (1).

dalcauc *sm* [At: HELIADE, O. II, 427 / V: ***~lha~***, ***dălcăuc***, ***dălhăluț*** / Pl: *~uci* / E: tc ***dalkavuk***] 1 (Înv) Persoană care obișnuia să mănânce permanent la mesele altora. 2 (Înv; pex) Parazit. 3 Om de nimic Si: *haimana*. 4 Scandalagiu. 5 Bătăuș. 6 (Iuz; dep) Agent electoral.

dalcauci *vr* [At: I. GOLESCU, C. / Pzi: 3: *~cește* / E: ***dalcauc***] (Îvr) A se întrebuința.

dalcălaci *smp* vz ***dalcălâci***

dalcălăci *smp* vz ***dalcălâci***

dalcălâci *smp* [At: DUMITRACHE, 27 / V: ***~călaci***, ***~călăci***, ***dălcălaci*** / E: tc ***dalkilic***] (Înv) Voluntari turci, folosiți la operațiunile militare cele mai periculoase.

daldiseală *sf* [At: POLIZU / Pl: *~eli* / E: ***daldisi*** + *-eală*] (Înv) Daldisire.

daldisi *vi* [At: POLIZU / Pzi: *~sesc* / E: srb ***daldisati***] (Înv) A urca miza (la jocul de cărți).

daldisire *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ri* / E: ***daldisi***] (Înv) Urcare a mizei (la jocul de cărți) Si: *daldiseală*.

daldon *sn* [At: ANTIPA, P. 20 / V: ***~lton*** / Pl: *~oane* / E: ***Dalton***] (Iuz) Cârlig mare, rudimentar care se atașa la carmace și cu care se pescuia morunul, nisetrul și păstruga.

daldoră *sf* vz ***dârdoră***

daleu, ~ee *a* vz ***deliu***

dalga *sf* [At: ZEITSCHRIFT XVIII, 74 / Pl: *~le* / E: tc ***dalga***] (Trm) Joc de lumini, ape, unduiri, pe care le produc rândurile de fir țesute (sau aplicate) pe o haină lungă de mătase.

dalgâci *sms* [At: BĂCESCU, PĂS. 78 / E: tc ***dalgçi***] (Orn; reg) Specie de cufundar nedefinită mai îndeaproape.

dalhauc *sm* vz ***dalcauc***

dalhoiet, ~ă *a* vz ***dahoiet***

dalian *sn* vz ***talian***

dalie *sf* [At: NEGRUZZI, S. I, 223 / V: (reg) ***~lă, delii*** *sfp*, ***tal~, tăl~***, / Pl: *~ii*, *dălii* / E: fr ***dahlia***] (Bot) **1** Plantă decorativă din familia compozeelor, cu florile în capitule mari albe, galbene, roșii sau violete Si: (reg) *gherghină* (*Dahlia cultorum*). **2** (Bot) Lipscănoaice (*Coreopsis tinctoria*). **3** (Îc) **Dălii galbene** Măriță-mă-mamă (*Raudbeckia laciniate*).

dalivară *sf* [At: LEXIC REG. 35 / V: (reg) ***delavare, delavarie*** / E: nct] (Olt) **1** Varietate de struguri care se coace devreme. **2** Strugure din această varietate.

dalmat, ~ă [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~ați*, *~e* / E: fr ***dalmate***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care făcea parte din populația de origine ilirică, romanizată, care a locuit în trecut pe teritoriul Dalmației. **3-4** *smf, a* (Om) originar din Dalmația. **5** *smp* Populație ilirică romanizată, care a locuit în trecut pe teritoriul Dalmației Si: (rar) *dalmațian* **(1)**. **6-7** *a* Care aparține Dalmației sau dalmaților **(5)**. **8-9** *a* Privitor la dalmați sau la Dalmația **(5)** Si: *dalmatic* **(1-2)**, (îvr) *dalmaticesc* **(3-4)**. **10** *sf* Limbă romanică, azi dispărută, vorbită de dalmați **(5)**. **11** *sf* Dialect sârb vorbit în Dalmația.

dalmatic, ~ă *a* [At: PÂRVAN, G. 38 / Pl: *~ici*, *~ice* / E: lat ***dalmaticus, -a, -um***] **1-4** Dalmat **(6-9)**. **5** Originar din Dalmația. **6** (Îs) *Țărm ~* Care este format prin pătrunderea apelor mării printre culmile paralele cu linia litorală a unor regiuni muntoase.

dalmatică *sf* [At: COSTINESCU / Pl: *~ice*, (rar) *~ici* / E: lat ***dalmatica***] **1** Veșmânt liturgic catolic, cu mâneci scurte, purtat de diaconi. **2** Tunică romană albă, cu margini de purpură (purtată de împărați). **3** Manta specială de ceremonie purtată, în Evul Mediu, de regii Franței.

dalmaticesc, ~ească *a* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / Pl: *~icești* / E: ***dalmat*** + *-icesc*] (Îvr) **1-4** Dalmat **(6-9)**. **5** Originar din Dalmația.

dalmatin, ~ă [At: XENOPOL, I. R. I. 131 / Pl: *~i*, *~e* / E: lat ***dalmatinus, -a, -um***] (Rar) **1-4** *smf, a* Dalmațian **(1-4)**. **5** *smp* (Rar) Dalmațieni **(5)**. **6-9** *a* Dalmațian **(6-9)**. **10-11** *sm, a* (Rar) Dalmațian **(10-11)**.

dalmațian, ~ă [At: ENC. AGR. I, 556 / Pl: *~ieni*, *~iene* / E: ***Dalmația*** + *-an*] **1-2** *smf, a* (Persoană) care face parte din populația de bază a regiunii situată pe litoralul oriental al Adriaticii Si: *dalmatin* **(1-2)**. **3-4** *smf, a* (Persoană) care este originară din regiunea situată pe litoralul oriental al Adriaticii Si: (rar) *dalmatin* **(3-4)**. **5** *smp* Populație care locuiește în această regiune Si: (rar) *dalmatin* **(5)**. **6-7** *a* Care se referă la Dalmația sau la dalmațieni **(5)** Si: (rar) *dalmatin* **(6-7)**. **8-9** *a* Care aparține Dalmației sau dalmațienilor **(5)** Si: (rar) *dalmatin* **(8-9)**. **10-11** *sm, a* (Șîs *dog* sau *câine ~*) (Cîine de vânătoare de talie mare), care are blana albă, cu pete mici, negre (sau maro) adesea uniforme ca întindere și repartiție Si: (rar) *dalmatin* **(10-11)**.

dalmă *sf* [At: PANȚU, PL. / Pl: *~me* / E: nct] (Bot; reg) Flămânzică (*Draba nemorosa*).

daltă *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 108¹/4 / Pl: *dălți*, (îvr) *~te* / E: ns cf alb *daltë*] **1** Unealtă de metal în formă de pană, folosită la cioplirea, tăierea, scobirea sau crestarea unor metale dure. **2** (Pan; lpl) Unelte sau părți ale acestora, asemănătoare cu dalta **(1)**. **3** (Reg; pan) Pană. **4** (Reg; pan) Extremitate plată a tijei unei șurubelnițe. **5** (Pex) Șurubelniță. **6** (Reg; pan) Parte metalică și ascuțită a rindelei. **7** (Reg; pan) Ciocan folosit la crestarea sau zimțuirea unor obiecte. **8** (Iht; Trs) Beldiță (*Alburnoides bipunctatus*). **9** (Reg; și ca nume propriu) Grup de stele.

dalterie *sf* [At: ȘINCAI, HR. III, 52/13 / Pl: *~ii* / E: nct] (Înv) Act oficial individual în care erau consemnate hirotonisirile preoților și împrejurările în care ele erau făcute.

dalton *sn* vz ***daldon***

daltonian, ~ă *smf, a* [At: DN³ / P: *~ni-an* / Pl: *~ieni*, *~iene* / E: fr ***daltonien***] (Rar) **1-2** Daltonist **(1-2)**.

daltanism *sn* [At: BIANU, S. D. cf ȘĂINEANU, D. V. / Pl: *~e* / E: fr ***daltonisme***] Tulburare a vederii care constă în imposibilitatea de a diferenția unele culori, în special, roșu de verde.

daltonist, ~ă *smf, a* [At: CAMIL PETRESCU, U. N. 81 / Pl: *~iști*, *~e* / E: fr ***daltoniste***] **1-2** (Persoană) care suferă de daltonism Si: (rar) *daltonian* **(1-2)**.

dam¹ [At: PAMFILE, J. III, 16 / V: ***~ă, dană*** *sf* / Pl: *~uri* / E: nct] (Reg) **1** *sn* Dans popular nedefinit mai îndeaproape. **2** *sf* Melodie după care se execută acest dans. **3** *sfp* Joc specific sărbătorii ajunului Anului Nou, care constă în deghizarea unui grup de băieți în fete, în bătrâni sau bătrâne, cu scopul de a merge din casă în casă și a ura.

dam² *sm* [At: ȘINCAI, DR. V, 557 / V: ***~ă*** *sf*, ***daim*** / Pl: *~i* / E: ger ***Dam***, lat ***dame***] (Înv) Cerb lopătar (*Dama dama*).

dam³ *sn* [At: IORGA, S. D. VI, 254 / Pl: *~uri* / E: tc ***dam***] **1** (Mun) Clădire foarte mare Si: *palat*. **2** (Mun; pex) Palat. **3** (Mun; îs) *~uri de case* Rânduri de case. **4** (Reg; mpl) Acaret. **5** (Reg; prc) Zid gros și vechi. **6** (Îrg) Grajd. **7** (Reg) Șopron.

damar *sn* [At: BARCIANU / S și: *dammar* / E: fr ***dammar***] (Chm) Rășină naturală, de culoare albă-gălbuie, transparentă, secretată de unii arbori din Indonezia și Noua Zeelandă, folosită ca materie primă la fabricarea unor lacuri.

damas *sn* vz ***damasc***

damasc [At: (a. 1747) IORGA, S. D. XII, 45 / V: (înv) ***~că*** *sf*, (rar) ***~mas*** *sn* / Pl: *~uri* / E: fr ***damas***, it ***damasco (Damas)***] **1** *sn* Țesătură de bumbac, de in, de mătase sau de lână cu desene mari, satinate, reprezentând flori, peisaje, figuri geometrice etc., pe un fond mat, folosită (în special) la confecționarea fețelor de masă, a lenjeriei de pat, a draperiilor etc. **2** *sn* (Lpl) Diferite tipuri de bumbac. **3** *sn* (Înv) Lamă de oțel foarte dur, sudat (cu aspect marmorat), folosită la confecționarea armelor albe. **4-5** *sn, a* (Pex; șîș *sabie damasc*) (Sabie) confecționată din acest oțel.

damasca *vt* [At: PONTBRIANT, D. / Pzi: *~chez* / E: it ***damascare***] **1** (Înv; c. i. țesături) A damaschina **(4)**. **2** (Rar; c. i. metale) A căli.

damascare *sf* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~cări* / E: ***damasca***] **1** (C. i. țesături) Damaschinare **(7)**. **2** Călirea metalelor Si: *damascat¹* **(2)**, (îvr) *damascătură* **(2)**.

damascat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***damasca***] (Rar) **1-2** Damascare **(1-2)**.

damascat², ~ă *a* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***damasca***] (D. țesături) **1** Cu aspect de damasc **(1)**. **2** Lucrat ca damascul **(1)**. **3** (D. metale, mai ales d. oțel) Călit.

damascatură *sf* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~ri* / E: ***damascat*** + *-ură*] **1-2** (Îvr) Damascare **(1-2)**.

damască *sf* vz ***damasc***

damascen, ~ă [At: STAMATI, D. / V: ***~cin*** *a* / Pl: *~i*, *~e* / E: it ***damasceno***] **1** *a* (Înv) Care aparține orașului Damasc. **2** *a* (Înv) Privitor la Damasc. **3** (Înv) Specific orașului Damasc. **4** *a* (Înv) Originar din Damasc. **5** *a* (Înv; d. obiecte) Care prezintă încrustații. **6** *a* (Înv; d. fier) Care are un aspect moarat. **7** *sf* (Îvr) Varietate de prune nedefinită mai îndeaproape. **8** *sf* (Îvr) Prună din această varietate.

damascheta *sf* [At: NEGULICI / E: fr ***damasquette***, it ***damaschetto***] (Înv) Stofă scumpă de mătase (cu flori de aur sau de argint), provenită din Veneția sau din Orient.

damaschin, ~ă [At: COSTINESCU / Pl: *~uri*, (înv) *~e* / E: fr ***damasquin***, it ***damaschino***] **1** *sn* Obiect cu încustrații de aur sau de argint, realizat

după modelul celor lucrate în Damasc Si: (înv) *damaschinură*. **2** *sf* (Îvr) Damasc (**1**).

damaschina *vt* [At: PONTBRIANT, D. / Pzi: *~nez* / E: fr ***damasquiner***, it ***damaschinare***] **1-2** (C. i. metale sau arme, de obicei lama sau mânerul acestora) A suda sau a prelucra cu scopul de a-i mări rezistența, dându-i în același timp un aspect moarat. **3** A încrusta într-un obiect de oțel sau fier, firicele de aur sau de argint. **4** A face o țesătură asemănătoare cu damascul (**1**) Si: (înv) *a damasca* (**1**). **5** (Rar) A îmbrăca o mobilă în damasc (**1**).

damaschinaj *sn* [At: DER / Pl: ? / E: fr ***damasquinage***] **1** Procedeu (de origine orientală) de încrucișare a unor fire de aur sau de argint într-un obiect de aramă, de fier sau de oțel Si: (înv) *damaschinărie*. **2** (Rar) Procedeu prin care se obține o țesătură cu desene satinate pe un fond mat.

damaschinar *sm* [At: LM / Pl: *~i* / E: ***damaschin*** + *-ar*] (Îvr) Persoană care se ocupa cu damaschinajul (**1**).

damaschinare *sf* [At: PONTBRIANT / E: ***damaschina***] **1-2** Sudare a sau prelucrare a unor materiale cu scopul de a le mări rezistența, dându-le în același timp un aspect moarat Si: (înv) *damaschinat*[1] (**1-2**). **3** Încrustare cu firișoare de aur sau de argint într-un obiect de oțel sau de fier Si: (înv) *damaschinat*[1] (**3**). **4** Țesătură asemănătoare cu damascul (**1**).

damaschinat[1] *sn* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~uri* / E: ***damaschina***] (Înv) **1-3** Damaschinare (**1-3**).

damaschinat[2], ***~ă*** *a* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~ați, ~e* / E: ***damaschina***] **1** (D. oțel sau fier) Care are la suprafață un aspect moarat. **2** (D. unele obiecte metalice, mânerele unor arme) Care prezintă ornamente din încrustații de fire de argint sau aur. **3** (D. mobile) Îmbrăcat în damasc (**1**).

damaschinărie *sf* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~ii* / E: fr ***damasquinerie***] (Înv) Damaschinaj (**1**).

damaschinură *sf* [At: COSTINESCU / Pl: *~ri* / E: fr ***damasquinure***] (Înv) Damaschin (**1**).

damascin, ~ă *a* vz ***damascen***

damă[1] *sf* [At: FN 85 / Pl: *~me*, (înv) *dămi* / E: fr ***dame***] **1** (Asr) Femeie. **2** (Asr) Doamnă. **3** (Îla) **De ~** Pentru femei Si: *femeiesc*. **4** (Spc; înv) Soție. **5** (Înv; îs) *~ de onoare*, rar *~ de palat*, *~ de cinste* Femeie (din aristocrație) care se află în serviciul unei prințese, al unei regine etc. **6** (Îs) *~ de companie* Femeie angajată pentru a însoți sau a se ocupa de o persoană în vârstă, mai ales cu scopul de a o distra. **7** (Înv) Iubită. **8** (Șîs *~ de consum* sau iuz. *~ publică*) Prostituată. **9** (La jocul de cărți; adesea urmat de determinări) Fiecare dintre cele patru cărți pe care este înfățișată figura unei femei. **10** Piesă principală la jocul de șah care poate fi mutată în orice direcție, atât în linie dreaptă, cât și în diagonală Si: *regină*. **11** (Mpl; înv; îcs) *Joc de ~me* Joc alcătuit din puluri albe și negre care se mută după anumite reguli pe o tablă asemănătoare cu cea de șah. **12** (Prc) Pul. **13** (Buc; pan) Model în țesătura unui covor care constă într-un desen geometric, realizat în două culori, asemănător tablei de șah.

damă[2] *sf* [At: PONI, CH. 219 / Pl: *~me* / E: ger ***Damm***] **1** (Nav) Scobitură în copastia unei ambarcații pe care se sprijină manșonul vâslei. **2** (Chm; îvr) Piesă de fontă care închide ușa creuzetului în marile topitorii.

damă[3] *sf* vz ***dam***[1]

damă[4] *s* vz ***dam***[3]

damăga *sf* vz ***danga***

dambă *sf* [At: (f. a.) URICARIUL X, 402 / Pl: *~be* / E: nct] (Înv) Porțiune de piele prelucrată, care corespunde șoldului.

dambilușcă *sf* [At: BARBU, G. 216 / Pl: *~ști* / E: nct] (Rar) Jucărie asemănătoare cu sfârleaza.

dambla *sf* [At: NECULCE, LET. II, 425/36 / V: (înv) ***~mla***, (reg) ***dămla*** / Pl: *~ale* / E: tc ***damla***] **1** (Îvp; adesea precedat de verbe ca: a lovi, a veni, a cădea, a păli etc.) Paralizie. **2** (Înv) Tetanos. **3** (Fam; pex) Acces de furie. **4** (Reg; fig; îe) **A lovi** (pe cineva) **~ua** A înnebuni. **5** (Fam) Deprindere neobișnuită, ciudată Si: *ciudățenie, manie*. **6** (Îe) **A(-și) face ~ua** A(-și) satisface dorința sau capriciul. **7** (Reg; îe) **A avea ~ la ceva sau la cineva** A dori ceva. **8** (Îae) A fi îndrăgostit de cineva.

damblageală *sf* [At: CANDREA, F. 224 / V: (reg) ***damblăg~, davla~, devla~*** / E: ***damblagi*** + *-eală*] (Mpp) **1** Paralizie a ambelor membre inferioare. **2** (Pex) Enterită.

damblagi [At: CANDREA, F. 160 / V: ***dăm~, davl~*** / Pzi: *~gesc* / E: ***damblagiu***] **1-2** *vir* (Pop; d. oameni, corpul sau părți ale corpului) A paraliza. **3** *vr* (Fam) A-și pierde puterile, sănătatea. **4** *vr* (Rar) A fi imobilizat din cauza paraliziei.

damblagiat, ~ă *a* vz ***damblagit***

damblagie *sf* [At: ALR I, 1639/595 / V: ***davl~*** / Pl: *~ii* / E: ***damblagi***] (Reg) Paralizie.

damblagioaică *sf* [At: RESMERIȚĂ, D. / Pl: *~ice* / E: ***damblagiu*** + *-oaică*] (Rar) **1** Femeie care suferă de dambla (**1**). **2** (Pop) Paralizie.

damblagire *sf* [At: DEX / Pl: *~ri* / E: ***damblagi***] (Rar) **1** Paralizie. **2** Pierdere a puterilor sau a sănătății Si: (nob) *damblagit*[1] (**1**). **3** Imobilizare din cauza paraliziei Si: (nob) *damblagit*[1] (**2**).

damblagit[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***damblagi***] (Nob) **1-3** Damblagire (**1-3**).

damblagit[2], ***~ă*** *a* [At: GOROVEI, GR. 94 / V: ***davl~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***damblagi***] **1** (Reg; d. oameni sau părți ale corpului lor) Paralizat. **2** (Reg; fam; d. oameni) Bolnav. **3** (Rar) Imobizat din cauza paraliziei. **4** (Reg; fam) Slăbit din punct de vedere fizic.

damblagiu, ~ie [At: ALECSANDRI, T. 948 / V: ***davl~*** / Pl: *~ii* / E: ***dambla*** + *-giu*] **1-2** *smf, a* (Pop) (Om) paralitic. **3** (Îvr) Care diminuează vigoarea fizică a organismului. **4** *a* (Îvr) Care moleșește. **5** *smf* (Fam; dep) Persoană care prezintă unele slăbiciuni de caracter sau manii. **6** *smf* (Fam; dep) Om beat. **7** *a* (Fam) Ahtiat după ceva.

damblalâu, ~ie *smf, a* vz ***damblaliu***

damblaliu, ~ie *smf, a* [At: I. GOLESCU, C. / V: ***~lâu, damla~*** / Pl: *~ii* / E: tc ***damlal***] (Înv) **1-2** (Om) paralizat.

damblăgeală *sf* vz ***damblageală***

dameză *sf* [At: BUL. FIL. I, 139 / Pl: *~ze* / E: ***damă*** + *-eză*] (Arg) Damă (**8**).

damf *sn* [At: VISSARION, FL. 169 / V: ***~mpf*** / Pl: *~uri* / E: ger ***Dampf***] (Pop) **1** Vapori de băutură alcoolică. **2** (Pex) Orice miros caracteristic înțepător (neplăcut) Si: *iz*. **3** Alcool tare. **4** (Pfm; îlv) **A lua ~** A se îmbăta. **5** (Pfm; îlav) **Cu ~** Cu pasiune Si: *aprins, înfierbântat*. **6** (Pfm; îe) **A fi** (sau **a avea**) **~** A fi ușor amețit de băutură. **7** (Îae) A fi pornit pe ceartă. **8** (Pfm; îe) **A da ~** A intensifica. **9** (Pfm; îae) A accelera. **10** (Trs) Zăpușeală.

damga *sf* vz ***danga***

damgă *sf* vz ***damga***

damiceală *sf* [At: CR (1829), 174[1]/4 / V: (înv) ***~ige~*** / Pl: *~le* / E: it ***damicelle***] **1** (Înv) Domnișoară. **2** (Înv) Domnișoară de onoare. **3-4** (Pex; rar) Femeie (tânără)

damier *sn* [At: ALEXI, W. / Pl: *~e* / E: fr ***damier***] (Înv) Tablă asemănătoare celei de șah, pe care se așază piesele (pioni sau puluri) la jocul dame (**11**).

damigeană *sf* [At: MO (1875) / V: (reg) ***~ijon*** (pl: *~oane*) *sn*, ***dămage~***, ***dămege~***, (pl: *~geni*), ***dămijoa~, dămioba~, dămijon*** *sn*, ***demege~, dem~, demijon*** *sn*, ***deminjană, dimăgeancă*** (pl: *~nci*), ***dimigean*** (pl: *~geni*) *sn*, ***dim~, dimija~, dimijon*** *sn*, ***diminge~, dilmige~*** (pl: *~gene*), ***teminge~*** (pl *~gene*) / Pl: *~gene, ~geni* / E: it ***damigeana***] **1** Vas mare de sticlă, cu gâtul scurt, de obicei îmbrăcat într-o împletitură de nuiele, răchită, material plastic etc., folosită la transportul sau păstrarea unor lichide. **2** Conținut al unei damigene (**1**). **3** (Mun) Bidon de tablă în care se păstrează untură sau unt de oaie (la stână).

damigelă *sf* vz ***damicelă***

damijon *sn* vz ***damigeană***

damizelă *sf* vz ***demoazelă***

damla *sf* vz ***dambla***

damlaliu, ~ie *smf, a* vz ***damblaliliu***

dammar *sn* vz ***damar***

damn *sm* vz ***daun***

damna *vt* [At: PROT. - POP., N.D. / Pzi: *~nez* / E: fr ***damner***] (Liv; în mitologia greco-latină și în creștinism) **1** A condamna pe cineva la chinurile infernului. **2** (Pgn) A condamna. **3** A blestema.

damnabil, ~ă *a* [At: PROT. - POP., N.D. / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***damnable***, lat ***damnabilis***] **1** (Liv) Demn de a fi condamnat. **2** Demn de a fi blestemat.

damnare *sf* [At: COSTINESCU / Pl: *~nări* / E: ***damna***] (Liv) **1-2** Condamnare la chinurile infernului. **3** (Pgn) Condamnare. **4** Blestemare.

damnat, ~ă [At: FILIMON, O. II, 175 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***damna***] **1-2** *smf, a* (În mitolofia greco-latină și în religia creștină) (Om) supus chinurilor infernului. **3-4** *smf, a* (Om) care este reprobat de societate. **5-6** *smf, a* (Om) blestemat. **7** *a* (Rar) Interzis.

damnatism *sn* [At: LL, 1972, nr. 2, 264 / E: ***damnat*** + *-ism*] (Rar) Damnațiune (4).

damnație *sf* vz ***damnațiune***

damnațiune *sf* [At: HELIADE, D. J. 170/17 / P: *~ți-u~* / V: (înv) ***~ție*** / Pl: *~ni* / E: fr ***damnation***, lat ***damnatio,-onis***] **1** (În mitologia greco-latină și în creștinism) Condamnare la chinurile infernului. **2** (Pgn) Condamnare. **3** (Pex) Suferință. **4** (Lit) Denumire simbolică a opoziției poetului romantic față de societate și legile acesteia Si: (rar) *damnatism*.

damnă *sf* vz ***daună***

damoazelă *sf* vz ***demoazelă***

damourit *sn* vz ***damurit***

damurit *sn* [At: CONTEMPORANUL, III, 609 / S și: *~mou~* / E: fr ***damourite***] (Min; înv) Varietate de mică cu structură solzoasă, fină.

damoveți *smp* vz ***danavete***

dampf *sn* vz ***damf***

damtelă *sf* vz ***dantelă***

dan[1] *sm* [At: M. COSTIN, O. 253 / Pl: *~i* / E: lat ***Dani***] (Iuz) Om originar din Danemarca.

dan[2] *sn* [At: DN / Pl: *~i* / E: fr ***dan***] Grad de măiestrie la judo și în artele marțiale.

danai *smp* [At: DER II, 10 / E: lat ***Danai***] (Înv) Nume dat grecilor, mai ales în timpul războiului troian.

danaidă[1] *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~de* / E: ger ***Danaiden***] (Teh) **1** Deschizătură calibrată folosită la determinarea debitelor curenților sub presiune, având coeficient de debit determinat. **2** (Pex) Porțiune finală a unei conducte de golire profilată astfel încât să asigure vânei de lichid o forță anumită.

danaidă[2] *sf* [At: DN / Pl: *~de* / E: fr ***Danaïdes***] (Mit) Fiecare dintre cele 50 de fiice, foarte frumoase, ale lui Danaos, regele Argosului, care, pentru că și-au ucis soții în noaptea nunții, au fost pedepsite ca după moarte, în infern, să umple cu apă un vas uriaș fără fund.

danana *sf* vz ***dandana***

dananaie *sf* vz ***dănănaie***

danavete *sm* [At: BORZA, D. 82 / V: ***damoveți*** *smp* / E: nct] (Bot; reg) **1** Cartof (*Solanum tuberosum*). **2** (Îf *damoveți*) Napi porcești (*Melianthus tuberosus*).

dană[1] *sf* [At: ABC MAR. 46 / Pl: *~ne* / E: ngr **δῦνα**] **1** Porțiune de-a lungul cheiurilor unui port (sau, mai rar, în mijlocul apei navigabile) amenajată pentru acostarea navelor și manipularea mărfurilor. **2** Magazie pentru depozitarea mărfurilor într-un port sau la vamă. **3** Grup de două sau mai multe nave acostate bord la bord la aceeași dană (1).

dană[2] *s* vz ***dam***[3]

dancalîc *sm* vz ***dangalac***

danci *smi* [At: CONTEMPORANUL, I. 491 / V: ***~u***, (reg) ***dănci, denci*** / E: rrm ***den ci*** „dă-mi ceva"] (Pop) **1** Copil de țigan Si: *puradel*. **2** Țigan lăutar.

dancing *sn* [At: RESMERIȚĂ, D. / P: *densing* / Pl: *~uri* / E: eg ***dancing*** (*house*), fr ***dancing***] Local de petrecere unde se dansează.

danciu *sn* vz ***danci***

danciuc *sm* vz ***dănciuc***[2]

dandana *sf* [At: GHICA, S. 33 / V: (înv) ***~nana***, (reg) ***~ngada, ~nga~, dănănă*** / Pl: *~le* / E: tc ***tantanâ***] **1** (Înv) Zarvă. **2** (Înv; pex) Petrecere zgomotoasă Si: *tămbălău*. **3** (Înv; îs) *Clopot de ~* Clopot de alarmă. **4** (Fam) Bucluc. **5** (Pfm; îe) **A da de** (sau **peste**) **o ~** A avea o neplăcere. **6** (Pfm: îae) A se afla într-o situație critică și neașteptată. **7** (Imp) Pagubă. **8** (Reg) Minunăție.

dandanaie *sf* vz ***dăndănaie***

dandariu *sn* [At: ȘINCAI, HR. II, 326/38 / Pl: *~ri* / E: mg ***dandár***] (Trs; mgî) Brigadă militară.

dandă *sf* vz ***dangă***

dandănaie *sf* vz ***dăndănaie***

dandăr *sm* [At: I. CR. IV, 123 / V: ***~der, dăn~*** / Pl: *~i, danduri* / E: săs ***dánder***] (Reg) **1** Străin îmbrăcat în haine nemțești. **2** Lucrător la calea ferată. **3** (Lpl; îf *danduri*) Oameni de nimic.

dandăroaie *sf* [At: DR. I, 755 / Pl: nct / E: ***dandăr*** + *-oaie*] (Reg) Străină îmbrăcată în haine nemțești.

dander *sm* vz ***dandăr***

dandi *sm* [At: AR (1844), 55[1] 61 / P: *dendi* / S și: *dandy* / Pl: ~ / E: eg, fr ***dandy***] **1** Tânăr foarte elegant, îmbrăcat după ultima modă (adesea ducând o viață boemă). **2** (Pex) Bărbat de o eleganță rafinată, adesea exagerată.

dandism *sn* [At: ȘĂINEANU, D. U. / P: *den~* / E: fr ***dandysme***] **1** Comportare de dandi (1). **2** Ținută de dandi (2).

dandonie *sf* vz ***dăndănaie***

dandy *sm* vz ***dandi***

dandoră *sf* vz ***dârdoră***

danemarchez, ~ă [At: AR (1829), 63[1]/21 / V: ***~nim~, denim~*** / Pl: *~i, ~e* / E: ***Danemarca*** + *-ez*] (Înv) **1-4** *smf a* Danez (1-4). **5** *smp* Danez (5). **6-9** *a* Danez (6-9).

danez, ~ă [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~i, ~e* / E: it ***danese***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care face parte din populația de bază a Danemarcei Si: (înv) *danemarchez* (1-2). **3-4** *smf, a* (Persoană) care este originară din Danemarca Si: (înv) *danemarchez* (3-4). **5** *smp* Popor care locuiește în Danemarca Si: (înv) *danemarchez* (5). **6-7** *a* Care aparține Danemarcei sau danezilor Si: (înv) *danemarchez* (6-7), *danic* (1-2), *danicesc* (1-2), *dănesc* (1-2). **8-9** *a* Privitor la Danemarca sau la danezi (1) Si: (înv) *danemarchez* (8-9) *danic* (3-4), *danicesc* (3-4), *dănesc* (3-4). **10** *sf* Limbă vorbită de danezi (5).

danf *sn* vz ***damf***

dang *i* [At: CREANGĂ, P. 101 / V: (reg) ***~a*** / E: fo] **1-2** (De obicei repetat) Cuvânt care imită sunetul produs de un clopot sau de lovitura unui obiect metalic Si: *balang, bam, bang*.

danga[1] *sf* [At: FURNICĂ, I. C. 140 / V: (înv) ***damăga, damga, damgă***, (reg) ***~la*** / Pl: *~le* / E: tc ***damga***] (Îrg) **1** Semn (cifră, literă, desen) făcut cu fierul roșu sau cu o substanță corosivă pe pielea unui animal domestic pentru a-l individualiza sau a-i marca proprietarul. **2** (Pex) Dungă pe spatele sau pe burta cabalinelor. **3** (Fig; rar) Stigmat. **4** (Pex) Unealtă din fier cu ajutorul căreia sunt însemnate animalele domestice sau pieile pentru tăbăcire.

danga[2] *i* vz ***dang***

dangada *sf* vz ***dandana***

dangala *sf* vz ***danga***[1]

dangalac *sm* [At: ȘIO II_2, 45 / V: ***~ncalîc*** / Pl: *~aci* / E: tc ***dangalak***] (Reg) Vagabond.

dangana *sf* vz ***dandana***

dangă *sf* [At: COMAN, G. L. / V: ***~ndă, ~nja*** / Pl: *dăngi* / E: nct] (Mun) **1** Afacere comună cu cineva. **2** (Pex) Treabă complicată și de durată. **3** Trăsătură de caracter negativă Si: *nărav, viciu*. **4** (Îe) **A se da dandă** A se apuca de băutură.

dangăt *sn* [At: VLAHUȚĂ, S. A. III, 232 / Pl: *~e* / E: ***dang*** + *-ăt*] Sunet prelung de clopot Si: *dăngănit*, (rar) *bangăt*.

danian, ~ă [At: ONCESCU, G. 256 / P: *~ni-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***danien***] **1** *sn* Ultimul etaj al cretacicului superior, caracterizat prin anumite specii de lamelibranhiate, reptile, palmieri etc. **2** *a* Care aparține danianului (1). **3** *a* Referitor la danian (1). **4** Specific danianului (1).

daniaș *sm* vz ***dăniaș***

danic, ~ă *a* [At: ASACHI, L. 16¹/1 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***dan²*** + *-ic*] (Înv) **1-4** Danez (**6-9**).

danicesc, ~ească *a* [At: AR (1829), 95¹/41 / Pl: *~ești* / E: ***dan¹*** + *-icesc*] (Înv) **1-4** Danez (**6-9**).

danie *sf* [At: (a. 1660), BUL. COM. IST. IV, 20 / Pl: *~ii*, (înv) *dănii* / E: vsl ***даниє***] (Înv) **1** Dăruire a unui bun material. **2** (Ccr) Dar. **3** (Ccr) Donație făcută (prin testament) unei biserici, instituții, persoane etc. **4** (Pex) Ofrandă. **5** (Îlv) **A (se) face** (sau **a da**) **(o) ~** A dărui. **6** (Îal) A dona. **7** (Îal) A lăsa cuiva ceva. **8** (Îlv) **A (se) face ~** A (se) oferi. **9** Impozit în natură sau bani. **10** Dare.

danimarchez, ~ă *a* vz ***danemarchez***

danjă *sf* vz ***dangă***

dans *sn* [At: (cca 1600), CUV. D. BĂTR. II, 227/1 1 / Pl: *~uri* / E: fr ***danse***] **1** Ansamblu de mișcări ritmatice, variate, ale corpului omenesc, executate de obicei în ritmul unei melodii, cu caracter ritual, artistic sau de divertisment Si: *joc*, (îrg) *salt²*, (înv) *săltare, săltătură*, (îvp) *danț*. **2** (Înv; pex) Ansamblu de oameni care execută aceste mișcări Vz *joc*. **3** Executare a unui dans (**1**). **4** (Îe) **Ai intrat în ~** (sau **horă**), **trebuie să joci** Se spune când cineva se angajează la ceva fără posibilitatea de a mai renunța. **5** (Îs) *~ macabru* Temă alegorică simbolizând egalitatea în fața morții, reprezentată de un schelet care atrage oamenii într-o horă, pentru a-i ucide. **6** (Îs) *~ul albinelor* Mod diferențiat de zbor, prin care albinele semnalizează găsirea unei surse de hrană. **7** (Pex) Artă ale cărei mijloace de expresie sunt mișcările ritmatice ale corpului omenesc. **8** (Îs) *~ clasic* sau *academic* Ansamblu de mișcări artistice convenționale care constituie baza tehnică a coregrafiei, a spectacolelor de balet etc. **9** (Îs) *~ pe gheață* Patinaj artistic. **10** Petrecere la care se dansează.

dansa [At: CR (1839), 93²/20 / Pzi: *~sez* / E: fr ***danser***] **1** *vi* A executa (după muzică) un dans (**1**) Si: *a juca*, (asr) *a sălta*, (pop) *a danța, a dănțui, a sări²*. **2** *vt* A executa un dans (**1**) împreună cu cineva. **3** *vt* A invita pe cineva la dans (**1**). **4** *vi* (Fig) A se mișca vioi, în salturi ușoare, ca de dans (**1**). **5** *vi* (Fig) A nu avea astâmpăr. **6** *vt* (Fam) A cunoaște modul în care se execută un dans (**1**).

dansant, ~ă *a* [At: VLAHUȚĂ, S. A. II, 356 / Pl: *~e* / E: fr ***dansant***] **1** (D. serate, ceaiuri, petreceri) La care se dansează (**1**). **2** Care este caracteristic dansului (**1**). **3** (Teh; îs) *Traversă ~* Piesă de lemn, beton sau metal folosită ca element de legătură între șinele de cale ferată și terasament.

dansat, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***dansa***] **1** (D. dans) Executat. **2** (D. persoane) Luat la dans de către cineva.

dansator, ~oare [At: DACIA LIT. 107/13 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***dansa*** + *-tor*] **1-2** *smf, a* (Persoană) care dansează (**1**) Si: *jucător*, (îvp) *danțator* (**1-2**), *dănțuitor* (**1-2**). **3-4** *smf, a* (Persoană) a cărei profesiune este dansul (**6**). **5** *sm* (Spc) Balerin.

dansometru *sn* [At: NOM. MIN. I, 128 / Pl: *~re* / E: fr ***dansomètre***] Aparat folosit la măsurarea golurilor invizibile de sub traversele dansante (**3**) ale unei linii de cale ferată.

dant *s* vz ***dantelă***

dantea *sf* vz ***dantelă***

dantească *af* vz ***dantescă***

dantela *vt* [At: ALEXI, W. / Pzi: *~lez* / E: fr ***denteler***] A tăia marginea unui obiect, în formă de dantelă (**1**).

dantelar *sm, a* [At: NOM. PROF. 34 / Pl: *~i* / E: ***dantelă*** + *-ar*] (Asr) **1-2** (Persoană) care fabrică dantelă (**1**). **3-4** (Persoană) care vinde dantelă (**1**).

dantelare *sf* [At: LTR² / Pl: *~lări* / E: ***dantela***] **1** Tăiere a unei margini în formă de dantelă (**1**). **2** (Spc) Operație de înfrumusețare a marginii pieselor de încălțăminte, pe porțiunea de asamblare, prin coasere.

dantelat, ~ă *a* [At: ALEXI, W. / Pl: *~ați, ~e* / E: ***dantela***] **1** (D. îmbrăcăminte, lenjerie, perdele etc.) Care este împodobit cu dantelă (**1**). **2** (D. îmbrăcăminte, lenjerie, perdele etc.) Care este confecționat din dantelă (**1**) Si: (reg) *spițărat*. **3** (Pan) Care prezintă neregularități (crestături, sinuozități sau ornamente) ce dau aspectul unei dantele (**1**).

dantelă *sf* [At: (a. 1777), FURNICĂ, I. C. 56 / V: (reg) ***dant***, (înv) ***dantella, dintella***, (nob) ***dantea***, (reg) ***tantelă*** / Pl: *~le* / E: fr ***dentelle***] **1** Împletitură fină și ușoară cu găurele, reprezentând modele variate, executate (manual sau mecanic) din fire subțiri de ață, mătase sau de fibre sintetice și folosită ca garnitură la lenjerie, rochii, perdele etc. Si: (reg) *bagatelă, cârligei, cipcă, horbotă*, (înv) *rețea*, (reg) *spiț³*. **2** (Rar; lpl; îf *~uri*) Dantelărie (**1**).

dantelărie *sf* [At: CAMIL PETRESCU, P. 52 / Pl: *~ii* / E: ***dantelă*** + *-ărie*] **1** Cantitate mare de dantele (**1**) Si: (rar) *dantelă* (**2**). **2** Diferite feluri de dantele (**1**) Si: (rar) *dantelură* (**4**). **3** (Fig) Contur sinuos care seamănă cu o dantelă (**1**).

dantelură *sf* [At: COSTINESCU / V: (îvr) ***din~*** / Pl: *~ri* / E: fr ***dentelure***] **1** Ornamentație arhitectonică constând din crestături, colțișori, zinți etc. **2** Totalitate a crestăturilor de pe marginea frunzelor. **3** (Pgn) Margine dințată. **4** (Rar) Dantelărie.

danteluță *sf* [At: TEODOREANU, M. II, 14 / Pl: *~țe* / E: ***dantelă*** + *-uță*] **1-2** (Șhp) Dantelă (**1**) fină.

dantella *sf* vz ***dantelă***

dantesc, ~ă *a* [At: HELIADE, O. II, 178 / V: (rar) ***~ească*** *af* / Pl: *~ești* / E: fr ***dantesque***, it ***dantesco***] **1** Care aparține lui Dante Si: (îvr) *dantic* (**1**). **2-3** Caracteristic operei (sau concepției) lui Dante Si: (îvr) *dantic* (**2-3**). **4** Care este în genul operei lui Dante Si: (îvr) *dantic* (**4**).

dantic, ~ă *a* [At: HELIADE, O. II, 129 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***Dante*** + *-ic*] (Îvr) **1-4** Dantesc (**1-4**).

dantism *sn* [At: DN / E: it ***dantisimo***] **1** Cult pentru opera și personalitatea lui Dante Alighieri. **2** Dantologie.

dantist, ~ă *a, smf* vz ***dentist***

danțiție *sf* vz ***dentiție***

dantolog, ~ă *smf* [At: CONTEMP., S. II, 1966, nr. 1005, 3/1 / Pl: *~ogi, ~oge* / E: ***Dante*** + *-log*] Specialist în dantologie.

dantologie *sf* [At: DN² / Pl: *~ii* / E: fr ***dantologie***, it ***dantologia***] Studiu al vieții și operei lui Dante Si: *dantism* (**2**).

dantura *vt* [At: DN² / Pzi: *~rez* / E: ***dantură***] A tăia dinții unei roți cu ajutorul unei freze speciale Si: *a dința*.

danturare *sf* [At: LTR² / Pl: *~rări* / E: ***dantura***] Tăiere a dinților unei roți cu ajutorul unei freze speciale Si: *dințare*, (rar) *danturat¹*.

danturat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***dantura***] (Rar) Danturare.

danturat², ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***dantura***] (D. dinții roților) Tăiat cu ajutorul unei freze speciale.

dantură *sf* [At: POLIZU / V: (înv) ***den~***, (îvr) ***dintură*** / Pl: *~ri* / E: fr ***denture***] **1** Totalitate a dinților unei persoane. **2** (Pex) Fel în care sunt înșirați și alcătuiți dinții Si: *dentiție*. **3** (Șîs) *~ falsă* Proteză dentară. **4** (Pan) Ansamblu format din dinții unor organe de mașini.

danț *sn* [At: ARISTIA, PLUT. / V: ***~ă*** *sf* / Pl: *~uri*, (înv) *~e, ~ure* / E: ger ***Tanz***] (Îvp) Dans (**1**).

danța *vi* [At: CR (1839), 272 2/1 / Pzi: *danț* și *~țez* / E: ger ***tanzen***] (Îvp) A dansa (**1**).

danțare *sf* [At: PROT. - POP., N. D. / Pl: *~țări* / E: ***danța***] (Îdt) Executare a unui dans (**1**).

danțator, ~oare *smf, a* [At: DACIA LIT. 107/13 / V: ***dănțător*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***danța*** + *-tor*] (Îvp) **1-2** Dansator (**1-2**).

danță *sf* vz ***danț***

danțăuș *sm* [At: ALR I, 147/270 / V: (reg) ***dănțauș, dănțăuș*** / Pl: *~i* / E: ***danț*** + *-(ă)uș*] (Reg) Tânăr care dansează bine.

danțând, ~ă *a* [At: F (1867), 210 / V: ***dan~*** / Pl: *~nzi, ~e* / E: ***danța***] (Înv) Care dansează (**1**).

danțmaistru *sm* [At: FORM. CUV. I, 63 / Pl: *~iștri* / E: ger ***Tanzmeister***] (Înv) Profesor de dans.

danubian, ~ă *a* [At: (a. 1850) DOC. EC. 975 / P: *~bi-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***danubien***] **1** Care aparține regiunii Dunării Si: *dunărean*. **2** Care se referă la regiunea Dunării. **3** Care este situat în regiunea Dunării Si: *dunărean*. **4** Specific regiunii Dunării Si: *dunărean*. **5** (Îs) *Uniune ~ă* Uniune a statelor dunărene, bazată pe acorduri economice, creată în

perioada dintre cele două războaie mondiale. **6** (Îs) *Climat ~* Climat temperat cu diferențe mari de temperatură între vară și iarnă.

danufil *sn* [At: LTR[2] / Pl: *~e* / E: nct] Fibră textilă care se obține din celuloză și care se întrebuințează ca materie primă la fabricarea țesăturilor.

daoism *sn* vz ***taoism***

daoist, ~ă *smf, a* vz ***taoist***

dapăn *sn* [At: TOMESCU, GL. / Pl: *~e* / E: ***depăna***] (Mun) Parte a sucalei în formă de fus.

dapăna *v* vz ***depăna***

dapăra *v* vz ***depăna***

dapâna *v* vz ***depăna***

dapifer *smf, a* [At: BARIȚIU, P. A. I, 6 / Pl: *~i* / E: lat ***dapifer***] **1-2** (Înv) (Persoană) care avea obligația să ducă și să aranjeze felurile de mâncare la masă.

dapina *v* vz ***depăna***

daplau *sn* vz ***depleu***

dapleu *sn* vz ***depleu***

dar[1] [At: PRAV. 39 / V: (îpf) ***da,*** (îvp) ***~ă, ~î,*** (îvr) ***deară*** / E: nct] Exprimă: **1** *c* Opoziția dintre două stări, acțiuni etc. săvârșite sau suportate de subiecți diferiți *Tu râzi, dar eu plâng*. **2** *c* Opoziția dintre două stări, acțiuni etc. săvârșite sau suportate de același subiect în circumstanțe diferite *Azi te bucuri, dar mâine vei plânge*. **3** *c* Opoziția dintre o intenție și realitatea care o infirmă *L-aș cumpăra, dar nu-mi ajung banii*. **4** *c* Contrastul evidențiat prin raportare negativă la unul din elemente *Lucrează nu repede, dar bine* Si: *ci*. **5** *c* Opoziția dintre un obiect inaccesibil și un echivalent oferit în schimbul obținerii lui *Cere-mi orice, dar mai dă-mi o șansă*. **6** *c* Opoziția dintre ceea ce se simulează și ceea ce există în realitate *Le făcea de se tocmeau, dar știa socoteala: cât cereau, atât le dădea*. **7** *c* Opoziția dintre două eventualități ale unei alternative *Dacă mă va ajuta, bine, dar dacă nu, mă voi descurca singur*. **8** *c* Opoziția dintre două grade diferite de manifestare a unei acțiuni, a unei stări etc. în împrejurări diferite *E frig, dar mai frig a fost ieri*. **9** *c* Tratamentul diferențiat aplicat unor elemente distincte, în legătură cu săvârșirea aceleiași acțiuni, cu manifestarea aceleiași stări etc. *Să plătească țăranii câte patru bani, dar nu boierii*. **10** *c* Diferențierea unui element aparținând unui grup sau unei clase, prin evidențierea unei trăsături *E la fel de înalt ca ceilalți, dar mai slab*. **11** *c* Evidențierea unui element cu rol de catalizator în săvârșirea unei acțiuni, în manifestarea unei stări etc. *Totul mergea bine și înainte, dar venirea ta ne-a dat mai mult curaj*. **12** *c* Evidențierea unui element ca factor suplimentar, care se adaugă la altele de același fel *Nu numai că e neplăcut, dar e și util*. **13** *c* Evidențierea unui element ca factor de excepție față de celelalte elemente avute în vedere la un moment dat *Fac orice, dar asta nu*. **14** *c* Evidențierea unui element ca factor de excepție care fusese omis (neintenționat) *Ai crezut că e destul, dar la ceilalți nu te-ai gândit*. **15** *c* (Adesea urmat de *și*) Semnalarea voit distinctă a cumulării pe baza similitudinii relaționale la un mod de acționare, de manifestare etc. *O fac pentru tine, dar și pentru ceilalți*. **16** *c* Asocierea la o acțiune, la o stare etc. existente, deși greu de imaginat sau de admis, și, ca atare, deductibile pentru orice alt element comun *Munte cu munte se întâlnește, dar om cu om* Si: (pfm) *darămite*. **17** *c* Restrângerea săvârșirii unei acțiuni, a manifestării unei stări, a unei însușiri, a unei perioade etc. prin evidențierea unui aspect advers *E drăguță, dar cam proastă*. **18** *c* Restrângerea săvârșirii unei acțiuni, a manifestării unei stări, a unei circumstanțe etc. prin evidențierea unei obiecții *Era o izbândă mare, dar prea însângerată*. **19** *c* Restrângerea săvârșirii unei acțiuni, a manifestării unei stări, a unei circumstanțe etc. prin evidențierea unei precizări *Se așază pe scaun, dar drept în mijlocul camerei*. **20** *c* Restrângerea săvârșirii unei acțiuni, a manifestării unei stări, a unei circumstanțe etc. în urma unei nuanțări *Folosește-l, dar cu măsură*. **21** *c* Restrângerera săvârșirii unei acțiuni, a manifestării unei stări, a unei circumstanțe etc. în urma unei specializări *Era un cizmar vestit, dar numai pentru încălțăminte de iarnă*. **22** *c* Întreruperea unei acțiuni printr-o acțiune cu caracter opus *Porni vesel, dar în prag se opri*. **23** *c* Continuarea unei acțiuni printr-o acțiune cu caracter opus *Pleacă hotărât, dar, pe la jumătatea drumului, întoarse*. **24** *c* Evidențierea unui element advers care reprezintă ceea ce nu este permis *Cu rudele petrece, dar afaceri nu face*. **25** *c* Opoziția dintre două elemente din care unul reprezintă un efect negativ *Cafeaua e plăcută, dar provoacă insomnii*. **26** *c* Opoziția dintre două elemente din care unul reprezintă un efect sub așteptările scontate *Planul a fost bun, dar isprava mică*. **27** *c* Opoziția dintre două elemente din care unul reprezintă un impediment în săvârșirea unei acțiuni, în manifestarea unei stări etc. *Vrea să doarmă, dar e prea mult zgomot*. **28** *c* Inhibiția în legătură cu săvârșirea unei acțiuni, cu manifestarea unei stări etc. *Voiam să plâng, dar nu puteam*. **29** *c* Reticența în legătură cu săvârșirea unei stări etc. *I-aș spune, dar mă tem să nu-l jignesc*. **30** *c* Încapacitatea în legătură cu săvârșirea unei acțiuni, cu manifestarea unei stări etc. *Vrea, dar nu poate*. **31** *c* Schimbarea unei decizii în urma manifestării unei stări etc. *Am vrut să vin dar, chibzuind mai bine, m-am răzgândit*. **32** *c* Manifestarea unei reticențe care reprezintă o condiție de a cărei acceptare depinde săvârșirea unei acțiuni, manifestarea unei stări etc. *Vreau să-ți spun ceva, dar să nu te superi*. **33** *c* Impunerea unei condiții de a cărei realizare depinde săvârșirea unei acțiuni, manifestarea unei stări etc. *Fă ce-oi face, dar vino azi la mine*. **34** *c* Impunerea unei anumite clauze în legătură cu săvârșirea unei acțiuni, unei manifestări etc. *O vei primi, dar nu înainte de majorat*. **35** *c* Impunerea unei anumite interdicții în legătură cu săvârșirea unei acțiuni, cu manifestarea unei stări etc. *Privește, dar nu atinge nimic*. **36** *c* Condiționarea săvârșirii unei acțiuni, a manifestării unei stări etc. printr-un ultimatum *Ți-l împrumut, dar pentru ultima dată*. **37** *c* Condiționarea săvârșirii unei acțiuni, a manifestării unei stări etc. printr-un avertisment *Fă cum vrei, dar ai s-o pățești*. **38** *c* Impunerea unei condiții ce reprezintă o răsplată pentru săvârșirea unei acțiuni, pentru manifestarea unei stări etc. *Du-te și caută, dar să merite osteneala*. **39** *c* Manifestarea satisfacției în legătură cu săvârșirea unei acțiuni, cu manifestarea unei stări etc. *A durat cam mult, dar măcar am făcut un lucru bun*. **40** *c* Motivarea nerealizării a unei acțiuni, a unei intenții etc. *Ar mai fi rămas, dar se grăbea să ajungă la gară*. **41** *c* Prezentarea unei explicații pentru înlăturarea unei anumite stări de spirit, a unei atitudini, a unui sentiment etc. *Scuză-mă, dar ți-am adus o carte de la prietena ta*. **42** *c* Invocarea unei scuze pentru înlăturarea unei anumite stări de spirit, a unei atitudini, a unui sentiment etc. *Cred că ești supărat, dar nu sunt eu de vină*. **43** *c* Opoziția dintre două elemente din care unul reprezintă consecința săvârșirii unei acțiuni, a manifestării unei stări etc. *Văd ce frumos se prăvălește apa în cascadă, dar mi-e tare frică*. **44** *c* Enunțarea unei restricții concesive care compensează un aspect, o apreciere (de obicei negative), în legătură cu săvârșirea unei acțiuni, cu manifestarea unei stări etc. *E tânără, dar deșteaptă* Si: *cu toate acestea*. **45** *c* Enunțarea unei restricții concesive reprezentând factorul care, deși ar fi trebuit să declanșeze săvârșirea unei acțiuni, manifestarea unei stări etc., nu le declanșează *S-a înnorat, dar nu a plouat* Si: *cu toate acestea, totuși*. **46** *c* Enunțarea unei restricții concesive reprezentând factorul care, deși ar fi putut să favorizeze săvârșirea unei acțiuni, manifestarea unei stări etc., nu le favorizează *Ne cunoșteam, dar nu ne vorbeam*. **47** *c* Enunțarea unei restricții concesive reprezentând factorul care, deși ar fi putut să împiedice săvârșirea unei acțiuni, nu o împiedică *Cetatea a fost distrusă, dar, în mai puțin de două decenii, a renăscut*. **48** *c* Enunțarea unei restricții concesive reprezentând factorul care, deși ar fi putut să împiedice constatarea unei stări, nu o împiedică *E o zi senină de toamnă, dar cât de trist e totul!* **49** *c* Enunțarea unei restricții concesive reprezentând factorul care, deși cunoscut, nu este luat în considerare *Mi-ai spus de atâtea ori, dar nu te-am crezut*. **50** *c* Enunțarea unei restricții concesive ce reprezintă o hotărâre care, deși luată, nu este respectată *Am stabilit așa, dar vom face altfel*. **51** *c* Enunțarea unei restricții concesive ce reprezintă un resentiment care, deși există, nu poate împiedica manifestarea unei stări de spirit contrare *Se teme de el, dar nu-l urăște*. **52** *c* Enunțarea unei restricții concesive ce reprezintă o interdicție care, deși exprimată, nu este respectată *Ți-am spus să taci, dar tu n-ai ascultat*. **53** *c* Enunțarea unei restricții concesive ce reprezintă o

consecință negativă care apare în ciuda desfiderii ei *Ție îți arde să glumești, dar nu-i de glumit*. **54** *c* Enunțarea unei restricții concesive ce reprezintă manifestarea unei atitudini de indiferență, în ciuda evidenței care ar trebui să o împiedice *Ai dreptate, dar te-ascultă cineva?* **55** *c* Enunțarea unei restricții concesive ce reprezintă un factor care, deși favorabil, este, totuși salutar *Au fost înfrânți, dar înfrângerea i-a ferit de alte nenorociri*. **56** *c* Enunțarea unei restricții concesive ce reprezintă un impediment care, deși luat în considerare, este sau trebuie să fie depășit *Mi-e greu, dar voi rezista*. **57** *c* Enunțarea unei restricții concesive ce privește un impediment care va fi depășit prin resemnare sau acceptare *Scrâșni din dinți, dar n-avea încotro*. **58** *c* Enunțarea unei concesii ce privește imposibilitatea atingerii unui grad maxim de manifestare a unei stări, a unei însușiri etc., în ciuda oricărei comparații *Am mai văzut femei frumoase, dar ca asta niciodată*. **59** *c* Imposibilitatea obținerii unui lucru în ciuda oricărei concesii *Cere-mi orice, dar asta nu se poate*. **60** *c* Imposibilitatea realizării unui scop propus, din cauza ineficienței oricărui efort în acest sens *L-am dojenit, dar în zadar*. **61** *c* Imposibilitatea realizării unui scop propus, din cauza inutilității oricărui efort depus în acest sens *Căută din nou, dar nu găsi nimic*. **62** *c* (În legătură cu un imperativ) Evidențierea manifestării unei stări de nerăbdare *Dar deschideți odată!* **63** *c* Evidențierea manifestării unei stări de admirație *Măi, da' frumos mai cânți!* **64** *c* Evidențierea unei mustrări *Da' nu ți-e rușine?* **65** *c* Schimbarea ideii într-o comunicare prin enunțarea unui aspect nou *Știu că s-a accidentat, dar cum s-a întâmplat asta?* **66** *c* Schimbarea ideii într-o comunicare prin enunțarea unui subiect nou *Eu plec la mare, dar tu ce vei face?* **67** *c* Schimbarea ideii într-o comunicare prin adresarea către un interlocutor nou *Voi puteți pleca, dar tu mai rămâi*. **68** *c* Schimbarea ideii într-o comunicarea prin completarea unei relatări cu noi elemente, explicații etc. *Asta era situația cumpărărilor, dar, în privința vânzărilor, lucrurile nu mai erau atât de bune*. **69** *c* Schimbarea ideii într-o comunicare prin manifestarea unei dorințe *Am auzit, dar aș vrea să văd cu ochii mei*. **70** *c* Schimbarea ideii într-o comunicare prin exprimarea unei rugăminți *Am greșit, dar nu te supăra, căci voi rezolva problema*. **71** *a* Schimbarea ideii într-o comunicare prin exprimarea unei aprecieri *E un om așa voinic, dar cât de blânde îi sunt privirile!* **72** *c* Schimbarea ideii într-o comunicare prin manifestarea unei stări de entuziasm *Mai întârziem puțin, dar ce bine că plecăm!* **73** *c* Schimbarea ideii într-o comunicare prin adresarea unui îndemn *Unii reușesc, alții nu, dar încearcă și tu*. **74** *c* Schimbarea ideii într-o comunicare prin adresarea unui ordin *Operațiunea a eșuat; dar să lăsăm asta, căci avem altele de făcut*. **75** *c* Schimbarea ideii într-o comunicare prin enunțarea unui avertisment *Pleacă dacă vrei, dar o să ai necazuri*. **76** *c* Schimbarea ideii într-o comunicare prin enunțarea unei amenințări *Nu va păți nimeni nimic, dacă faceți ce spun eu, dar vai de cei ce n-ascultă*. **77** *c* Schimbarea ideii într-o comunicare prin manifestarea unei stări de indignare *Dar cum îndrăznești să faci așa ceva?* **78** *c* Schimbarea ideii într-o comunicare prin manifestarea unei stări de iritare *Am așteptat o lună, două, un an, dar cât să mai aștept?* **79** *c* Schimbarea idei într-o comunicare prin manifestarea unei stări de regret *Eram tânăr și viața mi se părea un joc, dar s-au dus acele vremuri*. **80** *c* Schimbarea ideii într-o comunicare prin manifestarea unei stări de surprindere *Dar e cu neputință ceea ce spui!* **81** *c* Schimbarea ideii într-o comunicare prin manifestarea unei stări de incertitudine *Au sosit cumpărătorii casei; dar oare-s cumpărători sau doar vor s-o vadă?* **82** *c* Schimbarea ideii într-o comunicare prin manifestare unei stări de nehotărâre *Știu că nu prea am timp de pierdut, dar dacă aș merge și eu cu voi?* **83** *c* Schimbarea ideii într-o comunicare prin manifestarea unei stări de nedumerire *Sunt bune fructele, dar de unde să mai iau acuma?* **84** *c* (Adesea cu caracter deictic) Concentrarea unei comunicări afirmative sau interogative într-o concluzie *Să facem, dar, așa cum ni se spune* Si: *așadar*. **85** *c* (Îvp; îcs) ~ *însă* Manifestarea unei atitudini cu nuanță emfatică *Dar însă și eu am crescut pe câmpul Bărăganului*. **86** *c* Enunțarea unei concluzii cu caracter opozițional față de ceea ce a fost anterior exprimat *Mie dar prea puțin îmi pasă dacă se va întâmpla așa*. **87** *c* Enunțarea unei concluzii cu caracter concesiv față de ceea ce a fost anterior exprimat *Să-ți povestesc eu dar, deși n-am fost acolo*. **88** *c* Enunțarea unei concluzii care reprezintă o replică dată cuiva într-o comunicare *Dar, ia spune, mâine ce ai de gând să faci? întrebă el* Si: *așadar, deci*. **89** *c* (Îf *da*) Introducerea unui comentariu incident (conținând o anumită apreciere) *S-a întâmplat odată — da-i mult de atunci — să lipsească nemotivat*. **90** *c* (Înaintea unui termen care se repetă) Insistența asupra unei idei într-o comunicare *Mă apuc serios de lucru, dar serios!* **91** *c* Întărirea unui răspuns afirmativ *Da' sigur că da!* **92** *c* (Îe) **D'apoi (bine)** sau **~ cum să nu** Răspunsul negativ la o propunere. **93** *c* (Îe) **~ aș!** Nici gând! **94** *c* (Înv) Afirmație categorică în cadrul unui dialog *El ți-a dat scrisoarea? – Dar; l-am întâlnit la poartă*. **95** *av* (Pop; îs) *Păi ~!* Bineînțeles. **96** *av* (Pop; îas) Desigur.

dar² *sn* [At: COD. VOR. 80/8 / V: (înv) *~iu* / Pl: *~uri*, (înv) *~ure* / E: slv **даръ**] **1** Obiect primit de la cineva în semn de prietenie Si: *cadou*, (pfm; înv) *peșcheș*, (pop) *plocon*, (înv) *cinste, dărușag, prezent[1], prosfora*. **2** Obiect primit ca ajutor. **3** Obiect oferit fără plată cuiva în semn de prietenie. **4** Obiect oferit cuiva ca ajutor. **5** (Jur; îs) ~ *manual* Donație efectuată prin predarea bunurilor (mobile corporale) de la mână la mână, exceptată de la formele obișnuite de validare. **6** (Îla) **De ~** Primit gratis. **7** (Îlav) **În ~** Gratis. **8** (Înv; îal) Pe un preț de nimic. **9** (Îlv) **A aduce (a da, a duce** sau **a face cuiva) (în) ~(uri)** A dărui. **10** (Spc; adesea urmat de determinări introduse prin prepoziția „de") Cadou făcut de soți unul altuia la căsătorie. **11** (Pex; ccr) Ceea ce primesc mirii la nuntă. **12** (Pex) Ceea ce primesc copii la masa de botez. **13** (Îs) *~ul miresei* Sumă de bani pe care mireasa o primește personal în timp ce dansează o horă asemănătoare periniței. **14** (Mol; Buc) Preparate culinare oferite mirelui și miresei la nuntă, mamei la naștere sau colindătorilor de sărbătorile de iarnă Si: *cinste, plocon*. **15** (Îrg) Logodnă. **16** (Fig) Rod[1]. **17** (Bis) Ofrandă. **18** (Pex) Donație făcută unor instituții de cult. **19** (Pex) Donație. **20** (Mpl; șîs) *Sfintele ~uri* sau *~ul lui Dumnezeu* Pâinea și vinul sfințite pentru împărtășanie. **21** (Lpl) Untdelemn, vin și pâine sfințite spre a fi împărțite. **22** (Înv; astăzi pfm) Mită. **23** (Rar; pfm; îlv) **A cădea la ~uri** A mitui. **24** (Pex; îal) A face o investiție. **25** (Pex; îal) A plăti. **26** (Spc; îrg) Înțelegere cu schimb de cadouri făcută în preajma logodnei sau a căsătoriei. **27** (Rar) Moștenire. **28** (Înv) Răsplată. **29** (Spc) Premiu. **30** (Îlv) **A avea ~ (de la** sau, înv. ccr, **de către cineva)** A fi răsplătit. **31** (Îrg) Binefacere. **32** (Pex) Privilegiu. **33** (Îe) **A face ~ul cuiva** A face o favoare cuiva. **34** Grație divină. **35** (Pex) Ajutor (divin). **36** (Trs; Buc; îe) **A fi în starea ~ului** A fi gravidă. **37** Însușire (naturală sau dobândită). **38** Trăsătură de caracter pozitivă. **39** (Pex) Vocație. **40** (Pex) Talent. **41** (Îla) **Cu ~** Înzestrat. **42** (Îe) **A avea ~ul să (**sau **de a)...** A avea puterea de a face ceva. **43** (Îae) A avea priceperea de a face ceva. **44** A avea calitatea de a face ceva. **45** (Îae) A fi în stare de a face ceva. **46** (Îe) **A avea ~ul vorbirii** A fi bun orator. **47** (Fig; urmat de determinări în genitiv) Viciu. **48-49** (Irn; îe) **A avea (**sau **a lua) ~ul beției** A fi (sau a deveni) bețiv. **50** (În concepțiile religiei creștine; adesea cu determinarea „duhului sfânt") Calitate excepțională primită în mod miraculos prin intermediul celei de-a treia persoane a divinității, duhul sfânt. **51** (Înv) Credință. **52** (Înv) Religie creștină. **53** (Spc; șîs *~ul preoției*) Har conferit preoților prin hirotonisire. **54** (Pex) Drept de a oficia actele de cult. **55** Profesie de preot. **56** Fiecare din cele șapte taine ale bisericii ortodoxe.

dar³ *sn* vz ***darn***

dara¹ *sf* [At: (a. 1725) IORGA, S. D. XIV, 21 / Pl: *~le* / E: tc ***dara***] **1** Greutate a ambalajului, a recipientului, a vehiculului etc. în care se păstrează, se transportă, sau se cântărește o marfă Si: *tară*. **2** (Îe) **Mai mare ~ua decât ocaua** sau **a nu face ~ua cât ocaua** Prea multă osteneală pentru obținerea unui lucru neînsemnat. **3** (Rar) Greutate la cântar.

dara² *sf* vz ***dairea***

darab *sn* vz ***dărab***

daraban *sm* [At: (a. 1832) DOC. EC. 503 / V: (înv) ***dăraban*** **(1)** / Pl: *~i* și *dărăbani* / E: ***darabană***] (Înv) **1** Dorobanț. **2** Toboșar.

darabana *sf* vz ***darabană***

darabană *sf* [At: AR (1829), 75²/8 / V: **~bana, dărab~, ba~** / Pl: *~ne* / E: pn **taraban**, rs **дарабан**, ucr **тараокан**] **1** (Pop) Tobă (mică). **2** (Pfm; îe) **A bate ~na în** (sau **pe**) **ceva** A bate ritmic în ceva. **3** (Pop; îe) **A bate ~na** A bate toba. **4** (Pop; îe) **A bate ~na cuiva** A vinde averea (cuiva) la mezat. **5** (Pex; îae) A sărăci. **6-7 A vinde** (sau **a cumpăra**) **la ~** (sau **cu ~** ori, rar, **~ne**) A vinde (sau cumpăra) la mezat. **8** (Pop; îe) **A face** (cuiva) **spatele ~** sau **capul** A bate foarte tare pe cineva. **9** (Îe) **A face cuiva capul ~** A năuci. **10** (Reg; îf *dărăbană*) Cilindru metalic, fără fund, folosit la pescuit. **11** (Înv; spc) Roată de transmisiune din lemn, plină, care făcea parte din vechile instalații de foraj. **12** (Reg) Smoală sau păcură folosită la ungerea osiei (la căruță).

darabancic *sm* [At: CONV. LIT. VI, 5 / Pl: *~ncici* / E: rs **дарабанчик**, ucr **тарабанчк**] (Înv) Toboșar.

darabanea *sf* [At: REBREANU, NUV. 5 / Pl: *~ele* / E: **darabană** + *-ea*] (Nob) Tobă mică.

darabangiu *sm* [At: TDRG / V: **ba~, ta~** / Pl: *~ngii* / E: **darabană** + *-giu*] (Înv) Toboșar.

darabă *sf* vz **dărab**

darabel *sn* vz **dărabel**

darac [At: (a. 1812) IORGA, S. D. VII, 355 / V: **dăr~, dărag** / Pl: *~ace* / E: bg **дарак**, tc **darak**] **1** *sn* Unealtă pentru pieptănat sau scărmănat lâna, cânepa sau inul, formată dintr-un sistem de piepteni cu dinți de oțel, montați pe un suport Si: (rar) *dărăcitor*. **2** *sn* (Pop; îe) **A da la ~** sau **a trece prin** (ori **pe sub dinți de**) **~** A dărăci. **3** *sn* (Pop; îe) **A pune** (cuiva) **nutreț pe ~** A face (cuiva) rău pe ascuns. **4** *sn* (Rar) Cantitate de lână, in, cânepă etc. care se pune o singură dată în darac **(1)**. **5** *sn* (Înv; pan) Pieptene des. **6** *sn* Mecanism constituit din două piese cu suprafețe cilindrice, folosit în industria textilă la destrămarea fibrelor din lână, de celofibră, sintetice etc. **7** *sm* (Rar) Dărăcitor.

daracu *i* [At: LEXIC. REG. 53 / E: **dar¹** + **acu**] (Reg) Cuvânt care exprimă: **1** Uimire. **2** Surprindere.

daradaică *sf* vz **taradaică**

daragiu *sm* [At: (a. 1893) ȘIO II, 404 / Pl: *~ii* / E: **dara²** + *-giu*] (Îrg) Toboșar.

darai *sf* [At: (a. 1726) N. A. BOGDAN, C. M. 159 / Pl: *~e* / E: tc **darai**] (Înv) Țesătură asemănătoare cu taftaua.

daralaș *sn* [At: ALRM SN I, h. 184 / Pl: *~uri* / E: mg **darálâs**] (Trs) Boabe de cereale măcinate, folosite ca hrană pentru animale Si: *uruială*, (Trs) *daralău* **(2)**.

daralău *sn* [At: LEXIC REG. 69 / Pl: *dărălaie* / E: mg **darálé**] **1** (Reg) Râșniță. **2** (Trs) Daralaș. **3** (Reg) Teasc (pentru stors strugurii).

daramnica *sfsa* [At: H XVIII, 35 / E: nct] (Reg) **1** Dans popular nedefinit mai îndeaproape. **2** Melodie după care se execută daramnica **(1)**.

daranat, ~ă *a* [At: L. ROM. 1961, 21 / V: **dărân~, ~rân~** / Pl: *~ați, ~e* / E: ns, cf *dărâmbete*] (Reg) **1** (D. copii) Neastâmpărat. **2** (D. copii) Neascultător. **3** (D. oameni) Fără caracter Si: *ticălos*.

darap *sn* vz **dărab**

darar *sn* [At: VUIA, PĂST. 40 / Pl: *~e* / E: nct] (Reg) Bară metalică (în poziție orizontală) care servește la suspendarea căldării deasupra focului.

darat *sn* [At: MANOLACHE DRĂGHICI, ap. ȘIO II₂, 45 / Pl: *~uri* / E: tc **darat**] (Înv) Ceremonial de la curte.

daravelă *sf* vz **daraveră**

daraveră *sf* [At: I. GOLESCU, C. / V: **~elă**, (rar) **dărăvere**, (îvr) **~re, dareavere** / Pl: *~re, ~ri*, (înv) *~ruri* / E: tc **dalavera** sau **dare + avere** cdp. it *dare et avere*] **1** (Fam; cu determinări care arată felul) Negustorie. **2** (Pex) Situație financiară. **3** (Fam) Interes. **4** (Fam) Afacere. **5** (Pfm; îe) **A avea** (sau **a face**) **~** (cu cineva) A avea (sau a face) afaceri cu cineva. **6** (Rar; fam; îe) **A fi în ~ri (de comerț)** A fi în relații comerciale. **7** (Fam; pgn) Orice fel de relație care se stabilește între două sau mai multe persoane. **8** (Fam) Încurcătură. **9** (Jur; înv; șîs *~ judecătorească*) Proces. **10** (Arg) Jucărie. **11** (Pfm; euf) Penis. **12** (Bot; reg; îs) *~ela popii* Cucurbețică (*Aristolochia clematitis*).

daravere *sf* vz **daraveră**

dară¹ *sf* [At: PAȘCA, GL. / Pl: *~re* / E: ns cf *daraveră*] (Reg) Afacere sau problemă ce trebuie rezolvată.

dară² *c* vz **dar²**

darânat, ~ă *a* vz **daranat**

darămite *c* [At: CARAGIALE, N. S. 15 / V: **~rm~** / E: **dar(ă)** + **mi** + *-te*] **1** Adaugă o idee nouă la cele spuse mai înainte. **2** Mai mult decât atâta. **3** Cu atât mai mult. **4** Dar¹ **(16)**.

darâci *v* vz **dărâci**

darâmbete *sm* [At: REV. CRIT. III, 122 / V: **dăr~** / Pl: *~eți* / E: ns cf *daravat*] (Trs) Copil (mic și neastâmpărat).

darbac *sn* [At: PLOPȘOR, V. O. 7 / Pl: *~ace* / E: ns cf *gârbac*] (Reg) Bici format dintr-o împletitură groasă, alcătuită din patru fire de piele sau sfoară.

darda *vt* [At: HELIADE, D. J. 122/13 / Pzi: *~dez* / E: fr **darder**] (Frî) A arunca o dardă **(1)**.

dardan *sm* [At: LM / Pl: *~i* / E: **Dardanos**] (Liv) Locuitor al vechii cetăți Troia Si: (îvr) *dardanian*.

dardanian, ~ă *smf* [At: LM / Pl: *~ieni, ~iene* / E: **dardan** + *-ian*] (Îvr) Dardan.

dardanic, ~ă *a* [At: MURNU, I. 109 / Pl: *~ci, ~ce* / E: **dardan** + *-ic*] (Liv) **1** Care aparține vechii cetăți Troia. **2** Referitor la Troia.

dardar *sn* vz **dardăr**

dardă¹ *sf* [At: MARDARIE, L. 131/1, CF 135/6 / Pl: *~de*, (înv) *dărzi* / E: fr **dard**, pn **darda**] **1** (Înv) Armă albă, ca o suliță scurtă, prevăzută cu vârf de oțel, folosită în evul mediu. **2** (Înv) Săgeată. **3** (Reg) Unealtă nedefinită mai îndeaproape, folosită la prelucrarea cânepii și a lânii.

dardă² *sf* [At: AMFILOHIE, G. F. 159ᵛ / Pl: *~de* / E: it **dardo**] (Ast; îvr) Meteorit.

dardăi *v* vz **dârdâi**

dardăr *sn* [At: M. I. CARAGIALE, C. 61 / V: **~dar** / Pl: *~e* / E: ger **Tardl**] Joc de noroc cu 32 de cărți.

dare *sf* [At: N. COSTIN, L. 294 / Pl: *dări* / E: **da²**] **1** Aducere în apropierea, la îndemână, în brațele etc. cuiva. **2** Punere a cuiva sau a ceva la dispoziția cuiva. **3** Predare. **4** (Îvp) Dăruire. **5** (Îvp) Vindere. **6** (D. oameni; îla) **Cu ~ de mână** Înstărit. **7** (Îs) *~ de seamă* Raport asupra unei activități, gestiuni etc. într-o anumită perioadă. **8** (Îas) Prezentare critică a unei scrieri literare sau științifice Si: *recenzie*. **9** Relatare (în ziare) a unor fapte, întâmplări etc. **10** (Înv; îs) *~ la semn* Tragere la țintă. **11** (Îs) *~ în judecată* Chemare a unei persoane în fața instanțelor judecătorești în calitate de pârât. **12** (Îs) *~ în funcțiune* Deschidere a unui magazin, imobil etc. **13** (Îs) *~ în exploatare* Deschidere a unei mine pentru extragerea zăcământului. **14** (Îs) *~ la lumină* Publicare. **15** (Îs) *~ pe față* (sau *în vileag*) Divulgare. **16** (Pex; îs) Demascare. **17** (În Evul Mediu) Obligație în bani și natură Si: *impozit*.

dareavere *sf* vz **daraveră**

darie *sf* [At: BORZA, D. 125 / Pl: *~ii* / E: nct] (Bot) **1** (Rar) Vârtejul pământului (*Pedicularis verticillata*). **2** Plantă erbacee cu tulpină simplă, înaltă până la 1,50 m, și multifoliată, cu frunze moi, de un verde închis, mari, lanceolate, cu flori galbene dispuse într-un racem lung și cu fructe capsulate ovale, oblic-acuminate, folosită în medicina populară (*Pedicularis exaltata*). **3** Plantă erbacee cu tulpină simplă, erectă, cu frunze penate simplu sau dublu, cu flori de culoare galbenă, dispuse într-un spic lung, cu fructe capsulate, oval-lanceolate (*Pedicularis comosa*). **4** Planta erbacee *Pedicularis baumgarteni*.

dariu *sn* vz **dar²**

darloi *sn* [At: H XVII, 152 / Pl: *~uri* / E: nct] (Reg) Unealtă de fierărie nedefinită mai îndeaproape.

darmite *c* vz **darămite**

darn *av* [At: M. COSTIN, L. 192 / V: (înv) **dar** *sn* / E: it **indarno**] (Iuz; îlav) **În ~** Degeaba.

darnic, ~ă *a* [At: NECULCE, L. 102 / Pl: *~ci, ~ce* / E: ***dar*** + *-nic*] **1-2** (D. oameni) Căruia îi place să dea sau să facă daruri Si: *generos, mărinimos*. **3** (Fig) Îmbelșugat. **4** (Fig) Abundent. **5** (Fig) Bogat. **6** (Fig) Roditor.

darovanie *sf* [At: (a. 1651) IORGA, S. D. XVI, 190 / Pl: *~ii* / E: vsl **дарованиѥ**] (Rar; slî) Donație.

dartră *sf* [At: DRĂGHICI, D. 32/2 / Pl: *~re* / E: fr ***dartre***] (Înv) Erupție pe piele.

darușâfa *sf* vz ***darușifa***

darușifa *sf* [At: CANTEMIR, ap. ȘIO II_2, 144 / V: *~șâfa* / Pl: *~le* / E: tc ***darüșșifa***] (Tcî) Sanatoriu (de alienați mintali), aflat de obicei pe lângă o geamie.

darwinian, ~ă *smf, a* [At: CONTEMPORANUL, I, 808 / S și: *~rvi~* / P: *~vi-ni-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***darwinien***] **1-2** (Rar) Darwinist **(1-2)**.

darwinism *sn* [At: CONTEMPORANUL, I, 5 / S și: *~rvi~* / P: *~vi-nism* / E: eg ***darwinism***, fr ***darwinisme***] **1** Concepție evoluționistă, formulată de naturalistul englez Darwin, potrivit căreia speciile actuale de plante și animale provin din transformarea treptată a altor specii care au trăit odinioară pe pământ, ca urmare a interacțiunii dintre variabilitate, ereditate, suprapopulație, lupta pentru existență și selecția naturală. **2** (Îs) *~ social* Concepție sociologică ce extinde, în mod eronat, legitățile biologice descoperite de Darwin la viața socială.

darwinist, ~ă [At: CADE / S și: *~vi~* / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***darwiniste***] **1** *a* Care aparține darwinismului **(1)** Si: (rar) *darwinian* **(1)**. **2** *smf* Adept al darwinismului **(1)** Si: (rar) *darwinian* **(2)**.

dasag *sm* vz ***desag***

dascal *sm* vz ***dascăl***

dascalaș *sm* vz ***dăscălaș***

dascalec *sm* [At: POLIZU / Pl: *~ci* / E: ***dascăl*** + *-ec*] (Înv) Dăscălaș **(1)**.

dascalie *sf* vz ***dăscălie***

dascalița *sf* vz ***dăscălița***

dascăl *sm* [At: (a. 1620) GCR I, 60/25 / V: (reg) ***~cal, ~căr, ~câl, ~cul*** / Pl: *~i* / E: ngr **δασχαλοη**] **1-2** (Înv) Persoană (cu calificare specială) angajată a bisericii, care preda într-o școală elementară Si: *institutor, învățător*, (înv) *didascăl*. **3** (Asr; fam) Profesor. **4** (Ast; reg; îs) *~u' cu cartea în mână* Constelație nedefinită mai îndeaproape. **5** (Înv; spc) Preceptor[1]. **6** (Înv) Persoană cultivată care activa și crea într-un anumit domeniu al cunoașterii, al culturii. **7** (Fig) Persoană care a adus contribuții valoroase într-un domeniu de activitate, într-o doctrină. **8** Șef al unei școli. **9** Creator al unui curent artistic. **10** Inițiator și propagator al unei doctrine. **11** (Pgn) Îndrumător **(1)** Cf *maestru, mentor*. **12** (Reg; îe) **A sta ~ (pe capul) cuiva** A bate la cap (pe cineva). **13** (Reg) Maistru. **14** (Adesea determinat prin „bisericii" sau „de biserică") Cântăreț de strană în biserică Si: (reg) *cantor, diac*, (înv) *psalt*, (îvr) *psaltichieș, psălticaș*. **15** (Înv) Predicator **(1)**. **16** (Bot; Trs) Bălbisă (*Stachys sylvatica*).

dascăr *sm* vz ***dascăl***

dascău *sm* [At: BĂCESCU, P. 28 / Pl: *~ăi* / E: nc] (Trs; iht) Boiștean (*Phoximus phoximus*).

dascâl *sm* vz ***dascăl***

dascul *sm* vz ***dascăl***

dasie *sf* [At: EUSTATIEVICI, GR. RUM. 15 $^{v}/_{21}$ / Pl: *~ii* / E: ngr **δάσεια**] (Grî) Spirit aspru Cf *spirit*.

dasprimăvăra *v* vz ***desprimăvăra***

dasșăra *v* vz ***deșira***[2]

dasșira *v* vz ***deșira***[2]

dastivi *v* vz ***destivi***

dastrama *v* vz ***destrăma***

dastrâmba *v* vz ***destrâmba***

dașâra *v* vz ***deșira***[2]

dașde *sf* vz ***dajdie***

dașnic, ~ă *smf, a* vz ***dajnic***

dașotă *sf* vz ***dașovă***

dașovă *sf* [At: I. CR. IV, 251 / V: **(1)** ***~otă*** / Pl: *~ve* / E: nct] **1** (Mun) Glumă. **2** (Mun) Afacere. **3** (Reg) Interes.

dat[1] *sn* [At: CORESI, EV. 399/16 / Pl: *~uri* / E: ***da***[3]] **1-6** Dare **(1-6)**. **7** (Înv) Amendă. **8** (Urmat de determinări introduse prin prepoziția „la") Efectuare a anumitor operații de prelucrare. **9** (Pop) Soartă. **10** (În superstiții; îe) **Așa e ~ul** (cuiva) Așa este soarta cuiva. **11** (Pop) Datină. **12** (Pop; îe) **Cum** (sau **precum**) **e ~ul** După cum este obiceiul. **13** (În superstiții) Boală atribuită farmecelor, vrăjilor. **14** Punct de la care se pleacă într-un raționament, discuție, argumentare etc. **15** Fapt din care rezultă sau se deduc altele. **16** Noțiune fundamentală.

dat[2]***, ~ă*** [At: CAMIL PETRESCU, U. N. 232 / Pl: *dați, ~e* / E: ***da***[3]] **1** *a* (D. obiecte, bunuri) Pus la îndemâna, în mâna, brațele, gura etc. cuiva. **2** *a* (D. mâncare, băutură) Oferit. **3** *a* Distribuit. **4** *a* (Pex) Repartizat. **5** *a* (D. o activitate) Încredințate cuiva. **6** *a* Predat. **7** *a* Destinat. **8** *a* (Mai ales în determinări introduse prin prepozițiile „pe", „pentru", „în schimb") Cedat pentru a primi în loc altceva. **9** *a* (Îvp) Așezat într-un anumit loc sau poziție. **10** *a* (D. ușă, poartă, îla) *~ de perete* Împins în laturi. **11** *a* (Pex; d. ușă, poartă; îal) Larg deschis. **12** *a* (Îla) **~ peste cap** Lucrat superficial. **13** (Pex; îal) Distrus. **14** (D. terenuri) Care se întinde până la... **15** (Cu determinări introduse prin prepoziția „cu") Acoperit cu un strat de vopsea, ulei, metal etc. **16** (D. oameni) Uns cu un strat de cremă, ruj, pudră etc. **17** *a* (Pex; cu determinări introduse prin prepoziția „cu") Stropit. **18** (D. substanțe) Întins pe ceva. **19** (D. oameni) Încredințat cuiva în vederea unui scop. **20** *a* (Pop; d. vite) Mânat. **21** (Îvr) Trimis. **22** (Îvr) Amânat. **23** *a* (Înv) Supus. **24** (Îvp; d. cetăți, armate) Predat. **25** *a* (D. oameni) Care se lasă atras, cuprins, copleșit de... **26** (D. știri, informații) Adus la cunoștință. **27** (Îal) **~ la ziar** Publicat în ziar. **28** *a* (Îal) Trimis spre publicare la ziar. **29** (Îla) **~ la televizor** Difuzat la televizor. **30** (Îla) **~ la lumină** (sau **la iveală**) Descoperit. **31** (Îal) Arătat. **32** *a* (D. o scriere; îal) Publicat. **33** *a* (D. bunuri materiale) Realizat prin muncă. **34** *a* (Pex; d. bunuri materiale) Produs. **35** *a* (D. legi, documente) Elaborat și făcut cunoscut Si: *emis*. **36** *a* (D. concursuri, teze, examene) Susținut. **37** *a* (D. băuturi alcoolice; îla) **~ pe gât** Băut lacom, dintr-o dată. **38** *a* Pus la dispoziție. **39** *a* Prezentat. **40** *a* (Îe) **La un moment ~** Într-un anumit moment. **41** *a* (Îae) În clipa aceea. **42** *a* (Îe) **În cazul ~** În acest caz. **43** *a* (Îlc) **~ fiind (că)** Ținând seama de... **44** *a* (Îal) Deoarece. **45** *a* (D. oameni; îla) **~ dracului** (sau **naibii**) Deștept. **46** *a* (D. oameni; îal) Șmecher. **47** *a* (Îla) **~ uitării** Uitat. **48** *a* (Îal) Părăsit. **49** *sf* (Reg) Obicei. **50** *sf* (Îlav) **(Pre)cum e ~** După cum este obiceiul. **51** *sf* (Mol) Una dintre părțile de câte șaisprezece prăjini ale unei făclii Si: *obrațe, trunchi*.

data [At: I. GOLESCU, C. / Pzi: *~tez* / E: fr ***dater***] **1** *vt* A pune data **(1)** pe un act, document scrisoare etc. **2** *vt* A stabili data exactă a unui eveniment din trecut. **3** *vi* (Nob) A se învechi. **4** *vi* (Adesea cu determinări introduse prin prepozițiile „din", „de la", „de") A începe să existe. **5** *vi* (Rar) A se face cunoscut Si: *a se remarca*.

databil, ~ă *a* [At: PÂRVAN, G. 4 / Pl: *~i, ~e* / E: ***data*** + *bil*] Care poate fi datat **(4)**.

datare *sf* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~tări* / E: ***data***] **1** Punere a datei pe o scriere, un act, o scrisoare etc. Si: *datat*[1] **(1)**. **2** Stabilire a datei unui eveniment din trecut Si: *datat*[1] **(2)**. **3** (Nob) Învechire. **4** Stabilire a perioadei sau a datei de când începe să existe un document, obiect, monument etc. Si: *datat*[1] **(4)**. **5** (Rar) Remarcare.

datat[1] *sn* [At: DLR / Pl: *~uri* / E: ***data***] (Rar) **1-4** Datare **(1-4)**.

datat[2]***, ~ă*** *a* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~ați, ~e* / E: ***data***] **1** (D. scrieri, acte sau scrisori; pex d. obiecte) Care poartă data **(1)**. **2** (D. fapte, evenimente etc.) Căruia i s-a stabilit data **(2)**. **3** (Nob) Învechit. **4** (D. un document, obiect, monument etc.) Căruia i s-a stabilit data sau perioada de când începe să existe. **5** (Rar) Remarcat.

dată *sf* [At: ASACHI, S. L. II, 45 / Pl: *~te* / E: fr ***date***] **1-2** Timp sau moment în care are (sau va avea) loc un fapt, o întâmplare Si: *oară*[1] **(1)**. **3** (Îlav) **~ta trecută** Într-o împrejurare trecută. **4** (Îlav) **~ta viitoare** Într-o împrejurare ulterioară. **5** (Îlav) **De ~ta aceasta** (sau **asta**), ori (înv) **astă ~** Acum. **6** (Îal) În rândul acesta. **7** (Înv; îlav) **Din ~ta de acum** De acum

înainte. **8** (Îlav) **Întru** (sau **la**) **acea ~** În acel timp. **9** (Înv; îal) Imediat. **10** (Îlal) **Pe ~ ce** (sau **cum**) Imediat. **11** (Îal) În momentul când. **12** (Îlav; îoc de două sau de mai multe **ori**) **O ~** Într-un singur rând. **13** (Îlav) **Nu o ~** Adesea. **14** (Îlav) **O ~ (cu)** În același timp (cu). **15** (Îlav) **O ~ cu capul** Niciodată. **16** (Îc) **O ~ pentru totdeauna** Definitiv. **17** (Îe) **Încă o ~** Din nou. **18** (Îae) A doua oară. **19** (Îlc) **O ~ (ce)** Imediat (ce). **20** (Îal) De vreme ce. **21** (Înv; îlav) **Întâia ~ cât** Îndată ce. **22** Timp precis (exprimat în termeni calendaristici) când s-a produs sau urmează să se producă un eveniment. **23** Indicație exactă a timpului (exprimată calendaristic) care apare pe un document, pe o scrisoare, lucrare etc. **24** (Mpl) Numere, mărimi, relații, fapte, elemente etc. care servesc la rezolvarea unei probleme sau care sunt obținute în urma unor cercetări, urmând să fie supuse unor prelucrări și care pot servi la tragerea unei concluzii, la luarea unei decizii etc.

datică *sf* [At: ALRT II, 31 / Pl: *~ce* / E: nct] (Reg) **1** Bucată de lemn lungă și subțire, folosită ca element de sprijin la un joc de copii. **2** Popic[2] (1).

datină *sf* [At: URECHE, LET. I, 316/16 / V: (înv) ***dedi~***, (reg) ***det~*** / Pl: *~ni*, (înv) *~ne* / E: vsl **ДАДИНА**] **1** (Asr) Regulă (**2**). **2** Deprindere păstrată din timpuri vechi, consacrată prin tradiție și caracteristică pentru un popor sau pentru o colectivitate mai restrânsă. **3** (Rar; îla) **De ~** Tradițional. **4** (Îlav) **După ~** (sau **potrivit ~nei**) Conform tradiției. **5** (Îal) Conform uzanței. **6-7** (Îvr; îlv) **A (se) lua** (sau **a (se) face**) **~** A (se) încetățeni. **8** (Îvp; adesea precedat de verbul *a avea*) Ceea ce este moștenit. **9** (Îvp; adesea precedat de verbul *a avea*) Particularitate. **10** (Îvp; pex; adesea precedat de verbul *a avea*) Obișnuință. **11** (Înv) Dată[2].

dativ[1] [At: VĂCĂRESCUL, GR. 12/23 / Pl: *~e* / E: fr ***datif***[2], it ***dativo***, lat ***dativus***] **1-2** *sn, a* (Șîs *caz ~* sau, înv *cădere ~ă*) (Caz al declinării) care exprimă, de obicei, destinația acțiunii unui verb mai ales valoare de complement indirect și răspunzând la întrebarea „cui?". **3** *a* (Îs) *~ etic* Folosire a pronumelui personal neaccentuat de persoana I și a II-a singular în cazul dativ (**2**) cu scopul de a indica participarea afectivă a povestitorului la desfășurarea acțiunii. **4** *a* (Îs) *~ adnominal* Construcție în care un dativ (**1**) determină un nume și are funcția de atribut. **5** *a* (Îs) *~ posesiv* Construcție care, în unele limbi (de exemplu, în latină) exprimă posesorul cu funcție de subiect logic. **6** *a* (Îas) Formă a pronumelui personal (și reflexiv) neaccentuat, în cazul dativ (**2**) folosit cu funcție atributivă și echivalent cu un adjectiv posesiv sau cu genitivul pronumelui personal. **7** *a* (Îs) *~ locativ* Construcție în care substantivul, în cazul dativ (**2**), are funcție de complement circumstanțial de loc.

dativ[2], ***~ă*** *a* [At: ALEXI, W. / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***datif***[1]] (Jur; d. tutore sau tutelă) Care este numit prin consiliu de familie sau, în unele cazuri, de tribunal.

datolit *sn* [At: CANTUNIARI, L. M. 91 / Pl: *~uri* / E: fr ***datholite***, ger ***Datholith***] Mineral transparent incolor sau alb, cenușiu, violet din care se extrage borul.

dator, ~oare [At: CORESI, EV. 280 / V: (îvp) ***dăt~, dătoriu, det~***, (înv) ***~riu, ~tur, deator, deatoriu, detoriu***, (reg) ***dit~*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ml ***debitorius***] **1** *a* (Construit mai ales cu verbul *a fi* sau *a rămâne* și urmat de determinări introduse adesea prin prepoziția *cu*, arătând obiectul datoriei) Care are de plătit (cuiva) o datorie (**1**), de obicei, o sumă de bani. **2** *a* (Îlv) **A (se) da** (sau, pop **a (se) băga**) **~** A se îndatora (cuiva). **3-4** *a* (Pfm; îe) **(A fi) ~ vândut** (A fi) plin de datorii (**1**). **5** *a* (Pfm; îe) **A scoate** (pe cineva) **~** A pretinde (cuiva) achitarea unei sume pe care nu o datorează. **6** *a* (Trs; îe) **A se băga ~** (pe ceva) A lua ceva pe datorie. **7** *a* (Îe) **A face ceva ~** A amaneta un obiect. **8** *a* (De obicei urmat de un conjunctiv sau un infinitiv) Care este obligat (moral, prin lege sau printr-o învoială) să adopte o anumită poziție, sau să acționeze într-un anumit mod Si: *constrâns, forțat*. **9** *a* (Pex; de obicei urmat de un conjunctiv sau un infinitiv) Sortit (**1**). **10** *a* (Îe) **A (nu) rămâne (cuiva) ~** A face totul după cum era stabilit. **11** *a* (Îae) A clarifica. **12** *a* (Îae) A răspunde prompt. **13** *a* (Pex; îae) A se răzbuna. **14** *a* (Înv; pex) Răspunzător. **15** *a* (De obicei construit cu verbul *a fi*) Care are datoria de a mulțumi (cuiva) pentru un serviciu, pentru un sprijin etc. **16** *a* (De obicei construit cu verbul *a fi*) Care este îndatorat (cuiva). **17** *a* (De obicei construit cu verbul *a fi*) Care este plin de recunoștință. **18** *a* (Îlv) **A fi ~** A datora. **19** *sm* (Înv; adesea cu referire la divinitate) Dătător. **20** *sn* (Înv) Datorie (**1**). **21** *sm* (Înv; îlav) **În ~** Pe datorie (**1**). **22** *sm* (Îrg) Debitor.

datora [At: ANON. CAR. / V: *~ri* / Pzi: *~rez* / E: ***dator***] **1** (Fșa) *vt* A avea de restituit cuiva o sumă de bani sau un bun material. **2** *vt* A avea o datorie morală (sau legală) față de cineva. **3** *vt* (Pex) A trebui să fie recunoscător cuiva. **4** *vrp* (Rar; construit cu subiectul logic în dativ) A fi provocat de... **5** *vrp* (Rar; construit cu subiectul logic în dativ) A se explica prin... **6** *vrp* A avea drept cauză.

datorare *sf* [At: COSTINESCU / Pl: *~rări* / E: ***datora***] (Rar) **1** Restituire a unei sume de bani sau a unui bun material. **2** Obligație morală (sau legală) față de cineva. **3** Recunoștință față de cineva.

datoraș *sm* [At: ȘINCAI, HR. III, 243/23 / V: (îvr) ***detoriaș***, (îrg) ***dăt~, det~***, (reg) ***dit~*** / Pl: *~i* / E: ***dator*** + *-aș*] **1** (Înv) Creditor. **2** (Îvr) Debitor.

datorat, ~ă [At: DEX / Pl: *~ați, ~e* / E: ***datora***] **1** (D. bani sau bunuri materiale) Care trebuie restituită. **2** *a* (D. obligații morale sau legale) Care trebuie îndeplinit. **3** (D. recunoștință) Cuvenit[2]. **4** Care este provocat de ceva. **5** Care se explică prin ceva. **6** Care este cauzat de ceva.

datori *vtr* vz ***datora***

datorie *sf* [At: CORESI, EV. 285 / V: (reg) ***adet~***, (înv) ***deat~, diat~, dit~, dot~***, (îrg) ***dăt~, det~*** / Pl: *~ii* / E: ***dator*** + *-ie*] **1-2** Sumă de bani (sau orice bun) pe care cineva a luat-o cu împrumut (sau pe care o datoreaza cuiva). **3** (Înv; îs) *Carte* (sau *zapis*) *de ~* Act în care este consfințită suma sau alt bun pe care o datorează cineva cuiva. **4-5** (Îljv) **Cu** (sau **pe**, înv, **în**) **~** (sau, înv, **~ii**) Pe credit. **6-7** (Îal) De împrumut. **8** (Îvr; îlv) **A cădea la ~** A se îndatora. **9** (D. soldați; îae) A muri pe câmpul de luptă. **10** (Pex; fig; d. oameni; îae) A se sacrifica pentru o cauză. **11-12** (Îe) **A (se) băga** sau **a (se) îneca, a (se) îngloda, a (se) încurca în (niște) ~ii** A (se) împrumuta cu sume mari de bani care nu mai pot fi restituite. **13** (Îc) **A bate** (pe cineva) (sau **a da** cuiva) **pe ~** A bate (pe cineva) fără nici o justificare. **14** (Pex; îae) A bate (pe cineva) foarte tare. **15** (Îrg) Sumă de plată. **16** (Îrg; spc) Taxă. **17** (Îvr; spc) Impozit. **18** (Îrg; spc) Muncă de scurtă durată efectuată în folos public. **19** (Înv) Ceea ce a fost dat (de către cineva). **20** (Înv; pex) Dar. **21** Ceea ce i se impune cuiva (sau își impune cineva) să facă într-o anumită situație (sau într-un anumit scop) Si: *îndatorire, misiune, obligație* (înv) *datorință* (**1**). **22** Acțiune de o importanță deosebită pe care trebuie s-o înfăptuiască cineva Si: *misiune* (înv) *datorință* (**2**). **23** Responsabilitate morală (sau materială) Si: *sarcină, rol*[1], (îrg) *datorință* (**3**). **24** (Îla) **De ~** Cuvenit. **25** (Îlav) **De** (sau **după, din**) **~** Din obligații **26** (Îal) Din necesitate. **27** (Îal) După cum se cade. **28** (Îlav) **La ~** În locul în care te cheamă obligațiile de serviciu. **29** (Îal) În armată. **30** (D. tineri; îe) **A fi chemat la ~** A fi încorporat. **31** (D. oameni; îe) **A fi la ~** A fi acolo unde îl cheamă obligațiile de serviciu. **32** (Fig; d. oameni; îae) A fi acolo unde trebuie. **33** (Îlv) **A avea ~** (sau **~ia**) (să) A fi obligat moral Si: *a datora* (**3**). **34** (Îe) **A-și face (drept)** (sau **a împlini**) **~** (sau **~ia**) A răspunde obligațiilor de serviciu. **35** (Îae) A fi foarte conștiincios. **36** (Îae; pex; cu referire la diferite ramuri ale activității umane) A răspunde cerințelor de bază. **37** (Îe) **A fi omul ~i** A fi foarte conștiincios. **38** (Îe) **A fi** (sau, înv, **a crede**) **de** (sau **în, întru**) **~ia** (cuiva) A fi obligația cuiva să... **39** (Îe) **A crede** (sau **a ține**) **de ~** A avea obligația să... **40** (Îvr; îe) **Nici ~ a lăsa** A se achita de toate obligațiile. **41** (Reg; îe) **A te da** (sau **a călca**) **~ia** A fi obligat de lege sau de poziția socială, să acționezi într-un anumit mod. **42** (Înv; în religia creștină) Încălcare a obligațiilor față de Dumnezeu. **43** (Înv; pex) Greșeală. **44** (Îvp) Obicei. **45** (Îvp; îlav) **După ~** Conform uzanței. **46** (Îvp; îal) Conform tradiției. **47** (Îvp; îal) După cum se cuvine.

datorință *sf* [At: ȘINCAI, HR. III, 1222/18 / V: (înv) ***deat~, det~***, (îrg) ***dăt~*** / Pl: *~țe* / E: ***datori*** + *-ință*] (Îrg) **1-3** Datorie (**20-22**). **4** (Îlav) **După ~** Cum se cuvine. **5** (Îal) Cum se cere. **6** (Îe) **A-și face** (sau **a (îm)plini**) **~ța** A-și face datoria (**32**). **7** (Îe) **A-și ține de ~** A considera de datoria cuiva să...

datoriș *sm* [At: ALR II. 3628/ 353 / V: ***dăt~, det~, deat~*** / Pl: *~i* / E: ***dator*** + *-iș*] (Reg) Debitor.

datorit, ~ă *a* vz ***datorat***

datorită *pp* [At: COCEA. S. I. 29 / E: ns cf *datora*] (Construit cu dativul) **1** Mulțumită. **2** Din cauza.

datoriu, ~ie *smf, a* vz ***dator***

datornic, ~ă [At: PSALT. 235 / V: (înv) ***deat~, det~,*** (îrg) ***dăt~*** / Pl: *~ci, ~ce* / E: ***dator*** + *-nic*] **1** *smf* (Asr) Creditor. **2** *smf* Debitor. **3** *a* (Înv) Necesar. **4** *a* (Îe) **A fi** (sau **a rămâne**) **~** A fi îndatorat din punct de vedere moral Si: *a datora* **(3)**. **5** *smf* (Bis; înv; mpl) Persoană care a greșit față de cineva. **(2)**. **6** *smf* (Înv; mpl; în religia creștină) Persoană care greșește față de alta.

datornicesc, ~ească *a* [At: N. COSTIN, LET. II, 105/11 / Pl: *~ești* / E: ***datornic*** + *-esc*] (Îvr) Necesar.

datornicește *av* [At: (a. 1810) IORGA, S. D. XII, 202 / E: ***datornic*** + *-esc*] (Îvr) Obligatoriu.

datur, ~ă *smf, a* vz ***dator***

datura *sf* vz ***datură***

datură *sf* [At: LM / V: ***~ra*** / Pl: *~ri* / E: lat ***datura***] (Bot; îiv) Ciumăfaie (*Datura stramonium*).

daturic *am* [At: LM / Pl: *~ci* / E: fr ***daturique***] (Îs) *Acid* ~ Acid din seria acizilor acetici, care se obține din grăsimi prin tratarea acestora cu o substanță bazică Cf: *acid margaric*.

daturină *sf* [At: LM / Pl: *~ne* / E: fr ***daturine***, ger ***Daturin***] Substanță alcalină obținută din frunze sau semințe de datură.

dau [At: JAHRESBER. III, 314 / E: ***da***[1] + ***au*** cf *dar*[1]] (Reg) **1** *c* Adaugă o idee nouă la cele spuse mai înainte. **2** *av* Chiar.

dauă *nc* vz ***doi***

dauăsprezece *nc* vz ***doisprezece***

dauăzeci *nc* vz ***douăzeci***

daul[1] *sn* [At: VĂCĂRESCUL, IST. 255 / V: ***~ă*** *sf* / Pl: *~uri* / E: tc ***davul***] (Tcî) Tobă mare cu două membrane, specifică formațiilor de muzică turcească.

daul[2] *sn* vz ***tabul***

daula *v* vz ***dăula***

daulă *sf* vz ***daul***[1]

daulgiu *sm* [At: SADOVEANU, O. X, 184 / Pl: *~ii* / E: ***daul***[1] + *-giu*] (Înv) Toboșar.

daulhana *sfa* vz ***tabulhana***

daun *sm* [At: MARIAN, Î. 468 / V: ***damn*** / Pl: *~i* / E: nct] (În poezia populară) Pom nedefinit mai îndeaproape.

daună *sf* [At: (a. 1829) AR. 15[1]/7 / Pl: *~ne*, (reg) *~ni* / E: lat ***damnum***] **1** Pierdere materială adusă cuiva (sau suferită de cineva). **2** Stricăciune care provoacă pierdere. **3** (Pex) Necaz. **4** (Înv) Daun. **5** (Nob) Deteriorare. **6** (Îlp) **În** (sau **cu, spre, de**) **~na** (cuiva sau a ceva) Știrbind calitatea (sau prestigiul, autoritatea etc.) cuiva (sau a ceva). **7** (Îal) În detrimentul (cuiva sau a ceva). **8** (Înv; exclamativ; îe) **(Ce) ~ (mare) că...** Păcat[2] că... **9** (Jur; îs) *~ne interese* (sau *~ne și interese*) Sumă datorată creditorului de către debitorul care nu și-a achitat obligația. **10** (Pex) Despăgubire datorată de autorul unui delict în vederea reparării (sau ameliorării) prejudiciului cauzat. **11** (Îlav) **A fi ~** A fi periculos. **12** (Îvr) Faptă regretabilă, lipsită de seriozitate. **13** (Îvr) Împrejurare neplăcută pentru cineva.

dava[1] *sfa* [At: PÂRVAN, G. 42 / Pl: *~ve* / E: izolat din nume de localități daco-getice ca ***Buridava, Capidava, Sucidava*** etc.] **1** Așezare dacică dezvoltată din punct de vedere economic și social. **2** (Pex) Capitală.

dava[2] *sfa* [At: AMIRAS, LET. III, 167/27 / V: ***davă*** (Pl: *~ve*) / Pl: **(7)** *~le*, **(8)** *~dave, ~vele* / E: srb ***dava***, tc ***dava***] (Trî) **1** Proces. **2** (Pex) Ceartă. **3** (Pex) Necaz. **4** (Îe; după tc *dava etmek*) **A face ~** A da în judecată. **5** (Reg; îe) **A avea ~** (cu cineva) A se certa (cu cineva). **6** (Înv) Plângere. **7** (Olt; îf *davă*) Femeie căreia îi place să se certe.

davagealâc *sn* vz ***davagilâc***

davagialâc *sn* vz ***davagilâc***

davagilac *sn* vz ***davagilâc***

davagilăc *sn* vz ***davagilâc***

davagilâc *sn* [At: (a. 1776) IORGA, S.D. XXI, 160 / V: ***~agealâc, ~gialâc, ~lac, ~lăc,*** / Pl: *~uri* / E: tc ***davaçilic***] (Tcî) Plângere.

davagiu *sm* [At: (a. 1764) IORGA, S. D. XIV, 227 / V: ***dov~*** / Pl: *~ii* / E: tc ***davaci***] (Înv) **1** Reclamant. **2** Avocat.

davalmaș *sm, a* vz ***devălmaș***

davalmașie *sf* vz ***devălmășie***

davalmășesc, ~ească *a* vz ***devălmășesc***

davă *sf* vz ***dava***[2]

davălmășesc *a* vz ***devălmășesc***

davălmașie *sf* vz ***devălmășie***

davet *sn* vz ***davet-namé***

davet-name *sn* [At: VĂCĂRESCUL, IST. 259 / V: ***davet*** / Pl: ? / E: tc ***davet-name***] (Tcî) Invitație oficială scrisă.

daviță *sf* [At: ANTIPA, F. I. 174 / Pl: *~țe* / E: rs ***вдавица***] (Iht; Dob) Văduviță.

davițe *sf* [At: DLR ms / Pl: *~ii* / E: nct] (Reg) Poznă.

davlageală *sf* vz ***damblageala***

davlagi *v* vz ***damblagi***

davlagie *sf* vz ***damblagie***

davlagit, ~ă *a* vz ***damblagit***

davlagiu, ~ie *smf* vz ***damblagiu***

dă *i* vz ***de***[1]

dăbăla *v* vz ***dăbzălăza***

dăbălair *sm* vz ***dăbilar***

dăbălană *sf* [At: VAIDA / Pl: *~ne* / E: ns cf *bălană*] (Trs) **1** Soi de prune mari, galbene. **2** Prună din acest soi.

dăbălare *sf* [At: CORNEA, E. I, 63/17 / Pl: *~lări* / E: ***dăbăla***] (Înv) **1** Decădere fizică. **2-3** (Pex) Deformare a (unei părți a) corpului. **4** Pierdere a curajului. **5** Paralizie.

dăbălat, ~ă *a* vz ***dăbălăzat***

dăbălăciune *sf* [At: TDRG / Pl: *~ni* / E: ***dăbăla*** + *-ăciune*] (Înv) Paralizie.

dăbălăta *v* vz ***dăbălăza***

dăbălățat, ~ă *a* vz ***dăbălăzat***

dăbălăza [At: MAIOR, IST. 231 / V: ***~la*** (Pzi: *dăbăl*), ***~lăta, debela, dezăbăla, dezbă~, doboloza*** / Pzi: *~zez* / E: *des-* + ***zăbală***] **1** *vt* (Reg; d. vite; c. i. buzele, urechile, capul) A lăsa (să atârne) în jos (de oboseală) Si: *a se dăbălogi* **(1)**. **2** *vt* (Pan; d. oameni; c. i. pălăria) A pleoști. **3-4** *vtr* (Trs; d. plante) A (se) veșteji. **5** *vr* (Trs) A decădea din punct de vedere fizic Si: (reg) *a se dăbălogi* **(2)**. **6** *vr* (Pex) A se deforma. **7** *vr* (Îrg; d. oameni) A se supăra. **8** *vi* (Pan; înv; d. sentimente, manifestări ale oamenilor; îf *dăbăla*) A scădea. **9** *vr* (Reg; îf *dăbăla*) A se rezuma.

dăbălăzat, ~ă *a* [At: CORNEA, E. I, 91/7 / V: (îrg) ***~lat, dălăbă~,*** (reg) ***dăpăl~, dâbălat, delăbă~,*** (înv) ***~ățat, debălat, de~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***dăbălăza***] **1** (Reg; d. buzele, urechile, capetele vitelor și ale omenilor) Lăsate în jos (de oboseală) Si: *dăbălog* **(1)**. **2** (Trs; d. oameni sau d. corpurile, formele lor) Care a decăzut din punct de vedere fizic Si: *dăbălog* **(2)**. **3** (Pex) Deformat. **4** (Îrg; d. oameni) Supărat.

dăbălog, ~oagă *a* [At: LEXIC. REG. II, 50 / Pl: *~i, ~oage* / E: ***dăbăla***] **1-2** (Reg; d. oameni sau d. corpurile ori formele lor) Dăbălăzat **(1-2)**. **3** (Pex) Deformat. **4** (Reg) Supărat.

dăbălogi *vr* [At: DA / Pzi: *~gesc* / E: ***dăbălog***] **1-2** (Reg; d. oameni sau d. corpurile ori formele lor) A se debălăza **(1-2)**. **3** (Pex) A se deforma.

dăbilar *sm* [At: URECHE, L. 206 / V: ***dab~, ~băl~*** / Pl: *~i* / E: ***dabilă***[1] + *-ar*] (Înv) Perceptor.

dăblae *sf* [At: H VII, 46-65 / Pl: *~lăi* / E: nct] (Reg) Țesătură de cânepă.

dăcăi *v* [At: KLEIN, D. 174 / Pzi: *~esc* / E: fo] A începe, în vorbire, toate cuvintele cu sunetul „d".

dăcăit *sn* [At: KLEIN, D. 174 / Pl: *~uri* / E: ***dăcăi***] Începere, în vorbire, a tuturor cuvintelor cu sunetul „d".

dăcesc, ~ească *a* [At: N. COSTIN, ap. DA ms / V: ***~țesc*** / Pl: *~ești* / E: ***dac***[1] + *-esc*] **1** (Înv) Dacic. **2** (Îf *~țesc*) Românesc.

dăcește *av* [At: HELIADE. O. II, 204 / E: *dac¹* + *-ește*] 1 (Îvr) Ca dacii¹ (1). 2 (Îvr) În limba dacă. 3 În felul dacilor (1).

dăcrin *sm* [At: BORZA, D. 96 / Pl: *~i* / E: ns, cf *crin*] (Bot; reg) Larice (*Larix decidva*).

dăda¹ *v* vz *da³*

dăda² *v* vz *deda*

dădacă *sf* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~ce* / E: ngr **δάδα**, tc *dadi* (după *babacă*, *dudacă*, *neneacă* etc.)] 1 Femeie angajată într-o familie pentru îngrijirea copiilor mici Si: *bonă*, *guvernantă*. 2 (Îe) **A face pe ~** A-și asuma rolul de a îngriji, de a îndruma (un copil).

dădăceală *sf* [At: DL / Pl: *~eli* / E: *dădăci* + *-eală*] Dădăcire (3).

dădăci *vt* [At: GHICA, S. 258 / Pzi: *~esc* / E: *dădacă*] 1 A îngriji un copil în calitate de dădacă. 2 (Fam) A se ocupa de o persoană (adultă) ca de un copil. 3 (Pex) A sfătui insistent, până la plictiseală. 4 (Pex) A îndemna.

dădăcire *sf* [At: DA / Pl: *~ri* / E: *dădăci*] 1 Îngrijire a unui copil în calitate de dădacă Si: *dădăcit¹* (1). 2 (Rar) Dădăcit¹ (2). 3 (Pex) Îndemnare. 4 (Pex) Sfătuire insistentă, până la plictiseală Si: *dădăcit¹* (4).

dădăcit¹ *sn* [At: DA / Pl: *~uri* / E: *dădăci*] 1 Dădăcire (1). 2 (Fam) Ocupare de o persoană adultă ca de un copil Si: *dădăcire* (2). 3 (Pex) Îndemnare. 4 (Pex) Dădăcire (4).

dădăcit², ~ă *a* [At: NEGRUZZI, S. ap. DA ms / Pl: *~iți*, *~e* / E: *dădăci*] 1 (D. copii) Care este îngrijit de dădacă. 2 (D. persoane adulte) Care este îngrijit ca un copil. 3 (Pex) Îndrumat. 4 (Pex) Sfătuit insistent, până la plictiseală.

dădălci *vr* vz *dedulci*

dădălcire *sf* vz *dedulcire*

dădălcit¹ *sn* vz *dedulcit¹*

dădălcit², ~ă *a* vz *dedulcit²*

dădățăl *sn* vz *dedițel*

dădățel *sn* vz *dedițel*

dădăuș¹ *sm* [At: ȘEZ. XIX, 82 / Pl: *~i* / E: nct] (Reg) Cărăuș.

dădăuș² *sn* vz *derdeluș*

dădețăl *sn* vz *dedițel*

dădică *sf* [At: BUL. FIL. I, 135 / Pl: ? / E: *dadă* + *-ică*] 1-10 (Șhp) Dadă¹ (1-5) (mică) Si: *dădiță* (1-10).

dădiță *sf* [At: DDRF / Pl: *~țe* / E: *dadă* + *-iță*] 1-10 (Șhp) Dădică (1-10).

dădiță *sf* vz *dediță*

dădlog *sn* [At: PAȘCA, GL. / Pl: ? / E: ns cf *dârlog*] (Reg) Lemn gros pe care se așază celelalte lemne când se face focul.

dăduca *smsa* [At: CONTEMPORANUL, I, 621 / E: *dadă²* + *-ucă*] (Reg) Tăticul.

dăducă *sf* vz *duducă*

dădulci *vr* vz *dedulci*

dădulcire *sf* vz *dedulcire*

dădulcit¹ *sn* vz *dedulcit¹*

dădulcit², ~ă *a* vz *dedulcit²*

dăfendelui *vtr* vz *defendălui*

dăfendeluire *sf* vz *defendăluire*

dafilare *sf* vz *defilare*

dăfin *sm* vz *dafin*

dăfinuță *sf* vz *dafinuță*

dăgâli *v* vz *dâgăli*

dăgănit *sms* [At: PAȘCA, GL. / E: cf mg *dagonat* „umflătură"] (Reg) Pământ bătut.

dăgăsti vz *dagasti*

dăgeaba *av* vz *degeaba*

dăgit *sn* vz *deget*

dăgrab *av* vz *degrabă*

dăgrabă *av* vz *degrabă*

dăhanie *sf* vz *dihanie*

dăhăina *v* vz *dăula*

dăhăla *v* vz *dăula*

dăhârnog *sm* [At: DR. V, 180 / Pl: *~ghi* / E: ns cf *pintenog*] (Reg) Gloabă bătrână.

dăhie *sf* vz *dafie¹*

dăhoina¹ *v* vz *dihoni*

dăhoina² *v* vz *dăula*

dăhor *sm* vz *dihor*

dăhuia *v* vz *dăula*

dăhula *v* vz *dăula*

dăhulat, ~ă *a* vz *dăulat*

dăiculiță *sf* [At: IOVESCU, N. 28 / V: (reg) *~luță* / *doi~* / P: *~țe* / E: *doică¹* + *-uliță*] 1-4 (Reg; șhp) Doică¹ (1-2) mică Si: *dăiculiță* (1-4), *dăicuță* (1-4).

dăiculuță¹ *sf* vz *dăicuță*

dăiculuță² *sf* [At: TEODORESCU, P. P. 293 / Pl: *~țe* / E: *doică¹* + *-uluță*] 1-4 (Reg; șhp) Dăiculiță (1-4).

dăicuță *sf* [At: JAHRESBER. VII, 98 / V: (reg) *dai~* / Pl: *~țe* / E: *doică¹* + *-uță*] 1-4 (Reg; șhp) Dăiculiță (1-4).

dăiluș¹ *sn* vz *dăinuș*

dăiluș² *sn* vz *dăinăuș*

dăimăitor, ~oare *a* vz *dăinuitor*

dăina¹ *vtr* [At: LB / V: (îrg) *dănia* (Pzi: *daniu*), (reg) *~năca*, *~năi*, *dălnui*, *~năi*, *~nănăi* / Pzi: *~nez* / E: fo] 1-2 (Pop) A (se) balansa (de pe un picior pe altul). 3-4 (Spc) A (se) legăna (în scrânciob).

dăina² *v* vz *dăinui*

dăina³ *v* vz *dăula*

dăinare *sf* [At: PAMFILE, J. III, 41 / Pl: *~nări* / E: *dăina¹*] (Trs) Legănare (în scrânciob).

dăinăca *v* vz *dăina¹*

dăinăi¹ *v* vz *dăina¹*

dăinăi² *v* vz *dăinui*

dăinăiuș *sn* vz *dăinuș*

dăinări *v* vz *dăinui*

dăinăuș *sn* vz *dăinuș*

dăineală *sf* [At: COSTINESCU / Pl: *~neli* / E: *dăina²* + *-eală*] (Îvr) Dăinuire.

dăini *v* vz *dăinui*

dăinire *sf* vz *dăinuire*

dăinitor, ~oare *a* vz *dăinuitor*

dăiniuș *sn* vz *dăinuș*

dăinui *vt* [At: I. GOLESCU, C., ap. DA ms / V: (îrv) *~ni* (Pzi: *dăinesc*), *~năi* (pzi: *dăinăi*) / Pzi: *dăinui* și *~esc* / E: srb *danovati*] 1 (La persoana 3) A continua să existe (în timp) Si: *a dura*, *a se menține*, *a se păstra*, *a rămâne*, *a sta*, *a ține*, (liv) *a subzista*, (înv) *a petrece*, *a via*. 2 (Rar) A trăi.

dăinuire *sf* [At: COSTINESCU / V: (îvr) *~nire* / Pl: *~ri* / E: *dăinui*] 1 Continuare a existenței în timp Si: *dăinuit*, *durare*, *durat¹*, *menținere*, *păstrare*, *perpetuare*, *persistare*, *rămânere*, *stăruință*, *ținere*, (liv) *subzistare*, (îvr) *dăineală*, *perecere*. 2 (Rar) Trăire.

dăinuit *sn* [At: MDA ms / Pl: (nob) *~uri* / E: *dăinui*] 1 Dăinuire (1). 2 (Rar) Trăire.

dăinuitor, ~oare *a* [At: I. IONESCU, D. 218 / V: (îvr) *~nitor*, *~năi~* / Pl: *~i*, *~oare* / E: *dăinui* + *-tor*] Care dăinuiește Si: *durabil*, *persistent*, *stăruitor*, *stătător*, (liv) *subzistent*, (înv) *trăitor*.

dăiona *v* vz *dăula*

dăirea *sf* vz *dairea*

dăja *av* vz *deja*

dăjde *sf* vz *dajdie*

dăjdear *sm* vz *dăjdiar*

dăjdiar *sm* [At: (a. 1674) IORGA, S. D. 43 / V: *~dear*, *~ier*, (reg) *~dar*, (înv) *deajdier* / Pl: *~i* / E: *dajdie* + *-ar*] 1 (Înv) Perceptor. 2 (Înv) Birnic Si: *contribuabil*.

dăjdie *sf* vz *dajdie*

dăjdier *sm* vz *dăjdiar*

dăjdui *vt* [At: I. GOLESCIU. C. / Pzi: *~esc* / E: ***dajdie***] (Îvr; c. i. taxe, impozite etc.) A percepe.

dăjduit, ~ă *a* [At: COMAN, GL. / Pl: *~iți, ~e* / E: nct] (Reg) Neglijent.

dăjduitor *sm* [At: I. GOLESCU, C., ap. DA ms / Pl: *~i* / E: ***dajdui*** + *-tor*] 1 (Înv) Contribuabil. 2 (Pex) Dăruitor.

dăjer *sm* vz ***dejer***

dăjghița *v* vz ***dezgheța***

dăjuga *v* vz ***dejuga***

dălac *smn* vz ***dalac***

dălap *sn* vz ***dalac***

dălabăzat, ~ă *a* vz ***dăbălăzat***

dălăceală *sf* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~eli* / E: ***dălăci***] (Reg) Indispoziție fizică sau psihică.

dălăcet *sn* vz ***dălăcit***

dălăci *vr* [At: TDRG / V: ***~ăpi*** / Pzi: *~esc* / E: ***dalac***] 1 (Îrg) A se îmbolnăvi de dalac. 2 (Pex; reg; d. oameni) A avea o stare proastă. 3 A se moleși. 4 (Îe) **A se ~ la vorbă** A se întinde la vorbă.

dălăcioaică *sf* vz ***dălăcoaică***

dălăcit *sn* [At: TDRG / V: ***~cet*** / E: ***dalac***] (Reg) Dalac (2).

dălăciță [At: BUJOREANU, B. L. / Pl: *~țe* / E: ***dalac*** + *-iță*] 1 *sf* (Bot; reg) Dalac (4) (*Paris quadrafolia*). 2 *a* (Reg; îc) **Muscă ~** Musca.

dălăcoaică *sf* [At: ȘEZ. I, 1892 / V: ***~cioai~*** / Pl: *~ce* / E: ***dalac*** + *-(i)oaică*] (Bot; reg) Dalac (4).

dălăpi *v* vz ***dălăci***

dălbic, ~ă *a* [At: ALECSANDRI, P. P. 7. / Pl: *~ci, ~ce* / E: ***dalb*** + *-ic*] (Reg) (Cam) dalb.

dălbina *v* [At: DLR / Pzi: *dălbin* și *~nez* / E: cf *dalb*] (Reg) A slăbi.

dălbină *sf* vz ***dulbină***

dălbior, ~oară *a* [At: ALECSANDRI, O. 113, cf. DDRF / Pl: *~i, ~oare* / E: ***dalb*** + *-ior*] (Rar) (Cam) dalb.

dălboană *sf* [At: MARDARIE, L. 45 / V: ***dâl~*** / Pl: *~ne* / E: ctî *dălbină* și *bulboană*] (Înv) Dulbină.

dălcăc *sn* vz ***dalcauc***

dălcălaci *smp* vz ***dalcâlâci***

dălcăucie *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ii* / E: ***dalcauc*** + *-ie*] (Înv) Desfrâu.

dălcăuș *sm* [At: PAMFILE, I. C. 108 / Pl: *~i* / E: nct] Ajutor de cârmaci la plută.

dăldută *sf* vz ***dăltuță***

dălgâci *sm* [At: N II. 299 / Pl: ~ / E: ns cf tc *dalghe*] (Orn; reg) Cufundar.

dălhăuc *sm* vz ***dalcauc***

dălhăuț *sm* vz ***dalcauc***

dălnăi *v* vz ***dăina***

dălnui *v* vz ***dăina***[1]

dălog *sn* vz ***dârlog***

dăltar *sm* [At: SFC V, 27 / Pl: *~i* / E: ***daltă*** + *-ar*] (Reg) Dăltuitor (1).

dălticică *sf* [At: GOLESCU, C. / Pl: *~cele* / E: ***daltă*** + *-icică*] (Înv; șhp) 1-14 Dălțiță (1-14).

dălțiță *sf* [At: ODOBESCU, S. I. 338 / Pl: *~țe* / E: ***daltă*** + *-iță*] 1-14 Daltă (1-7) mică Si: *dălticică* (1-14), *dălțuliță* (1-14), *dăltuș* (1-14), *dăltuță* (1-14). 15 (Spc) Daltă mică folosită la cizelare și în lucrările de gravare în lemn, în metal, în piatră, linoleum, celuloid etc. 16 (Reg) Unealtă de oțel cu vârful ascuțit cu care se fac găuri (la curele, la opinci, la urechile oilor etc.). 17 (Reg) Potricală[1]. 18 Semn făcut cu potricala[1] la urechia oilor, pentru a fi recunoscute (de proprietar).

dăltoi *sn* [At: H. II, 82, 172 / Pl: *~oaie* / E: ***daltă*** + *-oi*] 1-14 (Mol; șdp) Daltă (1-7) (mare).

dăltui *vt* [At: PONTBRIANT, D. / P: *~tu-i* / Pzi: *~esc* / E: ***daltă*** + *-ui*] 1 (C. i. materiale dure) A prelucra cu dalta. 2 (Spc) A sculpta. 3 (Liv; c. i. o imagine artistică, o figură etc.) A reprezenta în relief prelucrând (prin cioplire) un material dur.

dăltuială *sf* [At: COSTINESCU / P: *~tu-ia~* / Pl: *~ieli* / E: ***dăltui*** + *-eală*] 1 (Rar) Dăltuire (1). 2 (Spc) Sculptare. 3 Dăltuire (3). 4 (Ccr) Scobitură (în lemn) care se face (de obicei) cu scopul de a îmbina între ele mai multe elemente ale unui obiect sau ale unei construcții Si: *dăltuitură* (4).

dăltuire *sf* [At: PONTBRIANT, D. / P: *~tu-i~* / Pl: *~ri* / E: ***dăltui***] 1 Prelucrare, fasonare cu dalta (1) a unui material dur Si: *dăltuială* (1), *dăltuit* (1), *dăltuitură* (1). 2 (Rar) Dăltuială. 3 (Spc) Sculptare. 4 (Liv) Reprezentare în relief în urma prelucrării (prin cioplire) a unui material dur Si: *dăltuială* (3), *dăltuit*[1] (3), *dăltuitură* (3). 5 (Îs) *~a metalelor* Operație de curățare ori de degresare, de decupare sau de detașare a unei piese sau a unei bucăți de material.

dăltuit[1] *sn* [At: H I, 49 cf LTR[2] / P: *~tu-it* / E: ***dăltui***] 1 Dăltuire (1). 2 (Spc) Sculptare. 3 Dăltuire (3). 4 (Îs) *Mașină de ~* Mașină-unealtă pentru efectuarea de scobituri, cu secțiune dreptunghiulară, necesare realizării îmbinărilor cu cep a pieselor de lemn.

dăltuit[2]***, ~ă*** *a* [At: PONTBRIANT, D. / P: *~tu-it* / Pl: *~iți, ~e* / E: ***dăltui***] 1 Prelucrat. 2 (Spc) Sculptat.

dăltuitor, ~oare *smf* [At: PONTBRIANT, D. / P: *~tu-i~* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***dăltui*** + *-tor*] 1 Persoană care dăltuiește Si: (reg) *dăltar*. 2 (Spc) Sculptor.

dăltuitură *sf* [At: I. IONESCU, P. 252 / P: *~tu-i~* / Pl: *~ri* / E: ***dăltui*** + *-tură*] 1 Dăltuire (1). 2 (Spc) Sculptare. 3 Dăltuire (3). 4 (Ccr) Dăltuială (4). 5 Crestătură făcută cu dalta (1). 6 (Reg) Firidă. 7 Semn făcut cu potricala[1] la una dintre urechile oii cu scopul de a putea fi ușor recunoscute (de proprietar).

dălțuliță *sf* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~țe* / E: ***daltă*** + *-uliță*] (Înv; șhp) 1-14 Dălțiță (1-14).

dăltungat, ~ă *a* [At: (a. 1693) FN, 55 / Pl: *~ați, ~te* / E: cf *delungi*] 1 (Înv) Îndelungat. 2 (D. armate) Permanent.

dăltuș *sn* [At: CONV. LIT. XLII, 105 / V: ***~ă*** *sf*, ***del~*** / Pl: *~e, ~uri* / E: ***daltă*** + *-uș*] (Reg; șhp) 1-14 Dălțiță (1-14). 15 Daltă (1) mică, folosită (mai ales) la cizelare și în lucrările de gravare în lemn. 16 (Reg) Sculă.

dăltușa *vt* [At: CHEST. II, 240/44 / Pzi: *~șez* / E: ***dăltuș***] (Reg; c. i. materiale de construcții din lemn) A scobi, a cresta, a fasona cu dăltușul (15).

dăltușată *sf* [At: CHEST. II, 240/44 / Pl: *~te* / E: ***dăltușa***] (Reg) Scobitură în care se îmbină șindrilele una cu alta.

dăltușă *sf* vz ***dăltuș***

dăltușcă *sf* [At: BĂCESCU, P. 116 / E: ***daltă*** + *-ușcă*] (Iht; reg) Peștele *Alburnoides bipunctatus*.

dăltușică *sf* [At: BĂCESCU, P. 28 / Pl: *~ici* / E: ***dăltușcă***] (Îht; reg) Peștele *Alburnoides bipunctatus*.

dăltuță *sf* [At: ODOBESCU, S. I, 338 / V: ***~ldu~*** / Pl: *~țe* / E: ***daltă*** + *-uță*] (Reg; șhp) 1-14 Dălțiță (1-14). 15 (Reg) Strung.

dălungat, ~ă *a* vz ***delungat***

dălungeală *sf* vz ***delungeală***

dălungeac *sn* [At: ALR SN IV, h. 1079/928 / Pl: ? / E: nct] (Reg) Plăcintă cu mere rulată.

dălungi *v* vz ***delungi***

dălvări *smp* [At: DLR / E: cf *șalvari*] (Reg) Pantaloni.

dălvarit, ~ă *a* [At: I. CR. VI, 52 / Pl: *~iți, ~e* / E: nct] (Reg; d. oameni) Care este obișnuit cu greutățile.

dăman *sn* vz ***maidan***

dămâna *vt* [At: ASACHI, S. L. 90 / Pzi: *~ez* / E: nct] (Reg; d. aluatul de pâine) A crește. 2 (Îvr) A repartiza.

dămâncare *sf* vz ***demâncare***

dămânda *v* [At: BOJINCĂ, D. 314 / Pzi: *dămând* / E: lat ***demandare***] (Ltm; îvr) A porunci.

dămândăciune *sf* [At: TOMICI, Î. 2/5 / Pl: *~ni* / E: ***dămând*** + *-ăciune*] (Ltm; îvr) Poruncă.

dămândător, ~oare *a* [At: TOMICI, Î. 42/11 / V: (înv) ***~riu*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***dămânda*** + *-toriu*] (Ltm; îvr) Poruncitor.

dămândătoriu *a* vz ***dămândător***

dămăgeană *sf* vz ***damigeană***

dămăgeană *sf* vz ***damigeană***

dâmblăgi v vz *damblagi*
dâmblăgit, ~ă a vz *damblagit*
dâmblicică sf [At: I. GOLESCU, C., ap. DA ms / Pl: ? / E: *dambla* + *-icică*] (Îvr; șhp) **1-4** Dambla (**3, 5**) (mică).
dâmesc, ~ească a [At: I. GOLESCU, C., ap. DA ms / Pl: *~ești* / E: *damă* + *-esc*] (Îvr) **1-2** De damă (**1-2**).
dâmește av [At: DLR / E: *damă* + *-ește*] (Îvr) **1-2** Ca damele (**1-2**).
dâmfui [At: BUL. FIL. VII, 225 / Pzi: *~esc* / E: *damf* + *-ui*] **1** vi A scoate aburi, fum. **2** vr (Fam) A se ameți în urma consumului de alcool.
dâmfuire sf [At: LTR² / Pl: *~ri* / E: *dâmfui*] **1** (Teh) Curățire cu aburi a unui recipient pentru a elimina gazele sau alte produse care pot produce explozii. **2** Suflare cu aburi.
dâmica v vz *dumica*
dâmigeană sf vz *damigeană*
dâmijor sn vz *damigeană*
dâmime sf [At: I. GOLESCU, C. / Pl: ? / E: *damă* + *-ime*] (Îvr) Mulțime de dame.
dâmineață sf, av vz *dimineață*
dâmioană sf vz *damigeană*
dâmișcă sf vz *dimișcă*
dâmiță sf [At: I. GOLESCU, C., ap. DA ms / Pl: *~țe* / E: *damă* + *-iță*] (Îvr; șhp) Damă (**1-2**) (mică).
dâmnica v vz *dumica*
dâmol, ~oală a vz *domol*
dâmoli v vz *domoli*
dânac sm [At: I. CR. II, 210 / V: (reg) *dan~, ~ci, dân~* / Pl: *~i* / E: bg **данакъ**] **1** (Dob; Mun) Mânzat. **2** (Reg) Junc de bivoliță. **3** (Olt; Mun; pan) Băiețandru. **4** (Pex) Flăcău. **5** (Reg) Burlac (în vârstă).
dânaci sm vz *dânac*
dânaci v [At: LEXIC REG. 35 / Pzi: *~cesc* / E: *dânac*] (Reg) A sta neînsurat.
dânacie sf [At: GL. OLT. / Pl: *~ii* / E: *dânac* + *-ie*] (Reg) Tinerețe.
dânăit sn [At: ISAC, O. 267 / Pl: *~uri* / E: nct] (Rar) Fredonat.
dânâna sf vz *danana*
dânânaie sf [At: HELIADE, O. II, 114 / Pl: *dânânăi* / E: *dânâna* + *-aie*] **1** (Îvr) Poznă¹. **2** (Pex) Faptă de mirare Si: *dândănaie* (**2**). **3** (Fam) Lucru neobișnuit. **4** (Pex) Ceartă. **5** (Pex) Scandal. **6** (Reg) Ciudățenie. **7** Belea. **8** (Înv) Tumult¹. **9** (Reg; Mun) Furtună. **10** (Reg; Ipl) Catrafuse.
dânânăi vtr [At: DLR ms / Pzi: *~iesc* / E: ns cf *dânânăi*] **1-4** A dăina¹ (**1-4**).
dânânău sn [At: GRAIUL, I. 266 / Pl: *~ăi* / E: singular refăcut după *dânânăi* (Pl: *dânânaie*)] (Mol) Obiect.
dânăoară av vz *odinioară*
dânâoară av vz *odinioară*
dânci sm vz *danci*
dâncic sm [At: PĂSCULESCU, L. P. 29 / E: *danci* + *-ic*] (Reg; șhp) **1-2** Dănciuc¹ (**1-2**).
dânciuc¹ sm [At: IOSIF, V. 34 / V: (reg) *~ug* / Pl: *~i* / E: *danci* + *-uc*] **1-2** (Pop; fam; șhp) Danci (mic) Si: *dâncic* (**1-2**), *dânciucel* (**1-2**), *dânciuleț* (**1-2**), *dânciulică* (**1-2**), *dencișor* (**1-2**).
dânciuc² sm [At: PONTBRIANT, D. / V: *dan~* / Pl: *~i* / E: rs **денщик**] **1** (Înv) Ordonanță. **2** (Pex) Om lipsit de inteligență. **3** (Pex) Om de nimic Si: *pierde-vară*.
dânciucel sm [At: BL II, 149 / Pl: *~ei* / E: *dânciuc²* + *-el*] (Reg; șhp) **1-2** Dănciuc¹ (**1-2**).
dânciug sm vz *dânciuc¹*
dânciuleț sm [At: DDRF / Pl: *~i* / E: *danci* + *-uleț*] (Rar; șhp) **1-2** Dănciuc¹ (**1-2**).
dânciulică sm [At: BL II, 149 / Pl: *~ci* / E: *danci* + *-ulică*] (Reg; șhp) **1-2** Dănciuc¹ (**1-2**).
dândânaie sf [At: CREANGĂ, P. 67 / Pl: *~năi* / E: *dandana* + *-aie*] **1** (Reg) Poznă¹. **2** (Fam) Dănănaie¹ (**2**). **3** (Fam) Scandal. **4** (Reg) Ciudățenie¹.

dândâni v vz *dondâni*
dândâr sm vz *dandâr*
dândâroaie sf vz *dandâroaie*
dânesc, ~ească a [At: RUS. I. I, 91/20 / Pl: *~ești* / E: *dan* + *-esc*] (Îvr) **1-4** Danez (**6-9**).
dânește av [At: RUS. I. II, 193/20 / E: *dan* + *-ește*] (Îvr) În limba daneză (**10**).
dânfuit, ~ă a [At: BARBU, G. 64 / Pl: *~iți, ~e* / E: *dâmfui*] Care este amețit de băutură.
dâng i vz *dang*
dânga vt [At: ZEITSCHRIFT, XVIII, 75 / Pzi: *~ghez* / E: *dang*] **1** (Îvr; e. i. animale) A marca cu dangala Si: (reg) *dângălui*. **2** (Pgn; c. i. oameni sau părți ale corpului) A înfiera.
dângăi vi [At: ALR I, 353/512 / Pzi: 3 *~ește* / E: *dang* + *-ăi*] (Reg; d. clopote) A dăngăni (**1**).
dângălui vt [At: SFC IV, 128 / Pzi: *~esc* / E: *danga* + *-ălui*] (Mol; Dob; c. i. animale) A marca cu dangala Si: (înv) *a dânga* (**1**).
dângăluit, ~ă a [At: (a. 1830) DOC. ap. T. PAPAHAGI, C. L. / Pl: *~iți, ~e* / E: *dângălui*] **1** (Îvr; d. animale) Care a fost marcat cu dangala. **2** (Pex; d. obiecte) Marcat.
dângăni [At: RESMERIȚĂ, D. / Pzi: *~nesc, dăngăn* / E: *dang* + *-ăni*] **1** vi (D. clopote, tălăngi) A scoate sunete caracteristice prin lovire, clătinare etc. Si: *a bate, a suna*. **2** vi (Rar; pan; d. oameni) A bate (ritmic) cu degetele în ceva, în semn de nerăbdare, plictiseală, nervozitate etc. **3** vt (Reg) A mângâia.
dângănire sf [At: DEX² / Pl: *~ri* / E: *dângăni*] **1** Emitere de către clopote a unor sunete caracteristice Si: *dăngănit* (**1**). **2** (Rar; pan) Lovire ritmică de către oameni cu degetele într-un obiect, în semn de nervozitate Si: *dăngănit* (**2**). **3** (Reg) Mângâiere.
dângănit sf [At: CONTEMPORANUL, VII, 480 / Pl: *~uri* / E: *dângăni*] **1-2** Dăngănire (**1-2**). **3** (Pex) Dangăt.
dânia vr [At: LB / Pzi: *danii* / E: ns cf *da²*] (Reg) A se da pe gheață.
dâniaș sm [At: (a. 1846) DOC. EC. 904 / V: *dan~, ~ieș* / Pl: *~i* / E: *danie* + *-aș*] (Înv) Donator.
dânieriu sn [At: FENEȘ-ALBA-IULIA / Pl: *~ii* / E: *dânia* + *-eriu*] (Reg) Patină².
dânieș sm vz *dâniaș*
dânii vt [At: MAT. FOLK. 12 / Pzi: *~iesc* / E: *danie*] (Reg) A dărui.
dânioară av vz *odinioară*
dâniuș sn [At: F (1884), 378 / Pl: ? / E: *dânia* + *-uș*] (Reg) Săniuș.
dânos, ~oasă a [At: BARONZI, L. 98 / Pl: *~oși, ~oase* / E: *danie* + *-os*] (Înv) Darnic.
dânța v vz *dansa*
dânțauș, ~ă smf vz *dânțăuș*
dânțălău sn [At: CIAUȘANU, V. / Pl: *~ri* / E: *danț* + *-ălău*] (Reg) Zaiafet.
dânțător, ~oare smf vz *dansator*
dânțăuș, ~ă smf [At: ALR I, 1471/280 / V: (reg) *dan~, ~țauș* / Pl: *~i, ~e* / E: *dânța* + *-uș*] (Trs; Mrm) Flăcău sau fată care dansează bine (și mult) la horă.
dânțând, ~ă a vz *danțând*
dânțui vi [At: DLR / Pzi: *~esc* / E: *danț* + *-ui*] (Pop) **1** A dansa. **2** (Îs) *Isaia ~ește* Ritual bisericesc practicat la sfârșitul cununiei. **3** (Îas; fig) Căsătorie. **4** (Fig) A sălta.
dânțuire sf [At: DEX² / Pl: *~ri* / E: *dânțui*] **1** Dansare. **2** (Fig) Săltare.
dânțuit sn [At: DEX² / Pl: *~uri* / E: *dânțui*] **1** Dansare. **2** (Fig) Săltare.
dânțuitor, ~oare smf [At: DLR / P: *~țu-i~* / Pl: *~i, ~oare* / E: *dânțui* + *-tor*] (Pop) Dansator.
dânui vt [At: (a. 1673) BUL. COM. IST. IV, 84 / Pzi: *~iesc* / E: *danie*] (Înv; c. i. bunuri materiale) **1** A dona. **2** (Fig) A dărui.
dânuire sf [At: AR (1829), 177/35 / Pl: *~ri* / E: *dânui*] (Înv) **1** Donare. **2** (Îs) *Hârtie de ~* Act de donație. **3** (Ccr) Obiect obținut prin donație sau moștenire Si: *dânuit¹* (**2**). **4** (Fig) Dăruire.

dânuit¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***dânui***] **1** Donare. **2** Dănuire (**2**). **3** (Fig) Dăruire.

dânuit², ~ă [At: AR (1829), 215²/12 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***dânui***] **1** *a* (Înv) Donat². **2** *a* (Fig) Dotat². **3** *smf* (Înv; rar) Moștenitor.

dânuitor, ~oare [At: SOB. HRIS., 42 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***dânui*** + *-tor*] (Înv) **1** *smf* Donator. **2** *a* (Îs) *Hârtie ~oare* Act de donație.

dăobit, ~ă *a* [At: I. CR. VI, 152 / V: (reg) ***dăho~, do~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ns cf *dăulat*] (Reg; d. oameni) Zdrobit de oboseală.

dăoli¹ *vr* [At: F (1885), 79 / Pzi: *dăolesc* / E: ***aoleu***] (Ban; Trs) **1** A se boci. **2** A se văita.

dăoli² *v* vz ***dăuli***

dăolire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***dăoli¹***] (Ban; Trs) **1** Bocire. **2** Văitare.

dăolit *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***dăoli¹***] (Ban; Trs) **1** Bocire. **2** Văitare.

dăpă *prep* vz ***după***

dăpălăzat, ~ă *a* vz ***dăbălăzat***

dăpăna *v* vz ***depăna***

dăpănăuș *sn* [At: GL. OLT. / Pl: *~uri* și *~e* / E: ***depăna*** + *-uș*] (Olt) Vârtelniță.

dăpăra *v* vz ***depăra***

dăpău *sn* vz ***depou***

dăpune¹ *v* vz ***depune¹***

dăpune² *v* vz ***depune²***

dăpus *af* vz ***depus²***

dăputat, ~ă *smf* vz ***deputat¹***

dărab *sn* [At: DLR / V: *~ă sf, ~răb* / Pl: *~uri, ~e* / E: mg ***darab***] (Reg) Bucată.

dăraba *sf* vz ***dărab***

dărac *sn* vz ***darac***

dăracit, ~ă *a* vz ***dărăcit²***

dăratica *v* vz ***deretica***

dărăb *sn* vz ***dărab***

dărăban *sm* vz ***dorobanț***

dărăbană *sf* vz ***darabană***

dărăbanț *sn* vz ***tărăboanță¹***

dărăboanță *sf* vz ***tărăboanță¹***

dărăboi *sn* vz ***tărăboi***

dărăbuț *sn* [At: DEX² / Pl: *~e* / E: ***dărab*** + *-uț*] **1-2** (Șhp) Dărab (mic).

dărăca *vt* [At: C. A. ROSETTI, C. 189/15 / Pzi: *~cez* / E: ***darac***] (Îvr) A dărăci (**1-2**).

dărăcan *sn* [At: DLR ms / Pl: *~e* / E: ***darac*** + *-an*] (Reg) Darac.

dărăcar [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~i*, (**2**) *~e* / E: ***darac*** + *-ar*] **1** *sm* (Îdt) Dărăcitor (**1**). **2** *sn* (Mun) Pieptene cu dinți asemănători cu cei ai daracului, mai mari și mai groși, dipuși la intervale mai mari.

dărăceală *sf* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~eli* / E: ***dărăci*** + *-eală*] **1-2** (Îrg) Dărăcire (**1-2**). **3** (Cer; Mun) Dărăcitură (**3**). **4** (Mun) Ceartă. **5** (Pex) Bătaie. **6-7** (Îe) **A (se) lua la ~** A (se) certa foarte tare. **8-9** (Îae) A (se) bate. **10** (Îae) A pune la punct.

dărăci [At: I. GOLESCU, C. / V: (reg) ***darâci*** / Pzi: *~cesc* / E: ***darac***] **1-2** *vt* (C.i. lână, in, cânepă) A scărmăna sau a curăța de impurități, prin pieptănare cu ajutorul daracului Si: *a carda*, (înv; rar) *a dărăca*. **3** *vt* (Îrg; fig) A certa. **4** *vt* (Îrg; fig; pex) A bate. **5** *vrr* (Mun; d. copii) A se hârjoni.

dărăcire *sf* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~ri* / E: ***dărăci***] **1** Scărmănare sau curățare de impurități a lânei, inului etc. Si: *dărăceală* (**1**), *dărăcit¹* (**1**). **2** (Fig) Certare cu reproșuri Si: *dărăceală* (**2**), *dărăcit¹* (**2**).

dărăcit¹ *sn* [At: PAMFILE, I. C. 207 / Pl: *~uri* / E: ***dărăci***] **1-2** Dărăcire (**1-2**).

dărăcit², ~ă *a* [At: HELIADE, O. II, 118 / V: (reg) ***~rac~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***dărăci***] **1** Care a fost trecut prin darac Si: *cardat*. **2** Care este pieptănat cu ajutorul daracului Si: *cardat*. **3** (Fig) Bătut.

dărăcitor, ~oare [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~i, ~oare* / E: ***dărăci*** + *-tor*] **1** *smf* Persoană care se ocupă cu dărăcitul Si: (rar) *darac*, (înv) *dărăcar* (**1**). **2** *sf* (Rar) Darac.

dărăcitură *sf* [At: COSTINESCU / Pl: *~ri* / E: ***dărăci*** + *-tură*] (Rar) **1** Material textil trecut prin darac. **2** (Înv) Cantitate de lână, de in sau de cânepă, care se ia într-o singură repriză din darac. **3** (Mun) Reziduuri rămase după dărăcire Si: (reg) *dărăceală* (**3**).

dărădaică *sf* vz ***daradaică***

dărăgăneală *sf* vz ***tărăgăneală***

dărăjanț *sn* vz ***diligență¹***

dărălaș *sn* [At: ALR SN I, 184/279 / Pl: ? / E: ***daral*** (ău) + *-aș*] (Trs; Mun) Urluială.

dărăli *vt* [At: DA ms / Pzi: *~lesc* / E: mg ***darál***] (Reg; c. i. struguri) A zdrobi (pentru a scoate sucul).

dărălire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***dărăli***] (Reg) A zdrobi strugurii pentru a scoate sucul Si: *dărălit¹*.

dărălit¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***dărăli***] (Reg) Dărălire.

dărălit², ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***dărăli***] (Reg; d. struguri) Zdrobit pentru a scoate sucul.

dărăpăna [At: DEX² / Pzi: *~rapăn* / E: pbl lat ***derapinare***] **1** *vr* (La persoana 3) A se ruina. **2** *vr* (Pex) A se nărui. **3** *vt* (Reg) A-și smulge părul (de jale, de desperare).

dărăpănare *sf* [At: DEX² / E: ***dărăpăna***] **1** Ruinare. **2** Năruire. **3** (Reg) Jale.

dărăpănat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***dărăpăna***] **1-3** Dărăpănare (**1-3**).

dărăpănat², ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~ați, ~e* / E: ***dărăpăna***] (D. construcții) **1** Gata să se dărâme Si: *deteriorat*. **2** (Pex) Năruit.

dărăpănător, ~oare *a* [At: DEX² / Pl: *~i, ~oare* / E: ***dărăpăna*** + *-ător*] (Rar) Care ruinează, distruge.

dărăpănătură *sf* [At: DEX² / Pl: *~ri* / E: ***dărăpăna*** + *-ătură*] Construcție dărăpănată, în ruină.

dărăteca *v* vz ***deretica***

dărătica *v* vz ***deretica***

dărăvere *sf* vz ***daraveră***

dărăza *vi* vz ***deraza***

dărâma [At: DA ms / V: (reg) ***~rma*** / Pzi: *~dărâm* / E: lat ***deramare***] **1** *vt* A culca la pământ Si: *a doborî*. **2** *vt* (Fig) A distruge. **3** *vr* A se prăbuși. **4** *vr* A se ruina. **5** *vt* A demola o clădire (veche). **6** *vt* (Rar) A rupe, a da jos ramuri, frunze dintr-un copac. **7** *vt* (Reg) A cosi iarbă, cereale etc.

dărâmare *sf* [At: DA ms / V: (reg) ***~rm~*** / Pl: *~mări* / E: ***dărâma***] **1** Culcare la pământ Si: *dărâmat¹* (**1**), *doborâre*. **2** (Fig) Distrugere. **3** Prăbușire. **4** Ruinare. **5** Demolare a unei clădiri (vechi) Si: *dărâmat¹* (**5**). **6** (Rar) Rupere a ramurilor, a frunzelor dintr-un copac Si: *dărâmat¹* (**6**).

dărâmat¹ *sn* [At: MDA ms / V: ***~rm~*** / Pl: *~uri* / E: ***dărâma***] **1-6** Dărâmare (**1-6**)

dărâmat², ~ă *a* [At: DA ms / V: (reg) ***~rm~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***dărâma***] **1** Doborât². **2** (Fig) Distrus². **3** Prăbușit². **4** Ruinat². **5** (D. clădiri) Demolat². **6** (D. copaci) Cu ramurile, cu frunzele rupte.

dărâmător, ~oare *smf* [At: DEX² / Pl: *~i, ~oare* / E: ***dărâma*** + *-ător*] **1-5** (Rar) Persoană care dărâmă (**1-2, 5-7**).

dărâmătură *sf* [At: DA ms / V: ***~rm~*** / Pl: *~ri* / E: ***dărâma*** + *-ătură*] **1** Zid, clădire dărâmată. **2** Ruină. **3** Material căzut, surpat dintr-o clădire în ruină. **4** (Lpl) Crengi de copaci rupte și doborâte la pământ Si: *vreascuri*. **5** (Fam) Epitet depreciativ dat unui animal sau unui om slăbănog.

dărâmbete *sm* vz ***darâmbete***

dărână¹ *sf* [At: DLR ms / Pl: *~ne* / E: drr ***dărâmat***] (Reg; îe) **O ~ de om** Om de nimic.

dărână² *sf* vz ***dorângă***

dărângă *sf* vz ***dorângă***

dărbar *sm* vz ***dârvar***

dărdală *sf* vz ***dârdală***

dărdăi *vi* vz ***dârdâi***

dărdăială *sf* vz ***dârdâială***
dărdăire *sf* vz ***dârdâire***
dărdăit *sn* vz ***dârdâit***
dărdăitor, ~oare *smf, a* vz ***dârdâitor***
dărdăitură *sf* vz ***dârdâitură***
dărduță *sf* [At: CHEST. II, 239/371 / Pl: *~țe* / E: ***dardă*** + *-uță*] (Reg) Unealtă asemănătoare daltei cu care se fasonează adâncitura șindrilei folosită la acoperitul caselor.
dărișor *sn* [At: CANTEMIR, ap. BV I, 360 / Pl: *~oare* / E: ***dar*** + *-ișor*] (Îvr: șhp) **1-2** Dar (1) (mic).
dărma *v* vz ***dărâma***
dărmare *sf* vz ***dărmare***
dărmat^1 *sn* vz ***dărâmat***
dărmat^2***, ~ă*** *a* vz ***dărâmat***
dărmătură *sf* vz ***dărâmătură***
dărnă *sf* vz ***zârnă***
dărnicește *av* [At: C. VÎRNAV, H. 77/7 / E: ***darnic*** + *-ește*] (Înv) Cu generozitate.
dărnici *vt* [At: POLIZU / Pzi: *~cesc* / E: ***darnic***] (Îvr) A da cu generozitate Si: *a dărui*.
dărnicie *sf* [At: MAIOR, I. B. 42/9 / Pl: *~ii* / E: ***darnic*** + *-ie*] **1** Generozitate. **2** (Îlav) **Cu ~** În mod generos. **3** (Ccr) Gest, faptă care denotă generozitate Si: (îvr) *dărnicire* (2). **4** (Fig) Abundență. **5** (Fig) Rodnicie.
dărnicire *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ri* / E: ***dărnici***] (Îvr) **1** Generozitate. **2** Dărnicie (3). **3** (Fig) Abundență. **5** (Fig) Rodnicie.
dărpi *v* vz ***dripi***
dânâoară *av* vz ***odinioară***
dărlog *sn* vz ***dârlog***
dărmotin *sn* vz ***dârmotin***
dărmoz *sm* vz ***dârmoz***
dărsi *vt* vz ***dârsti***
dărsire *sf* vz ***dârstire***
dărsit^1 *sn* vz ***dârstit***^{1}
dărsit^2***, ~ă*** *a* vz ***dârstit***^{2}
dărstar *sm* vz ***dârstar***
dărstă *sf* vz ***dârstă***
dărștină *sf* vz ***dârstină***
dărvăleală *sf* vz ***dârvăleală***
dărvar *sm* vz ***dârvar***
dărvăli *vt* vz ***dârvăli***
dărvălire *sf* vz ***dârvălire***
dărvălit^1 *sn* vz ***dârvălit***^{1}
dărvălit^2***, ~ă*** *a* vz ***dârvălit***^{2}
dărvăreală *sf* vz ***dârvăleală***
dărvări *vt* vz ***dârvăli***
dărvărire *sf* vz ***dârvălire***
dărvărit^1 *sn* vz ***dârvălit***^{1}
dărvărit^2***, ~ă*** *a* vz ***dârvălit***^{2}
dăsag *sm* vz ***desag***
dăsagă *sf* vz ***desag***
dăsăgăriță *sf* vz ***desagăriță***
dăsăgel *sm* vz ***desăgel***
dăsăguț *sm* vz ***desăguț***
dăscălaș *sm* [At: HELIADE, O. II, 215 / V: (îrg) ***dascal~*** / Pl: *~i* / E: ***dascăl*** + *-aș*] **1-10** (Șhp) Dascăl (**1-3, 5, 14**) (tânăr) Si: *dăscălel* (**1-10**), *dăscăluț* (**1-10**). (Irn) **11** Învățător (la țară) Si: *dăscăleac, dăscălenci, dăscălici*. **12** (Mol; Buc) Cântăreț de biserică.
dăscăleac *sm* [At: POLIZU / Pl: *~ci* / E: ***dascal*** + *-eac*] (Înv) Dăscălaș (**11**).
dăscăleală *sf* [At: DL / Pl: *~eli* / E: ***dăscăli*** + *-eală*] **1** Cicăleală. **2** Dăscălit^1. **3** (Reg) Dăscălitură.
dăscălel *sm* [At: LM / Pl: *~ei* / E: ***dascăl*** + *-el*] **1-10** (Îvr; șhp) Dăscălaș (**1-10**).
dăscălenci *smi* [At: BARCIANU / E: ***dascăl*** + *-enci*] (Îvr) Dăscălaș (**11**).
dăscălesc, ~ească *a* [At: NEGRUZZI, S. I, 12 / Pl: *~ești* / E: ***dascăl***+ *-esc*] **1-3** Care se referă la dascăl (**1-3**). **4** (Înv) Dăscălicesc. **5** (Rar) Care se referă la dascăl (**14**). **6** Caracteristic pentru dascăl (**14**).
dăscălește *av* [At: DEX / E: ***dascăl*** + *-ește*] **1-5** Ca dascălii (**1-3, 5, 14**) Si: *dăscălicesc* (**1-5**).
dăscăli [At: PRAV. 300 / Pzi: *~lesc* / E: ***dascăl***] **1** *vi* (Înv) A exercita profesiunea de dascăl (**4**). **2** *ct* (C. i. oameni) A sfătui. **3** *vt* (Pex) A dojeni. **4** *vt* A insista în mod supărător cu reproșuri, sfaturi etc. Si: *a cicăli*.
dăscălicesc, ~ească *a* [At: (a. 1712) BV I, 486 / Pl: *~cești* / E: ***dascăl***+ *-icesc*] **1-5** (Înv) Dăscălesc (**1-5**). **6** (Pex) Sfătuitor.
dăscălici *smi* [At: BARCAINU / E: ***dascăl*** + *-ici*] **1** (Înv) Dăscălaș (**11**). **2** (Olt; fam) Om plictisitor prin insistențele sale Si: *pisălog*.
dăscălie *sf* [At: PO 10/6 / V: (îvr) ***dascal~*** / Pl: *~ii* / E: ***dascal*** + *-ie* cf ngr (***διδασκαλία***)] **1** (Înv) Profesiune de dascăl (**1**). **2** (Pex) Post de dascăl (**1**). **3** (Îrg) Studii pe care trebuie să le aibă un dascăl (**1**). **4** (Spc) Școală normală. **5** (Pgn) Școală. **6** (Rar) Povață. **7** (Pex) Dojană. **8** (Înv) Erudiție. **9** (Pex) Iscusință. **10** (Îlav) **Cu** (sau **pre**) **~** Corect. **11** (Îal) Îngrijit. **12** (Pex; îal) Meșteșugit. **13** (Prc) Doctrină. **14-18** (Rar) Profesiune de dascăl (**1-3, 5, 14**).
dăscălime *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 67, ap. SFC I, 70 / E: ***dascăl*** + *-ime*] **1-5** (Îrg) Mulțime de dascăli (**1-2, 5, 14**). **6-10** Totalitate a dascălilor (**1-3, 5, 14**). **11** (Înv) Elevi care urmau cursurile unui seminar teologic.
dăscălire *sf* [At: COSTINESCU / Pl: *~ri* / E: ***dăscăli***] **1-5** Exercitare a profesiunii de dascăl (**1-2, 5, 14**) Si: *dăscălit*^{1} (**1-5**). **6** Sfătuire. **7** Dojenire. **8** Cicălire.
dăscălit^1 *sn* [At: CADE / E: ***dăscăli***] (Rar) **1-5** Dăscălire (**1-5**). **6** Sfătuire. **7** Dojenire. **8** Cicălire.
dăscălit^2***, ~ă*** *a* [At: DOSOFTEI, V. S. Noiembrie 150v/30 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***dăscăli***] **1** Învățat. **2** (Fig; înv) Iscusit. **3** Povățuit. **4** (Pex) Cicălit. **5** (Rar; d. animale) Dresat.
dăscălitură *sf* [At: CADE / Pl: *~ri* / E: ***dăscăli*** + *-tură*] (Reg) Dăscăleală (**1**).
dăscăliță *sf* [At: PRAV. 171 / Pl: *~țe* / E: ***dascăl*** + *-iță*] **1** (Pop) Învățătoare (la țară). **2** (Pex; fam) Profesoară. **3-7** (Fam) Soție de dascăl (**1-2, 5, 14**).
dăscăluț *sm* [At: LM / Pl: *~i* / E: ***dascăl*** + *-uț*] (Îvr; șhp) **1-10** Dăscălaș (**1-10**).
dăscoperi *v* vz ***descoperi***
dăscoperit, ~ă *a* vz ***descoperit***^{2}
dăsfrânare *sf* vz ***desfrânare***
dăsfunda *v* vz ***desfunda***
dăslușî *v* vz ***deslușî***
dăslușire *sf* vz ***deslușire***
dăslușit, ~ă *a* vz ***deslușit***
dăspiedeca *v* vz ***despiedica***
dăspiedecare *sf* vz ***despiedicare***
dăspiedecat^1 *sn* vz ***despiedicat***^{1}
dăspiedecat^2***, ~ă*** *a* vz ***despiedicat***^{2}
dăsprimăvăra *v* vz ***desprimăvăra***
dăsprimăvărare *sf* vz ***desprimăvărare***
dăsprimăvărat^1 *sn* vz ***desprimăvărat***^{1}
dăsprimăvărat^2***, ~ă*** *a* vz ***desprimăvărat***^{2}
dăsghiaura *v* vz ***dezgheura***
dăștepta *v* vz ***deștepta***
dătător, ~oare *a* [At: DEX / Pl: *~i, ~oare* / E: ***dat***^{2} + *-ător*] Care dă (ceva).
dătina *vr* [At: ALR I, 130/298 / Pzi: *~nez* / E: ***datină***] (Reg) A se obișnui.
dător, ~oare *smf, a* vz ***dator***
dătoraș *sm* vz ***datoraș***
dătorie *sf* vz ***datorie***

dătorință sf vz *datorință*
dătoriș sm vz *datoriș*
dătoriu, ~ie smf, a vz *dator*
dătornic, ~ă smf, a vz *datornic*
dătorniceaște av vz *datornicește*
dățesc, ~ească a vz *dăcesc*
dăuă nc vz *doi*
dăuăsprezece nc vz *doisprezece*
dăuăzeci nc vz *douăzeci*
dăula^1 *v* vz *dihăni*
dăula^2 [At: PISCUPESCU, O. 200 / V: (reg) ***dau~, dăhăina, dăhăla, dăhoina, dăhu~, dăoina, dăina, dehăla, dehoia, dehu~, deula, deola, dohola, duhăla*** / P: *dă-u~* / Pzi: *~lez* / E: nct] **1-2** *vtr* (Mun; Trs) A (se) istovi. **3** *vr* (Reg; îf *dăhula, dăhăla, dăhăina*) A-i rupe cuiva oasele bătându-l.
dăulare sf [At: PISCUPESCU, O. 212 / P: *dă-u~* / Pl: *~lări* / E: ***dăula***] (Reg) **1** Istovire. **2** Batere a unui animal până i se rupe mijlocul. **3** (Îf *dehulare*) Obosire peste măsură. **4** Lipsă îndelungată a hranei, la animale. **5** (D. clădiri; îf *dăhoiare*) Aplecare într-o parte.
dăulat, ~ă a [At: BOTEZ, B. 72 / V: ***~ăhu~, ~ehu~*** / E: ***dăula***] Sleit de puteri Si: *istovit*.
dăun sm vz *tăun*^{1}
dăuna vi [At: HAMANGIU, C. C. 398 / Pzi: *~nez* / E: ***daună***] A pricinui cuiva o daună Si: *a prejudicia*.
dăunare sf [At: HAMANGIU, C. C. 424 / Pl: *~nări* / E: ***dăuna***] Păgubire.
dăunaș, ~ă smf, a [At: ZANNE, P. V. 469 / Pl: *~i, ~e* / E: ***daună*** + *-aș*] (Reg) **1-2** (Persoană) care a suferit o daună.
dăunat, ~ă smf, a [At: DIACONU, VR. LXIV / Pl: *~ați, ~e* / E: ***dăuna*** + *-at*] (Reg) **1-2** (Om) păgubit.
dăunăcios, ~oasă a [At: MARIAN, O. I, 40 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***dăuna*** + *-ăcios*] Dăunător (**1**).
dăunător, ~oare [At: IORGA, L. I, 58 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***dăuna*** + *-tor*] **1** *a* Care produce daune Si: *păgubitor*, (nob) *dăunătos*. **2** *a* Care vatămă Si: *vătămător*. **3-4** *sm, a* (Mpl) (Insectă) care distruge culturile de plante.
dăunătos, ~oasă a [At: ȘEZ. I, 231 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ctm ***dăunător*** + ***dăunăcios***] (Nob) Dăunător (**1**).
dăunăzi av vz *deunăzi*
dăunăzile av vz *deunăzile*
dăune sm vz *tăun*^{1}
dăunos, ~oasă a [At: LB / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***daună*** + *-os*] **1** Păgubos. **2** Vătămător. **3** Care râvnește bunurile altora. **4** Pofticios.
dăuoară nc vz *doi*
dăuș sn vz *derdeluș*
dăvâncătură sf [At: COMAN, GL. / Pl: *~ri* / E: nct cf *adâncătură*] (Reg) Scobitură cilindrică și adâncă în pământ.
dăvăimășesc, ~ească av vz *devălmășesc*
dăvălmaș sm, a vz *devălmaș*
dăvălmășesc, ~ească a vz *devălmășesc*
dăvălmășie sf vz *devălmășie*
dăvăra vt [At: DA ms / Pzi: *~rez* / E: nct] (Reg) A adevăra.
dăvăsi v vz *devăsi*
dăvăsit, ~ă a [At: SIMA, M. 183 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***dăvăsi***] (Reg) Adevăsit.
dăvlăgeală sf vz *damblageală*
dăvlămăgeală sf vz *damblageală*
dăvoca v vz *devoca*
dăzbrăca v vz *dezbrăca*
dăzgheța v vz *dezgheța*
dăzgoca v vz *dezghioca*
dăzvoca v vz *devoca*
dâbălat, ~ă a vz *dabălăzat*
dâc s [At: MARIAN, INS. 246 / Pl: ? / E: Cf: *nodâc*] (Pbl; într-o ghicitoare) Nod mic.
dâcă^1 *sf* [At: DDRF / Pl: *dâci* / E: nct] (Trs) **1** Pipotă. **2** (Atm) Bilă.
dâcă^2 *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: *dâci* / E: cf *dâcă*^{1}] (Trs) **1** Împotrivire. **2** Încăpățânare. **3** Mânie. **4** Ciudă. **5** Dușmănie contra cuiva.
dâcă^3 *sf* [At: CHEST. VII, 1 / Pl: *dâci* / E: cf *daică*] (Mun; Dob) Termen de adresare către o femeie mai în vârstă sau către o soră mai mare.
dâcos, ~oasă a [At: LB / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***dâcă***^{2} + *-os*] (Trs) **1** Încăpățânat. **2** Artăgos. **3** Ranchiunos. **4** Răutăcios.
dâcoșa vr [At: PAȘCA, GL. / Pzi: *~șez* / E: ***dâcos***] (Trs) A se încăpățâna.
dâgă sm [At: DA ms / Pl: *~gi* / E: nct] (Reg) Om care mănâncă mult și cu lăcomie.
dâgăli vtr [At: VICIU, GL. / Pzi: *dâgăl* și *~lesc* / E: metateză ***gâdili***] (Reg) **1-2** A (se) gâdila.
dâgmai sn [At: KLEIN, D. 228 / Pl: *~e* / E: nct] (Trs) Săculeț de 2–3 kg, în special pentru cereale.
dâie sf vz *dână*
dâlbă sf [At: BĂCESCU, P. 184 / Pl: *~be* și *~bi* / E: nct] (Reg) **1** Băltoacă. **2** Bulboană.
dâlboacă sf vz *dâlboancă*
dâlboancă sf [At: CV 1951, 3/45 / V: ***~acă*** / Pl: *~nce* / E: cf *dâlboană*] (Reg) **1** Loc mai adânc în albia unei ape curgătoare. **2** Loc unde se adună apa, prin blocarea unei vâlcele sau a unei gârle. **3** (Îf *dâlboacă*) Groapă mică cu apă de ploaie.
dâlboc s [At: CHEST. IV, 37/91 / Pl: ? / E: vsl **длъбокъ**] (Reg) Vale strâmtă și adâncă.
dâlbocuță sf [At: TEAHA, C. N. 221 / Pl: *~țe* / E: ***dâlboacă*** + *-uță*] **1-6** (Șhp) Dâlboancă (**1-3**) (mică).
dâlcă sf [At: PAMFILE, CR. 2 / Pl: *dâlci* / E: rs **делка**] **1** (Îe) **A avea de ~** A avea de lucru. **2** (Îae) A fi ocupat cu... **3** (Îe) **A avea în ~** A avea de furcă Vz *furcă*.
dâldoră sf vz *dârdoră*
dâlg sms [At: VISSARION, B. 18 / E: nct] **1** (Îe) **A se da ~ în târg** A se duce vestea. **2** (Îe) **A i se duce ~ul** A i se duce faima. **3** (Îe) **A da ~ în târg** A se certa cu voce tare, în auzul tuturor.
dâlm sn vz *dâlmă*
dâlman sn [At: VÂRCOL, M., GR. BĂN. / Pl: *~e* / E: ***dâlm*** + *-an*] Mic dâmb (cu multe ridicături mai mici în jur).
dâlmă sf [At: (a. 1737) IORGA, S. D. XIII, 231 / V: ***dâlm** sn*, ***dâmlă*** / Pl: *~me* / E: ctm ***dâmb*** + ***gâlmă***] (Reg) **1** Formă de relief cu aspect de deal mic, cu vârful rotunjit, neîmpădurit, care se găsește de obicei în regiuni de câmpie. **2** (Prc) Vârf de deal. **3** Grămadă de pământ pietros, ca o căpiță. **4** Răzor. **5** Loc în care se unesc două văi. **6** Insulă. **7** (Med; înv) Nodul. **8** Vârf al nasului. **9** (Înv) Perineu la femei. **10** (Bot) Nod la ramificația unei plante. **11** Nod în lemnul de foc sau în scândură.
dâlmină sf [At: VÂRCOL, M. / Pl: *~ne* / E: ***dâlm*** + *-ină*] (Ban) Loc mai înalt decât împrejurimile.
dâlmos, ~oasă a [At: LB / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***dâlm*** + *-os*] (Înv) Deluros.
dâlmuță sf [At: LB / Pl: *~țe* / E: ***dâlmă*** + *-uță*] **1-22** (Șhp) Dâlmă (**1-11**) (mică).
dâlvări vt vz *dârvăli*
dâlvărire sf vz *dârvălire*
dâlvărit^1 *sn* vz *dârvălit*^{1}
dâlvărit^2*, ~ă a* vz *dârvălit*^{2}
dâmb sn [At: (a. 1611) URICARIUL XVII, 194 / V: (îrg) ***~mp***, (reg) ***~bă** sf* / Pl: *~uri* / E: mg ***domb***] **1** Formă de relief mai mică decât dealul Si: *colină, colnic*. **2** Ridicătură de pământ pe marginea unui șanț, a unei ape, a unei gropi etc. **3** (Reg) Semn de hotar (între două moșii). **4** (Reg; îf *~bă*) Bătătură (în tălpi sau la mâini). **5** (Reg; îf *~bă*) Umflătură de la acul albinei.
dâmbac sn [At: COMAN, GL. 27 / Pl: *~uri* și *~ace* / E: ***dâmb*** + *-ac*] (Reg) **1-6** (Șhp) Dâmbuleț (**1-6**).
dâmban sm [At: LEXIC REG. 63 / Pl: *~i* / E: ***dâmb*** + *-an*] **1-3** Dâmb (**1-3**) mai mare Si: (reg) *dâmbău* (**1-3**), *dâmpcean* (**1-3**).
dâmbă sf vz *dâmb*

dâmbucă *sf* [At: ALR SN III, h. 809/260 / Pl: ? / E: **dâmb** + *-ucă*] (Reg) **1-6** (Șhp) Dâmbuleț **(1-6)**.
dâmbău *sn* [At: T. PAPAHAGI, M. 218 / Pl: *~ăie* / E: **dâmb** + *-ău*] (Mar) **1-3** Dâmban **(1-3)**.
dâmbeag *sn* [At: MIRONESCU, S. 200 / Pl: *~uri* / E: **dâmb** + *-eag*] (Reg) **1-6** (Șhp) Dâmbuleț **(1-6)**.
dâmbeț *sn* [At: BÂRLEA, C. P. II, 256 / Pl: *~e* / E: **dâmb** + *-eț*] (Mar) **1-6** Dâmbuleț **(1-6)**.
dâmbicar *sn* [At: CHEST. IV 16/546 / Pl: *~e* / E: **dâmb** + *-icar*] (Reg) Răzor[1] **(1)**.
dâmboc *sn* [At: BÂRLEA, L.T.M. I, 159 / Pl: *~oace*, și *~uri* / E: **dâmb** + *-oc*] **1-6** (Șhp) Dâmbuleț **(1-6)**. **7** Teren cu multe ridicături de pământ mai mici.
dâmbos, ~oasă *a* [At: LITINSCHI, M. 16/11 / Pl: *~oși, ~oase* / E: **dâmb** + *-os*] Cu multe dâmburi **(1)** Si: *dâmburos* **(1)**.
dâmbovițean, ~ă [At: LUC. III, 274 / Pl: *~eni, ~ene* / E: **Dâmbovița** + *-ean*] **1-2** *smf, a* (Persoană) care face parte din populația județului Dâmbovița. **3-4** *smf, a* (Persoană) originară din județul Dâmbovița. **5-7** *a* Care aparține județului Dâmbovița sau dâmbovițenilor **(1-3)**. **8-10** *a* Referitor la județul Dâmbovița sau la dâmbovițeni **(1-3)**.
dâmbovițeancă *sf* [At: DEX / Pl: *~ence* / E: np **Dâmbovița** + *-eancă*] **1-2** Femeie (care face parte din populația județului Dâmbovița sau) este originară de acolo.
dâmbuleț *sn* [At: ISPIRESCU, L. 236 / Pl: *~e* / E: **dâmb** + *-uleț*] **1-6** (Șhp) Dâmb **(1-3)** (mic) Si: *dâmbușor* **(1-6)**, (reg) *dâmbac* **(1-6)**, *dâmbucă* **(1-6)**, *dâmbeag* **(1-6)**, *dâmbeț* **(1-6)**, *dâmboc* **(1-6)**, *dâmburel* **(1-6)**, *dâmbuț* **(1-6)**.
dâmburel *sn* [At: LEXIC REG. 11 / Pl: *~e* / E: **dâmb** + *-urel*] (Reg) **1-6** (Șhp) Dâmbuleț **(1-6)**.
dâmburos, ~oasă [At: DR. V, 84 / Pl: *~oși, ~oase* / E: **dâmb** + *-uros*] **1** Dâmbos. **2** (D. coaja copacilor) Noduros.
dâmbușor *sn* [At: V. ROM. noiembrie, 1953, 155 / Pl: *~oare* / E: **dâmb** + *-ușor*] **1-6** (Șhp) Dâmbuleț **(1-6)**.
dâmbuț *sn* [At: CHEST. IV, 78/62 / Pl: *~uri* și *~e* / E: **dâmb** + *-uț*] (Reg) **1-6** (Șhp) Dâmbuleț **(1-6)**.
dâmlă *sf* vz **dâlină**
dâmp *sn* vz **dâmb**
dâmpcean *sn* [At: CHEST. IV, 79/68 / Pl: *~uri* / E: **dâmp** + *-cean*] **1-3** (Reg) Dâmban **(1-3)**.
dână *sf* [At: ALR SN I, h. 199/346 / V: **dâie** / Pl: *~ne* / E: nct] (Mar) **1** Pepene verde. **2** Pepene galben. **3** Dovleac.
dândăun *sm* [At: TOMICI, C. A. 34/23 / Pl: *~i* / E: fo] (Ent; Ban) Bărzăun.
dândăuni *vi* [At: CHEST. VI, 21 supl. / Pzi: 3 *~nește* / E: **dândăun**] (Ban; d. albine, viespi etc.) A bâzâi.
dâns *ppr* vz **dânsul**
dânsul, ~sa [At: PSALT. HUR. 62r/6 / V: (înv) **dâns, dîn~** / Pl: *~nsii, ~sele* / E: **de**[4] + **însul**] **1** *ppr* (Înv; înlocuiește nume de persoană, rar, reg, de lucruri) El (sau ea). **2** *ppr* (Pop) Denumește o persoană mai în vârstă despre care se vorbește. **3** *ppr* (Însoțit de „și" adverbial) Exprimă insistența asupra persoanei prin reluarea subiectului. **4** *ppr* (Precedat de prepoziții) Înlocuiește numele complementului, insistând asupra acestuia. **5** *ppl* Dumnealui, dumneaei. **6** *ppr* (Îlav) **Ca pe ~** (sau **ca pe ~sa**) Strașnic. **7** *smf* (Pop) Soț, soție. **8** *sfp* (Pop; euf) Iele. **9** *sfp* (Mol; șîs *boală de ~sele*, sau *de ~sele*) Boală (reumatică) despre care se crede că e provocată de iele. **10** *sfp* (Bot; Mol; șîs *de ~ele*) Nume al unor plante erbacee folosite pentru tratarea bolii dânsele **(9)**. **11** *sm* (Mol; euf) Lup.
dânsuși, ~săși *pî* [At: DOSOFTEI, V. S. noiembrie, 107 v/2 / Pl: *~nșiși, ~nseși* / E: **dânsul** + **însuși**] (Îvr) El însuși, ea însăși.
dâns de dimineață *av* vz ***des-de-dimineață***
dânz de dimineață *av* vz ***des-de-dimineață***
dâplă *sf* [At: DENSUSIANU, Ț. H. / Pl: *~le* / E: nct] **1** (Trs) Loc scufundat în raport cu cele învecinate. **2** (Buc) Murdărie (atârnând în țurțuri) pe părul oamenilor sau animalelor. **3** (Buc; pex) Persoană (mai ales femeie) cu părul unsuros.
dâplău *sm* [At: DLR ms / Pl: *~ăi* / E: **dâplă** + *-ău*] (Reg) Om neîngrijit, murdar.
dâpli *vt* [At: DA ms / Pzi: *~lesc* / E: **dâplă**] (Buc) **1** (C. i. părul) A unge cu prea multă grăsime. **2** (D. pereți) A unge cu lut în mod neregulat. **3** (Pex) A mânji.
dâplire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: **dâpli**] (Buc) **1** Ungere a părului cu prea multă grăsime Si: *dâplit*[1] **(1)**. **2** Ungere neregulată a pereților cu lut Si: *dâplit*[1] **(2)**. **3** (Pex) Mânjire.
dâplit[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: **dâpli**] (Buc) **1-2** Dâplire **(1-2)**. **3** (Pex) Mânjire.
dâplit[2], **~ă** *a* [At: DA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: **dâpli**] (Buc) **1** (D. păr) Uns cu prea multă grăsime. **2** (D. pereți) Uns în mod neregulat cu lut. **3** (Pex) Mânjit[2].
dâplos, ~oasă *a* [At: DA ms / Pl: *~oși, ~oase* / E: **dâplă** + *-os*] (Reg; d. oameni) **1** Neglijent. **2** Murdar.
dâr[1] *i* [At: ALECSANDRI, T. 1658 / E: fo] (Mol; pronunțat cu „r" repetat) **1** Cuvânt care imită zgomotul produs de o căruță în mișcare. **2** Cuvânt care sugerează vorbirea repezită. **3** (Îe) **~ la deal, ~ la vale** (sau **~ într-o parte, ~ într-alta**) A încerca de mai multe ori, în direcții diferite. **4** (Îc) **~-mâr** Harababură.
dâr[2] *av, pp* vz ***drept***
dâra *vt* vz ***dârî***
dârare *sf* vz ***dârâre***
dârat[1] *sn* vz ***dârât***[1].
dârat[2], ***~ă*** *a* vz ***dârât***[2].
dâră *sf* [At: VALIAN, V. / Pl: *~re* / E: bg **дира**, srb **dira**, vsl **дира**] **1-2** Urmă îngustă și uniformă lăsată pe pământ, pe nisip, pe zăpadă (de o roată sau) de un obiect târât. **3-4** Urmă lungă și îngustă lăsată de scurgerea în timpul mersului (a unui lichid sau) a unor grăunțe, firimituri etc. **5** (Pgn) Urmă. **6** (Fig) Val lăsat în urmă de o ambarcațiune. **7** (Fig) Fir de fum pe cer. **8** (Pan) Brazdă a plugului. **9** (Îe) **A umbla în** (sau **de**) **~ra cuiva** (sau **a ceva**) A fi preocupat de cineva sau de ceva. **10** (Îae) A se strădui să fie pe placul cuiva. **11** (Mun; îe) **A (o) da-n ~** (sau **a-i lua ~ra**) A descoperi cauza. **12** (Îae) A găsi soluția. **13** (Fam; îe) **A face ~ prin barbă** A începe o acțiune. **14-15** (Fig; îae) A face începutul unui obicei (rău). **16** (Fig; îae) A crea un precedent. **17** Linie trasă pe o suprafață. **18** Cicatrice în formă de linie. **19** (Pex) Dungă pe un material imprimat. **20** Urmă lăsată de animale în timpul deplasării. **21** (Pex) Șir de obiecte sau de persoane rămase în urma cuiva sau rezultate dintr-un eveniment. **22** (Pex) Rază de lumină.
dârătica *v* vz ***deretica***
dârâre *sf* [At: MDA ms / V: **~rare** / Pl: *~ri* / E: **dârî**] (Pop) **1** Deplasare a unor ființe lăsând în urmă dâre **(20)** Si: *dârât*[1] **(1)**. **2** Călcare și strivire a ceva în cursul deplasării Si: *dârât*[1] **(2)**.
dârâște *sf* [At: DA ms / Pl: *~ti* / E: **dâră** + *-iște*] (Reg) Brazdă în urma plugului.
dârât[1] *sn* [At: MDA ms / V: **~rat** / Pl: *~uri* / E: **dârî**] (Pop) **1-2** Dârâre **(1-2)**.
dârât[2], **~ă** *a* [At: TEODORESCU, P.P. 91 / V: **~rat** / Pl: *~âți, ~e* / E: **dârî**] (Pop; rar; d. iarbă, flori) Călcat și strivit în cursul deplasării.
dârdală *sf* [At: BUDAI-DELEANU, Ț. 85 / V: (reg) **dâr~, ~dea~, doa~, ~rgoa~** / Pl: *~le* / E: **dârd** (âi) + *-ală*] (Reg) **1** Persoană care vorbește mult și fără rost. **2** (Pex) Om de nimic. **3** (Îe) **A ajunge slugă la ~** A ajunge într-o stare de decădere Vz *dârloagă* **(11)**. **4** (Pex) Obiect uzat, lipsit de orice valoare. **5** (Fig) Persoană în vârstă lipsită de putere. **6** (Rar) Femeie care nu toarce bine. **7** (Pan) Cal slab, bătrân și neputincios. **8** (Buc) Căruță proastă. **9** (Buc) Trăsură hodorogită. **10** (Prc) Sumă de bani plătită ca despăgubire pentru stricăciunea făcută de un cal într-o semănătură.
dârdăi *vt* vz ***dârdâi***
dârdâi *vi* [At: CARAGIALE, O. 44 / V: (înv) **dardai, ~dăi** / Pzi: *dârdâi* și *~iesc* / E: **dâr, dâr** + *-âi*] **1** (D. ființe) A tremura foarte tare din cauza

frigului, a fricii, a emoției etc. **2** (D. ființe) A tremura din cauza unei boli. **3** (D. dinți) A produce un sunet caracteristic prin lovire unii de alții, ca urmare a dârdâirii **(1-2)** Si: *a clănțăni*. **4** (D. pământ) A se cutremura. **5** (D. geamuri) A vibra. **6** (D. piftie) A se mișca fără a se desface sau a curge. **7** (Îrg; d. oameni) A vorbi mult și fără rost.

dârdâială *sf* [At: CARAGIALE, O. II, 237 / V: (înv) ***dardâi~*** / Pl: *~ieli* / E: ***dârdâi*** + *-eală*] **1-7** Dârdâire **(1-7)**.

dârdâire *sf* [At: TEODOREANU, M. II, 221 / V: ***dardâi~*** / Pl: *~ri* / E: ***dârdâi***] **1** Tremurătură foarte puternică a unei ființe, cauzată de frig, frică, emoție etc. Si: *dârdâială* **(1)**, *dârdâit* **(1)**, *dârdâitură* **(1)**, *dârdoră* **(1)**. **2** Tremurare a unei ființe din cauza unei boli Si: *dârdâială* **(2)**, *dârdâit* **(2)**, *dârdâitură* **(2)**, *dârdoră* **(2)**. **3** Clănțănire a dinților loviți unii de alții ca urmare a dârdâirii **(1-2)** Si: *dârdâială* **(3)**, *dârdâit* **(3)**, *dârdâitură* **(3)**, *dârdoră* **(3)**. **4** Cutremurare a pământului Si: *dârdâială* **(4)**, *dârdâit* **(4)**, *dârdâitură* **(4)**. **5** Vibrare a geamurilor Si: *dârdâială* **(5)**, *dârdâit* **(5)**, *dârdâitură* **(5)**. **6** Mișcare a piftiei fără a se desface sau a curge Si: *dârdâială* **(6)**, *dârdâit* **(6)**, *dârdâitură* **(6)**. **7** (Îrg) Vorbăire multă și fără rost Si: *dârdâială* **(7)**, *dârdâit* **(7)**, *dârdâitură* **(7)**.

dârdâit *sn* [At: DELAVRANCEA, S. 55 / V: ***dardâit*** / Pl: *~uri* / E: ***dârdâi***] **1-7** Dârdâire **(1-7)**.

dârdâitor, ~oare [At: JIPESCU, O. 3 / V: ***dardâi~*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***dârdâi*** + *-tor*] **1-4** *smf, a* (Persoană) care dârdâie **(1-2)**. **5** *a* (D. dinți) Care clănțănesc. **6** *a* (D. pământ) Care se cutremură. **7** *a* (D. geamuri) Care vibrează. **8-9** *smf, a* (Îrg) (Persoană) care vorbește mult și fără rost.

dârdâitură *sf* [At: POLIZU / V: ***dardâi~*** / Pl: *~ri* / E: ***dârdâi*** + *-tură*] **1-7** Dârdâire **(1-7)**.

dârdeală *sf* vz ***dârdală***

dârdoală *sf* vz ***dârdală***

dârdoră *sf* [At: JIPESCU, O. 88 / V: ***dâld~, ~re, ~dură, durdură,*** (înv) ***dald~, dand~, dold~*** / Pl: *~ri* / E: tc ***daldirmak***] **1-3** Dârdâire **(1-3)**. **4** Activitate febrilă. **5** Preocupare deosebită și urgentă pentru ceva. **6** (Îe) **A da în ~ să...** A fi pe punctul de a... **7** Perioadă la femele în care se pot împerechea. **8** Necaz. **9** Încurcătură. **10** (Reg) Ceartă. **11** (Reg) Afacere. **12** (Îrg; îe) **A da** (sau **a umbla**) **în ~ra cuiva** A găsi urma cuiva căutat pentru anumite probleme importante.

dârgoală *sf* vz ***dârdală***

dârgoli *vr* [At: PRIBEAGUL, P. R. 56 / Pzi: *dârgol* și *~lesc* / E: ***dârgla***] (Trs) A se rostogoli.

dârdore *sf* vz ***dârdoră***

dârdură *sf* vz ***dârdoră***

dârea *sf* [At: RĂDULESCU-CODIN, L. 125 / V: ***der~*** / Pl: *~ele* / E: ***dâră*** + *-ea*] (Pop) **1-28** (Șhp) Dâră **(1-8, 17-22)** (mică).

dârî *vt* [At: TDRG / V: *~ra* / Pzi: *~resc* / E: ***dâră***] (Pop; d. ființe) **1** A se deplasa lăsând o dâră **(20)** **2** A călca și strivi ceva în cursul deplasării Si: *dâra* **(2)**.

dârj, ~ă *a* vz ***dârz***

dârjală *sf* [At: ALEXI, W. / V: ***dârjă, ~jea, odârjă, odârjea, odârjie, tâ~*** / Pl: *~le* și *~jeli* / E: bg ***държала***, srb ***držalo***] (Pop) **1** Prăjină lungă, de lemn necioplit. **2** Nuia subțire și flexibilă. **3** Bâtă groasă. **4** (Fig) Epitet dat unui om înalt și deșirat. **5** Coadă a unor unelte. **6** Parte mai lungă a îmblăciului. **7** Femeie rea, încăpățânată. **8** Femeie de nimic.

dârjancă *sf* [At: CHEST. IV. 96/377 / V: ***~jun~*** / Pl: ? / E: nct] (Mol) Fâșie îngustă de pământ.

dârjă *sf* vz ***dârjală***

dârjău *sn* [At: PAMFILE, COM. 18 / Pl: *~jale* / E: ***dârjă*** + *-ău*] **1-6** (Reg) Dârjală **(1-3)** (mare).

dârjea *sf* vz ***dârjală***

dârjelnic *sn* [At: ȘEZ. XIX. 82 / Pl: *~ice* / E: ***dârjă*** + *-elnic*] (Ban) Mai[2] de bătut cânepa.

dârjenie *sf* vz ***dârzenie***

dârjie *sf* vz ***dârzie***

dârjuncă *sf* vz ***dârjancă***

dârlai[1] *sn* [At: ȚIPLEA, P. P. 33 / Pl: *~uri* / E: pvb ***dârlâi***] (Mar) **1** Doină. **2** Strigătură la horă.

dârlai[2] *v* vz ***dârlâi***

dârla[1] *sf* [At: PAMFILE, J. III, 37 / Pl: *~le* / E: pvb ***dârlâi***] (Muz; Trs) Bucium.

dârla[2] *i* [At: COMAN, GL. / E: Fo] (Reg; îs) *De-a ~la* Joc de copii.

dârlăi *v* vz ***dârlâi***

dârlăit *sn* vz ***dârlâit***

dârlături *sfp* [At: TEAHA, C. N. / E: nct] (Trs) Câlți rămași pe pieptene după ce s-a scos fuiorul.

dârlău *sm* [At: CAMILAR, N. II, 36 / Pl: *~ăi* / E: ***dârlă*** + *-ău*] **1** Persoană care umblă fără rost. **2** Persoană fără căpătâi.

dârlâi *vi* [At: CONTEMPORANUL, III, 202 / V: ***~lai, ~lăi, ~lui*** / Pzi: *dârlâi* și *~esc* / E: fo, cf *dârlă, dârloi, dârnăi*] (Reg) **1** A cânta (prost) dintr-un instrument. **2** A cânta din ceva asemănător unui instrument. **3** (Spc) A cânta din frunză. **4** A cânta încet. **5** A fredona. **6** A doini. **7** A hori. **8** A flecări. **9** (Mol; d. gâște) A gâgâi.

dârlâire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***dârlâi***] (Reg) **1** Cântare (de calitate slabă) dintr-un instrument Si: *dârlâit* **(1)**. **2** Cântare din ceva asemănător unui instrument Si: *dârlâit* **(2)**. **3** (Spc) Cântare din frunză Si: *dârlâit* **(3)**. **4** Cântare în șoaptă Si: *dârlâit* **(4)**. **5** Fredonare. **6** Doinire. **7** Horire. **8** Flecărire. **9** (Mol) Gâgâială a gâștelor Si: *dârlâit* **(9)**.

dârlâit *sn* [At: ALEXANDRU, I. M. 23 / V: ***~lăit*** / Pl: *~uri* / E: ***dârlâi***] (Reg) **1-4** Dârlâire **(1-4)**. **5** Fredonare. **6** Doinire. **7** Horire. **8** Flecărire. **9** (Mol) Dârlâire **(9)**.

dârlează *sf* vz ***dârlez***

dârlez *sn* [At: H. XVI, 11 / V: ***~lează*** *sf* / Pl: *~e* / E: nct] (Olt) Unealtă ca o sapă, cu coadă lungă, pentru amestecul varului în tarniță.

dârloagă *sf* vz ***dârlog***

dârlog *sm* [At: PSALT: SCH. 55 / V: (îrg) ***dal~, dol~,*** (reg) ***dâr~, ~oagă*** *sf*, ***târloagă*** *sf* / Pl: *~gi* / E: nct] **1** Parte a căpăstrului sau a frâului de sub botul calului, de care se ține cu mâna când se merge la pas. **2** Curea de sub bărbia calului. **3** Capăt al curelei unui căpăstru. **4** Capăt al frâului de care se ține la călărie. **5** (Pex) Frâu. **6** (Pex) Zăbală. **7** (Fig) Conducere. **8** (Îf *dârloagă*) Cal slab. **9** (Îaf) Cal neîngrijit. **10** (Îs) *Cal de ~oagă* Mârțoagă. **11** (Îs) *Slugă la* (sau *după*) *~oagă* Om de nimic. **12** (Îas) Om fără slujbă. **13** (Îas) Om foarte sărac. **14** (Îe; reg) **A-i pune cuiva ~gii de nas** A ține sub ascultare strictă pe cineva. **15** (Îf *dârloagă*) Prostituată. **16** (Ban; lpl) Lemne de care se înhamă caii la trăsură. **17** (Reg) Curea la îmblăciu. **18** (Reg) Curelușă cu care se leagă biciul de codiriște. **19** (Mun) Sfoară cu care se leagă ițele la războiul de țesut. **20** (Reg) Bucăți de lână legate între ele, pe care le pun femeile deasupra urechilor, pentru a așeza pe ele cozile. **21** (Reg) Ciot.

dârlogel *sm* [At: TEODORESCU, P. P. 45 / Pl: *~ei* / E: ***dârlog*** + *-el*] **1-8** (Șhp) Dârlog **(1-4)** (mic).

dârloi[1] *i* [At: COMAN, GL. / E: fo] (Reg; în jocurile de copii) Cuvânt cu sens neprecizat.

dârloi[2] *sn* [At: PAMFILE, J. III, 37 / Pl: *~oaie* / E: ***dârlă*** + *-oi*] (Reg) **1** Bucium. **2** Țeavă a cimpoiului prin care se suflă Si: *suflătoare*. **3** Țeavă a cimpoiului prin care iese aerul.

dârlui *v* vz ***dârlâi***

dârmac *sn* vz ***dârmoc***[1]

dârmei *sn* [At: ȘEZ XXXI, 82 / V: ***drim~*** / Pl: *~e* / E: ***dârma*** + *-ei*] (Reg) **1** (Mpl) Bucată mică, fragment dintr-un întreg. **2** (Lpl) Crengi frânte.

dârmină *sf* [At: TOMESCU, GL. 13 / Pl: *~ne* / E: ***dârma*** + *-ină*] (Olt; prt) Epitet pentru o femeie grasă și lipsită de vioiciune.

dârmoax *sm* vz ***dârmoz***

dârmoc[1] *sn* [At: H II, 244 / V: ***~mac*** / Pl: *~uri* / E: nct] (Dob) Rariță.

dârmoc[2] *sm* vz ***dârmoz***

dârmoietură *sf* [At: CANTEMIR, HR. 221/ V: ***~it~*** / Pl: *~ri* / E: ***dârmoi*** + *-tură*] (Îvr) **1** Pleavă. **2** (Pex) Vorbă goală, neîntemeiată.

dârmoitură *sf* vz ***dârmoeitură***

dârmoi[1] *v* vz ***dârmoni***

dârmoi[2] *sn* vz ***dârmon***

dârmoia *vt* vz ***dârmoni***

dârmoli *vt* [At: DA ms / V: ***dermeli, dermeni, drămăli*** / Pzi: *~lesc* / E: ctm ***dârvăli + nămoli***] (Îrg) **1-9** A dârvăli (**1-9**).

dârmolire *sf* [At: MDA ms / V: ***dermeli~, dermeni~, drămăli~*** / Pl: *~ri* / E: ***dârmoli***] (Îrg) **1-9** Dârvălire (**1-9**).

dârmolit[1] *sn* [At: MDA ms / V: ***dermeli~, dermeni~, drămăli~*** / Pl: *~uri* / E: ***dârmoli***] (Îrg) **1-9** Dârvălire (**1-9**).

dârmolit[2], ***~ă*** *a* [At: MDA ms / V: ***dermeli~, dermeni~, drămăli~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***dârmoli***] (Îrg) **1-9** Dârvălit[2] (**1-9**).

dârmon *sn* [At: CANTEMIR, I. I. II, 9 / V: (îrg) ***~oi, ~iu*** / Pl: *~oane* / E: ngr **δερμόνι** „piele"] (Îpp) **1** Sită din piele cu găuri mari, prin care trec boabele de grâu sau semințele de cânepă, separate de paie sau pleavă. **2** (Fig) Selecție riguroasă. **3** (Îe) **A trece prin ciur și prin ~** A fi supus tuturor rigorilor. **4** (Pex; îae; d. oameni) A avea o bogată experiență de viață. **5** (Prc; îae; d. oameni) A fi lipsit de moralitate. **6** (Îe) **A trece din ciur în ~** A ajunge dintr-o situație grea, în alta și mai dificilă. **7** (Îe) **A vedea ca prin ~** A avea vederea slabă, neclară. **8** Conținut al unui dârmon (**1**), folosit ca unitate de măsură. **9** (Olt) Vas pentru pregătirea mâncării.

dârmoni *vt* [At: CANTEMIR, IST. 325 / V: (înv) ***~oi, ~oia, dir~*** / Pzi: *~nesc* / E: ***dârmon***] **1** A trece boabele, semințele prin dârmon. **2** A cerne. **3** (Fig) A examina cu atenție.

dârmonire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***dârmoni***] **1** Trecere a boabelor, semințelor, prin dârmon Si: *dârmonit*[1] (**1**). **2** Cernere. **3** (Fig) Examinare cu atenție Si: *dârmonit*[1] (**3**).

dârmonit[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***dârmoni***] **1** Dârmonire (**1**). **2** Cernere. **3** (Fig) Dârmonire (**3**).

dârmonit[2], ***~ă*** *a* [At: CANTEMIR, ap. SCRIBAN, D. / V: ***dir~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***dârmoni***] **1** (D. boabe, semințe) Care a fost trecut prin dârmon. **2** Cernut[2]. **3** (Fig) Examinat cu atenție.

dârmoniu *sn* vz ***dârmon***

dârmorin *sm* vz ***dârmoz***

dârmosc *sm* vz ***dârmoz***

dârmotin *sn* [At: BRANDZA, FL. 105 / V: ***dăr~, der~, dir~*** / Pl: ? / E: ngr **δρυμίτης** „miros acru"] (Bot; reg) **1** (Îc) **~-puturos** Planta *Ononis arvensis*. **2** (Îc) **~-spinos** Osul-iepurelui (*Ononis spinosa*).

dârmox *sm* vz ***dârmoz***

dârmoxă *sf* vz ***dârmoz***

dârmoxin *sm* vz ***dârmoz***

dârmoz *sm* [At: TDRG / V: ***dăr~, ~oax, ~oc, ~orin, ~osc, ~ox, ~oxă*** *sf*, ***~oxin, ~ozie*** *sf*, ***deremoksz, drâm~, dremoc, dremos, dremosz, drimac, drimoc, drimos, drimox, drim~*** / Pl: *~i* / E: ngr **δρυμόσσου**] (Bot; reg) **1** Arbust din familia Caprifoliaceae, cu frunze ovale, acoperite cu peri stelați, și cu inflorescențe terminale, multiflore, cu corola albă, cu fructe boabe, roșii-negre (*Viburnum lantana*). **2** (Îvr; îf *drimac, drimoc*) Scoruș de munte (*Sorbus aucuparia*).

dârmozie *sf* vz ***dârmoz***

dârnă *sf* vz ***zârnă***[1]

dârnăi[1] *v* vz ***zărnăi***

dârnăi[2] [At: REV. CRIT. III, 122 / Pzi: *~esc* / E: srb ***drnuti***] **1-2** *vtr* (Olt) A (se) zgâlțâi. **3** *vr* (Ban; d. copii) A plânge spre a obține ceva.

dârnăilă *sms* [At: REV. CRIT. III, 122 / E: ***dârnăi*** + *-ilă*] (Ban) Copil plângăcios.

dârnăire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***dârnâi***[2]] **1** (Olt) Zgâlțâire. **2** (Ban) Plâns al copiilor spre a obține ceva Si: *dârnâit*[1] (**2**).

dârnăit[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***dârnâi***[2]] **1-2** Dârnâire (**1-2**).

dârnăit[2], ***~ă*** [At: MDA / Pl: *~iți, ~e* / E: ***dârnâi***[2]] **1** *a* (Olt) Zgâlțâit[2]. **2-3** *smf, a* (Copil) care plânge mereu spre a obține ceva.

dârnâi *v* vz ***dârni***

dârnâire *sf* vz ***dârnire***

dârnâit[1] *sn* vz ***dârnit***[1]

dârnâit[2], ***~ă*** *a* vz ***dârnit***[2]

dârni [At: ȚICHINDEAL, F. 247 / V: ***~nâi, ~nui*** / Pzi: *~nesc* / E: srb ***drmnuti***] (Ban) **1** *vt* A atinge demnitatea cuiva. **2** *vt* A face pe cineva să regreseze. **3** *vt* (Pex) A opri. **4** *vi* (Cu *pp* „la") A afecta pe cineva. **5** *vi* A-i crea probleme cuiva.

dârnire *sf* [At: MDA ms / V: ***~nâi~, nui~*** / Pl: *~ri* / E: ***dârni***] (Ban) **1** Atingere a demnității cuiva Si: *dârnit*[1] (**1**). **2** Provocare a regresului cuiva Si: *dârnit*[1] (**2**). **3** (Pex) Oprire. **4** Afectare a cuiva Si: *dârnit*[1] (**4**). **5** Creare de probleme cuiva Si: *dârnit*[1] (**5**).

dârnit[1] *sn* [At: MDA ms / V: ***~nâit***[1], ***~nuit***[1] / Pl: *~uri* / E: ***dârni***] (Ban) **1-2** Dârnire (**1-2**). **3** (Pex) Oprire. **4-5** Dârnire (**4-5**).

dârnit[2], ***~ă*** *a* [At: MDA ms / V: ***~nâit***[2], ***~nuit***[2] / Pl: *~iți, ~e* / E: ***dârni***] (Ban) **1** A cărui demnitate a fost atinsă. **2** Care a fost făcut să regreseze. **3** (Pex) Oprit[2]. **4** Care a fost afectat de cineva. **5** Căruia i s-au creat probleme.

dârnui *v* vz ***dârni***

dârnuire *sf* vz ***dârnire***

dârnuit[1] *sn* vz ***dârnit***[1]

dârnuit[2], ***~ă*** *a* vz ***dârnit***[2]

dârpină *sf* [At: L. ROM. 1960, nr. 5, 35 / Pl: *~ne* / E: srb ***drfina***] (Olt) **1-2** Femeie înaltă, voinică (dar leneșă).

dârpi *v* vz ***dripi***

dârpire *sf* vz ***dripire***

dârpit[1] *sn* vz ***dripit***[1]

dârpit[2], ***~ă*** *a* vz ***dripit***[2]

dârsă *sf* vz ***dârstă***

dârsâni [At: UDRESCU, GL. / Pzi: *~nesc* / E: ***dârsă*** + *-ni*] (Reg) **1-2** *vt* A dârsti (**1-2**). **3-4** *vi* A dârsti (**3-4**).

dârsânire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***dârsâni***] (Reg) **1-4** Dârstire (**1-4**).

dârsânit[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***dârsâni***] (Reg) **1-4** Dârstire (**1-4**).

dârsânit[2], ***~ă*** *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***dârsâni***] (Reg) **1-4** Dârstit[2] (**1-4**).

dârsi *vt* vz ***dârsti***

dârsire *sf* vz ***dârstire***

dârsit[1] *sn* vz ***dârstit***[1]

dârsit[2], ***~ă*** *a* vz ***dârstit***[2]

dârstar *sm* [At: (a. 1700) IORGA, S. D. X, 324 / V: ***dăr~*** / Pl: *~i* / E: ***dârstă*** + *-ar*] **1-4** (Îrg) Persoană care lucrează la dârstă (**1-2**) (sau este proprietar al ei) Si: *piuar*. **5** (Reg) Locuitor din localitatea Dârste, din apropierea orașului Brașov.

dârstă *sf* [At: (a. 1441) IORGA, S. D. V, 197 / V: (înv) ***dăr~, der~***, (reg) ***~să, drâs~*** / Pl: *~te* / E: cf: bg **дръстя**] **1-2** (Îrg) Piuă rudimentară acționată de o apă curgătoare, în care se bat dimia, postavul etc. (de către vâltoarea apei sau) cu ajutorul unor ciocane de lemn Si: *vâltoare*. **3** (Olt; îe) **A da pe cineva la ~** A pune pe cineva la muncă. **4** (Îae) A observa atent activitatea cuiva. **5** (Îc) **A se da la ~** A se obișnui cu munca grea. **6** (Mol) Loc bătătorit.

dârstăreasă *sf* [At: DA ms / Pl: *~ese* / E: ***dârstar*** + *-easă*] (Rar) **1-4** Femeie care lucrează la dârstă (**1-2**) (sau este proprietară a ei). **5-8** Soție a dârstarului (**1-4**).

dârsti [At: CIHAC, II / V: ***dăr~, ~si*** / Pzi: *~tesc* / E: ***dârstă***] **1-2** *vt* (Îrg) A da la dârstă (**1-2**) țesături de lână lucrate în casă Si: *a dârsni* (**1-2**). **3** *vr* (Fig) A se obișnui cu munca Si: *a dârsni* (**3**). **4** *vr* (Fig) A se adapta la o nouă situație Si: *a dârsni* (**4**).

dârstină *sf* [At: PSALT. SCH. 50/42 / V: ***dărșt~, ~rșt~, derșt~, drăs~, drășt~*** / Pl: *~ne* / E: cf *dârstă*] **1** (Înv; îf *dârștină*) Țesătură foarte groasă și aspră, din lână de calitate inferioară. **2** (Înv; pex) Haină din dârstină (**1**), îmbrăcată în semn de jale și pocăință. **3** (Olt) Lână care rămâne după prelucrarea hainelor sau a saricilor. **4** (Olt; pex) Lână de proastă calitate. **5** (Trs) Păr sau puf desprins dintr-o țesătură de lână.

dârstire *sf* [At: MDA ms / V: ***dăr~, ~si~*** / Pl: *~ri* / E: ***dârsti***] (Îrg) **1-2** Dare la dârstă (**1-2**) a țesăturilor de lână lucrate în casă Si: (îrg) *dârstit*[1]

(**1-2**), (reg) *dârsânire* (**1-2**), *dârsânit^1* (**1-2**). **3** (Fig) Obișnuire cu munca Si: (îrg) *dârstit^1* (**3**), (reg) *dârsânire* (**3**), *dârsânit^1* (**3**). **4** (Fig) Adaptare la o nouă situație Si: (îrg) *dârstit^1* (**4**), (reg) *dârsânire* (**4**), *dârsânit^1* (**4**).

dârstit^1 *sn* [At: MDA ms / V: ***dar~, ~sit^1*** / Pl: *~uri* / E: ***dârsti***] (Îrg) **1-4** Dârstire (**1-4**).

dârstit^2, ~ă *a* [At: LEXIC REG. II, 24 / V: ***dar~, ~sit^2*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***dârsti***] (Îrg) **1-2** (D. țesături de lână lucrate în casă) Care a fost dat la dârstă (**1-2**) Si: (reg) *dârsânit^2* (**1-2**). **3** (Fig) Obișnuit cu munca Si: (reg) *dârsânit^2* (**3**). **4** (Fig) Adaptat la o nouă situație Si: (reg) *dârsânit^2* (**4**).

dârștină *sf* vz ***dârstină***

dârt *pp* [At: LEXIC REG. 69 / E: cf *dirt, drit*] (Olt) Pentru.

dârvală *sf* [At: NECULCE, ap. LET. II, 226/14 / Pl: *~le* / E: nct] (Pop) **1** Muncă grea și istovitoare. **2** Muncă multă în gospodărie. **3** Corvoadă. **4** (D. oameni; îla) **De ~** Care îndeplinește muncile cele mai grele. **5** (D. oameni; îal) Care îndeplinește muncile cele mai neplăcute și mai umilitoare. **6** (D. haine; îal) Care se poartă la muncă. **7** (D. haine; îal) Care poate fi rupt, murdărit. **8** (D. haine; îal) Bun de aruncat. **9** (D. cai; îal) Prost. **10** (Îe) **A rămâne de ~** A rămâne pe drumuri. **11** (Îae) A nu mai avea din ce trăi. **12** (Îe) **A face pe cineva de ~** A batjocori. **13** (Îae) A certa rău. **14** (Îe) **A ajunge slugă la ~** A ajunge un om de nimic Vz *dârloagă* (**11**). **15** (Îe) **A lua la ~** A impune cuiva să facă o muncă nedorită. **16** (Îae) A obliga pe cineva să se supună. **17** (Îe) **A face ceva de ~** A face treabă în mod superficial. **18** (Îae) A strica. **19** (Îe) **A face cuiva ~** A crea cuiva neplăceri.

dârvar [At: HURMUZACHI X, 531 / V: (înv) ***dar~***, (reg) ***darbar*** / Pl: *~i* / E: vsl **дрьварь**] (Înv) **1** *sm* Slugă cu statutul de scutelnic^1, care avea obligația de a aduce stăpânului lemne din pădure și a se îngriji de încălzirea camerelor. **2-3** *sm, a* (Rar) (Animal) care este destinat unor munci grele. **4** (Reg; îf *darbar*) Țigan.

dârvă *sf* [At: C. V. III, nr. 1, 35 / Pl: *~ve* / E: cf *drug*] (Mun) **1** Bâtă lungă și groasă. **2** (Îe) **A da ~va cuiva** A elibera pe cineva dintr-o activitate. **3** (Îae) A concedia. **4** (Pex; îae; d. soț) A-și alunga soția.

dârvăleală *sf* [At: POLIZU / V: ***dar~, dârvăre~, ~are~, dervele~*** / Pl: *~eli* / E: ***dârvăli*** + *-eală*] (Îrg) **1-9** Dârvălire (**1-9**).

dârvăli *vt* [At: POLIZU / V: (reg) ***dârvăli, dar~, dâlv~, ~ări, der~, derveli, dreveli*** / Pzi: *~lesc* / E: ***dârvală***] (Înv) **1** A murdări la lucru hainele Si: *a dârmoli* (**1**). **2** A scoate hainele din folosință prin prea multă purtare Si: *a dârmoli* (**2**). **3** (Reg) A supune oameni sau animale la muncă foarte grea Si: *a dârmoli* (**3**). **4** (Reg) A supraveghea executarea unei munci grele Si: *a dârmoli* (**4**). **5** (Pex) A dresa pentru muncă Si: *a dârmoli* (**5**). **6** (Reg) A certa foarte rău Si: *a dârmoli* (**6**). **7** (Reg) A blestema, dând celui rău Si: *a dârmoli* (**7**). **8** (Reg) A bătători pământul Si: *a dârmoli* (**8**). **9** (Reg) A face una cu pământul Si: *a dârmoli* (**9**).

dârvălire *sf* [At: POLIZU / V: (reg) ***dârvăli~, dar~, dâlv~, ~ări~, der~, derveli~, dreveli~*** / Pl: *~ri* / E: ***dârvăli***] (Înv) **1** Murdărire a hainelor la lucru Si: (înv) *dârmolire* (**1**), *dârmolit^1* (**1**), *dârvăleală* (**1**), *dârvălit^1* (**1**). **2** Scoatere a hainelor din folosință prin prea multă purtare Si: (înv) *dârmolire* (**2**), *dârmolit^1* (**2**), *dârvăleală* (**2**), *dârvălit^1* (**2**). **3** (Reg) Supunere a oamenilor sau animalelor la muncă foarte grea Si: (înv) *dârmolire* (**3**), *dârmolit^1* (**3**), *dârvăleală* (**3**), *dârvălit^1* (**3**). **4** (Reg) Supraveghere a executării unei munci grele Si: (înv) *dârmolire* (**4**), *dârmolit^1* (**4**), *dârvăleală* (**4**), *dârvălit^1* (**4**). **5** (Pex) Dresare pentru muncă Si: (înv) *dârmolire* (**5**), *dârmolit^1* (**5**), *dârvăleală* (**5**), *dârvălit^1* (**5**). **6** (Reg) Certare a cuiva foarte rău Si: (înv) *dârmolire* (**6**), *dârmolit^1* (**6**), *dârvăleală* (**6**), *dârvălit^1* (**6**). **7** (Reg) Blestemare, dând celui rău Si: (înv) *dârmolire* (**7**), *dârmolit^1* (**7**), *dârvăleală* (**7**), *dârvălit^1* (**7**). **8** (Reg) Bătătorire a pământului Si: (înv) *dârmolire* (**8**), *dârmolit^1* (**8**), *dârvăleală* (**8**), *dârvălit^1* (**8**). **9** (Reg) Facere una cu pământul Si: (înv) *dârmolire* (**9**), *dârmolit^1* (**9**), *dârvăleală* (**9**), *dârvălit^1* (**9**).

dârvălit^1 *sn* [At: MDA ms / V: (reg) ***dârvăli~, dar~, dâlv~, ~ări~, der~, derveli~, dreveli~*** / Pl: *~uri* / E: ***dârvăli***] (Îrg) **1-9** Dârvălire (**1-9**).

dârvălit^2, ~ă *a* [At: LUNGIANU, CL. 223 / V: (reg) ***dârvăli~, dar~, dâlv~, ~ări~, der~, derveli~, dreveli~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***dârvăli***] (Înv) **1** (D. haine) Murdărit la lucru Si: (înv) *dârmolit^2* (**1**). **2** (D. haine) Scos din folosință prin prea multă purtare Si: (înv) *dârmolit^2* (**2**). **3** (D. oameni și animale) Supus la muncă foarte grea Si: (înv) *dârmolit^2* (**3**). **4** (Reg; d. muncă) Căreia i se supraveghează executarea Si: (înv) *dârmolit^2* (**3**). **5** (Pex; d. animale) Dresat pentru munci grele Si: (înv) *dârmolit^2* (**5**). **6** (Reg; d. oameni) Certat foarte rău Si: (înv) *dârmolit^2* (**6**). **7** (Reg; d. oameni) Blestemat, fiind dat celui rău Si: (înv) *dârmolit^2* (**7**). **8** (Reg; d. pământ) Care este bătătorit Si: (înv) *dârmolit^2* (**8**). **9** (Reg) Făcut una cu pământul Si: (înv) *dârmolit^2* (**9**).

dârvăreală *sf* vz ***dârvăleală***

dârvări *v* vz ***dârvăli***

dârvărire *sf* vz ***dârvălire***

dârvărit^1 *sn* vz ***dârvălit^1***

dârvărit^2, ~ă *a* vz ***dârvălit^2***

dârz, ~ă [At: CORESI, EV. 168/7 / V: ***~rj*** / Pl: *~rji* (și *~i*), *~e* / E: vsl **дрьзь**] **1** *a* (D. oameni) Care își iese ușor din fire. **2** *a* (D. oameni) Care nu se poate stăpâni. **3-4** *smf, a* (Om) foarte curajos. **5** *a* (D. atitudini, manifestări ale oamenilor) Care exprimă îndrăzneală, curaj. **6-7** *smf, a* (Om) obraznic. **8** *a* (Îe) **A fi ~ de băutură** A nu exagera cu băutura. **9** *a* (Îae) A nu se îmbăta. **10** *av* Cu fermitate. **11-12** *av, a* (În mod) înverșunat. **13** *a* (D. animale) Care nu se lasă ușor condus, nu ascultă de comenzi. **14** *a* (D. animale) Agresiv. **15** *a* (Pex; înv) Sprinten. **16-17** *smf, a* (Om) încăpățânat. **18-19** *smf, a* (Om) orgolios. **20-21** *smf, a* (Mol) (Om) în vârstă, dar încă voinic.

dârzar [At: CADE / Pl: *~i, ~e* / E: ***dârză*** + *-ar*] **1** *sm* Oaspete al miresei care duce mirelui zestrea acesteia. **2** *sm* (Lpl) Totalitate a oaspeților miresei care duc zestrea și sunt ospătați de mire. **3** *sm* (Ban; Mun; lpl) Nuntași. **4** *sn* (Ban; lpl) Preșuri făcute din zdrențe.

dârză *sf* [At: PETROVICI, P. 210/4 / Pl: *~ze* și *~zi* / E: cf srb *drza* „femeie murdară"] **1** (Ban; Mun) Zdreanță. **2** (Fig; reg) Femeie fără personalitate.

dârzău *sm* [At: BORZA, D. 131 / Pl: *~ăi* / E: nct] (Bot; reg) Jneapăn (*Pinus mugo*).

dârzenie *sf* [At: ADAM, R. 136 / V: (reg) ***~rje~*** / Pl: *~ii* / E: ***dârz*** + *-enie*] **1-4** (Fire sau) manifestare de om dârz (**1-2**) Si: (înv) *dârzie* (**1-4**), (îvr) *dârzoșenie* (**1-4**), *dârzoșie* (**1-4**). **5** Curaj. **6** Obrăznicie. **7** Fermitate. **8** Înverșunare. **9** Nesupunere a animalelor domestice Si: (înv) *dârzie* (**9**), (îvr) *dârzoșenie* (**9**), *dârzoșie* (**9**) **10** Agresivitate. **11** (Pex; înv) Sprinteneală. **12** Încăpățânare. **13** Orgoliu. **14** (Mol) Vigoare a unui om în vârstă Si: (înv) *dârzie* (**14**), (rar) *dârzoșenie* (**14**), *dârzoșie* (**14**).

dârzie *sf* [At: M. COSTIN, în LET. II, 49/7 / V: ***~rjie*** / Pl: *~ii* / E: ***dârz*** + *-ie*] (Înv) **1-14** Dârzenie (**1-14**).

dârzit, ~ă *a* [At: IORGA, ap. DA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***dârz*** + *-it*] (Îvr; d. mustăți) Răsucit energic.

dârzoi *am* [At: ALECSANDRI, T. II, 94 / Pl: *~* / E: ***dârz*** + *-oi*] **1-14** (Îvr) (Exagerat de) dârz (**1-2,4,7,12,17,19**).

dârzos, ~oasă *a* [At: GR. S. VI, 235 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***dârz*** + *-os*] (Îrg) **1** Arțăgos. **2** Nervos. **3** Agresiv. **4** (Pan; d. albine) Care înțeapă rău.

dârzoșenie *sf* [At: I. IORDAN, L. R. A. 170 / Pl: *~ii* / E: ***dârzos*** + *-enie*] (Îvr) **1-14** Dârzenie (**1-14**).

dârzoșie *sf* [At: SFC III, 170 / Pl: *~ii* / E: ***dârzos*** + *-ie*] (Îvr) **1-14** Dârzenie (**1-14**).

dârzui *vt* [At: NOVACOVICIU, C. B. II, 9 / Pzi: *~iesc* / E: ***dârză*** + *-ui*] (Ban) **1** A târî ca pe o zdreanță. **2** (Fig) A umili.

dârzuire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***dârzui***] (Ban) **1** Târâre ca pe o zdreanță Si: *dârzuit^1* (**1**). **2** (Fig) Umilire.

dârzuit^1 *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***dârzui***] (Ban) **1** Dârzuire (**1**). **2** Umilire.

dârzuit^2, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***dârzui***] (Ban) **1** Târât^2 ca o zdreanță. **2** (Fig) Umilit^2.

de^1 *c* [At: PSALT. HUR. 2 / E: ns cf. *de*] (Îvp și poetic) Exprimă raporturi de subordonare, introducând o: **1** Propoziție condițională *De îl asculți, vei învăța multe* Si: *dacă, în caz(ul) că*. **2** Propoziție cauzală *De nu te*

îmbraci gros, ai să răcești Si: *dacă, fiindcă, pentru că.* 3 (Îcs *și* ~ ... *tot*) Propoziție concesivă *Și de te duci, tot nu te bagă în seamă* Si: *cu toate că, (și) dacă, deși.* 4 Propoziție finală *Mergi de-l vezi* Si: *ca (să), pentru ca (să).* 5 Propoziție consecutivă *Plouă de inundă* Si: *încât.* 6 Propoziție subiectivă *Ar fi bine de-ar veni / Nu se știe de-a venit sau nu* Si: *că, dacă.* 7-8 Propoziție completivă directă (sau indirectă) *Știe (se întreabă) de vine sau nu* Si: *dacă.* 9 Propoziție atributivă *Gândul de-l voi pierde mă înfioară* Si: *că, să.* 10 Propoziție predicativă *A ajuns de-l plânge lumea* Si: *încât, să.* 11 Propoziție temporală (cu nuanță cauzală) *De se însera, venea* Si: *când, dacă.* 12 Exprimă raporturi de coordonare copulativă Si: *și.* 13 (Îcrî) Conjuncție disjunctivă Si: *ori ... ori, sau ... sau.* 14 Introduce propoziții exclamative cu valoare retorică *O, de-ai ști cât mi-e de dor* Si: *dacă.* 15 Introduce propoziții interogative indirecte *Te întreb de-l cunoști bine* Si: *dacă.* 16 (Îcs corelativă ~ *ce* ... ~ *aceea*) Exprimă ideea de progresie. 17 (Îlc) **Și** ~ (sau **chiar** ~) Chiar dacă. 18 (Ilc) ~ **ce** Din prima.

de² *i* [At: DLR ms / V: ***dă, dec, deh*** / E: ***de¹***] Introduce (sau înlocuiește) afirmații față de care vorbitorul are o atitudine de: 1 Neîncredere. 2 Șovăială. 3 Teamă. 4 Resemnare. 5 Nepăsare. 6 Supărare. 7 Ironie.

de³ *i* [At: DLR ms / V: ***di, die*** / E: fo] Exclamație cu care se îndeamnă caii la mers.

de⁴ *pp* [At: PSALT. HUR. 2 / V: (reg) ***dă, di*** / E: ml ***de***] Exprimă: 1 Natura obiectului determinat *Spirit de inițiativă, Oameni de bine.* 2 Titlul de noblețe *Duce de Burgundia.* 3 Descendența *Fecior de împărat.* 4 Materia din care e făcut un obiect *Blocuri de beton* Si: *din.* 5 Elementele constitutive ale unui grup *Roiuri de albine.* 6 Conținutul *Pahar de apă* Si: *cu.* 7 Raportul de filiație *Pui de urs, nepot de unchi.* 8 Relația *Prieten de joacă, de pahar.* 9 (În toponime) Situarea în spațiu *Filipeștii de Pădure, Roșiorii de Vede, Picior de Munte.* 10 Punctul de plecare în spațiu *Plecarea de acasă.* 11 Locul existenței simultan cu natura obiectului determinat *Aerul de munte.* 12-13 Momentul în care se petrece (sau din care datează) ceva *Întâmplarea de dimineață, De trei ani e tot bolnav.* 14 Proveniența *Haine de import* Si: *din.* 15 Destinația obiectului determinat *Sală de dans.* 16 Termenul care, în realitate este determinat de calificativul precedent *O frumusețe de fată.* 17-18 Introduce un nume predicativ care exprimă calitatea (sau natura) obiectului determinat *Cine este de vină? Obiectul este de sticlă.* 19 (Îe) **A fi** ~ A avea *A fi de aceeași vârstă.* 20 Exprimă materia *Haine de tergal* Si: *din.* 21 Arată scopul *Banii sunt de plătit facturile* Si: *pentru.* 22 Arată apartenența *El e de-al casei.* 23 Exprimă necesitatea *E de dorit să muncești mai mult.* 24 Exprimă ipoteza *E de presupus că ...* 25 Introduce un complement circumstanțial de loc, arătând punctul de plecare al acțiunii *se ridică de jos.* 26 Introduce un complement circumstanțial de timp, arătând începutul acțiunii *A ajuns de ieri.* 27 Introduce un complement circumstanțial de timp, arătând data la care se (va) petrece ceva *Ei vin de Crăciun* Si: *la.* 28 Introduce un complement circumstanțial de mod (cu sens iterativ sau multiplicativ) *A văzut filmul de trei ori.* 29 Introduce un complement circumstanțial de mod cantitativ *înalt de trei metri.* 30 (Îlav) ~ **fapt** În realitate. 31 (Îlav) ~ **bună seamă** Desigur. 32 (Îlav) **Cât se poate** ~ Foarte. 33 (Îlav) **Mai presus ~ (toate)** Cel mai mult. 34 Introduce un complement circumstanțial de cauză *Plânge de supărare.* 35 Introduce un complement circumstanțial de scop *Roșii de salată.* 36 Introduce un complement circumstanțial de relație *Bun de gură, bun de comerciant* Si: *cât despre, privitor la, în ceea ce privește.* 37 Introduce un complement de agent *Cartea e scrisă de ea.* 38 Introduce un complement indirect *S-a apropiat sufletește de mine.* 39 Introduce un complement direct (exprimat prin supin) *Am terminat de scris.* 40 (Îe) **A avea ~ ...** A trebui *Are de completat un formular.* 41 (Introduce complementul direct în imprecații) *Bat-o Dumnezeu de babă!* 42 Introduce un subiect (exprimat prin supin) *E ușor de zis, e mai greu de făcut.* 43 Intră în construcții cu numerale distributive *câte cinci milioane de lei de om.* 44 Introduce cardinale adverbiale *De două ori.* 45 Intră în construcția numeralelor cardinale de la 20 în sus, înaintea pluralului „mii" sau a substantivelor la plural *Treizeci de mii, cincizeci de muncitori.* 46 Face legătura între articolul adjectival „cel" („cea") și numeralul ordinal, începând de la „al doilea", „a doua" *Cel de-al patrulea.* 47 Leagă un numeral fracționar (cu valoare substantivală) de obiectul la care acesta se referă *Un sfert de oră.* 48 Intră în componența modului supin al verbului *de făcut.* 49 (Rar) Precedă un verb la infinitiv, rezultând construcții echivalente conjunctivului *A încetat de a mai încerca ...* 50 Este element de compunere în cuvinte sudate sau nu *deoarece, dedulci, floare de piatră, floare de colț, untdelemn.* 51 (Ila) **Fel ~ fel** Divers(e). 52-53 (Îlav; îlpp; construită cu G) ~ **dinainte(a)** Din față (fața). 54-55 (Îlav; îlpp; construită cu G) ~ **dinapoi(a)** Din spate(le). 56-57 (Îlav; îlpp; construită cu G) ~ **dindărăt(ul)** Din dos(ul). 58-59 (Îlav; îlpp; construită cu G) ~ **deasupra** De peste. 60-61 (Îlav; îlpp; construită cu G) ~ **dedesubt(ul)** De sub. 62-63 (Îlav; îlpp; construită cu G) ~ **primprejur(ul)** Din jur(ul). 64 (Îlc) ~ **când** Din momentul. 65 (Îlc) ~ **vreme ce** Pentru că. 66 (Îlc) ~ **unde** Din ce loc. 67 (Îlc) ~ **cum** De îndată ce. 68 (Îcr *până*) Exprimă cuprinderea maximă între două limite *De sus până jos, de ieri până azi.* 69 (Îc) ~ **pe** Exprimă ideea de suprapunere prin contact *Cartea de pe masă.* 70 (Îc) ~ **prin** Exprimă ideea răspândirii *oameni de prin sate.* 71-72 (Îc) ~ **sub** Exprimă ideea de situare inferioară (în contact) *Creionul de sub masă, foaia de sub carte.* 73 (Îc) ~ **către** De (39). 74 (Îc) ~ **cu** Încă (de) *De cu seară.* 75 (Îc) ~ **după** Din spatele *De după deal.* 76 (Cu sens temporal; îac) După *De după război.* 77 (Îc) ~ **la** Din *de la Cluj.* 78 (Îac) Dinspre. 79 (Îac) Din momentul. 80 (Îc) ~ **lângă** Din apropierea Si: *lângă.* 81 (Îc) ~ **pe lângă** Aproximativ din apropierea Si: *lângă.* 82 (Îac) În legătură oficială cu *organ de pe lângă Parlament.* 83 (Cu sens temporal; îc) ~ **peste** Peste. 84 (Cu sens spațial; îac) Dincolo de. 85-86 (Cu sens temporal și spațial; îc) ~ **până la** Până la. 87 (Îc) **~a** La *De-a dreapta Tatălui.*

de⁵ *prli* [At: DLR ms / E: lat ***de***] 1 Exprimă particularizarea unui element prin atribuirea unei caracteristici: *casa de era mai mare* Si: *care,* (înv) *ce.* 2 Exprimă identificarea obiectului în timp, în spațiu etc. *casa de am văzut-o (ieri) acolo.*

deabă *sf* vz ***debă***

deadweight *sn* [At: DEX / P: *dedueit* / E: eg ***deadweight***] Capacitate maximă de încărcare a unei nave comerciale, reprezentând rezervele de combustibil, de ulei și de apă, proviziile și încărcătura utilă (inclusiv echipajul și pasagerii cu bagajele lor).

deadwood *sn* [At: DN³ / P: *ded-ud* / Pl: *~uri* / E: eg ***deadwood***] (Mar) Legătură realizată la proră și la pupă între etravă și, respectiv, etambou și chilă.

deaferenta *vt* [At: DN³ / P: *de-a~* / Pzi: *~tez* / E: fr ***déafférenter***] (Med) A secționa rădăcinile posterioare ale măduvei spinării pentru a întrerupe căile nervoase aferente.

deageaba *av* vz ***degeaba***

deajeaba *av* vz ***degeaba***

deajet *sn* vz ***deget***

deal *sn* [At: (a. 1660-1680) GCR I. 178/18 / Pl: *~uri,* (înv) *~ure* / E: vsl ***дѣлъ***] 1 Formă de relief rotunjită de înălțime medie (între 200 și 800 m). 2 (Îlav; îoc *la vale*) **Pe** ~ (sau **spre** ~) ori **la** ~ În urcuș. 3 (Îlpp) **La ~ de ...** Mai sus de ... 4 (Îlpp) **De către** ~ Din sus. 5 (Fam; îe) **Dă la ~, dă la vale** Încearcă toate posibilitățile. 6 (Pfm) **Greu la ~, greu la vale** Oricum încerci, e tot greu. 7 (Pfm) **Ce mai** (sau **ce tot**) **la ~, la vale** E inutil să mai discutăm. 8 (Îae) Să spunem lucrurilor pe nume. 9 (Pop; îe) **A umbla și-n ~ și-n vale** sau **A sui în ~, a coborî în vale** A umbla peste tot (pentru a găsi pe cineva sau ceva). 10 (Pop; îe) **Mai e un ~ și-o vale** Mai sunt multe dificultăți. 11 (Îe) **A trecut ~ul** A pierdut ocazia. 12 (Îae) A reușit să treacă de ce-a fost mai greu. 13 (Pop; îe) **A nu ști nici (la) ~, nici (la) vale** A fi nepriceput. 14 (Pop; îe) **A se face cât ~ul** A se supăra foarte tare. 15 (Mol; îe) **Parcă aduce picioarele de după ~** Se spune despre o persoană care merge alene. 16 (Reg; îe) **A fi ~ și noapte** (sau **~ și ceață) înaintea ochilor** A nu putea suferi pe cineva. 17-18 (Pop; îe) **~ cu ~ se întâlnește, dar (încă) om cu om** Se spune (cu ocazia unei întâlniri neașteptate sau) în speranța unei revederi posibile. 19 (Csc) Zonă deluroasă. 20 (Îvp) Pădure. 21 (Pop) Pământ arabil. 22 Podgorie așezată în zonă deluroasă.

deală *sf* [At: PSALT. 223 / Pl: *~le, ~dele* / E: vsl **дѣло**] **1** (Înv) Faptă. **2** (Înv) Creație. **3** (Înv) Lucru. **4** (Înv) Rod. **5** (Înv) Activitate. **6** (Înv) Faptă rea. **7** (Înv) Pedeapsă. **8-9** (Reg) Defect (fizic sau) psihic. **10** (Reg; spc) Epilepsie. **11** (Reg; spc) Apoplexie. **12** (Reg; pbl) Obiect.

dealtfel *av* [At: DLR ms / P: *de-alt~* / E: ***de***[4] *+* ***alt*** *+* ***fel***] **1** În altă ordine de idei. **2** În plus. **3** În afară de...

deambulatoriu, ~ie [At: DEX / P: *de-am~* / Pl: *~ii* / E: fr ***déambulatoire***] (Liv) **1** *a* Referitor la plimbare. **2** *a* De plimbare. **3** *sn* Galerie semicirculară a unei biserici catolice, situată între altar și absidă.

deambulație *sf* [At: DEX / V: *~iune* / P: *de-am~* / E: fr ***déambulation***] (Liv; rar) **1** Mers. **2** Plimbare.

deambulațiune *sf* vz ***deambulație***

deapăn *sn* [At: H XIV. 378 / Pl: *~e* / E: pvb ***depăna***] (Reg) **1** Vârtelniță. **2** Joc de copii nedefinit mai îndeaproape.

deasupra [At: PSALT. 26 / V: (reg) ***das~, dăs~*** / E: ***de***[4] *+* ***asupra***] **1-2** *av* (Îoc *dedesubt*) (În partea de) sus. **3** *av* (Îlav) **Pe ~** Peste ceva. **4** *av* (Îal) În plus față de ceva. **5** *av* (Îal) În afară de asta. **6** *av* (Șîlav **de pe ~**) Fără a adânci lucrurile Si: *superficial*. **7** *pp* (Construit cu G) Exprimă situarea a unui obiect față de altul, cu care se află în contact Si: *pe*. **8** *pp* (Construit cu G) Exprimă situarea superioară a unui obiect față de altul, cu care nu se află în contact Mai sus de... **9** *pp* (Pop; îe) **A fi ~ nevoii** A ieși cu bine dintr-o situație dificilă. **10** *pp* (Îae) A scăpa de sărăcie. **11** (Îae) A scăpa de un pericol. **12** *pp* (Construit cu G) Exprimă deplasarea în poziție superioară în raport cu ceva Si: *peste*. **13** *pp* (Construit cu G) Exprimă orientarea din poziție de superioritate față de ceva Si: *către*. **14** *pp* (Construit cu G) Exprimă caracterul dominant al unui sentiment Si: *asupra*.

deauna *av* [At: CREANGĂ, A. 38 / V: ***de-a-volna*** / E: rs **довольно**] (Mol) Din abundență.

de-a-volna *av* vz ***deauna***

debaclu *sn* [At: LTR[2] / Pl: *~ri* / E: fr ***débâcle***] Rupere și pornire a gheții prinse între malurile unui curs de apă.

debalasta *vt* [At: DN[3] / Pzi: *~tez* / E: ***des-***[1] *+* ***balast***] A descărca o navă de balast.

debandadă *sf* [At: BRĂESCU, M. P. 98 / Pl: *~de* / E: fr ***débandade***] Dezordine.

debara *sf* [At: SEBASTIAN, T. 256 / V: ***~s*** / Pl: *~le* / E: fr ***débarras***] Încăpere mică unde sunt depozitate lucrurile care se folosesc mai rar.

debaras *sn* vz ***debara***

debarasa [At: C. PETRESCU, O. P. I. 130 / Pzi: *~sez* / E: fr ***débarrasser***] **1-2** *vtr* A scăpa de cineva incomod Si: *a (se) descotorosi*. **3-4** *vtr* A arunca obiecte nefolositoare Si: *a (se) descotorosi*. **5** *vt* (Spc) A înlătura de pe mesele unui local vesela murdară, resturile alimentare etc.

debarasare *sf* [At: DEX / Pl: *~sări* / E: ***devarasa***] **1** Alungare a unei persoane incomode Si: *debarasat*[1] (**1**). **2** Aruncare a obiectelor nefolositoare Si: *debarasat*[1] (**2**). **3** (Spc) Înlăturare de pe mesele unui local a veselei murdare, a resturilor alimentare etc. Si: *debarasat*[1] (**3**).

debarasat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***debarasa***] **1-3** Debarasare (**1-3**).

debarasat[2]***, ~ă*** *a* [At: DEX[2] / Pl: *~ați, ~e* / E: ***debarasa***] **1** (D. spații) Care a fost eliberat, degajat de lucrurile care incomodează sau nu mai sunt necesare. **2** (D. oameni) Care a scăpat de cineva sau ceva incomod. **3** (Spc; d. mese, la un local) De pe care s-au înlăturat resturile alimentare, vesela folosită etc.

debarasor, ~oare *smf, a* [At: DEX[2] / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***débarrasseur***] Persoană care debarasează mesele într-un local de tacâmuri folosite, resturi alimentare etc.

debarca [At: GORJAN, H. 134 / V: (înv) ***desb~, desbăr~*** / E: fr ***débarquer***] **1-2** *vti* A coborî pe mal dintr-o navă. **3-4** *vti* (Pex) A coborî din tren sau din alt vehicul. **5** *vi* (Rar; gmț) A descinde (într-o altă localitate sau) într-un loc. **6** *vi* A ataca țărmul inamic cu trupe aduse de nave (speciale). **7** *vt* (C. i. corăbii) A acosta. **8** *vt* (Fam; fig; c. i. persoane) A înlătura dintr-o funcție de conducere Si: *a concedia*.

debarcader *sn* [At: I. IONESCU, M. 756 / Pl: *~e* / E: fr ***débarcadère***] Loc special amenajat pe malul unei ape sau pe un chei într-un port, pentru debarcarea și îmbarcarea călătorilor și a mărfurilor.

debarcare *sf* [At: HASDEU, I. C. 162 / V: (înv) ***desb~*** / Pl: *~cări* / E: ***debarca***] **1** Coborâre pe mal dintr-o navă Si: *debarcat*[1] (**1**). **2** (Pex) Coborâre din tren sau din alt vehicul Si: *debarcat*[1] (**2**). **3** (Rar; gmț) Descindere (într-o altă localitate sau) într-un loc Si: *debarcat*[1] (**3**). **4** Atacare a țărmului inamic cu trupe aduse pe nave (speciale) Si: *debarcat*[1] (**4**). **5** Acostare a corăbiilor Si: *debarcat*[1] (**5**). **6** (Îs) *Navă de ~* Navă special construită, cu prora plată și dreaptă, pentru a permite apropierea maximă de uscat în vederea debarcării (**1**) de trupe și de materiale. **7** (Iuz) Înlăturare a cuiva dintr-un post de conducere Si: *debarcat*[1] (**6**).

debarcat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***debarca***] **1-6** Debarcare (**1-5,7**).

debarcat[2]***, ~ă*** *a* [At: HASDEU, I. C. 162 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***debarca***] **1** (D. oameni și mărfuri) Coborât de pe o navă. **2** (Pex; d. oameni și bagaje) Coborât din tren sau din alt vehicul. **3** (Pex; gmț; d. oameni) Care a descins undeva. **4** (D. trupe) Care au atacat țărmul inamic. **5** (D. nave) Acostat. **6** (Iuz; d. funcționari) Îndepărtat dintr-o funcție (de conducere).

debavura *vt* [At: DEX / Pzi: *~rez* / E: ***des***[1]*-* *+* ***bavură***] A îndepărta, bavura de pe piese matrițate, turnate, laminate prin ștanțare, dăltuire, polizare.

debavurare *sf* [At: DEX / Pl: *~rări* / E: ***debavura***] Îndepărtare a bavurii de pe piesele matrițate, turnate, laminate etc. prin ștanțare, dăltuire, polizare.

debavurator [At: DN[3] / Pl: *~i, ~oare* / E: ***debavura*** *+ -tor*] **1** *sn* Unealtă folosită la debavurare. **2** *sm* Muncitor specializat în îndepărtarea prin ștanțare, dăltuire, polizare, a bavurii de pe piesele matrițate, turnate, laminate etc.

debă *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 136/22 / V: (înv) ***dâbă, dibă,*** (reg) ***deabă*** / E: rs **дыба**] (Îrg) Instrument de tortură asemănător unui jug.

debenzola *vt* [At: DN[3] / Pzi: *~lez* / E: fr ***débenzoler***] A elimina benzenul din gazele rezultate la cocsificarea cărbunelui.

debenzolare *sf* [At: DN[3] / Pl: *~lări* / E: ***debenzola***] Eliminare a benzenului din gazele rezultate la cocsificarea cărbunelui Si: *debenzolat*[1].

debenzolat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***debenzola***] Debenzolare.

debenzolat[2]***, ~ă*** *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***debenzola***] Din care s-a eliminat benzenul.

debil, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***débile,*** lat ***debilis***] **1-2** (D. ființe) Lipsit de rezistență (la efort fizic sau) la îmbolnăviri. **3** Plăpând. **4** (Spc; îs) *~ mintal* Înapoiat mintal, care nu poate depăși nivelul de cunoștințe al primelor patru clase elementare.

debilita *vrt* [At: DEX / Pzi: *~tez* / E: fr ***débiliter,*** lat ***debilitare***] **1-4** (A-și pierde sau) a face să-și piardă rezistența (la efort fizic sau) la îmbolnăviri.

debilitant, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***débilitant***] **1-2** Care scade rezistența unui organism (la efort fizic sau) la îmbolnăviri.

debilitare *sf* [At: DEX / Pl: *~tări* / E: ***debilita***] **1-2** Pierdere a rezistenței unui organism (la efort fizic sau) la îmbolnăviri Si: *debilitat*[1] (**1-2**).

debilitat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: (nob) *~uri* / E: ***debilita***] **1-2** Debilitare (**1-2**).

debilitat[2]***, ~ă*** *a* [At: DEX / Pl: *~ați, ~e* / E: ***debilita***] **1-2** (D. organisme) Care și-a pierdut rezistența (la efort fizic sau) la îmbolnăviri. **3** Anemiat. **4** Plăpând.

debilitate *sf* [At: DEX / Pl: *~tăți* / E: fr ***débilité,*** lat ***debilitas, -atis***] **1-2** Stare de slăbiciune a unui organism, însoțită de rezistență scăzută (la efort fizic sau) la îmbolnăviri. **3** (Pex) Subnutriție. **4** (Pex) Boală cronică, manifestată prin slăbiciune. **5** (Spc; îs) *~ mintală* Stare de înapoiere mintală, mai puțin gravă decât idioțenia sau imbecilitatea, în care individul nu poate depăși nivelul de cunoștințe al primelor patru clase elementare.

debit[1] *sn* [At: DEX / Pl: *~e* / E: fr ***débit***] **1** Tutungerie. **2** (Înv; îs) *~ de băuturi spirtoase* Cârciumă. **3** (Înv) Vânzare continuă de mărfuri cu amănuntul. **4** Cantitate de fluid sau de pulbere fină furnizată într-o unitate de timp. **5** (Îs) *~ instalat* Valoare maximă a debitului de apă care poate fi utilizat în scopuri energetice de turbinele unei centrale hidroelectrice.

6 Cantitate de material sau de obiecte produse de o mașină sau de o instalație într-o unitate de timp. 7 (Îs) ~ *de energie* Energie debitată de o instalație într-o unitate de timp. 8 (Med; îs) ~ *cardiac* Cantitate de sânge expulzată de ventriculul stâng în aortă. 9 (Mil; îs) ~ *de foc* Numărul de lovituri care poate fi tras de o gură de tun sau de o armură de foc într-o anumită unitate de timp. 10 (Fig; șîs ~ *verbal*) Frecvență mare de cuvinte pe unitate de timp, în vorbirea cuiva.

debit² *sn* [At: DEX / Pl: ~*e* / E: fr ***débit***, lat ***debitum***] 1 Datorie pe care o are o persoană creditată. 2 Cont asupra a ceea ce s-a împrumutat sau s-a furnizat cuiva. 3 Coloană într-un registru de contabilitate sau într-un extras dintr-un asemenea registru, în care se înscriu sporurile de activ sau, reducerile de pasiv. 4 Sumă înscrisă în debit² (2).

debita¹ *vt* [At: CARAGIALE, O. III, 257 / Pzi: ~*tez* / E: fr ***débiter***] 1 (C. i. mărfuri) A vinde cu amănuntul. 2 A furniza o anumită cantitate de fluid, de material pulverulent, de energie etc. într-un anumit timp. 3 (Fam) A vorbi (mult, plictisitor, fără rost) Cf: *a recita, a spune, a declama*. 4 (Teh) A tăia un material în forme și dimensiuni potrivite pentru prelucrarea ulterioară.

debita² *vt* [At: I. PANȚU, PR. 84 / Pzi: ~*tez* / E: fr ***débiter***] A înscrie o sumă în debitul² (3) unui cont.

debitant, ~ă *smf* [At: ALECSANDRI, S. 71 / Pl: ~*nți*, ~*e* / E: fr ***débitant***] 1 (Înv) Persoană care se ocupă cu vânzarea unor mărfuri, unor obiecte etc. 2 Deținător al unui debit de mărfuri. 3 Persoană care vinde într-un debit¹ (2).

debitare¹ *sf* [At: CARAGIALE, O. III, 255 / Pl: ~*tări* / E: ***debita¹***] 1 Vânzare cu amănuntul Si: *debitat¹* (1). 2 Furnizare a unei anumite cantități de fluid (lichid, gaz) de energie etc. într-un anumit timp Si: *debitat¹* (2). 3 Vorbire abundentă, lipsită de conținut Si: *debitat¹* (3). 4 (Teh) Tăiere a unui material în bucăți de forme și dimensiuni diferite Si: *debitat¹* (4).

debitare² *sf* [At: DL / Pl: ~*tări* / E: ***debita²***] Înscriere a unei sume în debitul unui cont Si: *debitat³*.

debitat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~*uri* / E: ***debita¹***] 1-4 Debitare¹ (1-4).

debitat², ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: ~*ați*, ~*e* / E: ***debita¹***] 1 Vândut cu amănuntul. 2 (D. un fluid) Furnizat într-o unitate de timp. 3 Vorbit fără rost.

debitat³ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~*uri* / E: ***debita²***] Debitare².

debitat⁴, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: ~*ați*, ~*e* / E: ***debita²***] 1 Dat pe datorie. 2 Înscris în debitul² (2) unui cont.

debiteză *sf* [At: M. D. ENC. / Pl: ~*e* / E: fr ***débitèse***] Piesă dintr-un material refractar care are o deschidere longitudinală prin care se trage sticla topită la fabricarea geamurilor.

debitmetru *sn* [At: LTR² / Pl: ~*e* / E: fr ***débitmètre***] Aparat de măsură, de control sau de reglaj al debitului¹ (5) unui fluid.

debitor, ~oare [At: ALECSANDRI, O. P. 146 / Pl: ~*i*, ~*oare* / E: fr ***débiteur***, lat ***debitor***] 1 *a* (D. sume de bani) Care se găsește în debitul² (2) unui cont. 2-3 *smf, a* (Persoană fizică sau juridică) care are datorie în bani sau în alte bunuri Si: *datornic*.

debitorie *sf* [At: (a. 1765) IORGA, S. D. XII, 76 / Pl: ~*ii* / E: ctm ***debit + datorie***] (Înv) Datorie.

debla *sf* vz ***devlă¹***

deblă *sf* vz ***devlă¹***

debleia *vt* [At: DN³ / Pzi: ~*iez* / E: fr ***déblayer***] A degaja un teren pentru realizarea unui debleu.

debleiaj *sn* [At: DN³ / Pl: ~*e* / E: fr ***déblayage***] Debleiere.

debleiere *sf* [At: LTR² / Pl: ~*ri* / E: ***debleia***] Ansamblu al operațiilor efectuate pentru a realiza un debleu Si: *debleiaj*.

debleu *sn* [At: SCRIBAN, D. / Pl: ~*ri* / E: fr ***déblai***] Lucrare de terasament sub nivelul solului în vederea executării platformei unei căi de comunicație sau a unui canal.

debloca *vt* [At: ORBONAȘ, MEC. 259 / Pzi: ~*chez* / E: fr ***débloquer***] 1 (C. i. artere de circulație) A înlătura obstacolele pentru a face din nou liber, circulabil Si: *a curăța, a degaja*. 2 (C. i. mecanisme, mașini sau părți ale acestora) A repune în mișcare, în stare de funcționare Si: *a dezțepeni*. 3 (C. i. sume de bani sau alte valori bănești) A ridica interdicția de a folosi în mod liber. 4 (Iuz; i. c. ofițeri) A scoate din cadrele active ale armatei.

deblocare *sf* [At: SCRIBAN, D. / Pl: ~*cări* / E: ***debloca***] 1 Înlăturare a obstacolelor de pe arterele de circulație Si: *deblocat¹* (1), *degajare*. 2 Repunere în stare de funcționare a unor mecanisme sau mașini Si: *deblocat¹* (2). 3 Ridicare a interdicției de a folosi în mod liber sume de bani sau alte valori bănești Si: *deblocat¹* (3). 4 Scoatere a unor ofițeri din cadrele active ale armatei Si: *deblocat¹* (4).

deblocat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~*uri* / E: ***debloca***] 1-4 Deblocare (1-4).

deblocat², ~ă *a* [At: CONTEMP., 1948, nr. 104, 8/3 / Pl: ~*ați*, ~*e* / E: ***debloca***] 1 (D. drumuri) Eliberat de obstacole. 2 (D. mecanisme, mașini sau părți ale acestora) Repus în mișcare sau în stare de funcționare. 3 (D. sume de bani) Care poate fi folosit în mod liber. 4 (Iuz; d. ofițeri) Scos din cadrele active ale armatei.

deborda [At: ALECSANDRI, T. 282 / Pzi: ~*dez* / E: fr ***déborder***] 1 *vi* (D. ape curgătoare, d. lichidele dintr-un recipient etc.) A depăși marginile, răspândindu-se în afara acestora Si: *a se revărsa*. 2 *vi* (D. recipiente) A nu mai putea păstra conținutul din cauza umplerii excesive. 3 *vi* (Fig; d. oameni) A trăi un sentiment cu intensitate. 4-5 *vti* A vomita.

debordant, ~ă *a* [At: DEX / Pl: ~*nți*, ~*e* / E: fr ***débordant***] 1 (D. lichide) Care dă pe dinafară din recipient. 2 (Fig; d. oameni) Care se manifestă cu entuziasm. 3 (Fig; d. sentimente) Care este trăit cu intensitate.

debordare *sf* [At: GHEREA, ST. CR. III, 26 / E: ***deborda***] 1 Răspândire a unor lichide peste marginile recipientelor care le conțin Si: *debordat¹* (1). 2 Trăire intensă a unor sentimente Si: *debordat¹* (2), *exaltare*.

deboșa *vtf* [At: DN³ / Pzi: ~*șez* / E: fr ***débaucher***] (Frm) A antrena pe cineva la o viață dezordonată, la desfrâu Si: *a corupe, a perverti*.

deboșare *sf* [At: GHEREA, ST. CR. III, 108 / Pl: ~*șări* / E: ***deboșa***] (Frm) Antrenare a cuiva la o viață dezordonată, la desfrâu Si: *corupere, deboșat¹, pervertire*.

deboșat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~*uri* / E: ***deboșa***] Deboșare.

deboșat², ~ă *smf, a* [At: DN³ / Pl: ~*ați*, ~*e* / E: fr ***débauché***] 1-2 (Persoană) care duce o viață desfrânată.

deboșă *sf* [At: DN³ / Pl: ~*șe* / E: fr ***débauche***] (Frm) 1 Căutare permanentă de plăceri senzuale. 2 Abuz de mâncare și băutură.

debreia *vt* [At: DL / Pzi: ~*iez* / E: fr ***débrayer***] A suprima legătura dintre două piese cuplate printr-un ambreiaj.

debreiabil, ~ă *a* [At: SOARE, MAȘ. 106 / Pl: ~*i*, ~*e* / E: fr ***débrayable***] Care poate fi debraiat.

debreiaj *sn* [At: SOARE, MAȘ. 99 / Pl: ~*e* / E: fr ***débrayage***] Debreiere.

debreiat¹ *sn* [At: MDA ms, 55 / Pl: ~*uri* / E: ***debreia***] Debreiere.

debreiat², ~ă *a* [At: SOARE, MAȘ. 167 / Pl: ~*ați*, ~*e* / E: ***debreia***] Care este decupat de la un ambreiaj.

debreiere *sf* [At: DEX / Pl: ~*iere* / E: ***debreia***] Suprimare a legăturii dintre două piese cuplate printr-un ambreiaj Si: *debreiaj, debreiat¹*.

debrețin *sm* [At: LTR² / Pl: ~*i* / E: ger ***Debreziner***] Cârnat segmentat în porțiuni de circa 10 cm prin răsucirea intestinului în care a fost introdusă carnea tocată.

debrida *vt* [At: DN³ / Pzi: ~*dez* / E: fr ***débrider***] (Med) A suprima bridele care comprimă un organ.

debridare *sf* [At: DN³ / Pl: ~*dări* / E: ***debrida***] (Med) Suprimare a bridelor care comprimă un organ.

debura *vt* [At: DN³ / Pzi: ~*rez* / E: fr ***débourrer***] 1 A înlătura surplusul de material la burarea traverselor Si: *deburaj* (1), *deburat¹* (1). 2 (Tex) A curăța garniturile de ace ale cadrelor de impurități Si: *deburaj* (2), *deburat¹* (2).

deburaj *sn* [At: LTR² / Pl: ~*e* / E: fr ***debourrage***] 1-2 Deburare (1-2).

deburare *sf* [At: LTR² / Pl: ~*rări* / E: ***debura***] 1 Înlăturare a surplusului de material la burarea traverselor Si: *deburaj* (1), *deburat¹* (1). 2 (Tex) Curățare a garniturilor de ace ale cadrelor de impurități Si: *deburaj* (2), *deburat¹* (2).

deburat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~*uri* / E: ***debura***] 1-2 Deburare (1-2).

deburat²*, ~ă** *a* [At: MDA ms / Pl: ~*ați*, ~*e* / E: ***debura] 1 (D. traverse) De pe care s-a înlăturat surplusul de material la burare. 2 (Tex; d. garniturile de ace) Curățat.

deburba *vt* [At: DN⁴ / Pzi: 3 ~*bează* / E: fr ***débourber***] A face să se producă o deburbare.

deburbaj *sn* [At: DEX / Pl: ~*e* / E: fr ***débourbage***] **1-2** Deburbare (**1-2**).

deburbare *sf* [At: LTR² / Pl: ~*bări* / E: ***deburba***] **1** Operație de limpezire a mustului înainte de fermentație Si: *deburbaj* (**1**), *deburbat¹* (**1**). **2** Spălare a unui minereu Si: *deburbaj* (**2**), *deburbat¹* (**2**).

deburbat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~*uri* / E: ***deburba***] **1-2** Deburbare (**1-2**).

deburbat²*, ~ă** *a* [At: MDA ms / Pl: ~*ați*, ~*e* / E: ***deburba] **1** (D. must) Limpezit. **2** (D. minereu) Spălat.

debursa *vt* [At: ȘĂINEANU, D. U. / Pzi: ~*sez* / E: fr ***débuorser***] **1-2** A cheltui (sau a plăti) bani gheață.

debursare *sf* [At: DN³ / Pl: ~*sări* / E: ***debursa***] **1-2** Cheltuire (sau plătire) de bani gheață Si: *debursat¹* (**1-2**).

debursat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~*uri* / E: ***debursa***] **1-2** Debursare (**1-2**).

debursat²*, ~ă** *a* [At: MDA ms / Pl: ~*ați*, ~*e* / E: ***debursa] **1-2** (D. bani) (Cheltuit sau) plătit.

debusola *vt* [At: DEX² / Pzi: ~*lez* / E: fr ***déboussoler***] (Frm; Iiv) A dezorienta.

debusolare *sf* [At: DN³ / Pl: ~*lări* / E: ***debusola***] (Liv) Dezorientare.

debusolat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~*uri* / E: ***debusola***] (Liv) Dezorientare.

debusolat²*, ~ă** *a* [At: DN³ / Pl: ~*ați*, ~*e* / E: ***debusola] (Liv) Dezorientat².

debușa *vi* [At: DEX / Pzi: ~*șez* / E: fr ***déboucher***] (Liv) A ajunge dintr-un loc îngust, acoperit, la un altul mai larg, deschis.

debușare *sf* [At: DEX² / Pl: ~*șări* / E: ***debușa***] Trecere dintr-un loc închis, acoperit, la altul mai larg, deschis.

debușeu *sn* [At: I. IONESCU, D. 451 / Pl: ~*ri* / E: fr ***débouché***] **1** Piață de desfacere a produselor, a mărfurilor. **2** Loc unde se poate vinde în cantități mari.

debut *sn* [At: NEGULICI / Pl: ~*uri* / E: fr ***début***] **1** Început al unei acțiuni, al unui lucru, al unui fenomen. **2** Primii pași într-o carieră, într-o activitate artistică. **3** (Ccr) Lucrare cu care se realizează debutul (**2**).

debuta [At: NEGRUZZI, S. I, 333 / Pzi: ~*tez* / E: fr ***débuter***] **1** A începe o acțiune. **2** A începe o carieră artistică sau literară. **3** (D. un autor) A publica prima lucrare.

debutant*, ~ă** *smf* [At: MACEDONSCHI, O. IV, 3 / Pl: ~*nți*, ~*e* / E: fr ***débutant] Persoană care debutează într-o carieră artistică, literară Si: *începător*.

debutare *sf* [At: DN³ / Pl: ~*tări* / E: ***debuta***] **1** Începere a unei acțiuni Si: (rar) *debutat* (**1**). **2** Începere a unei cariere Si: (rar) *debutat* (**2**). **3** Publicare a unei prime lucrări a unui autor Si: (rar) *debutat* (**3**).

debutat *sn* [At: MDA ms / Pl: ~*uri* / E: ***debuta***] (Rar) **1-3** Debutare (**1-3**).

debye *sm* [At: LTR² / P: *debai* / E: eg, fr ***debye***] (Fiz) Unitate de măsură a momentului electric.

dec *i* vz ***de²***

deca- [At: CADE / E: fr ***déca-***] Element prim de compunere savantă cu sensul: **1** Zece. **2-3** De zece ori (mai mare).

***decabrist*, ~ă** *smf* [At: CONTEMP. 1949, nr. 120, 16/6 / Pl: ~*iști*, ~*e* / E: rs **декабрист**] (Rar) Decembrist.

decacord *sn* [At: DEX / Pl: ~*uri* / E: fr ***décachorde***] Vechi instrument muzical cu zece coarde asemănător harpei.

decadal*, ~ă** *a* [At: DN³ / Pl: ~*i*, ~*e* / E: ***decadă + -*al*] **1** Referitor la o perioadă de zece zile Si: (rar) *decadic*.

decadă *sf* [At: STAMATI / Pl: ~*e* / E: fr ***decade***] **1** Parte a unei lucrări compusă din zece capitole, zece cărți etc. **2** (Îvr) Zecime. **3** Perioadă de zece zile consecutive (dedicată unui eveniment, unei sărbători etc.). **4** Grupare de zece elemente identice ale unui sistem tehnic. **5** Deceniu.

decadent*, ~ă** [At: GHEREA, ST. CR. III, 33 / Pl: ~*nți*, ~*e* / E: fr ***décadent] **1** *a* Care se află în declin. **2** *a* Care prezintă caracterele decadentismului. **3** *a* Propriu decadentismului. **4-5** *smf, a* (Pan) (Persoană) cu comportament, cu atitudini ieșite din comun care nu respectă anumite reguli, anumite conveniențe sociale, un anumit fel de a se îmbrăca. **6-7** *smf, a* (Adept) al decadentismului (**1**).

decadentism *sn* [At: GHEREA, ST. CR. III, 178 / Pl: ~*e* / E: fr ***décadentisme***] **1** Denumire generică dată unor curente literar-artistice de la sfârșitul sec. XIX și începutul sec. XX, caracterizate prin respingerea regulilor, prin cultivarea excesivă a stărilor de spirit și a inovațiilor formale. **2** Curent literar apărut în Franța la sfârșitul secolului XIX, influențat de naturalism și de parnasianism, apropiat ca formulă artistică de simbolism, în care se va dizolva.

decadență *sf* [At: NEGRUZZI, S. I, 337 / V: (înv) ~*din*~ / Pl: ~*țe* / E: fr ***décadence***] **1** Declin (social, economic, politic). **2** Regres al artelor, al științei, al limbii. **3** Corupție. **4** Degradare morală Si: *depravare*.

decadic*, ~ă** *a* [At: DN⁴ / Pl: ~*ici*, ~*ice* / E: ger ***dekadisch] (Rar) Decadal.

decadință *sf* vz ***decadență***

decadraj *sn* [At: LTR² / Pl: ~*e* / E: fr ***décadrage***] Defect survenit la proiecția unui film, care constă în apariția pe ecran a două imagini vecine despărțite printr-o dungă neagră.

decaedru *sn* [At: ȘĂINEANU / Pl: ~*re* / E: fr ***décaèdre***] Poliedru cu zece fețe.

decafeiniza *vt* [At: DL / P: ~*fe-i*~ / Pzi: ~*zez* / E: fr ***décaféinizer***] A extrage cafeina din boabele verzi de cafea sau din reziduurile de ceai în vederea obținerii cafeinei pure sau a cafelei dietetice fără cafeină.

decafeinizare *sf* [At: LTR² / Pl: ~*zări* / E: ***decafeiniza***] Extragere a cafeinei din boabele verzi de cafea sau din reziduurile de ceai Si: *decafeinizat¹*.

decafeinizat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~*uri* / E: ***decafeiniza***] Decafeinizare.

decafeinizat²*, ~ă** *a* [At: DL / P: ~*fe-i*~ / Pl: ~*ați*, ~*e* / E: ***decafeiniza] (D. cafea) Din care s-a extras cafeina.

decagon *sf* [At: LTR² / Pl: ~*oane* / E: fr ***décagone***] Poligon cu zece laturi.

decagonal*, ~ă** *a* [At: CADE / Pl: ~*i*, ~*e* / E: fr ***décagonal] (D. suprafețe și corpuri geometrice) **1** În formă de decagon. **2** Care are ca bază un decagon. **3** Care se referă la decagon.

decagram *sn* [At: CADE / Pl: ~*e* / E: fr ***décagramme***] Unitate de măsură pentru masă egală cu zece grame.

decala [At: MDENC / Pzi: ~*lez* / E: fr ***décaler***] **1-2** *vtr* A face să nu mai coincidă (sau a nu mai coincide) cu ceva stabilit anterior Si: *a (se) deplasa, a (se) distanța*. **3** *vt* A deplasa două sau mai multe sisteme tehnice ori organe ale aceluiași sistem tehnic pentru a asigura condiții optime de funcționare.

decalaj *sn* [At: CAMIL PETRESCU, T. II, 37 / Pl: ~*e* / E: fr ***décalage***] **1-2** Distanțare în spațiu (sau în timp). **3-4** Distanță (sau interval) care rezultă din decalaj (**1-2**). **5** Distanțare a două sisteme tehnice sau a două organe ale aceluiași sistem tehnic pentru asigurarea condițiilor optime de funcționare. **6** (Fig) Lipsă de concordanță între situații, evenimente, concepții.

decalamina *vt* [At: DN³ / Pzi: ~*nez* / E: fr ***décalaminer***] A înlătura calamina de pe pereții unui motor.

decalaminaj *sn* [At: DN³ / Pl: ~*e* / E: fr ***décalaminage***] Decalaminare.

decalaminare *sf* [At: DN³ / Pl: ~*nări* / E: ***decalamina***] Înlăturare a calaminei de pe pereții unui motor Si: *decalaminaj, decalaminat¹*.

decalaminat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~*uri* / E: ***decalamina***] Decalaminare.

decalaminat²*, ~ă** *a* [At: MDA ms / Pl: ~*ați*, ~*e* / E: ***decalamina] (D. motoare) De pe pereții căruia s-a înlăturat calamina.

decalare *sf* [At: LTR² / Pl: ~*lări* / E: ***decala***] **1-2** Neconcordanță (în spațiu sau) în timp cu ceva stabilit anterior Si: *decalat¹* (**1-2**). **3** Deplasare a două sau mai multe sisteme tehnice sau organe ale aceluiași sistem, pentru a asigura condiții optime de funcționare.

decalat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~*uri* / E: ***decala***] **1-2** Decalare (**1-2**).

decalat²*, ~ă** *a* [At: IONESCU-MUSCEL, ȚES. 345 / Pl: ~*ați*, ~*e* / E: ***decala] **1** (D. obiecte, acțiuni, evenimente) Distanțat în spațiu sau în timp. **2** (D. două sau mai multe sisteme tehnice sau organe ale aceluiași sistem tehnic) Deplasat penstru asigurarea unor condiții optime de funcționare.

decalc *sn* [At: L. ROM. 1953, nr. 3, 90 / Pl: *~uri* / E: fr ***décalque***] **1** Desen, model etc. reprodus pe o hârtie sau pe o suprafață oarecare după modelul executat pe o hârtie transparentă, pe calc. **2** (Lin; rar) Calc.

decalca *vt* [At: CADE / Pzi: *~calc* / E: fr ***décalquer***] **1** A efectua un decalc (**1**). **2** (Lin; rar) A calchia.

decalcare *sf* [At: LTR^2 / Pl: *~cări* / E: ***decalca***] **1** Efectuare a unui decalc (**1**) Si: *decalcat*^{1}. **2** (Lin; rar) Calchiere.

decalcat^1 *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***decalca***] Decalcare (**1**).

decalcat^2*, ~ă* *a* [At: DL / Pl: *~ați, ~e* / E: ***decalca***] (D. desen) Copiat, reprodus întocmai după model, de obicei, pe o hârtie transparentă, suprapusă.

decalcifia [At: DL / V: ***~ica*** / E: fr ***décalcifier***] **1-2** *vtr* (D. organisme) A(-și) pierde din diverse cauze calciul din țesutul osos sau din dinți. **3** *vr* (D. țesuturi) A-și pierde o cantitate de săruri de calciu.

decalcifiant *sm, a* [At: LTR^2 / Pl: *~anți* / E: fr ***décalcifiant***] **1-2** (Substanță) care se utilizează pentru eliminarea sărurilor de calciu din pieile aflate în procesul de tăbăcire. **3-4** (Substanță) care se folosește pentru micșorarea durității apelor calcaroase.

decalcifiat^1 *sn* [At: MDA ms / V: ***~icat*** / Pl: (nob) *~uri* / E: ***decalcifia***] **1-3** Decalcifiere (**1-3**).

decalcifiat^2*, ~ă* *a* [At: DEX / V: ***~icat*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***decalcifia***] **1** Care nu mai are cantitatea de calciu suficientă. **2** Care a pierdut din calciu.

decalcifica *v* vz ***decalcifia***

decalcificare *sf* vz ***decalcifiere***

decalcificat^1 *sn* vz ***decalcifiat***^{1}

decalcificat^2*, ~ă* *a* vz ***decalcifiat***^{2}

decalcifiere *sf* [At: LTR^2 / V: ***~ica~*** / Pl: *~ri* / E: ***decalcifia***] **1** Eliminare a calciului dintr-un țesut Si: *decalcifiat*^{1} (**1**). **2** (Spc) Diminuare a cantității de calciu din țesutul osos și din dinți Si: *decalcifiat*^{1} (**2**). **3** Operație de îndepărtare a sărurilor de calciu din piei, înainte de tăbăcire Si: *decalcifiat*^{1} (**3**).

decalcomanie *sf* [At: LTR^2 / Pl: *~ii* / E: fr ***décalomanie***] Procedeu care permite transpunerea unor imagini colorate pe porțelan, sticlă etc. de pe o hârtie specială.

decalibra *vtr* [At: MDENC / Pzi: 3 *~rează* / E: ***des***^{1}***- +calibra***] **1-2** A(-și) mări sau micșora calibrul Si: *a (se) deforma, a (se) lărgi*.

decalibrare *sf* [At: MDENC / Pl: *~rări* / E: ***decalibra***] Modificare a calibrului Si: *decalibrat*^{1}.

decalibrat^1 *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***decalibra***] Decalibrare.

decalibrat^2*, ~ă* *a* [At: DLR ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***decalibra***] (D. țevile armelor de foc) Deformat în urma uzurii sau a unui accident de tragere.

decalină *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ne* / E: fr ***décaline***] (Chm) Substanță obținută prin hidrogenarea totală a naftalinei, folosită ca solvent.

decalitru *sm* [At: DLR ms / Pl: *~ri* / E: fr ***décalitre***] Unitate de măsură pentru volum egală cu zece litri.

decalog *sn* [At: NEGULICI / Pl: *~uri* / E: fr ***décalogue***] Cele zece porunci religioase și etice dictate de Dumnezeu lui Moise pe Muntele Sinai, potrivit Vechiului Testament.

decalota *vt* [At: DN^3 / Pzi: *~tez* / E: fr ***décalotter***] (Med) **1** A descoperi membrul viril prin retragerea prepuțului. **2** A îndepărta chirurgical calota craniană.

decalotare *sf* [At: DN^3 / Pl: *~tări* / E: ***decalota***] (Med) **1** Descoperire a membrului viril prin retragerea prepuțului. **2** Îndepărtare chirurgicală a calotei craniene.

decalvant, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***décalvant***] Care cauzează căderea părului.

decalvație *sf* [At: DEX / Pl: *~ii* / E: fr ***décalvation,*** lat ***decalvatio***] **1** (Rar) Calviție. **2** (Jur; înv) Măsură punitivă care consta în raderea părului de pe capul condamnaților.

decameron *sn* [At: DEX / Pl: *~oane* / E: fr ***décaméron,*** it ***decamerone***] Operă literară care conține povestirea în decurs de zece zile a unor evenimente.

decametru *sm* [At: DDRF / S și: (abr) *dam* / Pl: *~ri* / E: fr ***décamètre***] **1** Unitate de măsură pentru lungime egală cu zece metri. **2** Instrument de măsură pentru lungime, format dintr-o panglică sau un lanț de zece metri, care servește la măsurători de teren. **3** (Îs) *~pătrat* Unitate de măsură pentru suprafață, egală cu suprafața unui pătrat cu latura de 1 decametru (**1**). **4** (Îs) *~cub* Unitate de măsură pentru volum, egală cu volumul unui cub cu latura de 1 decametru (**1**).

decan [At: ȘINCAI, HR. I, 256/141 / Pl: *~i, ~e* / E: ger ***Dekan,*** lat ***decanus***] **1** *sm* Conducător al unei instituții religioase în Biserica anglicană. **2** *sm* (Rar) Decurion. **3-4** *smf* Persoana cea mai în vârstă sau cel mai vechi membru al unei asociații, instituții (învestită cu autoritatea de a conduce). **5** *smf* (Pex; șîs ~ *de vârstă*) Persoana cea mai în vârstă dintr-un grup. **6** *smf* Membru al corpului didactic universitar care conduce o facultate. **7** *sm* Avocat care conduce baroul avocaților.

decanal, ~ă [At: DN^3 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***décanal***] **1-2** *a* Privitor (la decanat sau) la decan. **3-4** *a* (De decanat sau) de decan. **5** *sf* Lucrare scrisă la facultățile tehnice, cu valoare de examen parțial.

decanat *sn* [At: CADE / Pl: *~e* / E: fr ***décanat,*** lat ***decanatus***] **1-2** (Demnitate sau) funcție de decan (**6**). **3** Birouri ale decanului (**6**).

decanta *vt* [At: COSTINESCU / Pzi: *~tez* / E: fr ***décanter***] **1** (C. i. lichide) A purifica prin scurgere în alt vas, după sedimentarea particulelor pe fundul vasului. **2** (Fig) A lămuri.

decantare *sf* [At: MARCOVICI, CH. 24 / Pl: *~tări* / E: ***decanta***] **1** Limpezire a unui lichid care conține particule solide în suspensie Si: (rar) *decantație*. **2** (Îs) *Bazin de ~* Decantor.

decantație *sf* [At: PROT.–POP., N. D. / Pl: *~ii* / E: fr ***décantation***] (Rar) Decantare (**1**).

decantor *sn* [At: LTR^2 / Pl: *~oare* / E: fr ***décanteur***] **1** Aparat care servește la decantare. **2** Filtru la instalația pneumatică a unui avion, pentru eliminarea vaporilor de apă din carul aflat în instalație.

decapa *vt* [At: DL / Pzi: *~pez* / E: fr ***décaper***] **1** (C. i. suprafețe metalice) A curăța de oxizi, de grăsimi, de vopsele etc. **2** (C. i. terenuri, pasaje etc.) A nivela prin înlăturarea unui strat subțire. **3** (C. i. blănuri, piei de animale etc.) A trata cu soluții de anumiți acizi sau săruri în vederea conservării pentru prelucrări ulterioare.

decapaj *sn* [At: PROT. – POP., N. D. / Pl: *~e* / E: fr ***décapage***] Decapare (**1**).

decapant, ~ă *sn, a* [At: LTR^2 / Pl: *~e* / E: fr ***décapant***] **1-2** (Amestec de substanțe chimice) care are acțiune dizolvantă asupra oxizilor, grăsimilor etc., folosit la operațiile de decapare (**2**) Si: *decapator* (**1-2**).

decapare *sf* [At: ORBONAȘ, MEC. 437 / Pl: *~pări* / E: ***decapa***] **1** Operație de curățare a suprafețelor metalice de straturile de oxizi, de vopsele, de grăsimi etc. Si: *decapaj*. **2** Operație de îndepărtare a unui strat (superficial) de pe un teren, de pe un drum asfaltat, pentru a nivela sau pentru a recupera materiale refolosibile. **3** Operație de tratare a pieilor sau a blănurilor cu soluții de anumiți acizi sau săruri pentru a le conserva un anumit timp sau pentru a le prelucra.

decapator, ~oare *sn, a* [At: DN^3 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***decapa*** + *-tor*] **1-2** Decapant (**1-2**).

decapentasilab *sn, a* [At: HELIADE, O. II, 162 / V: (înv) ***~tes~*** / E: ***deca- + penta- + silab***] **1-2** (Vers) alcătuit din cincisprezece silabe.

decapentasilabic, ~ă *a* [At: DLR ms / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***deca- + penta- + silabic***] (D. versuri) Care este alcătuit din cincisprezece silabe.

decapentesilab *s* vz ***decapentasilab***

decapita *vt* [At: ASACHI, E. D. 19 / Pzi: *~tez*, (înv) 3 *~apită* / E: fr ***décapiter***] **1-2** (C. i. ființe) (A ucide sau) a executa ca urmare a unei pedepse prin tăierea capului Si: (Îvp) *a descăpățâna*.

decapitare *sf* [At: NEGULICI / Pl: *~tări* / E: ***decapita***] **1-2** (Ucidere sau) execuție prin tăierea capului, ca urmare a unei pedepse Si: *decapitat*^{1} (**1-2**), (înv) *decapitație* (**1-2**), (îvp) *descăpățânare, ghilotinare*.

decapitat^1 *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***decapita***] **1-2** Decapitare (**1-2**).

decapitat², **~ă** *a* [At: GHICA, C. E. I, 48 / Pl: ~ați, ~e / E: ***decapita***] **1** Căruia i s-a tăiat capul. **2** Care este lipsit de cap Si: (îvp) *descăpățânat* Vz *ghilotinat*.

decapitație *sf* [At: PROT. – POP., N. D. / V: (înv) ***~iune*** / E: fr ***décapitation***] **1-2** (Înv) Decapitare (**1-2**).

decapitațiune *sf* vz ***decapitație***

decapod *sn* [At: STAMATI, F. 131/13 / Pl: ~e / E: fr ***décapodes***] **1** (Zlg; lpl) Ordin de crustacee cu zece picioare. **2** (Zlg; șls) Crustaceu care face parte din decapode (**1**). **3** (Zlg; lpl) Ordin de cefalopode care prezintă un rudiment de cochilie și au în jurul capului zece tentacule, dintre care două sunt brațe presensibile. **4** (Zlg; șls) Animal care face parte din decapode (**3**). **5** Locomotivă cu aburi, prevăzută cu cinci osii motoare cuplate, folosită mai ales la tracțiunea trenurilor de marfă.

decapota *vt* [At: VINEA, L. II, 174 / Pzi: ~tez / E: fr ***décapoter***] (C. i. capota unui automobil) A ridica.

decapotabil, **~ă** *a* [At: DN² / Pl: ~i, ~e / E: fr ***décapotable***] (D. automobile) A cărui capotă poate fi ridicată sau coborâtă, după necesitate.

decapotare *sf* [At: DN³ / Pl: ~tări / E: ***decapota***] A înlătura capota unui automobil Si: *decapotat¹*.

decapotat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: ***decapota***] Decapotare.

decapotat², **~ă** *a* [At: MDA ms / Pl: ~ați, ~e / E: ***decapota***] (D. automobile) Cu capota ridicată.

decapsula *vt* [At: DN² / Pzi: ~lez / E: fr ***décapsuler***] **1** (C. i. capsule de in) A separa de tulpini în vederea obținerii semințelor și a fibrelor textile. **2** A îndepărta pe cale chirurgicală membrana care învelește un organ, mai ales rinichiul.

decapsulare *sf* [At: LTR² / Pl: ~lări / E: ***decapsula***] **1** Separare a capsulelor de in de tulpini, după recoltarea și uscarea plantelor Si: *decapsulat¹* (**1**). **2** (Med) Înlăturare pe cale chirurgicală a membranei care învelește rinichiul Si: *decapsulație*.

decapsulat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: ***decapsula***] Decapsulare (**1**).

decapsulat², **~ă** *a* [At: MDA ms / Pl: ~ați, ~e / E: ***decapsula***] **1** (D. tulpini de in) Fără capsule. **2** (D. organe interne) Cu membrana îndepărtată chirurgical.

decapsulator *sn* [At: LTR² / Pl: ~toare / E: ***decapsula*** + *-tor*] Mașină cu ajutorul căreia se efectuează decapsularea (**1**).

decapsulație *sf* [At: DN² / Pl: ~ii / E: fr ***décapsulation***] Decapsulare (**2**).

decaptiva *vt* [At: NEGULICI / Pzi: ~vez / E: fr ***décaptiver***] (Îdt; c. i. oameni) A elibera.

decaptivare *sf* [At: NEGULICI / Pl: ~vări / E: ***decaptiva***] (Îdt) Eliberare.

decapturare *sf* [At: DLR ms / Pl: ~rări / E: *de(s)-* + ***capturare***] (Nob) Descărcare.

decar¹ *sm* [At: CONTEMP. 1949, nr. 161, 11/3 / Pl: ~i / E: ***deca-*** + *-ar*] (Rar) Unitate de măsură pentru suprafețe de pământ, egală cu zece ari.

decar² *sm* [At: IORDAN, G. 167 / Pl: ~i / E: ngr **δεκαρ**] Carte de joc notată cu zece puncte.

decarbonata *vt* [At: DN³ / Pzi: ~tez / E: *de(s)-* + ***carbonata***] A scădea cantitatea de carbonați dintr-o substanță.

decarbonatare *sf* [At: LTR² / Pl: ~tări / E: ***decarbonata***] Proces chimic opus carbonatării, care constă în scăderea cantității de carbonați.

decarbonizație *sf* [At: ALBINEȚ, M. 63 / E: ***de⁴-*** + ***carbonizație***] (Îvr) Decarboxilare.

decarboxila *vr* [At: LTR² / Pzi: ~lez / E: ***decarboxilare***] A elimina bioxidul de carbon printr-o reacție chimică.

decarboxilare *sf* [At: LTR² / Pl: ~lări / E: ns cf fr *décarboxilation*] Reacție chimică de eliminare a bioxidului de carbon din unii acizi organici Si: (îvr) *decarbonizație*.

decarbura *vtr* [At: IOANOVICI, TEHN. 39 / Pzi: ~rez / E: fr ***décarburer***] **1-2** A (se) micșora procentul de carbon din topitura metalică la elaborarea oțelului. **3-4** A (se) realiza o decarburare (**2**).

decarburare *sf* [At: IOANOVICI, TEHN. 50 / Pl: ~rări / E: ***decarbura***] **1** Operație de reducere prin oxidare a conținutului de carbon din topitura metalică la elaborarea oțelului Si: (rar) *decarburație* (**1**). **2** Micșorare a conținutului de carbon din stratul superficial al pieselor de oțel încălzite în cuptoare pentru tratamente termice Si: (rar) *decarburație* (**2**).

decarburație *sf* [At: ENC. AGR. / Pl: ~ii / E: fr ***décarburation***] **1-2** (Rar) Decarburare (**1-2**).

decartelizare *sf* [At: SFC IV, 311 / Pl: ~zări / E: fr ***décartellisation***] Proces de desființare a cartelurilor.

decasilab, **~ă** *sn, a* [At: PROT. – POP., N. D. / Pl: ~i / E: fr ***décasyllabe***] **1-2** (Vers) decasilabic.

decasilabic, **~ă** *a* [At: ALEXI, W. / Pl: ~ici, ~ice / E: fr ***décasyllabique***] **1-2** (D. un vers) Care este format din zece silabe, despărțite de cezură în două grupe după sibaba a patra sau a cincea.

decaster *sm* [At: PROT. – POP., N. D. / Pl: ~i / E: fr ***décastère***] Unitate de măsură folosită mai ales pentru volumul lemnelor, egală cu zece steri.

decasterial, **~ă** *a* vz ***dicasterial***

decasterie *sf* vz ***dicasterie***

decastil *sn* [At: PROT. – POP., N. D. / V: (înv) ***~tul*** / Pl: ~uri / E: fr ***décastyle***] Templu grecesc decorat cu zece coloane în față.

decastul *sn* vz ***decastil***

decasutaș *sm* [At: (a. 1642) GCR I, 101/1 / Pl: ~i / E: ***deca-*** + ***sutaș***] Ofițer roman care comanda o mie de soldați Si: *miaș*.

decata *vt* [At: LTR² / Pzi: ~tez / E: ns cf fr *décatir*] (C. i. țesături de lână) A trata cu aburi sau cu apă fierbinte pentru a conferi fibrei plinătate, moliciune și stabilitate dimensională.

decatare *sf* [At: DER / Pl: ~tări / E: ***decata***] Tratare a țesăturilor de lână cu aburi sau cu apă fierbinte pentru a conferi fibrei plinătate, moliciune și stabilitate dimensională.

decater *sn* vz ***decatir***

decatir *sn* [At: (a. 1840) DOC. EC. 736 / V: (înv) ***~ter*** / Pl: ~e / E: fr ***décatir***] **1-3** (Înv) Operație prin care se obține flaușarea, lustrul sau apretul unei țesături. **4** Aparat cu ajutorul căruia se execută decatirul (**1**). **5** (Îe) **A da** (sau **a pune**) **la ~** A potrivi lustrul sau apretul unei țesături. **6** (Rar) Operație prin care se scarmănă un postav pentru a-l flaușa. **7** (Îvp; îe) **A da la ~ (pe cineva)** A certa.

decatira *vt* [At: COSTINESCU / Pzi: ~rez / E: ***decatir***] (Îvp; c. i. țesături) A scoate lustrul.

decatirare *sf* [At: COSTINESCU / Pl: ~rări / E: ***decatira***] (Înv) Scoatere a lustrului de pe țesături.

decatirie *sf* [At: (a. 1840) DOC. EC. 736 / Pl: ~ii / E: ***decatir*** + *-ie*] Atelier în care se află un decatir (**4**).

decatisor *sm* [At: COSTINESCU / Pl: ~i / E: fr ***décatisseur***] (Îvr) Muncitor care dă țesăturile la decatir.

decatlon *sn* [At: DER / Pl: (rar) ~oane / E: fr ***décathlon***] Probă sportivă complexă, desfășurată în decurs de două zile, în cadrul căreia concurenții trebuie să treacă prin zece specialități atletice diferite.

decatlonist, **~ă** *smf* [At: DN² / Pl: ~iști, ~e / E: ***decatlon*** + *-ist*] Sportiv care participă la probele din cadrul decatlonului.

decator *sm* [At: NOM. PROF. 35 / Pl: ~i / E: ***decata*** + *-tor*] Muncitor specializat în operația decatării.

decatron *sn* [At: LTR² / Pl: ~oane / E: fr ***décatron***] Tub cu descărcarea electrică în gaze, utilizat ca dispozitiv de comandă în tehnica nucleară, a dispozitivelor de comunicație etc.

decava *vrt* [At: CADE / Pzi: ~vez / E: fr ***décaver***] (Fam) **1-2** (A pierde sau) face pe cineva să piardă toți banii. **3-4** (A da sau) a lua cuiva toți banii. **5-6** (A rămâne sau) a lăsa pe cineva fără un ban. **7-8** (Spc) A (se) ruina la jocuri de noroc.

decavare *sf* [At: IBRĂILEANU, S. 86 / Pl: ~vări / E: ***decava***] (Fam) **1-2** (Pierdere sau) provocare a pierderii banilor cuiva Si: *decavat¹* (**1-2**). **3-4** (Dare sau) luare a banilor cuiva Si: *decavat¹* (**3-4**). **5-6** (Rămânere sau) lăsare a cuiva fără un ban Si: *decavat¹* (**5-6**). **7** (Spc) Ruinare la jocuri de noroc Si: *decavat¹* (**7**).

decavat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ~uri / E: ***decava***] (Fam) **1-7** Decavare (**1-7**).

decavat², ***~ă*** *a* [At: VLAHUȚĂ, CL. 95 / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***decava***] (Fam) **1** Care a pierdut toți banii. **2** Care a dat cuiva toți banii săi. **3** Căruia i s-au luat toți banii. **4-5** (Care a rămas sau) a fost lăsat fără bani. **6** (Spc) Care s-a ruinat la jocuri de noroc.

decă *sf* [At: LEXIC REG. 101 / Pl: *deciuri* / E: ger ***decke***] (Buc) Pătură de învelit (caii).

decădea *vi* [At: HELIADE, O. II, 249 / Pzi: *~cad* / E: **de⁴** + ***cădea***, cf fr *déchoir*] (D. lucruri sau d. oameni) **1** A ajunge dintr-o stare superioară într-una inferioară. **2-3** A-și pierde (prestigiul sau) valoarea. **4** A fi în declin Si: *a regresa*. **5** (D. oameni) A ajunge într-o stare (morală) degradantă Si: *a se declasa*, *a se deprava*. **6** (Jur; îe) ***A ~ din drepturi*** A pierde un drept prin neîndeplinirea, în termenul prevăzut de lege, a unor condiții sau a unor formalități.

decădere *sf* [At: ALECSANDRI, S. 12 / Pl: *~ri* / E: ***decădea***] **1-4** Trecere într-o situație inferioară celei avute (ca avere,) (ca moralitate,) (ca prestigiu,) ca valoare etc. Si: *decăzut¹* (**1-4**), *decadență*, *declin*, *degradare*, *regres*. **5** (Jur) Pierdere a unor drepturi sau a unor prerogative acordate de legi, prin neîndeplinirea unor condiții cerute. **6** (Jur; îe) ***~ din drepturi*** Lipsire a unei persoane de unele dintre drepturile sale civile sau politice ca urmare a săvârșirii anumitor infracțiuni.

decăli *vt* [At: DEX / V: ***desc~*** / Pzi: *~lesc* / E: *de(s)-* + ***căli***] A micșora duritatea unui metal sau a unui aliaj metalic printr-un tratament metalurgic special.

decălire *sf* [At: DEX / V: ***desc~*** / Pl: *~ri* / E: ***decăli***] Micșorare a durității unui metal sau a unui aliaj metalic printr-un tratament metalurgic special Si: *decălit¹*.

decălit¹ *sn* [At: MDA ms / V: ***desc~*** / Pl: *~uri* / E: ***decăli***] Decălire.

decălit², ***~ă*** *a* [At: MDA ms / V: ***desc~*** / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***decăli***] (D. metale sau aliaje metalice) Care și-a pierdut duritatea ca urmare a unui tratament metalurgic special.

decărna *v* vz ***descărna***

decăsi *v* vz ***dicăsi***

decăzut¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***decădea***] **1-4** Decădere (**1-4**).

decăzut², ***~ă*** *a* [At: VLAHUȚĂ, S. A. II, 353 / Pl: *~uți*, *~e* / E: ***decădea***] **1** Care a ajuns într-o stare de decădere (**1-4**) Si: *declasat*, *degradat*, *depravat*. **2** Care este în declin. **3** (Jur; îe) ***~ din drepturi*** Care a pierdut un drept prin neîndeplinirea, în termenul prevăzut de lege, a unor condiții sau formalități.

decât [At: PSALT. SCH. 117/9 / E: ***de⁴*** + ***cât***] **1** *av* Introduce complementul comparativ al inegalității *mai bun decât el*. **2** *av* (Restrictiv, în construcții negative) Numai. **3** *av* (Îe) **N-ai ~ să...** Este singurul lucru care îți rămâne de făcut. **4** *av* (Îae) Ești liber să... **5** *av* (Îae) Încearcă, dacă vrei. **6** *av* (Îe) **N-ai ~!** Puțin îmi pasă dacă o faci. **7** *pp* Exprimă corelarea dintre două acțiuni, două grade diferite în cadrul unei comparații de inegalitate *mai mare decât casa*. **8** *c* Introduce o propoziție circumstanțială de inegalitate *mai mult credea decât știa*. **9** *pp* Exprimă raportul de opoziție între două obiecte *îi place mai mult distracția decât munca*. **10** *pp* Exprimă exceptarea unui element prin raportare negativă *nu-i place decât laptele*. **11** *c* Introduce o circumstanțială de excepție *nu face altceva decât să citească*. **12** *c* (Pop; adversativ) Însă. **13** *c* (Pop; șîc **~ că**) Numai că.

deceda *vi* [At: PROT. - POP., N. D. / Pzi: *~dez* / E: fr ***décéder***] A înceta din viață Si: *a muri*, *a răposa*.

decedar *sn* vz ***degetar***

decedare *sf* [At: DN³ / Pl: *~dări* / E: ***deceda***] Încetare din viață Si: *decedat¹*.

decedat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***deceda***] Decedare.

decedat², ***~ă*** *a* [At: LUC. II, 231 / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***deceda***] Care a încetat din viață Si: *defunct*, *mort*, *răposat*.

decela *vt* [At: MDENC / Pzi: *~lez* / E: fr ***déceler***] **1** (Liv; înv) A descoperi ceea ce este ascuns Si: *a dezvălui*, *a revela*. **2-3** A distinge existența (unei substanțe aflate în cantitate foarte mică sau a) unui fenomen ori proces foarte puțin intens.

decelabil, ***~ă*** *a* [At: ROMÂNIA LITERARĂ, 1975, nr. 46, 18/3 / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***décélable***] (Liv) **1** Care este ascuns, dar poate fi descoperit. **2** (D. substanțe) Care este în cantitate foarte mică, dar poate fi distins. **3** (D. fenomene, procese) Care este foarte puțin intens, dar observabil.

decelare *sf* [At: MDENC / Pl: *~lări* / E: ***decela***] **1** (Liv) Descoperire a ceva ce este ascuns Si: *dezvăluire*, *revelare*. **2-3** Distingere a existenței (unei substanțe aflate în cantitate foarte mică sau a) unui fenomen ori proces foarte puțin intens.

decelerat, ***~ă*** *a* [At: ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 17, 23/2 / Pl: *~ați*, *~e* / E: fr ***décéléré***] **1-2** Care prezintă fenomenul de decelerație (**1-2**).

decelerație *sf* [At: LTR² / Pl: *~ii* / E: fr ***décélération***] **1** Micșorare a vitezei unui mobil, raportată la unitatea de timp. **2** Accelerație negativă.

decelit *sn* [At: LTR² / Pl: *~e* / E: nct] Material plastic, asemănător cu linoleumul, folosit în poligrafie datorită proprietății de a primi și de a ceda ușor cerneala de imprimare.

decemher *sm* vz ***decembrie***

decembre *sn* vz ***decembrie***

decembrie *sms* [At: CORESI, EV. I / V: ***~mvr~***, (rar) ***~envre***, (îvp) ***~chem~***, ***~chemvr~***, (pop) ***~ber***, ***~bre***, (înv) ***~riu***, ***~chember***, ***~chembre***, ***~chemvre***, ***~chemvri***, ***~chevr~***, ***dichemvr~***, (reg) ***~cambri***, ***~ctemver***, ***dețiember*** / E: lat ***december***] A douăsprezecea lună a anului Si: (pop) *neios*, *ningău*, *undrea*.

decembrist, ***~ă*** *smf* [At: SADOVEANU, O. XX, 566 / Pl: *~iști*, *~e* / E: ***decembrie*** + *-ist* cdp rs **декабрист**] Revoluționar rus, de origine nobiliară, care a luat parte la răscoala armată, organizată la Sankt Petersburg în decembrie 1825, împotriva absolutismului țarist Si: *decabrist*.

decembriu *sm* vz ***decembrie***

decemvir *sm* [At: DEX / Pl: *~i* / E: fr ***décemvir***, lat ***decemvir***] Fiecare dintre cei zece magistrați romani care au alcătuit comisia ce a dat Romei în perioada 451–450 î.Hr. un cod de legi numit „cele 12 table".

decemviral, ***~ă*** *a* [At: DEX / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***décemviral***, lat ***decemviralis***] **1** Reveritor la decemviri. **2** Specific decemvirilor. **3** Care provine de la decemviri. **4** Care aparține decemvirilor.

decemvirat *sn* [At: DEX / Pl: *~e* / E: fr ***décemvirat***, lat ***decemviratus***] (Ant) Formă de guvernământ politic în care conducerea statului era exercitată de o comisie alcătuită din zece persoane.

decemvrie *sm* vz ***decembrie***

decenal, ***~ă*** *a* [At: DEX / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***décennal***, lat ***decenalis***] **1** Care durează zece ani. **2** Care are loc din zece în zece ani.

decenie *sf* vz ***deceniu***

deceniu *sn* [At: MAIORESCU, CR. I, IV / V: (rar) ***~ie*** *sf* / Pl: *~ii* / E: lat ***decennium***] Perioadă de zece ani Si: *decadă*.

decent, ***~ă*** *a* [At: HELIADE, O. II, 410 / Pl: *~nți*, *~e* / E: fr ***décent***, lat ***decent***, ***-tis***] **1** Care este lipsit de pretenții Vz: *modest*. **2** Care respectă buna-cuviință Si: *cuviincios*. **3** Pudic.

decență *sf* [At: ASACHI, I. 252/23 / V: (înv) ***dețenție*** / Pl: *~țe* / E: fr ***décence***, lat ***decentia***] **1** Respect al bunelor moravuri Si: *bună-cuviință*. **2** Pudoare. **3** Lipsă de pretenții Vz *modestie*.

decenvre *sm* vz ***decembrie***

decepție *sf* [At: CODRU-DRĂGUȘANU, C. 127 / V: (înv) ***~iune***, ***desc~***, ***descepțiune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***déception***, lat ***deceptio***, ***-onis***] **1-2** Înșelare a (speranțelor sau) încrederii cuiva Si: *decepționare* (**1-2**), *decepționat¹* (**1-2**), *dezamăgire*, *deziluzie*.

decepționa *vt* [At: TDRG / P: *~ți-o~* / Pzi: *~nez* / E: ***decepție***] **1-2** A înșela (speranțele sau) încrederea cuiva Si: *a dezamăgi*, *a deziluziona*.

decepționant, ***~ă*** *a* [At: DEX / P: *~ți-o~* / Pl: *~nți*, *~e* / E: ***decepționa*** + ***-ant***] Care decepționează (**1-2**) Si: *dezamăgitor*.

decepționare *sf* [At: MDA ms / P: *~ți-o~* / Pl: *~nări* / E: ***decepționa***] **1-2** Decepție (**1-2**).

decepționat¹ *sn* [At: MDA ms / P: *~ți-o~* / Pl: *~uri* / E: ***decepționa***] **1-2** Decepție (**1-2**).

decepționat², ***~ă*** *a* [At: DEX / P: *~ți-o~* / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***decepționa***] Care a suferit o decepție Si: *dezamăgit*, *deziluzionat*.

deceptionism *sn* [At: GHEREA, ST. CR. I, 203 / P: *~ți-o~* / P: *~e* / E: ***deceptiune*** + *-ism*] **1-2** Atitudine pesimistă manifestată în sec. XIX (în artă sau) în viață, prin expresia unei dezamăgiri permanente și a unui sentiment de neîncredere față de progres.

deceptionist, ~ă [At: DEX / P: *~ți-o~* / Pl: *~iști, ~e* / E: ***deceptiune*** + *-ist*] **1-4** *smf, a* (Adept) al deceptionismului (în artă sau) în viață. **5-6** *a* Referitor la deceptionism **(1-2)**. **7-8** *a* Specific deceptionismului **(1-2)**. **9** *a* (D. opere de artă) Care prezintă caracterele deceptionismului **(1)**.

deceptiune *sf* vz ***deceptie***

decerebra *vt* [At: DN^3 / Pzi: *~rez* / E: fr ***décérébrer***] (Med) A îmdepărta experimental emisferele cerebrale ale unor animale, în scopul studierii funcțiunilor diferitelor părți ale creierului.

decerebrare *sf* [At: DEX / Pl: *~rări* / E: ***decerebrare***] (Med) Îndepărtare a emisferelor cerebrale efectuată experimental pe animale, în scopul studierii funcțiunilor diferitelor părți ale creierului.

decerna *vt* [At: HELIADE, O. I, 331 / V: (înv) ***~cerne*** / Pzi: *decern* și (rar) *~nez* / E: fr ***décerner,*** lat ***decernere***] **1** (C. i. decorații, premii, titluri etc.) A acorda în mod solemn. **2** (Iuz) A pronunța o pedeapsă.

decernare *sf* [At: ODOBESCU, S. II, 354 / V: (înv) ***~cernere*** / Pl: *~nări* / E: ***decerna***] **1** Acordare în mod solemn a unor decorații, premii, titluri etc Si: *decernat^1* **(1)**. **2** (Iuz) Pronunțare a unei pedepse Si: *decernat^1* **(2)**.

decernat^1 *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***decerna***] **1-2** Decernare **(1-2)**.

decernat^2, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***decerna***] **1** (D. decorații, premii, titluri etc.) Acordat în mod solemn. **2** (Iuz; d. pedepse) Pronunțat.

decerne *v* vz ***decerna***

decernere *sf* vz ***decernare***

deces *sn* [At: LM / Pl: *~e* și (rar) *~uri* / E: fr ***décès,*** lat ***decessus***] **1** Încetare a vieții Si: *moarte*. **2** (Îs) *Act* (sau *certificat*) *de ~* Act oficial prin care medicul legist constată decesul **(1)** și cauza acestuia. **3** (Îas) Document oficial redactat de Oficiul stării civile, prin care se înregistrează decesul **(1)**.

dechedeca *vt* vz ***despiedica***

dechedecare *sf* vz ***despiedicare***

dechedecat^1 *sn* vz ***despiedicat^1***

dechedecat^2, ~ă *a* vz ***despiedicat^2***

dedețel *sn* vz ***dedițel***

dechember *sm* vz ***decembrie***

dechembre *sm* vz ***decembrie***

dechembrie *sm* vz ***decembrie***

dechemvre *sm* vz ***decembrie***

dechemvri *sm* ***decembrie***

dechemvrie *sm* vz ***decembrie***

dechevrie *sm* vz ***decembrie***

dechiara *v* vz ***declara***

dechiarare *sf* vz ***declarare***

dechiarație *sf* vz ***declarație***

dechiarațiune *sf* vz ***declarație***

dechiarăciune *sf* vz ***declarație***

dechis *sn* vz ***dichis***

dechisi *v* vz ***dichisi***

dechiu *sm* vz ***dichiu***

deci-^{1} [At: DEX / E: fr ***déci-***] Element prim de compunere cu sensul „a zecea parte din unitatea de măsură".

deci^2 *c* [At: COD. VOR.^{2} 1^2/9 / V: ***deaci, deacii*** / E: ***de^4*** + ***aci***] Exprimă un raport de coordonare conclusivă, arătând: **1** Concluzia logică a unei premise *Gândesc, deci exist*. **2** Concluzia unui raționament *Muncesc, deci câștig*. **3** Consecința unui fapt *Ai greșit, deci ești pedepsit*. **4** Reluarea unei narațiuni întrerupte *Deci au început lupta*.

deciar *sm* [At: HELIADE, A. 58/21 / V: (înv) ***~ă*** *sf* / P: *~ci-ar* / Pl: *~i* / E: fr ***déciare***] Unitate de măsură pentru suprafețe, egală cu a zecea parte dintr-un ar.

deciară *sf* vz ***deciar***

decibel *sm* [At: CIȘMAN, FIZ. II, 73 / Pl: *~i* / E: fr ***décibel***] Unitate de măsură a intensității sonore, egală cu o zecime dintr-un bel.

decibelmetru *sn* [At: LTR^2 / Pl: *~re* / E: fr ***décibelmètre***] Voltmetru de curent alternativ, gradat în decibeli, utilizat ca instrument de măsură în instalațiile electroacustice.

decidabilitate *sf* [At: DN^3 / Pl: *~tăți* / E: fr ***décidabilité***] (Log) Caracter al unui sistem ipotetico-deductiv noncontradictoriu și complet.

decide *v* [At: ASACHI, S. L. II, 11 / Pzi: *~id*, 3 și (îvr) *~dă* / E: fr ***décider,*** lat ***decidere***] **1-2** *vtr* (D. oameni) A (se) hotărî. **3-4** *vtr* A alege între mai multe soluții. **5** *vt* A soluționa în mod definitiv Si: *a stabili*. **6** *vt* A convinge pe cineva să facă ceva.

decidere *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***decide***] **1** Luare a unei hotărâri Si: *decis^1* **(1)**. **2** Alegere între mai multe soluții Si: *decis^1* **(2)**. **3** Soluționare definitivă Si: *decis^1* **(3)**. **4** Convingere a cuiva să facă ceva Si: *decis^1* **(4)**.

decifra *v* vz ***descifra***

decifrare *sf* vz ***descifrare***

decigrad *sn* [At: DN^3 / Pl: *~e* / E: fr ***décigrade***] Unitate subdivizionară de măsură pentru temperatură, egală cu a zecea parte dintr-un grad.

decigram *sm* [At: HELIADE, A. 58/21 / S și: (abr) *dg* / V: ***~ă*** *sf* / Pl: *~e* și (înv) *~uri* / E: fr ***décigramme***] Unitate subdivizionară de măsură pentru masă, egală cu a zecea parte dintr-un gram.

decigramă *sf* vz ***decigram***

decil *sm* [At: DN^3 / Pl: *~i* / E: fr ***décile***] (Sts) A zecea parte a unui ansamblu de date clasate într-o ordine dată.

decilitru *sm* [At: DN^3 / Pl: *~i* / E: fr ***décilitre***] Unitate de măsură subdivizionară pentru capacitate, egală cu a zecea parte dintr-un litru.

decima^1 *sf* [At: DN^3 / Pl: *~me* / E: lat ***decima***] (Trs; în Evul Mediu) Dijmă plătită Bisericii catolice de către iobagi, țărani liberi, târgoveți și micii nobili.

decima^2 *vt* [At: ROM. LIT. 84^1/29 / Pzi: *~mez* / E: fr ***décimer,*** lat ***decimare***] **1** (În Roma antică și Evul Mediu) A pedepsi o unitate militară, executând pe fiecare al zecelea soldat Si: (înv) *a zecima*. **2** (D. războaie, epidemii etc.) A omorî în număr foarte mare. **3** (Fig) A critica foarte sever.

decimal, ~ă [At: I. GOLESCU, C. / V: ***deți~*** / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***décimal***] **1** *a* (Rar) Zecimal. **2** *sn* Basculă în care echilibrarea greutății corpurilor se realizează cu greutăți etalon de zece ori mai mici.

deciman, ~ă *a* [At: DN^2 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***décimane***] (Rar; d. febră) Care revine în mod intermitent, la zece zile.

decimare *sf* [At: BUDAI-DELEANU, ap. DA ms / Pl: *~mări* / E: ***decima***] **1** (În Roma antică și în Evul Mediu) Pedepsire a unei unități militare prin executare a fiecărui al zecelea soldat Si: *decimat^1* **(1)**, *decimație* **(1)**. **2** Ucidere în masă Si: *decimat^1* **(2)**, *decimație* **(2)**. **3** (Fig) Critică foarte severă Si: *decimat^1* **(3)**

decimat^1 *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***decima***] **1-3** Decimare **(1-3)**.

decimat^2, ~ă *a* [At: CAMIL PETRESCU, V. 86 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***decima***] **1** (În Roma antică și în Evul Mediu; d. soldați) Care a fost omorât prin decimare **(1)**. **2** (În Roma antică și în Evul Mediu; d. unități militare) Din care s-a omorât fiecare al zecelea soldat, pentru pedepsire. **3** (D. colectivități) Care are numărul foarte redus (din cauza unor boli, a războaielor etc.). **4** (Fig; rar) Care a fost criticat foarte sever.

decimator *smf, a* [At: BARIȚIU, P. A. I, 143 / Pl: *~i* / E: ***decima*** + *-tor*] **1-2** (Înv) (Persoană) care încasa decima^1.

decimație^1 *sf* [At: COSTINESCU / V: (înv) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***décimation***] **1-2** (Rar) Decimare **(1-2)**.

decimație^2 *sf* [At: PROT. – POP., N. D. / V: ***~iune*** /Pl: *~ii* / E: fr ***décimation***] Strângere a decimei^1 Si: (îvp) *decimărit*.

decimațiune^1 *sf* vz ***decimație^1***

decimațiune^2 *sf* vz ***decimație^2***

decimă *sf* [At: ȘINCAI, HR. III, 82/14 / Pl: *~me* / E: fr ***décime,*** it ***decima,*** lat ***decima***] **1** (Îvr) A zecea parte dintr-o unitate monetară. **2** (Îvr) Grup de zece persoane, de zece obiecte etc. de același fel. **3** (Rar; îs) *Rimă ~* Rimă din zece în zece versuri. **4** (Muz) Interval care cuprinde zece trepte, format dintr-o octavă și o terță. **5** (Muz; rar) A zecea treaptă de la o treaptă dată.

decimărit *sn* [At: ŞINCAI, HR. III, 294/36 / Pl: *~uri* / E: ***decima*** + *-ărit*] (Îvp) Decimaţie[2].

decimetric, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***décimétrique***] **1** De ordinul decimetrului (**1**). **2-4** Care se referă la decimetru (**1-3**). **5-7** Care aparţine decimetrului (**1-3**).

decimetru *sm* [At: DEX / Pl: *~i* / E: fr ***décimètre***] **1** Unitate subdivizionară pentru lungime egală cu a zecea parte dintr-un metru. **2** (Îs) *~ pătrat* Unitate subdivizionară pentru suprafaţă, egală cu un pătrat cu latura de un decimetru (**1**). **3** (Îs) *~ cub* Unitate subdivizionară pentru volum, egală cu un cub cu latura de un decimetru (**1**).

decimolet *sn* [At: MDA ms / Pl: *~e* / E: it ***decimoletto***] (Muz) Figură ritmică alcătuită din zece note de durată egală cu aceea a opt note obişnuite.

decimui *vtr* [At: ŞINCAI, HR. III, 82/22 / Pzi: *~esc* / E: ***decimt*** + *-ui*] **1-2** (Îvr; c. i. vite, produse etc.) A zeciui.

decinde *av* [At: (a. 1608) CUV. D. BĂTR. I, 159/26 / V: ***~ea*** / E: lat ***de ecce inde***] (Înv; asr; construit adesea cu *pp* „peste", „prin", „de" sau precedat de *pp* „pe") **1** Aproape. **2** Direct.

decindea *av* vz *decinde*

decineper *sm* [At: DN[3] / Pl: *~i* / E: fr ***décinéper***] Unitate de măsură a nivelului de transmisiune a unui semnal electric, acustic etc. corespunzând unei zecimi de neper.

decinormal, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***décinormal***] (Îs) *Soluţie ~ă* Soluţie cu o concentraţie de zece ori mai mică decât aceea a unei soluţii normale.

decis[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***decide***] **1-4** Decidere (**1-4**).

decis[2] *~ă* *a* [At: NEGULICI / Pl: *~işi, ~e* / E: ***decide***] **1** (D. oameni) Ferm în principiile sau în convingerile sale Si: *hotărât*. **2** (D. manifestările oamenilor) Care denotă hotărâre. **3** (Rar) Stabilit dinainte. **4** (Rar) Care s-a format.

decisiv, ~ă *a* [At: MAG. IST. I, 265/1 / V: (rar) ***~iziv*** / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***décisif***] **1** Care hotărăşte Si: (înv) *decizător*. **2** Care este de natură a determina o concluzie definitivă Si: *hotărâtor*. **3** (Rar; d. oameni) Care exprimă decizie.

decister *sm* [At: BREZOIANU, A. 630/19 / Pl: *~i* / E: fr ***décistère***] Unitate subdivizionară de măsură pentru volumul lemnelor, egală cu a zecea parte dintr-un ster.

deciurca *vtr* [At: DA ms / Pzi: *~urc* / E: nct] (Reg; pbl) **1-2** A (se) desprinde. **3-4** A (se) goli.

decizător, ~oare *a* [At: F (1871), 342 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***decide*** + *-(ă)tor*] (Înv) Decisiv (**1**).

decizie *sf* [At: CALENDARIU (1794) 31/29 / V: ***~ziona, ~ziune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***décision***, lat ***decisio, -onis***] **1** Hotărâre luată în urma examinării unei situaţii. **2** Soluţie adoptată pentru o problemă. **3** Alegere între două sau mai multe soluţii. **4** Hotărâre luată de un organ al administraţiei de stat sau de un organ de jurisdicţie Si: *rezoluţie*. **5** Document care conţine o hotărâre de stat sau juridică. **6** (Îs) *Drept de ~* Drept de a lua o hotărâre de stat sau juridică (**4**). **7** (Rar) Fermitate.

decizional, ~ă *a* [At: DN[3] / P: *~zi-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: eg ***decisional***] **1-2** Care (are dreptul să) ia decizii (**4**). **3** De decizie (**4**).

deciziona *sf* vz *decizie*

deciziune *sf* vz *decizie*

deciziv, ~ă *a* vz *decisiv*

deck *sn* [At: DEX[2] / Pl: *~uri* / E: eg ***deck***] Magnetofon, casetofon etc. fără amplificator de putere.

declama [At: NICOLAU, P. 237/12 / Pzi: *~lam* şi (înv) *~mez* / E: fr ***déclamer***, lat ***declamare***] **1** *vt* (Prt) A vorbi cu ton emfatic. **2** *vt* A rosti cu voce tare un text literar (în versuri), marcând prin intonaţie sensul şi accentul cuvintelor Si: *a recita* Vz *scanda*.

declamabil, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***déclamable***] (D. versuri) Care se poate declama (**2**).

declamagiu *sm* [At: BL IX, 54 / Pl: *~ii* / E: ***declama*** + *-giu*] (Rar) Persoană care vorbeşte mult, emfatic sau cu patos.

declamare *sf* [At: HELIADE, PARALELISM, II, 152 / Pl: *~mări* / E: ***declama***] **1** Rostire cu emfază, pe ton declamator Si: *declamat[1]* (**1**). **2** Rostire a unui text literar (în versuri) cu marcarea prin intonaţie a sensului şi accentului cuvintelor recitate Si: *declamat[1]* (**2**).

declamat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***declama***] **1-2** Declamare (**1-2**).

declamat[2], *~ă* *a* [At: FILON, O. I, 286 / Pl: *~aţi, ~e* / E: ***declama***] **1** Rostit cu emfază. **2** (D. un text literar) Rostit cu marcarea prin intonaţie.

declamativ, ~ă *av, a* [At: LM / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***déclamatif***] (Rar) **1-2** (Într-un mod) care seamănă cu declamarea (**2**). **3-4** (În mod) emfatic.

declamativism *sn* [At: DEX[2] / Pl: *~e* / E: ***declamativ*** + *-ism*] (Rar) **1-2** Caracter declamativ (**2,4**).

declamator, ~oare [At: HELIADE, O. I, 472 / V: ***~oriu, ~ie, ~măt~*** / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***déclamatoire***] **1** *a* (D. cuvinte, intonaţie, stil) Care seamănă cu declamarea (**2**) Si: *declamatoric* (**1**), (îvr) *declămăcios* (**1**). **2** *a* (D. cuvinte, intonaţie, stil) Bombastic. **3-6** *smf, a* (Persoană) care declamă (**1-2**).

declamatoric, ~ă *a* [At: CONV. LIT. V, 275 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ger ***deklamatorisch***] (Înv) **1** Declamator (**1**). **2** *a* (D. cuvinte, intonaţie, stil) Bombastic.

declamatoriu, ~ie *a* vz ***declamator***

declamaţie *sf* [At: (a. 1700) ap. SCL, 1954, 35 / V: ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***déclamation***] **1** Artă de a declama (**2**). **2** Ansamblu al regulilor acestei arte. **3** (Înv) Recitare. **4** (Înv) Spectacol care cuprinde recitări. **5** Vorbire cu ton şi cu gesturi exagerate, teatrale.

declamaţiune *sf* vz ***declamaţie***

declamător, ~oare *smf, a* vz ***declamator***

declanşa [At: CAMIL PETRESCU, T. I, 186 / Pzi: *~şez* / E: fr ***déclencher***] **1-2** *vtr* A (se) dezlănţui. **3-4** *vtr* A (se) stârni. **5** *vt* A provoca prin comandă intrarea rapidă în funcţiune a unui mecanism sau a unui dispozitiv (înlăturând o piedică). **6** *vr* (D. unele aparate) A intra automat în funcţiune.

declanşare *sf* [At: TITULESCU, D. 174 / Pl: *~şări* / E: ***declanşa***] **1** Dezlănţuire. **2** Stârnire. **3** Provocare prin comandă a intrării rapide în funcţiune a unui mecanism sau a unui dispozitiv (înlăturând o piedică) Si: *declanşat[1]* (**3**). **4** Intrare automată în funcţiune a unor aparate Si: *declanşat[1]* (**4**).

declanşat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***declanşa***] **1** Dezlănţuire. **2** Stârnire. **3-4** Declanşare (**3-4**).

declanşat[2], *~ă* *a* [At: MDA ms / Pl: *~aţi, ~e* / E: ***declanşa***] **1** Dezlănţuit. **2** Stârnit. **3-4** (D. mecanisme sau dispozitive) Care a intrat în funcţiune (automat sau) ca urmare a unei comenzi.

declanşator, ~oare [At: AGROTEHNICA, I, 375 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***declanşa*** + *-tor*] **1-3** *a* Care determină declanşarea (**1-2, 4**). **4** *sn* Dispozitiv, acţionat manual sau automat, care provoacă suprimarea unei piedici şi declanşarea mecanismelor Si: *declanşor*.

declanşor *sn* [At: LTR[2] / Pl: *~oare* / E: fr ***déclencheur***] Declanşator (**4**).

declara [At: CALENDARIU (1794), 31/16 / V: (înv) ***~lăr~*** / Pzi: *~lar* / E: fr ***déclarer***, lat ***declarare***] **1** *vt* A anunţa ceva prin grai sau în scris Si: (înv) *a declararisi* (**1**). **2** *vt* A afirma deschis Si: (înv) *a declararisi* (**2**). **3** *vt* A face cunoscut ceva Si: (înv) *a declararisi* (**3**). **4** *vt* A face o comunicare cu caracter oficial în faţa unei autorităţi Si: (înv) *a declararisi* (**4**). **5-6** *vtr* A (se) mărturisi (cuiva cu un sentiment intim) Si: (înv) *a declararisi* (**5-6**). **7** *vt* A califica pe cineva drept ceva Si: (înv) *a declararisi* (**7**). **8** *vt* A pronunţa o sentinţă judecătorească Si: (înv) *a declararisi* (**8**). **9** *vt* A recunoaşte despre sine ceva Si: (înv) *a declararisi* (**9**). **10** *vt* (D. state; îe) **A ~ război** A începe în mod oficial starea de război Si: (înv) *a declararisi* (**10**). **11** *vt* (Fig; îae) A lua o atitudine ostilă, combativă faţă de cineva sau de ceva Si: (înv) *a declararisi* (**11**). **12** *vt* A începe ceva în mod oficial. **13** *vt* (Spc; îe) **A ~ grevă** A anunţa în mod oficial începerea unei greve. **14** *vt* (Îe) **A ~ apel** A face apel. **15** *vr* (D. fenomene) A apărea. **16** *vr* (D. procese) A începe. **17-18** *vr* A-şi anunţa atitudinea (de sprijin sau) de opoziţie faţă de cineva sau de ceva.

declarabil, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***déclarable***] **1-2** Care (trebuie sau) poate fi declarat.

declarant, ~ă *smf, a* [At: DEX / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***déclarant***] **1-4** (Persoană) care face o declarație (la ofițerul stării civile).

declarare *sf* [At: NEGULICI / V: (înv) ***~lăr~*** / Pl: *~rări* / E: ***declara***] **1** Anunțare prin grai sau scris Si: *declarat[1]* **(1)**, *declarație* **(1)**. **2** Afirmare deschisă a ceva Si: *declarat[1]* **(2)**, *declarație* **(2)**. **3** Aducere la cunoștința publică a ceva Si: *declarat[1]* **(3)**, *declarație* **(3)**. **4** Comunicare cu caracter oficial a unei persoane în fața unei autorități Si: *declarat[1]* **(4)**, *declarație* **(4)**. **5** Începere în mod oficial a ceva de către o autoritate Si: *declarat[1]* **(5)**, *declarație* **(5)**. **6** Mărturisire a unui sentiment intim Si: *declarat[1]* **(6)**, *declarație* **(6)**. **7** Calificare a cuiva drept ceva Si: *declarat[1]* **(7)**, *declarație* **(7)**. **8** Pronunțare a unei sentințe judecătorești Si: *declarat[1]* **(8)**, *declarație* **(8)**. **9** Apariție a unui fenomen Si: *declarat[1]* **(9)**, *declarație* **(9)**. **10** Începere a unui proces Si: *declarat[1]* **(10)**, *declarație* **(10)**. **11-12** Anunțare a atitudinii (de sprijin sau) de opoziție contra cuiva sau a ceva Si: *declarat[1]* **(11-12)**, *declarație* **(11-12)**.

declararisi [At: ALECSANDRI, T. 1411 / Pzi: *~sesc* / E: ***declara*** + *-risi*] **1-11** A declara **(1-11)**.

declarat[1] *sn* [At: MDA ms / V: (înv) ***~lăr~*** / Pl: *~uri* / E: ***declara***] **1-12** Declarare **(1-12)**.

declarat[2], ~ă *a* [At: BARONZI, L. 36 / V: (înv) ***~lăr~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***declara***] **1** Care este anunțat prin grai sau scris. **2** Afirmat deschis. **3** Adus la cunoștința publică. **4** Comunicat în mod oficial. **5** (D. un sentiment intim) Mărturisit. **6** (D. o persoană) Calificat drept ceva. **7** (D. sentințe judecătorești) Pronunțat. **8** (D. fenomene) Apărut. **9** (D. procese) Început.

declarativ, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***déclaratif***] **1** Care conține o declarație Si: *declarativist* **(1)**. **2** Care se referă la o declarație Si: *declarativist* **(2)**. **3** (Îs) *Ton ~* Ton ferm, specific unei declarații.

declarativist, ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~iști, ~e* / E: ***declarativ*** + *-iști*] **1-2** Declarativ **(1-2)**.

declarație *sf* [At: PRAVILA (1788), 23/10 / V: ***~iune***, (înv) ***~lăr~*** / Pl: *~ii* / E: fr ***déclaration***, lat ***declaratio, -onis***] **1-10** Declarare **(1-10)**. **11** (Lin; îs) *Verb de ~* Verb care denumește acțiunea de a vorbi. **12** Act oficial prin care se aduce la cunoștință ceva. **13** Act oficial prin care se stabilește o măsură. **14** Depoziție a unui martor. **15-17** (Ccr) Text al unei declarații **(12-14)**. **18** Relatare făcută în scris de către o persoană către un organ oficial, prin completarea unui formular. **19** (Ccr) Formular completat pentru o declarație **(15)**. **20** Formă de tratat internațional. **21** (Îs) *~ de război* Încunoștințare oficială prealabilă făcută de un stat către alt stat înaintea începerii ostilităților împotriva celui din urmă.

declarațiune *sf* vz ***declarație***

declasa *vt* [At: BARCIANU / Pzi: *~sez* / E: fr ***déclasser***] **1-2** A decădea din punct de vedere (moral sau) social. **3** A se degrada.

declasare *sf* [At: DM / Pl: *~sări* / E: ***declasa***] **1-2** Decădere din punct de vedere (moral sau) social Si: *declasat[1]* **(1-2)**. **3** Degradare.

declasat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***declasa***] **1-2** Declasare **(1-2)**. **3** Degradare.

declasat[2], ~ă *a* [At: MAIORESCU, CR. I. 538 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***declasa***] **1-2** Decăzut din punct de vedere (moral sau) social. **3** Necorespunzător din punct de vedere calitativ.

declămăcios, ~oasă *a* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***declama*** + *-ăcios*] (Îvr) **1** Declamator **(1)**. **2** *a* (D. cuvinte, intonație, stil) Bombastic.

declăra *v* vz ***declara***

declărare *sf* vz ***declarare***

declărat[1] *sn* vz ***declarat[1]***

declărat[2], ~ă *a* vz ***declarat[2], ~ă***

declărație *sf* vz ***declarație***

declic *sn* [At: ENC. TEHN. 187 / Pl: *~uri* / E: fr ***déclic***] Dispozitiv format dintr-o pârghie cu un cârlig la capăt, care permite eliberarea unei piese imobilizate în raport cu alta.

declimata *vt* [At: NEGULICI / Pzi: *~tez* / E: fr ***déclimater***] (Liv) A scoate un animal, o plantă, din condițiile sale climatice obișnuite.

declimatare *sf* [At: DN[3] / Pl: *~tări* / E: ***declimata***] (Liv) Scoatere a unui animal, a unei plante, din condițiile sale climatice obișnuite Si: *declimatat[1]*.

declimatat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***declimata***] (Liv) Declimatare.

declimatat[2] ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***declimata***] (Liv; d. o plantă, un animal) Scos din condițiile sale climatice obișnuite.

declin *sn* [At: CODRU-DRĂGUȘANU, C. 189 / Pl: *~uri* / E: fr ***déclin***] **1** Coborâre a unui astru pe cer spre apus. **2-3** (Fig) Sfârșit al (gloriei sau) puterii unei persoane. **4** Decădere a civilizației unui popor.

declina [At: HELIADE, O. II, 229 / Pzi: *~lin* / E: fr ***décliner***, lat ***declinare***] **1** *vt* (Grm) A trece un substantiv, un pronume, un numeral, un adjectiv sau un articol prin toate cazurile gramaticale. **2** *vt* (Îe) **A-și ~ numele, calitatea** etc. A-și spune numele, calitatea etc. prezentându-se. **3** *vt* A refuza să-și asume o sarcină, o răspundere. **4** *vt* A pune la îndoială competența cuiva sau compatibilitatea a ceva. **5** *vi* (D. aștri) A coborî spre apus.

declinabil, ~ă *a* [At: HELIADE, PARALELISM, I, 64/7 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***déclinable***, lat ***declinabilis***] Care poate fi declinat (1) Si: (înv) *decliniv*.

declinare *sf* [At: HELIADE, PARALELISM, I, 64/4 / Pl: *~nări* / E: ***declina***] **1** (Grm) Trecere a unui substantiv, pronume, numeral, adjectiv sau articol prin toate cazurile gramaticale Si: *declinat[1]* **(1)**, *declinație* **(1)**. **2** (Îe) **~ a numelui, calității** Spunere a numelui, calității, prezentându-se Si: *declinat[1]* **(2)**. **3** Refuz de a-și asuma o sarcină, o responsabilitate Si: *declinat[1]* **(3)**. **4** Nerecunoaștere a competenței cuiva sau a compatibilității a ceva Si: *declinat[1]* **(4)**. **5** Coborâre a aștrilor spre apus Si: *declinat[1]* **(5)**. **6** (Îs) *~ de competență* Trimitere a unei pricini spre soluționare la organul de jurisdicție competent de către organul sesizat, care se constată incompetent. **7** (Grm) Clasă sau categorie de substantive sau adjective care folosesc aceleași mijloace în realizarea flexiunii Si: *declinație* **(2)**.

declinat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***declina***] **1-5** Declinare **(1-5)**.

declinat[2], ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~ați, ~e* / E: ***declina***] **1** (D. substantive, pronume, numerale, adjective, articole) Trecut prin toate cazurile gramaticale. **2** (D. nume, calitate) Declarat. **3** (D. sarcini, responsabilități) Refuzat. **4** (D. competență) Pus la îndoială. **5** (D. un astru) Coborât spre apus.

declinator *sn* [At: BARASCH, M. III, 59/20 / V: (înv) ***~oriu, ~ie*** / Pl: *~oare* / E: fr ***déclinateur***] Busolă care servește pentru a orienta pe teren o planșetă, o hartă.

declinatoriu[1], ~ie *a* [At: DEX / Pl: *~ii* / E: fr ***déclinatoire***] **1** Care respinge competența unei instanțe sau contestă o jurisdicție. **2** *sn* (Îs) *~ de competență* Hotărâre prin care o instanță constată incompetența sa și trimite o cauză la instanța competentă.

declinatoriu[2], ~ie *a* vz ***declinator***

declinație *sf* [At: HELIADE, PARALELISM, II, 9 / V: ***~iune, ~năciune, ~nățiune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***déclinaison***, lat ***declinatio, -onis***] **1-2** Declinare **(1-2)**. **3** Unghi format de ecuatorul ceresc cu raza vizuală care duce spre un astru sau spre un punct de pe cer. **4** (Îs) *~ magnetică* Unghi format de direcția acului magnetic al busolei cu direcția geografică nord-sud, datorită faptului că polii magnetici nu corespund cu cei geografici.

declinațiune *sf* vz ***declinație***

declinăciune *sf* vz ***declinație***

declinățiune *sf* vz ***declinație***

declinând, ~ă *a* [At: FILIMON, O. II,17 / Pl: *~nzi, ~e* / E: ***declina***] (Rar) **1** Decliv. **2** (D. aștri) Care apune.

decliniv, ~ă *a* [At: SĂULESCU, GRAM. ROM. I, 24/21 / Pl: *~i,~e* / E: ***declina*** + *-iv*] (Înv) Declinabil.

declinograf *sn* [At: LTR[2] / Pl: *~e* / E: fr ***déclinographe***] Instrument care înregistrează variația declinației magnetice.

declinometru *sn* [At: LTR[2] / Pl: *~e* / E: fr ***déclinomètre***] Aparat pentru determinarea declinației magnetice.

decliv, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***déclive***] Care coboară în pantă Si: (înv) *declinând* **(1)**.

declivitate *sf* [At: HELIADE, PARALELISM, I, 64/9 / Pl: *~tăți* / E: fr ***déclivité***, lat ***declivitas, -atis***] **1** Unghi format de o dreaptă cu planul

orizontal. **2** Înclinare a unui teren, a unei șosele sau a unei căi ferate pe o porțiune uniformă.

declivometru *sn* [At: DEX / Pl: *~e* / E: fr ***déclinomètre***] Instrument cu care se măsoară panta unui teren sau a unei suprafețe plane înclinate.

decloriza *vt* [At: DN^3 / Pzi: *~zez* / E: fr ***déchloriser***] A curăța apa de clorul rămas după dezinfecția ei.

declorizare *sf* [At: DN^3 / Pl: *~zări* / E: ***decloriza***] Curățare a apei de clorul rămas după dezinfecția ei Si: *declorizat^1*.

declorizat^1 *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***decloriza***] Declorizare.

declorizat^2, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***decloriza***] (D. apă) Curățat de clorul rămas după dezinfecție.

declorofiliza *vr* [At: FLACĂRA, 1975, nr. 22, 8 / Pzi: 3 *~zează* / E: *de(s)-* + ***clorofilă*** + *-iza*] (Rar; d. frunze) A-și pierde clorofila.

declorura *vt* [At: DN^3 / Pzi: *~rez* / E: fr ***déchlorurer***] A îndepărta clorurile din unele substanțe organice.

declorurare *sf* [At: DN^3 / Pl: *~rări* / E: ***declorura***] Îndepărtare a clorurilor din unele substanțe organice Si: *declorurat^1*.

declorurat^1 *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***declorura***] Declorurare.

declorurat^2, ~ă *a* [At: GALACTION, O. A. I, 48 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***decloriza***] **1-2** (D. alimente, regimuri alimentare) Lipsit (total) de sare de bucătărie. **3** (D. substanțe organice) Din care s-au îndepărtat clorurile.

decoafa *vtr* [At: COSTINESCU / S și: *~oifa* / Pzi: *~fez* / E: fr ***décoiffer***] **1-2** A(-și) strica coafura. **3-4** A (se) ciufuli.

decoafare *sf* [At: DN^3 / Pl: *~fări* / E: ***decoafa***] **1** Stricare a coafurii Si: *decoafat^1* (**1**). **2** Ciufulire.

decoafat^1 *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***decoafa***] **1-2** Decoafare (**1-2**).

decoafat^2, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***decoafa***] **1** Care și-a stricat coafura. **2** Ciufulit.

decoagulare *sf* [At: D. MED. / Pl: *~lări* / E: *de(s)-* + ***coagulare***] Lichefiere a sângelui prin fibrinoliză la câteva ore după coagularea post mortem, sub acțiunea anumitor fermenți.

decoct *sn* [At: MEȘT. DOFT. II, 41^r/15 / V: *~ă* / Pl: *~uri* / E: ger ***Dekokt***, lat ***decoctum***] Soluție apoasă obținută prin fierberea unor plante alimentare sau medicinale, în vederea extragerii principiilor active din acestea Si: *decocț* (**3**).

decoctă *sf* vz ***decoct***

decocție *sf* [At: GHICA, C. E. II, 572 / V: *~iune, ~opț* / Pl: *~ii* / E: fr ***décoction***, lat ***decoctio***] **1** Fierbere a unor plante alimentare sau medicinale în apă. **2** Procedeu prin care se obține un decoct. **3** (Ccr) Decoct.

decocțiune *sf* vz ***decocție***

decoda *vt* [At: DN^2 / Pzi: *~dez* / E: fr ***décoder***] **1** A descifra un cod Si: *a decodifica* (**1**). **2** A descifra un mesaj pe baza unui cod Si: *a decodifica* (**2**).

decodaj *sn* [At: LTR / Pl: *~e* / E: fr ***décodage***] **1-2** Decodare (**1-2**).

decodare *sf* [At: MDENC / Pl: *~dări* / E: ***decoda***] **1** Descifrare a unui cod Si: *decodaj* (**1**), *decodat^1* (**1**), *decodificare* (**1**), *decodificat^1* (**1**). **2** Descifrare a unui text pe baza unui cod Si: *decodaj* (**2**), *decodat^1* (**2**), *decodificare* (**2**), *decodificat^1* (**2**).

decodat^1 *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***decoda***] **1-2** Decodare (**1-2**).

decodat^2, ~ă *sn* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***decoda***] (D. coduri sau mesaje codificate) Descifrat.

decoder *sn* [At: DN^3 / Pl: *~e* / E: fr ***décoder***] Dispozitiv al unui calculator electronic care permite decodarea informațiilor.

decodifica *vt* [At: L. ROM. 1960, nr.1, 4 / Pzi: *~ific* / E: *de(s)-* + ***codifica***] **1-2** A decoda (**1-2**).

decodificare *sf* [At: CONTEMP., S. II, 1975, nr.1491, 5/2 / Pl: *~cări* / E: ***decodifica***] **1-2** Decodare (**1-2**).

decodificat^1 *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***decodifica***] **1-2** Decodare (**1-2**).

decodificat^2, ~ă *a* [At: DEX^2 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***decodifica***] Decodat.

decofra *vt* [At: DN^2 / Pl: *~rez* / E: fr ***décoffrer***] A demonta cofrajul în care s-a turnat o piesă, elementele de beton ale unei construcții etc.

decofraj *sn* [At: DN^3 / Pl: *~e* / E: fr ***décoffrage***] Decofrare.

decofrare *sf* [At: LTR^2 / Pl: *~rări* / E: ***decofra***] Demontare a cofrajului în care s-a turnat o piesă, a elementelor de beton ale unei construcții etc. Si: *decofraj*, *decofrat^1*.

decofrat^1 *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***decofra***] Decofrare.

decofrat^2, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***decofra***] (D. piese turnate, elemente de beton ale unei construcții) De pe care s-a scos cofrajul.

decola *vi* [At: DL / Pzi: *~lez* / E: fr ***décoller***] (D. aeronave) A se desprinde de pământ sau de suprafața apei și a începe să zboare.

decolare *sf* [At: DL / Pl: *~lări* / E: ***decola***] Desprindere a unei aeronave de pământ sau de suprafața apei și începere a zborului Si: *decolat^1*.

decolat^1 *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***decola***] Decolare.

decolat^2, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***decola***] (D. aeronave) Care s-a desprins de pământ sau de suprafața apei și a început zborul.

decoleta *vt* [At: DN^2 / Pzi: *~tez* / E: fr ***décolleter***] **1** (Teh) A prelucra la strung un material de forma unei bare în piese care, atunci când sunt gata, sunt tăiate succesiv din aceasta. **2** (Agr) A îndepărta frunzele de sfeclă la recoltarea rădăcinilor destinate fabricării zahărului.

decoletare *sf* [At: LTR / Pl: *~tări* / E: ***decoleta***] **1** (Teh) Prelucrare la strung a unui material de forma unei bare în piese care, atunci când sunt gata, sunt tăiate succesiv din acesta Si: *decoletat^1* (**1**). **2** (Agr) Îndepărtare a frunzelor de sfeclă la recoltarea rădăcinilor destinate fabricării zahărului Si: *decoletat^1* (**2**).

decoletat^1 *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***decoleta***] **1-2** Decoletare (**1-2**).

decoletat^2, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***decoleta***] **1** (Teh; d. piese) Prelucrat prin decoletare (**1**). **2** (Agr; d. sfeclă) Căreia i s-au îndepărtat frunzele.

decolmata *vt* [At: DN^3 / Pzi: *~tez* / E: fr ***décolmater***] A curăța canale, bazine etc. de materialul aluvionar depus de apele curgătoare.

decolmataj *sn* [At: DN^3 / Pl: *~e* / E: fr ***décolmatage***] Decolmatare.

decolmatare *sf* [At: DN^3 / Pl: *~tări* / E: ***decolmata***] Curățare a canalelor, bazinelor etc. de materialul aluvionar depus de apele curgătoare Si: *decolmataj*, *decolmatat^1*.

decolmatat^1 *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***decolmata***] Decolmatare.

decolmatat^2, ~ă *a* [At: DEX^2 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***decolmata***] (D. bazine, canale etc.) Curățat de materialul aluvionar depus de apele curgătoare.

decoloniza *vt* [At: DEX / Pzi: *~zez* / E: fr ***décoloniser***] **1** A înlătura regimul colonial. **2** A acorda independență popoarelor din colonii.

decolonizare *sf* [At: CL 1973, 25 / Pl: *~zări* / E: ***decoloniza***] **1** Înlăturare a regimului colonial Si: *decolonizat^1* (**1**). **2** Acordare a independenței popoarelor din colonii Si: *decolonizat^1* (**2**).

decolonizat^1 *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***decoloniza***] **1-2** Decolonizare (**1-2**).

decolonizat^2, ~ă *a* [At: DEX^2 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***decoloniza***] **1** (D. popoarele din colonii) Căruia i s-a acordat independența.

decolora [At: I. GOLESCU, C. / V: ***desc~*** / Pzi: *~rez* / E: fr ***décolorer***] **1-2** *vtr* (D. țesături) (A deveni sau) a face să devină lipsit de culoare, datorită spălării, soarelui etc. **3-4** *vtr* (Fig) (A deveni sau) a face să devină șters, insignifiant. **5-6** *vt* A înlătura (total sau) parțial culoarea de pe o țesătură, un tablou, păr etc. folosind decoloranți.

decolorant *sm, a* [At: MARIN. PR. I, 21/17 / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***décolorant***] **1-4** (Substanță) care înlătură (total sau) parțial culoarea de pe o țesătură, un tablou, păr etc.

decolorare *sf* [At: PONTBRIANT, D. / V: ***desc~*** / Pl: *~rări* / E: ***decolora***] **1** Ștergere a culorii datorită spălării, soarelui etc. Si: *decolorat^1* (**1**), *decolorație* (**1**). **2** (Fig) Pierdere a importanței, relevanței. **3** Operație prin care se înlătură coloranții de pe un obiect cu ajutorul substanțelor decolorante, în vederea purificării, albirii, revopsirii, imprimării etc. Si: *decolorat^1* (**2**), *decolorație* (**2**).

decolorat^1 *sn* [At: MDA ms / V: ***desc~*** / Pl: *~uri* / E: ***decolora***] **1-2** Decolorare (**1**,**3**).

decolorat^2, ~ă *a* [At: PROT.-POP., N. D./ V: ***desc~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***decolora***] **1** (D. țesături) Care și-a pierdut culoarea datorită spălării, soarelui etc. **2** (Fig) Care și-a pierdut importanța, relevanța. **3** Care a fost

tratat cu substanțe decolorante în vederea purificării, albirii, revopsirii, imprimării etc.

decoloratie *sf* [At: MARIN, PR.I, 21/14 / V: ***~iune***, ***desc~***, ***descoloratiune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***décoloration***] **1-2** Decolorare (**1,3**).

decolta *vt* [At: BARCIANU / Pzi: *~tez* / E: fr ***décolleter***] **1** A răscroi mult un obiect de îmbrăcăminte (feminină) lăsând la vedere uneori partea de sus a pieptului, a spatelui sau umerii. **2** A croi o haină astfel încât să aibă decolteu.

decoltaj *sn* [At: CAMIL PETRESCU, P. 282 / Pl: *~e* / E: fr ***décolletage***] **1-2** Decoltare (**1-2**).

decoltare *sf* [At: DN³ / Pl: *~tări* / E: ***decolta***] **1** Răscroire a unui obiect de îmbrăcăminte (feminină) lăsând la vedere uneori partea de sus a pieptului, a spatelui sau umerii Si: *decoltaj* (**1**), *decoltat¹* (**1**). **2** Croire a unei haine astfel încât să aibă decolteu Si: *decoltaj* (**2**), *decoltat¹* (**2**).

decoltat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***decolta***] **1-2** Decoltare (**1-2**).

decoltat², ***~ă*** *a* [At: CONTEMPORANUL, III, 3 / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***decolta***] **1-2** (D. obiecte de îmbrăcăminte) Cu decolteu (mare). **3-4** (D. oameni) Care poartă haine cu decolteu (prea mare). **5** (Fig) Indecent.

decoltea *sf* vz ***decolteu***

decolteu *sn* [At: DEX / V: (înv) ***~ea*** *sf* / Pl: *~uri* și *~ee* / E: fr ***décolleté***] **1** Răscroială de diferite forme în jurul gâtului la o bluză, rochie etc. **2** Parte a corpului care rămâne descoperită din decolteu (**1**).

decomanda *vt* [At: CADE / Pzi: *~and* / E: fr ***décommander***] A anula o comandă, o invitație, un ordin Si: *a contramanda*.

decomandare *sf* [At: DEX / Pl: *~dări* / E: ***decomanda***] Anulare a unei comenzi, a unei invitații, a unui ordin Si: *contramandare*, *decomandat¹*.

decomandat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***decomanda***] Decomandare.

decomandat², ***~ă*** *a* [At: RL 1967, nr. 71 / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***decomanda***] **1** *a* (D. comenzi, invitații, ordine) La care s-a renunțat. **2** (Îs) *Camere* (sau *apartament* (Apartament cu) camere cu intrări separate, în care se poate avea acces fără a trece din una în cealaltă.

decompensa *vtr* [At: DN² / Pzi: *~sez* / E: fr ***décompenser***] **1-2** (A face să-și modifice sau) a-și modifica starea de echilibru funcțional.

decompensare *sf* [At: DANIELOPOLU, F. N. II, 111 / Pl: *~sări* / E: ***decompensa***] Modificare a stării de echilibru funcțional Si: *decompensat¹*, *decompensatie*.

decompensat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***decompensa***] Decompensare.

decompensat², ***~ă*** *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***decompensa***] Care și-a modificat starea de echilibru funcțional.

decompensatie *sf* [At: DN² / Pl: *~ii* / E: fr ***décompensation***] Decompensare.

decompozitie *sf* [At: DEX / V: ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***décomposition***] **1** Separare a unui obiect în elementele care îl alcătuiesc. **2** Determinare prin analiză a caracteristicilor unui obiect.

decompozitiune *sf* vz ***decompozitie***

decompresie *sf* vz ***decompresiune***

decompresiune *sf* [At: BELEA, P. A. 181 / V: ***~esie*** / Pl: *~ni* / E: fr ***décompression***] **1-3** Decomprimare (**1-3**). **4** (Spc) Reducere a presiunii din cilindrul unei mașini, dintr-un recipient etc. prin stabilirea unei comunicații cu mediul înconjurător. **5** (Spc) Micșorare treptată, în timp, a presiunii exercitate asupra unui scafandrier sau asupra unui echipaj submarin scufundat, la ieșirea acestuia la suprafață, pentru a evita embolia gazoasă.

decompresor *sn* [At: DN³ / Pl: *~oare* / E: fr ***décompresseur***] **1** Aparat care servește pentru decompresiune (**5**). **2** Supapă a unui motor cu ardere internă care facilitează pornirea sau frânarea motorului.

decomprima *vt* [At: DEX / Pzi: *~rim* / E: fr ***décomprimer***] **1** A reduce lent o suprapresiune. **2-3** (A micșora sau) a anula o comprimare.

decomprimare *sf* [At: DEX / Pl: *~mări* / E: ***decomprima***] **1** Reducere lentă a unei suprapresiuni Si: *decompresiune* (**1**), *decomprimat¹* (**1**). **2-3** (Micșorare sau) anulare a unei comprimări Si: *decompresiune* (**2-3**), *decomprimat¹* (**2-3**).

decomprimat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***decomprima***] **1-3** Decomprimare (**1-3**).

decomprimat², ***~ă*** *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***decomprima***] **1** Căruia i s-a redus lent suprapresiunea. **2-3** Căruia i s-a (micșorat sau) anulat comprimarea.

deconcerta *vt* [At: DEX / Pzi: *~tez* / E: fr ***déconcerter***] (Liv; c. i. oameni) A face să-și piardă siguranța de sine Si: *a tulbura*, *a zăpăci*.

deconcertant, ***~ă*** *a* [At: DEX / Pl: *~nți*, *~e* / E: fr ***déconcertant***] (Liv) Care deconcertează Si: *tulburător*.

deconcertare *sf* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***deconcerta***] (Liv) Pierdere a siguranței de sine Si: *deconcertat¹*, *tulburare*, *zăpăcire*.

deconcertat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***deconcerta***] (Liv) Deconcertare.

deconcertat², ***~ă*** *a* [At: DEX / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***deconcerta***] (Liv) Tulburat.

deconecta [At: DEX / Pzi: *~tez* / E: fr ***déconnecter***] **1** *vt* A suprima o conexiune între două circuite electrice. **2** *vt* A desface o legătură dintre o mașină sau un aparat și un circuit sau o rețea electrică Si: *a decupla*. **3** *vr* (Fig; d. oameni) A se relaxa.

deconectant, ***~ă*** [At: DEX / Pl: *~nți*, *~e* / E: fr ***déconectant***] **1-2** *sn*, *a* (Medicament) care are acțiune calmantă asupra sistemului nervos.

deconectare *sf* [At: DEX / Pl: *~tări* / E: ***deconecta***] **1** Suprimare a unei conexiuni între două circuite electrice Si: *deconectat¹* (**1**). **2** Desfacere a legăturii dintre o mașină sau un aparat și un circuit sau o rețea electrică Si: *deconectat¹* (**2**). **3** (Fig) Relaxare.

deconectat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***deconecta***] **1-2** Deconectare (**1-2**). **3** (Fig) Relaxare.

deconectat², ***~ă*** *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***deconecta***] **1** (D. două circuite electrice) A căror conexiune a fost suprimată. **2** (D. mașini sau aparate) A cărui legătură cu circuitul sau rețeaua electrică a fost desfăcută. **3** (Fig; d. oameni) Relaxat.

decongela [At: DEX / Pzi: *~lez* / E: fr ***décongeler***] **1-2** *vtr* (D. un corp înghețat) A (se) topi la temperatura ambiantă. **3** *vt* A aduce un corp congelat la starea dinaintea congelării.

decongelare *sf* [At: DEX / Pl: *~lări* / E: ***decongela***] **1** Topire a unui corp înghețat la temperatura ambiantă Si: *decongelat¹* (**1**), *decongelatie* (**1**). **2** Aducere a unui corp congelat la starea dinaintea congelării Si: *decongelat¹* (**2**), *decongelatie* (**2**).

decongelat¹ [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***decongela***] **1-2** *sn* Decongelare (**1-2**).

decongelat², ***~ă*** *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***decongela***] **1** Topit la temperatura ambiantă. **2** (D. un corp congelat) Adus la starea dinaintea congelării.

decongelatie *sf* [At: DEX / V: ***~tiune*** / Pl: *~ii* / E: ***décongélation***] **1-2** Decongelare (**1-2**).

decongelatiune *sf* vz ***decongelatie***

decongestiona *v* vz ***descongestiona***

decongestiv, ***~ă*** [At: DN³ / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***décongestif***] **1-2** *sn*, *a* (Medicament) care decongestionează.

deconsilia *vt* [At: DEX / P: *~li-a* / Pzi: *~iez* / E: ctm fr ***déconseiller*** + ***consiliu***] A sfătui pe cineva să nu facă un anumit lucru.

deconsiliere *sf* [At: DEX / P: *~li-e~* / Pl: *~ri* / E: ***deconsilia***] Sfătuire a cuiva să nu facă un anumit lucru.

deconsolida *vt* [At: DEX / Pzi: *~dez* / E: fr ***déconsolider***] A face ca ceva să-și piardă soliditatea.

deconsolidare *sf* [At: DEX / Pl: *~dări* / E: ***deconsolida***] **1** Distrugere a solidității unui obiect, unei construcții. **2** (Spc) Pierdere a legăturilor solide de coeziune dintre particulele unei roci.

deconspira [At: DN³ / Pzi: *~spir* / E: fr ***déconspirer***] **1** *vt* A dezvălui un secret, o conspirație etc. **2-3** *vtr* A(-și) dezvălui identitatea ascunsă.

deconspirare *sf* [At: DN³ / Pl: *~rări* / E: ***deconpira***] **1** Dezvăluire a unui secret, a unei conspirații etc. Si: *deconspirat¹* (**1**). **2** Dezvăluire a identității ascunse Si: *deconspirat¹* (**2**).

deconspirat**[1]* *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***deconspira] **1-2** Deconspirare (**1-2**).

deconspirat**[2]**, ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~ați, ~e* / E: ***deconspira***] **1** (D. secrete, conspirații etc) Care a devenit cunoscut. **2** (D. persoane incognito) A cărui identitate a fost dezvăluită.

decont *sn* [At: DN[2] / Pl: *~uri* / E: fr ***décompte***] **1** Justificare amănunțită, pe bază de acte, a modului de folosire a unei sume de bani (primite). **2** (Ccr) Document cu ajutorul căruia se face justificarea unor cheltuieli. **3** Echivalent în bani al unor cheltuieli făcute în contul unei persoane fizice sau juridice. **4** (Rar) Defalcare în părțile componente a unei sume plătite sau care urmează să fie plătită Si: *decontare* (**3**), *decontat*[1] (**3**).

deconta [At: DEX / Pl: *~tez* / E: fr ***décompter***] **1** A justifica detaliat, pe bază de acte, întrebuințarea unei sume (primite). **2** A înapoia banii cheltuiți în contul unei persoane fizice sau juridice. **3** A defalca în părțile componente o sumă cheltuită sau care urmează a fi cheltuită.

decontamina *vt* [At: DEX / Pzi: *~nez* / E: *de(s)-* + ***contamina***] A elimina radioactivitatea nocivă prin îndepărtarea (filtrarea, spălarea etc.) materialelor radioactive (pulberi, picături etc.) aflate în încăperi, pe obiecte etc.

decontaminare *sf* [At: DEX / Pl: *~nări* / E: ***decontamina***] Eliminare a radioactivității nocive prin îndepărtarea materialelor radioactive aflate în încăperi, pe obiecte etc.

decontare *sf* [At: DEX / Pl: *~tări* / E: ***deconta***] **1** Justificare detaliată, pe bază de acte, a întrebuințării unei sume (primite) Si: *decontat*[1] (**1**). **2** Înapoiere a banilor cheltuiți în contul unei persoane fizice sau juridice Si: *decontat*[1] (**2**). **3** (Rar) Decont (**3**).

decontat**[1]* *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***deconta] **1-2** Decontare (**1-2**). **3** (Rar) Decont (**3**).

decontat**[2]**, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***deconta***] **1** (D. sume cheltuite) Justificat în mod detaliat, pe bază de acte. **2** (D. bani cheltuiți în contul unei persoane fizice sau juridice) Înapoiat[2]. **3** (D. sume cheltuite) Defalcat în părțile componente.

decontracta *vr* [At: DN[3] / Pzi: *~tez* / E: fr ***décontracter***] **1** (D. mușchi) A-și reveni la poziția relaxată după o contracție. **2** (D. oameni) A se destinde.

decontractare *sf* [At: DN[3] / Pl: *~tări* / E: ***decontracta***] **1** Revenire a mușchilor la poziția relaxată după o contracție Si: *decontractat*[1] (**1**), *decontracție*. **2** Destindere.

decontractat**[1]* *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***decontracta] **1** Decontractare (**1**). **2** Destindere.

decontractat**[2]**, ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~ați, ~e* / E: ***decontracta***] **1** (D. mușchi) Care a revenit din contracție. **2** (D. oameni) Destins.

decontractura *vt* [At: DN[3] / Pzi: *~rez* / E: fr ***décontracturer***] (Med) A face să înceteze contracturarea unui mușchi.

decontracturant, ~ă *sn, a* [At: DN[3] / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***décontracturant***] (Medicament, metodă) care produce decontracturare.

decontracturare *sf* [At: DN[3] / Pl: *~rări* / E: ***decontracura***] (Med) Încetare a contracturării unui mușchi.

decontracție *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***décontraction***] Decontractare (**1**).

decoperta *vt* [At: DEX[2] / V: ***desc~*** / Pzi: *~tez* / E: *des-* + ***coperta***] **1** A desface acoperișul unei construcții. **2** (Spc) A dezveli un zăcământ (care se exploatează la suprafață).

decopertare *sf* [At: DEX[2] / V: ***desc~*** / Pl: *~tări* / E: ***decoperta***] **1** Desfacere a acoperișului unei construcții Si: *decopertat*[1] (**1**), *decopertă* (**1**). **2** (Spc) Dezvelire a unui zăcământ (care se exploatează la suprafață) Si: *decopertat*[1] (**2**), *decopertă* (**2**).

decopertat**[1]* *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***decoperta] **1-2** Decopertare (**1-2**).

decopertat**[2]**, ~ă *a* [At: DEX[2] / V: ***desc~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***decoperta***] **1** (D. construcții) Care are acoperișul scos. **2** (D. zăcăminte) Care a fost dezvelit.

decopertă *sf* [At: DEX[2] / V: ***desc~*** / Pl: *~te* / E: *des-* + ***copertă***] **1-2** Decopertare (**1-2**).

decopție *sf* vz ***decocție***

decor *sn* [At: DEX / Pl: *~uri* / E: fr ***décor***] **1** Ansamblu de obiecte care servesc la crearea cadrului în care se desfășoară un spectacol de teatru, balet, film. **2** (Pex) Cadru, ambianță în care se desfășoară o acțiune. **3** (Fig) Mediu de viață. **4** (Ccr) Obiect care servește pentru crearea unui decor (**1**). **5** (Pex) Obiect decorativ. **6** (Csc) Ornamentație interioară sau exterioară a unei săli, a unei clădiri, a unui obiect.

decora *vt* [At: DEX / Pl: *~rez* / E: fr ***décorer***] **1** A împodobi o clădire, o sală, un obiect, cu diverse ornamente. **2** A acorda cuiva o decorație.

decorare *sf* [At: DEX / Pl: *~rări* / E: ***decora***] **1** Împodobire a unei clădiri, a unei săli, a unui obiect, cu diverse ornamente Si: *decorat*[1] (**1**). **2** Acordare cuiva a unei decorații Si: *decorat*[1] (**2**).

decorat**[1]* *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***decora] **1-2** Decorare (**1-2**).

decorat**[2]**, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~ați, ~e* / E: ***decora***] **1** (D. obiecte, săli, clădiri) Împodobit. **2** (D. persoane) Care a primit o decorație.

decorativ, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***décoratif***] **1** Care servește la decorare. **2** Care împodobește ceva. **3** (Prt) Care produce efecte superficiale, exterioare. **4** (Îs) *Artă ~ă* Artă de a decora (**1**), cu mijloacele artelor plastice, interiorul și exteriorul unei clădiri, o sală, obiecte, îmbrăcăminte etc.

decorativism *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: fr ***décorativisme***] **1** Tendință în artă spre elemente pur decorative. **2** (Pgn) Exces de ornamentare. **3** (Prt) Frumusețe superficială.

decorativitate *sf* [At: DEX / Pl: *~tăți* / E: ***decorativ*** + *-itate*] **1-3** Caracter decorativ (**1-3**) al unui obiect sau al unei construcții.

decorator, ~oare *smf, a* [At: DEX / Pl: *~i, ~oare* / E: ***decora*** + *-tor*] **1-2** (Persoană) care împodobește clădiri, săli, vitrine, obiecte etc. **3-4** (Spc) (Persoană) care face decoruri pentru teatru, film, operă etc.

decorație *sf* [At: DEX / V: ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***décoration***, lat ***decoratio, -onis***] **1** Distincție (ordin, medalie) care se acordă cuiva pentru merite deosebite într-o anumită activitate, pentru fapte eroice sau pentru servicii excepționale aduse unui stat. **2-3** (Acțiune sau) artă de a împodobi clădiri, săli, obiecte etc. **4** (Ccr) Totalitate a obiectelor care servesc la împodobire.

decorațiune *sf* vz ***decorație***

decorna *vt* [At: DN[3] / Pzi: *~nez* / E: fr ***décorner***] (Mdv) A îndepărta coarnele (la taurine).

decornare *sf* [At: DN[3] / Pl: *~nări* / E: ***decorna***] (Mdv) Îndepărtare a coarnelor (la taurine) Si: *ecornaj*.

decoromanie *sf* [At: DEX / Pl: *~ii* / E: fr ***décoromanie***] **1-2** Manie (pentru decoruri sau) pentru decorații excesive.

decoros, ~oasă *a* [At: DN[3] / Pl: *~oși, ~oase* / E: it ***decoroso***] (Itm) **1** Cu sentimentul propriei valori. **2** Demn. **3** Valoros. **4** Prestigios.

decortica *vt* [At: LM / V: (înv) ***desc~*** / Pzi: *~chez* / E: fr ***décortiquer***, lat ***decorticare***] **1** (C. i. boabe de cereale, anumite fructe etc.) A înlătura cortexul pentru a face să fie comestibil Si: *a descoji*. **2** (C. i. arbori) A înlătura scoarța pentru a îndepărta insectele sau ouăle de insecte vătămătoare. **3-4** (Med; c. i. membrana care învelește un organ) A înlătura (total sau) parțial prin mijloace chirurgicale.

decorticare *sf* [At: DLR / Pl: *~cări* / E: ***decortica***] **1** Înlăturare a cortexului boabelor de cereale, anumitor fructe etc. pentru a le face comestibile Si: *decorticat*[1] (**1**), *decorticație* (**1**), *descojire*. **2** Curățare de scoarță a arborilor pentru îndepărtarea insectelor sau a ouălor de insecte vătămătoare Si: *decorticat*[1] (**2**), *decorticație* (**2**), *descojire*. **3** (Med) Înlăturare (totală sau parțială) a membranei care învelește un organ, prin mijloace chirurgicale Si: *decorticat*[1] (**3**), *decorticație* (**3**), *descojire*.

decorticat**[1]* *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***decortica] **1-3** Decorticare (**1-3**).

decorticat**[2]**, ~ă *a* [At: ENC. AGR. / Pl: *~ați, ~e* / E: ***decortica***] **1** (D. boabe de cereale, fructe etc.) Căruia i s-a înlăturat coaja, pentru a deveni comestibil. **2** (D. arbori) Care a fost curățat de coajă, pentru a se îndepărta insectele și ouăle de insecte dăunătoare. **3** (Med; d. organe) Căruia i s-a înlăturat prin mijloace chirurgicale membrana exterioară.

decorticator *sn* [At: LTR² / Pl: *~oare* / E: ***decortica*** + *-tor*] Mașină cu ajutorul căreia se efectuează decorticarea (**1**).

decorticație *sf* [At: LM / V: (iuz) ***~iune*** / E: fr ***decortication,*** lat ***decorticatio***] (Rar) **1-3** Decorticare (**1-3**).

decorticațiune *sf* vz ***decorticație***

decovil *sn* [At: RESMERIȚĂ, D. / S și: (înv) *decauville* / Pl: *~e* și (rar) *~uri* / E: fr ***décauville***] **1** Cale ferată îngustă (provizorie) alcătuită din panouri de șine care se așază direct pe teren și care se pot monta și demonta cu ușurință, folosită pentru exploatări locale și temporare. **2** (Imp) Tren care circulă pe o astfel de linie ferată. **3** (Imp) Cale ferată îngustă, stabilă.

decozină *sf* [At: DER / Pl: *~ne* / E: fr ***décozine***] Alcaloid extras din planta nemțișor (*Delphinium consolida*), care ajută la scăderea tensiunii arteriale și la rărirea ritmului cardiac.

decrement *sn* [At: DER / Pl: *~e* / E: fr ***décrément***] **1** (Mat) Diminuare a valorii unei mărimi variabile. **2** (Fig; îs) ~ *logaritmic* Logaritm natural al raportului dintre două amplitudini de același sens, consecutive, ale unei oscilații amortizante.

decrepit, ~ă *a* [At: CODRU-DRĂGUȘANU, C. 56 / Pl: *~iți, ~e* / E: fr ***décrépit,*** lat ***decrepitus***] (D. oameni; pex d. starea lor) Care este atins de decrepitudine Si: *rablagit, ramolit,* (reg) *mârced.*

decrepita *vtr* [At: MARIN, PR. II, 37/22 / Pzi: *~tez* și (înv) 3 *~epită* / E: fr ***décrépiter***] **1-2** A (se) produce o decrepitare.

decrepitare *sf* [At: MACAROVICI, CH. 344 / Pl: *~tări* / E: ***decrepita***] Rupere a cristalelor prin ridicarea bruscă a temperaturii lor, datorită dilatării inegale pe diferite direcții Si: (înv) *decrepitație.*

decrepitație *sf* [At: PROT. – POP., N. D. / Pl: *~ii* / E: fr ***décrépitation***] (Îvr) Derepitare.

decrepitudine *sf* [At: HELIADE, O. II, 384 / Pl: *~ni* / E: ***décrépitude***] Stare de slăbire excesivă și pierdere totală a forțelor fizice și intelectuale, care apare de obicei la bătrânețe avansată Si: *ramolire, ramolisment.*

decrescendo [At: DEX / E: it ***decrescendo***] **1** *av* (Muz; d. modul de execuție) Scăzând treptat din intensitate Si: *diminuendo.* **2** *sni* Scădere a progresivă a intensității sunetelor emise cu vocea sau de către un instrument muzical. **3** *sn* Parte dintr-o compoziție muzicală cântată în acest mod.

decrescent, ~ă *a* vz ***descrescent***

decret *sn* [At: (a. 1748), BV II, 106 / V: (înv) ***dic~*** / Pl: *~e* și (înv) *~uri* / E: fr ***décret,*** lat ***decretum***] **1** Act juridic emis de organul suprem al puterii de stat prin care se reglementează situații generale și impersonale sau situații individuale concrete Si: (înv) *ucaz.* **2** (Înv) Hotărâre a providenței. **3** (Înv) Voință a dumnezeirii.

decreta *vt* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / Pzi: *~tez* și 3 (înv) *~etă* / E: fr ***décreter***] **1** A ordona printr-un decret (**1**). **2** A stabili printr-o decizie a unei autorități. **3** (Pex) A afirma în mod sentențios și categoric.

decretal, ~ă *a* [At: GHEȚIE, R. M. / Pl: *~i, ~e* / E: ***decret*** + *-al*] (Îvr) Care are caracter de decret.

decretare *sf* [At: POLIZU / Pl: *~tări* / E: ***decreta***] **1** Ordonare prin decret (**1**) Si: *decretat¹* (**1**). **2** Stabilire printr-o decizie a unei autorități Si: *decretat¹* (**2**). **3** Afirmare în mod sentențios și categoric Si: *decretat¹* (**3**).

decretat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***decreta***] **1-3** Decretare (**1-3**).

decretat², ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***decreta***] **1** Ordonat prin decret (**1**). **2** Stabilit printr-o decizie a unei autorități. **3** Afirmat în mod sentențios.

decripta *vt* [At: DEX / Pzi: *~tez* / E: fr ***décrypter***] (C. i. texte cifrate) A descifra.

decriptare *sf* [At: DN³ / Pl: *~tări* / E: ***decripta***] Descifrare.

decriptat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***decripta***] Descifrare.

decriptat², ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~ați, ~e* / E: ***decripta***] (D. texte cifrate) Care a fost descifrat.

decrispare *sf* [At: DEX² / Pl: *~păr i* / E: fr ***décrispation***] (Rar) Deconectare (psihică).

decroma *vt* [At: LTR² / Pzi: *~mez* / E: *de(s)-* + ***croma***] (C. i. forme de tipar) A înlătura stratul de crom.

decromare *sf* [At: LTR² / Pl: *~mări* / E: ***decroma***] Înlăturare a stratului de crom de pe formele de tipar Si: *decromat¹.*

decromat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***decroma***] Decromare.

decromat², ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~ați, ~e* / E: ***decroma***] (D. forme de tipar) De pe care a fost înlăturat stratul de crom depus.

decroșa [At: VINEA, L. I, 168 / Pzi: *~șez* / E: fr ***décrocher***] **1** *vt* (C. i. obiecte, piese etc.) A desprinde din locul în care a fost agățat. **2** *vt* A deconecta telefonul prin deplasarea receptorului de la locul lui. **3** *vr* (D. aparate, mașini electrice) A ieși din regimul de funcționare normal. **4** *vr* (D. straturi geologice) A se deplasa în plan orizontal de-a lungul unei spărturi.

decroșaj *sn* [At: DN³ / Pl: *~e* / E: fr ***décrocheage***] **1-4** Decroșare (**1-4**).

decroșare *sf* [At: ONCESCU, G. 149 / Pl: *~șări* / E: ***decroșa***] **1** Desprindere a unui obiect din locul în care a fost agățat Si: *decroșaj* (**1**). **2** Deconectare a telefonului prin deplasarea receptorului de la locul lui Si: *decroșaj* (**2**). **3** Ieșire a unor aparate electrice din regimul de funcționare normal Si: *decroșaj* (**3**). **4** (Glg) Fractură în scoarța terestră de-a lungul căreia s-a produs deplasarea orizontală a straturilor Si: *decroșaj* (**4**).

dectember *sm* vz ***decembrie***

decubit *sn* [At: BIANU, D. S. / V: ***~us*** / Pl: *~uri* / E: fr ***décubit,*** lat ***decubitus***] **1** (Med) Poziție a corpului întins pe plan orizontal. **2** Rană (cangrenată) care apare uneori la bolnavii siliți să stea mult timp culcați în pat Si: *escară.* **3** Regiune a corpului unde apar astfel de răni.

decubitus *sn* vz ***decubit***

decula *vt* [At: ȘINCAI, HR. II, 281/32 / V: ***~lca*** / Pzi: *~cul* și *~lez* / E: ns cf *dălmla*] (Trs; înv; c. i. oameni) **1** A bate foarte tare, a doborî la pământ (ca urmare a unor lovituri). **2** (Pex) A nimici.

deculare *sf* [At: LB / Pl: *~lări* / E: ***decula***] (Trs; înv; d. oameni) **1** Doborâre la pământ (ca urmare a unor lovituri). **2** (Pex) Nimicire.

deculator *sn* [At: DN³ / Pl: *~oare* / E: ns cf fr *découleur*] (Teh) Aparat pentru îndepărtarea aerului din pasta de hârtie.

deculca *v* vz ***decula***

decuman, ~ă *a* [At: NEGULICI / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***decumanus***] **1** (D. pământurile Imperiului Roman) Care aparținea statului și pentru care colonii plăteau a zecea parte din venit. **2** (Îs) *Poartă ~ă* Poartă a unui castru sau a unei tabere romane, situată în partea opusă inamicului și în dreptul căreia se afla cohorta a zecea.

decupa [At: TDRG / Pzi: *~pez* / E: fr ***découper***] **1** *vt* A tăia urmând un anumit contur sau model. **2** *vt* A tăia dintr-un întreg. **3** *vr* (Nob) A se ramifica.

decupagiu *sn* vz ***decupaj***

decupaj *sn* [At: CALENDAR (1862), 55 / V: ***~agiu*** / Pl: *~e* / E: fr ***découpage***] **1-2** Decupare (**1-2**). **3** (Ccr) Ceea ce a fost decupat. **4** (Fig) Structură. **5** Operație care constă în împărțirea unui scenariu cinematografic într-un anumit număr de scene, prevăzute cu indicațiile tehnice necesare. **6** Scenariu regizoral. **7** (Rar) Operație care constă în torsul mecanic al lânei sau în scărmănarea resturilor de țesături cu mașini speciale.

decupare *sf* [At: LTR² / Pl: *~pări* / E: ***decupa***] **1** Tăiere urmând un anumit contur sau model Si: *decupaj* (**1**), *decupat¹* (**1**). **2** Tăiere dintr-un întreg Si: *decupaj* (**2**), *decupat¹* (**2**). **3** (Nob) Ramificare. **4** (Teh) Tăiere a unei piese metalice în două bucăți.

decupat¹ *sn* [At: DEX / Pl: *~uri* / E: ***decupa***] **1-2** Decupare (**1-2**). **3** (Nob) Ramificare.

decupat², ~ă *a* [At: DL / Pl: *~ați, ~e* / E: ***decupa***] **1** Care a fost tăiat după un anumit contur sau după un anumit model. **2** Tăiat dintr-un tot sau dintr-un întreg. **3** Din care s-a tăiat o parte. **4** (Îs) *Pantofi ~ați* Pantofi fără staif, fixați de călcâi cu ajutorul unei barete.

decupator *sn* [At: DN³ / Pl: *~oare* / E: ***decupa*** + *-tor*] (Teh) Mașină pentru decupare (**4**).

decupla *vt* [At: ENC. TEHN. 175 / Pzi: *~lez* / E: fr ***découpler***] (C. i. elementele unor sisteme tehnice) A desface legătura Si: *deconecta.*

decuplare *sf* [At: SOARE, MAȘ. 165 / Pl: *~lări* / E: ***decupla***] Desfacere a legăturii între elementele unui sistem tehnic Si: *deconectare.*

decupra *vt* [At: LTR^2 / Pzi: *~rez* / E: *de(s)-* + ***cupru***] (C. i. stereotipuri) A înlătura stratul de cupru depus galvanic.

decuprare *sf* [At: LTR^2 / Pl: *~rări* / E: ***decupra***] (D. stereotipuri) Înlăturare a stratului de cupru depus galvanic.

decure *v* vz ***decurge***

decurent, ~ă *a* [At: DLR ms / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***décurrent***] (D. frunze) Cu limbul prelungit până la punctul de inserție.

decurge *vi* [At: ÎNVĂȚĂTURĂ 64/10 / V: (reg) ***~re*** / Pzi: *~urg* / E: ***de***^{4} + ***curge*** (după fr *découler*)] **1** A avea o anumită evoluție. **2** A se produce într-un anumit fel. **3** A se întâmpla. **4** (Udp „din") A apărea drept consecință logică Si: *a rezulta*. **5** (Rar) A trece. **6** (Reg; d. păr) A cădea pe spate, a fi despletit.

decurgere *sf* [At: STAMATI, D. / Pl: *~ri* / E: ***decurge***] **1** Evoluare într-o anumită direcție Si: *decurs^1* (**1**). **2** Desfășurare într-un anumit fel Si: *decurs^1* (**2**). **3** Derulare a întâmplărilor Si: *decurs^1* (**3**). **4** Apariție drept consecință logică Si: *decurs^1* (**4**). **5** (Rar) Trecere. **6** (Reg) Despletire a părului.

decurie *sf* [At: PROT. - POP., N. D. / Pl: *~ii* / E: fr ***decuria***] **1** Subdiviziune în armata romană formată din zece soldați. **2** Grupare de zece cetățeni romani (cu funcții administrative în municipii).

decurion *sm* [At: ASACHI, L. 83^1/28 / P: *~ri-on* / Pl: *~i* / E: lat ***decurio, -onis***] **1** Ofițer roman care comanda o decurie (**1**). **2** Membru al consiliului municipiilor și coloniilor din Imperiul Roman. **3** Șef al unui serviciu al administrației palatului imperial.

decurional, ~ă *a* [At: DN^3 / P: *~ri-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***décurional***] **1-3** Referitor la decurion (**1-3**). **4-6** Care aparține decurionului (**1-3**). **7-12** Referitor la decurionat (**1-6**).

decurionat *sn* [At: XENOPOL, I. R. I, 171 / P: *~ri-o~* / Pl: *~e* / E: ***decurion***] **1-6** (Funcție sau) rang de decurion (**1-3**).

decurs^1 *sn* [At: IST. M. X/20 / Pl: *~uri* / E: ***decurge***] **1-4** Decurgere (**1-4**). **5** (Cu referire la o perioadă de timp; îlpp) **În ~ de** (sau **în**, ori rar, **prin**) **~ul** Pe parcursul.

decurs^2, ~ă *a* [At: F (1871), 239 / Pl: *~rși, ~e* / E: ***decurge***] **1** Care a evoluat într-un fel. **2** Care s-a desfășurat. **3** Care a apărut ca o consecință logică.

decursiv, ~ă *a* [At: I. PANȚU, PR. 30 / Pl: *~i, ~e* / E: ***decurs*** + *-iv*] (Rar; îoc anticipativ) Care este în continuare Si: *ulterior*.

decusat, ~ă *a* [At: DN^3 / Pl: *~ați, ~e* / E: lat ***decussatus***] (Bot; d. frunze opuse) La care perechile succesive sunt dispuse în formă de cruce.

decusație *sf* [At: D. MED. / Pl: *~ii* / E: fr ***décussation***] Încrucișare în formă de „x" a două fascicule simetrice de fibre nervoase.

decuscuta *vt* [At: LTR^2 / Pzi: *~tez* / E: fr ***décuscuter***] (C. i. semințe de cuscută) A separa de alte feluri de semințe aflate în amestec.

decuscutare *sf* [At: LTR^2 / Pl: *~tări* / E: ***decuscuta***] Separare a semințelor de cuscută de alte feluri de semințe aflate în amestec.

decuscutator *sn* [At: LTR^2 / Pl: *~oare* / E: ***decuscuta*** + *-tor*] Mașină electromagnetică pentru separarea semințelor de cuscută de semințele altor plante.

decuva *vt* [At: DN^3 / Pzi: *~vez* / E: fr ***decuver***] A trage vinul din cada de fermentație în butoaie.

decuvaj *sn* [At: ENC. AGR. / Pl: *~e* / E: fr ***décuvage***] Decuvare.

decuvare *sf* [At: DN^3 / Pl: *~vări* / E: ***decuva***] Tragere a vinului după fermentare din tocitoare, în vasele în care urmează să fie păstrat Si: *decuvaj*.

deda [At: DOSOFTEI, PS. 176/3 / Pzi: *~au* și (reg) *~dez* / E: lat ***dedere*** (refăcut după *da*)] **1** *vr* (D. oameni; Udp „cu") A-i intra (cuiva) în obicei (prin repetare) Si: *a se deprinde, a se familiariza, a se învăța, a se obișnui*. **2** *vt* (Îrg; îe) **A-i fi** (ceva) **~t** A-i fi (ceva) sortit. **3** *vr* (Spc; îvr; d. plante și animale) A se aclimatiza. **4** *vr* (Cu determinări în dativ sau introduse prin *pp* „la") A se consacra unei activități, unei idei, unei pasiuni Si: *a se dedica*. **5** *vr* (Îvr) A se încumeta. **6** *vr* (Asr; d. oameni) A se îndeletnici. **7** *vr* (Îvr) A se lăsa cuprins de ceva. **8** *vr* (D. oameni; urmat de determinări în cazul Dativ) A fi atras de ceva. **9-10** *vrt* (Udp „la") (A lua sau) a face să ia un obicei rău Si: *a (se) nărăvi*. **11** *vr* A comite fapte, acțiuni (reprobabile) Si: *a se preta*. **12** *vr* A fi în stare de ceva Si: *a se preta*. **13** *vt* (Reg; c. i. animale) A dresa.

dedal *sn* [At: HELIADE, O. I, 207 / A și: (rar) *dedal* / Pl: *~uri* și (înv) *~e* / E: fr ***dédale***] (Liv) **1** Construcție cu un mare număr de camere și de galerii, în care orientarea este foarte dificilă Si: *labirint*. **2** (Pex) Loc în care te poți rătăci, din care este greu de ieșit din cauza drumurilor întortocheate. **3** (Fig) Ceea ce este confuz, încurcat, lipsit de claritate.

dedalic, ~ă *a* [At: LM / Pl: *~i, ~e* / E: ***dedal*** + *-ic*] (Rar) **1-2** Care se aseamănă cu un dedal (**1-2**). **3-4** Care are caracteristicile unui dedal (**1-2**). **5-6** Care se referă la un dedal (**1-2**).

dedanie *sf* [At: LB / Pl: *~ii* / E: ***deda*** + *-anie*] (Înv) Obișnuință.

dedare *sf* [At: MDA ms / Pl: *~dări* / E: ***deda***] **1** Intrare în obicei prin repetare Si: *dedat^1* (**1**). **2** (Îrg) Sortire pentru ceva Si: *dedat^1* (**2**). **3** Aclimatizare a plantelor și animalelor Si: *dedat^1* (**3**). **4** Consacrare unei activități, unei idei sau unei anumite îndeletniciri Si: *dedat^1* (**4**). **5** Încumetare la ceva Si: *dedat^1* (**5**). **6** Îndeletnicire cu ceva Si: *dedat^1* (**6**). **7** Lăsare în voia a ceva Si: *dedat^1* (**7**). **8** Atracție pentru ceva Si: *dedat^1* (**8**). **9** Formare a unui obicei rău Si: *dedat^1* (**9**). **10** Comitere a unor acțiuni reprobabile Si: *dedat^1* (**10**). **11** Capacitate de a face ceva Si: *dedat^1* (**11**). **12** (Reg) Dresare a animalelor Si: *dedat^1* (**12**).

dedat^1 *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***deda***] **1-12** Dedare (**1-12**).

dedat^2, ~ă *a* [At: CODRU-DRĂGUȘANU, C. 62 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***deda***] **1** Care a căpătat un obicei, o deprindere Si: *deprins, obișnuit*. **2** Care este sortit pentru ceva. **3** (D. plante și animale) Aclimatizat. **4** Consacrat unei activități, unei idei sau unei îndeletniciri anume. **5** Care se încumetă la ceva. **6** Care se îndeletnicește cu ceva. **7** Care se lasă în voia a ceva. **8** Care este atras de ceva. **9** Care și-a format un obicei rău. **10** Care a comis acțiuni reprobabile. **11** Care este în stare a face ceva. **12** (Reg; d. animale) Dresat.

dedemna *v* vz ***dezdăuna***

dedemnare *sf* vz ***dezdăunare***

dedentiție *sf* [At: DLR Pl: *~ii* / E: fr ***dédentition***] (Rar) Pierdere a dinților, mai ales în perioada de bătrânețe, ca rezultat al atrofiei alveolelor maxilarelor.

dedeochi *sn* [At: CREANGĂ, A. 38 / V: (reg) ***dădăo~, dedio~, didio~*** / Pl: *~* / E: *de(s)-* + ***deochi***] (Reg; în superstiții) **1** Deochi. **2** (Îe) **A se întrece cu ~ul** A se obrăznici.

dedesubt [At: PSALT. HUR. 118^r/7 / V: ***~upt*** / Pl: (**10-13**) *~uri* / E: ***de***^{4} + ***de***^{4} + ***subt***] **1-2** *av* (Îoc *deasupra*; adesea precedat de *pp* „de") (În partea de) jos. **3** *av* (Îoc *deasupra*; adesea precedat de *pp* „de") Sub ceva. **4** *ai* De jos. **5** *ai* Dinăuntru. **6** *pp* (Îf *~ul*; construit cu cazul G) Exprimă situarea inferioară între două elemente în contact Si: *sub*. **7** *pp* (Îf *~ul*; construit cu cazul G) Exprimă situarea inferioară între două elemente care nu sunt în contact Si: *pe sub*. **8** *pp* (Îf *~ul*; construit cu cazul G) În josul. **9** *pp* (Fig; îf *~ul*; construit cu cazul G) Exprimă raportul dintre partea manifestă a unui fapt și partea invizibilă. **10** *sna* Partea cea mai de jos a unui lucru. **11** *sna* Partea cea mai adâncă a unui lucru. **12-13** *sn* (Fig; mpl) Partea ascunsă, tăinuită (și necinstită) a unei afaceri, a unei situații etc.

dedesupt *a, sn, pp* vz ***dedesubt***

dedețel *sm* vz ***dedițel***

dedia [At: PETROVICI, P. 2/8 / Pzi: *~iez* / E: fr ***dédier***] **1-2** *vt* (Iuz) A dedica (**1-2**). **3** *vt* (Iuz) A hărăzi. **4-10** (Iuz) A dedica (**4-10**). **11** *vt* (Iuz) A sacrifica. **12** *vt* (Rar) A destina.

dediare *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ieri* / E: ***dedia***] **1-2** Dedicare (**1-2**). **3** (Înv) Hărăzire. **4-8** Dedicare (**4-8**). **9** (Îvr) Sacrificare. **10** (Rar) Destinare.

dediat^1 *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***dedia***] **1-2** Dedicare (**1-2**). **3** (Înv) Hărăzire. **4-8** Dedicare (**4-8**). **9** (Îvr) Sacrificare. **10** (Rar) Destinare.

dediat^2, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***dedia***] **1-2** Dedicat (**1-2**). **3** (Înv) Hărăzit. **4-8** Dedicat (**4-8**). **9** (Îvr) Devotat. **10** (Îvr) Sacrificat. **11** (Rar) Destinat.

dedica [At: ANTIM. O. 401 / V: ~*ia* / Pzi: ~*dic* și (înv) ~*căz* / E: it ***dedicare***, lat ***dedicare***] **1-2** *vt* (C. i. opere; subiectul este autorul) A închina cuiva în semn (de omagiu sau) de afecțiune Si: (îvr) *a dedicălui* (**1-2**), *a dedia* (**1-2**). **3** *vt* (Înv) A hărăzi. **4** *vt* (Îdt; c. e un templu, o biserică) A consacra unui cult, unei divinități, unui sfânt etc. Si: (îvr) *a dedicălui* (**4**), *a dedia* (**4**). **5** *vt* (C. e o biserică) A sfinți prin slujbă religioasă Si: *a târnosi*, (îvr) *a dedicălui* (**5**), *a dedia* (**5**). **6-9** *vtr* A (se) consacra (unei idei sau) unei activități Si: (îvr) *a dedicălui* (**6-9**), *a dedia* (**6-9**). **10** *vt* (Îvr) A pune sub protecția dumnezeiască Si: (îvr) *a dedicălui* (**10**), *a dedia* (**10**). **11** *vt* (Îvr) A sacrifica. **12** *vt* (Rar) A destina.

dedicant, ~ă [At: (a. 1974) MAG. IST. nr. 3, 23 / Pl: ~*nți*, ~*e* / E: ***dedica*** + -*ant*] **1-2** (Persoană) care face o dedicație (**1**).

dedicare *sf* [At: LĂZĂRESCU. S. 5/10 / Pl: ~*cări* / E: ***dedica***] **1-2** Închinare cuiva de către autor a unei opere, în semn (de omagiu sau) de afecțiune Si: *dediare* (**1-2**), *dediat*[1] (**1-2**), *dedicat*[1] (**1-2**), *dedicăluire* (**1-2**), *dedicăluit*[1] (**1-2**). **3** (Înv) Hărăzire. **4** Consacrare unui cult, unei divinități, unui sfânt etc., a unui templu, a unei biserici Si: *dediare* (**3**), *dediat*[1] (**3**), *dedicat*[1] (**4**), *dedicăluire* (**4**), *dedicăluit*[1] (**3**). **5** Sfințire prin slujbă religioasă a unei biserici Si: *dediare* (**5**), *dediat*[1] (**5**), *dedicat*[1] (**5**), *dedicăluire* (**5**), *dedicăluit*[1] (**5**). **6-7** Consacrare (unei idei sau) unei activități Si: *dediare* (**6-7**), *ded0iat*[1] (**6-7**), *dedicat*[1] (**6-7**), *dedicăluire* (**6-7**), *dedicăluit*[1] (**6-7**). **8** (Îvr) Punere sub protecția dumnezeiască Si: *dediare* (**8**), *dediat*[1] (**8**), *dedicat*[1] (**8**), *dedicăluire* (**8**), *dedicăluit*[1] (**8**). **9** (Îvr) Sacrificare. **10** (Rar) Destinare. **11-12** (Înv) Dedicație (**1-2**).

dedicat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: (nob) ~*uri* / E: ***dedica***] **1-2** Dedicare (**1-2**). **3** (Înv) Hărăzire. **4-8** Dedicare (**4-8**). **9** (Îvr) Sacrificare. **10** (Rar) Destinare.

dedicat[2]***, ~ă*** *a* [At: ȚICHINDEAL, A. M. 94/24 / Pl: ~*ați*, ~*e* / E: ***dedica***] **1-2** (D. opere) Închinat cuiva de către autor, în semn (de omagiu sau) de afecțiune Si: (îvr) *dediat*[2] (**1-2**), *dedicăluit*[2] (**1-2**). **3** (Înv) Hărăzit. **4** (D. temple, biserici) Consacrat unui cult, unei divinități, unui sfânt Si: (îvr) *dediat*[2] (**4**), *dedicăluit*[2] (**4**). **5** (D. biserici) Sfințit prin slujbă religioasă Si: *târnosit*[2], (îvr) *dediat*[2] (**5**), *dedicăluit*[2] (**5**). **6-7** (D. persoane) Care s-a consacrat (unei idei sau) unei activități Si: (îvr) *dediat*[2] (**6-7**), *dedicăluit*[2] (**6-7**). **8** (Înv) Pus sub protecția dumnezeiască Si: *dediat*[2] (**8**), *dedicăluit*[2] (**8**). **9** (Îvr) Devotat. **10** (Îvr) Sacrificat. **11** (Rar) Destinat.

dedicativ, ~ă *a* [At: LM / Pl: ~*i*, ~*e* / E: lat ***dedicativus***] (Îdt; d. texte) **1-3** Care are caracter de dedicație (**1-3**). **4** În semn de dedicație (**3**).

dedicator, ~oare *a* vz ***dedicatoriu***

dedicatoriu, ~ie [At: PONTBRIANT, D. / V: ~*or*, *cătoriu* / Pl: ~*ii* / E: fr ***dédicatoire***, lat ***dedicatorius***] (D. texte) **1-2** *a* (Care conține sau) care reprezintă o dedicație (**3**). **3-6** *smf*, *a* (Înv) (Persoană) care dedică (**1-2**). **7-10** *smf*, *a* (Îvr) (Persoană) care se dedică (**7,9**).

dedicață *sf* [At: NEGRUZZI, S. II, 227 / Pl: ~*țe* / E:fr ***dédicace***] (Înv) **1-2** Dedicație (**1-2**).

dedicație *sf* [At: MAIOR, I. B. 147/17 / V: ~*iune* / Pl: ~*ii* / E: it ***dedicazione***, lat ***dedicatio, ~onis***] **1-2** Text scris de către autor pentru cineva pe o carte, în semn (de omagiu sau) de afecțiune Si: (înv) *dedicare* (**11-12**), *dedicață* (**1-2**). **3** (Pex) Omagiu adus cuiva de către un autor, prin opera sa Si: *hărăzire*, *ofrandă*. **4-5** Text scris de cineva cuiva spre amintire (pe un obiect dăruit sau) într-un album. **6** (Îvr) Sfințire a unei biserici, a unui templu etc.

dedicațiune *sf* vz ***dedicație***

dedicălui [At: ȚICHINDEAL, F. (prefață) / Pzi: ~*esc* / E: ***dedica*** + -*ălui*] **1-12** *vt* (Înv) A dedica (**1-12**).

dedicăluire *sf* [At: MDA ms / Pl: ~*ri* / E: ***dedicălui***] **1-2** (Înv) Dedicare (**1-2**). **3** (Înv) Hărăzire. **4-8** Dedicare (**4-8**). **9** (Îvr) Sacrificare.

dedicăluit[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: ~*uri* / E: ***dedicălui***] **1-2** (Înv) Dedicăluire (**1-2**). **3** (Înv) Hărăzire. **4-8** Dedicare (**4-8**). **9** (Îvr) Sacrificare.

dedicăluit[2]***, ~ă*** *a* [At: MDA ms / Pl: ~*iți*, ~*e* / E: ***dedicălui***] **1-11** (Înv) Dedicat (**1-11**).

dedicătoriu, ~ie *smf*, *a* vz ***dedicatoriu***

dediferențiere *sf* [At: PARHON, B. 126 / Pl: ~*ri* / E: *de-* + ***diferențiere***] (Med) **1-2** Proces (patologic) de pierdere a caracteristicilor specifice ale unui țesut. **3** Întoarcere la un stadiu morfologic mai general.

dedină *sf* [At: (a. 1519) PANAITESCU, O. Ț. 200 / Pl: ~*ne* / E: vsl *дєдина*] (În țările române, în Evul Mediu) **1** Avere moștenită de la înaintași. **2** Stăpânire feudală ereditară.

dediniță *sf* [At: BORZA, D. 11 / Pl: ~*țe* / E: cf *dediță*] (Bot; Mol) Ruscuță primăvăratică (*Adonis vernalis*) Si: *dediță* (**3**).

dediochi *sn* vz ***dedeochi***

dediță *sf* [At: DLR ms / V: *dăd~* / Pl: ~*țe* / E: scr ***dedica***] (Bot) **1** Sisinei-de-munte (*Pulsatilla-alba*). **2** Dedițel (**2**). **3** Dedițel (**1**). **4** (Reg) Dediniță. **5** (Reg) Oiță (*Anemone silvestris*).

dedițăl *sn* vz ***dedițel***

dedițel *sm* [At: BRANDZA, PL. 26 / V: (reg) ***dădățăl, dădățel, dădețăl, ~deţel, ~ţăl, didi~, dodoțăl*** / Pl: ~*ei* / E: *dediță* + -*el*] **1** (Bot; șîc **~mari**, **~vineți**) Plantă din familia ranunculaceelor, cu tulpina acoperită de peri lungi, albi, cu frunze adânc crestate, cu flori solitare în formă de clopot, violete, foarte mari, păroase la exterior, cu proprietăți colorante și farmaceutice (*Pulsatilla vulgaris*) Si: (pop) *adormițele*, *brebenel*, *dediță* (**3**), *floarea-Paștelui*, *floarea-ursului*, *floarea-vântului*, *găgățele*, *iarba-vântului*, *sfânt*, *sisinei*, *sufletele*, *vânturele*. **2** (Bot; șîc **~albaștri**, **~vineți**) Plantă cu tulpina acoperită de peri lungi și moi, cu frunze trifoliate, cu flori solitare, de culoare violet-închis *Pulsatilla montana* Si: *dediță* (**2**), *degețel* (**15**), *pisicei*. **3** (Bot; șîc **~de-livadă**, **~eii- mieilor**, **~negri**, **~vineți**) Plantă erbacee, cu tulpina păroasă, uniflora, cu frunze alungite și floare de culoare violet-deschis (*Pulsatilla pratenais*) Si: *floarea-Paștilor*, *floarea-păsărilor*, *găinușă*, *sisinei*, *zlace*. **4** (Bot; șîc **~eii-Alpilor**) Sisinei-de-munte (*Pulsatilla-alba*). **5** (Csc) Pajiște cu dediței (**1-4**). **6** (Bot; șîc **~albi**, **~sălbatici**) Floarea-Paștilor (*Anemona nemorosa*). **7** (Bot; șîc **~galbeni**) Păștiță (*Anemona ranunculoides*). **8** (Bot; șîc **~de-pădure**, **~sălbatici**) Oiță (*Anemone silvestris*). **9** (Bot; îc) **~ei-galbeni** (sau **primăvăratici**) Ruscuță primăvăratică (*Adonis vernalis*). **10** (Bot; lpl; șîc **~ei-de-pădure**) Cocoșei (*Erythronium dens-canis*). **11** (Bot; îvr) Ciuboțica-cucului (*Primula veris*). **12** (Zlg; lpl; îc) **~ei-de-mare** Actinie.

dedițiu, ~ie *a* vz ***dedețiu***

dedoi *si* [At: PAMFILE, J. III, 9 / S și: *de doi* / E: ***de***[4] + ***doi***] (Reg; fșa; șîcs ~ *bătrânească*, ~ *ca la Câmpulung*, ~ *ca la Dolboșet*, ~ *pe coarda groasă*) **1** Dans popular românesc de perechi, executat în arc deschis sau închis, cu mișcare rapidă și uneori însoțit de strigături sau comenzi. **2** Melodie după care se execută acest dans.

dedubla [At: VLAHUȚĂ, D. 104 / Pzi: ~*lez* / E: fr ***dédoubler***] **1** *vr* A se împărți în două. **2-7** *vr* A dobândi (simultan sau) succesiv (două stări,) (două aspecte sau) două forme diferite. **8-9** *vtr* A (se) dubla.

dedublare *sf* [At: ARHIVA II, 354 / Pl: ~*lări* / E: ***dedubla***] **1** Împărțire în două Si: *dedublat*[1] (**1**). **2-7** Dobândire (simultană sau) succesivă (a două stări,) (a două aspecte sau) a două forme diferite Si: *dedublat*[1] (**2-7**). **8** Dublare.

dedublat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: ~*uri* / E: ***dedubla***] **1-8** Dedublare (**1-8**).

dedublat[2]***, ~ă*** *a* [At: C. PETRESCU, Î. II, 256 / Pl: ~*ați*, ~*e* / E: ***dedubla***] **1** Care se împarte în două. **2-7** Care dobândește (simultan sau) succesiv (două stări) (două aspecte sau) două forme diferite. **8** Dublat.

deduce *vt* [At: IORGOVICI, O. 46 / Pzi: ~*duc* / E: lat ***deducere***] **1-2** (A deriva o judecată particulară sau) un fapt dintr-o judecată generală, dintr-un alt fapt. **3** A trage o concluzie pe calea deducției, din două sau mai multe premise. **4** (Înv) A scădea. **5** (Îvr) A evolua către o anumită urmare.

deducere *sf* [At: FM (1843), 90[2]/20 / Pl: ~*ri* / E: ***deduce***] **1-2** Deducție (**1-2**). **3** Tragere a unei concluzii pe calea deducției, din două sau mai multe premise Si: *dedus*[2] (**3**), *deducție* (**3**). **4** (Înv) Scădere. **5** (Îvr) Evoluare către o anumită urmare Si: *dedus*[1] (**5**), *deducție* (**5**).

deductibil, ~ă *a* [At: SCL 1964, 168, 198 / Pl: ~*i*,~*e* / E: fr ***déductible***] **1-6** Care se poate deduce (**1-3**) (cu ușurință) Si: *deductiv* (**1-6**).

deductiv, ~ă *a* [At: CONV. LIT. III, 283 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***déductif***] **1-6** Deductibil (**1-6**). **7-8** Care procedează prin deducție (**1-2**). **9-10** Care rezultă din deducție (**1-2**).

deducție *sf* [At: NEGULICI, E. I, 287/24 / V: ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***déduction***] **1-2** Derivare (a unei judecăți particulare sau) a unui fapt (dintr-o judecată generală sau) dintr-un alt fapt Si: *deducere* (**1-2**), *dedus*[1] (**1-2**). **3** Deducere (**3**). **4** (Înv) Scădere. **5** (Îvr) Deducere (**5**). **6** Consecință. **7** Concluzie a unui raționament.

deducțiune *sf* vz ***deducție***

dedulceală *sf* [At: MAT. DIALECT. I, 66 / Pl: *~celi* / E: ***dedulci*** + *-eală*] **1-4** Dedulcire (**1-4**). **5** (Înv) Îndulcire. **6-10** Dedulcire (**6-10**). **11** (Reg) Aliment de dulce[2].

dedulci [At: ȘINCAI, HR. I, 3/33 / V: (reg) ***dădăl~, dăd~*** / Pzi: *~cesc* / E: ***de***[4] + ***dulce***[2]] **1** *vr* (Udp „la", „cu") A se obișnui cu ceva plăcut. **2** *vr* A descoperi un lucru bun. **3** *vr* A prinde gust pentru ceva. **4** *vr* A se învăța cu binele. **5** *vt* (Înv) A îndulci. **6** *vr* A se deprinde cu un viciu. **7-8** *vrt* (A mânca sau) a face pe cineva să mănânce de dulce[2] în zilele de post Si: *a (se) spurca*. **9-10** *vrt* (Pex) (A mânca sau) a da cuiva să mănânce foarte bine Si: *a (se) înfrupta*.

dedulcire *sf* [At: POLIZU / V: (reg) ***dădăl~, dăd~*** / Pl: *~ri* / E: ***dedulci***] **1** Obișnuire cu ceva plăcut Si: *dedulceală* (**1**), *dedulcit*[1] (**1**). **2** Descoperire a unui lucru bun Si: *dedulceală* (**2**), *dedulcit*[1] (**2**). **3** Prindere de gust pentru ceva Si: *dedulceală* (**3**), *dedulcit*[1] (**3**). **4** Învățare cu binele Si: *dedulceală* (**4**), *dedulcit*[1] (**4**). **5** (Înv) Îndulcire. **6** Deprindere cu un viciu Si: *dedulceală* (**6**), *dedulcit*[1] (**6**). **7-8** (Mâncare sau) oferire cuiva a unei mâncări de dulce[2] în zilele de post Si: *dedulceală* (**7-8**), *dedulcit*[1] (**7-8**), *spurcare*. **9-10** (Pex) (Mâncare sau) oferire cuiva a unei mâncări foarte bune Si: *dedulceală* (**9-10**), *dedulcit*[1] (**9-10**), *înfruptare*.

dedulcit[1] *sn* [At: MDA ms / V: ***dădăl~, dăd~*** / Pl: *~uri* / E: ***dedulci***] **1-4** Dedulcire (**1-4**). **5** (Înv) Îndulcire. **6-10** Dedulcire (**6-10**).

dedulcit[2]***, ~ă*** *a* [At: PONTBRIANT, D. / V: ***dădăl~, dăd~*** / Pl: *~ciți, ~e* / E: ***dedulci***] **1** Obișnuit cu ceva plăcut. **2** Care a descoperit un lucru bun. **3** Care a prins gust pentru ceva. **4** Care s-a învățat cu binele. **5** (Înv) Îndulcit. **6** Deprins cu un viciu. **7** Care a mâncat de dulce[2] în zilele de post. **8** (Pex) Care a mâncat foarte bine.

deduriza *vt* [At: MDENC / Pzi: *~zez* / E: *de(s)* + *dur* + *-iza*] **1** A elimina din apă sărurile de calciu și de magneziu care dau apei duritate. **2** (Pex) A purifica apa.

dedurizare *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~zări* / E: ***deduriza***] (Chm; șîs *~ea apei*) **1-2** (Metodă de) eliminare din apă a sărurilor de calciu și de magneziu care dau apei duritate Si: *dedurizat*[1] (**1-2**). **3** (Pex) Purificare a apei Si: *dedurizat*[1] (**3**).

dedurizat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***deduriza***] **1-3** Dedurizare (**1-3**).

dedurizat[2]***, ~ă*** *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***deduriza***] (D. apă) **1** Din care s-au eliminat sărurile de calciu și de magneziu. **2** (Pex) Purificat.

dedus[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: (nob) *~uri* / E: ***deduce***] **1-2** Deducție (**1-2**). **3** Deducere (**3**). **4** (Înv) Scădere. **5** (Îvr) Deducere (**5**).

dedus[2]***, ~ă*** *a* [At: PROT.-POP., N. D. / Pl: *~uși, ~e* / E: ***deduce***] **1-2** (D. idei, principii) Stabilit prin deducție (**1-2**). **3** (Îvr; d. cuvinte) Derivat. **4** (Îvr) Care este urmare a unui fapt.

deeptank *sn* [At: DN[3] / P: *dip-tanc* / Pl: *~uri* / E: eg ***deeptank***] (Mar) Tanc de balast care poate fi folosit și pentru încărcătură.

deetana *vt* [At: DN[3] / Pzi: *~nez* / E: *de(s)-* + *etan*] Deetaniza.

deetanare *sf* [At: DN[3] / Pl: *~nări* / E: ***deetana***] Deetanizare.

deetaniza *vt* [At: DN[3] / Pzi: *~zez* / E: *de(s)-* + *etan* + *-iza*] (Chm) A îndepărta etanul din hidrocarburile ușoare Si: *deetana*.

deetanizare *sf* [At: DN[3] / Pl: *~zări* / E: ***deetaniza***] (Chm) Îndepărtare a etanului din hidrocarburile ușoare Si: *deetanare*.

def *sn* [At: H XIV, 401 / Pl: ? / E: nct] (Reg) Instrument nedefinit mai îndeaproape.

de facto *lav* [At: DN[3] / E: lat ***de facto***] Formulă (diplomatică) folosită pentru a recunoaște un fapt (politic) prin însăși existența acestuia.

defaima *vt* vz ***defăima***

defaimare *sf* vz ***defăimare***

defaimat[1] *sn* vz ***defăimat***[1]

defaimat[2]***, ~ă*** *a* vz ***defăimat***[2]

defaimă *sf* [At: (a. 1783) IORGA, S. D. XII, 106 / V: (îvr) ***~amă*** / Pl: *~me* / E: drr ***defăima***] (Înv) **1** Defăimare (**7**). **2** (Îe; înv) **A lua în ~** A lua în batjocură. **3** Blamare. **4** Calomniere. **5** Hulire.

defaimător, ~oare *smf, a* vz ***defăimător***

defaimătoriu *smf, a* vz ***defăimător***

defaiuma *vt* vz ***defăima***

defaiumare *sf* vz ***defăimare***

defaiumat[1] *sn* vz ***defăimat***[1]

defaiumat[2]***, ~ă*** *a* vz ***defăimat***[2]

defalca *vt* [At: ÎNVĂȚĂTURĂ, 9/4 / V: (îvr) ***~făl~*** / Pzi: *~falc* și (înv) *~chez* / E: fr ***défalquer***, lat ***defalcare***] **1** (Îvr) A cosi iarba. **2** A despărți un întreg. **3** (Pex) A repartiza un plan pe etape. **4** (Pex) A repartiza un întreg mai multor persoane.

defalcare *sf* [At: PONTBRIANT, D. / V: (îvr) ***~făl~*** / Pl: *~cări* / E: ***defalca***] **1** (Îvr) Cosire a ierbii Si: *defalcat*[1] (**1**). **2** Despărțire a unui întreg Si: *defalcat*[1] (**2**), *defalcație* (**1**). **3** (Pex) Repartizare pe etape a unui plan Si: *defalcat*[1] (**3**), *defalcație* (**2**). **4** (Pex) Repartizare a unui întreg mai multor persoane Si: *defalcat*[1] (**4**), *defalcație* (**3**).

defalcat[1] *sn* [At: MDA ms / V: ***~făl~*** / Pl: *~uri* / E: ***defalca***] **1-4** Defalcare (**1-4**).

defalcat[2]***, ~ă*** *a* [At: PONTBRIANT, D. / V: ***~făl~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***defalca***] **1** (Îvr) Cosit. **2** (D. un întreg) Despărțit. **3** (D. un plan) Repartizat pe etape. **4** (D. un întreg) Repartizat mai multor persoane.

defalcație *sf* [At: PROT.-POP., N. D. / V: ***~iune, ~fălcațiune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***défalcation***] (Îdt) **1-3** Defalcare (**2-4**).

defalcațiune *sf* vz ***defalcație***

defama *vt* vz ***defăima***

defamare *sf* vz ***defăimare***

defamat[1] *sn* vz ***defăimat***[1]

defamat[2]***, ~ă*** *a* vz ***defăimat***[2]

defamă *sf* vz ***defaimă***

defamiliariza *vr* [At: BARBU, I. 110 / P: *~ri-a~* / Pzi: *~zez* / E: *de-* + ***familiariza***] **1-2** A se dezobișnui (de o problemă sau) de o situație. **3** A pierde o anumită deprindere. **4** A se înstrăina.

defamiliarizare *sf* [At: MDA ms / P: *~ri-a~* / Pl: *~zări* / E: ***defamiliariza***] **1-2** Dezobișnuire (de o problemă sau) de o situație Si: *defamiliarizat*[1] (**1-2**). **3** Pierdere a unei anumite deprinderi Si: *defamiliarizat*[1] (**3**). **4** Înstrăinare.

defamiliarizat[1] *sn* [At: MDA ms / P: *~ri-a~* / Pl: *~uri* / E: ***defamiliariza***] **1-4** Defamiliarizare (**1-4**).

defamiliarizat[2]***, ~ă*** *a* [At: MDA ms / P: *~ri-a~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***defamiliariza***] (D. oameni) **1-2** Care s-a dezobișnuit (de o problemă sau) de o situație. **3** Care a pierdut o anumită deprindere. **4** Înstrăinat.

defansiv[1]***, ~ă*** *a* vz ***defensiv***

defansiv[2] *sm* vz ***defensivă***

defansivă *sf* vz ***defensivă***

defavoare *sf* [At: BARIȚIU, P. A. I, 562 / V: ***~or*** *sn*, ***desf~, desfavor, disf~*** / Pl: *~ri* / E: fr ***défaveur***] **1-2** (Îoc *favoare*) Situație neprielnică (în raport cu altă situație). **3** Dezavantaj. **4** Lipsă a unei favori. **5** Dizgrație. **6** Discredit. **7** (Îe) **În ~ea cuiva** Împotriva interesului cuiva. **8** (Îae) În dezavantajul cuiva. **9** (Îvr; îe) **A cădea în ~ea cuiva** A pierde bunăvoința cuiva.

defavor *sn* vz ***defavoare***

defavora *vt* [At: NEGULICI / V: (înv) ***desf~, ~ri, desfavori*** / Pzi: *~rez* / E: ***defavoare***] (Înv) **1** A defavoriza (**1**). **2** A dezavantaja. **3** A discredita.

defavorabil, ~ă *a* [At: NEGULICI / V: (înv) ***desf~*** / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***défavorable***] (D. situații, împrejurări) **1** Contrar intereselor cuiva. **2** În dezavantajul cuiva. **3** Nefavorabil.

defavorare *sf* [At: COSTINESCU / V: (înv) ***desf~, ~rire, desfavorire*** / Pl: *~rări* / E: ***defavora***] (Înv) **1** Defavorizare (1). **2** Dezavantajare. **3** Discreditare.

defavorat[1] *sn* [At: MDA ms / V: (înv) ***desf~, ~rit, desfavorit*** / Pl: *~uri* / E: ***defavora***] (Înv) **1-3** Defavorare (**1-3**).

defavorat[2], ***~ă*** *a* [At: MDA ms / V: (înv) ***desf~, ~rit, desfavorit*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***defavora***] (Înv) **1** Defavorizat (1). **2** Dezavantajat. **3** Discreditat.

defavori *vt* vz ***defavora***

defavorire *sf* vz ***defavorare***

defavorit[1] *sn* vz ***defavorat***[1]

defavorit[2], ***~ă*** *a* vz ***defavorat***[2]

defavoriza *vt* [At: I. GOLESCU, C. / V: (înv) ***desf~*** / Pzi: *~zez* / E: fr ***défavoriser***] **1** A lipsi de o favoare Si: (înv) *a defavora* (1). **2** A dezavantaja. **3** A discredita.

defavorizare *sf* [At: MDA ms / V: (înv) ***desf~*** / Pl: *~zări* / E: ***defavoriza***] **1** Lipsire a cuiva de o favoare Si: *defavorizat*[1] (1), (înv) *defavorare* (1), *defavorat*[1] (1). **2** Dezavantajare. **3** Discreditare.

defavorizat[1] *sn* [At: MDA ms / V: (înv) ***desf~*** / Pl: (nob) *~uri* / E: ***defavoriza***] **1** Defavorizare (**1**). **2** Dezavantajare. **3** Discreditare.

defavorizat[2], ***~ă*** *a* [At: MDA ms / V: (înv) ***desf~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***defavoriza***] (D. oameni) **1** Care a fost lipsit de o favoare Si: (înv) *defavorat*[2] (1). **2** Dezavantajat. **3** Discreditat.

defaza *vt* [At: MDENC / Pzi: *~zez* / E: drr ***defazaj***] (Fiz) A realiza o diferență între două mărimi sinusoidale de aceeași frecvență.

defazaj *sn* [At: CIȘMAN, FIZ. II, 16 / S și: *~asa~* / Pl: *~e* / E: fr ***déphasage***] (Fiz) Diferență între fazele a două mărimi sinusoidale de aceeași frecvență Si: *defazare* (3).

defazare *sf* [At: ENC. TEHN. I, 121 / Pl: *~zări* / E: ***defaza***] **1-2** (Operație sau) proces de realizare a unei diferențe între două mărimi sinusoidale de aceeași frecvență Si: *defazat*[1] (**1-2**). **3** Defazaj.

defazat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***defaza***] **1-2** Defazare (**1-2**).

defazat[2], ***~ă*** *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***defaza***] (D. mărimi sinusoidale) Care au aceeași frecvență, dar o diferență între valori la fiecare moment considerat.

defazor *sn* [At: MDENC / Pl: *~oare* / E: ***defaza*** + *-or*] Cvadripol care introduce un anumit defazaj între semnalul de la ieșirea și cel de la intrarea sa.

defăima *vt* [At: COD. VOR. 109/20 / V: ***~fai~, ~faiuma, ~fama, ~ăma, desf~, difaima*** / Pzi: *~faim, ~mez* și (înv) *~ăim* / E: it ***diffamare***, lat ****diffamiare***] (C. i. oameni) **1** *vt* (Înv) A îndepărta cu dispreț și cu dojană. **2** *vt* (Înv) A subaprecia. **3** *vt* (Înv) A desconsidera. **4** *vt* (Înv) A înjosi. **5** *vt* (Înv) A umili. **6** *vt* (Înv) A detesta. **7** *vt* A vorbi de rău Si: *a bârfi, a ponegri*. **8** *vt* A blama. **9** *vt* A calomnia. **10** *vt* A huli. **11-12** *vtr* A (se) compromite. **13** *vr* A decădea. **14** *vt* (Înv) A profana. **15** *vt* (Înv) A critica vehement. **16** *vt* (Înv) A condamna. **17** *vt* (Înv) A stigmatiza. **18** *vt* (Îvr) A anula un act. **19** *vr* (Reg; îf *desf~*) A se preface.

defăimare *sf* [At: DOSOFTEI, PS. 42/12 / V: ***~fai~, ~faium~, ~fam~, ~ăm~, desf~, difaim~*** / Pl: *~mări* / E: ***defăima***] **1** (Înv) Îndepărtare cu dispreț și dojană a unei persoane Si: *defăimat*[1] (1), (înv) *defăimăciune* (1), *defăimătură* (1). **2** (Înv) Subapreciere. **3** (Înv) Desconsiderare. **4** (Înv) Înjosire. **5** (Înv) Umilire. **6** (Înv) Detestare. **7** Vorbire de rău a cuiva Si: *bârfire, defăimat*[1] (7), *ponegrire*, (înv) *defaimă* (1), *defăimăciune* (7), *defăimătură* (7). **8** Blamare. **9** Calomniere. **10** Hulire. **11** (Îvr; îe) **A lua în ~** A lua în batjocură. **12-13** Compromitere a cuiva (de către sine însuși sau) de către altcineva Si: *defăimat*[1] (**11-12**), (înv) *defăimăciune* (**11-12**), *defăimătură* (**11-12**). **14** (Înv) Decădere. **15** (Înv) Profanare. **16** (Înv) Critică vehementă Si: *defăimat*[1] (**15**), (înv) *defăimăciune* (**15**), *defăimătură* (**15**). **17** (Înv) Condamnare. **18** (Înv) Stigmatizare. **19** (Îvr) Anulare a unui act Si: *defăimat*[1] (**18**), (înv) *defăimăciune* (**18**), *defăimătură* (**18**). **20** (Reg; îf *desf~*) Prefăcătorie.

defăimat[1] *sn* [At: MDA ms / V: ***~fai~, ~faium~, ~fam~, ~ăm~, desf~, difaim~*** / Pl: *~uri* / E: ***defăima***] **1** Defăimare (1). **2** (Înv) Subapreciere. **3** (Înv) Desconsiderare. **4** (Înv) Înjosire. **5** (Înv) Umilire. **6** (Înv) Detestare. **7** Defăimare (7). **8** Blamare. **9** Calomniere. **10** Hulire. **11-12** Defăimare (**12-13**). **13** (Înv) Decădere. **14** (Înv) Profanare. **15** Defăimare (**16**). **16** (Înv) Condamnare. **17** (Înv) Stigmatizare. **18** Defăimare (**19**).

defăimat[2], ***~ă*** *a* [At: BIBLIA (1688) 206 1/18 / V: ***~fai~, ~faium~, ~fam~, ~ăm~, desf~, difaim~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***defăima***] **1** (Înv; d. oameni) Îndepărtat cu dispreț și cu dojană. **2** (Înv) Subapreciat. **3** (Înv) Desconsiderat. **4** (Înv) Înjosit. **5** (Înv) Umilit. **6** (Înv) Detestat. **7** (D. oameni) Vorbit de rău Si: *bârfit*[2], *ponegrit*[2]. **8** Blamat. **9** Calomniat. **10** Hulit. **11-12** (D. oameni) Care (s-a compromis sau) a fost făcut să se compromită. **13** (Înv) Decăzut. **14** (Înv) Profanat. **15** (Înv; d. oameni) Criticat vehement. **16** (Înv) Condamnat. **17** (Înv) Stigmatizat. **18** (Pex) Ticălos. **19** (Înv; d. fapte) Condamnabil. **20** (Îvr; d. un act) Anulat. **21** (Reg; îf *desf~*) Prefăcut.

defăimăciune *sf* [At: PSALT. 271 / Pl: *~ni* / E: lat ***defamatio, -onis***] (Înv) **1** Defăimare (1). **2** Subapreciere. **3** Desconsiderare. **4** Înjosire. **5** Umilire. **6** Detestare. **7** Defăimare (7). **8** Blamare. **9** Calomniere. **10** Hulire. **11-12** Defăimare (**12-13**). **13** Decădere. **14** Profanare. **15** Defăimare (**16**). **16** Condamnare. **17** (Înv) Stigmatizare. **18** Defăimare (**19**).

defăimător, ~oare *smf, a* [At: (a. 1773) GCR. II, 92/12 / V: ***~fai~, ~faimătoriu, ~orie, ~ăm~*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***defăima*** + *-tor*] **1-2** (Înv) (Persoană) care îndepărtează pe cineva cu dispreț și dojană Si: (îvr) *defăimeț* (**1-2**). **3-4** (Înv) (Persoană) care subapreciază pe cineva Si: (îvr) *defăimeț* (**3-4**). **5-6** (Înv) (Persoană) care desconsideră pe cineva Si: (îvr) *defăimeț* (**5-6**). **7-8** (Înv) (Persoană) care înjosește pe cineva Si: (îvr) *defăimeț* (**7-8**). **9-10** (Persoană) care umilește pe cineva Si: (îvr) *defăimeț* (**9-10**). **11-12** (Persoană) care detestă pe cineva Si: (îvr) *defăimeț* (**11-12**). **13-14** (Persoană) care vorbește de rău pe cineva Si: *bârfitor, ponegritor*. **15-16** (Persoană) care blamează pe cineva. **17-18** (Persoană) care calomniază pe cineva. **19-20** (Persoană) care hulește. **21-22** (Persoană) care compromite pe cineva. **23-24** (Persoană) care profanează ceva. **25-26** (Persoană) care critică vehement pe cineva sau ceva. **27-28** (Persoană) care condamnă pe cineva. **29-30** (Persoană) care stigmatizează pe cineva.

defăimătură *sf* [At: BIBLIA (1688) 334 1/36 / Pl: *~ri* / E: ***defăima*** + *-tură*] (Înv) **1** Defăimare (1). **2** Subapreciere. **3** Desconsiderare. **4** Înjosire. **5** Umilire. **6** Detestare. **7** Defăimare (7). **8** Blamare. **9** Calomniere. **10** Hulire. **11-12** Defăimare (**12-13**). **13** Decădere. **14** Profanare. **15** Defăimare (**16**). **16** Condamnare. **17** (Înv) Stigmatizare. **18** Defăimare (**19**).

defăimeț, ~eață *smf, a* [At: BUDAI-DELEANU, T. V. 105 / Pl: *~i, ~e* / E: ***defăima*** + *-eț*] (Îvr) **1-12** Defăimător (**1-12**).

defălca *vt* vz ***defalca***

defălcare *sf* vz ***defalcare***

defălcat[1] *sn* vz ***defalcat***[1]

defălcat[2], ***~ă*** *a* vz ***defalcat***[2]

defălcațiune *sf* vz ***defalcațiune***

defăma *vt* vz ***defăima***

defămare *sf* vz ***defăimare***

defămat[1] *sn* vz ***defăimat***[1]

defămat[2], ***~ă*** *a* vz ***defăimat***[2]

defămător, ~oare *smf, a* vz ***defăimător***

defăptiv, ~ă *a* vz ***defectiv***

defeca *vt* [At: DL / Pzi: *~fec* și *~chez* / E: fr ***déféquer***] **1** (C. i. o substanță lichidă) A limpezi prin depunerea solidelor care se află în suspensie. **2** (Chm; c. i. albuminele dintr-o soluție) A precipita cu ajutorul unui reactiv chimic pentru a purifica soluția. **3** (C. i. zemuri din industria zahărului) A purifica prin tratare cu lapte de var. **4** (C. i. materii fecale) A elimina din intestin.

defecant, ~ă [At: LTR[2] / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***déféquant***] **1-2** *sn, a* (Reactiv chimic) care precipită substanțele proteice din soluții Si: *dezalbuminant*.

defecare *sf* [At: COSTINESCU / Pl: *~cări* / E: ***defeca***] **1** Limpezire a unui lichid prin depunerea solidelor care se află în suspensie Si: *defecat*[1] (1), *defecație* (1). **2** (Chm) Operație de purificare a unor soluții prin precipitarea albuminelor Si: *defecat*[1] (**2**), *defecație* (**2**), *dezalbuminare*.

3 Purificare a zemurilor din industria zahărului prin tratare cu lapte de var Si: *defecat[1]* (3), *defecație* (3). **4-5** (Teh) (Procedeu de) extragere a zahărului din sfeclă Si: *defecat* (**4-5**), *defecație* (**4-5**). **6** Eliminare a materiilor fecale din intestin, pe cale naturală Si: *defecat[1]* (**6**), *defecație* (**6**).

defecat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***defeca***] **1-6** Defacare (**1-6**).

defecat[2]*, *~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***defeca***] **1** (D. lichide) Limpezit prin depunerea solidelor care se află în suspensie. **2** (D. albuminele din soluții) Precipitat. **3** (D. zahăr) Extras din sfeclă. **4** (D. materii fecale) Eliminat din organism pe cale naturală.

defecator *sn* [At: DN[2] / Pl: *~oare* / E: ***defeca*** + *-tor*] **1** Aparat pentru limpezirea lichidelor. **2** (Ind) Cazan în care se efectuează defecarea zemii de difuziune la fabricarea zahărului.

defecație *sf* [At: PROT.-POP., N. D. / V: ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***défécation,*** lat ***defecatio***] **1-6** Defecare (**1-6**).

defecațiune *sf* vz ***defecație***

defect, ~ă [At: HELIADE, O. II, 189 / V: ***~et*** / Pl: *~ți, ~e* și (înv; *sn*) *~uri* / E: ger ***Defekt,*** lat ***defectus***] **1** *sn* Lipsă. **2** *sn* Neajuns. **3-5** *sn* Imperfecțiune (materială,) (fizică sau) morală Si: *beteșug, cusur, hibă, viciu*. **6** *sn* (Fiz; îs) ~ *de masă* Diferență dintre suma maselor protonilor și neuronilor componenți ai nucleului de atom și masa reală a nucleului acelui atom. **7-8** *sn* (Teh; șîs ~ *de execuție*, *~de fabricație*) Lipsă de calitate (în ansamblu sau) locală a unui produs în raport cu calitatea cerută. **9** *sn* Deranjament. **10** *sn* Stricăciune. **11** *sn* Defecțiune care împiedică funcționarea unei mașini. **12** *sn* Ceea ce nu este conform anumitor reguli stabilite într-un domeniu. **13** *sn* Greșeală. **14** *sn* Ceea ce este necorespunzător cerințelor. **15** *sn* (Îe; rar) **A cădea în ~ul...** A greși într-o anumită privință. **16** *a* Care are lipsuri. **17-19** *a* Cu imperfecțiuni (materiale,) (fizice sau) morale. **20-21** *a* (D. un produs) Lipsit de calitate (în ansamblu sau) local. **22** *a* (D. aparate) Care are un deranjament. **23-24** *a* (D. mașini) Care nu funcționează (bine). **25** *a* Care nu este conform regulilor stabilite într-un domeniu. **26** Care nu respectă cerințele.

defecta [At: MIRONESCU, S. 84 / Pzi: *~tez* / E: ***defect***] (D. mașini, aparate) **1-3** *vr* A nu (mai) funcționa (bine). **4-6** *vt* A fi făcut să nu (mai) funcționeze (bine). **7-8** *vtr* A (se) strica.

defectare *sf* [At: DL / Pl: *~tări* / E: ***defecta***] **1-3** Încetare a unui aparat de a (mai) funcționa (bine) Si: *defectat[1]* (**1-3**). **4-6** Aducere a unui aparat în starea de a nu (mai) funcționa (bine) Si: *defectat[1]* (**4-6**). **7-8** Stricare.

defectat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***defecta***] **1-6** Defectare (**1-6**). **7-8** Stricare.

defectat[2]*, *~ă *a* [At: DLR ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***defecta***] (D. mașini, aparate) **1-3** Care nu (mai) funcționează (bine). **4-6** Care a fost făcut să nu (mai) funcționeze (bine). **7-8** Stricat.

defectiv, ~ă *a* [At: BUDAI-DELEANU, T. GR. 73/v / V: (îvr) ***~făpt~*** / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***défectif***] **1** (D. cuvinte flexibile) Care are flexiunea incompletă, lipsit de unele forme gramaticale. **2** (D. cuvinte flexibile) Care nu se întrebuințează la toate formele gramaticale. **3** (Pgn) Incomplet. **4** (Pgn) Imperfect. **5** (Muz; d. game) Care nu cuprinde toate treptele octavei.

defectivitate *sf* [At: NEGULICI / Pl: *~tăți* / E: ***defectiv*** + *-itate*] **1-2** Însușire a unor cuvinte (de a avea flexiunea incompletă sau) de a nu se întrebuința la anumite forme gramaticale. **3-4** (Pgn) Însușire a unui obiect de a fi (incomplet sau) imperfect. **5** (Muz) Însușire a unor game de a nu cuprinde toate treptele octavei.

defectolog, ~ogă *a, smf* [At: DN[3] / Pl: *~ogi, ~oge* / E: rs ***дефектолог***] **1-2** (Care este) specialist în defectologie.

defectologie *sf* [At: DER / Pl: *~ii* / E: rs ***дефектология***] Disciplină care se ocupă cu studiul psihologic și pedagogic al persoanelor cu deficiențe senzoriale, intelectuale etc.

defectos, ~oasă *a* vz ***defectuos***

defectoscop *sn* [At: (a. 1953) SCÎNTEIA, nr. 2821 / Pl: *~oape* / E: fr ***défectoscope***] Aparat folosit în defectoscopie, cu ajutorul căruia se examinează piesele metalice pentru a descoperi defectele de material.

defectoscopie *sf* [At: CIȘMAN, FIZ. II, 91 / Pl: *~ii* / E: fr ***défectoscopie***] Ansamblu de procedee folosite pentru examinarea materialelor și a pieselor în vederea descoperirii defectelor acestora.

defectuos, ~oasă [At: MAN. SĂNĂT. 78/20 / V: ***~tos, ~eptos*** / Pl: *~oși, ~oase* / E: fr ***défectueux,*** lat ***defectuosus***] **1** *a* Care are lipsuri. **2-3** *av, a* (În mod) vicios. **4-5** *av, a* (În mod) greșit. **6-7** *av, a* (Într-un mod) care nu corespunde cerințelor stabilite.

defectuozitate *sf* [At: I. GOLESCU, C. / S și: *~osi~* / Pl: *~tăți* / E: fr ***défectuosité,*** lat ***defectuositas, -atis***] **1** Stare a ceea ce are lipsuri. **2** Stare a celui vicios. **3** Stare a ceea ce conține greșeli. **4** Stare a ceea ce nu corespunde cerințelor stabilite.

defecție *sf* vz ***defecțiune***

defecțiune *sf* [At: NEGULICI / V: ***~ecție*** / Pl: *~ni* / E: fr ***défection,*** lat ***defectio, -onis***] **1** (Înv) Refuz de a îndeplini o misiune. **2** (Înv) Fugă de la datorie. **3** (Înv) Dezertare. **4-5** (Înv) Părăsire (a unui crez sau) a unui partid. **6-8** Deranjament care împiedică un mecanism să (mai) funcționeze (bine). **9-10** Perturbare care împiedică buna desfășurare (a unei acțiuni sau) a unui plan.

defel *av* [At: MEȘT. MOȘ. 78/23 / E: *de[4]* + ***fel***] **1** Nicidecum. **2** Deloc.

defeminiza *vtr* [At: DN[2] / Pzi: *~zez* / E: fr ***déféminiser***] **1-6** (A face să-și piardă sau) a-și pierde (natura,) (aptitudinile sau) însușirile de femeie.

déferninizare *sf* [At: LOVINESCU, S. I, 80 / Pl: *~zări* / E: ***defeminiza***] **1-6** (Pierdere sau) determinare a pierderii de către cineva a (naturii,) (aptitudinilor sau) însușirilor de femeie Si: *defeminizat[1]* (**1-6**).

defeminizat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: (nob) *~uri* / E: ***defeminiza***] **1-6** Defeminizare (**1-6**).

defeminizat[2]*, *~ă *a* [At: LOVINESCU, S. I, 85 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***defeminiza***] **1-6** Care (și-a pierdut sau) a fost făcut să-și piardă (natura,) (aptitudinile sau) însușirile de femeie.

defenda *vtr* [At: CORNEA, E. 199/26 / V: ***~ende*** / Pzi: *~dez* / E: lat ***defendere***] (Înv) **1-2** A (se) apăra. **3-4** A (se) opune.

defendabil, ~ă *a* [At: PROT.-POP., N. D. / Pl: *~i, ~e* / E: ***defenda*** + *-bil*] (Îvr) Care poate fi apărat contra unui adversar.

defendare *sf* [At: MDA ms / V: ***~endere*** / Pl: *~dări* / E: ***defenda***] (Înv) **1** Apărare. **2** Opunere. **3** Ocrotire. **4** Susținere.

defendă *sf* [At: COSTINESCU / Pl: *~de* / E: pvb ***defende***] (Îvr) **1** Apărare. **2** Opunere. **3** Ocrotire. **4** Sprijinire.

defendălui *vtr* [At: FN. (1699) 86 / V: ***dăfendel~, ~del~, ~dul~*** / Pzi: *~esc* / E: ***defenda*** + *-(ă)lui*] (Înv) **1-2** A (se) apăra. **3-4** A (se) opune.

defendăluire *sf* [At: MDA ms / V: ***dăfendel~, ~del~, ~dul~*** / Pl: *~ri* / E: ***defendelui***] (Îvr) **1** Apărare. **2** Opunere. **3** Ocrotire. **4** Sprijinire.

defende *vtr* vz ***defenda***

defendelui *vtr* vz ***defendălui***

defendeluire *sf* vz ***defendăluire***

defendere *sf* vz ***defendare***

defendor *sn* [At: TDRG / Pl: *~i* / E: fr ***défendeur***] (Jur) **1** Pârât. **2** Intimat. **3** Acuzat.

defendului *vtr* vz ***defendălui***

defenduluire *sf* vz ***defendăluire***

defenefsi *vtr* [At: POTECA, G. 124/12 / Pzi: *~sesc* / E: ns cf *defensa*] (Îvr; pbl) **1-2** A (se) apăra. **3-4** A (se) opune.

defenefsire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***defenefsi***] (Îvr; pbl) **1** Apărare. **2** Opunere. **3** Ocrotire. **4** Susținere.

defenestra *vt* [At: SCRIBAN, D. / Pzi: *~rez* / E: fr ***défénestrer***] (Frr) A arunca pe fereastră.

defenestrare *sf* [At: MDA ms / Pl: *~rări* / E: fr ***défenestrer***] (Frr) Aruncare pe fereastră Si: *defenestrație*.

defenestrație *sf* [At: FILIMON, O. II, 177 / V: ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***défénestration***] (Frr) Defenestrare.

defenestrațiune *sf* vz ***defenestrație***

defenola *vt* [At: DN[3] / Pzi: *~lez* / E: *de(s)-* + ***fenol***] (Chm) A îndepărta fenolii din apele reziduale în industriile carbochimice.

defenolare *sf* [At: LTR² / Pl: *~lări* / E: ***defenola***] (Chm) Îndepărtare a fenolilor din apele reziduale în industriile carbochimice.

defensa *vt* [At: NEGULICI / Pzi: *~sez* / E: fr ***défenser***] (Frî) **1** A apăra. **2** A ocroti.

defensare *sf* [At: MDA ms / Pl: *~sări* / E: ***defensa***] (Frî) **1** Apărare. **2** Ocrotire.

defensă *sf* [At: NEGULICI / Pl: *~se* / E: fr ***défense***] (Frî) **1** Apărare. **2** Ocrotire. **3** Interdicție. **4** Prohibiție. **5** (Zlg) Fiecare dintre colții elefantului.

defensibil, ~ă *a* [At: NEGULICI / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***défensible***] (Frî) **1** Care servește pentru apărare. **2** Care poate fi apărat. **3** Care se poate apăra.

defensie *sf* [At: SĂULESCU, HR. II, 273/13 / V: ***~iune, ~nzie*** / Pl: *~ii* / E: lat ***defensio, -onis***] (Ltm) **1** Apărare. **2-3** Sprijin dat cuiva (în scris sau) verbal. **4** Interdicție. **5** Prohibiție.

defensism *sn* [At: DER / Pl: *~e* / E: ns cf *defensa*] (Rar) Atitudine adoptată de reacțiune în timpul primului război mondial.

defensist, ~ă [At: LUPTA DE CLASĂ, 1953, nr. 5, 123 / Pl: *~iști, ~e* / E: ***defensă*** + *-ist*] **1-2** *smf, a* (Persoană) a cărei atitudine exprimă lipsă de combativitate. **3** *a* (D. atitudini) Pasiv. **4-5** *smf, a* (Rar) (Adept) al unei atitudini pasive în timpul primului război mondial. **6** *a* (Rar) Privitor la defensism. **7** *a* (Rar) De defensism.

defensiune *sf* vz ***defensie***

defensiv, ~ă [At: I. GOLESCU, C. / V: ***~nziv, dif~,*** (înv) ***~fansiv*** *sm*, ***~fan~, ~nzi~*** / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***défensif***] **1** *a* Care este făcut pentru apărare. **2** *a* Care apără. **3** *a* De apărare. **1-2** *sf* (Stare sau) poziție de apărare.

defensor, ~oare [At: NEGULICI / A și: *~fen~* / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***défenseur***, lat ***defensor***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care apără pe cineva sau ceva Si: (îvr) *defenzitor* (**1-2**). **3-4** *smf, a* (Persoană) care protejează pe cineva sau ceva Si: (îvr) *defenzitor* (**3-4**). **5** *smf* (Înv) Avocat. **6** Funcționar bisericesc care cercetează abaterile preoților și face oficiul de procuror pe lângă un consistoriu eparhial.

defenzie *sf* vz ***defensie***

defenzitor, ~oare [At: SĂULESCU, HR. II, 308/12 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***defenzie*** + *-tor*] (Îvr) **1-4** *smf, a* Defensor (**1-4**). **5** *smf* Avocat.

defenziv, ~ă *a* vz ***defensiv***

defenzivă *sf* vz ***defensiv***

defeptos, ~oasă *a* vz ***defectuos***

defera *vt* vz ***deferi***

deferant, ~ă *a* vz ***deferent***

deferanție *sf* vz ***deferență***

deferare *sf* vz ***deferire***

deferat¹ *sn* vz ***deferit¹***

deferat², ~ă *a* vz ***deferit²***

deferent, ~ă *a* [At: HELIADE, PARALELISM I, 66/24 / V: ***~rant*** / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***déférent***, lat ***deferens, -ntis***] **1** Plin de respect. **2** Plin de stimă. **3** Care are o considerație deosebită. **4** Condescendent. **5** Binevoitor.

deferentită *sf* [At: DN³ / Pl: *~te* / E: fr ***déférentite***] (Med) Inflamație a unui canal deferent.

deferență *sf* [At: HELIADE, PARALELISM I, 66/23 / V: (înv) ***~ranție, ~renție, ~ință, diferință*** / Pl: *~țe* / E: fr ***déférence***] **1** Respect. **2** Stimă. **3** Considerație deosebită. **4** Condescendență. **5** Bunăvoință.

deferenție *sf* vz ***deferență***

deferere *sf* vz ***deferire***

deferi *vt* [At: HELIADE, PARALELISM I, 66 / V: ***~ri*** / Pzi: *~fer* / E: fr ***déférer***] **1** (C. i. titluri) A acorda. **2** (C. i. distincții) A decerna. **3** (C. i. persoane etc.) A trimite în judecată. **4** (C. i. situații etc.) A supune urmăririi penale. **5** (Jur; îe) **A ~ jurământ** A cere ca cineva să jure înainte de a face declarații sau depoziții.

deferință *sf* vz ***deferență***

deferire *sf* [At: DEX / V: ***~rare, ~rere*** / Pl: *~ri* / E: ***deferi***] **1** Acordare a unor titluri Si: *deferit¹* (**1**). **2** Decernare a unor distincții Si: *deferit¹* (**2**). **3** Trimitere a unei persoane în judecată Si: *deferit¹* (**3**). **4** Supunere a unei situații urmăririi penale Si: *deferit¹* (**4**).

deferit¹ *sn* [At: MDA ms / V: ***~rat*** / Pl: (nob) *~uri* / E: ***deferi***] **1-4** Deferire (**1-4**).

deferit², ~ă *a* [At: MDA ms / V: ***~rat*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***deferi***] **1** (D. titluri) Acordat. **2** (D. distincții) Decernat. **3** (D. persoane) Trimis în judecată. **4** (D. situații) Supus urmăririi penale.

deferiza *vt* [At: DL / Pzi: *~zez* / E: fr ***défériser***] A îndepărta excesul de fier din apele feruginoase, pentru a deveni potabile.

deferizare *sf* [At: DL / Pl: *~zări* / E: ***deferiza***] Îndepărtare a excesului de fier din apele feruginoase, pentru a deveni potabile Si: *deferizat¹*.

deferizat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***deferiza***] Deferizare.

deferizat², ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***deferiza***] (D. ape) Din care s-a îndepărtat excesul de fier, pentru a deveni potabil.

deferla *vr* [At: ABC MAR. / Pzi: 3 *~lează* / E: fr ***déferler***] (Mar; d. valuri) A se rostogoli și a se sparge, împrăștiindu-se.

deferlaj *sn* [At: DN³ / Pl: *~e* / E: fr ***déferlage***] (Mar) Deferlare.

deferlare *sf* [At: LTR² / Pl: *~lări* / E: ***deferla***] (Mar) Rostogolire și spargere a valurilor, împrăștiindu-se Si: *deferlaj, deferlat¹*.

deferlat *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***deferla***] (Mar) Deferlare.

defertiliza *vt* [At: BOGZA, C. O. 225 / Pzi: *~zez* / E: fr ***défertiliser***] (C. i. terenuri) A face să devină nefertil prin cultivare irațională.

defertilizare *sf* [At: BOGZA, C. O. 222 / Pl: *~zări* / E: ***defertiliza***] Transformare a unui teren în nefertil prin cultivare irațională Si: *defertilizat¹*.

defertilizat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***defertiliza***] Defertilizare.

defertilizat², ~ă *a* [At: DL / Pl: *~ați, ~e* / E: ***defertiliza***] (D. terenuri) Făcut să devină nefertil prin cultivare irațională.

defervescență *sf* [At: DANIELOPOLU, F. N. I, 103 / Pl: *~țe* / E: fr ***défervescence***] Perioadă de scădere a temperaturii în decursul unei boli febrile.

defet *sn* vz ***defect***

defetea *av* [At: LB / V: ***desf~*** / E: nct] (Înv) **1** Zadarnic. **2** De prisos.

defetism *sn* [At: TEODOREANU, M. II, 527 / Pl: *~e* / E: fr ***défetisme***] **1-2** (Opinie sau) atitudine a celui care nu are încredere în reușita unei acțiuni. **3** Scepticism. **4-6** (Jur) Infracțiune care constă în răspândirea, în timp de război, de informații false, (exagerate,) (tendențioase și) alarmiste, cu privire la situația economică, politică și socială a țării.

defetist, ~ă [At: PAS, Z. III, 260 / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***défetiste***] **1-4** *smf, a* (Persoană) care aderă la defetism (**1-2**). **5-6** *a* Referitor la defetism (**1-2**). **7-8** *a* Al defetismului (**1-2**). **9-10** De defetism (**1-2**).

defetișiza *vt* [At: DLR / Pzi: *~zez* / E: ***de⁴-*** + ***fetișiza***] **1-2** A face ca (o idee sau) un obiect să-și piardă caracterul de fetiș.

defetișizant, ~ă *a* [At: DLR / Pl: *~anți, ~e* / E: ***defetișiza*** + *-ant*] **1-2** Care defetișizează (**1-2**).

defetișizare *sf* [At: DLR / Pl: *~zări* / E: ***defetișiza***] **1-2** Acționare pentru ca (o idee sau) un obiect să-și piardă caracterul de fetiș Si: *defetișizat¹* (**1-2**).

defetișizat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***defetișiza***] **1-2** Defetișizare (**1-2**).

defetișizat², ~ă *a* [At: DLR / Pl: *~ați, ~e* / E: ***defetișiza***] (D. obiecte sau idei) Care și-a pierdut caracterul de fetiș.

defeu *sn* [At: BUL. FIL. VII-VIII, 233 / Pl: *~uri* / E: fr ***des feux***] (Rar) Gratificație bănească acordată actorilor pentru o muncă suplimentară.

defia [At: PÂCLEANU, I. I, 106/12 / Pzi: *~iez* / E: fr ***défier***] (Frr) **1** *vt* A înfrunta. **2** *vr* A se îndoi.

defibra *vt* [At: DL / Pzi: *~rez* / E: fr ***défibrer***] **1-2** (C. i. materiale textile) A efectua operația de mărunțire și desfacere în fibre (în vederea obținerii fibrozei). **3-4** (C. i. materiale lemnoase) A transforma în fibre pentru a obține o pastă din care se fabrică (hârtia sau) plăci fibrolemnoase.

defibrare *sf* [At: LTR² / Pl: *~rări* / E: ***defibra***] **1-2** Efectuare a operației de mărunțire și desfacere în fibre a materialelor textile (în vederea obținerii viscozei) Si: *defibrat¹* (**1-2**). **3-4** Transformare a materialelor lemnoase

în fibre pentru a obține o pastă din care se fabrică (hârtia sau) plăci fibrolemnoase Si: *defibrat[1]* (3-4).

defibrat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: (nob) *~uri* / E: ***defibra***] **1-4** Defibrare (**1-4**).

defibrat[2], ***~ă*** *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***defibra***] **1-2** (D. materiale textile) Transformat în fibre (în vederea obținerii viscozei). **3-4** (D. materiale lemnoase) Transformat în fibre pentru a obține o pastă din care se fabrică (hârtia sau) plăci fibrolemnoase.

defibrator *sn* [At: LEG. EC. PL. / Pl: *~oare* / E: ***defibra*** + *-tor*] **1-3** (Aparat,) (mașină sau) agregat pentru operațiile de defibrare.

defibrilare *sf* [At: D. MED. / Pl: *~lări* / E: *de-* + ***fibrilație*** *css*] Oprire a fibrilației atriale sau ventriculare și restabilire a ritmului cardiac normal.

defibrilator *sn* [At: D. MED. / Pl: *~oare* / E: ***defibrila*** + *-tor*] (Îs) ~ *cardiac* Aparat electronic generator de stimuli electrici ritmici, de intensități și durate reglabile, folosit în tratamentul fibrilației atriale sau ventriculare.

defibrina *vt* [At: DN[3] / Pzi: *~nez* / E: ***defibrina***] **1** A prelucra sângele în abatoare, pentru a împiedica coagularea lui. **2** (Med) A elimina fibrina din plasmă sau din exudatele sanguine.

defibrinare *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~nări* / E: ***defibrina***] **1** Operație tehnologică de prelucrare a sângelui în abatoare, prin care se împiedică coagularea lui. **2** (Med) Eliminare a fibrinei din plasmă sau din exudatele sanguine.

defibrinator *sn* [At: LTR[2] / Pl: *~oare* / E: ***defibrina***] Aparat folosit la defibrinarea sângelui în abatoare.

deficient, ***~ă*** [At: LM / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***déficient***] **1** *a* Cu lipsuri. **2** *a* Cu greșeli. **3** *a* Cu defecte. **4** *a* (Mat; îs) *Număr* ~ Număr pentru care suma divizorilor săi e mai mică decât el însuși. **5** *a* Care este în deficit. **6** *a* Care produce mai puțin decât trebuie, lucrând în pagubă. **7-10** *smf, a* (Persoană) lipsită de anumite calități (fizice sau) psihice.

deficiență *sf* [At: LM / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***déficience***, lat ***deficientia***] **1** Lipsă. **2** Greșeală. **3** Defect. **4** Rămânere în urmă. **5-6** Absență a unor facultăți (fizice sau) psihice. **7-8** Lipsă în integritatea anatomică și funcțională a unui organ Si: *deficit* (**8-9**).

deficit [At: NEGULICI / A și: (înv) *def~* / V: (îvr) *~fit* / Pl: *~e* și (înv) *~uri* / E: fr ***déficit***, ger ***Defizit***] **1** *sn* Sumă cu care cheltuielile întrec veniturile. **2** *sn* Lipsă bănească la un bilanț financiar. **3** Pierdere. **4** (Pgn) Lipsă la un calcul. **5** (Met; îs) ~ *de saturație* (sau *de umiditate*) Diferență dintre tensiunea vaporilor care saturează aerul la o temperatură dată și tensiunea vaporilor existenți în realitate. **6** (Îe) **A fi în ~** A fi în pierdere, a avea cheltuieli mai mari decât veniturile. **7** Situație în care cheltuielile întrec veniturile. **8-9** (Med) Deficiență (**7-8**). **10** *av* (Rar) Mai puțin. **11** *av* Minus.

deficitar, ***~ă*** *a* [At: DL / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***déficitaire***] **1** (D. bilanțuri) În care cheltuielile întrec veniturile. **2** Care are lipsuri. **3** Care are pierderi. **4** (Met; d. umiditate) Care nu este suficient. **5** Care funcționează în pierdere. **6** (Med; d. funcționarea unui organ) Care are deficiențe. **7** În minus.

defige *vt* [At: FM (1843), 295 1/28 / V: (îvr) *~inge* / Pzi: *~fig* / E: lat ***defigere***] (Ltî) **1** A hotărî. **2** A stabili. **3** A statornici.

defigere *sf* [At: BARIȚIU, P. A. II, 417 / Pl: *~ri* / E: ***defige***] (Ltî) **1** Hotărâre. **2** Stabilire. **3** Statornicire.

defigura *vtr* vz ***desfigura***

defigurare *sf* vz ***desfigurare***

defila[1] *vi* [At: AR (1834), 323 / Pzi: *~lez* și (îvr) *~fil* / E: fr ***defiler***] **1** (D. trupe sau mulțimi) A trece în pas cadențat în coloană (de marș) prin fața comandanților sau a autorităților pentru a da onorul, cu ocazia unei parade, a unei serbări etc. **2** (D. persoane) A merge cu pas apăsat, grav, ca de marș. **3** (D. persoane, cortegii) A trece în șir (prin fața cuiva sau a ceva). **4** A se perinda.

defila[2] *vtr* [At: COSTINESCU / Pzi: *~lez* / E: *de(s)-* + ***fila***] **1-2** (Îvr; d. mărgele) A (se) deșira.

defilare[1] *sf* [At: COSTINESCU / V: ***dăf~***, ***~lir*** *sn*, ***~lirung*** *sn*, ***dif~***, ***difilarie*** / Pl: *~lări* / E: ***defila[1]*** cf ger *Defilirung*] **1-2** Trecere în pas cadențat, în coloană de marș (a unei trupe sau) a unei mulțimi prin fața comandanților sau a autorităților pentru a da onorul, cu ocazia unei parade, a unei aniversări etc. Si: *defilat[1]* (**1-2**). **3** Mers al unei persoane cu pas apăsat, grav, de marș Si: *defilat[1]* (**3**). **4-5** Trecere în șir (a unor persoane sau) cortegii prin fața cuiva sau a ceva Si: *defilat[1]* (**4-5**), *defileu* (**4-5**). **6** Perindare.

defilare[2] *sf* [At: MDA ms / Pl: *~lări* / E: ***defila[2]***] (Îvr) Deșirare a mărgelelor Si: *defilat[2]*.

defilat[1] *sn* [At: LM / Pl: *~uri* / E: ***defila[1]***] **1-5** Defilare (**1-5**). **6** Perindare. **7** (Îvr) Defileu (**1**).

defilat[2] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***defila[2]***] (Îvr) Defilare[2].

defilat[3], ***~ă*** *a* [At: DN[3] / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***défilé***] (Mil; d. un teren) Ascuns de vederea inamicului înapoia unei acoperiri.

defilea *sf* vz ***defileu***

defileu *sn* [At: AR (1829), 27 [1]/10 / V: (înv) ***~lea*** *sf* / Pl: *~uri* și (rar) *~ee* / E: fr ***défilé***] **1** Vale transversală, îngustă, adâncă și lungă, cu versanți abrupți, săpată de o apă curgătoare în regiunile muntoase Si: *pas[3]*, *poartă*, *trecătoare*, (îvr) *defilat[1]* (**7**). **2** (Fig; îvr) Situație încurcată. **3** (Fig; îvr) Ananghie. **4-5** (Înv) Defilare[1] (**4-5**).

defilir *s* vz ***defilare***

defilirung *sn* vz ***defilare***

defina *vt* vz ***defini***

definăciune *sf* vz ***definiție***

definge *vt* vz ***defige***

defini [At: NEGULICI / V: ***~na*** / Pzi: *~esc*, 3 și (înv) *~fine* / E: fr ***définir***, lat ***definire***] **1** *vt* (C. i. lucruri, noțiuni, concepte) A determina printr-o formulă precisă însușirile proprii. **2-3** *vt* A (formula sau) a enunța o definiție. **4** *vt* (Pex) A stabili cu precizie. **5** *vt* (Pex) A determina exact. **6** *vt* (Pex) A contura. **7-8** *vtr* A (se) distinge. **9** *vt* A prezenta. **10** *vt* A evidenția trăsăturile caracteristice ale unei persoane, ale unui lucru sau ale unui fenomen. **11-12** *vtr* A (se) caracteriza.

definibil, ***~ă*** *a* [At: DEX[2] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***définible***] **1-6** Care poate fi definit (**1-5,10**). **7** Care poate fi caracterizat.

definiciune *sf* vz ***definiție***

definire *sf* [At: ALECSANDRI, O. P. 246 / Pl: *~ri* / E: ***defini***] **1** Determinare printr-o formulare precisă a însușirilor proprii ale unui lucru, ale unei noțiuni sau ale unui concept Si: *definit[1]* (**1**). **2-3** (Formulare sau) enunțare a unei definiții Si: *definit[1]* (**2-3**). **4** (Pex) Stabilire cu precizie a unui plan Si: *definit[1]* (**4**). **5** (Pex) Determinare exactă Si: *definit[1]* (**5**). **6** (Pex) Conturare. **7** (Pex) Distingere. **8** (Pex) Prezentare. **9** Evidențiere a trăsăturilor caracteristice ale unei persoane, ale unui obiect sau ale unui fenomen Si: *definit[1]* (**9**). **10** Caracterizare.

definit[1] *sn* [At: DER. II, 39 / Pl: *~uri* / E: ***defini***] **1-5** Definire (**1-5**). **6** (Pex) Conturare. **7** (Pex) Distingere. **8** (Pex) Prezentare. **9** Definire (**9**). **10** Caracterizare.

definit[2], ***~ă*** *a* [At: LM / Pl: *~iți, ~e* / E: ***defini***] **1** (D. lucruri, noțiuni, concepte) Ale cărui însușiri proprii sunt determinate printr-o definiție. **2** (D. cuvinte) Explicat. **3** Stabilit cu precizie. **4** Determinat exact. **5** Prezentat. **6** (D. persoane, obiecte sau fenomene) Ale cărui trăsături caracteristice sunt evidențiate. **7** Caracterizat. **8** (Grm; îs) *Articol* ~ Articol hotărât. **9** (Grm; înv; îe) **Săvârșitul ~** Perfect compus

definitiv, ***~ă*** *a* [At: AR (1829), 151 [1]/9 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***définitif***, ***~ive***, lat ***definitivus***] **1-2** *a* Care este fixat pentru totdeauna (sau pentru multă vreme) Si: (înv) *definitiu* (**1-2**). **3** *a* Asupra căruia nu se va mai reveni. **4** *a* (Îe) **Profesor** (sau **învățător**) **~** Cadru didactic devenit, în urma unui concurs, titularul unui post, angajat permanent. **5** *av* (Îlav) **În ~** Pentru a trage concluziile. **6** *av* (Îal) Pentru a spune ceea ce este esențial, spre a nu lungi discuția sau expunerea. **7** *av* (Îal) În cele din urmă. **8** *av* (Îal) În sfârșit. **9-10** *av* (Pentru totdeauna sau) pentru multă vreme. **11-12** *av, a* (În mod) irevocabil. **13** *a* (Rar; d. oameni) Neînduplecat. **14** *a* (Rar; d. oameni) Inflexibil în hotărârile sale. **15** *a* (Rar; d. oameni) Care nu admite replică. **16** *a* (Jur; d. sentințe, judecăți) Care nu mai admite nici o cale ordinară de atac (apel, recurs etc.). **17** *a* (Spc; d. moarte, foc *aparent*, *clinic*)

Confirmat din punct de vedere medical. **18** *a* (Grm; înv; d. adjective și articole) Hotărât.

definitiva [At: BĂCESCU. PĂS. 398 / Pzi: *~vez* / E: ***definitiv***] **1** *vt* A da o formă definitivă (**1**). **2** *vt* A stabili cu precizie. **3** *vt* (Pex) A duce la bun sfârșit. **4-5** *vtr* (Pex) A (se) finaliza. **6-7** *vtr* A face pe cineva (sau a obține prin concurs) să rămână definitiv într-un post. **8-9** *vr* (Rar; d. oameni) A se stabili undeva cu domiciliul (pentru totdeauna sau) pentru multă vreme.

definitivare *sf* [At: SADOVEANU, O. XX, 518 / Pl: *~vări* / E: ***definitiva***] **1-2** Aducere la o formă definitivă Si: *definitivat[1]* (**1-2**). **3** Stabilire cu precizie Si: *definitivat[1]* (**3**). **4** (Pex) Conducere la un bun sfârșit Si: *definitivat[1]* (**4**). **5** (Pex) Finalizare. **6** Obținere prin concurs de către cineva să rămână definitiv într-un post Si: *definitivat[1]* (**6**). **7-8** (Spc) (Ordin de) numire definitivă într-un post. **9-10** (Rar) Stabilire a cuiva cu domiciliul undeva (definitiv sau) pentru multă vreme Si: *definitivat[1]* (**7-8**).

definitivat[1] *sn* [At: SADOVEANU, O. IX, 211 / Pl: (nob) *~uri* / E: ***definitiva***] **1-4** Definitivare (**1-4**). **5** (Pex) Finalizare. **6-8** Definitivare (**6, 9-10**). **9** (Șîs *examen de ~*) Examen dat în scopul obținerii numirii definitive în învățământul elementar sau mediu.

definitivat[2], ~ă *a* [At: DN[2] / Pl: *~ați, ~e* / E: ***definitiva***] **1** Care a fost stabilit în mod definitiv. **2** Care a obținut un post permanent. **3-4** Care s-a stabilit cu domiciliul undeva (pentru totdeauna sau) pentru mult timp.

definitoriu, ~ie *a* [At: LM / Pl: *~ii* / E: fr ***définitoire***] **1** Care definește Si: *definitor[1]* (**1**). **2** Care reprezintă o definiție Si: *definitor[1]* (**2**). **3** (Pex) Caracteristic. **4** (Pex) Specific. **5** (Pex) Reprezentativ. **6** (Pex) Elocvent.

definitor[1], ~oare [At: DER[2] 39 / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***définiteur***] **1-2** *a* Definitoriu (**1-2**). **3** *a* (Pex) Caracteristic. **4** *a* (Pex) Specific. **5** *a* (Pex) Reprezentativ. **6** *a* (Pex) Elocvent. **7** *sm* Element component al unei definiții conținând noțiunea care definește.

definitor[2] *sm* [At: PROT.-POP., N. D. / Pl: *~i* / E: fr ***définiteur***, lat ***definitor***] Călugăr aparținând unui anumit ordin și delegat de acesta să trateze și să rezolve probleme disciplinare, administrative etc.

definiție *sf* [At: EPISCUPESCU, O. Î. 218/20 / V: ***~năciune, ~iciune, ~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***définition***, lat ***definitio, -onis***] **1-3** Operație logică de determinare a însușirilor proprii (unui lucru) (unei noțiuni sau) unui concept. **4-6** Enunț prin care se exprimă o definiție (**1-3**). **7** (Îe) **A da ~ia** A defini (**1**). **8** (Pex; îae) A stabili cu precizie. **9** (Pex; îae) A contura. **10** (Pex; îae) A caracteriza o persoană. **11** (Îe) **Prin ~** Prin însăși natura lucrului, decurgând în mod necesar din totalitatea notelor sale caracteristice. **12** Explicare, printr-o formulă exactă, a sensului unui cuvânt. **13** Propoziție prin care este redat sensul unui cuvânt.

definitiu *am* [At: STAMATI, D. / Pl: *~ii* / E: ***definiție***] (Îvr) **1-2** Definitiv (**1-2**).

definițiune *sf* vz ***definiție***

defițit *sn, av* vz ***deficit***

deflagra [At: LM / Pzi: *~rez* / E: lat ***deflagrare***] (Îvr) **1** *vi* A arde. **2** *vr* A se aprinde: **3** *vr* A se consuma prin ardere.

deflagrant, ~ă *a* [At: DN[2] / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***déflagrant***] (D. combustibili sau explozivi) Care are proprietatea de a arde intens prin deflagrație.

deflagrare *sf* [At: LM / Pl: *~rări* / E: ***deflagra***] (Îvr) **1** Ardere. **2** Aprindere. **3** Consumare prin ardere. **4-5** Deflagrație (**1-2**).

deflagrație *sf* [At: DEX / V: ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***déflagration***] **1-2** Ardere explozivă a unui corp (cu flacără sau) cu scântei, care se propagă cu viteză relativ mică Si: *deflagrare* (**4-5**) Vz *detonație*. **3** (Îe) **~ mondială** Război mondial.

deflagrațiune *sf* vz ***deflagrație***

deflație *sf* [At: ENC. AGR. / V: (rar) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E:fr ***déflation***] **1** (Fin) Retragere din circulație a unei cantități de bancnote în timpul unei inflații, pentru a face să crească puterea de cumpărare a banului. **2** (Fin; îoc *inflație*) Creștere a valorii unei monede. **3** (Glg) Proces de răspândire prin intermediul vântului a materialului fin rezultat în urma eroziunii.

deflaționist, ~ă *a* [At: DEX / P: *~ți-o~* / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***déflationniste***] **1-2** Care aparține deflației (**1-2**). **3-4** Care se referă la deflație (**1-2**). **5-7** Care are ca efect deflația (**1-3**).

deflațiune *sf* vz ***deflație***

deflector, ~oare [At: SANIELEVICI, R. 115 / Pl: *~oare* /E: fr ***déflecteur***] **1** *a* Care servește la producerea deflexiunii. **2** *sn* Dispozitiv utilizat pentru modificarea direcției unui curent fluid. **3** *sn* Dispozitiv utilizat la ventilația naturală în încăperi, montat în exteriorul clădirilor, care folosește energia cinetică a vântului.

deflecție *sf* vz ***deflexiune***

deflecțiune *sf* vz ***deflexiune***

deflegma *vt* [At: PROT.-POP., N. D. / Pzi: *~mez* / E: fr ***deflegmer***] (C. i. vapori rezultați din distilare) A condensa parțial pentru a îndepărta o parte din componenții grei din vapori.

deflegmare *sf* [At: COSTINESCU / Pl: *~mări* / E: ***deflegma***] Condensare parțială a vaporilor rezultați din distilare, pentru a îndepărta o parte din componenții grei din vapori Si: (înv) *deflegmație*.

deflegmator *sn* [At: NOM. MIN. I, 180 / Pl: *~oare* / E: eg ***dephlegmator***, fr ***déflegmateur***, ger ***Dephlegmator***] Aparat cu care se condensează parțial vaporii rezultați din distilare.

deflegmație *sf* [At: PROT.-POP., N. D. / V: ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***déflegmation***] (Înv) Deflegmare.

deflegmațiune *sf* vz ***deflegmație***

deflex, ~ă *a* [At: LB / S și: (înv) *~ess* / Pl: *~ecși, ~e* / E: lat ***deflexus***] (Ltî) **1** Aplecat. **2** Înclinat. **3-4** Curbat (în jos).

deflexie *sf* vz ***deflexiune***

deflexiune *sf* [At: LM / V: ***~ecție, ~ecțiune, ~exie*** / Pl: *~ni* / E: fr ***déflexion***, lat ***deflexio, -onis***] **1** Abatere a unui curent de fluid din direcția lui de curgere, cu ajutorul unui deflector (**2**). **2** Schimbare a traiectoriei unui fascicul de particule încărcate electric, care se mișcă în vid sau într-un gaz rarefiat, cu ajutorul unui câmp electric sau magnetic exterior. **3** (Avț) Schimbare a direcției unui curent de aer în urma interacțiunii lui cu o aripă, cu un sistem de aripi sau cu alt obstacol reprezentat de avion.

deflora [At: COSTINESCU / Pzi: *~rez* / E: fr ***déflorer***, lat ***deflorare***] **1** *vt* (C. i. fecioare) A face să-și piardă virginitatea Si: *a dezvirgina*. **2-3** *vtr* (Îvr) A (se) scutura de flori.

deflorare *sf* [At: COSTINESCU / Pl: *~rări* / E: ***deflora***] **1** Pierdere a virginității Si: *deflorat[1]* (**1**), *deflorație* (**1**), *dezvirginare*. **2** (Îvr) Scuturare de flori a unei plante Si: *deflorat[1]* (**2**), *deflorație* (**2**).

déflorat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***deflora***] **1-2** Deflorare (**1-2**).

deflorat[2], ~ă *a* [At: DDRF / Pl: *~ați, ~e* / E: ***deflora***] **1** (D. fecioare) Care și-a pierdut virginitatea Si: *dezvirginat[2]*. **2** (Îvr; d. plante) Scuturat de flori.

deflorație *sf* [At: NEGULICI / V: ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***défloration***] **1-2** Deflorare (**1-2**). **3** (Pex) Perioadă în care cad florile.

deflorațiune *sf* vz ***deflorație***

defocalizare *sf* [At: SFC IV, 318 / Pl: *~zări* / E: ns cf fr *focalisation*] Focalizare defectuoasă a fasciculului electronic dintr-un tub catodic, în televiziune.

defolia *vtr* [At: COSTINESCU / P: *~li-a* / Pzi: *~iez* / E: lat ***defoliare***] **1-2** (C. i. plante) (A pierde sau) a face să-și piardă frunzele cu ajutorul substanțelor chimice, pentru a grăbi coacerea și pentru ușurarea recoltării mecanice Si: *a (se) desfrunzi*.

defoliant *sn* [At: RL 1977, nr. 10102 / P: *~li-ant* / Pl: *~e* / E: ***defolia*** + *-ant*] Substanță chimică utilizată pentru defolierea plantelor.

defoliator, ~oare *a* [At: SCÎNTEIA, 1960, nr. 4836 / P: *~li-a~* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***defolia*** + *-tor*] Care determină căderea frunzelor.

defoliație *sf* [At: MDENC / P: *~li-a~* / V: ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***défoliation***] Defoliere.

defoliațiune *sf* vz ***defoliație***

defoliere *sf* [At: DER / P: *~li-e~* / Pl: *~ri* / E: ***defolia***] Pierdere a frunzelor de către plante Si: *defoliație*.

deforma [At: HELIADE. O. I. 395 / V: ***dif~, desf~, disf~*** / Pzi: *~mez* / E: fr ***déformer***] **1** *vt* (C. i. părți ale corpului) A modifica înfățișarea. **2-3** *vtr* (D. obiecte) A(-și) strica forma. **4-5** *vtr* A (se) urâți. **6-7** *vtr* (Prc) A (se) vătăma. **8** *vr* (Prc) A se îngrășa. **9** *vt* (C. i. fenomene naturale) A schimba modul normal de manifestare. **10** *vt* (C. i. cuvinte) A schimba forma corectă. **11-12** *vtr* (C. i. un corp solid) A(-și) modifica forma. **13-14** *vr* (D. îmbrăcăminte, încălțăminte) A se scâlcia. **15** *vt* (Fig) A prezenta altfel decât este de fapt. **16** *vt* (Fig) A reproduce inexact. **17** *vt* (Fig) A denatura. **18** *vr* A-și pierde forma primară.

deformabil, ~ă *a* [At: ORBONAȘ, MEC. 84 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***déformable***] (D. corpuri solide) Care se poate deforma (**11-12**).

deformant, ~ă *a* [At: LTR[2] / V: ***dif~*** / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***déformant***] **1** Care modifică înfățișarea unor părți ale corpului Si: *deformator* (**1**). **2** Care strică forma Si: *deformator* (**2**). **3** Care urâțește Si: *deformator* (**3**). **4** (Prc) Care îngrașă Si: *deformator* (**4**). **5** Care schimbă modul normal de manifestare a unui fenomen Si: *deformator* (**5**). **6** Care scâlciază îmbrăcămintea sau încălțămintea Si: *deformator* (**6**). **7** (Fig) Care reproduce inexact realitatea Si: *deformator* (**7**). **8** (Fig) Care denaturează Si: *deformator* (**8**). **9** Care face să-și piardă forma primară Si: *deformator* (**9**).

deformare *sf* [At: CALENDAR (1851), 98/1 / V: ***desf~, dif~, disf~*** / Pl: *~mări* / E: ***deforma***] **1** Modificare a înfățișării unor părți ale corpului Si: *deformat[1]* (**1**), *deformație* (**1**). **2** Stricare a formei unor obiecte Si: *deformat[1]* (**2**), *deformație* (**2**). **3** Urâțire. **4** (Prc) Vătămare. **5** (Prc) Îngrășare. **6** Schimbare a modului normal de manifestare a unui fenomen natural Si: *deformat[1]* (**6**), *deformație* (**6**). **7** Schimbare a formei corecte a unui cuvânt Si: *deformat[1]* (**7**), *deformație* (**7**). **8** Modificare a formei unui corp solid Si: *deformat[1]* (**8**), *deformație* (**8**). **9** Stricare a formei inițiale a îmbrăcămintei sau încălțămintei Si: *deformat[1]* (**9**), *deformație* (**9**). **10** (Fig) Prezentare a ceva altfel decât este în realitate Si: *deformat[1]* (**10**), *deformație* (**10**). **11** (Fig) Reproducere inexactă Si: *deformat[1]* (**11**), *deformație* (**11**). **12** (Fig) Denaturare. **13** Pierdere a formei primare Si: *deformat[1]* (**13**), *deformație* (**13**). **14** (Îe) **~ profesională** Folosire mecanică în viața privată a cunoștințelor și deprinderilor căpătate prin exercitarea profesiunii. **15** (Îe) **~ sufletească** Trăsătură negativă de caracter. **16** (Îe) **~ plastică** Procedeu de prelucrare a unui material, bazat pe producerea unor modificări plastice în scopul obținerii de forme și dimensiuni dorite.

deformat[1] *sn* [At: MDA ms / V: ***desf~, dif~, disf~*** / Pl: *~uri* / E: ***deforma***] **1-2** Deformare (**1-2**). **3** Urâțire. **4** (Prc) Vătămare. **5** (Prc) Îngrășare. **6-11** Deformare (**6-11**). **12** (Fig) Denaturare. **13** (Fig) Deformare (**13**).

deformat[2], ~ă *a* [At: CIHAC, I. N. 20/26 / V: ***desf~, dif~, disf~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***deforma***] **1** (D. ființe sau părți ale corpului lor) Care și-a modificat înfățișarea. **2** (Pex; d. obiecte) Care și-a stricat forma. **3** (Prc) Urâțit. **4** (Prc) Vătămat[2]. **5** (Prc) Îngrășat[2]. **6** (D. fenomene naturale) Care și-a schimbat modul normal de manifestare. **7** (D. cuvinte) Căruia i s-a modificat forma corectă. **8** (D. corpuri solide) Care și-a modificat forma. **9** (D. îmbrăcăminte sau încălțăminte) Scâlciat. **10** (Fig) Care este prezentat altfel decât este în realitate. **11** (Fig) Reprodus inexact. **12** (Fig) Denaturat. **13** Care și-a pierdut forma primară.

deformator, ~oare *a* [At: LM / V: ***~măt~*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***deforma*** *+ -tor*] **1-9** Deformant (**1-9**).

deformație *sf* [At: TURNESCU, C. 53[r]/14 / V: ***~iune, diformațiune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***déformation***, lat ***deformatio, -onis***] **1-2** Deformare (**1-2**). **3** Urâțire. **4** (Prc) Vătămare. **5** (Prc) Îngrășare. **6-11** Deformare (**6-11**). **12** (Fig) Denaturare. **13** (Fig) Deformare (**13**).

deformațiune *sf* vz ***deformație***

deformător, ~oare *a* vz ***deformator***

defosfora *vt* [At: DN[2] / Pzi: *~rez* / E: fr ***déphosphorer***] A elimina fosforul din topitura metalică în procesul de elaborare a oțelului în cuptoarele cu căptușeală bazică.

defosforare *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~rări* / E: ***defosfora***] Eliminare a fosforului din topitura metalică în procesul de elaborare a oțelului în cuptoarele cu căptușeală bazică.

defortifica *vt* [At: NEGULICI / V: (îvr) ***disf~*** / Pzi: *~ific* și *~chez* / E: ns cf fr *défortifier*] (Înv; c. i. fortificații) A dărâma.

defortificare *sf* [At: MDA ms / V: ***disf~*** / Pl: *~cări* / E: ***defortifica***] (Înv) A dărâma fortificații.

defrauda *vt* [At: ȘĂINEANU[2] / Pzi: *~dez* / E: lat ***defraudare***] (Înv; c. i. banii unei instituții publice) A lua prin fraudă.

defraudare *sf* [At: DEX / Pl: *~dări* / E: ***defrauda***] (Înv) Luare prin fraudă a banilor unei instituții publice Si: *defraudat[1]*.

defraudat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***defrauda***] (Înv) Defraudare.

defraudat[2], ~ă *a* [At: DL / Pl: *~ați, ~e* / E: ***defrauda***] (Înv; d. banii unei instituții publice) Luat prin fraudă.

defraudator, ~oare [At: DL / Pl: *~i, ~oare* / E: ***defrauda*** *+ -tor*] (Înv) **1-2** *smf, a* (Persoană) care ia prin fraudă banii unei instituții publice.

defrișa *vt* [At: I. IONESCU, M. 43 / Pzi: *~șez* / E: fr ***défricher***] **1** (C. i. păduri) A înlătura prin tăiere sau ardere, spre a elibera terenul și a-l face propriu pentru agricultură, construcții etc. **2** (C. i. terenuri) A curăța de arbori sau resturi lemnoase Si: *a despăduri*, (reg) *a lăzui*. **3** (Pex) A desțeleni.

defrișabil, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: ***defrișa*** *+ -bil*] **1** (D. păduri) Care poate fi înlăturat prin tăiere. **2** (D. terenuri) Care poate fi despădurit.

defrișare *sf* [At: I. IONESCU, M. 350 / Pl: *~șări* / E: ***defrișa***] **1** Înlăturare a pădurilor, prin tăiere sau ardere, spre a elibera terenul pentru agricultură, construcții etc. Si: *defrișat[1]* (**1**). **2** Curățare a unui teren de arbori sau resturi lemnoase Si: *defrișat[1]* (**2**), *despădurire*, (reg) *lăzuire*. **3** (Pex) Desțelenire. **4** (Rar) Exploatare a lemnului Si: *defrișat[1]* (**4**).

defrișat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***defrișa***] **1-2** Defrișare (**1-2**). **3** (Pex) Desțelenire. **4** Defrișare (**4**).

defrișat[2], ~ă *a* [At: RALEA, O. 121 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***defrișa***] **1** (D. arbori) Înlăturat de pe un teren, pentru a-l face propriu agriculturii, construcțiilor etc. **2** (D. terenuri) Redat agriculturii prin înlăturarea arborilor și resturilor lemnoase. **3** (Pex) Desțelenit[2].

defrișator, ~oare [At: DN[3] / Pl: *~i, ~oare* / E: ***defrișa*** *+ -tor*] **1-3** *smf* Defrișor (**1-3**). **4** *sn* Mașină de defrișat.

defrișor, ~oare *smf* [At: COSTINESCU / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***défricheur***] **1-3** Persoană care defrișează (**1-2, 4**) Si: *defrișator* (**1-3**).

defriza *vt* [At: I. GOLESCU / S: *~isa* / V: ***desf~*** / Pzi: *~zez* / E: fr ***défriser***] (Înv) **1** A strica frizura. **2** A ciufuli. **3** A desface buclele.

defrizare *sf* [At: PONTBRIANT, D. / S: *~isa~* / V: ***desf~*** / Pl: *~zări* / E: ***defriza***] (Înv) **1** Stricare a frizurii Si: *defrizat[1]* (**1**). **2** Ciufulire. **3** Desfacere a buclelor Si: *defrizat[1]* (**3**).

defrizat[1] *sn* [At: MDA ms / S: *~isa~* / V: ***desf~*** / Pl: *~uri* / E: ***defriza***] (Înv) **1** Defrizare (**1**). **2** Ciufulire. **3** Defrizare (**3**).

defrizat[2], ~ă *a* [At: PONTBRIANT, D. / S: *~isa~* / V: ***desf~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***defriza***] **1** (D. frizură) Stricat. **2** Ciufulit. **3** (D. bucle) Desfăcut.

defrupta *vr* [At: BUCVARI, ap. CL 1973, 39 / V: ***~ti*** / Pzi: *~upt* / E: ***de + frupt***] (Îvr) A se înfrupta.

defrupti *vr* vz ***defrupta***

defter *snm* [At: N. COSTIN, ap. ȘIO II_2 118 / V: ***te~*** / Pl: *~uri* și *~i* / E: tc ***defter***] (Trî) Registru.

defterdar *sm* [At: (a. 1689-1700) ȘIO II_2 119 / V: (îvr) ***cof~, tef~*** / Pl: *~i* / E: tc ***defterdar***] (Trî) **1** Ministru de finanțe la turci. **2** Controlor financiar al vizirului sau al unui pașă. **3** (Îc) **~-efendi** Contabil al tezaurului, la turci. **4** Perceptor.

deftereu *sm* [At: TDRG / V: ***~riu*** / Pl: *~ei* / E: ngr ***δεφτερεύ***] (Înv) Ajutor de cantor.

defteriu *sm* vz ***deftereu***

defula [At: DN[3] / Pzi: *~lez* / E: fr ***défouler***] **1-2** *vt* (Psh; d. oameni) A manifesta liber ideile sau tendințele refulate în subconștient. **3** *vr* (Psh; d. idei sau tendințe refulate în subconștient) A se manifesta. **4** *vr* (Fam) A-și descărca sufletul.

defulare *sf* [At: DN[3] / Pl: *~lări* / E: ***defula***] **1** (Psh) Manifestare liberă a ideilor și tendințelor refulate în subconștient Si: *defulat[1]* (**1**). **2** (Fam) Descărcare a sufletului Si: *defulat[1]* (**2**).

défulat^1 *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***defula***] **1-2** Defulare (**1-2**).

defulat^2, ~ă [At: DEX^2 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***défula***] **1-2** *smf, a* (Psh) (Persoană) care și-a manifestat liber ideile sau tendințele refulate în subconștient. **3** *a* (Psh; d. idei sau tendințe refulate în subconștient) Care s-a manifestat liber. **4-5** *smf, a* (Fam) (Persoană) care și-a descărcat sufletul.

defunct, ~ă [At: LM / Pl: *~cți, ~e* / E: fr ***défunct***, lat ***défunctus***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care a decedat Si: *mort, răposat*. **3** *a* (Fig) Dispărut. **4** *a* (Fig; d. obiecte) Inutil. **5** *a* (Fig; d. obiecte) Uzat. **6** *a* (Fig; d. obiecte) Defect. **7** *a* (Fig; d. obiecte) Demodat.

degagea *vtr* vz ***degaja***

degageament *sn* vz ***degajament***

degagement *sn* vz ***degajament***

degaja [At: BARASCH, I. N. 13/16 / V: ***~agea*** / Pzi: ***~jez*** și 3, 6 *~ajă* / E: fr ***dégager***] **1-2** *vtr* (D. miros) A (se) împrăștia în atmosferă Si: *a exala*. **3-4** *vtr* (D. lumină) A (se) răspândi. **5-6** *vtr* (D. căldură) A emana. **7-8** *vtr* (D. substanțe chimice) A (se) răspândi în mediu. **9-10** *vtr* (D. gaze) A (se) elimina ca urmare a unei reacții chimice. **11-12** *vtr* (Fig) A (se) elibera de ceva care împiedică mișcarea liberă. **13-14** *vtr* (Fig) A (se) debarasa de o obligație, de o răspundere. **15** *vr* (Fig; d. idei, sentimente) A reieși dintr-un text, dintr-un fapt etc. **16** *vt* (Spc; c. i. obiecte depuse ca gaj) A retrage. **17** *vr* A-și lua cuvântul înapoi Si: *a se dezice*. **18** *vt* (C. i. străzi) A debloca. **19** *vt* (C. i. străzi) A descongestiona. **20** *vt* (C. i. terenuri) A curăța. **21** *vt* (C. i. obstacole) A înlătura. **22** *vt* (Teh; c. i. piese) A curăța de surplusul de material. **23** *vt* (Spt; c. i. mingea) A îndepărta de poarta proprie, pentru a evita o acțiune periculoasă a adversarului. **24** *vt* (La scrimă; c. e floreta) A desprinde de floreta adversarului.

degajament *sn* [At: MARIN, PR. I. 10/24 / V: (îvr) ***~agem~, ~ageam~*** / Pl: *~e* / E: fr ***dégagement***] (Înv) **1-3** Degajare (**1-3**). **4** Încăpere care servește ca spațiu de comunicație între încăperile unui apartament ori ale unei clădiri publice sau între interiorul și exteriorul ei Si: *antecameră, coridor, vestibul*. **5** Spațiu situat în fundul și pe marginile scenei, care servește pentru depozitarea decorurilor, recuzitei etc.

degajare *sf* [At: RESMERIȚĂ, D. / Pl: *~jări* / E: ***degaja***] **1** Împrăștiere în atmosferă a unui miros Si: *exalare*, (înv) *degajament* (**1**), *degajat^1* (**1**). **2** Radiere a luminii Si: (înv) *degajament* (**2**), *degajat^1* (**2**). **3** Emanare a căldurii Si: (înv) *degajament* (**3**), *degajat^1* (**3**). **4** Răspândire în mediu a unei substanțe chimice. **5** Eliminare a unor gaze în urma unei reacții chimice. **6** (Fig) Eliberare de ceva care împiedică mișcările libere Si: *degajat^1* (**4**). **7** (Fig) Eliberare de o obligație, răspundere Si: *degajat^1* (**5**). **8** (Fig) Deducere dintr-un text, fapt etc. a unei idei, a unui sentiment Si: *degajat^1* (**6**). **9** (Spc) A retrage un gaj. **10** (Spc) Luare a cuvântului înapoi Si: *dezicere*. **11** Deblocare a unei străzi Si: *degajat^1* (**7**). **12** Descongestionare a unei artere Si: *degajat^1* (**8**). **13** Curățare a terenurilor Si: *degajat^1* (**9**). **14** Înlăturare a obstacolelor Si: *degajat^1* (**10**). **15** (Teh) Curățare a pieselor de surplusul de material. **16** (Spt) Îndepărtare a mingii de poarta proprie, pentru a evita o acțiune periculoasă a adversarului. **17** (Spt) Desprindere a floretei de a adversarului, la scrimă.

degajat^1 *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***degaja***] **1-10** Degajare (**1-3,6-8,11-14**).

degajat^2, ~ă [At: RESMERIȚĂ, D. / Pl: *~ați, ~e* / E: ***degaja***] **1** *a* (D. mirosuri) Împrăștiat în atmosferă. **2** *a* (D. lumină) Radiat. **3** *a* (D. căldură) Emanat. **4** *a* (D. substanțe chimice) Răspândit în mediu. **5** *a* (D. gaze) Eliminat în cursul unei reacții chimice. **6** *a* (Fig) Eliberat de ceva care îi împiedica libertatea mișcărilor. **7** *a* (Fig) Eliberat de o obligație, răspundere. **8-9** *a, av* (Fig; d. oameni) (Care este) liber în mișcări Si: *dezinvolt*. **10-11** *a, av* (Fig; d. manifestări ale oamenilor) (Care se produce) cu naturalețe Si: *firesc*. **12** *a* (Fig; d. idei, sentimente) Dedus dintr-o operă, dintr-un fapt. **13** *a* (Spc; d. obiecte depuse ca gaj) Retras. **14** *a* (Fig; d. făgăduieli) Luat înapoi. **15** *a* (D. drumuri) Deblocat. **16** *a* (D. artere) Descongestionat. **17** *a* (D. terenuri) Curățat. **18** *a* (D. obstacole) Înlăturat^2. **19** *a* (Teh; d. piese) Curățat de surplusul de material. **20** *a* (Spt; d. minge) Îndepărtat de poarta proprie pentru a evita o acțiune periculoasă a adversarului. **21** *a* (Spt; d. floretă) Desprins de floreta adversarului. **22** *a* (Aht; d. coloane sau pilaștri) Situat în apropiere de un zid și detașat de acesta.

degarnisi *vt* [At: COSTINESCU / Pzi: *~sesc* / E: ns cf fr *dégarnir*] (Îvr) **1** A despodobi. **2** A înlătura garniturile. **3** A lipsi de accesorii.

degarnisire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***degarnisi***] (Îvr) **1** Despodobire. **2** Înlăturare a garniturilor. **3** Lipsire de accesorii.

degaza *vt* [At: SANIELEVICI, R. 113 / Pzi: *~zez* / E: ***de-*** + ***gaza*** ns cf fr *dégazer*] **1-2** A curăța de gaze (toxice). **3-4** (C. i. gaze toxice de luptă) A îndepărta din adăposturi, de pe îmbrăcăminte etc. (prin ventilație sau) prin substanțe neutralizante.

degazare *sf* [At: LTR^2 / Pl: *~zări* / E: ***degaza***] **1-2** Curățare de gaze (toxice). **3-4** Îndepărtare a gazelor toxice de luptă (prin ventilație sau) prin substanțe neutralizante.

degazator *sm* [At: LTR^2 / Pl: *~i* / E: ***degaza*** + *-tor*] Substanță cu care se neutralizează gazele toxice.

degazeifica *vt* vz ***degazifica***

degazeificare *sf* vz ***degazificare***

degazeificator, ~oare *sn, a* vz ***degazificator***

degazifica *vt* [At: IOANOVICI, TEHN. 105 / V: ***~zei~*** / Pzi: *~ific* / E: ***de^4*** + ***gazifica***] (C. i. gaze, materii volatile) **1** A îndepărta din cărbuni, prin distilare la temperaturi înalte, în absența aerului. **2** A face să iasă dintr-un lichid prin agitare, împroșcare etc. **3** A scoate din noroiul de foraj pentru a-l putea folosi din nou.

degazificare *sf* [At: LTR^2 / V: ***~zei~*** / Pl: *~cări* / E: ***degazifica***] **1** A înlătura gazele din cărbuni, prin distilare la temperaturi înalte, în absența aerului. **2** Scoatere a gazelor dintr-un lichid prin agitare, împroșcare etc. **3** Scoatere a gazelor din noroiul de foraj pentru a-l putea folosi din nou.

degazificator, ~oare *sn, a* [At: DN^3 / V: ***~zei~*** / Pl: *~oare* / E: fr ***dégaséificateur***] (Dispozitiv) care este folosit pentru degazificare.

degazolina *vt* [At: DN^2 / Pzi: *~nez* / E: fr ***dégazoliner***] A separa, printr-un procedeu special, gazolina din gazele obținute în exploatările petroliere.

degazolinare *sf* [At: NOM. MIN. I. 43 / Pl: *~nări* / E: ***degazolina***] **1** Separare a gazolinei printr-un procedeu special, din gazele obținute din exploatările petroliere. **2** Procedeu pentru recuperarea gazolinei din gazele de sondă Si: *dezbenzinare*.

degazor *sn* [At: LTR^2 / Pl: *~oare* / E: fr ***dégazeur***] Aparat pentru eliminarea gazelor din apa de alimentare a cazanelor de abur, a rețelelor termice.

dege *sf* [At: LEXIC REG. II, 89 / Pl: *degi* / E: nct] (Reg) Ciubăr.

degeaba [At: (a. 1816) IORGA, S. D. VII, 16 / V: ***dâg~, deag~, deaja~, ~bă, deja~, dig~*** / E: ***de^4*** + ***geaba***] **1** *av* Fără rost. **2** *av* În mod inutil. **3** *av* Zadarnic. **4** *av* În van. **5** *av* (Îcn) Cu rost. **6** *av* (Îlcj; reg) **~ că** Cu toate că. **7** *av* (Pfm; îe) **A-i fi cuiva ~** A nu avea folos de pe urma unui efort. **8** *av* (Îae) A avea în mod inutil o calitate. **9** *av* (Îe) **A sta** (sau **a ședea**) **~** A nu face nimic. **10** *av* (Îae) A nu avea ocupație. **11** *av* (Pfm; îe) **A mânca pâine ~** A nu-și merita mâncarea. **12** *av* (Pfm; îe) **A face** (sau **a ține**) **umbră pământului ~** A trăi inutil. **13** *av* (Pfm; îe) **A purta căciulă ~** A nu avea demnitate. **14** *av* (Pfm; îe) **A-și răci gura ~** A vorbi fără a fi luat în seamă. **15** *av* (Și precedat de *pp* „pe") Fără motiv. **16** *av* Fără nici o plată Si: *gratuit*. **17** *sf* (Reg) Boală a oilor care se manifestă prin umflare și prin nevoia de a sta culcat.

degeabă *av* vz ***degeaba***

degelifica *vt* [At: DN^3 / Pzi: *~ific* / E: *de(s)-* + ***gelifica***] **1** A transforma gelurile coloidale în minerale cristalizate. **2** (Rar) A se dezgheța.

degelificare *sf* [At: LTR^2 / Pl: *~cări* / E: ***degelifica***] **1** Transformare a gelurilor coloidale în minerale cristalizate. **2** (Rar) Dezghețare.

degebuța *av* [At: PASCU, S. 158 / E: ***degeaba*** + *-uța*] **1-14** (Pfm; șhp) (Cam) degeaba (**1-5, 14-15**).

degenărățiune *sf* vz ***degenerație***

degenera *vi* [At: I. GOLESCU, C. / V: (înv) ***deje~*** / Pzi: *~rez* / E: fr ***dégénérer***, lat ***degenerare***] **1-8** A pierde, (total sau) parțial, unele însușiri (morfologice sau) funcționale caracteristice genului sau speciei, în urma acțiunii unor factori (de mediu sau) ereditari. **9-12** (Fig) A se schimba în (mai) (rău sau) în (mai) grav, pierzând caracterul inițial. **13-14** (Fig) A ajunge într-o stare (mai) rea Si: *a decădea*.

degenerare *sf* [At: ARISTIA, PLUT. / Pl: *~rări* / E: ***degenera***] **1-8** Pierdere (totală sau) parţială a unor însuşiri (morfologice sau) funcţionale caracteristice genului sau speciei, în urma acţiunii unor factori (de mediu sau) ereditari Si: *degenerat*[1] **(1-8)**, (înv) *degeneraţie* **(1-8)**. **9-12** (Fig) Schimbare în (mai) (rău sau) în (mai) grav, pierzând caracterul iniţial Si: *degenerat*[1] **(9-12)**. **13-14** (Fig) Ajungere într-o stare (mai) rea Si: *decădere*, *degenerat*[1] **(13-14)**.

degenerat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***degenera***] **1-14** Degenerare **(1-14)**.

degenerat[2], ***~ă*** *a* [At: NEGULICI, E. II, 230/6 / Pl: *~aţi, ~e* / E: ***degenera***] **1-8** Care şi-a pierdut (total sau) parţial unele însuşiri (morfologice sau) funcţionale caracteristice genului sau speciei, în urma acţiunii unor factori (de mediu sau) ereditari. **9-12** (Fig) Care s-a schimbat în (mai) (rău sau) în (mai) grav, pierzând caracterul iniţial. **13-14** (Fig) Care a ajuns într-o stare (mai) rea Si: *decăzut*[2].

degenerativ, ~ă *a* [At: PARHON, B. 134 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***dégénératif***] **1-8** Care produce degenerare **(1-8)**.

degenerator, ~oare *a* [At: PROT.-POP., N. D. / Pl: *~i, ~oare* / E: lat ***degenerator, -oris***] **1-8** Care face să degenereze **(1-8)**. **9-14** (Înv; d. persoane) Care degenerează **(9-14)**.

degeneraţie *sf* [At: CR (1830), 109[1]/10 / V: *~iune*, (îvr) ***~răciune, răţiune, ~ghe~*** / Pl: *~ii* / E: fr ***dégénération***, ger ***Degeneration***] (Înv) **1-8** Degenerare **(1-8)**. **9-16** Degenerescenţă **(1-8)**.

degeneraţiune *sf* vz ***degeneraţie***

degeneraciune *sf* vz ***degeneraţie***

degenerescent, ~ă *a* [At: DN[2] / Pl: *~nţi, ~e* / E: fr ***dégénérescent***] **1-16** Care are tendinţa de a degenera **(1-8)**.

degenerescenţă *sf* [At: MAN. SĂNĂT. 149/18 / V: (îvr) ***desg~, ~cin~*** / Pl: *~ţe* / E: fr ***dégénérescence***] **1-8** Modificare patologică regresivă, (anatomică şi) funcţională, (a unui ţesut sau) a unui organ, ca urmare (a suprimării legăturii lor cu sistemul nervos sau) (cu circulaţia sanguină), (a unei intoxicaţii grave a organismului sau) a unui deficit de metabolism Si: (înv) *degeneraţie* **(9-16)**. **9-16** (Pex) Tendinţă de degenerare **(1-8)**.

degenerescinţă *sf* vz ***degenerescenţă***

deger *sn* [At: TDRG / Pl: *~uri* / E: pvb ***degera***] (Rar) Îngheţ.

degera *vi* [At: CORESI, EV. 364 / V: (reg) ***dig~, digira*** / Pzi: *deger*, şi (înv) *deager*, 3, 6 şi: *~eară* şi *~ează* / E: ml ****degelare***] **1** (D. fiinţe sau părţi ale corpului) A amorţi din cauza frigului. **2** A suferi o degerătură. **3** A-i fi cuiva foarte frig. **4** (Pfm; îe) **A-i ~ cuiva măduva-n oase** (sau **în ciolane**) **(de frig)** A suferi rău de frig. **5** A îngheţa. **6** (D. plante) A se ofili din cauza îngheţului. **7** (D. legume şi fructe) A se degrada din cauza gerului. **8** (D. suprafaţa solului) A se întări din cauza îngheţului.

degerare *sf* [At: ALBINEŢ, M. 95/12 / V: (reg) ***dig~, digir~*** / Pl: *~rări* / E: ***degera***] **1** Amorţire a unei fiinţe sau unei părţi a corpului din cauza frigului Si: *degerat*[1] **(1)**, *degerătură* **(1)**. **2** Suferinţă din cauza frigului Si: *degerat*[1] **(2)**, *degerătură* **(2)**. **3** Senzaţie foarte puternică de frig Si: *degerat*[1] **(3)**, *degerătură* **(3)**. **4** Îngheţare. **5** Ofilire a plantelor din cauza îngheţului Si: *degerat*[1] **(4)**, *degerătură* **(4)**. **6** Degradare a legumelor şi fructelor din cauza gerului Si: *degerat*[1] **(5)**, *degerătură* **(5)**. **7** Întărire a pământului din cauza gerului Si: *degerat*[1] **(6)**, *degerătură* **(6)**.

degerat[1] *sn* [At: POENARU, Î. 31/5 / V: (reg) ***dig~, digir~*** / Pl: *~uri* / E: ***degera***] **1-7** Degerare **(1-7)**.

degerat[2], ***~ă*** *a* [At: PETROVICI, P. 256/7 / V: (reg) ***dig~, digir~*** / Pl: *~aţi, ~e* / E: ***degera***] **1** (D. fiinţe sau părţi ale corpului) Amorţit din cauza frigului. **2** Cu degerături. **3** Pătruns de frig. **4** Îngheţat[2]. **5** (D. plante) Ofilit de ger. **6** (D. legume şi fructe) Degradat din cauza gerului. **7** (Pfm; îe) **A nu face** (sau **a nu plăti**, înv, **a nu ajunge**) **(nici cât) o ceapă ~ă** (rar, **două cepe ~e**) A nu valora nimic. **8-9** (Pfm îe) **A nu da (pe cineva sau pe ceva) nici (cât pe) o ceapă ~ă** (sau **nici două cepe ~e**) A considera (pe cineva sau ceva) lipsit de (valoare sau) importanţă. **10** (Îae) A dispreţui. **11** (Îe; reg) **A mânca o ceapă ~ă** A nu izbuti într-o afacere. **12** (Îae; reg) A nu duce la bun sfârşit o misiune. **13** (D. pământ) Întărit de ger. **14** (Îvr; d. apă) Îngheţat[2].

degerătură *sf* [At: LB / V: (reg) ***dig~, digir~*** / Pl: *~ri* / E: ***digera*** + ***-tură***] **1-7** Degerare **(1-7)**. **8-9** (Inflamaţie sau) leziune provocată de acţiunea frigului asupra ţesuturilor. **10** (Pex) Parte a corpului care a degerat. **11** (Reg) Boală de vite nedefinită mai îndeaproape. **12** (Trs) Arătură de toamnă.

degeros, ~oasă *a* [At: GRAIUL, I, 70 / Pl: *~oşi, ~oase* / E: ***deger*** + ***-os***] (Pop) **1** Geros. **2** Friguros.

degermina *vt* [At: DN[2] / Pl: *~nez* / E: ***de(s)-*** + ***germina*** cdp fr ***dégermer***] A separa embrionii boabelor de cereale, în procesul de obţinere a mălaiului, a crupelor şi a făinurilor.

degerminare *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~nări* / E: ***degermina***] Separare a embrionilor boabelor de cereale, în procesul de obţinere a mălaiului, a crupelor şi a făinurilor Si: *degerminat*[1].

degerminat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***degermina***] Degerminare.

degerminat[2], ***~ă*** *a* [At: MDA ms / Pl: *~aţi, ~e* / E: ***degermina***] (D. boabe de cereale) Căruia i s-a scos embrionul, în procesul obţinerii mălaiului, a crupelor şi a făinurilor.

deget *sn* [At: CORESI, PS. 16/7 / V: (pop) ***deşt***, (îrg) ***dăgit, dejt, digit***, (îvr) ***deajet*** / Pl: *~e* şi (rar) *~uri* / E: ml ***digitus***] **1** Fiecare dintre prelungirile mobile, alcătuite din falange cu care se sfârşeşte mâna. **2** (Pfm; îe) **Sunt cinci ~e la o mână şi nu seamănă** Nici fraţii nu seamănă perfect între ei. **3** (Îs) *~ul (cel) mare* (sau *cel gros*) Degetul cel mai gros al mâinii, format din două falange, opozabil Si: *policar*. **4** (Îs) *~ul arătător* sau (reg) *cel dintâi* Degetul al doilea, cu care se arată Si: *arătător, index*. **5** (Îs) *~ul mijlociu* sau *(cel) din mijloc, (cel) mai lung* Degetul al treilea, situat între degetul arătător şi cel inelar. **6** (Îs) *~ul inelar* sau (înv) *al inelului, de inele* Degetul al patrulea, pe care se poartă, de obicei, inelul Si: *inelar*. **7** (Îs) *~ul (cel) mic* (sau *mititel, micuţ*) Ultimul deget, mai scurt şi mai subţire, al mâinii. **8** (Pfm; îe) **A se ascunde** (sau **a se da**) **după (propriul) ~** A căuta în zadar să-şi ascundă o vină evidentă. **9** (Îae) A fugi de răspundere. **10** (Pfm; îe) **A şti** (sau **a cunoaşte**) (ceva) **(ca) pe ~e** A şti (sau a cunoaşte) ceva foarte bine. **11** (Pfm; îe) **A purta** (sau **a duce, a învârti, a juca**) (pe cineva) **pe ~e** A face ce vrea din cineva. **12** (Îae) A păcăli pe cineva. **13** (Fam; îe) **A (putea) număra pe ~e** (sau **pe ~ele mâinilor**, ori **de la o mână**) A fi un număr (foarte) mic de obiecte sau fiinţe. **14** (Pfm; îe) **A aluneca** (sau **a se strecura**) **printre ~e** A scăpa. **15** (Îae) A dispărea pe neobservate. **16** (Îe) **A pune** (sau **a trece cu**, ori, înv, **a întări cu**) **~ul** A aplica amprenta digitală în loc de iscălitură. **17** (Pop; îe) **A se trage în ~e** sau **a trage ~ul cu cineva** A-şi măsura puterile cu cineva. **18** (Îae) A se lua la ceartă cu cineva. **19** (Pfm; îae) **A arăta cu ~ul** A dispreţui (făţiş) pe cineva pentru faptele sale. **20** (Pfm; îae) A face de ruşine pe cineva. **21** (Înv; îae) A fi evident, dovedit. **22** (Fam; îe) **A avea ~e lungi** (sau **a fi lung în ~e**) A avea obiceiul de a fura. **23** (Fam; îe) **A nu mişca (măcar) un ~** A rămâne pasiv când trebuie să rezolvi o problemă. **24** (Îae) A nu ajuta pe cineva. **25** (Pfm; îe) **A-şi da cu ~ul în ochi** A nu vedea nimic (din cauza întunericului). **26** (Pfm; îe) **A-şi linge degetele** A mânca o mâncare foarte bună. **27-28** (Îe; rar) **A nu şti să-şi numere ~ele** A fi (prost sau) lipsit de învăţătură. **29** (Pop; îe) **A fi** (sau **a rămâne**) **gol ca ~ul** (sau **ca ~ul de gol**) A ajunge foarte sărac. **30** (Pop; îe) **A rămâne (numai) cu ~ul** A rămâne foarte sărac. **31** (Pop; îe) **A fi cu ~ul în gură** A fi foarte sărac. **32** (Îae) A fi foarte naiv. **33** (Pop; îe) **A sta** (sau **a şedea, a fi**) **cu ~ul** (ori **cu ~ele**) **în gură** A pierde vremea fără să facă nimic. **34** (Pop; îe) **A da cuiva cu ~ele în ochi** A spune cuiva lucruri neplăcute. **35** (Îae) A încerca să înşeli pe cineva. **36** (Rar; îe) **A da din ~** A fi viu. **37** (Pop; îe) **A-şi muşca ~ele** A fi zgârcit. **38** (Reg; îe) **A da cu ~ul** A voma. **39** (Pop; îe) **A da pe cineva după ~** A înşela pe cineva. **40** (Îae) A întrece pe cineva în privinţa situaţiei materiale, poziţiei sociale etc. **41** (Pop; îe) **A fluiera din ~e** A rămâne păgubaş. **42** (Îrg; îe) **A bate (cuiva) cu ~ul** A ameninţa cu degetul. **43-44** (Îe) **A atinge (ceva) cu ~ul** A fi foarte aproape (în spaţiu sau) în timp, de ceva. **45** (Îe) **A nu rămâne loc nici să pui ~ul** A nu rămâne nici un pic de loc. **46** (Pfm; îe) **A nu ajunge cuiva nici la ~ul cel mic** A fi cu mult inferior cuiva. **47** (Pop; îe) **~ul lui Dumnezeu** Voinţa divină. **48** (Îe) **A încerca marea cu**

~ul A încerca ceva evident imposibil **49-50** (Pfm; îe) **A pune ~ul pe rană** A înțelege (sau a exprima) esențialul într-o problemă sensibilă. **51** (Pfm; îe) **A-și mușca ~ele** A regreta. **52** (Rar; îe) **A strânge ~ele floarea** A distruge. **53** (Pfm; îe) **A avea** (pe cineva) **la ~ul (cel) mic** A putea face orice cu cineva. **54** (Pfm; îe) **A lăsa** (pe cineva) **la ~ul cel mic** A întrece pe cineva. **55** (Pop; îe) **A pune** (pe cineva) **la ~ul cel mic** A se dovedi superior cuiva. **56** (Îe) **A schimba** (pe cineva) **cu ~ui cel mic** A schimba pe cineva cu ușurință. **57** (Pex) Fiecare dintre prelungirile mănușii care îmbracă degetele (1). **58** (Adt *piciorului*) Fiecare dintre prelungirile cu care se termină piciorul la om sau laba la unele animale. **59** (Îe) **A merge** (sau **a umbla, a păși, a se înălța etc.**) **în** (sau **pe**) **vârful** (sau **vârfurile**) **~elor** (sau **în ~e**) A merge, a umbla etc. cu corpul sprijinit numai pe vârfurile picioarelor. **60** (Pex; îae) A merge, a umbla etc. fără zgomot. **61** Fiecare dintre prelungirile picioarelor, terminate cu gheare, la unele păsări. **62** Veche unitate de măsură pentru lungimi, având aproximativ lățimea unui deget (1). **63** (Înv) Dactil. **64** (Teh) Piesă componentă a aparatelor de tăiere la cositori, secerători, combine de cereale etc., care separă și sprijină plantele în momentul tăierii. **65** (Bot; rar) Golomoz (*Dactilis glomerata*). **66** (Reg; îc) **Cinci-~e** sau **iarba-~elor** Plantă erbacee târâtoare ale cărei frunze au cinci foliole (*Potentilla reptens*). **67** (Reg; îc) **~roșu** Degețel-roșu (11) (*Digitalia purpurea*).

degetar *sn* [At: LEX. MARS. 237 / V: ***decedar, ~gistar, ~gitar, deișt~, dig~, digit*** / Pl: *~e* și (înv) *~uri* / E: ***deget*** + *-ar*] **1** Obiect în formă de trunchi de con, din metal, os, material plastic, gol pe dinăuntru și cu adâncituri pe suprafața exterioară, în care se introduce, în timpul coaserii manuale, vârful degetului cu care se împinge acul, pentru a-l feri de împunsături Si: (îvp) *năpârstoc*. **2** (Îla; d. recipiente) **Ca ~ul** Foarte mic. **3** (Șîc) **~roșu, floarea-~ului** Plantă erbacee veninoasă, cu frunze acoperite cu peri moi, cu flori mari, galbene sau roșii-purpurii (*Digitalis ambigua*) Si: *clopoțel, degetărel* **(2)**, *degetărică, degetariță* **(1)**, *degetăruț* **(2)**, *degețel* **(12)**, *iarba-degetului, iarbă-de-plămâni, iarbă-de-tripăl, năpârstocel, țâța-oii, urechea-boului*.

degetariță *sf* [At: BARCIANU / V: ***~tăriță*** / Pl: *~țe* / E: ***degetar*** + *-iță*] (Bot) **1** (Pop) Degetar (3) (*Digitalis ambigua*). **2** (Pop) Degețel (11) (*Digitalis purpurea*). **3** (Reg) Degetăruț (1) (*Soldanella montana*). **4** (Reg) Cucenită (*Digitalis lanata*).

degetaș *sn* [At: LB / Pl: *~e* și (înv) *~uri* / E: ***deget*** + *-aș*] (Înv) **1-8** (Șhp) Degețel (**1-8**).

degetărel *sn* [At: PANȚU, PL. / Pl: *~e* / E: ***degetar*** + *-el*] **1** (Bot; reg) Degetăruț (1). **2** (Bot; reg) Degetar (3). **3** (Bot; reg; îc) **~roșu** Degețel (11) (*Digitalis purpurea*). **4-5** (Șhp) Degetăruș (**1-2**).

degetărică *sf* [At: BORZA. D. 60 / Pl: *~ici* / E: ***degetar*** + *-ică*] (Bot; reg) Degetar (3).

degetăriță *sf* vz ***degetariță***

degetăruș *sn* [At: BORZA. D. 60 / Pl: *~e* / E: ***degetar*** + *-uș*] **1-2** (Șhp) Degetar (**1**) (mic) Si: *degetărel* **(4-5)**, *degetăruț* **(4-5)**. **3** (Bot; reg) Degețel (**11**).

degetăruț *sm* [At: DDRF / V: ***~ță*** / Pl: *~i* / E: ***degetar*** + *-uț*] **1** (Bot; reg) Plantă erbacee din familia primulaceelor, cu flori albastre-violete în formă de clopot, dispuse câte 1-8 în vârful tulpinii, care crește în regiunile muntoase Si: (reg) *degetărel* **(1)**, *măcrișul-caprei, poterașe* (*Soldanella montana*). **2** (Bot; reg) Degetar (3). **3** (Bot; reg) Degețel (**11**). **4-5** (Șhp) Degetăruș (**1-2**).

degetăruță *sf* vz ***degetăruț***

degetuț *sn* [At: ODOBESCU, ap. CADE / V: (reg) ***deștiuț, deșt~, dig~*** / Pl: *~e* / E: ***deget*** + *-uț*] (Pop) **1-8** (Șhp) Degețel (**1-8**).

degețel [At: CANTEMIR, I. I. I, 138 / V: (reg) ***~giț~, digit~*** / Pl: *~e sn, ~ei sm* / E: ***deget*** + *-el*] **1-8** *sn* (Șhp) Deget (**1, 57-58,61**) (mic) Si: (înv) *degetaș* **(1-8)**, (pop) *degetuț* **(1-8)**. **9** *sm* (Reg) Fel de gogoși crestate pe margine. **10** *sm* (Reg) Fel de mâncare nedefinită mai îndeaproape. **11** *sn* (Bot; șîc **~roșu**) Plantă erbacee bienală din familia scrofulariaceelor, înaltă de 30–100 cm, cu corola florilor tubulară, de culoare roșie-purpurie, din care se extrage digitalina, un puternic tonic cardiovascular (*Digitalis purpurea*) Si: *digitală*, (pop) *degetariță* **(2)**, (reg) *degetărel-roșu* **(3)**, *degetăruș* **(3)**, *degetăruț* **(3)**, *deget-roșu* **(67)**, *năpârstocel, țâța-oii*. **12** *sn* (Bot; șîc **~de-pădure**) Degetar (**3**). **13** *sn* (Bot; șîc **~lânos**) Cucenită (*Digitalis lanata*). **14** *sn* (Bot; reg) Planta *Primula columnae*. **15** *sn* (Bot) Dedițel (**2**) (*Pulsalilla montana*). **16** *sn* (Bot; reg) Degetăruț (**1**). **17** *sn* (Bot; reg) Varietate de ciupercă comestibilă nedefinită mai îndeaproape.

deghenerație *sf* vz ***degenerație***

deghiza [At: CALENDAR (1853), 102 / S: (înv) *~gui~, ~isa* / Pzi: *~zez* / E: fr ***déguiser***] **1-2** *vtr* A (se) îmbrăca în așa fel încât să nu poată fi recunoscut Si: *a se travesti*. **3-4** *vtr* (Fig) A (se) prezenta sub o altă formă decât cea adevărată Si: *a se ascunde, a se camufla, a se disimula, a se masca*.

deghizament *sn* [At: PÎCLEANU, I. II, 170/7 / S: (înv) *~gui~* / V: (înv) ***~zământ*** / Pl: *~e* / E: fr ***déguisement***] **1** Ceea ce servește pentru a (se) deghiza. **2** (Fig) Prefăcătorie. **3-4** Deghizare (**1-2**).

deghizare *sf* [At: CR (1838), 16 / Pl: *~zări* / E: ***deghiza***] **1** Îmbrăcare în așa fel încât să nu poată fi recunoscut Si: *deghizament* **(3)**, *deghizat[1]* **(1)**, *travestire*, (reg) *deghizetură*. **2** (Fig) Prezentare sub o altă formă decât cea adevărată Si: *ascundere, camuflare, deghizament* **(4)**, *deghizat[1]* **(2)**, *disimulare, mascare*.

deghizat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***deghiza***] **1-2** Deghizare (**1-2**).

deghizat[2], ~ă *a* [At: PÎCLEANU, I. II, 29/23 / S: (înv) *~gui~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***deghiza***] **1** (D. oameni) Îmbrăcat astfel încât să nu poată fi recunoscut Si: *travestit[2]*. **2** (Fig) Prezentat sub o altă formă decât cea adevărată Si: *ascuns[2], camuflat[2], disimulat[2], mascat[2]*.

deghizământ *sn* vz ***deghizament***

deghizetură *sf* [At: H II, 264 / Pl: *~ri* / E: ***deghiza*** + *-tură*] (Reg) Deghizare (**1**).

degipsare *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~sări* / E: ***de(s)-*** + ***gipsare***] (Glg) Proces de dizolvare a gipsului din unele roci sub acțiunea apelor subterane.

degistar *sn* vz ***degetar***

degitar *sn* vz ***degetar***

degițel *snm* vz ***degețel***

degiughian, ~ă *a* [At: DR. IV, 829 / Pl: *~ieni, ~iene* / E: net] (Reg; d. oameni) **1** Chipeș. **2** Frumos. **3** Împodobit. **4** (Pex) Voinic. **5** (Pex) Puternic. **6** (Pex; d. cai) Vânjos. **7** (Rar; d. oameni) Cu dare de mână.

degiurător *sm* [At: SĂULESCU, HR. I, 148/8 / Pl: *~i* / E: ***de-*** + ***giurător***] (Îvr) Persoană care încalcă un jurământ, o convenție etc.

degivra *vt* vz ***dejivra***

degivraj *sn* vz ***dejivraj***

degivrare *sf* vz ***dejivrare***

degivror *sn* vz ***dejivror***

deglaciație *sf* [At: DN[3] / P: *~ci-a~* / Pl: *~ii* / E: fr ***déglaciation***] (Glg) Retragere a ghețarilor ca urmare a modificării condițiilor climatice.

deglicerinare *sf* [At: DLR ms / Pl: *~nări* / E: ***de-*** + ***glicerinare***] (Chm) Proces de hidroliză (scindare, dedublare) a grăsimilor, conducând la acizi grași și la glicerină.

deglui *vr* [At: ALRM SN. I h. 207/ Pzi: *~esc* / E: ns cf mg *döglik*] (Trs; d. animale) A muri.

deglutina *vtr* [At: DN[3] / Pzi: 3 *~nează* / E: fr ***déglutiner***] (Lin; d. elementele unui cuvânt) A (se) separa.

deglutinare *sf* [At: DN[3] / Pl: *~nări* / E: ***deglutina***] (Lin) Separare a elementelor unui cuvânt Si: *deglutinat[1]*.

deglutinat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***deglutina***] (Lin) Deglutinare.

deglutinat[2], ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***deglutina***] (Lin; d. un element al unui cuvânt) Care s-a separat.

deglutiție *sf* [At: PROT.–POP., N. D. / V: ***~țiune, ~uțiune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***déglutition***] (Med) Act fiziologic reflex prin care bolul alimentar trece din gură, prin esofag, în stomac Si: *înghițire*.

deglutițiune *sf* vz ***deglutiție***

degluțiune *sf* vz ***deglutiție***

degoma *vt* [At: DN² / Pzi: *~mez* / E: fr ***dégomer***] **1-4** (C. i. fire sau țesături de mătase) A supune operației de eliminare (totală sau) parțială a sericinei, pentru obținerea (caracteristicilor de prelucrare și a) calității superioare a produselor.

degomare *sf* [At: LTR² / Pl: *~mări* / E: ***degoma***] **1-4** Supunere a unor fire sau țesături de mătase operației de eliminare (totală sau) parțială a sericinei, pentru obținerea (caracteristicilor de prelucrare și a) calității superioare a produselor.

degomflare *sf* [At: DN² / Pl: *~lări* / E: ***degonfla***] (Frm) **1** Dezumflare. **2** (Fig) Dezamăgire.

degonfla *vtr* [At: DEX / Pzi: *~lez* / E: fr ***dégonfler***] (Frm) **1-2** A (se) dezumfla. **3-4** (Fig) A (se) dezamăgi.

degorjare *sf* [At: LTR² / Pl: *~jări* / E: ns cf fr *dégorger*] (Ind) Operație specială de eliminare din sticlele de vin a depozitului (de drojdie) adus pe dop.

degrab *av* vz ***degrabă***

degrabă *av* [At: URECHE, L. 81 / V: (îrg) ***dăgrab, dăg~, ~b, ~bu, digrab, dig~*** / E: ***de⁴ + grabă***] **1** (Modal; îoc *încet*) Repede. **2** (Modal; îoc *domol*) Iute. **3** În grabă. **4** (Înv; îlav) **Cu** (sau **în, întru**) **~** În grabă. **5** (Temporal) Pe nesimțite. **6** (Îoc *greu*) Cu ușurință. **7** (Îvr; îoc *rar*) În ritm rapid. **8** (Temporal) Curând. **9** (Temporal) Devreme. **10** (Temporal) Îndată. **11** (Temporal) Imediat. **12** (Construit cu *decât;* îlav) **Mai ~** Mai curând... decât. **13** (Îal) Mai probabil... decât. **14** (Pop; îe) **A-i fi cuiva ~** A fi foarte grăbit.

degrabu *av* vz ***degrabă***

degrada [At: HELIADE, O. II, 37 / V: (înv) ***desg~***, (reg) ***~rădea***, (îvr) ***~răda, ~rădi, desgrăda*** / Pzi: *~dez* și (înv) *~rad* / E: fr ***dégrader***, lat ***degradare***] **1** *vt* (C. i. oameni) A dezonora. **2-3** *vtr* (D. oameni) A (se) pune într-o situație inferioară nemeritată Si: *a (se) desconsidera*. **4** *vt* A disprețui. **5-7** *vt* (C. i. oameni) A deposeda (de un rang social sau) de un titlu (și a trece într-un rang mai mic). **8-9** *vt* (C. i. oameni) (A destitui dintr-o funcție sau) a trece într-o funcție inferioară. **10** *vt* (Mil) A pedepsi prin luarea gradului Si: (îvr) *a degradarisi, a degradelui*. **11-12** *vtr* A face să ajungă (sau a ajunge) într-o stare de decădere. **13-16** *vr* (D. sisteme tehnice, obiecte, materiale) A pierde (însușirile sau) aspectul inițial (prin acțiunea agenților fizici sau) prin folosință îndelungată Si: *a se deteriora, a se strica, a se uza*. **17** *vt* (Subiectul sunt agenții fizici) A distruge în timp. **18** *vr* (D. terenuri agricole) A deveni neproductiv. **19** *vt* (Înv; c. i. lumină) A slăbi treptat în intensitate. **20** *vt* (Înv; c. i. culori) A se decolora treptat.

degradant, ~ă [At: KOGĂLNICEANU, S. XI / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***dégradant***] **1-2** *av, a* (Într-un mod) care dezonorează. **3-4** *av, a* (Într-un mod) care face pe cineva să ajungă într-o stare de decădere. **5-8** *av, a* (Într-un mod) care determină un sistem tehnic, un obiect, un material etc. să-și piardă (însușirile sau) aspectul fizic. **9-10** *av, a* (Într-un mod) care determină distrugerea în timp a unui obiect. **11-12** *av, a* (Într-un mod) care determină pierderea fertilității unui teren agricol.

degradare *sf* [At: HELIADE, PARALELISM, II, 65/26 / V: ***desg~, disg~*** / Pl: *~dări* / E: ***degrada***] **1** Dezonorare. **2** Punere a unei persoane într-o situație de inferioritate nemeritată Si: *degradat¹* (**2**), *desconsiderare*, (înv) *degradație* (**2**). **3** Disprețuire. **4-6** Deposedare a unei persoane (de un rang social sau) de un titlu (și trecere într-un rang mai mic) Si: *degradat¹* (**4-6**), (înv) *degradație* (**4-6**). **7-8** (Destituire a unei persoane dintr-o funcție sau) trecere într-o funcție inferioară Si: *degradat¹* (**7-8**), (înv) *degradație* (**7-8**). **9** (Mil) Pedepsire prin luarea gradului Si: *degradat¹* (**9**), (înv) *degradație* (**9**), (îvr) *degradarisire, degradeluire*. **10** (Îs) *~ civică* Sancțiune care constă în suspendarea unor drepturi cetățenești. **11-13** Decădere fizică (morală sau materială) Si: *degradat¹* (**11-13**) (înv) *degradație* (**4-6**). **14-17** Pierdere de către un sistem tehnic, un corp, un obiect, un material a (însușirilor sau) aspectului inițial (prin acțiunea agenților fizici sau) prin folosință îndelungată Si: *degradat¹* (**14-17**), (înv) *degradație* (**13-16**), *deteriorare, stricare, uzare*. **18** Pierdere a fertilității unui teren agricol Si: *degradat¹* (**18**), (înv) *degradație* (**18**). **19** (Agr; îs) *~a solului* Totalitate a schimbărilor produse în solurile spălate intens prin apa de infiltrație, care determină pierderea fertilității acestora. **20** (Glg; îs) *~a terenului* (sau *terenurilor*) Proces prin care suprafața unui teren este puternic fragmentată și stratul de sol fertil este în cea mai mare parte îndepărtat. **21** (Înv) Slăbire treptată a intensității luminii Si: *degradat¹* (**21**), (înv) *degradație* (**19**). **22** (Înv) Decolorare treptată Si: *degradat¹* (**22**), (înv) *degradație* (**20**).

degradarisi *vt* [At: REG. ORG. MOLD. 23/13 / Pzi: *~sesc* / E: ***degrada*** + *-arisi*] A degrada (**10**).

degradat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***degrada***] **1-19** Degradare (**1-9, 11-18, 21-22**).

degradat², ~ă [At: CR (1832), 299¹/12 / V: (înv) ***~răd~, desg~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***degrada***] **1** *a* Dezonorat. **2-3** *smf, a* (Persoană) care a fost pus(ă) în mod nemeritat într-o situație inferioară. **4** *a* Disprețuit. **5-10** *smf, a* (Persoană) deposedat(ă) (de un rang social sau) de un titlu (și care rămâne într-un rang mai mic). **11-12** *smf, a* (Mil) (Persoană) care a fost pedepsit(ă) prin luarea gradului. **13-16** *smf, a* (Persoană) care a ajuns într-o stare de decădere (morală sau) materială. **17-20** *a* (D. un sistem tehnic, un obiect, un material etc.) Care și-a pierdut (însușirile sau) aspectul inițial (prin acțiunea agenților fizici sau) prin folosință îndelungată. **21** *a* (D. terenuri agricole) Care și-a pierdut fertilitatea. **22** *a* (D. lumină) Care și-a slăbit treptat intensitatea. **23** *a* (D. culori) Care s-a decolorat treptat. **24** *a* (Rar; d. sunete) Care se aude din ce în ce mai slab.

degradator, ~oare [At: FILIMON, O. I, 346 / V: (Iuz) ***~oriu***, (Iuz) ***~rădăt~, ~rădătoriu*** / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***dégradateur***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care dezonorează pe cineva. **3-4** *smf, a* (Persoană) care pune pe cineva în mod nemeritat într-o situație inferioară. **5-6** *smf, a* (Persoană) care disprețuiește pe cineva. **7-12** *smf, a* (Persoană) care deposedează pe cineva (de un rang social sau) de un titlu (trecându-l la un rang mai mic). **13-14** *smf, a* (Mil) (Persoană) care pedepsește pe cineva prin luarea gradului. **15-18** *smf, a* (Persoană) care face pe cineva să decadă (moral sau) material. **19-22** *a* Care face un sistem tehnic, un obiect, un material să-și piardă (însușirile sau) aspectul inițial (prin acțiunea agenților fizici sau) prin folosință îndelungată. **23** *a* (D. agenți fizici) Care face un teren să-și piardă fertilitatea. **24-25** *a* Care face (lumina sau) sunetul să-și piardă intensitatea. **26** *a* Care decolorează. **27** *sn* Hârtie neagră, folosită în tehnica fotografică, decupată astfel, încât să permită obținerea unei imagini cu anumite contururi, la copierea filmului. **28** *a* (Îvr) Dezonorat.

degradatoriu, ~ie *smf, a* vz ***degradator***

degradație *sf* [At: CR (1830), 172¹/15 / V: (Iuz) ***~iune, ~rădăciune, desgradățiune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***dégradation***] (Înv) **1-19** Degradare (**1-19, 11-18, 21-22**). **20** (Ccr) Faptă care degradează (**11**).

degradațiune *sf* vz ***degradație***

degradelui *vt* [At: F. DUM. I, 52²/35 / Pzi: *~iesc* / E: ***degrada*** + *-elui*] (Înv) A degrada (**10**).

degrade [At: DN³ / V: *~eu* / Pl: *~uri* / E: fr ***dégradé***] **1** *sn* Descreștere treptată în intensitate a unei culori. **2** *a* (D. culoare) Care descrește treptat în intensitate.

degradeu *sn* vz ***degrade***

degras *sn* [At: ARDELEANU, D. 102 / V: (rar) ***~az*** / Pl: *~uri* / E: fr ***dégras***] Amestec de grăsimi emulsionabile, folosit în industria pielăriei la ungerea pieilor, pentru a le face mai suple, pliabile, cu un tușeu moale etc.

degraz *sn* vz ***degras***

degrăda *vtr* vz ***degrada***

degrădat, ~ă *a* vz ***degradat²***

degrădăciune *sf* vz ***degradație***

degrădător, ~oare *smf, a* vz ***degradator***

degrădătoriu, ~ie *smf, a* vz ***degradator***

degrădea *vtr* vz ***degrada***

degrădi *vtr* vz ***degrada***

degrea *vt* [At: DN³ / P: *~gre-a* / Pzi: *~eez* / E: fr ***dégréer***] (Mar) A demonta manevrele fixe și curente ale unei nave.

degres *sn* [At: EMINESCU, ap. L. ROM. 1961, nr. 1, 52 / Pl: *~e* / E: lat ***degressus***] (Îvr) **1-2** (Îljv) **În ~** (Într-un mod) care se opune progresului. **3-4** (Îal) În declin.

degresa *vt* [At: ORBONAȘ, MEC. 153 / Pzi: *~sez* / E: fr ***dégraisser***] **1-4** (C. i. suprafețe) A curăța prin (frecare sau) spălare (de petele ori) de stratul de grăsime. **5-6** (C. i. alimente) A face să nu mai conțină grăsime, în scopuri (dietetice sau) tehnologice.

degresaj *sn* [At: DN² / Pl: *~e* / E: fr ***dégraissage***] **1-6** Degresare (**1-6**).

degresant [At: LTR² / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***dégraissant***] **1-6** *a* Care degresează (**1-6**). **7-10** *sn* Substanță folosită pentru degresare (**1-4**).

degresare *sf* [At: ORBONAȘ, MEC. 436 / Pl: *~sări* / E: ***degresa***] **1-4** Curățare a unor suprafețe, prin (frecare sau) spălare (de pete ori) de stratul de grăsime Si: *degresaj* (**1-4**), *degresat¹* (**1-4**). **5-6** Scoatere a grăsimilor din alimente, în scopuri (dietetice sau) tehnologice Si: *degresaj* (**5-6**), *degresat¹* (**5-6**).

degresat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***degresa***] **1-6** Degresare (**1-6**).

degresat², ***~ă*** *a* [At: FLACĂRA 1975, nr. 40, 15 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***degresa***] **1-4** (D. suprafețe) Care a fost curățat prin (frecare sau) spălare (de pete ori) de stratul de grăsime. **5-6** (D. alimente) Căruia i s-a extras grăsimea în scopuri (dietetice sau) tehnologice.

degresiune *sf* [At: DN² / Pl: *~ni* / E: fr ***dégression***, lat ***degressio, -onis***] Micșorare treptată, gradată.

degresiv, ***~ă*** *a* [At: DN² / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***dégressif***] **1** Care este în descreștere treptată. **2** Care se reduce. **3** Care scade treptat.

degresor, ***~oare*** [At: ALEXI, W. / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***dégraisseur***] **1-12** *smf, a* (Persoană) care degresează (**1-6**). **13-16** *sn* Aparat cu care se face degresarea (**1-4**).

degreva *vt* [At: ALEXI, W. / Pzi: *~vez* / E: fr ***dégrever***] **1-3** (C. i. oameni, colectivități, instituții) A scuti de (o parte din) (sarcinile sau) obligațiile impuse.

degrevant, ***~ă*** [At: IONESCU-MUSCEL, ȚES. 29 / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***dégrevant***] **1-6** *smf, a* (Persoană) care degrevează (**1-3**).

degrevare *sf* [At: LOVINESCU, C. V. 31 / Pl: *~vări* / E: ***degreva***] **1-3** Scutire a unor oameni, colectivități, instituții, de (o parte din) (sarcinile sau) obligațiile impuse Si: *degrevat¹* (**1-3**).

degrevat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***degreva***] **1-3** Degrevare (**1-3**).

degrevat², ***~ă*** *a* [At: DL / Pl: *~ați, ~e* / E: ***degreva***] **1-3** (D. oameni, colectivități, instituții) Scutit de (o parte din) (sarcinile sau) obligațiile impuse.

degringola *vi* [At: IBRĂILEANU, S: L: 77 / Pzi: *~lez* / E: fr ***dégringoler***] (Liv) **1-2** A se prăvăli (treptat). **3-4** (Fig) A pierde (treptat) din importanță. **5-6** (Fig) A pierde (treptat) din valoare. **7-8** (Fig) A decădea (treptat).

degringoladă *sf* [At: DN² / Pl: *~de* / E: fr ***dégringolade***] **1-2** Prăbușire (treptată). **3-4** Rostogolire (rapidă). **5-6** (Fig) Pierdere (treptată) a importanței. **7-8** (Fig) Pierdere (treptată) a valorii. **9-10** (Fig) Decădere (treptată).

degrosa *vt* vz ***degroșa***

degrosare *sf* vz ***degroșare***

degrosisa *vt* [At: DN³ / Pzi: *~sez* / E: ns cf fr *dégrossir, dégrossissage*] A reduce suspensiile mai mari în procesul de purificare a apei.

degrosisare *sf* [At: DN³ / Pl: *~sări* / E: ***degrosisa***] Reducere a suspensiilor mai mari în procesul de purificare a apei.

degrosisor *sn* [At: DEX / Pl: *~oare* / E: fr ***dégrossisseur***] Sistem de filtre alcătuit din pietriș mărunt, folosit într-o instalație de limpezire parțială, preliminară, a apei, pentru reținerea impurităților de dimensiuni mari.

degrosor *sn* vz ***degroșor***

degroșa *vt* [At: ORBONAȘ, MEC. 257 / V: *~osa* / Pzi: *~șez* / E: fr ***dégrossir***, cf *îngroșa*] (Teh; c. i. piese brute) A prelucra prin așchiere, aducând la o formă și la o dimensiune apropiată de cele finale.

degroșaj *sn* [At: IOANOVICI, TEHN. 303 / Pl: *~e* / E: fr ***dégrossage***] (Teh) Degroșare.

degroșare *sn* [At: ORBONAȘ, MEC. 292 / V: *~osa~* / Pl: *~șări* / E: ***degroșa***] (Teh) Prelucrare a pieselor brute prin așchiere, aducându-le la o formă și la o dimensiune apropiată de cele finale.

degroșor *sn* [At: ORBONAȘ, MEC. 254 / V: *~osor* / Pl: *~oare* / E: ***degroșa*** + *-or*] (Teh) Unealtă folosită la degroșare.

degudrona *vt* [At: DEX / Pzi: *~nez* / E: fr ***dégoudronner***] (C. e gudronul) A separa de gazele produse la distilarea cărbunilor fosili.

degudronare *sf* [At: LTR² / Pl: *~nări* / E: ***degudrona***] Separare a gudronului de gazele produse la distilarea cărbunilor fosili.

degudronator *sn* [At: LTR² / Pl: *~oare* / E: ***degudrona*** + *-tor*, cf fr *dégoudronneur*] **1-2** (Aparat sau) utilaj cu ajutorul căruia se realizează degudronarea.

degurgita *vt* [At: IORGA, L. I, 408 / Pzi: *~tez* / E: ns cf *îngurgita*] (Rar) A voma.

degusta *vt* [At: CODRESCU, C. I. 92/8 / V: (înv) ***dezg~*** / Pzi: *degust* / E: fr ***déguster***] **1-2** (C. i. produse alimentare, mai ales băuturi) (A mânca sau) a bea pe îndelete și cu plăcere. **3** A gusta. **4** A savura. **5** (Fig) A recepta cu plăcere o operă de artă. **6** (Spc) A aprecia cu ajutorul gustului, mirosului, văzului și pipăitului pentru a determina calitățile unui aliment. **7** (Spc; subiectul e un specialist) A atesta calitățile unui vin, prin degustare (**6**).

degustare *sf* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~tări* / E: ***degusta***] **1-2** Consumare pe îndelete și cu plăcere a unor (mâncăruri sau) băuturi Si: *degustat¹* (**1-2**), *degustație* (**1-2**). **3** Gustare. **4** Savurare. **5** (Fig) Receptare cu plăcere a unei opere de artă Si: *degustat¹* (**5**), *degustație* (**5**). **6** (Spc) Apreciere cu ajutorul gustului, mirosului, văzului și pipăitului pentru a determina calitățile unui aliment Si: *degustat¹* (**6**), *degustație* (**6**). **7** (Spc) Atestare de către un specialist a calităților unui vin, prin degustare (**6**) Si: *degustat¹* (**7**), *degustație* (**7**).

degustat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***degusta***] **1-2** Degustare (**1-2**). **3** Gustare. **4** Savurare. **5-7** Degustare (**5-7**).

degustat², ***~ă*** *a* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~ați, ~e* / E: ***degusta***] **1-2** (Înv; d. mâncăruri sau băuturi) Care a fost apreciat prin degustare (**1-2**). **3** Gustat. **4** Savurat. **5** (Fig; d. mesajul unei opere de artă) Receptat cu plăcere. **6** (Spc; d. alimente) Ale cărui calități au fost apreciate cu ajutorul gustului, mirosului, văzului și pipăitului. **7** (Spc; d. vin) Ale cărui calități au fost atestate de către un specialist, gustându-l.

degustator, ***~oare*** *smf, a* vz ***degustător***

degustație *sf* [At: COSTINESCU / V: (înv) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***dégustation***] **1-2** Degustare (**1-2**). **3** Gustare. **4** Savurare. **5-7** Degustare (**5-7**).

degustațiune *sf* vz ***degustație***

degustător, ***~oare*** [At: COSTINESCU / V: ***~tat~*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***degusta*** + *-tor*] **1-4** *smf, a* (Persoană) care consumă pe îndelete și cu plăcere (mâncăruri sau) băuturi. **5-6** *smf, a* (Fig) (Persoană) care receptează cu plăcere mesajul unei opere de artă. **7-8** *smf, a* (Spc) (Persoană) care apreciază calitatea unui aliment cu ajutorul gustului, mirosului, văzului și pipăitului. **9-10** *smf, a* (Spc) (Specialist) care atestă calitățile unui vin, prin degustare (**6**).

deh *i* vz ***de***

dehana *i* [At: ȘEZ. XXIII, 45 / E: ns cf tc *dehan* „gură"] (Reg) Cuvânt prin care se exprimă dezaprobarea.

dehăinare *sf* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~nări* / E: ***dehăina***] (Mun) **1** Stare generală proastă. **2** Deprimare.

dehălat, ***~ă*** [At: CV 1950, nr. 9-10, 47 / Pl: *~ați, ~e* / E: ctm ***dehămat*** + ***îngălat***] **1-2** *smf, a* (Persoană) cu îmbrăcămintea neîngrijită, murdară și jerpelită.

dehăula *vt* [At: COMAN, GL. / V: ***desh~*** / Pzi: *~lez* / E: nct] (Reg) A se dezbrăca de hainele vechi și rupte.

dehidrator *sn* vz ***deshidrator***

dehidrogena *vt* [At: DN² / V: ***desh~*** / Pzi: *~nez* / E: fr ***déshydrogéner***] **1-2** (Chm) A elimina hidrogenul din molecula compușilor organici prin procedee (termice sau) catalitice.

dehidrogenare *sf* [At: SFC IV, 318 / V: ***desh~*** / Pl: *~nări* / E: ***dehidrogena***] (Chm) **1-2** Eliminare a hidrogenului din molecula compușilor organici prin procedee (termice sau) catalitice Si: *dehidrogenat¹*.

dehidrogenat¹ *sn* [At: MDA ms / V: ***desh~*** / Pl: *~uri* / E: ***dehidrogena***] Dehidrogenare.

dehidrogenat^2*, ~ă** *a* [At: MDA ms / V: ***desh~ / Pl: *~ați, ~e* / E: ***dehidrogena***] (Chm; d. compuși organici) Din care s-a eliminat hidrogenul.

dehidrază *sf* [At: MACAROVICI, CH. 639 / Pl: *~ze* / E: fr ***déshydrase***] (Chm; mpl) Dehidrogenază.

dehidrogenază *sf* [At: LTR^2 / Pl: *~ze* / E: fr ***déshydrogénase***] (Chm; mpl) Enzimă care determină transferul atomilor de hidrogen de pe un substrat către moleculele acceptoare Si: *dehidrază*.

dehiscent, ~ă *a* [At: BARCIANU / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***déhiscent***, lat ***dehiscens, -tis***] (Bot; d. fructe) Care se deschide spontan când ajunge la maturitate, punând în libertate semințele.

dehiscență *sf* [At: RESMERIȚĂ, D. / Pl: *~țe* / E: fr ***déhiscence***] (Bot) Deschidere de la sine a unui fruct, a unei antere sau a unui sporange când ajunge la maturitate.

dehlemeti *vr* [At: CV 1950, nr. 4, 43 / Pl: *~tesc* / E: ns cf *lehămeti*] (Reg) **1** A se dispensa de ceva. **2** A renunța la ceva.

dehlemetire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***dehlemeti***] (Reg) **1** Dispensare de ceva Si: *dehlemetit* (**1**). **2** Renunțare la ceva Si: *dehlemetit* (**2**).

dehlemetit *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***dehlemeti***] (Reg) **1-2** Dehlemetire (**1-2**).

dehobi [At: RĂDULESCU-CODIN / V: ***~hupi, desh~*** / Pzi: *~besc* / E: nct] **1-2** *vtr* (Olt) A (se) obosi peste măsură. **3-4** *vtr* (Olt) A (se) slei de puteri. **5** *vt* (Mun) A îndurera pe cineva foarte tare.

dehobire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***dehobi***] **1** (Olt) Obosire peste măsură Si: *dehobit^1* (**1**). **2** (Olt) Sleire de puteri Si: *dehobit^1* (**2**). **3** (Mun) Îndurerare mare Si: *dehobit^1* (**3**).

dehobit^1 *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***dehobi***] **1-3** Dehobire (**1-3**).

dehobit^2*, ~ă** *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***dehobi] **1** (Olt) Obosit peste măsură. **2** (Olt) Sleit de puteri. **3** (Mun) Care a fost puternic îndurerat.

dehoi *av* vz ***dahoi***

dehula *v* vz ***dăula***

dehulare *sf* vz ***dăulare***

dehulat, ~ă *a* vz ***dăulat***

dehupi *vt* vz ***dehobi***

dei *sm* [At: AR (1829) 64 ^{2}/34 / S și: *dey* / Pl: *~* / E: fr ***dey***] **1** Titlu purtat de conducătorul Algeriei în feudalism. **2** Persoană cu titlul de dei (**1**).

deicid [At: COSTINESCU / P: *de-i~* / Pl: *~izi* / E: fr ***déicide***] (Liv) **1-2** *sm* Persoană care ucide (un zeu sau) pe Dumnezeu. **3** (Spc) Ucigaș al lui Isus. **4-5** *sn* (Rar) Ucidere (a unui zeu sau) a lui Dumnezeu.

deictic, ~ă [At: SCL 1959, 490 / P: *de-ic~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***déictique***] (Grm) **1-2** *sn, a* (Cuvânt) care arată spre ceva. **3-4** *sn, a* (Cuvânt) care demonstrează ceva. **5-6** *sn, a* (Cuvânt) care întărește un sens.

deiface *vt* [At: HELIADE, O. I, 200 / P: *de-i~* / Pzi: *~fac* / E: ctm ***deifica + face***] (Îvr; c. i. ființe sau obiecte) **1-3** A deifica (**1-3**).

deifacere *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***deiface***] (Îvr) **1-4** Deificare (**1-4**).

deifăcător, ~oare [At: HELIADE, O. I, 207 / P: *de-i~* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***deiface*** + *-ător*] (Îvr) **1-6** *smf, a* (Persoană) care deifică (**1-3**).

deifica *vt* [At: NEGULICI / P: *de-i~* / Pzi: *~ific* și (îvr) *~icez* / E: fr ***déifier***, lat ***deificare***] (Liv) **1** A considera ceva sau pe cineva ca fiind zeu Si: (înv) *a deiface* (**1**). **2-3** A atribui puteri divine (unui obiect sau) unei ființe Si: *a zeifica*, (înv) *a deiface* (**2-3**). **4** (Fig) A cinsti peste măsură.

deificare *sf* [At: MDENC / P: *de-i~* / Pl: *~cări* / E: ***deifica***] **1-2** Considerare (a unui obiect sau) a unei ființe drept zeu Si: *deificat^1* (**1-2**), (înv) *deificație* (**1-2**), (îvr) *deifacere* (**1-2**). **3-4** Atribuire a unor puteri divine (unui obiect sau) unei ființe Si: *deificat^1* (**3-4**), (înv) *deificație* (**3-4**), (îvr) *deifacere* (**3-4**). **5** (Fig) Cinstire peste măsură Si: *deificat^1* (**5**), (înv) *deificație* (**5**).

deificat^1 *sn* [At: MDA ms / P: *de-i~* / Pl: (nob) *~uri* / E: ***deifica***] **1-5** Deificare (**1-5**).

deificat^2*, ~ă** *a* [At: MDA ms / P: *de-i~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***deifica] **1** (D. obiecte sau ființe) Considerat zeu. **2** (D. obiecte sau ființe) Căruia i s-au atribuit puteri divine. **3** (Fig) Cinstit peste măsură.

deificație *sf* [At: NEGULICI / P: *de-i~* / Pl: *~ii* / E: fr ***déification***] (Înv) **1-5** Deificare (**1-5**).

deioniza *vt* [At: MDA ms / P: *de-io~* / Pzi: *~zez* / E: *de(s)-* + ***ioniza***] A elimina ionii dintr-un produs.

deionizare *sf* [At: LTR^2 / P: *de-io~* / Pl: *~zări* / E: ***deioniza***] **1-2** (Proces fizico-chimic de) eliminare a ionilor dintr-un produs.

deionizant *sm* [At: D. MED. I, 398 / P: *de-io~* / Pl: *~nți* / E: ***deioniza*** + *-ant*] Element care favorizează deionizarea.

deism *sn* [At: I. GOLESCU, C. / P: *de-ism* / Pl: *~e* / E: fr ***déisme***] **1** Doctrină filozofico-religioasă, răspândită în secolele XVII-XVIII, care recunoștea existența lui Dumnezeu numai ca o cauză primară, impersonală a universului și care admitea că lumea este supusă acțiunii legilor naturii. **2** (Pex) Teism.

deist, ~ă [At: I. GOLESCU, C. / P: *de-ist* / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***déiste***] **1-4** *smf, a* (Adept) al deismului (**1-2**). **5-6** *a* Privitor la deism (**1-2**) Si: *deistic* (**3-4**). **7-8** *a* De deism (**1-2**) Si: *deistic* (**5-6**).

deistic, ~ă *a* [At: LM / P: *de-is~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***deist*** + *-ic*] (Îvr) **1-2** Care aparține deismului (**1-2**). **3-6** Deist (**5-8**).

deistvui *vi* vz ***deaistvui***

deștar *sn* vz ***degetar***

deitate *sf* [At: HELIADE, O. I, 200 / P: *de-i~* / Pl: *~tăți* / E: ctm lat ***deus + zeitate***] (Îvr) Zeitate.

deîmmulțit *sn* vz ***deînmulțit***

deîmpărțit [At: ȘINCAI, Î. 27/21 / S și: (înv) *de-îm~* / V: ***dem~*** / Pl: *~uri* / E: ***de^4 + împărțit***] (Mat) **1-2** *sn, a* (Prim termen al unei împărțiri) care urmează să fie împărțit la cel de-al doilea termen.

deînmulțit [At: ȘINCAI, 22/19 / V: ***~îmm~*** / Pl: *~uri* / E: ***de^4 + înmulțit***] (Mat) **1-2** *sn, a* (Prim termen al unei înmulțiri) care urmează să fie înmulțit cu cel de-al doilea termen.

deja *av* [At: CALENDARIU (1794), 36/21 / V: (reg) ***dăja***, (înv) ***dejiia*** / E: fr ***déjà***] **1-2** În (acest sau) acel moment. **3-4** (Încă) de pe acum. **5-6** (Încă) de pe atunci. **7-8** (Extrem de) timpuriu.

dejaba *av* vz ***degeaba***

dejalen *sn* [At: CAMIL PETRESCU, T. ap. DLR ms / V: ***~ă*** *sf* / Pl: *~uri* și *~e* / E: ns cf eg *delaine*] **1** Țesătură de bumbac mercerizat, de calitate superioară, din care se confecționează cămăși bărbătești, bluze etc. **2** (Lpl) Varietăți de dejalen (**1**).

dejalenă *sf* vz ***dejalen***

dejă *sf* [At: (a. 1739) URICARIUL XXIV, 441 / V: ***~je***, (reg) ***~erj~*** / Pl: *~je* / E: mg ***dészа***] **1** (Reg) Vas făcut din doage de lemn, de obicei cu două toarte și cu gura mai largă decât fundul Si: *ciubăr, curătoare*. **2** Conținut al unei deje (**1**). **3** (Trs) Jgheab.

dejărstvă *sf* vz ***dejurstvă***

dejbinat, ~ă *a* vz ***dezbinat***

dejdie *sf* vz ***dajdie***

dejdioca *v* vz ***dezghioca***

dejdnic *a, smf* vz ***dojnic***

deje *sf* vz ***dejă***

dejecta *vt* [At: DEX-S / Pzi: *~tez* / E: drr ***dejecție***] **1** A evacua excreții din organism. **2** (Spc) A evacua materii fecale. **3-4** A deversa reziduuri (industriale sau) menajere.

dejectare *sf* [At: DEX-S / Pl: *~tări* / E: ***dejecta***] **1** Evacuare a excrețiilor din organism Si: *dejectat^1* (**1**), *dejecție* (**1**). **2** (Spc) Evacuare a materiilor fecale Si: *dejectat^1* (**2**), *dejecție* (**2**). **3-4** Deversare a reziduurilor (industriale sau) menajere, poluând apele naturale Si: *dejectat^1* (**3-4**), *dejecție* (**3-4**).

dejectat^1 *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***dejecta***] **1-4** Dejectare (**1-4**).

dejectat^2*, ~ă** *a* [At: DEX-S / Pl: *~ați, ~e* / E: ***dejecta] **1** (Liv; d. excreții din organism) Evacuat. **2** (D. reziduuri industriale sau menajere) Deversat.

dejecție *sf* [At: PROT. - POP., N. D. / V: (înv) ***dij~, ~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***déjection***, lat ***dejectio, -onis***] **1-4** Dejectare (**1-4**). **5-6** (Ccr) Materie (fecală) din excrețiile organismului. **7-8** (Ccr) Reziduuri (industriale sau) menajere care poluează apele naturale în care se scurg. **9** (Glg; îs) *Con de ~* Formă de relief cu aspect de evantai, alcătuită din bolovănișuri,

pietrișuri nisip și argilă depozitate de torenți și râuri acolo unde se produce o schimbare de pantă Si: *agestru*.

dejecțiune *sf* vz ***dejecție***

dejedina *v* vz ***dezbina***

dejena *sf* vz ***dejun***

dejenera *vi* vz ***degenera***

dejer [At: DAMÉ, T. 82 / V: ***dăj~*** / Pl: *~i* / E: ***dejă*** + *-er*] (Reg) **1** *sn* Ciubăr. **2** *sm* Dogar.

dejgeuca *v* vz ***dezhioca***

dejgeura *v* vz ***dezgheura***

dejgheba *vt* [At: LESNEA, VERS. 122 / Pzi: *~bez* / E: *de(s)-* + [în]***jgheba***] (Rar; d. lichide) A ieși din jgheab.

dejghebare *sf* [At: MDA ms / Pl: *~bări* / E: ***dejgheba***] (Rar; d. lichide) Ieșire din jgheab Si: *dejghebat[1]*.

dejghebat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: ? / E: ***dejgheba***] Dejghebare.

dejghebat[2], ~ă *a* [At: ODOBESCU, S. III, 534 / V: ***~eșghiab~, ~ă*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***dejgheba***] **1** (Rar; d. lichide) Revărsat din jgheab. **2** (Fig) Dezlănțuit.

dejghet *sn* vz ***dezghet***

dejgheta *v* vz ***dezgheta***

dejghețat, ~ă *a* vz ***dezghețat***

dejghețător, ~oare *a* vz ***deughețător***

dejgheura *v* vz ***dezgheura***

dejgheurca *v* vz ***dezghioca***

dejghina *v* vz ***dezbina***

dejghinare *sf* vz ***dezbinare***

dejghinat, ~ă *a* vz ***dezbinat***

dejghinător, ~oare *sf* vz ***dezbinător***

dejghioca *v* vz ***dezghioca***

dejghiora *v* vz ***dezgheura***

dejgina *v* vz ***dezbina***

dejgiuga *v* vz ***dejuga***

dejivra *vt* [At: MDENC / V: ***degi~*** / Pzi: *~rez* / E: fr ***dégivrer***] (Teh; c. i. straturi de gheață sau de chiciură) A înlătura de pe suprafețe, de obicei metalice, care vin în contact cu aerul umed la temperaturi scăzute.

dejivraj *sn* [At: DN[3] / V: ***degi~*** / Pl: *~e* / E: fr ***dégivrage***] (Teh) Dejivrare.

dejivrare *sf* [At: LTR[2] / V: ***degi~*** / Pl: *~rări* / E: ***degivra***] (Teh) Înlăturare a straturilor de gheață sau de chiciură de pe suprafețe, de obicei metalice, care vin în contact cu aerul umed la temperaturi scăzute Si: *dejivraj, dejivrat[1]*.

dejivrat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: (nob) *~uri* / E: ***dejivra***] Dejivrare.

dejivrat[2], ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***dejivra***] (D. suprafețe care vin în contact cu aerul umed la temperaturi scăzute) Curățat de straturi de gheață și chiciură.

dejivror *sn* [At: LTR[2] / V: ***degi~*** / Pl: *~i* / E: fr ***dégivreur***] (Teh) Instalație de protecție a unui avion contra formării straturilor de gheață pe aripi, elice etc. în cursul zborului prin mase de aer umed și subrăcit.

dejmar *sm* vz ***dijmar***

dejmă *sf* vz ***dijme***

dejmăli *v* vz ***dijmăli***

dejmui *v* vz ***dijmui***

dejmuire *sf* vz ***dijmuire***

dejnădăjduit, ~ă *a* vz ***deznădăjduit***

dejojare *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~jări* / E: ns cf *déjucher*] Desprindere de apă a unui hidroavion în cursul decolării.

dejone *s* vz ***dejun***

dejosi *vtr* [At: ANON. CAR. / V: ***~eso~, desoși*** / Pzi: *~sesc* / E: ***de[4]*** + ***jos***] (Îvr) **1-2** A (se) umili. **3-4** A (se) înjosi. **5-6** A (se) dezonora. **7-8** A (se) degrada.

dejosire *sf* [At: F (1870), 196 / Pl: *~ri* / E: ***dejosi***] (Îvr) **1** Umilire. **2** Dezonoare. **3** Înjosire. **4** Degradare.

dejosit[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: (nob) *~uri* / E: ***dejosi***] (Îvr) **1** Umilire. **2** Dezonoare. **3** Înjosire. **4** Degradare.

dejosit[2], ~ă *a* [At: ALEXI, W. / Pl: *~iți, ~e* / E: ***dejosi***] (Îvr) **1** Umilit. **2** Degradat. **3** Dezonorat.

dejositor, ~oare *a* [At: BARIȚIU, P. A. III, 3 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***dejosi+*** *-tor*] (Reg) **1** Care umilește. **2** Care dezonorează. **3** Care înjosește. **4** Care degradează.

dejoși *v* vz ***dejosi***

dejt *sn* vz ***deget***

dejuca *vt* [At: NEGULICI / V: (înv) ***desj~*** / Pzi: *~joc* / E: *de(s)-* ***+juca*** cdp fr *déjouer*] **1** (C. i. planuri, intrigi etc.) A pune piedici. **2** A zădărnici planurile sau uneltirile cuiva.

dejucare *sf* [At: DL / Pl: *~cări* / E: ***dejuca***] Zădărnicire a planurilor sau uneltirilor cuiva Si: *dejucat[1]*.

dejucat *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***dejuca***] (D. planuri, intrigi etc.) Zădărnicire.

dejudeca *v* vz ***dezjudeca***

dejudecare *sf* vz ***dezjudecare***

dejuga [At: VARLAAM, C. 249 / V: ***dezj~***, (îvp) ***desj~***, (înv) ***degiuga, ~jgiun~, dijiuga***, (reg) ***dăj~*** / Pzi: *~jug* / E: lat ***desiungere***] **1** *vt* (C. i. vite) A scoate din jug. **2** *vt* (Pfm; îe) **A ~ boii de la car** A termina. **3** *vt* (Înv; fig) A dezrobi. **4** *vi* (Rar; fig) A ajunge undeva Si: *a se așeza, a poposi*. **5-6** *vi* (Reg; îe) **A ~ rău** (sau **la moara frântă**) A nimeri la un om rău sau într-un moment nepotrivit. **7** *vi* (Reg; îe) **A ~ la (un) noroc** A merge la întâmplare.

dejugare *sf* [At: RUS, I. III. 261/10 / Pl: *~gări* / E: ***dejuga***] **1** Scoatere a boilor din jug Si: *dejugat[1]*. **2** (Înv; fig) Dezrobire. **3** (Rar; fig) Poposire.

dejugat[1] *sn* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~uri* / E: ***dejuga***] **1-3** Dejugare (**1-3**). **4** Timpul de repaus, când se dejugă boii și se întrerupe lucrul.

dejugat[2], ~ă *a* [At: PONTBRIANT, D. / V: ***desj~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***dejuga***] **1** (D. vite) Scos din jug. **2** (D. care și căruțe) Care are vitele scoase de la jug. **3** (Înv; fig) Dezrobit. **4** (Rar; fig) Poposit.

dejugătoare *sf* [At: DDRF / Pl: *~ori* / E: ***dejuga+*** *-ătoare*] Loc de popas unde se dejugă vitele pentru a se odihni Vz *staniște*.

dejun *sn* [At: AR (1829), 61[1]/17 / V: (înv) ***~jene*** *sf*, ***~jone*** *sf* / Pl: *~uri*, (înv) *~e* / E: pvb ***dejuna***] **1** (Îs) *micul ~* Gustare de dimineață. **2** (Pex; îas) Timp al zilei când se servește micul dejun (**1**). **3** Masă de amiază Si: *prânz*. **4** (Ccr) Ceea ce se pregătește sau se mănâncă la dejun (**4**). **5** (Pex) Timp al zilei când se servește dejunul (**4**).

dejuna *vt* [At: I. GOLESCU, C. / V: (înv) ***desj~*** / Pzi: *~nez*, 3 și *~ună*; Cj (înv) 2 *să ~ni*, 3 *să ~ne* / E: fr ***déjeuner***] **1** A lua gustarea de dimineață. **2** A lua masa de prânz Si: *a prânzi*.

dejunare *sf* [At: NEP. VIND. 49/26 / Pl: *~nări* / E: ***dejuna***] (Rar) **1** Luare a gustării de dimineață Si: *dejunat[1]*. **2** Prânzire. **3** (Îs) *Sală de ~* Încăpere în care se servește masa.

dejunat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***dejuna***] **1-2** Dejunare (**1-2**).

dejunat[2], ~ă *a* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~ați, ~e* / E: ***dejuna***] (Înv; d. oameni) Care a luat un dejun (**1, 3**).

dejuncțiune *sf* vz ***disjuncție***

dejunțiu *a* [At: STAMATI, D. 55 / P: *~țiu* / Pl: *~ii* / E: fr ***disjonctif***] (Îvr) Disjunctiv.

de jure *lav* [At: DN[3] / P: *~iu~* / E: lat ***de jure***] (Jur; îoc *de facto*) De drept.

dejurna *ai* vz ***dejurnă***

dejurnă *ai* [At: CHIRIAC, 60 / V: (înv) ***~na, ~ne, ~nii, ~noi*** / S și: *de jurnă* / E: rs ***дежурный***] (Asr) De serviciu (pe timp de o zi).

dejurne *ai* vz ***dejurnă***

dejurnii *ai* vz ***dejurnă***

dejurnoi *ai* vz ***dejurnă***

dejurstfaș *smf*, *a* [At: PR. DRAM. 498 / Pl: *~i, ~e* / E: ***dejurstvă*** + *-aș*] (Îvr) **1-2** (Persoană) care se află în arest militar.

dejurstvă *sf* [At: HELIADE, O. II, 322 / V: ***~tfă, ~jăr, ~dj~*** / Pl: *~ve* / E: rs ***дежурство***] (Înv) **1** (Mil) Corp de gardă. **2** Comandament militar. **3** Cancelarie a unei dregătorii Si: *dezină*.

dejuță *sf* [At: ALR II/I / Pl: *~țe* / E: ***dejă*** + *-uță*] (Reg) Găleată.

delabora *vt* [At: DN^2 / Pzi: *~rez* / E: ns cf *elabora*] A demonta dintr-un loc instalațiile, mașinile și munițiile devenite inutilizabile sau periculoase.

delaborare *sf* [At: LEG. EC. PL. 287 / Pl: *~rări* / E: ***delabora***] Demontare dintr-un loc a instalațiilor, mașinilor și munițiilor devenite inutilizabile sau periculoase Si: *delaborat*^{1}, *dezmembrare*.

delaborat^1 *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***delabora***] Delaborare.

delaborat^2***, ~ă*** [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***delabora***] (D. instalații, mașini, muniții) Demontat.

delabra *vtr* [At: HELIADE, O. II, 377 / Pzi: *~rez* / E: fr ***délabrer***] **1-2** A (se) deteriora.

delabrare *sf* [At: VLAHUȚĂ, S. A. II, 380 / Pl: *~rări* / E: ***delabra***] Deteriorare.

delabrat^1 *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***delabra***] Deteriorare.

delabrat^2***, ~ă*** *a* [At: ALEXI, W. / Pl: *~ați, ~e* / E: ***delabra***] Deteriorat.

delaolaltă *av* [At: ȘINCAI, HR. III, 156/2 / P: *~la-o~* / E: ***de***^{4} + ***laolaltă***] (Rar) Împreună.

delapida *vt* [At: PONTBRIANT, D. / V: ***dil~*** / Pzi: *~dez* / E: fr ***dilapider***, lat ***dilapidare***] **1** (C. i. bani, bunuri etc.) A sustrage (din avutul statului). **2** (Îvr; c. i. bani, bunuri etc.) A risipi.

delapidare *sf* [At: PONTBRIANT, D. / V: ***dil~*** / Pl: *~dări* / E: ***delapida***] **1** Sustragere de bani sau de bunuri din avutul statului Si: *delapidat*^{1} (1). **2** (Pex) Infracțiune care constă în însușirea, folosirea sau traficarea de către un angajat, a unor sume de bani sau a altor bunuri aflate în gestiunea sau în administrarea sa Si: *delapidat*^{1} (2). **3** Risipire de bani sau bunuri Si: *delapidat*^{1} (3).

delapidat^1 *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***delapida***] **1-3** Delapidare (**1-3**).

delapidat^2***, ~ă*** *a* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~ați, ~e* / E: ***delapida***] **1** (D. bani sau bunuri) Sustras din avutul statului. **2** (D. bani sau bunuri) Risipit^2.

delapidator, ~oare *smf* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***dilapidateur***] **1-2** Persoană care delapidează (**1-2**).

delapidație *sf* [At: PROT. – POP., N. D. / V: ***~iune, dil~, dilapidațiune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***dilapidation***, lat ***dilapidatio***] (Înv) Delapidare.

delapidațiune *sf* vz ***delapidație***

delar *sm* [At: TDRG / Pl: *~i* / E: ***delă*** + *-ar*] (Înv) Arhivar.

delarvizare *sf* [At: D. MED. I, 416 / Pl: *~zări* / E: ***de***^{4} + ***larvă*** + *-iza*] Distrugerea sau prevenirea dezvoltării stadiilor larvare ale unor insecte.

delator, ~oare *smf, a* [At: HELIADE, O. II, 86 / V: (înv) ***dil~, ~orie*** *a* / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***délateur***, lat ***delator***] **1-2** (Persoană) care face o delațiune Si: *denunțător, pârâtor*.

delație *sf* vz ***delațiune***

delațiune *sf* [At: HELIADE, O. III, 91 / V: (înv) ***~ie*** / Pl: *~ni* / E: fr ***délation***, lat ***delatio***] (Liv) Denunțare.

delavarie *sf* [At: LEXIC REG. 35 / Pl: *~ii* / E: nct] (Olt) Viță pe care se altoiește vița nobilă.

delă *sf* [At: PSALT. 239 / Pl: *dele* / E: vsl **дѣло**] **1** (Înv) Treabă. **2** (Îrg) Afacere. **3** (Îrg; îe) **A da (sau a intra) într-o (ori în) ~** A o păți. **4** (Reg; spc) Ceartă. **5** (Înv) Dosar cu acte referitoare la o anumită problemă Si: (înv) *delcă* (1). **6** (Înv; îe) **A pune (ceva) la ~** A da uitării. **7** (Înv) Acțiune judiciară Si: *proces*, (înv) *delcă* (2).

delăsa [At: HELIADE, O. I, 309 / Pzi: *delas* / E: *de-* +***lăsa***] **1** *vt* (Înv) A părăsi. **2** *vr* A dovedi nepăsare față de o treabă începută Si: *a neglija*. **3** *vr* A abandona o treabă începută. **4** *vr* A-și neglija ținuta, aspectul.

delăsare *sf* [At: HELIADE, O. II, 357 / Pl: *~sări* / E: ***delăsa***] **1** (Înv) Părăsire. **2** Neglijare a unor treburi începute Si: *delăsat*^{1} (2). **3** Abandonare a unor treburi începute Si: *delăsat*^{1} (3). **4** Neglijare a ținutei, a aspectului personal.

delăsat^1 *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***delăsa***] **1-4** Delăsare (**1-4**).

delăsat^2***, ~ă*** *a* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~ați, ~e* / E: ***delăsa***] **1** (Înv) Care este părăsit. **2** (D. o treabă începută) Neglijat. **3** (D. o treabă începută) Abandonat.

delăsător, ~oare *smf, a* [At: DEX^2 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***delăsa*** + *-tor*] **1-6** (Persoană) care se delasă (**2-4**) Si: *indolent, neglijent*, (pop) *lăsător*, (înv) *degrijitor*.

delătura *vt* [At: BARIȚIU, P. A. I, 74 / Pzi: *~ătur* și *~rez* / E: *de(s)-* + ***latură***] (Îrg) A înlătura.

delăturare *sf* [At: BARIȚIU, P. A. II, 667 / Pl: *~rări* / E: ***delătura***] (Îrg) Înlăturare.

delăturat^1 *sn* [At: MDA ms / Pl: (nob) *~uri* / E: ***delătura***] (Îrg) Înlăturare.

delăturat^2***, ~ă*** *a* [At: CONV. LIT. I, 137 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***delătura***] (Îvr) Înlăturat.

delăturea *a* vz ***delături***

delături *av* [At: VALIAN, V. / V: ***~rea, dil~*** / E: ***de***^{4} + ***laturi***] (Pop) Deoparte.

delăzui *vr* [At: MERA, L. B. 111 / Pzi: *~esc* / E: ns cf *laz*] (Reg) A se răsfăța.

delânare *sf* [At: LTR^2 / Pl: *~nări* / E: ***de***^{4} + ***lână*** + *-are*] Operație de îndepărtare și recuperare a lânii de pe pieile de oaie și de miel, efectuată în tăbăcării.

delcaină *sf* [At: LTR^2 / Pl: *~ne* / E: ns cf *cocaină*] Substanță anestezică din grupa esterilor aminoalcoolici folosită în stomatologie Si: *dextrocaină*.

delcă *sf* [At: IORGA, S. D. XXI, 270 / Pl: *~lce* / E: ***delă*** + *-că*] **1-2** (Înv) Delă (**5, 7**).

delcea *sf* [At: GALACTION, O. A. I, 277 / A: nct / Pl: *~ele* / E: ns cf *vâlcea*] (Rar) Morman (de zăpadă).

delco *sni* [At: LTR^2 / E: fr ***delco***] Cap distribuitor la motoarele cu aprindere electrică.

delcredere *sn* [At: I. PANȚU, PR / Pl: *~ri* / E: ger ***Delkredere***, cf it *del credere*] Angajament al unui agent care, în schimbul unui comision special, garantează personal plata tuturor mărfurilor pe care le vinde în contul altuia.

deldeluș *sn* vz ***derdeluș***

delea *sf* vz ***derea***

delean, ~ă [At: (a. 1677) BUL. COM. IST. V, 207 / Pl: *~i* și *~lèni* / E: ***deal*** + *-ean*] **1-2** *smf, a* (îoc *câmpean, muntean, vălean*) (Persoană) originară de la deal. **3-4** *smf, a* (Persoană) care trăiește la deal. **5** *a* (D. așezări omenești) Care este așezat la deal. **6-7** *a* Specific (regiunii de deal sau) locuitorilor de la deal. **8-9** *a* Referitor la (regiunea de deal sau) la locuitorii de la deal.

deleancă *sf* [At: TDRG / Pl: *~lence* / E: ***delean*** + *-că*] **1** (Rar) Femeie originară de la deal. **2** (Rar) Locuitoare de la deal. **3** (Art) Dans popular nedefinit mai îndeaproape Si: *delencuța*. **4** Melodie după care se execută deleanca (**3**) Si: *delencuță*.

deleatnic, ~ă *a* vz ***deletnic***

deleatur *sn* [At: CADE / P: *~le-a~* / Pl: nct / E: fr ***deleatur***, lat ***deleatur***] Semn, corectură tipografică prin care se indică suprimarea unei litere, a unui cuvânt etc.

delebil, ~ă *a* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***délébile***] (Liv) Care poate fi șters.

delecat, ~ă *a* vz ***delicat***

delecitiniza *vr* [At: LTR^2 / Pzi: 3 *~zează* / E: ***de***^{4} + ***lecitină*** + *-iza*] (Chm) A se separa concentratele de fosfatide (cu predominarea lecitinelor) din uleiuri.

delecitinizare *sf* [At: LTR^2 / Pl: *~zări* / E: ***delecitiniza***] (Chm) Separare a concentratelor de fosfatide din uleiuri.

delecăi *vr* [At: ALEXICI, L. P. 207 / Pzi: *~esc* / E: ns cf *olecăi*] (Reg) A se văita.

delecta *vtr* [At: HELIADE, O. I, 362 / V: (înv) ***dil~*** / Pzi: *~tez* și (înv) *dilesc* / E: fr ***délecter***, it ***dilettare***, lat ***delectare***] **1-2** A (se) bucura pe îndelete (cu sau de ceva). **3-4** (A face pe cineva să simtă sau) a simți încântare, plăcere. **5-6** A (se) distra. **7-8** A (se) încânta.

delectabil, ~ă *a* [At: NEGULICI / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***délectable***, it ***dilettabile***, lat ***delectabilis***] (Rar) **1** Care delectează (**1**) Si: (rar) *delectant*. **2** Plăcut. **3** Agreabil. **4** Încântător.

delectant, ~ă *a* [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~nți, ~e* / E: ***delecta***] **1-4** Delectabil (**1-4**).

delectare *sf* [At: (a. 1860) PLR I, 182 / V: (înv) ***dil~*** / Pl: *~tări* / E: ***delecta***] **1** Plăcere. **2** Desfătare. **3** Distracție. **4** Încântare.

delectat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: (nob) *~uri* / E: ***delecta***] **1-4** Delectare (**1-4**).

delectat[2]***, ~ă*** *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***delecta***] **1-4** Care se află într-o stare de delectare (**1-4**).

delectație *sf* [At: NEGULICI / V: ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***délectation,*** lat ***delectatio, -onis***] (Înv) **1-4** Delectare (**1-4**).

delectațiune *sf* vz ***delectație***

delega [At: FM (1844), 27[2]/32 / Pzi: *~eg* / E: fr ***déléguer,*** lat ***delegare***] **1** *vt* A transmite cuiva dreptul de a acționa ca reprezentant al unei persoane sau al unei instituții. **2** *vr* (Rar) A se autosupune. **3** *vt* A însărcina pe timp limitat, cu executarea, supravegherea sau organizarea unei lucrări.

delegare *sf* [At: HELIADE, PARALELISM I, 68/33 / Pl: *~gări* / E: ***delega***] **1** Delegație (**2**). **2** (Rar) Autosupunere. **3** Însărcinare pe timp limitat, cu executarea, supravegherea sau organizarea unei lucrări Si: *delegat*[1] (**3**). **4** Trimitere temporară a unui angajat în afara locului de muncă obișnuit, pentru a îndeplini anumite însărcinări de serviciu, în interesul unității din care face parte Si: *delegat*[1] (**4**).

delegat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: (nob) *~uri* / E: ***delega***] **1-4** Delegație (**1-4**).

delegat[2]***, ~ă*** [At: BUDAI-DELEANU, Ț. 338 / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***délégué,*** lat ***delegatus***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care a primit o delegație (**2**). **3** *smf* (Reg) Deputat. **4** *smf* Reprezentant sau trimis al unui stat ori al unui guvern la o conferință, la un congres, la o organizație națională sau internațională.

delegatar, ~ă *smf, a* [At: PR. DREPT. 348 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***délégataire***] **1-4** (Rar) (Persoană) care deleagă (**1, 3**).

delegație *sf* [At: CANTEMIR, I. I. II, 384 / V: (înv) ***~iune, ~găciune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***délégation,*** lat ***delegatio***] **1** Grup de persoane împuternicit cu o misiune specială. **2** Însărcinare de a se prezenta sau de a acționa în numele cuiva Si: *delegare* (**1**), *delegat*[1] (**1**). **3** (Îlav) **În ~** În calitate de delegat[2] (**1**). **4** (Ccr) Act prin care cineva este desemnat ca delegat (**1**). **5** (Spc) Act prin care un debitor transportă creditorului său o sumă pe care i-o datorează alt debitor.

delegațiune *sf* vz ***delegație***

delegăciune *sf* vz ***delegație***

delei *vt* [At: I. IONESCU, P. 39 / V: ***deleia*** / Pzi: *~esc* / E: fr ***délayer***] (Rar; c. i. corpuri solide sau pulverulente, ca argila, creta etc.) A amesteca cu un lichid pentru a obține o pastă omogenă.

delejant *sn* vz ***diligență***[1]

delencuță *sf* [At: SEVASTOS, N. 281 / Pl: *~țe* / E: ***deleancă*** + *-uță*] **1-2** (Mol) Deleancă (**3-4**).

delesta *vt* [At: DEX / Pl: *~tez* / E: fr ***délester***] A arunca lestul din corăbii sau baloane, pentru a le ușura.

delestare *sf* [At: DN[3] / Pl: *~tări* / E: ***delesta***] Aruncare a lestului din corăbii sau baloane pentru a le ușura.

deleter, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***délétère***] (Liv) Vătămător.

delexicaliza *vtr* [At: DEX[2] / Pzi: *~zez* / E: *de(s)-* + ***lexical*** + *-iza*] **1-2** (A face să piardă sau) a pierde conținutul semantic.

delexicalizare *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~zări* / E: ***delexicaliza***] Pierdere a conținutului semantic.

delexicalizat, ~ă *a* [At: DEX-S / Pl: *~ați, ~e* / E: ***delexicaliza***] (D. cuvinte) Care și-a pierdut conținutul semantic.

delfic, ~ă *a* [At: MICU, L. 134/5 / V: ***deal~*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: lat ***Delphicus***] (Rar) **1** Care aparține oracolului din Delfi Si: *delficesc*. **2** Care provine de la oracolul din Delfi Si: *delficesc*. **3** Referitor la oracolul din Delfi Si: *delficesc*. **4** Specific oracolului din Delfi Si: *delficesc*.

delficesc, ~ească *a* [At: MOLNAR, I. XVII/17 / Pl: *~cești* / E: ***Delfi*** + *-icesc*] (Înv) **1-4** Delfic (**1-4**).

delfin[1] *sm* [At: DOSOFTEI, V. S. octombrie 66[v]/3 / Pl: *~i* / E: it ***delfino,*** lat ***delphinus,*** ngr ***δελφίν***] **1** Mamifer marin cu corpul în formă de fus, cu botul alungit, prevăzut cu numeroși dinți conici, care atinge mărimea de trei metri și care trăiește în grupuri compacte în toate mările Si: (pop) *porc-de-mare (Delphinus delphis)*. **2** (Ast) Constelație din emisfera boreală, în vecinătatea Căii-Lactee Si: (pop) *crucea, crucea-mică*. **3** Stil de înot în care sportivul, culcat cu fața în jos, înaintează la suprafața apei prin mișcarea simultană și simetrică a brațelor, dinainte spre înapoi, coordonată cu bătaia simultană în plan vertical a picioarelor.

delfin[2] *sm* [At: VALIAN, V. / Pl: *~i* / E: fr ***dauphin,*** lat ***Delphinus***] **1** Titlu feudal purtat de unii conți din Franța. **2** Titlu purtat de fiul cel mai mare al regilor Franței, moștenitorul prezumtiv al tronului (și suzeran al provinciei Dauphiné).

delfinar *sm* [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~i* / E: ***delfin*** + *-ar*] (Rar) **1-2** Persoană care prinde (sau îngrijește) delfini.

delfinariu *sn* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: ***delfin***[1] + *-ariu*] **1** Bazin amenajat pentru delfini[1] (**1**). **2** Sală sau clădire care adăpostește un delfinariu (**1**) și în care au loc reprezentații cu delfini[1] (**1**).

delfinic, ~ă *a* [At: CĂLINESCU, S. 112 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***delfin***[1] + *-ic*] (Rar) Asemănător unui delfin[1] (**1**) Si: *bombat*.

delfinină *sfs* [At: LTR[2] / Pl: *~ne* / E: fr ***delphinine***] Alcaloid extras din semințele nemțișorului-de-câmp.

delfinist, ~ă *smf* [At: DEX[2] / Pl: *~iști, ~e* / E: it ***delfinista***] Înotător în stilul delfin[1] (**3**).

delfinit *sn* [At: CANTUNIARI, L. M. 91 / Pl: *~e* / E: fr ***delphinite,*** ger ***Delphinit***] (Înv) Epidot.

deli-aga *sm* [At: MUSTE, ap. ȘIO II[2], 45 / Pl: *~le* / E: tc ***deli-aga***] (Tcî) Delibașă.

delibaș[1] *sm* vz ***delibașă***

delibaș[2]***, ~ă*** *a* [At: ALR I, 1802/679 / V: (reg) ***dili~*** / Pl: *~i, ~e* / E: ***delibăși***] (Dob; d. oi) Capiu.

delibașa *sf* vz ***delibașă***

delibașă *sm* [At: COSTIN, ap. ȘIO II[1], 156 / S și: *~i-bașă* / V: ***delibaș, ~șa*** sf / E: tc ***deli basi***] **1** (Tcî) Șef al deliilor (**1**). **2** (Tcî) Căpetenie a gărzii domnești. **3** (Reg) Nebun.

delibășeală *sf* [At: CHEST. V, 167/73 / Pl: *~șeli* / E: ***delibăși*** + *-eală*] (Reg) Boală a oilor Si: (reg) *căpială*.

delibăși *vi* [At: ALR I, 801/684 / Pzi: *~șesc* / E: ***delibașă***] (Reg; d. oi) A se îmbolnăvi de delibășeală.

delibera [At: CALENDARIU (1794), 32/10 / Pzi: *~rez* / E: fr ***délibérer,*** lat ***deliberare***] **1** *vi* (D. membrii unei instanțe judecătorești, ai unei adunări legiuitoare) A chibzui în comun și a discuta (în secret) asupra luării unei hotărâri. **2** (Pex) *vt* A decide. **3** *vt* (Rar) A pune în libertate Si: *a elibera*.

deliberant, ~ă *a* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***délibérant***] **1-2** Care deliberează (**1-2**).

deliberare *sf* [At: HELIADE, O. II, 349 / Pl: *~rări* / E: ***delibera***] **1** Dezbatere. **2** Hotărâre luată în urma unei dezbateri. **3** (Rar) Punere în libertate.

deliberat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: (nob) *~uri* / E: ***delibera***] Dezbatere.

deliberat[2]***, ~ă*** *a* [At: (a. 1777) IORGA, S. D. XII, 94 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***delibera***] **1** Care a fost bine gândit. **2** Decis. **3** Care a fost făcut în mod intenționat. **4** (Rar) Pus în libertate.

deliberativ, ~ă [At: NEGULICI / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***délibératif,*** lat ***deliberativus***] **1** *a* Care deliberează (**1**) având dreptul de a lua o hotărâre. **2** *a* (Îs) *Vot ~* Vot al cărui rezultat este obligatoriu. **3** *a* (Îs) *Gen ~* Gen în care oratorul își propune a face să se adopte sau să se respingă o hotărâre. **4** *sf, a* (Înv; grm; îs) *Propoziție ~ă* (Propoziție) interogativă dubitativă. **5** *a* (D. manifestări ale oamenilor) Care denotă echilibru.

deliberator, ~oare *a* [At: PROT.-POP., N. D. / V: (iuz) ***~iu, ~orie*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***delibera*** + *-tor*] (Înv) **1** Mântuitor. **2** Care deliberează (**1**).

deliberatoriu, ~orie *a* vz ***deliberator***

deliberație *sf* [At: (a. 1817) URICARIUL, V, 26/11 / V: (iuz) ***~iune, ~rățiune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***délibération,*** lat ***deliberatio***] (Înv) **1-2** Deliberare (**1-2**). **3** Micșorare a unui lucru.

delica *vr* [At: DAms / Pzi: *~ic* / E: drr ***delicat***] (Reg) A se civiliza (în maniere).

delicat, ~ă *a* [At: BELDIMAN, A. 14/3 / V: (înv) ***delecat, dilicat*** / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***délicat***] **1** (D. probleme, situații etc.) Care cere mare prudență și subtilitate. **2** (D. ființe și lucruri, cu privire la forma, la aspectul lor) Grațios. **3** (Pex) Fragil. **4** (Pan; d. plante și părți ale lor) Plăpând. **5** (Îoc *robust*) Șubred. **6** (D. lucruri) De calitate bună. **7** (D. culori, nuanțe) Discret. **8** (D. mâncăruri, băuturi, parfumuri) Fin. **9** (D. oameni și d. manifestările lor) Plin de atenție. **10** Politicos.

delicatență *sf* vz ***delicatețe***

delicatesă *sf* [At: CODRU-DRĂGUȘANU, C. 6 / V: (înv) ***~suri*** sn / Pl: *~se* / E: fr ***délicatesse,*** ger ***Delikatesse***] (Lpl) Aliment fin (îndeosebi prăjituri și specialități culinare).

delicatesuri *sn* vz ***delicatesă***

delicateță *sf* vz ***delicatețe***

delicatețe *sf* [At: BELDIMAN, N. P. I, 56/8 / V: (înv)***~ță, ~ență*** / Pl: *~ți* și (rar) *~țuri* / E: fr ***délicatesse***] **1** Subtilitate. **2** Gingășie **3** Grație. **4** Fragilitate. **5** Discreție. **6** Finețe. **7** Atenție. **8** Politețe. **9** (Îlav) **Cu ~** Cu multă grijă. **10** (Ccr) Vorbe delicate.

deli-ceauș *sm* [At: DIONISIE, C. 210 / Pl: *~i* / E: tc ***deli-çauș***] (Înv) Caporal în armata turcească.

delicios, ~oasă *a* [At: CALENDARIU (1794), 29/23 / V: (înv) ***~ițios*** / Pl: *~oși, ~oase* / E: fr ***délicieux,*** lat ***deliciosus***] **1** Extrem de plăcut Si: *fermecător, încântător,* (înv) *desfătător.* **2** (D. mâncăruri și băuturi) Foarte gustos Si: *savuros.* **3** (Fig; d. oameni) Adorabil.

deliciu *sn* [At: CALENDARIU (1794), 28/25 / V: ***~iție*** *sf* / Pl: *~ii* și (înv) *~ri* / E: fr ***délice,*** lat ***delicium***] **1** Plăcere foarte mare Si: *desfătare, încântare.* **2** Savoare. **3-4** (Fig; fam) Lucru (sau ființă) încântătoare.

delict *sn* [At: INSTRUCȚII, 17/39 / V: (înv) ***~it*** / Pl: *~e* / E: fr ***délit,*** lat ***delictum***] **1** Fapt nepermis de legea penală. **2** Infracțiune de mai mică gravitate, care se sancționează cu amendă penală sau cu închisoare corecțională.

delictual, ~ă *a* [At: PR. DREPT. 314 / P: *~tu-al* / Pl: *~i, ~e* / E: ns cf *delict*] **1-4** Delictuos **(3-6)**.

delictuos, ~oasă *a* [At: MAIORESCU, D. V, 310 / P: *~tu-os* / Pl: *~oși, ~oase* / E: fr ***délictueux***] **1-2** (D. oameni) Care comite un delict **(1-2)**. **3-4** (D. fapte) Care prezintă caracterele unui delict **(1-2)** Si: *delictual.* **5-6** Care ține de un delict **(1-2)** Si: *delictual.*

delicvent, ~ă *smf* vz ***delincvent***

delicventă *sf* vz ***delincvență***

delicvescent, ~ă *a* [At: MARIN, PR. I, 231/16 / S și: *~cue~* / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***déliquescens,*** lat ***deliquescens***] (D. substanțe chimice) Care absoarbe vaporii de apă din atmosferă până la solubilizare.

delicvescență *sf* [At: CADE / S și: *~cue~* / Pl: *~țe* / E: fr ***déliquescence***] **1** Proprietate a unor substanțe solide de a fi delicvescente. **2** (Liv; fig) Decadență.

delicește *av* [At: ȘIO II_1, 404 / P: *~li-e~* / E: ***deliu*** + *-ește*] (Pop) **1-3** Cum poartă delii **(1-3)**. **4-6** În felul deliilor **(1-3)**.

deligație *sf* [At: DN[2] / Pl: *~ii* / E: fr ***déligation***] Aplicare a unui bandaj, a unui aparat sau a unui medicament extern.

delignifica *vtr* [At: IONESCU-MUSCEL, FIL. 501 / Pzi: *~ific* / E: ***de***[4] + ***lignifica***] **1-2** A (se) separa complexul hidraților de carbon de lignină.

delignificare *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~cări* / E: ***delignifica***] Separare a complexului hidraților de carbon de lignină.

delimita *vtr* [At: GHICA, C. E. I, 151 / Pzi: *~tez* / E: fr ***délimiter***] **1-2** A (se) fixa limitele unui lucru Si: *a (se) limita, a (se) mărgini, a (se) stabili.* **3-4** (Fig) A (se) contura.

delimitabil, ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***delimitable***] Care poate fi delimitat (1).

delimitare *sf* [At: TIMPUL (1856), nr. 1, 2[3]/8 / Pl: *~tări* / E: ***delimita***] Fixare a limitelor unui lucru Si: (înv) *delimitat[1] delimitație.*

delimitat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***delimita***] (Înv) Delimitare.

delimitat[2]***, ~ă*** *a* [At: I. IONESCU, M. 99 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***delimita***] Cu limite fixate Si: *hotărât, mărginit.*

delimitativ, ~ă *a* [At: HASDEU, I. C. I, 56 / Pl: *~i, ~e* / E: ***delimita*** + *-tiv*] (Rar) **1-2** Care delimitează **(1-2)** Si: *delimitator* **(1-2)**.

delimitator, ~oare [At: LM / Pl: *~i, ~oare* / E: ***delimita*** + *-tor*] **1-2** *a* Delimitativ **(1-2)**. **3** *sm* Persoană însărcinată cu fixarea limitelor.

delimitație *sf* [At: I. IONESCU, M. 24 / V: ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***délimitation***] (Înv) Delimitare.

delincvent, ~ă *smf, a* [At: FILIMON, O. II, 79 / V: ***~lic~*** / S și: *~cuent* / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***délinquant,*** lat ***delinquens***] **1-2** (Persoană) care a săvârșit un delict penal.

delincvență *sf* [At: CĂLINESCU, I. 117 / V: ***~lic~*** / Pl: *~țe* / E: fr ***délinquance***] **1** Fenomen social care constă în săvârșirea de delicte. **2** Totalitate a delictelor săvârșite, la un moment dat, într-un anumit mediu sau de către persoane de o anumită vârstă.

delineare *sf* vz ***deliniare***

delineator, ~oare *a, sn* vz ***deliniator***

delineatură *sf* vz ***deliniatură***

delineație *sf* vz ***deliniație***

delineavit *sn* [At: DER / P: *~ne-a~* / Pl: ? / E: fr ***délinéation,*** lat ***delineatio***] Cuvânt care însoțește, într-unul din colțurile de jos ale unei gravuri, numele autorului.

delinia *vt* [At: ȘINCAI, ÎNV. 26[r] / V: (înv) ***~nea, ~ii*** / Pzi: *~iez* și (îvr) *~iesc* / E: fr ***delinéer***] (Înv) **1** (C.i. obiecte, construcții etc.) A face conturul Si: *a schița, a trasa.* **2** (Fig) A indica pe scurt Si: *a contura.*

deliniare *sf* [At: STAMATI, D. / V: ***~neare*** / Pl: *~ri* / E: ***delinia***] **1** Schițare. **2** (Fig) Conturare.

deliniator, ~oare [At: LM / V: ***~nea~, ~iu*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***delinia*** + *~tor*] **1** *a* (Înv) Desenator. **2** *sn* Instrument de desen.

deliniatură *sf* [At: GHEȚIE, R. M. / Pl: *~ri* / E: ***deliniat*** + *~ură*] (Înv) Schiță.

deliniație *sf* [At: MAN. ÎNV. 30/15 / V: ***~nație, ~nea~, ~iune*** / E: fr ***délineation,*** lat ***delineatio***] (Înv) **1** Schițare. **2** (Fig) Conturare.

delint *sni* [At: DN[3] / E: fr ***delint***] Material fibros preparat din lintersul extras de pe semințele de bumbac, care se întrebuințează ca materie primă la fabricarea hârtiei fine și a mătăsii artificiale.

delintersa *vt* [At: DEX / Pzi: *~sez* / E: ger ***Delinter***] A îndepărta firele scurte (lintersul) de pe semințele de bumbac egrenate.

delintersare *sf* [At: DEX / Pl: *~sări* / E: ***delintersa***] Îndepărtare a firelor scurte (lintersului) de pe semințele de bumbac egrenate.

delir *sn* [At: DEX / Pl: *~uri* / E: fr ***délir,*** lat ***delirum***] **1** Tulburare patologică a conștiinței, manifestată prin aiurări, halucinații etc. **2** (Fig) Exaltare. **3** (Fig) Frenezie. **4** (Fig) Entuziasm excesiv.

delira *vi* [At: DEX / Pzi: *~rez* / E: fr ***délirer***] **1** A fi în stare de delir (1). **2** (Fig) A vorbi mult, pătimaș (spunând lucruri utopice sub influența unui entuziasm excesiv.

delirant, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***délirant***] **1** Care delirează **(1)**. **2-3** (Ca) de delir **(1)**.

delirare *sf* [At: DEX / Pl: *~rări* / E: ***delira***] Stare de delir **(1)** Si: *delirat[1].*

delirat *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***delira***] Delirare.

deliricizare *sf* [At: MDA ms / Pl: *~zări* / E: ***deliriciza***] **1-2** (Pierdere sau) înlăturare a lirismului.

delirium *sni* [At: DEX / P: *~ri-um* / E: lat ***delirum tremens***] (Îs) *~ tremens* Boală provocată de alcoolism și caracterizată prin delir **(1)** și prin tremur nervos al feței și al membrelor.

delitescent, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***délitescent***] (Med) **1** (D. țesuturi) Dezagregat prin absorbție de lichid. **2** (D. tumori) Care dispare subit. **3** (D. un parazit) Care este în incubație.

delitescență *sf* [At: DEX / Pl: *~țe* / E: fr ***délitescence***] (Med) **1** Dezagregare a unui corp, a unui țesut, prin absorbție de apă. **2** Dispariție subită a unei tumori. **3** Perioadă de incubație a unui parazit.

deliu, ~ie [At: DEX / Pl: *~ii* / E: tc ***deli***] **1** *sm* Soldat din cavaleria ușoară turcă. **2** *sm* (În țările române) Soldat din corpul de călăreți înființat de

Mihai Viteazul o dată cu corpul beșliilor. 3 *a* (În epoca fanariotă) Soldat din garda domnească. 4-5 *smf, a* (Om) voinic. 6-7 *smf, a* (Om) viteaz. 8 *a* Furios. 9 *a* Nebun.

delivrență *sf* [At: DN³ / Pl: *~țe* / E:fr ***délivrance***] 1-2 (Expulsie sau) extragere a placentei după expulzarea fătului.

delniță *sf* [At: DEX / Pl: *~țe* / E: ucr ***дельницяя***] 1 (Pop) Parte a hotarului moșiei satului care se afla în stăpânirea ereditară a unei familii de țărani ce locuia în satul respectiv Si: (reg) *jirebie*. 2 (Pop) Parte dintr-o anumită împărțire structurală a pământului satului. 3 (Îrg) Fâșie îngustă de teren situată în luncă sau pe un delușor.

deloc *av* [At: DEX / E: ***de⁴ + loc***] Nicidecum.

deloial, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: / E: fr ***déloyal***] 1 (Rar) Incorect. 2 Necinstit. 3 Nesincer.

delta *smi* [At: DEX / E: ngr ***δέλτα***] 1 A patra literă a alfabetului grecesc, în formă de triunghi. 2 (Fig) Simbol al adevărului. 3 (Pex) Adevăr. 4 (Îs) *Avion* ~ Avion cu aripi triunghiulare.

deltaic, ~ă *a* [At: DEX / P: *~ta-ic* / Pl: *~aic* / E: fr ***deltaïque***] 1-2 Referitor la deltă (1-2). 3-4 Specific deltei (1-2). 5-6 Care provine din deltă (1-2). 7-8 Care aparține deltei. (1-2)

deltaplan *sn* [At: DEX / Pl: *~e* / E: fr ***deltaplan***] 1 Aparat de zbor foarte ușor (de forma literei grecești delta) care poate plana în curentul dinamic de pantă sau poate pluti în curentul termic ascensional. 2 Deltaplanism.

deltaplanism *sn* [At: DEX / Pl: *~e* / E: fr ***deltaplanisme***] Sport aviatic practicat cu deltaplanul (1) Si: *deltaplan* (2).

deltaplanist *sm* [At: DEX / Pl: *~iști* / E: fr ***deltaplaniste***] Pilot sportiv care practică deltaplanismul.

deltă *sf* [At: DEX / Pl: *~te* / E: fr ***delta***] 1 Formă de relief ca un triunghi de pământ nou, umed, rezultat din depunerea de mâl și de nisip la vărsarea unei ape curgătoare într-un lac, în mare sau în ocean, pe un teren cu panta lină, în condițiile lipsei mareelor și a curenților litorali. 2 Complex vegetal și zoologic foarte bogat dintr-o deltă (1).

deltoid, ~ă [At: DEX / Pl: *~izi, ~e* / E: fr ***deltoïde***] 1 *a* În formă de triunghi. 2 *sm* Mușchi al articulației umărului, în forma literei delta, fixat pe omoplat, claviculă și capătul humerusului, care determină rotația internă și externă a brațului.

deluleț *sn* [At: DEX / Pl: *~e* / E: ***deal*** + *-uleț*] (Șhp) 1-10 Delușor (1-10).

deluros, ~oasă *a* [At: DEX / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***dealuri*** + *-os*] 1 (D. o regiune) Care are multe dealuri (1). 2 (D. o regiune) Care are mult teren arabil în pantă. 3 (D. o regiune) Care are multe podgorii. 4 (D. o regiune) Care are multe păduri. 5 (D. un teren) Accidentat.

delușor *sn* [At: DEX / Pl: *~oare* / E: ***deal*** + *-ușor*] (Șhp) 1-2 Deal (1) (mic) Si: *deluleț* (1-2), *deluț* (1-2). 3-4 (Lpl) Deal (19) (mic) Si: *deluleț* (3-4), *deluț* (13-4). 5-10 (Reg) Deal (20-22) (mic) Si: *deluleț* (5-10), *deluț* (5-10).

deluț *sn* [At: DEX / Pl: *~e* / E: ***deal*** + *-uț*] (Șhp) 1-10 Delușor (1-10).

deluviu *sn* [At: DEX / Pl: *~ii* / E: lat ***diluvium***] Material sedimentar provenit din alterarea și dezagregarea rocilor, aflat în curs de scurgere sub influența șuvoaielor de apă, pe pantele diferiților versanți.

deluzoriu, ~ie *a* [At: DEX / Pl: *~ii* / E: fr ***délusoire***, lat ***delusorius***] (Liv) 1 Înșelător. 2 Iluzoriu.

dem-¹ vz ***demo-***

dem² *sn* [At: DN³ / Pl: *~e* / E: eg, fr ***dem***] (Gen) Cea mai mică formă de populație.

demachia *vtr* [At: DEX / P: *~chi-a* / Pzi: *~iez* / E: ***démaquiller***] 1-2 A(-și) înlătura machiajul sau fardul de pe față.

demachiant, ~ă *sm, a* [At: DEX / P: *~chi-ant* / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***démaquillant***] 1-2 (Produs cosmetic) cu care se înlătură machiajul de pe față.

demachiat¹ *sn* [At: DEX / P: *~chi-at* / E: ***demachia***] Demachiere.

demachiat², ~ă *a* [At: DEX / P: *~chi-at* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***demachia***] Care și-a înlăturat machiajul de pe față.

demachiere *sf* [At: DEX / P: *~chi-e~* / Pl: *~ri* / E: ***demachia***] Înlăturare a machiajului de pe față Si: *demachiat¹*.

demagnetiza *vtr* [At: DEX / Pzi: *~zez* / E: fr ***démagnétiser***] 1-2 (A face ca un corp să-și piardă sau) a-și pierde proprietățile magnetice.

demagnetizant, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***démagnétisant***] Care produce demagnetizare.

demagnetizare *sf* [At: DEX / Pl: *~zări* / E: ***demagnetiza***] 1 Supunere a unui corp la un proces care îl face să-și piardă proprietățile magnetice Si: *demagnetizat¹* (1). 2 Pierdere de către un corp a proprietăților sale magnetice Si: *demagnetizat¹* (2).

demagnetizat¹ *sn* [At: MDA ms / E: ***demagnetiza***] 1-2 Demagnetizare (1-2).

demagnetizat², ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~ați, ~e* / E: ***demagnetiza***] (D. un corp) Care și-a pierdut proprietățile magnetice.

demagnetizor *sn* [At: DEX / Pl: *~oare* / E: fr ***démagnétiseur***] Dispozitiv electromagnetic folosit pentru demagnetizare.

demagog, ~ogă *smf* [At: DEX / Pl: *~ogi, ~oge* / E: fr ***démagogue***] Persoană care încearcă să-și creeze o popularitate prin discursuri bombastice, prin promisiuni mincinoase, prin laude nemeritate etc.

demagogic, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***démagogique***] 1-4 Referitor (la demagog sau) la demagogie (1-3). 5-8 Specific (demagogului sau) demagogiei (1-3). 9-12 Care aparține (demagogului sau) demagogiei (1-3). 13-14 În spiritul demagogiei (1-2).

demagogie *sf* [At: DEX / Pl: *~ii* / E: ***démagogie***] 1-2 (Încercare de) înșelare a opiniei publice prin promisiuni mincinoase, discursuri bombastice, laude nemeritate etc. practicată de cineva pentru a-și crea popularitate. 3 Purtare de demagog.

demanda *v* vz ***demânda***

demandare *sf* vz ***demândare***

demara [At: DEX / Pzi: *~rez* / E: fr ***démarrer***] 1 *vi* (D. autovehicule, motoare) A se pune în mișcare Si: *a porni*. 2 *vt* (Mrn) A dezlega odgoanele unei corăbii, în vederea plecării. 3 *vi* (Spt) A-și lua avânt, pornind în viteză într-o cursă.

demaraj *sn* [At: DEX / Pl: *~e* / E: fr ***démarrage***] 1-3 Demarare (1-3). 4 (Fig) Început al unei activități. 5 (Fig) Avânt. 6 (Spt) Forță și viteză cu care se pornește într-o cursă.

demarare *sf* [At: DEX / Pl: *~rări* / E: ***demara***] 1 Punere în mișcare a unui vehicul, motor etc. Si: *demaraj* (1), *demarat¹* (1). 2 (Mrn) Dezlegare a odgoanelor unei corăbii, în vederea plecării Si: *demaraj* (2), *demarat¹* (2). 3 (Spt) Pornire cu avânt și viteză maximă într-o cursă Si: *demaraj* (3), *demarat¹* (3).

demarat¹ *sn* [At: MDA ms / E: ***demara***] 1-3 Demarare (1-3).

demarat², ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***demara***] 1 (D. vehicule, motoare) Care a pornit. 2 (Mrn; d. corăbii) Căreia i s-au desfăcut odgoanele, în vederea plecării. 3 (Spt; d. un alergător) Care ia în forță startul unei curse. 4 (Fig; d. o activitate) Început².

demarca [At: DEX / Pzi: *~chez* / E: fr ***démarquer***] 1 *vt* A trasa o linie de demarcație (6). 2 *vt* A delimita. 3 *vt* A despărți. 4 *vr* (Spt) A scăpa de sub supravegherea adversarului.

demarcaj *sn* [At: DEX / Pl: *~e* / E: fr ***démarquage***] 1 Demarcare (1). 2 Delimitare. 3 Despărțire. 4 (Spt) Demarcare (4). 5 (Spc) Luare a unor pasaje dintr-o carte spre a le transpune în alta.

demarcare *sf* [At: DEX / Pl: *~cări* / E: ***demarca***] 1 Trasare a unei linii de demarcație (6) Si: *demarcaj* (1), *demarcat¹* (1), *demarcație* (1). 2 Delimitare. 3 Despărțire. 4 (Spt) Scăpare de sub supravegherea adversarului Si: *demarcaj* (4), *demarcat¹* (4), *demarcație* (4).

demarcat¹ *sn* [At: MDA ms / E: ***demarca***] 1 Demarcare (1). 2 Delimitare. 3 Despărțire. 4 (Spt) Demarcare (4).

demarcat², ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~ați, ~e* / E: ***demarca***] 1 Care a fost separat printr-o linie de demarcație (6). 2 Delimitat². 3 Despărțit². 4 (Spt) Care a ieșit de sub supravegherea adversarului.

demarcativ, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***démarcatif***] 1-2 Cu care se realizează o demarcație (5,7). 3-4 De demarcație (5,7). 5-6 Referitor la demarcație (5,7).

demarcație *sf* [At: DEX / V: *~iune* / Pl: *~ii* / E: fr ***démarcation***] **1** Demarcare **(1)**. **2** Delimitare. **3** Despărțire. **4** (Spt) Demarcare **(4)**. **5** Operație prin care se stabilește frontiera dintre două state sau limita dintre două localități, regiuni, suprafețe de teren etc. **6** (Îs) *Linie de ~* Linie care desparte două state, două localități, două regiuni sau două suprafețe de teren. **7** (Fig) Limită care desparte două noțiuni.

demarcațional, ~ă *a* [At: DN^{3} / P: *~ți-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: ***demarcație*** + *-onal*] **1-2** Cu caracter de demarcație **(5, 7)**.

demarcațiune *sf* vz ***demarcație***

demaror *sn* [At: TUDORAN, O. 113 / Pl: *~oare* / E: fr ***démarreur***] **1-3** Mecanism, motor sau instalație cu ajutorul cărora se pornesc motoarele cu ardere internă.

demasca [At: NEGULICI / V: ***dezm~*** / Pzi: *~demasc* / E: fr ***démasquer***] **1-2** *vtr* A(-și) scoate masca. **3-4** *vtr* (Fig) A (se) arăta în adevărata lumină. **5-6** *vtr* A(-și) da pe față planurile, acțiunile, gândurile ascunse. **7-8** *vt* A descoperi față de un inamic, prin nerespectarea regulilor de mascare, un obiectiv sau o acțiune ascunsă.

demascabil, ~ă *a* [At: COD. PEN. R.P.R., 625/ Pl: *~i, ~e* / E: ***demasca*** + *-bil*] Care poate fi demascat.

demascare *sf* [At: POLIZU / V: ***dezm~*** / Pl: *~cări* / E: ***demasca***] **1** Scoatere a măștii Si: *demascat^{1}* **(1)**. **2** Dezvăluire în adevărata lumină Si: *demascat^{1}* **(2)**. **3** Dare pe față a planurilor, acțiunilor, gândurilor secrete Si: *demascat^{1}* **(3)**. **4-5** Descoperire față de un inamic, prin nerespecarea regulilor de mascare, (a unui obiectiv sau) a unei acțiuni ascunse Si: *demascat^{1}* **(3-4)**.

demascat^{1} *sn* [At: MDA ms / Pl: ? / E: ***demasca***] **1-5** Demascare **(1-5)**.

demascat^{2}, ~ă *a* [At: PONTBRIANT, D. / V: (înv) ***dezm~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***demasca***] **1** (D. oameni) Căruia i s-a scos masca. **2** (Fig; d. oameni) Care a fost arătat în adevărata lumină. **3** (D. oameni) Căruia i-au fost date pe față adevăratele gânduri, planuri, acțiuni etc. **4-5** (D. obiective, acțiuni militare secrete) Care a fost dezvăluit (neintenționat) inamicului.

demasculiniza *vtr* [At: DN^{3} / Pzi: *~zez* / E: fr ***démasculiniser***] **1-2** (A face să-și piardă sau) a-și pierde caracterele masculine.

demasculinizare *sf* [At: DN^{3} / Pl: *~zări* / E: ***demasculiniza***] Pierdere a caracterelor masculine Si: *demasculinizat^{1}*.

demasculinizat^{1} *sn* [At: MDA ms / E: ***demasculiniza***] Demasculinizare.

demasculinizat^{2}, ~ă *a* [At: DEX^{2} / Pl: *~ați, ~e* / E: ***demasculiniza***] Care și-a pierdut trăsăturile masculine.

dematerializa *vtr* [At: NEGULICI, E. I, 101/27 / V: (înv) ***dezm~, desm~*** / P: *~ri-a~* / Pzi: *~zez* / E: fr ***dématérialiser***] **1-4** A face să piardă (sau a pierde) caracteristicile materiei (sau chiar caracterul material).

dematerializare *sf* [At: CONTEMP., S. II, 1975, nr. 1499, 1/5 / P: *~ri-a~* / Pl: *~zări* / E: ***dematerializa***] **1-2** Pierdere a (caracteristicilor materiei sau chiar a) caracterului material Si: *dematerializat^{1}* **(1-2)**.

dematerializat^{1} *sn* [At: MDA ms / P: *~ri-a~* / E: ***dematerializa***] **1-2** Dematerializare **(1-2)**.

dematerializat^{2}, ~ă *a* [At: LOVINESCU, S. I, 150 / V: (înv) ***dezm~*** / P: *~ri-a~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***dematerializa***] **1** Care a pierdut însușirile materiei. **2** (D. suflet) Care s-a desprins de materie.

demă *sf* [At: CONTEMPORANUL, IV, 854 / Pl: *~me* / E: ngr, fr ***déme***] **1** Diviziune administrativă în Grecia antică și în Imperiul Bizantin. **2** Miliție orășenească. **3** Facțiune politică în Bizanț.

demăineață *sf, av* vz ***dimineață***

demăînreață *sf, av* vz ***dimineață***

demănda *v* vz ***demânda***

demăndare *sf* vz ***demândare***

demăneață *sf, av* vz ***dimineață***

demănecioară *sf* vz ***diminecioară***

demănreață *sf, av* vz ***dimineață***

demăreață *sf, av* vz ***dimineață***

demăsura *vt* [At: ALEXI, W. / Pzi: *demăsur* / E: ***de^{4}*** + ***măsura***] (Înv) A măsura.

demăsurare *sf* [At: ALEXI, W. / Pl: *~rări* / E: ***demăsura***] (Înv) Măsurare.

demăsurat^{1} *sn* [At: MDA ms / Pl: *~e* / E: ***demăsura***] (Înv) Demăsurare.

demăsurat^{2}, ~ă *a* [At: COSTINESCU / Pl: *~ați, ~e* / E: ***de^{4}*** + ***măsurat^{2}*** după fr *démesuré*] (Rar) Nemăsurat.

demâncare *sf* [At: PSALT. HUR. 46^{r}/6 / V: ***dă~*** / Pl: *~cări* / E: ***de^{4}*** + ***mîncare***] (Îvp) Mâncare.

demâncat *sn* [At: BIBLIA (1688), 19^{1}/41 / S și: *de mâncat* / Pl: *~uri* / E: ***de^{4}*** + ***mâncat***] (Îvp) Mâncare.

demâncări *vt* [At: DA ms / V: ***dă~*** / Pzi: *~resc* / E: ***de^{4}*** + ***mâncare***] (Reg; c. i. copii) A hrăni.

demâncarică *sf* [At: ISPIRESCU, L. 397 / Pl: *~ici* / E: ***demâncare*** + *-ică*] **1-2** (Șhp) Demâncare (puțină).

demânda *vt* [At: CALENDARIU (1794), 36/24 / V: ***~man~, ~măn~*** / Pzi: *~ând* / E: lat ***demandare***] **1** (Înv) A cere (să facă ceva). **2** A ruga. **3** A ordona.

demândare *sf* [At: HELIADE, O. II, 364 / V: ***~man~, ~măn~*** / Pl: *~dări* / E: ***demânda***] **1** Cerere **(1)**. **2** Rugăminte. **3** Ordin.

demândăciune *sf* [At: MAN. ÎNV. 67/21 / V: ***dim~*** / Pl: *~ni* / E: ***demânda*** + *-ăciune*] (Înv) Ordin.

demândătoriu, ~orie *smf, a* [At: DIACONOVICI-LOGA, GR. ROM. 83/27 / Pl: *~ii* / E: ***demânda*** + *-tor*] (Înv) **1-2** (Persoană) care poruncește.

demâneață *sf, av* vz ***dimineață***

demegeană *sf* vz ***damigeană***

demembra *v* vz ***dezmembra***

demembrare *sf* vz ***dezmembrare***

demeneață *sf, av* vz ***dimineață***

demeniață *sf, av* vz ***dimineață***

demensiune *sf* vz ***dimensiune***

dement, ~ă [At: BARCIANU / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***dément***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care suferă de alienare mentală Si: *nebun*. **3-4** *a* (D. manifestări ale oamenilor) Care denotă (demență **(1)** sau) lipsă de rațiune Si: *nebunesc*.

demență *sf* [At: NEGULICI / V: (îvr) ***~ție*** / Pl: *~țe* / E: fr ***démence***, lat ***dementia***] **1** Alienație mintală Si: *nebunie*. **2** (Nob; îlv) **A cădea în ~** A înnebuni. **3** Purtare zvăpăiată.

dementțial, ~ă *a* [At: PARHON, B. 80 / P: *~ți-al* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***démentiel***] **1-2** Caracteristic demenței sau demenților. **3-4** Referitor la demență sau la demenți. **5** (Fig) Înnebunitor.

demenție *sf* vz ***demență***

demerit *sn* [At: LM / Pl: *~e* / E: fr ***démérite***] **1** (Îvr) Lipsă de merit. **2** Ceea ce face pe cineva să nu fie demn de stimă.

demerlie *sf* vz ***dimerlie***

demers *sn* [At: BARIȚIU, P. A. III, 423 / Pl: *~uri* / E: ***de^{4}*** + ***mers*** cdp fr ***démarche***] **1-4** Acțiune întreprinsă (pe lângă cineva sau) undeva (în susținerea unei cauze sau) în scopul obținerii unui anumit rezultat.

demetamorfoza *vt* [At: COSTINESCU / S și: *~osa* / Pzi: *~zez* / E: fr ***démétamorphoser***] A face să-și recapete înfățișarea inițială.

demetana *vt* [At: DN^{3} / Pzi: *~nez* / E: *de(s)-* + ***metan***] A îndepărta metanul din hidrocarburi Si: *a demetaniza*.

demetanare *sf* [At: DN^{3} / Pl: *~nări* / E: ***demetana***] Îndepărtare a metanului din hidrocarburi Si: *demetanizare*.

demetaniza *vt* [At: DN^{3} / Pzi: *~zez* / E: *de(s)-* + ***metan*** + *-iza*] A demetana.

demetanizare *sf* [At: DN^{3} / Pl: *~zări* / E: ***demetaniza***] Demetanare.

demfăr *sn* vz ***demfer***

demfer *sn* [At: CV 1951, nr. 3, 4 / V: (reg) ***~făr*** / Pl: *~e* / E: ger ***Demfer***] Fierbător folosit în industria spirtului.

demi- [At: IORDAN, L. R. A. / E: fr ***démi-***] Element de compunere cu sensul „jumătate".

demica *v* vz ***dumica***

demicat, ~ă *a, sm* vz ***dumicat***

demicați *snp* [At: LEXIC REG. 24 / E: nct cf *dumicat*] (Mar) Un fel de balmoș, preparat din pâine de mălai, smântână și lapte acru (iaurt).

demicilindru *sn* [At: CONTEMPORANUL, IV, 217 / Pl: *~re* / E: ***demi-*** + ***cilindru***] (Îvr) Pălărie semiînaltă, cu borurile înguste.

demie *sf* vz ***dimie***

demigeană *sf* vz ***damigeană***

demijanță *sf* [At: CHEST. V, 107/68 / Pl: *~țe* / E: nct] (Reg) Smântână care iese din urdă.

demijon *sn* vz ***damigeană***

demilitariza *vt* [At: DL / Pzi: *~zez* / E: fr ***démilitariser***] **1-2** (C. i. o țară, o regiune, o întreprindere) A desființa (total sau) parțial, în urma unei convenții internaționale, forțele armate, armamentul, instalațiile și orice activitate cu caracter militar. **3** A reda caracterul civil unor instalații, întreprinderi etc. militarizate.

demilitarizare *sf* [At: TITULESCU, D. 92 / Pl: *~zări* / E: ***demilitariza***] **1-2** Desființare (totală sau) parțială, în urma unei convenții internaționale, a forțelor armate, a armamentului, a instalațiilor și a oricărei activități cu caracter militar Si: *demilitarizat¹* (**1-2**). **3** Redare a caracterului civil unor instituții, întreprinderi etc. militarizate Si: *demilitarizat¹* (**3**).

demilitarizat¹ *sn* [At: MDA ms / E: ***demilitariza***] **1-3** Demilitarizare (**1-3**).

demilitarizat², ~ă *a* [At: TITULESCU, D. 629 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***demilitariza***] **1-2** (D. o țară, un teritoriu etc.) Care a fost lipsit (total sau) parțial de armată, de fortificații sau de industrie militară. **3** (Îs) *Zonă ~ă* Fâșie de teriroriu (de-a lungul graniței dintre două state) în care se interzice, prin convenții internaționale, să se construiască fortificații, instalații militare etc. sau să se țină forțe armate. **4** (D. instituții, întreprinderi militarizate) Căruia i s-a redat caracterul civil.

demilună *sf* [At: HELIADE, O. I, 201 / Pl: *~ne* / E: fr ***demi-lune***] (Rar) Semilună.

demimond *sn* [At: DN³ / Pl: *~uri* / E: fr ***démimonde***] (Frm) Lume a femeilor declasate, de moravuri ușoare.

demimondă *sf* [At: DEX² / Pl: *~de* / E: fr ***démimonde***] (Frm) Demimondenă (**1**).

demimonden, ~ă [At: LUC. VII, 123 / S și: *~mi-mon~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***démi-mondaine***] (Frm) **1** *sf* Femeie cu purtări ușuratice Si: *cochetă* (**3**), *demimondă*. **2** *a* Care se referă la o demimondenă (**1**) sau la comportarea ei.

demina *vt* [At: DN² / Pl: *~nez* / E: fr ***déminer***] (C. i. terenuri, ape etc.) A curăța de mine¹ explozive.

deminare *sf* [At: DER / Pl: *~nări* / E: ***demina***] **1** Curățare de mine¹ explozive. **2** Înlăturare a minelor¹ dintr-un baraj de mine¹.

demineață *sf, av* vz ***dimineață***

deminecioară *sf, av* vz ***diminecioară***

deminecior *av* vz ***diminecioară***

demineraliza [At: DN² / Pzi: *~zez* / E: fr ***déminéraliser***] **1** *vt* A elimina componenții minerali dintr-o substanță de natură organică. **2** *vr* (D. substanțe organice) A-și pierde componenții minerali. **3** *vr* (D. organism, articulații) A sărăci de sărurile anorganice proprii.

demineralizare *sf* [At: CADE / Pl: *~zări* / E: ***demineraliza***] **1** Eliminare a componenților minerali dintr-o substanță de natură organică. **2** Pierdere a componenților minerali din substanțele organice. **3** Sărăcire a organismului, mai ales a articulațiilor, de sărurile anorganice proprii. **4** (Îs) *~ osoasă* Decalcifiere.

deminiață *sf, av* vz ***dimineață***

deminicioară *av* vz ***diminecioară***

deminjană *sf* vz ***damigeană***

deminți¹ *sfp* [At: FOLC. OLT. - MUNT. II, 374, cf 675 / E: cf *deminți²*] (Reg) **1** Promisiuni ademenitoare. **2** Minciuni.

deminți² *v* vz ***dezminți***

demințire *sf* vz ***dezmințire***

deminuere *sf* vz ***diminuare***

deminui *v* vz ***diminua***

deminuire *sf* vz ***diminuare***

deminut, ~ă *a* vz ***diminuat***

deminutiv, ~ă *a, sn* vz ***diminutiv***

deminuțiune *sf* vz ***diminuție***

demis¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***demite***] **1-2** (Îrg) Demitere (**1-2**). **3** Destituire.

demis², ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~iși, ~e* / E: ***demite***] **1** (Îrg; d. ochi, sprâncene, brațe etc.) Lăsat în jos. **2** (Trs; fig) Care a coborât la un nivel inferior (într-o discuție, atitudine etc.). **3** Destituit².

demisie *sf* [At: CR (1833), 182²/20 / V: ***~sion*** *sn*, ***~siune, dim~***, (înv) ***dimision*** *sn* / Pl: *~ii* / E: fr ***demission***, it ***dimissione***] **1-2** (Construit cu *a da, a primi*) Act, cerere scrisă, prin care cineva se retrage (de bunăvoie) dintr-o funcție, dintr-o slujbă etc., cerând să i se desfacă contractul de muncă.

demision *sn* vz ***demisie***

demisiona [At: POLIZU / P: *~si-o~* / Pzi: *~nez* / E: fr ***démissionner***] **1-2** *vi* A se retrage (de bunăvoie) printr-o cerere scrisă, dintr-o funcție, o slujbă etc. **3** *vi* A prezenta superiorului ierarhic demisia (**1-2**). **4** *vt* (Rar) A destitui.

demisionar, ~ă *smf, a* [At: NEGULICI / V: (îvr) ***~iun~, dim~*** / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***démissionnaire***] **1-2** (Persoană) care și-a prezentat demisia (**1-2**).

demisionare *sf* [At: POLIZU / V: (înv) ***dim~*** / Pl: *~nări* / E: ***demisiona***] **1-2** Retragere (de bunăvoie) printr-o cerere scrisă, dintr-o funcție, o slujbă etc. Si: *demisionat¹* (**1-2**). **3** Prezentare a demisiei (**1-2**) Si: *demisionat¹* (**3**). **4** (Rar) Destituire.

demisionat¹ *sn* [At: MDA ms / E: ***demisiona***] **1-3** Demisionare (**1-3**).

demisionat², ~ă *a* [At: PONTBRIANT, D. / V: (înv) ***~iun~, dim~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***demisiona***] **1-2** Care și-a prezentat demisia (**1-2**). **3-4** Căruia i s-a acceptat demisia (**1-2**). **5** Destituit².

demisiunar *sm* vz ***demisionar***

demisiunat, ~ă *a* vz ***demisionat²***

demisiune *sf* vz ***demisie***

demisol *sn* [At: CĂLINESCU, S. 12 / Pl: *~uri* / E: ***demi- + sol***] **1** Parte a unei clădiri situată pe jumătate sub nivelul solului, sub parter. **2** Totalitate a încăperilor din această parte a clădirii.

demistifica *vt* [At: FLACĂRA, 1975, nr. 48, 14 / Pzi: *demistific* / E: fr ***démystifier***] **1** A face ca un lucru, o idee să-și piardă caracterul mistificator Si: *a demitiza* (**3**). **2** A dezvălui. **3** A demasca (**3-4**).

demistificare *sf* [At: CONTEMP., S. II, 1975, nr. 1432, 3/4 / Pl: *~cări* / E: ***demistifica***] **1** Pierdere a caracterului mistificator al unui lucru, al unei idei etc. Si: *demistificat¹* (**1**), *demitizare* (**3**). **2** Dezvăluire. **3** Demascare (**2**).

demistificat¹ *sn* [At: MDA ms / E: ***demistifica***] **1** Demistificare (**1**). **2** Dezvăluire. **3** Demascare (**2**).

demistificat², ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***demistifica***] Care a fost redus la ipostaza reală după ce fusese denaturat.

demistificator, ~oare *smf, a* [At: LL 1972, nr. 2, 124 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***demistifica*** + *-tor*] **1-2** (Persoană) care demistifică.

demite [At: IORGOVICI, O. 52/10 / V: (rar) ***di~*** / Pzi: *demit* / E: lat ***demittere***, fr ***démettre***] **1** *vt* (Îrg; c. i. ochi, sprâncene, brațe etc.) A lăsa în jos. **2** *vr* (Trs; fig) A se coborî la un nivel inferior (într-o discuție, într-o atitudine etc.) **3** *vt* A îndepărta pe cineva dintr-o demnitate, dintr-o funcție etc. Si: *a destitui*.

demitentă *sf* [At: MON. IST. I, 132 / Pl: *~te* / E: fr ***demi-teinte***] Valoare intermediară de ton, care leagă în mod armonios părțile de umbră de cele de lumină într-o gravură, pictură etc.

demitere *sf* [At: SBIERA, F. S. 245 / V: (înv) ***di~*** / Pl: *~ri* / E: ***demite***] **1** (Îrg; d. ochi, sprâncene, brațe etc.) Lăsare în jos Si: *demis¹* (**1**). **2** (Trs; fig) Coborâre la un nivel inferior (într-o discuție, într-o atitudine etc.) Si: *demis¹* (**1**). **3** Destituire.

demitiza *vt* [At: MAGAZIN IST. 1968, nr. 12, 54 / Pzi: *~zez* / E: cf fr *démythifier*, it *demittizare*] **1** (C. e un mit) A înlătura. **2** A face ca un lucru, o idee să-și piardă caracterul mitic. **3** (Pgn) A face să dispară o afirmație falsă Si: *a demistifica* (**1**).

demitizant, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~nți, ~e* / E: ***demitiza*** + *-ant*] **1-3** Care demitizează (**1-3**) Si: *demitizator* (**1-3**).

demitizare *sf* [At: V. ROM. februarie, 1960, 134 / Pzi: *~zări* / E: ***demitiza***] 1 Înlăturare a unui mit Si: *demitizat^1* (1). 2 Pierdere (de către un lucru, o idee) a caracterului mitic Si: *demitizat^1* (2). 3 Provocare a dispariției unei afirmații false Si: *demistificare* (1), *demitizat^1* (3).

demitizat^1 *sn* [At: MDA ms / E: ***demitiza***] 1-3 Demitizare (1-3).

demitizat^2, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~ați, ~e* / E: ***demitiza***] Care și-a pierdut caracterul mitic.

demitizator, ~oare *a* [At: DEX / Pl: *~i, ~oare* / E: ***demitiza*** + *-tor*] 1-3 Demitizant (1-3).

demiton *sn* [At: HELIADE, O. II, 374 / Pl: *~uri* / E: fr ***demi-ton***] (Muz; îvr) Semiton.

demiu *sn* [At: VINEA, L. I, 289 / Pl: *~uri* / E: fr ***demi*** „jumătate"] Pardesiu cu un singur rând de vatelină sau confecționat dintr-o stofă groasă, mai puțin călduros decât paltonul.

demiurg *sm* [At: (a. 1843), FM, 214^1/24 / V: ***~gos*** / P: *~mi-urg* / Pl: *~gi* / E: fr ***démiurge***, lat ***demiurgus***, ngr ***δημιουργός***] 1 Nume dat în Grecia antică meșteșugarilor, cântăreților, medicilor și prezicătorilor. 2 Conducător al unor cetăți antice. 3 Nume dat, în unele concepții filozofice, creatorului divin care a făurit lumea. 4 (Pex) Principiu activ și creator.

demiurgic, ~ă *a* [At: LM / P: *~mi-ur~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***démiurgique***] 1-2 Care aparține demiurgului (3-4). 3-4 Referitor la demiurg (3-4). 5-6 Care provine de la demiurg (3-4).

demiurgos *sm* vz ***demiurg***

demivoleu *sn* [At: DN^3 / S și: *~mi-vo~* / Pl: *~ee* / E: fr ***démi-volée***] (Spt) Lovitură la tenis prin care mingea este expediată imediat după contactul ei cu solul.

demixta *vt* [At: DEX^2 / Pzi: *~tez* / E: *de(s)-* + ***mixt***] 1-2 A separa fetele de băieți în școli sau clase diferite.

demixtare *sf* [At: DEX^2 / Pl: *~tări* / E: ***demixta***] 1-2 Separare a fetelor de băieți în școli sau clase diferite Si: *demixtat^1*.

demixtat^1 *sn* [At: MDA ms / E: ***demixta***] Demixtare (1-2).

demixtat^2, ~ă *a* [At: DEX^2 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***demixta***] (D. școli, clase) Care grupează separat fetele și băieții.

demizeu *sm* [At: ALEXANDRESCU, O. I, 79 / Pl: *~ei* / E: ***demi-*** + ***zeu*** cdp fr ***démi-dée***] (Rar) Semizeu.

demmulțit *sn* vz ***deînmulțit***

demn, ~ă *a* [At: TOMICI, Î. 40/3 / V: (înv) ***deamn, ~, dign, ~ă*** / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***dignus***] 1 (Urmat de *pp* „de") Vrednic de ceva. 2 Capabil (1) de ceva. 3 (D. oameni) Care impune respect Si: *respectabil, rezervat, sobru*. 4 (D. oameni) Care este la înălțimea unei situații. 5-8 (D. manifestările oamenilor) Care exprimă sobrietate, severitate, distincție.

demnătură *sf* [At: GCR I, 125/8 / Pl: *~ri* / E: cf *îndemnătură*] (Înv) Îndemn.

demneață *sf, av* vz ***dimineață***

demnica *v* vz ***dumica***

demnicat, ~ă *a, sm* vz ***dumicat***

demnitar *sm* [At: GHICA, C. E. II, 322 / S și: (înv) *dignitar* / Pl: *~i* / E: fr ***dignitaire*** cf *demn*] Înalt funcționar al statului, al bisericii etc.

demnitate *sf* [At: ȚICHINDEAL, A. M. 54/25 / V: (înv) ***dign~*** / Pl: *~tăți* / E: lat ***dignitas, -atis*** cf *demn*] 1 Calitate de a fi demn (3-8). 2 Atitudine demnă (3-8). 3 Gravitate. 4 Măreție. 5 Funcție sau însărcinare înaltă în stat Si: *rang*.

demo- [At: DN^3 / V: ***dem-*** / E: fr ***démo-***] Element prim de compunere cu semnificația: 1-2 (De) popor. 3 Referitor la popor. 4 Popular. 5 Populație.

demoazelă *sf* [At: CR (1829), 34^1/11 / V: (înv) ***da~, ~mož~, ~mose~, ~mua~, dami~*** / P: *~moa~* / S și: *~ase~* / Pl: *~le* / E: fr ***demoiselle***] (Frî) Domnișoară.

demobiliza *vt* [At: ALEXI, W. / V: ***dezm~*** / Pzi: *~zez* / E: fr ***démobiliser***] 1 (Mil; c. i. trupe) A lăsa la vatră trupele mobilizate. 2 (Mil; c. i. armata) A trece la starea de pace. 3 (Fig) A face să slăbească forța combativă, tenacitatea cuiva 4 (Fig) A descuraja.

demobilizare *sf* [At: ALEXI, W. / Pl: *~zări* / E: ***demobiliza***] 1 Lăsare la vatră a trupelor mobilizate Si: *demobilizat^1* (1). 2 Trecere la starea de pace a armatei Si: *demobilizat^1* (2). 3 Slăbire a forței combative, a tenacității cuiva Si: *demobilizat^1* (3). 4 Descurajare.

demobilizat^1 *sn* [At: MDA ms / Pl: ? / E: ***demobiliza***] 1-3 Demobilizare (1-3). 4 Descurajare.

demobilizat^2, ~ă *a* [At: C. PETRESCU, Î. II, 126 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***demobiliza***] 1 (D. trupe mobilizate) Lăsat la vatră. 2 Trecut în stare de pace. 3 (Fig) Cu forța combativă slăbită. 4 Lipsit de tenacitate. 5 Descurajat^2.

demobilizator, ~oare *a* [At: SCÎNTEIA, 1953, nr. 2669 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***demobiliza*** + *-tor*] 1 Care lasă la vatră trupele. 2 Care trece o armată în stare de pace. 3-4 Care slăbește forța combativă și tenacitatea cuiva. 5 Descurajant.

democrat, ~ă [At: HELIADE, O. I, 472 / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***démocrate***] 1-2 *smf, a* (Persoană) care are convingeri democratice, care militează pentru democrație. 3-4 *smf, a* (Îs) ~ *revoluționar* (Persoană) care a urmat ideologia revoluției burghezo-democratice și a militat pentru aceasta. 5-6 *smf, a* (Îs) ~ *creștin* (Persoană) care face parte dintr-un partid politic cu ideologie de centru-stânga. 7-8 *sn, a* (Îas) Partid politic burghez sub influența bisericii. 9-11 *a* Democratic (1-3). 12-13 *a* (Îs) ~ *popular* Care (aparține democrației populare sau) se referă la democrația populară.

democratec, ~ă *a* vz ***democratic***

democratecesc, ~ească *a* vz ***democraticesc***

democrați *sf* vz ***democrație***

democratic, ~ă *a* [At: BUDAI-DELEANU, Ț. 385 / V: (înv) ***~tec, di~*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***démocratique***] 1 Caracteristic democrației Si: *democrat* (9), *democraticesc* (1). 2 Bazat pe principiile democrației Si: *democrat* (10), *democraticesc* (2). 3 Care aparține democrației Si: *democrat* (11), *democraticesc* (3).

democraticesc, ~ească *a* [At: BUDAI-DELEANU, Ț. 379 / V: ***~te~*** / Pl: *~ești* / E: ***democratic*** + *-icesc*] 1-3 (Înv) Democratic (1-3).

democraticește *av* [At: POLIZU / E: ***democratic*** + *-icește*] 1-3 (Îdt) În mod democratic (1-3).

democratie *sf* vz ***democrație***

democratism *sn* [At: CONTEMPORANUL, VI, 380 / Pl: *~e* / E: fr ***démocratisme***] 1 Totalitate a principiilor care exprimă, garantează și asigură realizarea libertăților democratice. 2 Atitudine democratică. 3 Convingeri democratice.

democratiza *vt* [At: I. GOLESCU, C. / V: (îvr) ***di~*** / Pzi: *~zez* / E: fr ***démocratiser***] 1 A reorganiza un stat, o instituție etc. pe baza democratice. 2 A introduce un regim democratic.

democratizabil, ~ă *a* [At: DEX^2 / Pl: *~i, ~e* / E: ***democratiza*** + *-bil*] 1-2 Care poate fi democratizat (1-2).

democratizare *sf* [At: COSTINESCU / Pl: *~zări* / E: ***democratiza***] 1 Reorganizare a unui stat, a unei instituții etc. pe baze democratice (1-2). 2 Introducere a unui regim democratic (1-2).

democrație *sf* [At: (a. 1645), HERODOT, 325 / V: (înv) ***~ați, ~atie, ~țiune, di~*** / Pl: *~ii* / E: fr ***démocratie***, cf gr *δημοκρατία*] 1 Formă de organizare și de conducere politică a societății, bazată pe principiul exercitării puterii de către popor. 2 (Îs; iuz) ~ *socialistă* Formă de organizare politică a societății caraterizată prin participarea poporului la conducerea societății și bazată pe proprietatea socială asupra mijloacelor de producție. 3 (Îs) ~ *internă de partid* Parte integrantă a centralismului democratic, caracteristică partidului marxist-leninist, potrivit căreia membrii partidului aveau dreptul de a participa efectiv la rezolvarea problemelor legate de politica partidului și de viața internă de partid. 4 Concepție politică potrivit căreia puterea trebuie să fie exercitată de către popor.

democrațiune *sf* vz ***democrație***

demoda *vr* [At: RESMERIȚĂ, D. / Pzi: *~dez* / E: fr ***démoder***] 1 (D. îmbrăcăminte, construcții, mobilier etc.) A înceta să mai fie la modă. 2 A se învechi. 3 A ieși din uz.

demodare *sf* [At: LEG. EC. PL. 175 / Pl: *~dări* / E: ***demoda***] **1** Încetare a faptului de a fi la modă Si: *demodat*[1] (**1**). **2** Învechire. **3** Ieșire din uz Si: *demodat*[1] (**3**).

demodat[1] *sn* [At: MDA ms / E: ***demoda***] **1** Demodare (**1**). **2** Învechire. **3** Demodare (**3**).

demodat[2], ***~ă*** *a* [At: CARAGIALE, O. IV, 72 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***demoda***] Care nu mai este la modă Si: *învechit, perimat*.

demodect *sm* vz ***demodex***

demodex *sm* [At: ENC. VET. 334 / V: (rar) ***~dect*** (Pl: *~ecți*) / Pl: *~ecși* / E: fr ***démodex***] Gen de acarieni din familia demodecide cu corp vermiform.

demodulare *sf* [At: DN[3] / Pl: *~lări* / E: cf fr *démodulation*] Demodulație.

demodulator *sn* [At: LTR[2] / Pl: *~oare* / E: fr ***démodulateur***, ger ***Demodulator***] **1** Dispozitiv electric în care se efectuează demodulația oscilațiilor de înaltă frecvență modulate. **2** (Spc) Parte a unui aparat de radio în care are loc demodulația.

demodulație *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~ii* / E: fr ***démodulation***, ger ***Demodulation***] Proces de obținere a semnalului modulator dintr-o oscilație modulată Si: *demodulare*.

demogheronți *smp* [At: AR (1829), 60[1]/19 / E: ngr ***δημογέροντες***] (Grc) Persoane care făceau parte din sfatul bătrânilor într-o municipalitate din Grecia antică.

demograf, ***~ă*** *sm* [At: ȘĂINEANU, D. U. / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***démographe***] Specialist în demografie.

demografic, ***~ă*** *a* [At: MEHEDINȚI, P. 17 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***démographique***] **1** Care aparține demografiei. **2** Privitor la demografie. **3** (Îs) *Factor ~* Element constitutiv al societății, exprimat de densitatea populației, ritmul ei de creștere, structura și mobilitatea ei. **4** (Îs) *Explozie ~* Accelerare a ritmului de creștere a populației.

demografie *sf* [At: ȘĂINEANU, D. U. / Pl: *~ii* / E: fr ***démographie***] Știință socială, folosind cu precădere metode cantitative, care studiază fenomene și procese privitoare la numărul, repartiția geografică, structura, densitatea, mișcarea populației umane și compoziția ei după grupe de vârstă, de sexe etc.

demola *vt* [At: ȘINCAI, HR. II, 189/32 / V: (îvr) ***~li*** / Pzi: *~lez* / E: fr ***démolir***] **1** A dărâma o construcție sau un element de construcție (desfăcând piesă cu piesă), în vederea amplasării unei construcții noi, unei amenajări de utilitate publică etc. **2** (Fig) A distruge (**1**).

demolare *sf* [At: CONTEMP., S. II, 1975, nr. 1494, 9/4 / V: (înv) ***~lire~***, ***~ațiune*** / Pl: *~lări* / E: ***demola***] **1** Dărâmare a unei construcții sau a unui element de construcție (desfăcând piesă cu piesă), în vederea amplasării unei construcții noi, unei amenajări de utilitate publică etc. Si: *demolat*[1] (**1**), (înv) *demolițiune* (**1**). **2** (Fig) Distrugere.

demolat[1] *sn* [At: MDA ms / E: ***demola***] **1** Demolare (**1**). **2** (Fig) Distrugere.

demolat[2], ***~ă*** *a* [At: FLACĂRA, 1975, nr. 40, 9 / V: (înv) ***~lit*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***demola***] **1** (D. construcții, elemente de construcții etc.) Care a fost supus demolării. **2** (Fig) Distrus.

demolațiune *sf* vz ***demolare***

demoli *v* vz ***demola***

demolire *sf* vz ***demolare***

demolit, ***~ă*** *a* vz ***demolat***[2]

demoliție *sf* vz ***demolițiune***

demolițiune *sf* [At: CONTEMP., S. II, 1948, nr. 104, 4/3 / V: ***~iție*** / P: *~ți-u~* / Pl: *~ni* / E: fr ***démolition***] (Înv) **1** Demolare (**1**). **2** (Fig) Distrugere.

demon[1] *sm* [At: (a. 1650-1675), GCR I, 222/6 / V: (îrg) ***dim~***, (înv) ***~niu*** / Pl: *~i* / E: fr ***démon***, lat ***daimon***, ngr ***δαίμων***] **1** Spirit, mai ales rău, care ar inspira pe om în vorbele, atitudinile sau faptele sale. **2** (Fig) Înclinație spre ceva. **3** (În religiile creștină, mozaică și mahomedană) Ființă imaginară considerată drept întruchipare a spiritului rău Si: *drac, diavol*, (pop) *necuratul, satană*, (fam) *aghiuță*. **4** (Înv) Idol. **5** (În scrierile romanticilor) Personificare a eroismului, a curajului, a răzvrătirii și, uneori, a frumuseții fizice. **6** (Fig) Persoană amăgitoare care ispitește pe alții la fapte rele. **7** (Pex) Om rău. **8** (Fam) Epitet pentru un copil neastâmpărat, zburdalnic, ștrengar. **9** (În gândirea mitică și în poezie) Geniu al neliniștii, care stârnește dorințe, pasiuni etc. **10** (Reg; îf *dimon*) Epitet pentru un om nesimțitor, greoi la mers.

demon[2]***-*** vz ***demono-***

demonesc, ***~ească*** *a* [At: DOSOFTEI, V. S. octombrie 96[1]/7 / V: ***dim~*** / Pl: *~ești* / E: ***demon*** + *-esc*] (Înv) **1** Care se referă la demon (**3**) Si: *diavolesc, drăcesc*. **2** Care aparține demonului (**3**) Si: *diavolesc, drăcesc*. **3** Care este specific demonului (**3**) Si: *diavolesc, drăcesc*. **4** Care provine de la demon (**3**) Si: *diavolesc, drăcesc*.

demonetiza [At: PROT. – POP., N. D. / S și: (înv) *~isa* / Pzi: *~zez* / E: fr ***démonétiser***] **1** *vr* (D. monede) A se devaloriza. **2** *vt* (C. i. monede) A retrage din circulație. **3-4** *vr* (Fig) (A-și pierde sau) a-și reduce valoarea.

demonetizare *sf* [At: COSTINESCU / S și: (înv) *~isa~* / Pl: *~zări* / E: ***demonetiza***] **1** Devalorizare, depreciere a unei monede Si: *demonetizat*[1] (**1**), *demonetizație* (**1**). **2** Retragere din circulație și distrugere a monedelor metalice care au suferit o uzură mare, sau al căror metal e necesar baterii de monede noi Si: *demonetizat*[1] (**2**), *demonetizație* (**2**). **3-4** (Fig) (Pierdere sau) reducere a valorii unui lucru, a unei idei etc. Si: *demonetizat*[1] (**3-4**).

demonetizat[1] *sn* [At: MDA ms / E: ***demonetiza***] **1-4** Demonetizare (**1-4**).

demonetizat[2], ***~ă*** *a* [At: CARAGIALE, O. III, 80 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***demonetiza***] **1** (D. monede) Devalorizat[2]. **2** (D. monede) Retras din circulație. **3-4** (Fig) Care (și-a pierdut sau) și-a redus valoarea ori trecerea Si: *depreciat*.

demonetizație *sf* [At: COSTINESCU / V: ***~țiune*** / E: fr ***démonétisation***] **1-2** (Îvr) Demonetizare (**1-2**).

demonetizațiune *sf* vz ***demonetizație***

demoniac, ***~ă*** *a* [At: NEGULICI / P: *~ni-ac* / Pl: *~aci, ~ace* / E: fr ***démoniaque***] **1-20** Demonic (**1-20**).

demonic, ***~ă*** *a* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~ici, ~ice* / E: lat ***daemonicus***] **1-5** Care aparține demonului (**1-5**) Si: *demoniac* (**1-5**), *diabolic, mefistofelic, satanic*. **6-10** Care se referă la demon (**1-5**) Si: *demoniac* (**6-10**), *diabolic, mefistofelic, satanic*. **11-15** Care este specific demonului (**1-5**) Si: *demoniac* (**11-15**), *diabolic, mefistofelic, satanic*. **16-20** Care provine de la demon (**1-5**) Si: *demoniac* (**16-20**), *diabolic, mefistofelic, satanic*.

demonicește *av* [At: PONTBRIANT, D. / E: ***demonic*** + *-ește*] **1-5** (Îvr) În felul demonului (**1-5**).

demonie *sf* [At: DEX / Pl: *~ii* / E: ***demon*** + *-ie*] **1-6** Demonism (**6-11**).

demonism *sn* [At: NEGULICI / Pl: *~e* / E: fr ***démonisme***] **1-5** Credință în demoni (**1-5**). **6-10** Faptă sau influență a unui demon (**1-5**) Si: *demonie* (**1-5**). **11** (Fig) Atitudine diabolică Si: *demonie* (**6**).

demonist, ***~ă*** *smf, a* [At: NEGULICI / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***démoniste***] (Îdt) **1-10** (Persoană) care crede în demoni (**1-5**).

demoniu *sm* vz ***demon***

demoniza *vt* [At: BARCIANU / Pzi: *~zez* / E: ***demon*** + *-iza*] **1-5** (Îdt) A personifica într-un demon (**1-5**).

demono- [At: DN[3] / V: ***demon***[2]***-*** / E: fr ***démono-***] Element prim de compunere cu sensul: **1-4** Demonesc (**1-4**).

demonocrație *sf* [At: NEGULICI / Pl: *~ii* / E: fr ***démonocratie***] **1-5** (Îdt) Dominație a demonilor (**1-5**).

demonofobie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: it ***demonofobie***] (Med) Teamă patologică de demoni.

demonograf, ***~ă*** *smf, a* [At: COSTINESCU / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***démonographe***] **1-2** (Îvr) (Persoană) care scrie despre demoni.

demonografic, ***~ă*** *a* [At: LM / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***démonographique***] (Îvr) **1** Referitor la demonografie. **2** Specific demonografiei. **3** Care aparține demonografiei.

demonografie *sf* [At: COSTINESCU / Pl: *~ii* / E: fr ***démonographie***] (Îvr) Tratat despre demoni.

demonolatrie *sf* [At: NEGULICI / Pl: *~ii* / E: fr ***démonolâtrie***] Adorație a demonilor.

demonolatru, ~ă *smf, a* [At: NEGULICI / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***démonolâtre***] **1-2** (Persoană) care adoră demonii.

demonolog, ~ogă *smf* [At: LM / Pl: *~ogi, ~oge* / E: fr ***démonologue***] (Rar) Persoană care se ocupă cu demonologia.

demonologic, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***démonologique***] **1** Referitor la demonologie. **2** Specific demonologiei. **3** Care aparține demonologiei.

demonologie *sf* [At: LM / Pl: *~ii* / E: fr ***démonologie***] Disciplină care se ocupă cu studiul credinței în demoni.

demonomanie *sf* [At: NEGULICI / Pl: *~ii* / E: fr ***démonomanie***] Formă de nebunie care constă în credința de a fi stăpânit de demon.

demonstra [At: HELIADE, O. I, 477 / V: (înv) ***~mun~, ~mus~*** / Pzi: *~rez* (rar) *~onstru* / E: fr ***démonstrer,*** lat ***demonstrare***] **1** *vt* A dovedi în mod convingător, prin argumente, probe materiale, raționamente logice, exemple concrete, adevărul sau falsul unei afirmații, al unui fapt etc. **2** *vt* A face dovada, prin calcule și raționamente, a adevărului exprimat într-o formulă etc. **3** *vt* A ilustra ceva prin exemple. **4** *vt* A exprima sentimente, atașamentul față de o idee, prin conduită, prin fapte. **5** *vi* (D. mulțimi de oameni) A manifesta.

demonstrabil, ~ă *a* [At: PROT. - POP., N. D. / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***démontrable*** lat ***demonstrabilis***] **1** Care poate fi demonstrat. **2** (Spc; d. adevăruri) Care poate fi dovedit prin calcule și prin raționamente.

demonstrabilitate *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~tăți* / E: fr ***démonstrabilité***] **1-2** Caracter demonstrabil (**1-2**).

demonstrant, ~ă *smf* [At: SĂM. II, 273 / Pl: *~nți, ~e* / E: rs ***демонстрант***] Persoană care participă la o demonstrație Si: *manifestant*.

demonstrare *sf* [At: BĂLCESCU, M. V. 2 / Pl: *~rări* / E: ***demonstra***] **1** Dovedire convingătoare, prin argumente, probe materiale, raționamente logice, exemple concrete, a adevărului sau falsității unei afirmații, al unui fapt etc. Si: *demonstrat[1]* (**1**). **2** Dovedire prin calcule și raționamente, a adevărului unei teoreme, unei formule etc. Si: *demonstrat[1]* (**2**). **3** Ilustrare a ceva prin exemple Si: *demonstrat[1]* (**3**). **4** Exprimare a unor sentimente, a atașamentului față de o idee, prin conduită, prin fapte Si: *demonstrat[1]* (**4**). **5** Manifestație a unei mulțimi de oameni Si: *demonstrat[1]* (**5**).

demonstrat[1] *sn* [At: MDA ms / E: ***demonstra***] **1-5** Demonstrare (**1-5**).

demonstrat[2], ~ă *a* [At: BĂLĂȘESCU, GR. VI/26 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***demonstra***] **1** Care a fost dovedit în mod convingător ca fiind adevărat sau fals, prin argumente, probe materiale, raționamente logice, exemple concrete. **2** (D. teoreme, formule) Care a fost dovedit prin calcule și raționamente. **3** Ilustrat prin exemple. **4** (D. sentimente, atașament față de o idee) Exprimat prin conduită, prin fapte.

demonstrativ, ~ă *a* [At: VĂCĂRESCU, GR. 44[1]/4 / V: (înv) ***dim~, ~os~*** / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***démonstratif,*** it ***dimonstrativo,*** lat ***demonstrativus***] **1** (Grm; îs) *Pronume ~* Pronume care arată locul în timp sau în spațiu al unui obiect față de vorbitor. **2** (Grm; îs) *Adjectiv ~* Adjectiv care arată depărtarea sau apropierea unui obiect față de vorbitor. **3** Care demonstrează sau servește la o demonstrație (**1-2**) Si: *ilustrativ*. **4** (D. gesturi, manifestări ale oamenilor) Care exprimă, în mod ostentativ, un sentiment, o părere etc.

demonstrator, ~oare *smf, a* [At: NEGULICI / V: (înv) ***~munstrătoriu*** / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***démonstrateur***] **1-10** (Îdt) (Persoană) care demonstrează (**1-5**).

demonstrație *sf* [At: MICU, L. F. 143/5 / V: (înv) ***~iune, ~trăciune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***démonstation,*** lat ***demonstratio,*** rs ***демонстрация***] **1** Dovedire, pe bază de argumente, raționamente logice sau exemple concrete, a adevărului sau falsului unui fapt Si: *argumentare*. **2** Procedeu logic de fundamentare deductivă a adevărului unui enunț. **3** Șir de calcule, de raționamente etc. prin care se dovedește adevărul unei teoreme sau conținutul unei formule. **4** Lecție de anatomie, de botanică etc. care servește la demonstrare. **5** Manifestație publică cu caracter politic-social. **6** Exteriorizare a unui sentiment, a atașamentului față de o idee etc. (prin vorbe, fapte și acțiuni). **7** (Îs) *~ de forță* Concentrare și desfășurare a unor forțe militare cu scopul de a intimida.

demonstrațiune *sf* vz ***demonstrație***

demonstrăciune *sf* vz ***demonstrație***

demonta *vt* [At: BARCIANU / V: ***dezm~*** / Pzi: *~tez* / E: fr ***démonter***] **1** A desface un mecanism, un aparat, un instrument în părțile lui componente. **2** (Fig) A descuraja pe cineva. **3** (Fig) A deprima pe cineva. **4** (Fig) A dezorienta pe cineva. **5** (Fig) A extenua pe cineva.

demontabil, ~ă *a* [At: VUIA, PĂST. 49 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***démontable***] Care poate fi demontat (**1**).

demontare *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~tări* / E: ***demonta***] **1** Desfacere a unui mecanism, a unui aparat, a unui instrument în părțile lui componente Si: *demontat[1]* (**1**). **2** (Fig) Descurajare (**1-2**). **3** (Fig) Deprimare (**1**). **4** (Fig) Dezorientare (**1**). **5** (Fig) Extenuare.

demontat[1] *sn* [At: V. ROM. septembrie 1954, 16 / E: ***demonta***] **1** Demontare (**1**). **2** (Fig) Descurajare (**1-2**). **3** (Fig) Deprimare (**1**). **4** (Fig) Dezorientare (**1**). **5** (Fig) Extenuare.

demontat[2], ~ă *a* [At: CAMIL PETRESCU, P. 128 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***demonta***] **1** (D. obiecte, piese etc.) Desfăcut în părțile componente. **2** (Fig) Descurajat[2]. **3** (Fig) Deprimat[2]. **4** (Fig) Dezorientat[2]. **5** (Arg) Purtat prin praf.

demoraliza *vtr* [At: I. GOLESCU, C. / V: (înv) ***desm~*** / Pzi: *~zez* / E: fr ***démoraliser***] **1-2** (Înv) A (se) corupe. **3-4** (A face pe cineva să-și piardă sau) a-și pierde încrederea în sine și curajul Si: *a (se) descuraja, a (se) deprima*.

demoralizant, ~ă *a* [At: DL / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***démoralisant***] **1-2** Care demoralizează (**1,3**).

demoralizare *sf* [At: ASACHI, S. L. II, 80 / V: (înv) ***desm~*** / Pl: *~zări* / E: ***demoraliza***] **1** (Înv) Corupție (**1**). **2** Descurajare.

demoralizat[1] *sn* [At: MDA ms / E: ***demoraliza***] **1** (Înv) Corupție (**1**). **2** Descurajare.

demoralizat[2], ~ă *a* [At: GENILIE, G. IX/11 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***demoraliza***] **1** (Înv) Imoral. **2** Care și-a pierdut curajul și încrederea în sine Si: *descurajat, abătut, deprimat* (**1**).

demoralizator, ~oare *smf, a* [At: NEGULICI / V: (înv) ***~toriu*** / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***démoralisateur***] **1-4** (Înv; îdt) (Persoană) care demoralizează (**1-2**).

demoralizatoriu, ~oare *a* vz ***demoralizator***

demoralizație *sf* [At: DEX / V: *~iune* / Pl: *~ii* / E: fr ***démoralisation***] **1** (Înv) Corupție. **2** Descurajare.

demoralizațiune *sf* vz ***demoralizație***

demorfinizare *sf* [At: DN[3] / Pl: *~zări* / E: cf fr *démorphinisation*] Dezintoxicare împotriva morfinomaniei.

demorfism *sn* [At: LTR[2] / Pl: *~e* / E: fr ***démorphisme***] Proces de descompunere și de distrugere a rocilor solide.

demos *sn* [At: CONTEMPORANUL, IV, 854 / Pl: *~uri* / E: ngr ***δῆμος***] **1** Denumire în Grecia antică a păturilor de oameni liberi cu depline drepturi politice dintr-un oraș. **2** Demă (**1**).

demoselă *sf* vz ***demoazelă***

demostrativ, ~ă *a* vz ***demonstrativ***

demotic, ~ă *a* [At: ȘĂINEANU[2] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***démotique***] (Îs) *Scriere ~ă* Scriere cursivă simplificată a hieroglifelor, folosită în vechiul Egipt începând cu sec. VII.

demozelă *sf* vz ***demoazelă***

dempărțit *sm* vz ***deîmpărțit***

dempregiur *av* vz ***dimprejur***

dempreună *av* vz ***dimpreună***

demuazelă *av* vz ***demoazelă***

demula *vt* [At: DN[2] / Pzi: *~lez* / E: fr ***démouler***] (C. i. obiecte) A scoate dintr-un tipar în care a fost modelat.

demulare *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~lări* / E: ***demula***] Scoatere a unui obiect din tiparul în care a fost modelat Si: *demulat[1]*.

demulat[1] *sn* [At: MDA ms / E: ***demula***] Demulare.

demulat[2], ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***demula***] (D. obiecte modelate) Care a fost scos din tipar.

demulgator *sn* [At: DN³ / Pl: *~oare* / E: ger ***Demulgator***] Substanță care determină separarea unei emulsii stabile.

demult *av* [At: CORESI, EV. 353 / S și: *de mult* / E: ***de⁴*** + ***mult***] **1** Cu mult timp înainte, de multă vreme. **2** (Îf *de* (înv *di*) *demult*) Din trecut, de altădată. **3** (Îf *mai demult*) Odinioară. **4** (Înv) Cel mai demult, primul.

demultiplica *vt* [At: DL / Pzi: *demultiplic* / E: fr ***démultiplier***] (Teh) A transforma cu ajutorul unui angrenaj o mișcare de rotație în altă mișcare de rotație mai înceată.

demultiplicare *sf* [At: LTR² / Pl: *~cări* / E: ***demultiplica***] (Teh) Transformare a unei mișcări de rotație în altă mișcare de rotație mai înceată cu ajutorul unui angrenaj.

demultiplicator *sn* [At: LTR² / Pl: *~oare* / E: fr ***démultiplicateur***] (Teh) Sistem de transmisie care asigură reducerea vitezei.

demultișor *av* [At: REBREANU, R. I. 131 / E: ***demult*** + *-ișor*] **1-8** (Șhp) (Destul de) demult (**1-4**).

demunstra *v* vz ***demonstra***

demunstrătoriu *smf, a* vz ***demonstrator***

demustra *v* vz ***demonstra***

demutație *sf* [At: HELIADE, PARALELISM, I, 71/8 / Pl: *~ii* / E: lat ***demutativ***] (Înv) Mutare.

demutiza *vt* [At: DA ms / Pzi: *~zez* / E: ***mut***] **1** A educa pe surdomuți pentru a înțelege limbajul oral. **2** A determina copiii surdomuți să vorbească prin folosirea dactilologiei.

demutizare *sf* [At: DA ms / Pl: *~zări* / E: ***demutiza***] **1** Educare a surdomuților cu scopul de a înțelege limbajul oral Si: *demutizat¹* (**1**). **2** Determinare a copiilor surdomuți să vorbească prin folosirea dactilologiei Si: *demutizat¹* (**2**).

demutizat¹ *sn* [At: MDA ms / E: ***demutiza***] **1-2** Demutizare (**1-2**).

demutizat², ~ă *smf, a* [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***demutiza***] **1-2** (Persoană) care este educat(ă) pentru a înțelege limbajul vorbit. **3-4** (Persoană) care este determinat(ă) să vorbească prin folosirea dactilologiei. **5-6** (Persoană) care a fost vindecat(ă) de muțenie.

den *pp* vz ***din***

denadânc *av* vz ***dinadânc***

denadâncul *pp* vz ***dinadâncul***

denadreapta *av* vz ***dinadreapta***

denainte *av, pp, a, sf* vz ***dinainte***

denaintea *av* vz ***dinaintea***

denapoi *av, a, pp* vz ***dinapoi***

denapoia *av* vz ***dinapoia***

denar *sm* [At: DEX / Pl: *~i* / E: it ***denario***, lat ***denarius***] **1** Monedă romană de argint, în greutate de 4 g. **2** Unitate monetară în Europa, în Evul Mediu.

denariat *sn* [At: HAMANGIU, C. C. 401 / Pl: *~e* / E: lat ****denariata***] (Înv) **1** Provizii alimentare (pentru armată) Si: (îvr) *proviant*. **2** (Spc) Zaherea.

denastânga *av, pp* vz ***dinastânga***

denat, ~ă *a* [At: LM / Pl: *~ați, ~e* / E: lat ***denatus, -a, -um***] (Ltî) Mort (**1**).

denatalitate *sf* [At: SADOVEANU, V. F. 69 / Pl: *~tăți* / E: fr ***dénatalité***] (Rar) Scădere a natalității.

denatare *sf* [At: LM / Pl: *~tări* / E: lat ***denatare***] (Ltî) Înotare după cursul apei.

denatura *vt(a)* [At: HELIADE, PARALELISM I, 49/7 / V: (înv) ***desn~***, ***desnă~*** / Pzi: *~rez* / E: fr ***dénaturer***] **1** A adăuga unui produs o substanță străină, spre a-l face impropriu scopurilor pentru care a fost destinat inițial. **2** (Fig) A schimba (intenționat) înțelesul normal sau caracterul unor cuvinte, al unor idei etc. Si: *a deforma* (**2**), *a altera* (**9-10**), *a falsifica*.

denaturaliza *vt* [At: PROT. - POP., N. D. / V: ***desnăt~*** / S și: (înv) *~isa* / Pzi: *~zez* / E: fr ***denaturaliser***] A face să se piardă cetățenia (dobândită pe cale de naturalizare) cuiva.

denaturalizare *sf* [At: COSTINESCU / S și: *~isa~* / Pl: *~zări* / E: ***denaturaliza***] Pierdere a calității (dobândită pe cale de naturalizare) de cetățean al unui stat Si: (rar) *denaturalizat¹*, (îvr) *denaturalizație*.

denaturalizat¹ *sn* [At: MDA ms / E: ***denaturaliza***] (Rar) Denaturalizare.

denaturalizat², ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***denaturaliza***] (D. cetățeni ai unui stat) Căruia i-a fost ridicată cetățenia.

denaturalizație *sf* [At: COSTINESCU / V: ***~țiune*** / S: *~isa~* / Pl: *~ii* / E: fr ***dénaturalisation***] (Îvr) Denaturalizare.

denaturalizațiune *sf* vz ***denaturalizație***

denaturant, ~ă *sn, a* [At: LTR² / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***dénaturant***] **1-2** (Substanță) care denaturează (**1**) (un produs).

denaturare *sf* [At: PONTBRIANT, D. / V: (înv) ***desnăt~*** / Pl: *~rări* / E: ***denatura***] **1** Adăugare a unei substanțe străine unui produs pentru a-l face impropriu scopurilor pentru care a fost destinat inițial Si: *denaturat¹* (**1**). **2** (Fig) Schimbare (intenționată) a înțelesului, naturii sau caracterului unor cuvinte, idei, a unui fapt etc. Si: *denaturat¹* (**2**). **3** (Ccr) Cuvânt, fapt etc. care a fost denaturat (**2**) Si: *denaturat¹* (**3**).

denaturat¹ *sn* [At: MDA / E: ***denatura***] **1-3** Denaturare (**1-3**).

denaturat², ~ă *a* [At: FILIMON, O. II, 219 / V: (înv) ***desn~***, ***desnăt~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***denatura***] **1** (D. substanțe, de obicei lichide sau alte produse) Căruia i s-a adăugat o altă substanță spre a-l face impropriu pentru folosirea normală sau pentru scopul inițial. **2** (Îs) *Spirt ~* Alcool etilic destinat întrebuințării industriale și făcut impropriu pentru consumație, prin adăugarea unor substanțe dăunătoare sănătății. **3** (D. o concepție, o idee etc.) Care este prezentat (intenționat) altfel decât este în realitate. **4** (D. oameni) Care este lipsit de cele mai firești sentimente. **5** (Spc; d. părinți și copii) Care au sentimente contrare celor părintești sau filiale.

denatifica *v* vz ***denazifica***

denatificare *sf* vz ***denazificare***

denatificat, ~ă *smf, a* vz ***denazificat²***

denaționaliza *vt* [At: DN³ / P: *~ți-o~* / V: ***dezn~*** / Pzi: *~zez* / E: fr ***dénationaliser***] (C. i. bunuri, de obicei imobile, întreprinderi etc.) A trece din proprietatea statului în proprietate privată, conform statutului avut inițial.

denaționalizare *sf* [At: DEX / P: *~ți-o~* / Pl: *~zări* / E: fr ***dénationaliser***] Trecere a unui bun, de obicei imobil, întreprindere etc. din proprietatea statului în proprietate privată, conform statutului avut inițial Si: *denaționalizat¹*.

denaționalizat¹ *sn* [At: MDA ms / E: ***denaționaliza***] Denaționalizare.

denaționalizat², ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***denaționaliza***] (D. bunuri, mai ales imobile, întreprinderi etc.) Care este trecut din proprietatea statului în proprietate particulară conform statutului avut inițial.

denazaliza *vtr* [At: SCL 1954, 24 / Pzi: *~zez* / E: fr ***dénasaliser***] (Fon; d. sunete) **1-2** (A-și pierde sau) a face să-și piardă timbrul, caracterul nazal.

denazalizare *sf* [At: DEX² / Pl: *~zări* / E: ***denazaliza***] **1-2** Pierdere sau determinare a pierderii timbrului, caracterului nazal al sunetelor Si: *denazalizat¹*.

denazalizat¹ *sn* [At: MDA ms / E: ***denazaliza***] Denazalizare (**1-2**).

denazalizat², ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***denazaliza***] **1-2** (D. sunete) Care și-a pierdut timbrul, caracterul nazal.

denazifica *vt* [At: CONTEMPORANUL, S. II, 1948, nr. 106, 2/6 / V: (rar) ***~ati~*** / Pzi: *denazific* / E: eg ***denazify***, fr ***dénazifier***] A desființa nazismul și urmările lui din viața socială, politică și economică a Germaniei.

denazificare *sf* [At: CONTEMP., S. II, 1948, nr. 106, 2/6 / V: ***~ati~*** / Pl: *~cări* / E: ***denazifica***] Desființare a nazismului și a consecințelor lui din viața socială, politică și economică a Germaniei Si: *denazificat¹*.

denazificat¹ *sn* [At: MDA ms / E: ***denazifica***] (Rar) Denazificare.

denazificat², ~ă [At: DA ms / V: ***~ati~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***denazifica***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care a fost supus(ă) măsurilor de denazificare. **3** *a* (Rar; d. state) În care au fost desființate nazismul și urmările acestuia în viața socială, politică și economică.

denădăjdui *vr* vz ***deznădăjdui***

denceput *sn* vz ***început***

denceputǎ *av* vz ***începută***

denci *sm* vz ***danci***

dencișor *sm* [At: TDRG / Pl: *~i* / E: ***denci*** + *-ișor*] **1-2** (Reg; șhp) Danci (mic).

dendărăpt *av* vz ***îndărăt***

dendărăt *av* vz ***îndărăt***

dendr- vz ***dendro-***

dendrariu *sn* [At: DEX / Pl: *~ii* / E: rs ***dendrari***] Parc în care sunt prezentate colecții de plante vii, în condiții naturale sau în seră.

dendrit *smn* vz ***dendrită***

dendrită *sf* [At: STAMATI, D. / V: ***~drit*** *sn* / Pl: *~te* / E: fr ***dendrite***] **1** (Glg; Ipl) Pojghiță arborescentă de substanță minerală care se află pe fisurile și planurile de stratificație ale rocilor. **2** (Pex) Rocă pe care se află o dendrită (1). **3** (Blg) Prelungire ramificată, arborescentă a corpului celulei nervoase, prin care influxul nervos se propagă spre corpul celular în regiunea opusă cilindrului ax Si: *dendron*.

dendritic, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***dendritique***] **1-3** Care aparține dendritei (1-3). **4** Cu dendrită (1). **5** Care prezintă ramificații ca ale dendritelor (1). **6-8** Privitor la dendrită (1-3). **9-11** De dendrită (1-3).

dendro- [At: DN[3] / V: ***dendr-*** / E: fr., it. ***dendro-***] Element prim de compunere cu sensul: **1-2** (De) arbore. **3** Referitor la arbore. **4** Specific arborelui.

dendroclimatologie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***dendro-climatologie***] Metodă de studiere a climatelor în trecut, bazată pe cercetarea grosimii inelelor de creștere ale arborilor.

dendrocronologie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: ger ***Dendrochronologie***] Știință care se ocupă cu determinarea vârstei plantelor lemnoase pe baza studierii inelelor de creștere în grosime a rădăcinii și tulpinii.

dendrograf *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: fr ***dendrographe***] Dendrometru înregistrator.

dendrografic, ~ă *a* [At: CADE / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***dendrographique***] **1** Care aparține dendrografiei (1) Si: *dendrologic* (1). **2** Privitor la dendrografie (2) Si: *dendrologic* (2).

dendrografie *sf* [At: CADE / Pl: *~ii* / E: fr ***dendographie***] **1** Dendrologie. **2** Tratat despre arbori.

dendrolog, ~ă *smf* [At: DN[3] / Pl: *~ogi, ~oge* / E: drr ***dendrologie*** cf ger *Dendrolog*] Specialist în dendrologie.

dendrologic, ~ă *a* [At: CADE / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***dendrologique***] **1-2** Dendrografic (1-2). **3** (D. parcuri, zone etc.) Care este alcătuit din arbori.

dendrologie *sf* [At: BARASCH. B. 2/10 / Pl: *~ii* / E: fr ***dendrologie***] Disciplină a botanicii care se ocupă cu studiul arborilor Si: *dendrografie* (1).

dendrometric, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***dendrométrique***] **1** Care se referă la dendrometrie. **2** De dendrometrie.

dendrometrie *sf* [At: ENC. AGR. / Pl: *~ii* / E: fr ***dendrométrie***] Disciplină care se ocupă cu studierea metodelor de măsurare a volumului arborilor Si: *taxație forestieră*.

dendrometrist, ~ă *smf* [At: DN[3] / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***dendrométriste***] Specialist în dendrometrie.

dendrometru *sn* [At: DS / Pl: *~re* / E: fr ***dendromètre***] Instrument pentru determinarea dimensiunilor arborilor netăiați.

dendron *sn* [At: DN[3] / Pl: *~oane* / E: fr ***dendrone***] Dendrită (3).

dendru *sm* [At: (a. 1773) GCR II. 97/25 / Pl: *~ri* / E: ns cf fr *rhododendron*] (Îvr) Rozmarin (*Rosmarinus officinale*).

deneaurea *av* vz ***odinioară***

denega *vt* [At: BARIȚIU, P. A. I. 285 / Pzi: *deneg* / E: it, lat ***denegare***, cf fr *dénier*] (Înv) **1** A nega. **2** A refuza.

denegare *sf* [At: BARIȚIU, P. A. II, 74 / Pl: *~gări* / E: ***denega***] **1** (Înv) Negare. **2** Refuz. **3** (Jur, îs) *~ de dreptate* (sau *de justiție*) Refuz nejustificat al unui organ de jurisdicție de a soluționa o cauză în legătură cu care a fost sesizat.

denegat, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***denega***] **1** Care este negat. **2** Care este refuzat.

denegatoriu, ~ie *a* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***dénégatoire***] (Rar) Care are caracter de denegație.

denegație *sf* [At: HELIADE, O. II, 360 / V: ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***dénégation***] (Îvr) Negare.

denegațiune *sf* vz ***denegație***

denegri *vt* vz ***denigra***

denegrire *sf* vz ***denigrare***

denegritoriu, ~orie *a, smf* vz ***denigrator[1]***

denemica *vt* [At: PSALT. 115/27 / S și: *de-n~* / Pzi: *denemic* / E: ***de[4]*** + ***nemic(a)***] (Îvr) A nimici.

denemicăciune *sf* [At: PSALT. 188/30 / Pl: *~ni* / E: ***denemica*** + *-ăciune*] (Îvr) Nimicire (1).

deneoarile *av* vz ***odinioară***

denga *sfs* [At: ENC. ROM. / E: fr, sp ***dengne***] Boală infecto-contagioasă întâlnită în regiunile tropicale, care se caracterizează prin dureri articulare, musculare și osoase, precum și printr-o erupție pe piele, produsă de un virus transmis la om de țânțarul *Aedes aegypti*.

denia *vt* [At: BARBU, I. 273 / Pzi: *~iez* / E: fr ***daigner***] (Frr) A binevoi.

denichela *vt* [At: DN[2] / Pzi: *~lez* / E: fr ***dénickeler***] (C. i. plăci stereotipe, obiecte din metal) A înlătura stratul de nichel care s-a depus sau cu care a fost acoperit.

denichelare *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~lări* / E: ***denichela***] Înlăturare a stratului de nichel de pe plăci stereotipe sau obiecte de metal Si: *denichelat[1]*.

denichelat[1] *sn* [At: MDA ms / E: ***denichela***] Denichelare.

denichelat[2], ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***denichela***] (D. plăci stereotipe sau obiecte din metal) De pe care s-a înlăturat stratul de nichel care s-a depus sau cu care a fost acoperit.

denicotiniza *vt* [At: CADE / Pzi: *~zez* / E: fr ***dénicotiniser***] (C. i. tutunul sau țigările) A reduce conținutul de nicotină prin trecerea acesteia în combinații mai puțin nocive.

denicotinizare *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~zări* / E: ***denicotiniza***] Reducere a conținutului de nicotină din tutun sau țigări Si: *denicotinizat[1]*.

denicotinizat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***denicotiniza***] Denicotinizare.

denicotinizat[2], ~ă *a* [At: DL / Pl: *~ați, ~e* / E: ***denicotiniza***] (D. tutun sau țigări) Din care s-a redus concentrația de nicotină.

denie *sf* [At: (a. 1675) GCR I. 225/35 / V: (înv) ***bd~*** / Pl: *~ii* / E: vsl ***денк***] **1** (În ritualul creștin ortodox) Slujbă religioasă care se face seara în fiecare zi a săptămânii dinaintea Paștilor Si: *priveghere*. **2** (Înv) Serviciu religios care se oficiază seara sau noaptea, în ajunul unei sărbători, într-o mănăstire sau biserică Si: *priveghere*. **3** (Înv; pex) Reculegere și meditație religioasă însoțită de rugăciuni. **4** (Îpp) Slujbă religioasă de seară sau de noapte pentru bolnavi, pentru morți sau în unele perioade de post. **5** (Reg) Panihida. **6** (Reg) Rugăciune care se face în seara dinaintea hramului unei biserici. **7** (Trs; pgn) Rugăciune. **8** (Înv) Privațiune de la plăcerile lumești.

denier *sm* [At: IONESCU-MUSCEL. FIL. 47 / Pl: *~i* / E: fr ***denier***] Unitate de măsură pentru greutatea liniară a fibrelor de mătase (naturală, vegetală sau sintetică) cu ajutorul căreia se apreciază finețea acestora.

denigra *vt* [At: HELIADE. O. II, 84 / V: ***~negri*** / Pzi: *~rez* / E: fr ***dénigrer***, lat ***denigrare***] (C. i. oameni sau, pex, calități, manifestări, realizări ale acestora) A vorbi de rău, a pune cu rea-credință într-o lumină defavorabilă Si: *a calomnia, a defăima, a discredita, a ponegri*.

denigrant, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***dénigrant***] **1-2** Denigrator[1] (1-2).

denigrare *sf* [At: GHEȚIE, R. M. / V: (înv) ***~negrire*** / Pl: *~rări* / E: ***denigra***] Vorbire de rău, punere cu rea-credință într-o lumină defavorabilă a oamenilor sau, pex, a calităților, manifestărilor, realizărilor etc. acestora Si: *calomniere, defăimare, denigrat[1], discreditare, ponegrire*.

denigrat[1] *sn* [At: MDA ms / E: ***denigra***] Denigrare.

denigrat[2], ~ă *a* [At: LM / Pl: *~ați, ~e* / E: ***denigra***] (D. oameni sau, pex, d. creații, manifestări, realizări etc.) **1** Care este pus cu rea-credință într-o lumină defavorabilă. **2** Care este vorbit de rău Si: *calomniat, defăimat* (1), *discreditat* (1), *ponegrit*.

denigrator, ~oare [At: CONTEMP., S. II, 1949, nr. 126, 7/5 / Pl: *~i, ~oare* / E: it ***denigratore***, lat ***denigrator, -oris***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care denigrează. **3** *a* Prin care se denigrează.

denigratoriu, ~orie *smf, a* vz ***denigrator***[1]

denikinist *sm* [At: DA ms / Pl: *~iști* / E: ***Denikin***+ *-ist*] Partizan al generalului Denikin, organizator al unei armate de voluntari, care a întreprins, cu ajutorul Antantei, o expediție împotriva puterii sovietice, în anul 1919.

denimarchez, ~ă *a* vz ***danemarchez***

denisipa *vt* [At: DN[3] / V: ***dezn~*** / Pzi: *~pez* / E: *dez-* + ***nisip***] **1** A curăța apa, prin decantare, de nisipul în suspensie. **2** (În metalurgie) A îndepărta nisipul de pe piesele turnate.

denisipare *sf* [At: DN[3] / V: ***dezn~*** / Pl: *~pări* / E: ***denisipa***] **1** Curățare a apei, prin decantare, de nisipul în suspensie. **2** Îndepărtare, în metalurgie, a nisipului de pe piesele turnate.

denisipator *sn* [At: DEX / V: ***dezn~*** / Pl: *~oare* / E: cf *nisip*] Bazin pentru curățarea apei, în care se rețin aluviuni de dimensiuni mijlocii.

denitra *vt* [At: DN[3] / Pzi: *~rez* / E: ger ***denitrieren***] **1** (D. bacteriile din sol) A descompune protidele și nitrații din sol, eliberând azotul și scăzând fertilitatea Si: *a denitrifica* **(1)**. **2** A îndepărta azotul dintr-o substanță Si: *a denitrifica* **(2)**.

denitrare *sf* [At: DN[3] / Pl: *~rări* / E: ***denitra***] **1** Descompunere, de către bacteriile din sol, a protidelor și nitraților, având drept consecință eliberarea azotului, proces care duce la scăderea fertilității solului Si: *denitrificare* **(1)**. **2** Îndepărtare a azotului dintr-o substanță Si: *denitrificare* **(2)**.

denitrifica *vt* [At: DN[3]/ Pzi: *~ific* / E: fr ***dénitrifier***] **1-2** A denitra **(1-2)**.

denitrificare *sf* [At: DEX / Pl: *~cări* / E: ***denitrifica***] **1-2** Denitrare **(1-2)**.

denivela *vr* [At: DA ms / Pzi: *~lez* / E: fr ***déniveler***] (D. un teren, un pavaj, un drum etc.) A-și pierde netezimea, nivelarea prin formarea de gropi și de ridicături.

denivelare *sf* [At: PREV. ACCID. 17 / Pl: *~lări* / E: ***denivela***] **1** Pierdere a netezimii, a nivelării prin formarea de gropi și de ridicături Si: *denivelat*[1] **(1)**. **2** Diferență de nivel între două unități morfologice limitrofe. **3** Accident de teren ridicat sau coborât pe o suprafață relativ plană. **4** (Met) Trecere a unei mase atmosferice de la un potențial gravitațional mai mic la altul mai mare Si: *denivelat*[1] **(2)**.

denivelat[1] *sn* [At: DA ms / E: ***denivela***] **1-2** Denivelare **(1, 4)**.

denivelat[2]***, ~ă*** *a* [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***denivela***] (D. terenuri, drumuri etc.) Care prezintă gropi sau ridicături.

denombra *vt* [At: DN[3] / Pl: *~rări* / E: fr ***dénombrer***] **1** (Frm) A număra. **2** (Spc) A face recensământul unei populații, unei armate etc.

denombrabil, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***dénombrer***] **1** (Frm; nob) Care poate fi măsurat și exprimat în unități de măsură. **2** Care poate fi deosebit analitic de toate celelalte obiecte (sau colectivități) datorită însușirilor sale de ordin cantitativ.

denomina *vt* [At: DA ms / Pzi: *~nez* / E: lat ***denomino, -are***] (Frm; nob) A denumi.

denominaliza *vr* [At: DEX / Pzi: p 3 *~zează* / E: ***de***[4] + ***nominaliza***] (D. semnele bănești) A-și reduce valoarea nominală.

denominalizare *sf* [At: DEX / Pl: *~zări* / E: ***denominaliza***] Reducere a valorii nominale a semnelor bănești.

denominativ, ~ă [At: STAMATI, D. / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***dénominatif***, lat ***dominativus, -a, -um***] (Lin) **1** *a* Care denumește. **2** *a* (Îs) *Verb ~* Verb derivat de la un substantiv sau de la un adjectiv. **3** *sn* Cuvânt derivat de la un substantiv sau de la un adjectiv.

denominație *sf* [At: CONTEMP., S. II, 1948, nr. 104, 4/2 / V: (înv) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***dénomination***] (Liv) Denumire.

denominațiune *sf* vz ***denominație***

denota *vt* [At: RUSSO, S. 191 / Pzi: p 3 *~otă* / E: fr ***dénoter***, lat ***denoto, -are***] **1** A dovedi. **2** A indica. **3** A exprima un anumit sens.

denotat *sm* [At: DN[3] / Pl: *~ați* / E: fr ***dénoté***] Obiect denumit de un nume Si: *semnificat*.

denotativ, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***dénotatif***] **1** (D. sensul cuvintelor) Corespunzător denotației **(2)** cf *precis, comun, obișnuit*. **2** (D. stil) Neutru, obiectiv, lipsit de conotații.

denotație *sf* [At: DEX / Pl: *~ii* / E: fr ***dénotation***] **1** (Log) Sferă. **2** (Lin) Semnificație.

denpotrivă *av, pp, a* vz ***dimpotrivă***

denpreună *av* vz ***dimpreună***

dens[1]***, ~ă*** *a* [At: REBREANU, I. 17 / Pl: *~nși, ~e* / E: fr ***dense***, lat ***densus, -a, -um***] **1** (D. corpuri, substanțe, soluții) Cu densitate **(2-4)** mare. **2** Cu părțile componente strâns unite cf *compact, des*. **3** (Lit; d. texte) Cu o mare bogăție de sensuri pe o întindere mică.

dens[2]***, ~ă*** *ppr* vz ***dânsul***

dens-de-noapte *av* vz ***des-de-noapte***

densi- [At: DN[3] / E: fr ***densi-***] Element prim de compunere cu sensul: **1-2** (Referitor la) densitate **(1-4)**.

densifica *vtr* [At: DN[3] / Pzi: *~sific* / E: fr ***densifier***] **1-2** A (se) condensa.

densificare *sf* [At: DN[3] / Pl: *~cări* / E: ***densifica***] Condensare.

densificat, ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~ați, ~e* / E: ***densifica***] Condensat.

densigramă *sf* [At: DEX / Pl: *~me* / E: fr ***densigrame***] Scară gradată care servește la corelarea valorilor densităților exprimate în diferite unități de măsură.

densimetric, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***densimétrique***] Referitor la densimetrie.

densimetrie *sf* [At: DEX / Pl: *~ii* / E: fr ***densimétrie***] Ansamblu al metodelor de măsurare a densității substanțelor **(2)**, mai ales a lichidelor.

densimetru *sn* [At: DN[3] / Pl: *~re* / E: fr ***densimètre***] Areometru cu greutate constantă, care indică direct densitatea **(2)** lichidului în care a fost cufundat.

densitate *sf* [At: PONI, CH. 55 / Pl: *~tăți* / E: fr ***densité***, lat ***densitas, -atis***] **1** Însușire de a fi dens Si: *desime*. **2** Mărime fizică definită prin raportul între masa și volumul unui corp Si: *masă specifică*. **3** (Îs) *~ relativă* Raport între densitatea **(2)** unei substanțe și densitatea **(2)** apei. **4** Număr de obiecte sau ființe de pe o unitate de arie sau de lungime. **5** (Îs) *~ de curent electric* Raport între intensitatea curentului electric care trece printr-un conductor și secțiunea transversală a acestuia. **6** (Îs) *~a medie a populației* Număr de locuitori care revin (în medie) pe o unitate de suprafață a unui anumit teritoriu. **7** (Îs) *~a rețelei hidrografice* Raport între lungimea rețelei de râuri și canale și suprafața dată.

densitometru *sn* [At: DN[3] / Pl: *~re* / E: fr ***densitomètre***] Instrument pentru determinarea opacității materialelor fotografice.

densometru *sn* [At: DN[3] / Pl: *~re* / E: ger ***Densometer***] Aparat pentru determinarea permeabilității la aer a hârtiei.

-dent- [At: DN[3] / V: ***denti-, dento-*** / E: fr ***denti-***] Element prim și secund de compunere cu semnificația: **1-2** (Referitor la) dinte.

dental[1]***, ~ă*** *sf, a* [At: DA ms / Pl: *~i, ~le* / E: fr ***dental***] (Consoană) care se articulează prin apropierea vârfului limbii de dinții incisivi superiori sau inferiori.

dental[2] *sm* [At: DN[3] / V: ***~ium*** / Pl: *~i* / E: fr ***dentale***] (Zlg; mpl) Moluscă marină cu capul acoperit de o cochilie deschisă la ambele capete în formă de corn.

dentalium *sm* vz ***dental***[2]

dentar, ~ă *a* [At: TEODOREANU, M. II, 100 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***dentaire***, lat ***dentarius, -a, -um***] **1** Al dinților. **2** Privitor la dinți. **3** De dinți. **4** Care aparține dentistului. **5** Privitor la dentist **(1-2)**. **6** De dentist **(1-2)**.

dentâisi *av, ain* vz ***dintâi***

dentâiu *av, ain* vz ***dintâi***

dentâiu *av, ain* vz ***dintâi***

dente *sm* vz ***dinte***

dentea *sf* vz ***dantelă***

denti- vz ***-dent-***

dentică *sf* vz ***dentiță***

denticul *sn* [At: DEX / Pl: *~e* / E: fr ***denticule***] Element decorativ în relief, de forma unui dinte, folosit la ornamentarea cornișelor.

dentiform, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***dentiforme***] Care are forma unui dinte.

dentimetru *sn* [At: DN³ / Pl: *~re* / E: fr ***dentimètre***] Instrument folosit în chirurgia dentară pentru a măsura perimetrul dintelui la nivelul coletului.

dentină *sf* [At: ANATOMIA. 96 / Pl: *~ne* / E: fr ***dentine***] Substanță proteică, bogat mineralizată, care formează masa principală a dintelui Si: *ivoriu*.

dentinogeneză *sf* [At: DN³ / Pl: *~ze* / E: fr ***dentinogenèse***] (Blg) Formare (progresivă) a dentinei.

dentist, ~ă *smf, a* [At: (a. 1826) BV. III. 603 / V: ***dan~, dandist*** / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***dentiste***, ger ***Dentist***] **1-2** (Medic) specializat în dentistică Si: *stomatolog*.

dentistică *sf* [At: BUL. FIL. IV. 112 / Pl: *~ici* / E: ***dentist*** + *-ică*] Specialitate a medicinei care se ocupă cu bolile și cu îngrijirea dinților Si: *stomatologie*.

dentiță *sf* [At: PANȚU. PL. 2 / V: ***~ică*** / Pl: *~țe* / E: cf *dinte*] Plantă erbacee din familia compozeelor, cu flori galbene și cu fructe achene cu câte doi dinți, care crește în locuri umede Si: *dentică, dentică (Bidens tripartitus)*.

dentiție *sf* [At: RALEA. E. O. 73 / V: (înv) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***dentition***, lat ***dentitio, -onis***] **1** Totalitate a dinților mamiferelor, caracteristică, după structură și număr, unui tip de regim alimentar. **2** Proces de formare și de apariție a dinților la copii și la puii animalelor mamifere. **3** (Îs) ~ *de lapte* Dentiție formată din 20 de dinți care apare, la copii, între 6 luni și 3 ani. **4** (Îs) ~ *definitivă* Dentiție formată din 8 incisivi, 4 canini, 4 premolari și 16 molari, care apare începând de la 6-7 ani. **5** Mod în care sunt așezați dinții.

dentițiune *sf* vz ***dentiție***

dento- *vz* ***-dent-***

dentom *sn* [At: DN³ / Pl: *~oame* / E: fr ***dentome***] (Med) Tumoare benignă a unui dinte adult.

dentonomie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***dentonomie***] Clasificare a dinților.

dentură *sf* vz ***dantură***

denucleariza *vt* [At: DEX / P: *~cle-a~* / Pzi: *~zez* / E: *de(s)-* + ***nuclear***] A interzice, pe baza unui tratat internațional, producerea, stocarea, instalarea, experimentarea și folosirea armelor nucleare într-un spațiu, teritoriu, într-o zonă, țară sau într-un grup de țări.

denuclearizare *sf* [At: DEX / P: *~cle-a~* / Pl: *~zări* / E: ***denucleariza***] Interzicere, pe baza unui tratat internațional, a producerii, stocării, instalării, expunerii și folosirii armelor nucleare într-un spațiu, teritoriu, într-o zonă, țară sau într-un grup de țări Si: *denuclearizat¹*.

denuclearizat¹ *sn* [At: MDA ms / E: ***denucleariza***] Denuclearizare.

denuclearizat², ~ă *a* [At: DEX / P: *~cle-a~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***denucleariza***] Scos de sub acțiunea armelor nucleare.

denuda *vt* [At: DN³/ Pzi: *~dez* / E: fr ***dénuder***] **1** A dezveli. **2** A descoperi.

denudare *sf* [At: DEX² / Pl: *~dări* / E: cf fr *dénudation*] **1** Dezvelire. **2** Descoperire. **3-4** Denudație **(1-2)**.

denudație *sf* [At: LTR² / Pl: *~ii* / E: fr ***dénudation***, lat ***denudatio***] **1** Proces complex de nivelare a scoarței terestre, sub acțiunea agenților geografici externi, prin dezagregarea materialelor rezultate și acumularea lor ulterioară în regiuni mai joase Si: *denudare* **(3)**. **2** Stare a unui dinte sau a unui os dezvelit, descoperit Si: *denudare* **(4)**.

denumi *vt* [At: ODOBESCU. I. 486 / Pzi: *~mesc* / E: ***de⁴*** + ***numi***] **1** (Înv) A desemna. **2** A da nume unei ființe sau unui lucru.

denumire *sf* [At: (a. 1817) URICARIUL IV. 302/17 / Pl: *~ri* / E: ***denumi***] **1** (Înv) Desemnare. **2** Numire a unei ființe sau a unui lucru Si: *denumit¹* **(2)**. **3** Cuvânt cu care numim ceva. **4** (D. persoane) Atribut Si: *epitet*.

denumit¹ *sn* [At: MDA ms / E: ***denumi***] **1** (Înv) Desemnare **(2)**. **2** Denumire **(2)**.

denumit², ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***denumi***] **1** Desemnat **(2)** printr-un nume. **2** (Înv) Numit într-o funcție.

denunciant, ~ă *a* vz ***denunțiant***

denunciare *sf* vz ***denunțare***

denunciator, ~oare *smf, a* vz ***denunțător***

denunciațiune *sf* vz ***denunțiație***

denunciu *sn* vz ***denunț***

denunț *sn* [At: CAMILAR. N. I. 37 / V: (înv) ***~nciu*** / Pl: *~uri* / E: ***denunța*** drr] **1** Informare adresată unui organ de jurisdicție sau de urmărire penală cu privire la săvârșirea unei infracțiuni de către o persoană Si: *denunțare* **(1)**, *denunțat¹* **(1)**. **2** (Înv) Comunicat dat unui guvern reacționar despre pregătirile tainice ale opoziției revoluționare sau ale detașamentelor de revoluționari.

denunța *vt* [At: I. D. GHICA, ap. CADE / V: (înv) ***~nția*** / Pzi: *~unț*, (înv) *~țez* / E: fr ***dénoncer***, lat ***denuntio, -are***] **1** A aduce la cunoștința unei autorități săvârșirea unei infracțiuni. **2** (Pex) A pârî. **3** A comunica faptul că un contract, un act încetează de a mai fi în vigoare. **4** A rezilia unilateral un contract.

denunțant, ~ă *smf, a* [At: DA ms / V: ***~țiant, ~nciant*** / Pl: *~nți, ~e* / E: ger ***Denunziant***] **1-4** (Îvr) Denunțător **(1-4)**. **5-8** (Persoană) care denunță **(3-4)** Si: *denunțător* **(5-8)**.

denunțare *sf* [At: CAMIL PETRESCU. T. I. 332 / V: (înv) ***~nciare, ~nțiare*** / Pl: *~țări* / E: ***denunța***] **1** Denunț **(1-2)**. **2** Pâră. **3** Comunicare oficială prin care se anunță faptul că un contract (sau un act) nu mai este în vigoare. **4** Reziliere unilaterală a unui contract.

denunțat¹ *sn* [At: MDA ms / E: ***denunța***] **1** Denunț **(1-2)**. **2** Pâră.

denunțat², ~ă *a* [At: BOUREANU. S. P. 28 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***denunța***] **1** (D. o infracțiune) Adus la cunoștința unei autorități, unui organ de jurisdicție sau de urmărire penală. **2** (D. oameni) Pârât. **3** (D. un contract, un act etc.) Declarat ca nemaifiind în vigoare. **4** (D. un contract) Reziliat unilateral.

denunțător, ~oare *smf, a* [At: GHICA. S., ap. CADE / V: (înv) ***~nciator, ~țiator*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***denunța*** + *-ător*] **1-4** (Persoană) care denunță **(1-2)** Si: (îvr) *denunțant* **(1-4)**. **5-8** Denunțant **(5-8)**.

denunția *v* vz ***denunța***

denunțiant, ~ă *a* vz ***denunțant***

denunțiare *sf* vz ***denunțare***

denunțiator, ~oare *smf, a* vz ***denunțător***

denunțiație *sf* [At: HAMANGIU, C. C. 53 / V: (înv) ***~nciațiune, ~țiune*** / Pl: *~ii* / E: lat ***denuntiatio***] (Înv) Denunțare **(1-2)**.

denunțiațiune *sf* vz ***denunțiație***

denutriție *sf* [At: DEX / V: ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***dénutrition***] Stare a unui organism viu în care, datorită faptului că asimilația este întrecută de dezasimilație, se produce o scădere mare în greutate.

denutrițiune *sf* vz ***denutriție***

deoaică *sf* [At: PAMFILE. S. 44 / V: ***di~*** / P: *de-o~* / Pl: *~ice* / E: nct] (Reg) Deochioaie.

deoarece *c* [At: ISPIRESCU. L. 14 / V: (înv) ***~oară~*** / E: ***de⁴*** + ***oare*** + ***ce***] **1** Indică un raport de cauză între o propoziție regentă și una subordonată. **2** Exprimă motivarea unei acțiuni *Citesc deoarece am examen*. **3** Fiindcă. **4** De vreme ce.

deoarăce *c* vz ***deoarece***

deobște *sv* vz ***obște***

deocale *av* [At: COMAN. GL. / E: nct] (Reg) Deodată.

deocamdată *av* [At: ALECSANDRI. T. 115 / V: (rar) ***cam deodată*** / E: ***de⁴*** + ***o*** + ***cam*** + ***dată***] **1** (Înv) În primul moment. **2** Pentru moment. **3** În mod provizoriu.

deochea [At: BIBLIA (1688) 147/₁ / V: ***deochi, ~chia, ~oichea, dio~*** / P: *de-o~* / Pzi: *deochi* / E: ***deochi***] **1** *vt* (În superstiții) A vătăma sănătatea sau bunăstarea cuiva printr-o privire rea sau invidioasă. **2-3** *vr* A se îmbolnăvi de deochi¹ **(2-3)**. **4** *vr* (D. vreme) A se strica.

deocheat¹ *sn* [At: ALECSANDRI. T. 1043 / V: ***~et¹, ~chiat¹*** / Pl: *~uri* / E: ***deochea***] **1-4** Deochere **(1-4)**. **5-6** Deochi¹ **(2-3)**.

deocheat², ~ă *a* [At: ALECSANDRI, ap. GCR. II. 338 / V: ***~et², ~chiat², dio~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***deochea***] **1** (În superstiții) Bolnav din cauza deochiului. **2** (Fig) Fermecat. **3** (Fig; d. lucruri) Stricat. **4** (Fig) Priceput.

5 (Cu sens hip.) Drăguț. 6 (Cu sens hip.) Nostim. 7 (Fig; imp) Exagerat. 8 (Fig) Caraghios. 9 (Fig) Ciudat. 10 (Fig; d. oameni) Cu reputație proastă Si: *compromis*. 11 (D. animale) Nărăvaș (din cauza deochiului). 12 (Îe) **A bate ca într-un putinei ~** A încerca ceva în zadar.

deochere sf [At: MARIAN, D. 45 / V: *~chiare, dio~* / Pl: *~ri* / E: *deochea*] 1 Vătămare a sănătății cuiva printr-o privire rea sau invidioasă Si: *deocheat*[1] (1). 2-3 Îmbolnăvire de deochi (2-3) *deocheat*[1] (2-3). 4 Stricare a vremii Si: *deocheat*[1] (4).

deochet[1] *sn* vz *deocheat*[1]

deochet[2], *~ă sn* vz *deocheat*[2]

deochetor, ~oare [At: CANTEMIR, HR. 100 / V: *~chitor, ~deoic~, didiochitoriu, ~otor* sm / Pl: *~i, ~oare* / E: *deochea + -ator*] (În superstiții) 1-2 *smf, a* (Persoană) care pretinde că are puterea de a deochea (1), de a influența soarta sau starea cuiva prin deochi (1). 3 *smf* Ființă supranaturală despre care se spune că pricinuiește răul, îmbolnăvirea sau schilodirea oamenilor și a animalelor care-i ies în cale.

deochetoreasă sf [At: DA ms / Pl: *~rese* / E: *deochetor + -easă*] 1-2 (În superstiții) Deochetoare (1, 3).

deochetoriță sf [At: BÂRLEA, C. P. II 331 / V: *~otoriță* / Pl: *~te* / E: *deochetor+ -iță*] 1-2 (În superstiții) Deochetoare (1, 3).

deochetoroaică sf [At: MARIAN, D. 111, ap. ȘEZ. IV. 192 / V: *~tur~* / Pl: *~ice* / E: *deochetor + -oaică*] 1-2 (În superstiții) Deochetoare (1, 3).

deochetoroi sm [At: ȘEZ. IV. 151 / V: *~chitur~* / Pl: ~ / E: *deochetor + -oi*] 1-2 (În superstiții) Deochetor (1, 3).

deochetură sf [At: MARIAN, NA. 56 / V: *~chit~* / Pl: *~ri* / E: *deochea + -ătură*] 1-2 (Rar) Deochi[1] (2-3).

deocheturoaică sf vz *deochetoroaică*

deochia v vz *deochea*

deochiare sf vz *deochere*

deochiat[1] *sn* vz *deocheat*[1]

deochiat[2], *~ă a* vz *deocheat*[2]

deochi[1] *sn* [At: EMINESCU, P. 188 / V: *dio~, dăo~, didio~* / Pl: ~ și *~uri* / E: *de*[4] *+ ochi*] (În superstiții) 1 Putere (magică) atribuită unor oameni, de a îmbolnăvi pe cei asupra cărora își fixează privirea (cu răutate, invidie etc.). 2 Efect al privirii care deoache (1) Si: *deocheat*[1] (5), *deochetură* (1). 3 Boală pricinuită de privirea care deoache (1) Si: *deocheat*[1] (6), *deochetură* (2). 4 (Îe) **A se trece cu de ~ul** sau **a se întrece cu de ~ul** A se obrăznici. 5 (Îe) **A trece** (pe cineva) **cu ~ul** A batjocori (pe cineva) afirmând lucruri neadevărate. 6 (Îe) **De-a ~ul** Cu admirație. 7 (Îs) *Frumusețe de-* ~ Frumusețe deosebită. 8 (Îs; gmt) **Să nu-i fie** (cuiva) **de ~** Formulă de admirație pentru calitățile fizice ori pentru inteligența cuiva (care nu trebuie deocheat).

deochi[2] *v* vz *deochea*

deochitor, ~oare smf, a vz *deochetor*

deochitură sf vz *deochetură*

deochituroi sf vz *deochetoroi*

deodată av [At: BIBLIA (1688) 12[1] / P: *de-o~* și *deo~* / E: *de*[4] *+ o + dată*] 1 Pe neașteptate. 2 Brusc (1). 3 În același timp. 4 (Reg; îe) **A fi ~ cu cineva** A fi de aceeași vârstă cu cineva. 5 (Reg) Deocamdată. 6 (Înv) Odată.

deodorant, ~ă sn, a [At: DN[3] / P: *de-o-* / Pl: *~nți, ~e* / E: fr *déodorant*] 1-2 (Substanță) care combate mirosurile neplăcute.

deoichea v vz *deochea*

deoichetor, ~oare smf, a vz *deochetor*

deolaltă av [At: CONV. LIT. IV. 90 / S: *de-olaltă* / E: *de*[4] *+ olaltă*] (Pop) 1 La distanță egală unul de altul. 2 Alături. 3 În paralel.

deoletă sf [At: COMAN, GL. / Pl: *~te* / E: nct] (Bot, reg) Dedițel (*Pulsatilla pratensis*) Si: *dădățel*.

de-o-mpreună av vz *dimpreună*

deontologic, ~ă a [At: DN[2] / P: *de-on~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr *déontologique*] 1-3 Care aparține deontologiei (1-3). 4-6 Referitor la deontologie (1-3). 7-9 De deontologie (1-3).

deontologie sf [At: CONTEMP., S. II, 1975, nr. 1511, 4/2 / P: *de-on~* / E: fr *déontologie*] 1 Parte a eticii care studiază normele și obligațiile specifice unei activități profesionale. 2 (Spc) Totalitate a regulilor și uzanțelor care reglementează relațiile dintre medici sau dintre aceștia și pacienți. 3 Teorie despre originea, caracterul și normele obligației morale în general.

deontologism sn [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: eg *deontology*] (În doctrinele moraliștilor englezi) Principiu al acțiunii conforme datoriei și nu urmărind utilul sau binele.

deoparte av [At: M. COSTIN, O. 166 / V: (Mun) ***d-o parte*** / S și: *de-o parte* / E: *de*[4] *+ o + parte*] 1 La o oarecare distanță de vorbitor sau de alt punct fix. 2 Într-o parte. 3 Izolat.

deopotrivă [At: M. COSTIN, O. 188 / V: (îrg) ***dopotrivă***, (înv) ***depotrivă*** / S: *de-o potrivă* / E: *de*[4] *+ o + potrivă*] 1 *av* Cu calități asemănătoare. 2-3 *av, a* (În mod) egal. 4 *av* Fără deosebire. 5 *av* (Îlav) **~ cu** (sau **ca**) Asemenea.

deordosi v vz *diordosi*

deortosi v vz *diordosi*

deosăbi[1] *v* vz *deosebi*[1]

deosăbi[2] *v* vz *deosebi*[2]

deosăbire sf vz *deosebire*

deosăbit, ~ă a vz *deosebit*

deosebi[1] *av* [At: VARLAAM, C. 135 / V: *~săbi*[1], *~sibi, deu~* / S și: *de osebi* / E: *de*[4] *+ osebi*[1]] (Înv) 1 În poziție izolată. 2 În altă parte. 3 Separat. 4 Într-o parte. 5 Pe rând. 6 În mod special. 7 Nu numai (că). 8 Independent. 9 Mai ales. 10 (Urmat de *pp* „de") În afară de... 11 În plus. 12 În parte. 13 Superior (semenilor). 14 Independent. 15 De obicei.

deosebi[2] [At: (a. 1645) HERODOT, 427 / V: (îvp) ***dăo~, ~săbi***[2], ***~sibi*** / P: *de-o~* / Pzi: *~besc* / E: *de*[2] *+ osebi*] 1-2 *vtr* (Îvp) A (se) îndepărta de cineva sau de ceva. 3-4 *vtr* (Înv) A (se) separa. 5-6 *vtr* A (se) desprinde. 7 *vr* A se diferenția de cineva sau de ceva. 8 *vt* A recunoaște o ființă dintre altele asemănătoare Si: *a desluși, a discerne, a distinge, a identifica*. 9 *vt* (Înv) A elimina. 10 *vr* A se ridica deasupra celorlalți Si: *a se distinge, a se remarca*. 11-12 *vtr* A (se) specifica. 13 *vrp* (Îvr) A se excepta. 14 *vt* A da unei ființe o notă specifică. 15 *vrp* A fi limpede, clar, dinstinct pentru privire. 16 *vr* (Rar) A se semnala.

deosebire sf [At: CANTEMIR, I. I. I, 63 / V: (îvp) ***dăo~, ~săb~ ~sib~*** / P: *de-o~* / Pl: *~ri* / E: *deosebi*[2]] 1 (Înv) Despărțire (1-2). 2 Diferență. 3 (Îvr; șîs) ~ *loghicească* Categorie a logicii porfiriene, corespunzătoare termenului *differentia*. 4 (Mat; înv) Rest. 5 (Îlav) **Cu ~** În mod special. 6 (Îal) Mai ales. 7 (Îlav) **Cu ~(a) că...** Cu diferența că... 8 (Îlav) **Cu ~ de...** Cât se poate de... 9 (Îal) Foarte. 10 (Îlav) **Fără ~** Fără excepție. 11 (Îlav) **Spre** (sau **în**) **~ de...** În opoziție cu... 12 Lipsă de asemănare. 13 (Înv; îe) **A avea ~** A fi diferit. 14 (Înv) Excepție (1). 15 (Fzf) Fază incipientă a contradicției.

deosebit[1] *sn* [At: MDA ms / E: *deosebi*] 1 (Înv) Despărțire. 2 Diferență.

deosebit[2], *~ă* [At: CANTEMIR, I. I. II, 289 / V: (înv) ***dăo~, ~sib~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: *deosebi*[2]] 1 *a* Separat. 2 *a* Diferit. 3 *a* Divers. 4 *a* (D. oameni) Ieșit din comun. 5 *a* Distins. 6 *a* Foarte mare. 7 *av* Foarte. 8 *av* Cât se poate de... 9 *av* În afară de...

deosebitor, ~oare a [At: SĂULESCU, HR. I, 5/26 / V: (înv) ***~riu*** / Pl: *~i, ~oare* / E: *deosebi*[2] *+ -tor*] Distinctiv.

deosebitoriu, ~oare a vz *deosebitor*

deosibi v vz *deosebi*[2]

deosibire sf vz *deosebire*

deosibit, ~ă a vz *deosebit*

deoșa v vz *dezgheoca*

deotor sm vz *deochetor*

deotoriță sf vz *deochetoriță*

deoxida v vz *dezoxida*

dep[1] *pp* vz *drept*

dep[2] *sn* [At: ALR SN I, h. 7/341 / Pl: *~uri* / E: nct] (Reg) Pârloagă.

dep aceea lc vz *drept*

depalatalizа *vr* [At: DN[3] / Pzi p 3: *~zează* / E: fr ***dépalataliser***] (Fon; d. consoane) A-și pierde caracterul palatal.

depalatalizare *sf* [At: DN[3] / Pl: *~zări* / E: ***depalatalizа***] Pierdere a caracterului palatal Si: *depalatalizat[1]*.

depalatalizat[1] *sn* [At: MDA ms / E: ***depalatalizа***] Depalatalizare.

depalatalizat[2], ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~ați, ~e* / E: ***depalatalizа***] Care și-a pierdut caracterul palatal.

depana *vt* [At: SCL 1960, 2 / Pzi: *~nez* / E: fr ***dépanner***] (C.i. autovehicule, mașini etc.) A repune în funcțiune în urma unei pene[2] Si: *a repara*.

depanare *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~nări* / E: ***depana***] Repunere în funcțiune în urma unei pene[2] Si: *depanat[1]*.

depanat[1] *sn* [At: MDA ms / E: ***depana***] Depanare.

depanat[2], ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***depana***] (D. vehicule, mașini) Repus în funcțiune în urma unei pene[2].

depanator *sm* [At: SCL 190, 2 / V: ***~pănăt[2]~*** / Pl: *~i* / E: ***depana*** + *-tor*] Muncitor calificat care repară autovehicule, mașini, aparate etc. aflate în pană[2].

depandă *sf* [At: ALR I. 1871/727 / Pl: *~de* / E: nct] (Reg) Brâu.

depanor *sn* [At: DEX / Pl: *~oare* / E: fr ***dépanneur***] Instrument pentru descoperirea penelor la anumite aparate, mașini etc.

deparafina *vt* [At: DA ms / Pzi: *~nez* / E: fr ***déparaffiner***] A înlătura hidrocarburile parafinoase solide din uleiurile minerale.

deparafinare *sf* [At: NOM. MIN. I. 42 / Pl: *~nări* / E: ***deparafina***] Înlăturare a hidrocarburilor parafinoase solide din uleiurile minerale Si: *deparafinat[1]*.

deparafinat[1] *sn* [At: MDA ms / E: ***deparafina***] Deparafinare.

deparafinat[2], ~ă *a* [At: SCÎNTEIA, 1960, nr. 4857 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***deparafina***] 1 Care nu mai conține parafină. 2 Curățat de parafină.

deparaia *v* vz ***depareia***

deparazita *vt* [At: DN[2] / Pzi: *~tez* / E: *de(s)-* + ***parazit***] A distruge sau a înlătura paraziții de pe plante sau de pe animale, prin metode chimice, fizice sau biologice.

deparazitare *sf* [At: RESMERIȚĂ, D. / Pl: *~tări* / E: ***deparazita***] 1 Distrugere a paraziților Si: *deparazitat[1]* (1). 2 (Spc) Despăduchere. 3 (Teh; îs) *~ radioelectrică* Combatere a perturbațiilor radioelectrice produse de instalațiile tehnice (paraziți industriali) prin acționarea directă asupra surselor care le provoacă Si: *deparazitat[1]* (3).

deparazitat[1] *sn* [At: MDA ms / E: ***deparazita***] 1 Deparazitare (1). 2 (Spc) Despăduchere. 3 Deparazitare (3).

deparazitat[2], ~ă *a* [At: DLR ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***deparazita***] (D. plante sau animale) 1 De pe care au fost înlăturați sau distruși paraziții. 2 (Spc) Despăducheat[2].

depareia *vt* [At: DEX[2] / V: ***~raia*** / Pzi: *~iez* / E: fr ***dépareiller***] (Flt) A descompleta o serie de mărci poștale.

depareiat[1] *sn* [At: MDA ms / E: ***depareia***] Depareiere.

depareiat[2], ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~ați, ~e* / E: ***depareia***] (Flt; d. serii de mărci poștale) Care a fost descompletat.

depareiere *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~ri* / E: ***depareia***] (Flt) Descompletare a unei serii de mărci poștale Si: *depareiat[1]*.

depart *sn* [At: BREZOIANU, Î. 200/21 / Pl: *~uri* / E: fr ***départ***] (Frî) Plecare.

departaja *vt* [At: DN[2] / Pzi: *~jez* / E: fr ***départager***] 1 A pune capăt unui balotaj. 2 A arbitra între două opinii. 3 (Spc) A împărți bunurile materiale a doi soți care divorțează.

departajare *sf* [At: DEX / Pl: *~jări* / E: ***departaja***] 1 Determinare a încheierii unui balotaj Si: *departajat[1]* (1). 2 Arbitrare între două opinii Si: *departajat[1]* (2). 3 (Spc) Împărțire a bunurilor materiale a doi soți care divorțează Si: *departajat[1]* (3).

departajat[1] *sn* [At: MDA ms / E: ***departaja***] 1-3 Departajare (1-3).

departajat[2], ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***departaja***] 1 (D. balotaje) Încheiat[2]. 2 Arbitrat[2]. 3 (Spc; d. bunurile a doi foști soți) Împărțit[2].

departament *sn* [At: (a. 1780) GCR II. 125/8 / V: (înv) ***deper~, di~*** / Pl: *~e*, (înv) *~uri* / E: fr ***département***] 1 Minister. 2 (Înv) Subdiviziune a unui minister condusă de un adjunct al ministrului și subordonată acestuia. 3 (În unele state) Unitate administrativ-teritorială. 4-5 (Înv) (Secție a unui) tribunal. 6 (Înv, îs) *~ de patru* (sau *șapte*, ori *opt*) Curte judecătorească formată din patru, șapte sau opt judecători care judecau procesele localnicilor cu străinii.

departamental, ~ă [At: I. GOLESCU, C. / V: (înv) ***~per~, ~ă*** / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***départamental***] 1-5 *a* Care aparține unui departament (1-5). 6-10 *a* De departament (1-5). 11-15 *a* Privitor la departament (1-5). 16 *sm* (Înv) Funcționar la un departament (1-5).

departe *av* [At: COD. VOR. 43/2 / V: ***di~ti, dă~*** / E: ***de[4]*** + ***parte***] 1 *av* (Cu sens local) La mare distanță. 2 *av* Într-un loc îndepărtat. 3 *av* (Îlpp) **~ de** La mare distanță de... 4 *av* (Îlav) **A fi ~** A fi plecat. 5 *av* (Îe) **A fi tot mai ~ unul de altul** A fi înstrăinat. 6 *av* (Îe) **~ de mine gândul** Nici nu mă gândesc să... 7 *av* (Îe) **Până ~** Pe o distanță mare. 8 *av* (Îe) **Pe ~** Pe ocolite. 9 *av* (Îe) **Nici pe ~** Nici măcar puțin. 10 *av* (Îal) Deloc. 11 *av* (Îe) **A ajunge ~** A se realiza social (și profesional). 12 *av* (Îe) **Mai ~** Dincolo de... 13 *av* (Îae) În continuare. 14 *av* (Îae) Înainte. 15 *av* (Îe) **De ~** De la mare distanță. 16 *av* (Îs) *Rudă (mai) de ~* Persoană aparținând unei ramuri îndepărtate a familiei cuiva. 17 *av* (Cu sens temporal) Într-un moment depărtat de timpul prezent (în trecut sau în viitor). 18 *av* Târziu. 19 *av* (Îe) **Mai ~** Exprimă continuarea unei acțiuni sau dăinuirea în timp a unei situații. 20 *av* (Îe; în legătură cu un adverb de timp) **Nu mai ~ (decât)...** Nu a trecut sau nu va trece mai mult timp decât... 21 *av* (Îae) Nu mai târziu decât ... *Nu mai departe de ieri*. 22 *av* (Îae; rar; întărind un pronume personal) Chiar eu (sau tu, el etc.) *Eu, nu mai departe, te-am văzut*. 23 *av* (Cu sens modal; nob; în legătură cu verbul „a păși") Cu pași mari. 24 *av* (Nob; d. rude, prieteni etc.) Îndepărtat. 25 *av* (Înv) Diferit. 26 *av* (Înv) Vag. 27 *sf* (Înv; îc) **~-ducere** Îndepărtare (pentru a duce o viață retrasă, petrecută în reculegere). 28 *av* (Reg; îe) **Mai e mult până ~** Mai e până a ajunge la soroc, la țintă, până a isprăvi ceva.

depava *vt* [At: CADE / Pzi: *~vez* / E: fr ***dépaver***] (C. i. șosele, străzi, curți etc.) A scoate pavajul. 2 (C. e caldarâmul) A strica.

depavare *sf* [At: DEX / Pl: *~vări* / E: ***depava***] 1 Scoatere a pavajului de pe șosele, străzi, curți etc. Si: *depavat[1]* (1). 2 Distrugere a caldarâmului Si: *depavat[1]* (2).

depavat[1] *sn* [At: MDA ms / E: ***depava***] 1-2 Depavare (1-2).

depavat[2], ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***depava***] (D. șosele, străzi) 1 Căruia i s-a scos pavajul. 2 Stricat.

depăna [At: BIBLIA (1688), ap. TDRG / V: (reg) ***dap~, dapăra, dapi~, dapă~, dăp~, ~pâna, ~ăra[1], drep~*** / Pzi: *deapăn* și *depăn* / E: lat ***depano, -are***] 1 *vt* A înfășura firele textile dintr-un scul pe un mosor, pe o țeavă etc. sau pe un fus într-un scul, ori a face firele scul. 2 *vt* (Fig) A face o mișcare de rotație continuă. 3 *vt* A merge. 4 *vi* (Îe) **A ~ din picioare** A umbla mișcând repede picioarele. 5-6 *vtr* A merge repede. 7 *vi* (Reg; d. cai) A merge în trap pripit, mărunt. 8 *vi* (Reg; d. oameni) A merge mult pe jos. 9 *vi* (Reg) A merge fără rost. 10 *vi* A alerga. 11 *vt* A-și învârti degetele mari ale mâinilor. 12-13 *vtr* A (se) întinde, a (se) produce printr-o mișcare de întoarcere continuă (a plugului) de la un capăt al câmpului la celălalt. 14 *vt* A parcurge o distanță. 15 *vt* (Fig) A desfășura, a înșira amintiri, gânduri etc. 16 *vt* (Fig; d. viață sau etape, aspecte ale ei) A trăi. 17 *vt* (Nob) A vorbi (mult). 18-19 *vti* (Fig; reg) A spune vrute și nevrute. 20 *vt* (Fam; îe) **A lua** (pe cineva) **la ~t** A mustra.

depănare *sf* [At: VALIAN, V. / Pl: *~nări* / E: ***depăna***] 1 Înfășurare a firelor textile dintr-un scul, pe un mosor, pe o țeavă etc. sau de pe un fus într-un scul și grupare a firelor în scul Si: *depănat[1]* (1). 2 (Fig) Mișcare de rotație continuă Si: *depănat[1]* (2). 3-4 Mers mult pe jos (fără rost) Si: *depănat[1]* (3-4). 5-6 Mers rapid Si: *depănat[1]* (5-6). 7 (Fig) Parcurgere a unui drum Si: *depănat[1]* (7). 8 (Fig) Acoperire a câmpului cu brazde de plug Si: *depănat[1]* (8). 9 (Fig) Înșiruire a amintirilor, a gândurilor etc. Si: *depănat[1]* (9). 10 (Fig) Continuare a vieții Si: *depănat[1]* (10). 11-12 (Nob) Îndelungă vorbire (fără rost) Si: *depănat[1]* (11-12). 13 (Fig; fam) Mustrare.

depănat[1] *sn* [At: ALECSANDRI, T. 966 / V: ***ghepan~*** / E: ***depăna***] 1-12 Depănare (1-12). 13 (Fig; fam) Mustrare.

depănat[2], ***~ă*** *a* [At: LM / V: (reg) ***dăpân~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***depăna***] 1 (D. fire) Strâns în scul, în ghem sau mosor. 2 (Fig; rar) Învârtit de păr. 3 Certat. 4 Răfuit. 5 (Reg; d. oameni îf *dăpânat*) Slab.

depănător[1], ***~oare*** [At: I. GOLESCU, C. /V: (îrg) ***dăp~***, (reg) ***dăpân~*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***depăna*** *+-ător*] 1 *sf* Dispozitiv pe care sunt așezate sculurile la mașinile de depănat. 2 *sf* (În industria casnică) Vârtelniță. 3 *smf* Muncitor specializat în depănat. 4 *sn* Organ al mașinii de cusut care servește la depănarea aței pe mosorelul suveicii.

depănător[2] *sm* vz ***depanator***

depănătură *sf* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~ri* / E: ***depăna*** + *-tură*] (Îdt) 1 Depănare. 2 Ceea ce este depănat.

depănușa *vt* [At: DEX[2] / Pzi: *~șez* / E: *de(s)-* + ***pănușă***] (C. i. pănuși) A desface, manual sau mecanic, pănușile de pe știuleții de porumb.

depănușare *sf* [At: MDA ms / Pl: *~șări* / E: ***depănușa***] Desfacere manuală sau mecanică a pănușilor de pe știuleții de porumb Si: *depănușat*[1].

depănușat[1] *sn* [At: MDA ms / E: ***depănușa***] Depănușare.

depănușat[2], ***~ă*** *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***depănușa***] (D. știuleții de porumb) De pe care s-au desfăcut manual sau mecanic pănușile.

depănușător *sn* [At: DER / Pl: *~oare* / E: ***depănușa*** + *-tor*] Mașină pentru desfacerea pănușilor de pe știuleții de porumb.

depăra[1] *v* vz ***depăna***

depăra[2] *vtr* [At: ANON. CAR. / V: ***dăp~*** / Pzi: *~rez, depăr, dapăr* / E: lat ***depilare***] 1-2 *vtr* (Îrg) A(-și) smulge părul din cap (de jale, de desperare etc.) 3-4 *vtr* (Fig) A (se) necăji. 5 *vrr* (Înv) A se părui. 6 *vt* (Reg) A necăji.

depăra[3] *vi* [At: ȘEZ. II, 225 / E: nct] (Reg; rar) 1 A înlătura (cu mâinile ori cu picioarele) tot de pe lângă sine ori de pe sine (rotindu-le ulterior prin aer, fără motiv). 2 (Îe) **Om bun de apărat și ~t** Om de nădejde.

depărare *sf* [At: (a. 1679) DOC. Î., ap. GHIBĂNESCU, I. Z. IV, 30 / Pl: *~rări* / E: ***depăra***[2]] 1 (Reg) Smulgere a părului din cap (de jale, de desperare etc.) Si: *depărat*[1] (1), *depărătură* (1). 2 (Fig) Necăjire. 3 (Fam) Păruială. 4 (Înv) Tragere de păr (și chiar păruială), obișnuită în contextul stabilirii hotarelor între moșii Si: *depărat*[1] (4), *depărătură* (4).

depărat[1] *sn* [At: BUDAI-DELEANU, Ț. 120 / E: ***depăra***] 1 Depărare (1). 2 (Fig) Necăjire. 3 (Fam) Păruială. 4 Depărare (4).

depărat[2], ***~ă*** [At: BUDAI-DELEANU, Ț. 79 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***depăra***] 1 *a* (D. păr) Smuls. 2 *smf, a* (Înv) (Copil) căruia i se smulgea părul din cap (la o hotărnicie de moșie) pentru a-și aminti pe unde a fost stabilit hotarul la judecata la care era adus în calitate de martor. 3 *sf* (Îf *~ă*) Păruială.

depărător, ~oare *smf* [At: NOM. PROF. 45 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***depăra*** + *-(ă)tor*] (Tăb) Persoană care deapănă (1) (la prelucrarea pieilor).

depărătură *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: *~ri* / E: ***depăra*** + *-(t)ură*] (Îvp) 1 Depărare (1). 2 (Fig) Necăjire. 3 (Fam) Păruială. 4 Depărare (4).

depărcior *av* [At: DOSOFTEI, PS. 32/1 / V: (înv) ***dă~*** / E: ***departe*** + *-ior*] 1-6 (Îrg) Depărtișor (1-6).

depărta [At: PSALT. HUR. 60v/5 / V: (înv) ***dă~***, (îrg) ***di~*** / Pzi: *~tez*, (înv) *depart* / E: ***departe***] 1 *vr* A mări distanța față de locul unde se află cineva sau ceva. 2 *vr* A se retrage din preajma cuiva sau a ceva. 3-4 *vr* (A se așeza sau) a pleca mai departe. 5 *vrp* (Îvr) A se separa. 6 *vrp* (Îvr) A se înstrăina. 7 *vr* A-și părăsi familia, locul de naștere etc. 8 *vr* A se stabili în altă parte. 9 *vr* (Fig) A se înstrăina de o idee. 10 *vr* A se distanța (de un anumit punct fix, de cineva sau de ceva). 11 *vt* A lăsa o anumită distanță. 12 *vt* A fi la o distanță de... 13 *vt* (C. i. părți mobile ale corpului omenesc) A îndepărta de trunchi. 14 *vt* A muta în altă parte. 15 *vt* A ține pe cineva la distanță. 16 *vt* (C. i. ființe) A alunga dintr-un loc Si: *a izgoni*. 17 *vt* A demite dintr-o funcție. 18 *vt* (Îvr) A exila. 19 *vt* (C. i. neajunsuri, primejdii, abuzuri) A face să dispară. 20-21 *vtr* A (se) feri de ceva. 22 *vt* A cruța. 23 *vr* A se abate (de la o normă fixată, de la o linie de conduită, de la subiect etc.). 24 *vr* (Rar) A se debarasa. 25 *vr* (Îvr) A se revărsa.

depărtare *sf* [At: CORESI, EV. 283/1 / Pl: *~tări* / E: ***depărta***] 1 Mărire a distanței față de locul unde se află cineva sau ceva Si: *depărtat*[1] (1). 2 Retragere din preajma cuiva sau a ceva Si: *depărtat*[1] (2). 3-4 (Înv; fig) (Așezare sau) plecare a cuiva mai departe Si: *depărtat*[1] (3-4). 5 Separare. 6 Înstrăinare. 7 (Înv) Părăsire a familiei, locului de naștere etc. Si: *depărtat*[1] (7). 8 (Fig) Înstrăinare de o idee Si: *depărtat*[1] (8). 9 Distanțare de un anumit punct fix, de cineva sau de ceva Si: *depărtat*[1] (9). 10 Lăsare a unei anumite distanțe până la ceva Si: *depărtat*[1] (10). 11 Situare la o distanță de... Si: *depărtat*[1] (11). 12 Îndepărtare de trunchi a unei părți mobile a corpului omenesc Si: *depărtat*[1] (12). 13 Mutare în altă parte Si: *depărtat*[1] (13). 14 Ținere a cuiva la distanță Si: *depărtat*[1] (14). 15 Alungare dintr-un loc a unei ființe Si: *depărtat*[1] (15). 16 Demitere dintr-o funcție Si: *depărtat*[1] (16). 17 Exilare. 18 Îndepărtare a unor primejdii, neajunsuri, abuzuri Si: *depărtat*[1] (18). 19 Ferire de ceva Si: *depărtat*[1] (19). 20 Cruțare. 21 Abatere de la o normă fixată, de la o linie de conduită, de la subiect Si: *depărtat*[1] (21). 22 Debarasare. 23 (Îvr) Revărsare. 24 (Ccr) Loc situat la o distanță mare de vorbitor. 25 (Ccr) Distanță. 26 (Îlav) **Din ~** (sau **~tări**) De departe. 27 (Îlav) **La ~** La o oarecare distanță. 28 (Înv; îe) **A fi cu ~** A fi la mare distanță. 29 (Îae) A nu fi la îndemână. 30 (Olt; îe) **A-i veni cu ~** A nu-i fi la îndemână. 31 (Gmt) Coordonată a punctului dată de distanța între acesta și planul vertical de proiecție.

depărtat[1] *sn* [At: DOSOFTEI, V. S. II, 14/2 / Pl: *~uri* / E: ***depărta***] 1-4 Depărtare (1-4). 5 Separare. 6 Înstrăinare. 7-16 Depărtare (7-16). 17 Exilare. 18-19 Depărtare (18-19). 20 Cruțare. 21 Depărtare (21). 22 Debarasare. 23 (Îvr) Revărsare. 24 (Înv; îlav) **Din ~** Din depărtare. 25 (Ccr) Distanță.

depărtat[2], ***~ă*** *a* [At: M. COSTIN, O. 245 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***depărta***] 1 Care se află la mare distanță. 2 Care este departe în timp de momentul actual. 3 Care s-a retras din preajma cuiva sau a ceva. 4 Plecat. 5 Separat. 6 Înstrăinat. 7 Care și-a părăsit familia sau locul natal. 8 (Fig) Înstrăinat de o idee. 9 Distanțat de un punct fix, de cineva sau de ceva. 10 Care lasă o anumită distanță până la ceva. 11 Care se situează la o distanță de... 12 (D. o parte mobilă a corpului) Îndepărtat de trunchi. 13 Care s-a mutat în altă parte. 14 Care este alungat dintr-un loc. 15 Care este ținut la distanță. 16 Demis dintr-o funcție. 17 Exilat. 18 (D. primejdii, neajunsuri, abuzuri) Îndepărtat. 19 Ferit de un pericol. 20 Cruțat. 21 Care s-a abătut de la o normă fixă, de la o linie de conduită, de la subiect. 22 (Fig) Deosebit (de). 23 (D. sunete) Care vine din depărtare. 24 (D. drum) Lung. 25 (D. călătorii) Care durează mult timp. 26 (D. un eveniment) Care s-a întâmplat demult Si: *străvechi*. 27 (D. un eveniment) Care se va petrece peste mult timp. 28 (D. un eveniment) Care se petrece la intervale lungi de timp.

depărtător *sn* [At: DEX / Pl: *~oare* / E: ***depărta***+ *-ător*] Instrument chirurgical utilizat pentru îndepărtarea țesuturilor dintr-o plagă operatorie.

depărțime *sf* vz ***depărtime***

depărtișor *av* [At: DEX / E: ***departe***+ *-ișor*] 1-6 (Șhp) (Mai puțin) departe (1-3). Si: *depărcior*.

depărtime *sf* [At: M. COSTIN, ap. GÂDEI / V: ***~țime*** / Pl: *~mi* / E: ***departe*** + *-ime*] (Înv) Depărtare.

depăși *vt* [At: ODOBESCU, S. III, 643 / Pzi: *~șesc* / E: ***de***[4] + ***păși*** cf fr *dépasser*] 1 A întrece pe cineva sau ceva care merge în același sens. 2 A trece peste o anumită limită (măsură, nivel). 3 (Fig) A întrece puterile sau competența cuiva.

depășire *sf* [At: BĂCESCU, PĂS. 386 / Pl: *~ri* / E: ***depăși***] 1 Întrecere a cuiva sau a ceva care merge în același sens Si: *depășit*[1] (1). 2 Trecere peste o anumită limită Si: *depășit*[1] (2). 3-4 (Fig) Întrecere a puterilor sau a competenței cuiva Si: *depășit*[1] (3).

depășit[1] *sn* [At: MDA ms / E: ***depăși***] 1-3 Depășire (1-3).

depășit[2], ***~ă*** *a* [At: LOVINESCU, C. I, 7 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***depăși***] 1 Întrecut (de altceva sau altcineva). 2 Care a trecut peste o anumită linie. 3-4 (Fig) A cărui competență sau putere este insuficientă. 5 (Fig) Perimat.

dep(-)ce *lc* vz ***drept***

de pe *pp* vz ***de***

depâna *v* vz ***depăna***

depândi *v* vz ***pândi***

depectinizare *sf* [At: LTR² / Pl: *~zări* / E: *de(s)-* + ***pectină*** + *-iza*] Tratament enzimatic aplicat sucurilor de fructe care conțin mari cantități de substanțe pectice.

depeiza *vtr* [At: DN³ / Pl: *~zez* / E: fr *dépayser*] (Frm) **1-2** A (se) îndepărta din locul de origine. **3-4** A (se) dezrădăcina (2). **5-6** A (se) dezorienta. **7-8** A (se) înstrăina.

depeizare *sf* [At: DN³ / Pl: *~zări* / E: ***depeiza***] (Frm) **1** Îndepărtare din locul de origine Si: *depeizat¹* (1). **2** Dezrădăcinare (2). **3** Dezorientare. **4** Înstrăinare.

depeizat¹ *sn* [At: MDA ms / E: ***depeiza***] (Frm) **1** Depeizare (1). **2** (Ccr) Distanță.

depeizat², ~ă *a* [At: IBRĂILEANU, S. L. 70 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***depeiza***] (Frm) **1** Care a fost îndepărtat din locul de origine. **2** Dezrădăcinat. **3** Dezorientat. **4** Înstrăinat.

dependent, ~ă *a* [At: SĂULESCU, HR. I, 241/25 / V: (înv) ***~dinte*** / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***dépendant***] **1** Care depinde (de cineva sau ceva). **2** Care nu este autonom.

dependență *sf* [At: VĂCĂRESCUL, GR. 124/7 / V: ***~dințe***, (înv) ***~ție*** / Pl: *~țe* / E: fr ***dépendance***] **1** Situație de a fi dependent (1-2). **2** Stare de subordonare. **3** Supunere. **4** (Mat) Proprietate a valorilor unei variabile de a corespunde valorilor altei variabile. **5** (Lpl) Ansamblu de dispozitive mecanice, electrice sau electromagnetice prin care se realizează operații de înzăvorâre pe liniile de cale ferată. **6** (Îs) *~a drumului* Ansamblu al lucrărilor și al accesoriilor unui drum.

dependenție *sf* vz ***dependență***

dependinte *a* vz ***dependent***

dependință *sf* [At: BARIȚIU, P. A. II, 264 / Pl: *~țe* / E: fr ***dépendances***] **1** Încăpere accesorie a unei case de locuit (bucătărie, baie etc.). **2** (Lpl) Ansamblul acestor încăperi.

dependințe *sf* vz ***dependență***

deperdiție *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***déperdition***] (Frm) **1** Pierdere. **2** Diminuare.

deperi *vi* [At: LM / Pzi: *~er* / E: cf *pieri*] (Îvr) A pieri.

depersonaliza *vt* [At: LOVINESCU, C. VII, 35 / V: ***desp~*** / Pzi: *~zez* / E: fr ***dépersonnaliser***] A face să-și piardă personalitatea.

depersonalizare *sf* [At: VLAHUȚĂ, S. A. II, 406 / V: ***desp~*** / Pl: *~zări* / E: ***depersonaliza***] **1** Determinare a pierderii personalității Si: *depersonalizat¹* (1). **2** (Med) Simptom caracterizat prin dispariția conștiinței propriei persoane, care apare mai ales în unele boli psihice Si: *depersonalizat¹* (2).

depersonalizat¹ *sn* [At: MDA ms / V: ***desp~*** / E: ***depersonaliza***] **1-2** Depersonalizare (1-2).

depersonalizat², ~ă *a* [At: RALEA, S. T. II, 77 / V: ***desp~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***depersonaliza***] Care și-a pierdut personalitatea.

depertament *sn* vz ***departament***

depertamental, ~ă *a* vz ***departamental***

depertamentar *sm* [At: GOLESCU, I. 68 / Pl: *~i* / E: ***departamental*** css] (Înv) Departamental (16).

depesaj *sn* [At: DN³ / Pl: *~e* / E: fr ***dépeçage***] Ciopârțire a unui cadavru pentru a împiedica identificarea.

depeșa *vt* [At: GHICA, C. E. I, 42 / Pzi: *~șez* / E: fr ***dépêcher***] (Rar) A expedia o depeșă Si: *a telegrafia*.

depeșă *sf* [At: AR (1829) 25¹/26 / Pl: *~șe* / E: fr ***dépêche***] **1** (Iuz) Înștiințare transmisă prin mijloacele cele mai rapide. **2** (Spc) Telegramă.

depica *v* [At: BL IV, 193 / Pzi: *depic* / E: ***de⁴+pica*** cf ger *entfallen*] (Buc; nrc) A decădea.

depigmenta *vr* [At: DN² / Pzi: *~tez* / E: fr ***depigmenter***] (D. piele sau păr) A se decolora din cauza scăderii sau dispariției pigmentului melanic.

depigmentare *sf* [At: DEX / Pl: *~tări* / E: ***depigmenta***] Decolorare (a pielii sau a părului) din cauza scăderii sau dispariției pigmentului melanic.

depila *vt* [At: BARBU, I. 86 / Pzi: *~lez* / E: fr ***dépiler***, lat ***depilare***] **1** A îndepărta părul de pe pielea pregătită pentru tăbăcit. **2** A îndepărta părul de pe corp sau de pe față (smulgându-l sau distrugându-l cu ajutorul razelor Röntgen, al unor pensete speciale sau al substanțelor depilatoare), în scop igienic sau estetic Si: *a epila*.

depilant, ~ă *sn, a* [At: DEX / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***dépilant***] **1-2** (Substanță) care servește la depilare (1).

depilare *sf* [At: LM / Pl: *~lări* / E: ***depila***] **1** Îndepărtare a părului de pe pielea pregătită pentru tăbăcit Si: *depilat¹* (1), *depilație* (1). **2** Îndepărtare a părului de pe corp sau de pe față (prin smulgerea sau distrugerea lui cu ajutorul razelor Röentgen, al unor pensete speciale sau al substanțelor depilatoare), în scop igienic sau estetic Si: Si: *depilat¹* (2), *depilație*, (2) *epilare*.

depilat¹ *sn* [At: MDA ms / E: ***depila***] **1-2** Depilare (1-2).

depilat², ~ă *a* [At: LM / Pl: *~ați, ~e* / E: ***depila***] (D. suprafețe ale corpului) De pe care a fost îndepărtat părul.

depilator, ~oare *sn, a* [At: LM / V: ***~riu*** / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***dépilatoire***] **1-2** (Substanță) cu ajutorul căreia se înlătură părul de pe pielea omului Si: *epilator*.

depilatoriu, ~ie *sn, a* vz ***depilator***

depilație *sf* [At: ALEXI, W. / V: ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***dépilation***] **1-2** Depilare (1-2).

depilațiune *sf* vz ***depilare***

depili *vt* [At: GHEȚIE, R. M., ap. DLR ms / Pl: *~lesc* / E: cf *pili*] (Îrg) A pili¹.

depinde *vi* [At: HASDEU, I. C. 16 / Pzi: *depind* / E: fr ***dépendre***, lat ***dependere***] **1** (D. lucruri, fapte, atitudini) A fi legat cu necesitate de ... **2** A atârna de. **3** (D. persoane, instituții, ținuturi etc.) A fi sub autoritatea sau sub conducerea cuiva. **4** (Ca răspuns necesar la o întrebare) Există mai multe situații, posibilități, interpretări, în funcție de împrejurările, date.

depinge *vt* [At: ALECSANDRI, T. 1635 / Pzi: *deping* / E: lat ***deping, -ere***] (Lin) **1** A picta. **2** (Fig) A descrie. **3** (Prt) A încondeia.

depiridinizare *sf* [At: DN³ / Pl: *~zări* / E: *de(s)-* + ***piridinizare***] Operație de captare a piridinei.

depista *vt* [At: CONTEMP., S. II, 1950, nr. 184, 4/3 / Pzi: *~tez* / E: fr ***dépister***] A da de urma unui lucru ascuns, tăinuit, necunoscut.

depistare *sf* [At: CONTEMP., S. II, 1950, nr. 1846, 21/5 / Pl: *~tări* / E: ***depista***] **1** Aflare a urmei unui lucru ascuns, tăinuit, necunoscut Si: *depistat¹* (1). **2** Cercetare.

depistat¹ *sn* [At: / Pl: *~uri* / E: ***depista***] **1** Depistare (1). **2** Cercetare.

depistat², ~ă *a* [At: DLR ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***depista***] **1** Care a fost urmărit, căutat. **2** Care a fost examinat, cercetat.

deplana *vtr* [At: DN³ / Pl: *~nez* / E: *de(s)-* + ***plan***] **1-2** A (se) curba, pierzându-și calitatea de a fi plan.

deplanare *sf* [At: DEX / Pl: *~nări* / E: ***deplana***] Curbare a unei secțiuni plane a unui corp elastic sub acțiunea sarcinilor exterioare.

deplanta *vt* [At: DEX / Pzi: *~tez* / E: fr ***déplanter***] **1** A scoate un copac dintr-un loc pentru a-l planta în altă parte. **2** A dezgropa, a ridica minele explozive de pe un teren minat.

deplantare *sf* [At: DEX / Pl: *~tări* / E: ***deplanta***] **1** Scoatere a unui copac dintr-un loc pentru a-l planta în altă parte. **2** (Îs) *~a minelor* Dezgropare, ridicare a minelor explozive de pe un teren minat.

deplantor *sn* [At: DN³ / Pl: *~oare* / E: fr ***déplantoir***] Instrument în formă de lopată folosit pentru extragerea din sol a plantelor mari.

deplasa [At: CAMIL PETRESCU, T. II, 95 / Pzi: *~sez* / E: fr ***déplacer***] **1** *vt* A lua ceva sau pe cineva dintr-un loc și a-l pune în altul Si: *a muta*. **2** *vt* (Fig) A abate, într-o dezbatere, discuția asupra altei chestiuni. **3** *vr* A se duce undeva (în interes de serviciu). **4** *vr* A se mișca din poziția inițială Cf *a aluneca, a se disloca*.

deplasabil, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***déplaçable***] Care poate fi (ușor) deplasat.

deplasament *sn* [At: DLR ms / Pl: *~e* / E: fr ***déplacement***] **1** Greutate a volumului de apă dezlocuit de o navă care plutește. **2** Greutate totală a unei nave. **3** (Înv) Faptul de a se deplasa. **4** (Înv) Impunere a unei alte reședințe unui funcționar.

deplasare *sf* [At: CAMIL PETRESCU, T. I. 24 / Pl: *~sări* / E: ***deplasa***] **1** Mutare (a unui obiect sau a unei persoane) dintr-un loc în altul Si: *deplasat[1]* (1). **2** (Fig) Abatere a unei discuții, în cadrul unei dezbateri, asupra altei chestiuni Si: *deplasat[1]* (2). **3** (Îlav) **În ~** În călătorie pentru interes de serviciu. **4** Mișcare din poziția inițială Si: *deplasat[1]* (3) Cf *alunecare, dislocare*.

deplasat[1] *sn* [At: MDA ms / E: ***deplasa***] **1-3** Deplasare (**1-2,4**).

deplasat[2], ~ă *a* [At: CAZIMIR, GR. 135 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***deplasa***] **1** Care nu se (mai) află la locul lui. **2** (Iuz; îs) *Persoane~e* Persoane care, părăsindu-și țara, din motive politice, în timpul ultimului război mondial, au dus o campanie de ponegrire a regimului ei democratic, cu sprijinul efectiv al guvernelor reacționare. **3** (Fig; d. oameni și manifestările lor) Care nu este așa cum se cuvine în raport cu situația, cu momentul dat Cf *nepotrivit, necuviincios*.

deplastifiant *sm* [At: DEX / Pl: *~nți* / E: fr ***déplastifiant***] Material care, adăugat unei materii prime plastice, îi micșorează plasticitatea Si: *deplastificator*.

deplastificator *sm* [At: DEX / Pl: *~i* / E: cf *deplastifiant*] Deplastifiant.

deplânge *vt* [At: I. NEGRUZZI, S. III, 399 / Pzi: *deplâng* / E: ***de[4]+plânge*** cf fr *déplorer*] **1** A simți milă, părere de rău față de cineva sau de ceva. **2** A găsi, a socoti pe cineva vrednic de compătimire Si: *a deplora*.

deplângere *sf* [At: MAIORESCU, CR. II, 23 / Pl: *~ri* / E: ***deplânge***] **1** Manifestare a unui sentiment de părere de rău față de cineva sau de ceva. **2** Considerare a cuiva ca fiind vrednic de compătimire.

depletiv, ~ă *sn, a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***déplectif***] **1-4** (Substanță) care produce depleție (**1-2**).

depleție *sf* vz ***depletiune***

depletiune *sf* [At: DEX / P: *~ți-u~* / V: ***~eție*** / Pl: *~ni* / E: fr ***déplétion***, lat ***depletio, -onis***] (Med) **1** Golire. **2** Suprimare sau micșorare a unei obstrucții, a unei piedici în circulația fluidelor.

deplia *vt* [At: DEX / P: *~pli-a* / Pzi: *~iez* / E: fr ***déplier***] A desface ceva pliat, împăturit.

depliere *sf* [At: DN[3] / P: *~pli-e~* / Pl: *~ri* / E: ***deplia***] Desfacere a unui obiect pliat, împăturit Si: *depliat[1]*.

depliat[1] *sn* [At: MDA ms / P: *~pli-at* / E: ***deplia***] Depliere.

depliat[2], ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***deplia***] Care a fost despăturit.

deplin, ~ă [At: VARLAAM, C. 24, / V: ***dă~, ~ă, di~, ~ă*** *a* / Pl: *~i, ~e* / E: ***de[4] + plin***] **1** *av* De tot. **2** *av* În întregime. **3** *av* (Pop) Așa cum trebuie (și cum se cuvine). **4** *a* Întreg. **5** *a* Desăvârșit. **6** *av* (Înv; îs) *~ împuternicit* Plenipotențiar. **7** *av* (Înv; îe) **Să fie** (cuvântul, voia) **deplin(ă)** Să se împlinească. **8-9** *a, av* (Înv; d. durată de timp) Încheiat. **10** *av* (Înv) Tocmai.

deplinătate *sfs* [At: (a. 1828) URICARIUL III, 36 / E: ***deplin+*** *-ătate*] **1** Dezvoltare completă, integrală. **2** Desăvârșire.

deplini *v* vz ***îndeplini***

deplomat, ~ă *smf* vz ***diplomat***

deplora *vt* [At: LM / Pzi: *deplor* / E: fr ***déplorer***] (Rar) A deplânge (**1-2**).

deplorabil, ~ă *a* [At: STAMATI, D. / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***déplorable***] **1** Vrednic de plâns, de compătimit. **2** Care produce o impresie penibilă Cf *jalnic, lamentabil*.

deplorare *sf* [At: DLR ms / Pl: *~rări* / E: ***deplora***] Plângere.

deplorație *sf* [At: DEX / Pl: *~ii* / E: fr ***déploration***, lat ***deploratio***] **1** (Rar) Lamentare. **2** Cântec popular medieval cu subiect tragic sau religios.

depluma *vt* [At: DN[3] / Pl: *~mez* / E: fr ***déplumer***] (Frm) A lipsi de pene.

depoetiza *vt* [At: DN[3] / Pl: *~zez* / E: *de(s)-* + ***poetiza***] A face să-și piardă caracterul poetic.

depoetizare *sf* [At: DN[3] / Pl: *~zări* / E: ***depoetiza***] Pierdere a caracterului poetic al unor texte Si: *depoetizat[1]*.

depoetizat[1] *sn* [At: MDA ms / E: ***depoetiza***] Depoetizare.

depoetizat[2], ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***depoetiza***] (D. texte) Care și-a pierdut caracterul poetic.

depolariza *vt* [At: DEX / Pzi: *~zez* / E: fr ***dépolariser***] **1** A împiedica sau a face să dispară polarizarea chimică a electrozilor. **2** A face să dispară polarizarea unui fascicul de lumină.

depolarizant, ~ă [At: LTR[2] / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***dépolarisant***] **1** *a* Care depolarizează (**1**). **2** *sm* Depolarizator.

depolarizare *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~zări* / E: ***depolariza***] **1** Operație de împiedicare a polarizării chimice a electrozilor. **2** Pierdere a stării de polarizare a unui fascicul de lumină.

depolarizator *sm* [At: DEX / Pl: *~i* / E: ***depolariza+*** *-tor*] Substanță care se introduce într-un element galvanic pentru a împiedica polarizarea Si: *depolarizant* (**2**).

depolarizație *sf* [At: ENC. TEHN. 113 / Pl: *~ii* / E: fr ***dépolarisation***] (Înv) Depolarizare (**1-2**).

depolimeriza *vt* [At: DN[3] / Pzi: *~zez* / E: fr ***dépolymériser***] (Chm) A supune depolimerizării.

depolimerizare *sf* [At: DEX / Pl: *~zări* / E: cf fr *dépolymérisation*] Reacție prin care un polimer trece în polimeri cu greutăți moleculare mai mici, sub acțiunea căldurii, a luminii, a radiațiilor, a catalizatorilor, a oxigenului.

depolitiza *vt* [At: DN[3] / Pzi: *~zez* / E: fr ***dépolitiser***] A face să-și piardă caracterul politic.

depolitizare *sf* [At: DN[3] / Pl: *~zări* / E: ***depolitiza***] Determinare a pierderii caracterului politic Si: *depolitizat[1]*.

depolitizat[1] *sn* [At: MDA ms / E: ***depolitiza***] Depolitizare.

depolitizat[2], ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~ați, ~e* / E: ***depolitiza***] Care nu mai are caracter politic.

depolua *vt* [At: DEX / P: *~lu-a* / Pzi: *~uez* / E: fr ***dépolluer***] A reduce sau a înlătura poluarea ori sursele care o provoacă.

depoluant, ~ă *smf, a* [At: DN[3] / P: *~lu-ant* / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***dépolluant***] **1-2** (Substanță, bacterie, procedeu) care servește la depoluare.

depoluare *sf* [At: DEX / P: *~lu-a~* / Pl: *~uări* / E: ***depolua***] Reducere sau înlăturare a poluării ori a surselor care o provoacă Si: *depoluat[1]*.

depoluat[1] *sn* [At: MDA ms / E: ***depolua***] Depoluare.

depoluat[2], ~ă *a* [At: DEX / P: *~lu-at* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***depolua***] (D. atmosferă, medii etc.) Din care a fost înlăturată poluarea.

deponent[1], ~ă *sn, a* [At: HAMANGIU, C. C. 405 / Pl: *~e* / E: fr ***déponent***, lat ***deponens, -ntis***] **1-2** (Grm lat) (Verb) care are formă pasivă și înțeles activ.

deponent[2], ~ă *smf, a* [At: DEX / V: (înv) ***~te*** / Pl: *~nți, ~e* / E: it ***deponente***, lat ***deponens, -ntis***] **1-2** (Persoană) care încredințează unei alte persoane sau unei instituții un lucru în temeiul unui contract de depozit Si: *depunător*.

deponente, ~tă *smf, a* vz ***deponent[2]***

deponta *vt* [At: DEX / Pzi: *~tez* / E: fr ***dépointer***] A demonta un pod militar.

depontare *sf* [At: DN[3] / Pl: *~tări* / E: ***deponta***] Demontare a unui pod militar.

depopula *vt* [At: DLR ms / Pzi: *~lez* / E: lat ***depopulare*** cf fr *dépeupler*, it *depopolare*] A reduce numeric sau a distruge în mare parte populația unei țări, a unei regiuni.

depopulare *sf* [At: DLR ms / Pl: *~lări* / E: ***depopula***] Reducere a populației unei țări, a unei regiuni etc. Si: *depopulat[1]*.

depopulat[1] *sn* [At: MDA ms / E: ***depopula***] Depopulare.

depopulat[2], ~ă *a* [At: DLR ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***depopula***] (D. un teritoriu) Care a suferit o scădere sau o dispariție totală a populației.

deporta *vt* [At: DEX / Pzi: *~tez* / E: fr ***déporter***, lat ***deportare***] A trimite forțat pe cineva într-o regiune îndepărtată ca măsură represivă.

deportare *sf* [At: DEX / Pl: *~tări* / E: ***deporta***] Trimitere forțată a unei persoane într-o regiune îndepărtată ca măsură represivă Si: *deportat[1]*, *deportațiune, exil, surghiun*.

deportat[1] *sn* [At: MDA ms / E: ***deporta***] Deportare.

deportat[2], ~ă *smf, a* [At: CAMIL PETRESCU, T. I, 4 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***deporta***] **1-2** (Persoană) care se află în deportare.

deportație *sf* vz *deportațiune*

deportațiune *sf* [At: DLR ms / V: *~ie* / Pl: *~ni* / E: lat ***deportatio, -onis***] (Înv) Deportare.

deposeda *vt* [At: IORGA, L. II, 206 / V: (înv) ***desp~*** / Pzi: *~dez* / E: fr ***déposséder***] A lipsi pe cineva de posesiunea unui lucru sau a unui drept.

deposedant, ~ă *smf, a* [At: COD. R. P. R. 383 / Pl: *~nți, ~e* / E: ***deposeda***] **1-2** (Jur) (Persoană) care deposedează.

deposedare *sf* [At: BĂLCESCU, M. V. 302 / V: (înv) ***desp~*** / Pl: *~dări* / E: ***deposeda***] Lipsire a unei persoane de posesiunea unui lucru sau a unui drept Si: *deposedat*[1].

deposedat[1] *sn* [At: MDA ms / E: ***deposeda***] Deposedare.

deposedat[2], ***~ă*** *a* [At: IORGA, L. I, 346 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***deposeda***] Care a fost lipsit de posesiunea unui lucru sau a unui drept.

deposti *v* vz ***posti***

depotrivă *av, a* vz ***deopotrivă***

depou *sn* [At: G. M. ZAMFIRESCU, M. D. I, 14 / Pl: *~ri* / E: fr ***dépôt***] **1** Clădire în care se adăpostesc, se întrețin și se repară locomotive, vagoane de tren sau de tramvai etc. **2** (Înv) Magazie în care se depozitau scânduri.

depozant, ~ă *smf* [At: DLR ms / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***déposant***] **1** Persoană care pune ceva într-un depozit. **2** (Jur) Martor care face o depoziție în fața completului de judecată.

depozi *vt* [At: DLR ms / Pzi: *~zesc* / E: drr ***depozit***] (Înv) A depozita (**1**).

depozire *sf* [At: CARAGEA, L. 91/ 18 / Pl: *~ri* / E: ***depozi***] (Înv) Înmagazinare.

depozit *sn* [At: PRAVILA (1814), 56/11 / Pl: *~e* / E: lat ***depositum***] **1** Ceea ce se depune spre păstrare. **2** (Îs) *~ legal* Fond de cărți constituit prin predarea obligatorie de către tipografi și edituri a unui număr de exemplare din fiecare volum tipărit marilor biblioteci publice din țară. **3** (Mpl) Bani sau hârtii de valoare depuse spre păstrare la o instituție bancară. **4** Loc, clădire în care sunt depuse (spre păstrare sau spre vânzare) materiale de construcții, mărfuri etc. Si: *magazie*. **5** Formație militară care aprovizionează unitățile armatei cu materiale, muniții etc. **6** (Îlav) **În ~** În păstrare. **7** Strat format prin suplimentarea substanțelor solide dizolvate sau aflate în suspensie într-un lichid.

depozita [At: STAMATI, D. / Pzi: *~tez* / E: ***depozit***] **1** *vt* A pune ceva în depozit (**4**) Si: *a depozi, a depozitarisi*. **2** *vt* A pune ceva la loc sigur. **3** *vt* A încredința cuiva un lucru spre păstrare. **4** *vr* A se sedimenta.

depozitar, ~ă *smf* [At: HAMANGIU, C. C. 403 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***dépositaire***] **1** Persoană căreia i se lasă ceva în păstrare. **2** (Înv) Negustor care deținea mărfuri în cantități mari. **3** (Fig) Deținător.

depozitare *sf* [At: GALACTION, O. I, 373 / Pl: *~tări* / E: ***depozita***] **1** Înmagazinare. **2** Păstrare. **3** Sedimentare.

depozitarisi *v* [At: (a. 1837) T. PAPAHAGI, C. L. / Pzi: *~sesc* / E: ***depozit*** + *-arisi*] (Înv) A depozita (**1**).

depozitarisire *sf* [At: DLR ms / Pl: *~ri* / E: ***depozitarisi***] (Înv) Înmagazinare.

depozitarisit[1] *sn* [At: MDA ms / E: ***depozitarisi***] (Înv) Înmagazinare.

depozitarisit[2], ***~ă*** *a* [At: (a. 1828) URICARIUL VII, 111 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***depozitarisi***] (Înv) Depozitat[2] (**1**).

depozitat[1] *sn* [At: MDA ms / E: ***depozitarisi***] (Înv) Înmagazinare.

depozitat[2], ***~ă*** *a* [At: HAMANGIU, C. C. 402 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***depozita***] **1** Așezat în depozit Si: *depozitarisit*[1]. **2** Depus la loc sigur.

depoziton *sn* [At: CARAGEA, L. 61 13 / Pl: *~oane* / E: ngr ***δεπόζιτον***] (Înv) Depozit.

depozitor [At: STAMATI, D. / V: *~riu* / Pl: *~i sm, ~oare sn* / E: lat ***depositor, -oris***] (Înv) **1** *sm* Depunător. **2** *sn* Loc în care se păstrează depozitele (**1, 3**).

depozitoriu *smn* vz ***depozitor***

depoziție *sf* [At: DEX / V: (înv) *~iune* / Pl: *~ii* / E: fr ***déposition,*** lat ***depositi, -onis***] Declarație a unui martor în fața unui organ de jurisdicție sau de urmărire penală cu privire la fapte ce-i sunt cunoscute prin propriile simțuri (văz, auz) și de natură să aducă lămuriri în pricina respectivă Si: *mărturie*.

depozițiune *sf* vz ***depoziție***

depraci *av* [At: SBIERA, F. S. 421 / V: ***diprăci*** / E: ***de***[4] + ucr ***npe***] (Ucm; Buc) **1** De tot. **2** Cu desăvârșire.

deprăda *v* vz ***prăda***

deprava *vr* [At: ȘĂINEANU, D. U. / Pzi: *~vez* / E: fr ***dépraver,*** lat ***depravare***] (D. oameni) **1** A se corupe. **2** A deveni desfrânat.

depravare *sf* [At: MACEDONSKI, O. II, 277 / Pl: *~vări* / E: ***deprava***] **1** Corupție. **2** Desfrâu.

depravat[1] *sn* [At: MDA ms / E: ***depravare***] **1** Corupție. **2** Desfrâu.

depravat[2], ***~ă*** *a* [At: RUSSO, S. 70 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***deprava***] Descompus din punct de vedere moral Si: *corupt, desfrânat*.

depravațiune *sf* [At: FILIMON, ap. CADE / P: *~ți-u~* / Pl: *~ni* / E: fr ***dépravation,*** lat ***depravatio, -onis***] (Înv) **1** Corupție. **2** Desfrâu.

deprecatoriu, ~ie *a* [At: DEX / Pl: *~ii* / E: fr ***déprécatoire,*** lat ***deprecatorius***] (D. formule, părți dintr-un discurs) Care are forma unei deprecații.

deprecație *sf* [At: DEX / V: (înv) *~iune* / Pl: *~ii* / E: fr ***déprécation***] Formă retorică prin care este implorat cel pe care vrem să-l înduplecăm Si: *implorare*.

deprecațiune *sf* vz ***deprecație***

deprecia [At: I. IONESCU, D. 174 / V: (înv) ***~ția*** / Pzi: *~iez* / E: fr ***déprécier***] **1** *vt* A aprecia ceva sau pe cineva sub valoarea sa reală. **2** *vt* (Pex) A nesocoti, a minimaliza valoarea unui lucru. **3-4** *vtr* A(-și) micșora, a(-și) pierde valoarea sau calitatea Si: *a (se) devaloriza, a (se) degrada*.

depreciare *sf* vz ***depreciere***

depreciat[1] *sn* [At: MDA ms / E: ***deprecia***] **1-2** Depreciere (**1-2**). **3** Devalorizare.

depreciat[2], ***~ă*** *a* [At: DEX / V: (înv) ***~ețiat*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***deprecia***] **1** Care nu este apreciat la justa valoare Si: *desconsiderat, devalorizat*. **2** Cu valoare scăzută.

depreciativ, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***dépréciatif***] **1** Care dovedește lipsă de considerație sau dispreț. **2** Care conține o notă de batjocură.

depreciator, ~oare *smf, a* [At: DEX / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***dépréciateur***] **1-6** (Persoană) care depreciază (**1-3**).

depreciere *sf* [At: CAMIL PETRESCU, T. II, 219 / V: (înv) ***~iare, ~ețiare, ~eți~*** / Pl: *~ri* / E: ***deprecia***] **1** Apreciere sub valoarea reală Si: *depreciat*[1] (**1**). **2** Nesocotire a valorii Si: *depreciat*[1] (**2**). **3** Devalorizare.

deprejur *pp* vz ***împrejur***

depresa *vt* [At: DEX / Pzi: *~sez* / E: fr ***dépresser***] **1** A desface cu presa un ansamblu de două piese care au contact forțat. **2** A rări puieții crescuți prea des, pentru a se dezvolta normal. **3** A modifica proprietățile superficiale ale minereurilor cu ajutorul depresantelor.

depresaj *sn* [At: DEX / Pl: *~e* / E: fr ***dépressage***] **1-3** Depresare (**1-3**).

depresant *sn, a* [At: DEX / Pl: *~e* / E: eg ***depressant,*** fr ***dépressant***] **1-2** (Substanță) prin care se împiedică flotația unui minereu.

depresare *sf* [At: DN[3] / Pl: *~sări* / E: ***depresa***] **1** Desfacere cu ajutorul presei a unui ansamblu de două piese care au contact forțat Si: *depresaj* (**1**). **2** Acțiune de rărire a puieților dintr-o pepinieră Si: *depresaj* (**2**). **3** Modificare a proprietăților superficiale ale minereurilor cu ajutorul depresantelor Si: *depresaj* (**3**).

depresiometru *sn* [At: DN[3] / P: *~si-o~* / Pl: *~re* / E: fr ***dépressiomètre***] Manometru cu care se măsoară depresiunea din lucrările miniere subterane.

depresionar, ~ă *af* [At: SCÎNTEIA, 1947, nr. 732 / Pl: *~e* / E: ***depresiune*** + *-ar*] (Îs) *Zonă ~* Zonă din atmosferă cu presiune atmosferică scăzută proprie formării ciclonilor.

depresiune *sf* [At: CULIANU, C. 10, cf. 71 / V: ***depresie*** (**3**) / Pl: *~ni* / E: fr ***dépression,*** lat ***depressio, -onis***] **1** Formă de relief situată la un nivel mai jos decât regiunile înconjurătoare. **2** Vârtej de aer în care presiunea aerului este mai mică decât în regiunile vecine și care aduce timp nefavorabil în locurile pe unde trece. **3** (Fig) Stare sufletească (patologică) de tristețe (asociată cu neliniște). **4** (Ecn) Fază a ciclului economic, posterioară crizei economice, în care producția se menține la un nivel

scăzut, mărfurile se vând greu și la prețuri scăzute, în condițiile în care rămâne redusă și puterea de cumpărare a populației. **5** (Pgn) Coborâre. **6** Turtire. **7** (Îs) ~ *barometrică* Coborâre a coloanei de mercur în tubul barometrului, prin micșorarea presiunii atmosferice. **8** (Îs) ~ *aparentă* (sau *a orizontului aparent*) Distanță unghiulară între orizontul adevărat și cel aparent.

depresiv, ~ă *a* [At: PARHON, B. 74 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***dépressif***] **1** Care provoacă starea de depresiune neuropsihică sau scăderea tensiunii arteriale. **2** De depresiune (3). **3** (D. persoane) Înclinat spre tristețe, descurajare.

depresor, ~oare [At: DEX / Pl: *~i* / E: fr ***dépresseur***] **1-2** *sm, a* (Factor) care inhibă o anumită funcție, un anumit proces fiziologic. **3** *a* (Îs) *Nerv ~* Nerv senzitiv prin intermediul căruia excitațiile de la receptorii nervoși din pereții sinusului carotidei se transmit la centrii nervoși și determină, pe cale reflexă, scăderea tensiunii arteriale.

depresuriza *vr* [At: DEX / Pzi: 3 *~zează* / E: fr ***dépressuriser***] (D. presiunea atmosferică) A scădea.

depresurizare *sf* [At: DEX / Pl: *~zări* / E: ***depresuriza***] Scădere a presiunii atmosferice Si: *depresurizat^{1}*.

depresurizat^{1} *sn* [At: MDA ms / E: ***depresuriza***] Depresurizare.

depresurizat^{2}, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~ați, ~e* / E: ***depresuriza***] (D. presiunea atmosferică) Care a scăzut.

depreția *v* vz ***deprecia***

deprețiare *sf* vz ***depreciere***

deprețiat, ~ă *a* vz ***depreciat***

deprețiere *sf* vz ***depreciere***

depreună *av* [At: COD. VOR. 64/2-3 / V: (înv) *~priu~, ~ură* / E: ***de^{4}*** ***+ pre + una***] **1** Împreună. **2** (Rar) În general. **3** În întregime. **4** În același timp. **5** Precum (și).

depreură *av* vz ***depreună***

deprima *vt* [At: I. TEODOREANU, M. II, 325 / Pzi: *deprim* / E: fr ***déprimer***] A provoca (cuiva) o stare de depresiune sau de descurajare Si: *a mâhni, a întrista, a descuraja*.

deprimant, ~ă *a* [At: CĂLINESCU, E. O: I, 209 / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***déprimant***] Care deprimă Si: *descurajant, întristător*.

deprimare *sf* [At: VLAHUȚĂ, D. 18 / Pl: *~mări* / E: ***deprima***] **1** Mâhnire. **2** Descurajare. **3** Depresiune (3).

deprimat^{1} *sn* [At: MDA ms / E: ***deprima***] **1** Mâhnire. **2** Descurajare. **3** Depresiune (3).

deprimat^{2}, ~ă *a* [At: CAMIL PETRESCU, T. III, 129 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***deprima***] **1** Descurajat. **2** Abătut.

deprimător, ~oare *a* [At: DLR ms / Pl: *~i, ~oare* / E: ***deprima*** + *-(ă)tor*] (Nob) Deprimant.

deprimometru *sn* [At: DN^{3} / Pl: *~re* / E: fr ***deprimomètre***] Aparat pentru măsurarea depresiunii minelor și a lucrărilor miniere.

deprinde [At: PSALT. 226/25 / V: (reg) ***dăp~, dip~*** / Pzi: *~ind*, (înv) *~inz* / E: lat ***depre(he)ndere***] **1** *vt* A-și însuși cunoștințe (temeinice) într-un domeniu prin învățătură sau prin practică organizată, sistematică. **2-3** *vtr* A (se) obișnui. **4** *vr* A se familiariza cu cineva. **5** *vt* (Înv) A instrui (pe cineva). **6** *vt* A dresa.

deprindere *sf* [At: MARCOVICI, C. 1/13 / V: ***dăp~*** / Pl: *~ri* / E: ***deprinde***] **1** Dobândire a unor cunoștințe temeinice într-un domeniu prin învățătură sau prin practică organizată, sistematică Si: *deprins^{1}* (1). **2** Obișnuință. **3** Familiarizare. **4** (Înv) Instruire. **5** Dresare. **6** Ușurință căpătată de-a lungul timpului într-o îndeletnicire oarecare Si: *deprins^{1}* (6), *destoinicie, dexteritate, pricepere*. **7** (Rar) Practică obișnuită într-o îndeletnicire oarecare Si: *deprins^{1}* (7), *exercițiu*.

deprins^{1} *sn* [At: (a. 1685) GCR I, 276/30 / E: ***deprinde***] (Înv) **1** Deprindere (1). **2** Obișnuință. **3** Familiarizare. **4** (Înv) Instruire. **5** Dresare. **6-7** Deprindere (6-7).

deprins^{2}, ~ă *a* [At: N. COSTIN, L. / Pl: *~nși, ~e* / E: ***deprinde***] **1** Experimentat. **2** Învățat. **3** Obișnuit.

deprinsătură *sf* [At: PSALT. 257/32 / Pl: *~ri* / E: ***deprinde*** + *-ătură*] (Înv) **1** Îndeletnicire. **2** Obișnuință.

depriună *av* vz ***depreună***

depropanizare *sf* [At: DN^{3} / Pl: *~zări* / E: *de(s)-* + ***propan*** + *-izare*] Operație de separare a hidrocarburilor ușoare de cele mai grele dintr-un amestec de hidrocarburi.

deproteinizat, ~ă *a* [At: DEX^{2} / Pl: *~ați, ~e* / E: ***proteină***] (D. alimente) Fără proteine.

dept *a, av, pp* vz ***drept***

depuitor, ~oare *a* vz ***depunător***

depunător, ~oare *smf* [At: BARCIANU / V: (înv) ***~puit~*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***depune*** + *-ător*] Persoană care depune spre păstrare o sumă de bani, hârtii de valoare etc.

depuncta *vt* [At: DEX^{2} / Pzi: *~tez* / E: *de(s)* + ***puncta***] A reduce în funcție de erori punctajul unui candidat sau concurent la o competiție, la un examen.

depunctare *sf* [At: DEX^{2} / Pl: *~tări* / E: ***depuncta***] Reducere (în funcție de erori) o punctajului unui candidat sau concurent la o competiție, la un examen etc. Si: *depunctat^{1}*.

depunctat^{1} *sn* [At: MDA ms / E: ***depuncta***] Depunctare.

depunctat^{2}, ~ă *a* [At: DEX^{2} / Pl: *~ați, ~e* / E: ***depuncta***] Căruia i s-a redus punctajul la o competiție sau la un examen.

depune^{1} *vi* [At: DOSOFTEI, V. S. 237/$_{1}$ / Pzi: p 3 *~un* / E: lat ***deponere***] **1** (Reg; d. vaci, bivolițe etc.) A-și mări ugerul ca urmare a secreției abundente de lapte, ceea ce indică apropierea timpului fătării. **2** (D. aștri) A asfinți.

depune^{2} [At: (a. 1774) URICARIUL I, 175 / V: ***dăp~, dip~*** / Pzi: *~un* / E: lat ***deponere***] **1** *vt* A lăsa un obiect din mână, punându-l undeva. **2** *vr* (D. substanțe solide aflate în stare de suspensie sau dizolvate într-un lichid) A se sedimenta. **3** *vt* (D. animale care se înmulțesc prin ouă) A elimina ouăle (la un loc potrivit). **4** *vt* (Fig; îe) **A ~ armele** A înceta lupta. **5** *vt* (Fig; îe) **A ~ coroana** A renunța la domnie. **6** *vt* (Fig; cmr; îe) **A ~ bilanțul** (la tribunal) A da faliment. **7** *vt* (Îe) **A ~ bani** (la o instituție bancară) A lăsa o sumă de bani (în păstrare la o instituție bancară). **8** *vt* (Îe) **A ~ mandatul** A renunța la o însărcinare încredințată, invocând drept motivare imposibilitatea de a continua îndeplinirea ei. **9** *vt* (Îe) **A ~ un act** (sau **o cerere, un memoriu** etc.) A înainta, a preda forului competent un act (sau o cerere, un memoriu etc.). **10** *vt* (Îe) **A ~ muncă** (sau **efort, osteneală** etc.) A trudi. **11** *vt* (Rar; îe) **A ~ un examen** A da un examen. **12** *vt* (D. o parte în litigiu sau despre un martor; îe) **A ~ jurământul** A se angaja să spună tot adevărul în legătură cu faptele unui proces. **13** *vt* (D. unele categorii de oameni și d. militari; îae) A se angaja solemn să-și îndeplinească îndatoririle cu respectarea legilor țării. **14** *vt* (D. un martor; îe) **A ~ mărturie** A face declarații în fața unui organ de jurisdicție sau de urmărire penală în legătură cu faptele unui proces. **15** *vt* (Înv) A detrona (un domnitor, un ierarh bisericesc) Si: *a destitui, a caterisi*. **16** *vt* (Îvr; jur) A înainta. **17** *vt* (Îvr; jur) A face. **18** *vt* (Îvr; jur) A da. **19** *vt* (Îvr; jur) A aresta preventiv.

depunere *sf* [At: DLR ms / E: ***depune^{2}***] **1** Sumă de bani depusă la o instituție bancară. **2** Sediment, depozit pe o suprafață sau pe fundul unui vas. **3** (Jur) Depoziție. **4** Lăsare a unui obiect din mână, punându-l undeva Si: *depus^{1}* (1). **5** (Zlg) Eliminare a ouălelor la un loc potrivit Si: *depus^{1}* (2). **6** (Fig; îs) ~ *a armelor* Încetare a luptei. **7** (Fig; îs) ~ *a coroanei* Renunțare la domnie. **8** (Fig; cmr) ~ *a bilanțului* Falimentare. **9** (Îs) ~ *a banilor* Lăsare a unei sume de bani spre păstrare la o instituție bancară. **10** (Îs) ~ *a mandatului* Renunțare la o însărcinare încredințată, invocând drept motivare imposibilitatea de a continua îndeplinirea ei. **11** (Îs) ~ *a unui act* (sau *unei cereri, unui memoriu* etc.) Predare a unui act, a unei cereri, a unui memoriu unui for competent. **12** (Îs) ~ *a muncii* (sau *efortului, ostenelii* etc.) Trudă. **13** (Îs) ~ *a jurământului* Angajare în mărturisirea adevărului în legătură cu faptele unui proces de către o parte în litigiu sau de către un martor. **14** (Îas) Angajare solemnă de îndeplinire a îndatoririlor, cu respectarea legilor țării, de către anumite categorii de oameni și de către militari.

depurativ, ~ă *sn, a* [At: DEX / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***dépuratif***] **1-2** (Substanță) care curăță organismul de toxine și favorizează eliminarea lor, precum și a produșilor de dezasimilație Si: *depurator* (**1-2**).

depurator^1 *sn, a* [At: DEX / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***dépuratoire***] **1-2** Depurativ (**1-2**).

depurator^2, ~oare *a* [At: DEX / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***dépurateur***] (Îe) *Aparat* ~ Totalitate a organelor de excreție prin care se face curățarea sângelui de toxinele rezultate din activitatea organismului.

depurație *sf* [At: DEX / Pl: *~ii* / E: fr ***dépuration***] **1** Purificare a sângelui de toxine. **2** (Pgn) Purificare.

depus^1 *sn* [At: MDA ms / E: ***depune^2***] **1-2** Depunere (**4-5**).

depus^2, ~ă *a* [At: DENSUSIANU, L. 59 / V: ***dăp~*** / Pl: *~uși, ~e* / E: ***depune***] **1** (D. obiecte) Care a fost pus, lăsat undeva sau cuiva. **2** (D. ouăle unor animale) Eliminat la un loc potrivit. **3** (D. suspensii dintr-un lichid) Sedimentat pe fundul recipientului. **4** (D. bani) Lăsat în păstrare la o instituție bancară. **5** (D. jurământ) Pronunțat în prezența unei asistențe sau unei autorități. **6** (D. un act) Înaintat unei autorități. **7** (Glg) Stratificat^2. **8** (Jur; îe) ~ **la dosar** Anexat unui dosar, pentru a servi ca element de judecată. **9** (Jur; îe) ~ **la tribunal** Încredințat unui tribunal. **10** (D. un delincvent) Întemnițat^2. **11** (D. activități, eforturi etc.) Desfășurat^2. **12** (Fig; d. un domnitor, un ierarh bisericesc) Demis^2. **13** (Reg; d. vite) Aproape de momentul expulzării fătului.

deputa *vt* [At: BĂLCESCU, M.V. / Pzi: *~tez* / E: cf fr *députer*] (Înv) A trimite una sau mai multe persoane în delegație cu misiunea de a apăra interesele comunității.

deputat^1, ~ă *smf* [At: GOLESCU, Î. 21 / V: ***deap~, dip~, dipot~, ipot~, nipot~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***député***, it ***deputato***] **1** (Înv) Persoană aleasă și trimisă într-o misiune importantă Si: *delegat, sol*. **2** Persoană aleasă pentru a face parte, pe o anumită perioadă, dintr-un organ reprezentativ al statului. **3** (Pop; rar) Consilier comunal.

deputat^2 *sn* [At: DA ms / Pl: ? / E: lat ***deputatum***] (Buc; iuz) Loc bun de cosit oferit unui pădurar.

deputație *sf* vz ***deputăție***

deputațiune *sf* vz ***deputăție***

deputăți *vtf* [At: IORDAN, LRA. 238 / Pzi: *~țesc* / E: ***deputat***] A face, a alege (pe cineva) deputat.

deputăție *sf* [At: (a. 1815) B. V. III. 124 / V: ***~tație, ~tațiune*** / Pl: *~ii* / E: ***deputat*** + *-ie*] **1** Demnitate de deputat^1 (2). **2** Sarcină de deputat^1 (2). **3** Funcție de deputat^1 (2). **4** Durată a mandatului de deputat^1 (2). **5** Delegație de deputați^1 (**1**).

deraia *vi* [At: CARAGIALE, M. 142 / Pzi: *~iez* / E: fr ***dérailler***] **1** (D. mijloacele de transport care circulă pe șine) A sări de pe șine. **2** A vorbi aiurea. **3** (Fig) A divaga.

deraiere *sf* [At: MACEDONSKI, O. III, 76 / Pl: *~ri* / E: ***deraia***] **1** Ieșire de pe șine Si: *deraiat^1* (**1**). **2** (Pex) Accident provocat de ieșirea de pe linie a unei sau a mai multor roți ale unui vehicul care circulă pe șine Si: *deraiat^1* (**2**). **3** (Fig) Vorbire anapoda Si: *deraiat^1* (**3**). **4** (Fig) Divagație.

deraiat^1 *sn* [At: MDA ms / E: ***deraia***] **1-3** Deraiere (**1-3**). **4** (Fig) Divagație.

deraiat^2, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***deraia***] **1** (D. vehicule) Ieșit de pe șine. **2** (Fig) Care vorbește anapoda.

deranj *sn* [At: CARAGIALE, T. 127 / Pl: *~uri* / E: drr ***deranja***] **1** Dezordine. **2** (Fig) Tulburare a liniștii (cuiva). **3** (Fig) Incomodare.

deranja [At: CAZIMIR, GR. 95 / Pzi: *~jez* / E: fr ***déranger***] **1** *vt* A strica rânduiala, ordinea unor obiecte. **2** *vt* A tulbura bunul mers al unei mașini, al unei instalații etc. Si: *a strica*. **3** *vt* (Îe) **A-și ~ stomacul** A avea o indigestie. **4** *vt* (Fig) A tulbura liniștea sau activitatea cuiva. **5** *vt* (Fig) A incomoda, a stânjeni pe cineva. **6** *vt* A determina pe cineva să-și schimbe locul pentru a face loc de trecere (cuiva). **7** *vr* A se ridica spre a face loc unei alte persoane. **8** *vr* A se opri din activitate. **9** *vr* (Irn sau în formule de politețe) A se osteni.

deranjament *sn* [At: LTR, 65 / Pl: *~e* / E: fr ***dérangement***] **1-2** (Pgn) Stare a ceea ce este deranjat (**1-2**). **3** (Spc) Perturbare în bunul mers al unei mașini, al unei instalații Si: *defectare*. **4** Indigestie. **5** Diaree.

deranjare *sf* [At: DLR ms / Pl: *~jări* / E: ***deranja***] **1** Neorânduială a unor obiecte Si: *deranjat^1* (**1**). **2** Stricare a unor mecanisme Si: *deranjat^1* (**2**). **3** (Fig) Tulburare (a liniștii cuiva) Si: *deranjat^1* (**3**). **4** Incomodare a unei persoane Si: *deranjat^1* (**4**). **5** Tulburare a funcționării aparatului digestiv al organismului Si: *deranjat^1* (**5**). **6** Oprire din activitate Si: *deranjat^1* (**6**). **7** (Irn) Osteneală.

deranjat^1 *sn* [At: MDA ms / E: ***deranja***] **1-6** Deranjare (**1-6**). **7** (Irn) Osteneală.

deranjat^2, ~ă *a* [At: I. IONESCU, M. 60 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***deranja***] **1** Care este în dezordine, în neorânduială Si: *răvășit, răscolit*. **2** (D. mecanisme) Stricat^2. **3** (Fig) Tulburat. **4** Mutat de la locul său. **5** (D. oameni) Incomodat^2. **6** (D. aparatul digestiv) Perturbat în buna funcționare. **7** (D. activitate) Oprit^2. **8** (Irn) Ostenit^2.

derapa *vi* [At: V. ROM., decembrie 1950, 126 / Pzi: p 3 *~pează* / E: fr ***déraper***] **1** (D. roți de cauciuc și d. vehicule cu asemenea roți) A aluneca într-o direcție diferită de direcția normală de mers. **2** (D. roți) A se învârti pe loc fără a înainta, datorită gheții.

derapaj *sn* [At: DEX / Pl: *~e* / E: fr ***dérapage***] **1-2** Derapare (**1-2**).

derapare *sf* [At: LTR / Pl: *~pări* / E: ***derapa***] **1** Alunecare a roților unui autovehicul într-o direcție înclinată față de direcția normală de mers Si: *derapaj* (**1**), *derapat^1* (**1**). **2** Învârtire pe loc a roților, fără a înainta, din cauza gheții Si: *derapaj* (**2**), *derapat^1* (**2**). **3** Deplasare a ancorei pe fundul apei datorită vântului, valurilor etc. care acționează asupra navei. **4** Deplasare laterală a unui avion în timpul aterizării sau al unui viraj cu înclinare laterală prea mică.

derapat^1 *sn* [At: MDA ms / E: ***derapa***] **1-2** Derapare (**1-2**).

derapat^2, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***derapa***] (D. vehicule) **1** Care alunecă într-o direcție nedorită. **2** Care patinează pe gheață, fără a înainta.

deratiza *vt* [At: LTR / Pzi: *~zez* / E: fr ***dératiser***] A stârpi șoarecii sau șobolanii prin otrăvire cu substanțe chimice sau prin culturi microbiene.

deratizant, ~ă *sn, a* [At: DEX / Pl: *~nți, ~e* / E: ***deratiza*** + *-ant*] **1-2** (Substanță) cu ajutorul căreia se deratizează.

deratizare *sf* [At: DLR ms / Pl: *~zări* / E: ***deratiza***] Stârpire a șoarecilor și a șobolanilor prin otrăvire cu substanțe chimice sau prin culturi microbiene Si: *deratizat^1*.

deratizat^1 *sn* [At: MDA ms / E: ***deratiza***] Deratizare.

deratizat^2 ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***deratiza***] (D. un spațiu) Care a fost supus deratizării.

deraza *vi* [At: DOSOFTEI, ap. BV I, 214 / V: ***dăraza*** / Pzi: p 3 *~ază* și *~rează* / E: ***de^4*** + ***rază***] (Mol; înv; poetic) **1** A descinde din ... **2** A străluci.

derădica *v* vz ***deretica***

derăfturat, ~ă *a* [At: PĂSCULESCU, L. P. / Pl: *~ați, ~e* / E: *de* + ***raft*** + *-at*] (D. cai) Lipsit de harnașament.

derănat, ~ă *a* vz ***dărâmat***

derăpăna *v* vz ***dărăpăna***

derăteca *v* vz ***deretica***

derătica *v* vz ***deretica***

derâde *vt* [At: DA ms / Pzi: *~âd* / E: lat ***derideo, -ere***] (Ltm) A batjocori.

derâdere *sf* [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: ***derâde***] **1** (Înv) Batjocorire. **2** (Îe) **A lua în ~** A lua în râs.

derbedel *sm* vz ***derbedeu***

derbeder *sm* vz ***derbedeu***

derbedeu [At: FILIMON, C. I, 752 / V: (înv) ***~el, ~er, ~rdemeu, ~ea*** *smf* / Pl: *~ei* / E: tc ***derbeder***] **1** *sm* Om fără căpătâi, de nimic Cf *vagabond, haimana*. **2** *av* (Îe) **A umbla ~ Tănase** A umbla fără rost din loc în loc.

derbi *sn* [At: ENC. AGR. / Pl: *~uri* / E: eg. fr ***derby***] **1** Cursă specială de trap sau de galop a celor mai buni cai de trei ani, care are loc o dată

pe an. **2** Întrecere sportivă de mare importanță și prestigiu între două echipe, pentru stabilirea părții superioare a clasamentului.

derdeluș[1] *sn* [At: DEX / Pl: *~uri* / E: nct] Loc în pantă unde se dau copiii cu săniuța Si: *săniuș*.

derdeluș[2] *sn* vz ***dârdâuș***

derdemeu, ~ea *sm* vz ***derbedeu***

derdeuș *sn* vz ***dârdâuș***

derdica *v* vz ***deretica***

dere *pp* vz ***drept***

derea[1] *sf* [At: T. PAPAHAGI, CL. / V: ***delea*** / Pl: *~ele* / E: tc ***dere***] (Tcîr) **1** Vale îngustă și puțin adâncă, cu fundul aproape plat și cu versantele în pantă ușoară Si: *vâlcea*. **2** Apă curgătoare mică situată de-a lungul unei vâlcele.

derea[2] *sf* vz ***dâră***

dereagere *sf* vz ***dregere***

dereapt *a* vz ***drept***

derebeg *sm* vz ***derebei***

derebei *sm* [At: I. IONESCU, M. 97 / V: (înv) *~eg* / Pl: ~ / E: tc ***derebey***] (Tcî) Mic principe turc, cunoscut ca aprig jefuitor prin regiunile muntoase ale Anatoliei.

derec *sm* vz ***dreg***

derecaie *sf* [At: ALRM II/I / Pl: *~căi* / E: nct] (Reg) Pilotă.

dereclie *sf* vz ***direclie***

derector *sm* vz ***director***

derectoriță *sf* vz ***directoriță***

deredica *v* vz ***deretica***

deredicătură *sf* vz ***dereticătură***

dereg[1] *sm* [At: COMAN, GL. / V: ***~ring*** / Pl: *~egi* / E: mg ***derék***] (Mgm) Stâlp de lemn la o casă.

dereg[2] *sm* vz ***dreg***

deregător *sm* vz ***dregător***

deregătorie *sf* vz ***dregătorie***

derege *v* vz ***drege***

deregla *vtr* [At: DEX / Pzi: *~lez* / E: fr ***dérégler***] **1-2** A face să iasă sau a ieși din regimul normal, din funcționarea normală Si: *a (se) defecta, a (se) deranja*.

dereglaj *sn* [At: CAMIL PETRESCU, T. II, 160 / Pl: *~e* / E: fr ***déréglage***] **1** Dereglare. **2** (Fig) Stare de dezechilibru, de tulburare.

dereglare *sf* [At: DEX / Pl: *~lări* / E: ***deregla***] Ieșire din regimul normal, din funcționarea normală Si: *dereglat*[1].

dereglat[1] *sn* [At: MDA ms / E: ***deregla***] Dereglare.

dereglat[2], ***~ă*** *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați* / E: ***deregla***] Care a ieșit din regimul de funcționare normală.

derelict *sn* [At: DA ms / Pl: ? / E: it ***derelitto***, lat ***derelictum***] (Mrn) Epavă care plutește pe suprafața mării.

deremoksz *sm* vz ***dârmoz***

derencefal, ~ă *smf, a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***dérencéphale***] **1-2** (Monstru) care prezintă derencefalie.

derencefalie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***dérencéphalie***] (Med) Monstruozitate constând din dezvoltarea rudimentară a craniului, porțiunea posterioară a occipitalului lipsind complet.

derep *a* vz ***drept***

derept, ~eaptă *a* vz ***drept***

derepta *v* vz ***îndrepta***

dereptar *sn* vz ***dreptar***

dereptariu *sn* vz ***dreptar***[1]

dereptate *sf* vz ***dreptate***

dereptătate *sf* vz ***dreptate***

dereptie *sf* vz ***dreptate***

deres[1] *sn* vz ***dres***[1]

deres[2], ***~easă*** *a* vz ***dres***[2]

dereș, ~ă [At: PONTBRIANT, D. / V: (reg) ***deleș, deliș, ~riș*** / Pl: *~i, ~e* / E: mg ***deres***] **1-2** *smf, a* (Reg) (Cal) cu părul roșu amestecat cu alb și negru. **3** *sn* (Înv) Un fel de laviță pe care se aplicau în armată pedepse corporale.

dereteca *v* vz ***deretica***

deretica [At: PSALT. 89/34 / V: ***~teca, direteca, dir~, diritica, ~rât~, dirât~, dărât~, dărâteca, ~rădica, ~redica, ~ridica, dirădica, diridica, derdica, dirdica, drădica*** / Pzi: *~etic* / E: lat ***deradicare***] **1** *vt* (Înv) A înlătura, a face să dispară. **2** *vt* (Înv) A scăpa (de) .... a elibera (de) ... **3** *vt* (Înv) A dărui. **4** *vi* A face ordine și curățenie prin casă. **5** *vt* A pune ceva în ordine Si: *a aranja*. **6** *vi* (Buc) A umbla (sau a da o raită) prin împrejurimi.

dereticare *sf* [At: CAMIL PETRESCU, T. III, 226 / Pl: *~cări* / E: ***deretica***] Curățenie și aranjare (a casei) Si: *dereticat*[1].

dereticat[1] *sn* [At: PAS, Z. I, 247 / Pl: *~uri* / E: ***deretica***] (Înv) Dereticare.

dereticat[2], ***~ă*** *a* [At: ODOBESCU, S. I, 95 / V: ***dir~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***deretica***] **1** Curățit. **2** Aranjat.

dereticătură *sf* [At: CHIRIAC, II, 83 / V: ***deredi~*** / Pl: *~ri* / E: ***deretica*** + *-tură*] (Înv) **1** Curățenie. **2** Ordine, aranjament.

deretlie *sf* vz ***direclie***

dergător *sm* vz ***dregător***

deridica *v* vz ***deretica***

dering *sm* vz ***dereg***[1]

deriș, ~ă *a* vz ***dereș***

deriva [At: MACEDONSKI, O. IV, 119 / Pzi: *~iv* / E: fr ***dériver***, lat ***derivo, -are***] **1** *vt* A abate o apă curgătoare din albia ei naturală în altă albie sau într-un canal. **2** *vt* (Med) A schimba circularea normală a fluidelor organice. **3** *vt* A se trage, a proveni, a rezulta din ... **4** *vi* (Lin; d. limbă, cuvinte și sensul lor) A-și trage originea din ... **5** *vt* A arăta proveniența unui cuvânt prin altul. **6** *vi* (D. cuvinte) A se forma cu ajutorul unui sufix sau al unui prefix. **7** *vt* A ramifica o cale de comunicație sau un canal de la traseul principal pentru a forma un traseu secundar. **8** *vt* A îndrepta vehiculele de pe o cale de comunicație pe altă cale. **9** *vt* (Mat) A calcula derivata unei funcții. **10** *vi* (D. un vas plutitor) A se abate, a se depărta din drumul său normal sub acțiunea vântului sau a unui curent Si: *a devia*.

derivare *sf* [At: MAIORESCU, L. 62 / Pl: *~vări* / E: ***deriva***] **1** Abatere a unei ape curgătoare din albia ei naturală în altă albie sau într-un canal Si: *derivat*[1] (1), *derivație* (1). **2** (Med) Schimbare a circulării normale a fluidelor organice Si: *derivat*[1] (2), *derivație* (2). **3** Provenire, rezultare a unui lucru din ceva Si: *derivat*[1] (3), *derivație* (3). **4** (Lin) Provenire a unui cuvânt din altul Si: *derivat*[1] (4), *derivație* (4). **5** (Lin) Explicare a provenienței unui cuvânt din altul Si: *derivat*[1] (5), *derivație* (5). **6** (Lin) Procedeu prin care se formează un cuvânt din altul cu ajutorul sufixelor sau al prefixelor Si: *derivat*[1] (6), *derivație* (6). **7** (Îs) ~ *regresivă* sau *inversă* Derivare prin suprimarea unor afixe de la cuvintele deja existente. **8** Ramificare a unei căi de comunicațaie sau a unui canal de la traseul principal, formând un traseu principal Si: *derivat*[1] (7). **9** Îndreptare a circulației vehiculelor de pe o cale de comunicație pe altă cale Si: *derivat*[1] (8), *derivație* (8). **10** Operație folosită în calculul diferențial pentru obținerea unei derivate Si: *derivație* (9).

derivat[1] *sn* [At: MDA ms / E: ***deriva***] **1-8** Derivare (**1-6, 8-9**).

derivat[2], ***~ă*** [At: MAIORESCU, L. 10 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***deriva***] **1** *a* Care derivă (3) din ceva. **2** *a* Format prin derivare (**6**). **3** *a* (D. cursul unei ape) Abătut din albia sa naturală. **4** *a* (D. vehicule) Abătut de pe o cale de comunicație pe alta. **5** *a* (D. căi de comunicație, canale etc.) Ramificat din traseul principal. **6** *sm* (Chm) Substanță preparată din alta și care de obicei păstrează structura de bază a substanței din care provine. **7** *sn* Produs industrial extras dintr-o materie primă. **8** *sn* Cuvânt care derivă din alt cuvânt. **9** *sn* Lucru care derivă (3) din altul. **10** *sf* (Mat) Limită a raportului dintre creșterea funcției și creșterea variabilei, când creșterea variabilei tinde către zero.

derivativ, ~ă [At: DENSUSIANU, L. 167 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***dérivatif***, lat ***derivativus, -a, -um***] **1** *a* (Șfg) Care trage sau abate ceva în altă parte. **2** *sn* (Med) Care se referă la evacuarea surplusului de sânge dintr-un organ

bolnav, în scopul favorizării unei funcționări normale a inimii și la evacuarea substanțelor toxice din organism.

derivatograf *sn* [At: DEX / Pl: *~e* / E: fr ***dérivatographe***] Aparat pentru înregistrarea variației greutății unui corp supus încălzirii treptate în anumite medii ambiante.

derivație *sf* [At: I. D. GHICA. P. ap. CADE / V: ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***dérivation,*** lat ***derivatio, -onis***] **1-9** Derivare (**1-6, 8-10**). **10** Comunicare printr-un al doilea conductor între două puncte ale unui circuit închis prin care circulă curenți derivați. **11** Abatere a unui proiectil din planul de tragere cauzată de rotația în jurul axei sale. **12** Abatere, depărtare a unui vas plutitor din drumul normal sub acțiunea vântului sau a unui curent.

derivațiune *sf* vz ***derivație***

derivă *sf* [At: SANDU-ALDEA, ap. CADE / Pl: *~ve* / E: fr ***dérive***] **1** Unghi dintre direcția de deplasare dorită a unui avion sau a unei nave și direcția reală de deplasare determinată de vânt (la avioane) sau de curenții maritimi (la nave). **2** (Îe) **A merge** sau **a fi în ~** A pluti în voia vânturilor și valurilor. **3** (Rar; îe) **A fi la ~va unei puteri** A fi dependent de ...., a fi la cheremul ... **4** (Mil) Număr de diviziuni (mm) cu care trebuie să se miște (la stânga sau la dreapta) ocularul lunetei (armei) spre a corecta derivația proiectilului. **5** (Teh) Abatere într-un singur sens a valorii unei mărimi față de valoarea inițială. **6** Unghi format de planul de tragere cu planul de ochire, servind la tragerile indirecte. **7** Parte fixă a ampenajului vertical al unui avion, al unui planor etc.

derivometru *sn* [At: DEX / Pl: *~re* / E: fr ***dérivomètre***] Aparat de zbor pentru măsurarea derivei (**1**) unui avion în zbor normal.

derivor *sn* [At: DEX / Pl: *~oare* / E: fr ***dériveur***] (Mrn) **1** Placă de lemn sau de metal prinsă de chila unei ambarcații cu pânze în scopul împiedicării deplasării laterale a ambarcației și micșorării mișcării. **2** Pânză pentru vreme rea, pentru furtună.

deriziune *sf* [At: ODOBESCU, S. II, 326 / Pl: *~ni* / E: fr ***dérision,*** lat ***derisio, -onis***] (Frm) Luare în râs, batjocură.

derizoriu, ~ie *a* [At: COD. PEN. R. P. R. 430 / Pl: *~ii* / E: fr ***dérisoire,*** lat ***derisorius, -a, -um***] (D. valori) **1** Neînsemnat. **2** Ridicol.

derjă *sf* vz ***dejă***

derm[1] *sn* vz ***dermă***

derm-[2] vz ***dermato-***

-derm[3] [At: DN³ / E: fr ***-derme***] Element secund de compunere cu sensul: **1-2** (Referitor la) piele. **3** De piele. **4** Dermic.

derma[1] *v* vz ***dărâma***

derma-[2] vz ***dermato-***

dermatalgie *sf* [At: DEX / Pl: *~ii* / E: fr ***dermatalgie***] Nevralgie a pielii, care apare în diferite forme de reumatism, de gută etc.

dermatină *sfs* [At: DEX / E: fr ***dermatine***] Înlocuitor sintetic al pielii, obținut prin aglomerarea cu ajutorul unui liant a fibrelor de piele naturală rezultate prin măcinarea deșeurilor și folosit în industria încălțămintei și în marochinărie.

dermatită *sf* [At: ENC. VET. 70 / Pl: *~te* / E: fr ***dermatite***] **1** Boală de piele periodică, la cabaline, ce se manifestă sub formă de răni care apar vara, se închid iarna și reapar, în același loc, la revenirea căldurilor. **2** Inflamație a pielii. **3** (Lpl) Nume generic dat unei grupe de maladii inflamatorii ale pielii Si: *dermită*.

dermato- [At: DN³ / V: ***derm-***[2]***, ~ma-***[2]***, ~mo-*** / E: fr ***derm(ato)-***] Element prim de compunere cu semnificația: **1-2** (Referitor la) piele. **3** De piele.

dermatofit *sn* [At: DN³ / Pl: *~e* / E: fr ***dermatophyte***] (Bot) Ciupercă ce parazitează pielea și anexele ei.

dermatofitoză *sf* [At: DN³ / Pl: *~ze* / E: fr ***dermatophytose***] **1** Dermatofiție. **2** Dermatomicoză.

dermatofiție *sf* [At: DEX / Pl: *~ii* / E: fr ***dermatophitie***] Boală de piele provocată de ciuperci microscopice parazite, localizate în pielea capului, în țesutul subcutanat și la rădăcina părului Si: *dermatofitoză*.

dermatograf *sn, a* [At: DEX / Pl: *~e* / E: fr ***dermatographe***] **1-2** (Creion colorat) care are o compoziție specială și servește la machiaj.

dermatoliză *sf* [At: DN³ / Pl: *~ze* / E: fr ***dermatolysis***] (Med) Tumoare voluminoasă a pielii, de natură conjunctivă Si: *salazodermie*.

dermatolog, ~ă *smf* [At: DLR ms / Pl: *~ogi, ~oge* / E: fr ***dermatologue***] Medic specialist în boli de piele.

dermatologic, ~ă *a* [At: DLR ms / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***dermatologique***] **1** Care aparține dermatologiei. **2** Privitor la dermatologie.

dermatologie *sfs* [At: DLR ms / Pl: *~ii* / E: fr ***dermatologie***] Ramură a medicinii care se ocupă cu studiul pielii și al bolilor ei.

dermatom[1] *sn* [At: DN³ / Pl: *~oame* / E: fr ***dermatome***] Zonă a pielii corespunzând ramificațiilor unui nerv rahidian.

dermatom[2] *sn* [At: DEX / Pl: *~uri* / E: fr ***dermatome***] Instrument chirurgical cu care se taie fâșii subțiri de piele pentru transplantarea lor.

dermatomicoză *sf* [At: DN³ / Pl: *~ze* / E: fr ***dermatomycose***] (Med) Afecțiune a pielii și a anexelor ei provocată de dermatofite Si: *dermatofitoză*.

dermatomiom *sn* [At: DN³ / Pl: *~oame* / E: fr ***dermatomyome***] Miom al pielii.

dermatomiozită *sfs* [At: DN³ / P: *~mi-o~* / Pl: *~te* / E: fr ***dermatomyosite***] Dermatită scleroasă, însoțită de degenerarea nesupurativă, cu contractură, a mușchilor striați.

dermatonevroză *sf* [At: DEX / Pl: *~ze* / E: fr ***determatonévrose***] Boală de piele determinată de anumite tulburări ale sistemului nervos.

dermatoree *sfs* [At: DEX / Pl: *~ei* / E: fr ***dermatorrhée***] Transpirație abundentă care apare în anumite boli febrile.

dermatoscopie *sfs* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***dermatoscopie***] Examen microscopic al suprafeței pielii cu ajutorul unui microscop special.

dermatovenerologie *sfs* [At: DEX / Pl: *~ii* / E: fr ***dermatovénérologie***] Parte a medicinei care studiază bolile de piele și bolile venerice.

dermatoză *sf* [At: ENC. VET. 66 / Pl: *~ze* / E: fr ***dermatose***] **1** Nume generic dat bolilor de piele. **2** (Îs) *~ze profesionale* Boli de piele datorate contactului cu substanțe toxice în timpul procesului de muncă.

dermatozoonoză *sf* [At: DEX / Pl: *~ze* / E: fr ***dermatozoonose***] Boală de piele contagioasă provocată de localizarea unor artropode parazitare de dimensiuni foarte reduse.

dermă *sf* [At: ENC. VET. 65 / V: ***derm***[1] *sn* / Pl: *~me* / E: ngr ***δερμά,*** fr ***derme***] Țesut fibros conjunctiv, care constituie partea cea mai groasă și mai adâncă a pielii vertebratelor, așezat sub epidermă.

dermea *sf* vz ***dirmea***

dermeli [At: DOSOFTEI, V. S. 28 / V: (înv) ***drămăli, dârmoli*** / Pzi: *~lesc* / E: nct] (Îrg) **1** *vt* A instrui. **2** *vt* A îmblânzi. **3** *vr* A se învrednici. **4** *vt* A mototoli (hainele). **5** (D. iarbă) A tăvăli.

dermelire *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 28 / V: ***dârmol~*** / Pl: *~ri* / E: ***dermeli***] **1** Instruire. **2** Îmblânzire. **3** Învrednicire. **4** Mototolire (a hainelor). **5** (D. iarbă) Tăvălire.

dermelit[1] *sn* vz ***dârmolit***[1]

dermelit[2]***, ~ă*** *a* [At: PLOPȘOR, V. O. 7 / V: ***dârmol~***[2] / Pl: *~iți, ~e* / E: ***dermeli***] **1** (D. animale) Pricăjit. **2** (D. iarbă) Tăvălit.

dermeneală *sf* [At: CIAUȘIANU, V. / Pl: *~neli* / E: ***dermeni+ -eală***] (Reg) **1** (D. lucruri) Uzare, stricare. **2** (Spc; d. case) Dărăpănare. **3** (Fig; d. femei) Fanare.

dermeni [At: CIAUȘIANU, V. / Pzi: *~nesc* / E: nct] (Reg) **1-2** *vtr* A (se) uza, a (se) strica. **3** *vr* (D. case) A se dărăpăna. **4** *vr* (Fig; d. femei) A se fana.

dermenire *sf* vz ***dârmolire***

dermenit[1] *sn* vz ***dârmolit***[1]

dermenit[2]***, ~ă*** *a* vz ***dârmolit***[2]

dermenitură *sf* [At: CIAUȘIANU, V. / Pl: *~ri* / E: ***dermeni+ -tură***] (Deg) Dermeneală.

dermic, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***dermique***] **1** Care ține de dermă. **2** Privitor la dermă. **3** (Pex) De piele. **4** (Pex) Al pielii.

dermie[1] *sf* vz ***dirmea***

-dermie[2] [At: DN³ / E: fr ***-dermie***] Element secund de compunere cu sensul: **1-2** (Referitor la) piele. **3** De piele. **4** Dermic.

dermită *sf* [At: DEX / Pl: *~te* / E: fr ***dermite***] Dermatită (**3**).

dermo- vz ***dermato***

dermografism *sns* [At: DEX / E: fr ***dermographisme***] Roșeață intensă a pielii, precis localizată și de durată, apărută în urma unei excitații ușoare.

dermoid, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~izi, ~e* / E: fr ***dermoïde***] Asemănător cu pielea.

dermopunctură *sfs* [At: DEX / E: eg ***dermopuncture***] (Med) Metodă de acupunctură simplificată.

dermotin *sn* vz ***dârmotin***

dermotrop, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***dermotrope***] (D. bacterii sau viruși) Care prezintă afinitate pentru mucoase sau tegumente.

dermotropism *sns* [At: DN³ / E: fr ***dermotropisme***] Însușire a unor microbi de a se fixa pe țesuturile cutanate.

dermovaccin *sn* [At: DN³ / Pl: *~uri* / E: fr ***dermovaccin***] Vaccin destinat a fi injectat în dermă.

derny *sn* [At: DN³ / P: *der-ni* / Pl: nct / E: fr ***derny***] Ciclomotor utilizat pentru a trage în urma sa cicliștii, la anumite probe.

deroba *vr* [At: DEX / Pzi: *~bez* / E: fr ***dérober***] **1** (D. cai) A părăsi brusc direcția impusă de călăreț. **2** (Fig) A se sustrage de la ceva. **3** (Fig) A-și declina răspunderea.

derobare *sf* [At: DLR ms / Pl: *~bări* / E: ***deroba***] **1** (D. cai) Părăsire bruscă a direcției impuse de către călăreț în momentul neputinței depășirii unui obstacol. **2** (Fig) Sustragere, eschivare de la ceva. **3** Declinare a răspunderii.

deroca *vt* [At: DEX / Pzi: *~chez* / E: fr ***dérocher***] A curăța albia unui râu de stânci, de mâl, de nisip etc.

derocare *sf* [At: DEX / Pl: *~cări* / E: ***deroca***] Curățare a albiei unui râu de stânci, de mâl, de nisip etc.

derocat, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~ați, ~e* / E: ***deroca***] (D. albia râurilor) Care a fost curățată de mâl, de nisip etc.

derodim *sm* [At: DN³ / Pl: *~i* / E: fr ***dérodyme***] Monstru care are un singur corp, două gâturi și două capete.

deroga *vi* [At: HAMANGIU, C. C. 12 / Pzi: *~og* / E: fr ***déroger***, lat ***derogo, -are***] A se abate (în mod excepțional) de la o lege, de la un regulament etc. în temeiul unei aprobări speciale.

derogare *sf* [At: TDRG / Pl: *~gări* / E: ***deroga***] Abatere excepțională de la o lege, de la un regulament etc. în temeiul unei aprobări speciale Si: *derogație*.

derogatoriu, ~ie *a* [At: COD. PEN. R. P. R. 7 / Pl: *~ii* / E: fr ***dérogatoire***, lat ***derogatorius, -a, -um***] **1** Care conține o derogare. **2** Cu caracter de derogare.

derogație *sf* [At: DLR ms / V: *~iune* / Pl: *~ii* / E: fr ***dérogation***, lat ***derogatio, -onis***] (Frm) Derogare.

derogațiune *sf* vz ***derogare***

deroșeză *sf* [At: DN³ / E: fr ***dérocheuse***] Mașină pentru scoaterea stâncilor din albia unui râu, de pe un teren.

derrick *sns* [At: DN³ / E: eg ***derrick***] Șarpantă de metal care suportă aparatul de foraj al unui puț petrolier.

derstă *sf* vz ***dârstă***

derștină *sf* vz ***dârștină***

dert *sms* [At: I. CR. I, 121 / E: tc ***dert***] (Tcîr) Dor, alean.

dertă *sfs* [At: PAȘCA, GL. / E: cf ger *derb*] (Îrg) Făină necernută din care se cocea pâinea pentru argați.

derula *vt* [At: DLR ms / Pzi: *~lez* / E: fr ***dérouler***] **1** A desface, a desfășura, a întinde ceva care a fost rulat. **2** A tăia furnir dintr-un buștean căruia i se dă o mișcare lentă de învârtire în fața ferăstrăului.

derulare *sf* [At: DLR ms / Pl: *~lări* / E: ***derula***] **1** Desfacere, desfășurare, întindere a ceva care a fost rulat Si: *derulat¹* (**1**). **2** Tăiere a furnirului dintr-un buștean căruia i s-a dat o mișcare lentă de învârtire în fața ferăstrăului Si: *derulat¹* (**1**).

derulat¹ *sn* [At: MDA ms / E: ***derula***] **1-2** Derulare (**1-2**).

derulat², ~ă *a* [At: LTR / Pl: *~ați, ~e* / E: ***derula***] (Frm) Care a fost desfăcut, desfășurat, întins.

derulator *sn* [At: DEX / Pl: *~oare* / E: ***derula*** + *-tor*] Dispozitiv folosit pentru rebobinarea peliculei cinematografice.

derulor *sn* [At: DEX / Pl: *~oare* / E: după fr ***dérouleuse***] Mașină de derulat furnire.

deruta *vtr* [At: DN³ / Pzi: *~tez* / E: fr ***dérouter***] **1-2** A (se) zăpăci. **3-4** A (se) dezorienta. **5-6** A (se) înșela.

derutant, ~ă *a* [At: CONTEMP., S. II, 1948, nr. 112, 10/2 / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***déroutant***] Care derutează.

derutare *sf* [At: DLR ms / Pl: *~tări* / E: ***deruta***] (Fig) **1** Zăpăcire. **2** Dezorientare. **3** Înșelare. **4** Atitudine, comportament care determină o persoană să se încurce, să se zăpăcească astfel încât să nu mai știe ce să facă sau încotro să o apuce.

derutat¹ *sn* [At: MDA ms / E: ***deruta***] (Fig) **1** Zăpăcire. **2** Dezorientare. **3** Înșelare.

derutat², ~ă *a* [At: DLR ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***deruta***] **1** Încurcat². **2** Zăpăcit². **3** Dezorientat².

derută *sf* [At: CONTEMP., S. II, 1948, nr. 112, 7/6 / Pl: *~te* / E: fr ***déroute***] **1** (Șfg) Stare de zăpăceală, de dezorientare. **2** (Mil; d. o trupă învinsă; îe) **A merge** sau **a fi în ~** A se risipi, a se împrăștia, a fugi în dezordine.

derută *sf* [At: DLR ms / Pl: *~te* / E: ***gheară*** + *-uță*] (Reg) Cârcel la vița de vie.

dervări *vt* vz ***dârvăli***

dervărire *sf* vz ***dârvălire***

dervărit¹ *sn* vz ***dârvălit¹***

dervărit², ~ă *a* vz ***dârvălit²***

derveleală *sf* vz ***dârvăleală***

derveli *vt* vz ***dârvăli***

dervelire *sf* vz ***dârvălire***

dervelit¹ *sn* vz ***dârvălit¹***

dervelit², ~ă *a* vz ***dârvălit²***

dervent *sn* [At: BOLINTINEANU, ap. ZEITSCHRIFT XVIII, 75 / Pl: *~uri* / E: tc ***dervent***] (Top; tcm) **1** Trecătoare (în munți). **2** Deal.

derviș *sm* [At: M. COSTIN, ap. CADE / V: (înv) *dirviciu* / Pl: *~i* / E: tc ***derviș***] **1** Călugăr musulman (cerșetor). **2** (Tcî; îc) **~aga** Un fel de judecător.

dervișesc, ~ească *a* [At: GORJAN, H. I, 143/14 / Pl: *~ești* / E: ***derviș*** + *-esc*] **1-4** (Înv) (Ca) de derviș (**1-2**).

des¹, deasă [At: PRAVILĂ / Pl: *deși, dese* / E: ml ***densus, -a, -um***] **1** *a* (D. colectivități sau corpuri compuse din unități identice) Cu elementele, cu părțile componente apropiate. **2** *a* Cu intervale foarte mici sau cu foarte puține goluri între părți. **3** *a* (D. țesături) Țesut strâns Si: *bătut*. **4** *a* (D. păr, iarbă, frunze) Stufos. **5** *a* (D. părțile componente ale unei colectivități sau ale unei unități) Așezat unul lângă altul sau foarte aproape unul de altul Si: *strâns*. **6** *a* (D. ploaie, ceață, umbră etc.) Compact, dens. **7** *sn* (Nob) Desiș. **8** *sf* (Pes) Plasă a unei setci. **9-10** *av, a* (D. întâmplări, fenomene sau acțiuni) (Într-un mod) care se repetă de (mai) multe ori la intervale mici de timp, urmând mereu unul după altul Si: *repetat, frecvent*. **11-12** *a, av* (D. mișcări care se repetă) Repede. **13-14** *a, av* (D. mișcări care se repetă) Grăbit. **15** *a* (D. lucruri) Obișnuit, comun.

desabuza *v* vz ***dezabuza***

desabuzare *sf* vz ***dezabuzare***

desabuzat, ~ă *a* vz ***dezabuzat***

desaci *smp* vz ***desag***

desacraliza *vtr* [At: DEX / Pl: *~zez* / E: fr ***désacraliser***] **1-2** (A face să-și piardă sau) a-și pierde caracterul sacru.

desacralizare *sf* [At: DEX / Pl: *~zări* / E: ***desacraliza***] Pierdere a caracterului sacru.

desadapta *v* vz ***dezadapta***

desadaptare *sf* vz ***dezadaptare***

desadaptat, ~ă *a* vz ***dezadaptat***

desaerisire *sf* vz ***dezaerisire***

desag *sm* vz ***desagă***

desagariță sf vz *desăgăriță*

desagă [At: NECULCE L. II, 214/11 / V: *dasag sm, dăsag sm, dăsagă, deasag sm, ~ag sm, diasag sm, disac sm, disag sm, ~aci smp* / Pl: *~age* și *~agi* / E: bg **дисаги**] **1** Traistă formată din două părți, care se poartă pe umăr sau pe șa. **2** (Înv; îe) **A rămâne cu picioarele în ~** A fi păgubit. **3-4** (Îcs) **De-a ~gii** sau **de-a dăsaga** Jocuri de copii nedefinite mai îndeaproape. **5** (Îs) ~ *de pepene* Jucărie pentru copii nedefinită mai îndeaproape. **6** (Pop; îc) **~gii-popii** Planta *Aristolochia clematitis* Si: *lepădătoare*. **7** (Pop; îf *dăsagă*) Testicule. **8** (Pop; îf *disagă* cu pluralul *~guri*) Legătură cu știuleți de porumb agățată de o coardă de viță de vie (cu câtiva ciorchini), care se păstrează pentru iarnă. **9** (Fig) Picioare ale albinelor. **10** Fiecare dintre cele două părți ale acestui obiect. **11** (Pex) Traistă.

desagăta v vz *descăța*

desalcătui v vz *dezalcătui*

desalcătuire sf vz *dezalcătuire*

desalcătuit, ~ă a vz *dezalcătuit*

desalina [At: DN³ / Pzi: *~nez* / E: fr *dessaler*] A desaliniza.

desalinare sf [At: DN³ / Pl: *~nări* / E: *desalina*] Desalinizare.

desaliniza vt [At: DN³ / Pzi: *~zez* / E: cf fr *dessaler*] A îndepărta sărurile dintr-o soluție sau dintr-un preparat Si: *a desalina, a desăra*.

desalinizare sf [At: DN³ / Pl: *~zări* / E: *desaliniza*] Îndepărtare a sărurilor dintr-o soluție sau dintr-un preparat Si: *desalina*.

desalinizat, ~ă a [At: DEX² / Pl: *~ați, ~e* / E: *desaliniza*] Din care s-au îndepărtat sărurile.

desamăgi v vz *dezamăgi*

desamăgire sf vz *dezamăgire*

desamăgit, ~ă a vz *dezamăgit*

desamăgitor, ~oare a vz *dezamăgitor*

desant smn [At: DN³ / Pl: *~uri* și *~nți* / E: eg *descent*, fr *descente*] Trupe transportate pe calea aerului, pe mare sau pe tancuri și lansate în spatele frontului inamic în vederea îndeplinirii unor misiuni de luptă în folosul trupelor de uscat.

desanta vt [At: DN³ / Pzi: *~tez* / E: cf eg *descent*] A lansa un desant.

desantare sf [At: DEX² / Pl: *~tări* / E: *desanta*] Lansare a unui desant.

desar sn [At: I. CR. VI, 127 / Pl: *~e* / E: *des* + *-ar*] (Reg) Pieptene des.

desarhieri vt [At: ȘINCAI. HR. III, $252/_{13}$ / P: *~hi-e~* / Pzi: *~resc* / E: *des-* + *arhieri*] (Bis; nob) A scoate din demnitatea de arhiereu Si: *a caterisi, a destitui, mazili*.

desăgar sm [At: (a. 1783) URICARIUL II, 43 / V: *dis~* / Pl: *~i* / E: *desag* + *-ar*] (Înv) **1** Negustor (ambulant) care-și transporta marfa în desagi. **2** Cerșetor (cu desagii în spate).

desăgăriță sf [At: CREANGĂ, P. 115 / V: *dăsăgăr~, desagar~* / Pl: *~țe* / E: *desăgar* + *-iță*] **1** Cerșetoare (cu desagi în spate). **2** (Spc) Călugăriță care adună daruri.

desăgel sm [At: H II, 120 / V: *dăs~, disăgel* / Pl: *~ci* / E: *desag* + *-el*] **1-2** (Șhp) Desăguț.

desăgește av [At: DRĂGHICI, R. 105/13 / E: *desag* + *-ește*] De o parte și de alta, precum desagii.

desăgi vt [At: BARONZI, L. 107 / V: *diasagi* / Pzi: *~gesc* / E: *desag*] **1** A împărți un sac în două (din cauza greutății acestuia). **2** A împovăra cu desagi. **3** (Fig; d. persoane) A îngreuna cu multe sarcini. **4** A purta (ceva) în spate ca pe niște desagi. **5** (Reg) A îndesa.

desăgiori smp [At: TEODORESCU, P. P. 503 / V: *dis~* / E: *desag* + *-ior*] **1-2** (Șhp) Desagi (**1**) (mai) mici.

desăgit, ~ă a [At: RETEGANUL, P. IV, 32 / Pl: *~iți, ~e* / E: *desăgi*] **1** Așezat ca desagii. **2** Atârnat de-a dreapta și de-a stânga șeilor.

desăguț sm [At: (1716) BUL. COM. IST. II, 212 / V: *dăs~, dis~ sm, ~ă sf* / Pl: *~i* / E: *desag* + *-uț*] **1-2** (Șhp) Desagă (**1**) (mai mică) Si: *desăgel* (**1-2**).

desăguță sf vz *desăguț*

desălbăticі vtr [At: I. BOTEZ, B. 106 / Pzi: *~cesc* / E: *des-* + *sălbătici*] (Nob) **1-2** A face să iasă sau a ieși din starea de sălbăticie.

desămăra v [At: TEODORESCU, P. P. 514 / Pzi: *~rez* / E: *des-* + *samar*] (Pop) A scoate samarul de pe cal, măgar sau catâr Si: *a destărnița, a deșăla*.

desăra vtr [At: CIAUȘANU, V. / S și: *dessăra* / Pzi: *~rez*, (înv) *desar* și *desăr* / E: *des-* + *săra*] (C. i. alimente) A face să fie mai puțin sărat, punându-l în apă spre a pierde o parte din sare Si: *a desaliniza*.

desărare sf [At: DEX² / Pl: *~rări* / E: *desăra*] **1** Punere în apă a unui aliment pentru a deveni mai puțin sărat. **2** Desalinizare.

desărat¹ sn [At: MDA ms / E: *desăra*] **1-2** Desărare (**1-2**).

desărat², ~ă a [At: DEX² / Pl: *~ați, ~e* / E: *desăra*] Din care s-a eliminat, total sau parțial, sarea Si: *desalinizat*.

desărăci v vz *deshărăci*

desărăcire sf vz *deshărăcire*

desărăcit, ~ă a vz *deshărăcit*

desărcina [At: (a. 1849) URICARIUL XIII, 378 / S și: (înv) *dessă~* / Pzi: *~nez* / E: *des-* + (în)*sărcina* cf fr *décharger*] (Rar) **1** *vt* A lua cuiva (o parte din) sarcina (din spinare). **2-3** *vtr* (Fig) A (se) elibera de o îndatorire, de o misiune, dintr-o funcție.

desărcinare sf [At: DA ms / S și: (înv) *dessă~* / Pl: *~nări* / E: *desărcina*] (Fig) Eliberare (a cuiva) de o însărcinare, o obligație, o misiune (dată).

desărcinat, ~ă a [At: DA ms / S și: (înv) *dessă~* / Pl: *~ați, ~e* / E: *desărcina*] (Fig) Eliberat de o îndatorire, o misiune, o funcție.

desăt sn vz *deset*

desătină sf vz *desetină*

desăvârși [At: (a. 1779) URICARIUL III, 249 / Pzi: *~șesc* / E: *des-* + *săvârși*] **1** *vt* A duce la îndeplinire (completând) ceva Si: *a realiza, a săvârși, a termina*. **2** *vr* A ajunge la o formă deplină, definitivă Si: *a se împlini*. **3-4** *vtr* A (se) perfecționa.

desăvârșire sf [At: (a. 1775) GCR. II, $108/_{35}$ / Pl: *~ri* / E: *desăvârși*] **1** Ducere la bun sfârșit Si: *îndeplinire, terminare*. **2** (Îlav) **Cu ~** Cu totul Si: *deplin*. **3** (Îlav) **În ~** De la început până la sfârșit. **4** Perfecțiune.

desăvârșit, ~ă [At: COD. VOR. $110/_1$ / V: (înv) *~svârșit*, (hpu) *desev~* / S și: (înv) *dessă~*, (pbl greșit) *densfrășit, desesfrășit* / Pl: *~iți, ~e* / E: *desăvârși*] **1** *av* Până la sfârșit. **2** *av* În întregime Si: *complet, integral, total*. **3** *a* (Înv) De tot Si: *complet, deplin, integral, total*. **4-5** *a, av* (Care este) perfect.

desângera vt [At: DENSUSIANU, Ț. H. 198 / V: *~eta* / Pzi: *~rez* / E: *des-* + *sângera*] (Trs; c. indica oile sau vitele bolnave de sânge) A vindeca provocând o hemoragie ușoară prin crestarea vârfului cozii sau urechii.

desângeta v vz *desângera*

desârg av [At: URECHE, ap. LET. I, $136/_{34}$ / S: *de sârg* / E: *de⁴* + *sârg*] **1** (Înv) Îndată. **2** (Îvp) Degrabă.

descalifica [At: EFTIMIU, N. 84 / Pzi: *~ific* / E: *des-* + *califica*] **1** *vt* A considera că cineva nu merită respect sau stimă datorită unui comportament sau unor fapte reprobabile Si: *a dezonora*. **2** *vt* A exclude pe cineva dintr-o competiție sportivă sau dintr-o echipă datorită unor abateri de la regulament sau pentru un comportament inadecvat. **3** *vt* (Înv) A declara pe cineva nedemn de a se bate în duel. **4** *vr* A-și pierde calificarea profesională.

descalificare sf [At: CAMIL PETRESCU, N. M. 258 / Pl: *~cări* / E: *descalifica*] **1** Considerare a cuiva că cineva nu merită respect sau stimă datorită unui comportament sau unor fapte reprobabile Si: *dezonorare*. **2** Excludere a unui sportiv dintr-o competiție sau dintr-o echipă datorită unor abateri de la regulament sau pentru un comportament inadecvat. **3** (Înv) Declarare a cuiva ca fiind nedemn de a se bate în duel. **4** Pierdere a calificării profesionale.

descalificat, ~ă a [At: CĂLINESCU, E.O. II, 267 / Pl: *~ați, ~e* / E: *descalifica*] **1** (D. oameni) Care nu merită respect, stimă datorită unui comportament sau unor fapte reprobabile. **2** (D. sportivi) Exclus dintr-o competiție sau dintr-o echipă datorită unor abateri de la regulament sau pentru un comportament inadecvat. **3** (Înv) Care este declarat nedemn de a se bate într-un duel. **4** Care și-a pierdut calificarea profesională.

descalificator, ~oare a [At: CĂLINESCU, C. O. 106 / Pl: *~ri, ~oare* / E: *descalifica* + *-tor*] (D. fapte, comportament, acțiuni etc) **1** Care duce

la pierderea respectului sau stimei celorlalți. 2 Care duce la excluderea dintr-o competiție sau dintr-o echipă. 3 Care duce la pierderea calificării profesionale.

descarboniza vt [At: ALEXI, W. / Pzi: ~zez / E: *des-* + **carboniza**] (Îvr) A scoate carbonul dintr-o substanță.

descarbonizare sf [At: ALEXI, W. / Pl: ~zări / E: **descarboniza**] (Îvr) Extragere a carbonului dintr-o substanță.

descarna v vz **descărna**

descatena vt [At: SCRIBAN, D. / Pzi: ~nez / E: ns cf *catenă*] (Rar) A dezlănțui.

descatenare sf [At: MDA ms / Pl: ~nări / E: **descatena**] (Rar) Dezlănțuire.

descatenat, ~ă a [At: FILIMON, O. II, 228 / Pl: ~ați, ~e / E: **descatena**] (Rar) Dezlănțuit.

descatifela vr [At: ARGHEZI, S. XVI, 28 / Pzi: p 3 ~lează / E: *des-* + **catifela**] (Rar; d. voce) A nu mai avea un timbru agreabil, plăcut.

descazarma vr [At: BENIUC, M.C. I, 375 / Pzi: ~mez / E: *des-* + **cazarma**] (Rar) 1 A ieși din cazarmă. 2 A nu mai sta la cazarmă.

descăibăra vtr [At: UDRESCU, GL. / Pzi: ~aibăr, ~rez / E: *des-* + [în]**căibăra**] 1-2 (Mun) A (se) descăiera (1-2).

descăiera [At: LB / Pzi: ~caier / E: *des-* + [în]**căiera**] 1-2 vtr (Îvr) A (se) separa dintr-o încăierare Si: (Mun) *descăibăra*. 3 vr (Fig) A scăpa de cineva incomod Si: *a (se) descotorosi*. 4 vt (Reg) A desface un lucru încâlcit.

descăierare sf [At: LB / Pl: ~rări / E: **descăiera**] 1 (Îvr) Separare dintr-o încăierare. 2 Descurcare a unui lucru încâlcit.

descăierat, ~ă a [At: LB / Pl: ~ați, ~e / E: **descăiera**] 1 (Îvr; d. oameni) Separat dintr-o încăierare. 2 (Pex; reg) Împăcat. 3 (D. lucruri încurcate, încâlcite) Descurcat.

descăilător sn [At: GL. OLT. / Pl: ~toare / E: nct] (Reg) Unealtă cu care se scobește, se curăță copita calului înainte de a bate potcoava nouă.

descăimăci vr [At: LB / Pzi: ~cesc / E: nct] (Înv) A se dezmetici.

descăimăcire sf [At: LB / Pl: ~ri / E: **descăimăci**] (Înv) Dezmeticire.

descăimăcit, ~ă a [At: LB / Pl: ~ciți, ~e / E: **descăimăci**] (Înv) Dezmeticit.

descălca vt [At: DL / Pzi: ~calc / E: *des-* + **călca**] A netezi cute, îndoituri etc. ale unei țesături cu fierul de călcat.

descălcare sf [At: DEX / Pl: ~cări / E: **descălca**] Netezire cu fierul de călcat a cutelor, îndoiturilor etc. unei țesături.

descăleca vi [At: M. COSTIN, ap. DA ms / V: **~lica** / Pzi: ~calec / E: *des-* + [în]**căleca**] 1 A se da jos de pe cal. 2 A se așeza într-un loc. 3 (Înv) A întemeia o țară.

descălecare sf [At: M. COSTIN, ap. DA ms / V: **~lic~** / Pl: ~cări / E: **descăleca**] 1 Coborâre de pe cal Si: *descălecat*[1] (1), *descălecătoare* (1). 2 Așezare într-un loc Si: *descălecat*[1] (2), *descălecătoare* (2). 3 (Înv) Întemeiere a unei țări Si: *descălecat*[1] (3), *descălecătoare* (3).

descălecat[1] sn [At: M. COSTIN, ap. DA ms / V: **~lic~** / Pl: ~uri / E: **descăleca**] 1-3 Descălecare (1-3).

descălecat[2], *~ă* a [At: M. COSTIN, ap. DA ms / V: **~lic~** / Pl: ~ați, ~e / E: **descăleca**] 1 Care a coborât de pe cal. 2 Care s-a așezat undeva. 3 Care a întemeiat o țară.

descălecătoare sf [At: M. COSTIN, ap. DA ms / V: **~lic~** / Pl: ~ori / E: **descăleca** + *-toare*] 1-3 Descălecare (1-3).

descălecător, ~oare sm, a [At: M. COSTIN, ap. DA ms / V: **~lic~** / Pl: ~i, ~oare / E: **descăleca** + *-tor*] 1-2 (Persoană) care coboară de pe cal. 3-4 (Persoană) care se stabilește undeva. 5-6 (Persoană) care întemeiază o țară.

descălica v vz **descăleca**

descălicare sf vz **descălecare**

descălicat[1] sn vz **descălecat**[1]

descălicat[2], *~ă* a vz **descălecat**[2]

descălicătoare sf vz **descălecătoare**

descălicător sm vz **descălecător**

descălța vtr [At: ANON. CAR. / V: (reg) **dis** / Pzi: ~calț / E: ml **discalciare**] 1-2 A (-și) scoate încălțămintea din picioare.

descălțare sf [At: HELIADE, PARALELISM, I, 30/29 / Pl: ~țări / E: **descălța**] 1 Scoatere a încălțămintei din picioare Si: *descălțat*[1]. 2 (Agr) Scoatere a rădăcinilor.

descălțat[1] sn [At: DM / E: **descălța**] 1 Descălțare (1).

descălțat[2], *~ă* a [At: ANON. CAR. / Pl: ~ați, ~e / E: **descălța**] 1 (D. oameni) Care și-a scos încălțămintea din picioare. 2 (D. oameni) Căruia i s-a scos încălțămintea din picioare. 3 Desculț.

descălțătoare sf [At: VALIAN, V. / Pl: ~ / E: **descălța** + *-toare*] 1 (Îdt) Dispozitiv care agață. 2 (Îdt) Dizpozitiv care desprinde sau scoate ceva. 3 (Spec) Trăgătoare pentru cizme.

descălușa vt [At: EMINESCU, G. P. 168 / V: ~și / Pzi: ~șez / E: ns cf *căluș*] 1 A elibera din căluș. 2 (Fig) A descătușa.

descălușare sf [At: MDA ms / Pl: ~șări / E: **descălușa**] 1 Eliberare din căluș. 2 (Fig) Descătușare.

descălușat, ~ă a [At: MDA ms / Pl: ~ați, ~e / E: **descălușa**] 1 Eliberat din căluș. 2 (Fig) Descătușat.

descăluși vt vz : **descălușa**

descăma vt [At: LB / Pzi: *descam* / E: *des-* + **scăma**] (Îdt) A transforma ceva în scame, fire Si: *a destrăma, a scămoșa*.

descămare sf [At: LB / Pl: ~mări / E: **descăma**] (Îdt) Transformare a ceva în scame, fire etc. Si: *destrămare, scămoșare*.

descămat, ~ă a [At: LB / Pl: ~ați, ~e / E: **descăma**] (Îdt) Transformat în scame, fire etc. Si: *destrămat, scămoșat*.

descămătură sf [At: NICA, L. VAM. 78 / Pl: ~ri / E: **descămat** + *-ură*] (Înv) Mulțime de fire scămoșate, desfăcute.

descăpăi vt vz **descăpui**

descăpățâna vt [At: DOSOFTEI, ap. TDRG / V: **~ți~** / Pzi: ~nez / E: ns cf *căpățână*] (Îvr) A decapita pe cineva.

descăpățânare sf [At: CONSTANTINESCU / V: **~ți~** / Pl: ~nări / E: **descăpățâna**] (Îvr) Decapitare.

descăpățânat, ~ă a [At: DDRF / Pl: ~ați, ~e / E: **descăpățâna**] (Îvr) Decapitat.

descăpățina vt vz **descăpățâna**

descăpățінare sf vz **descăpățânare**

descăpui vt [At: GORJAN, H. I, 107/$_{12}$ / V: **~păi** / Pzi: ~esc / E: *des-* + **căpui**] (Îvr) A decapita.

descărca [At: (a. 1645) HERODOT. 3 / Pzi: ~carc și (reg) ~cărc / E: ml **discarricare**] 1 vt (C. i. încărcătura) A goli, parțial sau în întregime, un vehicul de transport. 2 vt (D. corăbii, nave, vase) A lăsa la mal Si: *a debarca*. 3 vr (Îvr) A naviga. 4 vt (Îvr) A trece ceva în contul altuia. 5 vt A scoate încărcătura dintr-o armă de foc. 6 vt A declanșa o armă de foc. 7 vt A trage un foc de armă. 8-9 vtr A (se) despovăra. 10 vt A consuma energia înmagazinată de un acumulator electric. 11 vt A suprima sau micșora forțele care acționează asupra unei piese, unei construcții, unui sistem tehnic etc. care ar putea produce deformarea acestuia. 12-13 vtr (A face să-și piardă sau) a-și pierde încărcătura electrică. 14 vr A se elibera sufletește (împărtășind ceva cuiva). 15 vr (Îe) **A-și ~ inima** sau **sufletul** ori **conștiința** A-și ușura inima (sufletul, conștiința) prin confesare. 16 vt (C. i. sentimente sau stări sufletești apăsătoare) A da la iveală printr-o comportare violentă, nestăpânită (care se răsfrânge asupra unei ființe sau asupra unui obiect). 17-18 vtr A (se) repercuta. 19 vr A-și explica, a-și motiva o acțiune, o atitudine Si: *a se justifica*. 20 vt A scuti de pedeapsă. 21 vt A trece în creditul contului. 22 vr A se ușura de o vină, de un păcat etc. 23 A declara în mod oficial că o gestiune a fost corectă și că nu e nimic de imputat gestionarului.

descărcare sf [At: DRĂGHICI, R. 245/15 / Pl: ~cări / E: **descărca**] 1 Luare, coborâre, scoatere a încărcăturii din vehiculul de transport pentru golirea acestuia Si: *descărcat*[1] (1), *descărcătură* (1). 2 Declanșare a unei arme de foc Si: *descărcat*[1] (2), *descărcătură* (2). 3 Zgomot produs de declanșarea unei arme de foc Si: *descărcat*[1] (3), *descărcătură* (3). 4 Eliberare de o povară Si: *descărcat*[1] (4), *descărcătură* (4). 5 (Înv) Plasare.

6 Proces de înlăturare totală sau parțială a forțelor exterioare care acționează asupra unui corp solid, a unui sistem tehnic și care au produs în prealabil deformații Si: *descărcat*[1] (6). 7 (Fig) Eliberare de o sarcină Si: *descărcat*[1] (7). 8 Pierdere (totală sau parțială) de sarcină electrică Si: *descărcat*[1] (8). 9 (Șîs ~ *electrică*, ~ *de electricitate*, ~ *luminoasă*, ~ *atmosferică*) Fenomen atmosferic produs prin descărcare Si: *descărcat*[1] (9). 10 Constatare oficială a corectitudinii unei gestiuni Si: *descărcat*[1] (10). 11 (Rar) Revărsare. 12 Manifestare violentă Si: *descărcat*[1] (12). 13 Respectare. 14 Justificare. 15 Scutire de pedeapsă Si: *descărcat*[1] (15). 16 Creditare. 17 (Rar) Debarcare. 18 (Îvr) Navigare. 19 Scoatere a încărcăturii dintr-o armă de foc Si: *descărcat*[1] (19). 20 Consumare a energiei înmagazinate de un acumulator Si: *descărcat*[1] (20). 21 Predare. 22 Ușurare de o vină, de un păcat etc. Si: *descărcat*[1] (22).

descărcat[1] *sn* [At: ANON. CAR. / Pl: *~uri* / E: ***descărca***] 1-4 Descărcare (1-4). 5 (Înv) Plasare. 6-10 Descărcare (6-10). 11 (Rar) Revărsare. 12 Descărcare (12). 13 Respectare. 14 Justificare. 15 Descărcare (15). 16 Creditare. 17 (Rar) Debarcare. 18 (Îvr) Navigare. 19-20 Descărcare (19-20). 21 Predare. 22 Descărcare (22).

descărcat[2], ***~ă*** *a* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~ați, ~e* / E: ***descărca***] 1 Care a fost luat, scos, dat jos din vehiculul cu care a fost transportat. 2 (D. vehicule) Care a fost golit. 3 (D. arme) Care nu (mai) este încărcată. 4 Care este eliberat de o povară Si: *ușurat*. 5 (Fig) Care este scutit de o sarcină. 6 (Pex) Ușurat sufletește Si: *alinat, potolit*. 7 Care nu (mai) are sarcină electrică.

descărcător, ~oare [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~i, ~oare* / E: ***descărca*** + *-ător*] 1-2 *smf, a* (Persoană) care descarcă (1). 3 *a* Care provoacă descărcarea unei arme. 4 *a* (D. acte) Care eliberează de răspundere Si: *justificativ*. 5 *sn* Dispozitiv pentru descărcarea benzii de cauciuc a unui transportor în diferite puncte pe traseul său. 6 *sn* Dispozitiv de răsturnare folosit la descărcarea vagonetelor de mină, a vagoanelor de marfă etc. 7 *sn* (Îs) ~ *electric* Aparat de protecție a instalațiilor electrice împotriva supratensiunilor, destinat limitării valorilor acestora.

descărcătură *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: *~ri* / E: ***descărca*** + *-ătură*] 1-4 (Îdt) Descărcare (1-4). 5 (Ccr) Ceea ce se descarcă dintr-un vehicul de transport.

descărna [At: MACEDONSKI, O. II, 178 / V: (înv) ***~car~*** / E: *des-* + ***carne*** cdp fr *décharner*] 1 *vr* A slăbi, a fi foarte slab. 2 *vt* (C. i. piei brute) A înlătura prin răzuire țesutul conjunctiv subcutanat aderent la dermă. 3 *vt* (Rar; c. i. carne de măcelărie) A curăța de pe oase. 4 *vt* (Înv) A curăța pieile de stratul de carne care rămâne pe ele după cenușărit, în industria pielăriei.

descărnare *sf* [At: LM / Pl: *~nări* / E: ***descărna***] 1 Slăbire accentuată Si: *descărnat*[1] (1). 2 Înlăturare a țesutului conjunctiv subcutanat aderent la dermă, prin răzuire, de pe pieile brute Si: *descărnat*[1] (2). 3 (Rar) Curățare de pe oase a cărnii Si: *descărnat*[1] (3). 4 Curățare a pieilor de stratul de carne care rămâne pe el după cenușărit, în industria pielăriei Si: *descărnat*[1] (4).

descărnat[1] *sn* [At: MDA ms / E: ***descărna***] 1-4 Descărnare (1-4).

descărnat[2], ***~ă*** *a* [At: VLAHUȚĂ, S. A. II, 217 / V: (îvr) ***discar~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***descărna***] 1 (D. oase sau d. părți ale corpului) De pe care a fost luată carnea. 2 (Pex; d. oameni sau părți ale corpului) Foarte slab.

descătărâma [At: SCRIBAN, D. / V: ***~cotroma*** / Pzi: *~mez* / E: *des-* + ***catarama***] 1 *vt* A desprinde din catarame. 2 *vr* (Rar) A-și scoate hainele încheiate cu catarame.

descătărâmare *sf* [At: DEX / Pl: *~mări* / E: ***descătărâma***] 1 Desprindere din catarame Si: *descătărâmat*[1] (1). 2 Scoatere a hainelor încheiate cu catarame Si: *descătărâmat*[1] (2).

descătărâmat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***descătărâma***] 1-2 Descătărâmare (1-2).

descătărâmat[2], ***~ă*** *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***descătărâma***] 1 (D. haine, încălțăminte) Desprins din catarame. 2 (D. oameni) Care și-a scos hainele încheiate cu catarame. 3 (Pex; d. oameni) Care s-a făcut comod.

descătușa *vtr* [At: DDRF / V: (rar) ***~și*** / Pzi: *~șez* / E: *des-* + ***cătușă***] 1-2 A (se) elibera din cătușe, din lanțuri. 3-4 A (se) elibera dintr-o constrângere, dintr-o apăsare, din robie.

descătușare *sf* [At: DDRF / Pl: *~șări* / E: ***descătușa***] 1 Eliberare din cătușe, din lanțuri Si: *descătușat*[1] (1). 2 (Fig) Eliberare dintr-o constrângere, dintr-o apăsare, din robie Si: *descătușat*[1] (2).

descătușat[1] *sn* [At: MDA ms / E: ***descătușa***] 1-2 Descătușare (1-2).

descătușat[2], ***~ă*** *a* [At: DDRF / Pl: *~ați, ~e* / E: ***descătușa***] 1 Care a fost eliberat din cătușe, din lanțuri. 2 (Fig) Care a fost eliberat din constrângere, din apăsare, din robie.

descătuși *v* vz ***descătușa***

descăța *v* vz ***dezgăța***

descăuca *v* vz ***dezgăuca***

descăuna *vt* [At: SCRIBAN, D. / Pzi: *~nez* / E: *des-* + ***scaun***] 1 A detrona. 2 A elibera pe cineva dintr-o funcție.

descăunare *sf* [At: MDA ms / Pl: *~nări* / E: ***descăuna***] 1 Detronare. 2 Eliberare a cuiva dintr-o funcție.

descăzut *sn* [At: POENARU, E. A. I, 9/24 / Pl: *~uri* / E: ***de***[4] + ***scăzut***] Prim termen al unei scăderi, din care se scade al doilea termen.

descâlci [At: CANTEMIR, HR. 74 / Pzi: *~cesc* cj: 3 (înv) *să descâlce* / E: *des-* + *(în)***câlci***] 1 *vt* A descurca fire de păr, de ață etc. 2-3 *vtr* (Îvr) A (se) desface dintr-o încleștare. 4 *vr* (Fig) A ieși dintr-o încurcătură. 5 *vt* (Fig) A face să devină clar un raționament, o idee, o problemă etc. Si: *a clarifica, a lămuri*. 6 *vt* (Fig) A dezvălui un secret, un lucru necunoscut etc. 7 (Fig) A descifra un text ilizibil. 8 *vt* (C. i. dificultăți, probleme etc.) A găsi o soluție când informațiile sau împrejurările sunt numeroase și par a nu urma firul logic Si: *a soluționa*.

descâlcia *vr* [At: UDRESCU, GL. / Pzi: *~iez* / E: *des-* + ***scâlcia***] (Reg; d. obiecte din lemn) A se desface din încheieturi Si: *a se deforma, a se strâmba*.

descâlciat[1] *sn* [At: MDA ms / E: ***descâlcia***] Desfacere din încheieturi a unor obiecte din lemn.

descâlciat[2], ***~ă*** *a* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~ați, ~e* / E: ***descâlcia***] (Reg; d. obiecte din lemn) Care s-a desfăcut din încheieturi Si: *deformat, strâmbat*.

descâlcire *sf* [At: BARONZI, L. 107 / Pl: *~ri* / E: ***descâlci***] 1 Descurcare a firelor de ață, păr etc. Si: (pop) *descâlcit*[1] (1). 2 (Îvr) Eliberare dintr-o încleștare Si: (pop) *descâlcit*[1] (2). 3 Rezolvare a unei încurcături Si: (pop) *descâlcit*[1] (3). 4 (Fig; d. probleme, idei, raționamente etc.) Clarificare a unui raționament, a unei idei etc. Si: (pop) *descâlcit*[1] (4). 5 Dezvăluire a unui secret Si: (pop) *descâlcit*[1] (5). 6 Descifrare a unui text ilizibil Si: (pop) *descâlcit*[1] (6). 7 (D. dificultăți, probleme etc.) Găsire a unei soluții atunci când informațiile sau împrejurările sunt numeroase și nu urmează firul logic Si: (pop) *descâlcit*[1] (7).

descâlcit[1] *sn* [At: DEX / V: (reg) ***dis~*** / E: ***descâlci***] (Pop) 1-7 Descâlcire (1-7).

descâlcit[2], ***~ă*** *a* [At: LM / Pl: *~iți, ~e* / E: ***descâlci***] 1 (D. fire de ață, de păr etc.) Descurcat. 2 (Îvr) Care s-a eliberat dintr-o încleștare. 3 (D. o încurcătură) Care este rezolvată. 4 (Fig; d. probleme, idei, raționamente etc.) Clarificat. 5 (D. texte ilizibile) Descifrat. 6 (D. dificultăți, probleme etc.) Căreia i s-a găsit o soluție atunci când informațiile sau împrejurările sunt numeroase și nu urmează firul logic Si: *soluționat*.

descâlcitor, ~oare [At: LB / Pl: *~i, ~oare* / E: ***descâlci*** + *-tor*] 1 *sf* (Pop) Instrument cu care se descâlcesc firele de ață, de păr etc. 2 *sn* (Pop; rar) Pieptene. 3-4 *smf, a* (Persoană) care explică sau interpretează ceva complicat.

descânt *sn* [At: PILLAT, P. 7 / Pl: *~uri* / E: drr ***descântec***] (Reg) Descântec (1).

descânta *v* [At: DOSOFTEI, V. S. 218ᵛ/21 / V: (îvp) ***dis~*** / Pzi: *~ânt* / E: ml ***discantare***] 1-2 *vtr* (Adesea cu determinări introduse prin prepoziția „de" care indică scopul acțiunii) A rosti formule considerate magice însoțite sau nu de gesturi rituale, cu scopul de a vindeca o boală sau a îndepărta un rău, un farmec Si: (îvr) *a oropsi*, (reg) *a ormoci*. 3 *vt* (Pex)

A fermeca pe cineva pentru a face rău. **4** *vi* (Reg; la unele jocuri de copii) A număra rostind formule ritmice, pentru a alege jucătorul care urmează să-i caute sau să-i prindă pe ceilalți participanți. **5** *vi* (Trs; Ban) A rosti strigături în timpul dansului popular Si: *a chiui*. **6-7** *vti* (Fig) A impresiona puternic pe cineva Si: *a încânta, a subjuga*. **8-9** *vti* (Fam) A încerca să convigă (pe cineva), spunând lucruri nesincere sau lingușitoare. **10** *vt* (Fig) A mustra pe cineva. **11** *vt* (Fig) A bate pe cineva la cap. **12** *vr* (Pex) A vorbi pentru sine Si: *a îngâna, a mormăi*.

descântare *sf* [At: MARDARIE, L. 336 / Pl: *~tări* / E: ***descânta***] **1** (Rar) Rostire de formule considerate magice, însoțite sau nu de gesturi rituale, cu scopul de a vindeca o boală sau a îndepărta un rău, un farmec Si: *descântat^1* **(1)**. **2** Fermecare a cuiva pentru a face rău Si: *descântat^1* **(2)**. **3** (Reg) Numărare la unele jocuri de copii care se concretizează în rostirea unor formule ritmice pentru a alege jucătorul care urmează să-i caute sau să-i prindă pe ceilalți participanți Si: *descântat^1* **(3)**. **4** (Trs; Ban) Strigătură spusă în timpul unui dans popular Si: *descântat^1* **(4)**. **5** (Fig) Impresionare puternică a cuiva Si: *descântat^1* **(5)**. **6** (Fam) Încercare de a convinge (pe cineva), spunând lucruri nesincere sau lingușitoare Si: *descântat^1* **(6)**. **7** (Fig) Mustrare a cuiva Si: *descântat^1* **(7)**. **8** (Fig) Cicălire. **9** (Pex) Îngânare.

descântat^1 *sn* [At: CANDREA, F. 322 / E: ***descânta***] **1-7** Descântare **(1-7)**. **8** (Fig) Cicălire. **9** (Pex) Îngânare. **10** (Gmț) Ceartă. **11** (Gmț) Mustrare.

descântat^2, ~ă *a* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~ați, ~e* / E: ***descânta***] **1** (D. oameni) Căruia i s-a făcut descântec **(1)**. **2** (D. obiecte) Care în urma unui descântec **(1)** are calități tămăduitoare sau miraculoase. **3** (D. oameni) Care a fost vrăjit pentru a i se face rău. **4** (Reg; d. copii) Care a fost ales la un joc printr-o numărătoare concretizată în rostirea de formule ritmice să fie cel care îi caută sau îi prinde pe ceilalți participanți. **5** (Fig; d. oameni) Care este puternic impresionat de cineva Si: *încântat, subjugat*. **6** (Fam; d. oameni) Care este convins de cineva care spune lucruri mincinoase sau lingușitoare.

descântător, ~oare [At: COD. VOR. 6/1 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***descânta*** + *-tor*] **1-2** *smf, a* (Mai ales d. femei) (Persoană) care știe să descânte **(1)**. **3-6** *smf, a* (Mai ales d. femei) (Persoană) care practică descântarea **(1-2)**. **7-8** *a* (D. obiecte, lucruri) Care servește la descântare **(1-2)**.

descântătură *sf* [At: MAIOR, I. B. 282/11 / Pl: *~ri* / E: ***descânta*** + *-tură*] **1** (Îvp) Descântec **(1)**. **2** (Trs; Mol) Strigătură în timpul unui dans popular.

descântec *sn* [At: POP. 200/18 / V: (reg) ***~tică*** *sf*, ***~tic, dis~*** / Pl: *~ece*, (reg) *~uri, ~eci* / E: ***descânta***] **1** Formulă magică în versuri însoțită de gesturi rituale folosită de cei care descântă **(1)**. Si: (îvp) *descântătură* **(1)**, (pop) *potcă^1*. **2** Specie a literaturii populare, de obicei în versuri, care conține formule considerate magice și vindecătoare. **3** (Trs; Ban) Strigătură în timpul unui dans popular. **4** (Fam) Încercare de a convinge (pe cineva), spunând lucruri nesincere sau lingușitoare. **5** (Fig) Mustrare a cuiva.

descântic *sn* vz ***descântec***

descântică *sf* vz ***descântec***

descebălui *vr* [At: BĂRAC, T. 16/23 / V: ***~che~*** / Pzi: *~esc* / E: *des-* + ***chebălui***] **1** (Trs) A se trezi. **2** A-și veni în fire. **3** A se lămuri. **4** (Reg; îf *deschebălui*) A se pricepe la afaceri.

descendant, ~ă *smf, a* vz ***descendent***

descendent, ~ă [At: MARIN, F. 156 / V: (înv) ***~dant, ~dinte*** *sm*, ***descindinte*** *sm*, ***desten~*** / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***descendant***, lat ***descendens, -ntis***] **1** *a* Care coboară Si: *coborâtor*, (liv) *descensiv*. **2** *smf* Urmaș.

descendență *sf* [At: CONV. LIT. I, 140 / V: (înv) ***~din~*** / Pl: (rar) *~țe* / E: fr ***descendance***] **1** Înrudire în linie coborâtoare Si: *filiație*. **2** (D. opera scriitorilor; asr) Posteritate.

descendinte *sm* vz ***descendent***

descendință *sf* vz ***descendență***

descensiune *sf* [At: DEX / Pl: *~ni* / E: lat ***descensio, -onis***] (Liv) **1** Coborâre. **2** Scădere.

descensiv, ~ă *a* [At: CĂLINESCU, în SCL, 1960, nr 2, 183 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***descensif***] (Liv) Descendent **(1)**.

descensor *sn* [At: LTR^2 / Pl: *~oare* / E: fr ***descenseur***] Angrenaj de transport care coboară instalațiile miniere de la un orizont superior al minei la unul inferior.

descentra *vtr* [At: DEX / Pzi: *~rez* / E: *des^1-* + ***centra*** cf fr *décentrer*] (D. piesele unui aparat) **1-2** (A face să-și piardă sau) a-și pierde poziția simetrică față de centru. **3-4** A (se) deplasa astfel încât axa piesei să nu mai coincidă cu axa dată.

descentraliza *vt* [At: MAIORESCU, D. III, 351 / Pzi: *~zez* / E: *des-* + ***centraliza*** cf fr *décentraliser*] A acorda autonomie administrativă organelor locale.

descentralizare *sf* [At: CONV. LIT. II, 40 / Pl: *~zări* / E: ***descentraliza***] Autonomie administrativă acordată organelor locale Si: *descentralizat^1*, (înv) *descentralizație*.

descentralizat^1 *sn* [At: MDA ms / E: ***descentraliza***] Descentralizare.

descentralizat^2, ~ă *a* [At: DDRF / Pl: *~ați, ~e* / E: ***descentraliza***] **1-2** (D. organele locale ale administrației de stat, ale unor instituții, organizații) Căruia i s-a acordat autonomie (administrativă).

descentralizator, ~oare *a* [At: MAIORESCU, D. II, 139 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***descentraliza*** + *-tor*] Care descentralizează.

descentralizație *sf* [At: COSTINESCU / V: ***~iune*** / Pl: ***~ii*** / E: fr ***décentralisation***] (Înv) Descentralizare.

descentralizațiune *sf* vz ***descentralizație***

descentrare *sf* [At: DEX / Pl: *~rări* / E: ***descentra***] **1** Pierdere de către piesele unui aparat a poziției simetrice față de centru Si: *descentrat^1* **(1)**. **2** Deplasare astfel încât axa piesei să nu mai coincidă cu axa dată Si: *descentrat^1* **(2)**.

descentrat^1 *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***descentra***] **1-2** Descentrare **(1-2)**.

descentrat^2, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~ați, ~e* / E: ***descentra***] (Teh; d. piesele unui aparat) **1** Care și-a pierdut poziția simetrică față de centru. **2** Care s-a deplasat în așa fel încât axa piesei nu mai coincide cu axa dată.

descepție *sf* vz ***decepție***

descepțiune *sf* vz ***decepție***

descernământ *sn* vz ***discernământ***

descerni *vr* [At: CONACHI, P., 189 / Pzi: *~nesc* / E: *des-* + ***cerni***] (Înv; d. oameni) A nu mai purta doliu.

descernire *sf* [At: DDRF / Pl: *~ri* / E: ***descerni***] (Înv) Renunțare la doliu.

descerui *vt* [At: COSTINESCU / Pzi: *~esc* / E: *des-* + ***cerui***] (Înv; c. i. pardoseli, obiecte etc.) A scoate ceara (prin dizolvare).

desceruire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***descerui***] (Înv) Scoatere a cerii (prin dizolvare) de pe pardoseli, obiecte etc.

deschebălui *v* vz ***descebălui***

deschega *vr* [At: CADE / Pzi: *~eg* / E: *des-* + [în]***chega***] **1** (D. lichide care se coagulează) A redeveni lichid. **2** (Irn; d. cer) A se lumina.

deschegare *sf* [At: MDA ms / Pl: *gări* / E: ***deschega***] **1** Revenire la starea lichidă a unei substanțe coagulate. **2** (Irn) Luminare a cerului.

descheia [At: PSALT. HUR., 107^V/23 / V: ***~schia***, (reg) ***dăs~, desteia, deșteia*** / P: *~che-ia* / Pzi: *~ei* / E: ml ***disclavare***] **1** *vt* (Înv) A deschide gura. **2** *vt* (Reg) A deschide un obiect. **3** *vt* (Îvr) A descuia. **4-5** *vtr* A (se) desface. **6-7** *vtr* (Îvp) A (se) dezmembra. **8** *vr* (Îvp) A se dezmorți. **9** *vt* (C. i. nasturi) A scoate din butonieră Si: (reg) *a desbumba, a descheptura* **(1)**, *a deschiotora, a dezmembra*. **10** *vt* (C. i. obiecte de îmbrăcăminte încheiate) A desface din nasturi, copci etc. Si: (reg) *a desbumba, a descheptura* **(2)**, *a deschiotora, a dezmembra*. **11** *vr* (Reg; îf *deșteia*) A se dezbrăca. **12** *vr* (Reg; d. găini; pex d. orice fel de păsări de casă) A se lărgi orificiul prin care ies ouăle.

descheiat^1 *sn* [At: MDA ms / E: ***descheia***] **1-2** Descheiere **(1-2)**. **3** (Îvr) Descuiere. **4** Desfacere. **5** (Îvp) Dezmembrare. **6** (Îvp) Dezmorțire. **7-8** Descheiere **(7-8)**. **9** (Reg) Dezbrăcare.

descheiat^2, ~ă *a* [At: DOSOFTEI, V. S. septembrie 41^V/11 / V: (reg) ***dis~, deschi~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***descheia***] **1** (Înv) Deschis^2. **2** (Îvr) Descuiat^2. **3** Desfăcut^2. **4** (Îvp) Dezmembrat^2. **5** (Îvp) Dezmorțit^2. **6** (D. nasturi) Scos din butonieră. **7** (D. obiecte de îmbrăcăminte încheiate)

Desfăcut din nasturi, copci etc. Si: *neîncheiat*, (reg) *desbumbat*, *deschiotorat*. **8** (D. persoane) Care are haina descheiată (7). **9** (Reg) Dezbrăcat. **10** (Reg; d. găini; pex d. orice fel de păsări de casă) Care și-a lărgit orificiul pentru ouat. **11** (Reg; îe) **A suna a ~** A suna a dogit.

descheiere *sf* [At: MICU, L. 35 / V: (înv) *~chiiare* / Pl: *~ri* / E: ***descheia***] **1** (Înv) Deschidere a gurii Si: *descheiat*[1] (1). **2** (Reg) Deschidere a unui obiect Si: *descheiat*[1] (2). **3** (Îvr) Descuiere. **4** Desfacere. **5** (Îvp) Dezmembrare. **6** (Îvp) Dezmorțire. **7** (D. nasturi) Scoatere din butonieră Si: *descheiat*[1] (7). **8** (D. obiecte de îmbrăcăminte încheiate) Desfacere din nasturi, copci etc. Si: *descheiat*[1] (8). **9** (Reg) Dezbrăcare.

descheietură *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: *~ri* / E: ***descheia*** + *-tură*] (Asr) Parte deschisă a unui obiect, a unei haine etc.

descheptura *vtr* [At: ANON. CAR. / Pzi: *~eptur* / E: *des-* + ***cheptoare***] **1-2** (Reg) A (se) descheia (**9-10**).

deschia *v* vz ***descheia***

deschiaburi *vt* [At: DEX / Pzi: *~resc* / E: *des-* + ***chiabur***] **1** (Asr) A desființa prin lege posibilitățile de exploatare ale chiaburilor. **2** (Imp) A scoate pe cineva din rândul chiaburilor.

deschiaburire *sf* [At: DEX / Pl: *~ri* / E: ***deschiaburi***] **1** (Asr) Desființare prin lege a posibilităților de exploatare ale chiaburilor. **2** (Imp) Scoatere a cuiva din rândul chiaburilor.

deschiat, ~ă *a* vz ***descheiat***

deschide [At: (a. 1550–1580) GCR I, 18 / V: ***deșchi~*** / Pzi: *deschid* / E: ml ***discludere***] **1** *vt* (C. i. obiecte mobile, ca: uși, porți, ferestre etc., care închid accesul spre un spațiu îngrădit, închis etc.) A da la o parte pentru a permite comunicarea între exterior și interior. **2** *vt* (Îe) **A ~** (cuiva) **ușa (sau ușile, porțile)** A primi în vizită. **3** *vt* (Îae) A-i da cuiva acces liber (la ceva). **4** *vt* (C. i. obiecte care conțin spații închise prin uși, capace etc.) A descoperi deschizătura de acces, dând la o parte ușa, capacul etc. care o închide. **5** *vt* (Îrc; c. i. cerul sau raiul) A restabili comunicarea între două dimensiuni. **6** *vt* A deplasa elementul mobil al unei instalații, al unui aparat etc., astfel încât să nu mai blocheze trecerea, comunicarea, contactul. **7** *vt* (C. i. aparate sau instalații) A pune în funcțiune prin manevrarea unei piese mobile. **8** *vt* (Asr) A desfunda. **9** *vt* A îndepărta părțile împreunate ale unui obiect (prin tăiere, rupere, dezlipire, despăturire) pentru a ajunge la conținut Si: *a desface*. **10** *vt* (Îe) **A(-și) ~ punga** A cheltui mult. **11** *vt* (Îae) A fi generos. **12** *vt* (C. i. obiecte pliate) A face să nu mai fie strâns, înfășurat, pliat Si: *a desface*. **13** *vt* (Îvr; c. i. părți ale corpului) A întinde. **14** *vr* (D. flori, frunze, muguri etc.) A se desface, ajungând la dezvoltare deplină. **15** *vr* (Rar; d. tineri) A se dezvolta repede și armonios. **16** *vr* A căpăta o expresie de mulțumire, de frumusețe, de bucurie Si: *a se lumina*, *a se înveseli*. **17** *vt* (C. i. oameni) A lumina la față. **18** *vt* (Îvr) A lumina un spațiu. **19** *vt* (C. i. obiecte colorate, culori) A face să aibă o nuanță mai puțin întunecată, mai luminoasă sau mai apropiată de alb. **20** *vr* (D. vreme, cer) A se însenina. **21** *vt* (C. i. sisteme de încuiat; pex obiecte care conțin astfel de sisteme; adesea complinit prin *cu cheia*) A îndepărta elementele cuplate ale unui ansamblu prin manevrarea elementului mobil cu ajutorul unei chei Si: *a descuia*. **22** *vt* (Reg; c. i. copci) A desface. **23** *vt* (Rar) A descheia (**9**). **24** *vr* (D. vocale) A deveni deschise. **25** *vt* A distanța elemente așezate unul lângă altul. **26** *vt* (Fșa; c. i. cărți, caiete; pex filele acestora) A îndepărta coperta împreună cu una sau mai multe file (pentru a scrie, a citi etc.). **27** *vt* (C. i. buze, fălci etc.) A îndepărta una de alta. **28** *vt* (C. i. gura sau echivalente ale acesteia) A îndepărta buzele împreună cu maxilarele. **29** *vt* (Îe) **A ~ gura** (sau, înv, **rostul, buzele**) A vorbi. **30** (Înv; d. Dumnezeu; îe) **A-i ~** (cuiva) **gura** (sau **rostul, buzele**) A da cuiva grai (sau glas). **31** *vt* (Îvp; îe) **A ~ rostul** (sau **gura**) **spre** (sau **asupra**) (cuiva) A se adresa cuiva. **32** *vt* (Îvr; îe) **A nu ști ~ gura** A rămâne mut. **33** *vt* (C. i. ochii) A îndepărta pleoapele una de cealaltă pentru a privi. **34** *vt* (Pex) A se trezi din somn. **35** *vr* (Îe) **A-și ~ ochii bine** A privi cu mare atenție. **36** *vr* (Îae; d. unele mamifere) A îndepărta pleoapele lăsând ochiul liber în momentul instalării vederii Si: *a face ochi*. **37** *vr* (Îae; d. oameni) A se naște. **38** *vr* (Îae) A deveni conștient de ceva. **39** *vt* (Înv; îe) **A ~ ochii** (sau, rar, **ochiul**) (cuiva) A vindeca de orbire. **40** *vt* (Îae) A face (pe cineva) să-și dea seama de ceva. **41** *vt* (Îe) **A ~ mintea** (cuiva) A face (pe cineva) să înțeleagă (sau să cunoască) ceva. **42** *vr* (Îe) **A (i) se ~** (cuiva) **mintea** A căpăta putere de înțelegere. **43** *vr* (Îe) **A se ~ la minte** A căpăta putere de înțelegere. **44-45** *vtr* (Îe) **A(-și) ~ urechile (în patru)** A asculta cu atenție. **46** *vt* (Îe) **A ~ urechile** (cuiva) A face (pe cineva) să fie atent. **47** *vt* (Reg; îe) **A ~ ochii pe cineva** A se îndrăgosti pentru prima oară. **48** *vt* (Reg; îae) A ști pe cineva. **49** *vt* (Reg; îae; c. i. brațele) A întinde brațele, îndepărtându-le unul de altul, pentru a cuprinde (pe cineva). **50** *vt* (Îe) **A ~** (cuiva) **brațele** A primi cu bunăvoință pe cineva. **51** *vt* (C. i. pumnii, mâinile) A desface degetele strânse, pumnii. **52** *vt* (Îe) **A ~ mâna** A fi darnic. **53** *vt* (D. aripi) A întinde pentru zbor. **54** *vr* (D. orificii, organe) A se lărgi. **55** *vr* (D. orificii, organe) A se îndepărta. **56** *vr* (D. orificii, organe) A se dilata. **57** *vt* (C. i. organe, vene, țesuturi etc.) A secționa. **58** *vt* (Îlv) **A ~ o rană** A răni. **59-60** *vr* (D. răni) A începe să sângereze (sau să supureze). **61** *vr* (Mai ales despre pământ) A se crăpa. **62** *vr* A se forma dintr-un anumit punct, oferind o cale de acces. **63** *vt* A construi pentru prima dată într-un anumit loc. **64-65** *vtr* (Îe) **A(-și) ~ drum** (sau **cale, intrare, pârtie** etc.) A(-și) crea o posibilitate de acces. **66-67** *vtr* (Îae) A(-și) ușura pătrunderea (spre cineva sau ceva). **68** *vt* (Îae) A ușura (cuiva) atingerea unui țel. **69** *vt* (Îae) A crea posibilități de apariție (sau de dezvoltare). **70** *vt* (Îe) **A-ți fi deschis** (cineva) **drumul** (sau **două drumuri, toate drumurile** etc.) A avea posibilitatea (sau două posibilități, toate posibilitățile etc.) de a realiza ceva. **71-72** *vtr* (C. i. adâncituri) A (se) forma. **73** *vt* (C. i. șanțuri, gropi etc.) A săpa. **74** *vt* (Spc) A executa lucrări de pătrundere de la suprafața terenului până la un zăcământ exploatabil. **75** *vr* (D. forme de relief, locuri etc.) A se întinde. **76** *vr* (Îe) **A i se ~** (cuiva) **(în față, înainte) lumea** (sau **o lume, perspective, orizonturi, zori** etc.) A i se semnala posibilități avantajoase, șanse de progres în viitor. **77** *vt* (Rar) A înfățișa. **78** *vt* (Înv; c. i. spații) A conferi lărgime. **79** *vt* (Înv) A defrișa. **80** *vr* A-și începe existența (sau acțiunea, activitatea, desfășurarea). **81** *vt* (Îlv) **A ~ credit** (sau **credite**) A credita. **82** *vt* (Îe) **A ~ o paranteză** A face semnul grafic care precedă cuvintele intercalate într-o paranteză. **83** *vt* (Îae) A face o digresiune. **84** *vt* (Îe) **A ~ scorul** A marca primul gol într-un meci. **85** *vt* (Spc) A începe o acțiune juridică. **86** *vt* A începe. **87** *vt* A face să înceapă. **88** *vt* (Îe) **A ~** (cuiva) **pofta** (sau **apetitul**) A provoca cuiva pofta de ceva. **89** *vt* (Îe) **A ~ vorba** (sau, înv, **vorbire, discuție, conversație**) A începe o discuție. **90** *vt* (Înv) A convoca. **91** *vt* (La sporturile cu balonul rotund, urmat de determinări nume de persoană introduse prin prepoziția *spre*) A trece mingea unui coechipier aflat mai aproape de poarta adversă pentru ca acesta să poată întreprinde o acțiune ofensivă. **92** *vt* (C. i. instituții, întreprinderi) A înființa și a pune la dispoziția celor interesați. **93** *vt* A face accesibil.

deschidere *sf* [At: N. COSTIN, L. 160 / V: (îvr) ***deșchi~*** / Pl: *~ri* / E: ***deschide***] **1** Împingere (sau deplasare) a unei uși, a unei ferestre, a unui capac etc. **2** Spațiu liber amenajat într-un element de arhitectură sau de construcție, care servește pentru circulație, pentru iluminat etc. **3** (Pex) Spațiu liber amenajat între două construcții etc. **4** Orificiu. **5** Distanță orizontală dintre marginile unui gol. **6** Distanță măsurată pe orizontală dintre două reazeme consecutive ale unui element de construcție sau dintre fălcile unei unelte de prindere sau ale unui dispozitiv de fixare, dintre brațele unui unghi. **7** Loc unde apare (sau se formează) o adâncitură. **8** Afloriment. **9** Operație prin care se deblochează trecerea, comunicarea, contactul. **10** Orientare a poziției. **11** Construire a unei căi de acces. **12** (Min) Ansamblu de lucrări executate pentru pătrunderea de la suprafața terenului până la un zăcământ exploatabil în vederea exploatării lui. **13** (Îs) *~ a mlaștinilor* Operații de desecare ale unui teren mlăștinos pentru a putea fi redat agriculturii. **14** (Pex) Punere în cultură a unui teren. **15** Receptivitate la nou. **16** Îndepărtare a unor obiecte așezate unul lângă altul (sau părți constitutive ale unui obiect). **17** Lărgire a canalului fonator în timpul articulării unui sunet. **18** Însușire a unei vocale de a fi deschisă. **19** (Îs) *~ a silabelor* Terminare în vocală a unei silabe. **20** Secționare. **21** (Rar) Spargere. **22** Supurare. **23** Începere a activității unei instituții, unei

colectivități etc. **24** Începere a activității pentru public. **25** (Îs) *Cuvânt* (sau *discurs*) *de ~* Conferință inaugurală a unui curs, a unei reuniuni științifice sau politice. **26** (Îs) *Reprezentație de ~* Spectacolul inaugural (festiv) al unei stagiuni de concerte, de reprezentații de teatru, de operă, de balet etc. **27** (La jocul de șah) Primele mișcări cu care se începe o partidă. **28** (La jocurile cu balonul rotund) Trecere a mingii de către un jucător unui coechipier, pentru a putea întreprinde o acțiune ofensivă. **29** (Îe) **În ~** În primul meci (din cele două meciuri ale unui cuplaj sportiv). **30** Înființare a unor instituții, întreprinderi. **31** (Îs) *~ a unui credit* (sau *de credite*) Operație financiară prin care se acordă o sumă de bani unei persoane (juridice) pe o perioadă de timp determinată.

deschiiare *sf* vz ***descheiere***

deschilin *av* [At: CADE / E: nct cf mg *Külön*] (Reg) Deosebit.

deschilina *v* [At: CADE / Pzi: ? / E: ***deschilin***] (Reg) **1-2** A deschilini (**1-2**).

deschilini *vtr* [At: SCRIBAN, D. / Pzi: *~nesc* / E: ***deschilin***] (Reg) **1-2** A (se) deosebi.

deschilinire *sf* [At: CADE / Pl: *~ri* / E: ***deschilini***] (Reg) Deosebire.

deschilinit, ~ă *a* [At: CADE / Pl: *~iți, ~e* / E: ***deschilini***] Care este deosebit.

deschinga *vt* [At: SCRIBAN, D. / Pzi: *~ing* / E: *des-* + [în]***chinga***] **1-2** A scoate (sau a slăbi) chinga.

deschiotora *vtr* [At: CADE / Pzi: *~rez* / E: *des-* + ***chiotoare***] (Reg) **1-2** A (se) descheia (**9-10**).

deschis[1] *sn* vz ***dichis***

deschis[2]***, ~ă*** [At: URECHE, L. 63 / V: ***deochis*** / Pl: *~iși, ~e* / E: ***deschide***] **1** *a* (D. uși, porți, ferestre) Care este împins, deplasat pentru a permite comunicarea între exterior și interior. **2** *a* (Înv; îla) **Ușă ~ă** Care este primitor față de cineva. **3** *a* (Îe) **A-i fi** (sau **a avea**) **(prea) ~ă ușa** (sau **poarta) la cineva** (sau **într-un anumit loc**) A avea (oricând) acces undeva sau la cineva. **4** *a* (Îe) **A lăsa poarta ~ă** (pentru ceva) A accepta completări (sau modificări) ulterioare. **5** *a* (Îae) A aștepta. **6** *a* Neîncuiat. **7** *a* (Îe) **A avea** (sau **a ține**) **casa** (sau **casă**) **~ă** A avea mereu musafiri. **8** *a* (Îae) A primi multă lume. **9** *a* (D. obiecte) Care nu este acoperit. **10** *a* (D. obiecte) Care nu este închis. **11** *a* (D. vehicule) Care are capota strânsă. **12** *a* (D. vehicule) Care nu are capotă. **13** *a* (D. aparate, robinete, ventile etc.) Care este pus în stare de funcționare. **14** *a* (D. obiecte care au fost înfășurate sau pliate) Care este desfăcut pentru a putea fi folosit. **15** *a* (D. maxilare) Îndepărtat unul de altul. **16** *a* (Înv; îe) **A astupa gura ~ă** (a cuiva) A reduce la tăcere (pe cineva). **17** *a* (Îae) A face (pe cineva) să accepte o situație. **18** *a* (D. ochi) Care are pleoapele îndepărtate una de cealaltă. **19** *a* (Îlav) **Cu ochii ~iși** (sau, rar, **cu ochiul ~**) Atent. **20** *a* (Îe) **A avea** (sau **a se afla cu**) **ochii ~iși** (sau **ochiul ~**) A fi deosebit de atent. **21** *a* (D. mâini; pex d. palme) Care are degetele întinse și răsfirate. **22** *a* (D. răni, plăgi etc.) Care este nevindecat. **23** *a* (D. fracturi) Care sunt însoțite și de leziuni ale pielii sau ale mușchilor. **24** *a* Sincer. **25** *a* Care exprimă sinceritate. **26** *av* Fără înconjur. **27** *av* În mod clar. **28** *av* Pe față. **29** *av* (Pex) Sincer. **30-31** *a* (Îljv) **Cu inima ~ă** Sincer. **32** *a* (Îla) **~ la inimă** Sincer. **33** *a* (Pex; îae) Comunicativ. **34** *a* Care este apt de a primi cunoștințe, influențe. **35** *a* (Îla) **~ la minte** (sau **la cap**) Inteligent. **36** *a* (Îla) **A avea mintea ~ă** A fi deștept. **37** *a* (Îlav) **Cu pieptul ~** Cu curaj. **38** *a* (D. terenuri) Care se întinde pe distanțe mari. **39** *a* (D. terenuri; pex) Neîngrădit. **40** *a* (D. drumuri etc.) Pe care se poate circula nestingherit. **41** *a* (Fig) Accesibil. **42** *a* (Rar) Săpat. **43-44** *a* (D. culori) Care (se situează în gama culorilor calde sau) este mai aproape de alb decât de negru. **45-46** *a* (D. obiecte) Care are o culoare deschisă (**43-44**).

deschizător, ~oare [At: ANON. CAR. / Pl: *~i, ~oare* / E: ***deschide*** + *-ător*] **1** *sf* (Îvr) Cheie. **2** *sm* (Înv) Întemeietor. **3-4** *smf* (Îs) *~ de drumuri* (sau *de drum, de cale, de perspective, de porți*) Inițiator (sau inovator) într-un anumit domeniu de activitate. **5** *a* (Înv) Care este folosit împotriva constipației. **6** *a* (Rar) Care desface flori, frunze, muguri.

deschizătură *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: *~ri* / E: ***deschide*** + *-ătură*] **1** Spațiu liber, amenajat într-un element de arhitectură sau de construcție, care servește pentru circulație, pentru iluminat, aerisit etc. **2** Distanță formată prin deschidere între toc și canalul unei uși sau ferestre. **3** (Pex) Distanță dintre două brațe sau două linii care formează un unghi. **4** Spațiu liber între două lucruri (sau două părți constitutive ale unor obiecte) Cf *căscătură*. **5** Despicătură a unui obiect de îmbrăcăminte prin care se introduc mâinile sau capul. **6** (Rar) Adâncitură a solului.

descifra *vt* [At: MAG. IST. I, 130/20 / Pzi: *~rez* / E: *des*[1]*-* + ***cifra*** cf fr *déchiffrer*] **1-2** (C. i. cifruri sau texte cifrate) (A descoperi cifrul sau) a folosi cifrul pentru a înțelege. **3-4** (C. i. texte ilizibile sau scrise în limbi puțin cunoscute ori un scris necitet) A reuși, cu efort, (să citești și) să înțelegi. **5** (C. i. hărți) A distinge indicațiile topografice Cf *a citi*. **6** (Rar) A identifica. **7** (C. i. partituri) A citi notele muzicale și a interpreta la prima vedere. **8** A găsi rezolvarea unei probleme Si: *a dezlega*. **9** A reuși să pătrundă cu mintea Si: *a înțelege*. **10** A face să fie limpede Si: *a explica*. **11** A studia temeinic.

descifrabil, ~ă *a* [At: PROT.-POP., N. D. / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***déchiffrable***] **1-16** Care se poate descifra (**1-8**) (ușor).

descifrare *sf* [At: PONTBRIANT, D. / V: ***deci~, desti~*** / Pl: *~rări* / E: ***descifra***] **1** Descoperire a unui cifru Si: *descifrat*[1] (**1**), *descifrație* (**1**). **2** Folosire a unui cifru pentru a înțelege un text cifrat Si: *descifrat*[1] (**2**), *descifrație* (**2**). **3-4** Reușire, cu efort, (de a citi și) de a înțelege texte ilizibile, scrise în limbi necunoscute sau un scris necitet Si: *descifrat*[1] (**3-4**), *descifrație* (**3-4**). **5** Distingere a indicațiilor topografice de pe o hartă Si: *descifrat*[1] (**5**), *descifrație* (**5**). **6** (Rar) Identificare. **7** Citire a notelor muzicale și interpretare la prima vedere Si: *descifrat*[1] (**7**), *descifrație* (**7**). **8** Găsire a rezolvării unei probleme Si: *descifrat*[1] (**8**), *descifrație* (**8**). **9** Reușire de a pătrunde cu mintea Si: *descifrat*[1] (**9**), *descifrație* (**9**). **10** Explicare pentru a face să fie limpede Si: *descifrat*[1] (**10**), *descifrație* (**10**). **11** Studiere temeinică Si: *descifrat*[1] (**11**), *descifrație* (**11**).

descifrat[1] *sn* [At: MDA ms / E: ***descifra***] **1-5** Descifrare (**1-5**). **6** (Rar) Identificare. **7-11** Descifrare (**7-11**).

descifrat[2]***, ~ă*** *a* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~ați, ~e* / E: ***descifra***] **1** (D. cifruri) Descoperit[2]. **2** (D. texte cifrate) Înțeles cu ajutorul cifrului. **3-4** (D. texte ilizibile sau scrise în limbi puțin cunoscute, ori un scris necitet) Care a fost (citit și) înțeles. **5** (D. hărți) Căreia i s-au distins indicațiile topografice. **6** Identificat[2]. **7** (Muz) Care a fost citit și interpretat de un solist la prima vedere. **8** (D. probleme) Care a fost rezolvat. **9** Care a fost pătruns cu mintea Si: *înțeles*[2]. **10** (D. opere literare, filosofice) Care a fost analizat atent Si: *studiat*.

descifrator, ~oare [At: PROT.-POP., N. D. / Pl: *~i* / E: ***descifra*** + *-tor* cf fr *déchiffreur*] **1-4** *smf, a* (Persoană) care știe (să explice sau) să citească un text ilizibil, cifrat sau scris într-o limbă puțin cunoscută. **5** *smf* (Îvr) Persoană care nu are deprinderea de a citi cursiv. **6** *sn* (Elt) Dispozitiv decodificator de adrese.

descifrație *sf* [At: PROT. – POP, N. D. / Pl: *~ii* / E: ***descifra***] (Îvr) **1-5** Descifrare (**1-5**). **6** (Rar) Identificare. **7-11** Descifrare (**7-11**).

descimbireală *sf* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~eli* / E: ***descimbiri*** + *-eală*] (Reg) **1** Descheiere a nasturilor unei haine Si: *descimbirire* (**1**), *descimbirit*[1] (**1**). **2** Dezbrăcare a unei haine Si: *descimbirire* (**2**), *descimbirit*[1] (**2**).

descimbiri *vtr* [At: UDRESCU, GL. / Pzi: *~resc* / E: nct] (Reg) **1-2** A (se) descheia. **3-4** A (se) dezbrăca.

descimbirire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***descimbiri***] **1-2** Descimbireală (**1-2**).

descimbirit[1] *sn* [At: MDA ms / E: ***descimbiri***] **1-2** Descimbireală (**1-2**).

descimbirit[2]***, ~ă*** *a* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~iți, ~e* / E: ***descimbiri***] (Reg; d. oameni) **1** Care poartă îmbrăcămintea cu nasturii descheiați. **2** Care are hainele în dezordine.

descindământ *sm* [At: HELIADE, O. II, 355 / Pl: *~minți* / E: ***descinde*** + *-ământ*] (Îvr) Formă de relief de pe care se descinde Si: *coborâș*.

descinde *vi* [At: HELIADE, O. I, 340 / Pzi: *descind* / E: fr ***descendre***, lat ***descendere***] **1** A se deplasa dintr-un punct superior într-un punct cu altitudine inferioară. **2** (D. păsări) A se deplasa din cer spre pământ sau spre linia orizontului Si: *a coborî*. **3** (Fig) A se înjosi. **4** (D. sunete) A

descrește în intensitate. **5-6** A sosi și a se opri într-un loc (și a rămâne acolo pentru un timp). **7** A se stabili cu forța pe un teritoriu Cf *a coloniza, a cuceri*. **8** A se trage dintr-o anumită familie. **9** A-și avea originea dintr-un anumit loc. **10** A proveni din anumiți înaintași. **11** (Pex) A fi continuatorul operei sau doctrinei unei persoane sau unui curent filozofic, literar, cultural, preluând ideile acestuia. **12** (D. organele forței publice) A se deplasa la fața locului în vederea unei investigații sau unei perchezitii.

descindere *sf* [At: DEX / Pl: *~ri* E: ***descinde***] **1** Deplasare dintr-un punct superior într-un punct cu altitudine inferioară Si: *descins*^{1} **(1)**. **2** Deplasare a păsărilor din cer spre pământ sau spre linia orizontului Si: *coborâre, descins*^{1} **(2)**. **3** (Fig) Înjosire. **4** Descreștere a intensității sunetelor. Si: *descins*^{1} **(4)**. **5-6** Sosire și oprire într-un loc (și rămânere acolo pentru un timp) Si: *descins*^{1} **(5-6)**. **7** Stabilire cu forța pe un teritoriu Cf *colonizare, cucerire, descins*^{1} **(7)**. **8** Provenire dintr-o anumită familie Si: *descins*^{1} **(8)**. **9** Provenire dintr-un anumit loc Si: *descins*^{1} **(9)**. **10** Provenire din anumiți înaintași Si: *descins*^{1} **(10)**. **11** (Pex) Continuare a operei sau a doctrinei unei persoane sau unui curent filozofic, literar, cultural, preluând ideile acestuia Si: *descins*^{1} **(11)**. **12** (D. organele forței publice) Deplasare la locul săvârșirii infracțiunii, pentru a face constatări ori a strânge probe care să ducă la lămurirea cazului Si: *descins*^{1} **(12)**.

descindinte *sm* vz ***descendent***

descindința *sf* vz ***descendență***

descinga *vtr* [At: DLR / Pzi: *descing* / E: ml ***descingere***] **1-6** (Îvr) A (se) descinge **(1-6)**.

descinge^{1} *vtr* [At: VARLAAM, C. 432 / V: (pop) ***das~, deoci~, daoci~, ~sti~, desti~, deschin~*** / Pzi: *descing* / E: ml ***discingere***] **1-2** A (se) desface și a îndepărta un brâu sau un alt obiect cu care este strânsă talia Si: (îvr) *a (se) descinga* **(1-2)**. **3-4** (Înv) A(-și) pierde cinstea (sau rangul boieresc, libertatea) Si: (îvr) *a (se) descinga* **(3-4)**. **5-6** A(-și) îndepărta armele prinse la cingătoare Si: *a (se) dezarma*, (îvr) *a (se) descinga* **(5-6)**.

descinge^{2} *v* vz ***descinde***

descingere *sf* [At: HELIADE / V: (îvr) ***dis~*** / Pl: *~ri* / E: ***descinge***] **1** Desfacere și îndepărtare a unui brâu sau a unui alt obiect cu care se strânge talia Si: *descins*^{3} **(1)**. **2** (Înv) Pierdere a cinstei (sau a rangului boieresc, a libertății) Si: *descins*^{3} **(2)**. **3** Îndepărtare a armelor prinse la cingătoare Si: *descins*^{3} **(3)**.

descins^{1} *sn* [At: MDA ms / Pl: (nob) *~uri* / E: ***descinde***] **1-2** Descindere **(1-2)**. **3** (Fig) Înjosire. **4-12** Descindere **(4-12)**

descins^{2}***, ~ă*** *a* [At: RESMERIȚĂ, D. / Pl: *~nși, ~e* / E: ***descinde***] **1** Care s-a deplasat dintr-un punct superior într-un punct cu altitudine inferioară. **2-3** Care a sosit și s-a oprit într-un loc (și a rămas acolo pentru un timp). **4** Care se trage dintr-o familie. **5** Care își are originea dintr-un anumit loc. **6** Care provine din anumiți înaintași. **7** (Pex) Care se revendică de la o anumită filiație de idei.

descins^{3} *sn* [At: MDA ms / E: ***descinge***^{1}] **1-3** Descindere **(1-3)**.

descins^{4}***, ~ă*** *a* [At: ANON. CAR. / Pl: *~nși, ~e* / E: ***descinge***^{1}] **1** Care nu are brâu sau alt obiect vestimentar care marchează talia. **2** (Pex) Care este în ținută neconformă cu regulamentul militar. **3** Care și-a pierdut gradul prin scoaterea centurii (și dezarmare).

descinsti *vt* [At: TDRG / Pzi: *~tesc* / E: *des-* + ***cinsti***, cdp fr *déshonorer*] **1** A nu acorda cinste. **2** A lipsi de cinste pe cineva Si: *a necinsti, a dezonora*.

descintra *vt* [At: DN^{2} / Pzi: *~rez* / E: *des-* + ***cintru*** cf fr *décintrer*] (Aht) A îndepărta construcția auxiliară (cofraj, cintru) folosită pentru edificarea unui arc sau a unei bolți de cărămidă sau de beton.

descintrare *sf* [At: LTR^{2} / Pl: *~rări* / E: ***descintra***] (Aht) Operație de îndepărtare a construcțiilor auxiliare folosite pentru edificarea unui arc sau a unei bolți.

desciocăla [At: CREANGĂ, O. 278 / V: (pop) ***deciocola, ~coli, disci~*** / Pzi: *~lez* / E: *des-* + *(în)****ciocăla***] (Reg) **1** *vt* A desface cocenii de pe porumb și a curăța pănușele de pe coceni. **2-3** *vtr* A (se) desprinde carnea de pe oase (prin fierbere). **4** *vt* (C. i. o căruță, o mașină sau alt mecanism) A demonta. **5-6** *vtr* (Rar) A (se) dezbrăca.

desciocălat^{1} *sn* [At: PAMFILE, A. R., 218 / V: ***deci~*** / E: ***desciocăla***] (Reg) Desfacere a cocenilor de pe porumb și curățare a lor de pănușe.

desciocălat^{2}***, ~ă*** *a* [At: PAMFILE, J. II, 141 / V: ***deci~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***desciocăla***] (Reg; d. persoane sau animale) Slab.

desciocoli *vtr* vz ***desciocăla***

desciolănat, ~ă *a* [At: C. PETRESCU, în V. ROM. 2-3, 1936, 10 / Pl: *~ați, ~e* / E: *des-* + ***ciolan***] **1-2** (D. un membru) Care a fost desfăcut din articulația lui (sau pare astfel).

descior, ~oară *a, av* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~i, ~oare* / E: ***des***^{1} + *-cior*] **1-2** (Care) nu (este) foarte des Si: *desuț*, (reg) *desciorel*.

desciorchinator *sm* [At: C. GIURESCU, P. O. 115 / Pl: *~i* / E: *des-* + ***ciorchine*** + *-tor*] (Rar) Dispozitiv pentru separarea boabelor de partea lemnoasă a ciorchinelui de strugure.

desciorel *av* [At: UDRESCU, GL. / E: ***descior*** + *-el*] (Reg) Descior **(2)**.

desciorlui *vtr* [At: LEXIC REG. II, 110 / Pzi: *~esc* / E: *des-* + ***ciorlui***] (Reg) **1-2** (D. funii, sfori, fire) A (se) descâlci.

desciorluit, ~ă *a* [At: LEXIC REG. II, 110 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***desciorlui***] (Reg; d. funii, sfori, fire) Descâlcit.

desciunti *vt* [At: GRIGORIU-RIGO, M. P. II, 8 / Pzi: *~tesc* / E: *des-* + ***ciunti***] (Reg; d. coarnele vitelor) A face, prin practici magice sau medicină populară, să nu mai fie ciunte Si: *a întregi*.

desciureca *vtr* [At: LEXIC REG., 14 / Pzi: ? / E: *des-* + ***ciureca***] (Reg) **1-2** A (se) desface.

descleia [At: DEX / Pzi: *~iez* / E: *des-* + (în)***cleia***] **1-2** *vtr* A (se) dezlipi după încleiere. **3** *vt* A spăla și a curăța de substanțe cleioase firele de mătase naturală sau țesăturile de bumbac.

descleiere *sf* [At: DEX / Pl: *~ri* / E: ***descleia***] **1** Dezlipire a ceea ce este lipit cu clei. **2** Spălare și curățare de substanțe cleioase a firelor de mătase naturală sau a țesăturilor de bumbac. **3** Operație de finisare a țesăturilor prin eliminarea apretului aplicat pe firele de urzeală înainte de începerea țeserii.

descleșta [At: DEX / Pzi: *~tez* / E: *des-* + (în)***cleșta***] **1-2** *vtr* A (se) desface dintr-o strânsoare. **3** *vt* (Îe) **A-i ~** (cuiva) **fălcile** A face pe cineva să vorbească. **4** *vr* (Îae) A începe, în sfârșit, să vorbească. **5-6** *vtr* A (se) desprinde cu greu din locul unde se afla fixat.

descleștare *sf* [At: DEX / Pl: *~tări* / E: ***descleșta***] **1** Desfacere dintr-o strânsoare Si: *descleștat*^{1} **(1)** . **2** Desprindere cu greu din locul unde se afla fixat Si: *descleștat*^{1} **(2)**.

descleștat^{1} *sns* [At: MDA ms / E: ***descleșta***] **1-2** Descleștare **(1-2)**.

descleștat^{2}***, ~ă*** *a* [At: DEX / Pl: *~ați, ~e* / E: ***descleșta***] **1** Desfăcut dintr-o strânsoare. **2** Desprins cu greu din locul unde se afla fixat.

descloci *vt* [At: DEX / Pzi: *~ocesc* / E: *des-* + ***cloci***] A face ca o cloșcă să înceteze să mai clocească.

descluși *v* vz ***deslusi***

descoafa *v* vz ***decoafa***

descoase [At: DEX / Pl: *~descos* / E: *des-* + ***coase***] **1-2** *vtr* A (se) desface din cusături. **3** *vt* (Fig) A pune cuiva întrebări multe și insistente pentru a afla anumite lucruri Si: *a iscodi*. **4** *vt* (Fig) A analiza amănunțit o problemă sau o situație pentru a o înțelege.

descoasere *sf* [At: DEX / Pl: *~ri* / E: ***descoase***] **1** Desfacere din cusături Si: *descusut*^{1} **(1)**, *descusătură* **(1)**. **2** (Fig) Întrebare insistentă pentru a afla anumite lucruri Si: *descusut*^{1} **(2)**, *descusătură* **(2)**, *iscodire*. **3** Analizare amănunțită a unei probleme sau situații pentru a o înțelege Si: *descusut*^{1} **(3)**, *descusătură* **(3)**.

descoji *vt* [At: DEX / Pzi: *~jesc* / E: *des-* + ***coji***] A curăța de coajă.

descojire *sf* [At: DEX / Pl: *~ri* / E: ***descoji***] Curățare de coajă Si: *descojit*^{1}.

descojit^{1} *sns* [At: DEX / E: ***descoji***] Descojire.

descojit^{2}***, ~ă*** *a* [At: DEX / Pl: *~iți, ~e* / E: ***descoji***] Care este curățat de coajă.

descojitor *sn* [At: DEX / Pl: *~oare* / E: ***descoji*** + *-tor*] Mașină pentru decorticat boabele de cereale înainte de măcinare.

descolăci *vr* [At: DEX / Pzi: *~ăcesc* / E: *des-* + (în)***colăci***] A se desface din încolăcire.

descolăcire *sf* [At: DEX / Pl: *~ri* / E: ***descolăci***] Desfacere din încolăcire Si: *descolăcit[1]*.

descolăcit[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***descolăci***] Descolăcire.

descolăcit[2], ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~iți, ~e* / E: ***descolăci***] Care nu mai este încolăcit.

descolorant, ~a *smf, a* vz ***decolorant***

descolorare *sf* vz ***decolorare***

descolorat, ~ă *a* vz ***decolorat***

descolorație *sf* vz ***decolorație***

descolorațiune *sf* vz ***decolorație***

descomplecta *v* vz ***descompleta***

descomplectare *sf* vz ***descompletare***

descompleta [At: DEX / V: ***~ecta*** / Pzi: *~tez* / E: *des-* + ***completa*** cf fr *décompléter*] **1** *vt* A lua ceva dintr-un tot, lăsându-l incomplet. **2** *vr* A nu fi complet.

descompletare *sf* [At: DEX / V: ***~ect~*** / Pl: *~tări* / E: ***descompleta***] Luare a ceva dintr-un tot, lăsându-l incomplet Si: *descompletat[1]*.

descompletat[1] *sns* [At: MDA ms / E: ***descompleta***] Descompletare.

descompletat[2], ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***descompleta***] Din care s-a luat ceva, lăsându-l incomplet.

descompune [At: DEX / Pzi: *descompun* / E: *des-* + ***compune*** cdp fr *décomposer*] **1** *vt* A desface în părțile componente. **2** *vr* (Fig) A se destrăma. **3** *vr* (D. materii și corpuri organice) A se altera. **4** *vr* (Fig; d. oameni) A-și schimba prin deformare caracterul, înfățișarea morală sau fizică. **5** *vr* (Fig; d. față, trăsături etc.) A se crispa.

descompunere *sf* [At: DEX / Pl: *~ri* / E: ***descompune***] **1** Desfacere în părțile componente Si: *descompus[1]* **(1)**. **2** (Fig) Destrămare. **3** Alterare a unor materii, corpuri organice Si: *descompus[1]* **(3)**. **4** (Fig; d. oameni) Schimbare prin deformare a caracterului, înfățișării morale sau fizice Si: *descompus[1]* **(4)**. **5** (Fig) Crispare a feței Si: *descompus[1]* **(5)**. **6** Reacție chimică în urma căreia o substanță constituită din molecule cu structura mai complicată trece în mai multe substanțe constituite din molecule cu structură mai simplă Si: *descompus[1]* **(6)**.

descompus[1] *sns* [At: MDA ms / E: ***descompune***] **1** Descompunere **(1)**. **2** (Fig) Destrămare. **3-6** Descompunere **(3-6)**.

descompus[2], ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~uși, ~e* / E: ***descompune***] **1** Desfăcut în părțile componente. **2** (Fig) Destrămat[2]. **3** (D. materii, corpuri organice) Alterat[2]. **4** (Fig; d. oameni) Care are înfățișarea morală sau fizică deformată. **5** (Fig; d. fața omului) Crispat[2].

desconcentra *vt* [At: DEX / Pzi: *~rez* / E: *des-* + ***concentra***] A lăsa la vatră un ostaș concentrat.

desconcentrare *sf* [At: DEX / Pl: *~rări* / E: ***desconcentra***] Lăsare la vatră a unui ostaș concentrat Si: *desconcentrat[1]*.

desconcentrat[1] *sns* [At: MDA ms / E: ***desconcentra***] Desconcentrare.

desconcentrat[2], ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~ați, ~e* / E: ***desconcentra***] (Nob) (D. militari concentrați) Lăsat la vatră.

descongestiona *vt* [At: DEX / P: *~ti-o~* / Pzi: *~nez* / E: *des-* + ***congestiona*** cf fr *décongestionner*] **1** A elibera un organ de un aflux de sânge prin împrăștierea sângelui îngrămădit. **2** A face să dispară congestia. **3** (Fig) A elibera o regiune sau o localitate de un surplus de populație. **4** (Fig) A face ca o cale de comunicație să nu mai fie aglomerată.

descongestionare *sf* [At: DEX / Pl: *~nări* / E: ***descongestiona***] **1** Eliberare a unui organ de un aflux de sânge, prin împrăștierea sângelui îngrămădit Si: *descongestionat[1]* **(1)**. **2** Dispariție a congestiei Si: *descongestionat[1]* **(2)**. **3** (Fig) Eliberare a unei regiuni sau a unei localități de un surplus de populație Si: *descongestionat[1]* **(3)**. **4** (Fig) Dezaglomerare a unei căi de comunicație Si: *descongestionat[1]* **(4)**.

descongestionat[1] *sns* [At: MDA ms / E: ***descongestiona***] (Nob) **1-4** Descongestionare **(1-4)**.

decongestionat[2], ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~ați, ~e* / E: ***descongestiona***] **1** (D. un organ) Care este eliberat de un aflux de sânge. **2** (Fig; d. o regiune, o localitate) Care este eliberat de un surplus de populație. **3** (Fig; d. o cale de comunicație) Care este dezaglomerat.

desconsidera *vt* [At: DEX / Pzi: *~ider* / E: *des-* + ***considera*** cf fr *déconsidérer*] A nu da cuiva considerația, stima, atenția cuvenită Si: *a disprețui*.

desconsiderare *sf* [At: DEX / Pl: *~rări* / E: ***desconsidera***] Lipsă de considerație, de stimă față de cineva Si: *desconsiderat[1]*, *desconsiderație* Cf *dispreț*, *discreditare*.

desconsiderat[1] *sns* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***desconsidera***] (Nob) Desconsiderare.

desconsiderat[2], ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~ați, ~e* / E: ***desconsidera***] **1** Disprețuit. **2** Discreditat.

desconsiderație *sf* [At: DEX / V: *~iune* / Pl: *~ii* / E: ***desconsidera*** cf fr *déconsidération*] Desconsiderare.

desconsiderațiune *sf* vz ***desconsiderație***

descoperământ *sn* [At: (a. 1688) BIBLIA, 564/44 / V: ***~rem~, ~rim~*** / Pl: *~uri* și *~minte* / E: ***descoperi*** + *-ământ*] (Înv) **1** Deschidere. **2** Expunere.

descoperemânt *sn* vz ***descoperământ***

descoperi [At: PSALT. HUR. 12^{r}/16 / V: (îvr) ***dăs~, dis~, ~cup~*** / Pzi: *descopăr*, (înv) *descoper* / E: ml ***discoperire***] **1** *vt* A da la o parte ceea ce acoperă sau învelește Cf *dezveli*. **2** *vt* (Spc; c. i. statui) A dezveli la inaugurare. **3** *vr* (Îvr) A se retrage. **4** *vr* (Spc; c. i. capul) A-și scoate căciula, pălăria, șapca etc. **5** *vr* (Îe) **A se ~ în fața** (sau **înaintea**) (cuiva sau a ceva) A cinsti în mod deosebit (pe cineva sau ceva). **6** *vr* A-și lăsa neacoperit (ceva). **7** *vt* (Fig; c. i. obiective militare) A lăsa neapărat, expus unui atac. **8** *vt* A lăsa fără acoperire legală. **9** *vt* (C. i. construcții) A da jos acoperișul. **10-11** *vtr* A (se) expune privirii. **12** *vt* A face să devină vizibil. **13** *vt* A lăsa să se vadă. **14** *vt* A aduce la cunoștință Si: *a arăta, a revela*. **15** *vt* (Spc) A face cunoscut ceva ce a fost ținut ascuns Si: *a dezvălui, a destăinui*. **16** *vr* (D. oameni) A-și dezvălui individualitatea, personalitatea. **17-18** *vtr* A (se) trăda. **19** *vt* (Înv) A denunța. **20-21** *vt* A ajunge să afli (sau să înțelegi) ceva. **22-23** *vt* A lua cunoștință primul (sau pentru prima oară) de existența a ceva. **24** *vt* (Îe; irn) **A ~ America** A se lăuda cu o descoperire cunoscută de toată lumea. **25** *vt* A observa. **26** *vt* (Prc) A vedea. **27-28** *vt* A găsi ceva întâmplător (sau după o căutare). **29** *vt* A realiza ceva pentru prima dată Si: *a inventa*.

descoperimânt *sn* vz ***descoperământ***

descoperire *sf* [At: MARDARIE, L. 103 / V: (îvr) ***dis~*** / Pl: *~ri* / E: ***descoperi***] **1** Dare la o parte a ceva ce acoperă sau învelește Si: *descoperit[1]* **(1)** Cf *dezvelire*. **2** (Spc) Dezvelire a unei statui la inaugurare Si: *descoperit[1]* **(2)**. **3** (Îvr) Retragere a unor trupe Si: *descoperit[1]* **(3)**. **4** (Spc) Scoatere a căciulii, a pălăriei etc. Si: *descoperit[1]* **(4)**. **5** (Îe) **~ în fața** (sau **înaintea**) (cuiva sau a ceva) Cinstire deosebită (adusă cuiva). **6** Neacoperire. **7** (Fig; d. armate) Lăsare a cuiva fără apărare, fiind expus unui atac Si: *descoperit[1]* **(6)**. **8** Lăsare a cuiva fără acoperire legală Si: *descoperit[1]* **(7)**. **9** Demontare a acoperișului unei case Si: *descoperit[1]* **(8)**. **10** Etalare. **11** Intrare a unui obiect sau a unei ființe în câmpul vizual al cuiva Si: *descoperit[1]* **(10)**. **12** Aducere la cunoștință Si: *descoperit[1]* **(11)**, *descoperitură* **(1)**, *revelare*. **13** (Spc) Scoatere la lumină a ceva ce a fost ținut ascuns Si: *descoperit[1]* **(12)**, *descoperitură* **(2)**, *destăinuire*, *dezvăluire*. **14** (D. oameni) Dezvăluire a individualității, a personalității Si: *descoperit[1]* **(13)**, *descoperitură* **(3)**. **15** Trădare. **16** (Înv) Denunțare. **17-18** Aflare (sau înțelegere) a ceva Si: *descoperit[1]* **(16-17)**. **19** Aflare în premieră de existența a ceva Si: *descoperit[1]* **(18)**. **20** (Îrn; îe) **~ a Americii** Laudă a cuiva cu o descoperire cunoscută de toată lumea. **21** Observare. **22** (Prc) Vedere. **23-24** Găsire a ceva din întâmplare (sau după o căutare) Si: *descoperit[1]* **(21-22)**. **25** Realizare a ceva pentru prima dată Si: *invenție*.

descoperit[1] *sns* [At: N. TEST. (1648), / V: (îvr) ***~cup~*** / E: ***descoperi***] **1-4** Descoperire **(1-4)**. **5** Neacoperire. **6-13** Descoperire **(7-14)**. **14** Trădare. **15** (Înv) Denunțare. **16-18** Descoperire **(17-19)**. **19** Observare. **20** (Prc) Vedere. **21-22** Descoperire **(23-24)**.

descoperit², *~ă* *a* [At: ANTIM. O. 130 / V: (îvr) *dăs~*, *dis~* / Pl: *~iți*, *~e* / E: *descoperi*] **1** *a* Care nu mai este acoperit. **2** *a* (Pex) Gol. **3** *a* (Spc; d. oameni; prc d. cap) Care nu are pălărie, șapcă sau alt obiect care se poartă pe cap. **4** *a* Care nu este astupat. **5** *a* Care nu este îngrădit. **6** *a* (Fig) Care este lipsit de apărare. **7** *a* Care a fost cunoscut. **8** *a* Care a fost înțeles. **9** *a* Care a fost remarcat. **10** *a* (Prc) Care a fost văzut. **11** *a* Care a fost găsit. **12-13** *a*, *av* Deschis. **14** *a* (Nob) Care exprimă sinceritate. **15** *av* (Îvr) Clar.

descoperitor, *~oare* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~i*, *~oare* / E: *descoperi* + *-tor*] **1-2** *smf*, *a* (Înv) (Persoană) care dezvăluie ceva. **3-4** *smf*, *a* (Persoană) care observă prima existența a ceva sau intuiește pentru prima dată exact o realitate. **5-6** *smf*, *a* (Persoană) care a găsit ceva întâmplător (sau după o căutare). **7-8** *smf*, *a* (Persoană) care elaborează, imaginează ceva nou Si: *inventator*.

descoperitură *sf* [At: CORESI, EV., 15 / Pl: *~ri* / E: *descoperi* + *-tură*] **1-3** (Înv) Descoperire (**12-14**). **4** Trădare. **5** (Înv) Denunțare. **6** (Ccr) Ceea ce a fost destăinuit.

descoperta *v* vz *decoperta*

descopertare *sf* vz *decopertare*

descopertat, *~ă* *a* vz *decopertat²*

descopertă *sf* vz *decopertă*

descopție *sf* vz *decocție*

descorda *v* vz *discorda*

descortosi *v* vz *descotorosi*

descortosire *sf* vz *descotorosire*

descortosit¹ *sn* vz *descotorosit¹*

descortosit², *~ă* *a* vz *descotorosit²*

descotorosi *vtr* [At: ȘEZ. 226 / V: *~ortosi*, *discortosi*, *dis~* / Pzi: *~sesc* / E: *des-* + *cotorosi*] **1-2** A (se) elibera de cineva sau de ceva care supără, incomodează, deranjează Si: *a (se) dezbăra*.

descotorosire *sf* [At: DA ms / V: *~ortosire* / Pl: *~ri* / E: *descotorosi*] Dezbărare de cineva sau de ceva care incomodează Si: *descotorosit¹*.

descotorosit¹ *sn* [At: MDA ms / V: *~ortosit¹* / E: *descotorosi*] Descotorosire.

descotorosit², *~ă* *a* [At: MDA ms / V: *~ortosit²* / Pl: *~iți*, *~e* / E: *descotorosi*] Dezbărat de ceva sau de cineva care incomodează.

descotoșmăna *v* vz *descotoșmăni*

descotoșmănare *sf* vz *descotoșmănire*

descotoșmăni *vtr* [At: GÂRLEANU, ap. CADE / V: *~na* / Pzi: *~nesc* / E: *des-* + *cotoșmăni*] **1-2** A(-și) scoate hainele (prea groase și prea multe). **3-4** A (se) dezbrăca de lucruri care incomodează.

descotoșmănire *sf* [At: MDA ms / V: *~nare* / Pl: *~ri* / E: *descotoșmăni*] **1** Scoatere a hainelor (prea groase și prea multe). **2** Dezbrăcare de lucruri care incomodează.

descotroma *v* vz *descătărăma*

descovină *sf* vz *tescovină*

descovoia *vtr* [At: HERZ.-GHER. M. II. 381 / Pzi: *descovoi*, (rar) *~iez* / E: *des-* + (în)*covoia*] (D. un obiect încovoiat, arcuit sau curbat) A (se) îndrepta.

descovoiare *sf* vz *descovoiere*

descovoiat¹ *sns* [At: MDA ms / E: *descovoia*] Descovoiere.

descovoiat², *~ă* *a* [At: DLR ms / Pl: *~ați*, *~e* / E: *descovoia*] Care nu mai este încovoiat sau arcuit.

descovoiere *sf* [At: DA ms / V: *~iare* / Pl: *~ri* / E: *descovoia*] Îndreptare a unui obiect încovoiat, arcuit sau curbat Si: *descovoiat¹*.

descredit *sns* vz *discredit*

descredita *v* vz *discredita*

descreierat, *~ă* *smf*, *a* [At: CĂLINESCU, I. 48 / Pl: *~ați*, *~e* / E: *des-* + *creier* cdp fr *écervelé*] **1-2** (Om) lipsit de rațiune. **3-4** (Om) nebun.

descrela *vr* [At: DA ms / Pzi: 3 ~ *lează* / E: nct] (Înv; d. lutul de pe pereți) A se coji.

descrelat, *~ă* [At: DA ms / V: *decre~* / Pl: *~ați*, *~e* / E: *descrela*] **1** *a* (Înv; d. lutul de pe pereți) Cojit. **2** *smf*, *a* (Fig) (Om) ticălos.

descrescător, *~oare* *a* [At: GEOM. PL. 192 / Pl: *~i*, *~oare* / E: *descrește* + *-ător*] Care descrește Si: *degresiv*.

descrescând, *~ă* *a* [At: DEX² / Pl: *~nzi*, *~e* / E: *descrește*] Care descrește.

descrescend, *~ă* *a* vz *descrescent*

descrescendo *av* [At: DA ms / E: fr *descrescendo*, it *descrescendo*] (Muz; ca indicație de execuție) Micșorând progresiv intensitatea.

descrescent, *~ă* *a* [At: C. PETRESCU, O. P. II, 142 / V: *~nd* / E: fr *décrescent*] (Nob) **1** Care descrește treptat. **2** Care se pierde treptat.

descrescut¹ *sns* [At: MDA ms / E: *descrește*] (Nob) **1** Scădere. **2** Reducere. **3** Micșorare. **4** Împuținare.

descrescut², *~ă* *a* [At: MDA ms / Pl: *~uți*, *~e* / E: *descrește*] **1** Scăzut². **2** Redus². **3** Micșorat². **4** Împuținat².

descrește *vi* [At: MACEDONSKI, O. 145 / Pzi: *descresc* / E: *des-* + *crește* cdp fr *décroître*] **1** A scădea. **2** A se reduce. **3** A se micșora. **4** A se împuțina.

descreștere *sf* [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: *descrește*] **1** Scădere. **2** Reducere. **3** Micșorare. **4** Împuținare.

descreți [At: LB / Pzi: *~țesc* / E: *des-* + (în)*creți*] **1-2** *vtr* (D. un lucru creț, încrețit sau zbârcit; spc d. o țesătură, o haină sau d. piele) A (se) netezi. **3-4** *vtr* (Îe) **A (i se) ~ fruntea** (mai rar) **fața (cuiva)** A nu mai fi încruntat. **5-6** *vtr* (Fig; îae) A (se) destinde. **7** *vt* (Fig; îe) **A ~ sprâncenele** A lua un aer vesel. **8** *vt* A descoase un obiect încrețit. **9** *vt* (Rar) A desface un obiect legat cu șnur.

descrețire *sf* [At: ZANNE, P. II 149 / Pl: *~ri* / E: *descreți*] **1** Netezire a unui obiect încrețit Si: *descrețit¹* (**1**), *descrețitură* (**1**). **2** (Fig; șîs *~a frunții*) Dispariție a încruntării de pe fruntea cuiva Si: *descrețit¹* (**2**), *descrețitură* (**2**). **3** (Fig; șîs *~a sprâncenelor*) Atitudine veselă Si: *descrețit¹* (**3**), *descrețitură* (**3**). **4** Descoasere a unui obiect încrețit Si: *descrețit¹* (**4**), *descrețitură* (**4**). **5** (Rar) Desfacere a unui obiect legat cu șnur Si: *descrețit¹* (**5**), *descrețitură* (**5**).

descrețit¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: *descreți*] **1-5** Descrețire (**1-5**).

descrețit², *~ă* *a* [At: DA ms / Pl: *~iți*, *~e* / Pl: *~uri* / E: *descreți*] **1** Cu crețurile netezite. **2** (Fig; d. frunte) Neîncruntat. **3** (Fig; d. persoane) Vesel. **4** (D. obiecte încrețite) Descusut². **5** (D. obiecte legate cu șnur) Desfăcut².

descrețitură *sf* [At: DLR ms / Pl: *~ri* / E: *descreți* + *-tură*] **1-5** Descrețire (**1-5**). **6** (Ccr) Loc unde s-a descrețit ceva.

descria *v* vz *descrie*

describălui *v* vz *descrie*

descrie *vt* [At: (a. 1827) URICARIUL II, 199 / V: (înv) *~ia*, (Trs) *~ibălui* / Pzi: *~iu* / E: *de⁴* + *scrie* cdp fr *décrire*] **1** A prezenta pe cineva sau ceva. **2** (Mat) A desena o figură geometrică. **3** A trasa o linie curbă sau un (arc de) cerc. **4** A parcurge o traiectorie.

descriere *sf* [At: GOLESCU, Î. 25 / Pl: *~ri* / E: *descrie*] **1** Prezentare a unui fapt sau a unui lucru Si: *descris¹* (**1**), *descripție* (**1**). **2-4** (Ccr) (Scriere sau) pasaj dintr-o scriere (literară) în care este înfățișat prin enumerarea detaliilor, un aspect, un cadru, o situație etc. Si: *descripție* (**2-4**). **5** Desenare a unei figuri geometrice Si: *descris¹* (**2**), *descripție* (**5**). **6** Trasare a unei linii curbe sau a unui (arc de) cerc Si: *descris¹* (**3**), *descripție* (**6**). **7** Parcurgere a unei traiectorii Si: *descris¹* (**4**), *descripție* (**7**).

descriitor, *~oare* *smf*, *a* [At: GHEREA, ST. CR. I. 178 / Pl: *~i*, *~oare* / E: *descrie* + (*-i*)*tor*] (Nob) **1-8** (Persoană) care descrie (**1-4**).

descriptibil, *~ă* *a* [At: DLR ms / Pl: *~i*, *~e* / E: fr *descriptible*] **1-3** Care poate fi descris (**2-4**) Si: *descriptic* (**1-3**).

descriptic, *~ă* *a* [At: DN³ / Pl: *~ici*, *~ice* / E: ns cf *scriptic*] **1-3** Descriptibil (**1-3**). **4-5** Descriptiv (**1-2**).

descriptiv, *~ă* *a* [At: ODOBESCU, S., ap. DLR ms / Pl: *~i*, *~e* / E: lat *descriptivus* cf fr *descriptif*, ger *deskriptiv*] **1** Care descrie Si: *descriptic* (**4**). **2** Care conține o descriere Si: *descriptic* (**5**). **3** (Îs) *Geometrie ~ă* Ramură a geometriei care folosește metode de cercetare bazate pe reprezentarea unui punct din spațiu cu ajutorul proiecțiilor pe două planuri.

descriptivism *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: ***descriptiv*** + *-ism*] **1** Curent lingvistic care folosește metode mecaniciste de descriere a limbilor din punct de vedere formal și fiziologic, fără cercetarea dezvoltării lor istorice. **2** Manierism literar care acordă o importanță exagerată amănuntelor descriptive, nesugestive. **3** Sistem de critică literară care, în loc de a se pronunța asupra semnificațiilor și valorii operelor, se mărginește la o descriere a acestora.

descriptivist, ~ă *smf, a* [At: DN[3] / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***descriptiviste***] **1-6** (Adept) al descriptivismului **(1-3)**.

descriptor [At: DN[3] / Pl: *~i* / E: fr ***descripteur***] (Rar) **1** *sm* Scriitor cu talent la descrieri. **2** *sn* Termen, expresie cuprinzând noțiuni caracteristice unei teme date, care stă la baza unui cod întocmit în vederea automatizării operațiilor de documentare. **3** *sn* Simbol al unei noțiuni, exprimat prin cifre arabe.

descripție *sf* [At: STAMATI, D. / V: *~iune* / Pl: *~ii* / E: fr ***description***, lat ***descriptio, -onis***] **1-7** (Rar) Descriere **(1-7)**. **8** (Log) Procedeu de simbolizare prin care individualul este redat din punct de vedere logic.

descripțiune *sf* vz ***descripție***

descris[1] *sn* [At: PAMFILE, C. Ț. 240 / E: ***descrie***] **1-4** Descriere **(1, 5-7)**. **5** (Pop) Soartă. **6** (Reg) Descântec făcut cu scopul ca flăcăul sau fata să afle dacă se va căsători. **7** (Reg; îs) *~ul la stea* Descântec făcut după un anumit ritual, fluturându-se o batistă în direcția stelelor de pe cer. **8** (Reg; îs) *~ul cu coș* Descântec care se rostește făcându-se semn cu batista unui coș.

descris[2], ~ă *a* [At: DLR ms / Pl: *~iși, ~e* / E: ***descrie***] **1** Înfățișat prin cuvinte. **2** (Mat; d. o linie sau o figură geometrică) Desenat. **3** (Mat; d. o linie curbă sau un (arc de) cerc) Conturat printr-o mișcare. **4** (Fiz; d. o traiectorie) Parcurs[2].

descroșnia [At: DA ms / V: *~ozn~, ~ruș~* / P: *~ni-a* / Pzi: *~nez* / E: *des-* + (în)***croșnia***] (Îrg) **1** *vt* A descărca o povară din spinarea cuiva. **2** *vt* (Fig) A se elibera de ceva. **3** *vr* (Îf *descroznia*) A se descheia la haine.

descroznia *v* vz ***descroșnia***

descruci *v* [At: MAT. FOLK. 7 / Pzi: *~ucesc* / E: *des-* + (în)***cruci***] A descrucișa (1).

descrucișa *vt* [At: MAT. FOLK. 7 / Pzi: *~șez* / E: *des-* + (în)***crucișa***] **1** (Rar) A face să nu mai fie așezat curciș Si: *a descruci*. **2** (Îvp; d. arme) A scoate armele de la brâu Cf *încrucișa*.

descrucișare *sf* [At: ZIARELE / Pl: *~șări* / E: ***descrucișa***] **1** Desfacere dintr-o încrucișare Si: *descrucișat[1]* (1). **2** (Îvp) Scoatere a armelor de la brâu Si: *descrucișat[1]* (2). **3** (Fig) Începere a lucrului Si: *descrucișat[1]* (3).

descrucișat[1] *sns* [At: MDA ms / E: ***descrucișa***] **1-3** Descrucișare (1-3).

descrucișat[2], ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~ați, ~e* / E: ***descrucișa***] **1** (D. obiecte care au fost încrucișate) Depărtat unul de altul. **2** (Îvp; d. arme) Scos de la brâu.

descrunta [At: C. PETRESCU, C. V. 7 / Pzi: *descrunt* / E: *des-* + [în]***crunta***] **1-2** *vtr* (D. ochi, sprâncene, față etc.) A(-și) îmblânzi privirea, expresia aspră, încruntată a feței. **3-4** *vtr* A(-și) descreți fruntea. **5** *vt* (Mpp; c. i. persoane) A vindeca de un fel de paralizie a ochilor.

descruntare *sf* [At: MDA ms / Pl: *~tări* / E: ***descrunta***] **1** Îmblânzire a privirii, expresiei feței. **2** Descrețire a frunții. **3** Înveselire. **4** Destindere.

descrușnia *v* vz ***descroșnia***

descuama *vr* [At: DA ms / S și: (înv) *~cva~* / P: *~cua~* / Pzi: *~mez*, (rar) *~am* / E: fr ***descquamer***, lat ***descquamo, -are***] (D. epidermă) **1-2** A se coji (în urma unei boli de piele).

descuamare *sf* [At: DA ms / P: *~cua~* / S și: (înv) *~cva~* / Pl: *~mări* / E: ***descuama***] **1-2** Cojire a pielii (după anumite boli eruptive) Si: *descuamat[1]* (1-2), *descuamație* (1-2). **3** Desprindere succesivă a straturilor superficiale ale unei roci sub acțiunea unor agenți geomorfologici Si: *descuamat[1]* (3), *descuamație* (3), *exfoliere*.

descuamat[1] *sn* [At: MDA ms / E: ***descuama***] **1-3** Descuamare **(1-3)**.

descuamat[2], ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~ați, ~e* / E: ***descuama***] (D. piele) Care s-a cojit în urma unei boli contagioase eruptive sau de piele.

descuamație *sf* [At: BIANU, D. S., ap. DA ms / P: *~cua~* / S și: (înv) *~cva~* / V: (înv) *~iune* / Pl: *~ii* / E: fr ***desquamation***, lat ***desquamatio, -onis***] (Rar) **1-3** Descuamare **(1-3)**. **4** Scuamă.

descuamațiune *sf* vz ***descuamație***

descuia [At: VARLAAM, C. 47/2 / Pzi: *~ui* / E: *des-* + (în)***cuia***, ml ***discuneo, -are***] **1** *vt* (Îrg) A deschide cu un cui de lemn o ușă încuiată. **2** *vt* A deschide cu cheia o ușă, o fereastră, un lacăt sau o broască. **3-6** *vtr* (Îvp; d. oameni și animale) A (se) vindeca (de constipație sau) de retenție urinară.

descuiare *sf* vz ***descuiere***

descuiat[1] *sn* [At: GRIGORIU-RIGO, M. P. I 87 / E: ***descuia***] **1-4** Descuiere. **(1-4)**.

descuiat[2], ~ă *a* [At: CANTEMIR, IST. 62 / V: (Mol) ***~iet, ~ă*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***descuia***] **1** (D. uși, încăperi etc.) Care nu mai este încuiat. **2** (D. uși) Care a fost deschis cu cheia. **3-4** (Îvp; d. oameni și animale) Care s-a vindecat (de constipație sau) de retenție urinară. **5** (Fig; d. oameni, d. caracterul lor etc.) Care se adaptează ușor la împrejurări noi Si: *receptiv, deschis*. **6** Deștept.

descuiba [At: LB / V: (reg) ***dâs~*** / Pzi: *~bez* / E: *des-* + (în)***cuiba***] **1** *vt* A alunga din cuib. **2-3** (Fig) A alunga pe cineva (dintr-un loc sau) dintr-o casă. **4-5** *vtr* (Fig) A (se) dezobișnui. **6** *vr* A-și părăsi cuibul.

descuibare *sf* [At: DA ms / Pl: *~bări* / E: ***descuiba***] **1** Alungare dintr-un cuib Si: *descuibat[1]* (1). **2-3** (Fig) Alungare a cuiva (dintr-un loc sau) dintr-o casă Si: *descuibat[1]* (2-3). **4** Părăsire a cuibului Si: *descuibat[1]* (4). **5** (Fig) Dezobișnuire.

descuibat[1] *sns* [At: MDA ms / E: ***descuiba***] **1-4** Descuibare **(1-4)**. **5** (Fig) Dezobișnuire.

descuibat[2], ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***descuiba***] **1** Alungat din cuib. **2** (Fig) Alungat din locul în care s-a încuibat. **3** (Fig) Dezobișnuit.

descuiere *sf* [At: DDRF / V: ***~iare*** / Pl: *~ri* / E: ***descuia***] **1** (Îrg) Deschidere cu un cui de lemn a unei uși încuiate Si: *descuiat[1]* (1). **2** Deschidere cu cheia a unei uși, ferestre, a unui lacăt sau a unei broaște Si: *descuiat[1]* (2). **3-4** (Îvp) Vindecare a oamenilor sau animalelor (de constipație sau) de retenție urinară Si: *descuiat[1]* (3-4), *descuietură* (1-2).

descuiet, ~ă *a* vz ***descuiat[2]***

descuietor, ~oare [At: LB / Pl: *~i, ~oare* / E: ***descuia*** + (*-ă*)*tor*] **1-2** *a* Care descuie (2) sau servește la descuiat (1). **3** *snf* Cheie. **4** *snf* (Imp) Încuietoare. **5** *sf* (Bot; reg) Plantă cu flori albe, care crește prin porumbiște și care se dă vitelor împotriva constipației.

descuietură *sf* [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: ***descuia*** + *-tură*] (Mpp) **1-2** Descuiere **(3-4)**.

desculpa *v* vz ***disculpa***

desculpare *sf* vz ***disculpare***

descult, ~ă [At: CORESI, EV. 123/9 / V: ***dis~*** / Pl: *~i, ~e* / E: ***descul̦ța***] **1** *a* (D. oameni; îoc *încălțat*) Descălțat. **2** *a* (D. cai) Despotcovit. **3-4** *smf, a* (Om) sărac. **5** *smf* Cerșetor. **6** *sm* (Îrg) Urs. **7** *sm* (Îrg) Boală a vitelor și a oilor manifestată prin căderea unghiilor.

desculța [At: LB / V: (reg) ***dis~*** / Pzi: *desculț* / E: ml ***disculcio, -are***] **1-2** *vtr* (Trs; c. i. încălțămintea) A (se) descălța. **3** *vt* A pârli unghiile porcului pentru a fi ușor de smuls.

desculțare *sf* [At: DA ms / Pl: *~țări* / E: ***desculța***] (Reg) Descălțare.

desculțat[1] *sn* [At: DA ms / P: *~uri* / E: ***desculța***] (Reg) Descălțare.

desculțat[2], ~ă *a* [At: ANON. CAR. / Pl: *~ați, ~e* / E: ***desculța***] (Reg) **1** Descălțat[2]. **2** (D. cai) Despotcovit[2]. **3** (D. animale) Fără unghii.

descumpăni *vtr* [At: SADOVEANU, P. M. 192 / Pzi: *~nesc* / E: *des-* + ***cumpăni***] A face pe cineva să-și piardă echilibrul sufletesc Si: *a dezorienta, a dezechilibra, a zăpăci*.

descumpănire *sf* [At: ALAS, 21 I, 1934, 3/2 / Pl: *~ri* / E: ***descumpăni***] Dezorientare.

descumpănit[1] *sns* [At: DA ms / E: ***descumpăni***] Dezorientare.

descumpănit[2], ~ă *a* [At: GĂLAN, Z. R. 211 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***descumpăni***] Care și-a pierdut echilibrul sufletesc Si: *dezechilibrat*.

descumpăra *v* vz ***răscumpăra***

descunjura *vt* [At: SBIERA, P. 277 / Pzi: *descunjur* / E: *des-* + (în)***cunjura***] (Rar; numai în descântece) A ocoli o persoană sau un lucru pentru a-l dezlega de un descântec.

descununa *vt* [At: RETEGANUL, CH. 152 / V: (reg) ***dăs~*** / Pzi: *descunun* / E: *des-* + ***cununa***] (Pop; rar) A divorța.

descununare *sf* [At: DA ms / Pl: *~nări* / E: ***descununa***] (Pop; rar) Divorț.

descununat^1 *sn* [At: MDA ms / E: ***descununa***] (Pop; rar) Divorț.

descununat^2, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***descununa***] (Pop; rar) Divorțat^2.

descuperi *v* vz ***descoperi***

descuperit *sn* vz ***descoperit^1***

descuraj *sn* [At: POLIZU / Pl: *~uri* / E: ***descuraja***] Descurajare.

descuraja [At: VALIAN / Pzi: *~jez* / E: fr ***décourager***] **1-2** *vtr* (A-și pierde sau) a face să-și piardă curajul. **3** *vr* A fi deprimat.

descurajant, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***décourageant***] Descurajator.

descurajare *sf* [At: MACEDONSKI, O. IV 11 / Pl: *~jări* / E: ***descuraja***] **1** Pierdere a curajului Si: *descurajat^1*. **2** Stare a celui care și-a pierdut curajul. **3** Deprimare.

descurajat^1 *sns* [At: MDA ms / E: ***descuraja***] Descurajare (1).

descurajat^2, ~ă *a* [At: BĂLCESCU, M. V. 61 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***descuraja***] (D. oameni) **1** Care și-a pierdut curajul. **2** Deprimat.

descurajator, ~oare *a* [At: DN^3 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***decuraja*** *+-tor*] Care te face să-ți pierzi curajul Si: *demoralizant, deprimant, descurajant*.

descurca [At: CORESI, EV. 212/34 / V: (reg) ***dis~*** / Pzi: *~urc* / E: *des-* + (în)***curca***] **1-2** *vtr* (D. păr, lână) A (se) descâlci. **3** *vt* (Îe) **Cine a încurcat pânza, trebuie să o ~rce** Cine a făcut rău trebuie să o dreagă. **4** *vt* A găsi drumul. **5** *vt* (Îe) **A ~ urma** A căuta urmele unui animal. **6-9** *vtr* A (se) lămuri (o situație sau) un text confuz. **10** *vt* (Îe) **~că-mi drumul!** Du-te din drumul meu! **11** *vt* (Îe) **~că-mi lumina!** Du-te din lumină! **12** *vr* (D. persoane) A ieși dintr-o situație încurcată. **13** *vt* A soluționa o problemă complicată.

descurcare *sf* [At: DA ms / Pl: *~cări* / E: ***descurca***] **1** Descâlcire a părului, lânei Si: *descurcat^1* (1). **2** Găsire a drumului Si: *descurcat^1* (2). **3-4** Lămurire (a unei situații sau) a unui text confuz Si: *descurcat^1* (3-4). **5** Ieșire a cuiva dintr-o situație complicată Si: *descurcat^1* (5). **6** Soluționare a unei probleme complicate Si: *descurcat^1* (6).

descurcat^1 *sns* [At: MDA ms / E: ***descurca***] **1-6** Descurcare (1-6).

descurcat^2, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***descurca***] **1** (D. păr sau lână) Descâlcit. **2** (D. drumul rătăcit) Găsit^2. **3** (D. situații sau texte confuze) Lămurit^2. **4** (D. ființe) Eliberat dintr-o încurcătură. **5** (D. probleme) Soluționat^2.

descurcăreț, ~eață *smf, a* [At: C. PETRESCU, R. DR. 97 / Pl: *~i, ~e* / E: ***descurca*** + *-ăreț*] **1-2** (Persoană) care știe să se descurce (12) Si: (nob) *descurcător* (1-2).

descurcător, ~oare *smf, a* [At: DA ms / Pl: *~i, ~oare* / E: ***descurca*** + *-tor*] **1-2** (Nob) Descurcăreț (1-2). **3-4** (Persoană) care descâlcește părul sau lâna. **5-6** (Persoană) care găsește drumul rătăcit. **7-10** (Persoană) care lămurește (o situație sau) un text confuz. **11-12** (Persoană) care soluționează o problemă complicată.

descurcătură *sf* [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: ***descurca*** + *-tură*] **1-4** (Îoc *încurcătură*) Lucru descurcat^2 (1-3, 5).

descusătură *sf* [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: ***descoase*** + *-ătură*] **1-3** Descoasere (1-3). **4** (Ccr) Loc unde s-a desfăcut o cusătură.

descusut^1 *sn* [At: DA ms / (Pl: (rar) *~uri* / E: ***descoase***] **1-3** Descoasere (1-3). **4** (Fig) Cercetare minuțioasă.

descusut^2, ~ă *a* [At: I. NEGRUZZI, la TDRG / V: ***dis~*** / Pl: *~uți, ~e* / E: ***descoase***] **1** (D. cusături) Cu ața ruptă, destrămat în locul unde a fost cusut. **2** (D. lucruri cusute) A cărui cusătură este desfăcută. **3** (Frn) Fără șir.

descutropi *vtr* [At: CADE / Pzi: *~pesc* / E: *des-* + ***cutropi***] **1-2** (Ban) A (se) dezveli.

descuviința *vt* [At: DA ms / Pzi: *~țez* / E: *des-* + (în)***cuviința*** cdp fr *désapprouver*] A dezaproba.

descuviințare *sf* [At: DA ms / Pl: *~țări* / E: ***descuviința***] (Nob) Dezaprobare.

descuviințat^1 *sns* [At: MDA ms / E: ***descuviința***] (Nob) Dezaprobare.

descuviințat^2, ~ă *a* [At: I. NEGRUZZI, S. II, 11 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***descuviința***] (Nob) Dezaprobat^2.

descuviințător, ~oare *smf, a* [At: I. NEGRUZZI, S. I, 231 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***descuviința*** + *-tor*] **1-2** (Nob) (Persoană) care dezaprobă.

desdatora *vi* [At: PRAVILA COMERCIALĂ (1837), ap. DA ms / Pzi: *~rez* / E: *des-* +***datora***] **1-2** (Nob) A scăpa (de datorii sau) de o îndatorire.

desdauna *v* vz ***desdăuna***

desdaunare *sf* vz ***desdăunare***

desdaunat, ~ă *a* vz ***desdăunat***

desdăuna *vt* [At: MAIORESCU, D. I, 248 / V: ***~dau~*** / Pzi: *~nez* / E: *des-* + ***dăuna***] (Jur) A despăgubi.

desdăunare *sf* [At: ODOBESCU, III, 10 / V: ***~dau~*** / Pl: *~nări* / E: ***desdăuna***] (Jur) Despăgubire.

desdăunat, ~ă *a* [At: DA ms / V: ***~dau~, ~ă*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***desdăuna***] Despăgubit.

des-de-dimineață *av* vz ***dis-de-dimineață***

des-de-noapte *av* [At: PALIA (1582), ap. GCR 79/31 / V: ***dis-de~, dizn~***, (înv) ***dens-~, din-de~, dinsă-de~*** / E: mlp ***de ipsa de nocte***] În toiul nopții.

desdepăna *v* [At: PONTBRIANT, D. / Pzi: *~epăn* / E: *des-* + ***depăna***] (Îvr) A desface firul de pe mosor.

desdepănare *sf* [At: DA ms / Pl: *~nări* / E: ***desdepăna***] Desfacere a firului de pe mosor Si: *desdepănat^1*.

desdepănat^1 *sns* [At: MDA ms / E: ***desdepăna***] Desdepănare.

desdepănat^2, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***desdepăna***] (D. un fir de ață, de lână etc.) Desfăcut de pe mosor.

des-dimineață *av* vz ***dis-de-dimineață***

desdoi *v* vz ***dezdoi***

desdoire *sf* vz ***dezdoire***

desdoitură *sf* vz ***dezdoitură***

deseară *av* [At: CORESI, EV. 259/1 / V: ***dis~*** / E: ***de^4*** + ***seară*** cf *aseară*] **1** În seara zilei curente. **2** (Îlav) **În ~** Spre seară. **3** (Îlav) **Pe ~** Pentru seara asta.

deseatină *sf* vz ***desetină***

deseca *vt* [At: DN^3 / Pzi: *desec* / E: ***de^4*** + ***seca*** cdp fr *dessécher*] **1** A elimina excesul de apă de pe suprafața terenurilor joase în vederea cultivării lor sau din motive sanitare profilactice. **2** A elimina apa din diferite materiale.

desecare *sf* [At: LTR / Pl: *~cări* / E: ***deseca***] (Agr) **1** Secare a surplusului de apă dintr-un teren umed pentru a-l face cultivabil sau apt pentru construcții Si: *desecat^1* (1). **2** (Min) Eliminare mecanică a apei din cărbune Si: *desecat^1* (2).

desecat^1 *sns* [At: MDA ms / E: ***deseca***] **1-2** Desecare (1-2).

desecat^2, ~ă *a* [At: DEX^2 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***deseca***] **1** (D. terenuri) Din care s-a eliminat surplusul de apă. **2** (D. cărbune) Din care s-a eliminat mecanic apa.

desegregare *sf* [At: DN^3 / Pl: *~gări* / E: cf fr *déségrégation*] Desegregație.

desegregație *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ii* / E: fr ***déségrégation***] Înlăturare a segregației rasiale Si: *desegregare*.

desemn *sn* vz ***desen***

desemna^1 *vt* vz ***desena***

desemna^2 *vt* [At: I. NEGRUZZI, IV 259 / Pzi: *~nez*, (înv) *desemn* / E: ***de^4*** + ***semn*** după fr *désigner*, cf *designa*] **1** A arăta o persoană după semne distinctive după care se poate recunoaște. **2** A indica o persoană, considerând-o cea mai potrivită pentru desfășurarea unei activități, pentru ocuparea unei demnități sau a unei funcții. **3** A numi pe cineva într-o funcție.

desemnare[1] *sf* [At: DA ms / Pl: *~nări* / E: ***desemna***] **1** Indicare a unei persoane după semne distinctive după care se poate recunoaște Si: *desemnat*[1] **(1)**. **2** Destinare a unei persoane pentru o anumită funcție Si: *desemnat*[1] **(2)**. **3** Numire a cuiva într-o funcție Si: *desemnat*[1] **(3)**.

desemnare[2] *sf* vz ***desenare***

desemnat[1] *sns* [At: MDA ms / E: ***desemna***] **1-3** Desemnare **(1-3)**.

desemnat[2], ***~ă*** *a* [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***desemna***] **1** (D. persoane) Indicat prin semnele distinctive. **2** Destinat pentru o funcție. **3** Numit într-o funcție.

desemnat[3] *sn* vz ***desenat***[1]

desemnat[4], ***~ă*** *a* vz ***desenat***[2]

desen *sn* [At: URICARIUL, VII, 238/11 / V: ***~emn*** / Pl: *~e, ~uri* / E: fr ***dessin*** cf *desena*] **1** Reprezentare grafică a unui obiect, a unei figuri, a unui peisaj pe o suprafață plană sau curbă, prin linii, puncte, pete, simboluri etc. **2-3** (Artă sau) tehnică de a face desene **(1)**. **4** (Îs) *~ tehnic* (sau *liniar*) Reprezentare a obiectelor tehnice (piese, organe de mașini etc.) în mod precis și convențional, în scopul fabricării lor. **5** Figuri ornamentale pe o țesătură, hârtie sau tapet. **6** (Teh; ccr) Schiță a unei mașini, realizată prin desen **(3)**. **7** Ornamentație a unei cusături. **8** (Muz) Laitmotiv. **9** Imitare a lucrurilor sau a aparițiilor din natură prin tonuri. **10** (Îs) *~ liber* Desen făcut cu mâna liberă, fără instrumente. **11** (Îs) *~e animate* Înșiruire de desene care reprezintă fazele unei mișcări și care, redate succesiv pe ecran, dau impresia unor ființe vii cinematografice. **12** Plan după care se execută o construcție.

desena [At: NEGRUZZI, S. 246 / V: ***~emna***, ***~sina*** / Pzi: *~nez* / E: fr ***dessiner*** cf *desen*] **1-6** *vt* A face un desen **(1, 4-5, 8-9, 11)**. **7-8** *vtr* A (se) contura în fața privirii. **9** *vt* (Fig; rar) A schița o problemă, o chestiune.

desenare *sf* [At: BUL. OF. (1951), 1177 / V: ***~emna~***[2] / Pl: *~nări* / E: ***desena***] **1-6** Executare a unui desen **(1, 4-5, 8-9, 11)** Si: *desenat*[1] **(1-6)**. **7** Conturare în fața privirii Si: *desenat*[1] **(7)**. **8** Schițare a unei probleme, a unei chestiuni Si: *desenat*[1] **(8)**.

desenat[1] *sn* [At: DEX[2] / V: ***~emnat***[3] / Pl: (nob) *~uri* / E: ***desena***] **1-8** Desenare **(1-8)**.

desenat[2], ***~ă*** *a* [At: ODOBESCU, S. III, 408 / V: ***~emnat***[4], ***~ă*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***desena***] **1-6** Reprezentat prin desen **(1, 4-5, 8-9, 11)**. **7** (D. un obiect) Conturat în fața privirii. **8** (D. o problemă) Schițat.

desenator, ~oare [At: NOM. PROF. 5 / V: ***~sin~*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***desena*** + *-(a)tor*] **1-12** *smf, a* (Persoană) care desenează **(1, 4-5, 8-9, 11)**. **13** Pictor. **14** Proiectant.

desenatură *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ri* / E: ***desena*** + *-tură*] Proiectare și creare de mostre și desene noi pentru țesătorie.

desensibiliza *vt* [At: DN[3] / Pzi: *~zez* / E: fr ***désensibiliser***] **1** A preveni sau a înlătura sensibilitatea unei persoane față de anumite medicamente, vaccinuri, seruri etc. **2** A micșora sensibilitatea unei emulsii fotografice. **3** A introduce în organism seruri imune pentru evitarea tulburărilor de tip anafilactic.

desensibilizant, ~ă *sn, a* [At: DEX[2] / Pl: *~nți, ~e* / E: ***desensibiliza*** + *-ant*] **1-6** Care desensibilizează **(1-3)**.

desensibilizare *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~zări* / E: ***desensibiliza***] **1** Metodă terapeutică prin care se previne sau se înlătură sensibilitatea unui organism față de un agent patogen sau față de medicamente, seruri, vaccinuri Si: (nob) *desensibilizat*[1] **(1)**. **2** Micșorare a sensibilității unei emulsii fotografice Si: (nob) *desensibilizat*[1] **(2)**. **3** Introducere în organism de seruri imune pentru evitarea tulburărilor de tip anafilactic Si: (nob) *desensibilizat*[1] **(3)**.

desensibilizat[1] *sns* [At: MDA ms / E: ***desensibiliza***] (Nob) **1-3** Desensibilizare **(1-3)**.

desensibilizat[2], ***~ă*** *a* [At: DN[3] / Pl: *~ați, ~e* / E: ***desensibiliza***] Lipsit de sensibilitate.

desensibilizator, ~oare *sn* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***désensibilisateur***] Substanță care se adaugă în soluțiile developatoare pentru a micșora sensibilitatea la lumină a emulsiilor fotografice.

deseori *av* [At: DA ms / E: ***des*** + ***oară***] Adeseori.

desert *sn* [At: C. PETRESCU, Î. II, 164 / Pl: *~uri* / E: fr ***dessert***] (Frm) **1** Fel de mâncare, de dulciuri, fructe, brânzeturi etc., care se servește la sfârșitul mesei. **2** Timp în care se servește această mâncare.

desertiza *vt* [At: DN[3] / Pzi: *~zez* / E: cf fr *dessertir*] **1** A scoate din montură o piatră prețioasă. **2** A desface elementele unui mecanism îmbinate prin sertizare.

desertizare *sf* [At: DN[3] / Pl: *~zări* / E: ***desertiza***] **1** Scoatere a unei pietre prețioase dintr-o montură. **2** Operație de desfacere a elementelor unui mecanism îmbinate prin sertizare.

deserva *v* vz ***deservi***[1]

deservent *sm* [At: DA ms / Pl: *~nți* / E: fr ***desservant***] **1** Preot sau cleric care servește la o parohie. **2** (Rar) Persoană care deservește.

deservi[1] *vt* [At: CONTEMP., S. II, 1948, nr. 104, 4/4 / V: ***~va*** / Pzi: *~vesc* / E: fr ***desservir***] **1** A acționa în dauna cuiva. **2** A nu servi cum trebuie.

deservi[2] *vt* [At: I. IONESCU, M. 751 / Pzi: *~vesc* / E: lat ***deservire***] **1** A presta un serviciu în folos public. **2** A supraveghea și dirija funcționarea unei mașini.

deserviciu *sn* [At: DEX[2] / Pl: *~ii* / E: *de(s)-* + ***serviciu***] **1** Faptă dezavantajoasă. **2** Contraserviciu.

deservire[1] *sf* [At: LEG. EC. PL. 320 / Pl: *~ri* / E: ***deservi***[1]] **1** Acționare în dauna cuiva Si: *deservit*[1] **(1)**. **2** Servire necorespunzătoare Si: *deservit*[1] **(2)**.

deservire[2] *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~ri* / E: ***deservi***[2]] **1** Prestare a unui serviciu în folos public Si: *deservit*[3] **(1)**. **2** Supraveghere și dirijare a funcționării unei mașini Si: *deservit*[3] **(2)**.

deservit[1] *sn* [At: MDA ms / E: ***deservi***[1]] **1-2** Deservire[1] **(1-2)**.

deservit[2], ***~ă*** *a* [At: DA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***deservi***[1]] **1** Servit prost. **2** Defavorizat.

deservit[3] *sn* [At: MDA ms / E: ***deservi***[2]] **1-2** Deservire[2] **(1-2)**.

deservit[4], ***~ă*** *a* [At: DA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***deservi***[2]] **1** Beneficiar al unui serviciu public. **2** (D. stații de cale ferată, localități etc.) Care are asigurat un serviciu de comunicație.

desesiza [At: DA ms / Pzi: *~zez* / E: fr ***dessaisir***] (D. autorități) **1** *vr* A se declara incompatibil pentru cercetarea și soluționarea unui litigiu. **2** *vr* (D. instanțe) A renunța să se ocupe de cercetarea unui caz. **3** *vt* A lua fără voie cuiva o sarcină.

desesizare *sf* [At: DN[3] / Pl: *~zări* / E: ***desesiza***] **1** Declarare a incompatibilității pentru cercetarea și soluționarea unui litigiu. **2** Renunțare la un caz. **3** Luare a unei sarcini care i-a fost atribuită cuiva.

deset *sn* [At: COȘBUC, F. 114 / V: ***~săt*** / Pl: *~uri* / E: ***des*** + ***-et***] (Rar) **1** Desiș de tufe sau de copăcei. **2** Îngrămădire de oameni sau de lucruri Si: *aglomerație, înghesuială*. **3** Loc strâmt în care e înghesuită o mulțime de ființe sau de lucruri.

desetinar *sm* [At: MELCHISEDEC, ap. TDRG / Pl: *~i* / E: ***desetină*** + *-ar*] (Înv) Desetnic.

desetină *sf* [At: (a. 1729) GCR. II 24/33 / V: (reg) ***~sea~***, ***~săt~*** / Pl: *~ne* / E: rs, ucr **десятина**, vsl **десетина**] (Înv) **1** Impozit de zece la sută din produse, mai ales din producția de la stupii de albine, perceput în Moldova, în sec. XV–XVIII Si: *zeciuială, dijmă*. **2** Unitate rusească de măsură a suprafeței, folosită odinioară și la noi, egală cu 1,09 ha.

desevârșit, ~ă *a, av* vz ***desăvârșit***

desface [At: CORESI, EV. 8 / V: (îvp) ***dis~*** / Pzi: *~fac* / E: ml ***disfacere***] **1** *vt* (C. i. acțiuni efectuate; adesea în legătură cu *a face*) A face să revină la starea anterioară. **2** *vt* A deznoda o legătură, un nod, un lanț etc. **3** *vt* (C. i. lanțuri, cheutori, închizători etc. sau, pex, obiecte de îmbrăcăminte prevăzute cu nasturi) A descheia. **4** *vt* (Fam; c. i. părul împletit, aranjat) A lăsa în voie Si: *a despleti*. **5** *vt* (C. i. obiecte împăturite, îndoite, strânse) A despături. **6** *vt* (Reg; îe) **A ~ patul** A pregăti patul pentru dormit. **7** *vt* A descompune un întreg în părțile componente. **8** *vr* (Chm; înv) A se dizolva. **9** *vr* (Glg) A se așeza într-o anumită ordine. **10** *vt* (C. i. un contract, o învoială, o căsătorie) A face să nu mai fie valabil Si: *anula*. **11** *vt* (C. e omul) A dezlega de un angajament, de o promisiune etc. **12** *vt* (C. i.

stâna) A face să înceteze activitatea proprietarilor de oi. **13** *vt* (Pop; c. i. oile) A face să revină la proprietar după încetarea activității stânei. **14** *vi* (Îvp; în superstiții și practicile bisericești) A dezlega de vrăji, farmece. **15** *vt* A scoate pe cineva de sub efectul unui farmec, al unei vrăji etc. Si: *a dezlega*. **16** *vt* A deplasa dintr-un loc în altul. **17-18** *vtr* A (se) desprinde din locul sau din legătura în care este fixat, prins. **19** *vt* A deschide un obiect, dezlegându-l, tăindu-l, ridicându-i capacul. **20** *vt* (C. i. părți ale corpului viețuitoarelor) A diseca. **21** *vt* (Reg; îe) **A i se ~ capul cuiva** A avea dureri mari de cap. **22** *vr* (Pop; d. țesături, blănuri) A se destrăma. **23-24** *vtr* (D. uși, ferestre) A (se) deschide (pentru a permite accesul). **25** *vt* (Prc) A descuia un lacăt, o încuietoare etc. **26** *vt* (Fam) A deschide o carte la o anumită pagină. **27** *vr* (D. flori) A se deschide. **28** *vr* (Pan; Mun; Olt; d. ființe) A se dezvolta. **29** *vt* (Îvp; c. i. știuleții de porumb) A depănușa. **30** *vt* (Pop; c. i. boabele de fasole) A dezghioca din păstaie. **31-32** *vt* (Fam; c. i. anumite fructe) A descoji (și a împărți în felii). **33-34** *vtr* (Înv; d. învelișuri dure) A (se) sparge. **35** *vr* (Mtp; d. cer, pământ, apă) A se deschide. **36** *vr* (D. oameni) A se desprinde (dintr-o îmbrățișare, încleștare, luptă etc.). **37** *vr* (D. oameni) A ieși dintr-un grup, o mulțime Si: *a îndepărta*. **38** *vr* (D. oameni) A se înstrăina sufletește. **39** *vr* (D. oameni) A rupe legăturile cu cineva Si: *a se despărți*. **40** *vr* (Pex) A se debarasa de cineva. **41** *vt* (Fig) A elibera. **42** *vt* (C. i. un animal legat) A dezlega. **43** *vt* (C. i. un animal înhămat) A deshăma. **44-45** *vtr* (Rar) A(-și) avea originea, obârșia. **46** *vr* (D. căi de acces) A-și avea originea, începutul. **47** *vr* (Pex) A porni dintr-un întreg în două sau mai multe direcții. **48-49** *vtr* A (se) întinde pe toată lungimea sau suprafața Si: *a (se) desfășura*. **50** *vr* (D. priveliști, locuri din natură, ținuturi) A se înfățișa vederii Si: *a se întinde*. **51** *vr* (D. grupuri organizate) A se împrăștia luând direcții diferite Si: *a se risipi*. **52** *vr* (Pex) A se desființa. **53** *vr* (D. nori, negură) A se împrăștia. **54** *vr* (Fig) A ieși la iveală din întregul în care se află Si: *a (se) contura, a (se) deosebi, a (se) desprinde*. **55** *vr* (Olt; Mun; d. oameni) A se dezmetici. **56** *vr* (Îe) **A se ~ din somn** A se trezi. **57** *vr* (Reg) A se descurca. **58** *vt* (Înv; fșa) A lămuri. **59** *vt* (Îvr) A dezvălui. **60** *vt* (C. i. părți ale corpului) A face să nu mai fie împreunat, strâns. **61** *vt* (Pex) A întinde depărtând unul de altul Si: *a deschide*. **62** *vr* (Fam; îe) **A-și ~ pieptul** A se înfoia. **63** *vt* (C. e gura) A îndepărta buzele sau fălcile una de alta (pentru a vorbi, a râde, a mânca). **64** *vt* (C. i. pleoapele) A se ridica descoperind ochiul. **65** *vt* (C. i. bunuri materiale) A vinde. **66-67** *vtr* A (se) debarasa de un bun material prin lichidare, concesionare etc. **68** *vt* A expune spre vânzare Si: *a etala*. **69** *vt* (Înv; c. i. o poliță, un cont) A lichida. **70** *vt* (Îrg; c. e omul) A dezlega de o datorie. **71-72** *vtr* (Înv) A (se) achita.

desfacere *sf* [At: MARDARIE, L. 292/1 / V: (îrg) ***dis~*** / Pl: *~ri* / E: ***desface***] **1** Revenire la starea anterioară Si: *desfăcut*[1] (1). **2** Deznodare a unei legături, a unui lanț etc. Si: *desfăcut*[1] (2). **3** Descheiere a unor cheutori, închizători sau îmbrăcăminte cu nasturi Si: *desfăcut*[1] (3). **4** Despletire a părului împletit Si: *desfăcut*[1] (4). **5** Despăturire a unor obiecte împăturite Si: *desfăcut*[1] (5). **6** Descompunere a unui întreg în părțile componente Si: *desfăcut*[1] (6). **7** (Înv) Topire. **8** (Chm; înv) Dizolvare. **9** (Glg) Așezare într-o anumită ordine Si: *desfăcut*[1] (9). **10** Anulare a unui contract, a unei înțelegeri, căsătorii etc. Si: *desfăcut*[1] (10). **11** Dezlegare a cuiva de un angajament, o promisiune etc. Si: *desfăcut*[1] (11). **12** Încetare a activității unei stâne Si: *desfăcut*[1] (12). **13** Întoarcere a oilor la proprietar, după încetarea activității stânei Si: *desfăcut*[1] (13). **14** Dezlegare a unui farmec, a unei vrăji etc. Si: *desfăcut*[1] (14). **15** Scoatere a cuiva de sub efectul unui farmec, a unei vrăji etc. Si: *desfăcut*[1] (15). **16** Deplasare dintr-un loc în altul Si: *desfăcut*[1] (16). **17** Desprindere din locul sau din legătura în care este fixat Si: *desfăcut*[1] (17). **18** Deschidere a unui obiect prin dezlegare, tăiere, ridicarea capacului Si: *desfăcut*[1] (18). **19** Disecare a corpului viețuitoarelor Si: *desfăcut*[1] (19). **20** Destrămare a unei țesături Si: *desfăcut*[1] (20). **21** Deschidere a ușii, ferestrei (pentru a permite accesul) Si: *desfăcut*[1] (21). **22** Descuiere a unui lacăt, a unei încuietori etc. Si: *desfăcut*[1] (22). **23** (Fam) Deschidere a unei cărți la o anumită pagină Si: *desfăcut*[1] (23). **24** Deschidere a unei flori Si: *desfăcut*[1] (24). **25** (Mun; Olt; pan) Dezvoltare frumoasă a unei ființe Si: *desfăcut*[1] (25). **26** (Îvp) Depănușare. **27** Dezghiocare din păstăi a boabelor de fasole Si: *desfăcut*[1] (27). **28-29** Decojire a unui fruct (și împărțire a acestuia în felii) Si: *desfăcut*[1] (28-29). **30** Spargere a unui înveliș dur Si: *desfăcut*[1] (30). **31** (Mtp) Deschidere a cerului, a apei, a pământului Si: *desfăcut*[1] (31). **32** Desprindere a cuiva (dintr-o îmbrățișare, încleștare, luptă etc.) Si: *desfăcut*[1] (32). **33** Ieșire a cuiva dintr-un grup organizat Si: *desfăcut*[1] (33). **34** Înstrăinare sufletească Si: *desfăcut*[1] (34). **35** Rupere a legăturilor cu cineva Si: *desfăcut*[1] (35). **36** (Pex) Debarasare de cineva Si: *desfăcut*[1] (36). **37** (Fig) Eliberare. **38** Dezlegare a unui animal Si: *desfăcut*[1] (38). **39** Deshămare. **40** Pornire a unei căi de acces în două sau mai multe direcții Si: *desfăcut*[1] (40). **41** Întindere pe toată lungimea sau suprafața Si: *desfăcut*[1] (41), *desfășurare*. **42** Înfățișare a unei priveliști înaintea ochilor Si: *desfăcut*[1] (42). **43** Descompunere a unui grup organizat Si: *desfăcut*[1] (43), *risipire*. **44** Desființare. **45** Împrăștiere a norilor, negurii etc. Si: *desfăcut*[1] (45). **46** Conturare. **47** (Mun; Olt) Dezmeticire. **48** (Reg) Descurcare. **49** (Înv) Lămurire. **50** (Îvr) Dezvăluire. **51** Depărtare a unor părți ale corpului, mai ales membre Si: *desfăcut*[1] (51). **52** Îndepărtare a buzelor, fălcilor unele de altele (pentru a vorbi, a râde, a mânca) Si: *desfăcut*[1] (52). **53** Ridicare a pleoapelor pentru a descoperi ochiul Si: *desfăcut*[1] (53). **54** Vânzare a unui bun material Si: *desfăcut*[1] (54). **55** Debarasare de un bun material prin lichidare, concesionare Si: *desfăcut*[1] (55). **56** Expunere spre vânzare Si: *desfăcut*[1] (56), *etalare*. **57** Lichidare a unui cont, a unei polițe etc. Si: *achitare, desfăcut*[1] (57). **58** Dezlegare a cuiva de o datorie Si: *desfăcut*[1] (58). **59** (Mat; înv) Rezolvare.

desfata *v* vz ***desfăta***

desfatare *sf* vz ***desfătare***

desfatat[1] *sn* vz ***desfătat***[1]

desfatat[2], ***~ă*** *a* vz ***desfătat***[2]

desfatnic *sm* [At: BORZA, D. 154 / Pl: *~ici* / E: ns cf *desface*] (Bot; reg) Șerlai (*Salvia aethiopis*).

desfavoare *sf* vz ***defavoare***

desfavor *sn* vz ***defavoare***

desfavora *vt* vz ***defavora***

desfavorabil, ~ă *a* vz ***defavorabil***

desfavorare *sf* vz ***defavorare***

desfavorat[1] *sn* vz ***defavorat***[1]

desfavorat[2], ***~ă*** *a* vz ***defavorat***[2]

desfavori *vt* vz ***defavora***

desfavorire *sf* vz ***defavorare***

desfavorit[1] *sn* vz ***defavorat***[1]

desfavorit[2], ***~ă*** *a* vz ***defavorat***[2]

desfavoriza *v* vz ***defavoriza***

desfavorizare *sf* vz ***defavorizare***

desfavorizat[1] *sn* vz ***defavorizat***[1]

desfavorizat[2], ***~ă*** *a* vz ***defavorizat***[2]

desfăca [At: CONTEMPORANUL, III, 282 / V: (pop) ***dis~*** / Pzi: *desfac* și *desfăc*/ E: ml ***dis-fabicare***] **1** *vt* (Îvp; c. i. știuleții de porumb) A depănușa. **2** *vt* (Mol; Trs; c. i. porumbul) A culege de pe câmp. **3** *vt* (Îvp; c. i. păstăi, mai ales de fasole) A dezghioca. **4** *vt* (Trs; c. i. nuci) A scoate din coajă. **5** *vt* (Reg; c. i. spicele de grâu) A curăța de boabe. **6** *vr* (Reg; d. ovăz) A se scutura.

desfăcare *sf* [At: DDRF / V: (pop) ***dis~*** / Pl: *~cări*/ E: ***desfăca***] **1** (Îvp) Depănușare. **2** (Mol; Trs) Culegere a porumbului de pe câmp Si: *desfăcat*[1] (2). **3** (Îvp) Dezghiocare a păstăilor, mai ales de fasole Si: *desfăcat*[1] (3). **4** (Trs) Scoatere a nucilor din coajă Si: *desfăcat*[1] (4). **5** (Reg) Curățare de boabe a spicelor de grâu Si: *desfăcat*[1] (5). **6** (Reg) Scuturare a ovăzului Si: *desfăcat*[1] (6).

desfăcat[1] *sn* [At: MANOLACHE, DRĂGHICI, I, 8/12 / V: (pop) ***dis~*** / E: ***desfăca***] **1** (Îvp) Depănușare. **2-6** Desfăcare (2-6).

desfăcat[2], ***~ă*** *a* [At: MANOLACHE, DRĂGHICI, I, 9/15 / V: (pop) ***dis~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***desfăca***] **1** (Îrg; d. știuleții de porumb) Depănușat[2]. **2** (Mol; Trs; d. porumb) Cules de pe câmp. **3** (Îvp; d. păstăi, mai ales de

fasole) Dezghiocat². 4 (Trs; d. nuci) Scos din coajă. 5 (Reg; d. spicele de grâu) Curățat de boabe. 6 (Reg; d. ovăz) Scuturat².

desfăcător¹, ~oare *smf* [At: DA ms / Pl: *~i, ~oare*/ E: ***desfăca*** + *-tor*] **1-2** Persoană care lucrează la desfăcat (1-2) porumbul.

desfăcător², ~oare [At: ARITM. (1806). 38/12 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***desface*** + *-ător*] **1** *a* (Îvr) Care distruge. **2** *a* (Înv; d. substanțe) Care dizolvă. **3** *sm* (Mat; îvr) Numitor. **4** *sn* (Teh) Cilindru folosit în industria alimentară pentru curățarea grișurilor. **5** *sn* (Teh) Mașină de lucru folosită în industria textilă la desfoierea, destrămarea și curățarea materiilor firoase. **6** *sf* (Bot; Mol) Șerlai (*Salvia aethiopis*). **7** *sf* (Bot; îc) **~oarea-cea-mare** Căldărușa-popii (*Nicandra physaloidis*).

desfăcătură *sf* [At: MARIAN, Î. 12 / Pl: *~uri* / E: ***desface*** + *-ătură*] (Pop; în superstiții) **1** Dezlegare a unei vrăji, a unui farmec etc. **2** (Ccr) Farmec.

desfăcut¹ *sn* [At: I. IONESCU, C. 163/16 / V: (îvp) ***dis~*** / E: ***desface***] **1-6** Desfacere (1-6). **7** (Înv) Topire. **8** (Chm; înv) Dizolvare. **9-25** Desfacere (**9-25**). **26** (Îvp) Depănușare. **27-36** Desfacere (**27-36**). **37** (Fig) Eliberare. **38** Desfacere (**38**). **39** Deshămare. **40-43** Desfacere (**40-43**). **44** Desființare. **45** Desfacere (**45**). **46** Conturare. **47** (Mun; Olt) Dezmeticire. **48** (Reg) Descurcare. **49** (Înv) Lămurire. **50** (Îvr) Dezvăluire. **51-58** Desfacere (**51-58**). **59** (Mat; înv) Rezolvare.

desfăcut², ~ă *a* [At: PONTBRIANT, D. / V: (îvp) ***dis~*** / Pl: *~uți, ~e* / E: ***desface***] **1** Care a fost făcut să revină la starea anterioară. **2** Deznodat². **3** (D. nasturi, cheutori) Descheiat². **4** (D. păr împletit, aranjat) Despletit². **5** (D. obiecte îndoite, împăturite, strânse) Despăturit². **6** (D. pat) Care este pregătit pentru dormit. **7** (Pex; d. așternut) Deranjat². **8** (D. un întreg) Descompus în părțile sale componente. **9** (Chm; înv) Dizolvat². **10** (Glg) Așezat într-o anumită ordine. **11** (D. un contract, un angajament) Care nu mai este valabil. **12** (D. om) Dezlegat de un angajament, de o promisiune etc. **13** (Pop; d. stână) Care și-a încetat activitatea. **14** (Pop; d. oi) Care au revenit la proprietar, după încetarea activității stânii. **15** (Îvp; în practicile bazate pe superstiții) Care este scos de sub efectul unui blestem, farmec, vrăji etc. **16** Care este deplasat în alt loc. **17** Care este desprins, rupt, scos din locul în care este fixat sau prins. **18** (D. un obiect) Care este deschis prin tăiere, despicare, ridicarea capacului etc. **19** (D. ființe) Disecat. **20** (Pop; d. țesături) Destrămat. **21** (D. uși, ferestre) Deschis (pentru a permite accesul). **22** (Prc; d. încuietori, lacăte) Descuiat². **23** (Fam; d. cărți) Deschis la o anumită pagină. **24** (D. flori) Deschis. **25** (Mun; Olt; d. ființe) Dezvoltat² (frumos). **26** (Îvr; d. persoane) Care este sincer. **27** (Pop; d. știuleții de porumb) Depănușat. **28** (D. boabele de fasole) Dezghiocat din păstaie. **29-30** (Fam; d. anumite fructe) Descojit (și împărțit în felii). **31** (Înv; d. învelișuri dure) Spart. **32** (Mtp; d. pământ, cer, apă) Despicat². **33** (D. oameni) Desprins, dintr-o îmbrățișare, luptă, încleștare). **34** (D. oameni) Care a ieșit dintr-un grup, o mulțime etc. **35** (Rar; d. oameni) Care este înstrăinat sufletește. **36** (Rar; d. oameni) Care a rupt legăturile. **37** (Pex) Care s-a debarasat de cineva. **38** (Fig) Eliberat². **39** (D. un animal legat) Dezlegat². **40** (D. un animal înhămat) Deshămat. **41** (Rar) Care își are originea în... **42** (D. căi de acces, ape curgătoare) Care începe din... **43** (D. căi de acces, ape curgătoare) Care pornesc dintr-un întreg în două sau mai multe direcții. **44** Care se întinde pe toată lungimea sau suprafața Si: *desfășurat*. **45** (D. priveliști din natură) Înfățișat înaintea ochilor. **46** (Îvr; d. grupuri organizate) Care este risipit în mai multe direcții. **47** (Pex) Desființat². **48** (D. nori, negură) Risipit. **49** (Fig) Ieșit la iveală din întregul în care se află Si: *conturat, deslușit, desprins*. **50** (Olt; Mun; d. oameni) Dezmeticit. **51** (Reg; îe) **~ din somn** Trezit din somn. **52** (Reg) Care se descurcă. **53** (Înv) Lămurit². **54** (Înv) Rezolvat². **55** (Îvr) Arătat². **56** (D. părți ale corpului) Care nu mai este împreunat sau strâns. **57** (D. gură) Care are buzele sau fălcile depărtate unele de altele (pentru a vorbi, a râde, a mânca). **58** (D. pleoape) Ridicate pentru a descoperi ochiul. **59** (Fam; îe) **Cu pieptul ~** Curajos. **60** (D. mărfuri, bunuri materiale) Vândut. **61** (D. un material) De care s-a debarasat prin concesionare, lichidare. **62** Expus spre vânzare Si: *etalat*. **63** (Înv; d. o poliță, un cont etc.) Achitat². **64** (Îrg; d. oameni) Achitat de o datorie.

desfăida *v* vz ***desfăta***

desfăidare *sf* vz ***desfătare***

desfăidat¹ *sn* vz ***desfătat¹***

desfăidat², ~ă *a* vz ***desfătat²***

desfăima *vt* vz ***defăima***

desfăimare *sf* vz ***defăimare***

desfăimat¹ *sn* vz ***defăimat¹***

desfăimat², ~ă *a* vz ***defăimat²***

desfăläura *v* vz ***desfălura***

desfălăurare *sf* vz ***desfălurare***

desfălăurat¹ *sn* vz ***desfălurat¹***

desfălăurat², ~ă *a* vz ***desfălurat²***

desfălura *vr* [At: DUMITRAȘCU, STR. 13 / V: ***~lău~, ~fău~*** / Pzi: *~rez* / E: nct] (Olt) **1** A se descheia la haină. **2** (Pex) A se dezbrăca de haină, rămânând doar în cămașă.

desfălurare *sf* [At: MDA ms / V: ***~lău~, ~fău~***/ Pl: *~rări* / E: ***desfălura***] (Olt) **1** Descheiere la haină Si: *desfălurat¹* (1). **2** (Pex) Dezbrăcare de haină Si: *desfălurat¹* (2).

desfălurat¹ *sn* [At: MDA ms / V: ***~lău~¹, ~fău~¹*** / E: ***desfălura***] (Olt) **1-2** Desfălurare (1-2).

desfălurat², ~ă *a* [At: I. CR. VI, 152 / V: ***~lău~², ~fău~²*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***desfalura***] (Olt; d. oameni) **1** Care are haina descheiată. **2** (Pex) Care s-a dezbrăcat de haină, rămânând doar în cămașă.

desfărmăca *v* vz ***desfermeca***

desfărmăcare *sf* vz ***desfermecare***

desfărmăcat¹ *sn* vz ***desfermecat¹***

desfărmăcat², ~ă *a* vz ***desfermecat²***

desfărna *v* vz ***desfrâna***

desfărnat¹ *sn* vz ***desfrânat¹***

desfărnat², ~ă *a* vz ***desfrânat²***

desfășa *vt* [At: LB / V: (reg) ***dis~***, (îvr) ***~șia*** / Pzi: *desfăș* / E: ml ***disfaciare***] **1** (C. i. copilul înfășat) A dezlega de fașă Si: (pfm) *a desfofoli* (1). **2** (Pex) A desface din scutece Si: (pfm) *desfofoli* (2). **3** (Îvr) A desface o persoană legată cu o fașă. **4** A scoate bandajul de pe o rană. **5** (Îvr) A dezbrăca.

desfășare *sf* [At: PONTBRIANT, D. / V: (reg) ***dis~***, (îvr) ***~șiare*** / Pl: *~șări* / E: ***desfășa***] **1** Dezlegare de fașă a copilului înfășat Si: *desfășat¹* (1), *desfofolire* (3), *desfofolit¹* (3). **2** (Pex) Desfacere din scutece a copilului înfășat Si: *desfășat¹* (2), (pfm) *desfofolire* (4), *desfofolit¹* (4). **3** (Îvr) Desfacere a unei persoane legate cu o fașă Si: *desfășat¹* (3). **4** Scoatere a bandajului de pe o rană Si: *desfășat¹* (4). **5** (Îvr) Dezbrăcare.

desfășat¹ *sn* [At: MDA ms / V: (reg) ***dis~***, (îvr) ***~șiat¹*** / E: ***desfășa***] **1-4** Desfășare (1-4). **5** (Îvr) Dezbrăcare.

desfășat², ~ă *a* [At: PONTBRIANT, D. / V: (reg) ***dis~***, (îvr) ***~șiat²*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***desfășa***] **1** (D. un copil înfășat) Dezlegat din fașă. **2** (Pex) Desfăcut din scutece Si: (pfm) *desfofolit²*. **3** (Îvr) (D. un om legat cu o fașă) Desfăcut. **4** Căruia i s-a scos bandajul de pe o rană. **5** (Îvr) Dezbrăcat.

desfășețel, ~ea *sf* [At: POP., ap. UDRESCU, GL. / Pl: *~ei, ~ele*/ E: ***desfășat²*** + *-el*] **1-8** (Pop; șhp) (Cam) desfășat (1-4).

desfășia *vt* vz ***desfășa***

desfășiare *sf* vz ***desfășare***

desfășiat¹ *sn* vz ***desfășat¹***

desfășiat², ~ă *a* vz ***desfășat²***

desfășura [At: LB / Pzi: *desfășor* și *desfășur* / E: ml ***disfaciolare*** sau *des-* + (în)***fășura***] **1** *vt* (C. i. obiecte) A face să nu mai fie înfășurat, ghemuit, strâns Si: *a derula; a desface*. **2** *vt* A întinde pe toată lungimea sau suprafața. **3** *vr* (D. fapte, acțiuni) A se petrece. **4** *vr* A evolua în faze succesive Si: *a decurge*. **5** *vt* (C. i. acțiuni de luptă) A înfăptui pe etape succesive și pe un plan larg în vederea unui scop. **6** *vt* (D. unități militare) A trece în formație de luptă. **7** *vt* A da dovadă de... **8** *vt* (Îvr) A degaja. **9** *vt* A dezvolta. **10-11** *vtr* (Fig; d. locuri și priveliști din natură) A (se) arăta treptat în toată amploarea Si: *a se înfățișa*. **12-13** *vtr* A (se) întinde până departe.

desfășurabil, ~ă *a* [At: CADE / Pl: *~i, ~e* / E: ***desfășura*** + *-bil*] (Mat) 1 (Îs) *Suprafață ~ă* Suprafață care se poate așterne pe un plan fără a se rupe. 2 (Îas) Care are același plan tangent de-a lungul fiecărei generatoare.

desfășurare *sf* [At: POLIZU/ Pl: *~rări*/ E: ***desfășura***] 1 Desfacere a unor obiecte strânse, ghemuite Si: (îvr) *desfășurat*[1] (1), *desfășurământ* (1). 2 Întindere pe toată suprafața a unui material Si: (îvr) *desfășurat*[1] (2), *desfășurământ* (2). 3 Întindere în plan a suprafeței anumitor corpuri geometrice Si: (îvr) *desfășurat*[1] (3), *desfășurământ* (3). 4 (Teh) Operație de întindere a unui fir scos de pe un mosor, o bobină etc. Si: (îvr) *desfășurat*[1] (4), *desfășurământ* (4). 5 Întâmplare a unor fapte, acțiuni etc. Si: (îvr) *desfășurat*[1] (5), *desfășurământ* (5). 6 Înfăptuire pe etape succesive și pe un plan larg a unor acțiuni de luptă Si: (îvr) *desfășurat*[1] (6), *desfășurământ* (6). 7 (Mil) Trecere a unei unități în formație de luptă Si: (îvr) *desfășurat*[1] (7), *desfășurământ* (7) . 8 (Spc) Prezentare organizată a unor cifre în tabele, scheme etc. Si: (îvr) *desfășurat*[1] (8), *desfășurământ* (8). 9 (Îvr) Degajare. 10 Dezvoltare. 11 Prezentare succesivă a unor priveliști Si: (îvr) *desfășurat*[1] (11), *desfășurământ* (11). 12 Scurgere a evenimentelor, acțiunilor, faptelor Si: *mers*[1], (îvr) *desfășurat*[1] (12), *desfășurământ* (12). 13 (Pex) Etalare. 14 (Lit; îs) *~a acțiunii* Succesiune a diferitelor momente dintr-o operă literară sau reprezentație scenică, în vederea deznodământului.

desfășurat[1] *sn* [At: DDRF / Pl: (nob) *~uri* / E: ***desfășura***] (Îvr) 1-8 Desfășurare (1-8). 9 Degajare. 10 Dezvoltare. 11-12 Desfășurare (11-12). 13 (Pex) Etalare.

desfășurat[2], ***~ă*** [At: CR (1839) 302[1]/32/ Pl: *~ați, ~e* / E: ***desfășura***] 1 *a* Care nu mai este înfășurat, ghemuit, strâns. 2 *a* Care este întins pe toată lungimea sau suprafața. 3 *a* (D. fapte, acțiuni) Care a avut loc. 4 *a* Care a evoluat în faze succesive. 5 *a* (D. acțiuni de luptă) Care a fost înfăptuit pe etape succesive și pe un plan larg în vederea unui scop. 6 *a* (D. unități militare) Care a trecut în formație de luptă. 7 *a* Care dă dovadă de... 8 *a* (Îvr) Degajat[2]. 9 *a* Dezvoltat[2]. 10 *a* (D. locuri, priveliști) Care se arată treptat în toată splendoarea. 11 *a* Care se întinde până departe. 12 *a* (Iuz; îs) *Comerț ~* Comerț (socialist de stat sau cooperatist) la prețuri fixate de stat și fără cartele de rații. 13 *a* (Îs) *Plan ~* Plan de muncă sau de activitate întins pe o perioadă de timp. 14 *a* (D. un grup organizat de oameni) Care este împrăștiat după o anumită ordine. 15 *sf* (Gmt) Loc geometric al centrelor de curbură ale unei curbe date Si: *evolută*.

desfășurământ *sn* [At: GHEȚIE, R. M., ap., DA ms / Pl: *~minte* / E: cf *desfășura*] (Îvr) 1-8 Desfășurare (1-8). 9 Degajare. 10 Dezvoltare. 11-12 Desfășurare (11-12). 13 (Pex) Etalare.

desfășurătoare *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~ori* / E: ***desfășura*** + *-oare*] (Mat) Curbă a cărei desfășurată[2] (15) este o curbă.

desfăt *sn* [At: C. PETRESCU, A. R. 71/ Pl: *~uri* / E: ***desfăta***] 1 (Înv) Extindere. 2 (Înv) Înfrumusețare. 3-6 Desfătare (3-6). 7 Petrecere. 8 (Pex) Desfrâu. 9 Distrare. 10 (Pex) Fermecare.

desfăta [At: PSALT. 62 / V: ***~fata***, (îvr) ***dezvă~***, (reg) ***~făida*** / Pzi: *desfăt* și *~tez* / E: nct] 1 *vt* (Înv) A extinde. 2 *vt* (Înv) A înfrumuseța. 3 *vr* A se afla într-o stare de mare mulțumire, de încântare. 4 *vr* A simți o deosebită plăcere (intelectuală, senzorială, estetică). 5 *vr* A se distra. 6 *vt* A provoca o bucurie, o plăcere Si: *a distra*. 7 *vt* (Pex) A fermeca. 8 *vr* (Înv; îe) **A se ~ în sine** A se complace.

desfătare *sf* [At: (a. 1643) GCR I, 106/41 / V: ***~fatare***, (îvr) ***dezv~***, (reg) ***~făida~*** / Pl: *~tări* / E: ***desfăta***] 1 (Înv) Extindere. 2 (Înv) Înfrumusețare. 3 Bucurie mare Si: *desfăt* (3), *desfătat*[1] (3). 4 Sentiment de profundă satisfacție (intelectuală, senzorială, estetică) pe care îl resimte cineva Si: *delectare, desfăt* (4), *desfătat*[1] (4). 5 Viață îndestulată și ușoară Si: *desfăt* (5), *desfătat*[1] (5). 6 Provocare a unei bucurii, a unei plăceri Si: *desfăt* (6), *desfătat*[1] (6). 7 Petrecere. 8 (Pex) Desfrâu. 9 Distrare. 10 (Pex) Fermecare.

desfătat[1] *sn* [At: ALECSANDRI, P. P. 154 / V: ***~fatat***[1], (îvr) ***dezv~***, (reg) ***~făidat***[1] / E: ***desfăta***] 1 (Înv) Extindere. 2 (Înv) Înfrumusețare. 3-6 Desfătare (3-6). 7 Petrecere. 8 (Pex) Desfrâu. 9 Distrare. 10 (Pex) Fermecare.

desfătat[2], ***~ă*** *a* [At: MOXA, cf GCR I, 57/38 / V: ***~fatat***[2], (îvr) ***dezv~***, (reg) ***~făidat*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***desfăta***] 1 (Înv) Extins. 2 (Înv) Înfrumusețat. 3 Care se află într-o stare de mulțumire, de încântare. 4 Care simte o deosebită plăcere (intelectuală, senzorială, estetică). 5 Care se distrează. 6 Care provoacă plăcere. 7 (Pex) Fermecat. 8 (D. clădiri sau d. locuri, ținuturi) Larg. 9 (Îrg; d. oameni) Lipsit de grjii și de greutăți. 10 (Îrg; d. oameni) Înclinat spre plăceri senzuale. 11 (Pex) Vesel. 12 Frumos.

desfătăcios, ~oasă *a* [At: BUZNEA, F. 32/10 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***desfăta*** + *-ăcios*] (Înv) Desfătător.

desfătăciune *sf* [At: HERODOT (1645), 58 / Pl: *~ni* / E: ***desfăta*** + *-ăciune*] (Înv) 1 Petrecere. 2 (Pex) Desfrâu. 3 Distrare. 4 (Pex) Fermecare.

desfătător, ~oare *a* [At: MOLNAR, E. S. 32/4/ Pl: *~i, ~oare* / E: ***desfăta*** + *-tor*] Care desfată Si: *încântător, plăcut*, (rar) *desfătat*[2], (înv) *desfătăcios*.

desfătui *vt* [At: VALIAN, V. V: ***dis~***, (îvr) ***~svă~*** / Pzi: *~esc* / E: *des-* + ***sfătui***] 1 (Îrg) A sfătui pe cineva să nu facă un anumit lucru. 2 (Pop; rar; c. i. un farmec, o vrajă) A dezlega.

desfătuire *sf* [At: POLIZU / V: ***dis~***, (îvr) ***~svă~*** / Pl: *~ri* / E: ***desfătui***] 1 (Îrg) Sfătuire a cuiva să nu facă un anumit lucru Si: (rar) *desfătuit*[1] (1). 2 (Pop; rar) Dezlegare a unui farmec, a unei vrăji Si: (rar) *desfătuit*[1] (2).

desfătuit[1] *sn* [At: MDA ms / V: ***dis~***, (îvr) ***~svă~*** / E: ***desfătui***] (Rar) 1-2 Desfătuire (1-2).

desfătuit[2], ***~ă*** *a* [At: PONTBRIANT, D. / V: ***dis~***, (îvr) ***~svă~***/ Pl: *~iți, ~e* / E: ***desfătui***] 1 (Îrg; d. un om) Care a fost sfătuit să nu facă un anumit lucru. 2 (Pop; d. un farmec) Dezlegat.

desfăța [At: CADE / Pzi: *desfăț* / E: *des-* + (în)***făța***] 1 *vt* A scoate fețele sau învelitorile de pe perne sau de pe plăpumi. 2 *vt* (C. i. patul sau așternutul) A lăsa fără rufărie. 3 *vr* (Pan) A se da la o parte. 4 *vt* (Reg) A expune (vederii).

desfățare *sf* [At: MDA ms / V: ***dis~***, (îvr) ***~svă~*** / Pl: *~țări* / E: ***desfăța***] 1 Scoatere a învelitorilor sau a fețelor de pe perne sau plăpumi Si: *desfățat*[1] (1). 2 Lăsare a patului sau a așternutului fără rufărie Si: *desfățat*[1] (2). 3 (Pan) Evitare Si: *desfățat*[1] (3). 4 (Reg) Etalare.

desfățat[1] *sn* [At: MDA ms / V: ***dis~***, (îvr) ***~svă~*** / E: ***desfăța***] 1-4 Desfățare (1-4).

desfățat[2], ***~ă*** *a* [At: DL / V: ***dis~***, (îvr) ***~svă~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***desfăța***] 1 (D. perne, plăpumi) Căruia i s-au scos învelitorile sau fețele. 2 (D. pat sau așternuturi) Rămas fără rufărie. 3 (Pan) Dat la o parte. 4 (Reg) Expus vederii.

desfăura *v* vz ***desfălura***

desfăurare *sf* vz ***desfălura***

desfăurat[1] *sn* vz ***desfălurat***[1]

desfăurat[2], ***~ă*** *a* vz ***desfălurat***[2]

desfeciori *vt* [At: CANTEMIR, IST. 193 / Pzi: *~resc*/ E: *des-* + ***feciori***] 1 (Înv; c. i. părinți) A lăsa fără copii (prin răpire, ucidere etc.). 2 (Îrg; c. i. fecioare) A deflora.

desfeciorire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***desfeciori***] 1 Lăsare a părinților fără copii (prin răpire, ucidere etc.) Si: *desfeciorit*[1] (1). 2 Deflorare.

desfeciorit[1] *sn* [At: MDA ms / E: ***desfeciori***] 1-2 Desfeciorire (1-2).

desfeciorit[2], ***~ă*** *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***desfeciori***] 1 (D. părinți) Lăsați fără copii (prin ucidere, răpire etc.). 2 (D. fecioare) Deflorat.

desferbinta *v* vz ***desfierbânta***

desferbintare *sf* vz ***desfierbântare***

desferbintat[1] *sn* vz ***desfierbântat***[1]

desferbintat[2], ***~ă*** *a* vz ***desfierbântat***[2]

desfereca [At: LM / V: (îvr) ***~rica*** / Pzi: *~erec* / E: *des-* + ***fereca***] 1 *vr* (D. roțile carului; pex d. car) A pierde șinele de fier. 2-3 *vtr* A (se) desface din lanțuri, cătușe sau din orice altă legătură metalică. 4 *vr* (D. moară) A-și toci zimții de pe pietrele interioare. 5 *vr* (Îvr; d. monede) A-și toci zimții.

desferecare *sf* [At: PONTBRIANT, D. / V: (îvr) ***~ric~*** / Pl: *~cări* / E: ***desfereca***] 1 Pierdere a șinelor de fier la car Si: *desferecat*[1] (1). 2 Desfacere din lanțuri, cătușe sau din orice altă legătură metalică Si: *desferecat*[1] (2).

3 Tocire a zimților de pe pietrele interioare la moară Si: *desferecat*[1] (3). 4 Tocire a zimților la monede Si: *desferecat*[1] (4).

desferecat**[1]* *sn* [At: MDA ms / V: (îvr) ***~ric~**[1]* / E: ***desfereca] **1-4** Desferecare (**1-4**).

desferecat**[2]**, ~ă *a* [At: PONTBRIANT, D. / V: (îvr) ***~ric~**[2]* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***desfereca***] **1** (D. roțile carului; pex d. car) Care a pierdut șinele de fier. **2** Care s-a desfăcut din lanțuri, cătușe sau orice alte legături metalice. **3** (D. moară) Care are dinții de la pietrele inferioare tociți. **4** (D. monede) Cu zimții tociți.

desferecător, ~oare *a* [At: CONTEMP., S. II, 1975, nr. 5/9 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***desfereca*** + *-tor*] (Rar) Deschizător.

desferica *v* vz ***desfereca***

desfericare *sf* vz ***desferecare***

***desfericat**[1]* *sn* vz ***desferecat**[1]*

desfericat**[2]**, ~ă *a* vz ***desferecat**[2]*

desfermeca *vt* [At: PONTBRIANT, D. / V: (reg) ***~fârmăca*** / Pzi: *desfarmec* / E: *des-* + ***fermeca***] **1** (Îrg; în practicile superstițioase; c. i. vraja, farmecul) A dezlega. **2** (Îvr; fig; c. i. omul) A face să vadă clar. **3** (Pex) A deziluziona.

desfermecare *sf* [At: PONTBRIANT, D. V: (reg) ***~fârmăc~*** / Pl: *~cări* / E: ***desfermeca***] **1** Dezlegare de o vrajă, un farmec Si: *desfermecat*[1] (**1**). **2** Lămurire a cuiva asupra adevăratei naturi a unor lucruri, fapte etc. Si: *desfermecat*[1] (**2**). **3** (Pex) Deziluzionare.

desfermecat**[1]* *sn* [At: MDA ms / V: ***~fârmăc~**[1]* / E: ***desfermeca] **1-2** Desfermecare (**1-2**). **3** (Pex) Deziluzionare.

desfermecat**[2]**, ~ă *a* [At: PONTBRIANT, D. / V: ***~fârmăc~**[2]* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***desfermeca***] **1** (Îrg) Dezlegat de o vrajă, un blestem. **2** (Îvr) Care nu mai are putere de vrajă. **3** (D. om) Care a fost făcut să vadă clar. **4** (Pex) Deziluzionat.

desfermecătoriu, ~ie *smf, a* [At: PONTBRIANT, D. / V: (reg) ***~fârmă~*** / Pl: *~ii* / E: ***desfermeca*** + *-tor*] **1-2** (Persoană) care aduce pe cineva la realitate. **3-4** (Pex) (Persoană) care deziluzionează. **5-6** (Înv; în superstiții) (Persoană) care dezleagă vrăji, farmece.

desfetea *av* vz ***defetea***

desfeti *vrt* [At: UDRESCU, GL. / Pzi: *~tesc* / E: *des-* + ***feti***] **1-2** (Mun; d. fete) (A-și pierde sau) a face să-și piardă fecioria. **3-4** (Pex) A (se) mărita.

desfetire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***desfeti***] **1** Pierdere a feciorie de către o fată Si: *desfetit*[1] (**1**). **2** Măritare.

desfetit *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***desfeti***] **1-2** Desfetire (**1-2**).

desfetită *af* [At: CIAUȘANU, R. SCUT. 75 / Pl: *~te* / E: ***desfeti***] (Mun; d. fete) **1** Care nu mai este fecioară. **2** (Pex) Care este măritată.

desfia *vt* [At: DEX[2] / P: *~fi-a* / Pzi: *~iez* / E: *des-* + (în)***fia***] A anula o înfiere.

desfiat**[1]* *sn* [At: MDA ms / P: *~fi-at* / Pl: *~uri* / E: ***desfia] Desfiere.

desfiat**[2]**, ~ă *a* [At: DEX[2] / P: *~fi-at* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***desfia***] (D. minori) Căruia i-a fost anulată înfierea.

desfid *sn* [At: LM / Pl: *~uri* / E: drr ***desfide***] (Înv) **1** Sfidare. **2** Provocare.

desfide *vt* [At: GHICA, S. 288 / Pzi: *~fid* / E: fr ***défier,*** lat ***deffidare***] **1** (C. i. o adversitate, un pericol) A nu ține seama Si: *a brava, a înfrunta, a nesocoti*. **2** (Înv) A provoca la luptă, la un joc sportiv. **3** A provoca pe cineva să dovedească ceva despre care știe că nu va fi posibil. **4** (Rar) A declara cuiva că nu este crezut.

desfidere *sf* [At: DDRF / Pl: *~ri* / E: ***desfide***] **1** Sfidare. **2** Provocare la luptă, la un joc sportiv etc. **3** Provocare a cuiva să dovedească ceva despre care știe că nu va fi posibil. **4** (Rar) Declarare cuiva că nu este crezut.

desfierbânta *vtr* [At: PONTBRIANT, D. / V: ***~ferbin~*** / Pzi: *desfierbânt* / E: *des-* + (în)***fierbânta***] **1-2** A (se) răci.

desfierbântare *sf* [At: MDA ms / V: ***~ferbin~*** / Pl: *~tări* / E: ***desfierbânta***] Răcire.

desfierbântat**[1]* *sn* [At: MDA ms / V: ***~fierbin~ / Pl: *~uri* / E: ***desfierbânta***] Răcire.

desfierbântat**[2]**, ~ă *a* [At: MDA ms / V: ***~fierbin~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***desfierbânta***] Răcit[2].

desfiere *sf* [At: DEX[2] / P: *~fi-e~* / Pl: *~ri* / E: ***desfia***] Anulare a unei înfieri Si: *desfiat*[1].

desfigura [At: PLEȘOIANU, I. III, 116/24 / V: (înv) ***def~*** / Pzi: *~rez* / E: fr ***défigurer***] **1-2** *vtr* (D. fața, forma sau înfățișarea cuiva) (A face să devină sau) a deveni de nerecunoscut, urâtă, deformată (prin lovire, ca efect al unei boli, în urma unei stări sufletești etc.) Si: *a poci, a schimonosi, a sluți*. **3-4** *vtr* (D. forma, aspectul inițial al lucrurilor) A (se) face de nerecunoscut Si: *a (se) poci, a (se) urâți*. **5-6** *vtr* (D. limbă și limbaj) A (se) denatura. **7** *vt* (C. i. notițe, însemnări) A șterge din registru.

desfigurare *sf* [At: PONTBRIANT, D. / V: (înv) ***def~*** / Pl: *~rări* / E: ***desfigura***] **1** Urâțire, deformare a feței sau înfățișării cuiva prin lovire, ca efect al unei boli, în urma unei stări sufletești etc. Si: *desfigurat*[1] (**1**). **2** Schimbare radicală a formei sau aspectului inițial al lucrurilor Si: *desfigurat*[1] (**2**). **3** Denaturare a limbii sau limbajului Si: *desfigurat*[1] (**3**). **4** (Înv) Ștergere (din registru) a unor notițe sau însemnări nefolositoare Si: *desfigurat*[1] (**4**).

desfigurat**[1]* *sn* [At: MDA ms / V: (înv) ***def~ / Pl: *~uri* / E: ***desfigura***] **1-4** Desfigurare (**1-4**).

desfigurat**[2]**, ~ă *a* [At: ASACHI, I. 492/18 / V: (înv) ***def~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***desfigura***] **1** (D. oameni) Care are fața sau înfățișarea deformată (în urma lovirii, ca efect al unei boli, în urma unei stări sufletești). **2** (D. aspectul inițial al lucrurilor) Devenit de nerecunoscut. **3** (Rar; d. limbă, limbaj) Denaturat[2]. **4** (Îvr; d. notițe, însemnări) Șters din registru.

desfigurator, ~oare *a* [At: ALBINEȚ, M. 199/11 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***desfigura*** + *-tor*] **1** Care desfigurează (**1**). **2** Care deformează limba, limbajul.

desființa *vtr* [At: CONDICA, O. 42/28 / P: *~fi-in~* / V: (înv) ***~fi, dis~*** / Pzi: *~țez* / E: *des-* + (în)***ființa***] **1-2** (A face să nu mai fie) sau a dispărea Vz *a distruge, a strica*. **3-4** A (se) omorî. **5-6** (D. legi, convenții, asociații, instituții etc.) (A face să nu mai fie în vigoare sau) a ieși din vigoare Si: *a abroga, a anula, a revoca, a suprima*.

desființare *sf* [At: HELIADE, PARALELISM, I, 58/3 / P: *~fi-in~* / V: (înv) ***~țire, dis~*** / Pl: *~țări* / E: ***desființa***] **1** Distrugere. **2** Omorâre. **3** Abrogare a unei legi, convenții, instituții etc. Si: *desființare* (**3**).

desființat**[1]* *sn* [At: MDA ms / P: *~fi-in~* / V: (înv) ***~țit, dis~ / Pl: *~uri* / E: ***desființa***] **1** Distrugere. **2** Omorâre. **3** Desființare (**3**).

desființat**[2]**, ~ă *a* [At: PONTBRIANT, D. / P: *~fi-in~* / V: (înv) ***~țit, dis~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***desființa***] **1** Distrus[2]. **2** Omorât[2]. **3** (D. o lege, convenție, instituție etc.) Abrogat[2].

desființător, ~oare *smf, a* [At: PONTBRIANT, D. / P: *~fi-in~* / V: (înv) ***dis~*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***desființa*** + *-tor*] **1-6** (Persoană) care desființează (**1-3**).

desființi *v* vz ***desființa***

desființire *sf* vz ***desființare***

***desființit**[1]* *sn* vz ***desființat**[1]*

desființit**[2]**, ~ă *a* vz ***desființat**[2]*

desfilui *vt* [At: SCRIBAN, D. / Pzi: *~esc* / E: Cf *fila*] (Mol) A desprinde filele unei cărți.

desfira [At: LM / V: (îvr) ***dis~*** / Pzi: *desfir* / E: ml ***disfilare***] **1** *vt* (Îvr; c. i. țesături sau grupuri de fire) A desface fir cu fir Si: *a destrăma*. **2** *vr* (Îvr; îf *disfira*) A se ramifica. **3-4** *vtr* (D. fire înfășurate sau, pex, d. obiecte pe care acestea sunt înfășurate) A (se) desfășura. **5** *vt* (Înv) A deosebi. **6** *vt* A lămuri. **7** *vt* (Pex) A trage.

desfirare *sf* [At: DDRF / V: (îvr) ***dis~*** / Pl: *~rări* / E: ***desfira***] **1** Desfacere fir cu fir a unei țesături Si: *desfirat*[1] (**1**), *destrămare*. **2** Desfășurare a unor fire înfășurate Si: *desfirat*[1] (**2**). **3** (Îvr; îf *disfirare*) Ramificare. **4** (Înv) Deosebire. **5** Lămurire. **6** (Pex) Tragere.

desfirat**[1]* *sn* [At: MDA ms / V: (îvr) ***dis~ / Pl: *~uri* / E: ***desfira***] **1-2** Desfirare (**1-2**). **3** (Îvr) Ramificare. **4** (Înv) Deosebire. **5** Lămurire. **6** (Pex) Tragere.

desfirat[2], ***~ă*** *a* [At: MDA ms / V: (îvr) ***dis~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***desfira***] **1** (D. fire sau grupuri de fire) Destrămat[2]. **2** (Îvr; îf *disfirat*) Ramificat[2]. **3** (D. fire înfășurate) Care au fost desfășurate. **4** (Înv) Deosebit[2]. **5** Lămurit[2]. **6** (Pex) Tras[2].

desflori [At: PSALT. 212 / V: (îvr) ***def~*** / Pzi: *~resc* / E: *des-* + (în)***flori***] **1** *vi* (Înv; d. plante) A-și pierde florile. **2** *vr* (Pex) A se veșteji. **3** *vt* (Îvr; îf *deflori*) A smulge penele.

desflorire *sf* [At: MDA ms / V: (îvr) ***def~*** / Pl: *~ri* / E: ***desflori***] **1** Pierdere a florilor la plante Si: *desflorit*[1] **(1)**. **2** (Îvr; îf *deflorire*) Smulgere a penelor Si: *desflorit*[1] **(2)**. **3** Veștejire.

desflorit[1] *sn* [At: MDA ms / V: (îvr) ***def~*** / Pl: *~uri* / E: ***desflori***] **1-2** Desflorire **(1-2)**. **3** Veștejire.

desflorit[2], ***~ă*** *a* [At: LB / V: (îvr) ***def~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***desflori***] **1** (D. plante) Care si-a pierdut florile. **2** (Pex) Veștejit. **3** (Înv; fig; d. om) Lipsit de culoare Si: *ofilit*[2], *palid*. **4** (Îvr; îf *deflorit*; d. pene) Smuls.

desfofoli *vtr* [At: UDRESCU, GL. / Pzi: *~lesc* / E: *des-* + (în)***fofoli***] **1-2** (Pfm; d. persoane îmbrăcate cu prea multe haine) A (se) dezbrăca de hainele care prisosesc. **3-4** (D. copii înfășați) A (se) desfășa **(1-2)**.

desfofolire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***desfofoli***] **1** (Pfm) Dezbrăcare de prea multe haine groase. **2-3** Desfășare **(1-2)**.

desfofolit[1] *sf* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***desfofoli***] **1** Desfofolire **(1)**. **2-3** Desfășare **(1-2)**.

desfofolit[2], ***~ă*** *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***desfofoli***] **1** Dezbrăcat de haine groase. **2** (D. copii) Desfășat **(2)**.

desfoia [At: LB / Pzi: *~oi* / E: *des-* + (în)***foia***] **1** *vr* (Îvr) A se desumfla. **2** *vt* (Asr) A smulge petalele unei flori. **3** *vr* (D. flori, boboci) A se deschide. **4** *vt* (Tex; spc) A desfira. **5** *vt* (Rar) A smulge foile unei cărți. **6** *vr* (D. urdă) A se desface în mai multe bucăți în timpul preparării.

desfoiat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***desfoia***] **1-5** Desfoiere **(1-5)**. **6** (Tex; spc) Desfirare.

desfoiat[2], ***~ă*** *a* [At: DEX / Pl: *~ați, ~e* / E: ***desfoia***] **1** (Îvr) Desumflat[2]. **2** (Asr; d. flori) Care are petalele smulse. **3** (D. flori, boboci) Deschis. **4** (Spc; tex) Desfirat[2]. **5** (Rar; d. cărți) Cu foile smulse. **6** (D. urdă) Care se desface în bucăți în timpul preparării.

desfoiere *sf* [At: DEX / Pl: *~ri* / E: ***desfoia***] **1** (Îvr) Dezumflare. **2** (Asr) Smulgere a petalelor la flori Si: *desfoiat*[1] **(2)**. **3** Deschidere a florilor sau a bobocilor Si: *desfoiat*[1] **(3)**. **4** (Rar) Smulgere a filelor unei cărți Si: *desfoiat*[1] **(4)**. **5** Desfacere a urdei în mai multe bucăți în timpul preparării. **6** (Tex; spc) Desfirare.

desform, ~ă *a* vz ***diform***

desforma *v* vz ***deforma***

desformare *sf* vz ***deformare***

desformat[1] *sn* vz ***deformat***[1]

desformat[2], ***~ă*** *a* vz ***deformat***[2]

desformitate *sf* vz ***diformitate***

desfortunat, ~ă *a* [At: PÂCLEANU, I. I. 83/6 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***desfortuna***, cdp it *disfortunato*] (Îvr; d. oameni) Lipsit de noroc.

desfortună *sf* [At: PÂCLEANU, I. I. 130/24 / Pl: *~ne* / E: *des-* + ***fortuna***, cdp it *disfortuna*] (Îvr) Nenoroc.

desfrana *v* vz ***desfrâna***

desfranare *sf* vz ***desfrânare***

desfranat[1] *sn* vz ***desfrânat***[1]

desfranat[2], ***~ă*** *a* vz ***desfrânat***[2]

desfrăți *vtr* [At: CANTEMIR, I. I. II, 289 / Pzi: *~țesc* / E: *des-* + (în)***frăți***] **1-2** A (se) despărți.

desfrățire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***desfrăți***] Despărțire.

desfrățit[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***desfrăți***] Despărțire.

desfrățit[2], ***~ă*** *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***desfrăți***] Despărțit[2].

desfrâna [At: M. COSTIN, O. 151/ Pzi: *~nez* și (îvr) *desfrân* / E: *des-* + (în)***frâna***] **1** *vt* (Îdt) A scoate frâul de la cal. **2** *vt* (Pex) A lăsa liber. **3** *vt* (Rar) A desface frâna. **4** *vt* (Pex) A scoate frâna. **5-6** *vtr* (A duce sau) a face să ducă o viață imorală. **7-8** *vtr* A (se) deda viciilor, corupției, destrăbălării.

desfrânare *sf* [At: (a. 1750) GCR II, 47/27/ V: (îvr) ***dăs~, dis~*** / Pl: *~nări* / E: ***desfrâna***] **1** Scoatere a frâului la cal Si: *desfrânat*[1] **(1)**. **2** (Pex) Eliberare a calului Si: *desfrânat*[1] **(2)**. **3** (Rar) Desfacere sau slăbire a frânei Si: *desfrânat*[1] **(3)**. **4** (Pex) Scoatere a frânei Si: *desfrânat*[1] **(4)**. **5** Ducere a unei vieți imorale Si: *desfrânat*[1] **(5)**. **6** Dedare la vicii, corupție, destrăbălare Si: *desfrânat*[1] **(6)**. **7** Faptă care denotă stricăciune Si: *depravare, destrăbălare, imoralitate*. **8** (Pex) Trai imoral Si: (îvr) *desfrânăciune*. (nob) *desfrânățețe*.

desfrânat[1] *sn* [At: MDA ms / V: (îvr) ***dăs~, dis~*** / Pl: *~uri* / E: ***desfrâna***] **1-6** Desfrânare **(1-6)**. **7** (Îvp) Vorbărie multă și fără rost.

desfrânat[2], ***~ă*** [At: CANTEMIR, IST. 101 / V: (îvr) ***dăs~, dis~, ~făr~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***desfrâna***] **1** *a* (Înv; d. cal) Lipsit de frâu. **2** *a* (Pex) Lăsat liber. **3** *a* (Înv; d. vehicule prevăzute cu frâne) Cu frâna liberă. **4-5** *smf, a* (Persoană) care încalcă limitele bunei-cuviințe sau ale moralității. **6-7** *smf, a* (Persoană) depravată.

desfrânăciune *sf* [At: M. COSTIN, O. 97 / Pl: *~ni* / E: ***desfrâna*** + *-ciune*] (Îvr) Desfrânare **(8)**.

desfrânătește *av* [At: PONTBRIANT, D. / E: ***desfrânat*** + *-este*] **1-2** În felul desfrânaților **(4, 6)**.

defrânățețe *sf* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~ți* / E: ***desfrânat*** + *-ețe*] (Nob) Desfrânare **(8)**.

desfrânător, -oare *a* [At: HELIADE, PARALELISM, I, 45/2 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***desfrâna*** + *-tor*] **1-3** (Îvr; d. cărți) Care îndeamnă la desfrânare **(6-8)**.

desfrânătorie *sf* [At: JIPESCU, ap. TDRG / Pl: *~ii* / E: ***desfrâna*** + *-tor*] **1-3** (Îvr) Loc de desfrânare **(6-8)**.

desfrâu *sn* [At: HELIADE, PARALELISM, I, 46/7/ Pl: *~uri* / E: *des-* + ***frâu***] **1** Purtare, atitudine care încalcă buna-cuviință, moralitatea Si: *desfrânare, destrăbălare, depravare*. **2** (Fig) Exces. **3** (Fig) Exagerare. **4** (Fig) Abuz.

desfriza *v* vz ***defriza***

desfrizare *sf* vz ***defrizare***

desfrizat[1] *sn* vz ***desfrizat***[1]

desfrizat[2], ***~ă*** *a* vz ***desfrizat***[2]

desfrumseța *v* vz ***desfrumuseța***

desfrumsețare *sf* vz ***desfrumusețare***

desfrumsețat[1] *sn* vz ***desfrumusețat***[1]

desfrumsețat[2], ***~ă*** *a* vz ***desfrumusețat***[2]

desfrumuseța *vrt* [At: ÎNV. POM. 119/8 / V: ***~mse~, ~ți*** / Pzi: *~țez* / E: *des-* + (în)***frumuseța***] (Îvr) **1-2** A (se) urâți.

desfrumusețare *sf* [At: MDA ms / V: ***~mse~, ~țire*** / Pl: *~țări* / E: ***desfrumuseța***] (Îvr) Urâțire.

desfrumusețat[1] *sn* [At: MDA ms / V: ***~mse~, ~țit*** / E: ***desfrumuseța***] (Îvr) Urâțire.

desfrumusețat[2], ***~ă*** *a* [At: RUSSO, A. 92 / V: ***~mse~, ~țit*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***desfrumuseța***] Urâțit[1].

desfrumuseți *vtr* vz ***desfrumuseța***

desfrumusețire *sf* ***desfrumusețare***

desfrumusețit[1] *sn* vz ***desfrumusețat***[1].

desfrumusețat[2], ***~ă*** *a* vz ***desfrumusețat***[2].

desfrunza *vtr* vz ***desfrunzi***

desfrunzare *sf* vz ***desfrunzire***

desfrunzat[1] *sn* ***desfrunzit***[1]

desfrunzat[2], ***~ă*** *a* vz ***desfrunzit***[2]

desfrunzi [At: BARCIANU, V. / V: ***~za*** / Pzi: *~zesc* / E: *des-* + (în)***frunzi***] **1** *vr* (D. copaci sau arbuști) A-și pierde frunzele. **2** *vt* (C. i. arbori) A despuia de frunze.

desfrunzire *sf* [At: COSTINESCU / V: ***~zare*** / Pl: *~ri* / E: ***desfrunzi***] **1** Pierdere a frunzelor de către copaci. **2** Despuiere de frunze a copacilor.

desfrunzit[1] *sn* [At: MDA ms / V: ***~zat*** / Pl: *~uri* / E: ***desfrunzi***] **1-2** Desfrunzire **(1-2)**.

desfrunzit[2], ***~ă*** *a* [At: SLAVICI, O. I. 165/ V: ***~zat*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***desfrunzi***] **1** (D. copaci) Care și-a pierdut frunzele. **2** (Pex) Lipsit de frunze.

desfunda [At: LB / V: (reg) ***dăs~, dis~*** / Pzi: *desfund* / E: *des-* + (în)***funda***] **1** *vt* (C. i. un recipient închis, de obicei un butoi) A deschide scoţându-i fundul sau cepul. **2** *vt* (C. i. sticle sau damigene înfundate) A scoate dopul Si: *a destupa*. **3** *vr* (Rar; d. surse de apă) A se revărsa. **4** *vr* (Îvr; d. un abces) A se sparge. **5** *vt* A curăţa sau a goli un canal, un şanţ, o conductă etc. **6** *vt* A săpa adânc un teren de obicei pentru pregătirea unei plantaţii viticole sau pomicole. **7** *vr* (D. un drum) A deveni impracticabil din cauza ploii, a noroiului sau a apelor revărsate. **8** *vr* (D. sol) A se dezgheţa. **9** *vt* A deschide o cale de acces într-un loc încă neumblat.

desfundare *sf* [At: POLIZU / V: (reg) ***dăs~, dis~*** / Pl: *~dări* / E: ***desfunda***] **1** Deschidere a unui recipient, de obicei un butoi, prin scoaterea capacului sau a cepului Si: *desfundat^1* (**1**). **2** Scoatere a dopului unei sticle sau damigene înfundate Si: *desfundat^1* (**2**), *destupare*. **3** Revărsare a unei surse de apă Si: *desfundat^1* (**3**). **4** Spargere a unui abces Si: *desfundat^1* (**4**). **5** Curăţare sau golire a unui canal, şanţ, a unei conducte etc. Si: *desfundat^1* (**5**). **6** Lucrare a unui teren pentru pregătirea unei plantaţii viticole sau pomicole Si: *desfundat^1* (**6**). **7** Deteriorare a unui drum din cauza ploii, a noroiului sau a apei revărsate Si: *desfundat^1* (**7**). **8** Dezgheţare a solului Si: *desfundat^1* (**8**). **9** (Rar) Deschidere a unei căi de acces într-un loc neumblat Si: *desfundat^1* (**9**).

desfundat^1 *sn* [At: LTR^2 / V: (reg) ***dăs~, dis~*** / Pl: *~uri* / E: ***desfunda***] **1-9** Desfundare (**1-9**).

desfundat^2, ~ă *a* [At: LB / V: (reg) ***dăs~, dis~*** / Pl: *~aţi, ~e* / E: ***desfunda***] **1** (D. un recipient) Care este deschis prin scoaterea dopului. **2** (D. o sticlă, damigeană) Desfăcut^2. **3** (D. o sursă de apă) Revărsat^2. **4** (D. un abces) Spart. **5** (Fig; d. fiinţe) Lacom. **6** (D. un canal, ţevi) Curăţat^2. **7** (D. un teren) Arat pentru prima oară. **8** (D. un drum) Impracticabil din cauza ploii, a noroiului, a revărsărilor de ape etc. **9** (D. sol) Dezgheţat^2. **10** (Rar; d. o cale de acces) Deschis într-un loc neumblat.

desfundător, ~oare *smf, a* [At: LM / V: (reg) ***dăs~, dis~*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***desfunda*** + *-tor*] **1-18** (Îvr) (Persoană) care desfundă (**1-9**).

desfundătură *sf* [At: POLIZU / V: (reg) ***dăs~, dis~*** / Pl: *~ri* / E: ***desfunda*** + *-tură*] **1** (Îdt) Spărtură a unui butoi. **2** Teren desfundat^2 (**7**). **3** (Prc) Adâncitură de pe un drum. **4** (Reg; îf *disfundătură*) Teren de curând despădurit, transformat în loc arabil sau păşune.

desgărdina *v* vz ***dezgrădina***

desgărdinare *sf* vz ***dezgrădinare***

desgărdinat^1 *sn* vz ***dezgrădinat^1***

desgărdinat^2, ~ă *a* vz ***dezgrădinat^2***

desgenerescenţă *sf* vz ***degenerescenţă***

desgenerescinţă *sf* vz ***degenerescenţă***

desgiungere *sf* vz ***disjungere***

desgrada *vtr* vz ***degrada***

desgradare *sf* vz ***degradare***

desgradat, ~ă *a* vz ***degradat^2***

desgradăţiune *sf* vz ***degradaţie***

desgrăda *vtr* vz ***degrada***

desgraţia *v* vz ***dizgraţia***

desgraţiare *sf* vz ***dizgraţiere***

desgraţiat^1 *sn* vz ***dizgraţiat^1***

desgraţiat^2, ~ă *a* vz ***dizgraţiat***

desgraţie *sf* vz ***dizgraţie***

desgraţios, ~oasă *a* vz ***dizgraţios***

desgrădina *v* vz ***dezgrădina***

desgrădinare *sf* vz ***dezgrădinare***

desgrădinat^1 *sn* vz ***dezgrădinat^1***

desgrădinat^2, ~ă *a* vz ***dezgrădinat^2***

desgurga *vt* [At: RETEGANUL, ap CADE / Pzi: *desgurg* / E: nct] (Trs) A deznoda.

desgurgare *sf* [At: MDA ms / Pl: *~gări* / E: ***desgurga***] (Trs) Deznodare.

desgurgat^1 *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***desgurgat***] (Trs) Deznodare.

desgurgat^2, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~aţi, ~e* / E: ***desgurga***] (Trs) Deznodat^2.

desgurzi *vt* [At: CADE / Pzi: *desgurg* / E: nct] (Rar) **1** A descoase opinca. **2** A descurca ceva încucat.

desgurzire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***desgurzi***] (Rar) **1** Descoasere a opincii Si: *desgurzit^1* (**1**). **2** Descurcare a ceva încurcat Si: *desgurzit^1* (**2**).

desgurzit^1 *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***desgurzi***] (Rar) **1-2** Desgurzire (**1-2**).

desgurzit^2, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~iţi, ~e* / E: ***desgurzi***] (Rar) **1** (D. opinci) Descusut^2. **2** (D. ceva încurcat) Descurcat.

deshalogena *vt* [At: DC / Pzi: *~nez* / E: *des-* + ***halogena***] (Chm) A elimina halogenul dintr-un compus.

deshalogenare *sf* [At: DN^3 / Pl: *~nări* / E: ***deshalogena***] (Chm) Eliminare a halogenului dintr-un compus Si: (nob) *deshalogenat^1*.

deshalogenat^1 *sns* [At: MDA ms / E: ***deshalogena***] (Nob) Deshalogenare.

deshalogenat^2, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~aţi, ~e* / E: ***deshalogena***] (Chm; d. un compus) Din care s-a eliminat halogenul. (Mun) *deshăimureală*.

deshăimura *vr* [At: UDRESCU, GL. / Pzi: *~rez* / E: *des-* + (în)***hăimura***] (Mun) A se dezbrăca de hainele groase (şi multe).

deshăimurare *sf* [At: MDA ms / Pl: *~rări* / E: ***deshăimura***] (Mun) Dezbrăcare de hainele groase (şi multe) Si: *deshăimurat^1*, (Mun) *deshăimureală*.

deshăimurat^1 *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***deshăimura***] (Mun) Deshăimurare.

deshăimurat^2, ~ă *a* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~aţi, ~e* / E: ***deshăimura***] (Mun; d. oameni) Dezbrăcat de haine groase (şi multe).

deshăimureală *sf* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~eli* / E: ***deshăimura*** + *-eală*] (Mun) Deshăimurare.

deshăma [At: LB / V: (îrg) ***deh~*** / Pzi: *desham* şi (reg) *deshăm* / E: *des-* + (în)***hăma***] **1** *vt* A scoate hamul de pe animalul de tracţiune. **2** *vt* A desprinde animalul de tracţiune de la un vehicul. **3** *vt* A desprinde un vehicul de animalul de tracţiune. **4** *vt* (Mun; Olt; îf *dehăma*) A secătui pe cineva de puteri. **5-6** *vtr* (Mun; Mol; îf *dehăma*; d. obiecte de îmbrăcăminte) A (se) zdrenţui.

deshămare *sf* [At: PONTBRIANT, D. / V: (îrg) ***deh~*** / Pl: *~mări* / E: ***deshăma***] **1** Scoatere a hamului de pe animalul de tracţiune Si: *deshămat^1* (**1**). **2** Desprindere a animalului de tracţiune de pe un vehicul Si: *deshămat^1* (**2**). **3** Desprindere a unui vehicul de animalul de tracţiune Si: *deshămat^1* (**3**). **4** (Mun; Olt; îf *dehămare*) Secătuire a cuiva de puteri Si: *deshămat^1* (**4**). **5** (Mun; Mol; îf *dehămare*) Zdrenţuire a îmbrăcămintei Si: *deshămat^1* (**5**).

deshămat^1 *sn* [At: AGÂRBICEANU, S. 508 / V: (îrg) ***deh~*** / Pl: *~uri* / E: ***deshăma***] **1-5** Deshămare (**1-5**).

deshămat^2, ~ă *a* [At: LB / V: (îrg) ***deh~*** / Pl: *~aţi, ~e* / E: ***deshăma***] **1** (D. un animal de tracţiune) Fără ham. **2** (Pex) Desprins de la un vehicul. **3** (D. un vehicul cu animale de tracţiune) Care are animalele de tracţiune îndepărtate. **4** (Mun; Olt; d. oameni) Secătuit de puteri. **5** (Mun; Mol; d. oameni) Care are îmbrăcămintea în dezordine, ruptă şi murdară. **6** (Reg; d. case) Care arată sărăcăcios. **7** (Pex) Ruinat.

deshărăceală *sf* vz ***desarăceală***

deshărăci *v* vz ***desarăci***

deshărăcire *a* vz ***desarăcire***

deshărăcit^1 *sn* vz ***desarăcit^1***

deshărăcit^2, ~ă *a* vz ***desarăcit^2***

deshăula *v* vz ***dehăula***

deshăulare *sf* vz ***dehăulare***

deshăulat^1 *sn* vz ***dehăulat^1***

deshăulat^2, ~ă *a* vz ***dehăulat^2***

deshidrata *vtr* [At: MARIN, PR. II, 126/35 / Pzi: *~tez* / E: fr ***déshydrater***] **1-2** (D. corpuri) (A pierde sau) a face să-şi piardă apa pe care o conţine în mod normal.

deshidratant, ~ă *sm, a* [At: DC / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***déshydratant***] **1-2** (Substanță) care deshidratează (2).

deshidratare *sf* [At: ENC. AGR. I, 45/ Pl: *~tări* / E: ***deshidrata***] **1** Eliminare totală sau parțială a apei pe care o conține un corp în mod normal Si: *deshidratat^1* (1), *deshidratație* (1). **2** (Spc) Proces de eliminare a apei de constituție dintr-o substanță chimică Si: *deshidratat^1* (2), *deshidratație* (2). **3** (Med) Pierdere anormală a apei din țesuturile organice (prin transpirație, vomă repetată, diaree) Si: *deshidratat^1* (3), *deshidratație* (3).

deshidratat^1 *sn* [At: MDA ms / Pl: (nob) *~uri* / E: ***deshidrata***] **1-3** Deshidratare (1-3).

deshidratat^2, ~ă *a* [At: MARIN, PR. I, 171/31 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***deshidrata***] **1** (D. corpuri) Care a pierdut parțial sau total apa pe care o conține în mod normal. **2** (D. substanțe) Din care s-a eliminat apa de constituție. **3** (Med) Care a pierdut în mod anormal apa din țesuturi, ca urmare a transpirației abundente, vomei și diareei repetate.

deshidratator *sn* [At: DEX^2 / Pl: *~oare* / E: ***deshidrata*** + *-tor*] Deshidrator.

deshidratație *sf* [At: MARIN, PR. II, 126/28 / Pl: *~ii* / E: fr ***déshydratation***] **1-3** Deshidratare (1-3).

deshidrator *sn* [At: DL / V: *deh~* / Pl: *~oare* / E: Cf *deshidrata*] Aparat folosit pentru uscarea fructelor și a legumelor Si: *deshidratator*.

deshidrogena *vt* vz ***dehidrogena***

deshidrogenare *sf* vz ***dehidrogenare***

deshidrogenat^1 *sn* vz ***dehidrogenat^1***

deshidrogenat^2, ~ă *a* vz ***dehidrogenat^2***

deshobi *v* vz ***dehobi***

deshobire *sf* vz ***dehobire***

deshobit^1 *sn* vz ***dehobit^1***

deshobit^2, ~ă *a* vz ***dehobit^2***

desholba [At: DOSOFTEI, V. S., decembrie, 200^r/35 / V: (înv) ***~svo~*** / S și: *dez~* / Pzi: *~bez* / E: *des-* + ***holba***] **1** *vt* (Buc; c. i. ochii holbați, cu privirea fixă) A face să revină la aspectul normal. **2** *vr* (Înv; d. oameni) A-și reveni în urma unui leșin Si: *a se dezmetici*. **3-4** *vtr* (Reg) A (se) lumina la minte. **5** *vr* (Reg) A deveni mai priceput.

desholbare *sf* [At: MDA ms / V: ***~svo~*** / Pl: *~bări* / E: ***desholba***] **1** (Buc) Revenire la normal a privirii fixe Si: *desholbat^1* (1). **2** (Înv) Revenire în simțiri în urma unui leșin Si: *desholbat^1* (2). **3** (Reg) Luminare la minte Si: *desholbat^1* (3). **4** (Reg) Dobândire a unei priceperi mai mari Si: *desholbat^1* (4).

desholbat^1 *sn* [At: MDA ms / V: ***~svo~*** / Pl: *~uri* / E: ***desholba***] **1-4** Desholbare (1-4).

desholbat^2, ~ă *a* [At: MDA ms / V: ***~svo~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***desholba***] **1** (D. ochi holbați, cu privirea fixă) Revenit la starea normală. **2** (Înv; d. oameni) Care și-a revenit în simțiri în urma unui leșin. **3** (Reg) Luminat la minte. **4** (Reg) Devenit mai priceput.

desholt, ~oaltă *a* [At: LEXIC REG. II, 59/ Pl: *~lți, ~oalte* / E: Cf *desholba*] (Reg; d. oameni) **1** Isteț. **2** Descurcăreț.

deshuma *vt* [At: STANCU, R. A. IV, 200 / Pzi: *~mez* / E: *des-* + (în)***huma***] **1** A dezgropa osemintele unui mort Si: *exhuma*.

deshumare *sf* [At: DL / Pl: *~mări* / E: ***deshuma***] Dezgropare a osemintelor unui mort Si: *deshumat^1*.

deshumat^1 *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***deshuma***] Deshumare.

deshumat^2, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***deshuma***] (D. oseminte) Care au fost dezgropate din mormânt.

desi [At: COSTINESCU / Pzi: *~sesc* / E: ***des***] **1-2** *vtr* (A deveni sau) a face să devină mai des. **3** *vr* A se înghesui. **4** *vr* A se îndesa.

desica *vt* [At: DN^3 / Pzi: *desic* / E: it ***desiccare***] (Rar) **1** A face un corp să elimine apă. **2** A usca.

desicare *sf* [At: D. MED. / Pl: *~cări* / E: ***desica***] **1** Eliminare a apei dintr-un corp Si: *desicat^1* (1), *desicație* (1). **2** Uscare.

desicat^1 *sn* [At: MDA ms / Pl: (nob) *~uri* / E: ***desica***] **1** Desicare (1). **2** Uscare.

desicat^2, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***desica***] **1** Care a eliminat apă. **2** Uscat^2.

desicativ, ~ă *sm, a* [At: ENC. AGR. I, 454 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***dessicatif***, lat ***dessicativus***] (Rar) **1-2** (Substanță) care face să se elimine apă. **3-4** (Substanță) care se usucă repede.

desicator *sn* [At: DN^3 / Pl: *~oare* / E: ***desica*** + *-tor*] (Rar) Exsicator

desicație *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ii* / E: fr ***dessication***] **1** Desicare (1). **2** Uscare.

desidemon *sm* vz ***disidemon***

desidemonic, ~ă *a* [At: AR (1829), 15^2/34 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***desidemon*** + *-ic*] (Îvr) Superstițios.

desidemonie *sf* vz ***disidemonie***

desidemonios, ~oasă *a* [At: IST. AM. ap. DA ms / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***desidemon*** + *-os*] (Îvr) Superstițios.

desident, -ă *smf* vz ***disident***

desidență *sf* vz ***disidenta***

desiderata *sf* [At: DN^3 / Pl: *~te* / E: lat ***desiderata***] (Liv) Termen care indică publicațiile absente dintr-o bibliotecă și propuse de cititori pentru achiziționare.

desiderativ, ~ă *a* vz ***deziderativ***

desie *sf* [At: CAT. MAN. 282 / Pl:*~ii* / E: ***des*** + *-ie*] (Liv; în poezie) Desime.

desierbi *vti* [At: DA ms / Pzi: 3 *~bește* / E: *des-* + ***iarbă***] **1-2** (Nob; d. vite) A paște iarbă.

desierna *vri* [At: LB / Pzi: *~nez* / E: *des-* + ***iarnă***] (Nob) A trece iarna.

desiernare *sf* [At: DICȚ. / Pl: *~nări* / E: ***desierna***] (Nob) Sfârșit de iarnă.

desiernat *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: ***desierna***] (Nob) Desiernare.

desiert, ~ă *a* vz ***desert***

desigila *vt* [At: COSTINESCU / Pzi: *~lez* / E: *des-* + ***sigila***] **1** (C. i. un sigiliu, o pecete) A rupe. **2** (Pex; c. i. obiecte sau încăperi sigilate) A desprinde sigiliul pentru a deschide Si: *a despecetlui*.

desigilare *sf* [At: BARIȚIU, P. A. I, 594 / Pl: *~lări* / E: ***desigila***] **1** Rupere a sigiliului Si: *desigilat^1* (1), *despecetluire*. **2** Desprindere a sigiliului de pe o ușă sau o încăpere sigilată Si: *desigilat^1* (2).

desigilat^1 *sn* [At: MDA ms / Pl: (nob) *~uri* / E: ***desigila***] **1-2** Desigilare (1-2).

desigilat^2, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***desigila***] **1** (D. un sigiliu, o pecete) Rupt. **2** (D. obiecte sau încăperi sigilate) De pe care s-a desprins sigiliul (pentru a le deschide).

design *sn* [At: CONTEMP., S. II, 1975, nr 1942, 1/2 / P: *di-zain* / E: eg ***design***] **1** Disciplină care urmărește armonizarea estetică a mediului uman, începând de la conceperea obiectelor industriale uzuale până la urbanism și amenajarea peisajului. **2** Modalitate de prezentare (estetică) a unui lucru. **3** Aspect exterior al unui lucru.

designa *vt* [At: I. IONESCU, D. 204 / Pzi: *~nez*, (îvr) *~designu* / E: fr ***désigner***, lat *design, designare*] (Frm) **1** A desemna. **2** A denumi. **3** A indica.

designare *sf* [At: PROT.-POP., N. D. / Pl: *~nări* / E: ***designa***] (Frm) **1** Desemnare. **2** Denumire. **3** Indicare.

designat^1 *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***designa***] (Frm) **1** Desemnare. **2** Denumire. **3** Indicatre.

designat^2, ~ă *a* [At: MAIORESCU, D. II, 9 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***designa***] (Frm) **1** Desemnat^2. **2** Denumit^2. **3** Indicat^2.

designativ, ~ă *a* [At: PROT.-POP., N. D. / Pl: *~i, ~e* / E: ***désignatif***] (Frm) **1-3** Care designează (1-3).

designator, ~oare *a* [At: PROT.-POP., N. D. / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***désignateur***] **1-3** Care desemnează (1-3).

designație *sf* [At: VIANU, P. 142 / Pl: *~ii* / E: fr ***désignation***] (Frm) **1** Desemnare. **2** Denumire. **3** Indicare.

designer *sm* [At: FLACĂRA, 1975, nr 40, 18 / P: *di-zai-ner* / S și: *design-er* / Pl: *~i* / E: eg ***designer***] **1-2** Specialist în design (1-2).

desigur *av* [At: CONV. LIT. IV, 193 / S și: (înv) *de sigur* / E: ***de^4*** + ***sigur***] **1** În mod hotărât. **2** Fără îndoială. **3** Cu siguranță. **4** Negreșit. **5** Bineînțeles. **6** Da.

desilav, ~ă *a* vz ***disilab***

desili *vr* [At: L. ROM. 1961, nr 1, 22 / Pzi: *~lesc* / E: nct] **1** (Reg; d. oameni) A se obișnui cu senzația de rece dată de apă la începutul scăldatului. **2** (Pex) A se băga cu capul în apă pentru a se obișnui cu temperatura acesteia.

desilicifiere *sf* [At: DN[3] / P: *~fi-e~* / Pl: *~ri* / E: pbl *des-* + ***silicifiere***] (Glg) Proces de îndepărtare din sol și de transportare a silicei în apa râurilor.

desilire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***desili***] **1** (Reg) Obișnuire a cuiva cu senzația de rece dată de apă la începutul scăldatului Si: *desilit[1]* (**1**). **2** (Pex) Introducere a capului în apă pentru a se obișnui cu temperatura acesteia *desilit[1]* (**2**).

desilit[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***desili***] **1-2** Desilire (**1-2**).

desilit[2], ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***desili***] **1** (Reg; d. oameni) Care s-a obișnuit cu senzația de rece dată de apă la începutul scăldatului. **2** (Pex) Care și-a băgat capul în apă pentru a se obișnui cu temperatura acesteia.

desime *sf* [At: HERODOT (1654), 336 / V: (înv) ***~sâme***, (reg) ***dis~*** / Pl: *~mi* / E: ***des*** + *-ime*] **1** Însușire de a fi des. **2** (Ccr; urmat de determinari în genitiv sau introduse prin pp „de") Grup de copaci sau de tufe. **3** (Pex) Pădure deasă Si: *desiș*. **4** (Prc) Partea cea mai deasă a unei păduri. **5** Mijloc al unei păduri. **6** (Reg) Deasă. **7** (Spc) Mărime a distanței medii dintre axele indivizilor unei asociații vegetale (arbolet, plantație, semănătură etc.), care se folosește la caracterizarea gradului de apropriere dintre aceștia. **8** (Urmat de determinari în genitiv sau introduse prin pp „de") Număr mare de fenomene, ființe de același fel Si: *aglomerare, îngrămădire, mulțime*. **9** (Înv) Densitate.

desina *v* vz ***desena***

desincroniza *vtr* [At: DEX[2] / Pzi: *~zez* / E: *des-* + ***sincroniza***] **1-2** (A face să-și piardă sau) a-și pierde sincronismul.

desinență *sf* [At: I. GOLESCU, C. / V: ***dezi~***, (înv) ***~tia, ~nință*** / Pl: *~țe* / E: fr ***désinenece,*** lat ***desinentia***] (Grm) **1** Element morfologic care se adaugă după tema sau rădăcina unui cuvânt pentru a arăta numărul și cazul la substantive, genul, numărul și cazul la adjective, persoana (și numărul) la verbe. **2** (Pex) Terminație a unui cuvânt.

desinențial, ~ă *a* [At: PUȘCARIU, L. R. I, 39 / V: ***dezi~*** / P: *~ți-al* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***désinentiel***] **1-2** Care se referă la desinență (**1-2**). **3-4** Privitor la desinență (**3-4**). **5-6** Specific desinenței (**1-2**).

desinință *sf* vz ***desinență***

desinit *sn* [At: DER / Pl: *~uri* / E: lat ***desinit***] Termen folosit pentru a indica cuvintele care încheie un text, un manuscris (în descrierea acestora, în fișe sau în cataloage de bibliotecă).

desintirie *sf* vz ***dezinterie***

desire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***desi***] **1** Îndesire. **2** Înghesuire. **3** Îndesare.

desista [At: PONTBRIANT, D. / V: ***dezi~*** / Pzi: *~tez* / E: fr ***désister***] **1** *vi* (Jur) A renunța la o acțiune, la un drept care urma să fie valorificat pe cale juridică. **2-3** *vrr* A (se) abține. **4-5** *vtr* A (se) lăsa de...

desistare *sf* [At: PONTBRIANT, D. / V: (rar) ***dezi~*** / Pl: *~tări* / E: ***desista***] (Jur) **1** Renunțare la o acțiune, la un drept care urma să fie valorificat pe cale juridică Si: *desistat[1]* (**1**). **2** Lăsare de ceva Si: *desistat[1]* (**2**). **3** Abținere.

desistat[1] *sn* [At: MDA ms / V: (rar) ***dezi~*** / Pl: *~uri* / E: ***desista***] **1-2** Desistare (**1-2**). **3** Abținere.

desistat[2], ~ă *a* [At: MDA ms / V: ***dezi~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***desista***] **1** (Jur) Care a renunțat la o acțiune, la un drept care urma să fie valorificat pe cale juridică. **2** Care s-a abținut. **3** Care s-a lăsat de ceva.

desiș *sn* [At: MARDARIE, L. 293 / V: (reg) ***~șiș***, (îvr) ***~suș*** / Pl: *~uri* și (înv) *~e* / E: ***des*** + *-iș*] **1** (Urmat de determinari în genitiv sau introduse prin pp „de") Grup des de copaci. **2** Aglomerație de tufe, ierburi, frunze etc. **3** Pădure tânără, foarte deasă. **4** Loc acoperit cu copaci deși, tufișuri, ierburi etc. Si: (reg) *deset*. **5** (Spc) Stadiu de dezvoltare a unui arboret, între realizarea stării de masiv și începerea stadiului numit nuieliș. **6** (Fig; d. oameni) Mulțime mare Si: *aglomerație, îngrămădire*, (reg) *deset*. **7** (Reg) Deasă.

desișor, ~oară [At: CADE / Pl: *~i, ~oare* / E: ***des*** + *-ișor*] **1-12** *a* (Șhp) (Destul de) des (**1-6**). **13-14** *a, av* (În mod) frecvent.

desiște *sf* [At: SĂM. II, 232 / V: (reg) ***~sâș~*** / Pl: *~ti* / E: ***des*** + *-iște*] (Rar) Pădure deasă.

desit[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***desi***] **1** Îndesire. **2** Înghesuire. **3** Îndesare.

desit[2], ~ă *a* [At: I. IONESCU, C. 191/19 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***desi***] **1** Devenit mai des. **2** Înghesuit[2]. **3** Îndesat[2].

desitate *sf* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~tăți* / E: ***des*** + *-itate*] (Rar) Densitate.

desjuca *v* vz ***dejuca***

desjucare *sf* vz ***dejucare***

desjucat[1] *sn* vz ***dejucat[1]***

desjucat[2], ~ă *a* vz ***dejucat[2]***

desjuna *v* vz ***dejuna***

desjunare *sf* vz ***dejunare***

desjunat[1] *sn* vz ***dejunat[1]***

desjunat[2], ~ă *a* vz ***dejunat[2]***

desjunctiv, ~ă *a* vz ***disjunctiv***

desjuncțiune *sf* vz ***disjuncție***

desjunge *v* vz ***disjunge***

desjungere *sf* vz ***disjungere***

desloca *v* vz ***disloca***

deslocare *sf* vz ***dislocare***

deslocat[1] *sn* vz ***dislocat[1]***

deslocat[2], ~ă *a* vz ***dislocat[2]***

deslocație *sf* vz ***dislocatie***

deslustra *v* vz ***delustra***

deslustrare *sf* vz ***delustrare***

deslustrat[1] *sn* vz ***delustrat[1]***

deslustrat[2], ~ă *a* vz ***delustrat[2]***

deslușeală *sf* [At: POLIZU / Pl: *~șeli* / E: ***desluși*** + *-eală*] (Înv) **1-9** Deslușire (**1-9**). **10** Descifrare. **11** (Înv) Citire.

desluși [At: CANTEMIR, HR. 136 / V: (înv) ***das~, dos~***, (reg) ***~sclu~***, (îvr) ***doslosi*** / Pzi: *~șesc* / E: bg **досл**у**шать**] **1** *vt* (C. i. un sunet, un zgomot) A distinge. **2** *vt* (Pex) A auzi. **3** *vt* A vedea în semiîntuneric sau într-un spațiu slab luminat. **4** *vt* (Subiectul este o sursă de lumină) A face să apară clar conturul Si: *a contura*. **5** *vt* (C. i. idei, probleme, noțiuni etc.) A desprinde dintr-un complex (de idei, probleme, noțiuni etc). **6** *vt* (Pex) A face să devină clar, limpede, explicit Si: *a clarifica, a elucida, a lămuri*. **7** *vr* (D. idei, probleme) A deveni limpede, explicit Si: *a clarifica*. **8** *vt* (C. i. omul) A face să înțeleagă Si: *a lămuri*. **9** *vr* A se lămuri asupra unui lucru, fapt etc. Si: *a-și explica, a înțelege*. **10-11** *vtr* A (se) desprinde clar. **12** *vt* A descifra. **13** *vt* (Înv) A citi.

deslușire *sf* [At: VĂCĂRESCUL, GR. 147/14 / V: (îvr) ***dăs~, dos~, desclu~, doslo~*** / Pl: *~ri* / E: ***desluși***] **1** Distingere a unui sunet, zgomot etc. Si: *deslușit[1]* (**1**), *deslușeală* (**1**). **2** (Pex) Auzire clară Si: *deslușit[1]* (**2**), *deslușeală* (**2**). **3** Vedere în semiîntuneric sau într-un spațiu slab luminat Si: *deslușit[1]* (**3**), *deslușeală* (**3**). **4** Apariție clară a conturului datorită unei surse de lumină Si: *deslușit[1]* (**4**), *deslușeală* (**4**). **5** Desprindere a unei idei, noțiuni, probleme dintr-un complex de idei, probleme, noțiuni Si: *deslușit[1]* (**5**), *deslușeală* (**5**). **6** Clarificare a unei probleme Si: *deslușit[1]* (**6**), *deslușeală* (**6**). **7** Lămurire a cuiva Si: *deslușit[1]* (**7**), *deslușeală* (**7**). **8** Lămurire asupra unui lucru Si: *deslușit[1]* (**8**), *deslușeală* (**8**). **9** Desprindere cu claritate Si: *deslușit[1]* (**9**), *deslușeală* (**9**). **10** Descifrare. **11** (Înv) Citire. **12** (Îlav) **Cu ~** În mod clar Si: *explicit, limpede*.

deslușit[1] *sn* [At: MDA ms / V: (îvr) ***dăs~, dos~, ~sclu~, doslo~*** / Pl: *~uri* / E: ***desluși***] **1-9** Deslușire (**1-9**). **10** Descifrare. **11** (Înv) Citire.

deslușit[2], ~ă *a* [At: DEX / V: (îvr) ***dăs~, dos~, ~sclu~, doslo~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***desluși***] **1** (D. un sunet, zgomot) Distins cu greutate. **2** (Pex) Auzit[2]. **3** Care este văzut în întuneric sau într-un spațiu slab luminat. **4** Care se

conturează cu claritate. **5** (D. idei, probleme, noțiuni) Care se desprind dintr-un complex de idei, probleme, noțiuni. **6** (Pex) Care a fost făcut să devină clar, limpede, explicit Si: *clarificat, elucidat, lămurit*. **7** (D. idei, probleme) Devenit limpede, explicit. **8** (D. om) Făcut să înțeleagă. **9** Lămurit asupra unui lucru, fapt etc. **10** Desprins[2]. **11** Descifrat[2]. **12** (Înv) Citit[2].

deslușitor, ~oare *smf, a* [At: POENARU, Î. VIII/8 / V: (îvr) ***dăs~, dos~, ~sclu~, doslo~*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***deslușí*** + *-tor*] (Persoană) care clarifică.

desm- vz ***desmo-***

desman *sm* [At: DER / Pl: *~i* / E: fr ***desman***] **1** Mamifer acvatic insectivor, lung de circa 20 de cm, acoperit cu blană mătăsoasă, de culoare brună-închis. Si: *șobolan moscat* (*Desmana moschata*). **2** (Prc) Blană prețioasă a acestui animal.

desmaterializa *v* vz ***dematerializa***

desmădula *vt* [At: CADE / Pl: *~lez* / E: *des-* + ***mădular*** cdp fr *démembrer*] (Rar) A desmembra.

desmădulare *sf* [At: MDA ms / Pl: *~lări* / E: ***desmădula***] (Rar) Desmembrare.

desmădulat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***desmădula***] (Rar) Desmembrare.

desmadulat[2]***, ~ă*** *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***desmădula***] (Rar) Desmembrat[2].

desmin *sn* [At: MDENC / Pl: *~e* / E: fr ***desmine***] (Glg) Aluminosilicat de sodiu și calciu, întâlnit în unele roci bazice și în filoanele termale.

desmită *sf* [At: D. MED. / Pl: *~te* / E: fr ***desmite***] (Med) Inflamație a unui ligament.

desmo- [At: DN[3] / V: ***desm-, dezmo-*** / E: fr ***desmo-***] Element prim de compunere cu semnificația: **1** De legătură. **2** Ligament.

desmodrom, ~ă *a* [At: MDENC / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***desmodrome***] (D. un mecanism) La care legăturile dintre elemente asigură o mișcare univoc determinată a oricărui element condus.

desmografie *sf* [At: D. MED. / V: ***dez~*** / Pl: *~ii* / E: fr ***desmographie***] (Atm) Descriere a ligamentelor.

desmologie *sf* [At: D. MED. / V: ***dez~*** / Pl: *~ii* / E: fr ***desmologie***] Parte a anatomiei care se ocupă cu studiul ligamentelor.

desmopatie *sf* [At: D. MED. / V: ***dez~*** / Pl: *~ii* / E: fr ***desmopathie***] (Med) Boală a ligamentelor.

desmoraliza *v* vz ***demoraliza***

desmoralizare *sf* vz ***demoralizare***

desmoralizat[1] *sn* vz ***demoralizat***[1]

desmoralizat[2]***, ~ă*** *a* vz ***demoralizat***[2]

desmotomie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***desmotomie***] (Med) Secționare chirurgicală a unui ligament.

desmotrop, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***desmotrope***] (D. compuși) Care prezintă desmotropie.

desmotropic, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***desmotropique***] Care rezultă din desmotropie.

desmotropie *sf* [At: MDENC / Pl: *~ii* / E: fr ***desmotropie***] (Blg; Chm) Izomerie dinamică în care formele izomere sunt în echilibru, putând fi izolate și puse în evidență ca substanțe chimice.

desnatura *v* vz ***denatura***

desnaturaliza *v* vz ***denaturaliza***

desnaturalizare *sf* vz ***denaturalizare***

desnaturalizat[1] *sn* vz ***denaturalizat***[1]

desnaturalizat[2]***, ~ă*** *a* vz ***denaturalizat***[2]

desnaturare *sf* vz ***denaturare***

desnaturat[1] *sn* vz ***denaturat***[1]

desnaturat[2]***, ~ă*** *a* vz ***desnaturat***[2]

desnădejdie *sf* vz ***deznădejde***

desnădejduit[1] *sn* vz ***deznădăjduit***[1]

desnădejduit[2]***, -a*** *a* vz ***deznădăjduit***[2]

desnădejduitor, ~oare *a* vz ***deznădăjduitor***

desnădușí *vt* [At: MARIAN, V. 124 / Pzi: *~șesc* / E: *des-* + ***nădușí***] (Buc; în descântece) A scăpa pe cineva de sufocare.

desnădușire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***desnădușí***] (Buc; în descântece) Scăpare a cuiva de sufocare Si: *desnădușit*[1].

desnădușit[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***desnădușí***] (Buc; în descântece) Desnădușire.

desnădușit[2]***, ~ă*** *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***desnădușí***] (Buc; d. oameni) Care a scăpat de sufocare.

desnăucí *vt* [At: PONTBRIANT, D. / P: *~nă-u~* / Pzi: *~cesc* / E: *des-* + ***năucí***] (Îvr) A face pe cineva să-și revină din năuceală.

desnăucire *sf* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~ri* / E: ***desnăucí***] (Îvr) Revenire a cuiva din năuceală Si: *desnăucit*[1].

desnăucit[1] *sn* [At: MDA ms / P: *~nă-u~* / Pl: *~uri* / E: ***desnăucit***] (Îvr) Desnăucire.

desnăucit[2]***, ~ă*** *a* [At: PONTBRIANT, D. / P: *~nă-u~* / Pl: *~iți, ~e* / E: ***desnăucí***] (Îvr; d. oameni) Care și-a revenit din năuceală.

desnătura *vt* vz ***denatura***

desnăturare *sf* vz ***denaturare***

desnăturat[1] *sn* vz ***denaturat***[1]

desnăturat[2]***, ~ă*** *a* vz ***denaturat***[2]

desnăturaliza *vt* vz ***denaturaliza***

desnegrí [At: GORJAN, H. I, 157/10 / Pzi: *~resc* / E: *des-* + (în)***negrí***] **1** *vr* (Îvr) A părăsi îmbrăcămintea de doliu. **2** *vt* (Reg; c.este fața) A lumina. **3** (Pex) A albi.

desnegrire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***desnegrí***] **1** (Îvr) Părăsire a îmbrăcămintei de doliu Si: *desnegrit*[1] (**1**). **2** (Reg) Luminare la față Si: *desnegrit*[1] (**2**). **3** (Pex) Albire.

desnègrit[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***desnegrí***] **1-2** Desnegrire (**1-2**). **3** (Pex) Albire.

desnegrit[2]***, ~ă*** *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***desnegrí***] **1** (Îvr; d. o persoană) Care a părăsit îmbrăcămintea de doliu. **2** (Reg) Luminat la față. **3** (Pex) Albit[2].

desnegura *vt* [At: MURNU, O. 228 / Pzi: *desnegur* / E: *des-* + (în)***negura***] (Rar; c. i. atmosfera) A lumina prin risipirea negurei.

desnegurare *sf* [At: MDA ms / Pl: *~rări* / E: ***desnegura***] Luminare a atmosferei prin risipirea negurei Si: *desnegurat*[1].

desnegurat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***desnegura***] Desnegurare.

desnegurat[2]***, ~ă*** *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***desnegura***] (Rar; d. atmosferă) Care s-a luminat prin risipirea negurei.

desnerva *vtr* [At: HELIADE, O. II, 87 / Pzi: *~vez* / E: *des-* + (e)***nerva***] **1-2** A (se) slei de puteri Si: *a (se) moleși*.

desnervare *sf* [At: COSTINESCU / Pl: *~vări* / E: ***desnerva***] Desnervație.

desnervat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***desnerva***] Desnervație.

desnervat[2]***, ~ă*** *a* [At: BOLLIAC, O. 49 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***desnerva***] Sleit de putere Si: *slăbit*.

desnervație *sf* [At: COSTINESCU / V: (înv) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: cf *desnerva*] Slăbiciune (fizică) Si: *debilitate, desnervare*.

desnervațiune *sf* vz ***desnervație***

desnina *vt* [At: DA ms / S si: *dezn~* / Pzi: *~nez* / E: *des-* + (a)***nina***] (Mol) **1** A lua un obiect din locul unde este agățat. **2** A desprinde din locul unde este fixat.

desninare *sf* [At: MDA ms / S si: *dez~* / Pl: *~nări* / E: ***desnina***] (Mol) **1** Luare a unui obiect din locul unde este agățat. **2** Desprindere a unui obiect din locul unde este fixat.

desninat[1] *sn* [At: MDA ms / S și: *dezn~* / E: ***desnina***] **1-2** Desninare (**1-2**).

desninat[2]***, ~ă*** *a* [At: MDA ms / S și: *dezn~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***desnina***] **1** (Mol; d. obiecte) Care a fost luat din locul unde era agățat. **2** Desprins din locul unde fixat.

desnița *av* vz ***dis-de-dimineață***

desnobila *vtr* [At: MDA ms / V: *~li* / Pzi: *~lez* / E: *des-* + (în)***nobila***] **1-4** (A face să-și piardă sau a-și pierde (caracterul nobil sau) statutul nobiliar.

desnobilare *sf* [At: HELIADE, PARALELISM, I, 72/7 / V: *~lire* / Pl: *~ri* / E: *des-* + ***nobilare***] **1-2** (Îvr) Pierdere (a caracterului nobil sau) a statutului nobiliar Si: *desnobilat¹* (**1-2**), (îvr) *desnobilitare* (**1-2**).

desnobilat¹ *sn* [At: MDA ms / V: *~lit* / Pl: *~uri* / E: ***desnobila***] **1-2** Desnobilare (**1-2**).

desnobilat², ~ă *a* [At: MDA ms / V: *~lit* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***desnobila***] **1-2** Care și-a pierdut (caracterul nobil sau) statutul nobiliar.

desnobili *v* vz ***desnobila***

desnobilire *sf* vz ***desnobilare***

desnobilit¹ *sn* vz ***desnobilat¹***

desnobilit², ~ă *a* vz ***desnobilat²***

desnobilitare *sf* [At: HELIADE, PARALILISM, I, 72/8 / E: *des-* ***nobilitare***] **1-2** (Îvr) Desnobilare (**1-2**).

desnodat¹ *sn* vz ***deznodat¹***

desnodat², ~ă *a* vz ***deznodat²***

desnodământ *sn* vz ***deznodământ***

desobicinui *v* vz ***dezobișnui***

desobișnui *v* vz ***dezobișnui***

desofisticare *sf* [At: DEX / Pl: *~cări* / E: *de(s)-* + ***sofisticare***] Eliminare a sofisticării.

desolidariza [At: CAMIL PETRESCU, U. N. 31 / Pzi: *~zez* / E: fr ***désolidariser***] **1** *vr* A se despărți de ideile, atitudinile sau acțiunile unei persoane sau ale unui grup de persoane. **2** *vr* A nu mai activa solidar cu cineva. **3** *vr* A rupe legăturile de solidaritate cu cineva. **4** *vt* A desface o parte dintr-un întreg solidarizat.

desolidarizare *sf* [At: LOVINESCU, C. V. 110 / Pl: *~zări* / E: ***desolidariza***] **1** Despărțire de ideile, atitudinile sau acțiunile unei persoane sau ale unui grup de persoane Si: (nob) *desolidarizat¹* (**1**). **2** Încetare de a mai activa solidar cu cineva Si: (nob) *desolidarizat¹* (**2**). **3** Rupere a legăturilor de solidaritate cu cineva Si: (nob) *desolidarizat¹* (**3**). **4** Desfacere a unei părți dintr-un întreg solidarizat Si: (nob) *desolidarizat¹* (**4**).

desolidarizat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: (nob) *~uri* / E: ***desolidariza***] (Nob) **1-4** Desolidarizare (**1-4**).

desolidarizat², ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***desolidariza***] **1** Care s-a despărțit de ideile, atitudinile sau acțiunile unei persoane sau ale unui grup de persoane. **2** Care nu mai activează solidar cu cineva. **3** Care a rupt legăturile de solidaritate cu cineva. **4** (D. un întreg solidarizat) Din care s-a desfăcut o parte.

desolidifica *vr* [At: DN³ / Pzi: *desolidific* / E: *des-* + ***solidifica***] (D. lichide) **1** A-și pierde consistența. **2** A redeveni lichid.

desolidificare *sf* [At: DN³ / Pl: *~cări* / E: ***desolidifica***] **1** Pierdere a consistenței Si: (nob) *desolidificat¹* (**1**). **2** Revenire la starea lichidă Si: (nob) *desolidificat¹* (**2**).

desolidificat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: (nob) *~uri* / E: ***desolidifica***] (Nob) **1-2** Desolidificare (**1-2**).

desolidificat², ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***desolidifica***] (D. lichide) **1** Care și-a pierdut consistența. **2** Care a revenit la starea lichidă.

desoluție *sf* vz ***disoluție***

desolvata *vt* [At: M. D. ENC. / Pzi: *~tez* / E: fr ***désolvater***] (Chm) A elimina lichidul reținut de anumite substanțe prin îmbibare.

desolvatare *sf* [At: LTR² / Pl: *~tări* / E: ***desolvata***] (Chm) Eliminare a lichidului reținut de anumite substanțe prin îmbibare Si: *desolvatat¹*.

desolvatat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***desolvata***] (Chm) Desolvatare.

desolvatat², ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***desolvata***] (Chm; d. substanțe) Din care s-a eliminat lichidul reținut prin îmbibare.

desonorizant, ~ă *sn, a* [At: DEX² / Pl: *~nți, ~e* / E: *de(s)-* + ***sonorizant***] (Material izolant) care atenuează sau înlătură zgomotul.

desonore *sf* vz ***dezonoare***

desorbție *sf* [At: LTR² / Pl: *~ii* / E: fr ***désorbtion***] (Chm) Îndepărtare a unei substanțe absorbite de pe suprafața unui absorbant.

desori *vr* [At: FRÎNCU-CANDREA, M. 99 / Pzi: *~resc* / E: nct] (Trs) A deranja la stomac.

desorire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***desori***] (Trs) Deranjare la stomac Si: *desorit¹*.

desorit¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***desori***] (Trs) Desorire.

desorit², ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***desori***] (Trs) Deranjat la stomac.

desosi *v* vz ***dejosi***

desosire *sf* vz ***dejosire***

desosit¹ *sn* vz ***dejosit¹***

desosit², ~ă *a* vz ***dejosit²***

despacheta *vt* [At: BARCIANU, V. / Pzi: *~tez* / E: *des-* + (în)***pacheta*** după fr *dépaqueter*] **1** A scoate un obiect din ambalajul în care este împachetat. **2** A deschide un pachet, o ladă pentru a scoate obiectele din interior.

despachetare *sf* [At: DDRF / Pl: *~tări* / E: ***despacheta***] **1** Scoatere a unui obiect din ambalajul în care este împachetat Si: *despachetat¹* (**1**). **2** Deschidere a unui pachet, a unei lăzi pentru a scoate obiectele din interior Si: *despachetat¹* (**2**).

despachetat¹ *sn* [At: RESMERIȚĂ, D. / Pl: *~uri* / E: ***despacheta***] **1-2** Despachetare (**1-2**).

despachetat², ~ă *a* [At: RESMERIȚĂ, D. / Pl: *~ați, ~e* / E: ***despacheta***] **1** (D. pachete sau ambalaje) Desfăcut. **2** (Pex; d. obiecte ambalate sau împachetate) Scos din ambalaj.

despainjeni *v* vz ***despăienjeni***

despainjenire *sf* vz ***despăienjenire***

despainjenit¹ *sn* vz ***despăienjenit¹***

despainjenit², ~ă *a* vz ***despăienjenit²***

despainjina *v* vz ***despaienjeni***

despainjinare *sf* vz ***despaienjenire***

despainjinat¹ *sn* vz ***despaienjenit¹***

despainjinat², ~ă *a* vz ***despaienjenit²***

despardosi *vt* [At: AR (1831), 234¹/37 / Pzi: *~sesc* / E: *des-* + ***pardosi***] (C. i. străzi sau ulițe pietruite) A scoate pietrele din caldarâm.

despardosire *sf* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~ri* / E: ***despardosi***] Scoatere a pietrelor din caldarâmul străzilor sau ulițelor pietruite Si: *despardosit¹*.

despardosit¹ *sn* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~uri* / E: ***despardosi***] Despardosire.

despardosit², ~ă *a* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~iți, ~e* / E: ***despardosi***] (Îvr; d. străzi, ulițe pietruite) De pe care au fost scoase pietrele.

desparitate *sf* vz ***disparitate***

despartare *sf* vz ***despărțire***

desparte *v* vz ***despărți***

despăduchea *vtr* [At: ENC. AGR. IV, 373 / Pzi: *~chez* / E: *des-* + ***păduche***] **1-2** A (se) curăța de păduchi.

despăducheat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***despăduchea***] Despăduchere.

despăducheat², ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***despăduchea***] Care s-a curățat de păduchi.

despăduchere *sf* [At: RESMERIȚĂ, D. / Pl: *~ri* / E: ***despăduchea***] Curățare de păduchi Si: *despăducheat¹*.

despăduri *vt* [At: BARCIANU / Pzi: *~resc* / E: *des-* + (în)***păduri*** cdp fr *déboiser*] **1** A tăia în mod nerațional pădurea, fără a lăsa posibilitatea de regenerare. **2** A defrișa.

despădurire *sf* [At: PĂCALĂ, M. R. 283 / Pl: *~ri* / E: ***despăduri***] **1** Tăiere în mod nerațional a pădurii fără posibilitate de regenerare Si: *despădurit¹* (**1**). **2** Defrișare.

despădurit¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***despăduri***] **1** Despădurire (**1**). **2** Defrișare.

despădurit², ~ă *a* [At: SĂM. II, 394 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***despăduri***] **1** (D. terenuri pe care au fost păduri) De pe care s-au tăiat pădurile în mod nerațional și fără posibilitate de regenerare. **2** Defrișat².

despăgubi *vt* [At: LEGIUIRE, 37/14 / V: (înv) ***dis~*** / Pzi: *~besc* și (reg) *~bez* / E: *des-* + ***păgubi***] **1-4** A plăti în bani sau în natură pentru o (pagubă ori) stricăciune (făcută sau) suferită.

despăgubire *sf* [At: (1788) PRAVILA, 56/18 / V: (înv) ***dis~*** / Pl: *~ri* / E: ***despăgubi***] **1-4** Plată (în bani sau) în natură pentru repararea (unei pagube ori) a unei stricăciuni (provocată de plătitor cuiva sau) suferită de cineva din alte cauze Si: *despăgubit[1]* **(1-4)**. **5** Sumă de bani plătită de către o casă de asigurări unui asigurat pentru repararea unui prejudiciu Si: *compensație, daună,* (înv) *disdăunare*. **6** (Îs) *~ civilă* Sumă de bani care se acordă într-un proces penal pentru repararea unui prejudiciu cauzat printr-o infracțiune. **7** (Îs; lpl) *~ri de război* Sumă pe care un stat răspunzător de declanșarea unui război de agresiune este obligat să o plătească statului victimă a agresiunii pentru repararea prejudiciilor cauzate.

despăgubit[1] *sn* [At: MDA ms / V: (înv) ***dis~*** / Pl: *~uri* / E: ***despăgubi***] **1-4** Despăgubire **(1-4)**.

despăgubit[2], ***~ă*** [At: PONTBRIANT, D. / V: (înv) ***dis~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***despăgubi***] **1-8** *smf, a* (Persoană) care a primit plată în bani sau în natură pentru o (pagubă ori) stricăciune (făcută de plătitor sau) suferită din alte cauze.

despăgubitor, ~oare [At: GALACTION, O. 614 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***despăgubi*** + *-tor*] **1-4** *smf, a* (Rar) (Persoană) care aduce cuiva o compensație (materială sau) morală.

despăienjeni [At: SEVASTOS, N. 13 / P: *~pă-ien~* / V: (reg) ***~pai~***, ***~âin~***,***~âinjini***, ***~âinjina***, ***dispaingăni***, ***dispainjini*** / Pzi: *~nesc* și (reg) *~nez* / E: *des-* + ***păienjeni***] **1** *vt* A înlătura păienjenii dintr-un loc. **2-3** *vtr* (D. ochi) (A face ca privirea să devină sau) a deveni limpede. **4-5** *vtr* (Pex; d. minte) (A face să devină sau) a deveni clară, astfel încât să înțeleagă ușor. **6** (Mun; d. cer) A se însenina.

despăienjenire *sf* [At: MDA ms / V: (reg) ***~pai~***, ***~âin~***, ***~âinjin~***, ***~âinjinare***, ***dispaingăn~***, ***dispainjin~*** / Pl: *~ri* / E: ***despăienjeni***] **1** Înlăturare a păienjenilor dintr-un loc Si: *despăienjenit[1]* (1). **2** Limpezire a privirii ochilor Si: *despăienjenit[1]* (2). **3** Clarificare a minții, astfel încât să înțeleagă ușor Si: *despăienjenit[1]* (3). **4** (Mun) Înseninare a cerului Si: *despăienjenit[1]* (4).

despăienjenit[1] *sn* [At: MDA ms / V: (reg) ***~pai~***, ***~âin~***, ***~âinjin~***, ***~âinjinat***, ***dispaingăn~***, ***dispainjin~*** / Pl:(nob) *~uri* / E: ***despăienjeni***] **1-4** Despăienjenire **(1-4)**.

despăienjenit[2], ***~ă*** *a* [At: UDRESCU, GL. / V: ***~pai~***, ***~âin~***, ***~âinjin~***, ***~âinjinat***, ***dispaingăn~***, ***dispainjin~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***despăienjeni***] **1** Curățat de păienjeni. **2** (D. ochi) A cărui privire a redevenit limpede. **3** (Pex; d. minte) Care a redevenit clară, astfel încât să înțeleagă ușor. **4** (Mun; d. cer) Înseninat[2].

despâinjina *v* vz ***despăienjeni***

despâinjinare *sf* vz ***despăienjenire***

despâinjinat[1] *sn* vz ***despăienjenit[1]***

despâinjinat[2] ***~ă*** *a* vz ***despăienjenit[2]***

despâinjeni *vtr* vz ***despăienjeni***

despâinjenire *sf* vz ***despăienjenire***

despâinjenit[1] *sn* vz ***despăienjenit[1]***

despâinjenit[2], ***~ă*** *a* vz ***despăienjenit[2]***

despâinjini *vtr* vz ***despăienjeni***

despâinjinire *sf* vz ***despăienjenire***

despâinjinit[1] *sn* vz ***despăienjenit[1]***

despâinjinit[2], ***~ă*** *a* vz ***despăienjenit[2]***

despăivâna *vt* [At: SCRIBAN, D. / V: ***~ni*** / Pzi: *~nez* / E: *des-* + ***păivâna***] (Ban; Olt; c. e calul) A despriponi.

despăivânare *sf* [At: MDA ms / V: ***~nire*** / Pl: *~nări* / E: ***despăivâna***] (Ban; Olt) Despriponire.

despăivânat[1] *sn* [At: MDA ms / V: ***~nit*** / Pl: *~uri* / E: ***despăivâna***] (Ban; Olt) Despriponire.

despăivânat[2], ***~ă*** *a* [At: POP., ap. ȘIO I, 84 / V: ***~nit*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***despăivâna***] (Ban; Olt; d. cai) Despriponit[2].

despăivâni *vt* vz ***despăivâna***

despăivânire *sf* vz ***despăivânare***.

despăivânit[1] *sn* vz ***despăivânat[1]***

despăivânit[2], ***~ă*** *a* vz ***despăivânat[2]***

despălat *sns* [At: GORJAN, H. IV, 175/34 / E: ***de[4]*** + ***spălat***] (Îvr; csc) Rufe care au fost spălate.

despăna [At: CADE / Pzi: *~nez* / E: *des-* + (îm)***păna***] **1** *vt* (Mun: c. i. pene, cârpe) A scoate dintr-o spărtură pe care o acopereau. **2** *vt* (Fig; Mun; c. i. oameni) A sărăci furându-l puțin câte puțin. **3** *vr* (Olt; d. pene) A ieși. **4** *vr* (Olt; d. îmbrăcăminte) A se descoase.

despănare *sf* [At: MDA ms / Pl: *~nări* / E: ***despăna***] **1** (Mun) Scoatere a unor pene, cârpe etc. dintr-o spărtură pe care o acopereau Si: *despănat[1]* (1). **2** (Fig; Mun) Sărăcire a cuiva furându-l puțin câte puțin Si: *despănat[1]* (2). **3** (Olt) Ieșire a unor pene dintr-o spărtură pe care o acopereau. Si: *despănat[1]* (3). **4** (Olt) Descoasere a îmbrăcămintii Si: *despănat[1]* (4).

despănat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: (rar) *~uri* / E: ***despăna***] **1-4** Despănare **(1-4)**.

despănat[2], ***~ă*** *a* [At: CIAUȘANU, V. 157 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***despăna***] **1** (Mun) Din care s-au scos penele. **2** (Fig; Mun; d. oameni) Sărăcit[2] furându-i-se puțin câte puțin. **3** (Olt; d. îmbrăcăminte) Descusut[2].

despărat, ~ă *a* vz ***desperat***

despărăgini *vt* [At: SĂM. IV, 45 / Pzi: *~nesc* / E: *des-* + ***părăgini***] A scoate un teren cultivabil din starea de paragină.

despărăginire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***despărăgini***] Scoatere din starea de paragină a unui teren cultivabil Si: *despărăginit[1]*.

despărăginit[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***despărăgini***] Despărăginire.

despărăginit[2] ***~ă*** *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***despărăgini***] (D terenuri cultivabile) Care a fost scos din starea de paragină.

despărea *vi* vz ***dispărea***

despărechea *vt* vz ***desperechea***

despărechere *sf* vz ***desperechere***

despărecheat[1] *sn* vz ***desperecheat[1]***

despărecheat[2], ***~ă*** *a* vz ***desperecheat[2]***

despărinți *vt* [At: CANTEMIR, I. I. I, 254 / Pzi: *~țesc* / E: *des-* + ***părinți*** (pll părinte)] (Îvr) A lipsi copiii de părinți.

despărințire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***despărinți***] (Îvr) Lipsire a copiilor de părinți.

despărințit, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***despărinți***] (Îvr; d. copii) Care sunt fără părinți.

despărtare *sf* [At: DLR / Pl: *~tări* / E: ctm ***despărți*** + ***depărtare***] Despărțire.

despărțanie *sf* vz ***despărțenie***

despărțare *sf* vz ***despărțire***

despărțământ *sn* [At: RUS, I. I, 197/15 / V: ***~tim~*** / Pl: *~minte* și (înv) *~uri* / E: ***despărți*** + *-ământ*] (Înv) **1-5** Despărțire **(10-14)**. **6** Detașament militar Si: (înv) *despărțitură* **(60)**. **7** (Blg) Diviziune a regnului vegetal sau animal. **8** (Rar) Parte. **9** Loc izolat. **10** (Reg) Sept.

despărțeală *sf* [At: CORESI, EV. 342 / Pl: *~eli* / E: ***despărți*** + *-eală*] **1-5** Despărțire **(1-4,6)**. **6** (Mat) Împărțire. **7** Clasificare. **8-9** Despărțire **(16-17)**. **10** (Fig) Învrăjbire. **11** Bifurcare. **12** Despicare. **13-14** Despărțire **(21-22)**. **15** Desfacere. **16** Rupere. **17** Despărțire **(25)**. **18** Deosebire. **19-28** Despărțire **(27-36)**. **29** Divorț. **30-40** Despărțire **(38-48)**. **41** (Înv; pex) Parte. **42** (Îvr) Subdiviziune. **43-50** Despărțire **(52-59)**.

despărțenie *sf* [At: (a. 1675) GCR I, 218/7 / V: (îrg) ***dispărțănie***, (reg) ***~țan~***, ***dispărțanie***, ***dis~*** / Pl: *~ii* / E: ***despărți*** + *-enie*] **1-5** Despărțire **(1-4,6)**. **6** (Mat) Împărțire. **7** Clasificare. **8-9** Despărțire **(16-17)**. **10** (Fig) Învrăjbire. **11** Bifurcare. **12** Despicare. **13-14** Despărțire **(21-22)**. **15** Desfacere. **16** Rupere. **17** Despărțire **(25)**. **18** Deosebire. **19-28** Despărțire **(27-36)**. **29** Divorț. **30-40** Despărțire **(38-48)**. **41** (Înv; pex) Parte. **42** (Îvr) Subdiviziune. **43-50** Despărțire **(52-59)**. **51** (Înv) Distanță.

despărți [At: PSALT. HUR. 39v/8 / V: (înv) ***~per~***, (îvr) ***dis~*** / Pzi: *~part* și (înv) *~țesc* / E: ml ****dispartire***] **1** *vt* (C. i. un tot) A face să-și piardă coeziunea. **2** *vt* (C. i. un întreg) A descompune. **3** *vt* (C. i. un întreg

A divide. **4** *vt* (C. i. componente) A separa. **5** *vt* (C. i. componente) A îndepărta. **6** *vt* (Mat; îvr) A împărți. **7** *vr* A se clasifica. **8** *vr* (Fig; îe) **A se ~ sufletul de trup** A muri. **9** *vr* (Reg; îe) **A i se ~ inima** A i se rupe inima Vz *rupe*. **10** *vr* (D. drumuri, râuri) A se bifurca. **11** *vr* (Pan) A avea evoluții diferite. **12-13** *vtr* (Înv; d. părți simetrice ale unui ansamblu) A (se) îndepărta temporar. **14-15** *vtr* (Fig) A (se) învrăjbi. **16** *vt* (Înv) A despica. **17** *vt* (C. i. elemente de aceeași natură) A desprinde. **18-19** *vtr* (C. i. elemente de aceeași natură) A (se) izola dintr-un tot. **20** *vt* A desface. **21-22** *vtr* A (se) rupe. **23-24** *vtr* (C. i. elemente identice sau diferite) A (se) îndepărta. **25-26** *vtr* (Pan) A (se) deosebi. **27** *vr* (Fig) A renunța la ceva. **28-29** *vr* A înceta de a mai fi împreună (temporar sau) definitiv. **30-31** *vr* A pleca în altă parte (temporar sau) definitiv. **32** *vr* (Înv; îe) **A se ~ dintr-această viață** sau **din lumea aceasta** A muri. **33-36** *vtr* (Spc) A (se desface sau) a face să se desfacă dintr-o încăierare, dintr-o luptă etc., (ființe sau) grupuri de ființe Si: *a despreuna* (**6-9**). **37-39** *vr* (D. persoane de sex opus) A înceta (de a se mai iubi sau) (de a avea relații sexuale ori) de a mai conviețui. **40** *vr* (D. soți) A divorța. **41** *vr* (D. soți) A se separa. **42-44** *vt* (C. i. persoane de sex opus) A face (să nu se mai iubească sau) (să nu mai aibă relații sexuale ori) să nu mai conviețuiască împreună Si: *a despreuna* (**1-3**). **45-46** *vt* (C. i. soți) A face (să divorțeze sau) să se separe Si: *a despreuna* (**4-5**). **47** *vt* (Înv; c. i. legături matrimoniale) A desface. **48-49** *vr* A renunța la o (credință sau) convingere. **50** *vt* (C. i. un spațiu). A împărți prin interpunerea a ceva. **51** *vt* A servi ca linie de demarcație între două spații. **52-53** *vt* (C. i. ființe) A împiedica (să mai intre în contact nemijlocit sau) să mai comunice, prin ceva care se interpune. **54-55** *vt* (A îndepărta printr-un interval de timp de un eveniment sau) a servi ca moment de demarcație în timp. **56** *vt* (Înv) A ține departe. **57-58** *vtr* A (se) delimita de cineva sau de ceva. **59-60** *vtr* A (se) constitui ca o separație de restul indivizilor. **61** *vt* (Rar) A desluși cu privirea.

despărțibil, ~ă *a* [At: VAHMANN, M. 19/12 / Pl: *~i, ~e* / E: ***despărți*** + *-bil*] (Îvr) Divizibil.

despărțiciune *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. februarie 72ᵛ/22 / Pl: *~ni* / E: ***despărți*** + *-ciune*] **1-5** Despărțire (**1-4,6**). **6** (Mat) Împărțire. **7** Clasificare. **8-9** Despărțire (**16-17**). **10** (Fig) Învrăjbire. **11** Bifurcare. **12** Despicare. **13-14** Despărțire (**21-22**). **15** Desfacere. **16** Rupere. **17** Despărțire (**25**). **18** Deosebire. **19-28** Despărțire (**27-36**). **29** Divorț. **30-40** Despărțire (**38-48**). **41** (Înv; pex) Parte. **42** (Îvr) Subdiviziune. **43-50** Despărțire (**52-59**).

despărțime *sf* [At: CONACHI, P. 272 / Pl: *~mi* / E: ***despărți*** + *-ime*] (Îvr) Discontinuitate.

despărțimânt *sn* vz ***despărțământ***

despărțire *sf* [At: CORESI, EV. 205 / V: (rar) ***~tare*** (înv) ***~per~***, (îvr) ***dis~***, (reg) ***~partare*** / Pl: *~ri* / E: ***despărți***] **1** Pierdere a coeziunii unui tot Si: (înv) *despărțeală* (**1**), *despărțenie* (**1**), *despărțiciune* (**1**), *despărțit¹* (**1**), *despărțitură* (**1**). **2** Descompunere a unui întreg Si: (înv) *despărțeală* (**2**), *despărțenie* (**2**), *despărțiciune* (**2**), *despărțit¹* (**2**), *despărțitură* (**2**). **3** Dividere a unui întreg Si: (înv) *despărțeală* (**3**), *despărțenie* (**3**), *despărțiciune* (**3**), *despărțit¹* (**3**), *despărțitură* (**3**). **4** Separare a componentelor unui tot Si: *despărțeală* (**4**), *despărțenie* (**4**), *despărțiciune* (**4**), *despărțit¹* (**4**), *despărțitură* (**4**). **5** (Îvr; îs) *Semnele ~irii* Semne de punctuație. **6** Îndepărtare a componentelor ale unui tot Si: *despărțeală* (**5**), *despărțenie* (**5**), *despărțiciune* (**5**), *despărțit¹* (**5**), *despărțitură* (**5**). **7** (Înv) Categorie. **8** (Mat) Împărțire. **9** Clasificare. **10-11** (Înv) Circumscripție (polițienească sau) administrativă Si: *despărțământ* (**1-2**). **12-13** (Înv; pex) Local unde erau instalate birourile unei despărțiri (**10-11**) Si: (înv) *despărțământ* (**3-4**). **14** (Înv) Grupă militară Si: (înv) *despărțământ* (**5**). **15** (Îe) **~ a sufletului de trup** Moarte. **16** (Pan) Evoluare în mod diferit Si: (înv) *despărțeală* (**8**), *despărțenie* (**8**), *despărțiciune* (**8**), *despărțit¹* (**8**), *despărțitură* (**8**). **17** (Înv) Îndepărtare temporară a unor părți simetrice ale unui ansamblu Si: (înv) *despărțeală* (**9**), *despărțenie* (**9**), *despărțiciune* (**9**), *despărțit¹* (**9**), *despărțitură* (**9**). **18** (Fig) Învrăjbire. **19** Bifurcare. **20** Despicare. **21** Desprindere a unui element de altele de aceeași natură Si: (înv) *despărțeală* (**13**), *despărțenie* (**13**), *despărțiciune* (**13**), *despărțit¹* (**13**), *despărțitură* (**13**). **22** Izolare a unui element dintr-un tot Si: (înv) *despărțeală* (**14**), *despărțenie* (**14**), *despărțiciune* (**14**), *despărțit¹* (**14**), *despărțitură* (**14**). **23** Desfacere. **24** Rupere. **25** Îndepărtare a unor elemente identice sau diferite Si: (înv) *despărțeală* (**17**), *despărțenie* (**17**), *despărțiciune* (**17**), *despărțit¹* (**17**), *despărțitură* (**17**). **26** Deosebire. **27** Renunțare la ceva Si: *despărțeală* (**19**), *despărțenie* (**19**), *despărțiciune* (**19**), *despărțit¹* (**19**), *despărțitură* (**19**). **28-29** Încetare de a mai fi împreună (temporar sau) definitiv Si: (înv) *despărțeală* (**20-21**), *despărțenie* (**20-21**), *despărțiciune* (**20-21**), *despărțit¹* (**20-21**), *despărțitură* (**20-21**). **30-31** Plecare în altă parte (temporar sau) definitiv Si: (înv) *despărțeală* (**22-23**), *despărțenie* (**22-23**), *despărțiciune* (**22-23**), *despărțit¹* (**22-23**), *despărțitură* (**22-23**). **32-33** (Spc) Desfacere dintr-o încăierare a unor (ființe sau) grupuri de ființe Si: (înv) *despărțeală* (**24-25**), *despărțenie* (**24-25**), *despărțiciune* (**24-25**), *despărțit¹* (**24-25**), *despărțitură* (**24-25**), *despreunare* (**5-6**), *despreunat¹* (**5-6**). **34-36** Încetare (de a se mai iubi sau) (de a avea relații sexuale ori) de a mai conviețui cu cineva Si: (înv) *despărțeală* (**26-28**), *despărțenie* (**26-28**), *despărțiciune* (**26-28**), *despărțit¹* (**26-28**), *despărțitură* (**26-28**). **37** Divorț. **38** Separare a unor soți Si: (înv) *despărțeală* (**30**), *despărțenie* (**30**), *despărțiciune* (**30**), *despărțit¹* (**30**), *despărțitură* (**30**), *despreunare* (**1**), *despreunat¹* (**1**). **39-41** Provocare (a încetării iubirii a două persoane sau) (a relațiilor sexuale dintre ele ori) (a conviețuirii lor) Si: (înv) *despărțeală* (**31-33**), *despărțenie* (**31-33**), *despărțiciune* (**31-33**), *despărțit¹* (**31-33**), *despărțitură* (**31-33**), *despreunare* (**2-4**), *despreunat¹* (**2-4**). **42** Desfacere a unor legături matrimoniale Si: (înv) *despărțeală* (**34**), *despărțenie* (**34**), *despărțiciune* (**34**), *despărțit¹* (**34**), *despărțitură* (**34**). **43-44** Renunțare (la o credință religioasă sau) la o convingere Si: (înv) *despărțeală* (**35-36**), *despărțenie* (**35-36**), *despărțiciune* (**35-36**), *despărțit¹* (**35-36**), *despărțitură* (**35-36**). **45** Împărțire a unui spațiu prin interpunerea a ceva Si: (înv) *despărțeală* (**37**), *despărțenie* (**37**), *despărțiciune* (**37**), *despărțit¹* (**37**), *despărțitură* (**37**). **46** Servire ca lmită de demarcație între două spații Si: *despărțeală* (**38**), *despărțenie* (**38**), *despărțiciune* (**38**), *despărțit¹* (**38**), *despărțitură* (**38**). **47-48** (Înv) Parte despărțită (a unei încăperi sau) a unui dulap Si: (înv) *despărțeală* (**39-40**), *despărțenie* (**39-40**), *despărțiciune* (**39-40**), *despărțit¹* (**39-40**), *despărțitură* (**39-40**). **49** (Înv; pex) Parte. **50** (Îvr) Subdiviziune. **51** (Îvr) Capitol. **52-53** Împiedicare a două ființe (de a mai intra în contact nemijlocit sau) de a mai comunica, prin ceva care se interpune Si: (înv) *despărțeală* (**43-44**), *despărțenie* (**43-44**), *despărțiciune* (**43-44**), *despărțit¹* (**43-44**), *despărțitură* (**43-44**). **54** Îndepărtare a unor persoane printr-un interval de timp de un eveniment Si: (înv) *despărțeală* (**45**), *despărțenie* (**45**), *despărțiciune* (**45**), *despărțit¹* (**45**), *despărțitură* (**45**). **55** Servire ca moment de demarcație în timp Si: (înv) *despărțeală* (**46**), *despărțenie* (**46**), *despărțiciune* (**46**), *despărțit¹* (**46**), *despărțitură* (**46**). **56** (Înv) Ținere la distanță Si: (înv) *despărțeală* (**47**), *despărțenie* (**48**), *despărțiciune* (**48**), *despărțit¹* (**48**), *despărțitură* (**48**). **57-58** Delimitare (de cineva sau) de ceva Si: (înv) *despărțeală* (**49-50**), *despărțenie* (**49-50**), *despărțiciune* (**49-50**), *despărțit¹* (**49-50**), *despărțitură* (**49-50**). **59** Constituire a unei separații față de restul indivizilor Si: (înv) *despărțeală* (**51**), *despărțenie* (**51**), *despărțiciune* (**51**), *despărțit¹* (**51**), *despărțitură* (**51**). **60** (Îvr) Deslușire cu privirea.

despărțit¹ *sn* [At: PONTBRIANT, D. / V: (înv) ***~per~***, (îvr) ***dis~*** / Pl: *~uri* / E: ***despărți***] **1-5** Despărțire (**1-4, 6**). **6** (Mat) Împărțire. **7** Clasificare. **8-9** Despărțire (**16-17**). **10** (Fig) Învrăjbire. **11** Bifurcare. **12** Despicare. **13-14** Despărțire (**21-22**). **15** Desfacere. **16** Rupere. **17** Despărțire (**25**). **18** Deosebire. **19-28** Despărțire (**27-36**). **29** Divorț. **30-40** Despărțire (**38-48**). **41** (Înv; pex) Parte. **42** (Îvr) Subdiviziune. **43-50** Despărțire (**52-59**). **51** (Mat; îvr) Deîmpărțit. **52** (Îs) *~ul oilor* Desfacere a tovărășiei de stână toamna, când se împart proprietarilor oile și produsele lor.

despărțit², ~ă *a* [At: (a. 1773) IORGA, S. D. XII, 88 / V: (înv) ***~per~***, (îvr) ***dis~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***despărți***] **1** (D. un tot) Care și-a pierdut coeziunea. **2** (D. un întreg) Care a fost descompus. **3** (D. un întreg) Care

s-a divizat. **4** (D. părți componente) Care s-a separat. **5** (D. părți componente) Care s-a îndepărtat. **6** (Mat; îvr; d. un număr) Împărțit². **7** Clasificat². **8** (D. râuri, drumuri etc.) Bifurcat². **9** (Pan) Care are origine comună și evoluții diferite. **10** (Îvr; d. părți simetrice ale corpului) Care se îndepărtează temporar. **11** (Fig) Învrăjbit². **12** (Înv) Despicat². **13** Desprins de alte elemente de aceeași natură. **14** (D. elemente) Izolat dintr-un tot. **15** Desfăcut². **16** Rupt². **17** (D. elemente identice sau diferite) Îndepărtat². **18** (Pan) Deosebit². **19-21** (D. oameni) Care a renunțat (la un obiect,) (la o credință religioasă sau) la o convingere. **22-23** (D. oameni) Care au încetat de a mai fi împreună (temporar sau) definitiv. **24-25** (D. oameni) Care a plecat în altă parte (temporar sau) definitiv. **26-27** (Spc; d. ființe) Care (s-a desfăcut sau) a fost făcut să se desfacă dintr-o luptă, încăierare etc. Si: (înv) *despreunat²* **(9-10)**. **28-29** (D. iubiți) Care (nu se mai iubesc sau) au fost făcuți să nu se mai iubească Si: (înv) *despreunat²* **(1-2)**. **30-31** (D. amanți) Care (nu mai au sau) au fost făcuți să nu mai aibă relații sexuale împreună Si: (înv) *despreunat²* **(3-4)**. **32-33** (D. soți) Care (nu mai conviețuiesc sau) au fost făcuți să nu mai conviețuiască Si: (înv) *despreunat²* **(5-6)**. **34-35** (D. soți) Care (au divorțat sau) au fost făcuți să divorțeze Si: (înv) *despreunat²* **(7-8)**. **36** (Înv; d. legături matrimoniale) Desfăcut². **37-38** (D. un spațiu) Segmentat (prin interpunerea a ceva sau) printr-o linie de demarcație. **39-40** (D. ființe) Împiedicat (să mai intre în contact nemijlocit sau) să mai comunice, prin ceva care se interpune. **41-42** Îndepărtat (printr-un interval de timp sau) printr-un moment de demarcație în timp. **43** (Înv) Ținut deoparte. **44-45** Delimitat (de cineva sau) de ceva. **46** Constituit ca o separație de restul indivizilor. **47** (Înv) Deslușit cu privirea.

despărțitiv, ~ă *a* [At: SFC IV, 91 / Pl: *~i, ~e* / E: ***despărțit*** + *-iv*] **1** (Înv; îs) *Numeral ~* Numeral fracționar. **2** (Înv; îs) *Semn ~* Semn de punctuație.

despărțitor, ~oare [At: CANTEMIR, I. I. I, 240 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***despărți*** + *-tor*] **1** *a* Care face un tot să-și piardă coeziunea. **2** *a* Care descompune un întreg. **3** *a* Care divizează o unitate. **4** *a* Care separă în părți componente. **5** *a* Care îndepărtează părțile unui întreg. **6** *sn* (Mat; înv) Împărțitor. **7-8** *smf, a* (Fig) Învrăjbitor. **9** *a* (Înv) Despicător. **10** *sn* (Ccr) Unealtă cu care se despică ceva. **11** *a* Care desprinde un element de altele de aceeași natură. **12** *a* Care izolează elemente ale unui tot. **13-14** *sn, a* Desfăcător. **15** *a* Care rupe o parte din ceva. **16** *a* Care îndepărtează elemente identice sau diferite. **17** *a* (Pan; înv) Care deosebește. **18-19** *smf, a* (Persoană) care face pe cineva să renunțe (la un obiect,) (la o credință religioasă sau) la o convingere. **20-21** *smf, a* (Persoană) care face alte persoane să nu mai fie împreună (temporar sau) definitiv. **22-23** *smf, a* (Persoană) care face pe cineva să plece în altă parte (temporar sau) definitiv. **24-35** *smf, a* (Spc) (Persoană) care face niște ființe să se desfacă dintr-o luptă, încăierare. **26-27** *smf, a* (Persoană) care face iubiții să nu se mai iubească. **28-29** *smf, a* (Persoană) care face amanții să nu mai aibă relații sexuale împreună. **30-31** *smf, a* (Persoană) care face soții (să nu mai conviețuiască sau) să divorțeze. **32-33** *smf, a* (Înv) (Persoană) care desface relații matrimoniale. **34-35** *a* Care segmentează un spațiu (prin interpunerea a ceva sau) printr-o linie de demarcație. **36** *sn* (Ccr) Gard. **37** *sn* (Ccr) Zid. **38** *sf* (Ccr) Linie de demarcație Si: (înv) *despărțitură* **(58)**. **39-40** *a* Care împiedică ființe (să mai intre în contact sau) să mai comunice, prin interpunerea a ceva. **41-42** *a* Care desparte (printr-un interval de timp sau) printr-un moment de demarcație. **43** *a* (Înv) Care ține deoparte. **44** *a* (Înv) Care delimitează. **45** *a* (Îs) *~ de lan* Organ al mașinilor agricole de recoltat destinat separării de restul lanului a plantelor care urmează să fie tăiate. **46** *a* Care constituie pe cineva ca o separație de restul indivizilor. **47** *a* (Înv) Care deslușește.

despărțitură *sf* [At: CORESI, L. 349/20 / V: ***dis~*** / Pl: *~ri* / E: ***despărți*** + *-tură*] **1-5** Despărțire **(1-4,6)**. **6** (Mat) Împărțire. **7** Clasificare. **8-9** Despărțire **(16-17)**. **10** (Fig) Învrăjbire. **11** Bifurcare. **12** Despicare. **13-14** Despărțire **(21-22)**. **15** Desfacere. **16** Rupere. **17** Despărțire **(25)**. **18** Deosebire. **19-28** Despărțire **(27-36)**. **29** Divorț. **30-40** Despărțire **(38-48)**. **41** (Înv; pex) Parte. **42** (Îvr) Subdiviziune. **43-50** Despărțire **(52-59)**. **51** (Spc) Încăpere. **52** (Spc; înv) Locuință. **53** (Spc) Raft. **54** (Spc; înv) Cameră a stomacului la rumegătoare. **55** (Spc; reg) Grămadă. **56** (Spc) Hotar. **57** (Spc) Gard. **58** Despărțitoare **(45)**. **59** (Înv) Construcție improvizată care separă ceva. **60** (Înv) Despărțământ **(6)**. **61** (Reg) Sept.

despăși *vt* [At: MARIAN, NA. 337 / Pzi: *~șesc* / E: *des-* + ***păși***] (În superstiții) A trece înapoi după ce s-a pășit peste un copil, ca să nu înceteze de a crește.

despășire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***despăși***] (În superstiții) Trecere înapoi după ce s-a pășit peste un trup de copil, ca să nu înceteze de a crește Si: *despășit¹*.

despășit¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: (rar) *~uri* / E: ***despăși***] (În superstiții) Despășire.

despășit², ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***despăși***] (În superstiții; d. copii) Peste care s-a trecut înapoi după ce a fost pășit, ca să nu înceteze de a crește.

despătura *vt* vz ***despături***

despăturare *sf* vz ***despăturire***

despăturat¹ *sn* vz ***despăturit¹***

despăturat², ~ă *a* vz ***despăturit²***

despături *vt* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / V: ***~ra*** / Pl: *~resc* / E: *des-* + (îm)***pături***] **1-3** (C. i. hârtie, pânză etc.) A desface după ce a fost (împăturit), (îndoit sau) mototolit. **4** (Trs; c. i. paie) A desface din snop.

despăturire *sf* [At: LB / V: *~rare* / Pl: *~ri* / E: ***despături***] **1-3** Desfacere a unei hârtii, pânze etc. ce a fost (împăturită), (îndoită sau) mototolită Si: *despăturit¹* **(1-3)**. **4** (Trs) Desfacere a paielor din snop Si: *despăturit¹* **(4)**.

despăturit¹ *sn* [At: MDA ms / V: ***~rat*** / Pl: (rar) *~uri* / E: ***despături***] **1-4** Despăturire **(1-4)**.

despăturit², ~ă *a* [At: LB / V: ***~rat*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***despături***] **1-3** (D. o hârtie, o pânză etc.) Desfăcut după ce a fost (împăturit), (îndoit sau) mototolit. **4** (Trs; d. paie) Care a fost desfăcut din snop.

despânteca *vt* vz ***despinteca***

despântecare *sf* vz ***despintecare***

despântecat¹ *sn* vz ***despintecat¹***

despântecat², ~ă *a* vz ***despintecat²***

despecetlui *vt* [At: NECULCE, L. 34 / V: ***dis~*** / Pzi: *~esc* / E: *des-* + ***pecetlui***] (Îvr) **1-2** A rupe pecetea **(1)** (unui document sau) unei scrisori, pentru a desface și a citi. **3-4** (Pex) A deschide (o intrare încuiată sau) un capac sigilat.

despecetluire *sf* [At: LB / V: ***dis~*** / Pl: *~ri* / E: ***despecetlui***] (Îvr) **1-2** Rupere a pecetei **(1)** (unui document sau) unei scrisori, pentru a desface și a citi Si: *despecetluit¹* **(1-2)**. **3-4** (Pex) Deschidere (a unei intrări încuiate sau) a unui capac sigilat Si: *despecetluit¹* **(3-4)**.

despecetluit¹ *sn* [At: CAMILAR, N. II, 369 / V: ***dis~*** / Pl: (rar) *~uri* / E: ***despecetlui***] (Îvr) **1-4** Despecetluire **(1-4)**.

despecetluit², ~ă *a* [At: (a. 1582) ȘINCAI, HR. II 236/5 / V: ***dis~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***despecetlui***] (Îvr) **1** (D. documente, scrisori etc.) Căruia i s-a rupt pecetea pentru a fi desfăcut și citit. **2** (D. intrări încuiate) Descuiat și deschis. **3** (D. capace sigilate) Desigilat și desfăcut.

despecializare *sf* [At: DEX / P: *~ci-a~* / Pl: *~zări* / E: *de(s)-* + ***specializare***] Pierdere a specializării.

despedeca *vt* vz ***despiedica***

despedecare *sf* vz ***despiedicare***

despedecat¹ *sn* vz ***despiedicat¹***

despedecat², ~ă *a* vz ***despiedicat²***

despedica *vt* vz ***despiedica***

despedicare *sf* vz ***despiedicare***

despedicat¹ *sn* vz ***despiedicat¹***

despedicat², ~ă *a* vz ***despiedicat²***

despensariu *sn* vz ***dispensar***

despera [At: KOGĂLNICEANU, S. 215 / V: ***dis~*** / Pzi: *~per* și (îrg) *~rez* / E: lat ***desperare***] **1-2** *vi* A pierde orice speranță (în rezolvarea sau) îndreptarea unei situații Si: *a se descuraja, a deznădăjdui*. **3-4** *vt* A face pe cineva să despere **(1-2)**. **5-6** *vtr* A (se) exaspera.

desperand, ~ă *a* vz ***desperant***

desperant, ~ă *a* [At: LM / V: ***~nd*** / Pl: *~nți, ~e* / E: ***despera*** + *-ant*] Care duce la desperare Si: *dezesperant, deznădăjduitor*.

desperanță *sf* [At: BĂLCESCU, M. V. 22 / Pl: *~țe* / E: it ***disperanza***] (Înv) **1-2** Desperare **(7-8)**.

desperare *sf* [At: I. GOLESCU, C., ap. Da ms / V: ***dis~*** / Pl: *~rări* / E: ***despera***] **1-2** Pierdere a oricărei speranțe (în rezolvarea sau) îndreptarea unei situații Si: *desperat¹* **(1-2)**, *desperație* **(1-2)**. **3-4** Aducere a cuiva în stare de desperare **(1-2)** Si: *desperat¹* **(3-4)**, *desperație* **(3-4)**. **5-6** (Ajungere sau) aducere a cuiva în stare de exasperare Si: *desperat¹* **(5-6)**, *desperație* **(5-6)**. **7-8** Stare sufletească apăsătoare, specific umană, caracterizată prin pierderea oricărei speranțe (în rezolvarea sau) îndreptarea unei situații Si: *deznădejde*, (înv) *desperanță* **(1-2)**, *desperație* **(7-8)**. **9** (Îlav) **Cu ~** În mod deznădăjduit. **10** (Îal) Din toate puterile Si: *aprig, tare*. **11** (Îlav) **În ~ (de cauză)** Într-o situație fără ieșire. **12** (Îlav) **La ~** În cel mai înalt grad. **13** (Îe) **A duce pe cineva la ~** A face pe cineva să-și piardă nădejdea. **14** (Îae) A exaspera.

desperat¹ *sn* [At: MDA ms / V: ***dis~*** / Pl: (rar) *~uri* / E: ***despera***] **1-6** Desparare **(1-6)**.

desperat², ~ă [At: (a.1817) IORGA, S. D. XII, 173 / V: ***dis~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***despera***] **1-4** *smf, a* (Persoană) care și-a pierdut orice speranță în (rezolvarea sau) îndreptarea unei situații Si: *deznădăjduit*. **5-8** *smf, a* (Persoană) care a fost adusă la desperare **(1-2)**. **9-10** *a* (D. manifestări ale oamenilor) Care denotă desperare **(7-8)**. **11-12** *a* (D. manifestări ale oamenilor) Care este cauzat de desperare **(7-8)**. **13-14** *a* (D. situații) Care este fără soluție și provoacă desperare **(7-8)**.

desperație *sf* [At: DEX / Pl: *~ii* / E: it ***desperatio***] **1-8** Desperare **(1-8)**.

desperător, ~oare *a* [At: HELIADE, O. II, 381 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***despera*** + *-tor*] (Înv) **1-2** Care trezește desperare **(7-8)**.

desperechea *vt* [At: PONTBRIANT, D. / Pzi: *~chez* / E: *des-* + (îm)***perechea***] **1** A face două obiecte de același fel să nu mai formeze o pereche Si: *a despărți*. **2** (Pex) A descompleta un număr de lucruri care formează o serie.

desperecheare *sf* vz ***desperechere***

desperecheat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: (rar) *~uri* / E: ***desperechea***] **1-2** Desperechere **(1-2)**.

desperecheat², ~ă *a* [At: DOSOFTEI, V. S. noiembrie, 181ʳ/32 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***desperechea***] **1** (Îvr; d. păreri) Divergent. **2** (D. obiecte care formează o pereche) Detașat de perechea sa. **3** (D. obiecte dintr-o serie) Disparat. **4** (D. obiecte dintr-o serie) Izolat. **5** (Pex; d. idei) Fără legătură de sens.

desperechere *sf* [At: PONTBRIANT, D. / V: (înv) ***~cheare*** / Pl: *~ri* / E: ***desperechea***] **1** Despărțire a două obiecte de același fel care formau o pereche Si: *desperecheat¹* **(1)**. **2** Descompletare a unui număr de obiecte care formau o serie Si: *desperecheat¹* **(2)**.

despersiune *sf* vz ***dispersie***

despersonaliza *v* vz ***depersonaliza***

despersonalizare *sf* vz ***depersonalizare***

despersonalizat¹ *sn* vz ***depersonalizat¹***

despersonalizat², ~ă *a* vz ***depersonalizat²***

desperți *vtr* vz ***despărți***

despertire *sf* vz ***despărțire***

despertit¹ *sn* vz ***despărțit¹***

despertit², ~ă *a* vz ***despărțit²***

despetrifica *vtr* [At: RETEGANUL, P. IV, 12 / Pzi: *~trific* / E: *des-* + ***petrifica***] **1-2** (Rar; d. ființe) (A face să revină sau) a reveni din starea de stană de piatră în cea normală Si: *a despietri* **(1-2)**.

despetrificare *sf* [At: MDA ms / Pl: *~cări* / E: ***despetrifica***] (Rar) **1** Transformare a unei ființe din stare de piatră în stare normală Si: *despetrificat¹* **(1)**, *despietrire* **(1)**, *despietrit¹* **(1)**. **2** Revenire a unei ființe din starea de stană de piatră în cea normală Si: *despetrificat¹* **(2)**, *despietrire* **(2)**, *despietrit¹* **(2)**.

despetrificat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***despetrifica***] (Rar) **1-2** Despetrificare **(1-2)**.

despetrificat², ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***despetrifica***] **1-2** (D. ființe) (Care a fost făcut să revină sau) care a revenit din starea de stană de piatră în cea normală Si: *despietrit²* **(1-2)**.

despica [At: PSALT. (1651), 261ʳ/10 / V: (îrg) ***dis~***, (reg) ***desp~*** / Pzi: *~pic* / E: ml ****despicare***] **1-2** *vt* (C. i. obiecte dure) A desface în două sau mai multe bucăți, de-a lungul (sau, rar, de-a latul), cu ajutorul unui obiect ascuțit, dur Si: *a crăpa, a sparge, a tăia*. **3** *vt* (Îe) **A ~ firul în patru** A cerceta ceva cu minuțiozitate exagerată. **4** *vt* (Fig) A fi chinuit de o durere insuportabilă. **5** *vr* A se sparge în bucăți, ca și cum ar fi fost despicat **(1)**. **6-7** *vt* (Rar; c. i. îmbrăcăminte) A (se) sfâșia de-a lungul. **8** *vt* (Asr; c. i. trupuri, carne) A spinteca printr-o tăietură lungă și adâncă Si: (înv) *a despinteca* **(1)**. **9** *vr* (D. pământ) A forma o falie adâncă. **10** *vr* (Înv; îe) **A se ~ de ziuă** A se ivi zorile. **11** *vt* (Îvr; d. ape) A face să se despartă în două, lăsând la mijloc uscatul. **12** *vt* (Rar; c. i. părți simetrice ale unui tot) A desface. **13** *vr* (Pop; d. muguri, boboci) A se deschide și a începe să înflorească. **14** *vt* (Înv; c. i. terenuri) A delimita în loturi. **15** *vt* (Îvr; c. i. atomi) A descompune în particule mai mici. **16** *vr* (Îvr; d. arbori) A se ramifica. **17** *vt* A învinge rezistența aerului sau a apei și a înainta rapid. **18** *vt* (Fig) A pătrunde cu mintea dincolo de aparențe.

despicare *sf* [At: J. CIHAC, I. N. 342/11 / V: (îrg) ***dis~***, (reg) ***~desp~*** / Pl: *~cări* / E: ***despica***] **1-2** Desfacere a unor obiecte dure în două sau mai multe bucăți, de-a lungul (sau, rar, de-a latul), cu ajutorul unui obiect ascuțit, dur Si: *crăpare, crăpat¹, despicat¹* **(1-2)**, *despicătură* **(1-2)**, *spargere, spart¹, tăiere, tăiat¹*. **3-4** (Teh) Desfacere (manuală sau) mecanizată a lemnului paralel cu fibrele lemnoase, pentru a obține scânduri, doage, șindrilă etc. **5** (Îe) **~ a firului în patru** Cercetare exagerat de minuțioasă. **6** (Fig) Chinuire printr-o durere insuportabilă Si: *despicat¹* **(3)**. **7** Spargere de la sine în bucăți a unui obiect, ca și cum ar fi despicat de cineva Si: *despicat¹* **(4)**, *despicătură* **(3)**. **8-9** Sfâșiere de-a lungul (de la sine sau) de către cineva a unui obiect de îmbrăcăminte Si: *despicat¹* **(5-6)**, *despicătură* **(4-5)**. **10** (Asr) Spintecare a unui trup sau a cărnii printr-o tăietură lungă și adâncă Si: *despicat¹* **(7)**, *despicătură* **(6)**, (înv) *despintecare* **(1)**, *despintecat¹* **(1)**. **11** Formare a unei falii adânci în pământ Si: *despicat¹* **(8)**, *despicătură* **(7)**. **12** (Îvr) Despărțire a apelor în două, lăsând la mijloc uscatul Si: *despicat¹* **(9)**, *despicătură* **(8)**. **13** Desfacere a unui obiect format din părți simetrice Si: *despicat¹* **(10)**, *despicătură* **(9)**. **14** (Pop) Deschidere a mugurilor sau a bobocilor plantelor Si: *despicat¹* **(11)**, *despicătură* **(10)**. **15** (Înv) Delimitare a unor loturi pe un teren Si: *despicat¹* **(12)**. **16** (Îvr) Descompunere a atomilor în particule Si: *despicat¹* **(13)**. **17** Ramificare a arborilor Si: *despicat¹* **(14)**, *despicătură* **(11)**. **18** Învingere a rezistenței aerului sau apei și înaintare rapidă Si: *despicat¹* **(15)**. **19** (Fig) Pătrundere cu mintea dincolo de aparențe Si: *despicat¹* **(16)**. **20** (Ind) Șpăltuire.

despicat¹ *sn* [At: PAMFILE, I. C. 125 / V: (Îrg) ***dis~***, (reg) ***desp~*** / Pl: (rar) *~uri* / E: ***despica***] **1-16** Despicare **(1-2, 6-19)**.

despicat², ~ă *a* [At: CANTEMIR, I. I. I, 113 / V: (îrg) ***dis~***, (reg) ***desp~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***despica***] **1-2** (D. obiecte dure) Desfăcut în două sau mai multe bucăți, de-a lungul (sau, rar, de-a latul), cu ajutorul unui obiect ascuțit, dur. **3-4** (Teh; d. lemn) Desfăcut (manual sau) mecanizat paralel cu fibra lemnoasă, pentru a obține scânduri, doage, șindrilă etc. **5** (Fig) Chinuit de o durere insuportabilă. **6** (D. obiecte) Spart de la sine în bucăți, ca și cum ar fi despicat de cineva. **7-8** (D. obiecte de îmbrăcăminte) Sfâșiat de-a lungul (de la sine sau) de către cineva. **9** (Asr; d. trupuri, carne) Spintecat printr-o tăietură lungă și adâncă Si: (înv) *despintecat²* **(1)**. **10** (D. pământ) Crăpat, formând o falie adâncă. **11** (Îvr; d. ape) Despărțit în două, lăsând la mijloc uscatul. **12** (D. obiecte) Desfăcut în părțile simetrice din care este format. **13** (Pop; d. muguri, boboci) Deschis, începând să înflorească. **14** (Înv; d. terenuri) Împărțit în loturi. **15** (Îvr; d. atomi) Descompus în particule. **16** (D. arbori) Ramificat². **17** (D. aer, apă) A cărui rezistență este învinsă și prin care se înaintează rapid. **18** (Fig) Pătruns cu mintea dincolo de aparențe. **19** (Ind) Șpăltuit². **20** (D. îmbrăcăminte)

Care are o despicătură din croială. **21** (Reg; d. culoarea părului) Înspicat². **22** (Reg; d. voce) Răspicat².

despicător, ~oare [At: CANTEMIR, I. I. II, 289 / V: (îrg) ***dis~***, (reg) ***desp~*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***despica*** + *-tor*] **1-4** *smf, a* (Persoană) care desface obiecte dure în două sau mai multe bucăți, de-a lungul (sau, rar, de-a latul), cu ajutorul unui obiect ascuțit, dur. **5-6** *smf* (Teh) Muncitor care desface, (manual sau) mecanizat, lemnul în lungul fibrei lemnoase, pentru a obține scânduri, doage, șindrile etc. **7-8** *smf, a* (Persoană) care sfâșie de-a lungul un obiect de îmbrăcăminte. **9-10** *smf, a* (Asr) (Persoană) care spintecă un trup sau carne printr-o tăietură lungă și adâncă Si: (îvr) *despintecător* (**1-2**). **11** *smf* (Îvr) Chirurg. **12** *smf* (Arg) Asasin. **13** *sn* Pană de despicat (**1**). **14-15** *smf, a* (Persoană) care desface un obiect în părțile simetrice din care e format. **16-17** *smf, a* (Înv) (Persoană) care împarte un teren în loturi. **18** *sn* Instrument pentru despicarea portaltoiului gros pentru introducerea altoiului în despicătură. **19-20** *snf, a* (Vehicul) care învinge rezistența aerului sau apei și înaintează rapid. **21-22** *smf, a* (Fig) (Persoană) care pătrunde cu mintea dincolo de aparențe. **23** *smf* (Ind) Șpăltuitor.

despicătură *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. octombrie, 74ʳ/27 / V: (îrg) ***dis~*** (reg) ***desp~*** / Pl: *~ri* / E: ***despica*** + *-tură*] **1-11** Despicare (**1-2,7-14,17**). **12** Bucată de lemn despicat (**1**). **13** (Pex) Bucată dintr-un obiect care s-a spart. **14** Ruptură lungă și îngustă a unui obiect de îmbrăcăminte. **15** Tăietură făcută din croială unui obiect de îmbrăcăminte, pentru a ușura mișcările. **16** Tăietură lungă și adâncă făcută în corpul cuiva sau în carne. **17** Falie adâncă în pământ. **18** Bucată desfăcută dintr-un corp format din părți simetrice. **19** Crăpătură a mugurilor sau bobocilor de plantă. **20** Ramificație a arborilor. **21-22** Crăpătură în trunchiul unui arbore (în care se pune altoiul) Si: (Mol) *despintecătură* (**1-2**). **23** (Spc) Șliț. **24** (Spc; îvr) Bucată din corpul unei ființe. **25** Tăietură făcută ca semn distinctiv la urechea unor animale, spre a fi identificate de proprietar.

despicățel *a* [At: ALEXICI, L. P. 155 / Pl: *~ei* / E: ***despicat*** + *-el*] (Trs) **1-2** (Șhp) Despicat¹ (**20**) (puțin).

despiedeca *v* vz ***despiedica***

despiedecare *sf* vz ***despiedicare***

despiedecat¹ *sn* vz ***despiedicat¹***

despiedecat², ~ă *a* vz ***despiedicat²***

despiedica *vt* [At: LB / V: ***dăspiedeca, ~pedeca, ~deca, deșchi~*** / Pzi: *~iedic* / E: *des-* + ***piedica***] **1** A scoate piedica unui animal. **2** A înlătura piedica de la o roată, pentru a se deplasa. **3** A dezlega o persoană la picioare, pentru a putea merge. **4** (Reg; îe) **A ~ caii** A lăsa pe cineva în voia lui. **5** (Reg; îae) A pleca în altă parte. **6** A trage piedica unei arme de foc.

despiedicare *sf* [At: VALIAN, V. / V: ***dăspiedec~, ~pedec~, ~dec~, deșchi~*** / Pl: *~cări* / E: ***despiedica***] **1** Scoatere a piedicii unui animal Si: *despiedicat¹* (**1**). **2** Înlăturare a piedicii de la o roată, pentru a se deplasa Si: *despiedicat¹* (**2**). **3** Dezlegare a picioarelor unei persoane, pentru a putea merge Si: *despiedicat¹* (**3**). **4** Acționare a piedicii unei arme de foc, pentru a trage Si: *despiedicat¹* (**4**).

despiedicat¹ *sn* [At: MDA ms / V: ***dăspiedec~, ~pedec~, ~dec~, deșchi~*** / Pl: *~uri* / E: ***despiedica***] **1-4** Despiedicare (**1-4**).

despiedicat², ~ă *a* [At: CANTEMIR, HR. 211 / V: ***dăspiedec~, ~pedec~, ~dec~, deșchi~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***despiedica***] **1** (D. animale) Căruia i s-a scos piedica. **2** (D. o roată) Căreia i s-a înlăturat piedica, pentru a se deplasa. **3** (D. oameni) Căruia i s-au dezlegat picioarele, pentru a putea merge. **4** (D. arme) Cu piedica ridicată, pentru a trage.

despielat, ~ă *a* [At: GORJAN, H. IV, 103/34 / Pl: *~ați, ~e* / E: *des-* + ***piele*** + *-at*] (Îvr) Jupuit².

despieptănat, ~ă *a* [At: ARGHEZI, S. I, 201 / Pl: *~ați, ~e* / E: *des-* + ***pieptănat***] (Rar; d. păr) Care nu mai este pieptănat bine.

despietri *vtr* [At: T. PAPAHAGI, C. L. / Pzi: *~resc* / E: *des-* + (îm)***pietri***] **1-2** A despetrifica (**1-2**).

despietrire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***despietri***] **1-2** Despetrificare (**1-2**).

despietrit¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***despietri***] **1-2** Despetrificare (**1-2**).

despietrit², ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***despietri***] **1-2** Despetrificat² (**1-2**).

despină *sf* [At: ȘINCAI, HR. 291/17 / Pl: *~ne* / E: ngr **δέσποινα**] (Înv) **1** Stăpână. **2** Soție a unui despot.

despinteca *vt* [At: MEȘT. MOȘ. 110/27 / V: (înv) ***~pân~***, (reg) ***~tica*** / Pzi: *~pintec* / E: Cf *des-* + *pântece*] (Înv) **1** (C. i. trupuri, carne) A despica (**8**). **2** A spinteca. **3** (Pan) A desface fructe, legume.

despintecare *sf* [At: VALIAN, V. / V: (înv) ***~pân~***, (reg) ***~tic~*** / Pl: *~cări* / E: ***despinteca***] (Înv) **1** Despicare (**10**). **2** Spintecare. **3** (Pan) Desfacere a unor fructe, legume Si: *despintecat¹* (**3**).

despintecat¹ *sn* [At: MDA ms / V: (înv) ***~pân~***, (reg) ***~tic~*** / Pl: *~uri* / E: ***despinteca***] (Înv) **1** Despicare (**10**). **2** Spintecare. **3** Despintecare (**3**).

despintecat², ~ă *a* [At: MEȘT. MOȘ. 115/19 / V: (înv) ***~pân~***, (reg) ***~tic~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***despinteca***] (Înv) **1** (D. trupuri, carne) Despicat² (**9**). **2** Spintecat². **3** (Pan; d. fructe, legume) Desfăcut².

despintecător, ~oare [At: VALIAN, V. / Pl: *~i, ~oare* / E: ***despinteca*** + *-tor*] (Îvr) **1-2** *smf, a* Despicător (**9-10**). **3-4** *smf, a* (Persoană) care spintecă.

despintecătură *sf* [At: PAMFILE, J. II, 90 / Pl: *~ri* / E: ***despinteca*** + *-tură*] (Mol) **1-2** Despicătură (**21-22**).

despintica *v* vz ***despinteca***

despinticare *sf* vz ***despintecare***

despinticat¹ *sn* vz ***despintecat¹***

despinticat², ~ă *a* vz ***despintecat²***

despironi *vtr* [At: DEX / Pzi: *~nesc* / E: *des-* + ***pironi***] **1-2** A (se) desprinde din piroane.

despironire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***despironi***] Desprindere din piroane Si: *despironit¹*.

despironit¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***despironi***] Despironire.

despironit², ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***despironi***] **1-2** Care (s-a desprins ori) a fost desprins din piroane.

desplace *vt* vz ***displăcea***

desplanta *vt* [At: PROT.–POP., N. D. / Pzi: *~tez* / E: *des-* + ***planta***] (Înv; c. i. plante) A scoate din pământ pentru a planta în altă parte.

desplantare *sf* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~tări* / E: ***desplanta***] (Înv) Scoatere din pământ a plantelor pentru a fi plantate în altă parte Si: *desplantat¹*.

desplantat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***desplanta***] Desplantare.

desplantat², ~ă *a* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~ați, ~e* / E: ***desplanta***] (Îvr; d. plante) Care este scos din locul în care a fost plantat.

desplăcere *sf* vz ***displăcere***

desplăcut¹ *sn* vz ***displăcut¹***

desplăcut², ~ă *a* vz ***displăcut²***

desplânta *vt* [At: DOSOFTEI, V. S. septembrie, 4ᵛ/26 / Pzi: *~lânt* / E: *des-* + ***plântă¹***] (Îvr; c. e talpa piciorului) A smulge.

desplecti *v* vz ***despleti***

desplectire *sf* vz ***despletire***

desplectit¹ *sn* vz ***despletit¹***

desplectit², ~ă *a* vz ***despletit²***

despleti [At: LB / V: (îvr) ***~ecti***, (rar) ***dis~*** / Pzi: *~tesc* / E: *des-* + (îm)***pleti***] **1-2** *vtr* (C. e părul împletit) A (se) desface din împletitură. **3-4** *vtr* (Pex; c. e părul) A (se) răsfira. **5** (C. i. o persoană) A-i răvăși cuiva părul. **6** (Pex) A desface fire de ață, lână etc. împletite.

despletire *sf* [At: POLIZU / V: (îvr) ***~ect~***, (rar) ***dis~*** / Pl: *~ri* / E: ***despleti***] **1** Desfacere a părului din împletitură Si: *despletit¹* (**1**). **2** (Pex) Răsfirare a părului Si: *despletit¹* (**2**). **3** Răvășire a părului unei persoane Si: *despletit¹* (**3**). **4** (Pex) Desfacere a unor fire de ață, lână etc. împletite Si: *despletit¹* (**4**).

despletit¹ *sn* [At: MDA ms / V: (îvr) ***~ect~***, (rar) ***dis~*** / Pl: (rar) *~uri* / E: ***despleti***] **1-4** Despletire (**1-4**).

despletit^{2}, ~ă [At: (a. 1773) GCR. II, 91/34 / V: (îvr) ***~ect~,*** (rar) ***dis~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***despleti***] 1 *a* (D. păr împletit) Desfăcut din împletitură. 2 *a* (Pex; d. păr) Răsfirat^{2}. 3 *a* (D. oameni) Cu părul răsfirat. 4 *a* (Pex; d. fire de ață, lână etc. împletite) Desfăcut^{2}. 5 *sfa* (Eufemistic) Moarte.

despodobi *vtr* [At: C. STAMATI, ap. CADE / Pzi: *~besc* / E: *des-* + (îm)***podobi***] **1-2** A(-și) înlătura podoabele. **3-4** (Fig) A (se) urâți.

despodobire *sf* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~ri* / E: ***despodobi***] 1 Înlăturare a podoabelor Si: *despodobit^{1}* (1). 2 (Fig) Urâțire.

despodobit^{1} *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***despodobi***] 1 Despodobire. 2 (Fig) Urâțire.

despodobit^{2}, ~ă *a* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~iți, ~e* / E: ***despodobi***] **1-2** Care și-a (pierdut sau) înlăturat podoabele. 3 (Fig) Urâțit^{2}.

despoia *v* vz ***despuia***

despoiare *sf* vz ***despuiere***

despoiat^{1} *sn* vz ***despuiat^{1}***

despoiat^{2}, ~ă *a* vz ***despuiat^{2}***

despoiător, ~oare *smf, a* vz ***despuietor***

despoiătoriu, ~oare *a* vz ***despuietor***

despoiere *sf* vz ***despuiere***

despoietor, ~oare *smf, a* vz ***despuietor***

despoietură *sf* vz ***despuietură***

despoitor, ~oare *smf, a* vz ***despuietor***

despoliat, ~ă *a* vz ***despuiat^{2}***

despoliatoriu, ~oare *smf, a* vz ***despuietor***

despone *v* vz ***dispune***

despopi *vt* [At: AMIRAS, ap. LET. III, 138/12 / Pzi: *~pesc* / E: *des-* + ***popi***] (Înv) A răspopi.

despopire *sf* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~ri* / E: ***despopi***] (Îvr) Răspopire.

despopit^{1} *sn* [At: MDA ms / Pl: (rar) *~uri* / E: ***despopi***] (Îvr) Răspopire.

despopit^{2}, ~ă *a* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~iți, ~e* / E: ***despopi***] Răspopit^{2}.

despopora *vt* [At: VALIAN, V. / Pzi: *~rez* / E: *des-* +***popora***] (Înv) A depopula.

desporare *sf* [At: VALIAN, V. / Pl: *~rări* / E: ***despopora***] (Înv) Depopulare.

despoporat^{1} *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***despopora***] Depopulare.

despoporat^{2}, ~ă *a* [At: FM (1843) 114^{2}/9 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***despopora***] Depopulat^{2}.

despopula *v* vz ***depopula***

despopulare *sf* vz ***depopulare***

despopulariza *v* vz ***depopulariza***

despopularizare *sf* vz ***depopularizare***

despopularizat^{1} *sn* vz ***depopularizat^{1}***

despopularizat^{2}, ~ă *a* vz ***depopularizat^{2}***

despopulat^{1} *sn* vz ***depopulat^{1}***

despopulat^{2}, ~ă *a* vz ***depopulat^{2}***

desposeda *v* vz ***deposeda***

desposedare *sf* vz ***deposedare***

desposedat^{1} *sn* vz ***deposedat^{1}***

desposedat^{2}, ~ă *a* vz ***deposedat^{2}***

despot, ~ă *smf* [At: M. COSTIN, O. 281 / A și: *~pot* / V: (înv) ***dis~*** / Pl: *~oți, ~e* / E: fr ***despote***, ngr ***δεσπότης***] 1 (Ant) Conducător cu puteri discreționare Si: *tiran*. **2-3** (Fig) Persoană excesiv de autoritară, (care nu ține seama de alții sau) care vrea să-și impună cu orice preț voința. 4 (În Imperiul Bizantin) Guvernator autonom al unei provincii.

despotat *sn* [At: (a. 1596) ȘINCAI, HR. II, 252/33 / Pl: *~e* / E: fr ***despotat***] 1 Demnitate de despot (1,4) Si: (înv) *despotăție* (**1-2**). 2 Teritoriu guvernat de un despot (4) Si: (înv) *despotăție* (3).

despotăție *sf* [At: (sec. XVII) CAT. MAN. I, 182 / Pl: *~ii* / E: ***despot*** + *-ăție*] **1-3** (Înv) Despotat (**1-3**).

despotcovi [At: POLIZU / V: ***dis~*** / Pzi: *~vesc* / E: *des-* + ***potcovi***] 1 *vr* (D. cai) A rămâne fără potcoave. 2 *vt* A scoate potcoavele unui cal.

despotcovire *sf* [At: POLIZU / V: (reg) ***dis~*** / Pl: *~ri* / E: ***despotcovi***] (Rar) 1 Pierdere a potcoavelor de către cai Si: *despotcovit^{1}* (1). 2 Scoatere a potcoavelor unui cal Si: *despotcovit^{1}* (2).

despotcovit^{1} *sn* [At: MDA ms / V: ***dis~*** / Pl: *~uri* / E: ***despotcovi***] (Rar) **1-2** Despotcovire.

despotcovit^{2}, ~ă *a* [At: MDA ms / V: ***dis~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***despotcovi***] (D. cai) 1 Care și-a pierdut potcoavele. 2 Căruia i s-au scos potcoavele.

despotește *av* [At: LM / E: ***despot*** + *-ește*] **1-4** Ca un despot (**1-4**) Si: (înv) *despoticește* (**1-4**).

despotic, ~ă *a* [At: (a. 1716) ȘINCAI, HR. III, 246/18 / Pl: *~ici, ~e* / E: fr ***despotique***] 1 (D. oameni) Care procedează după bunul plac. 2 (D. oameni) Care își impune voința asupra celorlalți, fără să țină seama de dorințele sau interesele lor. 3 (D. hotărâri) Arbitrar. **4-5** (D. manifestări umane) Care nu respectă (voința sau) drepturile altora Si: (înv) *despoticesc* (**2-3**). **6-7** (Ca) de despot (1) Si: (înv) *despoticesc* (**4-5**). 8 (D. guvernări) Absolut. **9-10** (D. fapte) (Ca) de despot (1) Si: (înv) *despoticesc* (**7-8**). 11 (D. legi) Dictatorial. 12 (D. un regim) Tiranic. **13-16** Caracteristic despotului (**1-4**) Si: (înv) *despoticesc* (**11-14**). **17-20** Propriu despotului (1-4) Si: (înv) *despoticesc* (**15-18**). **21-24** Referitor la despot (**1-4**) Si: (înv) *despoticesc* (**19-22**).

despoticamente *av* [At: COSTINESCU / E: fr ***despotiquement***] (Îvr) **1-4** În felul despotului (**1-4**).

despoticesc, ~ească *a* [At: CONACHI, P. 303 / Pl: *~ești* / E: ***despot*** + *-icesc*] (Înv) 1 (D. hotărâri) Arbitrar. **2-5** Despotic (**4-7**). 6 (D. guvernări) Absolut. **7-8** Despotic (**9-10**). 9 (D. legi) Dictatorial. 10 (D. un regim) Tiranic. **11-22** Despotic (**13-24**).

despoticește *av* [At: POLIZU / E: ***despot*** + *-icește*] (Înv) **1-4** Despotește (**1-4**).

despotism *sn* [At: OBLĂDUIREA, 3/13 / Pl: *~e* / E: fr ***despotisme***] **1-2** Formă de guvernare a unei (țări sau) provincii, în care toate puterile sunt reunite în mâinile unei singure persoane. **3-4** Formă de guvernare a unei (țări sau) provincii, care permite conducătorului să se manifeste tiranic, abuziv. 5 (Pex) Comportare sau atitudine a unui conducător care nesocotește legile și încalcă drepturile cetățenilor. 6 (Pex) Atitudine abuzivă. 7 (Ccr) Act samavolnic. **8-9** (Îs) ~ *luminat* Despotism (**1-2**) prin care conducătorul reprimă tendințe politice retrograde. **10-11** (Fig) Comportare a unei persoane care încearcă să-și impună (voința sau) ideile asupra altora.

despotmoli [At: TDRG / Pzi: *~lesc* / E: *des-* (îm)***potmoli***] **1-4** *vtr* (D. vehicule) (A scoate sau) a ieși din nămolul în care era cufundat (fără a putea merge mai departe). **5-8** *vtr* (Fig) (A reuși sau) a fi ajutat (să ducă la bun sfârșit o acțiune dificilă sau) să rezolve o problemă încurcată.

despotmolire *sf* [At: ENC. AGR. / Pl: *~ri* / E: ***despotmoli***] **1-4** (Scoatere sau) ieșire a unui vehicul din nămolul în care era cufundat (fără a putea merge mai departe) Si: *despotmolit^{1}* (**1-4**). **5-8** (Fig) (Reușită sau) ajutare a cuiva (să ducă la bun sfârșit o acțiune dificilă sau) să rezolve o problemă încurcată.

despotmolit^{1} *sn* [At: MDA ms / Pl: (rar) *~uri* / E: ***despotmoli***] **1-8** Despotmolire (**1-8**).

despotmolit^{2}, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***despotmoli***] **1-4** (D. vehicule) Care (a fost scos sau) a ieșit din nămolul în care era cufundat (fără a putea merge mai departe). **5-8** (Fig; d. oameni) Care (a reușit sau) a fost ajutat (să ducă la bun sfârșit o acțiune dificilă sau) să rezolve o problemă încurcată.

despoție *sf* [At: DN^{3} / Pl: *~ii* / E: ***despot*** + *-ie*] **1-4** Despotism (**1-4**). 5 (Înv) Țară condusă de un despot (1).

despovăra *vtr* [At: VALIAN, V. / V: ***~veri*** / Pzi: *~rez* / E: *des-* + (îm)***povăra***] **1-4** (A (se) elibera sau) a (se) ușura de o povară.

despovărare *sf* [At: VALIAN, V. / V: ***~verire*** / Pl: *~rări* / E: ***despovăra***] **1-2** (Eliberare sau) ușurare de o povară Si: *despovărat^{1}* (**1-2**).

despovărat^{1} *sn* [At: MDA ms / V: ***~verit*** / Pl: (rar) *~uri* / E: ***despovăra***] **1-2** Despovărare (**1-2**).

despovărat², *~ă a* [At: PNTBRIANT. D. / V: *~verit* / Pl: *~ați, ~e* / E: **despovăra**] **1-2** Care este (eliberat sau) ușurat de o povară.

despovățui vt [At: VALIAN. V. / Pzi: *~esc* / E: *des-* + **povățui**] (Îdt) **1** A sfătui pe cineva să nu facă ceea ce intenționează. **2** A povățui pe cineva să nu facă un anumit lucru.

despovățuire sf [At: VALIAN. V. / Pl: *~ri* / E: **despovățui**] (Îdt) **1** Sfătuire de a nu face ceea ce intenționează Si: *despovățuit¹* (1). **2** Povățuire a cuiva de a nu face un anumit lucru Si: *despovățuit¹* (2).

despovățuit¹ sn [At: MDA ms / Pl: (rar) *~uri* / E: **despovățui**] **1-2** Despovățuire (**1-2**).

despovățuit², *~ă a* [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: **despovățui**] **1** Care este sfătuit să nu facă ceea ce intenționează. **2** Care este povățuit să nu facă un anumit lucru.

despovățuitor, *~oare* [At: VALIAN. V. / Pl: *~i, ~oare* / E: **despovățui** + *-tor*] **1-2** *smf, a* (Persoană) care sfătuiește pe cineva să nu facă ceea ce intenționează. **3-4** *smf, a* (Persoană) care sfătuiește pe cineva să nu facă un anumit lucru.

despoveri v vz **despovăra**

despoverire sf vz **despovărare**

despoverit¹ sn vz **despovărat¹**

despoverit², *~ă a* vz **despovărat²**

despozarisi v vz **dispozarisi**

despozarisire sf vz **dispozarisire**

despozarisit sn vz **dispozarisit¹**

despozcție sf vz **dispoziție**

despozitor, *~oare smf, a* vz **dispozitor**

despozitură sf vz **dispozitură**

despoziție sf vz **dispoziție**

despozițiune sf vz **dispoziție**

desprăfui vt [At: DEX / Pl: *~esc* / E: *des-* + **prăfui**] **1-2** A executa operația de separare și de eliminare a particulelor solide dintr-un curent de aer sau de gaz încărcat cu praf, cu fum etc., în scopul (curățirii acestora sau al) recuperării particulelor valoroase.

desprăfuire sf [At: LTR² / Pl: *~ri* / E: **desprăfui**] **1-2** Executare a operației de separare și de eliminare a particulelor solide dintr-un curent de aer sau de gaz încărcat cu praf, cu fum etc., în scopul (curățirii acestora sau al) recuperării particulelor valoroase Si: *desprăfuit¹* (**1-2**).

desprăfuit¹ sn [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: **desprăfui**] **1-2** Desprăfuire (**1-2**).

desprăfuit², *~ă a* [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: **desprăfui**] **1-2** (D. un curent de aer sau un gaz încărcat cu praf) Din care s-au eliminat particulele solide în scopul (curățirii acestora sau al) recuperării particulelor valoroase.

desprăfuitor sn, a [At: NOM. MIN. I, 55 / P: *~fu-i~* / Pl: *~oare* / E: **desprăfui** + *-tor*] **1-4** (Instalație) care este folosită la desprăfuire (**1-2**).

despre pp [At: M. COSTIN, ap. LET². I, 267 / E: **de⁴** + **spre**] **1** (Introduce un c. indirect, un c. circumstanțial de relație sau un atribut) În legătură cu... **2** (Introduce un c. indirect, un c. circumstanțial de relație sau un atribut) Privitor la... **3** (Înv; introduce un c. indirect, un c. circumstanțial de relație sau un atribut) Asupra. **4** (Înv; introduce un c. indirect, un c. circumstanțial de relație sau un atribut) Împotriva. **5** (Pop; introduce un c. indirect, un c. circumstanțial de relație sau un atribut) După. **6** (Pop; introduce un c. indirect, un c. circumstanțial de relație sau un atribut) Dinspre. **7** (Introduce un c. circumstanțial de loc) Din regiunea... **8** (Introduce un c. circumstanțial de loc) De la... **9** (Pop; introduce un c. circumstanțial de loc) Spre. **10** (Pop; introduce un c. circumstanțial de loc) Către. **11** (Introduce un c. circumstanțial de timp) Aproape de... **12** (Introduce un atribut) Din partea de... **13** (Înv; introduce un c. de agent) De către...

despreciu sn vz **dispreț**

despreciui v vz **disprețui**

despreciuire sf vz **disprețuire**

despreciuit¹ sn vz **disprețuit¹**

despreciuit², *~ă a* vz **disprețuit²**

despreciuitor, *~oare smf, a* vz **disprețuitor**

desprejmui [At: DEMETRESCU, O. 39 / Pzi: *~iesc* / E: *des-* + (îm)**prejmui**] **1** *vt* (C. i. terenuri) A desființa împrejmuirea. **2** *vr* (Îvr) A se împrăștia.

desprejmuire sf [At: DEX / Pl: *~ri* / E: **desprejmui**] **1** Desființare a împrejmuirii unui teren Si: *desprejmuit¹* (**1**). **2** (Îvr) Împrăștiere.

desprejmuit¹ sn [At: MDA ms / Pl: (rar) *~uri* / E: **desprejmui**] **1** Desprejmuire (**1**). **2** (Îvr) Împrăștiere.

desprejmuit², *~ă a* [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: **desprejmui**] **1** (D. terenuri) Care nu mai este împrejmuit. **2** (Îvr) Împrăștiat².

desprejura vt [At: TDRG / Pzi: *~rez* / E: *des-* (îm)**prejura**] (Buc; c. i. obiecte de îmbrăcăminte legate împrejurul taliei) A desface.

desprejurare sf [At: MDA ms / Pl: *~rări* / E: **desprejura**] (Buc) Desfacere a legăturii dimprejurul taliei Si: *desprejurat¹*.

desprejurat¹ sn [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: **desprejura**] (Buc) Desprejurare.

desprejurat², *~ă a* [At: DL / Pl: *~ați, ~e* / E: **desprejura**] (Buc; d. oameni) Care este descins de brâu, cingătoare etc.

despreoți vt [At: COSTINESCU / Pzi: *~țesc* / E: *des-* + **preoți**] (Înv) A răspopi.

despreoțire sf [At: MAIOR, I. B. 79/19 / Pl: *~ri* / E: **despreoți**] (Înv) Răspopire.

despreoțit¹ sn [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: **despreoți**] (Înv) Răspopire.

despreoțit², *~ă a* [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: **despreoți**] (Înv) Răspopit².

despresora v vz **despresura**

despresorare sf vz **despresurare**

despresorat¹ sn vz **despresurat¹**

despresorat², *~ă a* vz **despresurat²**

despresura vt [At: ALEXI, W. / V: **~sor~** / Pzi: *~sor* și (reg) *~resur* / E: *des-* + (îm)**presura**] **1** (C. i. localități, cetăți, unități militare asediate) A elibera din încercuirea inamicului. **2** (C. i. localități, cetăți, unități militare asediate) A îndepărta armata asediatoare. **3** (C. i. nave) A degaja din nisip, gheață etc.

despresurare sf [At: BARIȚIU, P. A. I, 2 / V: **~sor~** / Pl: *~rări* / E: **despresura**] **1** Eliberare din încercuirea inamicului a unor localități, cetăți, unități militare asediate Si: *despresurat¹* (**1**). **2** Îndepărtare a armatei asediatoare a unor localități, cetăți, unități militare Si: *despresurat¹* (**2**). **3** Degajare din nisip, gheață etc. a unor nave Si: *despresurat¹* (**3**).

despresurat¹ sn [At: MDA ms / V: **~sor~** / Pl: *~uri* / E: **despresura**] **1-3** Despresurare (**1-3**).

despresurat², *~ă a* [At: MDA ms / V: **~sor~** / Pl: *~ați, ~e* / E: **despresura**] **1** (D. localități, cetăți, unități militare asediate) Eliberat din încercuirea inamicului. **2** (D. localități, cetăți, unități militare asediate) Din jurul căruia s-a îndepărtat armata asediatoare. **3** (D. nave) Degajat din nisip, gheață etc.

despreț sn vz **dispreț**

despreța v vz **dispreța**

desprețare sf vz **disprețare**

desprețat¹ sn vz **disprețat¹**

desprețat², *~ă a* vz **disprețat²**

desprețui v vz **disprețui**

desprețuire sf vz **disprețuire**

desprețuit¹ sn vz **disprețuit¹**

desprețuit², *~ă a* vz **disprețuit²**

desprețuitor, *~oare smf, a* vz **disprețuitor**

despreuna vt [At: IST. Ț. R. 49 / V: (înv) **dezîmp~** / Pzi: *~nez* / E: *des-* + (îm)**preuna**] **1-5** (Pop; c. i. oameni) A despărți (**42-46**). **6-9** (Îvr) A despărți (**33-36**). **10** (Îvr; d. mâini împreunate) A desface.

despreunare sf [At: PONTBRIANT. D. / V: (înv) **dezîmp~** / Pl: *~nări* / E: **despreuna**] **1-4** (Pop) Despărțire (**38-41**). **5-6** (Îvr) Despărțire (**32-33**). **7** (Îvr) A desface mâinile împreunate Si: (îvr) *despreunat¹* (**7**).

despreunat¹ *sn* [At: MDA ms / V: (înv) ***dezîmp~*** / Pl: (rar) *~uri* / E: ***despreuna***] **1-4** (Pop) Despărțire (**38-41**). **5-6** (Îvr) Despărțire (**32-33**). **7** (Îvr) Despreunare (**7**).

despreunat², ~ă *a* [At: PONTBRIANT, D. / V: (înv) ***dezîmp~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***despreuna***] **1-8** (Pop) Despărțit² (**28-35**). **9-10** (Îvr) Despărțit² (**26-27**). **11** (Îvr; d. mâini împreunate) Desfăcut².

desprimăvăra *vr* [At: ȘINCAI, HR. II, 296/32 / V: ***dăs~, ~mevera, dis~, disprimăveri, disprimevera, disprimov~*** / Pzi p 3: *~rează* / E: *des-* + (îm)***primăvăra***] **1** A se face primăvară Si: *a se împrimăvăra*. **2** (Rar; d. elemente ale naturii) A lua aspect primăvăratic. **3** (Reg) A trece primăvara.

desprimăvărare *sf* [At: KLOPȘTOK, F. 239 / V: ***dăs~, ~mever~, dis~, disprimăverire, disprimever~, disprimov~*** / Pl: *~rări* / E: ***desprimăvăra***] **1** Venire a primăverii Si: *desprimăvărat¹* (**1**). **2** (Rar) Căpătare a unui aspect primăvăratic Si: *desprimăvărat¹* (**2**). **3** (Reg) Trecere a primăverii Si: *desprimăvărat¹* (**3**).

desprimăvărat¹ *sn* [At: VLAHUȚĂ, R. P. 53 / V: ***dăs~, ~mever~, dis~, disprimăverit, disprimever~, disprimov~*** / Pl: *~uri* / E: ***desprimăvăra***] **1-3** Desprimăvărare (**1-3**). **4** Perioadă de trecere către primăvară. **5** (Rar) Sfârșit de primăvară.

desprimăvărat², ~ă *a* [At: DL. / V: ***dăs~, ~mever~, dis~, disprimăverit, disprimever~, disprimov~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***desprimăvăra***] (Îdt; d. elemente din natură) Care are aspect de primăvară.

desprimevera *v* vz ***desprimăvăra***

desprimeverare *sf* vz ***desprimăvărare***

desprimeverat¹ *sn* vz ***desprimăvărat¹***

desprimeverat², ~ă *a* vz ***desprimăvărat²***

desprinde [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / Pzi: *~rind*, și (reg) *~ring*, Ps 1: *~nsei*, 4: *~nserăm*, Cj 3,6 *~dă*, și (reg) *~nză*, Par: *~ns* / E: *des-* + ***prinde***] **1** *vt* (C. i. mâinile, brațele etc.) A desface de pe un obiect strâns cu putere. **2** *vt* (Fig) A înțelege esențialul dintr-o mulțime de detalii nesemnificative. **3** *vt* (Fig) A distinge cu privirea elementul important. **4** *vt* (Fig; c. i. ochii) A înceta să mai privească un anumit obiectiv. **5-6** *vtr* A (se) desface dintr-o legătură. **7** *vt* (C. e părul) A desface dintr-o pieptănătură strânsă. **8** *vt* (C. i. animale de tracțiune) A deshăma. **9** *vt* (C. e boul) A dejuga. **10** *vr* (D. ape, drumuri) A se despărți de cursul principal. **11-12** *vtr* (Urmat de *pp* „din", „de la") A (se) desface din locul unde a fost fixat. **13-14** *vtr* (D. ambarcațiuni) A (se) pune în mișcare îndepărtându-se de mal. **15** *vt* A dezlipi. **16-17** *vtr* (C. i. obiecte ce alcătuiesc un tot) A (se) detașa. **18-25** *vtr* (Udp „de", „din") A (se) despărți (cu greu) (de ceva sau) de cineva foarte apropiat. **26** *vr* A ieși în evidență din masa altor elemente. **27** *vr* (Rar) A depăși pe cei din jur prin anumite însușiri. **28** *vr* (Spt) A se distanța net înaintea celorlalți într-o întrecere. **29** *vr* (Fig) A se evidenția drept consecință logică a unor date. **30-31** *vtr* (Teh) (A trece sau) a face să treacă o mașină electrică într-un regim de funcționare instabilă, ca urmare a depășirii unor valori critice ale parametrilor Si: *a (se) decroșa*.

desprindere *sf* [At: HELIADE, PARALELISM, I, 76 / Pl: *~ri* / E: ***desprinde***] **1** Desfacere a mâinilor de pe un obiect strâns cu putere Si: *desprins¹* (**1**). **2** (Fig) Înțelegere a esențialului dintr-o mulțime de detalii nesemnificative Si: *desprins¹* (**2**). **3** (Fig) Distingere cu privirea a detaliului important Si: *desprins¹* (**3**). **4** Încetare de a mai fixa cu ochii un anumit obiectiv Si: *desprins¹* (**4**). **5** Desfacere dintr-o legătură Si: *desprins¹* (**5**). **6** Desfacere a părului dintr-o pieptănătură strânsă Si: *desprins¹* (**6**). **7** Deshămare a animalelor de tracțiune Si: *desprins¹* (**7**). **8** Dejugare a boilor Si: *desprins¹* (**8**). **9-10** Despărțire de cursul principal (al unei ape sau) al unui drum Si: *desprins¹* (**9-10**). **11** Desfacere a unui obiect din locul unde a fost fixat Si: *desprins¹* (**11**). **12** Punere în mișcare a unei ambarcații, îndepărtând-o de mal Si: *desprins¹* (**12**). **13** Dezlipire. **14** (Îs) *~ de retină* Dezlipire de retină. **15** Detașare a unor obiecte dintr-un tot Si: *desprins¹* (**14**). **16-18** Despărțire (cu greu) (de ceva sau) de cineva foarte apropiat Si: *desprins¹* (**15-17**). **19** Ieșire în evidență din masa altor elemente Si: *desprins¹* (**18**). **20** (Rar) Depășire a celor din jur prin anumite însușiri Si: *desprins¹* (**19**). **21** (Spt) Distanțare netă înaintea celorlalți într-o întrecere Si: *desprins¹* (**20**). **22** (Fig) Evidențiere a ceva drept consecință logică a unor date Si: *desprins¹* (**21**). **23** (Teh) Trecere a unei mașini electrice într-un regim de funcționare instabilă, ca urmare a depășirii unor valori critice ale parametrilor Si: *decroșare*.

desprins¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: (rar) *~uri* / E: ***desprinde***] **1-12** Desprindere (**1-12**). **13** Dezlipire. **14-21** Desprindere (**15-22**).

desprins², ~ă *a* [At: CARAGIALE, O. I, 78 / Pl: *~nși, ~e* / E: ***desprinde***] **1** (D. mâini, brațe) Desfăcut de pe un obiect strâns cu putere. **2** (Fig) Înțeles dintr-o mulțime de detalii nesemnificative. **3** Distins cu privirea. **4** (D. ochi) Care nu mai privește un anumit obiectiv. **5** Desfăcut dintr-o legătură. **6** (D. păr) Desfăcut dintr-o pieptănătură strânsă. **7** (D. cai) Deshămat². **8** (D. boi) Dejugat². **9** (D. ape, drumuri) Despărțit de cursul principal. **10** Desprins din locul în care a fost fixat. **11** (D. ambarcații) Pus în mișcare, îndepărtându-se de țărm. **12** Dezlipit². **13** (D. obiecte) Despărțit dintr-un tot căruia îi aparținea. **14-16** Despărțit (cu greu) (de ceva sau) de cineva foarte apropiat. **17** Ieșit în evidență din masa altor elemente. **18** (Rar) Care îi depășește pe cei din jur prin anumite însușiri. **19** (Spt) Distanțat net înaintea celorlalți într-o întrecere. **20** Evidențiat drept consecință logică a unor date. **21** (Teh; d. mașini electrice) Trecut într-un regim de funcționare instabilă, ca urmare a depășirii unor valori critice ale parametrilor.

despriponi *vt* [At: DEX / Pzi: *~nesc* / E: *des-* + ***priponi***] A dezlega un animal de priponul de care fusese legat.

despriponire *sf* [At: DEX / Pl: *~ri* / E: ***despriponi***] Dezlegare a unui animal de prionul de care fusese legat Si: *despriponit¹*.

despriponit¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***despriponi***] Despriponire.

despriponit², ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***despriponi***] (D. un animal) Dezlegat din priponul de care fusese legat.

desproprietări *vt* [At: DEX / Pzi: *~resc* / E: *des-* +(îm)***proprietări***] A lua cuiva dreptul de proprietate.

desproprietărire *sf* [At: DEX / Pl: *~ri* / E: ***desproprietări***] Luare a dreptului de proprietate al unei persoane Si:*desproprietărit¹*.

desproprietărit¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***desproprietări***] Desproprietărire.

desproprietărit², ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***desproprietări***] (D. oameni) Căruia i s-a luat dreptul de proprietate.

desproporciune *sf* vz ***disproporție***

desproporție *sf* vz ***disproporție***

desproporționat, ~ă *a* vz ***disproporționat***

despuia [At: PRAV. 23 / V: ***~poia, dispoia*** / Pzi: *~poi* / E: ml ***dispoliare***] **1** *vt* (Îrg; Mol) A jupui de piele. **2** *vr* (Trs; d. blana jupuită) A se desprinde singură de pe piele. **3** *vr* (Înv; d. tencuială) A se coșcovi. **4-5** *vtr* A (se) dezbrăca până la piele. **6-7** *vtr* (A face să rămână sau) a rămâne într-o ținută vestimentară excesiv de sumară. **8-9** *vtr* (Pgn; pop) A (se) dezbrăca. **10** *vt* (Îlav) **Pe ~ate** Până la ultimul ban. **11** *vt* (Pan; c. i. legume, fructe etc.) A scoate coaja. **12** *vt* (Ban; îf. *~poia*) A face să se desprindă de pe cocean. **13** *vt* (Reg; îf *~poia*; c. i. știuleți) A curăța de foi. **14-17** *vtr* (Pan) (A face să rămână sau) a rămâne (fără frunze sau) fără vegetație. **18** *vt* (Pan; c. i. păduri) A defrișa fără milă. **19** *vt* (D. hoți, bandiți, dușmani; c. i. victime) A-și însuși prin mijloace necinstite (tot) ceea ce are mai de preț cineva. **20** *vt* (D. stăpâni asupritori) A dispune în mod nedrept luarea unor bunuri. **21** *vt* (Îrg; d. țări, regiuni) A depopula. **22** *vt* (C. i. oameni) A priva de un drept, un bun etc. de care se bucurase mai înainte. **23** *vt* (C. i. opere scrise, izvoare etc.) A extrage tot ceea ce prezintă interes în vederea unei cercetări, analize etc. Si: *a excerpta*. **24** *vt* (Îe) **A ~ scrutinul** A scoate din urnă și a număra toate voturile obținute de candidați în alegeri.

despuiare *sf* vz ***despuiere***

despuiat¹ *sn* [At: MDA ms / V: (reg) ***~poi~, dispoi~***, (înv) ***~poli~*** / Pl: *~uri* / E: ***despuia***] **1-5** Despuiere (**1-5**). **6** (Pex) Dezbrăcare. **7-11** Despuiere (**7-11**). **12** (Pan) Defrișare. **13-15** Despuiere (**13-15**). **16** Depopulare. **17** Despuiere (**17**).

despuiat², ~ă *a* [At: PRAV. 369 / V: (reg) ***~poi~, dispoi~***, (înv) ***~poli~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***despuia***] **1** (Îrg; Mol) Jupuit de piele. **2** (Trs; d. blana

jupuită) Căreia i se desprinde părul. **3** (Înv; d. tencuială) Coșcovit[2]. **4** (Pop) Dezbrăcat până la piele. **5** (Pop) Care are o ținută vestimentară excesiv de sumară. **6** (Pex) Dezbrăcat[2]. **7** (Pex) Care nu mai are nici un ban. **8** (Pan; d. fructe, legume, pâine) Căruia i s-a înlăturat coaja. **9** (Ban; îf *~poi~*; d. coceni) Fără boabe. **10** (Reg; îf *~poi~*; d. știuleți) Fără foi. **11** (Pan; d. plante) Fără frunze. **12** (Pan) Fără vegetație. **13** (Pan; d. păduri) Defrișat[2]. **14-15** (D. oameni) Care a fost jefuit de (tot) ce are mai de preț. **16** (D. oameni) Asuprit[2]. **17** (Îrg; d. țări, regiuni) Depopulat[2]. **18** (D. oameni) Privat de un drept, de un bun etc. de care se bucurase mai înainte. **19** (D. opere scrise, izvoare etc.) Din care s-a extras tot ceea ce prezintă interes în vederea unei cercetări, analite etc. Si: *excerptat*.

despuiere *sf* [At: BIBLIA (1688), 7[1]/1 / V: ***~poiare, ~poie~, ~iare, dispoiare, dispoie~*** / Pl: *~ri* / E: ***despuia***] **1** (Înv) Jupuire de piele Si: *despuiat[1]* (1). **2** (Trs) Desprindere a blănii jupuite de pe piele Si: *despuiat[1]* (2). **3** (Înv) Coșcovire a tencuielii Si: *despuiat[1]* (3). **4** Dezbrăcare până la piele Si: *despuiat[1]* (4). **5** Rămânere într-o ținută vestimentară excesiv de sumară Si: *despuiat[1]* (5). **6** (Pex) Dezbrăcare. **7** (Pan) Scoatere a cojii unor fructe, legume etc. Si: *despuiat[1]* (7). **8** (Ban; îf *~poi~*) Desprindere a boabelor de pe cocean Si: *despuiat[1]* (8). **9** (Reg; îf *~poi~*) Curățare a foilor de pe știulete Si: *despuiat[1]* (9). **10** (Pan) Cădere a frunzelor Si: *despuiat[1]* (10). **11** (Pan) Dispariție a vegetației Si: *despuiat[1]* (11). **12** (Pan) Defrișare. **13-14** Însușire prin mijloace necinstite a (tot) ceea ce are mai de preț cineva Si: *despuiat[1]* (13-14). **15** Privare în mod nedrept de către asupritor a celui asuprit de anumite bunuri Si: *despuiat[1]* (15). **16** Depopulare. **17** Privare de un drept, un bun etc. de care cineva se bucurase mai înainte Si: *despuiat[1]* (17). **18** Extragere a tot ceea ce prezintă interes în vederea unei cercetări, analize etc. **19** (Îe) **~ea scrutinului** Scoatere din urnă și numărare a tuturor voturilor obținute de candidați într-o alegere. **20** (Îvr; ccr) Rămășițe pământești.

despuietor, ~oare [At: COD. VOR. 149/1 / V: ***~poiăt~, ~poiătoriu, ~poi~, ~poit~, ~poliat~, ~it~, ~itoriu, ~unetoriu*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***despuia*** + *-tor*] **1-2** *smf, a* (Persoană) care jupoaie de piele. **3-4** *smf, a* (Persoană) care dezbracă pe cineva până la piele. **5** *smf* (Înv) Stăpân. **6** *smf* (Înv) Domn. **7** *sm* (Înv) Epitet dat lui Isus Hristos. **8** *sf* (Înv) Epitet dat Fecioarei Maria. **9-10** *smf, a* (Persoană) care cojește legume, fructe. **11-12** *smf, a* (Persoană) care desprinde boabele de pe cocean. **13-14** *smf, a* (Persoană) care curăță foile de pe știuleți. **15-16** *smf, a* (Persoană) care defrișează păduri. **17-20** *smf, a* (Persoană) care își însușește prin mijloace necinstite (tot) ceea ce are mai de preț cineva. **21-22** *smf, a* (Persoană) care dispune în mod nedrept să se ia bunurile celui asuprit. **23-24** *smf, a* (Persoană) care depopulează un ținut. **25-26** *smf, a* (Persoană) care privează pe cineva de un drept de care se bucurase mai înainte.

despuietură *sf* [At: CORESI, ap. SFC I, 250 / Pl: *~ri* / E: ***despuia*** + *-tură*] **1** (Îvr) Termen de adresare pentru o autoritate absolută Si: *atotputernicie*. **2** (Înv) Descuamare. **3-6** (Înv; îf *~poi~*) Deposedare (de bunuri materiale sau) de drepturi (prin înșelăciune ori) violență.

despuitor, ~oare *smf, a* vz ***despuietor***

despuitoresc, ~ească *a* [At: DOSOFTEI, V. S. ianuarie 1[v]/10 / Pl: *~ești* / E: ***despuitor*** + *-esc*] (Îvr) **1** Care se referă la Dumnezeu. **2** Propriu lui Dumnezeu. **3** Privitor la Dumnezeu.

despuitoriu, ~oare *smf, a* vz ***despuietor***

despune *vi* vz ***dispune***

despunere *sf* vz ***dispunere***

despunetoriu, ~oare *smf, a* vz ***despuietor***

despus[1] *sn* vz ***dispus[1]***

despus[2], ~ă *a* vz ***dispus[2]***

despusăciune *sf* vz ***dispoziție***

desputa *vt* vz ***disputa***

desputabil, ~ă *a* vz ***disputabil***

desputare *sf* vz ***disputare***

desputat[1] *sn* vz ***disputat[1]***

desputat[2], ~ă *a* vz ***disputat[2]***

desputație *sf* vz ***disputație***

desputațiune *sf* vz ***disputație***

despută *sf* vz ***dispută***

desputător, ~oare *a* vz ***disputător***

desruginit, ~ă *a* [At: PONTBRIANT, D. / V: ***dezr~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***desrugini***] (Îvr) Care a fost curățat de rugină.

dessous *sn* [At: DN[3] / P: *desu* / S și: *desu* / Pl: *~uri* / E: fr ***dessous***] (Frm) Lenjerie de damă care se poartă sub jupă sau rochie.

dessucit, ~ă *a* vz ***desucit***

dessufletit, ~ă *a* [At: ȘINCAI, HR. II, 188/36 / Pl: *~iți, ~e* / E: *des-* + (în)***sufletit***] **1** (Îvr) Neînsuflețit. **2** (Fig) Zdrobit sufletește.

dessupăra *vr* [At: PONTBRIANT, D. / Pzi: *~supăr* / E: *des-* + ***supăra***] (Mun) A-i trece supărarea.

dessupărare *sf* [At: MDA ms / Pl: *~rări* / E: ***dessupăra***] (Mun) Trecere a supărării Si: *dessupărat[1]*.

dessupărat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: (rar) *~uri* / E: ***dessupăra***] (Mun) Dessupărare.

dessupărat[2], ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***dessupăra***] (Mun) Căruia i-a trecut supărarea.

dessura *v* vz ***desura***

dessurzi *v* vz ***desurzi***

desșinge *v* vz ***descinge***

desșira *v* vz ***deșira***

desșirare *sf* vz ***deșirare***

desșirat[1] *sn* vz ***deșirat[1]***

desșirat[2], ~ă *a* vz ***deșirat***

desșurupa *v* vz ***deșuruba***

desșurupare *sf* vz ***deșurubare***

desșurupat[1] *sn* vz ***deșurubat[1]***

desșurupat[2], ~ă *a* vz ***deșurubat[2]***

destabiliza *vtr* [At: DEX / Pl: *~zări* / E: *de(s)-* + ***stabiliza***] **1-2** (A face să-și piardă sau) a-și pierde stabilitatea.

destabilizare *sf* [At: DEX / Pl: *~zări* / E: ***destabiliza***] **1** Pierdere a stabilității Si: *destabilizat[1]* (1). **2** Lipsă a stabilității Si: *destabilizat[1]* (2).

destabilizat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: (rar) *~uri* / E: ***destabiliza***] **1-2** Destabilizare (**1-2**).

destabilizat[2], ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~ați, ~e* / E: ***destabiliza***] **1** Care și-a pierdut stabilitatea. **2** Care nu are stabilitate.

destabilizator, ~oare *a* [At: DEX / Pl: *~i, ~oare* / E: ***destabiliza*** + *-tor*] Care destabilizează (**1**).

destanță *sf* vz ***distanță***

destăinui [At: PLEȘOIANU, T. I, 120/3 / V: (înv) ***distăina*** / Pzi: *~ăinui, ~esc* și (înv) *distain* / E: *des-* + ***tăinui***] **1** *vt* (D. oameni; c. i. fapte tăinuite, nedescoperite sau informații) A nu mai ține ascuns Si: *a dezvălui, a divulga, a împărtăși, a încredința, a mărturisi, a releva*. **2** *vt* A face să fie cunoscut, înțeles, pătruns de mintea omenească Si: *a dezvălui, a divulga, a împărtăși, a încredința, a mărturisi, a releva*. **3** *vr* A-și da pe față (toate) gândurile, sentimentele, spunând deschis, fără ocol, (tot) ce are pe suflet Si: *a se confesa, a declara, a se spovedi*. **4** *vr* (Fig; d. gânduri sau sentimente) A ieși la iveală (brusc și cu intensitate) . **5** *vtr* (Fig) A (se) face vizibil Si: *a (se) arăta*. **6** *vtr* (Fig) A (se) pune în evidență.

destăinuire *sf* [At: DL / Pl: *~ri* / E: ***destăinui***] **1-3** Dare la iveală a unor lucruri (necunoscute,) (neînțelese sau) a unor informații Si: *destăinuit[1]* (**1-3**), *dezvăluire, divulgare, împărtășire, încredințare, mărturisire*. **4-6** Dare pe față, deschis, fără ocol, a (tuturor) (gândurilor sau) sentimentelor cuiva, a (tot) ce are pe suflet cineva Si: *confesare, confesiune, declarare, declarație, destăinuit[1]* (**4-6**), *spovedanie, spovedire*.

destăinuit[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: (rar) *~uri* / E: ***destăinui***] **1-6** Destăinuire (**1-6**).

destăinuit[2], ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***destăinui***] **1** Dat la iveală. **2** Mărturisit.

destăinuitor, -oare *smfa* [At: CONTEMPORANUL, III 875 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***destăinui*** + *-tor*] **1-6** (Persoană) care dă la iveală lucruri (necunoscute,) (neînțelese sau) informții: **7-8** (Înv) (Persoană) care se

destăinuie (**3**).

destarnița *vt* [At: SBIERA, ap CADE / Pzi: *-țez* / E: *des-* + (în)***tarnița***] (Buc; c. i. calul, măgarul etc.) A scoate tarnița (**1**).

destârna *vt* [At: LEXIC. REG. / Pzi: *~ârn* / E: *des-* + (a)***târna***] (Olt) A dezlega.

destengui *v* vz ***distinge***

destila *v* vz ***distila***

destilare *sf* vz ***distilare***

destilat, ~ă *a* vz ***distilat***

destilator *sm* vz ***distilator***

destilatoriu, ~orie *smf* vz ***distilator***

destilație *sf* vz ***distilație***

destilăciune *sf* vz ***distilație***

destilărie *sf* vz ***distilărie***

destîmpt, ~ă *a* vz ***distinct***

destin sn [At: CALENDARIU (1794), 31/26 / V: *~e* / Pl: *~e*, și (înv) *~uri* / E: fr ***destin***] **1** Forță sau voință supranaturală care ar hotărî, în mod fatal și implacabil, tot ce se petrece în viața omului Si: *fatalitate*. **2** Ceea ce se crede că ar fi sortit cuiva (în bine sau în rău) Si: *menire, noroc, predestinare, ursită, zodie*, (rar) *predestinație*, (îpp) *striște*, (pop) *dată, destinată, făcut, norocealâ, orândă, rânduială, scrisă*[2], *soroc, stea*, (îrg) *sorocire*, (înv) *preursire, preursită, ursitoare*, (grî) *ursă, urseala*, (îvr) *prodată*. **3** Împrejurare, condiție de viață etc. sau concurs de împrejurări în care se află sau se va afla o persoană sau o comunitate la un moment dat Si: *situație, stare*. **4** Curs al evenimentelor (importante) din viața (sau dintr-o parte a vieții) unei persoane Si: *soartă, sortire*, (înv) *destinată, destinație*. **5** Viață. **6** Persoană care are un anumit destin (**2**).

destina *vt* [At: CALENDARIU (1794) 27/7 / Pzi: *~nez* / E: ***destina***] **1** *vt(a)* (Mai ales pasiv; subiectul e divinitatea sau o forță supranaturală; c. i. oameni) A hotărî dinainte destinul (**2**), însușirile etc. unei ființe sau ale unui lucru Si: *a predestina, a rândui, a sorti, a ursi*, (pop) *a preursi, a pune deoparte*, (înv) *a tocmi*. **2** *vt* (Fșa; subiectul e omul sau o anumită cauză obiectivă; c. i. oameni sau manifestări, acțiuni, creații ale lor) A stabili rolul, destinația etc. cuiva sau a ceva Si: *a hărăzi, a hotărî, a meni, a rândui, a rezerva, a sorti* Vz: *a prevedea*. **3** *vtr* A (se) îndrepta spre o anumită activitate, îndeletnicire etc. Si: *a (se) consacra, a (se) dedica, a (se) închina, a opta*.

destinare *sf* [At: HELIADE, O 361 / Pl: *~nări* / E: ***destina***] **1** Hotărâre dinainte a destinului (**2**), însușirilor unei ființe sau ale unui lucru de către divinitate Si: *destinat* (**1**). **2-3** Destinație (**3-4**).

destinat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: (rar) *~uri* / E: ***destina***] **1** Destinare (**1**). **2-3** Destinație (**3-4**).

destinat[2]***, ~ă*** *a* [At: DEX / Pl: *~ați, ~e* / E: ***destina***] **1** (Înv) Care a fost hotărât dinainte de către divinitate. **2** Stabilit de către oameni referitor la rolul, locul cuiva sau a ceva. **3** Orientat spre o anumită activitate sau îndeletnicire.

destinatar, ~ă *smf* [At: BARCIANU / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***destinataire***] Persoană căreia i se trimite, i se adresează, i se încredințează ceva (sosit din altă parte, de obicei prin poștă, prin serviciul de mesagerii) Si: *adresant*.

destinată sf [At: HELIADE, O. II, 361 / Pl: *~e* / E: cdp fr ***destinée***] (Înv) Destin (**2**).

destinatoriu, ~ie *a* [At: DEX / Pl: *~ii* / E: fr ***destinatoire***] **1-2** Care fixează o destinație (**3-4**).

destinație *sf* [At: HELIADE, O. II, 361 / V: ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***destination***] **1** (Înv) Menire. **2** Scop. **3** Întrebuințare consacrată sau hotărâtă dinainte a ceva sau a cuiva într-un anumit scop Si: *destinare* (**2**), *destinat*[1] (**2**). **4** Loc, țintă, obiectiv sau persoană către care se îndreaptă cineva sau ceva, unde urmează să ajungă cineva sau ceva Si: *destinare* (**3**), *destinat*[1] (**3**). **5** (Înv; îs) *Locul ~i* Loc spre care s-a hotărât să se îndrepte cineva sau ceva, unde urmează să ajungă cineva sau ceva.

destinațiune sf vz ***destinație***

destinct, ~ă *a* vz ***distinct***

destinde [At: HELIADE, O. I, 163 / V: (rar) ***dis~*** / E: *des-* + (în)***tinde***] **1-2** *vtr* A (se) întinde pe o suprafață vastă Si: *a se desfășura*. **3** *vt* A desfășura deschizând, întinzând, răsfirând etc. **4-5** *vtr* (Înv) A(-și) mări volumul. **6-7** *vtr* (A face să iasă sau) a ieși dintr-o stare de încordare musculară, dintr-o poziție incomodă, ghemuită Si: *a (se) întinde, a (se) îndrepta, a (se) relaxa*. **8-9** *vtr* (Fig) (A face să înceteze sau) a înceta o stare de tensiune nervoasă, de surescitare Si: *a (se) calma, a (se) liniști, a (se) relaxa*. **10-11** *vtr* (Pex; fig) (A face să iasă sau) a ieși din monotonia preocupărilor cotidiene (prin petrecerea timpului în mod agreabil) Si: *a (se) odihni, a (se) recrea*[1], *a (se) relaxa, a (se) repauza*. **12-13** *vtr* (Fig) A (se) deconecta. **14-15** *vtr* (D. coarde, arcuri aflate în stare de încordare. A (se) slăbi. **16** *vi* (Mun; d. oameni) A fi mereu prezent într-un numit loc.

destindere *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ri* / E: ***destinde***] **1** (Ccr) Întindere pe o suprafață vastă de pământ Si: *destins*[1] (**1**). **2** (Îdt) Desfășurare prin deschidere, întindere, răsfirare etc. Si: *destins*[1] (**2**). **3** Ieșire dintr-o stare de încordare musculară, dintr-o poziție ghemuită Si: *destins*[1] (**3**), *întindere, îndreptare, relaxare*. **4** (Fig) Încetare a unei stări de tensiune nervoasă, de surescitare Si: *calm, calmare, destins*[1] (**4**), *liniștire, relaxare*. **5** (Pex) Ieșire din monotonia preocupărilor cotidiene (prin petrecerea timpului în mod agreabil) Si: *destins*[1] (**5**), *odihnă, pace, recreare*[1], *relaxare, repaus, tihnă*. **6** (Fig) Deconectare. **7** (Fiz) Creștere a volumului specific al unui fluid, însoțită de scăderea presiunii Si: *detentă, expansiune*. **8** Ieșire din starea de încordare a unei coarde, a unui arc etc. Si: *destins*[1] (**7**), *destrunare* (**1**).

destine *sn* vz ***destin***

destinezit *s* [At: LTR[2] / Pl: nct / E: nct] Varietate cristalizată a diadochitului.

destinge[1] *v* vz ***descinge***

destinge[2] *v* vz ***distinge***

destins[1] *sn* [At: CONTEMPORANUL, VII, 205 / E: ***destinde***] **1-5** Destindere (**1-5**). **6** (Fig) Deconectare. **7** Destindere (**8**).

destins[2]***, ~ă*** *a* [At: HELIADE, O. I, 181 / Pl: *~nși, ~e* / E: ***destinde***] **1** (D. ținuturi) Care se întinde pe o suprafață vastă. **2** (D. pânze; îoc *înfășurat, strâns*) Care este desfășurat. **3** (D. mușchi, pex. d. membrele ființelor) Care a ieșit dintr-o stare de încordare musculară, dintr-o poziție incomodă, ghemuită Si: *îndreptat, întins, relaxat*. **4** (Fig; d. oameni) Care a ieșit dintr-o stare de încordare nervoasă sau morală Si: *calmat, liniștit, relaxat*. **5** (D. coarde, arcuri etc.; îoc *strâns, încordat, întins*) Care este mai puțin încordat sau mai puțin strâns Si: *lărgit*[2], *relaxat*[2], *slăbit*[2], *slobozit*[2]. **6** Care are forma unui arc destins.

destins[3] *a* vz ***distins***

destinzător, ~oare *a* [At: ALECSANDRI, POEZII, 640 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***destinde*** + *-tor*] Care (se) desfășoară pe o suprafață mare.

destinzătură *sf* [At: HELIADE, PARALELSM, I, 80 / Pl: *~ri* / E: ***destinde*** + *-tură*] (Îvr) Întindere mare de pământ.

destituabil, ~ă *a* vz ***destituibil***

destitua *v* vz ***destitui***

destitui *vt* [At: NEGULICI / V: ***~ua, dis~*** / Pzi: *~itui* / E: fr ***destituer***, lat ***destituere***] (C. i. oameni) A îndepărta disciplinar dintr-un post, dintr-o funcție Si: *a concedia, a demite* Vz (înv) *a mazili*[1].

destituibil, ~ă *a* [At: COSTINESCU / V: ***~uab~*** / Pl: *~i, ~e* / E: ***destitui*** + *-bil*] Care poate fi destituit.

destituire *sf* [At: STAMATI, D. / Pl: *~ri* / E: ***destitui***] Îndepărtare disciplinară dintr-un post, dintr-o funcție Si: *concediere, demitere, destituit*[1] (rar) *destituție* Vz (înv) *mazilire*[1].

destituit[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: (rar) *~uri* / E: ***destitui***] Destituire.

destituit[2]***, ~ă*** *a* [At: PROT. – POP., N. D. / Pl: *~iți, ~e* / E: ***destitui***] (D. oameni) **1** Care a fost scos, îndepărtat disciplinar dintr-un post, dintr-o funcție. **2** Lipsit de post.

destituitoriu, ~ie *a* vz ***destituitor***

destituitor, ~oare *smf, a* [At: PONTBRIANT, D. / V: ***~riu*** / Pl: *~oare* / E: ***destitui*** + *-tor*] **1-2** (Îdt) (Persoană) care destituie.

destituție *sf* [At: NEGULICI / V: *~iune* / Pl: *~ni* / E: fr ***destitution,*** lat ***destutito, -onis***] (Rar) Destituire.

destituțiune *sf* vz ***destituție***

destivi *vt* [At: PONTBRIANT, D. / V: (reg) ***das~, dăs~*** / Pzi: *~vesc* / E: *des-* + ***tivi***] (Pop) **1** A descoase tivul. **2** (D. pânză) A se destrăma.

destivire sf [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~ri* / E: ***destivi***] (Îdt) Descoasere a tivului Si: *destivit^1*.

destivit^1 *sn* [At: MDA ms / Pl: (rar) *~uri* / E: ***destivi***] Destivire.

destivit^2, ~ă *a* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~iți, ~e* / E: ***destivi***] **1** (Pop; d. obiecte tivite) Cu tivul descusut. **2** (Pex) Destrămat.

destoarce^1 *vt* [At: CARAGIALE, O. II, 254 / Pzi: *~orc* / E: *des-* + (în)***toarce***] (Reg) **1** A face să se compenseze. **2** A face să-și schimbe direcția inițială.

destoarce^2 *vtr* [At: LB / Pzi: *~orc* / E: *des-* + ***toarce***] (Pop) A (se) dezrăsuci.

destoarce^3 *vt* [At: GHEȚIE, R. M. / Pzi: *~orc* / E: *des-* + ***stoarce***] (Îvr) A tescui.

destoarce^4 *v* vz ***distoarce***

destocmi^1 *vt* [At: OBLĂDUIREA, 96/18 / Pzi: *~mesc* / E: ***destocmi***] (Îrg) **1-2** (A schimba sau) a anula o convenție încheiată. **3** (Pex) A schimba intențiile, scopurile cuiva.

destocmi^2 *vt* [At: UDRESCU, GL. / Pzi: *~mesc* / E: *des-* + (în)***tocmi***] (Mun; d. obiecte de îmbrăcăminte) A despături.

destoi *v* vz ***destoia***

destoia *vt* [At: SIMION DASC.; ap LET. 235 / V: (reg) ***~oi, dostoi*** Pzi: *~oi* / E: nct] **1** (Cu c. în dativ) A-și vărsa necazul, supărarea. **2** (Cu c. în dativ) A-și da satisfacție, împlinindu-și o dorință. **3** (Pex) A se răzbuna.

destoinec, ~ă *a* vz ***destoinic***

destoinic, ~ă *a* [At: TETRAEV. (1574), 4^v / V: (înv) ***deas~, ~nec, dis~, dos~*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: vsl **достоин**] **1** Demn de ..., căruia i se cuvine ceva Si: *vrednic*. **2** Care este înzestrat cu posibilități intelectuale (remarcabile), pătrunzând cu mintea, înțelegând, pricepând ceva Si: *priceput*, (înv) *pricepător*. **3** Care posedă cunoștințe temeinice într-un anumit domeniu sau care își cunoaște bine meseria Si: *iscusit, îndemânatic, priceput*, (asr) *pricepător*, (înv) *practicos, practicist* Vz. *apt, capabil, competent*. **4** (Fig; d. abstracte) Care se sprijină pe argumente solide Si: *întemeiat, sigur*.

destoinicește *av* [At: ANTIM, O. 188 / E: ***destoinic*** + *-ește*] (Îvr) În mod cuvenit.

destoinici [At: NEAGOE, ÎNV. 92 / Pzi: *~cesc* / E: ***destoinic***] **1-2** *vtr* (A face să devină sau) a deveni destoinic (**1**). **2** *vr* (Fig) A deveni destoinic (**2**).

destoinicie *sf* [At: PSALT. SCH. 487/8 / V: ***dos~*** / Pl: *~cii* / E: ***destoinic*** + *-ie*] **1** (Înv) Merit. **2** (Îlav) **Cu ~** Pe drept, pe merit. **3** Moștenire. **4** Capacitate intelectuală a cuiva de a izbuti să cunoască, să afle, să înțeleagă, de a-și da seama, de a-și face o idee Si: *înțelegere, pătrundere, pricepere*, (înv) *pricepătură*, (îvr) *priceput^1*, (reg) *pamet*. **5** Pregătire, cunoaștere temeinică într-un domeniu. **6** Iscusință, îndemânare, abilitate într-o meserie Si: *pricepere*, (înv) *nimereală, nimerie*, (îvr) *periliptis, piotimie, precepătură*, (reg) *priceputație*. **7** Faptă, îndeletnicire care denotă destoinicie (**4**).

destona *v* vz ***distona***

destorna *v* vz ***desturna***

destors *sn* [At: PONTBRIANT D. / Pl: *~uri* / E: ***destoarce^2***] (Pop) Desrăsucire.

destract, ~ă *a* vz ***distrat***

destragere *sf* vz ***distragere***

destauri *vt* [At: RETEGANUL, ap TDRG / Pzi: *~resc* / E: *des-* + (în)***stauri***] (Trs) A face să nu mai fie aurit.

destrăbăla *vr* [At: POLIZU / Pzi: *~lez* / E: nct] **1** A-și pierde moralitatea, corectitudinea Si: *a se corupe, a decădea, a se deprava, a se desfrâna, a se dezmăța, a se perverti, a se strica, a se vicia*, (pfm) *a se sminti*, (înv) *a se destrăma* (**12**). **2** (D. femei) A duce o viață extrem de imorală, lăsându-se dominat de patimi Vz. *curvi* (**5**), *preacurvi*.

destrăbălare *sf* [At: BARONZI, L. 126 / V: (înv) ***~reb~*** / Pl: *~lări* / E: ***destrăbăla***] **1** Pierdere a moralității, a corectitudinii Si: *destrăbălat^1* (**1**), *stricare, stricăciune*. **2** Stare de decădere morală a cuiva Si: *corupție, decadență, desfrâu, destrăbălat^1* (**2**), *dezmăț, imoralitate, perdiție, pierzare, viciu*, (reg) *destrăbălăciune, destrăbălătură*, (înv) *destrămare* (**6**), *destrămătură* (**4**). **3** Depravare. **4** Petrecere destrăbălată Si: *destrăbălat^1* (**4**).

destrăbălat^1 *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***destrăbăla***] **1-2** Destrăbălare (**1-2**). **3** Depravare. **4** Destrăbălare (**4**).

destrăbălat^2, ~ă [At: CODRU-DRĂGUȘANU, C.159 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***destrăbăla***] **1** (D. oameni) Care are o comportare ieșită din limitele bunului simț Si: *corupt, decăzut, pervertit, vicios*, (liv) *libertin*, (rar) *deșănțat* (**1**), (pop) *deșucheat*, (îrg) *destrămat* (**5**), *rușinat*, (înv) *demoralizat, spurcat, teșnit*. **2** (D. femei) Care duce o viață extrem de imorală, lăsându-se dominat de patimi Si: *depravat, desfrânat, deșănțat* (**1**), *imoral, pierdut, stricat*, (pop) *parșiv*. **3** (D. viața, atitudinea, purtarea sau ținuta oamenilor) Care denotă ieșirea din limitele bunului simț Si: *corupt, decăzut, indecent, pervertit, vicios*, (liv) *libertin*, (pop) *deocheat, deșucheat* (**1**), (îrg) *destrămat* (**6**), *rușinat*, (înv) *demoralizat, spurcat, teșnit*. **4** (Trs; d. obiecte de îmbrăcămnte) Descheiat. **5** (Reg; d.oameni) Foarte sărac.

destrăbălăciune *sf* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~ni* / E: ***destrăbăla*** + *-ciune*] (Mun) Destrăbălare (**2**).

destrăbălătură *sf* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~ri* / E: ***destrăbăla*** + *-tură*] Destrăbălare (**2**).

destrăma [At: PSALT. 181 / V: (pop) ***dis~,*** (reg) ***~rema, dăs~*** / Pzi: *~ram*, (reg) *~mez* / E: *des-* + ***tramă***] **1-2** *vtr* (D. materiale textile, țesături sau obiecte țesute sau confecționate din fire împletite) (A face să-și piardă sau) a-și pierde rezistența prin rărire, desfacere neregulată și ruperea firelor (datorită uzurii sau unei utilizări necorespunzătoare) Si: *a (se) desfira, a (se) deșira* (**2**), *a (se) rări, a (se) zdrențui*, (rar) *a (se) dezlâna*, (înv) *a (se) rânji*, (reg) *a (se) siti*. **3** *vt* A deșira (**1**). **4** *vr* (D. nori, ceață, fum etc.) A deveni mai puțin compact prin răspândire în toate părțile Si: *a se deșira* (**2**), *a se împrăștia, a se risipi, a se spulbera* (**4**). **5-6** *vtr* (A face să-și piardă sau) a-și pierde puterea, rezistența Si: *a (se) descompune*. **7-8** *vtr* (A face să-și piardă sau) a-și pierde coeziunea, desfăcându-se în părțile componente Si: *a (se) dezmembra*. **9** *vt* (Rar) A face să slăbească. **10** *vr* (D. ființe care formează o colectivitate sau d. colectivități) A se împrăștia. **11** *vr* (D. ființe care formează o colectivitate sau d. colectivități) A se răspândi în toate părțile. **12** *vr* (D. abstracte) A deveni mai puțin intens, mai puțin viu, mai puțin concentrat etc. sau a deveni mai slab (**9, 10, 11**) Si: *a se atenua, a descrește, a se diminua, a se împuțina, a se micșora, a se reduce, a scădea, a slăbi, a se tempera^2*, (înv) *a se mici*, (îvr) *a se scurta, a se slei*. **13** *vr* A lua sfârșit Si: *a înceta, a dispărea*. **14** *vr* A înceta să se manifeste, să se producă Si: *a pieri*. **15** *vr* (Înv; d. oameni) A se destrăbăla (**1**).

destrămare *sf* [At: POLIZU / V: (pop) ***dis~*** / Pl: *~mări* / E: ***destrăma***] **1** Pierdere a rezistenței unor materiale textile, țesături sau obiecte țesute ori confecționate din fire împletite, prin rărirea, desfacerea neregulată și ruperea firelor (datorită uzurii sau utilizări necorespunzătoare) Si: *deșirare, rărire, zdrențuire*, (rar) *destrămat^1* (**1**), *dezlânare*, (înv) *rânjire*, (reg) *desfirare, sitire*. **2** Răspândire în toate părțile a norilor, a ceței, a fumului etc. Si: *împrăștiere, risipire, spulberare*, (rar) *destrămat^1* (**2**). **3** Slăbire sau pierdere a puterii, rezistenței Si: *descompunere*, (rar) *destrămat^1* (**3**). **4** Pierdere a coeziunii Si: *dezmembrare*, (rar) *destrămat^1* (**4**). **5** Desfacere în părți componente Si: *dezmembrare*, (rar) *destrămat^1* (**5**). **6** (Înv) Destrăbălare (**2**). **7** (Ccr) Vorbe, fapte destrăbălate.

destrămat^1 *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***destrăma***] **1-5** Destrămare (**1-5**). **6** (Înv) Destrăbălare (**2**).

destrămat^2, ~ă *a* [At: DOSOFTEI, V. S. noiembrie 158^v/21 / V: (îrg) ***dis~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***destrăma***] **1** (D. materiale textile, țesături, sau obiecte

țesute sau confecționate din fire împletite) Care și-a pierdut rezistența prin rărirea, desfacerea neregulată sau ruperea firelor (datorită uzurii sau utilizării necorespunzătoare) Si: *deșirat, rărit², zdrențuit*, (rar) *dezlânat*, (înv) *rânjit*, (reg) *desfirat, sitit*. 2 (D. nori, ceață, fum etc.) Care s-a răspândit în toate părțile, devenind mai puțin compact. 3 Răsfirat² (1). 4 (D. grupuri, colectivități) Care și-a pierdut coeziunea, care nu mai reprezintă o totalitate Si: *descompus, dezmembrat*. 5-6 (Îrg) Destrăbălat (1, 3).

destrămător, ~oare [At: BARCIANU / V: ~riu, ~rie / Pl: ~ii / Pl: ~i, ~oare / E: destrăma + -tor] 1 *a* Care destramă (9). 2 *sn* Mașină pentru destrămarea progresivă a materiei prime, la curățarea de impurități, la amestecarea și la pregătirea materialului fibros pentru filare în filaturi. 3 *sn* Mașină pentru mărunțirea celulozei, lemnului, maculaturii etc. în industria hârtiei. 4 *a* (Îs) *Lupul ~* Amestecător în filatura de lână și vigonie. 5 *a* (Înv) Care face pe cineva să se destrăbăleze (2).

destrămătoriu, ~ie *a* vz ***destrămător***

destrămătură *sf* [At: (a. 1726) IORGA, S. D. XII, 31 / Pl: ~ri / E: destrăma + -ătură] 1 (Pop) Țesătură destrămată (1) Si: (pop) *zdreanță*, (reg) *strămătură*. 2 (Îrg; șîs) ~ *de pânză* Scamă. 3 (Pop) Ruptură într-o țesătură. 4 (Reg) Destrăbălare (2). 5 Materie primă pentru fabricarea hârtiei.

destrâmba *vt* [At: ȘEZ. XXIII, 24 / V: (îrg) das~ / Pzi: ~trâmb / E: des- + strâmba] (Reg; c. i. un obiect îndoit sau strâmb) A face să devină drept.

destrânge *vtr* [At: BREZOIANU, Î. 174/18 / Pzi: ~trâng / E: des- + strânge] (Îrg) 1-2 A (se) desface din strânsoare.

destrângere *sf* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: ~ri / E: destrânge] (Îrg) Desfacere din strânsoare.

destrâns, ~ă *a* [At: PONTBRIANT, D. / V: (îrg) dis~ / Pl: ~nși, ~e / E: destrânge] (Îrg) 1 Care s-a desfăcut din strânsoare. 2 (D. butoi) Dogit.

destrebălare *sf* vz ***destrăbălare***

destrema *v* vz ***destrăma***

destrezi *vr* [At: BARBU, PRINC. 142 / Pzi: ~zesc / E: des- + trezi] (Rar) A-și reveni din starea de beție Si: *a se trezi*.

destribui *v* vz ***distribui***

destribuire *sf* vz ***distribuire***

destribuție *sf* vz ***distribuție***

destroieni *vt* [At: C. PETRESCU, S. 150 / P: ~o-ie~ / Pzi: ~nesc / E: des- + troieni] (C. i. drumuri, vehicule sau locuri înzăpezite) A deszăpezi.

destroienire *sf* [At: DM / P: ~o-ie~ / Pl: ~ri / E: destroieni] Curățare de zăpadă a drumurilor, a locurilor sau a vehiculelor troienite Si: *deszăpezire*.

destroienit, ~ă *a* [At: DL / P: ~o-ie~ / Pl: ~iți, ~e / E: destroieni] Care a fost curățat de zăpadă Si: *deszăpezit*.

destrona *v* vz ***detrona***

destronare *sf* vz ***detronare***

destronat, ~ă *a* vz ***detronat***

destruca *vt* [At: CADE / Pzi: ~ruc / E: des- + (a)struca] (Ban; Olt) A dezveli.

destructibil, ~ă *a* [At: NEGULICI / V: (rar) dis~ / Pl: ~i, ~e / E: fr destructible] Care poate fi distrus.

destructibilitate *sf* [At: NEGULICI / Pl: (nob) ~tăți / E: fr destructibilité] (Rar) Proprietate a ceea ce poate fi distrus.

destructiv, ~ă *a* vz ***distructiv***

destructor, ~oare *smf, a* [At: HELIADE, O. 340 / V: (înv) ~iu *a* / Pl: ~i, ~oare / E: fr destructeur] (Rar) 1-2 (Persoană) care distruge Si: *devastator*.

destructoriu, ~ie *a* vz ***destructor***

destructura *vt* [At: DEX-S / Pzi: ~rez / E: des- + structura] A desființa structura a ceva.

destructurare *sf* [At: DEX-S / Pl: ~rări / E: destructura] Desființare a unei structuri.

destructurat, ~ă *a* [At: DEX-S / Pl: ~ați, ~e / E: destructura] Care are structura desființată.

destrucție *sf* vz ***distrucție***

destrucțiune *sf* vz ***distrucție***

destruge *v* vz ***distruge***

destrugere *sf* vz ***distrugere***

destrui *vt* [At: NEGULICI / Pzi: ~esc / E: fr détruire] (Înv) A distruge.

destruire *sf* [At: DA ms / Pl : ~ri / E: destrui] (Înv) Distrugere.

destruna *v* [At: ODOBESCU, S. III, 180 / Pzi: ~nez / E: des- + (în)struna] 1-2 *vtr* (Rar; c. i. coarde, arcuri etc.) A (se) destinde (14-15). 3 *vt* (Îvp; c. i. frâul calului) A scoate struna.

destrunare *sf* [At: DEX / Pl: ~nări / E: destruna] 1 (Rar) Destindere (8). 2 (Îvp) Scoatere a strunei de la frâul calului.

destrunchia *vt* [At: MDA ms / Pzi: ~iez / E: des- + trunchi] (Înv) A separa capul de trunchi prin decapitare.

destrunchiare *sf* vz ***destrunchiere***

destrunchiat, ~ă *a* [At: HASDEU, I. V. 205 / Pl: ~ați, ~e / E: destrunchia] (Îvr; d. cap) Care a fost despărțit de trunchi prin decapitare.

destrunchiere [At: HELIADE, PARALELISM, I, 81 / P: ~chi-a~ / Pl: ~ieri / E: destrunchia] (Îvr) Separare a capului de trunchi prin decapitare.

destrunoca *vt* [At: ȚIPLEA, P. P. 59 / A: nct / Pzi: nct / E : des- + (în)trunoca] (Mar) 1 A despărți. 2 A învrăjbi.

destrupa *vt* [At: VISSARION, B. 256 / Pzi: ~pez / E: des- + (în)trupa] (Îvp) A îndepărta sufletul din trup.

destrupat, ~ă *a* [At: VISSARION, B. 261 / Pl: ~ați, ~e / E: destrupa] (Îvp) Cu sufletul eliberat din trup.

destrus, ~ă *a* vz ***distrus***

destufizare *sf* [At: VÎN. PESC. octombrie 1964, 11 / Pl: ~zări / E: des- + stuf + -izare] (Rar) Îndepărtare a stufului de pe o porțiune de teren.

destul, ~ă [At: COD. VOR. 157 / V: (înv) desătul / Pl: ~ui, ~e / E: de[4] + sătul] 1-2 *a, av* (Care este) în număr îndestulător Si: *satisfăcător, suficient*. 3-4 *a, av* (Care este) în cantitate (foarte) mare Si: *mult*. 5 *sn* (Pfm; lpl) Lucruri multe. 6 *av* (Îrg; îe) **A face ~** A se răzbuna. 7 *av* (Îrg; îae) A pune capăt la ceva. 8 *av* (C. i. timpul) Atât cât este necesar. 9 *av* (C. i. timpul) Multă vreme. 10 *av* (Determină verbe abstracte) Într-un grad corespunzător de calitate, de intensitate etc. 11 *av* (Udp „de") Suficient de... 12 *sn* (Înv) Belșug. 13 *sn* (Înv) Mulțumire. 14 *av* (Îrg; îlav) **~e ori** Adesea. 15 *av* (Îrg; îlav) **În ~** Atât cât trebuie. 16 *av* (Îrg; îal) Intens. 17 *i* Încetează!

destula [At: N. TEST. (1648) 246^V/10 / V: (îrg) ~li, dăstuli / Pzi: ~lez / E: destul] (Îrg) 1 *vt* A îndestula. 2 *vr* (îf *destuli*) A se răzbuna.

destulare *sf* [At: EUSTATIEVICI, I. 62/4 / V: (îrg) ~lire / Pl: ~lări / E: destula] (Îrg) 1 Îndestulare. 2 (Ccr) Belșug.

destulat, ~ă [At: BUDAI-DELEANU, T. V. 32 / V: (îrg) ~lit, dis~ / Pl: ~ați, ~e / E: destula] (Îrg) 1 *a* Care este îndestulat. 2 *av* Suficient.

destulătate *sf* [At: LB / Pl: ~tăți / E: destul + -ătate] (Înv) Îndestulare.

destulător, ~orie *a* [At: COSTINESCU / V: (înv) ~iu, (îrg) ~litor / Pl: ~i, ~rii / E: destula + -(ă)tor] (Înv) Care îndestulează.

destulătoriu, ~orie *a* vz ***destulător***

destuli *v* vz ***destula***

destulire *sf* vz ***destulare***

destulit, ~ă *a* vz ***destulat***

destulitor, ~oare *a* vz ***destulător***

destumfla *v* vz ***dezumfla***

destupa *vt* [At: N. COSTIN, ap. LET. 476 / V: (reg) dis~ / Pzi: ~tup / E: des- + (a)stupa] 1 (C. i. găuri, deschizături, obiecte acoperite) A da la o parte ceea ce le acoperă Si: *a descoperi, a desfunda, a dezveli*. 2 (C. i. sticle, butoaie) A scoate dopul sau fundul Si: *a deschide, a desfunda*. 3 (Pfm; îe) **A-și ~ urechile** A asculta cu atenție. 4 (Înv; c. i. un teren necultivat) A desțeleni (1).

destupare *sf* [At: N. COSTIN, ap. LET. 73/5 / Pl: ~pări / E: destupa] 1 Înlăturare a ceea ce acoperă o gaură, o deschizătură, un obiect Si: *descoperire, desfundare, dezvelire*, (înv) *destupătură* (1). 2 Scoatere a dopului sau a fundului unei sticle, unui butoi Si: *deschidere, desfundare*.

destupat, ~ă *a* [At: PANN, H. 41/2 / Pl: ~ați, ~e / E: destupa] 1 (D. găuri, deschideri, obiecte acoperite) De pe care s-a îndepărtat ceea ce îl

acoperea Si: *descoperit, desfundat, dezvelit*. **2** (D. sticle, butoaie, recipiente) Fără dop.

destupător, ~oare [At: VALIAN, V. / Pl: *~i, ~oare* / E: ***destupa*** + *-ător*] (Înv) **1** *a* Care destupă (**1**). **2** *sn* Tirbușon. **3** *sf* (Înv) Canal prin care se scurge apa adunată într-un loc.

destupătură *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. octombrie 68^r/2 / Pl: *~ri* / E: ***destupa*** + *-ătură*] **1** (Înv) Destupare (**1**). **2** (Reg) Loc unde o vale iese din munți.

desturbura *vt* [At: MAT. FOLK. 571 / Pzi: *~urbur* / E: *des-* + ***turbura***] (Reg) A scoate din starea de tulburare.

desturlăci *vr* [At: ȘIO II$_1$, 370 / Pzi: *~cesc* / E: *des-* + ***turlăci***] (Reg) A se trezi din beție.

desturna [At: CORESI, PS. 215/12 / V: (îrg) ***~torna*** / Pzi: *~turn* / E: *des-* + ***turna***] **1** *vr* (Îvr) A-și schimba atitudinea în rău față de cineva sau de ceva. **2** *vr* (Trs) A-și vărsa mânia pe cineva. **3** *vt* (Trs) A răscumpăra.

desturti *vtr* [At: VISSARON, B. 83 / Pzi: *~tesc* / E: *des-* + ***turti***] (Rar; d. corpuri turtite) **1-2** A face să revină (sau reveni) la forma inițială.

deștăra *vr* [At: CR (1839) 91^2/2 / V: (înv) ***~țera, dis~, disțera*** / Pzi: *~rez* / E: *des-* + ***țară*** cf fr *dépayser*] (Înv) A emigra.

deștărare *sf* [At: AR (1831) 27^2/44 / V: (înv) ***~țer~, dis~, disțer~*** / Pl: *~rări* / E: ***deștăra***] (Înv) Emigrare.

deștărat, ~ă *a* [At: AR (1831) 222^1/32 / V: (înv) ***~țerat, dis~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***deștăra***] (Înv) Care a emigrat.

deștărănire *sf* [At: LĂNCRĂNJAN, C. II, 247 / Pl: *~ri* / E: *des-* + ***țăran***] (Nob) Ieșire din categoria de țăran.

deștelena *v* vz ***deșteleni***

deștelenare *sf* vz ***deștelenire***

deșteleni [At: NEGULICI, E. II, 123/16 / V: (îrg) ***~na***, (înv) ***~lina, ~lini*** / Pzi: *~nesc* / E: *des-* + (în)***țeleni***] **1** *vt* (C. i. un teren necultivat multă vreme sau cultivat cu plante perene) A ara adânc în scopul pregătirii pentru cultivare Si: *a deșteliniza*, (înv) *a destupa* (**4**). **2** *vt* (Pex) A smulge buruienile în vederea aratului. **3** *vr* (Rar; d. rădăcinile copacilor) A ieși din pământ (în urma unei lovituri, a unei furtuni etc.).

deștelenire *sf* [At: PONTBRIANT, D. / V: (îrg) ***~nare, ~linare, ~linire*** / Pl: *~ri* / E: ***deșteleni***] **1** Cultivare a pământului nelucrat multă vreme (sau semănat cu plante perene) prin arătură adâncă. **2** (Pex) Smulgere a buruienilor în vederea aratului. **3** (Rar) Ieșire din pământ a rădăcinilor unui copac (în urma unei lovituri puternice sau a unei furtuni).

deștelenit, ~ă *a* [At: PONTBRIANT, D. / V: (îrg) ***~linat, ~linit*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***deșteleni***] (D. terenuri necultivate multă vreme sau cultivate cu plante perene) Care a fost arat adânc în vederea însămânțării.

deștelina *v* vz ***deșteleni***

deștelinare *sf* vz ***deștelenire***

deștelinat, ~ă *a* vz ***deștelenit***

deștelinător, ~oare *smf* [At: IBRĂILEANU, SP. CR. 109 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***deștelina*** + *-tor*] Persoană care desțelenește (**1**).

deștelini *v* vz ***deșteleni***

deștelinire *sf* vz ***deștelenire***

deștelinit, ~ă *a* vz ***deștelenit***

deșteliniza *vt* [At: PLR II, 442 / Pzi: *~zez* / E: ***deștelina*** css] A desțeleni (**1**).

deștepeni *vtr* [At: LB / Pl: *~nesc* / E: *des-* + (în)***țepeni***] (Rar) **1-2** A face să iasă (sau a ieși) dintr-o poziție neclintită.

deștera *v* vz ***deștăra***

deșterare *v* vz ***deștărare***

deșterat, ~ă *a* vz ***deștărat***

deștese *vtr* [At: LM / Pzi: *~țes* / E: *des-* + ***țese***] (Înv) **1-2** A (se) destrăma (**1-2**).

deștesut, ~ă *a* [At: LM / Pl: *~uți, ~e* / E: ***deștese***] (Înv; d. o cusătură, un lucru cusut sau o pânză țesută) Care s-a destrămat (**1**).

deștifra *v* vz ***descifra***

deștifrare *sf* vz ***descifrare***

deștintui *vt* [At: DDRF / Pzi: *~esc* / E: *des-* + ***țintui***] (Îvr; c. i. obiecte fixate în ținte) A desprinde din ținte.

deștintuire *sf* [At: DDRF / Pl: *~ri* / E: ***deștintui***] (Îvr) Desprindere din ținte a unor obiecte.

deștintuit, ~ă *a* [At: DDRF / Pl: *~iți, ~e* / E: ***deștintui***] (Îvr) Desprins din ținte.

deștiplină *sf* vz ***disciplină***

desublima *vti* [At: DN^3 / Pzi: *~mez* / E: fr ***désublimer***] (Fiz; d. substanțe) **1-2** A trece (sau a face să treacă) direct din stare gazoasă în stare solidă.

desublimare *sf* [At: DER / Pl: *~mări* / E: ***desublima***] (Fiz) Trecere a unei substanțe direct din stare gazoasă în stare solidă.

desublimat, ~ă *a* [At: DN^3 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***desublima***] (Fiz; d. substanțe) **1-2** Care a trecut direct din stare gazoasă în stare solidă.

desubstanțializa *vt* [At: MDA ms / P: *~ți-a~* / Pzi: *~zez* / E: *des-* + ***substanțializa***] (Rar) A reduce intensitatea sonoră.

desubstanțializare *sf* [At: MACEDONSKI, O. IV, 154 / P: *~ți-a~* / Pl: *~zări* / E: ***desubstanțializa***] (Rar) Atenuare a intensității sonore.

desubstanțializat, ~ă *a* [At: BLAGA, Z. 127 / P: *~ți-a~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***desubstanțializa***] (Rar; d. o melodie) Care este lipsit de forță, de stridență Si: *atenuat, delicat, discret*.

desuci *vtr* [At: LB / Pzi: *~cesc* / E: *de(s)-* + ***suci***] (Înv) **1-2** A face să nu mai fie (sau a nu mai fi) răsucit Si: (îvp) *dezrăsucit*.

desucire *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ri* / E: ***desuci***] (Înv) Dezrăsucire.

desucit, ~ă *a* [At: PONTBRIANT, D. / S și: (înv) *dess~* / Pl: *~iți, ~e* / E: ***desuci***] **1** (Înv) Dezrăsucit. **2** (Mun) Dezdoit. **3** (Mun) Deșirat^2(**2**).

desucitură *sf* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~ri* / E: ***desuci*** + *-(i)tură*] (Mun) Amestecătură de fire deșirate.

desuda *vi* [At: GHEȚIE, R. M. / Pzi: *desud* / E: *des-* + (a)***suda***] (Înv) A transpira ca urmare a unui efort.

desudație *sf* [At: DN^2 / Pl: *~ii* / E: fr ***désudation***] (Med) Erupție pe pielea copiilor (neîngrijiți).

desuet, ~ă *av, a* [At: EFTIMIU, N. 88 / P: *~u-et* / Pl: *~eți* / E: fr ***désuet***, lat ***desuetus***] **1-2** (Într-un mod) care nu mai corespunde spiritului vremii Si: *demodat, depășit, învechit, perimat, uzat*.

desuetudă *sf* vz ***desuetudine***

desuetudine *sf* [At: NEGULICI / V: (înv) ***~dă*** / P: *~su-e~* / E: fr ***désuétude***] **1** (Liv) Ieșire din spiritul vremii Si: *demodare, învechire, perimare, uzare*. **2** (Liv; îc) **A cădea** (sau, rar, **a intra**) **în ~** A se demoda. **3** (Înv) Încetare a respectării unei legi.

desufixare *sf* [At: SCL 1956, 139 / E: *des-* + ***sufixare***] (Lin) Pierdere a sufixului.

desufla *vi* [At: GORJAN, H. 13/2 / Pzi: *~uflu* / E: *des-* + ***sufla***] (Îvr) A muri.

desufleca *vt* [At: CREANGĂ, O. 234 / Pzi: *~uflec* / E: *des-* + ***sufleca***] (Mol) A face să nu mai fie suflecat Si: (reg) *a desumeca*, (Mun) *a desumete*.

desufleta *v* vz ***desufleti***

desufleța *v* vz ***desufleți***

desufleți *vt* [At: F (1868), 39 / V: (înv) ***~leta, ~eța*** / Pzi: *~țesc* / E: *de(s)-* + (în)***sufleți***] (Îvr) **1** A omorî. **2** (Fig) A dezumaniza.

desui *vi* [At: MAT. DIALECT. / Pzi: *desui* / E: *des-* + ***sui***] **1** (Trs) A coborî. **2** (Reg) A descăleca.

desulfatare *sf* [At: LTR^2 / Pl: *~tări* / E: *des-* + ***sulfatare***] Reducere a sulfaților solubili sub acțiunea microflorei existente în apele stătătoare și adânci ale unor lacuri naturale.

desulfita *vt* [At: DN^3 / Pzi: *~tez* / E: fr ***désulfiter***] (C. i. mustul sau vinul) A îndepărta bioxidul de sulf rezultat în timpul prelucrării.

desulfitare *sf* [At: LTR^2 / Pl: *~tări* / E: ***desulfita***] Îndepărtare din must sau din vin a bioxidului de sulf rezultat în timpul prelucrării.

desulfitat, ~ă a [At: DN^3 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***desulfita***] (D. must sau vin) Care a fost supus desulfitării.

desulfonare *sf* [At: DN^3 / Pl: *~nări* / E: *des-* + ***sulfonare***] Eliminare a grupării sulfonice din derivații sulfonici.

desulfura *vt* [At: LTR² / Pzi: ~*rez* / E: fr ***désulfurer***] (Chm) A scoate sulful dintr-o substanță pentru a o purifica sau pentru a recupera sulful.

desulfurare *sf* [At: LM / Pl: ~*rări* / E: ***desulfura***] (Chm) Scoatere a sulfului dintr-o substanță pentru a o purifica sau pentru a recupera sulful.

desulfurat, ~ă *a* [At: DEX / Pl: ~*rări* / E: ***desulfura***] (Chm; d. unele substanțe) Din care a fost eliminat sulful sau compușii lui.

desulfurator *sn* [At: DN³ / Pl: ~*oare* / E: ***desulfura*** + *-tor*] (Chm) Aparat pentru desulfurare.

desulfurizare *sf* [At: LTR² / Pl: ~*zări* / E: cf *desulfura*] (Chm; Blg) Transformare biochimică a compușilor organici cu sulf în prezența unor produși specifici.

desumeca *vt* [At: SLAVICI. O. II. 194 / Pzi: ~*umec* / E: *de(s)-* + ***sumeca***] (Reg) A desufleca.

desumete *vt* [At: RĂDULESCU-CODIN / Pzi: ~*umet* / E: *de(s)-* + ***sumete***] (Mun) A desufleca.

desunant, ~ă *a* vz ***disonant***

desunanță *sf* vz ***disonanță***

desura *vt* [At: (a. 1776) URICARIUL VII. 20 / S și: (îrg) *dess~* / Pzi: *desor* / E: *de(s)-* + (în)***sura***] (Îrg; d. bărbați) A divorța.

desurat *am* [At: UDRESCU. GL. / Pl: ~*ați* / E: ***desura***] (Îrg; d. bărbați) Care a divorțat.

desurzi *vt* [At: PONTBRIANT. D. / S și: (îrg) *dess~* / Pzi: ~*zesc* / E: *de(s)-* + ***surzi***] (Trs; Buc) A face să nu mai fie surd.

desuș *sn* vz ***desiș***

desuț, ~ă *a* [At: DDRF / Pl: ~*i*, ~*e* / E: ***des*** + *-uț*] (Pop) Destul de des.

desvătat, ~ă *a* vz ***desfătat***

desvătui *v* vz ***desfătui***

desvătuire *sf* vz ***desfătuire***

desvesti *v* vz ***devesti***

desvolba *v* vz ***deholba***

desvorța *v* vz ***divorța***

desvrășit, ~ă *a* vz ***desăvârșit***

deszăgăzui *vt* [At: CONTEMP. 1975, nr. 1494, 4/4 / Pzi: ~*esc* / E: *des-* + ***zăgăzui***] (Reg) A elibera.

deszăpezi *vt* [At: DL / Pzi: ~*zesc* / E: *des-* + (în)***zăpezi***] (C. i. căi de acces) A curăța de zăpadă Si: *a destroieni*.

deszăpezire sf [At: DL / Pl: ~*ri* / E: ***deszăpezi***] Curățare de zăpadă Si: *destroienire*.

deszăpezit, ~ă *a* [At: VLASIU. D. 162 / Pl: ~*iți*, ~*e* / E: ***deszăpezi***] (D. căi de acces) Curățat de zăpadă Si: *destroienit*.

deszăvorî *vt* [At: COSTINESCU / Pzi: ~*răsc* / E: *des-* + ***zăvorî***] (Înv) **1** (C. i. o ușă, o poartă) A deschide prin deplasarea sau deblocarea zăvorului. **2** (C. i. un zăvor) A debloca.

deszăvorâre sf [At: LTR² / Pl: ~*ri* / E: ***deszăvorî***] (Înv) **1** Deschidere a unei uși, a unei porți prin deplasarea sau deblocarea zăvorului. **2** Deblocare a unui zăvor.

deszice *v* vz ***dezice***

deszicere *sf* vz ***dezicere***

deszis, ~ă *a* vz ***dezis***

deșabloniza *vt* [At: DN³ / Pzi: ~*zez* / E: *des-* + ***șabloniza***] (Rar) **1** A elibera de șabloane. **2** A desființa șabloanele.

deșanț [At: NEGRUZZI, ap. TDRG / V: (reg) ***~ă*** *sf* / Pl: ~*uri* / E: nct] **1** *av* (Reg) În mod ciudat. **2** *sn* (Mol; Trs; îe) **A-i fi** (sau **a-i părea**) **~** A-i fi (sau a-i părea) ciudat. **3** *sn* (Mol; Trs; îae) A-i fi rușine. **4** *sn* (Reg) Ceea ce este ciudat.

deșanțat, ~ă *a* vz ***deșănțat***

deșanță *sf* vz ***deșanț***

deșarja [At: DA ms / Pzi: ~*jez* / E: fr ***décharger***] **1-2** *vtr* (Înv; c. i. arme) A (se) descărca. **3** *vr* (Frm; fig) A se elibera de emoții neplăcute.

deșarjare *sf* [At: ORBONAȘ. MEC. 236 / Pl: ~*jări* / E: ***deșarja***] **1** (Înv) Descărcare de focuri de armă. **2** (Frm; fig) Eliberare de emoții neplăcute.

deșartaciune *sf* vz ***deșertăciune***

deșartăciune *sf* vz ***deșertăciune***

deșăla¹ *v* vz ***deșela¹***

deșăla² *v* vz ***deșeua***

deșălare *sf* vz ***deșelare¹***

deșălat¹ *sn* vz ***deșelat¹***

deșălat², ~ă *a* vz ***deșelat²***

deșălat³ *sn* vz ***deșelat³***

deșănța *vr* [At: VEISA, I. 124/2 / V: (îvr) ***diș~*** / Pzi: ~*țez* / E: cf *deșanț*] (Înv) **1** A se destrăbăla. **2** A se mira.

deșănțare *sf* [At: RESMERIȚĂ. D. / Pl: ~*țări* / E: ***deșănța***] (Înv) Destrăbălare.

deșănțat¹ *sn* [At: DLR ms / Pl: ~*uri* / E: ***deșănța***] (Reg) **1** (Îe) **A-i veni cu ~** A-i părea ceva ciudat. **2** (Îe) **A-i fi ~** A-i fi trist. **3** (Îac) A manifesta compătimire față de cineva.

deșănțat², ~ă *a* [At: BUDAI-DELEANU. T. V. 42 / V: (reg) ***dăș~, deșân~, deșen~, dișen~, diș~*** / S și: (înv) *dess~* / Pl: ~*ați*, ~*e* / E: ***deșănța***] **1** (Pop) Care încalcă limitele bunei-cuviințe Si: *corupt, decăzut, destrăbălat, stricat*. **2** (Pop; mai ales d. femei) Care duce o viață extrem de imorală Si: *depravat, desfrânat, dezmățat, imoral, stricat*. **3** (Pop; d. lucruri) Dezordonat. **4** (Pop; d. vorbe) Care nu se justifică (într-o împrejurare) Si: *deplasat, nepotrivit*. **5** (Pop) Care iese din comun, depășind proporțiile realității Si: *exagerat, extravagant*. **6** (Reg) Care șochează prin aspect, manifestare, evoluție Si: *ciudat, curios, straniu*, (liv) *bizar*. **7** (Trs) Trist. **8** (Îrg) Glumeț.

deșărt, ~ă *sn* vz ***deșert***

deșărta *v* vz ***deșerta¹***

deșărtare *sf* vz ***deșertare***

deșărtat¹ *sn* vz ***deșertat¹***

deșărtat², ~ă *a* vz ***deșertat²***

deșărtăciune *sf* vz ***deșertăciune***

deșântat, ~ă *a* vz ***deșănțat²***

deșâra *v* vz ***deșira²***

deșârare *sf* vz ***deșirare***

deșârat, ~ă *a* ***deșirat²***

deșcă *sf* [At: BACALBAȘA. S. A. I. 63 / Pl: *deșce* / E: srb ***deĉko***] **1** (Îvp) Termen cu care un soldat se adresa altui soldat mai în vârstă. **2** (Îvp; pgn) Soldat cu experiență Si: *veteran*. **3** (Mun; dep) Tânăr nepriceput.

deșchedeca *v* vz ***despiedica***

deșchedecare *sf* vz ***despiedicare***

deșchedecat¹ *sn* vz ***despiedicat¹***

deșchedecat², ~ă *a* vz ***despiedicat²***

deșcheia *v* vz ***descheia***

deșcheiat, ~ă *a* vz ***descheiat***

deșcherea *sf* vz ***teșcherea***

deșchide *v* vz ***deschide***

deșchidere *sf* vz ***deschidere***

deșchilimi *v* vz ***deschilimi***

deșchinge *v* vz ***descinge***

deșchiol, ~ă *a* [At: BARBU. I. I. 176 / Pl: ~*i*, ~*e* / E: ***deșchiola***] (Mun) **1** (D. obiecte) Care nu este trainic. **2** (Fig) Istovit.

deșchiola [At: UDRESCU. GL. / Pzi: ~*lez* / E: nct] (Mun) **1** *vr* (D. construcții sau obiecte) A-și pierde soliditatea. **2-3** *vtr* (Fig) A (se) șubrezi.

deșchis, ~ă *a* vz ***deschis***

deșcinge *v* vz ***descinge***

deșeclâc *sn* vz ***dușeclâc***

deșeguheț *sm* [At: DHLR II. 507 / Pl: ~*i* / E: nct] (Înv) Criminal.

deșela¹ *vt* [At: PSALT. HUR. 47ᵛ/25 / V: (îrg) ***dăș~***, (reg) ***deșăla¹, dșăla, dișala, diș~*** / S și: (înv) *dess~* / Pzi: *deșel* / E: *de(s)-* + ***șale***] (Pop) **1** *vt* (C. i. spinarea unui animal sau, pex, a unui om) A frânge de poveri ori de eforturi prea mari ori de lovituri puternice Si: *a îndoi*. **2-3** *vtr* (Pex) A (se) istovi din cauza eforturilor depuse. **4** *vt* (C. i. animale și oameni) A bate crunt.

deșela² *v* [At: PSALT. HUR. ap. DLR ms / V: (reg) ***~șăla²*** / Pzi: *deșel* și *lez* / E: ctm ***deșeua*** + ***șale***] A deșeua.

deșelare**[1]* *sf* [At: BIBLIA (1688). 151[1] / V : (îrg) ***dâș~, (reg) ***deșăl~***, ***dișal~***, ***diș~*** / Pl: *~lări* / E: ***deșela**[1]*] (Pop) **1** Îndoire a spatelui unui animal sau al unui om de poveri ori de eforturi prea mari, ori de lovituri puternice Si: (pop) *deșelat[1] (1)*, (îvp) *deșelătură* (**1**). **2** (Pex) Istovire din cauza eforturilor depuse Si: (pop) *deșelat[1] (2)*. **3** (Ccr) Durere de șale Si: *lumbago*.

deșelare**[2]* *sf* [At: DLR ms / V: (reg) ***~șăl~, ***dișal~*** / Pl: *~lări* / E: ***deșăla**[2]*] Deșeuare.

deșelat**[1]* *sn* [At: COSTINESCU / V: (reg) ***deșălat**[1]*, ***dișalat, ***diș~*** / E: ***deșela**[1]*] (Pop) **1-2** Deșelare[1] (**1-2**).

deșelat**[2]*, ***~ă *a* [At: LB / V: (reg) ***deșălat**[2]*, ***dișalat***, ***diș~*** / S și: (înv) *desș~* / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***deșela**[1]*] (Pop) **1** (D. animale, pex. d. oameni) Care are spinarea îndoită de poveri ori de lovituri puternice. **2** (Pex) Cocoșat. **3** (Pex) Foarte obosit. **4** (D. oameni, pex. d. animale) Care se leagănă când merge din cauza unei afecțiuni a coloanei.

deșelat**[3]* *sn* [At: ZILOT, ap. HEM / V: (reg) ***~șăl~ / Pl: *~uri* / E: ***deșela**[2]*] (Reg) **1** Deșeuare. **2** (Îlav) **Pe ~e** Fără șa (și fără frâu).

deșelat**[4]*, ***~ă *a* [At: ZILOT, ap. HEM / V: (reg) ***~șăl~*** / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***deșela**[2]*] Deșeuat.

deșelătură *sf* [At: DR. V, 104 / Pl: *~ri* / E: ***deșelat**[2]* + *-ură*] **1** (Îvp) Deșelare[1] (**1**). **2** (Pop; ccr) Cal bătrân și neputincios. **3** (Reg; fig) Casă ruinată.

deșențat, ***~ă*** *a* vz ***deșănțat**[2]*

deșert, ***~eartă*** [At: PSALT. HUR. 80[2]/18 / V: (înv) ***desiert***, (îrg) ***dașert***, ***dâș~***, ***dâșert***, ***deșărt***, ***dișart***, ***dișert*** / S și: (înv) *desert* / Pl: *~rți*, *~arte*, *~uri* / E: fr ***désert*** *sn*, lat ***desertus*** *a*, lat ***desertum***] **1** *a* (D. recipiente, încăperi, spații închise) Care nu conține nimic înăuntru Si: *deșertat[2]* (**1**), *gol*. **2** *a* (Pop; udp „de") Care este lipsit de ... **3** *a* (Înv; d. arme de foc) Care este descărcat. **4** *a* (Îvp; d. plante) Sterp. **5** *a* (Reg; d. fructe) Viermănos. **6** *a* (Reg; d. copaci) Scorburos. **7** *a* (Înv; fig; d. oameni) Care este gol în interior. **8** *a* (Înv; fig; d. oameni) Sărac. **9** *a* (Îvr; fig) Fără rezultat. **10** *sn* (Înv; îlav) **Cu ~** Fără reușită. **11** *a* (Îvr) Care nu și-a însușit un bun material al altuia. **12** *sn* (Fig) Stare de tristețe apăsătoare Si: *gol*. **13-14** *sn*, *a* (Fig) (Cuvinte, gânduri, manifestări omenești etc.) lipsite de conținut, de profunzime, de importanță Si: *iluzoriu*, *înșelător*. **15-16** *sn*, *a* (Fig) (Ceea) ce este lipsit de adevăr, de temei Si: *neîntemeiat*. **17-18** *av*, *a* (Fig) (Într-un mod) care denotă lipsă de siguranță, de statornicie Si: *efemer*, *pieritor*, *trecător*. **19** *sn* (Îlav) **În ~** Inutil. **20** *sn* (D. privire; îal) Fără țintă. **21** *a* (Înv; d. oameni, pex. d. viața, manifestările lor) Care este aplecat spre deșertăciune (**2**) Si: *frivol*, *neserios*, *superficial*. **22** *a* (Fig; d. oameni) Care manifestă o ambiție neîntemeiată, o dorință puternică de a face impresie Si: *înfumurat*, *orgolios*, *vanitos*, (pop) *îngâmfat*. **23** *sn* Regiune cu climă aridă, cu ploi extrem de puține, în care viața vegetală și animală este rară Si: *pustiu*. **24** *a* (D. locuri, ținuturi) Lipsit de viețăți și de vegetație. **25** *a* (Pex; d. locuri, ținuturi) Care se află în stare sălbatică. **26** *a* (D. așezări omenești, locuințe) Care este lipsit (în întregime sau în cea mai mare parte) de oameni Si: *nelocuit*, *nepopulat*. **27** *a* (D. străzi, drumuri etc.) Fără trecători Si: *necirculat*. **28** *a* (Pex; d. străzi, drumuri) Care este lipsit de zgomot, de agitație. **29** *sn* (Înv) Pierdere în oameni (considerată în raport cu ansamblul inițial). **30** *sn* (Asr) Spațiu liber neocupat de cineva sau de ceva. **31** *sn* (Îvp) Parte scobită a corpului (la om și la animale), cuprinsă între ultima coastă și osul șoldului Si: *cavitate*. **32** *snp* (Reg) Măruntaie. **33** *sn* (În limbajul bisericesc; îe) **A lua în ~** A batjocori. **34** *sn* (Îlav) **Cu ~ul** Fără încărcătură în vehicul Si: *descărcat*.

deșerta**[1]* [At: PSALT. HUR. 39[v]/12 / V: (reg) ***dășărta, ***dăș~***, ***deșărta***, ***deșerta***, ***diș~*** / Pzi: *~ert*, (îrg) *~tez* / E: ***deșert***] **1** *vt* (C. i. recipiente, saci etc.) A lăsa gol prin scoaterea totală sau parțială a conținutului (de obicei prin răsturnare) Si: *a goli*. **2** *vt* (Pex; c. i. vehicule pentru transport) A da jos încărcătura Si: *a descărca*. **3** *vt* (Pop; îe) **A ~ sacul (până la fund)** A spune tot ce știi (noutăți, glume etc.). **4** *vt* (Înv; c. i. arme de foc) A face ca proiectilul armei să pornească spre țintă Si: *a descărca*. **5** *vr* (Înv) A se lepăda de ... **6** *vr* (Pop) A mărturisi. **7** *vt* (Reg) A deretica. **8** *vt* (Îvr) A dărâma. **9** *vt* (C. i. lichide, pex. materii granulare, pulverulente) A face să curgă prin răsturnarea unui recipient, a unui sac etc. **10** *vt* (C. i. lichide, pex. materii granulare, pulverulente) A trece dintr-un recipient în altul. **11** *vt* (Pfm) A bea până la fund băutura dintr-un vas. **12-13** *vtr* (Înv; c. i. așezări omenești, locuințe etc.) A (se) pustii.

deșerta**[2]* *v* vz ***dezerta

deșertare *sf* [At: (a. 1644) GCR I, 112/20 / V: (reg) ***deșăr~***, ***deșir~***, ***disărtare***, ***diș~*** / Pl: *~tări* / E: ***deșerta**[1]*] **1** Scoatere totală sau parțială a conținutului dintr-un recipient, sac etc. (de obicei prin răsturnare) Si: (pop) *deșertat[1]*(**1**), *golire*. **2** (Tip) Scoatere a rândurilor culese din culegar, transportându-le pe galion. **3** Răsturnare a unui lichid sau a unor materii granulare, pulverulente dintr-un recipient, dintr-un sac etc. Si: (pop) *deșertat[1]*(**2**). **4** Trecere a unui lichid sau a unor materii granulare dintr-un recipient în altul Si: (pop) *deșertat[1]*(**3**). **5** Înghițire (până la ultima picătură) a conținutului lichid al unui vas Si: (pop) *deșertat[1]*(**4**). **6** (Îvr) Descărcare a unei arme de foc Si: (pop) *deșertat[1]*(**5**). **7** (Înv) Evacuare a unei așezări omenești. **8-9** (Înv) Deșertăciune (**2, 4**).

deșertat**[1]* *sn* [At: CR (1838) 42[1]/17 / V: (reg) ***deșăr~ / Pl: (rar) *~uri* / E: ***deșerta**[1]*] (Pop) **1-5** Deșertare (**1, 3-6**).

deșertat**[2]*, ***~ă *a* [At: PONTBRIANT, D. / V: (reg) ***deșăr~*** / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***deșerta**[1]*] **1** (Pop; d. recipiente, saci etc.) Din care s-a scos parțial sau total conținutul Si: *deșert* (**1**). **2** (Pop; d. vehicule pentru transport) Care este descărcat. **3** (Înv; d. așezări omenești, locuințe) Deșert (**26**). **4** (Înv; d. orașe, străzi) Nepopulat.

deșertate *sf* [At: PSALT. SCH. 44 / Pl: *~tăți* / E: ***deșert*** + *-ate*] (Îvr) Deșertăciune (**1**).

deșertațiune *sf* vz ***deșertăciune***

deșertăciune *sf* [At: (a. 1633) GCR I, 80/22 / V: (înv) ***deșartaciune***, ***deșar~***, ***deșăr~***, ***~tațiune***, ***dișăr~*** / Pl: *~ni* / E: ***deșerta**[1]* + *-ciune*] **1** Lipsă de conținut, de profunzime, de valoare, de importanță a ceva Si: *zădărnicie*, (îvr) *deșertate*, *deșertătură*, *deșerție* (**1**). **2** (Ccr) Ceea ce este lipsit de conținut, de profunzime, de valoare, de importanță Si: *amăgire*, *iluzie*, (înv) *deșertare* (**8**). **3** Lipsă de siguranță, de durabilitate, de statornicie a ceva. **4** (Ccr; mpl) Ceea ce este nestatornic, efemer Si: (înv) *deșertare* (**9**). **5** Lipsă de sens a ceva. **6** (Ccr; șlp) Obiecte de podoabă inutile. **7** Preocupare pentru lucruri, acțiuni inutile, lipsite de seriozitate. **8** (Pex) Înclinare spre o viață ușoară, imorală. **9** Dorință puternică de a face impresie Si: *înfumurare*, *orgoliu*, *trufie*, *vanitate*. **10** Mulțumire de sine exagerată. **11** (Rar; lpl) Fapte care denotă o ambiție, o dorință nejustificată de putere.

deșertător, ***~oare*** *a* [At: APA MINER. 23/10 / V: (înv) ***~iu*** / Pl: *~i*, *~oare* / E: ***deșerta**[1]* + *-tor*] (Înv) Purgativ.

deșertătoriu *a* vz ***deșertător***

deșertătură *sf* [At: CORESI, L. 436/8 / Pl: *~ri* / E: ***deșerta**[1]* + *-tură*] (Îvr) Deșertăciune (**1**).

deșertic, ***~ă*** *a* [At: C. PETRESCU, O. P. II, 67 / Pl: *~ici*, *~ice* / E: ***deșert*** + *-ic*] **1** Care aparține deșerturilor (**23**). **2** Specific deșerturilor (**23**). **3** Care provine din deșert (**23**).

deșertificare *sf* [At: DRC / Pl: *~cări* / E: fr ***désertification***] Transformare a unei regiuni în deșert (**23**).

deșerta *v* vz ***deșerta***

deșerție *sf* [At: COD. VOR. 86/11 / Pl: *~ii* / E: ***desert*** + *-ie*] (Îvr) **1** Deșertăciune (**1**). **2** Pagubă.

deșeu *sn* [At: NICA, L. VAM. 78 / Pl: *~ri* / E: fr ***déchet***] **1** Parte dintr-o materie primă sau dintr-un material care rămâne în urma procesului tehnologic și nu mai poate fi utilizată direct pentru realizarea produsului respectiv Si: *rest*. **2** (Pgn) Produs care nu corespunde normelor calitative stabilite prin standarde și care nu poate fi utilizat direct în scopul pentru care a fost realizat Si: *rebut*.

deșeua *vt* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / P: *~șe-ua* / Pzi: *~uez* / E: *des-* + (în)***șeua***] (C. i. un animal de călărie, mai ales calul) A-i scoate șaua Si: *a deșela[2]*.

deşeuare *sf* [At: DLR ms / P: *~eu-a~* / Pl: *~uări* / E: ***deşeua***] Scoatere a frâului de la cal Si: (reg) *deşelare*[2], *deşelat*[3], *deşeuat*[1].

deşeuat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: (rar) *~uri* / E: ***deşeua***] Deşeuare.

deşeuat[2]***, ~ă*** [At: COSTINESCU / P: *~şe-uat* / Pl: *~aţi, ~e* / E: ***deşeua***] (D. animale de călărie, mai ales despre cai) Căruia i s-a luat şaua (şi frâul) Si: *deşelat*[4].

desfăca *v* vz ***desfăca***

desfăcat *sn* [At: ARHIVA II, 476 / Pl: *~uri* / E: ns cf *înşfăca*)] (Reg) Desfacere a foilor de pe ştiuletele de porumb Si: *depănuşat*.

deşghebat, ~ă *a* [At: ODOBESCU, S. II, 314 / V: (îvp) ***~ghiabat*** / Pl: *~aţi, ~e* / E: *des-* + ***jgheab***] (Îvp) Dezlănţuit.

deşgheţa *v* vz ***dezgheţa***

deşghiabat, ~ă *a* vz ***dejghebat***

deşghiora *v* vz ***dezgheura***

deşi *c* [At: DOSOFTEI, PS. 43 / E: ***de***[4] + ***şi***] (Introduce o propoziţie concesivă) În ciuda faptului că...

deşidera *vt* [At: PSALT. 117/14 / V: (înv) ***~dira*** / Pzi: ***~ider*** / E: lat ***desidero, -are***] (Înv) A dori (tare).

deşiderat[1] *sn* [At: PSALT. 16/1 / V: (înv) ***~dir~*** / Pl: *~e* / E: ***deşidera***] (Înv) Dorinţă.

deşiderat[2]***, ~ă*** *a* [At: PSALT. 31/13 / V: (înv) ***~dir~*** / Pl: *~aţi, ~e* / E: ***deşidera***] (Înv) Care este dorit.

deşidira *v* vz ***deşidera***

deşidirat[1] *sn* vz ***deşiderat***[1]

deşidirat[2]***, ~ă*** *a* vz ***deşiderat***[2]

deşime *sf* vz ***desime***

deşira[1] *vi* [At: PSALT. 80 / Pzi: *deşir* / E: ml ****desidrare***] (Îvr) A dori.

deşira[2] [At: LB / V: (îvr) ***daşâra, daş~***, (reg) ***dăşâra, dăş~, deşâra*** / S şi: (înv) *desş~* / Pzi: *deşir* / E: lat ***deserrare***] **1-2** *vtr* (D. obiecte înşirate pe aţă etc.) A face să iasă (sau a ieşi) de pe aţa pe care au fost înşirate. **3-4** *vtr* (D. aţa înfăşurată pe ghem sau d. gheme) A (se) desfăşura într-un fir lung, continuu. **5-6** *vtr* (D. împletituri sau d. obiecte împletite) A (se) desface din împletitură (pentru a obţine firul în toată lungimea lui) Si: *a (se) destrăma*. **7** *vr* (Pex; reg; d. pânză) A se rări până la rupere. **8** *vr* (Pop; fig; d. oameni sau d. corpul omenesc) A se destinde. **9** *vr* (Rar; fig; d. locuri şi peisaje din natură) A se desfăşura în faţa privitorului. **10** *vr* (Fig; d. nori, ceaţă, fum etc.) A se risipi. **11** *vr* (Fam) A creşte înalt şi slab. **12** *vt* (Înv) A sfâşia.

deşirabil, ~ă *a* [At: LTR[2] VI, 254 / Pl: *~i, ~e* / E: ***deşira***[2] + *-bil*] (D. împletituri sau d. obiecte tricotate, croşetate) Care se deşiră (**5**) uşor.

deşirabilitate *sf* [At: LTR[2] / E: ***deşirabil*** + *-itate*] Proprietate a tricotului de a se deşira (**6**) uşor (când se rupe un ochi din împletitură).

deşirare *sf* [At: DEX / V: (reg) ***dăşâr~, dăş~, deşâr~*** / Pl: *~rări* / E: ***deşira***[2]] 1 Desprindere din şirag a obiectelor înşirate Si: *deşirat*[1](**1**), *împrăştiere*. 2 Desfacere a unei împletituri sau a obiectelor împletite (pentru a obţine firul în toată lungimea lui) Si: *destrămare, deşirat*[1](**2**). 3 Desfăşurare în fir lung, continuu, a aţei înfăşurate pe ghem Si: *deşirat*[1](**3**). 4 (Fig) Risipire a norilor, a ceţii, a fumului etc. Si: *destrămare, împrăştiere, răspândire*, (rar) *deşirat*[1](**4**). 5 Împrăştiere a unui grup de persoane Si: *răzleţire*, (rar) *deşirat*[1](**5**). 6 (Rar; fig) Desfăşurare în faţa privitorului a unui peisaj din natură, a unui loc. 7 (Pop; fig) Destindere a unei persoane în toată lungimea lui. 8 (Reg) Rupere a unei pânze Si: *deşirat*[1] (**6**) . 9 (Reg) Dogire a butoaielor Si: *deşirat*[1] (**7**) . 10 (Înv) Sfâşiere.

deşirat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***deşira***[2]] **1-7** Deşirare (**1-5, 8-9**).

deşirat[2]***, ~ă*** [At: LB / V: (reg) ***dăşâr~, dăş~, dâşâr~, deşâr~, dişar~, diş~***, / Pl: *~aţi, ~e* / E: ***deşira***[2]] **1** *a* (D. împletituri, ţesături, pex, d. obiecte tricotate sau croşetate) Destrămat[2]. **2** *a* (D. obiecte înşirate pe aţă) Care a ieşit de pe aţă Si: (reg) *desucit* (**3**). **3** *a* (D. aţă, fire înfăşurate pe gheme, pex, d. gheme) Care s-a desfăşurat într-un fir lung, continuu. **4** *a* (Fig; d. manifestări ale gândirii) Fără şir Si: *dezordonat*. **5** *a* (Înv; fig) Care nu se ţine de cuvânt. **6-7** *smf, a* (Pfm; fig) (Om) excesiv de înalt şi de slab. **8** *av* (Pop; îe) **A se uita lung şi ~** A privi insistent şi cu mirare. **9** *sf* (Reg) Varietate de struguri. **10** *a* (Reg; fig) Dărăpănat. **11** *a* (Reg; fig) Zdrobit[2].

deşirător, ~oare *a* [At: CALENDARIU (1794), 31/33 / V: (îvr) ***~ret~*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***deşira***[2] + *-tor*] (Îvr; d. stări sufleteşti) Sfâşietor.

deşirătură *sf* [At: SFC IV, 190 / Pl: *~ri* / E: ***deşira***[2] + *-ătură*] (Pop; fig; dep) Cal bătrân, slab şi neputincios.

deşiretor, ~oare *a* vz ***deşirător***

deşirtare *sf* vz ***deşertare***

deşistare *sf* [At: DLR ms / Pl: *~tări* / E: *des-* + ***şist***] (Min) Operaţie de îndepărtare a sterilului din substanţa minieră.

deşiş *sn* vz ***desiş***

deşlamare *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~mări* / E: *des-* + ***şlam***] (Min) Operaţie de eliminare a şlamului din minereuri sau din cărbunele preparat pe cale umedă.

deşlamor *sn* [At: LTR[2] / Pl: *~moare* / E: drr ***deşlamare***] (Min) Instalaţie de deşlamare.

deşliu *am* [At: ZEITSCHRIFT XVIII, 76 / Pl: *~ii* / E: tc ***disli***] (Trî) Mustăcios.

deşmă *sf* vz ***dijmă***

deşmănta *vt* [At: BUDAI-DELEANU, ap. DLR ms / Pzi: *~mânt* / E: nct] (Îvr) A face să se răzgândească.

deşmierat *sf* vz ***dezmirat***[1]

deşniţă *sf* [At: BUL. FIL. XI–XII, 489 / V: (îrg) ***dişmiţă*** / Pl: *~ţe* / E: mg ***diszno*** „porc" + *-iţă*] (Îrg; fig) Femeie imorală.

deşoca *vt* [At: DEX / Pzi: *~ochez* / E: *des-* + ***şoca***] (Med) A scoate pe cineva din starea de şoc.

deşocant, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~nţi, ~e* / E: ***deşoca*** + *-ant*] (Rar) Care deşochează.

deşocare *sf* [At: D. MED. / Pl: *~cări* / E: ***deşoca***] (Rar) Scoatere din starea de şoc Si: (rar) *deşocat*[1].

deşocat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***deşoca***] (Rar) Deşocare.

deşocat[2]***, ~ă*** *a* [At: DEX / Pl: *~aţi, ~e* / E: ***deşoca***] (Rar) Care a fost scos din starea de şoc.

deşosa *vtr* [At: DN[3] / Pzi: *~sez, 3 ~sează* / E: fr ***déchausser***] **1-2** (Med; d. dinţi) A (se) descoperi prin retragerea gingiei. **3-4** (Agn; d. plante şi d. arbori) A(-şi) dezveli rădăcina.

deşosare *sf* [At: LTR[2] / Pl : *~sări* / E: ***deşosa***] **1** (Med) Dezvelire a rădăcinii dintelui prin depărtarea ţesutului gingival Si: *deşosat*[1](**1**). **2** (Agn) Fenomen dăunător care apare la semănăturile de toamnă, la puieţi etc. care constă în dezvelirea rădăcinii Si: *deşosat*[1](**2**), (pop) *descălţare*.

deşosat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***deşosa***] **1-2** Deşosare (**1-2**).

deşosat[2]***, ~ă*** *a* [At: DEX / Pl: *~aţi, ~e* / E: ***deşosa***] **1** (Med; d. dinţi) Care are dezvelită partea interioară, prin retragerea gingiei. **2** (Agn; d. plante) Care are rădăcina ieşită din pământ.

desperat, ~ă *a* vz ***desperat***

despica *v* vz ***despica***

despicare *sf* vz ***despicare***

despicat[1] *sn* vz ***despicat***[1]

despicat[2]***, ~ă*** *a* vz ***despicat***[2]

despicător, ~oare *smf, sn, a* vz ***despicător***

despicătură *sf* vz ***despicătură***

deşt *sn* vz ***deget***

deşteia *v* vz ***descheia***

deştendent, ~ă *smf, a* vz ***descendent***

deştept, ~eaptă [At: ABEŢEDAR. 33[2]/19 / Pl: *~pţi, ~e* / E: lat ***de-excitus***] **1** *a* (Înv) Care nu doarme Si: *treaz, sculat*, (înv) *veget, veghead*. **2** *a* (Înv; pex) Care se află în stare de veghe Si: (înv) *deşteptat*[2] (**7**). **3** *a* (Înv; pex) Vigilent. **4** *a* (Înv) Trezit dintr-o stare de amorţeală. **5** *a* Care înţelege cu uşurinţă şi exact ceea ce ştie, aude, vede Si: (fig) *dezgheţat, inteligent, isteţ, lucid, perspicace*, (pop) *mintos, sprinten*. **6** *a* Evoluat din punct de vedere spiritual Si: *cultivat*. **7** *a* (Fam) Şiret. **8** *sn* (Dep; irn) Persoană care pretinde că este atotştiutor. **9** *sn* (Dep; irn; îe) **A face pe ~ul** A încerca cu orice preţ şi fără temei să demonstreze că este atotştiutor.

deştepta [At: CORESI, EV. 88 / V: (înv) ***dăş~, diş~*** / Pzi: *~ept* / E: ***deştept***] **1-2** *vtr* A (se) trezi din somn Si: *a (se) scula*. **3-4** *vtr* A (se) trezi

din starea de leșin Si: (reg) *a (se) întrema*. **5-6** *vtr* (Fig) A (se) trezi din starea de amorțeală, de visare etc. **7-8** *vtr* (Îvp) (A face să revină sau) a reveni la viață Si: *a învia*. **9-10** *vtr* (Fig) (A scoate sau) a ieși dintr-o stare de inerție. **11** *vr* (Pex; fig) A deveni conștient de ceva. **12** *vt* (Fig) A trezi interesul față de cineva sau de ceva. **13** *vr* (Fig) A se manifesta ceea ce este virtual într-o ființă. **14** *vr* (Fig) A scoate la iveală. **15** *vr* (Fig) A deveni mai inteligent. **16** *vr* (Pex) A se cultiva. **17** *vr* (Fig; d. natură) A învia. **18** *vr* (Înv) A se dezlănțui.

deșteptare *sf* [At: (a. 1694) FN 32 / Pl: *~tări* / E: ***deștepta***] **1** Moment când se trezește cineva din somn sau când își întrerupe somnul Si: *deșteptat[1]* (**1**). **2** Semnal (din goarnă, din trompetă etc.) care anunță deșteptarea (**1**) în cazărmi, internate etc. Si: *deșteptat[1]*(**2**). **3** (Înv) Stare de veghe. **4** (Fig) Trezire din amorțeală, reverie etc. Si: (rar) *deșteptat[1]* (**3**). **5** (Fig) Revenire la viață Si: (rar) *deșteptat[1]*(**4**), *înviere*. **6** (Fig) Ieșire dintr-o stare de inerție, de indiferență Si: (rar) *deșteptat[1]*(**5**). **7** (Fig) Înțelegere a unei valori Si: (rar) *deșteptat[1]*(**6**). **8** (Fig) Manifestare a ceea ce este latent, virtual Si: (rar) *deșteptat[1]*(**7**). **9** (Fig) Scoatere la iveală Si: (rar) *deșteptat[1]*(**8**). **10** (Îvr) Descoperire. **11** Stimulare a inteligenței Si: (rar) *deșteptat[1]*(**9**).

deșteptat[1] *sn* [At: CARAGIALE, O. II, 213 / Pl: *~uri* / E: ***deștepta***] **1-9** Deșteptare (**1-2, 4-9, 11**).

deșteptat[2]**, **~ă *a* [At: PRAV. 283 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***deștepta***] **1** (Înv) Înviat. **2** Care s-a trezit din somn. **3** (Fig) Scos dintr-o stare de inerție, de indiferență, de înapoiere. **4** (Fig) Care a dobândit conștiința. **5** (Fig) Scos la iveală dintr-o stare latentă. **6** (Fig) Care s-a trezit din starea de amorțeală, de reverie. **7** (Înv) Deștept (**2**).

deșteptăciune *sf* [At: COSTINESCU / Pl: *~ni* / E: ***deștepta*** + *-ăciune*] **1** Inteligență. **2** Istețime. **3-4** (Irn) Faptă (sau vorbă) a celui care pretinde că este atotștiutor.

deșteptător**, **~oare [At: N. COSTIN, ap. LET. 462 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***deștepta*** + *-(ă)tor*] **1** *a* Care deșteaptă din somn. **2** *sm* (Reg; art) Porcarul. **3** *a* Care face să se manifeste, să apară ceva. **4** *a* (Îvr) Care face să evolueze din punct de vedere spiritual. **5-6** *sn, a* (Șîs *ceas ~*) (Ceasornic) care sună automat la o oră spre a deștepta pe cineva din somn.

deșteptică *sf* [At: GORJAN, H. 69/16 / Pl: *~ici* / E: ***deștepta*** + *-ică*] (Îrg) Plantă nedefinită mai îndeaproape care înlătură somnul și starea de leșin prin mirosul ei.

deșterne [At: LM / V: (reg) ***diș~*** / Pzi: *~tern* / E: *des-* + (a)*șterne*] (Pop) **1** *vt* (C. i. așternutul de pat sau fața de masă) A strânge. **2** *vr* A se desfășura în fața ochilor.

deștinde *v* vz ***descinde***

deștingător, ~oare *a* vz ***descindător***

deștinge *v* vz ***descinde***

deștingere *sf* vz ***destindere***

deștiuț *sn* vz ***degetuț***

deștuț *sn* vz ***degetuț***

deșucheală *sf* [At: PREDA, DELIR. 103 / Pl: *~cheli* / E: ***deșuchea***(t) + *-eală*] (Pfm) **1** Imoralitate. **2** Nebunie.

deșucheat, ~ă *a* [At: BARIȚIU, P. A. I, 221 / Pl: *~ați, ~e* / E: *des-* + ***șucheat***] (Pfm) **1** Care este nebun. **2** Care este neastâmpărat. **3** (D. oameni, faptele, sentimentele lor) Care este imoral. **4** Îmbrăcat neglijent.

deșuchetură *sf* [At: M. I. CARAGIALE, C. 62 / Pl: *~ri* / E: ***deșucheat*** + *-ură*] (Pfm) **1** Faptă deșucheată (**3**) Si: *imoralitate*. **2** (Dep) Tânăr imoral.

deșuruba *vt* [At: PONTBRIANT, D. / V: (reg) ***~upa*** / S și: (îvp) *dess~* / Pzi: *~bez* / E: *des-* + (în)***șuruba***] **1** A desface (prin învârtire) un șurub din locul în care se află înșurubat. **2** (Pex) A desprinde un obiect din șuruburi.

deșurubare *sf* [At: PONTBRIANT, D. / V: (îvr) ***~upa~*** / S și: (îvp) *dess~* / Pl: *~bări* / E: ***deșuruba***] **1** Scoatere a unui șurub din locul în care se află înșurubat. **2** (Pex) Demontare a unui obiect din șuruburi.

deșurubat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***deșuruba***] **1-2** Deșurubare (**1-2**).

deșurubat[2]**, **~ă *a* [At: PONTBRIANT, D. / V: (îvp) ***~upat*** / S și: (îvp) *dess~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***deșuruba***] **1** (D. șuruburi) Desfăcut (total sau parțial) prin învârtire din locul în care se află înșurubat. **2** (D. obiecte prinse în șuruburi) Cu șuruburile (total sau parțial) scoase.

deșurupa *v* vz ***deșuruba***

deșurupare *sf* vz ***deșurubare***

deșurupat, ~ă *a* vz ***deșurubat[2]***

detai[1] *ai, i* vz ***ditai***

detai[2] *sn* vz ***detaliu***

detaia *v* vz ***detalia***

detaiat, ~ă *av, a* vz ***detaliat***

detail *sn* vz ***detaliu***

detaila *v* vz ***detalia***

detailat, ~ă *av, a* vz ***detaliat***

detailiant *sm* [At: I. IONESCU, P. 149 / P: *~li-ant* / Pl: *~nți* / E: fr ***détaillant***] (Înv) Detailist (**1**).

detailist, ~ă *smf, a* [At: GHICA, ap. CADE / V: (înv) ***~tal~*** / Pl: *~iști, ~e* / E: ger ***Detaillist***] (Înv) **1-2** (Persoană) care vinde cu bucata Si: (înv) *detailiant*.

detalia [At: PÎCLEANU, I. I. 19/27 / V: (înv) ***~aia***, ***~aila*** / P: *~li-a* / Pzi: *~iez* / E: fr ***détailler***, it ***dettagliare***] **1** *vt* A expune ceva în mod amănunțit. **2** *vt* A analiza ceva în mod amănunțit. **3** *vr* (Rar) A ieși în evidență. **4** *vt* (Rar) A vinde cu bucata.

detaliare *sf* vz ***detaliere***

detaliat, ~ă *av, a* [At: FILIMON, O. II, 279 / V: (înv) ***~aiat, ~ailat*** / P: *~li-at* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***detalia***] **1-2** (În mod) amănunțit.

detaliere *sf* [At: IBRĂILEANU, S. L. 29 / V: (înv) ***~iare*** / P: *~li-e~* / Pl: *~ri* / E: ***detalia***] **1-2** Analiză sau expunere amănunțită.

detalist, ~ă *smf* vz ***detailist***

detaliu *sn* [At: D. ASACHI, T. 20/19 / V: (înv) ***~tai[2]***, ***~tail*** / P: *~li-u* / Pl: *~ii*, (înv) *~ri, ~ie* / E: fr ***détail***, it ***dettaglio***] **1** Amănunt. **2** (Pex; îs) *În ~* Atenție exclusivă sau excesivă pentru lucruri nesemnificative. **3** Lucru de mică importanță Si: *fleac*. **4** Fragment. **5** (Spc) Parte studiată sau reprodusă izolat a unui desen sau a unei opere de artă (executată la scară mare). **6** (Îlav) **În ~** Cu amănuntul. **7** (Îal) În fiecare element luat în parte. **8** (Îs) *Registru de ~* Registru de administrație care consemnează efectivele militare ale unei unități de acest gen. **9** Circumstanță de amănunt în care se petrece ceva. **10** (Îe) **A vinde în ~** A vinde cu bucata.

detalonare *sf* [At: IOANOVICI, TEHN. 306 / Pl: *~nări* / E: fr ***détalonnage***] (Teh) **1** Teșitură pe fața de așezare a sculelor așchietoare. **2** Operație prin care se obține o astfel de teșitură.

detalonat, ~ă *a* [At: ORBONAȘ, MEC. 297 / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***détalonné***] (Teh) Care a suferit operația de detalonare (**2**).

detamai *ai* vz ***ditamai***

detartra *vt* [At: DN[2] / Pzi: *~rez* / E: fr ***détartrer***] **1** (C. i. recipiente) A înlătura tartrul. **2** A curăța tartrul de pe dinți.

detartraj *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: fr ***détartrage***] **1-2** Detartrare (**1-2**).

detartrant, ~ă *sn, a* [At: DEX-S / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***détartrant***] **1-2** (Substanță) care detartrează (**1-2**).

detartrare *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ri* / E: ***detartra***] **1** Înlăturare a tartrului de pe recipiente Si: *detartraj* (**1**), *detartrat[1]*(**1**), *detartrizare* (**1**). **2** Curățare a dinților de tartru Si: *detartraj* (**2**), *detartrat[1]*(**2**), *detartrizare* (**2**).

detartrat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***detartra***] **1-2** Detartrare (**1-2**).

detartrat[2]**, **~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***detartra***] **1** (D. recipiente) Care a fost curățat de tartru. **2** (D. dinți) De pe care s-a înlăturat tartrul.

detartrizare *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~zări* / E: cf *detartra*] **1-2** Detartrare (**1-2**).

detașa [At: I. IONESCU, D. 481 / Pzi: *~șez* / E: fr ***détacher***] **1-2** *vtr* A (se) separa dintr-un ansamblu unitar Si: *a (se) desface, a (se) desprinde, a (se) izola*. **3** *vr* (Spt) A-i devansa pe ceilalți concurenți în timpul concursului. **4** *vr* (Fig) A ieși în evidență Si: *a se evidenția*. **5** *vt* (C. i. oameni) A deplasa un angajat în mod temporar și în interes de serviciu de la o unitate la alta sau dintr-o localitate în alta. **6** *vt* (Mil; c. i. unități militare sau cadre militare) A transfera dintr-un loc în altul pentru a îndeplini o misiune specială.

detașabil, ~ă *a* [At: ORBONAȘ. MEC. 253 / Pl: *~i, ~e* / E: ***detașa*** + *-bil* cf fr *détachable*] Care poate fi detașat (1).

detașament *sn* [At: ÎNTÎMPL. 37/2 / V: (înv) ***~șem~*** / Pl: *~e*, (înv) *~uri* / E: fr ***détachement***] **1** Grup de subunități sau de unități militare reunite temporar sub o comandă unică pentru a îndeplini o misiune cu caracter independent. **2** Echipă.

detașare *sf* [At: ALEXI, W. / Pl: *~șări* / E: ***detașa***] **1** Separare dintr-un ansamblu unitar Si: *desfacere, desprindere, detașat*[1](1), *izolare*. **2** (Fig) Dezinteres. **3** Trecere temporară a unui angajat, în interes de serviciu, de la o unitate la alta sau dintr-o localitate în alta Si: *detașat*[1](3). **4** Perioadă de timp în care cineva se detașează (3) Si: *detașat*[1](4). **5** (Spt) Desprindere de ceilalți concurenți în timpul concursului, luând-o înainte Si: *detașat*[1](5). **6** (Fig) Evidențiere.

detașat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***detașa***] **1-6** Detașare (1-6).

detașat[2]***, ~ă*** [At: BARCIANU / Pl: *~ați, ~e* / E: ***detașa***] **1** *a* Separat de cineva sau de ceva Si: *desfăcut, desprins, izolat*. **2** *a* (Fig) Dezinteresat. **3** *av* (Spt) În mod evident. **4** *a* (Spt) Care i-a devansat pe ceilalți concurenți. **5** *a* Care a fost transferat temporar, în interes de serviciu, de la o unitate la alta sau dintr-o localitate în alta.

detașator *sn* [At: LTR[2] / Pl: *~oare* / E: ***detașa*** + *-tor* cf fr *détacheur*] (Țes; îs) *Cilindru* ~ Cilindru la mașinile de pieptănat care asigură legătura dintre porțiunea de fibre extrasă și voalul rezultat prin pieptănare la ciclul anterior.

detașement *sn* vz ***detașament***

detașor *sn* [At: LTR[2] / Pl: *~oare* / E: fr ***détacheur***] Mașină pentru sfărâmarea solzilor de făină rezultați din măcinarea grâului.

detecta *vt* [At: ENC. TEHN. I, 179 / Pzi: *~tez* / E: fr ***détecter***] A descoperi existența unor elemente, a unor corpuri ascunse vederii.

detectabil, ~ă *a* [At: SANIELEVICI, R. 109 / Pl: *~i, ~e* / E: ***detecta*** + *-bil*] Care poate fi detectat.

detectabilitate *sf* [At: DN[3] / Pl: *~tăți* / E: fr ***détectabilité***] Ceea ce este detectabil.

detectare *sf* [At: CONTEMP., S. II, 1949, nr. 126, 10/1 / Pl: *~tări* / E: ***detecta***] Determinare a existenței unui element, a unui corp ascuns vederii Si: *descoperire, detecție* (1).

detectat, ~ă *a* [At: SANIELEVICI, R. 107 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***detecta***] Care este descoperit.

detectiv, ~ă [At: CARAGIALE, O. II, 26 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***détective***] **1** *sm* Agent secret în serviciul poliției sau al unei persoane particulare. **2** *a* (Nob) Detectivesc.

detectivaj *sn* [At: RALEA, S. T. I, 36/ Pl: (nob) *~e* / E: ***detectiv*** + *-aj*] (Nob) Detectivism.

detectivesc, ~ească *a* [At: VINEA, L. II, 215 / Pl: *~ești* / E: ***detectiv*** + *-esc*] (Nob) Propriu unui detectiv (1) Si: (nob) *detectiv* (2).

detectivism *sn* [At: CONTEMP., 1975, nr. 1512, 1/10 / Pl: *~e* / E: ***detectiv*** + *-ism*] (Nob) Atitudine de detectiv (1) Si: *detectivaj*.

detectivist, ~ă *a* [At: DEX-S / Pl: *~iști, ~e* / E: ***detectiv*** + *-ist*] (Rar) Care este caracteristic detectivului (1) Si: *detectivistic*.

detectivistic, ~ă a [At: CĂLINESCU, E. O. II, 37 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***detectiv*** + *-istic* cf ger *detektivistisch*] (Rar) Detectivist.

detector *sn* [At: CADE / Pl: *~oare* / E: fr ***détecteur***] **1** Aparat folosit pentru a detecta ceva. **2** (Îs) ~ *colorimetric* Aparat pentru determinarea concentrației gazelor toxice în aer. **3** (Îs) ~ *de metale* Aparat electronic pentru detectarea obiectelor metalice ascunse vederii. **4** (Îs) ~ *de proximitate* Aparat electronic care detectează apropierea unei persoane sau a unui obiect într-o zonă controlată. **5** (Îs) ~ *de minciuni* Aparat folosit în practica organelor de urmărire penală pentru a detecta, prin înregistrarea efectelor fiziologice și a emoțiilor provocate de întrebări, dacă cel interogat spune adevărul sau nu.

detecție *sf* [At: SANIELEVICI, R. 110 / V: (rar) ***~iune*** *sf* / P: *~ți-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***détection***] **1** Operație de identificare a unor corpuri, a unor elemente, a unor fenomene etc. Si: *detectare*. **2** (Fiz) Operație de identificare a prezenței unui semnal util într-o recepție de unde electromagnetice.

detecțiune *sf* vz ***detecție***

detensiona *vt* [At: DN[3] / P: *~si-o~* / Pzi: *~nez* / E: *des-* + ***tensiona***] (C. i. tensiuni, forțe, spc, tensiunile interne ale materialelor) A elimina (parțial sau total).

detensionare *sf* [At: LTR[2] / P: *~si-o~* / Pl: *~nări* / E: ***detensiona***] **1** (Spc) Eliminare parțială sau totală, prin diferite procedee, a tensiunilor proprii dintr-o piesă metalică turnată, sudată etc. Si: *detensionat*[1](1). **2** (Fig) Eliminare (totală sau parțială) a unui conflict, a unei neînțelegeri etc. Si: *detensionat*[1](2).

detensionat[1] *sn* [At: MDA ms / P: *~si-o~* / Pl: *~uri* / E: ***detensiona***] **1-2** Detensionare (1-2).

detensionat[2]***, ~ă*** *a* [At: DEX / Pl: *~ați, ~e* / E: ***detensiona***] Căruia i s-a eliminat (total sau parțial) tensiunea.

detentă *sf* [At: TITULESCU, D. 250 / V: (rar) ***~nță*** / Pl: *~te* / E: fr ***détente***] **1** (Liv) Destindere. **2** (Fiz) Expansiune a unui gaz (supus în prealabil unei presiuni). **3** Declanșare bruscă a energiei fizice necesare unui sportiv (de performanță) pentru executarea unor sărituri în înălțime, în lungime etc.

detentor, ~oare *smf* [At: GHICA, C. E. I, 144 / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***détenteur***] (Jur) Deținător[1] (1).

detență *sf* vz ***detentă***

detenție *sf* vz ***detențiune***

detențiune *sf* [At: GHICA, S. 116 / V: ***~ie*** / P: *~ți-u~* / Pl: *~ni* / E: fr ***détention***] **1** Reținere a cuiva în stare de arest pentru cercetări. **2** (Pex) Închisoare. **3** Pedeapsă penală care privează pe cineva de libertate pentru o perioadă dată. **4** (Rar) Posedare a unui lucru. **5** (Spc) Deținere a unui bun fără a fi proprietarul lui.

deterge *vt* [At: LM / Pzi: *deterg* / E: lat ***detergere***] (Liv) A curăța cu ajutorul unor agenți chimici.

detergent, ~ă *sm, a* [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***détergent***] **1-2** (Produs) care (dizolvat în apă) are proprietatea de curățare, de spălare, de degresare, de umectare sau de emulsionare Si: (înv) *detersiv* **(1-2)**.

deteriora *vtr* [At: CODRU-DRĂGUȘANU, C. 211 / P: *~ri-o~* / Pzi: *~rez* / E: fr ***détériorer***] **1-2** A (se) strica (prin întrebuințare îndelungată, în urma unui accident etc.) Si: *a (se) avaria, a (se) defecta, a (se) degrada, a (se) deregla, a (se) rupe, a (se) uza*.

deteriorare *sf* [At: PONTBRIANT, D. / P: *~ri-o~* / Pl: *~rări* / E: ***deteriora*** cf fr *détériorer*] Stricare.

deteriorat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***deteriora***] Stricare.

deteriorat[2]***, ~ă*** *a* [At: PONTBRIANT, D. / P: *~ri-o~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***deteriora***] Care este stricat Si: *avariat, defectat, degradat, dereglat, rupt, uzat*.

deteriorație *sf* [At: STAMATI, D. / V: (înv) ***~țiune, ~rățiune*** / P: *~ri-o-ra-ți-e* / E: fr ***détérioration,*** lat ***deterioratio***] (Îvr) Deteriorare.

deteriorațiune *sf* vz ***deteriorație***

deteriorățiune *sf* vz ***deteriorație***

determina *vt* [At: CALENDARIU (1794), 38/29 / Pzi: *~ermin*, (înv) *~nez* / E: fr ***déterminer,*** lat ***determinare***] **1** A arăta, în mod sigur și categoric, ceva sau pe cineva Si: *a identifica*. **2** A fixa (cu precizie) o dată, un termen etc. Si: *a hotărî, a stabili*. **3** (Pex) A defini. **4** (D. cuvinte, propoziții sau categorii sintactice) A preciza sensul (lexical sau gramatical) al unui cuvânt sau al unei propoziții. **5** (Spc) A preciza însușirile unui corp, ale unui fenomen, caracteristicile unei plante (în vederea identificării sau a repartizării acestora în categorii). **6** (Pex) A cunoaște. **7** (C. i. oameni) A face ca cineva să ia o anumită decizie, poziție, atitudine etc. Si: *a convinge*. **8** (C. i. fapte, fenomene, situații etc.) A servi drept cauză pentru apariția sau dezvoltarea unui fapt, a unui fenomen Si: *a cauza, a condiționa, a genera, a produce*. **9** (Pex) A avea ca rezultat. **10** (Rar) A predestina. **11** (Spc) A deduce pe baza anumitor date Si: *a calcula*.

determinabil, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***déterminable***] **1-3** Care poate fi determinat (**1, 4, 9**).

determinant, ~ă [At: NEGULICI / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***déterminant***] **1** *a* Care condiționează apariția sau dezvoltarea unui fapt, a unui fenomen etc. **2** *a* Hotărâtor. **3-4** *sma, a* (Cuvânt, parte de propoziție sau propoziție) care precizează un alt cuvânt, o altă parte de propoziție sau o propoziție și căreia îi este subordonată Si: *determinativ* (**1-2**), (înv) *determinator* (**1-2**). **5** *a* (Înv) Caracteristic. **6** *sm* (Mat) Expresie matematică ale cărei elemente sunt așezate sub forma unui tabel și care servește la rezolvarea sistemelor de ecuații.

determinare *sf* [At: SĂULESCU, GRAM. ROM. I, 27/5 / Pl: *~nări* / E: ***determina***] **1** Stabilire a limitelor între care se situează un lucru, un fenomen, un fapt etc. Si: *determinat*[1](**1**), (înv) *determinație* (**1**), *determinăciune* (**1**). **2** (Pex) Identificare. **3** Operație logică prin care se trece de la noțiuni generale la noțiuni mai puțin generale și cu o sferă mai restrânsă, dar cu un conținut mai bogat Si: (înv) *determinație* (**3**), *determinăciune* (**3**). **4** Precizare a caracterelor, a însușirilor (cantitative, calitative etc.) ale unui obiect, ale unui fenomen etc. (în vederea identificării sau repartizării în categorii) Si: *determinat*[1](**3**) Si: (înv) *determinație* (**4**), *determinăciune* (**4**). **5** Precizare a sensului (lexical sau gramatical) al unui cuvânt sau al unei propoziții cu ajutorul unui determinant (**3**) Si: *subordonare*, (înv) *determinație* (**5**), *determinăciune* (**5**). **6** Convingere. **7** Cauză. **8** (Pex) Rezultat. **9** (Spc) Deducere pe baza anumitor date Si: *calcul*, (înv) *determinație* (**9**), *determinăciune* (**9**).

determinat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***determina***] **1-3** Determinare (**1-2, 4**).

determinat[2]***, ~ă*** [At: HELIADE, O. II, 159 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***determina*** cf fr *déterminé*] **1** *a* Care a fost precizat. **2** *a* (Pex) Fix. **3** *a* Justificat. **4** *a* (D. cuvinte, propoziții sau categorii sintactice) Al cărui sens (lexical sau gramatical) este precizat de alt cuvânt sau de altă propoziție. **5** *sma* (Grm) Elementul regent al unui determinant (**3**). **6** *a* (Log; d. noțiuni) Care are mai multe note în sine și mai puține note sub sine. **7** *a* Ferm. **8** *a* (Pex) Îndrăzneț. **9** *a* Dedus pe baza anumitor date Si: *calculat*. **10** *a* (Înv) Pasionat.

determinativ, ~ă [At: PLEȘOIANU, GRAM. 141/9 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***déterminatif***] **1-2** *sn, a* (Grm) Determinant (**3-4**). **3** *a* (Grm; îs) *Propoziție ~ă* Propoziție atributivă neizolată, strâns legată de substantivul la care se referă și indispensabilă pentru înțelesul întregii fraze. **4** *a* (Grm; îs) *Articol ~* Articol adjectival. **5** *a* (Grm; îs) *Adjectiv ~* Adjectiv pronominal care determină un substantiv. **6** *a* Care are rol hotărâtor (într-o anumită situație, într-o clasificare etc.) Si: *decisiv*.

determinator, ~oare [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~i, ~oare* / E: ***determina*** + *-tor*] **1-2** *sm, a* (Înv) Determinant (**3-4**). **3** *a* Care determină (**8**). **4** *sn* (Blg; Zlg) Lucrare folosită pentru identificarea organismelor vegetale sau animale din diferite categorii sistematice.

determinație *sf* [At: VÎRNAV, L. 133r/5 / V: (înv) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***détermination***] (Înv) **1-9** Determinare (**1-9**).

determinațiune *sf* vz ***determinație***

determinăciune *sf* [At: STAMATI, D. / Pl: *~ni* / E: ***determina*** + *-ăciune* cf lat *determinatio, -onis*] (Înv) **1-9** Determinare (**1-9**).

determinism *sn* [At: CONV. LIT. XX, 530 / E: fr ***déterminisme***] **1** Ordine a faptelor după care existența unui anumit fenomen este rezultatul absolut și necondiționat al unor cauze precise, stabilite în prealabil, astfel încât condițiile fiind date, fenomenul trebuie să se producă cu necesitate. **2** (Îs) *~ geografic* Orientare neștiințifică în geografie și în sociologie, care consideră mediul geografic ca factor determinant al dezvoltării sociale. **3** Concepție filozofică potrivit căreia fenomenele din univers se află în interdependență, condiționându-se reciproc și se supun necesității, fiind guvernate de legi obiective. **4** (Îs) *~ mecanicist* (sau, rar) *mecanist* Concepție filozofică neștiințifică conform căreia se identifică cauzalitatea cu necesitatea, excluzând întâmplarea din natură și societate, dar și intervenția omului. **5** (Pex) Fatalism.

determinist, ~ă [At: IBRĂILEANU, S. 234 / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***déterministe***] **1** *a* Care aparține determinismului (**3**). **2** *a* Privitor la determinism (**3**). **3** *smf* Adept al determinismului (**3**).

detersie *sf* vz ***detersiune***

detersiune *sf* [At: LTR² / V: (rar) ***~ie*** / P: *~si-u~* / Pl: *~ni* / E: fr ***détersion***] (Rar) **1** Efectul produs de detergenți Si: *curățare, spălare*. **2** (Spc) Dezlipire a peliculei din material străin de pe suprafața unui material. **3** (Glg) Eroziune a scoarței terestre de către ghețari.

detersiv, ~ă *sm, a* [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***détersif***] (Înv) **1-2** Detergent (**1-2**).

detesta *vtr* [At: NEGULICI, V., ap. DLR ms / Pzi: *detest*, (rar) *~tez* / E: fr ***détester***] **1-2** A nu (se) putea suferi Si: *a (se) disprețui*.

detestabil, ~ă *a* [At: HELIADE, V. 45²/14 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***détestable***] **1** Care produce o senzație dezagreabilă. **2** Vrednic de ură. **3** Care este cu mult sub nivelul așteptat sau cerut.

detestare *sf* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~tări* / E: ***detesta***] (Rar) Disprețuire.

detestator, ~oare *smf, a* [At: LM / Pl: *~i, ~oare* / E: ***detesta*** + *-tor*] (Rar) **1-2** (Persoană) care disprețuiește ceva (sau pe cineva).

detestație *sf* [At: NEGULICI / V: (înv) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***détestation***, lat ***detestatio, -onis***] (Înv) Disprețuire.

detestațiune *sf* vz ***detestație***

detimbra *vt* [At: M (1965) nr. 1, 48/1 / Pzi: *~rez* / E: *des-* + ***timbra***] (Rar; c. i. voci) A modifica timbrul.

detimbrare *sf* [At: LTR² / Pl: *~rări* / E: ***detimbra***] **1** Modificare a timbrului vocii Si: (rar) *detimbrat*[1](**1**). **2** (Teh; spc) Modificare a caracteristicii de frecvență a unui canal de transmisiune fonică, efectuată în timpul transmisiunii, pentru a mări inteligibilitatea dialogului, pentru a compensa pierderile care apar la capetele benzii de frecvență ale canalului sau pentru a obține efecte speciale Si: (rar) *detimbrat*[1](**2**).

detimbrat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***detimbra***] (Rar) **1-2** Detimbrare (**1-2**).

detimbrat[2]***, ~ă*** *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***detimbra***] (Rar; d. voci) Cu timbrul modificat.

detină *sf* vz ***datină***

deto *av* vz ***dito***

detoarce *vt* [At: COSTINESCU / Pzi: *detorc* / E: lat ***detorquere***] (Înv) **1** A abate de la un scop. **2** (Pex) A deconsilia.

detolitare *sf* [At: LTR² / Pl: *~tări* / E: cf *tolit*] (Teh) Operație de purificare a amestecurilor sulfonitrice uzate.

detona[1] [At: LUC. II, 24 / Pzi: *~nez* / E: fr ***détoner***] **1** *vi* A exploda cu zgomot mare (prin combustie rapidă, prin reacție chimică violentă, prin detenta unui gaz etc.). **2** *vt* A declanșa o explozie.

detona[2] *vi* [At: I. GOLESCU, C. / Pzi: *~nez* / E: fr ***détonner***] (Muz) **1** A se depărta de la intonația corectă. **2** (Pex) A cânta fals Si: *a distona*.

detonabil, ~ă *a* [At: MDENC / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***détonable***] (Rar) Detonant (**1**).

detonant, ~ă *a* [At: MARIN, PR. I, 186/5 / V: (înv) ***~tun~*** / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***détonant***] **1** (D. materiale explozibile) Care poate exploda producând o detonație (**2**) Si: *exploziv*, (rar) *detonabil*. **2** Care poate declanșa o explozie însoțită de detonație (**2**).

detonare *sf* [At: SĂULESCU, HR. II, 389/6 / V: (înv) ***~tun~*** / Pl: *~nări* / E: ***detona***[1]] Explozie.

detonat[1]***, ~ă*** *a* [At: LEG. EC. PL. 287 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***detona***[1]] Care a fost supus procesului de detonare.

detonat[2]***, ~ă*** *a* vz ***detunat***[2]

detonator *sn* [At: LTR² / V: (înv) ***~tunat~*** / Pl: *~oare* / E: fr ***détonateur***] Element, dispozitiv etc. care poate produce detonarea unei substanțe explozive.

detonație *sf* [At: NEGULICI / V: (înv) ***~iune, ~tun~, ~tunațiune*** / Pl: *~ii* / E fr ***détonation***] **1** Explozie. **2** Zgomot produs de o explozie.

detonațiune *sf* vz ***detonație***

detonit *sn* [At: DN³ / E: nct] Substanță explozivă foarte brizantă.

detor, ~oare *sa* vz *dator*
detoraş *sm* vz *datoraş*
detoriaş *sm* vz *datoriaş*
detorie *sf* vz *datorie*
detorință *sf* vz *datorință*
detoriş *sm* vz *datoriş*
detoriu, ~ie *smf, a* vz *datorie*
detorni *vr* [At: DOSOFTEI, PS. 40/16 / V: (îrg) *dotărni, dotârni* / Pzi: *~nesc*/ E: lat *detornare*] **1** (Înv) A se întoarce din drum. **2** (Înv) A se abate de la ceva. **3** (Reg) A se sălbătici. **4** (Reg) A deveni hoinar. **5** (Reg; d. lupi) A se năpusti.
detornic, ~ă *smf, a* vz *datornic*
detorsiona *vt* [At: DN[3] / P: *~si-o~* / Pzi: *~nez* / E: *des-* + *torsiona*] (C. i. segmente sau organe torsionate) A înlătura o torsiune Si: (pop) *a dezrăsuci*.
detorsionare *sf* [At: D. MED. / P: *~si-o~* / Pl: *~nări* / E: *detorsiona*] Înlăturare a unei torsiuni Si: *detorsiune*, (rar) *detorsionat[1]*, (pop) *dezrăsucire*.
detorsionat[1] *sn* [At: MDA ms / P: *~si-o~* / Pl: *~uri* / E: *detorsiona*] (Rar) Detorsionare.
detorsionat[2], ~ă *a* [At: DEX[2] / P: *~si-o~* / Pl: *~ați, ~e* / E: *detorsiona*] (D. segmente sau organe torsionate) Care nu mai este răsucit Si: (pop) *dezrăsucit*.
detorsiune *sf* [At: DLR ms / P: *~si-u~* / Pl *~ni* / E: fr *détorsion*] Detorsionare.
detoxifica *vtr* [At: DN[3] / Pzi: *~xific* / E: cf *detoxifiere* css] (Rar) **1-2** A produce (sau a suferi) o detoxificare.
detoxificare *sf* [At: DN[3] / Pl: *~cări* / E: *detoxifica* + *-ație*] Acțiune metabolică prin care este neutralizat un produs toxic sau este transformat într-un produs cu toxicitate redusă Si: (rar) *detoxificație, detoxifiere*.
detoxificat, ~ă *a* [At: DEX[2] / P: *~fi-e~* / Pl: *~ați, ~e* / E: *detoxifica*] Care a fost supus detoxificăii.
detoxificație *sf* [At: DLR ms / Pl: *~ii* / E: *detoxifica* + *-ație*] (Rar) Detoxificare.
detoxifiere *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~ri* / E: fr *détoxifier*] (Rar) Detoxificare.
detraca *vr* [At: CAMIL PETRESCU, T. I, 356 / Pzi: *~achez* / E: fr *détraque*] (Liv) **1** (D. mașini) A se defecta. **2** A se dezechilibra mintal Si: (pop) *a se sminti, a se țicni*. **3** (Pex) A decădea din punct de vedere moral.
detracare *sf* [At: GHEREA, ST. CR. II, 336 / Pl: *~cări* / E: *detraca*] (Liv) **1** Defectare a unei mașini. **2** Dezechilibrare mintală Si: (pop) *sminteală, țicnire*. **3** (Pex) Decădere morală.
detracat, ~ă [At: GHEREA, ST. CR. II, 336 / Pl: *~ați, ~e* / E: *detraca*] (Liv) **1** *a* (D. mașini, mecanisme) Care este defectat. **2-3** *smf, a* (Persoană) dezechilibrată (mintal). **4-5** *smf, a* (Pex) (Persoană) decăzută din punct de vedere moral.
detracta *vt* [At: PONTBRIANT, D. / V: (înv) *~rec~* / Pzi: *~tez* / E: fr *détracter*, lat *detrectare*] (Liv) A defăima pe cineva Si: *a ponegri*.
detractare *sf* [At: PONTBRIANT, D. / V: (înv) *~rec~* / Pl: *~tări* / E: *detracta*] (Liv) Defăimare a cuiva Si: *ponegrire*, (înv) *detractație, detracție*.
detractat, ~ă *a* [At: PONTBRIANT, D. / V: (înv) *~rec~* / Pl: *~ați, ~e* / E: *detracta*] (Liv) Care este defăimat Si: *ponegrit*.
detractație *sf* [At: COSTINESCU / V: (înv) *~iune* / Pl: *~ii* / E: fr *détractation*] (Înv) Detractare.
detractațiune *sf* vz *detractație*
detractor, ~oare *smf, a* [At: GHICA, C. E. I, 292 / V: (înv) *~rec~* / Pl: *~i, ~oare* / E: fr *détracteur*, lat *detractor*] (Liv) **1-2** (Persoană) care diminuează tendențios valoarea cuiva Si: *calomniator, defăimător, ponegritor*.
detracție *sf* [At: PROT. - POP., N. D. / V: (înv) *~iune* / Pl: *~ii* / E: lat *detractio, -onis*] (Înv) Detractare.
detracțiune *sf* vz *detracție*
detrage *vt* [At: COSTINESCU / Pzi: *detrag* / E: lat *detrahere*] (Înv) **1** A scoate. **2** A lua. **3** (Pex) A trage în jos. **4** A smulge. **5** A deduce (din analiza părților componente). **6** (Pex) A extrage. **7** (Mat) A scădea. **8** (Fig) A calomnia.
detragere *sf* [At: STAMATI, D. / Pl: *~ri* / E: *detrage*] (Înv) **1** Scoatere. **2** Luare. **3** (Pex) Tragere în jos. **4** Smulgere. **5** Deducere din analiza părților componente. **6** Extragere. **7** (Mat) Scădere. **8** (Fig) Calomniere.
detrecta *v* vz *detracta*
detrectare *sf* vz *detractare*
detrectat, ~ă *a* vz *detractat*
detrector, ~oare *smf, a* vz *detractor*
detresă *sf* [At: (a. 1875) PLR I, 170 / Pl: *~se* / E: fr *détresse*] (Frî) Desperare.
detriment *sn* [At: CODRU-DRĂGUȘANU, C. 60 / Pl: *~e* / E: fr *détriment*, lat *detrimentum*] **1** (Îlpp) **În** (sau, înv, **spre, cu**) **~ul** (cuiva sau a ceva) În dauna (cuiva sau a ceva). **2** (Înv) Pagubă.
detritic, ~ă *a* [At: ENC. AGR. I, 15 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr *détritique*] (Glg; d. roci, depozite sedimentare etc.) Clastic.
detritogen, ~ă *a* [At: GEOLOGIA, 52 / Pl: *~i, ~e* / E: nct] (Glg) De natură detritică.
detritus *sn* [At: MACEDONSKI, O. IV, 19 / Pl: *~uri*, (îvr) *~e* / E: fr *détritus*, lat *detritus*] **1** Material rezultat din fărâmițarea rocilor prin acțiunea agenților externi. **2** (Pex) Reziduu. **3** Material granular mărunt rezultat în urma uzurii unui drum pietruit, din cauza circulației. **4** (Rar) Tartru dentar.
detrona *vt* [At: I. GOLESCU, C. / V: (îrg) *~ni, dest~* / Pzi: *~nez* / E: fr *détrôner*] **1** (C. i. monarhi) A înlătura de la domnie. **2** (Irn) A înlătura dintr-o demnitate sau dintr-o funcție. **3** (Pex; fig; c. i. persoane) A îndepărta din preajma cuiva. **4** (Spt) A deposeda pe cineva de titlul de campion.
detronare *sf* [At: CR (1832), 314[1]/28 / V: (îrg) *dest~* / Pl: *~nări* / E: *detrona*] **1** Înlăturare a unui monarh de la domnie Si: (rar) *detronat[1]* (1). **2** (Irn) Înlăturare a cuiva dintr-o funcție înaltă Si: (rar) *detronat[1]* (2). **3** (Pex; fig) Îndepărtare a cuiva din preajmă Si: (rar) *detronat[1]* (3). **4** Deposedare a unui sportiv de titlul de campion Si: (rar) *detronat[1]* (4).
detronat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: *detrona*] (Rar) **1-4** Detronare (**1-4**).
detronat[2], ~ă *a* [At: CĂPĂȚINEANU, M. R. 66/8 / V: (îrg) *dest~* / Pl: *~ați, ~e* / E: *detrona*] **1** (D. monarhi) Care a fost înlăturat de la domnie. **2** (Irn) Înlăturat dintr-o funcție înaltă. **3** (Pex; fig; d. persoane) Care este îndepărtat din preajma cuiva. **4** (D. sportivi) Deposedat de titlul de campion.
detroni *v* vz *detrona*
detubare *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~bări* / E: cf fr *détubaje*] Ansamblul operațiilor care se execută la sondele de țiței, de gaze etc. cu scopul extragerii și al recuperării unei coloane de burlane.
detumescență *sf* [At: DN[2] / Pl: *~țe* / E: fr *détumescence*] (Liv) Dezumflare treptată a unei părți tumefiate, a unei tumori.
detuna [At: URECHE, ap. LET. 103 / Pzi: *detun* / E: lat *detonare*] **1-2** *vti* (Pop) A lovi fulgerul Si: *a trăsni*. **3** *vi* (Înv) A tuna. **4-5** *vtr* (Îvr; fig) A (se) dărâma. **6** *vt* (Îvr; fig; c. i. mintea) A tulbura. **7** *vt* (Îvp) A descărca o armă de foc (cu scopul de a ucide) Si: *a împușca*. **8** *vt* (Înv) A bombarda. **9** *vt* (Înv; pex) A doborî. **10** *vt* (Înv) A lovi. **11** *vt* (Înv; pex) A birui. **12** *vi* A face un zgomot ca al tunetului Si: *a bubui*. **13** *vi* (Pex) A răsuna. **14** *vi* (D. arme de foc sau alte surse de zgomot) A produce un zgomot înfundat și puternic, adesea repetat (prin ecou) la intervale egale Si: *a exploda*. **15** *vi* (Fig; d. oameni) A-și manifesta mânia în mod zgomotos. **16** *vi* (Fig; d. voce, cuvinte) A răsuna puternic. **17** *vt* (Reg; fig) A crăpa. **18** *vr* (Olt) A se chinui să ducă o greutate Si: (îrg) *a se hutupăui*.
detunant, ~ă *a* vz *detonant*
detunare[1] *sf* [At: HELIADE, O. I, 332 / Pl: *~nări* / E: *detuna*] **1** (Pop) Trăsnet. **2** (Îvp) Declanșare a unor arme de foc (cu scopul de a ucide) Si: *împușcătură*, (rar) *detunat[1]*(**2**). **3** (Îvp; pex) Încărcare a unei arme de foc Si: (rar) *detunat[1]*(**3**). **4** (Înv) Bombardament. **5** Detunătură (**6**).

detunare² *sf* vz ***detonare***

detunat¹ *sn* [At: IST. AM. 43ᵛ/12 / V: (îvp) *~ă sf* / Pl: *~uri* / E: ***detuna***] (Rar) **1-5** Detunare (**1-5**).

detunat², ***~ă*** *a* [At: PONTBRIANT. D. / V: (reg) ***~ton~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***detuna***] **1** (Pop) Lovit de trăsnet Si: *trăsnit*. **2** (Reg; fig) Crăpat. **3** (Pop) Zăpăcit. **4** (Pop) Nebun. **5** (Pop; pex) Amețit de băutură. **6** (Rar; d. voce) Răsunătoare. **7** (Reg) Frânt de oboseală.

detunată *sf* vz ***detunat¹***

detunație *sf* vz ***detonație***

detunațiune *sf* vz ***detonație***

detunător¹, ***~oare*** [At: ASACHI, E. II, 277/3 / V: (îvr) ***~nit~*** *a* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***detuna*** + *-ător*] **1** *a* (Îvp) Care trăsnește. **2** *sma* (Înv) Cel care face să tune. **3** *a* (Îvr) Care bombardează. **4** *sn* Parte a țevii unei arme de foc de infanterie în care intră explozivul. **5** *a* Care răsună puternic Si: *bubuitor*. **6** *a* (D. arme de foc, explozii etc.) Care produce un zgomot puternic. **7** *a* (Rar; d. voce) Care are o rezonanță deosebită Si: *puternic, sonor*.

detunător² *sn* vz ***detonator***

detunătură *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: *~ri* / E: ***detuna*** + *-ătură*] **1** (Îvp) Trăsnet. **2** (Îvp) Fulger. **3** (Îvr; fig) Dărâmătură. **4** (Îvp) Explozie. **5** Descărcare a unei arme de foc (cu scopul de a ucide) Si: *bombardament, împușcătură*, (înv) *detunet* (**5**). **6** Zgomot înfundat și puternic produs de declanșarea unor arme de foc, de o explozie sau de alte surse de zgomot Si: *bubuit, detunare* (**5**), *detunat¹*(**5**), *detunet* (**6**).

detunet *sn* [At: DOSOFTEI, V. S. octombrie 41ᵛ/5 / Pl: *~e* / E: ***detuna*** + *-et*] (Înv) **1-6** Detunătură (**1-6**).

detunitor, ~oare *a* vz ***detunător***

detur *sn* [At: PÎCLEANU, I., ap. DLR ms / Pl: *~uri* / E: fr ***détour***] (Liv) Meandru.

deturna *vt* [At: BARIȚIU, P. A. II, 622 / Pzi: *~nez* / E: fr ***détourner***] **1** (Înv) A schimba destinația firească Si: *a abate, a devia*. **2** (Spc; c. i. fonduri bănești sau alte bunuri) A întrebuința cu altă destinație decât cea prevăzută legal. **3** (Pex) A delapida. **4** (Spc; c. i. avioane) A face să-și schimbe ruta (cu scopul de a șantaja). **5** (Înv) A modifica.

deturnare *sf* [At: COD. PEN. R. P. R. 223 / Pl: *~nări* / E: ***deturna***] **1** (Înv) Abatere. **2** (Spc) Întrebuințare cu altă destinație decât cea prevăzută legal a unor bani, a unor bunuri Si: *deturnat¹*(**2**). **3** (Pex) Delapidare. **4** (Spc) Schimabare a rutei unui avion (în scop de șantaj) Si: *deturnat¹*(**4**).

deturnat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***deturna***] **1-4** Deturnare (**1-4**).

deturnat², ***~ă*** *a* [At: LM / Pl: *~ați, ~e* / E: ***deturna***] **1** (Înv) Care a fost abătut de la drumul direct Si: *deviat, îndepărtat, ocolit*. **2** (Spc; c. i. fonduri bănești sau alte bunuri) Întrebuințat cu altă destinație decât cea prevăzută legal. **3** (Pex) Delapidat. **4** (Spc; c. i. avioane) Care a fost forțat (prin șantaj) să-și schimbe ruta.

deturnător, ~oare *smf* [At: COCEA, S. I, 145 / Pl: *~oare, ~* / E: ***deturna*** + *-tor*] (Rar) Persoană care deturnează bani, alte bunuri sau avioane.

deturpa *vt* [At: LM / Pzi: *~?* / E: lat ***deturpare***] (Înv) A urâți.

deț *sn* [At: DAVIDOGLU, M. 51 / Pl: *~uri* și *~e* / E: mg ***deci***] (Reg) **1** Vas care are o capacitate de 1 decilitru. **2** (Pex) Țoi. **3** Conținutul unui deț (**1**).

dețărmit, ~ă *a* [At: GORJAN, H. II, 74/14 / Pl: *~iți, ~e* / E: cf *țărm*] (Înv) Fixat la țărm.

dețenție *sf* vz ***decență***

dețiember *sm* vz ***decembrie***

dețifra *v* vz ***descifra***

dețimal, ~ă *a* vz ***decimal***

deținător, ~oare *smf* [At: RESMERIȚĂ, D. / Pl: *~i, ~oare* / E: ***deține*** + *-ător*] **1** Persoană care are în păstrare bunuri materiale Si: (jur) *detentor, posesor*. **2** Persoană care are la dispoziție anumite informații, secrete. **3** Persoană care posedă un titlu, un grad, o funcție, un premiu etc.

deține *vt* [At: GHICA, S., ap. DLR ms / V: (pop) ***~nea*** / Pzi: *~țin* / E: fr ***detenir***, lat ***detinere***] **1** (Îvr) A reține cu sila. **2** (Înv) A aresta pentru cercetări. **3** (Înv; pex) A ține la închisoare. **4** (Înv) A dobândi **5** (C. i. bunuri materiale, drepturi) A avea în proprietate. **6** A fi în posesia unor informații. **7** (C. i. funcții, grade, titluri) A ocupa într-o ierarhie.

deținea *v* vz ***deține***

deținere *sf* [At: ALEXI, W. / Pl: *~ri* / E: ***deține***] **1** (Înv) Detenție. **2** Posedare de bunuri materiale, de drepturi. **3** Dispunere de informații. **4** Ocupare a unei funcții, a unui grad, a unui titlu.

deținut, ~ă [At: CODRU-DRĂGUȘANU, C. 67 / Pl: *~uți, ~e* / E: ***deține*** cf fr *détenu*] **1** *a* (Îvr) Ținut cu forța. **2-3** *smf, a* (Persoană) care se află sub stare de arest Si: *arestat*. **4** *a* (D. bunuri materiale, drepturi, informații) Care este în posesia cuiva. **5** *a* (D. funcții, grade) Care este ocupat de cineva.

dețuș *sn* vz ***derdeluș***

deu *s* [At: BĂCESCU, PĂS., 78 / Pl: nct / E: nct] (Olt; în legende) Cuc (*Cuculus canarus*).

deuce *sn* [At: DN³ / P: *dius* / E: eg ***deuce***] (Spt) Situație la tenis în care un jucător trebuie să câștige două puncte sau două jocuri consecutiv spre a câștiga jocul, respectiv setul.

deula *v* vz ***dăula***

deunăseară *av* [At: TDRG / P: *de-u~* / E: ***de⁴*** + ***una*** + ***seară***] (Pop) Într-una din serile precedente.

deunăzi *av* [At: ANON. CAR. / V: (reg) ***dău~***, (îrg) ***~le, dăunăzile*** / A și: *deunăzi* / P: *de-u~* / E: ***de⁴*** + ***una*** + ***zi***] (Pop) **1** Într-una din zilele trecute. **2-3** (Îljv) **De ~** (Care este) de curând.

deunăzile *av* vz ***deunăzi***

deusebi *av* vz ***deosebi¹***

deuterare *sf* [At: LTR² / P: *de-u~* / Pl: *~rări* / E: fr ***deutération***] (Chm) Reacție de schimb între atomii de hidrogen și atomii de deuteriu conținuți în două combinații diferite.

deuteriu *sn* [At: MACAROVICI, CH. 254 / V: ***~m*** / P: *de-u~* / E: fr ***deutérium***] Izotop al hidrogenului, folosit drept combustibil termonuclear în reactoarele nucleare Si: *hidrogen greu*.

deuterium *sn* vz ***deuteriu***

deutero- [At: DN³ / P: *de-u~* / E: fr ***deutero-***] Element de compunere savantă cu semnificația „al doilea".

deuteromorfoză *sf* [At: LTR² / P: *de-u~* / Pl: *~ze* / E: fr ***deutéromorphose***] (Glg) Schimbare a formei cristalelor mineralelor, determinată de procese mecanice și chimice.

deuteron *sm* [At: SANIELEVICI, R. 95 / P: *de-u~* / Pl: *~i* / E: eg ***deuteron***, fr ***deutéron***] (Chm) Nucleu al atomului de deuteriu format dintr-un proton și un neutron Si: *deuton*.

deuteropatie *sf* [At: DN³ / P: *de-u~* / Pl: *~ii* / E: fr ***deutéropathie***] (Med) Boală secundară a unei alte afecțiuni.

deuteroscopie *sf* [At: DN³ / P: *de-u~* / Pl: *~ii* / E: fr ***deutéroscopie***] (Med) Halucinație în urma căreia bolnavul își vede imaginea dedublată.

deuton *sm* [At: MACAROVICI, CH. 198 / P: *de-u~* / Pl: *~i* / E: eg ***deuton***, fr ***deuton***] (Chm) Deuteron.

deutoplasmă *sf* [At: DN³ / P: *de-u~* / Pl: *~me* / E: eg ***deutoplasm***, ger ***Deutoplasma***] (Blg) Substanță nutritivă depozitată, sub formă de granule, în citoplasma ovariană.

deux-pieces *sn* [At: DN³ / P: *dö-pies* / E: fr ***deux-pièces***] (Frm) Îmbrăcăminte feminină compusă din fustă și jachetă.

dev *sm* vz ***div***

deva *s* [At: DER / Pl: nct / E: fr ***deva***] Spirit divin în religiile indiene.

devale *av* [At: CODRU-DRĂGUȘANU, C. 3 / E: ***de⁴*** + ***vale***] **1** În partea de jos. **2** Mai încolo. **3** (Pop) În continuare.

devaliza *vt* [At: GHICA, C. E. II, 544 / Pzi: *~zez* / E: fr ***dévaliser***] (Liv; c. i. bunuri) A jefui.

devalizare *sf* [At: DEX / Pl: *~zări* / E: ***devaliza***] (Liv) Jefuire.

devalizat, ~ă *a* [At: DSR / Pl: *~ați, ~e* / E: ***devaliza***] (Liv) **1** (D. bunuri) Care a fost furat. **2** (D. persoane) Căruia i s-a furat bunurile.

devalorifica *vtr* [At: LOVINESCU, S. I, 175 / Pzi: *~rific* / E: *des-* + ***valorifica***] (Rar) **1-2** A (se) devaloriza (**1-2**).

devaloriza *vtr* [At: SCRIBAN, D. / Pzi: *~zez* / E: fr ***dévaloriser***] (D. monede, valori etc.) **1-2** A(-și) reduce valoarea (în raport cu aurul ori cu valutele străine) Si: *a (se) deprecia*, (rar) *a (se) devalorifica* (**1-2**), (liv) *a (se) devaluta* (**1-2**), (îrg) *a (se) devalva* (**1-2**).

devalorizare *sf* [At: TITULESCU, D. 185 / Pl: *~zări* / E: ***devaloriza***] **1** Scădere a valorii Si: *depreciere*, (rar) *devalorizat*[1](**1**). **2** (Spc) Reducere de către stat a valorii monedei în raport cu aurul, argintul sau cu valutele străine Si: *depreciere*, (rar) *devalorizat*[1](**2**), (liv) *devalutare*, (îrg) *devalvare*.

devalorizat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***devaloriza***] (Rar) **1-2** Devalorizare (**1-2**).

devalorizat[2], ***~ă*** *a* [At: TITULESCU, D. 184 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***devaloriza***] (D. monede și alte valori) Care și-a redus valoarea (în raport cu aurul, argintul ori cu valutele străine) Si: *depreciat*, (liv) *devalutat*, (îrg) *devalvat*.

devalua *v* vz ***devalva***

devaluta *vtr* [At: LM / Pzi: *~tez* / E: *des-* + ***valută***] (Liv) **1-2** A (se) devaloriza (**1-2**).

devalutare *sf* [At: MDA ms / Pl: *~tări* / E: ***devaluta***] (Liv) Devalorizare (**2**).

devalutat, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***devaluta***] (Liv) Devalorizat[2].

devalva [At: BARIȚIU, P. A. I, 553 / V: (îvr) ***~lua*** / Pzi: *~vez* / E: ger ***devalvieren***] (Ger; înv) **1-2** *vtr* A (se) devaloriza (**1-2**). **3** *vt* (Fig) A scădea.

devalvare *sf* [At: BARIȚIU, P. A. I, 553 / Pl: *~vări* / E: ***devalva***] (Înv; Trs) Devalorizare (**2**).

devalvat, ~ă *a* [At: BARIȚIU, P. A. I, 553 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***devalva***] (Înv; Trs) Devalorizat[2].

devanagari *si* [At: ODOBESCU, S. II, 200 / E: fr ***devanagari***] Scriere întrebuințată în limba sanscrită, hindi și în câteva limbi indiene moderne.

devans *sn* [At: FLACĂRA 1975, nr. 46, 5 / Pl: *~uri* / E: drr ***devansa***] (Rar) **1-2** Devansare (**1-2**).

devansa *vt* [At: HELIADE, O. I, 114 / V: (îvr) ***~nța*** / Pzi: *~sez* / E: fr ***devancer***] **1** A întrece pe cineva Si: *a depăși*. **2** (C. i. evenimente, acțiuni) A face să se desfășoare mai devreme decât era firesc sau stabilit Si: *a grăbi*.

devansare *sf* [At: CONTEMP., S. II, 1975, nr. 1501, 1/3 / Pl: *~sări* / E: ***devansa***] **1** Depășire. **2** Desfășurare (a unei acțiuni sau a unui eveniment) mai devreme decât era stabilit sau firesc Si: *devans* (**2**), *grăbire*.

devansat, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***devansa***] **1** Care este depășit de cineva. **2** (D. evenimente, acțiuni) Care se desfășoară mai devreme decât era firesc sau stabilit.

devanța *v* vz ***devansa***

devasta *vt* [At: BARIȚIU, P. A. I, 573 / Pzi: *~tez* / E: fr ***dévaster***] **1** (C. i. teritorii, țări, orașe, așezări omenești etc.) A distruge prin boală, jaf, ravagii Si: *a nimici, a pustii*. **2** (Prc) A jefui.

devastare *sf* [At: ARISTIA, PLUT. / Pl: *~tări* / E: ***devasta***] **1** Distrugere prin boală, jaf, ravagii a unor teritorii, țări, orașe, așezări omenești Si: *devastat*[1](**1**), *nimicire, pustiire*, (îvr) *devastație* (**1**). **2** (Prc) Jefuire.

devastat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***devasta***] **1-2** Devastare (**1-2**).

devastat[2], ***~ă*** *a* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~ați, ~e* / E: ***devasta***] **1** (D. teritorii, țări, orașe, așezări umane etc.) Care a fost distrus prin boală, jaf, ravagii Si: *distrus*[2], *nimicit*[2], *pustiit*[2]. **2** (Prc) Jefuit[2].

devastator, ~oare *smf, a* [At: BARIȚIU P. A. III, 126 / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***dévastateur***, lat ***devastator, -oris***] **1-2** (Persoană) care devastează Si: *distrugător, nimicitor, pustiitor*.

devastație *sf* [At: CALENDAR (1853), XVII / 17 / V: (înv) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***dévastation***, lat ***devastatio, -onis***] (Îvr) **1-2** Devastare (**1-2**).

devastațiune *sf* vz ***devastație***

devălmaș, ~ă [At: CARAGEA, L. 36/13 / V: (îrg) ***daval~, dăv~*** / Pl: *~i, ~e* / E: ***de-a valma*** + *-aș*] (Înv) **1** *sm* Persoană care stăpânea în comun o suprafață de teren, un bun etc. Si: *coproprietar*. **2** *sm* (Pex) Părtaș la o afacere. **3-4** *sm, a* (Proprietar, colectivitate) care stăpânește în comun o proprietate. **5** *a* (Rar; d. proprietăți) Care este stăpânită în comun de mai mulți proprietari.

devălmășesc, ~ească *a* [At: (a. 1840) ap. TDRG / V: (îrg) ***daval~, dăv~*** / E: ***devălmaș*** + *-esc*] (Înv) Care se efectuează de către toți membrii unei comunități.

devălmășie *sf* [At: GHICA, C. E. I, 219 / V: (îrg) ***daval~, dăv~*** / Pl: *~ii* / E: ***devălmaș*** + *-ie*] (Înv) **1** Formă de stăpânire în comun (de către moșneni și răzeși) a unei suprafețe de teren, a unui bun etc Si: *coproprietate*. **2** Stare de indiviziune. **3-4** (Îljv) **În** (sau rar, **la**) **~** (Care este) în comun. **5-6** (Îal) (Care este) în diviziune. **7** Activitate desfășurată în comun. **8** Proprietate (mai ales teren agricol) stăpânită și exploatată în comun.

devăr *sm* vz ***dever***[1]

devărsător, ~oare *a* [At: XENOPOL, I. R. I, 207 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***deversa*** + *-tor*] (Îvr) **1-3** Care deversează (**1-3**).

devânt *sn* [At: DDRF / Pl: ? / E: ***de***[4] + ***vânt***] (Îvp) **1** Răceală. **2** Vânt. **3** (Îs) *Vărsatul cel de ~* Varicelă. **4** (Îe) **A lua în** (ori **din**) **~** (pe cineva) A răci. **5** (Îae) A avea reumatism. **6** (Pex; îae) A merge curbat.

deveghea *vt* [At: CADE / Pzi: *~ez* / E: *des-* + ***veghea***] (Reg) **1** (C. i. secrete) A divulga. **2** (C. i. oameni) A descoperi.

devegheare *sf* [At: RĂDULESCU-CODIN / Pl: ? / E: ***deveghea***] (Olt) **1** Divulgare a unui secret. **2** Descoperire a unor persoane.

devegheat, ~ă *a* [At: PAMFILE, DUȘM. 88 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***deveghea***] (Mun) **1** (D. secrete) Care a fost divulgat. **2** (D. persoane) Care a fost descoperit.

deveică *af* [At: PASCU, S. 238 / Pl: ? / E: ns cf bg *девойка* „fată"] (Mun) Îndemânatică.

developa [At: MARIN, F. 488/32 / Pzi: *~pez* / E: fr ***développer***] **1-2** *vtr* (Frî) A (se) desfășura. **3-4** *vtr* (Frî) A (se) dezvolta. **5** *vt* (C. i. filme, plăci fotografice și hârtie fotografică) A trata (după o expunere prealabilă) cu un reactiv chimic pentru a face să apară imaginea. **6** *vt* (C. i. semne scrise cu cerneală simpatică) A supune tratamentului necesar pentru a le face vizibile.

developant, ~ă [At: MDENC / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***développante***] **1-2** *sn, a* Developator (**1-2**). **3** *sn* Eluant.

developare *sf* [At: CADE / Pl: *~pări* / E: ***developa***] **1** Tratare a filmelor, a plăcilor sau a hârtiei fotografice (după ce au fost expuse) cu reactivi chimici pentru a face să apară imaginea Si: *developat*[1](**1**). **2** (Tex) Fixare direct pe fibră, prin anumite tratamente, a anumitor coloranți Si: *developat*[1](**2**).

developat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***developa***] **1-2** Developare (**1-2**).

developat[2], ***~ă*** *a* [At: SANIELEVICI, R. 221 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***developa***] (D. filme, plăci sau hârtie fotografică) Care a fost tratat (după ce a fost expus) cu un reactiv chimic pentru a face să apară imaginea.

developator, ~oare [At: CADE / Pl: *~i, ~oare* / E: ***developa*** + *-tor*] **1-2** *sn, a* (Agent activ reductor) cu care se face developarea materialului fotografic impresionat Si: *developant* (**1-2**), *revelator*. **3** *sn* (Tex) Substanță chimică întrebuințată pentru sintetizarea, direct pe fibră, a anumitor coloranți.

developeză *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~ze* / E: ***developa***] Utilaj pentru developarea, fixarea și spălarea filmului aerofotogrammetric.

devenă *sf* [At: DELAVRANCEA, S. 138 / Pl: *~ne* / E: fr ***déveine***] (Frm) Ghinion (la jocul de cărți).

deveni *vi* [At: ANTIM, O. 401 / Pzi: *devin*, (pop) *deviu* / E: fr ***devenir***, lat ***devenire***] **1** A trece dintr-o stare în alta Si: *a evolua, a se schimba, a se transforma* . **2** A ajunge să fie... **3** (C. i. profesia, meseria) A se face. **4** (Fam; folosit în expresii) A veni *Nu știu cum a devenit vorba*. **5** (C. i. situația materială, realizările profesionale, aspectul (fizic, interior); de obicei, în propoziții interogative) A se alege ceva din cineva sau ceva. **6** (Fam; îe) **Cum ~ cazul** (sau **chestia**)? Cum stau lucrurile? **7** (Îrg) A ajunge (până la ...). **8** (Îvp) A rezulta.

devenire *sf* [At: IORGOVICI, O. 41/27 / Pl: *~ri* / E: ***deveni***] **1** Transformare progresivă a lucrurilor Si: *evoluție, schimbare*. **2** Variabilitate. **3** (Îla) **În ~** În curs de transformare.

devenit, ~ă *a* [At: ANTIM, O. 339 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***deveni***] (Îvr) Care a ajuns într-o anumită situație, stare.

devenitor, ~oare *a* [At: I. IONESCU, D. 194 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***deveni*** + *-tor*] (Îvr) Care provine din...

dever[1] *sm* [At: ANON. CAR. / V: (reg) ***~văr, deavăr, deavur, ~e, diav~, diavor, diever, divăr, diver*** / Pl: *~i* / E: bg ***геберъ***] (Reg; la nuntă) **1** Vornicel. **2** (Prc) Însoțitorul miresei.

dever[2] *sns* [At: GORJAN, H. II, 40/2 / V: (îvr) ***~vră*** *sf* / E: tc ***devir***] (Îvp) **1** Volumul valoric al vânzărilor de mărfuri pe o perioadă dată. **2** (Pex) Vânzare mare Si: (reg) *alișveriș*. **3** (D. magazine; îla) **Cu ~ (mare)** Cu vânzare intensă. **4** (Îal) Cu afluență mare de cumpărători.

deverbal, ~ă *sn, a* [At: SCL 1973, 408 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***déverbal***] (Lin) **1-2** (Cuvânt) provenit dintr-un verb Si: *deverbativ* (**1-2**), *postverbal*.

deverbativ, ~ă *sn, a* [At: SCL 1954, 301 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***déverbatif***] (Lin) **1-2** Deverbal (**1-2**).

devere *sm* vz ***dever***[1]

devergond, ~ă *a* [At: NEGULICI / Pl: *~nzi, ~e* / E: fr ***dévergondé***] (Frî) **1-2** Devergondat (**1-2**).

devergonda [At: NEGULICI / Pzi: *~dez* / E: fr ***dévergonder***] (Frî) **1** *vi* A deveni indecent. **2** *vr* A se destrăbăla.

devergondaj *sn* [At: COSTINESCU / Pl: ? / E: fr ***dévergondage***] (Frî) **1** Destrăbălare. **2** Indecență.

devergondat, ~ă *a* [At: NEGULICI / Pl: *~ați, ~e* / E: ***devergonda***] (Frî) **1** Lipsit de rușine Si: *devergond* (**1**). **2** Desfrânat.

deverică *sm* [At: SEVASTOS, N. 83 / Pl: *~ici* / E: ***dever***[1] + *-ică*] (Reg; hip; la nuntă) Vornicel.

deversa *vt* [At: GHICA, C. E. I, 270 / Pzi: *~sez* / E: fr ***déverser***] **1** (C. i. surplusul de apă din râuri, lacuri (de acumulare) etc.) A face să se scurgă dintr-un loc în altul. **2** (Pex) A vărsa dintr-o parte în alta Si: *a descărca*. **3** (Teh) A face să se scurgă un lichid (rezidual) într-o apă naturală.

deversare *sf* [At: LTR² / Pl: *~sări* / E: ***deversa***] **1** Scurgere a surplusului de apă din râuri, lacuri (de acumulare) etc. **2** (Pex) Vărsare a apei dintr-o parte în alta Si: *descărcare*. **3** (Tch) Scurgere a unui lichid (rezidual) într-o apă naturală.

deversor *sn, a* [At: NOM. MIN. I, 299 / Pl: *~oare*, (rar) *~i* / E: fr ***déversoir***] **1-2** (Parte a unei construcții hidrotehnice) care asigură scurgerea dirijată a surplusului de apă dintr-o amenajare hidrotehnică.

devestăvnic *sm, am* [At: (a. 1642) GCR I, 100/7 / V: (înv) ***~tv~*** / Pl: *~ici* / E: vsl ***дѣвестъвьничнъ***] (Înv) **1-2** (Tânăr) neînsurat. **3-4** (Tânăr) cast.

devestăvnicie *sf* [At: DOSOFTEI, V. S, noiembrie 116ʳ/1 / V: (înv) ***~tev, ~tv~*** / Pl: ~ii / E: vsl ***дхвестъвьнисљ***] (Înv) Castitate.

devesti *vt* [At: COSTINESCU / V: (înv) ***desv~*** / Pzi: *~tesc* / E: fr ***dévêtir***] (Înv) A dezbrăca.

devestiment *sn* [At: COSTINESCU / Pl: ? / E: fr ***dévêtissement***] (Îvr) Dezbrăcare.

devestvnic *sm, am* vz ***devestăvnic***

devestvnicie *sf* vz ***devestăvnicie***

devetin, ~ă *a* vz ***devetui***

devetui, ~ie *a* [At: DDRF / V: (pbl greșeală de tipar) ***~tin*** / Pl: *~* / E: tc ***dévé tuyu***] (Înv) De culoare maro-deschis spre galben (asemănătoare părului de cămilă).

devia *vti* [At: TIMPUL 1856, nr. 1, 1 / P: *~i-a* / Pzi: *~iez* / E: fr ***dévier***] **1-2** (A face să-și schimbe sau) a-și schimba direcția Si: *a (se) abate*, (rar) *a (se) deviaționa* (**1-2**). **3-4** (Fig) A (se) îndepărta de la subiectul în discuție, de la o concepție Si: (rar) *a (se) deviaționa* (**3-4**). **5-6** (Pex; fig) A (se) abate de la o conduită corectă Si: (rar) *a (se) deviaționa* (**5-6**).

deviabil, ~ă *a* [At: SANIELEVICI, R. 83 / P: *~i-a~* / Pl: *~i, ~e* / E: ***devia*** + *-bil*] (Rar) **1-3** Care poate fi deviat (**1, 3, 5**).

deviant, ~ă *a* [A: DN³ / P: *~i-a~* / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***déviant***] (D. persoane) Care are o conduită de deviantă.

deviantă *sf* [At: DN³ / P: *~i-a~* / E: fr ***déviance***] (Psh) Tip de conduită care se abate de la regulile admise de societate.

deviare *sf* vz ***deviere***

deviat[1] *sn* [At: MDA ms / P: *~i-at* / Pl: *~uri* / E: ***devia***] (Rar) **1-4** Deviație (**1-3, 5**).

deviat[2]***, ~ă*** *a* [At: PONTBRIANT, D. / P: *~i-at* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***devia***] **1** Care prezintă imperfecțiuni. **2** Care și-a schimbat direcția. **3** (Fig) Care se îndepărtează de la subiect, de la o concepție Si: *anormal*. **4** (Pex; fig) Care se abate de la o conduită corectă.

deviator, ~oare [At: LM / P: *~i-a~* / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***déviateur***] **1-3** *sn, a* (Aparat, instrument, vehicul etc.) care deviază (**2**). **4** *smf* Membru al unui partid politic care se abate de la linia partidului Si: *deviaționist* (**1**).

deviație *sf* [At: NEGULICI / P: *~i-a~* / V: (înv) ***~țiune*** / E: fr ***déviation***, it ***deviazione***] **1** Schimbare a direcției normale a unei căi, a unei traiectorii, a unui corp în mișcare etc. Si: *abatere, deviat*[1](**1**), *deviere* (**1**). **2** (Fig) Îndepărtare de la subiect, de la o concepție, de la o judecată dreaptă, de la linia normală de gândire etc. Si: *deviat*[1](**2**), *deviere* (**2**). **3** (Pex; fig) Abatere de la o conduită corectă Si: *deviat*[1](**3**), *deviere* (**3**). **4** Unghi format de acul busolei cu meridianul magnetic sub influența maselor de metal situate sub bord. **5** (Spc) Modificare a poziției normale a unui os, a unui cartilaj etc. Si: *deformare, deviat*[1](**4**). **6** (Med; îs) *~ de sept* Deformare a peretelui despărțitor al cavității nazale.

deviaționa *vti* [At: SFC III, 115 / P: *~i-a-ți-o~* / Pzi: *~nez* / E: ***deviație*** + *-ona*] (Rar) **1-6** A devia (**1-6**).

deviaționism *sn* [At: T ianuarie, 1969, 125 / P: *~i-a-ți-o~* / E: fr ***déviationnisme***] (Rar) **1** Deviere (**4**). **2** Atitudine de deviaționist (**1**).

deviaționist, ~ă *smf, a* [At: DN² / P: *~i-a-ți-o~* / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***déviationniste***] (Rar) **1-2** (Persoană) care se abate de la linia politică a partidului din care face parte.

deviațiune *sf* vz ***deviație***

devictar *sm* vz ***divictar***

devide *v* vz ***divide***

deviere *sf* [At: PONTBRIANT, D. / P: *~i-e~* / V: (înv) ***~iare*** / Pl: *~ri* / E: ***devia***] **1-3** Deviație (**1, 2, 3**). **4** Îndepărtare de la linia politică a unui partid Si: (rar) *deviaționism* (**1**).

deviitor *sm* [At: GEOGR. DAC. 10/13 / Pl: *~i* / E: ***de***[4] + ***viitor***] (Înv) Urmaș.

devin, ~ă *smf* [At: HELIADE, O. II, 343 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***devin***] (Frî) Ghicitor.

devina *vt* [At: HELIADE, D. J. 35/22 / V: (îvr) ***div~*** / Pzi: *devin* și *~nez* / E: fr ***deviner, divina*** < lat ***divino, -are***] (Frî) **1** A ghici. **2** A înțelege.

devinare *sf* [At: HELIADE, O. II, 343 / V: (îvr) ***div~*** / E: ***devina***] (Înv) **1** Ghicire. **2** Înțelegere.

devinat, ~ă *a* [At: PONTBRIANT, D. / V: (îvr) ***div~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***devina***] (Îvr) **1** Ghicit. **2** Înțeles.

devinator, ~oare *smf, a* vz ***divinator***

devinație *sf* vz ***divinație***

devinațiune *sf* vz ***divinație***

devinățiune *sf* vz ***divinație***

devince *v* vz ***devinge***

devinge *vt* [At: LM / V: (ltî) ***~nce*** / Pzi: *deving* / E: lat ***devinco, -ere***] (Ltî) **1** A supune. **2** A învinge.

deviometru *sn* [At: LTR² / P: *~i-o~* / Pl: *~re* / E: fr ***déviomètre***] Aparat pentru măsurarea deviației de frecvență a unei unde modulate în frecvență.

devirgina *v* vz ***dezvirgina***

deviriliza *vt* [At: BUL. FIL. III, 185 / Pzi: *~zez* / E: fr ***déviriliser***] (Rar) A efemina.

deviscera *vt* [At: MDA ms / Pzi: *~rez* / E: fr ***éviscérer***] (Nob) A eviscera.

deviscerat, ~ă *a* [At: CĂLINESCU, E. O. 259 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***deviscera***] (Nob) Eviscerat.

devitaliza [At: LL 1972 nr. 3, 443 / Pzi: *~zez* / E: fr ***dévitaliser***] **1** *vt* (Med) A suprima funcțiile vitale dintr-un țesut, dintr-un organism. **2** *vr* (Fig) A se veșteji.

devitalizare *sf* [At: D. MED. / Pl: *~zări* / E: ***devitaliza***] **1** (Med) Suprimare a funcțiilor vitale dintr-un țesut, dintr-un organism. **2** (Fig) Veștejire.

devitalizat, ~ă *a* [At: BARBU, Ș. N. 217 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***devitaliza***] **1** (D. țesuturi, organe, organisme) Care nu mai are funcții vitale. **2** (Fig) Care s-a veștejit.

devitrifica *vr* [At: DC 231 / Pzi: 3 *~că* / E: fr ***dévitrifier***] A suferi procesul de devitrificare.

devitrificare *sf* [At: CANTUNIARI, L. M. / Ol: *~cări* / E: ***devitrifica*** css] Pierdere a transparenței unui obiect de sticlă din cauza acțiunii prelungite a căldurii, în timpul procesului de fabricație Si: (rar) *devitrifiere*.

devitrifiere *sf* [At: DN[3] / P: *~fi-e~* / Pl: *~ri* / E: fr ***dévitrification***] (Rar) Devitrificare.

deviz *sn* [At: CALENDAR (1856), 70/22 / Pl: *~e*, (înv) *~uri* / E: fr ***devis***] **1** Evaluare detaliată, întocmită anticipat, a unor lucrări proiectate (cu stabilirea prețurilor operațiilor și a materialelor necesare). **2** (Spc) Piesă înregistrată în documentația unui proiect care cuprinde aceste date. **3** (Înv; pex) Listă (de cheltuieli).

devizaja *vt* [At: CĂLINESCU, B. I, 406 / Pzi: *~jez* / E: fr ***dévisager***] (Frî) A privi insistent Si: *a fixa*.

deviză *sf* [At: AR (1829) 111 2/4 / V: (înv) ***div~*** / S și: (înv) *devisă* / Pl: *~ze* / E: fr ***devise***] **1** Inscripție pe o emblemă, decorație, efigie etc., care exprimă succint o cugetare, adesea legată de o figură alegorică. **2** (Pex) Semn (de blazon) cu scrierea care o însoțește și care constitue un simbol pentru o familie, un grup, un popor etc. **3** Enunț concis, care exprimă o idee călăuzitoare, un principiu etic în conduita cuiva. **4** (Mpl) Documente de credit și de plată (cambii, cecuri etc.) emise în valută străină, pe baza cărora beneficiarul are dreptul să obțină o anumită cantitate de valori dintr-o țară. **5** (Pgn) Mijloc de plată în valută străină.

devizie *sf* vz ***divizie***

devlă[1] *sf* [At: I. GOLESCU, ap. DLR ms / V: (îrg) ***debla***, (reg) ***diblă*** / Pl: *~le* / E: cf bg *девел*, srb *debel*] **1** (Îrg) Cap de porc (sau de alt animal). **2** (Îrg; pex) Cap de porc împodobit cu flori și cu panglici, purtat pe o tavă de flăcăii care colindă în ajunul Anului Nou Si: (pop) *vasilcă*. **3** (Reg) Porc urât și slab. **4** (Înv; fam; irn) Cap de om. **5** (Fam; pex) Minte. **6** (Olt) Moarte.

devlă[2] *sf* [At: BL II, 149 / Pl: *~le* / E: rrm ***devel***] (Arg) Dumnezeu al rromilor.

devlet *sn* [At: (sf sec. XVIII) LET. III, 236/6 / V: ***dov~*** / Pl: *~uri* / E: tc ***devlet***] (Tcî) **1** Imperiu Otoman. **2** (Pex) Guvern la turci.

devoiement *sn* vz ***devotament***

devoltor *sn* [At: LTR[2] / Pl: *~oare* / E: fr ***dévolteur***] Transformator electric folosit pentru reducerea tensiunii electrice alternative într-o rețea, prin producerea unei tensiuni opuse rețelei.

devolut, ~ă *a* [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~uți, ~e* / E: fr ***dévolu***] (Jur; rar) Atribuit prin lege.

devolutar *sm* [At: PROT. – POP., N. D. / Pl: *~i* / E: fr ***dévolutaire***] (Jur; rar) Persoană care a dobândit un venit prin devoluție (**1**).

devolutiv, ~ă *a* [At: PROT. – POP., N. D. / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***dévolutif***] (Jur; rar) Care face ca un drept să treacă de la o persoană la alta.

devoluție *sf* [At: PROT. – POP., N. D. / V: ***~iune*** / E: fr ***dévolution***] (Jur; rar) **1** (Șîs *~iune succesorală*) Transmitere a unei averi moștenitorilor. **2** Drept care în unele țări acordă moștenirea cu preferință fiicelor din prima căsătorie decât fiilor din a doua.

devoluțiune *sf* vz ***devoluție***

devon *sm* [At: MDENC / Pl: *~i* / E: eg, fr ***devon***] Peștișor artificial, prevăzut cu cârlig de undiță, folosit ca momeală pentru peștii răpitori.

devonian, ~ă [At: COBĂLCESCU, G. 44/8 / P: *~i-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***dévonien***] **1** *sn* A patra perioadă a erei paleozoice, caracterizată prin existența plantelor cu organizare simplă, a tuturor nevertebratelor și dintre vertebrate a peștilor și a batracienilor. **2** *a* Care aparține devonianului (**1**) Si: (rar) *devonic* (**1**). **3** *a* Care se referă la devonian (**1**) Si: (rar) *devonic* (**2**). **4** *sn* (Csc) Straturi geologice care aparțin devonianului (**1**).

devonic, ~ă *a* [At: CONV. LIT. III, 244 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ger ***devonisch***] (Rar) **1-2** Devonian (**2-3**).

devora *vt* [At: HELIADE, O. I, 353 / Pzi: *~rez*, (rar) *devor* / E: fr ***dévorer***] **1** (C. i. prăzi) A mânca sfâșiind cu dinții. **2** (C. i. hrană) A mânca în grabă, cu lăcomie. **3** (Fig; c. i. scrieri) A citi cu mare interes. **4** (Fig) A dori cu nerăbdare Si: *a pofti, a râvni*. **5** (Prc; fig) A privi cu lăcomie. **6** (D. viermi, agenți fizici sau chimici etc.) A distruge în întregime. **7** (C. i. bunuri materiale, bani) A risipi. **8** (Îvr; pex) A delapida. **9** (C. i. spații, distanțe) A parcurge foarte repede. **10** (Fig) A face să dispară Si: *a distruge, a mistui, a nimici*. **11** (Fig) A trăi intens o senzație, o stare neplăcută, o tulburare Si: *a consuma, a frământa, a măcina*.

devorant, ~ă *a* [At: ALEXI, W. / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***dévorant***] **1-10** Care devorează (**1-10**) Si: *devorator* (**1-10**). **11** (Fig) Care produce o senzație violentă Si: *devorator* (**11**). **12** Care nu poate fi stăpânit, domolit Si: *devorator* (**12**). **13** Excesiv. **14** (Fig) Care produce o tulburare profundă Si: *devorator* (**14**).

devorare *sf* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~rări* / E: ***devora***] **1** Sfâșiere cu dinții a prăzii Si: *devorat*[1](**1**). **2** Consumare cu lăcomie, în mare grabă, a hranei Si: *devorat*[1](**2**). **3** (Fig) Lectură făcută cu mare interes Si: *devorat*[1](**3**). **4** (Fig) Mistuire. **5** (Fig) Trăire intensă a unei senzații, a unei stări neplăcute etc. Si: *consumare, frământare, măcinare*, (rar) *devorat*[1](**5**).

devorat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***devora***] **1-5** Devorare (**1-5**).

devorat[2]***, ~ă*** *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***devora***] **1** (D. prăzi) Care este sfâșiat cu dinții. **2** (D. hrană) Care este mâncat în grabă, cu lăcomie. **3** (Fig; d. scrieri) Care este citit cu mare interes. **4** (Fig) Care este dorit cu nerăbdare Si: *poftit, râvnit*. **5** (Prc; fig) Care este privit cu lăcomie. **6** Care este distrus în întregime de viermi, agenți fizici sau chimici. **7** (D. bunuri materiale, bani) Care este risipit. **8** (Îvr; pex) Delapidat. **9** (D. spații, distanțe) Care este parcurs într-un timp foarte scurt. **10** (Fig) Care este distrus Si: *mistuit, nimicit*. **11** (Fig) Care a trăit intens o senzație, o stare neplăcută, o tulburare Si: *consumat, frământat, măcinat*.

devorator, ~oare *a* [At: LM / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***dévorateur***] **1-14** Devorant (**1-14**).

devot, ~ă *a, smf* [At: NEGRUZZI, S. I, 318 / Pl: *~oți, ~e* / E: fr ***dévot***, lat ***devotus***] **1-2** (Liv) Evlavios. **3-4** (Pex) (Care este) bigot. **5-6** (Înv) (Care este) devotat.

devota *vr* [At: (a. 1774) URICARIUL I, 176 / Pzi: *~tez* / E: fr ***dévouer***, it ***devotare***, lat ***devotare***] **1** A se angaja fără rezerve în serviciul cuiva sau a ceva. **2** (Pex) A se consacra în întregime Si: *a se dedica*.

devotament *sn* [At: BREZOIANU, Î. 34/3 / V: (frî) ***devoiement***, ***devuement*** / Pl: (rar) *~e* / E: fr ***dévouement***] Atașament sincer față de o persoană (sau față de o cauză), servind-o în orice împrejurare și fără rezerve Si: *abnegație*, (îvr) *devotare*, (înv) *devotațiune, devoțiune* (**3**).

devotare *sf* [At: PROT. – POP., N. D. / Pl: (rar) *~tări* / E: ***devota***] (Îvr) Devotament.

devotat, ~ă *smf, a* [At: NEGRUZZI, S. I, 345 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***devota***] **1-2** (Persoană) care manifestă devotament pentru o persoană, o idee, o cauză etc. Si: *credincios, fidel*.

devotațiune *sf* [At: PONTBRIANT, D. / P: *~i-u~* / E: ***devota*** + *-țiune*] (Înv) Devotament.

devoție *sf* vz ***devoțiune***

devoțiune *sf* [At: HELIADE, D. J. 22/28 / P: *~i-u~* / V: (înv) ***~ie*** / E: fr ***dévotion***] (Înv) **1** Evlavie. **2** Cult. **3** Devotament.

devră *sf* vz ***dever***[2]

devreme *av* [At: DEX / E: ***de***[4] + ***vreme***] De timpuriu.

devuement *sf* vz ***devotament***

devulcanizare *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~zări* / E: *des-* + ***vulcanizare***] (Ind) Proces de regenerare a cauciucului natural sau sintetic vulcanizat, prin degradarea macromoleculei de cauciuc vulcanizat.

dexter, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***dexter***] (Ltm) Abil.

dexteritate *sf* [At: GHICA, C. E. I, 289 / Pl: *~tăți* / E: fr ***dextérité***] **1** Capacitate de a îndeplini corect și cu ușurință o muncă (fizică) Si: *abilitate, dibăcie, iscusință, îndemânare*. **2** (Îlav) **Cu ~** Cu mare ușurință. **3** (Îal) Degajat. **4** (Iuz) Obiect de învățământ având ca scop dezvoltarea însușirilor artistice și a îndemânării practice a elevilor.

dextra *sf* [At: DN³ / E: fr ***dextre***, lat ***dextra***] Partea dreaptă a unui blazon, a unui scut.

dextran *sn* [At: LTR² / E: fr ***dextrane***] Substanță obținută din glucoză și utilizată pentru proprietățile ei psiho-chimice, ca înlocuitor al plasmei.

dextrin *sn* vz ***dextrină***

dextrină *sf* [At: CONV. LIT. III, 151 / V: (înv) ***~in*** *sn* / Pl: *~ne* / E: fr ***dextrine***] Pulbere albă sau albă-gălbuie, amorfă, solubilă în apă, rezultată din degradarea amidonului și folosită ca înlocuitor al gumei arabice sau la prepararea diferitelor cleiuri și apreturi.

dextriniza *vt* [At: MDA ms / Pzi: *~zez* / E: ***dextrină*** + *-iza*] A transforma amidonul în dextrină.

dextro- [At: DN³ / E: fr ***dextro-***] Element de compunere savantă cu semnificația „(la) dreapta".

dextrinizare *sf* [At: LTR² / Pl: *~zări* / E: ***dextriniza***] Transformare a amidonului în dextrină.

dextrocardie *sf* [At: DER / Pl: *~ii* / E: fr ***dextrocardie***] (Med) Anomalie care constă în situarea inimii în (sau spre) partea dreaptă a cavității toracice.

dextrogastrie *sf* [At: D. MED. / Pl: *~ii* / E: fr ***dextrogastrie***] (Med) Anomalie care constă în situarea stomacului în partea dreaptă a abdomenului.

dextrogir, ~ă *a* [At: CADE / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***dextrogyre***] (Fiz; d. substanțe optic active) Care rotește planul de polarizare al luminii spre dreapta.

dextroză *sf* [At: ENC. AGR. / Pl: *~ze* / E: fr ***dextrose***] Tip de glucoză solubilă în apă, folosită în alimentația dietetică.

dezabie *sn* [At: DEX-S / Pl: *~uri* / E: fr ***deshabillé***] (Frm) Îmbrăcăminte ușoară (elegantă), purtată de femei în casă.

dezabona *vtr* [At: ALEXI, W. / Pzi: *~nez* / E: fr ***désabonner***] (Rar) **1-2** A(-și) anula un abonament.

dezabonare *sf* [At: DN³ / Pl: *~nări* / E: ***dezabona***] (Rar) Anulare a unui abonament.

dezabura *vt* [At: CR (1838) 18 2/24 / S și: (înv) *desa~* / Pzi: 3 *~rează* / E: *dez-* + ***abura***] (Îvr; c. i. concentrația alcoolică) A degaja.

dezaburi *vtr* [At: DEX-S / S și: (înv) *desa~* / Pzi: *~resc* / E: *dez-* + ***aburi***] (Rar) **1-2** A (se) înlătura aburul de pe geamuri, obiecte de metal etc.

dezaburire *sf* [At: GORJAN, H. IV, 103/5 / S și: (înv) *desa~* / Pl: *~ri* / E: ***dezaburi***] (Rar) **1** Înlăturare a aburului de pe un obiect Si: (rar) *dezaburit¹*. **2** Exalație.

dezaburit¹ *sn* [At: DLR ms / S și: (înv) *desa~* / Pl: *~uri* / E: ***dezaburi***] (Rar) Dezaburire (**1**).

dezaburit², ~ă *a* [At: DEX-S / S și: (înv) *desa~* / Pl: *~iți, ~e* / E: ***dezaburi***] Care nu mai este acoperit cu aburi.

dezaburitor *sn* [At: DEX-S / Pl: *~oare* / E: ***dezaburi*** + *-tor*] Instalație împotriva aburirii geamurilor (la autoturisme).

dezabuza [At: GHICA, A. 543 / S și: (înv) *~usa* / Pzi: *~zez* / E: fr ***désabuser***] (Liv) **1-2** *vtr* A(-și) înțelege greșeala. **3-4** *vtr* A face pe cineva să revină (sau a reveni) dintr-o falsă opinie. **5** *vt* A dezamăgi.

dezabuzare *sf* [At: PONTBRIANT, D. / S și: (înv) *~usa~* / Pl: *~zări* / E: ***dezabuza***] (Liv) **1** Înțelegere a greșelii Si: (îvr) *dezabuzemânt* (**1**). **2** Renunțare la o falsă opinie Si: (îvr) *dezabuzemânt* (**2**). **3** Dezamăgire.

dezabuzat, ~ă [At: PONTBRIANT, D. / S și: (înv) *~usat* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***dezabuza***] (Liv) **1-2** *smf, a* (Persoană) care și-a pierdut speranțele Si: *decepționat, dezamăgit, dezgustat, sceptic*. **3-4** *smf, a* (Persoană) care este lipsită de entuziasm. **5** *a* (D. manifestările oamenilor) Care denotă decepție. **6** *a* (D. manifestările oamenilor) Care denotă dezgust.

dezabuzemânt *sn* [At: COSTINESCU / S și: (înv) *~use~* / Pl: *~uri* / E: fr ***désabusement***] (Îvr) **1-3** Dezabuzare (**1-3**).

dezacida *vr* [At: LM / S și: (înv) *desa~* / Pzi: *~dez* / E: *dez-* + ***acid***] (Rar; d. lichide) **1-2** A (se) dezacidifica (**1-2**).

dezacidare *sf* [At: LTR² / S și: (înv) *desa~* / Pl: *~dări* / E: ***dezacida***] (Rar) Degazare (a apelor minerale).

dezacidat, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***dezacida***] (Rar) Dezacidificat.

dezacidifica *vr* [At: LM / S și: (înv) *desa~* / Pzi: *~dific* / E: fr ***désacidifier***] (Rar) **1-2** A face să piardă sau a-și pierde acidul Si: (rar) *a (se) dezacida* (**1-2**).

dezacidificare *sf* [At: LTR² / S și: (înv) *desa~* / Pl: *~cări* / E: ***dezacidifica***] (Rar) Scădere a acidității vinurilor sub acțiunea microorganismelor.

dezacidificat, ~ă *a* [At: LM / S și: (înv) *desa~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***dezacidifica***] (Rar) Care nu mai conține acid Si: (rar) *dezacidat*.

dezacidula [At: MDA ms / Pzi: *~lez* / E: *dez-* + ***acidula***] **1** *vt* A înlătura oxizii formați pe suprafața unei forme de tipar plan (piatră litografică sau placă de metal). **2-3** *vtr* (D. un aliment) A (se) dezacri.

dezacidulare *sf* [At: LTR² / Pl: *~lări* / E: ***dezacidula***] **1** Operație de înlăturare a oxizilor formați pe suprafața unei forme de tipar plan (piatră litografică sau placă de metal). **2** Dezacrire a unui aliment.

dezacidulat, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***dezacidula***] **1** (D. suprafața unei forme de tipar plan) De pe care s-au înlăturat oxizii formați. **2** (D. alimente) Dezacrit².

dezacord *sn* [At: NEGULICI / S și: (înv) *desa~* / Pl: *~uri* / E: fr ***désaccord***] **1** Lipsă de înțelegere între oameni Si: *discordie, dispută, neînțelegere*. **2** Dezaprobare. **3** Lipsă a acordajului unui instrument muzical Si: *dezacordaj, dezacordare* (*1*), *dezacordat¹* (**1**). **4** Lipsă de armonie în cadrul unei serii de sunete muzicale. **5-6** (Îljv) **În ~** (Care este) fără armonie. **7** Lipsă de potrivire Si: *discordanță, neconcordanță*. **8** (Pex) Contradicție. **9** (Grm) Lipsă de acord în cadrul flexiunii nominale și verbale sau între subiect și predicat Si: (rar) *dezacordare* (**4**). **10** (Fiz) Dezacordare (**3**).

dezacorda [At: NEGULICI / S și: (înv) *desa~* / Pzi: *~dez*, 3 *~dează* / E: fr ***désaccorder***] **1** *vr* (D. instrumente muzicale cu coarde) A-și pierde consonanța tonurilor (prin slăbirea coardelor). **2-3** *vtr* (Înv; d. oameni) A (se) dezbina. **4** *vr* (D. părți de vorbire flexibile sau părți de propoziție) A se afla în dezacord (**9**) Si: (îvr) *a se desoglăsui*.

dezacordaj *sn* [At: CONTEMP., S. II, 1966, nr. 1007, 7/2 / Pl: *~e* / E: fr ***désaccordage***] (Rar) Dezacordare (**1**).

dezacordare *sf* [At: PONTBRIANT, D. / S și: (înv) *desa~* / Pl: *~dări* / E: ***dezacorda***] **1** Dezacord (**3**). **2** (Înv) Dezbinare. **3** (Fiz) Modificare a caracteristicilor unui sistem oscilant în scopul modificării frecvenței lui proprii de oscilații astfel încât acesta să nu mai coincidă cu o anumită frecvență de reper Si: *dezacord* (**10**), (rar) *dezacordat¹*(**3**). **4** (Rar) Dezacord (**9**).

dezacordat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***dezacorda***] (Rar) **1-3** Dezacordare (**1-3**).

dezacordat², ~ă *a* [At: PONTBRIANT, D. / S și: (înv) *desa~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***dezacorda***] **1** (D. instrumente muzicale) Care nu are tonurile în consonanță. **2** (Pex; d. sunete, culori etc.) Care nu sunt armonizate. **3-4** (Pan; d. arcuri sau obiecte care conțin arcuri) Care nu mai prezintă elasticitate sau care este desprins din legătură.

dezacri *vtr* [At: PONTBRIANT, D. / S și: (înv) *desa~* / Pzi: *~resc* / E: *dez-* + ***acri***] (C. i. alimente) **1-2** A face să piardă sau a-și pierde calitatea de a fi acru Si: *a (se) dezacidula* (**2-3**).

dezacrire *sf* [At: PONTBRIANT, D. / S și: (înv) *desa~* / Pl: *~ri* / E: ***dezacri***] Pierdere de către alimente a calității de a fi acru.

dezacrit, ~ă *a* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~iți, ~e* / E: ***dezacri***] (D. alimente) Care nu mai este acru.

dezactiva *vt* [At: DN² / Pzi: *~vez* / E: fr ***désactiver***] **1** (C. i. particule active ale unei substanțe) A trece în stare inactivă. **2** (C. i. obiecte, alimente, apă etc.) A îndepărta substanțele radioactive.

dezactivant, ~ă *a* [At: DER II, 83 / Pl: *~nți, ~e* / E: *dez-* + ***activant***] (D. substanțe) Care are calitatea de a elimina starea de radioactivitate.

dezactivare *sf* [At: DER / Pl: *~vări* / E: ***dezactiva***] **1** Trecere a particulelor active ale unei substanțe în stare inactivă Si: (rar) *dezactivat*[1](**1**). **2** Îndepărtare a substanțelor radioactive depuse în urma unui atac nuclear pe obiecte, alimente, apă Si: (rar) *dezactivat*[1](**2**). **3** (Îs) *~a catalizatorului* Împiedicare a activității unui catalizator prin introducerea unor substanțe absorbite de acesta.

dezactivat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***dezactiva***] (Rar) **1-2** Dezactivare (**1-2**).

dezactivat[2], *~ă a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***dezactiva***] **1** (D. particulele active ale unei substanțe) Care a trecut în stare inactivă. **2** (D. obiecte, alimente etc.) De pe care s-au îndepărtat substanțele radioactive.

dezactualiza *vr* [At: DEX-S / P: *~tu-a~* / Pzi: *~zez* / E: *dez-* + ***actualiza***] A-și pierde actualitatea.

dezactualizare *sf* [At: DEX-S / P: *~tu-a~* / Pl: *~zări* / E: ***dezactualiza***] Pierdere a actualității.

dezactualizat, ~ă a [At: DEX-S / P: *~tu-a~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***dezactualiza***] Care și-a pierdut actualitatea.

dezacupla *vt* [At: SFC V, 4 / S și: (înv) *desa~* / Pzi: *~lez* / E: fr ***désaccoupler***] (C. i. părți componente ale unui ansamblu) A desface din ansamblu Si: *a separa*.

dezacuplare *sf* [At: LEG. EC. PL. 287 / S și: (înv) *desa~* / Pl: *~lări* / E: ***dezacupla***] Separare a părților componente ale unui ansamblu.

dezacuplat, ~ă a [At: MDA ms / S și: (înv) *desa~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***dezacupla***] (D. părțile componente ale unui ansamblu) Care este separat.

dezadapta *vtr* [At: RALEA, S. T. III, 178 / Pzi: *~tez* / E: fr ***désadapter***] **1-2** A face să nu mai dețină (sau a nu mai deține) acele deprinderi obținute în procesul de adaptare (la mediul înconjurător).

dezadaptare *sf* [At: RALEA, S. T. II, 60 / Pl: *~tări* / E: ***dezadapta***] **1** Proces de înlăturare a deprinderilor însușite anterior. **2** (Fiz) Absență a condițiilor de adaptare între două circuite electrice. **3** (Fig) Abatere de la starea în care condițiile de adaptare între două circuite electrice sunt îndeplinite.

dezadaptat, ~ă a [At: RALEA, S. T. II, 59 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***dezadapta***] **1** (Rar) Care este lipsit de adaptare Si: *inadaptat*. **2** Care nu mai deține acele deprinderi obținute cândva prin procesul de adaptare.

dezaera *vt* [At: DN[2] / Pzi: *~rez* / E: *dez-* + ***aer***] **1** (Ind; c. i. materii prime fibroase) A elimina aerul inclus prin procedee ce au la bază acțiunea căldurii sau a vidului. **2-4** (Rar) A dezaerisi (**1-3**).

dezaerare *sf* [At: MDA ms / Pl: *~rări* / E: ***dezaera***] **1** (Ind) Procedeu care constă în eliminarea aerului din materiile prime fibroase prin acțiunea căldurii sau a vidului. **2-4** (Rar) Dezaerisire (**1-3**).

dezaerat, ~ă a [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***dezaera***] **1** (Ind; d. materii prime fibroase) Din care s-a eliminat aerul. **2-4** (Rar) Dezaerisit (**1-3**).

dezaerisi *vt* [At: LTR[2] / Pzi: *~sesc* / E: *dez-* + ***aerisi***] **1** (Teh) A evacua aerul din instalațiile de încălzire centrală, pentru a asigura circulația normală a agentului termic prin conducte și prin corpurile de încălzire Si: (rar) *a dezaera* (**2**). **2** (Teh) A evacua aerul din sacii de aer formați într-o conductă sau într-un recipient de apă sau de abur Si: (rar) *a dezaera* (**3**). **3** A înlătura substanțele toxice persistente (în special cele gazoase) dintr-un adăpost, de pe echipamente, alimente, apă etc. Si: *a degaza*, (rar) *a dezaera* (**4**).

dezaerisire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***dezaerisi***] **1** (Teh) Evacuare a aerului din instalațiile de încălzire centrală, pentru a asigura circulația normală a agentului termic prin conducte și prin corpurile de încălzire Si: (rar) *dezaerare* (**2**). **2** (Teh) Evacuare a aerului din sacii de aer formați într-o conductă sau într-un recipient de apă sau de abur Si: (rar) *dezaerare* (**3**). **3** Operație de înlăturare a substanțelor toxice persistente (în special cele gazoase) dintr-o încăpere, de pe alimente, apă, echipamente etc. Si: (rar) *degazare*, (rar) *dezaerare* (**4**).

dezaerisit, ~ă a [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***dezaerisi***] **1** (Teh; d. instalațiile de încălzire centrală) Din care s-a evacuat aerul Si: (rar) *dezaerat* (**2**). **2** (Teh; d. sacii de aer din conducte, recipiente de apă sau de abur) Care au fost evacuați Si: (rar) *dezaerat* (**3**). **3** (D. încăperi, echipamente, alimente, apă etc.) Care nu mai conțin substanțe toxice Si: (rar) *dezaerat* (**4**).

dezafecta *vt* [At: DN[2] / Pzi: *~tez* / E: fr ***désaffecter***] **1** A schimba destinația unui imobil. **2** (C. i. mașini, utilaje) A scoate din uz. **3** (C. i. instituții) A înceta activitatea în sediul inițial.

dezafectare *sf* [At: DN[2] / Pl: *~tări* / E: ***dezafecta***] **1** Schimbare a destinației unui imobil. **2** Scoatere din uz a unor mașini, utilaje etc. **3** (D. instituții) Încetare a activității în sediul inițial.

dezafectat, ~ă a [At: TEODOREANU, M. II, 174 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***dezafecta***] **1** (D. imobile) Căruia i s-a schimbat destinația. **2** (D. mașini, utilaje etc) Care a fost scos din uz. **3** (D. instituții) Care și-a încetat activitatea în sediul inițial.

dezafecțiune *sf* [At: GHICA, C. E. II, 369 / S și: (înv) *desa~* / Pl: *~ni* / E: fr ***désaffection***] (Rar) Lipsă de afecțiune pentru cineva sau ceva.

dezafurca *vt* [At: MDA ms / Pzi: *~urc* / E: *dez-* + ***afurca***] A desface cheia de afurcare pentru a ridica la bord una din cele două ancore ale unei nave afurcate.

dezafurcare *sf* [At: DN[3] / Pl: *~cări* / E: ***dezafurca*** cf fr *désaffourchage*] Desfacere a cheii de afurcare care permite ridicarea la bord a uneia dintre cele două ancore la o navă afurcată.

dezafurisi *vt* [At: COSTINESCU / S și: (înv) *desa~* / Pzi: *~sesc* / E: *dez-* + ***afurisi***] (Înv; c. i. oameni) A scoate din anatemă prin rugăciuni.

dezafurisire *sf* [At: COSTINESCU / S și: (înv) *desafurissire* / Pl: *~ri* / E: ***dezafurisi***] (Înv) Scoatere de sub anatemă prin rugăciuni.

dezaglomera *vtr* [At: DN[3] / Pzi: *~rez* / E: *dez-* + ***aglomera***] (Rar) **1-2** (C. i. drumuri, piețe, spații) A (se) elibera de (o parte din) oameni, vehicule. **3-4** (C. i. aglomerații) A (se) risipi.

dezaglomerare *sf* [At: DN[3] / Pl: *~rări* / E: ***dezaglomera***] (Rar) **1** Eliberare a unor spații de oameni sau vehicule. **2** Risipire a unei aglomerații.

dezaglomerat, ~ă a [At: DLR ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***dezaglomera***] (Rar) **1** (D. drumuri, piețe, spații) Care nu mai este aglomerat. **2** (D. aglomerații) Risipit[2].

dezagrament *sn* vz ***dezagrement***

dezagrea *vt* [At: ALEXI, W. / S și: (înv) *desa~* / Pzi: *~eez* / E: ***désagreer***] **1** A nu fi de acord cu ceva sau cu cineva. **2** A nega o opinie a cuiva, o situație. **3** A displace ceva sau pe cineva.

dezagreabil, ~ă a [At: HELIADE, O. I, 390 / S și: (înv) *desa~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***désagréable***] **1** Care displace Si: *neplăcut*. **2** (D. oameni și manifestările lor) Care nu are un fizic atrăgător. **3** (D. oameni) Care este lipsit de amabilitate. **4** (D. oameni și manifestările lor) Care șochează Si: *strident*. **5** (D. oameni și manifestările lor) Care nu face plăcere. **6** (Rar) Dăunător.

dezagreare *sf* [At: ALEXI, W. / S și: (înv) *desa~* / Pl: *~eări* / E: ***dezagrea***] **1** Respingere a ceva. **2** Negare a opiniei cuiva. **3** Lipsă de simpatie față de cineva sau ceva.

dezagreat, ~ă a [At: ALEXI, W. / S și: (înv) *desa~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***dezagrea***] (D. oameni și manifestările lor) **1** Neacceptat. **2** Care nu este simpatizat.

dezagrega [At: COSTINESCU / V: (înv) ***dizg~*** / S și: (înv) *desa~* / Pzi: 3 *~regă* / E: fr ***désagreger***] **1-2** *vtr* (D. corpuri, mai ales d. roci) A (se) desface în părțile constitutive prin acțiunea factorilor externi (chimici și fizici). **3** *vr* (Rar; d. alimente) A se altera. **4-5** *vtr* (Imp; d. nucleele atomice) A (se) dezintegra. **6-7** *vtr* (Îvr; îf *dizgrega*; d. raze de lumină) A (se) dispersa. **8-9** *vtr* (Fig) A face să piardă (sau a pierde) parțial sau total coeziunea.

dezagregabil, ~ă a [At: DEX / Pl: *~i, ~e* / E: ***dezagrega*** + *-bil*] **1-9** Care se poate dezagrega (**1-9**).

dezagregant, ~ă a [At: COBĂLCESCU, G. 54/17 / S și: (înv) *desa~* / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***désagrégeant***] (Îvr; d. factori fizici, chimici etc.) **1** Care provoacă un proces de dezagregare (**1**). **2** (Fig) Care distruge coeziunea.

dezagregare *sf* [At: COSTINESCU / S și: (înv) *desa~* / V: (îvr) ***dizg~*** / Pl: *~gări* / E: ***dezagrega***] **1** Desfacere a corpurilor, mai ales a rocilor, în părțile componente prin acțiunea factorilor externi (chimici și fizici)

Si: (rar) *dezagregație*. 2 (Pex) Descompunere. 3 (Rar) Alterare a alimentelor. 4 (Fiz; imp) Dezintegrare radioactivă. 5 Transformare chimică a unui material sau a unei combinații chimice, insolubile în apă, în una sau mai multe substanțe solubile, cu ajutorul unor reactivi specifici Si: *descompunere*. 6 (Fig) Pierdere a coeziunii etc. Si: *destrămare, dezmembrare*. 7 (Muz) Absență a armoniei fonice, bazată pe introducerea unor elemente noi în tehnica compoziției. 8 (Med; îs) ~ *mentală* (sau *psihică*) Tulburare a sintezei mentale Si: *schizofrenie*.

dezagregat, ~ă *a* [At: MARIN, PR. I, 117/12 / Pl: ~*ați*, ~*e* / E: ***dezagrega***] 1 (D. corpuri, mai ales d. roci) Care a fost desfăcut în particule componente. 2 (Pex) Descompus. 3 (Imp; d. nuclee atomice) Dezintegrat. 4 (Fig) Care este lipsit de coeziune.

dezagregator *sn* [At: LTR² / Pl: ~*oare* / E: fr ***désagrégateur***] (Teh; rar) Afânător.

dezagregație *sf* [At: CONTEMPORANUL IV, 540 / S și: (înv) *desa~* / Pl: ~*ii* / E: fr ***désagrégation***] (Rar) Dezagregare (1).

dezagremânt *sn vz* ***dezagrement***

dezagrement *sn* [At: COSTINESCU / S și: (înv) *desa~* / V: (îvr) ***~mânt***, (rar) ***~rament*** / E: fr ***désagrément***] (Liv) 1 Neplăcere. 2 Neajuns.

dezaharifica *vt* [At: MDA ms / Pzi: ~*ific* / E: *dez-* + ***zaharifica***] (Ind) A recupera, prin metode speciale, zahărul din melasă.

dezaharificare *sf* [At: LTR² / Pl: ~*cări* / E: ***dezaharifica***] Procedeu folosit în industria alimentară în scopul recuperării zahărului din melasă.

dezaharificator *sn* [At: MDA ms / Pl: ~*oare* / E: ***dezaharifica*** + *-tor*] (Ind) Instalație utilizată la dezaharificare.

dezalbumina *vt* [At: MDA ms / Pzi: ~*nez* / E: *dez-* + ***albumină***] (Chm) A îndepărta substanțele albuminoide dintr-o soluție cu ajutorul unui reactiv.

dezalbuminare *sf* [At: LTR² / Pl: ~*nări* / E: ***dezalbumina***] (Chm) Procedeu de îndepărtare a substanțelor albuminoide dintr-o soluție cu ajutorul unui reactiv chimic.

dezalcaliniza *vt* [At: MDA ms / Pzi: ~*zez* / E: *dez-* + ***alcaliniza***] (Tex) A îndepărta hidroxidul de sodiu din materialul textil în procesul de mercerizare.

dezalcalinizare *sf* [At: LTR² / Pl: ~*zări* / E: ***dezalcaliniza***] (Tex) Operație finală prin care se îndepărtează hidroxidul de sodiu din materialul textil în procesul de mercerizare.

dezalcalinizat, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: ~*ați*, ~*e* / E: ***dezalcaliniza***] (D. materialul textil) Din care s-a îndepărtat, în procesul de mercerizare, hidroxidul de sodiu.

dezalcătui [At: ASACHI, ALGEBRĂ, 19ʳ/18 / S și: (înv) *desa~* / Pzi: ~*esc* / E: *dez-* + ***alcătui***] (Înv) 1 *vt* (Mat; c. i. numere) A descompune. 2 *vr* (D. materii și corpuri organice) A se putrezi. 3 *vr* (D. corpuri, m. ales d. roci) A se dezagrega (2).

dezalcătuire *sf* [At: ER 93ʳ/2 / S și: (înv) *desa~* / Pl: ~*ri* / E: ***dezalcătui***] 1 (Înv) Descompunere. 2 (Înv) Putrezire. 3 (Înv) Dezagregare (1). 4 (Rar; fig) Desfacere. 5 (Rar; fig) Zdrobire.

dezalcătuit, ~ă *a* [At: I. IONESCU, M. 54 / S și: (înv) *desa~* / Pl: ~*iți*, ~*e* / E: ***dezalcătui***] (Înv; d. materii și corpuri organice) 1 Dezagregat (1). 2 (Pex) Descompus.

dezalcooliza *vt* [At: MDA ms / P: ~*o-o~* / Pzi: ~*zez* / E: *dez-* + ***alcooliza***] A trata de alcoolism.

dezalcoolizare *sf* [At: FLACĂRA 1977, nr. 1, 19 / P: ~*o-o~* / Pl: ~*zări* / E: ***dezalcooliza***] Tratament făcut persoanelor care suferă de alcoolism Si: (rar) *dezalcoolizat*¹.

dezalcoolizat¹ *sn* [At: MDA ms / P: ~*o-o~* / Pl: ~*uri* / E: ***dezalcooliza***] (Rar) Dezalcoolizare.

dezalcoolizat², ~ă *a* [At: MDA ms / P: ~*o-o~* / Pl: ~*ați*, ~*e* / E: ***dezalcooliza***] Tratat de alcoolism.

dezaliena *vt* [At: MDA ms / P: ~*i-e~* / Pzi: ~*nez* / E: *dez-* + ***aliena***] (Liv) 1 (Jur) A anula capacitatea cuiva de a transmite un drept sau un lucru prin cesiune, vânzare etc. 2 (Jur; ccr) A restitui un bun înstrăinat. 3 (Med) A-și recăpăta facultățile mintale.

dezalienant, ~ă *a* [At: T ianuarie, 1969, 116 / Pl: ~*nți*, ~*e* / E: ***dezaliena*** + *-(a)nt*] (Liv) 1 (Jur; d. legi, hotărâri) Care are capacitatea de a anula transmiterea unui drept sau a unui lucru prin cesiune, vânzare etc. 2 (Jur; ccr; d. legi) Care prevede restituirea unui bun înstrăinat. 3 (Med; d. tratamente sau factori psihici) Care duc la recăpătarea facultăților mintale.

dezalienare *sf* [At: RL 1979, 23, 19/3 / Pl: ~*nări* / E: ***dezaliena***] (Med) Scoatere din starea de alienare.

dezalienat, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: ~*ați*, ~*e* / E: ***dezaliena***] (Liv) 1 (Jur; d. capacitatea cuiva de a transmite un drept sau un lucru prin cesiune, vânzare etc.) Care este anulat Si: *abolit*. 2 (Jur; ccr; d. un bun înstrăinat) Care este restituit. 3 (Med) Care și-a recăpătat facultățile mintale.

dezaltera *vtr* [At: PROT.-POP., N. D. / S și: (înv) *desa~* / Pzi: ~*rez* / E: fr ***désaltérer***] (Frî) 1-2 A(-și) potoli setea Si: (pop) *a (se) adăpa*.

dezalterare *sf* [At: COSTINESCU / S și: (înv) *desa~* / Pl: ~*rări* / E: ***dezaltera***] (Frî) Potolire a setei.

dezamara *vt* [At: MDA ms / Pzi: ~*rez* / E: *dez-* + ***amara***] (Nav) 1 A dezlega un obiect amarat pe o navă în vederea descărcării sau a utilizării lui. 2 A dezlega o ambarcațiune de țărm sau de o altă navă.

dezamarare *sf* [At: LTR² / E: ***dezamara*** cf fr *désamarrer*] (Nav) 1 Dezlegare a unui obiect amarat pe o navă în vederea descărcării sau a utilizării lui. 2 Dezlegare a unei ambarcațiuni de țărm sau de o altă navă.

dezamarat, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: ~*ați*, ~*e* / E: ***dezamara***] 1 (D. obiecte amarate pe o navă) Care este dezlegat în vederea descărcării sau a utilizării. 2 (D. ambarcațiuni) Care este dezlegat de țărm sau de o altă navă.

dezamăgi *vt* [At: MAIOR, T. 84/9 / S și: (înv) *desa~* / Pzi: ~*gesc* / E: *dez-* + ***amăgi***] (C. i. oameni) A face să-și piardă speranțele, iluziile, bunele păreri sau sentimentele Si: *a decepționa*, *a deziluziona*.

dezamăgire *sf* [At: FILIMON, O. I. 94 / S și: (înv) *desa~* / Pl: ~*ri* / E: ***dezamăgi***] 1 Decepționare. 2 (Îlav) **Cu ~** Descurajat.

dezamăgit, ~ă *a* [At: NEGULICI, E. I, 144/29 / S și: (înv) *desa~* / Pl: ~*iți*, ~*e* / E: ***dezamăgi***] Care și-a pierdut speranțele Si: *decepționat*, (liv) *dezabuzat* (1).

dezamăgitor, ~oare *a* [At: PONTBRIANT, D. / S și: (înv) *desa~* / Pl: ~*i*, ~*oare* / E: ***dezamăgi*** + *-tor*] (Rar) Care dezamăgește.

dezambala [At: ORBONAȘ, MEC. 127 / S și: (înv) *desa~* / Pzi: ~*lez* / E: *dez-* + ***ambala***] 1 *vt* (C. i. mărfuri) A scoate din ambalaj. 2 *vt* (C. i. motoare) A face să revină la viteza normală. 3 *vr* (Fig) A se elibera de griji. 4 *vr* (Fig) A se retrage dintr-o acțiune.

dezambalare *sf* [At: DEX / Pl: ~*lări* / E: ***dezambala***] 1 Scoatere din ambalaj. 2 Revenire a unui motor la viteza normală. 3 (Fig) Eliberare de griji. 4 (Fig) Retragere dintr-o acțiune.

dezambalat, ~ă *a* [At: DEX / Pl: ~*ați*, ~*e* / E: ***dezambala***] 1 (D. mărfuri) Care a fost scos din ambalaj. 2 (D. motoare) Care a revenit la viteza normală. 3 (Fig) Care s-a eliberat de griji. 4 (Fig) Care s-a retras dintr-o acțiune.

dezambreia *vt* [At: DEX-S / P: ~*e-ia* / Pzi: ~*iez* / E: *dez-* + ***ambreia***] A scoate din ambreiaj.

dezambreiat, ~ă *a* [At: DEX-S / Pl: ~*ați*, ~*e* / E: ***dezambreia***] Care a fost scos din ambreiaj.

dezambreiere *sf* [At: DEX-S / Pl: ~*ri* / E: ***dezambreia***] Scoatere din ambreiaj.

dezamestec *sn* [At: LTR² / E: *dez-* + ***amestec***] (Chm) Separație, prin difuzie, a unui lichid sau a unui cristal în doi componenți.

dezamesteca *vt* [At: PONTBRIANT, D. / S și: (înv) *desa~* / Pzi: ~*mestec* / E: *dez-* + ***amesteca***] (Înv) 1 A alege. 2 A separa. 3 A descurca. 4 (Fig) A clarifica. 5 A dezmesteca.

dezamestecare *sf* [At: PONTBRIANT, D. / S și: (înv) *desa~* / Pl: ~*cări* / E: ***dezamesteca***] (Înv) 1 Separare. 2 Descurcare. 3 Alegere. 4 (Fig) Clarificare.

dezamestecat, ~ă *a* [At: PONTBRIANT, D. / S și: (înv) *desa~* / Pl: ~*ați*, ~*e* / E: ***dezamesteca***] (Înv) 1 Ales. 2 Descurcat. 3 (Fig) Clarificat.

dezamețeală *sf* [At: COSTINESCU / V: (reg) ***dezm~*** / S și: (înv) *desa~* / Pl: ~*țeli* / E: ***dezameți*** + *-eală*] (Înv) Dezamețire.

dezameți *vtr* [At: POLIZU / V: (reg) ***dezm~*** / S și: (înv) *desa~* / Pzi: *~țesc* / E: *dez-* + ***ameți***] (Înv) **1-2** A (se) dezmetici.

dezametire *sf* [At: POLIZU / V: (reg) ***dezm~*** / S și: (înv) *desa~* / Pl: *~ri* / E: ***dezameți***] (Înv) Dezmeticire.

dezametit, ~ă *a* [At: ODOBESCU, S. I, 431 / V: (reg) ***dezm~*** / S și: (înv) *desa~* / Pl: *~iți, ~e* / E: ***dezameți***] (Înv) Care este dezmeticit.

dezametitor, ~oare *a* [At: PONTBRIANT, D. / V: (reg) ***dezm~***, (înv) ***~iu*** / S și: (înv) *desa~* / E: ***dezameți*** + *-(i)tor*] (Înv) Care dezmeticește.

dezametitoriu, ~ie *a* vz ***dezametitor***

dezamina *vt* [At: MDA ms / Pzi: 3 *~nează* / E: *dez-* + ***amină***] (Bch) A elimina, prin acțiunea unor enzime, grupul aminic al unor substanțe organice, permițând metabolizarea în organism.

dezaminare *sf* [At: LTR[2] / S și: (înv) *desa~* / Pl: *~nări* / E: ***dezamina***] (Bch) Eliminare, prin acțiunea unor enzime, a grupului aminic al unor substanțe organice, permițând metabolizarea în organism.

dezaminază *sf* [At: LTR[2] / S și: (înv) *desa~* / Pl: *~ze* / E: nct] (Bch) Enzimă care acționează în procesul de dezaminare.

dezamoniacaliza *vt* [At: MDA ms / Pzi: *~zez* / E: *dez-* + ***amoniac*** + *-(a)liza*] (Ind) A îndepărta amoniacul din gazele de pirogenare ale cărbunilor.

dezamoniacalizare *sf* [At: LTR[2] / E: ***dezamoniacaliza***] Proces tehnologic, folosit în industria cocso-chimică, care constă în îndepărtarea amoniacului din gazele de pirogenare ale cărbunilor.

dezamorfoză *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ze* / E: fr ***désamorphose***] Operație care permite restituirea proporțiilor normale ale obiectelor pe un ecran cinematografic.

dezamorsa *vt* [At: BARBU, I. I, 229 / Pzi: *~sez* / E: fr ***désamorcer***] (C. i. arme, proiectile, mine etc.) A îndepărta amorsa.

dezamorsare *sf* [At: DEX / Pl: *~sări* / E: ***dezamorsa***] Îndepărtare a amorsei.

dezamorți *v* vz ***dezmorți***

dezamorțire *sf* ***dezmorțire***

dezamorțit, ~ă *a* vz ***dezmorțit***

dezampara *vt* [At: DN[2] / Pzi: *~rez* / E: fr ***désemparer***] (Frm) **1** (C. i. spații) A părăsi. **2** (C. i. oameni) A face să piardă modul obișnuit de comportare. **3** (C. i. oameni) A pune în situația de a se apăra.

dezamparat, ~ă *a* [At: COCEA, ap. DLR ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***dezampara***] (Frm) **1** (D. oameni) Care a fost făcut să-și piardă comportamentul normal Si: *derutat, încurcat*. **2** Care este avariat. **3** Care nu mai poate manevra.

dezamuți *vt* [At: PONTBRIANT, D. / S și: (înv) *desa~* /Pzi: *~țesc* / E: *dez-* + ***amuți***] (Rar; c. i. oameni) A scoate din starea de muțenie.

dezamuțire *sf* [At: PONTBRIANT, D. / S și: (înv) *desa~* / Pl: *~ri* / E: ***dezamuți***] (Rar) Scoatere a cuiva din starea de muțenie.

dezamuțit, ~ă *a* [At: PONTBRIANT, D. / S și: (înv) *desa~* / Pl: *~iți, ~e* / E: ***dezamuți***] (Rar; d. oameni) Care a început să vorbească.

dezanalfabetiza *vt* [At: IORDAN, L. R. 515 / Pzi: *~zez* / E: *dez-* + ***analfabet*** + *-iza*] (Rar; C. i. oameni) A alfabetiza.

dezanalfabetizare *sf* [At: MDA ms / Pl: *~zări* / E: ***dezanalfabetiza***] (Rar; d. oameni) Alfabetizare.

dezanalfabetizat, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***dezanalfabetiza***] (Rar; d. oameni) Care a fost analfabetizat.

dezanamorfoză *sf* [At: DEX / Pl: *~ze* / E: fr ***désanamorphose***] (Cig) Operație prin care se restabilesc proporțiile normale ale imaginilor proiectate pe ecran.

dezancola *vtr* [At: DN[3] / Pzi: *~lez* / E: fr ***désencoller***] (Frr) **1-2** A (se) dezlipi.

dezancolare *sf* [At: DN[2] / / Pl: *~lări* / E: ***dezancola***] (Frr) Dezlipire.

dezancora *vt* [At: DN[3] / Pzi: *~rez* / E: *dez-* +***ancora***] **1** (C. i. ancora cu care este fixată o navă în larg) A ridica de pe fundul apei. **2** (C. i. vase ancorate) A elibera prin ridicarea ancorei, permițând să se părăsească locul de staționare în larg.

dezancorare *sf* [At: DLR ms / Pl: *~rări* / E: ***dezancora***] **1** Ridicare a ancorei. **2** Eliberare a unei nave prin ridicarea ancorei, permițând părăsirea locului de staționare.

dezancorat, ~ă *a* [At: DLR ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***dezancora***] **1** (D. ancore) Care a fost ridicat de pe fundul apei. **2** (D. nave ancorate) Care a fost eliberat prin ridicarea ancorei, permițându-i să părăsească locul de staționare în larg.

dezanexa *vt* [At: DN[3] / Pzi: *~xez* / E: cf fr *désannexer*] (C. i. teritorii anexate) A restitui statului în drept.

dezanexare *sf* [At: DN[3] / Pl: *~xări* / E: ***dezanexa***] Restituire a teritoriilor anexate statului în drept.

dezanexat, ~ă *a* [At: DEX-S / Pl: *~ați, ~e* / E: ***dezanexa***] (D. teritorii anexate) Care a fost restituit statului în drept.

dezangaja [At: DEX-S / Pzi: *~jez* / E: fr ***désengager***] **1** *vt* (C. i. angajamente) A face să înceteze. **2** *vr* (D. oameni, state asociații etc.) A se retrage dintr-un angajament, dintr-un conflict.

dezangajare *sf* [At: BARBU, I. I.175 / Pl: *~jări* / E: *dez-* + ***angajare***] **1** Încetare a unui angajament. **2** Retragere a unor oameni, state, asociații etc. dintr-un angajament, dintr-un conflict.

dezangajat, ~ă *a* [At: DEX-S / Pl: *~ați, ~e* / E: ***dezangaja***] **1** (D. angajamente) Care a încetat. **2** (D. oameni, state, asociații etc.) Care s-a retras dintr-un angajament. **3** (D. oameni, state, asociații etc.) Care s-a retras dintr-un conflict.

dezangrena *vt* [At: DN[3] / Pzi: *~nez* / E: fr ***désengrener***] (C. i. obiecte, părți componente etc.) A scoate dintr-un angrenaj.

dezangrenare *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~nări* / E: ***dezangrena***] **1** Scoatere dintr-un angrenaj a unor obiecte, părți componente etc. **2** (Îs) ~ *osoasă* Lipsă de contact a fragmentelor unei fracturi.

dezangrenat, ~ă *a* [At: DEX-S / Pl: *~ați, ~e* / E: ***dezangrena***] (D. obiecte, părți componente etc.) Care a fost scos dintr-un angrenaj.

dezanofeliza *vt* [At: MDA ms / Pzi: *~zez* / E: *dez-* + ***anofel*** + *-iza*] A distruge țânțarii anofeli adulți prin utilizarea unor substanțe chimice.

dezanofelizare *sf* [At: D. MED. / E: *dez-* + ***anofel*** + *-izare*] Metodă de combatere a malariei care constă în distrugerea țânțarilor anofel adulți, prin utilizarea unor substanțe chimice.

dezapreta *vt* [At: IONESCU-MUSCEL, ȚES. 56 / S și: (înv) *desa~* / Pzi: *~tez* / E: *dez-* + ***apreta***] (C. i. țesături) A îndepărta substanța cu care a fost apretat.

dezapretare *sf* [At: MACAROVICI, CH. 561 / S și: (înv) *desa~* / Pl: *~tări* / E: *dez-* +***apretare***] Operație prin care este îndepărtat apretul dintr-un material.

dezaproba *vt* [At: I. GOLESCU, C. / S și: (înv) *desa~* / Pzi: *~prob*, (înv) *~bez* / E: *dez-* + ***aproba*** cf. fr *désapprouver*] **1** A nu fi de acord cu ceva, considerat inutil sau dăunător. **2** (Pex) A critica. **3** (Pex) A condamna.

dezaprobare *sf* [At: GHICA, S. 106 / S și: (înv) *desa~* / Pl: *~bări* / E: ***dezaproba***] **1** Considerare a unor proiecte, fapte, acțiuni ca fiind inutile sau dăunătoare. **2** (Pex) Criticare. **3** (Îlav) **Cu ~** Dezaprobativ. **4** (Ccr) Act scris prin care se dezaprobă (1) ceva.

dezaprobat, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***dezaproba***] (D. proiecte, fapte, acțiuni etc.) **1** Care nu este încuviințat. **2** Condamnat.

dezaprobativ *av* [At: TEODOREANU, M. II 387 / E: ***dezaprobat*** + *-iv*] Dezaprobator (1).

dezaprobator, ~oare [At: PROT. – POP., N. D. / V: ***~băt~*** / S și: *desa~* / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***désapprobateur***] **1-2** *av, a* (Într-un mod) care exprimă dezaprobare (1).

dezaprobație *sf* [At: BREZOIANU, Î. 129/9 / V: ***~țiune*** / S și: *des~* / E: fr ***désapprobation***] (Înv) Dezaprobare.

dezaprobațiune *sf* vz ***dezaprobație***

dezaprobător, ~oare *av* vz ***dezaprobator***

dezapropiație *sf* vz ***dezapropriație***

dezapropria *vtr* [At: COSTINESCU / S și: *desapp~* / Pzi: *~iez* / E: fr ***désapproprier***] (Frî; c. i. proprietăți) **1-2** A (se) lua cuiva dreptul de posesor.

dezapropriare *sf* [At: COSTINESCU / S și: *desapp~* / Pl: *~ier* / E: ***dezapropria***] (Frî) Ridicare a dreptului de posesor.

dezapropriație *sf* [At: PROT. – POP., N. D. / V: *~opi~* / S și: *desa~* / Pl: *~ții* /E: fr ***désappropriation***] (Frî) Dezapropriare.

dezaproviziona *vt* [At: PROT. – POP., N. D. / S și: *desapp~* / Pzi: *~nez* / E: fr ***désapprovisioner***] (Frî; c. i. ființe) A lipsi de cele necesare hranei.

dezarămi *vt* [At: MDA ms / Pzi: *~mesc* / E: *dez-* + ***arămi***] **1** (Tip) A îndepărta stratul de cupru, depus galvanic pe stereotipe, cu scopul de a retopi și întrebuința aliajul de plumb Si: *a decupra*. **2** (C. i. obiecte acoperite cu un strat de aramă) A îndepărta stratul de aramă.

dezarămire *sf* [At: LTR² / Pl: *~ri* / E: *dez-* + ***arămire***] **1** (Tip) Operație de îndepărtare a stratului de cupru, depus galvanic pe stereotipe, cu scopul de a retopi și întrebuința din nou aliajul de plumb Si: *decuprare*. **2** Îndepărtare a stratului de aramă de pe obiectele acoperite cu acest metal.

dezarbora¹ *vt* [At: DEX-S / Pzi: *~rez* / E: *dez-* + ***arbora*** (***dă***)] A demonta arborada unei nave.

dezarbora² *vt* [At: COSTINESCU / S și: *desa~* / Pzi: *~rez* / E: fr ***désarborer***] (Frm; c. i. steaguri, pavilioane) A da jos.

dezarborare¹ *sf* [At: LTR² / Pl: *~rări* / E: ***dezarbora***] (Mrn) **1** Scoaterea de la post a arborilor unei nave. **2** Rupere a catargelor din cauza vântului puternic sau a atacului artileriei inamice.

dezarborare² *sf* [At: MDA ms / Pl: *~rări* / E: ***dezarbora²***] (Frm) Coborâre a steagurilor, pavilioanelor.

dezarborat¹, ***~ă*** *a* [At: DN² / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***dezarbora***] (D. nave) Căreia i s-a demontat arborada.

dezarborat², ***~ă*** *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***dezarbora²***] (D. steaguri, pavilioane) Care este coborât.

dezargila *vt* [At: MDA ms / Pzi: *~lez* / E: *dez-* + ***argilă***] (Chm) A separa fracțiunile fine argiloase, mai ales din apele de spălare, necesare în spălătoriile de cărbuni.

dezargilare *sf* [At: LTR² / E: ***dezargila***] (Chm) Operație de separare a fracțiunilor fine argiloase, mai ales din apele de spălare, necesare în spălătoriile de cărbuni.

dezargilator *sm* [At: LTR² / Pl: *~oare* / E: ***dezargila*** + *-tor*] Instalație necesară instalațiilor de dezargilare.

dezarginta *vt* [At: COSTINESCU / S și: (înv) *desa~* / Pzi: *~tez* / E: *dez-* + ***arginta***] (C. i. obiecte acoperite cu un strat de argint) A îndepărta stratul de argint.

dezargintare *sf* [At: LTR² / S și: (înv) *desa~* / Pl: *~tări* / E: ***dezarginta***] **1** Îndepărtare a stratului de argint de pe anumite obiecte. **2** (Spc) Procedeu folosit în arta fotografierii în culori în vederea îndepărtării argintului metalic din stratul sensibil, după expunere și developare, și a înlocuirii lui cu una dintre cele trei culori fundamentale.

dezargintat, ***~ă*** *a* [At: PONTBRIANT, D. / S și: *desa~* / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***dezarginta***] **1** (D. obiecte acoperite cu un strat de argint) Care a fost curățat de argint. **2** (D. aliaje) Care nu mai conține argint.

dezarhieri *vtr* [At: ȘINCAI, HR., ap. DLR ms / S și: *desa~* / Pl: *~resc* / E: *dez-* + ***arhiereu***] (C. i. preoți) A scoate din funcția de arhiereu.

dezarima *vt* [At: DEX-S / Pzi: *~mez* / E: fr ***désarimer***] (C. i. mărfurile din magazia unei nave) A scoate din locul în care au fost stivuite și fixate.

dezarimare *sf* [At: DN³ / Pl: *~mări* / E: ***dezarima***] Scoatere a mărfurilor din magazia unei nave din locul în care a fost stivuite și fixate.

dezarimat, ***~ă*** *a* [At: DEX-S / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***dezarima***] (D. mărfurile din magazia unei nave) Care a fost scos din locul în care a fost stivuit și fixat.

dezaripat, ***~ă*** *a* [At: VOICULESCU, POEZII, I, 83 / Pl: *~ați*, *~e* / E: *dez-* + ***aripat***] **1** (D. păsări sau alte ființe înaripate) Care și-a pierdut aripile. **2** (D. păsări sau alte ființe înaripate) Care este lipsit de aripi. **3** (D. semințe) Care nu mai are învelișul necesar zborului sau mișcării (în bătaia vântului).

dezaristator *sn* [At: DER / Pl: *~i* / E: cf *aristă*] Parte componentă a batozelor sau a unor combine de cereale păioase, care are rolul de a îndepărta aristele și paleele rămase pe boabe după procesul de treierare.

dezarma [At: IST. CAROL XII, 36 r/8 / V: (înv) ***disa~*** /S și: ***desa~*** / Pzi: *~mez* / E: fr ***désarmer***] **1-2** *vtrp* (C. i. oameni) A (se) obliga să predea armele, înlăturând orice posibilitate de atac înarmat. **3** *vt* (Spc) A face (printr-o lovitură specială cu sabia, floreta sau spada) să sară sabia (sau floreta, spada) din mâna adversarului. **4** *vt* (C. i. nave, mai ales de război) A deposeda de armament, nepermițând părăsirea radei portului. **5** *vt* (C. i. arme) A bloca mecanismul de tragere. **6** *vi* (Cu privire la state) A pune în aplicare un ansamblu de măsuri în vederea reducerii sau lichidării armamentului (mai ales a armelor de exterminare în masă) și a micșorării forțelor armate. **7-8** *vtr* (C. i. oameni sau manifestarea sentimentelor lor) A deveni mai puțin ostil Si: *a (se) îmblânzi*, *a (se) potoli* . **9-10** *vtr* (C. i. oameni sau manifestarea sentimentelor lor) A pune în imposibilitatea de a (se) opune Si: *a (se) anihila*. **11** *vt* (Îvr) A civiliza. **12** *vi* (Pex; mai ales în formă negativă) A înceta o acțiune Si: *a capitula*.

dezarmament *sn* [At: COSTINESCU / S și: *desa~* / Pl: *~e* / E: fr ***désarmement***] (Frî) Dezarmare.

dezarmant, ***~ă*** *a* [At: CAMIL PETRESCU, T. III, 524 / Pl: *~nți*, *~e* / E: fr ***désarmant***] (D. oameni și manifestările lor; și fig) Care anihilează puterea de a reacționa, determinând renunțarea la conflict.

dezarmare *sf* [At: AR (1837), 366 ¹/₁ / S și: *desa~* / Pl: *~mări* / E: ***dezarma***] **1** Determinare a predării armelor, cu scopul înlăturării posibilității unui atac înarmat. **2** (Spc) Determinare (printr-o lovitură specială cu sabia, floreta sau spada) a înlăturării sabiei (sau floretei sau spadei) din mâna adversarului. **3** Deposedare de armament a unei nave, mai ales de război nepermițând părăsirea radei portului. **4** Blocare a mecanismului de tragere al armelor. **5** (Cu privire la state) Punere în aplicare a unui ansamblu de măsuri în vederea reducerii sau lichidării armamentului (mai ales a armelor de exterminare în masă) și a micșorării forțelor armate. **6** Reducere a ostilității cuiva Si: *îmblânzire*, *potolire*. **7** Punere în imposibilitatea de a (se) opune Si: *anihilare*. **8** (Îvr) Civilizare. **9** Încetare a unei acțiuni Si: *capitulare*. **10** Operație de demontare și debarcare a armelor de luptă de pe o navă de război. **11** (Pex) Reducere a echipajului unei nave când aceasta se scoate din funcțiune pe o durată mai lungă.

dezarmat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: (rar) *~uri*/ E: ***dezarma***] **1-11** (Rar) Dezarmare (**1-11**).

dezarmat², ***~ă*** *a* [At: HELIADE, O. I, 329 / S și: (înv) *desa~* / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***dezarma***] **1** (D. oameni) Care a fost deposedat de arme. **2** Neînarmat . **3** (D. oameni și manifestările lor) Lipsit de posibilitatea de (se) opune Si: *blând*, *neputincios*, *slab*. **4** Care nu are condițiile necesare succesului.

dezarmație *sf* [At: PROT. – POP., N. D. / V: ***~iune*** / E: ***dezarma*** + *-ație*] (Înv) Dezarmare.

dezarmațiune *sf* vz ***dezarmație***

dezarmonia *vt* [At: NEGULICI / S și: *desa~* / Pzi: *~iez* / E: *dez-* + ***armonie***] **1** (Înv) C. i. obiecte, fenomene etc.) A scoate din ansamblul elementelor ce alcătuiesc un tot armonios. **2** (C. i. oameni) A lipsi de unitate, rupând relațiile de înțelegere, de armonie.

dezarmonic, ***~ă*** *a* [At: BARCIANU, V. / S și: (înv) *desa~* / Pl: *~ici*, *~ice* / E: *dez-* + ***armonic***] (Rar) Dezarmonios.

dezarmonie *sf* [At: HELIADE, O. I, 207 / V: ***disha~***, ***diz~*** / S și: (înv) *desa~*/ Pl: *~ii* / E: *dez-* + ***armonie***] **1** Lipsă de armonie între elementele componente ale unui ansamblu, ale unui complex de fenomene etc. **2** (Pex; rar) Discrepanță. **3** (Muz) Îmbinare de sunete care încalcă principiile armoniei Si: *distonanță*. **4** (Pan) Lipsă de armonie în distribuția formelor și culorilor. **5** Lipsă de înțelegere, de colaborare între două persoane, două colectivități etc. Si: *discordie*.

dezarmonios, ***~oasă*** *a* [At: HELIADE, O. II, 158 / Pl: *~oși*, *~oase* / E: *dez-* + ***armonios***] (Rar) Care este lipsit de armonie Si: *distonant* .

dezarticula¹ [At: LM / S și: (înv) *desa~* / E: fr ***désarticuler***] **1** *vt* (Med; c. i. membre sau părți ale lor) A amputa la nivelul unei articulații. **2** *vr* (D. oase) A ieși din articulație Si: *a se disloca*. **3** *vr* (D. un organism, un tot organic etc.) A-și pierde unitatea, coeziunea Si: *a (se) dezmembra* , *a (se) dezagrega*. **4** *vt* A anula.

dezarticula**²* *vt* [At: RESMERIȚĂ, D. / S și: (înv) *desa~* / Pzi: *~lez* / E: *dez-* + ***articula] **1** (Rar; c. i. cuvinte, silabe și alte sunete ale vorbirii) A separa. **2** (Rar) A suprima articolul de la cuvinte articulate.

***dezarticulare**¹* *sf* [At: RESMERIȚĂ, D. / S și: *desa~* / Pl: *~lări* / E: ***dezarticula**¹*] **1** (Med) Amputare a unui membru sau a unei părți a acestuia la nivelul unei articulații Si: (liv) *dezarticulație, dezarticulat¹* (1). **2** Pierdere a unității unui organism, unui tot organic etc. Si: *dezmembrare, dezagregare,* (liv) *dezarticulație, dezarticulat¹* (2), *dezarticulație* (1). **3** Anulare.

***dezarticulare**²* *sf* [At: MDA ms / Pl: *~lări* / E: ***dezarticula**²*] (Rar) **1** Operație de separare a cuvintelor, a silabelor și a altor sunete ale vorbirii Si: (rar) *dezarticulat²* (1), *dezarticulație* (2). **2** Suprimare a articolului de la cuvintele articulate Si: (rar) *dezarticulat²* (2).

***dezarticulat**¹* *sn* [At: MDA ms / Pl: (rar) *~uri*/ E: ***dezarticula**¹*] (Rar) **1-2** Dezarticulare¹ (**1-2**). **3** Anulare.

***dezarticulat**²* *sn* [At: MDA ms / Pl: (rar) *~uri*/ E: ***dezarticula**²*] (Rar) **1-2** Dezarticulare² (**1-2**).

***dezarticulat**³, ~ă* *a* [At: RESMERIȚĂ, D. / S și: (înv) *desa~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***dezarticula**¹*] **1** (D. membre sau părți ale lor) Care a suferit operația de amputare la nivelul unei articulații. **2** (D. oase) Care a ieșit din articulații Si: *dislocat*. **3** (Fig; d. oameni și manifestările lor) Care este lipsit de coordonare, neavând precizie sau elasticitate în mișcări Si: *dezechilibrat, rigid*.

***dezarticulat**⁴, ~ă* *a* [At: RESMERIȚĂ, D. / S și: (înv) *desa~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***dezarticula**²*] **1** (D. sunete vocale) Emis fără participarea organelor vorbirii. **2** (Pex) Pronunțat neclar Si: *bolborosit, îngăimat*. **3** Nearticulat. **4** (Spc) Lipsit de claritate, unitate, armonie etc. **5** (Rar; grm) Nearticulat.

dezarticulație *sf* [At: LM / V: (înv) ***~iune*** /S și: (înv) *desa~*/ Pl: *~ii* / E: fr ***désarticulation***] (Liv) **1-2** Dezarticulare (**1-2**). **3** Anulare.

dezarticulațiune *sf* vz ***dezarticulație***

dezasambla *vt* [At: DN² / Pzi: *~lez* / E: fr ***désassambler***] (C. i. asamblaje de piese) A desface în părți componente.

dezasamblare *sf* [At: SCÂNTEIA, 1975, nr. 10.331 / Pl: *~lări* / E: ***dezasambla***] Desfacere a asamblajelor de piese în părți componente Si: *dezasamblat¹*.

dezasamblat**¹* *sn* [At: MDA ms / Pl: (rar) *~uri*/ E: ***dezasambla] Dezasamblare.

dezasamblat**²* *a* [At: DN³ / Pl: *~ați, ~e* / E: ***dezasambla] (D. asamblaje de piese) Care a fost desfăcut în părți componente.

dezasfalta *vt* [At: DN³ / Pzi: *~tez* / E: fr ***désaphalter***] (C. i. asfaltul sau rășinile din produsele petroliere) A îndepărta prin procedee fizice sau chimice.

dezasfaltare *sf* [At: DN³ / Pl: *~tări* / E: ***dezasfalta***] Îndepărtare din produsele petroliere, prin procedee fizice sau chimice, a asfaltului sau a rășinilor Si: *dezasfaltat¹*.

dezasfaltat**¹* *sn* [At: MDA ms / Pl: (rar) *~uri*/ E: ***dezasfalta] Dezasfaltare.

dezasfaltat**²* *a* [At: DLR ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***dezasfalta] (D. asfaltul sau rășinile din produsele petroliere) Care a fost îndepărtat prin procedee fizice sau chimice.

dezasigura *vtr* [At: CADE / S și: (înv) *desa~* / Pzi: *dezasigur* / E: *dez-* + ***asigura***] (Rar; c. i. bunuri materiale sau persoane) **1-2** A desface un contract de asigurare, anulându-se statutul de asigurat.

dezasigurare *sf* [At: MDA ms / Pl: *~rări* / E: ***dezasigura***] Desfacere a unui contract de asigurare privind bunuri materiale sau persoane.

dezasigurat *sn* [At: MDA ms / Pl: (rar) *~uri*/ E: ***dezasigura***] Dezasigurare.

dezasimila *vi* [At: CADE / S și: *desa~* / Pzi: 3 *~lează* / E: fr ***désassimiler***] (D. unele substanțe complexe, specifice organismelor vii) A se transforma în substanțe simple și nespecifice, devenind neasimilabile.

dezasimilare *sf* [At: DDRF / Pl: *~lări* / E: ***dezasimila***] Dezasimilație.

dezasimilat *sn* [At: MDA ms / Pl: (rar) *~uri*/ E: ***dezasimila***] (Rar) Dezasimilare.

dezasimilator, ~oare *a* [At: DN³ / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***désassimilateur***] Care produce dezasimilație.

dezasimilație *sf* [At: CONTEMPORANUL VII, 204 / V: (înv) ***~iune*** / S și: (înv) *desa~* / Pl: *~ii* / E: ***désassimilation***] (Liv) Ansamblu de reacții chimice exotermice care se caracterizează prin transformarea substanțelor organice complexe (specifice organismelor vii) în substanțe mai simple, degradate, care se elimină Si: *dezasimilare, catabolism*.

dezasimilațiune *sf* vz ***dezasimilație***

dezasocia**¹* [At: NEGULICI, E. II, 7514 / S și: (înv) *desa~, des-a~, desasoția* / Pzi: *~ciez* / E: ***désassocier] **1** *vt* (Înv; c. i. o asociație, o societate etc.) A înceta să funcționeze Si: *a se desființa*. **2** *vr* (C. i. membrii unei asociații) A nu mai face parte din asociație Si: *a se despărți*. **3** *vt* (Fig; c. i. părți componente ale unui ansamblu) A despărți. **4** *vt* (Pex) A înlătura.

dezasocia**²* *v* vz ***disocia

***dezasociat**¹* *sn* [At: MDA ms / Pl: (rar) *~uri*/ E: ***dezasocia**¹*] (Rar) Dezasociere.

***dezasociat**², ~ă* *a* [At: LM / S și: (înv) *desasso~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***dezasocia**¹*] (Rar; d. persoane) Care nu mai face parte dintr-o asociație.

dezasociațiune *sf* [At: LM / S și: *desasso~* / Pl: *~ni* / E: ***désassociation***] (Îvr) (**1-3**) Dezasociere (**1-3**). **4** (Pex) Înlăturare.

dezasociere *sf* [At: COSTINESCU / S și: (înv) *des-a~, desassociare* / Pl: *~ri* / E: ***dezasocia***] **1** (Înv) Încetare de a mai funcționa a unei asociații, a unei societăți etc. **2** Despărțire a membrilor unei asociații, care încetează a mai face parte din asociație. **3** (Fig) Despărțire a unor părți componente ale unui ansamblu. **4** (Pex) Înlăturare.

dezasorta *vt* [At: DN³ / Pzi: *~tez* / E: fr ***désassortir***] **1** (C. i. magazine) A face să rămână fără sortimente variate de mărfuri. **2-3** (D. obiecte asortate sau în perechi) A face să nu se potrivească (sau a rămâne fără pereche) Si: *a desperechea*.

dezasortare *sf* [At: DN³ / Pl: *~tări* / E: ***dezasorta***] **1** Punere a unui magazin în situația de a rămâne fără sortimente variate de mărfuri Si: *dezasortat¹* (1). **2-3** Desperechere cf *dezasorta* (**2-3**).

dezasortat**¹* *sn* [At: MDA ms / Pl: (rar) *~uri*/ E: ***dezasorta] **1** Dezasortare (1). **2-3** Desperechere (**2-3**).

dezasortat**², ~ă* *a* [At: ARGHEZI, S. XI, 75 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***dezasorta] **1** (D. magazine) Care au rămas fără sortimente variate de mărfuri. **2-3** (D. obiecte asortate sau în perechi) Care nu se mai potrivește (sau a rămas fără pereche) Si: *desperecheat*.

dezastric, ~ă *a* [At: SĂULESCU, HR. I, 49/20 / S și: (după it) *disa~, diz~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***dezastru*** + *-ic*] Dezastruos.

dezastros, ~oasă *a* vz ***dezastruos***

dezastru *sn* [At: HELIADE, O. II, 340 / S și: (înv) *desa~* / Pl: *~re*, (înv) *~uri* / E: ***désastre***] **1** Situație anormală deosebit de gravă (cauzată de un eveniment tragic, natural sau provocat) Si: *catastrofă, nenorocire, calamitate, cataclism*. **2** (Rar) Pierdere. **3** (Fig) Stare de mare nemulțumire sufletească sau durere fizică ori psihică a cuiva Si: *nefericire, suferință*. **4** Nenorocire. **5** (Pan) Stare de decădere, de degradare a firii umane în raport cu celelalte elemente ale universului. **6** (Fig) Rău care afectează viața economică și socială Si: *dezorganizare, distrugere, ruină*.

dezastruos, ~oasă *a* [At: HELIADE, O.I, 381 / V: ***~ros*** / S și: (înv) *desa~* / Pl: *~oși, ~oase* / E: fr ***désastreux***] **1** Care constituie un dezastru Si: *nimicitor, catastrofal, nefast*. **2** Care are efect distrugător pe plan material sau moral. **3** Defavorabil. **4** Dezagreabil. **5** Care are consecințe negative în cel mai înalt grad.

dezasurzi *vt* [At: DDRF / S și: (înv) *desa~* / Pzi: *~zesc* / E: *dez-* + ***asurzi***] (În descântece; c. i. oameni surzi) A face să nu mai fie surd.

dezașterne *vt* [At: DLR ms / Pzi: *dezaștern* / E: *dez-* + ***așterne***] (Reg; c. i. locul de dormit pentru animale) A lua așternutul.

dezaura *v* vz ***dezauri***.

dezauri *vtr* [At: I. GOLESCU, C. / V: *~ra* S și: (înv) *desa~* / Pzi: 3 *~rește* / E: *dez-* + ***auri***] **1-2** (Înv; c. i. obiecte) A (se) îndepărta stratul de aur cu care au fost acoperite.

dezavantagios, ~oasă *a* vz ***dezavantajos***

dezavantagiu *sn* vz ***dezavantaj***

dezavantaj *sn* [At: NEGULICI / V: (înv) ***~agiu*** (S și: *desavantagiu*) / S și: (înv) *desa~* / Pl: *~e* / E: fr ***désavantage***] **1** (Înv) Prejudiciu. **2** Aspect sau condiție care creează cuiva o situație de inferioritate într-o împrejurare oarecare. **3** Ceea ce este neprielnic. **4** Inconvenient. **5** (Îlpp) **În ~ul** (cuiva sau a ceva) Diminuând calitatea, prestigiul, autoritatea etc. (cuiva sau a ceva), aducând un prejudiciu. **6** (Rar) Neajuns.

dezavantaja *vt* [At: CADE / Pzi: *~jez* / E: fr ***désavantager***] **1** A crea un dezavantaj (2), punând (pe cineva) într-o situație defavorabilă Si: *dezavantajat¹* (1). **2** (D. haine) A scoate în evidență anumite defecte fizice.

dezavantajare *sf* [At: DN² / Pl: *~jări* / E: ***dezavantaja***] **1** Creare a unui dezavantaj (2), rezultând punerea (cuiva) într-o situație defavorabilă Si: *dezavantajat¹* (1). **2** Reliefare a anumitor defecte fizice (ale cuiva) de către haine Si: *dezavantajat¹* (2).

dezavantajat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: (rar) *~uri*/ E: ***dezavantaja***] **1-2** Dezavantajare (1-2).

dezavantajat², ~ă *a* [At: SCÂNTEIA, 1975, nr. 10346 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***dezavantaja***] Care este pus într-o situație de inferioritate în raport cu altcineva sau altceva din aceeași categorie.

dezavantajos, ~oasă *a* [At: PROT. – POP., N. D. / V: (înv) ***~agios*** / S și: (înv) *desa~* / Pl: *~oși, ~oase* / E: fr ***désavantageux***] **1-2** Care dezavantajează (1-2) Si: *defavorabil, neprielnic, păgubitor.*

dezavua *vt* [At: ALEXI, W. / S și: *desa~* / P: ~vu-a / Pzi: *nez* / E: fr ***désavouer***] (C. i. oameni, idei, acțiuni etc.) **1** A dezaproba. **2** A condamna. **3** A nu recunoaște. **4** A contesta.

dezavuabil, ~ă *a* [At: DN³ / P: *~vu-a~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***désavouable***] **1-8** Care poate sau trebuie să fie dezavuat (**1-4**).

dezavuare *sf* [At: HAMANGIU, C. C. XLII / S și: (înv) *desa~* / P: *~vu-a~* / Pl: *~uări* / E: ***dezavua***] **1** (Liv) Dezaprobare. **2** (Liv) Condamnare. **3** (Liv) Nerecunoaștere. **4** (Liv) Contestare. **5** (Jur; îs) *Acțiune de ~* Acțiune de nerecunoaștere a paternității prin care bărbatul contestă legitimitatea copilului adulterin sau a copilului născut afară de termenul prevăzut de lege.

dezaxa [At: DM / Pzi: *~xez* / E: fr ***désaxer***] **1-2** *vtr* (D. axe) A(-și) schimba poziția, deplasându(-se) din poziția normală. **3** *vr* (Fig; d. oameni) A se abate de la linia normală de conduită. **4** *vr* (Fig; d. oameni) A-și pierde echilibrul moral (și mintal).

dezaxare *sf* [At: ORBONAȘ, MEC. 125 / Pl: *~xări* / E: ***dezaxa***] **1** Îndepărtare față de o axă. **2** (Med; spc) Consolidare vicioasă a unei fracturi care duce la abaterea axului normal de funcțiune a unui membru. **3** (Aht; spc) Abatere de la axa principală a unora dintre părțile componente ale unui edificiu. **4** (Fig) Abatere de la linia normală de conduită. **5** (Fig) Dezechilibru mintal.

dezaxat, ~ă [At: TITULESCU, D. 720 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***dezaxa***] **1** *a* (D. corpuri sau părți ale lor) Care s-a abătut de la o axă (normală) dată. **2-3** *smf, a* (Fig) (Persoană) care se abate de la linia normală de comportare, pierzându-și echilibrul moral (și mintal). **4** (Fig; d. mintea, manifestările etc. oamenilor) Care trădează o persoană dezaxată (**3**).

dezălogi *vt* [At: PONTBRIANT, D. / S și: *deszăl~* / Pzi: *~gesc* / E: *des-* + ***zălogi***] (Îdt; c. i. obiecte amanetate) A scoate de la amanet (în urma achitării datoriei).

dezăpezi *v* vz ***deszăpezi***

dezăpezire *sf* vz ***deszăpezire***

dezărăcit *sn* [At: H XII. 169 / S și: *desă~* / E: *dez-* + ***arăcit***] (Înv) Scoatere a aracilor de la vița de vie.

dezărtor *sm* vz ***dezertor***

dezăltat, ~ă *smf, a* vz ***exaltat²***

dezărtat, ~ă *smf, a* vz ***exaltat²***

dezânvoltură *sf* vz ***dezinvoltură***

dezbalotare *sf* [At: DEX-S / Pl: *~tări* / E: *dez-* + ***balota***] Desfacere a baloturilor de paie.

dezbarc *sn* [At: AR (1829), 50 ²/4 / V: (îvr) ***dizbarco*** (S și: *disb~*) / S și: *desb~* / Pl: *~uri* / E: ***dezbarca***] (Înv) Debarcare.

dezbarca [At: AR (1829), 15 ¹/15 / V: ***~băr~*** (S și: *desb~*), ***diz~*** (S și: *disb~*) / S și: *desb~* / Pzi: *dezbarc* / E: *dez-* + ***barcă*** (după it *disbarcare*, fr *débarquer*)] (Înv) **1** *vi* A acosta. **2** *vir* A debarca.

dezbarcare *sf* [At: AR (1830), 170 ¹/6 / V: ***dizb~*** (S și: *disb~*) / S și: *desb~* / Pl: *~cări* / E: ***dezbarca***] (Înv) **1** Debarcare. **2** Ocupare a unui teritoriu de către armate străine. **3** Acostare.

dezbarcat, ~ă *a* [At: AR (1829), 127 ¹/21 / S și: *desb~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***dezbarca***] (Înv) Debarcat.

dezbarcământ *sn* [At: STAMATI, D. / V: ***~băr~*** / S și: *desb~* / Pl: *~uri* / E: *dez-* + ***barcă*** + *-(ă)mânt* (după fr *débarquement*)] (Înv) Debarcare.

dezbate¹ [At: URECHE, L. 100 / V: (îrg) ***diz~*** / S și: (înv) *desb~* / Pzi: *dezbat* / E: *dez-* + ***bate***] (Îvp) **1** *vt* (C. i. obiecte) A scoate din locul fixat Si: *a desprinde, a desface.* **2** *vt* (Pex) A scoate din locul firesc. **3** *vt* (C. i. țări, orașe, suprafețe de teren etc.) A scoate de sub stăpânirea cuiva Si: *a elibera.* **4** *vt* (C. i. țări, orașe, suprafețe de teren etc.) A trece în posesia altcuiva. **5-6** *vtr* A (se) scoate la capăt Si: *a (se) descurca.* **7-8** *vtr* (Pex) A (se) tocmi. **9** *vt* (C. i. persoane) A schimba opinia. **10** *vt* (C. i. persoane) A debarasa. **11** *vt* (Pex) A îndepărta de (sau la) ceva. **12** *vt* (C. i. terenuri agricole) A desțeleni. **13** *vt* (Reg; c. i. lichide) A amesteca.

dezbate² [At: VALIAN, V. / V: (îvr) ***diz~*** / S și: (înv) *desb~* / Pzi: *dezbat* / E: *dez-* + ***bate*** (după fr *débattre*)] **1** *vr* (Îvr) A se lupta. **2** (Îvr; pex) A se dumiri. **3** *vt* (C. i. idei, legi, proiecte etc.) A examina sub toate aspectele (de obicei în ședințe publice) Si: *a discuta.* **4** *vt* A expune pe larg (în scris) Si: *a trata.*

dezbatere¹ *sf* [At: N. COSTIN, ap. LET. I, A, 115/28 / V: (reg) ***dizbatire*** / S și: *desb~* / Pl: *~ri* / E: ***dezbate¹***] (Îvp) **1** Scoatere a unui obiect din locul fixat Si: *desprindere, desfacere.* **2** (Pex) Scoatere din locul firesc. **3** Scoatere a unei țări, a unui oraș, a unei suprafețe de teren etc. de sub stăpânirea cuiva Si: *eliberare.* **4** Trecere a unei țări, a unui oraș, a unei suprafețe de teren etc. în posesia altcuiva. **5** Ducere la bun sfârșit. **6** (Pex) Tocmire. **7** Schimbare a opiniei cuiva. **8** Debarasare de cineva. **9** (Pex) Îndepărtare de (sau de la) ceva. **10** Desțelenire a unui teren agricol. **11** Amestecare a unui lichid.

dezbatere² *sf* [At: AR (1829), 100 ¹/10 / V: (îrg) ***diz~*** / S și: *desb~* / Pl: *~ri* / E: ***dezbate²***] **1** (Îvr) Luptă. **2** (Îvr; pex) Dumirire. **3** Examinare sub toate aspectele (de obicei în ședințele publice) a unor idei, a unor legi etc. **4** Expunere pe larg (în scris) Si: *tratare.*

dezbăiera [At: ȘINCAI, HR. I, 341/11 / S și: (înv) *desb~* / P: *~bă-ie~* / Pzi: *dezbaier*, (reg) *~rez* / E: *dez-* + ***(îm)băiera***] **1-2** *vtr* (C. i. panglici, șireturi, băieri etc.) A (se) dezlega. **3** *vt* (Rar) A deschide punga (cu bani). **4-5** *vtr* (Fig; îvp) A (se) despărți. **6-7** *vtr* (Fig; îvp) A (se) debarasa. **8** *vt* (Pex) A scoate din... **9** *vt* (Pex) A urni.

dezbăierare *sf* [At: POLIZU / S și: (înv) *desb~* / P: *~bă-ie~* / Pl: *~rări* / E: ***dezbăiera***] **1** Dezlegare a unor panglici, șireturi, băieri etc. **2** (Rar) Deschidere a pungii (cu bani). **3** (Fig; îvp) Despărțire. **4** (Fig; îvp) Debarasare. **5** (Pex) Scoatere din... **6** (Pex) Urnire.

dezbăierat, ~ă *a* [At: PONTBRIANT, D. / S și: (înv) *desb~* / P: *~bă-ie~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***dezbăiera***] **1** (D. obiecte) Care au băierile desfăcute. **2** (Pex) Descheiat. **3** (Mun; d. oameni) Care umblă cu hainele descheiate. **4** (Pex) Dezordonat.

dezbăr *sn* [At: UDRESCU, GL. / Pl: (rar) *~uri*/ E: drr ***dezbăra***] (Reg) **1-6** Dezbărare (**1-6**).

dezbăra [At: M. COSTIN, O. 188 / V: (îrg) ***diz~*** / S și: (înv) *desb~* / Pzi: *dezbar*, (reg) *dezbăr* / E: nct] **1** *vt* (C. i. oameni, animale etc.) A determina să renunțe la o deprindere (rea) Si: *a dezvăța.* **2** *vt* (Pex) A dezobișnui. **3** *vt* (Pex) A renunța. **4-5** *vtr* (C. i. oameni) A (se) despărți de cineva sau de ceva. **6-7** *vtr* (C. i. oameni) A (se) îndepărta. **8-9** *vtr* (C. i. oameni) A (se) elibera.

dezbărare *sf* [At: POLIZU / E: ***dezbăra***] **1** Determinare (a unei persoane, unui animal etc.) să renunțe la o deprindere (rea) Si: *dezvățare.* **2** (Pex) Dezobișnuire. **3** (Pex) Pronunțare. **4** Despărțire (a cuiva) de cineva sau de ceva. **5** Îndepărtare (a cuiva). **6** Eliberare (a cuiva).

dezbărat, ~ă *a* [At: CANTEMIR, HR. 181 / S și: (înv) *desb~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***dezbăra***] (D. oameni) Care a renunțat în mod deliberat la anumite deprinderi (rele) Si: *dezvățat, debarasat.*

dezbărbăta *vt* [At: HELIADE, M. 31/14 / S și: *desb~* / Pzi: *~tez,* (îvr) *dezbărbat* / E: *des-* + (îm)***bărbăta***] (Înv; c. i. oameni) A descuraja.

dezbărbăți [At: PONTBRIANT, D. / S și: *desb~* / Pzi: *~bătesc* / E: *des-* +***bărbat***] (Înv; c. i. persoane de sex masculin) **1** *vt* A castra. **2** *vr* (Pex) A-și pierde energia.

dezbărbățire *sf* [At: PONTBRIANT, D. / S și: *desb~* / Pl: *~ri* / E: ***dezbărbăți***] (Înv) **1** Castrare. **2** (Pex) Pierdere a energiei.

dezbărbățit, ~ă *a* [At: PONTBRIANT, D. / S și: *desb~* / Pl: *~iți* / E: ***dezbărbăți***] (Înv; d. persoane) **1** Care și-a pierdut virilitatea. **2** (Pex) Care este lipsit de energie.

dezbărca *v* vz ***dezbarca***

dezbărcader *sm* vz ***debarcader.***

dezbărcământ *sn* vz ***dezbarcământ***

dezbărî *vt* [At: LEXIC REG. II, 59 / Pzi: *~răsc* / E: nct] (Reg; c. i. plante de cultură) **1** A culca la pământ Si: *a doborî.* **2** A distruge.

dezbășcălui *vt* [At: SĂM. II, 680 / S și: *desb~* / Pzi: *~esc* / E: *dez-* +***bașca*** +*(ă)lui*] (Îrg; c. i. persoane, obiecte etc.) A despărți.

dezbășcăluit, ~ă *a* [At: SĂM. IV, 11 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***dezbășcălui***] (Îrg; d. obiecte, pământuri etc.) Despărțit.

dezbășcăși *vt* [At: HEM 2669 / S și: *desb~* / Pzi: *~șesc* / E: *des-* + ***bașca*** + *-(i)și*] (Reg) A despărți.

dezbășcășui *vt* [At: CIAUȘANU, V. 157 / S și: *desb~* / Pzi: *~esc* / E: *des-* +***bașca***+ *-ășui*] (Olt) A despărți.

dezbășcășuială *sf* [At: CIAUȘANU, V. 157 / S și: *desb~* / Pl: *~ieli* / E: ***dezbășcășui***+ *-eală*] (Olt) Despărțire.

dezbășcășuit, ~ă *a* [At: CIAUȘAGU, V. 157 / S și: *desb~* / Pl: *~iți, ~e* / E: ***dezbășcășui***] (Olt) Despărțit[2].

dezbăta [At: ȘINCAI, HR. I, 45/26 / S și: *desb~* / E: *des-* +(îm)***băta***] (Rar) **1-2** *vtr* (D. oameni) A ieși (sau a scoate pe cineva) din starea de beție Si: *a (se) trezi.* **3-4** *vtr* (Fig; d. oameni) A-și reveni (sau a face pe cineva să-și revină) dintr-o stare de confuzie, de neclaritate Si: *a (se) clarifica, a (se) limpezi.* **5** *vr* (Pex) A se hotărî. **6-7** *vtr* (Îe) **A (se) ~ de cap** A (se) dezmetici. **8** *vt* (Pex) A lecui. **9** *vt* (Pex) A despărți.

dezbătare *sf* [At: POLIZU / S și: *desb~* / E: ***dezbăta***] (Rar) **1** Ieșire din starea de beție Si: *dezbătat[1]* (**1**), *trezire.* **2** Revenire dintr-o stare de confuzie, de neclaritate Si: *clarificare, dezbătat[1]* (**2**), *limpezire.* **3** (Pex) Hotărâre. **4** (Pex) Lecuire. **5** (Pex) Despărțire.

dezbătat[1] *sn* [At: MDA ms/ Pl: (rar) ~uri/ E: ***dezbăta***] (Rar) **1-2** Dezbătare **3** (Pex) Hotărâre. **4** (Pex) Lecuire. **5** (Pex) Despărțire.

dezbătat[2], ~ă *a* [At: KLEIN, D. 330 / S și: *desb~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***dezbăta***] (Rar; d. oameni) Care nu se mai află sub influența alcoolului.

dezbătător[1], ~oare *a* [At: VALIAN, V. / S și: *desb~* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***dezbăta***] (Înv) **1** (D. unele substanțe) Care are proprietatea de a dezbăta (**1**), anihilând concentrația de alcool. **2** (Fig) Care are proprietatea de a limpezi gândurile.

dezbătător[2], ~oare *a* [At: NEGULICI, E. I, 22/36 / S și: *desb~* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***dezbate[2]***+ *-ător*] (Îvr) Deliberativ.

dezbătători [At: TDRG / V: ***~turi*** / S și: *desb~* / Pzi: *~resc* / E: *dez-* + ***bătători***] (C. i. terenuri de cultură) **1-2** *vtrp* A (se) afâna. **3** *vt* A săpa.

dezbătătură *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: *~ri* / E: ***dezbate[1]***+ *-ătură*] (Îvr) Dezbatere[1].

dezbătătuři *v* vz ***dezbătători***

dezbătuci *vt* [At: A V 14 / Pzi: *~cesc* / E: *dez-* +***bătuci***] (Reg) **1-2** *vtrp* A (se) afâna. **3** *vt* A săpa.

dezbârci *vtr* [PONTBRIANT, D. / S și: *desb~* / Pzi: *~cesc* / E. *de-* + ***zbârci***] (Înv; d. piele) A nu mai prezenta cute.

dezbârcit, ~ă *a* [At: PONTBRIANT, D. / S și *desb~* / Pl: *~iți, ~e* / E: ***dezbârci***] (Înv; d. piele) Care nu mai prezintă cute.

dezbârli *vr* [At: MACEDONSKI, O. III, 9 / Pzi: *~lesc* / E: *de-* + ***zbârli***] (Rar; d. păr) A nu mai fi zbârlit.

dezbârna [At: DRĂGHICI, R. 242/20 / V: ***~brana, ~brâna, ~brăni, ~brâni*** / Pzi: *~nez, dezbârn* / E: *dez-* + ***bârnă***] **1-2** *vtr* (Reg; c.i. elementele componente) A scoate din locul fixat. **3-4** *vtr* (Îvr; d. membre sau părți ale corpului) A scoate sau a ieși din articulație. **5** *vt* (Mol; Trs; c.i. intestine de porc) A desface pentru a curăța. **6-7** *vtr* (Trs; d. țesături) A (se) destrăma.

dezbârnat, ~ă *a* [At: RESMERIȚĂ, D. / S și: *desb~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***desbârna***] **1** (Reg; d. elemente componente) Scos din locul fixat. **2** (Îvr; d. membre sau părți ale corpului) Care a ieșit din articulație. **3** (Mol; Trs; d. intestine de porc) Desfăcut pentru a fi curățat. **4** (Trs; d. țesături) Destrămat.

dezbenzina *vt* [At: DN[3] / Pzi: *~nez* / E: nct] A degazolina.

dezbenzinare *sf* [At: DN[3] / Pl: *~nări* / E: ***dezbenzina***] Degazolinare.

dezbina [At: IACOV, SYN. 39[v]/3 / V: (îrg) ***dejedina, dejghina, dezcina, dezdina, ~zghi, ~ dizgina*** / S și: (înv) *desb~* / P și: (înv) *desb~* / Pzi: *dezbin* / E: ml ***disglut***(i)***nare*** cf *dez-* + (îm)***bina***] **1-2** *vtr* (Rar) A (se) desprinde de undeva Si: *a (se) desface, a (se) rupe, a (se) separa.* **3-4** *vtrr* (Fig) A face să nu se mai înțeleagă sau a nu se mai înțelege între ei Si: *a (se) despărți, a (se) dușmăni, a (se) învrăjbi.* **5** *vr* (Olt; fig) A munci din greu. **6** *vr* (Reg; d. membrele inferioare la om sau cele posterioare la animale) A ieși din articulația șoldului. **7** *vr* (Reg; d. picioare) A se depărta foarte tare Si: (pop) *a (se) crăci.*

dezbinare *sf* [At: (a. 1699) GCR I, 328/11 / V: ***~zghi~*** (îrg), ***dejghinare*** / S și: (înv) *desb~* / P și: (îvp) *desb~* / Pl: *~nări* / E: ***dezbina***] **1** (Rar) Desprindere. **2** (Fig) Neînțelegere. **3** (Fig) Scindare a unui grup Si: *destrămătură* (**3**). **4** Dezarticulare a oaselor membrelor inferioare la om sau a celor posterioare la animale.

dezbinat[1] *sn* [At: DLR ms / S și: (înv) *desb~* / P și: (înv) *desb~* / Pl: *~uri* / E: ***dezbina***] **1-2** Dezbinare (**1-2**).

dezbinat[2], ~ă *a* [At: (a. 1737) IORGA, S. D. XVI, 6 / V: (îrg) ***~zghi~, dejb~, dejghinat, dijghinat*** / S și: (înv) *desb~* / P și: (înv) *desb~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***dezbina***] **1** (Rar) Care este desfăcut Si: *rupt[2], separat[2].* **2** (Fig) Care este despărțit din cauza neînțelegerilor Si: *învrăjbit[2].* **3** (Reg; fig; d. o haină, un copil) Care este zdrențăros.

dezbinător, ~oare *a* [At: LB / V: (îrg) ***dejghi~*** / S și: (înv) *desb~* / P și: (înv) *desb~* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***dezbina*** + *-ător*] (Rar) Care face oamenii să nu se mai înțeleagă între ei Si: *învrăjbitor.*

dezbinătură *sf* [At: KLEIN, D., ap. DA ms / V: (îrg) ***dejghin~*** / S și: (înv) *desb~* / P și: (îvp) *desb~* / Pl: *~uri* / E: ***dezbina*** + *-ătură*] (Înv) **1-3** Dezbinare (**1-3**).

dezblagoslovi *vti* [At: VISSARION, I 39 / Pzi: *~vesc* / E: *dez-* + ***blagoslovi***] (Înv) A nu mai da binecuvântarea.

dezblăni *vt* [At: PONTBRIANT, D. / S și: (înv) *desb~* / P și: (înv) *desb~* / Pzi: *~nesc* / E: *dez-* + (îm)***blăni***] A scoate blana de la o haină.

dezblănire *sf* [At: PONTBRIANT, D. / S și: (înv) *desb~* / P și: (îvp) *desb~* / Pl: *~ri* / E: ***dezblăni***] Scoatere a blănii de la o haină.

dezblănit, ~ă *a* [At:(a. 1806) IORGA, S.D. XXI, 186 / S și: (înv) *desb~* / P și: (îvp) *desb~* / Pl: *~iți, ~e* / E: ***dezblăni***] (D. o haină) **1** Căreia i s-a scos blana. **2** (Imp) Fără blană.

dezblehui *v* vz ***dezblehuia***

dezblehuia [At: COMAN, GL. / V: (îrg) ***~ui, ~evui, ~eui, diz~*** / P: *~u-ia* / S și: (înv) *desb~* / P și: (îrg) *desb~* / Pzi: *~iesc* / E: nct] (Reg) **1** *vr* A se descheia la haine. **2** *vr* A se dezbrăca de tot. **3-4** *vtr* A(-și) desface părul. **5** *vr* (D. căruțe) A pierde armătura de fier din porțiunile supuse la efort. **6** *vr* (Pex) A ieși din uz.

dezblehuiat, ~ă [At: CONTEMPORANUL V, 523 / V: (îrg) ***~it, ~iet*** / P: *~u-iat* / S și: (înv) *desb~* (P : (îrg) *desb~*) / Pl: *~ați, ~e* / E: ***dezblehuia***] (Reg) **1** Care este descheiat la haine. **2** Care este dezbrăcat de tot. **3** Care are părul desfăcut. **4** (D. căruțe) Care a pierdut armătura de fier Cf *dezblehuia* (**5**). **5** (Pex) Care a ieșit din uz.

dezblehuiet, ~ă *a* vz ***dezblehuiat***

dezblehuit, ~ă *a* vz ***dezblehuiat***

dezbleui *v* vz ***dezblehuia***

dezblevui *v* vz ***dezblehuia***

dezbloca *v* vz ***debloca***
dezblocare *sf* vz ***deblocare***
dezblocat, ~ă *a* vz ***deblocat***

dezblocație *sf* [At: PROT-POP., N.D. / S și: *desb~* / Pl: *~ii* / / E: ***dezblocat*** + *-ie*] (Îvr) Deblocare.

dezbobina *vt* [At: CONTEMP., S. II, 1948, nr. 11/2 / S și: (înv) *desb~* / P și: (îvp) *desb~* / Pzi: *~nez* / E: *dez-* + ***bobina***] (D. un fir, o sârmă) A desfășura de pe o bobină.

dezbobinare *sf* [At: DM / S și: (înv) *desb~* / P și: (îvp) *desb~* / Pl: *~nări* / E: ***dezbobina***] Desfășurare a unui fir, a unei sârme de pe o bobină.

dezboboci *vr* [At: KLOPȘTOCK, F. 326 / S și: *desb~* / Pzi: *~cesc* / E: *dez-* + (îm)***boboci***] (D. plante cu boboci) A se desface.

dezbobocire *sf* [At: KLOPȘTOCK, F. 119 / S și: *desb~* / Pl: *~ri* / E: ***dezboboci***] Desfacere a bobocilor plantelor.

dezbodoli *vtr* [At: PĂSCULESCU, L. P. 135 / S și: (înv) *desb~* / P și: (îrg) *desb~* / Pzi: *~lesc* / E: *dez-* + (îm)***bodoli***] (Mol) **1-2** A(-și) scoate hainele groase (și multe) Si: (pop) *a (se) desfofoli*. **3-4** A (se) desface din înveliș.

dezbogdaprosti *vi* [At: I. CR. IV, 116 / Pzi: *~tesc* / E: *dez-* + ***bogdaprosti***] (Reg) A lua înapoi un obiect dăruit.

dezbontăni *vt* [At: LEXIC REG. 18 / Pzi: *~nesc* / E: ns cf mg *bontolny*] (Mar; c.i. obiecte) A desface în părți componente.

dezbontozi *vt* [At: ALRM SN III, h. 1053/325 / Pzi: *~zesc* / E: *dezbontăni*] **1-2** (Reg; d. cusături) A (se) descoase.

dezborda *vt* [At: PÎCLEANU, I.I. 18/25 / S și: *desb~* / Pzi: *~dez* / E: *dez-* + ***bord***, cf fr *déborder*] (Înv) Deborda.

dezborî *vt* [At: GR. S. VI, 235 / S și: (înv) *desb~* / P și: (îrg) *desb~* / Pzi: *~răsc* / E: *dez-* + (do)***borî***] (Îrg) A doborî.

dezboteza *vtr* [At: CADE / S și: (înv) *desb~* / P și: (îvp) *desb~* / Pzi: *~tez* / E: *dez-* + ***boteza***] **1-2** (Rar) A renunța la religia creștină. **3-4** (Pop) A(-și) schimba numele.

dezbrăca [At: (a. 1581) GCR I, 29/34 / S și: (înv) *desb~* / P și: (îvp) *desb~* / Pzi: *dezbrac* / E: lat **disbracare*] **1-2** *vtr* A(-și) scoate hainele cu care este îmbrăcat Si: (pop) *a (se) despuia*. **3-4** *vtr* (Înv; fig) A abandona un obicei (rău). **5** *vt* (Fig) A jefui pe cineva (de tot ce are) Si: *a prăda, răpi*.

dezbrăcare *sf* [At: (a. 1801) IORGA, S. D. XII, 140 / S și: (înv) *desb~* / P și: (îvp) *desb~* / Pl: *~cări* / E: ***dezbrăca***] **1** Scoatere a hainelor cu care se află îmbrăcat Si: *dezbrăcat*[1] (1), (pop) *despuiere*. **2** (Înv; fig) Abandonare a unui obicei (rău). **3** (Fig) Jefuire a cuiva (de tot ce are) Si: *dezbrăcat*[1] (2), *prădare, răpire*. **4** (Îvr) Goliciune.

dezbrăcat[1] *sn* [At: STANCU, D. 57 / S și: (înv) *desb~* / P și: (înv) *desb~* / Pl: *~uri* / E: ***dezbrăca***] **1-2** Dezbrăcare (1-2).

dezbrăcat[2]***, ~ă*** [At: CORESI, EV. 34/9 / S și: (înv) *desb~* / P și: (înv) *desb~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***dezbrăca***] **1-2** *smf, a* (Om) cu hainele scoase de pe el Si: *gol*, (pop) *despuiat*[2]. **3** *a* (Înv; fig) Care s-a lăsat de un obicei (rău). **4** *a* (Fig) Care a fost jefuit (de tot ce are). **5-6** *sm, a* (Pop; fig) (Om) sărac.

dezbrăcător, ~oare *smf, a* [At: BELDIMAN, E. 79/36 / S și: (înv) *desb~* / P și: (înv) *desb~* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***dezbrăca*** + *-ător*] (Înv) **1-2** (Persoană) care scoate hainele cuiva. **3-4** (Fig) (Persoană) care jefuiește. **5-6** (Persoană) care ruinează pe cineva.

dezbrăcina *vtr* [At: LB / S și: (înv) *desb~* / P și: (înv) *desb~* / Pzi: *~nez* / E: *dez-* + ***bracină***] (Îrg) **1-2** A(-și) dezlega cingătoarea de la pantaloni (sau izmene).

dezbrăcinare *sf* [At: LM / S și: (înv) *desb~* / P și: (înv) *desb~* / Pl: *~nări* / E: ***dezbrăcina***] (Îrg) **1-2** Dezlegare a cingătorii de la pantaloni (sau izmene).

dezbrăcinat, ~ă *a* [At: DLR ms/ S și: (înv) *desb~* / P și: (înv) *desb~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***dezbrăcina***] (Îrg; d. pantaloni, izmene) Cu cingătoarea dezlegată.

dezbrăna *v* vz ***dezbârna***
dezbrăni *v* vz ***dezbârna***
dezbrâna *v* vz ***dezbârna***
dezbrâni *v* vz ***dezbârna***

dezbredeli *vt* [At: DLR ms/ S și: (înv) *desb~* / P și: (înv) *desb~* / Pzi: *~lez* / E: *dez-* + (îm)***bredeli***] (Reg) **1** A scoate bucata de lemn care ajută la răsucirea unei funii. **2** (Pex) A desface un lucru legat strâns.

dezbroatică *sf* [At: CHEST. V, 167/56 / V: (îrg) ***~ot~*** / S și: (înv) *desb~* / P și: (înv) *desb~* / E: nct] (Reg) Boală nedefinită mai îndeaproape de care suferă oile.

dezbrobodi *vtr* [At: KLEIN, D., ap. DLR ms/ S și: (înv) *desb~* / P și: (înv) *desb~* / Pzi: *~desc*, (înv) *dezbrobod* / E: *dez-* + (îm)***brobodi***] **1-2** A(-și) lua de pe cap broboada, năframa etc.

dezbrobodire *sf* [At: DDRF / S și: (înv) *desb~* / P și: (înv) *desb~* / Pl: *~ri* / E: ***dezbrobodi***] Luare de pe cap a broboadei, a năframei etc. Si: *dezbrobodit*[1].

dezbrobodit[1] *sn* [At: DLR ms/ S și: (înv) *desb~* / P și: (înv) *desb~* / Pl: (rar) *~uri* / E: ***dezbrobodi***] Dezbrobodire.

dezbrobodit[2]***, ~ă*** *a* [At: M. I. CARAGIALE, C. 25 / S și: (înv) *desb~* / P și: (înv) *desb~* / Pl: *~iți, ~e* / E: ***dezbrobodi***] Care are capul descoperit.

dezbrotică *sf* vz ***dezbroatică***
dezbruna *v* vz ***dezbârna***

dezbuimăci *vtr* [At: DLR ms/ S și: (înv) *desb~* / P și: (înv) *desb~* / Pzi: *~cesc* / E: *dez-* + ***buimăci***] **1-2** A (se) dezmetici.

dezbuluci *vtr* [At: PREDA, Î. 153 / S și: (înv) *desb~* / P și: (înv) *desb~* / Pzi: *~cesc* / E: *dez-* + ***buluci***] (Pop) **1-2** A (se) împrăștia.

dezbumba *vtr* [At: LB / V: (îrg) ***~bi, ~bia, ~unghi, ~unghia, diz~, dizbunghi*** / S și: (înv) *desb~* / P și: (înv) *desb~* / Pzi: *~bumb* / E: *dez-* + (îm)***bumba***] (Reg) **1-2** A(-și) descheia nasturii de la o haină.

dezbumbare *sf* [At: DLR ms/ V: (îrg) ***~bire, ~unghire, unghiere, diz~, dizbunghire*** / S și: (înv) *desb~* / P și: (înv) *desb~* / Pl : *~bări* / E: ***dezbumba***] (Reg) Descheiere a nasturilor de la o haină.

dezbumbat, ~ă *a* [At: DLR ms / V: (îrg) ***~biat, ~bit, ~unghit, diz~, dizbunghit*** / S și: (înv) *desb~* / P și: (înv) *desb~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***dezbumba***] **1** (Reg; d. o haină) Care este descheiat. **2** (Reg; d. o haină) Fără nasturi. **3** (Reg; fig) Care este deschis Si: *liber*.

dezbumbi *v* vz ***dezbumba***
dezbumbia *v* vz ***dezbumba***
dezbumbiat, ~ă *a* vz ***dezbumbat***
dezbumbire *sf* vz ***dezbumbare***
dezbumbit, ~ă *a* vz ***dezbumbat***
dezbunghi *v* vz ***dezbumba***
dezbunghia *v* vz ***dezbumba***
dezbunghire *sf* vz ***dezbumbare***
dezbunghit, ~ă *a* vz ***dezbumbat***
dezcina *v* vz ***dezbina***
dezdina *v* vz ***dezbina***

dezdoi [At: DEX / Pzi: *dezdoi* și *~esc* / E: *dez-* + (în)***doi***] **1** *vt* A desface un lucru îndoit. **2** *vr* A reveni în poziție dreaptă, întinsă (după ce a fost îndoit) Si: *a se destinde, a se îndrepta*.

dezdoire *sf* [At: DEX / Pl: *~ri* / E: ***dezdoi***] **1** Desfacere a unui lucru îndoit. **2** Revenire în poziție dreaptă, întinsă (după ce a fost îndoit) Si: *destindere, îndreptare*.

dezechilibra *vtr* [At: DN[2] / Pzi: *~rez* / E: fr ***déséquilibrer***] **1-2** A-și pierde (sau a face să-și piardă) echilibrul. **3-4** (Fig) A-și pierde (sau a face să-și piardă) judecata clară. **5-6** A face să nu existe (sau a nu exista) echilibru între cheltuieli și venituri, între diverse ramuri economice etc.

dezechilibrare *sf* [At: DEX / Pl: *~rări* / E: ***dezechilibra***] **1** Pierdere a echilibrului. **2** (Fig) Pierdere a judecății clare. **3** Lipsă de echilibru între cheltuieli și venituri, între diverse ramuri economice etc.

dezechilibrat, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~ați, ~e* / E: ***dezechilibra*** cf fr *déséquilibré*] **1** Care și-a pierdut echilibrul. **2** (Fig: d. oameni) Care și-pierdut judecata clară. **3** Care este lipsit de proporție justă între diversele elemente componente.

dezechilibru *sn* [At: DN² / Pl: *~re* / E: fr ***déséquilibre***] **1-3** Dezechilibrare (**1-3**).

dezechipa [At: DN² / Pzi: *~pez* / E: *dez-* + ***echipa*** cf fr *déséquiper*] **1** *vt* A lua înapoi unui soldat (care a terminat stagiul militar) sau unei unități militare echipamentul. **2** *vt* A scoate echipamentul de pe un vas de război. **3** *vr* A-și scoate echipamentul. **4** *vr* (Pgn) A se dezbrăca.

dezechipare *sf* [At: DEX / Pl: *~pări* / E: ***dezechipa***] **1** Luare înapoi a echipamentului de la un soldat (care a terminat stagiul militar) sau de la o unitate militară. **2** Scoatere a echipamentului de pe un vas de război. **3** Scoatere a echipamentului. **4** (Pgn) Dezbrăcare.

dezechipat, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~ați, ~e* / E: ***dezechipa***] **1** Care nu mai are echipamentul. **2** Care are echipamentul descompletat. **3** Care nu și-a pus (încă) echipamentul.

dezemulsiona *vt* [At: DN² / P: *~si-o~* / Pzi: *~nez* / E: *dez-* + ***emulsiona***] A separa lichidele dintr-o emulsie.

dezemulsionant, ~ă *sn, a* [At: DN² / P: *~si-o~* / Pl: *~nți, ~e* / E: *dez-* + ***emulsionant***] **1-2** (Substanță) care separă lichidele dintr-o emulsie.

dezemulsionare *sf* [At: DN² / P: *~si-o~* / Pl: *~nări* / E: ***dezemulsiona***] Separare a lichidelor dintr-o emulsie.

dezeroiza *vt* [At: DEX / P: *~ro-i~* / Pzi: *~zez* / E: *dez-* + ***erou*** + *-iza*] A acționa împotriva idealizării unor fapte, personaje etc.

dezeroizare *sf* [At: DEX / P: *~ro-i~* / Pl: *~zări* / E: ***dezeroiza***] Acționare împotriva idealizării unor fapte, personaje etc.

dezeroizat, ~ă *a* [At: DEX / P: *~ro-i~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***dezeroiza***] Care a pierdut calitatea de erou.

dezerta *vi* [At: (a. 1829), ap. TDRG / Pzi: *~tez* / E: fr ***déserter***] **1** (D. militari) A părăsi în mod nejustificat unitatea din care face parte, locul în care prestează serviciul sau câmpul de luptă (trecând uneori la inamic). **2** (Fig) A-și părăsi îndatoririle, obligațiile. **3** (Fig) A se sustrage de la îndeplinirea unor îndatoriri, obligații.

dezertare *sf* [At: DN² / Pl: *~tări* / E: ***dezerta***] **1** Părăsire nejustificată de către un militar a unității din care face parte, a locului în care prestează serviciul sau a câmpului de luptă (trecând uneori la inamic). **2** (Fig) Părăsire a îndatoririlor, a obligațiilor. **3** (Fig) Sustragere de la îndeplinirea unor îndatoriri, obligații.

dezertic, ~ă *a* vz ***deșertic***

dezertor *sm* [At: (a. 1788), ap. TDRG / Pl: *~i* / E: fr ***déserteur***] **1** Militar care părăsește, în mod nejustificat, unitatea din care face parte, locul în care prestează serviciul sau câmpul de luptă (trecând uneori la inamic). **2** Om care părăsește, în mod laș, o misiune, un loc, o îndatorire etc.

dezerțiune *sf* [At: DN² / P: *~ți-u~* / Pl: *~ni* / E: fr ***désertion***] (Frm) **1-3** Dezertare (**1-3**).

dezesperant, ~ă *a* [At: DN² / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***désespérant***] Care te duce la desperare Si: *desperant*.

dezeșua *vt* [At: DEX / P: *~șu-a* / Pzi: *~uez* / E: fr ***déséchouer***] A repune în stare de plutire o navă eșuată.

dezeșuare *sf* [At: DEX / P: *~șu-a* / Pl: *~ări* / E: ***dezeșua***] Repunere în stare de plutire a unei nave care a eșuat.

dezeșuat, ~ă *a* [At: DEX / P: *~șu-at* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***dezeșua***] (D. nave) Care a fost pus în stare de plutire după o eșuare.

dezexcitare *sf* [At: DN² / Pl: *~tări* / E: *dez-* + ***excitare*** cf fr *désexcitation*] Revenire a unui sistem atomic sau nuclear dintr-o stare energetică superioară într-una inferioară.

dezgărdina *vt* [At: (a. 1857), ap. TDRG / Pzi: *~nez* / E: *dez-* + ***gardină***] (Reg) **1** A desprinde din gardină fundul unui butoi. **2** (Pgn) A desprinde un lucru din locul unde este fixat.

dezgheț *sn* [At: (a. 1840), ap. TDRG / Pl: *~uri* / E: drr ***dezgheța***] Topire naturală a gheții sau a zăpezii (din cauza căldurii).

dezgheța *vr* [At: (a. 1620), ap. TDRG / Pzi: *dezgheț* / E: ml ***disglaciare***] **1** (D. lichide înghețate) A redeveni lichid. **2** (D. corpuri umede înghețate) A se muia la căldură (prin topirea lichidului pe care îl conțin). **3** (D. ființe înghețate) A a se încălzi, dezmorțindu-se. **4** (Fig; d. oameni) A-și pierde sfiala, stângăcia, neîndemânarea.

dezghețare *sf* [At: DEX / Pl: *~țări* / E: ***dezgheța***] **1** Redevenire la starea lichidă. **2** Înmuiere la căldură a unor corpuri umede înghețate. **3** Încălzire a unor ființe înghețate, care se dezmorțesc. **4** (Fig) Pierdere a sfielii, a stângăciei, a neîndemânării.

dezghețat, ~ă [At: (a. 1788), ap. TDRG / Pl: *~ați, ~e* / E: ***dezgheța***] **1** *a* (D. lichide înghețate) Care a redevenit lichid. **2** *a* (D. corpuri umede înghețate) Care s-a muiat la căldură (prin topirea lichidului pe care îl conține). **3-4** *a* (D. ființe înghețate) Încălzit și dezmorțit. **5-6** *a, av* (Fig; d. oameni) Isteț. **7-8** (Fig) Priceput.

dezghina *v* vz ***dezbina***

dezghinare *sf* vz ***dezbinare***

dezghinat, ~ă *a* vz ***dezbinat***

dezghioca *vt* [At: (a. 1600), ap. TDRG / V: (îvr) ***dojdoca*** / Pzi: *~ghioc* / E: ml ****diglubicare***] **1** A desface și a îndepărta învelișul anumitor fructe sau legume. **2** A scoate un fruct din coajă sau boabele dintr-o păstaie. **3** A desface pănușile sau boabele de pe știuletele de porumb.

dezghiocare *sf* [At: DEX / Pl: *~cări* / E: ***dezghioca***] **1** Desfacere și îndepărtare a învelișului anumitor fructe sau legume Si: *dezghiocat¹* (**1**). **2** Scoatere a unui fruct din coajă sau a boabelor dintr-o păstaie Si: *dezghiocat¹* (**2**). **3** Desfacere a pănușelor sau boabelor de pe știuletele de porumb Si: *dezghiocat¹* (**3**).

dezghiocat¹ *sn* [At: DEX / Pl: (rar) *~uri* / E: ***dezghioca***] **1-3** Dezghiocare (**1-3**).

dezghiocat², ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~ați, ~e* / E: ***dezghioca***] **1-2** (D. unele fructe sau legume) (Desfăcut sau) scos din coajă sau din păstăi. **3** (D. boabele de porumb) Desfăcut de pe știuleți. **4** (D. știuleți) Scos din pănuși.

dezghiocător *sn* [At: DEX / Pl: *~oare* / E: ***dezghioca*** + *-ător*] Mașină pentru scoaterea semințelor de plante leguminoase din păstăi.

dezgina *v* vz ***dezbina***

dezgoli [At: (a. 1642), ap. TDRG / Pzi: *~lesc* / E: *dez-* + ***goli***] **1** *vt* A lăsa gol. **2-3** *vtr* A-și descoperi trupul sau o parte a lui Si: *a (se) dezbrăca, a (se) despuia*.

dezgolire *sf* [At: DL / Pl: *~ri* / E: ***dezgoli***] **1** Golire. **2** Descoperire a trupului sau a unei părți a lui Si: *dezbrăcare, despuiere*.

dezgolit, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~iți, ~e* / E: ***dezgoli***] **1** Golit. **2** Dezbrăcat.

dezgoveală *sf* [At: (a. 1857), ap. TDRG / Pl: *~eli* / E: ***dezgovi*** + *-eală*] (Pop) Scoatere a gătelii de pe capul miresei și îmbrobodire a lui cu maramă.

dezgovi *vt* [At: (a. 1698), ap. TDRG / Pzi: *~vesc* / E: *dez-* + ***govi***] (Reg) A scoate găteala de pe capul miresei și a-i îmbrobodi capul cu maramă.

dezgrația *v* vz ***dizgrația***

dezgrație *sf* vz ***dizgrație***

dezgrădi *vt* [At: (a.1654), ap. TDRG / Pzi: *~desc* / E: *dez-* + (în)***grădi***] (Rar) A scoate gardul care împrejmuia un loc.

dezgrădire *sf* [At: DEX / Pl: *~ri* / E: ***dezgrădi***] (Rar) Scoatere a gardului care împrejmuia un loc.

dezgrădit, ~ă *a* [At: (a. 1646), ap. TDRG / Pl: *~iți, ~e* / E: ***dezgrădi***] (Rar) **1-2** (D. un loc) Cu gardul scos (sau stricat). **3** Desfăcut dintr-o împletitură.

dezgropa *vt* [At: (a. 1632), ap. TDRG / Pzi: *dezgrop* / E: *dez-* + (în)***gropa***] **1** A scoate un cadavru sau osemintele cuiva din mormânt Si: *a deshuma, a exhuma*. **2** A aduce la suprafață, prin săpături, un obiect îngropat. **3** (Fig) A scoate la iveală (lucruri uitate).

dezgropare *sf* [At: (a. 1683), ap. TDRG / Pl: *~pări* / E: ***dezgropa***] **1** Scoatere a unui cadavru sau a osemintelor cuiva din mormânt Si: *deshumare, exhumare*. **2** Aducere la suprafață, prin săpături, a unui obiect îngropat. **3** (Fig) Scoatere la iveală (a unor lucruri uitate).

dezgropat¹ *sn* [At: DEX / Pl: *~uri* / E: ***dezgopa***] **1-3** Dezgropare (**1-3**).

dezgropat², ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați* / E: ***dezgropa***] **1** (D. cadavre sau oseminte) Scos din mormânt Si: *deshumat, exhumat*. **2** (D. obiecte îngropate) Scos din pământ. **3** (Fig; d. lucruri uitate) Scos la iveală.

dezgust *sn* [At: (a. 1693), ap. TDRG / Pl: *~uri* / E: *dez-* + ***gust***] Aversiune pentru mâncare (sau pentru un lucru, pentru o persoană etc.) Si: *scârbă, silă*.

dezgusta [At: (a. 1823), ap. TDRG / Pzi: *dezgust* / E: *dez-* + ***gusta*** (după fr *dégouter*)] **1-2** *vtr* A face pe cineva să-și piardă sau a-și pierde gustul, dorința pentru ceva. **3** *vt* A provoca cuiva dezgust, scârbă, aversiune.

dezgustat, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~ați, ~e* / E: ***dezgusta***] Cuprins de dezgust (pentru cineva sau ceva) Si: *scârbit*.

dezgustător, ~oare *a* [At: DN² / Pl: *~i, ~oare* / E: ***dezgusta*** + *-ător*] Care trezește dezgust Si: *respingător, scârbos*.

dezice¹ [At: LM / V: (înv) ***dezz~*** / Pzi: *dezic* / E: *dez-* + ***zice*** (după fr *dédire*)] **1-2** *vtr* A (se) retrage cele spuse sau susținute înainte (recunoscându-și greșeala) Si: *a se contrazice, a retracta*. **3-4** *vtrp* A (se) recunoaște ca neadevărat (ceea ce a susținut înainte) Si: *a (se) nega, a (se) infirma, a (se) tăgădui*. **5-6** *vtr* A (se) dezminți. **7** *vr* (În forma negativă) A nu se abate de la atitudinea sau conduita cunoscută. **8** *vt* A arăta că este altfel decât se pare, că nu se potrivește, că este în dezacord cu... **9** *vr* A se desolidariza.

dezice² *vr* [At: COD. VOR 2/18 / V: *desz~* / Pzi: *dezic* / E: *de-* + ***zice***] (Îvr) A se despărți (de cineva), luându-și rămas-bun.

dezicere *sf* [At: DDRF / S și: (înv) *desz~* / Pl: *~ri* / E: ***dezice¹***] **1** Retragere a celor spuse sau susținute mai înainte (recunoscându-și greșeala) Si: *contrazicere, retractare*. **2** Recunoaștere ca neadevărat (a ceva ce a fost susținut înainte) Si: *negare, infirmare, tăgăduire*. **3** Dezmințire. **4** Indicare a faptului că este altfel decât pare, că nu se potrivește, că este în dezacord cu... **5** Desolidarizare.

dezidealizat, ~ă *a* [At: T ianuarie 1969, 103 / P: *~de-a~* / Pl: *~ați, ~e* / E: *dez-* + ***idealizat***] (Rar) Care nu mai este idealizat.

dezident, ~ă *smf* vz ***disident***

dezidență *sf* vz ***disidență***

dezidera *vt* [At: LM / S și: *desi~* / Pzi: *dezider* / E: lat ***desiderare***] (Îdt) A dori.

deziderat *sn* [At: LM / V: (îvr) ***~um*** (S și: *desideratum*) / S și: *desi~* / Pl: *~e* / E: lat ***desideratum***] **1** Ceea ce este de dorit sau trebuie să se întâmple (într-un anumit domeniu, într-o anumită epocă istorică etc.) Vz *imperativ*. **2** Dorință sau cerință, de obicei exprimată oficial Si: *doleanță, aspirație*, (înv) *postulat* Vz *imperativ*. **3** (Rar; ccr) Document în care sunt consemnate dorințe sau cerințe.

dezideratív, ~ă *a* [At: I. GOLESCU, C. / S și: *desi~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***désideratif***, lat ***desiderativus***] **1** (Îvr; îs) *Modă ~ă* Mod optativ. **2** (Liv) Care conține sau care exprimă o dorință.

dezideratum *sn* vz ***deziderat***

dezierbi *vt* [At: MOLNAR / S și: *desi~* / Pzi: *~besc* / E: *dez-* + ***iarbă***] (Îvr; c. i. pășuni) A lăsa fără iarbă.

dezierna [At: LB / S și: *desi~* / Pzi: *~nez* / E: *dez-* + ***ierna***] (Înv) **1-2** *vri* A înceta de a mai fi iarnă (trecând frigul). **3** *vi* A ierna (într-un anumit loc).

deziernare *sf* [At: POLIZU / S și: *desi~* / Pl: *~nări* / E: ***dezierna***] (Înv) **1** Sfârșit al iernii (o dată cu trecerea frigului specific iernii). **2** Iernare (într-un anumit loc).

deziluzie *sf* [At: PONTBRIANT, D. / V: ***~iune*** (S și: *desilusiune, desiluziune*) / S și: *desi~* / Pl: *~ii* / E: fr ***désillusion***] **1** Pierdere a unei iluzii ca urmare a aflării adevăratei stări de lucruri. **2** Stare sufletească de amărăciune încercată de cel care și-a pierdut iluziile, care a fost înșelat în așteptările, în visurile sale Si: *dezamăgire, decepție*, (fam) *dezumflare*. **3** Ceea ce produce pierderea unei iluzii, dezamăgire, decepție.

deziluziona *vtr* [At: FILIMON, O. II, 341 / V: (îvr) ***~iuna*** (S și: *desilusiuna*) / S și: *desilusi~, desi~* / P: *~zi-o~* / Pzi: *~nez* / E: fr ***désillusionner***] **1** A face să-și piardă iluziile. **2** A produce (cuiva) o deziluzie Si: *a dezamăgi, a decepționa*, (fam) *a dezumfla*.

deziluzionant, ~ă *a* [At: CAMIL PETRESCU, P. 229 / P: *~zi-o~* / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***désillusionnant***] Care deziluzionează.

deziluzionare *sf* [At: PONTBRIANT, D. / V: (îvr) ***~ziun~*** (S și: *desilusiunare*) / S și: *desilusi~* / P: *~zi-o~* / Pl: *~nări* / E: ***deziluziona***] **1** Pierdere a iluziilor. **2** Pricinuire (cuiva) a unei deziluzii Si: *dezamăgire, decepționare*.

deziluzionat, ~ă [At: PONTBRIANT, D. / V: (îvr) ***~ziun~*** (S și: *desilusiunat*) / S și: *desilusi~, desi~* / P: *~zi-o~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***deziluziona***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care a suferit o deziluzie (**1**) Si: *dezamăgit, decepționat*, (fam) *dezumflat*. **3** (D. ochii, privirea, fizionomia, manifestările oamenilor) Care exprimă deziluzie (**2**).

deziluziuna *v* vz ***deziluziona***

deziluziunare *sf* vz ***deziluzionare***

deziluziunat, ~ă *a* vz ***deziluzionat***

deziluziune *sf* vz ***deziluzie***

dezincrimina *vt* [At: DEX / Pzi: *~nez* / E: *dez-* + ***incrimina***] (Jur) A scoate de sub incriminare Si: *a disculpa*.

dezincriminare *sf* [At: DEX / Pl: *~nări* / E: ***dezincrimina***] (Jur) Scoatere de sub incriminare Si: *disculpare*.

dezincriminat, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~ați, ~e* / E: ***dezincrimina***] (Jur) Care a fost scos de sub incriminare Si: *disculpat*.

dezincrusta *vt* [At: DN² / Pzi: *~tez* / E: fr ***désincruster***] **1-2** (C. i. instalații termice și de spălare, căldări cu aburi etc.) A curăța de depunerile de săruri (sau a împiedica formarea acestora) cu ajutorul dezincrustanților (**1**). **3** (C. i. materia primă fibroasă) A supune procesului de îndepărtare a incrustațiilor care însoțesc celuloza, cu ajutorul unor paste fibroase.

dezincrustant, ~ă [At: LTR² / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***désincrustant***, cf *dezincrusta*] **1** *smn* Substanță chimică folosită în industrie la eliminarea depunerilor de săruri sau la împiedicarea formării acestora în instalațiile termice și de spălare, în căldările cu aburi etc. ori la îndepărtarea incrustațiilor aflate în materia primă fibroasă. **2-4** *a* Care dezincrustează (**1-3**).

dezincrustare *sf* [At: LTR² / V: (rar) ***~zîn~*** / Pl: *~tări* / E: ***dezincrusta***] **1-2** Operație de îndepărtare a depunerilor de săruri din instalațiile termice și de spălare, din căldările cu aburi etc. (sau de împiedicare a formării acestora) cu ajutorul unor dezincrustanți (**1**) Si: *dezincrustație* (**1-2**). **3** Operație de îndepărtare a incrustațiilor care însoțesc celulozele din materia primă fibroasă, în vederea obținerii unor paste fibroase Si: *dezincrustație* (**3**).

dezincrustație *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***désincrustation***] **1-3** Dezincrustare (**1-3**).

dezindividualiza *vt* [At: DEX-S / P: *~du-a~* / Pzi: *~zez* / E: *dez-* + ***individualiza***] (Rar) A face să-și piardă individualitatea Si: *a depersonaliza*.

dezindividualizare *sf* [At: ROMÂNIA LITERARĂ, 1979, nr. 14, 3/1 / P: *~du-a~* / Pl: *~zări* / E: *dez-* + ***individualizare***] (Rar) Pierdere a caracterului individual Si: *depersonalizare*.

dezindividualizat, ~ă *a* [At: T ianuarie, 1969, 118 / P: *~du-a~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***dezindividualiza***] (Rar) Care și-a pierdut caracterul individual Si: *depersonalizat*.

dezindustrializare *sf* [At: CONTEMP., 1948, nr. 112, 3/5 / S și: (înv) *desi~* / P: *~tri-a~* / Pl: *~zări* / E: *dez-* + ***industrializare***] (Rar) Renunțare la procesul de industrializare a unei țări, a unei regiuni etc.

dezinență *sf* vz ***desidență***

dezinențial, ~ă *a* vz ***desinențial***

dezinfecta [At: PROT. – POP., N. D. / S și: (înv) *desi~* / Pzi: *~tez* / E: fr ***desinfecter***] **1** *vt* (Chm; îvr) A neutraliza. **2-3** *vtrp* (C. i. medii biologice sau obiecte) A (se) supune unei dezinfecții Si: *a (se) steriliza*, (reg) *a dezinficia*.

dezinfectant, ~ă [At: MARIN, PR. I, 21/18 / S și: (înv) *desi~* / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***désinfectant***] **1** *sn*, (rar) *sm* Substanță chimică sau agent fizic care distruge microorganismele dăunătoate, mai ales agenții patogeni, utilizate pentru dezinfectare (**3**). **2** *a* (D. substanțe chimice sau agenți fizici) Care este utilizat la dezinfectare (**3**) datorită proprietăților sale Si: *dezinfectator* (**1**). **3** *a* (D. acțiunea unor substanțe chimice sau agenți fizici) Cu efect germicid Si: (înv) *dezinfectator* (**2**).

dezinfectare *sf* [At: CONTEMPORANUL, I, 248 / S și: (înv) *desi~* / Pl: *~tări* / E: ***dezinfecta***] **1** (Chm; îvr) Neutralizare. **2** (Rar) Împrospătare a aerului dintr-o încăpere Si: *dezinfectat¹*(**2**), *dezinfecție*. **3** Operație

destinată distrugerii microorganismelor patogene vii din medii biologice sau de pe diverse obiecte pentru a împiedica propagarea bolilor contagioase la oameni, la animale sau la plante Si: *dezinfectat*[1] (3), *dezinfecție, sterilizare*.

dezinfectat[1] *sn* [At: CADE / S și: (înv) *desi~* / Pl: (rar) *~uri*/ E: ***dezinfecta***] (Rar) 1 (Chm) Neutralizare. 2-3 Dezinfectare (2-3).

dezinfectat[2], ***~ă*** a [At: DDRF / S și: (înv) *desi~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***dezinfecta***] 1 (Rar; d. aerul dintr-o încăpere) Împrospătat. 2 Care a fost supus unei dezinfectări (3) Si: *sterilizat*, (reg) *dezinficiat*.

dezinfectator, ~oare [At: CONTEMPORANUL, III, 146 / V: ***~tăt~*** (S și: *desinfectător*) / Pl: *~i, ~oare* / E: ***dezinfecta*** + *-tor*] 1-2 *a* (Înv) Dezinfectant (2-3). 3 *sm* (Îvr) Persoană care face dezinfecția.

dezinfectător, ~oare *sm,a* vz ***dezinfectator***

dezinfecție *sf* [At: DEX / V: (înv) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***désinfection***] 1-3 Dezinfectare (1-3).

dezinfecțiune *sf* vz ***dezinfecție***

dezinfesta *vt* [At: DN[2] / Pzi: *~tez* / E: *dez-* + ***infesta***] (C. i. culturi, case etc.) A supune unui tratament chimic sau fizic pentru a distruge paraziții sau insectele care le infestează.

dezinfestant *sm* [At: DN[2] / V: (înv) ***~iune*** Pl: *~nți* / E: fr ***désinfestant***] (Rar) Substanță chimică care distruge larve, insecte, paraziți etc. și care este folosită la dezinfestare Si: *pesticid*.

dezinfestare *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~tări* / E: ***dezinfesta***] Supunere a unei culturi, case etc. la un tratament chimic sau fizic pentru a distruge paraziții sau insectele care le infestează.

dezinfestat, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~ați, ~e* / E: ***dezinfesta***] Care a fost curățat de paraziți.

dezinficia *vt* [At: GHEȚIE, R. M. / S și: *desi~* / P: *~ci-a* / Pzi: *~ciez* / E: *dez-* + ***inficia***] (Reg) A dezinfecta.

dezinficiat, ~ă *a* [At: GHEȚIE, R. M. / S și: *desi~* / P: *~ci-at* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***dezinficia***] (Reg) Dezinfectat[2].

dezinfiltra *vr* [At: DANIELOPOLU, F. N. II, 204 / Pzi: *~rez* / E: *dez-* + ***infiltra***] (Rar; d. boli) A se vindeca de o afecțiune inflamatorie.

dezinflama *vtr* [At: DN[2] / Pzi: *~mez* / E: *dez-* + ***inflama***] (Med) 1 *vt* A vindeca o inflamație. 2 *vr* (D. locuri inflamate) A se vindeca.

dezinflamare *sf* [At: DEX / Pl: *~mări* / E: ***dezinflama***] (Med) 1 Vindecare a unei inflamații. 2 Dezumflare.

dezinflamat, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~ați, ~e* / E: ***dezinflama***] (Med) 1 Vindecat. 2 Dezumflat[2].

dezinforma *vt* [At: DN[2] / Pzi: *~mez* / E: *dez-* + ***informa***] 1-2 A informa greșit (în mod tendențios).

dezinformare *sf* [At: DEX / Pl: *~mări* / E: ***dezinforma***] 1-2 Informare greșită (în mod tendențios) Si: *dezinformat*[1] (1-2).

dezinformat[1] *sn* [At: MDA ms /Pl : (rar) *~uri* / E: ***dezinforma***] 1-2 Dezinformare (1-2).

dezinformat[2], ***~ă*** *a* [At: DEX / Pl: *~ați, ~e* / E: ***dezinforma***] Care este (în mod tendențios) greșit informat (de cei din jur).

dezinhiba *vtr* [At: DEX / Pzi: *dezinhib* / E: *dez-* + ***inhiba***] 1-2 A face să iasă sau a ieși din starea de inhibiție.

dezinhibare *sf* [At: DEX / Pl: *~bări* / E: ***dezinhiba***] Ieșire din starea de inhibiție. Si: *dezinhibiție*.

dezinhibat, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~ați, ~e* / E: ***dezinhiba***] Care a ieșit din starea de inhibiție.

dezinhibiție *sf* [At: DEX / Pl: *~ii* / E: fr ***désinhibition***] Dezinhibare.

dezinima *vr* [At: MAIOR, T. 30/18 / S și: *desi~* / Pzi: *~mez* / E: *dez-* + ***inimă***] (Reg) A se descuraja.

dezinsectiza *vt* [At: DN[2] / Pzi: *~zez* / E: fr ***désinsectiser***] A distruge insectele ectoparazite care constituie o sursă de infecție sau care vehiculează germenii patogeni ai unor boli infecțioase dintr-un spital, dintr-o locuință etc.

dezinsectizare *sf* [At: ENC. AGR. IV, 371 / S și: (înv) *desi~* / Pl: *~zări* / E: ***dezinsectiza***] Dezinsecție.

deinsectizat[1] *sn* [At: MDA ms/Pl: (rar) *~uri* /E: ***dezinsectiza***] Dezinsecție.

dezinsectizat[2], ***~ă*** *a* [At: DEX / Pl: *~ați, ~e* / E: ***dezinsectiza***] (D. un spital, o locuință) Care a fost curățat de insecte ectoparazite care constituie o sursă de infecție sau care vehiculează germenii patogeni ai unor boli infecțioase.

dezinsecție *sf* [At: DN[2] / P: *~ți-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***désinsection***] (Operație de) distrugere a insectelor ectoparazite care constituie o sursă de infecție și care pot vehicula germenii patogeni ai unor boli infecțioase dintr-un spital, dintr-o locuință etc. Si: *dezinsectizare, dezinsectiza*[1].

dezinserție *sf* [At: ENC. AGR. IV, 328 / P: *~ți-e* / Pl: *~ii* / E: *dez-* + ***inserție***] 1-2 (Med) Desprindere (chirurgicală) a unui tendon sau a unui mușchi de pe os.

dezintegra [At: IONESCU-MUSCEL, FIL. 329 / S și: (înv) *desi~* / Pzi: *~rez* / E: fr ***désintegrer***] 1 *vr* A se desface în părțile consecutive Si: *a se dezagrega*. 2 *vr* A se desprinde dintr-un ansamblu Si: *a se separa*. 3-4 *vtr* (D. unele elemente radioactive, d. nucleele atomice ale unor elemente sau d. diviziuni ale acestora) A (se) transforma în mod spontan sau artificial în alt element radioactiv, sau în alt nucleu atomic ori într-o diviziune cu o structură diferită Si: (imp) *a se dezagrega*. 5 *vr* A-și pierde caracterul inițial. 6 *vr* A suferi modificări de structură Si: *a se altera*. 7 *vt* (Fig) A distruge integritatea unui lucru Si: *a ruina*.

dezintegrare *sf* [At: D. GUSTI, P. A. 362 / S și: (înv) *desi~* / Pl: *~rări* / E: ***dezintegra***] 1 Desfacere în părțile constitutive Si: *dezagregare*, (rar) *dezintegrație*. 2 Desprindere dintr-un ansamblu Si: *separare*, (rar) *dezintegrație*. 3 Transformare spontană sau artificială a unui element radioactiv în alt element radioactiv, a unui nucleu atomic sau a unei diviziuni a acestuia în alt nucleu ori în altă diviziune cu o structură diferită Si: (imp) *dezagregare*, (rar) *dezintegrație*. 4 Pierdere a caracterului inițial Si: *descompunere*, (rar) *dezintegrație, alterare*.

dezintegrat, ~ă *a* [At: M.D.ENC / Pl: *~ați, ~e* / E: ***dezintegra***] 1 Care s-a desfăcut în părțile constitutive Si: *dezagregat*. 2 Care s-a desprins dintr-un ansamblu. 3 (D. unele elemente radioactive, d. nucleele atomice ale unor elemente sau d. diviziuni ale acestora) Care a suferit o dezintegrare nucleară Si: (imp) *dezagregat*. 4 Care și-a pierdut caracterul inițial. 5 Care a suferit modificări de structură Si: *alterat*.

dezintegrator *sn* [At: NOM. MIN. I, ap. DR ms / Pl: *~oare* / E: fr ***désintégrateur***, ger ***Desintegrator***] Mașină folosită la măcinarea materialelor friabile, moi sau fibroase, la mărunțirea tocăturii de lemn, la dezagregarea amidonului, la separarea din gaze a particulelor solide aflate în suspensie etc.

dezintegrație *sf* [At: CONTEMPORANUL, IV, 540 / P: *~ți-e* / S și: (înv) *desi~* / Pl: *~ii* / E: fr ***désintegration***] (Rar) 1-4 Dezintegrare (1-4).

dezinteres *sn* [At: REBREANU, ap. IORDAN, L. R. A. 247 / S și: (înv) *desi~* / Pl: *~e* / E: pvb ***dezinteresa***] 1 Atitudine de indiferență față de o anumită problemă Si: *apatie, dezinteresare* (1). 2 Lipsă de preocupare față de cineva, de ceva sau față de problemele sau interesele personale Si: *dezinteresare* (2), *altruism*.

dezinteresa [At: NEGULICI, E. I, 94/18 / S și: (înv) *desi~* / Pzi: *~sez* / E: fr ***désintéresser***] 1 *vt* (Înv) A pierde interesul pentru ceva. 2 *vr* (Udp „de") A manifesta indiferență față de o anumită problemă Si: *a nu se preocupa, a nu se îngriji*. 3 *vt* (Înv; c. i. persoane) A elimina dintr-o afacere, acordând o despăgubire pentru pierderea suferită.

dezinteresare *sf* [At: MOLNAR, I. 349/13 / V: (înv) ***~sire*** (S și: *desinteresire*) / S și: (înv) *desi~* / Pl: *~sări* / E: ***dezinteresa***] 1-2 Dezinteres (1-2). 3 (Înv) Despăgubire acordată unei persoane eliminate dintr-o afacere.

dezinteresat, ~ă *a* [At: AR (1837), 374 [1]/34 / S și: (înv) *desi~* / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***désintéressé***, cf *dezinteresat*] 1 (D. oameni sau acțiuni, manifestări etc. ale lor) Care nu pune pe primul plan propriile interese Si: *altruist, detașat, generos, imparțial, obiectiv*. 2 (D. oameni) Care manifestă dezinteres pentru cineva sau ceva Si: *nepăsător, indiferent*.

dezinteresire *sf* vz ***dezinteresare***

dezinterie *sf* vz ***dizenterie***

dezintoxica *vtr* [At: DEMETRIUS, A. 114 / Pzi: *~toxic* / E: fr ***désintoxiquer***] **1-2** A (se) elimina sau a (se) neutraliza substanțe toxice pătrunse în organism. **3-4** A (se) vindeca de o intoxicație.

dezintoxicare *sf* [At: CAMIL PETRESCU, T. III, 166 / S și: *(înv) desi~* / Pl: *~cări* / E: ***dezintoxica***] **1** Eliminare sau neutralizare a substanțelor toxice pătrunse în organism Si: *dezintoxicat[1]* (1), *dezintoxicație* (1). **2** Vindecare de o intoxicație Si: *dezintoxicat[1]* (2) *dezintoxicație* (2).

dezintoxicat[1] *sn* [At: M.D.ENC / Pl: (rar) *~uri* / E: ***dezintoxica***] (Rar) **1-2** Dezintoxicare (1-2).

dezitoxicat[2] *a* [At: M.D.ENC / Pl: *~ați, ~e* /E: ***dezintoxica***] **1** Care a eliminat substanțele toxice pătrunse în organism. **2** Care s-a vindecat de o intoxicație.

dezintoxicație *sf* [At: DEX / Pl: *~ii* / E: fr ***désintoxication***] **1-2** Dezintoxicare (1-2).

dezinvaginație *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***désinvagination***] (Med) Reducere a unei invaginații.

dezinvolt, ~ă *a* [At: LOVINESCU, S. II, 50 / S și: (înv) *desi~* / Pl: *~lți, ~e* / E: fr ***désinvolte***] (Liv) **1** (D. oameni) Care se comportă natural Si: *neafectat, neprefăcut,* (liv) *nonșalant,* (înv) *prostatic, simplu, spontan.* **2** (D. acțiuni, manifestări etc. ale oamenilor) Care se produce cu o ușurință firească Si: *necăutat, nesilit, nestudiat.*

dezinvoltură *sf* [At: RUSSO, S. 28 / V: (îvr) ***dezân~*** (S și: *desân~*), ***diz~*** (S și: *disi~*) / S și: (înv) *desi~* / Pl: *~ri* / E: fr ***désinvolture***] (Liv) **1** Acțiune (sau gest, mișcare, ținută etc.) naturală Si: *degajare,* (rar) *natural, naturalețe,* (înv) *naturalitate,* (liv) *nonșalanță, simplitate, spontaneitate.* **2** (Pex; prt) Îndrăzneală.

deziobăgi *vt* [At: BARIȚIU, P. A. I, 531 / S și: (înv) *desi~* / Pzi: *~gesc* / E: *dez-* + ***iobăgi***] (Rar; c. i. oameni) A elibera din iobăgie.

deziobăgire *sf* [At: MAGAZIN IST. 1968, nr. 5, 17 / S și: (înv) *desi~* / Pl: *~ri* / E: ***deziobăgi***] (Rar) Eliberare din iobăgie.

deziobăgit, ~ă *a* [At : DLR ms / S și : (înv) *desi~* / Pl: *~iți, ~e* / E : ***deziobăgi***] (D. oameni) Eliberat din iobăgie.

dezionizare *sf* [At: DN[3] / P: *~z-io~* / Pl: *~zări* / E: cf fr *désionisation*] Dispariție a ionilor dintr-un gaz ionizat.

deziotaciza *vr* [At: PUȘCARIU, L. R. I, 227 / S și: (înv) *desi~* / Pzi: 3 *~zează* / E: *dez-* + ***iotaciza***, cf fr *déiotaciser*] (Rar; d. sunete; pex d. cuvinte) A pierde caracterul iotacizat.

deziotacizare *sf* [At: PUȘCARIU, L. R. I, 249 / S și: (înv) *desi~* / Pl: *~zări* / E: ***deziotaciza***] (Rar; d. sunete; pex d. cuvinte) Pierdere a caracterului iotacizat.

deziotacizat *an* [At: DLR ms / Pl: *~e* / E: ***deziotaciza***] (Rar; d. sunete; pex d. cuvinte) Care a pierdut caracterul iotacizat.

deziperitare *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~tări* / E: nct] Îndepărtare a iperitei dintr-o zonă infectată Si: *dezinfectare.*

dezir *sn* [At: CĂLINESCU, I. 272 / S și: *desir* / Pl: *~e* / E: fr ***désir***] (Frm) **1** Dorință. **2** (Înv ; ccr) Scriere în care sunt exprimate anumite dorințe.

dezirabil, ~ă *a* [At: PONTBRIANT, D. / S și: (înv) *desi~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***désirable***] (Frm) **1** Care stârnește dorința. **2-3** (Demn) de dorit.

dezis, ~ă *a* [At: LM / V: (înv) ***deszis*** / Pl: *~iși, ~e* / E: ***dezice[1]***] (Înv) Dezmințit.

dezista *v* vz ***desista***

dezistare *sf* vz ***desistare***

deziubi *vt* [At: I. VĂCĂRESCUL, P. 311/9 / S și: *desi~* / Pzi: *~besc* / E: *dez-* + ***iubi***] (Îvr) A nu mai iubi.

dezizola *vt* [At: DN[3] / Pzi: *~lez* / E: fr ***désisoler***] A înlătura o izolație.

dezîmpreuna *v* vz ***despreuna***

dezîmpreunare *sf* vz ***despreunare***

dezîmpreunat[1] *sn* vz ***despreunat[1]***

dezîmpreunat[2], ~ă *a* vz ***despreunat[2]***

dezîncântare *vt* [At: ARHIVA, II, 15 / Pl: *~tări* / E: *dez-* + ***încântare***] (Îvr) Dezamăgire.

dezîncântământ *sn* [At: CONV. LIT. I, 145 / S și: *desî~* / Pl: (rar) *~uri* / E: *dez-* + ***încânta*** + *-ământ*] (Îvr) Dezamăgire.

dezînconjura *vt* [At: PĂSCULESCU, L. P. 139 / S și: *desî~* / Pzi: *~conjur* / E: *dez-* + ***înconjura***] (Reg) **1** (Într-un descântec) A scoate din mijloc. **2** (Pbl) A ocoli în sens invers.

dezîncrustare *sf* vz ***dezincrustare***

dezîndatorire *sf* [At: SBIERA, F. S. 221 / S și: *desî~* / Pl: *~ri* / E: *dez-* + ***îndatorire***] (Îvr) Eliberare de o îndatorire.

dezîntoarce *vr* [At: (a. 1882), ap. TDRG / Pzi: *~torc* / E: *dez-* + ***întoarce***] (Îvr) A reveni la poziția inițială.

dezîntregi *vt* [At: NEGULICI, E. II. 75/15 / S și: *desî~* / Pzi: *~gesc* / E: *dez-* + ***întregi***] A știrbi integritatea cuiva (sau a ceva).

dezjudeca *vt* [At: PSALT. 81 / V: (înv) ***dej~, dij~*** / S și: *desj~* / Pzi: *~judec* / E: *dez-* + ***judeca***] **1** (Înv) A judeca (în calitate de judecător) Si: *a condamna.* **2** (Înv; îf *dejudeca, dijudeca*) A discerne. **3** (Reg) A desemna (1).

dezjudecare *sf* [At: PLEȘOIANU, T. I, 157/18 / Pl: *~cări* / E: ***dejudeca***] **1** (Îvr) Condamnare. **2** (Înv) Examinare atentă Si: *discernere.* **3** (Reg) Desemnare (1).

dezjuga *v* vz ***dejuga***

dezlăi *vt* [At: LEXIC REG. 101 / S și: *deslăi* / Pzi: *~esc* / E: *dez-* + ***lăi***] (Reg; c. i. părul capului) A vopsi negru.

dezlănța *vt* [At: ASACHI, S. L. II, 21 / S și: *desl~* / Pzi: *~țez* / E: *dez-* + ***lanț***] (Îvr) A dezlănțui (1).

dezlănțui [At: PONTBRIANT, D. / S și: *desl~* / Pzi: *~lănțui* și (înv) *~esc* / E: *dez-* + ***lanț*** + *-ui*, după fr *déchaîner*] **1** *vt* (Înv) A da drumul la lanț. **2-3** *vtr* (D. fenomene naturale sau procese naturale, pex d. conflicte, evenimente etc.) A (se) porni brusc și a se manifesta cu violență sau cu (zgomot de) mare intensitate Si: (fig) *a se aprinde, a se declanșa, a se isca, a izbucni,* (rar) *a se prăvăli,* (îvp) *a se scorni,* (înv) *a se sparge, a se stârni.* **4** *vr* (D. oameni) A se năpusti cu furie (asupra cuiva sau a ceva) Si: *a izbucni,* (rar) *a se prăvăli.* **5** *vr* (D. oameni) A se angaja (într-o acțiune, într-o problemă etc.) cu pasiune. **6** *vr* (Pex; d. oameni) A se manifesta violent.

dezlănțuire *sf* [At: PONTBRIANT, D. / S și: *desl~* / Pl: *~ri* / E: ***dezlănțui***] **1** (Înv) Desfacere din lanț. **2** Pornire bruscă și manifestare cu violență sau cu (zgomot de) mare intensitate Si: *declanșare, iscare, începere,* (înv) *prorupere,* (înv) *proruptie,* (îvp) *scornire, stârnire, venire.* **3** Năpustire cu furie (asupra cuiva sau a ceva) Si: *izbucnire, prăvălire.* **4** Angajare (într-o acțiune, într-o problemă etc.) cu pasiune. **5** (Pex) Manifestare violentă a cuiva.

dezlănțuit, ~ă *a* [At: BARIȚIU, P. A. I, 481 / S și: (înv) *desl~* / Pl: *~iți, ~e* / E: ***dezlănțui***] **1** (D. fenomene naturale sau procese naturale; d. acțiuni sau manifestări ale oamenilor; pex d. conflicte, evenimente etc.) Care se declanșează brusc și se manifestă cu violență sau cu (zgomot de) mare intensitate Si: (îvr) *dezlegat[2], furtunos, năvalnic, nestăpânit, nestăvilit, tumultuos.* **2** (D. oameni) Care se năpustește cu furie (asupra cuiva sau a ceva) Si: *debordant, nestăpânit.* **3** (D. oameni) Angajat (într-o acțiune, într-o problemă etc.) cu pasiune. **4** (D. oameni și animale) Furios peste măsură.

dezlănțuitor, ~oare [At: LUC. VII, 554 / S și: *desl~* / P: *~țu-i~* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***dezlănțui*** + *-tor*] (Rar) **1** *a* Care se desfășoară într-un ritm trepidant Si: *tumultuos, zgomotos.* **2** *sm* Persoană care favorizează apariția unui eveniment, realizarea sau desfășurarea rapidă a unei acțiuni sau manifestări etc.

dezlăța *vt* [At: TDRG / S și: (înv) *desl~* / Pzi: *~țez* / E: *dez-* + ***laț***] (În poezia populară) A da drumul din laț.

dezlățare *sf* [At: MDA ms / Pl: *~țări* / E: ***dezlăța***] (Pop) Eliberare din laț.

dezlățat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri*/ E: ***dezlăța***] (Pop) Dezlățare.

dezlățat[2], ~ă *smf, a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***dezlăța***] (Pop) Eliberat (din laț).

dezlățui *vt* [At: COSTINESCU / S și: *desl~* / Pzi: *~esc* / E: *dez-* + **lățui**] (Reg; c. i. case) A-i scoate leațurile.

dezlâna [At: RESMERIȚĂ, D. / V: (reg) ***~lina*** / S și: (înv) *desl~* / Pzi: *~nez* / E: *dez-* + **lână**] 1 *vr* (D. mănunchiuri de fibre textile) A se răsfira. 2-3 *vtr* (D. fire toarse) A(-și) pierde aspectul răsucit Si: *a se desrăsuci, a se scămoșa*. 4 *vr* (Pex; d. țesături sau d. obiecte confecționate) A se rări (prin scămoșarea și ruperea firelor) Si: *a se destrăma, a se uza, a se strica*. 5 (Fig; d. stări sau manifestări ale oamenilor) A deveni fără șir, lipsit de coerență.

dezlânare *sf* [At: ARGHEZI, S. XI, 62 / S și: *desl~* / E: **dezlâna**] 1 Răsfirare a mănunchiurilor de fibre textile Si: *dezlânat[1]* (1). 2 Pierdere a aspectului răsucit al fibrelor toarse Si: *dezlânat[1]* (2), *dezrăsucire*. 3 Scămoșare. 4 (Pex) Rărire a țesăturilor sau a obiectelor din țesături (prin scămoșarea sau ruperea firelor) Si: *dezlânat[1]* (4), *destrămare, stricare, uzare*. 5 (Fig) Lipsă de coerență a stărilor sau manifestărilor oamenilor Si: *dezlânat[1]* (5).

dezlânat[1] *sn* [At: MDA ms/ Pl: *~uri*/ E: **dezlâna**] 1-2 Dezlânare (1-2). 3 Scămoșare. 4-5 Dezlânare (4-5).

dezlânat[2], ~ă *a* [At: ȘĂINEANU, D. U. / S și: (înv) *desl~* / Pl: *~ați, ~e* / E: **dezlâna**] 1 (D. fire toarse) Care a pierdut aspectul răsucit Si: *desrăsucit*. 2 Scămoșat. 3 (Pex; d. țesături sau d. obiecte confecționate din țesături) Cu firele scămoșate și rupte Si: *destrămat, rărit, uzat*. 4 (Fig; d. gândire, vorbire, scriere, stil etc.) Lipsit de coerență Si: *incoerent, prolix, vag*.

dezlega [At: CORESI, ap. GCR I, 29/24 / V: (îvr) ***~liga***, (înv) ***disl~*** / S și: (înv) *desl~* / Pzi: *~leg* / E: ml **disliga, -are**] 1 *vt* (C. i. ființe sau părți ale corpului lor legate strâns, imobilizate) A reda libertatea sau posibilitatea de mișcare, de îndepărtare de un anumit loc, desfăcând sau rupând legătura Si: *a elibera*. 2 *vt* (C. i. lucruri) A desprinde din locul unde e legat, fixat Si: *a da drumul, a elibera*, (îvp) *a slobozi*. 3-4 *vtr* (Îe) **A(-i) ~** (sau **a i se ~ cuiva**) (ori **limbile sau gura**) ori **a-și ~ limba** (sau **limbile**) sau **a ~** (ori, **a se ~**) **la limbă** A face să devină sau a deveni mai volubil (deconspirând o taină, divulgând un secret, denunțând un complice etc.). 5 *vt* (Reg; îe) **A ~ calul de la gard** A vorbi deschis. 6 *vt* (Îvp; îe) **A ~** (pe cineva) **de gură** A face (pe cineva) să-și recapete vorbirea. 7 *vr* (Fig; îvr) A divorța. 8 *vt* (C. i. lucruri strânse, legate în pachete, snopi etc.) A da drumul sau a desface din legătură. 9 *vt* (C. i. saci, pungi etc., legate la un capăt) A deschide, desfăcând sforile etc. 10 *vt* (Fig; îe) **A(-și) ~ punga** A da sau a cheltui bani ori a face pe cineva să dea sau să cheltuiască bani. 11 *vt* (Pop; îe) **A ~ sacul** A începe să povestească, să spună glume, ghicitori etc. 12 *vt* (Fig; pop; cu complementul „drumul", „calea" etc.) A lăsa liber, a deschide. 13 *vt* (C. i. ață, sfoară, sârmă, curele etc.) A face să nu mai fie înnodat, încheiat. 14 *vt* (C. i. haine, podoabe etc.) A desprinde sau a scoate de pe ... Si: *a descheia, a deznoda*. 15 *vr* A se descinge. 16 *vt* (În concepțiile religioase și în credințele populare; c. i. oameni) A face să i se ierte greșelile Si: (pop) *a elibera de păcate*. 17 *vt* (C. i. păcate, greșeli) A scuti de o pedeapsă Si: *a absolvi, a ierta*. 18 *vt* (C. i. farmece, vrăji, blesteme) A face ineficient Si: *a anihila*. 19 *vt* A elibera de un angajament Si: *a dispensa*. 20 A permite. 21-22 *vt* (În concepțiile religioase; c. i. perioada de post) A încălca sau a permite să încalce (folosind alimentele interzise în perioadele respective). 23 *vr* (C. i. mâncarea) A fi permis. 24 *vr* (D. fenomenele naturii) A se dezlănțui. 25 *vt* A face să se dezlănțuie. 26 *vt* A clarifica. 27 *vt* (Spc; c. i. taine, enigme, vise, ghicitori etc.) A găsi sau a dezvălui semnificația. 28 (Spc; c. i. cuvinte, texte) A descifra înțelesul. 29 *vt* A anula. 30 *vt* (Înv; îe) **A(-și) ~ tăcerea** A începe să vorbească, să discute.

dezleganie *sf* [At: (a. 1714) URICARIUL I, 50 / V: (îvr) ***diz~*** / S și: *desl~* / Pl: *~gănii* / E: **dezlega** + *-anie*] 1 (Îvp) Dezlegare (7). 2 (Reg; ccr) Rugăciune de dezlegare (6).

dezlegare *sf* [At: (a. 1618) GCR I, 52/21 / V: (înv) ***~lig~, diz~*** / S și: *desl~* / Pl: *~gări* / E: **dezlega**] 1 Desfacere din legătura care imobilizează Si: *dezlegat[1]* (1), *eliberare*, (înv) *slobozire*, (înv) *dezlegământ* (1), *dezlegătură*. 2 (Înv) Divorț. 3 Scoatere din strânsoare, din legătură Si: *dezlegat[1]* (3), *dezlegământ* (3). 4 Deschidere a unei pungi, a unui sac etc. legat la capăt *dezlegat[1]* (4), *dezlegământ* (4). 5 Anihilare (a unei vrăji, a unui blestem etc.) Si: *dezlegat[1]* (5), *dezlegământ* (5). 6 (Înv; ccr) Mântuire. 7 Abolire a unei obligații (sau datorii) Si: *absolvire, dezlegat[1]* (7), *dezlegământ* (7), *scutire*, (reg) *dezleganie* (1), *dezlegătură*. 8 (Îvr) Act de dezlegare (7) Si: *dezlegat[1]* (8), *dezlegământ* (8). 9 Permisiune (de a ieși din anumite prescripții) Si: *dezlegat[1]* (9), *dezlegământ* (9), *încuviințare, voie*, (reg) *dezlegământ*. 10 (În practicile religioase) Permisiune dată de biserică privitoare la consumarea anumitor alimente, interzise în perioada postului Si: *dezlegat[1]* (10), *dezlegământ* (10). 11 (Reg) Descântec pentru declanșarea ploilor Si: *dezlegat[1]*, *dezlegământ* (11). (11). 12 Clarificare a unor situații etc. Si: *dezlegat[1]* (12), *dezlegământ* (12), *elucidare, rezolvare, dezlegământ* (înv) *dezlegătură*. 13 (Mat; ccr) Soluție a unei probleme Si: *răspuns, rezultat*. 14 (Spc) Aflare a semnificației unei ghicitori, enigme, taine etc. Si: *dezlegat[1]* (13), *dezlegământ* (13). 15 Înțelegere a sensului obscur sau dificil al unor cuvinte Si: *descifrare, dezlegat[1]* (14), *dezlegământ* (14). 16 (Îvr) Anulare (a unei hotărâri, legi etc.).

dezlegat[1] *sn* [At: DOSOFTEI, V. S. octombrie 49ᵛ/28 / S și: *desl~* / E: **dezlega**] 1 Dezlegare (1). 2 (Înv) Divorț. 3-5 Dezlegare (3-5). 6 (Înv) Mântuire. 7-14 Dezlegare (7-12, 14-15). 15 (Îvr) Anulare.

dezlegat[2], ~ă *a* [At: PRAV. 151 / S și: (înv) *desl~* / Pl: *~ați, ~e* / E: **dezlega**] 1 (D. ființe sau d. părți ale corpului lor) Căruia i s-a redat libertatea sau posibilitatea de mișcare, desfăcând legătura care-l imobiliza Si: *desfăcut, eliberat, slobod*. 2 (Fig) Liber și nestânjenit. 3 (Fam; îe) **A avea limba ~ă** A vorbi mult, deschis. 4 (Înv; îla) **Cu limba ~ă** sau **cu limbi ~e** Dispus să facă mărturisiri, deconspirări, denunțuri Si: *vorbăreț*. 5 (D. lucruri legate împreună) Desfăcut din legătura care-l ține strâns Cf *dezlega*. 6 (D. cărți) Care nu a fost sau care nu este legat. 7 (D. ațe, sârme etc.) Deznodat Cf *dezlega* (13). 8 (În concepțiile religioase și în credințele populare; d. oameni) Absolvit (de păcate) Si: *eliberat, iertat*. 9 (Înv; d. oameni) Scutit de un angajament. 10 (Înv; d. anumite acțiuni, manifestări etc.) Eliberat de orice opreliște Si: *îngăduit, permis*. 11 (În concepțiile religioase; d. perioade de timp) În care este permisă consumarea anumitor alimente, interzise în perioada postului. 12 (D. oameni) Îngăduit să fie consumat. 13 (Îvr; d. fenomene naturale) Dezlănțuit. 14 (D. situații, probleme etc.) Soluționat. 15 (Îvr) Anulat.

dezlegământ *sn* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~minte* / E: **dezlega** + *-ământ*] (Reg) 1 Dezlegare (1). 2 (Înv) Divorț. 3-5 Dezlegare (3-5). 6 (Înv) Mântuire. 7-14 Dezlegare (7-12, 14-15). 16 (Îvr) Anulare.

dezlegător, ~oare [At: VARLAAM, C. 206 / S și: (înv) *desl~* / Pl: *~i, ~oare* / E: **dezlega** + *-tor*] 1-2 *smf, a* (Înv) (Persoană) care dezleagă (1). 3-4 *smf, a* (În concepțiile religioase) (Persoană) care dezleagă (21). 5-6 *smf, a* (Persoană) care clarifică. 7-8 *smf, a* (Pan) (Persoană) care dezleagă (în mod sistematic) probleme, jocuri, enigme etc. distractive. 9-10 *sn, a* (Mat; înv) (Număr) care rezultă dintr-o împărțire.

dezlegătură *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. noiembrie 144ʳ/17 / S și: *desl~* / Pl: *~ri* / E: **dezlega** + *-ătură*] (Îvp) 1-2 Dezlegare (7, 12).

dezlepi *v* vz ***dezlipi***

dezlepit, ~ă *a* vz ***dezlipit***

dezleșina *vt* [At: I. VĂCĂRESCUL, P. 335/13 / S și: *desl~* / Pzi: *~leșin* / E: *dez-* + **leșina**] (Înv; c. i. oameni) A scoate din starea de leșin.

dezliga *v* vz ***dezlega***

dezligare *sf* vz ***dezlegare***

dezligea *sf* [At: COMAN, GL. / S și: *desl~* / Pl: *~ele, ~eli* / E: nct] (Reg) Greblă.

dezlina *v* vz ***dezlâna***

dezlipeală *sf* [At: COSTINESCU / S și: *desl~* / Pl: *~eli* / E: **dezlipi** + *-eală*] 1 (Înv) Dezlipire. 2 (Reg) Săturare peste măsură.

dezlipi [At: NEAGOE, ap. GCR I, 167/41 / V: (înv) ***~lepi*** / S și: *desl~* / E: *dez-* + **lipi**] 1 *vt* (C. i. corpuri lipite cu ajutorul unei substanțe adezive, a unei suduri etc. sau pex. lipite prin forța aderenței) A face să nu mai fie lipit Si: *a desface, a desprinde*. 2 *vt* (C. i. scrisori, plicuri) A deschide, desfăcând marginile lipite. 3 *vt* (Fig; c. i. ochii, privirea, de obicei în forma negativă) A întoarce cu greu (de la cineva sau de la ceva). 4-5 *vtr* (Udp

„de" sau „din") A se îndepărta sau a face să se îndepărteze (de o ființă sau de un lucru foarte apropiat, de care se atinge sau stă proptit) Si: *a (se) despărți*, (înv) *a se dezlipi* (**2-3**). **6** *vr* (D. vehicule) A se pune în mișcare depărtându-se (de locul staționării). **7** *vt* A face să nu mai fie apropiat (de ceva) Si: *a da la o parte, a îndepărta*. **8-9** *vtr* A (se) rupe (de întregul din care face parte), a (se) desprinde (dintr-un tot, dintr-un ansamblu) Si: *a (se) detașa, a (se) separa*. **10** *vt* (Îvr) A extrage. **11** *vr* (Reg; d. oameni) A mânca excesiv de mult.

dezlipire *sf* [At: CANTEMIR, HR. 397 / S și: (înv) *desl~* / Pl: *~ri* / E: ***dezlipi***] **1** Desprindere a două corpuri lipite cu ajutorul unei substanțe adezive, a unei suduri Si: *dezlipit*[1] (**1**). **2** (Pex) Desprindere din locul în care este fixat, prin forța aderenței Si: *dezlipit*[1] (**2**). **3** Rupere (de întregul din care face parte) Si: *desprindere, detașare, dezlipit*[1] (**3**), *separare* Cf *dezlipi* (**8**). **4** (Îs) ~ *de retină* Afecțiune oculară care constă în detașarea retinei de pe coroidă, provocând adesea pierderea vederii Si: *desprindere de retină*.

dezlipit[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: (rar) *~uri* / E: ***dezlipi***] **1-3** Dezlipire (**1-3**).

dezlipit[2], ***~ă*** *a* [At: PONTBRIANT, D. / V: (îvr) ***~lep~*** / S și: (înv) *desl~* / Pl: *~iți, ~e* / E: ***dezlipi***] **1** (D. corpuri lipite cu ajutorul unei substanțe adezive, a unei suduri etc.) Care nu mai este lipit, fixat într-un anumit loc Si: *desfăcut, desprins*. **2** (Pop; d. clădiri) Cu varul sau cu tencuiala de pe pereți scorojită ori căzută. **3** (D. ființe) Îndepărtat, despărțit (de cineva sau de ceva de care a fost foarte apropiată). **4** Rupt de întregul din care făcea parte Si: *detașat, separat*.

dezliterariza *vt* [At: S. C. ȘT. (Iași), 1956, nr. 1, 10 / S și: *desl~* / Pzi: *~zez* / E: *dez-* + ***literariza***] (Rar; c. i. cuvinte, expresii, texte) A face să nu mai aibă aspect literar.

dezliterarizare *sf* [At: S. C. ȘT. (Iași), 1956, nr. 1, 10 / S și: *desl~* / E: ***dezliterariza***] (Rar) Pierdere a aspectului literar al unor cuvinte, texte etc. Cf *dezliteratiza*.

dezlocui *vt* [At: CIȘMAN, FIZ. I, 260 / Pzi: 3 *~ește* / E: *dez-* + (*în*)***locui***] (Subiectul este un corp solid sau lichid; c. i. fluide) A scoate din spațiul în care se află, înlocuindu-l.

dezlocuire *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~ri* / E: ***dezlocui***] Scoatere a unei cantități de fluid egale cu volumul unui corp solid sau lichid cufundat în acel fluid Cf *dezlocui*.

dezlocuit[1] *sn* [At: MDA ms/ Pl: *~uri* / E: ***dezlocui***] Dezlocuire.

dezlocuit[2], ***~ă*** *a* [At: CONTEMPORANUL, I, 912 / S și: *desl~* / Pl: *~iți, ~e* / E: ***dezlocui***] (D. fluide) Scos din spațiul în care se afla și înlocuit cu un alt corp (solid sau lichid).

dezlogodi *vr* [At: VISSARION, B. 367 / S și: *desl~* / Pzi: *~desc* / E: *dez-* + ***logodi***] (Rar) A strica logodna.

dezluminat, ***~ă*** *a* [At: I. NEGRUZZI, S. II, 155 / S și: *desl~* / Pl: *~ați, ~e* / E: *dez-* + ***luminat***] (Rar; d. corpuri cerești) **1** Care nu mai luminează. **2** Cu lumina diminuată.

dezlupe *v* vz ***dezlupi***

dezlupi [At: PSALT. HUR. 48ᵛ/ 8 / V: (reg) *~upe* / S și: *desl~* / Pzi: *~pesc* / E: nct] (Înv) **1** *vi* A da pe deasupra. **2-3** *vtr* A (se) dezlipi (**4-5**). **4** *vr* (Fig; d. state, popoare) A ieși de sub autoritatea sau dominația unei puteri. **5** *vr* (Reg; d. tencuiala sau varul de pe pereți; îf *dezlupe*) A se scoroji și a cădea.

dezmasca *v* vz ***demasca***

dezmascare *sf* vz ***demascare***

dezmascat, ***~ă*** *a* vz ***demascat***

dezmaterializa *v* vz ***dematerializa***

dezmaterializare *sf* vz ***dematerializare***

dezmaterializat, ***~ă*** *a* vz ***dematerializat***

dezmăcelări *vr* [At: PAMFILE, DUȘM. 231 / S și: *desm~* / Pzi: *~resc* / E: *dez-* + ***măcelări***] (Într-un descântec; d. părți ale corpului bolnave sau traumatizate) A se reface Si: *a se vindeca*.

dezmăci *vtr* [At: TEODORESCU, P. P. 382 / V: ***~moci*** / S și: *desm~* / Pzi: *~cesc* / E: *dez-* + ***măci***] (Mol; în descântece; d. părți ale corpului bolnave sau traumatizate) **1-2** A (se) vindeca.

dezmăcinare *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. noiembrie 185ᵛ/22 / Pl: *~nări* / E: *dez-* + ***măcinare***] (Îvr) Tortură.

dezmădula *vt* [At: BĂLCESCU, M. V. 426 / V: (îvr) ***~lări*** / S și: *desm~* / Pzi: *~lez* / E: *dez-* + ***mădular***, după fr *démembrer*] (Înv) A dezmembra.

dezmădulare *sf* [At: F. AARON, I. I. 16/19 / S și: *desm~* / Pl: *~lări* / E: ***dezmădula***] (Înv) **1** Dezmembrare (**3**). **2** (Ccr) Parte dintr-un întreg, rezultată în urma unei dezmembrări Si: (înv) *dezmădulat*[1](**2**).

dezmădulat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri*/ E: ***dezmădula***] (Înv) **1** Dezmembrare. **2** Dezmădulare (**2**).

dezmădulat[2], ***~ă*** *a* [At: CODRU-DRĂGUȘANU, C. 157 / S și: *desm~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***dezmădula***] (Înv) **1-2** Dezmembrat (**1-2**).

dezmădulări *v* vz ***dezmădula***

dezmânțău *sm* vz ***dezmățău***

dezmărdăgi *vr* [At: UDRESCU, GL. / S și: *desm~* / Pzi: *~gesc* / E: *dez-* + ***mărdăgi*** „a amorți, a se ameți"] (Reg) **1** A se dezmorți. **2** A se trezi (din starea de beție).

dezmărdăgit, ***~ă*** *a* [At: UDRESCU, GL. / S și: *desm~* / Pl: *~iți, ~e* / E: ***dezmărdăgi***] (Reg) **1** Dezmorțit. **2** Trezit (din starea de beție).

dezmărgini *vt* [At: LEXIC REG. II, 13 / S și: *desm~* / Pzi: *~nesc* / E: *dez-* + ***mărgini***] **1** (Rar; c. i. terenuri) A face să nu mai aibă limite. **2** (Mun) A îndepărta (de lângă cineva).

dezmărginire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***dezmărgini***] **1** (Înv) Nemărginire. **2** (Reg) Îndepărtare a unui om de cineva sau ceva Si: *dezmărginit*[1] (**2**).

dezmărginit[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~ uri* / E: ***dezmărgini***] **1** Nemărginire. **2** Dezmărginire (**2**).

dezmărginit[2], ***~ă*** *a* [At: HELIADE, O. I, 116 / S și: *desm~* / Pl: *~iți, ~e* / E: ***dezmărgini***] **1** (Înv) Care nu mai are limite. **2** (Reg; d. oameni) Îndepărtat de cineva sau de ceva.

dezmărita [At: VALIAN, V. / S și: *desm~* / Pzi: *~rit* / E: *dez-* + ***mărita***] (Înv; d. femei) **1** *vr* A divorța. **2** *vt* A ajuta să divorțeze, să fie din nou liberă.

dezmăritare *sf* [At: VALIAN, V. / S și: *desm~* / E: ***dezmărita***] (Înv) Divorț.

dezmăritată *af* [At: PONTBRIANT, D. / S și: *desm~* / Pl: *~te* / E: ***dezmărita***] **1** (Înv; d. femei) Divorțată. **2** (Mun) Văduvă.

dezmărturisire *sf* [At: HELIADE, O. II, 360 / Pl: *~ri* / E: *dez-* + ***mărturisire***] (Înv) Tăgăduire.

dezmăț *sn* [At: MACEDONSKI, O. IV, 126 / S și: (înv) *desm~* / Pl: *~uri* / E: drr ***dezmăța***] **1** Comportament plin de excese, de extravaganță Si: *destrăbălare, desfrâu, dezmățare* (**2**). **2** (Ccr; lpl) Fapte, atitudini care denotă dezmățul (**1**). **3** (Rar) Exces în desăvârșirea unei acțiuni, a unui fenomen Si: *abuz, exagerare*. **4** (Fig) Debandadă.

dezmăța [At: VALIAN, V. / S și: (înv) *desm~* / Pzi: *dezmăț* / E: ***dezmățat***] **1-2** *vtr* (Înv; d. țesături) A (se) zdrențui. **3** *vr* (D. oameni) A umbla cu hainele desfăcute, rupte, murdare etc. **4** *vr* (D. oameni) A duce o viață de dezmăț (**1**) Si: *a se destrăbăla, a se desfrâna, a se deprava*. **5** *vt* (Înv; c. i. bunuri materiale, bani) A risipi.

dezmățare *sf* [At: CANTEMIR, HR. 186 / S și: *desm~* / Pl: *~țări* / E: ***dezmățat***] **1** (Înv) Destrămare (a unei țesături) Si: *zdrențuire* Si: *dezmățat*[1] (**1**). **2** Dezmăț (**1**). **3** (Ccr, lpl) Fapte, atitudini care denotă dezmăț (**1**) Si: *dezmățat*[1] (**3**). **4** (Rar) Dezmăț (**3**).

dezmățat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***dezmăța***] **1** Dezmățare (**1**).

dezmățat[2], ***~ă*** *a* [At: BIBLIA (1688), 441[2]/ 24 / V: (reg) ***~moțat*** / S și: *desm~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***dezmăța***] **1** (D. îmbrăcăminte) Care atârnă pe corp în dezordine Si: *lăbărțat, rupt, sfâșiat, zdrențuit*. **2** (D. oameni) Neglijent în ținută Si: *deșănțat, șlampăt*. **3** (Reg; d. păr) Ciufulit. **4** (D. activitățile oamenilor) Dezordonat. **5** (D. oameni) Care duce o viață plină de extravaganțe Si: *depravat, desfrânat, destrăbălat*.

dezmățău *sm* [At: CIAUȘANU, V. 167 / V: ***~ânț~*** / S și: *desm~* / Pl: *~țăi* / E: ***dezmăța*** + *-ău*] (Olt) Derbedeu.

dezmâhni *vt* [At: GORJAN, H. II, 223/26 / S și: *desm~* / Pzi: *~nesc* / E: *dez-* + ***mâhni***] (Înv) A face să nu mai fie mâhnit.

dezmânca *vt* [At: ȘEZ. XXIII, 24 / S și: *desm~* / Pzi: *~mănânc* / E: *dez-* **+ *mânca***] (Olt; într-un descântec; c. i. părți ale corpului) A face să nu mai fie mâncat de boli Si: *a reface, a vindeca.*

dezmânia *vtr* [At: PALIA (1581), 132/11, cf 369 / V: (reg) ***diz~*** / S și: *desm~* / P: *~ni-a* / Pzi: *~mânii,* (rar) *~iez* / E: *dez-* **+ *mânia***] **1-2** (Îvp) A-și potoli sau a face să-și potolească mânia Si: *a (se) liniști, a (se) calma.*

dezmâniare *sf* vz ***dezmâniere***

dezmâniat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***dezmânia***] (Înv) Calmare.

dezmâniat[2], ~ă *a* [At: BELDIMAN, E. 114/7 / S și: *desm~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***dezmânia***] (Înv) Calm.

dezmâniere *sf* [At: PO 281/9 / V: ***~iare*** / S și: *desm~* / Pl: *~ri* / E: ***dezmânia***] (Înv) Calmare.

dezmânietură *sf* [At: PO 281/9 / E: ***dezmânia*** **+** *-tură*] (Îvr) Calmare.

dezmânta [At: MOLNAR, RET. 15/17 / V: (reg) ***~minti*** (îvr) ***~min~*** / S și: *desm~* / Pzi: *dezmânt* / E: *dez-* **+ *minte***] **1** *vt* (Îrg) A scoate cuiva din minte o hotărâre, o convingere, un gând etc. Si: *a deconsilia,* (rar) *a desfătui.* **2** *vt* (Înv) A păcăli. **3-4** *vtr* (Reg; îf *dezminți*) A-și ieși sau a face să-și iasă din minți Si: *a înnebuni* **5-6** *vir* (Reg; îf *dezminți*) A se dezmetici.

dezmântare *sf* [At: LB / V: (înv) ***~min~*** / S și: *desm~* / Pl: *~tări* / E: ***dezmânta***] (Înv) **1** Deconsiliere. **2** Păcălire.

dezmântat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***dezmânta***] (Înv) **1** Deconsiliere. **2** Păcălire.

dezmântat[2], ~ă [At: SĂULESCU, HR. II, 337/28 / V: (înv) ***~mintit, ~mințit, ~min~, ~mințat, ~nțit*** / S și: *desm~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***dezmânta***] **1** *a* Convins să nu facă ceva Si: (rar) *deconsiliat, desfătuit.* **2** *a* Păcălit. **3-4** *smf, a* (Îvr; îf *dezmintit, dezmințit dezmânțit*) (Persoană) care nu mai e în toate mințile Si: *nebun.*

dezmântător, ~oare *smf, a* [At: LB / V: ***~riu,*** (îvr) ***~mintătoriu*** / S și: *desm~* / Pl: *~ri, ~ oare* / E: ***dezmânta*** **+** *-tor*] (Înv) **1-4** (Persoană) care dezmântă (**1-2**).

dezmântătoriu, ~ie *smf, a* vz ***dezmântător***

dezmânțit, ~ă *smf, a* vz ***dezmântat***

dezmânușa *vr* [At: COSTINESCU / S și: *desm~* / Pzi: *~șez* / E: *dez-* **+ *mânușa***] (Rar) A-și scoate mănușile

dezmânușare *sf* [At: COSTINESCU / S și: *desm~* / Pl: *~șări* / E: ***dezmânușa***] (Rar) Scoatere a mânușilor.

dezmelița *vt* [At: DDRF / S și: *desm~* / Pzi: *dezmeliț* / E: *dez-* **+ *melița***] (În decântece; c. i. părți ale corpului bolnave sau traumatizate) A face să se însănătoșească.

dezmembra *vt* [At: CALENDAR (1861), 38/12 / V: (înv) ***demn~, diz~*** / S și: *desm~* / Pzi: *~rez* / E: *dez-* **+ *membru,*** cf fr *démémbrer*] **1** (C. i. corpul unei ființe) A face bucăți Si: *a descompleta,* (înv) *a dezmândula.* **2** (Pan; c. i. popoare, state, organizații etc.) A face să-și piardă unitatea Si: *a descompune, a destrăma, a scinda.*

dezmembrabil, ~ă *a* [At: LTR[2] / Pl: *~i, ~e* / E: ***dezmembra*** **+** *-bil*] (D. sisteme tehnice) Care poate fi desfăcut în părți componente, fără ca acestea să fie distruse.

dezmembrare *sf* [At: GHICA, C. E. II, 486 / V: (înv) ***dem~*** / S și: *desm~* / Pl: *~rări* / E: ***dezmembra***] **1** Desființare a unității, coeziunii unor state, popoare, etc. prin scindare, prin dispersare etc. Si: *dezmembrat[1]* (**1**). **2** Descompletare. **3** (Înv) Parte a unui întreg rezultată din dezmembrare Si: (înv) *dezmădulare* (**1**), *dezmembrat[1]* (**3**).

dezmembrat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri*/ E: ***dezmembra***] **1** Dezmembrare (**1**). **2** Descompletare. **3** Dezmembrare (**3**).

dezmembrat[2], ~ă *a* [At: CALENDAR (1861), 38/12 / S și: *desm~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***dezmembra***] **1** Care a suferit o dezmembrare (**1**) Si: (înv) *dezmădulat[2]* (**1**). **2** Care a rezultat în urma unei dezmembrări Si: (înv) *dezmădulat[2]* (**2**).

dezmembrator *sn* [At: LTR[2] / Pl: *~oare* / E: ***dezmembra*** **+** *-tor*] Aparat pentru sfărâmarea materilalelor mai, friabile.

dezmemorabil, ~ă *a* [At: CONV. LIT. VI, 223 / S și: *desm~* / Pl: *~i, ~e* / E: *dez-* **+ *memorabil***] (Îvr) Care nu este vrednic de memorat.

dezmerit *sn* [At: NEGULICI / S și: *desm~* / Pl: *~e* / E: *dez-* **+ *merit***] (Îvr) Ceea ce face ca cineva sau ceva să piardă stima, respectul etc.

dezmerita *vt* [At: NEGULICI / S și: *desm~* / Pzi: *dezmerit* / E: *dez-* **+ *merita***] (Îvr; c. i. stimă, respect, recunoștință etc.) A nu justifica încrederea, respectul etc.

dezmesteca *vt* [At: PONTBRIANT, D. / S și: *desm~* / Pzi: *dezmestec* / E: *dez-* **+ *mesteca***] **1** (Îvr) A separa. **2** (Fig) A explica. **3** (Înv) A dezamesteca.

dezmestecare *sf* [At: PONTBRIANT, D. / S și: *desm~* / Pl: *~cări* / E: ***dezmesteca***] (Îvr) **1** Separare. **2** (Înv) Dezamestecare. **3** (Fig) Explicare.

dezmestecat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***dezmesteca***] **1-3** Dezmestecare (**1-3**).

dezmestecat[2], ~ă *a* [At: PONTBRIANT, D. / S și: *desm~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***dezmesteca***] (Îvr) **1** Separat. **2** Dezamestecat. **3** (Fig) Explicat.

dezmetec, ~ă *a* vz ***dezmetic***

dezmeteci *v* vz ***dezmetici***

dezmetecire *sf* vz ***dezmeticire***

dezmetecit, ~ă *a* vz ***dezmeticit***

dezmeteciune *sf* vz ***dezmeticiune***

dezmetic, ~ă *a* [At: BIBLIA (1688), 212 2/15 / V: (înv) ***~tec*** / S și: *desm~* / E: nct] (Înv) **1** (D. oameni) Care umblă fără rost. **2** Care are o comportare lipsită de bun-simț. **3** (Pex) Lipsit de rațiune Si: *descreierat, nebun, zănatic.* **4** (D. manifestări ale oamenilor) Care denotă lipsă de echilibru, de bun-simț, de rațiune Si: *aiurit, nesăbuit.* **5** (D. oameni și animale) Dezorientat în fața unei situații Si: *năuc, uluit, zăpăcit.*

dezmetici *vr* [At: BIBLIA (1688), 212 2/15 / V: (îvp) ***~teci,*** (îvr) ***dizmit~, dizmint~*** / S și: *desm~* / Pzi: *~cesc* / E: ***dezmetic***] **1-2** (Înv) A se comporta ca un dezmetic (**2-3**). **3** A-și reveni dintr-o stare emotivă puternică Si: *a se trezi la realitate,* (îvr) *a se dezmeți, a se dezmânta.*

dezmeticire *sf* [At: BIBLIA (1688), 391 1/6 / V: ***~teci~*** / S și: *desm~* / Pl: *~ri* / E: ***dezmetici***] **1** (Înv) Stare a unui om dezmetic (**1**) Si: *dezmeticit[1]* (**1**). **2** (Pex) Demență. **3** (Îvr) Comportare de dezmetic (**2**) Si: *dezmeticit[1]* (**3**). **4** Revenire la starea normală (dintr-o amețeală, dintr-o emoție puternică) Si: (înv) *dezamețire, dezmeticit[1]* (**4**). **5** (Fig) Clarificare (asupra unei probleme, neînțelegeri etc.). Si: *dezmeticit[1]* (**5**).

dezmeticit[1] *sn* [At: MDA m s/ Pl: *~uri* / E: ***dezmetici***] **1** Dezmeticire (**1**). **2** (Pex) Demență. **3-5** Dezmeticire (**3-5**).

dezmeticit[2], ~ă *a* [At: PONTBRIANT, D. / V: (pop) ***~tect*** / S și: *desm~* / Pl: *~iți, ~e* / E: ***dezmetici***] **1** (Înv) Înnebunit Cf *dezmetici* (**2**). **2** Care și-a revenit dintr-o stare emotivă puternică (dintr-o amețeală, din leșin etc.) Si: (înv) *dezamețit* Cf *dezmetici* (**3**). **3** (Fig) Clarificat asupra unei probleme, situații etc. Si: *dumerit.*

dezmeticiune *sf* [At: BIBLIA (1688), 146 2/12, cf TDRG / V: ***~tec~*** / Pl: *~ni* / E: ***deznetici*** **+** *-iune*] (Îvr) Dezmeticire (**2**).

dezmețeală *sf* vz ***dezamețeală***

dezmeți *v* vz ***dezameți***

dezmețire *sf* vz ***dezamețire***

dezmețit, ~ă *a* vz ***dezamețit***

dezmețitoriu, ~ie *a* vz ***dezamețitor***

dezmiera *v* vz ***dezmira***

dezmierat, ~ă *a* vz ***dezmierdat***

dezmierda [At: PSALT. (1651), 216ᵛ/1 / V: (îvr) ***diz~,*** (înv) ***~mir~,*** (reg) ***~miira, ~mira*** / S și: *desm~* / Pzi:*~ierd,* (îvr) *~dez* / E: ml ****dismerdare***] **1** *vt* (C. i. corpul unei ființe sau părți ale corpului) A atinge sau a netezi ușor cu palma, degetele etc., în semn de afecțiune. **2** *vt* (C. i. ființe) A adresa cuvinte de dragoste, de mângâiere etc., însoțite adeseori de gesturi afective. **3** *vt* A mângâia. **4** *vt* (Spc; c. i. copii) A alinta peste măsură Si: *a răsfăța, a răzgâia.* **5** *vt* (C. i. ființe) A alinta dând un alt nume (de obicei hipocoristic). **6** *vr* (Spc; îvp; d. oameni) A avea relații sexuale cu cineva. **7** *vr* (Pex) A se destrăbăla. **8** (Pex) A trece ușor cu mâna, cu degetele pe deasupra a ceva. **9-10** *vtr* (Înv) A face să simtă sau a se simți bine Si: *a se delecta, a (se) desfăta, a (se) încânta.* **11-12** *vtr* (Îvr) A se răsfăța.

dezmierdare *sf* [At: PSALT. 143 / V: *diz~* / S și: *desm~* / Pl: *~dări* / E: ***dezmierda***] 1 Atingere (sau netezire) ușoară cu palma, cu degetele etc. (a corpului sau a unei părți a corpului unei ființe) ca manifestare a unui sentiment de dragoste, de duioșie etc. Si: *dezmierdat*[1] (1), (înv) *dezmierdăciune* (1). 2 Cuvânt (gest, comportament) care exprimă, care denotă dragoste, duioșie Si: *alintare, dezmierdat*[1] (2), (înv) *dezmierdăciune* (2), (reg) *dezmierdătură*. 3 (Îla) **De ~** sau **de ~dări** (D. cuvinte) Cu care se dezmiardă (2) Si: *alinător*. 4 (Spc; rar) Răzgâiere. 5 Sentiment de dragoste, de duioșie etc. Si: *dezmierdat*[1] (4). 6 (Pex; înv; lpl) Cuvinte de politețe (laudă, stimă, considerație etc.) adresate cuiva Si: *dezmierdat*[1] (5). 7 (Rar) Mângâiere. 8 (Înv; de obicei lpl) Satisfacere a instinctelor Si: *dezmierdat*[1] (7), (înv) *dezmierdăciune* (7). 9 (Înv; pex) Petrecere. 10 (Înv) Desfrâu. 11 (Mol; lpl) Mofturi. 12 Stare de bucurie (fericire, liniște etc.) produsă de cineva sau de ceva cuiva Si: *delectare, desfătare, dezmierdat*[1] (11), (înv) *dezmierdăciune* (11), *încântare*. 13 Ceea ce creează o stare de dezmierdare (12) Si: *dezmierdat*[1] (12), (înv) *dezmierdăciune* (12). 14 Atitudine care denotă mulțumire, bucurie, alinare, răsfăț Si: *dezmierdat*[1] (13), (înv) *dezmierdăciune* (13). 15 (Rar) Atracție.

dezmierdat[1] *sn* [At: RESMERIȚĂ, D. / S și: *desm~* / Pl: *~uri* / E: ***dezmierda***] **1-2** Dezmierdare (1-2). 3 (Spc) Răzgâiere. **4-5** Dezmierdare (5-6). 6 (Rar) Mângâiere. 7 (Înv) Dezmierdare (8). 8 (Înv; pex) Petrecere. 9 (Înv) Desfrâu. 10 (Mol; lpl) Mofturi. **11-13** Dezmierdare (12-14). 14 (Rar) Atracție.

dezmierdat[2], ***~ă*** [At: PSALT. (1651), $155^v/7$ / V: (îvr) ***diz~, ~mirat, ~mir~*** / S și: *desm~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***dezmierda***] 1 *a* (D. ființe) Care este înconjurat de afecțiune Si: *alintat, răsfățat*. 2 *a* (D. acțiunile oamenilor) Care denotă tandrețe Si: *alintare, răsfăț*. 3 *av* Tandru. 4 *a* (Reg) Încrezut. 5 *a* (Îvr; d. plante) Plăpând. 6 *a* (Reg; îf *dezmirat*) Vioi. **7-8** *a, av* (Îvp) Încântător. 9 *a* (Înv; d. oameni) Care duce o viață ușuratică, lipsită de griji Si: *corupt, vicios*. 10 *a* (Înv; d. viața oamenilor) Petrecut în plăceri și satisfacții.

dezmierdăciune *sf* [At: COD. TOD. 224 / V: (înv) ***diz~, dizmir~*** / S și: *desm~* / Pl: *~ni* / E: ***dezmierdat*** + *-ăciune*] (Înv) **1-2** Dezmierdare (1-2) 3 (Spc) Răzgâiere. **4-5** Dezmierdare (4-5). 6 (Rar) Mângâiere. 7 Dezmierdare (8). 8 (Pex) Petrecere. 9 Desfrâu. 10 (Mol; lpl) Mofturi. **11-13** Dezmierdare (12-14). 14 (Rar) Atracție.

dezmierdător, ~oare *a* [At: MACARIE, GRAM. $115^v/29$ / V: (îvr) ***diz~, ~mir~*** / S și: *desm~* / Pl: *~i, ~ oare* / E: ***dezmierda*** + *-tor*] 1 (D. oameni) Care dezmiardă. 2 (D. mâini, degete) Care netezește sau atinge ușor (pe cineva sau ceva) în semn de tandrețe, de dragoste Si: *alintător, mângâietor*. 3 (D. cuvinte) Care exprimă tandrețe, care dezmiardă. 4 (Îvr; d. derivate lexicale) Diminutival. 5 Încântător. 6 (Îvr) Care satisface instinctele sexuale.

dezmierdătură *sf* [At: ȘEZ. XIX, 82 / V: ***~miet~, diz~*** / S și: *desm~* / Pl: *~ri* / E: ***dezmierda*** + *-tură*] (Reg) Dezmierdare (2). 3 (Spc) Răzgâiere. **4-5** Dezmierdare (4-5). 6 (Rar) Mângâiere. 7 Dezmierdare (8). 8 (Pex) Petrecere. 9 Desfrâu. 10 (Mol; lpl) Mofturi. **11-13** Dezmierdare (12-14). 14 (Rar) Atracție.

dezmierzie *sf* [At: COD. TOD. 226 / V: ***dez~*** / Pl: *~ii* / E: ***dezmierda*** + *-ie*] 1 (Îvr; lpl) Satisfacere a instinctelor sexuale. 2 (Pex) Petrecere.

dezmietură *sf* vz ***dezmierdătură***

dezminta *v* vz ***dezmânta***

dezmintare *sf* vz ***dezmântare***

dezmintat, ~ă *a* vz ***dezmântat***

dezmintătoriu, ~ie *a* vz ***dezmântător***

dezminti *v* vz ***dezmânta***

dezmintit, ~ă *a* vz ***dezmântat***

dezmințat, ~ă *a* vz ***dezmântat***

dezminți [At: FILIMON, O. I. 178 / V: (înv) ***dem~*** / S și: *desm~* / Pzi: *~mint*, (înv) *~țesc* / E: *dez-* + ***minți*** (după fr *démentir*)] 1 *vt* (C. i. știri, zvonuri, opinii etc.) A declara că nu corespunde adevărului Si: *a contesta, a infirma, a tăgădui*. 2 *vt* (C. i. oameni) A dovedi că cele susținute sau afirmate (de cineva) sunt nefondate Si: *a contrazice*. 3 *vr* (D. oameni) A retracta. 4 *vr* (Îf negativă) A-și menține părerile sau atitudinea. **5-6** *vtr* A arăta sau a lăsa să se vadă că este altfel decât se credea. **7-8** *vtr* A înșela speranțele.

dezmințire *sf* [At: FILIMON, O. I. 281 / V: (înv) ***dem~*** / S și: *desm~* / Pl: *~ri* / E: ***dezminți***] 1 Retragere a celor spuse sau susținute (recunoscându-și greșeala) Si: *contrazicere, dezmințit*[1] (1), *retractare*. 2 (Ccr) Document care conține o dezmințire (1) Si: *dezmințit*[1] (2). 3 Anulare a unui fapt, a unei acțiuni etc. Si: *dezmințit*[1] (3).

dezmințit[1] *sn* [At: MDA ms/Pl: *~uri* / E: ***dezminți***] **1-3** Dezmințire (1-3).

dezmințit[2], ***~ă*** *a* [At: PONTBRIANT, D. / S și: *desm~* / Pl: *~iți, ~e* / E: ***dezminți***] 1 (D. știri, zvonuri, opinii) Infirmat. 2 (D. persoane) Dovedit ca mincinos Cf *dezminți* (2).

dezmințit[3], ***~ă*** *a* vz ***dezmântat***

dezmir *sn* [At: GCR. S. VI, 86 / S și: *desm~* / E: ***dezmira***] (Reg; într-un descântec) Deochetură.

dezmira[1] *vr* [At: ANON. CAR. / V: (reg) ***~miera*** / S și: *desm~* / E: *dez-* + ***mira***] (Îvr; de obicei în corelație cu „mira", cu valoare intensă) A se mira.

dezmira[2] *v* vz ***dezmierda***

dezmirat[1] *sn* [At: PĂCALĂ, M. R. 248 / V: ***deșm~*** / S și: *desm~* / E: ***dezmira***] (Într-un descântec) Deochetură.

dezmirat[2], ***~ă*** *a* vz ***dezmierdat***

dezmiratic *sm* [At: GR. S. VI, 111 / S și: *desm~* / Pl: *~ici* / E: ***dezmira*** + *-atic*] (Reg; într-un descântec) Ființă care deoache.

dezmirda *v* vz ***dezmierda***

dezmirdat, ~ă *a* vz ***dezmierdat***

dezmirdăciune *sf* vz ***dezmierdăciune***

dezmirdător, ~oare *a* vz ***dezmierdător***

dezmiriști *vt* [At: AGROTEHNICA II, 300 / S și: *desm~* / Pzi: *~tesc* / E: *dez-* + ***miriști***] (C. i. terenuri agricole) A ara superficial, după recoltarea păioaselor, în scopul îmbunătățirii producției agricole următoare.

dezmiriștire *sf* [At: ENC. AGR. I, 297 / S și: *desm~* / Pl: *~ri* / E: ***dezmiriști***] Arat superficial al terenurilor agricole, după recoltarea păioaselor, în scopul îmbunătățirii producției agricole următoare.

dezmiriștit[1] *sn* [At: SCÂNTEIA, 1952, nr. 2384 / S și: *desm~* / E: ***dezmiriști***] Dezmiriștire.

dezmiriștit[2], ***~ă*** *a* [At: M.D.ENC / Pl: *~iți, ~e* / E: ***dezmiriști***] (D. terenuri agricole) Care a fost arat superficial, imediat după recoltarea păioaselor.

dezmiriștitor *sn* [At: DER / Pl: *~oare* / E: ***dezmiriști*** + *-tor*] Mașină agricolă cu care se face dezmiriștirea ogoarelor.

dezmitropoli *vt* [At: NEGRUZZI, S. I, 161 / S și: *desm~* / E: *dez-* + ***mitropoli***] (Îvr) A nu mai îndeplini funcția de mitropolit.

dezmobila *vt* [At: NEGULICI / S și: *desm~* / Pzi: *~lez* / E: *dez-* + ***mobila*** (după fr *démeubler*)] (C. i. încăperi, locuințe) A goli de mobilă.

dezmobilare *sf* [At: PONTBRIANT, D. / S și: *desm~* / Pl: *~lări* / E: ***dezmobila***] Golire de mobilă.

dezmobilat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: (rar) *~ uri* / E: ***dezmobila***] Dezmobilare.

dezmobilat[2], ***~ă*** *a* [At: PONTBRIANT, D. / S și: *desm~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***dezmobila***] (Îvr; d. încăperi, locuințe) Golit de mobilă.

dezmobiliza *v* vz ***demobiliza***

dezmoci *v* vz ***dezmăci***

dezmografie *sf* vz ***desmografie***

dezmologie *sf* [At: I. GOLESCU, C. / S și: *desm~* / E: fr ***desmologie***] Știință care se ocupă cu studierea ligamentelor scheletului sau a structurilor conjunctive.

dezmoloza *vt* [At: COSTINESCU / S și: *desm~* / Pzi: *~zez* / E: *dez-* + ***moloz***] (Îvr) A îndepărta molozul.

dezmolozare *sf* [At: COSTINESCU / S și: *desm~* / Pl: *~zări* / E: ***dezmoloza***] (Îvr) Îndepărtare a molozului.

demonta *v* vz ***demonta***

dezmopatie *sf* [At: DN[2] / S și: *desm~* / Pl: *~ii* / E: fr ***desmopathie***] Maladie a ligamentelor.

dezmormânta *vt* [At: PONTBRIANT, D. / V: (îvr) ***diz~*** / S și: *desm~* / Pzi: *~tez;* Cj: 6 *să ~minte* / E: *dez-* + (în)***mormânta***] **1** A scoate din mormânt Si: *a dezgropa, a deshuma.* **2** (Fig; înv) A readuce în memorie.

dezmormântare *sf* [At: PONTBRIANT, D. / S și: *desm~* / Pl: *~tări* / E: ***dezmormânta***] **1** Scoatere din mormânt Si: *dezgropare, deshumare, dezmormântat*[1] **(1)**. **2** (Fig; înv) Readucere în memorie Si: *dezmormântat*[1] **(2)**.

dezmormântat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri*/ E: ***dezmormânta***] Dezmormântare **(1-2)**.

dezmormântat[2]***, ~ă*** *a* [At: PONTBRIANT, D. / S și: *desm~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***dezmormânta***] **1** Care a fost scos din mormânt Si: *dezgropat, deshumat.* **2** (Fig; înv) Readus în memorie.

dezmorțeală *sf* [At: COSTINESCU / P: *~eli* / E: ***dezmorți*** + *-eală*] **1-2** Dezmorțire **(1-2)**. **3** Stare a celuui dezmorțit **(1)**.

dezmorți *vtr* [At: LB / V: ***~zam~***, ***diz~*** (S și: *dis~*), (reg) ***~murțî*** (S și: *~murțî*) / S și: *desm ~* / Pzi: *~țesc* / E: *dez-* + (a)***morți***] **1** *vt* (D. ființe sau părți ale corpului lor) A ieși din amorțeala pricinuită de nemișcare, de frig, de îngheț, a reîncepe să miște, să simtă, a-și reveni din înțepenire. **2** *vr* (Rar; îe) **A (i) se ~** (cuiva) **limba** A începe să vorbească, a i se dezlega limba Cf *dezlega.* **3-4** *vtr* (Fig) A (se) trezi din starea de pasivitate, a reveni sau a face să revină la viață, la o stare activă. **5** *vt* (Îvr) A intensifica. **6-7** *vtr* (C.i. obiecte la temperaturi scăzute) A aduce sau a ajunge la o temperatură mai ridicată

dezmorțire *sf* [At: VALIAN, V. / V: ***~zam~*** / S și: *desm~* / Pl: *~ri* / E: ***dezmorți***] **1** (D. ființe sau părți ale corpului lor) Ieșire din amorțeala pricinuită de nemișcare, de frig, de îngheț, revenire din înțepenire Si: *dezmorțeală* **(1)**, *dezmorțit*[1] **(1)**. **2** (Fig) Trezire din starea de pasivitate, revenire la viață, la o stare activă Si: *dezmorțeală* **(2)**, *dezmorțit*[1] **(2)**. **3-4** Aducere sau ajungere a unui obiect rece la o temperatură mai ridicată Si: *dezmorțit*[1] **(3-4)**.

dezmorțit[1] *sn* [At: MDA ms / E: ***dezmorți***] **1-4** Dezmorțire **(1-4)**.

dezmorțit[2]***, ~ă*** *a* [At: PISCUPESCU, O. 249/17 / V: (reg) ***diz~***, ***~zam~*** / S și: *desm~* / Pl: *~iți, ~e* / E: ***dezmorți***] **1** (D. ființe sau părți ale corpului lor) Care a ieșit din amorțeala pricinuită de nemișcare, de frig, de îngheț, readus în simțire. **2** (Pex) Mlădios și sprinten. **3** (Fig) Trezit din starea de pasivitate Si: *reanimat, reînsuflețit, reînviat.* **4-5** (D. obiecte aflate la temperaturi scăzute) Adus sau ajuns la o temperatură mai ridicată.

dezmoșteni *vt* [At: LB / S și: *desm~* / Pzi: *~nesc* / E: *dez-* + ***moșteni***] (C. i. oameni) A lipsi de dreptul de moștenire **(1)**, înlăturând din testament.

dezmoștenire *sf* [At: POLIZU / S și: *desm~* / Pl: *~ri* / E: ***dezmoșteni***] **1** Înlăturare a cuiva (prin testament) de la o moștenire **(1)**. **2** Stare a celui dezmoștenit **(1)**.

dezmoștenit, ~ă [At: HELIADE, O. II, 45 / S și: *desm~* / Pl: *~iți, ~e* / E: ***dezmoșteni***] **1** *a* (D. oameni) Care a fost înlăturat (prin testament) de la o moștenire **(1)**. **2-3** *smf, a* (Persoană) lipsită de drepturi, de bunuri materiale, de bucuriile vieții.

dezmoțat, ~ă *a* vz ***dezmățat***

dezmugurire *sf* [At: ENC. AGR. IV, 451 / Pl: *~ri* / E: *dez-* +(în)***mugurire***] Fază fenologică de creștere a plantelor, cuprinsă între momentul crăpării mugurelui și apariția primei frunze.

dezmuți *vtf* [At: DDRF / V: *desam~* / S și: *des~* / Pzi: *~țesc* / E: *dez-* + (a)***muți***] (Mai ales în descântece; d. oameni) A face să nu mai fie mut.

dezmuțire *sf* [At: DDRF / S și: *desm~* / Pl: *~ri* / E: ***dezmuți***] (Pop) Determinare a cuiva (mai ales prin descântece) să vorbească, să nu mai fie mut.

deznarcotiza *vt* [At: POLIZU / Pzi: *~zez* / E: *dez-* + ***narcotiza***] (Înv) A trezi din narcoză.

deznarcotizare *sf* [At: POLIZU / Pl: *~zări* / E: ***deznarcotiza***] (Înv) Trezire a cuiva din narcoză.

deznatura *vt* vz ***denatura***

deznaturalisi *vr* [At: GHICA, C. E. I, 55 / S și: *desn~* / Pzi: *~sesc* / E: *dez-* + ***natural*** + *-isi*] (Înv) A se denatura.

deznaturaliza *vt* [At: PONTBRIANT, D. / S și: *desn~* / Pzi: *~zez* / E: *dez-* + ***naturaliza***] (Înv) A face pe cineva să plece de pe pământul unde s-a născut.

deznaționaliza *vr* [At: HASDEU, I. C. I, 39 / S și: (înv) *desn~* / P: *~ți-o~* / Pzi: *~zez* / E: *dez-* + ***naționaliza***] (D. grupuri etnice) A-și pierde particularitățile naționale.

deznaționalizare *sf* [At: BARIȚIU, P. A. I, 621 / S și: (înv) *desn~* / P: *~ți-o~* / Pl: *~zări* / E: ***deznaționaliza***] Pierdere a particularităților naționale.

deznaționalizat, ~ă *a* [At: IORGA, C. I. III, 119 / S și: (înv) *desn~* / P: *~ți-o~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***deznaționaliza***] (D. grupuri etnice) Care și-a pierdut particularitățile naționale.

deznaționalizator, ~oare *a* [At: GHICA, C. E. I, 237 / V: (îvr) ***~ător*** / S și: *desn~* / P: *~ți-o~* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***deznaționaliza*** + *-tor*] (Înv) Care deznaționalizează.

deznaționalizător, ~oare *a* vz ***deznaționalizator***

deznăbuși [At: UDRESCU, GL / Pzi: *~șesc* / E: *dez-* + (în)***năbuși***] **1-2** *vtr* (Reg) A (se) elibera de ceea ce sufocă. **3** *vt* (Mun; c. i. o pădure, de obicei tânără) A curăța de stufărișul care-i împiedică creșterea.

deznăclăi *vtr* [At: ALAS 28 IV, 1935, 1/2 / S și: *des~* / Pzi: *~esc* / E: *dez-* +***năclăi***] (Reg) A se curăța sau a face să se curețe de năclăială **(2)**.

deznăclăire *sf* [At: BĂCESCU, PĂS. 366 / S și: *desn~* / Pl: *~ri* / E: ***deznăclăi***] Curățire de năclăială **(2)**.

deznădăjdui [At: IST. Ț. R. 34 / V: (înv) ***~dejd~, den~, dăz~*** / S și: *desn~* / Pzi: *~esc;* Mp: 6 (îvr) *~isă* / E: *dez-* + ***nădăjdui***] **1-2** *vir* (Îoc *nădăjdui, spera*) A-și pierde orice speranță (în rezolvarea sau îndreptarea unei situații) Si: *a se descuraja, a despera.* **3** *vtf* A face să-și piardă orice speranță, a duce la disperare.

deznădăjduire *sf* [At: COD. PUȘC. 76 / V: ***~dejd~, ~nedejd~, dasnădej~, dăz~, diz~*** / S și: *desn~* / Pl: *~ri* / E: *dez-* + ***nădăjduire***] (Înv) **1** Deznădejde **(1)**. **2** (Îlav) **Cu** (sau **în,** înv. **întru**) **~** În mod desperat, deznădăjduit. **3** (Îlav) **La ~** Fără ieșire, la desperare. **4** (Îlv) **A duce** (sau **a aduce, a arunca**) **la ~** ori, înv. **a cădea în** (sau **la**) **~** (ori **~ri**) A deznădăjdui **(1)**. **5** (Îal) A exaspera.

deznădăjduit, ~ă *a* [At: MICU, ap. GCR II, 182/3 / V: ***~dejd~, dejn~, disn~*** / S și: *desn~* / Pl: *~iți, ~e* / E: ***deznădăjdui***] **1** (D. oameni) Care și-a pierdut orice speranță (în rezolvarea sau îndreptarea unei situații) Si: *desperat.* **2** (D. față, părți ale feței sau d. părți ale corpului) Care exprimă deznădejde **(1)**. **3** (D. sentimente, manifestări ale omului) Care trădează, exprimă deznădejde **(1)**. **4** (D. sentimente, manifestări ale omului) Care este provocat de deznădejde **(1)**. **5** (D. situații, stări) Care provoacă deznădejde **(1)**. Si: *desperat.*

deznădăjduitor, ~oare *a* [At: PONTBRIANT, D. / V: (înv) ***desnădej~*** / S și: *desn~* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***deznădăjdui*** + *-tor*] Care inspiră, provoacă deznădejde **(1)**.

deznădejde *sf* [At: HELIADE, O. II, 345 / V: (înv) ***desnădejdie*** / S și: *desn~* / Pl: *~di* / E: *dez-* + ***nădejde***] **1** (Îoc *nădejde*) Stare sufletească extrem de apăsătoare, caracterizată prin lipsa oricărei speranțe (în rezolvarea sau îndreptarea unei situații) Si: *desperare,* (înv) *deznădăjduire, nenădejde.* **2** (Îlav) **Cu** (sau **în**) **~** Lipsit de (orice) speranță, în mod desperat, deznădăjduit. **3** (Îlav) **(Până) la ~** În cel mai înalt grad, la maximum. **4** (Îe) **A cădea în ~** A-și pierde orice speranță.

deznădejdui *vir* vz ***deznădăjdui***

deznădejduire *sf* vz ***deznădăjduire***

deznădejduit, ~ă *a* vz ***deznădăjduit***

deznămoli *vtr* [At: At: JIPESCU, O. 33 / V: (reg) ***~nomoli*** / S și: *desn~* / Pzi: *~lesc* / E: *dez-* + ***nămoli***] **1-2** A scoate sau a ieși din nămol **(1)** Si: *a (se) dezgloda, a (se) despotmoli.*

deznărăvi *vt* [At: TDRG / S și: *desn~* / Pzi: *~vesc* / E: *dez-* + ***nărăvi***] (C. i. oameni) A se dezvăța de un nărav **(1)**.

dezneca [At: P. CONSTANT, R. 192 / S și: *desn~* / Pzi: *deznec* / E: *dez-* + (î)***neca***] **1** *vtf* (Rar; îoc *îneca*) A face să-și revină din înec. **2** *vt* (Reg; c. i. rufe) A spăla foarte bine.

deznedejduire *sf* vz ***deznădăjduire***

deznemeți [At: UDRESCU, GL. / Pzi: *~țesc* / E: *dez-* + (în)***nemeți***] **1** *vt* (Mun; c. i. locuri troienite) A curăța prin înlăturarea nămeților. **2** *vr* (D. locuri troienite) A deveni accesibil prin topirea zăpezilor.

deznisipa vt [At: DEX / Pzi: *~pez* / E: *dez-* + ***nisip***] (C. i. obiecte aflate în apă) A curăța de nisipul depus Si: *a decolmata*.

deznisipare sf [At: LTR[2] / Pl: *~pări* / E: ***deznisipa***] **1** (Ind) Operație de îndepărtare a nisipului aderent de pe piesele mecanice turnate. **2** Operație de separare a nisipului din fracțiunile fine obținute la prepararea mecanică a minereurilor, a cărbunilor etc. **3** Operație de separare a nisipului purtat în suspensie de apa unui râu, prin sedimentarea lui și scurgerea apei limpezite peste un prag deversor. **4** (Mrn) Operație de evacuare a nisipului din interiorul unei nave scufundate sau de deblocare a unei nave din nisip cu ajutorul pompelor hidraulice sau al dragelor aspiratoare.

deznisipator sn [At: LTR[2] / Pl: *~oare* / E: ***deznisipa*** + *-tor*] Bazin etanș în care sunt reținute, prin sedimentare, granulele de nisip conținute în suspensie de apa captată dintr-un râu.

deznobila vtf [At: HELIADE, O. II, 386 / Pzi: *~lez* / E: *dez-* + (în)***nobila***] (Înv; îoc *înnobila*) A face să-și piardă caracterul nobil.

deznoda [At: ANON. CAR. / S și: (înv) *desn~* / Pzi: *deznod* / E: *dez-* + (în)***noda***] **1** *vt* A desface un nod. **2** *vt* A dezlega un obiect. **3** *vt* (Reg; îe) **Cum înnozi așa deznozi** Dacă greșești, trebuie să repari singur greșeala. **4** *vt* (Îlv) **A ~ punga** (sau **băierile pungii**) A face o cheltuială. **5** *vr* (Reg; d. vrăji) A se desface. **6** *vt* (Înv) A descifra. **7** *vt* (Fig) A clarifica o situație încurcată, un conflict. **8** *vt* (Pop ; șîe **a ~ în** sau **de bătaie**) A bate foarte rău. **9** *vr* (Pop; d. oameni) A se extenua din cauza unor munci grele. **10** *vt* (Reg; c.i. căruța) A îndrepta roțile în direcția normală. **11** *vr* (Reg; d. oameni) A se dezmorți. **12** *vr* (Reg; d. grâu) A răsări.

deznodare sf [At: M. COSTIN, ap. LET. I, 22/2 / S și: (înv) *desn ~* / Pl: *~dări* / E: ***deznoda***] **1** Desfacere a unui nod Si: *deznodat[1]* (1), (rar) *deznodământ* (1). **2** Dezlegare a unui obiect Si: *deznodat[1]* (2). **3** (Reg) Desfacere a unei vrăji Si: *deznodat[1]* (3). **4** Descifrare. **5** Clarificare a unei situații încurcate, a unui conflict Si: *deznodat[1]* (5). **6** (Pop) Bătaie. **7** (Pop) Extenuare din cauza unor munci grele Si: *deznodat[1]* (7). **8** (Reg) Îndreptare a roților căruței în direcția normală Si: *deznodat[1]* (8). **9** (Reg) Dezmorțire. **10** (Reg) Răsărire. **11** (Îvp; îs) *~a vintrelui* Dizenterie.

deznodat[1] sn [At: DLR ms/ Pl: (rar) *~uri* / E: ***deznoda***] **1-4** Deznodare (**1-3, 5**). **5** (Pop) Bătaie. **6-7** Deznodare (**7-8**). **9** (Reg) Dezmorțire. **10** (Reg) Răsărire.

deznodat[2], ~ă a [At: M. COSTIN, O. 117 / S și: (înv) *desn~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***deznoda***] **1** (D. noduri, ațe, sfori etc.) Desfăcut. **2** (Fig; fam; d. corpul omului sau d. oameni) Deșirat. **3** (Îvr) Paralizat. **4** (Fig; îvr) Dezinvolt. **5** (Reg; d. car) Dezpiedicat. **6** (Reg; d. oameni) Care se mișcă cu ușurință Si: *deztepenit, desmorțit*. **7** (Reg; d. oameni) Care a fost bătut foarte rău. **8** (Reg; d. oameni) Extenuat din cauza unei munci grele. **9** (Fig; d. gânduri, imagini, stil etc.) Dezlânat. **10** (Reg; irn) Mâncău.

deznodământ sn [At: CALENDARIU (1794), 37/2 / S și: (înv) *desn* / Pl: *~uri* / E: ***deznoda*** + *-(ă)mânt* (după fr *dénouement*)] **1** (Rar) Deznodare (**1**). **2** Soluție (de obicei tragică) a unei situații, a unei încurcături, a unui conflict etc. Si: *sfârșit*. **3** (Spc) Parte finală a unei compoziții epice sau dramatice, care aduce soluția conflictului. **4** (Fig; îs) *~ tragic* sau *fatal* Moarte.

deznomoli v vz ***deznămoli***

dezobișnui vrt [At: LB / V: (înv) ***desobicin~*** / S și: (înv) *deso~* / Pzi: *~esc* / E: *dez-* + ***obișnui*** (după fr *déshabituer*)] **1-2** A (se) dezbăra de ceva.

dezobișnuire sf [At: POLIZU / V: (înv) ***desobicin~*** /S și: (înv) *deso~* / Pl: *~ri* / E: ***dezobișnui***] Dezbărare de ceva.

dezobstrua vt [At: DN[3] / P: *~tru-a* / Pzi: *~uez* / E: fr ***désobstruer***] (Teh, Med) A desfunda.

dezobstruant, ~ă a [At: DN[3] / Pl: *~nți, ~e* / P: *~tru-ant* / E: fr ***désobstruant***] Care destupă.

dezocupa [At: DN[3] / Pzi: *dezocup* / E: it ***disocupare***] (Rar) **1** *vt* A elibera un loc ocupat. **2** *vr* A se face liber.

dezodoriza vt [At: DN[2] / Pzi: *~zez* / E: fr ***désodoriser***] A îndepărta un miros neplăcut sau nedorit.

dezodorizant, ~ă sn, a [At: MARCOVICI, CH. 271 / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***désodorisant***] **1-2** (Substanță) care odorizează Si: *deodorant*.

dezodorizare sf [At: LTR[2] / Pl: *~zări* / E: ***dezodoriza***] Purificare a anumitor produse prin eliminarea substanței rău mirositoare Si: *dezodorizat* (1). **2** Îndepărtare a unui miros neplăcut sau nedorit Si: *dezodorizat[1]* (2).

dezodorizat sn [At: MDA ms / Pl: (rar) *~uri* / E: ***dezodoriza***] (Rar) **1-2** Dezodorizare (**1-2**).

dezodorizator sn [At: LTR[2]/ Pl: *~oare* / E: ***dezodoriza*** + *-tor* (după fr *désodorisateur*)] **1-2** Dispozitiv care conține o substanță dezodorizantă și care servește la dezodorizare (**1-2**).

dezola [At: NEGULICI / S și: (înv) *deso~* / Pzi: *~lez* / E: fr ***désoler***, lat ***desolare***] **1** *vt* (Înv, d. localități, regiuni) A pustii. **2-3** *vtr* (Liv) A (se) întrista profund Si: *a deprima*.

dezolant, ~ă a [At: NEGULICI / S și: (înv) *deso~* / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***désolant***] (Liv) **1** Care întristează profund Si: *deprimant, dezolator, jalnic*.

dezolare sf [At: BARIȚIU, P. A. I, 289 / S și: (înv) *deso~* / Pl: *~lări* / E: ***dezola***] **1** Pustietate. **2** (Fig; rar) Loc pustiu Si: (înv) *dezolație* (**2**). **3** Deprimare.

dezolat, ~ă sf [At: BARIȚIU, P. A. I, 289 / S și: (înv) *deso~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***dezola***] **1** (Înv, d. locuri, regiuni) Părăsit. **2** (D. oameni) Profund mâhnit. Si: *deprimat*. **3** (D. manifestări ale omului) Care exprimă dezolare (**3**).

dezolator, ~oare a [At: NEGULICI / V: ***~riu*** (S și: *desolatoriu*) / S și: (înv) *deso~* / Pl: *~i, ~oare*/ E: ***dezola*** + *-tor*] (Rar) Dezolant.

dezolatoriu, ~ie a vz ***dezolator***

dezolație sf [At: BARIȚIU, P. A. I, 155 / V: (înv) ***~iune, ~lățiune*** / S și: (înv) *deso~* / Pl: *~ii* / E: fr ***désolation***] (Înv) **1** Pustietate. **2** Dezolare. **3** Deprimare.

dezolațiune sf vz ***dezolație***

dezolățiune sf vz ***dezolație***

dezolură sf [At: DN[3] / Pl: *~ri* / E: fr ***dessolure***] Smulgere a tălpii sau a cutiei cornoase a copitei la animale.

dezonest, ~ă a [At: HELIADE, O. II, 340 / Pl: *~ești, ~e* / E: *dez-* + ***onest***] (Înv) Lipsit de onestitate Si: *dezonorat*.

dezongulare sf [At: DLTR[2] / Pl: *~lări* / E: fr ***désongler***] (Mdv)**1** Desprindere și cădere a cornului copitei la animale. **2** Desprindere a unghiei de la falangele animalelor sacrificate.

dezonoare sf [At: DEX / E: fr ***déshonneur***] **1** Necinste. **2** (Pex) Rușine.

dezonora vtr [At: DEX / Pzi: *~rez* / E: fr ***déshonorer***] **1-2** A face pe cineva să-și piardă onoarea.

dezonorabil, ~ă [At: NEGULICI / Pl: *~i, ~e* / E: *dez-* + ***onorabil***] Dezonorant.

dezonorant, ~ă a [At: DEX / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***déshonorant***] Care dezonorează Si: *dezonorabil*.

dezonorare sf [At: DN[3] / Pl : *~rări* /E: ***dezonora***] (Rar) **1** Necinstire. **2** Decădere morală.

dezonorat, ~ă a [At: DEX / Pl: *~ați, ~e* / E: ***dezonora***] Care și-a pierdut onoarea Si: (îvr) *dezonorator*.

dezonorator, ~oare a [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~i, ~ oare*/ E: ***dezonora*** + *-tor*] (Îvr) Dezonorant.

dezorândui v [At: PONTBRIANT, D. / Pzi: *~esc* / E: *dez-* + ***orândui***] (Îvr) A schimba locul.

dezorânduială sf [At: CR (1839), 12 [1]/10 / Pl: *~ieli* / E: *dez-* + ***orânduială***] (Îvr) Dezordine (1).

dezorânduire sf [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~ri* / E: ***dezorândui***] Dezordine (**1**).

dezorânduit, ~ă a [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~iți, ~e* / E: ***dezorândui***] Aflat în dezordine (**1**).

dezorbi vt [At: PONTBRIANT, D. / S și: (înv) *deso~* / Pzi: *~besc* / E: *dez-* + ***orbi***] **1** (În descântece; c. i. oameni) A reda vederea. **2** (C. i. ochii sau vederea) A recăpăta capacitatea de a vedea.

dezorbire *sf* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: (rar) *~ri*/ E: ***dezorbi***] (Înv) Recăpătare a vederii.

dezorbit, ~ă *a* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~iți, ~e*/ E: ***dezorbi***] (Îvr; d. oameni) Căruia i-a revenit vederea.

dezorbitat, ~ă *a* [At: ARGHEZI, B. 29 / Pl: *~ați, ~e* / E: *dez-* + ***orbită***] (Nob; d. ochi) Ieșit din orbită.

dezordin *sn* vz ***dezordine***

dezordină *sn* vz ***dezordine***

dezordine *sf* [At: HELIADE, D. J. 111 / V: (înv) ***~nă, ~din, dizordin*** *sn*, (îrg) ***diz~***/ S: (înv) *des~* / E: *dez-* + ***ordine***] **1** Lipsă de ordine Si: (îvr) *dezorânduială, dezorânduire*. **2** Lipsă de organizare, de disciplină Si: *debandadă, neorânduială*. **3** Agitație socială sau politică Si: *turbulență, răscoală*. **4** (Rar) Imoralitate. **5** (Înv) Anomalie.

dezordona *vt* [At: HELIADE, O. II, 54 / Pzi: *~nez* / E: ***dezordine***] A provoca dezordine (**1**).

dezordonat, ~ă *a* [At: BĂLĂȘESCU, GR. 124/15 / V: (înv) ***diz~*** / S și: (înv) *deso~* / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***désordonné***] **1** (D. oameni) Căruia nu-i place ordinea. **2** (D. oameni) Care nu este obișnuit cu ordinea și nu o respectă (în aspectul sau în acțiunile sale) **3** (D. manifestări sau acțiuni ale oamenilor) Care denotă lipsă de ordine. **4** Făcut la întâmplare. **5** (D. lucruri, încăperi, locuri etc.) Care se află în neorânduială, lipsit de ordine.

dezorganiza *vtr* [At: SĂULESCU, HR. I, 86/12 / V: (înv) ***dio~, diz~*** / Pzi: *~zez* / E: fr ***désorganiser***] **1-2** A face să-și piardă sau a-și pierde organizarea, funcționarea normală, bunul mers.

dezorganizare *sf* [At: RUSSO, S și: 116 / S: (înv) *deso~* / Pl: *~zări* / E: ***dezorganiza***] Lipsă de organizare Si: *dezordine* (**2**), *neorânduială*, (înv) *dezorganizație*.

dezorganizat, ~ă *a* [At: MAN. SĂNĂT. 216/17 / S și: (înv) *deso~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***dezorganiza***] **1** Care nu mai este organizat. **2** Care nu mai funcționează normal.

dezorganizator, ~oare *smf, a* [At: NEGULICI / Pl: *~i, ~oare* / E: ***dezorganiza*** + *-tor*] **1-2** (Persoană) care dezorganizează.

dezorganizație *sf* [At: AR (1839), 190 1/14 / V: (înv) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***désorganisation***] (Îvr) Dezorganizare.

dezorganizațiune *sf* vz ***dezorganizație***

dezorienta *vtr* [At: PONTBRIANT, D. / Pzi: *~tez* / E: fr ***désorienter***] **1-2** A face pe cineva să-(și) piardă sau a-(și) pierde direcția, drumul pe care îl are de urmat, ținta pe care o are de atins. **3-4** A nu-și mai da seama sau a face să nu-și mai dea seama de locul în care se află. **5-6** (Fig) A face pe cineva să(-și) piardă sau a(-și) pierde prezența de spirit, siguranța de sine Si: *a (se) zăpăci*.

dezorientare *sf* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~tări* / E: ***dezorienta***] **1** Rătăcire. **2** Pierdere a prezenței de spirit Si: *nehotărâre, șovăială, nesiguranță, descumpănire* Cf *dezorienta* (**3**). **3** (Spc; Med) Imposibilitate a unui bolnav psihic de a se situa în spațiu și timp.

dezorientat, ~ă *a* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~ați, ~e* / E: ***dezorienta***] **1** Care nu se poate orienta. **2** Care nu știe ce atitudine trebuie să adopte Si: *șovăielnic, descumpănit, zăpăcit*.

dezorna *vt* [At: COSTINESCU / Pzi: *~nez* / E: *dez-* + ***orna***] (Îvr; c. i. ornamente, decorații) A îndepărta de pe anumite obiecte.

dezornat, ~ă *a* [At: LM / Pl: *~ați, ~e* / E: *dez-* + ***ornat***] (Îvr) Lipsit de ornamente.

dezorzi *vt* [At: LR 1961, nr. 3, 237 / Pzi: *~zesc* / E: nct] (Reg; c. i. intestinele unui animal tăiat) A înlătura grăsimea.

dezosa *vt* [At: LM / Pzi: *~sez*/ E: fr ***désosser***] (C. i. animale sau părți ale unor animale tăiate în vederea consumului, pește) A desprinde carnea de pe oase.

dezosare *sf* [At: LTR² / Pl: *~sări* / E: ***dezosa***] Desprindere a cărnii de pe oase.

dezosat, ~ă [At: LM / Pl: *~ați, ~e* / E: ***dezosa***] (D. carne) Care a fost desprinsă de pe oase.

dezosteni *vtr* [At: HELIADE, O. II, 37 / Pzi: *~nesc* / E: *dez-* + ***osteni***] (Îvr) **1** A lăsa în pace să se odihnească. **2** A se odihni.

dezostenire *sf* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~ri* / E: ***dezosteni***] (Îvr) Odihnire.

dezostenit, ~ă *a* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~iți, ~e* / E: ***dezosteni***] (Înv) **1** Care se odihnește după o perioadă de efort. **2** Care nu mai obosește.

dezotrăvi *vt* [At: PONTBRIANT, D. / V: (reg) ***diso~*** / S și: (înv) *deso~* / Pzi: *~vesc* / E: *dez-* + ***otrăvi***] (Îvr) A anihila efectul unei otrăvi.

dezotrăvire *sf* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~ri* / E: ***dezotrăvi***] (Îvr) Anihilare a efectului unei otrăvi.

dezotrăvit, ~ă *a* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~iți, ~e* / E: ***dezotrăvi***] (Îvr) Căruia i s-a anihilat efectul unei otrăvi.

dezoxida *vt* [At: NEGULICI / Pzi: *~dez* / E: fr ***dézoxyder***] A îndepărta (prin diferite procese fizice sau chimice) oxigenul dintr-o substanță.

dezoxidant, ~ă *sm, a* [At: LM / S și: (înv) *deso~* / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***désoxydant***] **1-2** (Substanță) care dezoxidează.

dezoxidare *sf* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~dări* / E: ***dezoxida***] **1** Îndepărtare a oxigenului dintr-o substanță. **2** (Spc) Rafinare a metalelor prin eliminarea oxizilor Si: (înv) *dezoxidație*.

dezoxidat, ~ă *a* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~ați, ~e* / E: ***dezoxida***] **1** (D. substanțe) Din care s-a eliminat oxigenul. **2** (D. metale) Din care s-au eliminat oxizii.

dezoxidație *sf* [At: NEGULICI /Pl: *~ii* / E: fr ***désoxydation***] Dezoxidare (**2**).

dezoxigena *vt* [At: MAN. SĂNĂT. 28/3 / S și: (înv) *deso~* / Pzi: *~nez*, 3 *~nează* / E: fr ***dézoxygéner***] (Înv) **1** A lipsi de oxigen. **2** (Spc) A scoate oxigenul dintr-un amestec sau dintr-un compus.

dezoxigenat, ~ă *a* [At: LM / Pl: *~ați, ~e* / E: ***dezoxigena***] (Îvr) Lipsit de oxigen.

dezoxiribonucleic *am* [At: DER / Pl: *~ici* / E: fr ***désoxyribonucléique***] (Îs) *Acid ~* Acid nucleic care are un rol esențial în transmiterea caracterelor ereditare ale organismelor vii.

dezrădăcina [At: CORESI, EV. 246 / S și: (înv) *desr~* / Pzi: *~nez* / E: *dez-*+ ***rădăcina***] **1** *vt* (C. i. arbori, plante) A scoate din pământ cu rădăcină cu tot. **2** *vt* (Fig, pan) A extirpa. **3** *vt* A extrage. **4** *vr* (Fig) A părăsi locul de naștere, mediul natural pentru a se muta în altă parte, într-o ambianță la care nu se poate adapta. **5** *vt* (Fig ; c. i. idei, păreri, deprinderi, credințe etc.) A face să dispară cu desăvârșire Si: *a nimici, a desființa, a stârpi*. **6** *vt* (Înv; c. i. oameni) A distruge. **7** *vt* (Înv) A omorî.

dezrădăcinare *sf* [At: DLR ms / S și: (înv) *desr~* / Pl: *~nări* / E: ***dezrădăcina***] **1** Scoatere din rădăcină. **2** Extirpare. **3** Extragere. **4** (Fig) Părăsire a locului de naștere Cf *dezrădăcina* (**4**). **5** (Fig) Distrugere. **6** (Fig) Omorâre.

dezrădăcinat, ~ă *a* [At: N. TEST. (1648), 201ᵛ/15 / S și: (înv) *desr~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***dezrădăcina***] **1** (D. arbori, plante) Smuls din rădăcini. **2** (Fig; d. oameni) Care a părăsit mediul natural, locul de naștere pentru a se muta în alt loc unde se simte străin.

dezrădica *v* vz ***dezridica***

dezrădicare *sf* vz ***dezridicare***

dezrăguși *vtr* [At: PONTBRIANT, D. / Pzi: *~șesc* / E: *dez-* + ***răguși***] A scăpa de răgușeală.

dezrăgușire *sf* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~ri*/ E: ***dezrăguși***] (Îvr) Vindecare de răgușeală.

dezrăgușit, ~ă *a* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~iți, ~e* / E: ***dezrăguși***] Care a scăpat de răgușeală.

dezrăsuci [At: ISPIRESCU, ap. TDRG / S și: (înv) *desr~* / Pzi: *~cesc* / E: *dez-* + ***răsuci***] **1-2** *vtr* (C. i. fire textile sau obiecte flexibile) A (se) desface dintr-o depănătură. **3** *vt* A face ca un fir sau un obiect să nu mai fie răsucit.

dezrăsucire *sf* [At: MDENC / Pl: *~ri* / E: ***dezrăsuci***] Desfacere dintr-o împletitură.

dezrăsucit, ~ă *a* [At: MDENC / Pl: *~iți, ~e* / E: ***dezrăsuci***] Desfăcut dintr-o răsucire.

dezregula *vtr* [At: NEGRUZZI, S. III, 466 / Pzi: *~lez* / E: *dez-* + ***regula***] (Înv) **1-2** A (se) deregla. **3-4** A (se) încurca.

dezregulare *sf* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: (rar) *~lări* / E: ***dezregula***] (Înv) **1** Dereglare. **2** Încurcare.

dezregulat, ~ă *a* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~ați, ~e* / E: ***dezregula***] (Înv) **1** Dereglat. **2** Încurcat.

dezridica *vt* [At: AR (1829), 237 [1]/46 / V: ***~răd~, dizrăd~*** (S și: *disrăd~*) / Pzi: *dezridic* / E: *dez-* + ***ridica***] (Înv) **1** A suprima o hotărâre. **2** A face să înceteze o stare de fapt. **3** (Reg; c. i. un văl) A ridica de pe față pentru a putea privi. **4** (Înv) A destitui.

dezridicare *sf* [At: AR (1829), 216 [2]/27 / V: ***~răd~*** / Pl: *~cări* / E: ***dezridica***] (Înv) **1** Suprimare a unei hotărâri. **2** Încetare a unei stări d efapt. **3** Ridicare a unui văl de pe față pentru a putea privi. **4** Destituire.

dezrobi [At: LEGIUIRE, 46/32 / Pzi: *~besc* / E: *dez-* + ***robi***] **1-2** *vtr* A (se) elibera din starea de robie. **3-4** *vtr* (Pgn) A (se) elibera de sub o asuprire politică sau socială, de sub exploatare. **5** *vt* A elibera un stat, un popor de sub o ocupație militară sau de o asuprire străină. **6** *vt* A asigura independența unui popor. **7** *vt* A elibera din prizonierat sau dintr-o detenție nedreaptă. **8** *vt* (Fig) A scăpa pe cineva dintr-o situație umilitoare, apăsătoare.

dezrobire *sf* [At: AR (1839), 121 [1]/18 / Pl: *~ri* / E: ***dezrobi***] **1** Eliberare din robie. **2** Eliberare de sub o asuprire politică sau socială, de sub o exploatare. **3** Eliberare a unui stat, a unui popor de sub o ocupație militară sau de sub o asuprire străină. **4** Asigurare a independenței unui popor. **5** Eliberare din prizonierat sau dintr-o detenție nedreaptă. **6** (Fig) Scăpare a cuiva dintr-o situație umilitoare sau apăsătoare.

dezrobit, ~ă *a* [At: RUS, I. III, 197/8 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***dezrobi***] **1** Scos din robie. **2** Eliberat de sub asuprire socială sau politică. **3** Eliberat de sub o ocupație militară sau de sub o asuprire străină. **4** Care și-a dobândit independența. **5** Eliberat din prizonierat sau dintr-o asuprire străină. **6** Scăpat dintr-o situație umilitoare sau apăsătoare. **7** Descătușat dintr-o pasiune, dintr-un viciu.

dezrobitor, ~oare *a, smf* [At: ANGHEL, PR. 8 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***dezrobi*** + *-tor*] **1-2** (Persoană) care eliberează.

dezrupe *vt* [At: CORESI, EV. 51 / Pzi: *dezrup* / E: *dez-* + ***rupe***] (Îvr) A face să se desprindă, să se detașeze de cineva sau de ceva.

dezuleiere *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~ri* / E: *dez-* + ***uleiere***] (Chm) Operație de îndepărtare a uleiurilor reținute de parafina brută rezultată din procesul de deparafinare a fracțiunilor de uleiuri de uns.

dezumaniza *vtr* [At: DN[2] / Pzi: *~zez* / E: fr ***déhumaniser***] **1-2** A face să-și piardă (sau a-și pierde) caracteristicile umane.

dezumanizare *sf* [At: DEX / Pl: *~zări* / E: ***dezumaniza***] Pierdere a caracteristicilor umane.

dezumanizat, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~ați, ~e* / E: ***dezumaniza***] Care și-a pierdut caracteristicile umane.

dezumfla [At: TDRG / Pzi: *~umflu* / E: *dez-* + ***umfla***] **1-2** *vt* A face ca un obiect umflat (sau un organ inflamat) să-și scadă volumul (sau să revină la volumul normal). **3** *vr* (Pfm; îe) **A i se ~ buzunarele** A rămâne fără bani. **4** *vr* (Fig; d. oameni) A-și reveni dintr-o stare de exaltare. **5** *vr* (Fig; d. manifestările oamenilor) A se tempera. **6** *vr* (Fig; d. oameni) A se dezamăgi.

dezumflare *sf* [At: ȘĂINEANU, D. U. / Pl: *~lări* / E: ***dezumfla***] **1** Reducere a volumului unui obiect umflat Si: *dezumflat[1]* (1). **2** Revenire la volumul inițial a unui organ inflamat Si: *dezinflamare, dezumflat[1]* (2). **3** (Fig; rar) Revenire dintr-o stare de exaltare Si: *dezumflat[1]* (3). **4** (Fig; rar) Temperare. **5** (Fig; rar) Dezamăgire.

dezumflat[1] *sn* [At: RESMERIȚĂ, D. / Pl: *~uri* / E: ***dezumfla***] **1-3** Dezumflare (**1-3**). **4** (Fig) Temperare. **5** (Fig) Dezamăgire.

dezumflat[2], ~ă *a* [At: RESMERIȚĂ, D. / Pl: *~ați, ~e* / E: ***dezumfla***] **1** (D. obiecte umflate) Care și-a redus volumul. **2** (Fig; d. organe) Care nu mai este inflamat Si: *dezinflamat*. **3** (Fig; d. oameni) Care și-a revenit dintr-o stare de exaltare. **4** (Fig)Temperat. **5** (Fig) Dezamăgit.

dezuni *vtr* [At: TDRG / Pzi: *~nesc* / E: fr ***désunir***] (Rar) **1-2** A (se) desface. **3-4** A (se) dezlipi. **5-6** A (se) separa. **7-8** A (se) învrăjbi.

dezunire *sf* [At: TDRG / Pl: *~ri* / E: ***dezuni***] (Rar) **1** Desfacere. **2** Dezlipire. **3** Separare. **4** Învrăjbire.

dezvălui [At: TRDG / P: *~lu-i* / Pzi: *~vălui* / E: *dez-* + (în)***vălui***] **1** *vt* A face cunoscut (prin cuvinte, scris, imagini etc.) Si: *a arăta*. **2** *vt* A destăinui. **3** *vt* A divulga. **4** *vr* A ieși în evidență. **5** *vr* A se desfășura.

dezvăluire *sf* [At: DEX / P: *~lu-i~* / Pl: *~ri* / E: ***dezvălui***] **1** Aducere la cunoștință (prin scris, imagini etc.). **2** Destăinuire. **3** Divulgare. **4** Ieșire în evidență. **5** Desfășurare.

dezvăluit, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***dezvălui***] **1** Arătat. **2** Destăinuit. **3** Divulgat. **4** Scos în evidență. **5** Desfășurat.

dezvăț *sn* [At: ANON. CAR. / Pl: *~uri* / E: drr ***dezvăța***] Dezobișnuire.

dezvăța *vtr* [At: ANON. CAR. / Pzi: *dezvăț* / E: *dez-* + ***învăța***] **1-2** A se dezobișnui (**1-2**).

dezveli [At: ANON. CAR. / V: (înv) ***~văli*** / Pzi: *~lesc* / E: *dez-* + (în)***veli***] **1-2** *vtr* A (se) descoperi (**1-2**). **3** *vt* (Spc) A despacheta. **4** *vt* A da jos acoperișul unei case. **5** *vt* A inaugura un monument, o statuie etc. (îndepărtând învelitoarea care le acoperea). **6** *vt* (Fig) A arăta. **7** *vr* (Rar) A se înfățișa. **8-9** *vtr* (Înv) A (se) da în vileag. **10** *vr* (D. mugurii și bobocii plantelor) A se deschide.

dezvelire *sf* [At: CANTEMIR, I. I. II, 290 / V: (înv) ***~văl~*** / Pl: *~ri* / E: ***dezveli***] **1** Descoperire. **2** Despachetare. **3** Scoatere a acoperișului unei case. **4** Inaugurare a unui monument, a unei statui. **5** (Fig) Punere în evidență. **6** Înfățișare. **7** Trădare. **8** Deschidere a mugurilor a bobocilor.

dezvelit, ~ă *a* [At: ANON. CAR. / Pl: *~iți, ~e* / E: ***dezveli***] **1** Care a fost scos de sub (sau din) învelitoare. **2** (D. monumente) Care a fost inaugurat Cf *dezveli* (**5**). **3** (D. construcții) Care are acoperișul scos.

dezverga *vt* [At: DEX / Pzi: *~verg* / E: ***vergă***] (Mrn) **1** A desprinde o velă de pe vergă sau de pe strai[2]. **2** A coborî vergile.

dezvergare *sf* [At: DEX / Pl: *~gări* / E: ***dezverga***] (Mrn) **1** Desprindere a velelor. **2** Coborâre a vergilor.

dezvinovăți [At: BIBLIA (1688), ap. DLR ms / Pzi: *~țesc* / E: *dez-* + (în)***vinovăți***] **1** *vr* A se disculpa. **2** *vt* (Rar) A declara pe cineva nevinovat. **3** *vt* (Rar) A demonstra nevinovăția cuiva.

dezvinovățire *sf* [At: TDRG / Pl: *~ri* / E: ***dezvinovăți***] Disculpare.

dezvinui *vtr* [At: VLAHUȚĂ, N. 167 / Pzi: *~iesc* / E: *dez-* + (în)***vinui***] **1-2** (Rar) A (se) dezvinovăți.

dezvinuire *sf* [At: DEX / Pl: *~ri* / E: ***dezvinui***] Dezvinovățire.

dezvirgina *vt* [At: DEX / Pzi: *~nez* / E: *dez-* + ***virgin***] A deflora.

dezvirginare *sf* [At: DEX / Pl: *~nări* / E: ***dezvirgina***] Deflorare.

dezvolta [At: TDRG / Pzi: *~volt* / E: nct] **1** *vr* (D. materie, fenomene etc.) A trece prin diferite faze spre o treaptă superioară Si: *a evolua, a se transforma*. **2** *vt* A amplifica în mod creator (completând cu idei noi). **3** *vt* A se extinde (căpătând proporții, însemnătate, forță) Si: *a crește, a se mări*. **4** *vr* (D. ființe) A crește fizic. **5** *vr* (D. oameni) A evolua intelectual. **6** *vt* A expune în mod amănunțit Si: *a desfășura*. **7** *vt* A degaja.

dezvoltare *sf* [At: CADE / Pl: *~tări* / E: ***dezvolta***] **1** Trecere prin diferite faze spre o treaptă superioară Si: *evoluție, transformare*. **2** Amplificare creatoare. **3** Extindere. **4** Creștere fizică. **5** Evoluție intelectuală. **6** Expunere amănunțită. **7** Degajare.

dezvoltat, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~ați, ~e* / E: ***dezvolta***] **1-2** (D. ființe, însușiri) Care a atins gradul normal de dezvoltare (**4-5**). **3** Mare. **4** Proeminent. **5** Superior. **6** Amplu. **7** Expus în mod amănunțit.

di[1] *i* [At: STANCU, M. I, 36 / V: ***de, ~e*** / E: fo] Cuvânt cu care se îndeamnă la mers animalele de tracțiune, mai ales caii.

di[2]- [At: DN[3] / E: fr ***di-***] Element prim de compunere savantă cu semnificația **1** „Doi". **2** „De două ori".

di[3]- vz ***dis[1]-***

dia- [At: CIȘMAN, FIZ. 402 / E: ngr ***δία***] Element prim de compunere care înseamnă: **1** „Peste". **2** „Prin". **3** „Între". **4** „Cu" și care servește la formarea unor substantive ca: *diacronic, diametru*.

diabaz *sn* [At: ALEXI, W. / P: *di-a~* / Pl: *~e* / E: fr ***diabase***, ger ***Diabas***] Rocă vulcanică de culoare verzuie sau cenușie, în care mineralele componente sunt de obicei transformate.

diabazic, ~ă *a* [At: ARHIVA, I, 226 / P: *di-a~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***diabasique***] (Min) **1** Care are calitățile diabazului. **2** Care se referă la diabaz.

diabet *sn* [At: MEȘT. DOFT. II, 78v/5 / V: (înv) ***~ă*** *sf,* ***~e*** *sf,* ***~es, ~vit*** / P: *di-a~* / Pl: *~uri* / E: fr ***diabète***] Nume dat mai multor boli metabolice și endocrine caracterizate prin eliminare abundentă de urină, prin senzație continuă de sete, prin prezența glucozei în urină etc. Si: *boala de zahăr*.

diabetă *sf* vz ***diabet***

diabete *sf* vz ***diabet***

diabetes *sn* vz ***diabet***

diabetic, ~ă [At: TDRG / P: *di-a~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***diabétique***] **1** *a* Care se referă la diabet. **2** *a* Care aparține diabetului. **3** *a* De natura diabetului. **4-5** *smf, a* (Persoană) care suferă de diabet.

diabetogen, ~ă *a* [At: DN[3] / P: *di-a~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***diabétogène***] Care produce diabet.

diabetolog, ~ă *smf* [At: DN[3] / P: *di-a~* / Pl: *~ogi, ~oge* / E: ***diabetologie***] Medic specialist în diabetologie.

diabetologie *sf* [At: DN[3] / P: *di-a~* / Pl: *~ii* / E: fr ***diabétologie***] Ramură a medicinei care studiază bolile diabetice.

diableu *sn* vz ***depleu***

diabolic, ~ă *a* [At: ARICESCU, A. R. 46/1 / P: *di-a~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***diabolique,*** lat ***diabolicus***] **1** Care aparține diavolului (1). **2** Privitor la diavol (1). **3** Specific diavolului (1) Si: *demonic, diavolesc* (1), *drăcesc, satanic*. **4** Care vine de la diavol (1). **5** De diavol (1). **6** (D. oameni) Care amintește atribute ale diavolului (1). **7** (Pex; fig; d. oameni) Care este plin de răutate, cruzime, perfidie. **8** (D. oameni) Care urmărește un scop negativ. **9** (D. manifestări, acțiuni ale oamenilor) Care exprimă cruzime, răutate. **10** (D. manifestări, acțiuni ale oamenilor) Care urmăresc scopuri ascunse. **11** (Fig) Care se suportă cu mare greutate. **12** (Pex; fig) Care nu poate fi suportat Si: *cumplit, drăcesc, infernal*. **13** (Fig) Extraordinar. **14** (Fig) Funest. **15** (Fig) Primejdios.

diabolism *sn* [At: ARGHEZI, S. XI, 94 / P: *di-a~* / E: ***diabolic*** + *-ism*] **1-3** Atitudine, comportament, manifestare diabolică (**5**).

diaboliza *vtf* [At: IBRĂILEANU, A. 197 / Pzi: *~zez* / E: ***diabolic*** + *-iza*] (Nob) A face să devină diabolic (**5**).

diabolo *sni* [At: CADE / E: fr, it ***diabolo***] Jucărie formată dintr-un fel de mosoraș subțiat la mijloc și dintr-o sforicică între două bețișoare manevrate cu mâinile, cu care se aruncă în sus mosorașul și pe care se prinde acesta în cădere.

diac *sm* [At: PO 11/15 / V: (înv) ***diiac*** / Pl: *~eci, ~aci* / E: vsl **дІакъ**] **1** (Înv) Persoană care întocmea (și copia) actele în cancelaria domnească (îndeplinind funcția de subaltern al marelui logofăt) Si: *grămătic, uricar*. **2** (Pgn) Persoană care copia acte Si: *copist*. **3** (Înv) Slujbaș al visteriei din Țările Române, care întocmea acte, redacta petiții, rezolva diverse treburi administrative. **4** (Spc) Om de cultură. **5** (Îrg) Cărturar. **6** (Îrg) Intelectual. **7** (Îrg) Student. **8** (Îrg) Scriitor. **9** (Pop; îvr) Dascăl cântăreț (la biserică). **10** (Ban) Copil care însoțește preotul în diferite procesiuni religioase. **11** Cântăreț în corul bisericii. **12** (Reg) Snop care este așezat în vârful clăii. **13** (Reg) Persoană care strigă darurile la nuntă.

diace *nc* vz ***zece***

diachenă *sf* [At: ENC. AGR. / P: *di-a~* / Pl: *~ne* / E: fr ***diakène***] Fruct format din două achene lipite între ele.

diaclază *sf* [At: ONCESCU, G. 56 / P: *di-a~* / Pl: *~ze* / E: fr ***diaclase***] Crăpătură formată de-a lungul unui depozit de roci prin presiune sau răcire.

diaclinal *sn* [At: DN[3] / Pl: nct / E: nct] (Glg) Element topografic de relief care traversează o cută.

diacon *sm* [At: CORESI, EV. 180 / V: (reg) ***dea~*** / P: *di-a~* / Pl: *~i* / E: vsl **дІаконъ**] **1** Membru al clerului aflat pe prima treaptă a ierarhiei preoțești. **2** Rang ocupat de un diacon (1) în ierarhia preoțească.

diaconar *sn* [At: ȘĂINEANU[2] / P: *di-a~* / Pl: *~e* / E: ***diacon*** + *-ar*] Carte de rugăciuni cuprinzând texte care se citesc în timpul liturghiei.

diaconaș *sm* [At: I. GOLESCU, C. / P: *di-a~* / Pl: *~i* / E: ***diacon*** + *-aș*] (Fam; șhp) **1-2** Diacon (1) (tânăr).

diaconat *sn* [At: CALENDARIU (1794), 31/21 / P: *di-a~* / Pl: *~e* / E: fr ***diaconat,*** lat ***diaconatus***] (Înv) **1-3** Diaconie (**1-3**).

diaconă *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. februarie 75v/12 / P: *di-a~* / Pl: *~ne* / E: ***diacon*** + *-ă*] (Îvr) Diaconeasă (**1**).

diaconeasă *sf* [At: (a. 1762) IORGA, S. D. VII, 53 / P: *di-a~* / Pl: *~ese* / E: ***diacon*** + *-easă*] **1** Femeie (văduvă) care, în practicile religioase primitive săvârșea anumite ceremonii ale cultului ajutând săracii și bolnavii Si: (îvr) *diaconă, diaconiță* (**1**). **2** (Înv) Educatoare. **3** Soție de diacon (1) Si: *diaconiță* (**2**).

diaconesc, ~ească *a* [At: I. GOLESCU, C. / P: *di-a~* / Pl: *~ești* / E: ***diacon*** + *-esc*] **1** Care aparține diaconului (1). **2** Referitor la diacon (1).

diaconi *vtr* [At: GAVRIL, NIF. 15/14 / V: (îvr) ***diec~, diic~*** / Pzi: *~nesc* / E: ***diacon***] **1-2** A (se) face diacon (1).

diaconic *sn* [At: LM / P: *di-a~* / Pl: (rar) *~ice* / E: vsl **дІаконик**] **1** Nișă situată pe peretele de sud al altarului unei biserici de rit greco-oriental, în care se păstrează veșmintele liturgice Si: (rar) *diaconicon*. **2** (Îvr) Locuință a diaconului (1).

diaconicon *sn* [At: LTR[2] / P: *di-a~* / Pl: *~oane* / E: ngr ***διακονικόν***] (Rar) Diaconic (**1**).

diaconie *sf* [At: (a. 1768) IORGA, S. D. XIII, 33 / P: *di-a~* / Pl: *~ii* / E: ***diacon*** + *-ie*] **1** Calitate de diacon (1) Si: (înv) *diaconat* (**1**). **2** Funcție de diacon (1) Si: (înv) *diaconat* (**2**). **3** Timp în care o persoană exercită funcția de diacon (1) Si: (înv) *diaconat* (**3**).

diaconime *sfs* [At: (a. 1679) GCR I, 240/26 / P: *di-a~* / E: ***diacon*** + *-ime*] (Înv) **1** Mulțime de diaconi (1). **2** Totalitatea diaconilor (1).

diaconiță *sf* [At: (a. 1648) IORGA, S. D. VII, 90 / P: *di-a~* / Pl: *~țe* / E: ***diacon*** + *-iță*] **1** Diaconeasă (**1**). **2** Diaconeasă (**3**).

diacritic, ~ă *a* [At: ODOBESCU, S. II, 390 / P: *di-a~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***diacritique***] **1** (Fon; îs) *Semn ~* Semn grafic care dă unei litere a alfabetului o valoare specifică. **2** (Pex; îas) Semn grafic special, care, adăugat unui simbol grafic, îi conferă o anumită valoare.

diacronic, ~ă *a* [At: DL / P: *di-a~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***diachronique***] (D. metode de studiu, puncte de vedere etc.) Care privește, expune, tratează fenomenele evolutiv, istoric.

diacronie *sf* [At: SCL 1957, 44 / P: *di-a~* / Pl: *~ii* / E: fr ***diachronie***] **1** Evoluție în timp a unui fenomen. **2** Metodă care studiază evoluția în timp a unui fenomen.

dictai *ai, i* vz ***ditai***

diacustică *sf* [At: DN[2] / P: *di-a~* / Pl: *~ici* / E: fr ***diacoustique***] Parte a fizicii care studiază refracția sunetelor.

diadă *sf* [At: LM / P: *di-a~* / Pl: *~de* / E: fr ***dyade***] **1** (Flz) Principiu al diversității și reguralității în filozofia lui Pitagora, opus monadei. **2** (Mat) Grup de două mărimi legate în aceeași operație. **3** (Blg) Formațiune alcătuită dintr-o pereche de celule, cu nuclei haploizi, rezultată în urma primei diviziuni meiotice.

diadelf [At: LM / P: *di-a~* / Pl: *~uri* sn, *~e* a / E: fr ***diadelphe***] **1** *sn* Androceu în care staminele sunt grupate în unul sau două mănunchiuri. **2** *a* (D. stamine) Care sunt împreunate în două mănunchiuri.

diadelfie *sf* [At: CORNEA, E. II, 204/10 / P: *di-a~* / Pl: *~ii* / E: fr ***diadelphie***] **1** Stare a diadelfilor (1). **2** Caracteristică a diadelfilor (**1**).

diadem *sn* vz ***diademă***

diademă *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. decembrie 230v/3 / V: (înv) ***~dem, ~dimă*** / A și: *diademă* / Pl: *~e* / E: fr ***diadème,*** lat ***diadema***] **1** Panglică împodobită cu pietre scumpe, sau cunună din metal prețios bătut cu pietre scumpe, purtate pe cap de suverani, de clerici și de anumite divinități din reprezentările plastice, ca semn al puterii. **2** (Pex; fig) Însemn al puterii regale și eclesiastice Si: *regalitate*. **3** Obiect de podoabă în formă de cunună alcătuit din diverse metale, purtat de femei pe frunte la anumite ocazii.

diadimă *sf* vz ***diademă***

diadoh *sm* [At: (a. 1699) GCR I, 329/8 / A și: *diadoh* / P: *di-a~* / Pl: *~i* / E: fr ***diadoque,*** ger ***Diadoche***] **1** Moștenitor al tronului regal sau al unei demnități înalte Si: *succesor, urmaș*. **2** Titlu purtat de prințul

moștenitor al Greciei moderne. **3** Persoană care poartă titlul de diadoh (**2**). **4** (Îvr) Piatră prețioasă asemănătoare beriliului.

diadohie *sf* [At: (a. 1825) GÁLDI, M. PHAN. 169 / P: *di-a~* / Pl: *~ii* / E: ngr ***διαδοχία***] (Îvr) **1** Succesiune. **2** Moștenire.

diafan, ~ă *a* [At: AR (1832), 271¹/5 / P: *di-a~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***diaphane***] **1** Care lasă lumina să străbată fără să se poată distinge clar contururile și formele. **2** Foarte subțire Si: *străverziu, transparent*. **3** (Fig) Delicat. **4** (Fig) Ușor. **5** (D. fața și mâinile omului) Fin. **6** (D. fața și mâinile omului) Palid.

diafaneitate *sf* vz ***diafanitate***

diafanie *sf* [At: LTR² / P: *di-a~* / Pl: *~ii* / G-D: *~ei* / E: ger ***Diaphanie***] **1** Procedeu de tipărire cu cerneluri transparente pe celofan, celuloid etc. **2** Produs obținut prin diafanie (**1**).

diafanitate *sf* [At: COSTINESCU / V: ***~eitate*** / P: *di-a~* / Pl: *~tăți* / E: fr ***diaphanéité***] (Rar) Transparență.

diafaniza *vtr* [At: EMINESCU, P. L. 37 / P: *di-a~* / Pzi: *~zez* / E: fr ***diaphaniser***] (Liv) **1-2** A deveni sau a face să devină diafan (**1**). **3-4** A (se) subția.

diafanizare *sf* [At: DN³ / Pl: *~zări* / E: ***diafaniza***] **1** Pătrundere a luminii astfel încât să nu se întrevadă decât contururile. **2** (Pex) Subțiere.

diafanometrie *sf* [At: DN³ / P: *di-a~* / Pl: *~ii* / E: fr ***diaphanométrie***] Studiu al transparenței corpurilor.

diafanometru *sn* [At: LTR² / P: *di-a~* / Pl: *~re* / E: fr ***diaphanomètre***] **1** Aparat pentru determinarea tulburării apei prin măsurarea transparenței acesteia. **2** Instrument de măsurare a vizibilității. **3** Aparat cu care se determină transparența hârtiei. **4** Aparat pentru măsurarea atenuării diafonice între circuite.

diafonoscop *sn* [At: SANDU-ALDEA, S. 37 / P: *di-a~* / Pl: *~oape* / E: fr ***diaphanoscope***] **1** Aparat folosit în diafanoscopie. **2** Aparat pentru identificarea semințelor seci pe baza transparenței lor.

diafanoscopie *sf* [At: D. MED. / P: *di-a~* / Pl: *~ii* / G-D: *~ei* / E: fr ***diaphanoscopie***] Examen al cavităților interne ale corpului prin transparență sub acțiunea unei surse luminoase Si: *diascopie* (**1**).

diafilm *sn* [At: GÎ 1962, nr. 652, 4/2 / P: *di-a~* / Pl: *~e* / E: rs ***диафильм***] Film fotografic care cuprinde o succesiune de diapozitive pe o temă dată și care poate fi proiectat pe un ecran.

diafizar, ~ă *a* [At: DN³ / P: *di-a~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***diaphisaire***] (Atm) **1** Care se referă la diafiză. **2** Al diafizei.

diafiză *sf* [At: ENC. AGR. IV, 321 / P: *di-a~* / Pl: *~ze* / E: fr ***diaphyse***] (Atm) Parte mijlocie a unui os lung cuprinsă între cele două epifize.

diafizectomie *sf* [At: DN³ / P: *di-a~* / Pl: *~ii* / E: fr ***diaphysectomie***] Rezecție chirurgicală a unei diafize.

diafon *sn* [At: DN³ / Pl: *~oane* / E: eg, fr ***diaphon***] (Mar) Aparat pentru producerea semnalelor acustice de ceață cu ajutorul aerului comprimat.

diafonie *sf* [At: LM / P: *di-a~* / Pl: *~ii* / E: fr ***diaphonie***] (Muz) **1** Acord muzical în care un sunet este susținut de octava, cvarta sau cvinta lui corespunzătoare. **2** Muzică veche interpretată pe două voci. **3** Interacțiune cu caracter perturbativ între circuite de telecomunicații, prin care semnalele transmise pe un circuit devin perceptibile pe alte circuite.

diafora *sf* [At: CANTEMIR, IST. 48 / P: *di-a~* / Pl: *~le* / E: ngr ***διαφορά***] (Grî) **1** Diferență. **2** Diferend.

diaforă *sf* [At: DEX / P: *di-a~* / Pl: *~re* / E: fr ***diaphore***, ger ***Diaphora***] Figură de stil care constă în repetarea unui cuvânt, dar cu o altă semnificație.

diaforetic, ~ă *sn, a* [At: MAT. MEDIC. 167 / P: *di-a~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***diaphorétique***] **1-2** (Medicament) care provoacă transpirație. **3-4** (Substanță) care provoacă transpirația.

diaforeză *sf* [At: I. GOLESCU, C. / P: *di-a~* / Pl: *~ze* / E: fr ***diaphorèse***] Transpirație abundentă de natură fiziologică sau patologică.

diafotie *sf* [At: DEX / P: *di-a~* / Pl: *~ii* / E: fr ***diaphotie***] (Tel) Influență perturbatoare între semnalele de imagine corespunzătoare unor canale diferite de transmisie.

diafragm *sn* vz ***diafragmă***

diafragma *vt* [At: DEX / P: *di-a~* / Pzi: *~mez* / E: fr ***diafragmer***] A elimina deschiderea unui obiectiv fotografic cu ajutorul unei diafragme (**4**).

diafragmare *sf* [At: DEX / P: *di-a~* / Pl: *~mări* / E: ***diafragma***] Limitare a deschiderii unui obiectiv fotografic cu ajutorul unei diafragme (**4**).

diafragmat, ~ă *a* [At: DEX / P: *di-a~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***diafragma***] (D. obiective fotografice) Care are deschiderea limitată cu ajutorul unei diafragme (**4**).

diafragmatic, ~ă *a* [At: DEX / P: *di-a~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***diafragmatique***] Referitor la diafragmă (**4**).

diafragmatită *sf* [At: DN³ / P: *di-a~* / Pl: *~te* / E: fr ***diaphragmatite***] Inflamație a diafragmei (**1**) Si: (înv) *diafragmită*.

diafragmă *sf* [At: VULCAN, T. 82 / V: (înv) ***~fragm*** *sn* / P: *~di-a~* / Pl: *~me* / E: fr ***diaphragme***] **1** Organ muscular-tendinos care separă toracele de abdomen și care participă la respirație. **2** Cartilaj care separă cele două nări. **3** Membrană elastică (la microfon, telefon, gramofon etc.) care, prin vibrațiile ei, reproduce sunetele. **4** Dispozitiv la obiectivele aparatelor fotografice, format din mai multe plăcuțe opace mobile, care limitează o deschidere circulară reglabilă, lăsând să treacă prin ea o anumită cantitate de lumină. **5** Dispozitiv alcătuit dintr-o membrană cu un orificiu, care introdus într-o conductă, măsoară debitul și viteza fluidului. **6** Element de rigidizare a construcțiilor, alcătuit dintr-o placă plană sau dintr-un planșeu. **7** Placă de grosime mică așezată între două piese și folosită ca element separator sau de rigidizare. **8** Dispozitiv de închidere a unui recipient.

diafragmit *sn* vz ***diafragmită***

diafragmită *sf* [At: CORNEA, E. I, 44/12 / V: ***~fragmit*** *sn* / P: *di-a~* / Pl: *~te* / E: ns cf ngr διάφραγμα] (Med; înv) Diafragmatită.

diaftoreză *sf* [At: LTR² / P: *di-a~* / Pl: *~ze* / E: fr ***diaphtorèse***, ger ***Diaphtorese***] Produs de metamorfozare prin care șisturile cristaline se adaptează unor condiții mai puțin intense decât cele de formare inițială.

diagenetic, ~ă *a* [At: DEX / P: *di-a~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***diagénétique***] (Glg) Care are caracter de diageneză.

diageneză *sf* [At: CANTUNIARI, L. M. / P: *di-a~* / Pl: *~ze* / E: fr ***diagenèse***] Totalitate a transformărilor chimice, mineralogice, structurale și de textură pe care le suferă sedimentele în cursul consolidării lor, după ce au pierdut legătura cu mediul în care s-au format.

diaglifă *sf* [At: DN² / P: *di-a~* / Pl: *~fe* / E: fr ***diaglyphe***] Ornament gravat în relief prin adâncirea materialului tăiat.

diagnostic *sn* [At: MN (1836), 91²/47 / V: (înv) ***~ă*** *sf* / P: *di-ag~* / Pl: *~ice*, (rar) *~uri* / E: fr ***diagnostic***] **1** Determinare precisă a unei boli după manifestările pe care le prezintă și a examenelor de laborator Si: (liv) *diagnoză* (**1**). **2** (Fig) Previziune. **3** Metodă folosită în cibernetică pentru depistarea și eventual corijarea erorilor unui program sau a efectului slăbiciunilor în circuitul unui ordinator.

diagnostica *vt(a)* [At: CONTEMPORANUL, I, 898 / P: *di-ag~* / Pzi: *~chez* / E: fr ***diagnostiquer***] **1** A stabili diagnosticul (**1**) unui bolnav. **2** (Pex) A preciza un anumit punct de vedere.

diagnosticare *sf* [At: LM / P: *di-ag~* / Pl: *~cări* / E: ***diagnostica***] **1** Stabilire a diagnosticului (**1**) unui bolnav. **2** (Pex) Precizare a unui anumit punct de vedere.

diagnostică *sf* vz ***diagnostic***

diagnostician, ~ă *smf* [At: TEODOREANU, M. II, 99 / P: *di-ag-nos-ti-ci-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: ***diagnostic*** + *-ian*] Medic specialist în stabilirea diagnosticului (**1**).

diagnoză *sf* [At: GHICA, C. E. II, 439 / P: *di-ag~* / Pl: *~ze* / E: fr ***diagnose***] (Liv) **1** Diagnostic (**1**). **2** (Pex) Prognoză.

diagonal, ~ă [At: DEX / P: *di-a~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***diagonal***] **1-2** *sf, a* (Segment de dreaptă) care unește două unghiuri (sau vârfuri) nealăturate ale unui poligon sau două vârfuri ale unui poliedru aflate pe fețe diferite. **3** *sf* (Îlav) **În ~ă** În direcția unei drepte înclinate față de un punct de referință Si: *de-a curmezișul*. **4** *sf* Curea purtată în diagonală (**3**) pe piept la unele uniforme (militare). **5** *sf* Porțiune de linie de cale

ferată sau tramvai care taie oblic mai multe linii paralele, permițând trecerea vagoanelor de pe o linie pe alta. **6** *sf* Bară înclinată cu rol de sprijin al unor elemente de construcție. **7** *a* Care este în formă de diagonală (**1**). **8** *a* Cruciș. **9** *sn* (Tex) Împletitură de fire care prezintă linii paralele oblice.

diagraf *sn* [At: DN³ / P: *di-a~* / Pl: *~e* / E: fr ***diagraphe***] Instrument care permite reproducerea obiectelor aflate în fața ochilor după principiul camerei luminoase, fără a cunoaște arta desenului.

diagrafie *sf* [At: DN³ / P: *di-a~* / Pl: *~ii* / E: fr ***diagraphie***] **1** Arta de a desena cu ajutorul diagrafului. **2** Înregistrare sub formă de grafice a variației valorilor unor măsuri caracteristice.

diagramă *sf* [At: LM / P: *di-a~* / Pl: *~me* / Pl: fr ***diagramme***] **1** Reprezentare grafică care facilitează o demonstrație, permite înțelegerea unui fenomen, înfățișează corelația între două mărimi etc. **2** (Lpl) Semne tipografice speciale cu care se culeg diferite probleme de șah. **3** Schemă pentru fixarea locurilor în vagoanele de tren, în sălile de spectacol, pe terenurile de sport etc. **4** Linie trasă pe hârtie de un aparat înregistrator care reprezintă desfășurarea unor fenomene. **5** (Îs) ~ *meteorologică* Reprezentare a variațiilor de timp ale unui element meteorologic. **6** (Îs) ~ *florală* Proiectare orizontală a tuturor componentelor florii. **7** (Muz; înv) Gamă.

diajgheța *v* vz ***dezgheța***

dial, ~ă *a* [At: DN³ / P: *di-al* / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***dialis***] (Mit) **1-2** Care este consacrat lui Jupiter sau cultului său.

dialdehidă *sf* [At: DN³ / P: *di-al~* / Pl: *~de* / E: fr ***dialdéhyde***] Combinație chimică având în moleculă două grupări aldehidice.

dialect *sn* [At: CANTEMIR, I. I. I, 7 / V: (înv) ***~ă*** *sf* / P: *di-a~* / Pl: *~e,* (înv) *~uri* / E: fr ***dialecte,*** lat ***dialectus***] **1** (Înv) Limbă (ca mijloc de comunicare). **2** Ramificație teritorială a unei limbi, ale cărei trăsături caracteristice o deosebesc de alte ramificații teritoriale ale aceleiași limbi. **3** (Rar) Grai. **4** (Imp) Limbaj special tehnic. **5** (Imp) Jargon.

dialectal, ~ă *a* [At: DDRF / P: *di-a~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***dialectal***] **1** (D. cuvinte, expresii, vorbe etc.) Care este caracteristic unui dialect (**2**) Si: (Îvr) *dialectic* (**14**). **2** (D. cuvinte, expresii, vorbire etc.) Care aparține unui dialect (**2**) Si: (Îvr) *dialectic* (**15**). **3** (D. cuvinte, expresii, vorbire etc.) Care se referă la un dialect (**2**) Si: (Îvr) *dialectic* (**16**). **4** (D. scriitori) Care folosește în scrierile sale un dialect (**2**).

dialectalism *sns* [At: DEX / P: *di-a~* / E: fr ***dialectalisme***] Particularitate dialectală (**1**).

dialectă *sf* vz ***dialect***

dialectec *sm, a* vz ***dialectic***

dialectic, ~ă [At: CANTEMIR, I. I. I, 85 / V: (Îvr) ***~tec*** / P: *di-a~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***dialectique,*** lat ***dialecticus***] **1** *sf* (În filozofia antică) Metodă sau artă de a descoperi adevărul prin confruntarea unor păreri contrare sau cu ajutorul discuției. **2** *sf* (În Evul Mediu și mai târziu) Metodă sau artă de a deosebi adevărul de neadevăr. **3** *sf* (În Evul Mediu) Logică formală. **4** *sf* (În filozofia marxistă) Teorie despre dezvoltare, concepută ca o autodezvoltare și o automișcare determinată de contradicțiile interne ale obiectelor și formelor. **5** *sf* Știință a celor mai generale legi ale dezvoltării naturii, societății și gândirii. **6** *sf* Teorie generală a cunoașterii și transformării revoluționare a realității. **7** *sf* Proces al mișcării și dezvoltării fenomenelor realității. **8** *sf* (Pex) Înlănțuire de fapte, fenomene, aspecte care justifică un anume efect, o anumită soluție, o anumită modificare. **9** *sm* (Înv) Dialectician (**1**). **10** *a* Care este conform cu principiile dialecticii (**5**). **11** *a* Care confirmă dialectica (**5**). **12** *a* Care se bazează pe dialectică (**5**). **13** *a* (Îs) *Materialism ~* Concepție filozofică ce îmbină organic rezolvarea consecvent materialistă a problemei fundamentale a filozofiei cu interpretarea consecventă a dialecticii (**5**). **14-16** *a* (Îvr) Dialectal (**1-3**).

dialectician, ~ă [At: PROT. – POP., N. D. / P: *di-a-lec-ti-ci-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***dialecticien***] **1** *smf* Specialist în dialectică (**5**) Si: (înv) *dialectic* (**9**). **2** *a* Care gândește conform cu principiile dialecticii (**5**). **3-4** *sm, a* (Persoană) care folosește arta discuției în contradictoriu.

dialecticitate *sfs* [At: DN³ / P: *di-a~* / E: ***dialectic*** + *-itate*] (Rar) **1** Concepție dialectică (**10**). **2** Atitudine dialectică (**10**).

diali- [At: DN³ / P: *di-a-li~* / E: fr ***diali-***] Element prim de compunere savantă cu semnificația „separat".

dialectism *sm* [At: CONV. LIT. VI, 257 / P: *di-a~* / Pl: *~e* / E: ger ***Dialektismus,*** it ***dialettismo***] **1-2** Particularitate a unui grai sau a unui dialect (**2**) Si: *regionalism*. **3** (Pex) Dialect (**2**). **4** (Pex) Grai. **5** Teorie care consideră că lumea fenomenelor poate fi explicată printr-un șir de opoziții bine alese care se înlocuiesc reciproc la infinit.

dialectolog, ~ă *smf* [At: VARLAAM – SADOVEANU 120 / P: *di-a~* / Pl: *~ogi, ~oge* / E: fr ***dialectologue***] Specialist în dialectologie.

dialectologic, ~ă *a* [At: GRAUR, I. L. 250 / P: *di-a~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***dialectologique***] **1-2** Privitor la dialecte (**2**) sau la dialectologie. **3-4** Care aparține dialectelor (**2**) sau dialectologiei.

dialectologie *sf* [At: ȘĂINEANU² / P: *di-a~* / Pl: *~ii* E: fr ***dialectologie***] Ramură a lingvisticii care se ocupă cu studiul dialectelor (**2**) și a graiurilor unei limbi.

dialelă *sf* [At: DN² / P: *di-a~* / Pl: *~le* / E: fr ***diallèle***] Definire a unei noțiuni în cerc vicios printr-o altă noțiune care o presupune.

dialingvistică *sfs* [At: DEX / P: *di-a~* / E: eg ***dialinguistics***] Ramură a lingvisticii care studiază elementele lingvistice care, aparent nu pot fi sistematizate după principii formale.

dialipetal, ~ă [At: GRECESCU, FL. 3 / P: *di-a~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***dialypétale***] **1** *a* (D. plante cu flori) Care are corola alcătuită din petale separate. **2** *sf* (Lpl) Subclasă de plante dicotiledonate caracterizate prin corolă dialipetală (**1**). **3-4** *sf, a* (Plantă) care aparține dialipetalelor (**2**).

dialisepal, ~ă *a* [At: CADE / P: *di-a~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***dialysépale***] (D. plante cu flori) Care are caliciul cu sepale separate.

dializator, ~oare [At: AGROTEHNICA, I, 323 / P: *di-a~* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***dializă*** + *-tor*] **1** *a* (D. substanțe) Care este folosit în dializă. **2** *sn* Aparat cu ajutorul căruia se efectuează dializa Si: *dializor*.

dializă *sf* [At: CONTEMPORANUL, IV, 40 / P: *di-a~* / Pl: *~ze* / E: fr ***dialyse***] Proces de separare a unei substanțe cu dispersie coloidală de particule cu dispersie moleculară, bazat pe proprietatea unor membrane de a reține numai particulele coloidale.

dializor *sn* [At: LTR² / P: *di-a~* / Pl: *~oare* / E: fr ***dialyseur***] Dializator (**2**).

dialog [At: DOSOFTEI, V. S. februarie 57ʳ/17 / P: *di-a~* / Pl: *~uri,* (înv) *~oge, ~oage, ~ogi* sm / E: fr ***dialogue,*** lat ***dialogus***] **1** *sn* Operă literară în care este reprodusă nemijlocit vorbirea (reală sau imaginară a) mai multor persoane, personaje etc. **2** *sm* (Îvr) Autor de dialoguri (**1**). **3** *sn* Convorbire care are loc (în mod real sau imaginar) între mai multe persoane, personaje etc. și care este reprodusă ca atare. **4** *sn* (Spc) Conversație a personajelor dintr-o operă dramatică. **5** *sn* Pasaj dintr-o operă literară în care se redă convorbirea între două personaje. **6** *sn* (Îs) *Linie de ~* Semn ortografic de punctuație care indică începutul vorbirii fiecărui participant la o convorbire. **7** *sn* Alterare de fraze muzicale care parcă răspund una alteia, fiind executată de două voci sau instrumente ori chiar de un singur instrument cu registre diferite. **8** *sn* (Spc) Convorbire cu caracter oficial care are loc între reprezentanții a două părți, a două țări etc.

dialoga [At: PONTBRIANT, D. / P: *di-a~* / Pzi: *~ghez* / E: fr ***dialoguer***] **1** *vi* A întreține o conversație. **2** *vi* A vorbi cu cineva. **3** *vtf* A face să vorbească între ele personajele unei piese.

dialogal, ~ă *a* [At: LL 1972, 2, 18 / P: *di-a~* / Pl: *~i, ~e* / E: ***dialog*** + *-al*] (Rar) **1-3** Dialogic (**1-3**).

dialogare *sf* [At: PONTBRIANT, D. / P: *di-a~* / Pl: *~gări* / E: ***dialoga***] Vorbire în dialog (**3**).

dialogat, ~ă *a* [At: PONTBRIANT, D. / P: *di-a~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***dialoga***] (D. opere literare) Care este compus sub formă de dialog (**3**).

dialoghist *sm* vz ***dialogist***

dialogist *sm* [At: PROT. – POP., N. D. / V: (înv) ***~ghist*** / P: *di-a~* / Pl: *~iști* / E: fr ***dialoguiste***] Autor de dialoguri (**4**) (prin filme).

dialogic, ~ă *a* [At: PROT. – POP., N. D. / P: *di-a~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***dialogique,*** it ***dialogico***] **1-3** Care se referă la dialog **(3-5)** Si: *dialogal* **(1-3)**.

dialogism *sns* [At: PROT. – POP., N. D. / P: *di-a~* / E: fr ***dialogisme***] (Rar) Întrebuințare (cu artă) a dialogului **(4)** în expunerea ideilor, sentimentelor etc.

diamagnetic, ~ă *a* [At: MACAROVICI, CH. 23 / P: *di-a~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***diamagnétique***] (Fiz; d. corpuri) Care este caracterizat prin diamagnetism **(1)**.

diamagnetism *sns* [At: CIȘMAN, FIZ. II, 557 / P: *di-a~* / E: fr ***diamagnétisme***] (Fiz) **1** Proprietate a unui corp de a prezenta o magnetizare de sens contrar intensității câmpului magnetic care i se aplică. **2** Capitol al magnetismului care studiază proprietățile materialelor diamagnetice.

diamalț *sn* [At: LTR² / P: *di-a~* / Pl: *~i* / E: fr ***diamalt***] Produs bogat în zaharuri și enzime, folosit pentru activarea procesului de fermentare și în unele operații din industria textilă.

diamant *sn* [At: (a. 1686) IORGA, S. D. VII, 183 / V: (îvr) ***dea~,*** (înv) ***diia~,*** (reg) ***dieman, dinoman, dinomen*** / P: *di-a~* / Pl: *~e,* (înv) *~nți, ~uri* / E: fr ***diamant,*** ger ***Diamant***] **1** Varietate cristalină și transparentă a carbonului, care are cea mai mare duritate dintre toate mineralele, utilizată la diverse unelte de șlefuit, de tăiat și zgâriat, iar în varietățile perfect transparente, ca piatră prețioasă Si: (îvp) *adamant.* **2** (Îs) *Disc de ~* Distincție acordată cântăreților de muzică ușoară de mare succes. **3** Unealtă pentru tăiatul sticlei, alcătuită dintr-un diamant **(1)** comun fixat într-un suport metalic cu mâner. **4** Cel mai mic corp de literă de tipar folosită în prezent în tipografie. **5** Loc unde brațele unei ancore se unesc cu fusul. **6** Lingurită de metal cu suprafața exterioară acoperită cu bucățele fine de diamant **(1)**, folosită în stomatologie.

diamanta *vt* [At: COSTINESCU / P: *di-a~* / Pzi: *~tez* / E: fr ***diamanter***] (Îvr) A acoperi bijuteriile cu diamante **(1)**.

diamantar *sm* [At: PONTBRIANT, D. / P: *di-a~* / Pl: *~i* / E: fr ***diamantaire***] (Îvr) Lucrător care prelucrează diamante **(1)**.

diamantariu, ~ie *a* [At: MARIN, PR. II, 296/33 / P: *di-a~* / Pl: *~ii* / E: ***diamant*** + *-ar*] (Îvr) Diamantin **(1)**.

diamantat, ~ă *a* [At: ASACHI, S. L. I, 149 / P: *di-a~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***diamanta***] (Rar) **1-2** Diamantin **(1-2)**.

diamanterie *sf* [At: SADOVEANU, O. IX, 215 / P: *di-a~* / Pl: *~ii* / E: ***diamantar*** + *-ie*] (Rar) Atelier în care se prelucrează diamante **(1)**.

diamantic, ~ă *a* [At: J. CIHAC, Î. N. 343/16 / P: *di-a~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***diamant*** + *-ic*] (Rar) **1-2** Diamantin **(1-2)**.

diamanticale *sfp* [At: CR (1831), 4²/34 / P: *di-a~* / E: ngr ***διαμαντικόν***] (Înv) **1** Bijuterii împodobite cu diamante **(1)**. **2** (Pgn) Bijuterii. **3** (Pgn) Pietre prețioase.

diamantifer, ~ă *a* [At: CARAGIALE, O. IV, 143 / P: *di-a~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***diamantifère***] (D. terenuri, formații geologice sau zăcăminte de minerale) **1** Care conține diamante **(1)**. **2** Bogat în diamante **(1)**.

diamantin, ~ă [At: LM / P: *di-a~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***diamantin***] **1** *a* Care are strălucirea diamantului **(1)** Si: (rar) *diamantat* **(1)**, *diamantic* **(1)**, (îvr) *diamantariu,* (îvp) *adamantin.* **2** *a* Care este asemănător cu diamantul **(1)** Si: (rar) *diamantat* **(2)**, *diamantic* **(2)**. **3** *sf* Pulbere abrazivă fină, folosită în special la lustruirea pieselor de oțel.

diamantiza *vt* [At: LTR² / P: *di-a~* / Pl: *~zez* / E: ***diamant*** + *-iza* cf fr *diamanter*] (C. i. obiecte). **1** A da strălucirea diamantului **(1)**. **2** A strunji cu un diamant **(3)**.

diamantizare *sf* [At: LTR² / P: *di-a~* / Pl: *~zări* / E: ***diamantiza***] **1** Șlefuire a unor obiecte până ajung la strălucirea diamantului **(1)**. **2** Strunjire a unor obiecte cu un diamant **(3)**.

diamanțal *sn* vz ***diamanțel***

diamanțel *sn* [At: (a. 1745) IORGA, S. D. V, 323 / V: *~manțal* / P: *di-a~* / Pl: *~e* / E: ***diamant*** + *-el*] (Fam; șhp) **1-2** Diamant **(1)** (mic).

diamb *sm* [At: DN² / P: *di-a~* / Pl: *~i* / E: lat ***diiambus***] Picior de vers latin compus din doi iambi.

diametral, ~ă [At: VALIAN, V. / P: *di-a~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***diamétral***] **1** *a* Care aparține diametrului **(1)**. **2** *a* Privitor la diametru **(1)**. **3** *a* Care trece prin centrul unui cerc. **4** *a* (Îs) *Plan ~* Plan care trece prin centrul unei sfere, al unui elipsoid etc. **5** *a* (D. două figuri geometrice) Care au o așezare analogă cu dispoziția extremităților unui diametru **(1)** de cerc față de centrul acestuia. **6** *av* (Îs) *~ opus* Total opus Si: (înv) *diametralmente* **(1)**. **7** *av* (Îas) În opoziție directă cu ... Si: (înv) *diametralmente* **(2)**. **8** *av* (Îas) De neîmpăcat Si: (înv) *diametralmente* **(3)**.

diametralicește *av* [At: DESEN ARH. 10 / P: *di-a~* / E: ***diametral*** + *-icește*] (Înv) În opoziție totală cu ...

diametralmente *a* [At: FILIMON, O. I, 403 / P: *di-a~* / E: ***diametral*** + *-mente*] **1-3** (Înv; îs) *~ opus* Diametral **(1-3)** opus.

diametro *sn* vz ***diametru***

diametros *sn* vz ***diametru***

diametru *sn* [At: GEOGRAFIE, 45ᵛ/ / V: (înv) ***~metro, ~metros*** / A și: (înv) *diametru* / P: *di-a~* / Pl: *~re* / E: fr ***diamètre,*** lat ***diametrus***] **1** Segment de dreaptă care unește două puncte ale unui cerc sau ale unei sfere, trecând prin centrul lor Si: (rar) *osie,* (înv) *retez.* **2** Loc geometric al mijlocului tuturor coardelor paralele cu direcție dată. **3** (Îs) *~ aparent* Unghi sub care un observator vede diametrul **(1)** unui obiect depărtat, în special al unui astru. **4** Linie dreaptă, reală sau imaginară, care împarte o elipsă, o sferă, un astru în două părți egale. **5** (Pex) Cea mai mare lățime a unui corp rotund. **6** (Reg) Instrument sub formă de compas pentru măsurat grosimea trunchiului la copaci.

diaminofenol *sns* [At: DN³ / P: *di-a~* / E: fr ***diaminophénol***] (Chm) Derivat al pirogalolului, al cărui clorhidrat este folosit ca revelator în fotografie.

diamonfos *smi* [At: AGROTEHNICA I, 191 / P: *di-a~* / E: de comercială] Îngrășământ agricol bogat în fosfor și azot, cu reacție ușor bazică.

diapason *sn* vz ***diapazon***

diapauză *sf* [At: DER / P: *di-a-pa-u~* / Pl: *~ze* / E: fr ***diapause***] Perioadă de încetinire a funcțiilor vitale la insecte pentru a supraviețui unor condiții nefavorabile de existență.

diapazon *sn* [At: HELIADE, GR. P. 16/16 / S și: (rar) *~son* / Pl: *~oane* / E: fr ***diapason***] **1** Totalitate a sunetelor pe care le poate produce vocea omenească sau un instrument muzical, de la sunetul cel mai jos până la cel mai înalt Si: *întindere, registru.* **2** (Fig) Mod de comportare în vorbire. **3** (Îe) **A fi (sau a se pune) la același ~ cu cineva** A se afla în aceeași dispoziție, stare sufletească cu cineva. **4-5** (Îae) A fi sau a se pune de acord cu cineva. **6** Mic instrument acustic folosit în muzică, format dintr-o bară de oțel în formă de U, care vibrază la lovire, emițând nota muzicală „la" și care servește la acordarea instrumentelor muzicale și la indicarea tonului pentru un ansamblu coral. **7** (Înv) Nume dat octavei la greci și latini. **8** (Med) Instrument utilizat pentru determinarea câmpului auditiv și a sediului unei surdități. **9** Model tip de hașuri la standardizarea trasării grosimii hașurilor. **10** (Îs) *~ de dimensiuni* Interval între valorile maxime și minime ale dimensiunilor unor piese standardizate.

diapedeză *sf* [At: DER / P: *di-a~* / Pl: *~ze* / E: fr ***diapédèse***] (Fzl) Trecere a globulelor albe prin pereții vaselor capilare, determinată de digestie sau infecție.

diapir, ~ă [At: ONCESCU, G. 214 / P: *di-a~* / Pl: *~i, ~e* / E: it ***diapiro***] (Glg) **1** *sn* Cută anticlinată caracterizată prin prezența unui sâmbure de roci plastice care străbate rocile acoperitoare. **2** *a* (D. roci) Care se caracterizează prin prezența diapirului **(1)**.

diapirism *sn* [At: MDENC / P: *di-a~* / Pl: *~e* / E: it ***diapirismo***] (Glg) Proces de migrare lentă a unor roci din zonele profunde spre suprafață sub acțiunea presiunii din scoarța terestră.

diaplegie *sf* [At: DN² / P: *di-a~* / Pl: *~ii* / E: fr ***diaplégie***] (Med) Paralizie generalizată.

diapleu *sn* vz ***depleu***

diapozitiv *sn* [At: L. ROM. 1953, nr. 2, 99 / P: *di-a~* / Pl: *~e* / E: fr ***diapositive***] Imagine fotografică pozitivă, realizată pe un film sau o placă transparentă, care apoi este proiectată pe un ecran cu ajutorul diascopului.

diapozitivare *sf* [At: LTR² / P: *di-a~* / Pl: *~vări* / E: ns cf *diapozitiv*] Operație de obținere a unui diapozitiv.

diaproiector *sn* [At: DN³ / P: *di-a-pro-iec~* / Pl: *~oare* / E: ***dia-*** + ***proiector***] Proiector pentru diapozitive.

diaproiecție *sf* [At: MDENC / P: *di-a-pro-iec~* / Pl: *~ii* / E: ***dia-*** + ***proiecție***] Proiecție care se realizează trecând lumina unei surse prin obiecte transparente.

diarea *sf* vz ***diaree***

diaree *sf* [At: MEȘT. DOFT. I, 143ʳ/36 / V: (înv) ***~rea, ~roe,*** (pop) ***~rie*** / A și: (rar) *diaree* / Pl: *~ree,* (pop) *~rii* / G-D și: *~reli* / E: fr ***diarrhée***] **1** Stare patologică manifestată prin eliminarea frecventă de materii fecale moi sau lichide Si: (pop) *cufureală, pântecărie, părțuică* (reg) *scurgere,* (îvr) *treapăd,* (înv) *urdinare, vintre.* **2** (Îs) *~ea albă a puilor* Boală contagioasă care atinge puii de găină în primele 14 zile după eclozare.

diareic, ~ă *a* [At: ENC. AGR. III, 390 / P: *di-a-re-ic* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***diarrhéique***] **1** Privitor la diaree (1). **2** Care aparține diareei (1). **3** De diaree (1).

diareză *sf* vz ***diereză***

diarie *sf* vz ***diaree***

diariu *sn* vz ***diarium***

diarium *sn* [At: DN³ / V: ***diariu*** / P: *di-a-ri-um* / Pl: nct / E: nct] (Nob) Jurnal zilnic.

diaroe *sf* vz ***diaree***

diartroză *sf* [At: DER / P: *di-ar~* / Pl: *~ze* / E: fr ***diarthrose***] Articulația mobilă dintre oase.

diasag *sm* vz ***desag***

diasagi *v* vz ***desăgi***

diascevă *sf* [At: DN² / P: *di-as~* / Pl: *~ve* / E: fr ***diascève***] Corectare pe care trebuie s-o facă dramaturgii greci operelor lor nepremiate, pentru a le prezenta la un nou concurs.

diascop *sn* [At: LTR² / P: *di-a~* / Pl: *~uri, ~oape* / E: fr ***diascope***] Aparat care servește la proiectarea și observarea diapozitivelor.

diascopic, ~ă *a* [At: DN³ / P: *di-as~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***diascopique***] **1-2** Care se referă la diascopie (**1-2**).

diascopie *sf* [At: LTR² / G-D *~ei* / Pl: *~ii* / E: fr ***diascopie***] **1** Diafanoscopie. **2** Proiectare cu ajutorul diascopului.

diasistem *sn* [At: DEX / P: *di-a~* / Pl: *~e* / E: eg ***diasystem,*** fr ***diasystème***] Sistem lingvistic desprins din analiza a două sisteme (graiuri, dialecte) cu similitudini parțiale Si: *supersistem.*

diaspor *sm* [At: LTR² / P: *di-as~* / Pl: *~i* / E: fr ***diaspore***] Oxid natural hidratat de aluminiu care se găsește în zăcămintele de bauxită și uneori în rocile metamorfice.

diaspora *sf* [At: SADOVEANU, O. XX, 308 / P: *~di-as~* / Pl: *~re* / E: ngr ***διασπορά***] **1** Totalitatea comunităților evreiești dispersate în afara Palestinei. **2** (Pgn) Grup etnic aflat în afara granițelor țării de origine.

diastaltic, ~ă *a* [At: DN² / P: *di-a~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***diastaltique***] (D. organe, fenomene nervoase) **1** Care ajută contracția mușchilor. **2** Care produce contracția mușchilor.

diastază *sf* [At: CONTEMPORANUL, III, 733 / P: *di-a~* / Pl: *~ze* / E: fr ***diastase***] **1** (Blg) Ferment solubil care transformă diferite substanțe Si: *enzimă.* **2** (Med) Despărțire a două oase articulate în urma unui șoc, a unui efort brusc etc.

diastazic, ~ă *a* [At: DEX / P: *di-a~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***diastasique***] **1** (Blg) Enzimatic. **2** (Med) De diastază (**2**). **3** (Med) Care se datorește diastazei (**2**).

diastem *sn* vz ***diastemă***

diastematică *sfs* [At: DN³ / P: *di-a~* / E: fr ***diastématique***] Sistem de notație muzicală simplă, fără indicații asupra duratei sunetelor.

diastemă *sf* [At: FN (1701), 89 / V: ***~stimă, ~stem*** *sn* / Pl: *~me* / E: fr ***diastème***] **1** (Înv) Interval de timp Si: *perioadă, răstimp.* **2** (Înv) Distanță. **3** (Med) Fisură congenitală. **4** (Med) Spațiu anormal între dinții incisivi Si: (pop) *strungăreață.* **5** (Glg) Interval de timp între depunerea unui depozit de sedimente și depunerea depozitului următor.

diastil *sn* [At: COSTINESCU / P: *di-a~* / Pl: *~uri* / E: fr ***diastyle***] (Arh) **1** Intercolonament larg de dimensiunea a trei diametre de coloană. **2** (Pex) Edificiu la care distanța dintre coloane este egală cu șase moduli.

diastimă *sf* vz ***diastemă***

diastolă *sf* [At: I. GOLESCU, C. / A și: *diastolă* / P: *di-as~* / Pl: *~le* / E: fr ***diastole***] **1** (Fzl) Relaxare ritmică a inimii și a arterelor în momentul fluxului sangvin din vine în cavitatea cardiacă. **2** (Lin) Lungire a unei silabe scurte.

diastolic, ~ă *a* [At: DANIELOPOLU, F. N. II, 117 / P: *di-as~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***diastolique***] (Fzl) **1** Care se referă la diastolă (1). **2** Care aparține diastolei (1). **3** Care are loc în timpul diastolei (1).

diastrofism *sns* [At: LTR² / P: *di-as~* / E: fr ***diastrophisme***] (Glg) **1** Totalitatea transformărilor și a dislocărilor pe care le suferă straturile din scoarța terestră sub acțiunea mișcărilor tectonice. **2** Teorie care atribuie geneza unor fenomene de eroziune și a formelor rezultate unor deformări lente ale scoarței terestre.

diașvești *v* vz ***dezveste***

diată *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. februarie 65ʳ/3 / V: ***ad~,*** (rar) ***adiat*** *sn* / P: *di-a~* / Pl: *~te,* (rar) *dieți* / E: ngr ***διατγή***] (Înv) **1** Testament. **2** Prevedere testamentară. **3** (Îf *adiată*) Decizie.

diatecă *sf* [At: DN³ / P: *di-a~* / Pl: *~eci* / E: ***dia-*** + ***-tecă***] Colecție de diapozitive și de diafilme.

diaterman, ~ă [At: MARIN, F. 220 / P: *di-a~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***diathermane***] **1** *a* (D. corpuri, medii) Care lasă să treacă căldura, având o conductibilitate bună. **2** *sn* Substanță care lasă căldura să treacă.

diatermă *sf* [At: DN³ / P: *di-a~* / Pl: *~me* / E: fr ***diatherme***] (Glg) Coș vulcanic prin care iese lava, străpungând exploziv rocile sedimentare.

diatermie *sf* [At: RALEA, S. F. 160 / P: *di-a~* / Pl: *~ii* / E: fr ***diathermie***] Metodă terapeutică constând în ridicarea temperaturii unor organe interne cu ajutorul curenților de înaltă frecvență.

diateză¹ *sf* [At: DEX / P: *di-a~* / Pl: *~ze* / E: fr ***diathèse¹***] Categorie gramaticală verbală care arată raportul dintre acțiune și cel care o săvârșește.

diateză² *sf* [At: DEX / P: *di-a~* / Pl: *~ze* / E: fr ***diathèse²***] Predispoziție a organismului la anumite boli.

diatermocoagulare *as* [At: DER / P: *di-a~* / E: ***diatermă*** + ***coagulare***] (Med) Coagulare tirulară realizată cu ajutorul diatermiei Si: *electrocoagulare.*

diatomee *sf* [At: CADE / P: *di-a~* / Pl: *~* / E: fr ***diatomée***] **1** (Lpl) Clasă de alge microscopice monocelulare brune-gălbui, cu corpul închis între două valve silicioase, de forma unui capac de cutie. **2** Algă care face parte din clasa diatomee (1).

diatomit *sn* [At: ONCESCU, G. 91 / V: ***~ă*** *sf* / P: *di-a~* / Pl: *~e* / E: fr ***diatomite***] Rocă sedimentară silicioasă formată în cea mai mare parte din resturile cochiliilor de diatomee (**2**).

diatomită *sf* vz ***diatomit***

diaton *sn* [At: I. GOLESCU, C. / P: *di-a~* / Pl: *~uri* / E: fr ***diaton***] (Muz) Interval care separă două tonuri succesive.

diatonic, ~ă [At: I. GOLESCU, C. / P: *di-a~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***diatonique***] **1** *a* Care este compus din tonuri și semitonuri naturale. **2** *a* (Îs) *Gamă* (sau *scară*) *~ă* Succesiune naturală de mai multe sunete muzicale aflate la distanță de tonuri și semitonuri. **3** *sf* Structură melodică alcătuită din tonuri și semitonuri.

diatorie *sf* vz ***datorie***

diatriba *vt* [At: NEGULICI / Pzi: *~bez* / E: drr ***diatribă***] (Îvr) A lansa în scris sau verbal diatribe (**1**).

diatribă *sf* [At: LEON ASACHI, B. 79/7 / V: (îvr) ***~ivă*** / P: *di-a~* / Pl: *~be* / E: fr ***diatribe,*** lat ***diatriba***] **1** Critică violentă și răutăcioasă. **2** (Pex) Lucrare care conține o diatribă (1). **3** (Pex) Cuvântare polemică. **4** Pamflet. **5** (Ant) Gen literar, promovat de filozofii cinici, care își popularizau

învățăturile moral-filozofice dialogând cu un adversar imaginar, într-un stil familiar, presărat cu anecdote, aforisme, jocuri de cuvinte.

diatrivă *sf* vz ***diatribă***

diaulă *sf* [At: DN[3] / Pl: *~le* / E: fr ***diaule,*** lat ***diaula***] (Ant) **1** Măsură de lungime în valoare de două stadii. **2** Cursă dublă de două stadii.

diaver *sm* vz ***dever[1]***

diaveră *sf* [At: MARIAN, NU. 233 / V: ***ghia~*** / Pl: *~re* / E: ns cf *dever*] (Trs) Vorniceasă la nuntă.

diavit *sn* vz ***diabet***

diavol *sm* [At: PSALT. 235 / V: (înv; rar) ***~ă*** *sf* / Pl: *~i* / E: vsl **дıавѡлъ**] **1** Ființă imaginară considerată drept întruchipare a spiritului rău Si: *drac, satana, demon, necuratul, aghiuță*. **2** (Pex) Duh necurat Si: *iazmă*. **3** (Reg; îs) *Încuierea ~ului* Joc de copii care constă în aruncarea unor pietre în apa unui râu, a unei bălți etc. **4** (Fig) Putere de seducție, de captivare. **5** (Fig) Spirit rău, diabolic. **6** (Fig) Nume dat unui om (mai ales unui copil) vioi, zglobiu, isteț. **7** (Fig) Nume dat unui om rău. **8** Mașină cu care se scot buturugile din pământ când se defrișează pădurea. **9** (Reg; lpl) Sarmale.

diavolaș *sm* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~i* / E: ***diavol*** + *-aș*] (Rar; șhp) **1-2** Diavol (6) (mic).

diavolă *sf* vz ***diavol***

diavolesc, ~ ească *a* [At: (cca. 1650–1675) GCR I, 228/26 / V: (înv) ***diev~*** / Pl: *~ești* / E: ***diavol*** + *-esc*] **1** Care ține de diavol (1) Si: (înv) *diavolic* (1), (înv) *diavolicesc* (1), *drăcesc*. **2** Ca de diavol (1) Si: *diabolic* (2), (înv) *diavolic* (2), (înv) *diavolicesc* (2). **3** Al diavolului (1) Si: (înv) *diavolic* (3), (îvr) *diavolicesc* (3). **4** (Fig) Care este greu de suportat Si: *cumplit, diabolic*, (înv) *diavolic* (4), (îvr) *diavolicesc* (4), *infernal*.

diavolește *av* [At: I. GOLESCU, C. / E: ***diavol*** + *-ește*] **1** În felul diavolului (1) Si: (înv) *diavolicește* (1), *drăcește* (1). **2** În mod diavolesc (2) Si: (înv) *diavolicește* (2), *drăcește* (2). **3** (Fig) Cu multă răutate Si: (înv) *diavolicește* (3), *drăcește* (3).

diavolic, ~ă *a* [At: PROT. – POP., N. D. / P: *di-a~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***diavol*** + *-ic*] (Înv) **1-4** Diavolesc (**1-4**).

diavolicesc, ~ească *a* [At: (a. 1827) IORGA, S. D. V, 276 / Pl: *~ești* / E: ***diavol*** + *-icesc*] (Îvr) **1-4** Diavolesc (**1-4**).

diavolicește *av* [At: PONTBRIANT, D. / E: ***diavol*** + *-icește*] (Înv) **1-3** Diavolește (**1-3**).

diavolie *sf* [At: CANTEMIR, HR. 187 / V: (rar) ***diev~*** / Pl: *~ii* / E: ***diavol*** + *-ie*] (Înv) **1** Faptă rea Si: *blestemăție, drăcie, viclenie*. **2** Uneltire. **3** (Rar) Vrăjitorie.

diavolime *sfs* [At: I. GOLESCU, C. / E: ***diavol*** + *-ime*] (Îvr; csc) **1** Totalitatea diavolilor (1). **2** Mulțime de diavoli (1).

diavoliță *sf* [At: CODRU-DRĂGUȘANU, C. 75 / A și: *diavoliță* / Pl: *~țe* / E: ***diavol*** + *-iță*] **1** Ființă imaginară, considerată drept întruchiparea spiritului rău Si: (pop) *diavoloaică* (1), *diavoloaie*. **2** (Fig) Fată sau femeie tânără, vioaie, isteață, ispititoare, care se ține de pozne Si: (pop) *diavoloaică* (2), *drăcoaică*.

diavoloaică *sf* [At: ALECSANDRI, ap. CADE / Pl: *~ice* / E: ***diavol*** + *-oaică*] (Pop) **1-2** Diavoliță (**1-2**).

diavoloaie *sf* [At: PAMFILE, S. T. 138 / Pl: *~* / E: ***diavol*** + *-oaie*] (Pop) Diavoliță (1).

diavor *sm* vz ***devor[1]***

diavur *sm* vz ***dever[1]***

diazepam *sn* [At: D. MED. / P: *di-a~* / Pl: *~e* / E: dc] Medicament derivat benzodiazepinic, folosit ca tranchilizant în diferite stări de anxietate și agitație nevrotică sau psihotică.

diazmorțit, ~ă *a* vz ***dezmorțit***

diazo- *sm* [At: MACAROVICI, CHIM. 574 / P: *di-a~* / E: fr ***diazo-***] (Chm) Prefix care indică prezența unei grupări de diazoniu într-o moleculă.

diazoderivat *sm* [At: LTR[2] / P: *di-a~* / Pl: *~ați* / E: ns cf fr *diazodérivé*] Combinație organică care conține în moleculă cel puțin o grupare de doi atomi de azot.

diazoic, ~ă *a* [At: DLR ms / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***diazoïque***] (Chm) Care se referă la diazoniu.

diazometan *sns* [At: LTR[2] / P: *di-a~* / E: fr ***diazométhan***] Gaz galben, sintetizat prin tratarea unui amestec de cloroform și hidrazină cu potasiu concentrat.

diazoniu *sns* [At: LTR[2] / P: *di-a~* / E: fr ***diazonium***] Diazoderivat aromatic obținut și utilizat sub formă de săruri.

diazotare *sf* [At: LTR[2] / P: *di-a~* / Pl: *~tări* / E: fr ***diazotation***] Reacție chimică prin care se obțin diazoderivați și care constă în tratarea aminelor aromatice primare cu acid azotos.

dibaci, ~ace *a* [At: OBLĂDUIREA, 65/8 / V: (reg) ***dub~*** / Pl: *~* / E: ns cf srb *gibak*] **1** (D. oameni) Care este priceput, îndemânatic, iscusit. **2** (D. mâini) Care face ceva cu îndemânare, cu iscusință. **3** (D. oameni) Care este inventiv, ingenios. **4** (Fig; d. oameni) Viclean. **5** (Pex; fig; d. oameni) Versat.

dibăci *vt* [At: CREANGĂ, O. 233 / V: (reg) ***dub~*** / Pzi: *~cesc* / E: ***dibaci***] (Pop) **1** (C. i. situații, planuri, proiecte etc.) A potrivi cu iscusință, cu îndemânare Si: *a nimeri*. **2** A descoperi (după multă căutare) Si: *a dibui, a găsi*. **3** (Rar) A căuta cu stăruință.

dibăcie *sf* [At: OBLĂDUIREA, 53/12 / Pl: *~ii* / E: ***dibaci*** + *-ie*] **1** Pricepere deosebită Si: *iscusință, îndemânare*. **2** Măiestrie. **3** (Fig) Șiretenie. **4** (Pex; fig) Rafinament.

dibenzoil *sn* [At: MACAROVICI, CHIM. 463 / Pl: ? / E: fr ***dibenzoïle***] (Chm) Benzil.

dibisi *vt* [At: UDRESCU, GL. / Pzi: *dibăsesc* / E: nct] (Mun) **1** A lucra cu iscusință Si: *a nimeri*. **2** A descoperi. **3** A urmări.

diblagiu *sm* [At: VULPESCU, P. 89 / Pl: *~ii* / E: ***diblă*** + *-giu*] (Rar) Diblar.

diblar *sm* [At: DR. IX, 225 / Pl: *~i* / E: ***diblă*** + *-ar*] (Pop) Lăutar care cântă din diblă (2) Si: (pop) *diblaș*, (rar) *diblagiu*.

diblaș *sm* [At: PONTBRIANT, D. / V: ***dipl~*** / Pl: *~i* / E: ***diblă*** + *-aș*] (Pop) Diblar.

diblă[1] *sf* [At: CR (1829), 75[2]/24 / V: ***diplă*** / Pl: *~le* / E: ngr **δίπλα,** srb ***diple***] **1** (Pop; prt) Vioară. **2** Instrument popular cu două sau trei coarde și arcuș. **3** Arta de interpreta o compoziție muzicală la diblă (2). **4** (Trs) Jucărie alcătuită din coceni de porumb care imită arcușul și vioara. **5** (Trs) Motiv ornamental în formă de diblă (2) folosit ca element decorativ pentru ii, pieptare etc. **6** (Reg) Cap.

diblă[2] *sf* vz ***devlă[1]***

diblu *sn* [At: LTR[2] / Pl: *~ri* / E: ger ***Dübel***] Mică bucată de lemn sau de metal introdusă într-un zid, în care se fixează un cui pentru prinderea obiectelor.

dibluță *sf* [At: DOINE, 216 / V: ***dipl~*** / Pl: *~țe* / E: ***diblă*** + *-uță*] (Pop; șhp) **1-2** Diblă (2) (mică).

dibol *sni* [At: DEX / E: eg ***dibol***] (Inf) Limbaj formalizat specializat în prelucrarea datelor din domeniul economic cu ajutorul calculatorului electronic.

dibui [At: MOXA, 434/22 / Pzi: *dibui, ~esc* / E: nct] **1** *vi* A căuta cu mișcări nesigure, pipăind, șovăielnic, cu incertitudine (pe întuneric). **2** *vr* (Olt) A se căuta la întâmplare, pipăind prin buzunare, pentru a găsi un obiect. **3** *vi* (Înv) A căuta stăruitor dar nesigur în vederea atingerii unui scop Si: *a cerceta, a tatona*. **4** *vt* (Rar) A încerca în repetate rânduri. **5** *vi* A merge (căutând un drum, o ieșire etc.) Si: *a bâjbâi*. **6** *vt* (C. i. ființe) A da de urma cuiva care se ascunde (după o căutare insistentă) Si: *a afla, a descoperi, a găsi, a nimeri*, (îvp) *a oblici*. **7** *vt* (Îvr) A ochi.

dibuială *sf* [At: POLIZU / P: *~bu-ia~* / Pl: *~ieli* / E: ***dibui*** + *-eală*] **1-7** Dibuire (**1-7**). **8** (Fig) Lucrare șovăielnică de începător, care denotă lipsă de experiență, incertitudine.

dibuire *sf* [At: VALIAN, V. / Pl: *~ri* / E: ***dibui***] **1** Mișcare nesigură prin întuneric sau în necunoscut (pentru a găsi, a prinde, a da de etc. ceva) Si: (îvr) *dibuială* (1), *dibuit[1]* (1), *orbecăire*. **2** (Olt) Căutare a unui obiect prin buzunare Si: (îvr) *dibuială* (2), (rar) *dibuit[1]* (2). **3** (Înv) Căutare stăruitoare dar nesigură în vederea atingerii unui scop Si: (îvr) *dibuială*

(3), (rar) *dibuit*[1] (3). 4 (Rar) Încercare repetată Si: (îvr) *dibuială* (4), (rar) *dibuit*[1] (4). 5 Mers nesigur în căutarea unui drum Si: (îvr) *dibuială* (5), (rar) *dibuit*[1] (5). 6 Găsire a unei persoane după o căutare insistentă Si: (îvr) *dibuială* (6), (rar) *dibuit*[1] (6). 7 (Îvr) Ochire.

dibuit[1] *sn* [At: DL / Pl: *~uri* / E: ***dibui***] (Rar) **1-7** Dibuire (**1-7**). **8** (Îlav) **Pe ~e(lea)** Căutând cu mâinile fără să vadă. **9** (Îal) La întâmplare.

dibuit[2], ***~ă*** [At: CR (1839), 263[1]/25 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***dibui***] **1** *a* Care este aflat, găsit, descoperit după multă căutare sau după multe încercări. **2** *a* (Rar) Neclar. **3** *a* (Îvr) Ochit. **4** *av* În mod șovăielnic Si: *nesigur*.

dibuitor, ~oare *smf, a* [At: PONTBRIANT, D. / P: *~bu-i~* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***dibui*** + *-tor*] (Înv) **1-2** (Persoană) care caută ceva cu mișcări nesigure. **3-4** (Persoană) care caută, cercetează.

dibuitură *sf* [At: LM / P: *~bu-i~* / Pl: *~ri* / E: ***dibui*** + *-(t)ură*] (Îvr) **1-7** Dibuire (**1-7**).

dibuși *vt* [At: UDRESCU, GL. / Pzi: *~șesc* / E: ns cf *dibui*] (Reg) **1** A căuta. **2** A scotoci.

dibușit, ~ă *a* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~iți, ~e* / E: ns cf *dibui*] (Reg) Care este făcut bine Si: *reușit*.

dicanic, ~ă *a* [At: CIHAC, II, 655 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ngr **διχανιοξ**] (Îvr) Judecătoresc.

dicanicesc, ~ească *a* [At: (a. 1851), ap. TDRG / Pl: *~ești* / E: ***dicanic*** + *-esc*] (Înv) Judecătoresc.

dicarboxilic *am* [At: DEX / Pl: *~ici* / E: eg ***dicarboxylic***] (Chm; îs) *Acid ~* Combinație chimică în a cărei moleculă există două grupări carboxil.

dicariopsă *sf* [At: DN[3] / Pl: *~se* / E: ***di-***[2] + ***cariopsă***] Tip de fruct uscat format din două cariopse.

dicaster *sn* vz ***dicasterie***

dicasterial, ~ă *a* [At: BARIȚIU, P. A. I, 486 / V: ***dec~*** / Pl: *~i, ~e* / E: ***dicasterie*** + *-al*] (Înv) **1-3** Care ține de dicasterie (**1-3**) Si: (îvr) *dicasteric* (**1-3**). **4-6** Referitor la dicasterie (**1-3**) Si: (îvr) *dicasteric* (**4-6**).

dicasteric, ~ă *a* [At: ARISTIA, PLUT. / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***dicaster*** + *-ic*] (Îvr) **1-6** Dicasterial (**1-6**).

dicasterie *sf* [At: MAIOR, IST. 42/10 / V: ***~iu*** (pl: *~ri*), (îvr) ***dicaster*** *sn*, ***dec~*** / Pl: *~ii* / E: ngr **δικαστήριον**] (Înv) **1** Tribunal bisericesc care se ocupă cu divorțurile. **2** (Pex) Judecătorie. **3** (Îvr; îf *dicaster*) Instituție publică.

dicasteriot *sm* [At: CONV. LIT. V, 134 / Pl: *~oți* / E: ngr **δικαστηριώτης**] (Îvr) Membru al unei dicasterii (**3**).

dicasteriu *sn* vz ***dicasterie***

dicaziu *sn* [At: DN[3] / Pl: nct / E: ger ***Dichasium***] Inflorescență cimoasă la care florile se formează în două direcții.

dica[1] *av* vz ***adică***

dică[2] *sf* [At: ALR SN I, h. 182 / Pl: *dici* / E: nct] (Trs; Mar) Unitate de măsură pentru cereale, de aproximativ 25 kg.

dică[3] *sf* [At: VALIAN, V. / V: ***dihă*** / Pl: *dici* / E: nct] (Îvr) **1** Venin. **2** (Fig) Mânie.

dică[4] *sfs* [At: DLR ms / E: srb ***dika***] (Ban) Fală.

dicăi *vt* [At: CANTEMIR, I. I. II, 35 / Pzi: *~esc* / E: nct] (Îrg; c. i. cuvinte, fraze etc.) A pronunța defectuos, neclar.

dicăsi [At: VARLAAM, C. 295 / V: (reg) ***digosî, digozi***, (Îrg) ***dec~*** / Pzi: *~sesc* / E: ns cf mg *dögönyözni*] **1-2** *vtr* (Îrg) A (se) înghesui. **3-4** *vtr* (Îrg) A (se) bate. **5** *vt* (Reg) A constrânge.

dicăsit, ~ă *a* [At: DLR ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***dicăsi***] (Reg; d. oameni) **1** Înghiontit. **2** Bătut. **3** Constrâns.

dicău *sn* [At: LEXIC REG. S. / Pl: ? / E: nct] (Reg) Piedică care se pune la cai când pasc.

dicean *sn* vz ***dician***[1]

dicefal, ~ă *a* [At: AR (1829), 198[2]/40 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***dicéphale***] (D. ființe) Care are două capete unite Si: *bicefal*.

diceras *smi* [At: LTR[2] / E: fr ***diceras***] Gen fosil de lamelibranhiate din ordinul Pachyodonta, caracterizat printr-o cochilie cu valve groase, de forma coarnelor de berbec.

dichea *sfs* [At: H II, 245 / V: ***~hia*** / E: nct] (Dob; Mun) **1** Joc de copii în care se urmărește ca un băț scurt așezat peste o mică groapă, să fie aruncat la distanță de unul dintre parteneri cu ajutorul unui alt băț mai lung, fără ca adversarul, care are și el un băț mai lung, să-l poată atinge în zbor. **2** (Prc) Fiecare dintre bețele care se folosesc la dichea (**1**).

dichei *sm* vz ***dichiu***

dichemvrie *sf* vz ***decembrie***

dicheomă *sf* [At: (a. 1810) GÁLDI, M. PHAN. 171 / Pl: *~me* / E: ngr **δικαίωμα**] (Grî) **1** Drept. **2** Indemnizație.

dicher *sn* [At: ALEXI, W. / Pl: *~uri*, (rar) *~i* / E: ngr **δίκερος**] Sfeșnic bisericesc prevăzut cu două brațe.

dicheu *sm* vz ***dichiu***[2]

dichia *sfs* vz ***dichea***

dichici *sn* [At: CREANGĂ, O. 223 / V: (reg) ***~hiș*** / Pl: *~uri* / E: mg ***dikics***] (Reg) Unealtă (din lemn) folosită în cizmărie pentru executarea unor desene pe talpa sau pe pielea încălțămintei.

dichilin *av* [At: LEXIC REG. 14 / V: ***dec~*** / E: nct] (Mar) Separat.

dichin *sn* [At: ALR I, h. 821/231 / Pl: *~e* / E: nct] (Reg) Coviltir.

dichis[1] *sn* [At: PRAV. 309 / V: (îvp) ***dec~***, (înv) ***digh~***, (reg) ***desc~, bi~*** / Pl: *~uri*, (înv) *~e* / E: drr ***dichisi***] (Îvp) **1** (Mpl) Obiect mărunt, instrument, unealtă sau accesoriu care este necesar completării unui ansamblu și ajută la bunul mers al acestuia. **2-3** (Îljv) **Cu ~** (sau **cu tot ~ul**) (Care este) prevăzut cu toate cele necesare. **4-5** (Îal) (Care este) așa cum trebuie. **6-7** (Îal) (Care este) așa cum se cuvine. **8-9** (Îal) Cu grijă. **10-11** (Îal) Ordonat. **12** (Fig) Bună rânduială. **13** (Îe) **A fi cu tot ~ul** Se spune despre un om viclean. **14** (Fig) Bună desfășurare. **15** Podoabă. **16** Garnitură. **17** Ornament.

dichis[2], ***~ă*** *a* [At: DDRF / Pl: *~iși, ~e* / E: ns cf *dichisi*] (Îvr; d. oameni) Care este bine dispus Si: *vesel*.

dichiseală *sf* [At: COSTINESCU / Pl: *~eli* / E: ***dichisi*** + *-eală*] (Pfm) **1-4** Dichisire (**1-4**).

dichisi [At: HELIADE, O. I, 481 / V: (reg) ***dighisa***, (îvr) ***dec~*** / Pzi: *~sesc* / E: ngr **διοικέω**] **1-2** *vtr* (Pfm) A (se) îmbrăca cu deosebită grijă Si: *a (se) găti, a (se) împodobi*. **3-4** *vtr* (Prt) A (se) găti prea mult, cu exagerare Si: *a (se) împopoțona*. **5** *vt* (C. i. lucruri) A aranja cu migală, cu minuțiozitate, fără a omite ceva. **6** *vt* (Reg; fig) A pârî pe cineva.

dichisire *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ri* / E: ***dichisi***] (Fam) **1** Îmbrăcare cu deosebită grijă Si: *gătire, împodobire*, (pfm) *dichiseală* (**1**). **2** Gătire exagerată Si: *împopoțonare*, (pfm) *dichiseală* (**2**). **3** Aranjare cu multă migală și minuțiozitate, fără a omite ceva Si: (pfm) *dichiseală* (**3**). **4** (Reg) Pârâre.

dichisit, ~ă *a* [At: CARAGIALE, O. II, 215 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***dichisi***] **1** (Pfm) Care este îmbrăcat cu multă îngrijire, cu gust, frumos Si: *gătit, împodobit*. **2** (Prt; d. oameni) Gătit prea mult, cu exagerare Si: *împopoțonat*. **3** (D. lucruri) Aranjat cu multă migală și minuțiozitate. **4** (Reg; d. oameni) Pârât.

dichiș *sn* vz ***dichici***

dichița *sfa* [At: VARONE, D. 50 / E: nct] (Ban) **1** Dans popular asemănător cu brâul. **2** Melodie după care se execută dichița (**1**).

dichiu[1] *sn* [At: CV 1949, nr. 8, 32 / Pl: *~ri* / E: nct] (Mun) Arșic folosit în jocurile de copii, cu suprafața netezită prin frecare cu pietre și umplut cu plumb, cu ajutorul căruia se lovesc celelalte arșice din joc Si: (Dob) *dician*[2].

dichiu[2], ***~ie*** [At: (a. 1673) IORGA, S. D. V, 485 / V: (înv) ***~heu, dec~***, (îvr) ***~hei*** *sm* / A și: *dichiu* / Pl: *~ii* / E: ngr **δίκαιος**, „drept, legitim"] **1** *sm* (Îrg) Administrator al unei mănăstiri, înainte de secularizarea averilor mănăstirești Si: *econom*, (reg) *dician*[2]. **2** *sm* (Reg; îe) **A fi ~l** (cuiva) sau **a-și găsi ~l** A(-i) veni (cuiva) de hac. **3** *sm* (Îe) **A fi ~ de** A fi în stare de ... **4** *a* (Reg; d. oameni) Care este priceput Si: *meșter*.

dicho- vz ***diho-***

dichotom, ~ă *a* vz ***dihotom***

dichotomic, ~ă *a* vz ***dihotomic***

dichotomie *sf* vz ***dihotomie***

dician[1] *sn* [At: COSTINESCU / V: **~cean** / P: *~ci-an* / Pl: *~iene* / E: ns cf *nadiceancă*] (Reg) Căruță fără loitre și carâmbi, legată în fier, cu ajutorul căreia se transportă lemne.
dician[2] *sm* [At: RESMERIȚĂ, D. / Pl: *~i* / E: nct] (Dob) Dichiu[2] (1).
dician[3] *s* [At: LTR[2] / P: *~ci-an* / E: ger ***Dizyan***] (Chm) Cian.
dicimar *sm* vz ***dijmar***
dicimă *sf* vz ***dijmă***
dicimărie *sf* vz ***dijmărie***
dicimărit *sn* vz ***dijmărit***
dicimător *sm* [At: LB / E: nct] (Îvr) Dijmaș (1).
dicimui *v* vz ***dijmui***
dicimuire *sf* vz ***dijmuire***
dicimuit, ~ă *a* vz ***dijmuit[2]***
dicimuitor *sm* vz ***dijmuitor***
dicindea *av* vz ***decinde***
dicinge *v* vz ***descinge***
dicinodon *sm* [At: DER / Pl: *~i* / E: fr ***dicinodon***] Gen fosil de reptile din ordinul theromorfa, prevăzute cu un cioc cornos și cu canini foarte puternici.
diciplină *sf* vz ***disciplină***
diclin, ~ă *a* [At: GRECESCU, FL. 7 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***dicline***] **1** (D. flori) Care poartă organe de reproducere de un singur sex (stamine sau pistil). **2** (D. plante) Care poartă astfel de flori.
dicloramină *sf* [At: DC / Pl: *~ne* / E: fr ***dichloramine***] Antiseptic al mucoaselor și al rănilor, prezentat sub formă de cristale de culoare galben-deschis, foarte puțin solubile în apă, care se descompun în alcool cald.
diclorbenzen *sm* [At: DER / Pl: *~i* / E: fr ***dichlorbenzène***] Derivat al benzenului obținut prin clorurarea catalitică a acestuia, insolubil în apă, care se folosește mai ales ca insecticid.
dicloretan *sms* [At: DER / E: fr ***dichloréthane***] Lichid incolor preparat prin clorurarea etilenei, inflamabil, folosit la combaterea rozătoarelor.
dicloretilenă *sf* [At: DC / Pl: *~ne* / E: fr ***dichlorétylène***] Lichid insolubil în apă, care stă la baza unor fibre sintetice.
diclormetan *sn* [At: DER / E: fr ***dichloraméthane***] Derivat diclorurat al metanului.
dico- vz ***diho-***
dicoct *sn* vz ***decoct***
dicoft *sn* vz ***decoct***
dicorie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: cf ngr δις „doi", κόρη „pupilă"] (Med) Anomalie constând în prezența a două pupile.
dicotiledon, ~ă *smn, a* [At: CAIET. 70[v]/21 / Pl: *~i* sm, *~oane* am, *~one* sn, af / E: fr ***dicotylédone***] (Înv) **1-2** Dicotiledonat **(3-4)**.
dicotiledonat, ~ă *sf, a* [At: TDRG / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***dicotyledonné***] **1-2** (Lpl) (Clasă de plante) care are două cotiledoane în embrion. **3-4** (Plantă) care face parte din această clasă Si: (înv) *dicotiledon* **(1-2)**.
dicotiledonic, ~ă *a* [At: GRECESCU, FL. 4 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***dicotiledon*** + *-ic*] (Rar) Care este caracteristic plantelor dicotiledonate **(4)**.
dicotom, ~ă *a* vz ***dihotom***
dicotomic, ~ă *a* vz ***dihotomic***
dicotomie *sf* vz ***dihotomie***
dicret *sn* vz ***decret***
dicroic, ~ă *a* [At: LTR[2] / P: *~cro-ic* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***dicroïque***] (D. substanțe) Care prezintă fenomenul de dicroism.
dicroism *sn* [At: LTR[2] / P: *~cro-ism* / E: fr ***dichroïsme***] (Fiz) Proprietate a unei substanțe colorate de a absorbi selectiv și inegal cele două raze rezultate prin refracție.
dicromatic, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***dichromatique***] (Rar) Care prezintă două culori.
dicromatopsie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***dichromatopsie***] Defect al ochiului care nu poate distinge decât două din cele trei culori fundamentale: roșu, galben și albastru.
dicsionar *sn* vz ***dicționar***
dicsioner *sn* vz ***dicționar***
dicta *vt* [At: PETROVICI, P. 269/16 / Pzi: *~tez* / E: fr ***dicter***] **1** (C. i. cuvinte, texte, note muzicale, cifre etc.) A pronunța rar și deslușit pentru a putea fi reprodus (scris sau înregistrat) întocmai Si: (înv) *a dictălui* **(1)**, *a dictui* **(1)**. **2** A impune în mod categoric (în urma unei stări de fapt, a unor norme sau reguli prestabilite) Si: *a constrânge, a ordona*, (înv) *a dictălui* **(2)**, *a dictui* **(2)**. **3** A determina stringent la o acțiune Si: *a îndemna*, (înv) *a dictălui* **(3)**, *a dictui* **(3)**.
dictafon *sn* [At: LTR[2] / Pl: *~oane* / E: fr ***dictaphone***] Aparat folosit pentru înregistrarea automată, cu ajutorul unei benzi magnetice, a mesajelor, comunicărilor vorbite etc., de obicei în scopul dactilografierii ulterioare a acestora.
dictai *i* vz ***ditai***
dictam *sm* [At: LB / V: (înv) ***dipt~*** / Pl: *~i* / E: lat ***dictammus*** *(albus)*, numele științific al plantei] (Bot; îrg; șîs *~ alb*) Frăsinel (*Dictammus albus*).
dictamen *sn* [At: DN[3] / E: lat ***dictamen*** cf *dictare*] (Liv) Inspirație.
dictandă *sf* vz ***dictando***
dictando *sn* [At: CR (1833), 177[1]/19 / V: (nob) ***~dă*** *sf* / E: ger ***Diktando***] **1** Scriere obișnuită (după dictare) pe caiete speciale cu linii paralele orizontale. **2** (Îs) *Caiet (de) ~* Caiet cu linii paralele orizontale.
dictant *sn* vz ***dictat[1]***
dictare *sf* [At: CR (1838), 40[1]/38 / Pl: *~tări* / E: ***dicta***] **1** Pronunțare clară a unor cuvinte, texte, cifre etc. pentru ca acestea să poată fi reproduse (scrise, înregistrate) întocmai Si: *dictat[1]* **(1)**, (îvr) *dictație* **(1)**, (înv) *dicteu* **(1)**. **2** Lucrare școlară care constă în reproducerea în scris a unui text dictat **(1)** Si: (îvr) *dictație* **(2)**, (înv) *dicteu* **(2)**. **3** Impunere categorică a unor norme sau reguli prestabilite Si: *constrângere, dictat[1]* **(3)**. **4** (Pex) Ordin. **5** Îndemnare la o acțiune Si: *dictat[1]* **(5)**. **6** (Înv) Sugerare.
dictat[1] *sn* [At: BREZOIANU, Î. 188/19 / V: (îvr) ***~ant*** / Pl: *~uri* / E: ***dicta***] **1** Dictare **(1)**. **2** (Ccr) Ceea ce s-a scris după dictare **(2)**. **3-6** Dictare **(3-6)**.
dictat[2] *sn* [At: TDRG / Pl: *~e* / E: ger ***Diktat***] Act (internațional) samavolnic prin care un stat, o autoritate, impune altui stat anumite condiții, împotriva dorinței acestuia.
dictator *sm* [At: D. SUP. 8/19 / V: (îvr) ***~ă*** *sf*, ***~tător*** / A și: *~tator* / Pl: *~i* / E: fr ***dictateur***, lat ***dictator***] **1** (În Roma antică) Conducător al armatei care avea puteri politice nelimitate și care era ales de senat pe o perioadă de șase luni, în vreme de răscoale, războaie etc. **2** Conducător de stat care dispune de puteri nelimitate. **3** (Fig) Persoană foarte autoritară și voluntară care caută să-și impună voința cu orice preț (în diferite domenii de activitate).
dictatorat *sn* [At: COSTINESCU / Pl: *~e* / E: ***dictator*** + *-at*] (Îvr) **1-2** Dictatură[1] **(5-6)**.
dictatoră *sf* vz ***dictator***
dictatoresc *am* [At: VALIAN, V. / V: (îvr) ***dictăt~*** / Pl: *~ești* / E: ***dictator*** + *-esc*] (Înv) **1-3** Dictatorial **(1-3)**.
dictatorește *av* [At: PONTBRIANT, D. / V: (îvr) ***~ctăt~~*** / E: ***dictator*** + *-ește*] (Rar) **1-2** În felul dictatorului **(2-3)**.
dictatorial, ~ă *a* [At: I. GOLESCU, C. / P: *~ri-al* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***dictatorial***] **1** Care ține de dictator **(1)** Si: (înv) *dictatoresc* **(1)**, *dictatoric* **(1)**. **2** Care este specific dictatorului **(2)** Si: (înv) *dictatoresc* **(2)**, *dictatoric* **(2)**. **3** Impus cu forța Si: (înv) *dictatoresc* **(3)**, *dictatoric* **(3)**. **4** Care ține de dictator **(2)** Si: *autoritar*. **5** Care este impus cu forța Si: *autoritar*. **6** (Îs) *Regim ~* Dictatură[1] **(1)**.
dictatoric, ~ă *a* [At: SĂULESCU, HR. I, 17/24 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***dictator*** + *-ic*] (Înv) **1-3** Dictatorial **(1-3)**.
dictatorie *sf* [At: CĂPĂȚINEANU, M. R. 155/21 / Pl: *~ii* / E: ***dictator*** + *-ie*] (Înv) **1-2** Dictatură[1] **(5-6)**.
dictatoriza *vi* [At: IORDAN, L. R. A. 241 / Pzi: *~zez* / E: ***dictator*** + *-iza*] (Nob) A face pe dictatorul **(3)**.
dictatură[1] *sf* [At: BUDAI-DELEANU, Ț. 382 / V: (îvr) ***dictăt~*** / Pl: *~ri* / E: lat ***dictatura***, fr ***dictature***] **1** Formă de guvernare în care o persoană

(sau o colectivitate restrânsă) deține autoritatea supremă, nelimitată prin legi, bazată adesea pe violență. **2** (Fig) Dominație absolută Si: *stăpânire, supremație*. **3** Conducere de stat a societății realizată de clasa dominantă cu scopul dezvoltării puterii sale economice. **4** (Iuz; îs) *~ra proletariatului* (sau *proletară*) Puterea politică a clasei muncitoare instaurată prin revoluție socialistă, pe care o exercită în alianță cu țărănimea și cu ceilalți oameni ai muncii, care urmărește desființarea relațiilor capitaliste și edificarea societății socialiste. **5** (În Roma antică) Demnitatea de dictator **(1)** Si: (înv) *dictatorie* **(1)**, (îvr) *dictatorat* **(1)**. **6** Timpul cât se exercită această demnitate Si: (înv) *dictatorie* **(2)**, (îvr) *dictatorat* **(2)**. **7** Stat condus de un dictator **(2)**. **8** (Îs) *~ militară* (Conducere a unui stat de către un militar. **9** (Îas) Țară condusă de un militar care acaparează întreaga putere.

dictatură[2] *sf* [At: BARIȚIU, P. A. I, 606 / Pl: *~ri* / E: ***dicta*** + *-tură*] (Îvr) **1** Arhivă. **2** Registratură.

dictație *sf* [At: MAN. ÎNV. 44/16 / P: *~ți-e* / Pl: *~ii* / E: lat ***dictatio***] (Îvr) **1-2** Dictare **(1-2)**.

dictălui *vt* [At: (a. 1778) IORGA, S. D. XII, 94 / V: (îvr) ***~telui*** / Pzi: *~esc* / E: ***dicta*** + *-ălui*] (Înv) **1-3** A dicta **(1-3)**.

dictător *sm* vz ***dictator***

dictătoresc *am* vz ***dictatoresc***

dictătorește *av* vz ***dictatorește***

dictătură *sf* vz ***dictatură***[1]

dictee *sf* vz ***dicteu***

dictelui *v* vz ***dictălui***

dicteu *sn* [At: VALIAN, V. / V: (îvr) ***~ee*** *sf* / Pl: *~ri* / E: fr ***dictée***] (Înv) **1-2** Dictare **(1-2)**. **3** (Îs) *~ muzical* Muzică ce urmează a fi notată după auz. **4** Procedeu de creație artistică la suprarealiști prin care se încerca realizarea unei expresii formale a operei de artă, identică gândirii în stare de veghe, de vis etc.

dicton *sn* [At: NEGRUZZI, S. I, 263 / Pl: *~oane* / E: fr ***dicton***] Expresie, sentință etc. (formulată de o personalitate celebră) devenită proverb Si: *aforism, maximă, zicătoare*.

dictui *vt* [At: AR (1829), 82[2]/32 / Pzi: *~esc* / E: ***dicta*** + *-ui*] (Înv) **1-3** A dicta **(1-3)**.

dictuitor *sm* [At: BUZNEA, F. 53/25 / Pl: *~i* / E: ***dictui*** + *-tor*] (Îvr) Conducător.

dicție *sf* [At: HELIADE, O. II, 178 / V: (înv) ***~iune*** / Pl: (rar) *~ii* / E: fr ***diction***, lat ***dictio, -onis***] **1** Mod de a pronunța silabele, cuvintele sau sunetele Si: *pronunțare, rostire*. **2** Fel de a se exprima și de a așeza cuvintele în frază Si: *elocuțiune*. **3** Talent de a pronunța clar și frumos un text, de a declama versuri etc. (mai ales în teatru și în oratorie) Si: *declamare*. **4** Disciplină care se ocupă cu dicția **(3)**. **5** (Îvr; îf *dicțiune*) Cuvântare.

dicționar *sn* [At: IORGOVICI, O. 78/11 / V: (înv) ***~ner, dicsi~, dicsioner***, (îvr) ***~iunar*** / P: *~ți-o~* / Pl: *~e* / E: fr ***dictionnaire***, lat ***dictionarium***] Operă lexicografică cuprinzând (toate) cuvintele unei limbi, ale unui dialect, ale unui domeniu de activitate, ale operelor unui scriitor etc., structurate într-o anumită ordine (de obicei alfabetică) și explicate în aceeași limbă ori traduse într-o limbă străină Si: *glosar, lexicon, vocabular*.

dicționarist, ~ă *smf* [At: COSTINESCU / P: *~ți-o~* / Pl: *~iști, ~e* / E: ***dicționar*** + *-ist*] (Îvr) Autor de dicționar.

dicționăraș *sn* [At: STAMATI, D. / P: *~ți-o~* / Pl: *~e* / E: ***dicționar*** + *-aș*] **1-2** (Șhp) Dicționar (mic). **3** (Prt) Dicționar lipsit de valoare.

dicționer *sn* vz ***dicționar***

dicțiunar *sn* vz ***dicționar***

dicțiune *sf* vz ***dicție***

dicula *vt* [At: LEXIC REG. II, 73 / Pzi: *~lez* / E: nct] (Reg) **1** A ucide. **2** A nimici.

dicumarol *sns* [At: DER / E: fr ***dycumarole***] Derivat al cumarinei care se găsește în unele plante de nutreț, folosit în medicină ca anticoagulant.

didact *am* [At: CĂLINESCU, I. C. 81 / Pl: *~cți* / E: drr ***didactic***] (Rar) **1-5** Didactic **(2-6)**.

didactic, ~ă [At: AR (1829), 19[2]/26 / V: (îvr) ***~astic*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***didactique***] **1** *sf* Parte a pedagogiei care se ocupă cu metodele și principiile predării materiilor de învățământ și cu organizarea învățământului. **2** *a* Care aparține învățământului Si: (rar) *didact* **(1)**, (îvr) *didacticesc* **(1)**. **3** *a* Care este propriu învățământului Si: (rar) *didact* **(2)**, (îvr) *didacticesc* **(2)**. **4** *a* Referitor la învățământ Si: (rar) *didact* **(3)**, (îvr) *didacticesc* **(3)**. **5** *a* Care este destinat învățământului Si: (rar) *didact* **(4)**, (îvr) *didacticesc* **(4)**. **6** *a* (D. oameni) Care activează în învățământ Si: (rar) *didact* **(5)**, (îvr) *didacticesc* **(5)**. **7** *a* Care este destinat să instruiască, să fie de învățătură. **8** *a* Care conține sfaturi, povețe, din care să se tragă sfaturi, concluzii folositoare. **9** *a* (Prt) Care este lipsit de sensibilitate, de căldură Si: *arid, sec*.

didacticamente *av* [At: COSTINESCU / E: fr ***didactiquement***] (Îvr) În mod didactic **(3)**.

didacticesc *am* [At: LEON ASACHI, B. 81/1 / Pl: *~ești* / E: ***didactic*** + *-esc*] (Îvr) **1-5** Didactic **(2-6)**.

didacticește *av* [At: PONTBRIANT, D. / V: ***~ast~*** / E: ***didactic*** + *-ește*] (Îvr) **1-7** În mod didactic **(2-8)**.

didactician *sm* [At: LL 1974, nr. 1, 133 / Pl: *~ieni* / E: fr ***didacticien***] (Rar) **1** Autor de cărți didactice **(5)**. **2** Specialist în didactică **(1)**.

didacticism *sn* [At: LOVINESCU, S. I, 295 / Pl: *~e* / E: ***didactic*** + *-ism*] **1** Folosire exagerată a metodelor și principiilor didactice **(3)** Si: (rar) *didactism* **(1)**. **2** Tendință de a instrui cu orice preț Si: (rar) *didactism* **(2)**. **3** (Est) Exarcerbare a laturii explicative a artei în dauna celei emoționale.

didacticist, ~ă *a* [At: SCÂNTEIA 1952, nr. 2393 / Pl: *~iști, ~e* / E: ***didactic*** + *-ist*] **1-2** Care este caracterizat prin didacticism **(1-2)**. **3-4** Care este specific didactismului **(1-2)**.

didactil, ~ă *a* [At: CADE / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***didactyle***] (D. animale) Cu două degete.

didactilism *sns* [At: MED. / E: fr ***didactylisme***] Anomalie congenitală care se manifestă prin apariția a două degete la o mână sau la un picior.

didactism *sns* [At: DENSUSIANU, L. 131 / E: ***didact*** + *-ism*] (Rar) **1-2** Didacticism **(1-2)**.

didactogenie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: ***didact*** + ***-genie*** cf *iatrogenie*] (Med) Stare patologică de anxietate și depresie, întâlnită la unii elevi ca urmare a greșelilor didactice ale educatorilor.

didactru *sn* [At: BARCIANU, V. / Pl: *~re* / E: ngr ***δίδακτρον***] (Trs; înv) Taxă școlară.

didahie *sf* [At: M. COSTIN, ap. LET. II, 60/5 / A și: *didahie* / Pl: *~ii* / E: ngr ***διδαχή***] (Înv) **1** Predică. **2** (Pgn) Concluzie moralizatoare Si: *învățătură, morală*.

didascal, ~ă *smf* [At: DOSOFTEI, V. S. decembrie 195[v]/27 / Pl: *~i, ~e* / E: ngr ***διδάσκαλος***] (Înv) Dascăl **(1)**.

didascalie *sf* [At: CANTEMIR, ap. BV I, 363 / Pl: *~ii* / E: lat ***dadascalia***, ngr ***διδασκαλία***] **1** (Îvr) Știință. **2** (Ant) Instrucțiune dată actorilor de autorul unei opere dramatice grecești. **3** Indicație care se punea înaintea unei piese de teatru la latini.

didastic, ~ă *sf, a* vz ***didactic***

didasticește *av* vz ***didacticește***

didă[1] *sf* [At: PREDA, M. 368 / Pl: *~de* / E: ns cf *dadă*[1]] (Ban; Mun) Tată.

didă[2] *sf* vz ***dadă***[2]

didelf, ~ă [At: CADE / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***didelphes***] **1** *a* (Rar; d. unele mamifere fosile) Care se caracterizează prin marsupiu și prin dimensiuni mai mici decât ale cangurului. **2** *sm* (Lpl) Gen de marsupiale fosile cuprinzând animale carnivore mai mici decât cangurul. **3** *sm* Animal care face parte din didelf **(2)**.

didelfie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***didelphie***] (Med) Malformație congenitală a aparatului genital feminin, constând în existența a două vaginuri, a două coluri și a două utere.

dider *sn* [At: ALR II, 2554/346 / Pl: *~e* / E: nct] (Reg) Recipient în care se aduce apa de la fântână.

didetăl *sm* vz ***dedițel***

didi *ai* [At: PAȘCA, GL. / E: nct] (Reg: d. oameni) **1** Zăpăcit. **2** Uituc.
didim *sn* [At: PONI, CH. 29 / S și: *didym* / E: ngr **δίδυμος**] (Chm) Amestec de neodim și praseodim sub formă metalică sau de combinații, despre care se credea că ar face parte din familia pământurilor rare.
didimoc *sm* [At: COMAN, GL. / Pl: *~oci* / E: nct] (Reg; dep) Om scund, gras și lipsit de inteligență.
didinam, ~ă *a* [At: GRECESCU, FL. 16 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***didyname***] (D. androceul cu patru stamine libere al unor plante) Care are două stamine mai lungi decât celelalte.
didinamie *sf* [At: J. CIHAC, I. N. 265/1 / Pl: *~ii* / E: fr ***didynamie***] (Bot) Nume dat de Littré celei de a 14-a clase a sistemului său, caracterizată prin stamine didiname.
didinele *sfp* [At: BORZA, D. 229 / E: nct] (Bot; reg) Pejmă (*Amberboa moschata*).
didiochi *sn* vz ***dedeochi***
didiochitor, ~oare *smf* [At: T. PAPAHAGI, M. 126 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***di^{2}- + diochitor***] (Reg) Deochetor.
didițel *sn* vz ***dedițel***
didiu *sm* [At: GL. OLT. / Pl: *~ii* / E: *di^{1}* + *di^{1}* + *-(i)u*] (Reg) Conducător la jocul călușarilor.
didiuș *sn* vz ***derdeluș***
didragmă *sf* vz ***didrahmă***
didrahm *sn* vz ***didrahmă***
didrahmă *sf* [At: N. TEST. (1648), 23^{r}/2 / V: ***~m*** *sn*, ***~agmă*** / Pl: *~me* / E: ngr **δίδραχμον**] (Înv) **1** Monedă care avea valoarea de două drahme. **2** (Pex) Dare care se plătea în didrahmă (**1**).
didui *vt* [At: MAT. DIALECT. I. 209 / Pzi: *didui* / E: nct] (Reg) A ucide.
die^{1} *sf* [At: BORZA, D. 49 / P: *di-e* / Pl: *dii* / E: nct] (Bot; Trs) Pepene verde (*Citrullus lanatus*).
die^{2} *i* vz ***di^{1}***
dieb *sm* [At: ALR SN IV, h. 1087/728 / Pl: *~i* / E: nct] (Reg; dep) Om foarte mâncăcios.
diebla *sm* [At: LEXIC REG. 95 / Pl: ? / E: nct] (Reg) Cal rău.
diece *nc, sm* vz ***zece***
diecel *sm* [At: DEX / P: *di-e~* / Pl: *~cei* / E: ***diac*** + *-el*] (Șhp) **1-2** Diac (**11**) (tânăr).
diecezan, ~ă *a* [At: RUS, I. I, 150/11 / V: ***dioc~*** / P: *di-e~* / Pl: *~i, ~e* / E: ***dieceză*** + *-an* cf fr *diocésain*] **1** Care aparține unei dieceze Si: *eparhial*, (îvr) *diecezanesc* (**1**). **2** Care ține de dieceză Si: *eparhial*, (îvr) *diecezanesc* (**2**). **3** Referitor la dieceză Si: *eparhial*, (îvr) *diecezanesc* (**3**).
diecezanesc, ~ească *a* [At: (a. 1823) IORGA, S. D. XVII, 160 / V: ***dieț e~*** / P: *di-e~* / Pl: *~ești* / E: ***diecezan*** + *-esc*] (Îvr) **1-3** Diecezan (**1-3**).
dieceză *sf* [At: SUCIU, S. 10/10 / V: ***dioc~***, (îvr) ***~ețez*** *sn*, ***~eț eză*** / P: *di-e~* / Pl: *~e* / E: fr ***diocèse***, ger ***Diözese***, lat ***diocesia***] Unitate ecleziastică condusă de un episcop sau de un arhiepiscop Si: *eparhie*.
diecită *sf* [At: DEX / P: *di-e~* / Pl: *~țe* / E: ***diac*** + *-iță*] (Reg) Soție de diac (**11**).
dieconi *v* vz ***diaconi***
diedă *sm* [At: ALR I/II, h. 169/5 / Pl: *~ezi* / E: rs ***дед***] (Reg) Bunic.
diedru [At: ASACHI, E. III, 229/12 / P: *di-e~* / Pl: *~re* / E: fr ***dièdre***] **1** *sn* Figură geometrică formată din două semiplane mărginite de dreapta lor de intersecție. **2** *sn* Porțiune de spațiu cuprinsă între aceste semiplane. **3** *a* (Îs) *Unghi* ~ Unghi format prin intersectarea a două planuri.
diegetic, ~ă *a* [At: DN^{3} / P: *di-e~* / Pl : *~ici, ~ice* / E: ger ***diegetisch***] (Rar) **1-2** Cu caracter de diegeză (**1-2**).
diegeză *sf* [At: DN^{3} / P: *di-e~* / Pl : *~ze* / E: ger ***Diegese***] (Rar) **1** Narațiune. **2** Expunere.
dieineață *sf, av* vz ***dimineață***
dielectric, ~ă [At: MACAROVICI, CH. 106 / P: *di-e~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***diélectrique***] **1** *a* Care izolează din punct de vedere electric Si: *izolator*. **2** *a* (Îs) *Constantă ~ă* Raportul dintre capacitatea unui condensator electric care conține între armături o substanță izolatoare și capacitatea aceluiași condensator când conține între armături aer sau vid. **3** *sn* Material izolant din punct de vedere electric, care polarizează temporar când este introdus într-un câmp electric.
dieman *sn* vz ***diamant***
dieminiața *sf, av* vz ***dimineață***
diencefal *sn* [At: DANIELOPOLU, F. N. I, 30 / P: *di-e~* / Pl: *~e* / E: fr ***diencéphale***] Segment al creierului situat între trunchiul cerebral și substanța albă a encefalului.
diencefalic, ~ă *a* [At: DANIELOPOLU, F. N. I, 35 / P: *di-e~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***diencefal*** + *-ic*] (Rar) **1** Care ține de diencefal. **2** Referitor la diencefal.
diencefalită *sf* [At: DN^{3} / Pl: *~te* / E: fr ***diencéphalite***] (Med) Inflamație a diencefalului.
diencefalopatie *sf* [At: DN^{3} / Pl: *~ii* / E: fr ***diencéphalopathie***] (Med) Afecțiune a diencefalului.
diene *sfp* [At: LTR^{2} / P: *di-e~* / E: fr ***diènes***] (Chm) Hidrocarburi care conțin două legături duble în moleculă Si: (rar) *diolefine*.
diepleu *sn* vz ***depleu***
dieretic, ~ă *a* [At: NEGULICI / P: *di-e~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***diérétique***] (Înv; d. substanțe) Corosiv.
diereză *sf* [At: COSTINESCU / V: (îvr) ***diar~*** / P: *di-e~* / Pl: *~ze* / E: fr ***diérèse***] **1** (Lin) Disociere în pronunțare a unui diftong în elementele lui componente. **2** (Med) Separare chirurgicală a țesuturilor.
diesel [At: DAVIDOGLU, M. 84 / P: *dizel* / Pl: *~e, ~uri* / E: ***Diesel***] **1-2** *sn, a* (Șîs *motor* ~) Motor cu ardere internă la care combustibilul introdus în camera de ardere se autoaprinde venind în contact cu aerul, comprimat în prealabil în cilindrul motorului. **3** *a* (Îs) *Locomotivă* ~ Locomotivă electrică a cărei sursă de energie este furnizată de un generator de curent pus în funcțiune de un motor diesel (**1**).
dietal, ~ă *a* [At: MAIOR, I. B. 70/21 / P: *di-e~* / Pl: *~i, ~e* / E: ***dietă^{2}*** + *-al*] **1** Care aparține unei diete^{2} (**1**) Si: (îvr) *dietalicesc* (**1**). **2** Referitor la dietă^{2} (**1**) Si: (îvr) *dietalicesc* (**2**).
dietalicesc, ~ească *a* [At: AARON, ap. CONTRIBUȚII III, 127 / P: *di-e~* / Pl: *~ești* / E: ***dietal*** + *-icesc*] (Îvr) **1-2** Dietal (**1-2**).
dietanolamină *sf* [At: DER / P: *di-e~* / Pl : *~ne* / E: fr ***diétanolamine***] (Chm) Lichid uleios obținut din oxid de etilenă și amoniac, sub presiune, care se folosește în cosmetică și în industria textilă și a pielăriei.
dietă^{1} *sf* [At: CANTEMIR, I. I. I, 210 / P: *di-e~* / Pl: *~te* / E: fr ***diète***, ngr **δίαιτα**] **1** (Med) Regim alimentar special recomandat de medic în scop terapeutic sau pentru menținerea sănătății Si: *regim*. **2** (Pex) Regim de viață ordonat.
dietă^{2} *sf* [At: CAROL XII, 31^{r}/24, ap. DLR ms / P: *di-e~* / Pl: *~te* / E: fr ***diète***, lat ***dieta***] **1** Adunare legislativă (în feudalism și unele state moderne). **2** (Pex) Adunare reprezentativă cu caracter politic. **3** (Reg) Guvern.
dietetic, ~ă [At: ÎNVĂȚĂTURĂ, 123/7 / P: *di-e~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***diététique***] **1** *a* Care ține de dietă^{1} (**1**) Si: (îvr) *dieteticesc* (**1**), *dieticesc* (**1**). **2** *a* Referitor la dietă^{1} (**1**) Si: (îvr) *dieteticesc* (**2**), *dieticesc* (**2**). **3** *a* Pe bază de dietă^{1} (**1**) Si: (îvr) *dieteticesc* (**3**), *dieticesc* (**3**). **4** *sf* Ramură a medicinii care se ocupă cu studiul regimurilor alimentare.
dieteticesc, ~ească *a* [At: (a. 1827) BV III, 529 / P: *di-e~* / Pl: *~ești* / E: ***dietetic*** + *-esc*] (Îvr) **1-3** Dietetic (**1-3**).
dietetician, ~ă *smf* [At: BELEA, P. A. 254 / P: *di-e-te-ti-ci-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***diététicien***] Specialist în dietetică (**4**) Si: (îvr) *dietetist*.
dietetist, ~ă *smf* [At: NEGULICI / P: *di-e~* / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***diététiste***] (Îvr) Dietetician.
dieticesc, ~ească *a* [At: SCAVINSCHI, M. 96^{v}/6 / P: *di-e~* / Pl: *~ești* / E: ***dietă^{1}*** + *-icesc*] (Îvr) **1-3** Dietetic (**1-3**).
dietină *sf* [At: BĂLCESCU, M. V. 207 / P: *di-e~* / Pl: *~ne* / E: fr ***diétine***] (Înv) Adunare a deputaților dintr-o provincie a vechiului regat polonez.
dietorie *sf* vz ***datorie***
dietez *sn* vz ***dieceză***
dietezanesc, ~ească *a* vz ***diecezanesc***
dieteză *sf* vz ***dieceză***

diever sm vz ***dever***[1]

dievolesc, ~ească a vz ***diavolesc***

dievolie sf vz ***diavolie***

diez [At: HELIADE, O. II, 374 / P: *di-ez* / Pl: *~ism, ~uri* sn, (îvr) *~e* / E: fr ***dièse***] **1** *sm* Semn muzical convențional care, pus înaintea unei note sau la începutul portativului, marchează ridicarea înălțimii notei (sau a notelor de pe portativ) cu un semiton. **2** *sn* Interval de un semiton cu care se ridică o notă muzicală sau un șir de note. **3** *a* (D. note muzicale) Care este ridicat cu un semiton.

dieza vt [At: CADE / P: *di-e~* / Pzi: *~zez* / E: fr ***diéser***] (C. i. note muzicale) **1** A marca cu diez **(1)**. **2** A ridica cu un semiton.

diezat, ~ă a [At: CL 1957, 98 / P: *di-e~* / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***diésé***] **1** (D. note muzicale) Care este marcat cu un diez **(1)**. **2** (D. note muzicale) Care este ridicat cu un semiton. **3** (Fon; d. sunete) Care are o notă mai înaltă decât sunetul fundamental de care se leagă.

diezgăuga v vz ***dezghioca***

diezvoca v vz ***dezghioca***

difama vt [At: NEGULICI / Pzi: *~mez* / E: fr ***diffamer***] (Înv) A defăima.

difamant, ~ă a [At: NEGULICI / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***diffamant***] (Înv) **1** Care defăimează Si: *defăimător*. **2** Compromițător pentru reputația cuiva.

difamare sf [At: DLR ms / V: ***~mia~*** / Pl: *~mări* / E: ***difama***] (Înv) Defăimare.

difamat, ~ă a [At: LM / Pl: *~ați, ~e* / E: ***difama***] (Înv) Defăimat.

difamator, ~oare smf, a [At: NEGULICI / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***diffamateur***] (Înv) **1-2** (Persoană) care defăimează.

difamație sf [At: NEGULICI / V: (înv) ***~iune*** / P: *~ți-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***diffamation***] (Înv) Defăimare.

difamațiune sf vz ***difamație***

difamiare sf vz ***defamare***

difan sn vz ***țifan***

difazat, ~ă a [At: DEX / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***diphasé***] (D. circuite, mașini etc. electrice) Care prezintă două faze.

difăima v vz ***defăima***

difăimare sf vz ***defăimare***

difăimat[1] *sn* vz ***defăimat***[1]

difăimat[2]*, ~ă a* vz ***defăimat***[2]

difăimătoriu, ~orie a vz ***defăimător***

difenil sns [At: MACAROVICI, CH. 463 / E: fr ***diphényle***] (Chm) Derivat al benzenului, care se prezintă sub formă de cristale insolubile în apă, folosit în industria hârtiei sau ca intermediar în sinteze organice Si: *bifenil*.

difenilamină sf [At: ENC. TEHN. I, 424 / Pl: *~ne* / E: fr ***diphénylamyne***] (Chm) Amină secundară aromatică din seria benzenului, folosită în sinteza organică și în industria chimică.

difensiv, ~ă a vz ***defensiv***

difera v vz ***diferi***

diferemânt sn [At: HELIADE, PARALELISM, I, 66/25 / Pl: ? / E: it ***differimento***] (Îvr) Deosebire.

difereminte av [At: SFC II, 188 / E: fr ***différement***] (Îvr) **1-2** În mod diferit **(1-2)**.

diferend sn [At: BĂLCESCU, M. V. 217 / V: (înv) ***~ntă, ~nță***[2] *sf*, ***~nt, ~ă*** *sf* / Pl: *~e* / E: fr ***différend***, ger ***Differenz***] Deosebire de opinii între două sau mai multe persoane, state etc. Si: *conflict, dezacord, neînțelegere*.

diferendă sf vz ***diferend***

diferent[1] *sn* vz ***diferend***

diferent[2]*, ~ă a* [At: HELIADE, PARALELISM, I, 66/24 / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***différent***] (Înv) **1-2** Diferit **(1-2)**.

diferentă sf vz ***diferend***

diferență[1] *sf* [At: ÎNV. IN. 26 / V: (înv) ***~ție, ~rință*** / Pl: *~țe* / E: fr ***différence***, lat ***differenta***] **1** (Mat) Rezultat al unei scăderi matematice Si: *rest, restanță*, (îrg) *rămășiță*[1]. **2** (Ggf; îs) *~ de nivel* Deosebire de altitudine între două puncte terestre. **3** (La bursă sau la jocurile de noroc) Oscilație. **4** (Nav) Una din mărimile prin care se determină înclinarea longitudinală a unei nave. **5** Ansamblu de trăsături, de caracteristici, de particularități etc. care fac, prin comparație, să se deosebească un lucru de altul, o ființă de alta etc. Si: *deosebire, nepotrivire*, (îvp) *osebire*, (înv) *osebiciune*. **6** Lipsă de asemănare Si: *deosebire, nepotrivire*, (îvp) *osebire*, (înv) *osebiciune*. **7** (Îs) *~ specifică* Trăsătură caracteristică a unei noțiuni, care o deosebește de celelalte noțiuni cuprinse în genul ei proxim. **8** (Îs) *Examen de ~* Probă examinatorie pe care o efectuează elevii, studenții etc. în cazul unui transfer de la o unitate de învățământ la alta cu profil diferit. **9** (Îlav) **Cu ~ că ...** Cu deosebirea că... **10** (Îlav) **În ~ de...** Spre deosebire de ... **11** (Fiz; îs) *~ de fază* Defazaj.

diferență[2] *sf* vz ***diferend***

diferență[3] *sf* vz ***deferență***

diferenția [At: CONV. LIT. III, 152 / V: (îvr) ***~rința*** / P: *~ți-a* / Pzi: *~iez* / E: fr ***différencier***] **1** *vt* (C. i. două sau mai multe noțiuni, ființe, obiecte etc.) A delimita caracterele specifice spre a stabili deosebirile, a marca, a face să apară diferențele Si: *a deosebi*, (îvr) *a osebi*. **2** *vr* A se distinge dintr-un ansamblu prin particularități, trăsături caracteristice. **3** *vr* A se caracteriza prin anumite diferențe în raport cu ... **4** *vr* A nu mai fi la fel cu ... **5** (Mat) A calcula o diferențială **(11)** sau o derivată.

diferențial, ~ă [At: HELIADE, PARALELISM, I, 66 / P: *~ți-al* / Pl: *~i, ~e*, **(13)** *~uri* / E: fr ***différentiel***] **1** *a* Care face să se deosebească. **2** *a* Care se bazează pe deosebiri. **3** *a* Care diferențiază **(1)**. **4** *a* Care constituie o deosebire. **5** *a* (Îs) *Tarif ~* Taxă de transport care se reduce proporțional cu creșterea distanței și a greutății mărfii. **6** *a* (Mat) Care comportă diferențe sau operează cu diferențe extrem de mici din punct de vedere numeric. **7** *a* (Îs) *Calcul ~* Capitol al analizei matematice care are ca obiect studiul derivatelor al proprietăților și al aplicațiilor acestora. **8-9** *sf, a* (Șîs *ecuație ~ă*) (Ecuație) care conține funcțiile căutate, derivatele lor și variabilele independente. **10** *a* (Îs) *Geometrie ~ă* Ramură a geometriei care studiază figurile geometrice cu metodele analizei matematice. **11** *sf* (Mat) Produsul dintre derivata unei funcții și creșterea variabilelor ei independente. **12** *sf* (Mat) Suma produselor dintre derivatele parțiale ale unei funcții și creșterile variabilelor ei independente. **13** *sn* Angrenaj de roți dințate al unui vehicul, care permite ca două roți așezate pe același ax să se poată învârti cu viteze deosebite.

diferențiare sf vz ***diferențiere***

diferențiat, ~ă a [At: LM / Pl: *~ați, ~e* / E: ***diferenția***] **1** Care este marcat, delimitat, separat prin operația de diferențiere **(2)** sau prin anumite diferențe[1] **(5)** (pentru a corespunde anumitor cerințe sau în vederea unui anumit scop). **2** Care se distinge dintre două sau mai multe ființe sau lucruri. **3** Deosebit prin caracterele sale specifice. **4** Care nu mai este la fel cu ...

diferențiator, ~oare a [At: CV I, nr. 9, 8 / P: *~ți-a~* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***diferenția*** + *-tor*] (Rar) **1** Care delimitează diferențele[1] **(5)**. **2-5** Care diferențiază **(1-4)**.

diferenție sf vz ***diferență***[1]

diferențiere sf [At: HELIADE, PARALELISM, I, 66/28 / V: (înv) ***~iare***, (îvr) ***~rințare*** / P: *~ți-e~* / Pl: *~ri* / E: ***diferenția***] **1** Stabilire a diferențelor[1] **(5)**, a deosebirilor între două sau mai multe obiecte, ființe Si: *deosebire, separare*. **2** Proces prin care se realizează analiza însușirilor deosebite ale obiectelor în cadrul percepțiilor. **3** Apariție de funcții sau caractere noi în cursul evoluției. **4** (Mat) Operație prin care se obține diferențiala **(11)** unei funcții.

diferi vi [At: HELIADE, O. II, 42 / V: (înv) ***~ra***, (îrg) ***def~*** / Pzi: *difer, ~resc*, 3 (înv) *~re*, 6 (înv) *~resc* / E: fr ***différer***, lat ***diferre***] A nu (mai) fi la fel (cu cineva sau ceva) Si: *a se deosebi, a se diferenția* **(2)**.

diferint, ~ă a vz ***diferit***

diferința v vz ***diferenția***

diferințare sf vz ***diferențiere***

diferință sf vz ***diferență***[1]

diferire sf [At: MUMULEANU, ap. GCR II, 247/21 / Pl: *~ri* / E: ***diferi***] (Înv) Deosebire.

diferit, ~ă a [At: (a. 1774) URICARIUL I, 182 / V: (înv) *~int* / Pl: *~iți, ~e* / E: *diferi*] 1 Care se deosebește (de cineva sau de ceva) Si: *deosebit*, (îvp) *osebit*, (înv) *diferent²*, (îvr) *diferitor* (1). 2 Care nu (mai) este asemănător (cu cineva sau ceva) Si: *deosebit*, (îvp) *osebit*, (înv) *diferent²* (2), (îvr) *diferitor* (2). 3 (Lpl; precedă cuvântul pe care îl determină) Fel de fel de ... Si: *diverși, feluriți, variați*, (îvp) *osebit*.

diferitor, ~oare a [At: BARIȚIU, P. A. III, 65 / Pl: *~i, ~oare* / E: *diferi* + *-tor*] (Îvr) 1-2 Diferit (1-2).

dificil, ~ă a [At: HELIADE, O. II, 157 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***difficile***, it ***difficile***, lat ***difficilis***] 1 Care este greu de înțeles Si: *complicat*, (înv) *dificultos* (1). 2 Greu de rezolvat Si: *complicat*, (înv) *dificultos* (2). 3 Care prezintă dificultăți Si: *anevoios*, (înv) *dificultos* (3). 4 Greu (de făcut) Si: *anevoios*, (înv) *dificultos* (4). 5 (D. oameni) Care se împacă greu cu alții. 6 (D. oameni) Greu de mulțumit Si: *capricios, exigent, mofturos, pretențios, susceptibil*.

dificulta vt [At: GHEȚIE, R. M. / Pzi: *~tez* / E: it ***difficoltare, difficultare***] (Înv; c. i. acțiuni, situații etc.) A face greutăți Si: *a îngreuna*.

dificultate sf [At: MOLNAR, I. 92/1 / Pl: *~tăți* / E: fr ***difficulté***, lat ***difficultas, -atis***] 1-2 Lucru, faptă etc. dificile (3-4). 3 Greutate de a face ceva Si: *anevoință*. 4 (Îlav) **Cu (multă) ~** Foarte greu. 5 Piedică. 6 (Îe) **A face** (sau **a crea**) **~tăți** A pune cuiva piedici. 7 (Îae) A opune rezistență (într-o problemă). 8 (Îe) **A avea ~tăți** A avea neînțelegeri cu cineva.

dificultos, ~oasă a [At: ODOBESCU, S. I, 247 / V: *~tuos* / Pl: *~oși, ~oase* / E: fr ***difficultueux***] (Înv) 1-4 Dificil (1-4).

dificultuos, ~oasă a vz ***dificultos***

difident, ~ă a [At: LM / Pl: *~nți, ~e* / E: lat ***diffidens*** cf it *diffidente*] (Liv) 1 Neîncrezător. 2 Supărăcios.

difidență sf [At: COSTINESCU / Pl: *~țe* / E: lat ***diffidentia***, cf it *diffidenza*] (Liv) Lipsă de încredere Si: *neîncredere*.

difilare sf vz ***defilare***

difilarie sf vz ***defilare***

difluent, ~ă a [At: VIANU, A. P. 231 / P: *~flu-ent* / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***diffluent***, lat ***diffluens***] (Ggf; d. râuri) Care se ramifică.

difluență sf [At: LTR² / P: *~flu-en~* / Pl: *~țe* / E: fr ***diffluence***] 1 Ramificare în două brațe a albiei unui râu la vărsarea în alt râu. 2 Locul unde se produce difluența (1). 3 (Îs) ~ *glaciară* Despărțire a unui ghețar în două brațe, care înaintează în aval din cauza unor stânci. 4 Fluidificare.

difonie sf [At: PANN, G. M. 37/4 / Pl: *~ii* / E: ngr ***διφονος*** „cu două voci"] (Îvr) Duet.

difor sm vz ***dihor***

diform, ~ă a [At: NEGULICI / V: (înv) *def~, desf~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***difforme***, lat ***difformis***] 1 (D. ființe sau d. părți ale corpului lor) Care nu are formă firească, normală Si: *deformat, desfigurat, monstruos, mutilat, pocit, schilodit, slut*. 2 Care nu are forma, figura sau proporțiile pe care ar trebui să le aibă. 3 (Rar; d. materii) Fără formă precisă Si: *brut, inform*.

diforma v vz ***deforma***

diformant, ~ă a vz ***deformant***

diformare sf vz ***deformare***

diformat, ~ă a vz ***deformat***

diformațiune sf vz ***deformațiune***

diformitate sf [At: C. A. ROSETTI, C. 273/17 / V: (înv) *disf~, def~* / Pl: *~tăți* / E: fr ***difformité***, lat ***difformitas, -atis***] 1 Deformare a formei normale a corpului. 2 Urâțenie. 3 Ceea ce face ca cineva sau ceva să fie diform (1) Si: *urâțenie, slutenie*.

difosgen sn [At: LTR² / Pl: nct / E: fr ***diphosgène***] Substanță toxică de luptă, asemănătoare fosgenului.

difracta vtr [At: MACAROVICI, CH. 170 / Pzi: 3 *difractă* / E: fr ***diffracter***] 1-2 A se produce sau a face să se producă o difracție.

difractat, ~ă a [At: DER II, 107 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***difracta***] (D. raze de lumină, fascicule de radiații) Care a suferit o difracție.

difracție sf [At: MARIAN, F. 423/11 / V: (înv) *~iune* / Pl: *~ii* / E: fr ***diffraction***] Fenomen de propagare a undelor luminoase, acustice, de materie etc. în spatele unui obstacol, prin ocolirea marginilor lui și prin abaterea aparentă de la traiectoria rectilinie.

difracțiune sf vz ***difracție***

diftereon sm [At: (a. 1793), ap. GÁLDI, M. PHAN. 172 / V: ***deftereu*** / Pl: *~i* / E: ngr ***δεύτερος***] (Grî; în limbajul bisericesc) Al doilea cântăreț.

difteric, ~ă [At: GHICA, C. E. I, 266 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***diphtérique***] 1 *a* De natura difteriei (1). 2 *a* Care aparține difteriei (1). 3 *a* Privitor la difterie (1). 4 *a* (Îs) *Anghină* (sau *angină*) *~ă* Difterie (1) faringiană. 5 *a* (Îs) *Crup* ~ Difterie (1) localizată pe laringe Si: (pop) *gușter*. 6-7 *smf, a* (Persoană) care suferă de difterie (1).

difterie sf [At: DDRF / Pl: *~ii* / E: fr ***diphtérie***] (Med) 1 Boală contagioasă acută produsă de bacili, caracterizată prin formarea unor membrane false pe amigdale, pe faringe sau pe laringe, prin greutate în respirație și la înghițirea alimentelor, prin febră etc. 2 (Spc) Anghină difterică. 3 (Îs) ~ *laringiană* Difterie (1) localizată pe laringe.

difteroid, ~ă a [At: DN² / P: *~ro-id* / Pl: *~izi, ~e* / E: fr ***diphtéroïde***] 1 Care are aparența unei difterii (1). 2-6 Cu aspect difteric (1-5).

diftero-variolă sf [At: DER / Pl: *~le* / E: ***difterie*** + ***variolă***] (Îs) *~la aviară* Boală contagioasă a păsărilor, provocată de un virus.

difti vt [At: BUGNARIU, N. 52/418 / Pzi: *~tesc* / E: nct] (Trs) 1 A sfătui. 2 A îndemna.

diftină sf [At: NOM. MIN. I, 425 / Pl: *~ne* / E: fr ***duvetine***] Țesătură de bumbac, deasă și rezistentă, cu fața pufoasă.

diftini smp [At: ALRM SN I, h. 151/235 / A: nct / E: nct] (Reg) Castane.

diftong sm [At: ABC 49/4 / Pl: *~i*, (înv) *~uri* sn / E: fr ***diphtongue***, lat ***diphtongus***] (Fon) 1 Pronunțare în aceeași silabă a unei vocale cu o semivocală. 2 Grup de două sunete format dintr-o vocală și o semivocală care se pronunță în aceeași silabă. 3 (Îs) ~ *ascendent* (sau, înv, *suitor*) Diftong (2) al cărui element semivocalic precedă elementul vocalic. 4 (Îs) ~ *descendent* (sau, înv, *coborâtor*) Diftong (2) al cărui element semivocalic este precedat de elementul vocalic. 5 Semn tipografic conținând două vocale sau o vocală și o semivocală.

diftonga vtr [At: ROSETTI, S. L. 11 / Pzi: *~ghez* / E: fr ***diphtonguer***] (Fon) 1-4 A (se) transforma în diftong (1-2).

diftongare sf [At: MAIORESCU, CRITICE, 248 / Pl: *~gări* / E: ***diftonga***] (Fon) 1-2 Transformare în diftong (1-2).

diftongat, ~ă a [At: SCL 1965, 8 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***diftonga***] (Fon; d. vocale) 1-2 Care a devenit diftong (1-2). 3-4 Rostit ca diftong (1-2).

difuz, ~ă a [At: MARIN, PR. I, 17/15 / S și: *difus* / Pl: *~i, ~e*, (înv) *~uși* am / E: fr ***diffus***, lat ***diffusus***] 1 (D. lumină) Care este răspândit în toate părțile sau în diverse părți Si: *împrăștiat, risipit²*. 2 Care este neclar, confuz, complicat, lipsit de organizare.

difuza [At: MACAROVICI, CH. 238 / Pzi: *~zez* / E: fr ***diffuser***] 1 *vt* (C. i. unde sonore, unde de lumină, de căldură etc.) A propaga în toate părțile sau în diverse părți Si: *a împrăștia, a răspândi*. 2 *vt* (C. i. idei, știri etc.) A răspândi (prin viu grai, prin presă, prin radio etc.) 3 *vt* (C. i. publicații) A pune în vânzare Si: *a distribui*. 4 *vi* (D. molecule, particule, substanțe etc.) A pătrunde în masa altui corp cu care se află în contact.

difuzabil, ~ă a [At: DN² / Pl: *~i, ~e* / E: ***difuza*** + *-bil*] 1 Care se poate difuza (1). 2 (D. substanțe) Care difuzează (4) în masa altei substanțe Si: (înv) *difuzibil*.

difuzant, ~ă a [At: SANIELEVICI, R. 164 / Pl: *~nți, ~e* / E: ***difuza***] (D. medii) 1-2 Care reflectă sau refractă difuz (1) fasciculele de unde.

difuzare sf [At: SADOVEANU, O. XX, 404 / Pl: *~zări* / E: ***difuza***] 1 Propagare a undelor sonore, a undelor de lumină, de căldură etc. 2 Răspândire (prin viu grai, presă etc.) a ideilor, știrilor etc. 3 Punere în vânzare a unei publicații. 4 (Îs) ~ *telegrafică* Operație prin care se realizează transmiterea telegramelor spre mai multe posturi telegrafice de recepție, cu ajutorul unor aparate teleimprimatoare obișnuite.

difuzat, ~ă a [At: CAMIL PETRESCU, P. 313 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***difuza***] 1 (D. unde de lumină, de căldură etc.) Care este propagat, în toate direcțiile. 2 (D. publicații, idei, știri etc.) Care este transmis, răspândit prin radio,

prin presă etc. **3** (D. publicații) Pus în vânzare. **4** (D. molecule) Care au pătruns în masa altui corp cu care se află în contact.

difuzibil, ~ă *a* [At: ARHIVA II, 431 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***diffusible***] (Înv; d. substanțe) Difuzabil (2).

difuzibilitate *sf* [At: PONI, CH. 47 / S și: *difusi~* / E: fr ***diffusibilité***] Proprietate pe care o au unele corpuri de a difuza (4).

difuzie *sf* vz ***difuziune***

difuziune *sf* [At: COSTINESCU / V: ***~ie*** / P: *~zi-u~* / Pl: *~ni* / E: fr ***diffusion***, lat ***diffusio, -onis***] **1** Împrăștiere în toate direcțiile a razelor unui fascicul de lumină, a undelor de radio etc. care trec printr-un mediu translucid sau care se reflectă când întâlnesc o suprafață cu asperități. **2** Propagare. **3** (Înv) Prolixitate. **4** Pătrundere a moleculelor unui corp în masa altui corp cu care vine în contact.

difuziv, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl : *~i, ~e* / E: fr ***diffusif***] (D. corpuri) Care are proprietatea de a se răspândi în toate sensurile.

difuzor [At: CADE / V: (reg) ***def~*** / Pl: **(1-4)** *~oare*, **(5)** *~i* / E: fr ***diffuseur***] **1** *sn* Dispozitiv (în formă de pâlnie) pentru redarea sunetelor transmise pe cale electrică și răspândirea lor în mediul înconjurător. **2** *sn* Piesă a carburatorului unui motor, care pulverizează combustibil printr-un curent de aer. **3** *sn* Dispozitiv translucid din sticlă, porțelan etc. care împrăștie uniform lumina unei lămpi. **4** *sn* Aparat sau agregat folosit la extragerea prin difuziune (4) a unei substanțe. **5** *sm* Persoană care difuzează (3) publicațiile periodice.

dig *sn* [At: MÂNDRESCU, UNG. 74 / V: (reg) ***~ghiu*** / Pl: *~uri*, (rar) *dige* / E: fr ***digue***] **1** Construcție hidrotehnică de piatră, de pământ sau de beton, executată în lungul malului unui curs de apă, al unui lac sau al unei mări ori îndreptată spre larg și care servește la dirijarea cursului de apă sau la apărarea malurilor ori a porturilor de acțiunea apei și a curenților Si: *stăvilar, zăgaz*, (reg) *diguială, opritor*. **2** (Trs; Ban) Gard de nuiele și piatră, făcut în apele curgătoare pentru a aduna apa și a putea prinde pești Si: (reg) *apărătoare, gat, scoc*.

digalen *sn* [At: BIANU, D. S. / Pl: *~e* / E: nct] Medicament tonic cardiac ce conține glucozide extrase din frunzele plantei degețel-roșu.

digamma *sfi* [At: CADE / S și: *digamma* / A și: *digama* / E: fr ***digamma***] (Înv) Semivocală cu valoare de „u" consonantic, componentă a unor diftongi, triftongi etc.

digastric, ~ă *sm, a* [At: KRETZULESCU, A. 173/18 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***digastrique***] **1-2** (Șîs *mușchi ~*) (Mușchi) care are o parte cărnoasă la fiecare terminație și o porțiune tendinoasă intermediară.

digeaba *av* vz ***degeaba***

digenetic, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***digénétique***] (Blg) Care prezintă digeneză.

digeneză *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ze* / E: cf gr δίς „de două ori" + γένεσις „naștere"] (Blg) Însușire a unor viețuitoare de a avea două moduri de reproducere (sexuată și asexuată).

digenie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***digénie***] (Blg) Înmulțire care se realizează prin contribuția ambelor sexe.

diger *sm* [At: DER / S și: *digger* / P: *digăr* / Pl: *~i* / E: eg ***digger***] (Înv) Adept al curentului de extremă stângă din timpul revoluției burgheze din Anglia (sec. XVII), reprezentând interesele țărănimii sărace.

digera[1] *vt* [At: BARASCH, I. 3/17 / V: (înv) ***deghera*** / Pzi: *diger, ~rez* / E: fr ***digérer***, lat ***digerere***] **1** A preface alimentele introduse în organism în substanțe asimilabile, necesare hrănirii corpului Si: *a mistui*, (înv) *a omeni*, (reg) *a râșni*. **2** (Rar; fig) A se sili să înțeleagă. **3** (Rar; fig) A suporta ceva supărător.

digera[2] *v* vz ***degera***

digerabil, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***digérable***] **1** (D. alimente introduse în organism) Care se poate digera (1) (cu ușurință) Si: *digestibil*. **2** (Rar; fig) Care poate fi înțeles (cu ușurință). **3** (Rar; fig) Care poate fi suportat.

digerare[1] *sf* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~rări* / E: ***digera***] Digestie.

digerare[2] *sf* vz ***degerare***

digerat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***digera***] Digerare[1].

digerat[2] *sn* vz ***degerat[1]***

digerat[3], ~ă *a* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~ați, ~e* / E: ***digera***] **1** (D. alimente introduse în organism) Care a fost prefăcut în substanțe asimilabile, necesare hrănirii corpului Si: *mistuit*. **2** (Rar: fig) Înțeles. **3** (Rar; fig) Suportat.

digerat[4], ~ă *a* vz ***degerat[2]***

digerătură *sf* vz ***degerătură***

digest[1] *sn* vz ***digeste[2]***

digest[2], ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~ești, ~e* / E: fr ***digeste***, it ***digesto***] (Rar) Ușor de digerat (1) Si: *digerabil* (1).

digeste[1] *sfp* [At: DN[2] / E: fr ***digesta***] (Rar) Alimente digerate, în opoziție cu cele înghițite numai.

digeste[2] *sfp* [At: SĂULESCU, HR. I, 153/2 / V: (înv) ***~t*** *sn* / E: fr ***digeste***, lat ***digesta***] (Înv) **1** Culegere de opinii ale juriștilor romani asupra principalelor probleme de drept, publicate în vremea lui Iulian și puse de acord în timp cu cerințele noilor instituții Si: *pandecte*. **2** (Pgn) Lege sau hotărâre cu caracter de lege.

digestibil, ~ă *a* [At: CORNEA, E. II, 190/6 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***digestible***] (D. alimente introduse în organism) Care se poate digera (1) (cu ușurință) Si: *digerabil* (1).

digestibilitate *sf* [At: BIANU, D. S. 40 / E: fr ***digestibilité***] Proprietate pe care o au alimentele de a putea fi digerate[3] (1).

digestie *sf* [At: ALBINEȚ, M. 110/1 / V: (înv) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***digestion***, lat ***digestio***] Proces fiziologic complex prin care alimentele introduse în organism sunt transformate treptat în substanțe asimilabile Si: *digerare[1], digerat[1], mistuire*.

digestiune *sf* vz ***digestie***

digestiv, ~ă *a* [At: NEGULICI / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***digestif***] **1** Care servește la digestie. **2** Care asigură digestia. **3** (Îs) *Aparat* (sau *tub* ori, rar, *sistem*) *~* Totalitatea organelor cu ajutorul cărora se face digestia. **4** (Îs) *Glande ~e* Glande care secretă fermenții pentru digestie. **5** Referitor la digestie. **6-7** Care aparține digestiei sau aparatului digestiv (2). **8** (Spc) Care ușurează digestia. **9** Care suferă de o boală a aparatului digestiv (2).

digestor *sn* [At: STAMATI, F. 104/7 / Pl: *~oare* / E: fr ***digesteur***] **1** Dispozitiv format dintr-un vas cilindric de metal închis ermetic cu un cauciuc, cu ajutorul căruia se demonstra forța elastică a vaporilor de apă Si: *oala lui Papin*, (îvr) *marmita lui Papin*. **2** Recipient de formă cilindro-conică, asemănător cu o autoclavă verticală, folosit pentru apărarea în apă sau în vapori a fructelor și a legumelor destinate preparării conservelor. **3** Rezervor în care fermentează nămolul provenit din decantarea apelor de canalizare. **4** Aparat care servește la extragerea părților solubile din unele substanțe sub acțiunea căldurii.

digetar *sn* vz ***degetar***

digetuț *sn* vz ***degetuț***

dighera *v* vz ***digera***

dighie *sf* [At: BORZA, D. 163 / Pl: *~ii* / E: nct] (Bot; reg) Costrei (*Sorgum halepense*).

dighis *sn* vz ***dichis[1]***

dighisa *v* vz ***dichisi***

dighiu *sn* vz ***dig***

digii *smp* [At: H II, 285 / E: nct] (Reg) Ițari.

digira *v* vz ***degera***

digirare *sf* vz ***degerare***

digirat[1] *sn* vz ***degerat[1]***

digirat[2], ~ă *a* vz ***degerat[2]***

digirătură *sf* vz ***degerătură***

digit[1] *sm* [At: DEX-S / Pl: *~iți* / E: eg ***digit***] (Inf; Elt) Cifră.

digit[2] *sn* vz ***deget***

digit[3]- [At: DN[3] / V: ***~ti-*** / E: fr ***digit-*** cf lat *digitus*] Element prim de compunere savantă cu semnificația „deget".

digita[1] *vt* [At: IORDAN, L. R. A. 236 / Pzi: *~tez* / E: drr ***digitație***] (Nob) A bâjbâi cu degetele.

digita^{2} *vi* [At: DN^{3} / Pzi: *~tez* / E: it, lat ***digitare***] (Muz) A folosi (corect) degetele pentru a cânta la un instrument.

digital, ~ă [At: KRETZULESCU, A. 77/24 / V: (îvr) ***deget~*** / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***digital***] **1** *a* Care aparține degetelor. **2** *a* Care se referă la degete. **3** *a* Produs de degete. **4** *a* Al degetelor. **5** *a* (Îs) *Amprentă* (sau, rar, *urmă*) *~ă* Semn concret lăsat pe un obiect de liniile de pe suprafața interioară a vârfului sau a primei falange a degetelor de la mână. **6** *a* (Rar; îs) *Calcul ~* Socoteală pe degete. **7** *a* (Îvr; îs) *Mușchi ~* Fasciculul muscular cu inserție pe degete. **8-9** *a* (Cib) Care este sau poate fi reprezentat prin cifre ori prin numere. **10** *a* (Elt; d. aparate, dispozitive, instrumente, sisteme) Care generează, măsoară, prelucrează sau stochează semnale digitale (**8**). **11** *a* (Îs) *Mașină ~ă* Mașină aritmetică care lucrează automat. **12** *sf* (Bot) Degetar (*Digitalis ambigua*). **13** *sf* (Bot) Degețel-roșu (*Digitalis purpurea*). **14** *sf* Substanță extrasă din frunzele uscate ale plantei degețelul-roșu, utilizată ca tonic cardiovascular.

digitalic, ~ă *sn, a* [At: DANIELOPOLU, F. N. II, 179 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***digital*** + *-ic*] (Fam) **1-2** (Substanță) care are o acțiune cardiotonică și diuretică. **3-4** (Medicament) care are o acțiune cardiotonică și diuretică.

digitalină *sf* [At: BARCIANU / Pl: *~ne* / E: fr ***digitaline***] Substanță extrasă din frunzele plantei degețelul-roșu, utilizată în tratamentul bolilor cardiovasculare și ca diuretic Si: *digitoxină*.

digitalism *sns* [At: DN^{3} / E: fr ***digitalisme***] (Med) Intoxicație cu digitală (**14**).

digitaliza *vt* [At: DEX-S / Pzi: *~zez* / E: ***digital*** + *-iza*] (Inf; Elt) A transforma semnalele analogice în semnale digitale (**8**).

digitalizare^{1} *sf* [At: DN^{2} / Pl: *~zări* / E: fr ***digitalisation***] Introducere de digitalină în organism.

digitalizare^{2} *sf* [At: DEX-S / Pl: *~zări* / E: ***digitaliza***] (Inf; Elt) Transformare a semnalelor analogice îm semnale digitale (**8**).

digitalizat, ~ă *a* [At: DEX-S / Pl: *~ați, ~e* / E: ***digitaliza***] (Inf; Elt; d. semnale analogice) Care a fost transformat în semnale digitale (**8**).

digitaloză *sf* [At: DANIELOPOLU, F. N. II, 26 / Pl: *~ze* / E: fr ***digitalose***] Monozaharină rezultată prin hidroliza digitalinei.

digitar *sn* vz ***degetar***

digitat, ~ă *a* [At: BARASCH, I. N. 127/7 / V: (rar) ***deget~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***digité***] **1** Decupat în formă de degete. **2** Despărțit în formă de degete. **3** (D. frunze) Care are foliolele dispuse ca degetele unei mâini deschise Si: *palmat*. **4** (D. flori) Care este dispusă ca degetele unei mâini deschise.

digitație *sf* [At: IORDAN L. R. A. 26 / V : ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***digitation***] **1** Tehnica repartizării degetelor pe clapele ori pe coardele instrumentelor muzicale sau pe clapele mașinii de scris etc. pentru a obține un randament maxim. **2** (Glg) Formă ramificată de dispoziție a cutelor, ale căror axe se scufundă într-o direcție.

digitațiune *sf* vz ***digitație***

digiti- vz ***digit^{3}-***

digitiform, ~ă *a* [At: BARCIANU / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***digitiforme***] Care are forma unui deget.

digitigrad *sn* [At: GHEȚIE, R. M. / Pl: *~e* / E: fr ***digitigrade***] **1** (Lpl) Grup de animale mamifere care se sprijină în mers pe degete. **2** Animal care face parte din acest grup.

digitonină *sf* [At: DANIELOPOLU, F. N. II, 14 / Pl: *~ne* / E: fr ***digitonine***] Substanță extrasă din semințele plantei degețelul-roșu.

digitoxină *sf* [At: DANIELOPOLU, F. N. II, 13 / Pl: *~ne* / E: fr ***digitoxine***] Substanță extrasă din frunze uscate de degețel-roșu Si: *digitalină*.

digitron *sn* [At: DEX-S / Pl: *~oane* / E: fr ***digiton***] (Elt) Tub cu descărcare luminescentă, cu mai mulți catozi, folosit pentru indicații alfanumerice în aparatura digitală de măsurare.

digițel *sn* vz ***degețel***

digiuga *v* vz ***dejuga***

digliceridă *sf* [At: LTR^{2} / Pl: *~de* / E: ***di^{2}-*** + ***gliceridă***] Dister al glicerinei cu acizi grași saturați sau nesaturați.

diglifă *sf* [At: DN^{2} / Pl: *~fe* / E: fr ***diglyphe***] (Rar) Consolă cu două caneluri în cruce.

dign, ~ă *a* vz ***demn***

dignitar *sm* vz ***demnitar***

dignitate *sf* vz ***demnitate***

digoare *sf* vz ***tigoare***

digosî *v* vz ***dicăsi***

digozi *v* vz ***dicăsi***

digrab *av* vz ***degrabă***

digrabă *av* vz ***degrabă***

digramă *sf* [At: DN^{2} / Pl: *~me* / E: fr ***digramme***] (Lin) Grup de două litere folosit pentru a arăta un sunet sau o articulare unică.

digresie *sf* vz ***digresiune***

digresiune *sf* [At: I. GOLESCU, C. / V: (înv) ***~ie, degresie*** / P: *~si-u~* / Pl: *~ni* / E: fr ***digression***, lat ***digressio, -onis***] **1** Abatere de la subiectul tratat (în vorbire sau scris) Si: *excurs*. **2** Parte a unei lucrări care conține o digresiune (**1**). **3** (Ast) Depărtare maximă a unui astru în mișcarea sa diurnă față de meridianul nordic.

digresiv, ~ă *a* [At: IORGA, L. I, 167 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***digressif***, it ***digressivo***] (Rar) **1** (D. oameni) Care se abate de la subiect. **2-3** (D. vorbire sau scriere) Care conține digresiuni (**1-2**).

digrimea *sf* vz ***dirmea***

diguială *sf* [At: CHEST. IV, 41/740 / Pl: *~ieli* / E: ***dig*** + *-(u)eală*] (Reg) Dig (**1**).

diguleț *sn* [At: AGROTEHNICA, I, 148 / Pl: *~e* / E: ***dig*** + *-uleț*] **1-2** (Șhp) Dig (**1**) (mic).

dih *sms* [At: DDRF / E: ucr ***дух*** „răsuflare“] (Buc; în descântece) Dihanie (**1**).

diha^{1} *sn, i* [At: ALEXANDRI, T. I, 320 / V: ***dâha*** / E: pbl *diha(nie)*] **1-2** (Cuvânt care imită) strigătul cu care ursarul îndeamnă ursul să joace.

diha^{2} *av* vz ***dihai***

dihai *av* [At: ALECSANDRI, T. 10 / S și: *de hai* / V: ***diha^{2}, dehai*** / E: ns cf tc *daha* „mai, încă“] (Pfm; îe) **(E) mai~ (decât)** (E) mai grozav (decât).

dihanie *sf* [At: PSALT. HUR. 125^{r} /23 / V: (pop) ***deh~***, (reg) ***dăh~*** / Pl: *~ii, ~hănii* / E: vsl ***дихание*** „răsuflare“] **1** (Înv; mai ales la singular) Ființă. **2** (Înv; fig) Inimă. **3** (Înv) Lume multă. **4** Animal (sălbatic) Si: *fiară, jivină*. **5** (Reg) Vânat. **6** (Orn; reg) Bufniță (*Bubo bubo*). **7** Ființă ciudată, înspăimântătoare, de dimensiuni mari Si: *namilă*. **8** (Îvr) Monstru.

dihă *sf* vz ***dică^{3}***

dihăina *v* vz ***dihăni***

dihăinat, ~ă *a* [At: UDRESCU, GL. / V: ***deh~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ns cf *dihanie*] **1** (Mun; d. oameni; îf *dehăinat*) Lihnit de foame. **2** (Reg; d. câini) Slab.

dihăma *v* vz ***dihăni***

dihăni [At: C. PETRESCU, R. DR. 19 / V: (reg) ***dăhula, dăobi, decula, dehăina, dehula, dihăina, dihăma, dihula*** / Pzi: *~nesc* / E: nct] (Reg) **1-2** *vtr* A (se) obosi foarte tare, cărând ceva. **3** *vr* (Îe) **A se ~ de râs** A se prăpădi de râs. **4** *vi* A flămânzi foarte tare.

dihănesc, ~ească *a* [At: CANTEMIR, I. I. I, 113 / Pl: *~ești* / E: ***dihanie*** + *-esc*] (Îvr) **1** Care ține de dihanie (**4**). **2** De dihanie (**4**).

dihănoi *sm* [At: GOROVEI, C. 230 / Pl: *~* / E: ***dihanie*** + *-oi*] (Reg; șdp) **1-2** Dihanie (**4**) (mare).

dihidrochinină *sf* [At: DER / Pl: *~ne* / E: fr ***dihydroquinine***] Derivat al chininei, utilizat în medicină, cu aceleași indicații ca și chinina.

dihidrofoliculină *sf* [At: DC / Pl: *~ne* / E: fr ***dihydrofolliculine***] Hormon steroid utilizat în tratamentul osteoporozei, al cancerului etc. Si: *dilauden, estradiol*.

dihidromorfină *sf* [At: LTR^{2} / Pl: *~ne* / E: fr ***dihidromorphine***] Derivat al morfinei, preparat prin hidrogenarea catalitică a clorhidratului de morfină Si: *paramorfan*.

diho- [At: DN^{3} / V: ***dico-*** / E: fr ***dicho-***] Element prim de compunere savantă cu sensul **1-2** „în două (părți)“.

dihod *sn* vz ***dohot***

dihol *sm* vz ***dihor***

dihonie *sf* [At: CANTEMIR, I. I. II, 163 / Pl: *~ii* / E: ngr ***διχόνια***] **1** (Pfm) Neînțelegere care degenerează în vrajbă Si: *discordie, zânzanie*. **2** (Reg; îe) **A băga-n ~ii** A băga zânzanie.

dihor *sm* [At: J. CIHAC, I.N., 26/18 / A și: *dihor* / V: (îvr) ***dior,*** (reg) ***~ol, ~hul, ~hur, difor, ~e, bi~, jd~, jdihore*** / Pl: *~i* / E: vsl **дихоръ**] **1** Mamifer carnivor de mărimea unei pisici, cu picioare scurte și blană cafenie, care se apără de dușmani răspândind un miros urât (*Putorius putorius*). **2** (Fig) Om viclean. **3** (Zlg; reg) Hârciog (*Cricetus cricetus*). **4** (Zlg; reg) Bursuc (*Meles meles*). **5** (Zlg; îc) **~-de-copac** Jder (*Martes martes*). **6** (Zlg; îc) **~-de-apă** Nurcă (*Lutreola lutreola*). **7** (Pex) Blană de dihor (**1**).

dihore *sm* vz ***dihor***

dihoroaie *sf* [At: DLR ms / Pl: ~ / E: ***dihor*** + *-oaie*] (Zlg) Femela dihorului (**1**).

dihoroane *sfp* [At: BĂCESCU, PĂS. 78 / E: ns cf *dihor*] (Orn; reg) Vidrare (*Picus viridis*).

dihorț *sn* vz ***divorț***

dihot *sn* vz ***dohot***

dihotom, ~ă *a* [At: LM / S și: *dicho~* / V: ***dico~*** / E: fr ***dihotome,*** ngr ***δυχοτομοζ***] **1** (Bot; d. inflorescențe, tulpini etc.) Care este despărțit în două Si: *bifurcat, dihotomic* (**1**). **2** (Ast; rar; d. fazele lunii) Aflat în primul sau în ultimul pătrar.

dihotomic, ~ă *a* [At: ENC. AGR. III, 121 / S și: *dicho~* / V: ***dico~*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***dichotomique***] **1** Dihotom (**1**). **2** Din două în două. **3** (Log; îs) *Diviziune ~ă* Diviziune prin care o noțiune este împărțită în doi membri contradictorii.

dihotomie *sf* [At: LM / S și: *dicho~* / V: ***dico~*** / Pl: *~ii* / E: fr ***dichotomie***] **1** Mod de ramificație a talului și a tulpinilor unor plante în două părți egale, care la rândul lor se împart în două părți egale etc. **2** (Ast; rar) Fază a lunii în primul sau în ultimul pătrar. **3** (Pex) Metodă de diviziune binară. **4** (Log) Diviziune a unei noțiuni în doi membri contradictorii.

dihticon *sn* vz ***diptic***

dihul *sm* vz ***dihor***

dihula *v* vz ***dihăni***

dihuli *vt* [At: CV 1950, nr. 11-12, 38 / Pzi: *~lesc* / E: ***di²-*** + ***huli***] (Reg) A defăima pe cineva.

dihur *sm* vz ***dihor***

diiac *sm* vz ***diac***

diiamant *sn* vz ***diamant***

diichisis *sn* [At: (a. 1805), ap. GÁLDI, M. PHAN. 172 / Pl: *~uri* / E: ngr ***διοίκησις***] (Grî) Administrare.

diiconi *v* vz ***diaconi***

dijbon *sn* [At: ALR II, 5232/130 / A: nct / Pl: *~oane* / E: nct] (Reg) Lemn de care se leagă încărcătura de paie sau de fân dintr-un car Si: *prăjină*.

dijdă *sf* [At: ALR SN I, h. 156/353 / Pl: *~de* / E: nct] (Reg) Marginile scocului.

dijdinătură *sf* [At: LEXIC REG. 101 / Pl: *~ri* / E: nct] (Buc) Femeie necinstită.

dijdioca *v* vz ***dezghioca***

dijdiocat, ~ă *a* vz ***dezghiocat***

dijgeuca *v* vz ***dezghioca***

dijghioca *v* vz ***dezghioca***

dijghiocat, ~ă *a* vz ***dezghiocat***

dijmar *sm* [At: IST. Ț. R. 73 / V: (îrg) ***dej~, dicimar*** / Pl: *~i* / E: ***dijmă*** + *-ar*] (Înv) Persoană care fixa și strângea dijmele (**1**) Si: (înv) *dijmuitor*.

dijmaș *sm* [At: (a. 1792) URICARIUL XIX, 101 / V: (reg) ***dișmaș*** / Pl: *~i* / E: ***dijmă*** + *-aș*] (Înv) **1** Țăran iobag obligat la plata dijmei (**1**) Si: (îvr) *dicimător*. **2** Dregător.

dijmă *sf* [At: PALIA (1581), 113/12 / S și: (îvr) *dizmă* / V: (îrg) ***dej~, deșmă, dicimă, dișmă*** / Pl: *~me*, (înv) *~muri* / E: mg ***dézsma,*** vsl **дижма**] (Înv) **1** Dare ce reprezenta a zecea parte din produsele principale, percepută de stăpânii feudali de la țăranii dependenți Si: *zeciuială*, (înv) *orânduială*, (îvr) *dijmăritură*. **2** (Îs) *~ma proprietății* Cotă din suma realizată prin vânzarea peștelui ce revenea proprietarului bălții din care s-a pescuit. **3** (Îs) *~ la tarla* Formă a rentei funciare ce constă în cedarea unei părți din producția obținută de pe tarlalele de pământ primite spre a fi lucrate. **4** (Îlav) **În** (sau **cu**) **~** În parte. **5** (Buc) Taxă. **6** (Buc) Camătă.

dijmăli *vt* [At: SFC IV, 140 / V: ***dej~*** / Pzi: *~lesc* / E: mg ***dézsmál***] (Îrg) A dijmui (**1**).

dijmălui *vt* [At: REBREANU, R. I, 293 / Pzi: *~esc* / E: ***dijmă*** + *-(ă)lui*] (Îvr) A dijmui (**3**).

dijmărie *sf* [At: (a.1674) IORGA, S. D. V, 304 / V: ***dicim~*** / Pl: *~ii* / E: ***dijmar*** + *-ie*] (Îvr) Dijmărit (**1**).

dijmărit *sn* [At: (a. 1700) IORGA, S. D. XIV, 293 / V: (înv) ***decim~, dicim~, dej~, dișm~*** / Pl: *~uri* / E: ***dijmă*** + *-(ă)rit*] (Înv) **1** Dare în natură percepută, în trecut, asupra pământului Si: (îvr) *dijmărie*. **2** (Pex) Impozit plătit în Țara Românească pentru stupi și pentru porci. **3** (Rar) Funcție de dijmar. **4** (Rar) Slujbă de dijmar. **5** Înțelegere între proprietarul de pământ și țăranul care lucra pământul în schimbul unei părți din recoltă.

dijmăritură *sf* [At: IORGA, S. D. V, 343 / Pl: *~ri* / E: ***dijmărit*** + *-ură*] (Îvr) Dijmă (**1**).

dijmui *vt* [At: (a. 1753) URICARIUL X, 221 / V: (îrg) ***decim~, dej~, dicim~, dișm~*** / Pzi: *~esc* / E: ***dijmă*** + *-ui*] (Înv) **1** A strânge dijma (**1**) Si: (îrg) *a dijmăli*. **2** A încasa taxă. **3** (Prt) A-și face în mod abuziv parte din ceva Si: (rar) *a dijmălui*. **4** (Reg) A fura. **5** (Fig; subiectul este epidemii; c. i. oameni) A decima.

dijmuială *sf* [At: POLIZU / P: *~mu-ia~* / Pl: *~ieli* / E: ***dijmui*** + *-eală*] (Îvr) Dijmuire (**1**).

dijmuire *sf* [At: (a. 1794) URICARIUL IV, 47/16 / V: (înv) ***dicim~*** / Pl: *~ri* / E: ***dijmui***] (Înv) **1** Strângere a dijmei (**1**) Si: (îvr) *dijmuială, dijmuit¹* (**1**). **2** Încasare a taxei Si: (îvr) *dijmuit¹* (**2**). **3** Însușire abuzivă a unei părți din ceva Si: (îvr) *dijmuit¹* (**3**). **4** (Fig) Furat. **5** (Fig) Decimare.

dijmuit¹ *sn* [At: SP, ap. DLR ms / Pl: *~uri* / E: ***dijmui***] (Îvr) **1-5** Dijmuire (**1-5**).

dijmuit², ~ă *a* [At: I. GOLESCU, C. / V: (înv) ***dicim~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***dijmui***] (Înv) **1** Din care s-a luat dijma (**1**). **2** (Fig) Decimat.

dijmuitor *sm* [At: I. GOLESCU, C. / P: *~mu-i~* / V: (înv) ***dicim~*** / Pl: *~i* / E: ***dijmui*** + *-tor*] (Înv) Dijmar.

dijoca *v* vz ***dezghioca***

dijudeca *v* vz ***dezjudeca***

dijunctiv, ~ă *a* vz ***disjunctiv***

dilacera *vt* [At: DN³ / Pzi: *~rez* / E: fr ***dilacérer***] **1** A sfâșia în bucăți. **2** A fărâmița. **3** (Med) A smulge cu violență (un țesut).

dilacerare *sf* [At: DN³ / Pl: *~rări* / E: ***dilacera***] **1** Sfâșiere. **2** Fărâmițare. **3** Smulgere cu violență a unui țesut Si: *dilacerație* (**3**).

dilacerat, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***dilacera***] **1** Sfâșiat în bucăți. **2** Fărâmițat. **3** (Med; d. țesut) Smuls cu violență.

dilacerator *sn* [At: DN³ / Pl: nct / E: fr ***dilacérateur***] Aparat-grătar și tocător pentru reziduuri și pentru diverse substanțe din apele uzuale.

dilacerație *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***dilacération***] **1-3** Dilacerare (**1-3**).

dilache *smi* [At: UDRESCU, GL / E: ns cf *deliu, diliu*] (Reg; îe) **A fi cu** (sau **a avea pe**) **~ la cap** A fi nebun.

dilaiz *sn* [At: ALR SN III, h. 868/386 / Pl: *~uri* / E: ger ***Geleise***] (Reg) Șină de cale ferată.

dilan *sm* [At: ALR I, 956/361 / Pl: *~i* / E: nct] (Reg) Copac.

dilapida *v* vz ***delapida***

dilapidare *sf* vz ***delapidare***

dilapidație *sf* vz ***delapidație***

dilapidațiune *sf* vz ***delapidațiune***

dilata [At: HELIADE, O., II, 378 / Pzi: *dilat*, (rar) *~tez* / E: fr ***dilater,*** lat ***dilatare***] **1** *vr* (D. organe, părți de organe, orificii etc.) A se mări. **2** *vr* (D. unele corpuri) A-și mări dimensiunile sub influența căldurii. **3** *vt* (D. unele fenomene fizice) A face să se mărească.

dilatabil, ~ă *a* [At: NEGULICI / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***dilatable***] (D. unele corpuri) **1** Care se poate dilata (**2**). **2** Care poate fi dilatat (**2**).

dilatabilitate *sf* [At: NEGULICI / Pl: *~tăți* / E: fr ***dilatabillité***] Proprietate a corpurilor de a se dilata (**2**).

dilatant, ~ă [At: ALEXI, W / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***dilatant***] **1** *a* Dilatator (**1**). **2** *sn* Ceea ce servește pentru a dilata (**3**) Si: *dilatator* (**3**).

dilatare *sf* [At: CONTEMPORANUL, V, 565 / Pl: *~tări* / E: ***dilata***] **1** (Med) Mărire patologică sau terapeutică a diametrului unui orificiu, a unei cavități, al unui organ etc. Si: *dilatație* (**1**), *lărgire*. **2** Mărire a volumului corpurilor sub acțiunea căldurii Si: *dilatație* (**2**). **3** (Îs) *Coeficient de ~* Creștere a unității de lungime, de suprafață sau de volum a unui corp, raportată la un grad Celsius de creștere a temperaturii Si: *coeficient de dilatație* (**5**).

dilatat, ~ă *a* [At: NEGRUZZI, S., I, 102 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***dilata***] **1** (D. orificii, cavități, organe etc.) Mărit. **2** (D. unele corpuri) Cu dimensiunile mărite sub influența căldurii.

dilatator, ~oare [At: PROT. – POP., N. D. / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***dilatateur***] **1** *a* Care se dilată Si: *dilatant* (**1**). **2** *a* (Atm; îs) *Mușchi ~* Mușchi cu funcția de a dilata (**1**) deschiderile pe care se inserează. **3** *sn* Dilatant (**2**). **4** *sn* Instrument chirurgical care servește la dilatarea (**1**) unei cavități, a unui orificiu etc.

dilatație *sf* [At: CARCALECHI, C. 72/20 / V: ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***dilatation***, lat ***dilatatio***] **1-2** Dilatare (**1-2**). **3** (Spc) Efect nedorit, care modifică, prin mărire contururile unei impresii fotografice, prin difuziunea și reflexia luminii în straturile peliculei. **4** (Gmt) Transformare a unei curbe plane, respectiv a unei suprafețe, prin care se obține o curbă, respectiv o suprafață, paralelă cu suprafața sau cu curba inițială. **5** Coeficient de dilatare (**4**).

dilatațiune *sf* vz ***dilatație***

dilatograf *sn* [At: LTR² / Pl: *~e* / E: fr ***dilatographe***] Dilatometru înregistrator folosit pentru determinarea dilatației (**2**) termice a produselor refractoare.

dilatogramă *sf* [At: MDENC / Pl: *~me* / E: fr ***dilatogramme***] Diagramă a variației unui corp în funcție de temperatură.

dilatometrie *sf* [At: LTR² / Pl: *~ii* / E: fr ***dilatométrie***] Ramură a fizicii care studiază dilatația (**2**) corpurilor și procedeele de măsurare a acesteia.

dilatometru *sn* [At: CIȘMAN, FIZ. I, 373 / Pl: *~re* / E: fr ***dilatomètre***] Aparat care măsoară dilatația (**2**) corpurilor.

dilator, ~ie *a* vz ***delator***

dilatoriu, ~ie *a* [At: LM / Pl: *~ii* / E: fr ***dilatoire***, lat ***dilatorius***] (Jur) **1-2** Care provoacă sau tinde să provoace o întârziere (a unei acțiuni, a unui proces etc.)

dilațiune *sf* [At: LM / Pl: *~ni* / E: fr ***dilation***, lat ***dilatio***] (Jur) Întârzierea unei acțiuni, a unui proces etc.

dilauă *sf* [At: CHEST. IV, 17/281 / Pl: *~* / E: nct] (Reg) Câmp de arat pe unde se poate merge cu carul.

dilauden *sni* [At: DC / P: *~la-u~* / E: denumire comercială] Derivat puternic al morfinei, folosit ca analgezic Si: *dihidromorfină*.

dilav, ~ă *smf, a* [At: LEXIC REG. II, 110 / Pl: *~i, ~e* / E: ns cf *schilav*] **1-2** (Om) invalid.

dilă¹ *sf* [At: ALR II/I / Pl: *~le* / E: nct] (Reg) Gard de lanțuri.

dilă² *sf* vz ***delă***

dilături *av* vz ***delături***

dilcoș [At: ALR I, 1554/348 / Pl: *~i* / E: mg ***gylkos***] **1** *sm* (Mar; Trs) Tâlhar. **2** *a* (Mar) Îngâmfat.

dilect, ~ă *a* [At: HELIADE, O. I, 370 / Pl: *~cți, ~e* / E: it ***diletto***, lat ***dilectus***] (Liv; rar) **1** Iubit. **2** Predilect.

dilecta *v* vz ***delecta***

dilectare *sf* vz ***delectare***

dilecție *sf* vz ***dilecțiune***

dilecțiune *sf* [At: CONSTANTINESCU / V: *~ție* / Pl: *~ni* / E: fr ***dilection***] (Liv) **1** Dragoste tandră și pură. **2** Predilecție.

dileli *vi* [At: ALR II, 5668/325 / Pzi: *~lesc* / E: ns cf mg *délebed* „prânz"] (Reg) A se odihni.

dilematic, ~ă *a* [At: ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 29, 28 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***dilémmatique***] **1** Cu caracter de dilemă (**1**). **2** Care prezintă o dilemă (**2**).

dilemă *sf* [At: MICU, L. 117 / V: (înv) ***~limă*** / E: fr ***dilemme***, lat ***dilema***, ngr ***δίλημμα***] **1** Raționament care propune două soluții dintre care trebuie aleasă una, deși ambele duc la aceeași concluzie. **2** Încurcătură în care se află cineva când este obligat să aleagă între două soluții cu perspective aproximativ egale. **3** Dificultate ce trebuie rezolvată pentru obținerea unui rezultat.

dileta *vtr* [At: ALEXI, W. / Pzi: *~tez* / E: it ***dilettare***] (Rar) **1-2** A (se) amuza.

diletant, ~ă *smf* [At: ASACHI, M. H. 4/22 / V: (înv) ***~lit~*** / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***dilettante***] **1** Persoană care manifestă preocupări într-un domeniu al artei, al științei sau al tehnicii fără a avea pregătirea profesională necesară. **2** Persoană care se preocupă de ceva din afara profesiunii sale, numai din plăcere Si: *amator, neprofesionist*. **3** (Prt) Persoană care nu adâncește sau nu are pregătirea științifică pentru a adânci problemele profesiunii sale, ale unei științe etc.

diletantic, ~ă *a* [At: PÂRVAN, G. 159 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***diletant*** + *-ic*] (Rar) De diletant (**3**) Si: (rar) *diletantist, superficial*, (nob) *diletantistic*.

diletantism *sn* [At: DDRF / Pl: (rar) *~e* / E: fr ***dilettantisme***] **1** Preocupare de o ramură a artei, a științei sau a tehnicii. **2** (Prt) Lipsă de seriozitate dovedită de cineva într-un domeniu de activitate. **3** (Prt) Lipsă de aptitudini necesare cuiva într-un domeniu de activitate.

diletantist, ~ă *a* [At: LUC. VII, 450 / Pl: *~iști, ~e* / E: ***diletant*** + *-ist*] (Rar) Diletantic.

diletantistic, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: it ***dilettantistico***] (Nob) Diletantic.

diletnic, ~ă *a* vz ***deletnic***

dili [At: CADE / Pzi: *~lesc* / E: rrm ***da, dilo***] (Fam) **1** *vt* A da. **2** *vt* A lovi. **3** *vr* A-și pierde toți banii la jocuri de noroc. **4** *vt* A fura. **5** *vr* A înnebuni.

dilie *sf* [At: PAȘCA, GL / Pl: *~ii* / E: ns cf *diliu*] (Reg; dep) Femeie vorbăreață.

diligent [At: FIS., 43 / V: ***~gint, del~***, (reg) ***~ijent*** / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***diligent***, lat ***diligens, -ntis***] **1** (Liv) Harnic. **2** (Liv) Zelos. **3** (Înv) Cuminte.

diligentă¹ *sf* [At: (a. 1767) IORGA, S. D. IV, 98 / V: (rar) ***~ijan~, ~ije~***, (îrg) ***~ijean*** *sn*, ***~ijanț*** *sn*, (înv) ***~ijans*** *sn*, ***~ijansă, dărăjanț*** *sn*, ***deligeanț*** *sn*, ***deligenț*** *sn*, ***del~, deligin~, delijan*** *sn*, ***delijanț*** *sn*, ***delijanță, delijență***, (reg) ***dilijancă, dirigeancă, delejanț, delijans*** / Pl: *~țe* / E: fr ***diligence***] Trăsură mare, acoperită, cu care se făcea în trecut transportul regulat de poștă și de călători pe distanțe lungi Si: *poștalion*.

diligență² *sf* [At: MAG. IST. I, 58/16 / V: (rar) ***~ije~***, (înv) ***~gin~, deligință*** / Pl: *~țe* / E: fr ***diligence***, lat ***diligentia***] (Liv) **1** Sârguință. **2** Promptitudine.

diligint, ~ă *a* vz ***diligent***

diligință *sf* vz ***deligență¹***

dilijancă *sf* vz ***diligentă¹***

dilijans *sn* vz ***deligență¹***

delijansă *sf* vz ***deligență¹***

dilijanț *sn* vz ***deligență¹***

dilijanță *sf* vz ***diligență¹***

dilijean *sn* vz ***diligență¹***

dilijent, ~ă *a* vz ***diligent***

dilijență¹ *sf* vz ***diligență¹***

delijență² *sf* vz ***diligență²***

dilimă *sf* vz ***dilemă***

diliriu *sn* vz ***delir***

dilitant, ~ă *smf* vz ***diletant***

diliu, ~ie *a* vz ***deliu***

dilivan, ~ă *a* [At: NOVACOVICIU, C. B. I, 9 / Pl: *~i, ~e* / E: nct] (Ban) Prost.

dilmigeană *sf* vz ***damigenă***

dilnici *vt* [At: COMAN, GL / Pzi: *~cesc* / E: nct] (Reg) A lucra ceva cu răbdare și cu pricepere.

dilogie *sf* [At: LM / Pl: *~ii* / E: fr ***dilogie***, lat ***dilogia***] (Liv) **1** Ambiguitate. **2** Echivoc. **3** Operă dramatică ce conține două acțiuni distincte.

diloglan *sm* [At: VĂCĂRESCU, IST. 283 / Pl: *~i* / E: tc ***dil oglan***] (Trî) Tânăr care învață o limbă străină pe lângă o ambasadă, pentru a servi ca traducător.

dilta *ai* vz ***ditai***

dilua [At: CONV. LIT. IV, 370 / P: *~lu-a* / Pzi: *~uez* / E: fr ***diluer***] **1** *vt* A micșora concentrația unei soluții. **2-3** *vtr* (Prt) A (se) atenua.

diluant, ~ă *sm, a* [At: LTR^2 / P: *~lu-ant* / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***diluant***] **1-2** (Substanță) care diluează **(1)**.

diluare *sf* [At: PREV. ACCID. 15 / P: *~lu-a~* / Pl: *~uări* / E: ***dilua***] **1** Micșorare a concentrației unei soluții Si: *diluție* **(1)**. **2** (Prt) Atenuare.

diluat, ~ă [At: DENSUSIANU, L. 110 / P: *~lu-at* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***dilua***] **1** *a* (D. soluții) Care are concentrația micșorată Si: *subțiat, subțire*, (reg) *rărit*^{2}. **2** *sn* (Rar) Soluție căreia i s-a micșorat concentrația. **3** *a* (Fig; prt; d. forma sau stilul unei opere literare) Cu dezvoltări lungi și inutile Si: *dezlânat, prolix*.

diluendo *av* [At : DN^3 / E : it ***diluendo***] (Muz ; ca indicație de execuție) Stabilind treptat sunetul.

diluent *sm* [At: D. MED. I, 432 / P: *~lu-ent* / Pl: *~nți* / E: ***dilua*** + *-ent*] (Rar) Solvent.

dilui^1 *vt* [At: REV. CRIT. IV, 143 / Pzi: *~esc* / E: mg ***daloni***] (Trs) A petrece.

dilui^2***, ~ie*** *a* [At: LEXIC REG. II, 24 / Pl: ~ / E: nct] (Reg; d. oameni) **1** Amețit de băutură. **2** Zăpăcit.

dilungat, ~ă *a* vz ***delungat***

diluție *sf* [At: TDRG / V: *~iune* / P: *~ți-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***dilution***] **1-2** Diluare **(1-2)**. **3** Raportul dintre o cantitate de soluție și cantitatea de solvent din ea.

diluțiune *sf* vz ***diluție***

diluvial, ~ă *a* [At: PONTBRIANT, D. / P: *~vi-al* / V: (rar) ***del~*** / Pl: *~i, ~e* / E: fr, ger ***diluvial***] **1-3** Diluvian **(1-3)**.

diluvian, ~ă [At: NEGULICI / P: *~vi-an* / V: (înv) ***del~*** / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***diluvien***] **1** *a* Care ține de diluviu Si: *diluvial* **(1)**. **2** *a* Provenit din diluviu *diluvial* **(2)**. **3** *a* De diluviu *diluvial* **(3)**. **4** *sn* (Glg) Pleistocen.

diluviu *sn* [At: HELIADE, O. I, 334 / V: ***del~*** / Pl: *~ii* / E: fr, lat ***diluvium***, it ***diluvio***] **1** Potopul amintit în Biblie. **2** (Pgn) Ploaie torențială. **3** (Pgn) Revărsare mare de ape Si: *inundație*. **4** Depozite de terenuri, de material sedimentar, aflat în curs de scurgere pe pantele versanților sub influența apelor. **5** (Glg) Pleistocen.

dilver *sn* [At: LTR^2 / E: fr ***dilver***] Aliaj fier-nichel din care se confecționează electrozi pentru becuri electrice, tuburi electronice etc.

dimăgeancă *sf* vz ***damigeană***

dimândăciune *sf* vz ***demândăciune***

dimeneața *sf, av* vz ***dimineață***

dimensie *sf* vz ***dimensiune***

dimensiona *vt* [At: IOANOVICI, TEHN. 148 / P: *~si-o~* / Pzi: *~nez* / E: ger ***dimensionieren***] A stabili, pe bază de calcul, dimensiunile unei construcții, ale unei mașini, ale unui aparat etc.

dimensional, ~ă *a* [At: PUȘCARIU, L. R., I, 133 / P: *~si-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***dimensionel***, ger ***dimensional***] **1** Care arată dimensiunea **(1)**. **2** Referitor la dimensiune **(1)**.

dimensionare *sf* [At: IOANOVICI, TEHN. 198 / P: *~si-o~* / Pl: *~nări* / E: ***dimensiona***] Stabilirea, pe bază de calcul, a dimensiunilor **(1)** unei construcții, ale unei mașini, ale unui aparat etc.

dimensiune *sf* [At: ASACHI, E. III, 1/2 / P: *~si-u~* / V: (rar) ***dem~***, (înv) *~sie* / Pl: *~ni* / E: fr ***dimension***, lat ***dimensio, -onis***] **1** Mărime determinată în raport cu o unitate dată, necesară la stabilirea întinderii figurilor și a corpurilor (geometrice). **2** (Fam; îs) *A patra ~* Ceva imposibil. **3** (Fam; îas) Ceva neconceput încă de mintea omenească. **4** (Spc) Mărime fizică considerată din punctul de vedere al legăturii dintre unitatea sa de măsură și unitățile mărimilor fundamentale ale unui sistem de unități de măsură. **5** Proporție. **6** Importanță.

dimer, ~ă [At: GRECESCU, FL. / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***dimère***] **1** *a* (Bot; rar) Care prezintă celule sexuale diferențiate. **2** *sm* Compus chimic rezultat din combinarea a două molecule din aceeași specie de substanțe.

dimeriza *vt* [At: DN^3 / Pzi: *~zez* / E: fr ***dimériser***] A face ca două molecule să formeze un dimer **(2)**.

dimerizare *sf* [At: DER / Pl: *~zări* / E: ***dimeriza***] **1** (Îs) *Reacție de ~* Reacție chimică de formare a unui dimer **(2)**. **2** Reacție principală de combinare a doi radicali liberi sau a două molecule în fază gazoasă.

dimerlie *sf* [At: LET. III, 221/4 / V: ***~mir~, dem~, derm~*** / Pl: *~ii* / E: ns cf tc *demirli*] (Mol; Mun) Baniță.

dimerliuță *sf* [At: DA ms / P: *~li-u~* / Pl: *~țe* / E: ***dimerlie*** + *-uță*] (Reg) Dimerlie (mică).

dimetilamină *sf* [At: LTR^2 / Pl: *~ne* / E: fr ***diméthylamine***] Amină secundară în stare gazoasă, ușor inflamabilă, folosită în sinteza organică și la fabricarea acceleratorilor în vulcanizare, în tăbăcit etc.

dimetilanilină *sf* [At: LTR^2 / Pl: *~ne* / E: fr ***diméthylaniline***] Derivat dimetil al anilinei, uleios, toxic, folosit ca intermediar la prepararea acceleratorilor pentru cauciuc, a explozivilor, în industria farmaceutică și a coloranților.

dimetilformamidă *sf* [At: DER / Pl: *~de* / E: fr ***diméthylformamide***] Derivat dimetil din acid formic și dimetilamină folosit ca dizolvant pentru rășini, coloranți, medicamente și pentru fabricarea fibrelor sintetice.

dimetilsulfat *sm* [At: DER / Pl: *~ați* / E: fr ***diméthylsulfate***] Produs secundar la fabricarea alcoolului, toxic puternic, întrebuințat ca agent de etilare în sinteza organică Si: *sulfat de dimetil*.

dimetrodan *sm* vz ***dimetrodon***

dimetrodon *sm* [At: LTR^2 / V: ***~dan*** / Pl: *~i* / E: fr ***dimétrodon***] **1** (Lpl) Gen de reptile fosile din perioada permiană, cu apofizele vertebrelor dezvoltate formând o creastă dorsală și cu dentiția diferențiată. **2** Animal din genul dimetrodonilor **(1)**.

dimetru *sm* [At: DN^3 / Pl: *~ri* / E: fr ***dimètre***] Vers antic alcătuit din două măsuri de două picioare fiecare.

dimica *v* vz ***dumica***

dimicare *sf* vz ***dumicare***

dimicat, ~ă *a, sm* vz ***dumicat***

dimicaton *sn* [At: ALECSANDRI, T. 432 / V: ***micaton*** / Pl: *~uri* / E: fr ***demi-coton***] (Frm ; rar) Țesătură de bumbac, cu lustru, folosită la căptușirea hainelor Si: (înv) *percalină*.

dimicătură *sf* vz ***dumicătură***

dimie *sf* [At: (a. 1693), ap. ȘIO II$_1$, 157 / V: (reg) ***demie*** / Pl: *~ii* / E: tc ***dimi***] (Pop) Țesătură groasă de lână folosită la confecționarea hainelor țărănești Si: *aba, pănură*.

dimier *sm* [At: ALR I, 1729/744, 810, 850 / P: *~mi-er* / Pl: *~i* / E: ***dimie*** + *-er*] (Olt) **1** Persoană care lucrează la o piuă. **2** Persoană care strânge dimiile și le duce la piuă.

dimigean *sn* vz ***damigeană***

dimigeană *sf* vz ***damigeană***

dimigorie *sf* [At: VĂCĂRESCU, IST. 256 / Pl: *~ii* / E: ngr ***δημηγορία***] (Înv) Discurs.

dimijană *sf* vz ***damigeană***

dimijon *sn* vz ***damigeană***

dimineața [At: PSALT. HUR. 46^r/13 / V: (rar) ***mân~, mneață, neața***, (îrg) ***demen~, dem~***, (înv) ***demăin~, demăânreață, demânreață, demăreață, demân~, dimen~, dămin~, dăminiață, deasneață, demeniață, demneață, dieminiață, dieiniață, dâminiață, dminiață, dumineață, mineață***, (îvr) ***demăn~, domin~, măneață*** / Pl: *~ți*, (rar) *~țe* / E: ml ***de*** + ***manitia***] **1** *sf* Partea de început a zilei, din zori până la prânz. **2-3** *sf* (Îljv) **De ~** (Care are loc) în partea de la început a zilei. **4-5** *sf* (Îal) (Foarte)

devreme. **6-7** *sf* (Îal) (Care are loc) din momentul începerii zilei. **8** *sf* (Îlav) **În** (sau **din**) **faptul dimineții** În zori de zi. **9** *sf* (Îlav) **În** (sau **pe**) **toată ~ța** (sau **diminețile**) În fiecare zi. **10** *sf* (Îlav) **În** (sau **de**) **bună ~** sau **~ bună** Dis-de-dimineață. **11** *sf* (Îlav) **Cu** (sau **de cu**) **~** De când se face ziuă. **12** *sf* (Îe) **A umbla cu bună ~ța** A umbla cu colindul în dimineața (1) sau ajunul Crăciunului. **13** *sf* (Gmț; îae) A umbla fără treabă pe la vecini. **14** *sf* (Arg; îae) A intra pe fereastră devreme cu intenția de a fura ceva. **15** *sf* (Mun; îe) **A fi** (sau **a umbla**) **cu două dimineți** A fi prefăcut. **16** *sf* (Bot; îc) **Bună-~** Zorea (*Convolvus tricolor*). **17** *sf* (Bot; îac) Volbură (*Convolvus arvensis*). **18** *sf* (Bot; îac) Zorele (*Ipomoea purpurea*). **19** *sf* (Bot; îac) Zorele (*Pharbitis hederacea*). **20** *sf* (Fig) Trezire la o viață nouă. **21** *sf* (Fig) Schimbare în bine. **22** *sf* (Fig) Reviriment. **23** *sf* (Fig) Perioada tinereții. **24** *av* (Îf *dimineața*) În timpul dimineții (1). **25** *av* În fiecare dimineață (24). **26** *av* (Precedat de adverbele „mai", „foarte", „tare", „prea" și uneori de prepoziția „de") Mai (sau foarte) devreme. **27** *av* (Precedat de adverbele de timp „azi", „astăzi", „mâine" etc.) În timpul dimineții (1) fiecărei unități temporale exprimate de adverbele respective.

diminecioară [At: LB / V: (înv) ***~nic~, demăn~,*** (reg) ***dem~, deminecior, deminic~*** / Pl: *~re* / E: ***dimineață*** + *-ioară*] **1-2** *sf* (Șhp) Dimineață (1) (frumoasă). **3** *av* (Șhp) Dimineață (24). **4** *av* (Îlav) **(Cam) de ~** De când se face ziuă. **5** *av* (Urmat de adverbul „tare") Foarte devreme. **6** *av* (Precedat de adverbul „mai") Mai devreme.

dimineța *vr* [At: TEODORESCU, P. P. 265 / Pzi: *~țesc* / E: ns cf *dimineață*] (Pop) A se trezi.

dimigeană *sf* vz ***damigeană***

diminic *sm* [At: DAMÉ / V: ***~ichiu*** / E: nct] (Dob) Varietate de struguri cu boabele mari, de culoare neagră-vânătă.

diminichiu *sm* vz ***diminic***

diminicioară *sf* vz ***diminecioară***

diminie *sf* [At: (a. 1804) TES. II, 328 / Pl: *~ii* / E: ngr ***διμηνία***] **1** Perioadă de timp care include două luni. **2** Retribuție primită pentru munca prestată timp de două luni.

diminua [At: PROT. - POP., / P: *~nu-a* / V: (rar) ***~ui, deminui*** / Pzi: *~uez* / E: fr ***diminuer,*** lat ***diminuere***] **1-2** *vtr* A face să devină sau a deveni mai mic ca dimensiuni Si: *a (se) mici, a (se) micșora, a (se) reduce*. **3-4** *vtr* A face să devină sau a deveni mai mic cantitativ Si: *a (se) mici, a (se) micșora, a (se) slăbi*. **5-6** *vtr* A deveni sau a face să devină mai puțin util, valoros, important etc. **7-8** *vtr* A decădea sau a face să decadă ca prestigiu. **9** *vt* (Rar) A diminutiva.

diminuant, ~ă *a* [At: DN[3] / P: *~nu-ant* / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***diminuant***] (Rar) **1-4** Care diminuează (**7-10**).

diminuare *sf* [At: ARISTIA, PLUT. / P: *~nu-a~* / V: (rar) ***deminuere, deminuire,*** (înv) ***~uire*** / Pl: *~uări* / E: ***diminua***] **1** Micșorare a dimensiunilor Si: *reducere, scădere*. **2** Micșorare din punct de vedere cantitativ Si: *reducere, împuținare*. **3** Scădere a intensității, a utilității, a importanței etc. Si: *slăbire, reducere*. **4** Scădere a prestigiului. **5** (Rar) Diminutivare.

diminuat, ~ă *a* [At: LM / P: *~nu-at* / V: (rar) ***~nut, deminut*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***diminua***] **1** Care a devenit mai mic ca dimensiuni Si: *micșorat, scăzut*. **2** Care a devenit mai mic cantitativ Si: *împuținat*. **3** Care a slăbit în intensitate Si: *scăzut*. **4** Care a devenit mai puțin util, valoros, important etc. **5** Care a devenit mai puțin prestigios.

diminuație *sf* [At: ALEXI, W. / V: ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: ***diminua***] **1-4** Diminuare (**1-4**).

diminuațiune *sf* vz ***diminuație***

diminuendo *av* [At: DER/M 1965, nr. 1, 24/2 / P: *~nu-en~* / E: it ***diminuendo***] (Muz) Descrescendo.

diminui *v* vz ***diminua***

diminuire *sf* vz ***diminuare***

diminut, ~ă *a* vz ***diminuat***

diminutiv, ~ă [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / V: (înv) ***dem~*** / E: fr ***diminutif,*** lat ***diminutivus***] **1-2** *sn, a* (Parte de vorbire) care se formează cu un afix și care arată că obiectele, ființele sau însușirile denumite sunt considerate (în mod real sau afectiv) mai mici decât cele exprimate de cuvântul de bază. **3** *sn* Scurtare familiară a unui nume de persoană. **4** *sn* (Pex) Nume de persoană format cu un sufix diminutival (1). **5** *a* (Rar) Care micșorează.

diminutiva [At: ARGHEZI, S. IX, 125 / Pzi: *~vez* / E: ***diminutiv*** + *-a*] (Grm) **1** *vt* A forma diminutive (**1**) Si: (rar) *a diminutiviza* (**1**). **2** *vr* A se transforma în diminutiv (**1**) Si: (rar) *a se diminutiviza* (**2**).

diminutival, ~ă *a* [At: IORDAN, STIL. 189 / Pl: *~i, ~e* / E: ***diminutiv*** + *-al*] (Grm) **1** (D. afixe) Care formează diminutive (**1**). **2** (D. cuvinte, formații lexicale) Care este format cu sufix sau particulă diminutivală (**1**).

diminutivare *sf* [At: SFC, III, 89 / Pl: *~vări* / E: ***diminutiva***] (Grm) **1** Formare de diminutive (**1**) Si: (rar) *diminutivizare* (**1**). **2** Transformare în diminutiv (**1**) Si: (rar) *diminitivizare* (**2**)..

diminutivat, ~ă *a* [At: ARGHEZI, S. VII, 114 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***diminutiva***] (Grm) **1** Derivat cu afix diminutival (**1**). **2** Care are sens de diminutiv (**1**).

diminutiviza *vtr* [At: L. ROM. 1975, 102 / Pzi: *~zez* / E: ***diminutiv*** + *-iza*] **1-2** A (se) diminutiva (**1-2**).

diminutivizare *sf* [At: IORDAN, STIL. 177 / Pl: *~zări* / E: ***diminutiviza***] (Rar) **1-2** Diminutivare (**1-2**).

diminuție *sf* [At: STAMATI, D. / V: ***~iune, deminuțiune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***diminution***] (Rar) **1-5** Diminuare (**1-5**).

diminuțiune *sf* vz ***diminuție***

dimirlie *sf* vz ***dimerlie***

dimisie *sf* vz ***demisie***

dimision *sn* vz ***demisie***

dimisionar, ~ă *a* vz ***demisionar***

dimisionare *sf* vz ***demisionare***

dimisionat, ~ă *a* vz ***demisionat***

dimișcă *sf* [At: ALRT II / V: ***dăm~, dum~*** / Pl: nct / E: scr ***zemčika***] (Ban) Franzeluță.

dimite *v* vz ***demite***

dimitere *sf* vz ***demitere***

dimitriță *sf* vz ***dumitriță***

dimilii *sp* [At: ȚICHINDEAL, A. M. 69/9 / E: ns cf *dimie*] (Îvr) Pantaloni.

dimnica *v* vz ***dumica***

dimnicat, ~ă *sm, a* vz ***dumicat***

dimocratic, ~ă *a* vz ***democratic***

dimocrație *sf* vz ***democrație***

dimocratiza *v* vz ***democratiza***

dimon *sm* vz ***demon***

dimonesc, ~ească *a* vz ***demonesc***

dimorf, ~ă *a* [At: MARIN, PR. II, 130/8 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***dimorphe***] **1-2** Care prezintă dimorfism (**1-2**). **3-4** Care este caracterizat prin dimorfism (**1-2**).

dimorfie *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~ii* / E: ger ***Dimorphie***] (Rar) Dimorfism (**2**).

dimorfism *sn* [At: MARIAN, PR. 28/29 / E: fr ***dimorphisme***] **1** Proprietate a unei substanțe de a cristaliza în două forme diferite. **2** Existența a două forme distincte la una și aceași specie (în funcție de sex, de sezon etc.) Si: (rar) *dimorfie*.

dimonstrativ, ~ă *a* vz ***demonstrativ***

dimpotrivă [At: CANTEMIR, I. I. I, 164 / V: ***dinp~,*** (îrg) ***dinprotivă,*** (înv) ***~protivă*** / E: ***de + împotrivă***] **1** *ai* Din față. **2** *ai* Din partea cealaltă. **3** *ai* De dincolo. **4** *ai* (Fig) Potrivnic. **5** *ai* (Fig) Nefavorabil. **6** *av* Din contră. **7** *av* Invers. **8** *av* (Înv) În schimb. **9** *av* (Rar) Față în față. **10** *pp* (Îf *dimpotriva*) Din contra.

dimprejur *av* [At: PSALT. 248 / V: ***dinp~,*** (rar) ***dem~,*** (înv) ***dinpregiur, deînpregiur, deprejur*** / E: ***de + împrejur***] **1** Din jur. **2** Din împrejurimi. **3** Din apropiere.

dimprejurul *pp* [At: DOSOFTEI, V. S. septembrie 17^{1}/27 / E: ***de*** + ***împrejurul***] **1** Din jurul (unei ființe sau lucru). **2** Din vecinătatea (unei ființe sau lucru).

dimpreuna *vir* [At: DOSOFTEI, V. S., noiembrie 150^{v}/17 / Pzi: *~nez* / E: ***de*** + ***împreună***] (Îvr; fig) **1-2** A (se) împreuna.

dimpreună [At: COD. VOR., 64/16 / V: (rar) ***dinp~, dem~,*** (înv) ***deîm~, denp~, depreură, depriună*** / E: ***de*** + ***împreună***] **1** Împreună (cu cineva sau ceva). **2** (Îvr; îc) **Frăție-~** Fraternitate. **3** (Îvr; îc) **Grăire-~** Convorbire. **4** (Îvr; îc) **Lăcuire-~** Conlocuire. **5** (Îvr; îc) **Viață-~** Conviețuire.

dimult *av* vz ***demult***

diîn *pp* vz ***din***

diîntru *pp* vz ***dintru***

din *pp* [At: COD. VOR.^{2} 1^{2} /8 / V: ***deîn, den, diîn*** / E: ***de*** + ***în***] **1** (Introduce un atribut care arată locul de proveniență sau de apartenență a unui element, locul unde se află cineva sau ceva) Exprimă ideea de situare într-un interior (spațial) *Am adunat lucrurile din casă.* Cf *dintre* (**1**), *dintru* (**2**). **2** (Introduce un complement care arată punctul de plecare) Exprimă ideea de desprindere dintr-un anumit spațiu, de pe suprafața unui anumit obiect *A ieșit din casa. Și-a luat paltonul din cui.* Cf *despre* (**2**), *dinspre* (**1**), *dintre* (**2**), *dintru* (**1**). **3** (În repetiții, în corelație cu prepoziția „în") Exprimă ideea de succesiune în spațiu de la un loc la altul de același fel *Sare din piatră în piatră.* **4** (Introduce un complement instrumental) Exprimă ideea de emitere a unor sunete (ca rezultat al folosiri unui instrument muzical) *Cântă din fluier.* **5** (Introduce un complement sau un atribut care arată originea, proveniența) Exprimă ideea de obținere a unui element prin modificarea sau prepararea altui element *Medicament extras din plante* Si: *dintru* (**3**). **6** (Construcția prepozițională indică materia din care este făcut un lucru) Exprimă ideea de fabricare, preparare a ceva prin utilizarea unui material, unei materii etc. *Casele de munte sunt făcute din bârne* Si: *dintru* (**4**). **7** Exprimă ideea de încadrare retrospectivă a momentului inițial al unui fapt, al unui eveniment etc. în cursul unei alte perioade sau a unei alte circumstanțe temporale *Din copilărie s-a văzut talentul lui.* **8** Exprimă ideea de încadrare retrospectivă într-o unitate temporală aparținând unei serii *Într-una din zile...* Si: *dintru* (**5**). **9** Exprimă ideea de încadrare în interiorul unui parcurs, în timpul când se petrece o acțiune *Îl strigă din mers.* **10** (Introduce un complement indirect care arată obiectul unei prefaceri, al unei schimbări) Exprimă ideea de transformare a unei unități temporale într-o alta etc. *Face din noapte zi.* **11** Exprimă ideea de proveniență sau apartenență la un anumit mediu social *Face parte din înalta societate.* **12** Dinspre (**3**). **13** (Introduce un complement de mod) Exprimă ideea de proveniență a unei informații *Știe din sursă sigură.* **14** Exprimă ideea de separare în raport cu o anumită stare, atitudine etc. *Se trezi din somn.* **15** (Mat) Exprimă ideea de separare în raport cu descăzutul *Scade 2 din 5.* **16** (Introduce un complement de cauză) Exprimă o explicație în legătură cu producerea unui fapt *A greșit din neatenție* Si: *dintru* (**6**). **17** Exprimă ideea de recurgere la o anumită modalitate pentru obținerea unui anumit rezultat *A nimerit din prima lovitură.* **18** Exprimă ideea de relatare, de recunoaștere etc. a ceva *Povestește din amintiri.* **19** Exprimă ideea de modaliate de finanțare, de întreținere *Banii provin din impozite.* **20** Exprimă ideea de grad de implicare în săvârșirea unei acțiuni, în manifestarea unei stări *Face asta din suflet.* **21** (Cu sens partitiv) Exprimă ideea de evidențiere în cadrul unor elemente de același fel *Cel mai mult din toate îi plăcea să citească* Si: *dintre* (**6**), *între, printre, dintru* (**7**). **22** (Pop; introduce un complement de relație) Exprimă ideea de diferențiere în interiorul unui grup *Din glume îi întrece pe toți.* Si: *în ce privește, în privința.* **23** (Pop; îlpp) **~ jos de ...** Mai jos de ... **24** (Îal) Dincolo de ...

dinadins *av* [At: ALEXANDRI, T. I, 184 / E: *de-* + ***înadins***] **1** Cu un anumit scop. **2** În mod conștient Si: *intenționat.* **3** (Îlav) **Cu (tot) ~ul** Cu orice preț. **4** (Îal) Cu adevărat. **5** (Îal) În special.

dinafară *av* [At: I. CR. I, 27 / E: *de-* + ***în afară***] (Îlav) **1 Pe ~** Pe de rost. **2** (Îal) În afară.

dinainte [At: NEGRUZZI, S. I, 37 / E: *de-* + ***înainte***] **1** *av* În față. **2** (Îla) **De ~** Aflat în față. **3** *av* (Îe) **A** (sau **a-l**) **lua** (pe cineva) **gura pe ~** A spune ceva ce nu a vrut să spună. **4** *av* (Îe) **A nu-i trece cuiva pe ~** A acorda cuiva prea multă considerație. **5** *ai* Anterior. **6** *sf* (Îf *dinaintea*) Jumătatea din față a corpului unui animal sau al unui om. **7** *av* De mai de mult. **8** (Îla) **De ~** De adineauri. **9** *av* (Îal) Pomenit cu o ocazie anterioară. **10** *av* Din timp.

dinaintea *pp* [At: I. CR. I, 277 / E: *de-* + ***înaintea***] **1** Din sau în fața cuiva sau a ceva. **2** (Precedat de prepoziția „pe") Prin fața cuiva sau a ceva. **3** Din timpul care precedă. **4** Înainte de...

dinam^{1} *sn* [At: CADE / Pl: *~uri* / E: fr ***dynamo***] Mașină electrică rotativă, generatoare de curent electric.

dinam^{2}(o)- [At: DN^{3} / E: fr ***dynam(o)-***] Element prim de compunere savantă cu semnificația **1** „Forță" **2** „Energie" **3** „Dinam".

dinametru *sn* [At: DN^{3} / Pl: *~re* / E: fr ***dynamètre***] Aparat pentru determinarea grosismentului lunetelor.

dinamic, ~ă [At: TDRG / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***dynamique***] **1** *a* (Mec) De mișcare. **2** *a* De forță. **3** Privitor la mișcare. **4** *a* Privitor la forță. **5** *a* Plin de acțiune Si: *activ.* **6** *a* Care este în continuă (și intensă) mișcare, evoluție. **7** *a* Care este foarte rapid. **8** *a* (Îs) *Verb reflexiv ~* Verb reflexiv care exprimă o acțiune realizată cu participarea intensă sau cu un interes special din partea subiectului. **9** *a* (D. oameni) Care dovedește forță vitală, putere de a se afirma și de a acționa Si: *energic.* **10** *sf* Parte a mecanicii care studiază legile mișcării corpurilor ținând seama de masele lor și de forțele care se exercită asupra lor. **11** *sf* (Teh) Raport între valorile maxime și minime ale unui semnal. **12** *sf* Dezvoltare intensă. **13** *sf* Schimbare continuă. **14** *sf* (Îs) *~ca populației* Totalitatea schimbărilor (cantitative) care au loc în cadrul unei unități de populație.

-dinamie *ec* [At: DN^{3} / V: ***dină*** / E: fr ***dynamie***] Element secund de compunere cu semnificația: **1** „Forță". **2** „Energie". **3** „Dinam".

dinamism *sn* [At: CADE / Pl: ? / E: fr ***dynamisme***] **1** Putere vitală. **2** Forță de acțiune. **3** Forță de mișcare. **4** Concepție filozofică idealistă care susține că factorul primordial al existenței ar fi mișcarea pură, imaterială.

dinamist, ~ă *smf, a* [At: DN^{3} / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***dynamiste***] (Flz) **1-2** (Adept) al dinamismului (**4**).

dinamita *vt* [At: TDRG / Pzi: *~tez* / E: fr ***dynamiter***] **1** A pune dinamită (sau alt exploziv) pentru a arunca ceva în aer. **2** A distruge cu ajutorul dinamitei (sau al altui exploziv).

dinamitard, ~ă *a* [At: CADE / Pl: *~rzi, ~e* / E: fr ***dynamitard***] (Liv) **1** Anarhic. **2** Distrugător.

dinamitare *sf* [At: DEX / Pl: *~tări* / E: ***dinamita***] **1** Punere a dinamitei (sau a altui exploziv) pentru a arunca ceva în aer Si: *dinamitat^{1}* (**1**). **2** Distrugere cu ajutorul dinamitei (sau al altui exploziv) Si: *dinamitat^{1}* (**2**).

dinamitat^{1} *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***dinamita***] **1-2** Dinamitare (**1-2**).

dinamitat^{2}, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***dinamita***] **1** (D. o construcție) În care s-a pus dinamită (sau alt exploziv) în vederea aruncării în aer. **2** Distrus cu ajutorul dinamitei (sau al altui exploziv).

dinamită *sf* [At: DEX / Pl: *~te* / E: fr ***dynamite***] Exploziv detonant care are la bază nitroglicerina.

dinamitieră *sf* [At: DN^{3} / Pl: *~re* / E: fr ***dynamitière***] Magazie subterană pentru păstrarea dinamitei.

dinamiza *vt* [At: CONTEMP., S. II, 1948, nr. 108, 12/1 / Pzi: *~zez* / E: fr ***dynamiser***] A face să devină (mai) dinamic (**5**) Si: *a stimula.*

dinamizant, ~ă *a* [At: DN^{3} / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***dynamisant***] Care dinamizează Si: *dinamizator.*

dinamizare *sf* [At: DL / Pl: *~zări* / E: ***dinamiza***] Stimulare.

dinamizator, ~oare *a* [At: DN^{4} / Pl: *~i, ~oare* / E: ***dinamiza*** + *-tor*] Dinamizant.

dinamocoră *sf, af* [At: DN^{4} / Pl: *~re* / E: fr ***dynamochore***] **1-2** (Plantă) ale cărei semințe se răspândesc prin crăparea explozivă a fructelor.

dinamocorie *sf* [At: DN^{4} / Pl: *~ii* / E: fr ***dynamochorie***] Mod de răspândire a plantelor dinamocore (**1**).

dinamo-electric, ~ă *a* [At: CADE / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***dynamo-électrique***] **1** Care transformă energia mecanică în energie electrică. **2** Privitor la transformarea energiei mecanice în energie electrică.

dinamogen, ~ă *a* [At: DN^3 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***dynamogène***] **1** Care generează energie. **2** (D. stimuli) Care sporește energia Si: *stimulant*.

dinamogeneză *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ze* / E: fr ***dynamogenèse***] **1** Producere de energie. **2** Proces de producere a senzațiilor, sentimentelor sau ideilor care sporesc tonusul vital.

dinamogenie *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ii* / E: fr ***dynamogénie***] **1** Mod de dezvoltare și creștere a activității unui organism, organ, celulă sau țesut. **2** Acțiune biologică normală sau patologică prin care o activitate psihologică este imediat mărită.

dinamograf *sn* [At: DEX / Pl: *~e* / E: fr ***dynamographe***] Dinamometru înregistrator.

dinamogramă *sf* [At: DN^3 / Pl: *~me* / E: fr ***dynamogramme***] Diagramă obținută la dinamograf.

dinamologie *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ii* / E: fr ***dynamologie***] Studiu al forțelor, considerate în abstract.

dinamometamorfism *sn* [At: DN^3 / Pl: *~e* / E: fr ***dynamométamorphisme***] Metamorfism cauzat mai ales de presiune.

dinamometrare *sf* [At: DN^4 / Pl: *~rări* / E: ns cf *dinamometru*] (Rar) Măsurare a forței cu dinamometrul.

dinamometric, ~ă *a* [At: DN^3 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***dynamométrique***] Care se referă la dinamometrie.

dinamometrie *sf* [At: DEX / Pl: *~ii* / E: fr ***dynamométrie***] Măsurare a forței (contracției musculare) cu ajutorul dinamometrului.

dinamometru *sn* [At: TDRG / Pl: *~re* / E: fr ***dynamomètre***] Instrument pentru măsurarea forțelor.

dinanțian, ~ă [At: DN^3 / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***dinantien***] **1** *sn* Primul etaj al carboniferului de facies marin. **2** *a* Care aparține dinanțianului (1). **3** *a* Care se referă la dinanțian (1).

dinapoi [At: I. CR. I, 159 / E: *de-* + ***înapoi***] **1** *av* În partea din urmă Si: *dindărăt* (1), *înapoi*. **2** *a* Care se află în spate Si: *posterior*. **3** *sf* (Îvp; îf *dinapoia*) Jumătatea din spate a corpului unui animal sau al unui om. **4** *av* De la spate. **5** *av* Din urmă.

dinapoia *pp* [At: C. PETRESCU, S. 170 / P: *~po-ia* / E: *de-* + ***înapoia***] În spatele cuiva sau a ceva Si: *dindărătul*.

dinar *sm* [At: TDRG / Pl: *~i* / E: fr ***dinar***, ngr ***δηνάριον***] **1** Monedă de aur sau de argint de origine arabă, care a circulat în trecut și în Europa. **2** Unitate monetară curentă în Algeria, Iordania etc.

dinast *sm* [At: DN^3 / Pl: *~aști* / E: fr ***dynaste***] **1** Șef de trib. **2** Vasal.

dinastic, ~ă *a* [At: TDRG / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***dynastique***] **1-2** Privitor la dinastie (1-2). **3-4** Care aparține dinastiei (1-2). **5** (D. oameni, curente etc.) Partizan al dinastiei (1).

dinasticism *sns* [At: CADE / E: fr ***dynasticisme***] **1** Concepție care susține dreptul exclusiv al unei familii domnitoare la conducerea unei monarhii. **2** Devotament pentru dinastie (1).

dinastie *sf* [At: TDRG / P: *~ti-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***dynastie***] **1** Familie ai cărei membri se succed la cârma unui stat (ca principi, regi sau împărați). **2** Șir de suverani care alcătuiesc o dinastie (1).

dinatron *sn* [At: DEX^2 / Pl: ? / E: eg, fr ***dynatron***] (Elt) Efect care se manifestă prin micșorarea curentului anodic ca urmare a emisiei secundare la tetrode.

dină^1 *sf* [At: DL / Pl: *~ne* / E: fr ***dyne***] (Fiz) Unitate de măsură a forței, egală cu forța care imprimă unui corp cu masa de un gram accelerația de un centimetru pe secundă la pătrat.

-dină^2 *ec* vz ***-dinamie***

dinăuntru [At: I. CR. I, 90 / V: *dinlă~* *av* / E: *de-* + ***înăuntru***] **1** *av* Din interior. **2** *a* Care se află în interior.

dincoace *av* [At: ODOBESCU, S. III, 34 / A și: *dincoace* / E: *de-* + ***încoace***] **1** În partea dinspre vorbitor. **2** (Îla) **De ~** Care se află în partea aceasta (dinspre vorbitor). **3** (Îlpp) **~ de...** În partea aceasta (dinspre vorbitor). **4** (Îlpp) **De ~ de...** Din partea aceasta.

dincolo *av* [At: ODOBESCU, S. I, 109 / A și: *dincolo* / E: *de-* + ***încolo***] **1** În partea cealaltă (opusă vorbitorului). **2-3** (Îljv) **De ~** (Care se află) în cealaltă parte. **4** (Îlpp) **~ de...** În partea cealaltă a... **5** (Îal) În afara celor spuse. **6** (Îlpp) **Pe ~** În partea cealaltă (trecând de-a curmezișul sau pe ocolite). **7** (În credințele religioase) În lumea cealaltă. **8** (În corelație cu „ici", „colo", „aici" etc.) În altă parte. **9** (Îe) **Așa și pe ~** Așa cum s-a spus mai sus. **10** (Îal) În felul în care se cunoaște. **11** În felul în care vorbitorul nu vrea să-l spună.

dincotro *av* [At: TDRG / E: *de-* + ***încotro***] (Adesea în propoziții interogative) Din ce parte.

dindar *sm* vz ***dizdar***

dindată *av* [At: CADE / E: *de-* + ***îndată***] Îndată ce.

dindărăt [At: ISPIRESCU, L. 226 / E: *de-* + ***îndărăt***] **1** *av* Dinapoi (1). **2** *a* Care se află în spate.

dindărătul *pp* [At: CADE / E: *de-* + ***îndărătul***] Dinapoia.

dineu *sn* [At: TDRG / Pl: *~ri, ~ee* / E: fr ***dîner***] **1** Masă de seară (în special de gală). **2** (Îs) **~ *oficial*** Dineu (1) oferit în cinstea unor personalități (politice), șefi de stat etc. **3** (Spc) Banchet oferit seara.

dinghi *sn* [At: DN^3 / Pl: *~uri* / E: eg, fr ***dinghy***] **1** Ambarcație mică de sport cu rame și vele, putând folosi și un motor în afara bordului. **2** (Spc) Barcă pneumatică pentru salvarea echipajului avioanelor.

dingo *smi* [At: DEX / E: fr ***dingo***] **1** Specie de câine sălbatic din Australia (*Canis dingo*). **2** Câine care face parte din specia dingo (1).

-dinie *ec* [At: DN^3 / E: fr ***-dynie***] Element secund de compunere cu sensul „durere".

dinioare *av* [At: I. CR. I, 33 / P: *~i-oa~* / E: ml ***de una hora***] (Reg) Adineauri.

dinitrofenol *sm* [At: DN^4 / Pl: *~i* / E: fr ***dinitrophénol***] Pudră galbenă cristalină, asemănătoare cu acidul picric, folosită pentru activarea metabolismului bazal.

dinitrotoluen *sm* [At: DN^3 / Pl: *~i* / E: fr ***dinitrotoluène***] Substanță organică toxică, explozivă, obținută prin nitrarea nitrotoluenului, care servește ca intermediar la fabricarea trinitrotoluenului.

dinlăuntru *av* vz ***dinăuntru***

dino- *ec* [At: DN^4 / E: fr ***dino-***] Element prim de compunere cu sensul 1„uriaș", 2 „teribil" 3 „groaznic".

dinoceras *sm* [At: DEX / Pl: *~ași* / E: fr ***dinocéras***] Mamifer fosil asemănător cu rinocerul, cu caninii foarte dezvoltați.

dinodă *sf* [At: DN^4 / Pl: *~de* / E: fr ***dynode***] Electrod al unui tub electronic având rolul de a furniza o emisiune secundară.

dinofobie *sf* [At: DN^4 / Pl: *~ii* / E: fr ***dinophobie***] Teamă patologică de amețeală.

dinoman *sn* vz ***diamant***

dinomen *sn* vz ***diamant***

dinordosare *sf* [At: GÁLDI, M. PHAN. 173 / Pl: *~sări* / E: nct] (Îvr) Îmbunătățire.

dinornis *smi* [At: DN^3 / E: fr ***dinornis***] Pasăre fosilă din cuaternar, asemănătoare cu struțul, dar de două ori mai mare, care trăia în Noua Zeelandă.

dinoteriu *sm* [At: CADE / Pl: *~ii* / E: fr ***dinothérium***] Mamifer fosil proboscidian de mărime uriașă, cu doi fildeși curbați în jos și fixați pe maxilarul inferior.

dinozaur *sm* [At: CADE / P: *~a-ur* / Pl: *~i* / E: fr ***dinosaure***, it ***dinosaura***] Reptilă fosilă uriașă din ordinul dinozaurienilor (1).

dinozaurian [At: DL / P: *~za-u-ri-an* / Pl: *~ieni* / E: fr ***dinosauriens***] **1** *sm* (Lpl) Ordin de reptile fosile de dimensiuni foarte mari, având unele caractere intermediare între reptile, păsări și mamifere. **2** *sm* Animal din ordinul dinozaurienilor (1). **3** *a* (Îs) *Reptilă ~ă* Reptilă care face parte ordinul dinozaurienilor (1).

dinpotrivă *ai, av, pp* vz ***dimpotrivă***

dinpregiur *av* vz ***dimprejur***

dinprejur *av* vz ***dimprejur***

dinpreună *av* vz ***dimpreună***

dinprotivă *ai, av, pp* vz ***dimpotrivă***

dins-de-dimineață *av* vz ***dis-de-dimineață***

dinspre *pp* [At: XENOPOL, ap. TDRG / E: ***de*** + ***înspre***] **1** (Introduce un complement care arată punctul de plecare al acțiunii) Exprimă ideea de deplasare dintr-o anumită direcție, dintr-un anumit spațiu *Vine dinspre școală* Si: *despre* (**2**), *din* (**2**), *dintru* (**1**). **2** (Introduce un complement circumstanțial de timp) Exprimă ideea de încadrare prin aproximare în raport cu o anumită unitate temporală *Poposiră dinspre ziuă*. Si: *către* (**14**), *înspre*, *spre*. **3** (Introduce un complement indirect care arată originea, descendența) Exprimă descendența în cadrul unei succesiuni genealogice *Bunica dinspre mamă*. Si: *despre* (**5**), *din* (**12**), *după* (**11**).

dinstinctiv, ~ă *a* vz ***distinctiv***

dinsu, ~sa *ppr* vz ***dânsul***

dintal, ~ă *a* vz ***dental***

dintariu, ~ie *a* vz ***dentar***

dintâi [At: TDRG / V: (reg) ***den~*** *ai* / E: ***de-*** + ***întâi***] (De obicei precedat de „cel") **1** *ai* Primul dintr-o serie de lucruri, ființe, fenomene de același fel. **2** *av* În primul moment. **3** *ai* Primul ca importanță, ca valoare, ca rang etc. dintre mai mulți.

dinte *sm* [At: BIBLIA (1688) / Pl: *~nți* / E: lat ***dens, -ntis***] **1** Fiecare dintre organele osoase mici, acoperite cu un strat de smalț, așezate în cavitatea bucală a majorității vertebratelor și servind de obicei pentru a rupe, a mesteca și a fărâmița alimentele. **2** (Prc) Fiecare dintre organele osoase mici așezate în partea din față a maxilarelor. **3** (Îs) *~ de lapte* Fiecare dintre dinții (**2**) care le cresc copiilor în primii ani ai vieții și care cad mai târziu, fiind înlocuiți cu alții. **4** (Pop; îe) **Soare cu dinți** Soare pe timp geros, răcoros sau ploios. **5** (Pop; îe) **A se ține de ceva cu dinții** A nu ceda cu nici un preț. **6** (Îlav) **Înarmat până în dinți** Înarmat puternic. **7** (Pfm; îe) **A-i scoate** (cuiva) **și dinții din gură** A-i lua (cuiva) tot ce are. **8** (Pfm; îe) **A-și arăta dinții** A amenința. **9** (Pfm; îae) A se manifesta în mod nefavorabil. **10** (Pop; în legătură cu verbe de declarație; îlav) **Printre dinți** Neclar (și cu nemulțumire). **11** (Pfm; îe) **A avea un ~ împotriva** (sau **contra**) **cuiva** A avea un motiv de nemulțumire, de supărare sau de dușmănie împotriva cuiva. **12** (Îc) **~le-dracului** Plantă erbacee cu flori albe, roșii-purpurii sau verzui așezate în spice (*Polygonum hydropiper*). **13** (Îc) **(Porumb) ~-de-cal** (sau **~le-calului**) Varietate de porumb cu boabe mari, late și albicioase, cu un șănțuleț la vârf. **14** Fiecare dintre crestăturile, zimții, proeminențele (ascuțite și regulate) de pe marginea unor unelte sau piese de mașină. **15** Fiecare dintre colții pieptenelui, ai greblei, ai grapei etc. **16** Înălțime stâncoasă, izolată, cu pereții abrupți Si: *colț*.

dintella *sf* vz ***dantelă***

dintelură *sf* vz ***dantelură***

dintețiune *sf* vz ***dentiție***

dintițiune *sf* vz ***dentiție***

dintre *pp* [At: PRAV. 271 / V: ***den~*** / E: ***de*** + ***între***] **1** (Introduce un atribut care arată locul ocupat de cineva sau de ceva) Exprimă ideea de situare într-un spațiu circumscris de două elemente diferite (sau în mijlocul unui spațiu circumscris de elemente de același fel dispuse discontinuu) *Covorul dintre pat și masă trebuie spălat. Casa dintre brazi era mică* Si: *între, în mijlocul* Cf *din* (**1**), *dintru* (**2**). **2** (Introduce un complement care arată punctul de desprindere) Exprimă ideea de desprindere dintr-un spațiu circumscris *Iese luna dintre nori*. Cf *din* (**2**), *dintru* (**1**). **3** (Introduce un atribut) Exprimă durata de timp delimitată de două unități temporale distincte *La trecerea dintre zi și noapte au plecat* Si: *între*. **4-5** Exprimă apropierea (sau respingerea) în cadrul unor elemente diferite *Unul dintre ei doi* ... **6** (Introduce un atribut) Exprimă detașarea (pe baza unei calități deținute) din mijlocul mai multor elemente de același fel *L-a ales dintre sute de elevi*. Si: *din* (**21**), *dintru* (**7**), *între*, *printre*. **7** (Introduce un atribut) Exprimă ideea de corelație prin corespondență în cadrul unei ierarhii *Ești cel mai lacom dintre copii*. Si: *între*. **8** (Introduce un atribut) Exprimă ideea de corelație sau o alternanță *Raportul dintre parte și întreg* Si: *între*. **9** (Introduce un atribut) Exprimă ideea de raport de reciprocitate între două sau mai multe elemente, unități, persoane etc. *S-au întărit legăturile dintre ei* Si: *între*.

dintru *pp* [At: COD. VOR.[2] 21 $^{V}/_{2}$ / V: ***diîn~*** / E: ***de*** + ***întru***] **1** (Utilizată în formă elidată înaintea cuvintelor care încep cu o vocală) Exprimă ideea de raport al unui element singularizat față de alte elemente, subînțelese, de același fel *Privește dintr-un colț* Si: *din* (**2**), *dinspre* (**1**). **2-7** Din (**1, 5, 6, 8, 16, 21**). **8** (Îlav) **Dintr-acolo** Din partea aceea *Veneau toți dintr-acolo*. **9** (Cu sens temporal; introduce un complement circumstanțial de timp) Exprimă ideea de indicare a momentului plecării *Pleacă dintr-o clipă în alta*. **10** (Introduce un complement indirect) Exprimă ideea de trecere de la o stare la alta *Se trezi dintr-un somn greu*. **11** (Introduce un complement circumstanțial de mod) Cu (**18**) *A nimerit dintr-un foc* (de pușcă). **12** (Îlav) **Dintr-o dată** Cu o singură mișcare. **13** (Îal) Pe neașteptate. **14** (Îal) Brusc. **15** (Pop; introduce un complement instrumental) Cu *Are pensie și trăiește dintr-însa*.

dintură *sf* vz ***dantură***

dința *vt* [At: DL / Pzi: *~tez* / E: drr ***dințat***] A face dinți (**14**) pe marginea unui obiect.

dințar *sn* [At: TDRG / Pl: *~e* / E: ***dinte*** + *-ar*] **1** Unealtă cu care se înclină dinții (**15**) ferăstrăului de o parte și de alta a pânzei lui. **2** Grătar în dreptul scocului morii.

dințare *sf* [At: DL / Pl: *~țări* / E: ***dința***] **1** Tăiere a marginii unui obiect în formă de dinți (**14**) Si: *dințat*. **2** (Ccr) Totalitatea dinților (**15**) unui obiect.

dințat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***dința***] Dințare (**1**).

dințat[2]***, ~ă*** *a* [At: TDRG / Pl: *~ați, ~e* / E: ***dința***] **1** Cu dinți (**15**). **2-3** Crestat sau tăiat în formă de dinți (**14**) Si: *zimțat*.

dințărit *sn* [At: I. CR. XV, 458, ap. TDRG / Pl: *~uri* / E: ***dinte*** + *-ărit*] (Gmț) Bir pe care urma să-l plătească cineva celui pe care l-a ospătat, pentru osteneala acestuia de a mesteca cu dinții (**1**).

dințătură *sf* [At: DUMITRIU, N. 87 / Pl: *~ri* / E: ***dința*** + *-ătură*] **1** Parte dințată (**3**) a unui obiect. **2** (Spc) Totalitatea zimților de pe marginea unei mărci poștale.

dințișor *sm* [At: TDRG / Pl: *~i* / E: ***dinte*** + *-ișor*] **1-2** (Șhp) Dinte (**2**) (mic).

dințură *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~ri* / E: ***dinte*** + *-ură*] Planta erbacee cu flori roșii sau albe dispuse în spice, care crește prin semănături sau ierburi (*Odontites rubra*).

dinz-de-dimineață *av* vz ***dis-de-dimineață***

diocezan, ~ă *a* vz ***diecezan***

dioceză *sf* vz ***dieceză***

diochea *v* vz ***deochea***

diochere *sf* vz ***deochere***

diochet, ~ă *a* vz ***deocheat***

diochi *sn* vz ***deochi***

diochia *v* vz ***deochea***

diochere *sf* vz ***deochere***

diochioi, ~oaie *smf* vz ***deochioi***

diochitor, ~oare *smf* vz ***deochetor***

diochitură *sf* vz ***deochetură***

diochituroaică *sf* vz ***deocheturoaică***

diodă *sf* [At: ENC. TEHN. I, 128 / P: *~di-o~* / Pl: *~de* / E: fr ***diode***] **1** Element al unui circuit electric cu doi electrozi care are o rezistență mică față de un sens de trecere al curentului electric și foarte mare față de sensul opus. **2** Tub electric cu doi electrozi din care unul emite electroni. **3** (Îs) *~ tunel* Diodă (**1**) de construcție specială folosită ca amplificator și generator de oscilații. **4** (Îs) *~stabilizatoare de tensiune* Diodă (**1**) folosită ca element de referință în stabilizatoarele de tensiune și de curent. **5** (Îs) *~(electro) luminescentă* Diodă (**1**) care emite lumină când este polarizată direct Si: *led*.

diogenism *sns* [At: DN[2] / P: *di-o~* / E: fr ***diogénisme***] (Liv) Cinism comparabil cu cel al filozofului antic Diogene.

dioic, ~ă *a* [At: BARASCH, M. II, 200/28 / P: *di-o-ic* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***dioïque***] (D. plante unisexuate) Care are florile bărbătești și femeiești situate pe indivizi diferiți ai aceleași specii.

diojghioca *v* vz ***dezghioca***

diolefine *sfp* [At: DER / P: *di-o~* / E: fr ***dioléfines***] (Chm; rar) Diene.

diolen *s* [At: LTR² / P: *di-o~* / Pl: nct / E: nct] Fibră textilă obținută din polimeri sintetici.

diomedă *sf* [At: J. CIHAC, I. N., 121/23 / A: nct / P: *di-o~* / Pl: *~de* / E: lat ***Diomedea (exulans)***] (Orn; îvr) Albatros (*Diomedea exulans*).

dionină *sf* [At: BIANU, D. S., 534 / P: *di-o~* / Pl: *~ne* / E: fr ***dionine***] Medicament pe bază de morfină, folosit ca narcotic, analgezic și sedativ.

dionisiac, ~ă [At: ROM. LIT. 423¹/40 / S: *~izi~, ~nys~* / P: *di-o-ni-si-ac* / P: *~aci, ~ace* / E: fr ***dionysiaque***] **1-2** *sfp, a* (Șîs *jocurile* sau *sărbătorile* sau *serbările*) *~ace* (Serbări în Grecia antică) organizate în cinstea lui Dionysos. **3** *a* Care are legătură cu cultul lui Dionysos Si: *bahic*. **4** *a* Referitor la Dionysos Si: *bahic*. **5** *a* (În artă și cultură) Care are o atitudine afectivă ce exprimă impulsurile iraționale ale vieții Si: *extatic, pasionat,* (rar) *dionisic* (**1**). **6** *s* (Rar) Caracter pasionat Si: *dionisic* (**2**). **7** *sfp* Dionisii.

dionisianism *sns* [At: DN³ / P: *di-o~* / E: ***dionisiac*** + *-ism*] (Rar) Caracter dionisiac (**5**).

dionisic, ~ă *s, a* [At: BLAGA, Z., 132 / P: *di-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***Dionys(os)*** +- *ic*] (Rar) **1-2** Dionisiac (**5-6**).

dionisii *sfp* [At: VIANU, L.R., 53 / P: *di-o~* / E: fr ***dionysies***] (Rar) Serbări dionisiace Si: *dionisiace* (**7**).

dioniziac, ~ă *s, a* vz ***dinionisiac***

dionysiac, ~ă *s, a* vz ***dionisiac***

diopsid *sns* [At: CANTUNIARI, L. M., 91 / P: *di-o~* / E: fr ***diopside***] Silicat natural de calciu și magneziu, component al unor roci eruptive.

dioptas *sn* vz ***dioptaz***

dioptaz *sn* [At: CANTUNIARI, L. M. 92 / S și: *~as* / P: *di-o~* / E: fr ***dioptase,*** ger ***Dioptas***] Silicat hidrat de cupru, utilizat în anumite varietăți ca piatră semiprețioasă.

diopter *sm* vz ***dioptru***

dioptră *sf* [At: GHEOM.-TRIGON., 88ᵛ/13 / P: *di-o~* / Pl: *~re* / E: lat ***dioptra,*** ngr ***διόπτρα***] (Înv) Dioptru (**1**).

dioptric, ~ă [At: AMFILOHIE, 32ʳ/14 / P: *di-op~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***dioptrique***] **1** *sf* Parte a fizicii care studiază fenomenele de refracție a luminii. **2** *a* Referitor la dioptrică (**1**). **3** *a* Care aparține dioptricii (**1**).

dioptrie *sf* [At: CADE / P: *di-op~* / Pl: *~ii* / E: fr ***dioptrie***] Unitate de măsură a refracției lentilelor și a ochiului care are la bază puterea lentilei cu distanța focală de un metru.

dioptru [At: ALEXI, W. / P: *di-o~* / V: (îvr) ***~pter*** / Pl: *~ri* (**1**), *~re* (**2**) / E: fr ***dioptre***] **1** *sn* Instrument optic ce determină linia de vizare spre un punct dat Si: (înv) *dioptră*. **2** *sm* Suprafață care separă două medii transparente cu indici de refracție diferiți.

dior *sm* vz ***dihor***

dioram *sn* vz ***dioramă***

dioramă *sf* [At: AR (1837), 223¹/8 / P: *di-o~* / V: (îvr) ***~ram*** *sn* / Pl: *~me* / E: fr ***diorama***] **1** Tablou de mari dimensiuni (alcătuit din mai multe planuri), care, sub efectul unui joc de lumini, dă impresia realității. **2** Reprezentare spațială a unui peisaj, folosită în muzee drept cadru de expunere a unor animale împăiate, manechine etc., pentru a înfățișa un ecosistem.

dioramic, ~ă *a* [At: MDENC / P: *di-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***dioramique***] **1-2** Care aparține unei diorame (**1-2**). **3-4** Referitor la o dioramă (**1-2**).

diore *sm* vz ***dihor***

diorganiza *v* vz ***dezorganiza***

diorie *sf* [At: (a. 1713) GÁLDI, M. PHAN. 172 / P: *di-o~* / Pl: *~ii* / E: ngr ***διορία***] (Înv) **1** Termen. **2** (Spc) Termen de plată Si: *scadență*.

diorismos *s* [At: GÁLDI, M. PHAN. 172 / P: *di-o~* / Pl: ? / E: ngr ***διορισμός***] (Grî) Prescripție.

diorit *sn* [At: COBÎLCESCU, G., 34/7 / P: *di-o~* / Pl: *~e* / E: fr ***diorite***] Rocă eruptivă, grăunțoasă, cenușie sau verzuie, folosită ca piatră de construcție, la pavaje, ca ornament etc.

diorthosi *v* vz ***diortosi***

diorthosire *sf* vz ***diortosire***

diorthosit *sn* vz ***diortosit***

diorthositor *sm* vz ***diortositor***

diortosi *vt* [At: (a. 1801) CAT, MAN. II, 126 / S: *~tho~* / P: *di-or~* / V: ***deo~, deododosi*** / Pzi: *~sesc* / E: ngr ***διορθόνω***] (Înv) **1** A corecta greșelile de tipar. **2** (Pex) A îmbunătăți.

diortosire *sf* [At: (a. 1742) GÁLDI, M. PHAN., 173 / S: *~tho~* / P: *di-or~* / Pl: *~ri* / E: ***diortosi***] (Înv) Corectură într-un text tipografic Si: (înv) *diortosit*.

diortosit *sn* [At: (a. 1779) GÁLDI, M. PHAN., 173 / S: *~tho~* / P: *di-or~* / Pl: *~uri* / E: ***diortosi***] Diortosire.

diortositor *sm* [At: (a. 1737) GÁLDI M. PHAN., 173 / S: *~tho~* / P: *di-or~* / V: ***~iu*** / E: ***diortosi*** + *-tor*] (Înv) Corector într-un text tipografic.

diortositoriu *sm* vz ***diortositor***

diosăbire *sf* vz ***deosebire***

dioscori *smp* vz ***dioscuri***

dioscoreacee *sf* [At: BRANDZA, FL., 447 / P: *di-o-sco-re-a-ce-e* / Pl: *~le* / E: fr ***dioscoréacées***] **1** (Lpl) Familie de plante monodicotiledonate. **2** Plantă din familia dioscoreaceelor (**1**).

dioscuri *smp* [At: N. TEST. (1648), 172ʳ/32 / P: *di-o~* / V: (îvr) ***~cori*** / E: fr ***Dioscures***] (Mit) **1-2** (Supranumele lui) Castor și Pollux. **3** (Pex) Nume dat unor prieteni uniți printr-o legătură puternică și simbolică.

diostaia *sfa* [At: VARONE, D. / P: *di-o~* / Pl: *~le* / E: nct] **1** Dans popular de origine turcească. **2** Melodie după care se execută diostaia (**1**).

dioșa *v* vz ***dezghioca***

dioxid *sm* [At: DEX² / Pl: *~izi* / E: eg ***dioxide,*** fr ***dioxyde***] (Chm) Bioxid.

dipartament *sn* vz ***departament***

dipărta *v* vz ***depărta***

dipărtare *sf* vz ***depărtare***

dipărtat, ~ă *a* vz ***depărtat***

dipende *v* vz ***depinde***

dipeptidă *sf* [At: LTR² / Pl: *~de* / E: fr ***dipeptide***] (Mpl) Produs chimic format din unirea a doi aminoacizi.

dipetal, ~ă *a* [At: CAIET 78ʳ/4 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***dipétale***] **1** (D. corole) Care are două petale. **2** (Pex; d. flori, plante) Care are corola din două petale.

dipișa *v* vz ***depeșa***

dipișă *sf* vz ***depeșă***

diplasiasm *sns* [At: DN³ / P: *~si-asm* / E: lat ***diplasiasmus***] (Lin) Geminarea consoanei „n" din prefixul sau prepoziția „în" înainte de vocală.

diplaș *sm* vz ***diblaș***

diplă *sf* vz ***diblă***

diplău *sn* vz ***depleu***

diplegie *sf* [At: CADE / Pl: *~ii* / E : fr ***diplégie***] (Med) Paralizie bilaterală.

dipleu *sn* vz ***depleu***

dipli *vt* [At: DOSOFTEI, V. S., septembrie, 37ᵛ/21 / Pzi: *~lesc* / E: nct] (Îvr; pbl) A răni.

diplin, ~ă *av, a* vz ***deplin***

diplini *v* vz ***deplini***

diplo- [At: LM / E: izolat prin analiză din împrumuturi ca ***diplopie, diplopora, diplopter***] Element prim de compunere savantă cu semnificația „dublu".

diplobacil *sm* [At: LTR² / Pl: *~i* / E: fr ***diplobacille***] Bacil ai cărui indivizi sunt grupați câte doi prin intermediul unei substanțe gelatinoase.

diplocefal, ~ă *smf, a* [At: DEX / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***diplocéphal***] (Med) **1-2** (Făt monstruos) care este caracterizat prin existența a două capete unite.

diplocefalie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***diplocéphalie***] Malformație congenitală caracterizată prin existența a două capete unite pe același trunchi.

diplococ *sm* [At: BIANU, D. S., 470 / Pl: *~oci* / E: fr ***diplocoque***] Fiecare din asociațiile de doi coci care produc o serie de boli ca pneumonia, meningita etc.

diplodoc *sm* [At: ANGHEL–IOSIF, C. M., I, 82 / V: ***~us*** / Pl: *~oci* / E: fr ***diplodoque***] Specie de reptilă dinozauriană fosilă, amfibie, erbivoră.

diplodocus *sm* vz ***diplodoc***

diploe *sfs* [At: DER / E: fr ***diploé***] Țesut osos spongios cuprins între cele două oase late ale craniului

diplofază *sf* [At: MDENC / Pl: *~ze* / E: fr ***diplophase***] (Blg) Fază diploidă (2).

diplofonie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***diplophonie***] Emisiune de două tonuri ale vocii, datorită unei tensiuni inegale a coardelor vocale.

diplogeneză *sf* [At: DN³ / Pl: *~ze* / E: fr ***diplogenèse***] Monstruozitate caracterizată prin reunirea a doi fetuși într-un singur corp.

diplograf *sn* [At: LTR² / Pl: *~e* / E: fr ***diplographe***] Mașină de scris care funcționează simultan cu două tipuri de caractere.

diploic, ~ă *a* [At: DN³ / P: *~plo-ic* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***diploïque***] (Atm) Referitor la diploe.

diploid, ~ă *a* [At: ENC. AGR. / P: *~plo-id* / Pl: *~izi, ~e* / E: fr ***diploïde***] (Blg) **1** (D. celule organice sau organisme) Cu număr dublu de cromozomi. **2** (Îs) *Fază ~ă* Perioadă de dezvoltare a unor organisme în care numărul de cromozomi ai celulelor obișnuite este dublu în raport cu acela al celulelor sexuale Si: *diplofază*.

diploidie *sf* [At: DN³ / P: *~plo-i~* / Pl: *~ii* / E: fr ***diploïdie***] Caracter al celulelor sau organismelor diploide (1).

diplom *sn* vz ***diplomă***

diploma *vt* [At: SAHAIA, U.R.S.S., 111 / Pzi: *~mez* / E: fr ***diplômer***] (Rar) A decerna o diplomă (3).

diplomat¹, ~ă [At: HELIADE, O. 480 / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***diplomate***] **1** *smf* Persoană oficială care are misiunea de a întreține relații cu reprezentanții oficiali ai altor state sau de a trata în numele statului său Si: (îvr) *diplomatic¹* (2). **2** *smf* (Pex) Persoană care se ocupă cu diplomația (1) Si: (îvr) *diplomatic¹* (3). **3** *smf* Persoană care face parte din corpul diplomatic (23) Si: (îvr) *diplomatic¹* (4). **4** *smf* Persoană care are cunoștințe temeinice de diplomație (5). **5-6** *smf, a* (Persoană) care are calitățile necesare unui diplomat (1). **7-8** *smf, a* (Persoană) care știe să trateze sau să conducă o afacere sau cum să se comporte într-o situație, pentru a-și atinge scopurile. **9-10** *smf, a* (Pex) (Persoană) care manifestă abilitate, subtilitate etc. **11** *smi* Prăjitură preparată dintr-o cremă aromată cu rom, frișcă și fructe zaharisite.

diplomat², ~ă *smf, a* [At: CARAGIALE, O., I, 278 / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***dipômé***] **1-2** (Persoană) care a obținut o diplomă (3).

diplomat³ *sn* vz ***diplomă***

diplomatariu *sn* [At: IST. UNIV. IV, 37/22 / Pl: *~ri* / E: lat ***diplomatarium***] (Înv) Culegere de diplome (1) scrise sau tipărite.

diplomatic¹, ~ă [At: AR (1832), 243¹/10 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***diplomatique***] **1** *a* (Îvr) Diplomat¹ (6). **2-4** *smf* (Îvr) Diplomat¹ (1-3). **5-10** *a* Referitor la diplomație (1-6) Si: (înv) *diplomaticesc* (1-6). **11-13** *a* Referitor la diplomați¹ (1-3) Si: (înv) *diplomaticesc* (7-9). **14-19** *a* Care aparține diplomației (1-6) Si: (înv) *diplomaticesc* (10-15). **20-22** *a* Care aparține diplomaților¹ (1-3) Si: (înv) *diplomaticesc* (16-18). **23** *a* (Îs) *Corp* (sau, îvr, *corpos, trup*) ~ Totalitatea ambasadorilor, miniștrilor și reprezentanților unei țări sau ai mai multor țări care se află, de obicei, în capitala unui stat. **24** *a* (Îs) *Limbă ~ă* Limbă în care se fac comunicările și se întrețin relațiile între state. **25** *a* (Îs) *Relații* (sau *legături*) *~ice* Relații oficiale, pașnice, pe care statele le întrețin în scopul realizării politicii lor externe. **26** *a* (Îs) *Geantă* (sau *servietă, valiză*) *~ă* Geantă, servietă etc. cu care se transportă acte oficiale în altă țară (și al căror conținut este scutit de controlul vamal). **27** *a* (Îas) Geantă sau servietă asemănătoare ca formă cu cea folosită de diplomați (1). **28** *a* (Îs) *Canale ~ice* Comunicare între țări prin intermediul diplomaților (1). **29** *a* (Îs) *Imunitate ~ă* Faptul că o persoană nu poate fi urmărită în justiție, potrivit legilor țării în care trăiește, ca urmare a statutului de diplomat (1). **30** *sf* (Înv) Diplomație (1). **31** *sf* (Înv) Diplomație (4). **32** *a* (D. oameni) Care manifestă abilitate, șiretenie Si: *abil, calculat*. **33** *sf* (Îvr) Diplomație (7).

diplomatic², ~ă [At: TEODOROVICI, I, 28/16 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***diplomatique,*** lat ***diplomaticus***] **1** *sf* Disciplină auxiliară a istoriei care cercetează diplomele (1) și documentele oficiale vechi și le stabilește autenticitatea. **2-3** *a* Care aparține diplomelor (1) și documentelor oficiale vechi. **4-5** *a* Referitor la diplomele (1) și la documentele oficiale vechi. **6** *a* (Îvr) Care a obținut o diplomă (3).

diplomaticamente *av* [At: HELIADE, ap. SFC, II, 195 / E: it ***diplomaticamente***] (Îvr) **1-3** În mod diplomatic¹ (20-22). **4** Pe cale diplomatică (5).

diplomaticesc, ~ească *a* [At: ȘINCAI, HR. II, 104/22 / Pl: *~cești* / E: ***diplomatic¹*** + ***-esc***] (Înv) **1-18** Diplomatic¹ (5-22).

diplomaticește *av* [At: COSTINESCU / E: ***diplomatic¹*** + ***-ește***] **1** (Înv) În mod diplomatic¹ (5). **2** (Îvr) În mod diplomatic¹ (30).

diplomaticos, ~oasă *a* [At: MUMULEANU, C., 87/20 / Pl: *~oși, ~oase* / E : ***diplomatic¹*** + ***-os***] (Îvr) Viclean.

diplomatist *sm* [At: NEGULICI / Pl: *~iști* / E: fr ***diplomatiste***] (Rar) Specialist în diplomatică² (1).

diplomație *sf* [At: HELIADE, O. II, 55 / Pl: *~ii* / E: fr ***diplomatie,*** it ***diplomazia***] **1** Activitate desfășurată de un stat prin reprezentanții săi, în scopul realizării politicii sale externe Si: (înv) *diplomatică¹* (30). **2** (Pex) Profesiune de diplomat¹ (1). **3** (Pex) Carieră de diplomat¹ (1). **4** Complex de metode și procedee folosite în domeniul relațiilor internaționale Si: (înv) *diplomatică¹* (31). **5** (Pex) Știință care se ocupă cu studiul metodelor și procedeelor folosite în domeniul relațiilor internaționale. **6** Totalitatea reprezentanților diplomatici integrați într-o anumită organizare. **7** Comportare plină de tact, abilă, șireată Si: (îvr) *diplomatică¹* (33). **8** (Pex) Fățărnicie.

diplomă *sf* [At: CANTEMIR, HR., 131 / A și: *diplomă* / V: (îvr) ***diplom*** *sn*, ***~mat*** *sn*, ***deplomată*** / E: fr ***diplôme,*** lat ***diploma,*** ngr ***δίπλωμα***] **1** (Înv) Act prin care se acordă cuiva un titlu de noblețe, anumite privilegii sau drepturi. **2** (Pex) Act oficial prin care se adeverește, se constată sau se preconizează un fapt, un drept, o obligație. **3** Act oficial care certifică pregătirea profesională a unei presoane, un anumit titlu etc. **4** (Îs) *Lucrare de ~* Lucrare pe baza căreia studenții obțin diploma (3) la sfârșitul studiilor. **5** (Rar) Examen susținut în vederea obținerii unei diplome (3). **6** (Șîs *~de onoare*) Act eliberat unui premiant, unui participant la o expoziție, la un concurs etc. prin care i se recunoaște valoarea deosebită a acestuia.

diplopie *sf* [At: TURNESCU, C., 26ᵛ / Pl: *~ii* / E: fr ***diplopie***] Tulburare de vedere ce constă în perceperea dublă a imaginilor.

diplopode *snp* [At: SIMIONESCU, F. R. 404 / E: fr ***diplopodes***] Antropode cu multe picioare.

diplopora *sfs* [At: LTR² / E: fr ***diplopore***] Gen fosil de alge verzi cu talul mic, nedivizat.

diplopter *sn* [At: J. CIHAC, I, N. 197/11 / Pl: *~e* / E: fr ***dilploptère***] **1** (Înv; lpl) Grup de insecte himenoptere cu aripi duble care se pot replia longitudinal în stare de repaos. **2** Insectă care face parte din grupul diploptere (1).

diplosal *smi* [At: BIANU, D. S. / E: ***diplo-*** + ***sal(icilic)***] Derivat al acidului salicilic folosit ca înlocuitor al aspirinei Si: *acid salicilsalicilic*.

diplostemon, ~ă *a* [At: GRECESCU, FL. 12 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***diplostémone***] (Bot: d. androceu) Care are un număr dublu de stamine, dispuse în două cercuri concentrice.

diplură *sf* [At: DER / Pl: *~re* / E: fr ***diploures,*** lat ***diplures***] **1** (Lpl) Ordin de insecte inferioare, mici, fără aripi și ochi, cu antene foarte lungi. **2** Insectă din ordinul diplurelor (1).

dipluță *sf* vz ***dibluță***

dipmetru *sn* [At: LTR[2] / Pl: *~re* / E: eg ***dipmeter***] Aparat care se introduce în gura de sondă pentru a măsura deviația de la verticală în timpul săpării.

dipnoi *sm* [At: CONTEMPORANUL, I, 8 / Pl: ~ / E: fr ***dipnoé, dipnoïque***] **1** (Lpl) Grup de pești care respiră atât prin branhii cât și prin plămâni. **2** Pește care face parte din grupul dipnoilor **(1)**.

dipod, ~ă *a* [At: CADE / Pl: *~ozi, ~e* / E: fr ***dipode***] **1** (Rar; d. mamifere) Biped. **2** (D. versuri) Care este format din două picioare metrice.

dipodie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***dipodie***] Vers format din două picioare metrice.

dipol *sm* [At: DEX / Pl: *~i* / E: fr ***dipôle***, ger ***Dipol***] **1** Circuit electric sau rețea electrică prevăzută cu două borne de acces pentru conectare la o rețea exterioară. **2** (Îs) *~ electric* Sistem cu două sarcini electrice apropriate, egale și de semn contrar. **3** (Îas) Antenă de telecomunicații formată din două conductoare dispuse și alimentate simetric.

dipolar, ~ă *a* [At: CIȘMAN, FIZ. II, 338 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***dipolaire***] **1** Care aparține dipolilor **(1)**. **2** Referitor la dipoli **(1)**.

dipotat, ~ă *smf* vz ***deputat***[1]

dipotăție *sf* vz ***deputăție***

dipräci *av* vz ***depräci***

dipsac *sms* [At: BRANDZA, D. 243 / E: ***Dipsacus***] (Bot; reg) **1** Varga ciobanului (*Dipsacus*). **2** (Îs) *~ de pădure* Varga ciobanului (*Dipsacus silvester*). **3** Scaiete (*Dipsacus laciniatus*). **4** (Îc) **~ păros** Scăiuș (*Dipsacus pilosus*).

dipsacacee *sf* [At: DN[3] / P: *~ce-e* / Pl: ~ / E: fr ***dipsacacées***] (Bot; rar) **1-2** Dipsacee **(1-2)**.

dipsacee *sf* [At: BRANDZA, D. 242 / P: *~ce-e* / Pl: ~ / E: fr ***dipsacées***] **1** (Lpl) Familie de plante asemănătoare cu compozeele, cuprinzând scaieții, sipica etc. Si: (rar) *dipsacacee* **(1)**. **2** Plantă din familia dipsacee **(1)** Si: (rar) *dipsacacee* **(2)**.

dipsadă *sf* [At: DN[2] / Pl: *~de* / E: fr ***dipsade***] (Liv) Șarpe fabulos a cărui mușcătură ar fi cauzat o sete mortală Si: *dipsas*.

dipsas *sms* [At: DN[3] / E: lat ***dipsas***] (Liv) Dipsadă.

dipsi *vt* [At: KLEIN, D. 334 / V: *depsi* / Pzi: *~sesc* / E: lat ***depso, -ere***] (Trs) **1** A întinge. **2** A frământa aluatul cu mâna. **3** (Pex) A înmuia prin frământare.

-dipsie [At: DN[3] / E: fr ***-dipsie***] Element secund de compunere savantă cu semnificația **1-2** „referitor la" sete.

dipsire *sf* [At: LB / Pl: *~uri* / E: ***dipsi***] **1** Frământare a aluatului cu mâna. **2** (Pex) Înmuiere prin frământare.

dipsoman, ~ă *smf, a* [At: BIANU, D. S. / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***dipsomane***] **1-2** (Persoană) care suferă de dipsomanie.

dipsomanie *sf* [At: BIANU, D. S. / Pl: *~ii* / E: fr ***dipsomanie***] Nevoie patologică irezistibilă de a bea alcool.

dipsoterapie *sf* [At: D. MED. / Pl: *~ii* / E: fr ***dipsothérapie***] (Med) Tratament care limitează cantitatea de lichid ingerată de bolnav.

diptam *sn* vz ***dictam***

dipter, ~ă [At: I. NAT. 79 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***diptère***] **1** *sf* (Lpl) Ordin de insecte cu o singură pereche de aripi și cu aparatul bucal adaptat pentru înțepat și supt. **2** *sf* Insectă din ordinul dipterelor **(1)**. **3** *a* (D. insecte) Cu două aripi. **4-5** *sf, a* (Edificiu antic) înconjurat cu două șiruri de coloane.

diptic *sn* [At: DOSOFTEI, V. S. octombrie 78[r]/31 / S și: *~ch* / A și: *diptic* / V: (îvr) ***dihticon ~ă*** *sf*, ***~ih, ~ihă*** *sf*, ***~icon*** / Pl: *~ice, ~uri* / E: fr ***diptique***, lat ***diptycha***, ngr ***δίπτυχον***] **1** Registru care se folosește în biserici sau mănăstiri pentru consemnarea unor nume din ierarhia bisericească, a unor oficialități etc. **2** (Pex) Pomelnic. **3** Tăblițe ce se puteau închide ca o carte, cu interiorul cerat pentru scris și exteriorul împodobit cu ornamente, folosite de romani. **4** (Ate) Piesă alcătuită din două panouri fixe sau mobile, legate între ele. **5** (Pgn) Operă literară sau muzicală alcătuită din două părți.

diptică *sf* vz ***diptic***

diptich *sn* vz ***diptic***

dipticon *sn* vz ***diptic***

diptih *sn* vz ***diptic***

diptihă *sf* vz ***diptic***

diputat, ~ă *smf* vz ***deputat***[1]

diputăție *sf* vz ***deputăție***

dirădica *v* vz ***deretica***

dirăteca *v* vz ***deretica***

dirdica[1] *vi* [At: DA ms / Pzi: *dirdic* / E: nct] (Reg) A mânca mult.

dirdica[2] *v* vz ***deretica***

direa *sf* vz ***derea***

direc[1] *sn* [At: DAMÉ, T. 95 / V: ***der~, dereg, derig, dering, direg, dreg*** *sm* / Pl: *~eci* / E: tc ***direk***] (Reg) **1** Stâlp. **2** (Spc) Fiecare dintre stâlpii care mărginesc pridvorul sau prispa caselor țărănești.

direc[2] *sm* vz ***dereg***

direcci-bașa *sm* [At: ȘIO II_2, 47 / Pl: ? / E: tc ***direkči bašy***] (Tcî; Mol) Dregător numit de Poarta Otomană care supraveghea tăierea și transportarea cherestelei la Constantinopol.

direclie *sf* [At: FURNICĂ, I. C. XXIX / V: (înv) *~iu sn*, *diricliu sn*, ***derecliu*** *sn*, (îvr) ***der~, deretliu*** *sn* / Pl: *~ii* / E: tc ***direhli*** „cu stâlpi"] Monedă de argint bătută în Spania, care a circulat în Țările Române în vremea lui Caragea.

direcliu *sn* vz ***direclie***

direcsie *sf* vz ***direcție***

direct, ~ă [At: MARIAN, PR. I, 39/18 / Pl: *~cți, ~e* / E : fr ***direct***, lat ***directus***] **1** *a* Care are loc fără mijlocirea cuiva sau a ceva. **2** *a* (Îs) *Vot ~* Vot exprimat prin participarea la urnă a fiecărui cetățean. **3** *a* (Îs) *Impozit* (sau, înv, *bir*) *~* sau *contribuție* (sau *dare*) *~ă* Impozit asupra venitului sau proprietății perceput în baza unor roluri nominale. **4** *a* (Îs) *Vorbire ~ă* sau *stil ~* Procedeu sintactic și stilistic de redare fidelă a spuselor sau gândurilor cuiva. **5** *a* (Îs) *Complement ~* Complement care determină un verb tanzitiv. **6** *a* (Îs) *Propoziție completivă ~ă* Propoziție care îndeplinește în frază rolul de complement direct **(5)**. **7** *a* (Îs) *Caz ~* Nume dat în gramatica română cazului nominativ, acuzativ și vocativ, iar în gramatica altor limbi cazului nominativ și vocativ. **8** *a* (Îs) *Mod ~* Modul indicativ. **9** *a* (Îs) *Întrebare ~ă* Întrebare care se realizează printr-o propoziție principală sau independentă. **10** *a* (Îs) *Construcție ~ă* Construcție lexicală în care subiectul, predicatul și complementele sunt așezate în ordinea lor logică sau normală. **11** *a* (Rar) Care reproduce întocmai un model Si: *exact*. **12** *av* În mod nemijlocit Si: (liv) *directamente*. **13-14** *av* (Îe) **A fi sau a (se) face ~ răspunzător (de ceva)** A răspunde (sau a face pe cineva să răspundă) personal și integral de anumite fapte. **15** *av* (Mat; d. mărimi; îs) *~ proporțional* Care variază în așa fel încât creșterea sau scăderea unei mărimi de un număr de ori provoacă creșterea sau scăderea celeilalte de același număr de ori. **16** *a* Care duce de-a dreptul la țintă. **17** *a* (Îs) *Zbor ~* Zbor fără escală. **18** *a* (Îs) *Tren* (sau *vagon*) *~* Tren (sau vagon) care face legătura între două puncte fără transbordare. **19** *a* (D. descendenți sau ascendenți) Care se află în linie dreaptă de înrudire. **20** *a* (Îla) **(În) linie ~ă** Din tată în fiu. **21** *sf* Lovitură la box aplicată prin întinderea mâinii drept înainte. **22** *av* (În legătură cu verbe de mișcare) În linie dreaptă, fără a se abate din drum. **23** *av* (Pex) Fără ocol. **24** *a* Nedisimulat. **25** *av* Fățiș. **26** *av* În întregime.

directa *vt* [At: BARONZI, C. II, 200/5 / Pzi: *~tez* / E: ***direct***] (Îvr) A conduce un sector de activitate.

directamente *av* [At: HASDEU, I. C. 31 / E: fr ***directement***] (Liv) Direct **(12)**.

directețe *sf* [At: FLACĂRA, 1975, nr. 41, 8 / E: ***direct*** + *-ețe*] (Rar) Directitate.

directitate *sf* [At: DN[2] / Pl: (rar) *~tăți* / E: ***direct***] (Rar) Spunere a unui lucru în mod direct **(12)**, fără ocolișuri Si: *simplitate*, (rar) *directețe*, *directitudine*.

directitudine *sf* [At: HRISTEA, P.E. 42 / Pl: *~ni* / E: ***direct*** + *-itudine*] (Rar) Directitate.

directiv[1]***, ~ă*** *a* [At: ÎNVĂȚĂTURĂ, 21/11 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***directif***] **1** *a* Care dirijează **(1)** o activitate sau un sector de activitate. **2** Care indică

direcția (2) Si: *director¹* (1). 3 Referitor la o anumită direcție (1) Si: *direcțional* (2). 4 (D. antene) Care emite într-o singură direcție (1) Si: *direcțonal* (3). 5 Care are direcție (1) fixă.

directiv² *sn* vz ***directivă***

directiva *vt* [At: IORDAN, L.R.A. 236 / Pzi: *~vez* / E: ***directiv¹***] (Rar) A direcționa (2).

directivare *sf* [At: SCÂNTEIA, 1975, nr. 103229 / Pl: *~vări* / E: ***directiva***] (Rar) Direcționare (2).

directivă *sf* [At: MAIORESCU, D. IV, 89 / V: (îvr) ***~iv*** *sn* / Pl: *~ve* / E: fr ***directive***] 1 Instrucțiune generală dată de un organ superior organelor din subordine, cu scopul de a orienta activitatea, atitudinea, conduita acestora. 2 (Pgn) Indicații generale de conduită. 3 (Spc) Recomandare dată de către Uniunea Europeană, dar pe care statele membre o pot aplica așa cum consideră. 4-5 (Nob) Direcție (1-2).

directivitate *sf* [At: MDENC / E: fr ***directivité***] Proprietate a unui emițător de a radia sau a capta unde acustice sau electromagnetice preferențial în anumite direcții.

directoire *sni, ai* [At: DER / P: *~toar* / E: fr ***directoire***] 1-2 (Șîs *stil ~*) (Stil) care s-a dezvoltat în mobilier, orfevrărie și vestimentație în perioada Directoratului în Franța.

director¹, ~oare [At: CIȘMAN. FIZ. II, 341 / A și: *director* / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***directeur,*** lat ***director***] 1 *a* Care indică direcția Si: (nob) *directiv¹* (2). 2 *a* Care reglează direcția (2) Si: (nob) *directiv¹* (3). 3 *a* (Îs) *Roți ~oare* Roțile din față ale unui vehicul, cu ajutorul cărora se stabilește direcția (2) de mers. 4 *a* (Îs) *Plan ~* Hartă sau plan al unei regiuni la scara1/20000. 5 *a* (Îs) *Linie ~oare* Linie fixă pe care alunecă altă linie care, prin mișcarea ei în spațiu, descrie o suprafață. 6 *a* (Îs) *Tun ~* Tun care prin tirul lui indică direcția de tragere. 7 *a* (Fig) Care indică linia de conduită. 8 *a* (Fig) Care dirijează (4) activitatea într-un anumit domeniu. 9 *sf* (Gmt) Curbă prin punctele căreia trec generatoarele unei suprafețe. 10 *sn* Element constructiv al unei antene de telecomunicații folosit pentru mărirea directivității.

director², ~oare [At: (a. 1724) IORGA, S. D. XIV, 20 / A și: *director* / V: (înv) ***dre~, ~e,*** (reg) ***drectăr,*** (îvr) ***derec~, derectur, drehtor*** / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***directeur,*** lat ***director***] 1 *smf* Persoană care conduce o instituție, o întreprindere, o publicație sau un sector al acestora. 2 *smf* Funcție de director (1). 3 *sm* (Îs) *~ de scenă* (sau, rar, *artistic*) Regizor. 4 *sm* (Rar; îs) *~ de luptă* Secundat. 5 *sm* (Reg; îs) *~ul prefecturii* (sau *prefectului*) Subprefect. 6 *sm* (Îvr; îs) *~ fiscal* Procuror. 7 *sm* (Îvr; îs) *~ de lucru* Calfă. 8 *sf* (Fam; asr) Soție de director (1).

directoraș *sm* [At: CREANGĂ, O. 264 / Pl: *~i* / E: ***director²*** + *-aș*] 1-2 (Șdp) Director² (1) (obscur). 3-4 (Șhp) Director² (1) (tânăr).

directorat *sn* [At: ȚICHINDEAL, A. M. (prefață), 3/2 / V: (îvr) ***der~*** / Pl: *~e,* (îvr) *~uri* / E: fr ***directorat***] 1 (Înv) Direcție (7). 2 Funcție de director² (1) Si: *directorie* (2). 3 Perioadă în care cineva deține funcția de director² (1). 4 (Iuz) Direcție (13). 5 Consiliul de cinci persoane care a guvernat Franța între 1795 și 1799 Si: *directoriat* (2), (iuz) *directoriu* (1), *directorie* (3).

directore *sm* vz ***director²***

directoreasă *sf* [At: GHEȚIE, R.M. / V: (reg) ***der~*** / Pl: *~ese* / E: ***director²*** + *-easă*] 1 Femeie director (1) 2 (Fam; asr) Soție de director (1).

directoresc *a* [At: ALECSANDRI, O.P. 47 / Pl: *~ești* / E: ***director²*** + *-esc*] (Îvr) 1-3 Directorial (1-3).

directorial, ~ă *a* [At: NEGULICI / P: *~ri-al* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***directorial***] 1 Care aparține directorului² (1) Si: (îvr) *directoresc* (1). 2 Privitor la director² (1) Si: (îvr) *directoresc* (2). 3 De director² (1) Si: (îvr) *directoresc* (3). 4 (Îvr) Care aparține directoratului (5). 5 (Îvr) De directorat (5). 6-7 (Rar) Care aparține unui directoriu (2-3). 8-9 (Rar) Care emană de la un directoriu (2-3).

directoriat *sn* [At: AR (1829), 169¹/8 / Pl: *~ri-at* / Pl: *~e* / E: ***director²*** + *-at*] (Îvr) 1 Funcția de director² (1). 2 Directorat (5).

directorie *sf* [At: ASACHI, I. 397/23 / Pl: *~ii* / E: ***director²*** + *-ie*] (Îvr) 1 Direcție (7). 2 Funcția de director² (1). 3 Directorat (5).

directoriță *sf* [At: (a. 1812) IORGA, S. D., XIII, 478 / V: (îvr) ***der~*** / Pl: *~țe* / E: ***director²*** + *-iță*] (Înv) 1 Femeie director (1). 2 Soție de director (1).

directoriu *sn* [At: FL (1838), 82²/12 / P: *~riu* / Pl: *~ii* / E: ns cf fr *directoire*] 1 (Iuz) Directorat (5). 2 Consiliu însărcinat cu conducerea unei instituții, întreprinderi, organizații etc. 3 (Înv) Consiliu de directori² (1). 4-5 (Îvr) Membru al unui directoriu (2-3).

directrice *sf* vz ***directriță***

directriță [At: DRAM., ap. DLR ms 187 / V: (îvr) ***~ice*** / Pl: *~te* / E: fr ***directrice***] 1 *sf* (Înv) Directoare (7). 2 *a* (Înv) Directoare. 3-4 *sf* (Îvr; îf *directrice*) Direcție (1-2).

direcție *sf* [At: HELIADE, O. II, 62 / V: (asr) ***~iune,*** (îvr) ***~epțiune, ~csie*** / Pl: *~ii* / E: fr ***direction,*** lat ***directio, -onis***] 1 Orientare în spațiu a unui corp față de un punct de referință Si: (îvr) *directriță* (3), (nob) *directivă* (4). 2 Sens al unei mișcări Si: (îvr) *directriță* (4), (nob) *directivă* (5). 3 (Mil; îs) *~ de atac* Linie care marchează orientarea atacului până la obiectivul de cucerit. 4 (Îlav) **În toate ~iile** Pretutindeni. 5 (Mat) Proprietate comună tuturor dreptelor paralele cu o dreaptă fixă dată. 6 Conducere a unei instituții, a unei întreprinderi etc. 7 Organ de conducere al unei instituții, al unei întreprinderi, organizații etc. Si: (înv) *directorat* (1), (îvr) *directorie* (1). 8 (Îs) *~ de scenă* Regie. 9 (Îs) *~ generală* Organ superior de conducere care cuprinde mai multe direcții (7) în subordine. 10 Subdiviziune în sistemul de organizare a unui minister, a unui organ central etc., care conduce o anumită ramură de activitate a instituției respective. 11 Funcție de director² (1). 12 (Pex) Perioada în care cineva deține funcția de director² (1). 13 Biroul directorului² (1) Si: (iuz) *directorat* (4). 14 Ansamblul organelor folosite pentru conducerea unui vehicul. 15 (Șîs *bară de ~*) Bară de oțel articulată la ambele capete de roțile unui vehicul și care servește la orientarea roților într-o anumită direcție.

direcționa *vt* [At: BUL. FIL. 177/ P: *~ți-o~* / Pzi: *~nez* / E: fr ***directionner***] 1 A orienta într-un anumit sens. 2 A conduce o activitate Si: (rar) *a directiva*.

direcțional, ~ă [At: BACALBAȘA, S. A. 136 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***directionnel***] 1 *sm* (Mil; înv) Soldat din extremitatea flancului. 2 *a* Referitor la o anumită direcție (1) Si: *directiv* (3). 3 *a* (D. antene) Care emite într-o singură direcție Si: *directiv* (4). 4 *a* (Spc; d. galerii de mină) Care este săpat în lungul direcției straturilor.

direcționar *s* [At: H II, 30 / Pl: ? / E: ***direcționa*** + *-ar*] (Reg) Dispozitiv folosit în zidărie pentru verificare verticalității construcției.

direcționare *sf* [At: CONTEMP., S. II, 1948, nr. 110, 33/2 / Pl: *~nări* / E: ***derecționa***] Conducere și orientare a unei activități Si: *directivare*.

direcțiune *sf* vz ***direcție***

diredica *v* vz ***deretica***

direg *sm* vz ***dereg***

direge *v* vz ***drege***

diregere *sf* vz ***dregere***

diregire *sf* vz ***dirijare***

direjetor *sm* [At: FILIMON, O. I, 197 / Pl: *~i* / E: ***direge*** + *-tor*] (Îvr) 1-2 Dirijor (1-2).

direptar *sn* vz ***dreptar¹***

direptate *sf* vz ***dreptate***

direpțiune *sf* vz ***direcție***

dires¹ *sn* vz ***dres¹***

dires², ~easă *a* vz ***dres²***

diresa *v* vz ***dresa***

diresătură *sf* vz ***dresătură***

direseală *sf* vz ***dreseală***

direteca *v* vz ***deretica***

diretecare *sf* vz ***dereticare***

direticat, ~ă *a* vz ***dereticat²***

dirham *sm* [At: MDENC / Pl: *~i* / E: fr ***dirham***] Unitate monetară principală în Maroc.

dirica *v* vz ***deretica***

diricliu *sm* vz ***direclie***

diridica *v* vz ***deretica***

dirigăli *vi* [At: MAT. DIALECT. I, 67 / Pzi: *~lesc* / E: mg ***dirigâlni***] (Reg) A da dispoziții.

dirige *v* vz ***dirija***

dirigea *v* vz ***dirija***

dirigeail, ~ă *a* vz ***dirijabil***

dirigeancă *sf* vz ***diligență***[1]

dirigent, ~ă *a, smf* vz ***dirigente***

dirigență *sf* [At: SBIEREA, F. S. 67 / Pl: *~țe* / E: ***dirigent*** + *-ă*] (Îvr) Conducere a unei activități, a unei organizații.

dirigenție *sf* [At: I. BOTEZ, B. I, 94 / Pl: *~ii* / E: ***dirigente*** + *-ie*] **1** Îndrumare și supraveghere a unei clase de elevi de către un diriginte **(6)**. **2** (Pex) Ora de clasă la care are loc în mod special activitatea de dirigenție **(1)**.

dirigere *sf* vz ***dirijare***

dirigibil, ~ă *a* vz ***dirijabil***

diriginte, ~tă [At: FILIMON, O. II, 320 / V: (iuz) ***~gent*** *a, sm,* (îvr) ***~ijentă*** *sf* / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***dirigeant***, it ***dirigente***] **1** *sm* (Iuz; îf *dirigent*) Dirijor **(1)**. **2** *smf* (Iuz) Director[2] **(1)** al unei școli primare rurale. **3** *a* (Iuz; îf *dirigent*) Care îndrumă o activitate, având întreaga răspundere în domeniul respectiv. **4** *sm* (Înv; îf *dirigent*) Director[1] **(1)**. **5** *sm* (Adesea urmat de determinări care arată felul) Șef al unei librării, al unui oficiu poștal, vamal farmaceutic etc. **6** *smf* Profesor însărcinat cu îndrumarea și supravegherea unei clase de elevi.

dirigui *vt* [At: ASACHI, I, 240/31 / Pzi: *~esc* / E: lat ***dirigere***] (Înv) **1** A manevra cârma unei ambarcațiuni pentru a stabili direcția de mers. **2** A dirija **(2)**. **3-4** A dirija **(4-5)**.

diriguire *sf* [At: LUC., II, 176 / Pl: *~uri* / E: ***dirigui***] (Îvr) Dirijare **(2)**.

diriguitor, ~oare *smf, a* [At: MAIORESCU, D. I, 100 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***dirigui***+ *-tor*] **1-2** (Persoană) care îndrumă o activitate.

dirija *vt* [At: I. GOLESCU, C. / V: (înv) ***~ige, ~igea*** / Pzi: *~jez* / E: fr ***diriger***] **1** A ghida indicând direcția de mers Si: *a orienta*. **2** A imprima o anumită direcție de mișcare Si: (iuz) *a dirigui* **(2)**. **3** (Med) A reglementa funcționarea unui organ, a unui sistem dintr-un organism viu Si: *a regla*. **4** (C. i. oameni, activități, organizații, instituții etc.) A îndruma și a controla Si: (iuz) *a dirigui* **(3)**. **5** A conduce un cor, o orchestră în calitate de dirijor Si: (iuz) *a dirigui* **(4)**. **6** (Pex) A coordona interpretarea unei piese muzicale reglând mișcarea, ritmul, tonalitatea.

dirijabil, ~ă [At: CONTEMPORANUL, IV, 12 / V: (îvr) ***~igeail*** *a* / Pl: *~i, ~e* a, *~e* sn / E: fr ***dirigeable***] **1** *a* Care poate fi condus în orice direcție. **2** *sn* Aerostat de formă cilindrică, cu secțiune circulară sau ovală și cu extremitățile alungite, prevăzut cu o nacelă pentru călători și cu mijloace proprii de propulsie și de mișcare în orice direcție.

dirijare *sf* [At: SĂULESCU, HR., I, 96/13 / V: (înv) ***~igere, diregire*** / Pl: *~jări* / E: ***dirija***] **1** Ghidare prin indicarea direcției de mers. **2** Îndrumare, conducere și control a unei activități Si: (îvr) *diriguire*. **3** Coordonare muzicală a unui grup instrumental sau coral în calitate de dirijor **(1)**. **4** (Pex) Coordonarea interpretării unei piese muzicale prin reglarea mișcării, a ritmului și a tonalității.

dirijat[1] *sn* [At: M 1974, nr. 9, 34 / Pl: *~uri* / E: ***dirija***] **1** Arta de a îndruma studiul și de a conduce execuția muzicală a unei orchestre, a unui cor etc., urmărind redarea exactă și expresiv-artistică a partiturii Si: (fam) *dirijorie* **(1)**. **2** *sn* Profesia dirijorului **(1)** Si: (fam) *dirijorie* **(2)**.

dirijat[2], ***~ă*** *a* [At: LEG. EC. PL. 368 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***dirija***] Care este supus unui proces de îndrumare, conducere și control.

dirijență *sf* vz ***diriginte***

dirijism *sns* [At: MDENC / E: fr ***dirigisme***] Concepție care susține intervenția largă a statului în dirijarea **(2)** proceselor economice.

dirijist, ~ă [At: DN[3] / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***dirigiste***] (Rar) **1** *a* Referitor la dirijism. **2** *smf* Adept al dirijismului.

dirijor, ~oare *smf* [At: TIM. POPOVICI, D. M. / Pl: *~i, ~oare* / E: ***dirija*** + *-or*] **1** Persoană care conduce un cor sau o orchestră reglând mișcarea, ritmul, tonalitatea Si: (îvr) *direjetor* **(1)**. **2** (Pex) Persoană care conduce execuția unei piese muzicale, urmărind redarea exactă și expresiv-artistică a partiturii Si: (îvr) *direjetor* **(2)**.

dirijoral, ~ă *a* [At: CV 1949, nr. 1, 26 / Pl: *~i, ~e* / E: ***dirijor*** + *-al*] **1-2** Care aparține dirijorului **(1-2)**. **3-4** Specific dirijorului **(1-2)**. **5-6** Necesar dirijorului **(1-2)**.

dirijorie *sf* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~ii* / E: ***dirijor*** + *-ie*] (Fam) **1-2** Dirijat[1] **(1-2)**.

dirimant, ~ă *a* [At: PR. DREPT. 800 / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***dirimant***] (Jur) **1** Care anulează un act încheiat. **2** Care constituie o piedică în calea încheierii unui act.

dirimel *sn* [At: LEXIC REG. II, 24 / Pl: *~e* / E: ***dirimea*** + *-el*] (Olt) Dirmea (mică).

dirit *sn* vz ***drit***

diritica *v* vz ***deretica***

diriticanie *sf* [At: DDRF / V: ***der~*** / Pl: *~ii* / E: ***diritica*** + *-anie*] (Reg) Dereticare.

dirliuș *sn* vz ***derdeluș***

dirmea *sf* [At: (a. 1740) IORGA, S. D. XXI, 242 / V: (îrg) ***digr~***, (înv) ***degher~, degrem~, deir~***, (reg) ***dentea, der~, dermie, durmea, grim~*** / Pl: *~ele* / E: tc ***dürmë***] (Îrg) Basma.

dirmoni *v* vz ***dârmoni***

dirmonit, ~ă *a* vz ***dârmonit***[2]

dirmotin *sn* vz ***dârmotin***

dirt-track *sn* [At: MDENC / S și: *dirt-trac* / P : *dârt-trec* / E: eg ***dirt-track***] Întrecere motociclistă ce se desfășoară pe o pistă cu zgură, uneori cu obstacole.

dirty *sni* [At: DN[3] / P: *dărti* / E: eg ***dirty***] (Muz) Manieră practicată în jazul vechi și caracterizată prin utilizarea abuzivă a unor factori „de culoare“ a sunetului instrumental.

dirviciu *sm* vz ***derviș***

dis[1] *sn* [At: LEXIC REG. 69 / Pl: *~uri* / E: nct] (Reg) Obiect de podoabă.

dis-[2] [At: DN[3] / V: ***di-, diz-*** / E: lat ***dis***] Element de compunere cu semnificația **1** „Separat“ **2** „Contrar“.

dis-[3] [At: DN[3] / V: ***diz-*** / E: fr ***dys-***] Element prim de compunere cu semnificația **1** „Dificil“ **2** „Greu“ **3** „Anormal“.

dis-[4] *vz* ***des-***

disac *sm* vz ***desagă***

disag *sm* vz ***desagă***

disagă *sf* vz ***desagă***

disagio *sni* [At: I. PANȚU, PR. 13 / P: *~gi-o* / E: it ***disaggio***] **1** Diferență cu care valoarea nominală a unei monede sau hârtii de valoare depășește cursul pe piață al monedei sau al hârtiei de valoarea respectivă. **2** Depreciere a unei monede în urma schimbului bancnotei cu o monedă metalică și viceversa. **3** (Fig) Pierderi rezultate din operațiile de schimb monetar.

disagrega *v* vz ***dezagrega***

disagregare *sf* vz ***dezagregare***

disamară *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~re* / E: fr ***disamare***] (Bot) Fruct uscat format din două samare unite.

disamăgire *sf* vz ***dezamăgire***

disamorți *v* vz ***dezamorți***

disanterie *sf* vz ***dizenterie***

disapărțit *sn* vz ***despărțit***[1]

disarma *v* vz ***dezarma***

disarmonic, ~ă *a* [At: LM / Pl: *~ici, ~ice* / E: ger ***disharmonisch***] (D. sunete muzicale) Care este lipsit de armonie Si: *fals, distonant*.

disarmonie *sf* [At: MAIORESCU, D. I, 176 / Pl: *~ii* / E: ger ***Disharmonie***] Lipsă de armonie între două sau mai multe tonuri.

disartrie *sf* [At: DER / Pl: *~ii* / E: fr ***dysarthrie***] (Med) Articulare defectuoasă a cuvintelor cauzată de o paralizie sau o ataxie a centrilor nervoși.

disartroză *sf* [At: D. MED. / Pl: *~ze* / E: fr ***dysarthrose***] (Med) Mobilitate anormală a unei articulații.

disasedia *vi* [At: SĂULESCU, HR. I, 201/24 / Pzi: *~iez* / E: it ***disasediare***] (Îvr) A scoate din starea de asediu.

disăgar *sm* vz ***desăgar***

disăgel *sm* vz ***desăgel***

disăgior *sm* vz ***desăgior***

disăguț *sm* vz ***desăguț***

disărtație *sf* vz ***disertație***

disâmă *sf* [At: TODORAN, GL. / A: nct / Pl: *~me* / E: ns cf *tisâm*] (Îrg) Taxă pe care o dădeau domnilor sau proprietarilor jelerii sau părtașii.

disântărie *sf* vz ***dizenterie***

disbazie *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ii* / E: fr ***dysbasie***] (Med) **1** Tulburare a actului motor al mersului. **2** Dificultate la mers.

disc[1] *sn* [At: IST. AM. 60^r/18 / V: (liv) ***~us*** / Pl: *~uri* / E: fr ***disque***, lat ***discus***] **1** Orice obiect de formă circulară și plată. **2** (Îs) *Plug cu ~* Plug cu tracțiune mecanică, având în loc de brăzdar și de comandă o parte tăietoare circulară și plată care taie și răstoarnă brazda. **3** (Spc) Semnal mobil de formă circulară care indică unui tren reducerea vitezei. **4** (Înv) Joc turcesc în care călăreții aruncau, din galop, o suliță spre o țintă. **5** Suprafața aparentă a Soarelui sau a Lunii, văzută de un observator de pe Pământ. **6** Organ sau structură anatomică circulară, plată. **7** (Îs) *~ intervertebral* Cartilaj fibros și elastic așezat între două vertebre alăturate și servind la solidarizarea lor. **8** (Îs) *Hernie de ~* Hernie a unui disc (7) intervertebral. **9** (Bot) Receptaculul sau partea terminală la compozee. **10** (Teh) Obiect plat în formă de corp de revoluție, având diverse utilizări în tehnică. **11** (Fiz; îs) *~ul lui Newton* Placă circulară împărțită în șapte sectoare colorate, reproducând culorile spectrului solar și care, prin rotire rapidă, apare albă sau gri, demonstrând sinteza luminii albe. **12** (Îs) *~ de apel* Dispozitiv al aparatului telefonic automat, având rolul de a forma numărul de apel spre centrala automată. **13** Placă circulară care servește la înregistrarea și la reproducerea vocii, a sunetelor etc. cu ajutorul unui aparat special. **14** Muzică înregistrată pe un disc (13). **15** (Îs) *~ de frecvență* Disc (13) cu înregistrări speciale, folosit la înregistrarea și măsurarea caracteristicilor de redare ale pick-up-urilor. **16** Placă circulară și plată, de o anumită greutate, pe care o aruncă atleții discoboli la distanță. **17** Probă de atletism care se practică cu discul (16).

disc[2] *sn* vz ***discos***

discal, ~ă *a* [At: DN^2 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***discal***] (Med) Care se referă la discurile (7) intervertebrale.

discalcie *sf* [At: D. MED. / Pl: *~ii* / E: nct] (Med) Tulburare a metabolismului calcic.

discalifica *v* vz ***descalifica***

discalificare *sf* vz ***descalificare***

discant *s* [At: STAMATI, D. / Pl: nct / E: ger ***Diskant***] (Muz) **1** Vocea superioară în polifonia sec. XV-XVI. **2** Jumătatea de sus a claviaturii.

discarnat, ~ă *a* vz ***descărnat***

discartroză *sf* [At: D. MED. / Pl: *~ze* / E: fr ***discarthrose***] (Med) Artroză care afectează în special discurile (7) intervertebrale.

discăleca *v* vz ***descăleca***

discălicare *sf* vz ***descălecare***

discălicat *sn* vz ***descălecat***

discălța *v* vz ***descălța***

discăpățâna *v* vz ***descăpățâna***

discepol *sm* vz ***discipol***

discerna *v* vz ***discerne***

discernabil, ~ă *a* [At: VARLAAM – SADOVEANU, 317 / Pl: *~i, ~e* / E: ***discerne*** + *-abil*] (Rar) Care se poate discerne (1) ușor Si: *discernibil.*

discernământ *sns* [At: HELIADE, PARALELISM, I, 63 / V: (înv) ***des~*** / E: fr ***discernement***] Facultatea de a discerne, de a pătrunde, de a judeca și de a aprecia lucrurile la justa lor valoare.

discerne [At: SĂULESCU, GRAM. ROM. I, 2/28 / V: (rar) ***~na*** / Pzi: *discern* / E: fr ***discerner***, lat ***discernere***] **1** A distinge lucrurile unele de altele. **2** A judeca limpede, pătrunzător.

discernere *sf* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: (rar) *~ri* / E: ***discerne***] **1** Distingere a lucrurilor unele de altele. **2** Judecare limpede, pătrunzătoare.

discernibil, ~ă *a* [At: ALEXI, W. / Pl: *~i, ~e* / E: ***discerne*** + *-ibil*] (Liv) Discernabil.

discheiat, ~ă *a* vz ***descheiat***

discheratoză *sf* [At: DER / S și: (rar; după fr) *~ske~* / Pl: *~ze* / E: fr ***dyskératose***] (Med) Îngroșare a pielii ca urmare a înmulțirii excesive și neregulate a celulelor stratului cornos al epidermei.

discheratozic, ~ă *a* [At: DN^3 / S și: (rar; după fr) *~ske~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***dyskératosique***] (Med) Referitor la discheratoză.

dischinezie *sf* [At: D. MED. / S și: (rar; după fr) *~ski~* / Pl: *~ii* / E: fr ***dyskinésie***] (Med) Proces patologic caracterizat prin alterarea mecanismului de reglare a activității motorii a organelor contractile Si: *paralizie incompletă.*

discifra *v* vz ***descifra***

discinge *v* vz ***descinge***

discingere *sf* vz ***descingere***

disciplina *vtr* [At: NEGULICI / Pzi: *~nez* / E: fr ***discipliner***] **1-2** A (se) obișnui cu spiritul de disciplină (1).

disciplinabil, ~ă *a* [At: NEGULICI / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***disciplinable***] **1-2** Care poate fi supus unei discipline (**1, 7**). **3** Care se poate disciplina (**2**).

disciplinar, ~ă *a* [At: SĂULESCU, HR. I, 154/10 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***disciplinaire***] **1-2** Conform cu disciplina (**1, 7**). **3-4** Privitor la disciplină (**1, 7**). **5-6** Care urmărește disciplina (**1, 7**). **7** Care urmărește disciplinarea.

disciplinare *sf* [At: CONV. LIT. V, 194 / Pl: *~nări* / E: ***disciplina***] Obișnuire cu spiritul de disciplină (1).

disciplinat, ~ă *a* [At: CR (1829) / Pl: *~ați, ~e* / E: ***disciplina***] **1-2** Care se supune prin proprie inițiativă disciplinei (**1, 7**). **3-4** Care manifestă spirit de disciplină (**1, 7**).

disciplină *sf* [At: MAN. ÎNV. 75/22 / V: (înv) ***~sip~, ~ști~, deșți~,*** (îvr) ***dici~*** / Pl: *~ne* / E: fr ***discipline***, lat ***disciplina***] **1** Totalitatea regulilor de comportare și de ordine obligatorii pentru membrii unei colectivități. **2** (Pex) Supunere liber consimțită față de dispozițiile luate de superiori în scopul asigurării unei comportări și ordini corespunzătoare. **3** (Îs) *Comisie* sau *consiliu de ~* Comisie sau consiliu însărcinat cu judecarea unor diferende în vederea menținerii ordinii. **4** (Îs) *~ contractuală* Totalitatea regulilor cu privire la încheierea și la executarea contractelor economice și respectarea lor de către părțile contractuale. **5** (Îs) *~ de plan* sau *~na planificării* Serviciile ce decurg din planul de stat și respectarea lor obligatorie. **6** (Îs) *~ financiară* Totalitatea dispozițiilor și normelor legale cu privire la planurile financiare, fondurile bănești etc. și aplicarea lor strictă. **7** Ordine. **8** (Pex) Spirit de ordine. **9** (Pex) Deprindere cu o ordine strictă. **10-11** (Adesea urmat de determinări care arată felul) Știință sau ramură a unei științe. **12** (Spc) Obiect de studiu în învățământ.

disciplu *sm* vz ***discipol***

discipol *sm* [At: ȚICHINDEAL, A. M. 82/11 / V: (înv) ***~pul, ~plu, ~cepol,*** (îvr) ***~sți~, ~stipul*** / Pl: *~i* / E: fr ***disciple***, lat ***discipulus***] **1** Persoană care trăiește în preajma unui maestru, primind învățăturile lui și adesea continuându-le și dezvoltându-le Si: *învățăcel, elev, ucenic,* (liv) *cirac.* **2** Persoană care adoptă, urmează și continuă doctrina, învățătura, principiile cuiva.

discipolat *sn* [At: CONTEMP., S. II, 1957, nr. 565, 3/3 / Pl: *~e* / E: ***discipol*** + *-at*] (Rar) Activitate de formare a discipolilor (1).

discipul *sm* vz ***discipol***

discită *sf* [At: D. MED. / Pl: *~te* / E: fr ***discite***] (Med) Inflamație a unui disc fibrocartilaginos.

discizie *sf* [At: D. MED. / Pl: *~ii* / E: fr ***discizion***] (Med) **1** (Rar) Secționare. **2** (Spc) Incizare a capsulei cristalinului în operarea cataractei.

disc-jokey *smi* [At: DLR / P: *~giochei* / E: amer ***disc-jokey***] Persoană care culege (și prezintă) muzica la un post de radio sau într-o discotecă.

disco [At: DLR / E: eg, fr ***disco***] **1-2** *si*, *a* (Muzică la modă între anii 1975–1980) care este destinată în special dansului. **3** *si* (Pex; fam) Discotecă (**4**).

discobol *sm* [At: ALEXI, W. / Pl: *~i* / E: fr ***discobole***, lat ***discobolus***] Atlet aruncător de disc[1] (**16**).

discofil, ~ă *a* [At: M 1960, nr. 4, 47 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***discophile***] **1** Amator de muzică înregistrată pe discuri (**13**). **2** Colecționar de discuri (**13**)

discofilie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***discophilie***] Pasiunea de a colecționa discuri muzicale.

discografic, ~ă *a* [At: M 1974, nr. 9, 43 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***discographique***] **1-4** Care se referă la discografie (**1-4**). **5-8** Care aparține discografiei (**1-4**). **9** Înregistrat pe disc[1] (**13**).

discografie *sf* [At: M 1974, nr. 9, 31 / Pl: *~ii* / E: eg ***discography***, fr ***discografie***] **1** Evidența înregistrărilor pe disc[1] (**13**), indicându-se titlul, autorul piesei, numele interpreților etc. **2** (Spc) Catalog de discuri muzicale. **3** Listă cu succesiunea înregistrărilor unui cântăreț. **4** (Med) Radiografie a unui disc (**7**) intervertebral.

discoid, ~ă *a* [At: ALEXI, W. / P: *~co-i~* / Pl: *~izi, ~e* / E: fr ***discoïde***] (Rar) **1-2** Discoidal (**1-2**).

discoidal, ~ă *a* [At: GRECESCU, FL. 84 / P: *~co-i~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***discoïdal***, ger ***diskoidal***] **1** Care este în formă de disc[1](**1**) Si: (rar) *discoid* (**1**). **2** Cu aspect de disc[1](**1**) Si: (rar) *discoid* (**2**).

discol, ~ă *a* vz ***discolios***

discolefsi *v* vz ***discolipsi***

discolepsi *v* vz ***discolipsi***

discolevsi *v* vz ***discolipsi***

discolie *sf* [At: URECHE, ap. TDRG / V: (îvr) ***~s*** / S și: *~iie* / Pl: *~ii* / E: ngr ***δισχολια***] (Înv) **1** Dificultate. **2** (Îe) **A fi cu ~** A fi greu, dificil.

discolies *s* vz ***discolie***

discolifsi *v* vz ***discolipsi***

discoliie *sf* vz ***discolie***

discolios, ~oasă *a* [At: CIHAC, II, 655 / V: ***discol*** (pl: *discoli, ~e*), ***duscol*** (pl: *duscoli, ~e*) / Pl: *~oși, ~oase* / E: ngr ***δύσκολος***] (Îvr; d. persoane) **1** Care se împacă greu cu alții Si: *dificil*. **2** Greu de mulțumit.

discolipsi [At: (a. 1792) GÁLDI, M. PHAN. 173 / V: ***~lefsi, ~lepsi, ~lesi, ~levsi, ~ifsi, ~isi*** / Pzi: *~sesc* / E: ngr ***δυσκολεύω***] (Grî) **1** *vt* (C. i. oameni) A lipsi de ceva. **2** *vr* (D. oameni) A se opune. **3** *vt* A face dificultăți cuiva Si: *a încurca, a stânjeni*. **4** *vr* (D. oameni) A avea greutăți, dificultăți. **5** *vr* A fi încurcat, stânjenit.

discolisi *v* vz ***discolipsi***

discolor, ~ă *a* [At: LM / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***discolorus***] (Ltî; rar) Multicolor.

discolorant, ~ă *a* vz ***decolorant***

discolorare *sf* vz ***decolorare***

discolorat, ~ă a decolorat

discolorațiune *sf* vz ***decolorație***

discomanie *sf* [At: CINEMA 1969, nr. 5, 29/1 / Pl: *~ii* / E: ***disc + manie***, prin apropiere de cuvinte ca *monomanie, piromanie*] Preocupare exagerată pentru discurile (**13**) muzicale.

discomicetă *sf* [At: DN[3] / Pl: *~te* / E: fr ***discomycètes***] **1** (Lpl) Ordin de ciuperci în formă de cupă sau de disc (**1**). **2** Ciupercă din ordinul discomicetelor (**1**).

discomicoză *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ze* / E: fr ***discomycose***] (Med) Boală provocată de discomicete (**1**), caracterizată prin numeroase abcese cronice.

discomt *sn* vz ***discont***

discondroplazie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***dyschondroplasie***] (Med) Tulburare a creșterii, constând într-o osificare întârziată a cartilajelor.

disconfort *sn* [At: FLACĂRA 1976, nr. 50, 19 / Pl: *~uri* / E: eg ***discomfort***] **1** Stare neplăcută de nesiguranță, de insatisfacție. **2** Lipsă de confort.

disconsilia *v* vz ***deconsilia***

discont *sn* [At: STAMATI, D. / V: ***~o, ~omt*** / Pl: *~uri* / E: fr ***discomte***, ger ***Diskont***, it ***disconto***] (Iuz) Scont.

discontare *sf* [At: DAVIDOGLU, M. 60 / Pl: *~tări* / E: ns cf fr *decompter*] (Nob) Situație de venituri și cheltuieli Si: *cont, socoteală*.

discontinua [At: PONTBRIANT, D. / Pzi: *~uu*, **2** *~ui* / E: fr ***discontinuer***] (Iuz) A întrerupe o acțiune.

discontinuare *sf* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~uări* / E: ***discontinua***] (Iuz) Întrerupere a unei acțiuni.

discontinuist, ~ă *a* [At: RALEA, S. T. I, 95 / Pl: *~iști, ~e* / E: ***discontinuu*** + *-ist*] (Liv) Discontinuu (**1**).

discontinuitate *sf* [At: HAMANGIU, C. C. 470 / P: *~nu-i~* / Pl: *~tăți* / E: fr ***discontinuité***] **1** Lipsă de continuitate între mai multe elemente care se succedă în timp sau în spațiu Si: *întrerupere, intermitență*. **2** (Mat; Fiz) Variație bruscă și în salturi a valorii unei mărimi. **3** (Mat; Fiz) Proprietate a unei mărimi sau funcții de a sări de la o valoare la alta, fără a trece prin valorile intermediare.

discontinuu, ~uă *a* [At: HAMANGIU, C. C. 468 / Pl: *~ui, ~ue* / E: fr ***discontinuu***, lat ***discontinuus***] **1** Care este lipsit de continuitate Si: *întrerupt, intermitent*, (liv) *discontinuist*. **2** (Fiz) Care este alcătuit din elemente distincte, care variază în salturi Si: *discret* (**13**).

disconto *sn* vz ***discont***

disconvenabil, ~ă *a* [At: COSTINESCU / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***disconvenable***] (Frî; rar) Inconvenabil.

discopatie *sf* [At: D. MED. / Pl: *~ii* / E: fr ***discopathie***] Denumire generică pentru afecțiunile discurilor (**7**) intervertebrale.

discoperi *v* vz ***descoperi***

discoperire *sf* vz ***descoperire***

discoperit, ~ă *a* vz ***descoperit[2]***

discopotiriu *sn* [At: (a. 1781) GÁLDI, M. PHAN. 174 / Pl: *~ii* / E: ngr ***δισκοποτήριον***] (Grî; rar) Obiect de cult bisericesc, compus dintr-un taler cu potir, folosit la împărtășanie.

discord[1] *sn* [At: DN[3] / Pl: *~uri* / E: it ***discordo***] Poezie lirică medievală de origine provensală, cu o structură neregulată prin diversitatea strofelor sau chiar a limbilor folosite.

discord[2] *sn* vz ***discordie***

discord[3], ~ă [At: HELIADE, O. II, 375 / V: (înv) ***des~*** / Pl: *~rzi, ~e* / E: fr ***discord***] **1** *a* Care nu este acordat Si: *discordat* (**1**), *fals*. **2** *sf* (Evr) Lipsă de armonie. **3** *a* Nearmonios.

discorda [At: HELIADE, O. II, 376 / V: (înv) ***des~*** / Pzi: **3** *~dează*, (rar) *discordă* / E: fr ***discorder***, lat ***discordare***] **1** *vr* (Înv; d. instrumentele muzicale cu coarde, pex, d. coardele instrumentelor) A se dezacorda. **2** *vr* (D. corpuri sau d. mușchii corpului aflați în stare de încordare) A se destinde. **3** *vi* A fi în discordanță (**2**).

discordant, ~ă *a* [At: HELIADE, O. II, 369 / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***discordant***] **1** Care este lipsit de armonie Si: *distonant, fals, nepotrivit, strident*. **2** (D. culori) Care este prea aprins Si: *strident*. **3-4** (Îs) *Notă ~ă* Vorbă sau faptă care distonează în chip strident într-un ansamblu. **5** (D. abstracte) Contrar. **6** (Glg; d. straturi ale scoarței pământului) Ale căror suprafețe de stratificație nu sunt paralele. **7** (Med; îs) *Sindrom ~* Boală psihică gravă caracterizată printr-un proces de destrămare psihică Si: *schizofrenie, demență precoce*.

discordanță *sf* [At: NEGULICI, E. I, 180/7 / Pl: *~țe* / E: fr ***discordance***] **1** Lipsă de armonie. **2** Nepotrivire flagrantă între două sau mai multe caractere, elemente, fenomene etc. Si: *dezacord, distonanță*. **3** (Glg) Straturi noi care nu au o dispoziție paralelă față de altele mai vechi. **4** (Med) Simptom principal al schizofreniei, care constă în pierderea unității funcțiilor psihice și a raportului dintre individ și mediul înconjurător Si: *disociație psihică*.

discordare *sf* [At: STAMATI, D. / V: (înv) ***des~*** / Pl: *~dări* / E: ***discorda***] **1** (Înv) Dezacordare a instrumentelor muzicale cu coarde sau a coardelor instrumentelor. **2** Destindere a corpului sau a mușchilor corpului aflați în stare de încordare. **3** (Pex) Calmare. **4** (Pex) Relaxare.

discordat, ~ă *a* [At: VLAHUȚĂ, O. A. 62 / V: (înv) ***des~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***discorda***] **1** (D. instrumente muzicale cu coarde) Care este dezacordat Si: *fals*. **2** (D. arcuri) Care nu este încordat bine Si: *destins*. **3** Relaxat. **4** (Rar; fig; d. oameni) Indispus.

discordă *sf* vz ***discordie***

discordie *sf* [At: HELIADE, O. II, 54 / V: (înv) ***~dă, ~rd*** (pl: *~uri*) *sn*, ***des~, descord*** *sn* / P: *~di-e* / Pl: *~ii* / E: lat ***discordia***, it ***discordia*** cf fr *discorde*] **1** Neînțelegere între oameni, colectivități, popoare etc. Si: *dezacord, disensiune*. **2** Ceartă. **3** Vrajbă. **4** (Îs) *Mărul ~i* (sau *măr de ~*) Cauza neînțelegerii sau al dușmăniei dintre mai multe persoane, țări etc.

discors *sn* vz ***discurs***

discos *sn* [At: PRAV., ap. MURNU, GR. 18 / V: ***disc*** (pl: *~uri*), (îvr) ***des~*** / Pl: *~e*, (îvr) *~oase* / E: vsl ***дискос***] (Bis) **1** Taler de aur sau de argint pe care se pune agnețul. **2** Taler cu care se umblă în biserică spre a primi de la credincioși ofrandele în bani, folosite pentru nevoile cultului. **3-4** (Îe) **A cere** sau **a umbla cu discul** ori **a fi pe disc** A (se) face chetă. **5** (Pex) Taler mic și plat.

discotecă *sf* [At: V. ROM. iulie 1954, 20 / Pl: *~eci* / E: fr ***discothèque***] **1** Colecție de discuri[1] (**13**). **2** (Pex) Mobilă în formă de dulap, cu despărțituri special amenajate în care se păstrează discurile[1] (**13**). **3** Încăpere special dotată pentru păstrarea și audierea discurilor[1] (**13**). **4** Local, frecventat mai ales de tineri, în care se ascultă muzică modernă înregistrată și se dansează Si: (fam) *disco* (**3**).

discrasie *sf* vz ***discrazie***

discrasit *s* vz ***discrazit***

discrazic, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***dyscrasique***] **1-4** Referitor la discrazie (**1-4**).

discrazie *sf* [At: MEȘT. DOFT. II, 12[r]/1 / S și: *~asie* / Pl: *~ii* / E: fr ***dyscrasie***] (Med) **1** Stare generală morbidă, caracterizată prin apariția unor tulburări ale umorilor organismului. **2** Tulburare în coagularea sangvină. **3** Contribuție (organică) dificilă. **4** Temperament dificil, rău.

discrazit *s* [At: ENC. ROM. / S și: *~asit* / Pl: nct / E: fr ***dyscrasite***] (Chm) Antimoniură de argint.

discreciune *sf* vz ***discreție***

discredit *sn* [At: NEGULICI / V: (înv) ***des~*** / E: fr ***discrédit***] **1-2** Pierdere sau micșorare a creditului, a prestigiului, a considerației, a influenței etc. de care se bucură cineva sau ceva.

discredita *vtr* [At: ASACHI, E. D. 23/12 / V: (înv) ***des~, dec~*** / Pzi: *~tez* / E: fr ***discréditer***] (D. oameni) **1-2** A face să-și piardă sau a-și pierde creditul, încrederea altora, buna reputație etc. Si: *a (se) compromite*.

discreditare *sf* [At: PONTBRIANT, D. / V: (înv) ***des~*** / Pl: *~tări* / E: ***discredita***] Pierdere a creditului, a considerației, a bunei reputații Si: *compromitere*.

discreditat, ~ă *a* [At: NEGULICI / V: (înv) ***des~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***discredita***] (D. oameni) Care și-a pierdut creditul, considerația, buna reputație Si: *compromis*.

discrepant, ~ă *a* [At: LM / Pl: *~nți, ~e* / E: it ***discrepante***] **1** Care este în dezacord. **2** Care arată o nepotrivire flagrantă.

discrepanță *sf* [At: LM / V: (iuz) ***~ție*** / Pl: *~țe* / E: it ***discrepanza***, lat ***discrepantia***] **1-2** Nepotrivire sau deosebire (flagrantă) între două fenomene, două aspecte, două lucruri Si: *dezacord, distonanță*.

discrepanție *sf* vz ***discrepanță***

discret, ~ă *a* [At: HELIADE, D. J. 43/15 / Pl: *~eți, ~e* / E: fr ***discret***] **1** *a* (D. oameni) Care știe să păstreze un secret, o taină ce i s-a încredințat. **2** *a* (D. oameni) Rezervat în vorbe, în fapte și în acțiuni Si: *reținut*. **3-4** *a* (D. acțiuni, manifestări ale oamenilor) Caracteristic omului discret (**1-2**). **5** *a* (Fig) Care nu atrage atenția. **6** *a* Care este abia perceptibil (datorită intensității, dimensiunii). **7** *a* Distins. **8** *a* Sobru. **9** *a* (D. nuanțe, culori) Care este puțin intens Si: *delicat, pal*. **10** *a* (D. locuri) Izolat și liniștit. **11** *smf* (Îvr) Călugăr sau călugăriță care făcea parte dintr-un discretoriu (**1**). **12** *a* (Mat; Fiz; Flz; d. numere, mărimi etc.) Care este alcătuit din elemente separate, distincte. **13** *a* (Mat; Fiz; Flz; d. numere, mărimi etc.) Care variază în salturi Si: *discontinuu* (**2**).

discretoriu *sn* [At: COSTINESCU / P: *~riu* / Pl: *~ii* / E: lat ***discretorium*** cf fr *discrétoire*] (Rar) **1** Adunare de clerici care formează consiliul superior al unei mănăstiri catolice. **2** (Pex) Sală în care se ține un discretoriu (**1**).

discreție *sf* [At: CR (1839), 167[1]/17 / P: *~ți-e* / V: (iuz) ***~iune***, (înv) ***~eciune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***discrétion***, it ***discrezione***, lat ***discretio, -onis***] **1** Calitatea de a păstra un secret, o taină încredințată. **2** (Îe) **A păstra ~** A nu divulga un secret. **3** (Îae) A nu divulga o știre. **4** Reținere în vorbe, în purtări, în fapte Si: *rezervă, cumpătare*. **5** (Îlav) **La ~** Cât poftești. **6** (Îal) Din belșug. **7** (Fig) Calitate de a nu atrage atenția sau de a nu șoca prin aspect. **8** (Îlav) **Cu ~** Fără a atrage atenția. **9** (Îe) **A fi** (sau **a rămâne, a lăsa, a pune, a ajunge** etc.) **la** (sau, înv, **în**) **~** (cuiva) A fi (a rămâne, a lăsa, a pune, a ajunge etc.) la bunul plac al cuiva. **10** (Îvr) Sumă de bani. **11** (Îvr) Cadou.

discrețional, ~ă *a* [At: DLR ms / P: *~ți-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: it ***discrezionale***] **1-2** Discreționar (**1-2**).

discreționar, ~ă *a* [At: MAIORESCU, D. V. 78 / P: *~ți-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***discrétionnaire***] **1** Care este lăsat la bunul plac al cuiva Si: *arbitrar, discrețional* (**1**). **2** (Îs) *Putere ~ă* Prerogativă recunoscută de lege unor organe de stat de a lua măsuri, fără a fi îngrădite în inițiativa lor Si: *discrețional* (**2**).

discrețiune *sf* vz ***discreție***

discrimina *vt* [At: LM / Pzi: *~nez* / E: fr ***discriminer***, it ***discriminare***, lat ***discriminare***] (Rar) **1** A separa **2** A face distincție. **3** A duce o politică prin care o categorie de cetățeni ai unui stat sunt lipsiți de anumite drepturi pe baza unor considerente de natură rasială, etnică, sexuală etc.

discriminant, ~ă [At: DEX / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***discriminant***] **1-4** *a* (Rar) Discriminatoriu (**1-4**). **5** *sm* Expresie matematică formată din coeficienții unei ecuații de gradul al doilea, a cărei valoare indică natura celor două rădăcini ale ecuației.

discriminare *sf* [At: IORGOVICI, O. 4/3 / Pl: *~nări* / E: fr ***discrimination***, lat ***discriminatio, -onis***] **1** Distincție făcută între două sau mai multe obiecte, idei etc. Si: (înv) *discriminație*. **2** Politică prin care un stat sau o categorie de cetățeni ai unui stat sunt lipsiți de anumite drepturi pe baza unor considerente etnice, rasiale, sexuale etc. **3** (Îs) *~ națională* Persecutare a unor categorii de cetățeni pe motivul apartenenței lor la o anumită națiune. **4** (Îs) *~ pozitivă* Acordare a unui tratament favorabil unui grup, categorii sociale etc. pentru a-l ajuta să devină egal cu celelalte.

discriminativ, ~ă *a* [At: VIANU, A. P. 137 / Pl: *~i, ~e* / E: ***discrimina*** + *-tiv*] (Rar) Discriminatoriu (**1**).

discriminator *sn* [At: LTR[2] / Pl: *~oare* / E: fr ***discriminateur***] **1-2** Circuit sau dispozitiv electronic folosit pentru demodularea oscilațiilor cu modulație de fază sau de frecvență.

discriminatoriu, ~ie *a* [At: DL / Pl: *~ii* / E: fr ***discriminatoire***, lat ***discriminator, -oris***] **1-2** Care face o discriminare (**1-2**) Si: (rar) *discriminant* (**1-2**). **3-4** Care permite o discriminare (**1-2**) Si: (rar) *discriminat* (**3-4**).

discriminație *sf* [At: LM / V: (iuz) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***discrimination***, lat ***discriminatio***] (Înv) Discriminare (**1**).

discriminațiune *sf* vz ***discriminație***

discromatic, ~ă *a* [At: LTR[2] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***dyschromatique***] **1** Care are o culoare anormală. **2** Care produce alterarea culorilor.

discromatop, ~ă *smf, a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***dyschromatope***] **1-2** (Persoană) care suferă de discromatopsie.

discromatopsic, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***dyschromatopsique***] (Med) **1** Referitor la discromatopsie. **2** Care provine din discromatopsie.

discromatopsie *sf* [At: BIANU, D. S. 222 / Pl: *~ii* / E: fr ***dyschromatopsie***] (Med) Incapacitate de a distinge culorile.

discromie *sf* [At: DN[2] / Pl: *~ii* / E: fr ***dyschromie***] (Med) Tulburare în pigmentarea normală a pielii.

discui *vt* [At: FD III, 194 / Pzi: *~esc* / E: ***disc[1]*** + *-ui*] A ara superficial solul (pentru mărunțirea bulgărilor, afânare, distrugerea buruienilor, dezmiriștit etc.) cu ajutorul discuitorului, al plugului cu disc[1] etc.

discuire *sf* [At: DER / Pl: *~ri* / E: ***discui***] Arătură superficială a solului la adâncimea de 6–10 cm, executată cu ajutorul discuitorului pentru mărunțirea bulgărilor, afânarea înainte de semănat, distrugerea buruienilor, dezmiriștit etc.

discuitor *sn* [At: SCÂNTEIA, 1952, nr. 2400 / P: *~cu-i~* / Pl: *~oare* / E: ***discui*** + *-tor*] Unealtă agricolă formată dintr-o grapă cu discuri[1] (2), folosită la discuire.

disculeț *sn* [At: DDRF / Pl: *~e* / E: ***disc*** + *-uleț*] (Bot; reg) Ciucușoară *(Alyssum alyssoides)*.

disculpa [At: NEGULICI / V: (înv) ***des~*** / Pzi: *disculp*, (rar) *~pez* / E: fr ***disculper***] **1-2** *vtr* (Liv) A (se) dezvinovăți. **3** *vt* (Jur) A decide că un acuzat nu e vinovat (și a-l scoate din cauză).

disculpare *sf* [At: ARISTIA, PLUT. / V: (înv) *des~* / Pl: *~pări* / E: ***disculpa***] **1** Dezvinovățire. **2** (Jur) Scoatere din cauză a unui acuzat după ce s-a dovedit nevinovăția acestuia.

disculpat, ~ă *a* [At: PONTBRIANT, D. / V: (înv) ***des~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***disculpa***] (Liv; d. oameni) **1-2** Care și-a dovedit (și căruia i s-a recunoscut) nevinovăția Si: (rar) *dezvinovăție*, (îvr) *dezvinuit*. **3** (Jur; d. un acuzat) Care a fost scos din cauză după ce i s-a dovedit nevinovăția.

disculpație *sf* [At: NEGULICI / V: ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***disculpation***] (Înv) Dezvinovățire.

disculpațiune *sf* vz ***disculpație***

disculpă *sf* [At: CĂLINESCU, I. 392 / Pl: *~pe* / E: it ***discolpa***] (Itm; rar) **1** Dezvinovățire. **2** Nevinovăție.

discura [At: LM / Pzi: *~rez* / E: lat ***discurrere***] (Îvr; îdt) A discuta (2).

discurălui *v* vz ***discurirui***

discurirui *vi* [At: ȚICHINDEAL, A. M. 83/12 / V: ***~rălui, ~rului*** / Pzi: *~esc* / E: ger ***diskurieren***] (Îvr) A discuta (2).

discurs *sn* [At: VĂCĂRESCUL, IST. 247 / V: (înv) *~cors* / Pl: *~uri*, (înv) *~e* / E: fr ***discours***, lat ***discursus***] **1** Specie a genului oratoric, constând dintr-o expunere făcută în fața unui auditoriu pe o temă politică, morală etc. Si: *cuvântare*. **2** Tratare în scris a unui subiect de natură științifică, literară etc. **3** (Lin) Realizare concretă, scrisă sau orală, a limbii considerată ca sistem abstract. **4** (Lin) Enunț superior ca întindere a frazei. **5** Ansamblul manifestărilor verbale, orale sau scrise, considerate semnificative pentru o ideologie, pentru o mentalitate, pentru un domeniu. **6** Conversație. **7** (Fam) Predică.

discursiv, ~ă *a* [At: LM / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***discursif***, lat ***discursivus***] **1** (Flz) Care deduce, prin raționament, o idee din alta, ajungând la o concluzie după o serie de etape intermediare. **2** (D. memorie) Care se dispersează. **3** (D. stilul oral sau scris) Declarativ. **4** (D. stilul oral sau scris) Declamativ. **5-7** Care aparține discursului (**3-5**). **8-10** Care se referă la discurs (**3-5**).

discursivitate *sf* [At: DEX / Pl: (rar) *~tăți* / E: ***discursiv*** + *-itate*] **1** Caracterul discursiv (1) al unei idei, fraze, expuneri etc. **2** Însușire a unei expuneri de a fi clară, explicită, întemeiată pe raționament. **3** (Rar) Întindere exagerată (în vorbire, stil etc.)

discurului *v* vz ***discurirui***

discus *sn* vz ***disc***

discusie *sf* vz ***discuție***

discusiune *sf* vz ***discuție***

discusiv, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***discussif***] **1** (Rar) Care ține de controversă. **2** (Med) Care înlătură acumularea de fluide.

discușor *sn* [At: CONTEMPORANUL, V, 553 / Pl: *~oare* / E: ***disc[1]*** + *-ușor*] (Rar) Disc[1] (1) (mic).

discuta [At: NEGULICI / Pzi: *discut*, (înv) *discutez* / E: fr ***discuter***] **1** *vt* (C. i. lucrări, probleme, proiecte, legi etc.) A analiza și a dezbate în cadrul unui grup, al unui congres, al unui colectiv etc. pentru a rezolva o problemă, o situație, stabilind măsurile care trebuie adoptate. **2** *vi* (Adesea cu determinări introduse de prepozițiile „asupra“, „cu“) A vorbi cu cineva despre o anumită chestiune Si: *a conversa*, (înv) *a discura, a discurirui*. **3** *vrr* (Reg) A se certa.

discutabil, ~ă *a* [At: CAMIL PETRESCU, ap. PLR II, 393 / Pl: *~i, ~e* / E: ***discuta*** + *-bil*] **1** Care poate fi discutat (1). **2** Contestabil.

discutabilitate *sf* [At: DN[3] / Pl: (rar) *~tăți* / E: ***discutabil*** + *-itate*] (Rar) Caracter contestabil al unei probleme.

discutare *sf* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~tări* / E: ***discuta***] **1** Analizare și dezbatere a unei probleme, a unui fapt etc. în cadrul unei adunări, al unui congres, pentru a găsi soluții de rezolvare. **2** Purtare a unei discuții.

discutat, ~ă *a* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~ați, ~e* / E: ***discuta***] **1** (D. probleme, proiecte etc.) Care este supus discuțiilor, dezbaterilor Si: *comentat, analizat, examinat*. **2** Pus la îndoială Si: *nesigur*.

discută *sf* [At: ARISTIA, PLUT. / Pl: *~te* / E: drr ***discuta***] (Îvr) **1** Dezbatere. **2** Ceartă.

discutător, ~oare *smf* [At: FILIMON, O. II, 170 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***discuta*** + *-tor*] (Îvr) Persoană care discută (2).

discuție *sf* [At: MANIFEST (1813), 22/14 / V: ***~iune***, (înv) ***~usie, ~usiune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***discussion***] **1** Schimb de opinii în scopul cercetării amănunțite a unei probleme (făcută de obicei în cadrul unei adunări cu caracter oficial, al unui colectiv organizat etc.) Si: *dezbatere, analiză, examinare*. **2** Schimb de opinii. **3** (Jur; îf *discuțiune*) Examinare a bunurilor debitorului principal, care poate cere să depună o cauțiune pentru a se descărca de obligații. **4** Conversație. **5** (Pre) Conversație animată în contradictoriu asupra unui subiect sau asupra unei teme Si: *controversă, dispută, ceartă, disensiune*, (frm) *rezonament*. **6** (Îlav) **Fără ~** Fără îndoială. **7** (Îal) Negreșit. **8** (Îe) **Nu (mai) încape ~** În mod sigur.

discuțiune *sf* vz ***discuție***

dis-de-dimineață *av* [At: / V: ***din-zi-de-~, dins-de-~, dâns-~-demân~, dis-dimineață***, (pop) ***diz-demineață***, (înv) ***dân-zi-de-~, diz-~, dizi-~-~***, (pop) ***des-~-~, desdimineață, des-demineață, desniță***, (înv) ***dez-dimeneață, dez-demineață*** / S și: *dis de dimineată, disdedimineață*/ E: *dis* + ***de*** + ***dimineață***] Foarte de dimineață Si: *în zorii zilei*, (rar) *dis-de-diminecioară*.

dis-dimineață *av* vz ***dis-de-dimineață***

dis-de-diminecioară *av* [At: PĂUN-PINCIO, P. 104 / V: ***des-de-diminici~*** / E: *dis-* + ***de diminecioară***] (Rar) Dis-de-dimineață.

diseară *av* vz ***deseară***

diseca *vt* [At: HELIADE, O. II, 411 / V: (înv) ***des ~*** / Pzi: *disec*, (înv) *~echez, ~eacă* / E: fr ***disséquer***, lat ***dissecare***] **1** (C. i. cadavre, plante, părți ale unui organism) A tăia în mod sistematic în vederea studierii structurii în toate amănuntele. **2** (Fig) A analiza ceva atent, minuțios, pentru a scoate în evidență caracteristici sau aspecte ascunse, necunoscute.

disecare *sf* [At: DDRF / V: (înv) ***des~*** / Pl: *~cări* / E: ***diseca***] **1** Disecție (1). **2** (Glg) Fragmentare a unei suprafețe plane (câmpie, platou etc. prin procesul de formare a ravenelor sau printr-o rețea densă de văi. **3** (Fig) Analiză minuțioasă a unei opere literare, a unui fapt de limbă etc.

disecat, ~ă *a* [At: COSTINESCU / Pl: *~ați, ~e* / E: ***diseca***] **1** Care este tăiat prin disecție (1). **2** (Fig) Care este analizat minuțios.

disecator, ~oare *a* [At: NEGULICI / Pl: *~i, ~oare* / E: ***diseca*** + *-tor*] (Înv) Persoană care disecă (1).

disecație *sf* [At: HELIADE, O. II, 372 / V: ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: ns cf fr *dissection*] (Atm; înv) Disecție.

disecațiune *sf* vz ***disecație***

disecee *sf* [At: DN[3] / P: *~ce-e* / Pl: ~ / E: fr ***dysécée***] (Frm; rar) Surzenie accidentală totală sau parțială.

disector [At: ALEXI, W. / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***dissecteur***] **1** *sm* (Îvr) Persoană care făcea disecții (1). **2** *sn* Instrument metalic folosit pentru disecția (1) bronhiilor. **3** *sn* (Îs) *~ de imagini* Tub electronic al cărui catod, când e luminat, poate emite electroni.

disecție *sf* [At: NEGULICI / V: (înv) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***dissection***, lat ***dissectio***] **1** Deschidere a unui organism, urmată de separarea și analizarea metodică a părților lui, prin mijloace chirurgicale, în scopul studierii lor anatomice sau al realizării unei operații Si: *disecare* (**1**). (înv)

disecație. 2 (Îs) *Sală* (sau, înv. *amfiteatru*) *de* ~ Sală (amfiteatru) unde se disecă (1) cadavre (într-un spital sau într-un institut de învățământ). 3 (Îs) *Masă de* ~ Masă pe care se disecă (1) cadavre. 4 (Fig) Cercetare minuțioasă.

disecțiune *sf* vz ***disecție***

disemina [At: COSTINESCU / Pzi: *~nez* / E: fr ***disséminer***, lat ***disseminare***] 1-2 *vtr* A (se) împrăștia (în toate părțile) Si: *a (se) risipi*. 3 *vt* (Spc; subiectul este vântul) A împrăștia semințe.

diseminare *sf* [At: DL / Pl: *~nări* / E: ***disemina***] 1 Împrăștiere (în toate părțile) Si: *diseminație* (1), *risipire*. 2 (Spc) Răspândire pe cale naturală de către vânt a semințelor, fructelor, polenului etc. în momentul maturizării lor Si: *diseminație* (2). 3 Răspândire în organismul unei ființe a agenților unei boli Si: *diseminație* (3). 4 (Glg) Mod de repartizare a mineralelor în zăcământ Si: *diseminație* (4).

diseminație *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ii* / E: fr ***dissémination***] 1-4 Diseminare (1-4).

disenderie *sf* vz ***dizenterie***

diseniu *sn* [At: VĂCĂRESCUL, IST. 293 / Pl: nct / E: tc ***dyzen*** „ordine, regulă, armonie, acord"] (Iuz) Plan.

disensie *sf* vz ***disensiune***

disensiune *sf* [At: LB / V: (rar) ***disensie*** / P: *~si-u~* / Pl: *~ni* / E: fr ***dissénsion***, lat ***dissensio, -onis***] 1 Neînțelegere cauzată de nepotrivirea de sentimente, de interese, de păreri etc. Si: *dezacord*. 2 Ceartă.

disenterie *sf* vz ***dizenterie***

disentiment *sn* [At: COSTINESCU / Pl: *~e* / E: fr ***dissentiment***] (Frr) Diferență de sentimente, de păreri.

disepal, ~ă *a* [At: DN^2 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***disépale***] 1 (D. caliciu) Care are două sepale. 2 (D. flori, plante) Care are caliciul format din două sepale.

disert, ~ă *a* [At: LM / Pl: *~rți, ~e* / E: lat ***disertus***, fr ***disert***] (Liv) Care vorbește cu ușurință și elegant.

diserta *vi* [At: FM (1847), 3^1/16 / V: (rar) ***des~, dize~*** / Pzi: *~tez* / E: fr ***disserter***, lat ***dissertare***] 1 A vorbi despre un subiect dat. 2 A ține o disertație (3).

disertator, ~oare *a* [At: T. AARON, S. A. 33/11 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***diserta*** + *-tor*] (Înv) 1 Persoană care vorbește despre un subiect dat. 2 Persoană care ține o disertație (3).

disertație *sf* [At: MAIOR, IST. 82/13 / V: ***~iune, dize~, dizertațiune***, (înv) ***~tăciune, ~tățiune, ~sărtație, desărtăciune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***dissertation***, lat ***dissertatio***] 1 Expunere (scrisă sau orală) în care se tratează o problemă dintr-un domeniu oarecare în mod științific și amănunțit. 2 Expunere asupra unei chestiuni, asupra unei opere etc. în care se dezvoltă o idee filozofică sau morală. 3 (Spc) Lucrare științifică susținută în public de autor, pentru dobândirea unui grad științific. 4 Temă dezvoltată de un elev sau de un student asupra unui subiect dat. 5 Lucrare prezentată de un student la terminarea unui ciclu de studii postuniversitare. 6 (Fam) Expunere prelungită și plictisitoare a unei idei, a unei probleme.

disertațiune *sf* vz ***disertație***

disertăciune *sf* vz ***disertație***

disertățiune *sf* vz ***disertație***

disestezie *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ii* / E: fr ***dysesthésie***] Alterare a sensibilității.

diseu *sn* [At: ANON. CAR. / Pl: nct / E: mg ***dészii***] (Îrg) Degetar.

disface *v* vz ***desface***

disfacere *sf* vz ***desfacere***

disfagie *sf* [At: BELEA, P.A. 392 / Pl: *~ii* / E: fr ***dysphagie***] (Med) Dificultate în înghițire.

disfamiliariza *vt* [At: CONV. LIT. III, 265 / Pzi: *~zez* / E: ***dis^1-*** + ***familiariza***] (Îvr; în opoziție cu *familiariza*) A înstrăina de ceva.

disfavoare *sf* vz ***defavoare***

disfavoritor, ~oare *a* [At: AR (1829), 107^1/34 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***dis^1-*** + ***favoritor***] (Îvr) Care defavorizează.

disfazie *sf* [At: DN^2 / Pl: *~ii* / E: fr ***dysphasie***] (Med) Tulburare a vorbirii Si: *afazie*.

disfăca *v* vz ***desfăca***

disfăcat^1 *sn* vz ***desfăcat^1***

disfăcat^2, ~ă *a* vz ***desfăcat^2***

disfășa *v* vz ***desfășa***

disfătui *v* vz ***desfătui***

disfigurat, ~ă *a* vz ***desfigurat***

disființa *v* vz ***desființa***

disființare *sf* vz ***desființare***

disfira *v* vz ***desfira***

disfonie *sf* [At: DER / Pl: *~ii* / E: fr ***dysphonie***] (Med) Dificultate sau imposibilitate de a vorbi tare din cauza alterării vocii Si: *răgușeală*.

disforie *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ii* / E: fr ***dysphorie***] (Med) Tulburare a dispoziției psihice, caracterizată prin tristețe profundă și nemulțumire de sine.

disforma *v* vz ***deforma***

disformare *sf* vz ***deformare***

disformat^1 *sn* vz ***deformat^1***

disformat^2, ~ă *a* vz ***deformat^2***

disformitate *sf* vz ***diformitate***

disfortifica *v* vz ***defortifica***

disfortificare *sf* vz ***defortificare***

disfrazie *sf* [At: D. MED. / Pl: *~ii* / E: fr ***dysphrasie***] (Med) Schizofrenie.

disfrânare *sf* vz ***desfrânare***

disfrânat, ~ă *a* vz ***desfrânat***

disfuncție *sf* [At: DER / Pl: *~ii* / E: fr ***disfonctionnement***, ger ***Dysfunction***] 1 (Med) Tulburare funcțională a unui organ, a unei glande, a unui aparat sau sistem. 2 (Flz) Acțiune a cărei consecință este reducerea integrării sau adaptării unei unități date la contextul social respectiv.

disfunda *v* vz ***desfunda***

disfundătură *sf* vz ***desfundătur***

disgenezie *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ii* / E: fr ***dysgénésie***] (Med) Tulburare a dezvoltării unui organ sau țesut, cauzată de un defect al embriogenezei.

disgeuzie *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ii* / E: fr ***dysgéusie***] (Med) Alterare a simțului gustativ.

disghele *sfp* [At: COMAN, GL. / E: nct] (Reg) Lemnele de la fântână, ridicate deasupra solului, care susțin grindeiul.

disgrab *av* vz ***degrabă***

disgracie *sf* vz ***dizgrație***

disgracios, ~oasă *a* vz ***disgrațios***

disgradare *sf* vz ***degradare***

disgrafie *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ii* / E: fr ***dysgraphie***] (Med) Tulburare a scrisului din cauza unei ataxii sau a unor tulburări nevrotice.

disgrația *v* vz ***dizgrația***

disgrațiat, ~ă *a* vz ***dizgrațiat***

disgrațios, ~oasă *a* vz ***dizgrațios***

disgravidie *sf* [At: DER / Pl: *~ii* / E: ***dis^1-*** + ***gravidă*** + *-ie*] (Med) Tulburare patologică care apare în cursul gravidității Si: *gestoză*.

disgrega *v* vz ***dezagrega***

disgregare *sf* vz ***dezagregare***

dizgregat, ~ă *a* vz ***dezagregat***

disharmonie *sf* vz ***dezarmonie***

dishidroză *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ze* / E: fr ***dyshidrose***] Afecțiune cutanată, dureroasă, caracterizată printr-o erupție cu vezicule pe mâini și pe picioare.

disidemon *sm* [At: AR (1829), 130^2/18 / V: ***des~*** / Pl: *~i* / E: ngr ***δεισιδαιηον***] (Grî) 1 Om superstițios. 2 Fanatic.

disidemonesc, ~ească *a* [At: CANTEMIR, I. I, 14 / Pl: *~ești* / E: ***disidemon*** + *-esc*] (Îvr) 1 Care ține de superstiție. 2 (D. oameni) Superstițios.

disidemonicesc, ~ească *a* [At: MOLNAR, I. 30/5 / Pl: *~ești* / E: ***disidemon*** + *-icesc*] (Îvr; d. oameni) Superstițios.

disidemonie *sf* [At: CANTEMIR, I. I. I, 261 / V: (înv) ***~dim ~***, (înv) ***des~***, (înv) ***desădim~*** / Pl: *~ii* / E: ngr ***δεισιδαιμονία***] (Înv) Superstiție.

disident, ~ă *smf, a* [At: ASACHI, I. 345/29 / V: ***dezi~, dizi~***, (înv) ***des ~*** / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***dissident***, lat ***dissidens, -ntis***] 1-2 (Înv) (Persoană)

care se abătea de la dogmele religiei catolice. **3-4** (Pex) Eretic. **5-6** (Persoană) care (făcând parte dintr-o colectivitate, dintr-o organizație etc.) are opinii deosebite de acelea ale majorității. **7-8** (Spc) (Persoană) care nu este de acord cu un regim politic aflat la putere.

disidență *sf* [At: PROT. – POP., N. D. / V: ***dizi~, desi~,*** (înv) ***dizidin~*** / Pl: *~țe* / E: fr ***dissidence,*** lat ***dissidentio***] **1** Deosebire de opinii a unei persoane (față de o majoritate, de o colectivitate, de o organizație etc. din care face parte) Si: *dezacord, schizmă, sciziune*. **2** (Ccr) Grup de persoane care au o opinie separată față de majoritatea membrilor colectivității, organizației etc. din care fac parte. **3** Sciziune ivită prin acțiunea unei disidențe **(2)**.

disidimonie *sf* vz ***disidemonie***

disilab, ~ă [At: EUSTATIEVICI, GR. RUM. 117r/4 / V: (înv) ***~av,*** (înv) ***desilav*** / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***dissyllabe***] **1** *sm* Picior de vers format din două silabe. **2** *a* (D. părți de vorbire, cuvinte) Care este format din două silabe.

disilabic, ~ă *sn, a* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***dissyllabique***] **1-2** (Cuvânt) care este format din două silabe Si: *bisilabic*.

disilav, ~ă *sm, a* vz ***disilab***

disimetric, ~ă *a* [At: CIȘMAN, FIZ. I, 460 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***dissymétrique***] **1** Care este lipsit de simetrie Si: *asimetric* **(1)**. **2** Căruia i s-a stricat simetria Si: *asimetric* **(2)**.

disimetrie *sf* [At: ORBONAȘ, MEC. 415 / Pl: *~ii* / E: fr ***dissymétrie***] Lipsă de simetrie Si: *asimetrie*.

disimil, ~ă *a* [At: CULIANU, A. 4 / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***dissimilis***] (Îvr; d. termenii expresiei algebrice) Care nu se aseamănă.

disimila *vtr* [At: GRAUR, I. L. 62 / Pzi: **3** *~lează* / E: fr ***dissimiler***] (Fon) **1-2** A (se) modifica din cauza influenței unui sunet identic sau asemănător. **3-4** A dispărea sau a face să dispară din cauza influenței unui alt sunet identic sau asemănător.

disimilare *sf* [At: PUȘCARIU, L. R. I, 363 / Pl: *~lări* / E: ***disimila***] **1-2** (Fon) Disimilație **(1-2)**. **3** Proces biochimic care constă în descompunerea substanțelor organice cu eliberare de energie.

disimilație *sf* [At: ȘĂINEANU[2] / V: ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***dissimilation***] (Fon) **1-2** Modificare sau dispariție a unui sunet sub influența unui alt sunet identic sau asemănător dintr-un cuvânt Si: *disimilare* **(1-2)**.

disimilațiune *sf* vz ***disimilație***

disimilitudine *sf* [At: DEX / Pl: *~ni* / E: fr ***dissimilitude,*** lat ***dissimilitudo***] (Liv) Lipsă de asemănare Si: ***deosebire***.

disimula [At: PONTBRIANT, D. / Pzi: *~lez,* (înv) *disimul* / E: fr ***dissimuler,*** lat ***dissimulare***] **1** *vt* (C. i. părți ale corpului omenesc) A ascunde privirilor Si: *a acoperi, a masca*. **2-3** *vt* A ascunde adevărata față a unui lucru, a unei situații (dându-i aparențe înșelătoare) Si: *a masca*. **4** *vr* (Îvr; d. electricitate) A se anula.

disimulare *sf* [At: PROT.–POP., N. D. / Pl: *~lări* / E: ***disimula***] **1** Disimulație. **2** Camuflare. **3** (Med) Ascundere a unei boli, infirmități, obsesii, a unor simptome sau urme de violență, în scopul sustragerii de la tratament obligatoriu, pentru obținerea unui certificat medical.

disimulat, ~ă *a* [At: NEGULICI / Pl: *~ați, ~e* / E: ***disimula***] **1** Care este ascuns privirilor Si: *camuflat, mascat[1]*. **2** Care ascunde realitatea sub o aparență înșelătoare Si: *mascat[1]*. **3** (D. oameni) Ipocrit.

disimulator, ~oare *smf, a* [At: NEGULICI / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***dissimulateur***] (Liv) **1-2** (Om) ipocrit.

disimulație *sf* [At: FIS. 167/12 / V: ***~iune,*** (înv) ***~lăciune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***dissimulation,*** lat ***dissimulatio***] Prefăcătorie.

disimulațiune *sf* vz ***disimulație***

disimulăciune *sf* vz ***disimulație***

disinterie *sf* vz ***dizenterie***

disipa [At: CALENDARIU (1774), 29/1 / V: (înv) ***~pi*** / Pzi: *~pez* / E: fr ***dissiper***] **1** *vt* (Frm) A împrăștia. **2** *vt* (Frm) A cheltui nebunește. **3-4** *vtr* A-și pierde sau a face să-și piardă energia. **5-6** *vtr* A elimina sau a face să elimine un surplus de energie sub formă de căldură cedată unui corp sau mediului ambiant.

disipare *sf* [At: PROT.–POP., N. D. / Pl: *~pări* / E: ***disipa***] **1** (Frm) Disipație **(1)**. **2** Producerea, cu scop determinat, a disipației **(2)** de energie în sisteme tehnice numite disipatoare de energie.

disipat, ~ă *a* [At: SANIELEVICI, R. 238 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***disipa***] **1** (Îvr) Risipit. **2** (Teh; d. energie) Care se pierde. **3** (Teh; d. energie) Care se elimină.

disipativ, ~ă *a* [At: LTR[2] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***dissipatif***] **1-4** Care (se) disipează **(3-6)**.

disipator, ~oare [At: COSTINESCU / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***dissipateur***] **1** *a* (Înv) Risipitor. **2-3** *sn* Corp, sistem tehnic sau instalație care disipează **(3, 5)**. **4** *sn* (Îs) *~ (hidraulic) de energie* Element al unei construcții hidrotehnice destinat să micșoreze viteza curenților de apă în aval de un baraj, de un deversor etc., pentru a evita acțiunea distructivă a apei.

disipație sf [At: GHICA, C. E. II, 607 / V: (înv) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***dissipation***] **1** (Îvr) Cheltuială nechibzuită Si: *disipare* **(1)**. **2** (Teh; îs) *~ de energie* Transformarea ireversibilă a unei forme de energie liberă în energie interioară a unui sistem fizic, care o transmite sub formă de căldură mediului ambiant.

disipațiune *sf* vz ***disipație***

disipi *v* vz ***disipa***

disiplină *sf* vz ***disciplină***

disiunctiv, ~ă *a* vz ***disjunctiv***

disjunct, ~ă *a* [At: LM / Pl: *~cți, ~e* / E: lat ***disjunctus*** cf fr *disjoint*] **1** Care separă Si: *disjunctiv* **(1)**. **2** Care deosebește Si: *disjunctiv* **(2)**. **3** Care exclude Si: *disjunctiv* **(3)**. **4** (Mat; îs) *Mulțimi ~e* Mulțimi care nu au nici un element comun.

disjunctiv, ~ă *a* [At: TEMPEA, GRAM. 170/11 / V: ***des~, dij~, dizj~,*** (înv) ***~siu~*** / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***disjonctif,*** lat ***disjunctivus***] **1-3** Disjunct **(1-3)**. **4** (Îs) *Conjuncție ~ă* Conjuncție care leagă propoziții sau părți de propoziție diferite. **5** (Îs) *Judecată ~ă* Judecată care enunță incompatibilitatea între diversele predicate care pot fi atribuite unuia și aceluiași subiect.

disjunctor *sn* [At: LTR[2] / Pl: *~oare* / E: fr ***disjoncteur***] Întrerupător electric a cărui funcționare este declanșată fie printr-o comandă manuală, fie de acțiunea unui declanșator sau a unui releu și care servește la protejarea circuitelor electrice de efecte perturbatoare.

disjuncție *sf* [At: STAMATI, D. / V: ***dejuncțiune, desjuncțiune,*** (înv) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***disjonction***] **1** Despărțire a obiectelor, a noțiunilor etc. **2** (Med) Separare simplă a unor părți anatomice normal unite sau articulate între ele Si: *diastază*. **3** Relație logică între două enunțuri care de obicei se exclud reciproc Si: *conectiv*. **4** Figură de stil care constă în suprimarea conjuncțiilor copulative Si: *asindet*. **5** Operator logic exprimat prin cuvintele „sau", „ori" și „fie". **6** (Rar) Ruptură bruscă a unui curent electric indus.

disjuncțiune *sf* vz ***disjuncție***

disjunge [At: PONTBRIANT, D. / V: (înv) ***des~*** / Pzi: *disjung* / E: lat ***disjungere***] **1** (C. i. idei, probleme) A separa dintr-un ansamblu. **2** (Jur; c. i. pricini, proceduri) A despărți spre a cerceta și soluționa în mod separat.

disjungere *sf* [At: PONTBRIANT, D. / V: (înv) ***desgiu~*** / Pl: *~ri* / E: ***disjunge***] **1** Separare dintr-un ansamblu a unei idei, probleme. **2** (Jur) Măsură luată de un organ de urmărire penală sau de jurisdicție pentru cercetarea sau soluționarea separată a două sau mai multe litigii care altfel ar fi fost cercetate sau rezolvate împreună.

diskeratoză *sf* vz ***discheratoză***

diskeratozie *sf* vz ***discheratozie***

diskinezie *sf* vz ***dischinezie***

dislalie *sf* [At: DN[2] / Pl: *~ii* / E: fr ***dyslalie***] (Med) Dificultate în articularea cuvintelor.

dislexic, ~ă *smf, a* [At: DLR ms / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***dislexique***] **1-2** (Persoană) care suferă de dislexie.

dislexie *sf* [At: DN[2] / Pl: *~ii* / E: fr ***dyslexie***] Tulburare nervoasă, constând în dificultatea de a citi și a înțelege ceea ce se citește.

disloca [At: ASACHI, E. III, 193/5 / V: ***des~,*** (înv) ***dizl~*** / Pzi: *disloc* / E: fr ***disloquer,*** lat ***dislocare***] **1-2** *vtr* A (se) mişca din locul în care se află Si: *a (se) deplasa.* **3-4** *vtr* A (se) desprinde (din întregul din care face parte). **5** *vt* (C. i. membrele corpului) A luxa. **6** *vr* (D. straturi geologice) A-şi modifica poziţia iniţială orizontală sub acţiunea mişcărilor tectonice. **7** *vt* A deplasa trupe dintr-un loc într-altul. **8** *vt* A muta trupe dintr-o garnizoană în alta. **9** *vt* (C. i. termeni ai unui grup sintactic) A separa prin introducerea între ei a unui cuvânt sau a mai multora.

dislocare *sf* [At: POLIZU / V: (înv) ***des~*** / Pl: *~cări* / E: ***disloca***] **1** Mişcare din locul în care se află Si: *deplasare, dislocaţie* (**1**). **2** Desprindere (din întregul din care face parte) Si: *dislocaţie* (**2**). **3** Luxaţie a oaselor sau membrelor Si: *dislocaţie* (**3**). **4** Modificare a poziţiei orizontale a straturilor geologice sub acţiunea mişcărilor tectonice. **5** Deplasare a trupelor dintr-un loc în altul Si: *dislocaţie* (**4**). **6** Mutare a trupelor (dintr-o garnizoană într-alta) Si: *dislocaţie* (**6**). **7** Separare a doi termeni dintr-un grup sintactic prin introducerea între ei a unui cuvânt sau a mai multora.

dislocat, ~ă *a* [At: LM / V: ***des~*** / Pl: *~aţi, ~e* / E: ***disloca***] **1** Care a fost deplasat. **2** Care a fost desprins din locul în care se află. **3** (D. oase, membre) Luxat. **4** (D. straturi geologice) Care şi-a modificat poziţia iniţială orizontală sub acţiunea mişcărilor tectonice. **5** (D. trupe) Deplasat dintr-un loc într-altul. **6** (D. trupe) Mutat (dintr-o garnizoană într-alta). **7** (D. termenii unui grup sintactic) Separat prin introducerea între ei a unui cuvânt sau a mai multora.

dislocaţie *sf* [At: REGULAMENT, 15/12 / V: ***des~, dizl~,*** (înv) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***dislocation***] **1-3** Dislocare (**1-3**). **4-5** Dislocare (**5-6**). **6** Schimbare produsă în poziţia unui element geologic (strat, masiv, structură geologică în ansamblul ei etc.) prin deformare plastică sau ruptură. **7** Defect structural microscopic al unui cristal, care constă în lipsa unuia sau a mai multor şiruri de atomi din reţeaua cristalină.

dislocaţiune *sf* vz ***dislocaţie***

dismenoree *sf* [At: BIANU, D. S. / Pl: *~ei* / E: fr ***dysménorrhée***] Sindrom dureros care precedă sau însoţeşte menstruaţia, din cauza unei poziţii anormale a uterului, hiperfoliculinei etc.

dismenoreic, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***dysménorrhéique***] **1** Referitor la dismenoree. **2** Care aparţine dismenoreii.

dismetrie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***dysmétrie***] Lipsă de măsură în amplitudinea mişcărilor.

dismimie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***dysmimie***] Tulburare a capacităţii de exprimare prin gesturi.

dismnezie *sf* [At: DN² / Pl: *~ii* / E: fr ***dysmnésie***] Slăbire a memoriei.

dismorfie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***dysmorphie***] Diformitate congenitală sau dobândită.

disocia [At: LM / P: *~ci-a* / V: (rar) ***dezas~*** / Pzi: *~iez* / E: fr ***dissocier,*** lat ***dissociare***] **1** *vr* (Chm; d. molecule) A se scinda în mod reversibil în molecule mai simple sau în ioni **2** *vr* (Chm; d. molecule) A se descompune temporar şi reversibil dintr-o combinaţie. **3-4** *vtr* (Fig; c. i. noţiuni, probleme, idei etc.) A (se) delimita.

disociabil, ~ă *a* [At: LM / P: *~ci-a~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***dissociable***] **1-2** Care poate fi disociat (**1-2**).

disociabilitate *sf* [At: LM / P: *~ci-a~* / E: fr ***dissociabilité***] Capacitate a unei molecule de a se descompune în ioni sub acţiunea electricităţii, căldurii, luminii etc.

disociare *sf* vz ***disociere***

disociat, ~ă *a* [At: DANIELOPOLU, F. N. I, 172 / P: *~ci-at* / Pl: *~aţi, ~e* / E: ***disocia***] **1** (Chm; d. molecule) Care este descompus în ioni sub acţiunea electricităţii, căldurii, luminii etc. **2** (Fig; d. noţiuni, idei) Care este delimitat.

disociativ, ~ă *a* [At: LOVINESCU, S. I, 11 / P: *~ci-a~* / Pl: *~i, ~e* / E: ***disocia(t)*** + *-iv*] **1** (Chm; d. molecule) Care disociază (**1**). **2** (Fig) Care delimitează.

disociaţie *sf* [At: LM / P: *~ci-a~* / V: ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***dissociation,*** lat ***dissociatio***] **1** (Chm) Descompunere a moleculelor în molecule mai simple sau în ioni Si: *disociere* (**1**). **2** (Îs) *~ electrolitică* Scindare în ioni a unui electrolit prin dizolvare într-un solvent corespunzător sau prin topire. **3** (Îs) *Grad de ~* Raport dintre numărul moleculelor disociate şi al celor dizolvate. **4** (Med) Bloc cardiac, în care atriile şi ventriculele acţionează separat. **5** Posibilitatea de a despărţi în părţi componente.

disociaţiune *sf* vz ***disociaţie***

disociere *sf* [At: IOANOVICI, TEHN. 38 / P: *~ci-e~* / V: (rar) ***~iare*** / Pl: *~ri* / E: ***disocia***] **1** (Chm) Disociaţie (**1**). **2** (Flz) Rupere a unităţii şi a echilibrului dintre al doilea şi primul sistem de semnalizare, pe de o parte, şi primul sistem şi activitatea centrilor subcorticali, pe de alta. **3** (Fig) Despărţire în părţi componente.

disodie *sf* [At: DN² / Pl: *~ii* / E: fr ***dysodie***] Miros urât, fetid, din cauza unei secreţii.

disodil, ~ă *a* [At: ONCESCU, G. 174 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***dysodile***] **1** *sn* (Mpl) Rocă sedimentară caustobiolitică, de obicei şistoasă, formată prin consolidarea şi slaba încarbonizare a nămolurilor sapropelice. **2** *a* Care se referă la disodil (**1**). **3** *a* Alcătuit din disodil (**3**).

disodilic, ~ă [At: ONCESCU, G. 174 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***disodil*** + *-ic*] (D. şisturi) **1** Care conţine argilă bituminoasă, foioasă. **2** Alcătuit din argilă bituminoasă.

disolubil, ~ă *a* [At: PROT.-POP., N. D. / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***dissoluble,*** lat ***dissolubilis***] **1** (D. substanţe sau elemente chimice) Solubil. **2** Care poate fi desfăcut. **3** Care poate fi desfiinţat.

disolubilitate *sf* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~tăţi* / E: fr ***dissolubilité***] (Rar) Solubilitate.

disolut, ~ă *a* [At: ARISTIA, PLUT. / Pl: *~uţi, ~e* / E: fr ***dissolu,*** it ***dissoluto***] **1** (Îvr) Dizolvat. **2** (Liv; d. oameni) Decăzut. **3** (D. manifestări ale oamenilor) Care denotă decădere.

disolutiv, ~ă *a* [At: PROT. - POP., N. D. / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***dissolutif***] (Liv) Dizolvant (**2**).

disoluţie *sf* [At: HOL 6²/10 / V: ***~iune,*** (înv) ***des~*** / Pl: *~ii* / E: fr ***dissolution***] **1** (Chm; înv) Soluţie. **2** (Fiz; Chm; înv) Dizolvare. **3** (Med; înv) Stricare. **4** Desfiinţare a unui organ legislativ, partid, adunări etc. **5** (Îlv) **A fi (sau a cădea) în ~** A fi sau a ajunge în stare de descompunere, de ruină. **6** (Jur) Desfacere a unei căsătorii. **7** Corupţie.

disoluţiune *sf* vz ***disoluţie***

disolva *v* vz ***dizolva***

disolvat, ~ă *a* vz ***dizolvat***

disolvator, ~oare *a* vz ***dizolvator***

disona *vi* [At: I. GOLESCU, C. / Pzi: *~nez* / E: fr ***dissoner***] (Înv; d. sunete) A fi disonant (**1**).

disonant, ~ă *a* [At: VAHMANN, M. 48/3 / V: ***desun~*** / Pl: *~nţi, ~e* / E: fr ***dissonant***] (Şfg) **1** Care sună neplăcut. **2** Care reprezintă o disonanţă (**1**).

disonanţă *sf* [At: NEGULICI / V: ***desun~,*** (înv) ***~sun~*** / Pl: *~ţe* / E: fr ***dissonance,*** lat ***dissonantia***] **1** (Muz) Lipsă de consonanţă, de armonie între sunete. **2** (Muz) Asociere de sunete de înălţimi diferite. **3** Asociere nearmonioasă de silabe sau de cuvinte Si: *cacofonie.* **4** Lipsă de armonie Si: *dezacord, stridenţă.*

disopsie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***dysopsie***] (Med) Slăbire a vederii.

disorexie *sf* [At: DN² / Pl: *~ii* / E: fr ***dysorexie***] (Med) Perturbare a poftei de mâncare.

disosmie *sf* [At: DN² / Pl: *~ii* / E: fr ***dysosmie***] (Med) **1-2** Pierdere sau slăbire a simţului olfactiv.

disostoză *sf* [At: DN³ / Pl: *~ze* / E: fr ***dysostose***] (Med) Osificare defectuoasă a cartilajelor fetale.

disotrăvi *v* vz ***dezotrăvi***

disovarie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***dysovarie***] (Med) Tulburare funcţională a ovarului.

dispaingăni *v* vz ***despăienjeni***

dispaingănire *sf* vz ***despăienjenire***

dispaingănit[1] *sn* vz ***despăienjenit***[1]

dispaingănit[2]***, ~ă*** *a* vz ***despăienjenit***[2]

dispainjini *v* vz ***despăienjeni***

dispainjinire *sf* vz ***despăienjenire***
dispainjinit[1] *sn* vz ***despăienjenit***[1]
dispainjinit[2], *~ă a* vz ***despăienjenit***[2]
disparat, ~ă [At: NEGULICI / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***disparate***, lat ***disparatus***] **1** *sf* (Înv) Nepotrivire între două sau mai multe obiecte, fapte etc. **2** *a* (D. obiecte, știri etc.) Care este lipsit de legătură, de armonie, de simetrie cu alte lucruri de același fel Si: *desperecheat, răzleț*. **3** *a* Diferit.
dispardosi *v* vz ***despardosi***
dispare *v* vz ***dispărea***
disparent, ~ă *a* [At: LUC. II, 200 / Pl: *~nți, ~e* / E: ***dispărea*** + *-ent* (după *apărare, aparent*)] (Rar) Care este pe cale să dispară.
disparitate *sf* [At: PONTBRIANT, D. / V: (înv) *des~* / Pl: *~tăți* / E: fr ***disparité***] **1** (Liv) Lipsă de egalitate, de proporție Si: *deosebire, nepotrivire*. **2** Diferență de nivel tarifar la taxele vamale percepute de diferite țări pentru același produs.
dispariție *sf* [At: NEGULICI / V: ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***disparition***] **1** Ieșire din raza vizuală a cuiva. **2** Absență inexplicabilă a cuiva. **3** (Fig) Moarte. **4** (Îe; d. specii de animale, plante) **A fi pe cale** (sau **în curs**) **de** ~ A fi pe punctul de a nu mai exista ca specie, rămânând doar câteva exemplare. **5** Încetare a existenței unei persoane sau a unui lucru. **6** Încetare a unor fenomene, manifestări etc. **7** Suprimare a unei activități. **8** (Rar; îs) ~ *de soare și de lună* Eclipsă de soare și de lună.
disparițiune *sf* ***dispariție***
dispăgubi *v* vz ***despăgubi***
dispăgubire *sf* vz ***despăgubire***
dispăgubit[1] *sn* vz ***despăgubit***[1]
dispăgubit[2], *~ă a* vz ***despăgubit***[2]
dispărea *vi* [At: (a. 1776) URICARIUL I, 179 / V: ***~pare***, (înv) ***des~*** / Pzi: *dispar* / E: fr ***disparaître*** (după *părea*)] **1** A înceta să se (mai) manifeste, să se (mai) producă. **2** (Îe) **A ~ ca prin farmec** A pieri foarte repede și fără urmă. **3** (D. publicații) A înceta să (mai) apară. **4** (D. publicații) A se epuiza. **5** (De obicei cu determinări locale) A ieși (brusc) din câmpul vizual al cuiva. **6** (D. oameni; de obicei cu determinările „fără adresă", „de acasă") A nu mai putea fi găsit (la domiciliu) Si: *a se pierde*. **7** (Spc; d. bunuri materiale; de obicei construit cu pronumele în dativ) A se fura. **8** (Reg) A bejăni. **9** (D. ființe) A muri. **10** (D. plante) A se ofili. **11** (D. popoare, orașe, bunuri materiale etc.) A înceta să mai existe Si: *a pieri*.
dispărțanie *sf* vz ***despărțenie***
dispărțănie *sf* vz ***despărțenie***
dispărțenie *sf* vz ***despărțenie***
dispărți *v* vz ***despărți***
dispărțire *sf* vz ***despărțire***
dispărțit, ~ă a vz ***despărțit***[2]
dispărțitură *sf* vz ***despărțitură***
dispărut, ~ă [At: LM / Pl: *~uți, ~e* / E: ***dispărea*** cf fr *disparu*] **1** *a* Care a ieșit din câmpul vizual. **2** *a* Care nu mai poate fi observat sau găsit. **3** De a cărui soartă nu se (mai) știe nimic. **4** *a* (Îe) **A fi dat ~** A fi considerat ca pierdut fără urmă (în timp de război sau dezastre naturale). **5** *a* Care nu mai există (astăzi). **6-7** *smf, a* (Om) mort. **8** *a* (D. publicații) Care a încetat să mai apară.
dispecer *sm* [At: SCÂNTEIA, 1953, nr. 2692 / Pl: *~i* / E: eg ***dispatcher***, fr ***dispatcher***] **1** Tehnician sau sistem automat care urmărește, coordonează și reglementează operativ desfășurarea procesului de producție într-o întreprindere. **2** Tehnician sau sistem automat care supraveghează mersul trenurilor pe o anumită porțiune de linie. **3-4** Funcție tehnico-organizatorică în cadrul întreprinderilor industriale, de construcții, de transporturi etc., îndeplinită de un dispecer (**1-2**).
dispecerat *sn* [At: SCÂNTEIA, 1975, nr. 10347 / Pl: *~e* / E: fr ***dispecer***] **1-2** Serviciu în care își desfășoară activitatea dispecerul (**1-2**). **3-4** Camera unde lucrează dispecerul (**1-2**).
dispecetlui *v* vz ***despecetlui***
dispecetluire *sf* vz ***despecetluire***
dispecetluit[1] *sn* vz ***despecetluit***[1]
dispecetluit[2], *~ă a* vz ***despecetluit***[2]
dispendios, ~oasă *a* [At: NEGULICI / Pl: *~oși, ~oase* / E: fr ***dispendieux***] (Liv; rar) Costisitor.
dispensa [At: SĂULESCU, HR. II, 271/26 / V: (îvr) ***~nza*** / Pzi: *~sez* / E: fr ***dispenser***] **1** *vt* (Îvr) A permite. **2** *vt* A scuti pe cineva de o obligație, de o îndatorire etc. **3** *vr* (Cu determinări introduse prin prepoziția „de") A se lipsi de cineva sau de ceva. **4** *vr* (Cu determinări introduse prin prepoziția „de") A renunța la...
dispensabil, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***dispensable***] **1** De care cineva se poate lipsi. **2** Pentru care se poate acorda dispensă (**2**).
dispensar *sn* [At: DÂMBOVIȚA (1860), 288[3]/35/ V: (înv) ***despensariu*** / Pl: *~e* / E: fr ***dispensaire***] Unitate medico-sanitară care asigură asistența curativ-profilactică a populației dintr-o anumită zonă teritorială, de obicei fără spitalizare.
dispensare *sf* [At: DEX / Pl: *~sări* / E: ***dispensa***] **1** Scutire de o obligație, de o îndatorire. **2** Lipsire de ceva. **3** (Rar) Renunțare la ceva.
dispensariza *vt* [At: DEX / Pl: *~zări* / E: ***dispensar*** + *-iza*] A interna și a îngriji pe cineva într-un dispensar.
dispensarizare *sf* [At: ABC SĂN. 133 / Pl: *~zări* / E: ***dispensariza***] Internare și îngrijire într-un dispensar.
dispensator, ~oare *smf, a* [At: COSTINESCU / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***dispensateur***, lat ***dispensator, -oris***] (Rar) **1-2** (Persoană) care distribuie ceva.
dispensație *sf* [At: PRAVILA (1788), 128/19 / V: (înv) ***~iune***, (înv) ***~nza~*** / Pl: *~ii* / E: fr ***dispensation***] (Înv) **1** Dispensă (**1**). **2** Distribuție.
dispensațiune *sf* vz ***dispensație***
dispensă *sf* [At: AR (1838), 381[1]/4 / V: (înv) ***~nză*** / Pl: *~se* / E: fr ***dispense***] **1** Autorizație specială dată cuiva de autoritățile ecleziastice sau civile de a trece, în anumite cazuri, peste formalitățile legale obișnuite Si: *permisiune*, (înv) *dezlegare, învoire, remisiune*. **2** Scutire a cuiva de a îndeplini o anumită obligație (legală).
dispenza *v* vz ***dispensa***
dispenzație *sf* vz ***dispensație***
dispenză *sf* vz ***dispensă***
dispepsie *sf* [At: MAN. SĂNĂT. 253/13 / Pl: *~ii* / E: fr ***dyspepsie***, lat ***dyspepsia***] Tulburare a procesului de digestie (manifestat prin dureri în partea superioară a abdomenului, balonări și modificări ale motilității stomacului și ale intestinului).
dispeptic, ~ă [At: CĂLINESCU, C. O. 114 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***dyspeptique***] **1** *a* Al dispepsiei. **2** *a* Privitor la dispepsie. **3** *smf, a* (Persoană) care suferă de dispepsie.
dispera *v* vz ***despera***
disperare *sf* vz ***desperare***
disperat, ~ă a vz ***desperat***
dispergator *sn* [At: DN[3] / Pl: *~oare* / E: rs ***диспергатор***] Dispersant.
dispermatism *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: fr ***dyspermatisme***] (Med) Ejaculație lentă, dificilă sau chiar imposibilă a spermei.
dispermie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: ger ***Dispermie***] Proces de fecundație la care participă un gamet feminin și doi gameți masculini.
dispers *a* [At: AGROTEHNICA, I, 316 / Pl: *~e* / E: lat ***dispersus***] (Chm; îs) *Sistem ~* Amestec eterogen a două sau mai multe substanțe, dintre care cel puțin una este divizată în particule foarte mici.
dispersa [At: DDRF / Pzi: *~sez* / E: fr ***disperser***] **1** *vtr* A (se) împrăștia. **2** *vtr* A (se) răspândi. **3-4** *vtr* (Chm) A (se) realiza o dispersie. **5** *vr* (Fiz; d. unde) A se descompune într-un spectru de unde cu frecvențe diferite. **6-7** *vtr* (În timp de război) A (se) deplasa în chip organizat (populația, instituțiile etc.) din centrele aglomerate, în regiuni mai ferite.
dispersant, ~ă *sn, a* [At: MACAROVICI, CH. 165 / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***dispersante***] **1-2** (Agent) care provoacă dispersia.
dispersare *sf* [At: LM / Pl: *~sări* / E: ***dispersa***] **1** Împrăștiere. **2** Răspândire. **3** (Chm) Procedeu de obținere a unui sistem coloidal prin fragmentarea unei substanțe în particule cu dimensiuni corespunzătoare

particulelor coloidale. 4 (Fig) Descompunere a undelor într-un spectru de unde cu frecvențe diferite. 5 Deplasare organizată a populației, a instituțiilor etc., în timp de război din centrele aglomerate, în regiuni mai ferite.

dispersat, ~ă *a* [At: LM / Pl: *~ați, ~e* / E: ***dispersa***] 1 Împrăștiat. 2 Răspândit. 3 (Îs) *Atenție ~ă* Atenție distributivă. 4 (Pex) Lipsă de concentrare Vz *neatenție*.

dispersie *sf* [At: PONTBRIANT, D. / V: ***desperiune, ~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***dispersion,*** lat ***dispersio, -onis***] 1 Împrăștiere. 2 Răspândire. 3 (Chm) Stare de împrăștiere, într-un mediu oarecare, a unei substanțe aflate în particule foarte mici. 4 (Fiz) Separare a unei radiații sau a unei unde sonore în urma refracției, difracției etc. 5 (Fiz; îs) *~ia luminii* Descompunere sub forma unui spectru, a unei radiații de lumină compuse, care trece printr-o prismă de sticlă. 6 (Mat) Repartizare a unei mulțimi de valori în jurul unei anumite valori tipice. 7 Fenomen balistic prin care traiectoriile succesive ale proiectilelor trase cu aceeași armă și cu aceleași elemente de tragere nu se confundă.

dispersional, ~ă *a* [At: DN[3] / P: *~si-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: eg ***dispersional***] 1-7 (Rar) Referitor la dispersie (1-7). 8 (Îs) *Analiză ~ă* Metodă statistică matematică de analiză cantitativă a datelor de observație care depind de mai mulți factori cu acțiune concomitentă, pentru a găsi factorii esențiali și a estima efectivele lor.

dispersitate *sf* [At: PARHON, B. 130 / Pl: *~tăți* / E: ***dispersie*** + *-itate*] Calitate a unui corp de a putea fi dispersat (1).

dispersiune *sf* vz ***dispersie***

dispersiv, ~ă *a* [At: MARIAN, PR. I, 40/38 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***dispersif***] 1 Care permite dispersia (4). 2 (D. mediul transparent) Al cărui indice de refracție este dependent de lungimea de undă a radiației care îl străbate.

dispersonalizare *sf* vz ***depersonalizare***

dispersor *sn* [At: LTR[2] / Pl: *~oare* / E: ***dispersa*** + *-or*] 1 Dispozitiv care reglează amestecul combustibil într-un carburator. 2 Mașină agricolă folosită la împrăștierea gunoiului, a îngrășămintelor etc.

displace *v* vz ***desplăcea***

display *sni* [At: DEX / P: *~plei* / E: eg ***display***] (Inf; Elt) 1 Dispozitiv de vizualizare folosit ca periferic la calculatoare. 2 Afișaj optoelectronic care conține un grup de cifre, folosit la instrumentele de măsură. 3 Literă tipografică aldină cursivă.

displazie *sf* [At: DER / Pl: *~ii* / E: fr ***dysplasie***] (Med) Anomalie în dezvoltarea unui țesut, a unui organ etc.

displăcea *vi* [At: HELIADE, O. I, 371 / V: ***~lace,*** (îvr) ***desplace*** / Pzi: *~lac* / E: it ***dispiacere***] 1 A nu-i plăcea. 2 A nu agrea.

displăcere *sf* [At: CONCORDIA, 7[2]/21 / V: (îvr) ***des~*** / Pl: *~ri* / E: ***displăcea***] (Rar) 1 Neplăcere. 2 Supărare.

displăcut, ~ă *a* [At: HELIADE, O. II, 168 / V: (îvr) ***des~*** / Pl: *~uți, ~e* / E: ***displăcea***] 1 Neplăcut. 2 Dezagreabil. 3 (Rar; d. oameni) Respingător. 4 (Buc) Murdar.

displăti *vr* [At: CV 1952, nr. 2, 37 / Pzi: *~tesc* / E: *dis[1]-* + ***plăti***] (Reg) A se achita de datorii.

dispnee *sf* [At: MEȘT. DOFT. I, 98[v]/3 / V: ***~nevmă,*** (îvr) ***~nie,*** / E: fr ***dyspnée,*** lat ***dyspnoea***] Greutate în respirație cauzată mai ales de unele boli cardiace sau respiratorii Si: *năduf*.

dispneic, ~ă [At: DANIELOPOLU, F. N. II, 147 / P: *~ne-ic* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***dyspnéique***] 1 *a* Care este în legătură cu dispneea. 2-3 *smf, a* (Persoană) care suferă de dispnee.

dispneumie *sf* [At: SFC III, 9 / Pl: *~ii* / E: fr ***dyspneumie***] Tulburare de respirație.

dispnevnă *sf* vz ***dispnee***

dispnie *sf* vz ***dispnee***

dispoet, ~ă *a* vz ***despuiat***

disponendă *sf* [At: ALEXI, W., / Pl: *~de* / E: ger ***Disponende***] Totalitatea cărților primite de la un editor în comision și care la o anumită dată se află în depozitul librarului nevândute.

disponibil, ~ă [At: (a. 1848) DOC. EC. 952 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***disponible***] 1 *a* De care se poate dispune. 2 *a* Care nu are (momentan) o destinație precisă. 3 *a* Care este liber (pentru a putea fi utilizat). 4 *a* (D. oameni) Care se află la dispoziția cuiva. 5 *a* Care nu este angajat. 6 *a* Care este apt, înclinat, dispus etc. pentru ceva. 7 *a* Care a fost scos temporar dintr-o slujbă (putând fi rechemat la nevoie). 8 *a* (Îe) **A pune** (sau **a fi, a rămâne** etc.) **în cadrul ~** A fi scos temporar dintr-un post (cu posibilitatea de a fi reangajat). 9 *a* De care se poate dispune prin donație sau testament. 10 *sn* Sumă de bani sau bunuri materiale de care poate dispune o instituție, o întreprindere, o persoană etc., la un moment dat, fără a afecta restul cheltuielilor sau nevoilor.

disponibilitate *sf* [At: NEGULICI / Pl: *~tăți* / E: fr ***disponibilité***] 1 Inexistență a unei destinații precise. 2 Libertate de utilizare. 3 (D. oameni; îlav) **În ~** Scos (temporar) dintr-o slujbă (cu posibilitatea de a fi rechemat în activitate). 4 (Spc) Situație a unei persoane scoasă temporar din serviciu (și care poate fi oricând rechemată). 5 (Spc) Principiu juridic potrivit căruia părțile dintr-un proces civil pot să dispună asupra dreptului în discuție și a mijloacelor procedurale. 6 (Mpl) Bunuri materiale de care se poate dispune. 7 (Mpl) Rezerve care stau la dispoziție. 8 (Îs) *~tăți bugetare* Sume de bani nefolosite care constituie rezerva unei instituții. 9 (Fig) Înclinare către ceva 10 (Mpl) Stare sufletească în care sentimentele și rațiunea se manifestă libere și în plenitudinea lor. 11 Posibilitate a cuvintelor de a veni cu ușurință în mintea vorbitorilor. 12 Situație a unui militar care a fost lăsat la vatră, dar care poate fi chemat oricând sub drapel. 13 (Îe) **A pune în ~** A concedia dintr-un post. 14 (D. oameni; îae) A scoate din armată.

disponui *v* vz ***dispune***

disporisi *v* vz ***dispozarisi***

dispotanție *sf* vz ***disputație***

dispotă *sf* vz ***dispută***

dispoza *vit* [At: CONDICA, O. 38/1 / Pzi: *~zez* / E: fr ***disposer***] (Înv) 1-4 A dispune (1-4).

dispozarisi *vtrp* [At: SOB. HRIS. 32 / V: ***~orisi*** / Pzi: *~sesc* / E: ***dispoza*** + *-arisi*] (Îvr) 1-2 A dispune (3-4).

dispozitiv, ~ă [At: COSTINESCU / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***dispositif***] 1 *sn* (Înv) Parte finală a unui decret sau a unei hotărâri judecătorești, în care se arată soluția dată litigiului (și unele dispoziții accesorii). 2 *sn* (Îvr) Sediu unde se emit dispozitivele (1) unei legi. 3 *sn* Ansamblu de piese legate între ele într-un anumit fel (de obicei imobil), care îndeplinește o funcție determinaă într-un sistem tehnic. 4 *sn* (Pex) Mod de aranjare. 5 *sn* (Elt; îs) *~optoelectronic* Dispozitiv care are proprietatea de a transforma un semnal luminos într-unul electric sau invers. 6 *sn* Dispunere pe teren a trupelor în vederea unei acțiuni de luptă sau a unei deplasări. 7 *sn* (Ccr) Trupe dispuse pe teren (și zona în care se află). 8-9 *a* (Înv) Prin care se ia (sau se dă) o anumită dispoziție (3).

dispozitor, ~oare *smf, a* [At: LM / V: ***des~*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***dispoza*** + *-itor*] (Îvr) 1-2 (Persoană) care dispune de ceva sau de cineva după bunul plac.

dispozitură *sf* [At: LM / V: ***des~*** / Pl: *~ri* / E: ***dispoza*** + *-tură*] (Îvr) Dispunere.

dispoziție *sf* [At: FN (1704) / V: (înv) ***despozeție,*** (înv) ***des~,*** (înv) ***despozițiune,*** (înv) ***dispusăciune,*** (înv) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***disposition,*** it ***disposizione,*** lat ***dispositio, -onis***] 1 Așezare a unor elemente într-un anumit loc, într-un anumit fel, într-o anumită ordine. 2 Construcție după un anumit plan. 3 Prevedere obligatorie cuprinsă într-o lege sau într-un regulament. 4 Măsură sau hotărâre luată de un organ ierarhic superior și obligatorie pentru organul în subordine Si: *dispunere,* (înv) *orânduială,* (îvr) *orânduire, ordine, rostire,* (îvr) *regulație*. 5 (Îs) *Organ de ~* Organ care hotărăște. 6 (Îlav) **În ~** (sau îlpp **la, spre** sau, înv, **în ~ia**) Pregătit să îndeplinească ordinele sau dorințele cuiva. 7 (Pex; îal) La bunul plac al cuiva. 8 (Îal) La îndemâna cuiva (spre a fi de folos). 9 (Îe) **A fi** (sau **a sta, a se afla** etc.) **la ~ia cuiva** A fi gata să satisfacă dorințele, ordinele cuiva. 10 Înclinare (naturală) spre... 11 Dorință. 12 Intenție (momentană)

de a face un lucru. **13** Stare sufletească (bună sau rea). **14** (Îvr) Sentiment. **15** Ordonare a părților unui discurs, ale unei compoziții etc.

dispozițional, ~ă *a* [At: DN^3 / Pl: *~i, ~e* / E fr ***dispositionnel***] **1-2** (Cu caracter) de dispoziție (**3**).

dispozițiune *sf* ***dispoziție***

dispreciuire *sf* vz ***disprețuire***

dispreț *sn* [At: KOGĂLNICEANU, ap. PLR I, 157 / V: (înv) ***des~***, (îvr) ***despreciu*** / E: it ***disprezzo***] **1** Sentiment de desconsiderare a cuiva sau a ceva. **2** Lipsă de stimă față de ceva sau cineva. **3** (Îlav) **Cu ~** Fără considerație. **4** (Îlav) **În ~ul** În ciuda.

dispreța *vt* [At: HELIADE, O. I, 318 / V: ***des~*** / Pzi: *dispreț* / E: it ***disprezzare***] (Itm; rar) A disprețui.

disprețui [At: ANTIM, D. 408 / V: (îvr) ***despreciui***, (înv) ***des~*** / Pzi: *~esc* / E: ***dispreț*** + *-ui*] **1-2** *vt* A avea dispreț (**1-2**) față de cineva sau ceva. **3-4** *vt* A trata cu dispreț (**1-2**) pe cineva sau ceva. **5** *vt* A nu lua în seamă Si: *a nesocoti*. **6** *vt* (Înv) A ocărî. **7** *vt* (Îvr) A se deprecia. **8** *vrr* (D. oameni) A nu se suporta.

disprețuibil, ~ă *a* [At: BREZOIANU, Î. 165/14 / V: ***des~*** / Pl: *~i, ~e* / E: ***disprețui*** + *-bil*] (Îvr) **1-7** Care poate fi disprețuit (**1-7**).

disprețuire *sf* [At: LEON ASACHI, B. 72/5 / V: (înv) ***des~***, (îvr) ***despreciuire***, (îvr) ***dispreciu~*** / Pl: *~ri* / E: ***disprețui***] **1-2** Manifestare a disprețului (**1-2**) față de cineva Si: *disprețuit^1* (**1-2**). **3-4** Tratare cu dispreț (**1-2**) a cuiva Si: *disprețuit^1* (**3-4**). **5** Neluare în seamă Si: *disprețuit^1* (**5**). **6** (Înv) Ocărâre. **7** (Îvr) Depreciere.

disprețuit^1 *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***disprețui***] **1-7** Disprețuire (**1-7**). **8** (Îe) **A nu fi de ~** A trebui să fie luat în considerare, având oarecare importanță, valoare, preț etc.

disprețuit^2, ~ă *a* [At: PLR (1848) I, 121 / V: (înv) ***des~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***disprețui***] **1-2** (D. oameni) Care este privit cu dispreț (**1-2**). **3-4** (D. oameni) Care este tratat cu dispreț (**1-2**). **5** Neluat în seamă. **6** (Înv) Ocărât. **7** (Îvr) Depreciat.

disprețuitor, ~oare [At: VALIAN, V. / V: (înv) ***des~***, (îvr) ***despreciu~*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***disprețui*** + *-tor*] **1-2** *a* Care exprimă dispreț (**1-2**). **3** *a* Care nesocotește. **5** *a* Batjocoritor. **6-7** *av* Cu dispreț (**1-2**).

dispreuna *vrr* [At: SĂULESCU, HR. II, 412/12 / P: *~pre-u~* / Pzi: *dispreun* / E: *dis-* + ***împreuna***] (Îvr) A se separa.

disprofon *sn* [At: DN^3 / Pl: ? / E: lat ***dysprophonus***] (La autorii latini) Aliterație a unor consoane greu de pronunțat.

disproporție *sf* [At: EPISCUPESCU, PRACTICA, 101/18 / V: ***~iune***, (înv) ***desproporciune***, (îvr) ***des~*** / Pl: *~ii* / E: fr ***disproportion***] **1** Lipsă de proporție între mai multe elemente, fapte etc. comparabile. **2** Deosebire. **3** Nepotrivire flagrantă.

disproporționa *vt* [At: NEGULICI / P: *~ți-o~* / Pzi: *~nez* / E: fr ***disproportionner***] **1** A face să nu mai fie proporțional. **2** (Înv) A strica raportul dintre proporții.

disproporțional, ~ă *a* [At: HELIADE, O. II 351 / P: *~ți-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***disproportionnel***] **1-3** Disproporționat (**1-3**).

disproporționalitate *sf* [At: DEX^2 / P: *~ți-o~* / Pl: *~tăți* / E: ger ***Disproportionalität***] **1** Lipsă a raportului dintre proporții. **2** Caracteristică a dezvoltării economiei capitaliste, constând în perturbarea permanentă a proporțiilor necesare producției.

disproporționare *sf* [At: LTR^2 / Pl: *~nări* / E: *dis-^{1}* + ***proporționare***] **1** (Înv) Stricare a raportului între proporții. **2** (Chm; îs) *Relații de ~* Relații în care se produce transferul unei grupări de atomi între moleculele și aceeași specie sau între molecule de specii diferite.

disproporționat, ~ă *a* [At: GHICA, C. E. I 287 / V: (îvr) ***des~*** / P: *~ți-o~* / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***disproportionné***] **1** (D. lucruri, fapte, elementele unui întreg, noțiuni, fenomene etc. comparabile) Care este lipsit de proporție, de dimensiunile, de măsura, de echilibrul cuvenit Si: *disproporțional* (**1**). **2** Care este nepotrivit Si: *disproporțional* (**2**). **3** (Pex) Exagerat.

disproporțiune *sf* vz ***disproporție***

disprosiu *sns* [At: ENC. TEHN. I, 78 / P: *~si-u* / E: fr ***dysprosium***] (Chm) Element chimic trivalent din familia lantanidelor.

disproteinemie *sf* [At: DEX^2 / P: *~te-i~* / Pl: *~ii* / E: fr ***dysprotéinémie***] (Med) Dereglare a echilibrului proteinic.

dispunător, ~oare *smf, a* [At: MAIORESCU, D. II, 185 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***dispune*** + *-ător*] **1-2** (Persoană) care dispune (**2**) de ceva sau de cineva.

dispune [At: CANTEMIR, HR. 243 / V: ***despone***, (înv) ***des~***, (îvr) ***~nui*** / Pzi: *dispun*, (înv) *dispui* / E: lat ***disponere***, fr ***disposer*** (după *pune*)] **1** *vt* A așeza într-o anumită ordine Si: *a ordona, a orândui*, (înv) *a dispoza* (**1**) **2** *vi* A avea posibilitatea de a utiliza ceva sau pe cineva după propria dorință Si: (înv) *a dispoza* (**2**). **3** *vt* A da dispoziții (**3**) Si: *a hotărî, a decide*, (înv) *a dispoza* (**3**), (îvr) *a dispozarisi* (**1**) **4** *vt* (Pex) A stipula. **5** *vt* (Înv) A conduce (într-un anumit fel). **6** *vt* (Îvr) A desemna printr-o dispoziție (**4**). **7** *vt* A fi înclinat să... **8-9** *vtr* A face să devină sau a deveni bine dispus Si: *a (se) înveseli*. **10** *vt* (Înv) A pregăti pentru un scop anume. **11** *vi* A învinge într-o competiție sportivă.

dispunere *sf* [At: BĂLĂȘESCU, GR. 12/14 / V: (îvr) ***des~*** / Pl: *~ri* / E: ***dispune***] **1** Aranjare a unor elemente, materiale etc. într-un anumit fel Si: (îvr) *dispozătură*. **2** (Îvr) Dispoziție (**3**). **3** (Îvr) Hotărâre. **4** (Înv) Dispoziție sufletească. **5** Utilizare a cuiva după propria dorință. **6** Conducere într-un anumit fel. **7** Desemnare printr-o dispoziție. **8** Înveselire. **9** (Înv) Pregătire pentru un anumit scop.

dispunui *v* vz ***dispune***

dispus, ~ă *a* [At: BĂLĂȘESCU, GR. 121/14 / V: (îvr) ***des~*** / Pl: *~uși, ~e* / E: ***dispune***] **1** (Înv) Aranjat într-o anumită ordine. **2** Aflat într-o stare sufletească potrivită pentru a face ceva. **3** Înclinat să... **4** (Îe) **A fi (bine) ~** A avea bună dispoziție. **5** (Îae) A fi ușor amețit de băutură. **6** (Îe) **A fi rău** (sau **prost**) **~** A fi într-o stare sufletească proastă.

dispusăciune *sf* vz ***dispoziție***

disputa [At: TOMICI, Î. 25/9 / V: ***des~***, (îvr) ***diș~*** / Pzi: *~disput* / E: fr ***disputer***, lat ***disputare***] **1** *vr* A discuta cu aprindere în contradictoriu Si: (înv) *a se disputului* (**1**). **2** *vr* (Pex) A se certa. **3** *vt* (Cu pronumele în dativ; d. persoane, colectivități) A lupta pentru dobândirea unui anumit lucru Si: *a concura, a rivaliza*. **4** *vt* (Îe) **A ~ terenul** A apăra un teren sau un teritoriu și a nu-l da ușor înapoi. **5** *vt* A contesta un drept, o situație etc. **6** *vr* (D. competiții sportive) A se desfășura.

disputabil, ~ă *a* [At: NEGULICI / V: (îvr) ***des~*** / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***disputable***] **1-4** Care poate fi disputat (**1-4**).

disputalui *v* vz ***disputului***

disputant, ~ă *smf, a* [At: BARIȚIU, P. 1 II, 83 / Pl: *~nți, ~e* / E: lat ***disputans***] (Îvr) **1-4** (Persoană) care ia parte la o dispută (**1-2**).

disputanție *sf* vz ***disputație***

disputare *sf* [At: STAMATI, D. / V: (îvr) ***des~*** / Pl: *~tări* / E: ***disputa***] **1-2** (Înv) Dispută (**1-2**). **3** Concurență pentru câștigarea unui teren, teritoriu etc. **4** Contestare a unui drept sau a unei situații. **5** Desfășurare a unei competiții sportive.

disputat, ~ă *a* [At: PONTBRIANT, D. / V: (îvr) ***des~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***disputa***] **1** Care dă naștere la controverse. **2** (D. un drept, o situație) Care este contestat. **3** (D. competiții sportive) Desfășurat. **4** (D. competiții sportive) Care dă naștere la o luptă vie, susținută, pentru obținerea unei victorii.

disputație *sf* [At: (a. 1650) GCR I, 146/20 / V: ***des~***, ***desputațiune***, ***~tanție***, ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: lat ***disputatio, -onis***, fr ***disputation***] (Îvr) **1-2** Dispută (**1-2**).

disputațiune *sf* vz ***disputație***

dispută *sf* [At: LEON ASACHI, B. 33/26 / V: ***des~***, ***diș~***, (îvr) ***~po~*** / Pl: *~te* / E: fr ***dispute***, lat ***disputio***] **1** Discuție în contradictoriu între două sau mai multe persoane ori grupuri de persoane Si: *controversă, disputare* (**1**), (îvr) *disputație* (**1**), (îrg) *dispuție* (**1**). **2** (Pex) Ceartă. **3** Dezbatere controversată asupra unui subiect, a unei teme științifice etc. **4** Luptă pentru întâietate. **5** (Spt) Întrecere pentru obținerea victoriei Si: *competiție, concurs*. **5** Desfășurare a unei competiții sportive.

disputător, ~oare *smf, a* [At: NEGULICI / V: ***des~*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***disputa*** + *-tor*] (Îvr) **1-4** (Persoană) care susține o dispută (**1-2**).

disputernici *vt* [At: SĂULESCU, HR. I, 194/18 / Pzi: *~cesc* / E: *dis-*[1] + *(îm)puternici*] (Îvr) A retrage cuiva prerogativele puterii.

disputilui *v* vz ***disputului***

disputului *vr* [At: ȚICHINDEAL, A. M. 13/18 / V: ***~ti~, disputà~, dis~,*** (îvr) ***~ta~*** / Pzi: *~esc* / E: mg ***disputálni***] (Înv) **1-2** A se disputa (**1-2**).

dispuție *sf* [At: KLEIN, D. 124 / Pl: *~ii* / E: cf *dispută*] (Îrg) **1-2** Dispută (**1-2**).

disritmicitate *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~tăți* / E: *dis-*[1] + ***ritmicitate***] (Rar) Lipsă de ritmicitate.

disruptiv, ~ă *a* [At: CIȘMAN, FIZ. II, 327 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***disruptif,*** it ***disruptivo***] **1** (D. descărcări electrice) Care produce flăcări sau scântei. **2** (Îs) *Tensiune ~ă* Tensiune electrică la care se produce străpungerea unui dielectric. **3** Care este distructiv, exploziv. **4** (Îs) *Forță ~ă* Forța generată de obicei de o explozie sau de un cutremur, care tinde să disloce sau să fragmenteze rocile de zăcământ. **5** (Fig) Care strălucește.

dista *vt* [At: IORGOVICI, O. 67/15 / Pzi: *distau* / E: lat ***distare***] (Ltm; rar) A fi situat la mare distanță.

distacament *sn* [At: CR (1829), 29[2]/16 / Pl: *~e* / E: it ***distaccamento***] (Îvr) Detașament militar.

distal, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***distal***] (Rar) **1** Care este situat mai departe față de un punct de referință. **2** (Atm) Care este situat în poziție extremă periferică a corpului.

distanasie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***dysthanasie***] (Med) Moarte dificilă cu dureri puternice și prelungite.

distant, ~ă *a* [At: NEGULICI / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***distant***] **1** (Înv) Care este depărtat. **2** (Fig; d. oameni) Care ține pe alții la distanță. **3** (Fig; d. oameni) Care este de o politețe rece. **4** (Fig; d. oameni) Care este necomunicativ, rezervat. **5-7** (D. atitudinea, manifestările oamenilor) Caracteristic omului distant (**2-4**).

distanța [At: ALEXI, W. / V: (înv) ***~ția*** / Pzi: *~țez* / E: fr ***distancier***] **1** *vr* A se depărta de un punct fix, de ceva sau de cineva. **2** *vr* A lăsa în urmă. **3** *vr* A depăși (ca valoare, ca număr etc.). **4** *vt* (La cursele de cai) A retrage beneficiul adus de un cal care ia parte la o cursă, din cauza unor nereguli constatate în timpul cursei. **5** *vt* A lăsa un anumit spațiu, o anumită distanță între două sau mai multe lucruri Si: *a rări*. **6** *vr* (Fig) A se deosebi (în mod sensibil) de cineva în idei, în concepții etc.

distanțare *sf* [At: RESMERIȚĂ, D. / Pl: *~țări* / E: ***distanța***] **1** Îndepărtare față de un punct fix. **2** Lăsare în urmă. **3** Depășire din punct de vedere valoric, numeric etc. **4** (La cursele de cai) Retragere a beneficiului adus de un cal care ia parte la o cursă, din cauza unor nereguli constatate în timpul cursei. **5** Lăsare a unui spațiu între două lucruri. **6** (Fig) Deosebire de idei sau de concepții față de cineva.

distanțat, ~ă *a* [At: CAMIL PETRESCU, P. 171 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***distanța***] **1** Care este depărtat în spațiu sau în timp. **2** Lăsat în urmă. **3** Depășit ca valoare, ca număr etc. **4** (D. lucruri) Între care s-a lăsat spațiu Si: *rărit*. **5** (Fig) Care se deosebește în idei, concepții etc. față de cineva sau ceva.

distanță *sf* [At: IORGOVICI, O. 8/10 / V: (înv) ***~ție,*** (îvr) ***des~*** / Pl: *~țe* / E: fr ***distance,*** lat ***distantia***] **1** Interval care desparte două puncte în spațiu Si: *depărtare*, (îvr) *distare*. **2** (Îlav) **De la ~** De la un punct îndepărtat (în spațiu sau în timp). **3** (Îlav) **Din ~ în ~** Din loc în loc. **4** (Îe) **A păstra ~ta** (cuvenită) (față de cineva) A fi rezervat (față de cineva). **5** (Îe) **A ține** (sau **a pune**) **la ~** A (se) arăta rezervat. **6** (Îal) A nu lăsa pe cineva să fie prea familiar. **7** Interval de timp care desparte două (sau mai multe) evenimente sau momente. **8** Depărtare în spațiu corespunzătoare unui interval de timp în care ar putea fi parcursă. **9** (Fig) Deosebire. **10** (Îlav) **La ~** La o oarecare depărtare. **11** Diferență de rang între două persoane.

distanția *v* vz ***distanța***

distanție *sf* vz ***distanță***

distanțier *sn* [At: DM / P: *~ți-er* / Pl: *~e* / E: ***distanță*** + *-ier*] **1** Piesă care are funcția de a menține distanța (**1**) reglementară dintre două piese, două elemente etc. **2** Instrument care servește la măsurarea distanțelor (**1**) mici dintre nave. **3** Compas măsurător.

distar *sn* [at: DN[3] / Pl: nct / E: ger ***Distar***] Lentilă negativă (divergentă) gravată în dioptrii, care se aplică în același mod ca un filtru colorat în fața obiectivului de fotografiat pentru a permite cuprinderea unei deschideri unghiulare mai mari.

distare *sf* [At: HELIADE, PARALELISM, I, 79 / Pl: *~tări* / E: ***dista***] (Îvr) Distanță (**1**).

distazie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***dystasie***] (Med) Dificultate în menținerea poziției ortostatice.

distăina *v* vz ***destăinui***

distăinui *v* vz ***destăinui***

distălui *vtr* [At: DA ms / Pzi: *~esc* / E: cf mg *adjusztál*] (Reg) **1-2** A (se) dichisi.

disten *sns* [At: CANTUNIARI, L. M. 92 / E: fr ***disthène***] Silicat de aluminiu, de culoare gălbuie sau albăstruie și cu luciu sidefiu.

distencție *sf* vz ***distincție***

distenguirisi *vr* [At: PR. DRAM. 144 / Pzi: *~sesc* / E: ***distinge*** + *-arisi*] (Îvr) A se distinge (**3**).

distensie *sf* [At: LM / V: (îvr) ***~iune*** / P: *~si-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***distention,*** lat ***distentio***] **1** Capacitate a unor organe vegetale sau a unor structuri de a se alungi sub acțiunea unei forțe. **2-3** (Med) Întindere (sau umflare) excesivă.

distensiune *sf* vz ***distensie***

distic[1] *sn* vz ***distih***[1]

distic[2]***, ~ă*** *a* [At: GRECESCU, FL. 645 / V: ***~ih***[2] / Pl: *~ici, ~ice* / E: ger ***distich***] (Bot; d. organe alterne) Care este dispus pe două rânduri sau serii opuse, de o parte și alta a unui ax.

distichie *sf* vz ***distihie***

distih[1] *sn* [At: HELIADE, O. II,170 / V: (rar) *~ic*[1] / S și: *~ich* / Pl: *~uri,* (rar) *~e* / E: fr ***distique,*** lat ***distichon,*** ngr ***δίστιχον***] Grup de două versuri cu structură metrică (deosebită), care formează o strofă cu înțeles de sine stătător.

distih[2]***, ~ă*** *a* vz ***distic***[2]

distihie *sf* [At: CANTEMIR, IST. 176 / S și: *~ichie* / Pl: *~ii* / E: ngr ***δυστυχία***] (Grc) Nenorocire (**1**).

distil *sn* [At: LTR[2] / Pl: *~uri* / E: fr ***distyle***] **1-2** Edificiu (sau element arhitectonic) a cărui fațadă este prevăzută numai cu două coloane.

distila *vt* [At: I. GOLESCU, C. / V: (înv) ***des~*** / Pzi: *~lez* / E: fr ***distiller,*** lat ***distillare***] (C. i. lichide) A trece în stare de vapori prin fierbere și a condensa vaporii astfel obținuți (pentru a separa un component lichid de impurități nevolatile sau pentru a concentra componenta mai volatilă din amestecul inițial) Si: (îvr) *a lambrica*.

distilabil, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***distilable***] (D. lichide) **1-4** Care poate fi distilat (**1-4**).

distilare *sf* [At: POLIZU / V: (înv) ***des~*** / Pl: *~lări* / E: ***distila***] **1** Vaporizare (parțială) a unui lichid prin fierbere și condensare a vaporilor astfel obținuți (pentru a separa un component lichid de impurități nevolatile sau pentru a concentra componenta mai volatilă din amestecul inițial) Si: *distilat*[1] (**1**), *distilație*. **2** Operație de vaporizare a lichidelor conținute în unele materii solide sau rezultate din descompunerea termică a acestora.

distilat[1] *sn* [At: RESMERIȚĂ, D. / Pl: (**2**) *~e* / E: ***distila***] **1** Distilare (**1**). **2** Produs obținut prin procesul de distilare (**2**). **3** (Îs) *~ de vin* Produs obținut prin distilarea (**1**) vinului de struguri, care servește la fabricarea coniacului.

distilat[2]***, ~ă*** *a* [At: HELIADE, A. $127/_{20}$ / V: (înv) ***des~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***distila***] (D. substanțe) **1-2** Care a fost supus distilării (**1-2**). **3-4** Care a fost obținut prin distilare (**1-2**).

distilator, ~oare [At: HELIADE, O. II, 354 / V: ***des~, destilatoriu, destilàtor, ~làtor, ~làtoriu,*** (îvr) ***~iu*** *sn* / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***distillateur***] **1** *sn* Aparat de distilare (**2**) constituit dintr-un recipient pentru fierberea lichidelor și dintr-un refrigerant pentru condensarea vaporilor. **2** *a* (Înv; d. un aparat, un vas etc.) Care distilează. **3** *smf* Persoană calificată în operația de distilare (**2**) Si: *distilier* (**1**). **4** *smf* Persoană care conduce o distilerie (**2**) Si: *distilier* (**2**).

distilatoriu *sn* vz ***distilator***

distilație *sf* [At: ÎNV. VIN. 86 / V: *des~*, ***destilațiune***, ***destilăciune***, (înv) ***~iune***, (îvr) ***~lățiune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***distillation***, lat ***distillatio, -onis***] (Înv) Distilare (**1**).

distilațiune *sf* vz ***distilație***

distilărie *sf* vz ***distilerie***

distilător, ~oare *smf, a* vz ***distilator***

distilătoriu *sn* vz ***distilator***

distilățiune *sf* vz ***distilație***

distilerie *sf* [At: I. GOLESCU, C. / V: ***~lărie***, (îvr) ***des~*** / Pl: *~ii* / E: fr ***distillerie***] **1** Loc unde se efectuează operația de distilare (**2**). **2** Instalație industrială pentru distilare (**2**). **3** Întreprindere care posedă distilerii (**2**).

distilier, ~ă *smf* [At: SFC V, 19 / Pl: *~i, ~e* / E: ***distila*** + *-ar*] (Rar) **1-2** Distilator (**3-4**).

distilini *vt* [At: MAT. DIALECT. I, 209 / Pzi: *~nesc* / E: nct] (Reg) A deosebi.

distimie *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ii* / E: fr ***dysthymie***, ger ***Dysthymia***] (Liv) **1** Neliniște. **2** Tristețe.

distinct, ~ă [At: HELIADE, O. II, 147 / V: ***destimp***, ***~ntiv***, (îvr) ***des~*** / Pl: *~cți, ~e* / E: lat ***distinctus***, fr ***distinct***] **1** *a* Care se deosebește (de altceva sau de altcineva) prin anumite trăsături proprii Si: *deosebit, diferit, distinctiv*, (rar) *distins* (**4**), (îvp) *osebit*. **2-3** *a, av* Care se distinge bine cu simțurile Si: *clar, desluşit, evident, limpede*. **4-5** *a, av* Care este ușor de înțeles Si: *evident, lămurit*. **6** *a* (Îvr) Distins.

distinctăciune *sf* [At: GHICA, C. E. I, 167 / Pl: *~ni* / E: ***distinge*** + *-ăciune*] (Rar) Distincție (**1**).

distinctiv, ~ă *a* [At: HELIADE, O. II, 68 / V: ***~ntiv***, (îvr) ***dins~*** / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***distinctif***] **1** Care caracterizează în mod exclusiv Si: *caracteristic, distinct* (**1**). **2** Prin care un lucru se deosebește de altul. **3** Care servește pentru recunoaștere.

distincție *sf* [At: SăULESCU, HR. I, 35/12 / V: ***~ten~***, ***~iune***, (îvr) ***~ntie*** / Pl: *~ii* / E: lat ***distinctio, -onis***, fr ***distinction***] **1** Deosebire între două sau mai multe elemente, ființe etc. Si: *distingere* (**1**), (rar) *distinctăciune*. **2** (Jur; înv; îs) *~iunea bunurilor* Separarea bunurilor. **3** Cinste care se acordă unei persoane care se remarcă într-un anumit domeniu. **4** Semn onorific (premiu, recompensă, decorație etc.) cu care se recompensează un merit. **5** (Îlav) **Cu ~** În mod excepțional. **6** (Îal) Cu cinste. **7** (Înv) Considerație (**1**). **8** (Înv; îla) **De ~iune** De vază Si: *important*. **9** Finețe sufletească. **10** Eleganță în înfățișare, în comportament, în limbaj etc.

distincțiune *sf* vz ***distincție***

distinga *v* vz ***distinge***

distingare *sf* vz ***distingere***

distinge [At: HELIADE, O. I, 360 / V: (înv) ***destengui***, (înv) ***des~***, (îvr) ***~nga*** / Pzi: *disting* / E: fr ***distinguer***, lat ***distingere***] **1-2** *vtr* A (se) deosebi de altcineva sau de altceva prin trăsături specifice Si: (îvp) *a (se) osebi*. **3** *vt* A deosebi cu ajutorul simțurilor Si: *a desluși*. **4** *vt* A băga de seamă Si: *a observa*. **5** *vt* A vedea clar, limpede, lămurit. **6** *vr* A se evidenția (prin calități, merite, realizări deosebite etc.) Si: (îvr) *a se distengherisi*. **7** *vt* A constitui nota specifică (a cuiva sau ceva) Si: *a caracteriza*. **8** *vt* A acorda cuiva o distincție (**4**) pentru merite, calități deosebite etc.

distingere *sf* [At: PONTBRIANT, D. / V: (îvr) ***~ngare*** / Pl: *~ri* / E: ***distinge***] **1** Distincție (**1**). **2** Deosebire cu ajutorul simțurilor. **3** Observare. **4** (Înv; îlav) **În ~ de** Spre deosebire de. **5** Evidențiere prin merite, calități deosebite. **6** Caracterizare. **7** Acordare a unei dinstincții (**4**) pentru merite deosebite.

distins, ~ă *a* [At: ALECSANDRI, S. 142 / V: (rar) ***des~*** / Pl: *~nși, ~e* / E: ***distinge***] **1** Care iese din comun Si: *deosebit, remarcabil*. **2** (D. oameni) Care se remarcă prin calitățile sale (intelectuale), merite deosebite Si: *eminent, ilustru, remarcabil*. **3** (D. înfățișarea și manifestările oamenilor) Care denotă eleganță în comportament, limbaj etc. **4** (Pgn) Care este deosebit. **5** (Rar; pcf) Distinct (**1**).

distintiv, ~ă *a* vz ***distinctiv***

distinție *sf* vz ***distincție***

distitui *v* vz ***destitui***

distoarce [At: SCRIBAN, D. / V: ***des~*** / Pzi: *distorc* / E: *dis-*[1] + *(în)**toarce***] **1** *vt* (Mol) A recupera o pagubă, o pierdere materială etc. **2** *vt* (Reg) A dezvăța o cloșcă de clocit. **3** *vr* (Mol) A se răzbuna.

distocic , ~ă *a* [At: DN^3 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***dystocique***] (Mdv; d. naștere) Care a fost dificilă.

distocie *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ii* / E: fr ***dystocie***] (Mdv) Naștere dificilă.

distoinic, ~ă *a* vz ***destoinic***

distom *sm* [At: DN^3 / V: ***~a*** / Pl: *~i* / E: fr ***distome***] (Blg) **1** Vierme parazit de tipul gălbezei, care se localizează în ficatul erbivorelor. **2** (Prc) Gălbează.

distoma *sm* vz ***distom***

distomatoză *sf* [At: LTR^2 / Pl: *~ze* / E: fr ***distomatose***] (Med) **1** (La erbivore) Boală a ficatului datorită prezenței distomului (**1**) Si: *distomiază*, (pop) *gălbează*. **2** Boală determinată de infestarea omului cu diferite specii de distomi (**1**).

distoma *sm* vz ***distom***

distomiază *sf* [At: DN^3 / P: *~mi-a~* / Pl: *~ze* / E: fr ***distomiase***] (Med) **1-2** Distomatoză (**1-2**).

diston *sn* [At: MACEDONSKI, O. IV, 32 / Pl: *~uri* / E: drr ***distona***] (Rar) Neconcordanță.

distona *vi* [At: IBRĂILEANU, S. 153 / V: (îvr) ***des~*** / Pzi: *~nez* / E: ger ***distonieren***, it ***distonare***] **1** A fi în dezacord cu ansamblul sau cu restul. **2** (Muz; spc; d. sunete) A suna fals.

distonant, ~ă *a* [At: IBRĂILEANU, S. 140 / Pl: *~nți, ~e* / E: ***distona***] **1** Care este în dezacord cu ansamblul sau cu restul. **2** (Muz; spc; d. sunete) Care este intonat fals.

distonanță *sf* [At: DEX / Pl: *~țe* / E: ***distona*** + *-anță*] **1** Dezacord cu ansamblul sau cu restul Si: *distonare* (**1**). **2** (Muz) Intonație falsă Si: *distonare* (**2**).

distonare *sf* [At: DER / Pl: *~nări* / E: ***distona***] **1-2** Distonanță (**1-2**).

distonie *sf* [At: DER / Pl: *~ii* / E: fr ***dystonie***] (Med) Dereglare funcțională a sistemului nervos vegetativ.

distopie *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ii* / E: fr ***dystopie***] (Med) Anomalie care constă în situarea unui organ anatomic în alt loc decât cel normal.

distors, ~ă *a* [At: DN^3 / Pl: *~rși, ~e* / E: fr ***distors***] (Rar) Răsucit.

distorsie *sf* vz ***distorsiune***

distorsiometru *sn* [At: LTR^2 / P: *~si-o~* / Pl: *~re* / E: fr ***distorsiomètre***] (Elt) Aparat pentru măsurarea distorsiunilor armonice.

distorsiona *vt* [At: DN^3 / P: *~si-o~* / Pzi: *~nez* / E: ***distorsiune***] A deforma.

distorsionant, ~ă *a* [At: DN^3 / P: *~si-o~* / Pl: *~nți, ~e* / E: ***distorsiona*** + *-ant*] (Rar; d. aparate) Care deformează.

distorsionare *sf* [At: ROM. LIT., 1979, nr 15, 22 / P: *~si-o~* / Pl: *~nări* / E: ***distorsiona***] Deformare.

distorsionat, ~ă *a* [At: CONTEMP. S. II, 1975, nr. 1478, 1 / P: *~si-o~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***distorsiona***] Care prezintă deformări.

distorsiune *sf* [At: LM / V: (rar) ***distorsie*** / P: *~si-u~* / Pl: *~ni* / E: fr ***distorsion***, lat ***distorsio, -onis***] **1** Răsucire (convulsivă) a unor părți ale corpului. **2** Abatere (supărătoare) a unei oscilații, a unei imagini etc. de la forma inițială Si: *aberație* (**1**). **3-4** (Îs) *~a rocilor* Deformare (sau transformare în noi structuri geologice secundare) a rocilor, sub acțiunea presiunii litostatice și a stresului. **5** (Fig) Deformare.

distra [At: I. GOLESCU, C. / Pzi: *~rez* / E: fr ***distraire***, it ***distrarre***, lat ***distrahare***] **1** *vt* (Înv) A distrage (**1**). **2-3** *vtr* (D. oameni) A-și petrece sau a face să-și petreacă timpul în mod plăcut Si: *a (se) amuza* (**1-2**), (înv) *a (se) distrage* (**3-4**), *a (se) înveseli*.

distract, ~ă *a* vz ***distrat***

distractiv, ~ă *a* [At: LUC. II, 129 / Pl: *~i, ~e* / E: ***distracție*** cf it *distrattivo*] Care este plăcut Si: *amuzant, hazliu, nostim*.

distractor, ~oare *a* [At: LM / Pl: *~i, ~oare* / E: ***distract*** + *-tor* cf *distrage*] (Îvr) Care îndepărtează atenția, gândurile de la anumite preocupări, griji, gânduri etc.

distracție *sf* [At: ȚICHINDEAL, F. 370/1 / V: (înv) ***~iune***, (îvr) ***dist~*** / Pl: *~ii* / E: fr ***distraction***, lat ***distractio, -onis***] **1** Mod plăcut de a petrece timpul Si: (înv) *distragere* (**1**). **2** Mijloc prin care se produce distracția (**1**) Si: (înv) *distragere* (**2**), (reg) *distrare*, (îvr) *răcoreală*. **3** (Înv) Distragere (**4**). **4** (Îvr) Uimire. **5** (Îvr) Separare a unei părți dintr-un întreg.

distracțiune *sf* vz ***distracție***

distrage [At: HELIADE, O. II, 83 / Pzi: *distrag* / E: fr ***distraire***, lat ***distrahere***] **1** *vtf* A face pe cineva să iasă dintr-o anumită stare sufletească Si: (înv) *a distra* (**1**). **2** *vt* (C. i. gânduri, idei, atenția etc.) A îndepărta de la anumite preocupări, griji, obsesii etc. **3-4** *vtr* (Înv) A (se) distra (**2-3**). **5** *vt* (Înv) A separa o parte dintr-un întreg.

distragere *sf* [At: CONV. LIT. II, 27 / V: (înv) ***des~*** / Pl: *~ri* / E: ***distrage***] **1-3** (Înv) Distracție (**1-2**, **5**). **4** Lipsă (trecătoare) de atenție, de concentrare Si: *abatere*, *neatenție*, (înv) *distracție* (**3**), *distrat*[1].

distrare *sf* [At: GL. OLT / Pl: *~rări* / E: ***distra***] (Reg) Distracție (**1**).

distras, ~ă *a* [At: CONV. LIT. I, 51 / Pl: *~ași*, *~e* / E: ***distrage***] **1** (D. oameni) Distrat (**1**). **2** (D. privire, expresie) Care denotă indiferență. **3** (Rar) Amuzat.

distrat[1] *sn* [At: ARGHEZI, C. J. 95 / Pl: *~uri* / E: ***distra***] Distragere (**4**).

distrat[2], ***~ă*** [At: I. GOLESCU, C. / V: ***des~***, (înv) ***~act***, (îvr) ***~ret*** / Pl: *~ați*, *~e* / E: lat ***distractus***, fr ***distrait***, it ***distratto***] **1** *a* (D. oameni) Care este absent la ceea se petrece în jurul lui (fiind cu gândul în altă parte) Si: *absent* (**3**), *distras* (**1**). **2** *av* Neatent.

distrăma *v* vz ***destrăma***

distrămare *sf* vz ***destrămare***

distrămat, ~ă *a* vz ***destrămat***

distret, ~ă *a* vz ***distrat***

distretualiș, ~ă *a* vz ***districtual***

distribui *vt* [At: NEGULICI / P: *~bu-i* / Pzi: *distribui* / E: fr ***distribuer***, lat ***distribuere***] **1** (C. i. obiecte, o parte sau mai multe părți dintr-un întreg) A împărți ceva după anumite criterii și a da ceea ce s-a obținut din această împărțire mai multor persoane sau în mai multe locuri Si: *a repartiza*. **2** (C. i. un actor, un cântăreț etc.) A obține un rol într-o piesă, într-un ansamblu (muzical, de dans etc.). **3** (Rar) A așeza. **4** (Rar) A dispune. **5** (Tip) A împărți corpuri de literă în casete.

distribuiciune *sf* vz ***distribuție***

distribuire *sf* [At: HELIADE, PARALELISM I, 81 / V: (îvr) ***des~*** / Pl: *~ri* / E: ***distribui***] **1** Împărțire după anumite criterii a unor obiecte, a unui întreg etc. Si: *distribuție* (**1**), *repartizare*, (îvr) *repărțire*. **2** Distribuție (**2**). **3** (Rar) Așezare. **4** (Rar) Dispunere. **5** (Tip) Împărțire în casete a corpurilor de literă.

distribuit, ~ă *a* [At: PONTBRIANT, D. / V: ***distribut***/ Pl: *~iți*, *~e* / E: ***distribui***] **1** Care a fost împărțit după anumite criterii. **2** (D. actori) Care a primit un rol într-o piesă de teatru, într-un film etc. **3** (Rar) Așezat. **4** (Rar) Dispus. **5** (Tip; d. literele de tipar) Care au fost împărțite în casete.

distribuitor, ~oare [At: HELIADE, PARALELISM I, 81 / V: ***~utor*** / Pl: *~i*, *~oare* / E: ***distribui*** + *-tor*] **1** *smf* Persoană (calificată) care este însărcinată să împartă anumite materiale, alimente etc. **2** *sn* Aparat, piesă, dispozitiv sau mașină care asigură distribuirea rațională a unui material, a combustibilului etc. Si: *repartizor*. **3** *sn* Aparat automat care conține diverse obiecte, alimente etc. și care funcționează pe bază de fise sau monede.

distribut, ~ă *a* vz ***distribuit***

distributiv, ~ă [At: NEGULICI / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***distributif***, lat ***distributivus***] **1** *a* (Grm) Care separă și individualizează. **2-3** *sn*, *a* (Grm; șîs *numeral ~*) (Numeral) care indică repartizarea unor obiecte sau a unor ființe în grupuri exprimate numeric. **4** *a* Care împarte. **5** *a* (Îs) *Atenție ~ă* Atenție care se poate îndrepta concomitent în mai multe direcții. **6** *a* (Mat; Log; îs) *Operație ~ă* Operație care efectuată separat asupra termenilor dintr-o expresie, dă același rezultat ca și în cazul când ar fi aplicată întregii expresii. **7** *a* (Mat; Log) Care este caracterizat prin distributivitate.

distributivitate *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~tăți* / E: fr ***distributivité***] (Mat; Log) Proprietate a unei operații de a putea fi efectuată în mod separat asupra diferiților termeni dintr-o expresie, rezultatul astfel obținut fiind același ca și în cazul când operația ar fi fost aplicată întregii expresii.

distributor, ~oare *smf*, *sn* vz ***distribuitor***

distribuție *sf* [At: HELIADE, PARALELISM I, 81 / Pl: *~ii* / E: fr ***distribution***, lat ***distributio***] **1** Distribuire (**1**). **2** (Spc) Repartizare a rolurilor dintr-o piesă, dintr-un film, dintr-o operă etc. actorilor sau cântăreților. **3** (Pex) Ansamblul actorilor, cântăreților care joacă într-o piesă, într-o operă etc. **4** (Lin) Proprietate a unui element de a apărea sau nu în diferite contexte. **5** (Lin) Totalitatea vecinătăților unui element. **6** Ansamblul organelor unei mașini care comandă automat efectuarea diferitelor faze de funcționare a mașinii.

distribuțional, ~ă *a* [At: DN[3] / P: *~ți-o~* / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***distributionnel***] **1-6** De distribuție (**1-6**). **7** (Îs) *Analiză ~ă* Metodă de analiză specifică lingvisticii structurale bazată pe principiul distribuției (**4**) elementelor lingvistice.

district *sn* [At: DEX / Pl: *~e* / E: fr ***district***, lat ***districtus***] Unitate administrativ-teritorială din unele țări, care cuprinde fie capitala țării și împrejurimile ei, fie un teritoriu care are o populație cu compoziție națională omogenă.

districtual, ~ă *a* [At: DEX / P: *~tu-al* / Pl: *~i*, *~e* / E: ***district*** + *-ual*] **1** Care aparține districtului. **2** Care se referă la district.

distriglif *sn* [At: DN[3] / V: ***~ă*** *sf* / Pl: nct / E: fr ***distriglyphe***] Spațiu care separă două triglife unul de altul.

distriglifă *sf* vz ***distriglif***

distrofic, ~ă [At: DEX / Pl: *~ici*, *~ice* / E: fr ***dystrophique***] (Med) **1** *a* Care aparține distrofiei. **2** *a* Referitor la distrofie. **3-4** *smf*, *a* (Persoană) care suferă de distrofie.

distrofie *sf* [At: DEX / Pl: *~ii* / E: fr ***dystrophie***] Stare patologică constând în alterarea structurii unui țesut, al unui organ, a unui sistem sau al organismului, în urma tulburărilor de nutriție.

distructibil, ~ă *a* [At: PONTBRIANT, D. / V: ***des~*** / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***destructible***, it ***distructibile***] (Rar) Care poate fi distrus.

distructiv, ~ă *a* [At: NEGULICI / V: ***des~*** / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***destructif***] Care distruge Si: (înv) *distructor*, *distrugător*, *nimicitor*.

distructor, ~oare *smf*, *a* [At: NEGULICI / V: ***des~*** / Pl: *~i*, *~oare* / E: fr ***destructeur***] (Înv) **1-2** (Persoană) care distruge (**1**) Si: *distructiv*, *distrugător*, *nimicitor*.

distrucție *sf* [At: NEGULICI / V: ***des~***, (înv) ***~iune***, ***destrucțiune*** / P: *~ți-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***destruction***, it ***distruzione***] **1** (Liv) Distrugere. **2** Lichidare a unei ființe.

distrucțiune *sf* vz ***distrucție***

distrugător, ~oare [At: ALECSANDRI, POEZII, 642 / Pl: *~i*, *~oare* / E: ***distruge*** + *-ător*] **1** *a* Care distruge (**1**) Si: (înv) *distructor*, *distructiv*, *nimicitor*, *ruinător*. **2** *sn* Navă de luptă de tonaj mediu și cu viteză mare, fără cuirasă, care dispune de armament de artilerie, rachete și torpile etc., folosită mai ales pentru protecția navelor mari, a convoaielor și la vânătoarea de submarine Si: *contratorpilor*.

distruge [At: NEGULICI / V: ***~ui***, ***destrui***, ***des~*** / Pzi: *distrug* / E: fr ***détruire***, it ***distruggere***] **1-2** *vtr* A dispărea sau a face să nu mai existe (stricând, arzând, spărgând, dărâmând etc.) Si: *a (se) devasta*, *a (se) nimici*, (înv) *a (se) nimicnici*, *a (se) oscârbi*, *a (se) prăpădi*, *a (se) pustii*, *a (se) rade*, (reg) *a (se) rântui*, *a (se) răvăși*, *a (se) ruina*, *a (se) strica*. **3** *vt* (C. i. organe sau componente ale corpului omenesc) A produce traumatisme (grave) Si: *a răni*. **4** *vt* (C. i. ființe) A omorî. **5** *vt* (Pex; c. i. ființe) A zdrobi. **6-7** *vtr* (Fig) A-și pierde sau a face pe cineva să-și piardă întreaga sănătate, avere, liniște sufletească etc. Si: (îrg) *a omorî*, (îvp) *a răpune*, *a (se) ruina*, *a (se) rupe*, *a (se) sărăci*.

distrugere *sf* [At: CODRU-DRĂGUȘANU, C. 168 / V: (înv) ***des~***, ***destruire*** / Pl: *~ri* / E: ***distruge***] **1** Devastare cauzată de furtuni, inundații și alte fenomene naturale, acțiuni represive ale oamenilor, războaie etc. Si: (liv) *distrucție*, *nimicire*, *prăpădire*, *pustiire*, *radere*, *ragaviu*, *răvășire*,

stricare. **2** Rănire a unor părți ale corpului omenesc. **3** Omorâre. **4** (Pex) Zdrobire. **5** (Fig) Pierdere a averii, a sănătății, a liniștei sufletești etc. Si: *ruinare, sărăcire*.

distrui *v* vz ***distruge***

distrus, ~ă *a* [At: LM / V: (îrg) ***des~*** / Pl: *~uși, ~e* / E: ***distruge***] **1** Redus la nimic Si: *dărăpănat, dărâmat, desființat, nimicit*, (înv) *răpus, ruinat, stricat*. **2** (D. țesuturi organice) Necrozat. **3** (D. ființe) Omorât. **4** (Pex; d. ființe) Zdrobit. **5** (Fig; d. oameni) Ruinat din punct de vedere material, fizic sau moral Si: (înv) *răpus*.

distulat *av* vz ***destulat***

distupa *v* vz ***destupa***

disturba *vt* [At: LM / Pzi: *disturb* / E: lat ***disturbo, -are***] (Rar) **1** A deranja. **2** A tulbura. **3** A împrăștia.

disturbare *sf* [At: MDA ms / Pl: *~bări* / E: ***distruba***] **1** Deranjare. **2** Tulburare. **3** Împrăștiere.

disturbat, ~ă *a* [At: LM / Pl: *~ați, ~e* / E: ***disturba***] (Rar) **1** Deranjat. **2** Tulburat. **3** Împrăștiat.

disturbator, ~oare *a* [At: LM / V: ***~iu*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***disturba*** + *-tor*] (Rar) **1** Care disturbă. **2** Tulburător. **3** Care împrăștie.

disturbatoriu, ~orie *a* vz ***disturbator***

disturbație *sf* [At: LM / V: ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: lat ***disturb***] (Rar) **1** Tulburare. **2** Împrăștiere. **3** Demolare.

disturbațiune *sf* vz ***disturbație***

distăra *v* vz ***destăra***

distărare *sf* vz ***destărare***

distărat, ~ă *a* vz ***destărat***

distera *v* vz ***destăra***

distinge *v* vz ***descinge***

distiplină *sf* vz ***disciplină***

distipol *sm* vz ***discipol***

distipul *sm* vz ***discipol***

disuada *vt* [At: LM / P: *~su-a~* / Pzi: *~dez* / E: fr ***dissuader***] (Frm) A abate pe cineva de la o hotărâre.

disuasiv, ~ă *a* [At: LM / P: *~su-a~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***dissuasif***] (Frm; d. argumente, cuvinte etc.) Care determină schimbarea unei hotărâri.

disuațiune *sf* [At: LM / P: *~su-a~* / Pl: *~ni* / E: fr ***dissuasion***] (Fam) Abatere (de la o hotărâre).

disulfură *sf* [At: MACAROVICI, CH. 509 / Pl: *~ri* / E: fr ***disulfure***] Combinație organică conținând sulf, asemănătoare structural peroxizilor organici, cu structură tridimensională, cu miros neplăcut, insolubilă în apă și care se găsește în natură, în produse petroliere și în substanțe organice vii.

disulfuric, ~ă *a* [At: LTR[2] VI, 560 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***disulfură***] Care ține de disulfură.

disunanță *sf* vz ***disonanță***

disuric, ~ă *smf, a* [At: DN[3] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***dysurique***] **1-2** (Persoană) care suferă de disurie.

disurie *sf* [At: EPISCUPESCU, PRACTICA, 400/29 / Pl: *~ii* / E: fr ***dysurie***] (Med) Greutate în eliminarea urinei cauzată de o stare patologică.

dișanțat, ~ă *a* vz ***deșănțat***

dișăla *v* vz ***deșăla***

dișănța *v* vz ***deșănța***

dișănțat, ~ă *a* vz ***deșănțat***

dișărat, ~ă *a* vz ***deșirat***

dișărat, ~ă *a, sn* vz ***deșert[2]***

dișărtare *sf* vz ***deșertare***

dișărtăciune *sf* vz ***deșertăciune***

dișânțat, ~ă *a* vz ***deșănțat***

dișcă *sf* [At: BARCIANU / Pl: ? / E: nct] (Rar) Scândură netedă, geluită.

dișclia *vt* [At: DLR / Pzi: ? / E: nct] (Reg) A deschide.

dișculi *vi* [At: TEAHA, C. N. 220 / V: ***dișui*** / Pzi: *~lesc* / E: nct] (Trs) A scobi cu dalta Si: *a dălțui*.

dișculit, ~ă *a* [At: TEAHA, C. N. 220 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***dișculi***] (Trs) Care este scobit în lemn Si: *dălțuit*.

dișculitură *sf* [At: TEAHA, C. N. 220 / Pl: *~ri* / E: ***disculi*** + *-itură*] (Trs) Locul unde se unesc bârnele la casă.

dișela *v* vz ***deșela***

dișențat, ~ă *a* vz ***deșănțat***

dișert *sn* vz ***deșert***

dișerta *v* vz ***deșerta***

dișertare *sf* vz ***deșertare***

dișeu *sn* [At: ALR II, 6657/334 / Pl: *~șauă* / E: nct] **1** (Trs) Daltă. **2** (Reg) Ghin.

disfăca *v* vz ***desfăca***

dișirat, ~ă *a* vz ***deșirat***

dișlău *sn* [At: ALR II, 6657/353 / Pl: *~lauă* / E: nct] **1** (Trs) Daltă. **2** (Reg) Sfredel mic pentru găurit.

dișmaș *sm* vz ***dijmaș***

dișmă *sf* vz ***dijmă***

dișmărit *sn* vz ***dijmărit***

dișmui *v* vz ***dijmui***

dișniță *sf* vz ***deșniță***

dișputa *v* vz ***disputa***

dișputǎ *sf* vz ***dispută***

dișputălui *v* vz ***disputului***

dișputului *v* vz ***disputălui***

dișteiba *v* vz ***deștepta***

dișterne *v* vz ***deșterne***

diștracție *sf* vz ***distracție***

diștrict *sn* vz ***district***

diștrictualnic *a* vz ***districtualnic***

diștrictualnicesc *a* vz ***districtualnicesc***

diștronța *vt* [At: ARVINTE, TERM. 146 / Pzi: *~țez* / E: *dis-* + ***ștronța***] (Mol) A desface lemnele încâlcite și a le pune în ordine la capătul de jos al ulucului, pentru a nu fi tamponate de cele care vin de sus pe uluc.

diștăpa *vt* [At: ARVINTE, TERM. 146 / Pzi: *~pez* / E: *dis-* + ***țăpa***] (Reg) A scoate butucul dintr-o groapă atunci când el s-a înfipt cu un capăt prin cădere.

dișugubinar *sm* [At: CONV. LIT. IV, 376 / Pl: *~i* / E: nct] (Îvr) Funcționar însărcinat cu strângerea amenzilor pentru delicte și crime.

dișui *v* vz ***dișculi***

dita *ai, i* vz ***ditai***

ditai *ai, i* [At: MARIAN, O. II, 33 / V: ***~ta, dict~, dilta, det~*** / E: rrn ***dita***] (Fam) **1** *ai* Care este (foarte) mare Si: *coșcogea, ditamai*. **2** *ai* Important. **3** *i* Iată! **4** *i* Uite!

ditamai *ai* [At: BL II, 151 / V: ***det~*** / S și: *dita-mai* / E: ***ditai*** + ***mai***] **1** Care este (foarte) mare Si: *coșcogea, ditai*. **2** Important.

ditei *sn* [At: ALR I, 821/355 / Pl: *~uri* / E: nct] (Reg) Coviltir.

diteism *sns* [At: NEGULICI / E: fr ***ditheisme***] (Înv) Credință în două divinități care reprezintă binele și răul.

diterpen *sm* vz ***diterpenă***

diterpenă *sf* [At: LTR[2] / V: ***~pen*** *sm* / Pl: *~ne* / E: fr ***diterpène***] Hidrocarbură care apare în balsamuri și în rășini, cu aspect de ulei vâscos, galben și care se întâlnește rar în uleiurile eterice.

diterpenic, ~ă *a* [At: DANIELOPOLU, F. N. II, 22 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***diterpenă*** + *-ic*] (Chm) Care conține diterpenă.

ditetragonal, ~ă *a* [At: LTR[2] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***ditétragonale***] Care aparține uneia dintre clasele de simetrie din sistemul tetragonal, la care prin axa principală de simetrie trec două sau patru plane de simetrie.

dithiramb *sm* vz ***ditiramb***

dithirambic, ~ă *a* vz ***ditirambic***

ditionat *sm* [At: LTR[2] / Pl: *~ați* / E: fr ***dithionate***] **1** (Mpl) Săruri ale acidului ditionic, care nu au proprietăți reducătoare. **2** (Îs) *~ de sodiu* Sare a acidului ditionic obținută prin oxidarea anodică a sulfitului de sodiu.

care se prezintă sub formă de cristale rombice, incolore, solubile în alcool și în eter.

ditionic *am* [At: LTR² / Pl: *~ici* / E: fr ***dithionique***] (Îs) *Acid ~* Acid oxigenat al sulfului, care se formează în diferite procese de oxidare a acidului sulfuros și care este întâlnit numai în soluții apoase.

ditionit *sm* [At: DER / Pl: *~iți* / E: nct] **1** (Mpl) Săruri ale acidului ditionos, folosite ca decoloranți în industria textilă și la analiza gazelor pentru absorbția gazelor Si: *hidrosulfit*. **2** (Îs) *~ de sodiu* Sare a acidului ditionos, care se prezintă sub formă de cristale monochimice, incolore, solubile în apă rece, insolubile în alcool și eter și care prezintă proprietăți reducătoare.

ditionos *ai* [At: DC 260 / E: ***ditionic*** cu schimb de sufix] (Îs) *Acid ~* Acid oxigenat al sulfului care nu există în stare liberă Si: *acid hidrosulfuros*.

ditiramb *sm* [At: HELIADE, O. I, 471 / S și: *dithi~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***dithyrambe,*** ger ***Dithirambus,*** lat ***dithirambus***] **1** (La vechii greci și la romani) Poem liric dedicat zeului Dionysos, respectiv Bachus. **2** (Pex) Poem liric caracterizat prin inspirație entuziastă și prin neregularitatea strofelor. **3** (Fig) Elogiu exagerat, în termeni bombastici, adus cuiva.

ditirambic, ~ă *a* [At: I. GOLESCU / S și: *dithyrambic* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***dithyrambique,*** ger ***ditirambisch,*** lat ***dithyrambicus***] **1-2** Care aparține ditirambilor (**1-2**). **3-4** Privitor la ditirambi (**1-2**). **5** (Fig; d. stil, vorbire, cuvinte, discursuri etc.) Plin de elogii exagerate Si: *afectat, emfatic, retoric*.

ditisc *sm* [At: MDENC / E: lat ***dytiscus***] Insectă carnivoră, din familia coleopterelor, cu corpul oval, de culoare verde-brună și cu o dungă gălbuie pe marginea elitrelor, ultima pereche de picioare fiind adaptată pentru înot (*Dytiscus marginalis*).

dito *av* [At: (a. 1766) IORGA, S. D. XII, 81 / V: ***deto*** / E: ger ***dito,*** it ***ditto, detto***] (Com; Ctb; pfm) **1** De asemenea. **2** De același fel.

ditocromie *sf* [At: LTR² / Pl: *~ii* / E: nct] Tipar în dublu ton, utilizat pentru clișee în autotipie.

diton *sn* [At: COSTINESCU / Pl: *~uri* / E: nct] (Muz) Interval dintre două tonuri sau dintre un ton și un semiton.

ditor, ~oare *s, a,* vz ***dator***

ditorie *sf* vz ***datorie***

ditroit *sns* [At: CANTUNIARI / E: fr ***ditroite,*** ger ***Ditroit***] (Glg) Varietate de sienit care conține nefelin și sodalit și care este folosit ca piatră de construcție.

ditriglif *sn* vz ***distriglif***

diudiu *sm* [At: PAMFILE, J. II, 141 / P: *diu-diu* / E: fo] (Reg; fam; în limbajul copiilor) Frig (puternic).

diudiuc *sn* [At: DR. I, 275 / Pl: ? / E: tc ***düdük***] (Reg) Instrument muzical de suflat nedefinit mai îndeaproape.

diug [At: DDRF / Pl: *~uri* / E: mg ***dög***] (Trs; Mol) **1** *sm* Hoit. **2** *a* Care are aspect de hoit. **3-4** *sm, a* (Pex) (Om) leneș. **5** *a* (D. rufe) Murdar. **6** *s* (Irn) Vită cornută Si: *hanț, hârstiog*. **7** *s* Cal bătrân, slab și urât. **8** *s* Vită nărăvită.

diugan *sm* [At: LEXIC REG. 101 / Pl: *~i* / E: nct] (Buc) Om mare și cam prost.

diugani *vt* [At: LEXIC REG. 101 / Pzi: *~nesc* / E: nct] (Buc) A se tâmpi.

diugărie *sf* [At: MAT. DIALECT. I, 209 / Pl: *~ii* / E: ***diug*** + *-ărie*] (Reg) Cimitirul vitelor.

diuglui *vtr* [At: KLEIN, D. 125 / Pzi: *~uesc* / E: mg ***dögölni***] (Îrg; d. vite) **1-2** A pieri. **3-4** A (se) putrezi (după moarte).

diugos, ~oasă *a* [At: LB / V: ***diugoș*** *am* / Pl: *~oși, ~oase* / E: mg ***dögös***] (Trs; d. oameni) Leneș.

diugoș *am* vz ***diugos***

diuguli *vi* [At: MAT. DIALECT. I, 67 / Pzi: *~lesc* / E: mg ***dögölni***] (Reg) A trândăvi.

diul *sm* [At: BORZA, D. 149 / Pl: *~i* / E: nct] (Bot; reg) **1** Trandafir (de dulceață) (*Rosa centifolia*). **2** (Îs) *~ bălan* Trandafir alb (*Rosa alba*).

diulben *s* [At: H XIV, 359 / A: nct / Pl: ? / E: tc ***dülbend***] (Reg) Basma albă.

diundiucă *sf* [At: BĂCESCU, PĂS. 78 / Pl: *~iuci* / E: nct] (Orn; Trs) Bibilică (*Numida meleagris*).

diuniuc *s* [At: H XIV, 444 / A: nct / Pl: ? / E: nct] (Reg) Grâu mărunt.

diunuc *s* [At: H XIV, 396 / A: nct / Pl: ? / E: nct] (Reg) Grâu cu spic negru.

diunrluc *s* [At: H II, 245 / A: nct / Pl: ? / E: nct] (Reg) Cerere în căsătorie Si: *pețit*.

diură *sf* [At: CHEST. IV, 43/556 / Pl: *~re* / E: nct] (Reg) **1** Cădere de apă. **2** Dans popular nedefinit mai îndeaproape. **3** Melodie după care se execută diura (**2**).

diurel *sm* [At: PĂSCULESCU, L. P. 38 / Pl: *~ei* / E: nct] (Bot; Mun) Ghiocel (*Galanthus nivalis*).

diuretic, ~ă *sn, a* [At: MEȘT. DOFT. II, 39ʳ/ 12 / V: (îvr) ***~ritica*** *a* / P: *di-u~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***diurétique,*** lat ***diureticus***] **1-2** (Medicament, ceai etc.) care produce diureza (**1**). **3-4** (Medicament, ceai etc.) care mărește diureza (**2**).

diuretin *sn* vz ***diuretină***

diuretină *sf* [At: BIANU, D. S. 723 / V: ***~tin*** *sn* / P: *di-u~* / Pl: *~ne* / E: nct] (Fam) Amestec de salicilat de sodiu și de teobromină, care se prezintă sub formă de pulbere albă, cu gust dulceag, solubilă în apă și care este folosită în medicină având acțiuni diuretice accentuate.

diureză *sf* [At: COSTINESCU / P: *di-u~* / Pl: *~ze* / E: fr ***diurèse***] **1** Producere și eliminare a urinei. **2** Creștere a cantității de urină.

diurie *sf* [At: MED. / P: *di-u~* / Pl: *~ii* / E: fr ***diurie***] (Med) Eliminare frecventă de urină în timpul zilei.

diuritica *a* vz ***diuretic***

diurn, ~ă *a* [At: I. GOLESCU, C. / P: *di-urn* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***diurne,*** lat ***diurnus***] **1** Care durează o zi Si: (lțî) *diurnal* (**1**). **2** Din timpul zilei Si: (lțî) *diurnal* (**1**). **3** Care se face în timpul zilei. **4** (Îs) *Mișcare* (sau *rotație*) *~ă* Mișcare aparentă de rotație a sferei cerești (împreună cu aștrii care par fixați pe ea) în jurul axei polilor, care durează o zi siderală. **5** (Îs) *Maree ~ă* Tip de maree caracterizat prin faptul că în 24 de ore are loc o maree înaltă și una joasă. **6** (D. păsări, insecte etc.) Cu organele vizuale și auditive adaptate pentru activitate în cursul zilei. **7** (D. păsări, insecte etc.) Care își desfășoară activitatea în cursul zilei. **8** (D. flori) Care se deschide numai la lumină.

diurnal [At: COSTINESCU / P: *di-ur~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***diurnal,*** lat ***diurnalis***] **1-2** *a* (Lțî) Diurn (**1-2**). **3** *sn* (Rar) Carte de rugăciune care cuprinde serviciul bisericesc zilnic (la catolici). **4** *sn* Povestire de zi cu zi a faptelor.

diurnat, ~ă *a* [At: LEXIC REG. II, 118 / P: *di-u~* / Pl: *~ați, ~e* / E: nct] (Reg) **1** Care provoacă râsul Si: *comic*. **2** Caraghios.

diurnă *sf* [At: (a. 1850) DOC. EC. 986 / P: *di-ur~* / Pl: *~ne* / E: lat ***diurna***] **1** Indemnizație plătită cuiva pentru acoperirea cheltuielilor de deplasare în altă localitate în interes de serviciu. **2** Sumă zilnică plătită unui zilier, unui funcționar pentru ore suplimentare sau muncă deosebită. **3** Sumă plătită deputaților pentru participarea la sesiunile parlamentare.

diurnist, ~ă *smf, a* [At: BARCIANU / Pl: *~iști, ~e* / E: ***diurnă*** + *-ist*] **1-2** (Persoană) care este angajată (pentru munci auxiliare) și plătită cu ziua Si: *zilier*.

diurui *vt* [At: DENSUSIANU, Ț. H. 60 / P: *di-u~* / Pzi: *diurui* / E: mg ***gyurni***] (Reg) A aduna aluatul de pâine și a-i da formă rotundă.

diuz *sn* [At: H II, 293 / Pl: *~uri* / E: tc ***düz***] (Reg) Șes.

div¹ *sm* [At: DER / V: ***dev*** / Pl: *~i* / E: lat ***divus***] (Rel) **1** Spirit rău în zoroastrism. **2** (Rar) Duh rău în mitologia musulmană.

div², ~ă [At: CORESI, ap. DHLR II, 507 / Pl: *~e, ~ure, ~uri* / E: vsl ***дивъ***] (Înv) **1** *sf* Minune. **2** *sf* Lucru de mirare. **3** *sn* (Reg; îlav) **În ~uri în chipuri** Prin diverse mijloace.

div³, ~ă [At: CODRU-DRĂGUȘANU, C. 39 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***diva,*** it ***diva***] **1-2** *smf, a* (Înv) (Persoană) care este înzestrată cu însușiri cu totul excepționale. **3** *sf* (Rar) Cântăreață cu renume. **4** *sf* (Rar) Artistă (de

cinematograf) care se bucură de mare popularitate. **5** *sf* (Prt) Femeie care dorește să fie admirată, frapând prin atitudine, îmbrăcăminte etc.

divaga *vi* [At: NEGULICI / Pzi: *~ghez*, (rar) *divag* / E: fr ***divaguer***, lat ***divagare***] **1** A se abate de la subiectul discuției. **2** (Pex) A vorbi aiurea.

divagare *sf* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~gări* / E: ***divaga***] **1** Abatere de la subiectul discuției Si: *divagație*, *digresiune*. **2** (Ggf) Schimbare a direcției unui curs de apă în regiunile joase, cu pantă mică și aluvionare puternică.

divagație *sf* [At: NEGULICI / V: ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***divagation***, lat ***divagatio, -onis***] Divagare (**1**).

divagațiune *sf* vz ***divagație***

divan *sn* [At: M. COSTIN, O. 89 / Pl: *~e*, *~uri* / E: tc ***divan***] **1** (În Imperiul Otoman) Consiliu cu atribuții politice, administrative și juridice, alcătuit din cei mai înalți demnitari. **2** (În Țările Române) Consiliu format din reprezentanții marii boierimi și din înalți dregători care luau parte, alături de domnitor, la conducerea țării Si: *sfat domnesc*. **3** (Pex) Ședință a divanului (**2**). **4** Sală în care se adunau membrii divanului (**2**). **5** (Pex) Sediu al divanului (**2**). **6** (Pgn) Loc de adunare și de consfătuire. **7** (Pgn) Curte domnească sau boierească. **8** (Înv; îe) **A sta ~** A avea o atitudine respectuoasă și solemnă. **9** (Reg) Flecăreală. **10** (Jur; înv) Judecată. **11** (Pex; înv) Judecătorie. **12** (Pop; irn; îe) **A face** (cuiva) **~ pe spinare** A bate (pe cineva). **13** (Înv; îs) *~ul cel de pe urmă* Judecata de apoi. **14** Canapea fără spătar, de obicei mai lată și puțin ridicată de la pământ, pe care se poate ședea sau dormi. **15** (Fam; fig; îe) **A se sui pe ~** A se obrăznici. **16** (Îvr) Banc de lucru pentru cizmar Si: *bedreag*. **17** (Reg) Tejgheaua tâmplarului. **18** Culegere postumă de versuri aparținând unui poet oriental. **19** (Pex) Culegere de poezii care imită poeziile orientale.

divan-ceauș *sm* [At: VĂCĂRESCUL, IST. 255 / Pl: *~i* / E: tc ***divan čausi***] (Tcî) Funcționar al divanului (**1**), adesea folosit cu funcția de curier sau pentru misiuni speciale.

divan-chiatip *sm* [At: (a. 1792) URICARIUL III, 133 / Pl: *~i* / E: tc ***divan kiatibi***] (Tcî) Funcționar al divanului (**1**) care îndeplinea funcția de secretar, diac sau scriitor și care era în subordinea unui divan-efendi.

divan-efendi *sm* [At: (a. 1693), ap. ȘIO II_2, 48 / V: *~isi* / E: tc ***divan efendisi***] (Tcî) Funcționar al divanului (**1**) care îndeplinea funcția de secretar și care adesea citea firmanul la înscăunarea domnitorilor din Țările Române.

divan-efendisi *sm* vz ***divan-efendi***

divan-sarai *s* [At: DIONISIE, C. 188 / Pl: ? / E: tc ***divan serayi***] (Înv) **1** Sediul divanului (**1**). **2** Palat al consiliului de stat.

divan-tacâm *s* [At: VĂCĂRESCUL, IST. 255 / Pl: ? / E: tc ***divan takeme***] (Înv) Harnașament (domnesc) de mare paradă.

divanist *sm, am* [At: DIONISIE, C. 165 / Pl: *~iști* / E: ***divan*** + *-ist*] (Înv) **1-2** Divanit (**1-2**).

divanit *sm, am* [At: (a. 1812) DOC. EC. 141 / V: ***~vânit*** / Pl: *~iți* / E: ngr **ντιβανίτης**] **1-2** (Persoană) care făcea parte din divan (**2**) Si: *divanist* (**1-2**) **3-4** (Pex) (Persoană) care avea trecere pe lângă un domnitor, făcând parte din protipendadă.

divarica *vt* [At: LM / Pzi: ? / E: lat ***divari***] (Rar) A depărta de centru.

divaricat, ~ă *a* [At: LM / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***divarica***] (Rar) **1** Depărtat de centru. **2** Strâmbat în afară.

divaricație *sf* [At: DN^2 / Pl: *~ii* / E: fr ***divarication***] (Med; rar) Depărtare a marginilor unei răni.

divănaș *sn* [At: ȘIO II_1, 160 / Pl: *~e* / E: ***divan*** + *-aș*] (Pop) **1-2** (Șhp) Divan (**14**) (mic).

divăni [At: ȘIO I, 81 / Pzi: *~nesc* / E: scr ***divaniti***] (Reg) **1** *vi* A sta la taifas. **2** *vr* A se sfătui. **3** *vr* A se învoi.

divănie *sf* [At: MAT. FOLK. 1560 / Pl: *~ii* / E: ***divan*** + *-ie*] (Pop) Funcția de divanist (**1**).

divănire *sf* [At: PRIBEAGUL, P. R. 56 / Pl: *~ri* / E: ***divăni***] (Reg) **1** Discuție. **2** Sfătuire. **3** Învoire.

divănit *am* vz ***divanit***

divăr *sm* vz ***dever¹***

divăriță¹ *sf* [At: CADE / V: ***~ver~*** / Pl: *~țe* / E: ***dever¹*** + *-iță*] (Reg) Vornicească la nuntă

divăriță² *sf* vz ***deveriță***

diver *sm* vz ***dever¹***

diverge *vi* [At: PROT. – POP., N. D. / Pzi: 3 *diverge* / E: fr ***diverger***, lat ***divergere***] **1** (D. linii geometrice, razele unui fascicul etc.) A se îndepărta dintr-un punct comun în direcții diferite. **2** (Mat; d. șiruri de numere) A tinde către infinit. **3** (Fig; d. păreri, opinii etc.) A fi opus. **4** (Fig) A diferi mult. **5** (Fig) A fi foarte depărtat.

divergent, ~ă *a* [At: I. GOLESCU, C. / V: (rar) ***~gint***, ***~ghent*** / Pl: *~nți*, *~e* / E: fr ***divergent***, lat ***divergens, -tis***] **1** (D. linii geometrice, raze luminoase dintr-un fascicul etc.) Care se depărtează dintr-un punct comun în direcții diferite. **2** (D. fascicule de raze luminoase) A cărui secțiune crește pe măsura depărtării de un punct de referință. **3** (D. sisteme optice) Care produce un fascicul de raze de lumină ce se depărtează unele de altele. **4** (Îs) *Lentilă ~ă* Lentilă care are proprietatea de a împrăștia razele incidente. **5** (Mat; d. șiruri de numere) Care tinde spre infinit. **6** (Fig; d. păreri, concepții, atitudini etc.) Care se deosebesc. **7** (Fig; d. păreri, concepții, atitudini etc.) Care se contrazic între ele. **8** (Fig; d. păreri, concepții, atitudini etc.) Care urmăresc scopuri diferite. **9** (D. direcții) Opus.

divergență *sf* [At: I. GOLESCU, C / V: (rar) ***~gin~***, ***~vir~*** / Pl: *~țe* / E: fr ***divergence***, lat ***divergentia***] **1-3** Proprietate a unor linii geometrice, a unor raze și fascicule luminoase, a unor sisteme optice etc. de a fi divergente (**1-3**). **4** (Mat) Proprietate a unor șiruri de numere de a nu avea o sumă determinată a termenilor săi. **5** (Mat) Mărime a unui câmp vectorial egală cu suma derivatelor parțiale ale componentelor vectorului într-un punct dat. **6** Dezacord de opinii, de concepții de atitudine. **7** (Pex) Neînțelegere. **8** (D. o parte a unui complet de judecată; îe) **A face** (sau **a fi în**) **~** A-și exprima sau a avea păreri deosebite de ale majorității asupra unei pricini judecate. **9** (Blg; îs) *~a caracterelor* Proces de formare a speciilor noi de plante sau animale pornind de la o anumită formă.

diverghent, ~ă *a* vz ***divergent***

divergint, ~ă *a* vz ***divergent***

divergință *sf* vz ***divergență***

diveriță *sf* vz ***divăriță***

divers, ~ă [At: PRAVILA (1788), 81/6 / Pl: *~rși*, *~e* / E: fr ***divers***, lat ***diversus***] **1** *a* Care prezintă trăsături variate Si: *deosebit*, *diferit*, *felurit*, *variat*. **2** *a* (Îs) *Fapt ~* Întâmplare banală, de toate zilele. **3** *a* (Îas) Rubrică de ziar care prezintă succint întâmplările și evenimetele petrecute în cursul zilei. **4** *sf* Probleme mărunte și auxiliare (care se discută într-o adunare). **5** *a* (Lpl; precedând substantivul) Tot felul de ...

diversa *vtr* [At: I. IONESCU, D. 233 / Pzi: *~sez* / E: ***divers***] (Îvr) **1-2** A (se) diversifica (**1-2**).

diversamente *av* [At: HELIADE, ap. SFC II, 195 / E: fr ***diversement***] (Îvr) În diferite moduri.

diversare *sf* [At: HELIADE, PARALELISM, I, 84 / Pl: *~sări* / E: ***diversa***] (Îvr) Diversificare (**1**).

diversie *sf* vz ***diversiune***

diversifica *vtr* [At: I. GOLESCU, C. / Pzi: *diversific* / E: fr ***diversifier***, lat ***diversificare***] **1-2** (D. un lucru, un proces etc.) A prezenta sau a face să prezinte aspecte (mai) numeroase și (mai) variate Si: *a varia*, (îvr) *a (se) diversa* (**1-2**).

diversificabil, ~ă *a* [At: NEGULICI / Pl: *~i*, *~e* / E: ***diversifica*** + *-bil*] (Rar) Care se poate diversifica (**2**).

diversificare *sf* [At: HELIADE, PARALELISM, I, 84 / Pl: *~cări* / E: ***diversifica***] **1** Variație. **2** Proces prin care se asimilează și se perfecționează ramurile și subramurile de producție datorată progresului tehnic și științific.

diversificat, ~ă *a* [At: LM / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***diversifica***] **1** Variat. **2** Care a fost supus unui proces de diversificare (**2**).

diversionism *sn* [At: CONTEMP., S. II, 1949, nr. 20, 10/4 / P: *~si-o~* / E: ***diversiune*** + *-ism*] **1-3** Atitudine cu caracter de diversiune (**1-3**). **4-6** Manifestare cu caracter de diversiune (**1-3**).

diversionist, ~ă [At: RALEA, O. 344 / P: *~si-o~* / Pl: *~iști, ~e* / E: ***diversiune*** + *-ist*] **1-3** *a* De diversiune (**1-3**). **4-6** *a* Cu caracter de diversiune (**1-3**). **7-9** *a* Care are scopul de a provoca o diversiune (**1-3**). **10-15** *smf, a* (Persoană) care provoacă sau încearcă să provoace o diversiune (**1-3**).

diversita *sf* vz ***diversitate***

diversitate *sf* [At: VĂCĂRESCUL, ap. ROSETTI – CAZACU, I. L. R. I, 430 / V: (înv) ***~sita*** / Pl: *~tăți* / E: fr ***diversité***, it ***diversità***, lat ***diversitas, -atis***] **1** Varietate. **2** Deosebire. **3** (Îvr) Adversitate.

diversiune *sf* [At: HELIADE, PARALELISM, I, 84 / P: *~si-u~* / V: ***~sie*** / Pl: *~ni* / E: fr ***diversion***, it ***diversione***, lat ***diversio, -onis***] **1** Încercare de a schimba cursul unei acțiuni, de a abate (prin crearea unor false probleme) intențiile, gândurile, acțiunile sau planurile cuiva. **2** Acțiune militară care urmărește să inducă în eroare pe inamic asupra intențiilor reale de luptă. **3** Acțiune politică întreprinsă cu scopul de a distrage atenția de la problemele reale ale vieții publice.

diverti [At: NEGULICI / Pzi: *~tesc* / E: fr ***divertir***] **1** *vt* A distrage pe cineva de la un lucru, de la o preocupare etc. **2-3** *vtr* A (se) amuza.

diverticul *sn* [At: LM / Pl: *~e* / E: fr ***diverticule***, lat ***diverticulum***] (Atm) Mică prelungire în formă de fund de sac a unui organ tubular.

diverticulectomie *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ii* / E: fr ***diverticulectomie***] (Med) Ablațiune chirurgicală a unui diverticul.

diverticulită *sf* [At: DN^3 / Pl: *~te* / E: fr ***diverticulite***] (Med) Inflamație a unui diverticul.

divertiment *sn* vz ***divertisment***

divertire *sf* [At: CARAGIALE, O. VII, 451 / Pl: *~ri* / E: ***diverti***] (Rar) **1** Distragere de la un lucru, de la o preocupare etc. a cuiva. **2** Amuzare.

divertisant, ~ă *a* [At: NEGULICI / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***divertissant***] (Înv) Care amuză.

divertisment *sn* [At: LM / V: ***~timent*** / Pl: *~e* / E: fr ***divertissment***, it ***divertismento***] **1** Petrecere ușoară, agreabilă și de scurtă durată. **2** Distracție. **3** Amuzament. **4** Compoziție muzicală instrumentală cu caracter distractiv. **5** Suită pentru un instrument sau pentru orchestră, alcătuită dintr-o serie de piese cu caracter diferit. **6** Interludiu de dans, de muzică, de cântece vocale etc. cu scop distractiv. **7** Mică piesă scrisă pentru teatrul de societate. **8** Episod distractiv alcătuit din dansuri și arii, introdus în teatrul din sec. XVII–XVIII. **9** (Muz) Secțiunea a doua a unei fugi. **10** Suită de diferite dansuri.

divertismental, ~ă *a* [At: SCÂNTEIA, 1975, nr. 10347 / Pl: *~i, ~e* / E: ***divertisment*** + *-al*] (Rar) Distractiv.

diversoriu *s* [At: HELIADE, O. II, 349 / Pl: ? / E: it ***divèrsorio***] (Ițî; rar) Popas.

diveseală *sf* [At: L. ROM. 1959, nr. 3, 65 / Pl: *~eli* / E: ***divesi*** + *-eală*] (Reg) Risipă.

divesi *vt* [At: L. ROM. 1959, nr. 3, 65 / Pzi: *~sesc* / E: nct] (Reg) A risipi.

divetă *sf* [At: ALEXI, W. / Pl: *~te* / E: fr ***divette***] (Frm) Cântăreață de operă sau de revistă.

divi *vir* [At: DOSOFTEI, V. S. / Pzi: *~vesc* / E: vsl ***дивити са***] (Înv) **1-2** A (se) minuna.

divictar *sm* [At: GHEORGACHI, LET. III, 293/18 / V: (înv) ***~iu, devi~*** / E: tc ***divitdar***] (Tcî) **1** Titlu dat boierului care se îngrijea de obiectele necesare domnitorului pentru scris. **2** Purtătorul călimării domnești. **3** Persoană care avea titlu de divictar (**2**).

divictariu *sm* vz ***divictar***

divictărie *sf* [At: (a. 1786) IORGA, S. D. VI, 191 / Pl: *~ii* / E: ***divictar*** + *-ie*] (Tcî) Plată datorată divictarului (**1**).

divida *v* vz ***divide***

divide *vtr* [At: ÎNVĂȚĂTURĂ, 73/1 / V: ***~da, devi~*** / Pzi: *divid*, (înv) *~dă* / E: lat ***dividere***] **1-2** A (se) grupa în mai multe părți, categorii, clase etc. Si: (înv) *a (se) dividirui* (**1-2**), *a (se) diviza* (**1-2**), *a (se) împărți*, (rar) *a (se) osebi*. **3-4** (Mat; d. cantități numerice) A (se) împărți exact (și în părți egale) cu un anumit număr.

dividend *sm* [At: ȘINCAI, Î. 27/8 / V: (rar) ***~ă*** *sf*, (înv) ***~ent*** *sn* / Pl: *~e*, (înv) *~nzi* / E: fr ***dividente***, ger ***Dividend***, lat ***dividendus***] **1** (Mat; înv) Deîmpărțit. **2** (Înv) Profit bănesc rezultat dintr-o investiție. **3** Parte din profitul unei societăți pe acțiuni care revine fiecărui acționar în raport cu numărul de acțiuni pe care le posedă. **4** Parte a fiecărui creditor în împărțirea activului rămas dintr-un faliment.

dividendă *sf* vz ***dividend***

divident *sn* vz ***dividend***

dividirui *vtr* [At: DAS, ap. URSU, T. Ș. 226 / Pzi: *~esc* / E: ger ***dividieren***] (Mat; înv) **1-2** A (se) divide (**1-2**).

divin, ~ă [At: SĂULESCU, HR. I, 244/19 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***divin***, it ***divino***, lat ***divinus***] **1-2** *a* Care emană de la divinitate (**1-2**). **3-4** *a* Care aparține divinității (**1-2**). **5-6** *a* Care este asemenea divinității (**1-2**). **7-8** *a* Privitor la divinitate (**1-2**). **9-10** *a* Care reprezintă divinitatea (**1-2**). **11** *a* (Bis; d. servicii, slujbe etc.) Care se face în cinstea divinității (**2**) Si: *bisericesc, religios*. **12** *a* (Fig) Înzestrat cu însușiri cu totul excepționale Si: *minunat*. **13** *a* (Fig) Care atinge perfecțiunea. **14** *a* (Fig) Sfânt. **15** *smp* (Îvr; îs) *Arta ~ilor* Divinație (**1**).

divina *v* vz ***devina***

divinamente *av* [At: HELIADE, O. I, 384 / E: it ***divinamente***] (Ițî; rar) **1-2** De către divinitate (**1-2**).

divinare *sf* vz ***devinare***

divinat, ~ă *a* vz ***devinat***

divinator^1, ~oare *a* [At: NEGULICI / V: ***~iu, devi~*** / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***divinatoire***] **1-2** Privitor la divinație (**1-2**). **3-4** Care aparține divinației (**1-2**). **5** Care are darul divinației (**1**). **6** Care ajută la divinație (**1**).

divinator^2, ~oare *smf* [At: HELIADE, O. II, 179 / V: ***devi~*** / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***divinateur***, lat ***divinator, -oris***] Persoană înzestrată cu darul divinației (**1**).

divinatoriu, ~ie *a* vz ***divinator^1***

divinație *sf* [At: NEGULICI / V: ***~iune***, (rar) ***devinațiune***, (înv) ***divinăciune, devinățiune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***divinatio***, it ***divinazione***, lat ***divinatio, -onis***] **1** Putere a unor persoane de a ghici lucruri ascunse, neștiute, mai ales viitorul Si: *prezicere*. **2** (Ccr) Ceea ce se prezice datorită divinației (**1**).

divinațiune *sf* vz ***divinație***

divinăciune *sf* vz ***divinație***

divinitate *sf* [At: AR (1829), 130^2/13 / Pl: *~tăți* / E: fr ***divinité***, lat ***divinitas, -atis***] **1** Zeu. **2** Dumnezeu. **3** Esență divină Si: *dumnezeire*.

diviniza *vt* [At: NEGULICI / Pzi: *~zez* / E: fr ***diviniser***] **1** A iubi nespus de mult pe cineva Si: *a adora, a mări, a proslăvi*. **2** A da cuiva cinstea, considerația cuvenită. **3** A trece pe cineva în rândul divinităților (**1**) Si: *a deifica, a zeifica*. **4** A atribui cuiva putere divină (**2**).

divinizare *sf* [At: COSTINESCU / Pl: *~zări* / E: ***diviniza***] **1** Adorare. **2** Trecere a cuiva în rândul divinităților (**1**) Si: *deificare*, (înv) *divizinațiune* (**2**), *zeificare*. **3** Atribuire a puterii divine (cuiva) Si: (înv) *divizinațiune* (**3**).

divinizat, ~ă *a* [At: LM / Pl: *~ați, ~e* / E: ***diviniza***] **1** Care este iubit nespus de mult Si: *adorat, proslăvit*. **2** Căruia i se acordă cinstea, considerația cuvenită. **3** Care este trecut în rândul divinităților (**1**) Si: *zeificat*. **4** Căruia i se atribuie putere divină (**2**).

divinizațiune *sf* [At: LM / Pl: *~ni* / E: it ***divinizzazione***] (Îvr) **1-3** Divinizare (**1-3**).

divirgență *sf* vz ***divergență***

divisi *v* vz ***diviza***

divisie *sf* vz ***divizie***

divisiune *sf* vz ***diviziune***

divișirme *sf* [At: REV. CRIT. I, 391 / Pl: ? / E: tc ***divisirmčk***] (Trî) Recrutare a copiilor din țările creștine ocupate de către turci, pentru a forma corpul de armată al ienicerilor

divitism *sn* [At: DN^2 / Pl: ? / E: fr ***divitisme***] (Rar) Avere fabuloasă.

diviție *sf* [At: HELIADE, O. II, 340 / A: nct / Pl: *~ii* / E: lat ***divitiae***] (Îvr) **1** Avere. **2** Bogăție.

diviz, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~izi, ~e* / E: fr ***divis,*** lat ***divisus***] Împărțit (între moștenitori).

diviza [At: MARIAN, PR. II, 169/36 / V: (reg) ***~visi*** / Pzi: *~zez* / E: fr ***diviser***] **1-2** *vtr* A (se) împărți în mai multe părți, grupuri, categorii, clase etc. Si: *a (se) divide,* (înv) *a (se) dividirui,* (rar) *a (se) osebi.* **3-4** *vtr* (Mat; spc; d. cantități numerice) A (se) împărți exact (și în părți egale) cu un anumit număr. **5** *vt* A efectua o împărțire aritmetică. **6** *vt* A trasa diviziuni (8) pe un instrument de măsură. **7** *vt* (Reg) A face risipă. **8-9** *vtr* A nu se mai înțelege sau face să nu se mai înțeleagă între ei Si: *a (se) despărți, a (se) dezbina, a (se) divide, a (se) izola.*

divizare *sf* [At: COSTINESCU / Pl: *~zări* / E: ***diviza***] **1** Împărțire în mai multe părți, grupuri, categorii, clase etc. **2** (Mat; spc) Împărțire exactă și în părți egale cu un număr. **3** (Mat; pgn) Împărțire. **4** Operație prin care sunt trasate diviziuni **(8)** pe un instrument de măsură. **5** (Reg) Risipire. **6** Neînțelegere între persoane Si: *dezbinare.* **7** (Jur) Formă de reorganizare a averii unei persoane juridice constând în împărțirea patrimoniului ei între mai multe persoane juridice.

divizat, ~ă *a* [At: C. PETRESCU, R. DR. 220 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***diviza***] **1** Care este împărțit în mai multe părți, clase, grupuri, categorii etc. **2** (Mat; spc; d. un număr) Care se împarte exact și în părți egale cu un anumit număr. **3** (Mat; pgn) Împărțit. **4** (D. un instrument de măsură) Pe care sunt trasate diviziuni **(8)**. **5** (Reg) Risipit. **6** (D. oameni) Dezbinați.

diviză *sf* vz ***deviză***

divizibil, ~ă *a* [At: PROT. – POP., N.D. / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***divisible,*** lat ***divisibilis***] **1** Care poate fi divizat **(1)**. **2** (Mat; d. numere întregi, polinoame) Care se împarte exact (fără rest) cu alt număr, polinom etc.

divizibilitate *sf* [At: PROT. – POP., N.D. / Pl: *~tăți* / E: fr ***divisibilité,*** it ***divizibilitá***] **1** Însușirea de a putea fi împărțit în grupuri, categorii, clase etc. **2** (Mat) Proprietate a două numere întregi, a două polinoame etc. de a se împărți exact (fără rest) între ele.

divizie *sf* [At: ȘINCAI, Î. 27 / V: (înv) ***~visie, dev~*** / Pl: *~ii* / E: lat ***divisio, -onis,*** rs ***дивизия***] **1** (Mat; înv) Împărțire. **2** (Înv; îs) *~ administrativă* Împărțire administrativă a teritoriului unui stat. **3** (Înv; îs) *~zia muncii* Diviziunea **(3)** muncii. **4** Fragmentare a unui tot la părțile lui componente. **5** (Înv) Neînțelegere. **6** (Înv) Izolare. **7** Mare unitate militară, constituită de obicei din mai multe regimente Si: *diviziune* **(7)**. **8** (Îs) *General (comandant) de ~* General care comandă o divizie **(7)**. **9** Comandament al unei divizii **(7)**. **10** Fiecare dintre categoriile principale în care sunt încadrate echipele care participă la o competiție sportivă cu caracter național. **11** (Rar; în vechea organizare administrativă) Parte dintr-un minister care îndeplinește anumite atribuții. **12** (Înv) Reunire de mai multe birouri într-o administrație.

divizion *sn* [At: FUND. 5/28 / P: *~zi-on* / Pl: *~oane* / E: fr ***division,*** rs ***дивизион***] **1** Subunitate de artilerie sau de cavalerie care corespunde unui batalion și care cuprinde mai multe baterii sau escadroane. **2** (Îs) *~ de nave* Unitate în forțele maritime militare formată din mai multe nave de același tip.

divizionar, ~ă *a* [At: COSTINESCU / P: *~zi-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***divisionnaire***] **1** Care se referă la o împărțire. **2** Care presupune o împărțire. **3** (Îs) *Monedă ~ă* Monedă măruntă de metal, reprezentând o fracțiune a unității bănești legale. **4** (Pgn) Monedă de valoare mică. **5** (Pex) Mărunțiș. **6** (Îs) *Clasă* (sau *școală, secție) ~ă* Clasă (sau școală, secție) paralelă, înființată datorită numărului mare de elevi. **7** Privitor la o divizie **(7)**. **8** (Îs) *General ~* General de divizie **(8)**. **9** Care are loc în cadrul unei divizii **(7)**. **10** Care aparține unei divizii **(11)**.

divizionism *sns* [At: OPRESCU, A. M. 16 / P: *~zi-o~* / E: fr ***divisionnisme***] (Rar) Procedeu folosit în pictură, care constă în descompunerea petei de culoare în puncte și liniuțe de culori pure, din al cărui amestec optic rezultă tonul dorit Si: *poantilism.*

divizionist *sm* [At: DN[3] / P: *~zi-o~* / Pl: *~iști* / E: fr ***divisionniste***] Pictor care practică divizionismul.

diviziune *sf* [At: BARIȚIU, P. A. II, 316 / V: (înv) ***~visi~*** / P: *~zi-u~* / Pl: *~ni* / E: fr ***division,*** lat ***divisio, -onis***] **1** Împărțire în fragmente, părți etc. **2** (Ccr) Fragment obținut printr-o împărțire. **3** (Îs) *~a muncii* Împărțire, în cadrul unei întreprinderi, a procesului de creare a unui produs în mai multe operații parțiale, fiecare operație fiind efectuată de un muncitor sau un grup de muncitori anume specializați. **4** (Iuz; îs) *~a socială a muncii* Împărțirea producției sociale pe ramuri de producție de sine stătătoare (industrie, agricultură etc.) având drept rezultat specializarea unor grupuri de producători în anumite ramuri. **5** (Iuz; în doctrina marxistă; îs) *~a internațională a muncii* Împărțirea muncii pe ansamblul economiei mondiale între diferitele țări, care stă la baza relațiilor de comerț exterior, de cooperare economică etc. **6** (Mat; înv) Împărțire. **7** Divizie **(7)**. **8** Linioară care indică o anumită valoare pe scara sau cadranul unui instrument de măsură. **9** Valoare care corespunde unei diviziuni **(8)**. **10** Operație logică de separare a genului în clase și specii. **11** (Blg; îs) *~ celulară* Mod de împărțire a celulelor prin mitoză și amitoză. **12** (Jur; înv) Partaj.

divizor, ~oare [At: ȘINCAI, Î. 28/5 / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***diviseur,*** lat ***divisor***] **1** *sm* Număr întreg prin care se împarte exact un alt număr întreg Si: *împărțitor.* **2** (Îs) *~ comun* Număr întreg care împarte exact mai multe numere întregi date. **3** *sn* (Teh) Aparat care separă sau desparte. **4** *sn* (Tex) Dispozitiv folosit pentru divizarea în benzi longitudinale înguste a vălului care se înfășoară pe sulul de lemn. **5** *sn* (Tip) Dispozitiv în formă de clește sau furculiță care desparte manuscrisul. **6** *sn* (Îs) *~ de frecvență* Circuit electric folosit pentru divizarea frecvenței curentului la intrarea într-un sistem. **7** *sn* (Îs) *~ de tensiune* Aparat electric folosit pentru obținerea unor fracțiuni de tensiune egale din tensiunea de la bornele de intrare. **8** *a* Care divide **(1)**. **9** *a* (Îs) *Cuțit ~* Pană despicătoare.

divorciu *sn* vz ***divorț***

divors *sn* vz ***divorț***

divorț *sn* [At: SĂULESCU, HR. I, 39/27 / V: ***~rs,*** (înv) ***~ia*** *sf,* ***~ium, ~rciu,*** (reg) ***diho~*** / Pl: *~uri* / E: fr ***divorce,*** it ***divorzio,*** lat ***divortium***] **1** Desfacere pe cale legală a unei căsătorii Si: *despărțire.* **2** (Îlv) **A da ~** A intenta acțiune de divorț Si: *a divorța* **(1)**. **3** (Fig) Dezacord între două lucruri, acțiuni, idei etc.

divorța [At: LM / V: (rar) ***desv~*** / Pzi: *~țez* / E: fr ***divorcer***] **1** *vi* (D. soți) A se despărți prin divorț **(1)**. **2** *vt* A determina pe cineva să se despartă prin divorț **(1)**. **3** (Fig) A fi în dezacord cu ceva.

divorțare *sf* [At: DDRF / Pl: *~țări* / E: ***divorța***] (Rar) Despărțire prin divorț **(1)**.

divorțat, ~ă *a* [At: LM / V: (rar) ***~țiat*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***divorța***] (D. oameni) **1** Care a fost căsătorit și s-a despărțit legal de soție (sau de soț) prin divorț **(1)**. **2** Care a obținut divorțul **(1)**.

divorția *sf* vz ***divorț***

divorțial, ~ă *a* [At: LM / Pl: *~i, ~e* / E: ***divorț*** + *-(i)al*] (Înv) **1** Care se referă la divorț **(1)**. **2** De divorț **(1)**.

divorțialitate *sfs* [At: DN[3] / P: *~ți-a~* / E: fr ***divortialité***] (Rar) Numărul divorțurilor **(1)** la nivelul unei populații considerat în procente.

divorțiat, ~ă *a* vz ***divorțat***

divorțium *sn* vz ***divorț***

divulga *vt* [At: PROT. – POP., N.D. / V: (înv) ***~risi*** / Pzi: *divulg* / E: fr ***divulguer,*** lat ***divulgare***] **1** A face ca o taină să fie cunoscută de cineva sau de multă lume *a destăinui, a demasca.* **2** (Spc) A transmite secrete de stat unei persoane neîndreptățite să le cunoască.

divulgare *sf* [At: DDRF / Pl: *~gări* / E: ***divulga***] **1** Demascare. **2** (Spc) Transmitere a unor secrete de stat unor persoane neîndreptățite să le cunoască.

divulgarisi *v* vz ***divulga***

divulgat, ~ă *a* [At: LM / Pl: *~ați, ~e* / E: ***divulga***] **1** Care a fost făcut cunoscut Si: *demascat, destăinuit,* (înv) *divulgație.* **2** (Spc; d. secrete de stat) Care au fost transmise unor persoane neîndreptățite să le cunoască.

divulgator, ~oare *smf* [At: COSTINESCU / V: ***~găt~*** / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***divulgateur,*** lat ***divulgator, -oris***] **1-2** Persoană care divulgă **(1-2)**.

divulgație *sf* [At: PROT. – POP., N.D. / V: ***~țiune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***divulgation,*** lat ***divulgatio***] (Înv) Divulgare **(1)**.

divulgațiune *sf* vz ***divulgație***

divulgător, ~oare *smf* vz ***divulgator***

divulsie *sf* vz ***divulsiune***

divulsiune *sf* [At: LM / V: ***~sie*** / P: *~si-u~* / Pl: *~ni* / E: fr ***divulsion,*** lat ***divulsio***] (Liv) **1** Scoatere violentă Si: *extragere, smulgere.* **2** Despărțire.

divulsor *sn* [At: DN[3] / E: fr ***divulseur***] Instrument folosit pentru a provoca divulsiunea (**1**).

dixie *sn* [At: DEX[2] / P: *dicsi* / E: eg ***Dixie,*** fr ***dixie***] (Muz) **1-2** Dixieland (**1-2**).

dixieland *sn* [At: DEX[2] / P: *dicsielend* / Pl: *~uri* / E: eg ***dixieland***] (Muz) **1** Stil ritmat, bazat pe alămuri, în jazul american Si: *dixie* (**1**). **2** Manieră de interpretare în dixieland (**1**) Si: dixie (**2**).

dixielander *sm* [At: DN[3] / P: *~lendăr* / Pl: *~i* / E: amer ***dixielander***] Muzician care practică stilul dixieland (**1**).

dixtuor *sn* [At: DER / P: *~tu-or* / Pl: *~oare* / E: fr ***dixtuor***] **1** Compoziție muzicală scrisă pentru zece voci sau zece instrumente. **2** Ansamblu vocal sau instrumental care execută o asemenea lucrare.

dizaharid *sn* vz ***dizaharidă***

dizaharidă *sf* [At: MACAROVICI, CH. 556 / V: ***~rid*** *sn* / Pl: *~de* / E: fr ***disaccharide***] Compus organic format din două molecule de monozaharide prin eliminarea dintre ele a unei molecule de apă.

dizarmonic, ~ă *a* [At: ARGHEZI, S. XX, 63 / Pl: *~ici, ~ice* / E: *des-* + ***armonic***] (Rar) **1** Care nu este armonios. **2** Care nu formează un tot.

dizarmonie *sf* [At: MAIORESCU, D. II, 180 / Pl: *~ii* / E: it ***disarmonia***] (Rar) Lipsă de armonie Si: *discordanță.*

dizarmonios, ~oasă *a* [At: LUC. II, 106 / P: *~ni-os* / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***dizarmonie*** + *-os*] (Rar) Care nu este armonios.

dizastric, ~ă *a* vz ***dezastric***

dizbare *sn* vz ***dezbare***

dizbarca *v* vz ***dezbarca***

dizbarco *sn* vz ***dezbarc***

dizbate[1] *v* vz ***dezbate***[1]

dizbate[2] *v* vz ***dezbate***[2]

dizbatere *sf* vz ***dezbatere***[2]

dizbatire *sf* vz ***dezbatere***[1]

dizbăra *v* vz ***dezbăra***

dizbinare *sf* vz ***dezbinare***[1]

dizbinat, ~ă *a* vz ***dezbinat***

dizbârna *v* vz ***dezbârna***

dizblehuet, ~ă *a* vz ***dezblehuit***

dizblehui *v* vz ***dezblehui***

dizbrăca *v* vz ***dezbrăca***

dizbrăcat, ~ă *a* vz ***dezbrăcat***[2]

dizbrobodi *v* vz ***dezbrobodi***

dizbungi *v* vz ***dezbumba***

dizcârna *v* vz ***dezcârni***

dizcuviința *v* vz ***descuviința***

dizdar *sm* [At: (a. 1693), ap. ȘIO II$_1$, 48 / V: ***dind~*** / Pl: *~i* / E: tc ***dizdac***] (Trî) Comandant al unei fortărețe.

dizdă *sf* [At: CHEST. V, 45/72 / Pl: *~de* / E: nct] (Reg) Perete lateral al colibei la stână.

diz-demineață *av* vz ***dis-de-dimineață***

diz-dimineață *av* vz ***dis-de-dimineață***

dizdiocat *sn* vz ***dezghiocat***

dizendocrinian, ~ă *a* [At: DN[3] / P: *~ni-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***dysendocrinien***] Referitor la dizendocrinie.

dizendocrinie *sf* [At: DN[2] / Pl: *~ii* / E: fr ***dysendocrinie***] Tulburare în funcționarea glandelor endocrine.

dizeniu *sn* [At: VĂCĂRESCUL, IST. 257 / Pl: *~ii* / E: it ***disegno***] (Înv) Plan (de război).

dizenteric, ~ă [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***dysentérique,*** lat ***dysentericus***] (Med) **1** *a* Privitor la dizenterie. **2** *a* De dizenterie. **3-4** *smf, a* (Persoană) care este bolnavă de dizenterie.

dizenterie *sf* [At: M. COSTIN, O. 263 / V: (rar) ***desen~,*** (înv) ***desintirie, disan~, disântărie, disenderie, disen~*** (A și: *disenterie*), ***disin~, lisinderie*** / Pl: *~ii* / E: lat ***dysenteria,*** fr ***dysenterie***] Boală infecțioasă și contagioasă care se manifestă prin ulcerații intestinale, dureri abdominale violente și diaree cu sânge, cauzată de localizarea în intestinul gros a unei amibe patogene sau a altor germeni Si: (reg) *pântecare, pântecărie.*

dizinteriform, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***dysentériforme***] (Med) **1** Care are aspectul dizenteriei. **2** Specific dizenteriei.

dizerta *v* vz ***diserta***

dizertație *sf* vz ***disertație***

dizeur *sm* [At: BL VI, 6 / P: *dizör* / Pl: *~i* / E: fr ***diseur***] (Rar) Cântăreț de muzică ușoară.

dizeuză *sf* [At: C. PETRESCU, Î. I, 4 / P: *dizöză* / Pl: *~ze* / E: fr ***diseuse***] Cântăreață de muzică ușoară.

dizgheț *sn* vz ***dezgheț***

dizghețat, ~ă *a* vz ***dezghețat***

dizghieța *v* vz ***dezgheța***

dizghin *sn* vz ***dezghin***

dizghiocat[1] *sn* vz ***dezghiocat***

dizghiocat[2]***, ~ă*** *a* vz ***dezghiocat***

dizgina *v* vz ***dezbina***

dizgioca *v* vz ***dezghioca***

dizgrația [At: I. GOLESCU / V: (înv) ***desg~,*** (rar) ***dezg~, disg~*** / P: *~ți-a* / Pzi: *~iez* / E: it ***disgraziare,*** fr ***disgracier***] **1** *vt* A lipsi pe cineva de bunăvoința, de favoarea de care s-a bucurat până atunci. **2** *vi* (Rar) A fi respingător, diform.

dizgrațiare *sf* vz ***dizgrațiere***

dizgrațiat, ~ă *a* [At: VĂCĂRESCUL, IST. 297 / V: (rar) ***desg~, disg~*** / P: *~ți-at* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***dizgrația***] **1** Care a căzut în dizgrație (**1**). **2** Care și-a pierdut bunăvoința de care se bucura până atunci. **3** (Înv) Oropsit de soartă Si: *urgisit.* **4** (Rar) Care are un aspect fizic neplăcut Si: *diform, dizgrațios* (**1**), *pocit.*

dizgrație *sf* [At: ȘINCAI, HR. III, 131 / V: (înv) ***desg~, disgracie, disg~*** / P: *~ți-e* / Pl: *~ii* / E: it ***dizgrazia***] **1** Pierdere a favorii, a bunăvoinței, a grației unui monarh, a unei persoane influente, a unui superior. **2** (Înv) Nenorocire. **3** (Înv) Neșansă. **4** Lipsă de grație în purtare, în înfățișare, în vorbire.

dizgrațiere *sf* [At: PONTBRIANT, D. / V: (rar) ***~țiare*** / P: *~ți-e~* / Pl: *~ri* / E: ***dizgrația***] Retragere a favorii, a bunăvoinței.

dizgrațios, ~oasă *a* [At: NEGULICI / V: ***desg~, disgracios, disg~*** / P: *~ți-os* / Pl: *~oși, ~oase* / E: it ***disgrazioso***] **1** (D. ființe sau, rar, d. părți ale corpului lor) Lipsit de grație, de farmec, de drăgălășenie Si: *diform, pocit, urât.* **2** (D. lucruri, fenomene, manifestări) Care se abate de la ceea ce este normal, firesc, bun.

dizgrădare *sf* vz ***degradare***

dizgropa *v* vz ***dezgropa***

dizgropat *sm* vz ***dezgropat***[1]

dizgruma *v* vz ***dezgruma***

dizgruzi *v* vz ***dezgurga***[1]

dizgust *sn* vz ***dezgust***

dizgusta *v* vz ***dezgusta***

dizi-de-dimineață *av* vz ***dis-de-dimineață***

dizident, ~ă *smf* vz ***disident***

dizidență *sf* vz ***disidență***

dizidință *sf* vz ***disidență***

dizinvoltură *sf* vz ***dezinvoltură***

dizjunctiv, ~ă *a* vz ***disjunctiv***

dizlega *v* vz ***dezlega***

dizleganie *sf* vz ***dezleganie***

dizlegare *sf* vz ***dezlegare***

dizlipi *v* vz ***dezlipi***

dizloca *v* vz ***disloca***

dizlocație *sf* vz ***dislocație***

dizman, ~ă *a* [At: ȘIO II_1, 160 / Pl: *~i, ~e* / E: tc ***dizmán***] (Trm; reg) **1** Corpolent. **2** Voinic.

dizmă *sf* vz ***dijmă***

dizmăcelări *vt* [At: GRAIUL, I, 330 / Pzi: *~resc* / E: *des-* + ***măcelări***] (Reg) A reface carnea de pe un trup măcelărit.

dizmânia *v* vz ***dezmânia***

dizmembra *v* vz ***dezmembra***

dizmembrație *sf* [At: (cca. 1763) IORGA, S. D. IV, 93 / Pl: *~ii* / E: ***dizmembra***] (Îvr) Dezmembrare.

dizmerenie *sf* [At: LEXIC REG. 101 / P: *~ni-e* / Pl: *~ii* / E: nct] (Reg) Poznă.

dizmerzie *sf* vz ***dezmierzie***

dizmierda *v* vz ***dezmierda***

dizmierdare *sf* vz ***dezmierdare***

dizmierdat, ~ă *a* vz ***dezmierdat***

dizmierdăciune *sf* vz ***dezmierdăciune***

dizmierdător, ~oare *a* vz ***dezmierdător***

dizmierdătură *sf* vz ***dezmierdătură***

dizmiira *v* vz ***dezmierda***

dizmirdăciune *sf* vz ***dezmierdăciune***

dizmormânta *v* vz ***dezmormânta***

dizmorți *v* vz ***dezmorți***

diznădăjduire *sf* vz ***deznădăjduire***

diznodare *sf* vz ***deznodare***

dizoca *v* vz ***dezghioca***

dizolva *vtr* [At: SĂULESCU, HR. II, 331/2 / V: (îvr) ***~vi*** / S și: *diso~* / Pzi: *dizolv* / E: lat ***dissolvere***] **1-2** (D. o organizație, o asociație, o societate, o adunare etc.) A (se) desființa ca persoană juridică Si: *a (se) anula*. **3-4** (Spc; d. parlament sau o altă adunare legislativă) A-și încheia sau a face să-și încheie activitatea legislativă convocând alegeri anticipate. **5-6** (D. o substanță solidă, lichidă sau gazoasă) A (se) dispersa în altă substanță (lichidă), spre a forma împreună o soluție Si: *a (se) descompune*, (rar) *a solvi*, (fam) *a (se) topi*.

dizolvant, ~ă [At: NEGULICI / V: (îvr) ***~vint*** / S și: *diso~* / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***dissolvant***, it ***dissolvente***] **1** *a* Care are însușirea de a dizolva (**5**). **2** *a* (Fig) Care descompune Si: (liv) *disolutiv*. **3** *sm* Substanță (lichidă) care are proprietatea de a dizolva (**5**) în masa ei alte substanțe Si: *solvent*.

dizolvare *sf* [At: PONTBRIANT, D. / V: (îvr) ***~vire*** / S și: *diso~* / Pl: *~vări* / E: ***dizolva***] **1** Dispersare a unei substanțe solide, lichide sau gazoase în altă substanță (lichidă) Si: *descompunere*, (rar) *dizolvație, solvire*. **2** Separare a persoanelor care formau o organizație, o asociație, o societate, o adunare etc. Si: *anulare, desfacere, desființare*. **3** (Spc; îs) *~a Parlamentului* Încheiere a activității unei adunări legislative și convocarea de alegeri anticipate.

dizolvat, ~ă [At: PONTBRIANT, D. / V: (îvr) ***~vit*** / S și: *diso~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***dizolva***] **1** *a* (D. substanțe) Care se află dispersat în altă soluție Si: *solivit, topit*. **2** *a* (Fig; d. societăți, asociații, adunări etc.) Care este desființat Si: *anulat*. **3** *a* (D. parlament sau adunări legislative) Care a fost determinat să își încheie activitatea convocându-se alegeri anticipate. **4** *sm* Substanță care se dizolvă (**6**) în masa altei substanțe Si: *solvent*.

dizolvator, ~oare *sm, a* [At: F (1877), 13/6 / V: ***~vitor*** / S și: *diso~* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***dizolva*** + *-tor*] **1-2** (Substanță) care are însușirea de a dizolva (**3**) Si: *dizolvant* (**1, 3**).

dizolvație *sf* [At: NEGULICI / Pl: *~ii* / E: ***dissolutio***] (Rar) Dizolvare (**1**).

dizolvi *vt* vz ***dizolva***

dizolvint, ~ă *a, sm* vz ***dizolvant***

dizolvire *sf* vz ***dizolvare***

dizolvit, ~ă *sm, a* vz ***dizolvat***

dizolvitor *sm* vz ***dizolvator***

dizorânduială *sf* vz ***dezorânduială***

dizordine *sf* vz ***dezordine***

dizorganiza *v* vz ***dezorganiza***

dizorganizație *sf* vz ***dezorganizație***

dizotrăvi *v* vz ***dezotrăvi***

dizrădăcina *v* vz ***dezrădăcina***

dizrădăcinare *sf* vz ***dezrădăcinare***

dizrădica *v* vz ***dezridica***

dizridica *v* vz ***dezridica***

dizuni *v* vz ***dezuni***

dizunire *sf* vz ***dezunire***

dizvăduvi *v* vz ***dezvăduvi***

dizvăli *v* vz ***dezveli***

dizvălire *sf* vz ***dezvelire***

dizvălit, ~ă *a* vz ***dezvelit***[2]

dizvăța *v* vz ***dezvăța***

dizvolta *v* vz ***dezvolta***

dizvoltare *sf* vz ***dezvoltare***

dizvolvi *vt* [At: AR (1829), 143[1]/39 / S și: *disv~* / Pzi: *~vesc* / E: lat ***disvolvo, -are***] (Îvr) **1** A dezvolta. **2** A expune.

dizvolvire *sf* [At: AR (1829), 143[2]/1 / S și: *disv~* / Pl: *~ri* / E: ***dizvolvi***] (Îvr) **1** Dezvoltare. **2** Expunere.

djainism *sn* vz ***jainism***

djainist, ~ă *smf, a* vz ***jainist***

djinn *smi* [At: DN[3] / E: fr ***djinn***] Spirit binefăcător sau răufăcător în miturile religiei musulmane.

djurstvă *sf* vz ***dejurstvă***

dminiață *sf, av* vz ***dimineață***

do[1] *av* [At: ARH. FOLK. III, 143 / E: srb ***do***] (Reg) **1** (Îlav) **Mai ~** Aproape gata să... **2** Complet. **3** (Servind la formarea unor verbe ca „dolăsa", „domânca" etc.) Element de compunere care înseamnă „în întregime".

do[2] *smi* [At: HELIADE, O. II, 373 / E: it ***do***] **1** Primul din cele șapte sunete ale gamei muzicale majore-tip. **2** Semn care reprezinta sunetul do[2] (**1**). **3** Una din gamele muzicale care începe cu nota do[2] (**1**). **4** Una din cheile muzicale. **5** Semn grafic ce indică cheia do[2] (**4**). **6** Coarda unui instrumet muzical, ce emite sunetul do[2] (**1**).

doaăzeci *nc* vz ***douăzeci***

doabă[1] *sf* [At: A I 22 / Pl: *dobe* / E: nct] **1** (Trs) Putină. **2** (Reg) Putinei.

doabă[2] *sf* vz ***tobă***

doabdilă *sf* vz ***dabilă***[2]

doagă *sf* [At: N. COSTIN, ap. LET. II 60/31 / Pl: *~age* / E: ml ***doga***] **1** Fiecare dintre bucățile de lemn cioplite înguste, lunguiețe și puțin încovoiate care, strânse în cercuri, formează corpul unui vas de lemn. **2** (D. sunete; îlav) **A ~** Înfundat. **3** (D. sunete; îal) Grav. **4** (D. glas; îal) Ragușit.

doagea *sm* vz ***doge***

doaăsprădzece *nc, sm* vz ***doisprezece***

doaăsprezece *nc, sm* vz ***doisprezece***

doalfă *sf* vz ***dolfă***

doamnă *sf* [At: (a. 1462), ap. TDRG / Pl: *~ne* / E: ml ***dom(i)na***] **1-2** Soție a unui domnitor sau a unui boier. **3** (Pgn) Soție. **4** Termen de politețe pentru o femeie căsătorită. **5** (Îs) *~ de onoare* Femeie (din aristocrație) aflată în serviciul unei regine, al unei prințese. **6** Stăpână a unei case, a unei gospodării. **7** (Bot; reg; îc) **~ -mare** sau **~a - codrului** Mătrăgună (*Atropa belladona*). **8** (Bot; reg; lpl) Cârciumărese (*Zinnia elegans*).

doan[1] *sn* vz ***duhan***

doan[2] *i* vz ***donda***

doanda *i* vz ***donda***

doandă *sfs* [At: MUSCEL, 56 / Pl: *~de* / E: ns cf *dondăni*] (Reg) Taifas.

doaodzăci *nc* vz ***douăzeci***

doaozăci *nc* vz ***douăzeci***

doaozeci[1] *nc* vz ***douăzeci***

doaozeci[2] *no* vz ***douazecilea***

doapă *sf* vz ***dop***

doar [At: PSALT. HUR. 9¹/7 / V: (îvp) ***dor, doară, doră*** / E: ml ***de-hora***] **1** *av* (Determină numerale sau părți de vorbire care indică o cantitate, sugerând ideea de limitare, de insuficiență) Nu mai mult de... (sau decât). **2** *av* Nu alta dată sau în altă împrejurare decât... **3** *av* Nu în alt loc decât... **4** *av* Nu în alt mod decât... **5** *av* Exclusiv. **6** *av* (Îlc) ~ **(atât) ca...** (ori **cât...**) sau **(atât) ca** ~ Numai atât. **7** *av* (Reg; îcs) ~ *că* Poate că. **8** *av* (Îcs) ~ *de, afară* (sau *fără*) ~, (îvr) ~ *numai* Cu excepția. **9** *av* (Înv; îcs) ***Nici...*** ~*a* ***necum...*** Cu atât mai puțin. **10** *av* (Determină o parte de propoziție indicând nuanțe restrictive sau exclusive) Nimeni sau nimic în afară de... **11** *av* (Îe) ~ **așa** Pur și simplu. **12** (Îae) Fără complicații. **13** *av* (Pex) Nu altfel decât... **14** *av* Nu altă dată, în alt moment sau în altă împrejurare *Doar când e supărat se duce la ea.* **15** *av* Nu în alt loc, mai departe sau mai aproape *Sade închisă, merge doar la biserică.* **16** *av* (Arată că acțiunea este limitată) *Doar suspină din când în când.* **17** *av* (Adesea urmat de „de" determină verbe exprimând o speranță, o posibilitate) *Doar (de) l-or zări.* **18** *av* (Urmat de verb și întărit prin repetare) Pe punctul de a... **19** *sf* (Îe) **Într-o** (sau **de o**) ~**ă** Fără vreun scop anume. **20** *sf* (Îae) Fără să se aștepte la ceva deosebit. **21** *sf* (Reg; îlv) **A se ține** (sau **a trai**) **cu** ~**a** A spera. **22** *sf* (Reg; îal) A se delăsa. **23** *sf* (Reg; îlv) **A ține cu** ~**a** A păcăli. **24** *sf* (Reg; îal) A amâna. **25** *av* (Îvp; în construcții interogative, adesea precedat de „au" sau „ori", întărește ideea de îndoială) Oare. **26** *av* (Adesea precedat de „ca"; reg; îlav **ca** ~**ă chiar** întărește o afirmație) Sigur. **27** *av* (Îe) **Fără** ~ **și poate**, (înv, *s*) **fără** ~**a** Cu certitudine. **28** *av* (În construcții negative, corelat cu „ci", „ce" exprimă ideea de cumul) *Nu polemizăm, ci doar exprimăm un punct de vedere.* **29** *av* (Cu valoare adversativă sau disjunctivă accentuată) *Pleacă, doar ți-am spus că nu vreau să te mai văd.*

doară *av* vz ***doar***

doască *sf* [At: AGÂRBICEANU, A. 53 / V: ***doscă***, ~***așcă*** / Pl: ~*aște*, ~*sce* / E: vsl ***доска***] **1** (Pop) Scândură. **2** (Pop; îs) *Gard de doște* Gard de scânduri. **3** (Reg) Șiță. **4** (Înv) Copertă de carte din lemn învelit în piele. **5** (Reg) Copertă de carte. **6** (Înv; îe) **Din** ~ **-n** ~ De la un capăt la altul Si: *din scoarță-n scoarță.* **7** (Reg) Perete subțire. **8** (Reg) Vas ca un blid, făcut din coajă de dovleac. **9** (Reg; îf *doscă*) Tocător. **10** (Reg) Stavilă (la moară). **11** (Reg) Scândură plană pe o parte și convexă pe cealaltă, tăiată de la marginea unui buștean. **12** (Reg) Bucată mare de lemn uscat, de trunchi despicat din tulpina unui copac.

doasprăzeace *nc, sm* vz ***doisprezece***

doasprezece *nc, sm* vz ***doisprezece***

doașcă *sf* vz ***doască***

doau *nc* vz ***doi, două***

doauș *no* vz ***doilea***

doăsprezece *nc, sm* vz ***doipsrezece***

doăspe *nc, sm* vz ***doisprezece***

doăzecelea, ~***zecea*** *nc* vz ***douăzecilea***

doăzeci nc vz douăzeci

dobar *sm* vz ***tobar***

dobaș *sm* vz ***tobaș***

dobă *sf* vz ***tobă***

dobândă *sf* [At: PRAV. LUCACI. 245ᵛ/20 / Pl: ~*nzi* / E: pvb ***dobândi***] **1** (Înv) Câștig (5). **2** (Înv) Agoniseală (1). **3** (Îvr) Moștenire. **4** (Înv) Belșug (1). **5** (Îvr) Supus. **6** (Înv; Trs) Logodnă. **7** Sumă de bani care se plătește (de obicei în procente) creditorului pentru banii împrumutați. **8** (Îs) ~ *legală* Dobândă stabilită sau admisă prin lege. **9** (Rar; îs) ~*uzurară* Camătă. **10** (Îvp; îla) **De** ~ Primit de pomană, din milă. **11** (Pop, îe) **A plăti cu** ~ A se răzbuna fără milă pentru o pagubă sau o suferință Si: *a plăti cu vârf și îndesat.* **12** (Înv) Pradă de război. **13** (Înv) Cucerire a unei cetăți, a unei țări. **14** (Înv, d. unități militare, îla) **În** ~ Retribuit cu pradă de război în loc de soldă.

dobândi [At: COD. VOR.. 21/10 / Pzi: ~*desc* / E: vsl ***добити***] **1** *vt (a)* (C. i. bunuri materiale și spirituale) A obține prin muncă, prin eforturi. **2** *vt* A câștiga. **3** *vt* A găsi. **4** *vt* A pune stăpânire. **5** *vt* A moșteni. **6** *vt* (Înv; c. i. oameni) A atrage de partea sa. **7** *vt* A primi în dar. **8** *vt* A obține. **9** *vt* (Înv; îe) **A** ~ **voie** A avea voie. **10** *vt* (Înv; fig; c. i. sufletul, gândul etc.) A pune stăpânire. **11** *vt(a)* (Îvp; c. i. un copil) A deveni părinte. **12** *vt* (C. i. o boală, un defect fizic etc.) A suferi de... **13** *vt* (Reg; d. obiecte metalice; îlv) **A** ~ **coclealä** A se oxida. **14** *vt* (Reg; c. i. femei) A poseda. **15** *vt* (Îvp; c. i. un oraș, o cetate, o țară) A cuceri (6). **16** *vt(a)* (Înv; c. i. un dușman) A birui (1). **17** *vt (a)* (Înv; c. i. un dușman) A prinde. **18** *vr* (Pop) A se căpătui (1).

dobândire *sf* [At: GRECEANU. Î. 107/25 / Pl: ~ *ri* / E: ***dobândi***] **1** Obținere prin muncă. **2** Câștigare. **3** Găsire. **4** Înstăpânire. **5** Moștenire. **6** Atragere de partea sa. **7** Primire în dar. **8** Obținere. **9** Îmbolnăvire. **10** (Reg; d. femei) Posedare. **11** (Îvp; d. orașe, cetăți, țări) Cucerire. **12** (Înv; d. dușmani) Biruire. **13** (Înv; d. dușmani) Prindere. **14** (Pop) Căpătuire.

dobândit[1] *sn* [At: MDA ms/ Pl: (rar) ~*uri* / E: ***dobândi***] **1-14** Dobândire (1-14).

dobândit[2], ~***ă*** *a* [At: OBRADOVICI, D. 37/3 / Pl: ~*iți*, ~*e* / E: ***dobândi***] **1** Obținut prin muncă. **2** Câștigat (3). **3** Găsit. **4** Stăpânit. **5** Moștenit. **6** Atras Cf *dobândi* (6).**7** Primit în dar. **8** Obținut. **9** Îmbolnăvit. **10** (Reg) Posedat Cf *dobândi* (14). **11** Cucerit (2). **12** Biruit (1). **13** Prins. **14** (Pop) Căpătuit (1-2).

dobânditor, ~***oare*** [At: COD. VOR. 152/30 / Pl: ~*i*, ~*oare* / E: ***dobândi*** + *-tor]* **1-16** *smf, a* (Persoană) care dobândește (1-8). **17** *a* (Înv) Care pune stăpânire. **18-21** (Îvp) *smf, a* (Persoană) care dobândește (11-12). **22-23** (Îvp) *smf, a* Cuceritor. **24-25** (Îvp) *smf, a* Biruitor. **26-27** *smf, a* (Pop) Căpătuit.

dobânziu *sm* [At: N. A. BOGDAN, C. M. 182 / Pl: ~*ii* / E: ***dobândă*** + *-iu*] (Înv) Cămătar.

doberman *sm* [At: ENC. VET. / Pl: ~*i* / E: eg ***doberman***, *ger* ***Dobermann]*** **1** Rasă de câini de talie mare, cu păr scurt și lucios, negru, maro sau gri. **2** Câine din rasa doberman (1).

dobghilă *sf* vz ***dabilă***[2]

dobinariu *sm* vz ***dobjinariu***

dobitoc, ~***oacă*** [At: PALIA (1581), 193/1 / Pl: ~*i*, ~*oace* / E: vsl ***добитокъ***] **1** *sn* Animal (patruped). **2** *sm* (Înv; cu indicarea speciei de animale) Mulțime de... **3** (Îvr; îs) ~*ceresc* Constelație cu nume de animal. **4-5** *smf, a* (Om) lipsit de inteligență și bun-simț.

dobitocesc, ~***ească*** *a* [At: M. COSTIN, O. 161 / Pl: ~*ești* / E: ***dobitoc*** + *-esc*] **1** (Înv) Care aparține dobitocului (1). **2** Referitor la dobitoc (1). **3** De dobitoc (2). **4** Specific unui dobitoc (2).

dobitocește *av* [At: ȚICHINDEAL, F. 166/8 / E: ***dobitoc*** + *-ește*] **1** Ca dobitoacele (1). **2** Prostește. **3** Cu nesimțire.

dobitoci *vtr* [At: VALIAN, V. / Pzi: ~*cesc* / E: ***dobitoc***] **1-2** A se abrutiza (1-4).

dobitocie *sf* [At: LB / Pl: ~*ii* / E: ***dobitoc*** + *-ie*] **1** (Înv) Stare de animalitate. **2** Bestialitate (1). **3** Brutalitate (5). **4** Atitudine, comportare sau vorbă de om prost sau lipsit de bun-simț. **5** Prostie.

dobitocire *sf* [At: HELIADE, O. II. 345 / Pl: ~*ri* / E: ***dobitoc*** + *- ire*] (Înv) Îndobitocire.

dobitocit, ~***ă*** *a* [At: CANTEMIR, I. I. I, 42 / Pl: ~*iți*, ~*e* / E: ***dobitoci***] **1** (Înv) Transformat în animal. **2** (Fam) Îndobitocit.

doblete *sm* vz ***dovlete***

doblet *sm* vz ***dovlete***

doborî [At: PSALT. HUR. 47ᵛ/11/ V: (înv) ***obori***, ***ob***~ / Pzi: *dobor* / E: *d-* + ***oborî***. ***Oborî*** < vsl ***оборити***] **1-2** *vt*, (înv) *vrp* (C. i. un corp) A culca la pământ. **3** *vt* (C. i. un corp) A răsturna. **4** *vt* (D. animale) A ucide. **5** *vt* (D. animale) A vâna. **6** *vt* (Îvr) A detrona. **7** *vt* A face să se desprindă și să cadă din locul unde este fixat, atârnat. **8** *vt* A face să cadă o ființă sau un obiect care zboară sau plutește prin aer. **9** *vt* (C. i. oameni) A răpune (în luptă). **10** *vt* (C. i. boli, suferințe, oboseală etc.) A copleși (2). **11** *vt* (Fig; c. i. situații, concepții, teorii etc.) A desființa. **12** *vt* A depăși cel mai bun rezultat (sportiv) anterior. **13** *vi* (Înv; Olt, Ban) A coborî (34).

doborâre *sf* [At: (a. 1775) URICARIUL I, 69 / V: (înv) ***oborire*** *sf* / Pl: ~*âri* / E: ***doborî]*** **1** Culcare la pământ. **2** Răsturnare. **3** Ucidere. **4** Vânare. **5** (Îvr) Detronare. **6** Desprindere și cădere a unui obiect fixat, atârnat.

7 Acțiune prin care o ființă sau un obiect care plutește prin aer sau zboară este făcută să cadă. 8 Răpunere. 9 Copleșire (2). 10 Desființare. 11 Depășire a celui mai bun rezultat anterior. 12 (Înv; Ban. Olt) Coborâre (30).

doborât[1] *sn* [At: MDA ms/ Pl: (rar) *~uri* / E: ***doborî***] **1-12** Doborâre (**1-12**).

doborât[2], ~ă *a* [At: DOSOFTEI, V. S. octombrie. 96ᵛ/26 / V: (înv) ***ob~, oborit*** / Pl: *~âți, ~e* / E: ***doborî***] **1** Culcat la pământ. **2** Răsturnat. **3** Ucis. **4** Vânat. **5** (Îvr) Detronat. **6** Făcut să se desprindă și să cadă din locul unde este fixat, atârnat. **7** (D. ființe sau obiecte care zboară sau plutesc prin aer) Făcut să cadă. **8** (D. oameni) Răpus. **9** Copleșit. **10** Desființat. **11** (D. un rezultat deosebit, mai ales sportiv) Depășit. **12** (Înv; Ban. Olt) Coborât.

doborâtor, ~oare *smf, a* [At: VALIAN, V. / Pl: *~i, ~oare* / E: ***doborî*** + *-tor*] **1-24** (Persoană) care doboară (**1-12**).

doborâtură *sf* [At: COSTINESCU / Pl: *~uri* / E: ***doborî*** + *-tură*] **1** Stricăciune produsă în pădure de fenomenele naturale. **2** Pădure doborâtă de vânt.

dobornic *sm* [At: BORZA, D. / V: ***~bromn~***, (2) ***~brovnic*** *sm*, (2)***~bronică, ~brovnică***, (2) ***docrovnică*** *sf* / Pl: *~ici* / E: nct] (Bot; reg) **1** Cânepioară *(Eupatorium cannabinum)*. **2** Dumbravnic *(Melittis melissophyllum)*.

doboș *sn* [At: DEX / Pl: *~uri* / E: nct] (Șîs *~tort*) Tort făcut din foi de aluat suprapuse, cu cremă de ciocolată între ele, și cu glazură de zahăr ars deasupra.

doboșar *sm* vz ***toboșar***

doboșer *sm* vz ***toboșar***

dobrișor *sm* vz ***drobișor***

dobrogean, ~ă [At: URECHE, L. 196 / Pl: *~eni, ~ene* / E: ***Dobrogea*** + *-ean*] **1-2** *smf, a* (Persoană) care face parte din populația de bază a Dobrogei sau este originară de acolo. **3-4** *a* Care aparține Dobrogei sau dobrogenilor (**1**). **5-6** *a* Referitor la Dobrogea sau la dobrogeni (**1**). **7** *a* Originar din Dobrogea.

dobrogeancă *sf* [At: CADE / Pl: *~ene* / E: ***dobrogean*** + *-că*] Dobrogeană (**1**).

dobrogenește *av* [At: FOLC. OLT. – MUNT. II, 131 / E: ***dobrogean*** + *-ește*] **1** Ca dobrogenii (**1-2**). **2** În graiul dobrogean.

dobromnic *sm* vz ***dobornic***

dobronică *sf* vz ***dobornic***

dobrovnic *sm* vz ***dobornic***

dobrovnică *sf* vz ***dobornic***

dobza *v* vz ***dobzăla***

dobză *sf* [At: RETEGANUL, P. I, 39 / E: pvb ***dobzăla***] (Pop; îlv) **A bate ~** A dobzăla.

dobzăla *vt* [At: NEGRUZZI, S. III, 31 / V: (reg) *~za* / Pzi: *~lez* / E: mg ***dobzani***] (Pop) A bate foarte tare Si: *a bate măr, a snopi*.

doc[1] *sn* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~uri* / E: eg ***duck***] Țesătură rezistentă din bumbac, din care se confecționează haine de vară, salopete, prelate etc.

doc[2] *sn* [At: MUMULEANU, C. 144/12 / Pl: *~uri* / E: eg ***dock***] **1** Bazin portuar împreună cu construcțiile și instalațiile aferente, în care vapoarele sunt încărcate, descărcate sau reparate. **2** Ansamblu de construcții, instalații, servicii tehnice și administrative care servesc un port. **3** Magazie într-un port, unde se depozitează mărfuri. **4** (Îs) *~ plutitor* Instalație plutitoare pentru repararea navelor. **5** (Îs) *~ uscat* Bazin îngropat, închis la partea superioară cu o poartă, din care se poate evacua apa, pentru a scoate nava pe uscat.

-doc[3] [At: DN[3] / E: ngr ***δοχός***] Element secund de compunere cu semnificația „prin care trece".

docamdată *av* vz ***deocamdată***

docar *sn* [At: ALEXI, W. / Pl: *~e* / E: eg ***dog-cart***] Trăsurică ușoară cu două sau patru roți, uneori acoperită cu pânză.

docăi *v* vz ***docăni***

docăni [At: JIPESCU, O. 118 / V: ***~ăi*** / Pzi: *~nesc* / E: fo] (Olt) **1** *vt* A certa (**1-2**). **2** *vr* A pricepe.

docăraș *sn* [At: SĂM. IV, 73 / Pl: *~e* / E: ***docar*** + *-aș*] (Șhp) Docar.

docent *sm* [At: BARIȚIU, P. A. III, 148 / Pl: *~nți* / E: ger ***Dozent***] **1** Grad didactic onorific în învățământul superior, corespunzând celui de conferențiar. **2** Persoană cu gradul de docent (**1**). **3** (Îs) *Doctor ~* Titlu științific acordat doctorilor în științe care s-au distins printr-o activitate valoroasă. **4** (Îas) Persoană cu titlul de doctor docent (**3**).

docență *sf* [At: CADE / Pl: *~țe* / E: ***docent*** + *-ență*] **1** Titlul, gradul sau funcția de docent (**1**). **2** (Ședință de) evaluare de către o comisie a activității unui doctor în științe, în urma căreia se acordă titlul de docent (**1**).

docetic, ~ă [At: DN[2] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***docétique***] **1** *smf* Adept al docetismului. **2** *a* Care aparține docetismului. **3** *a* Referitor la docetism.

docetism *sn* [At: DN[2] / E: fr ***docétisme***] Erezie de la începuturile bisericii creștine, care susținea că Isus Hristos nu ar fi fost om decât în aparență.

docher *sm* [At: SCÎNTEIA, 1953, nr. 2835 / Pl: *~i* / E: eg ***docker***] Muncitor care lucrează în docuri[1] (**1**), la încărcatul și descărcatul vapoarelor.

dochmius *sn* [At: DN[3] / P: *doh~* / Pl: *~uri* /E: lat ***dochmius***] Picior de vers antic compus dintr-o silabă scurtă, două lungi, urmate de o silabă scurtă și una lungă.

docil, ~ă *a, av* [At: HELIADE, O. I, 130 / V: (înv) ***ducil*** / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***docile,*** lat ***docilis***] **1-2** (D. oameni și manifestările lor) Care se supune la orice cu ușurință, fără să protesteze Si: *supus*.

docilitate *sf* [At: NEGULICI / V: (înv) ***duc~*** / Pl: *~ități* / E: fr ***docilité,*** lat ***docilitas, -atis***] Supunere cu ușurință la orice, fără proteste.

docimazie *sf* [At: DER / Pl: *~ii* / E: fr ***docimasie***] **1** Examen de laborator folosit în medicina judiciară pentru determinarea cauzelor unei morți. **2** (Îs) *~ pulmonară* Probă care determină dacă un copil s-a născut mort sau a murit după naștere. **3** Cercetare făcută în vechea Atenă asupra cetățenilor care urmau să primească funcții. **4** Disciplină care determină proporția de metale utilizabile conținute în minereuri.

docimologic, ~ă *a* [At: DN[2] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***docimologique***] **1** Care aparține docimologiei. **2** Referitor la docimologie.

docimologie *sf* [At: MDENC / Pl: *~ii* / E: fr ***docimologie***] Disciplină care studiază sistematic examenele și concursurile, în scopul îmbunătățirii condițiilor și structurii lor.

docrovnică *sf* vz ***dobornic***

docsie *sf* vz ***doxă***

doct, ~ă *a, av, s* [At: HELIADE, PARALELISM. I, 44/10 / Pl: *~cți, ~e* / E: fr ***docte,*** lat ***doctus***] **1-3** (Uneori irn; d. oameni și manifestările lor) Erudit (**1**).

doctor *sm* [At: (a.1665) IORGA, S. D. V, 88 / V: (înv) ***doht~***, (pop) ***doft~***, (reg) ***dopt~, dost~*** / Pl: *~i* / E: fr ***docteur,*** lat ***doctor,*** cf ger *doktor*] **1** Persoană cu studii superioare care se ocupă cu vindecarea, tratarea și prevenirea bolilor umane și animale Si: *medic*. **2** Înalt titlu științific acordat de o instituție academică sau de învățământ superior. **3** Persoană cu titlul de doctor (**2**). **4** (Îs) *~ honoris causa* Titlu onorific acordat unei mari personalități în domeniul vieții sociale, politice, culturale, științifice. **5** (Îs) *~al bisericii* Titlu acordat celor mai mari teologi și apologeți creștini. **6** (Fam) Persoană foarte pricepută într-un domeniu Si: *maestru*. **7** (Zlg) Pescărel albastru (*Alcedo atthis*). **8** (Reg) Numele mai multor plante din familia liliacee (*Aloe*).

doctoral, ~ă [At: NEGULICI / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***doctoral***] **1** *a* (Înv) Care aparține doctorului (**1**). **2** *a* (Înv) Referitor la doctor (**1**). **3-4** *a, av* (D. manifestările oamenilor) Solemn. **5-6** *a, av* (D. manifestările oamenilor) Pedant. **7-8** *a, av* (D. manifestările oamenilor) Afectat (**1**). **9-10** *a, av* Îngâmfat.

doctorand, ~ă *smf* [At: DEX / Pl: *~nzi, ~e* / E: ger ***Doktorand***] Persoană care își pregătește lucrarea de doctorat (**1**).

doctorantură *sf* [At: DEX / Pl: *~uri* / E: ***doctorand*** + *-ură*] (Rar) **1** Perioada doctoratului (**1**). **2** (Pex) Doctorat (**1**).

doctoraș *sm* [At: DEX / V: (pop) ***doft~*** / Pl: *~i* / E: ***doctor*** + *-aș*] **1-2** (Șhp) Doctor (1) (tânăr). **3** (Prt) Medic lipsit de valoare.

doctorat *sn* [At: DEX / Pl: *~e* / E: fr ***doctorat***] **1** Stagiu de calificare științifică superioară, după terminarea studiilor universitare, pentru obținerea titlului de doctor (2). **2** Examen final de susținere a lucrării științifice concepute în timpul doctoratului (1). **3** Titlul de doctor (2).

doctoreasă *sf* [At: DEX / V: (pop) ***doft~*** / Pl: *~ese* / E: ***doctor*** + *-easă*] (Pfm) **1** Soție de doctor (1). **2** Doctoriță. **3** Femeie care vindecă bolile cu mijloace empirice.

doctoricesc, ~ească *a* vz ***doftoricesc***

doctorici *v* vz ***doftorici***

doctorie *sf* [At: (a. 1649) MARDARIE COZIANUL, ap. TDRG /V: (pop) ***doft~*** / Pl: *~ii* / E: ***doctor*** + *-ie*] Preparat sau substanță folosită pentru vindecarea, ameliorarea sau prevenirea unei boli Si: *medicament*, (pfm) *leac*.

doctoriță *sf* [At: DEX / V: (pop) ***doft~*** / A: *~riță* / Pl: *~țe* / E: ***doctor*** + *-iță*] Femeie medic.

doctorizare *sf* [At: DN³ / Pl: *~zări* / E: crs cf eg *doctor treatment*] Tratare a benzinelor cu plumbit de sodiu și floare de sulf în scopul îndepărtării compușilor de sulf.

doctrinal, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***doctrinal***] Care este în legătură cu o doctrină.

doctrinar, ~ă [At: DEX / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***doctrinaire***] **1** *a* Care aparține unei doctrine. **2** *a* Referitor la o doctrină. **3** *smf* Persoană care formulează și susține o doctrină. **4** *smf* Persoană cu atitudine dogmatică.

doctrină *sf* [At: DEX / Pl: *~ne* / E: fr ***doctrine***, lat ***doctrina***] Totalitatea principiilor unui sistem politic, științific, religios etc.

document *sn* [At: IORGOVICI, O. 12/13 / V: (înv) ***duc~***, (îvr) ***~mânt, ~mint, ducam~*** / Pl: *~e*, (înv) *~uri* / E: fr ***document***, lat ***documentum***] **1** Text scris sau tipărit. **2** Inscripție. **3** Fotografie. **4** Construcție. **5** Mărturie a unor fapte reale actuale sau din trecut servind la cunoașterea unor realități istorice, literare etc. Si: (iuz) *sinet* Vz *hrisov, ispisoc, mărturie*. **6** (Îla) **De ~** Documentar. **7** Act prin care se adeverește, se constată sau se preconizează un fapt, se conferă un drept, se recunoaște o obligație. **8** (Pex) Orice probă, dovadă sau indiciu care poate confirma un adevăr, o stare de fapt etc.

documânt *sn* vz ***document***

documenta *vt* [At: LM / Pzi: *~tez* / E: fr ***documenter***] **1** *vt* A susține pe bază de documente, informații, probe etc. Si: *a dovedi, a demonstra, a proba*. **2** *vt* A constitui o dovadă pentru... Si: *a arăta, a demonstra, a dovedi, a vădi*. **3** *vr* A se informa amănunțit, pe baza unor documente (1-5).

documental, ~ă *a, av* [At: HASDEU, I. C. I, 28 / Pl: *~i, ~e* / E: ***document*** + *-al*] (Asr) Documentar (1).

documentalmente *av* [At: HASDEU, I.C. I. 77 / E: ***documental*** + *-mente*] (Înv) După cum reiese din documente (1-5).

documentamente *av* [At: SFC II, 189 / E: ***documental*** + *-mente*] (Rar) Documentalmente.

documentar, ~ă [At: IORGA, L. II, 553 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***documentaire***] **1** *a* Care are caracter sau valoare de document (1-5) Si: (asr) *documental*. **2** Care se bazează pe documente (1-5). **3-4** *sn, a* (Film) care prezintă fapte autentice, cu valoare de document (1-5).

documentare *sf* [At: DDRF / Pl: *~tări* / E: ***documenta***] **1** Susținere pe bază de documente, informații, probe etc. Si: *documentație* (1). **2** Constituire a unei dovezi pentru... Si: *documentație* (2). **3** Informare amănunțită, pe baza unor documente (1-5) Si: *documentație* (3). **4** Totalitatea informațiilor, a documentelor cu privire la o anumită problemă sau la un anumit domeniu de activitate Si: *documentație* Si: *documentație* (4). **5** Sector de activitate unde se (poate) face documentarea (3)

documentarist¹, ~ă [At: CONTEMP., S. II, 1955, nr. 473, 2/4 / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***documentariste***] **1-2** *smf, a* (Autor) de filme documentare (3-4).

documentarist², ~ă [At: DLR ms / Pl: *~iști, ~e* / E: ***documentare*** + *-ist*] **1** *smf* Persoană care are funcția de a face documentarea științifică într-o problemă dată. **2** *smf* Funcția ocupată de documentarist² (1).

documentaristic, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***documentarist*** + *-ic*] **1** De documentarist (1). **2** De documentare (1).

documentat, ~ă *a* [At: LM / Pl: *~ați, ~e* / E: ***documenta***] **1** Întemeiat pe documente (1-5). **2** Elaborat pe baza unei largi documentații (1-4). **3** (Pex) Bine informat.

documentație *sf* [At: LM / V: (înv) *~iune* / Pl: *~ii* / E: fr ***documentation***] **1-4** Documentare (1-4).

documentațiune *sf* vz ***documentație***

documint *sn* vz ***document***

documentografie *sf* [At: DN³ / E: it ***documentografia***] Tehnica descrierii documentelor (1-5).

documentologie *sf* [At: DN³ / E: it ***documentologia***] Știință care studiază documentele (1-5) ca fenomene ale vieții sociale.

docurge *vi* [At: ARH. FOLK. III, 38 / Pzi: 3 ~, Ps: *~rse* / E: ***do¹-*** + ***curge***] (Ban; d. lichide) A curge până la sfârșit.

dodăcar *sm* vz ***dodecar***

dodăi *v* vz ***dodei***

dodăială *sf* vz ***dodeială***

dodeca- [At: DN³ / E: fr ***dodeca-***] Element prim de compunere savantă cu sensul „doisprezece".

dodecadactil *s* [At: CORNEA, ap. DR ms / Pl: ? / E: ngr ***δωδεκαδάκτυλος***] (Atm; iuz) Duoden.

dodecadă *sf* [At: ZILOT, CRON. 76 / E: ngr ***δωδεκάδα***] (Îvr; în epoca fanariotă din țările române) Grup de doisprezece boieri (mari) din anturajul domnului.

dodecaedric, ~ă *a* [At: DL / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***dodécaédrique***] **1** Care aparține dodecaedrului (1). **2** Referitor la dodecaedru (1). **3** Care formează un dodecaedru (1).

dodecaedru *sn* [At: DEX / Pl: *~re* / E: fr ***dodécaèdre***] **1** Poliedru cu douăsprezece fețe. **2** Cristal cu aspect de dodecaedru (1).

dodecafonic, ~ă *a* [At: M 1965, nr. 2, 39 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***dodécaphonique***] **1** Care aparține dodecafonismului (1-2) Si: *dodecafonist* (1). **2** Referitor la dodecafonism (1-2) Si: *dodecafonist* (1).

dodecafonie *sf* [At: M 1965, nr. 4, 4 / E: it ***dodécafonia***] Tehnica modernă de compoziție muzicală bazată pe folosirea consecventă în melodie și armonie a celor 12 sunete ale gamei cromatice Si: *dodecafonism*.

dodecafonism *sm* [At: DER / Pl: *~e*/ E: fr ***dodécaphonisme***] **1** Dodecafonie. **2** (Mpl) Compoziție muzicală dodecafonică.

dodecafonist, ~ă [At: MDENC / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***dodécaphoniste***] **1-2** *a* Dodecafonic (1-2). **3** *smf* Compozitor care folosește dodecafonia.

dodecagon *sn* [At: DEX / Pl: *~oane* / E: fr ***dodécagone***] Poligon cu douăsprezece laturi și douăsprezece unghiuri.

dodecagonal, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***dodécagonal***] **1** Care aparține dodecagonului. **2** Referitor la dodecagon. **3** Care formează un dodecagon.

dodecandrie *sf* [At: J. CIHAC, I. N. 264/25 / Pl: *~ii* / E: fr ***dodécandrie***] Caracteristică a unor plante de a avea douăsprezece stamine pe pistil.

dodecar *sn* [At: (a. 1821) IORGA, S. D. XXII, 46 / V: (înv) ***~dăc~*** *sm* / Pl: *~i* / E: ngr ***δωδεκαρυ***] Monedă turcească de aur, care a circulat în trecut și în țările române.

dodecasilab *sn, a* [At: HELIADE, O. II, 159 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***dodécasyllabe***, lat ***duodecasyllabus***] **1-2** (Vers) care are douăsprezece silabe.

dodecasilabic, ~a *a* [At: CADE / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***dodécasyllabique***] (D. versuri) Care are douăsprezece silabe.

dodecastil *sn, a* [At: LTR² / Pl: *~uri* / E: fr ***dodécastyle***] **1-2** (Edificiu) a cărui fațadă are douăsprezece coloane.

*dode*i [At: PSALT. 265 / V: *~dăi*, *~dii* / Pzi: *~esc* / E: vsl **додѣжити**] (Înv) **1-2** *vtr* A (se) supăra. **3** *vt* A incomoda. **4** *vt* A deranja. **5** *vr* A se plânge. **6** *vi* A năvăli.

dodeială *sf* [At: PSALT. 104 / V: ***~dăi~***, ***~dia~*** / P: *~de-ia~* / Pl: *~ieli* / E: ***dodei*** + *-eală*] (Înv) **1** Necaz. **2** Supărare. **3** Deranj.

dodeire *sf* [At: PSALT. 104 / Pl: *~ri* / E: ***dodei***] (Înv) **1-3** Dodeială (**1-3**).

dodială *sf* vz ***dodeială***

dodie *sf* [At: ALEXI. W. / Pl: *~ii* / E: nct] **1** (Îvp) Flecăreala. **2** (Pfm; îe) **A vorbi** sau **a grăi (cam) în ~ii** A vorbi fără sens, aiurea. **3** (Îvp; îe) **A umbla** sau **a merge (ca) în ~dii** A merge în neștire, năuc. **4** (Mun; Olt) Nărav. **5** (Pop; îe) **A lăsa (pe cineva) în ~iile lui** A lăsa (pe cineva) să-și facă toanele, capriciile.

*dodi*i *v* vz ***dodei***

dodotăl *sm* vz ***dedițel***

dodoțăl *sn* vz ***dedițel***

doflani *smp* [At: BORZA, D. / E: nct] (Bot; reg) Dovleac (*Cucurbita pepo*).

dofleac *sm* vz ***dovleac***

doftă *sf* vz ***doxă***

doftor *sm* vz ***doctor***

doftoraș *sm* vz ***doctoraș***

doftoreasă *sf* vz ***doctoreasă***

*doftor*i [At: DEX / Pzi: *~resc* / E: ***doftor***] (Pop) **1-3** *vtr* A (se) doftorici (**1-3**).

doftoricesc, ~ească *a* [At: DEX / V: *doct~* / Pl: *~ești* / E: ***doftor*** + *-icesc*] (Pop) Medical.

*doftoric*i [At: DEX / V: ***doct~*** / Pzi: *~cesc* / E: ***doftor***] (Pop) **1** *vt* A îngriji un bolnav (cu mijloace empirice) Si: *a doftori* (**1**). **2** *vr* (D. bolnavi) A se trata Si: *a se doftori* (**2**). **3** *vr* (D. bolnavi) A se vindeca Si: *a se doftori* (**3**).

doftorie *sf* vz ***doctorie***

doftoriță *sf* vz ***doctoriță***

doftoroaie *sf* [At: DEX / Pl: ~ / E: ***doftor*** + *- oaie*] (Pop) **1** Femeie (bătrână) care vindecă bolile cu mijloace empirice. **2** Soție de doctor (**1**). **3** (Rar) Femeie care practică medicina.

dog *sm* [At: ENC. AGR. / Pl: *~i* / E: eg ***dog***, fr ***dogue***] (Adesea urmat de determinări arătând rasa) Specie de câine de talie foarte mare, cu corpul acoperit cu păr scurt și lins și cu botul turtit și gros.

dogal, ~a *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: it ***dogale***] **1** Care aparține dogelui. **2** Referitor la doge.

dogar [At: (a.1695) IORGA, S. D. V, 361 / V: (reg) ***dăo~*** *sm* / Pl: *~i*, *sm ~e sn* / E: ***doagă*** + *-ar*] **1** *sm* Meșteșugar care face doage (**1**) sau vase din doage Si: (reg) *butnar*. **2** *sn* Unealtă ca o seceră pentru făcut doage (**1**). **3** *sn* (Trs) Planșetă pentru frământat aluatul.

dogăreasă *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ese* / E: ***dogar*** + *-easă*] Soția dogarului (**1**) Si: (reg) *dogăroaică*, *dogăroaie*.

dogăresc, ~ească *a* [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~ești* / E: ***dogar*** + *- esc*] **1** Care aparține dogarului (**1**). **2** Referitor la dogar (**2**).

dogărie[1] *sf* [At: VALIAN, V. / V: (reg) ***dăo~*** / Pl: *~ii* / E: ***dogar*** + *-ie*] Meseria dogarului (**1**) Si: *dogărit*, (reg) *butnărie*.

dogărie[2] *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ii* / E: ***doagă*** + *-ărie*] **1** Atelier (sau prăvălie) unde se fac și se vând obiecte din doage (**1**). **2** Articole făcute din doage (**1**).

dogărit *sn* [At: SCRIBAN, D. / Pl: (rar) *~uri* / E: ***dogări***] Dogărie[1].

dogăroaică *sf* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~ce* / E: ***dogar*** + *-oaică*] (Reg) Dogăreasă.

dogăroaie *sf* [At: DR ms / Pl: ~ / E: ***dogar*** + *-oaie*] (Reg) Dogăreasă.

doge *sm* [At: AMFILOHIE, G. 114/16 / V: (îvr) ***doagea, doj, dojie*** *sm* / E: it ***doge***] Conducător politic (ales prin vot) al vechilor republici italiene Veneția și Genova.

dogeni *v* vz ***dojeni***

dogger [At: MDENC / P: *dogăr* / E: eg ***dogger***] (Glg) **1** *sn* Epoca mijlocie a jurasicului. **2** *a* Care aparține doggerului (**1**).

*dog*i [At: DEX / Pzi: *~gesc* / E: ***doagă***] **1** *vr* (D. butoaie, putini etc.) A avea doagele (**1**) depărtate, desfăcute sau rupte. **2** *vt* (C. i. butoaie, putini etc.) A se strica, rupându-se, desfăcându-se sau depărtându-se doagele (**1**). **3** *vr* (D. voce) A suna răgușit.

dogit, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~iți, ~e* / E: ***dogi***] **1** (D. vase din doage) Cu doagele depărtate, desfăcute sau rupte. **2** (Îe) **Sună (a) ~** Produce la atingere un sunet caracteristic unui vas cu doagele (**1**) desfăcute sau rupte. **3** (Fig, d. voce) Răgușit.

dogm *sm* vz ***dogmă***

dogmatic, ~ă [At: LB / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***dogmatique***, lat ***dogmaticus***] **1** *a* Care ține de dogme (**1-2**). **2** *a* Referitor la dogme (**1-2**). **3** *a* Care se sprijină pe dogme (**1-2**). **4** *a* (Pex) Care respinge principiul verificării critice și al gândirii creatoare, absolutizând o opinie, o teză. **5** *sf* Parte a teologiei care expune sistematic dogmele (**1**) unei religii. **6** *sf* Materie de studiu având drept obiect dogmatica (**5**). **7** *sf* Tratat asupra dogmelor (**1**) religioase. **8-9** *smf, a* (Persoană) care se comportă conform dogmelor (**1**). **10** *smf* Persoană care susține și aplică dogmatismul Si: *dogmatist*. **11** *a* (D. acțiunile oamenilor) Care se desfășoară conform dogmelor.

dogmaticamente *av* [At: COSTINESCU / E: fr ***dogmatiquement***] (Îvr) În mod dogmatic (**1-4**).

dogmaticesc, ~ească *a* [At: DOSOFTEI, V. S., decembrie, 227r/6 / Pl: *~ești* / E: ***dogmatic*** + *-icesc*] **1-4** Dogmatic (**1-4**).

dogmaticește *av* [At: ANTIM, ap. SFC I, 107 / E: ***dogmatic*** + *-icește*] **1-2** (Înv) În mod dogmatic (**9, 11**).

dogmatician *sm* [At: IORDAN, L. R. A. 176 / P: *~ci-an* / Pl: *~ieni, ~iene*] Specialist în dogmatică (**5**).

dogmatism *sn* [At: NEGULICI, E. II, 16/19 / Pl: *~e* / E: fr ***dogmatisme***] Mod de gândire rigid care operează cu teze acceptate necritic, socotite imuabile.

dogmatist, ~ă *smf* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***dogmatiste***] (Rar) Dogmatic (**10**).

*dogmatiz*a *vi* [At: DEX / Pzi: *~ zez* / E: fr ***dogmatiser***] (Rar) A expune pe un ton dogmatic, sentențios.

dogmatizare *sf* [At: DEX / Pl: *~zări* / E: ***dogmatiza***] Expunere pe un ton dogmatic (**4**), sentențios.

dogmă *sf* [At: ST. LEX. / V: (îvr) *dogm sm* / Pl: *~me* / E: fr ***dogme***, lat ***dogma***] **1** Învățătură sau teză fundamentală a unei religii, care nu poate fi supusă criticii și nu admite obiecții. **2** (Pex) Teză, doctrină politică, științifică etc. considerată imuabilă, acceptată necritic și aplicată rigid.

dogoară *sf* vz ***dogoare***

dogoare *sf* [At: ANON. CAR. / V: (înv) ***~ră, dug~, ~gor*** *sm* / Pl: *~ori* / E: ***dogori***] **1** Căldură arzătoare produsă de soare, de foc sau de un obiect foarte fierbinte. **2** (Fig) Ardoare (**1**). **3** Senzație de căldură mare.

*dogod*i *vi* [At: N. REV. R. XVIII, 85 / Pzi: *~desc* / E: srb ***dogoditise***] (Olt) A se afla (**20**).

dogor *sm* vz ***dogoare***

dogorâre *sf* vz ***dogorire***

dogorât, ~ă *a* vz ***dogorit***

dogorâtor, ~oare *a* vz ***dogoritor***

dogoreală *sf* [At: (ante 1600) CUV. D. BĂTR. II, 150/1 / V: (înv) ***dug~*** / Pl: *~eli* / E: ***dogori*** + *-eală*] **1-3** Dogoare (**1-3**).

*dogor*i [At: LB / V: *~rî* / Pzi: *~resc*, 3 *~goare* / E: bg **догоря**, srb ***dogoreti***] **1** *vi* (D. soare, foc sau orice obiect fierbinte) A răspândi o căldură puternică. **2** *vt* (Îvr) A pârgui. **3** *vi* (D. obraji, cap etc.) A deveni fierbinte sau roșu din cauza temperaturii, a frigului, a unei stări emotive. **4-5** *vtrp* (C. i. părți ale corpului) A (se) expune la căldura focului sau a razelor soarelui pentru a (se) încălzi. **6** *vt* (Îvr) A arde. **7-8** *vtrp* (Rar; complinit de „de sete“) A (se) usca.

dogorime *sf* [At: PASCU, S. 140 / Pl: *~mi* / E: ***dogoare*** + *-ime*] (Reg) Dogoare (**1**).

dogorire *sf* [At: HELIADE, O. II, 345 / V: ***~râre*** / Pl: *~iri* / E: ***dogori***] **1** Răspândire de căldură puternică. **2** (Îvr) Pârguire. **3** Expunere la căldura focului sau a razelor soarelui. **4** (Îvr) Ardere.

dogorit, ~ă [At: POGOR. HENR. 228 / V: *~rât* / Pl: *~iți, ~e* / E: ***dogori***] **1** *a* Care este încălzit puternic. **2** *a* (Pex) Pârlit. **3** *a* Înfierbântat. **4** *sf* (Reg) Arsură **(3)**. **5** *a* (Rar; d. plante sau terenuri cultivate) Ars de soare. **6** *a* (Nob) Decolorat.

dogoritor, ~oare *a* [At: GRECEANU, Î. 148/27 / V: ***~râtor*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***dogori*** + *-tor*] Care dogorește.

dogorî *v* vz ***dogori***

dohăt *sn* vz ***dohot***

dohod *sn* vz ***dohot***

dohor *sn* vz ***dohot***

dohorniță *sf* vz ***dohotniță***

dohot *sn* [At: (a. 1741) FURNICĂ, I. C. 14 / V: (îrg) ***dih~, duh~,*** (reg) ***~hod, ~hor, ~hat, duhod, duhut, dihod*** / Pl: *~uri* / E: ucr ***дехоти***] **1** (Trs, Mol, Buc) Lichid vâscos asemănător cu păcura, obținut dintr-un amestec de rășini vegetale extrase din scoarță sau lemn de pin, arin sau fag. **2** Ulei, întrebuințat în trecut la ungerea osiilor la car și căruță, la protecția cârligelor de pescuit marin sau tratarea unor boli de piele. **3** (Pex) Păcură.

dohotar *sm* [At: DL / Pl: *~i* / E: ***dohot*** + *-ar*] (Trs, Mol, Buc) Bărbat care face sau vinde dohot **(1-2)**.

dohotărie[1] *sf* [At: SCL, 1954, 27 / Pl: *~ii* / E: ***dohotar*** + *-ie*] (Reg) **1** Meseria dohotarului. **2** Comerțul dohotarului.

dohotărie[2] *sf* [At: SCL 1954, 27 / Pl: *~ii* / E: ***dohot*** + *-ărie*] Groapă sau loc unde se obține dohotul **(1-2)**.

dohotniță *sf* [At: JIPESCU, O. 148 / V: (reg) ***~horn~, dihon~, duhon~, duholn~*** / Pl: *~țe* / E: ***dohot*** + *-niță*] (Reg) Vas (de lemn sau scoarță de copac) în care se păstrează dohotul **(1-2)** Si: *păcorniță*.

dohtor *sm* vz ***doctor***

doi, două [At: PRAV. LUCACI, 231^v/2 / V: (înv) ***doao, doaua*** (S și: *doaă*), ***doau, doo, doolea, doî, duor*** *nc* / S și: (înv) *doă* / Pl: (rar, **28-31**) *doiuri* / E: ml ****dui, duae***] **1** *nc* Numărul care în numărătoare are locul între unu și trei și este indicat matematic prin cifrele 2 și II. **2** *a* Indică un număr mic, neprecizat *I-am spus două vorbe*. **3** *a* (Înv; îlav) **În** (sau **din**) **două vorbe** (sau **cuvinte**), ori **în două vorbe și-un cuvânt (pe scurt)** Fără multă vorbă. **4** *nc* (Îlav) **La doi pași** Foarte aproape. **5** *nc* (Îe) **A vorbi** (sau **spune**) **cu două înțelesuri** A se exprima echivoc. **6** *nc* (Îae) A vorbi neclar. **7** *nc* (Îe) **Nu face** (sau **nu dai**, pop, **nu plătește**) **nici două parale** (sau **doi bani**) Nu prezintă nici un interes. **8** *nc* (Îae) Nu are nici o valoare. **9** *nc* (Îlav) **În** (sau **pe din**) **două** În două părți (egale). **10** *nc* (Îlav) **Nici una, nici două** Neașteptat. **11** *nc* (Îal) Imediat. **12** *nc* (Înv; îlav) **În** (sau **pe din**) **două cu...** Amestecat (în părți egale) cu altceva. **13** *nc* (Fam; îlav) **În doi timpi și trei** (sau **două**) **mișcări** Foarte repede. **14** *nc* (Îal) Imediat. **15** *nc* (Îlav) **Una-două** Foarte des. **16** *nc* (Îal) Întruna.**17** *nc* (Îlav) **Din două una** sau **una din două** Ori... ori... **18** *nc* (Îlav; de obicei în construcții negative) **Cu una, cu două** Cu ușurință. **19** *nc* (Îe) **Una și cu una fac două** E limpede. **20** *nc* (Îlv) **A nu vorbi** (sau **a nu zice**) **(nici) două** A tăcea. **21** *nc* (Precedat de „vreo" și urmat de „trei") Indică un număr aproximativ *A stat vreo doi, trei ani*. **22** *nc* Numărul abstract corespunzător cifrei 2. **23** (Precedat de „vreo" și urmat de „ori") Intră în componența numeralului adverbial corespunzător *Vine de vreo două ori pe an*. **24** *nc* (Precedat de pp „de" și urmat de „ori", intră în componența numeralului multiplicativ corespunzător) Îndoit *S-a făcut de două ori mai mare*. **25** *nc* (Precedat de „câte", adesea cu valoare adjectivală) Intră în componența numeralului distributiv corespunzător *S-au așezat doi câte doi*. **26** *no* Al doilea. **27-28** *nc* (Cu elipsa substantivului determinat) Ora sau ziua. **29** *sn* Semn grafic ce reprezintă numărul doi **(1)**. **30** *sn* Notă aflată între notele unu și trei. **31** *sn* Carte de joc marcată cu doi **(1)**. **32** *sn* Fața a zarului marcată cu două puncte.

doică *sf* [At: PO 183/4 / V: (înv) ***daică*** *sf* / Pl: *~ci*, (înv) *~ce* / E: bg ***доика***] **1** Femeie care alăptează (și îngrijește) copilul altei femei Si: (îtî. iuz) *nutrice*. **2** (Reg) Termen de politețe, folosit la țară, cu care se adresează un tânăr unei femei (mai) în vârstă Si: *țață, lele*.

doici *vt* [At: HELIADE, O. I, 473 / Pzi: *~cesc* / E: ***doică***] **1** (Îrg) A alăpta un copil străin. **2** (Îrg; pex) A hrăni cu lapte sugarii. **3** (Îvp) A dădăci. **4** (Îvp) A îngriji.

doicie *sf* [At: VALIAN, V. / Pl: *~ii* / E: ***doică*** + *-ie*] (Înv) Perioadă în care copilul este alăptat (și îngrijit de doică).

doicire *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ri* / E: ***doici***] (Înv) **1** Alăptare a unui copil. **2** Hrănire cu lapte a sugarilor. **3** Dădăcire. **4** Îngrijire.

doicit[1] *sn* [At: ANTROP. 268/4 / Pl: *~uri* / E: ***doici***] (Înv) **1-4** Doicire **(1-4)**.

doicit[2]***, ~ă*** *a* [At: DDRF/ Pl: *~iți, ~e* / E: ***doici***] (Rar) Alăptat (și crescut) de doică.

doiculiță *sf* [At: LEXIC REG. 35 / Pl: *~țe* / E: ***doică*** + *-uliță*] (Șhp) Doică.

doie *no* vz ***doilea***

doile *no* vz ***doilea***

doilea, doua *no* [At: PO100/26 / V: (îvp) ***doile,*** (înv) ***doua*** (S și: *doa*), ***doaua*** (S și: *doao*), (îvr) ***duoile, doualea*** (S și: *doalea*), (reg) ***doualea, doolea, doie*** / S și: (înv) *doa* / E: ***doi*** + *-lea*] **1** (Cu valoare *a* sau *s*, precedat de articolul „al", „a") Care se află între primul și al treilea. **2** (La feminin, urmat de „parte") Intră în componența numeralui fracționar corespunzător, indicând jumătate dintr-un tot *A doua parte din sumă*. **3** (La feminin, urmat de „oară") Intră în componența numeralului adverbial corespunzător *A venit a doua oară*. **4** (D. veri; îla) **De-al doilea** Care sunt copiii verilor primari. **5** (Îlav) **A doua zi** În ziua următoare. **6** (Îlav) **A doua oară** Data următoare. **7** (Îvp; îlav) **De-al doilea** A doua oară. **8** (Îe) **A pune** (sau **a lăsa, a trece** etc.) **ceva pe planul al ~** A considera ceva ca fiind de importanță secundară.

doime *sf* [At: HELIADE, PARALELISM, II, 57 / Pl: *~mi* / E: ***doi*** + *-ime*] **1** (Înv) Grup de doi. **2** Jumătate dintr-un întreg. **3** (Muz) A doua parte dintr-o notă întreagă. **4** (Pex) Notă cu valoarea unei jumătăți dintr-o notă întreagă.

doimitale *ppl* vz ***dumneata***

doina *v* vz ***doini***

doinar *sm* [At: VOICULESCU, POEZII, I, 214 / Pl: *~i* / E: ***doină*** + *-ar*] (Rar) Doinaș.

doinaș *sm, a* [At: F (1875), 309 / Pl: *~i* / E: ***doină*** + *-aș*] **1-2** (Persoană) care cântă doine **(1-2)** Si: (rar) *doinar*.

doină *sf* [At: ASACHI, P. 75/13 / V: (îvr) ***doh~,*** (reg) ***dai~*** / Pl: *~ne* / E: nct] **1** Poezie lirică specifică folclorului românesc, care exprimă un sentiment de dor, de jale, de dragoste, de revoltă etc., fiind însoțită de obicei de o melodie adecvată. **2** Specie muzicală a creației folclorice românești, având caracteristicile doinei **(1)**.

doinăreț, ~eață *a* [At: LEXIC REG. 113 / Pl: *~i, ~e* / E: ***doini*** + *-areț*] (Buc) Care cântă și compune doine **(1-2)**.

doini *vit* [At: EMINESCU, O. I, 32 / V: *~na* / Pzi: *~nesc* / E: ***doină***] **1-2** A cânta doine **(1-2)** (din gură, din fluier etc.).

doinire *sf* [At: LUNGIANU, GL. 212 / Pl: *~ri* / E: ***doini***] **1** Cântare de doine **(1-2)**. **2** (Ccr) Doină **(1-2)**.

doinișoară *sf* [At: MARIAN, Î. 218 / Pl: *~re* / E: ***doină*** + *-ișoară*] **1-2** (Reg; șhp) Doiniță **(1-2)**.

doinit[1] *sn* [At: SĂM. I, 253 / Pl: (rar) *~uri* / E: ***doini***] Doinire **(1)**.

doinit[2]***, ~ă*** *a* [At: M 1974, nr. 7, 17 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***doini***] **1** Care doinește **(1-2)**. **2** (D. cântece) Cântat în tonalitatea și ritmul doinei **(1-2)**.

doinitor, ~oare *smf, a* [At: COȘBUC, P. I, 316 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***doini*** + *-tor*] **1-2** (Persoană) care cântă doine **(1-2)**.

doiniță[1] *sf* [At: EMINESCU, O. I, 2 / Pl: *~țe* / E: ***doină*** + *-iță*] (Hip) Doină **(1)**.

doiniță[2] *sf* vz ***doniță***

doism *sn* [At: STAMATI, D. 62 / Pl: *~e* / E: ***doi*** + *-ism*] (Îvr) Dualism.

doispcelea *no* vz ***doisprezecelea***

doispcilea *no* vz ***doisprezecelea***

doispecile *no* vz ***doisprezecelea***

doispicilea *no* vz ***doisprezecelea***

doisprăzece *nc* vz ***doisprezece***
doisprece *nc* vz ***doisprezece***
doisprecelea *no* vz ***doisprezecelea***
doispricilea *no* vz ***doisprezecelea***
doisprezece, douăsprezece [At: PRAV. LUCACI, 217v/3 / V: (rar) ***~spraz~, ~prece,*** (pfm) ***doișpe,*** (înv) ***douăs~*** (S și: *doăsprezece*) ***douăsprezecea,*** *nc, sm* / S și: (înv) *doas~* / E: ***doi + spre + zece***] **1-2** *s, a* (Număr) care în numărătoare are locul între unsprezece și treisprezece. **3** *no* Al doisprezecelea (**1-2**). **4** *nc* (Precedat de *pp* „de" și urmat de „ori") Intră în componența numeralului adverbial corespunzător *De douăsprezece ori*. **5** *nc* (Precedat de „câte", adesea cu valoare adjectivală) Intră în componența numeralului distributiv corespunzător *Câte doisprezece oameni*. **6-7** *no* (Cu elipsa substantivului determinat) Ziua sau ora sau data. **8** *sm* Semn grafic reprezentând numărul doisprezece (**1**). **9** *sm* (Pex) Desen sau figură în forma semnului doisprezece (**8**). **10** Carte de joc marcată doisprezece (**1**) Si: *valet, juvete*.
doisprezecelea, douăsprezecea *no* [At: LB / V: ***~prece~,*** (reg) ***~precil~, ~cile, ~pecile, ~picilea, douăspracea, douăsprecilea, ~pcelea, ~pcilea, ~ișpelea, douăsprecilea*** *no* / P: *doi-* / E: ***doisprezece*** + *-lea*] **1-2** *s, a* (Precedat de „al", „a") (Număr, obiect etc.) care se află între al unsprezecelea și al treisprezecelea. **3** (Îe) **În ceasul al ~** În ultimul moment.
doist *sm* [At: STAMATI, D. 62 / Pl: *~iști* / E: ***doi*** + *-ist*] (Îvr) Dualist.
doișpe *nc, sm* vz ***doisprezece***
doișpelea *nc* vz ***doisprezecelea***
doiu *s* vz ***dolie***[1]
doj *sm* vz ***doge***
dojană *sf* [At: CORESI, EV., ap. DR ms / V: (înv) ***~jea~, dosia~*** *sf* / Pl: *~jene* / E: ***dojeni***] **1** (Înv) Îndrumare. **2** Observație moralizatoare, făcută cuiva care a comis o greșeală (ușoară) Si: *mustrare, ceartă, morală*. **3** Exprimare a nemulțumirii printr-o dojană (**2**). **4** (Reg; îe) **A sta de** (sau **la**) **~** A sta de vorbă Si: (pfm) *a sta la taifas*.
dojăni *v* vz ***dojeni***
dojănire *sf* vz ***dojenire***
dojănitor, ~oare *a* vz ***dojenitor***
dojâni *v* vz ***dojeni***
dojdoca *v* vz ***dezghioca***
dojeana *v* vz ***dojeni***
dojeni [At: PSALT. 248 / V: (înv) ***~jâni, doge~, doșe~,*** (reg) ***~jăni, drojeni, ~jeana*** / Pzi: *~nesc* / E: vsl **доженъ**] **1** *vt* (Înv) A sfătui (într-o situație dificilă). **2** *vr* (Îvr) A se corecta (**1-2**). **3** *vt* (Îrg) A preveni. **4** *vt* A mustra. **5-7** *vtrp, vrr* A(-și) face imputări. **8** *vi* (Îvr) A amenința. **9** *vt* (Îvr) A pedepsi. **10** (Reg) A descânta (**1**). **11** *vi* (Reg) A discuta. **12** *vt* (Înv; fam) A spăla pe cap. **13** *vt* (Înv; fam) A săpuni.
dojenic, ~ă *a* [At: VALIAN, V. / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***dojană*** + *-ic*] (Îvr) Dojenitor (**7**).
dojenicios, ~oasă *a* [At: ANTIM, O. 179 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***dojeni*** + *-icios*] (Îvr) Dojenitor (**1**).
dojenire *sf* [At: BIBLIA (1688), 365[1]/11 / V: (înv) ***~jăn~, doșe~*** / Pl: *~ri* / E: ***dojeni***] **1** (Înv) Sfătuire. **2** Prevenire. **3** Mustrare.
dojenit[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: (rar) *~uri* / E: ***dojeni***] **1-3** Dojenire (**1-3**).
dojenit[2]***, ~ă*** *a* [At: DDRF / Pl: *~iți, ~e* / E: ***dojeni***] Mustrat.
dojenitor, ~oare [At: ANON. CAR. / V: (înv) ***~jăn~, ~riu*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***dojeni*** + *-tor*] **1-2** *smf, a* (Înv) (Persoană) care dojenește (**1**) Si: *îndrumător, povățuitor,* (îvr) *dojenicios*. **3** *a* (Îrg) Care previne. **4** *a* Care are caracter coercitiv. **5-6** *a, av* (Care are caracter) moralizator. **7-8** *a, av* Mustrător Si: (îvr) *dojenic*.
dojenitoriu, ~ie *a* vz ***dojenitor***
dojie *sm* vz ***doge***
dol[1] *sn* [At: HELIADE, O. I, 385 / Pl: *~uri* / E: fr ***dol***, lat ***dolus***] **1** (Înv) Înșelăciune. **2** (Jur) Acțiune făcută cu rea-credință, cu viclenie, pentru a determina pe cineva să încheie un contract nefavorabil sau să admită o clauză defavorabilă într-un contract. **3** (Pex) Fraudă.
dol[2] *sn* [At: ALR II/I h 174 / Pl: *~uri* / E: ***doliu***] (Olt) Doliu.
dol[3] *sm* [At: DN[3] / Pl: *~i* / E: eg ***doll***] Câine sălbatic asiatic, asemănător cu lupul.
dola *vi* [At: LM / Pzi: *~lez* / E: lat ***dolare***] (Înv) A lucra cu dolabra Si: *a rindelui*.
dolabră *sf* [At: LM / Pl: *~re* / E: lat ***dolabra***] (Înv) Rindea.
dolabrar *sm* [At: LM / Pl: *~i* / E: lat ***dolabrarius***] (Înv) Fabricant de dolabre.
dolabrat, ~ă *a* [At: LM / Pl: *~ați, ~e* / E: ***dolabră*** + *-at*] (Înv) Care seamănă cu o dolabră.
dolamă *sf* vz ***dulamă***
dolantin *sn* vz ***dolantină***
dolantină *sf* [At: LTR[2] / V: ***~tin*** *sn* / Pl: *~ne* / E: fr ***dolantine***] Medicament analgezic de sinteză, de tipul morfinei.
dolar *sm* [At: CR (1829), 146[2]/27 / V: (înv) ***~d*** (Pl: *~rzi*) / Pl: *~i* / E: eg ***dollar***, fr ***dollar***] **1** Unitate monetară a Statelor Unite ale Americii, definită cu un conținut de 0,888671 gr. de aur fin. **2** (Urmat de determinări indicând țara) Unitate monetară într-o serie de țări.
dolard *sm* vz ***dolar***
dolariza *vr* [At: DR ms / Pzi: *~zez* / E: ***dolar*** + *-iza*] (Rar, d. state) A practica o politică economică ce utilizează ca monedă principală dolarul (**1**).
dolarizare *sf* [At: CONTEMP., S. II, 1948, nr. 104, 3/2 / Pl: *~zări* / E: ***dolariza***] (Rar) Practicare a unei politici economice care utilizează ca monedă principală dolarul (**1**).
dolarizat, ~ă *a* [At: CONTEMP., S. II, 1948, nr. 105, 3/6 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***dolariza***] (Rar) **1** Influențat de dolar (**1**). **2** Aservit politicii economice americane.
dolă *sf* [At: SEVASTOS, N. 326 / Pl: *~le* / E: nct] (Îrg, pbl) Dulamă.
dolări *vi* [At: LEXIC REG. 18 / Pzi: *~resc* / E: nct] (Reg) A face gălăgie.
dolăsa *vir* [At: HODOȘ, C. 86 / Pzi: *ț* / E: *do-* + ***lăsa***] (Ban) **1-2** A (se) opri.
dolby *sn* [At: DEX-S / E: eg ***Dolby*** (system)] (Șîs *Sistem ~*) Sistem electronic conceput pentru reducerea zgomotului de fond la înregistrările sonore de mare fidelitate.
dolbură *sf* [At: LEXIC REG. 29 / Pl: *~re, ~ri* / E: nct] (Olt) **1** Scorbură. **2** Lemn găunos (netăiat).
dolburos, ~oasă *a* [At: LEXIC REG. 29 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***dolbură*** + *-os*] (Reg; d. lemn) Găunos.
dolcă *sf* [At: CIHAC, II, 104 / Pl: *~lci* / E: nct] (Mol, Ban, Olt) Cățea ciobănească de pază sau de vânătoare.
dolce *av* [At: COSTINESCU / E: it ***dolce***] **1** (Indică modul de executare a unei bucăți muzicale) În manieră delicată, lină. **2** (Îs) *~ farniente* Stare de lenevealǎ plăcută.
dolcissimo *av* [At: DER / E: it ***dolcissimo***] (Indică modul de executare a unei piese muzicale) Cu multă duioșie.
doldoș *av, a* [At: COMAN, GL. / E: nct] (Reg) Doldora.
doldoașă [At: PLOPȘOR, V. O. 8 / Pl: *~șe* / E: nct] (Olt) **1** *sfp* Mulțime de obiecte înghesuite până la refuz într-o traistă sau într-un buzunar. **2** *sf* (Pex) Boccea (**6**). **3** *sfp* Țâțe mari (pline cu lapte). **4** *sfp* Scutece. **5** *sfp* Testicule.
doldoliu, ~ie *a* vz ***durduliu***
doldora[1] *ain, av* [At: ISPIRESCU, ap. TDRG / V: ***dol~, ~dura*** / E: tc ***doldur***] **1-2** (De obicei urmat de determinări introduse prin pp „de") Umplut peste măsură Si: *umflat, înțesat, ticsit,* (înv) *bucsit*.
doldora[2] *vt* [At: JIPESCU, O. 29 / V: *~ri* / Pzi: *~resc* / E: ***doldora***[1]] (Îrg) A umple peste măsură.
doldoră *sf* vz ***dârdoră***
doldori *v* vz ***doldora***
doldura *ain* vz ***doldora***
doleanță *sf* [At: NEGULICI / P: *~le-an~* / Pl: *~țe* / E: fr ***doléance***] **1** Ceea ce constituie aspirația cuiva. **2** (Ccr) Cerere (**20-21**) (expusă oral sau în scris).

dolent, ~ă *ain, av* [At: HELIADE, O. I, 390 / V: (înv) ***~e*** / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***dolent,*** lat ***dolens***] (Liv) **1-2** Plângăreț. **3-4** Întristat.

dolente *ain* vz ***dolent***

dolerit *sn* [At: COBÎLCESCU, G. 34/25 / Pl: *~e* / E: fr ***dolérite,*** ger ***Dolerit***] Rocă eruptivă bazaltică, cristalizată, caracterizată de o structură ofitică.

doleț *sn* [At: COMAN, GL. / Pl: *~uri* / E: nct] (Reg) Țol de lână pentru acoperit.

dolf *sm* [At: CANTEMIR, I. I. I. 206 / V: ***dulf,*** (prin confuzie) ***duh, dop*** / Pl: *~i* / E: vsl **долъфинъ** Cf *dolofan*] (Zlg; îvp; complinit prin „de mare") Delfin **(1)**.

dolfan *a* vz ***dolofan***

dolfă *sf* [At: JIPESCU, O. 51 / V: (reg) ***doal~*** / Pl: *~fe* / E: nct] (Olt, Mun, Mol) Cățea ciobănească (de pază).

dolgozi *vti* [At: GRAUR, E. 89 / Pzi: *~zesc* / E: mg ***dolgozni*** cf mg *dólog* „lucru"] (Reg) **1-2** A lucra intens.

doli *v* vz ***dolii***

doliare *sf* vz ***doliere***

dolic *sm* [At: DN[3] / Pl: *~ici* / E: fr ***dolic***] (Rar) Fasole japoneză.

dolică *sf* [At: DLR ms / Pl: *~ici* / E: ***dolie[2]*** + *-ică*] (Îrg) Cântec pe care-l cântă lăutarii când adună bacșișul de la oaspeți.

dolico- vz ***doliho-***

dolicocefal, ~a *a* vz ***dolihocefal***

dolicocefalie *sf* vz ***dolihocefalie***

dolicopod *sn* vz ***dolihopod***

dolie[1] *sf* [At: (a. 1829) IORGA, S.D. XIV, XXXV / V: ***doiu*** *s* / Pl: *~ii* / E: vsl **долк**] (Mai ales Mol) **1** Parte a albiei unui râu, cu înclinație mică și curgere lină, unde apa este adâncă. **2** Loc adăpostit de vânt. **3** Bulboană. **4** (Reg) Loc unde apa iese de pe jilipul morii, dând impresia că fierbe. **5** (La casele țărănești) Loc de pe acoperiș unde se unesc două planuri. **6** Șanț de scurgere a apei în apropierea streașinilor la clădirile care au acoperișul puțin înclinat. **7** Tabla care captușește dolia **(6)**. **8** (Reg) Partea cea mai înaltă a acoperișului unei case.

dolie[2] *sf* [At: H XII, 40 / Pl: *~ii* / E: nct] (Mol) Bacșiș dat lăutarilor la nuntă.

doliere *sf* [At: CIUPALĂ, T., ap. DLR ms / V: ***~iare*** / Pl: *~ri* / E: ***dolia***] (Reg) Încetinire a mersului unei plute Cf *dolii*.

doliho- [At: DN[3] / V: ***~ico-*** / E: fr ***dolicho-***] Element prim de compunere cu sensul: **1** Alungit. **2** Lung.

dolihocefal, ~a [At: TDRG / V: ***~ico~*** / E: fr ***dolichocéphale***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care are craniul alungit anteroposterior. **3-4** *sm, a* (Craniu) alungit anteroposterior.

dolihocefalie *sf* [At: DN[2] / V: ***~ico~*** / Pl: *~ii* / E: fr ***dolicocéphalie***] **1** Malformație dată de alungirea anteroposterioară a craniului. **2** Stare a celui care suferă de dolihocefalie **(1)**.

dolihocolon *sn* [At: DN[2] / Pl: *~loane* / E: fr ***dolichocôlon***] (Med) Alungire anormală a colonului.

dolihopod *sn* [At: DN[3] / V: ***~ico~*** / Pl: *~e* / E: fr ***dolichopode***] (Zlg) Lăcustă subțire, decolorată, cu apendicele alungit, care trăiește în peșterile din regiunile mediteraneene.

dolii *v* [At: DDRF / V: ***~li*** / P: *~ li-i* / Pzi: *~liesc* / E: ***dolie[1]***] (Mol) A încetini mersul unei plute, îndreptând-o către mal, unde curentul e mai slab.

dolină[1] *sf* [At: CONV. LIT. LIV, 363 / Pl: *~ne* / E: srb ***dolina*** cf fr *doline*] **1** Formă de relief depresionar, cu aspect de farfurie sau de pâlnie, de natură carstică. **2** (Reg) Loc întins, drept. **3** (Reg) Jgheab. **4** (Ban) Luncă verde.

dolină[2] *sf* vz ***doină***

dolioară *sf* [At: H XI, 308 / Pl: *~re* / E: ***dolie[1]*** + *-oară*] **1-2** (Șhp) Dolie[1] (mică).

doliu *sn* [At: NEGRUZZI, S. III, 183 / P: *do-liu* / Pl: *~ri* / E: lat ***dolium*** cf fr *deuil*] **1** Durere profundă cauzată de moartea cuiva apropiat sau de o mare nenorocire colectivă. **2** Atitudine îndurerată a celui căruia i-a murit cineva. **3** (Pex) Jale. **4** (Îs) *Zi de ~* Zi care amintește un eveniment dureros. **4** (Îs) *An de ~* Perioadă în care se poartă doliu **(6)** și nu se poate contracta o nouă căsătorie. **5** (Îs) *~ național* Perioadă în care se comemorează moartea unei personalități sau un dezastru colectiv. **6** Semn exterior (îmbrăcăminte sau bandă neagră) care se pune la înmormântare și prin care se exprimă doliul **(1)**. **7** Perioadă în care se poartă doliu **(6)**. **8** (D. haine, culori etc.; îla) **De ~** Care se folosește pentru a exprima durerea la sau după moartea unei rude. **9-10** (Îljv) **În ~** În negru Si: *cernit*. **11** (Îs) *Scrisoare* (sau *plic*) *de* (sau *cu*) *~* Scrisoare de condoleanțe (în plic cu chenar negru).

dolium *sn* [At: DN[3] / P: *~li-um* / Pl: *~uri* / E: lat ***dolium***] (Ant) Vas mare de lut cât un butoi, folosit de greci și de romani pentru păstrarea lichidelor sau a grâului.

dolivan *s* [At: ȘEZ. XV, 26 / Pl: ? / E: nct] (Reg; ned) Plantă care crește în zonele muntoase, prin poiene și fânețe.

doljean, ~ă [At: DEX-S / Pl: *~eni, ~ene* / E: ***Dolj*** + *-ean*] **1-2** *smf, a* (Persoană) care face parte din populația de bază a județului Dolj sau este originară de acolo. **3** *smp* Locuitorii județului Dolj. **4-5** *a* Care aparține județului Dolj sau doljenilor **(3)**. **6-7** *a* Referitor la Dolj sau doljeni. **8** *a* Care provine din Dolj.

doljeancă *sf* [At: DEX-S / Pl: *~ence* / E: ***doljean*** + *-că*] Doljeană **(1)**.

dolly *sn* [At: MDENC / E: eg, fr ***dolly***] Macara de construcție specială, de pe care se obțin cadre panoramice pe platourile de filmare.

dolmaci *sm* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~* / E: nct] (Reg; iuz) Tălmaci.

dolman[1] *sn* [At: COSTINESCU / V: (înv) ***dolom~, ~ă, dolomană*** *sf* / Pl: *~e* / E: fr ***dolman,*** ger ***Dolman*** cf *dulamă*] **1** Haină scurtă, cu brandenburguri și blană pe margini, purtată de husari pe umăr, prinsă cu o baieră și lăsând mânecile să atârne. **2** Haină bărbătească de postav sau din piele (căptușită cu blană).

dolman[2] *sn* vz ***dolmen***

dolmană *sf* vz ***dolman[1]***

dolmă *sf* [At: CHEST. IV 40/62 / Pl: *~me* / E: nct] (Reg) **1** Șanț pentru scurgerea apei făcut prin holdă. **2** Consolidare a malului unui râu.

dolmen *sn* [At: ODOBESCU, S. II, 254 / V: (înv) ***~man*** / Pl: *~e,* (rar) *~i* sm / E: fr ***dolmen***] Monument megalitic funerar format dintr-o lespede mare așezată orizontal pe stâlpi de piatră, care se găsește în unele părți ale Europei și Africii.

dolniță *sf* [At: ANTIPA, P. 150 / Pl: *~țe* / E: nct] (Olt) Frânghie cu plumbi ce formează marginea de jos a unui voloc de pescuit.

doloagă *sf* [At: VICIU, GL. / Pl: *~ge* / E: nct] (Trs) Scândură.

doloamă *sf* [At: TEAHA, C. N. 221 / Pl: *~me* / E: ns cf *dulamă*] (Trs) Așternut de pus sub șaua calului.

doloare *sf* vz ***durere***

dolobandură *sf* [At: PAȘCA, GL. / V: ***~bân~*** / Pl: *~re* / E: nct] (Reg) Femeie de moravuri ușoare.

dolobândură *sf* vz ***dolobandură***

dolofan, ~ă [At: (a. 1481) MIHĂILĂ, D. 96 / V: (înv) ***~lfan, dulf~,*** (reg) ***to~, doroftei*** *sm* / Pl: *~i, ~e* / E: nct] **1** *a* (D. copii sau pui de animale; pex, d. părți ale corpului lor; șhp) Durduliu. **2** *smf* Copil durduliu. **3** *smf* Pui de animal durduliu. **4** *a* (D. obiecte) Care are dimensiuni peste cele normale. **5** *a* (Îvp; d. copii și animale) Care a trecut de prima vârstă a copilăriei. **6** *sm* (Înv; Trs; îf *dolfan*) Om bogat, fruntaș în satul lui.

dolofancă *af* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~ce* / E: ***dolofan*** + *-că*] (Mun, d. femei) Puternică și cu forme pline.

dolofănel *am* [At: RĂDULESCU-CODIN, Î. 293 / Pl: *~ei* / E: ***dolofan*** + *-el*] **1-4** (Hip) Dolofan **(1-4)**.

dolofăni *vtr* [At: MAT. FOLK. 180 / Pl: *~nesc* / E: ***dolofan***] **1-2** A (se) face dolofan **(1, 4)**.

dolofete *sm* [At: PAȘCA, GL. / Pl: *~feți* / E: ***dolofan*** css] (Olt) Copil gras.

doloftan *sm* [At: H IX, 224 / Pl: *~i* / E: ***tolof*** + *- t(an)*] (Reg) Cățelandru.

dolog *sm* [At: ȘINCAI, HR. I, 61 / Pl: *~ogi* / E: ns cf *dârlog*] (Îvr) Dârlog.

dologan *sm* [At: PĂCALĂ, M. R. 139 / Pl: *~i* / E: ns cf *gologan*] (Reg) Nasture de os mare și rotund.

dologat *sm* [At: ALR II 172 / Pl: *~ați* / E: nct] (Reg) Munte cu pantă lină.

dologi [At: VICIU, GL. / V: (reg) *~oși*, *~oji* / Pzi: *~gesc* / E: ns cf mg *dölog* „lucru"] **1-2** *vrt* (Ban, Trs; d. obiecte) A (se) uza. **3-4** (Pex) A (se) netezi. **5-6** *vtr* (Mun, Olt, Trs; d. ființe supuse la eforturi) A (se) epuiza. **7** *vr* (Ban, Olt) A se deprinde cu o anumită activitate.

doloj *sm* [At: A I, 34 / Pl: *~i* / E: nct] (Trs) Urechea biciului.

doloji *v* vz ***dologi***

doloman *sn* vz ***dolman***

dolomană *sf* vz ***dolman***

dolomie *sf* [At: MARIN, PR. II, 126/4 / Pl: *~ii* / E: ger ***Dolomien***] (Rar) Dolomită (**2**).

dolomit *sn* vz ***dolomită***

dolomită *sf* [At: ALEXI, W. / V: ***~mit*** *sn* / Pl: *~te* / E: fr ***dolomite***] **1** Mineral format din carbonat de calciu și carbonat de magneziu cristalizat în sistemul romboedric. **2** Rocă cu aspect grăunțos formată din dolomită (**1**).

dolomitic, ~ă *a* [At: CADE / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***dolomitique***] (D. terenuri, roci etc.) **1** Care conține dolomită (**1**). **2** Care are aspectul dolomitei (**1**).

dolomitizare *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~zări* / E: ***dolomit***, după fr *dolomitisation*] Fenomen natural de îmbogățire în magneziu a rocilor calcaroase, care se transformă în roci dolomitice.

dolon *sn* [At: MDENC / Pl: *~i* / E: ngr ***δόλων***] (Rar) Velă mică, pătrată, folosită în antichitate la navele de transport feniciene.

dolopeți *smp* [At: CHEST. V, 54/32 / E: nct] (Reg) Butuci de brad pe care stau ciobanii când mulg oile.

dolor *sm* [At: D. MED. / E: lat ***dolor***] (Med) Durere.

dolori *vi* [At: CONV. LIT. XX, 1009 / Pzi: *~resc* / E: ***dolor***] (Îrg) A zăcea și a avea dureri mari.

doloric, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***dolorique***] (Med, îs) *Senzații ~e* Senzații dureroase.

dolorit *sn* [At: GR. S. VI, 86 / Pl: *~uri* / E: ***dolori***] (Îrg) Durere.

doloroso *av* [At: TIM. POPOVICI, D. M. / E: it ***doloroso***] (Indică modul de executare a unei bucăți muzicale) Cu durere.

dolos, ~oasă *a* [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~oși, ~oase* / E: lat ***dolosus***] (Jur, rar) Fraudulos.

dolosiv, ~ă *a* [At: MDENC / V: ***~oziv*** / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***dolosif***] (Jur; d. contracte) **1** Făcut prin înșelăciune. **2** (Îs) *Mijloace ~e* Mijloace folosite pentru provocarea erorii în cazul dolului[1] (**2**).

doloși[1] *v* vz ***dologi***

doloși[2] *vt* [At: FURNICĂ, ap. DLR ms / V: ***dorl~*** / Pzi: *~losesc* / E: nct] (Înv) **1** (Pbl) A trece cu vederea. **2** (Îf *dorloși*) A dosi (**1**).

doloziv, ~ă *a* vz ***dolosiv***

dom *sn* [At: EMINESCU, P. 86 / V: (înv) ***~ă[2]*** *sf* / Pl: *~uri*, (rar) *~e* / E: fr ***dôme***] **1** Catedrală impunătoare în unele orașe occidentale. **2** (Pex) Clădire monumentală. **3** Cupolă semisferică a unei clădiri monumentale. **4** Recipient de oțel montat la partea superioară a unui cazan de aburi. **5** Structură geologică în formă de boltă largă, circulară sau eliptică.

domatium *sn* [At: DN[3] / Pl: *~uri* / E: ger ***Domatium***] **1-2** (Bot) Organ vegetal sau cavitate a unui organ în care trăiesc viermi sau insecte.

domă[1] *sf* [At: JIPESCU, O. 160 / E: bg ***дума*** „vorba"] (Îvp) **1** Vorbire domoală la o învoială. **2** (Îe) **A sta de ~** A sta la taifas. **3** (Îcs) *Doma-doma* Sugerează o conversație (în șoaptă) între două sau mai multe persoane.

domă[2] *sf* vz ***dom***

domăcin *sm* [At: ARH. FOLK. VI 380 / Pl: *~i* / E: srb ***domacin***] (Reg) Stăpânul casei.

domăi [At: BIBLIA (1688), ap. TDRG / V: ***~moi***, (înv) ***dum~, ~ăni*** / Pzi: *~esc, domăi* / E: ns cf srb *dumati*] (Îvp) **1-2** *vi, vrr* A șușoti (pe întuneric), punând la cale ceva. **3** *vrr* A se sfătui. **4** *vi* A spune ceva în taină. **5** *vt* A convinge pe cineva.

domăni *v* vz ***domăi***

dombaz *sn* [At: VĂCĂRESCUL, IST. 302 / V: ***tum~*** / Pl: *~uri* / E: tc ***dombaz***] (Trm; iuz) Ponton.

dombră *sf* vz ***domră***

domeavostră *ppl* vz ***dumneavoastră***

domen *sn* vz ***domeniu***

domenă *sf* vz ***domeniu***

domenial, ~ă *a* [At: DA ms / V: (rar) ***~min~*** / Pl: *~i, ~e* / E: ***domeniu*** + *-al*] **1** Care aparține unui domeniu (**1**). **2** Referitor la un domeniu (**1**).

domeniu *sn* [At: ȘINCAI, HR. III 18/31 / V: (înv) ***~m, ~miniu, condominiu, domen, ~nă*** *sf* / Pl: *~ii* / E: fr ***domaine***] **1** Proprietate funciară feudală întinsă, care stat la baza societății medievale în Europa Apuseană. **2** (Înv; îs) *Ministerul de ~ii* sau *Domenii* Ministerul care avea în grijă administrarea și exploatarea averilor funciare ale statului și ale particularilor. **3** (Îs) *~l public* Totalitatea bunurilor întreținute de stat și de care se folosește publicul (drumuri, poduri etc.). **4** (D. opere, invenții; îe) **A cădea în ~l public** A deveni bunul tuturor, putând fi comercializat de oricine. **5** Cuprinsul unei științe, al unei arte. **6** Sferă de activitate. **7** (Mat) Mulțime de puncte situate pe o dreaptă, pe o suprafață, în spațiu, caracterizată prin aceea că pentru fiecare punct există o vecinătate a lui cuprinsă în mulțime și prin faptul că orice pereche de puncte din mulțime se pot uni printr-o linie poligonală cuprinsă în acea mulțime. **8** (Fiz) Interval de valori ale unei mărimi.

domenium *sn* vz ***domeniu***

domeri *v* vz ***dumeri***

domerire *sf* vz ***dumerire***

domerit, ~ă *a* vz ***dumirit***

domesnic, ~ă *a* vz ***dumesnic***

domesnici *v* vz ***dumesnici***

domesnicie *sf* vz ***dumesnicie***

domesnicire *sf* vz ***dumesnicire***

domesnicit, ~ă *a* vz ***dumesnicit***

domestec, ~ă *a* vz ***domestic***

domestic, ~ă [At: PRAV. 61 / V: ***~tec***, (înv) ***~stnic, dumestec, dumes~***, (îvr) ***domne~, dumne~*** / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***domestique***, lat ***domestius***] **1** *a* (D. animale) Care trăiește pe lângă casă, fiind folosit în anumite scopuri. **2** *sm* (rar)*f* (Înv) Om civilizat. **3** *a* Care este specific vieții gospodărești. **4** *a* (Pex) Intim. **5** *a* (Pex) Privat. **6** *a* (D. pământ) Cultivat. **7** *a* (Reg; d. fân) Care crește pe lângă casă. **8** *a* (Reg; d. fân) De bună calitate. **9** (Înv) Obișnuit. **10** *sm* (Frr) Servitor.

domestici [At: MARIAN, O. II, 397 / V: (înv) ***dum~, ~stnici*** / Pzi: *~cesc* / E: ***domestic***] **1-2** *vtrp* (C. i. animale) A îmblânzi. **3-4** *vtrp* (C. i. pamânt) A cultiva (**1-3**). **5-6** *vtr* (Fig) A face să devină sau a deveni mai potolit, mai sociabil.

domesticire *sf* [At: DLR ms / Pl: *~ri* / E: ***domestici***] **1** Îmblânzire. **2** Cultivare (**1**). **3** (Fig) Transformare a cuiva, care devine mai potolit, mai sociabil.

domesticit[1] *sn* [At: MDA ms/ Pl: (rar) *~uri* / E: ***domestici***] **1-3** Domesticire (**1-3**).

domesticit[2], ~ă *a* [At: CAMIL PETRESCU, Î. II, 70 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***domestici***] **1** (D. animale) Îmblânzit. **2** (D. terenuri) Cultivat (**1-3**). **3** (Fig) Care a devenit mai potolit, mai sociabil.

domesticitate *sf* [At: MACEDONSKI, O. III, 51 / E: fr ***domesticité***] (Rar) **1** Condiția de animal domestic. **2** Animalele domestice dintr-o gospodărie.

domestnic, ~ă *a* vz ***domestic***

domestnici *v* vz ***domestici***

domevoastră *ppl* vz ***dumneavoastră***

domia-sa *ppl* vz ***dumneasa***

domiavoastră *ppl* vz ***dumneavoastră***

domicil *sn* vz ***domiciliu***

domicilia *vi* [At: DA ms / Pzi: *~liez* / E: fr ***domicilier***] A locui.

domiciliar, ~ă [At: COD. PEN. R. P. R. 540 / P: *~li-ar* / E: fr ***domiciliaire***] **1** Referitor la domiciliu (**1-2**). **2** Făcut la domiciliu (**1-2**).

domiciliat, ~ă *a* [At: DLR ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***domicilia***] Stabilit cu locuința (într-un anumit loc).

domiciliere *sf* [At: DEX / P: *~li-e~*/ Pl: *~ri* / E: ***domicilia***] Locuire.

domiciliu *sn* [At: CARAGIALE, T. II 9 / V: (rar) ***~cil***, (îvr) ***~mițil*** / Pl: *~lii* / E: lat ***domicilium***] **1** Casă sau loc unde cineva locuiește permanent. **2** (Jur) Loc unde cineva, având-și locuința principală, este ținut în evidență de autorități și își exercită drepturile cetățenești.

domilor sale *ppl* vz ***dumneasa***

domin *sn* vz ***domino***

domina [At: GHICA, S. 152 / Pzi: *domin*, (rar) *~nez* / E: fr ***dominer***, lat ***dominari***] **1** *vt* (D. oameni, idei, concepții etc.) A ține pe cineva sau ceva sub influența sau stăpânirea sa. **2** *vr* A reuși să nu-și dea pe față sentimentele, gândurile Si: *a se reține, a se stăpâni*. **3-4** *vti* A întrece (cu mult) prin înălțime lucrurile sau ființele înconjurătoare. **5-6** *vti* A se impune prin număr, intensitate sau putere. **7** *vt* A se dovedi net superior adversarului (într-o întrecere sportivă).

dominant, ~ă [At: BUL. COM. IST. V 61 / Pl: *~anți, ~e* / E: fr ***dominant***] **1** *a* Care domină (**1-7**). **2** *a* (D. însușiri, factori, trăsături) Predominant. **3** *a* (D. însușiri, factori, trăsături) Specific. **4** *sf* Trăsătură caracteristică principală a unei lucrări, a unui proces etc. **5** *sf* (Muz) Treapta a cincea a modurilor major și minor. **6** *sf* Acord compus pe dominantă (**5**).

dominanță *sf* [At: DEX / Pl: *~țe* / E: fr ***dominance***] **1** Preponderență. **2** (Rar) Specificitate.

dominare *sf* [At: C. PETRESCU, Î. I, 11 / Pl: *~nări* / E: ***domina***] **1** Ținere sub influență sau sub stăpânire. **2** Ascundere a sentimentelor Cf *domina* (**2**). **3** Întrecere a lucrurilor și a ființelor înconjurătoare prin înălțime. **4** Impunere prin număr, intensitate sau putere. **5** Impunere în fața adversarului (într-o întrecere sportivă).

dominat, ~ă *a* [At: MACEDONSKI, O. I, 15 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***domina***] **1** Stăpânit. **2** Întrecut. **3** Copleșit.

dominație *sf* [At: MAIORESCU, CR. III 99 / V: (înv) ***~țiune*** / Pl: *~ii* / E: lat ***dominatio, -onis***, fr ***domination***] **1-5** Dominare (**1-5**).

dominațiune *sf* vz ***dominație***

dominator, ~oare *smf, a* [At: ODOBESCU, S. III, 69 / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***dominateur***] **1-2** (Persoană) care domină (**1-4**).

dominial, ~ă *a* vz ***domenial***

dominical, ~ă *a* [At: DLR ms / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***dominical***] (Înv) Duminical.

dominican[1], ~ă [At: ARHIVA, R. II 120 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***dominicain***] **1** *smf* Călugăr sau călugăriță din ordinul catolic întemeiat de Sf. Dominic în Franța la începutul sec. XII. **2** Care aparține dominicanilor[1] (**1**). **3** Referitor la dominicani[1] (**1**).

dominican[2], ~ă [At: DEX / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***dominicain***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care face parte din populația Republicii Dominicane sau este originară de acolo. **3** *smp* Populația Republici Dominicane. **4-5** *a* Care aparține dominicanilor[2] (**1-2**) sau Republicii Dominicane. **6-7** *a* Referitor la dominicani[2] (**1-2**) sau la Republica Dominicană.

dominion *sn* [At: DLR ms / P: *~ni-on* / Pl: *~oane* / E: eg ***dominion***] Nume vechi dat statelor din afara insulelor britanice care făceau parte din Imperiul Britanic, având statut de suveranitate și egalitate în drepturi cu metropola.

dominiu *sn* vz ***domeniu***

domino *sn* [At: ALECSANDRI, T. 299 / V: (înv) ***domin*** (Pl: *~ne*) / Pl: *~ uri* / E: fr ***domino***] **1** Îmbrăcăminte lungă de bal mascat în formă de mantie cu glugă. **2** Persoană care poartă la bal un domino (**1**). **3** Joc de societate care se joacă cu 28 de piese plate, dreptunghiulare, însemnate cu puncte (de la zero la șase) și pe care jucătorii le combină după anumite reguli. **4** (Rar) Piesă de domino (**3**).

dominium *sn* vz ***domeniu***

domiri *v* vz ***dumeri***

domirire *sf* vz ***dumerire***

domirit, ~ă *a* vz ***dumerit***

domiritură *sf* [At: CORESI, EV. 465/15 / Pl: *~ri* / E: ***domiri*** + *-(t)ură*] (Înv) **1** Nesiguranță. **2** Nelămurire. **3** Zăpăceală.

domitale *ppl* vz ***dumneata***

domițil *sn* vz ***domiciliu***

domn *sm* [At: COD. VOR. 39/4 / P și: (pfm) ***dom', don'*** / Pl: *~i* / E: ml ***dom(i)nus***] **1** Persoană care are autoritate asupra altora Si: *stăpân*. **2** Persoană care guvernează un oraș, o provincie, o țară Si: *stăpânitor*, (înv) *biruitor* (**3**), (îvr) *despuitor* (**1**), *oblăduitor, ocârmuitor, voievod, vodă, principe, prinț, domnitor*. **3** (Înv; îe) **Schimbarea ~ilor, bucuria nebunilor** Exprimă bucuria poporului la fiecare nouă domnie, care provenea din speranța că traiul va fi mai bun. **4** (Pop; îs) ~ *de rouă* Personaj fantastic din basme și legende. **5** (Fig; pex) Persoană mândră, cu pretenții mari. **6** (Îf) *Domnul* Dumnezeu. **7** (Îf) *Domnul* Isus Cristos. **8** (La vocativ) Invocație impersonală care exprimă mirare, amărăciune etc. *Doamne, ce greu a fost!* **9** (Pfm; îe) **Vezi ~** sau, înv, **au ~** Vorba vine. **10** (Pfm; îe) **A da** (sau **a lăsa**) **pe cineva în plata ~ului** A-l lăsa să facă ce vrea. **11** (Înv) Boier (**1-2**). **12** (Înv) Înalt funcționar. **13** (Înv; Trs; îs) ~ *de steag* Comandant de batalion. **14** (Îvr; Mar; îs) *~ii pământului* Ofițeri. **15** (Îvp) Orășean. **16** Termen politicos de adresare pentru un bărbat. **17** Bărbat (**1-2**). **18** Soț. **19** Învățător. **20** Profesor.

domnarit *sms* vz ***domnărit***

domnariu *sm* [At: BUD, P. P. 15 / Pl: *~ii* / E: ***domn*** + *-ariu*] (Înv) **1** Domnitor. **2** Boier (**1-2**).

domnăreț [At: CAMILAR, ap. DLR ms / Pl: *~i* / E: ***domn*** + *-ăreț*] **1** *sms* Boierime (**1-2**). **2** *am* (Reg) Boieros (**1-4**).

domnărie *sf* [At: COMAN, GL. / Pl: *~ii* / E: ***domn*** + *-ărie*] (Reg) **1** Boierime (**1-2**). **2** Orășenie.

domnărit *sms* [At: HERZ. – GHER., M. II 387 / V: (reg) ***~nar~*** *sms* / E: ***domn*** + *-ărit*] (Înv) Mulțime de domni (**1-2**).

domneai sale *ppl* vz ***dumneasa***

domneata *sfs* [At: DR. XI, 94 / E: ***domn*** + *-eata*] (Reg) Mulțime de domni (**1-2**).

domneavostră *ppr* vz ***dumneavoastră***

domnel *sm* [At: TEODORESCU, P. P. 79 / Pl: *~ei* / E: ***domn*** + *-el*] (Pop; hip) Domn.

domnelnică [At: (a. 1676) URICARIUL II, 195 / Pl: *~ce* / E: ***domn*** + *-elnică*] (Îvr) Biserică (**1**).

domnelor voastre *ppl* vz ***dumneavoastră***

domneloriu voastre *ppl* vz ***dumneavoastră***

domnesc, ~ească [At: CORESI, EV. 105/29 / Pl: *~ești* / E: ***domn*** + *-esc*] **1** *a* Care aparține domnului (**1-2**). **2** *a* Referitor la domn (**1-2**). **3** *a* Care este emis de domn (**1-2**). **4** *a* Care aparține curții domnului. **5** *a* Bogat. **6** *a* Elegant. **7** *sf* (Îrg) Stăpânire a unui domn (**1-2**). **8** *a* Care ține de Dumnezeu. **9** *a* (Înv; îs) *Rugăciune ~ească* Rugăciunea „Tatăl nostru". **10** *a* (Înv; îs) *Țărani ~ești* Țărani liberi. **11** *a* (Înv; îlv) **A se duce cu sare ~ească** A se mândri. **12** *a* (Îs) *Mere ~ești* Varietate de mere mari, de culoare gălbuie- portocalie dungată cu roșu. **13** *a* (Îs) *Măr* ~Soi de măr care produce mere domnești (**12**). **14** *a* (Îvp; îs) *Carte ~ească* Hrisov de înmormântare. **15** *a* Bărbătesc.

domnestic, ~a *a* vz ***domestic***

domnește *av* [At: CORESI, EV. 349/24 / E: ***domn*** + *-ește*] **1** Ca un domn. **2** (Pex) Foarte bine. **3** (Îvp) Dumnezeiește. **4** (Îvp; îlav) **Pe ~** În vorbirea de la oraș.

domnet *sms* [At: DLR ms / E: ***domn*** + *-et*] (Trs) Mulțime de domni.

domneta *ppl* vz ***dumneata***

domnetale *ppl* vz ***dumneata***

domneț, ~eață *a* [At: T. PAPAHAGI, M., ap. DLR ms / Pl: *~i, ~e* / E: ***domn*** + *-eț*] (Înv) Boieros.

domnevostră *ppl* vz ***dumneavoastră***

domnezeu *sm* vz ***dumnezeu***

domni [At: BIBLIA (1688), 7/26 / Pzi: *~nesc* / E: ***domn***] **1-2** *vit* A conduce un principat, o țară, o împărăție. **3-4** *vrt* A (se) face domn. **5** *vr* A se purta ca un domn. **6** *vi* (Fig) A duce o viață fără obligații și lipsuri.

7 *vr* (Îvp) A îmbrăca haine de orășean. **8** *vt* (Construit cu pp „pre", „spre", „în", „peste" sau, înv, cu dativul) A stăpâni. **9** *vt* A poseda. **10** *vt* (a) (Fig; d. clădiri, înălțimi; construit cu pp „pe", „peste") A domina. **11** *vi* (D. fenomene sau stări sufletești, fizice etc.) A dăinui.

domnia lui *ppl* vz ***dumnealui***

domnia sa *ppl* vz ***dumneasa***

domnia-ta *ppl* vz ***dumneata***

domnia-voastră *ppl* vz ***dumneavoastră***

domniilor voastre *ppl* vz ***dumneavoastră***

domnilor voastre *ppl* vz ***dumneavoastră***

domnic *sm* [At: RĂDULESCU-CODIN, Î. 45 / Pl: *~ici* / E: ***domn*** + *-ic*] (Rar; hip) Domn (**2**).

domnica *sfa* [At: VARONE, D. 50 / Pl: *~ici* / E: ***duminica***] (Buc) **1** Numele unei hore. **2** Joc de copii nedefinit mai îndeaproape.

domnică *sf* [At: DELAVRANCEA, S. 84 / Pl: *~ici* / E: ***doamnă*** + *-ică*] (Îvr) Prințesă.

domnicel *a* [At: ȘEZ. V 42 / Pl: *~e* / E: ***domn*** + *-icel*] (Îs) *Mere ~e* Mere cu coaja albă și gust dulce.

domnie *sf* [At: PSALT. HUR., cf PSALT. 34/20 / Pl: *~ii* / E: ***domn*** + *-ie*] **1** (Lpl; înv; în textele religioase) Cete de îngeri. **2** (Îvr) Slavă. **3** Autoritate politică și juridică a domnului (**2**). **4** Demnitatea de domn (**2**). **5** Timpul cât un domn (**2**) se afla la conducerea țării. **6** (Înv) Regiune sau populație stăpânită de un domn (**2**). **7** Guvernare. **8** (Îvp; șîs *scaun de ~*) Reședință domnească. **9** (Înv; îlv) **A fi în ~** A domni (**1**). **10** (Înv) Tezaur domnesc. **11** (Îvp) Persoana domnitorului. **12** (Cu valoare de pronume al majestății; îf *Domnia ta*) Măria-ta. **13** (Înv) Familie domnitoare. **14** (Înv; îlav) **Pe ~** (sau **~ii**) Ca un boier. **15** (Înv) Drept de proprietate. **16** (Înv) Dregătorie. **17** (Reg; prt) Râie. **18** Dominare. **19** (Formează locuțiuni pronominale cu valoare de pronume de reverență) *Domnia ta.*

domniile voastre *ppl* vz ***dumneavoastră***

domnii lui *ppl* vz ***dumnealui***

domnii sale *ppl* vz ***dumneasa***

domnietale *ppl* vz ***dumneata***

domnime *sfs* [At: LB / E: ***domn*** + *-ime*] (Trs) **1** Domnii. **2** Clasa boierilor.

domnire *sf* [At: ODOBESCU, S. III 41 / Pl: *~ri* / E: ***domni***] **1** Conducere a unui principat, a unei țări. **2** Posedare. **3** Stăpânire. **4** (Lpl; înv; în textele religioase) Cete de îngeri. **5** Domnie (**7**).

domnișoară *sf* [At: LB / Pl: *~re* / E: ***doamnă*** + *-ișoară*] **1** (Îvp) Stăpână. **2** (Înv) Fiică de domn (**2**). **3** (Înv) Tânără provenind dintr-o familie nobilă. **4** (Îrg) Fiică de preot. **5** Termen de politețe pentru o fată (sau o femeie nemăritată) Si: (înv) *duduie*. **6** (Îs) *~de onoare* Fată care însoțește mireasa la cununie. **7** (Îas) Fată (din aristocrație) aflată în serviciul unei prințese, al unei regine etc. **8** (Orn; reg) Femeiușca sticletelui Si: *domniță* (**6**). **9** (Bot; reg; lpl) Cârciumărese (*Zinnia elegans*).

domnișor *sm* [At: M. COSTIN, ap. DLR ms / Pl: *~i* / E: ***domn*** + *-ișor*] **1-2** (Șhp) Domn (tânăr). **3** (Înv; pbl) Pretendent la domnie. **4** (Înv) Fiu de domn (**2**). **5** (Îrg; îcs) *De-a ~ul* Numele unui joc de copii. **6** (Bot; reg) Cârciumărese (*Zinnia elegans*). **7** (Orn; reg) Sticlete. **8** (Orn; reg) Căldăraș. **9** (Orn; reg) Bundărel. **10** (Orn; reg) Grangur. **11** (Orn; reg) Pițigoi.

domnișorea *sf* [At: DLR ms / Pl: *~ele* / E: ***domnișor*** + *-ea*] Domnișorică.

domnișorică *sf* [At: POPA, V. 310 / Pl: *~ici* / E: ***domnișoară*** + *-ică*] (Șhp; și irn) Domnișoară.

domnita *ppl* vz ***dumneata***

domnitale *ppl* vz ***dumneata***

domnitor, ~oare [At: CORESI, EV. 192/30 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***domni*** + *-tor*] **1-2** *smf, a* (Persoană) care domnește Si: *domn* (**2**), *stăpânitor, suveran*. **3** *sm* (Spc) Titlu purtat de suveranul României între 1859 și 1881. **4** *a* (Îs) *Familie* (sau *casă*) *~oare* Dinastie. **5** *a* (Îvr) Care dăinuie.

domnitoresc, ~ească *a* [At: PSALT. 99/35 / Pl: *~ești* / E: ***domnitor*** + *-esc*] (Nob) De stăpânitor.

domniță *sf* [At: RADU POPESCU, ap. MAG. IST. 124/6 / Pl: *~țe* / E: ***doamnă*** + *-iță*] **1** Fiică de domn (**2**). **2** (Rar) Soție de domn (**2**). **3** (Rar) Femeie tânără și frumoasă. **4** (Fam; înv) Termen cu care un bărbat se adresa unei femei tinere. **5** (Lpl) Iele. **6** (Orn) Domnișoară (**8**). **7** (Bot; reg; lpl) Ochiul boului (*Callistephus chinensis*).

domnos, ~oasă *a* [At: COMAN, GL. / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***domn*** + *-os*] **1** (Înv) Boieros. **2** (Reg) Pretențios la mâncare. **3** (Reg) Tăcut, dar leneș la lucru.

domnuț *sm* [At: CAMILAR, N. II 411 / Pl: *~i* / E: ***domn*** + *-uț*] (Hip) **1-7** Domn (**1,2,5,7,11,17,18**).

domoi[1] *v* vz ***dumăi***

domoi[2] *v* vz ***domăi***

domoia *v* [At: LUNGIANU, CL. 224 / Pzi: *~iesc* / E: ***domăi***] **1-5** A domăi (**1-5**).

domol, ~oală [At: MAIOR, T. 132/5 / V: (îrg) ***dam~*** / Pl: *~i, ~oale* / E: drr ***domoli***] **1-2** *smf, a* (Îoc „aspru", „violent") (Om) lipsit de agresivitate sau asprime Si: *blajin, blând, calm, liniștit, pașnic, potolit*. **3-4** *smf, a* (Îoc „vioi", „iute") (Om) lipsit de vlagă Si: *molatic*. **5-6** *smf, a* (Rar) (Om) neserios. **7** *a* (D. animale) Încet în mișcări și blând. **8** *a* (D. senzații, dureri, deprinderi etc.; îoc „aprins", „înflăcărat") Care a pierdut din forță Si: *atenuat, calmat, diminuat, slab*. **9** *a* (D. judecată, gândire) Care raționează fără grabă Si: *chibzuit, cumpănit*. **10-11** *a, av* (D. elemente sau fenomene ale naturii ori acțiuni fizice; îoc „puternic", „tare", „intens") (Care se manifestă) cu intensitate, forță sau eficiență scăzută. **12** *a* (Rar; d. anotimpuri, climă) Temperat. **13-14** *a, av* (Trs; d. apă) (Care curge) lin. **15-16** *a, av* (D. mișcări sau lucruri văzute în mișcare; îoc „iute", „repede", „grăbit", „pripit") (Care se produce) lent și liniștit. **17** *s* (Îlav) **Cu ~ul** Cu blândețe. **18** *s* (Îal) Prietenește. **19** *s* (Reg; îlav) **În ~** Fără grabă. **20** *av* (Fam; îe) **A o lăsa** (sau **a o lua**) **(mai) ~** A proceda cu calm și răbdare. **21** *i* (Șîf *Mai ~*) Liniștește-te! **22-23** *a, av* (D. sunete; îoc „puternic", „amplu", „zgomotos") Cu o intensitate și o frecvență reduse Si: *diminuat, înfundat, molcom, slab, stins*. **24-25** *a, av* (D. glas, cântece etc.; îoc „tare", „aspru", „strident") Cu o tonalitate lipsită de stridențe, scăzută Si: *încet, lin, potolit, tărăgănat*. **26-27** *a, av* (D. compoziții muziale) (Care se execută) într-un tempo lent. **28** *a* (Rar; d. limbi) Cu un ritm lent. **29** *a* (D. terenuri, drumuri; îoc „abrupt", „pieziș", „repede") Cu sau în pantă lină. **30** *a* (Îvr; d. pământ) Moale.

domola *v* vz ***domoli***

domolaș *s* [At: DLR ms / Pl: ? / E: ***domol*** + *-aș*] (Reg) Vreme blândă (după o perioadă de frig).

domoleală *sf* [At: KLOPȘTOCK, F. 35 / Pl: *~eli* / E: ***domoli*** + *-eală*] **1-18** Domolire (**1-18**). **19** (Înv; ccr) Porțiune din cursul unui râu unde apa curge mai încet.

domolel *av* [At: GRAUR, E. 40 / E: ***domol*** + *-el*] (Rar; hip) Domol.

domolește *av* [At: CR (1829), 52[1]/23 / E: ***domol*** + *-ește*] (Îvr) Puțin.

domoli [At: CORESI, EV. 52 / V: (îvr) ***dam~*** (Pzi: 3 *damoale*), (înv) ***~la***, (reg) ***~mui, modali***, (îvr) ***~muli*** / Pzi: *~lesc*; Cj: 3 *~lească*, (îvr) *domoale*; Ip: 2 *~lește*, (îvr) *domoală* / E: vsl **домолити се** „a obține prin rugăciuni, a implora"] **1-2** *vrt* (Îoc „a se înfuria", „ a se îndârji") A nu mai fi sau a face să nu mai fie agitat, furios, agresiv Si: *a se calma, a se liniști, a se potoli*. **3-4** *vrt* A-și căpăta sau a face să-și capete buna dispoziție. **5-6** *vtr* A consimți sau a face să consimtă la ceva Si: *a îndupleca*. **7-8** *vtr* (C. i. animale) A nu mai fi sau face să nu mai fie agitat sau agresiv. **9-10** *vtr* (rar)*i* (C. i. animale) A stăpâni. **11** *vt* (Înv; c. i. popoare) A supune. **12-13** *vtr* (C. i. stări psihice, dureri, pasiuni, dispute; îoc „a aprinde", „a provoca", „a stârni" etc.) A face să piardă sau a pierde din putere Si: *a potoli, a astâmpăra, a calma*. **14** *vr* (D. boli, epidemii; îoc „a crește", „a se extinde", „a se înteți") A înceta. **15** *vr* (D. elemente sau fenomene ale naturii; îoc „a se intensifica", „a se înteți", „a crește", „a lua amploare") A scădea în intensitate Si: *a se diminua, a slăbi, a se potoli*. **16-17** *vrt* (D. anotimpuri, climă, vreme) A (se) tempera Si: *a se îndulci, a se muia*. **18** *vt* (Trs; c. i. lichide) A aduce la temperatura potrivită. **19-20** *vtr* (C. i. mișcări; îoc „a iuți", „a grăbi", „ a accelera") A(-și) încetini viteza sau ritmul de desfășurare. **21** *vr* (Trs) A se apleca încet. **22** *vr* (D. sunete; îoc „a se amplifica") A deveni mai slab, mai înfundat. **23-24** *vtrp* (C. i. glasul)

A(-și) atenua intensitatea, tonalitatea. **25-26** *vrrt* (Reg; îf *domui, dămoli*) A (se) sfătui (în taină). **27** *vr* (Rar; d. terenuri) A deveni mai puțin abrupt.

domolință *sf* [At: HELIADE, O. I. 407 / Pl: *~țe, ~ți* / E: ***domoli*** + *-ință*] (Înv) Atitudine calmă, lipsită de agresivitate.

domolire *sf* [At: MANIFEST (1813), 14/21 / Pl: *~ri* / E: ***domoli***] **1** Încetare de a mai fi agitat, furios, agresiv. **2** Determinare a cuiva să nu mai fie agitat, furios, agresiv. **3** Căpătare a bunei dispoziții. **4** Determinare a cuiva să capete bună dispoziție. **5** Consimțire la ceva. **6** Determinare a cuiva să consimtă la ceva. **7** Determinare a unui animal să nu mai fie agitat sau agresiv. **8** Stăpânire a unui animal. **9** (Înv) Supunere a unui popor. **10** Determinare a unei pasiuni, dispute etc. să piardă din intensitate. **11** Încetare a unei boli sau epidemii. **12** Scădere în intensitate a unui fenomen al naturii. **13** Temperare a climei. **14** (Trs) Aducere a unui lichid la temperatura potrivită. **15** Încetinire a vitezei sau a ritmului de desfășurare. **16** Slăbire sau înfundare a unui sunet. **17** Scădere a intensității sau tonalității glasului. **18** Transformare a pantei unui teren, care devine mai puțin abrupt.

domolit, ~ă [At: CANTEMIR, I. I. II, 291 / V: (îrg) ***~orât, modo~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***domoli***] **1** *a* (D. oameni) Care nu mai este agitat, furios sau agresiv. **2** *a* (D. animale) Care nu mai este agitat sau agresiv. **3** *a* (D. animale) Care este stăpânit. **4** *a* (D. stări psihice, dureri, dispute etc.) Care și-a pierdut din putere. **5-6** *a, av* (D. elemente, fenomene ale naturii sau d. acțiuni) Temperat. **7-8** *a, av* (D. mișcări) Încetinit. **9** *a* (Trs, Mar) Necăjit.

domolitor, ~oare [At: VALIAN, V. / Pl: *~i, ~oare* / E: ***domoli*** + *-tor*] (Înv) **1** *sm* Îmblânzitor. **2** *a* Liniștitor.

domorât, ~ă *a* vz ***domolit***

domră *sf* [At: ALECSANDRU, I. M. 122 / V: *~mbră*/ Pl: *~re* / E: rs ***домра***] Instrument popular cu coarde, rusesc, cu cutia de rezonanță circulară și cu gâtul lung.

domui *v* vz ***domoli***

domulce *vt* [At: ARH. FOLK. III, 143 / Pzi: *~ulg* / E: ***do***[1]*-* + ***mulge***] (Ban; c. i. oi) A sfârși de muls.

domuli *v* vz ***domoli***

domuz *sm* [At: DIONISIE, C. 188 / Pl: ? / E: tc ***domuz***] (Înv) **1** Om lacom, nesimțit și fără caracter Si: *porc*, (reg) *porcan*. **2** (Reg) Om ursuz.

don[1] *sm* [At: AR (1829), 22[2]/6 / E: fr ***don***, it ***don***, sp ***don***] Titlu de onoare dat spaniolilor, plasat înaintea numelui.

don[2] *sn* [At: LB / Pl: *~uri* / E: nct] **1** (Îrg) Canal sau jgheab de scurgere. **2** (Îrg) Apeduct. **3** (Îrg) Adăpătoare pentru vite. **4** (Reg) Scîndură groasă.

don[3] *sn* [At: PROT. – POP., N. D. / Pl: *~uri* / E: fr ***don***, lat ***donum***] (Înv) **1** Dar[2]. **2** Bonificație acordată de fabricant negustorilor angrosiști și de aceștia negustorilor detailiști pentru pierderile din timpul vânzării.

dona[1] *sf* [At: AR (1829), 47[1]/8 / S și: *donna* / P: *donia* / E: it ***donna***, sp ***doña***] Titlu de onoare dat femeilor (nobile) în Spania, Portugalia și țările Americii Latine, care precedă numele de botez.

dona[2] [At: MAIORESCU, CRITICE, 603 / Pzi: *~nez* / E: fr ***donner***, lat ***donare***] **1-2** *vtr* (C. i. bunuri materiale) A dărui. **3-4** *vtr* (Spc; c. i. bunuri) A trece, printr-un act oficial, în posesia unei alte persoane sau instituții, fără să primească ceva în schimb. **5-6** *vt(a)r* (C. i. sângele) A accepta benevol extragerea unei cantități din organism, pentru folosirea la transfuzii. **7** *vt* (Îvr) A înzestra (cu bani, cu bunuri etc.).

donaima *sf* vz ***dunanma***

donamna *sf* vz ***dunanma***

donanma *sf* vz ***dunanma***

donare *sf* [At: LM / Pl: *~nări* / E: ***dona***] **1** Dăruire a unor bunuri. **2** Trecere a unor bunuri, printr-un act oficial, în posesia unei alte persoane sau instituții Cf *dona* (2). **3** Acceptare benevolă a extragerii unei cantități de sânge din organism Cf *dona* (3). **4** (Îvr) Înzestrare.

donariu *sn* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr. lat ***donarium***] **1** Parte a unui templu sau edificiu antic unde se păstrau ofrandele aduse zeilor. **2** Piesă cu caracter votiv.

donatar *smf, a* [At: D. SUP. 19/14 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***donataire***, lat ***donatarius***] **1-2** (Jur) (Persoană) în favoarea căreia se face o donație.

donată *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~te* / E: fr ***donat***] Tipăritură anterioară apariției tiparului actual, realizată cu clișee gravate în lemn și acoperite cu cerneală.

donatism *sn* [At: DN[3] / E: fr ***donatisme***] Mișcare secretă înființată în sec. IV de episcopul Donatus la Cartagina, care cerea supunerea la canoane grele a creștinilor care își renegaseră credința în timpul persecuțiilor religioase.

donatist, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***donatiste***] **1** *smf* Adept al donatismului. **2** *a* Referitor la donatism. **3** *a* Care aparține donatismului.

donativ *sn* [At: HELIADE, PARALELISM, I, 65/2 / V: ***~um*** / Pl: *~uri* / E: lat ***donativum***] (Înv) **1** Dar[2] făcut de împărații sau generalii romani soldaților. **2** (Pex) Dar[2].

donativum *sn* vz ***donativ***

donator, ~oare [At: HELIADE, PARALELISM, I, 64/32 / V: (îrg) ***~năt~*** *smf*, (înv) ***~e*** *sm* / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***donateur***, lat ***donator, -oris***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care oferă un dar[2]. **3-4** *smf, a* (Persoană) care face o donație. **5** *sm* (Îs) *~ de sânge* Persoană care cedează o cantitate din sângele său pentru a fi folosit la transfuzii.

donatore *sm* vz ***donator***

donatrice *sf* [At: COSTINESCU / Pl: *~* / E: fr ***donatrice***, lat ***donatrix, -cis***] (Înv) Donatoare.

donație *sf* [At: ȘINCAI, HR. I, 254/8 / V: (îrg) ***~iune*** / E: fr ***donation***, lat ***donatio, -onis***] **1** Convenție între două părți prin care una transmite celeilalte proprietatea unui bun material, fără să primească ceva în schimb. **2** Act juridic care consfințește o donație (**1**). **3** (Ccr) Bun material transmis prin donație Si: *dar*[2], (înv) *danie*.

donațiune *sf* vz ***donație***

donător, ~oare *smf* ***donator***

donățuri *sfp* [At: ARH. FOLK. V 125 / E: nct] (Reg; îlv) **A bate la ~** A tăifăsui.

donca *i* [At: VISSARION, B. 40 / E: fo] (Reg; îcs) *~ - tronca* Cuvânt ce redă zgomotul produs de tropăitul sau mersul legănat al unui cal.

doncăpea *vi* [At: ALR SN V, h. 1238/29 / Pzi: *~cape* / E: ***do***[1]*-* + ***încăpea***] (Reg) A încăpea tot.

donchihotadă *sf* vz ***donchihotiadă***

donchihote *sm* [At: VLAHUȚĂ, P. 85 / V: ***~ișote*** *sm* / S și: *~nquijo~*/ Pl: *~oți* / E: fr ***don Quichotte***, sp ***don Quijote***] (Liv) Personaj inspirat de idealuri mărețe, dar lipsit de simțul realității, care se apucă de o treabă ce-i depășește puterile.

donchihotesc, ~ească *a* [At: D. ZAMFIRESCU, Î. 18 / V: ***~ișotesc, ~ijotesc*** (S și: *donquijotesc, donquijottesc*) / Pl: *~ești* / E: ***donchihote*** + *-esc*] (Liv; d. înfățișare, comportament, acțiuni etc. ale oamenilor) **1** Asemănător cu al unui donchihote. **2** Caracteristic unui donchihote.

donchihotiadă *sf* [At: SĂM. IV, 539 / V: ***~tadă, ~ișotadă, ~ijot~*** (S și: *~quijot~*) / Pl: *~de* / E: ***donchihote*** + *- (i)adă*] (Înv) Donchihotism.

donchihotic, ~ă *a* [At: DLR ms / V: ***~chișo~, ~ijot~*** (S și: *~nquijot~*) / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***donchihote*** + *-ic*] (D. oameni) Care se manifestă sau gândește ca un donchihote.

donchihotism *sn* [At: CAMIL PETRESCU, T. II, 116 / V: ***~ișot~, ~ijot~*** (S și: *~quijot ~*) / Pl: *~e* / E: fr ***donquichottisme***] (Liv) Atitudine sau purtare extravagantă a cuiva cu scopuri irealizabile.

donchiia *vt* [At: ARH. FOLK. III, 62 / Pzi: *~iez* / E: ***do***[1]*-* + ***închiia***] (Ban) A închide de tot.

donchijotesc, ~ească *a* vz ***donchihotesc***

donchijotiadă *sf* vz ***donchihotiadă***

donchijotism *sn* vz ***donchihotism***

donchișot *sm* vz ***donchihote***

donchișotadă *sf* vz ***donchihotiadă***

donchișotesc, ~ească *a* vz ***donchihotesc***

donchișotiadă *sf* ***donchihotiadă***

donchișotic, ~ă *a* vz ***donchihotic***

donchișotie *sf* [At: I. VĂCĂRESCUL, P. 465/7 / Pl: *~ii* / E: ***donchișot*** + *-ie*] (Înv) Donchihotism.

donchișotism *sm* vz ***donchihotism***

donda i [At: ȘEZ. III, 112 / V: ***doan-doan i*** / E: fo] (Rep) Cuvânt care sugerează conversația liniștită a două sau mai multe persoane (plecate la drum).

dondăi v vz ***dondăni***

dondăni vit [At: CREANGĂ, GL. / V: ***~ăi, dăn~, dron~*** / Pzi: *~nesc*, 3 *~ne* / E: fo, cf *donda*] **1-2** (Mol) A vorbi încet. **3-4** (Mol) A mormăi (de ciudă). **5-6** (Mol) A murmura. **7-8** (Mol) A flecări. **9-10** (Fșa) A fredona. **11-12** (Înv) A ocărî. **13-14** (Înv) A bate la cap.

dondănire sf [At: DLR ms / Pl: *~ri* / E: ***dondăni***] **1** (Mol) Vorbire înceată. **2** (Mol) Mormăire (de ciudă). **3** (Mol) Murmurare. **4** (Mol) Flecărire. **5** (Mol) Fredonare. **6** (Înv) Ocărâre. **7** (Îvr) Batere la cap.

dondănit sn [At: I. CR. III, 205 / Pl: *~uri* / E: ***dondăni***] **1-7** Dondănire (**1-7**).

dong sm [At: MDENC / Pl: *~ngi* / E: fr ***dong***] Unitate monetară din Republica Socialistă Vietnam.

donicioară sf [At: EMINESCU, L. P. 121 / Pl: *~re* / E: ***doniță*** + *-ioară*] **1-2** (Șhp) Doniță (mică). **3** Conținutul unei donicioare.

donicuță sf [At: H XVIII, 100 / Pl: *~țe* / E: ***doniță*** + *-(c)uță*] **1-2** (Șhp) Donicioară (**1-2**). **3** (Reg) Vas în care se ține cheagul la stână. **4-5** Conținutul unei donicuțe (**1, 3**).

doniț sn vz ***doniță***

donițar [At: CONV. LIT. XLV, 364 / Pl: *~i* / E: ***doniță*** + *-ar*] **1** Fabricant de donițe. **2** Vânzător de donițe.

doniță sf [At: BIBLIA (1688), 179[1] / V: ***~iț*** *sn*, (Mol) ***doin~*** / Pl: *~țe*, *~ți* / E: srb ***dojnica***] **1** Vas din doage, puțin mai larg la bază decât la gură, cu toarte (și capac), în care se ține apă sau lapte Si: *cofă*, (reg) *botă*. **2** Conținutul unei donițe (**1**). **3** (Pop; îe) **Plouă (toarnă** sau **varsă) cu ~ța** Plouă foarte tare. **4** Șiștar. **5** Conținutul unei donițe (**4**). **6** (Îvp; îs) *Vacă de ~* Vacă bună de lapte. **7** (Reg) Vas pentru cărat mâncarea Si: (reg) *botă, fedeleș*. **8** Conținutul unei donițe (**7**).

donjon sn [At: BĂLCESCU, ap. CADE / Pl: *~oane* / E: fr ***donjon***] Turnul principal, cel mai bine fortificat, al unui castel medieval.

donjuan sm [At: CAMIL PETRESCU, T. I 95 / P și: *-huan* / Pl: *~i* / E: fr ***don Juan***] (Fam; uneori irn) Bărbat obsedat de aventurile amoroase Si: *crai*.

donjuanesc, ~ă a [At: DEX / P: *~nhu~* / Pl: *~ești* / E: ***donjuan*** + *-esc*] (Liv) De donjuan.

donjuanism sn [At: DEX / P și: *~nhu~* / Pl: *~e* / E: ***donjuan*** + *-ism*] **1** Atitudine de donjuan. **2** Faptă de donjuan. **3** Caracter de donjuan.

donluc sn [At: (a. 1693) ȘIO, ap. DLR ms / V: ***dun~, duml~*** *sn* / Pl: *~uri* / E: tc ***donlyk***] (Trî) **1** Bucată de stofă pentru o haină. **2** Șal persan (de încins).

donoima sf vz ***dunanma***

donor sm, a [At: DEX / Pl: *~i* / E: eg ***donor***, fr ***donneur***] **1-2** (Atom) care cedează electroni acceptorului. **3-4** (Blg) (Individ) care cedează celule, cromozomi etc.

donosât, ~ă a vz ***donosit***

donosenie sf [At: CIHAC, II 99 / Pl: *~ii* / E: ***donosi*** + *-enie*] (Iuz) Denunțare.

donosi vt [At: CIHAC, II 99 / Pzi: *~sesc* / E: rs ***доносить***] (Iuz) A denunța.

donosit, ~ă a [At: REV. CRIT. IV 143 / V: (reg) ***~sât*** / E: nct] (Iuz) Batjocorit.

donquijotesc, ~ească a vz ***donchihotesc***

donquijotiadă sf vz ***donchihotiadă***

donquijotic, ~a a vz ***donchihotic***

donquijotism sn vz ***donchihotism***

donț[1] sm, a [At: TDRG / Pl: *~i* / E: pn ***doniec***] (Înv) **1-2** (Cazac) de la Don.

donț[2] sn [At: KLEIN, D. 125 / V: (reg) ***doț, duțu, druțiu, dronț, dronțiu, truțiu*** / Pl: *~ uri* / E: nct] (Trs) Colțuc de pâine.

doo nc vz ***doi***

doodzeci nc vz ***douăzeci***

doola v vz ***dăula***

doolea nc vz ***doi***

dooni v vz ***duhăni***

doozeci nc vz ***douăzeci***

dop[1] sn [At: POLIZU / Pl: *~uri*, (rar) *doape* / E: săs ***Dopp***] **1** Bucată de plută, de cauciuc, de sticlă etc. cu care se astupă deschizătura unei sticle, a unui vas îngust etc. Si: (rar) *astupuș, cep*. **2** (Înv; îe) **A afla ~ la ceva** A găsi un mijloc de rezolvare. **3** (D. oameni; gmț; îe) **(Mare) cât un ~** sau (pop) **~ de saca** Bondoc. **4** (Fam; îe) **A se face (ca un) ~** A se îngrășa. **5** Bucată de lemn care astupă deschizătura de sus a fluierului, a cavalului etc., lăsând o gaură mică prin care se suflă. **6** (Reg) Bucată de lemn cu care se lungește o bârnă mai veche sau o bârnă scobită pentru a putea fi folosită la o construcție nouă. **7** (Pes; îs) *~uri de stuf* Lese formate din două bețe de stuf împletite cu papură. **8** Piesă de metal cu care se închide o conductă. **9** Masă de cerumen adunată în canalul extern al urechii, care stânjenește sau împiedică auzul.

dop[2] sm vz ***dolf***

dopa vtr [At: DEX / Pzi: *~pez* / E: fr ***doper***] **1-2** A(-și) administra în mod nepermis substanțe chimice stimulatoare spre a obține temporar mărirea randamentului fiziologic peste limitele normale în întrecerile sportive. **3-4** (Chm) A introduce în masa unui material (semiconductor) o cantitate foarte mică din alt material, pentru a-i modifica proprietățile.

dopaj sn [At: DEX / Pl: *~e* / E: fr ***dopage***] **1-2** Dopare (**1-2**).

dopar [At: DDRF / Pl: *~i* sm, *~e* sn / E: ***dop*** + *-ar*] **1** *sm* Persoană care fabrică sau vinde dopuri. **2** *sn* (Mol) Tirbușon.

dopare sf [At: DEX / Pl: *~pări* / E: ***dopa***] **1** Administrare nepermisă de substanțe chimice stimulatoare în întreceri sportive. **2** (Chm) Introducere a unei cantități foarte mici de material în masa altui material Cf *dopa* (**2**).

doping sn [At: DLR ms / Pl: *~uri* / E: eg, fr ***doping***] **1** Dopare. **2** (Rar) Substanță chimică stimulatoare folosită la dopare.

dopleca vtr [At: DLR ms /Pzi: *doplec* / E: ***do[1]*** + *(în)****dupleca***] (Reg) A îndupleca.

dopliță sf [At: DLR ms / Pl: *~țe* / E: srb ***duplica***] **1** Pușcă scurtă și groasă, cu două țevi. **2** (Reg; fam) Femeie bondoacă.

doploseală sf [At: CIAUȘANU.V. / Pl: *~eli* / E: ***doplosi*** + *-eală*] Doplosire.

doplosi vtr [At: CIAUȘANU. V. / V: (reg) ***~sî*** / Pzi: *~sesc* / E: nct] (Reg; d. obiecte) A se înmuia sau netezi în timpul utilizării.

doplosire sf [At: CIAUȘANU, V. / Pl: *~ri* / E: ***doplosi***] (Reg) Înmuiere sau netezire a obiectelor în timpul utilizării.

doplosit, ~ă a [At: CIAUȘANU, V. / Pl: *~iți, ~e* / E: ***doplosi***] (Reg) Care s-a înmuiat sau netezit prin utilizare.

doplosî v vz ***doplosi***

dopolete sm [At: DLR ms / Pl: *~leți* / E: ***dop*** + *- (ol)ete*] (Reg) Om bondoc.

dopotrivă av vz ***deopotrivă***

dopricat, ~ă a vz ***dropicat***

doprică sf vz ***dropica***

dopros sm [At: STAMATI, D. / Pl: *~uri, ~oase* / E: rs ***допрос***] (Mol; Jur; înv) **1** Anchetă. **2** Interogatoriu. **3** (Îlv) **A face (**sau **a-i lua cuiva) ~ (de ceva)** ori **a lua pe cineva la ~** A interoga.

doptor sm vz ***doctor***

doptorie sf vz ***doctorie***

dopuleț sn [At: DLR ms / Pl: *~e* / E: ***dop*** + *-uleț*] **1-2** (Șhp) Dop (mic).

dopuș sn [At: TDRG / Pl: *~uri, ~e* / E: ***dop*** + *-uș*] **1-2** Dopuleț (**1-2**).

dopușor sn [At: TDRG / Pl: *~oare* / E: ***dop*** + *-ușor*] **1-2** (Șhp) Dopuleț (**1-2**).

dor[1] sn [At: TETRAEV. (1574), 214 / Pl: *~uri* / E: ml ***dolus*** „durere"] **1** (Îvp; la oameni, rar la alte ființe) Durere. **2** (Îvp) Boală. **3** Durere sufletească Si: (pop) *jale*, (înv) *jelanie, mâhnire, supărare, părere de rău*. **4** Dorință puternică (amestecată cu nostalgie) de a vedea sau revedea ceva sau pe cineva drag, de a reveni la o stare sau îndeletnicire preferată. **5** Poftă (de a mânca sau bea ceva). **6** (Înv; d. mâncăruri; îe) **Să-i mori de**

~ Greu de găsit. 7 Stare sufletească a celui care aspiră la ceva. 8 Suferință pricinuită de dragostea pentru cineva (aflat departe). 9 Atracție erotică. 10 (Îlav) **Cu** ~ Duios. 11 (Îal) Pătimaș. 12-13 (Îljv) **De** ~ Duios. 14-15 (Îal) (Într-un mod) elegiac. 16 (Pfm; îlav) **În ~ul lelii** La întâmplare. 17 (Pop; ccr) Persoana iubită. 18 (Bot; reg; îc) **~u-mamii** Flocoșele (*Filago arvensis*). 19 (Bot; reg; îc) **~ul Maicii Preciste** Strașnic (*Asplenium trichomanes*). 20 (Pop; îc) **~ul cocoanei** Numele unei hore. 21 (Pop; îe) **A face pe ~ul cuiva** A-i îndeplini o dorință.

dor[2] *av* vz ***doară***

doradă *sf* [At: DN^3 / Pl: ~ *de* / E: fr ***dorade***] Nume dat mai multor pești teleosteeni cu reflexe aurii sau argintii.

dorangă *sf* vz ***dorângă***

doră *av* vz ***doar***

dorângă *sf* [At: H IX 84 / V: ***~ran~, ~rin~, ~run~, dăr~*** / Pl: *~ngi* / E: mg ***dorong***, srb ***doronga***] (Olt, Ban) 1 Prăjină pe care se atârnă haine, țoale etc., așezată sub streașină, în tinda casei sau lângă cuptor. 2 Par pentru cărat hârdaie. 3 Prăjină pentru legat carul. 4 (Lpl) Bucăți de lemn prinse de căpriori pentru a le mări rezistența. 5 Penis.

dorb *sn* [At: I. CR. V 345 / Pl: *~uri* / E: nct] (Reg; mpl) Scorbură de copac.

dordocuță *sf* vz ***durducuță***

dordoliu, ~ie *a* vz ***durduliu***

dordoloș *sm* [At: VICIU, GL. / Pl: *~i* / E: ns cf *cocoloș*] (Reg; d. apă; îlv) **A fierbe cu ~i** A clocoti.

dorea[1] *sf* [At: MAT. FOLK. 682 / Pl: ?/ E: pvb ***durea***] (Rar) Durere fizică.

dorea[2] *v* vz ***durea***

dorere *sf* vz ***durere***

dori [At: PSALT. 117/43 / Pzi: *~resc* / E: ***dor***] 1-3 *vt*, (înv) *vi*, (rar; Trs) *vr* A fi stăpânit de înclinația de a face, de a avea sau a dobândi ceva Si: *a râvni, a năzui, a aspira*, (îvr) *a desidera*, (îvp) *a jelui*. 4 *vt* A vrea. 5 *vt* (C. i. o persoană) A simți atracție erotică. 6 *vt* A ține mult să vadă sau să revadă pe cineva sau ceva drag. 7 *vt* A aștepta pe cineva sau ceva cu nerăbdare. 8 *vt* (Îe) **Cum dorești** (sau **~ți**) Formulă care lasă la aprecierea interlocutorului luarea unei hotărâri. 9 *vt* (Complinit de „sănătate", „noroc" etc.) A ura cuiva sănătate, noroc etc. 10 *vt* (Înv; îe) **A ~cuiva de bine** A-și lua rămas-bun.

dordora *av* vz ***doldora***

dorian, ~ă [At: DEX / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***dorien***] 1 *smp* Populație stabilită în antichitate în Peloponez, în Grecia insulară și pe coastele Asiei Mici. 2 *smf* Persoană care aparține populației doriene (1). 3 *a* Care aparține dorienilor (1) Si: *doric* (1). 4 *a* Referitor la dorieni (1) Si: *doric* (2).

doric, ~ă *a* [At: GALACTION, O. A. I 519 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***dorique***] 1-2 Dorian (3-4). 3 (Îs) *Stil* (rar *ordin*) ~ Una dintre cele trei forme arhitectonice vechi grecești, sobră și simplă, cu coloane fără bază și capiteluri fără ornamente. 4 (D. edificii sau elemente arhitectonice) Construit în stil doric (3).

dorifor *sm* [At: DN^3 / Pl: *~i* / E: fr ***doryphore***] Soldat din corpul de gardă al vechilor regi perși.

doringă *sf* vz ***dorângă***

dorință *sf* [At: DRĂGHICI, R. 143/5 / Pl: *~țe, ~ți* / E: ***dori*** + *-ință*] 1 Stare sufletească a cuiva care tinde sau aspiră la ceva Si: *năzuință, aspirație, dor*. 2 Ceea ce constituie aspirația cuiva. 3 Poftă (de a mânca sau bea ceva). 4 Atracție erotică. 5 (Rar) Urare Cf *dori* (9).

dorire *sf* [At: (a. 1595) IORGA, S. N. 11 / Pl: ~ *ri* / E: ***dori***] 1 Dorință. 2 Vrere. 3 Atracție erotică. 4 Dorință de a vedea sau revedea pe cineva. 5 Așteptare cu nerăbdare. 6 (Înv) Dor (4). 7 Urare.

dorit[1] *sn* [At: NEGRUZZI, S. I, 101 / E: ***dori***] 1-7 Dorire (1-7). 8-9 (Îljv) **De** ~ Potrivit. 10 (Îe) **A lăsa de** ~ A avea lipsuri sau defecte.

dorit[2]***, ~ă*** *a* [At: PSALT. 225/22 / Pl: ~*iți, ~e* / E: ***dori***] 1 Care este obiectul dorinței (1). 2 Care este așteptat cu nerăbdare. 3 Care este obiectul atracției erotice. 4 (Mol; complinit prin pp „de") Dornic.

doritor, ~oare [At: (a. 1747) URICARIUL I, 177 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***dori*** + *-tor*] 1-2 *smf, a* (Persoană) care dorește. 3 *a* (Înv) Lacom. 4 *a* (Înv) Îndrăgostit. 5 *sf* (Reg) Plantă ierboasă târâtoare din familia scrofulariaceelor, cu flori mici, albastre sau liliachii (*Veronica hederifolia*).

dorjenel *am* [At: BIBICESCU, P. P. 239 / Pl: *~nei* / E: nct] (Reg) Durduliu.

dorjincă *sf* [At: PAMFILE, A. R. 25 / Pl: *~ci* / E: pbl ucr ***дороженька*** + ***șirincă***] (Îrg) Hat.

dorloși *v* vz ***doloși***

dorluc *a* [At: (a. 1806) IORGA, S. D. XXI 186 / Pl: ? / E: nct] (Mol; ned) *Una păreche cercei cu diamanturi. 1 unul dorluc.*

dormeză *sf* [At: CAMIL PETRESCU, T. II 143 / Pl: *~ze* / E: fr ***dormeuse***] Canapea fără spătar (cu un capăt mai ridicat) pe care se poate dormi.

dormi *vi* [At: PSALT. 127/12 / V: (îvr) ***durmi*** / Pzi: *dorm* / E: ml ***dormire***] 1 A se afla în stare de somn. 2 (Pop; îe) **~re-ai mort** (sau **dus**), ori **somnul cel de veci** Să mori! 3 (Pfm; îe) **A ~ greu**, sau **(ca un) buștean, ca groșii, bute, tun**, (rar) **buba, bumbac, (ca) dus (de pe sau din lume), ca mort(ul pe moarte), (de poți) să tai lemne pe el** (sau **la capul lui**) A avea un somn adânc. 4 (Îvp; îe) **A ~ ca mielul la oaie** A dormi liniștit. 5 (Pfm; îe) **A ~ de-a-n picioarele** (sau **pe picioare**), ori **umblând, mergând (pe brazdă)** A fi foarte obosit. 6 (Irn; îae) A fi leneș. 7 (Irn; îae) A fi bleg. 8 (Pfm; îe) **A ~ boierește**, sau **ca un boier, ca** (ori **cât**) **un bei, ca un popă, popește, somnoros** A dormi fără grijă (în confort). 9 (Pfm; îe) **A ~ iepurește** A dormi neliniștit și gata oricând să se trezească. 10 (Îlv) **A ~ somnul drepților** (sau **cel de veci, de pe urmă**, ori **cel lung**) A muri. 11 A rămâne peste noapte undeva. 12 (Fig; d. oameni) A fi mort. 13 (Fig; d. oameni) A nu fi atent sau a nu-și da seama ce se petrece. 14 (Îf negativă) A veghea. 15 (Fig; d. plante, semințe sau obiecte) A zăcea în amorțire. 16 (Reg; d. foc) A mocni.

dormire *sf* [At: VARLAAM, C. II 13_1 / V: (îvr) ***dur~*** / Pl: *~ri* / E: ***dormi***] 1 Aflare în stare de somn. 2 Rămânere peste noapte undeva. 3 (Rar) Zăcere în amorțire. 4 (Fig; d. foc) Mocnire.

dormit[1] *sn* [At: DOSOFTEI, V. S. 216 / V: (îvr) ***dur~*** / Pl: *~uri* / E: ***dormi***] (Îvr) 1-4 Dormire (1-4).

dormit[2]***, ~ă*** *a* [At: PSALT. 162/23-23 / V: (îrg) ***dur~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***dormi***] (D. ființe) Care a dormit.

dormita *vi* [At: PSALT. 269/2,4 / V: (înv) ***dur~***, (reg) ***durminta*** / Pzi: *~tez*, (reg) *dormit* / E: lat ***dormitare***] 1 (D. oameni, rar d. alte ființe) A dormi ușor și intermitent Si: *a ațipi*, (îvp) *a aromi, a moțăi*, (pop) *a picoti, a piroti*, (rar) *a picura (de somn)*. 2 (Fig; d. persoane) A sta inactiv. 3 (Fig; d. persoane) A fi lipsit de energie. 4 (Fig; d. persoane) A fi cufundat în lene sau indiferență. 5 (Pop; îe) **Șade, ~tează și deștept visează** Se zice despre un om neghiob. 6 (Fig) A zăcea în amorțire.

dormitare *sf* [At: PSALT. 278/4 / Pl: *~tări* / E: ***dormita***] 1 Dormire ușoară și intermitentă. 2 Stare în inactivitare. 3 Stare a celui lipsit de energie. 4 Cufundare în lene sau indiferență. 5 (Fig) Zăcere în amorțire.

dormitat *sn* [At: DLR ms / Pl: *~uri* / E: ***dormita***] 1-5 Dormitare (1-5).

dormitiv, ~ă *sn, a* [At: DLR ms / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***dormitif***] 1-2 (Rar) Somnifer.

dormitoare *sf* vz ***dormitor***

dormitor, ~oare [At: NEGRUZZI, S. I 21 / V: (înv) ***~iu, dur~***, *smf, sn, a*, ***~oare*** *sf* / Pl: *~i, ~oare* / E: lat ***dormitorium***] 1-2 (Îvr) *smf, a* (Persoană) care doarme (mult). 3 Cameră de dormit. 4 Mobila din camera de dormit.

dormitoriu, ~ie *smf, a* vz ***dormitor***

dorn *sn* [At: H III, 153 / Pl: *~uri* / E: ger ***Dorn***] 1 Unealtă de oțel ca o bară cu un capăt conic, pentru perforarea sau lărgirea găurilor materialelor metalice Si: (pop) *priboi*. 2 Unealtă ca o tijă cilindrică sau conică, cu rolul de a prinde, a degaja, a deplasa etc. o piesă.

dornă *sf* [At: REV. CRIT. III, 123 / Pl: *~ne* / E: vsl ***дорна***] (Trs, Olt) Porțiune cu apă adâncă și limpede dintr-un râu Si: *șteoalnă, ochi*.

dornădos *sm* [At: COM. SAT. II, 103 / E: nct] (Reg) Nume dat unui vânt.

dornească *sf* [At: VARONE. D. 50 / Pl: *~ești* / E: nct] (Buc) Nume al unei hore.

dorni *vt* [At: VICIU. GL. / Pzi: *~nesc* / E: ***dornă***] (Reg) A stăvili apa pentru a face o dornă.

dornic, ~ă [At: GORUN. F. 24 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***dori*** + *-nic*] **1** *a* Care dorește ceva foarte mult. **2** *sm* (Reg) Plantă erbacee cu frunze lungi și înguste și cu flori mici, albe (*Falcaria sioides*).

dornicie *sf* [At: MARIAN. O. I 251 / Pl: *~ii* / E: ***dornic*** + *-ie*] (Nob) Iubire mare.

dornit, ~ă *a* [At: VICIU. GL. / Pl: *~iți, ~e* / E: ***dorni***] (D. apă) Care a fost stăvilit, pentru a se crea o dornă.

doroanță *sf* [At: KLEIN. D. 175 / V: ***dro~*** / Pl: *~țe* / E: ns cf it *arancio*] (Reg) **1** Piersică având carnea tare, care se coace toamna târziu. **2** (Îs) *Prune droanțe* Prune văratice de forma corcodușelor, mici, vineții, cu miezul tare.

doroare *sf* vz ***duroare***

dorobanț [At: CORESI. EV. 106/2 / V: (pop) ***~ova~*** *sm*, (înv) ***dăr~, dărăb~, ~an, dărăban*** *smn* / Pl: *~i* sm, *~uri* sn / E: mg ***darabant***, tc ***der-ban*** „portar"] **1** *sm* Soldat infanterist. **2** *sm* (Iuz) Aprod. **3** *sm* Jandarm (cu atribuții speciale). **4** *sn* (Iuz) Pachet cu foițe de țigară cu chipul unui dorobanț pe înveliș. **5** *sn* (Îrg) Numele unui dans țărănesc.

dorobănțesc, ~ească [At: BĂLCESCU, M.V. 590 / Pl: *~ești* / E: ***dorobanț*** + *-esc*] **1** *a* Care aparține dorobanților. **2** *a* Referitor la dorobanți. **3** *a* (Înv; îs) *Bătaie ~ească* Bătaie strașnică. **4** *a* (Înv) Mare și puternic. **5** *sma* (Reg) Numele unui brâu Cf *dorobănțesc* **(6)**. **6** (Reg) Melodia după care se dansează dorobănțescul **(5)**.

dorobănție *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ii* / E: ***dorobanț*** + *-ie*] (Înv) **1** Jandarmerie. **2** Poliție.

dorobănțime *sf* [At: CADE / Pl: (rar) *~mi* / E: ***dorobanț*** + *-ime*] **1** Mulțime de dorobanți. **2** Ceată de dorobanți. **3** Totalitatea dorobanților.

dorobete *sm* [At: COMAN. GL. / V: ***~ble~*** / Pl: *~beți* / E: nct] (Reg) **1** Băț scurt și gros. **2** (Fig) Copil scund și foarte gras.

doroblete *sm* vz ***dorobete***

doroftei *sm* vz ***dolofan***

doropeț *sn* vz ***durubață***

doroț *sn* [At: VAIDA. ap. DLR ms / Pl: ? / E: mg ***darócz***] (Mgm; rar; Trs) Dimie.

dorovăi [At: BUGNARIU. N. / V: ***odo~*** / Pzi: *~esc* / E: nct] **1** *vi* (Trs) A deretica. **2** *vi* (Spc) A face curățenie în casă în ajun de sărbători. **3-4** *vtr* (Reg; d. obiecte casnice, casă) A (se) hodorogi. **5-6** *vtr* (Reg; d. tencuială) A se coșcovi și a cădea. **7** *vr* (Îrg; d. persoane) A obosi.

dorovăit, ~ă *a* [At: ALEXI. W. / Pl: *~iți, ~e* / E: ***dorovăi***] (Reg) **1** Hodorogit Cf *dorovăi* **(3)**. **2** (D. persoane) Obosit.

dorsal, ~ă [At: ENC. VET. 5 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***dorsal***] **1** *a* Care se află în regiunea posterioară a unei ființe sau a unui organ al ei. **2** *sf* (Ggf) Formă complexă și întinsă de relief ce separă două bazine pe fundul oceanelor. **3** *sf* Lanț muntos care se întinde pe spațiul unui continent. **4** *sf* Relief puțin accidentat care separă unități de relief joase. **5** (Met; îs) *~ă barometrică* Linie sinuoasă care unește punctele de mare presiune.

dorsalgie *sf* [At: DEX / Pl: *~ii* / E: fr ***dorsalgie***] (Med) Durere în regiunea dorsală.

dorsalizare *sf* [At: DN[3] / Pl: *~zări* / E: fr ***dorsalization***] Dezvoltare anormală a ultimei vertebre cervicale.

dorsoventral, ~ă *a, av* [At: DEX / Pl: *~i, ~e* / E: ***dors*** (al) + ***ventral***] **1-2** (Care se află) în partea dorsală și ventrală.

dorubață *sf* [At: PAȘCA. GL. / Pl: *~țe* / E: nct] (Reg) **1** Bucată mare. **2** Namilă.

doruc[1] *sn* [At: T. PAPAHAGI. M. 106 / Pl: *~uri* / E: ***dor*** + *-uc*] **1-2** Doruț **(1-2)**.

doruc[2] *sn* [At: ANTIPA. P. 192 / Pl: *~ce, ~uri* / E: nct] (Dob) Adunătură de nisip la capetele sau în prelungirea ostroavelor.

doruleț *sm* [At: DA ms / Pl: *~i* / E: ***dor*** + *-uleț*] **1-2** Doruț **(1-2)**. **3** (Bot; reg) Cicoare (*Cichorium intybus*).

dorungă *sf* vz ***dorângă***

dorurel *sn* [At: MÎNDRESCU. L.P. 40 / Pl: *~e* / E: ***doruri*** + *-el*] Doruț **(1)**.

doruț *sn* [At: JARNÍK – BÎRSEANU. D. 305 / Pl: *~e* / E: ***dor*** + *-uț*] (Pop; hip) **1** Dor. **2** Persoană iubită.

dos *sn* [At: NEAGOE, ÎNV. 308 / Pl: *~uri* / E: ml ***dossum***] **1** (Înv) Partea de dinapoi a trupului omenesc Si: *spate, spinare*, (pop) *îndărăt*. **2** (Îvp; îe) **A da ~** (sau **~ul** ori **~urile**), **a(-și) arăta ~ul, a pune ~ la fugă, a bate ~urile, a da ~ la față** A fugi (din fața dușmanului). **3** (Îvp; îae) A se ascunde. **4** (Îla) **Bun de ~** Bun de fugă. **5** (Înv; îe) **A lua cuiva ~ul** A ataca pe la spate. **6** (Pfm; îe) **A întoarce (către cineva** sau **cuiva) ~ul** A se întoarce cu spatele către cineva (în semn de dispreț sau de încetare a conversației). **7** (Pfm; îae) A nu mai voi să aibă relații cu cineva. **8** (D. ființe) Șezut. **9** (Pop; îe) **A pune la ~** A ignora ce i se spune. **10** (Îvp; îe) **A ieși cu ~ul la oameni** A se purta necivilizat în societate. **11** (Îvp; îe) **A se întoarce cu fața ~ului către cineva** A întoarce, batjocoritor, spatele. **12** (Îs) *~ul palmei* (sau *mâinii* ori *labei*) Partea exterioară a mâinii, opusă palmei. **13** (Rar; îs) *~ul limbii* Partea de dedesubt a limbii. **14** Partea de dinapoi a unui obiect, a unei construcții, a unei curți. **15** (Îvp; îs) *~ de moară* Om de nimic, arțăgos. **16** (La un obiect) Partea mai puțin arătoasă, (neîmpodobită și) neexpusă vederii. **17** Partea de dinăuntru a unei haine. **18** (Înv; pbl; îs) *~uri de calendare* Scoarțe. **19** (Îs) *~ de pernă* Față de pernă. **20** (Reg; îoc *arșiță, feție*) Coastă de deal sau de munte. **21** (Reg) Tufiș mărunt orientat spre miazănoapte Si: *dostină* **(3)**. **22** (Pop) Adăpost. **23** (Reg) Adăpost pe câmp. **24** (Înv; îlv) **A da cuiva ~ul (la adăpost)** A adăposti. **25** (Îvr; îal) A ascunde. **26** Loc adăpostit (unde nu bate soarele). **27** (Bot; reg) Tei de calitate slabă Si: *liștar*. **28** (Îlav) **De-a-ndoasele(a)** sau **pe de-a-ndoasele(a)** Anapoda. **29** (Îal) Cu spadele înainte. **30** (Îlav) **Cu ~ul în sus** Invers de cum trebuie. **31** (Îal) În mare dezordine. **32** (Îlav) **În ~** La spate. **33** (Îal; fig) În absență. **34** (Înv; îe) **Nici în ~, nici în față** În nici un chip. **35** (Înv; îlav) **De ~** Într-ascuns. **36** (Îlav) **Din ~** Din spate. **37** (Înv; într-un oraș de provincie; îs) *Uliță din ~* Stradă laterală. **38** (Înv; îe) **A scăpa pe ulița din ~** A scăpa rușinos și cu mare greutate dintr-o încurcătură. **39** (Pop; îe) **A intra pe ușa din ~** A obține o favoare (pe căi necinstite, prin protecție). **40** (Înv; îlav) **Din ~ de...** Dincolo de... **41** (În legătură cu obiecte de îmbrăcăminte; îlav) **Pe ~** Cu partea de dinăuntru în afară. **42** (Îal) Altfel de cum trebuie, de cum e firesc. **43** (Fig; d. oameni; îal) Ciudat. **44** (Pfm; îe) **A fi întors pe ~** A fi necăjit. **45** (Pfm; îae) A fi furios. **46** (Îlav) **Pe din ~** Pe la spate. **47** (Îal; la o clădire) Prin spatele casei. **48** (Îal; într-un oraș) Pe o stradă laterală. **49** (Fig; îal) În taină. **50** (Înv; îlav) **Pe după ~** Pe la spate. **51** (Nob; înv; îlav) **În după ~** În loc ascuns. **52** (Îlav) **Prin ~** Pe intrarea din spatele casei.

dosadă[1] *sf* [At: BARONZI. L. 98 / Pl: ? / E: nct] (Îrg) Closet.

dosadă[2] *sf* [At: PSALT. 172/29 / Pl: *~săzi, ~sadi* / E: vsl ***досада***] (Îvp) **1** Insultă gravă. **2** Supărare. **3** Mâhnire. **4** Nedreptate. **5** Persecuție. **6** Chin. **7** Pedeapsă.

dosală *sf* [At: CHEST. II. 434/167 / Pl: ? / E: ***dos*** + - *(e)ală*] (Îrg) **1** Loc unde se țin uneltele, căruța etc. **2** Adăpost la câmp.

dosar *sn* [At: HELIADE. O. II, 345 / V: (îvr) ***~riu, ~sier*** (S și: (înv) *~ssi~*) / Pl: *~e* / E: fr *dossier*] **1** Totalitatea actelor scrise (adesea adunate la un loc) privitoare la o afacere, la o problemă, la o persoană etc. **2** (Pex) Învelitoare de carton în care se păstrează acte. **3** (Îe) **A închide ~ul** A pune definitiv capăt unei acțiuni judiciare, unor cercetări, unei anchete fără a fi ajuns la soluționarea lor în fond Si: *a clasa*. **4** (Îe) **A pune la ~** A nu da curs unei cereri, unui act. **5** (Fig; îae) A nu-i păsa de ceva. **6** (Fig; îae) A da uitării. **7** Problemă, subiect cercetat. **8** (Îdt) Spetează a unui scaun.

dosariu *sn* vz ***dosar***

dosă *sf* [At: IONESCU-MUSCEL. FIL. 300 / Pl: *~se* / E: nct] (Teh) Piesă la mașina de tors bumbacul dărăcit.

dosădi [At: COD. VOR. 46/30 / V: (înv) ***~sedi, ~sâdi, ~sândi, ~sodi, ~ăgi*** / Pzi: *~desc* / E: vsl ***досадити***] (Îvp) **1-2** *vtr* A (se) supăra. **3-4** *vtr* A suferi. **5** *vt* A nedreptăți. **6** *vt* A persecuta. **7** *vt(a)* A insulta. **8** *vt* A

mustra. **9** *vt* A înfrunta. **10** *vt* A moraliza. **11** *vt* A pedepsi. **12** *vi* (Rar) A ispăși. **13** *vt* (Rar) A ispiti.

dosădire *sf* [At: COD. VOR. 89/2 /V: *~sănd~*/ Pl: *~ri* / E: ***dosădi***] **1** (Înv) Supărare. **2** (Înv) Suferință. **3** (Înv) Nedreptățire. **4** (Înv) Persecuție. **5** (Înv) Oprimare. **6** (Înv) Batjocorire. **7** (Înv) Insultare. **8** (Înv) Blestemare. **9** (Înv) Hulire. **10** (Înv) Ceartă. **11** (Înv) Înfruntare. **12** (Înv) Pedepsire.

dosădit, ~ă [At: MOLITVENIC (1633), ap. GCR I 82/1 / V: ***~sedit, ~sodit, ~sândit, dasadit*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***dosădi***] (Înv) **1** *a* Mustrat. **2** *a* Batjocorit. **3** *a* Persecutat. **4** *a* Întristat. **5** *a* Oropsit. **6** *a* Torturat. **7** *a* (Reg) Care provoacă supărare, suferință. **8** *a* (Reg) Gârbovit. **9** *a* (Îvr) Stricat. **10** *a* (D. fier) Atacat de rugină. **11** *smf* (Îrg) Prost. **12** *smf* (Rar) Ipocrit.

dosăditor, ~oare *a* [At: CORESI, ap. GCR I 12/38 / V: ***~sed ~, ~iu*** / Pl: *~i, ~* / E: ***dosădi*** + *-tor*] **1** (Înv) Care supără. **2** Care produce suferință. **3** Persecutor. **4** Clevetitor.

dosăditoriu, ~oare *smf, a* vz ***dosăditor***

dosăditură *sf* [At: CANTEMIR, ap. TDRG / V: ***~sed~*** / Pl: *~ri* / E: ***dosădi*** + *-tură*] (Îvr) Maltratare.

dosădzină *sf* [At: (a. 1626), ap. T. PAPAHAGI, C. L. / Pl: *~ne* / E: nct] (Îrg) Dosadă[2] (7).

dosăgi *v* vz ***dosădi***

dosăndire *sf* vz ***dosădire***

dosâdi *v* vz ***dosădi***

dosândi *v* vz ***dosădi***

dosândit, ~ă *a* vz ***dosădit***

doscă *sf* vz ***doască***

dose *sf* vz ***doză***

doseală *sf* [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~eli* / E: ***dos*** + *-eală*] (Reg) Căptușeală (la haină).

dosedi *v* vz ***dosădi***

dosedit, ~ă *a, smf* vz ***dosădit***

doseditor, ~oare *a* vz ***dosăditor***

dosedіtură *sf* vz ***dosăditură***

doselnic, ~ă [At: ALECSANDRI, T., ap. DLR ms / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***dos*** + *-elnic*] **1** *a* (Nob) Ascuns. **2** *a* (Pex) Incorect.

doselniță *sf* [At: BORZA, D. 50 / Pl: *~țe* / E: nct] (Bot; reg) Nemțișor (*Consolida regalis*).

dosi [At: (a. 1657) BUL. COM. IST II, 222 / Pzi: *~sesc* / E: ***dos***] **1-2** *vtr* (Pfm) A (se) sustrage vederii altora Si: *a (se) adăposti, a (se) ascunde, a (se) piti*. **3** *vt* (Pfm) A fura și a ascunde. **4** *vi* (Îvp) A fugi din calea cuiva sau de un pericol. **5** *vi* (Înv) A lipsi.

dosier *sn* vz ***dosar***

dosime *sf* [At: ALR I, 1388/136 / Pl: *~mi* / E: ***dos*** + *-ime*] (Reg) **1** Latura de nord a unui deal. **2** Fața care nu se vede a unui deal.

dosinia *s* [At: LTR[2] / E: lat ***Dossinia*** (numele științific)] Lamelibranhiat heterodont cu cochilia aproape circulară, având striuri concentrice de creștere, care a trăit din cretacic până în cuaternar (*Dossinia meotica*).

dosire *sf* [At: CANTEMIR, I. I. II, 29 / Pl: *~ri* / E: ***dosi***] **1** (Pfm) Ascundere. **2** (Pfm) Sustragere. **3** (Îvp) Fugă. **4** (Îvp) Părăsire a unui loc Si: *dosit[1]* (4).

dosis *sf* vz ***doză***[1]

dosis *av* [At: C. GANE, TR. V. 380 / E: ***dos*** + *-is*] (Reg) În ascuns.

dosiște *sf* [At: AGÂRBICEANU / Pl: *~ți* / E: ***dos*** + *-iște*] (Reg) **1-2** Dosime (1-2). **3** Loc dosnic.

dosit[1] *sn* [At: DLR ms / Pl: *~uri* / E: ***dosi***] **1-4** Dosire (1-4).

dosit[2], ***~ă*** *a* [At: BUDAI-DELEANU, Ț. 175 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***dosi***] (Pfm) **1** Ascuns. **2** Retras.

dositor, ~oare *a* [At: DDRF / Pl: *~i, ~oare* / E: ***dosi*** + *-tor*] (Rar) Care dosește.

dosloți *v* vz ***desluți***

dosloțire *sf* vz ***desluțire***

dosloțitor, ~oare *a* vz ***desluțitor***

dosluți *v* vz ***desluți***

dosluțire *sf* vz ***desluțire***

dosnic, ~ă [At: GORJAN, H. II, 185/35 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***dos*** + *-nic*] **1** *a* (D. locuri, străzi, clădiri) Care este ascuns vederii Si: *ferit, izolat, lăturalnic, retras*. **2** *a* (Pop; d. oameni) Nesociabil. **3** *a* (Pop; d. oameni) Prefăcut. **4** *a* (Pop; pex) Bârfitor. **5** *a* (D. manifestări ale oamenilor) Secret. **6** *sf* (Bot; reg; șîc) **~ă vânătă** Clocoței (*Clematis integrifolia*). **7** *sf* Ciormoiag (*Melampyrum arvense*). **8** *sf* (Îc) **~ă galbenă** Plantă erbacee cu tulpina erectă, cu frunze pețiolate și cu flori galbene în capitule solitare (*Carpesium cernum*). **9** *sf* (Reg; îc) **~ă bărbătească** Urechea iepurelui (*Bupleurum rotundifolium*). **10** *sf* (Bot, reg; îc) **~femeiască** Pidosnic (*Cerinthe minor*).

dosnicie *sf* [At: GHEȚIE, R. M. / Pl: *~cii* / E: ***dosnic*** + *-ie*] (Înv) **1** Izolare. **2** Lipsă de sociabilitate. **3** Prefăcătorie. **4** Bârfă.

dosoaie *sf* vz ***dosoi***

dosodi *v* vz ***dosădi***

dosodit, ~ă *a, smf* vz ***dosădit***

dosoi *sn* [At: ALR I, 1956/51 / V: *~oaie sf* / Pl: *~oaie* / E: ***dos*** + *-oi*] (Trs) **1** Prosop din pânză de cânepă. **2** Batic. **3** (Spc) Față de masă. **4** (Îs) *~oaie de gumă* Mușama. **5** Bucată pătrată de pânză cu care se transportă în spinare iarbă, fân etc.

dosolipsie *sf* [At: FILIMON, O. I, 219 / Pl. *~ii* / E: gr **δοσοληψία**] (Grî) Balanță de venituri și cheltuieli.

dosornică *sf* [At: BORZA, D. / Pl: *~ice* / E: ***dos***] (Bot; reg) Pidosnic (*Cerinthe minor*).

dospău *a* [At: DLR ms / Pl: *~ăi* / E: ***dospi*** + *-ău*] (Reg) Leneș.

dospeală *sf* [At: LB / Pl: *~eli* / E: ***dospi*** + *-eală*] **1** Dospire (5). **2** (Ccr) Plămădeală. **3** (Fig) Trândăvire. **4** Fermentare (naturală) a unor produse, fructe, alimente etc. **5** (Reg) Murat[1]. **6** Descompunere a unor materii organice în condiții de căldură, umezeală etc. Si: *macerare*.

dospi [At: PSALT. HUR. 38[2]/16 / Pzi: *~pesc* / E: vsl **доспити**] **1** *vi* (Îvr) A veni. **2** *vi* (Îvr) A avea superioritate. **3** *vi* (Îvr) A învinge. **4-5** *vir* (D. aluat) A (se) transforma într-o masă afânată, crescută sub acțiunea unui ferment sau a unei substanțe chimice specifice introduse intenționat. **6-7** *vit* (Îrg) A ajunge sau a face să ajungă la maturitate în vederea cultivării. **8-9** *vit* (Înv, spc; d. grâu) A (se) coace (13). **10-11** *vit* (Pan; d. pământ) A (se) afâna. **12** (Pop) *vt* A mocni. **13-14** *vir* (D. produse, alimente, fructe) A fermenta. **15-16** *vtr* (Reg) A (se) mura. **17** *vr* (D. unele materii) A se descompune în condiții specifice de temperatură și umiditate. **18** *vi* (Fig) A avea o nouă formă. **19** *vi* (Spc) A se macera. **20** *vi* A putrezi. **21** *vi* A se altera (3-4).

dospire *sf* [At: ÎNV. VÂN. 4 / Pl: *~ri* / E: ***dospi***] **1** Afânare (1). **2** Maturizare. **3** (D. grâu) Coacere. **4** Mocnire. **5** (D. fructe, alimente) Fermentare. **6** (Reg) Murare. **7** Descompunere. **8** (Fig) Dobândire a unei forme noi. **9** Macerare. **10** Putrezire. **11** Alterare (3). **12** (Spc) Transformare a foilor de tutun într-un produs propriu prelucrării industriale ulterioare Si: *dospit[1]* (12).

dospit[1] *sn* [At: CORESI, EV. 100 / E: ***dospi***] **1-12** Dospire (1-12).

dospit[2], ***~ă*** [At: BIBLIA (1688), 47[v]/28 / Pl: *~iți, ~e* a, *~e* sn/ E: ***dospi***] **1** *a* (D. aluat) Care a suferit procesul de creștere și afânare. **2** *a* Care s-a transformat într-o masă afânată ca rezultat al unor procese biochimice. **3-4** *sn, a* (Îrg) (Pâine sau plăcintă) din aluat dospit. **5** *a* (D. pământ) Care s-a afânat printr-un proces de degajare de bioxid de carbon. **6** *a* (D. anumite produse, fructe, alimente etc.) Care a suferit un proces (natural) de fermentație, modificându-și aspectul. **7** *a* (Reg) Murat. **8** *a* Intrat într-un proces de descompunere sub acțiunea unor agenți natural în condiții de căldură, de umezeală etc. (degajând mirosuri fetide). **9** *a* (Spc) Macerat. **10** *a* (Pex) Stricat.

dospitor, ~oare [At: LUC. II, 244 / Pl: *~i, ~ oare* / E: ***dospi*** + *-tor*] **1** *a* Care dospește (4) aluatul. **2** *sn* Cameră special amenajată (cu aer condiționat), la o fabrică de pâine, în care se țin vasele cu aluat în vederea dospirii (1). **3** *sf* Poliță pe care se așază cașul ca să dospească (14).

dost *sn* [At: LB / Pl: *~uri* / E: ger ***Dost(en)***] (Bot; reg) Sovârf (*Origanum vulgare*).

dostină *sf* vz ***doștină***

dostoi[1] *vr* [At: CORESI, L. 422 / Pzi: *~iesc* / E: vsl **достоити**] (Îvr) **1** A se cădea (**40-41**) să... **2** (Îe) **A-și ~ inima** A se mulțumi cu ceva.

dostoi[2] *v* vz ***destoia***

dostoianie sf [At: CORESI, PS. 31/10 / V: *~ien~* / Pl: *~ii* / E: vsl **достоиние**] (Îvr) Moștenire.

dostoienie sf vz ***dostoianie***

dostoievskian, ~ă *a* [At: CĂLINESCU, C. O. 145 / Pl: *~ieni, ~iene* / E: ***Dostoievski*** + *-an*] **1** Care aparține lui Dostoievski. **2** În maniera lui Dostoievski.

dostoinicie sf [At: PSALT. 2 / Pl: *~ii* / E: ns cf *dostoianie*] (Îvr) Moștenire.

dostoire sf [At: PSALT. HUR., ap. DHLR II, 303 / E: ns cf *dostoi, dostoianie*] (Îvr) Moștenire.

dostoit sn [At: PSALT. SCH. 57/11 / Pl: *~uri* / E: vsl **достоит**] (Îvr) Moștenire.

dostor sm vz ***doctor***

dosulean sm [At: SFC VI, 120 / Pl: *~eni* / E: ***dos*** + *-(ul)ean*] (Reg) Om dosnic (**2**).

dosurel sn [At: F (1886), 275 / Pl: *~e* / E: ***dosuri*** + *-el*] (Reg) Loc dosnic.

doșeni v vz ***dojeni***

doșenire sf vz ***dojenire***

doștină sf [At: LB / V: ***dost~*** / Pl: *~ne, ~ni* / E: ns cf *dos*] (Reg) **1** Loc ferit de soare. **2** (Prc) Parte a unui deal, a unui munte care se află în partea de miazănoapte, neexpus soarelui. **3** Tufiș mărunt orientat spre miazănoapte Si: *dos* (**21**).

dota vt [At: HELIADE, O. II, 365 / Pzi: *-tez* / E: fr ***doter***, lat ***dotare***] **1** (C. i. persoane) A înzestra cu calități fizice, intelectuale psihice, native etc. care condiționează performanțe în diferite activități. **2** (C. i. o fată) A da dotă. **3** (C. i. o instituție, o întreprindere etc.) A utila cu cele necesare unei activități Si: *a înzestra*. **4** (Rar) A finanța o activitate.

dotal a [At: NEGULICI / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***dotal***, lat ***dotalis***] (Înv) **1** Care ține de dotă. **2** Privitor la dotă.

dotare sf [At: HELIADE, O. II, 363 / Pl: *~tări* / E: ***dota***] **1** Înzestrare cu calități fizice, intelectuale, psihice etc Si: (rar) *dotație* (**1**) Cf *dota* (**1**). **2** Utilare a unei instituții cu cele necesare desfășurării unei activități (**3**) Cf *dota* (**3**). **3** (Ccr) Mijloace materiale puse la dispoziție. **4** Finanțare a unei activități sau instituții.

dotariu sn [At: CONTEMPORANUL, VII, 185 / Pl: *~ii* / E: ***dotă*** + *-ariu*] (Îvr) Dotă.

dotat, ~ă *a* [At: MUREȘANU, I. 137/27 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***dota***] **1** Înzestrat cu calități (fizice, intelectuale, artistice etc.) deosebite. **2** (Înv; d. o fată) Care primește la căsătorie o dotă. **3** (D. instituții) Utilat cu cele necesare desfășurării unei activități Si: *înzestrat*.

dotație sf [At: NEGULICI / V: (îvr) ***~tăciune, ~iune*** *sf* / Pl: *~ii* / E: fr ***dotation***, lat ***dotatio, -onis***] **1** (Rar) Dotare (**1**). **2** (Îvr) Dotă. **3** Utilare a unei instituții cu cele necesare desfășurării unei activități Si: *dotare* (**2**). **4** (Ccr) Finanțare a cuiva Cf *dotare* (**4**). **5** (Iuz; îs) *Casa de ~* sau *~ia oastei* Unitate administrativă în vechea armată.

dotațiune sf vz ***dotație***

dotă sf [At: NEGULICI / Pl: *~te* / E: fr ***dot***, lat ***dos***] (Înv) Bun material dat (cu forme legale) unei fete când se mărită Si: *zestre*, (îvr) *dotație* (**2**), *dotariu*.

dotăciune sf vz ***dotație***

dotărni v vz ***detorni***

dotârni v vz ***detorni***

dotermina vt [At: GL. OLT. / Pzi: *dotermin* / E: ***do***[1]***-*** + ***termina***] (Reg; c. i. o activitate, un lucru etc.) A termina.

dotorie sf vz ***datorie***

dot sn vz ***dont***[1]

dotânță sf [At: ȚIPLEA, P. P. 27 / Pl: *~țe* / E: nct] (Reg) Nasture de zinc cusut pe șerpar.

doulea no vz ***doilea***

douăret no vz ***douărete***

douărete no [At: A I 12 / V: (reg) ***~ret*** / E: ***două***] (Reg; precedat de articolele „al", „a") A doua oară.

douăsprăcea no vz ***doisprezecelea***

douăsprecilea no vz ***doisprezecelea***

douăzecelea no vz ***douăzecilea***

douăzecer sm [At: CR (1839), 195[1]/30 / Pl: *~i* / E: ***douăzeci*** + *-er*] (Mol, Trs; înv) **1** Monedă austriacă de argint, în valoare de 20 de pfeningi. **2** A douăzecea parte dintr-un întreg.

douăzeci [At: PO 269 / V: (înv) ***doaă~, doao~, doăz~*** *nc*, (îvr) ***doaodzăci, doodz~, dooz~*** / P: *do-uă~* / E: ***două*** + ***zeci***] **1** *nc* (Adesea în componența unor numerale cardinale compuse) Număr natural dintre nouăsprezece și douăzeci și unu. **2** *nc* Numărul abstract corespunzător numărului douăzeci (**1**). **3** *nc* (Precedat de pp „de" și urmat de „ori") De douăzeci de ori. **4** *nc* (Precedat de „câte") Câte douăzeci. **5** *no* Al douăzecilea. **6** *sm* Semn grafic care reprezintă numărul douăzeci (**1**). **7-8** *no* (Cu elipsa substantivului determinat) Ziua sau ora.

douăzecilea, ~zecea *no* [At: VALIAN, V. / V: (înv) ***doăzece~*** *no* / P: *do-uă~* / E: ***douăzeci*** + ***le*** +***a***] **1-2** *s, a* (Precedat de „al", „a") (Număr, obiect etc.) care se află între al nouăsprezecelea și al douăzeci și unulea.

double sfi [At: DN[3] /P: *dublă* /E: fr ***double***] **1** Piesă muzicală care urmează unei sarabande, cu rolul de a îmbogăți melodic acest dans. **2** (Pgn) Variațiune cu înflorituri a unei piese muzicale.

doucin sm [At: DN[3] / P: *du-săn*/ E: fr ***doucin***] Varietate de măr sălbatic folosit în pepiniere ca portaltoi.

durî vi [At: SFC IV, 35 / Pl: *~resc* / E: ***do***[1]***-*** + ***urî***] (Reg) A i se urî de tot de ceva.

douță sf [At: BL VI, 91 / Pl: *~țe* / E: ***două*** + *-uță*] (Reg; hip) Două.

dova sfs [At: NECULCE, L. 241/ V: ***duvana, duva*** *sf* / E: tc ***duva***] (Tem; iuz) **1** Rugăciune. **2** Slujbă religioasă la turci.

dovadă sf [At: M. COSTIN, O. 247 / V: (înv) ***~veadă*** (pl: *~de*) *sf* / Pl: *~vezi*, (îvr) *~veze* / E: vsl **довада**] **1** Lucru care demonstrează ceva Si: *probă*, (îvr) *dovit*, (înv) *dovedire*, (îvr) *dovedeală*. **2** Mărturie. **3** (Îlav) **Ca** (sau **drept**) ~ Ca semn că. **4** (Îal) Pentru a dovedi că. **5** (Îvr; îlav) **Cu** ~ În mod real. **6** (Îe) **A da ~** (sau **~vezi**) **de...** A manifesta o atitudine, un sentiment, o însușire etc. **7** (Înv) Dovedire (**1**). **8** (Jur) Probă. **9** (Îe) **A face ~** sau **a face ~dacă...** A susține o afirmație în fața unei instanțe judecătorești. **10** (Reg) Martor. **11** (Adesea urmat de determinări, substantive, introduse prin pp „de") Act, document prin care se adeverește ceva, se recunoaște un fapt sau un drept.

dovadnic sm [At: AMIRAS, ap. LET. III, 137/36 / Pl: *~ici* / E: ***dovadă*** + *-nic*] (Iuz) Martor (**3**).

dovagiu[1]***, ~ie*** [At: (a. 1742) IORGA, S. D. VI, 231 / V: ***dava~*** *sm* / Pl: *~ii* / E: tc ***davağy*** (după *dovadă*)] (Tcî) **1** *sf* Reclamație. **2** *sm* Reclamant. **3** *sm* (Pex) Acuzator.

dovagiu[2] *sm* vz ***davagiu***[1]

dovăcălni vr [At: DLR ms / Pzi: *~iesc* / E: nct] (Reg) A se plânge (**3**).

dovâlni vt [At: DLR ms / Pzi: 3 *~nește* / E: nct] (Reg; d. foame; c. i. oameni) A doborî (**1**).

dovâncat, ~ă *a* [At: GRAIUL, I, 127 / Pl: *~ați, ~e* / E: ns cf *adâncit*] (Reg) Adâncit[2] (**1**).

dovâncătură sf [At: CADE / Pl: *~ri* / E: ns. cf *adâncitură*] (Reg) Adâncitură.

dovângă sf [At: LEXIC REG. II, 13 / Pl: *~gi* / E: nct] (Reg) Linie vizibilă pe un fond de altă culoare Si: *dungă*. **2** (Spc) Urmă rămasă pe perete după văruit

doveadă sf vz ***dovadă***

dovedanie sf [At: CIAUȘANU, V. / Pl: *~ii* / E: ***dovedi*** + *-anie*] (Reg; îlav) **De ~** Nemaipomenit.

dovedeală sf [At: BIBLIA (1688), ap. TDRG / Pl: *~deli* / E: ***dovadă*** + *-eală*] (Îvr) Dovadă (**1**).

dovedi [At: (a. 1650) GCR I, 143/15 / Pzi: *~desc* / E: vsl **доведж, довестии**] **1** *vt* A arăta într-un mod convingător, cu argumente, cu probe materiale, prin rezultate etc. că cineva sau ceva are anumite trăsături Si:

a demonstra, a proba. **2-3** *vtr* A (se) arăta într-un anumit fel. **4** *vt* A confirma (**2-3**). **5** *vr* (Înv) A constata (**2**). **6** *vtr* (Rar; c. i. oameni) A descoperi la cineva o însușire, o calitate. **7** *vt* (Pop; c. i. un adversar) A învinge. **8** *vt* A ține în frâu Si: *a struni, a stăpâni*. **9** *vt* (C. i. plante) A năpădi buruienile. **10** *vt* (Rar; c. i. o persoană) A lăsa în urmă Si: *a întrece*. **11-12** *vti* A duce la bun sfârșit Cf *a răzbi*. **13** *vt* (Îvr) A reuși să facă ceva. **14** *vt* (C. i. oameni; adesea urmat de determinări calificative introduse prin pp „de") A dezvălui planurile, acțiunile, gândurile ascunse sau vinovate ale cuiva Si: *a da de gol, a demasca*, a *trăda*. **15-16** *vtr* (Rar; c. i. un secret) A da în vileag Si: *a dezvălui, a deconspira*. **17-18** *vtr* (Mol) A prinde. **19** *vt* (Îrg) A da de ceva sau cineva Si: *a găsi, a afla, a descoperi*. **20** *vr* (Îvr) A se înfățișa înaintea cuiva. **21** *vr* (Rar) A exista.

dovedibil, ~ă *a* [At: SFC I, 99 / Pl: *~i, ~e* / E: ***dovedi*** + *-bil*] (Rar) Care poate fi dovedit.

dovedire *sf* [At: CANTEMIR, I. I. II, 291/ Pl: *~ri* / E: ***dovedi***] **1** (Înv) Probare. **2** (Îvr) Adeverire (**1**). **3** (Îvr) Constatare (**2**). **4** Descoperire la cineva a unei însușiri, a unei calități. **5** Biruință (**2**). **6** Ținere în frâu. **7** (Reg) Năpădire cu buruieni. **8** (Fam) Întrecere. **9** Terminare. **10** Reușită. **11** Dezvăluire a planurilor, acțiunilor, gândurilor ascunse sau vinovate ale cuiva. **12** (Mol) Prindere. **13** Descoperire. **14** (Îvr) Înfățișare înaintea cuiva. **15** Existență.

dovedit, ~ă [At: URECHE, L. 135 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***dovedi***] **1** Care a fost demonstrat în mod convingător, cu argumente, cu probe materiale, prin rezultate. **2** Care este evident Cf *vădit*. **3** (D. persoane) Căruia i-au fost dezvăluite planurile, acțiunile, gândurile ascunse sau vinovate. **4** Căruia i-a fost descoperită o însușire, o calitate etc. **5** Biruit (**2**). **6** Ținut în frâu. **7** (D. plante) Năpădit de buruieni. **8** (D. persoane) Întrecut. **9** Terminat. **10** Reușit. **11** (Mol) Prins. **12** Descoperit. **13** Înfățișat înaintea cuiva. **14** Existent.

doveditor, ~oare [At: CANTEMIR, I. I. I, 9 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***dovedi*** + *-tor*] **1** *a* Care dovedește (**1-4**). **2** *sm* (Înv) Martor. **3** *a* (D. acte, documente) Care adeverește (**1**) ceva. **4** *a* (D. documente) Care recunoaște un fapt sau un drept.

dovelc *sm* vz ***dovleac***

dovit *s* [At: MEȘT. MOȘ. 37/1 / Pl: ? / E: ***dovadă***] (Îvr) Dovadă (**1**).

dovleac *sm* [At: (A. 1790). S.D. VIII, 107 / V: ***~velc***, (reg) ***~vleag, ~vlece, ~vlegi, ~fleac, dulece, duv~*** / Pl: *~eci* / E: tc ***devlek, dövlek***] **1** Numele mai multor plante din familia cucurbitaceelor, cu flori galbene, cu fruct rotund, turtit sau lunguieț, folosit ca aliment, furaj sau ca ornament și cu semințe albe, comestibile la unele specii. **2** (Șîs *~ turcesc, ~ alb, ~alb turcesc, ~românesc, ~eci bălani, ~eci plăcintari*) Plantă cu tulpina cilindrică și fructul mare, sferic, de culoare albă sau portocalie, cu miezul afânat și dulce, comestibil, cu semințe mari, albe și lucioase Si: (reg) *bicitoc, bolovan, dovlete, ludaie, sămânțar, tigvă* (*Cucurbita maxima*). **3** (Șîs *~comun, ~ porcesc, ~turcesc, ~furajer, ~galben, ~pestriț, ~negru*) Plantă cu tulpina în cinci muchii, frunza acoperită cu peri aspri și fructul galben-roșcat, oval, cu miezul fibros și fad folosit ca furaj și în medicina populară Si: (reg) *bărbânță, bolovan, bostan, bubă, buroavă, cabac, cucurbetă, doflani, dovlete, harbuz, ivără, lubă, lubeniță, ludaie, pepene, pepenaș, pepenut, tabac, tătarcă, tărtăcuță, tigvă, troacă, zbacă* (*Cucurbita pepo*). **4** (Șîs *~turcesc, ~turcesc cealma, ~alb*) Bostan alb Si: (reg) *bostănel, căun, cealma, cucurbetă, pepene, picitoc, tărtăcuță, zămos*. **5** (Șîs *~moscat*) Plantă cu tulpina costată și fructul alungit de culoare galben-murdar și miezul dulce, aromat (*Cucurbita moscata*). **6** (Îe) **A avea capul ca ~ul** A fi prost. **7** (Îae) A avea capul mare. **8** (Pop; îe) **A avea cap, nu ~** A fi deștept (**1**). **9** (Irn; îae) A se crede deștept (**1**). **10** (Reg) Pepene galben (*Cucumis melo*). **11** (Prt) Om prost.

dovleag *sm* vz ***dovleac***

dovlece *sm* vz ***dovleac***

dovlecel *sm* [At: VALIAN, V. / Pl: *~ei* / E: ***dovleac*** + *-el*] **1-2** (Șhp) Dovleac (mic). **3** (Reg) Pepene (*Cucurbita pepooblonga*). **4** (Prc) Fructul dovlecelului (**2**). **5** (Reg) Pepene (*Cucumis melo*). **6** (Bot; reg) Burete-de-bubă (*Phallus impudicus*). **7** (Olt, Mun; îcs) *De-a ~ceii* Joc de copii nedefinit mai de aproape.

dovlecos, ~oasă *a* [At: DLR ms / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***dovleac*** + *-os*] (Reg; d. oameni) Cu capul mare.

dovlegi *sm* vz ***dovleac***

dovlet *sm* vz ***devlet***

dovlete *sm* [At: GRECESCU, FL. 390 / V: (reg) ***~blete, ~bleț, ~du~, dubleț, duplete*** *sm* / Pl: *~leți* / E: ***dovleac***] (Olt) **1** Dovleac (**2**) (*Cucurbita maxima*). **2** Dovleac (**3**) (*Cucurbita pepo*). **3** Planta *Cucurbita melopepo*. **4** (Reg; îe) **A avea cap nu ~** A se pricepe bine la ceva. **5** (Îae) A fi deștept (**1**). **6** (Irn; îae) A se crede deștept (**1**). **7** (Reg) Om prost.

dowtonian, ~ă [At: DN[3]/ Pl: *~ieni, ~iene*/ P: *daun-to-ni-an*/ E: ***Downton***, oraș în Anglia] **1** *sn* Primul etaj al devonianului inferior. **2** *a* Care aparține dowtonianului (**1**). **3** *a* Referitor la dowtonian (**1**).

doxastar *s* [At: COSTINESCU / Pl: ? / E: cf ngr *δοξαστής*] (Înv) Carte de cult în religia creștină ortodoxă care cuprinde doxologiile cântate la sărbători.

doxă *sf* [At: ALEXI, W. / S și: *docsă* / V: ***docsie, doftă*** / Pl: *~e* / E: ngr ***δόξα***] **1** (Fam) Minte (**3**). **2** (Îla) **De doftă** De bună calitate. **3** (Îe) **A fi cu ~ la cap** (**sau a avea ~ la cap**) A fi înțelept. **4** (Ccr) Cap.

doxograf *sm* [At: DER / Pl: *~i* / E: fr ***doxographe***] Autor în Grecia antică, care spicuia părerile filizofice și le expunea pe probleme.

doxologhie *sf* vz ***doxologie***

doxologie *sf* [At: GHEORGACHI, LET. III, 308/9 / V: (înv) ***~ghie*** *sf* (S și: *~csologhie*) / S și: *docso~* / Pl: *~ii* / E: ngr ***δοξολογία***] (Înv) Cântare liturgică închinată Sfintei Treimi.

doza *vt* [At: MARIN, PR. II, 180/11 / Pzi: *~zez* / E: fr ***doser***] **1** A determina cantitatea de substanță sau de material care produce un anumit efect într-un amestec. **2** A pune în proporții determinate substanțele care formează un amestec. **3** A distribui într-un fel elementele unui text. **4** A determina proporția în care un element, o substanță sau un material intră, împreună cu altele, în compoziția unui tot. **5** A fracționa în doze un medicament. **6-7** (Pex) A prescrie sau a administra unui bolnav un medicament în doze. **8** (Fig) A folosi ceva în proporții judicioase, bine echilibrate. **9** A face efort în mod rațional.

dozabil, ~ă *a* [At: CADE / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***dosable***] **1** Care se poate doza. **2** A cărui alcătuire poate fi dozată.

dozaj *sn* [At: MARIN, PR. I, 61/17 / V: (înv) ***~sagiu*** *sn* / Pl: *~e* / E: fr ***dosage***] **1** (Rar) Dozare (**1**). **2** Proporția dintre diferitele elemente, substanțe materiale care intră în componența unui amestec. **3** (Spc) Conținut de liant al unui beton sau al unui mortar. **4** (Mrn) Echilibrare a unui submarin prin adăugarea sau scoatere lestului.

dozare *sf* [At: IBRĂILEANU, S. L. 173 / Pl: *~zări* / E: ***doza***] **1** Operație de determinare a proporției în care un element, o substanță sau un material intră, împreună cu altele, în compoziția unui amestec (existent sau care se alcătuiește) Si: (rar) *dozaj* (**1**) Cf *doza* (**2**). **2** (Șîs *~ chimică*) Determinare cantitativă a unui element sau a unui component într-un compus chimic sau amestec. **3-4** (Îs) *~ de radiație* sau *~a radiațiilor* Evaluare sau alegere a dozelor de rație (de obicei raze X). **5** Efectuare rațională a efortului.

dozat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: (rar) *~uri* / E: ***doza***] **1-5** Dozare (**1-5**).

dozat[2], ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***doza***] **1** (D. amestecuri) Căruia i-a fost determinată proporția în care un element, o substanță sau un material intră, împreună cu altele. **2** Pus în proporții determinate. **3** (D. elementele unui text) Care a fost distribuit într-un anumit fel. **4** (D. medicamente) Fracționat în doze[1] (**1**) diferite. **5-6** Care a fost prescris sau administrat în doze[1] (**1**). **7** (Fig) Folosit în proporții bine echilibrate.

dozator *sn* [At: DLR ms / Pl: *~oare* / E: ***doza*** + *-tor*] **1** Aparat cu funcționare continuă sau intermitentă care alimentează o instalație în care se amestecă doi sau mai mulți componenți. **2** Aparat folosit pentru dozarea (**1**) sifonului, a sucului, berii sau înghețatei.

doză[1] *sf* [At: HELIADE, O. II, 77 / V: (înv) ***~se, ~sis*** / S și: (înv) *~să* / Pl: *~ze* / E: fr ***dose***] **1** (Adesea fig) Cantitate determinată dintr-o substanță, dintr-un material etc. care produce un anumit efect sau care formează

împreună cu altele un amestec, un tot. **2** Cutie metalică în care se află o băutură răcoritoare sau bere.

doză[2] *sf* [At: NICA, L. VAM. 82 / Pl: *~ze* / E: ger ***Dose***] **1** Cutie metalică izolată în interior, care servește la protecție unor elemente din instalațiile electrice. **2** (Șîs ~ *de redare*) Aparat folosit pentru redarea prin mijloace electroacustice a sunetelor înregistrate pe un disc Cf *pick-up*. **3** Instrument folosit pentru realizarea în bune condiții a developării filmelor.

dozice *vr* [At: SFC IV, 35 / Pzi: *~zic* / E: ***do***[1]***- + zice***] (Reg) A zice.

dozili *vr* [At: BÂRLEA, L. P. M. I, 58 / Pzi: *~lesc* / E: nct] (Reg; d. oameni) A păli[2] **(1)**.

dozimetrie *sf* [At: D. MED. / E: fr ***dosimétrie***] **1** (Fiz) Măsurare a cantității de radiații. **2** Disciplină care studiază tehnica și posibilitățile de măsurare a dozelor[1] **(1)** de radiații.

dozimetru *sn* [At: SANIELEVICI, R. 241 / Pl: *~re* / E: fr ***dosimètre***] **1** Aparat de măsură a cantității de lumină produse într-un interval de timp de o sursă luminoasă. **2** Aparat pentru măsurare a dozelor[1] **(1)** de radiații.

doznicos, ~oasă *a* [At: TEAHA, C. N. 221 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ns, cf *dosnic*] (Reg; d. oameni) Morocănos.

drabină *sf* vz ***draghină***

drac *sm* [At: PSALT. HUR. 60 [r]/24 / Pl: *~aci* / E: ml ***draco*** „șarpe, balaur"] **1** Ființă imaginară, de sex masculin, întruchipare a spiritului rău Si: *demon, diavol, necuratul, satan, tartor*, (lvr) *belzebut*, (pfm) *naiba*, (pop) *aghiuță, benga, fareon, iazmă, idol, împielițatul, mititelul, micuțul, michiduță, nechematu, nefârtitul, neghiniță, nespălatul, nichipercea, pârdalnicul, procletul, pustiul, pârlea, sarsailă, tichiuță, vătafu, vicleanu, zmeu, cel-de-pe-comoară, cel-din-iarbă, duh necurat, ducă-se-pe-pustii, ucigă-l-crucea, ucigă-l-tămâia, ucigă-l-toaca*, (înv) *împiedicatu, nepriitorul, chima-răului, chima-necazului*, (îrg) *afurisitu, arie, carcandilă, codea, (în)cornoratu, crucilă, hârdache, iscariot, iuda, ișpicu, întunecatu, lighioană, năchifor, năpustiul, nepreitenul, pocitul, pocnetul, potca, rău, scalor, slabu, soca, spurc, spurcatul, spurcătură, șeitan, șotcă, ucigan, ucigașu, vrăjmaș*, (îvr) *al-ucigașului, arde-l-ar-focul, ăl-cu-coadă, ăl-din-piatră, bată-l-crucea, bată-l-crucea-și-tămâia, crucea-să-l-dărâme, despuie-l-crucea, măr-rău, mutul*. **2** (Tlg; art) Înger revoltat contra lui Dumnezeu, prinț al demonilor, întruchipare supremă a răului, în tradiția iudaică și creștină Si: *diavolul, Lucifer, Satana*. **3** (Îe) **Nici pe ~ul să-l vezi, nici cruce să-ți faci** Să te ferești de omul îndoielnic. **4** (Îae) Să nu pierzi în loc să câștigi. **5** (Îe) **A fi ~ul gol** (sau **împielițat**) A fi rău, afurisit. **6** (Îae) A se descurca în orice situație. **7** (Îal) A fi poznaș. **8** (Îs) *Omul* (sau *salba* sau *poama*) *~ului, om al ~ului* Om rău. **9** (Îas) Om descurcăreț. **10** (Îe) **A se teme de ceva ca de ~ul** (sau **ca ~ul de tămâie**) A se teme foarte tare de ceva. **11** (Îe) **A se uita la cineva ca la ~ul** A se uita la cineva cu dușmănie. **12** (Îae) A se uita la cineva cu frică. **13** (Îe) **E tot un ~** E același lucru. **14** (Îe) **A avea** (sau **a fi cu**) **~aci** A fi prost dispus. **15** (Îae) A fi energic, neastâmpărat. **16** (Îe) **Parcă a intrat ~ul în el** Se spune despre cineva mânios. **17** (Îae) Se spune despre cineva care are o energie inepuizabilă. **18** (Îae) Se spune despre cineva care a căpătat un viciu. **19** (Îe) **A băga** (pe cineva) **în ~aci** (sau **în toți ~acii**) A intimida (pe cineva). **20** (Îae) A face (pe cineva) să depună toate eforturile (de frică). **21** (Îe) **A fi un ~ la mijloc** Se spune când nu poate fi găsită o explicație logică a unei situații încurcate. **22** (Îae) Se spune când se bănuiește o cauză ascunsă, greu de găsit, a unei situații încurcate. **23** (Îe) **Și-a băgat** (sau **și-a amestecat**) **~ul coada** Se zice când o situație care părea clară devine complicată pe neașteptate. **24** (Îe) **A trage pe ~ul de coadă** A fi foarte sărac. **25** (Îe) **A căuta pe ~ul** A intra singur într-o încurcătură. **26** (Îae) A-și provoca singur neplăceri. **27** (Îe) **A da de** (sau **peste**) **~ul** A o păți. **28** (Îe) **A vedea** (sau **a-și găsi**) **pe ~ul** A o încurca. **29** (Îe) **A căuta pe** (sau **a fugi de**) **~ul și a da de tată-său** A ajunge într-o situație și mai rea decât cea anterioară. **30** (Îe) **A trimite** (pe cineva) **la ~ul, a da ~ului** A blestema (pe cineva), pomenind de diavol. **31** (Îe) **A trimite** (pe cineva) **de la ~ul la tată-său** A purta (pe cineva) de colo până colo. **32** (Îe) **A cere pe ~ul și pe tată-său, a cere cât ~ul pe tată-său** A cere (pe ceva) un preț exorbitant. **33** (Îe) **A face pe ~u-n patru, a face și pe ~ul** A face tot posibilul. **34** (Îe) **A da** (sau **a lăsa**) **~ului** (pe cineva sau ceva) A abandona (pe cineva sau ceva). **35** (Îae) A renunța definitiv (la cineva sau la ceva). **36** (D. persoanele dezagreabile; adesea în imprecații; îe) **A se duce ~ului** A se duce fără să se mai întoarcă (și într-un loc neștiut). **37** (D. bunuri; îae) A se pierde. **38** (Îe) **A se duce la ~ul** A pleca unde vrea fără să știe nimeni unde și fără ca cineva să mai vrea să-l revadă. **39** (Îe) **A-l lua ~ul** (sau **~acii, mama ~ului**) Se zice când este amenințat cineva. **40** (Îae) A muri. **41** (Îae) A o păți. **42** (Îs) *La ~ul!* Formulă exclamativă de dispreț prin care se exprimă dorința de a renunța definitiv la ceva. **43** (Îas) Exclamație care exprimă o nemulțumire. **44** (Îs) *Pe ~ul!* Nimic! **45** (Îs) *Al ~ului!* sau *ptiu, drace!* Exclamație care exprimă uimire. **46** (Îas) Exclamație care exprimă enervare. **47** (Îas) Exclamație care exprimă admirație. **48** (D. ființe; îe) **A nu avea nici pe ~ul** A fi perfect sănătos. **49** (D. lucruri; îae) A fi în stare perfectă. **50** (Îe) **Lucru ~ului** Lucru dificil, care creează neplăceri. **51** (Gmț; irn; îs) *Iarba* (sau *buruiana, tămâia*) *~ului* Tutun. **52** (Îe) **A face și pe ~ul** A face orice. **53** (Îlav) **La ~u-n praznic, la mama ~ului, unde și-a înțărcat ~ul copii, unde și-a spart ~ul opincile** Într-un loc foarte îndepărtat, precizat sau nu. **54** (Îlav) **Al ~ului (de...)** Foarte rău. **55** (Îae) Dificil. **56** (Îae) Incomod. **57** (Îae) Peste măsură de... **58** (Îae) Energic. **59** (Îae) Descurcăreț. **60** (Îe) **(Așa) de-al ~ului** Fără nici un motiv întemeiat. **61** (Îae) Din răutate. **62** (Pop; îe) **Scoate ~ace ce-ai furat, că te duc la spânzurat!** Se zice când nu găsești un lucru pierdut. **63** (Fig) Om vicios. **64** (Fig) Om crud. **65** (Fig) Om isteț. **66** (Fig) Om poznaș. **67** (Îc) **~-de-mare** Pește marin de culoare de cenușie-roșiatică, cu corpul și capul comprimate lateral, a cărei primă aripioară dorsală este formată din țepi veninoși (*Trachinus draco*).

dracă[1] *sf* [At: BUDAI-DELEANU, T.V. 92 / Pl: *~ace* / E: ***drac*** + *~ă*] (Asr) Drăcoaică.

dracă[2] *sf* [At: BORZA, D. 123 / Pl: ? / E: bg ***драка***] (Bot; reg) **1** Păliur (*Paliurus spinachristi*). **2** Cătină de garduri (*Lycium hamilifolium*). **3** Salcâm (*Robinia pseudodacacia*). **4** Specie de arbust spinos nedefinită mai îndeaproape.

dracenă *sf* vz ***dracilă***

dracil *sm* vz ***dracilă***

dracilă *sf* [At: CUV. D. BĂTR. I, 1276 / V: ***~acenă***, a***ghină***, ***~ină***, ***~agilă***, ***~agină***, ***~agine***, ***drăcenă***, ***drăcilă***, ***drăgină*** *sf*, ***dracil*** *sn* / Pl: *~le* / E: vsl *****драчик***] **1** Mic arbust spinos, din familia berberidacee, cu numeroase tulpini subțiri care pornesc de la suprafața pământului și se arcuiesc de la mijloc spre sol, cu frunze ovale, galben-verzui și gust plăcut, acrișor (folosite în medicina populară), cu flori galbene și cu fructe în formă de boabe roșii, cu lemnul tare și galben, cultivat adesea ca gard viu Si: (reg) *agriș (roșu), cătină-de-râuri, cloceni, corlăși, glojdan, holeră, lemn-galben* (*Berberis vulgaris*). **2** (Bot; reg) Holeră (*Xanthium spinosum*). **3** (Bot; reg) Cătină-de-garduri (*Lycium hamifolium*). **4** (Reg) Numele unei plante erbacee necultivate nedefinite mai îndeaproape. **5** (Reg) Numele unui arbore sălbatic nedefinit mai îndeaproape. **6** (Reg; îf *dragilă*) Numele unui pom roditor nedefinit mai îndeaproape. **7** Fruct negru, colțurat. **8** (Reg; Ipl) Foarfece de tăiat sârmă.

dracină *sf* vz ***dracilă***

dracon *s* [At: BORZA, D. 24 / A: ? / Pl: ? / E: ger ***Dragon***] (Bot; reg) Tarhon (*Artemisia dracunculus*).

draconian, ~ă *a* [At: PROT. – POP., ap. DLR ms / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***draconien***] (Înv) Draconic **(1)**.

draconic, ~ă *a* [At: ROM. LIT. (1855), 186 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ger ***drakonisch***, it *draconico*] **1** (Mai ales d. legi, dispoziții etc.) Foarte aspru Si: (înv) *draconian*. **2** (Ast) Draconitic **(1)**. **3** (Îs) *An ~* Intervalul de 346, 6201 zile dintre două treceri succesive ale soarelui prin același an Si: *an draconitic* **(2)**. **4** (Îs) *Lună ~ă* Intervalul de 27 zile, 5 ore, 5 minute și 36 de secunde dintre două treceri succesive ale Lunii prin același nod Si: *lună draconitică* **(3)**.

draconie *sf* [At: CADE / Pl: *~ii* / E: ngr ***δραχόνια***] (Iht; rar) Drac-de-mare (*Trachinus draco*).

draconitic**, **~ă *a* [At: LTR^2 / Pl: *~ici*, *~ice* / E: fr ***draconitique***, it ***draconitico***] (Ast) **1** Care se referă la linia care unește punctele de intersecție ale orbitei Lunii cu planul ecliptic Si: *draconic* (**2**). **2** (Îs) *An ~* An draconic (**3**). **3** (Îs) *Lună ~ă* Lună draconică (**4**).

dracsler *sm* [At: PETROVICI, P. 213/8 / Pl: *~i* / E: ger ***Drechsler***] (Îvr) Strungar (în materiale nemetalice).

draden *sn* vz ***draghină^1***

drag, ***~ă*** [At: COD. VOR. 190 / Pl: *~agi*, *~age* / E: vsl **драгу**] **1** *a* (Înv) Scump. **2** *a* Neprețuit pentru cineva care îl iubește. **3** *a* (Înv; îe) **A-i fi cuiva ~ a...** sau **să..** A-i plăcea cuiva mult să facă ceva. **4** *a* (Înv; îae) A se simți atras spre ceva. **5** *a* (Pop; îe) **A-i cădea ~** (cuiva) A trezi dragostea cuiva. **6** *a* (Pop; îe) **A prinde ~ de** (sau **pe**) cineva A se îndrăgosti (de cineva). **7** *a* (Pop; îe) **A avea** (pe cineva) **~** A iubi (pe cineva). **8** *a* (Reg; îe) **A se avea ~agi** A se iubi unul pe altul. **9** *a* (Îe) **Când ți-e lumea** (sau **viața**) **mai ~ă** Se spune când se ivește o întâmplare neprevăzută și neplăcută, atunci când totul mergea bine. **10** *a* (Pop; îe) **~ă Doamne** Vorba vine. **11** *sf* (Fam) Termen cu care te adresezi unei persoane iubite. **12** *smf* (Fam) Termen folosit când se vorbește despre o persoană iubită. **13** *smf* (Fam; adesea irn) Termen generic de adresare. **14** *a* Care exprimă iubire, prețuire. **15** *a* Care este plin de afecțiune. **16** *a* Plăcut ochiului. **17** *a* (Îe) **Cu ~ă inimă** Din toată inima. **18** *a* (Îae) Cu multă plăcere. **19** *a* (Înv; îe) **Cu ~ă voie** De bună voie. **20** *a* (Înv; îae) Cu plăcere. **21** *smf* Persoană care iubește pe cineva Si: *iubit*, (pop) *mândru*. **22** *sn* (Pop) Dragoste (**1**). **23** *sn* (Îlav) **Cu (mare, mult, atât** etc.) **~** Cu iubire. **24** *sn* (Îal) Cu (multă) plăcere. **25** *sn* (Îrg; îal) Cu blândețe. **26** *sn* (Pop; îlav) **Cu tot ~ul** Cu toată plăcerea. **27** *sn* (Îrg; îal) Cu tot dinadinsul. **28** *sn* (Îrg; îlav) **În ~ul lelii** Fără rost. **29** *sn* (Pfm; îlpp) **De ~ul...** Pentru. **30-31** *sn* (Îal) Din dragoste sau din prietenie pentru cineva. **32** *sn* (Pop; îe) **(A fi sau a-i fi) mai mare ~ul** (**să...**) (A fi sau a resimți) mare plăcere (să...). **33** *sf* (Pop; îcs) *~ă și iar ~ă* Dans popular nedefinit mai de aproape. **34** *sf* (Pop; îacs) Melodie după care se execută dansul „dragă și iar dragă" (**33**). **35** *sf* (Bot; reg; îc) **~ă-Mărioară** Papucul-domnișoarei (*Impatiens sultani*).

draga *vt* [At: ANTIPA, P. 271 / Pzi: *~aghez* / E: fr ***draguer***] **1** (Fșa; c. i. cursuri de ape, canale, porturi etc.) A săpa cu ajutorul dragelor (**1**) fundul unei ape și a îndepărta materialul rezultat în vederea înlesnirii navigației, a executării unor lucrări etc. **2** A curăța de mine marine o cale navigabilă.

dragaică *sf* vz ***drăgaică***

dragaj *sn* [At: ANTIPA, P. 271 / Pl: *~e* / E: fr ***dragage***] **1** Săpare a fundului unei ape cu ajutorul dragelor și înlăturare a materialului rezultat, în vederea înlesnirii navigației, a executării unor lucrări etc. Si: *dragare* (**1**), (rar) *dragat^1* (**1**). **2** Căutare sub apă a unor epave mici, a unor obiecte pierdute, a vârfurilor de stâncă (nedescoperite prin sondaje) Si: *dragare* (**2**), (rar) *dragat^1* (**2**). **3** Pescuire sau distrugere a minelor marine dintr-o anumită zonă de navigație Si: *dragare* (**3**), (rar) *dragat^1* (**3**).

dragalici *sms* [At: H VII, 9 / E: ***drăgăli*** + *-ici*] (Reg) Joc de copii nedefinit mai de aproape.

dragan *sm* vz ***dragon^1***

dragare *sf* [At: LTR^2 / Pl: *~gări* / E: ***draga***] **1-3** Dragaj (**1-3**).

dragat^1 *sf* [At: MDA ms / E: ***draga***] (Rar) **1-3** Dragaj (**1-3**).

dragat^2, ***~ă*** *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***draga***] **1** (D. cursuri de ape, canale, porturi etc.) Al cărui fund a fost curățat cu ajutorul dragelor pentru înlesnirea navigației, executarea unor lucrări etc. **2** (D. o cale navigabilă) Curățat de cuine.

dragavei *sm* [At: GRECEANU, FL. 506 / V: (reg) ***~el***, ***drăgăvel*** / Pl: *~* / E: nct] **1** Plantă erbacee cu tulpina înaltă, cu frunze dințate, lungi și înguste, folosită în alimentație și în medicina populară Si: (reg) *ștevie creață*, *crestățele*, *hrenuț*, *limba-boului*, *măcrișul-calului* (*Rumex crispus*). **2** (Pop; îe) **Chef, Mărico-n ~?** Se zice când cineva spune vorbe nepotrivite Si: *hodoronc-tronc!* **3** (Reg) Mâncare de dragavei (**1**). **4** Plantă cu tulpina ramificată, cu florile verzui sau gălbui dispuse în verticile Si: (reg) *dragaveică*, *ștevie de baltă* (*Rumex palustris*). **5** Plantă cu tulpina ramificată, cu florile dispuse în verticile, neînsoțite de foi Si: *ștevie* (*Rumex sanguineus*). **6** (Pop; îf *drăgăvei*) Plantă cu tulpina ramificată cu frunzele inferioare în formă de violină (*Rumex pulcher*). **7** (Reg) Măcrișul-calului (*Rumex conglomeratus*). **8** (Reg; lpl; îf *drăgăvii*) Spanac (*Spinacia oleracea*).

dragaveică *sf* [At: BORZA, D. 151 / Pl: *~ici* / E: ***dragavei*** + *-că*] (Bot; reg) Dragavei (**4**) (*Rumex palustris*).

dragavel *sm* vz ***dragavei***

dragă *sf* [At: DUNĂREANU, CH. 223 / Pl: *~age*, (pop; nrc) *~agi* / E: fr ***drague***] **1** Navă special amenjată cu care se draghează (**1**). **2** Aparatură de dragaj (**1**). **3** Instrument în formă de sac sau de plasă cu care se colectează organismele vegetale sau animale de pe fundul apelor. **4** (Îs) *~ de mine* Aparatură tehnică de luptă cu ajutorul căreia se curăță minele dintr-o anumită regiune a mării sau a unui fluviu. **5** (Rar) Draglină.

dragăliță *sf* vz ***drăgăliță***

dragelă *sf* vz ***drajeu***

drageu *sm* vz ***drajeu***

draghen *sn* vz ***draghină^1***

draghicame *sf* [At: PSALT. HUR. 107^V/15 / V: ***drăg~*** / Pl: *~me* / E: vsl **драги-камен**] (Îvr) Topaz.

draghici *sm* vz ***drăghici***

draghin *sn* vz ***draghină^1***

draghină^1 *sf* [At: DAMÉ, T. 10 / V: (reg) ***~abină*** *sf*, ***draden***, ***draghen***, ***draghin***, ***~agin*** *sn* / A: *~ghină* / Pl: *~ne* / E: ucr **драбина**] **1** (Pop) Fiecare dintre cele două părți laterale ale căruței, care în partea de jos se sprijină de dric, iar în partea de sus se sprijină de leuci Si: *loitră*. **2** (Buc) Fiecare dintre lemnele lungi (de sus și de jos) ale loitrei, în care sunt fixate spetezele Si: *carâmb* (**1**), *drug*. **3** (Reg) Bucată de lemn (de stejar, frasin etc.) sau de fier care leagă carâmbii loitrei, la mijlocul spetezelor, și care este îndoită pe după carâmbul de sus și fixată în crucea de mijloc Si: *cercel* (**16**), *ghermec*. **4** (Reg) Traversă. **5** (Reg) Așchie mare dintr-un lemn crăpat. **6** (Reg) Vas de lemn în care se așază nutrețul animalelor. **7** (Reg) Cal mare, bătrân și slab. **8** (Reg) Varietate de struguri roz.

draghină^2 *sf* vz ***dracilă***

draghină^3 *sf* vz ***draglină***

draghișca *sfa* [At: VÎRCOL, M. / V: ***drăghișce*** *sf* / Pl: *~șce* / E: srb ***dragička***] (Reg) Cuvânt glumeț.

draghiți *sfp* [At: DDRF / E: ns cf *draghină^1*] (Mun) Platformele carului.

dragilă *sf* vz ***dracilă***

dragin *sn* vz ***draghină^1***

dragină^1 *sf* vz ***dracilă***

dragină^2 *sf* vz ***drăgină***

dragine *sf* vz ***dracilă***

draglină *sf* [At: LTR^2 / V: (rar) ***~ghi~*** *sf* / Pl: *~ne* / E: fr ***dragline***] Echipament de lucru montat pe un excavator și care servește la săpat și la încărcat pământul în lucrările de construcție, amenajări terasiere etc. Si: (rar) *dragă* (**5**).

draglinist, ***~ă*** *smf* [At: CONTEMP., S. II, 1952, nr. 291, 2/6 / Pl: *~iști*, *~e* / E: ***draglină*** + *-ist*] Muncitor calificat care lucrează cu draglina.

dragmă *sf* vz ***drahmă***

dragna *sfa* [At: PĂSCULESCU, L.P. 121 / Pl: ? / E: nct] (Mtp; reg) Dragoste (**23**).

dragobete *sms* [At: (a. 1774) IORGA, S. D. XIII, 75 / V: (reg) ***br~***, ***bragove~***, ***drăg~***, ***gabrove~*** / E: vsl **главоврѣтение**] *1* (Pop; șîs *~ cap de primăvară*) Sărbătoare religioasă ținută la 24 februarie. **2** Aflarea capului Sfântului Ioan Botezătorul. **3** (În credințele populare; șîs *~ cap de primăvară*, *~ cap de vară*) Numele zilei de 1 sau 3 martie când fetele adună apă de zăpadă cu care se spală apoi tot anul ca să fie frumoase și iubite. **4** (Ent; reg) Repede (*Cicindela campestris*).

dragoman *sm* [At: MARDARIE, L. 210 / V: ***~gum~***, (înv) ***drăg~***, ***drâg~*** / Pl: *~i* / E: ngr ***δραγομανοσ***, ***δραγυμανυσ***] **1** (În Evul Mediu; în țările române) Funcționar atașat pe lângă un minister, consulat, ambasadă etc. **2** (Ist) Interpret oficial folosit în trecut în țările din Orient. **3** (Îs) *Mare ~* Dregător în Imperiul Otoman care se ocupa de relațiile diplomatice ale țării cu statele europene. **4-6** (Ist) Funcția de dragoman (**1-3**). **7-9** (Ist)

Titlul de dragoman (1-3). 10 (Îvr) Ghid. 11 (Îrg) Mijlocitor. 12 (Înv) Șef. 13 (Înv) Supraveghetor. 14 (Înv) Conducător al unui grup de muncitori forestieri, având funcția de intermediar între aceștia și proprietar. 15 (Plu; înv; îs) ~ *de linie* Persoană care controla linia apei, observa eventualele obstacole și coordona operațiunile de eliberare a rutei, hotărând totodată momentul de plecare. 16 (Reg) Stăpân al stânei Si: *stânaș*.

dragomanat *sn* [At: ODOBESCU, S. I, 321 / V: (îvr) ***~mănit*** / Pl: *~e* / E: ***dragoman*** + *-at*] (În Evul Mediu; în țările române) 1-3 Rangul de dragoman (1-3) Si: *dragomanie* (1-3), *dragomanlâc* (1-3). 4-6 Funcția de dragoman (1-3) Si: *dragomanie* (4-6), *dragomanlâc* (4-6). 7-9 (Iuz) Cancelaria dragomanului (1-3) Si: *dragomanie* (7-9), *dragomanlâc* (7-9).

dragomanie *sf* [At: POLIZU / V: (rar) ***~măn~*** / Pl: *~ii* / E: ***dragoman*** + *-ie*] (În Evul Mediu, în țările române) 1-9 Dragomanat (1-9).

dragomanlâc *sn* [At: VĂCĂRESCUL, IST. 284 / V: ***~lic*** / Pl: *~uri* / E: ***dragoman*** + *-lâc*] (În Evul Mediu; în țările române) 1-9 Dragomanat (1-9).

dragomanlic *sn* ***dragomanlâc***

dragomăneasă *sf* [At: C. GANE, TR. V. 160 / Pl: *~ese* / E: ***dragoman*** + *-easă*] (Îrg) Soție de dragoman (11).

dragomănie *sf* vz ***dragomanie***

dragomănit *sn* vz ***dragomanat***

dragomir *sm* [At: BĂCESCU, PĂS. 79 / Pl: *~i* / E: nct] (Reg) 1 (Bot) Ștevie (*Rumex patientia*). 2 (Orn) Grangur (*Oriolus oriolus*).

dragon[1] [At: NECULCE, L. 44 / V: (înv) ***~gan, ~gone, ~gun, drăgan, drăgun, ~ahun*** / Pl: *~i* sm, *~oane* sn / E: fr ***dragon***, it ***dragone***] 1 *sm* (Mil; iuz) Soldat din cavaleria de linie care era astfel echipat, încât să poată lupta și pedestru. 2 *sm* (Reg; îf *drăgan, drahun*) Om voinic. 3 *sn* (Reg) Picior lung. 4 *sm* Monstru fabulos, închipuit cu gheare de leu, aripi de vultur și coadă lungă de șarpe, care întruchipează forțe ale naturii. 5 *sm* Reprezentare în artele plastice a dragonului (4), mai ales în China și în alte țări asiatice. 6 *sm* (Iht) Drac-de-mare (*Trachinus draco*). 7 *sm* Șopârlă care trăiește în copaci, în unele regiuni tropicale, având de-a lungul corpului două excrescențe ale pielii în formă de aripi (*Draco volans*). 8 *sm* Reprezentare heraldică având profilul unui corp omenesc cu barba formată din șerpi încolăciți. 9 *sm* (Art) Constelație din emisfera boreală, dispusă într-un șir de stele terminat cu un cap de dragon (8) Si: (pop) *balaurul* (6). 10 *sm* Unul dintre cele douăsprezece semne simbolice ale zodiacului chinezesc. 11 *sm* (Îs) *Anul ~ului* Perioadă de un an în calendarul chinezesc, corespunzătoare semnului zodiacal omonim.

dragon[2] *sn* [At: (a. 1874) URICARIUL XXII. 482 / V: (înv) ***~ă*** *sf* / Pl: *~oane* / E: fr ***dragonne***] 1 Șiret din fir metalic terminat cu un ciucure, care se atârnă de mânerul sabiei. 2 (Reg) Mânerul sabiei.

dragonadă *sf* [At: NEGULICI, E. II, 29/10 / Pl: *~de* / E: fr ***dragonnade***] Nume dat în Franța persecuțiilor la care erau supuși protestanții de către regimentele de dragoni, în timpul lui Ludovic al XIV-lea.

dragonă *sf* vz ***dragon***[2]

dragone *sm* vz ***dragon***[1]

dragor [At: LTR[2] / Pl: *~i* sm, *~oare* sn / E: fr ***dragueur***] 1 *sm* Muncitor care manevrează comenzile unei drage (1). 2 *sn* Navă de luptă special amenajată pentru îndepărtarea minelor (acustice, magnetice sau mecanice) depuse într-o anumită regiune a mării sau a unui fluviu.

dragostă *sf* vz ***dragoste***

dragoste *sf* [At: CORESI, EV. 33 / V: (reg) ***~gus~, ~tă*** / Pl: ~ (îvp) *~ti* / E: vsl **драгость**] 1 (De obicei la sg; adesea cu determinări care indică obiectul afecțiunii) Sentiment puternic de afecțiune pentru cineva sau ceva Si: *amor, iubire*. 2 (Rar) ~ *de sine* Egocentrism. 3 (Îlav) **Cu (mare** ori **cea mai mare** sau **multă) ~** sau **cu toată ~a** În mod (extrem de) drăgăstos. 4 (Îal) (Extrem de) bucuros. 5 (Pop; îe) **A fi în ~ cu cineva** sau, înv, **a fi legat în ~ cu cineva** A avea cu cineva relații de caldă afecțiune. 6 (Pop; rar; îe) **A fi în** (sau, înv, **întru**) **~a cuiva** sau, înv, **a-l lua** (pe cineva) **în** (ori **la**) **~** sau **a fi în ~ la cineva** A se bucura de protecția cuiva. 7 (Îae) A-și câștiga calda afecțiune a cuiva. 8 (Reg; îe) **A avea ~ să...** A-i plăcea să... 9 (Îe) **A face ~** (cu cineva) A avea relații sexuale cu cineva 10 (Îvr; îae) A se afla în calde relații afective (cu cineva). 11 (Pfm; îe) **A (mai) slăbi cu ~a** (pe cineva) A înceta cu insistențele (fals afectuoase) pe lângă cineva. 12 (Pfm; îe) **A omorî** (pe cineva) **cu ~a** A-și manifesta, în mod exagerat, afecțiunea (față de cineva). 13 (Iuz; în formule de politețe) **Fă ~!** Fii (așa de) bun! 14 (Reg; îs) ~ *împrumutată* Iubire reciprocă. 15 (Reg; îs) ~ *de odată* Întâia iubire. 16 (Îe) **A se topi** (sau **a se sfârși, a muri** etc.) **de ~** sau **a fi nebun de ~** A iubi enorm de (pe cineva). 17 (Îvp; îlv) **A avea** (pe cineva) **în ~** A iubi (pe cineva). 18 (Îvp; îlv) **A se lua în ~** A se iubi. 19 (Ccr) Ființă iubită. 20 (Pgn) Obiectul iubirii cuiva. 21 Legătură sexuală. 22 Relații amoroase. 23 (Mpl; în descântece) Ființă mitologică care simbolizează iubirea Si: (reg) *dragna*. 24 (Reg) Pornire nestăvilită (și reprobabilă) pentru cineva sau ceva Si: *patimă, slăbiciune*. 25 (Îrg; îe) **A-și face de ~** A-și face de cap. 26 (Îrg; lpl; îf *drăgăstile*) Numele unei hore nedefinite mai de aproape. 27 Melodie după care se execută dansul drăgăstile (26). 28 (Reg) Plantă erbacee cu frunze lanceolate, dințate și cu flori roz-purpurii Si: *masa-raiului* (*Sedum fabaria*). 29 (Bot; reg) Iarbă-grasă (*Sedum maximum*). 30 (Bot; reg) Iarbă-grasă (*Portulaca oleracea*). 31 (Bot; reg) Limba-cucului (*Botrychium lunaria*). 32 (Bot; reg; îc) **~a-fetei** Silur (*Euphrasia stricta*). 33 (Bot; reg; îac) Silur (*Euphrasia rostkoviana*). 34 (Reg; îc) **~a-fetelor** Ou vopsit numai în roșu de Paști Si: *merișor*.

dragostos, ~oasă *a* vz ***drăgăstos***

draguman *sm* vz ***dragoman***

dragun *sm* vz ***dragon***[1]

draguste *sf* vz ***dragoste***

drahiu *sm* [At: ZEITSCHRIFT, XIX, 422 / Pl: *~ii* / E: nct] (Rar; în poezia populară) Fin[2] (1).

drahm *sn* vz ***drahmă***

drahmă *sf* [At: CORESI, TETR. 39 / V: (înv) ***drahm*** *sn*, ***dram*** (Pl: *~i* sn, *~uri* sn) / Pl: *~me*, (înv; rar) *~mii* / E: fr ***drachme***, ngr **δραχμί**] 1 (În Grecia antică) Monedă de argint, care a circulat și în Dobrogea și în sudul Moldovei, a cărei valoare și greutate varia de la oraș la oraș. 2 Unitate monetară în Grecia modernă. 3 Veche unitate de măsură pentru greutăți (cu valori variabile).

drahun *s* vz ***dragon***[1]

draiba *sfa* [At: COMAN, GL. / Pl: ? / E: ***dracul*** + ***naiba***] (Reg) Dracul (1).

draibar *sn* vz ***draibăr***

draibăr [At: CADE / V: (reg) ***~bar, ~bor, ~bur, trai~*** *sn* / Pl: *~e, dreibere* / E: ger ***Treibbohrer***] 1 *sn* Unealtă (manuală) confecționată din oțel, în formă de bară, prevăzută la un capăt cu muchii ascuțite sau tăișuri așezate în spirală și folosită mai ales în dulgherie pentru executarea găurilor Si: *burghiu* (1), *sfredel* (1), (reg), *șăitău*[1]. 2 *sn* (Pop) Coarbă[2] (1). 3 *sn* (Reg) Mănunchi la răzuș (1). 4 *sm* (Arg) Grangur.

draibor *sn* vz ***draibăr***

draibur *sn* vz ***draibăr***

draifus *sn* [At: CV 1949, nr. 8, 31 / Pl: *~e, ~uri* / E: ger ***Dreifuss***] 1 Unealtă de cizmărie, formată dintr-un cadru de fontă corespunzând celor trei muchii ale colțului unui cub. 2 (Reg) Pirostrie.

drainiță *sf* vz ***draniță***

draiv *sn* [At: L. ROM. 1973, 28 / S și: *drive* / Pl: *~uri* / E: eg **drive**] 1 (Spt) Lovitură puternică prin care mingea este expediată în terenul advers, razant cu plasa, la tenis, golf și base-ball. 2 Interpretare a muzicii de jazz caracterizată prin elan stimulator, vigoare, forță impulsivă.

draja *vt* [At: MDA ms / Pzi: *~jez* / E: ns cf *drajeu*] A acoperi cristale de zahăr, produse de caramelaj, fondant, sâmburi, jeleuri etc. cu straturi de zahăr sau de ciocolată Si: (nob) *drajat*[1].

drajare *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~jări* / E: ***draja***] Acoperire a unor cristale de zahăr, produse de caramelaj, fondant, sâmburi, jeleuri etc. cu straturi de zahăr sau de ciocolată Si: *drajat*[1].

drajat[1] *sns* [At: MDA ms / E: ***draja***] (Nob) Drajare.

drajat², *~ă* *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați*, *~e* / E: *draja*] (D. cristale de zahăr, produse de caramelaj, fondant etc.) Acoperit cu straturi de zahăr sau de ciocolată.

drajefia *vt* [At: MDA ms / P: *~je-fi-a* / Pzi: *~iez* / E: fr *dragéifier*] (Rar) A prezenta un produs de cofetărie sub formă de drajeu.

drajefiere *sf* [At: MDA ms / P: *~je-fi-e-re* / Pl: *~ri* / E: *drajefia*] (Rar) Prezentare a unui produs de cofetărie sub formă de drajeu Si: (nob) *drajefiat¹*.

drajefiat¹ *sns* [At: MDA ms / E: *drajefia*] (Nob) Drajefiere.

drajefiat², *~ă* *a* [At: DEX / P: *~je-fi~* / Pl: *~ați*, *~e* / E: *drajefia*] (Rar) Prezentat sub formă de drajeu.

drajeu *sn* [At: IBRĂILEANU, S. L. 106 / V: *~ageu*, *~agelă* *sf* / P: *~jeu* / Pl: *~ri*, (rar) *~jele* / E: fr *dragée*] **1** Bomboană colorată cu miezul din cristale de zahăr, sâmburi, fructe, creme etc., acoperită cu o glazură de ciocolată sau de zahăr. **2** Medicament în formă de pilulă, cu învelișul făcut din zahăr sau din ciocolată.

drajon *sm* [At: DS / Pl: *~i* / E: fr *drageon*] Lăstar al unei plante crescut din rădăcină și din care (prin separare) se poate dezvolta o nouă plantă.

drajona *vi* [At: DN³ / Pzi 3: *~nează* / E: fr *drageonner*] (D. plante) A produce drajoni.

drajonaj *sn* [At: LTR² / Pl: *~e* / E: fr *drageonnage*] Proprietate a anumitor plante de a produce drajoni Si: *drajonare*.

drajonare *sf* [At: MDA ms / Pl: *~nări* / E: *drajona*] Producere de drajoni Si: (rar) *drajonat¹*.

drajonat¹ *sns* [At: MDA ms / E: *drajonare*] (Rar) Drajonare.

drajonat², *~ă* *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați*, *~e* / E: *drajona*] (D. lăstari) Care a crescut din rădăcina unei plante și din care (prin separare) se poate dezvolta o nouă plantă.

dram¹ [At: (a. 1630) IORGA, D. B. I, 23 / V: (îrg) *dream* *sn* / Pl: *~uri*, (îvr) *~e* sn, *~e* sf / E: ngr **δράμι**] **1** *sn* Veche unitate de măsură a greutății egală, în Muntenia, cu 3,18 grame și, în Moldova, cu 3,23 grame. **2** *sn* (Înv; îe) **Drept la ~uri** Bine măsurat. **3** *sn* Veche unitate de măsură a capacității, egală, în Muntenia, cu 3,23 cm^3, iar în Moldova cu 3,80 cm^3. **4** *sn* (Îrg) Măsură a suprafeței (la munți). **5** *sn* (Pop) Gram. **6** *sn* (Fam; adesea fig) Strop. **7** *sn* (În construcții negative) Nimic. **8** *sn* (Reg; îe) **A avea două ~uri sub căciulă** A fi chibzuit. **9** *sn* (Îrg; îel; îf *dream*) **Să-l pui la dreamuri** Se spune despre un lucru (extrem) de scump. **10** *sf* (Reg) Glonț. **11** *sf* (Reg) Alică (**1**). **12** *sn* (Pfm; fig) Bucățică (**2**).

dram² *smn* vz *drahmă*

dramatic, *~ă* *a* [At: HELIADE, GR. P. 29/1 / Pl: *~ici*, *~ice* / E: fr *dramatique*, lat *dramaticus*] **1-2** Care se referă la dramă (**1**) sau la teatru. **3-4** Caracteristic dramei (**1**) sau teatrului. **5-7** Dramaturgic (**5-7**). **8** *Gen ~* Gen literar care cuprinde opere scrise în dialog și menite a fi repezentate pe scenă, în care conflictul se dezvoltă gradat din ciocnirea intereselor și sentimentelor diverselor personaje. **9** (Îs) *Cronică ~ă* Prezentare critică, analitică a unei reprezentații teatrale. **10** (Îs) *Artă* (sau, înv, *măiestrie*) *~ă* Totalitate a regulilor, a principiilor privind punerea în scenă și interpretarea operelor dramatice Si: *dramă* (**5**). **11** (Îs) *Artist* (sau *actor*) *~* Actor (de teatru). **12** (Îs) *Autor* (sau *scriitor*, *poet*) *~* Dramaturg. **13** (D. voce) Care se caracterizează printr-o sonoritate amplă, intensă și plină de gravitate. **14** (Fig; d. întâmplări, împrejurări, scene, situații, momente etc.) Bogat în contraste și în conflicte. **15** (Fig) Care este periculos Si: *grav*. **16** Care impresionează Si: *emoționant*, *mișcător*, *patetic*.

dramaticește *av* [At: ASACHI, L. 30¹/15 / E: *dramatic* + *-icește*] (Înv) În manieră dramatică (**15**).

dramatism *sn* [At: CONTEMPORANUL IV, 275 / Pl: (rar) *~e* / E: fr *dramatisme*] **1** Ceea ce provoacă sentimente, emoții puternice. **2** Caracterul încordat al conflictului dintr-o operă dramatică. **3** (Fig) Situație care creează conflicte zguduitoare între sentimente și interese etc. Si: *încordare*, *tensiune*.

dramatist *sm* [At: NEGULICI / Pl: *-iști* / E: fr *dramatiste*] (Înv) Dramaturg.

dramatiza *vt* [At: FILIMON, O. II, 238 / Pzi: *-zez* / E: fr *dramatiser*] **1** (C. i. opere literare, fragmente dintr-o operă literară etc.) A prelucra în vederea reprezentării pe scenă. **2** (Fig; c. i. discursuri, acțiuni etc.) A face să devină dramatic (**15**). **3** (Irn) A exagera gravitatea unui eveniment, a unei situații etc.. Si: *a lua în tragic*.

dramatizare *sf* [At: CONTEMP., S. II, 1948, nr. 108, 11/15 / Pl: *~zări* / E: *dramatiza*] **1** Prelucrare a unei opere literare (cu caracter epic) pentru a putea fi reprezentată. **2** (Ccr) Piesă de teatru creată prin prelucrarea unei opere literare (cu caracter epic). **3** (Fig) Conferire a unui caracter dramatic (**15**) unui discurs, unei acțiuni etc. **4** (Irn) Exagerare a gravității unui eveniment, a unei situații.

dramaturg, *~ă* *smf* [At: CODRU-DRĂGUȘANU, C. 242 / Pl: *-rgi*, *-rge* / E: fr *dramaturge*] (Rar la f) Autor de piese de teatru Si: (înv) *dramatist*.

dramaturghie *sf* vz *dramaturgie*

dramaturgic, *~ă* *a* [At: IST. LIT. ROM. II, 693 / Pl: *-ici*, *-ice* / E: fr *dramaturgique*] **1-2** Care ține de dramă sau de dramaturg. **3-4** Privitor la dramă sau la dramaturg. **5-6** Care ține de dramaturgie (**1-2**). **7-8** Privitor la dramaturgie (**1-2**).

dramaturgie *sf* [At: LM / V: (înv) *vr ghie* *sf* / Pl: *~ii* / E: fr *dramaturgie*] **1** Arta de a scrie piese de teatru, de a le pune în scenă și de a le interpreta. **2** Totalitatea operelor dramatice care aparțin unui scriitor, unei literaturi naționale, unei epoci sau genului dramatic.

dramă *sf* [At: CR (1830), 335²/22 / Pl: *~me* / E: lat *drama*, fr *drame*] **1** Piesă de teatru cu caracter grav, în care se redă imaginea vieții reale în datele ei contradictorii, în conflicte puternice și complexe, adesea într-un amestec de elemente tragice și comice. **2** (Îs) *Dramă muzicală* (sau *lirică*) Spectacol de operă. **3** (Îas; sens curent) Creație de operă cu un puternic caracter dramatic (**15**). **4** Totalitate a regulilor, a principiilor privind punerea în scenă și interpretarea regulilor dramatice (**1**). **5** Artă dramatică (**9**). **6** (Îs) *Clasă de ~* Clasa în care se predă arta dramatică într-un conservator sau într-un institut de teatru. **7** (Fig) Întâmplare tragică. **8** Situație nefericită, zguduitoare. **9-10** (Îs) *~ pasională* Crimă sau sinucidere determinată de gelozie sau de o dragoste nefericită. **11** (Îe) **A face o ~ din ceva** A vedea o situație tragică într-o întâmplare oarecare. **12** Frământare sufletească, trăire lăuntrică care produce suferințe morale. **13** (Med; îs) *~ pancreatică* Ansamblu de semne locale și generale care însoțesc debutul brutal al unei pancreatite acute.

dramniță *sf* vz *draniță*.

dramoletă *sf* [At: IORDAN, L.R.A. 175 / Pl: *-te* / E: ger *Dramolett*] **1** Dramă (**1**) de proporții reduse și, mai ales, de valoare neînsemnată Si: *melodramă*. **2** (Adesea prt) Situație nefericită.

drancă *sf* [At: DR. V, 184 / Pl: *drănci* / E: ucr **дранка**] (Reg) **1** Obiect uzat, vechi, rupt. **2** (Dep) Om de nimic, destrăbălat. **3** Cal mic, bătrân și slab.

drandora *av* [At: LEXIC REG. 48 / E: nct] (Reg) Fără socoteală.

drandoră *sf* [At: LEXIC REG. 48 / Pl: *~re* / E: nct] (Reg) **1** Ambiție. **2** Supărare.

dranic *sm* [At: BORZA, D. 125 / A: nct / Pl: *~ci* / E: nct] (Bot; Mol) Mușcată (*Pelargonium odoratissimum*).

dranițar *sm* [At: DLR ms / Pl: *~i* / E: *draniță* +*-ar*] (Reg) Drănicer (**1**).

draniță *sf* [At: (a. 1742), BUL. COM. IST. I, 266 / V: (reg) *drăn~*, *dramn* / Pl: *~țe* / E: ucr **драница**] (Reg) **1** Fiecare dintre scândurelele subțiri de lemn de brad, mai mari decât șindrila, cu care se acoperă unele case țărănești. **2** Bucată de lemn lungă de un metru. **3** Împrejmuire de lemn a fântânii.

dranițât, *~ă* *a* vz *drănițit*

drapa [At: HELIADE, O. I, 220 / Pzi: *~pez* / E: fr *draper*] **1** *vt* A împodobi sau a acoperi o fereastră, o ușă etc. cu o draperie, cu steaguri etc. **2** *vt* A acoperi un perete, o mobilă etc. cu stofă aranjată în cute. **3** *vt* A aranja în cute dispuse artistic un obiect de îmbrăcăminte. **4-5** *vtr* A (se) îmbrăca cu un veșmânt larg care cade în falduri.

drapaj *sn* [At: DEX / Pl: *-je* / E: fr *drapage*] (Rar) **1-4** Drapare (**1-4**).

drapare *sf* [At: CARAGIALE, N.F. 117 / Pl: *~păfi* / E: ***drapa***] **1** Împodobire a unei ferestre, a unei uși etc. cu o draperie, cu steaguri etc. Si: *drapaj* (**1**), *drapat*[1] (**1**). **2** Acoperire a unui perete, a unei mobile etc. cu stofă aranjată în cute Si: *drapaj* (**2**), *drapat*[1] (**2**). **3** Aranjare în cute dispuse în mod artistic a unui obiect de îmbrăcăminte Si: *drapaj* (**3**), *drapat*[1] (**3**). **4** Îmbrăcare cu un veșmânt larg care cade în falduri Si: *drapaj* (**4**), *drapat*[1] (**4**).

drapat[1] *sn* [At: MDA / Pl: ? / E: ***drapa***] **1-4** Drapare.

drapat[2], *~ă a* [At: SĂM. I, 12 / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***drapa***] **1** (D. o fereastră, o ușă) Acoperit cu o draperie, cu steaguri. **2** (D. un perete, o mobilă) Acoperit cu o stofă aranjată în cute. **3** (D. un obiect de îmbrăcăminte) Ale cărui falduri au fost dispuse artistic. **4** (D. oameni) Îmbrăcat cu un veșmânt larg care cade în falduri.

drapăl *sn* vz ***drapel***

drapel *sn* [At: KOGĂLNICEANU, în PLR, I 71 / V: (reg) ***~păl, drăp~, str~, tr~*** *sn* / Pl: *~e*, *~uri* / E: it ***drapello***, cf. fr *drapeau*] **1** (Adesea cu determinări care indică felul) Bucată de pânză, de mătase, de stofă etc., de obicei în formă dreptunghiulară, fixată la una din laturi de un băț sau lance și reprezentând culorile (uneori și stema sau emblema) unei organizații, ale unei instituții etc. Si: *steag*, *stindard*, (liv) *flamură*, (înv) *bandieră*. **2** (Îs) *~ de stat* Drapelul (**1**) oficial al unui stat, a cărui descriere este prevăzută în constituție. **3** (Îs) *~ negru* Semn de doliu. **4** (Îe) **A fi** (sau **a intra**) **sub ~** A servi în armată. **5** (Îae) A-și face stagiul militar. **6** (Îe) **A lupta sub ~ul cuiva** A lupta sau a milita pentru cineva sau pentru ceva. **7** (Îe) **A ține sus ~ul** A milita cu tărie pentru o idee, o cauză etc. **8** (Îae) A rămâne fidel unei cauze. **9** (Îae) A se comporta exemplar într-o acțiune, într-o împrejurare. **10** (Îe) **A ridica ~ul luptei pentru...** A porni lupta sau acțiunea pentru... **11** Pânză subțire (folosită la confecționarea drapelelor **1**). **12** Pavilion. **13** (Îlav) **În ~** Poziție a palelor elicei unui avion, în care aceasta are rezistență minimă la înaintare, în direcția de zbor. **14** (Mtg) Axul aparatului de formare cu șablon.

draperie *sf* [At: HELIADE, O. I, 220 / Pl: *~ii* / E: fr ***draperie***] **1** Perdea grea de stofă, catifea, țesătură de bumbac sau de in, colorată, dispusă în falduri. **2** Stofă dispusă artistic, în cute mari, care servește drept decor într-o sală de teatru. **3** Veșmânt larg cu multe cute, care îmbracă o statuie, un personaj antic dintr-o piesă.

drastic, *~ă a* [At: MAN. SĂNĂT. 90/1 / Pl: *~ici*, *~ice* / E: fr ***drastique***] **1** (D. substanțe, remedii medicale, tratamente etc.) Cu efect puternic și rapid Si: (îvr) *drastiric*, *drastiriu*. **2** (D. măsuri, sancțiuni, critici etc.) Foarte aspru Si: *brutal*, *vehement*, *violent*.

drasticitate *sf* [At: SCRIBAN, D. / Pl: (rar) *~tăți* / E: ***drastic*** + *-itate*] **1-2** Calitatea de a fi drastic (**1-2**).

drastiric, *~ă a* [At: CORNEA, E. II, 183/33 / Pl: *~ici*, *~ice* / E: ns cf ngr δραστήριος] (Îvr) Drastic (**1**).

drastiriu, *~ie a* [At: CORNEA, E. I 194/7 / Pl: *~ii* / E: ns cf ngr δραστήριος] (Îvr) Drastic (**1**).

dratban *sm* [At: MÎNDRESCU, I.G. 44 / A: nct / Pl: *~i* / E: ger ***Drachtban***] (Gms) Tren funicular.

dratvă *sf* [At: DLR ms / Pl: *~ve* / E: nct] (Reg) Ață dată prin rășină.

dravele *sfp* [At: ALR II, 3889/899 / E: nct] (Reg) Fusceii de la scară.

dravidian, *~ă* [At: MEHEDINȚI, G.F. 200 / P: *~di-an* / Pl: *~ieni*, *~iene* / E: fr ***dravidien***] **1** *smf* Persoană (de rasă intermediară între albi și negri) care locuiește în unele regiuni din India, Sri Lanka și Pakistan. **2** *smf* Persoană care este originară din India, Sri Lanka și Pakistan. **3-4** *a* Care aparține dravidienilor (**1-2**). **5-6** *a* Privitor la dravidieni (**1-2**). **7-8** *a* Caracteristic dravidienilor (**1-2**). **9** *sf* Limba dravidiană.

dravit *sn* [At: LTR[2] / Pl: *~e* /E: fr ***dravite***] Turmalin magnezian, de culoare brună-verzuie sau brună-neagră.

dravol *sm* [At: TOMESCU, GL. / Pl: *~i* / E: ***diavol*** + ***drac***] (Reg) Drac.

draw *sn* [At: CL 1973, 25 / S și: *drau* *sn* / Pl: *~uri* / E: eg ***draw***] (Spt) Meci nul.

drazilă *sf* [At: BORZA, D. 102 / A: nct / Pl: *~le* / E: nct] (Bot; reg) Cătina-de-garduri (*Lycium halimifolium*).

drăbdinar *sm* vz ***drăghinar***

drăbghinar *sm* vz ***drăghinar***

drăbicani *smp* [At: PAȘCA, GL. / E: nct] (Reg) Locuri râpoase Si: *coclauri* (**3**).

drăbinar *sm* vz ***drăghinar***

drăcălui *vtrr* [At: ȘEZ. II, 226 / Pzi: *~esc* / E: ***drac*** + *-ălui*] (Reg) **1-2** A drăcui[1] (**1-2**).

drăcăraie *sf* [At: SFC III, 55 / Pl: *~răi* / E: ***drac*** + *-ăraie*] (Reg; fam) **1** Drăcime (**1**). **2** Afacere încâlcită Si: *belea*, *danadana*, *încurcătură*. **3** Glumă. **4** (Mpl) Lucruri mărunte Si: *fleacuri*, *mărunțișuri*. **5** Lucrare de mântuială.

drăcărie *sf* [At: CREANGĂ, A. 308 / Pl: *~ii* / E: ***drac*** + *-ărie*] (Pop) **1-4** Drăcie (**1, 2, 5, 6**) **12**). **5** (Rar) Drăcime (**1**). **6** Mijloace și formule magice folosite pentru transformarea miraculoasă a lucrurilor, pentru lecuire etc. Si: *farmec* (**3**), *vrajă*. **7** (Fam) Afacere încâlcită, necurată Si: (rar) *drăcie* (**11**).

drăcărime *sf* [At: I. CR. IV, 165 / Pl: *~mi* / E: ***drac*** + *-ărime*] **1** Drăcime (**1**).

drăcea *sma* [At: UDRESCU, GL. / Pl: ? / E: ***drac***] (Reg; fam; prt) Copil neastâmpărat.

drăcean *sm* [At: CAMILAR, N. I, 326 / Pl: ? / E: ***drac*** + *-ean*] (Nob) Drac (**1**).

drăcel *sm* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~ei* / E: ***drac*** + *-el*] **1-2** (Îvr; șhp) Drăcușor (**1-2**).

drăcenă *sf* vz ***dracilă***

drăcesc, *~ească a* [At: COD.VOR.[2] 63[V]/4 / Pl: *~ești* / E: ***drac*** + *-esc*] **1** Care ține de drac (**1**) Si: *diabolic*, *diavolesc*. **2** Privitor la drac (**1**) Si: *diabolic*, *diavolesc*. **3** Caracteristic dracului (**1**) Si: *diabolic*, *diavolesc*. **4** (Pex) Plin de răutate Si: *diabolic*, *diavolesc*. **5** Malefic. **6** Necurat. **7** (Îvp; îs) *Înger ~* Drac (**1**). **8** (Pop; îs) *Sărbători ~ești* Zile în care este interzisă practicarea vrăjilor. **9** (Fig) Ciudat. **10** De neînțeles. **11** Misterios. **12** Care se manifestă cu o intensitate deosebită Si: *îndrăcit*, *îngrozitor*, *puternic*. **13** (Reg; îs) *Sărbători ~ești* Sărbători mai mici, pe care le țin numai femeile bătrâne. **14** (Fig) Greu de suportat Si: *cumplit*, *infernal*.

drăcește *av* [At: LB / E: ***drac*** + *-ește*] **1** Ca dracii (**1**) Si: *diabolic*, *diavolește*. **2** (Pex) Cu răutate ca de drac (**1**) Si: *diabolic*, *diavolește*.

drăci [At: T. PAPAHAGI, C. L. / Pzi: *~ăcesc* / E: ***drac***] **1-2** *vtr* (Înv) A (se) îndrăci. **3** *vt* (Buc) A drăcui (**1**).

drăcie sf [At: (cca. 1650-1675) GCR I, 228/5 / Pl: *~ii* / E: ***drac*** + *-ie*] (Pop) **1** Faptă drăcească Si: *diavolie*, *drăcărie* (**1**), *drăcovenie* (**1**). **2** (Pgn) Faptă rea Si: *diavolie*, *drăcărie* (**2**), *drăcovenie* (**2**). **3** Lucru drăcesc Si: *drăcovenie* (**3**). **4** Vrăjitorie. **5** (Fam; pex) Faptă nesocotită, de gravitate redusă Si: *boroboață*, *drăcărie* (**3**), *drăcovenie* (**4**), *năzbâtie*, *poznă*, *prostie*, *șmecherie*. **6** (Fam) Lucru ciudat, de nepriceput Si: *ciudățenie*, *drăcărie* (**4**), *drăcovenie* (**5**), *minunăție*. **7** (Îe) **Ei**, (sau **ce**) **~!** ori **ei, ~a dracului** (sau **naibii**)! Se spune pentru a exprima surpriza, nemulțumirea. **8** (Fam) Orice lucru neînsemnat Si: *aiureală*, *drăcovenie* (**6**), *fleac*, *flecușteț*, *prostie*. **9** (Fam) Farsă. **10** (Fam) Glumă. **11** (Fam; rar) Drăcărie (**7**). **12** (Rar) Drăcime (**1**). **13** (Nob) Excrement.

drăcilă *sf* vz ***dracilă***

drăcime *sf* [At: CREANGĂ, P. 57 / Pl: *~mi* / E: ***drac*** + *-ime*] **1** Mulțime de draci Si: (rar) *drăcărie* (**5**), *drăcie* (**12**), (reg; fam) *drăcăraie* (**1**). **2** Totalitatea dracilor.

drăcină *sf* vz ***drăgină***

drăcit, *~ă* [At: CORESI, EV. 79/32 / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***drăci***] **1** *a* (Înv) Posedat de duhuri necurate Si: *îndrăcit*. **2** *smf* (Reg; ca epitet, pus înaintea termenului calificat de care se leagă prin pp ăde") Afurisit. **3** *smf* (Reg; ca epitet, pus înaintea termenului calificat de care se leagă prin pp ăde") Năzdrăvan.

drăcire *sf* [At: PARACLIS (1639), 24 / Pl: *~ri* / E: ***drăci***] (Înv) Îndrăcire.

drăciță *sf* [At: TDRG / Pl: *~țe* / E: ***drac*** + *-iță*] (Rar) Drăcoaică (**1**).

drăciui *vt* [At: SFC IV, 119 / Pzi: ? / E: ***drăcea*** + *-ui*] (Reg) A drăcui[1] (**1**).

drăciuță *sf* [At: UDRESCU. GL. / Pl: *~țe* / E: ***drăcie*** + *-uță*] (Reg) **1-4** (Șhp) Drăcie (**5-8**) (amuzantă). **5** Lucru micuț, gingaș.

drăcoae *sf* vz ***drăcoaie***

drăcoaică *sf* [At: ALECSANDRI, T. 101 / Pl: *~ice* / E: ***drac*** + *-oaică*] **1** Ființă supranaturală de sex feminin care face parte din tagma dracilor Si: *diavoliță, diavoloaică, tartoriță*, (rar) *drăciță*, (îvp) *drăculiță, drăcoaie* (**1**), (reg) *sărsăroaică, tărtăroaică*. **2** (Fig) Ființă de sex feminin rea Si: Si: *diavoliță, diavoloaică, tartoriță*, (rar) *drăcoaie* (**2**), (reg) *sărsăroaică, tărtăroaică*. **3** (Fig; fam) Fată sau femeie tânără, isteață, vioaie, ispititoare, care se ține de șotii Si: *drăcușor* (**5**), *diavoliță, ștrengăriță*, (reg) *zgâtie*.

drăcoaie *sf* [At: (a. 1852), GCR II, 341/19 / V: ***~oae*** / Pl: *~* / E: ***drac*** + *-oaie*] (Îvp) **1-2** Drăcoaică (**1-2**).

drăcoi *sm* [At: ȘEZ. IV, 201 / Pl: *~* / E: ***drac*** + *-oi*] **1-2** (Pop; șdp) Drac (**1**) (mare și afurisit) Si: (reg) *drăculete* (**1-2**).

drăcos, ~oasă *a* [At: PR. DRAM. 385 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***drac*** + *-os*] **1** (Pfm) Care pune multe probleme. **2** (Pfm) Afurisit. **3** (Pfm) Ticălos. **4** (Fam) Plin de duh. **5** (Pfm) Care se ține de glume, de pozne Si: *poznaș, ștrengar*, (reg) *șturlubatic*. **6** (Pfm) Plin de viață Si: *ager, vioi*. **7** (Pop) Atrăgător. **8** (Reg) Cicălitor.

drăcovenie *sf* [At: DDRF / Pl: *~ii* / E: ***drac*** + *-ovenie*] **1-6** (Pfm) Drăcie (**1-3, 5, 6, 8**). **7** (Reg; prc) Porcărie. **8** (Fam) Poznă[1]. **9** (Rar; îe) **Ei, ~a dracului** Se spune pentru a exprima supriza, nemulțumirea. **10** (Fam; rar) Glumă.

drăcovi *vt* [At: SFC IV, 210 / Pzi: *~vesc* / E: ***drac*** + *-ovi*] (Reg; rar) A drăcui[1] (**1**).

drăcșăneancă *sf* [At: VARONE, D. / Pl: *~nce* / E: ***Dracșani*** + *-eancă*] (Reg; art) **1** Dans popular în care perechile formează, la început, o roată mare și joacă hora cu patru pași la dreapta și la stânga, de câte două ori, apoi se prind câte doi (un flăcău și o fată) și joacă învârtita, după care formează două rânduri care stau față-n față, flăcăii făcând mișcări săltărețe și lovindu-și palmele, genunchii, carâmbul cizmei și tăplile, iar fetele jucând legănat în fața lor, cu mâinile în șolduri. **2** Melodie după se execută drăcșăneanca (**1**).

drăcuci *sm* [At: DLR ms / Pl: *~* / E: ***drac*** + *-uci*] **1-2** (Reg; șhp) Drăcușor (**1-2**). **3** (Reg; fam) Drăcușor ().

drăcui[1] [At: CARAGIALE, O. I, 195 / Pzi: *~esc, drăcui* / E: ***drac*** + *-ui*] **1** *vt(a)* A blestema (pomenind de dracul) Si: *a da dracului*, (reg) *a drăcălui* (**1**), *a drăcini*, (rar) *a drăcovi*, (înv) *a drăcuși*, (reg) *a drămui*[2] (**1**). **2** *vrr* A se înjura pomenind de dracul Si: (reg) *a se drăcălui* (**2**).

drăcui[2] *vt* [At: DLR ms / Pzi: ? / E: nct] (Buc) A aranja lemnul la răcaș ca să nu se spargă sau să se încâlcească.

drăcuială *sf* [At: PREDA, M.S. 61 / Pl: *~ieli*, (reg) *~iele* / E: ***drăcui***[1] + *-eală*] Înjurătură în care este pomenit dracul Si: *drăcuire*[1], *drăcuit*[1], (reg) *drămuială*[2] (**1**), *drămuire*[2] (**1**), *drămuit*[2] (**1**).

drăcuire[1] *sf* [At: MACEDONSKI, O. III, 32 / Pl: *~ri* / E: ***drăcui***[1]] Drăcuială.

drăcuire[2] *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***drăcui***[2]] Drăcuit[2].

drăcuit[1] *sn* [At: DLR ms / Pl: (rar) *~uri* / E: ***drăcui***[1]] Drăcuială.

drăcuit[2] *sn* [At: MDA ms / Pl: (rar) *~uri* / E: ***drăcui***[2]] Aranjare a lemnului la răcaș ca să nu se spargă sau să se încâlcească Si: *drăcuire*[2].

drăcuit[3]***, ~ă*** *a* [At: GOROVEI, CR. 89 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***drăcui***[1]] Înjurat prin pomenirea dracului Si: (reg) *drămuit*[4] (**1**).

drăcuit[4]***, ~ă*** *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***drăcui***[2]] (D. lemn) Aranjat la răcaș ca să nu se spargă sau să se încâlcească.

drăculete *sm* [At: ALR I, 616/56 / Pl: *~eți* / E: ***drac*** + *-ulete*] **1-2** (Reg; șdp) Drăcoi (**1-2**).

drăculeț *sm* [At: BUDAI-DELEANU, Ț. 147 / Pl: *~eți* / E: ***drac*** + *-uleț*] **1-4** (Șhp) Drăcușor (**1-4**). **5** (Rar; îe) **Al ~ului** A dracului. **6** (Mun; art) Dans popular în care perechile se prind de mijloc, executând o legănată urmată de o învârtită. **7** (Mun; art) Melodie după care se execută drăculețul (**6**).

drăculiță *sf* [At: VALIAN, V. / Pl: *~țe* / E: ***drac*** + *-uliță*] (Îvp) Drăcoaică (**1**).

drăcuș *sm* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~i* / E: ***drac*** + *-uș*] **1-2** (Rar; șhp) Drăcușor (**1-2**). **3** (Orn; reg) Pitulice (*Troglodytes troglodytes*). **4** (Orn; reg) Gârliță (*Anser albifrons*).

drăcușal *sm* [At: ALR SN III h 699/872 / Pl: *~șăi* / E: ***drăcuș*** + *-al*] (Orn; reg) Pitulice (*Hyppolais icterina*).

drăcuși *vt* [At: SCL 1974, 154 / Pzi: *~șesc* / E: ***drăcuș*** + *-i*] (Îrg; csnp) A drăcui[1] (**1**).

drăcușor *sm* [At: PR. DRAM. 401 / Pl: *~i* / E: ***drac*** + *-ușor*] **1-2** (Șhp) Drac (**1**) (mic) Si: *drăculeț* (**1-2**), (rar) *drăcuș* (**1-2**), *drăcuț* (**1-2**), (îvr) *drăcel* (**1-2**), (reg) *drăcuci* (**1-2**). **3-4** (Șhp) Copil neastâmpărat, plin de viață Si: *drăculeț* (**3-4**), (rar) *drăcuț* (**3-4**), (reg) *drăcușteț* (**3-4**), *drăcuci* (**3-4**). **5** (Fam) Drăcoaică (**3**). **6** (Orn; pop) Pitulice (*Troglodytes troglodytes*). **7** (Reg) Insectă nedefinită mai îndeaproape.

drăcușteț *sm* [At: MAT. FOLK. 452 / Pl: *~i* / E: ***drac***] (Reg; șhp) Drăcușor (**3-4**).

drăcuț *sm* [At: ANON.CAR. / Pl: *~i* / E: ***drac*** + *-uț*] **1-4** (Rar; șhp) Drăcușor (**1-4**).

drădaică *sf* vz ***drăgaică***

drădica *v* vz ***deretica***

drăgaicat, ~ă *a* [At: COMAN, GL. / Pl: *~ați, ~e* / E: ***drăgăiță***] (Reg; d. oameni) Spânzurat.

drăgaică *sf* [At: ALEXI, W. / V: (reg) ***~ăda~, ~găi~*** / Pl: *~ice*, (rar) *~ici* / E: bg ***драгайка***] **1** Sărbătoare populară închinată coacerii recoltelor (la 24 iunie) Si: *Sânziene*. **2** Sărbătoare religioasă închinată nașterii Sfântului Ioan Botezătorul. **3** (Art) Vechi dans popular românesc, jucat la drăgaică (**1**) de un grup de patru sau șase fete care evoluează în monom. **4** (Art) Melodie după care se dansează drăgaica (**3**). **5** (Pop; îe) **A sări** (sau **a juca**) **~a** A fi neastâmpărat. **6** (Reg; îe) **A se încinge** (sau **a se întărâta**) **~a** A se lua la ceartă. **7** (Îae) A se îndrăgosti. **8** (Pop) Numele dat fiecăreia dintre fetele frumoase alese la drăgaică (**1**) care (îmbrăcate bărbătește) execută dansul drăgaica (**3**). **9** (Pop) Paparudă. **10** (Pop) Târg care se ține la 24 iunie sau la 20 iulie. **11** (Pop; pgn) Târg. **12** (Reg) Nedeie. **13** (Pop; lpl) Zâne rele care dezlănțuie furtuni și care îi slutesc pe oameni Si: *iele, rusalii, șoimane*. **14** (Bot; pop) Sânziană (*Galium verum*). **15** (Bot; reg) Sânziene de grădină (*Solidago canadensis*). **16-17** (Bot; reg) Sulfină (*Meliotus officinalis* și *Meliotus albus*).

drăgaiță *sf* [At: RĂDULESCU-CODIN / Pl: *~țe* / E: ***drag*** + *-(a)iță*] (Reg) **1** Leiucuță. **2** Lămpiță.

drăgan[1] *sm* [At: MANOLACHE DRĂGHICI, I. 71/5 / V: ***~t*** / Pl: *~i* / E: ger ***Dragant***] Plantă erbacee care se folosește în medicina populară (*Centaurea banatica*).

drăgan[2] *sm* vz ***dragon***

drăgană *sf* vz ***drigană***

drăgant *sm* vz ***drăgan***

drăgar *sm* [At: MARIAN, NU. 551 / Pl: *~i* sm, *~e* sn / E: ns cf ger ***Träger***] (Îrg) **1** Meștergrindă. **2** Săculeț în care se pune la uscat cu multă sare stomacul unui miel de 2-4 săptămâni pentru a se face cheag din el.

drăgară *sf* vz ***drigană***

drăgastos, ~oasă a vz ***drăgăstos***

drăgăică *sf* vz ***drăgaică***

drăgăicuși *smp* [At: H IX, 306 / E: ***drăgaică*** + *-uș*] (Bot; reg) Drăgaică (*Galium verum*).

drăgăicuță *sf* [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~țe* / E: ***drăgaică*** + *-uță*] **1** (Bot; Mun) Drăgaică (*Galium verum*). **2** (Îrg) Pară mică de culoare galbenă care se coace aproximativ la drăgaică (**1**).

drăgăița *vr* [At: LEXIC REG. II, 13 / Pzi: *~țez* / E: ***drăgaică*** + ***agăța***] (Olt) A se cățăra.

drăgălaș, ~ă [At: DOSOFTEI, PS. 265/10 / V: (reg) ***găgă~*** / Pl: *~i, ~e* / E: ***drag*** + *~ălaș*] **1** *a* (Înv; mai ales d. copii, tineri etc., despre înfățișarea sau manifestările lor) Care atrage prin grație, gingășie sau farmec, inspirând dragoste, simpatie etc. Si: *atrăgător, drăguț* (**3**), *grațios, gingaș*, (îvp)

drăgăstos (1). 2 *a* Amabil. 3 *a* (Pan) Care produce o impresie favorabilă, plăcută sau un sentiment de delectare, de mulțumire. 4 *a* Care este pe placul cuiva. 5 *sm* (Reg) Drag (21).

drăgălășenie *sf* [At: VLAHUȚĂ, S.A. II, 210 / Pl: *~ii* / E: ***drăgălaș*** + *-enie*] 1 Gingășie în înfățișare sau comportare. 2 (Lpl) Atitudine plină de atenție, de tandrețe față de cineva Si: (rar) *drăgălășie* (1), (liv) *calinerie*. 3 (Lpl) Gesturi tandre Si: (rar) *drăgălășie*, (liv) *calinerie*.

drăgălășie *sf* [At: BELDIMAN, N.P. II, 72 / Pl: *~ii* / E: ***drăgălaș*** + *-ie*] (Rar) 1-3 Drăgălășenie (1-3).

drăgălău *sm* vz ***drângălău***

drăgăleț *sm* vz ***drăguleț***

drăgăli *vt* [At: PAMFILE, S.T. 17 / Pzi: *~lesc* / E: ***drag*** + *-ăli*] (Pop; c. i. oameni sau, pex, părți ale corpului lor) A dezmierda.

drăgălică *sf* [At: SFC VI, 126 / Pl: *~ici* / E: ***drag*** + *-ălică*] (Reg; șhp) Drag (21).

drăgăliță *a* [At: CREANGĂ, A. 116 / V: ***drag~*** / Pl: *~e* / E: ***drag*** + *-āliță*] 1 (Reg; șîf *dragăliță*; îe) **~ Doamne** Vorba vine. 2 (Îae) Cică. 3 (Îae) Dragă Doamne.

drăgăloș *sn* [At: ALR I, 1304/75 / Pl: *~oașe* / E: nct] (Reg) Fuior.

drăgălui[1] *vt* [At: DOSOFTEI, V.S. decembrie 237/29 / V: (îvr) ***~gul~*** / Pzi: *~esc* / E: ***drag*** + *-ălui*] (Reg, c. i. oameni sau, pex părți ale corpului lor) A dezmierda.

drăgălui[2] *vt* [At: SFC IV, 126 / Pzi: *~esc* / E: mg ***drágállni***] (Îrg) A socoti ceva prea scump.

drăgănel[1] *sm* [At: H XVIII, 146 / Pl: *~ei* / E: ***drăgan*** + *-el*] (Reg) Frate mai mic.

drăgănel[2] *am* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~ei* / E: ns cf *drag*] (Reg; într-o poezie pop; lpl) Drăgăstos (3).

drăgănele *sfp* [At: BARONZI, L. 93 / E: srb ***draganela, draganlija***] 1 (Pop) Aspect atrăgător al unei femei Si: *farmec* (7), *grații*, *nuri*. 2 (Îvp; fam) Relații de dragoste. 3 (Îvr; îe) **A se da în ~** A face dragoste cu cineva. 4 (Pop; șîs *~ de Pitești*) Cireșe pietroase, rumene-aurii. 5 (Înv; fig) Culoare trandafirie a obrajilor.

drăgăni *vt* [At: ALRM I/II, 316/508 / Pzi: *~nesc* / E: ***drag*** + *-āni*] (Reg) A dezmierda.

drăgănie *sf* [At: M. COSTIN, ap. GÂDEI / Pl: *~ii* / E: ***drăgan*** + *-ie*] (Înv) Unitate de dragoni a unei armate Si: (înv) *drăgănime*.

drăgănime *sf* [At: M. COSTIN, ap. LET[2]. I, 363 / Pl: *~mi* / E: ***drăgan*** + *-ime*] (Înv) Drăgănie.

drăgăstiv, ~ă *a* vz ***drăgostiv***

drăgăstos, ~oasă *a* [At: VARLAAM, C. 243 / V: ***dragos~***, (îvr) ***~gas~***, (îvp) ***~gos~*** / Pl: *~oși*, *~oase* / E: ***dragoste*** + *-os*] 1 (Îvp) Drăgălaș (1). 2 (Îvr) Frumos (1). 3 (D. oameni) Plin de dragoste (1), de tandrețe Si: *afectuos*, *iubitor*. 4 (D. manifestări, acțiuni etc. ale oamenilor) Care exprimă dragoste (1). 5 (Îrg) Plăcut.

drăgăvei *sm* vz ***dragavei***

drăghicame *sf* vz ***draghicame***

drăghică *sf* [At: CORESI, ap. DHLR / Pl: ? / E: nct] (Înv) Oaie.

drăghici *sm* [At: DLR ms / V: ***drag~*** / Pl: *~* / E: ***drag*** + *-ici*] (Ent; reg) Viespe mică cu înțepătura foarte dureroasă (*Crabro cephalotes*).

drăghinar *sm* [At: DAMÉ, T. 10 / V: ***drăbdin~, drăbgin~, drăbin~, drăgin~*** / Pl: *~i* / E: ***draghină*** + *-ar*] (Reg) 1 Fiecare dintre cei doi drugi paraleli ai loitrei, în care intră spetezele carului Si: *carâmb*. 2 Loitră (la car).

drăghină *sf* vz ***drăgină***

drăgi *vt* [At: FOLC. TRANSILV. II, 538 / Pzi: *~ăgesc* / E: ***drag***] (Reg) A iubi.

drăginar *sm* vz ***drăghinar***

drăgină *sf* vz ***dracilă***

drăgobete *sms* vz ***dragobete***

drăgoi, ~oaie *a* [At: ANON. CAR. / Pl: *~*, *~oaie* / E: ***drag*** + *-oi*] (Îvr) Plăcut.

drăgoman *sm* vz ***dragoman***

drăgostea *sf* [At: H VI, 21 / Pl: *~ele* / E: ***dragoste*** + *-ea*] 1 Plantă nedefinită mai îndeaproape. 2 Bubuliță.

drăgosteală *sf* [At: ALECSANDRI, T. 215 / Pl: *~eli* / E: ***drăgosti*** + *-eală*] (Pop) 1 Dezmierdare prin cuvinte și gesturi de dragoste. 2 Relații de dragoste.

drăgostețe *sf* [At: I. CR. III, 110 / Pl: *~ți* / E: ***dragoste*** + *-ețe*] (Reg; într-un descântec; cnsp) Ceea ce produce dragoste.

drăgosti [At: COSTINESCU / Pzi: *~tesc* / E: drr *dragoste*] (Pop) 1-2 *vtrr* A (se) dezmierda cu cuvinte de dragoste. 3 *vrr* A avea relații de dragoste. 4 *vr* (Pan; d. păsări, insecte) A se împerechea.

drăgostire *sf* [At: DDRF / Pl: *~ri* / E: ***drăgosti***] (Pop) 1 Dezmierdare cu cuvinte de dragoste Si: *drăgostit*[1] (1). 2 Întreținere de relații de dragoste Si: *drăgostit*[1] (2). 3 (Pex) Împerechere a păsărilor, a insectelor Si: *drăgostit*[1] (3).

drăgostit[1] *sn* [At: BÂRLEA, C. P. 42 / Pl: (rar) *~uri* / E: ***drăgosti***] 1-3 Drăgostire (1-3).

drăgostit[2], ***~ă*** *a* [At: GCR II, 141/21 / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***drăgosti***] (Reg) 1 Plăcut. 2 Iubit.

drăgostiță *sf* [At: BORZA, D. 158 / Pl: *~țe* / E: ***dragoste*** + *-iță*] 1-2 (Reg; șhp) Dragoste. 3 (Trs; Olt) Plantă erbacee din familia crasulacee, cu rizomul puternic, cu frunzele cărnoase, ovale sau obtuze, cu florile galben-verzui, care crește prin păduri, tufișuri și pe locuri stâncoase Si: *iarbă-de-urechi*, *iarbă grasă*, *iarbă-groasă*, *iarbă-unsuroasă*, *iarba-urechei*, *oloisă*, *verzișoară* (*Sedum maximum*). 4 (Reg) Bubuliță.

drăgostiv, ~ă [At: DOSOFTEI, PS. 286/12 / V: ***~găs~*** / Pl: *~e* / E: srb ***dragostiv***] (Îvr) Drăgăstos.

drăgostos, ~oasă *a* vz ***drăgăstos***

drăgșor, ~oară *a* vz ***drăgușor***

drăgucică *sf* [At: SBIERA, P. 23 / Pl: *~cici* / E: ***drăguț*** + *-ică*] (Buc; șhp) Drăguță.

drăgucior, ~oară *smf* [At: ȚIPLEA, P.P. 45 / Pl: *~i*, *~oare* / E: ***drăguț*** + *-ior*] 1-2 (Mar; Trs; șhp) Drăguț (1-2).

drăgui *vt* [At: VLAHUȚĂ, ap. TDRG / Pzi: *~esc* / E: ***drag*** + *-ui*] (Rar) A alinta pe cineva cu cuvântul „drag".

drăgulaș *sm* [At: SFC VI, 126 / Pl: *~i* / E: ***drag*** + *-ulaș*] (Reg) Iubit.

drăgulean, ~ă [At: GCR II, 137/9 / Pl: *~eni*, *~ene* / E: ***drag*** + *-ulean*] 1-2 (Reg; șhp) *a* Drăguț. 3 *smf* Iubit.

drăguleț [At: VALIAN, V. / V: (reg) ***~găl~*** *sm* / Pl: *~i* / E: ***drag*** + *-uleț*] 1 *sm* (Pop) Iubit (2-4). 2-4 *a* Drăguț (1-3). 5 (Pop; șhp) *sm* Dans popular care se joacă mai ales la nunți. 6 Melodie după care se execută drăgulețul (5).

drăgulic, ~ă *a* [At: ALECSANDRI, T. 944 / Pl: *~ici*, *~ice* / E: ***drag*** + *-ulic*] 1-2 (Pop; șhp) Drăguț (1-2).

drăguliță [At: I. VĂCĂRESCUL, P. 253/4 / Pl: *~țe* / E: ***drag*** + *-uliță*] (În formule de adresare) 1-2 *sf*, *af* (Persoană) drăguță. 3 *sf* Iubit.

drăgului *v* vz ***drăgălui***[1]

drăgun *s* [At: BORZA, D. 24 / V: ***drahun*** / A: nct / Pl: ? / E: nct] Pelință (1) (*Artemisia annua*).

drăguș *sms* [At: ALECSANDRI, T. 201 / E: ***drag*** + *-uș*] (Mol; îe) **A-i veni (sau a-i cădea) cuiva ~ la căuș** A fi nevoit să ceară ajutorul cuiva pe care l-a refuzat într-o împrejurare asemănătoare.

drăgușor, ~oară [At: ANON. CAR. / V: ***~gs~*** / Pl: *~i*, *~oare* / E: **drag** + *-ușor*] (Pop) 1-2 (Șhp) Drăguț (1-2). 3 *smf* (În formule de adresare) Iubit.

drăguț, ~ă [At: ANON. CAR. / Pl: *~i*, *~e* / E: ***drag*** + *-uț*] 1-2 *a* (Șhp) (Cam) drag (2) Si: (pop) *drăguleț* (2-3), *drăgulic* (1-2), (reg) *drăgulaș* (1-2), *drăgulean* (1-2). 3 *a* Care are o înfățișare și o comportare plăcută Si: *drăgălaș* (1), (pop) *drăguleț* (4). 4 *a* Care atrage prin grație, gingășie sau farmec (inspirând dragoste) Si: *iubit*, *drag* (16), *scump*. 5 *a* (Îe) **A fi** (sau **a se arăta**) **~** A fi amabil, binevoitor. 6 *av* (Îe) **A se purta ~** A fi amabil. 7 a (Irn; urmat de prepoziția *de*) Năstrușnic. 8-9 *smf*, *a* Termen alintător cu care cineva se adresează unei persoane iubite. 10 *a* Care produce o impresie plăcută. 11 *smf* (Pop) Iubit. 12 *sma* (Buc; îs) *~u cumetriții* Dans popular nedefinit mai de aproape.

drălături *snp* [At: A I. 13 / E: nct] (Reg) Câlți.

drămăli[1] *v* vz ***dârmoli***

drămăli[2] *v* vz ***dermeli***

drămălire *sf* vz ***dârmolire***

drămălit[1] *sn* vz ***dârmolit***[1]

drămălit[2]***, ~ă*** *a* vz ***dârmolit***[2]

drămălui *vt* [At: CONACHI, P. 227 / V: ***~mul~*** / Pzi: *~esc* / E: ***dram***[1] + *-ălui*] **1-5** A drămui[1] **(1-5)**.

drămăluială *sf* [At: DLR ms / Pl: *~ieli* / E: ***drămălui*** + *-eală*] (Reg) Ezitare în luarea unei decizii. Si: *drămăluire* **(3)**.

drămăluire *sf* [At: CIAUȘANU, R. SCUT. 70 / / Pl: *~ri* / E: ***drămălui***] **1-5** Drămuire[1] **(1-5)**.

drămăluit[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: (rar) *~uri* / E: ***drămălui***] **1-3** Drămuire **(1-3)**.

drămăluit[2]***, ~ă a*** [At: CONTEMPORANUL V/1, 469 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***drămălui***] **1-4** Drămuit[3] **(1-4)**.

drămui[1] vt [At: VĂCĂRESCU, P. 46/26 / Pzi: *~esc* / E: ***dram***[1]] **1** (Înv; fșa) A măsura cu dramul[1] **(1)** Si: *a drămălui* **(1)**. **2** (Pex) A măsura cu precizie un material, o substanță Si: *a drămălui* **(2)**. **3** A alege după o matură chibzuință și în amănunt. Si: *drămălui* **(3)**. **4** A evalua cu atenție. **5** A ezita între mai multe opțiuni. **6** (Fig; c. i. oameni) A studia atent cu privirea pentru a-și da seama de valoarea, de intențiile cuiva. **7** (Fig; c. i. cuvinte, expresii) A folosi cu multă atenție.

drămui[2] [At: CIAUȘANU, V. / V: ***dre~*** / Pzi: *~esc* / E: nct] (Reg) **1** A drăcui[1] **(1)**. **2** A certa cu asprime.

drămuială[1] sf [At:DA ms / Pl: *~ieli* / E: ***drămui***[1] + *-eală*] **1-7** Drămuire[1] **(1-7)**.

drămuială[2] sf [At: CIAUȘANU, V. / V: ***dre~*** / Pl: *~ieli* / E: ***drămui***[2] + *-eală*] (Reg) **1** Drăcuială **(1)**. **2** Drămuire[2] **(2)**.

drămuire[1] sf [At: JIPESCU, ap. TDRG / Pl: *~ri* / E: ***drămui***[1]] **1** (Înv) Măsurare cu dramul[1] **(1)** Si: *drămăluire* **(1)**, *drămăluit*[1]**(1)**, *drămuială*[1] **(1)**, *drămuit*[1] **(1)**. **2** (Pex) Măsurare cu precizie a unui material, a unei substanțe etc. Si: *drămăluire* **(2)**, *drămăluit*[1] **(2)**, *drămuială*[1] **(1)**, *drămuit*[1] **(2)**. **3** Alegere efectuată cu o matură chibzuință și în amănunt. Si: *drămăluire* **(3)**, *drămăluit*[1] **(3)**, *drămuială*[1] **(3)**, *drămuit*[1] **(3)**. **4** (Fig) Evaluare atentă Si: *drămăluire* **(4)**, *drămăluit*[1] **(4)**, *drămuială*[1] **(4)**, *drămuit*[1] **(4)**. **5** (Fig) Ezitare între mai multe opțiuni Si: *drămăluire* **(5)**, *drămăluit*[1] **(5)**, *drămuială*[1] **(5)**, *drămuit*[1] **(5)**. **6** Studiere atentă a unei persoane pentru a-și da seama de valoarea, de intențiile acesteia Si: *drămuială*[1] **(6)**, *drămuit*[1] **(6)**. **7** A folosi cu multă atenție cuvinte, expresii Si: *drămuială*[1] **(7)**, *drămuit*[1] **(7)**.

drămuire[2] sf [At: CIAUȘANU, V. / Pl: *~ri* / E: ***drămui***[2]] (Reg) **1** Drăcuială **(1)**. **2** Mustrare aspră Si: *drămuială*[2] **(2)**. *drămuit*[2] **(2)**.

drămuit[1] *sn* [At: (a. 1842) DOC. EC. 763 / Pl: *~uri* / E: ***drămui***[1]] **1-7** Drămuire[1] **(1-7)**.

drămuit[2] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***drămui***[2]] (Reg) **1** Drăcuială **(1)**. **2** Drămuire[2] **(2)**.

drămuit[3]***, ~ă a*** [At: RL 1977, nr. 10/220 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***drămui***[1]] **1** (Înv) Măsurat cu dramul[1] **(1)** Si: *drămăluit*[2] **(1)**. **2** (Pex; d. un material, o substanță) Măsurat cu precizie Si: *drămăluit*[2] **(2)**. **3** Ales după o matură chibzuință și în amănunt. Si: *drămăluit*[2] **(3)**. **4** Evaluat cu atenție Si: *drămăluit*[2] **(4)**. **5** (Fig; c. i. oameni) Studiat atent cu privirea pentru a-și da seama de valoarea, de intențiile sale. **6** (Fig; c. i. cuvinte, expresii) Folosit cu multă atenție.

drămuit[4]***, ~ă a*** [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***drămui***[2]] (Reg) **1** Drăcuit[3]. **2** Certat cu asprime.

drămuitor, ~oare *smf, a* [At: BOTEZ, B. 86 / Pl: *~i* / E: ***drămui***[1] + *-tor*] **1-5** (Șfg) (Persoană) care drămuiește **(1-5)**.

drămului *v* vz ***drămălui***

drăngăi *v* vz ***drângăni***

drăngălău *sm* vz ***drângălău***

drăngăni *v* vz ***drângăni***

drăngănire *sf* vz ***drângănire***

drăngănit *sn* vz ***drângănit***

drăngănitură *sf* vz ***drângănitură***

drăngău *sm* vz ***drângălău***

drănicer *sm* [At: H X, 161 / Pl: *~i* / E: ***draniță*** + *-er*] (Reg) Meșteșugar care face dranițe **(1)** Si: *șindrilar*, (reg) *dranițar*. **2** Lucrător în construcții care acoperă casele cu draniță **(1)**.

dränicioară *sf* [At: ȘEZ. XIX, 118 / Pl: *~oare* / E: ***draniță*** + *-ioară*] **1-2** (Șhp; reg) Draniță **(1)** (mică).

drănițar sn [At: ARH. FOLK. IV. 221 / Pl: *~e* / E: ***draniță*** + *-ar*] (Reg; csnp) Pânză albă de bumbac cu care se acoperă dranița **(1)**.

drăniți *vt* [At: PAMFILE, I. C. 440 / Pzi: *~țesc* / E: ***draniță***] (Reg) A acoperi cu draniță **(1)** Si: *a șindrili*.

drănițire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***drăniți***] Drănițit[1].

drănițit[1] *sn* [At: PAMFILE, I. C. 123 / Pl: *~uri* / E: ***drăniți***] Fixare a dranițelor pe acoperișul caselor Si: *drănițire*.

drănițit[2]***, ~ă a*** [At: ȚIPLEA, P. P. 61 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***drăniți***] (Reg) Acoperit cu draniță **(1)** Si: *șindrilit*.

drănițitură sf [At: CHEST. II, 236/231 / Pl: *~ri* / E: ***drăniți*** + *-ură*] (Reg) Îmbinare a șindrilei pe acoperiș.

drăntu sms [At: COMAN, GL. / E: nct] (Reg; euf) Nume dat dracului **(1)**.

drăpăli *vt* [At: DENSUSIANU, Ț. H. 284 / Pzi: *~lesc* / E: srb ***drapliem***] (Reg; d. iarbă) **1** A călca în picioare. **2** (Pex) A distruge.

drăpăna *v* vz ***dărăpăna***

drăpănare *sf* vz ***dărăpănare***

drăpel *sn* vz ***drapel***

drăstină *sf* vz ***dârstină***

drășcăli *vt* [At: PAȘCA, GL. / Pzi: ? / E: nct] (Reg) A reteza iarba cu sapa.

drăștină *sf* vz ***dârstină***

drăvălui *vt* [At: DA ms / Pzi: *~esc* / E: nct] (Reg) A scutura.

drăvni *v* vz ***zdrăvni***

drăvoitor *sn* vz ***drăvuitor***

drăvui *vt* [At: VICIU, GL. / Pzi: *~esc* / E: ***dreavă***] (Reg) **1** A pune polițe într-un dulap. **2** A melița cânepa sau lâna.

drăvuitor *sn* [At: GHEȚIE, R. M. 127 / V: ***~voi~*** / Pl: *~oare* / E: ***drăvui*** + *-tor*] (Reg) Meliță.

drâg *sn* vz ***dric***

drâgoman *sm* vz ***dragoman***

drâmb *sn* vz ***drâmbă***[1]

drâmba *v* vz ***drâmboi***

drâmbagiu *sm* [At: BUL. FIL. VII-VIII, 246 / Pl: *~ii* / E: ***drâmbă***[1] + *-agiu*] (Reg) Drâmbar.

drâmbanic *sn* vz ***dumbravnic***

drâmbar sm [At: ALAS. 17 VII. 1/38 / Pl: *~i* / E: ***drâmbă***[1] + *-ar*] Cântăreț din drâmbă[1] **(1)** Si: (reg) *drâmbagiu*, (Trs) *drâmboiaș*.

drâmbă[1] *sf* [At: I. NEGRUZZI, S. II, 99 / V: ***drâmb*** *sn* / Pl: *~be* / E: ucr **друмба**] **1** Mic instrument muzical alcătuit dintr-un arc de fier prevăzut cu o lamă mobilă elastică de oțel și care, fiind proptit de dinți și făcând să vibreze lama cu degetul, produce un sunet monoton, modulat prin mișcarea buzelor Si: (reg) *drând*[1], *drâng*[1]. **2** (Pop; îe) **A fi ca o ~** A fi slab la trup. **3** (Pop; îe) **A bate în ~** A răbda. **4** (Pop; îe) **A face cuiva** o ~ A plesni pe cineva în glumă peste buze. **5** (Pop; îe) **A nu ajunge o ~** A nu ajunge nimic. **6** (Irn) Vioară. **7** (Trs) Instrument muzical făcut de copii primăvara din coajă de salcie răsucită în spirală. **8** (Pop) Organul genital al calului.

drâmbă[2] *sf* vz ***trâmbă***

drâmbăiat, ~ă *a* vz ***drâmboiat***

drâmboaie *sfp* [At: KLEIN. D., ap. DA ms / E: srb ***dramblija***] (Reg) Muzicuță.

drâmboet, ~ă *a* vz ***drâmboiat***

drâmboi¹ *sn* [At: PAMFILE, J. III, 37 / Pl: ~ / E: ***drâmbă*** + *-oi*] (Trs) Bucium făcut din coajă de salcie Si: (reg) *dârlă, dârloi, dudoi, hot, hurgoi, hurnoi.*

drâmboi² *vi* [At: KLEIN, D. 175 / V: ***~bui, ~a, ~ba*** / Pl: *~i* / E: ***drâmbă*** + *-oi*] **1** vi A cânta din drâmbă (**1**). **2** *vr* (Reg) A lăsa buzele în jos, ca pentru plâns. **3** vr (Reg) A-și manifesta supărarea, mânia. **4** vr (Reg) A boci.

drâmboia *v* vz ***drâmboi***

drâmboiaș *sm* [At: DA ms / Pl: *~i* / E: ***drâmboi¹*** + *-aș*] (Trs) Drâmbar.

drâmboiat, ~ă a [At: ȘINCAI, HR. I, 303/17 / V: ***~oet, ~băiat*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***drâmboi*** + *-at*] (Îvp) **1** (D. buze) Care se lasă în jos. **2** (D. persoane) Cărora le atârnă buzele în jos. **3** (Fig) Prost dispus Si: *bosumflat, supărat.*

drâmbonic *sm* vz ***dumbravnic***

drâmbui *v* vz ***drâmboi***

drâmoz *sm* vz ***dârmoz***

drână *sf* [At: VICIU, GL. / Pl: ? / E: nct] (Reg) Femeie bătrână, gârbovită, care se sprijină în baston.

drâncit, ~ă *a* [At: REV. CRIT. IV, 143 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***drancă*** + *-it*] (Reg; d. copii) Răsfățat.

drând¹ *sn* [At: H V, 37 / Pl: *~e* / E: fo] (Reg) Drâmbă (**1**).

drând² *sn* [At: TOMESCU, GL. / V: ***~ng*** / Pl: ? / E: nct] (Reg) **1** Mașină de scărmănat lâna. **2** Unealtă utilizată de plăpumari la dărăcitul lânii.

drândar *sm* [At: CHEST. V. 162/48 / V: ***brândariu*** / Pl: *~i* / E: ***drând²*** + *-ar*] (Reg) Dărăcitor.

drândă *sf* [At: H VXIII, 27 / Pl: *~de* / E: ***drând¹***] Dans popular nedefinit mai îndeaproape.

drândăni¹ *vi* [At: NOVACOVICIU, C. B. 8 / Pzi: *drândăn, ~nesc* / E: nct] A vibra (cu zgomot).

drândăni² *vt* [At: CHEST. V 162/48 / Pl: *~nesc* / E: ***drând²***] (Reg) A dărăci.

drândulet sm [At: I. CR. IV, 247 / Pl: *~e* / E: ***drând¹*** + *-uleț*] **1-2** (Reg; șhp) Drând¹ (care sună bine).

drâng¹ *sn* [At: JIPESCU, O. 90 / V: ***~ă, dreangă*** / Pl: *~uri* / E: nct] (Reg) Drâmbă¹ (**1**).

drâng² *sn* vz ***drând²***

drâng³ *sn* vz ***dringhi***

drânga *i* [At: DA ms / E: fo] Cuvânt care imită **1** Sunetul produs de drâng¹. **2** (Irn) Sunetul viorii.

drânganie *sf* vz ***zdrânganie***

drângă *sf* vz ***drâng¹***

drângălău *sm* sf [At: CARAGIALE, S. N. 29 / V: V: ***drăn~, drăg~, ~gău, drăngău*** / Pl: *~ăi* / E: ns cf *drag, drâng¹*] (Reg) **1** Iubit. **2** (Pex) Tânăr afemeiat. **3** Om care își pierde vremea degeaba Si: *pierde-vară.*

drângăni¹ *vi* [At: ALECSANDRI, T. 324 / V: ***drăn, ~găi*** / Pzi: *~nesc* / E: ***drâng*** + *-ăni*] (Reg) **1** A cânta din drâmbă¹ (**1**). **2** (Fam) A produce sunete discordante la un instrument (cu coarde).

drângăni² *v* vz ***zdrângăni***

drângănire *sf* [At: DA ms / V: ***drăn~*** / Pl: *~ri* / E: ***drângăni***] (Reg) **1** Cântare din drâmbă¹ (**1**) Si: *drângănit* (**1**). **2** Producere de sunete discordante la un instrument (cu coarde) Si: *drângănit* (**2**).

drângănit *sn* [At: DA ms / V: ***drăn~*** / Pl: *~uri* / E: ***drângăni***] (Reg) **1-2** Drângănire (**1-2**). **3** Sunet discordant produs de cineva la un instrument (cu coarde) Si: *drângănitură* (**1**). **4** (Pgn) Sunet nearmonios, supărător Si: *drângănitură* (**1**).

drângănitură *sf* [At: DA ms / V: ***drăn~*** / Pl: *~uri* / E: ***drângăni*** + *-ură*] (Reg) **1-2** Drângănit (**3-4**).

drângău *sm* vz ***drângălău***

drâpiță *sf* [At: NOVACOVICIU, C. B. 9 / A: nct / Pl: nct / E: ns cf *drăpăli*] (Reg) **1** Cale pe unde își târăsc animalele sălbatice prada. **2** Loc cu iarba călcată.

drâstă *sf* vz ***dârstă***

drâstie *sf* vz ***drist***

drâstie¹ *sf* vz ***drist***

drâstie² *sf* vz ***dristă***

drâștea-râștea *i* [At: VICIU, COL. 193 / A: nct / E: fo] Cuvânt care imită sunetul secerii.

dreahlă *sf* vz ***drelă***

dreală *sf* vz ***drelă***

dreabă *sf* vz ***dreavă***

dreagere *sf* vz ***dregere***

dream *sn* vz ***dram¹***

dreangă *sf* vz ***drâng¹***

dreanță *sf* vz ***zdreanță***

dreapăn, ~ă *a* vz ***deapăn***

dreaptate *sf* vz ***dreptate***

dreață *sf* [At: PANȚU. PL². / V***~eț*** *sn* / Pl: *~ețe* / E: nct] (Bot; reg) **1** (Lpl) Plantă erbacee din familia primulaceelor, cu tulpină târâtoare și cu flori galbene solitare, care crește prin locuri umede, prin păduri, fânețe și tufișuri Si: *duminicea, duminiță, gălbenele(-de-pădure), banu-popii, inima-pământului (Lysimachia nummularia).* **2** (Îf *dreț*; îc) **~eț-galben** Crin-galben (*Hemerocallis lilio-asphodelus*). **3** (Lpl; îc) **~ețe-de-apă** Plantă nedefinită mai îndeaproape. **4** (Lpl) Plantă cu floarea albastră folosită la băi împotriva lingorii. **5** (Lpl) Plantă acvatică subtropicală, cu frunze mari, dințate și vidacee pe partea inferioară, cu flori mari Si: *floare-de-tău, nufăr (Nymphaea lotus).*

dreavă¹ *sf* [At: DAMÉ, T. 141 / V: ***~abă*** / Pl: *~ve* / E: vsl **дръво**] **1** Fiecare dintre vergelele care trec prin mosoarele alergătoarei pentru urzeală. **2** Șină de lemn pe care alunecă carul joagărului. **3** Chingă de șipci dispuse transversal, care întărește aripa unei mori de vânt. **4** Butucul care formează partea de sus a jugului. **5** (Reg) Poliță a unui dulap. **6** Plăsea la cuțit. **7** Carâmbul de la loitra carului. **8** Instrument în formă de arc cu care plăpumarul bate lâna. **9** (Reg: lpl) Darac. **10** (Îvp) Arătătorul ceasului. **11** (Îvp) Resort elastic Si: *arc.* **12** (Reg; lpl) Foarfece de tuns oile. **13** (Atm; reg) Venă ieșită în relief de pe burta unui cal. **14** (Reg) Piele îngroșată de la genunchiul unui cal. **15** (Reg) Articulația de sus a piciorului unui cal. **16** (Atm; reg) Claviculă (la cal sau la om). **17** (Atm; reg) Omoplat (la om).

dreavă² *sf* [At: VICIU, GL. / Pl: ? / E: nct] (Reg) Calificativ injurios dat unei persoane murdare.

drebe *sfp* vz ***dreve***

drebușor *sm* vz ***drobușor²***

drectăr *sm* vz ***director¹***

dred *sm* vz ***drob***

dree *sfp* [At: VICIU, GL. / E: nct] Plantă nedefinită mai îndeaproape.

dreg *sm* [At: DAMÉ, T. 95 / V: ***der~, derec*** / Pl: *~egi* / E: tc ***direk***] (Mun; mpl) **1** Fiecare dintre stâlpii care sprijină streașina casei de prispă. **2** Fiecare dintre stâlpii pe care se sprijină tălpile prispei. **3** Cerdac.

dregător *sm* [At: COD. VOR. 54/3 / V: ***der~, deregât~, dir~***, (im) ***derg~*** / Pl: *~i* / E: ***drege*** + *-ător*] (Înv) **1** (În Țara Românească și în Moldova) Demnitar la curtea domnească având atribuții în sfatul domnesc, în administrație, justiție, armată, biserică. **2** (Pgn) Conducător. **3** (Pgn) Înalt funcționar. **4** Guvernator al unei provincii (mai ales în Imperiul Roman). **5** (Trs) Administrator al unei moșii Si: *logofăt, vătaf, vechil.* **6** (Trs) Aministrator al unui bun domnesc Si: *econom, logofăt, vătaf.* **7** Persoană care îndreaptă o injustiție.

dregătoresc, ~ească *a* [At: NEGRUZZI, S. I. 143 / Pl: *~ești* / E: ***dregător*** + *-esc*] (Înv) **1-7** Care aparține dregătorului (**1-7**). **8-14** Privitor la dregător (**1-7**). **14-16** Care aparține dregătoriei (**1-3**). **17-19** Privitor la dregătorie (**1-3**).

dregătorie sf [At: COD. VOR. 54/12-13 / V: (înv) ***der~, dir~*** / Pl: *~ii* / E: ***dregător*** + *-ie*] (Înv) **1** Funcția de dregător (**1**). **2** Rangul de dregător (**1**). **3** (Îlav) **Din ~** În mod oficial. **4** (Îe) **A-și face ~a** A-și îndeplini funcția. **5** Conducere. **6** Poruncă. **7** (Mai ales în Imperiul Roman) Provincia condusă de un dregător (**4**).

dregătorime *sf* [At: JIPESCU, O. 4 / Pl: *~mi* / E: ***dregător*** + *-ime*] (Înv) **1** Mulțime de dregători. **2** Totalitatea dregătorilor.

drege [At: PSALT. HUR. 119 8ᵛ/24 / V: (Îrg) ***der~***, (îvp) ***dir~*** / Pzi: *dreg* / E: lat **dirigere**] **1** *vt* (Înv; c. i. oameni) A ajuta să găsească drumul către locul dorit, arătând direcția potrivită Si: *a călăuzi, a conduce, a îndruma*. **2** *vt* (Înv; îe) **A ~ pașii, calea** (cuiva) A face pe cineva să meargă într-un anumit loc. **3** *vt* (Fig; îae) A ajuta pe cineva să-și găsească drumul în viață. **4** *vr* (Înv; d. oameni) A se îndrepta într-o anumită direcție. **5** *vt* (Înv; c. i. obiecte) A îndrepta într-o anumită direcție. **6** *vt* (Înv) A conduce o acțiune Si: *a dirija*. **7** *vt* (Îvp) A săvârși o faptă. **8** *vt* A modifica (pentru a îmbunătăți). **9** *vt* (Pfm; c. i. situații, treburi etc.) A plănui în vederea atingerii unui scop Si: a *aranja*, a *tichui*. **10** (Pfm; în corelație cu alte verbe ca a face, a lucra, a se purta etc.) A depune efort să rezolve ceva, încercând diverse căi, diverse posibilități. **11** *vrim* (Pop; rar) A se întâmpla. **12** *vta* (Pfm; îe) **O fi și-o ~** Se spune pentru a sugera un șir de întâmplări sau vorbe lipsite de importanță. **13** *vt* (Pfm; c. i. construcții, bunuri materiale, obiecte uzate, mecanisme defecte, stricate) A readuce în stare bună (pentru a putea fi întrebuințat) Si: *a recondiționa, a renova, a repara, a reface* (pfm) *a meșteri*, (reg) a *tocmi*. **14** *vt* (Îe) **A-și ~ glasul** (sau, rar **vocea**, înv **viersul**) A tuși ușor înainte de a vorbi sau de a cânta pentru a-și limpezi vocea. **15** *vt* (Rar; pan; d. păsări; îe) A-și pregăti glasul înainte de a cânta. **16** *vt* (Îe) **A-și ~ gustul** (sau **gura**) A mânca sau a bea ceva plăcut pentru a îndepărta gustul neplăcut lăsat de alimentele sau băuturile consumate anterior. **17** *vt* (Pop; îe) **A ~ busuiocul** A se strădui să schimbe (în bine) relațiile cu cineva Si: *a se împrieteni*. **18** *vt* (Pgn; îae) A îndrepta o greșeală. **19** *vt* (Pop; îe) **A ~ carul** A schimba o situație (în bine), reparând o greșeală. **20** *vt* (Pfm; îe) **Na-ți-o frântă** (sau **bună**) **că ți-am dres-o** Se spune când cineva în loc să schimbe în bine o situație, o agravează. **21** *vt* (Îe) **Tronc, Marico, că ți-am dres-o** Se spune când cineva spune o vorbă fără rost, nepotrivită cu situația. **22** *vt* (Pop; îe) **A-și ~ cheful** A face ceea ce dorește, cu orice preț. **23** *vt* (Pfm; c. i. greșeli în comportare, în atitudine) A corecta printr-o atitudine nouă, adecvată. **24** *vt* (Îvr; c. i. pierderi, pagube) A recupera. **25** *vt* (Pfm; îe) **A-i ~ cuiva o palmă** (sau **palme**) A lovi pe cineva cu palma. **26** *vim* (Pfm; îe) **A o ~** A face, a vorbi ceva corespunzător pentru a îndrepta o greșeală, o gafă etc. **27-28** *vtr* (Pfm) A (se) însănătoși. **29-30** *vtr* (Pfm) A(-și) reveni după o stare de oboseală Si: *a (se) întrema*. **31** *vt* (Fam; c. i. oameni) A vătăma (moral sau material) cauzând neajunsuri. **32** *vi* (Îvr) A avea influență (bună). **33** *vt* (Îvp; c. i. sufletul, inima) A mângâia. **34** *vt* (Pfm; c. i. obiecte de îmbrăcăminte, podoabe etc.) A aranja, așezând într-un anumit fel Si: *a potrivi*. **35** *vt* (Pop; c. i. patul, așternutul etc.) A pregăti pentru dormit. **36-37** *vtr* (Pfm; c. i. obrazul, fața etc.) A (se) farda. **38** *vt* (Pop; c. i. pământul, mămăliga etc.) A netezi (cu palma sau cu lopățica, o lingură etc.). **39** *vrp* (Reg; c. i. șindrila) A se reteza pentru a avea aceeași mărime. **40-41** *vtr* (Pfm) A (se) înviora cu apă rece (după somn). **42** *vt* (Pop; spc; c. i. un mort; csnp) A pregăti pentru înmormântare, dându-i un aspect îngrijit. **43** *vt* (Pfm; c. i. mâncăruri sau băuturi) A îmbunătăți în privința gustului, a calității, adăugând ingrediente, aplicând diverse metode de preparare etc. **44** *vt* (Pfm; c. i. o băutură) A prepara și a pune în pahare pentru a servi pe cineva. **45** *vt* (Pfm; pex; c. i. pahare, cupe etc.) A umple sau a completa cu băutură în timpul mesei. **46** *vt* (Îvr; c. i. vinul) A stoarce în teasc Si: *a strecura*. **47** *vt* (Pfm; c. i. desene, picturi etc.) A completa, dându-i forma potrivită. **48** *vt* (Îvp; c. i. boabe de cereale) A curăța de corpuri străine Si: *a alege, a vântura*. **49** *vt* (Îvp; pex) A treiera. **50** *vt* (Mol; Ban; c. i. păsări tăiate) A pregăti pentru gătit prin jumulire, îndepărtare a măruntaielor, tranșare etc. **51** *vr* (Reg; d. fructe) A se coace. **52** *vt* (Îvp; c. i. pământul, solul etc.) A fertiliza cu îngrășăminte naturale. **53** *vt* (Pop; c. i. focul) A face să ardă mai bine Si: *a înteți*. **54** *vrp* (Pop; c. i. piei de animale) A argăsi. **55** *vt* (Reg; c. i. arama) A polei. **56** *vt* (În credințele populare; c. i. un mort) A împlini un anumit ritual la moartea unui om pentru ca acesta să nu se transforme în strigoi. **57** *vt* (Pop; pex) A face vrăji, descântece pentru a transforma un strigoi în om. **58** *vt* (Pop; c. i. oameni) A face invulnerabil (prin farmece, vrăji etc.). **59** *vt* (Pop; c. i. vrăji, farmece etc.) A dezlega. **60** *vt* (Pfm) A falsifica o băutură.

dregere sf [At: PSALT. 201 / V: (înv) ***dereag~, ~egire, dir~, dreag~*** / Pl: *~ri* / E: ***drege***] **1** (Înv) Îndrumare a unei persoane către locul dorit prin arătarea direcției potrivite Si: *călăuzire, conducere*. **2** (Îrg) Îndreptare a unei persoane într-o anumită direcție. **3** (Înv) Îndreptare a unui obiect într-o anumită direcție Si: *țintire*. **4** (Înv) Conducere a unei activități Si: *dirijare*. **5** (Îvp) Săvârșire a unei fapte. **6** (Pfm) Modificare cu scopul de a îmbunătăți. **7** (Pfm) Plănuire a unei acțiuni în vederea atingerii unui scop. **8** (Pfm) Efort depus pentru rezolvarea unei situații prin încercarea mai multor posibilități Si: *strădanie*. **9** (Pop; rar) Întâmplare. **10** (Pfm) Readucere în stare bună de funcționare (sau de folosire) a unor obiecte uzate sau defecte Si: *recondiționare, renovare, reparare*. **11** (Pfm) Corectare a greșelilor de comportare printr-o atitudine nouă, adecvată. **12** (Pfm) Recuperare a unei pagube. **13** (Pfm) Însănătoșire. **14** (Pfm) Întremare. **15** (Fam) Vătămare morală sau materială. **16** (Îvr) Influență pozitivă. **17** (Îvp) Alinare a unei suferințe. **18** (Pfm) Aranjare a obiectelor de îmbrăcăminte sau a unor podoabe. **19** (Pop) Pregătire a patului pentru dormit. **20** (Pfm) Fardare. **21** (Pop) Netezire (a pământului, a mămăligii etc.) cu palma sau cu un instrument. **22** (Reg) Retezare a șindrilei la aceeași mărime. **23** (Pfm) Înviorare cu apă rece (după somn). **24** (Pop) Pregătire a unui mort pentru înmormântare. **25** (Pfm) Îmbunătățire a gustului unor mâncăruri sau băuturi prin adăugarea unor ingrediente sau prin aplicarea unor metode de preparare. **26** (Pfm) Preparare și împărțire a unei băuturi pentru servire. **27** (Pfm) Umplere sau completare cu băutură a paharelor sau cupelor în timpul mesei. **28** (Îvr) Stoarcere în teasc a vinului. **29** (Pfm) Completare a desenelor și a picturilor pentru obținerea formei potrivite. **30** (Îvp) Curățare de corpuri străine a boabelor de cereale Si: *alegere, vânturare*. **31** (Îvp; pex) Treierare. **32** (Mol; Ban) Pregătire a păsărilor tăiate pentru gătit prin jumulire, îndepărtare a măruntaielor, tranșare etc. **33** (Reg) Coacere a fructelor. **34** (Reg) Aplicare de îngrășăminte pe pământul cultivat. **35** (Pop) Întețire a focului. **36** (Îvp) Argăsire a pieilor de animale. **36** (Reg) Poleire a aramei. **37** (Pop) Împlinire a unui ritual la moartea unui om pentru ca acesta să nu se transforme în strigoi. **38** (Pop; pex) Practicare a unor vrăji pentru transformarea unui strigoi în om. **39** (Pop) Obținere a invulnerabilității cuiva (prin farmece, vrăji etc.) **40** (Pop) Dezlegare a unor vrăji, farmece etc. **41** (Pfm) Fabricare a unei băuturi.

dregire sf vz ***dregere***

drehlă sf vz ***drelă***

drehtor sm vz ***director***

drelă sf [At: DEX² / V: ***~eală, ~eahlă, ~ehlă*** / Pl: *~le* / E: ns cf ucr *дрехли] Ciupercă comestibilă sub formă de cornet sau de ureche, care crește pe trunchiul unor arbori (*Auricularia mesenterica*).

dremoc sm vz ***dârmoz***

dremos sm vz ***dârmoz***

dremosz sm vz ***dârmoz***

dremui v vz ***drămui²***

dremuire sf vz ***drămuire²***

dremuială sf vz ***drămuială²***

dren sn [At: DEX / V: **3 ~ă** *sf* / Pl: *~uri* / E: fr ***drain***] **1** Conductă sau canal care colectează și evacuează apa de pe un teren apos, coboară nivelul unei pânze de apă din sol etc. **2** Strat de piatră spartă sau de pietriș așezat în spatele unui zid de sprijin sau deasupra unei bolți de pod sau de tunel, care colectează apa de infiltrație. **3** (Med) Tub sau meșă de bumbac care înlesnește scurgerea secrețiilor dintr-o plagă.

drena vt [At: DEX / Pzi: *~nez* / E: fr ***drainer***] **1** A colecta și a evacua apa de infiltrație de pe un teren, un loc etc. cu ajutorul drenurilor (**1, 2**). **2** (D. o apă curgătoare) A colecta apele provenite din ploi de pe suprafața unui teren, dintr-o rețea hidrografică etc. **3** (Med) A face să curgă secrețiile dintr-o plagă cu ajutorul drenurilor (**3**).

drenaj sn [At: DEX / Pl: *~e* / E: fr ***drainage***] **1-3** Drenare (**1-3**). **4** (Ccr) Construcție hidrotehnică destinată drenării unui teren.

drenare sf [At: DEX / Pl: *~nări* / E: ***drena***] **1** Colectare și evacuare a apei de infiltrație de pe un teren cu ajutorul drenurilor (**1, 2**) Si: *drenaj*

(1). 2 Colectare (de către o apă curgătoare) a apelor provenite din ploi Si: *drenaj* (2). 3 (Med) Scurgere a secrețiilor dintr-o plagă cu ajutorul drenurilor (3) Si: *drenaj* (3). 4 Deplasare a țițeiului dintr-un zăcământ spre gaura de sondă săpată în acea regiune.

drenă sf vz *dren*

drențos, ~oasă a vz *zdrențos*

drepăna v vz *depăna*

drepnea sf [At: DEX^2 / Pl: ~ele / E: pbl **drepănea* (< lat * *drepanella*)] Pasăre asemănătoare cu rândunica, cu penele de culoare cafenie-închisă și cu gâtul alb (*Cypselus apus*).

drept, ~eaptă [At: PSALT. HUR. 50 $^2/_5$ / V: **(1-108)** *dir~ a*, **(122)** *drit sn*, **(147-155)** *deptu, der~, derepto, dereptu pp* / Pl: *~pți, ~e a*; *~uri sn* / E: ml *directus* **(109-146)** după fr *droit*] 1 *a* (D. drumuri, căi, etc.) Care reprezintă cea mai mică distanță între două puncte, fără ocolișuri Si: (pop) *oblu*. **2-3** *sf, a* (Linie) care unește două puncte din spațiu pe drumul cel mai scurt Si: (pop) *oblu*. **4** *a* (Îs) *Unghi ~* Unghi format de două două drepte perpendiculare una pe cealaltă. **5** *av* (Înv; îla) *~ căzător* Perpendicular. **6** *a* (Îs) *Prismă ~eaptă* Prismă cu muchiile laterale perpendiculare pe baze. **7** *a* (Fig; d. privire) Care este fără ascunzișuri Si: *deschis, direct*. **8** *a* (D. haine) Care are o croială simplă. **9-10** *av* (Înv; îs; îla) (*Linie*) *~ alergătoare* (Linie) paralelă. **11** *a* (D. lucruri, ființe, părți ale lor etc.) Care are o poziție verticală (față de un punct de reper). **12** *av* (Îe) **A se ține ~** A avea o poziție perfect verticală. **13** *a* (Îla; d. ființe, lucruri, elemente de același fel înșiruite) **În linie ~eaptă** (sau **în linii** ori **în rânduri** ~e) Aliniat. **14** *a* (Îlav) **În linie ~eaptă** Direct. **15** *a* (Mil; îe) **A lua** (sau **a sta, a se ține în**) **poziția de ~pți** A lua (sau a sta, a se ține în) poziție perfect verticală, stând nemișcat. **16** *i Drepți!* Formulă de comandă militară pentru luarea poziției de drepți (15). **17** *av* (Îe) **A călca ~** A fi dârz. **18** *av* (Îae) A avea o purtare cinstită. **19** *a* (D. terenuri înclinate, forme de relief sau părți ale lor) Aproape vertical Si: *abrupt, escarpat, povârnit*. **20-21** *sf, a* (Literă) care are tăietura verticală. **22** *a* Care are o poziție orizontală (față de un punct de reper) Si: *neted, orizontal, plan*. **23** *a* (Grm; înv; îs) *Complement ~* Complement direct. **24** *sn* (Îlav) **De-a ~ul** În mod direct. **25** *sn* (Îal) Fără oprire. **26** *sn* (Îal) Fără ezitare. **28** *sn* (Îal) Fără ascunzișuri Si: *franc*^{3} (5). **29** *sn* (Îal) Neîndoielnic. **30** *av* (Îvr; îe) **A-i fi** (cuiva) **~** A-i fi la îndemână (cuiva). **31** *av* (Îe) **A merge ~** A merge cu mișcări sigure, fără a se clătina. **32** *a* (Îoc *strâmb*; d. obiecte cu formă alungită) Care nu prezintă curburi sau cotituri Si: (pop) *oblu, regulat*. **33** *a* (D. părți ale corpului la om sau la animale) Care are o formă (sau este într-o poziție) corectă, normală, fără defecte. **34** a (D. suprafețe) Neted. **35** *a* (Fig; d. acțiuni ale omului sau d. noțiuni abstracte) Care este, se face etc. potrivit dreptății și adevărului Si: *bun, cinstit, întemeiat, just*. **36** *a* (Îs) *Parte ~eaptă* Parte care se cuvine în mod legal fiecăruia la împărțeală. **37** *a* (Îs) *Luptă ~eaptă* Luptă corp la corp, fără arme, fără înșelătorii și fără ajutor străin. **38** *a* (Îlav) **Cu ~ cuvânt** Pe bună dreptate Si: *justificat*. **39** *av* (D. acțiuni) În conformitate cu dreptatea Si: *just*. **40** *av* În conformitate cu adevărul Si: *adevărat, corect*. **41** *av* (Îe) **Ce-i ~, e ~** Se spune pentru a recunoaște un adevăr incontestabil. **42** *av* (Îe) **(Este) ~ că...** Este adevărat că... **43** *av* (Îe) **A spune ~** A spune adevărul. **44** *av* (Îae) A vorbi deschis, sincer. **45** *a* (D. oameni) Care trăiește și acționează conform dreptății, adevărului, omeniei Si: *cinstit, integru*. **46** *sn* (Pex; îe) **La ~** (sau, rar, **~ul**) **vorbind** În realitate. **47** *a* (Îe) **Ce-i ~(ul)** Într-adevăr. **48** *a* (Fig; îs) *Calea* (cea) *~eaptă* Comportare cinstită. **49** *a* (Spc; îas) Purtare cucernică, în spiritul moralei creștine. **50** *a* (În limbajul bisericesc) Cuvios. **51** *sm* (Îe) **A se odihni cu ~pții** A fi mort. **52** *a* (D. oameni; îe) **A se duce în lumea celor ~pți** A muri. **53-54** *smf, a* (Îe) **~credincios** (Persoană) care face parte din Biserica creștină ortodoxă. **55-56** *smf, a* (Îae) (Persoană) care se comportă ca un bun creștin. **57** *sm* (Bis; mpl) Om lipsit de păcate, care a respectat în timpul vieții preceptele religiei creștine și care este acceptat de judecata lui Dumnezeu. **58** *a* (D. sentimente, manifestări ale oamenilor) Care reflectă sinceritate. **59** a (Pex) Care nu favorizează pe cineva sau ceva Si: *imparțial, obiectiv*. **60** *a* (Înv) Devotat. **61** *a* (Înv) Nevinovat. **62** *af* (Reg) Virgină. **63** *a* (D. oameni; îla) **~ cu inima** Sincer. **64** *a* (Îae) Prietenos. **65** *a* (Pop; d. oameni) Care este legat de cineva printr-un grad apropiat de rudenie (în linie ascendentă sau descendentă). **66** *av* (Îvr; îe) **A fi ~** (cuiva, cineva) A semăna leit (cu cineva). **67** *a* Care este potrivit (conform) cu anumite reguli sau cu anumite cerințe Si: *bun, corect, riguros*. **68** av (Îe) **A sta** (sau **a ședea** etc.) **strâmb și a judeca** (sau **a grăi** etc.) **~** A aprecia just, corect (o situație, un om etc.), indiferent de împrejurările (nefavorabile). **69** *a* (D. viață) Care este în conformitate cu normele moralei Si: *etic, moral*. **70** *a* (Pex) Auster. **71** *a* Cuvenit. **72** *a* Împărțit echitabil. **73** *a* Veritabil. **74** (Îoc stâng; d. organe sau părți ale corpului) Așezat în partea opusă părții corpului omenesc în care se află inima. **75** *sfa* Mâna dreaptă. **76** *sf* (Îe) **A-și da ~eapta** A-și strânge mâinile în semn de salut, de bucurie, de împăcare. **77** *sf* (Îe) **Să nu știe stânga ce face ~eapta** Formulă prin care se impune discreție absolută. **78** *sfa* (În religia creștină) Mâna lui Dumnezeu considerată ca putere sfântă. **79** *a* (Îe) **A fi mâna ~eaptă** (a cuiva) A fi omul de încredere (al cuiva). **80** *a* (Îae) A fi cel mai apropiat colaborator (al cuiva). **81** *sna* Picior drept. **82** *sna* (Îe) **A călca** (sau **a păși, a porni, a intra, a ieși**) **cu ~ul (înainte)** A începe o acțiune sub bune auspicii. **83** *a* (D. părți ale îmbrăcămintei) Care corespunde părții drepte a corpului. **84** *a* (D. simptome, boli etc.) Car apare, care se manifestă etc. în partea dreaptă (74) a corpului sau a unui organ. **85** *a* (D. construcții, obiecte etc.) Care se află în partea sau în direcția mâinii drepte (74) a unei persoane orientate cu fața în aceeași direcție cu obiectul. **86** *a* (D. cursuri de apă sau d. malurile lor) Care se află pe partea sau în direcția mâinii drepte a unei persoane așezate cu fața în direcția cursului unei ape. **87** *a* (D. obiecte sau d. părțile obiectelor) Care se află pe partea sau în direcția mâinii drepte (74) a persoanei care privește obiectul din față. **88** *sfsa* Parte a corpului unei ființe, a unui obiect, a unei construcții etc. care se află în partea sau în direcția mâinii drepte (74) a unei persoane așezate cu fața în același sens cu obiectul, construcția etc. respectivă. **89** *sfsa* Parte a unui curs de apă sau a unui mal al acestuia care se află în zona sau în direcția mâinii drepte (74) a unei persoane așezate cu fața în sensul de curgere a apei respective. **90** *sfsa* Parte a corpului unei ființe, a unui obiect, a unei construcții etc. care se află în zona sau în direcția mâinii drepte (74) a unei persoane care privește obiectul, construcția etc. respective. **91** *sf* (Îlav) **Din (la, pe, în, înspre, către, din, din a) ~eapta** Din (sau în) partea mâinii drepte (74). **92** *sf* (Îlav) În direcția mâinii drepte (74). **93** *sf* (Îe) **A fi (a sta, a ședea** etc.) **la ~eapta (den, den a ~pta** (cuiva), (înv) **a ~pta** (de cineva) A ocupa locul de onoare aflat în partea dreaptă (74) a unei personalități. **94** *sf* (Îe) **A-i cânta** (cuiva) **cucul la (în) ~pta** A avea noroc. **95** *sf* (Îe) **A face (a apuca, a o lua) la ~eapta** A coti, a se îndrepta către partea dreaptă (74) a unui drum, în direcția mâinii drepte (74). **96** *sf* (Îe) **A ține ~eapta** A merge (numai) pe partea dreaptă (74) a unui drum. **97** *sf* (Fam; îe) **A trage pe ~eapta** A se opri cu un vehicul pe partea dreaptă (74) a carosabilului pentru odihnă sau remedieri tehnice. **98** *sf* (Îlav) **În (din) ~eapta și-n (din) stânga** sau **de-a ~eapta și de-a stânga** În (din) ambele părți. **99** *sf* (Îal) În (din) toate părțile Si: *pretutindeni*. **100** *sf* (Îlav) **(Nici) în ~eapta nici în stânga** Nicăieri. **101** *sf (La) ~eapta!* Comandă (adresată unui militar) prin care se cere întoarcerea spre dreapta (90). **102** *av* (În legătură cu unele verbe de mișcare și urmat de determinări locale; indică direcția) În linie dreaptă Si: *direct*, (pop) *oblu*. **103** *av* (Îlav) **De-a ~ul** Fără a se abate din drum. **104** *av* (Cu nuanțe spațiale sau temporale) Tocmai. **105** *av* (Îe; înv) **~ dragul să** Ți-e mai mare dragul să. **106** *a* (Înv; d. bunuri materiale, sume de bani etc.) Care aparține sau se cuvine cuiva în temeiul legii. **107** *sfa* (Fig; în viața politică) Grupare politică adeptă și susținătoare a menținerii ordinii sociale și politice tradiționale. **108** *sf* (Îlaj) **De ~eapta** *Conservator*. **109** *sn* Totalitatea normelor juridice care reglementează relațiile sociale dintr-un stat. **110** *sn* Știință (sau disciplină) care studiază dreptul (1). **111** *sn* (Îs) *~ penal* Ramură a dreptului (110) care se ocupă de normele juridice cu caracter represiv. **112** *sn* (Îs) *~ civil* Ramură a dreptului (110) care studiază și reglementează relațiile sociale (convertite în raporturi juridice) dintr-un stat. **115** *sn* (Îs) *~ constituțional* Totalitatea normelor fundamentale care reglementează relațiile privitoare

la orânduirea social-economică și de stat. **116** *sn* (Îas) Ramură a dreptului (**110**) care studiază drepturile și datoriile cetățenilor decurgând din constituție. **117** *sn* (Îs) ~ *internațional* totalitatea normelor de drept care reglementează raporturile dintre state. **118** *sn* (Flz) (Îs) ~ *natural* Drept (**1**) considerat ca imuabil și universal, care ar exista în afara structurilor sociale, decurgând fie din natura sau rațiunea umană, fie din voința sau rațiunea divină. **119** *sn* (Îs) ~ *comercial* Ansamblu de reguli, de instituții și de practici aplicabile actelor de comerț, comercianților și societăților comerciale. **120** *sn* (Îs) ~ *administrativ* Ansamblu de norme care reglementează organizarea și activitatea administrației. **121** *sn* (Îs) *~ul muncii* Totalitatea regulilor aplicabile raporturilor individuale sau colective ale salariaților. **122** *sn* (Înv; șîf *drit*) Putere, prerogativă legal recunoscută unei persoane (unei instituții, unui popor) de a avea o anumită conduită, de a se bucura de anumite privilegii etc. **123** *sn* (Înv; îlav) **Cu ~ul** În mod legitim. **124** *sn* (Îal) Justificat. **125-126** *sn* (Și îljv) **În ~** Împuternicit prin lege. **127** *sn* (Îal) Îndreptățit. **128** (Îal) Pe bază legală. **129** *sn* (Îe) **A avea ~ul** A avea voie (în temeiul legii) să întreprindă ceva Si: *a fi îndreptățit*. **130** *sn* (Îae) A se bucura de un privilegiu. **131** *sn* (Îe) **A fi** (sau **a se simți**, **a se crede**) **în ~** (sau **în ~ul său**) A beneficia sau a crede că beneficiază de condițiile necesare favorabile pentru îndeplinirea legală a unor acțiuni, pentru exercitarea unui privilegiu etc. **132** *sn* (Îe) **A da ~(ul)** sau **~uri** ori **a face ~ cuiva** A acorda cuiva posibilitatea, a-i oferi condițiile necesare favorabile pentru îndeplinirea unei acțiuni înn mod legal sau legitim. **133** *sn* (Îe) **A repune în ~uri** A acorda cuiva un privilegiu de care anterior a fost privat. **134** *sn* (Îe) **A reintra în ~urile** (lui, ei etc.) A dobândi o situație privilegiată de care anterior a fost privat. **135** *sn* (Îe) **A-și lua** (sau **a-și aroga**) **~ul** (de a face ceva) **ori ~uri** (asupra cuiva) A se comporta ca și cum ar fi îndreptățit, împuternicit legal, pretinzând anumite privilegii. **136** *sn* (Îlav) **De ~** Conform legii. **137** *sn* (Îal) În mod legitim. **138-139** *sn* (Îljv) **Fără ~** Care nu este în temeiul legii. **140** *sn* (Îal) Nejustificat. **141** *sn* Răsplată, retribuție care i se cuvine cuiva pentru prestarea unei munci, în mod legal, în spiritul dreptății. **142** *sn* (Ccr) Sumă de bani sau bun material cuvenite cuiva în mod legal în urma prestării unei munci. **143** *sn* (Îs) ~ *de apel* Permisiune legală de a contesta o hotărâre judecătorească. **144** *sn* (Îe) **~ul lui Dumnezeu** Într-adevăr. **145** *sn* (Îrg) Dreptate. **146** *sn* (Înv; îe) **A avea ~ul** A avea dreptate. **147** *pp* (Introduce un complement indirect) Exprimă echivalența între două elemente *A primit banii drept recompensă*. **148** *pp* (Introduce un complement indirect) Exprimă justificarea atribuirii unei funcții Si : *ca[1]* (**9**), *în calitate de... Drept procuror a lucrat numai un an*. **149** *pp* (Introduce un complement indirect) Exprimă justificarea atribuirii unei calități, a unei identități etc. *Drept cine mă iei ?*. **150** *pp* (Introduce un complement indirect) În loc de... *O draperie groasă servea drept paravan*. **151** *pp* (Îlav) **~ care** În concluzie *Era târziu, drept care s-a grăbit să plece*. **152** *pp* (Reg; introduce un complement circumstanțial de loc) Lângă. **153** *pp* (Reg; introduce un complement circumstanțial de loc) În fața. **154** *pp* (Pop; îe) **A i se pune** (cuiva) **soarele ~ la inimă** A i se face (cuiva) foame. **155** *pp* (Introduce un complement circumstanțial de scop) Pentru *Drept încercare s-a folosit de un clește*.

dreptaci, ~ace [At: ALEXI / Pl: ~, ~*ace* / E: ***drept*** + *-aci*] **1-2** *smf, a* (Îoc *stângaci*) (Persoană) care se servește mai des și mai eficient de mâna dreaptă Si: (reg) *dreptaș* (**1-2**).

dreptar[1] *sn* [At: DOSOFTEI, V. S. 100/2 / V: (îrg) ***dir~, dereptariu***, (rar) ***tr~*** / Pl: *~e* și *~uri* / E: ***drept*** + *-ar*] (Pop) **1** Unealtă de zidărie, dulgherie etc. cu care se controlează dacă zidul, piatra, lemnul etc. este (în unghi) drept Si: *îndreptar* Cf *colțar, cot, echer, riglă*, (reg) *ghiunie, mahală, șalău*. **2** Cârlig la plug. **3** Șurub mare de lemn la roata morii. **4** (Lpl) Scândurile orizontale care formează treptele unei scări. **5** (Fig) Mod corect de a îndeplini o acțiune Si: *îndreptar*. **6** (Fig) Suită de norme de conduită Si: *îndreptar*. **7** (Fig) Ghid.

dreptar[2] [At: GALAN, Z. R. 121 / Pl: *~i* / E: ***drept*** + *-ar*] **1-2** *smf, a* (Înv; nob) (Persoană) care are anumite drepturi politice.

dreptaș [At: POLIZU / Pl: *~i*, *~e* / E: ***drept*** + *-aș*] **1-2** *smf, a* (Reg) Dreptaci (**1-2**).

dreptate *sf* [At: COD. VOR. 63/11 / V: (îrg) ***der~, dereptăta~, dir~, dreap~*** / Pl: *~tăți* / E: ***drept*** + *-(ăt)ate*] **1** Principiu moral și juridic care cere să se dea fiecăruia ceea ce i se cuvine și să i se respecte drepturile Si: *echitate*. **2** Justiție. **3** Act de justiție Si: (îvr) *dreptăție* (**3**). **4-5** Caracterul a ceea ce este echitabil sau adevărat Si: (îvr) *dreptăție* (**4-5**). **6** Ideal de conduită Si: (îvr) *dreptăție* (**6**). **7** Corespondență a faptelor cu principiile morale Si: (îvr) *dreptăție* (**7**). **8** (Îlav) **Cu** (sau **după**, **în** sau, înv, **den**, îrg, **p(r)e**) **~** Pe drept cuvânt. **9** (Îal) Legal. **10** (Îal) Cum se cuvine. **11** (Îal) Adevărat. **12** (Îal) Echitabil. **13** (Îlav) **Fără ~** În mod nedrept. **14** (Îal) Ilegal. **15** (Îal) Neadevărat. **16** (Îal) Inechitabil. **17** (Îlav) **Peste ~** Mai mult decât se cuvine. **18** (Îlav) **Pe bună ~** Pe drept cuvânt. **19** (Îal) În mod întemeiat. **20** (Îe) **A face** (sau **a da**) **cuiva ~** sau, înv, **a alege cuiva ~a** A judeca favorabil pe cineva. **21** (Îae) A repara o nedreptate făcută cuiva. **22** (Îae) A recunoaște că ceea ce spune sau face cineva este just, întemeiat. **23** (Îae) A recunoaște cuiva calitățile. **24** Judecată oficială a oamenilor legii Si: (îvr) *dreptăție* (**8**). **25** (Șîs ~ *divină*) Apreciere a faptelor oamenilor, atribuită divinității. **26** (Îs) *~a leului* Nedreptate făcută de cei puternici celor slabi. **27** (Bis; înv) Poruncă dumnezeiască Si: (îvr) *dreptăție* (**9**). **28** Lege. **29** (Bis) Credință. **30** Devotament. **31** Integritate morală. **32** Adevăr. **33** Corespondență a unor afirmații cu realitatea. **34** (Îlav) **Cu** sau (înv) **p(r)e** ori **în ~** Conform adevărului. **35** (Îal) Într-adevăr. **36** (Îal) Cu temei. **37** Cauză dreaptă a cuiva Si: (îvr) *dreptăție* (**15**). **38** Pretenție întemeiată Si: (îvr) *dreptăție* (**16**). **39** (Pop; îe) **A-i ieși** (cuiva) **~tățile** A i se face (cuiva) dreptate. **40** (Înv; mpl) Privilegiu. **41** (Înv) Dovadă. **42** (Înv) Justificare. **43** (Înv) Motiv. **44** (Înv; îe) **A avea ~** A avea dovezi. **45** (Înv; îae) A avea o justificare acceptabilă. **46** (Înv; îae) A avea motive de a face ceva. **47** (Înv; ccr; lpl) Acte justificative. **48** (Înv; arg) Poliție. **49** (Înv; arg) Vamă. **50** (Pop) Judecată.

dreptăție *sf* [At: BARCIANU / Pl: *~ii* / E: ***dreptăți*** (pll *dreptate*) + *-ie*] (Îvr) **1** Echitate. **2** Justiție. **3-9** Dreptate (**3-7, 24, 27**). **10** Lege. **11** (Bis) Credință. **12** Devotament. **13** Integritate. **14** Adevăr. **15-16** Dreptate (**37-38**).

dreptist, ~ă [At: DA ms / Pl: *~iști*, *~e* / E: ***drept*** + *-ist*] **1** *smf* (Fam) Student la Facultatea de Drept. **2** *smf* (Fam) Jurist. **3-4** *smf, a* (Înv) (Persoană) care are concepții politice de dreapta.

dreptunghi [At: MELIK, G. 29 / Pl: *~uri* / E: ***drept*** + ***unghi*** cf fr *rectangle*] (Gmt) **1** *sn* Patrulater care are toate unghiurile drepte și laturile opuse egale. **2-3** *sn, a* (Obiect) care are forma unui dreptunghi (**1**). **4** *sn* (Spt) Teren de sport în formă de dreptunghi (**1**). **5** *a* (Îs) *Triunghi ~* Triunghi care are un unghi drept.

dreptunghic, ~ă *a* [At: ALGEBRA, 49 / Pl: *~ici*, *~ice* / E: ***dreptunghi*** + *-ic*] **1** (În geometria plană) Care are cel puțin un unghi drept. **2** Care are caracteristici de dreptunghi (**1**). **3** (În geometria spațială) Care are cel puțin o față dreptunghi.

dreptunghiular, ~ă *a* [At: CAMIL PETRESCU, T. I, V / Pl: *~i*, *~e* / E: ***dreptunghi(ul)*** + *-ar* cf fr *rectangulaire*] Care are forma unui dreptunghi (**1**).

drere *sf* vz ***dreve[2]***

dres[1] *sn* [At: GOLESCU, T. 23 / V: ***der~, dir~*** / Pl: *~uri* și (îvr) *~e* / E: ***drege***] (Pop) **1** Reparare. **2** Aranjare. **3** (Fig; irn) Falsificare. **4** (Fam) Beție. **5** (Îe) **A apuca** (sau **a avea**) **darul ~ului** A fi marcat de beție. **6** Plănuire. **7** Îndreptare a unei greșeli, a unei nedreptăți. **8** Contrafacere de băuturi. **9** (Îs) *~ul glasului* (sau al *vocii*) Limpezire a glasului (a vocii) printr-o tuse ușoară înainte de a vorbi sau de a cânta. **10** (Îs) *~ul gustului* Îndepărtare a gustului neplăcut lăsat de alimente sau de băuturi rele prin consumarea unor alimente, băuturi plăcute. **11** (Îe) **A-și face ~urile** A-și aranja treburile. **12** (Înv; ccr; lpl îf *direse*) Document care consfințește o hotărâre. **13** (Înv; ccr; lpl îf *direse*) Denumire dată actelor de cancelarie domnească emise în țările române. **14** Întremare (după boală, un accident). **15** Îmbunătățire a gustului unei mâncări. **16** (Lpl) Mirodenii. **17** (Lpl)

Ingrediente. **18** (Lpl) Arome puse în băuturi. **19** (Lpl) Farduri. **20** (Îe) **A-și pune** (sau **a-și da cu**) **~uri** A se farda.

dres², ~easă [At: DOSOFTEI, V. S. 163 / V: *der~, dir~* / Pl: *~eși, ~e* / E: **drege**] (Pop) **1** *a* (Înv; d. oameni) Îndrumat. **2** *a* (Înv; d. oameni) Condus. **3** *a* (D. obiecte) Care a fost adus în stare bună pentru a fi folosit. **4** *a* (D. mecanisme) Care a fost făcut să funcționeze. **5** *a* (D. lucruri) Aranjat². **6** *a* (Fig; irn) Stricat². **7** *a* (D. mâncăruri) Preparat². **8** *a* (D. mâncăruri) În care s-au pus anumite ingrediente pentru a îmbunătăți gustul. **9** *a* (D. băuturi) În care s-au pus arome. **10** *a* (Fig; irn; d. băuturi) Falsificat prin adăugarea apei. **11** *sf* (Îf *dires*) Supă ciobănească de zer cu legume și zarzavaturi. **12** *sf* (Îf *dires*) Varză cu ardei iute. **13** *sfpa* (Îf *dires*) Sfeclă sau lobodă dreasă (**8**) cu jintuit. **14** *sfp* (Îf *dires*) Zer lăsat să se acrească. **15** *a* Ferchezuit². **16** *a* Fardat². **17** *a* (D. pământ) Fertilizat cu îngrășăminte naturale. **18** *a* (D. strigoi) Descântat². **19** *a* (D. ființe) Devenit invulnerabil prin vrăji.

dres³ sn [At: DEX² / Pl: *~uri* / E: eg *dress*] **1** Ciorap-pantalon. **2** (Spt; balet) Echipament.

dresa vt [At: I. IONESCU, P. 154 / Pzi: *~sez* / E: fr *dresser*] **1** A-i inculca unui animal anumite deprinderi. **2** A învăța un animal să răspundă la anumite comenzi. **3** A deprinde un animal să desfășoare o activitate utilitară. **4** A instrui un animal în vederea spectacolelor de circ. **5** (Prt; d. oameni) A deprinde pe cineva să se supună unor cerințe ale superiorilor săi. **6** (Jur) A redacta un act oficial.

dresaj sn [At: RALEA, E. O. 32 / Pl: *~e* / E: fr *dressage*] **1-4** Dresare (**1-4**).

dresare sf [At: BUL. OF. 1951, 315 / Pl: *~sări* / E: *dresa*] **1** Inculcare a unor deprinderi animalelor Si: *dresaj* (**1**), *dresat¹* (**1**), *dresură* (**1**). **2** Învățare a unui animal să răspundă la anumite comenzi Si: *dresaj* (**2**), *dresat¹* (**2**), *dresură* (**2**). **3** Deprindere a unui animal să desfășoare o activitate utilitară Si: *dresaj* (**3**), *dresat¹* (**3**), *dresură* (**3**). **4** Instruire a unui animal în vederea spectacolelor de circ Si: *dresaj* (**4**), *dresat¹* (**4**), *dresură* (**4**). **5** (Prt) Deprindere a unei persoane să se supună unor cerințe ale superiorilor săi Si: *dresat¹* (**5**). **6** (Jur) Redactare a unui act oficial.

dresat¹ sn [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: *dresa*] **1-5** Dresare (**1-5**).

dresat², ~ă a [At: ODOBESCU, S. III, 19 / Pl: *~ați, ~e* / E: *dresa*] **1** (D. animale) Căruia i-au fost inculcate anumite deprinderi. **2** (D. animale) Care a învățat să răspundă la anumite comenzi. **3** (D. animale) Care a fost deprins să desfășoare o activitate utilitară. **4** (D. animale) Care a fost instruit în vederea spectacolelor de circ. **5** (Prt; d. oameni) Care a fost deprins să se supună unor cerințe ale superiorilor săi. **6** (Jur; d. acte oficiale) Redactat².

dresătură sf [At: CHEST. IV. 120/106 / V: *dire~*, / Pl: *~ri* / E: *dres¹* + *-ătură*] (Reg) **1** (Csnp) Mâncare de post dreasă (**8**). **2** (Îf *diresătură*) Loc unde ciobanii își închid oile noaptea pentru a îngrășa pământul.

dreseală sf [At: CHEST. V. 117/66 / V: *dire~* / Pl: *~eli* / E: *dres²* + *-eală*] (Reg) **1** (Pbl) Mâncare ciobănească din zer. **2** (Îf *direseală*) Mâncare ciobănească din cartofi și verdețuri.

dresor, ~oare smf [At: CAMIL PETRESCU, T. II, 193 / Pl: *~i, ~oare* / E: fr **dresseur**] **1-4** Persoană care se ocupă cu dresarea (**1-4**) animalelor.

dresură sf [At: DEX² / Pl: *~ri* / E: ger *Dressur*] **1-4** Dresare (**1-4**) a unui animal. **5** Număr într-un spectacol de circ realizat cu animale dresate (**4**).

dreț sn vz ***dreață***

drețe sfp [At: ALRT II, 96 / E: nct] (Reg) Amestec de fructe zdrobite și fermentate din care se face rachiu Si: *borhot*.

dreucă sf [At: COMAN, GL. / Pl: *~uci* / E: nct] (Reg) Lemn al căruței de care se leagă hamurile Si: *cruce* (**67**).

drevăna vi [At: DA ms / Pzi: *~evăn* / E: vsl ***дребнати***] (Buc) A tremura (de frig).

dreve¹ sfp vz ***treve***

dreve² sfp [At: ALRT II, 80 / V: *drie~, ~re* / E: vsl ***дрєва***] (Reg) **1** Rumeguș de la sfredelitul lemnului. **2** Amestec de fructe zdrobite din care se face oțet.

dreveli¹ vt [At: DA ms / Pzi: *~lesc* / E: nct] A drăvui.

dreveli² v vz ***dârvăli***

drevelire sf vz ***dârvălire***

drevelit¹ sn vz ***dârvălit¹***

drevelit², ~ă a vz ***dârvălit²***

dreven, ~ă a [At: DA ms / Pl: *~i, ~e* / E: srb *drven*] (Trs; d. corp sau o parte a lui) **1** Amorțit. **2** Inert.

dreveni vi [At: REV. CRIT. III, 123 / Pzi: *~nesc* / E: srb *drveniti*] (Trs; d. corp sau o parte a lui) **1** A amorți. **2** A deveni inert.

drevenire sf [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: *dreveni*] (Trs; rar) **1** Amorțire a (unei părți a) corpului Si: *drevenit¹* (**1**). **2** Pierdere a mobilității (unei părți a) corpului Si: *drevenit¹* (**2**).

drevenit¹ sn [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: *dreveni*] (Trs) **1-2** Drevenire (**1-2**).

drevenit², ~ă a [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: *dreveni*] (Trs; d. corp sau o parte a lui) **1** Amorțit². **2** Inert.

drevere sf vz ***dreve²***

dreveș, ~ă [At: DR. V, 184 / Pl: *~i, ~e* / E: *dreavă* + *-eș*] (Reg) **1-4** *smf, a* (Cal. rar, om) care merge șoldiu Si: *dreveșit*.

dreveșit, ~ă a [At: DR. V, 184 / Pl: *~iți, ~e* / E: *dreveș* + *-it*] (Reg; d. cal) Dreveș (**3**).

drevui vt [At: ȚARA OLTULUI III, nr. 30, 3 / Pzi: *~esc* / E: *dreve²*] (Reg) A zdrobi, cu un ciomag de lemn, mere sau pere în piuă.

drezină sf [At: IRINEU, S. B. 24 / V: *tresi~* / Pl: *~ne* / E: fr *draisine*] Vagonet (deschis) pentru transportul unui număr mic de persoane sau de materiale ușoare, pus în mișcare pe linia ferată de un motor sau prin acționarea unor manete ori pedale.

dri pp vz ***drept***

driadă sf [At: COSTINESCU / P: *dri-a~* / Pl: *~de* / E: fr *dryade*] **1** (În mitologia greco-romană) Nimfă de pădure. **2** (Bot; reg) Plantă lemnoasă din familia rozaceelor, care crește în Alpi.

driade sfp vz ***driadee***

driadee sf [At: NEGRUZZI, S. I, 103 / P: *dri-a~* / V: (înv) *~ade* / Pl: *~* / E: fr **dryades**] (Bot) **1** (Lpl) Grup de plante dicotiledonate din familia rozaceelor. **2** Plantă din grupul driadeelor (**1**).

dribla vt [At: DA ms / Pzi: *~lez* / E: fr *dribler*] **1** (Spt) A depăși unul sau mai mulți adversari, strecurându-se (prin inducerea în eroare) cu mingea sau pucul, fără a permite ca echipa adversă să intre în posesia acesteia sau a acestuia și fără a pasa unui coechipier. **2** (Fam; pgn) A înșela.

driblaj sn [At: DEX² / Pl: *~e* / E: *dribla* + *-aj*] **1-2** Driblare (**1-2**).

driblare sf [At: DA ms / Pl: *~lări* / E: *dribla*] **1** (Spt) Depășire a unuia sau a mai multi adversari, strecurându-se (prin inducerea în eroare) cu mingea sau pucul, fără a permite ca echipa adversă să intre în posesia acesteia sau a acestuia și fără a pasa unui coechipier Si: *dribling* (**1**), *driblaj* (**1**), (rar) *driblat¹* (**1**). **2** (Fam; pgn) Înșelătorie.

driblat¹ sn [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: *dribla*] **1-2** (Rar) Driblare (**1-2**).

driblat², ~ă a [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: *dribla*] **1** (Spt; d. jucători) Care a fost depășit (fiind indus în eroare) de adversar, fără a intra în posesia mingii sau a pucului Si: *fentat*. **2** (Fam; pgn) Înșelat².

dribler, ~ă smf [At: DEX² / Pl: *~i, ~e* / E: fr *dribbleur*] Jucător într-o echipă sportivă care driblează (**1**) cu succes sau căruia îi place să dribleze.

dribling sn [At: DA ms / S și: (iuz) *~ibbl~* / Pl: (rar) *~uri* / E: eg *dribbling*] **1** Driblare (**1-2**). **2** (Fam; pgn) Înșelătorie.

dric sn [At: M. COSTIN, ap. GÂDEI 301/4 / V: *drâg, ~ig* / Pl: *~uri* / E: mg *dérék*] **1** Platformă a căruței sau a carului cu sau fără pereții laterali. **2** (Îs) *~ul de dinainte* Parte (mai înaltă) unde stă vizitiul. **3** (Îs) *~ul de dinapoi* Parte unde se pun obiectele de transportat. **4** Șasiu pe care stă trăsura. **5** Cantitate care se poate transporta în dricul (**1**) carului. **6** (Reg) Parte a plugului de care e fixată roata. **7** (Reg) Lemn îndoit la osia carului. **8** Vehicul special (tras de cai) pentru transportul persoanelor decedate Si: *car funebru (mortuar)*, (reg) *droagă* (**1**). **9** (Fam; fig; îe) **A fi pe ~** A fi grav bolnav. **10** (Fam; fig; îae) A fi pe moarte. **11** (Fam; fig; îae) A fi într-o situație grea. **12** (Fam; fig; îae) A fi gata să eșueze. **13** (Fam; d.

oameni; îe) **A fi ca un cal de ~** A fi orgolios și fără valoare. **14** (Înv) Talie. **15** (Înv) Punct central. **16** (Pop) Cea mai bună parte a unui teren cultivabil. **17** (Pop; fig) Punct culminant al unei acțiuni care se desfășoară în timp Si: *miez, toi*. **18-20** (Pop; fig) Punct culminant al zilei, al nopții, al unui anotimp Si: *miez, toi*. **21** (Ban) Sfert (de dinapoi) dintr-un animal. **22** (Trs) Capital (în bani).

dricală *sf* [At: KLEIN, D. 125 / Pl: *~le*, (rar) *~aie* / E: mg ***derékaly***] (Reg) **1** Sac mare. **2** Saltea de paie. **3** Plapumă din fulgi.

dricar^{1} *sm* [At: I. BOTEZ, B. 36 / V: **~i** / Pl: *~i* / E: ***dric*** + *-ar*] **1** Fabricant de dricuri **(8)**. **2** Negustor de dricuri **(8)**. **3** Antreprenor de pompe funebre. **4** Proprietar al unui dric **(8)**. **5** Vizitiu al unui dric **(8)**. **6** Persoană care transportă mortul la groapă Si: *cioclu*.

dricar^{2} *sn* [At: VAIDA / V: **~i** / Pl: *~e* / E: ns cf *dricală*] (Reg) Pilotă.

dricari^{1} *sm* vz ***dricar***^{1}

dricari^{2} *sn* vz ***dricar***^{2}

drichică *sf* [At: H I, 288 / Pl: *~ici* / E: ***drichie*** + *-ică*] **1-2** (Șhp) Drichiță **(1-2)** **3** (Hip) Drichie **(2)**.

drichie *sf* [At: LM / Pl: *~ii* / E: nct] (Reg) **1** Bețișor ascuțit la capete care, în jocurile de copii, este aruncat prin lovire cu un alt băț și trebuie prins Si: *bichi, ciuciubei, pichi, tișcă, țurcă*. **2** Joc de copii cu drichia (1) Si: (Hip) *drichică* (3), *drichiță* (3).

drichiță *sf* [At: H XVIII, 151 / Pl: *~țe* / E: ***drichie*** + *-iță*] **1-2** (Șhp) Drichie (1) (mică) Si: *drichică* **(1-2)**. **3** (Hip) Drichie **(2)**. **4** Dans popular nedefinit mai îndeaproape. **5** Melodie după care se joacă drichița **(4)**.

dricui *vt* [At: PAMFILE, A. R. / V: ***~igui*** / Pzi: *~esc* / E: ceh ***drkoliti*** „a ciomăgi"] (Reg) **1** A bătători. **2** A călca în picioare (iarbă, flori). **3** A trece de mai multe ori prin același loc. **4-5** A sări pe loc (de bucurie). **6** A scurma.

dricuire *sf* [At: DA ms / V: ***~igu~*** / Pl: *~ri* / E: ***dricui***] (Reg) **1** Bătătorire. **2** Călcare în picioare (a ierbii, a florilor) Si: *dricuit*^{1} **(2)**. **3** Trecere de mai multe ori prin același loc Si: *dricuit*^{1} **(3)**. **4-5** Săltare pe loc (de bucurie) Si: *dricuit*^{1} **(4-5)**. **6** Scurmare.

dricuit^{1} *sn* [At: MDA ms / V: ***~igu~*** / Pl: *~uri* / E: ***dricui***] (Reg) **1** Bătătorire. **2-5** Dricuire **(2-5)**. **6** Scurmare.

dricuit^{2}***, ~ă*** *a* [At: RĂDULESCU-CODIN, T. 1 / V: ***~igu~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***dricui***] (Reg) **1** (D. pământ) Bătătorit^{2}. **2** (D. iarbă, flori) Călcat în picioare. **3** (D. mormânt) Pângărit^{2}. **4** (D. pământ) Scurmat^{2}.

driculeț *sn* [At: I. IONESCU, M. 450 / Pl: *~e* / E: ***dric*** + *-uleț*] **1-16** (Șhp) Dric **(1-8, 14, 16, 21-23)** (mic).

drieve *sf* vz ***dreve***^{2}

drifter *sn* [At: DN^{3} / Pl: *~e* / E: eg ***drifter***] Ambarcație folosită pentru pescuitul marin și în sport.

drig *sn* vz ***dric***

drigană *sf* [At: PAMFILE, J. III, 40 / V: ***drăg~, drăgară, drug~*** / Pl: *~ne* / E: nct] (Trs) **1** Bivoliță. **2** (Prt) Femeie grasă. **3** Fluier mare de salcie Si: *fliscoaie*.

driglă *sf* vz ***drâglu***

drigui *v* vz ***dricui***

driguire *sf* vz ***dricuire***

driguit^{1} *sn* vz ***dricuit***^{1}

driguit^{2}***, ~ă*** *a* vz ***dricuit***^{2}

driholț *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: ger ***Drehholz***] (Trs; gms) Sucitor de tăiței.

dril *sn* [At: MACEDONSKI, O. III, 12 / Pl: *~uri* / E: ger ***Drill***] Pânză deasă și groasă din bumbac sau din cânepă, de confecționat corturi, draperii, obiecte de îmbrăcăminte.

driling *sn* [At: DN^{3} / Pl: *~uri* / E: eg ***drilling***] Armă cu trei țevi.

drilometru *sn* [At: DN^{3} / Pl: *~re* / E: fr ***drillomètre***] (Teh) Aparat pentru controlul operațiilor de săpare a sondelor.

drimac *sn* vz ***dârmoz***

drimani *smp* [At: VICIU, GL. / E: nct] (Îrg) Punte constând dintr-o bârnă lungă și groasă, peste o vale.

drimei *sn* vz ***dârmei***

drimeit, ~ă *a* [At: H XVIII, 173 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***drimei*** + *-it*] (Reg) Spart în mii de bucăți.

drimoc *sn* vz ***dârmoz***

drimos *sn* vz ***dârmoz***

drimox *sn* vz ***dârmoz***

drimoz *sn* vz ***dârmoz***

dringhi *sm* [At: VICIU, GL. / Pl: *~ii* / E: ***drâng*** + *-iu*] (Trs; prt) Om leneș.

drioabă *sf* vz ***dioabă***

driopitec *sm* [At: DEX^{2} / P: *dri-o~* / Pl: *~eci* / E: lat ***Dryopithecus***] Maimuță fosilă antropomorfă, considerată strămoș atât al maimuțelor antropoide, cât și al hominizilor.

dripăli *vt* [At: VAIDA / Pzi: *~lesc* / E: ns cf *dripi*] (Reg) **1-2** A bate pe cineva (foarte rău).

dripeliște *sf* [At: ȚIPLEA, P. P. 44 / Pl: *~ti* / E: ***dripi*** + *-eliște*] (Trs) Loc călcat în picioare și bătătorit Si: (reg) *bătelişte, dripiște* **(1)**.

dripi *vt* [At: ȚICHINDEAL, F. 258/12 / V: ***drâpi*** / Pzi: *~pesc* / E: srb ***drpati*** „a târî, a rupe"] (Trs) **1** A bătători pământul Si: *a dripui* **(1)**, *a dricui* **(1)**. **2** A strivi iarba, florile Si: *a dripui* **(2)**, *dricui* **(2)**.

dripire *sf* [At: MDA ms / V: ***dârp~*** / Pl: *~ri* / E: ***dripi***] (Trs) **1** Bătătorire a pământului Si: *dripit*^{1} **(1)**, *dripuire* **(1)**, *dripuit*^{1} **(1)**. **2** Strivire a ierbii, a florilor Si: *dripit*^{1} **(2)**, *dripuire* **(2)**, *dripuit*^{1} **(2)**.

dripiște *sf* [At: CHEST. IV, 20/29 / Pl: *~ti* / E: ***dripi*** + *-iște*] (Trs) **1** Dripeliște. **2** Cărăruie în pădure făcută de animalele sălbatice.

dripit^{1} *sn* [At: MDA ms / V: ***dârp~*** / Pl: *~uri* / E: ***dripi***] (Trs) **1-2** Dripire **(1-2)**.

dripit^{2}***, ~ă*** *a* [At: H XVIII, 173 / V: ***dârp~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***dripi***] (Trs) **1** (D. pământ) Bătătorit^{2}. **2** (D. iarbă, flori) Strivit^{2}.

dripui *vt* [At: DENSUSIANU, Ț. H. 262 / Pzi: *~esc* / E: ***dripi*** css] (Ban) **1-2** A dripi **(1-2)**.

dripuire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***dripui***] (Ban) **1-2** Dripire **(1-2)**.

dripuit^{1} *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***dripui***] (Ban) **1-2** Dripire **(1-2)**.

dripuit^{2}***, ~ă*** *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: **dripui**] (Ban) **1** (D. pământ) Bătătorit^{2}. **2** (D. iarbă, flori) Strivit^{2}.

driscuială *sf* vz ***drișcuială***

drist *sn* [At: PAMFILE, C. ap. DA ms / V: ***drâstie, ~ă sf*** / Pl: ? / E: nct] (Reg; îe) **A băga pe cineva la ~** A înfricoșa pe cineva prin amenințări.

dristă *sf* vz ***drist***

drișca *vt* [At: DA ms / Pzi: ? / E: ***drișcă***] (Reg) **1-2** A drișcui **(1-2)**.

drișcă *sf* [At: ODOBESCU, ap. TDRG / Pl: *~ște, ~ști* / E: srb ***drska*** „mâner"] (Reg) **1** Unealtă a zidarului pentru nivelat tencuiala Si: *cartac, drișcătoare, fățuitoare*. **2** (Pex) Tencuială. **3** Drișcuire **(3)**. **4** (Îs) *~ pentru asfalt* Unealtă constând dintr-o bucată prismatică de lemn, utilizată pentru nivelarea asfaltului.

drișcătoare *sf* [At: H V, 123 / Pl: *~ori* / E: ***drișcă*** + *-(ă)toare*] (Reg) Drișcă (1).

drișcui *vt* [At: KLOPȘTOCK, F. 51 / Pzi: *~esc* / E: ***drișcă*** + *-ui*] (Reg) **1** A nivela tencuiala. **2** A murui cu lut. **3** (Pex) A netezi glazura unui preparat alimentar.

drișcuială *sf* [At: BOCEANU, GL. / V: ***~isc~*** / Pl: *~ieli* / E: ***drișcui*** + *-eală*] (Reg) **1-2** Drișcuire **(1-2)**. **3** (Ccr) Tencuială.

drișcuire *sf* [At: CHEST. II, 86/32 / Pl: *~ri* / E: ***drișcui***] (Reg) **1** Nivelare a tencuielii Si: *drișcuială* **(1)**, *drișcuit*^{1} **(1)**. **2** Muruire cu lut Si: *drișcuială* **(2)**, *drișcuit*^{1} **(2)**. **3** (Reg; ccr) Pământ călcat, pentru construit pereții caselor Si: (reg) *drișcă* **(3)**.

drișcuit^{1} *sn* [At: KLOPSTOCK, F. 62 / Pl: *~uri* / E: ***drișcui***] (Reg) **1-2** Drișcuire **(1-2)**.

drișcuit^{2}***, ~ă*** *a* [At: MANOLESCU, I. 33 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***drișcui***] (Reg) (D. pereți) **1** Acoperit cu tencuială nivelată. **2** Muruit cu lut.

drit *sn* [At: PRAVILA (1814), ap. TDRG / Pl: *~uri* / E: it ***dritto***] (Itî) **1** Drept. **2** Privilegiu.

drive *sn* [At: DEX² / P: *draiv* / Pl: (rar) *~uri* / E: eg ***drive***] (La tenis) Lovitură prin care mingea este expediată cu forță în terenul advers, razant cu plasa.

drivelob *sn* [At: DN³ / P: *draiv~* / Pl: *~uri* / E: eg ***drivelob***] (La tenis) Lovitură de drive cu traiectorie înaltă.

driver *sm* [At: DEX² / P: *draivăr* / Pl: *~i* / E: eg, fr ***driver***] Conducător de atelaj într-o cursă de trap.

driză *sf* [At: BARCIANU / Pl: *~ze* / E: nct] (Bot; reg) Meișor (*Digitaria sanguinalis*).

droabăn *sn* [At: VARONE, GL. / Pl: *~beni* / E: nct] (Reg) **1** Scaun de lemn pe care se pune albia de frământat pâine Si: *corlată, frământător*. **2** Leagăn de scânduri.

droagă *sf* [At: CREANGĂ, A. 76 / Pl: *~oage* / E: ns cf rs *drova*, „lemne"] (Reg) **1** Dric **(8)**. **2** (Fam; prt) Căruță mare, greoaie și hodorogită. **3** Cotigă de hingheri. **4** Cotigă de gunoi. **5** Roabă mare.

droaie¹ [At: LB / V: ***dur~, zd~, droi*** *sn* / Pl: nct / E: alb ***droe*** „groază"] (Pop) **1** *sf* Cârd mare de animale. **2** *sf* (Prt) Mulțime mare de oameni. **3** *sf* (Pex) Număr mare din ceva. **4** *sf* (Îlav) **Cu ~ia** (sau **în ~**) Cu grămada. **5** *sf* (Îal) În număr mare. **6** *av* În număr mare.

droaie² *sf* [At: VICIU, GL. / Pl: ~ / E: nct] (Reg) Targă de cărat materiale de construcție.

droambă *sf* [At: DA ms / Pl: *~be* / E: nct] (Reg) Cal slab.

droambăn *sn* [At: COMAN, GL. / Pl: *~beni* / E: nct] (Reg) Instrument de țesălat, pieptănat și scărmănat.

droancă *sf* [At: VÂRCOL, M. 86 / Pl: *~nce* / E: nct] (Reg) Prună mare, alb-gălbuie.

droangă¹ *sf* [At: I. CR. IV. 121 / Pl: *~nge* / E: fo] (Reg) **1** Clopot stricat. **2** Talangă de pus la gâtul oilor sau al vacilor. **3** Instrument muzical care sună rău. **4** Vioară dezacordată. **5** Pian dezacordat.

droangă² *sf* vz ***drângă***

droanță *sf* vz ***doanță***

droașcă¹ *sf* [At: IOVESCU, N. 62 / Pl: *~ște* / E: nct] (Arg) Spinare.

droașcă² *sf* vz ***drușcă***

drob¹ *sm* [At: I. IONESCU, D. 143 / V: ***~oc, ~og, ~op*** / Pl: *~i* / E: rs, ucr ***дрок***] (Bot; reg) **1** Plantă erbacee din familia cruciferelor, cu tulpina dreaptă, frunzele cu peri și cu flori mici, galbene-aurii (*Neslia*). **2** (Îc) **~-mărunt** Drobușor **(1)** (*Isatis tinctoria*). **3** Mic arbust din familia leguminoaselor, cu tulpina dreaptă, foarte ramificată și păroasă, cu flori galbene, în umbele, la vârful ramurilor, cu frunze trifoliate (*Cytisus heuffeli*). **4** Mic arbust din familia leguminoaselor, cu flori albe (*Cytisus leucanthus*). **5** Lemnul-bobului (*Cytisus hirsutus*). **6** Plantă din familia leguminoase (*Cytisus leucotrichus*). **7** Plantă din familia leguminoase (*Cytisus ratisbonensis*). **8** Ginistru (*Genista oligosperma*). **9** Drobiță¹ (*Genista tinctoria*). **10** Plantă nedefinită mai de aproape (*Genista pillosa*). **11** (Îc) **~-de-munte** Mic arbust cu flori galbene, cu ramuri lungi și subțiri, acoperite cu peri aspri (*Cytisus hirsutus*). **12** (Îc) **~-mare** Sulfină (*Melilotus officinalis*). **13** Ghizdei (*Lothus corniculatus*). **14** (Trs) Trifoi-mărunt (*Medicago lupulina*).

drob² [At: NECULCE, ap. LET. II, 313/7 / V: ***~op*** / Pl: *~i* sm, *~uri*, (10) *~oabe* sn / E: bg, rs ***дроб***, srb ***drob***] **1** *sm* Bulgăre de sare. **2** *sm* Bucată mare, tăiată sau ruptă dintr-o materie solidă. **3** *sm* (Pan) Bucată mare dintr-un aliment. **4** *sm* (Pfm; îe) **Prostie cu ~ul** Prostie mare. **5** *av* Foarte tare. **6** *av* Ca grunzul de sare. **7** *sn* (Mun) Masă solidă. **8** *sn* (Olt) Cheag de sânge. **9** *sm* (Ban) Fărâmătură. **10** *sn* (Reg) Turmă mare. **11** *sn* (Csc) Intestine. **12** *sn* Organe interne de miel. **13** *sn* Prapur (de miel). **14** *sn* Mâncare preparată din organe interne de miel tocate, amestecate cu verdeață, învelite în prapur și coapte Si: (reg) *cighir¹* **(3)**. **15** *sn* (Reg) Cutia teascului de vin Si: *durbacă*.

drob³ *sm* vz ***dropie***

drobăritoare *sf* [At: CHEST. II, 440/8 / Pl: ~ / E: nct] (Reg) Loc unde se bate porumbul.

drobghiță *sf* vz ***drobiță***

drobgiță *sf* vz ***drobiță***

drobină *sf* [At: I. CR. VI, 152 / Pl: *~ne* / E: ***drob²*** + *-ină*] (Olt) Bulgăre mare de sare.

drobință *sf* vz ***drobniță***

drobișor *sm* [At: ODOBESCU S. III, 173 / V: ***dobri~*** / Pl: *~i* / E: ***drob¹*** + *-ișor*] (Bot; reg) **1** Drobiță¹ (*Genista tinctoria*). **2** Drobușor¹ **(1)** (*Isatis tinctoria*).

drobiță *sf* [At: PAMFILE, I. C. 249 / A și: *drob~* / V: ***~bghi~, ~bgi~, ~odi~, ~oghi~*** / Pl: *~țe* / E: ***drob¹*** + *-iță*] (Bot; reg) Mic arbust din familia leguminoaselor, cu frunze lanceolate, cu flori galbene, folosit la prepararea vopselelor Si: *drob¹* **(9)**, *drobișor* **(1)**, *drobița-boiangiilor, drobniță* **(2)**, *drobușor¹* **(3)**, *genistră, grozamă, grozamă-mică* (*Genista tinctoria*).

drobniță *sf* [At: ALEXI, W. / V: ***~bință, ~opn~*** / Pl: *~țe* / E: ***drob¹*** + *-niță*] (Bot; reg) **1** Gaude. **2** Drobiță¹ (*Genista tinctoria*).

drobșor *sm* vz ***drobușor¹***

drobuleț *sm, sn* [At: I. CR. III, 116 / Pl: *~e* / E: ***drob²*** + *-uleț*] **1-14** (Șhp) Drob² **(1-3, 7-10)** (mic) Si: *drobușor²* **(1-14)**.

droburos, ~oasă *a* [At: CHEST. V, 67/109 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***droburi*** (pll *drob²*) + *-os*] (Reg; d. oi; îoc *creț*) Care are blana netedă, linsă.

drobușoară *sf* [At: PANȚU, PL.² / Pl: *~re* / E: ***drob¹*** + *-ușoară*] Drobușor¹ **(1)** (*Isatis tinctoria*).

drobușor¹ *sm* [At: MARIAN, NU. 420 / V: ***~bș~*** / Pl: *~i* / E: ***drob¹*** + *-ușor*] (Bot; reg) **1** Plantă erbacee din familia cruciferelor, cu flori galbene și cu frunze albăstrui, cultivată pentru prepararea vopselelor Si: *boiengioaie, cardamă, cardoman, drob¹***(2)***-mărunt, drobișor* **(2)**, *drobușoară, laba-mâței* (*Isatis tinctoria*). **2** Drog³ **(2)** (*Genista oligosperma*). **3** Drobiță¹ (*Genista tinctoria*).

drobușor² *sm, sn* [At: MARIAN, Î. 244 / Pl: *~șoare* / E: ***drob²*** + *-ușor*] **1-14** (Șhp) Drobuleț **(1-14)**.

droc *sn* vz ***drob¹***

drod *sn* vz ***drot***

drodean *sni* [At: BOCEANU, GL. / E: nct] (Reg; csc) Resturi de coceni sau de fân care rămân după ce au mâncat vitele.

drodiță *sf* vz ***drobiță***

droete *sm* vz ***druete***

drofie *sf* vz ***dropie***

drog¹ *sn* [At: N. A. BOGDAN, C. M. 288 / V: (îvr) ***~ă*** *sf* / Pl: *~uri* / E: fr ***drogue***] **1** Nume generic pentru substanțe de origine vegetală, animală sau sintetică, folosite în farmacie. **2** (Pex) Medicament. **3** Substanță psihotropă al cărei consum poate duce la toxicomanie Si: *stupefiant*. **4** (Fig) Lucru de care nu ne mai putem dispensa.

drog² *sn* [At: STANCU, C. 60 / Pl: *~uri* / E: nct] (Reg) Vale.

drog³ *sn* [At: DEX² / Pl: *~uri* / E: nct] (Bot; reg) **1** Arbust cu flori galbene solitare, care crește prin locuri pietroase (*Genista albida*). **2** Plantă târâtoare din familia leguminoaselor, care crește prin pășuni montane Si: *drobușor¹* **(2)** (*Genista oligosperma*).

drog⁴ *sn* vz ***drob¹***

droga *vtr* [At: DA ms / Pzi: *~ghez* / E: fr ***droguer***] **1-2** A administra sau a lua stupefiante. **3-4** (Fam; adesea irn) A administra sau a lua medicamente în mod inutil sau excesiv.

drogare *sf* [At: DA ms / Pl: *~gări* / E: ***droga***] **1-2** Administrare sau consum de stupefiante Si: (rar) *drogat¹* **(1-2)**. **3-4** (Fam; adesea irn) Administrare sau consum de medicamente în mod inutil sau excesiv Si: (rar) *drogat¹* **(3-4)**.

drogat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***droga***] **1-4** (Rar) Drogare **(1-4)**.

drogat², ~ă [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***droga***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care consumă stupefiante. **3** *a* (Fam; adesea irn) Care a luat medicamente în mod inutil sau excesiv.

drogă *sf* vz ***drog¹***

drogărie *sf* vz ***drogherie***

drogherie *sf* [At: BRĂESCU, M. B. 146/ V: ***~găr~, ~gue~*** / Pl: *~ii* / E: fr ***droguerie***] **1** Magazin în care se vând produse chimice. **2** Parfumerie. **3** Farmacie.

droghet *sn* [At: DN[3] / Pl: *~uri* / E: fr ***droguet***] Stofă de lână sau de bumbac cu desene brodate.

droghist, ~ă *smf* [At: DA ms / V: (rar) ***~gist*** / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***droguiste***] (Frî) **1-2** Persoană care prepară sau vinde droguri[1] **(1)**. **3-5** Vânzător într-o drogherie **(1-3)**. **6-8** Proprietar al unei drogherii **(1-3)**.

droghiță *sf* vz ***drobiță***[1]

drogist, ~ă *smf* vz ***droghist***

droguerie *sf* vz ***drogherie***

droi *sn* vz ***droaie***

drojdie *sf* [At: PSALT. 150/9, 32 / Pl: *~ii* / E: vsl ***дрождиен***] **1** (Mpl) Reziduuri solide care se depun pe fundul unui vas din anumite lichide. **2** (Pfm) Zaț de cafea. **3** Sedimente la fermentarea vinului sau a berii Si: (reg) *bobală, boască, borhot, boroghină, bortilă, boștină, bozovină, bragă, ciolobоacă, foloștină, huște*. **4** Preparat industrial făcut din una dintre ciupercile berii, întrebuințat ca ferment pentru dospirea aluatului Si: *maia, plămădeală*, (reg) *aloțel*. **5** (Pfm) Rachiu făcut prin distilarea drojdiei **(3)** de vin Si: *tescovină*. **6** (Pfm; îe) **A fi cu ~ii în cap** A fi beat. **7** (Pfm; îe) **A-i face cuiva capul ~ii** A sparge capul cuiva. **8** (Reg) Tărâțe fermentate, din care se prepară borșul. **9** (Reg) Lichid rămas după prepararea untului. **10** (Lpl) Ciuperci microscopice din familia saccharomicetelor, cu corpul format din celule globuloase sau ovale, adunate mai multe la un loc, în șiraguri ramificate, constituind o masă albă-cenușie care, se formează în bere sau în aer pe coaja fructelor Si: *drojdioare, drojdiuțe* (*Sacchyromyces cerevisiae*). **11** (Fig) Rămășiță. **12** (Pfm; îe) **A fi** (sau **a se vedea**) **pe ~ii** A fi aproape sărac. **13** (Pfm; îae) A fi pe moarte. **14** (Fig; prt) Gunoi. **15** (Fig; prt; îs) *~ia societății* Partea decăzută a societății.

drojdier [At: LEG. EC. PL. 298 / Pl: *~i* sm, *~e* sn / E: ***drojdie*** + *-er*] **1** *sm* Muncitor care presează drojdia **(3)** la fabrica de bere. **2** *sn* Vas în care se strânge drojdia **(3)** la fabrica de bere. **3** Bețiv.

drojdioară *sf* [At: M. I. CARAGIALE, C. 148 / P: *~di-oa~* / Pl: *~re* / E: ***drojdie*** + *-oară*] **1-16** (Șhp) Drojdie **(1-5, 8-10)** (puțină). **17** (Lpl) Drojdie **(10)**.

drojdios, ~oasă *a* [At: DA ms / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***drojdie*** + *-os*] (D. lichide) **1** Care fermentează. **2** Care lasă drojdii **(1)**.

drojdiuță *sf* [At: PANȚU, PL.[2] / P: *~di-u~* / Pl: *~țe* / E: ***drojdie***+ *-uță*] **1-16** (Șhp) Drojdioară **(1-16)**. **17** (Lpl) Drojdie **(10)**.

drojeni *v* vz ***dojeni***

droji *vi* [At: COMAN, GL. / Pzi: *~jesc* / E: nct] (Reg) A bombăni la supărare.

drolatic, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***drolatique***] (Frm) **1** Comic. **2** Nostim.

-drom [At: DN[3] / V: ***~ă*** / E: fr ***-drome***] Element secund de compunere savantă cu semnificația: **1** Drum. **2** Teren special amenajat pentru rulare.

dromader *sm* [At: NEGRUZZI, S. II, 131 / V: ***~ă*** *sf*, ***~medar*** / Pl: *~i* / E: fr ***dromadaire***] Cămilă cu o singură cocoașă, care trăiește în nordul Africii și în Arabia, care se deplasează foarte repede distanțe mari (*Camelus dromedarius*).

dromaderă *sf* vz ***dromader***

dromateriu *sm* [At: DN[3] / P: *~riu* / Pl: *~ii* / E: fr ***dromathérium***] Animal fosil având caractere foarte accentuate de reptilă și unele caractere de mamifer.

-dromă vz ***-drom***

dromedar *sf* vz ***dromader***

dromo- [At: DN[3] / E: fr ***dromo-***] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1** Drum. **2** Teren special amenajat pentru curse.

dromofobie *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~ii* / E: fr ***dromophobie***] (Med) Teamă patologică de călătorii.

dromomanie *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~ii* / E: fr ***dromomanie***] (Med) Simptom la unii bolnavi psihici manifestat printr-un impuls irezistibil de a vagabonda Si: *manie ambulatorie*.

dromon *sn* [At: DN[3] / Pl: *~uri* / E: fr ***dromon***, ngr ***δρόμων***] **1** (Ant) Navă de transport. **2** (În Evul Mediu) Navă de război cu vâsle.

dromos *sn* [At: DN[3] / Pl: *~uri* / E: fr ***dromos***, ngr ***δρόμος***] **1** Teren în Grecia antică, destinat alergărilor la întreceri atletice. **2** Alee mărginită de sfincși la intrarea în templele egiptene.

dromși *v* vz ***zdromși***

droncăni *v* vz ***drongăni***

drondăni *v* vz ***dondăni***

drongar *sm* [At: ȘINCAI, HR. I, 146 / V: ***~iu*** / Pl: *~i* / E: nct] (Înv) Comandant al gărzii imperiale bizantine.

drongariu *sm* vz ***drongar***

drongălui *v* [At: BUGNARIU, N. / Pzi: *~esc* / E: ***droangă***[1] + *-ălui*] (Reg) **1-4** A drongăni **(1-4)**.

drongăni [At: HERZ-GHER. M. II. 390 / Pzi: *~nesc* / E: ***droangă***[1] + *-ni*] (Reg) **1** *vi* (D. clopot) A suna rău. **2** *vi* A hodorogi. **3** *vt* A face să sune un clopot. **4** *vt* (Fig) A spune prostii.

dronț *sn* vz ***donț***

drонțiu *sn* vz ***donț***

drontos, ~oasă *a* [At: KLEIN, D. 175 / Pl: *~oși, ~oase* / E: mg ***duránci***] **1** (Reg; îs) *Piersici ~oase* Piersici cu miezul cărnos și tare Si: *doroanțe*. **2** (Reg; îas) Piersici cu coaja tare Si: *doroanțe*.

drop[1] *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: eg ***drop***] (La polo pe apă) Rezistență întâmpinată de minge din partea unei persoane sau a unui obiect, care o face să ricoșeze.

drop[2] *sn* vz ***drob***[1]

drop[3] *sn* vz ***drob***[2]

drop[4] *sm* vz ***dropie***

drop[5] *sn* vz ***dropgol***

dropgol *sn* [At: DEX[2] / Pl: *~uri* / V: ***drop*** / E: eg, fr ***dropgoal***] (La rugbi) Lovitură de picior dată în minge în momentul când aceasta atinge pământul și care face ca mingea să treacă peste bara de sus a porții adverse, consemnând înscrierea a trei puncte.

dropică *sf* [At: NECULCE, ap. DLR ms / V: *dop~* / Pl: *~ici* / E: (hi)***dropică***] (Mpp) **1** Hidropizie. **2** (Îs) *~ la cap* Hidrocefalie. **3** (Îf *dop~*) Boală de stomac. **4** (Îaf) Boală incurabilă, caracterizată prin umflarea corpului.

dropicos, ~oasă [At: DA ms / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***dropică*** + *-os*] (Pop) **1-8** *smf, a* (Persoană) care suferă de dropică **(1-4)**.

dropie *sf* [At: (a. 1632) DOR, ap. TDRG / V: ***drob, drop*** *sm* / Pl: *~ii* / E: bg ***дропла***] Pasăre mare de stepă cu penajul spatelui galben-ruginiu și vârful aripilor albe, capul și gâtul sur, a cărei carne este comestibilă (*Otis tarda*).

dropioi *sm* [At: SCRIBAN, D. / P: *~pi-oi* / Pl: *~* / E: ***dropie*** + *-oi*] Bărbătușul dropiei.

dropiță *sf* [At: MARIAN, O. II, 278 / Pl: *~țe* / E: ***dropie*** + *-iță*] (Orn; reg) **1-2** (Șhp) Dropie (*Otis tarda*) (mică). **3** Pui de dropie (*Otis tarda*).

dropniță *sf* vz ***drobniță***

drops *sn* [At: DN[3] / Pl: *~uri* / E: ger ***Drop(s)***] Bomboană cu aspect sticlos, de diferite forme și culori, fabricată din caramel și acoperită cu un strat de zahăr cristalizat.

dropșor *sm* vz ***drobușor***

drosel *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: ger ***Drossel***] Bobină folosită la unele aparate de radio.

drosera *sf* [At: DN[3] / Pl: *~re* / E: fr ***drosera***] **1** Plantă dicotiledonată din familia droseraceelor, carnivoră, care trăiește de obicei în mlaștini Si: (pop) *iarba-fetelor, mană-de-apă, roua-cerului* (*Droseva intermedia*). **2** Plantă erbacee din familia droseraceelor, de talie mică și flori mici, albe, care crește în zonele muntoase și mlăștinoase Si: (pop) *iarba-cerii, roua-cerului*, (*Drosera rotundefolia*).

drosgăni *vt* [At: BUGNARIU, N. / Pzi: *~nesc* / E: fo] (Reg) A spune cuvinte neînțelese Si: *a bodogăni*, (înv) *a hodorogi*.

droso- [At: DN[3] / E: fr ***droso-***] Element prim de compunere savantă cu semnificația „rouă".

drosofilă *sf* [At: DN³ / Pl: *~le* / E: fr ***drosophile***] 1 (Lpl) Gen de insecte diptere, ale căror larve trăiesc pe materii de fermentație (*Drosophila*). 2 Insectă din genul drosofila.

drosometrie *sf* [At: DN³ / E: fr ***drosométrie***] Măsurare a cantității de rouă căzută în cursul unei nopți.

drosometru *sn* [At: DN³ / Pl: *~re* / E: fr ***drosomètre***] Aparat pentru măsurarea stratului de rouă care se depune în timpul nopții.

droșaim *sm* vz ***indrușaim***

droșcar *sm* [At: ALECSANDRI, T. 306 / Pl: *~i* / E: ***droșcă*** + *-ar*] (Îvp) 1-2 Birjar (1-2). 3 Fabricant de droște.

droșcă *sf* [At: ALECSANDRI, T. 1 / V: ~***oaș~*** / Pl: *~ște*, (pop) *~ști*, (înv) *~sce*, *~șce*, *~șci* / E: rs ***дрожка***] 1 (Îvp) Trăsură pe arcuri, cu patru roți (mai mică decât careta sau caleașca) Si: *birjă*, *caleașcă*, *trăsurică*. 2 (Înv; îs) *~ de birjă* Birjă.

droșcărie *sf* [At: GALAN, Z.R. 249 / Pl: *~ii* / E: ***droșcă*** + *-ărie*] Șură în care se țin droștele.

droșcuță *sf* [At: TDRG / Pl: *~țe* / E: ***droșcă*** + *-uță*] 1-2 (Îvp; șhp) Birjă (mică).

drot *sn* [At: ECONOMIA, 191/3 / V: ***drod***, ***drout*** / Pl: *~uri* / E: mg **drót**] 1 Sârmă. 2 Arc de sârmă folosit la scaunele capitonate, la somiere etc. 3 Instrument metalic de forma unui clește lung, care, încălzit, servește la ondulatul părului. 4 (Reg) Telegraf.

drota *vt* [At: TDRG / Pzi: *~tez* / E: ***drot***] A ondula părul cu drotul (3).

drotar *sm* [At: HERZ.–GHER., M. 11390 / Pl: *~i* / E: ***drot*** + *-ar*] (Reg) 1 Fabricant de sârmă. 2 Meseriaș care folosește sârma pentru a lega diferite obiecte.

drotare *sf* [At: MDA ms / Pl: *~tări* / E: ***drota***] Ondulare a părului cu drotul (3) Si: *drotat¹*.

drotat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: (rar) *~uri* / E: ***drota***] Drotare.

drotat², ***~ă*** *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***drota***] (D. păr) Ondulat cu drotul (3).

drout *sn* vz ***drot***

droutăli *vt* [At: CABA, SĂL. 96 / Pzi: *~lesc* / E: ***drout*** + *-ăli*] (Îvr) A lega cu drot (1).

drubghină *sf* vz ***drughină***

drubghinari *sm* vz ***drughinari***

druc *sm* vz ***drug***

drucar¹ *sm* vz ***drucăr¹***

drucar² *sm* vz ***drugar***

drăcar¹ *sm* [At: PONTBRIANT / V: ***~car*** / Pl: *~i* / E: ger ***Druker***] (Înv) Tipograf.

drucăr² *sn* [At: NICA, L. VAM. 82 / V: ***~cher*** / Pl: *~e* / E: ger ***Drücker***] Clanță.

drucher *sn* vz ***drucăr***

druculeț *sm* vz ***druguleț***

drucușor *sm* vz ***drugușor***

druete *sm* [At: CHEST. II. 78/84 / V: ***droe~*** / Pl: *~eți* / E: alb ***dru***] (Reg) 1 Buștean. 2 (Lpl) Lemne rotunde cu care se construiesc pereții casei. 3 Drug (17).

drug [At: M. COSTIN, ap. LET. I, 321/30 / Pl: *~ugi* sm, *~uri* sn / E: srb ***druga***] 1 *sm* Bară de fier sau de lemn având diverse întrebuințări (mai ales în lucrări de construcții) Si: *bară*, *stinghie*, *traversă*, *vergea*, (îvp) *bâtă*, (înv) *ciomag*, *măciucă*, *răzlog*, (reg) *rudă*. 2 *sm* (Pop; îf *druc*; îe) **A-i merge cuiva ~** A-i merge strună. 3 *sm* (Pop; îe) **A o duce druc** A o duce foarte bine. 4 *sm* (Pop; îe) **A o duce druc cu capul de-a hâra** A o duce rău. 5 *sm* (Pop; îe) **A o ține druc (înainte)** A stărui în ceva. 6 *sm* (Pop; îe) **A se ține(a) druc** A lupta. 7 *sm* (Pop; îe) **A se ține druc să** A insista să... 8 *sm* (Pop; îe) **A se ține druc de ceva** sau **cineva** A se ține după cineva sau ceva. 9 *sm* (Pop; îe) **A se ridica cu drucu'** A ridica o greutate. 10 *sn* (Îae) A vomita. 11 *sm* (La căruță) Oiște. 12 *sm* Fiecare dintre cei doi carâmbi paraleli ai botinei în care intră spetezele. 13 *sm* Fiecare dintre prăjinile care se pun în formă de grătar, pentru a putea transporta o cantitate mai mare de fân. 14 *sm* Fiecare dintre cele două părți laterale ale unei scări mobile, în care se înfig treptele. 15 *sm* Fiecare dintre gratiile unui grilaj. 16 *sm* Fiecare dintre cele două lemne groase care alcătuiesc corpul războiului de țesut manual Si: (pop) *butuc*, *crac*, *fofează*, *grindei*, *lemn*, *plas*, *talpă*, *tălpeț*. 17 *sm* Partea superioară a jugului, care se sprijină pe ceafa animalelor Si: (reg) *druete* (3). 18 *sm* Oiște a morii de vânt. 19 *sm* (Tip) Stinghie cu care se apasă teascul. 20 *sm* Broasca mesei dulgherului. 21 *sm* (Pes) Fiecare dintre lemnele din capul năvodului, de care trag pescarii Si: (pop) *buze*, *clece*, *hadaragi*. 22 *sm* (Mrn) Fusul pe care se învârt funiile ancorei. 23 *sm* Făcăleț. 24 *sm* Bară de fier, de grosimea mâinii și ascuțită la un capăt, care servește la a face găuri adânci (în pământ). 25 *sm* (Reg) Știulete de porumb necurățat de boabe Si: (îvr) *drugălău*. 26 *sm* (Reg) Știulete de porumb nedesfăcut căruia i s-a luat mătasea. 27 *sm* (Înv) Lingou. 28 *sm* (Reg) Cantitatea de lână răsucită pe fuior. 29 *sm* (Reg) Fus cu roata mare, cu care se răsucește ața. 30 *sm* Măciucă. 31 *sm* (Ban) Sucitorul cu care se întinde aluatul pentru tăiței Cf *făcăleț*. 32 *sm* (Îvr) Zăvor. 33 *sm* (Reg; dep) Femeie guralivă și leneșă. 34 *sn* Punct de broderie asemănător cu festonul, prin care se obțin pe cusătură linii (dese și) pline.

drugan *sm* [At: CIAUȘANU, GL. / Pl: *~i* / E: ***drug*** + *-an*] (Îvr) 1 Buștean. 2 (Dep) Om înalt.

drugană *sf* vz ***drigană***

drugar [At: CHEST. V, 50/109 / V: ***~ucar*** / Pl: *~i* sm, *~e* sn / E: ***drug*** + *-ar*] 1 *sm* (Tip) Tipograf. 2 *sn* Par folosit pentru a sprijini ceva.

drugavelă *sf* [At: H XVII, 175 / Pl: *~le* / E: nct] (Îvr) 1 Femeie care arată și se comportă ca un bărbat. 2 Dans țărănesc nedefinit mai îndeaproape. 3 Melodie după care se execută drugavela (2).

drugă *sf* [At: DEX / Pl: *~ugi* / E: srb ***druga***] 1 Fus lung și gros pe care se pune fuiorul de tors urzeală pentru saci, covoare țărănești etc. 2 Cantitatea de fuior așezată pe drugă (1). 3 (Înv) Drug (1) scurt. 4 (Reg) Știulete de porumb.

drugălău *sm* [At: RĂDULESCU-CODIN / Pl: *~ăi* sm, *~laie* sn / E: ***drug*** + *-ălău*] (Îvr) Știulete de porumb necurățat de boabe Si: (reg) *drug* (25).

drugăleață *sf* [At: VICIU, GL. / Pl: *~ețe* / E: ***drugă*** + *-ăleață*] (Îvr) 1 Fus mare cu care se toarce lâna. 2 Unitate de măsură la urzit și depănat, țesută din călți.

drugăni *vt* [At: CIAUȘANU, GL. / Pzi: *~nesc* / E: ***drugan***] (Reg) A construi o casă din bușteni.

drugău *sm* [At: REV. CRIT. IV, 143 / Pl: *~ăi* sm, *~gaie* sn / E: ***drug*** + *-ău*] (Îvr) 1 Făcăleț. 2 Lemn fasonat pentru construcții. 3 (Pop) Câine ciobănesc.

drughinar *sn* [At: DLR ms / Pl: *~e* / E: ***drughină*** + *-ar*] Carâmbul de sus al loitrei.

drughină *sf* [At: DLR ms / V: ***~ubghi~***, ***~ugină*** / A: nct / Pl: *~ne* / E: ***drugă*** + *-ină*] (Îvr) Prăjină pe care se întind albiturile la uscat.

drughineață *sf* [At: CREANGĂ, P. 55 / Pl: *~ețe* / E: ***drunghină*** + *-eață*] (Reg) 1 Drug de lemn scurt și gros. 2 Prăjină. 3 (Prc) Prăjină scurtă de care se leagă găleata la fântână.

drugină *sf* vz ***drughină***

drugoană *sf* [At: DR. I, 360 / Pl: *~ne* / E: nct] (Reg) 1 Soi de prune. 2 Fruct din acest soi.

drugoaie *sf* [At: DENSUSIANU, Ț. H. 82 / V: ***~ană*** / E: ***drugă*** + *-oaie*] (Îvr; csnp) 1 Oaie. 2 Soi de prune. 3 Prună drugoaie (2).

drugos, ***~oasă*** *a* [At: LEXIC REG. II, 69 / Pl: *~oși*, *~oase* / E: ns cf *drug*] (Reg; d. culturile de porumb) Cu știuleți mari.

drugstore *sn* [At: DN³ / P: *drag-stăr* / E: eg ***drugstore***] (Asm) Tip de magazin american unde se vând produse farmaceutice, alimente preambalate, precum și unele produse de larg consum.

druguleț *sm* [At: PONTBRIANT, D. / V: ***~ucu~*** / Pl: *~i* / E: ***drug*** + *-uleț*] 1-42 (Șhp) Drug (1, 12-27, 29-32) (mic) Si: *drugușor* (1-42).

druguliță *sf* [At: SFC VI, 123 / Pl: *~țe* / E: ***drug*** + *-uliță*] 1-2 (Rar; șhp) Druguleț (1).

druguș *sn* [At: ALR SN IV, HIV 1054/95 / Pl: *~i* / E: ***drugă*** + *-uș*] 1-2 (Șhp) Drugă (5) (mică).

drugușor *sm* [At: MARIAN, Î. 322 / V: (reg) *~ucu~* / Pl: *~i* / E: ***drug*** + *-ușor*] **1-42** (Reg) Drugulet (**1-42**). **43** Carâmb la loitră.

drugut *sm* vz ***druguță***

druguță *sf* [At: MAT. FOLK. 1518 / V: ***drugut*** *sm* / Pl: *~te* / E: ***drug*** + *-uță*] (Rar; șhp) **1-2** Drugulet (**1**).

drui [At: AL LUPULUI, P.G.195, ap. DLR ms / Pl: nct / E: ns cf *druete*] (Reg) **1** *a* (D. obiecte) Înghețat tare. **2** *a* (D. oameni) Foarte beat. **3** *sm* Lemn scurt și gros.

druid *sm* [At: I. GOLESCU, C. / P: *dru-id* / Pl: *~izi* / E: fr ***druide***, lat ***druidae***] Preot al vechilor celți din Galia și insulele britanice.

druidic, ~ă *a* [At: NEGULICI / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***druidique***] **1-2** Privitor la druizi sau la druidism. **3-4** Care aparține druizilor sau druidismului. **5** (Art) Megalitic.

druidism *sns* [At: NEGULICI / P: *dru-i~* / E: fr ***druidisme***] Religia druizilor.

drunjâncuță *sf* vz ***drunjincuța***

drujb *sm* [At: MARIAN, NU. 217 / Pl: *~i* / E: ucr **дручба** cf *drujbă*] (Buc) Al doilea vornicel Cf *chemător* (**3**).

drujbă *sf* [At: URECHE, ap. TDRG / Pl: *~be* / E: rs, ucr **друшба**] (Învr) **1** Prietenie. **2** (Îe) **A face cu ~ba** A face în grabă. **3** Ferăstrău mecanic manual.

drujină *sf* [At: DOSOFTEI, V.S. 84/9 / Pl: *~ne* / E: bg **дружина**] **1** (Înv) Prieteni. **2** (Înv) Soție. **3** (Îrg; dep) Femeie ușuratică.

drunjincă *sf* [At: VICIU, GL. / Pl: ? / E: ns cf *druginâ*] (Îrg) **1** Felie (de pâine, de caș etc.). **2** Parcelă de pământ.

drujincuță *sf* [At: CHEST. IV, 96/393 / V: (reg) ***~jân~*** / Pl: *~țe* / E: ***drujincă*** + *-uță*] **1-4** (Îrg; șhp) Drujincă (**1-2**) (mică).

drulă *sf* [At: PAȘCA, GL. / Pl: *~le* / E: nct] (Reg; dep) Femeie depravată.

drum *sn* [At: (a. 1645) HERODOT, ap. DLR ms / Pl: *~uri* / E: vsl **друм** cf bg, srb *друм*] **1** Cale de comunicație terestră, alcătuită dintr-o bandă îngustă și continuă de teren bătătorit, pietruit, pavat sau asfaltat Si: *cale*. **2** (Îs) *~ de țară* (sau *~ul țării*) Cale de comunicație terestră, de importanță locală, care leagă mai multe comune și sate. **3** (Reg; îas) Șosea națională. **4** (Îs) *~ de acces* Cale de comunicație de interes local, care asigură legătura cu o cale de comunicație importantă, cu o localitate, cu o gară, cu un port etc. **5** (Îs) *~ul mare* Șosea de mare circulație, care leagă localități principale. **6** (Pop; îs) *~ fără (de) pulbere* Apă (curgătoare). **7** (Ist; îs) *~ul sării* Cale de comunicație pe care se transporta sarea de la ocne spre diferite orașe, în Evul Mediu. **8** (Ist; îs) *~ul mătăsii* Cale comercială de importanță internațională care lega China de țările din Asia Centrală și Apuseană. **9** (Îs) *~ de halaj* (sau *de edec*) Cale de comunicație amenajată în lungul unui curs de apă, rezervată circulației mijloacelor de tracțiune care remorchează ambarcații. **10** (Mil; îs) *~ de coloană* Cale de comunicație terestră, sumar amenajată, care permite deplasarea trupelor. **11** (Îs) *Crucea* (sau *răscrucea, furca, înfurcătura*) *~ului* Intersecție. **12** (Îc) **~-de-fier** Cale ferată. **13** (Înv; îac) Tren. **14** (Înv; îac) Joc de cărți. **15** (Îs) *Hoț* (sau *tâlhar, bandit*) *de ~ul mare* (sau, înv. *de ~uri*) Hoț care atacă oamenii în drum (**1**) (sau în văzul lumii) spre a-i jefui. **16** (Îs) *Jaf* (sau *hoție*) *la ~ul mare* (sau, înv. *la ~uri*) Jaf care se săvârșește în văzul lumii. **17** (Îe) **A ieși la ~ul mare** A ataca oamenii în drum (**1**) spre a-i jefui. **18-19** (Îlav) **(De) peste ~** În (sau din) față. **20** (Îlav) **În ~** În mijlocul drumului (**1**). **21** (Îal) În calea drumeților. **22** (Îal) În văzul lumii. **23** (Îal) Pe parcurs. **24** (Îlav) **Pe toate ~urile** Peste tot. **25** (Îe) **A-și face ~** A se abate de la traseul inițial spre a se duce undeva sau la cineva. **26** (Îae; șîe **a-și croi, a-și sparge ~**) A înainta (prin eforturi) într-o mulțime. **27** (Îae) A încerca (cu eforturi) să ajungă sau să patrundă undeva. **28** (Îae) A se afirma. **29** (Îe) **A-și face** (sau **a-și croi, a-și găsi**) **un ~** (**nou în viață**) A dobândi o (nouă) situație materială sau socială, o (nouă) poziție etc. **30** (Îe) **A pune** (pe cineva) **pe ~uri** A face pe cineva să meargă mai mult decât ar fi necesar pentru rezolvarea unei probleme. **31** (Îe) **A bate** (sau **a ține, a păzi**) **~ul** (sau **~urile**) ori a **umbla** (sau **a fi, a sta**) **pe ~uri** A vagabonda. **32** (Îe) **A fi pe ~uri** A nu avea o locuință stabilă. **33** (Îae) A fi fără un rost în viață și fără sprijinul familiei. **34** (Îe) **A rămâne** (sau **a ajunge**) **pe ~uri** A rămâne fără adăpost. **35** (Îae) A rămâne fără slujbă, fără mijloace de trai Si: *a sărăci, a scăpăta*. **36** (Îe) **A lăsa** (sau **a arunca, a azvârli** etc.) (pe cineva) **pe ~** (sau **pe ~uri**) A da (pe cineva) afară din casă. **37** (Îae) A concedia (pe cineva). **38** (Îae) A sărăci (pe cineva). **39** (Îe) **A aduna** (pe cineva) **de pe ~uri** A da cuiva adăpost. **40** (Îae) A lua (pe cineva) sub ocrotire. **41** (Îe) **A sta** (sau **a se pune** etc.) **în ~ul cuiva** (sau **a-i sta cuiva în ~**) A se afla (sau a ieși) înaintea cuiva, împiedicându-l (să înainteze, să facă o treabă etc.). **42** (Îae) A împiedica pe cineva într-o acțiune. **43** (Îae) A i se împotrivi cuiva. **44** (Îe) **A se da din ~ul cuiva** A se da la o parte. **45** (Îae) A nu mai împiedica pe cineva în acțiunile sale. **46** (Îe) **A-i ieși cuiva în ~** A întâmpina pe cineva. **47** (Îe) **A da ~ul** (cuiva sau la ceva) A lăsa din mâna. **48** (Îae) A reda libertatea cuiva. **49-50** (Îae) A permite cuiva să intre sau să iasă. **51** (Îae) A desface o cusătura, un tiv (pentru a lărgi sau a lungi o haină). **52** (Îe) **A-și da ~ul** A se lăsa în jos Si: *a coborî*. **53** (Îae) A se avânta. **54** (Fam; îae) A depăși o inhibiție. **55** (Pfm; îae) A începe să povestească. **56** (Pfm; îae) A începe să se destăinuie. **57** (Pfm; îae) A izbucni (într-o avalanșă de vorbe, în țipete, în plâns etc.). **58** (Pop) Fiecare din cele două bârne scobite pe lungimea lor, pe care alunecă carul la roata de apă. **59** Traseu pe care îl efectuează o ființă sau un corp în mișcare Si: *curs, parcurs, traiectorie*. **60** (Ast; îs) *~ul robilor* (sau *orbilor, al nașilor, al rătăciților, al laptelui*) Calea Lactee. **61** (Îs) *~ aerian* Traseu al unei linii de navigație aeriană, marcat prin instalații (faruri optice, radiofaruri, semnalizări la sol etc.) care asigură dirijarea avioanelor pe timp de vizibilitate redusă. **62** (Îs) *~ navigabil* Traseu pe care îl pot urma navele fără pericolul de a atinge fundul apei sau a se lovi de stânci. **63** (Îs) *~ maritim* Traseu parcurs de nave pe mări și pe oceane, determinat de condițiile de navigație. **64** (Chm; îs) *~ liber mijlociu* Distanța mijlocie parcursă de o moleculă de gaz între două ciocniri succesive. **65** (Fig) Direcție de dezvoltare a unei acțiuni, a unui proces etc. Si: *linie, orientare*. **66** (Fig) Ceea ce servește pentru atingerea unui scop Si: *cale, metodă, mijloc*, (înv) *mijlocire, modalitate, procedeu*. **67** (Îs) *~ul judecății* (sau *de judecată*) Proces. **68** (Îe) **A apuca** (sau **a lua**) **alt ~** A schimba destinația inițială. **69** (Fig; îae) A se iniția în alt domeniu. **70** Deplasare efectuată de cineva într-un loc (mai) îndepărtat (adesea utilizând mijloace de transport), în scopul rezolvării unor probleme, în scop turistic etc. Si: *călătorie*. **71** (Îe) **~ bun!** Urare adresată cuiva care pleacă într-o călătorie. **72** (Pop; îe) **Pe-aici** (sau **pe-aci, pe ici**) **ți-e ~ul!** Pleacă repede! **73** (Reg; îe) **A nu se lua** (ceva) **din ~** A nu se găsi ușor (ceva). **74** (Îs) *~ drept* Călătorie fără ocoluri. **75** (Fig; îas) Comportare ireproșabilă. **76** (Îs) *Ultimul ~* Drumul pe care este condus un mort la groapă. **77** (Îe) **A-și căuta** (sau **a-și vedea**) **de ~** (sau **de cale**) A pleca. **78** (Îae) A nu se amesteca în treburile altcuiva. **79** (Îe) **A întoarce** (pe cineva) **pe ~ul cel bun** A determina pe cineva să adopte un mod de viață, un comportament etc. (sau să revină la un mod de viață, un comportament etc.) conform normelor vieții sociale. **80-81** (Îe) **(A fi) pe ~** (A fi) în timpul călătoriei. **82-84** (Îae) (A fi) pe punctul să se producă, să apară, să se nască. **85** (Mpl) Alergatură. **86** (Mpl) Cursă. **87** (Art) Dans popular lent cu strigături. **88** Melodie după care se execută drumul (**87**). **89** (Îs) *~ul dracului* (sau *al dracilor*) Dans popular care se execută la nuntă după masa de cununie. **90** Melodie după care se execută drumul (**89**). **91** (Îs) *~ul Clujului* Dans popular cu tempo de brâu. **92** Melodie după care se execută „drumul Clujului" (**91**).

drumar *sm* [At: MAIOR, I. B. 78/9 / Pl: *~i* / E: ***drum*** + *-ar*] **1** (Reg) Drumeț (**1**). **2** (Înv) Constructor de drumuri (**1**). **3** (Trs) Persoană care are în sarcină îngrijirea drumurilor (**1**).

drumaș, ~ă *smf, a* [At: (a. 1822) IORGA, S. D. VII, 312 / Pl: *~i* / E: ***drum*** + *-aș*] **1-2** (Îvp) Drumeț (**1-2**). **3-4** (Reg) (Muncitor) care pavează drumuri Si: *pavator*.

drumărel *sm* [At: ALEXICI, L. P. 164 / Pl: *~ei* / E: ***drumar*** + *-el*] (Reg) Drumeț (**1**).

drumărește *av* [At: FOLC. TRANSILV. I, 391 / E: ***drumar*** + *-este*] (Reg) **1** Ca de drumar (**1**). **2** În felul drumarilor (**1**).

drumăreț, ~eață *a* [At: (a. 1890) F, 100 / Pl: *~i, ~ețe* / E: ***drum*** + *-areț*] (Îvr) Drumeț (2).

drumări *vi* [At: MAIOR, I. B. 311/1 / Pzi: *~resc* / E: ***drum*** + *-ări*] (Îvr) A călători.

drumărire *sf* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~ri* / E: ***drumări***] (Îvr) Călătorie.

drumărit *sn* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: ? / E: ***drumări***] (Îrg) Călătorie.

drumător *sm* [At: CADE / Pl: *~i* / E: ***drum*** + *-ător*] (Reg) Drumeț (1).

drumeac *sn* vz ***drumeag***

drumeag *sn* [At: SĂM. II, 437 / V: (reg) ~ac / Pl: *~uri* / E: ***drum*** + *-eag*] Drum (1) îngust Si: *drumuleț* (2), *drumușor* (2), (reg) *drumiț* (2), (reg) *drumurel* (2), (reg) *drumuț* (2).

drumeț, ~eață [At: DOSOFTEI, ap. TDRG / Pl: *~i, ~ețe* / E: ***drum*** + *-eț*] **1-2** *smf, a* (Persoană) care călătorește (mai ales pe jos) Si: *călător*, (îvp) *drumaș* (**1-2**). **3** *sm* (Nob; îs) ~ *de munte* Alpinist. **4** *sma* (Ent; reg) Libelulă (*Libellula virgo* sau *coloptenyx virgo*). **5** *a* (Pop; spc) Care își exercită meseria deplasându-se dintr-un loc în altul Si: *ambulant*. **6** *a* Care umblă (mult) fără țintă Si: *hoinar, vagabond*. **7** *a* (Fig; rar) Care este de scurtă durată Si: *efemer, trecător, vremelnic*.

drumeți *vi* [At: CĂLINESCU, E. 104 / Pzi: *~țesc* / E: ***drumeț***] A călători mult (mai ales pe jos).

drumeție *sf* [At: IORDAN, L.R.A. 177 / Pl: *~ii* / E: ***drumeț*** + *-ie*] Călătorie (efectuată de obicei pe jos și în scop turistic) Si: *excursie, turism*.

drumețire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***drumeți***] (Rar) Parcurgere a unui traseu turistic (pe jos) Si: (rar) *drumețit*.

drumețit *sn* [At: MDA ms / Pl: (rar) *~uri* / E: ***drumeți***] (Rar) Drumețire.

drumiț *sn* [At: FOLC. OLT.–MUNT. I, 414 / Pl: *~e* / E: ***drum*** + *-iț*] **1-2** (Reg; șhp) Drumuleț (**1-2**).

drumlin *sn* [At: DEX / A și: *~lin* / Pl: *~e* / E: fr ***drumlin***] (Glg) Formă de relief de origine glaciară, având un contur eliptic.

drummer *sm* [At: DEX-S / P: *dramăr* / Pl: *~i* / E: eg ***drummer***] Baterist (**1**).

drumoșor *sn* vz ***drumușor***

drumui [At: DEX / Pl: *~esc* / E: ***drum*** + *-ui*] **1** *vt* (Top) A lega detaliile unei suprafețe de teren cu triangulația geodezică respectivă. **2** *vi* (Rar) A merge pe drum (**1**).

drumuire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***drumui***] **1** *vt* (Top) Legare a detaliilor unei suprafețe de teren cu triangulația geodezică respectivă Si: (rar) *drumuit*[1] (**1**). **2** (Rar) Mers pe drum Si: (rar) *drumuit*[1] (**2**).

drumuit *sn* [At: MDA ms / Pl: (rar) *~uri* / E: ***drumui***] (Rar) **1-2** Drumuire (**1-2**).

drumuleț *sn* [At: (a. 1785) IORGA, S.D. V, 506 / Pl: *~e* / E: ***drum*** + *-uleț*] **1-2** (Pop; șhp) Drum (**1**) (îngust) Si: *drumușor* (**1-2**), (reg) *drumurel* (**1-2**), *drumiț* (**1-2**), *drumuț* (**1-2**).

drumurel *sn* [At: MARIAN, Î. 105 / Pl: *~e* / E: ***drum*** + *-urel*] **1-2** (Reg; șhp) Drumuleț (**1-2**).

drumușor *sn* [At: (a. 1696) IORGA, S.D. XVI, 161 / V: (rar) ***~moș~*** / Pl: *~oare* / E: ***drum*** + *-ușor*] **1-2** (Șhp) Drumuleț (**1-2**).

drumuț *sn* [At: MARIAN, Î. 353 / Pl: *~e* / E: ***drum*** + *-uț*] **1-2** (Reg; șhp) Drumuleț (**1-2**).

drupacee *sf* [At: GRECESCU, FL. 18 / Pl: ~ / E: fr ***drupacées***] **1** (Lpl) Grup de pomi fructiferi sau plante care au ca fruct o drupă Si: *sâmburoase*. **2** Pom fructifer din grupul drupaceelor (**1**).

drupă *sf* [At: DEX / Pl: *~pe* / E: fr ***drupe***, lat ***drupa***] Fruct cu mezocarpul cărnos (și zemos) și cu endocarpul format dintr-un singur sâmbure.

drusa *vt* [At: MDA ms / Pzi: *~sez* / E: drr ***drusare***] A efectua operația de drusare.

drusare *sf* [At: LTR² / Pl: *~sări* / E: ger ***droussieren***] Operație folosită în filatura de lână pentru destrămarea completă a deșeurilor.

drusăi *vt* [At: A II, 1 / Pzi 3: *~e* / E: nct] (Reg; d. terenuri agricole) A pregăti pentru cultivare, executând a doua arătură.

drusetă *sf* [At: DN³ / Pl: *~te* / E: fr ***droussette***] Carda de construcție specială, folosită în operația de drusare.

drușcă *sf* [At: DA ms / V: (înv) *rușcă* / Pl: *~ște, ~usce* / E: ucr ***друзка***] (Reg) **1** Fată care însoțește mireasa la cununie, având anumite atribuții în ceremonialul nunții Si: (reg) *drușculiță, drușcuță* (**1**), *terfăriță, terfăroaie*. **2** (Spc) Fată tânără care însoțește convoiul de înmormântare al unei fete nemăritate sau al unui tânăr neînsurat Si: *drușcuță* (**2**).

drușculiță *sf* [At: FOLC. MOLD. II, 545 / Pl: *~țe* / E: ***drușcă*** + *-uliță*] (Reg) Drușcă (**1**).

drușcuță *sf* [At: MARIAN, Î. 579 / Pl: *~țe* / E: ***drușcă*** + *-uță*] (Reg) **1-2** Drușcă (**1-2**).

druză *sf* [At: MURGOCI–LUDWIG, M. 71 / Pl: *~ze* / E: fr ***druse***] (Glg) **1** Grup de cristale care se formează pe pereții cavităților unor roci și filoane. **2** Cristale din oxalat de calciu formate în unele țesuturi vegetale.

dual *sn* [At: DEX / P: *du-al* / Pl: *~e* / E: fr ***duel***, lat ***dualis***] Număr gramatical care indică în unele limbi două obiecte sau ființe alcătuind de obicei o pereche.

dualism *sn* [At: DEX / P: *du-al~* / Pl: (rar) *~e* / E: fr ***dualism***] **1** Doctrină care consideră ca principiu al existenței două elemente diferite și ireductibile, materia și spiritul. **2-4** (Imp) Dualitate (**1-3**). **5** Formă de conducere statală realizată, în 1867, printr-o uniune personală între Austria și Ungaria.

dualist, ~ă [At: DEX / P: *du-a~* / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***dualiste***] **1-5** *a* Privitor la dualism (**1-5**). **6-10** Specific dualismului (**1-4**). **11** *smf* Adept al dualismului (**1**).

dualitate *sf* [At: DEX / P: *du-a~* / Pl: *~tăți* / E: fr ***dualité***, lat ***dualitas***] **1** Caracterul a ceea ce este dublu sau prezintă natură dublă Si: (înv) *duplicitate* (**1**). **2** Coexistența a două principii sau a două elemente diferite, opuse. **3** Ansamblu format din două elemente diferite, opuse.

duan *sn* vz ***duhan***

duana *vti* vz ***duhăni***

duant *sn* [At: DN³ / Pl: *~nți* / E: eg ***duad***[1]] Fiecare dintre cele două piese de forma literei D, care alcătuiesc sistemul accelerator al unui ciclotron.

duarhie *sf* [At: DN³ / P: *du-ar~* / Pl: *~ii* / E: ***duo*** + ***archie***] Guvernare exercitată de doi regi.

dubaci, ~ace *a* vz ***dibaci***

dubală *sf* vz ***dubeală***

dubas *sn* [At: DEX² / Pl: *~uri* / E: rs ***дубас***] (Reg) Luntre mare care servește la pescuit și la trecerea de pe un țărm pe celălalt.

dubaș *sm* vz ***tobaș***

dubat *sm* [At: DN³ / Pl: *~ați* / E: it ***dubat***] Soldat indigen din trupele coloniale italiene din Somalia.

dubă[1] *sf* vz ***tobă***

dubă[2] *sf* [At: DEX / Pl: *~be* / E: srb ***dubak***] **1** Autodubă. **2** Vehicul închis, prevăzut cu ferestruici și gratii, cu care se transportă deținuții. **3** (Fig) Pușcărie.

dubă[3] *sf* [At: DEX / Pl: *~be* / E: Cf rs ***дубка***, ucr ***дуб***] (Reg) **1** Luntre mică de pescuit (în lacuri), construită dintr-un trunchi de copac scobit. **2** Putină îngropată în pământ sau groapă căptușită cu lemn, în care se pun pieile la tăbăcit împreună cu tananții.

dubăci *v* vz ***dibăci***

dubălar *sm* [At: ÎNVĂȚĂTURĂ, 20/5 / Pl: *~i* / E: ***dub***(e)***ală*** +*-ar*] **1** (Mol) Tăbăcar. **2** (Ent; reg) Nasicorn (*Oryctes nasicornis*).

dubălărie *sf* [At: J. CIHAC, I. N. 314/13 / Pl: *~ii* / E: ***dubălar*** + *-ie*] **1** (Mol) Tăbăcărie. **2** Meseria dubălarului (**1**).

dubeală *sf* [At: DEX / V: ***~bală*** / Pl: *~beli* / E: ***dubi*** + *-eală*] (Reg) Argăseală (**1**).

dubi [At: DEX / Pzi: *~besc* / E: ucr ***дубить***] (Reg) **1** *vt* A tăbăci. **2** *vt* (Îe) **A pune (pe cineva) la ~t** A băga (pe cineva) la închisoare. **3** *vr* (D. in, cânepă etc.) A se destrăma.

dubios, ~oasă *a* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~oși, ~oase* / E: lat ***dubiosus***] **1** Suspect. **2** Îndoielnic.

dubire [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***dubi***] (Reg) **1** Tăbăcire. **2** Destrămare a inului, a cânepei Si: (rar) *dubit*[1] (**2**).

dubit[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: ? / E: ***dubi***] (Reg; rar) **1-2** Dubire (**1-2**).

dubit^2***, ~ă*** *a* [At: CONTEMPORANUL V, 427 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***dubi***] (Reg) **1** (D. piei) Argăsit^2. **2** (D. in, cânepă etc.) Destrămat^2.

dubita *vt* [At: F (1871), 126, ap. DLR ms / Pzi: *~tez* / E: nct] (Ivz) A pune la îndoială.

dubitativ, ~ă *a* [At: I. GOLESCU, C., ap. DLR ms / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***dubitatif,*** lat ***dubitativus***] **1** Care exprimă o îndoială. **2** (Grm; îs) *Propoziție ~ă* Propoziție care exprimă o îndoială, o nesiguranță, o posibilitate sau o bănuială. **3** (Gmr; înv; îs) *Modul ~* Modul optativ.

dubitator, ~oare [At: COSTINESCU / Pl: *~i, ~oare* / E: ***dubita*** + *-tor*] (Înv) **1-2** *smf, a* (Persoană) care se îndoiește de ceva. **3** *a* (Grm; înv; îs) *Modul ~* Modul optativ.

dubitație *sf* [At: I. GOLESCU, C., ap. DLR ms / V: ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***dubitation,*** lat ***dubitatio***] Figură retorică prin care oratorul arată că se îndoiește de adevărul celor spuse de el pentru a preveni obiecțiile.

dubitațiune *sf* vz ***dubitație***

dubiu^1 *sn* [At: DLR ms / Pl: *~ii* / E: lat ***dubium***]**1** Îndoială. **2** Nesiguranță.

dubiu^2***, ~ie*** *a* [At: ȘINCAI, HR. I, 392/26 / Pl: *~ii* / E: lat ***dubius***] (Îvr) Care este îndoielnic.

dubla [At: ASACHI, E. I, 29/10 / V: (înv) ***dupla~*** / Pzi: *~lez* / E: fr ***doubler***] **1-2** *vtr* A face să devină sau a deveni de două ori mai mare Si: *a (se) îndoi*. **3** *vt* (Fig) A susține în vederea realizării unui scop. **4** *vt* (În teatru, la operă) A înlocui pe titularul unui rol. **5** *vt* (În teatru, la operă) A interpreta un rol, alternativ cu titularul lui. **6** *vt* (În film) A înlocui pe titularul unui rol în scene primejdioase, care cer calități fizice deosebite. **7** *vt* A realiza dublajul unui actor. **8** *vt* (Teh) A executa o lucrare similară cu alta existentă sau care servește aceluiași scop. **9** *vt* A reuni două materiale, punându-le unul peste altul. **10** *vt* A căptuși o haină. **11** *vt* (Mrn) A acoperi o navă cu foi de tablă de cupru, care, în contact cu apa de mare, produc substanțe toxice, împiedicând depunerile vegetale și animale. **12** *vt* (D. nave) A ocoli un cap^2. **13-14** *vtr* (Spt) A (se) plasa înapoia coechipierilor din apărare, pentru a putea preveni contraatacurile jucătorilor din echipa adversă. **15** *vt* (Spt) A depăși cu un tur un concurent.

dublaj *sn* [At: LTR^2 / Pl: *~e* / E: fr ***doublage***] **1-12** (Rar) Dublare (**1-12**). **13** (Spc) Înregistrare a dialogului sau a cântecului vocal dintr-un film de către o altă persoană decât titularul rolului respectiv. **14** (Spc) Înlocuire a dialogului din coloana sonoră originală a unui film cu o versiune tradusă oral.

dublare *sf* [At: PONTBRIANT, D. / V: (înv) ***~pla~*** / Pl: *~blări* / E: ***dubla***] **1** Creștere de două ori a unei cantități date Si: *îndoire*, (înv) *duplicare* (**1**), (rar) *duplicație* (**2**). **2** Susținere în vederea realizării unui scop. **3** *vt* (În teatru, la operă) înlocuire a titularului unui rol. **4** (În teatru, la operă) Interpretare a unui rol alternativ cu titularul lui. **5** (În film) Înlocuire a titularului unui rol în scene primejdioase. **6** Realizare a dublajului unui actor. **7** Executare a unei lucrări similare cu alta. **8** (Teh) Reunire a două materiale, punându-le unul peste altul. **9** Căptușire a unei haine. **10** Acoperire a unei nave cu foi de tablă de cupru pentru a împiedica depunerile vegetale sau animale. **11** (Mrn) Ocolire a unui cap^2 de către o navă. **12** (Spt) Plasare înapoia coechipierilor din apărare, pentru a putea preveni contraatacurile jucătorilor din echipa adversă.

dublat^1 *sns* [At: MDA ms / E: ***dubla***] **1-2** (Rar) Dublare (**1-12**).

dublat^2***, ~ă*** *a* [At: DEX / Pl: *~ați, ~te* / E: ***dubla***] **1** Multiplicat de două ori Si: *îndoit*, (înv) *duplicat*^{2}. **2** (D. obiecte de îmbrăcăminte și încălțăminte) Căptușit cu alt material. **3** (D. actori) înlocuit în unele scene de un alt actor. **4** (D. filme) Cu dialogul din coloana sonoră originală înlocuit cu o versiune tradusă oral. **5** Care este completat de...

dublă *sf* [At: CHIRIȚESCU, GR. 176 / V: (reg) ***duplă, ~lu*** / Pl: *~le* / E: refăcut din ***dublu*** (decalitru)] **1** (Pop) Măsură de capacitate pentru cereale egală cu un dublu-decalitru Si: *baniță* (**1**). **2** (Pop) Conținutul unei duble (**1**). **3** (Pop) Pâine de două ori mai mare decât cea obișnuită. **4** (Cig; îe) **A trage o ~** A filma o scenă încă o dată. **5** (La jocul de table; îe) **A da o ~** Rezultat obținut când ambele zaruri au aceeași valoare. **6** (Spt) Minge dublă (**10**). **7** (Spt) Săritură dublă. **8** (Spt) Dublă lovitură.

duble *sn* [At: DEX / Pl: (nob) *~uri* / E: fr ***doublé***] **1-2** (Obiect de metal) placat cu un strat subțire de aur sau de platină.

dublet *sn* [At: DEX / Pl: *~e* / E: fr ***doublet***] **1** Al doilea exemplar al unui obiect (carte, medalie, marcă etc.) păstrat într-o colecție. **2** Fiecare dintre cuvintele cu același etimon, dar cu aspect fonetic și uneori cu sens diferit, care au intrat într-o limbă dată în momente sau pe căi diferite. **3** (Fiz) Dipol. **4** (Fiz) Pereche de linii spectrale cu lungimi de undă apropiate.

dublete *sm* vz ***dovlete***

dubleț *sm* vz ***dovlete***

dubleu *sn* [At: DN^3 / Pl: *~uri* / E: fr ***dublé***] **1** Doborâre a două animale de vânat cu două lovituri apropiate ale puștii. **2** Dublură (**3**).

dublin *sn* [At: DN^3 / Pl: *~uri* / E: eg ***dublin***] Mod de legare a unei nave la țărm sau de o geamandură, astfel încât dezlegarea să se poată face fără a coborî de pe punte.

dublon^1 *sm* [At: DEX / Pl: *~i* / E: fr ***doublon***] Veche monedă spaniolă de aur.

dublon^2 *sn* [At: DN^3 / Pl: *~uri* / E: fr ***doublon***] (Pgr) Repetare, din greșeală, a unei litere, a unui cuvânt, a unei linii.

dublor *sn* [At: DN^3 / Pl: *~oare* / E: eg ***dubler,*** cf fr ***doubleur***] **1** (Teh) Mașină pentru îndoit pachete de tablă cu scopul laminării acesteia în foi subțiri. **2** (Elt) Dispozitiv, circuit etc. care dublează o anumită mărime.

dublou^1 *sn* [At: DN^3 / Pl: *~ri* / E: fr ***doubleau***] (Aht) **1** Arc (**1**) în relief care dublează o boltă. **2** Grindă principală la un planșeu de lemn.

dublou^2 *sn* [At: DN^3 / Pl: *~ri* / E: ns cf eg *double (scull)*] (Spt) Cuplu de vâslași pe aceeași ambarcație.

dublu^1 *sn* vz ***dublă***

dublu^2***, ~ă*** [At: HELIADE, O. I, 364 / V: (înv) ***duplu, dopla*** *sf* / Pl: *~li, ~le* / E: fr ***double***] **1** *a* Care este de două ori mai mare în raport cu o cantitate dată Si: *îndoit*. **2** *a* Alcătuit din două elemente sau părți egale, identice sau asemănătoare. **3** *a* Care are loc între două elemente. **4** *a* Care se face în două locuri. **5** *a* (Îla) **În ~ exemplar** În două exemplare. **6** *a* (D. cuvinte, afirmații etc.; îla) **Cu ~ sens** Cu două înțelesuri Si: *echivoc*. **7** *a* (Îe) **A da o ~lă** A cădea același număr de puncte la ambele zaruri. **8** *a* Cale ferată alcătuită din două benzi pe care pot merge, concomitent, două trenuri. **9** *sm* (Șîs *~ băieți* sau *fete, mixt*) Partidă de tenis sau de tenis de masă la care participă câte doi jucători (băieți, fete sau mixt) de fiecare parte. **10** *a* (Îs) *Minge ~ă* Mișcare nereglementară constând (la volei și la handbal) în atingerea mingii de către jucător de două sau de mai multe ori consecutiv în momentul primirii sau la tenis și la tenis de masă în lăsarea mingii să atingă de două ori la rând aceeași parte a terenului sau a mesei de joc. **11** *a* Care are două aspecte. **12** *a* Care se desfășoară pe două planuri. **13** *a* Care are două fețe. **14** *a* Care este repetat de două ori. **15** *a* Sistem de contabilitate în care se înscrie, pentru fiecare articol, creditul și debitul. **16** *sm* (Îc) **~-decalitru** Unitate de măsură de capacitate pentru cereale, egală cu 20 de decilitri. **17** Vas având capacitatea unui dublu-decalitru. **18** Conținutul unui dublu-decalitru (**16**). **19** *sm* (Îc) **~-decimetru** Riglă cu lungimea de centimetri. **20** *sm* (Îc) **~-ster** Unitate de măsură pentru volumul lemnelor, egală cu doi metri cubi. **21** (Îe) **A vedea ~** A vedea două imagini ale aceluiași obiect. **22** (Îae) A vedea tulbure. **23** (Îae) A fi amețit de băutură.

dublură *sf* [At: DEX / V: ***dupl~*** / Pl: *~ri* / E: fr ***doublure***] **1** Actor (**1**), cântăreț etc. care înlocuiește, într-un spectacol, pe titularul rolului. **2** Persoană care înlocuiește un actor (**1**) de film în scenele periculoase, la unele repetiții, când se reglează lumina pentru filmare etc. **3** Materiale textile (mătase sau stofă fină, vatelină, blană etc.) care servesc la căptușirea unui obiect de îmbrăcăminte.

duc^1 *sm* vz ***duce***^{1}

duc^2 *sn* vz ***duh***^{1}

ducaci *a* [At: GL. OLT. / Pl: *~* / E: ***duce***^{3} + *-aci*] **1** (Reg; d. oameni) Care pleacă mereu (de acasă). **2** (Reg; d. cai) Care aleargă repede.

ducaciță *sf* [At: CHEST. V, 76/1 / A: nct / Pl: *~țe* / E: ***ducaci*** + *-iță*] (Reg) Oaie care se răzlețește de turmă.

ducal, ~ă *a* [At: HELIADE, PARALELISM I, 65/10 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***ducal*** cf it *ducale*] **1** Care aparține ducelui[1]. **2** Privitor la duce[1]. **3** De duce[1].

ducareț, ~ă *a* [At: URICARIUL X, 401 / Pl: *~i, ~e* / E: ***duce***[3] + *-areț*] (Reg; d. vite) Care merge înaintea turmei, răzlețindu-se de ea.

ducasă *a* [At: PAMFILE, B, 47 / Pl: *~se* / E: ***duce***[3] + *-asă*] (Reg; într-un descântec) Care nu stă locului și umblă mereu hoinar.

ducat [At: (a. 1642) GCR I, 95/30 / V: (îvr) ***dăc~*** / Pl: *~ați* sm, *~e*, (înv) *~uri* sn / E: it ***ducato*** cf lat *ducatus*] **1** *sm* Monedă de aur sau de argint (la origine italiană) care a circulat în mai multe țări din Europa, iar, în sec. XIV-XVII și în țările române Si: (îvr) *ducaton*. **2** *sn* Provincie, teritoriu, stat de sub stăpânirea unui duce sau al unei ducese Si: (îvr) *duce*[2].

ducaton *sm* [At: NEGRUZZI, S. III, 459 / Pl: *~i* / E: ngr ***δουκᾶτον***] (Îvr) Ducat (1).

ducă[1] *sf* [At: LB / Pl: *duce* / E: ***duce***] **1** Deplasare dintr-un loc în altul Si: *călătorie, drum* **(70)**, *ducăt* **(1)**, *plecare*. **2** (Îe) **A fi** sau **a se simți pe ~** A fi gata de plecare. **3** (Îae) A fi pe punctul de a se sfârși. **4** (Pex; îae) A fi pe moarte. **5** (Îe) **A lăsa pe cineva în ~ca lui** A lăsa pe cineva în voia lui. **6** (Îe) **A-și lua ~ca** A pleca (la întâmplare, fără nici un țel). **7** (Îae) A se apuca de ceva cu nădejde. **8** (Rar) Transport.

ducă[2] *sm* [At: TEODOROVICI, I. 7/3 / Pl: *duci* / E: it ***duca***, ngr ***δοῦκαρς***] (Înv) **1-3** Duce[1] **(1-3)**. **4** (Reg; îc) **~ca prepelițelor** Pasăre călătoare mai mare decât mierla, cu penajul brun-măsliniu-roșcat, care trăiește pe câmp și în stufărișul din apropierea bălților și care se recunoaște mai ales prin sunetele ei scârțâitoare Si *crâstel* (*Crex crex*).

ducăli *vi* [At: VAIDA / Pzi: 3 *~lește* / E: mg ***dukál***] (Reg) A merita.

ducăreț, ~eață *a* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~i, ~eț* / E: ***duce***[3] + *-ăreț*] Umblăreț.

ducăt *sn* [At: UDRESCU, GL. 80 / Pl: *~e* / E: ***duce***[3] + *-ăt*] (Reg) **1** Ducă[1] **(1)**. **2** Fugă continuă.

ducător, ~oare [At: PO 223/13 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***duce***[3] + *-ător*] **1** *sm* (Înv) Conducător (1). **2** *a* (Înv) Purtător. **3** *a* (Înv; d. oameni) Care este pe punctul de a pleca. **4** *a* (Pop; d. oameni) Care urmează să se căsătorească. **5** *a* (Îrg; d. drum) Care duce undeva.

ducătură *sf* [At: HELIADE, PARALELISM I, 65/9 / Pl: *~ri* / E: ***duce***[3] + *-ătură*] (Înv) **1** Ducere (1). **2** Conducere (1).

ducăuș, ~ă *a* [At: GOROVEI, CR. 67 / Pl: *~i, ~e* / E: ***duce***[3] + *uș*] (Reg; d. animale, păsări de curte) Care părăsește un loc, ducându-se în altă parte.

duce[1] *sm* [At: (începutul sec. XVIII). MAG. IST. I, 113/17 / V: (înv) ***duc, dux*** / Pl: *duci* / E: fr ***duc***, lat ***dux, -cis***] **1** (Înv) Conducător (1) al unui stat. **2** Comandant de oști. **3** (Prc) Conducător (1) spiritual al unui grup de oameni. **4** Titlu purtat de conducătorul (1) unui stat. **5** Persoană care are titlul de duce (1). **6** Titlu nobiliar înalt, superior marchizului și inferior prințului. **7** Persoană care poartă titlul de duce (6). **8** (Pgn) Mare senior feudal. **9** Conducător militar la triburile germanice. **10** Titlul unui duce **(9)**.

duce[2] *sm* [At: (a. 1786). IORGA, S. D. XIII, 126 / Pl: *~* / E: nct] (Îvr) Ducat (1).

duce[3] [At: COD. VOR.[2] 17[r]/3/ Pzi: *duc*; imt *du*; par: dus, (înv) *duș*) / E: ml ***duco, -ere***] **1** *vt* (C. i. obiecte, ființe etc.) A ține sau a susține în mâini, pe spate, pe umăr etc. transportând (undeva, în altă parte) Si: *a purta, a transporta*, (fam) *a căra* (1). **2** *vt* (Cu determinări ca „de afară") A scoate din locul unde se află. **3** *vt* (Cu determinări precedate de pp „în") A face să intre, să pătrundă. **4** *vt* (Cu determinări precedate de pp „în") A scufunda. **5** (C. i. oameni) A sprijini să nu cadă din mers. **6** *vt* (C. i. oameni morți) A transporta la biserică, spre locul de înmormântare. **7** *vt* (C. i. mâncare, obiecte necesare etc.) A avea asupra sa (purtând cu sine, pentru a folosi la nevoie). **8** *vrp* (Îvr; cu complementul „capul") A tăia. **9** *vt* (D. vehicule) A deplasa (1) dintr-un loc în altul Si: *a trasnporta*, (fam) *a căra*. **10** *vr* (D. oameni) A se deplasa (1) dintr-un loc în altul cu un vehicul Si: *a se transporta*, (fam) *a se căra*. **11** *vt* (C. i. vehicule) A face să se deplaseze trăgându-l după sine. **12** *vt* A face să se deplaseze prin alunecare pe apă sau plutire în aer. **13** *vt* (C. i. obiecte) A lua cu sine și a veni cu el undeva sau la cineva (pentru a preda) **14** *vt* A face să ajungă undeva. **15** *vt* A oferi cuiva (în semn de atenție, de bunăvoință etc.). **16** *vt* A da (1) în dar. **17** *vt* A pune la dispoziție. **18** *vt* (Îvr) A acorda (3). **19** *vt* A aduce pentru a propune spre cumpărare Si: *a oferi*. **20** *vt* (C. i. scrisori, corespondență etc.) A face să ajungă la destinatar. **21** *vt* A înmâna destinatarului. **22** *vt* (C. i. răspunsuri, vești etc.) A face să treacă dintr-un loc altul, de la o persoană la alta Si: *a transmite*. **23** *vt* A aduce la cunoștință Si: *a comunica* **(1-2)**. **24** *vt* (C. i. cereri, memorii etc.) A înmâna cuiva (pentru a lua la cunoștință, pentru a informa, ppentru a rezolva etc.) Si: *a prezenta*. **25** *vt* (C. i. „salutări", „rugăminți") A exprima (1) în mod oral și direct Si: *a transmite, a prezenta*. **26** *vt* (C. i. oameni) A lua cu sine conducând dintr-o parte în alta, de la unul la altul sau dintr-un loc Si: *a conduce, a însoți*. **27** *vt* (Îe) **A-l ~ (pe cineva) capul** sau **mintea** ori (rar) **mintea și capul** A fi perspicace. **28** (C. i. oameni) A lua cu sine pentru, a prezenta înaintea cuiva sau undeva (cu un anumit scop). **29** (C. i. oameni) A lua cu forța și a conduce (2) (sub pază) Si: *a escorta*. **30** *vt* (C. i. oameni) A lua cu sine, purtând din loc în loc. **31** *vt* (C. i. oameni) A însoți într-o călătorie, pe un drum, într-o acțiune. **32** *vt* (C. i. morți) A merge într-un cortegiu funerar. **33** *vt* (Pfm; c. i. oameni) A păcăli. **34** *vt* (Îe) **A ~ (pe cineva) cu vorba** (sau, arg, **cu muia, cu șupa**) A face cuiva promisiuni, amânând mereu (sau mult timp) împlinirea lor, pentru a obține răgaz Si: *a tărăgăna, a purta cu vorba*. **35** *vt* (Îe) **A ~ cu preșul** (sau **a ~ cu zăhărelul, a ~ de nas**) A păcăli. **36** *vt* (C. i. acțiuni ale oamenilor) A avea asupra sa purtând toată răspunderea în luarea de hotărâri (într-o situație dificilă), în adoptarea unei atitudini, în rezolvarea unei situații, pentru atingerea unui scop etc. Si: *a administra* (1), *a conduce* (4). **37** *vt* (Înv; c. i. state) A cârmui. **38** *vt* (înv, c. i. armate) A conduce în luptă. **39** *vt* (Înv; c. i. oameni) A aduce cu (forța) într-o anumită situație. **40** *vt* A determina să acționeze într-un anumit fel. **41** *vt* (C. i. copii) A înscrie la cursurile unei trepte de învățământ. **42** *vt* (C. i. animale) A dirija să meargă într-o anumită direcție Si: *a mâna*. **43** *vt* (C. i. vehicule) A conduce. **44** *vi* (D. drumuri, cu determinări locale) A ajunge într-un anumit loc Si: *a o lua spre, a da în*. **45** *vt* (D. trepte, scări) A urca la alt nivel. **46** *vt* (D. trepte, scări) A coborî la alt nivel. **47** *vt* (D. uși, porți etc.) A face posibilă intrarea într-un spațiu. **48** *vt* (Fig ; c. i. abstracte) A contribui (3) la apariția unei stări, la nașterea unei situații. **49** *vt* A avea drept rezultat o stare, o situație. **50** *vt* A face să iasă din starea de repaus, de imobilitate. **51** *vt* A schimba locul, poziția, orientând într-o anumită direcție, apropiind de... **52** *vt* A îndrepta. **53** *vt* (Îe) **A ~ (pe cineva) pașii** sau **a-și ~ pașii** A merge spre... **54** *vt* (C. i. oameni) A determina să ajungă undeva (în mod real sau imaginar) Si: *a îmboldi, mâna*[1], *a purta*. **55** *vt* (Fig) A determina să facă un anumit lucru, să acționeze într-un anumit fel Si: *a îndruma, a orienta*. **56** *vt* (Îe) **A-l ~ (pe cineva) cu gândul la...** A-i face pe cineva să se gândească la... **57** *vt* (C. i. viața, traiul, zilele etc.) A continua existența (prin asigurarea condițiilor materiale, făcând față solicitărilor, cheltuielilor vieții) Si: *a trăi, a viețui*. **58** *vt* (Îe) **A o ~** A rămâne în viață. **59** *vt* (Îae) A trăi într-un anumit fel Si: *a-i merge*. **60** *vt* (Îae) A descurca într-o situație dificilă (a vieții) Si: *a rezista*. **61** *vt* (Îe) **A nu o (mai) ~ (mult)** A nu mai avea mult de trăit. **62** *vt* (Îae) A fi pe moarte. **63** *vt* (Îe) **A o ~ (cu cineva)** A conviețui cu cineva. **64** *vt* A se îngădui (3) cu cineva Si: *a se împăca, a se înțelege*. **65** *vt* (Îe) **A ~ casă (bună) cu cineva** A trăi (în bună înțelegere) cu cineva. **66** *vt* (C. i. viața, traiul) A trăi într-un anumit fel Si: *a petrece*. **67** *vt* (Îe) **A o ~ (înainte** sau **tot înainte, mai departe) în...** A nu mai înceta cu... **68** *vt* (Fig; c. i. durere, boală etc., pex necazuri, sărăcie, pedepse etc.) A suporta cu răbdare, cu resemnare Si: *a suferi, a răbda*. **69** *vt* (Îe) **A ~ grija** sau, rar, **vergile (cuiva** sau **a ceva)** A fi îngrijorat să nu i se întâmple cuiva ceva rău. **70** *vt* (Îae) A se interesa de ceva sau cineva. **71** *vt* (Îe) **A ~ dorul** sau **jindul (cuiva, a ceva** sau **de ceva)** A-i fi dor de cineva sau ceva. **72** *vt* (Îae) A fi dornic de ceva. **73** *vt* (Pop; îe) **A ~ frică** (de cineva) A-i fi frică de cineva. **74** *vt* **A ~ lipsa** A nu avea în cantitate suficientă. **75** *vt* (Îae) A simți lipsa. **76** *vi* (D. ființe, de obicei urmat de determinări introduse prin pp „la") A rezista la foame, durere, eforturi fizice etc. **77** *vi* A supraviețui în condiții foarte grele. **78** *vt* (C. i. diverse feluri de munci, activități, servicii) A desfășura

sistematic, în mod corespunzător, prin efort propriu (în etape succesive și pe un plan larg) Si: *a presta, a săvârși*. **79** *vt* (Îe) **A ~ ceva (până) la capăt** sau (rar **cap**) sau **(până) la (bun) sfârșit** A îndeplini (în bune condiții) Si: *a desăvârși*. **80** *vt* (Pop; c. i. sarcina) A menține în stare normală până la termen. **81** *vt* (C. i. abstracte; cu determinări ca „mai departe") A continua, o dată ce a fost început. **82** *vt* (C. i. linii) A însemna pe o suprafață Si: *a desena, a trasa, a trage*. **83** *vt* (Înv) A construi (2). **84** *vt* A se ocupa insistent (sau exclusiv) de... Si: *a nu se lăsa de..., a se ține de...* **85** *vt* (Înv) A purta. **86** *vt* (C. i. conversații, corespondență etc.) A purta (împreună) cu altul sau cu alții ori între ei Si: *a întreține*. **87** *vr* (D. ființe, de obicei cu determinări locale, mai rar finale) A se pune în mișcare pentru a ajunge undeva. **88** *vr* A părăsi pe cineva sau ceva spre a se îndrepta în altă parte Si: *a porni, a pleca*. **89** *vr* A pleca din apropierea cuiva sau a ceva Si: *a se îndepărta, a se retrage*. **90** *vr* (Pop; îs) (Euf; îe) **Ducă-se pe pustii** (sau, reg, **în bolovani, în dubală, în tine**) Dracul. **91** *vr* (Mpp; euf; îe) **Ducă-se pe pustii** (sau reg, **în pietre, în bolovani**) Epilepsie. **92** *vr* (Pop; îlv) **A se ~ după...** A se mărita. **93** *vr* (Îlv) **A se ~ cu gândul** (sau, înv, **cu gând**) A se gândi. **94** *vr* (Îe) **Du-te-ncolo!** Pleacă! **95** *vt* (Îae) Lasă-mă în pace! **96** *vr* (Îae) Exprimă neîncrederea față de spusele cuiva. **97** *vr* (Îe) **A se ~ în lume** A pleca departe, fără să se știe unde. **98** *vr* (Îe) **A se ~ cu Dumnezeu** (sau, **în plata, în știrea lui Dumnezeu, în plata Domnului**) A merge unde vrea, unde poate, oriunde. **99** *vr* (Îe) **A se ~ (fiecare) în** (sau **la**) **treaba lui** (ori a sa etc.) A-și relua treburile obișnuite. **100** *vr* (Îae) A-și vedea de treburile sale. **101** *vr* (Cu determinări ca „la vale", „în jos" etc.) A se deplasa în jos pe o pantă, pe un loc înclinat Si: *a coborî* (3-4). **102** *vr* (Cu determinări locale care indică un spațiu închis) A intra. **103** *vr* A se afunda (1-4). **104** *vr* (D. ochi) A intra în orbite. **105** *vr* (D. nave; cu determinări ca „la fund") A dispărea sub nivelul apei (în urma unei avarii) Si: *a se scufunda*. **106** *vr* (Adesea cu compliniri introduse prin pp „asupra", „peste") A se năpusti. **107** *vr* (Cu determinări ca „sus", „la deal" etc.) A urca. **108** *vt* (Urmat de determinări locale sau finale) A merge spre o anumită țintă sau cu un anumit scop. **109** *vr* (Cu determinări nume de ființă sau cu echivalente ale acestora, introduse, de obicei, prin pp „cu", „după") A acompania. **110** *vr* A vizita pe cineva. **111** *vr* A frecventa (2). **112** *vr* A se stabili într-un loc. **113** *vr* (Îvp; adesea cu determinări ca „îndărăt", „înapoi") A se înapoia. **114** *vr* A se întoarce acasă. **115** *vr* (Cu determinări ca „afară", „pe afară") A ieși. **116** *vr* A frecventa cursurile unei instituții de învățământ. **117** *vr* (Pop; cu determinări ca „cătană", „la cătănie") A se înrola. **118** *vr* A merge la război. **119** *vr* (D. știri, zvonuri) A se răspândi în toate părțile Si: *a se propaga*. **120** *vr* (Îe) **A (i) se ~ (cuiva) pomina** (sau **faima, vestea**, pop **buhul**, înv, **minune**) A ajunge să fie cunoscut de de toți. **121** *vt* (C. i. idei, doctrine, învățături) A populariza. **122** *vr* (D. bunuri spirituale) A se transmite din generație în generație. **123** *vr* (D. ființe) A se deplasa. **124** *vr* (Îe) **Du-te-vino** Forfotă. **125** *vr* (Îae) Fie! **126** *vr* (Cu determinări ca „înainte") A preceda în spațiu. **127** *vr* (Adesea urmat de determinări ca „peste cap", „de-a rostogolul", „de-a tăvălugul") A aluneca (1) (pe un plan înclinat), rotindu-se în jurul lui Si: *a se rostogoli*. **128** *vr* (Reg; d. oase, încheieturi) A se luxa. **129** *vr* A colinda din loc în loc. **130** *vr* A călători. **131** *vr* (D. unități de timp) A trece. **132** *vr* (Euf; d. oameni; adesea cu determinări ca „în cer", „de pe pământ", „de pe lume" etc.) A muri. **133** *vr* A dispărea. **134** *vr* A se pierde. **135** *vr* A se termina. **136** *vr* (D. zăpadă, gheață) A se topi. **137** *vr* (D. bunuri materiale) A se epuiza (1). **138** *vr* (D. sume de bani) A se cheltui (1). **139** *vr* (Fam; d. oameni) A o păți. **140** *vr* (Fam; d. acțiuni) A eșua. **141** *vr* (Îe) **A se lăsa dus (de gânduri, de visare)** A se lăsa copleșit de gânduri, de visare. **142** *vr* A-și petrece viața. **143** *vr* (Îe) **A se ~ drept** (sau **într-un suflet, glonț, pușcă, întins**) A merge repede undeva. **144** *vr* (Îe) **A se tot ~** A merge fără încetare. **145** *vi* A rezista la...

duceasă *sf* vz ***ducesă***

ducepal *sm* vz ***ducipal***

duciupal *sm* vz ***ducipal***

ducere *sf* [At: CORESI, EV. 532 / Pl: *~ri* / E: ***duce***[3]] **1** Ținere în mâini, pe spate, pe umăr a unor obiecte (grele), a unor ființe etc. transportându-le (undeva, în altă parte) Si: *dus*[1] (1), *purtare, transport, transportare, purtat*[1], *transportat*[1], (fam) *cărat*[1]. **2** Transportare a oamenilor morți în biserică, spre locul de înmormântare. **3** Purtare a sarcinii de către o femeie gravidă. **4** (Pex) Sarcină. **5** Plimbare. **6** Luare cu sine a unor obiecte și aducere a lor undeva sau la cineva pentru a le preda. **7** Aducere și propunere a mărfurilor spre cumpărare. **8** Transportare a scrisorilor, a corespondenței etc. la destinație. **9** Înmânare a corespondenței Si: *dus*[1] (9). **10** Transmitere a informațiilor. **11** Comunicare a unui mesaj, a unui răspuns. **12** (Atm; înv) Vas (sanguin, limfatic etc.) **13** Călăuzire (1-2) a cuiva. **14** Prezentare a cuiva. **15** Escortare a cuiva. **16** Luare cu sine și purtare dintr-un loc într-altul. **17** Însoțire a cuiva într-o călătorie, pe un drum, într-o acțiune Si: *acompaniere*. **18** Conducere a morților la groapă, în cadrul unei procesiuni. **19** (Înv) Conducere (1) a unei acțiuni, a unei lucrări. **20** Constrângere (1) a cuiva. **21** Determinare a cuiva să ajungă undeva (în mod real sau imaginar). **22** (Fig) Determinare a cuiva să facă un anumit lucru, să acționeze într-un anumit fel. **23** Dirijare a animalelor, a turmelor într-o anumită direcție... Si: *îndrepiare*. **24** Continuare a existenței (prin asigurarea condițiilor materiale, făcând față solicitărilor, cheltuielilor vieții) Si: *trăire, viețuire, dus*[1]. **25** Îndeplinire a unor activități, servicii în mod sistematic, corespunzător, prin efort propriu (în etape succesive și pe un plan larg) Si: *prestare*. **26** (Cu determinarea „mai departe") Continuare a unei acțiuni. **27** Însemnare a liniilor pe o suprafață Si: *desenare, trasare*. **28** Purtare a unei conversații cu cineva. **29** Întreținere a corespondenței cu cineva. **30** Punere în mișcare a ființelor pentru a ajunge undeva. **31** Părăsire a cuiva sau a ceva spre a se îndrepta în altă parte Si: *deplasare, mergere, pornire*. **32** Plecare din apropierea cuiva sau a ceva, despărțire de cineva Si: *îndepărtare, retragere*. **33** (Pex) Moment când cineva pleacă. **34** Coborâre **35** Curgere a unei ape (la vale). **36** (Cu determinări locale care indică un spațiu închis) Intrare. **37** Cufundare. **38** Afundare a ochilor în orbite. **39** Vizitare. **40** Frecventare a cuiva sau a ceva. **41** (Îvp) Călătorie. **42** (Pop; cu determinarea „în cătănie") Înrolare în armată. **43** Apus. **44** Succesiune a anotimpurilor. **45** (Euf; adesea cu determinări ca „în cer", „de pe lume", „din viață") Moarte.

ducesă *sf* [At: AR (1829), 30²/43 / V: (îvr) ***~easă***, (înv) ***duchesă*** / Pl: *~se* / E: ***duce*** + *-esă* (cf fr *duchesse*)] **1** Soția ducelui. **2** Femeie care conduce un ducat Si: (îvr) *duciță*.

duchesă *sf* vz ***ducesă***

duchi [At: (a. 1889) URICARIUL XI, 225 / Pl: nct / E: nct] (Iuz) **1** *sm* (într-un joc de copii; csnp) Mărgăritar. **2** *a* Care joacă.

duchicesc, ~ească *a* [At: DOSOFTEI, V. S. 214ᵛ/20 / Pl: *~icești* / E: ***duchi*** + *-esc*] (Înv) Referitor la rangul de duce.

ducil, ~ă *a* vz ***docil***

ducilitate *sf* vz ***docilitate***

ducilo *sn* [At: LTR² / E: nct] Fibră sintetică de nailon.

ducipal *sm* [At: LB / V: (îrg) ***ducep~***, (reg) ***duciup~*** (A: nct) / Pl: *~i* / E: ***Ducipal***] Cal sprinten, voinic, frumos.

duciță *sf* [At: RUS. I. I, 269/21 / Pl: *~țe* / E: ***duce*** + *-iță*] (Îvr) Ducesă (1).

duciza *vt* [At: IORDAN, L.R.A. 240 / Pzi: *~zez* / E: ***duce***[1] + *-iza*] (Rar; c. i. oameni) A conferi titlul de duce[1].

ducnet *sn* vz ***duhnet***

ducni *vti* vz ***duhni***

duco *sni* [At: LTR² / E: eg ***Du***[pont] + ***co***[lour] **1** Lac fabricat pe bază de nitroceluloză. **2-4** Plastifiant, solvent, colorant folosit în industria lacurilor pe bază de nitroceluloză.

ducoaică *sf* [At: MARIAN, D. 221 / Pl: *~ice* / E: ***duc*** + *-oaică*] (Reg; într-un descântec) Duh necurat.

duct *sn* [At: ANTROP. 62/10 / Pl: *~uri* / E: lat ***ductus*** (par de la ***ducere***)] **1** (Înv) Canal coledoc. **2** (Asr) Direcție. **3** (Asr) Trasare. **4** (Înv) Traiect.

ductibil, ~ă *a* [At: GHICA, C. E. III, 63 / Pl: *~i, ~e* / E: ***ductil*** + *-bil*] (Înv) Ductil.

ductibilitate *sf* [At: DER / Pl: (rar) *~tăți* / E: ***ductibil*** +*-itate*] (Rar) Ductilitate.

ductil, ~ă *a* [At: MARIN, PR. II, 144/18 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***ductile*** cf lat *ductilis*] (D. metale) Care se poate prelucra în fire sau în foi foarte subțiri.

ductilitate *sf* [At: MARIN, PR. II, 277/18/ Pl: (rar) *~tăți* / E: fr ***ductilité***] Proprietatea unui metal sau a unui material plastic de a putea fi prelucrat în fire sau în foi subțiri Si: (rar) *ductibilitate*.

ductilometru *sn* [At: LTR[2] / Pl: *~re* / E: fr ***ductilomètre***] Aparat pentru măsurarea ductilității bitumului.

ductor, ~oare [At: LM / Pl: *~i, ~* / E: lat ***ductorius***] **1** *a* Care poartă. **2** *sm* Cilindru din metal folosit, în mașinile de tipar rotative, la susținerea, ghidarea și modificarea benzii de hârtie în presă.

duceală *sf* [At: COMAN, GL. / Pl: *~eli* / E: ***ducuci*** + *-eală*] (Reg) Necaz.

ducuci *vt* [At: BUGNARIU, N. 455 / Pzi: *~ucesc* / E: nct] (Reg) A necăji.

ducucit, ~ă [At: T. PAPAHAGI, GL. 26 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***ducuci***] **1-2** *sm, a* (Om) necăjit. **3** *sm* Nemernic.

duculi *v* vz ***ducului***

duculiță *sm* [At: MAT. FOLK. 92 / Pl: *~țe* / E: ***duce*** + *-uliță*] (Într-o poezie populară; csnp) Conducătorul unui taraf de lăutari.

ducului *vrim* [At: NOVACOVICIU, C.B. I, 9 / V: *~li* / Pzi 3: *~ește* / E: mg ***dukláni***] (Reg) **1-2** A se cuveni.

ducuța *av* [At: UDRESCU, GL. / Pl: nct / E: ***duce*** +*-uță*] (Reg; im; îe) **1 A se duce ~** A o lua iute din loc. **2** (Îae) A merge repede.

dud[1] *sm* [At: GOLESCU, P. 147/5 / Pl: *duzi* / E: tc ***dut***] **1** (Șîc **~-alb**, **~-negru**) Numele a două specii de arbori cu frunze nedințate și asimetric lobate, cu fructe mici, cărnoase, albe (*Murus alba*) sau negre-roșietice (*Murus nigra*), cu gust dulce fad, ale căror frunze constituie hrana viermilor de mătase Si: (reg) *agud, alior, cirici, frag, frăgar, iagod,* (îrg) *mur[2]* (1). **2** (Reg) Plop[1] (*Populus*).

dud[2] *sm* [At: PAȘCA, GL. / Pl: *duzi* / E: nct] (Reg) Pâine mică.

dudac *sn* vz ***dudău***

dudae *sf* vz ***dudău***

dudait *sn* vz ***duduit***

dudan, ~ă [At: REV. CRIT. IV, 143 / Pl: *~i, ~e* / E: nct] **1** *a* (Reg, d. oameni) Prost. **2** *sf* (Reg) Femeie înaltă și voinică.

dudaua *sf* vz ***dudău***

dudă *sf* [At: BIBLIA (1688), 308[2]/56 / Pl: *~de* / E: ***dud*** + *-ă*] Fructul dudului Si: (reg) *agudă, fragă*.

dudăcel *sm* vz ***duducel***

dudăi[1] *sm* vz ***dudău***

dudăi[2] *v* vz ***dudui***

dudăială *sf* vz ***duduială***

dudăios *am* [At: GL. OLT. / Pl: *~oși* / E: ***dudău*** + *-os*] (Reg) Buruienos.

dudăit *sn* vz ***duduit***

dudăos, ~oasă *a* [At: CIHAC, II, 496 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***dudău*** + *-os*] **1** (Pop) Care este necultivat. **2** Plin de dudău Si: *buruienos*. **3** (Reg; d. plante) Care are tulpina groasă și înaltă.

dudărie *sf* [At: CHEST. IV, 124/426 / Pl: *~ii* / E: ***dudă*** + *-ărie*] (Reg) Suprafață de pământ rămasă necultivată.

dudău *sn* [At: DOSOFTEI, V. S. ap. TDRG / V: ***~dac, ~dăi, ~deu*** *sn*, ***~daie, ~daua*** *sf* / Pl: *~daie, ~dăie, ~deie, ~ri* / E: ns cf mg *dudva*] **1** (Bot; pop) Cucută (*Conium maculatum*). **2** (Bot; pop) Cicoare (*Cichorium intybus*). **3** (Bot; pop) Cânepă (*Cannabis sativa*). **4** (Bot; pop; csc) Bălării. **5** (Pop; îe) **Cât hăul și ~ul** Niciodată. **6** (Reg) Loc viran pe care cresc buruieni. **7** (Reg; îf *dudăi*) Putină fără fund pe care se întinde o piele pentru confecționarea buhaiului sau a tobei. **8** (Orn; reg) Cufundar (*Gavia*).

dudăuaș *sn* [At: ȘEZ. I, 140 / Pl: *~e* / E: ***dudău*** + *-aș*] (Pop; șhp) **1-10** Dudău (**1-4, 8**) (mic).

dudet[1] *sm* [At: ECONOMIA. 13/10 / Pl: *~eți* / E: ns cf *dudău*] **1** (Înv) Dudău (**1**). **2** (Îe) **A umbla în ~** A umbla fără rost de colo-colo.

dudet[2] *sn* [At: DA / Pl: *~e* / E: ctm ***dudui*** + ***tunet***] (Reg) **1** Tunet. **2** (Pex) Vifor.

dudeu *sn* vz ***dudău***

dudgeonare *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~nări* / E: ns cf fr *dudgeonnage*] (Rar) Mandrinare.

dudit *sn* [At: DA / Pl: ? / E: nct] (Reg; îe) **A lua** (pe cineva) **în ~** A suspecta.

dudoi[1] *sm* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~* / E: ***dudă*** + *-oi*] (Reg) Dud care face dude mici.

dudoi[2] *sn* [At: ȘĂINEANU[2] / Pl: *~oaie* / E: svc ***duda***] (Reg) Bucium (din scoarță de salcie).

dudoi[3] *vt* [At: RĂDULESCU-CODIN, L. 13 / Pzi: *dudoi* / E: nct] (Reg) A goni.

duducă *sf* [At: PR. DRAM. 306 / V: (reg) ***dăd~*** / Pl: *~uci* / E: ns cf tc *dudú* „doamnă armeancă sau grecoaică" + *-uc(ă)*] **1-2** Fată sau femeie tânără de la oraș sau din înalta societate.

duducel *sm* [At: DDRF / V: ***~dăc~*** / Pl: *~ei* / E: nct] (Bot; înv) **1** Goldan (*Prunus insititia*). **2** Porumbar[1] (*Prunus spinosa*).

duducuța *sf* [At: CONV. LIT. V, 102 / Pl: *~țe* / E: ***duducă*** + *-uță*] (Mol; șhp) **1-4** Duducă (**1-2**) (frumoasă).

dudui [At: ANON. CAR. / V: ***~dăi*** / Pzi: *dudui* / E: fo] **1** *vi* (D. pământ, clădiri, ferestre etc.) A se cutremura din cauza unor lovituri, explozii etc. repetate. **2-3** *vi* (Reg; îe) **A veni** (sau **a umbla**) **~ind** A veni (sau a umbla) înfuriat. **4** *vi* (Îae) A fi în toane rele. **5** *vi* (D. motoare, mașini etc.; pex d. ateliere, fabrici etc.) A produce un zgomot sacadat. **6** *vi* (D. foc) A arde puternic și cu zgomot. **7** *vi* (D. surse de zgomote și fenomene ale naturii) A tuna. **8** *vi* A răsuna. **9** *vt* (Îrg) A îmboldi. **10** *vt* A alunga. **11** *vt* (Reg) A lua repede pe cineva. **12** *vt* A speria.

duduială *sf* [At: GOLESCU, Î. 144 / V: (reg) ***~dăi~*** / Pl: *~ieli* / E: ***dudui*** + *-ială*] **1** (Îrg) Duduit. **2** (Reg; îe) **A lua la ~** (pe cineva) A certa cu asprime. **3** (Îae) A alunga.

duduie *sf* [At: CARAGIALE, O. II, 120 / Pl: *dudui* / E: ns cf tc *dudu*] **1** Domnișoară. **2** Femeie tânără de la oraș.

duduire *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ri* / E: ***dudui***] **1** Zgomot sacadat Si: (reg) *durduitură*. **2** Duduitură. **3** Tunet. **4** Răsunet. **5** Îmboldire. **6** Alungare. **7** Speriere.

duduit[1] *sn* [At: PONTBRIANT, D. / V: (reg) ***~dait, ~dăit*** / Pl: *~uri* / E: ***dudui***] **1-7** Duduire (**1-7**).

duduit[2], ~ă *smf, a* [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***dudui***] **1-2** (Om) repezit. **3-4** (Om) neascultător. **5-6** (Om) uituc.

duduitură *sf* [At: CANTEMIR, IST. 186 / P: *~du-i~* / Pl: *~ri* / E: ***dudui*** + *-tură*] **1-7** Duduit (**1-7**)

duduiță *sf* [At: CONTEMPORANUL, IV, 395 / Pl: *~țe* / E: ***duduie*** + *-iță*] **1-4** (Șhp) Duduie (**1-2**)

dudulan *sm* [At: LEXIC REG. II, 24 / Pl: *~i* / E: nct] (Reg) Duduloi (**1**).

dudulatic, ~ă *a* [At: LEXIC REG. II, 120 / Pl: *~ici, ~ice* / E: nct] (Reg, d. copii) Fără minte.

dudulean [At: PAMFILE, A. R. 87 / Pl: *~eni* / E: ***dudă[2]***] **1** *sm* (Pop) Cocean de porumb Si: (reg) *duduloi*. **2** *a* (Fig; d. oameni) înalt și zvelt. **3** *sm* (Reg) Duduloi (**1**). **4** *a* (Reg) Bețivan.

duduloi *sn* [At: CADE / V: (reg) ***~oaie*** / Pl: *~oaie* / E: ***dudă[2]***] **1** (Reg) Lujer de ceapă care poartă în vârf semințele Si: (reg) *dudulean, dudulan*. **2** (Olt) Dudă[2]. **3** (Reg) Dudulean (**1**). **4** (Reg) Barcă rotundă de brad, necioplită, folosită pentru căpriorii de casă.

dudumac *am, sm* [At: CADE / Pl: *~aci* / E: nct] (Reg) **1-2** (Om) nebun.

duduman *sm* [At: MAT. DIAL. I, 227 / Pl: *~i* / E: nct] (Reg; dep) Om foarte gras.

dudură *sf* [At: PAȘCA, GL. / Pl: *~re* / E: nct] (Reg) „Femeie neastâmpărată".

dudureață *sf* [At: ȘĂINEANU[2] / Pl: *~rețe* / E: nct] (Reg) Oală pentru lapte.

duduruz, ~ă [At: DDRF / Pl: *~i, ~e* / E: nct] **1** *a* (Pop) Mojic. **2-3** *smf, a* (Reg) (Om) prost. **4-5** *smf, a* (Reg) (Om) voinic.

duecentist, ~ă *smf, a* [At: DN[3] / Pl: *~iști, ~e* / E: it ***duecentista***] **1-2** (Om de cultură) care aparține sec. XIII din Italia.

duecento sn [At: DEX[2] / P: *du-e~* / E: it ***duecento***] Cuvânt care indică arta, literatura și cultura italiană din sec. XIII.

duel sn [At: ȘINCAI, HR. I, 319 / Pl: *~uri*, (îvp) *~e* / E: fr ***duel***, lat ***duellum***] **1** Luptă care se desfășoară (după un anumit cod) între două persoane înarmate, în prezența unor martori și care are drept scop tranșarea unui diferend personal Si: (nob) *duelare*, (îvr) *duelism*. **2** Luptă în care artileriile celor două armate inamice trag simultan una asupra celeilalte. **3** (Fig) Polemică vie care are loc între două persoane, două publicații etc.

duela virr [At: LM / P: *du-e~* / Pzi: *~lez* / E: ***duel*** cf it *duellare*] **1-2** A (se) lupta în duel.

duelare sf [At: PLR II, 191 / P: *du-e~* / E: ***duela***] **1-3** Confruntare în duel (**1-3**) Si: *duelat* (**1-3**).

duelat sn [At: MDA ms / P: *du-e~* / Pl: (rar) *~uri* / E: ***duel*** cf it *duellare*] **1-3** Duelare (**1-3**).

duelător sm [At: PRAVILA (1788), 57/10 / P: *du-e~* / Pl: *~i* / E: ***duela*** + *-tor*] (Îvr) Persoană care se bate în duel.

duelgi vrr [At: ALECSANDRI, T. 288 / P: *du-el~* / Pzi: *~lgesc* / E: ***duelgiu***] (Înv) A avea mania de a se duela.

duelgiu sm [At: ALECSANDRI, T. 520 / P: *du-el~* / Pl: *~ii* / E: ***duel*** + *-giu*] (Înv) **1** Persoană care se duelează cu orice prilej. **2** (Dep) Tânăr român progresist care a studiat (în special) în Franța Vz *bonjurist*.

duelic, ~ă a [At: SĂULESCU, HR. I, 133/5 / P: *du-e~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***duel*** + *-ic*] (Îvr) **1-3** Care se referă la duel (**1-3**). **4-6** De duel (**1-3**).

duelism sm [At: PONTBRIANT, D. / P: *du-e~* / E: fr ***duellisme***] (Îvr) Duel.

duelist, ~ă sm [At: CR (1829), 74[1]/6 / Pl: *du-e~* / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***duelliste***] **1** Persoană care se bate în duel. **2** (Prc) Profesor de scrimă.

duelitor sm [At: PRAVILA (1788), 56/6 / P: *du-e~* / Pl: *~i* / E: ***duela*** + *-tor*] (Îvr) Duelist.

duenă sf [At: LOVINESCU, S. I, 68 / Pl: *~ne* / E: sp ***dueña***] (Spm; rar) Doică.

duet sn [At: STAMATI, D. / V: (rar) *~o sm* / Pl: *~e*, (înv) *~uri* / E: it ***duetto***] **1-2** Compoziție muzicală sau parte a unei compoziții muzicale care se execută pe două voci sau la două instrumente. **3-4** Grup vocal sau instrumental care execută un duet Si: *duo*. **5** (Fig) Discuție între două persoane.

duetist, ~ă smf [At: ȘĂINEANU[2] / P: *du-e~* / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***duettiste***] Persoană care participă la interpretarea unui duet.

dueto sm vz ***duet***

duettino sn [At: DN[3] / Pl: (rar) *~uri* / E: it ***duettino***] (Muz) Mic duet.

duf sn vz ***duh[1]***

duflaș, ~ă smf, a [At: COMAN, GL. / Pl: *~i, ~e* / E: ***duflă*** + *-aș*] (Reg) **1-2** Persoană care vrea să ia dublu din ceva.

duflă sf [At: PAȘCA, GL. / Pl: *~le* / E: mg ***dufla*** cf *dublu*] (Reg; îe) **A se pune cu ~la pe cineva** A insista.

duflete sm vz ***dublete***

dugae sf [At: DA ms / Pl: *~găi* / E: ns cf *dugheană*] (Reg) Prăvălie.

dugan sn vz ***dugău***

dugaș sn [At: VICIU, GL. 99 / Pl: *~uri* / E: mg ***dugasz***] (Reg) Baraj.

dugă sf vz ***dutcă***

dugăiaș sm [At: I. CR. III, 118 / Pl: *~i* / E: ***dugae*** + *-aș*] (Reg) Mic negustor.

dugău sn [At: VAIDA / Pl: *~uri* / E: mg ***dugó***] (Trs; Ban; mgm) Dop.

dugealâc sn [At: MAT. FOLK. 149 / E: ns cf *ghigilic, ghigealâc*] (Reg) Podoabă domnească de cap.

dugeană sf vz ***dugheană***

dugește av [At: CV 1949, nr. 8, 33 / E: nct] (Reg; d. modul de a înnoda o ață pe un băț) Înfășurând ața de două ori în jurul bățului astfel încât cele două capete ale aței sunt scoase în sens invers pe sub ața înfășurată pe băț.

dugheană sf [At: PRAV. 30 / V: ***diga~, doga~, duchian*** *sm*, ***dughean, dughian*** / Pl: *~eni, ~ene* / E: tc ***dükkân***] **1** Prăvălie mică (uneori improvizată) în care se expun și se vând diferite mărfuri alimentare, de îmbrăcăminte sau numai băuturi. **2** Prăvălie mică și sărăcăcioasă. **3** (Reg) Casă urâtă. **4** (Îvr; îs) *~na dracului* Bordel. **5** (Reg) Prostituată. **6** Dans popular moldovenesc foarte vechi, jucat de un bărbat și o femeie care țin capetele unei basmale sub care se învârtesc din când în când. **7** Melodie după care se execută dugheana (**6**).

dughenar sm [At: SBIERA, F. S. 92 / Pl: *~i* / E: ***dugheană*** + *-ar*] Dughengiu.

dughengiu sm [At: (a. 1776) URICARIUL XIX, 328/26 / Pl: *~gii* / E: tc ***dükkjaği***] (Înv) Negustor care are o dugheană (**1**) Si: *prăvăliaș*.

dughenită sf [At: M. COSTIN, O. 133 / Pl: *~țe, ~ți* / E: ***dugheană*** + *-iță*] (Mol; șhp) **1-6** Dugheană (**1-3**) (mică) Si: (Mun) *dughinel* (**1-3**). **7-9** Dugheană (**7-9**).

dughi v vz ***diugui***

dughie sf [At: PANȚU, PL.[2] / Pl: *~ii* / E: nct] **1** Plantă erbacee din familia gramineelor, cu frunze alungite și ascuțite la vârf, cu flori dispuse în spice, cultivată ca plantă de nutreț Si: *nărâng* (*Setaria italica*). **2** (Bot; reg) Mohor (*Setaria glauca*). **3** (Reg) Fân artificial obținut prin cultura meiului păsăresc.

dughinel sn [At: MAT. FOLK. 67 / Pl: *~e* / E: nct] **1-6** (Mun; șhp) Dugheniță (**1-3**).

dughit[1] sn [At: HOGAȘ, M. N. 81 / E: nct] Trândăvie.

dughit[2], ~ă a [At: CHEST. II, 461/174 / E: ***dughi***] (D. apă) Stătută.

dugi smpl vz ***duși***

duglan sm [At: I. CR. VI 127 / Pl: *~i* / E: nct] (Reg) Duglău.

duglas sm [At: DEX[2] / Pl: *~ași* / E: eg ***douglas***] **1** Arbore din familia pinului, cu tulpina foarte înaltă și cu coroana piramidală (*Pseudotsuga menziesii*). **2** (Prc) Lemnul arborelui douglas (**1**).

duglă sf [At: DA ms / Pl: *~le* / E: nct] (Reg) Femeie leneșă.

duglău sm [At: DA ms / E: mg ***düglü***] (Reg) Om leneș Si: (reg) *duglan*.

dugleș, ~ă a vz ***dugliș***

dugliș, ~ă smf, a [At: I. CR. III, 377 / V: ***~leș*** / Pl: *~i, ~e* / E: ns cf mg *döglelés*] (Reg) **1-2** (Om) leneș.

dugoare sf vz ***dogoare***

dugoreală sf vz ***dogoreală***

dugos, ~oasă a [At: CIAUȘANU, V. / Pl: *~oși, ~oase* / E: nct] (Reg) **1** Încăpățânat. **2** Posac.

dugulet sm [At: VICIU, GL. / Pl: *~i* / E: nct] (Trs) Locul de pe vatră unde se face focul vara.

duh[1] sn [At: PSALT. HUR. 40ᵛ/2 / Pl: *~uri*, (îrg) *~ure* / E: vsl ***доухъ***] **1** (Îvp) Răsuflare. **2** (Îvp; pex) Viață. **3** (Grm; îvr) Accent. **4** (Îvr) Vânt. **5** (Îvp) Duhoare. **6** (Tlg) Existență materială primordială care a creat universul. **7** (Spc) Dumnezeu. **8** (Tlg; îs) *Sfântul ~* Una dintre cele trei ipostaze ale trinității divine creștine. **9** (Îas) Spirit sfânt. **10** (Îvr; îs) *~ ceresc* (sau *sfânt*) Înger. **11** (Îvp; îs) *~necurat* (sau *rău, al răului, al întunericului*) Diavol. **12** (Îvp) Substanță nematerială de sine stătătoare, considerată ca esență veșnică, care sălășluiește în corpul omului în timpul vieții Si: *spirit, suflet*. **13** (Îe) **A-și da ~ul** A muri. **14** Stafie. **15** (În mitologia populară, urmat de determinări care arată felul) Ființă imginară care are rolul să păzească apele, pădurile, comorile etc. **16** (Îoc materie) Spirit. **17** (Îoc materie) Conștiință. **18** Cuget. **19** (Pex) Rațiune. **20** (Prc) Inteligență. **21** Vioiciune. **22** Umor. **23** Ingeniozitate. **24** (Îla) **De ~** Spiritual. **25** (Îla) **Cu** (sau **plin de**) **~** Inteligent. **26** (Îal) Subtil. **27** (Îlav) **Cu ~ul blândeții** (sau, înv; **blândeților**) Blând. **28** (Îal) Binevoitor. **29** (Înv; lpl) Opinie publică. **30** (Înv) Concepție care determină o anumită atitudine caracteristică pentru caracterul sau temperamentul cuiva Si: *spirit*. **31** (Înv; îlav) **Într-un ~ cu...** Conform cu... **32** (Înv) Fond de idei, de sentimente care constituie caracteristica, felul de a fi, de a se manifesta al unei persoane, al unei colectivități, al unei epoci etc Si: *spirit*. **33** (Înv) Caracter particular, specific, distinctiv ce constituie caracteristica a ceva Si: *spirit*. **34** (Îe) **Sărac cu ~ul** Prost. **35** (Îae) Naiv. **36** (Îae) Simplu. **37** (Înv) Idee. **38** (Înv) Aspirație. **39** Sens adevărat al unui text Si: *esență, intenție, spirit*.

duh[2] sm vz ***dolf***

duhalmă *sfs* [At: LEXIC REG. II. 59 / E: nct] (Reg) Matahală.

duhamnic *sn* [At: DLR ms / Pl: nct / E: nct] (Bot; reg) Buruiană cu miros plăcut, nedefinită mai îndeaproape.

duhan *sn* [At: BIANU. D.S. 757 / V: (reg) ***doan, doh~, duan, duvan, dohană*** *sf* / Pl: (rar) *~uri* / E: srb ***duhan,*** tc ***duhan***] **1** (Bot; îvp) Tutun (*Nicotiana tabacum*). **2** (Bot; îvp) Tutun turcesc (*Nicotiana rustica*). **3** (Arg; îf *dohană*) Țigară.

duhăit, ~ă *a* [At: TDRG / Pl: *~iți, ~e* / E: ***duhăi***] (Reg) Care are miros neplăcut.

duhăla *v* vz ***dăula***

duhăna *vti* vz ***duhăni***

duhănaciu *sm* vz ***duhănaș***

duhănaș[1] *sn* [At: DLR ms / Pl: nct / E: nct] **1-4** (Reg; șhp) Duhan **(1-2)** (mic).

duhănaș[2]***, ~ă*** *a* [At: RETEGANUL. CH. 26 / V: ***dohan~, doh~, ~nâș*** / E: ***duhan*** + *-aș* cf mg *dohányos*] (Reg) Care fumează.

duhănâș, ~ă *a* vz ***duhănaș***[2]

duhăneală *sf* [At: DLR / V: ***doh~*** / Pl: *~eli* / E: ***duhăni*** + *-eală*] (Reg) Fumat.

duhăni *vti* [At: ECONOMIA. 223/8 / V: ***dohani, doh~, ~hani, duani*** / Pzi: *~nesc* / E: ***duhan***] (Reg) **1-2** A fuma.

duhăniș *sm* [At: BÂRLEA. L.P.M. I. 43 / V: ***dohan~*** / Pl: *~i* / E: ***duhan*** + *-iș*] (Îrg) Fumător.

duhăniță *sf* [At: PANȚU. PL.[2] / V: ***doh~*** / A și: *duh~* / Pl: *~țe* / E: ***duhan*** + *-iță*] (Reg) **1** Foaie de tutun. **2** (Bot; reg) Tutun turcesc (*Nicotina Rustica*).

duhănuț *sn* [At: DLR ms / Pl: nct / E: ***duhan***+ *-uț*] (Bot; reg) Duhănaș.

duhăvi *v* [At: BARCIANU / Pzi: *~vesc* / E: ***duh***] (Reg) A duhli.

duhlan, ~ă *smf* [At: DLR ms / Pl: *~i, ~e* / E: nct] (Reg) Duhlă.

duhlă *sf* [At: DLR ms / Pl: *~le* / E: nct] (Reg) Persoană leneșă Si: (reg) *duhlan, duhlău.*

duhlău *sm* [At: DLR ms / Pl: *~ăi* / E: nct] (Reg) Duhlă.

duhli *vi* [At: IORGA. N.R. B. 18 / Pzi: *~lesc* / E: ***duh***] **1** A mirosi urât. **2** (D. substanțe organice) A se altera din cauza căldurii.

duhlit, ~ă *a* [At: I. CR. III 219 / Pl: *~iți, ~e* / E: nct] (Reg) Urât mirositor.

duhliu, ~ie *a* [At: CARAGIALE. S.N. 288 / Pl: *~ii* / E: ***duh*** + *-liu*] (Rar) **1** Glumeț. **2** Spiritual.

duhlui *vi* [At: TDRG / V: (reg) ***~hul~*** / Pzi: *~iesc* / E: ***duh*** + *-lui*] (Îrg) A duhni.

duhluială *sf* [At: COSTINESCU / Pl: *~ieli* / E: ***duhlui*** + *-eală*] (Îrg) Duhluire.

duhluire *sf* [At: COSTINESCU / Pl: *~ri* / E: ***duhlui***] (Înv) **1** Duhnire. **2** Miros greu.

duhluit *sn* [At: CHEST. II. 461/106 / Pl: (rar) *~uri* / E: ***duhlui***] (Reg) **1-2** Duhnire **(1-2)**.

duhluitor, ~oare *a* [At: CANTEMIR. ap. TDRG / Pl: *~i, ~oare* / E: ***duhlui*** + *-(i)tor*] (Reg) Care are un miros neplăcut.

duhneală *sf* [At: KLOPȘTOCK. F. 125 / Pl: *~eli* / E: ***duhni*** + *-eală*] (Rar) **1** Fum de țigară expirat. **2** Expirație însoțită de un miros neplăcut.

duhnet *sn* [At: CIAUȘANU. R. SCUT. 13 / V: (reg) ***ducn~*** / Pl: *~e* / E: ***duhni*** + *-et*] (Îrg) Miasmă.

duhni [At: ANON. CAR. / V: (înv) ***doh~, dih~, ducni, duuni*** / Pzi: *~nesc* / E: vsl ***доухнути***] **1** *vi* (Rar; d. vânt) A sufla cu putere. **2** *vi* A răspândi un miros urât și greu. **3** *vi* (Fig) A șopti cuiva la ureche în mod neplăcut, deranjant. **4** *vi* (Reg; la imt; îf *dohnește!*) Satură-te de somn.

duhnicesc, ~ească *a* [At: CANTEMIR. IST. 112 / Pl: *~ești* / E: ***duhni*** +*-icesc*] (Nob) Spiritual.

duhnire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***duhni***] **1** Vânt puternic. **2** Răspândire a unui miros urât și greu Si: *duhluire* **(1)**.

duhnit, ~ă *a* [At: (a. 1642) CAZANIA. ap. GCR I. 102/15 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***duhni***] **1** (Înv) Otrăvit. **2** (Rar) Infectat. **3** (Rar) Rău mirositor. **4** (Rar; îla) **~ de somn** Somnoros. **5** (Îal) Leneș.

duhnitor, ~oare *a* [At: CIAUȘANU. R. SCUT. 312/145 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***duhni*** + *-(i)tor*] **1-3** Care duhnește **(1-3)**.

duhoaică *sf* [At: GR. S. VI. 141 / Pl: *~ice* / E: ***duh*** + *-oaică*] (Reg; iuz) Duhoaie.

duhoaie *sf* [At: MARIAN. D. 234 / E: ***duh*** + -oaie] (Îrg) Spirit malefic Si: (reg) *duhoaică.*

duhoare *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: *~ori* / E: ***duh*** + (put)***oare***] **1** Emanație rău mirositoare răspândită de ceva sau cineva. **2** Atmosferă viciată dintr-un spațiu închis. **3** (Reg) Spumă rău mirositoare pe care inundația o scoate la suprafața apei. **4** (Reg) Dogoare.

duhod *sn* vz ***dohot***

duholniță *sf* vz ***dohotniță***

duhomnic *sm* vz ***duhovnic***

duhoniță[1] *sf* vz ***dohotniță***

duhoniță[2] *sf* vz ***dihoniță***

duhopnic *sm* vz ***duhovnic***

duhorcă *sf* [At: I. CR. I. 60 / Pl: *~rci* / E: ***duh***+ *-orcă*] (Rar) Cadă prin care trece țeava de răcire a cazanului în care se prepară o băutură alcoolică tare obținută prin fermentarea și distilarea strugurilor rămași după obținerea mustului.

duhori *vi* [At: VLAHUȚĂ. D. 239 / V: *~rî* / Pzi: *~resc* / E: ***duhoare***] (Rar) A duhni.

duhorî *vi* vz ***duhori***

duhornic, ~ă *a* [At: OLLĂNESCU. H. O. 67 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***duh*** + *-ornic*] (Înv) Care răspândește duhoare.

duhos, ~oasă *a* [At: ECONOMIA. 57/14 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***duh*** + *-os*] (Înv) Urât mirositor. **2** (Fig) Supărat.

duhot *sn* vz ***dohot***

duhotniță *sf* vz ***dohotniță***

dohovcă *sf* [At: ALRM II/I, h. 336 / Pl: ? / E: ns cf *duhuvaie*] (Reg) **1-2** Duhuvaie **(1-2)**.

duhovnec *sm* vz ***duhovnic***

duhovnic *sm* [At: CORESI. EV. 306/10 / V: (înv) ***dehoan~, ~homn~, ~nec*** / Pl: *~ici* / E: vsl ***доухоȣьникъ***] **1** (Bis) Preot care spovedește pe credincioși Si: (liv) *confesor.* **2** (Fig) Persoană căreia cineva îi încredințează toate tainele, gândurile, intențiile sale intime.

duhovnicesc, ~ească *a* [At: CORESI. EV. 420/3 / Pl: *~ești* / E: ***duhovnic*** + *-esc*] **1** *a* Care aparține duhovnicului **(1)**. **2-3** *a* Privitor la duhovnic **(1)** și la activitatea lui. **4** *a* De duhovnic **(1)**. **5** *a* (Pgn) Preoțesc. **6** *a* (Înv; îs) *Parte ~ească* Preoțime. **7** *sf* (Bis; nob) Învățătură sufletească. **8** *a* (Înv) Spiritual.

duhovnicește *av* [At: MINEIUL (1776). 121[r2]/15 / E: ***duhovnic*** + *-ește*] **1** În felul duhovnicilor **(1)**. **2** Ca duhovnicii **(1)**.

duhovnici [At: VALIAN. V. / Pzi: *~icesc* / E: ***duhovnic***] (Bis) **1** *vt* (D. duhovnici) A primi spovedania unui credincios. **2** *vr* A se spovedi.

duhovnicie *sf* [At: CORESI. EV. 482/2 / Pl: *~ii* / E: ***duhovnic*** + *-ie*] (Bis) **1** Calitatea de a fi duhovnic **(1)**. **2** Ceea ce ține de religie Si: (înv) *duhovnicire.* **3** (Îla) **De ~** Sufletesc.

duhovnicire *sf* [At: HELIADE. O. II. 346 / Pl: *~ri* / E: ***duhovnici***] (Înv) Duhovnicie **(2)**.

duhui *vt* [At: ALECSANDRI. T.. 636 / Pzi: *~esc* / E: ***duh***] **1** (În superstiții) A alunga (un duh rău). **2** (Înv; fig; d. minte) A lumina. **3** (Înv) A cuminți.

duhluială *sf* [At: DLR ms / Pl: *~ieli* / E: ***duhui*** + *-eală*] (Îrg) Duhuire.

duhului *v* vz ***duhlui***

duhuri *v* vz ***duhori***

duhut *sn* vz ***dohot***

duhuvaie *sf* [At: ALRM II/I, h. 336 / Pl: / E: ns cf *duhovcă*] (Reg) **1** Cuptor. **2** Bucătărie.

dui *vt* [At: ȘEZ. IX. 6 / Pzi: / E: ns cf *duhui*] (Reg) A bate.

duică *sf* [At: I. CR. I. 91 / Pl: nct / E: bg ***дуика***] (Reg) Termen prin care se adresează o femeie vârstnică unei alte femei, mult mai tânără.

duim *sn* [At: DLR ms / A: nct / Pl: nct / E: nc cf *uimă*] (Mpp; reg) **1** Blenoragie. **2** Sifilis.

duios, ~oasă *a* [At: BIBLIA (1688), ap. TDRG / V: (Înv) *dios, doi~* / Pl: *~oși, ~oase* / E: ml **doliosus*] **1** (Înv) Dureros. **2** (Îrg) Dornic de ceva. **3** Melancolic. **4** Tandru. **5** (D. voce, cântece etc.) Care încântă. **6** Care emoționează. **7** Iubitor. **8** Sentimental. **9** Blând.

duioșenie *sf* [At: DR. V, 230 / Pl: *~ii* / E: ***duios*** + *-enie*] (Înv) Duioșie.

duioșie *sf* [At: VALIAN. V. / V: (înv) *doi~* / Pl: *~ii* / E: ***duios*** + *-ie*] **1** Gingășie. **2** Emoție. **3** Melancolie. **4** (Îlav) **Cu (mare sau toată) ~** Cu afecțiune. **5** Jale. **6** (Îlav) **Cu ~** Trist.

duioșime *sf* [At: DONICI, ap. TDRG / Pl: *~mi* / E: ***duios*** + *-ime*] (Iuz) Duioșie.

duiță *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 2/6 / Pl: *~țe* / E: bg ***двойка***] (Înv) Dualitate.

duium *sn* [At: URECHE, L. I, 150 / P: *du-ium* / Pl: *~uri* / E: tc ***doyum***] **1** (Înv) Totalitatea bunurilor (materiale) luate prin jaf de la dușman în timp de război Si: *captură, pradă*. **2** Mulțime de ființe sau de lucruri. **3** (Pop; Îlav) **Cu** (rar, **în**) **~** În cantitate foarte mare. **4** *av* În număr mare. **5** (Reg) Zestre. **6** (Reg) Bogăție.

dujdic *sm* [At: LEXIC REG. 24 / Pl: *~ici* / E: nct] (Reg) Butuc mic.

dujui *v* [At: LEXIC REG. 14 / Pzi: ? / E: nct] (Reg) A vâjâi.

dujman, ~că *smf, a* vz ***dușman***

dujmănel, ~ea *smf, a* vz ***dușmănel***

dujnic *sn* [At: CHEST. II, 323 / Pl: *~ice* / E: nct] (Reg) **1** Dop de butoi. **2** Tinichea cu care se astupă gura cuptorului.

dul¹ *sn* [At: ȘEZ. II, 226 / Pl: *~uri* / E: nct] (Reg) **1** Umflătură situată în apropierea venelor sau pe talpa piciorului. **2** (Pgn) Ganglion. **3** Mamelon. **4** Nod (pe trunchiul unui pom). **5** Dâmb.

dul² *sn* [At: DENSUSIANU, Ț. H., ap. DLR ms / Pl: *~uri* / E: nct] (Reg) Bucată de lemn de care este atârnat, deasupra focului, vasul în care se fierbe mâncarea.

dulab *sn* vz ***dulap¹***

dulac *sn* vz ***dulap¹***

dulachie *sf* [At: VICIU, COL. 138 / Pl: *~ii* / E: nct] (Trs) Manta.

dulaf *sn* vz ***dulap¹***

dulama¹ *sf* vz ***donama***

dulama² *sf* vz ***dulamă***

dulamă *sf* [At: (a. 1536) CUV. D. BĂTR. I 238 / V: (înv) ***~ma, dol~, dolană, doloa~*** / Pl: *~me*, (îvp) *~lămi* / E: tc ***dolama***] **1** (Înv) Haină de ceremonie purtată de domni și de boieri, din stofă scumpă, adesea împodobită cu blană și cu paftale. **2** Haină lungă, purtată în trecut de negustori, preoți, călugări etc. **3** Haină țărănească lungă (și îngălbenită), făcută din postav gros. **4** Năframă folosită ca basma.

dulamică *sf* vz ***dulămică***

dulan *sm* [At: LEXIC REG. 101 / Pl: *~i* / E: nct] (Buc) Om mare și cam prost.

dulancă *sf* [At: H XVI, 405 / Pl: *~nce* / E: nct] (Reg) Cățea mare.

dulandragiu *sm* [At: GANE, ap. CADE / Pl: *~ii* / E: tc ***dolandyryğy***] (Mol) Haimana.

dulap¹ *sn* [At: MAN. GÖTT. 40 / V: ***~lac, ~laf, ~lab, dol~, dolaf*** / Pl: *~uri* / E: tc ***dolap***] **1** Mobilă de lemn sau de metal prevăzută cu rafturi, în care se păstrează rufe, vase, haine, cărți etc. Cf *armar, blidar, bufet, comodă, credenț, garderobă, scrin, șifonier*. **2** (Pop; îe) **A întoarce pe cineva ca în ~** A batjocori (pe cineva). **3** (Pop) Unealtă (sau mecanism) în formă de roată. **4** (Reg) Firidă. **5** (Pop; îe) *~ul miresei* Ladă de zestre. **6** (Mun) Leagăn de lemn (sau construcție cu mai multe leagăne fixate pe același schelet) care se balansează sau se învârtește în cerc, servind ca mijloc de distracție Si: *scrânciob*. **7** (Mun) Flașnetă. **8** (Fig) Farsă. **9** (Reg; îe) **A juca** (sau **a-i trage cuiva un ~** ori **a lua pe cineva în ~**) A amăgi. **10** (Reg; îe) **A învârti ~** (sau **~uri**) sau **a întoarce chichițe și ~uri** A înșela. **11** (Pop) Roată care învârtește moara. **12** (Pop) Roată pentru trasul borangicului.

dulap² *sm* [At: (f. a.) URICARIUL XIX, 380 / Pl: *~i* / E: tc ***dolak***] (Mol; Mun) Scândură lată și groasă de brad servind ca material de dulgherie pentru podit.

dulapciu *sm, am* [At: SANDU-ALDEA, A. M. 8 / Pl: *~ii* / E: tc ***dolapci***] **1-2** (Om) șiret. **3-4** (Om) chiulangiu.

dulapior *sn* vz ***dulăpior***

dulaș *sn* [At: GR. S. VI, 65 / Pl: *~uri* / E: ns cf mg *dülő* cf *hățaș*] (Reg) Drumeag.

dulaucă *sf* [At: H XVI, 405 / Pl: ? / E: nct] (Reg) Cățea mare.

dulămică *sf* [At: MAT. FOLK. 1320 / V: ***~lam~*** / Pl: *~ici* / E: ***dulamă*** + *-ică*] **1-2** (Pop; șhp) Dulămiță (**1-2**).

dulămiță *sf* [At: PITIȘ, SCH. 110 / Pl: *~țe* / E: ***dulamă*** + *-iță*] **1-2** (Pop; șhp) Dulamă (**3**) (mică) Si: *dulămică* (**1-2**).

dulăpaș *sn* [At: CONTEMPORANUL II, 219 / Pl: *~e*, (pop) *~uri* / E: ***dulap*** + *-aș*] **1-2** Dulăpior (**1-2**).

dulăpărie *sf* [At: DA ms / Pl: *~ii* / E: ***dulap*** + *-ărie*] (Reg) **1** Înșelătorie. **2** Șiretenie.

dulăpior *sn* [At: SADOVEANU, P. S. 229 / Pl: *~oare* / E: ***dulap*** + *-ior*] **1-2** (Șhp) Dulap (**1**) (mic) Si: *dulăpaș* (**1-2**).

dulăpit, ~ă *a* [At: GORJAN, H. IV, 77 / P: *~iți, ~e* / E: ***dulap***] (Nob) Închis în dulap.

dulăpuri *sp* [At: GL. OLT. / E: ***dulap²***] (Reg) Bucăți mari de slănină, carne etc.

dulărie *sf* [At: FOLC. OLT. – MUNT. II, 676 / Pl: *~ii* / E: nct] (Reg) Rang înalt boieresc.

dulău¹ *sm* [At: PRAV. 64 / Pl: *~ăi* / E: pn ***dolow***] **1** Câine mare (și lățos) Si: (îvr) *zăvod*. **2** (Fig) Calificativ injurios pentru un om bătrân lipsit de educație (și de cultură), cu deprinderi grosolane. **3** (Pop) Constelație boreală din care face parte și Sirus Si: *câinele-mare*.

dulău² *sm* [At: VICIU, S. GL. / Pl: *~ăi* / E: nct] (Reg) Dovleac.

dulău³ *sn* [At: CHEST. IV, 16/62 / V: ***~leu*** / Pl: ? / E: mg ***dülő***] (Reg) **1** Drum de țară situat mai jos decât terenurile care îl mărginesc. **2** Țarină. **3** Făgăraș. **4** (Buc) Mămăligă cu brânză.

dulbăni *vr* [At: DA ms / V: ***in~*** / Pzi: *~nesc* / E: tc ***dülbend*** cf *indălbi, tulpan*] (Reg) A se îmbrobodi.

dulbent *sn* vz ***tulbent***

dulbină *sf* vz ***dălbină***

dulbun, ~ă *a* [At: VĂCĂRESCUL, IST. 293 / Pl: *~i, ~e* / E: tc ***durbûn***] (Mun; tcî, d. oameni) Care vine de departe.

dulc, ~ă *a* [At: MARIAN, NA. 326 / Pl: *~lci* / E: drr ***dulcoare***] (Rar) **1** Dulce. **2** Bun.

dulcamar, ~ă *sf, a* [At: LM / Pl: *~i, ~e* / E: nct] (Rar; gmț) **1-2** (Gust) dulce-amar.

dulce [At: At: COD. VOR. 125/5 / V: ***~lciu*** / Pl: *~lciuri, dulci, ~* / E: ml ***dulcis, -em***] **1** *a* Care are gustul caracteristic mierii sau zahărului. **2** *a* Care a fost îndulcit. **3** *a* (D. lapte) Proaspăt. **4** *a* (D. brânzeturi) Care nu a fost sărat. **5** *a* (D. brânzeturi) Care a fost sărat foarte puțin. **6** *a* (D. fructe) Care este produs de un pom fructifer altoit, având gust dulce (**1**). **7** *a* (D. apă) Care nu este sărată. **8** *a* (D. apă) De izvor. **9** *a* (D. apă) De fântână. **10** *a* (Fig) Frumos. **11** *a* (Fig) Drăguț. **12** *a* (Fig) Gingaș. **13** *a* (D. miros) Aromat. **14** *a* (D. glas, sunet etc.) Plăcut la auz Si: *armonios, melodios*. **15** *a* (D. lumină) Puțin intens Si: *blând*. **16** *a* (D. culori) Estompat. **17** *a* (D. somn) Liniștit. **18** *a* (D. somn) Odihnitor. **19** *a* (D. gesturi, acțiuni) Ușor. **20** *a* (D. gesturi, acțiuni) Delicat. **21** *a* (D. terenuri) Cu o pantă redusă. **22** *a* (D. terenuri) Ușor de urcat. **23** *a* (D. climă, agenți fizici) Moderat. **24** *a* (D. climă, agenți fizici) Temperat. **25** *a* (D. ființe) Plăcut la înfățișare sau în comportări Si: *simpatic*. **26** *a* (D. ființe) Iubit. **27** *a* (D. ființe) Drag. **28** *a* (D. oameni) Înțelegător. **29** *a* (D. oameni) Blând. **30** *a* (D. oameni) Care provoacă mulțumire Si: *agreabil*. **31** *a* (D. vorbe) Alintătoare. **32** *a* (D. gânduri exprimate, versuri etc.) De dragoste. **33** *a* (Îe) **A face** (cuiva) **ochi ~lci** A privi (pe cineva) cu dragoste Si: *a curta*. **34** *sni* (Bis; d. alimente; îla) **De ~** Care este permis numai în perioadele dintre posturi. **35** *sni* (Bis; d. zile sau perioade; îal) în care este îngăduit

să se mănânce orice fel de alimente. **36** *sni* (Fam; îe) **A spune** (cuiva ceva) **de ~** A spune (cuiva) lucruri dezagrabile. **37** *sni* (Îae) A reproșa (cuiva ceva). **38** *sn* Lucru sau faptă care produce plăcere. **39** *sn* Lucru sau faptă plăcută. **40** *sn* (Mpl) Alimente preparate cu zahăr sau miere.

dulceag, ~ă [At: POLIZU / Pl: *~egi* / E: ***dulce*** + *-eag*] **1** *a* (D. mâncăruri și băuturi) Care are un gust ușor îndulcit Si: (îvr) *dulcinos*, (pop) *dulciu*. **2** *a* (D. mirosuri) Plăcut, parfumat. **3-4** *av, a* (D. manifestările oamenilor) (În mod) aparent prietenos, blând Si: (pop) *dulciu*.

dulceață *sf* [At: COD. VOR. 127 / Pl: *~eți*, *~ețuri* / E: ***dulce*** + *-eață*] **1** Gust caracteristic mierii sau zahărului Si: (înv) *dulcoare* (**1**). **2** Gust caracteristic mâncărurilor sau băuturilor dulci. **3** (Pex) Gust plăcut al unei mâncări sau băuturi. **4** (Înv) Avere. **5** (Înv) Bogăție. **6** Preparat alimentar din fructe sau din petale de flori fierte în sirop de zahăr. **7** (Fig) Comportament agreabil. **8** (Fig) Lucru sau faptă care desfată pe cineva sau îi provoacă cuiva o senzație plăcută. **9** (Fig) Mulțumire sufletească. **10** (Fig) Fericire. **11** (Îlav) **Cu ~** Cu drag. **12** (Îal) în mod prefăcut. **13** (Fig) Blândețe. **14** (Fig) Bunăvoință. **15** (Fig) Prefăcătorie.

dulcegărie *sf* [At: DENSUSIANU, L. 229 / Pl: *~ii* / E: ***dulceag*** + *-ărie*] **1** Gust ușor îndulcit. **2** (Dep; d. manifestări ale oamenilor) Ipocrizie.

dulcețăreasă *sf* [At: M. I. CARAGIALE, C. 75 / Pl: *~ese* / E: ***dulceață*** + *-reasă*] (Rar) Femeie care prepară dulceață (**6**).

dulcicol, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~i*, *~e* / E: ***dulce***] (D. animale și plante) **1** Care trăiește în ape dulci. **2** Specific apelor dulci.

dulcifer, ~ă *a* [At: COSTINESCU / Pl: *~i*, *~e* / E: ***dulce*** + *-ifer*] (Înv) Care îndulcește o mâncare, o băutură etc.

dulcinee *sf* [At: DEX / Pl: ~ / E: fr ***dulcinée***] **1** Femeie iubită. **2** (Dep) Femeie care constituie obiectul unei iubiri ridicole.

dulcinos, ~oasă [At: BARONZI, I. L. I, 107 / Pl: *~oși*, *~oase* / E: ***dulce*** + *-inos*] (Înv) Dulceag (**1**).

dulcișor, ~oară [At: PANN, E. II, 36/24 / Pl: *~i*, *~oare* / E: ***dulce*** + *-ișor*] **1-64** *a* (Șhp) (Cam) dulce (**1-32**) Si: *dulcuț* (**1-64**). **65** *sm* Plantă erabcee din familia leguminoaselor cu flori purpurii, care crește în regiunile alpine (*Hedysarum obscurum*).

dulciu, ~ie [At: BUDAI-DELEANU, Ț. 185 / Pl: *~ii* / E: ***dulce*** + *-iu*] (Pop) **1** *a* Dulceag (**1**). **2-3** *av, a* Dulceag (**3-4**).

dulcoare *sf* [At: LB / Pl: *~ori* / E: ***dulce*** + *-oare*] **1** (înv) Dulceață (**1**). **2** (Fig) Plăcere. **3** (Fig) Grație.

dulcuț, ~ă *a* [At: MARIAN, NU. 448 / Pl: *~i*, *~e* / E: ***dulce*** + *-uț*] **1-64** (Șhp) Dulcișor (**1-64**).

dulen *sn* vz ***dulău***[3]

dulhău, ~hoaie *a* [At: DLR ms / Pl: *~ăi*, *~hoaie* / E: nct] (Reg) Trândav.

dulgher *sm* [At: PANN, P. V. 176 / Pl: *~i* / E: tc *dülger*] Persoană care execută lemnăria unei case, a unei clădiri sau diverse alte construcții sau elemente de construcție din lemn.

dulgheri *vti* [At: ȘIO I, 165 / Pzi: *~resc* / E: ***dulgher***] **1** A executa lemnăria unei case, a unei clădiri sau diverse alte construcții sau elemente de construcție din lemn. **2** (Fig) A lucra de mântuială, grosolan.

dulgherie *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ii* / E: ***dulgher*** + *~ie*] **1** Meserie prin care se execută lemnăria unei case, a unei clădiri sau diverse alte construcții sau elemente de construcție din lemn Si: *dulgherit*[1]. **2** Totalitate a lucrărilor executate de dulgher. **3** Atelier în care se execută lemnăria unei case, a unei clădiri sau diverse alte construcții sau elemente de construcție din lemn.

dulgherit[1] *sn* [At: PAS, Z. I, 159 / Pl: (rar) *~uri* / E: ***dulgher*** + *-it*] Dulgherie (**1**).

dulgherit[2]***, ~ă*** *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***dulgher*** + *-it*] (D. lemnăria unei case, a unei clădiri etc) Care este executat de dulgher.

dulie[1] *sf* [At: COMAN, GL. / Pl: *~ii* / E: nct] (Reg) **1** Refec gros (la cămașă). **2** Dungă la pantalon. **3** Morman de pământ.

dulie[2] *sf* [At: PREV. ACCID. 30 / Pl: *~ii* / E: fr ***duille***] Piesă metalică în care se fixează becul electric și care asigură contactul acestuia cu rețeaua electrică.

dulugea *sfs* [At: COMAN, GL / E: nct] (Reg; îe) **A o lua cu ~ua** A o lua cu încetul, în mod rațional.

dulugeac *sn* [At: BOCEANU, GL. / Pl: *~uri* / E: nct] (Reg; îlav) **Cu ~ul** Încet, agale.

duluță *sf* [At: ALECSANDRI, T. 1583 / Pl: *~țe* / E: nct] (Pop) **1** (Îe) **A se duce ~** sau **a fugi ~** A alerga foarte repede. **2** (Îe) **A se ține ~** A se face nevăzut.

dumata *ppl* vz ***dumneata***

dumă *sf* [At: DEX / Pl: *~e* / E: rs ***дума***] **1** Nume dat adunării legislative costituite (în 1905) în Rusia țaristă. **2** Denumire a Camerei Inferioare a Parlamentului din Federația Rusă.

dumăta *ppl* vz ***dumneata***

dumbăț *sm* vz ***dumbeț***

dumbeț *sm* [At: DEX / V: ***~băț*** / Pl: *~i* / E: vsl донбици] Plantă erbacee cu frunze mici și dințate, cu flori purpurii sau albe, în formă de ciorchine la vârful tulpinii Si: *sclipeț* (*Mellitis melissophylum*).

dumbravă *sf* [At: PSALT. 147 / Pl: *~răvi* / E: vsl донбрава] **1** Pădure tânără și nu foarte deasă care crește în văi, pe locuri de șes, pe lângă râuri. **2** Pădure de stejar.

dumbravnic *sm* [At: LB / V: ***drâmban~, drâmbon~*** / Pl: *~ici* / E vsl донбравину] Plantă erbacee din familia labiatelor, cu miros caracteristic, cu frunze late, flori purpurii, trandafirii, roz sau albe, folosită ca plantă medicinală și meliferă (*Melittis melissophyllum*).

dumbrăvean, ~ă *a* [At: EMINESCU, L. P. 137 / Pl: *~eni*, *~ene* / E: ***dumbravă*** + *-ean*] (Rar) **1** Care aparține unei păduri tinere și nu foarte dese ce crește în văi, pe locuri de șes, pe lângă râuri. **2** Privitor la o pădure tânără și nu foarte deasă care crește în văi, pe locuri de șes, pe lângă râuri.

dumbrăveancă *sf* [At: ALECSANDRI, P. II, 55 / Pl: *~ence*, *~enci* / E: ns cf *dumbravă*, *dumbrăvean*] Pasăre migratoare cu pene albastre-verzui (*Caracis garrulus*).

dumbrăvioară *sf* [At: GORJAN, H. I, 66/12 / Pl: *~re* / E: ***dumbravă*** + *-ioară*] **1-2** (Șhp) Dumbravă (**1**) Si: *dumbrăviță* (**1-2**).

dumbrăviță *sf* [At: LB / Pl: *~țe* / E: ***dumbravă*** + *-iță*] **1-2** (Șhp) Dumbrăvioară (**1-2**).

dum-dum *sns* [At: ȘĂINEANU, D.U. / E: fr ***dum-dum***] (Îs) *Glonț* sau *proiectil* ~ Glonț care explodează în momentul atingerii țintei, provocând răni mortale.

dumeata *ppl* vz ***dumneata***

dumeca *v* vz ***dumica***

dumereală *sf* [At: COSTINESCU / Pl: *~reli* / E: ***dumeri*** + *-eală*] (îvr) **1-4** Dumerire (**1-4**). **5** (Pex) Îmblânzire.

dumeri [At: CORESI, EV. 525 / V: ***~miri, dom~, domiri*** / Pzi: *~resc* / Cj 3: (îvr) *să dumere* / E: bg ***домержа***] **1** *vr* A se lămuri în legătură cu o problemă, o situație încurcată, neclară. **2** *vr* (Pex) A-și da seama de ceva. **3** *vt* A ajuta pe cineva să înțeleagă ceva. **4** *vt* (Îvr) A clarifica o situație neclară, încurcată. **5** *vt* (Înv) A face pe cineva să cedeze Si: *a îndupleca*. **6** *vt* (Înv) A face pe cineva să primească ceva. **7** *vr* (Pex) A îmblânzi. **8** *vr* (Înv) A se îndupleca. **9** (Înv; pex) A se potoli. **10** *vr* (Îvr) A se hotărî. **11** *vr* (Îvr) A se mira.

dumerire *sf* [At: MARDARIE L. 134 / V: ***~mir~, domir~*** / Pl: *~ri* / E: ***dumeri***] **1** Lămurire a cuiva asupra unei probleme, unei situații încurcate, neclare Si: (îvr) *dumereală* (**1**). **2** (Îvr) Clarificare a unei probleme Si: (îvr) *dumereală* (**2**). **3** (Înv) Determinare a cuiva să cedeze Si: *îndulpecare*, (îvr) *dumereală* (**3**). **4** (Înv) Convingere a cuiva să primească ceva Si: (îvr) *dumereală* (**4**). **5** (Pex) Îmblânzire.

dumerit, ~ă *a* [At: CANTEMIR, I. I. I, 79 / V: ***~mir~***, (înv) ***domir~*** / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***dumeri***] **1** (D. oameni) Care s-a lămurit asupra unei probleme, unei situații încurcate, neclare. **2** (D. oameni) Care a fost ajutat să înțeleagă ceva. **3** (Îvr; d. probleme etc.) Clarificat. **4** (Înv; d. oameni) Care a fost determinat să cedeze Si: *înduplecat*. **5** (Înv; d. oameni) Care a fost convins să primească ceva. **6** (Pex) Îmblânzit. **7** (Înv; d. oameni) Care s-a înduplecat să accepte sau să primească ceva. **8** (Îvr; d. oameni) Chibzuit.

dumeritură *sf* [At: CORESI, EV. 465 / V: ***domir~*** / Pl: *~turi* / E: ***dumeri*** + *-tură*] (Îvr) Chibzuială.

dumesnic, ~ă *a* [At: PRAV. 34 / V: (înv) ***~stn~***, (reg) ***~eșn~***, (îrg) ***dom~***, (înv) ***domestn~*** / Pl: *~ici*, *~ice* / E: lat ***domesticus*** cf vsl домастиноу] (Înv)

1 (Reg; d. animale) Domestic. 2 (D. mâncăruri) Care e preparată din carne de animal domestic. 3 (D. oameni) Civilizat. 4 (Pex; d. oameni) Blând. 5 (Reg; d. animale) Care nu se sperie Si: *blând*. 6 Casnic. 7 (Pex) Familial. 8 (Reg; d. pământ) Cultivat. 9 (Reg; d. plante) Roditoare. 10 (Reg; d. iarbă) Fragedă.

dumesnici [At: (a. 1746) DOC. ap. TDRG / V: ***~stn~, ~mis~, dom~*** / Pzi: *~icesc* / E: ***dumesnic***] (Înv) 1-2 *vtr* A (se) domestici. 3-4 *vtr* A (se) civiliza. 5 *vt* A face locuibil un teren. 6 *vt* A deșteleni teren.

dumesnicie *sf* [At: ASACHI, S. L. II, 110 / V: ***dom~*** / Pl: *~ii* / E: ***dumesnici*** + *-ie*] (Înv) Domesticire.

dumesnicire *sf* [At: POLIZU / V: ***dom~*** / Pl: *~* / E: ***domesnici***] (înv) 1 Domesticire. 2 Civilizare. 3 Deștelenire a unui teren.

dumesnicit, ~ă *a* [At: PLR I (1829), 28 / V: (înv) ***~stnicit, dom~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***dumesnici***] (Înv) 1 (Reg) Domesticit[2]. 2 (D. oameni) Civilizat. 3 (D. oameni) Supus. 4 (D. oameni) Îmblânzit[2]. 5 (D. pământ) Deștelenit[2].

dumestnic, ~ă *a* vz ***dumesnic***

dumestnici *v* vz ***dumesnici***

dumestnicit, ~ă *a* vz ***dumesnicit***

dumeșnic, ~ă *a* vz ***dumesnic***

dumeta *ppl* vz ***dumneata***

dumi *vt* [At: MAT. FOLK. 156 / Pzi: *~mesc* / E: ***dumă***] (Reg) A sfătui pe cineva ceva.

dumialui *ppl* vz ***dumnealui***

dumiata *ppl* vz ***dumneata***

dumiavoastră *ppl* vz ***dumneavoastră***

dumica [At: BIBLIA (1688), 693 [2]/41 / V: (reg) ***dăm~***, (reg) ***dămni~*** (îrg) ***dem~***, (îrg) ***dim~***, (reg) ***dumeca***, (reg) ***dumni~*** / Pzi: *dumic* (A și: *dumic*) / E: ml **demicare*] 1 *vt* A rupe în bucăți un aliment. 2 *vt* A mânca mestecând încet Si: *a savura*. 3 *vt* (Pan) A fărâmița. 4 (Pan) A măcina. 5 *vr* A se fărâmița. 6 (Îvp) A omorî pe cineva tăindu-l în bucăți Si: *a ciopârți*. 7-8 *vtr* (Îrg) A (se) răni. 9-10 *vtr* (îrg) A (se) zdrobi. 11 *vt* (Îrg) A omorî pe câmpul de luptă Si: *a nimici*.

dumicare *sf* [At: SĂULESCU, HR. I, 277/13 / V: ***dim~*** / Pl: *~cări* / E: ***dumica***] 1 Rupere în bucăți a unui aliment Si: (înv) *dumicătură* (1), *dumicat*[1] (1). 2 Savurare a unui aliment Si: (înv) *dumicătură* (2), *dumicat*[1] (2). 3 (Reg) Îmbucătură. 4 Fărâmițare a unui aliment Si: (înv) *dumicătură* (4), *dumicat*[1] (4). 5 Măcinare a unui produs alimentar Si: (înv) *dumicătură* (5), *dumicat*[1] (5). 6 (îvp) Omorâre a cuiva, tăindu-l în bucăți Si: *ciopârțire*. 7 (îrg) Rănire. 8 (îrg) Zdrobire. 9 (îrg) Omorâre a cuiva pe câmpul de luptă Si: *nimicire*.

dumicat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***dumica***] (Pop) 1-2 Dumicare (1-2). 3 (Reg) Îmbucătură. 4-5 Dumicare (4-5).

dumicat[2], ***~ă*** [At: (a.1638) IORGA, S. N. 72 / V: (înv) ***dem~***, (reg) ***demni~***, (îrg) ***dim~***, (reg) ***dimni~***, (reg) ***dumni~*** / Pl: *~ați, ~e, ~uri* sn / E: ***dumica***] 1 *a* (Înv; d. alimente) Rupt în bucățele. 2 *sm* Bucată mică dintr-un aliment Si: (înv) *dumicătură* (7), (reg) *dumicuș, îmbucătură*. 3 *sm* (Reg) Un fel de supă preparată din bucățele de pâine, brânză, mămăligă etc fierte în lapte, vin sau apă. 4 *sm* (Ban) Umplutură de carne de porc făcută cu pâine și mațe tocate. 5 *a* (Înv) Fărâmițat. 6 *a* (Îvr) Rănit. 7 (Îvp; d. oameni) Tăiat în bucăți Si: *ciopârțit*[2]. 8 *a* (Îrg) Zdrobit[2]. 9 (Îrg; d. oameni) Omorât pe câmpul de luptă Si: *nimicit*[2].

dumicătură *sf* [At: POLIZU / V: ***dim~*** / Pl: *~ri* / E: ***dumica*** + *-tură*] (Înv) 1-2 Dumicare (1-2). 3 (Reg) Îmbucătură. 4-5 Dumicare (4-5). 6 Totalitatea dumicaților (2). 7 Dumicat (2).

dumicuș *s* [At: DA ms / Pl: nct / E: ***dumica*** + *-uș*] (Reg) Dumicat (2).

dumnealui *ppl* vz ***dumnealui***

dumielui *ppr* vz ***dumnealui***

dumincică *sf* vz ***duminicică***

dumiilui *ppl* vz ***dumnealui***

dumile voastre *ppl* vz ***dumneavoastră***

dumilor sale *ppl* vz ***dumneavoastră***

dumilor voastre *ppl* vz ***dumneavoastră***

dumilui *ppl* vz ***dumnealui***

duminecal, ~ă *a* vz ***duminical***

duminecă vz ***duminică***

duminecea *sf* [At: LB / V: ***~nicea*** / Pl: *~cele* / E: ***duminecă*** + *-ea*] (Reg) 1 Plantă erbacee târâtoare cu flori galbene Si: *dreață, duminecuță, duminicică* (1) (îrg) *duminiță* (*Lysimachia nummularia*). 2 Plantă erbacee cu flori galbene Si: *duminicică* (2), *gălbenele* (*Lysimachia punctata*).

duminecit, ~ă *a* [At: ALEXI, W. / Pl: *~iciți, ~e* / E: ***duminecă*** + *- it*] (Rar) Duminical.

duminecuță *sf* [At: CADE / V: ***~nic~*** / Pl: *~țe* / E: ***duminecă*** + *-uță*] (Bot; reg) Duminecea (1) (*Lysimachia nummularia*).

duminical, ~ă *a* [At: VALIAN, V. / V: ***~nec~***, (înv) ***dom~*** / Pl: *~i, ~e* / E: ***duminică*** + *-al*] 1 Care se face în ziua de duminică (1). 2 Care se petrece în ziua de duminică (1). 3 Privitor la ziua de duminică (1). 4 (Fig) Festiv.

duminică [At: COD. VOR 18/18 / V: ***~necă***, (reg) ***~men~*** / Pl: *~ici* / E: ml *(dies)**dominica***] 1 *sf* Ultima (sau prima) zi a săptămânii folosită de obicei ca zi de repaus legal. 2 *sf* (Îs) *~ca floriilor, ~ca florilor*, (reg) *~ca vlăstărilor, ~ca stâlpilor* Sărbătoare creștină care se celebrează în duminica (1) dinaintea Paștelui Si: *Florii*. 3 *sf* (Îs) *~ca Paștelui, ~ca Paștilor* Sărbătoare religioasă celebrată de creștini în fiecare an la o dată diferită, într-o duminică (1) în amintirea învierii lui Hristos. 4 *sf* (Îs) *~ca Tomii, ~ca nouă* Sărbătoare creștină care se celebrează în duminica (1) imediat următoare Paștelui. 5 *sf* (Îs) *~ca (cea) mare*, (reg) *~ca teiului* Sărbătoarea de Rusalii. 6 *sf* (Îs) *~ tânără* Prima duminică (1) după lună nouă. 7 *sf* (Îs) *~ca lăsatului de brânză, ~ca brânzii* Ultima duminică (1) în care se mai mănâncă produse din lapte înaintea începerii postului mare. 8 *sf* (Îs) *~ca lăsatului de carne, ~ca cărnii* Ultima duminică (1) în care se mai mănâncă produse din carne înaintea începerii postului mare. 9 *sfi* (D. haine; îla) **De ~** Care se poartă în zilele de sărbătoare. 10 (Îal) Care se petrece în timpul zilei de duminică (1). 11 *si* (Îlav) *sfi* **Din ~ în ~** În fiecare duminică (1). 12 *sf* (Mtp) Personaj de basm, personificare a zilei de duminică (1), închipuită ca o femeie bătrână și bună care ajută pe oamenii cinstiți. 13 *sf* (Mtp; îs) *Apa ~icii* Râu care înconjoară Raiul. 14 *av* În prima duminică (1) următoare zilei în care ne aflăm. 15 *av* Într-o zi de duminică (1). 16 *av* În timpul zilei de duminică (1). 17 *av* (Îf *duminica*) în fiecare duminică (1).

duminicea *sf* vz ***duminecea***

duminicică *sf* [At: LB / V: ***~mincică*** / Pl: *~icele* / E: ***duminică*** + *-ică*] (Bot; reg) 1-2 Duminecea (1-2) (*Lysimachia nummularia* și *Lysimachia punctata*).

duminicuță *sf* vz ***duminecuță***

duminitale *ppl* vz ***dumneata***

duminiță *sf* [At: COTEANU, PL. / Pl: *~țe* / E: ***dumini***(că) + *-iță*] (Bot; îrg) Duminecea (1) (*Lysimachia nummularia*).

dumiri *v* vz ***dumeri***

dumirire *sf* vz ***dumerire***

dumirit, ~ă *a* vz ***dumerit***

dumisnici *v* vz ***dumesnici***

dumita *ppl* vz ***dumneata***

dumitale *ppl* vz ***dumneata***

dumitraș *sm* [At: BORZA, D. 26 / Pl: *~i* / E: ***Dumitru*** + *-aș*] (Bot; reg) Săpunele (*Aster novae angliae*).

dumitriță *sf* [At: ȘĂINEANU / Pl: *~țe* / E: ***Dumitru*** + *-iță*] (Bot; pop) 1 Tufănică (*Chrysanthemum indicum*). 2 Flori-de-toamnă (*Aster Salignus*). 3 Gheață (*Begonia semperflores*).

dumnata *ppl* vz ***dumneata***

dumnăzău *sm* vz ***dumnezeu***

dumnăzei *vt* vz ***dumnezei***[2]

dumnealor *ppl* vz ***dumnealui***

dumnealui, dumneaei *ppl* [At: CORESI, EV. 1 / V: ***domnia-lui***, (înv) ***domnii lui, ~mialui, ~miealui, ~mielui, ~miilui, ~milui, elui, ~nialui, ~nielui, ~nilui, ~mialui, ~mielui, ~mului*** / Pl: *~lor* / E: ***Domnia*** + ***lui (ei, lor)***] 1 (Înv; pus înaintea numelor proprii, a numelor ce indică titluri, ranguri boierești) Arată respectul vorbitorului. 2 (Îvr; înaintea unui nume

de rudenie) Indică reverența. 3 (Înv) Pronume de politețe pentru persoana a treia. 4 (Fam; înv; când vorbește soția) Soț. 5 (Fam; înv; când vorbește soțul) Soție.

dumneasa *ppl* [At: (a.1591) GCR I, 38/27 / V: ***domnia*** sa, (înv) ***domneai sale, domnii sale, domnilor sale, dumilor sale*** / GD: *~misale*, (S: *d-sale*) / E: ***Domnia + sa***] 1 (Înv; pus înaintea numelor proprii, a numelor ce indică titluri, ranguri boierești) Arată reverența. 2 (Înv) Pronume de politețe pentru persoana a treia.

dumneata *ppl* [At: (a.1521) HURMUZACHI XI, 843 / V: (reg) ***domnia ta***, (pop) ***domitale, domneta, domnetale, domnietale, domnitale, ~le***, (îvr) ***~minitale***, (înv) ***~nata, ~neta, ~niata, ~nitale, ~nitalea***, (reg) ***dumata, dumâta, dumeata, dumeta, dumiata, dumita, dumitale, dumnietale, dunita, doimitale, mneta, mnitale, neata, nitale*** / GD: *~mitale* / E: ***Domnia + ta***] (Înv) Arată respectul față de interlocutor.

dumneatale *ppl* vz ***dumneata***

dumneavoastră *ppr* [At: (a. 1619) CUV. D. BĂTR. II, 120/2 / V: ***domnia-voastră***, (îrg) ***dumvastră, ~niavoastă, ~nioastră***, (înv) ***~neavostră, ~vostră, domiavoastră, domiile voastre, domneavoastră, domneavostră, domnelor voastre, domnilor voastre, dumneloriu voastre, dumile voastre***, (fam) ***mneavoastră*** / S și: *d-voastră* / Pl: (îrg) *dumile-voa~* / GD: (îrg) *dumilor-voa~*, (înv) *dumniilor voastre, domnielur-voa~, domnelor-voastre, dumilor-voastre*, (îrg) *dumnilor-voa~* / E: ***Domnia + voastră***] 1 Pronume de politețe pentru persoana a doua singular și plural. 2 (Înv; pus după un vocativ) Termen de adresare reverențios. 3 (Înv; îe) **Voie la ~ ca la banu' Ghica** Persoana în cauză are dreptul și puterea de a face ceea ce vrea (sau un anumit lucru).

dumneavostră *ppr* vz ***dumneavoastră***

dumnelor *ppl* vz ***dumnealui***

dumneloriu voastre *ppl* vz ***dumneavoastră***

dumnelui *ppl* vz ***dumnealui***

dumneta *ppl* vz ***dumneata***

dumnezâire *sf* vz ***dumnezeire***

dumnezâresc, ~ească *a* vz ***dumnezeesc***

dumnezău *sm* vz ***dumnezeu***

dumnezee *sfi* [At: COD. VOR. 9/6 / E: ***dumnezeu***] (Înv) 1 Zeiță. 2 Divinitate feminină Si: (înv) *dumnezeiasă* (2).

dumnezeesc, ~ească *a* [At: COD. VOR 168/4 / V: (înv) *~zăresc* / Pl: *~eești* / E: ***dumnezeu + esc***] 1 Care se referă la Dumnezeu. 2 Divin. 3 Care e dat de Dumnezeu. 4 Ca a lui Dumnezeu. 5 Privitor la Dumnezeu. 6 (D. oameni) Cucernic. 7 (D. oameni) Sfânt.

dumnezeește *av* [At: CORESI. EV. 70/19 / E: ***Dumnezeu + -este***] 1 Potrivit perceptelor bisericești. 2 Pe placul lui Dumnezeu. 3 (Fig) În felul lui Dumnezeu Si: *divin*. 4 (Fig) Splcdid. 5 (Exprimă un superlativ) Strașnic.

dumnezei[1] *v* [At: DA ms / Pzi: *~iesc* / E: ***dumnezeu*** cf *îndumnezei*] A îndumnezei.

dumnezei[2] *vi* [At: COD. VOR. 9/6 / V: *~năzâi* / Pzi: *~iesc* / E: ***dumnezeu*** cf *îndumnezei*] A înjura de Dumnezeu.

dumnezeiasă *sf* [At: COD. VOR 9/6 / Pl: *~iese* / E: ***dumnezeu + easă***] (Înv) 1-2 Dumnezee (1-2).

dumnezeire *sf* [At: PSALT. 336/25 / V: *~zâi~* / Pl: (rar) *~ri* / E: ***dumnezei***[1]] 1 Caracter divin Si: (înv) *dumnezeie* (1) 2 Divinitate. 3 Sfințenie. 4 Religiozitate .

dumnezeitor, ~oare *a* [At: CGR I, 246/12 / Pl: *~ri* / E: ***dumnezeit + -tor***] 1 Care îndumnezeiește.

dumnezeită *sf* [At: CALENDARIU (1814) 92/3 / Pl: *~te* / E: ***dumnezeu + ită***] 1 Zeiță.

dumnezelea *sm* [At: MAT. FOLK. 1129 / Pl: nct / E: ***dumnezeu***] 1 (Îrg) Dumnezeu (1).

dumnezeoaică *sf* [At: (a. 1780) BV II, 275 / Pl: *~ice* / E: ***dumnezeu + -oaică***] (Înv; aug) Zeiță.

dumnezeoaie *sfi* [At: VARLAAM, C. 62 / E: ***dumnezeu + -oaie***] (Înv; aug) Zeiță.

dumnezeu [At: PSALT. HUR., ap. PSALT. 5/15 / V: (reg) ***~zău, ~năzău***, (înv) ***~niz~, ~nizău, dom~*** / Pl: (rar) *~ei* / E: lat ***dom(i)ne deus***] 1 *sm* Ființă supremă în religiile monoteiste, creator al lumii, principiu fundamental al existenței și al ordinii universale Si: (îrg) *dumnezelea*. 2 *sm* Divinitate. 3 *sm* Zeu. 4 *sm* Idol. 5 *smi* (Îla) **Bătut de ~** Năpăstuit. 6 *smi* (Îla) Lipsit de noroc. 7 *smi* (Îlav) **Cum dă ~** Cum se întâmplă. 8 *smi* (Îal; pex) Rău. 9-11 *smi* (Îe) **Dumnezeule!** Exclamație de uimire, de spaimă sau de entuziasm. 12 *smi* (Îe) **Pentru (numele lui) Dumnezeu!** Exclamație prin care se imploră. 13 *smi* (Îae) Exclamație prin care se exprimă deznădejdea. 14 *smi* (Îae) Exclamație prin care se exprimă dezaprobare față de ceva. 15 *smi* (Îe) **Ce ~!** Exclamație prin care se exprimă nemulțumirea. 16 *smi* (Îe) **Să dea ~, să ajute ~** Formulă de urare. 17 *smi* (Îae) Exclamație prin care vorbitorul invocă divinitatea în speranța de a avea succes. 18 *smi* (Îe) **~ să mă ierte!** Exclamație prin care vorbitorul dorește să fie iertat pentru cele ce face sau spune. 19 *smi* (Îe) **~ să-l ierte!** Formulă rostită la moartea cuiva sau când se vorbește despre cineva decedat. 20 *smi* (Îe) **~ să ierte!** (pe cineva) Exclamație rostită de vorbitor atunci când cineva păcătuiește. 21 *smi* (Îe) **Unde** (sau **pe ce**) **pune (el) mâna, pune și ~ mila** Proverb rostit la adresa unei persoane căruia îi merg toate din plin. 22 *smi* (Îe) **~ cu mila!** Exclamație rostită când o acțiune viitoare e considerată ca nesigură sau supusă eșecului. 23 *smi* (Îe) **Prin** (sau **din** sau **cu**) **mila lui ~** Formulă rostită când se dorește realizarea unei acțiuni grele care ar putea fi supusă eșecului. 24 *smi* (Îe) **Ferit-a** (sau **să te ferească**) **~** A se păzi de o nenorocire. 25 *smi* (Îe) **A(-i) pune** (cuiva) **~ mâna în cap** A avea noroc pe neașteptate. 26 *smi* (Îe) **Parcă** (sau **i se pare că**) **a apucat** (sau **a prins**) **pe Dumnezeu de (un) picior** Se spune despre cineva care are o bucurie sau o realizare neașteptată. 27 *smi* (D. oameni; îe) **A fi uitat de ~** A fi foarte bătrân. 28 *smi* (D. oameni; îae) A fi lipsit de noroc. 29 *smi* (D. un loc; îae) A fi foarte îndepărtat de lumea civilizată. 30 *smi* (Îe) **A se uita la cineva ca la ~** A iubi pe cineva foarte tare. 31 *smi* (Îe) **A porni** (**a merge** etc.) **cu ~** A călători liniștit. 32 *smi* (Îae) Urare de noroc. 33 *smi* (Îe) **~ știe!** Exclamație rostită când nu se știe ceva. 34 *smi* **Cum** (sau **ce**) **dă** (sau **vrea, aduce, lasă** etc.) **~!** Exclamație rostită atunci când o acțiune viitoare este lăsată să se întâmple cum este sortită să fie. 35 *smi* (Îe) **Încotro** (sau **unde, cum**) **te-a îndrepta ~** La voia întâmplării. 36 *smi* (D. oameni; îe) **A nu avea (a fi fără) nici un ~** A nu fi bun de nimic. 37 *smi* (D. oameni; îae) A fi fără căpătâi. 38 *smi* (D. vorbe, lucruri etc.; îae) Fără nici un sens. 39 *smi* (Îe) **A da cu barda** (sau **cu piatra** etc.) **în ~** A fi nesocotit. 40 *smi* (Îe) **A lăsa** (pe cineva) **în plata** (sau **în știrea**) **lui ~** A lăsa pe cineva în pace. 41 *smi* (Îae) A lăsa pe cineva să facă ce vrea. 42 *smi* (Îe) **A (se) ruga pe** (sau **de**) **toți ~eii** A se ruga cu insistență Si: *a implora*. 43 *smi* (Îe) **A fi omul lui ~** A fi om bun. 44 *smi* (Îae) A fi slujitor al lui Dumnezeu. 45 *smi* (Îe) **A fi pâinea lui ~** A fi foarte bun. 46 *smi* (Îe) **Cu ~ înainte!** Urare de succes.

dumnialui *ppl* vz ***dumnealui***

dumnialui *ppl* vz ***dumnealui***

dumniata *ppl* vz ***dumneata***

dumniavoastră *ppl* vz ***dumneavoastră***

dumnica *v* vz ***dumica***

dumnicat, ~ă vz ***dumicat***

dumnicat, ~ă vz ***dumicat***

dumnielui *ppl* vz ***dumnealui***

dumnie tale *ppl* vz ***dumitale***

dumniilor lor *ppl* vz ***dumnealui***

dumnilui *ppl* vz ***dumnealui***

dumnioastră *ppl* vz ***dumneavoastră***

dumnitale *ppl* vz ***dumneata***

dumnitalea *ppl* vz ***dumneata***

dumnizău *sm* vz ***dumnezeu***

dumnizeu *sm* vz ***dumnezeu***

dumnezeie *sf* [At: CORESI. EV. 139/7 / Pl: ns *~zei* / E: ***dumnezeu + -ie***] (înv) 1-4 Dumnezeire (1-4).

dumoastră *ppl* vz ***dumneavoastră***

dumper *sn* [At: DEX / Pl: *~e* / E: fr ***dumper***] Autocamion prevăzut cu o cupă metalică basculantă, la care scaunul șoferului se rotește în jurul axei de direcție care astfel permite conducerea înainte și înapoi.

dumping sn [At: ZAHARESCU, F. P. 382 / Pl: *~uri* / E: eg ***dumping***, fr ***dumping***] (Ecn) **1** Vânzare a mărfurilor pe piața externă la prețuri mai scăzute decât acelea de pe piața internă și mondială, practicată de unele țări în scopul înlăturării concurenților și al acaparării piețelor externe. **2** (Îs) ~ *social* Reducere a prețului de cost în dauna nivelului de viață al populației (salarii reduse, sarcini sociale mici). **3** (Îs) ~ *valutar* Vânzare a mărfurilor pe piața externă la prețuri mai mici decât cele practicate în mod obișnuit, din cauza scăderii valorii valutei naționale.

dumului *ppr* vz ***dumnealui***

dun *sn* vz ***dună[1]***

dunaj sns [At: DN[3] / E: eg ***dunnage***] (Mrn) Bucăți de lemn sau de alte materiale folosite pentru protecția mărfurilor din magaziile unei nave.

dunalma *sf* vz ***donamna***

dunamna *sf* vz ***donamna***

dunan *sn* vz ***duhan***

dunav, ~ă *a* [At: BUGNARIU, ap. DLR ms / Pl: *~i, ~e* / E: ns cf *Dunăre*] (Reg) **1** Iute. **2** Nebunatic.

dună[1] *sf* [At: MEHEDINȚI, G. F. 43 / V: ***dun*** *sn* / Pl: *~ne* / E: fr ***dune*** cf ger *Düne*] Formă de relief cu aspectul unor coame paralele, apărute sub acțiunea vântului în regiunile nisipoase Cf *movilă*, (pop) *dâlmă, îngrămădire*.

dună[2] *sf* [At: DLR ms / V: ***~nihă*** / Pl: *~ne* / E: mg ***dunyha***] (Ban; Trs) Pilotă de puf.

dunăre *sfs* [At: ZANNE, P. I, 747 / E: ***Dunăre***] **1** (Pop) Apă (curgătoare) mare. **2** (Pop) Cantitate mare de apă. **3** (Pop; fig) Mulțime de obiecte. **4** (Reg; îe) **A căra apă-n ~** A întreprinde o acțiune inutilă. **5** (Reg; îe) **A trece ~a pe cineva** A dojeni strașnic. **6** (Reg; d. apă; îe) **A se face** (sau **a fi ~**) A crește foarte mult. **7** (D. oameni; îae) A se supăra foc. **8** (Reg; îe) **A fi ~ de mânios** sau **a fi mânios ~** A fi foarte supărat. **9** (Reg; îcs) *Cum se bate ~a* Joc popular nedefinit mai îndeaproape. **10** (Pop; îe) **A se face ~ turbată** A se mânia foarte tare.

dunărean, ~ă [At: EMINESCU, P. 202 / Pl: *~eni, ~e* / E: ***Dunăre*** + *-ean*] **1** *a* De la Dunăre. **2-3** *smf, a* (Locuitor) din regiunea Dunării. **4** *a* Care aparține Dunării. **5** *a* Privitor la Dunăre.

dunăreancă [At: ALECSANDRI, P. P. 134 / Pl: *~ence* / E: ***Dunăre*** + *-eancă*] **1** *sf* Femeie din regiunea Dunării. **2** *sfa* Dans popular nedefinit mai îndeaproape. **3** *sfa* Melodie după care se execută dunăreanca (2).

dunăreanț *sms* vz ***dunăriuțu***

dunărel *sm* [At: T. PAPAHAGI, C. L. / Pl: nct / E: ***Dunăre*** + *-el*] Cuvânt cu înțeles neprecizat, într-un colind.

dunărenț *sms* vz ***dunărințu***

dunăresc, ~ească *a* [At: MAT. FOLK. I, 273 / E: ***dunăre*** + *-esc*] **1-2** (Rar) Dunărean (**1, 3-4**).

dunărică *sf* [At: ANTIPA, P. 192 / Pl: *~ici* / E: ***Dunăre*** + *-ică*] (Iht; reg) Zvârlugă-de-Dunăre *(Cobitis bulgarica)*.

dunărință *sf* [At: BĂCESCU, P. 28 / Pl: *~țe* / E: ***Dunăre*** + *-ință*] (Iht; reg) Zvârlugă-de-Dunăre *(Cobitis bulgarica)*.

dunărinț *sms* [At: VÎRCOL, M. 86 / V: ***~renț, ~reanț*** / E: ***Dunăre***] (Olt; Ban) Vânt care bate de la sud, din spre Dunăre.

dunăriță *sf* [At: ANTIPA, P. 192 / Pl: *~țe* / E: ***Dunăre*** + *-iță*] Braț, de dimensiuni mici, al Dunării care trece printr-o luncă, ocolind un ostrov.

dunăriuță *sfa* [At: PAMFILE, J. III, 16 / Pl: *~țe* / E: ***Dunăre*** + *-uță*] (Reg) **1** Dans popular cu lăutari. **2** Melodie după care se execută dunăriuța (**1**).

dundar *sm* [At: GR. S. V, 100 / Pl: *~i* / E: srb ***dundar***] (Olt) Mulțime de oameni aflată într-o casă.

dundur *sn* [At: CAMILAR, C. 151 / Pl: *~e* / E: nct] (Csnp) Sunet înăbușit.

dundure *sm* [At: DLR ms / Pl: nct / E: nct] (Reg) Om morocănos.

dunetă *sf* [At: DLR ms / Pl: *~te* / E: fr ***dunette***] (Mrn) Parte mai înaltă de la pupa unei nave (unde se află cabinele căpitanului și ale ofițerilor sau ale întregului echipaj).

dunga [At: ALAS, 10 XI, 1935, 7/3 / V: ***~ngi*** / Pzi: *~gesc* / E: ***dungă***] **1** *vt* A face ca un obiect să aibă dungi. **2** *vr* A căpăta dungi. **3** *vt* (Buc; îf *dungi*) A face cute într-o materie **4** A însemna cu dungi.

dungare *sf* [At: POTBRIANT, D. / PL: *~gări* / E: ***dunga***] **1** Producere de cute unui obiect Si: *dungat[1]* (1). **2** Însemnare cu dungi Si: *dungat[1]* (2).

dungat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: (nob) *~uri* / E: ***dunga***] **1-2** Dungare (**1-2**).

dungat[2], ~ă *a* [At: IORGA, N. L. I, 130 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***dunga***] **1** Cu dungi Si: *vărgat*. **2** (Reg) *Măr~* Soi de măr ale cărui fructe au pielița dungată (**1**).

dungă *sf* [At: (a. 1683) IORGA, ap. TDRG / Pl: *~ngi*, (rar) *~nge, ~guri* / E: vsl ***дѫга***] **1** Linie vizibilă pe un fond de altă culoare. **2** Fâșie. **3** (Îe) **A trage o ~** (peste ceva) **~** A suprima. **4** Urmă. **5** (Gmt; înv) Linie dreaptă. **6** (Înv) Linie de descendență genealogică. **7** (Reg) Miez cleios al pâinii necoapte bine Cf *clic, clisă*. **8** (Fig) Coloană. **9** Cută. **10** (Pop; îs) *~ngile frunzelor* Nervuri ale frunzelor. **11** (Îs) *~ngile palmei* Linii care se disting în palmă. **12** Muchie a unui obiect cioplit. **13** Creastă unui deal Cf *coamă, creastă, vârf*. **14** (Îs) *~ga pantalonului* Muchie făcută cu fierul de călcat în lungul pantalonului, în față și în spate. **15** Margine a unui obiect sau a unei construcții. **16** Parte laterală a unui obiect, om sau animal Cf *coastă, latură*, (pop) *rână*. **17** (Pfm; îe) **Pe o ~ și pe alta** (sau **pe ~ și pe lat**) Pe o parte și pe alta. **18** (Îae) Pe toate părțile. **19** (Pfm; îe) **În patru ~ngi** Mare. **20** (Pfm; îe) **A deschide ochii în patru ~ngi** A face ochii mari. **21** (Pfm; îe) **A fi într-o ~** A fi cu toane. **22** (Îae) A nu fi în toate mințile. **23** (Pfm; îla) **Prost în ~ngi** Foarte prost. **24** (Îal) Necioplit. **25** (Îe) **A trage clopotul într-o ~** A trage clopotul izbind limba de o singură parte a lui (pentru a anunța un deces, pentru a da alarma etc.). **26** (Arg; îe) **Atât și-o ~** Numai atât. **27** Margine neascuțită a unor obiecte tăioase. **28** (Pfm; îlav) **În ~** Într-o parte. **29** (Îal) Dintr-o parte.

dungăli *vt* [At: LTR / Pzi: *~lesc* / E: ns cf *dungă*] A prelucra prin așchiere marginea unei scânduri, pentru a obține un cant.

dungălire *sf* [At: LTR / Pl: *~ri* / E: ***dungăli***] Prelucrare prin așchiere a marginii unei scânduri, pentru a obține un cant.

dungălit[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***dungăli***] Dungălire.

dungălit[2], ***~ă*** *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***dungăli***] (Reg; d. marginea unei scânduri) Prelucrat prin așchiere.

dungălui *vt* [At: MDA ms / Pzi: *~esc* / E: ns cf *dungăli*] (Reg) A dungăli.

dungăluire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ns cf *dungălire*] (Reg) Dungălire.

dungăluit[1] *sn* [At: DLR ms / Pl: *~uri* / E: ns cf *dungălit[1]*] (Reg) Dungălire.

dungăluit[2], ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: : ns cf *dungălit[1]*] (Reg) Dungălit[2].

dungăni *vi* [At: ALR SN V, h. 1463/325 / Pzi: 3 *~nește* / E: fo] (Reg; d. insecte) A zumzăi.

dungățea *sf* [At: ALEXI, W. / Pl: *~țele* / E: ***dungat*** + *-ea*] **1** (Trs) Plantă erbacee păroasă, cu frunzele trifoliate, florile purpurii și fructul în formă de păstaie negricioasă Si: (reg) *nohot (Tetragonolobus purpurens)*. **2** (Bot; reg) Năut (*Cicer arietinum*).

dungi *v* vz ***dunga***

dunguleață *sf* [At: H XII, 136 / Pl: *~ețe* / E: ***dungă*** + *-(u)leață*] **1-2** (Reg; șhp) Dunguliță (**1-2**).

dunguliță *sf* [At: CONTEMPORANUL I, 104 / Pl: *~țe* / E: ***dungă*** + *-uliță*] **1-2** (Șhp) Dungă (1) (mică) Si: (pop) *dunguță* (**1-2**), (reg) *dunguleață* (**1-2**)

dungurat, ~ă *a* [At: CHEST. II, ap. DLR ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***dunguri*** (sg *dungă*) + *-at*] (Reg) Dungat.

dunguș *sns* [At: DDRF / E: nct] (Trs; numai îlav) **De-a ~ul** De-a berbeleacul.

dunguță *sf* [At: MARIAN, NA. 67 / Pl: *~țe* / E: ***dungă*** + *-uță*] (Pop; shp) Dunguliță (**1-2**).

dunit *sns* [At: DN[3] / E: eg ***dunit***] Rocă bazică în stare vitroasă, având o mare densitate și rigiditate, alcătuită aproape exclusiv din olivină.

duniata *ppl* vz ***dumneata***

dunitale *ppl* vz ***dumneata***

dunst *sn* [At: LTR / Pl: *~uri* / E: ger ***Dunst***] **1** Produs rezultat din măcinarea grâului Si: *griș fin, finot*. **2** (Reg) Compot.

dunțură *sf* vz ***dințură***

duo[1] *sn* [At: CADE / Pl: *~uri* / E: fr ***duo***] (Muz) Duet.

duo-^{2} [At: DN^{3} / P: *du-o~* / E: it. lat ***duo***] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1** Doi. **2** Dublu.

duodecim *sf* vz ***duodecimă***

duodecimal, ~ă *a* [At: ȘĂINEANU, D. U. / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***duodécimal***] **1** Care are la bază numărul 12. **2** Care se numără sau se împarte prin 12.

duodecimă *sf* [At: IVELA, D. M. / V: ***duodecim*** / Pl: *~me* / E: it ***duodecima***] (Muz) Interval dintre 12 trepte diatonice.

duoden *sn* [At: ANATOMIA, 101 / Pl: *~uri* / E: fr ***duodenum***, ger ***Duodenum***, lat ***duodenum***] (Atm) Segmentul inițial al intestinal subțire.

duodenal, ~ă *a* [At: DLR ms / Pl: *~i, ~e* / / fr ***duodénal***] (Atm) **1** Care aparține duodenului. **2** În legătură cu duodenul. **3** Privitor la duoden. **4** Care se formează în duoden.

duodenectomie *sf* [At: DN^{3} / Pl: *~ii* / E: fr ***duodénectomie***] (Med) Rezecție operatorie a duodenului.

duodenită *sf* [At DN^{3} / Pl: *~te* / E: fr ***duodénite***] Inflamație a mucoasei duodenului.

duodenopexie *sf* [At: DN^{3} / P: *du-o~* / Pl: *~ii* / E: fr ***duodénopexie***] (Med) Fixare chirurgicală a duodenului.

duodenoscopie *sf* [At: DN^{3} / P: *du-o~* / Pl: *~ii* / E: ***duoden(o)*** + ***-scopie***] (Med) Examinare a duodenului.

duodenostomie *sf* [At: DN^{3} / P: *du-o~* / Pl: *~ii* / E: fr ***duodénostomie***] (Med) Creare chirurgicală a unei comunicații între duoden și exteriorul organismului.

duodenotomie *sf* [At: DN^{3} / P: *du-o~* / Pl: *~ii* / E: fr ***duodénotomie***] (Med) Incizie operatorie a duodenului.

duodez *sn* [At: V. MOLIN, V. T. 15 / E: nct] (Tip) Format de coală care se împarte în 24 de pagini.

duodiodă *sf* [At: DN^{3} / P: *du-o~* / Pl: *~de* / E: ger ***Duodiode***] Tub electronic care conține într-un singur înveliș două diode.

duoldoră *sf* vz ***dodolă***

duodramă *sf* [At: PROT. – POP., N. D. / P: *du-o-* / Pl: *~me* / E: ns cf *duo-^{2}* + *dramă*] (Îdt) Piesă de teatru în care se evoluează numai două personaje.

duolet *sn* [At: CADE / P: *du-o~* / Pl : *~e* / E: fr ***duolet***] (Muz) Figură ritmică alcătuită din două note de durată egală cu aceea a trei note obișnuite.

duopol *sn* [At: MDENC / Pl: *~uri* / E: fr ***duopole***] (Ecn) Dominație a două întreprinderi asupra pieței unuia sau mai multor produse privind cererea sau oferta acestora sau asupra unei ramuri economice.

duotriodă *sf* [At: MDENC / P: *du-o-tri-o~* / Pl: *~de* / E: ger ***Duotriode***] Tub electronic care conține într-un singur înveliș două triode.

dup^{1} *sm* [At: ȘEZ. II, 215 / Pl: *~i*, (rar; *sn*) *~uri* / E: nct] **1** (Mol; mpl) Smoc de lână (sau de păr) mototolit. **2** (Buc) Fir de păr. **3** Bucată de piele, cu păr cu tot, întrebuințată la măturatul vetrei.

dup^{2} *i* [At: SADOVEANU, ap. CADE / V: ***dub*** / E: fo] Cuvânt care imită: **1** Zgomotul de pași apăsați (sau tropăitul). **2** Zgomotul produs de o lovitură dată cu pumnul Cf *buf*.

dup^{3} *sm* [At: ALECSANDRI, P. P. 393 / Pl: *~i* / E: pn ***dup***, ucr ***дуб***] (Mol) **1** Gaură. **2** Șanț. **3** Adâncitură care se formează în dosul palmei când degetele sunt întinse. **4** (Pop; d. copii; îe) **A se juca în ~i** A se juca cu mai multe despicături scurte și subțiri de șindrilă, aruncânu-le în sus și prinzându-le pe dosul palmei în șanțurile dintre degete. **5** Despicătură lungă și subțire de șindrilă, cu care joacă copiii în dupi (4). **6** Buștean.

dupac *sm* [At: POPA, V. 49 / Pl: *~aci* / E: ***dup^{2}*** + *-ac*] **1** (Mol) Lovitură dată cu pumnul. **2** Ghiont dat în ceafă, în fălci sau în spate.

după *pp* [At: COD. VOR.^{2} $1^{2}/_{1}$ / V: ***depe, depre, ~pre*** / E: lat ***de post***] **1** (Introduce un complement circumstanțial de loc) Exprimă poziția unui obiect, unei ființe etc. în raport cu un alt obiect, cu o altă ființă etc. printr-un raport de posterioritate *După casă este livada.* Si: *înapoia, îndărătul.* **2** Exprimă situarea la o anumită distanță în raport cu un reper Si: *dincolo de, mai departe de ... După grădina publică s-a oprit.* **3** (În formule de politețe, în porunci, în comenzi etc.) Exprimă ideea de deplasare în urma cuiva *După dumneavoastră... După mine!.* **4** (Pop; îe) **A da** (o fată) **~ cineva** A mărita o fată cu cineva. **5** (În repetiții) Exprimă ordinea unei succesiuni în spațiu Si: *în urma ...., pe urma ... Se ridică val după val.* **6** (Îlav) **Unul ~ altul** Succesiv. **7** (În repetiții) Exprimă ideea de acumulare prin succesiune *A luat examen după examen.* **8** (Introduce un complement circumstanțial de timp) Exprimă ideea de încadrare posterioară în raport cu o circumstanță temporală sau la sfârșitul unei perioade temporale Si: *la capătul, la sfârșitul, o dată cu împlinirea După un răstimp întrebă... S-a dus după o săptămână.* **9** Exprimă ideea de succesiune în timp într-o anumită ordine *După el au mai intrat două persoane.* Si: *în urma ...., trecând de ...* **10** Exprimă ideea de producere a unui efect ca urmare a unei circumstanțe desfășurate în timp *Drumul se blocase după atâtea ploi.* **11-12** (Îc; îlav) **~-amiază** (sau **-prânz, -masă**) (În) partea a doua a zilei. **13** (Îlav) **~-amiaza** (sau **masa**) Aproape în fiecare zi în cursul după-amiezii (11). **14** (Îlav) **~ aceea** (sau **aceasta, asta**) Apoi. **15** (Îlav) **~ toate** Pe lângă toate (neajunsurile) câte s-au întâmplat. **16** Exprimă ideea de conformare la un anumit model *Face pictură după natură.* **17** Exprimă ideea de acomodare la un anumit impuls interior etc. Si: *în conformitate cu...., la fel cu...., potrivit cu... A acționat după propriul plac.* **18** (Introduce un atribut care arată originea, descendența) Exprimă ideea de succesiune genealogică Si: *despre* (**5**), *din* (**12**), *dinspre* (**3**) *îmi e văr după mamă.* **19** (Introduce un complement circumstanțial de scop) Exprimă o dorință puternică de a realiza un anumit scop, de a poseda un anumit obiect etc. *Fuge după glorie.* **20** (Introduce un complement indirect) Arată ființa (sau lucrul) pe care cineva o (îl) dorește cu pasiune *Tremura după bani.* **21** (Introduce un complement indirect) Arată motivul sau cauza care produce acțiunea *A-i părea rău după ceva.* **22** (Introduce un complement circumstanțial instrumental) Arată metoda cu ajutorul căreia pot fi obținute anumite rezultate Si: *prin Predă franceza după o metodă modernă.* **23** (Îlv) **A se lua** (sau **a se ține** etc.) **~ cineva** (sau **ceva**) A urmări pe cineva (sau ceva). **24** (Îal) A nu lăsa în pace pe cineva din dorința de a interacționa cu acea persoană. **25** (Îal) A imita pe cineva (sau ceva). **26** Exprimă ideea de justificare a unei atitudini, a unei stări, a unei decizii (în conformitate cu anumite criterii luate în considerație) Si: *având în vedere...., luând în considerație...., ținând seama de... După năframă am recunoscut-o.* **27** Exprimă ideea de justificare a unui act de justețe Si: *în proporția în care ...., în raport cu...., pe măsură ... Justețea propunerii se judecă după rezultate. După faptă și răsplată.* **28** (După un abstract verbal) Indică obiectul acțiunii *Adaptare după o nuvelă.* **29** (Îlc; introduce o propoziție circumstanțială de timp) **~ ce** (**că**) Arată că acțiunea din propoziția subordonată se petrece înaintea acțiunii din regentă *După ce că e prost, mai e și fudul.* **30** (Îal) Exprimă ideea de adăugare a unei acțiuni la alta Si: *în afară de faptul că ...., pe lângă că ...., nu-i destul că... După ce mănâncă, se culcă.* **31** (Îlc) **~ cum** (sau **cât**) Precum. **32** (Îe) **~ cum se întâmplă** Ca de obicei. **33** (Imp) De pe *la cana după masă.* **34** Ca rezultat al ... *După scandal a fost demis.* **35** (Pop; îe) **A nu avea (nici) ~ ce bea apă** A fi foarte sărac. **36** (Pop; îe) **A se da ~ cineva** A căuta să fie la fel cu cineva. **37** (Pop; îae) A se acomoda cu cineva. **38** (Pop; îe) **A se lua ~ capul cuiva** (sau **capul său**) A urma sfatul cuiva (sau propriul său îndemn). **39** (Îe) **Dacă ar fi ~ mine** Dacă ar depinde de mine. **40** (Îlav) **~ toate probabilitățile** Probabil.

dupăceală *sf* [At: DLR ms / Pl: *~eli* / E: ***dupăci*** + *-eală*] A întări cu acul marginea unei țesături (după însăilare).

dupăci^{1} *vt* [At: VICIU, S. GL. / Pzi: *~cesc* / E: ***după*** + *-ac*] **1** (Buc) A coase muchea sau tivul unei țesături pentru a le întări, după însăilare. **2** A îndoi marginea pânzei spre a o tivi.

dupăci^{2} *vt* [At: I. NEGRUZZI, S. IV, 23 / Pzi: *~cesc* / E: ***dupac***] A lovi cu pumnul în spate Si: *a pumni, a burduși,* (reg) *a tupăngi.*

dupăcitură *sf* [At: ALR SN IV, h. 1206/250 / Pl: *-ri* / E: ***dupăci^{1}*** + *-tură*] (Reg) Cusătură dublă.

dupăi *vi* [At: SBIERA, P. 10 / V: ***~pui, tu~*** / Pzi: *~esc* / E: ***dup^{2}***, cf ceh *dupati*] (Reg) **1** A umbla cu picioarele goale. **2** A călca apăsat. **3** A izbi cu piciorul în pământ.

dupăială *sf* [At: SCRIBAN, D. / P: *~pă-ia~* / V: ***~pui~*** / *~ieli* / E: ***dupăi*** + *-eală*] (Reg) Tropăială.

dupăire *sf* [At: MDA ms / P: *~pă-i~* / Pl: *~ri* / E: ***dupăi***] (Reg) Tropăială.

dupăit *sn* [At: BARBU, PRINC. 210 / P: *~pă-it* / Pl: *~uri* / E: ***dupăi***] (Reg) Tropăială.

dupăitură *sf* [At: SADOVEANU, P. S. 43 / Pl: *~ri* / E: ***dupăi*** + *-tură*] 1 Pas apăsat. 2 Izbire cu piciorul în pământ. 3 (Pex) Zgomot de pași apăsați. 4 Izbitură.

dupălău *sm* [At: CARDAȘ, C. P. 141 / Pl: *~lăi* / E: ns cf rs *лупио*] (Mol) Flăcău voinic și gras.

dupăolaltă *av* [At: ȘINCAI, HR. III, 101 / P: *după-o~* / E: ***după*** + ***alaltă***] (Reg) Unul după altul.

dupcă *sf* vz ***dutcă***

dupcuță *sf* vz ***dutcuță***

dupei *sn* [At: COMAN, GL. 81 / V: ***~pii*** / Pl: *~e* / E: nct] (Reg) Șuviță de păr care e trecută pe sub urechi, apoi întoarsă și împletită în coadă.

dupii *sn* vz ***dupei***

dupin *s* [At: BUL. COM. IST. III, 210/ Pl: ? / E: it ***doppino***] (Înv; csnp) Piatră prețioasă artificială, formată din două bucăți de sticlă.

dupla *v* vz ***dubla***

duplare *sf* vz ***dublare***

duplă *sf* vz ***dublă***

duplău *sn* [At: JARNÍK–BÂRSEANU, D. 224 / Pl: ? / E: nct] (Bot; reg) Plantă nedefinită mai îndeaproape.

duplecătură *sf* vz ***duplicătură***

duplen *sns* [At: DN[3] / Pl: *~uri* / E: dc] Material de protecție pentru căptușirea cisternelor de oțel.

duplex *a* [At: CADE / Pl: *~uri* / E: fr ***duplex***] 1 (Teh; com; îs) *Sistem* ~ Procedeu sau aparat care permite comunicarea simultană bilaterală între două posturi telegrafice sau telefonice. 2 (Ind; îs) *Procedeu* ~ Operație care folosește două procedee siderurgice pentru obținerea unui produs superior. 3 (Tex; îs) *Mașină de imprimat* ~ Mașină cu role, pentru mai multe culori, care imprimă desene identice pe ambele fețe ale țesăturii, astfel încât liniile și culorile de pe fețele opuse să fie perfect suprapuse. 4 Procedeu de reproducere în două culori a unor ilustrații monocrome (prin contrast). 5 Hârtie sau carton fabricate prin lipirea a două straturi. 6 Apartament construit pe două nivele. 7 Parbriz lamelar fabricat din plăci de sticlă specială, unite la cald sub presiune, după ce s-a introdus între ele o folie de polivinil. 8 (Gen) Organism care are două gene dominante pentru același caracter.

dupli[1] *v* vz ***dubla***

dupli[2] *vr* [At: PAMFILE, A. R. 72 / E: ***dâpli***, cf *dâplă*, *dupăci*] 1 (Mol; d. pământ) A se bătători. 2 A se îmbiba de apă.

duplica [At: SĂULESCU HR. I, XVIII/2 / Pzi: *duplic* / E: lat ***duplicare***] 1 *vt* (Înv) A dubla. 2 *vt* A face al doilea exemplar (al unui act). 3 *vr* (Reg) A se gândi.

duplică *sf* [At: DICȚ / Pl: *~ci* / E: fr ***duplique***] (Iuz) Răspuns la o replică.

duplicare *sf* [At: MACEDONSKI, O. IV, 118 / Pl: *~cări* / E: ***duplica***] 1 (Înv) Dublare (1). 2 (Rar) Efectuare a unui duplicat[1] Si: (rar) *duplicație* (2). 3 (Fon) Reduplicare. 4 (Gen) Accident cromozomial care duce la dublarea unui fragment de cromozom. 5 (Gen) Proces de separare a unei molecule ADN în două molecule fiice. 6 (Îs) *~a cubului* Problemă celebră, pusă încă din Antichitate, prin care se propune determinarea muchiei unui cub al cărui volum să fie dublul volumului unui alt cub cu muchie dată.

duplicat[1] *sn* [At: HAMANGIU, C. C. 289 / V: (înv) ***~ă*** *sf*, ***~um*** / Pl: *~e* / E: ger ***Duplikat***] 1 Al doilea exemplar al unui act original Si: *copie* (1, 3). 2 (În industria alimentară) Căldare cu dublu fund, prin care circulă abur, servind la fierberea fructelor și a legumelor pentru preparare, conservare etc.

duplicat[2], ***~ă*** *a* [At: ȘINCAI, HR. I, 274 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***duplica***, lat ***duplicatum***] (Înv) Dublat[2] (1).

duplicata *sni* [At: DN[3] / E: lat ***duplicata***] Duplicat (1).

duplicată *sf* vz ***duplicat***[1]

duplicativ, ~ă *a* [At: DLR ms / Pl: *~i, ~e* / E: fr. ***duplicatif***] (Înv) Care dublează (ceva).

duplicatum *sn* vz ***duplicat***

duplicatură *sf* vz ***duplicătură***

duplicație *sf* [At: DLR ms / V: ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***duplication***] (Rar) 1 Duplicare (2). 2 Dublare (1).

duplicațiune *sf* vz ***duplicație***

duplică *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ce* / E: ns cf fr *duplique*, ger *Duplik*, it *duplica*] (Jur) Răspuns la o replică.

duplicătură *sf* [At: KLEIN, D. 67 / V: ***~cat, ~lec~*** / Pl: *~ri* / E: fr ***duplicature***] 1 Îndoitură. 2 Deuteronom.

duplicitar, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: cf ***duplicitate***] 1 Care se prezintă sub o aparență falsă. 2 Ipocrit.

duplicitate *sf* [At: NEGULICI / Pl: *~tăți* / E: fr ***duplicité***, lat ***duplicitas, -tis***] 1 (Înv) Dualitate (1). 2 (Med) Malformație congenitală care constă în existența dublă a unui organ. 3 Caracterul a ceea ce se prezintă intenționat sub o falsă aparență. 4 Ipocrizie.

duplit, ~ă *a* [At: I. CR. III, 345 / Pl: *~iți, ~e* / E: nct] (D. pământ) Bătătorit de ploi.

duplon *sm* [At: ALAS, 15 III. 1936, 1/6 / V: ***dubl~, ~lun*** / Pl: *~i* / E: fr ***doublon***, sp ***doblon***] (Nob) Monedă spaniolă de aur.

duplun *sm* vz ***duplon***

duplură *sf* vz ***dublură***

dupolaltă *av* vz ***dupăolaltă***

dupos, ~oasă *a* [At: DR V, 185 / V: ***dubos*** / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***dup***[1] + *-os*] (Reg) 1 (D. cai) Cu părul mare. 2 (D. cai) Care nu a năpârlit încă. 3 (D. lână) Cu firul scurt și îndesat Si: *bătucit* (1).

dupră *pp* vz ***de***

dupre *pp* vz ***după***

dupren *pp* vz ***de***

dupretutindenea *av* vz ***de***

dupu *pp* vz ***după***

dupui[1] *vt* [At: ALR II, 4092/551 / Pzi: 3 *dupuie* / E: nct] (Mol) A smulge penele de pe o pasăre Si: *a jumuli*.

dupui[2] *v* vz ***dupăi***

dupuială *sf* vz ***dupuială***

dupunos, ~oasă *a* vz ***dupuros***

dupurlui *vt* [At: ȘEZ. XIX, 112 / Pzi: *~esc* / E: ***dupuros*** + *-lui*] (Pop) 1-2 A tunde sau a smulge lâna de pe oaie. 3 A smulge penele de pe o pasăre Si: *a jumuli, a ciupeli* (1). (Mol) *a dupui*[1].

dupurluială *sf* [At: ȘEZ. XIX, 112 / Pl: *~ieli* / E: ***dupurlui*** + *-eală*] (Pop) 1 Tundere a lânii unei oi. 2 Smulgere din lâna unei oi. 3 Smulgere a penelor de pe o pasăre Si: *jumulire*.

dupurluit, ~ă *a* [At: ȘEZ. IX, 152 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***dupurlui***] (Pop) 1 (D. oaie) De pe care s-a tuns lâna. 2 (D. o pasăre) De pe care s-au smuls penele.

dupuros, ~oasă *a* [At: CREANGĂ, P. 194 / V: ***dubu~, ~unos*** / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***dup*** + *-uros*] (Reg; rar) 1 (D. animale, în special cal; pex d. oameni) Cu părul mare, încâlcit. 2 (D. animale, în special cal) Neîngrijit. 3 (D. animale; pex d. oameni) Murdar. 4 (D. cal) Cu răni pe trup și cu păr rar. 5 (D. cal) Fără păr. 6 (D. cal) Scurt și gros. 7 (D. cal) Cu diaree și murdar. 8 (D. cal) Leneș.

dur[1], ***~ă*** [At: TEODOREANU, M. II, 16 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***dur***, lat ***durus***] 1 *a* (D. corpuri solide) Greu de zgâriat sau de străpuns Si: *tare*. 2 *a* (D. lumină) Puternic. 3 *a* (D. sunete) Aspru. 4 *a* (D. ape) Care conține săruri (de calciu și magneziu) peste limita admisă pentru apele potabile industriale. 5 *a* (Fon; îs) **Consoană ~ă** Consoană a cărei articulație nu conține nici un element palatal. 6-7 *a, av* (Fig) (în mod) sever. 8-9 *a, av* (Fig) (În mod) brutal. 10 *a* (Muz; d. ton, interval, acord, îoc *minor*) Major.

dur[2] *i* [At: DIONISIE, C. 197 / E: tc ***dur!***] (Tcî; Mun) 1 Cuvânt prin care se atrage atenția cuiva pentru a se opri Si: *Stai!*. 2 Cuvânt prin care se atrage atenția cuiva asupra unui lucru.

dur[3] *i* vz ***dura***[1]

dura[1] *i* [At: ALECSANDRI, P. III, 238 / V: ***dur*** / E: fo cf *dură, durăi*] 1 Cuvânt care imită zgomotul produs de un lucru care se rostogolește sau se învârte repede. 2 (Spc) Cuvânt care imită zgomotul produs de o căruță care înaintează repede. 3 (Rep, înainte de precizări locale) Când ... când Cf *dâr*. 4 (Îe) **~ în car** (sau **în căruță, încoace, încolo, în sus, în jos, la deal, la vale**) Exprimă o mișcare continuă. 5 (Îae) Exprimă un schimb de vorbe prelungit, o chibzuire îndelungată. 6 (Îlav) **De-a ~** De-a rostogolul.

dura² [At: COD. VOR. 156/22 / Pzi: *~rez* / E: ml *dolare*] (Îvp) 1 *vt* A ciopli o bucată de lemn Si: *a dulgheri*. 2 *vr* (Fig; d. oameni) A se forma. 3 *vt* A fabrica (un obiect). 4-5 *vtrp* A construi (o casă, o corabie, un pod etc.). 6 *vt* A constitui (1). 7 *vt* A așeza un stog, o claie etc. 8 *vt* A confecționa o haină. 9-10 *vtrp* A găti o mâncare. 11 *vt* (Fig) A crea. 12 *vt* (Gmi; c. i. *cântec, concert*) A executa. 13 *vt* (C. i. un drum, o călătorie etc.) A întreprinde. 14 *vt* A inventa minciuni. 15 A aprinde focul.

dura³ vi [At: EMINESCU, N. 75 / Pzi: *~rez* / E: fr ***durer***, lat ***durare***] 1 (D. acțiuni în desfășurare) A se desfășura într-o anumită perioadă de timp. 2 A persista. 3 (D. lucruri) A fi trainic. 4 (Fig; d. oameni) A trăi.

dura⁴ vi [At: PAMFILE, VĂZD. 81 / Pzi: 3 *durează* / E: ns cf *durăi*] (Reg) A tuna.

durabil, ~ă *a, av* [At: HELIADE, O. I, 229 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***durable***, lat ***durabilis***] 1-2 (În mod) îndelungat. 3-4 (În mod) trainic. 5-6 (În mod) viabil.

durabilitate *sf* [At: MACEDONSKI, O. IV, 125 / Pl: *~tăți* / E: fr ***durabilité***, lat ***durabilitas***] 1 Calitate a ceea ce este durabil (1) Si: *rezistență, trainicie, viabilitate*. 2 Perioadă de timp cât poate fi utilizat un sistem tehnic în servicii, în condiții stabilite în prealabil. 3 Calitate a unui material de a-și păstra proprietățile fizico-chimice și mecanice o perioadă de timp îndelungată.

durac *sn* [At: HURMUZACHI XVII, 70 HELIADE, O. I, 229 / Pl: *~e, ~i* (2) / E: ucr **дурак**, mg ***durák***] (Reg) 1 Nume al unui joc de cărți. 2 Jucătorul care pierde partida de durac (1).

duracid *sm* [At: LTR² / Pl: *~izi* / E: ***dur¹*** + ***acid***] Aliaj de fier și de siliciu, rezistent la acțiunea acizilor și la oxidare.

duracryl *sns* [At: D. MED. / E: fr ***duracryl***] (Med) Material acrilic dur, alb sau roz, folosit în stomatologie.

durai *sn* [At: CHEST. IV, 94/66 b., 106 / V: ***~ariu*** / Pl: *~e* / E: ms cf *dârâ*] 1 (Trs) Urmă din pădure făcută prin târârea crăcilor sau lemnelor tăiate. 2 (Reg) Pietrișul care cade de pe munte, la vale.

durai-vurai *i* vz ***dura-vura***

duralumin *sns* vz ***duraluminiu***

duraluminiu *sns* [At: CADE / V: ***duralumin, ~um*** / E: ***dur¹*** + ***aluminiu***, cf fr *duralumin*] Aliaj al aluminiului cu cuprul și cu mici cantități de magneziu, mangan și siliciu, ușor și rezistent, folosit în special la construcția avioanelor.

duraluminium *sns* vz ***duraluminiu***

duramater *sfs* [At: PROT-POP. / E: fr ***dure-mére***, lat ***dura*** + ***mater***] Meninge extern de natură fibroasă și foarte rezistent Si: *pshimeninge*.

duramen *sn* [At: ENC. AGR. IV, 671 / Pl: *~uri* / E: fr ***duramen***] Partea centrală a lemnului din trunchiul și ramurile unui arbore.

duramenificare *sf* [At: DN³ / Pl: *~cări* / E: ***duramen*** + *-ifica*, cf fr *duraminisation*] (Bot) Proces de formare a duramenului.

duran *sns* [At: DN³ / E: eg ***duran***, cf ger *Duran(glas)*] Sticlă rezistentă la variațiile bruște de temperatură, din care se fac obiecte de laborator.

durare¹ *sf* [At: J. CIHAC, I. N. 313/22 / Pl: *~rări* / E: ***dura²***] (Înv) 1 Cioplire a unei bucăți de lemn. 2 (Fig; d. oameni) Formare. 3 Fabricare (a unui obiect). 4 Construire (a unei case, corăbii etc.). 5 Constituire (1). 6 Așezare a unui stog, a unei clăi etc. 7 Gătitul unei mâncări. 8 (Fig) Creare. 9 (Gmi; c. i. cântec, concert etc.) Execuție. 10 (C. i. un drum, o călătorie) Întreprindere. 11 Inventare a unei minciuni. 12 Aprindere a focului

durare² *sf* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: (rar) *~rări* / E: ***dura³***] (Înv) 1 Desfășurare a acțiunilor într-o anumită perioadă de timp. 2 Persistență. 3 Durabilitate (1). 4 Viețuitoare.

durat¹ *sn* [At: SĂULESCU, HR. I, 27/13 / Pl: *~uri* / E: ***dura²***] 1-12 Durare¹ (1-12).

durat², ~ă *a* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~ați, ~e* / E: ***dura²***] 1 (D. o bucată de lemn) Cioplit. 2 (Fig; d. oameni) Format. 3 Fabricat. 4 Clădit. 5 Constituit. 6 (D. un stog, o claie) Așezat. 7 (D. o haină) Confecționat. 8 (D. o mâncare) Gătit. 9 (Fig) Creat. 10 (Gmi; d. un cântec, concert) Executat. 11 (D. un drum, o călătorie etc.) Întreprins. 12 (D. o minciună) Inventat. 13 (D. foc) Aprins.

durat³, ~ă *a* [At: MARIAN, SE. I, 38 / Pl: *~ați, ~e* / E: nct] (Pop) Calificativ cu sens neprecizat.

durată *sf* [At: HELIADE, O. I, 206 / Pl: *~te* / E: ***dura²***] 1 Interval de timp în care se desfășoară o acțiune Si: *dăinuire*, (îvr) *durație*. 2 (Îla) **De scurtă ~** Trecător. 3 (D. obiecte, procese etc.; îla) **De (lungă) ~** Care ține (durează) mult Si: *durabil*. 4 (Îlav) **În ~** În perspectivă. 5 Durabilitate (1). 6 (Spc) Timpul cât ține intonarea sau executarea unei note muzicale. 7 (Spc) Valoarea unei note muzicale. 8 Existență. 9 (Spc) Interval de timp situat între două evenimente succesive și de aceeași natură.

durativ, ~ă *a* [At: GRAUR, I. L. 155 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***duratif***] (Lin) 1 (D. verbe) Care arată că o acțiune durează, nu este momentană. 2 (D. timpurile verbelor) Care arată că o acțiune este în curs de desfășurare.

durație *sf* [SĂULESCU, HR. I, 2/2 / Pl: *~ii* / E: ns cf ***dura³***] (Îvr) Durată (1).

dura-vura *i* [At: CREANGĂ, P. 266 / V: ***dur-vur, durai-vurai, tura-vura*** / E: fo] Cuvânt care arată îndeplinirea cu greu a unei acțiuni (cu sau după vorbă și alergătură multă).

dură¹ *sf* [At: ȘEZ. VIII, 147 / Pl: *~re, ~ri* (9) / E: cf *dura¹*] (Pop) 1 (Mun) Roată (metalică masivă). 2 (Mol; spc) Rotița scripetelui de la ițele războiului de țesut Si: *bucșă, gălie, gărigă, gârlig, rotelie, rotilă, roturea, târcoală*. 3 Parte a sucalei. 4 Fiecare dintre cele șase sau opt rotițe ale carului joagărului. 5 Roată plină, fără spițe și butuc, având numai gaura, eventual buceaua pentru ax. 6 (Atm) Rotulă. 7 (Fig) Dans popular nedefinit mai îndeaproape. 8 (Fig; îs) **~n bătaie** Un dans popular însoțit de lăutari. 9 (Fig; îs) **În ~ri** Nume al unui joc de copii.

durǎ² *sf* [At: CHEST. II, 217/223 / Pl: *~re* / E: ***dura²***] (Reg) Parte a podului casei care se face pe capetele ieșite afară ale grinzilor Si: *duramă*.

durăi [At: LB / V: ***~rui*** / Pzi: *~esc* / E: ***dura¹*** + *-ăi*] (Pop) 1-2 *vtr* A (se) da peste cap (cu zgomot) Si: *a (se) rostogoli*. 3 *vi* (D. un car, o mașină etc.) A face zgomot mare Si: *a durduca, a hurduca, a hurui*. 4 *vt* (D. om) A lucra la o mașină care huruie. 5 *vi* (D. o apă curgătoare) A curge cu zgomot Si: *a vui*. 6 *vi* (D. arme de foc; d. omul care le folosește) A produce pocnete puternice și dese. 7 *vi* (D. porumbel) A gânguri. 8 *vu* (Ban) A tuna.

durăială *sf* [At: MARIAN, S. 190 / V: ***~rui~*** / Pl: ***~ieli*** / E: ***durăi*** + *-eală*] 1-5 Durăire. 6 (Fig; Buc) Vorbărie. 7 (Fig; Buc) Om care vorbește mult Si: *palavragiu*.

durăire *sf* [At: PONTBRIANT / V: ***~rui~*** / Pl: ***~ri*** / E: ***durăi***] (Pop) 1 Rostogolire (cu zgomot). 2 Zgomot produs de un obiect în mișcare Si: *huruitură, durăială, duruit, duruitură*. 3 Zgomot produs de o persoană care folosește un anumit obiect. 4 (D. porumbel) Gângurit. 5 (Ban) Tunet.

durăit *sn* [At: NEGRUZZI, S. I, 15 / V: ***~ruit*** / Pl: *~uri* / E: ***durăi***] (Pop) 1-5 Durăire (1-5).

durăitoare *sf* [At: RESMERIȚĂ, D. / V: ***~rui~*** / Pl: *~tori* / E: ***durăi*** + *-toare*] (Reg) 1 Loc unde cade cu zgomot apa unui râu Si: *cascadă* (1), *cataractă* (2-3), *durăitură*. 2 Jucărie de copii Cf *hârâitoare*. 3 Obiect care produce un zgomot puternic, cu care se sperie păsările Si: *clămpănitoare* (1), *sbârnâitoare, scârțâitoare*. 4 (Gmț) Vioară de calitate proastă.

durăitură *sf* [At: LB / V: ***~rui~*** / Pl: *~ri* / E: ***durăi*** + *-tură*] 1-5 (Pop) Durăit (1-5). 6 (Pop) Durăitoare (1). 7 (Trs) Așchii de lemn sau de metal care cad în timpul prelucrării unui material Si: *geluituri, strujituri*.

durăt *sn* [At: M. COSTIN, ap. LET. I, 296/37 / Pl: *~e* / E: ***durăi***, cf *freamăt*] 1 Zgomot mare (produs de o prăbușire sau de o rostogolire) Si: *huruit*. 2 Bubuit intens al armelor de foc. 3 Tunet. 4 (Fig) Zarvă.

durător¹ *sm* [At: ASACHI, I. 245/17 / Pl: *~i* / E: ***dura²*** + *-tor*] (Îvr) Constructor (de vase).

durător², ~oare *a* [At: ALEXI, W. / Pl: *~i, ~oare* / E: ***dura²*** + *-tor*] (Nob) Durabil (1, 3, 5).

durătură *sf* [At: DLR ms / Pl: *~ri* / E: ***dura²*** + *-tură*] (Reg) Câmp care a fost lăsat nelucrat timp de șapte ani Si: *pârloagă, țelină*.

durău *sn* [At: SADOVEANU, O. XX, 309 / Pl: *~ăie* / E: ***durăi*** + *-ău*] 1 Zgomot al unei ape repezi, de munte. 2 (Cer) Cascadă (1).

durbac *sn* vz ***durbacă***

durbacă *sf* [At: H III, 245 / V: ***durbac*** *sn* / Pl: *~băci, ~ce* / E: ns cf tc *dibek*] 1 Vas făcut din doage, mai larg la gură și mai strâmt la fund, în care se pune laptele la închegat (sau în care se ține zerul la fiert) Si: *budac²*, *curătoare²* (2). 2 Vas în care se strânge apă de ploaie Si: *cadă* (3). 3 Vas

deasupra căruia se pune teascul pentru prepararea cașului. **4** Cada teascului de struguri Si: *casă, coș, cutie, drob, ladă, țarc*. **5** Vas cu apă rece în care se află serpentina alambicului de țuică. **6** Bazinul pe care-l face apa în căderea ei la o cascadă.

durbeniță *sf* [At: DICȚ. / Pl: *~țe* / E: bg **дърбеница**] (Buzău) Ploșniță.

durcă *sf* [At: VICIU, GL. / Pl: *~rci* / E: nct] (Trs) Nasture.

durcisare *sf* [At: DN³ / Pl: *~sări* / E: ns cf fr *durcissement*] (Frm) Solidificare (a metalelor, a betonului, a mortarului etc.).

durd, ~ă [At: ALECSANDRI, P. II, 452 / Pl: *~rzi, ~e* / E: ns cf mg *durda*] **1** *a* (D. ființe) Scurt și îndesat. **2** *a* (D. ființe) țeapăn. **3** *a* (D. ființe) Mătăhălos. **4** *a* (D. un recipient) Încăpător. **5** *a* Plin. **6** *sf* Femeie mică de statură și îndesată.

durdan, ~ă *a* [At: DICȚ. / Pl: *~i, ~e* / E: ***durd*** + *-an*] (D. copii) Grăsan.

durdă¹ *sf* [At: ALECSANDRI, P. II, 452 / Pl: *~de* / E: nct] (Îrg) **1** Pușcă de dimensiuni mari. **2** Flintă ghintuită cu țeavă scurtă și largă. **3** Măciucă ghintuită.

durdă² *sf* [At: DLR ms / Pl: *~e* / E: nct] (Reg) Parte la loitra carului, nedefinită mai îndeaproape.

durdie *sf* [At: DLR ms / Pl: *~ii* / E: nct] (Reg) Latură a scării.

durdinii *sfp* [At: CHEST. II, 220 / E: nct] Drugii paraleli ai scării, în care intră fuscelii Si: *carâmb* (**10**), *durdie*.

durduc [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~uci* / E: ***durd*** + *-uc*] (Pop) **1** *sm* Tumoare. **2** *a* (Pbl) Rotund.

durduca [At: LB / Pzi: *durduc* / E: ctm ***durăi*** + ***hurduca***] (Pop) **1-2** *vri* A se rostogoli (cu zgomot). **3** *vr* (D. pământ) A se ridica. **4** *vr* (Fig) A se mânia.

durducare *sf* [At: DDRF / Pl: *~cări* / E: ***durduca***] (Pop) **1** Rostogolire. **2** (D. pământ) Bombare. **3** (Fig) Înfuriere.

durducat, ~ă *a* [At: LB / Pl: *~ați, ~e* / E: ***durduca***] (Pop) **1** Umflat. **2** (Fig) Arogant.

durducuță *sf* [At: COSTINESCU / V: ***~doc~*** / Pl: *~țe* / E: ***durd*** + *-u(cuță)*] Fată sau femeie tânără, grăsuță, frumoasă și veselă.

durdue *sf* [At: CHEST. IV, 43/547 / Pl: *~ui* / E: nct] (Reg) Cădere de apă.

durdui¹ [At: EMINESCU, P. 242 / Pzi: *~esc, durdui* / E: cf *dudui*] **1** *vu* A tuna. **2** *vi* A hurui. **3** *vtf* A zgudui.

durdui² *sn* [At: CHEST. IV, 90/176 b / Pl: *~e* / E: nct] (Reg) Mică ridicătură de pământ.

durduit *sn* [At: RESMERIȚĂ, D. / Pl: *~uri* / E: ***durdui***] (Reg) **1** Tunet. **2** Huruit. **3** Zguduitură.

durduitură *sf* [At: LB / Pl: *~ri* / E: ***durdui*** + *-tură*] Tunet.

durdulean, ~ă [At: PAMFILE, C. Ț. 297 / Pl: *~eni, ~ene* / E: ***durd*** + *-ulean*] **1** *smf* (Mai ales la vocativ) Om gras. **2** *sf* (Ccr) Nume al unei hore.

durduleană *sf* [At: DLR ms / Pl: *~lene* / E: ***durdură*** + *-eană*] Dârdoră.

durdulet, ~liță *a* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~i, ~lițe* / E: ***durduliu***] **1-2** (Reg; șhp) (Cam) durduliu.

durduli *vr* [At: DLR ms / Pzi: *durdul, ~lesc* / E: fo cf *dura*] (Reg) A se rostogoli.

durdulica *vr* [At: RETEGANUL, P. V. 26 / Pzi: *durdulic* / E: ctm ***durduli*** + ***durduca***] (Trs) A se rostogoli.

durdulică *sf* [At: ȘEZ. VII, 168 / Pl: *~ici* / E: ***durduliu*** + *-ică*] (D. persoane) Grăsuță.

durduliță *sf* [At: ALECSANDRI, P. I, 69 / Pl: *~țe* / E: ***durdă¹*** + *-uliță*] (Îvp; șhp) **1-2** Pușcă (de mici dimensiuni).

durduliu, ~ie *a* [At: DELAVRANCEA, S. 141 / V: (Olt) ***dordoliu, doldoliu*** / Pl: *~ii* / E: fo] (D. ființe și părți ale lor) Grăsuț.

durduman *sm* [At: I. CR. VII, 312 / Pl: *~i* / E: ***durd*** + *-oman*] (Mol; d. persoane) Care este mic de statură și îndesat.

durdur, ~ă [At: ȘEZ. XIII, 29 / Pl: *~i, ~e* / E: ***durd*** + *-ur*] (Reg) **1** *a* Gros. **2** *sf* Pușcă haiducească.

durdură¹ *sf* [At: ȘEZ. VII, 145 / Pl: *~re* / E: ns cf *durdă*] (Mol) Durdă (1).

durdură² *sf* [At: VEISA, I. 81/5 / Pl: *~re* / E: ns cf *dârdova*] (Reg) **1** Emoție însoțită de spaimă Si: *frică, teamă*. **2** Toană. **3** Nume dat unui om nervos cu toane. **4** Furtună. **5** Scandal.

durdură³ *sf* vz ***dârdoră***

durduria *sf* [At: DAMÉ, I, 182 / Pl: *~ii* / E: nct] (Reg) Nume de capră.

durduzan *sn* [At: C. V. 1951, nr. 1, 37 / Pl: *~e* / E: nct] (Reg) Pânză groasă și deasă de cânepă.

durduzău *sn* [At: DLR ms / Pl: *~äie* / E: nct] **1** Măciucă prevăzută cu cuie de fier. **2** Durdur (2).

durea *vt(a)* [At: PSALT. 324/13 / V: ***dor~*** / Pzi 3: *doare* / E: ml ***dolere***] **1** (Înv; d. persoane) A avea dureri. **2** (Înv; pex; d. persoane) A suferi. **3** (Înv; d. persoane) A face să simtă o durere fizică. **4** (Înv; d. persoane) A fi supărat de (sau din cauza). **5** (În poezie; adesea complinit de „cu") A mâhni pe cineva cu ceva. **6-7** A face să resimtă o durere fizică sau morală. **8** (Îe) **A atinge** (sau **a lovi**) **pe cineva** (**pe**) **unde-l ~** A spune cuiva intenționat ceva neplăcut. **9** (Îae) A aduce în discuție un subiect neplăcut pentru interlocutor. **10-11** A resimți o durere fizică (sau morală). **12** (D. părți ale corpului, răni, lovituri etc.) A produce cuiva o suferință fizică. **13** (Îe) **Nu-l doare nici capul** (sau **Nici capul nu-l doare**) A nu-i păsa de ceva. **14** (Complinit cu *în inimă, în suflet*) A compătimi pe cineva. **15** A-i părea rău de ceva. **16** A se interesa (de sau pentru sau după ceva sau cineva). **17** (Îe) **A-l durea** (pe cineva) **inima** (sau **sufletul, gândul**) A fi mâhnit.

dureare *sf* vz ***durere***

durele *sf* vz ***durere***

durere [At: PSALT. 91/13 / V: ***dor~, ~ele*** (înv) ***~eare*** / Pl: *~ri* / E: ml ***dolor, -ris***, (**11-12**) după ger *leider!*] **1** *sf* Suferință fizică suportată de cineva. **2** *sf* (Pop; îs) *~ de foale* Diaree. **3** *sf* (Pop; îs) **~ de șale** (sau **de mijloc**) Lumbago. **4** *sf* (Înv) Trudă. **5** *sf* (Fig) Suferință sufletească Si: *amar, chin, întristare, mâhnire, supărare*. **6** *sf* (Îe) **A avea ~** A suferi. **7** (Îae; cu o complinire introdusă prin pp *de* sau *pentru*) A fi supărat (de sau pentru sau după ceva sau cineva). **8-9** *sf* (Îljv) **Cu ~** Mâhnit. **10** *sf* (Îal) Cu dragoste. **11** *sf* (Îal) Cu devotament. **12** *av* (Trs) Cu părere de rău. **13** *av* (Trs) Din nenorocire. **14** *sf* (Olt) Dor. **15** *sf* (Bot; îc) **~a-inimii** Cervană (*Lycopus europaeus*).

dureros, ~oasă [At: EMINESCU, N. 72 / V: (înv) ***duros~, oasă*** / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***durere*** + *-os*] **1-2** *a* Care provoacă sau exprimă durere (**1, 2**) Si: *dururos* (**1-2**). **3-4** *av* Cu durere (**1, 2**).

durgă *sf* [At: PAȘCA, GL. / Pl: ? / E: nct] (Reg) Femeie guralivă și leneșă.

durgălaș *sn* [At: LEXIC REG. / Pl: *~uri* / E: nct] (Reg) **1** Gălăgie mare Si: *hărmălaie, larmă*. **2** Dezordine.

durgăli *vi* [At: V. ROM, martie-aprilie 1907, 172 / Pzi: *~lesc* / E: cf *durgălui*] (Csnp) A hodorogi.

durgălui *vt* [At: PAȘCA, GL. / Pzi: *~esc* / E: cf *durgă, durigă*] (Reg) A duriga.

durghie *sf* [At: CHEST. II, 455/216 / Pl: *~ii* / E: nct] (Reg) **1** Parte a fântânii nedefinită mai îndeaproape. **2** Culme de care se agață strecurătoarea ca să se scurgă zerul.

durgină *sf* [At: CHEST. IV, 128/501 / V: ***durchină*** (A și: ***dur~***), ***~rgină*** / Pl: *~ne* / E: nct] (Reg) **1** Dunga, răstelnița patului. **2** (Îf *dughină*) Bârnă. **3** (Îf *durghină*) Laț de lemn la poarta curții, pe care se bat scândurile. **4** (Îf *durgină*) Loc de arătură lung și îngust.

durham *sn* [At: DER / Pl: ? / E: eg ***durham***] Rasă englezească de taurine, cu cap mic și membre scurte, crescută pentru producția de carne.

durhău *sm* [At: DLR ms / Pl: *~ai* / E: nct] (Bot; reg) Aldan (*Cannabis satira*).

durifica *vtr* [At: IBRĂILEANU, S. 186 / Pzi: *durific* / E: ***dur¹***] **1-2** A (se) face mai dur¹ (**1**), mai tare.

durificare *sf* [At: SCL 1957, 103 / Pl: *~cări* / E: ***durifica***] **1** Întărire. **2** Fortificare. **3** (Teh) Creștere a durității unui metal sau a unui aliaj. **4** (Fon) Pronunțare a unei consoane fără caracter palatal.

duriga *vtr* [At: DDRF / Pzi: *durig* / E: ***durigă¹***] (Trs) **1-2** A (se) rostogoli.

durigă¹ *sf* [At: DDRF / Pl: *~igi*, (rar) *~ige* / E: ***dură*** + *-igă*] **1** Rotiță. **2** (Spc) Mosor de lemn pe care e depănată ața de fabrică. **3** Scripete.

durigă² *sf* [At: I. CR. III, 378 / Pl: *~igi* / E: nct] (Reg) Curelușă.

durilă *sf* [At: IOVESCU, N. 99 / Pl: *~le* / E: ***dură¹*** + *-ilă*] **1** Rotulă (la genunchi). **2** (Olt) Rotița depănătoarei.

durilon *sn* [At: DEX / Pl: *~oane* / E: fr ***durrilon***] (Med) Îngroșare a pielii, pe palme și pe tălpi, în locurile de frecare Si: (pop) *bătătură*.

durime *sf* [At: GOROVEI, C. 64 / Pl: *~imi* / E: ***durea*** + *-ime*] (Mai ales în descântece) Durere (**1**).

durină *sf* [At: ENC. VET. 340 / Pl: *~ne* / E: fr ***dourine***] Boală contagioasă gravă (asemănătoare sifilisului) care apare la cai.

duriș *sn* [At: LEXIC REG. II, 18 / V: ***~c*** (Pl: *~ști*) / Pl: *~uri* / E: ***dur*** + *iș*] (Reg) Ardeluș.

durișa *sn* [At: LEXIC REG. II, 24 / V: ***~șea*** (Pzi: *durișc*)/ Pzi: *~șez* / E: ***duriș***] (Reg) **1** *vr* A se rostogoli. **2** *vt* (If *durișa*) A face ceva sau pe cineva să alunece pe gheață (prin împingere sau tragere). **3-4** *vir* (Îf *durișca*) A patina.

durișc *sn* vz ***duriș***

durișca *sn* vz ***durișa***

durit *sn* [At: DEX / E: fr ***durit***] Mineral organic amorf, de culoare negru-cenușie, dur și mat, component al cărbunilor de pământ.

duritate *sf* [At: IBRĂILEANU, A. 110 / Pl: *~tăți* / E: fr ***dureté***, lat ***duritas, -atem***] **1** Calitatea, însușirea de a fi dur (**1**). **2** Proprietate a unui material prin care se exprimă gradul de rezistență la zgâriere, străpungere, deformare. **3** Proprietate a unei ape de a conține săruri (de calciu și magneziu) peste limita admisă pentru o apă potabilă sau industrială. **4-5** (Atitudine, gest, vorbă plină de) asprime. **6** Brutalitate.

duriță *sf* [At: ALEXI, W. / Pl: *~țe* / E: ***dură[1]*** + *-iță*] **1** Rotiță. **2** (Spc) Roată de unt. **3** Scripetele ițelor. **4** Duriga sucalei. **5** (Îlav) **De-a ~ța** De-a dura.

durjină *sf* vz ***durghină***

durjuncă *sf* [At: CHEST. IV, 128/424 / Pl: *~nci* / E: nct] (Reg) Loc de arătură lung și îngust Si: *durghină* (**4**).

durlă *sf* [At: I. CR. VII, 252 / Pl: ? / E: ucr ***дурyло, дурла***] **1** Femeie rea, cicălitoare. **2** (Pex) Copil mai mare (obraznic).

durlăior, ~oasă *a* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~i, ~oare* / E: ***durlă*** + *-ior*] (Reg) **1-2** (D. femei; șhp) (Cam) cicălitoare. **3-4** (D. copii; șhp) (Cam) obraznic.

durlac *sm* [At: DR. IV, 812 / Pl: *~aci* / E: ***durlă*** + *-ac*] (Reg) **1** Copil mai măricel. **2** Băiețandru (de 13–14 ani).

durlan *sm* [At: DLR ms / Pl: *~i* / E: ***durlă*** + *-an*] (Olt; Banatul sârbesc) Flăcău (de 15-18 ani).

durlaș *sm* [At: ȘEZ. V, 71 / Pl: *~i* / E: ns cf *turlaș*] (Mol) Spinare, dungă de gheață ce se formează iarna din apa ce curge dintr-un izvor.

durle *sfp* [At: VICIU, GL. / E: nct] (Reg) Turta de aluat tăiată lat.

durlig *sm* vz ***durligă***

durligă *sf* [At: HOGAȘ, DR. II, 9 / V: ***dârlige, dulige, dulugi, durlig*** *sm* / Pl: *~igi, ~ige* / E: nct] (Reg) **1** (Îrn; mpl) Picioare (lungi și subțiri). **2** (Îe) **În ~igi** Fără pantaloni. **3** Oaie cu picioarele lungi. **4** Papuci de casă (din lână sau postav) Si: *târlici*. **5** Prostănac.

durligar *sm* [At: ȘEZ. XVIII, 291 / V: ***dul~*** / Pl: ~i / E: ***durligă*** + *-ar*] (Reg) **1** (Dep) Băiat care umblă fără ițari, în durlige. **2** Copil mai mare, dar obraznic Cf *durlă* (**2**).

durlingi *sfp* vz ***durligă***

durloi[1] *sn* [At: PAMFILE, I. III, 39 / Pl: *~oaie* / E: nct] **1** (Trs) Fluier făcut din coajă de alun sau de salcie. **2** (Spc) Fluierul, țeava cimpoiului. **3** (Pan) Penisul calului.

durloi[2] *sn* [At: LEXIC REG. II, 59 / Pl: *~oaie* / E: fo] (Reg) Locul unde cade apa unei cascade.

durlui[1] *sn* [At: CAMILAR, P. S. 242 / Pl: *~e* / E: nct] (Csnp) Prichiciul sobei sau cuptorului.

durlui[2] [At: GRAIUL I, 501 / Pzi: *~esc* / E: ***durloi***] (Mol; Buc) A cânta din durloi (**1**).

duruială *sf* [At: UDRESCU, GL. / Pl: *~ieli* / E: ***durlui*** + *-eală*] (Reg) Cântare din durloi[1] (**1**).

durma *sf* vz ***dulma***

durmea *sf* vz ***dulura***

durmeca *v* vz ***adulmeca***

durmi *v* vz ***dormi***

durmire *sf* vz ***dormire***

durmit[1] *sn* vz ***dormit***

durmit[2], ~ă *a* vz ***dormit[2]***

durmita *v* vz ***dormita***

durmitare *sf* vz ***dormitare***

durmitor, ~oare *a* vz ***dormitor***

durn, durnă *a* [At: PAMFILE, I. II / Pl: ? / E: vsl ***дурьны***] (Mol) **1** Prost. **2** Nebun.

durnac, ~ă *a* [At: GR. S. VI, 62 / Pl: ? / E: ***durn*** + *-ac*] (Pop; d. oi) Bolnav de capie.

durnaceală *sf* [At: GR. S. VI, 62 / Pl: *~celi* / E: ***durnac*** + *-eală*] (Pop) Boală a oilor asemănătoare cu capia.

durnagiu, ~gie *a* [At: I. CR. II, 212 / Pl: ? / E: ***durn*** + *-agiu*] (Mol) Nebunatic.

duro[1]- [At: FORM. CUV. I, 247 / E: fr ***duro-***, lat ***durus***] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1** Tare. **2** Dur. **3** Duritate.

duro[2] *smi* [At: DLR ms / E: sp ***duro*** cf fr *douro*] Veche monedă de argint spaniolă.

duroaie *sf* vz ***droaie***

duroare *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 35/2 / V: *dor~* / Pl: *~ori* / E: ms ***dolor***] (Înv) **1-2** Durere (**1-2**).

duroflex *sn* [At: DEX / Pl: (rar) *~uri* / E: ***duro-*** + ***flex*** (ibil)] Material flexibil și dur folosit în industria încălțămintei.

duroi *sn* [At: TOMESCU, GL. / Pl: *~oaie* / E: ***dură*** + *-oi*] (Reg) Fus de letcă.

duroplast *sn* [At: LTR[2] / V: ***~ă*** *sf* / Pl: *~e* / E: ger ***Duroplast***] Material plastic macromolecular, care, sub influența căldurii sau a unor catalizatori, se transformă dintr-o stare plastică deformabilă într-o stare insolubilă.

duroros, ~oasă *a* vz ***dureros***

duros, ~oasă *a* vz ***dureros***

duroscop *sn* [At: LTR[2] / Pl: *~oape* / E: fr ***duroscope***] Aparat folosit pentru măsurarea durității metalelor și a aliajelor feromagnetice.

durox *sni* [At: DN[3] / E: fr ***durox***] (Cns) Beton poros.

durs *sm* vz ***durșus***

dursus *sm* vz ***durșus***

durșloag *sn* vz ***dușlag***

durșus *sm* [At: MOLIN, V. I, 15 / V: ***~rsus, durs*** / Pl: *~i* / E: ger ***Durchschuss***] (Tip) Linie de albitură care se pune între rânduri, spre a nu fi prea apropiate Si: *interlinie*.

durubață *sf* [At: PAMFILE, I. 471 / V: ***dulu~, ~bet, doropet*** *sm* / Pl: *~țe* / E: nct] (Buc; Trs) **1** Bucată de lemn (lungă și groasă). **2** Butuc de lemn pentru foc. **3** Prăjină groasă. **4** (Spc) Lemn pe care se șade la foc la stână. **5** Prăjină de deasupra spătarului la strungă. **6** Fiecare dintre cele două furci împreunate cu un lemn și care susțin la mutare (coliba ciobanilor) Cf *zvârghină*. **7** Pârghie așezată deasupra unui țăruș înfipt în pământ și care constituie scrânciobul. **8** Lopățică cu care se mestecă în jintiță. **9** (Îrn; îf *~bet*) Coș fără formă, ca un bulgăre de pământ.

durubeață *sf* vz ***durubață***

durubet *sm* vz ***durubață***

duruca *vtr* [At: RETEGANUL / Pzi: ? / E: ***durac***] **1-2** A (se) da de-a dura Si: *a (se) duriga*.

durugeac *sn* [At: CV 1951, nr. 2, 34 / Pl: ? / E: nct] (Reg; îlav) **Cu ~ul** Încet.

durui *v* vz ***durăi***

duruială *sf* vz ***durăială***

duruieli *sfp* [At: VICIU, GL. / E: nct] (Reg) Jintița care rămâne în fundul căldării după ce fierbe zărul și se alege urda Si: (reg) *bamburi, ligurt*.

duruire *sf* vz ***durăire***

duruit *sn* vz ***durăit***

duruitoare *sf* vz ***durăitoare***

duruitură *sf* vz ***durăitură***

durulu *sm* [At: CHEST. I, 1/25 / Pl: *~i* / E: tc ***tyrylu***] (Reg) Herghelias.

dururos, ~oasă *a* [At: DOSOFTEI, ap. DLR ms / V: ***duroros, ~oasă*** / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***duroare*** + *-os* cf lat *dolorosum*] (Înv) **1-2** Dureros (**1-2**).

durut[1] *sn* [At: ISPIRESCU, L. 252 / E: ***durea***] **1-2** Durere (**1-2**).

durut^{2}***, ~ă*** *a* [At: GCR. II. 238/17 / Pl: *~uți, ~e* / E: ***durea***] (Nob) **1** Plin de durere. **2** Suferit. **3** Dorit.

duruț^{1} *sn* [At: H XVIII. 5 / V: ***duluț*** *sm* / Pl: *~e* / E: mg ***doroc***] **1** (Ban; Olt) Îmbrăcăminte groasă și scurtă cu mâneci Cf *mintean, suman, șubă, țundră, zeghe*. **2** Coș de răchită în formă de con, cu fundul intrat înăuntru și servind la pescuit.

duruț^{2} *s* [At: CV 1950, nr. 11-12, 38 / Pl: ? / E: nct] (Reg) Mosor de ață.

durzău *sm* [At: BÂRLEA, B. I. 126 / Pl: *~ăi* / E: nct] (Bot; Mar) Jneapăn (*Juniperus communis*).

dus^{1} *sn* [At: DOSOFTEI, V. S. 198/2 / V: ***~ă*** *sf* / Pl: *~uri* / E: ***duce***] **1-44** Ducere (**1-9, 10-45**).

dus^{2}***, ~ă*** *a* [At: VARLAAM. C. 158/1 / Pl: *duși, ~e* / E: ***duce***] **1** (D. obiecte) Transportat. **2** (D. oameni) Plecat. **3** (Pex; îla **~ de pe lume**) Mort. **4** (Îe) **A nu fi ~ la biserică** A fi necioplit. **5** (Îae) A fi capabil de multe (rele). **6** (Fig) Îndepărtat, care este departe. **7** (Îe) **A dormi ~** A dormi adânc, greu. **8** (D. oameni) Rupt de realitate. **9** (Pan) Nebun. **10** (Îcs) *De-a dusii* Joc de clacă sau șezătoare. **11** (D. timp sau întâmplări) Trecut.

dusă *sf* vz ***dus***^{1}

dusătură *sf* [At: COM. SAT. III, 49 / Pl: *~ri* / E: ***dus***^{2} + *-(ă)tură*] **1-2** Dus^{1} (**1, 3**).

dusină *sf* [At: DN^{3} / Pl: *~ne* / E: fr ***doucine***] (Aht) Mulură cu dublă curbură, concavă în partea de sus și convexă la bază.

dusoare *sf* [At: RĂDULESCU-CODIN, 2 / Pl: *~ori* / E: ***dus*** + *-oare*] **1** Cantitate de morbă care se poate transporta cu un atelaj la un singur drum. **2** Element decorativ floral cusut pe cămăși sau ii.

dustuși *vti* [At: FRÂNCU-CANDREA, R. 51 / Pzi: *~iesc* / E: nct] (Trs) **1** A cerceta. **2** A spiona. **3** A afla o veste.

duș^{1} *sm* [At: (a. 1750) IORGA, S. D. XXI, 243 / Pl: *~i* / E: vsl ***дѹшa***] (Îvp) **1** (Mpl) Stare sufletească Si: *dispoziție* **2** (Mpl) Bună dispoziție: Si: *chef* (**1**), *voie*. **3** (Mpl) Capriciu. **4** (Îe) **A fi în ~i răi** A fi certăreț, arțăgos. **5-6** (Îe) **A (nu) fi în ~ii lui (buni)** A (nu) fi bine dispus. **7** (Îe) **A-și veni în ~i** A-și recăpăta buna dispoziție.

duș^{2} *sn* [At: DESCR. AȘEZ. 61/5 / V: (înv) ***dușa, dușă*** *sf* / Pl: *~uri* / E: fr ***douche***] **1** Instalație sanitară sau tehnică prin care se asigură țâșnirea reglabilă și concomitentă a mai multor jeturi mici (de apă). **2** Ansamblu de jeturi de apă realizate cu ajutorul dușului (**1**). **3** Spălare făcută cu dușul^{2} (**2**). **4** Întâmplare, veste neașteptată și neplăcută. **5** (Fig; îs) *~rece* Critică severă. **6** (Îas) Decepție puternică.

dușa^{1} *vtr* [At: DESCR. AȘEZ. 56/19 / Pzi: *~sez* / E: fr ***doucher***] **1-2** A(-și) face duș^{2} (**3**).

dușa^{2} *sf* vz ***duș***

dușac *sn* [At: MOLIN. R. B. 287 / V: ***deșăg, ~șag, ~șăc, ~șăg, ~șec, ~șeg, ~șic*** / Pl: *~uri* / E: tc ***dușek***] **1** Țesătură țărănească groasă care se așterne pe laviță, în cor etc. **2** (Îf *deșăg*) Cergă mițoasă. **3** Pilotă umplută cu pene Si: (reg) *dună, foiță, iorgan, oghial, plapumă, saltea*.

dușag *sn* vz ***dușac***

dușamea *sf* vz ***dușumea***

dușancă *sf* [At: PRIBEAGUL. P. R. 56 / V: (Ban) ***~șang*** *sn* (Pl: *~uri*) / Pl: ? / E: nct] **1** (ban) Vestă sau pieptar care se poartă peste rochie de către femei. **2** (Pex) Bluză femeiască.

dușang *sn* vz ***dușancă***

dușare *sf* [At: MDA ms / Pl: *~șări* / E: *dușa*] (Fam) Spălare cu dușul^{2} (**2**) Si: *duș*^{2} (**3**), *dușat*^{1}.

dușat^{1} *sn* [At: MDA ms / Pl: (rar) *~uri* / E: ***dușa***] (Fam) Dușare.

dușat^{2}***, ~ă*** *a* [At: MDA ms / Pl: (rar) *~ați, ~e* / E: ***dușa***] (Fam) Spălat cu dușul^{2} (**2**).

dușas *sn* [At: N. COSTIN, ap. LET. II, 12/24 / V: ***duseș*** / Pl: ? / E: tc ***dysus***] (Înv) **1** Întâmplare (mai ales rea) Cf *ghinion, dezastru*. **2** (La table) șase șase.

dușă *sf* vz ***duș***^{2}

dușăc *sn* vz ***dușac***

dușăg *sn* vz ***dușac***

dușcă *sf* [At: KLEIN. D. 207/ Pl: *duște*, îvr *~șci* / E: srb ***dušak***] **1** Cantitate de băutură (alcoolică) care se poate bea dintr-o singură înghițitură. **2** (Îe) **A da (de) ~** A bea dintr-o singură înghițitură sau fără să se oprească.

dușduc *sn* [At: CIAUȘANU, V. / Pl: *~e, ~uri* / E: nct] (Olt) Lemn gros (pentru ars) Cf *butuc, drituc, retevei*.

dușec *sn* vz ***dușac***

dușeclâc *sn* [At: (a. 1710) ȘIO / V: ***deș~*** / Pl: *~uri* / E: ***dușec*** + *-lâc*, cf tc *döșeklik*] (Înv) Pânză groasă pentru saltele.

dușeg *sn* vz ***dușac***

dușegubinar *sf* [At: DLR ms / Pl: *~i* / E: ***dușegubină*** + *-ar*] (În Evul Mediu, în Moldova și Țara Românească) Persoană însărcinată cu strigarea dușegubinei.

dușegubină *sf* [At: DLR ms / V: ***deșug~*** / Pl: *~ne* / E: ***de*** + ***șugubină***] Răscumpărare (în bani sau vite) percepută în Moldova și Țara Românească pentru un omor, un adulter sau răpirea unei fete.

duseș *sn* vz ***dușas***

duși *smp* [At: ANON. CAR. / V: ***dugi*** / E: pll ***duh***] (Reg) Dispoziție, stare sufletească.

dușic *sm* vz ***dușac***

dușimea *sf* vz ***dușumea***

dușinic *sn* vz ***urșinic***

dușlag *sn* [At: DDRF / Pl: *~uri, ~lege* / V: ***durșleag, ~leag*** / E: ger ***Durchschlag***] **1** Cui de oțel cu care se găuresc cercurile de fier ale buților (pentru a fi nituite). **2** Galerie (aproape) verticală într-o mină și pe care se aruncă sterilul.

dușleag *sn* vz ***dușlag***

dușman, ~ă [At: NECULCE, L. 313 / A: și (reg) *duș~* / Pl: *~i, ~e* / E: tc ***düșman***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care are o atitudine ostilă, răuvoitoare față de ceva sau cineva Si: *adversar, inamic, vrăjmaș*. **3-4** *smf, a* Inamic (în război). **5** *sm* (Îe) **A-ți pune ~ul la cale sau a te pune cu ~ul la cale** A te împăca cu dușmanul (**1**). **6** *sm* (Îae) A mânca pe săturate. **7** *smf* (Spc; d. țări, popoare) Străin. **8** *smf* Persoană sau animal care te atacă. **9** *av* (Reg) Extraordinar (de...) **10** *a* (D. sentimente, acțiuni ale oamenilor) Care exprimă ostilitate Si: *dușmănos, ostil*. **11** *a* (D. lucruri, fenomene ale naturii) Care creează greutăți Si: *ostil*. **12** *a* (Reg; d. animale) Viclean.

dușmancă *sf* [At: CAMIL PETRESCU, T. III, 188 / Pl: *~nce* / E: ***dușman*** + *-că*] Femeie dușman (**1**).

dușmanel, ~nică *smf* [At: DDRF / Pl: *~ei, ~ele* / E: ***dușman*** + *-el*] **1-2** (Șhp; irn) Dușman (**1**) (mărunt, puțin important).

dușmănesc, ~ească *a* [At: LB / Pl: *~ești* / E: ***dușman*** + *-esc*] **1** Care are o atitudine dușmănoasă. **2** Specific dușmanului (**1**). **3** Referitor la dușman (**1**). **4** Care aparține dușmanului (**1**).

dușmănește *av* [At: LB / E: ***dușman*** + *-ește*] În mod dușmănos Si: *ostil, răuvoitor*.

dușmăni *vtr* [At: EMINESCU, N. 5 / Pzi: *~nesc* / E: ***dușman***] **1-2** A avea sentimente de ură (față de cineva sau ceva) Si: *a (se) urî*.

dușmănime *sf* [At: CANTEMIR, I.I. 165 / Pl: *~ii* / E: ***dușman*** + *-ie*] **1** Sentiment de ură față de cineva sau ceva Si: *ostilitate, vrăjmășie*. **2** Relații pline de ură între persoane Si: *ostilitate, vrăjmășie*. **3** (Îlav) **În ~** Cu ciudă.

dușmănime *sfs* [At: MURNU, O. 195 / E: ***dușman*** + *-ime*] (Rar) Mulțime de dușmani (**1**).

dușmănire *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ri* / E: ***dușmăni***] (Îvp) Întreținere a unor sentimente ostile, răuvoitoare față de cineva Si: (nob) *dușmănit*^{1}.

dușmănit^{1} *sn* [At: MDA ms / Pl: ? / E: ***dușmăni***] (Nob) Dușmănire.

dușmănit^{2}***, ~ă*** *a* [At: MAIOR, T. 49/41 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***dușmăni***] **1** Care trezește sentimente de ură Si: *antipatizat*. **2** Față de care cineva are resentimente puternice Si: *detestat*.

dușmănos, ~oasă *a* [At: NEGRUZZI, S. I, 248 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***dușman*** + *-os*] Plin de dușmănie Si: *dușmănesc* (**1**), *ostil, răuvoitor*.

dușmea *sf* vz ***dușumea***

dușnic *sn* [At: ANON. CAR. / Pl: ? / E: srb ***dósni***] **1** Răsuflătoare, gaură prin care iese fumul din cuptor. **2** Tabla cu care se astupă gura cuptorului. **3** Dopul cel mare de la vrana butoiului.

dușninea *sf* vz ***dușumea***

dușumea *sf* [At: HELIADE. O. II, 346 / V: (Mol) ***~șam~, ~șim~, dușmea, dușninea, ~lă*** / Pl: *~eli* / E: tc ***döșeme***] **1** Pardoseală de scânduri

(a unei încăperi). **2** (Îs) ~ *oarbă* Dușumea (**1**) din scânduri de brad, care constituie stratul-suport al unei pardoseli. **3** Scândurile din care este făcută dușumeaua (**1**). **4** (Mol) Podea confecționată din pământ bătătorit și lipit cu lut. **5** (Reg; imp) Lemn din care sunt confecționate coarnele plugului. **6** (Îvr) Covor gros de lână, cu firele dese și tăiate scurt. **7** (Reg) Unealtă de dulgherie nedefinită mai îndeaproape. **8** (Reg) Unealtă de dulgherie nedefinită mai îndeaproape.

dușumeală *sf* vz ***dușumea***

dușumică *sf* [At: CHEST. IV. 96/264 / Pl: *~ici* / E: nct] (Reg) Povârniș al unui munte Cf *versant*.

dutcă^{1} *sf* [At: N. COSTIN, ap. LET. II, 128/30 / V: ***duhcă***, ***ducă*** (Pl: *duce*), ***dugă*** (Pl: *duge*, *dugi*), ***dupcă*** (Pl: *dupce*, *dupci*) / E: ucr **дудок**] **1** Monedă rusească sau poloneză de mică valoare, care a circulat și în țările românești. **2** Veche monedă românească de argint.

dutcă^{2} *sf* vz ***dușcă***

dutculiță *sf* [At: BORZA, D. 29 / Pl: *~țe* / E: nct] (Bot; reg) Bănuți (*Bellis perennis*).

dutcuță *sf* [At: MARIAN, NU. 669 / V: ***-dupc~*** / Pl: *~țe* / E: ***dutcă***^{1} + *-uță*] **1-2** (Îvp; hip) Dutcă^{1} (**1-2**).

dutină [At: H IX, 387 / V: zu~ / Pl: *~ni* / E: nct] **1** *sf* (Reg) Loc, destinație inexistentă Cf *nicăieri*. **2** *sf* (Îe) **A lucra (a munci) în ~** A munci în zadar. **3** *av* (Îe) **A se duce** (sau a **umbla**) **~na** A pierde vremea. **4** *av* (Îe) **A vorbi-n ~na** A bate câmpii.

duț *sn* [At: CHEST. II, 433/376 / Pl: *~uri* / E: nct] (Reg) Adăpost al porumbeilor Si: *porumbar*.

duțăr *sn* vz ***duzină***

duțân *sn* vz ***duzină***

duu *sn* vz ***duh***^{1}

duumvir *sm* [At: STAMATI, D. / Pr: *du-um~* / Pl: *~i* / E: lat ***duumvir***] (În Roma antică) Fiecare dintre cei doi magistrați însărcinați să exercite o anumită funcție.

duumviral, ~ă *a* [At: COSTINESCU / Pr: *du-um~* / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***duumviralis***] **1** Specific duumvirilor. **2** Referitor la duumviri. **3** Care aparține duumvirilor.

duumvirat *sn* [At: PORT.-POP., N.D. / P: *du-um~* / Pl: *~e* / E: lat ***duumviratus***] **1** Funcția duumvirilor. **2** Perioadă cât era executat duumviratul (**1**).

duuni *vti* vz ***duhni***

duva *sf* [At: DLR ms / V: ***dova*** / Pl: ? / E: tc ***duvo***] (Trî) Rugăciune.

duvalm *sm* [At: (a. 1600) CUV. D. BĂTR. I, 278 / V: ***~ă*** *sf* / Pl: *~i* / E: vsl **дувалма**] (Îrg) Persoană care merge înaintea cirezii, (hergheliei, turmei etc.) conducând-o.

duvalmă *sf* vz ***duvalm***

duvan *sm* vz ***duhan***

duvar *s* [At: CONV. LIT. XLIV, 308 / Pl: *~i* / E: tc ***duvar***] **1** (Olt) Zid. **2** (Olt) Împrejmuire de zid sau de lemn Si: *gard*. **3** (Reg) Parte bătută cu scânduri la pridvor. **4** (Reg) Zidar.

duvă *sf* [At: CONV. LIT. XXII, 333 / Pl: ? / E: nct] (Înv; îs) *~va ficatului* Distomatoză.

duvleac *sm* vz ***dovleac***

duvni *vi* vz ***duhni***

dux *sm* vz ***duce***^{1}

duză *sf* [At: NOM. MIN. I, 42 / P: (nrc) și *diuză* / E: ger ***Düse***] (Teh) **1** Ajutaj. **2** (Îs) *~de erupție* Piesă masivă de oțel, folosită pentru reducerea presiunii fluidului care erupe din sondă. **3** Filieră (pentru mătase).

duzdiri *vt* [At: DDRF / Pzi: *~sesc* / E: cf tc *düzmek*, bg **дуздисау**] (Trî) A orândui.

duzină *sf* [At: (a. 1766) FURNICĂ, D. C. 25 / V: (îrg) ***doz~***, ***dujină*** *sf*, ***duțăn***, ***duțân***, ***tudzăn***, ***tuț***, ***tutăc***, ***tuțân***, ***tuțină*** *sf*, ***toțăt***, ***tuțăt*** *sn*, ***tuțin*** *sn* / Pl: *~ne*, *~ni* / E: ngr **ντουζίνα**, cf fr *douzaine*, it *dozzina*] **1** Grup de douăsprezece (sau zece) obiecte de același fel care formează un întreg. **2** (Îla) *De ~* De calitate inferioară Cf *mediocru*, *prost*, *slab*.

dveară *sf* vz ***dveră***

dver *sm* vz ***dveră***

dveră *sf* [At: (a. 1824) IORGA, S. D. XIII 161 / V: (înv) ***dveară***, ***~rniță***, ***dver*** *sm* / Pl: *~re*, *~ri* / E: vsl **двьрь**] (Înv) **1** (Urmat de determinări ca „mare", „mic", „împărătesc") Fiecare dintre cele trei uși ale iconostasului sau altarului, una centrală și două laterale. **2** Perdea de stofă care acoperă fiecare dintre cele trei intrări în altar, înlocuind ușile Cf *zaveră*.

dverniță *sf* vz ***dveră***

dvor *sn* [At: NECULCE, L. 372/18 / Pl: *~uri* / E: vsl **дворъ**] (Mol; înv) **1** Moșie. **2** Curte. **3** Fermă.

dvorbă *sf* [At: URECHE, ap. LET. I, 105/28 / Pl: ? / E: vsl **дворьба**] (Mol; înv) **1** Serviciu onorific făcut de boieri la curte, în timpul meselor sau al festivităților. **2** Adunare de oameni la curtea domnului (pentru a-i aduce omagiu) Si: *sfat*. **3** (Pex) Atitudine de respect ce și-o impune cineva pentru omagierea domnului. **4** (Rar) Meditație.

dvorbi *vi* [At: VARLAAM, C. 192 / Pzi: *~besc* / E: ***dvorbă***] (Mol; înv) **1** A dvori. **2** A avea o atitudine de respect față de cineva.

dvorbitor, ~oare *smf, a* [At: VARLAAM, C. 484 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***dvorbi*** + *-tor*] (Mol; înv) **1-2** (Persoană) care slujește pe lângă un domn sau un nobil.

dvoreală *sf* [At: NECULCE, L. 132 / V: ***zv~*** / Pl: *~eli* / E: ***dvori***] (Înv) **1** Funcție la curtea domnească. **2** Adunare, asistență alcătuită din boieri la curtea domnească.

dvorean *sm* [At: M. COSTIN, ap. LET. I, 276/29 / V: ***~in*** / Pl: *~i, ~eni* / E: vsl **дворянинъ**] **1-2** Curtean (**1-2**).

dvoreanin *sm* vz ***dvorean***

dvorebnic *sm* [At: NECULCE, L. 263 / Pl: *~ici* / E: ***dvorbă*** + *-nic*] (Mol; înv) **1-2** Curtean (**1-2**).

dvorelnic, ~ă *sm, a* [At: BIBLIA (1688), 224^{2}/54 / Pl: *~ici* / E: ***dvor*** + *-elnic*] (Înv) **1-2** (Persoană) care face parte dintre curtenii domnești.

dvorenesc, ~ească *a* [At: TDRG / Pl: *~ești* / E: ***dvorean*** + *-esc*] (Înv) De neam nobil.

dvorenin *sm* [At: ALECSANDRI, T. 1669 / Pl: *~i* / E: rs **дворянин**] (Înv) Curtean la curtea țarului.

dvoreț *sn* [At: H X, VIII, 279 / V: ***voreț*** / E: ***dvor*** + *-eț*] (Ban) Curtea casei.

dvori *vi* [At: URECHE, ap. LET. I, 105/28 / Pzi: *~resc* / E: vsl **дворити**] (Înv) A servi, a sluji la curtea unui domnitor sau a unui boier Si: (Înv) *dvorbi* (**1**).

dvorianstva *sf* [At: (a. 1818) GCR II, 218/13 / E: rs **дворянство**] (Înv) Clasa marii nobilimi.

dvornic *sm* vz ***vornic***

dvornicel *sm* vz ***vornicel***

dvoriște *sf* vz ***zoriște***

dvoritor *sm* [At: GHEORGACHI, ap. LET. III, 305/23 / Pl: *~i* / E: ***dvori*** + *-tor*] (Înv) **1-2** Curtean (**1-2**).

dzară *sf* vz ***zară***

dzămare *sf* [At: T. PAPAHAGI, M. 126 / Pl: ? / E: ***zeamă***] (Mrm) Puroi

dzămușcă *sf* [At: ȘEZ. V, 175 / Pl: ? / E: ***dzeamă*** + *-ușcă*] **1-2** (Buc; șhp) Zeamă (puțină).

dzăr *sn* vz ***zăr***

dzău *sm, i* vz ***zeu***

dzâd *sn* vz ***zid***

dzâng *sm* vz ***zâng***

dzângaș *sn* [At: BUCUȚA, R. V. / Pl: *~e* / E: ***dzâng*** + *-aș*] (Ban) Clopoțel lung, de aramă pentru oi.

dzângălău *sm* vz ***zângălău***

dzeu *sm, i* vz ***zeu***

dzidi *v* vz ***zidi***

E

e[1] *smi* 1 [At: DA ms / E: ml *e*] **1** A șaptea literă a alfabetului limbii române. **2** Sunet notat cu litera e (**1**), vocală prepalatală mijlocie nerotunjită.

e[2] *av* vz ***ie***

e[3] *c* [At: PSALT. HUR. 97[r]/2 / E: lat *et*] (Înv) **1** (În coordonarea copulativă, uneori în corelație cu „și" sau repetat) Leagă două propoziții sau două părți de propoziție exprimând similitudinea relațională a unui element cu altul pe baza unei referințe în comun Si: *și*. **2** (În coordonarea adversativă) Leagă două propoziții sau două părți de propoziție exprimând corelarea unui element cu altul sau a unei realități cu alta prin confruntare, opoziție, restricție sau diferențiere Si: *dar, însă, și*. **3** (Rar; îlc) **E însă cum** Decât numai că. **4** Exprimă consecuția unui fapt prin raportare la altul Si: *și*. **5** Exprimă un raport concesiv Si: *deși*. **6** (Precedă adverbul „nu") Exprimă condiția.

e[4] *i* [At: DLR ms / E: fo] Exclamație care exprimă: **1** Reproș. **2** Enervare. **3** Plictiseală. **4** Indiferență. **5** (Repetat sau prelungit) Mirare. **6** (Repetat sau prelungit) Satisfacție. **7** Surpriză. **8** Admirație.

e[5] *i* vz ***ie***[2]

e[6] *smi* [At: DER / E: *e*[1]] **1** (Mat) Simbol pentru baza logaritmilor naturali. **2** (Log; majusculă) Simbol pentru judecata universal-negativă. **3** (Muz; majusculă) Notație literală pentru sunetul „mi".

eabă *sf* vz ***iaba***

eacă *i* vz ***iacă***

eaco *smi* vz ***iaco***

ealei *i* vz ***elei***

eastmancolor *sni* [At: DER / P: *istmen~* / E: eg ***eastmancolor***] **1** Procedeu de tratare a peliculei pentru filmul color, constând în suprapunerea a trei emulsii, sensibile la trei culori, pe suportul de celuloid. **2** Film realizat în eastmancolor (**1**).

eati *smi* vz ***iati***

eba *sf* vz ***iaba***

ebano *sn* [At: LTR[2] / A: nct / E: eg ***ebano***] Bitum de petrol întărit prin acțiunea aerului.

ebarbare *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~bări* / E: cf fr *ébarber*] (Teh) Îndepărtare a bavurilor de pe piesele metalice.

ebă *sf* vz ***iaba***

ebânc *sn* vz ***oblânc***

ebdomadar, ~ă *a* vz ***hebdomadar***

eben *sm* [At: HELIADE, L. B. II, 103/22 / Pl: *~i* / E: fr ***ébène***, lat ***ebenum***] **1** (Bot; înv) Abanos (*Diospyros ebenum*). **2** Varietate de lemn tare, greu, de culoare închisă, obținută din arbori exotici, în special din abanos, care se folosește la confecționarea mobilei de lux și a unor obiecte decorative.

ebenacee *sfi* [At: BARASCH, I. N. 178/15 / E: fr ***ébémacées***] **1** (Lpl) Familie de plante tropicale lemnoase, cu lemn tare, de obicei de culoare neagră. **2** (Șls) Plantă din familia ebenaceelor.

ebenin, ~ă *a* [At: HELIADE, O. I, 230 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***ébénin***, it ***ebenino***] **1** (Înv) De culoarea abanosului. **2** (Îvr) De abanos.

ebenist, ~ă *smf* [At: CONV. GEOM. 2/11 / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***ébéniste***, ger ***Ebenist***] **1-2** Persoană care confecționează sau vinde obiecte din lemn de abanos. **3** Tâmplar specializat în placarea mobilei. **4** (Pex) Tâmplar care execută lucrări de tâmplărie fină.

ebenisterie *sf* [At: ENC. ROM. / Pl: *~ii* / E: fr ***ébénisterie***] **1-2** Atelier al ebenistului (**3-4**). **3-5** Meșteșug al ebenistului (**2-4**).

ebenistică *sf* [At: DEX-S / E: ***ebenist***, cf fr *ébénisterie*] Tâmplărie de mare finețe.

eberluizant, ~ă *a* [At: ROMÂNIA LITERARĂ, 1993, nr. 1, 5/3 / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***éberluer***] (Nob) Uluitor.

ebluant, ~ă *a* [At: BARASCH, M. II, 86/1 / Pl: *~nți, ~e* / E: cf fr *éblouir*] (Îvr) Orbitor (**1**).

ebluisa *vt* [At: DN[3] / Pzi: *~sez* / E: fr ***éblouir***] (Frr; d. surse de lumină) A orbi.

ebluisant, ~ă *a* [At: (a. 1859) ISIS 30[2]/3 / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***éblouissant***] (Frr) Orbitor (**1**).

ebluisare *sf* [At: DN[3] / Pl: *~sări* / E: ***ebluisa***] (Frr) Orbire.

ebonit *sn* vz ***ebonită***

ebonitat, ~ă *a* [At: NOM. MIN. I, 412 / Pl: *~ați, ~e* / E: cf *ebonită*] (Rar) Care este izolat cu ebonită (**1**).

ebonită *sf* [At: ENC. ROM. / V: ***ebonit*** *sn* / Pl: *~e* / E: fr ***ébonite***] **1** Produs de vulcanizare a cauciucului natural, cu un conținut ridicat de sulf legat, folosit ca material electroizolator și anticorosiv. **2** (Lpl) Varietăți de ebonită (**1**).

ebor *sm* vz ***ebur***

eboș *sn* vz ***eboșă***

eboșa *vt* [At: ALEXI, W. / Pzi: *~șez* / E: fr ***ébоncher***] **1** (C. i. opere de artă) A da o primă formă Si: *a schița*. **2** (Teh; c. i. lingouri, piese de metal etc.) A prelucra la cald prin laminare, așchiere, deformare plastică etc.

eboșare *sf* [At: IOANOVICI, TEHN. 196 / Pl: *~șări* / E: ***eboșa***] (Teh) Prelucrare preliminară, prin laminare a lingourilor sau a semifabricatelor pentru obținerea de eboșe (**2**) Si: *eboșat*[1].

eboșat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***eboșa***] (Rar) Eboșare.

eboșat[2]***, ~ă*** *a* [At: IOANOVICI, TEHN. 130 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***eboșa***] (Teh; d. lingouri, piese din metal etc.) Care a fost supus eboșării.

eboșă *sf* [At: ALEXI, W. / V: (rar) ***eboș*** *sn* (pl: *~uri*) / Pl: *~șe* / E: fr ***ébauche***] **1** Prim stadiu în realizarea unei opere de pictură, sculptură etc. (care indică forma generală) Si: *crochiu, schiță*. **2** Semifabricat obținut din lingouri sau din alte semifabricate prin laminare, prin deformare plastică, prin găurire etc.

eboșoar *sn* [At: DER / Pl: *~e* / E: fr ***ébauchoir***] **1** Spatulă din lemn, din fier sau din os cu care sculptorii modelează argila, ceara etc. **2** Daltă folosită de olari, de dulgheri etc.

eboșor, ~oare *a* [At: MDT / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***ébaucheur***] Care execută operația de eboșare.

ebraic, ~ă [At: FILIMON, O. II, 190 / P: *~bra-ic* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***hébraïque,*** lat ***hebraicus***] **1** *a* Care aparține evreilor (vechi) Cf *evreiesc*. **2** *a* Specific evreilor (vechi) Cf *evreiesc*. **3** *a* Privitor la (vechii) evrei Cf *evreiesc*. **4** *a* Care aparține limbii sau alfabetului (vechilor) evrei. **5** *sf* Limbă semitică vorbită de vechii evrei în Palestina, reintrodusă în prezent ca limbă oficială în Israel. **6** *sn* Termen specific ebraicei (**5**).

ebraism *sn* [At: COSTINESCU / Pl: *~e* / E: fr ***hébraïsme***] **1** Mod de a vorbi propriu limbii ebraice. **2** Expresie, construcție etc. specifică limbii ebraice. **3** Sentiment național al vechilor evrei.

ebraist, ~ă *smf* [At: COSTINESCU / P: *~bra-ist* / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***hébraïste***] Specialist în limba și cultura ebraică.

ebraistică *sf* [At: DN³ / P: *~bra-is~* / E: fr ***hébraïstique***] Disciplină care studiază limba și cultura ebraică.

ebrastău *sn* [At: CV 1950, nr. 2, 29 / Pl: ? / E: mg ***ébresztö*** (ora)] (Reg) Ceas deșteptător.

ebreu *sm* vz ***evreu***

ebrietate *sf* [At: LM / P: *~bri-e~* / Pl: *~tăți* / E: fr ***ébriété,*** lat ***ebrietas, -atis***] Stare caracteristică unei persoane care a consumat (în exces) băuturi alcoolice Si: *beție*, (ltî) *ebriozitate*.

ebriozitate *sf* [At: LM / P: *~bri-o~* / E: lat ***ebriesitas, -atis***] (Ltî) Ebrietate.

ebrișin *sn* vz ***ibrișin***

ebruita *vtr* [At: CĂLINESCU, I. 89 / P: *~bru-i~* / Pzi: *~tez* / E: fr ***ébruiter***] (Frm; c. i. știri, secrete etc.) A face public.

ebruitare *sf* [At: DN³ / P: *~bru-i~* / Pl: *~tări* / E: ***ebruita***] Răspândire de știri, secrete etc.

ebuliometric, ~ă *a* [At: DN³ / P: *~li-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***ébulliométrique***] (Rar) **1-2** Ebulioscopic (**1-2**).

ebuliometrie *sf* [At: MARIAN–ȚITEICA, FIZ. II, 123 / P: *~li-o~* / Pl: *~ii* / E: fr ***ébulliométrie***] Ebulioscopie.

ebuliometru *sn* [At: ENC. AGR. / P: *~li-o~* / Pl: *~re* / E: fr ***ébulliomètre***] Ebulioscop.

ebulioscop *sn* [At: ENC. ROM. / V: (înv) ***ebuloscop*** / P: *~li-o~* / Pl: *~oape* / E: fr ***ébullioscope***] Aparat care servește la determinarea concentrației alcoolice a unui lichid, prin stabilirea punctului de fierbere al acestuia în comparație cu cel al apei Si: *ebuliometru*.

ebulioscopic, ~ă *a* [At: LTR² (rar) / P: *~li-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***ébullioscopique***] **1** Care aparține ebulioscopiei Si: (rar) *ebuliometric* (**1**). **2** Privitor la ebulioscopie Si: (rar) *ebuliometric* (**2**).

ebulioscopie *sf* [At: MACAROVICI, CH. 74 / P: *~li-o~* / Pl: *~ii* / E: fr ***ébullioscopie***] Metodă fizico-chimică de determinare a maselor moleculare ale componentelor dizolvate într-o soluție, care se bazează pe proprietatea soluțiilor de a fierbe la temperaturi mai ridicate decât dizolvantul pur Si: *ebuliometrie*.

ebuliție *sf* [At: COBÎLCESCU, G. 94/22 / V: ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: ***~onis*** cf fr *ébullition*, ger *Ebullition*, lat ***ebullitio***] **1** (Liv) Fierbere. **2** (Fig) Agitație. **3** (Fig) Tumult.

ebulițiune *sf* vz ***ebuliție***

ebulment *sn* [At: LTR² / Pl: *~e* / E: fr ***éboulement***] (Glg) **1** Alunecare superficială de teren, care apare pe suprafața versanților sau pe taluzele săpăturilor. **2** Material rezultat în urma unui ebulment (**1**).

ebuloscop *sn* vz ***ebulioscop***

ebur *sm* [At: FABIAN-BOB, 74/15 / V: ***ebor*** / Pl: ? / E: lat ***ebur***] (Ltr) Fildeș.

eburar *sm* [At: BARBU, Ș. N. 269 / Pl: *~i* / E: ***ebur*** + *-ar*] (Rar) Lucrător în fildeș.

eburin *s* vz ***eburină***

eburină *sf* [At: ENC. ROM. / V: ***eburin*** *s* / E: fr ***éburine***] Material plastic obținut prin liarea pulberii de oase de fildeș cu proteine sau cu sânge și prin presare la cald.

eburn, ~ă [At: LM / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***eburnus, -a***] (Ltî) **1** *a* De fildeș. **2** *sn* Fildeș. **3** *a* Eburneu (**1**).

eburnare *sf* [At: D. MED. / Pl: *~nări* / E: cf *eburnație*] (Med) Îngroșare a osului în osteitele cronice, prin condensarea substanței osoase Si: *eburnație*.

eburnație *sf* [At: ENC. ROM. / V: (înv) ***~țiune*** / P: *~ți-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***éburnation***] Eburnare.

eburnațiune *sf* vz ***eburnație***

eburnean, ~ă *a* [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***éburneen***] (Frr) De fildeș.

eburneu, ~ee *a* [At: LM / Pl: *~ei, ~ee* / E: it ***eburneo,*** lat ***eburneus***] **1** Care are culoarea, aspectul fildeșului Si: (ltî) *eburn*. **2** (Fig) Candid. **3** (Fig) Imaculat.

ecal, ~ă *a, av, sn* vz ***egal***

ecaliu *sm* [At: PROT. – POP., N. D. / Pl: *~ii* / E: fr ***écaille***] (Îvr) Solz.

ecaret *sn* vz ***acaret***

ecarisa *vt* [At: DN² / Pzi: *~sez* / E: fr ***équarrir***] **1** (C. i. bușteni) A tăia. **2** (C. i. animale moarte) A jupui.

ecarisagiu *sn* vz ***ecarisaj***

ecarisaj *sn* [At: ENC. AGR. / V: (înv) ***~agiu*** / Pl: *~e* / E: fr ***équarrissage***] **1** Strângere și distrugere a cadavrelor de animale. **2** (Spc) Strângere a câinilor vagabonzi. **3** (Fig) Curățare, purificare. **4** Tratare și prelucrare a cadavrelor de animale și a deșeurilor de la abatoare în vederea transformării lor în produse furajere sau industriale Si: (rar) *ecarisare* (**2**). **5** (Șîs *Serviciu de* ~) Întreprindere care execută ecarisaj (**4**).

ecarisare *sf* [At: MDT / P: *~sări* / E: ***ecarisa***] **1** Tăiere (și fasonare) a buștenilor pentru a se obține diferite piese prismatice. **2** (Rar) Ecarisaj (**2**).

ecarisat, ~ă *a* [At: PREV. ACCID. 41 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***ecarisa***] (D. bușteni, lemne) Tăiat în formă prismatică.

ecarisor *sm* [At: DN³ / Pl: *~i* / E: fr ***équarrisseur***] **1** Persoană care se ocupă cu strângerea și distrugerea cadavrelor de animale. **2** (Spc) Hingher.

ecarlat, ~ă [At: ENC. ROM. / S: (după fr) *~e* / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***écarlate***] **1** *sn* Materie colorantă de nuanță stacojie folosită în industrie. **2** *a* Stacojiu.

ecart *sn* [At: ENC. ROM. / Pl: *~uri* / E: fr ***écart***] **1** Diferență între două valori dintr-un șir de măsurători efectuate asupra aceleiași mărimi. **2** (Îs) *Ecart de viteză* Diferență între viteza maximă și cea minimă a unui avion în zbor orizontal. **3** (Ind; lpl) Foi de tutun de calitate superioară, care se îndepărtează după controlul păpușilor de tutun.

ecarta *vt* [At: ROMÂNIA LITERARĂ, 1972, nr. 25, 13/4 / Pzi: *~tez* / E: fr ***écarter***] (Frr) A îndepărta.

ecartament *sn* [At: ENC. TEHN. I, 369 / Pl: *~e* / E: fr ***écartament***] **1** Distanță între două puncte în spațiu. **2** Distanță între urmele lăsate pe teren de roțile aceleiași osii ale unui vehicul. **3** (Șîs ~ *de cale ferată*) Distanță între fețele interioare ale celor două șine de cale ferată.

ecarte *sn* [At: PONTBRIANT, D. / V: (înv) ***~u*** / S: (după fr) *ecarté* / Pl: *~uri* / E: fr ***écarté***] **1** Joc de cărți la care participă de obicei două persoane. **2** (Lpl) Partide de ecarte (**1**).

ecarteu *sn* vz ***ecarte***

ecartor *sn* [At: NICA, L. VAM. / Pl: *~oare* / E: fr ***écarteur***] Instrument chirurgical folosit pentru distanțarea marginilor unei plăgi sau pentru dilatarea unui canal.

ecatomb *sn* vz ***hecatombă***

ecatombă *sf* vz ***hecatombă***

ecator *sn* vz ***ecuator***

ecatoriu *sn* vz ***ecuator***

ecațiune *sf* vz ***ecuație***

eccentric, ~ă *a, av, smf* vz ***excentric***

ecceptie *sf* vz ***excepție***

ecceptional, ~ă *a, av, sn* vz ***excepțional***

ecces *sn* vz ***exces***

eccesiv, ~ă *a, av* vz ***excesiv***

ecclesiastic, ~ă *a, snm* vz ***ecleziastic***

ecclesie *sf* vz ***eclesie***

eccleziarc *sm* vz ***ecleziarh***

eccleziast *smn* vz *ecleziast*

ecdicon *sm* [At: DOSOFTEI, V. S. decembrie 225ᵛ/30 / Pl: *~i* / E: ngr **ἐκδικός** „cetățean însărcinat să apere interesele unui municipiu"] (Îvr) Judecător.

ecdos *sf* vz *ecdosis*

ecdosis *sn* (rar sf) [At: (a. 1752) BUL. COM. IST. III, 7 / V: *ecdos* (A: nct) *sf* *exdosis* *sn* / E: ngr **ἔκδοσις**] Edict (2).

ece *i* vz *iete*

ecepție *sf* vz *excepție*

ecfator *sn* vz *ecuator*

ecfatore *sn* vz *ecuator*

ecfatoriu *sn* vz *ecuator*

ecfilater, ~ă *a* vz *echilater*

ecfonis *sn* [At: DDRF / S și: *~pho~* / Pl: *~uri, ~e* / E: ngr **ἐκφωνίς**] (Înv) 1 Pasaj final al unei ectenii, cântat de preot cu glas tare Si: *vozglas*. 2 Exclamație.

ecfonisi *vtr* [At: GÁLDI, M. PHAN. 175 / Pzi: *~sesc* / E: ngr **ἐκφωνῶ**] (Înv) 1-2 A (se) pronunța. 3-4 A (se) declara.

eche *sfi* [At: ABC MAR. / E: ger *Ecke* „colț", cf tc *yeke*] Piesă de lemn sau de metal fixată pe axul sau pe pana cârmei unei ambarcațiuni sau a unei nave mici, care servește la manevrarea acestora.

echegie *sf* vz *eclejie*

echejie *sf* vz *eclesie*

echer *sn* [At: I. GOLESCU, C. / V: (înv) *ecuar, ecvar* / Pl: *~e*, (îvr) *~uri* / E: fr *équerre*] 1 Instrument în formă de triunghi dreptunghic, cu unghiurile ascuțite de 30^0 și 60^0 sau de câte 45^0, întrebuințat la trasarea și verificarea dreptelor perpendiculare și paralele, la multiplicarea și divizarea segmentelor și a unghiurilor etc. Si: (înv) *unghiar*, (reg) *colțar* Cf *dreptar*. 2 Instrument topografic cu ajutorul căruia se orientează fixarea pe teren a aliniamentelor perpendiculare. 3 (Spt) Figură de gimnastică la paralele sau inele.

echestru, ~ă *a* vz *ecvestru*

echi- [At: POLIZU / E: Izolat din cuvinte ca *echidistanță*, *echilateral* etc.] Element prim de compunere cu sensul „egal".

echiamare *sf* vz *exclamare*

echicurent, ~ă *a* [At: DT / Pl: *~nți, ~e* / E: fr *équicourant*] (D. fluide) Care curge în același sens cu altul.

echidiferență *sf* [At: HELIADE, A. 88/11 / V: (înv) *ecuidiferință, ecvi~* / Pl: *~țe* / E: fr *équidifférence*] (Mat) Egalitate a două diferențe.

echidiferențial, ~ă *a* [At: ELEM. ALG. 177/8 / V: (înv) *ecui~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr *équidifférentiel*] (Mat) Care se referă la o echidiferență.

echidistant, ~ă *a* [At: I. GOLESCU, C. / V: (înv) *ecui~* / Pl: *~nți, ~e* / E: fr *équidistant*, lat *equidistans, -ntis*] (D. puncte, drepte, planuri etc; mpl) Care se referă la distanțe egale față de un punct, de o dreaptă, de un plan sau care sunt egal distanțate între ele.

echidistanță *sf* [At: LM / Pl: *-țe* / E: fr *équidistance*] 1 Distanță egală (între două drepte, planuri etc.). 2 Calitate a ceea ce este echidistant. 3 (Spc; Top) Diferență constantă de înălțime între cotele a două puncte situate pe două curbe de nivel.

echidnă *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. octombrie 79ʳ/23 / V: *echidneu* *sn*, (înv) *ehidă, ehi~* / E: ngr **ἔχιδνα**, vsl **ехидна**, cf fr *échidné*] 1 Mamifer insectivor din ordinul monotremelor, lung de circa 25 cm, cu corpul acoperit cu spini, cu botul cărnos foarte ascuțit, care trăiește în Australia (*Tachyglossus aculeata*). 2 (Mit) Ființă imaginară cu trup de șarpe și bust de femeie.

echidneu *sn* vz *echidnă*

echidnism *sn* [At: DN³ / Pl: (rar) *~e* / E: fr *échidnisme*] (Med) Intoxicație cu venin de șarpe.

echien, ~ă *a* [At: LTR² / P: *~chi-en* / Pl: *~i, ~e* / E: fr *équienne*] (D. arboret) Care este omogen ca vârstă.

echigranular, ~ă *a* [At: LTR² / Pl: *~i, ~e* / E: *echi-* + *granular*] (D. roci, materiale, aliaje etc.) Care are cristale, granule etc. cu dimensiuni aproximativ egale.

echigravitație *sf* [At: MDENC / Pl: (rar) *~ii* / E: fr *équigravitation*] Proprietate a unei regiuni din spațiul cosmic de a avea forțele gravitaționale ale corpurilor cerești echilibrate.

echilater, ~ă [At: AMFILOHIE, E. 158/8 / V: *ecfi~, ecui~* *a*, *ecvi~* *sn* / S și: *equi~* /A: (înv) *~la~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr *équilatère*, it *equilatero*, lat *aequilaterus*] 1 *a* (Înv; d. unele figuri geometrice) Echilateral. 2 (Îs) *Hiperbolă ~* Hiperbolă cu semiaxele congruente. 3 *sn* (Rar) Figură geometrică cu laturile egale. 4 (Spc) Pătrat.

echilateral, ~ă *a* [At: GEOMETRIA, A. M. 16ᵛ/1 / V: (înv) *ecui~, ecuilatural, ecvi~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr *équilatéral*, lat *aequilateralis, ~e*] (D. unele figuri geometrice) Care are elementele liniare congruente Si: (înv) *echilater*.

echilibra [At: MARIAN, F. 52/22 / V: (înv) *ecui~* / Pzi: *~rez* / E: fr *équilibrer*] 1-2 *vtr* A aduce sau a ajunge în stare de echilibru Si: *a (se) cumpăni*. 3 *vt* A face ca două măsuri, mărimi, valori etc. ori părțile componente ale unui tot să fie în proporție justă sau egale una față de alta.

echilibraj *sn* [At: NOM. MIN. I, 126 / Pl: *~e* / E: fr *équilibrage*] 1 Echilibrare (1). 2 (Aer) Dispozitiv prin care se echilibrează efectele forțelor inerțiale asupra organelor de comandă.

echilibral, ~ă *a* [At: ASACHI, L. 65²/3 / V: *ecvi~* / Pl: *~i, ~e* / E: *echilibra* + *-al*] (Înv) Echilibrat (1).

echilibrare *sf* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~rări* / E: *echilibra*] 1 Aducere în stare de echilibru Si: *cumpănire*. 2 Determinare a două măsuri, mărimi, valori ori părți componente ale unui tot să fie în proporție justă sau egală una față de alta.

echilibrat, ~ă *a* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~ați, ~e* / E: *echilibra*] 1 Care se află în stare de echilibru (1). 2 (D. două sau mai multe măsuri, mărimi, valori etc. ori d. părți componente ale unui tot) Care sunt în proporție justă sau egală una cu alta Cf *armonios*. 3 (D. oameni și manifestări ale lor) Care manifestă cumpătare, măsură, moderație, sobrietate Si: *cumpătat, măsurat², moderat, ponderat* Cf *ordonat, rațional, sobru*.

echilibrator, ~oare [At: TEODOREANU, M. II, 283 / Pl: *~i, ~oare* / E: *echilibra* + *-tor*] 1 *a* Care stabilește sau menține echilibrul (2). 2 *sm* (Rar) Echilibror.

echilibrist, ~ă *smf* [At: STAMATI, F. 29/19 / V: (înv) *ecui~, ecvi~* / Pl: *~iști, ~e* / E: fr *équilibriste*] 1 Persoană specializată în echilibristică (1). 2 (Fig) Persoană abilă.

echilibristică *sf* [At: GHEREA, ST. CR. II, 34 / Pl: *~ici* / E: *echilibrist* + *-ică*, cf ger *Equilibristik*] 1 Menținere în echilibru (1) în diferite poziții sau mișcări dificile ale corpului. 2 Artă, îndemânare de a menține în echilibru (1) în poziții dificile corpul sau diferite obiecte. 3 (Spc) Număr de circ al echilibristului (1).

echilibriu *sn* vz *echilibru*

echilibror *sn* [At: LTR² / Pl: *~oare* / E: fr *équilibreur*] Dispozitiv cu ajutorul căruia se echilibrează un aparat sau părți ale acestuia Si: (rar) *echilibrator* (2).

echilibru *sn* [At: HELIADE, D. J. 106/20 / V: (înv) *~briu, ecuilibriu, ecui~, ecvilibrie* *sf*, *ecvilibriu, ecvi~* / S și: (înv) *equi~* / Pl: *~e*, (rar) *~uri* / E: fr *équilibre*, lat *aequilibrium*] 1 Situație a unui corp, a unui sistem etc. supus acțiunii unor forțe egale și opuse, care se anulează reciproc, fără a-i modifica starea de repaus sau de mișcare. 2 (Îs) *~ stabil* Poziție a unui corp, a unui sistem de puncte materiale care se restabilește de la sine după ce a fost perturbată. 3 (Îs) *~ instabil* (sau *nestabil, labil*) Poziție a unui corp, a unui sistem de puncte materiale care se stabilizează într-o formă modificată față de cea inițială. 4 (Îs) *~ chimic* Stare a unui sistem chimic în timpul unei reacții reversibile. 5 (Îs) *~ dinamic* Echilibru (1) al unui sistem în care două procese opuse se desfășoară cu aceeași viteză, menținând astfel nemodificată starea în care se află sistemul. 6 (Fiz; d. forțe; îe) **A fi în ~** A avea proprietatea să acționeze asupra unui corp, a unui sistem etc. fără a modifica starea de repaus sau de mișcare a acestuia. 7 (Fiz; îs) *Teoria ~lui* Teorie mecanicistă și metafizică ce extinde acțiunea

legii mecanice a echilibrului (1) asupra tuturor fenomenelor naturii și societății. **8** Stabilitate a unui corp în poziție verticală. **9** Poziție verticală stabilă. **10** (Îe) **A-și pierde** ~ A fi pe punctul de a cădea, de a se prăbuși. **11** Proporție justă între două lucruri, fenomene, situații etc. opuse. **12** Stare de stabilitate, de armonie care rezultă din echilibru (11) Cf *cumpănă, cumpănire*. **13** (Îs) ~ *economic* Stare de concordanță între elementele interdependente și toate variabilele activității economice și sociale. **14** (Îs) ~ *bugetar* Stare a unui buget în care veniturile acoperă cheltuielile. **15** (Fig) Stare psihică manifestă prin armonie între înclinații și tendințe, care se manifestă printr-un comportament normal. **16** (Fig) Stare de stabilitate lăuntrică Cf *cumpătare, moderație* (1).

echilâc *sm* vz **ichilic**

echilic *sm* vz **ichilic**

echimolecular, ~ă *a* [At: MACAROVICI, CH. 71 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***équimoléculaire***] (Chm; d. soluții, amestecuri etc.) Care este alcătuit din substanțe diferite, cu aceeași cantitate de molecule.

echimos *sn* vz **echimoză**

echimoză *sf* [At: CORNEA, E. I. 91/33 / V: (îvr) ***~mos, ehimos*** *sn*, ***ehimozie*** (îdt) *ecui~* / S și: (înv) *ecchymosă* / Pl: *~ze* / E: fr ***ecchymose***] Pată de culoare roșie-vineție, evoluând până la galben, care apare pe piele datorită infiltrării țesuturilor cu sânge (în urma unor lovituri) Si: *vânătaie*.

echin *sm* vz **echivă**

echină *sf* [At: LM / V: (îvr) ***echin*** *sm*, ***~nus*** *sm* / Pl: *~ne* / E: ngr **ἐχῖνος**, fr ***échine***] **1** (Arh) Mulură convexă, specifică ordinului doric, plasată imediat sub abacă. **2** (Ant) Urnă de pământ ars sau de metal în care grecii păstrau actele procesuale.

echingiu *sm* vz **achingiu**

echinid *sm* vz **echinidă**

echinidă *sf* [At: LTR² / V: (rar) ***~nid*** *sm* / Pl: *~de* / E: fr ***échinides***] (Zlg) **1** (Lpl) Clasă de echinoderme marine cu corpul sferic, turtit la cei doi poli și acoperit de un schelet calcaros cu spini Si: (rar) *echinoidee* (1). **2** (Șls) Animal care face parte din clasa echinide (1) Si: (rar) *echinoidee* (2). **3** (Spc) Arici-de-mare (*Echinus melo*).

echinism *sn* [At: DER / Pl: *~e* / E: fr ***équinisme***] **1-2** (Boală care constă într-o) deformație a piciorului la oameni, asemănătoare cu un picior de cal, care are drept consecință călcarea numai pe vârful degetelor.

echino- [At: DN³ / V: ***~in-*** / E: fr ***echin(o)-***] Element prim de compunere savantă cu sensul de: **1** De arici. **2** Cu ghimpi.

echinocactus *sm* [At: ENC. ROM. / Pl: *~uși* / E: fr ***échinocactus***] Plantă de ornament din familia cactacee.

echinococ *sm* [At: ENC. ROM. / Pl: *~oci* / E: fr ***échinocoque***] **1** Vierme parazit din clasa cestodelor, care se dezvoltă ca larvă în unele organe ale rumegătoarelor, porcilor sau omului, iar ca adult în intestinul carnivorelor (*Echinococcus granulosus*). **2** Chist hidatic provocat de echinococ (1).

echinococoză *sf* [At: ENC. VET. 467 / S și: *equi~* / Pl: *~ze* / E: fr ***échinococcose***] Boală parazitară, frecventă la om și la animale, provocată de echinococ și manifestată prin apariția unor chisturi pline cu lichid transparent în plămâni, ficat etc. Si: *hidatioză*.

echinoct *sn* vz **echinocțiu**

echinocțial, ~ă *a* [At: I. GOLESCU, C. / S și: *ecui~, equi~* / V: ***eci~, ecinopți~, ~nopți~, ~noxi~, ecuinopți~, ecuinoxi~, ecvi~, ecvinopți~*** / P: *~ți-al* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***équinoxial***] **1** Care aparține echinocțiului (1). **2** Referitor la echinocțiu (1). **3** (Îs) *Punct* ~ Fiecare dintre cele două puncte de intersecție ale eclipticii cu ecuatorul ceresc, în care se află Soarele la echinocțiu Si: (îvr) *punct de ecvinocție* (2). **4** (Înv; îs) *Linie ~ă* Ecuator. **5** (Înv) Ecuatorial.

echinocțiu *sn* [At: AR (1829), 196¹/20 / S și: *ecui~* / V: (înv) ***~noct, ~nops, ~nopt, ~nopțiu, ~nosc, ecinopțiu, ecuinopțiu, ecuinox, ecvinoxiu, equinapt, equinopțiu, ~nopție, ecuinoapte, ecuinocție, ecvinocție, ecvinopție, ecvinopție*** *sf* / Pl: *~ii* / E: fr ***équinoxe***, lat ***aequinoctium***] **1** Fiecare dintre cele două momente ale anului (în jurul lui 21 martie și 23 septembrie), când ziua este egală cu noaptea. **2** (Îvr; îs) *Punct de ecvinocție* Punct echinocțial (3).

echinoderm *sn* [At: J. CIHAC, I. N. 235/21 / V: (îvr) ***eșin~*** / Pl: *~e* / E: fr ***échinodermes***] **1** (Lpl) Încrengătură de animale marine nevertebrate, cu schelet extern calcaros format din plăci, și care se mișcă cu ajutorul ambulacrelor. **2** (Șls) Animal care face parte din încrengătura echinodermelor (1).

echinoidee *sfi* [At: ENC. ROM. / E: cf fr *échinoïde*] (Rar) Echinidă (**1-2**).

echinops *sn* vz **echinocțiu**

echinopt *sn* vz **echinocțiu**

echinopțial, ~ă *a* vz **echinocțial**

echinopție *sf* vz **echinocțiu**

echinopțiu *sn* vz **echinocțiu**

echinosc *sn* vz **echinocțiu**

echinox *sn* vz **echinocțiu**

echinoxial, ~ă *a* vz **echinocțial**

echinus *sm* vz **echină**

echipa [At: NEGULICI / S și: (îvr) *ecui~* / Pzi: *~pez* / E: fr ***équiper***] **1** *vt* A înzestra o navă, un avion, o armată etc. cu cele necesare în vederea unei acțiuni, a unei expediții etc. **2** *vr* A-și pune echipamentul (1). **3** *vr* (Pgn) A se îmbrăca. **4** *vr* A se pregăti pentru o acțiune. **5** *vt* (C. i. întreprinderi, instalații etc.) A dota cu echipament (2).

echipagiu *sn* vz **echipaj**

echipaj *sn* [At: CHIRIAC 110 / S și: *ecui~* / V: (rar) ***~agiu***, (înv) ***ecuipagiu, ecvi~***, (sst) ***~pej, ecuipaje, ecvipajie*** *sf* / Pl: *~e*, (înv) *~uri* / E: fr ***équipage***] **1** (Înv) Echipament (1). **2** Totalitate a personalului de conducere și de deservire a unei nave, a unui avion, a unui tanc etc. **3** (Spc) Grup de sportivi care se află pe o ambarcație, un avion, un bob, o motocicletă etc. și care participă la conducerea acestora. **4** (Teh) Parte fixă sau mobilă a unui instrument. **5** (Iuz) Trăsură de lux (împreună cu caii înhămați la ea).

echipament *sn* [At: BARCIANU / Pl: *~e*, (înv) *~uri* / E: fr ***équipement***] **1** Totalitate a obiectelor de îmbrăcăminte, de încălțăminte și accesorii cu care este dotat un militar, un sportiv, un excursionist, un scafandru etc. în vederea unei acțiuni, expediții etc. Si: (înv) *echipaj* (1). **2** Ansamblu de piese, de dispozitive și de mecanisme, împreună cu elementele de legătură, aparținând unei instalații, unei mașini etc. și îndeplinind o anumită funcție în cadrul acestor sisteme tehnice. **3** (Îs) ~ *de bord* Ansamblu de aparate, mecanisme și instalații care servește pentru controlul zborului și funcționării motorului unui avion, precum și pentru asigurarea condițiilor de confort în interiorul acestuia. **4** (Îs) ~ *de campanie* Echipament pe care îl poartă soldații pe front sau la instrucție.

echipara *vt* [At: LM / Pzi: *~rez* / E: lat ***aequiparare***] (Ltî) A compara.

echipare *sf* [At: LM / Pl: *~pări* / E: ***echipa***] **1** Înzestrare cu cele necesare în vederea unei acțiuni, a unei expediții etc. **2** Punere a echipamentului (1). **3** (Pgn) Îmbrăcare. **4** Pregătire pentru o acțiune. **5** Dotare cu echipament (2).

echipartiție *sf* [At: T. V. IONESCU, E. 514 / Pl: *~ii* / E: fr ***équipartition***] **1** Repartizare egală a unei substanțe, a unei forțe etc. între diversele componente ale unui ansamblu. **2** (Fiz; îs) *~ția energiei* Lege a mecanicii statistice clasice, conform căreia energiile cinetice medii, care revin fiecăruia dintre gradele de libertate ale atomilor sau ale moleculelor, sunt egale.

echipat, ~ă *a* [At: BARONZI, I. L. IV, 198 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***echipa***] **1** (D. o navă, un avion, o armată etc.) Înzestrat cu cele necesare în vederea unei acțiuni, expediții etc. **2** Care și-a pus echipamentul (1). **3** (Pgn) Îmbrăcat. **4** Pregătit pentru o acțiune. **5** (D. întreprinderi, instalații etc.) Prevăzut cu echipamentul (2) necesar.

echipă *sf* [At: BARCIANU / V: (îvr) ***ecui~*** / Pl: *~pe* / E: fr ***équipe***] **1** Grup de oameni care, sub conducerea unui șef, îndeplinesc în același timp o muncă sau o acțiune comună. **2** Grup de sportivi constituit într-o formație, în cadrul căruia se antrenează, sub conducerea unui specialist, și participă la competiții. **3** (Îs) *Spirit de* ~ Legătură spirituală între membri unei echipe (**1-2**), care stă la baza conlucrării lor. **4** Fiecare dintre cele

două formații care își dispută un meci (de fotbal, baschet, hochei, polo etc.).

echipej *sn* vz **echipaj**

echipier, ~ă [At: BL III, 52 / P: *~pi-er* / Pl: *~i, ~e* / E: fr **équipier**] **1** *smf* Membru al unei echipe (**2**) sportive. **2** *a* Care exprimă spirit de echipă (**3**).

echipolent, ~ă *a* [At: COSTINESCU, 390 / S și: *ecui~* / V: (îvr) **~linte** / Pl: *~nți, ~e* / E: fr **équipollent**] **1-2** (Rar) De forțe sau de valori egale. **3** (D. noțiuni sau judecăți) Care exprimă în forme diferite același conținut.

echipolență *sf* [At: COSTINESCU, 390 / V: **equi~**, (îvr) **~țiu** *sn* / E: fr **équipollence**] **1** (Rar) Egalitate de forțe, de puteri. **2** (Log) Raport existent între două enunțuri care sunt adevărate sau false împreună Si: *echivalență*.

echipolențiu *sn* vz **echipolență**

echipolinte *a* vz **echipolent**

echipotență *sf* [At: MDA ms / Pl: *~țe* / E: fr **équipotence**] (Mat) Caracter a două elemente echipotențiale.

echipotențial, ~ă *a* [At: ENC. TEHN. I, 212 / P: *~ți-al* / Pl: *~i, ~e* / E: fr **équipotentiel**] (Fiz; d. o linie sau o suprafață) Pe care potențialul are aceeași valoare.

echiprobabil, ~ă *a* [At: SCL 1958, 477 / Pl: *~i, ~e* / E: **echi-** + **probabil**] (D. evenimente) Care are aceeași probabilitate.

echiscalar, ~ă *a* [At: LTR[2] / Pl: *~i, ~e* / E: fr **équiscalaire**] (Mat) Calitate a unei linii, a unei suprafețe sau a unei porțiuni din spațiu de a fi locul geometric al punctelor în care un scalar de câmp are aceeași valoare.

echisetacee [At: BRANDZA, FL. 505 / V: **equi~**, **~ceu** *sn* / E: fr **equisétacées**] **1** *sf* (Lpl) Familie de criptogame vasculare dintre care cea mai cunoscută este pipirigul. **2-3** *sf, a* (Plantă) din familia echistacee (**1**).

echisetaceu *sn* vz **echisetacee**

echistică *sf* [At: DN[3] / Pl: (rar) *~ici* / E: eg **ekistics**] Disciplină care studiază sistematizarea și arhitectura așezărilor rurale și urbane în pespectivă istorică.

echitabil, ~ă *av, a* [At: ARISTIA, PLUT. / V: (înv) **ecui~, equi~** / Pl: *~i, ~e* / E: fr **équitable**] **1-2** (Într-un mod) care este întemeiat pe dreptate, pe adevăr. **3-4** Nepărtinitor.

echitate *sf* [At: CALENDARIU (1794), 32/32 / S și: *ecui~, equi~* / V: (înv) **eci~, ecvi~** / Pl: *~tăți* / E: fr **équité**, lat **aequitas, -atis**] **1** Dreptate. **2** Nepărtinire. **3** Cinste. **4** Omenie. **5** Egalitate. **6** Comportare bazată pe respectarea riguroasă a drepturilor și datoriilor fiecăruia.

echitație *sf* [At: I. GOLESCU, C. / S și: *ecui~, equi~* / V: (înv) **ecitațiune, ecvitațiune, ecuitațiu** *sn*, **~iune**, (îvr) **~tăciune, equitațiune** / E: fr **équitation**, lat **equitatio, ~onis**] (Spt) Călărie.

echitațiune *sf* vz **echitație**

echităciune *sf* vz **echitație**

echituiulăn *sn* vz **ichituilin**

echiu *sns* [At: LM / V: (îvr) **~um** / E: lat **equium**] (Bot; îrg) Iarba-șarpelui (*Echium vulgare*).

echium *sn* vz **echiu**

echiunghi *ain* [At: NEGULICI / S și: (înv) *ecui~* / E: **echi-** + **unghi**] (Mat) Care are unghiuri egale.

echiunghiular, ~ă *a* [At: LTR[2] / P: *~chi-un~* / Pl: *~i, ~e* / E: **echi-** + **unghiular**] (Mat) Calitate a unui fascicul de direcții sau de plane concurente de a forma unghiuri egale între oricare două direcții sau plane vecine.

echiunitar, ~ă *a* [At: DEX[2] / P: *~chi-u~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr **équiunitaire**] (Mat) Egal cu unitatea.

echivala [At: ASACHI, E. III, 83/23 / S și: *ecui~* / V: (înv) **ecvi~** / Pzi: *~lez* / E: fr **équivaloir**, lat **aequivalere**] **1-2** *vti* A avea sau a face să aibă aceeași valoare cu altceva sau cu altcineva. **3-4** *vti* A fi sau a face să fie egal. **5-6** *vti* A ajunge sau a face să ajungă la același nivel (de evoluție, de dezvoltare, de importanță) al calității, al cantității, al intensității etc. **7** *vt* A recunoaște valabilitatea unor studii, examene, diplome, acte obținute în cadrul unei școli de alt tip sau în străinătate. **8** *vt* (Pex) A traduce.

echivalare *sf* [At: COSTINESCU / Pl: *~lări* / E: **echivala**] **1** Egalare a valorii (cu altceva sau cu altcineva). **2** Ajungere la același nivel (de evoluție, de dezvoltare, de importanță) al calității, al cantității, al intensității etc. **3** Egalare. **4** Recunoaștere a valabilității unor studii, examene, diplome, acte obținute în cadrul unei școli de alt tip sau în străinătate. **5** Traducere.

echivalent, ~ă [At: I. GOLESCU, C. / V: (înv) **ecui~, ecvi~, equi~** *a, sn* / Pl: *~nți, ~e* / E: fr **équivalent**, lat **aequivalens, ~ntis**] **1-8** *smf, a* (Valoare, efect, semnificație, sens) egale cu altceva. **9-10** *a* (D. figuri geometrice) Care are aceeași suprafață sau același volum cu altă figură, fără a fi identică cu aceasta. **11-12** *sn, a* (Cuvânt) identic ca sens cu altul. **13-14** *sn, a* (Mărime, număr etc.) care caracterizează egalitatea sau echivalența, dintr-un anumit punct de vedere, a două efecte sau a două acțiuni. **15-18** *sn, a* (Cuvânt, expresie) care poate substitui un alt cuvânt, o altă expresie. **19** *sn* Marfă care, având înglobată în ea aceeași cantitate de muncă socială cu o altă marfă, servește la exprimarea valorii acesteia din urmă. **20** *sn* (Îs) ~ *general* Marfă care servește la exprimarea valorii tuturor celorlalte mărfuri, îndeplinind rolul de bani.

echivalență *sf* [At: NEGULICI/ S și: *ecui~* / V: **~lin~** / Pl: *~țe* / E: fr **équivalence**] **1-3** Egalitate de valoare, de semnificație, de sens. **4-5** Corespondență de sens, de semnificație. **6** (Îs) *Examen de ~* Examen susținut de o persoană care cere recunoașterea, cu drepturi egale, a unei diplome (nerecunoscute de stat) sau care vrea să treacă de la un tip de școală la altul. **7** (Log) Raport existent între două enunțuri care sunt adevărate sau false împreună. **8** Simptom care substituie un altul obișnuit pentru o anumită boală. **9** (Med) Denumire dată unei crize de natură epileptică, care se manifestă sub altă formă decât cea convulsivă. **10** (Mat) Relație simetrică, reflexivă și tranzitivă între elementele unei mulțimi.

echivalință *sf* vz **echivalență**

echivoc, ~ă [At: BUDAI-DELEANU în ȘA I, 287 / S și: *ecui~* / V: (înv) **ecvi~**, (îvr) **eci~** / Pl: *~oci, ~oce* și *~uri*, (înv) *~oace*, (îvr) *~oce* / E: fr **équivoque**] **1** *a* (D. un cuvânt, o expresie etc.) Care se poate interpreta în mai multe feluri Si: *ambiguu*. **2** *a* Care nu permite o interpretare sigură Si: *neclar, confuz*. **3** *a* Suspect. **4** *a* Îndoielnic. **5** *a* (D. o acțiune, purtare etc.) Necuviincios. **6-8** *sn* Expresie, atitudine, situație ambiguă. **9-10** *sn* Cuvânt sau propoziție cu dublu sens, dintre care unul este adesea obscen, grosolan. **11** *sn* Măsură a efectului perturbațiilor asupra comunicațiilor prin canale, exprimând cantitatea de informație care rămâne netransmisă din cauza perturbațiilor.

echivoca *vi* [At: DN[3] / Pzi: ? / E: fr **équivoquer**] (Rar) **1** A produce un echivoc (**8**). **2** A folosi cuvinte echivoce (**1**). **3** A vorbi în doi peri.

echivocitate *sf* [At: HASDEU, I. C. 51 / S și: (înv) *ecui~* / Pl: *~tăți* / E: **echivoc** + *-itate* cf it *equivocità*] **1-4** (Liv; rar) Caracter sau stare echivocă (**1-2**). **5-6** Lipsă de precizie sau claritate.

ecidie *sf* [At: ENC. ROM. / V: **~ium** *sn* / Pl: *~dii* / E: fr **écidie**] (Bot) **1** Formă de fructificație a ciupercilor din ordinul uredinalelor, care se localizează pe frunzele de dracilă. **2** Organ în formă de cupă în care se formează sporii (la ciupercile din ordinul uredinalelor).

ecidiospor *sm* [At: ENC. ROM. / P: *~di-o~* / Pl: *~i* / E: fr **écidiospore**] (Bot) Formă de spor a ciupercilor care produc rugina plantelor.

ecidium *sn* vz **ecidie**

ecinocțial, ~ă *a* vz **echinocțial**

ecinopțial, ~ă *a* vz **echinopțial**

ecinopțiu *sn* vz **echinocțiu**

ecitate *sf* vz **echitate**

ecitațiune *sf* vz **echitație**

ecivoc, ~ă *a, sn* vz **echivoc**

eclampsie *sf* [At: ENC. ROM. / V: (îvr) **~msi~** / Pl: *~ii* / E: fr **éclampsie**] **1** Sindrom întâlnit la femeile gravide la sfârșitul sarcinii sau imediat după expulzia fătului și manifestat prin pierderea cunoștinței, crampe, convulsii, comă Si: (rar) *eclampsism*. **2** (Îs) ~ *puerilă* Boală la copii datorată tulburărilor de funcționare a glandei tiroide. **3** (Îvr) Convulsie.

eclampsism *sn* [At: ENC. AGR. / Pl: (rar) *~e* / E: cf *eclampsie*] (Rar) Eclampsie (**1**).

eclamptic, ~ă [At: ABC SĂN. 319 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***éclamptique***] **1-3** *a* Referitor la eclampsie (**1-3**). **4-6** *a* Cu caracter de eclampsie (**1-3**). **7-12** *smf, a* (Bolnav) de eclampsie (**1-3**).

eclamsie *sf* vz ***eclampsie***

eclara *v* vz ***eclera***

eclat *sn* [At: ENC. ROM. / Pl: ? / E: fr ***éclat***, ger ***Eklat***] (Îvr; frm) Zgomot.

eclata [At: FILIMON, O. I, 95 / Pzi: *~tez*, (îvr) *eclat* / E: fr ***éclater***] (Frm) **1** *vi* A străluci. **2** *vt* A impresiona puternic prin strălucire. **3** *vi* (Fig) A izbucni violent, brusc.

eclatant, ~ă [At: MAG. IST. I, 257/12 / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***éclatant***] (Frm) **1** *a* Care impresionează puternic. **2** *a* Care produce vâlvă Si: *răsunător*. **3** *a* Care strălucește puternic. **4-5** *a, av* (Fig) (Care izbucnește) violent, brusc.

eclată *sf* [At: NOM. MIN. I, 313 / Pl: *~te* / E: fr ***éclat***] (Frr) **1** Apariție bruscă a unei lumini (puternice). **2** Lumină puternică reflectată de un corp strălucitor.

eclator *sn* [At: MDT / Pl: *~oare* / E: fr ***éclateur***] Aparat electric folosit pentru măsurarea tensiunilor înalte, format din doi electrozi între care se produce o descărcare electrică dacă tensiunea dintre ei depășește o anumită valoare.

eclectic, ~ă *a* [At: POTECA, F. 41/1 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***éclectique***] **1-4** *smf, a* (Persoană) care adoptă sau susține eclectismul (**2**). **5** *a* Care este caracterizat prin eclectism (**3**). **6** (Pex) Amestecat. **7** (Pex) Eterogen.

eclecticism *sn* [At: PROT. – POP., N. D. / Pl: *~e* / E: ***eclectic*** + *-ism*] (Îdt) Eclectism.

eclectism *sn* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~e* / E: fr ***éclectisme***] **1-2** (Metodă care constă într-o) îmbinare mecanică, hibridă a unor puncte de vedere sau concepții eterogene sau opuse. **3** Sistem de gândire neunitar, care, fără a se întemeia pe idei originale, alege din diverse sisteme de gândire, stiluri artistice etc. ceea ce i se pare mai bun. **4** (Aht) Îmbinare a unor elemente luate din stiluri diferite sau din mijloacele personale de exprimare ale unor artiști consacrați. **5** Calitate sau însușire de a fi eclectic (**5**). **6** Lipsă de consecvență în convingeri, în teorii.

eclegmă *sf* [At: ANTONESCU, D. / V: ***ecli~*** / E: fr ***éclegme***] (Îdt; iuz) Medicament pentru afecțiuni pulmonare.

eclejie *sf* vz ***eclesie***

ecler *sn* [At: S. MARIN, C. B. 280 / Pl: *~uri, ~e* / E: fr ***éclair***] Prăjitură făcută dintr-un fel de gogoși de aluat alungite, umplute cu cremă și acoperite cu glazură de șerbet, ciocolată etc.

eclera *vti* [At: PROT. – POP., N. D. / V: (îvr) ***~cla~*** / Pzi: 3 *~rează* / E: fr ***éclairer***] **1-2** (Frî) A (se) lumina.

ecleragiu *sn* vz ***ecleraj***

ecleraj *sn* [At: MARIN, PR. I, 44/6 / V: (înv) ***~agiu*** / Pl: *~e* / E: fr ***éclairage***] **1** (Liv) Iluminare artificială puternică. **2** Manieră de distribuție a luminii artificiale sau naturale într-o încăpere, într-o scenă etc. **3** Folosire a efectelor de lumină într-un tablou. **4** Unghi sub care un tablou primește lumina exterioară. **5** Iluminare specială folosită în timpul turnării unui film.

ecleror *sm* [At: ODOBESCU, S. III, 571 / Pl: *~i* / E: fr ***éclaireur***] (Iuz) Soldat trimis înaintea unei unități sau unei armate ca să cerceteze poziția și mișcările inamicului Si: *cercetaș*, (înv) *iscoadă*.

eclesi- vz ***eclezi-***

eclesiar *sm* vz ***eclesier***

eclesiarh *sm* vz ***ecleziarh***

eclesiast *smn* vz ***ecleziast***

eclesiastic, ~ă *a* vz ***ecleziastic***

eclesie *sf* [At: MARDARIE, L. 289^2/1 / V: (înv) ***ecc~***, ***clejă***, ***cleje***, ***clejie***, ***iclejie***, ***glaji~***, ***~eji~***, ***~eși~***, ***~ezi~***, (îvr) ***~cli~***, ***echejie*** / E: lat ***ecclesia***] **1** (Îrg) Biserică. **2** Unitate administrativă bisericească. **3** Comunitate religioasă creștină care ține eclesie (**2**) Si: *parohie*, *penorie*. **4** (Îrg) Proprietate (pământ arabil sau fânețe) a comunității ecleziastice pe care o folosește preotul pe întreaga durată a activității sale. **5** (Pex) Gospodărie a preotului unei biserici.

eclesier *sm* [At: POLIZU / V: (înv) ***~ar***, ***~or***, (reg) ***clisear*** / Pl: *~i* / E: ***eclezie*** + *-ar*] (Îrg) Paracliser.

eclesior *sm* vz ***eclesier***

ecleșie *sf* vz ***eclesie***

eclezi- [At: DN^3 / V: ***~esi-*** / E: ngr ***ἐκκλησία***] Element prim de compunere savantă cu sensul: **1-2** (De) biserică.

eclezial, ~ă *a* [At: ROMÂNIA LITERARĂ, 1992, nr. 4, 7/1 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***ecclésial***] **1-4** (Rar) Ecleziastic (**1-4**).

ecleziarh *sm* [At: (a. 1522) D. BOGDAN, GL. 44 / V: ***~esi~***, ***eccleziarc***, (înv) ***~a***, ***~lisi~***, ***clisi~*** / P: *~zi-arh* / Pl: *~i* / E: fr ***ecclésiarque***] Cleric care are în grija sa rânduiala serviciului religios într-o biserică sau într-o mănăstire Si: *paracliser*.

ecleziarha *sm* vz ***ecleziarh***

ecleziarhic, ~ă *a* [At: COSTINESCU / P: *~zi-ar~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***ecleziarh*** + *-ic*] (Îvr) **1** Care se referă la ecleziarh. **2** Care aparține ecleziarhului.

ecleziarhie *sf* [At: (a. 1626) I. BIANU, D. R. 132 / V: (înv) ***~lisi~***, ***~lisierșie***, ***clisierșie*** / P: *~zi-ar~* / E: ngr ***ἐκκλησιαρχία***] **1-2** Rang sau funcție a unui ecleziarh. **3** Perioadă de timp în care cineva funcționează ca ecleziarh. **4** Reședință a unui ecleziarh.

ecleziast [At: CANTEMIR, ap. GCR I, 325/14 / V: (înv) ***ecc~*** *sn, sm*, ***~esi~***, ***~lisi~***, ***~lisiist*** *sn* / P: *~zi-ast* / Pl: *~aști* / E: fr ***ecclésiaste***] **1** *sn* Una dintre părțile Bibliei, atribuită împăratului Solomon Si: (rar) *ecleziastic* (**6**). **2** *sm* Predicator. **3** *sm* Administrator al unei biserici.

ecleziastic, ~ă [At: (a. 1828) URICARIUL, VII, 183 / V: ***~esi~***, ***ecclesi~***, (îvr) ***~lisi~*** / P: *~zi-as~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***ecclésiastique***, lat ***ecclesiasticus***] **1-2** *a* Privitor la biserică sau la cler Si: *bisericesc*, (rar) *eclezial* (**3-4**). **3-4** *a* Care aparține bisericii sau clerului Si: *bisericesc*, (rar) *eclezial* (**1-2**). **5** *sm* (Înv) Cleric. **6** *sn* Ecleziast (**1**).

ecleziasticește *av* [At: PONTBRIANT, D. / P: *~zi-as~* / E: ***ecleziast*** + *-icește*] **1-2** (Îdt) În felul ecleziaștilor (**2-3**).

eclezie *sf* vz ***eclesie***

ecligmă *sf* vz ***eclegmă***

eclimetru *sn* [At: COSTINESCU / Pl: *~re* / E: fr ***éclimètre***] **1** Instrument topografic care servește la determinarea distanței zenitale a unui punct sau a diferenței de nivel dintre două cote date. **2** Parte a teodolitului care cuprinde cercul vertical și dispozitivele de lectură pentru determinarea unghiurilor verticale.

eclipsa [At: AMFILOHIE, G. F. 117^r/4 / V: (înv) ***~si***, (îvr) ***~isa*** / Pzi: *~sez*, (îvr) *eclips*, 3 (îvr) *~să*, Cj (îvr) *să ~se* / E: fr ***éclipser***] **1** *vt* A întuneca total sau parțial un corp ceresc, interpunându-se în calea razelor lui de lumină sau între el și soare. **2-3** *vir* (Înv) A (se) afla în eclipsă (**1**). **4-5** *vt* (Fig) A pune, a lăsa în umbră, a întrece pe cineva (în merite, în strălucire) Si: *a depăși, a întrece*. **6** *vr* (Fam) A se face nevăzut. **7-8** *vr* (Fam) A pleca brusc sau pe furiș. **9** *vr* (Fam) A se sustrage (pentru un timp) atenției publice. **10** *vr* (Fig) A rămâne în umbră.

eclipsare *sf* [At: POTECA, F. 126/21 / V: (înv) ***~psi~*** / Pl: *~sări* / E: ***eclipsa***] **1** Întunecare totală sau parțială a unui corp ceresc prin interpunerea în calea razelor lui de lumină sau între el și Soare. **2** (Fig) Lăsare în umbră a cuiva (întrecându-l în merite, în strălucire). **3** (Fam) Dispariție. **4-5** (Fam) Plecare bruscă sau pe furiș. **6** Sustragere (pentru un timp) din atenția opiniei publice. **7** (Fig) Rămânere în umbră.

eclipsat, ~ă *a* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~ați, ~e* / E: ***eclipsa***] **1** (D. un corp ceresc) Întunecat din cauza interpunerii unui alt astru între el și soare. **2** (Înv; d. un corp ceresc) Aflat în eclipsă (**1**). **3-4** (D. o persoană) Pus sau lăsat în umbră de către altcineva (în merite, strălucire etc.). **5** (Fig; fam) Dispărut. **6** (Fam; d. o persoană) Care a plecat brusc sau pe furiș. **7** (Fig; d. o persoană) Care s-a sustras pentru un timp din atenția publică. **8** (Fig; d. o persoană) Rămas în umbră.

eclips *sn* vz ***eclipsă***

eclipsă *sf* [At: NECULCE, L. 147 / V: (înv) ***~clips*** (pl: *~uri*), ***~psis*** (pl: *~uri*) *sn*, ***~pse, eclisă, clip~***, (îvr) ***~si, ~cliză*** *sf* / Pl: *~se* / E: fr ***éclipe***, lat ***eclipsis***] **1** Dispariție totală sau parțială a imaginii unui astru, datorită faptului că între Pământ și acest astru se interpune un alt astru sau din cauza faptului că astrul eclipsat se află temporar în conul de umbră al altui astru. **2** Perioadă de timp cât durează eclipsa **(1)**. **3-4** (Fig) Dispariție, absență (temporară) a cuiva sau a ceva. **5** (Fig) Pierdere temporară a cunoștinței. **6-8** Perioadă de timp cât durează eclipsa **(3-5)**. **9** (Fig) Lipsă de strălucire. **10** (Fig) Scădere a forței creatoare a unei persoane. **11** (Fig) Decădere. **12** (Fig) Lâncezire. **13** (Fig) Stagnare. **14-18** Perioadă de timp cât durează eclipsa **(9-13)**. **19** Intermitență a luminii unui far sau a unei geamanduri. **20** Instalație de semnalizare prin semnale Morse, constituită din becuri electrice așezate pe catargul unei nave.

eclipse *sf* vz ***eclipsă***

eclipsi[1] *sf* vz ***eclipsă***

eclipsi[2] *v* vz ***eclipsa***

eclipsire *sf* vz ***eclipsare***

eclipsis *sn* vz ***eclipsă***

ecliptic, ~ă [At: GHEOGRAFIE 9r / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***écliptique***] **1** *sf* Orbită imaginară descrisă de soare în mișcarea lui anuală aparentă pe sfera cerească. **2-3** *a* Privitor la ecliptică **(1)** sau la eclipsă **(1)**. **4** *a* Raportat la ecliptică **(1)**. **5** *a* (Îs) *Coordonate ~ice* Latitudine și longitudine a aștrilor pe bolta cerească.

eclisa *v* vz ***eclipsa***

eclisă[1] *sf* [At: NICA, L. VAM. / Pl: *~se* / E: fr ***éclisse***] **1** Piesă plată de metal, de lemn etc. cu care se acoperă rostul dintre două piese. **2** (Lpl) Pereți laterali ai unui instrument cu coarde.

eclisă[2] *sf* vz ***eclipsă***

eclisiarh *sm* vz ***eclesiarh***

eclisiarhie *sf* vz ***ecleziarhie***

eclisiast *sn* vz ***ecleziast***

eclisiastic, ~ă *a, snm* vz ***ecleziastic***

eclisie *sf* vz ***eclesie***

eclisierșie *sf* vz ***ecliziarhie***

eclisiist *sn* vz ***ecleziast***

ecliză *sf* vz ***eclipsă***

ecliziarh *sm* vz ***ecleziarh***

ecliziast *sn* vz ***ecleziast***

ecliziastic, ~ă *a, snm* vz ***ecleziastic***

eclog *sn* vz ***eglogă***

eclogarion *sn* [At: FILIMON, O. I, 122 / Pl: ? / E: ngr ***ἐκλογάριον***] **1** (Îvr) Crestomație. **2** Culegere de egloge.

eclogă *sf* vz ***eglogă***

eclogit *sn* [At: ENC. ROM. / V: (rar) ***~ă*** *sf* / Pl: ? / E: fr ***éclogite***, ger ***Eklogit***] Rocă metamorfică din grupul șisturilor cristaline.

eclogită *sf* vz ***eclogit***

eclogiu *sn* vz ***eglogă***

ecloza *vi* [At: DN[3] / Pzi: 3 *~zează* / E: fr ***éclore***] (Rar) **1** *vi* (D. pui) A ieși din găoace. **2** *vr* (D. flori, muguri) A se deschide. **3** *vr* (Fig) A se ivi.

eclozionator *sn* [At: DN[3] / P: *~zi-o~* / Pl: *~oare* / E: fr ***éclosionateur***] Compartiment al unui incubator în care are loc ieșirea puilor din găoace.

ecloziune *sf* [At: LOVINESCU, M. 88 / V: ***~luz~*** / Pl: *~ni* / E: fr ***éclosion***] **1-2** (Proces de) ieșire a puilor din găoace în timpul incubației. **3-4** (Proces de) ieșire a larvelor din ou. **5** Deschidere a unui mugur, a unei flori Si: *înflorire*. **6** (Pan; îf *ecluz~*) Intervenție chirurgicală prin care o porțiune dintr-un organ, fără a fi extirpată, este scoasă din circuitul fiziologic. **7** (Fig; rar) Ivire. **8** (Fig; rar) Manifestare.

ecluza [At: DN[2] / Pzi: *~zez* / E: fr ***écluser***] **1** *vt* (C. i. un curs de apă, un canal etc.) A închide cu o ecluză. **2** *vi* (D. nave) A trece printr-o ecluză.

ecluzare *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~zări* / E: ***ecluza***] **1** Închidere a unui curs de apă, a unui canal etc. cu o ecluză. **2** Trecere a unei nave printr-o ecluză.

ecluză *sf* [At: AR (1830), 404[2]/3 / S și: (îdt. **2**) *~usă* / Pl: *~ze* / E: fr ***écluse***] **1** Construcție de lemn, de beton sau de fier, înălțată transversal pe cursul unei ape curgătoare și prevăzută cu vane care se pot închide ori deschide pentru a opri sau a lăsa să treacă apa prin ele Si: (îvp) *opust, stăvilar, zăgaz*. **2** Construcție hidrotehnică specială, pe traseul unei căi navigabile, care permite trecerea navelor dintr-o porțiune a traseului cu nivel de apă mai ridicat în altă porțiune cu nivel de apă mai scăzut și invers. **3** (Îs) *~ de salvare* Cameră metalică, tronconică, montată pe corpul unui submarin, care permite ieșirea echipajului în caz de naufragiu, fără inundarea submarinului. **4** (Îs) *~ de aer* Cameră metalică, așezată la partea superioară a sasului[2] unui cheson cu aer comprimat, pentru menținerea presiunii atmosferice sau a presiunii înalte în interiorul chesonului în timpul intrării ori al ieșirii personalului, materialelor Si: *campană*.

ecluzier, ~ă [At: DN[3] / P: *~zi-er* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***éclusier***] **1** *a* Referitor la ecluză **(1-2)**. **2** *a* De ecluză. **3** *smf* Persoană care lucrează la ecluză Si: *ecluzist*.

ecluzist, ~ă *smf* [At: DEX-S / Pl: *~iști, ~e* / E: ***ecluză*** + ***-ist***] Ecluzier **(2-3)**.

ecluziune *sf* vz ***ecloziune***

ecmecci-bașa *sm* [At: ȘIO II_2, 50 / Pl: *~șale* / E: tc ***ekmekči bašy***] (Trî) Șef al slujitorilor de la cuptoarele domnești.

ecmnezie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***ecmnésie***] Formă de amnezie care constă în uitarea evenimentelor recente și în evocarea unor fapte anterioare.

eco-[1] [At: DN[3] / E: fr ***éco-***, it ***eco***] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1** Casă. **2** Mediu înconjurător. **3** Ambianță.

eco[2] *sn* vz ***ecou***

ecoanson *sn* [At: DN[3] / P: *~co-an~* / Pl: *~oane* / E: fr ***écoinçon***] **1** (Aht) Ornament triunghiular cuprins între două arcade tangente legate la înălțime de un brâu orizontal. **2** (Aht) Piatră care formează colțul ambrazurii unei ferestre sau a unei uși. **3** (Cns) Operație de finisare a colțurilor unei încăperi.

ecocid *sn* [At: ROMÂNIA LITERARĂ, 1972, nr. 24, 2/1 / Pl: ? / E: fr ***échocide***] **1-2** (Rar) Distrugere (intenționată) a mediului înconjurător.

ecoencefalografie *sf* [At: DN[3] / P: *~co-en~* / Pl: *~ii* / E: fr ***écho-encéphalographie***] Metodă de diagnosticare a proceselor patologice intracraniene cu ajutorul ultrasunetelor.

ecofeedback *sn* [At: DEX-S / P: *~fidbec* / Pl: *~uri* / E: eg ***ecofeedback***] (Blg) Retroacțiune ecologică care menține stabilitatea ecosistemelor naturale față de diversele influențe din mediul ambiant.

ecofob, ~ă [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***écophobe***] (Rar) **1-2** *smf, a* (Persoană) care suferă de ecofobie.

ecofobie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***écophobie***] (Rar) Teamă morbidă de a sta singur în casă.

ecograf *sn* [At: TUDORAN, O. 110 / Pl: *~e* / E: eg ***echograph***] Aparat care servește la determinarea caracteristicilor mediilor pe baza principiului vibrațiilor ultrasonore.

ecografic, ~ă [At: DEX-S / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***échographique***] **1** *a* Referitor la ecografie. **2** *a* De ecografie. **3-4** *a, av* (Realizat) prin ecografie.

ecografie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***échographie***] (Med) Metodă de diagnosticare cu ajutorul ultrasunetelor Si: *ultrasonografie*.

ecogramă *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~me* / E: eg ***echogram***] (Med) **1** Diagramă obținută la ecograf. **2** Ecogramă **(1)** înregistrată pe un suport.

ecolalie *sf* [At: ENC. ROM. / S și: *echo~* / Pl: *~ii* / E: fr ***écholalie***] **1** Simptom al unei boli nervoase, manifestat prin repetarea automată a sunetelor auzite la alții. **2** Boală nervoasă caracterizată prin repetarea automată a sunetelor auzite la alții. **3** Repetare automată a vorbelor altuia.

ecolocație *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***écholocation***] Reperaj al obstacolelor cu ajutorul ultrasunetelor.

ecolog, ~ă *smf* [At: DN[3] / Pl: *~ogi, ~oge* / E: fr ***écologue***] **1-2** Specialist în ecologie **(1-2)** Si: *ecologist* **(3-4)**.

ecologic, ~ă *a* [At: ENC. AGR. IV, 343 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***écologique***] **1-2** Care se referă la ecologie **(1-2)**. **3-4** Privitor la ecologie **(1-2)**. **5-6** Care aparține ecologiei **(1-2)**. **7-8** Din punctul de vedere al ecologiei **(1-2)**.

ecologie *sf* [At: MDT / V: (înv) *oe~* / Pl: *~ii* / E: fr ***écologie***] **1** Știință care se ocupă cu studiul interacțiunii dintre organisme și mediul lor de viață Si: (înv) *bionomie*. **2** (Îs) ~ *umană* Ramură a ecologiei **(1)** care studiază relațiile dintre fenomenele sociale și spațiile în care sunt cuprinse.

ecologism *sn* [At: L. ROM. 1992, 589 / E: fr ***écologisme***] Mișcare al cărei scop este protejarea omului și a mediului ambiant de acțiunea nocivă a materiilor chimice reziduale, a deșeurilor industriale, a gazelor de eșapament etc.

ecologist, ~ă [At: L. ROM. 1989, 475 / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***écologiste***] **1-2** *smf, a* (Adept) al ecologismului. **3-4** *smf* Ecolog **(1-2)**.

ecolot *sn* [At: LTR[2] / V: ***eho~*** / Pl: *~uri* / E: ger ***Echolot***] (Iuz) Sondă electronică cu ecou acustic, folosită pentru ecolocație Si: *ecosondă* **(2)**.

ecometric, ~ă *a* [At: COSTINESCU / S și: *echo~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***échométrique***] **1-2** Care se referă la ecometrie. **3-4** Care aparține ecometriei.

ecometrie *sf* [At: COSTINESCU / S și: *echo~* / Pl: *~ii* / E: fr ***échométrie***] **1** (Îdt) Operație de măsurare a ecoului, pentru a determina rezonanța construcțiilor. **2** (Teh) Operație de măsurare a nivelului unui lichid în sonde.

ecometru *sn* [At: COSTINESCU / S și: *echo~*, (îvr) ***eho~*** / Pl: *~re* / E: fr ***échomètre***] Aparat cu care se măsoară durata, distanța și raporturile dintre sunete, folosit mai ales la aprecierea nivelului de lichid din gurile de sondă.

ecomimie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***échomimie***] **1** Simptom al unor boli nervoase, manifestat prin repetarea gesturilor făcute de alții. **2** Boală nervoasă caracterizată prin repetarea gesturilor făcute de alții. **3** Repetare a gesturilor făcute de alții.

econdrom *sn* [At: DN[3] / Pl: ? / E: fr ***ecchondrôme***] Tumoare din țesutul cartilaginos.

econom, ~oamă [At: PRAV. GOV., ap. CADE / V: (rar) ***~ă*** *sf* (înv) ***ic~*** / Pl: *~i, ~oame* / E: fr ***économe***, ngr ***οἰκονόμος***] **1** *smf* (Înv) Persoană însărcinată cu administrarea unei instituții, a unui internat, a averii cuiva etc. Si: *administrator, intendent*. **2** *smf* Persoană însărcinată cu administrarea veniturilor unei mănăstiri. **3** *smf* (Reg) Persoană care se ocupă cu aprovizionarea și cu pregătirea mesei pentru un grup organizat. **4** *smf* (Îrg; șîs ~ *de câmp*, ~ *de pământ*) Țăran înstărit. **5** *sf* (Înv; pex; îs) *~ă de casă* Persoană pricepută în conducerea unei gospodării. **6-7** *smf* (Reg; îs) ~ *oier* (sau *de oi, de vite*) Crescător și proprietar de animale. **8** *smf* (Reg; îs) ~ *de pomi* Pomicultor. **9** *a* (D. oameni) Care face economii Si: *strângător*, (înv) *adunător, cumpătat*. **10** *a* (D. oameni) Care folosește cu chibzuință banii sau alte mijloace materiale Si : *chibzuit, cumpătat*. **11-12** *smf, a* (Pex) (Om) zgârcit. **13** *a* (Nob; d. obiecte) Economisit. **14** *a* (Rar) Cu măsură Si: *moderat, echilibrat, măsurat*. **15** *a* (D. acțiunile, manifestările etc. oamenilor; înv) Care exprimă cumpătare, chibzuință, măsură.

economat *sn* [At: COSTINESCU / V: (rar) ***ic~*** / Pl: *~e*, (rar) *~uri* / E: fr ***économat***] **1** (Înv) Serviciu administrativ al unei instituții. **2-3** Funcție de econom **(1-2)** Si: (înv) *economie*[2] **(1-2)**. **4-5** Perioadă de timp în care cineva exercită funcția de econom **(1-2)** Si: (înv) *economie*[2] **(3-4)**. **6-7** (Asr) Sediu unde își desfășoară activitatea economul **(1-2)** Si: (înv) *economie*[2] **(5-6)**. **8** (Înv) Magazin de aprovizionare în cadrul unei întreprinderi sau instituții, pentru salariați și pentru familiile lor. **9** Magazin pentru persoanele defavorizate, unde se pot cumpăra produse de primă necesitate la prețuri de producție.

economă *sf, a* vz ***econom***

econometric, ~ă *a* [At: DEX-S / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***économétrique***] **1-3** Privitor la econometrie **(1-3)**. **4-6** Care aparține econometriei **(1-3)**. **7-9** De econometrie **(1-3)**.

econometrician, ~ă *smf* [At: DN[3] / P: *~ci-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***économétricien***] **1-3** Specialist în econometrie **(1-3)**.

econometrie *sf* [At: DER / Pl: *~ii* / E: fr ***économétrie***] **1** Ansamblu al metodelor matematice și statistice folosite ca instrument pentru studierea corelațiilor cantitative ale fenomenelor și proceselor economice. **2** Tehnică a studierii fenomenelor și a proceselor economice pe baza analizei matematice a datelor statistice. **3** Disciplină care face legătura între teoria economică, matematică și statistică și care se ocupă cu aplicarea metodelor statistice și matematice la analiza fenomenelor și proceselor economice.

economic[1], ~ă [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / V: ***ic~*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: ngr ***οἰκονομικός***] **1** *a* (Asr) Care se referă la economie[1] **(4)** Si : (îvr) *economicesc* **(4)**. **2** *a* (Asr) Care aparține economiei[1] **(4)** Si : (îvr) *economicesc* **(5)**. **3** (Asr) *a* Care se ocupă cu economia[1] **(4)** Si : (îvr) *economicesc* **(6)**. **4** *a* Care necesită puține cheltuieli, asigurând realizarea de economii Si: *economicos* **(3)**, *ieftin* Cf *convenabil*. **5** *av* Cu economie[1] **(6)** Si: (înv) *economicește* **(4)**, (îvr) *economistic* **(1)**. **6** *a* Care privește economia[1] **(14)** Si: (rar) *economistic* **(3)**, (înv) *economicesc* **(1)**, (îvr) *economiesc* **(1)**. **7** *a* Care aparține economiei Si: (rar) *economistic* **(1)**, (înv) *economicesc* **(2)**, (îvr) *economiesc* **(2)**. **8** *a* Care se ocupă cu economia **(14)** Si: (rar) *economistic* **(4)**, (înv) *economicesc* **(3)**, (îvr) *economiesc* **(3)**. **9** *a* (D. discipline științifice, scrieri etc.) Care studiază economia[1] **(14)**. **10** *a* Care privește starea materială a cuiva. **11** *a* Care ține de aspectul pecuniar.

economic[2], ~ă *smf* vz ***economist***

economicesc, ~ească *a* [At: ÎNCEPUTURI, 21/21 / V: ***ic~*** / Pl: *~ești* / E: ***economic*** + *-esc*] **1-3** (Înv) Economic **(6-8)**. **4-6** (Îvr) Economic **(1-3)**.

economicește *av* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / V: (îdt) ***ic~*** / E: ***economic*** + *-ește*] **1-3** (Îvr; îf *iconomicește*) Din punct de vedere economic **(1-3)**. **4** (Înv) Economic **(5)**. **5-9** Din punct de vedere economic **(6-8, 10-11)**.

economicitate *sf* [At: SCÎNTEIA, 1960, nr. 48-49 / Pl: *~tăți* / E: ***economic*** + *-ește*] **1-8** Capacitate sau însușire de a fi economic **(4, 6, 7, 8)**. **9-10** (Grad de) economie **(6-7)**.

economicos, ~oasă *a* [At: PRAVILA (1814), ap DLR ms / V: (înv) ***ic~***, ***~oasă*** / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***economic*** + *-os*] **1** (Înv; d. acte juridice; îf *iconomicos*) Care se face neconform cu realitatea (pentru a produce o fraudă). **2** (Înv; d. acte juridice; îf *iconomicos*) Care aduce venit prin fraudă. **3** Economic **(4)**. **4** (Îvr; îs) *Diată ~oasă* Testament simulat, în defavoarea moștenitorilor sau a fiscului.

economie[1] *sf* [At: (cca 1734) IORGA, S. D. XII, 224 / V: (înv) ***ic~*** / Pl: *~ii* / E: fr ***économie***, ngr ***οἰκονομία***] **1** (Înv) Gospodărie. **2** (Înv) Avut. **3** (Înv) Bogăție. **4** (Înv) Administrare a unor bunuri, a unei instituții etc. Cf *econom* **(1)**. **5** (Înv) Pricepere în administrarea unor bunuri, a unei instituții etc. **6** Folosire rațională a mijloacelor materiale sau bănești, limitată la strictul necesar de cheltuieli Si: *cumpătare, chibzuială, măsură*. **7-8** Reducere a cheltuielilor, a consumului. **9-10** (Îlav) **Cu (mare** sau, înv, **multă)** ~ (Cu) foarte puțin. **11** (Ccr) Ceea ce se economisește printr-o folosire rațională a mijloacelor materiale sau bănești Si: *rezervă*. **12** (Ccr; mpl) Bani agonisiți pentru satisfacerea anumitor trebuințe. **13** Totalitate a relațiilor de producție dintre oameni care alcătuiesc baza socială pentru o anumită perioadă. **14** Ansamblu al activităților umane desfășurare în sfera producției, distribuției și consumului bunurilor materiale și a serviciilor. **15-17** Orientare (activitate, acțiune) a unei clase, a unor grupuri sociale, a puterii de stat etc. în domeniul ramurilor muncii sociale. **18-19** (Îrg; prc) Agricultură (și zootehnie). **20** (Îs) ~ *națională* (sau, înv, *generală*) Totalitate a activităților și interdependențelor economice la nivel macro- și microeconomic, coordonat pe plan național prin mecanisme proprii de funcționare. **21** (Îs) ~ *naturală* Formă de economie[1] **(14)** în cadrul căreia bunurile materiale se produc direct, pentru consum, fără intermediul schimbului. **22** (Îs) ~ *de schimb* Formă de economie[1] **(14)** în cadrul căreia produsele muncii iau cu precădere forma de mărfuri. **23** (Îs) ~ *de piață* Formă de economie[1] a cărei organizare și funcționare se realizează prin mecanismele pieței, în cadrul unui regim liberal legislativ, instituțional și politic, bazat pe proprietatea privată și lipsit de acțiuni restrictive ale statului. **24-25** Ramură sau sector de activitate (productivă). **26-27** Știință (sau sistem de științe) care studiază relațiile de producție în legătura lor dialectică cu forțele de producție pe diferitele trepte ale societății, legile care guvernează viața economică, producția, repartiția, schimbul și

consumul, precum și fenomenele și procesele economice. **28** (Îs) ~ *agrară* sau, înv, *~ia câmpului* (ori *de câmp, rurală*, îvr, *pământească*) Agronomie. **29** (Îs) *~ia industriei* (sau, înv, ~ *industrială*) Știință economică ce studiază relațiile de producție din industrie în interacțiune cu forțele de producție caracteristice acesteia, precum și sistemele parțiale ale legăturilor specifice calitative și funcționale, legile mișcării lor, formele și metodele specifice de organizare. **30** (Îs) ~ *politică* (sau, înv, *politicească*) Știință a administrării unor resurse și mijloace limitate, care studiază, analizează și explică comportamentele umane legate de organizarea și utilizarea acestor resurse. **31** (Îs) ~ *forestieră* (sau, înv, *silvică*) Silvicultură. **32** (Înv; îs) *~ia stupilor* (sau ~ *de stupi*) Apicultură. **33** (Iuz; îs) ~ *animală* Zootehnie. **34-35** (Mod de) organizare a planului sau a părților unei lucrări, ale unei scrieri, ale unei legi etc. Si: *alcătuire, compoziție, structură*.

economie^{2} *sf* [At: (a. 1645) ap. TDRG / V: ***ic~*** / Pl: *~ii* / E: ***econom*** + *-ie*] (Înv) **1-6** Economat **(2-7)**.

economiesc, ~ească *a* [At: RUS, I. I, 172/29 / Pl: *~ești* / E: ***economie***^{1} + *-esc*] (Îvr) **1-3** Economic **(6-8)**.

economisi *vt* [At: LEG. COND. 236/14 / V: (înv) ***ic~*** / Pzi: *~sesc* / E: ngr ***οἰκονομέω***] **1** (Înv) A aranja. **2** (Înv) A organiza. **3** (Înv) A administra. **4** A folosi mijloacele bănești sau materiale cu măsură Si: (rar) *a economiza* **(1)**, (înv) *a menaja*, (reg) *a noji*^{1}. **5-6** A reduce consumul sau cheltuielile Si: (îvr) *a economiza* **(2-3)**, (înv) *a menaja*, (reg) *a noji*^{1}. **7** A agonisi. **8** A nu irosi în zadar Si: (îvr) *a economiza* **(4)**, (înv) *a menaja*, (reg) *a noji*^{1}. **9** (Înv) A finanța. **10** (Înv) A plăti.

economisire *sf* [At: POLIZU / V: (înv) ***ic~*** / Pl: *~ri* / E: ***economisi***] **1** (Îdt) Aranjare. **2** (Îdt) Organizare. **3** (Îdt) Administrare. **4** Folosire rațională a mijloacelor bănești sau materiale Si: *economizare* **(4)**. **5-6** Reducere a consumului (sau a cheltuielilor) Si: *economizare* **(5-6)**. **7** Agonisire.

economisit, ~ă *a* [At: PONTBRIANT, D. / V: ***cumini~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***economisi***] **1-2** (D. bani sau bunuri materiale) Care este realizat din economii^{1} **(7-8)** Si: *agonisit*.

economisitor, ~oare *smf, a* [At: DLR ms / Pl: *~i, ~oare* / E: ***economisi*** + *-itor*] **1-2** (Înv) (Om) econom.

economism *sn* [At: ARGHEZI, S. XXXIV, 248 / E: fr ***économisme***, rs ***економизм***] **1** Doctrină care pune accent pe faptele economice în explicarea fenomenelor sociale și politice. **2** Mod de acțiune conform economismului **(1)**. **3-4** Teorie și practică a economismului **(1)**. **5** (Pol) Curent manifestat în cadrul social-democrației, care susținea numai lupta muncitorilor în plan economic.

economist, ~ă *smf* [At: CR (1829), 95^{2}/3 / V: (înv) ***~ic*** / Pl: *~iști, ~e*, (înv) *~ist* / E: fr ***économiste***] **1** Persoană care se ocupă cu studierea și analiza proceselor economice **(6-8)**. **2** Specialist în științele economice **(9)**. **3** (Îdt) Administrator. **4-5** Adept al economismului **(1, 5)**.

economistic, ~ă *a* [At: CONTEMP., 1958, nr. 594, 2/6 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***economist*** + *-ic*] (Rar) **1-4** Economic **(5-8)**

economitor, ~oare *smf, a* [At: ALR SN V, h. 1260/537 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***econom*** + *-itor*] (Reg) Om econom **(9)**.

economiță *sf* [At: ALR II, h. 2874/260 / Pl: *~țe* / E: ***econom*** + *-iță*] (Îrg) Țărancă.

economiza *vt* [At: HELIADE, D. J. 121/5 / Pzi: *~zez* / E: fr ***économiser***] **1-4** (Rar) A economisi **(1-4)**.

economizare *sf* [At: BARIȚIU, P. A. III, 239 / Pl: *~zări* / E: ***economiza***] (Rar) **1** Aranjare. **2** Organizare. **3** Administrare. **4-6** Economisire **(4-6)**. **7** Agonisire.

economizator *sn* [At: DEX-S / Pl: *~oare* / E: pbl ***economizor*** css] (Teh) Economizor **(1)**.

economizor *sn* [At: LTR^{2} / Pl: *~oare* / E: fr ***économiseur***] (Teh) **1** Instalație pentru încălzirea apei înainte de a o introduce în sistemul de fierbere al cazanului cu abur Si: *economizator*. **2** Dispozitiv adaptat la carburatorul unui motor cu explozie pentru reducerea consumului de combustibil.

ecopraxie *sf* [At: DEX-S / Pl: *~ii* / E: fr ***échopraxie***] (Med) **1-2** Reacție patologică de imitare automată a gesturilor (și acțiunilor) cuiva. **3-4** Boală nervoasă caracterizată prin imitarea automată a gesturilor (și acțiunilor) cuiva. **5-6** Imitare automată a gesturilor (și acțiunilor) cuiva.

ecorșeu *sn* [At: DER / Pl: *~ee* / E: fr ***écorché***] **1-2** Reprezentare a corpului omenesc (sau a unui animal) jupuit de piele, servind pictorilor pentru studiul anatomic al musculaturii. **3-4** Mulaj al unui corp omenesc (sau al unui animal) servind sculptorilor pentru studiul anatomic al musculaturii.

ecoscop *sn* [At: DEX-S / Pl: *~oape* / E: fr ***échoscope***] (Med) Aparat care vizualizează pe un ecran capul copilului înainte de naștere cu ajutorul ultrasunetelor.

ecoscopie *sf* [At: DEX^{2} / Pl: *~ii* / E: fr ***échoscopie***] (Med) Imagine obținută cu ecoscopul.

ecoseu *sn* vz ***ecoseză***

ecosez^{1}***, ~ă*** [At: CARAGIALE, O. I, 113 / Pl: (rar) *~i, ~e* / E: fr ***écossais***] **1-2** *sf, ain* (Țesătură de fire de lână, bumbac, mătase etc.) care prezintă un model în carouri (mari), de obicei în culori vii și variate. **3** *ain* (D. obiecte de îmbrăcăminte) Care este confecționat dintr-o țesătură ecosez **(1)**.

ecosez^{2} *sn* vz ***ecoseză***

ecoseză *sf* [At: FILIMON, O. I, 197 / V: (rar) ***~eu***, (înv) ***ecosez*** *sn* / Pl: *~ze* / E: fr ***écossaise***] **1** Vechi dans popular scoțian cu mișcare vie. **2** Melodie după care se execută ecoseza **(1)**. **3** Compoziție muzicală care imită ecoseza **(2)**.

ecosistem *sn* [At: DER / Pl: *~e* / E: fr ***écosystème***] Ansamblu format din biotop și biocenoză, în care se stabilesc relații strânse atât între organisme, cât și între acestea și factorii abiotici.

ecosondă *sf* [At: DER / Pl: *~de* / E: fr ***écosonde***] **1** Aparat bazat pe principiul undei ultrasonore, alcătuit dintr-un emițător, un calculator de timp și un receptor, folosit pentru măsurarea marilor adâncimi oceanice. **2** Ecolot.

ecospecie *sf* [At: DEX-S / Pl: *~ii* / E: eg ***ecospecies***] (Blg) Grup de plante (sau de animale) format din unul sau mai multe ecotipuri, ai cărui membri se pot reproduce între ei fără ca descendenții să degenereze.

ecostabilitate *sf* [At: DEX-S / Pl: *~tăți* / E: fr ***échostabilité***] (Blg) Stabilitate a genotipului, specifică soiurilor sau hibrizilor ameliorați.

ecotip *sn* [At: LTR^{2} / Pl: *~uri* / E: fr ***écotype***] **1** Grup de plante (sau animale) din aceeași specie, adaptate genetic condițiilor de mediu. **2** Plantă care, în condiții naturale, în lupta pentru existență, reușește să ocupe suprafața solului cu vegetația sa spontană.

ecou^{1} *sn* [At: ȘINCAI, ÎNV. 68/20 / V: (înv) ***eco*** (S și: *echo) /* A și: *echo) sn* și, rar, *sf* / V: ***eho*** (pl: rar, *ehole*), ***iho***, (îvr) ***ecu*** (S și: *echu*) / Pl: *~ri*, (îvr) *~oi* / E: fr ***écho***, it ***eco***, lat ***echo***] **1** Repetare a unui sunet prin reflectarea undelor sonore pe un obstacol. **2** (Lpl) Unde sonore reflectate care pot fi percepute distinct în raport cu undele directe. **3** (Adesea fig) Răspuns. **4** (Adesea fig) Sunet. **5** (Adesea fig) Zgomot. **6** (Fig) Impresie pe care o produce un lucru, un fapt, un eveniment asupra cuiva Si: *răsunet, vâlvă*. **7** (Fig) Interes stârnit de ceva. **8-9** (Fig) Persoană care repetă spusele sau faptele cuiva. **10-11** (Îe) **A se face ~l cuiva** A răspândi cuvintele sau ideile cuiva. **12** (Asr) Rubrică de ziar consacrată noutăților (mondene).

ecou^{2} *sn* [At: ALR I, 821/335 / Pl: *~oauă* / E: mg ***ekhós*** (szekér)] (Reg) Coviltir.

ecpaia *sf* [At: (a. 1782) ȘIO II$_{2}$, 50 / V: ***ehp~, etca~, etp~***, (îvr) ***ecpăia***, ***etpai*** *sn*, ***etpan*** *sn* / P: *~pa-ia* / Pl: *~iele* / E: ns cf tc *etba*] (Trî) **1** Suită care însoțea un domnitor sau un mare demnitar. **2** Personal din serviciul unui domnitor sau al unui demnitar. **3** Grupare socială (privilegiată). **4** (Prt) Clică.

ecpaic *sm* [At: (a. 1818) ȘIO II$_{2}$, 50 / P: *~pa-ic* / Pl: *~ici* / E: ***ecpaia*** + *-ic*] **1-2** Slujbaș care făcea parte din ecpaia **(1-2)**.

ecpăia *sf* vz ***ecpaia***

ecran *sn* [At: ALEXI, W. / Pl: *~e*, (rar) *~uri* / E: fr ***écran***] **1** (Înv) Paravan de protecție împotriva flăcărilor, a scânteilor la șemineu. **2** Suprafață mată, de obicei albă, de pânză, hârtie etc., montată vertical, pe care se proiectează

imagini produse de aparate de proiecție. 3 (Îs) ~ *cinematografic* Ansamblu format din carcasă, ramă și ecranul (2) propriu-zis, confecționat din pânză acoperită cu o soluție specială. 4 (Pex) Cinematograf. 5 (Îs) *Micul* ~ Televizor. 6 (Pex; îas) Televiziune. 7 (Îs) ~ *luminescent* Perete de sticlă, plan sau ușor curbat, pe care se formează imaginea într-un tub catodic, în instalații de raze X etc. 8-9 (Teh) Perete sau înveliș de protecție împotriva căldurii, a radiațiilor etc. 10 (Îs) ~ *electromagnetic* Înveliș metalic folosit pentru protecția unor circuite sau elemente de circuit electric împotriva acțiunii câmpului electromagnetic exterior. 11 (Îs) ~ *de etanșare* Element al unui baraj (sau al unui dig) destinat să împiedice trecerea apelor de infiltrație. 12 (Îs) ~ *electrostatic* Ecran constituit din foi, din plase sau din rețele de materiale conducătoare, folosit pentru protecția unei anumite zone contra acțiunii câmpului electrostatic.

ecrana *vt* [At: T. V. IONESCU, E. 549 / Pzi: *~nez* / E: ***ecran*** + *-a*] A proteja o anumită regiune din spațiu, un sistem tehnic etc. cu ajutorul unui ecran (**8-9**).

ecranare *sf* [At: DER / Pl: *~nări* / E: ***ecrana***] Protecție a unei anumite regiuni din spațiu, a unui sistem tehnic etc. cu ajutorul unui ecran (**8-9**).

ecranat, ~ă *a* [At: M. D. ENC. 318 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***ecrana***] (D. anumite regiuni din spațiu, sisteme tehnice etc.) Care este protejat printr-un ecran (**8-9**).

ecraniza *vt* [At: CINEMA, 1970, nr. 6, 12 / Pzi: *~zez* / E: ***ecran*** + *-iza*] A transpune o lucrare literară sau muzicală într-o operă cinematografică.

ecranizare *sf* [At: DER / Pl: *~zări* / E: ***ecraniza***] 1 Transpunere a unei opere literare sau muzicale într-o operă cinematografică. 2 (Pex; ccr) Film realizat prin adaptarea unei opere literare sau muzicale.

ecranizat, ~ă *a* [At: CINEMA, 1970, nr. 1, 18 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***ecraniza***] (D. opere literare, muzicale, coregrafice) Care a fost adaptat pentru cinematografie.

ecranizator, ~oare *smf* [At: CINEMA, 1970, nr. 1, 19 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***ecraniza*** + *-tor*] Cineast care realizează o ecranizare (**1**).

ecrasită *sf* vz ***ecrazită***

ecrasor *sn* vz ***ecrazor***

ecrazită *sf* [At: ENC. ROM. / V: ***~asi~*** / E: fr ***écrasite***] Exploziv brizant pe bază de acid picric.

ecrazor *sn* [At: ENC. ROM. / V: ***~asor*** / Pl: *~oare* / E: fr ***écraseur***] (Med) Instrument metalic folosit în chirurgie, format din două brațe care se pot strânge, strivind între ele o porțiune de organ.

ecrin *sn* [At: BARCIANU / Pl: ? / E: fr ***écrin***] (Frr) 1 Scrin. 2 (Ccr) Conținut al unui ecrin (**1**).

ecritură *sf* [At: ROMÂNIA LITERARĂ, 1976, nr. 1, 10/4 / Pl: *~ri* / E: fr ***écriture***] (Frr) Scriere.

ecru *ai* [At: LTR[2] / P: *e-crü* / E: fr ***écru***] 1 (Frm) Bej-deschis. 2 (D. textile) Care nu a fost albit. 3 (D. mătăsuri) Care nu a fost trecut prin apă clocotită.

ecruisa *vi* [At: MDENC / P: *~cru-i~* / Pzi: *~sez* / E: ***ecruisaj*** cf fr *écrouir*] A modifica proprietățile unui metal (sau unui aliaj) în urma unui proces de deformare plastică la o temperatură inferioară celei la care începe recristalizarea.

ecruisaj *sn* [At: ORBONAȘ, MEC. 50 / P: *~cru-i~* / Pl: *~e* / E: fr ***écrouissage***] 1 Ecruisare. 2 Defecțiune a unui metal (sau a unui aliaj) care constă în întărirea lor în urma deformării plastice.

ecruisare *sf* [At: IOANOVICI, TEHN. 110 / P: *~cru-i~* / Pl: *~sări* / E: ***ecruisa***] Modificare a proprietăților unui metal (sau ale unui aliaj) în urma unui proces de deformare plastică la o temperatură inferioară celei la care începe recristalizarea Si: *ecruisaj* (**1**).

ecruisat, ~ă *a* [At: LTR / P: *~cru-i~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***ecruisa***] **1-2** (D. metale sau aliaje) Care a trecut în stare de ecruisaj (**1-2**).

ecsonerațiune *sf* vz ***exonerație***

ecspedia *v* vz ***expedia***

ectase *sf* vz ***ectazie***

ectasie *sf* vz ***ectazie***

ectazie *sf* [At: LM / V: (îvr) ***~tase, ~asie*** / Pl: *~ii* / E: fr ***ectasie***, lat ***ectasis***, ngr ***ἔκστασις***] 1 Licență care constă în folosirea unei silabe scurte cu valoare de silabă lungă. **2-3** (Med) Dilatare temporară sau permanentă a unui organ cavitar sau tubular.

ectelesi *vr* [At: GÁLDI, M. PHAN. 175 / Pzi: *~sesc* / E: ngr ***ἐκτελῶ***] (Grî) A se realiza.

ectenie *sf* [At: N. COSTIN, LET. II, 114/6 / V: (îvp) ***ic~, iht~*** / Pl: *~ii* / E: ngr ***ἐκτένεια***] (În Biserica ortodoxă) Șir de rugăciuni rostite de preot sau de diacon în cursul serviciului religios.

ectesis *s* [At: (a. 1819) GÁLDI, M. PHAN. 175 / E: ngr ***ἔκθεσις***] (Grî) Expozeu.

ectimă *sf* [At: ENC. ROM. / S și: *~thymă* / Pl: *~me* / E: fr ***ecthyma***, ngr ***ἔκθυμα***] 1 Boală infecțioasă de piele provocată de streptococi sau de stafilococi, manifestată prin pete mari roșii, pustule și ulcerații care se acoperă cu cruste și lasă cicatrice. 2 Ulcerații ale pielii, acoperite cu cruste care lasă cicatrice. 3 (Îs) ~ *contagioasă* Boală virotică a oilor și a caprelor, care se manifestă prin erupții pustuloase în jurul buzelor, a nărilor și uneori pe pielea ugerului și a extremităților membrelor. 4 Erupții pustuloase, la unele animale, în jurul buzelor, a nărilor și uneori pe uger sau la extremitățile membrelor.

ectip *sm* [At: COSTINESCU / Pl: *~i* / E: fr ***ectype***, lat ***ectypus***, ngr ***ἔκτυπος***,] 1 (Îdt) Copie a unei medalii. 2 (Flz) Idee care provine dintr-o reprezentare.

ecto- [At: DLR ms / E: nct] Element prim de compunere cu sensul: 1 Extern. 2 În afară.

ectoblast *sn* [At: ENC. ROM. / Pl: *~uri* / E: fr ***ectoblaste***] **1-2** Ectoderm (**1-2**).

ectoblastic, ~ă *a* [At: M. D. ENC. / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***ectoblastique***] **1-4** (Blg) Ectodermic (**1-4**).

ectocardie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***ectocardie***] (Med) Anomalie congenitală constând în situarea inimii în afara cardiei.

ectoderm *sn* [At: ENC. ROM. / Pl: *~e* / E: fr ***ectoderme***] 1 (Blg) Înveliș extern al embrionului, din care provin tegumentele și sistemul nervos Si: *ectoblast* (**1**). 2 Foiță epitelială externă a peretelui corpului la celenterate, formată dintr-un strat de celule Si: *ectoblast* (**2**).

ectodermic, ~ă *a* [At: DL / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***ectodermique***] **1-2** Care aparține ectodermului (**1-2**) Si: *ectoblastic* (**1-2**). **3-4** Privitor la ectoderm Si: *ectoblastic* (**3-4**).

ectodinamomorf, ~ă *a* [At: ENC. AGR. / Pl: *~i, ~e* / E: ***ecto-*** + ***dinamomorf***] (D. soluri) Care au caractere comune, datorită acțiunii factorilor naturali.

ectoendoparazită *sf* [At: DER / Pl: *~te* / E: fr ***ectoendoparasite***] Ciupercă parazită al cărei miceliu se dezvoltă atât la suprafața, cât și în interiorul plantei-gazdă.

ectofit, ~ă *smf, a* [At: ENC. AGR. II, 382 / S și: ***~ophyte*** / Pl: *~iți, ~e* / E: fr ***ectophyte***] **1-2** (Organism vegetal) care trăiește ca parazit pe suprafața corpului omului și al animalelor.

ectogeneză *sf* [At: DN[2] / Pl: *~ze* / E: fr ***ectogénèse***] (Blg) Teorie care absolutizează acțiunea mediului extern, contestând implicit rolul structurii interne a organismelor în dezvoltare.

ectogram *sn* vz ***hectogram***

ectolitru *sm* vz ***hectolitru***

ectometru *sm* vz ***hectometru***

-ectomie [At: DN[3] / E: gr ***ektome***] Element secund de compunere savantă cu semnificația: 1 Excizie. Extirpare. Tăiere.

ectoparasit, ~ă *sf, a* vz ***ectoparazit***

ectoparazit, ~ă [At: D. MED. / V: ***~asit*** / Pl: *~iți, ~te* / E: fr ***ectoparasite***] **1-4** *sf, a* (Organism animal sau vegetal) care trăiește ca parazit pe suprafața

corpului omului și al animalelor. **5** *sf* Ciupercă parazită al cărei miceliu se dezvoltă la suprafața organelor atacate.

ectopic, ~ă *a* [At: ABC SĂN. 113 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***ectopique***] (Med; d. organe sau părți ale unor organe) **1** Care are o poziție anormală. **2** Care prezintă ectopie (1).

ectopie *sf* [At: ABC SĂN. 113 / Pl: *~ii* / E: fr ***ectopie***] **1-2** (Med) (Deplasare sau) poziție anormală a unui organ Si: *heterotopie*. **3** Schimbare de loc.

ectoplasmă *sf* [At: ENC. ROM. / Pl: *~me* / E: fr ***ectoplasme***] **1** Zonă periferică a citoplasmei celulare Si: *hialoplasmă*. **2** Substanță spirituală pe care spiritiștii susțin că o emană mediile în timpul transei Si: *teleplasmă*.

ectosferă *sf* [At: D. MED. / Pl: *~re* / E: fr ***ectosphère***] Zonă exterioară a cromozomului.

ectotrof, ~ă *a* [At: CHIRIȚĂ, P. 364 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***ectotrophe***] (D. organisme vegetale, saprofite sau parazite) Care trăiește pe suprafața altui organism animal sau vegetal.

ectrodactilie *sf* [At: D. MED. / Pl: *~ii* / E: fr ***ectrodactylie***] (Med) Lipsă congenitală a unuia sau a mai multor degete.

ectrogenie *sf* [At: D. MED. / Pl: *~ii* / E: fr ***ectrogénie***] (Med) Malformație cauzată de dezvoltarea incompletă a unor organe.

ectrom *sm* [At: VĂCĂRESCU, ap. ODOBESCU, S. I, 296 / Pl: *~i* / E: ngr ***ἔκτρωμα***] **1** (Grî) Ființă născută prematur. **2** (Pex) Om degenerat.

ectromel *sm* [At: DN[3] / Pl: *~i* / E: fr ***ectromèle***] Persoană cu ectromelie.

ectromelie *sf* [At: D. MED. / Pl: *~ii* / E: fr ***ectromélie***] (Med) Malformație congenitală care constă în lipsa, parțială sau totală, a unui sau a mai multor membre.

ectropion *sn* [At: ENC. ROM. / V: (înv) ***~opiu*** *sn* / P: *~pi-on* / E: fr ***ectropion***] Afecțiune oftamologică manifestată prin întoarcerea pleoapelor în afară din cauza unei conjunctivite granuloase.

ectropiu *sn* vz ***ectropion***

ectropodie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***ectropodie***] (Med) Lipsă congenitală integrală sau parțială a unui picior.

ectelenție *sf* vz ***excelență***

ectepție *sf* vz ***excepție***

ecu *sn* vz ***ecou***

ecuadorian, ~ă [At: SCÎNTEIA, 1988, nr. 14390 / P: *~cua-do-ri-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: ***équadorien***] **1** *smf, a* (Persoană) care face parte din populația de bază a Ecuadorului. **2-4** *smf, a* (Om) originar din Ecuador. **5** *smp* Popor care locuiește în Ecuador. **6-7** *a* Care aparține ecuadorienilor (5) sau Ecuadorului. **8-9** *a* Privitor la ecuadorieni (5) sau la Ecuador.

ecual, ~ă *a, av, sn* vz ***egal***

ecualitate *sf* vz ***egalitate***

ecuar *sn* vz ***echer***

ecuator *sn* [At: IA I, 7[r]/12 / V: (înv) ***ecatoriu, eca~, ecfa~, ecfatoriu, ~riu, ecva~***, (îvr) ***ecfatore, equ~*** / A și: (înv) *ecuator* / Pl: (rar) *~oare*, (îvr) *~i* / E: fr ***équateur***, lat ***aequator***] **1** (Ggf) Cerc imaginar pe suprafața Pământului, rezultat din intersecția cu planul care trece prin centrul lui, perpendicular pe axa polilor, împărțindu-l în două emisfere și reprezentând cercul de referință al latitudinii terestre. **2** (Pex) Zonă ecuatorială (4). **3** (Îs) *~ ceresc* Cerc mare al sferei cerești, situat într-un plan perpendicular pe linia polilor Pământului. **4** (Pan) Cerc imaginar pe suprafața unui astru, perpendicular pe axul de rotație al astrului, care îl împarte în două emisfere. **5** Cerc mare al unei sfere obținut prin intersecția acesteia cu un plan perpendicular pe o axă a sferei, considerată ca axă a polilor. **6** (Fiz; îs) *~ magnetic* Linie neregulată de pe glob care unește locurile unde înclinația acului magnetic este nulă.

ecuatorial, ~ă [At: VALIAN, V. / V: (înv) ***ecva~*** / P: *~cu-a-to-ri-al* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***équatorial***] **1** *a* Care aparține ecuatorului (1). **2** *a* Privitor la ecuator (1). **3** *a* Specific ecuatorului (1). **4** *a* (Îs) *Zonă ~ă* Zonă de circa zece grade care se întinde de o parte și de alta a ecuatorului Si: *ecuator* (2). **5** *a* (Îs) *Coordonate ~e* Sistem de coordonate pentru determinarea locului unui astru pe sfera cerească în raport cu ecuatorul (3) ceresc. **6-7** *a* (Pan) Care se află la ecuatorul (4) unui astru sau în regiunea din vecinătatea acestuia. **8** *a* (Pan; rar) Care se află pe linia mediană a unei suprafețe, a unui corp etc. **9** *a* (D. stele, constelații etc.) Care se află pe sfera cerească, în vecinătatea planului ecuatorului (3). **10** *sn* Lunetă astronomică ce se rotește în jurul unei axe perpendiculare pe planul ecuatorului (3) ceresc, în scopul urmăririi unui astru.

ecuatoriu *sn* vz ***ecuator***

ecuație *sf* [At: AAT 1[v]/10 / S și: *equ~* / V: ***~iune, ecva~***, (îvr) ***ecatiune, equ~*** / P: *~cu-a-ți-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***équation***, lat ***aequatio, -onis***] **1** Relație matematică între mai multe mărimi cunoscute și necunoscute, valabilă numai pentru anumite valori ale mărimilor necunoscute. **2** (Pex) Egalitate. **3** (Îs) *~ia timpului* Diferența dintre timpul solar mediu și timpul solar real, datorată mișcării neuniforme a soarelui pe bolta cerească. **4** (Îs) *~ chimică* Scriere prescurtată a reacțiilor chimice cu ajutorul formulelor și simbolurilor chimice. **5** (Fig) Problemă greu de rezolvat.

ecuațiune *sf* vz ***ecuație***

ecuestru, ~ă *a* vz ***ecvestru***

ecuilatural, ~ă *a* vz ***echilateral***

ecuilibriu *sn* vz ***echilibru***

ecuinare *sf* [At: FILIMON, O. II, 93 / Pl: *~nări* / E: nct] (Îvr) Acostare.

ecuinopțial, ~ă *a* vz ***echinocțial***

ecuinopțiu *sn* vz ***echinocțiu***

ecuinox *sn* vz ***echinocțiu***

ecuinoxial, ~ă *a* vz ***echinocțial***

ecuipa *v* vz ***echipa***

ecuipagiu *sn* vz ***echipaj***

ecuipaje *sf* vz ***echipaj***

ecuitațiu *sn* vz ***echitație***

ecumenic, ~ă *a* [At: CANTEMIR, ap. CADE / V: ***i~*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***oecuménique***, ngr ***οἰκουμενικός***] **1** Investit cu autoritate extinsă asupra întregii biserici creștine. **2** (Îs) *Mișcare ~ă* Mișcare religioasă care urmărește unificarea tuturor bisericilor creștine. **3** Care are un caracter universal. **4** (Îs) *Scaun ~* Patriarh de la Constantinopol.

ecumenicitate *sf* [At: BLAGA, G. 175 / Pl: *~ități* / E: fr ***oecuménicité***] (Rar) Calitate a ceea ce este ecumenic (3) Si: *universalitate*.

ecuson *sn* [At: ALEXI, W. / S și: *ecusson, equson* / Pl: *~oane* / E: fr ***écusson***] **1** Blazon. **2** (Arh) Loc încadrat de decorații și ornamente pe care se pictează piese heraldice sau inscripții. **3** Ornament sculptat, pictat etc., de obicei în formă de scut, pe care sunt înfățișate inscripții, elemente heraldice etc. **4** Mică bucată de metal, de plastic sau țesătură atașată de îmbrăcăminte, având imprimate unele date despre persoana care o poartă. **5** Mică bucată de stofă sau de mătase cusută pe uniforma unui soldat, care indică arma, unitatea, detașamentul etc. căruia îi aparține. **6** (Mdv) Porțiune de piele netedă și lucioasă de sub perineu și de pe fese la bovine și la alte animale în care sensul firelor de păr este îndreptat de obicei în sus.

ecval, ~ă *a, av, sn* vz ***egal***

ecvala *v* vz ***egala***

ecvalitate *sf* vz ***egalitate***

ecvar *sn* vz ***echer***

ecvator *sn* vz ***ecuator***

ecvatorial, ~ă *a* vz ***ecuatorial***

ecvațiune *sf* vz ***ecuație***

ecvestru, ~ă *a* [At: VÂRNAV, F. 59[r]/14 / S și: (înv) *ecues~, equ~* / V: (nob) ***eches~*** / Pl: *~eștri, ~re* / E: fr ***équestre***, lat ***equestris***] **1** De călăreț. **2** Al călărețului. **3** Călare. **4-5** Care se referă la cai sau la călărie. **6-7** Specific cailor sau călăriei. **8** (D. opere plastice) Care reprezintă o

persoană călare. **9** Care aparține cavalerilor romani. **10** Care făcea parte din aristocrația romană. **11** (Fig; rar) Primitiv.

ecvid *sn* vz ***ecvideu***

ecvideu *sn* [At: DER / V: *~vid* / Pl: *~ee* / E: fr ***équidés***] **1** (Lpl) Grup de mamifere imparicopitate erbivore, cu o singură copită și fără vezică biliară. **2** (Șls) Animal care face parte din grupul ecvideelor **(1)**.

ecvidiferență *sf* vz ***echidiferență***

ecvilater *sn* vz ***echilater***

ecvilateral, ~ă *a* vz ***echilateral***

ecvilibral, ~ă *a* vz ***echilibral***

ecvilibrie *sf* vz ***echilibru***

ecvilibrist, ~ă *smf* vz ***echilibrist***

ecvilibriu *sn* vz ***echilibru***

ecvilibru *sn* vz ***echilibru***

ecvinocțial, ~ă *a* vz ***echinocțial***

ecvinocție *sf* vz ***echinocțiu***

ecvinopțial, ~ă *a* vz ***echinocțial***

ecvinopție *sf* vz ***echinocțiu***

ecvinoxiu *sn* vz ***echinox***

ecvipaj *sn* vz ***echipaj***

ecvipajie *sf* vz ***echipaj***

ecvisetacee *sp* [At: DER / S și: *equ~* / V: *~ize* / P: *~ce-e* / E: fr ***équisétacées***] **1** (Lpl) Familie de plante erbacee criptogame vasculare cu un singur gen în flora actuală (coada-calului), cu frunze foarte mici, solzoase, concrescute într-o teacă în jurul nodurilor, și care se înmulțește prin spori (*Equisetum*). **2** (Șls) Plantă care face parte din familia ecvisetacee **(1)**.

ecvitate *sf* vz ***echitate***

ecvitațiune *sf* vz ***echitație***

ecvivala *v* vz ***echivala***

ecvivalent, ~ă *a, sn* vz ***echivalent***

ecvivoc, ~ă *a, sn* vz ***echivoc***

ecvizetacee *sf* vz ***ecvisetacee***

eczamplar *sn* vz ***exemplar***

eczecutăr, ~toare *smf, a* vz ***executor***

eczematic, ~ă *smf, a* [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***eczématique***] **1-2** Eczematos **(1-2)**.

eczematidă *sf* [At: DN[3] / Pl: *~de* / E: fr ***eczématide***] Afecțiune cutanată asemănătoare cu eczema, care apare în aceleași condiții, dar distingându-se prin absența veziculelor.

eczematiza *vr* [At: ABC SĂN. 122 / Pzi: *~zez* / E: fr ***eczématiser***] (Med; rar) A se îmbolnăvi de eczemă.

eczematos, ~oasă *smf, a* [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~oși, ~oase* / E: fr ***eczémateux***] **1-2** (Bolnav) de eczemă Si: *eczematic* **(1-2)**.

eczemă *sf* [At: ANTONESCU, D. / V: (rar) *exe~* / Pl: *~me* / E: fr ***eczéma***] Boală de piele, acută sau cronică, de natură infecțioasă sau alergică, caracterizată prin erupții, abcese, leziuni umede sau uscate (însoțite de mâncărimi intense).

eczersiție *sf* vz ***exercițiu***

eczicutarisi *v* vz ***executarisi***

eczili *v* vz ***exila***

eczod *sn* vz ***exod***

eczord *sn* vz ***exordiu***

eda *vt* [At: GHEȚIE, R. M. / V: *ede* / Pzi: *edau* / E: lat ***edere***] (Ltî) A edita.

ede *v* vz ***eda***

edace *a* [At: LM / Pl: *~aci, ~ace* / E: it ***edace***] (Liv) Vorace.

edacitate *sf* [At: ANTONESCU, D. / Pl: *~tăți* / E: lat ***edacitas, -atis***, it ***edacità***] (Liv) Voracitate.

edafic, ~ă *a* [At: LTR / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***édaphique***] **1** Care are legătură cu natura solului. **2** Care este condiționat de natura solului.

edaficon *sn* [At: COD. ȚIV. 190/35 / A: nct / Pl: ? / E: ns cf ngr ἐδαφικόν] (Îvr) Impozit financiar.

edafoclimatic, ~ă *a* [At: LTR[2] / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***edafon + climatic***] (Îs) *Clasificație ~ă* Clasificare a formațiunilor vegetale după natura solului.

edafon *sn* [At: CHIRIȚĂ, P. 352 / E: ger ***Edaphon***] (Blg) Totalitate a organismelor care trăiesc în sol, legate de anumite condiții specifice de viață.

edam *sn* [At: LTR[2] / Pl: ? / E: fr ***édam***] (Rar) Sortiment de brânză olandeză.

edare *sf* [At: GHEȚIE, R. M. / Pl: (rar) *edări* / E: ***eda***] (Ltî) Editare.

edda *sf* [At: DLR ms / Pl: ? / E: ger ***Edda***] Culegere de legende și mituri ale vechilor popoare scandinave.

eddic, ~ă *a* [At: CĂLINESCU, O., XIII, 408 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***edda*** + *-ic*] (Liv) Scandinavic.

edec *sn* [At: GHEORGACHI, ap. LET. III, 326/5 / V: (înv) ***ie~, ~chie, ~dic***, (reg) ***hedechi, idechi, idic***, (îvr) ***odege*** *smp* / Pl: *~uri*, (rar) *~e* / E: tc ***yedek***] **1** (Înv) Cal de paradă (condus cu mâna). **2** Odgon lung cu care se leagă de catarg sau de babalele din proră o ambarcație sau o navă pentru a fi remorcată de pe mal împotriva curentului unui curs de apă. **3** (Pex) Remorcare. **4** (Îe) **A trage la ~** A remorca o ambarcație sau o navă de pe mal cu un odgon împotriva cursului apei. **5** (Îe) **A fi la ~ul cuiva** A depinde cu totul de cineva. **6** (Înv) Lucru aflat de multă vreme într-o gospodărie. **7** (Înv) Lucru necesar. **8** (Pex; înv) Persoană (indispensabilă) aflată de multă vreme undeva. **9** (Reg; îe) **A trage pe cineva la ~** A determina pe cineva să se apropie pentru a-l pedepsi. **10** (Pgn) Tot ce aparține unei gospodării. **11** (Fig; fam) Persoană care duce o existență fără nici un țel, la discreția, la bunul plac al cuiva. **12** (Îrg) Obiect de (mare) valoare. **13** (Înv) Lucru de preț (moștenit).

edecar *sm* [At: DER IV, 102 / Pl: *~i* / E: ***edec*** + *-ar*] Persoană care trage la edec **(2)**.

edecciu *sm* [At: CANTEMIR, ap. TDRG / V: (înv) ***idic~, ie~*** / Pl: *~ii* / E: tc ***ydekçy***] (Trî) Slujitor domnesc care conducea caii de paradă.

edechie *sn* vz ***edec***

edecliu *sm* [At: ȘIO II$_1$, 223 / V: (înv) ***~di~, i~, idi~, ie~*** / Pl: *~ii* / E: tc ***ydekli***] (Înv) Slujitor (cu rang inferior) la curtea domnească.

edelschwein *smi* [At: MDENC / P: *edelșvain* / E: ger ***Edelschwein***] **1** Rasă de porci crescută mai ales pentru carne. **2** Porc care aparține rasei Edelschwein.

edelvais *sn* [At: ȘĂINEANU, D. U. / S și: *~lweiss* / E: ger ***Edelweiss***] (Bot) Floare-de-colț (*Leotopodium alpinum*).

edem[1] *sn* [At: CORNEA, E. I. 112/32 / V: (rar) ***~ă*** *sf*, (îvr) ***oedemă*** *sf* / Pl: *~e*, (rar) *~uri* / E: fr ***oedème***] **1** (Med) Acumulare de lichid seros în spațiile intercelulare ale organelor și țesuturilor. **2** (Îs) *~pulmonar* Afecțiune cauzată de trecerea plasmei sangvine în alveolele pulmonare.

edem[2] *sn* vz ***eden***

edematic, ~ă *a* [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~ici, ~ice* / E: cf it *edematico*] **1-4** (Med; rar) Edematos **(1-4)**.

edematos, ~oasă *a* [At: POLIZU, P. 197/18 / Pl: *~oși, ~oase* / E: fr ***oedémateux***] **1-2** (Med) Care este caracteristic edemului **(1-2)** Si: (rar) *edematic* **(1-2)**, *edemațiat* **(1-2)**. **3-4** Care se datorează edemului Si: (rar) *edematic* **(3-4)**, *edemațiat* **(3-4)**.

edemațiat, ~ă *a* [At: CRĂINICEANU, IG. 9 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***edem***] **1-4** (Med; rar) Edematos **(1-4)**.

edemațiere *sf* [At: ABC SĂN. 141 / Pl: *~ri* / E: ***edem***] **1-2** (Med) Formare de edeme[1] **(1-2)**.

edemă *sf* vz ***edem[1]***

eden *sn* [At: BIBLIA (1688), ap. TDRG / V: (înv) ***~dem*** / Pl: *~e*, (rar) *~uri* / E: fr ***éden***] **1** (Liv) Paradis. **2** (Fig) Loc încântător. **3** (Fig) Fericire supremă.

edenian, ~ă *a* [At: HELIADE, O. I, 397 / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***édénien***] **1-8** (Îvr) Edenic (**1-8**).

edenic, ~ă *a* [At: TEODOREANU, L. 128 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***édénique***] **1** (Liv) Care aparține edenului (**1**). **2** Care se referă la eden (**1**). **3** (Fig) Frumos. **4** (Fig) Plăcut. **5** (Fig) Încântător. **6** Ca în eden (**1**). **7** Din eden (**1**). **8** De rai.

edenit *sn* [At: CANTUNIARI, L. M. 92 / E: fr ***édénite,*** ger ***Edenit***] (Glg) Varietate de hornblendă.

edenitate *sf* [At: CĂLINESCU, O. XIII, 396 / E: ***eden*** + *-itate*] (Rar) Ceea ce este edenic (**3**).

edenta *vt* [At: SCRIBAN, D. / Pzi: *~tez* / E: fr ***édenter***] A rupe sau a smulge dinții unei roți dințate.

edental *sn* [At: GEOLOGIA, 94 / Pl: *~i, ~e* / E: ***edenta*** + *-al*] **1-2** (Zlg) Edentat (**1-2**).

edentare *sf* [At: MDA ms / Pl: *~tări* / E: ***edenta***] Smulgere sau rupere a dinților unei roți dințate.

edentat, ~ă [At: PROT.-POP., N. D. / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***édentés***] **1** *sn* (Lpl) Ordin de mamifere fără dinți sau cu dinții atrofiați Si: *edental* (**1**). **2** *sn* Mamifer care face parte din ordinul edentalelor (**1**) Si: *edental* (**2**). **3** *a* Care nu mai are dinți (din cauza bătrâneții, a unei boli etc.). **4** *a* (D. roți dințate) Ai cărei dinți au fost smulși sau rupți.

edentație *sf* [At: ABC SĂN. / Pl: *~ii* / E: ***edenta***] Lipsă totală sau parțială a dinților.

edentul, ~ă *a* [At: GRECESCU, FL. 66 / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***edentulus***] (Ltî; rar) Incomplet.

ederaceu, ~ce *a* [At: ALEXI, W. / Pl: *~ei, ~ee* / E: lat ***hederaceus***] **1** De iederă. **2** Care se aseamănă cu iedera.

ederă[1] *sf* vz ***iederă***

ederă[2] *sf* vz ***eteră***

edeș *sn* vz ***iadeș***

edic *sn* vz ***edec***

ediclu *sm* vz ***edecliu***

edict *sn* [At: INSTRUCȚII, 3/1 / V: (înv) ***~dit,*** (îvr) ***~tum*** / Pl: *~e*, (înv) *~uri* / E: lat ***edictum***] **1** (În Antichitate și în Evul Mediu) Decret important cu caracter normativ dat de un monarh sau de o autoritate bisericească superioară cu privire la o anumită problemă. **2** (În Roma antică) Act prin care un magistrat făcea cunoscute normele de drept și formulele juridice aplicate în timpul magistraturii lui.

edicta *vt* [At: LM / Pzi: *~tez* / E: fr ***édicter,*** lat ***edictare***] **1-2** (Liv; c. i. legi, dispoziții, ordonanțe etc.) A promulga prin edict (**1-2**).

edictal, ~ă *a* [At: TELEGRAFUL (1855), 112 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***édictal,*** lat ***edictalis***] **1-2** (Rar) Privitor la un edict (**1-2**).

edictum *sn* vz ***edict***

edicție *sf* [At: LM / V: ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: cf *edict*] (Înv) Dispoziție (a unei autorități).

edicțiune *sf* vz ***edicție***

edicul *sn* [At: LM / V: (înv) ***~ă*** *sf* / Pl: *~e* / E: fr ***édicule,*** lat ***aediculum***] **1** Templu mic. **2** Capelă (închisă cu grilă). **3** Nișă într-o încăpere funerară, pentru portierele morților sau pentru urne. **4-5** Chioșc sau pavilion într-un loc public. **6-7** Construcție sau învelitoare de protecție care ferește de intemperii o lucrare de artă. **8** Tabernacul într-un templu roman.

ediculă *sf* vz ***edicul***

edifice *v* vz ***edifica***

edifia [At: PROT. - POP., N. D. / Pzi: *~iez* / E: fr ***édifier***] (Înv) **1** *vt* A construi. **2** *vr* A se edifica (**2**).

edifiant, ~ă *a* [At: CODRESCU, C. I., 272/17 / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***édifiant***] (Liv) **1** Edificator. **2** Edificativ.

edifiatoriu, ~ie *a* [At: CODRESCU, C. I, 274/11 / Pl: *~ii* / E: ***edifia*** + *-toriu*] (Îvr) Edificativ.

edifica [At: NEGULICI / V: (reg) ***i~,*** (îvr) ***~face*** / Pzi: *edific* / E: fr ***édifier,*** lat ***aedificare***] **1** *vt* (Rar) A construi, a ridica (clădiri monumentale). **2-3** *vtr* A (se) lămuri. **4** *vt* (Fig; înv) A crea. **5** *vt* (Fig; înv) A organiza. **6** *vt* (Înv; fig) A insufla pietate prin exemple și prin cuvinte.

edificant, ~ă *a* [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~nți, ~e* / E: ***edifica*** + *-ant* cf it *edificant*] (Rar) Edificativ.

edificare *sf* [At: CALENDAR (1854), XXIII/8 / Pl: *~cări* / E: ***edifica***] **1** Construire, ridicare (a unor clădiri monumentale) Si: (înv) *edificație* (**1**). **2** Lămurire. **3** (Înv; fig) Creație. **4** (Înv; fig) Organizare. **5** (Înv; fig) Insuflare a unui sentiment de pietate, prin exemple și prin cuvinte Si: (înv) *edificație* (**5**).

edificat, ~ă *a* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~ați, ~e* / E: ***edifica***] **1** (D. clădiri) Construit. **2** Lămurit. **3** (Înv; fig) Creat. **4** (Înv; fig) Organizat. **5** (Înv; fig) Căruia i s-a insuflat pietate prin exemple și prin cuvinte.

edificativ, ~ă *a* [At: BUL. COM. IST. I, 17 / Pl: *~i, ~e* / E: ***edifica***] (Îvr) Care lămurește în mod convingător Si: (rar) *edifiant, edificant,* (îvr) *edifiatoriu.*

edificator, ~oare [At: NEGULICI / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***édificateur,*** lat ***aedificator, ~oris***] **1-2** *smf, a* (Rar) (Persoană) care edifică (**1**). **3** *a* Care edifică (**2**). **4-9** *smf, a* (Înv) (Persoană) care edifică (**4-6**).

edificație *sf* [At: TEODOROVICI, I. 187/9 / V: (înv) ***~iune*** / E: fr ***édification,*** lat ***aedificatio, -onis***] (Înv) **1** Edificare (**1**). **2** Lămurire. **3** (Fig) Creație. **4** (Fig) Organizare. **5** Edificare (**5**)

edificațiune *sf* vz ***edificație***

edificiu *sn* [At: HELIADE, D. J. 144/14 / V: (înv) ***~ițiu, ~fit*** / P: *~ciu* / Pl: *~ii*, (înv) *~ice, ~ri* / E: fr ***édifice,*** lat ***aedificium***] **1** Clădire mare (adăpostind o instituție). **2** Construcție impunătoare care adăpostește o instituție. **3-5** (Pan; adesea fig) Ceea ce este construit, amplasat, combinat. **6** (Pan) Ansamblu vast sau complex.

edifit *sn* vz ***edificiu***

edifițiu *sn* vz ***edificiu***

edil *sm* [At: NICOLAU, P. 214/7 / Pl: *~i* / E: fr ***édile,*** lat ***aedilis***] **1** (În antichitatea romană) Magistrat care supraveghea edificiile și instalațiile publice, sau se ocupa de aprovizionarea, de organizarea jocurilor etc. **2** (Adesea fig) Persoană care face parte din conducerea administrativă a unui oraș.

edilaj *sn* [At: DN[2] / Pl: *~e* / E: ***edil*** + *-aj*] **1-2** (Rar) Activitate edilitară (**1-2**).

edilitar, ~ă *a* [At: N. A. BOGDAN, C. M. 45 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***édilitaire***] **1-2** Privitor la administrația sau la lucrările de folos public ale unui oraș.

edilitate *sf* [At: GUSTI, G. V. 35/16 / E: fr ***édilité,*** lat ***aedilitas, -atis***] **1** Funcție, demnitate de edil. **2** (În antichitatea romană) Timp cât cineva exercita funcția de edil. **3** Corp al edililor. **4** Serviciu municipal care se ocupă cu îngrijirea, cu întreținerea edificiilor și cu lucrările de interes public ale unui oraș. **5** Îngrijire, întreținere a edificiilor și a lucrărilor de interes public ale unui oraș. **6** Înzestrare cu edificii și lucrări de interes public. **7** Disciplină care se ocupă cu studiul și executarea lucrărilor de interes public, destinate să asigure un mediu salubru și un anumit grad de confort într-o localitate.

edit[1]***, ~ă*** *a* [At: LM / Pl: *~e* / E: lat ***editus, -a, -um***] (Ltî; d. acte, documente etc.) Care a fost publicat.

edit[2] *sn* vz ***edict***

edita *vt* [At: CALENDAR (1855), 28/2 / Pzi: *~tez* / E: fr ***éditer***] **1** A stabili, pe baza unei cercetări amănunțite, forma unui text în vederea publicării (cu adnotări critice și explicative). **2** A îngriji apariția unei opere. **3** A efectua lucrările de tipărire și răspândire a unei cărți, a unei publicații etc. Si: (ltî) *a eda.*

editare *sf* [At: PONTBRIANT. D. / Pl: *~tări* / E: ***edita***] **1** Stabilire, pe baza unei cercetări amănunțite, a formei unui text în vederea publicării (cu adnotări critice și explicative) Si: (înv) *editură*, *ediție* (**1**). **2** Îngrijire a apariției unei opere Si: (rar) *ediție* (**2**). **3** Efectuare a lucrărilor de tipărire și de răspândire a unei cărți, a unei publicații etc. Si: (înv) *editură* (**2**), *ediție* (**3**).

editat, ~ă *a* [At: PONTBRIANT. D. / Pl: *~ați, ~e* / E: ***edita***] (D. texte, cărți, publicații etc.) Care este tipărit, publicat.

editer *sm* vz ***editor***

editor, ~oare [At: HELIADE, D. J. 181/6 / V: (îvr) ***~ter*** *sm* / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***éditeur,*** lat ***editor***] **1** Persoană care stabilește, pe baza unei cercetări amănunțite, forma unui text în vederea publicării (cu adnotări critice și explicative). **2** Persoană care îngrijește apariția unei opere. **3** Persoană care tipărește și difuzează o carte, o publicație etc. **4** Persoană care organiza, în Roma antică, jocuri, spectacole etc.

editorial, ~ă [At: CADE / P: *~ri-al* / Pl: *~i, ~e* și (rar) *~uri* / E: fr ***éditorial***] **1-2** *a* Care aparține editurii sau editării. **3-4** *a* Privitor la editură sau la editare. **5-6** *sn, a* (Articol de ziar, de revistă etc., de obicei nesemnat) care exprimă părerea conducerii unei publicații față de o problemă importantă actuală.

editorialist, ~ă *smf* [At: L. ROM. 1992, 486 / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***éditorialiste***] **1-2** Autor al editorialului unei publicații.

editură *sf* [At: TELEGRAFUL (1854), 42/80 / Pl: *~ri* / E: ***edita*** + *-ură*] **1** (Șîs, înv, *casă de ~*) Întreprindere care editează cărți, publicații periodice etc. Si: (rar) *papetărie*. **2-3** (Înv) Editare (**1, 3**).

edițiune *sf* vz ***ediție***

ediție *sf* [At: IORGOVICI, O. 45/1 / V: (înv) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***édition,*** lat ***aeditio, -onis***] **1-3** (Rar) Editare (**1-3**). **4** (Cer) Text al unui manuscris, al unei lucrări etc. editat. **5** Totalitate a exemplarelor unei opere tipărite prin folosirea aceluiași zaț tipografic. **6** Fiecare dintre exemplarele unei opere tipărite prin folosirea aceluiași zaț tipografic. **7** (Pgn) Exemplar dintr-o tipăritură. **8** (Îs) *~ critică* Ediție a unui text (vechi, clasic etc.) stabilit prin compararea variantelor și însoțit de comentarii și de aparatul critic necesar. **9** (Îs) *~ definitivă* Ediție al cărei text a fost văzut de autor și considerat ca definitiv. **10** (Îs) *~ de lux* Ediție a operei unui scriitor sau a unei scrieri scoasă în condiții grafice deosebite. **11** (Îs) *~ comentată* Ediție a operei unui scriitor sau a unei scrieri care cuprinde comentarii literare, stilistice, lingvistice, critice, istorice etc. (pentru fiecare text, paragraf etc. din cuprinsul ei). **12** (Îs) *~ selectivă* Ediție a operei unui autor care este realizată după anumite criterii, pentru un anumit scop. **13** (Îs) *~ specială* Tiraj suplimentar al unui ziar publicat în afara periodicității lui obișnuite, cu prilejul unui eveniment, al unei sărbători etc. **14** (Rar) Ziar. **15** (Îvr; șîs *casă de ~iune*) Editură (**1**). **16** Manifestare artistică, sportivă etc. care face parte dintr-o serie periodică, stabilă.

edițiune *sf* vz ***ediție***

edometru *sn* [At: NOM. MIN. I, 304 / Pl: *~re* / E: fr ***hédomètre***] Aparat folosit pentru determinarea compresibilității diferitelor varietăți de pământ.

educa *vt* [At: IORGOVICI, O. 1046/12 / Pzi: *educ* și (îvr) *~uez* / E: fr ***éduquer,*** lat ***educare***] **1** A influența în mod sistematic (și în cadru organizat) formarea și dezvoltarea însușirilor intelectuale, morale, fizice etc. ale copiilor, ale tineretului sau ale oamenilor Si: (înv) *educălui* (**1**). **2** (C. i. copii, tineri, oameni, colectivități umane) A forma prin educație Si: (înv) *a educarisi, a educălui* (**2**), *a instrui*. **3** A dirija dezvoltarea unor însușiri sufletești, morale, artistice etc. într-o anumită direcție Si: *a deprinde, a obișnui* (înv) *a educălui* (**3**).

educabil, ~ă *a* [At: BARCIANU / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***éducable***] **1** Care poate fi educat. **2** (D. însușiri sufletești, morale, artistice etc.) A cărei dezvoltare poate fi dirijată într-o anumită direcție.

educabilitate *sf* [At: BARCIANU / E: ***educabil*** + *-itate*] (D. copii, tineret sau d. oameni, colectivități umane) Însușire de a fi educabil (**1**).

educare *sf* [At: ROMÂNUL (1857), nr. 3, $3^3/_{58}$ / E: ***educa***] **1** (Proces de) influențare sistematică (și în cadru organizat) a formării și dezvoltării însușirilor intelectuale, morale, fizice etc. ale copiilor, ale tineretului, ale oamenilor sau ale colectivităților umane Si: *educație* (**1**). **2** Dirijare a dezvoltării unor însușiri sufletești, morale, artistice etc. într-o anumită direcție Si: *deprindere, obișnuire*.

educarisi *vt* [At: CONTRIBUȚII, II, 129 / Pzi: *~sesc* / E: ***educa*** + *-arisi*] (Îvr) A educa (**2**).

educarisit, ~ă *a* [At: ALECSANDRI, T. II, 996 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***educarisi***] (Îvr; d. copii, tineret etc.) Educat.

educat, ~ă *a* [At: STAMATI, D. / Pl: *~ați, ~e* / E: ***educa***] (D. copii, tineret, oameni, colectivități umane) Care are educație (**1**) Si: (îvr) *educarisit, educaționarisit*.

education *sn* vz ***educație***

educativ, ~ă *a* [At: ARHIVA, I, 73 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***éducatif***] **1** Care aparține educației (**1**). **2** Privitor la educație Si: (rar) *educator* (**3**). **3-4** Care educă (**1-2**), formează, instruiește Si: (rar) *educațional* (**1**).

educator, ~oare [At: VASICI, M. I. 97/1 / V: (îvr) ***~cătoriu*** *smf, a* / Pl: *~i, ~oare* / E: lat ***educator, ~oris,*** fr ***éducateur***] **1** *smf* Persoană (cu o pregătire specială) care se ocupă de educația (**1**) copiilor, a tineretului sau a oamenilor, a colectivităților umane. **2-3** *smf* Persoană (cu o pregătire specială) care educă (**1-2**) copii, tineretul (în școli) Si: *învățător, profesor*. **4-5** *a* Care educă (**1-2**). **6** *a* Care se ocupă de educație (**1**). **7** *a* (Rar) Care aparține educației (**1**). **8** *a* Privitor la educație Si: *educativ*. **9** *sf* Persoană cu o pregătire specială care se ocupă de educația (**1**) copiilor preșcolari (în cămine și grădinițe).

educatrice *sfi, ai* [At: COSTINESCU / E: fr ***éducatrice,*** lat ***educatrixe***] **1-4** (Înv) (Persoană) care educă (**1-2**).

educație *sf* [At: MN (1836), $78^1/_{55}$ / V: (înv) ***~iune***, (îvr) ***~ione, ~ation*** *sn*, ***ducatione*** / Pl: *~ii* / E: fr ***éducation,*** it ***educazione,*** lat ***educatio, -onis***] **1** Ansamblu de metode și de măsuri aplicate sistematic (și în cadru organizat) cu scopul formării și dezvoltării însușirilor intelectuale, morale, fizice etc. ale copiilor, ale tineretului sau ale oamenilor ori ale colectivităților umane. **2** (Proces de) influențare sistematică (și în cadru organizat) a formării și dezvoltării însușirilor intelectuale, morale, fizice etc. ale copiilor, ale tineretului sau ale oamenilor ori ale colectivităților umane prin educație (**1**) Si: *educare* (**1**). **3** Rezultat al activității de educație (**2**). **4** (Îs) *~ fizică* Ansamblu de măsuri care au ca scop asigurarea dezvoltării fizice armonioase a copiilor, a tineretului, a oamenilor, întărirea sănătății, formarea și perfecționarea cunoștințelor, priceperii și deprinderilor de mișcare necesare atât pentru muncă, cât și pentru activitatea sportivă. **5** (Îas) Disciplină de învățământ având drept obiect educația (**4**) fizică. **6** (Rar, îas) Școală superioară de gimnastică și sport. **7** (Înv; cdp fr *maison d'éducation*; îs) *Casă de ~* Instituție de învățământ. **8-9** (Ilv) **A (se) face ~ia cuiva** A (se) educa (**1**). **10** Cunoaștere și practicare a regulilor de conviețuire socială. **11** Comportare civilizată în societate. **12** Bună creștere. **13** (Înv; d. oameni; îla) **De ~** Manierat. **14** (Rar) Artă de a crește anumite animale Si: *domesticire, dresaj*. **15** Dezvoltare metodică a unei facultăți, a unui organ etc. Si: *exercițiu*. **16** Rezultat al educației (**15**) Si: *deprindere*.

educațional, ~ă *a* [At: ARHIVA, X, 217 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***éducationnel***] (Rar) **1** Educativ. **2** (D. copii, tineret sau, *pgn*, d. oameni, colectivități umane) Educabil (**1**).

educaționirisit, ~ă *a* [At: PR. DRAM. 171 / Pl: *~iți, ~e* / E: cf *educație*] (Îvr; d. copii, tineret, oameni, colectivități umane) Educat (**1**).

educatione *sf* vz ***educație***

educațiune *sf* vz ***educație***

educăciune *sf* vz ***educație***

educălui *vt* [At: ȚICHINDEAL, F. 382/3 / Pzi: *~esc* / E: ***educa*** + *-ălui*] (Înv) **1-3** A educa (**1-3**).

educătoriu, ~ie *smf, a* vz ***educator***

educt, ~ă *a* [At: STAMATI, D. / Pl: *~ți, ~e* / E: lat ***eductus, -a, -um***] (Îdt; d. substanțe, materii etc.) Care este scos, extras din ceva.

edul, ~ă *a* [At: LM / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***edulis***] (Îdt) Comestibil.

edulcora *vt* [At: COSTINESCU / Pzi: *~rez* / E: fr ***édulcorer***] (Liv) **1** (C. i. băuturi, medicamente etc.) A îndulci (adăugând zahăr, miere, sirop

etc.). **2** (Fig; deseori dep) A face mai puțin aspru, mai puțin dur, mai puțin violent Si: *a atenua, a estompa, a îndulci*.

edulcorant, ~ă [At: DN[2] / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***édulcorant***] (Liv) **1** *a* Care îndulcește. **2** *sn* Substanță care se adaugă unui medicament pentru a-l îndulci. **3** *a* (Fig; deseori dep) Care atenuează.

edulcorare *sf* [At: COSTINESCU / Pl: *~rări* / E: ***edulcora***] (Liv) **1** (D. băuturi, medicamente etc.) Îndulcire (prin adăugare de zahăr, de miere, de sirop etc.). **2** (Fig; deseori dep) Atenuare.

edulcorat, ~ă *a* [At: MAN. SĂNĂT. 215/19 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***edulcora***] (Liv) **1** (Înv; d. băuturi, medicamente etc.) **1** Îndulcit. **2** (Fig; șdp) Care este mai puțin aspru, mai puțin dur, mai puțin violent Si: *atenuat, estompat, îndulcit*.

edulcorație *sf* [At: COSTINESCU / V: (înv) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***édulcoration***] (Fzl) Edulcorare (**1**).

edulcorațiune *sf* vz ***edulcorație***

ee *i* vz ***ei[1]***

efasa *vt* [At: IORDAN, L. R. A. 472 / Pzi: *~sez* / E: fr ***effacer***] (Frm) A face să dispară fără a lăsa urme.

efca *sf* vz ***iofca***

efeb *sm* [At: BARIȚIU, P. A. I, 6 / S și: *epheb* / Pl: *~i* / E: fr ***éphèbe***, lat ***ephebus***] **1** Adolescent. **2** Tânăr de o frumusețe deosebită. **3** (În Grecia antică) Adolescent care făcea parte dintr-un colegiu (cu caracter militar).

efebie *sf* [At: ENC. ROM. / S și: *ephebie* / Pl: *~ii* / E: fr ***éphébie***, lat ***ephebia***] **1** (Îvr) Adolescență. **2** (În Grecia antică) Serbare care avea loc în Atena pentru celebrarea tinerilor. **3** (În Grecia antică) Colegiu din Atena în care se făcea educație civilă și militară a tinerilor.

efec *s* [At: H VII 480 / A: nct / Pl: ? / E: nct] (Bot; reg) Plantă nedefinită mai îndeaproape, folosită la creșterea viermilor de mătase.

efecație *sf* [At: CANTEMIR, HR. 101 / S și: (după lat) *effecație* / Pl: *~ii* / E: lat ***efficacia***] (Îvr) Prestigiu.

efect *sn* [At: TEODORI, A. 59/15 / V: (înv) ***~ept***, (reg) ***if~***, (îvr) ***~et*** / S: (după lat) *effect* / Pl: *~e* și (îvr) *~uri* / E: fr ***effet***, lat ***effectus***] **1** Ceea ce rezultă în mod necesar dintr-o anumită cauză, fiind într-o legătură indiscutabilă cu aceasta. **2** Rezultat, consecință a unei acțiuni, a unui fenomen etc. (asupra cuiva sau a ceva). **3** (Îvr; cdp fr *en effet*; îlav) **În ~** În fapt. **4** (Îe) **A(-și) avea ~(ul), a(-și) produce ~(ul)** A avea rezultatul scontat. **5** (Înv; îlav) **Cu ~** Eficient. **6** (Adesea în construcții cu verbele „a face", „a produce"; de obicei cu determinări care arată felul, intensitatea) Rezultat al acțiunii produse de o anumită cauză asupra stării sufletești sau asupra intelectului cuiva. **7** (Îla) **De (mare, un mare, un admirabil) ~** Care atrage atenția (prin rezultate spectaculoase). **8** (Îal) Care produce o impresie puternică Si: *remarcabil, impresionant, spectaculos, uluitor*. **9** (Îlv) **A face (mult) ~** A impresiona. **10** (Îvr; îlv) **A face rău ~** A dezamăgi. **11** (Mpl; urmat de determinări care arată felul) Procedee folosite pentru a captiva, a emoționa, a impresiona. **12** (Mpl; urmat de determinări care arată felul) Rezultat al folosirii efectelor (**11**). **13** (Arte plastice) Impresie deosebită produsă de variațiile sau de contrastele de culoare, de variațiile de lumină, de umbră, de forme etc. **14** (Arte plastice) Rezultat al efectului (**13**). **15** (Jur) Aplicare, urmare a unei legi, a unei decizii etc. **16** (Muz) Diferență care se poate produce între nota scrisă și sunetul produs. **17** (Spt) Traiectorie neobișnuită pe care o capătă mingea (de tenis, de volei, de fotbal etc.) lovită într-un anumit fel. **18** (Îs) **Minge cu ~** Minge care, în urma unei anumite lovituri, a luat o traiectorie neașteptată. **19** (Ccr; lpl) Bunuri mobile. **20** (Lpl; pex) Echipament. **21** (Mpl) Documente în care sunt specificate sume împrumutate și care trebuie restituite la scadență. **22** (Mpl) Valori negociabile (emise de stat). **23** (Mpl) Hârtii de valoare. **24** (Îs) *~e publice* Titluri de creanță emise de stat sau de instituții de drept public. **25** (Îs) *~e de comerț* Denumire generală atribuită cambiilor, biletelor la ordin, cecurilor etc. folosite în operațiile de vânzare-cumpărare, de credit etc.

efectiv, ~ă [At: NEGULICI / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***effectif***, lat ***effectivus***] **1** *a* Care există în realitate Si: *real, concret, adevărat*. **2** *a* Care produce un efect (**1**) Si: *real* Vz *eficace*. **3** *a* (Grm; rar; d. cuvinte) Care indică sfârșitul acțiunii. **4** *sn* Număr real al indivizilor care fac parte dintr-o unitate sau dintr-o formațiune militară. **5** *sn* (Lpl) Unități sau formațiuni militare. **6** *sn* Număr al persoanelor care fac parte dintr-o colectivitate organizată.

efectivitate *sf* [At: D. MED. / Pl: *~tăți* / E: cf fr *effectivité*] (Rar) **1** Concretețe. **2** Eficacitate (**1**). **3** Capacitate a unui sistem de a produce un efect specific.

efectivizare *sf* [At: DLR ms / Pl: *~zări* / E: ***efectiv***] (Rar) Activitate în urma căreia ceva ajunge să aibă un efect dorit, corespunzător scopului urmărit, unor cerințe, unei situații etc.

efector, ~oare [At: LM / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***effecteur***, lat ***effector***] **1** *a* Care execută, face ceva. **2** (Spc; d. organe[2]) Care acționează sub comanda sistemului nervos central la stimuli externi sau interni.

efectua *vt* [At: VASICI, M. II, 253/2 / V: (înv) ***~ui***, ***~eptui*** / P: *~tu-a* / Pzi: *~uez* / E: fr ***effectuer***, lat ***effetuare***] **1** A face să devină real, să existe (în urma unei activități prestate în acest scop). **2** A aduce la îndeplinire. **3** A pune în aplicare Si: *a înfăptui, a realiza, a săvârși*. **4** A face să se producă, să aibă loc. **5** A fi, a servi drept cauză pentru apariția sau dezvoltarea unui fapt, a unui fenomen etc. **6** (C. i. bunuri materiale, valori științifice sau artistice etc.) A crea (printr-o activitate oarecare). **7** A întreprinde o acțiune (pentru atingerea unui scop) Si: *a executa, a face*. **8** (C. i. diverse munci, îndeletniciri, servicii etc.) A presta. **9** (C. i. diverse munci, îndeletniciri, servicii etc.) A practica.

efectual, ~ă *a* [At: STREINU, P. C. III, 350 / Pl: *~i, ~e* / E: ***efect*** + *-(u)al*, cf eg *effectual*] (Rar) Eficace (**1**).

efectuare *sf* [At: BARIȚIU, P. A. III, 428 / Pl: *~uări* / E: ***efectua***] **1** Aducere la îndeplinire. **2** Punere în aplicare. **3** Creare (printr-o activitate oarecare). **4** (D. bunuri materiale, valori științifice sau artistice etc.) Realizare prin muncă. **5** Întreprindere a unei acțiuni (pentru atingerea unui scop). **6** (D. diverse feluri de munci, îndeletniciri, servicii etc.) Practicare.

efectuat, ~ă *a* [At: BARIȚIU, P. A. III, 236 / V: (înv) ***~uit***, ***~eptuit*** / P: *~tu-at* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***efectua***] Care a fost înfăptuit, realizat, săvârșit.

efectui *vt* vz ***efectua***

efectuire *sf* vz ***efectuare***

efectuit, ~ă *a* vz ***efectuat***

efedră *sf* [At: BRANDZA, D. 386 / Pl: *~re* / E: fr ***éphèdre***] (Șîs *~ comună*) Plantă[1] cu tulpina ramificată, totdeauna verde, fără frunze, cu florile dispuse în mici amenți, care crește mai ales în zonele de stepă (*Ephedra vulgaris*).

efedrin *sn* vz ***efedrină***

efedrină *sfs* [At: NICA, L. VAM. 86 / V: (îvr) ***~in*** *sn* (S și: *ephedrin*) / E: fr ***éphédrine***] (Frm) Alcaloid solubil în alcool, în eter și în cloroform, ai cărui derivați se folosesc mai ales ca stimulent nervos sau în tratamentul bolilor căilor respiratorii.

efelidă *sf* [At: NEGULICI / Pl: *~de* / E: fr ***éphélide***] (Îvr) Pistrui.

efelie *sf* [At: NEGULICI / A: nct / Pl: *~ii* / E: lat ***ephelis***] (Îvr) Pistrui.

efemăr, ~ă *a* vz ***efemer***

efemeia *vtr* [At: DDRF / Pzi: *~iez* / E: fr ***effeminer***, adaptat după *femeie*] (Înv) **1-4** A (se) efemina (**1-4**).

efemeiat, ~ă *a* [At: DDRF / Pl: *~ați, ~e* / E: ***efemeia***] (Înv) Efeminat.

efemer, ~ă [At: HELIADE, M. P. 40/17 / V: (îvr) ***~măr, efim~*** / S și: (după fr) *ephemer* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***éphémère***, ngr ***ἐφημέριος***] **1** *a* (Îoc *durabil*) (Care are o existență) de scurtă durată. **2** *a* (Îoc *durabil*) Care există, durează sau este destinat să existe, să dureze un timp (foarte) scurt. **3** *a* Care trece sau se termină repede Si: *temporar, trecător, vremelnic, caduc*. **4** *a* Care durează sau trăiește o singură zi. **5-6** *sf* Efemeridă[2] (**1-2**). **7** *sf* (Med; îvr) Febră ușoară, cauzată de oboseală sau de răceală, care de obicei durează o zi.

efemeră *sf* [At: SEVERIN, S. 105 / S și: *ephemeră* / Pl: *~re* / E: fr ***éphéméris***, lat ***ephemeris***, ngr **ἐφημερίς**] (Îvr) Calendar.

efemeric, ~ă *a* [At: BARONZI, C. II, 17/1 / Pl: *~ici, ~ice* / E: cf *efemeră*, lat *ephemeris*, fr *éphéméris*] (Îvr; d. jurnale, carnete, scrieri etc.) Care conține notări zilnice de evenimente, de întâmplări, de socoteli bănești etc.

efemeridă[1] *sf* [At: PALLADI, C. 11/13 / V: (îvr) ***efim~*** / S și: (după fr și lat) *ephemeridă* / Pl: *~de* / E: fr ***éphéméride***, lat ***ephemeris, -idis***] 1 (Lpl) Notițe de ziar, de calendar etc. (sau scrieri) care cuprind evenimente petrecute la aceeași dată în ani diferiți. 2 (Lpl) Lucrare, sub formă de tabele, alcătuită cu anticipație de un observator astronomic, în care se indică pozițiile zilnice ale soarelui, ale plantelor sau ale altor corpuri cerești, precum și unele fenomene astronomice din anul respectiv. 3 (Asr) Ziar cotidian. 4 (Îvr) Calendar.

efemeridă[2] *sf* [At: EMINESCU, O. IV, 86 / Pl: *~de* / E: fr ***éphéméridés***] 1 (Lpl) Familie de insecte pseudonevroptere, cu corpul subțire și moale terminat cu două sau trei filamente lungi, cu o pereche sau două perechi de aripi transparente, cu larve acvatice care, în stare adultă, trăiesc câteva zile sau ore Si: *efemeră* (5). 2 (Șls) Insectă din familia efemeridelor[2] (1) Si: *efemeră* (6), *rusalie*, *velniță*, *vetrice*.

efemeritate *sf* [At: KLOPȘTOK, F. 235 / Pl: *~tăți* / E: ***efemer*** + *-itate*] Însușire de a fi efemer (1) Si: *vremelnicie*.

efemeriza *vtr* [At: RALEA, ap. BUL. FIL. II, 224 / Pzi: *~zez* / E: ***efemer*** + *-iza*] (Liv) 1-2 A face să devină sau a deveni efemer.

efemerizare *sf* [At: DEX / Pl: *~zări* / E: ***efemeriza***] (Liv) 1 Dobândire a unui caracter efemer. 2 Imprimare a unui caracter efemer.

efemeroid, ~ă *a* [At: AGROTEHNICA, II, 214 / Pl: *~izi, ~e* / E: ***efemer***] (D. plante; rar) Care are o existență de scurtă durată.

efemina *vtr* [At: COSTINESCU / Pzi: *~nez* / E: fr ***efféminer***] 1-4 (D. bărbați; liv) A deveni sau a face să devină asemănător (fizic sau) psihic cu o femeie Si: (înv) *a (se) efemeia* (1-4). 5-8 (Pex; rar) A-și pierde sau a face să-și piardă forța (morală) Si: *a (se) molesi*.

efeminare *sf* [At: COSTINESCU / Pl: *~nări* / E: ***efemina***] 1-2 (D. bărbați; liv) Dobândire a unor caractere feminine, (fizice sau) psihice. 3-4 (Liv) Imprimare a unor caractere feminine, (fizice sau) psihice, la bărbați. 5 (Pex; rar) Pierdere a forței (morale).

efeminat, ~ă [At: LM / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***efféminé***, lat ***effeminatus***] 1-2 *sm, a* (Liv) (Bărbat) care are aspect feminin. 3-4 *sm, a* (Liv) (Bărbat) care are caracter feminin. 5-8 *smf, a* (Pex) (Om) lipsit de forță (morală). 9-10 *av* Fără forță (morală). 11 *a* (Iuz) Afemeiat (1).

efeminație *sf* [At: COSTINESCU / V: (înv) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***effémination***, lat ***effeminatio, -onis***] (Liv) 1-5 Însușire de a fi efeminat (2,4,7-8,11). 6-10 Caracter al celui care este efeminat (2,4,7-8,11).

efeminațiune *sf* vz ***efeminație***

efeminător, ~oare *a* [At: ARISTIA, PLUT. 190/28 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***efemina*** + *-tor*] (Înv) 1-8 Care efeminează (1-8).

efendi *smi* [At: NECULCE, ap. LET. II, 436/16 / V: (înv) ***af~*** / S și: *effendi* / A și: *efendi* / E: tc ***efendi***] (Tcm) 1 (Înv) Titlu de politețe dat învățătorilor și funcționarilor civili turci. 2 Termen de politețe folosit pentru a vorbi cu sau despre un bărbat.

efept *sn* vz ***efect***

efeptui *v* vz ***efectua***

efeptuit, ~ă *a* vz ***efectuat***

efeptiu, ~ie *a* [At: STAMATI, D. 97 / Pl: *~ii* / E: ***efept*** + *-iu*] (Îvr) Efectiv.

eferent, ~ă *a* [At: DN[2] / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***efférent***] 1 Care duce în afară. 2 (Îs) *Fibre nervoase ~e* Fibre nervoase prin care excitația trece de la centrii nervoși spre periferia corpului.

efervescent, ~ă *a* [At: PROT. – POP., N. D. / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***effervescent***, lat ***effervescens, -ntis***] 1 (D. lichide) Care fierbe. 2 (D. lichide) Care degajă cu putere gaze în timpul unei reacții chimice sau fizice. 3 (D. reacții) Care se produce cu efervescență (2). 4 (Fig) Agitat. 5 (Fig) Înflăcărat.

efervescență *sf* [At: PROT. – POP., N. D. / Pl: *~țe* / E: fr ***effervescence***] 1 Mișcare rapidă și zgomotoasă a moleculelor unui lichid în timpul fierberii sau al unei reacții chimice ori fizice. 2 Degajare rapidă și zgomotoasă a unui gaz într-o masă lichidă, în cursul unei reacții fizice sau chimice. 3-4 (Fig) (Stare de) agitație. 5-6 (Fig) (Stare de) exaltare.

efesean, ~ă [At: COD. VOR.[2], 6r/13 / P: *~se-an* / Pl: *~seni, ~sene* / E: ***Efes*** + *-ean*] (Înv) 1 *smf* Persoană care face parte din populația de bază a Efesului Si: (îvr) *efeseianin*. 2 *smf* Persoană care este originară din Efes. 3 *smf* Persoană care locuiește în Efes. 4-5 *a* Care aparține Efesului sau efesenilor (1). 6-7 *a* Privitor la Efes sau la efeseni (1). 8-9 *a* Specific Efesului sau efesenilor (1). 10-11 *a* (Originar) din Efes.

efeseianin, ~ă *smf* [At: COD. VOR.[2], 17r/5 / P: *~se-ia~* / Pl: *~i, ~e* / E: ***Efes*** + *-ianin*] (Îvr) Efesean (1).

efeseiesc, ~iască *a* [At: COD. VOR.[2], 5r/3 / Pl: *~iești* / E: ***Efes*** + *-esc*] (Îvr) 1-8 Efesean (4-11).

efet[1] *sm* [At: ENC. ROM. / S și: *ephet* / Pl: *~eți* / E: fr ***éphète***] (Drt) Judecător care făcea parte dintr-un tribunal penal, în Atena antică.

efet[2] *sn* vz ***efect***

efetonin *sn* vz ***efetonină***

efetonină *sf* [At: NICA, L. VAM., 86 / V: (îvr) ***~in*** *sn* (S și: *ephetonin*) / E: fr ***éphétonine***] Efedrină sintetică, cu aceleași utilizări ca și cea naturală.

efevrimă *sf* [At: VĂCĂRESCUL, I. 1, 63r/14 / Pl: *~me* / E: ngr **ἐφεύρεμα**] (Grî; rar) 1 Invenție. 2 Soluție nouă.

efhologhiu *sn* vz ***evhologhion***

efialt *s* [At: GÁLDI, M. PHAN. 175 / Pl: nct / E: ngr **ἐφιάλτης**] (Grî; rar) Coșmar.

eficace *ain* [At: LAURIAN, F. 123/15 / V: (înv) ***~aciu*** / E: fr ***efficace***, lat ***efficax, -acis***] 1 Care produce efectul scontat Si: *eficient* (1). 2 Care corespunde scopului urmărit Si: *adecvat, corespunzător, eficient* (2). 3 Care dă un rezultat pozitiv Si: *eficient* (3). 4 (Pex; d. persoane sau asociații, colectivități; rar) Ale cărui acțiuni, fapte, cuvinte etc. sunt eficace (1) Si: *eficient* (4).

eficacitate *sf* [At: KOGĂLNICEANU, S. 207 / Pl: *~tăți* / E: fr ***efficacité***, lat ***efficacitas, -atis***] 1-3 Calitate de a fi eficace (1-3) Si: *eficiență* (1-3). 4 (Pex) Însușire a cuiva care este eficace (4) Si: *eficiență* (4). 5-7 (Îlav) **Cu ~** În mod eficace (1-3).

eficaciu, ~ie *a* vz ***eficace***

eficient, ~ă *a* [At: PROT. – POP., N. D. / P: *~ci-ent* / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***efficient***, lat ***efficiens, ~ntis***] 1-4 Eficace (1-4).

eficientiza *vt* [At: L. ROM., 1992, 589 / Pzi: *~zez* / E: ***eficient*** + *-iza*] 1-3 A face eficient (1-3).

eficientizare *sf* [At: L. ROM., 1992, 589 / Pl: *~zări* / E: ***eficientiza***] 1-3 Imprimare a unui caracter eficient (1-3).

eficientizat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***eficientiza***] (Rar) 1-3 Eficientizare (1-3).

eficientizat[2]*, ~ă* *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***eficientizare***] 1-4 Care a fost făcut eficient (1-4).

eficiență *sf* [At: LM / P: *~ci-en~* / Pl: *~țe* / E: fr ***efficience***, lat ***efficientia***] 1-4 Eficacitate (1-4). 5-7 (Îlav) **Cu ~** În mod eficient (1-3).

efigial, ~ă *a* [At: DN[2] / P: *~gi-al* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***effigial***] 1-3 Care aparține unei efigii (1-3). 4-6 Referitor la efigie (1-3). 7-8 De efigie (1-3).

efigie *sf* [At: CALENDAR (1854), 45/7 / V: (îvr) ***~giu*** *sn* / A și: (rar) *efigie* / Pl: *~ii* / E: fr ***effigie***, lat ***effigies***] 1 Reprezentare plastică a (chipului) unei persoane Cf *imagine, figură*. 2 Reprezentare în relief, pe monede, medalii etc., a chipului unei personalități. 3 (Pex) Față a monedei sau a medaliei pe care se află o efigie (2). 4 Efigie (1) a unui condamnat la moarte, folosită pentru execuția simbolică a acestuia. 5 (Îlav) **În ~** (În mod) simbolic.

efigiu *sn* vz ***efigie***

efila [At: ABC SĂN., 206 / Pzi: *~lez* / E: fr *effiler*] (Frm) **1-2** *vtr* A (se) subția. **3** *vt* A tăia, șuviță cu șuviță, dintr-un păr foarte des. **4** *vt* A destrăma o țesătură fir cu fir.

efilare sf [At: SFC IV, 312 / Pl: *~lări* / E: *efila*] (Rar) **1** Subțiere. **2** Tăiere șuviță cu șuviță dintr-un păr foarte des. **3** Destrămare a unei țesături fir cu fir. **4** (Glg) Subțiere treptată a unui strat, până la dispariția completă.

efilat, ~ă a [At: DN³ / Pl: *~ați, ~e* / E: fr *effilé*] (Frm) **1** Subțiat. **2** (D. păr) Tăiat șuviță cu șuviță. **3** (D. țesături) Destrămat fir cu fir.

efimcă sf [At: SCL, 1958, 236 / Pl: ? / E: rs **ефимка**] Veche monedă rusească de argint, care a circulat pe la mijlocul sec. XVII.

efimer¹ sm [At: (a. 1816) GÁLDI, M. PHAN. 175 / Pl: *~i* / E: ngr **ἐφημέριος**] (Grî; rar) Preot care conduce o parohie.

efimer², ~ă a vz *efemer*

efimeridă sf vz *efemeridă¹*

efimerie sf [At: CORESI, ap. DHLR II, 545 / A: nct / Pl: *~ii* / E: ngr **ἐφημερία**] (Grî; rar) Ordine de succesiune a preoților pentru slujba din templu.

efir sn [At: JAHRESBER. II, 202 / Pl: *~uri* / E: rs **ефир**] (Înv) Eter.

eflac sm vz *iflac*

efleuraj sn [At: D. MED. / P: *~flö~* / Pl: *~e* / E: fr *effleurage*] (Frm) **1** Atingere ușoară. **2** Procedură de masaj care constă în mișcări ușoare, executate cu vârful degetelor sau cu toată palma.

eflora vt [At: ALEXI, W. / Pzi: *~rez* / E: fr *effleurer*] (Frr) **1** A atinge ușor. **2** A studia superficial. **3** A frunzări o carte.

eflorare sf [At: DN³ / Pl: *~rări* / E: *eflora*] (Frr) **1** Atingere ușoară. **2** Studiere superficială. **3** Frunzărire a unei cărți.

eflorescent, ~ă a [At: MARIN, PR. I, 231 / Pl: *~nți, ~e* / E: fr *efflorescent*] **1** (Chm; d. săruri cristalizate) Care pierde apa de cristalizare, transformându-se în pulbere. **2** (D. plante) Care este în eflorescență **(6)**. **3** (Fig; liv) Prosper. **4** (Fig; liv) Bogat în aspecte sau detalii.

eflorescență sf [At: COBÎLCESCU, G. 21/24 / Pl: *~țe* / E: fr *efflorescence*] **1** Transformare în pulbere a unor săruri cristalizate, prin pierderea apei de cristalizare. **2** (Ccr) Pulbere rezultată prin eflorescență **(1)**. **3** Depunere de săruri sub formă de pulbere sau de crustă, pe suprafața unor tipuri de soluri sau de roci. **4** Depozit cristalin de săruri care apare pe suprafața exterioară a construcțiilor de beton, de zidărie tencuită etc. **5** Coclează pe suprafața obiectelor de cupru. **6** Început al înfloririi unei plante. **7** (Pex; poetic) Inflorescență. **8** (Fig) Înflorire. **9** (Fig) Dezvoltare sub aspecte bogate. **10** Erupție ușoară pe piele.

eflorisment sn [At: DN³ / Pl: *~e* / E: fr *effleurissement*] (Glg) Alterare a suprafeței unei roci.

efluent, ~ă [At: DP / Pl: *~nți, ~e* / E: fr *effluent*] (Teh) **1-2** *sn, a* (Lichid) care se scurge dintr-un recipient sau dintr-o instalație.

efluență sf [At: EMINESCU, O. XV, 144 / V: (inv) *~ain~* / Pl: *~țe*, (înv) *~uințe* / E: fr *effluence*] (Teh) **1** Scurgere. **2** (Rar) Emanație.

efluință sf vz *efluență*

efluviu sn [At: ANTONESCU, D. / P: *~viu* / Pl: *~ii*, (înv) *~ve* / E: fr *effluve*] **1** Degajare de gaze, de vapori, de unde etc., produsă de diferite corpuri, perceptibilă cu ajutorul simțurilor. **2** (Ccr) Ceea ce se degajă din diferite corpuri Si: *miasmă, miros, parfum*. **3** (Fig) Fluid. **4** (Fig; rar) Impuls. **5** Descărcare electrică de slabă luminozitate, neînsoțită de zgomot sau de căldură, între electrozii aflați la o tensiune înaltă. **6** Defect sub forma unor linii subțiri în evantai care apar pe o peliculă cinematografică.

eflux sn [At: BARCIANU / Pl: *~uri* / E: it *efflusso*] Scurgere dintr-o masă de fluid care se află în stare de repaus sau în mișcare.

efod sn [At: NEAGOE, ÎNV. 22/31 / V: (înv) *~fud* / S și: *ephod* / Pl: *~uri, ~oade* / E: fr *éphod*, ngr **ἔφοδος**] **1** Brâu de mătase, bogat ornamentat, purtat de preoți la vechii evrei. **2** Veșmânt scurt, fără mâneci, purtat peste haină de preoți în timpul serviciului religios, la vechii evrei.

efonie sf vz *euforie*

efor sm [At: ȘINCAI, HR. III, 199/22 / V: (îvr) *~os* / Pl: *~i* / E: ngr **ἔφορος**] **1** (Înv) Supraveghetor. **2** (Înv) Persoană care avea grijă de ceva sau de cineva. **3** Membru în consiliul de conducere al unei eforii **(1)** Si: *epitrop*. **4** (Pex) Persoană care conducea consiliul de conducere al unei eforii **(1)**. **5** Fiecare din cei cinci magistrați, în Sparta antică, cu largi atribuții în politica internă și externă a statului.

eforat sn [At: DER / Pl: *~e* / E: fr *éphorat*] **1** Colegiu din Sparta antică alcătuit din cinci efori **(5)**. **2-3** Demnitate de efor **(3, 5)**. **4-5** Perioadă în care cineva deținea demnitatea de efor **(3, 5)**.

eforesc, ~ească a [At: DDRF / Pl: *~ești* / E: *efor* + *-esc*] (Înv) **1-3** Eforial **(1-3)**.

eforial, ~ă a [At: (a. 1866) FURNICĂ, D. C. 430 / P: *~ri-al* / Pl: *~i, ~e* / E: *efor(ie)* + *-ial*] **1** Care aparține eforului **(3)** Si: (înv) *eforesc* **(1)**, *eforicesc* **(1)**, (îvr) *eforic* **(1)**. **2** Privitor la efor **(3)** Si: (înv) *eforesc* **(2)**, *eforicesc* **(2)**, (îvr) *eforic* **(2)**. **3** De efor **(3)** Si: (înv) *eforesc* **(3)** *eforicesc* **(3)**, (îvr) *eforic* **(3)**. **4** Care aparține eforiei **(1)**. **5** Privitor la eforie **(1)**. **6** De eforie **(1)**.

eforic, ~ă a [At: LM / Pl: *~ici, ~ice* / E: ngr **ἐφορικός**] (Grî; rar) **1-3** Eforial **(1-3)**.

eforicesc, ~ească a [At: (a. 1823) DOC. EC. 300 / Pl: *~ești* / E: *efor* + *-icesc*] (Înv) **1-3** Eforial **(1-3)**.

eforie sf [At: (a. 1823) DOC. EC. 300 / V: (reg) *if~* / Pl: *~ii* / E: ngr **ἐφορεία**] **1** Nume dat unor instituții administrative de utilitate publică sau culturală din trecut Si: *epitropie* **(13)**. **2** Consiliu de conducere al unei eforii **(1)**. **3** Sediu al unei eforii **(1)**. **4** Clădire în care își are sediul o eforie **(1)**. **5-7** Eforat **(1-3)**. **8** (Reg; îf *iforie*) Post de pompieri la primărie.

eforos sm vz *efor*

efort sn [At: ANTONESCU, D. / Pl: *~uri* / E: fr *effort*] **1** Concentrare voluntară a forțelor fizice sau psihice în vederea realizării unui randament superior celui obișnuit Si: *strădanie, străduință*. **2** Acțiune energică, fizică, intelectuală sau psihică. **3** Desfășurare a unei activități susținute, fizice sau intelectuale, într-un anumit domeniu. **4** Activitate dirijată într-un anumit scop. **5** (Fiz) Rezultantă a forțelor interioare dintr-o secțiune a unui corp deformabil, cauzată de solicitări exterioare. **6** (Îs) ~ *unitar* Efort **(5)** raportat la unitatea de suprafață a secțiunii pe care acționează.

efractor, ~oare smf [At: DN² / Pl: *~i, ~oare* / E: fr *effracteur*] (Rar) Persoană care a comis o efracție **(1)**.

efracție sf [At: COSTINESCU / V: (înv) *~iune* / Pl: *~ii* / E: fr *effraction*, lat *effractio, -onis*] **1** Spargere a unei uși, a unui dispozitiv de închidere, în vederea săvârșirii unei infracțiuni. **2** (Jur; îs) *Furt prin* (sau, înv, *cu*) ~ Furt prin spargere.

efracțiune sf vz *efracție*

efrenat, ~ă a [At: LM / Pl: *~ați, ~e* / E: fr *effréné*, lat *effrenatus*] (Liv) **1** Care este neînfrânat. **2** (Fig) Libertin.

efroaiabil, ~ă a [At: BARASCH, I. F. 11/27 / P: *~oa-ia~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr *effroyable*] (Frî; rar) Înspăimântător.

efștin sn [At: CUV. D. BĂTR. II, 215/6 / A: nct / Pl: ? / E: cf *(i)eftin*] (Îvr) Îndurare.

efta¹ sf [At: (sfârșitul sec. XVIII) LET² III, 282 / Pl: *~le* / E: tc *ifta*] (Tcî) **1** Scrisoare. **2** Înștiințare. **3** Denunț.

efta² v vz *iepta*

eftare sf vz *ieptare*

eftasie sf vz *eftaxie*

eftat, ~ă a vz *ieptat*

eftaxie sf [At: (a. 1766) ARHIVA R. II, 233/13 / V: *af~, ~asie, evt~* / E: ngr **ἐνταξία**] (Grî) Rânduială.

eftenșug sn [At: PSALT. SCH. 158/17 / V: *eftinșig, ~tin~* / Pl: *~uri* / E: *(i)eftin* + *-șug*] (Înv) Îndurare.

eftihie sf vz *evtihie*

eftinătate sf vz *ieftinătate*

eftini v vz *ieftini*

eftinie sf [At: CORESI, EV. 43 / Pl: *~ii* / E: *(i)eftin* + *-ie*] (Înv) Îndurare.

eftinire sf vz *ieftinire*

eftinșig sn vz *eftenșug*

eftinșug *sn* vz *eftenșug*
efud *sn* vz *efod*
efulgență *sf* [At: STREINU, P. C. III, 104 / Pl: ~*țe* / E: lat ***effulgentia, -ae***] (Ltr) Strălucire.
efulgurat, ~ă *a* [At: VIANU, A. P. 356 / Pl: ~*ați*, ~*e* / E: lat ***effulguratus*** cf *fulgurant*] (Liv; rar) Strălucitor.
eftior, ~oară *a* vz ***ieftior***
eftira *sf* vz ***iftira***
efud *sn* vz ***efod***
efuzie *sf* vz ***efuziune***
efuziometru *sn* [At: DER / P: ~*zi-o*~ / Pl: ~*re* / E: fr ***effusiomètre***] Dispozitv pentru determinarea densității gazelor, bazat pe fenomenul efuziunii (6).
efuziune *sf* [At: COSTINESCU / V: ***~uie*** / P: ~*zi-u*~ / Pl: ~*ni* / E: fr ***effusion***, lat ***effusio, -onis***] **1** Manifestare vie a unor sentimente de afecțiune, de simpatie etc. **2** Ceea ce exprimă o efuziune (1). **3** (Îlav) **Cu ~** În mod afectuos. **4** (Rar) Vărsare a unui lichid. **5** (Med) Revărsare a unui lichid biologic în țesuturi sau într-o cavitate. **6** Difuziune a unui gaz printr-un înveliș poros. **7** Proces vulcanic de revărsare a magmei sub formă de lavă la suprafața pământului și de formare a unor produse vulcanice.
efuziv, ~ă *a* [At: ENC. ROM. / Pl: ~*i*, ~*e* / E: fr ***effusif***] (D. roci) Vulcanic.
efuzor *sn* [At: LTR[2] / Pl: ~*oare* / E: ns cf *efuziune*] Tub cu secțiune crescătoare, utilizat pentru accelerarea scurgerii unui gaz.
egagropil *sn* [At: SCRIBAN, D. / Pl: ~*uri*, ~*e* / E: fr ***égagrophile***] Depunere de păr, sub forma unui ghem, în stomacul animalelor care se ling.
egal, ~ă [At: ASACHI, E., I, 73/14 / V: (înv) ***egual*** (P: ~*gu-al*), ***ecual*** (P: ~*cu-al*), ***ecval***, (îvr) ***ecal*** / Pl: ~*i*, ~*e* / E: fr ***égal***, lat ***aequlis, -e***] **1** *a* Care are aceleași dimensiuni cu altceva. **2** *a* (D. figuri geometrice) Care coincide prin suprapunere cu o altă figură. **3** *a* (D. recipiente, încăperi etc.) Care are același volum cu altul. **4** *a* (Mat; Fiz) Care are aceeași valoare în aceeași unitate de măsură. **5-6** *sn*, *a* (Șîs *semn* ~) (Semn grafic format din două liniuțe paralele, așezate orizontal între două expresii) care exprimă o egalitate. **7** *sn* (Îla) **Fără ~** Unic. **8** *sn* (Îal) Excepțional. **9** *a* (Rar; îe) **Partida este ~ă** Cei doi adversari au aceeași forță. **10** *sn* (Îe) **A nu avea ~** A nu avea echivalent. **11** *av* (Legat de adjectiv prin prepoziția „de") La fel de. **12-13** *a*, *av* (D. substanțe, materiale etc.) (Care este) în aceeași cantitate. **14** *a* (D. numere) Identic. **15** *a* (Pex; d. valori care pot fi exprimate numeric) Identic. **16** *sn* (Îs) *Pariu la ~* Convenție prin care cele două părți se angajează să plătească aceeași sumă în caz de pierdere. **17** *a* (D. unități de timp) Care are aceeași durată. **18** *a* (D. sunete, sentimente, senzații etc.) Care are aceeași intensitate. **19** *a* (D. oameni, națiuni, state etc.) Care ocupă același loc într-o ierarhie. **20** *a* (D. oameni, națiuni, state) Care are aceleași îndatoriri, drepturi, avantaje. **21-22** *sn* (Îljv) **De la ~ la ~** (Care există) în condiții de egalitate. **23** *sn* (Îe) **A trata** (pe cineva sau ceva) **de la ~ la ~** A se comporta într-o situația dată ca fiind pe aceeași treaptă cu partenerul. **24-25** *a*, *av* (D. obiecte, fenomene, stări, sentimente comparate cu ele însele sub diverse aspecte) Statornic. **26-27** *a*, *av* (D. obiecte, fenomene, stări, sentimente comparate cu ele însele sub diverse aspecte) Invariabil. **28-29** *a*, *av* (D. obiecte, fenomene, stări, sentimente comparate cu ele însele sub diverse aspecte) Uniform. **30-31** *a*, *av* (D. obiecte, fenomene, stări, sentimente comparate cu ele însele sub diverse aspecte) Monoton. **32** *a* (D. oameni) Care se manifestă în mod constant, indiferent de împrejurări Si: *neschimbător*, *statornic*. **33** *av* (Îe) **A-i fi** (**cuiva**) **~** A-i conveni în aceeași măsură și o soluție și cealaltă. **34** *av* (Îae) A-i fi indiferent.
egala [At: HELIADE, D. J. 5/1 / V: (înv) ***ecvala*** / Pzi: ~*lez*, (îvr) *egal* / E: fr ***égaler***] **1-2** *vtr* A ajunge (sau a aduce pe cineva) la același nivel (de evoluție, de dezvoltare, de importanță, al calității, al cantității, al intensității etc.) Si: *a egaliza* (1-2). **3** *vr* A se compara. **4** *vt* (Spt) A obține același număr de puncte cu adversarul. **5** *vt* (Mat; înv) A fi egal cu ... **6** *vi* (Rar) A avea aceeași valoare, aceeași semnificație etc. (dintr-un anumit punct de vedere) cu altcineva.
egalabil, ~ă *a* [At: DN[2] / Pl: ~*i*, ~*e* / E: fr ***égalable***] Care poate fi egalat.
egalare *sf* [At: ANTONESCU, D. / Pl: ~*lări* / E: ***egala***] **1-2** Ajungere (sau aducere a cuiva) la același nivel (de evoluție, de dezvoltare, de importanță, al calității, al cantității, al intensității etc.) Si: *egalat*[1] (1-2), *egalizare* (1-2), *egalizat*[1] (1-2). **3** Comparare. **4** (Spt) Obținere a aceluiași număr de puncte Si: *egalat*[1] (4).
egalat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: ~*uri* / E: ***egala***] **1-2** Egalare (1-2). **3** Comparare. **4** Egalare (4).
egalat[2], *~ă* *a* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: ~*ați*, ~*e* / E: ***egala***] **1** Care a fost supus egalării Si: *nivelat*, *uniformizat*. **2** Comparat[2]. **3** (Spt; d. adversar) Cu care s-a ajuns la același număr de puncte.
egalitar, ~ă *a* [At: HELIADE, O. II, 44 / Pl: ~*i*, ~*e* / E: fr ***égalitaire***] **1** Care are ca scop egalitatea civilă, politică și socială. **2** (D. oameni, organizații, state) Care adoptă și susține egalitatea civilă, politică și socială. **3** (D. sentimente, manifestări ale oamenilor) Care exprimă, trădează tendința spre egalitate civilă, politică și socială. **4** Privitor la egalitatea civilă, politică și socială. **5** Bazat pe egalitate civilă, politică și socială.
egalitarism *sn* [At: EMINESCU, O. XII, 55 / Pl: (rar) ~*e* / E: fr ***égalitarisme***] **1** Concepție socială care preconizează nivelarea consumului individual și a condițiilor de trai ale membrilor societății. **2** Sistem social bazat pe egalitarism (1). **3** (Rar) Tendință de egalizare.
egalitarist, ~ă [At: SĂM. VIII, 75 / Pl: ~*iști*, ~*e* / E: fr ***égalitariste***] **1** *a* Care aparține egalitarismului (1). **2** *a* Privitor la egalitarism (1). **3-4** *smf*, *a* (Persoana) care adoptă și susține egalitarismul (1).
egalitate *sf* [At: (a. 1817) URICARIUL IV, 306/$_{10}$ / V: (înv) ***ecua~*** (P: ~*cu-a*~), ***ecva~*** / Pl: ~*tăți* / E: fr ***égalité***, lat ***aequalitas, -tatis***] **1** Principiu potrivit căruia tuturor oamenilor (statelor sau națiunilor) li se recunosc aceleași drepturi și li se impun aceleași îndatoriri prevăzute de regula de drept. **2** Situație în care oamenii (statele sau națiunile) au aceleași drepturi, aceleași îndatoriri, aceleași avantaje etc. **3** (Spt) Situație în care mai mulți participanți sau mai multe echipe realizează același număr de puncte în cadrul aceluiași concurs sau în clasamentul general. **4** Stare, situație a două sau a mai multe obiecte, fenomene etc. care sunt sau au ajuns la același nivel (de evoluție, de dezvoltare, de importanță, al calității, al intensității etc.). **5** (Mat; Fiz) Relație între două sau mai multe cantități, elemente, termeni etc. egali. **6** (Pex; Mat; Fiz) Expresie a acestei relații scrise cu ajutorul semnului egal. **7** Însușire sau calitate de a fi egal.
egaliza *vr* [At: HELIADE, O. II, 371 / Pzi: ~*zez* / E: ns fr ***égaliser***] **1-2** A egala (1-2).
egalizant, ~a *a* [At: D. GUSTI, P. A. 268 / Pl: ~*nți*, ~*e* / E: ns cf *egaliza*] (Rar) Care egalizează.
egalizare *sf* [At: POLIZU / Pl: ~*zări* / E: ***egaliza***] **1-2** Egalare (1-2).
egalizat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: ~*uri* / E: ***egaliza***] **1-2** Egalare (1-2).
egalizat[2], *~ă* *a* [At: IOANOVICI, TEHN. 256 / Pl: ~*ați*, ~*e* / E: ***egaliza***] Care a fost supus egalizării.
egalizator, ~oare [At: LTR / Pl: ~*i*, ~*oare* / E: fr ***égalisateur***] **1** *a* Care produce sau determină egalizarea. **2** *sm* Produs chimic care se adaugă în băile de vopsire pentru dispersarea, mărirea vitezei de pătrundere și fixare a colorantului. **3** *sn* Amestec de solvenți organici și de plastifianți sau rășini, folosit la netezirea peliculelor de lacuri pe nitroceluloză. **4** *sn* Dispozitiv care reglează presiunea într-o conductă.
egalizor *sn* [At: LTR[2] / Pl: ~*oare* / E: eg ***equalizer***, fr ***égaliseur***] (Teh) Corector al caracteristicii de frecvență a unui sistem electroacustic.
egalmente *av* [At: SFC II, 190/95 / E: fr ***égalemen*t**] (Rar) La fel.
egara *vt* [At: ALEXI, W. / Pzi: ~*rez* / E: fr ***égarer***] (Frî; rar) A induce în eroare.
egeean, ~a *a* [At: D. GUSTI, P. A. 191 / P: ~*ge-ean* / Pl: ~*eni*, ~*ene* / E: fr ***égéen***] **1** Care aparține Mării Egee Si: *egeic* (1). **2** Care se referă la popoarele din jurul Mării Egee. **3** (Îs) *Arta ~ă* Artă apărută în Creta și răspândită în insulele Mării Egee și în sudul Greciei (sec. XXX–XII î.Hr.).

egeic, ~ă *a* [At: EMINESCU, O. IV, 402 / Pl: *~ici, ~e* / E: (***Marea***) ***Egee*** + *-ic*] **1** Egean (**1**). **2** Specific Mării Egee. **3** Care se referă la Marea Egee.

egel *sn* [At: (a. 1715) ȘIO II_2, 145 / A: nct / Pl: *~uri* / E: tc ***eğil***] (Tcî; rar) **1** Motiv. **2** Destin.

egemon *sm* vz ***hegemon***

egemonie *sf* vz ***hegemonie***

egeran *sn* [At: CANTUNIARI, L. M. / Pl: *~e* / E: fr ***égéran***] (Rar) Varietate rară de vezuvian, sub formă de agregate radiare.

egerie *sf* [At: CONTEMP., S. II, 1970, nr. 1237, 10/7 / Pl: *~ii* / E: fr ***égérie***] (Frr) **1** Femeie care inspiră un poet Si: *muză*. **2** Sfătuitoare secretă.

eget-beget *av* vz ***get-beget***

eghelet *sn* vz ***eghilet***

eghemon *sm* vz ***hegemon***

eghemonicesc, ~ească *a* vz ***heghemonicesc***

eghidă *sf* vz ***egidă***

eghiistic, ~ă *a* vz ***ighieistic***

eghilet *sm* [At: BULETIN, F. (1843), 418[1]/40 / V: (rar) ***~ă*** *sf* (pl: *~e*) (îvr) ***eghelet*** *sn* (pl: *~uri*) / Pl: *~eți* / E: fr ***aiguillette***] **1** Șnur cu capetele îmbrăcate în metal, folosit ca ornament la anumite uniforme militare. **2** Semn distinctiv purtat de ofițerii unor unități militare decorate.

eghiletă *sf* vz ***eghilet***

eghilindisi *vri* vz ***eglendisi***

eghimonicesc, ~ească *a* vz ***ighemonicesc***

eghiptean, ~ă *smf, a* vz ***egiptean***

eghipteancă *sf* vz ***egipteancă***

eghiptenesc, ~ească *a* vz ***egiptenesc***

eghipteneşte *av* vz ***egipteneşte***

eghiptic, ~ă *a* [At: AR (1829), 134[1] / 17 / Pl: *~ici, ~e* / E: ***Eghipt*** + *-ic*] (Îvr) Egiptean.

eghiptienesc, ~ească *a* vz ***egiptenesc***

eghiptian, ~a *smf, a* vz ***egiptean***

eghiptienesc, ~ească *a* vz ***egiptenesc***

egidă *sf* [At: MAIOR, T. $24/_{17}$ / V: (îvr) ***eghidă*** / Pl: *~de* / E: fr ***égide***] **1** Scut (al zeiței Mineva) cu care legenda spune că unii luptători erau apărați de adversarii lor. **2** Scut al lui Zeus, folosit ca motiv ornamental în arta greco-romană . **3** (Fig; pex; îlpp) **Sub *~da*** Sub protecția (unei autoritați, a unei legi). **4** (Fig) Ocrotire. **5** (Fig) Sprijin. **6** (Fig) Îndrumare.

egipan sm [At: DN[3] / Pl: *~i* / E: fr ***égipan***] (Frr) Nume dat zeului Pan și satirilor, cu aluzie la picioarele lor de țap.

egiptean, ~ă [At: ALEXANDRIA (1794), $79/_3$ / V: (rar) ***~ptian*** (P: *~ti-an*), (înv) ***eghip~***, (reg) ***ighip~***, (îvr) ***~ptian***, (P: *~ți-an*), ***eghiptian, ~ă*** (P: *~ți-an*) / Pl: *~eni, ~ene* / E: ***Egipt*** + *-ean*, cf fr *égyptien*] **1-2** *smf, a* (Persoană) care face parte din populația de bază a Egiptului Si: (tcî) *misirliu*, (rar) *egipțiac*. **3-4** *smf* (Persoană) originară din Egipt. **5** *smp* Populație care locuiește în Egipt. **6** *a* Care aparține Egiptului Si: (îvr) *egiptic* (**1**). **7** *a* Care aparține egiptenilor (**5**) Si: (îvr) *egiptic* (**2**). **8** *a* Privitor la Egipt Si: (îvr) *egiptic* (**3**). **9** *a* Privitor la egipteni (**5**) Si: *egiptic* (**4**). **10** *a* Care este specific Egiptului Si: (îvr) *egiptic* (**5**). **11** *a* Care este specific egiptenilor (**5**) Si: *egiptic* (**6**). **12** *a* Care provine din Egipt Si: *egiptic* (**7**). **13** *sf* Limbă vorbită de egipteni. **14** *sf* (Rar) Țigară fabricată în Egipt. **15** *sfp* (Tip; mai ales îf *egiptiene*) Caractere moderne de literă, cu grosimea uniformă a trăsăturilor, cu construcția aproape geometrică și cu tălpile picioarelor dreptunghiulare. **16** *smf* (Îrg) Nume dat țiganilor (considerați originari din Egipt).

egipteancă *sf* [At: VALIAN, V. / V: (înv) ***eghip~*** / Pl: *~ence* / E: ***egiptean*** + *-că*] **1** Femeie care face parte din populația de bază a Egiptului. **2** Femeie care este originară din Egipt Si: *egipteană*. **3** Plantă erbacee din familia liliaceelor, cu tulpina în formă de bulb, cu frunzele cilindrice, fistuloase, comestibile în stare verde și cu florile alburii, dispuse într-o umbelă globuloasă Si: (reg) *cepșoară, hajmă, ceapă-ciorească, ceapă-lungă, ceapă-de-iarnă, ai-turcesc* (*Allium fistulosum*).

egiptenesc, ~ească *a* [At: TELEMAHOS, 7[r]/16 / V: ***~ptie~*** (P: *~ti-e~*), ***eghip~, ~ptie~*** (P: *~ți-e~*) / Pl: *~nești* / E: ***egiptean*** + *-esc*] (Înv) Egiptean (**2**).

egipteneşte *av* [At: AETHIOPICA, 10[r]/3 / V: ***~ptie~*** (P: *~ți-e~*), ***eghipten~*** / E: ***egiptean*** + *-este*] (Înv) **1** Ca egiptenii. **2** În felul egiptenilor. **3** În limba egipteană.

egiptian, ~ă *smf, a* vz ***egiptean***

egiptic, ~ă *a* [At: AR (1829), 134[1]/17 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***Egipt*** + *-ic*] (Îvr) **1-7** Egiptean (**6-12**).

egiptienesc, ~ească *a* vz ***egiptenesc***

egiptolog *sm* [At: BARCIANU / Pl: *~ogi* / E: fr ***égyptologue***] Specialist în egiptologie.

egiptologic, ~ă *a* [At: CADE / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***egiptolog*** + *-ic*] **1** Care aparține egiptologiei. **2** Privitor la egiptologie. **3** Specific egiptologiei.

egiptologie *sf* [At: ENC. ROM. / Pl: *~ii* / E: fr ***égyptologie***] Ramură a orientalisticii care se ocupă cu studiul istoriei, limbii și culturii spirituale și materiale a Egiptului antic.

egipțiac, ~ă *a* [At: CĂLINESCU, B.I. 649 / Pl: *~aci, ~ace* / E: fr ***égyptiaque***] (Rar) Egiptean (**2**).

egipțian, ~ă *smf, a* vz ***egiptean***

egipțienesc, ~ească *a* vz ***egiptenesc***

egipțienește *av* vz ***egipteneşte***

eglantină *sf* [At: ALECSANDRI, POEZII, 556 / Pl: *~ne* / E: fr ***églantine***] (Înv) Floare de trandafir sălbatic.

egledisi *vri* vz ***eglendisi***

eglendesiv *v* vz ***eglendisi***

eglendisi *vri* [At: (a.1784) CAT. MAN. I, 76 / V: ***eglun~, eng~, inglin~***, (rar) ***~desi, egledisi, eglindi, englin~, evg~, ing~, înglin~, înglîn~***, (nob) ***aglin~, eghilin~*** / Pzi: *~sesc* / E: ngr ***ἐγλεντίζω***] (Grî) A se distra.

eglendisire *sf* [At: IST. MAN. 66[v]/8 / V: ***eng~, înglin~*** / E: ***eglendisi***] (Grî) **1** Distracție. **2** Petrecere.

eglendisit[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***egledisi***] (Grî) **1** Petrecere. **2** Distracție.

eglendisit[2]***, ~ă*** *a* [At: PONTBRIANT, D. / V: ***inglin~, înglin~*** / Pl: *~siți, ~e* / E: ***eglendisi***] (Grî) **1** Distrat. **2** (Fam) Beat.

eglendisitor, ~oare *a* [At: PONTBRIANT, D. / V: ***înglin~*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***eglendisi*** + *-tor*] (Îvr) Distractiv.

eglengea *sf* [At: (sfârșitul sec. XVIII) LET. III, $19^2/_{16}$ / V: ***eglin~, engl~, englin~***, (rar) ***eglintea, ing~, inglin~, igligea*** / Pl: *~ngele* / E: tc ***eglenğe***] (Tcî) Petrecere.

eglindi *vri* vz ***eglendisi***

eglindisi *vri* vz ***eglendisi***

eglingea *sf* vz ***eglengea***

eglintea *sf* vz ***eglengea***

eglog *sn* vz ***eglogă***

eglogă *sf* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. II, 419 $^v/_9$ / V: (înv) ***eglog*** (Pl: *egloge, egloguri*) *sn*, ***eclogă*** (Pl: *ecloge* și *eglogi*) *sf*, ***eclog*** *sn*, (îvr) ***eclogiu*** *sn* / A și: *eglogă* / Pl: *~oge* / E: lat ***ecloga***, ngr ***ἐκλογή***] **1** Poezie lirică în care se prezintă idilic viața pastorală sau campestră, adesea în formă de dialog Si: *pastorală, idilă, bucolică*. **2** Pictură care reprezintă scene idilice de viața pastorală.

eglundisi *v* vz ***eglendisi***

egocentric, ~ă [At: PÂRVAN, I. F. 110 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***égocentrique***] **1** *a* (D. oameni) Care este stăpânit de egocentrism (**1**). **2** *a* Care dă dovadă de egocentrism. **3** *a* (D. firea, manifestările etc. oamenilor) Caracteristic, propriu celui stăpânit de egocentrism (**1**). **4** *a* Care trădează egocentrism (**1**). **5** *sn* (Rar) Egocentrism (**1**).

egocentricitate *sf* [At: ARH. OLT. X, 71 / Pl: *~tăți* / E: ***egocentric*** + *-itate*] (Rar) Egocentrism (**1**).

egocentrism *sn* [At: GHEREA, ST. CR. III, 89 / Pl: (rar) *~e* / E: fr ***égocentrisme***] **1** Tendință de a raporta totul la sine însuși, de a privi totul prin prisma intereselor și a sentimentelor personale Si: (rar) *personalism*.

egotism (2). **2** Concepție filozofică și etică ce considera individul „eul" ca centru al întregii lumi.

egoism *sn* [At: GOLESCU, E. 330/21 / V: ~*izm* / Pl: ~*e*, (înv) ~*uri* / E: fr ***égoïsme***] **1** Atenție exagerată față de sine însuși, manifestată prin căutarea satisfacerii exclusive a intereselor și a plăcerilor personale (în detrimentul celorlalți) Si: *egocentrism, egotism, individualism*. **2** (Rar) Tendință a membrilor unei familii sau a unui grup social de a subordona totul intereselor lor comune. **3** Ansamblu de instincte și de predispoziții propriu fiecărui individ, care servește la conservarea ființei sale.

egoist, ~ă [At: BUDAI-DELEANU, T. 363 / Pl: ~*iști*, ~*e*, (îvr) ~*i sm* / E: fr ***égoïste***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care manifestă egoism (**1**). **3** *a* (D. grupuri sociale, clase sociale etc.) Care manifestă o tendință exclusivistă de satisfacere a intereselor de grup. **4** *a* (D. sentimentele, manifestările oamenilor) Care denotă, care trădează egoism (**1**). **5** *smf* Persoană care își acordă o importanță exagerată, care vorbește mereu despre sine.

egoistic, ~ă *a* [At: VASICI, M. II, 46/8 / Pl: ~*ici*, ~*ice* / E: ***egoist*** + -*ic*] (Înv; d. interesele, sentimentele, manifestările oamenilor) Egoist (**2**).

egoizm *sn* vz ***egoism***

egoistifica *vr* [At: SBIERA, F. S. 328 / P: *ego-is~* / Pzi: ~*tific* / E: ***egoist*** + -*ifica*] (Nob) A deveni egoist (**1**).

egolatrie *sf* [At: V. ROM. februarie 1960, 164 / Pl: ~*ii* / E: cf lat *ego*, după *idolatrie*] (Rar) **1** Adorare a propriei persoane Si: *narcisism*. **2** Egotism (**1**).

egolatru, ~ă [At: CĂLINESCU, E. O. 82 / Pl: ~*ri*, ~*re* / E: cf lat *ego*, după *idolatru*] **1-2** *smf, a* (Rar) (Persoană) care se adoră. **3** *a* Specific egolatrului (**1**). **4** *a* Care se referă la egolatru (**1**). **5** *a* Care aparține egolatrului (**1**). **6** *a* Care provine de la egolatru (**1**).

egolpion *sn* vz ***engolpion***

egomism *sn* [At: DN³ / Pl: (rar) ~*e* / E: fr ***égomisme***] (Rar) Egoism absolut, care nu acceptă decât existența propriului eu.

egotism *sn* [At: LM / Pl: ~*e* / E: fr ***égotisme***] **1** Tendință de supraapreciere a propriei individualități Si: (rar) *egolatrie* (**2**). **2** Preocupare exagerată pentru propria persoană Si: *egocentrism, narcisism*. **3** Tendință a unui scriitor de a face o analiză excesivă a personalității sale psihice și morale într-o operă literară.

egotist, ~ă [At: LM / Pl: ~*iști*, ~*e* / E: fr ***égotiste***] **1-4** *smf, a* (Om) stăpânit de egotism (**1-2**) Si: *egocentric* (**1-2**), *narcisist*. **5-6** *a* (D. atitudini, manifestări etc. ale oamenilor) Care trădează egotism (**1-2**). **7-8** *a* (D. atitudini, manifestări etc. ale oamenilor) Care este determinat de egotism (**1-2**). **9** *sm* Scriitor care dă dovadă de egotism (**3**).

egrasie *sf* vz ***igrasie***

egregiu, ~ie *a* [At: ȘINCAI, HR. III, 192/18 / P: ~*gi-e* / Pl: ~*ii* / E: lat ***egregius***] (Liv) Distins.

egrena *vt* [At: ALEXI, W. / Pzi: ~*nez* / E: fr ***égrener***] (Tex; c. i. fibre de bumbac) A separa de semințe (cu ajutorul unor mașini speciale) pentru obținerea pufului de bumbac.

egrenaj *sn* [At: DN² / Pl: (rar) ~*e* / E: fr ***égrenage***] (Tex; rar) Egrenare.

egrenare *sf* [At: AGROTEHNICA, II, 29 / Pl: ~*nări* / E: ***egrena***] (Tex) Separare a fibrelor de bumbac de semințe (cu ajutorul unor mașini speciale) pentru obținerea pufului de bumbac Si: *egrenaj, egrenat*.

egrenat *sn* [At: LTR² / Pl: ~*uri* / E: ***egrena***] (Tex) Egrenare.

egrenor, ~oare *a* [At: LTR² VII, 119 / Pl: ~*i*, ~*oare* / E: fr ***égreneur, -onis***] (Tex; rar) Care egrenează.

egresiune *sf* [At: DN³ / P: ~*si-u~* / Pl: ~*ni* / E: lat ***egressio, -onis***] (Liv) Ieșire.

egretă *sf* [At: ALEXANDRESCU, O. I, 82 / V: (înv) ***ag~***, (reg) ***ig~*** / Pl: ~*te* / E: fr ***aigrette***] **1** (Zlg) Gen de păsări migratoare de baltă din familia arheidelor, de culoare albă, cu spatele împodobit cu un mănunchi de pene ornamentale lungi Si: *erodiu, stârc alb* (*Egretta*). **2** (Zlg) Pasăre care face parte din genul egretei (**1**). **3** (Zlg; șîs ~ *mare*) Stârc alb (*Egretta alba alba*). **4** (Zlg; șîs ~ *mică*) Pasăre mai mică decât egreta (**1**), cu pene ornamentale pe partea posterioară a capului și pe spate Si: *stârc alb mic* (*Egretta garzetta garzetta*). **5** (Zlg) Mănunchi de pene lungi și subțiri care ornamentează spatele sau capul egretei (**5**). **6** Mănunchi de pene (de egretă **1**) sau de fire albe care se folosea în trecut (în unele țări și astăzi) ca ornament la chipiele și coifurile militarilor, la pălăriile femeilor etc. **7** (Bot; rar) Smoc de perișori la extremitatea superioară a unor fructe. **8** (Rar) Mănunchi de pietre prețioase în formă de egretă (**6**), folosit ca podoabă. **9** (Fiz; îs) *Descărcare în ~* Descărcare electrică produsă sub forma unei succesiuni rapide de scântei luminoase între electrozi aflați la o tensiune înaltă. **10** (Reg) Ac de siguranță.

egretiu, ~ie *a* [At: CARAGIALE, O. I, 113 / Pl: ~*ii* / E: ***egretă*** + -*iu*] (Nob) Alb.

egritudine *sf* [At: LAURIAN, F. 146/8 / Pl: ~*ni* / E: lat ***aegritudo, ~inis***] (Ltî) Chin sufletesc.

egu *sn* [At: ANTONESCU, D. / S și: *egout* / Pl: ~*uri* / E: fr ***égout***] (Frr) Canal subteran care servește la colectarea și evacuarea dejecțiilor industriale sau menajere, a apelor provenite din precipitații etc.

egual, ~ă *a, av, sn* vz ***egal***

egumăn, ~ă *smf* vz ***egumen***

egumen, ~ă *smf* [At: CORESI, EV. 180 / V: (îrg) ***~măn, igamăn, igomăn, igumăn***, (înv) ***ig~*** / A și: (reg) ~*men* / Pl: ~*i*, ~*e* / E: ngr ***ἡγούμενος***, vsl ***игоуменъ***] Persoană care conduce o mănăstire (**1**) (ortodoxă) Si: *stareț*, (îrg) *igomet* Cf *năstavnic*.

egumenat *sn* [At: COSTINESCU / Pl: ~*e* / E: ***egumen*** + -*at*] **1-3** (Rar) Egumenie (**1-3**).

egumeneasă *sf* [At: TDRG / Pl: ~*ese* / E: ***egumen*** + -*easă*] (Rar) Stareță.

egumenesc, ~ească *a* [At: CR (1838) / V: (înv) ***ig~*** / Pl: ~*nești* / E: ***egumen*** + -*esc*] **1-4** Specific egumenului sau egumeniei[1] (**1-3**) Si: (rar) *egumenic* (**1-4**). **5-8** Care se referă la egumen sau la egumenie[1] (**1-3**) Si: (rar) *egumenic* (**5-8**). **9-12** Care aparține egumenului sau egumeniei[1] (**1-3**) Si: (rar) *egumenic* (**9-12**). **13-14** Care provine de la egumen sau de la egumenie[1] (**3**) Si: (rar) *egumenic* (**13-14**).

egumenește *av* [At: POLIZU / V: ***ig~*** / E: ***egumen*** + -*ește*] (Rar) Ca egumenii.

egumeni [At: (a. 1626) I. BIANU, D. R. 131 / V: (înv) ***ig~*** / Pzi: ~*nesc* / E: ***egumen***] **1-2** *vti* (Rar) A executa funcția de egumen.

egumenic, ~ă *a* [At: RESMERIȚĂ, D. / Pl: ~*ici*, ~*ice* / E: ngr ***ἡγουμενικός***] **1-14** (Rar) Egumenesc (**1-14**).

egumenie¹ *sf* [At: DOSOFTEI, P. S. / V: (înv) ***ig~*** / Pl: ~*ii* / E: ngr ***ἡγουμενεία***] **1** Funcție de egumen Si: (rar) *egumenat* (**1**), *stăreție*. **2** Perioadă de timp în care cineva exercită funcția de egumen Si: (rar) *egumenat* (**2**), *stăreție*. **3** Mănăstire condusă de către un egumen Si: *egumenat* (**3**), *stăreție*.

egumenie² *sf* [At: BARCIANU / Pl: ~*ii* / E: ngr ***ἡγουμένη***] (Îvr) Stareță.

egumeniță *sf* [At: (a. 1698) GCR I, 319/25 / V: (înv) ***ig~*** / Pl: ~*țe* / E: ***egumen*** + -*iță*] Stareță.

egutaj *sn* [At: DT / Pl: ~*e* / E: fr ***égouttage***] (Teh) Egutare.

egutare *sf* [At: LTR² / Pl: ~*tări* / E: fr ***égouttoir***] (Teh) Operație de eliminare a apei din cărbune sau din minereuri prin depozitare în silozuri sau în grămezi expuse la soare Si: *egutaj* Cf *desecare*.

egutor *sn* [At: DT / Pl: ~*oare* / E: fr *égouttoir*] (Teh) **1** Cilindru cav la mașina de format plăci din fibră, care servește la stoarcerea apei din material. **2** Dispozitiv cu o sită metalică servind la stoarcerea celulozei.

egzăcutăr, ~toare *smf, a* vz ***executor***

egzăcutor, ~oare *smf, a* vz ***executor***

egzițir *sn* vz ***exercițiu***

eh *i* [At: DRL ms / E: fo] Cuvânt care exprimă: **1** Indiferență. **2** Resemnare. **3** Nemulțumire. **4** Tristețe. **5** Regret. **6** Furie. **7** Satisfacție. **8** Îndemn la acțiune.

ehaliu *sm* [At: (a. 1859) ȘIO II_2, 145 / Pl: ~*ii* / E: tc ***ehali***] (Trî; rar) Locuitor turc.

eharistie *sf* vz ***euharistie***

ehe *i* vz ***ehei***

ehehei *i* vz ***ehei***

ehei i [At: CARAGIALE, O. VI, 59 / V: *ehe, ehehei* / E: fo] **1** Cuvânt care exprimă: **1** Admirație. **2** Nostalgie. **3** Satisfacție. **4** Plăcere. **5** Bucurie. **6** Mândrie. **7** Nemulțumire. **8** Indignare. **9** Mirare. **10** Întărire a unei constatări. **11** Întărire a unei afirmații. **12** Întărire a unei relatări. **13** Dificultate a unei acțiuni. **14** Atenționare a cuiva.

eheu i [At: CĂLINESCU, L. L. 187 / E: fo] (Ltr) Cuvânt care exprimă durerea.

ehidă sf vz *echidnă*

ehidnă sf vz *echidnă*

ehimos sn vz *echimoză*

ehimozie sf vz *echimoză*

ehle-islam sm vz *ehli-islam*

ehlierz a [At: (a. 1791) ȘIO II$_2$, 145 / A: nct / Pl: *~i* / E: tc ***ehli' -irz***] (Trî) Cinstit.

ehli-islam sm [At: (a. 1804) URICARIUL, III, 182/28 / V: ***ehle-islam*** / Pl: *ehli-islami* / E: tc ***ehli-islam***] (Tcî) Musulman.

eho sn vz *ecou*

ehoi vi [At: PANN, E. II, 41/24 / Pzi: 3 *~este* / E: fo] (Îvr) A răsuna.

eholot sn vz *ecolot*

ehometru sn vz *ecometru*

ehpaia sf vz *ecpaia*

ei[1] i [At: COD. VOR.[2] 22^v/14 / V: ***ee*** / E: vsl ***ей***] (Slî) Cuvânt care exprimă: **1** Afirmația. **2** Răspunsul afirmativ la o întrebare.

ei[2] i [At: NEGRUZZI, S. II, 173 / E: fo] Cuvânt care: **1-4** Introduce (însoțește, întărește sau exprimă) o întrebare. **5-14** (Are) Exprimă (însoțește sau întărește) un îndemn (o poruncă sau un sfat). Cuvânt care exprimă: **15** Mirare. **16** Contrarietate. **17** (Gmț) Admirație. **18** (Gmț) Bucurie. **19** (Gmț) Entuziasm. **20** (Gmț) Mulțumire. **21** (Gmț) Satisfacție. **22** Mâhnire. **23** Părere de rău. **24** Compătimire. **25** Nemulțumire. **26** Necaz. **27** Revoltă. **28** Incertitudine. **29** Îndoială. **30** (De obicei urmat de „și") Indiferență. **31** Fermitate. **32** Consimțire. **33** Nerăbdare. **34** Trecerea de la o idee la alta.

eialet sn [At: RUS. I. III. 56/31 / S și: *eya~* / P: *e-ia~* / Pl: nct / E: tc ***eyalet***] (Trr) Diviziune administrativă în cadrul Imperiului Otoman.

eider sm [At: ANTONESCU, D. / Pl: *~i* / E: fr ***eider,*** ger ***Eider***] Rață sălbatică din familia anatidelor, care trăiește în țările nordice, căutată pentru puful ei (*Somateria mollisima*).

eidetic, ~ă a [At: REV. FIL. 1971, 1417 / P: *e-i~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***eidétique***] **1** (Flz) Referitor la esența lucrurilor. **2** Referitor la eidetism. **3** Specific eidetismului. **4** Care provine din eidetism. **5** Care aparține eidetismului. **6** (Psh) Care provine din imaginație.

eidetism sn [At: DER / P: *e-i~* / Pl: (rar) *~e* / E: fr ***eidétisme***] Formă specifică a memoriei vizuale, care constă în reprezentarea cu o mare acuitate vizuală a obiectelor văzute anterior (ca și cum acestea ar fi prezente).

eidofor sn [At: LTR[2] / P: *e-i~* / Pl: *~oare* / E: eg ***eidofor,*** fr ***eidophore***] Instalație pentru protecția imaginilor de televiziune pe ecran cinematografic.

eiecție sf vz *ejecție*

eiecțiune sf vz *ejecțiune*

eifelian, ~ă [At: DN[3] / P: *~li-an* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***eifélien***] (Glg) **1** *sn* Primul etaj al devonianului mediu. **2** *a* Specific eifelianului (**1**). **3** *a* Care se referă la eifelian (**1**). **4** *a* Care aparține eifelianului (**1**). **5** *a* Care provine din eifelian (**1**).

eigsin, ~ă a vz *exân*

einsteiniu sn [At: LTR[2] / P: *ainștainiu* / Pl: nct / E: fr ***einsteinum,*** ger ***Einsteinium***] Element chimic transuranic, obținut pe cale artificială.

eip-agă sm [At: BELDIMAN, ap. LET.[2] III, 449 / Pl: *-agi* / E: tc ***eib agă***] (Trî; rar) Slujitor la curtea domnească Si: *ici-agă*.

eira sf [At: DN[3] / P: *e-i~* / Pl: ? / E: fr ***eyra***] Mică pumă din America de Sud.

eirometru sn vz *eriometru*

eisenachieni smp [At: DN[3] / P: *ai-ză-na-hi~* / E: cf *Eisenach* (oraș în Germania)] Adepți ai marxismului, care, sub conducerea lui W. Liebknecht și A. Belel, au constituit la Eisenach, în 1869, Partidul Muncitoresc Social-Democrat din Germania.

eiti smp [At: NECULCE, L. 225 / E: nct] (Îvr) Trib de cazaci.

ejacula vi [At: LM / Pzi: *~lez* / E: fr ***éjaculer***] (D. masculi) A elimina sperma prin canalul uretral.

ejaculare sf [At: DN[2] / Pl: *~lări* / E: ***ejacula***] Eliminare a spermei prin canalul uretral Si: *ejaculat, ejaculație* (**1**).

ejaculat sn [At: MDA ms / Pl: *-uri* / E: ***ejacula***] Ejaculare.

ejaculator, ~oare a [At: LM / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***éjaculateur***] Care servește la ejaculare.

ejaculație sf [At: LM / V: (înv) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***éjaculation***] **1** Ejaculare. **2** (Ccr) Lichid spermatic ejaculat. **3** Aruncare afară a sporilor din sporange, frecventă la unele plante.

ejaculațiune sf vz *ejaculație*

ejecta vt [At: DN[3] / Pzi: *~tez* / E: fr ***éjecter***] **1** (C. i. un fluid, un obiect etc.) A evacua. **2** A proiecta în afară cu o anumită forță.

ejectabil, ~ă a [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: ns cf fr *éjectable*] **1-3** Care poate fi ejectat[2] (**1-3**).

ejectare sf [At: DN[3] / Pl: *~tări* / E: ***ejecta***] **1** (D. un fluid, un obiect etc.) Ejecție (**3**). **2** Ieșire automată a tuburilor cartușelor trase dintr-o armă. **3** Aruncare afară a cabinei sau a scaunului pilotului la prăbușirea unui avion foarte rapid.

ejectat[1] sn [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***ejecta***] **1-3** Ejectare (**1-3**).

ejectat[2] a [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***ejecta***] **1** (D. un fluid, un obiect etc.) Evacuat. **2** (D. tuburile cartușelor trase dintr-o armă) Scos afară automat. **3** (D. cabina sau scaunul unui pilot) Aruncat afară la prăbușirea avionului.

ejector sn [At: LTR[2], VII, 122 / Pl: *~oare* / E: fr ***éjecteur***] **1** Aparat care servește la evacuarea unui fluid. **2** Dispozitiv la armele de vânătoare basculante, care, la deschiderea acestora, extrage și aruncă din țeavă tubul cartușului. **3** Dispozitiv folosit la casetofoane pentru scoaterea casetei din carcasă.

ejecție sf [At: ANTONESCU, D. / V: (înv) ***eiecțiune, eiecție, ~iune*** / E: fr ***éjection,*** lat ***ejectio, -onis***] **1** (Înv) Aruncare afară. **2** (Med) Dejecție. **3** Evacuare cu mare viteză a unui curent de fluid, printr-un tub profilat în interior, în scopul folosirii energiei fluidului pentru propulsie Si: *ejectare* (**1**).

ejecțiune sf vz *ejecție*

el, ea *ppr* [At: (a. 1521) HURMUZACHI XI, 834 / P și: *iel, ia* / Pl: *ei, ele* / E: ml ***illum, illa***] **1-2** Înlocuiește persoana (sau obiectul) despre care se vorbește. **3** (La nominativ) Înlocuiește numele subiectului propoziției, marcând adesea insistența. **4** (Pfm) Soț. **5** (Pfm; îf *ea*) Soție. **6** (Pop; îf *el*; euf) Dracul. **7** (Reg; îf *el*; euf) Șezut. **8** (La G; îf *lui, ei, lor*; precedat de articolul „al", „a", „ai", „ale") Înlocuiește numele posesorului. **9** (Pfm; în legătură cu verbe ca „a rămâne", „a fi" etc.; îe) **Pe-a lui** (sau **pe-a ei, pe-a lor**) După dorința persoanei despre care se vorbește. **10** (Îae) După părerea persoanei despre care se vorbește. **11-13** (Îs) *Ai lui* (sau *ai ei*) Persoane legate prin rudenie, interese comune, prietenie etc. de persoana despre care se vorbește. **14** (Îs) *Ale lui* (sau *ale ei;* sau *al lor*) Proprietate a cuiva. **15** (Îas) Preocupările cuiva. **16** (Îas) Obiceiurile cuiva. **17** (Îas) Părerile cuiva. **18-19** (Îas) Capriciile sau toanele cuiva. **20** (La genitiv) Indică posesia. **21** (La genitiv) Indică apartenența. **22** (La genitiv) Indică o valoare partitivă. **23** (Îs) *Domnia lui* (ori *domnia ei* sau *domniile lor*) Si: *domnie*. **24-25** (La dativ; îf *lui, ei, îi, i, lor, le, li*) Indică persoana în favoarea sau în detrimentul căreia se realizează o acțiune. **26-27** (La dativ) Înlocuiește numele obiect indirect, arătând persoana (sau obiectul) despre care se vorbește. **28-29** (La acuzativ; îf *il, l-, a, îi, i, le*) Înlocuiește numele obiectului direct, indicând persoana (sau obiectul) despre care se vorbește. **30-31** (Îlav) **Ei între** (ori, reg, **ei în de**) **ei** (sau **ei în de eiși**, sau, reg, **ele în de ele**) Între ai (sau ale) lor. **32** (Reg; îlav) **Ca pe el** (sau **pe ea, pe ei,**

pe ele) Așa cum trebuie. **33** (Reg; îlav) Foarte tare. **34** (Pfm; îe) **Fie la el** (sau **la ea**, sau **la ei**) **acolo** Ducă-se pe pustiu Cf *pustiu*.

elabora *vt* [At: NEGULICI / Pzi: *~rez*. 3 (înv) *elaboră* / E: fr ***élaborer***, lat ***elaborare***] **1** (Rar; d. organe, organisme etc.; c. i. secreții) A secreta. **2** (Rar; d. organe, organisme etc.; c. i. alimente) A digera. **3** (Rar; pex; d. creier) A interpreta. **4** A da o formă definitivă unei idei, unei doctrine, unui text de lege etc. Si: *a alcătui, a compune, a crea, a formula, a efectua, a întocmi, a realiza*. **5** (Pex) A redacta. **6** A transpune. **7** A pregăti. **8** A lucra. **9** A face anumite modificări. **10-11** A efectua operațiile necesare pentru (extragerea de metale din minereuri sau pentru) obținerea unor aliaje în stare topită în vederea turnării lor.

elaborare *sf* [At: DÎMBOVIȚA (1858), 2²/19 / Pl: *~rări* / E: ***elabora***] **1** (Rar; d. organe, organisme etc.) Secreție. **2** (Rar; d. organe, organisme etc.) Digerare. **3** Interpretare. **4** Formulare definitivă (printr-o muncă metodică și susținută) a unei idei, doctrine, a unui text de lege etc. Si: *alcătuire, compunere, creație, întocmire, realizare*, (înv) *elaborat¹* (**1**), *elaborație* (**3**). **5** (Pex) Redactare. **6** Transpunere. **7** Pregătire. **8** Lucrare. **9** Efectuare a unor anumite modificări Si: *elaborat¹* (**9**). **10-11** Efectuare a operațiilor necesare pentru extragerea de metale din minereuri sau pentru obținerea unor aliaje în stare topită în vederea turnării lor Si: *elaborat¹* (**10-11**). **12-13** Ansamblu al operațiilor efectuate pentru (extragerea de metale sau pentru) obținerea unui aliaj.

elaborat¹ *sn* [At: F (1870), 129 / Pl: *~uri* / E: ger ***Elaborat***] (Rar) **1** Elaborare (1) **2** Scriere. **3** Lucrare. **4** Secreție. **5** Întreprindere. **6** Redactare. **7** Transpunere. **8** Pregătire. **9-11** Elaborare (**9-11**).

elaborat², ~ă *a* [At: NEGULICI / Pl: *~ați, ~e* / E: ***elabora***] **1** Secretat. **2** (D. alimente) Digerat. **3** Interpretat. **4** (D. creații, idei, doctrine, texte de lege etc.) Care a căpătat o formă definitivă Si: *întocmit, redactat*. **5** (Pex) Care trădează multă muncă, migală, în concepere. **6** Redactat. **7** Transpus. **8** Pregătit. **9** Lucrat. **10** La care s-au efectuat anumite modificări. **11** (înv) Rezultat al unei elaborări.

elaborație *sf* [At: NEGULICI / V: (înv) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***élaboration***] **1-10** (Înv) Elaborare (**1-10**).

elaborațiune *sf* vz ***elaborație***

elagagiu *sm* vz ***elagaj***

elagaj *sn* [At: BREZOIANU, A. 375/10 / V: (înv) ***~gagiu*** / Pl: *~e* / E: fr ***élagage***] (Sil) **1** Fenomen natural de cădere a ramurilor din partea de jos a coroanei unui arbore Si: *elagare* (**1**). **2** Operație de îndepărtare a ramurilor din partea inferioară a coroanei unui arbore Si: *elagare* (**2**).

elagare *sf* [At: LTR² / Pl: *~gări* / E: ***elagaj***, cf fr *élaguer*] **1-2** Elagaj (**1-2**).

el-agasi *sm* [At: AMIRAS, ap. LET. III, 130/5 / V: ***ial-agasă***, ***ial~*** *sm* / E: tc ***yali-agasi***] (Trî) Comandant tătar.

elagic *am* [At: DN³ / Pl: *~ici* / E: ***ellagique***] (D. acizi) Obținut prin oxidarea acidului galic.

elan¹ *sm* [At: BARONZI, I. V. IV, 198/21 / V: (înv) ***ial~*** / Pl: *~i* / E: fr ***élan***] Animal rumegător din familia cervidelor, cu coarne mari și ramificate în formă de lopeți, care trăiește în pădurile nordice ale Europei, Asiei și Americii (*Alces alces*).

elan² *sn* [At: DEMETRESCU, O. 161 / Pl: *~uri* / E: fr ***élan***] **1** Însuflețire creatoare Si: *avânt, entuziasm*. **2** (Flz; îs) *~vital* Principiu spiritual mistic care ar determina evoluția lumii. **3** (Spt) Complex de mișcări și procedee executate în vederea efectuării unei sărituri, aruncături, alergări etc.

elanodic *sm* [At: DN³ / Pl: *~ici* / E: ngr ***ἑλλανοδίκης***] (Ant) Arbitru la jocurile olimpice.

elansa *vr* [At: DN² / Pzi: *~sez* / E: fr ***élancer***] (Frm; liv; rar) **1** A se avânta. **2** A se repezi.

elansare *sf* [At: DN² / Pl: *~sări* / E: ***elansa***] (Frm; liv; rar) **1** Avântare. **2** Repezire. **3** (Fig) Năzuire (către ceva).

elansat, ~ă *a* [At: DN² / Pl: *~ați, ~e* / E: ***elansa***] (Frm; rar; liv) **1** Avântat. **2** Repezit. **3** Zvelt.

elastic, ~ă [At: AMFILOHIE, G. F. ᵛ/11 / V: (reg) ***~tric*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***élastique***, it ***elastica***, lat ***elasticus***] **1** *a* (Fiz; înv; îs) *Forță* (sau *putere* ori, iuz *virtute*) *~ă* Presiune exercitată asupra pereților unui recipient închis de gazele sau de vaporii din interior atunci când acestea sunt expuse unei acțiuni de comprimare sau ca urmare a dilatării lor. **2** *a* (Fiz; d. unele obiecte) Care are proprietatea de a-și modifica forma și dimensiunile sub acțiunea unei forțe exterioare și de a reveni de la sine la forma și dimensiunile inițiale după încetarea acțiunii forțelor exterioare care l-au deformat Si: *flexibil*. **3** *a* Care este făcut dintr-un material elastic (**2**). **4** *a* Care se îndoaie cu ușurință (fără să se frângă) Si: *flexibil, mlădios*. **5** *a* (Atm; d. țesutul conjunctiv) Care este format din fibre elastice (**4**). **6** *a* (D. ființe, corpul lor, părți ale corpului lor) Suplu. **7** *a* (D. mers) Care arată agilitate. **8** *a* (Fig; d. firea, manifestările etc. ale oamenilor) Care se poate adapta ușor împrejurărilor. **9** *a* (D. oameni) Care dovedește mobilitate. **10** *a* (Fig) Care poate fi interpretat în mod diferit. **11** *a* (Fig) Care poate fi folosit cu accepții diferite. **12** *a* (Prt; d. conștiință) Care dă dovadă de lipsă de principii morale ferme. **13** *sn* (Îvr; lpl) Arcuri. **14** *sn* Produs textil executat din fire de cauciuc îmbrăcat în fire textile și folosite la confecționarea unor obiecte de îmbrăcăminte Si: (pop) *gumilastic, gumă*.

elasticesc, ~ească *a* [At: F. DUM. I, 68²/40 / Pl: *~ești* / E: ***elastic*** + *~esc*] (Fiz; îvr; îs) *Putere ~ească* Forță elastică.

elasticita *sf* vz ***elasticitate***

elasticitate *sf* [At: AMFILONIE, G. F. 138ʳ/8 / V: (îvr) ***elasticita, ~iti~*** / Pl: *~tăți* / E: fr ***élasticité***, lat ***elasticitas, -atis***] **1** (Fiz) Proprietate de a fi elastic. **2** (Atm) Însușire a țesutului conjunctiv de a fi constituit din fibre elastice (**4**). **3** (Atm) Însușire a fibrelor, ligamentelor etc. de a fi elastice (**4**). **4** Însușire a de a fi constituit dintr-un material elastic (**3**). **5-6** (Șfg) Suplețe. **7** Agilitate (în mișcări). **8** (Fig) Adaptabilitate. **9** (Fig) Mobilitate. **10** (Fig) Lipsă de fermitate. **11** (Fig) Posibilitate a de a interpreta ceva în diferite feluri.

elastină *sf* [At: ENC. ROM. / Pl: *~ne* / E: fr ***élastine***] Substanță organică albuminoidă care intră în compoziția fibrelor elastice ale tendoanelor, ale vaselor de sânge și ale țesuturilor de legătură.

elastititate *sf* vz ***elasticitate***

elastomecanică *sf* [At: DEX² / Pl: *~ici* / E: fr ***élastomécanique***] Parte a mecanicii corpurilor solide, deformabile, care se ocupă cu studiul eforturilor și deformațiilor în corpurile elastice sub acțiunea forțelor exterioare.

elastomer *sm* [At: LTR² / Pl: *~i* / E: fr ***élastomère***] Substanță naturală sau sintetică cu proprietăți plastice și elastice asemănătoare cu ale cauciucului natural.

elastric, ~ă *a, sn* vz ***elastic***

elater¹ *sn* [At: ENC. ROM. / Pl: *~e* / fr ***élatère***] (Bot; înv) Mic filet elastic care constituie organul de diseminare a sporilor unor criptogame.

elater² *sn* vz ***elatir***

elaterid *sn* [At: ENC. ROM. / Pl: *~e* / E: fr ***élatérides***] (Ent) **1** (Lpl) Familie de coleoptere cu corp alungit și scorțos ale cărei larve sunt dăunătoare plantelor. **2** Insectă care face parte din familia elitenidelor.

elaterină *sf* [At: ANTONESCU, D. / Pl: *~ne* / E: fr ***élatérine***] Substanță albă, foarte amară, insolubilă în apă, care se găsește în sucul de plesnitoare și care este folosit la prepararea unui purgativ puternic Cf *elateriu*.

elaterion *sn* vz ***elateriu***

elateriu *sn* [At: MEȘT. DOFT. II, 20ʳ/27 / V: ***~ion*** / Pl: *~ii* / E: lat ***elaterium***] (Înv) **1** (Bot) Plesnitoare (*Ecballium elaterium*). **2** Purgativ obținut din suc de plesnitoare.

elatir *sn* [At: ÎNV. ZAH. 6/21 / V: ***~ter*** / Pl: *~e* / E: ngr ***ἐλατήριον***] (Grî) **1** Resort în structura teascului folosit la obținerea siropului de zahăr din mustul tuleielor de porumb. **2** (Fig) Forță. **3** (Fig) Impuls. **4** (Fig) Resort.

elbasana *sfa* [At: SEVASTOS, N. 281 / A: nct / Pl: *~nele* / E: nct] (Ned) **1** Dans popular. **2** Melodie după care se execută elbasana (**1**).

elbet *i* vz ***helbet***

elchegiu *sm* [At: (a. 1793) ap. ȘIO II₂, 51 / Pl: *~egii* / E: tc ***jelkengi***] (Tcî) Persoană care întindea pânzele unei corăbii.

elciu *sm* [At: LET. III, 256/34 / Pl: *elcii* / E: tc ***elçi***] (Tcî) Reprezentant diplomatic al unei puteri străine la Poarta Otomană.

elciui *vr* [At: I. CR. III, 253 / Pzi: *~esc* / E: nct] (Mun; d. oameni) A se uza.

elciuire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***elciui***] (Mun) Uzare.

elciuit[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***elciui***] (Mun) Uzare.

elciuit[2], ***~ă*** *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***elciui***] (Mun) Uzat.

eldorado *sn* [At: ANTONESCU, D. / Pl: (rar) *~uri* / E: fr ***Eldorado***, cf sp ***Eldorado***] **1** Țară încântătoare, plină de bogății. **2** Loc încântător și plin de bogății.

eleaghicesc, ~ească *a* vz ***eleghiacesc***

eleat, ~ă [At: CONTA, O. F. 396 / P: *e-le-at* / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***éléate***] **1** *sm* Reprezentant al școlii eleate (4) Si: *eleatic* (7). **2** *a* Care aparține concepției filozofice a eleaților (1) Si: *eleatic* (1). **3** *a* Referitor la concepția filozofică a eleaților (1) Si: *eleatic* (2). **4** *a* (Îs) *Școală ~ă* Școală filozofică din Grecia antică, ai cărei reprezentanți susțineau unitatea, imobilitatea și imuabilitatea existenței, considerând iluzorie multiplicitatea, mișcarea și devenirea. **5** *a* (Liv) Care amintește de viziunea asupra lumii a eleaților (1) Si: *eleatic* (4). **6** *a* (Liv) Care are un caracter static Si: *eleatic* (6).

eleatic, ~ă [At: SCRIBAN, D. / P: *~le-a~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***éléatique***] **1** *a* Eleat (2). **2** *a* Eleat (3). **3** *a* (Îs) *Școală ~ă* Școală eleată (4). **4** *a* (Liv) Eleat (5). **5** *sf* (Înv) Doctrină filozofică a școlii eleate (4). **6** *a* Eleat (6). **7** *sn* Eleat (1).

eleatism *sn* [At: ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 113, 8/2 / P: *~le-a~* / Pl: (rar) *~e* / E: fr ***éléatisme***] **1** Doctrină filozofică a școlii eleate (4). **2** (Liv) Mod de a concepe realitatea în spiritul doctrinei filozofice a școlii eleate.

elebor *sm* [At: BRÂNDZA, FL. 5 / Pl: *~i* / E: fr ***ellébore***] **1** Plantă erbacee din familia ranunculacee, cu rizomul gros și ramificat, cu flori roșii, caracterizată printr-o rădăcină cu proprietăți curative, folosită în medicina veterinară populară. **2** (Bot; îs) ~ *purpuriu* Spânz[1] (*Helleborus purpurescens*). **3** (Bot; îs) ~ *odorant* Spânz[1] (*Helleborus odorus*).

electiv, ~ă *a* [At: VÎRNAV, F. 26v/17 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***électif***, lat ***electivus, -a, -um***] **1-2** (D. forme de guvernământ, funcții etc.) Care se bazează pe (sau se ocupă prin) alegeri. **3-4** (D. persoane) Care este numit într-o funcție (politică) (sau este destinat să îndeplinească o sarcină) prin alegeri. **5** Care se constituie prin alegeri. **6-7** Care se referă la alegeri sau la alegători. **8-9** Specific alegerilor sau alegătorilor. **10-11** Care are scopul sau dreptul de a alege Si: *electoral*[2]. **12** (Chm; înv; îs) *Atracție* (sau *afinitate*) *~ă* Proprietate a unui corp simplu de a descompune un corp compus pentru a se uni cu unul din elementele sale componente.

electivitate *sf* [At: LM / Pl: *~tăți* / E: fr ***électivité***] **1-5** Stare sau însușire a ceea ce este electiv (1-5).

elector, ~oare [At: NECULCE, L. 160 / V: (îvr) ***al~*** *sm* / Pl: *~i, ~oare* / E: lat ***elector***, fr ***électeur***] **1** *sm* (Înv) Fiecare dintre cei șapte (sau nouă) principi (laici și ecleziastici) care aveau dreptul de a alege pe împărat în vechiul Imperiu German. **2-3** *smf, a* (Persoană) care participă la alegeri (cu mandat din partea unui grup de oameni) Si: *alegător*. **4-5** *smf, a* (Înv) (Persoană) care reușea să obțină un număr mare de voturi pentru partidul său.

electoral[1] [At: IONESCU-MUSCEL, FIL. 405 / E: eg ***electoral*** (wool)] **1** *si* Rasă de oi originară din Anglia. **2** *si* Oaie din rasa electoral (1). **3** *ain* (Îs) *Merinos* ~ Varietate de merinos, cu firul foarte fin, obținută de la electoral[1] (1).

electoral[2], ***~ă*** *a* [At: VASICI, M. I. 13/5 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***électoral***] **1** Care aparține electorului (1). **2** Care provine de la un elector (1). **3** Privitor la elector (1). **4** Specific electorului (1). **5** De elector (1). **6** În care a domnit un elector (1). **7-8** Referitor la alegeri (sau la alegători). **9** Specific alegerilor. **10** Care se organizează în vederea alegerilor. **11** Care se constituie prin alegeri Si: *electiv* (5). **12** Care are scopul de a alege Si: *electiv* (10).

electorat *sn* [At: GHEOGRAFIE, 37v / Pl: *~e* și (rar) *~uri* / E: fr ***électorat***] **1** (Înv) Teritoriu supus autorității unui elector (1) Si: (îvr) *electorie* (1). **2** Demnitate de elector (1) Si: (îvr) *electorie* (2). **3** Totalitate a alegătorilor în cadrul unor alegeri Si: (îvr) *electorime*.

electorește *av* [At: I. GOLESCU, C. / E: ***elector*** + *-ește*] (Înv) Ca electorii (1) Si: (îvr) *electoricește*.

electoricește *av* [At: I. GOLESCU, C. / E: ***elector***] (Îvr) Ca electorii Si: (înv) *electorește*.

electorie *sf* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / Pl: *~ii* / E: ***elector*** + *ie*] (Îvr) **1-2** Electorat (**1-2**).

electorime *sf* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~mi* / E: ***elector*** + *-ime*] (Îvr) Electorat (**3**).

electrargol *s* [At: NICA, L. VAM. 85 / Pl: nct / E: fr ***électrargol***, ger ***Electrargol***] (Med) Argint coloidal, obținut pe cale electrolitică, folosit pentru proprietățile sale catalitice și antiseptice.

electret *sm* [At: LTR[2] / Pl: *~eți* / E: fr ***électret***] Material care prezintă polarizație electrică permanentă la temperatura ambiantă, fără a fi deformat.

electric, ~ă [At: ȘINCAI, ÎNV. 84/25 / V: (înv) ***~etr~, iletric*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***électrique***] **1** *a* Care aparține electricității (1) Si: (îvr) *electricesc* (1). **2** *a* Referitor la electricitate (1) Si: (îvr) *electricesc* (1). **3** *a* Specific electricității (1) Si: (îvr) *electricesc* (3). **4** *a* De electricitate (1) Si: (îvr) *electricesc* (4). **5** *a* Care are energie legată de prezența electricității (1) Si: (îvr) *electricesc* (5). **6** *a* Care este generat de electricitate (1) Si: (îvr) *electricesc* (6). **7** *a* Care poate fi electrizat Si: (îvr) *electricesc* (7). **8** *a* (Îs) *Lumină ~ă* Sistem de iluminație în care sursele de lumină sunt alimentate cu energie electrică. **9** *sf* (Pop) Lumină electrică (6). **10** *a* (Îs) *Curent* ~ Flux de sarcini electrice în deplasare ordonată, într-o anumită direcție, printr-un conductor. **11** *sf* (Pop) Curent electric. **12** *a* (Îs) *Sarcină ~ă* Mărime fizică ce caracterizează starea de încărcare electrică (5). **13-14** *a* (Îas) Mărime scalară care caracterizează proprietatea unui corp de a crea în jurul său un câmp electric (19) sau de a fi acționat atunci când se află în câmpul electric (19) al altui corp. **15** *a* (Îas) Cantitate de electricitate (1). **16** *a* (Îs) *Energie ~ă* Energie proprie câmpurilor electrice (20). **17** *a* (Îas) Cantitate de electricitate (1). **18** *sf* (Imp; îas) Electricitate (1). **19** *a* (Îs) *Câmp* ~ Stare fizică particulară a unui spațiu în care se exercită forțe asupra corpurilor încărcate cu electricitate (1). **20** *a* (Pex; îas) Spațiu unde se manifestă câmpul electric (19). **21** *a* (D. unii pești) Care produc descărcări electrice (5) cu ajutorul unor organe electrogene, pentru a paraliza prada. **22** *a* (Fig) Care produce o impresie puternică și bruscă Si: *fulgerător*. **23** *a* (Fig) Care acționează foarte ușor și repede Si: *fulgerător*. **24-25** *a* (D. aparate, dispozitive, instalații etc.) Care este pus în mișcare (sau care funcționează) cu ajutorul curentului electric (10). **26** *a* (D. aparate, dispozitive, instalații etc.) Care folosește energia electrică (17). **27** *a* (D. anumite operații, procedee) Care se face cu ajutorul curentului electric (10). **28-29** *smf, a* (Iuz) (Persoană) care se ocupă cu studiul electricității (1).

electricesc, ~ească *a* [At: GRECEANU, Î. 149/26 / V: (îvr) ***il~, ilic~*** / Pl: *~ești* / E: ***electric*** + *-esc*] (Înv) **1-7** Electric (**1-7**).

electrician, ~ă *smf, a* [At: BARCIANU, 232 / P: *~ci-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***électricien***] **1-4** (Persoană calificată) care execută (sau repară) instalații, aparate, mașini etc. electrice.

electricism *sn* [At: ANTONESCU, D. / Pl: (rar) *~e* / E: fr ***électricisme***] (Frî) **1-8** Totalitate a fenomenelor electrice (**1-8**).

electricita *sf* vz ***electricitate***

electricitate *sf* [At: ȘINCAI, ÎNV. 62/35 / V: (înv) ***~iți~***, (îvr) ***electricita, ~isi~, ~izi~*** / Pl: *~ități* / E: fr ***electricité***, ger ***Elektrizität***, lat ***electricitas, -atis***] **1** Proprietate fizică fundamentală a materiei, manifestată prin ansamblul fenomenelor legate de apariția, de mișcarea sau de interacțiunea corpurilor purtătoare de sarcină electrică (12) Si: *electrică* (18). **2** Totalitate a fenomenelor electrice (1-8) Si: (înv) *electrism, electru*. **3** (Met; îs) ~ *atmosferică* Ansamblu al fenomenelor electrice (1) din atmosferă. **4** (Îas) Ramură a meteorologiei care se ocupă cu fenomene electrice (1) din atmosferă. **5** (Fzl; reg; îs) ~ *animală* Fenomenele electrice (1) (și electrocinetice) care însoțesc activitatea organelor și a țesuturilor vii. **6** Lumină electrică (8). **7** Curent electric (10). **8** (Fig) Stare de surescitare Si: *tensiune*. **9** Ramură a fizicii care se ocupă cu studiul fenomenelor

electrice (**1-8**). **10** (Fiz; imp) Electromagnetism. **11** (Glg; îs) ~ *terestră* Fenomene din interiorul scoarței pământului care poduc (sau sunt produse de) curenți(i) electrici (**5**).

electrifica *vt* [At: CADE / Pzi: *electrific* / E: fr ***électrifier***] A dota cu instalații specifice în vederea introducerii și folosirii energiei electrice.

electrificare *sf* [At: SAHIA, S. A. 206 / Pl: *~cări* / E: ***electrifica***] **1** Dotare cu instalații specifice în vederea introducerii și folosirii energiei electrice Si: *electrificat*[1] (**1**). **2** Ansamblu de lucrări efectuate pentru introducerea și extinderea folosirii energiei electrice Si: *electrificat*[1] (**2**).

electrificat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***electrifica***] **1-2** Electrificare (**1-2**).

electrificat[2], ***~ă*** *a* [At: FOLC. MOLD. II, 784 / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***electrifica***] (D. localități, construcții, întreprindere etc.) **1** Dotat cu instalații specifice în vederea introducerii și folosirii energiei electrice. **2** Care are energie electrică.

electrisațiune *sf* vz ***electrizație***

electrisi *vt* vz ***electriza***

electrisire *sf* vz ***electrizare***

electrisitate *sf* vz ***electricitate***

electrism *sn* [At: AR (1833), 31 supl. 2/30 / V: ***~izon***, (îvr) ***~os***, ***~izmos*** / Pl: (îvr) *~uri* / E: ngr **ζλεκτρισμός**] (Înv) Electricitate (**2**).

electrismos *sn* vz ***electrism***

electriș *sn* [At: DLR ms / Pl: ? / E: ger ***Elektrische***] (Ban; gms) Tramvai.

electrititate *sf* vz ***electricitate***

electriza *vt* [At: HELIADE, F. 11/3 / V: (înv) ***~isi*** (Pzi: *~sesc*), (îvr) ***~izi*** (Pzi: *~zesc*) / Pzi: *~zez* / E: fr ***électriser***] **1** A face, prin diverse procedee, să funcționeze pe baza curentului electric (**10**). **2** A încărca cu electricitate (**1**). **3** (Fig) A produce asupra cuiva o impresie puternică și bruscă Si: *a anima, a entuziasma, a fascina, a înflăcăra, a însufleți*.

electrizabil, ***~ă*** *a* [At: NEGULICI / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***électrisable***] **1-3** Care poate fi electrizat[2] (**1-3**).

electrizant, ***~ă*** *a* [At: LM / Pl: *~nți*, *~e* / E: fr ***électrisant***] **1-2** Care are proprietatea de a electriza (**1-2**). **3** (Fig) Care electrizează (**3**) Si: (îvr) *electrizator*.

electrizare *sf* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / V: (îvr) ***~isire*** / Pl: *~zări* / E: ***electriza***] **1** Realizare, prin diverse procedee, a funcționării pe baza curentului electric (**10**) Si: *electrizat*[1] (**1**), (îdt) *electrizație* (**1**). **2** Încărcare a unui corp cu electricitate (**1**) Si: *electrizat*[1] (**2**), (îdt) *electrizație* (**2**). **3** (Fig) Fascinare.

electrizat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***electriza***] **1-3** Electrizare (**1-3**).

electrizat[2], ***~ă*** *a* [At: STAMATI, F. 116/24 / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***electriza***] **1** (D. unele corpuri) Care a fost supus electrizării (**1**). **2** (D. unele corpuri) Încărcat cu electricitate (**1**). **3** (Fig) Asupra căruia a fost produsă o impresie puternică și bruscă Si: *animat, entuziasmat, fascinat, însuflețit*.

electrizator, ***~oare*** [At: FILIMON, ap. CĂLINESCU, O. XVII, 29 / V: ***~zăt~*** / Pl: *~i*, *~oare* / E: ***electriza*** + *-tor*] **1** *a* (Îvr; fig; îf *~zător*) Electrizant (**3**). **2-3** *smf*, *a* (Îdt) (Cadru) (medical) care practică electroterapia.

electrizație *sf* [At: I. GOLESCU, C. / V: ***~isațiune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***électrisation***] **1-2** (Îdt) Electrizare (**1-2**).

electrizător *smf*, *a* vz ***electrizator***

electrizi *vt* vz ***electriza***

electrizon *sn* vz ***electrism***

electrizmos *sn* vz ***electrism***

electro- [At: BARCIANU / E: fr ***electr(o)-***, ger ***elektr(o)-***] Element prim de compunere însemnând: **1** Electric. **2** Bazat pe electricitate.

electroacupunctură *sf* [At: DEX-S / P: *~tro-a~* / Pl: *~ri* / E: ***electro-*** + ***acupunctură***] Metodă de acupunctură în care acul primește impulsuri electrice. Si: *electropunctură*.

electroacustic, ***~ă*** [At: PUȘCARIU, L.R. I, 79 / P: *~tro-a~* / S și: *electro-acustic* / Pl: (**1-4**) *~ici*, *~ice* / E: fr ***électro-acoustique***, ger ***Electroakustik***] **1** *a* Care aparține electroacusticii (**5**). **2** *a* Referitor la electroacustică (**5**). **3** *a* Specific electroacusticii (**6**). **4** *a* De electroacustică (**5**). **5** *sf* Știință care studiază transformarea oscilațiilor acustice în oscilații electromagnetice și invers, precum și metodele de măsurare corespunzătoare și aplicațiile tehnice ale acestei transformări.

electroalimentare *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~tro-a~* / Pl: *~tări* / E: ***electro-*** + ***alimentare***] Alimentare prin curent electric.

electroanaliză *sf* [At: DT / P: *~tro-a~* / Pl: *~ze* / E: fr ***électro-analyse***, ger ***Elektroanalyse***] **1** Totalitate a metodelor electrochimice care se folosesc în analiza chimică cantitativă. **2** (Prc) Analiză electrochimică.

electroanestezie *sf* [At: DEX-S / P: *~tro-a~* / Pl: *~ii* / E: fr ***électro-anesthésie***] Anestezie bazată pe folosirea curenților electrici.

electroaprindere *sf* [At: DEX-S / P: *~tro-a~* / Pl: *~ri* / E: ***electro-*** + ***aprindere***] Aprindere printr-o scânteie electrică.

electrobeton *sn* [At: DT / Pl: *~oane* / E: fr ***électrobéton***] Beton armat turnat pe timp rece și încălzit electric prin intermediul armăturii lui.

electrobiogeneză *sf* [At: DN[3] / P: *~bi-o~* / Pl: *~ze* / E: fr ***électrobiogenèse***] Producere de electricitate (**1**) în organismele vii.

electrobiologic, ***~ă*** *a* [At: DN[3] / P: *~bi-o~* / Pl: *~ici*, *~ice* / E: fr ***électrobiologique***] **1** Care aparține electrobiologiei. **2** Care provine de la electrobiologie. **3** Care se referă la electrobiologie. **4** Specific electrobiologiei. **5** De electrobiologie.

electrobiologie *sf* [At: ENC. ROM. / S și: *electro-biologie* / P: *~bi-o~* / E: fr ***électrobiologie***] Știință care studiază apariția și efectele fenomenelor electrice în organismele vii, în special asupra sistemului nervos și a contracțiilor musculare.

electrobur *sn* [At: DT / Pl: *~e* / E: fr ***électrobur***, rs **електробур**] (Teh) Sapă acționată de un motor electric, care se folosește în explorările petroliere Si: *electrotrepan*.

electrobuz *sn* [At: LTR[2] / Pl: *~e* / E: fr ***électrobus***, ger ***Elektrobus***] Autovehicul de transport în comun, acționat de un motor alimentat de la un acumulator propriu (mecanic sau electric) de energie.

electrocaloric, ***~ă*** *a* [At: LTR[2] / Pl: *~ici*, *~ice* / E: ger ***Elektrokalorik***] **1** Referitor la căldura dezvoltată sau absorbită în conductoare prin trecerea curentului electric. **2** Care aparține căldurii electrocalorice (**1**).

electrocalorimetru *sn* [At: DN[3] / Pl: *~re* / E: fr ***électrocalorimètre***] Calorimetru electric.

electrocapilar, ***~ă*** *a* [At: LTR[2] / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***électrocapillaire***] **1** Care provine de la electrocapilaritate. **2** Referitor la electrocapilaritate. **3** Specific electrocapilarității. **4** De electrocapilaritate.

electrocapilaritate *sf* [At: M. D. ENC. / Pl: *~ăți* / E: fr ***électrocapillarité***] Modificare a tensiunii determinată de acțiunea unui câmp electric.

electrocar *sn* [At: LTR[2] / Pl: *~e* / E: ***electro-*** + ***car***] Cărucior autopropulsat, acționat de un motor electric alimentat de la o baterie de acumulatoare proprie, folosit pentru transportul de materiale pe distanțe scurte în ateliere, depozite, gări etc.

electrocardiograf *sn* [At: ABC SĂN. 143, cf. 205 / P: *~di-o~* / Pl: *~e* / E: fr ***électrocardiographe***, ger ***Elektrokardiograph***] Aparat cu ajutorul căruia se fac electrocardiograme, care se înregistrează pe hârtie fotografică sau pe film.

electrocardiografic, ***~ă*** *a* [At: DEX-S / P: *~di-o~* / Pl: *~ici*, *~ice* / E: fr ***électrocardiographique***, eg ***electrocardiographic***] **1** Care aparține electrocardiografiei (**1**). **2** Referitor la electrocardiografie (**1**). **3** Specific electrocardiografiei (**1**). **4** De electrocardiografie (**1**).

electrocardiografie *sf* [At: DL / P: *~di-o~* / Pl: *~ii* / E: fr ***électrocardiographie***, ger ***Elektrokardiographie***] **1** Metodă de investigație a funcțiilor inimii prin înregistrarea grafică a tensiunii și a curenților electrici care însoțesc activitatea mușchiului cardiac. **2** (Prc) Înregistrare grafică a tensiunii și a curenților electrici care însoțesc activitatea mușchiului cardiac.

electrocardiogramă *sf* [At: LTR[2] / P: *~di-o~* / Pl: *~me* / E: fr ***électrocardiogramme***, ger ***Elektrokardiogramm***] Înregistrare grafică a tensiunii și a curenților electrici care însoțesc activitatea musculară a inimii.

electrocardioscop *sn* [At: DN[3] / P: *~di-o~* / Pl: *~oape* / E: fr ***électrocardioscop***] (Med) Aparat care permite proiectarea electrocardiogramei pe un ecran.

electrocardioscopie *sf* [At: DN[3] / P: *~di-o~* / Pl: *~ii* / E: fr ***électrocardioscopie***] (Med) Examinare cu electrocardioscopul.

electrocarist *sm* [At: DEX-S / Pl: *~iști* / E: ***electrocar*** + *-ist*] Lucrător pe electrocar.

electrocasnic, ~ă *a* [At: NOM. MIN. I, 161 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***electro-*** + ***casnic***] (D. aparate) Care este folosit în gospodărie și este acționat electric Si: (rar) *electromenajer*.

electrocaustică *sf* [At: DN[2] / Pl: *~ice* / E: fr ***électrocaustique***, ger ***Elektrokaustik***] Metodă de tratament prin cauterizare electrică.

electrocaustician, ~ă *smf* [At: DN[3] / Pl: *~ieni, ~iene* / E: ***electrocaustică*** + *-ian*] Specialist în electrocaustică.

electrocauter *sn* [At: LTR[2] / P: *~ca-u~* / Pl: *~e* / E: fr ***électrocautère***] Cauter alcătuit dintr-o tijă metalică prevăzută la o extremitate cu un fir de platină adus la incandescență cu ajutorul curentului electric.

electrocauteriza *vt* [At: DN[2] / P: *~ca-u~* / Pzi: *~zez* / E: fr ***électrocautériser***] (C.i. răni, tumori etc.) A cauteriza cu ajutorul electrocauterului.

electrocauterizare *sf* [At: LTR[2] / P: *~ca-u~* / Pl: *~zări* / E: ***electrocauteriza***] Cauterizare cu ajutorul electrocauterului Si: *electrocauterizat[1]*.

electrocauterizat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***electrocauteriza***] Electrocauterizare.

electrocauterizat[2], ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***electrocauteriza***] Cauterizat cu ajutorul electrocauterului.

electrocăldură *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~ri* / E: ***electro-*** + ***căldură***] (Rar) Electrotermie.

electroceramică *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~ici* / E: fr ***électrocéramique***] Ramură a ceramicii care se ocupă cu fabricarea, utilizarea și cercetarea proprietăților materialelor ceramice folosite în electrotehnică.

electrochimic, ~ă *a* [At: LM / S și: (rar) *electro-chimic* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***électrochimique***] **1** Care aparține electrochimiei. **2** Referitor la electrochimie. **3** Specific electrochimiei. **4** De electrochimie. **5** (Îs) *Analiză ~ă* Electroanaliză.

electrochimie *sfs* [At: LM / S și: (înv) *electro-chimie* / E: fr ***électrochimie***] Ramură a chimiei fizice care studiază fenomenele de transformare a energiei chimice în energie electrică și invers, precum și legile acestor fenomene.

electrochimograf *sn* [At: DEX-S / Pl: *~e* / E: eg ***electrokymograph***] (Med) Aparat pentru înregistrarea curenților electrici (**10**) emiși de contracția organelor, vaselor de sânge etc.

electrochimogramă *sf* [At: DEX-S / S și: ***~oki~*** / Pl: *~me* / E: eg ***electrokymogram***] (Med) Înregistrare grafică a conturului unui organ în activitate (inima, vasele mari etc.).

electrochirurgie *sf* [At: LTR[2] / Pl: (rar) *~ii* / E: fr ***électrochirurgie***] Chirurgie bazată pe folosirea curenților electrici.

electrocinetic, ~ă [At: CHIRIȚĂ, P. 171 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***électrocinétique***] **1** *a* Care aparține electrocineticii (**5**). **2** *a* Referitor la electrocinetică (**5**). **3** *a* Specific electrocineticii (**5**). **4** *a* De electrocinetică (**5**). **5** *sf* Ramură a electromagnetismului care studiază stările și fenomenele staționare din conductoarele electrice parcurse de curenți electrici de conducție.

electrocoagula *vt* [At: MDENC / P: *~co-a~* / Pzi: *~lez* / E: fr ***électrocoaguler***] (Med) A distruge prin coagulare cu ajutorul curentului electric alternativ de înaltă frecvență țesuturile patologice.

electrocoagulare *sf* [At: YGREC, M. N. 189 / S și: *electro-coagulare* / P: *~co-a~* / Pl: *~lări* / E: ***electrocoagula***] Distrugere prin coagulare cu ajutorul curentului electric alternativ de înaltă frecvență a țesuturilor patologice Si: *electrocoagulat[1]*.

electrocoagulat[1] *sn* [At: MDA ms / P: *~co-a~* / Pl: (rar) *~uri* / E: ***electrocoagula***] Electrocoagulare.

electrocoagulat[2], ~ă *a* [At: MDA ms / P: *~co-a~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***electrocoagula***] (D. țesuturi patologice) Distrus prin coagulare cu ajutorul curentului electric alternativ de înaltă frecvență.

electrocomunicație *sf* [At: DT / P: *~ți-e~* / Pl: *~ii* / E: ***electro-*** + ***comunicație***] Procedeu de comunicare la distanță prin mijloace electromagnetice.

electroconcentrare *sf* [At: DEX-S / Pl: *~rări* / E: fr ***électroconcentration***] (Fiz) Concentrare a unei soluții coloidale prin deplasarea particulelor în suspensie către anod sau catod, sub acțiunea curentului continuu.

electroconductor, ~oare *a* [At: DEX-S / Pl: *~i, ~oare* / E: ***electro-*** + ***conductor***] (D. corpuri sau materiale) Care prezintă conductibilitate electrică.

electrocorindon *sn* [At: DN[3] / Pl: ? / E: fr ***électrocorindon***] Material obținut prin topirea în cuptoare electrice a unui amestec de bauxită cu cărbune și cu unele adaosuri Si: *electrocorund*.

electrocorticografie *sf* [At: DER / Pl: (rar) *~ii* / E: fr ***électrocorticographie***] Tehnică de studiere a activității electrice a scoarței cerebrale, care constă în aplicarea unor electrozi pe suprafața creierului.

electrocorticogramă *sf* [At: D. MED. / Pl: *~me* / E: fr ***électrocorticogramme***] Curbă obținută prin electrocorticografie.

electrocorund *sn* [At: LTR[2] / Pl: ? / E: ger ***Elektrokorund***] Material obținut prin topirea în cuptoare electrice a unui amestec de bauxită cu cărbune și cu unele adaosuri Si: *electrocorindon*.

electrocuantică *sf* [At: MDENC / Pl: (rar) *~ici* / E: nct] Teorie a interacțiunilor electromagnetice dintre particulele elementare electrizate.

electrocultură *sf* [At: ENC. AGR. / Pl: *~ri* / E: fr ***électroculture***] Utilizare a curentului electric pentru dezvoltarea vegetalelor.

electrocuta [At: C. PETRESCU, C. V. 126 / Pzi: *~tez* / E: fr ***électrocuter***] **1** *vt* A ucide cu ajutorul curentului electric. **2-3** A se omorî (sau a-și produce leziuni) în urma unei (puternice) descărcări în corp.

electrocutare *sf* [At: CIȘMAN, FIZ. II, 211 / Pl: *~tări* / E: ***electrocuta***] **1** Ucidere cu ajutorul curentului electric Si: *electrocutat[1]* (**1**), *electrocuțiune* (**1**). **2-3** Moarte (sau producere de leziuni) prin descărcarea curentului electric în corp Si: *electrocutat[1]* (**2-3**), *electrocuțiune* (**2-3**).

electrocutat[1] *sm* [At: MDAms / Pl: *~uri* / E: ***electrocuta***] **1-3** (Rar) Electrocutare (**1-3**).

electrocutat[2], ~ă *a* [At: BELEA, P. A. 145 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***electrocuta***] **1** Ucis prin electrocutare. **2** Mort prin electrocutare (**2**). **3** Care și-a produs leziuni prin electrocutare (**3**). **4** Vătămat prin electrocutare.

electrocuțiune *sf* [At: CADE / P: *~ți-u~* / Pl: *~ni* / E: fr ***électrocution***] (Iuz) **1-3** Electrocutare (**1-3**).

electrod *sm* [At: MARIN, F. 292/23 / Pl: *~ozi*, (îvr) *~i, ~e* / E: fr ***électrode***] Conductor electric prin care intră sau iese curentul electric dintr-un mediu conductor sau din vid.

electrodiagnostic *sn* [At: LTR[2] / P: *~di-ag~* / Pl: *~ice* / E: fr ***électrodiagnostic***] **1-2** (Metodă de) diagnostic bazat(ă) pe excitabilitatea organismului la curentul electric Si: (rar) *electrodiagnoză*.

electrodiagnoză *sf* [At: DEX-S / P: *~di-a~* / Pl: *~ze* / E: fr ***électrodiagnose***] (Rar) Electrodiagnostic (**1**).

electrodializă *sf* [At: LTR[2] / P: *~di-a~* / Pl: *~ze* / E: fr ***électrodyalise***] Proces de dializă produs sub acțiunea unei diferențe de potențial electric, electrozii fiind așezați de o parte și de alta a unei membrane, folosit la purificarea apei, la impregnarea stofelor, la tăbăcirea pieilor etc.

electrodinam *sn* [At: ENC. AGR. / Pl: *~uri*, (rar) *~e* / E: ***electro-*** + ***dinam***] Mașină care produce curent electric.

electrodinamic, ~ă [At: POLIZU / S și: (înv) *electro-dinamic* / Pl: (**1**) *~ici, ~ice* / E: fr ***électrodynamique***] **1** *a* Care se referă la stările și la fenomenele legate de prezența câmpului electromagnetic variabil în timp. **2** *a* Referitor la acțiunile exercitate între conductoarele parcurse de curenții electrici. **3** *a* Care aparține fenomenelor electromagnetice. **4** *a* Referitor la electrodinamică (**9**). **5** *a* Caracteristic electrodinamicii (**9**). **6** *a* Care aparține electrodinamicii (**9**). **7** *a* De electrodinamică (**9**). **8** *a* (D. instrumente de măsură) Care se bazează pe interacțiunea dintre două bobine parcurse de curent electric. **9** *sf* Studiu al proprietăților electrice și magnetice ale materiei.

electrodinamism *sn* [At: LM / S și: (înv) *electro-dinamism* / Pl: (nob) *~e* / E: fr ***électrodynamisme***] Totalitate a fenomenelor produse de un curent electric.

electrodinamometru *sn* [At: ENC. ROM. / S și: (înv) *electro-dinamometru* / Pl: *~re* / E: fr ***électrodynamomètre***] Galvanometru cu două bobine electrice, una fixă și alta mobilă, care servește la măsurarea intensității unui curent electric.

electroencefalograf *sn* [At: DN / P: *~tro-en~* / Pl: *~e* / E: fr ***électro-encéphalograph***] Aparat folosit în electroencefalografie.

electroencefalografie *sf* [At: LTR² / P: *~tro-en~* / Pl: *~ii* / E: fr ***électroencéphalographie***] Procedeu de studiere a activității electrice a creierului, bazat pe aplicarea unor electrozi pe pielea capului și pe înregistrarea grafică, sub formă de unde, a curenților corespunzători acestei activități.

electroencefalogramă *sf* [At: LTR² / Pl: *~me* / E: fr ***électro-encéphalogramme***] Diagramă a activității electrice a creierului obținută cu ajutorul encefalografului.

electroenergetic, ~ă *a* [At: DN³ / P: *~tro-e~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***électro-énergétique***] **1** De energie electrică. **2** Referitor la energia electrică. **3** Caracteristic energiei electrice.

electroerodare *sf* [At: LTR² / P: *~tro-e~* / Pl: *~dări* / E: ***electro-*** + ***erodare***] Prelucrare a metalelor, constând în îndepărtarea unui strat din material cu ajutorul descărcărilor electrice prin scântei Si: *electroeroziune*.

electroeroziune *sf* [At: DN³ / P: *~tro-e~* / Pl: *~ni* / E: fr ***électroerosion***] Electroerodare.

electrofiltru *sn* [At: LTR² / Pl: *~re* / E: fr ***électrofiltre***] Filtru electric.

electrofiziologie *sf* [At: ENC. ROM. / S și: (înv) *electro-fisiologie* / P: *~zi-o~* / E: fr ***électrophisiologie***] Studiu al manifestărilor electrice ale organelor interne și ale țesuturilor.

electrofizioterapie *sf* [At: DEX-S / P: *~zi-o~* / Pl: *~ii* / E: fr ***électrophysiothérapie***] Tratament medical prin procedee fizice acționate electric.

electrofon, ~ă [At: LTR² / Pl: *~oane* / E: fr ***électrophone***] **1** *sn* (Înv) Aparat care redă (și reglează) sunetele înregistrate pe un disc cu ajutorul dozei de redare Si: *picup*. **2** *a* (D. intrumente muzicale) Care se caracterizează prin transformarea oscilațiilor electrice în sunete.

electrofor *sn* [At: ȘINCAI, ÎNV. 87/34 / Pl: *~oare*, (înv, sm) *~i* / E: fr ***électrophore***] Dispozitiv pentru experiențe de laborator, alcătuit dintr-un disc electrizat și un disc metalic care poate fi electrizat prin influență de primul disc.

electroforaj *sn* [At: DN / Pl: *~e* / E: ***electro-*** + ***foraj***] Foraj efectuat cu electrotrepanul.

electroforegramă *sf* [At: DN / Pl: *~me* / E: fr ***électrophorégramme***] Diafragmă electroforestrică a conținutului proteic din plasma sângelui.

electroforetic, ~ă *a* [At: LTR² / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***électrophorétique***, eg ***electrophoretic***] (Fiz) Referitor la transmisia particulelor în medii lichide sub influența unui câmp electric.

electroforeză *sf* [At: LTR² / Pl: *~ze* / E: fr ***électrophorèse***] **1** Deplasare spre electrozi a particulelor dintr-o soluție coloidală sub acțiunea câmpului electric. **2** (Med) Analiză a diferitelor fracțiuni proteice din lichidele biologice pe baza electroforezei.

electrofotografie *sf* [At: DEX / Pl: *~ii* / E: ***electro-*** + ***fotografie***] **1** Obținere a fotografiilor bazată pe efectul fotoelectric al luminii. **2** Copiere (directă sau indirectă) a materialelor tipărite, în scopul multiplicării rapide.

electrofototerapie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***électrophotohérapie***] Fototerapie făcută cu metode electrice.

electrogalvanic, ~ă *a* [At: POLIZU / S și: *electro-galvanic* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***électrogalvanique***] **1** (Înv; d. curentul electric) Care este produs de o pilă voltaică Si: (îvr) *electrogalvanicesc*. **2** Care aparține electrogalvanismului. **3** Propriu electrogalvanismului. **4** Care se referă la electrogalvanism.

electrogalvanicesc, ~ească *a* [At: POLIZU / Pl: *~ești* / E: ***electrogalvanic*** + *-esc*] (Îvr; d. curentul electric) Care este produs de o pilă voltaică.

electrogalvanism *sn* [At: POLIZU / E: ger ***Elektrogalvanismus***, fr ***électrogalvanisme***] **1** (Înv) Totalitate a fenomenelor electrogalvanice. **2** Curent electric produs cu ajutorul pilelor electrochimice. **3** Aplicare a curentului galvanic asupra organismelor și a organelor vii în scopuri terapeutice.

electrogen, ~ă *a* [At: ENC. AGR. 401 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***électrogène***] **1** (D. aparate, instalații etc.) Care produce energie electrică prin transformarea altor forme de energie. **2** (Îs) *Grup ~* Ansamblu format dintr-un motor și unul sau mai multe generatoare electrice acționate de acesta.

electrogeotermic, ~ă *a* [At: DEX-S / P: *~ge-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***electro-*** + ***geotermic***] Care produce electricitate pe baza energiei calorice a apelor termale.

electroglotograf *sn* [At: DEX-S / Pl: *~e* / E: fr ***électroglottographe***] Aparat electronic care permite vizualizarea și înregistrarea vibrațiilor glotale.

electroglotogramă *sf* [At: DEX-S / Pl: *~me* / E: fr ***électroglottogramme***] Diagramă a curbelor ce reprezintă forma de undă a impulsurilor glotale înregistrate de electroglotograf.

electroglotospectrografie *sf* [At: DEX-S / Pl: *~ii* / E: fr ***électroglottospectrographie***] **1-2** (Metodă de) stabilire a compoziției armonice a semnalelor vorbirii prin analiza impulsurilor obținute cu electroglotograful.

electrograf *sn* [At: LTR² / Pl: *~e* / E: fr ***électrographe***] Aparat cu ajutorul căruia se face analiza calitativă a metalelor, a aliajelor și a minereurilor.

electrografie *sf* [At: LM / Pl: *~ii* / E: eg ***electrography***, fr ***électrographie***] **1** (Înv) Descriere a fenomenelor electrice. **2** Lucrare care studiază electricitatea. **3** (Înv) Reproducere a unui text, a unui traseu etc. cu ajutorul electrografului. **4** Metodă de investigare a organismelor vii cu ajutorul curentului electric.

electrogravimetrie *sf* [At: DT / Pl: *~ii* / E: fr ***électrogravimétrie***] Metodă chimică de analiză cantitativă, care se bazează pe cântărirea catodului înainte și după depunerea metalului pe acesta prin electroliză.

electrogravură *sf* [At: DT / Pl: *~ri* / E: fr ***électrogravure***] Gravură obținută pe cale electrolitică.

electroizolant, ~ă *sm, a* [At: LTR² XVIII, 30 / S și: *electro-izolant* / P: *~tro-i~* / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***électroisolant***] **1-2** (Material) care are proprietatea de a izola din punct de vedere electric.

electrolit *sm* [At: PONI. F. 262 / V: (înv) ***electrolită*** *sf* / S și: (rar) *electrolyt* / Pl: *~iți* / E: fr ***électrolyte***] Compus chimic care, prin dizolvare sau prin topire, se disociază, scindându-se în ioni și care conduce curentul electric prin transportul acestor ioni.

electrolită *sf* vz ***electrilit***

electrolitic, ~ă *a* [At: CADE / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***électrolitique***] **1** Care aparține electrolizei. **2** Referitor la electroliză. **3** Care este folosit la electroliză. **4** Care este produs prin electroliză.

electroliza *vt* [At: LM / Pzi: *~zez* / E: fr ***électrolyser***] (C. i. substanțe chimice) A descompune cu ajutorul electricității.

electrolizabil, ~ă *a* [At: LM / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***électrolysable***] Care poate fi electrolizat.

electroliză *sf* [At: PONI. F. 262 / Pl: *~ze* / E: fr ***électrolyse***] Descompunere a unui electrolit cu ajutorul curentului electric.

electrolizor *sn* [At: DT / Pl: *~oare* / E: fr ***électrolyseur***] Aparat cu care se poate face o electroliză.

electroluminescent, ~ă *a* [At: DN / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***électroluminescent***] Care prezintă electroluminescență.

electroluminescență *sf* [At: LTR² / Pl: *~țe* / E: fr ***électroluminescence***] Lumină produsă de unele substanțe sub acțiunea câmpului electric.

electromagnet *sm* [At: CALENDAR (1851), 86/11 / S și: (înv) *electro-magnet* / Pl: *~eți*, (înv, sn) *~e* / E: ger ***Elektromagnet***] Bucată de

oțel care capătă proprietăți magnetice la trecerea curentului electric printr-un fir metalic izolat, care o înfășoară.

electromagnetic, ~ă *a* [At: STAMATI, F. 126/7 / S și: (înv) *electro-magnetic* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***électromagnétique***] **1** Care aparține electromagnetismului. **2** Referitor la electromagnetism. **3** Caracteristic electromagnetismului. **4** Bazat pe electromagnetism. **5** (Îs) *Câmp ~* Regiune din spațiu în care se pot exercita acțiuni asupra purtătorilor de sarcină electrică sau asupra magneților, care are două componente interdependente și anume câmpul electric și cel magnetic.

electromagnetism *sn* [At: PROPĂȘIREA (1844), 210 1/24 / S și: (înv) *electro-magnetism* / E: ger ***Elektromagnetismus,*** fr ***électromagnétisme***] **1** Proprietate pe care o au corpurile străbătute de curenți electrici de a acționa între ele sau cu magneții. **2** Totalitate a fenomenelor de acțiune și interacțiune între corpurile străbătute de curenți electrici sau între acestea și magneți. **3** Ramură a fizicii care studiază câmpul magnetic produs de sarcinile electrice în mișcare, acțiunea câmpului magnetic asupra curentului electric, undele electrice și cele magnetice, fenomenul inducției electromagnetice etc. **4** (Rar) Folosire a magnetismului sau a câmpului magnetic în tratamentul diferitelor afecțiuni nevralgice.

electromasaj *sn* [At: D. MED. / Pl: *~e* / E: fr ***électromassage***] Masaj efectuat cu ajutorul curenților electrici.

electromecanic, ~ă [At: MDENC / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***électromécanique***] **1** *a* Care se referă la un dispozitiv mecanic comandat electric. **2** *a* Care se referă la aplicațiile combinate ale mecanicii și electromecanicii. **3** *sf* Ramură a ingineriei care se ocupă cu aplicațiile tehnice ale electricității, ale termodinamicii și ale mecanicii. **4** Care aparține electromecanicii (4). **5** Referitor la electromecanică (4). **6** Caracteristic electromecanicii (4).

electromecanoterapie *sf* [At: YGREC, M. N. / Pl: *~ii* / E: fr ***électromécanothérapie***] Aplicare combinată în tratamentul bolnavilor a electricității și a aparatelor mecanice.

electromenajer, ~ă *a* [At: DEX-S / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***électroménager***] (D. aparate; rar) Care este folosit în gospodărie și este acționat electric Si: *electrocasnic*.

electrometalurgic, ~ă *a* [At: IORDAN, L. R. A. 221 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***électrométallurgique***] **1** Care aparține electrometalurgiei. **2** Care se referă la electrometalurgie. **3** Caracteristic electrometalurgiei. **4** De electrometalurgie.

electrometalurgie *sf* [At: ENC. ROM. / E: fr ***électrométallurgie***] Ramură a metalurgiei care folosește pentru elaborarea și rafinarea metalelor și aliajelor procedee electrolitice sau electrotermice.

electrometalurgist, ~ă *smf* [At: DN / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***électrometallurgiste***] Specialist în electrometalurgie.

electrometric, ~ă *a* [At: CHIRIȚĂ, P. 856 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***électrométrique***] **1** Care aparține electrometriei. **2** Care se referă la electrometrie. **3** Caracteristic electrometriei. **4** Care este folosit în electrometrie.

electrometrie *sf* [At: CADE / Pl: *~ii* / E: fr ***électrométrie***] **1** Capitol al fizicii care se ocupă cu studiul măsurilor electrice în care se folosește un electrometru. **2** Ansamblu de metode de analize chimice cantitative care folosesc ca indicator pentru observarea sfârșitului reacției variația potențialului electric al unui electrod cufundat în soluția de analizat.

electrometru *sn* [At: I. GOLESCU, C. / S și: *electro-metru* / Pl: *~re*, (îvr) *~uri*, (înv, m) *~rii* / E: fr ***électromètre***] Instrument electrostatic folosit la măsurarea diferențelor de potențial electric.

electromicroscopie *sf* [At: DEX / Pl: *~ii* / E: fr ***électromicroscopie***] Studiu al preparatelor histologice cu ajutorul microscopului electric.

electromiograf *sn* [At: MDENC / P: *~mi-o~* / Pl: *~e* / E: fr ***électromyographe***] Aparat cu ajutorul căruia se face electromiografia.

electromiografie *sf* [At: LTR[2] / P: *~mi-o~* / Pl: *~ii* / E: fr ***électromyographie***] Înregistrare a contracțiilor mușchilor scheletici cu ajutorul electromiografului.

electromiogramă *sf* [At: D. MED. / P: *~mi-o~* / Pl: *~me* / E: fr ***électromyogramme***] (Med) Diagramă care reprezintă curenții electrici generați de activitatea musculară.

electromobil *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: fr ***électromobile,*** ger ***Elektromobil***] Automobil cu motor electric.

electromotor, ~oare [At: STAMATI, F. 122/15 / S și: (înv) *electro-motor* / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***électromoteur***] **1** *sn* Motor electric. **2** *a* Care poate produce curent electric. **3** *a* (Îs) *Tensiune* (sau *forță*) *~oare* Tensiune electrică în bornele unui generator când circuitul exterior este deschis.

electromotrice *ai* [At: LM / E: fr ***électromotrice***] (Fiz; înv; îs) *Forță* (sau *putere*) *~* Diferența de potențial dintre cei doi poli ai unei mașini electrice.

electromuscular, ~ă *a* [At: DLR / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***électromusculaire***] (D. fenomene electrice) Care se produce în mușchi.

electron *sn* [At: CADE / Pl: *~i* / E: fr ***électron***] (Fiz) Particulă elementară stabilă, cu sarcină electrică egală cu a protonului, dar negativă și cu masa de 1836 de ori mai mică, ce intră în alcătuirea atomilor tuturor substanțelor Si: (rar) *negatron*.

electronarcoză *sf* [At: DER / Pl: *~ze* / E: fr ***électronarcose***] Narcoză produsă prin acțiunea curentului electric asupra creierului.

electronavigație *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~ii* / E: fr ***électronavigation***] Metodă de navigație de coastă cu ajutorul aparatelor electrice.

electronegativ, ~ă *a* [At: PONI, F. 263 / S și: (înv) *electro-negativ* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***électronégatif***] (D. elemente chimice) Ai cărui atomi captează cu ușurință electroni, transformându-se în ioni negativi.

electronegativitate *sf* [At: DEX-S / Pl: (rar) *~tăți* / E: eg ***electronegativity,*** fr ***électronégativité***] Proprietate a elementelor chimice de a fi electronegative.

electronic, ~ă [At: ENC. TEHN. I, 23 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***électronique***] **1-2** *a* Care aparține electronilor (sau electronicii). **3-4** *a* Privitor la electronică (sau la electroni). **5** *a* Care este folosit în electronică. **6** *sf* Știință care studiază fenomenele legate de mișcarea în diferite medii a paticulelor încărcate electric, interacțiunea dintre aceste particule, producerea lor etc., precum și construcția, studiul dispozitivelor și aparatelor care funcționează pe baza acestor fenomene. **7** *sf* Ramură a tehnicii care se ocupă cu producerea dispozitivelor, aparatelor etc. electronice (2).

electronician, ~ă *smf* [At: DEX / P: *~ci-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***électronicien***] (Iuz) Electronist.

electronist, ~ă *smf, a* [At: DEX / Pl: *~iști, ~e* / E: ***electron***(ică) + *-ist*] **1-2** Specialist în electronică.

electroniza *vt* [At: DEX / Pzi: *~zez* / E: ***electronică***] A dota cu mijloace electronice.

electronizare *sf* [At: DEX / Pl: *~zări* / E: ***electroniza***] Dotare cu mijloace electronice.

electronizat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***electroniza***] Electronizare.

electronizat[2]***, ~ă*** *a* [At: DEX / Pl: *~ați, ~e* / E: ***electroniza***] Dotat cu mijloace electronice.

eletronmicroscopie *sf* [At: MDENC / V: ***electronom~*** *sf* / Pl: *~ii* / E: fr ***électronmicroscopie***] Metodă de studiere a preparatelor histologice cu ajutorul microscopului electronic.

electronograf *sn* [At: DEX / Pl: *~e* / E: fr ***électronographe***] (Med) Aparat pentru electronografie (1).

electronografic, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~ici, ~ice* / E: eg ***electronographic***] (Med) **1** Care aparține electrografiei (1). **2** Referitor la electronografie (1). **3** De electronografie.

electronografie *sf* [At: DEX / Pl: *~ii* / E: eg ***electronography***] **1-2** (Metodă de) investigare a câmpurilor electrice din corpul uman, precum și a modificărilor acestora, în condiții de boală. **3** (Ccr) Imagine a câmpurilor electrice din corpul uman. **4** Clișeu cu imaginea corpului uman.

electronomicroscopie *sf* vz ***electronmicroscopie***

electronopunctură *sf* [At: DEX / Pl: *~ri* / E: ***electron***(ică) + (acu)***punctură***] Metodă terapeutică de stimulare a punctelor active ale corpului prin atingere cu un electrod care primește impulsuri electrice.

electronvolt *sm* [At: LTR / Pl: *~ți* / E: fr ***électronvolt***] Unitate de măsură a energiei, egală cu energia dobândită de un electron accelerat la o diferență de potențial de un volt.

electrooptic, ~ă [At: DER / P: *~tro-op~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***électro-optique***] **1** *a* (D. unele fenomene) Care este produs de acțiunea câmpului electric asupra emisiunii, absorbției și propagării luminii. **2** *a* (D. dispozitive) Care cuprinde o parte electrică și una optică. **3** *sf* Ramură a fizicii care studiază fenomenele datorate acțiunii câmpului electric asupra emisiunii, absorbției și propagării luminii. **4** *sf* Teoria electromagnetică a luminii.

electroosmotic, ~ă *a* [At: DN[3] / P: *~tro-os~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***électro-osmotique***] **1** Care este propriu electroosmozei. **2** Referitor la electroosmoză. **3** De electroosmoză.

electroosmoză *sf* [At: DT / P: *~tro-os~* / Pl: *~ze* / E: fr ***électro-osmose***] Trecere a unui lichid printr-o membrană poroasă sub acțiunea unei diferențe de potențial electric dintre cele două fețe ale membranei.

electropatologie *sf* [At: D. MED. / Pl: *~ii* / E: fr ***électropathologie***] (Med) Studiu al leziunilor și bolilor provocate de electricitatea industrială și cea atmosferică.

electroplasmoliză *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~ze* / E: fr ***électroplasmolyse***] Procedeu aplicat în industria zahărului, a sucurilor de fructe, în vinificație etc., care constă în expunerea materiei prime la acțiunea unui curent electric de joasă tensiune, în scopul degradării protoplasmei celulare și al măririi randamentului la operația de presare.

electroporțelan *sf* [At: LTR[2] / E: ***electro-porțelan***] Varietate de porțelan folosit la confecționarea izolatoarelor pentru liniile de distribuție a curentului electric și de telecomunicații.

electropozitiv, ~ă *a* [At: PONI, F. 263 / S și: (înv) *electro-pozitiv* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***électropositif***] (D. unele elemente chimice) Ai cărui atomi cedează cu ușurință electroni, transformându-se în ioni pozitivi.

electropozitivitate *sf* [At: DEX / E: fr ***électropositivité***] (Fiz) Proprietate a elementelor chimice de a fi electropozitive.

electroprelucrare *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~rări* / E: ***electro- + prelucrare***] Prelucrare a metalelor prin folosirea directă a energiei electrice.

electropunctor, ~oare *smf, a* [At: NEGULICI / V: (îvr) ***~puntor*** *sm* / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***électroponcteur***] (Frî) (Persoană) care practică electropunctura.

electropunctură *sf* [At: NEGULICI / V: (îvr) ***~punt~*** *sf* / Pl: *~ri* / E: fr ***électroponcture***] Metodă de acupunctură în care acul declanșează impulsuri electrice Si: *electroacupunctură*.

electropuntor *sm* vz ***electropunctor***

electropuntură *sf* vz ***electropunctură***

electroradiolog, ~ă *smf* [At: DN / Pl: *~ogi, ~oge* / E: fr ***électroradiologue***] Specialist în electroradiologie.

electroradiologie *sf* [At: DN / E: fr ***électroradiologie***] Disciplină medicală care cuprinde aplicațiile electricității și ale razelor în diagnosticarea și tratarea bolilor.

electroscop *sn* [At: STAMATI, F. 118/11 / Pl: *~oape*, (îvr) *~uri*, (rar) *~i sm* / E: fr ***électroscope***] Aparat care servește la punerea în evidență a stării de electrizare a unui corp și a felului sarcinii electrice a unui corp.

electroscopic, ~ă *a* [At: LM / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***électroscopique***] **1** Care aparține electroscopiei. **2** Referitor la electroscopie. **3** De electroscopie.

electroscopie *sf* [At: LM / E: fr ***électroscopie***] Parte a fizicii care se ocupă cu studiul electroscoapelor și al aplicațiilor lor.

electrosecuritate *sf* [At: DEX / E: ***electro- + securitate***] Protecție împotriva electrocutării.

electrosomn *sn* [At: D. MED. / E: ***electro- + somn***] (Med) Somn artificial provocat cu ajutorul curentului electric, utilizat în tratamentul unor boli psihice și nervoase.

electrostatic, ~ă [At: T. V. IONESCU, E. 14 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***électrostatique***] **1** *a* Care aparține sarcinilor electrice aflate în stare de repaus. **2** *a* Caracteristic electricității aflate în stare de repaus. **3** *a* Care se bazează pe fenomenele ce caracterizează stările electrice statice ale corpurilor. **4** *a* (Îs) *Mașină ~ă* Generator electric care funcționează pe baza fenomenului de electrizare. **5** *a* (D. instrumente de măsurat) A căror funcționare se bazează pe forțele electrostatice dintre corpuri încărcate cu sarcină electrică. **6** *a* Care este folosit în electrostatică (**7**). **7** *sf* Ramură a fizicii care studiază fenomenelor care însoțesc sarcinile electrice aflate în repaus.

electrostimulare *sf* [At: DEX / Pl: *~lări* / E: ***electro- + stimulare***] Stimulare a țesuturilor vii prin impulsuri electrice.

electrostricțiune *sf* [At: LTR[2] / P: *~ți-u~* / Pl: *~ni* / E: fr ***électrostriction***] Deformare a unui dielectric sub acțiunea câmpului electric.

electroșoc *sn* [At: MDENC / Pl: *~uri* / E: fr ***électrochoque***] (Med) Metodă de tratament care constă în trecerea curentului electric prin creier.

electrotecnic, ~ă *a, smf* vz ***electrotehnic***

electrotehnic, ~ă [At: LEG. EC. PL. 78 / V: (rar) ***~ecn~*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***électrotechnique***] **1** *sf* Știință care studiază fenomenele electrice și magnetice din punctul de vedere al aplicațiilor lor tehnice. **2** *sf* Ramură a tehnicii care se ocupă cu aplicațiile fenomenelor electrice și magnetice, precum și cu proiectarea, construcția și exploatarea utilajului respectiv. **3-4** *a* Care aparține electrotehnicii (**1-2**). **5-6** *a* Privitor la electrotehnică (**1-2**). **7-8** Specific electrotehnicii (**1-2**). **9** *a* Privitor la aplicarea tehnică a fenomenelor electrice și magnetice.

electrotehnician, ~ă *smf, a* [At: DN / P: *~ci-an~* / Pl: *~cieni, ~ciene* / E: fr ***électrotechnicien***] Specialist în electrotehnică (**2**).

electroterapeut *smf, a* [At: DN / P: *~pe-ut* / Pl: *~uți* / E: fr ***électrothérapeute***] **1-2** (Medic) specialist în electroterapie.

electroterapeutic, ~ă *a* [At: ABC SĂN. 65 / P: *~pe-u~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***électrothérapeutique***] **1** Care aparține electroterapiei Si: (rar) *electroterapic* (**1**). **2** Referitor la electroterapie Si: (rar) *electroterapic* (**2**). **3** Caracteristic electroterapiei Si: (rar) *electroterapic* (**3**). **4** De electroterapie Si: (rar) *electroterapic* (**4**).

electroterapic, ~ă *a* [At: DN / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***électrothérapique***] (Rar) **1-4** Electroterapeutic (**1-4**).

electroterapie *sf* [At: ENC. ROM. / S și: (înv) *electro-terapie* / Pl: *~ii* / E: fr ***électrothérapie***] Tratament medical care se bazează pe acțiunea curenților electrici ca agenți terapeutici ai anumitor boli.

electrotermic, ~ă *a* [At: MDENC / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***électrothérmique***] **1-2** Care aparține electrotermiei (**1-2**). **3-4** Referitor la electrotermie (**1-2**). **5-6** De electrotermie (**1-2**).

electrotermie *sf* [At: DT / E: fr ***électrothermie***] **1** Parte a electrotehnicii care se ocupă cu studiul procedeelor tehnice de utilizare a energiei electromagnetice pentru obținerea căldurii necesare unor operații tehnologice sau pentru încălzit. **2** Totalitatea procedeelor de utilizare a efectelor calorice a energiei electrice Si: (rar) *electrocăldură*.

electrotermoterapie *sf* [At: D. MED. / E: fr ***électrothermothérapie***] Producere de căldură în țesuturile vii în scop terapeutic, cu ajutorul curentului electric.

electrotipic, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***électrotypique***] **1** Referitor la electrotipie. **2** Caracteristic electrotipiei. **3** Executat prin electrotipie.

electrotipie *sf* [At: ENC. ROM. / E: fr ***électrotypie***] Reproducere de gravuri cu ajutorul curenților electrici.

electrotomie *sf* [At: DN / Pl: *~ii* / E: ger ***Elektrotomie***] Secționare a țesuturilor cu ajutorul curenților electrici.

electrotonic, ~ă *a* [At: DN / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***électrotonique***] Referitor la electrotonus.

electrotonus *sn* [At: LTR[2] / Pl: *~uri* / E: fr ***électrotonus***] Modificare a excitabilității unui țesut viu (muscular sau nervos) străbătut de curent electric continuu.

electrotraumatism *sn* [At: D. MED. / Pl: *~e* / E: ***electro- + traumatism***] (Med) Electrocutare (**1**).

electrotrepan *sn* [At: DT / Pl: *~e* / E: fr ***électrotrépan***] Sapă acționată de un motor electric, care se folosește în explorările petroliere Si: *electrobur*.

electrotropism *sn* [At: LTR² / Pl: *~e* / E: fr ***électrotropisme***] Orientare a organismelor în anumite direcții sub acțiunea curentului electric.

electrovalență *sf* [At: CHIRIȚĂ, P. 321 / Pl: *~țe* / E: fr ***électrovalence***] Legătură chimică stabilită între ioni cu sarcini electrice de semn contrar, datorită forțelor de atracție dintre aceștia.

electrovalvă *sf* [At: DN / Pl: *~ve* / E: fr ***électrovalve***] Ventil (sau supapă) cu deschiderea și închiderea comandate de un electromagnet.

electru¹ *sn* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / V: (îvr) ***ile~*** / E: ns cf *electric, electricitate*] (Înv) Electricitate.

electru² *sn* vz ***electrum***

electrum *sn* [At: DOSOFTEI, V. S. octombrie, 40ʳ/18 / V: (înv) ***electru***, (îvr) ***ilectru*** / E: lat ***electrum***, ngr ***ἤλεκτρον***] 1 (Înv; îf *electru*) Chihlimbar. 2 Aur nativ care conțin o mare cantitate de argint, de culoare galbenă deschis până la argintiu, maleabil și ductil.

electuar *sn* [At: ANTONESCU, D. / V: (înv) ***~iu*** (Pl: *~ii*) / P: *~tu-ar* / Pl: (rar) *~e* / E: fr ***électuaire***, lat ***electuarium***] Preparat farmaceutic cu aspect de pastă, obținut din amestecul unei pudre active cu sirop de miere sau de zahăr.

electuariu *sn* vz ***electuar***

elecție *sf* [At: IST. Ț. R. 12 / V: ***ale~***, ***~iune***, (îvr) ***elexie*** / Pl: *~ii* / E: fr ***élection***, lat ***electio, -onis***] (Înv) Alegere Cf *electivitate* (1).

elecțiune *sf* vz ***elecție***

eledon *s* [At: ABC SĂN. 136 / Pl: ? / E: nct] (Înv) Aliment preparat din lapte de vacă degresat și acidulat prin fermentație lactică naturală, care se prezintă sub formă de pulbere.

elefand *sm* vz ***elefant***

elefant *sm* [At: BIBLIA (1688), 252¹/4 / V: (pop) ***alifant***, (îvr) ***~fand***, ***elifand***, ***elif~*** / S și: (rar) *elephant* / Pl: *~nți*, (îvr; n) *~uri* / E: fr ***éléphant***, lat ***elephantus***] 1 (Șîs ~ *indian* sau înv. *indic*) Specie din ordinul proboscidienilor, de dimensiuni mari, cu pielea aspră și groasă și cu fildeși prezenți numai la masculi (*Elephas maximus*). 2 Exemplar din specia elefanților. 3 (Șîs ~ *african*) Specie de mamifere din ordinul proboscidienilor, de dimensiuni mari, cu urechi mari și pielea aspră și groasă, cu fildeși prezenți la ambele sexe, care trăiește în Africa (*Loxodonta africana*). 4 Exemplar din specia elefanților (3). 5 (În trecut; arg) Bancnotă de o mie de lei. 6 (Înv; dep) Bărbat în vârstă, cu bani, ușor de înșelat (la petreceri, la jocul de cărți etc.). 7-8 (Reg) Cal (sau bou) voinic și puternic. 9 (Înv) Fildeș. 10 (Îvr) Plantă nedefinită mai îndeaproape.

elefantiazis *sn* [At: LM / V: (înv) ***~tiză*** *sf* / S și: *~asis* / P: *~ti-a~* / E: fr ***élephantiasis***, lat ***elephantiasis***] Boală caracterizată prin dezvoltarea exagerată a unor părți ale corpului, de obicei a membrelor inferioare sau a organelor genitale, care sunt deformate printr-un edem enorm, dur și cronic Si: *filarioză*, (rar) *pahidermie*.

elefantic, ~ă *a* [At: BREZOIANU, R. 296/6 / Pl: *~ici*, *~ice* / E: fr ***éléphantique***, lat ***elephanticus, -a, -um***] 1 (Rar) Care aparține elefantului (1). 2 De elefant (1). 3 Ca al elefantului (1). 4 (ex) De dimensiuni foarte mari. 5 (Îvr) Care este bolnav de elefantiazis.

elefantin, ~ă *a* [At: LM / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***éléphantin***, lat ***elephantinus, -a, -um***] 1-4 (Rar) Elefantic (1-4).

elefantiză *sf* vz ***elefantiazis***

elefantoaică *sf* [At: TDRG 594 / Pl: *~ice* / E: ***elefant*** + *-oaică*] (Rar) Femela elefantului.

elefterosi *vt* [At: GÁLDI, M. PHAN. 122 / Pzi: *~sesc* / E: ngr ***ἐλευθέρωσα***] (Grî; rar) A elibera (1).

elegant, ~ă [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / Pl: *~nți*, *~e* / E: fr ***élégant***, lat ***elegans, -tis***] 1-2 *av*, *a* (D. oameni) (Într-un mod) care se distinge prin armonia și bunul gust al îmbrăcămintei, al ținutei Si: *distins*, *șic¹* (2) Si: *codret*, *luxos*. 3-4 *av*, *a* Cu distincție. 5 *a* (D. obiecte de îmbrăcăminte) Cu gust. 6 *a* (D. obiecte de îmbrăcăminte) Care se remarcă prin frumusețea, armonia, distincția croielii, a combinațiilor etc. 7-8 *av*, *a* (D. oameni) (Într-un mod) care dă dovadă de eleganță (1) Si: *nobil*, *galant*, *fin*. 9-10 (D. oameni) (Într-un mod) care sugerează maniere alese, distinse. 11 *a* (D. manifestări, acțiuni, creații etc. ale oamenilor) Care exprimă eleganță (6). 12-13 *av*, *a* (D. limbaj, stil etc.) (Într-un mod) care se distinge prin sobrietate, precizie, ușurință Si: *ales*, *elevat*, *îngrijit*. 14-15 *av*, *a* (D. oameni sau părți ale corpului lor) (Într-un mod) grațios. 16-17 *av*, *a* (D. obiecte, interioare etc.) (Într-un mod) care se caracterizează prin finețea, suplețea, frumusețea liniei (a formei etc). 18-19 *av*, *a* (Într-un mod) care se remarcă prin îmbinarea plăcută a elementelor, printr-o sobrietate plină de gust. 20 *a* Care este amenajat cu lux Si: *fin*, *luxos*, *somptuos*.

eleganță *sf* [At: CALENDARIU (1794), 27 / V: (înv) ***~ție*** *sf* / Pl: *~țe* / E: fr ***élégance***, lat ***elegantia***] 1 Distincție (în modul de a se îmbrăca, în ținută etc.). 2 Bun gust în alegerea îmbrăcămintei (și în felul de a o purta). 3 Arta de a fi elegant (10) Vz *șic*. 4 (Rar) Obiect de îmbrăcăminte executat cu gust. 5 Frumusețe, armonie, distincție a croielii, a combinațiilor etc. 6 (Adesea precedat de pp „cu") Atitudine aleasă, (în maniere, în comportament, în mișcări etc.). 7 Subtilitate a gustului (sau a simțirii) Si: *rafinament*, *delicatețe*, *noblețe*. 8 Tact. 9 Remarcare prin finețea, suplețea, frumusețea liniei (a formei etc.). 10 Deosebire prin îmbinarea plăcută a elementelor, printr-o sobrietate plină de gust. 11 Amenajare cu lux. 12 Suplețe.

eleganție *sf* vz ***eleganță***

eleemosinariu *smn* vz ***eleimosinar***

eleemosină *sf* vz ***eleimosină***

eleemozină *sf* vz ***eleimosină***

eleghiacesc, ~ească *a* [At: EUSTATIEVICI, GR. ROM. 118ʳ/5 / V: ***eleag~*** (P: *~le-a~*) *a* / P: *~ghi-a~* / E: ***eleghie*** + *-icesc*] (Îvr) Elegiac (1).

eleghie *sf* vz ***elegie***

elegiac, ~ă [At: I. GOLESCU, C. / P: *~gi-ac* / Pl: *~aci*, *~ace* / E: fr ***élégiaque***, lat ***elegiacus***] (D. producții literare sau muzicale; pex, d. părți, atribute ale lor) 1 *a* Care are caracterele elegiei, exprimând melancolie, tristețe, durere Si: (înv) *elegic*, (îvr) *eleghiacesc*. 2 *a* (În versificația antică greacă și latină, îs) *Distih* ~ Grup de două sau mai multe versuri, primul fiind un hexametru, iar al doilea un pentametru. 3-4 *sm*, *a* (Persoană) care scrie elegii Si: *elegic* (2). 5-6 *a*, *av* (Care este) melancolic. Si: *nostalgic*, *trist*, (înv) *elegic* (3).

elegibil, ~ă *a* vz ***eligibil***

elegic, ~ă *a*, *sm* [At: ODOBESCU, S. I. 210 / Pl: *~ici*, *~ice* / E: ***elegie*** + *-ic*] (Înv) 1-3 Elegiac (1-3).

elegie *sf* [At: CANTEMIR, I. I. I, 12 / V: (înv) ***~ghie*** (A și: *eleghie*) / Pl: *~ii*, (înv) ~ / E: fr ***élégie***, it ***elegia***, lat ***elegia***, ngr ***ἐλεγεία***] 1 Operă literară în versuri sau, rar, în proză aparținând genului liric, în care sunt exprimate sentimente de melancolie, de tristețe, de jale. 2 Poezie, în literatura antică, compusă din distihuri elegiace. 3 (Fig) Lamentare. 4 (Fig) Tristețe. 5 (Fig) Melancolie.

elegist *sm* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~iști* / E: ***elegie*** + *-ist*] (Îvr) Poet elegiac (3).

elei *i* [At: CANTEMIR, I. I. II, 77 / V: ***eal~***, ***ial~***, (prin reduplicare) ***ellelei***, (înv) ***hele*** / E: nct] (Pop; adesea precedând un vocativ) Exclamație prin care se interpelează ascultătorul și care exprimă: 1 Mirare. 2 Bucurie. 3 Surprindere. 4 (Îf *elelei*) Dor.

eleimosinar [At: EMINESCU, în L. ROM. 1961, nr. 1, 52 / V: ***eleemosinariu***, ***eleinosunariu***, ***elemozinar*** *sm* / P: *~lei~* / Pl: (1) *~i*, (2) *~e* / E: fr ***élémosinaire***, it ***elemosinario***, lat ***eleemosynarius***] (Iuz) 1 *sm* Persoană însărcinată la curtea unui suveran cu strângerea ajutoarelor. 2 *sn* Depozit din care se împărțeau ajutoarele sau pomenile.

eleimosină *sf* [At: (a. 1827), IORGA, S. D. XII, 32 / V: ***~ozi~***, ***elem~***, (A și: (rar) *elemosină*), ***elimozină***, ***eleem~***, ***eleemozină***, ***elemozină***, ***lei~***, ***leimozină*** / Pl: *~ne* / E: it ***elemosina***, lat ***eleemosyna***, ngr ***ἐλεημόσυνη***] (Iuz) 1 Binefacere. 2 Pomană. 3 (Ccr) Ceea ce se dădea de pomană. 4 (Ilav) **Din ~ozină** Din milă.

eleimozină *sf* vz ***eleimosină***

eleinosunariu *smn* vz ***eleimosinar***

elelei *i* vz ***elei***

elektron *sn* [At: LTR² / E: ns cf ger *Elektron*] Aliaj dur și ușor de aluminiu și magneziu.

element [At: CANTACUZINO, N. P. 134ᵛ/2 / Pl: *~e*, *~nți*, (înv) *~uri*, (îvr) *~minte* / E: fr ***élément***, lat ***elementum***] **1** *sm* (Ant) Fiecare dintre cele patru aspecte ale materiei (foc, apă, aer, pământ) despre care se credea că stau la baza tuturor corpurilor și fenomenelor naturii. **2** *sn* (Lpl; adesea determinat prin „naturii") Fenomen al naturii care se manifestă incontrolabil Vz *stihie*. **3** *sn* (Lpl; de obicei urmat de determinări în genitiv sau introduse prin pp. „de", rar „din", indicând sfera, domeniul) Principii fundamentale, noțiuni de bază într-o disciplină oarecare Si: *noțiune*. **4** *sn* (Adesea cu determinări care indică apartenența) Parte componentă a unui întreg. **5** *sn* (Lin) Parte a unui enunț, a unui cuvânt întreg etc. izolabilă prin analiză și care intră în compoziția unei structuri, a unui sistem etc. **6** *sn* (Mat) Parte componentă a unei mulțimi, de la care începe orice construcție matematică. **7** *sn* Fiecare din părțile care alcătuiesc o figură geometrică sau servesc la determinarea acesteia. **8** *sn* (Med) Fenomen constant ce caracterizează o boală. **9** *sn* (Lpl) Ansamblu de cunoștințe necesare efectuării în bune condiții a unor operații. **10** *sn* (Spc) Parte componentă a unei construcții cu rol bine determinat în alcătuirea acesteia. **11** *sn* Parte a unui mecanism, a unui aparat compus din serii asemănătoare. **12** *sn* (Șîs ~ *melodic*) Parte componentă a unei compoziții muzicale. **13** *sn* (Lpl) Date ce concură la formarea unei concluzii. **14** *sn* Factor. **15** *sn* (Adesea urmat de determinări care indică felul, caracterul) Persoană care face parte dintr-un grup, dintr-o colectivitate. **16** *sn* Mediu în care trăiește o viețuitoare. **17** *sn* (În legătură cu verbele „a fi", „a se afla", „a se simți", „a trăi") Mediu favorit, anturaj în care cineva se simte bine. **18** *sn* (Prc) Mediu. **19** *sn* Însușire. **20** *sn* Substanță care nu mai poate fi descompusă în alte substanțe mai simple prin mijloace fizice sau chimice obișnuite și care poate forma prin combinare chimică substanțe compuse. **21** *sn* (Chm; îs) ~ *rare* Pământuri rare. **22** *sn* (Pgn) Substanță. **23** *sn* Pilă electrică. **24** *sn* Fiecare celulă a unei pile electrice. **25** *sm* Fiecare din părțile componente ale unui calorifer.

elementar, ~ă [At: AMFILOHIE, G. F. 211ʳ/14 / V: (înv) ***~iu*** / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***élémentaire***, it ***elementare***, lat ***elementarius***] **1-2** *a*, *av* Simplu. **3** *a* Care este de bază Si: (îvr) *elementaricesc* (3). **4** *s* (Înv) Element (1) de bază. **5** *a* (D. substanțe) Care nu poate fi descompus în alte substanțe mai simple prin mijloace fizice sau chimice obișnuite și care poate forma prin combinare chimică substanțe compuse. **6** *a* Format din elemente (4). **7** *a* Care aparține elementelor. **8** *a* Referitor la elemente. **9** *a* Neevoluat. **10** *a* (D. oameni sau însușiri ori manifestări ale lor) Primitiv, rudimentar. **11** *a* (D. cărți, manuale etc.) Care cuprinde elemente de bază ale unei științe Si: (îvr) *elementaricesc* (4). **12** *a* (D. discipline științifice) Care studiază elementele (3) de bază Si: (îvr) *elementaricesc* (5). **13** *a* (Îs) *Învățământ* ~, asr *clasă ~ă* Prima treaptă a învățământului public obligatoriu, în care se predau elementele de bază ale principalelor discipline. **14** *a* (Îs) *Școală ~ă* Instituție a învățământului public obligatoriu, în care se predau elementele de bază ale principalelor discipline. **15** *a* Care aparține naturii și fenomenelor ei Si: *natural*. **16** *a* (Mit; d. duhuri, spirite etc.) Care stăpânește unul din elementele (1) naturii.

elementaricesc, ~ească *a* [At: VÎRNAV, L. 134ʳ/5 / Pl: *~ești* / E: ***elementar*** + *-icesc*] (Îvr) **1-5** Elementar (**1-3**, **11-12**).

elementaritate *sf* [At: CONSTANTINESCU, S. II, 7 / Pl: *~tăți* / E: it ***elementarita***] **1-2** Calitatea a ceea ce este elementar (**1-2**).

elementariu, ~ie *a*, *av* vz ***elementar***

elementariza *vt* [At: BUL. FIL. III, 185 / Pzi: *~zez* / E: ***elementar*** + *-iza*] (Nob) A simplifica.

elemi *si* [At: ANTONESCU, D. / E: fr ***élémi***] Rășină naturală ce conține uleiuri eterice, folosită în industrie și în farmacie.

elemosină *sf* vz ***eleimosină***

elemozinar *smn* vz ***eleimosinar***

elemozină *sf* vz ***eleimosină***

elen, ~ă [At: (cca 1618) GCR I, 51/12 / V: ***elin*** *smf*, *a* / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***héllène***, lat ***hellenus***, ngr ***ἕλλην***] **1-2** *smf* Persoană care face parte din populația de bază a Greciei sau este originară de acolo Si: *grec*, (îvr) *elinic* (**7-8**). **3** *smp* Popor care locuiește în Grecia. **4** *a* (Înv; de obicei îoc „creștin") Păgân. **5-6** *a* Care aparține Greciei sau grecilor Si: *elinic* (**2-3**). **7-8** *a* Referitor la Grecia sau la greci Si: *elinic* (**4-5**). **9** *a* Originar din Grecia Si: *elinic* (**6**). **10-11** *a* Specific Greciei sau grecilor Si: *grecesc*, (înv) *elenic*, *elinesc*. **12** *sf* (Îf *elină*) Limba greacă veche.

elenchus *sn* vz ***elencos***

elencos *sn* [At: ENC. ROM. / V: ***~chus*** / Pl: ? / E: fr ***élenchos***] (În filozofia scolastică) **1** Problemă în discuție. **2** Raționament contradictoriu.

elenesc, ~ească *a*, *sf* vz ***elinesc***

elenește *av* vz ***elinește***

elenic, ~ă [At: HELIADE, O. II, 88 / V: ***elinic*** *smf*, *a* / Pl: *~ici*, *~ice* / E: fr ***hellénique***] **1-8** *a* Elen (**4-11**). **9-10** *smf* (Îvr) Elen (**1-2**). **11** *sf* (Înv) Elenă (**12**).

elenism *sn* [At: EUSTATIEVICI, GR. RUM., 107ʳ/4 / V: (rar) ***~izm***, ***elin~***, ***he~*** / Pl: *~e* / E: fr ***hellénisme***, lat ***hellenismus***, ngr ***ελληνίσμος***] **1-3** Cuvânt, locuțiune, expresie proprii limbii elene (**12**) Si: *grecism*. **4** Mod de exprimare specific limbii elene. **5** Totalitatea particularităților naționale ale elenilor (**2**). **6-7** Cultura Greciei (antice) (și influențele exercitate) de ea. **8** (Prc) Cultura elenistică (**2**).

elenist, ~ă [At: I. GOLESCU, C. / V: (rar) ***elin~***, (îvr) ***elimist***, ***he~*** *smf*, *a* / Pl: *~iști*, *~e* / E: fr ***helléniste***] **1-2** *smf* (rar) *a* (Persoană) specializat(ă) în studiul limbii și al civilizației elene (**6-7**). **3** *a* (Rar; îs) *Epoca elin~* Epoca elenistică (**1**).

elenistic, ~ă *a* [At: ENC. ROM. II, 277 / V: (rar) ***he~*** / Pl: *~ici*, *~ice* / E: fr ***hellénistique***] **1** (Îs) *Epoca* (sau *perioada*) *~ă* ori, înv, *periodul* ~ Epocă în istoria sclavagistă a popoarelor din bazinul Mării Mediterane cuprinsă între moartea lui Alexandru Macedon și sfârșitul sec. I a. C. **2** *a* Care aparține perioadei elenistice (**1**). **3** *a* Caracteristic perioadei elenistice (**1**). **4** *a* Referitor la perioada elenistică (**1**). **5-6** *a* Care se referă la Grecia (sau la civilizația greacă).

eleniza *vtf*, *vr* [At: PONTBRIANT, D. / Pzi: *~zez* / E: fr ***hellenisér***] **1-2** (Rar) A face să capete (sau a căpăta) trăsături specifice elenilor (**1**) Si: (înv) *elini*, (îvr) *elinizi*. **3-4** A face să capete (sau a căpăta) caracter elen (**4**) Si: (îvr) *elinizi*. **5-6** A da (sau a căpăta) o formă specifică sistemului limbii elene.

elenizant, ~ă *a* [At: PÂRVAN, G. 11 / Pl: *~nți*, *~e* / E: fr ***hellénisant***] (Rar) **1** Care are caracter elen (**5**). **2** Care e influențat de elenism (**5**). **3** Cu trăsături proprii culturii elene (**5**).

elenizare *sf* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~zări* / E: ***eleniza***] **1** Dobândire de trăsături specifice elenilor (**1**) Si: (nob) *elenizat¹*, (rar) *elenizire*. **2** Dobândire de caracter elen (**4**) Si: (nob) *elenizat¹*, (rar) *elenizi*. **3** Dobândire a unei forme specifice sistemului limbii elene Si: (nob) *elenizat¹*, *elenizit*.

elenizat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***eleniza***] **1-3** (Nob) Elenizare (**1-3**).

elenizat², ~ă *a* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***eleniza***] (Rar) **1** Care și-a însușit trăsături specifice elenilor (**1**). **2-3** Care a căpătat caracter elen (**10-11**).

elenizm *sn* vz ***elenism***

elenomanie *sf* [At: IST. L. ROM. I, 54 / Pl: *~ii* / E: ***elen*** + ***manie***] (Rar) Interes exagerat pentru cultura elenă (**4**).

elenșug *sn* [At: ALR I, h. 1429/231 / V: ***eleșug*** / Pl: *~uri* / E: mg ***ellenség***] (Mgm; reg) **1** Jaf. **2** (Îf *eleșug*) Bejenie.

eleolit *sm* [At: CANTUNIARI, L. M. / V: (rar) ***~ă*** *sf* / Pl: *~iți* / E: fr ***éléolithe***] Varietate de mineral din grupul feldspaților.

eleolită *sf* vz ***eleolit***

elepatacul *sa* [At: VARONE, D. 52 / E: mg ***Elöpatak***] (Reg) **1** Dans popular asemănător cu brâul. **2** Melodie după care se execută elepatacul (**1**).

eleron *sn* [At: LTR^2 / Pl: *~oane* / E: fr ***aileron***] Fiecare dintre aripioarele de comandă ale cârmei transversale a unui avion, prin manevrarea căreia se mișcă în zbor avionul.

elesir *sn* vz ***elixir***

elesteu *sn* vz ***heleșteu***

eleșteu *s* [At: MAT. DIALECT. I. 204 / A: nct / E: mg ***élesztő***] (Reg) Drojdie de bere.

eleșug *sn* vz ***elenșug***

eletric, ~ă *a, smf* vz ***electric***

eleusin, ~ă [At: ENC. ROM. II. 277 / V: ***~uzin*** / P: *~e-u~* / Pl: *~i, ~e,* (rar) *~ii* / E: fr ***éleusinies,*** lat ***eleusinia,*** ngr ***ἐλευσίνια,***] **1-2** *sf,a* (Lpl; șîs *misterele ~e*) Sărbători în cinstea zeiței Demeter care aveau loc în orașul Eleusis din Grecia antică. **3** *a* (Rar) Care aparține zeiței Demeter.

eleusinesc, ~ească *ap* [At: MOLNAR. I. 215/12 / Pl: *~ești* / E: ***eleusin*** + *-esc*] (Înv; îs *tainele ~nești*) Eleusin (1).

eleusinic, ~ă *ap* [At: REV. FIL. 1970. 675 / P: *~e-u~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***eleusin*** + *-ic*] (Rar; îs) *Misterele ~e* Eleusin.

eleusion *sn* [At: DLR ms / P: *~si-on* / E: nct] Templu în care se celebrau misterele eleusine.

eleuterie *sf* [At: LM / P: *~le-u~* / Pl: *~ii* / E: fr ***éleuthérie,*** ngr ***ἐλεθερία***] (În Grecia antică) **1** Guvernare liberă a unui stat. **2** (Lpl) Sărbători celebrate în cinstea unei victorii.

eleuzin, ~ă *sn* vz ***eleusin***

elev, ~ă *smf* [At: CR (1830), 375^1/12 / V: (iuz) ***aliev*** (P: *~li-ev*) / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***élève***] **1** (Uneori urmat de determinarea indicând funcția pentru care se pregătește) Persoană care învață într-o școală sau este instruită de cineva Si: *școlar*. **2** Persoană care adoptă, urmează sau continuă doctrina, principiile cuiva Si: *discipol*.

eleva [At: PONTBRIANT, D. / Pzi: *~vez* / E: fr ***élever,*** lat ***elevare***] (Liv; rar) **1** *vt* A ridica. **2-3** *vtr* A evolua. **4-5** *vtr* A (se) instrui.

elevare *sf* [At: CONSTANTINESCU, S. I, 70 / Pl: *~vări* / E: ***eleva***] (Liv; deseori complinit de „morală", „spirituală") Elevație (2).

elevat, ~ă *a* [At: BARASCH, I. F. 17/3 / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***elevé***] **1** (Îvr; d. clasele sociale) Care are o poziție înaltă. **2** (Îvr) Care iese în relief. **3** (D. stil, limbaj etc; pex; d. oameni și manifestările lor) Rafinat.

elevator^1 *sn* [At: TURNESCU. MED. OP. 9^r / V: (înv) ***~iu*** / A: (înv) *~vator* / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***élévateur,*** ger ***Elevator,*** cf lat *elevator*] **1** Instrument chirurgical pentru îndepărtarea fragmentelor solide din țesuturile vii. **2** Aparat, instalație sau dispozitiv al unei instalații cu care se ridică și se transportă vertical sau aproape vertical și pe distanțe relativ mici materiale grele. **3** Unealtă cu care se prind și se manevrează uneltele de foraj, burlanele etc. în exploatările petroliere sau în lucrările de exploatare.

elevator^2, ~oare *a* [At: DN / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***elevatoire***] **1** Care ridică. **2** (Îs) *Mușchi ~* Mușchi care, prin contracțe, ridică anumite segmente ale corpului. **3** (Rar; fig) Înălțător.

elevatorist *sm* [At: DEX / Pl: *~iști* / E: ***elevator*** + *-ist*] Muncitor care lucrează la elevator^1 (**2**).

elevatoriu *sn* vz ***elevator***

elevație *sf* [At: STAMATI, D. / V: (rar) ***~iune,*** (îvr) ***~văciune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***élévation,*** lat ***elevatio, -onis***] **1** Ridicătură. **2** (Fig) Atitudine morală superioară. **3** (Teh) Reprezentare grafică la scară a fețelor exterioare ale unei construcții, mașini etc., prin proiecția pe un plan vertical. **4** (Arh) Parte a unui zid, a unei pile sau a unei culee de pod situată deasupra terenului. **5** Fiecare dintre fețele verticale exterioare ale unui element dintr-o construcție.

elevațiune *sf* vz ***elevație***

elevăciune *sf* vz ***elevație***

eleveză *sf* [At: DER / Pl: *~ze* / E: fr ***éleveuse***] Aparat pentru creșterea artificială a puilor și a bobocilor Si: *crescătoare*.

elexie *sf* vz ***electie***

elexir *sn* vz ***elixir***

elf *sm* [At: EMINESCU, G. P. 84 / Pl: *~i* / E: fr ***elfe,*** ger ***Elf, Elfe***] (În mitologia popoarelor germane) Ființă supranaturală imaginată ca un pitic, răutăcios sau binevoitor, care simbolizează forțele naturii (apa, focul, pământul etc.).

eliac, ~ă *a* [At: LM / Pl: *~aci*, *~ace* / E: fr ***héliaque***] (Înv) **1** Solar. **2** (Îs) *Spectru ~* Spectru solar. **3-4** (D. răsăritul sau apusul unui astru) Care se produce în același timp cu răsăritul (sau apusul Soarelui). **5-6** (D. stele) Care răsare sau apune în același timp cu Soarele.

eliace *sfp* [At: NEGULICI / E: fr ***héliaques***] (Înv) Sacrificii în onoarea Soarelui la vechii greci.

elibera [At: CODRESCU, C. I. IV/19 / Pzi: *~rez* / E: lat ***eliberare***] **1-6** *vtrp* (C. i. persoane, colectivități umane) A înlătura oprimarea națională, politică, socială Si: *a descătușa, a dezrobi, a emancipa*. **7-10** *vtrp* (C. indică țări, teritorii, orașe etc.) A scăpa de ocupație militară sau de sub dominație străină. **11-12** *vtrp* (D. militari) A se lăsa la vatră. **13-14** *vtrp* (C. i. acte, documente justificative etc.) A da cuiva (la cerere). **15-16** *vtrp* (C. i. mărfuri) A preda contra unui bon (de plată). **17-18** *vtr* A (se) degaja dintr-o strânsoare. **19-20** *vtr* A (se) debarasa de un obiect care jenează. **21** *vr* (Fig) A se destinde. **22-23** *vtrp* (Rar) A da la iveală. **24-25** *vtrp* (C. i. terenuri, încăperi etc.) A (se) evacua. **26-27** *vtr* (C. i. substanțe) A elimina, a degaja. **28** *vr* (Chm; d. atomi) A se desprinde dintr-o moleculă, rămânând în stare liberă. **29** *vt* (C. i. persoane, urmat de determinări ca „din post", „din funcție") A scoate.

eliberare *sf* [At: CODRESCU, C. I. IV/5 / Pl: *~rări* / E: ***elibera***] **1** Punere în stare de libertate Si: (înv) *eliberație*, (pop) *slobozire*. **2-4** Înlăturare a oprimării naționale, politice, sociale. **5-6** Ieșire de sub ocupație militară (sau de sub dominație străină). **7** Lăsare la vatră. **8** Înmânare (la cerere), de către o instituție, a unor acte, documente justificative etc. **9** Predare a unei mărfi, contra unui bon (de plată). **10** Degajare dintr-o strâmtoare. **11** Debarasare de un obiect care jenează. **12** (Fig) Destindere. **13** Evacuare a unei încăperi, teren etc. **14** Eliminare a unor substanțe. **15** (Chm) Trecere a unui atom în stare liberă. **16** Scoatere a unei persoane dintr-o funcție.

eliberat^1 *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***elibera***] **1-14** Eliberare (**1-16**).

eliberat^2, ~ă *a* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~ați, ~e* / E: ***elibera***] **1** (D. persoane, colectivități umane) Pus în stare de libertate. **2-4** Care a ieșit de sub oprimare națională, politică, socială. **5-6** (D. țări, teritorii, orașe etc.) Care a scăpat de sub ocupație militară sau de sub dominație străină. **7** (D. militari) Lăsat la vatră. **8** (D. acte, documente justificative etc.) Dat la cerere. **9** (D. mărfuri) Predat contra unui bon (de plată). **10** Degajat dintr-o strâmtoare. **11** Debarasat de un obiect jenant. **12** (Fig) Destins. **13** (D. încăperi, terenuri etc.) Evacuat. **14** (D. substanțe) Eliminat. **15** (D. atomi) Care a trecut în stare liberă. **16** (D. o persoană) Scos din funcție.

eliberator, ~oare [At: LEG. EC. PL. 187 / V: (rar) ***~iu*** / E: ***elibera*** + *-tor*] **1-4** *smf, a* (Persoană, clasă socială, popor) care eliberează (1). **5** *a* (Fig) Odihnitor. **6** *a* (Fig) Liniștitor. **7-8** *a* De eliberare (**5-6**).

eliberatoriu, ~ie *smf, a* vz ***eliberator***

eliberație *sf* [At: NEGULICI / V: ***~țiune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***libération,*** it ***liberazione,*** lat ***liberatio, -onis***] (Înv) **1** Eliberare (1). **2** Achitare a unei datorii.

eliberațiune *sf* vz ***eliberație***

elică *sf* vz ***elice^1***

eliccíu *sm* [At: N. A. BOGDAN, C. M. 102 / Pl: *~ccii* / E: tc ***elekci***] (Trî; pbl) Ajutor de plăcintar, care coace plăcintele.

elice^1 *sf* [At: NEGULICI / V: (rar) ***he~,*** (înv) ***~ciu, elis*** *sn,* ***elisă,*** (îvr) ***~că*** / A și: (îvr) *el~* / Pl: *~* / E: fr ***hélice,*** lat ***helix, -icis***] **1** (Gms) Linie curbă care taie sub un unghi constant generatoarele unui cilindru sau ale unui con. **2** Organ de mașină rotativ, format din două sau mai multe pale fixate pe un butuc, folosit la propulsia avioanelor și a navelor, la deplasarea unui fluid etc.

elice^2 *sf* [At: ALEXI, W. / Pl: *~* / E: fr ***hélix***] (Atm; rar) Parte externă și periferică a pavilionului urechii.

eliciu *sf* vz ***elice^1***

eliciune *sf* vz ***eliziune***

elicoid, ~ă [At: PROT. – POP., N. D. / P: *~co-id* / Pl: *~e*, (rar) *~izi sm* / E: fr ***hélicoïde***] 1 *a* (Înv) Elicoidal. 2 *sn* Suprafață generată prin deplasarea pe o elice a unei drepte, a unui triunghi etc. 3 *sn* (Mat) Curbă generată de rotirea unei parabole obișnuite în jurul unui cerc.

elicoidal, ~ă a [At: CADE / V: (rar) *he~* / P: *~co-i~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***hélicoïdal***] 1 Care are formă de elice[1] (1). 2 (D. roți dințate, dispozitive) Care prin mișcare descrie o elice.

elicopter sn [At: CONTEMP., S. II, 1969, nr. 1183, 12/4 / V: *he~* / Pl: *~e* / E: fr ***hélicopterè***] Aparat de zburat cu motor, a cărei susținere și mișcare sunt asigurare de una sau mai multe elice care se rotesc în jurul unor axe verticale și care poate ateriza pe un spațiu extrem de redus ori se poate menține în aer într-un punct fix.

elicopterist, ~ă smf [At: DEX-S / Pl: *~iști, ~e* / E: ***elicopter*** + *-ist*] Pilot de elicopter.

elicopurtat, ~ă a [At: L. ROM. 1968, 134 / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***heliporté***] (Rar) Care este transportat cu elicopterul.

elicostat sn [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: fr ***hélocostat***] Aparat de zburat alcătuit dintr-un mic balon și o elice.

elida vtrp [At: PONTBRIANT, D. / V: (înv) *elide* / Pzi: *~dez, elid* / E: fr ***élider***, lat ***elidere***] 1-2 A înlătura, în scris sau în vorbire, vocala finală a unui cuvânt înaintea vocalei inițiale a cuvântului următor.

elidare sf [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~dări* / E: ***elida***] (Rar) 1-3 Eliziune (1-3).

elidat[1] sn [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***elida***] 1-3 Eliziune (1-3).

elidat[2], ~ă a [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~ați, ~e* / E: ***elida***] (D. vocale, pex., d. silabe, cuvinte) Care a fost suprimat prin eliziune.

elide v vz ***elida***

elifand sm vz ***eléfant***

elifant sm vz ***eléfant***

eligară sf [At: DN[3] / V: *he~* / Pl: *~ri* / E: fr ***héligare***] Ansamblu de instalații de pe un eliport, puse la dispoziția pasagerilor.

eligibil, ~ă a [At: CODRU-DRĂGUȘANU, C. 228 / V: (îvr) *eleg~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***éligible***, it ***eligibile***, lat ***eligibilis***] 1-2 (D. oameni) Care întrunește toate condițiile spre a putea fi ales (într-o funcție politică sau) într-un organ reprezentativ. 3 (Înv; d. funcții sau forme de organizare politică și socială) Care poate fi obținut prin alegere.

eligibilitate sf [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~tăți* / E: fr ***éligibilité***] 1-3 (Calitate a unei persoane de a îndeplini) condițiile pentru a putea fi aleasă (într-o funcție publică sau) într-un organ reprezentativ.

elii smp [At: (a. 1633) GCR I, 85/11 / E: lat ***ellii***] (Îvr) Divinități.

elimare sf [At: LOVINESCU, C. VII, 11 / Pl: *~mări* / E: fr ***elimer***] 1-2 (Liv; rar) Slăbire (a unei încordări sau) a unei stări conflictuale.

elimina [At: PROT. – POP., N. D. / Pzi: *elimin* și (înv) *~nez* / E: fr ***éliminer***] 1-2 *vtr* (C. i. substanțe, elemente chimice etc.) A (se) pune în stare de libertate dintr-un amestec, dintr-o combinație chimică etc. 3 *vr* (D. căldură) A se degaja. 4-5 *vtr* A (se) exclude. 6 *vt* (Pex) A nu accepta o idee. 7-8 *vt* (Pex) A respinge pe cineva sau ceva. 9 *vt* A face să nu mai existe Si: *a suprima, a ucide*. 10 *vt* (Rar) A șterge dintr-un text, de pe o listă etc. 11 *vt* (Mat; c. i. o necunoscută) A face să dispară dintr-o ecuație algebrică. 12-13 *vt* (Spc; c. i. elevi, studenți) A da afară dintr-o instituție de învățământ (definitiv sau) pe o perioadă limitată. 14 *vt* (Pex) A nu primi la un examen. 15 *vt* (C. i. persoane) A scoate dintr-o funcție. 16-17 *vt* (C. i. sportivi, concurenți) A înlătura dintr-o competiție în urma (rezultatelor slabe obținute sau a) săvârșirii unor acte de indisciplină. 18 *vt* (D. organism; c. i. substanțe, secreții etc.) A da afară. 19 *vt* (Spc; d. aer) A expira.

eliminare sf [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~nări* / E: ***elimina***] 1 Punere în stare de libertate a unor substanțe, elemente chimice etc. dintr-un amestec, dintr-o combinație etc. Si: *eliminat[1]* (1-2), *eliminație* (1-2). 2 Degajare a căldurii Si: *eliminat[1]* (3), *eliminație* (3). 3-5 Excludere (a cuiva sau) a ceva dintr-o colectivitate, dintr-o acțiune, dintr-un ansamblu etc. Si: *eliminat[1]* (4-5), *eliminație* (4-5). 6 (Pex) Neacceptare a unei idei Si: *eliminat[1]* (6), *eliminație* (6). 7-8 (Pex) Respingere (a cuiva sau) a ceva Si: *eliminat[1]* (7-8), *eliminație* (7-8). 9 Suprimare a existenței a ceva Si: *eliminat[1]* (9), *eliminație* (9). 10 (Rar) Radiere dintr-un text, de pe o listă etc. Si: *eliminat[1]* (10), *eliminație* (10). 11 (Mat) Excludere a unei necunoscute dintr-o ecuație algebrică Si: *eliminat[1]* (11). 12-13 (Spc) Excludere a unor elevi sau studenți dintr-o unitate de învățământ (definitiv sau) pe o perioadă determinată Si: *eliminat[1]* (12-13). 14 (Pex) Refuz de a primi un candidat la un examen Si: *eliminat[1]* (14). 15 Scoatere a unei persoane dintr-o funcție Si: *eliminat[1]* (15). 16-17 (Spc) Înlăturare dintr-o competiție a unor sportivi, concurenți etc. în urma (rezultatelor slabe obținute sau a) săvârșirii unor acte de indisciplină Si: *eliminat[1]* (16-17). 18 Ieșire pe cale naturală din organism a unor substanțe, secreții etc. Si: *eliminat[1]* (18), *eliminație* (11). 19 (Spc: d. aer) Expirare.

eliminat[1] sn [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***elimina***] 1-18 Eliminare (1-18). 19 (Spc; d. aer) Expirare.

eliminat[2], ~ă a [At: LM / Pl: *~ați, ~e* / E: ***elimina***] 1 (D. substanțe, elemente chimice etc.) Pus în stare de libertate dintr-un amestec, dintr-o combinație etc. 2 (D. căldură) Degajat[2]. 3 Exclus dintr-o colectivitate, dintr-o acțiune, dintr-un ansamblu etc. 4 (D. idei) Neacceptat[2]. 5 (Pex) Respins[2]. 6 Făcut să nu mai existe Si: *suprimat[2]*. 7 (Rar; d. cuvinte, fragmente) Radiat dintr-un text, de pe o listă etc. 8 (Mat; d. necunoscute) Făcut să nu mai apară într-o ecuație algebrică. 9-10 (Spc; d. elevi, studenți) Dat afară dintr-o unitate de învățământ (definitiv sau) pe o perioadă determinată. 11 (Pex) Neacceptat la susținerea unui examen. 12 (D. persoane) Scos dintr-o funcție. 13-14 (Spc; d. sportivi, concurenți) Înlăturat dintr-o competiție în urma (rezultatelor slabe obținute sau a) săvârșirii unor acte de indisciplină. 15 (D. substanțe, secreții etc.) Ieșit pe cale naturală din organism. 16 (Spc; d. aer) Expirat[2].

eliminator, ~oare [At: CADE / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***éliminateur***] (Rar) 1-6 *a* Eliminatoriu (2-7). 7-28 *smf, a* (Persoană) care elimină (4, 6-9, 11-16). 29 *sn* (Fiz) Filtru.

eliminatoriu, ~ie a [At: CADE / Pl: *~ii* / E: fr ***éliminatoire***] 1 Care elimină (4). 2-7 Care atrage eliminarea (12-17) Si: *eliminator* (1-6).

eliminație sf [At: MARIN, PR. I, 22/23 / P: *~ți-e* / V: *~iune*, (îvr) *~năciune* / Pl: *~ii* / E: fr ***élimination***, lat ***eliminatio, -onis***] 1-11 Eliminare (1-10,18). 12 (Spc; d. aer) Expirare.

elin, ~ă a vz ***elen***

eliminațiune sf vz ***eliminație***

eliminăciune sf vz ***eliminație***

elimist, ~ă smf, a vz ***elenist***

elindă sf [At: MDT / Pl: *~de* / E: fr ***élinde***] (Teh) Grindă de metal care susține, la excavatoarele cu cupe sau la drage, lanțul fără sfârșit.

elinesc, ~ească [At: (1632) GCR I, 78/32 / V: ***elen~***, (înv) ***ilen~***, (reg) ***elinie~*** / Pl: *~ești* / E: ***elin*** + *-esc*] 1-7 *a* (Asr) Elen (5-11). 8 *sf* (Asr) Limba greacă veche. 9 *a* (Reg; îs) *Sărbători elinești* Sărbători băbești.

elinește av [At: (a. 1633) GCR I, 85/34 / V: (înv) ***elen~*** / E: ***elin*** + *-ește*] 1 Ca elenii (1). 2 În felul elenilor (1). 3 (Asr) În limba greacă veche. 4 (Înv; însoțind verbe ca „a ști”, „a vorbi” etc) (A ști, a vorbi etc.) limba greacă veche.

elini vtr [At: POTECA, F. 7/9 / Pzi: *~nesc* / E: ***elin***] 1-6 (Înv) A (se) eleniza (1-6).

elinic, ~ă a, smf vz ***elenic***

elinie sf [At: DOSOFTEI, V. S. noiembrie 233[r]/24 / Pl: *~ii* / E: ***elin*** + *-ie*] 1 (Îvr) Vechea religie a grecilor. 2 (Îvr) Apartenență la vechea religie a grecilor. 3-4 (Înv) Limba greacă (veche).

eliniiesc, ~ească a, sf vz ***elinesc***

elinire sf [At: MDA / Pl: *~ri* / E: ***elini***] 1-3 (Înv) Elenizare (1-3).

elinism sn vz ***elenism***

elinist, ~ă smf, a vz ***elenist***

elinizi vt [At: CANTEMIR, I. I. I. 7 / Pzi: *~zesc* / E: ngr ***ἐλλνυίσα***] (Îvr) 1-3 A eleniza (1-3).

elinizire sf [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***elinizi***] 1-3 (Grî; rar) Elenizare (1-3).

elinvar *sn* [At: MDT / Pl: *~e* / E: fr ***élinvar***, ger ***Elinvar***] Aliaj de oțel care conține nichel, crom, wolfram și mangan, folosit la fabricarea instrumentelor de măsură, deoarece elasticitatea sa nu este influențată de schimbările de temperatură.

eliport *sn* [At: DN² / Pl: *~uri* / E: fr ***héliport***] Aeroport de dimensiuni reduse, amenajat pentru decolarea și aterizarea elicopterelor.

elips *sm* vz ***elipsă***

elipsat, ~ă *a* [At: IORDAN, L. R. A. 255 / Pl: *~ați, ~e* / E: cf ***elipsă***] **1-2** (Rar) Eliptic (**1-2**).

elipsă *sf* [At: EUSTATIEVICI, GR. RUM. 106ᵛ/20 / S și: *ellipse* / V: ***~elips, ~sis*** *sn* / Pl: *~se* și (înv) *~si* / E: fr ***ellipse***, ngr ***ἔλλειψις***] **1-2** (Figură de stil care constă în) omitere din scriere sau din vorbire a unor elemente care se subînțeleg ori care nu sunt absolut necesare pentru înțelesul comunicării. **3-4** (Figură ale cărei puncte reprezintă) locul geometric al punctelor dintr-un plan pentru care suma distanțelor la două puncte fixe, numite focare, este constantă. **5** Contur asemănător cu elipsa (**3**). **6** (Muz) Suprimare a unui acord disonant în vederea respectării regulilor de armonie.

elipsis *sm* vz ***elipsă***

elipsocefal, ~ă *a* [At: LM / S și: (înv): *~ephalu* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***ellipsocéphale***] **1** Gen de crustacee din clasa trilobitelor. **2** Crustaceu din genul elipsocefalelor (**1**).

elipsograf *sn* [At: ANTONESCU, D. / S și: *ellipsograph* / Pl: *~e* / E: fr ***ellipsographe***] Instrument care servește la descrierea elipselor.

elipsoid, ~ă [At: I. GOLESCU, C. / V: (îvr) *~i* / S și: *elli~* / P: *~so-id* / Pl: *~izi, ~e* / E: fr ***elipsoïde***] **1-4** *a* (Rar) Elipsoidal (**1-4**). **5** *sm* Corp geometric ale cărui secțiuni plane sunt elipse (**3**) și care are trei planuri de simetrie, perpendiculare două câte două, care se intersectează după trei axe de simetrie. **6** *sm* Obiect care are o formă asemănătoare cu un elipsoid (**5**).

elipsoidal, ~ă *a* [At: ANTONESCU, D. / P: *~so-i~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***ellipsoidal***] **1-2** Care are forma (unei elipse (**3**) sau a) unui elipsoid (**5**) Si: *elipsoid* (**1-2**). **3-4** Care are o formă asemănătoare (cu o elipsă (**3**) sau) cu un elipsoid (**5**) Si: *elipsoid* (**3-4**).

elipsoidi *ai* vz ***elipsoid***

elipsolit *sm* [At: LM / S și: (înv) *~thu* / Pl: *~e* / E: pbl gr ***ἔλλειψις*** + ***λίθος***] **1** Gen de moluște cu spirale eliptice. **2** Moluscă din genul elipsolitelor (**1**).

elipsologie *sf* [At: LM / Pl: *~ii* / E: fr ***ellipsologie***] Tratat despre descrierea elipselor (**1-2**).

eliptic, ~ă [At: AMFILOHIE, G. F. 109ᵛ/3 / V: (îvr) *~o ai* / A: *~tic* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***elliptique***, it ***ellíptico***] **1-2** *a* În formă de elipsă (**3,5**). **3-4** *a* Propriu elipsei (**3,5**). **5-6** *a* Referitor la elipsă (**3,5**). **7-8** *a* De elipsă (**3,5**). **9-10** *sf* Elipsă (**3,5**). **11-12** *sf* Mișcare după o elipsă (**3,5**). **13-14** *a* Care conține (una sau) mai multe elipse (**1-2**). **15-16** *a* Propriu elipsei (**1-2**). **17-18** *a* Referitor la elipsă (**1-2**). **19-20** *a* De elipsă (**1-2**). **21-22** *a* Care folosește elipse (**1-2**). **23-24** *av* În mod eliptic (**13-14**).

elipticitate *sf* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~tăți* / E: fr ***ellipticité***] **1-2** Însușire a unei figuri geometrice de a fi eliptică (**1-2**). **3** Apropiere mai mare sau mai mică a unei figuri de o elipsă (**3**). **4-5** Însușire a unei propoziții, a unei fraze sau a unui text de a fi eliptic (**13-14**).

eliptico *ai* vz ***eliptic***

elis *sf* vz ***elice***[1]

elisabetan, ~ă [At: GL. 1968, nr. 815, 6/1 / V: ***~iza~*** / S și: *~than* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***élissabéthain***] **1** *a* Care aparține perioadei de domnie a reginei Elisabeta I a Angliei. **2** *a* (D. manifestări culturale, artistice etc.) Caracteristic domniei reginei Elisabeta I a Angliei. **3** *a* Referitor la perioada de domnie a reginei Elisabeta I a Angliei. **4** *sm* (Art; rar) Shakespeare. **5** *a* (Îs) *Stil ~* Stil dezvoltat în artă în Anglia în timpul domniei reginei Elisabeta I, caracterizat, în arhitectură și în mobilier, prin masivitate și ornamente bogate.

elisă *sf* vz ***elice***[1]

elisău *sn* vz ***elizeu***

elisean, ~ă *a* vz ***elizean***

elisee *sf* vz ***elizeu***

eliseesc, ~ească *a* [At: BELDIMAN, N. P. II, 139/15 / V: ***~sie~*** / Pl: *~ești* / E: ***eliseu*** + *-esc*] **1-3** (Înv) Elizean (**1-3**). **4** (Înv; îs) *Câmpiile* (sau *câmpurile*) *~ești* Elizeu (**1**). **5** (Fig; îas) Fericire.

eliseic, ~ă *a* vz ***elizeic***

eliseu, ~ee vz ***elizeu***

elisiacesc, ~ească *a* [At: ȘA I, 242 / P: *~si-a~* / Pl: *~ești* / E: ns cf *eliseic*] **1-3** (Înv) Elizean (**1-3**).

elisiesc, ~ească *a* vz ***eliseesc***

elisiu *sn* vz ***elizeu***

elisir *sn* vz ***elixir***

elissiriu *sn* vz ***elixir***

elitar, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***élitaire***] **1-3** Care aparține elitei (**1, 8-9**). **4-6** Caracteristic elitei (**1, 8-9**). **7-9** Referitor la elită (**1, 8-9**). **10-11** (D. teorii, doctrine) Care atribuie elitei (**1, 9**) rolul conducător în viața socială.

elită *sf* [At: HELIADE, O. II 408 / Pl: *~te* / E: fr ***élite***] **1** Ansamblu de persoane care, prin calități deosebite, se distinge de restul colectivității Si: *frunte, floare, cremă*. **2** (D. oameni; îla) **De ~** Deosebit. **3** (D. oameni; îal) Distins. **4** (D. oameni; îal) Eminent. **5** (D. însușiri omenești; îal) Superior. **6** (D. mediul intelectual; îal) Elevat. **7** Parte a unei clase sociale care are o poziție privilegiată (în cadrul colectivității din care face parte sau) față de întreaga societate Si: *aristocrație, nobilime*. **8** (Îla) **De ~** Care aparține elitei (**7**). **9** (Zlg) Grup de animale care se apropie cel mai mult, prin caracterele morfologice și fiziologice, de standardul rasei din care fac parte. **10** (Bot) Grup de plante care, îndeplinind toate condițiile morfologice și fiziologice, sunt selecționate în cursul unei operații de îmbunătățire a soiului.

elitism *sn* [At: DEX-S / Pl: *~e* / E: eg ***elitism***, fr ***élitisme***] Concepție sau doctrină care susține rolul determinant al elitei (**1**) în societate.

elitist, ~ă [At: DEX² / Pl: *~iști, ~e* / E: eg ***elitist***, fr ***élitiste***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care aderă la elitism. **3** *a* De elită (**1**). **4-5** *a* Care favorizează elita (**1, 7**).

elitră *sf* [At: ER 153ᵛ/12 / V: (înv) ***~ru*** *sn* / Pl: *~re* / E: fr ***élytre***] Fiecare dintre cele două aripi externe anterioare, tari și chitinoase ale unor insecte, care servesc la apărarea aripilor moi, posterioare.

elitrocel *sn* [At: DN³ / Pl: *~e* / E: fr ***élytrocèle***] (Med) Hernie vaginală.

elitroplan *sn* [At: DN³ / Pl: *~e* / E: fr ***élytroplane***] Aeronavă la care ampenajul este înlocuit cu dispozitive în formă de elitră așezate sub aripă.

elitroplastie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***élytroplastie***] (Med) Autoplastie a vaginului.

elitroragie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***élytrorragie***] (Med) Hemoragie vaginală.

elitrotomie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***élytrotomie***] (Med) Incizie a peretelui vaginal Si: *colpotomie*.

elitru *sn* vz ***elitră***

elixir *sn* [At: MEȘT. DOFT. II, 195ᵛ/11 / V: (înv) ***elesir, elex~, ~isir*** (S: *~issir*), ***~issiriu, ~riu, ~izir, lixer*** / P: *~i-gzir* / Pl: *~e* și *~uri* / E: fr ***élixir***, it ***elisir***] **1** Preparat farmaceutic obținut din amestecul alcoolului cu o cantitate variabilă de zahăr și cu diverse esențe sau extracte de plante medicinale. **2** (Pex; înv) Decoct. **3** (Pex; înv) Medicament. **4** (Adesea cu determinări în genitiv sau cu pp. „de") Băutură considerată miraculoasă pe care o preparau alchimiștii evului mediu cu scopul de a obține tinerețea sau viața veșnică. **5** Leac. **6** Panaceu. **7** (Pex) Băutură scumpă.

elixiriu *sn* vz ***elixir***

elizabetan, ~ă *a* vz ***elisabetan***

elizean, ~ă *a* [At: DLR / V: ***~ise~*** / P: *~e-an* / Pl: *~i, ~eene* / E: ***eliseu*** + *-ean*] **1** Care aparține elizeului (**1**) Si: *elizeic* (**1**), (înv) *eliseesc* (**1**), *elisiacesc* (**1**). **2** Privitor la elizeu (**1**) Si: *elizeic* (**2**), (înv) *eliseesc* (**2**), *elisiacesc* (**2**). **3** De elizeu (**1**) Si: *elizeic* (**3**), (înv) *eliseesc* (**3**), *elisiacesc* (**3**). **4** (Îs) *Câmpiile ~eene* Elizeu (**1**).

elizeic, ~ă *a* [At: DLR / V: ***~ise~*** / P: *~e-ic* / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***eliseu*** + *-ic*] **1-3** Elizean (**1-3**). **4** (Înv; îs) *Câmpiile ~ice* Elizeu (**1**).

elizeu [At: DLR / V: ***~iseu***, (înv) ***~isău, ~isee*** *sf*, ***~isiu*** (S și: *elysiu*), ***~ziu, ilizeu*** / Pl: *~ee* și (înv) *~eiuri, ~ei sm* / E: fr ***Élisée***, lat ***Elysium***] **1** *sn* (Mit) Regiune a Infernului cu primăvară veșnică unde sălășluiau după moarte sufletele eroilor și ale oamenilor virtuoși Si: *paradis* Vz *cer, eden, rai*. **2** *a* (Liv; îs) *Câmpiile* (sau *grădinile*, înv, *câmpurile*) *~ee* ori, înv, *câmpii ~ei* (sau *~eilor*) Elizeu (**1**). **3** *a* (Fig) Fericit. **4** (Pex) Loc încântător.

elizie *sf* vz ***eliziune***

elizir *sn* vz ***elixir***

eliziune *sf* [At: HELIADE, O. II 167 / V: (înv) ***~izie***, (nob) ***eliciune*** / Pl: *~ni* / E: fr ***élision***, it ***elisione***, lat ***elisio, ~onis***] **1** Suprimare a vocalei finale a unui cuvânt, înaintea vocalei inițiale a cuvântului următor. **2** (Pex) Suprimare a unei silabe sau a unui cuvînt.

eliziu *sn* vz ***elizeu***

ellelei *i* vz ***elei***

elmare *sf* [At: DT / Pl: *~mări* / E: nct] (Teh) Fabricare prin electroliză a tuburilor și a tablelor de cupru.

elmarid *sn* [At: DT / Pl: *~e* / E: nct] Aliaj dur care are la bază carburi de wolfram și este obținut prin turnare.

elmimt *sm* vz ***elmint***

elmint *sm* [At: ALEXI, W. / V: ***~imt, he~*** / Pl: *~nți* / E: fr ***helminthe***] (Frr) Limbric.

elocente *ai* vz ***elocvent***

elocență *sf* vz ***elocvență***

elocint, ~ă *a* vz ***elocvent***

elocinte *ain* vz ***elocvent***

elocință *sf* vz ***elocvență***

elocuciune *sf* vz ***elocuțiune***

elocuent, ~ă *a* vz ***elocvent***

elocuență *sf* vz ***elocvență***

elocuenție *sf* vz ***elocvență***

elocuint, ~ă *a* vz ***elocvent***

elocuință *sf* vz ***elocvență***

elocuție *sf* vz ***elocuțiune***

elocuțiune *sf* [At: MARCOVICI, R. 137/19 / V: ***~cuție***, (îvr) ***~uciune*** / P: *~ți-u~* / Pl: *~ni* / E: fr ***élocution***, it ***elocuzione***, lat ***elocutio, -onis***] (Liv) **1** Parte a retoricii care se ocupă cu problemele de stil. **2** Alegere și ordonare a cuvintelor într-un discurs (în scopul obținerii unei exprimări artistice). **3** Mod de a exprima gândirea prin cuvinte.

elocvent, ~ă [At: IORGOVICI, O. VII/7 / V: ***~cente, ~cint, ~cinte, ~cue~*** (S și: *~oque~*), ***~cuint*** / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***éloquent***, it ***eloquente***, lat ***eloquens, -tis***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care are darul de a expune frumos și convingător. **3** *a* (D. privire, mimica etc.) Care exprimă cu claritate ceva. **4-5** *av, a* (D. manifestări, acțiuni ale oamenilor) (În mod) expresiv și convingător. **6** *a* (D. creații artistice) Care exprimă cu claritate un anumit mesaj.

elocvență *sf* [At: VĂCĂRESCUL, I. II, 18ᵛ/1 / V: ***~cen~, ~cin~***, (înv) ***~cue~, ~cuenție*** (S și: *~oun~*), ***~cuin~*** (S și: *~oun~*), ***~ție*** / Pl: *~țe* / E: fr ***éloquence***, it ***eloquenza***, lat ***eloquentia***] **1** Însușire sau talent de a convinge sau de a emoționa prin vorbe Si: *expresivitate*. **2** Forță de convingere. **3** (Pex; îe) *~ța ochilor, ~ mimicii* etc. Putere de convingere a expresiei feței sau mimicii. **4** (Pex) Dovadă de netăgăduit. **5** (Îlav) **Cu ~** Elocvent (**4**). **6** (Asr; liv) Retorică.

elocvenție *sf* vz ***elocvență***

elodicon *sn* vz ***elodion***

elodion *sn* [At: ENC. ROM. / V: ***~icon*** (S și: *ael~*) / P: *~di-on* / Pl: *~oane* / E: fr ***élodion***] Instrument muzical asemănător cu armoniul, pe care l-a precedat.

elogia *vt* [At: TEODOREANU, M. II, 361 / P: *~gi-a* / Pzi: *~iez* / E: fr ***élogier***] **1** A aduce laude. **2** A slăvi.

elogiast, ~ă *smf* vz ***elogist***

elogiat¹ *sn* [At: MDA ms / P: *~gi-at* / Pl: *~uri* / E: ***elogia***] (Rar) **1** Elogiere (**1**). **2** Slăvire.

elogiat², ~ă [At: LM / P: *~gi-at* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***elogia***] **1-2** *smf, a* (Persoană) căreia i se aduc laude. **3-4** *smf, a* (Persoană) slăvită.

elogiere *sf* [At: CONTEMP., S. II, 1953 nr. 330, 5/4 / P: *~gi-e~* / Pl: *~ri* / E: ***elogia***] **1** Aducere de laude Si: *elogiat¹* (**1**), *elogiu* (**2**). **2** Slăvire.

elogion *sn* vz ***elogiu***

elogios, ~oasă [At: CONCORDIA 102²/47 / P: *~gi-os* / Pl: *~oși, ~oase* / E: fr ***élogieux***] **1-2** *av, a* (D. oameni) (Într-un mod) care elogiază (**1**). **3-4** *av, a* (D. oameni) (Într-un mod) care slăvește. **5** *a* (D. replici, texte) Care cuprinde elogii. **6** *a* (D. acțiuni, realizări) Care aduce laude în mod implicit.

elogist, ~ă *smf* [At: I. GOLESCU, C. / V: ***~iast*** / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***élogist***] (Îdt) Persoană care aduce elogii.

elogiu *sn* [At: I. GOLESCU, C. / V: (îvr) ***~ion*** / P: *~giu* / Pl: *~ogii* și (înv) *~uri, ~ie* / E: fr ***éloge***, it ***elogio***, lat ***elogium***] **1** Laudă. **2** Elogiere (**1**). **3** Slăvire. **4** Discurs de laudă la adresa cuiva Si: (îvr) *encomion*. **5** Laudă exagerată Si: *apologie, panegiric*. **6** Apreciere favorabilă a unui fapt. **7-10** (Îljv) **Cu ~ii** Elogios (**1-4**).

eloim *sm* [At: HELIADE, O. I, 357 / S și: *~ohim* / Pl: *~i* / E: ***Elohim***] (Îvr) **1** Om foarte curajos. **2** Om foarte puternic.

elongat, ~ă *a* [At: LM / Pl: *~ați, ~e* / E: lat ***elongatus***] **1** (Bot) (D. organe) Care crește în lungime. **2** Alungit față de forma primară.

elongație *sf* [At: MDT / V: (rar) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***élongation***, it ***elongazione***] **1** (Fiz) Valoare, într-un moment dat, a deplasării unui corp față de poziția sa de echilibru. **2-3** (Med) (Tratament care constă în) extensia mușchilor, a ligamentelor sau a nervilor. **4** (Ast) Distanță unghiulară dintre doi aștri în raport cu Pământul.

elongațiune *sf* vz ***elongație***

eloxa *vt* [At: DN³ / Pzi: *~xez* / E: fr ***éloxer***] (C. i aluminiul) A oxida electrolitic la suprafață în scopul obținerii unui strat protector.

eloxaj *sn* [At: DN³ / Pl: *~e* / E: fr ***éloxage***] Eloxare.

eloxare *sf* [At: MDT / Pl: *~xări* / E: ***eloxa***] (Teh) Oxidare electrolitică la suprafață a obiectelor din aluminiu în scopul obținerii unui strat protector Si: *eloxaj, eloxat¹*.

eloxat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***eloxa***] Eloxare.

eloxat², ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ați, ~e* / E: ***eloxa***] (D. aluminiu) Care este oxidat electrolitic în scopul obținerii unui strat protector.

elșu [At: ALR I, 199 / Pl: nct / E: mg ***elsö***] **1** *sn* (Trs) Prima zi a unei luni. **2** *a* (Reg; d. cereale) De cea mai bună calitate.

eluant, ~ă *a* [At: MDT / Pl: *~nți, ~e* / E: ***éluant***] Care produce eluție.

eluare *sf* [At: MDT / Pl: *~uări* / E: fr ***éluer***] Eluție (**1**).

elucida *vt* [At: CARAGIALE, O. VII, 168 / Pzi: *~dez* / E: fr ***élucider***, lat ***elucidare***] **1** (C. i. idei) A explica. **2** (C. i. probleme) A rezolva. **3** (C. i. situații) A lămuri. **4** (C. i. dileme) A clarifica.

elucidare *sf* [At: GHICA, S. 86 / Pl: *~dări* / E: ***elucida***] **1** Explicare a unor idei Si: *elucidat¹* (**1**), (înv) *elucidație* (**1**). **2** Rezolvare a unor probleme Si: *elucidat¹* (**2**), (înv) *elucidație* (**2**). **3** Lămurire a unor situații Si: *elucidat¹* (**3**), (înv) *elucidație* (**3**). **4** Clarificare a unor dileme Si: *elucidat¹* (**4**), (înv) *elucidație* (**4**).

elucidat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***elucida***] **1-4** Elucidare (**1-4**).

elucidat², ~ă *a* [At: CARAGIALE, O. VII, 176 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***elucida***] **1** (D. idei) Explicat². **2** (D. probleme) Rezolvat². **3** (D. situații) Lămurit². **4** (D. dileme) Clarificat².

elucidație *sf* [At: SCRIBAN, D. / V: ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: lat ***elucidatio, -onis***] (Înv) **1-4** Elucidare (**1-4**).

elucidațiune *sf* vz ***elucidație***

elucta *vt* [At: F (1877), 399 / V: ***~upta*** / Pzi: *eluct* / E: lat ***eluctor, -ari***] (Ltr) **1** A obține. **2** A cuceri. **3** A învinge.

eluctabil, ~ă *a* [At: LM / V: ***~upt~*** / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***eluctabilis, -e***] **1** (Ltr) Care poate fi obținut. **2** Care poate fi cucerit. **3** Care poate fi învins.

eluctare *sf* [At: BARCIANU / V: ***~upt~*** / *~tări* / E: ***elucta***] (Ltr) **1** Obținere. **2** Cucerire. **3** Învingere.

eluctat^{1} *sn* [At: MDA ms / V: **~upt~** / Pl: *?* / E: ***elucta***] (Ltr) **1-3** Eluctare (**1-3**).

eluctat^{2}, ~ă *a* [At: MDA ms / V: **~upt~** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***elucta***] (Ltr) **1** Obținut. **2** Cucerit. **3** Învins.

elucubra *vt* [At: LM / Pzi: *~rez* / E: fr ***élucubrer***] (Liv) **1** (Iuz; c. i. opere) A elabora cu multă trudă. **2** (Irn; fșa) A spune enormități.

elucubrant, ~ă *a* [At: DEX-S / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***elucubrant***] (Liv) Aberant.

elucubrare *sf* [At: MDA ms / Pl: *~rări* / E: ***elucubra***] (Liv) **1** (Iuz) Elaborare cu multă trudă a unei opere Si: *elucubrat^{1}* (**1**), *elucubrație* (**1**). **2** (Irn) Spunere a unor enormități Si: *elucubrat^{1}* (**2**), *elucubrație* (**2**).

elucubrat^{1} *sn* [At: ROMÂNIA LITERARĂ, 1972, nr. 7, 28/4 / Pl: *~uri* / E: ***elucubra***] (Liv) **1-2** Elucubrare (**1-2**).

elucubrat^{2}, ~ă *a* [At: LM / Pl: *~ați, ~e* / E: ***elucubra***] (Liv) **1** (Iuz) Elaborat cu multă trudă. **2** (Irn) Care conține enormități.

elucubrativ, ~ă *a* [At: LM / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***élucubratif***] (Liv; rar) **1-3** Propriu elucubrației (**3-5**). **4-6** Referitor la elucubrație (**3-5**). **7-9** De elucubrație (**3-5**).

elucubrație *sf* [At: CODRESCU, C. I, 9/5 / P: *~ți-e* / V: **~iune** / Pl: *~ii* / E: fr ***élucubration***] **1-2** (Liv) Elucubrare (**1-2**). **3** (Iuz) Operă alcătuită cu multă trudă. **4** Expunere haotică. **5** Discurs plin de aberații.

elucubrațiune *sf* vz ***elucubrație***

eluda [At: GHICA, ap. CADE / V: (înv) ***elude*** / Pzi: *~dez* / E: fr ***éluder***, lat ***eludere***] **1-2** *vtr* A evita sau a ignora intenționat. **3** *vi* A devia. **4** *vt* A zădărnici.

eludabil, ~ă *a* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***éludare***] (Rar) **1-2** Care poate fi eludat (**1-2**). **3** Care poate devia. **4** Care poate fi zădărnicit.

eludare *sf* [At: PONTBRIANT, D. / V: (înv) ***eludere*** / Pl: *~dări* / E: ***eluda***] **1-2** Evitare sau ignorare intenționată Si: (rar) *eludat^{1}* (**1-2**). **3** Deviere. **4** Zădărnicire.

eludat^{1} *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***eluda***] (Rar) **1-2** Eludare (**1-2**). **3** Deviere. **4** Zădărnicire.

eludat^{2}, ~ă *a* [At: PONTBRIANT, D: / Pl: *~ați, ~e* / E: ***eluda***] **1-2** Care este evitat sau ignorat intenționat. **3** Deviat^{2}. **4** Zădărnicit^{2}.

elude *vt* vz ***eluda***

eludere *sf* vz ***eludare***

elupta *vt* vz ***elucta***

eluptabil, ~ă *a* vz ***eluctabil***

eluptare *sf* vz ***eluctare***

eluptat^{1} *sn* vz ***eluctat^{1}***

eluptat^{2}, ~ă *a* vz ***eluctat^{2}***

elutriere *sf* [At: DN^{3} / P: *~tri-e~* / E: fr ***élutriation***] Spălare a unui material, a solului etc.

eluție *sf* [At: MDT / V: **~iune** / P: *~ți-e* / Pl: *~ii* și *~iuni* / E: fr ***élution***, ger ***Elution***] **1** Procedeu chimic de dizolvare a substanțelor fixate pe un mediu absorbant, prin spălarea cu un detergent sau cu un amestec de solvenți adecvați Si: *eluare*. **2** (Spc) Procedeu chimic de extragere a zahărului din melasă.

eluțiune *sf* vz ***eluție***

eluvial, ~ă *a* [At: ENC. AGR. / P: *~vi-al* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***éluvial***] (Glg) **1** (D. soluri) Care s-a diferențiat prin eluvionare Si: (rar) *eluvionat*. **2** Care se datorește eluvionării.

eluviere *sf* [At: DN^{3} / P: *~vi-e~* / Pl: *~ri* / E: nct] (Glg) Eluvionare.

eluviona *vt* [At: CHIRIȚĂ, P. 52 / P: *~vi-o~* / Pzi: *~nez* / E: ***eluvionare***] (Glg; rar) A diferenția prin eluvionare.

eluvionare *sf* [At: LTR / P: *~vi-o~* / Pl: *~nări* / E: fr ***éluvionnement***] (Glg) Fenomen de ridicare a sărurilor și a substanțelor coloide din straturile inferioare ale unui sol către straturile lui superioare Si: *eluviere*, *eluviune* (**1**).

eluvionat, ~ă *a* [At: CHIRIȚĂ, P. 90 / P: *~vi-o~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***eluviona***] (Glg; rar) Eluvial (**1**).

eluviu *sn* [At: ENC. ROM. / Pl: *~ii* / E: fr ***éluvium***] (Glg) Totalitate a rămășițelor produse de alterarea și dezagregarea rocilor.

eluviune *sf* [At: DN^{3} / P: *~vi-u~* / Pl: *~ni* / E: fr ***éluvion***] (Glg) **1** Proces de formare a eluviilor. **2** (Lpl) Produse ale eluviunii (**1**).

elvais *s* [At: ALR II, 6300/2 / E: ns cf ger *weiss*] (Bot; reg) Albumeală (*Leontopodium alpinum*).

elvet, ~ă *smf* [At: GOLESCU, Î. 131 / V: ***he~*** / Pl: *~eți, ~e* / E: fr ***helvète***] (Rar) **1** Elvețian (**1**). **2** Elvețian (**3**).

elvețian, ~ă *smf, a* vz ***elvețian***

elvețiancă *sf* vz ***elvețiancă***

elvețianesc, ~ească *a* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~ești* / E: ***elvețian*** + *-esc*] **1-6** (Nob) Elvețian (**6-11**).

elvetic, ~ă *a* [At: AR (1829), 43^{1}/11 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***helvétique***] **1-6** (Rar) Elvețian (**6-11**).

elveticesc, ~ească *a* [At: NAPOLEON, 9/28 / V: ***hel~*** / Pl: *~ești* / E: ***elvetic*** + *-esc*] **1-6** (Înv) Elvețian (**6-11**).

elvețian, ~ă [At: I. GOLESCU, C. / V: (îvr) ***~eți~*** / P: *~ți-an* / Pl: *~ieni, ~iene* și (rar) *~i, ~e* / E: ***Elveția*** + *-ean*] **1-2** *smf, a* (Persoană) care face parte din populația de bază a Elveției Si: (rar) *elvet* (**1**). **3-4** *smf, a* (Persoană) originară din Elveția Si: (rar) *elvet* (**2**). **5** *smp* Popor care trăiește în Elveția Si: (îvr) *șvițeran*. **6-7** *a* Care aparține Elveției (sau elvețienilor) (**5**) Si: (rar) *elvetic* (**1-2**), (înv) *elveticesc* (**1-2**), (îvr) *șvițeran*, (nob) *elvețianesc* (**1-2**). **8-9** Caracteristic Elveției (sau elvețienilor) (**5**) Si: (nob) *elvețianesc* (**3-4**), (rar) *elvetic* (**3-4**), (înv) *elveticesc* (**3-4**) (îvr) *șvițeran*. **10-11** *a* Privitor la Elveția sau la elvețieni (**5**) Si: (rar) *elvetic* (**5-6**) (înv) *elveticesc* (**5-6**), *șvițeran*, (nob) *elvețianesc* (**5-6**).

elvețiancă *sf* [At: I. GOLESCU, C. / V: (îvr) ***~eți~*** / P: *~ți-an~* / Pl: *~ience* / E: ***elvețian*** + *-că*] **1** Femeie care face parte din populația de bază a Elveției Si: (îvr) *șvițerancă*. **2** Femeie originară din Elveția Si: (îvr) *șvițerancă*.

elvețienește *av* [At: I. GOLESCU, C. / P: *~ți-i~* / E: ***elvețian*** + *-ește*] **1** Ca elvețienii (**5**). **2** În felul elvețienilor (**5**).

elvețime *sf* [At: I. GOLESCU, C. / P: *~ți-i~* / E: ***Elveția*** + *-ime*] (Îvr) **1** Mulțime de elvețieni (**1**). **2** Totalitate a elvețienilor (**1**).

elzevir *sn* [At: ENC. ROM. / E: fr ***elzévir***] **1** Caracter de literă tipografică cu linii de grosimi diferite și cu tălpile triunghiulare. **2** (Pex) Ediție imprimată de unul dintre membrii familiei de tipografi olandezi Elzévir.

emac *sm* vz ***iamac***

emacia *vr* [At: DN^{3}/ Pzi: *~iez* / E: fr ***émacier***] (Frm) A slăbi foarte tare Si: (pop) *a se descărna*.

emaciat, ~ă *a* [At: LL I, 122 / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***émacié***] (Frm; d. oameni sau fizionomia lor) Care este foarte slab.

emaciație *sf* [At: DN^{3} / P: *~ci-a-ți-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***émaciation***] (Rar) Emaciere.

emaciere *sf* [At: DER / Pl: *~ri* / E: ***emacia***] (Med) Slăbire exagerată care apare spre sfârșitul bolilor de lungă durată Si: *cașexie*, (rar) *emaciație*.

emagramă *sf* [At: DN^{3} / Pl: *~me* / E: fr ***émagramme***] Diagramă aerologică.

emai *sn* vz ***email***

emaia *v* vz ***emaila***

emaiat^{1} *sn* vz ***emailat^{1}***

emaiat^{2}, ~ă *a* vz ***emailat^{2}***

emaiere *sf* vz ***emailare***

emaior, ~oare *smf.* vz ***emailor***

email *sn* [At: ENC. ROM. / V: ***emai, emaliu*** / A și: *email* / Pl: *~uri* și, înv. *emalii* / E: fr ***émail***, ger ***Email***] **1** Substanță albă și lucioasă care acoperă coroana dinților Si: *smalț*. **2** Substanță sticloasă, obținută prin topire sau prin sinterizare, care se aplică pe suprafața unor obiecte metalice sau ceramice pentru a le proteja împotriva coroziunii, a le îmbunătăți rezistența mecanică, a realiza izolarea lor electrică, în scop decorativ etc. **3** (Pex) Obiect emailat. **4** (Îla) **De ~** Emailat. **5** Peliculă obținută din lacuri pe bază de rășini, care au în conținutul lor pigmenți.

emaila *vt* [At: DM / V: *~ia* / Pzi: *~lez* / E: fr ***émailler***] A acoperi suprafața unui obiect cu email (**2**) Si: *a smălțui*.

emailaj *sn* [At: SCÎNTEIA, 1960, nr 4853 / Pl: *~uri* / E: fr ***émaillage***] (Frm) Emailare.

emailare *sf* [At: MDT / V: ***~iere*** / Pl: *~lări* / E: ***emaila***] Acoperire a suprafeței unui obiect cu email (2) Si: (frm) *emailaj, emailat*[1], *smălțuire*.

emailat[1] *sn* [At: MDA ms / V: ***~iat***[1] / Pl: *~uri* / E: ***emaila***] Emailare.

emailat[2], ***~ă*** *a* [At: ORBONAȘ, MEC. 437 / V: ***~iat*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***emaila***] Acoperit cu email (2) Si: *smălțuit*.

emailator *sm* [At: LEG. EC. PL. 291 / Pl: *~i* / E: ***emaila*** + *-tor*] Emailor.

emailă *sf* [At: ȘIO II_2, 52/ S și: *emmala* / Pl: ? / E: tc ***hamalye***] (Tcî) Impozit în bani sau în natură care se dădea în Moldova pentru transportarea proviziilor necesare întreținerii cetăților turcești.

emailor, ~oare *smf* [At: LEG. EC. PL. 295 / V: ***~ior*** / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***émailleur***] Persoană specializată în lucrări de emailare Si: *emailator, smălțuitor*.

emaliu *sn* vz ***email***

emalument *sn* vz ***emolument***

emana [At: NEGULICI / Pzi: *eman* și (înv) *emanez* / E: fr ***émaner,*** lat ***emano, -are***] **1** *vi* (D. hotărâri, legi, acte, documente etc.) A veni de la ceva sau cineva Si: *a proveni*. **2** *vi* (Înv) A-și avea originea Si: *a izvorî*. **3** *vi* (D. mirosuri, gaze, căldură etc.) A ieși din ceva sau cineva. **4** *vt* (C. i. mirosuri, gaze, căldură etc.) A răspândi în mediul înconjurător Si: *a degaja, a exala, a iradia, a împrăștia*. **5** *vt* A emite (2).

emanare *sf* [At: BARIȚIU, P. A. III, 55 / Pl: *~nări* / E: ***emana***] **1** Provenire a hotărârilor, actelor, documentelor, legilor etc Si: *emanat*[1] (1). **2** (Înv) Izvorâre. **3** Degajare a mirosurilor, gazelor, căldurii etc Si: *emanat*[1] (3). **4** Răspândire a mirosurilor, gazelor, căldurii etc. în mediul înconjurător Si: *emanat*[1] (4). **5** Emitere (2).

emanat[1] *sn* [At: MDA / Pl: *~uri* / E: ***emana***] **1** Emanare (1). **2** (Înv) Izvorâre. **3-4** Emanare (3-4). **5** Emitere (2).

emanat[2], ***~ă*** *a* [At: RESMERIȚĂ, D. / Pl: *~ați, ~e* / E: ***emana***] **1** (D. acte, documente) Provenit de la ceva sau cineva. **2** Izvorât. **3** (D. mirosuri, gaze, căldură etc.) Ieșit din ceva sau cineva **4** (Pex) Răspândit în mediul înconjurător. **5** Emis (2).

emanatism *sn* [At: DN^3 / E: fr ***émanatisme,*** ger ***Emanatismus***] Doctrină filozofico-religioasă panteistă, potrivit căreia lumea s-ar naște din divinitate printr-un proces continuu de emanație Si: (rar) *emanaționism*.

emanatist, ~ă *a* [At: CĂLINESCU, O. XII, 56 / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***émanatiste***] (Flz) Care are la bază emanantismul.

emanație *sf* [At: KRETZULESCU, M. 30/4 / V: (înv) ***~iune,*** (nob) ***emănăciune*** / P: *~ți-e* / Pl: *~ii* și (înv) *~iuni* / E: fr ***émanation,*** lat ***emanatio, -onis***] **1** Degajare a unui miros, gaz, a căldurii etc. dintr-un corp. **2** (Ccr) Ceea ce se degajă Si: *exalație*. **3** (Glg; îs) ~ *vulcanică* Emitere de produse gazoase legate de activitatea vulcanului. **4** (Glg; îas) Produs al acestei activități, reprezentat prin bioxid de carbon, amoniac, hidrogen, hidrogen sulfurat, clor, azot, oxigen etc. **5** Gaz radioactiv, obținut prin dezintegrarea elementelor radioactive. **6** Emisie. **7** (Fig) Ceea ce își are originea într-un lucru oarecare. **8** Răspândire. **9** Exalație (5).

emanaționism *sns* [At: DER II, 225 / P: *~ți-o~* / E: ***emanație*** + *-ism*] (Rar) Emanatism.

emanațiune *sf* vz ***emanație***

emancipa [At: M. COSTIN, ap. LET^2 III, 505 / Pzi: *~pez* și (înv) *emancip* / E: fr ***émanciper,*** lat ***emancipare***] **1-2** *vtr* A face să iasă (sau a ieși) de sub ocupație militară sau străină. **3-4** *vrt* A(-și) câștiga (sau a face să-și câștige) independența Si: *a (se) elibera*. **5-6** *vtr* (Fig) A face să iasă (sau a ieși) de sub o dominație Si: *a (se) elibera*. **7-8** *vrt* (Spc) A (se) moderniza desprinzându-se de obiceiurile vechi. **9-10** *vtr* (Jur; d. minori) A (se) scoate de sub autoritatea părintească (sau a tutorelui), primind astfel, înainte de a ajunge la majorat, o parte din drepturile unui major. **11** *vt* (Jur) A da unui minor dreptul de a-și administra și de a dispune singur de averea sa. **12-13** *vtr* (D. femei) A (se) scoate din starea de dependență și acordarea, prin lege, de drepturi sociale, economice și politice egale cu ale bărbatului. **14** *vt* (C. i. persoane aparținând unei clase sociale) A legifera revenirea la starea de om liber. **15** *vr* (D. adolescenți) A-și lua unele libertăți nepotrivite pentru vârsta lor. **16** *vr* (Pex) A depăși limitele bunei cuviințe.

emancipare *sf* [At: CODRESCU, C. I, 48/36 / Pl: *~pări* / E: ***emancipa***] **1** Ieșire de sub ocupația militară sau străină Si: *emancipat*[1] (1), *emancipație* (1). **2** Câștigare a independenței Si: *emancipat*[1] (2), *emancipație* (2). **3** (Fig) Ieșire de sub dominație Si: *emancipat*[1] (3), *emancipație* (3). **4** Modernizare prin desprinderea de obiceiurile vechi Si: *emancipat*[1] (4), *emancipație* (4). **5** (Jur) Ieșire a unui minor de sub autoritatea părintească (sau a tutorelui) prin intermediul unui act juridic, ca urmare a căsătoriei Si: *emancipat*[1] (5), *emancipație* (5). **6** (Ccr) Act prin care minorul este scos de sub autoritatea părintească (sau de sub tutelă) Si: *emancipat*[1] (6), *emancipație* (6). **7** (Jur) Acordare unui minor a dreptului de a-și administra și de a dispune singur de averea sa Si: *emancipat*[1] (7), *emancipație* (7). **8** Scoatere a femeii, prin lege, din starea de dependență socială, economică și politică (și acordarea de drepturi sociale, economice, politice egale cu ale bărbatului) Si: *emancipat*[1] (8), *emancipație* (8). **9** (Spc; d. femei) Obținere a unui venit care să asigure independența (economică) Si: *emancipat*[1] (9), *emancipație* (9). **10** (Înv) Scoatere, prin lege, din starea de sclavie, robie sau iobăgie a unor colectivități umane, clase sociale etc. Si: *dezrobire, eliberare, emancipat*[1] (10), *emancipație* (10). **11** (Jur; îla) **De ~** Care emancipează (9). **12** Acordare de drepturi sociale, economice și politice unei categorii sociale Si: *emancipat*[1] (12), *emancipație* (12). **13** Luare de către un adolescent a unor libertăți nepotrivite pentru vârsta lui Si: *emancipat*[1] (13), *emancipație* (13). **14** (Pex) Depășire a limitelor bunei cuviințe Si: *emancipat*[1] (14), *emancipație* (14).

emancipat[1] *sn* [At: MDA ms / E: ***emancipare***] **1-13** Emancipare (**1-10, 12-14**). 14 (Jur; îla) **De ~** Care emancipează (**9**). **15-17** Emancipare (**15-17**).

emancipat[2], ***~ă*** [At: HELIADE, O. II, 50 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***emancipare***] **1** *a* Care a ieșit de sub ocupație militară sau străină. **2** *a* Care și-a câștigat independența. **3** *a* (Fig) Care a ieșit de sub o dominație. **4** *a* Modernizat. **5** *a* (Jur; d. minori) Care este scos de sub autoritatea părintească (sau a tutorelui). **6** *a* (Jur; d. minori) Care are dreptul de a-și administra singur averea. **7** *a* (D. femei) Care este scoasă din starea de dependență (și primește, prin lege, drepturi sociale, politice, economice etc. egale cu ale bărbatului). **8** *a* (D. persoane aparținând unei clase sociale) Revenire la starea de om liber. **9** *a* Care se emancipează (14). **10** *a* (D. adolescenți) Care își ia unele libertăți nepotrivite pentru vârsta lui. **11** *a* (Pex) Care depășește limitele bunei cuviințe. **12** *smf* (Nob) Fruntaș. **13-14** *smf, a* (Persoană) care nu mai depinde de cineva (sau de ceva).

emancipator, ~oare [At: RESMERIȚĂ, D. / Pl: *~i, ~oare* / E: ***emancipa*** + *-tor*] **1-2** *smf, a* (Persoană) care emancipează (14). **3** *a* (D. legi) Care certifică emanciparea (8). **4-5** *a* Care emancipează (7-8).

emancipație *sf* [At: CR (1829), 121^1/10 / V: (înv) ***~iune, ~pățiune, ~ntipație, im~*** / P: *~ți-e* / Pl: *~ii* și (înv) *~iuni* / E: fr ***émancipation,*** lat ***emancipatio, -onis***] **1-13** Emancipare (**1-10, 12-14**). **14** (Îla) **De ~** Care emancipează (14). **15-17** Emancipare (**15-17**).

emancipațiune *sf* vz ***emancipație***

emancipățiune *sf* vz ***emancipație***

emanoterapie *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ii* / E: fr ***émanothérapie***] Tratament cu emanții radioactive.

emanțipație *sf* vz ***emancipație***

emar *sm* [At: (a. 1835) DOC. EC. 589 / A: nct / Pl: *~i* / E: nct] (Tcî) Veche monedă turcească în valoare de 6 lei.

emarcid, ~ă *a* [At: GRECESCU, FL. 122 / A: nct / Pl: *~izi, ~e* / E: cf ns lat *emarcesco, -ere*] (Ltm; d. frunze) Veștejit.

emarginat, ~ă *a* [At: ENC. ROM. / Pl: *~ati, ~e* / E: fr ***émarginé***] (Bot; d. frunze, petale) Care este puțin crestat la vârf.

emarginatură *sf* [At: PRODAN-BUIA, F. I, 587 / Pl: *~ri* / E: fr ***émarginature***] (Bot) Crestătură.

emascula [At: COSTINESCU / Pzi: *~lez* / E: fr ***émasculer***] **1** *vt* A castra. **2-3** *vtr* A face să devină (sau a deveni) impotent.

emasculare sf [At: COSTINESCU / Pl: *~lări* / E: ***emascula***] 1 Castrare. 2 Impotență.

emasculat¹ sn [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***emascula***] Emasculare (1).

emasculat² am [At: CĂLINESCU, E. O. II, 60 / Pl: *~ați* / E: ***emascula***] (Rar; d. un bărbat) 1 Castrat. 2 Impotent.

emasculație sf [At: PROT. – POP., N. D. / Pl: *~ii* / E: fr ***émasculation***] 1 Castrare. 2 Impotență.

emanăciune sf vz ***emanație***

embargo sn [At: CR (1833). / A și: (rar) *~bar~* / Pl: *~uri* / E: fr ***embargo***] 1 Reținere de către un stat a navelor comerciale sau a mărfurilor altui stat aflate pe teritoriul său (în condițiile în care a survenit un conflict între statele respective). 2 Interzicere de către un stat a importului (sau a exportului) de mărfuri într-o sau dintr-o țară, ca sancțiune pentru încălcarea unor principii de drept internațional, ca mijloc de presiune politică etc.

embatic sn [At: CAT. MAN. I, 579 / V: (rar) ***~tichi, ~tichiu*** (A și: (rar) *~tichiu*), ***~iciu, emvatichiu, ib~, im~*** / A și: *~batic* / Pl: *~uri* și (rar) *~ice* / E: ngr ***εμβατιχιου***] (Grî; iuz) 1 Formă de arendare a unei proprietăți pe termen foarte lung, în intervalul căruia arendașul beneficia de toate drepturile de proprietate. 2 Redevență anuală care se dădea pentru dreptul de uzufruct al unui imobil. 3 (Pex) Dobândă. 4 (Rar) Impozit. 5 Taxă anuală pe care o plăteau preoții autorității superioare bisericești pentru dreptul de exercitare a profesiunii.

embatica vt [At: COSTINESCU / Pzi: ? / E: ***embatic***] (Grî; iuz) A da cu embatic (1).

embaticar, ~ă [At: AR (1829), 38 2/45 / Pl: *~i, ~e* / E: ***embatic*** + *-ar*] (Grî; iuz) 1 *sm* Persoană care deținea o proprietate cu embatic (1) Si: *embatichier* (1). 2 *sm* Persoană care dădea o proprietate cu embatic (1) Si: *embatichier* (2). 3 *a* Care era dat cu embatic (1).

embaticare sf [At: COSTINESCU / Pl: *~cări* / E: ***embatica***] (Grî; iuz) Dare a unei proprietăți cu embatic (1) Si: (nob) *embaticat¹*.

embaticat¹ sn [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***embatica***] (Grî; iuz; nob) Embaticare.

embaticat², ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***embatica***] (Grî; iuz; d. un teren, o proprietate) Dat cu embatic (1).

embatichi sn vz ***embatic***

embatichier sm [At: I. GOLESCU, C. / P: *~chi-er* / Pl: *~i* / E: ***embatichiu*** + *-er*] (Grî; iuz) 1-2 Embaticar (1-2).

embatichiu sn vz ***embatic***

embaticiu sn vz ***embatic***

embereclisi vt [At: T. PAPAHAGI, C. L. / V: ***~ric~, empe~*** / Pzi: *~sesc* / E: ngr ***εμπερικλειω***] (Grî; iuz) A anexa.

embereclisire sf [At: MDA ms / V: ***~ric~, empe~*** / Pl: *~ri* / E: ***embereclisi***] (Grî; iuz) Anexare.

embereclisit¹ sn [At: MDA ms / V: ***~ric~², empe~¹*** / E: ***embereclisi***] (Grî; iuz) Anexare.

embereclisit², ~ă *a* [At: (a. 1812) GÁLDI, M. PHAN. 177 / V: ***~ric~², empe~¹*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***embereclisi***] (Grî; iuz) Anexat.

embericlisi v vz ***embereclisi***

embericlisire sf vz ***embereclisire***

embericlisit¹ sn vz ***embereclisit¹***

embericlisit², ~ă *a* vz ***embereclisit²***

embiric, ~ă *a* vz ***empiric***

embirie sf vz ***empirie***

emblastic, ~ă *a* vz ***emplastic***

emblastru sn vz ***emplastru***

emblem sn vz ***emblemă***

emblematec, ~ă *a, av* vz ***emblematic***

emblematic, ~ă [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / V: (îvr) ***~tec*** / A și: (rar; după fr) *~matic* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***emblématique***] 1-11 *a* Care prezintă o emblemă (1-11). 12-22 *a* De emblemă (1-11). 23-33 *a* Care ține de emblemă (1-11). 34-44 *a* Care are caracter de emblemă (1-11). 45 *av* În mod simbolic.

emblemă sf [At: HELIADE, D. C. 135/28 / V: ***~em*** *sm* / A și: (nob) *emblemă* / Pl: *~me* / E: fr ***emblème***, lat ***emblema, -atis***, ngr ***εμβλημα***] 1 Obiect reprezentând o figură care poartă în mod convențional un anumit înțeles și care este însoțită uneori de o deviză Si: *semn*. 2 Figură destinată să reprezinte un personaj, o țară, o meserie etc. Cf *stemă*. 3 (Înv) Figură retorică asemănătoare simbolului. 4 Atribut. 5 Blazon. 6 (Fig) Prestigiu. 7 Insignă. 8 (Spc) Marcă. 9 Simbol considerat, prin tradiție, reprezentativ pentru o noțiune abstractă Si: *imagine*. 10 (Îdt) Ornament încrustat pe vase din metal prețios. 11 Tablou central al unui mozaic.

embodion sn [At: (a. 1793) GÁLDI, M. PHAN. 178 / V: (rar) ***~boli~*** / Pl: *~oane* / E: ngr ***εμπόδιον***] (Grî; iuz) Obstacol.

embodisci v vz ***embodisi***

embodiscire sf vz ***embodisire***

embodiscit¹ sn vz ***embodisit¹***

embodiscit², ~ă *a* vz ***embodisit²***

embodisi [At: (a. 1778) GÁLDI, M. PHAN. 178 / V: ***enb~, expo~, ibodesi***, (nob) ***~sci*** / Pzi: *~sesc* / E: ngr ***εμποδίζω***] (Grî; iuz) 1-2 *vrt* A (se) împiedica. 3 *vt* A interzice. 4 *vr* A se încurca.

embodisire sf [At: MDA ms / V: ***enb~, expo~, ibodesire***, (nob) ***~scire*** / Pl: *~ri* / E: ***embodisi***] (Grî; iuz) 1 Împiedicare. 2 Interzicere. 3 Încurcare.

embodisit¹ sn [At: MDA ms / V: ***enb~, expo~, ibodesit***, (nob) ***~scit*** / Pl: ? / E: ***embodisi***] (Grî; iuz) 1-3 Embodisire (1-3).

embodisit², ~ă *a* [At: GÁLDI, M. PHAN. 178 / V: ***enb~, expo~, ibodesit***, (nob) ***~scit²*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***embodisi***] (Grî; iuz) 1-3 Embodisire (1-3).

embol sn [At: ABC SĂN. 148 / V: ***~lus*** / Pl: *~uri* / E: fr, lat ***embolus***] (Med) Material străin obstruant (solid, lichid sau gazos) prezent în sânge, care produce embolia.

embolic, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***embolique***] (Med) 1 Referitor la embolie. 2 Caracteristic emboliei. 3 De embolie.

embolie sf [At: ENC. ROM. / Pl: *~ii* / E: fr ***embolie***] (Med) Astupare bruscă, de obicei cu un cheag de sânge, a unui vas sangvin sau limfatic.

emboligen, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***emboligène***] (Med) Care produce embolie.

embolion sn vz ***embodion***

embolism sn [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~uri* / E: fr ***embolisme***] (Ast; înv) Lună intercalată în calendarele vechilor greci pentru a se realiza concordanța între anul lunar și cel solar.

embolismic, ~ă *a* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***embolismique***] (Îvr) Care cuprinde un embolism.

embolit sn [At: MDT / Pl: ? / E: ger ***Embolit***] Minereu de argint care se găsește în unele filoane hidrotermale.

embolus sn vz ***embol***

embor sm [At: N. A. BOGDAN, C. M. 182 / V: ***~bur, empor*** / Pl: *~i* / E: ngr ***ἔμπορος***] (Înv) Angrosist.

emboricesc, ~ească *a* [At: (a. 1841) CAT. MAN. I, 122 / Pl: *~icești* / E: ***embor*** + *-icesc*] (Înv) Comercial.

embrio-¹ [At: DN³/ P: *~bri-o* / E: fr ***embryo-***] Element prim de compunere savantă, care introduce în termeni referirea la embrion sau la stadiul de dezvoltare embrionară.

embrio² sm vz ***embrion***

embriocardie sf [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***embryocardie***] Ritm cardiac accelerat, care apare în miocarditele grave.

embriogeneză sf [At: DN² / P: *~bri-o~* / Pl: *~ze* / E: fr ***embryogenèse***] (Blg) 1 Serie de transformări prin care trece un organism vegetal sau animal, de la stadiul de ou sau spor până la stadiul de adult Si: *embriogenie* (1). 2 Perioadă incipientă în dezvoltarea plantelor și animalelor pluricelulare în cursul căreia se formează embrionul Si: *embriogenie* (2).

embriogenie sf [At: ENC. ROM. / P: *~bri-o~* / Pl: *~ii* / E: fr ***embryogénie***] 1-2 Embriogeneză (1-2). 3 Ramură a embriologiei, care se ocupă cu studiul formării și dezvoltării embrionului.

embriografie sf [At: DN³ / P: *~bri-o~* / Pl: *~ii* / E: fr ***embryographie***] Parte a embriologiei, care se ocupă cu studiul embrionului.

embriolog, ~ă *smf* [At: SCRIBAN. D. / P: *~bri-o~* / Pl: *~ogi, ~oge* / E: fr ***embryologue***] Specialist în embriologie.

embriologic, ~ă *a* [At: SCRIBAN. D. / P: *~bri-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***embryologique***] **1** Care aparține embriologiei. **2** Referitor la embriologie. **3** Caracteristic embriologiei. **4** De embriologie.

embriologie *sf* [At: CONTA. E. F. 276 / P: *~bi-o~* / Pl: *~ii* / E: fr ***embryologie***] Ramură a biologiei care se ocupă cu studiul embrionului în toate fazele dezvoltării lui.

embrion *sm* [At: AMFILOHIE. G. F. 247^{V}/7 / V: (înv) ***embrio, ~iu, emvr~, emvrione, ~e*** / S și: (înv) *embryon* / P: *~bri-on* / E: fr ***embryon,*** it ***embrione,*** lat ***embryo,*** ngr ***εμβρυον***] **1** (Blg) Prima stare a unui organism viu de la fecundarea ovulului până la formarea deplină a organelor. **2** Germen al unei plante, existent în sămânța din care va lua naștere o nouă plantă. **3** (Fig) Început al unui lucru, acțiuni etc. **4** (Fig) Prima fază a dezvoltării. **5** (Fig) Nucleu.

embrional, ~ă *a* [At: BARCIANU / P: *~bri-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: ***embrion*** + *-al*] **1-4** Embrionar (1-4). **5-6** (Îs) *Dezvoltare ~ă* Embriogeneză (**1-2**). **7** (Med; mai ales d. celule) Primitiv. **8** (Pex) Primar. **9** Embrionar (**9**).

embrionar, ~ă *a* [At: CONTA. O. F. 177 / V: (înv) ***~riu*** / Pl: *~i, ~e* / P: *~bri-o~* / E: fr ***embryonnaire***] **1** Care aparține embrionului (**1**) Si: *embrional* (**1**). **2** Referitor la embrion (**1**) Si: *embrional* (**2**). **3** Caracteristic embrionului (**1**) Si *embrional* (**3**). **4** De embrion (**1**) Si: *embrional* (**4**). **5-6** (Îs) *Dezvoltare ~ă* Embriogeneză (**1-2**). **7** (Med; mai ales d. celule) Primitiv. **8** (Pex) Primar. **9** (Fig) Care este la începutul dezvoltării sale Si: *embrional* (**9**), *incipient*.

embrionariu *a* vz ***embrionar***

embrionat, ~ă *a* [At: CANTEMIR. IST. 252 / P: *~bri-o~* / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***embryonné***] **1-2** În stare de embrion (**1-2**). **3-4** Care conține un embrion (**1-2**) Si: *fecundat*.

embrione *sm* vz ***embrion***

embriopatie *sf* [At: DN^{3} / P: *~bri-o~* / Pl: *~ii* / E: fr ***embryopathie***] (Med) Boală care provoacă inflamația embrionului.

embriotom *sn* [At: DN^{3} / P: *~bri-o~* / Pl: *~oame* / E: fr ***embryotome***] (Med) Instrument folosit în embriotomie.

embriotomic, ~ă *a* [At: DN^{3} / P: *~bri-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***embryotomique***] Referitor la embriotomie.

embriotomie *sf* [At: I. GOLESCU. C. / P: *~bri-o~* / Pl: *~ii* / E: fr ***embryotomie***] (Med) Intervenție chirurgicală care constă în tăierea fetusului mort în uterul mamei, atunci când nu este posibilă o naștere normală.

embriu *sm* vz ***embrion***

embu *sns* [At: DN^{3} / Pl: ? / E: fr ***embu***] Aspect mat și tern al unui tablou în ulei.

embur *sn* vz ***embor***

emden *sns* [At: DEX / E: ger ***Emden***] Rasă de gâște de culoare albă, de 7–10 kg.

emeclâc *sn* vz ***emiclic***

emeclic *sn* vz ***emiclic***

emectar *sm* [At: (a. 1797) ȘIO II$_{2}$, 146 / V: ***emic~*** / Pl: *~i* / E: tc ***emektar***] (Tcî) Veteran în serviciul Porții Otomane.

emelet *sn* vz ***emeletiu***

emeleti *sn* vz ***emeletiu***

emeletiu *sn* [At: LEXIC REG. II. 80 / V: ***emelet, emeleti*** / Pl: *~uri* / E: mg ***emelet***] (Trs) Etaj.

emenagog *sn* [At: ENC. ROM. / V: (rar) ***~ă*** / Pl: *~oge* și (rar) *~oage* / E: fr ***emménagogue***] (Med) **1-2** Medicament (sau substanță) care provoacă menstruația. **3** Abortiv.

emenagogă *sf* vz ***emenagog***

emenagogic, ~ă *a* [At: SCRIBAN. D. / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***emenagog*** + *-ic*] (Med; d. medicamente, substanțe) Care provoacă menstruația.

emenda *vt* [At: LM / Pzi: *~dez* / E: lat ***emendo, -are,*** fr ***émender***] (Liv; c. i. un text, o lege etc.) **1** A corecta. **2** A îmbunătăți.

emendabil, ~ă *a* [At: LM / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***emendabilis, -e***] (Liv; d. un text, o lege etc.) **1-2** Care poate fi emendat (**1-2**).

emendanda *sfp* [At: DN^{3} / E: lat ***emendanda***] Corecturi (tipografice) la un text.

emendare *sf* [At: LM / Pl: *~dări* / E: ***emenda***] (Liv) **1** Corectare. **2** Îmbunătățire.

emendat[1] *sns* [At: MDA ms / E: ***emenda***] (Rar) **1** Corectare. **2** Îmbunătățire.

emendat[2]***, ~ă*** *a* [At: LM / Pl: *~ați, ~e* / E: ***emenda***] (Liv; d. un text, o lege etc.) **1** Corectat. **2** Îmbunătățit.

emendator, ~oare *smf, a* [At: LM / V: (înv) ***~iu*** / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***émendateur,*** lat ***emendator***] **1-4** (Persoană) care emendează (**1-2**) un text, o lege etc.

emendatoriu *smf, a* vz ***emendator***

emendație *sf* [At: LM / V: (înv) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***émendation,*** lat ***emendatio***] (Liv) **1** Corectare. **2** Îmbunătățire.

emendațiune *sf* vz ***emendație***

emerge *vi* [At: MARIN. F. 448 / Pzi: 3 *emerge*/ E: lat ***emergere,*** fr ***émerger***] (Fiz; d. radiații) A ieși dintr-un mediu după ce l-a traversat.

emergent, ~ă *a* [At: MARIN. F. 448/13 / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***émergent,*** lat ***emergens, -ntis***] (Fiz; d. radiații) Care iese dintr-un mediu după ce l-a traversat.

emergență *sf* [At: MARIN. F. 448/12 / V: (înv) ***~ție*** / Pl: *~țe,* (înv) *~ții* / E: fr ***émergence***] (Fiz) Ieșire a unei radiații dintr-un mediu după ce l-a traversat.

emergenție *sf* vz ***emergență***

emeri *sns* [At: PONI. CH. 231 / E: fr ***émeri***] (Rar) Șmirghel.

emerit, ~ă [At: RUSSO. S. 154 / A și: (rar) *emerit* / Pl: *~iți, ~e* / E: fr ***émerite***] **1** *a* Care, printr-o practică îndelungată, a dobândit o competență remarcabilă Si: *experimentat, priceput, versat,* (înv) *emeritat* (**1**). **2** *a* Care are multe merite într-o activitate Si: (înv) *emeritat* (**2**). **3-4** *smf, a* (Persoană) care se retrage din activitate, după ce a exersat o profesie timp îndelungat, beneficiind în continuare de toate titlurile sale. **5** *a* (Îs) *Artist, învățător, medic* sau *profesor ~* Titlu de onoare care se acorda în România socialistă unui artist, profesor, medic, învățător care s-a distins în mod deosebit în activitatea sa. **6** *smf* Persoană care purta titlul de emerit (**5**).

emeritat, ~ă *a* [At: SLAVICI. N. I.. 214 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***emerit*** + *-at*] (Înv) **1-2** Emerit (**1-2**).

emerologiu *sn* [At: SEVERIN. S. 104 / V: ***im~*** / A: nct / E: lat ***imerologium,*** ngr ***εμερολνιου***] (Îvr) Calendar.

emers, ~ă *a* [At: LM / Pl: *~rși, ~e* / E: ***emerge***] (Îoc *submers*; d. radiații, corpuri etc.) **1** Care a ieșit dintr-un mediu după ce l-a străbătut. **2** (D. plante acvatice) La care unele organe se dezvoltă la suprafața apei.

emersie *sf* vz ***emersiune***

emersiune *sf* [At: MARIN. F. 36/3 / P: *~si-u~* / V: (înv) ***emersie*** / Pl: *~ni* / E: fr ***émersion,*** lat ***emersio, -onis***] **1** (Ast; îoc *imersiune*) Ieșire parțială a unui corp ceresc din eclipsă. **2** (Îoc *imersiune*) Ieșire parțială a unui corp dintr-un lichid în care a fost cufundat. **3** Stare în care se găsește un corp plutitor cufundat parțial într-un lichid.

emetic *sn* [At: MEȘT. DOFT. II. 43^{V} / V: *~a sf,* (înv) ***~on*** / A și: *emetic* / Pl: (rar) *~ice* / E: fr ***émétique,*** lat ***emeticus,*** ngr ***εμετιχου***] **1** Tartrat de amoniu și potasiu, întrebuințat în industria textilă la prepararea lacurilor și în medicină (ca vomitiv). **2** (Spc) Vomitiv.

emetica *sf* vz ***emetic***

emeticon *sn* vz ***emetic***

emetină *sf* [At: ANTONESCU. D. / Pl: *~ne* / E: fr ***émétine***] Alcaloid care se găsește în rădăcina de ipecacuana, întrebuințat în medicină ca expectorant și vomitiv.

emetiza *vt* [At: COSTINESCU / Pzi: *~zez* / E: fr ***émétiser***] (Frî) A pune emetic (**2**) în băuturi, substanțe etc.

emetocatarctic, ~ă *sn, a* [At: I. GOLESCU. C. / S și: *emeto-catarctic* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***éméto-cathartique***] (Înv) **1-2** (Medicament) care este folosit ca vomitiv (sau ca purgativ).

emetrop, ~ă *smf, a* [At: DEX[2] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***emmétrope***] **1-2** (Persoană) care are vederea normală. **3-4** (Ochi) cu vedere normală.

emetropie *sf* [At: MDT / Pl: *~ii* / E: fr ***emmétropie***] Proprietate a ochiului de a vedea normal.

emfas *sn* vz ***emfază***

emfasă *sf* vz ***emfază***

emfase *sf* vz ***emfază***

emfasis *sn* vz ***emfază***

emfastic, ~ă *a* vz ***emfatic***

emfatec, ~ă *a* vz ***emfatic***

emfatic, ~ă *a* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / V: (îvr) ***~astic, ~tec,*** (rar) ***enf~*** / S și: (înv) *emphatic* / A: (înv) *emfatic* / Pl: *~ici, ~e* / E: fr ***emphatique,*** lat ***emphaticus***] **1** (D. oameni sau manifestările, atitudinile lor etc.) Plin de emfază (1). **2** Nenatural. **3** Melodramatic. **4** Retoric.

emfaticesc, ~ească *a* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~icești* / E: ***emfatic*** + *-esc*] (Iuz) Emfatic.

emfaticește *av* [At: I. GOLESCU, C. / E: ***emfatic*** + *-ește*] (Iuz) În mod emfatic.

emfatist *sm* [At: NEGULICI / Pl: *~iști* / E: fr ***emphatiste***] (Iuz) Persoană care se exprimă cu emfază (1).

emfază *sf* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / V: ***~asis*** *sn*, ***~zis*** *sn*, ***enfase, enfaz*** *sn*, ***enf~,*** (rar) ***~asă,*** (înv) ***emfas*** (Pl: *~uri*) *sn*, (îvr) ***~ase*** (Pl: *~si*) / S și: (înv) *emphază* / Pl: *~ze* / E: fr ***emphase,*** lat ***emphasis,*** ngr ***ἔμφασις -is.***] **1** Atitudine prețioasă (în scris, în vorbire, în manifestări etc.) Si: *afectare* Vz *patos*. **2** (Sst; sens etimologic) Întrebuințare în retorică a unui cuvânt care are rolul de a exagera valoarea unei afirmații. **3-4** (Îlav, rar, îla) **Cu ~** (În mod) patetic Si: *afectat, nenatural, pretențios*.

emfazis *sn* vz ***emfază***

emfisematos, ~oasă *a* vz ***emfizematos***

emfisemă *sf* vz ***emfizem***

emfisimă *sf* vz ***emfizem***

emfiteot, ~ă *smf* [At: COSTINESCU / P: *~te-ot* / V: ***~eut*** *sm* / Pl: *~oți, ~e* / E: nct] **1** (Jur; înv) Persoană care deținea o proprietate cu emfiteoză Vz *arendaș, embaticar* (1).

emfiteotic, ~ă *a* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / V: ***~eutic, enfiteutic*** / P: *~te-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***emphytéotique,*** lat ***emphyteuticus***] (Înv) **1** Cu caracter de emfiteoză. **2** Relativ la emfatioză Cf *embaticar* (3).

emfiteoză *sf* [At: COSTINESCU / V: ***~euză*** / P: *~te-o~* / Pl: *~e* / E: fr ***emphytéose,*** lat ***emphyteusis,*** ngr ***εμφύτευσις***] Contract pe termen lung care conferă celui care ia o proprietate în arendă sau cu chirie dreptul de ipotecă, de arendă, de transmitere la moștenitori etc. Si: *arendă, chirie, embatic* (1).

emfiteut *sm* vz ***emfiteot***

emfiteutic, ~ă *a* vz ***emfiteotic***

emfiteuză *sf* vz ***emfiteoză***

emfizem *sn* [At: I. GOLESCU, C. / V: ***~isemă*** *sf*, ***~isimă*** *sf*, ***enfisemă*** *sf*, ***enfisimă*** *sf*, ***enfizemă*** *sf*, (rar) ***enfi~,*** (înv) ***~ă*** *sf* / S și: (după fr) *emphyzem* / Pl: *~e* / E: fr ***emphysème,*** ngr ***εμφύσημα***] **1** Umflătură rezultată din infiltrarea aerului sau din dezvoltarea unui gaz în țesutul celular al unor organe sau sub piele. **2** (Îs) *~ pulmonar* sau *~ă veziculară* Dilatare forțată a alveolelor pulmonare, provocată de pierderea elasticității țesutului Si: *năduf* (1), *nădușeală, suspin, șuiu*, (pop) *tignafes*, (reg) *șui*.

emfizematic, ~ă *a* [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~ici, ~e* / E: ***emfizem*** + *-atic*] (Îvr) Emfizematos (1).

emfizematos, ~oasă [At: YGREC, M.N. 191 / V: ***~ise~, enf~*** / Pl: *~oși, ~oase* / E: fr ***emphysémateux***] **1** *a* (D. ființe sau d. organe, mai ales d. plămâni) Bolnav de emfizem Si: (îvr) *emfizematic*. **2** *a* Care are caracterele emfizemului. **3** *a* Referitor la emfizem. **4** *a* De emfizem. **5** *smf* Bolnav de emfizem.

emfizemă *sf* vz ***emfizem***

emfractic, ~ă *a* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***emphractique***] (Îvr) Care provoacă emfraxia.

emfraxie *sf* [At: (sfârșitul sec. XVIII), LET[1] III, 231/24 / V: ***~is*** *sn*, ***enfraxis*** *sn* (rar) ***emfraz*** *sn* / Pl: *~ii* / E: fr ***emphraxis,*** ngr ***ἔμφραξις***] (Med) **1** Obstrucție a unui organ canalicular. **2** (Prc) Ocluzie intestinală.

emfraxis *sn* vz ***emfraxie***

emfraz *sn* vz ***emfraxie***

emiciclu *sn* vz ***hemiciclu***

emiclic *sn* [At: (cca 1760) IORGA, S.D. XXII, 114 / V: ***emeclâc, emec~, imiclâc, im~*** / Pl: *~uri* / E: tc ***yemeklyk***] (Tcî) Rație (2).

emictar *sm* vz ***emectar***

emigra *vi* [At: ASACHI, L. 21/20 / Pzi: *~rez* / E: fr ***émigrer,*** lat ***emigrare***] **1** (D. oameni sau colectivități umane) A pleca din țara de origine și a se stabili definitiv sau temporar în alta, forțat de împrejurări sociale, politice, economice etc. Si: *a se expatria* Cf *a bejenări, a imigra, a migra* (1), *a pribegi, a se refugia*, (înv) *a bejeni*. **2** (Rar) A migra (2).

emigrant, ~ă [At: TEODOROVICI, P. 137 / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***émigrant***] **1** *smf* (De obicei urmat de determinări care indică naționalitatea) Persoană care emigrează (1) Si: *emigrat*. **2** *smf* Migrator (2). **3** *a* (Rar) Care emigrează (1).

emigrare *sf* [At: STAMATI, D. 86 / Pl: *~rări* / E: ***emigra***] **1** Plecare din țara de origine și stabilire în alta Si: *emigrație* (1) Cf *emigra* (1). **2** Migrație.

emigrat, ~ă [At: HELIADE, O. II 408 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***emigra***] **1** *smf* Emigrant (1) Si: *refugiat*. **2** *smfa* Migrator.

emigrație *sf* [At: M. COSTIN, ap. LET.[2] III, 509 / V: ***~iune,*** (îvr) ***~rățiune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***émigration,*** lat ***emigratio, -onis*** cf it *emigrazione*, ger *Emigration*] **1** Emigrare (1). **2** Totalitatea persoanelor emigrate din aceeași țară, în același loc, într-o anumită epocă. **3** Situația în care se găsește o persoană sau o colectivitate umană emigrată. **4** Timpul cât cineva este emigrat. **5** Migrație.

emigrațiune *sf* vz ***emigrație***

emigrățiune *sf* vz ***emigrație***

emina *vi* [At: CODRU-DRĂGUȘANU, C. 243 / Pzi: 3 *~nează* / E: lat ***eminere***] (Ltî) A excela.

eminamente *av* [At: ODOBESCU, S. II, 235 / V: (înv) ***~nem~, ~neminte*** / E: fr ***éminemment***] (Precedă adjectivul pe care îl determină, de obicei ca formant al superlativului) În cel mai înalt grad.

eminemente *av* vz ***eminamente***

eneminte *av* vz ***eminamente***

eminent, ~ă *a* [At: STAMATI, D. / V: (îvr) ***~nint, ~ninte*** *ain* / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***éminent,*** it ***eminente,*** lat ***eminens, -tis***] **1** (D. oameni sau colectivități umane; pex d. acțiunile, manifestările, însușirile lor etc.) Care se distinge prin calități (intelectuale) deosebite Si: *excelent, excepțional, remarcabil, superior*. **2** (Înv) Apreciere maximă care se dădea elevilor (la examene). **3** (Îvr) Iminent.

eminentisim, ~ă [At: NEGULICI / V: (îvr) ***~nin~*** / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***eminintissimus,*** it ***eminentissimo,*** fr ***éminentissime***] **1** *a* Eminent (1). **2** *sm* Persoană eminentă. **3** *sm* Titlu dat cardinalilor. **4** *a* (Îvr) Care iese în relief.

eminență *sf* [At: TEODOROVICI, M. 50/5 / V: (înv) ***~ție*** / Pl: *~țe* / E: fr ***éminence,*** it ***eminenza,*** lat ***eminentia***] **1** Superioritate. **2** (Îlav) **În ~** În special. **3** (Urmat de un adjectiv posesiv) Titlu onorific dat cardinalilor și (în trecut) episcopilor catolici. **4** (Îs) *~ cenușie* (rar, *gri*) Persoană influentă care manevrează un personaj oficial, un partid politic sau o organizație etc. **5** (Înv) Titlu dat mitropoliților sau episcopilor ortodocși. **6** (Frm) Elevație de teren Vz *dâmb, colină, ieșitură, proeminență*. **7** Parte a unei construcții situată deasupra terenului. **8** (Aht; înv) Parte a unei construcții situate deasupra terenului. **9** (Atm; înv) Apofiză. **10** (Imp) Iminență.

eminenție *sf* vz ***eminență***

eminescian, ~ă [At: GHEREA, ST. CR. III, 161 / P: *~ci-an* / Pl: *~ieni, ~iene*, rar *~i, ~e* / E: ***Eminescu*** + *-ian*] **1-2** *a* Care aparține lui Eminescu sau operei sale. **3-4** *a* Caracteristic lui Eminescu sau operei sale. **5-6** *a* Referitor la Eminescu sau la opera sa. **7-8** *a* Despre Eminescu sau opera sa. **9** *a* În genul operei lui Eminescu. **10** *smf* Emul al lui Eminescu.

eminescianism *sn* [At: GHEREA, ST. CR. III, 167 / Pl: *~e* / E: ***eminescian*** + *-ism*] **1** Orientare în literatura română caracterizată prin preluarea și cultivarea, uneori excesive, a unor motive, teme etc. care aparțin creației eminesciene. **2** Mijloc de expresie artistică specific operei lui Eminescu. **3** Totalitatea particularităților stilistice care caracterizează opera lui Eminescu.

eminescianiza *vi* [At: STREINU, P.C. II, 35 / Pzi: *~zez* / E: ***eminescian*** + *-iza*] (Rar) A eminesciza.

eminesciza *vi* [At: CONSTANTINESCU, S. I, 126 / Pzi: *~zez* / E: ***Eminescu*** + *-iza*] (Rar) A scrie în stilul lui Eminescu Si: (rar) *eminescianiza*.

eminescolog *sm* [At: CONSTANTINESCU, S. VI, 182 / Pl: *~ogi* / E: ***Eminescu*** + *-olog*] Persoană care studiază viața și opera lui Eminescu.

eminescologie *sfs* [At: ROMÂNIA LITERARĂ, 1973, nr. 2, 3/1 / E: ***Eminescu*** + *-ologie*] Studiul științific al vieții și operei lui Eminescu.

eminint, ~ă *a* vz ***eminent***

emininte *adv* vz ***eminent***

emininfisim, ~ă *a, sm* vz ***eminentisim***

emir *sm* [At: (a. 1693) ȘIO II_2, 146 / V: (îvr) ***i~*** / Pl: *~i* / E: fr ***émir***] **1** Titlu onorific purtat de descendenții lui Mahomed (pe linia fiicei sale Fatima). **2-3** (La popoarele musulmane) Principe domnitor sau guvernator de provincie. **4** (La musulmani) Ofițer. **5** (La musulmani) Căpetenie. **6-9** Persoană care are titlul de emir (**2-5**).

emiră *sf* [At: ASACHI, S.L. II, 55 / Pl: *~re* / E: ***emir*** + *-ă*] (Nob) **1-5** Soție de emir (**2-5**). **6** Prințesă.

emis, ~ă [At: CONTA, O.F. 113 / Pl: *~iși, ~e* a; *~uri, ~e* sn / E: ***emite***] **1** *a* Care a fost emis. **2** *a* (D. radiații, unde fascicule etc.) Produs și propagat în mediul înconjurător Cf *emite* (**2**). **3** *a* (D. opinii, idei, concluzii, teorii etc.) Enunțat. **4** *a* (D. bilete de bancă, monede, obligațiuni, acțiuni etc.) Pus în circulație. **5** *sn* (Înv) Decret.

emisar, ~ă [At: INSTRUCȚII, 17/37 / V: (înv) ***~iu*** *sm* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***emissaire***] **1** *smf* Trimis al unui stat sau al unei organizații politice, al unui conducător etc., însărcinat cu o misiune secretă Vz *ambasador*. **2** *smf* (Pgn) Mesager. **3** *a* (Fm; îs) *Țap ~* Țap ispășitor. **4** *sn* Apă care colectează apele murdare din întreprinderi, așezări umane etc. **5** *sn* Canal sau conductă care colectează apele reziduale adunate într-un lac sau într-un bazin. **6** *sn* Curs de apă permanent care drenează surplusul de apă dintr-un bazin lacustru. **7** *sf* Limbă de gheață scursă dintr-o calotă glaciară sau dintr-un ghețar.

emisariu *sm* vz ***emisar***

emisfer *sn* vz ***emisferă***

emisferă *sf* [At: BUDAI-DELEANU, Ț. 230 / V: ***emisfer*** *sn*, ***~riu*** (Pl: *~ii, ~iuri*) *sn*, ***~ro*** *sn*, ***hemisfer*** *sn*, ***h~*** (Pl: *~re*, înv. *~rii*), ***hemisfor*** *sn*, ***imesferion*** *sn*, ***imi~***, ***imisferion*** *sn* / Pl: *~re* / E: fr ***hemisphère***, lat ***hemisphaerium***] **1** Fiecare din cele două jumătăți ale unei sfere. **2** (Ggf) Fiecare dintre cele două jumătăți ale sferei terestre mărginite de ecuatorul terestru și meridianul de referință. **3** (Îs) *~ra nordică* (sau *de nord, boreală, septentrională*, înv. *de miazănoapte, despre nord, de sus*) Jumătatea de nord a sferei terestre mărginită de ecuator și cuprinzând Polul Nord. **4** (Îs) *~ra sudică* (sau *de sud, australă, meridională*, înv. *de miazăzi, de la amiazăzi, despre miazăzi, de jos, imisferiul del inferior*) Jumătatea de sud a sferei terestre mărginită de ecuator și cuprinzând Polul Sud. **5** (Îs) *~ra orientală* (sau *estică, de est*, înv. *răsăritului, despre răsărit, răsăriteală*) Jumătate a sferei terestre situată la est de meridianul zero. **6** (Îs) *~ra occidentală* (sau *vestica, de vest*, înv. *apusului, apusală*) Jumătate a sferei terestre situată la vest de meridianul zero. **7** (Înv) Ecuator. **8** (Med; îs *~ cerebrală*) Fiecare dintre cele două jumătăți ale creierului mare. **9** (Șîs *~ cerebeloasă*) Fiecare dintre cele două jumătăți ale creierului mic. **10** (Ast) Fiecare dintre cele două jumătăți ale sferei cerești determinate de ecuatorul ceresc. **11** (Îs) *~ra boreală* (sau *nordică*) Jumătatea de nord a sferei cerești mărginită de ecuatorul ceresc și cuprinzând Polul Nord. **12** (Îs) *~ra australă* (sau *sudică*) Jumătatea de sud a sferei cerești mărginită de ecuatorul ceresc și cuprinzând Polul Sud.

emisferic, ~ă *a* [At: BARASCH, I. N. 404/17 / Pl: *~ici, ~e* / E: fr ***hémisphérique***] **1** Care are forma unei emisfere (**1**). **2** Referitor la emisferă (**1**). **3** De emisferă (**1**). **4** Caracteristic emisferei (**1**).

emisferiu *sn* vz ***emisferă***

emisfero *sn* vz ***emisferă***

emisie *sf* vz ***emisiune***

emisiune *sf* [At: IORGOVICI, O. 52/18 / P: *~si-u~* / V: ***emisie*** (Pl: *~sii*) / S și: (înv) *~ssi~* / Pl: *~ni* / E: fr ***émission***, it ***emissione***, lat ***emissio, -onis***] **1** Producere de către un corp sau un dispozitiv a unor radiații, unde etc. care se pot propaga în mediul înconjurător. **2** Undele sau radiațiile produse de către un corp sau un dispozitiv și propagate în mediul înconjurător Si: *degajare, emanație*. **3** (Îs) *Putere de emisie* Putere emisivă (**2**). **4** (Îla) **De ~** Emițător (**1**). **5** Articulare a unor sunete sau cuvinte. **6** (Teh) Evacuare în atmosferă a aburului din motoarele termice, după efectuarea lucrului mecanic. **7** Producerea unui semnal în telecomunicații. **8** Punere în circulație (de către stat, bănci naționale sau instituții financiare etc.) a hârtiilor de valoare, a bancnotelor, a acțiunilor etc. **9** Hârtii de valoare, bancnote, acțiuni etc. puse în circulație de către stat, de bănci naționale sau instituții financiare etc. **10** Punere în circulație de către stat sau de către instituții autorizate a timbrelor, a mărcilor poștale etc. **11** Timbre, mărci poștale etc. puse în circulație de către stat sau de către instituții autorizate. **12** (Med) Eliminare sub presiune a unor lichide biologice. **13** Promulgare. **14** Program transmis prin radio sau prin televiziune într-o ordine dinainte stabilită. **15** (Îe; îf *emisie*) **A fi în ~sie** (sau rar. **pe ~sie** ori, fam. **a sta pe ~sie**) A se afla în timpul transmisiei radiofonice sau de televiziune. **16** Enunțare. **17** (Blg) Formare de prelungiri ale citoplasmei care au un rol dinamic.

emisiv, ~ă *a* [At: NEGULICI / S și: (înv) *~ssiv* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***émissif***] **1** (Teh; d. corpuri, substanțe, dispozitive etc.) Care are proprietatea de a emite radiații, lumină Si: *emitent, emițător*. **2** (Îs) *Putere ~ă* Capacitate a unui corp de a radia o cantitate de energie proporțională cu suprafața sa.

emistih *sn* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / S și: (înv) *~ich* / V: (îvr) ***hemistic***, ***h~*** / Pl: *~uri*, (înv) *~e* / E: fr ***hémistiche***, lat ***hemistihum***] Fiecare dintre cele două jumătăți de vers, despărțite prin cezură.

emitanță *sf* [At: DEX / Pl: *~țe* / E: fr ***emittence***] (Fiz) Radianță.

emite *vt* [At: TELEGRAFUL (1854), 24[1]/9 / Pzi: *emit* / E: lat ***emittere*** cf fr *émettre*] **1** (D. organe de stat, organizații politice sau obștești, persoane oficiale etc.; c. i. legi, decrete, hotărâri, mandate, note oficiale etc.) A elabora și a face cunoscut în mod oficial Si: *a promulga*. **2** (D. corpuri, substanțe, dispozitive etc.; c. i. radiații, unde, fascicule etc.) A produce și a propaga în mediul înconjurător. **3** (D. aparate sau instalații de telecomunicații) A transmite un mesaj la distanță cu ajutorul undelor electromagnetice. **4** (C. i. exclamații, strigăte, sunete etc.) A articula. **5** (C. i. opinii, idei, concluzii, teorii etc.) A enunța. **6** (D. state, bănci naționale, instituții financiare; c. i. bilete de bancă, monede, obligațiuni, acțiuni etc.) A pune în circulație. **7** A elibera (**4**).

emitent, ~ă *a* [At: PUȘCARIU, L.R. I, 2 / Pl: *~nți, ~e* / E: lat ***emittens, -ntis***] **1-2** Care emite (**2, 6**) Si: *emițător* (**1, 7**).

emitere *sf* [At: IORGOVICI, O. 52/16 / Pl: *~ri* / E: ***emite***] **1** Promulgare a unei legi. **2** Producere și propagare în mediul înconjurător a radiațiilor, aundelor etc. **3** Transmitere a unui mesaj la distanță mare cu ajutorul undelor electromagnetice. **4** Articulare a unor sunete, strigăte, exclamații etc. **5** Enunțare a unei idei, teorii, concluzii etc. **6** Punere în circulație a unor monede, a unor bilete de bancă, obligațiuni, acțiuni etc. **7** Eliberare (**8**). **8** (Rar) Emisiune (**12**). **9** Formulare a unei citații.

emitor *sm* [At: DEX-S / Pl: *~i* / E: eg ***emitter***] Electrod al unui tranzistor.

emițător, ~oare [At: ENC.TEHN. I, 132 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***emite*** + *-ător*, cf fr *émeteur*] **1** *a* Care emite (**2**) Si: *emitent* (**1**). **2** *a* (Îs) *Post ~* Post de radioemisie. **3** *a* (Îs) *Putere ~oare* Putere emisivă (**2**). **4** *sn* Dispozitiv sau instalație care emite unde sonore sau electromagnetice ori impulsuri de curent. **5** *sm* (Lin) Persoană care produce un enunț. **6-7** *smf, a* (Persoană)

care emite acte, certificate etc. **8** *sf* Instituție financiară care pune în circulație bani, titluri, acțiuni, obligațiuni etc.

emniet *sn* [At: (a. 1789) ȘIO$_{2}$, 146 / A: nct / Pl: *~uri* / E: tc ***emnyet***] (Tcî) **1** Siguranță. **2** Garanție.

emnrilă *sf* vz ***emrilă***

emociune *sf* vz ***emoție***

emolient, ~ă [At: KRETZULESCU, M. 112/20 / P: *~li-ent* / V: (nob) ***~nția*** *sf* / S și: (rar) *~lli~* / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***émollient*** cf lat *emolliens, -ntis*] **1-2** *sn, a* (Medicament) care înmoaie țesuturile înăsprite, congestionate sau inflamate Si: (îvr) *muietor*. **3** *sn* Substanță folosită la finisarea produselor textile, pentru a le da moliciune, suplețe, luciu.

emolienția *sf* vz ***emolient***

emolument *sn* [At: CODRU-DRĂGUȘANU, C. 127 / V: (nob) ***emal~*** / Pl: *~e* / E: fr ***émolument***, lat ***emolumentum***] (Rar) **1** Câștig. **2** Salariu.

emolumentar, ~ă *a* [At: LM / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***émolumentaire***, lat ***emolumentarius***] (Rar) **1** Relativ la emolument. **2** De emolument. **3** Profitabil.

emonctoriu *sn* [At: DEX / P: *~riu* / Pl: *~ii* / E: fr ***émonctoire***, lat ***emonctorium***] (Rar) **1-2** Organ sau deschizătură naturală a corpului prin care se elimină secrețiile sau umorile.

emoncțiune *sf* [At: DN^{2} / P: *~ți-u~* / Pl: *~ni* / E: fr ***émonction***] (Med; rar) Eliminare a umorilor superflue.

emonda *vt* [At: DN^{3} / Pzi: *~dez* / E: fr ***émonder***] **1** (C. i. arbori) A curăța de ramuri pentru stimularea creșterii în înălțime. **2** (Med) A înlătura chirurgical exostozele și osteofitele epifizelor.

emondaj *sn* [At: DS / Pl: *~e* / E: fr ***émondage***] **1** (Sil) Tăiere a ramurilor inutile de pe trunchiurile copacilor pentru stimularea creșterii în înălțime și ferirea de uscăciune parțială a coroanei acestora Si: *emondare* (1), *emondație*. **2** (Med) Înlăturare chirurgicală a exostozelor și a ostefitelor epifizelor Si: *emondare* (2).

emondare *sf* [At: DEX / Pl: *~dări* / E: ***emonda***] **1-2** Emondaj (**1-2**).

emondat[1] *sns* [At: MDA ms / E: ***emonda***] (Nob) **1-2** Emondare (**1-2**).

emondat[2]***, ~ă*** *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***emonda***] **1** (Sil; d. copaci) Căruia i s-au tăiat ramurile inutile de pe trunchi pentru stimularea creșterii în înălțime și ferirea de uscăciune parțială a coroanei. **2** (Med) Căruia i s-au înlăturat chirurgical exostozele și osteofitele epifizelor.

emondație *sf* [At: DEX / Pl: *~ii* / E: fr ***émondation***] Emondaj (**1**).

emondoar *sn* vz ***emondor***

emondor *sn* [At: DS / V: (înv) ***~oar*** / Pl: *~oare* / E: fr ***émondoir***] Unealtă folosită la emondaj (**1**).

emotiv, ~ă *a* [At: IBRĂILEANU, A. 114 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***émotif***] **1** (D. oameni) Care este stăpânit cu ușurință de emoții Si: *emoționabil, impresionabil, sensibil*. **2** (D. realizări, creații ale oamenilor) Care se adresează sensibilității. **3** (D. atitudini, manifestări etc. ale oamenilor) Care trădează emoția. **4** Care se caracterizează prin sensibilitate. **5** Referitor la emoție sau la afectivitate.

emotivism *sns* [At: DN / E: fr ***émotivisme***] Școală etică neopozitivistă care consideră că fundamentul noțiunilor și al judecăților morale este pur emotiv, exprimând doar intențiile și dorințele celui care le enunță.

emotivitate *sf* [At: LM / Pl: *~tăți* / E: fr ***émotivité***] **1** Stare emotivă. **2** Impresionabilitate. **3** Sensibilitate.

emoție *sf* [At: NEGULICI / V: ***~iune***, (îvr) ***~ociune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***émotion*** cf it *emozione*] **1** Reacție afectivă complexă, în general bruscă și momentană, însoțită de tulburări fiziologice, care oglindește atitudinea individului față de realitate. **2** (Pgn) Tulburare sufletească Si: *agitație, neliniște, palpitație, pătrundere, simțire*. **3** (Îla) **De ~** Emoțional.

emoționa [At: NEGULICI / P: *~ți-o~* / Pzi: *~nez* / E: fr ***émotionner***] **1** *vr* A fi cuprins de emoție Si: *a se tulbura* (**1**). **2** *vt* A provoca o emoție Si: *a impresiona, a mișca*.

emoționabil, ~ă *a* [At: CĂLINESCU, B. I 533 / P: *~ți-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***émotionnable***] Care se emoționează cu ușurință.

emoționabilitate *sf* [At: CĂLINESCU, B. I. 40 / P: *~ți-o~* / Pl: *~tăți* / E: ***emoționabil*** + *-itate*] Caracter emoționabil Si: *emoționalitate, emoționare*.

emoțional, ~ă *a* [At: CARAGIALE, O. III, 255 / P: *~ți-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***émotionnel***] **1** Care este capabil să producă o emoție. **2** Care este provocat de o emoție.

emoționalitate *sf* [At: RALEA, S.T. III, 251 / P: *~ți-o~* / Pl: *~tăți* / E: ***emoțional*** + *-itate*] Emoționabilitate.

emoționant, ~ă *a* [At: VLAHUȚĂ, D. 14 / P: *~ți-o~* / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***émotionnant***] Care emoționează Si: *impresionant, mișcător, tulburător*.

emoționare *sf* [At: COSTINESCU / P: *~ți-o~* / Pl: *~nări* / E: ***emoționa***] Emoționabilitate.

emoționat, ~ă *a* [At: LM / P: *~ți-o~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***emoționa***] (D. oameni) **1** Cuprins de emoție Si: *impresionant, mișcat, pătruns, tulburat, zguduit*. **2** Înduioșat.

emoțiune *sf* vz ***emoție***

empatetic, ~ă *a* [At: BLAGA, Z. 209 / Pl: *~ici, ~ice* / E: eg ***empathetic***] **1-5** Referitor la empatie (**1-5**). **6-10** De empatie (**1-5**). **11-15** Caracteristic empatiei (**1-5**).

empatie *sf* [At: BLAGA, Z. 210 / Pl: *~ii* / E: eg ***empathy***, fr ***empathie***] **1** Intuire a realității prin identificare afectivă. **2** Tendința a receptorului de a trăi afectiv, prin transpunere simpatetică, viața eroilor din opere literare, filme etc. **3** Formă de cunoaștere a altuia, în special a eului social, apropiată de intuiție. **4** Interpretare a eului altora după propriul nostru eu. **5** Transpunere a noastră simpatetică în obiectele exterioare Cf *intropatie*.

empericlisi *vt* vz ***embereclisi***

empericlisire *sf* vz ***embereclisire***

empericlisit[1] *sn* vz ***embereclisit***[1]

empericlisit[2]***, ~ă*** *a* vz ***embereclisit***[2]

empiem *sn* [At: MAN. SĂNĂT. 223/2 / P: *~pi-em* / V: (înv) ***~ă*** *sf* (Pl: *~e* și, rar, *~iate*), ***~puemă*** *sf* / S și: (înv) *empyem* / Pl: *~uri, ~e* / E: fr ***empyème***, ngr ***ἐμπνημα***] **1** Formare și acumulare de puroi într-o cavitate a organismului. **2** (Spc) Pleurezie purulentă Si: *piotorax*. **3** Operație chirurgicală care constă în deschiderea toracelui pentru a se scoate puroiul din cavitatea pleurală și a se face spălături antiseptice.

empiemă *sf* vz ***empiem***

empiocel *sn* [At: DN / P: *~pi-o~* / Pl: *~e* / E: fr ***empyocèle***] (Med) Tumoare purulentă.

empire *a* [At: ARH. OLT. V, 332 / P: *ampir* / E: fr ***Empire***] (Îs) *Stil ~* Stil în arhitectură și în arta decorativă și aplicată caracterizat prin monumentalitate fastuoasă, prin folosirea emblemelor militare și prin bogăția decorațiilor interioare, care s-a impus în timpul dominației napoleoniene.

empireic, ~ă *a* [At: CĂLINESCU, O. XII, 16 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***empireu*** + *-ic*] **1-3** Care aparține empireului (**1-3**). **4** Care se referă la emipireu (**1-3**). **5** Caracteristic empireului (**1-3**).

empireu, ~ee [At: HELIADE, O. I, 114 / V: (îvr) ***~puriu*** *sn* / S și: (rar) *empyreu* / Pl: (rar) *~ee* / E: fr ***empyrée***, it ***empireo***, ngr ***ἐμπύριος***] **1** *sn* (În mitologia greco-romană) Partea cea mai de sus a bolții cerești unde se afla locașul zeilor și al focului etern. **2** *sn* Reședința zeilor. **3** *sn* (Liv; pex) Locașul celor fericiți Si: *cer*. **4** *a* (Îs) *Grădinile ~ee* Câmpiile Elizee.

empireumatic, ~ă *a* [At: ALBINEȚ, M. 147/18 / P: *~re-u~* / V: (rar) ***~revm~, ~riom~*** / S și: (rar) *empyreumatic* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***empyreumatique***] (Înv) **1** (D. substanțe) Cu miros de ars. **2** (D. mirosuri) De ars. **3** De pârlit.

empireumă *sf* [At: PROT.-POP., N. D. / A: nct / V: ***~pur~*** (A: nct) / S și: *empyreuma* / Pl: *~mate* / E: fr ***empyreume***, ngr ***ἐμπνρνμα***] (Înv) **1-2** Gust sau miros neplăcut provenit din arderea unor materii organice la un foc puternic.

empirevmatic, ~ă *a* vz ***empireumatic***

empiric, ~ă [At: I. GOLESCU, C. / V: (îvr) ***embi~*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***empirique***, lat ***empiricus***] **1** *a* (În filozofia raționalistă, îoc *rațional*) Care aparține emipirismului (**1**) Si: (înv) *empiricesc* (**1**). **2** *a* Care se referă la empirism (**1**) Si: (înv) *empiricesc* (**2**). **3** *a* Care se bazează exclusiv pe

experiență Si: (înv) *empiricesc* (3). 4 *a* (Îs) *Medicină ~ă* Metodă de tratare a bolilor numai pe bază de experiență și de cazuri antecedente, fără cunoștințe teoretice. 5 *smf* Persoană care practică empirismul (5). 6 *smf* Adept al empirismului (1). 7 *a* (Îs) *Formulă ~ă* Formulă obținută prin prelucrarea pur matematică fără substrat teoretic a unor date experimentale. 8 *smf* (Înv) Persoană care practică ilegal medicina.

empiricesc, ~ească *a* [At: DLR ms / Pl: *~ești* / E: ***empiric*** + *-esc*] (Înv) 1-3 Empiric (1-3).

empirie *sf* [At: POTECA, F. 59/13 / P: *~ri-e* / V: ***~mbi~*** / Pl: *~ii* / E: nct] 1 Existență. 2 Experiență.

empiriocritic, ~ă [At: DL / P: *~ri-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: rs ***эмпириокритик***] 1 *a* Care ține de empiriocriticism. 2 *a* Propriu empiriocriticismului. 3 *a* Referitor la empiriocriticism. 4 *smf* Adept al empiriocriticismului.

empiriocriticism *sn* [At: DL / P: *~ri-o~* / E: rs ***эмпириокритицизм***] Curent filozofic pozitivist apărut la sfârșitul sec. XIX, care neagă existența obiectivă a lumii materiale și consideră lucrurile ca fenomene ale conștiinței, ca simple complexe de senzații Si: *machism*.

empiriomatic, ~ă *a* vz ***empireumatic***

empiriomonism *sns* [At: DER / P: *~ri-o~* / E: fr ***empiriomonisme***, rs ***эмпириомонизм***] (Fzl) Variantă a empiriocriticismului care susține că realitatea fizică este experiența socialmente organizată a omenirii.

empiriomonist *sm* [At: DLR / P: *~ri-o~* / Pl: *~iști* / E: rs ***эмпириомонист***] Adept al empiriomonismului.

empiriosimbolism *sn* [At: DN / P: *~ri-o~* / E: fr ***empiriosymbolisme***] (Flz) Variantă a empiriocriticismului care consideră reprezentările și noțiunile numai ca simboluri ale senzațiilor noastre.

empirism *sns* [At: POTECA, F. 59/5 / S și: *~izm* / E: fr ***empirisme***] 1 Concepție gnoseologică care consideră experiența senzorială ca unică sursă a cunoașterii. 2 (Îs) *~ logic* Variantă a neopozitivismului care admite numai enunțurile logice verificabile în mod nemijlocit prin percepțiile fiecărui subiect în parte. 3 Practică bazată pe medicina empirică (4). 4 (Dep) Șarlatanie. 5 Folosire exclusivă a experienței într-un domeniu oarecare de activitate, subapreciind rolul teoriei sau al abstractizării științifice.

empirist, ~ă [At: LM / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***empiriste***] 1 *smf* Adept al empirismului. 2-3 *a* Referitor la empirism sau la empiriști (1). 4-5 *a* Caracteristic empirismului sau empiriștilor (1). 6-7 *a* De empirism sau de empiriști (1). 8 *a* Empiric (3).

emplastic, ~ă *a* [At: I. GOLESCU, C. / V: ***embl~*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***emplastique***] (Înv; d. medicamente, substanțe) Care este folosit ca emplastru.

emplastron *sn* vz ***emplastru***

emplastru *sn* [At: FRĂȚILĂ, S. I. 58/8 / V: (înv) ***embl~, ~ron, ~m, im~*** / Pl: *~re*, (înv) *~uri* / E: fr ***emplâtre***, lat ***emplastrum***, ngr ***ἔμπλαστρον***] Preparat farmaceutic plastic, solid, care are în compoziția sa săruri de plumb, rășini, cauciuc, medicamente și care se aplică pe piele pentru izolarea rănilor sau fixarea pansamentelor Si: *cataplasmă, plasture*.

emplastrum *sn* vz ***emplastru***

emplecton *sn* [At: DN³ / Pl: *~oane* / E: fr ***emplecton***] Element arhitectonic prin care se desemnează umplutura zidului din piatră brută legată cu pământ sau cu var.

empor *sm* vz ***embor***

emporian *sm* [At: ALEXI, W. / Pl: *~ieni* / E: ***emporiu*** + *-ian*] (Nob) Locuitor de vază al unui emporiu.

emporiu *sn* [At: TELEGRAFUL (1854), 80²/23 / Pl: *~ii*, (îvr) *~ie* / E: fr ***emporium***, lat ***emporium*** ngr ***ἐμπόριον***] 1 (Înv) Târg. 2 (Înv) Port. 3 (Înv) Agenție comercială într-o țară străină. 4 (Pex; rar) Centru comercial. 5 (Rar) Supermarket.

empren *sn* [At: ALR II/2 / A și: *empren* / Pl: ? / E: nct] (Reg) Rântaș.

emprostotonos *s* vz ***emprostotonus***

emprostotonus *sns* [At: BIANU, D.S. 730 / V: ***~nos*** (A: nct) / E: fr ***emprosthotonos***] (Med) Atitudine particulară a corpului, amintind poziția fătului în uter, provocată de contracția generală a mușchilor în unele cazuri de tetanos.

empuemă *sf* vz ***empiem***

empureumă *sf* vz ***empireumă***

empuriu *sn* vz ***empireu***

emrilă *sf* [At: IORGA, S. D. XXI, 387 / A: nct / V: ***emnr~*** (A: nct) / Pl: *~le* / E: nct] (Îvr; csnp) Însemnare.

emrinamea *sf* [At: VĂCĂRESCUL, I. II, 39ʳ/ Pl: *~ele* / E: tc ***émr-namé***] (Tcî) Ordin scris al unui superior.

emu *smi* [At: ENC. ROM. / E: fr ***ému***] Pasăre terestră acarenată, de talie mare, originară din Australia și din Tasmania, asemănătoare cu struțul, dar lipsită de creasta cornoasă de pe cap (*Dromiceius novae hollanidae*).

emul, ~ă *smf* [At: HELIADE, O. I, 380 / A și: (înv) *emul* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***émule***, lat ***emulus***] Persoană care se străduiește să egaleze sau să întreacă pe cineva într-un domeniu de activitate Si: *concurent, rival*.

emula *vi* [At: F (1869), 385 / Pzi: *~lez* / E: lat ***aemulor, -ari***] (Rar) 1 A concura. 2 A rivaliza.

emulare *sf* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~lări* / E: ***emula***] (Rar) Emulație.

emulat, ~ă *a* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~ați, ~e* / E: ***emula***] (Înv; d. oameni) Care este concurat.

emulativ, ~ă *a* [At: V. ROM. august 1970, 11 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***emulatif***] (Rar) Care provoacă emulația.

emulator, ~oare [At: NEGULICI / V: (rar) ***~iu, ~lătoriu*** / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***emulateur***, lat ***aemulator, -is***] 1 *smf* (Înv) Emul. 2 *a* Care emulează. 3 *a* Care produce emulație.

emulatoriu, ~ie *a, smf* vz ***emulator***

emulație *sf* [At: CPÎ II, 14/21 / V: ***~iune***, (înv) ***~lăciune, ~lățiune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***émulation***, lat ***aemulatio, -onis***] 1 Străduință de a egala sau de a întrece pe cineva în merite, glorie, talent etc. (într-o activitate științifică, literară, artistică) Si: *concurență, emulare, întrecere*. 2 (Prc) Zel.

emulătoriu, ~ie *a, smf* vz ***emulator***

emulățiune *sf* vz ***emulație***

emulgator *sm* [At: LTR II, 382 / Pl: *~i* / E: ger ***Emulgater***] 1 Substanță chimică folosită la obținerea unei emulsii stabile Si: *emulsionant, emulsiv* (2). 2 Substanță chimică folosită pentru îndepărtarea grăsimilor din produsele textile.

emulgent, ~ă *a* [At: ALEXI, W. / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***émulgent***, lat ***emulgens, -ntis***] 1 (Înv; d. vase sangvine) Care asigură alimentarea rinichiului cu sânge. 2 Care aparține rinichiului. 3 Referitor la rinichi. 4 Caracteristic rinichiului. 5 De rinichi.

emuls *sn* vz ***emulsie***

emulsie *sf* [At: S. BĂRB. 24/5 / V: (înv) ***emuls*** *sn*, ***~iune, ~lziune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***émulsion***, it ***emulsione***, lat ***emulsia***] 1 Medicament lichid cu aspect lăptos preparat din semințe oleaginoase și apă. 2 Amestec dispersat obținut din cel puțin două lichide insolubile, unul în celălalt, de obicei uleioase sau rășinoase. 4 Preparat fotografic care se aplică pe plăcile și pe filmele fotografice.

emulsină *sf* [At: ENC. AGR. IV, 8 / Pl: *~ne* / E: fr ***émulsine***] Enzimă care se găsește în migdalele amare, în ciuperci etc.

emulsiona [At: MACAROVICI, CH. 165 / P: *~si-o~* / Pzi: *~nez* / E: fr ***émulsionner***] 1-2 *vti* A forma sau a prepara o emulsie. 3 *vi* (Rar) A dizolva. 4 *vt* A acoperi cu emulsie.

emulsionabil, ~ă *a* [At: AGROTEHNICA, II 279 / P: *~si-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***emulsionnable***] (Chm) Care poate deveni emulsie.

emulsionant *sm* [At: NOM. MIN. I, 398 / P: *~si-o~* / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***émulsionnant***] (Chm) Emulgator.

emulsionare *sf* [At: IONESCU-MUSCEL, FIL. 412 / P: *~si-o~* / Pl: *~nări* / E: ***emulsiona***] 1 Preparare a unei emulsii. 2 (Rar) Dizolvare. 3 Acoperire cu o emulsie.

emulsionat, ~ă *a* [At: DER / P: *~si-o~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***emulsiona***] 1 Care se găsește sub forma unei emulsii. 2 (Rar) Dizolvat. 3 Acoperit cu o emulsie.

emulsiune *sf* vz ***emulsie***

emulsiv, ~ă [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***émulsif***] **1** *a* (D. semințe) Din care se extrage uleiul. **2** *sn* (Chm) Emulgator (1).

emulsol *sn* [At: L. ROM. 1965, 657 / Pl: ? / E: ***emulsie*** + *-ol*] Vopsea pe bază de ulei emulsionat.

emulsor *sn* [At: LTR / Pl: *~oare* / E: fr ***émulseur***] Aparat folosit pentru obținerea emulsiilor.

emulziune *sf* vz ***emulsie***

emusa *vt* [At: DN / Pzi: *~sez* / E: fr ***émousser***] (Frr) A atenua.

emvatichiu *sn* vz ***embatic***

emvrion *sm* vz ***embrion***

emvrione *sm* vz ***embrion***

en *i* vz ***ian***

enalagă *sf* [At: EUSTATEVICI, GR. RUM. 106/12 / V: (înv) *~aghi*, (îvr) *~agiu sn* / Pl: (rar) *~age* / E: fr ***énallage***, ngr ***εναλαγή***] Figură de stil care constă în schimbarea unui element al discursului cu altul, în utilizarea unei forme gramaticale în locul alteia, a unui substantiv comun în locul unui substantiv propriu etc.

enalaghi *sn* vz ***enalagă***

enalagiu *sn* vz ***enalagă***

enantem *sn* [At: ENC. ROM. / Pl: (rar) *~e* / E: fr ***énanthème***] Erupție care apare pe piele în unele boli contagioase ca rujeola, scarlatina etc.

enantic, ~ă *a* [At: DN / Pl: *~ici, ~e* / E: fr ***oenanthique***] (Liv) **1** Care aparține vinului. **2** De vin. **3** Referitor la vin.

enantio- [At: DN / P: *~ti-o~* / E: fr ***énantio-***] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1** Opus. **2** Contrar. **3** Invers.

enantiomer *sm* [At: DN / P: *~ti-o~* / Pl: *~i* / E: fr ***énantiomère***] Izomer optic.

enantiomorf, ~ă *a* [At: DT / P: *~ti-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***énantiomorphe***] **1** Care este format din aceleași părți, dar dispuse în sens invers. **2** Care se datorează enantiomorfiei.

enantiomorfie *sf* [At: LTR^2 / P: *~ti-o~* / Pl: *~ii* / E: fr ***énantiomorphie***] Proprietate a unei substanțe de a cristaliza în două forme, dintre care una este imaginea simetrică a celeilalte în raport cu un plan.

enantiomorfism *sn* [At: MDT / P: *~ti-o~* / Pl: *~e* / E: eg ***enantiomorphism***, fr ***énantiomorphisme***] Enantiomorfie.

enantiotrop, ~ă *a* [At: LTR^2 / P: *~ti-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***énanatiotrope***] Care prezintă enantiotropie.

enantiotropic, ~ă *a* [At: MDT / P: *~ti-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***enantiotrop*** + *-ic*] Care se caracterizează prin enantiotropie.

enantiotropie *sf* [At: DT / P: *~ti-o~* / Pl: *~ii* / E: eg ***enantiotropy***, fr ***énantiotropie***] Proprietate a unei substanțe de a trece în două sisteme de cristalizare diferite, păstrând aceeași stare de agregare, în condiții fizice ce variază adecvat.

enantioză *sf* [At: DN / P: *~ti-o~* / Pl: *~ze* / E: fr ***énantiose***] (Flz) Fiecare dintre cele zece opoziții socotite ca sursă a oricărui lucru.

enara *vt* [At: BARIȚIU, C. II, 193 / Pzi: *~rez* / E: fr ***enarrer***] (Liv; rar) A povesti (1).

enarare *sf* [At: LM / Pl: *~rări* / E: ***enara***] (Liv; rar) **1** Descriere. **2** Prezentare. **3** Relatare.

enarat, ~ă *a* [At: BARIȚIU, C. II, 188 / Pl: *~ati, ~e* / E: ***enara***] (Liv; rar) **1** Care a fost descris. **2** Care a fost povestit.

enargit *sm* [At: ENC. ROM. / E: fr ***énargite***, ger ***Enargit***] Mineral din zăcămintele hidrotermale de cupru cristalizat în romburi de culoare neagră.

enarmonic, ~ă *a* [At: ANTONESCU, D. 194 / S și: *enharmonic* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***enharmonique***] **1** (Muz) (La vechii greci; d. genuri muzicale) Caracterizat prin folosirea tetracordului compus din trei sunete. **2** (D. sunete) De aceeași înălțime, dar cu denumiri diferite. **3** (D. schimbări ale sunetelor) Care se datorează enarmoniei.

enarmonie *sf* [At: DER / Pl: *~ii* / E: fr ***enharmonie***] (Muz) **1** Raportul dintre două sau mai multe sunete care, în sistemul muzical temperat, au aceeași înălțime dar poartă denumiri diferite. **2** Egalitate a înălțimii unor sunete muzicale care poartă denumiri, notații diferite.

enarmonism *sn* [At: CERNE, D. M. II 15 / E: ***enarmonie*** + *-ism*] (Muz) Enarmonie.

enarmoniu *sn* [At: ENC. ROM. / V: ***~m*** / Pl: *~ii* / E: nct] (Muz) Instrument muzical asemănător armoniului.

enarmonium *sn* vz ***enarmoniu***

enartroză *sf* [At: KRETZULESCU, A. 150/23 / Pl: *~ze* / E: fr ***énarthrose***] (Med) Articulație mobilă, constituită dintr-o suprafață convexă și una concavă.

en-avant *sni* [At: DN / P: *an-a-van* / E: fr ***en-avant***] (Frm) Greșeală comisă de un jucător la rugbi, constând în trecerea mingii în direcția înainte cu mâna Si: *înainte*.

enbodisi *v* vz ***embodisi***

enbodisire *sf* vz ***embodisire***

enbodisit[1] *sn* vz ***embodisit***[1]

enbodisit[2]***, ~ă*** *a* vz ***embodisit***[2]

encarp *sn* vz ***encarpă***

encarpă *sf* [At: LM / V: (înv) ***encarp*** *sn* / Pl: *~pe* / E: fr ***encarpe***] (Aht) Ghirlandă de flori, de fructe în relief, folosită ca ornamentație la construcțiile antice.

encaust [At: LM / Pl: *~iști, ~e* / E: ngr ***ἐγκαυστής***] (Îvr) **1** *sn* Encaustică (1). **2** *sm* Persoană care pictează folosind encaustica.

encaustic, ~ă [At: LM / A și: *encaustic* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***encaustique***] **1** *sf* (rar. *sn*) Procedeu de pictură, folosit în special în Antichitate, care constă în diluarea culorilor cu ceară topită. **2** *sm* Preparat pe bază de ceară folosit mai ales impregnarea sculpturilor de marmură sau de ipsos, pentru a le da un aspect catifelat sau pentru a le feri de umezeală. **3** *sf* (Rar) Ceară pentru parchet. **4** *a* Care se referă la encaustică (1). **5** *a* Care aparține encausticii (1).

encefal *sn* [At: TURNESCU, MED. OP. 242^r / V: (înv) ***enchef~*** / A și: (rar) *~cefal* / Pl: *~e, ~uri* / E: fr ***encéphale***] Parte a sistemului nervos central care cuprinde creierul mare, pedunculii cerebrali și bulbul rahidian.

encefalic, ~ă *a* [At: KRETZULESCU, A. 412/3 / V: (îvr) ***an~*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***encéphalique***] **1** Care aparține encefalului. **2** Care se referă la encefal. **3** Caracteristic encefalului. **4** De encefal.

encefalină *sf* [At: DLR / E: fr ***encéphaline***] (Blg) Proteină din creier cu acțiune calmantă asupra durerilor.

encefalită *sf* [At: PAT. CHIR. 200^r / V: (îvr) ***cefalitis*** *sn* / Pl: *~te* / E: fr ***encéphalite***] (Adesea cu determinări care arată originea, specificul) Boală provocată de inflamația acută sau cronică a encefalului.

encefalitic, ~ă *a* [At: ABC SĂN. 256 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***encéphalitique***] (Rar) Encefalic.

encefalocel *sn* [At: TURNESCU, MED. OP. 242^r / Pl: *~e* / E: fr ***encéphalocèle***] (Med) Hernie a encefalului.

encefalografie *sf* [At: ABC. SĂN. 191 / Pl: *~ii* / E: fr ***encéphalographie***] **1** Metodă de examinare radiografică a encefalului folosită în diagnosticul unor boli nervoase. **2** (Ccr) Radiografie a encefalului. **3** (Îs) ~ *gazoasă* Encefalografie (2) după introducerea de aer în canalul rahidian sau în ventriculele cerebrale.

encefalogramă *sf* [At: FORM. CUV. I, 32 / Pl: *~me* / E: fr ***encéphalogramme***] (Med) Imagine radiografică a encefalului.

encefaloid, ~ă [At: PAT. CHIR. 63^r / Pl: *~izi, ~e* / E: fr ***encephaloïde***] **1-4** *a* (Îvr) Encefalic (1-4). **5** *a* Care are o sinuozitate și o consistență asemănătoare cu a encefalului. **6** *sm* (Îvr) Encefal.

encefalomalacie *sf* [At: D. MED. / Pl: *~ii* / E: fr ***encéphalomalacie***] (Med) Ramolisment cerebral.

encefalomielită *sf* [At: DER / P: *~mi-e~* / Pl: *~te* / E: fr ***encéphalomyélite***] Inflamație a creierului și a măduvei spinării care prezintă simptome atât de encefalită, cât și de mielită.

encefalomielografie *sf* [At: D. MED. / P: *~mi-e~* / Pl: *~ii* / E: fr ***encéphalo-myélographie***] (Med) Explorare radiologică a encefalului și a măduvei spinării.

encefalopatie *sf* [At: CONTEMP., S. II, 1957, nr. 562, 7/3 / Pl: *~ii* / E: fr ***encéphalopathie***] **1** Denumire generică a afecțiunilor organice ale creierului. **2** Boală a creierului.

encefaloscop *sn* [At: D. MED. / Pl: *~oape* / E: fr ***encéphaloscope***] Aparat pentru examinarea interiorului cutiei craniene.

encefaloză *sf* [At: D. MED. / Pl: *~ze* / E: fr ***encéphalose***] (Med) Denumire generică pentru o afecțiune cerebrală degenerativă.

enchaîne *sn* [At: DN / P: *anșenc* / E: fr ***enchaîné***] Legare a două scene ale unui film.

enchefal *sn* vz ***encefal***

enchemosă *sf* vz ***enchimoză***

enchiclopedic, ~ă *a, sm* vz ***enciclopedic***

enchiclopedicesc, ~ească *a* [At: LEON ASACHI, B. 16/13 / Pl: *~ești* / E: ***enchiclopedic*** + *-esc*] (Înv) **(1-3)** Enciclopedic **(1-3)**.

enchiclopedie *sf* vz ***enciclopedie***

enchimoză *sf* [At: ALEXI, W. / V: (îvr) ***enchem~*** / Pl: *~ze* / E: fr ***enchymose***] Răspândire bruscă a sângelui în vasele de la suprafața pielii, fără să fi fost provocată de o lovitură exterioară.

enciclemă *sf* [At: ANTONESCU, D. / S și: *encyclemă* / E: fr ***encyclème***] (Înv) Mașină circulară, acoperită, care în teatrul antic reprezenta interiorul unui apartament.

enciclic, ~ă [At: BARIȚIU, P. A. I, 176 / S și: *encyclică* / A și: (înv) *enciclic* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***encyclique***] **1-2** *sf, a* (Pastorală) trimisă de papă tuturor catolicilor. **3** *a* Referitor la problemele dogmatice sau de disciplină bisericească.

encicloped *sm* [At: DN[3] / Pl: *~ezi* / E: ***enciclopedie***] Enciclopedist **(1)**.

enciclopedic, ~ă *a* [At: GOLESCU, E. 46/16 / V: (înv) ***enchic~, ~pid~, enghic~*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***encyclopédique***] **1** Care are caracter de enciclopedie **(2)** Si: *enciclopedist* **(5)**, (înv) *enchiclopedicesc* **(1)**. **2** Specific enciclopediei **(2)** Si: (înv) *enchiclopedicesc* **(2)**. **3** Care aparține enciclopediei **(2)** Si: (înv) *enchiclopedicesc* **(3)**. **4-5** *sm, a* Enciclopedist **(3-4)**

enciclopedie *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. ianuarie, 33[v]/8 / V: (înv) ***enchic~*** (A și: *~ped~*), (îvr) ***enticlopedie***, (îvr) ***enghi~*** / Pl: *~ii* / E: fr ***encyclopédie***] **1** Ansamblu multilateral de cunoștințe omenești. **2** (Adesea urmat de determinări care indică felul, caracterul) Lucrare (de mari proporții) care dă indicații precise și ample din toate domeniile de cunoaștere. **3** Lucrare care conține ansamblul cunoștințelor fundamentale teoretice dintr-un anumit domeniu, sistematizate după un anumit plan. **4** (Fam; adesea irn; îs) ~ *ambulantă* Enciclopedist **(3)**.

enciclopedism *sns* [At: DLR ms / E: fr ***encyclopédisme***] **1** Sistemul și principiile enciclopediștilor (mai ales ale celor francezi din sec. XVIII). **2** Erudiție vastă.

enciclopedist, ~ă [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***encyclopédiste***] **1** *sm* Autor al unei enciclopedii **(2)**. **2** *sm* (Spc) Nume dat filozofilor, savanților, scriitorilor francezi, precursori ai Revoluției Franceze de la sfârșitul sec. XVIII, care s-au grupat în scopul editării unei enciclopedii **(2)**. **3-4** *sm, a* (Persoană) care are cunoștințe cuprinzătoare și un orizont larg. **5** *a* Enciclopedic **(1)**.

enciclopidic, ~ă *a, sm* vz ***enciclopedic***

enclavă *sf* [At: GHEȚIE, R. M. / Pl: *~ve* / E: fr ***enclave***] **1** Domeniu înconjurat din toate părțile de terenuri aparținând altui proprietar și care nu are acces independent. **2** Localitate, stat, înconjurat de teritoriul unui alt stat. **3** (Pex) Grup de populație străină izolat în mijlocul masei autohtone. **4** (Glg) Nume dat fragmentelor de roci înglobate în masa rocilor eruptive Cf *incluziune*.

enclitic, ~ă [At: PROT. – POP., N. D. / Pl: *~ici, ~ice* / E: *fr* ***enclitique***, lat ***encliticus***] **1** *a* (Grm; d. unele articole și unele pronume; îoc *proclitic*) Care este legat de un cuvânt precedent făcând corp (comun) cu el și fiind lipsit de accent propriu. **2-3** *sn, a* (Articol hotărât) care se așază la sfârșitul unui cuvânt. **4** *a* (Pex) Care se obține prin encliză. **5** *a* (Pex) Specific enclizei.

encliză *sf* [At: PUȘCARIU, L. R. I 169 / Pl: *~ze* / E: fr ***enclise***, ger ***Enclise***] (Îoc *procliză*) Atașare a unui cuvânt, a unei silabe sau a altui element neaccentuat la cuvântul precedent.

encolpion *sn* vz ***engolpion***

encolpiu *sn* vz ***engolpion***

encomeon *sn* vz ***engomion***

encomiast [At: BARBU, Ș. N. 333 / Pl: *~aști* / E: fr ***encomiaste***] **1-2** *sm, a* (Rar) (Persoană) care lingușește. **3-4** *sm, a* (Persoană) care elogiază pe cineva sau ceva.

encomiastic, ~ă [At: IORGA, L. II 540 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***encomiast*** + *-ic*] **1-2** *a, av* (Cu caracter) laudativ Si: *elogios*, (îvr) *encomiasticesc*.

encomiasticesc, ~ească *a* [At: EUSTATIEVICI, GR. RUM. 123[v] / Pl: *~ești* / E: ***encomiastic*** + *-esc*] (Îvr) Encomiastic **(1)**.

encomie *sf* vz ***encomion***

encomion *sn* [At: CORESI, ap. DHLR / P: *~mi-on* / V: ***~meon, engo~, ~iu, ~ium***, (rar) ***~ie*** *sf* / A și: *enco~* / Pl: *~oane* / E: lat ***encomium***, ngr ***ἐγκώμιον***] (Înv) **1** Cuvântare de laudă. **2** Elogiu exagerat. **3** Panegiric. **4** (În literatura greacă antică; rar; îf *encomium*) Poem liric în care se glorifică faptele cuiva.

encomiu *sn* vz ***encomion***

encomium *sn* vz ***encomion***

encondrom *sn* [At: DN[2] / Pl: *~oame* / E: fr ***encondrome***] (Med) Tumoare, excrescență cartilaginoasă care se dezvoltă pe un os.

endarteră *sf* [At: DN[3] / Pl: *~re* / E: fr ***endartère***] Tunică internă a arterelor.

endarterectomie sf [At: DN[3] / P: *~ri-ec~* / Pl: *~ii* / E: fr ***endartériectomie***] (Med) Rezecție a tunicii interne a unei artere.

endarterită *sf* [At: DER / Pl: *~te* / E: fr ***endartérite***] (Med) Inflamație a tunicii interne a unei artere, care poate produce astuparea acesteia.

endasea *sf* [At: SCRIBAN, D. / P: *~sea* / Pl: *~ele* / E: tc ***endase, endeze***] (Tcî) Unitate de măsură a lungimii egală cu 65 de centimetri.

endecagon *sn* [At: PROT.–POP. N.D. / Pl: *~oane* / E: fr ***(h)endécagone***] Poligon cu unsprezece laturi.

endecamisi *sn* [At: ROSETTI–CAZACU, I.L.R.I 354 / S și: *endekamisi* / A și: *~cam~* / E: ngr ***ενδεκαμισω***] (Grî) Joc de cărți nedefinit mai îndeaproape.

endecasilab, ~ă [At: HELIADE, O. II, 157 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***hendécasyllabe***] **1-2** *sm, a* (Vers) compus din unsprezece silabe.

endecasilabic, ~ă *a* [At: CADE / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***hendécasyllabique***] Care are unsprezece silabe.

endelehie *sf* vz ***entelehie***

endemic, ~ă [At: EPISCUPESCU, PRACTICA 106/1 / V: (înv) ***endimic*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***endémique***] **1-2** *a, av* (Într-un mod) constant. **3** *a* (D. plante sau animale) Care trăiește numai pe un anumit teritoriu. **4** *a* (D. unele boli) Care are cauze locale, specifice unei anumite regiuni. **5** *a* Care are caracter permanent în anumite locuri.

endemicitate *sf* [At: DN[3] / Pl: *~tăți* / E: fr ***endemicité***] (Blg) Endemism **(1)**.

endemie *sf* [At: ANTONESCU, D. / A și: *~demie* / Pl: *~ii* / E: fr ***endémie***] Boală periodică sau constantă, specifică unei regiuni și cauzată de factori locali.

endemism *sn* [At: ENC. ROM. II 297 / Pl: *~e* / E: ***endemie*** + *-ism*] **1** (Blg) Proprietate a unor specii de plante sau de animale, care trăiesc într-un anumit loc, de a ocupa arii restrânse, fiind în faza de început a dezvoltării lor sau în curs de dispariție. **2** Caracterul a ceea ce este endemic **(3)**. **3** (Lpl) Specii de plante sau de animale care se caracterizează prin endemism **(1)**.

endemoepidemic, ~ă *a* [At: ABC. SĂN. 148 / S și: *endemo-epidemic* / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***endemie*** + ***epidemic***] (Med) Care se referă la boli infecțioase prezente în mod endemic într-o populație, dar care pot provoca unele izbucniri epidemice.

endermic, ~ă *a* [At: MAN. SĂNĂT. 182 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***endo-*** + ***dermic***] (Rar) **1** Care aparține pielii. **2** Care se referă la piele. **3** Specific pielii.

enderit *sn* vz *enterită*

endimic, ~ă *a* vz *endemic*

endo- [At: DN³ / E: fr, it *endo-*] Element prim de compunere savantă cu semnificația „înăuntru".

endoblast *sn* [At: DN³ / V: *ento~* / Pl: *~e* / E: eg *endoblast*, fr *endoblaste*] (Blg) Endoderm.

endoblastic, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ici*, *~ice* / E: fr *endoblastique*] (Blg) **1** Referitor la endoblast. **2** Care aparține endoblastului. **3** Specific endoblastului.

endocard *sn* [At: ENC. ROM. / Pl: *~uri*, (rar) *~e* / E: fr *endocarde*] (Med) Membrană subțire care căptușește cavitățile și valvulele inimii.

endocardic, ~ă *a* [At: DEX-S / Pl: *~ici*, *~ice* / E: cf fr *endocarditique*] (Med) **1** Referitor la endocard. **2** Specific endocardului. **3** Care aparține endocardului. **4** Care provine din endocard.

endocardită *sf* [At: ENC. ROM. / Pl: *~te* / E: fr *endocardite*] Inflamare a endocardului.

endocarp *sn* [At: POVĂȚ. (1844), 318/12 / V: (înv) *~iu*, (îvr) *an~* / Pl: *~uri* / E: fr *endocarp*] Țesut intern care îmbracă și protejează sămânța unor fructe.

endocarpiu *sn* vz *endocarp*

endocarst *sn* [At: DN² / Pl: *~uri* / E: ger *Endokarst*] (Glg) Totalitatea proceselor și formelor carstice care se dizolvă în interiorul masivelor calcaroase.

endocervicită *sf* [At: DN³ / Pl: *~te* / E: fr *endocervicite*] (Med) Inflamație a mucoasei colului uterin.

endocranian, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ieni*, *~iene* / E: fr *endocrânien*] **1** Care aparține cutiei craniene. **2** Care aparține interiorului cutiei craniene. **3** Care provine din interiorul cutiei craniene.

endocraniu *sn* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr *endocrâne*] (Med) Fața internă a cutiei craniene.

endocrin, ~ă *a* [At: CONTEMP., S II, 1950, nr. 184, 7/12 / Pl: *~i*, *~e* / E: fr *endocrine*] **1** (Îs) *Glandă ~ă* Glandă care își varsă direct în sânge secrețiile ce conțin hormoni. **2** Care se referă la procesul de secreție internă Si: (rar) *endocrinian*, *endocrinic*. **3** Care aparține glandelor endocrine (**1**).

endocrinian, ~ă *a* [At: PARHON, B. 101 / Pl: *~ieni*, *~iene* / E: fr *endocrinien*] (Rar) Endocrin (**2**).

endocrinic, ~ă *a* [At: ENC. AGR. II 421 / Pl: *~ici*, *~ice* / E: *endocrin* + *-ic*] (Rar) Endocrin (**2**).

endocrinie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr *endocrinie*] (Med) Stare patologică provocată de dereglarea secreției endocrine.

endocrinolog, ~ă [At: PARHON, B. 32 / Pl: *~ogi*, *~oge* / E: drr *endocrinologie*] **1-2** *smf*, *a* (Medic) care este specialist în endocrinologie.

endocrinologic, ~ă *a* [At: CONTEMP., S. II, 1966, nr. 1016, 8/6 / Pl: *~ici*, *~ice* / E: fr *endocrinologique*] **1** Care se referă la endocrinologie. **2** Specific endocrinologiei. **3** Care aparține endocrinologiei.

endocrinologie *sf* [At: ENC. AGR. / Pl: *~ii* / E: fr *endocrinologie*] Ramură a biologiei și medicinei care studiază hormonii, glandele și țesuturile cu secreție internă și funcțiunile lor, în condiții normale sau patologice.

endocrinopatie *sf* [At: L. ROM. 1960, nr. 5, 88 / Pl: *~ii* / E: fr *endocrinopathie*] (Med) Boală a glandelor cu secreție internă.

endocrinoterapie *sf* [At: DM / Pl: *~ii* / E: fr *endocrinothérapie*] Tratament medical făcut cu substanțe extrase din glandele endocrine.

endoderm *sn* [At: DM / Pl: *~e* / E: fr *endoderme*] **1** (Bot) Strat celular intern al scoarței unei tulpini sau al unei rădăcini lipsit de spații intracelulare. **2** (Atm) Foița interioară a embrionului animalelor superioare din care provin tubul digestiv și glandele anexe. **3** (Blg) Strat unicelular al peretelui corpului la celenterate.

endodermic, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~ici*, *~ice* / E: fr *endodermique*] **1-3** Care ține de endoderm (**1-3**). **4-6** Referitor la endoderm (**1-3**). **7-9** Specific endodermului (**1-3**). **10-12** Care provine din endoderm (**1-3**).

endodiascop *sn* [At: DN³ / P: *~di-as~* / Pl: *~oape* / E: fr *endodiascope*] Tub cu raze roentgen, folosit pentru efectuarea de radiografii interne prin introducerea acestuia într-o cavitate a corpului.

endodiascopie *sf* [At: DN³ / P: *~di-as~* / Pl: *~ii* / E: fr *endodiascopie*] Examinare a cavităților corpului cu ajutorul endodiascopului.

endoecie *sf* [At: MDENC / Pl: *~ii* / E: nct] (Blg) Folosire a cavităților din corpul indivizilor unei specii ca locuință de către indivizii altei specii, fără ca între cele două organisme să existe relații de parazitism.

endoenzimă *sf* [At: LTR² / Pl: *~me* / E: fr *endoenzyme*] (Blg) Enzimă intracelulară a cărei eliberare nu are loc decât după distrugerea mecanică a celulelor.

endoestezie *sf* [At: DN² / P: *~do-es~* / Pl: *~ii* / E: fr *endoesthésie*] Sentiment, sensibilitate interioară.

endofazie *sf* [At: D. MED. / Pl: *~ii* / E: fr *endophasie*] (Psh) **1** Trăire interioară a actului vorbirii. **2** Limbaj interior.

endofit, ~e [At: DN³ / Pl: *~iți*, *~e* / E: fr *endophyte*] **1-2** *smf*, *a* Endoparazit (**1-2**).

endoflebită *sf* [At: D. MED. / Pl: *~te* / E: fr *endoflébite*] (Med) Inflamație a tunicii interne a venelor.

endogam, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~i*, *~e* / E: fr *endogame*] **1** Care practică endogamia (**1**). **2** (Blg; d. organisme) Care prezintă endogamie (**2**).

endogamie *sf* [At: ENC. ROM. / Pl: *~ii* / E: fr *endogamie*] **1** Contractare obligatorie a căsătoriilor în sânul aceluiași trib, practicată la unele populații primitive. **2** (Blg) Unire a doi gameți formați în același organism.

endogen, ~ă *a* [At: DER / Pl: *~i*, *~e* / E: fr *endogène*] (Îoc *exogen*) **1** De origine internă. **2** (D. organele plantelor sau animalelor) Care ia naștere și se dezvoltă în interiorul unui țesut străin pe care-l străpunge pentru a ieși la iveală. **3** (Med) Care ia naștere datorită unor cauze din interiorul organismului. **4** (Îs) *Intoxicație ~ă* Autointoxicație. **5** (D. procese sau fenomene geologice) Provocat de forțe care provin din interiorul pământului și care conduc la apariția denivelărilor scoarței.

endogeneză *sf* [At: DN² / Pl: *~ze* / E: fr *endogénèse*] Producere a celulelor în interiorul altor celule.

endolimfă *sf* [At: DM / Pl: *~fe* / E: fr *endolymphe*] (Atm) Lichid care se află în labirintul urechii interne.

endometrial, ~ă *a* [At: DN³ / P: *~tri-al* / Pl: *~i*, *~e* / E: fr *endométrial*] **1** Referitor la endometru. **2** Specific endometrului. **3** Care provine de la endometru. **4** Care aparține endometrului.

endometriom *sn* [At: D. MED. / P: *~tri-om* / Pl: *~oame* / E: fr *endométriome*] Tumoare benignă constituită din elemente epiteliale care se dezvoltă în țesuturi mai îndepărtate de uter.

endometrioză *sf* [At: ABC SĂN. 319 / P: *~tri-o~* / Pl: *~ze* / E: fr *endométriose*] (Med) Afecțiune caracterizată prin dezvoltare de endometrioame.

endometrită *sf* [At: ABC SĂN. 285 / Pl: *~te* / E: fr *endométrite*] (Med) Inflamație a mucoasei uterine.

endometru *sf* [At: ARHIVA II, 227 / Pl: *~re* / E: eg *endometrium*, fr *endomètre*] Mucoasă internă a uterului.

endomitoză *sf* [At: D. MED. / Pl: *~ze* / E: eg *endomitosis*] (Blg) Duplicare a cromozomului fără diviziune nucleară (și celulară).

endomorfism *sn* [At: LTR² / Pl: *~me* / E: fr *endomorphisme*] **1** (Glg) Totalitatea schimbărilor pe care le suferă o magmă străbătând roci pe care le asimilează. **2** (Mat) Homomorfism de la o mulțime cu o structură dată de ea însăși.

endonazal, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~i*, *~e* / E: fr *endonasal*] (Atm) **1** Care aparține mucoasei nazale. **2** Care provine de la mucoasa nazală. **3** Specific mucoasei nazale.

endonefrită *sf* [At: DN³ / Pl: *~te* / E: fr *endonéphrite*] (Med) Inflamație a mucoasei bazinetului.

endoparazit, ~ă [At: ENC. ROM. / V: *ento~* / Pl: *~iți*, *~e* / E: fr *endoparasite*] **1-2** *smf*, *a* (Parazit de origine vegetală sau animală) care trăiește în interiorul organelor sau al țesuturilor organismului gazdă. **3** *sf*

Ciupercă parazită al cărei miceliu se dezvoltă în interiorul țesuturilor plantei gazdă, provocând boli grave.

endopericardită *sf* [At: DN³ / Pl: *~te* / E: fr ***endopéricardite***] (Med) Inflamație a pericardului.

endoplasmatic, ~ă a [At: DEX-S / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***endoplasmatique***] (Blg) **1** Care se dezvoltă în endoplasmă. **2** Care aparține endoplasmei. **3** Referitor la endoplasmă. **4** Specific endoplasmei.

endoplasmă *sf* [At: ENC. ROM. / Pl: *~me* / E: fr ***endoplasme***] Partea internă sau centrală a celulei la organismele monocelulare, înconjurată de ectoplasmă Si: (rar) *endosarc*.

endoplastă *sf* [At: ENC. ROM. / Pl: *~te* / E: fr ***endoplaste***] Masă protoplasmatică care formează nucleul celulei infuzorilor.

endoreic, ~ă *a* [At: AGROTEHNICA, I 260 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***endoréique***] (Ggf; d. suprafețe, regiuni, structuri etc.) Lipsit de scurgere.

endoreism *sns* [At: DN³ / E: fr ***endoréisme***] **1-2** Caracterul, situația de a fi endoreic.

endosarc *sn* [At: ENC. ROM. II 255 / Pl: *~e* / E: fr ***endosarque***] (Rar) Endoplasmă.

endoschelet *sn* [At: DN³ / Pl: *~e* / E: ger ***Endoskelett***] Schelet intern al anumitor animale (sepia, echinodermele etc.)

endoscop *sn* [At: BIANU, D. S. / Pl: *~oape* / E: fr ***endoscope***] (Med) Aparat folosit pentru cercetarea cavităților interne ale corpului.

endoscopic, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***endoscopique***] **1** Referitor la endoscopie. **2** Specific endoscopiei. **3** Care se realizează prin endoscopie.

endoscopie *sf* [At: ENC. ROM. / Pl: *~ii* / E: fr ***endoscopie***] (Med) Metodă de examinare pe viu a unui organ cavitar sau tubular al corpului cu ajutorul endoscopului.

endosmometru *sn* [At: DN³ / Pl: *~re* / E: fr ***endosmomètre***] Instrument pentru măsurarea intensității fenomenului de endosmoză.

endosmos *sn* vz ***endosmoză***

endosmotic, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***endosmotique***] **1** Referitor la endosmoză. **2** Specific endosmozei. **3** Care se produce prin endosmoză.

endosmoză *sf* [At: MARIN, F. 360/1 / V: (înv) ***endosmos*** *sn* / E: fr ***endosmose***] (Îoc *exosmoza*) Proces osmotic de trecere a unui fluid printr-o membrană din mediul exterior acesteia spre interior.

endosperm *sn* [At: ENC. ROM. / Pl: *~e* / E: fr ***endosperme***, ger ***Endosperm***] (Bot) Țesut vegetal situat în vecinătatea embrionului.

endostetoscop *sn* [At: D. MED. / Pl: *~oape* / E: fr ***endosthétoscope***] Stetoscop pentru auscultarea inimii prin esofag.

endotel *sn* vz ***endoteliu***

endotelial, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***endothélial***] **1** Care aparține endoteliului. **2** Referitor la endoteliu. **3** Care provine din endoteliu. **4** Specific endoteliului.

endoteliom *sn* [At: DN³ / P: *~li-om* / Pl: *~oame* / E: fr ***endothéliome***] (Med) Tumoare malignă formată prin înmulțirea celulelor endoteliale.

endotelită *sf* [At: D. MED. / Pl: *~te* / E: fr ***endothélite***] Inflamație a endoteliilor vasculare.

endoteliu *sn* [At: BABEȘ, O. A. I 260 / V: ***endotel*** / Pl: *~ii* / E: fr ***endothélium***] (Atm) Țesut epitelial care căptușește o cavitate închisă a corpului.

endoterm, ~ă *a* [At: LTR² / Pl: *~i, ~e* / E: ger ***endoterm***] Endotermic.

endotermic, ~ă *a* [At: CADE / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***endothermique***] (D. unele fenomene fizice sau chimice) Care se produce prin absorbție de căldură.

endotermie *sf* [At: DN² / Pl: *~ii* / E: fr ***endothermie***] (Chm) Reacție care se efectuează prin absorbție de căldură.

endotim, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: ger ***endothym***] Care se referă la baza sentimentală a tuturor trăirilor.

endotoxină *sf* [At: ENC. AGR. / Pl: *~ne* / E: fr ***endotoxine***] Substanță toxică pe care o conțin bacteriile și care este eliberată în exterior numai o dată cu dezintegrarea celulei în care se află.

endromidă *sf* [At: M. COSTIN. O. 270 / Pl: *~de* / E: lat ***endromis, -idis***, ngr ***ενδρομιδος***] (Îvr) Manta groasă de iarnă.

ene *i* [At: MAT. DIALECT. I 68 / E: ns cf *iaη*] (Reg; are) Exclamație care exprimă mirarea.

eneacord *sn* [At: CERNE, D. M. / P: *~ne-a~* / Pl: *~uri* / E: fr ***ennéacord***] Liră cu nouă coarde folosită de vechii greci.

eneadă *sf* [At: DN² / P: *~ne-a~* / Pl: *~de* / E: fr ***ennéade***] (Rar) **1** Reunire de nouă lucruri asemănătoare sau de nouă persoane. **2** Ierarhie de nouă zei, simbolizând forțele universului.

eneagon *sn* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~oane*, (înv) *~i* sm / E: fr ***ennéagone***] Poligon cu nouă laturi și tot atâtea unghiuri.

eneagonal, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***ennéagonal***] **1** Care are nouă unghiuri. **2** Care este în formă de eneagon.

eneasilab, ~ă [At: DN² / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***ennéasylabe***] **1-2** *sm, a* (Vers) compus din nouă silabe.

eneodă *sf* [At: LTR² / P: *e-ne-o-dă* / Pl: *~de* / E: ger ***Enneode***] Tub electronic cu nouă electrozi care îndeplinește funcția de limitator și de discriminator în radioreceptoarele cu modulație de frecvență.

eneolitic *sns* [At: DN² / P: *~ne-o~* / E: fr ***énéolithique***] Perioada de tranziție de la neolitic la epoca bronzului, caracterizată prin folosirea uneltelor de piatră, de os etc. și a uneltelor și podoabelor de aramă.

energetic, ~ă [At: PETICĂ, O. 462 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***énérgétique***] **1** *a* (D. teorii, concepții etc.) Care este în conformitate cu teoriile energetismului. **2** *a* Care favorizează producerea de energie (**11**). **3** *a* Privitor la producerea și la folosirea diferitelor forme de energie (**11**). **4-5** *a* (D. corpuri, substanțe, surse de energie etc.) Care produce sau furnizează energie (**11**). **6** *a* Care se referă la energie (**11**). **7** *a* Specific energiei (**11**). **8** *a* Care aparține energiei (**11**). **9** *sf* Ramură a fizicii care studiază fenomenele produse în sistemele fizice din punctul de vedere al transformărilor de energie dintr-o formă în alta. **10** *sf* Ramură a tehnicii care se ocupă cu studiul surselor și al posibilităților tehnice de exploatare și utilizare a diferitelor forme de energie.

energetician *sm* [At: CONTEMP., S. II, 1953, nr. 362, 5/1 / P: *~ci-an* / Pl: *~ieni* / E: fr ***énergéticien***] Specialist în energetică (**9-10**).

energetism *sns* [At: IBRĂILEANU, S. L. 56 / E: fr ***énergétisme***] **1** Curent filozofic apărut la sfârșitul sec. XIX care, rupând mișcarea de materie, interpretează toate fenomenele lumii ca manifestări ale unei energii lipsite de caracter material. **2** (Fig; rar) Însușirea de a avea energie (**1**).

energhic, ~ă *a, av* vz ***energic***

energhicos, ~oasă *a* [At: AR (1837) 42¹/30 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***energhic*** + -os] (Iuz) **1-7** Energic (**1-7**).

energhie *sf* vz ***energie***

energhisi [At: (a. 1782) GÁLDI, M. PHAN. 179/ Pzi: *~sesc* / E: ngr ***ενεργω*** (aor ***ενεργήσω***)] (Grî) **1** *vt* A acționa. **2** *vr* A se strădui. **3** *vt* A executa.

energic, ~ă [At: CR (1830), 62²/35 / V: (înv) ***~rghic***, (îvr) ***~rjic*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***énergique***] **1** *a* (D. oameni) Care are energie (**1**). **2** *a* Care se caracterizează prin energie (**1**). **3** *a* (D. oameni) Care dovedește forță și perseverență în acțiune. **4** *a* (D. manifestările, acțiunile, însușirile, sentimentele oamenilor) Puternic. **5** *a* (D. fizionomie, ținută) Care exprimă energie (**1**). **6** *av* Într-un mod care exprimă energie (**1**) Si: (rar) *energicește*. **7** *a* (D. medicamente) Cu acțiune promptă, eficace.

energicește *av* [At: PONTBRIANT, D. / E: ***energic*** + *-ește*] (Rar) Energic (**6**).

energie *sf* [At: CANTEMIR, IST. 368 / V: (înv) ***~rghie*** (A: *ener~*), (îvr) ***in~*** / Pl: *~ii* / E: fr ***energie***, it ***energia***, lat ***energia***, ngr ***ενεργεια***, cf ger *Energie*] **1** Vigoare. **2** Capacitate (fizică sau morală) a unei ființe de a depune un efort sau de a face o acțiune. **3** Fermitate (în atitudini). **4** (Îla) **De ~** Viguros. **5-6** (Îljv) **Cu ~** Energic (**5-6**). **7** (Înv; îe) **A se face ~rghie** A se da curs. **8** (Înv) Eficacitate. **9** (Pcx) Intensitate sonoră. **10** (Lpl) Resursele (fizice sau morale) de care dispune o ființă, o colectivitate la un moment dat. **11** Capacitatea unui sistem fizic de a efectua lucru mecanic

în trecerea dintr-o stare în altă stare dată. **12** Măsura generală a diferitelor forme de mişcare a materiei.

energios, ~oasă *a* [At: BARIŢIU, P. A. I 395 / Pl: *~oşi, ~oase* / E: ***energhie*** + *-os*] (Înv) Energic (**3**).

energizant, ~ă *sn, a* [At: DEX-S / Pl: *~nţi, ~e* / E: fr ***énergisant***] **1-2** (Medicament sau substanţă) care dă energie (**1**).

energointensiv, ~ă *a* [At: DEX-S / Pl: *~i, ~e* / E: ***energ***(ic) + ***intensiv***] (D. procese tehnologice) Mare consumator de energie.

energometru *sm* [At: DEX-S / Pl: *~re* / E: fr ***énergomètre***] Aparat pentru analiza pulsului arterial.

energumen *sm* [At: LM / A şi: *~gum~* / Pl: *~i* / E: fr ***énergumène***] **1** (În credinţele mistice) Persoană care este stăpânită de diavol Si: *posedat*. **2** (Fig) Om exaltat.

enerjic, ~ă *a, av* vz ***energic***

enerva [At: PONTBRIANT, D. / Pzi: *~vez* / E: fr ***enerver***, cf lat *enervare*] **1-2** *vrtf* (Asr) A (se) moleşi. **3-4** *vrtf* (Asr) A slăbi sau a face să slăbească. **5-6** *vrtf* A-şi pierde sau a face să-şi piardă calmul, ieşindu-şi din fire Si: *a (se) irita, a (se) înfuria, a (se) mânia*. **7** *vtf* (Înv; c. i. noţiuni abstracte) A impresiona.

enervant, ~ă *a* [At: BARCIANU / Pl: *~nţi, ~e* /E: fr ***énervant***] **1** Care enervează (**2**) Si: *iritant*. **2** (Îvr) Care epuizează (**8**).

enervare *sf* [At: NEP. VIND. 3/17 / Pl: *~vări* / E: ***enerva***] **1** (Îvr) Epuizare. **2** Iritare. **3** (Med) Enervaţie.

enervat, ~ă *a* [At: VASICI, M. II, 138/13 / Pl: *~aţi, ~e* / E: ***enerva*** (**1**), cf lat *enervatus*] **1** (Îvr) Epuizat. **2** (D. oameni) Iritat.

enervaţie *sf* [At: ANTONESCU, D. / V: ***~iune***, (înv) ***~văţiune***/ Pl: *~ii* / E: fr ***énervation***, (**1**), cf lat *enervatio, -onis*] **1** (Îvr) Epuizare. **2** (Med) Ablaţiune sau secţionare a unui nerv sau a unui grup de nervi.

enervaţiune *sf* vz ***enervaţie***

enervăţiune *sf* vz ***enervaţie***

enescian, ~ă *a* [At: CONTEMP., S. II, 1962, nr. 811, 5/2 / P: *~ci-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: ***Enescu*** + *-ian*] **1-2** Care aparţine lui Enescu sau operei acestuia. **3-4** Care se referă la Enescu sau la creaţia sa. **5-6** Caracteristic lui Enescu sau creaţiei acestuia.

enesol *sm* [At: BIANU, D. S. / E: fr ***énésol***] Sare de mercur a acidului arsensalicilic folosită, sub formă de injecţii, la tratarea sifilisului.

enfase *sf* vz ***emfază***

enfatic, ~ă *a* vz ***emfatic***

enfaz *sn* vz ***emfază***

enfază *sf* vz ***emfază***

enfeu *sn* [At: DN / Pl: *~ri* / E: fr ***enfeu***] (Arl) Nişă funerară cu fundul plat.

enfisemă *sf* vz ***emfizem***

enfisimă *sf* vz ***emfizem***

enfiteutic, ~ă *a* vz ***emfiteotic***

enfizem *sn* vz ***emfizem***

enfizematos, ~oasă *a* vz ***emfizematos***

enfizemă *sf* vz ***emfizem***

enfraxis *sn* vz ***emfraxie***

engadină *sf* [At: SCL 1959, 185 / Pl: *~ne* / E: ***Engadine*** (zonă din estul Elveţiei)] Grai al limbii retoromane vorbit în estul Elveţiei.

engastrimit *sm* [At: DN / Pl: *~iţi* / E: fr ***engastrimythe***] (Rar) Ventriloc.

engeră *sf* [At: GHEŢIE, R.M. / V: ***~re*** / Pl: *~* / E: nct] (Bot) **1** Ghinţură (*Gentiana luteea*). **2** Ghinţură (*Gentiana cruciata*). **3** Plantă cu frunzele eliptice şi peţiolate, cu florile gălbui cu puncte brune (*Gentiana punctata*).

engere *sf* vz ***engeră***

enghiclopedic, ~ă *a, sm* vz ***enciclopedic***

enghiclopedie *sf* vz ***enciclopedie***

enghiureşal *sm* [At: (a. 1777) FURNICĂ, I. C. 55 / S şi: *enghiur-şal* / V: ***ienghiurşel*** (A: nct) / A: nct / Pl: *~i* / E: tc ***Engur Salysy***] (Trî) Şal de angora.

engineering *sn* [At: DN / P: *enginiring* / E: eg ***engineering***] (Anm) **1** Studiere a unui proiect industrial sub toate aspectele sale (tehnic, economic, financiar, social etc.). **2** Întocmire a unei lucrări de sinteză coordonând munca mai multor echipe de specialişti în vederea stabilirii măsurilor necesare pentru obţinerea unei eficienţe ridicate.

englendisi *v* vz ***eglendisi***

englendisire *sf* vz ***eglendisire***

englengea *sf* vz ***eglengea***

engler *sn* [At: DN / Pl: *~e* / E: eg, fr, it ***engler***] (Teh) Unitate de măsură a viscozităţii uleiurilor minerale.

englesat, ~ă *a* vz ***englezit***

englez, ~ă [At: LEG. COND. 138/11 / S şi: *engles* / V: ***inglez*** *smf* (Pl: *inglejі*) / Pl: *~i, ~e* / E: it ***inglese***, ngr ***ἐγγλέζος***] **1-2** *smf* (Rar la *f*) Persoană care face parte din populaţia de bază a Angliei sau este originară de acolo. **3** *smp* Popor care trăieşte în Anglia. **4** *sm* (Îe) **A face pe ~ul** sau **a se face ~, a fi ~** A se face că nu înţelege. **5-6** *a* Care aparţine Angliei sau englezilor. **7-8** *a* Propriu Angliei sau englezilor. **9-10** *a* Referitor la Anglia sau la englezi. **11-12** *a* De Anglia sau de englezi. **13** *sf* Limba engleză. **14** *sma* Dans nedefinit îndeaproape. **15** *sma* Melodie după care se execută dansul englezul (**14**). **16-17** *smf, a* Britanic.

englezesc, ~ească *a* [At: LEON ASACHI, B. 89/13 / V: ***anglicesc, ~liz~, ing~*** / Pl: *~zeşti* / E: ***englez*** + *-esc*] **1-2** Care aparţine Angliei sau englezilor. **3-4** Privitor la Anglia sau la englezi. **5-6** Caracteristic Angliei sau englezilor. **7-8** De Anglia sau de englezi. **9** Originar din Anglia Cf *britanic*. **10** (Îs) *Corn ~* Instrument muzical din familia oboiului, dar cu sunet mai grav, cu ancie dublă. **11** (Îvr) *Praf ~* Praf de puşcă. **12** (Înv; îs) *Boala ~ească* Rahitism.

englezeşte *av* [At: VALIAN, V. / V: ***~liz~, in~, ~ingli~*** / E: ***englez*** + *-eşte*] **1** Ca englezii. **2** În felul englezilor. **3** În limba engleză. **4** (Îe) **A o şterge ~** A pleca pe nesimţite.

englezi [At: SCRIBAN, D. / V: ***in~*** / Pzi: *~zesc* / E: ***englez***] **1-2** *vtr* (Rar) A (se) transforma în englez. **3** *vr* A căpăta trăsăturile caracteristice englezilor. **4-5** *vtr* A da (unui împrumut) sau a căpăta o formă corespunzătoare sistemului limbii engleze.

englezit, ~ă *a* [At: BART, E. 321 / V: ***~esat*** / Pl: *~iţi, ~e* / E: ***englezi***] **1** Adaptat la specificul englezesc. **2** Transformat după modelul limbii engleze.

englezoaică *sf* [At: VALIAN, V. / P: *~zoai~* / Pl: *~ice* / E: ***englez*** + *-oaică*] **1-2** Femeie care face parte din populaţia de bază a Angliei sau este originară din Anglia. Si: *engleză* (**1-2**).

englimatica *sf, a* [At: (a. 1793) GÁLDI, M. PHAN. 179 / Pl: ? / E: ngr ***ἐγκληματικά***] **1-2** (Jur; grî; şîs *pricină de ~*) Cap de acuzare.

englimaticesc, ~ească *a* [At: GÁLDI, M. PHAN. 179 / Pl: *-ceşti* / E: ***englimatica*** + *-esc*] **1** (Jur; grî; îs) *Pricina ~ească* Acuzator. **2** (Îas) De acuzaţie.

englizesc, ~ească *a* vz ***englezesc***

englizeşte *av* vz ***englezeşte***

engobă *sf* [At: DN / V: ***an~*** / Pl: *~be* / E: fr ***engobe***, ger ***Engobe***] Strat subţire de pastă care acoperă obiectele din ceramică pentru a ascunde culoarea naturală a lutului.

engolf *sn* vz ***engolpion***

engolp *sn* vz ***engolpion***

engolpion *sn* [At: (a. 1589), cf. D. BOGDAN, GL. 61 / V: (îvr) ***encol~***, ***encolpiu*** (Pl: *~ie*), (nob) ***~golf*** (Pl: *~uri*), ***~golp***, (înv) ***~piu*** (A şi: *~piu*; Pl: *~uri*) *sn* / A şi: *~pion* / P: *~pi-on* / Pl: *~uri* / E: ngr ***ἐνκόλπιον***] **1** (Înv) Iconiţă sfinţită purtată de creştini la gât Si: *medalion, panaghie*. **2** (Spc) Icoană lucrată dintr-un metal preţios sau din smalţ purtată la gât de arhierei Si: *medalion, panaghie*. **3** (Rel; îvr) Bucată pătrată de pânză de in, brodată, ornamentată cu pietre preţioase, care se fixează cu lănţişoare de aur pe pieptul tunicii purtate de preoţii evrei în timpul slujbei religioase.

engolpiu *sn* vz ***engolpion***

engomia *vtr* [At: I. GOLESCU, C. / Pzi: *~iez* / E: ***engomion***] (Rar) **1-2** A (se) lăuda. **3** A (se) elogia.

engomion *sn* vz ***encomion***

engomie *sn* vz ***engomion***

engrafi *s* [At: (a. 1825) IORGA, S.D. XXII, 189 / Pl: ? / E: ngr **ἐγγραφή**] (Grî) Înregistrare.

engrafon *s* [At: (a. 1804) TES. II, 326 / Pl: ? / E: ngr **ἔγγραφον**] (Grî) Document oficial.

engramă *sf* [At: DN^3 / Pl: *~me* / E: fr ***engramme***] (Med) Urmă lăsată de activitatea unui excitant asupra sistemului nervos central.

enhirid *sn* vz ***enhiridiu***

enhiridie *sf* vz ***enhiridiu***

enhiridion *sn* vz ***enhiridiu***

enhiridiu *sn* [At: POTECA, ap. IORGA, I. L. I, 135 / V: ***enhirid*** *sn*, ***~ridie*** (S și: *enchiridie*) *sf*, ***~dion*** (S și: *enchiridion*) *sn* / S și: *enchiridiu* / Pl: *~ie* / E: ngr **ἐγχειρίδιον**] (Grî; iuz) **1** Manual. **2** Culegere de lucrări dintr-un anumit domeniu.

enhirisi *vt* [At: FURNICĂ, D. C. 219 / V: ***~hor~***, ***inher~*** / Pzi: *~sesc* / E: ngr **ἐγχειρίζω**] (Grî; iuz) **1** A înmâna. **2** A prezenta. **3** A încredința.

enhirisire *sf* [At: (a. 1850) CAT. MAN. I, 654 / V: ***inhirisare*** (Pl: *~sări*) / Pl: *~ri* / E: ***enhirisi***] (Grî; iuz) **1** Înmânare. **2** Prezentare. **3** Încredințare.

enhorisi *vt* vz ***enhirisi***

enigmatic, ~ă *av*, *a* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~ci*, *~ce* / E: fr ***énigmatique***, lat ***aenigmaticus***] **1-4** (Într-un mod) care constituie sau care cuprinde o enigmă Si: *misterios*. **5-6** (Într-un mod) dificil de înțeles. **7-8** (Într-un mod) dificil de explicat Si: *indescifrabil, neclar, nelămurit*.

enigmaticesc, ~ească *a* [At: CĂPĂȚINEANU, M. 53/13 / Pl: *~ești* / E:] **1-4** (Iuz) Enigmatic (**2, 4, 6, 8**).

enigmaticește *av* [At: PONTBRIANT, D. / E: ***enigmatic*** + *-ește*] (Îdt) În mod enigmatic.

enigmatit *sm* [At: LM / V: ***~ă*** *sf* / E: fr ***aenigmatite***] Varietate de piroxeni întâlnită în unele sienite sub formă de cristale mari, neregulate, de culoare neagră.

enigmatită *sf* vz ***enigmatit***

enigmatiza *vt* [At: COSTINESCU / Pzi: *~zez* / E: fr ***enigmatiser***] (Frr) A deveni enigmatic.

enigmă *sf* [At: CUGETĂRI II, 39^V/23 / Pl: *~me* / E: fr ***énigme***, it ***enigma***, lat ***aenigma***] **1** (Asr) Ghicitoare. **2** Ceea ce este dificil de înțeles sau de explicat Si: *secret, taină, mister*. **3** Joc distractiv, în versuri, prezentându-se ca o ghicitoare Si: *șaradă*.

enigmistic, ~ă [At: CĂLINESCU, B. I. 160 / Pl: *~ici*, *~ice* / E: ***enigmă*** + *-istică*, cf it *enigmistica*] **1** *sf* Știință a jocurilor distractive (rebus, monoverbe, criptograme etc.). **2** *a* Cu caracter de enigmă. **3** *a* De enigmistică (**1**).

enilism *sns* [At: DN^3 / E: fr ***oenilisme***] (Rar) Formă de alcoolism provocată de abuzul de vin.

enjambament *sn* [At: DN^3 / Pl: *~e* / E: fr ***enjambement***] (Lit) Ingambament.

eno- [At: DN^3 / S și: *oeno-* / E: fr ***oeno-***, it ***eno-***] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1** (Referitor la) vin. **2** (De la) vin.

enocianină *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ne* / E: fr ***énocyanine***] Colorant al vinului roșu.

enofil, ~ă *sm*, *a* [At: DN^3 / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***oenophile***, it ***enofileo***] **1-2** (Persoană) care este interesată în producerea și îmbunătățirea vinurilor.

enoftalmie *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ii* / E: fr ***énophtalmie***] Înfundare patologică a globului ocular în orbită.

enol *sm* [At: MACAROVICI, CH. 500 / Pl: *~i* / E: fr ***enol***] Compus organic hidroxilat la care grupa hidroxil este legată de unul dintre cei doi atomi de carbon care poartă legătură dublă.

enolază *sf* [At: DN^2 / Pl: *~ze* / E: fr ***oenolase***] Enzimă care intervine în procesul de fermentație alcoolică.

enolic, ~ă *a* [At: LTR^2 / Pl: *~ici*, *~ice* / E: fr ***énolique***] **1** (D. medicamente) Care folosește vinul ca excipient. **2** (Îs) *Acizi ~ici* Coloranți conținuți de vinurile roșii.

enolizare *sf* [At: DN^3 / Pl: *~zări* / E: fr ***énolisation***] Trecere a unor combinații chimice de la forma catonică la cea enolică.

enolog, ~ă *smf* [At: DN^3 / Pl: *~gi*, *~ge* / E: fr ***oenologue***] Specialist în enologie.

enologic, ~ă *a* [At: DN^3 / Pl: *~ci*, *~ce* / E: fr ***oenologie***] **1** Referitor la enologie. **2** Care aparține enologiei. **3** Specific enologiei. **4** De enologie.

enologie *sf* [At: LM / V: ***oen~***, ***oin~*** / E: fr ***oenologie***] Știință care se ocupă cu vinificația și cu studiul produselor derivate ale viei și ale vinului.

enometrie *sf* [At: LM / E: fr ***oenométrie***] Determinare a cantității de alcool din vin.

enoncia *v* vz ***enunța***

enonciație *sf* vz ***enunțiațiune***

enonciăție *sf* vz ***enunțiațiune***

enoptromanție *sf* [At: DN^2 / Pl: *~ii* / E: fr ***énoptromancie***] Ghicit cu ajutorul oglinzii căreia i se atribuie forțe magice.

enorial, ~ă *a* [At: ODOBESCU, S. II, 268 / Pl: *~i*, *~e* / E: ***enorie*** + *-al*] (Rar) Parohial.

enoriaș, ~ă *smf* [At: (a. 1681) IORGA, S.D. I-II, 280 / V: (înv) ***ino~***, ***noriaș*** / P: *~ri-aș* / Pl: *~i*, *~e* / E: ***enorie*** + *-aș*] Persoană care practicând un cult aparține unei enorii Si: *credincios*, (rar) *parohian*.

enorie *sf* [At: (a. 1543), ap. BOGDAN, GL. 55 / V: (îvr) ***in~***, ***nore***, ***norie*** / Pl: *~ii* / E: ngr **ἐνορία**, vsl **нориꙗ**] Parohie (**1**).

enorit *sm* [At: BV III, 160 / Pl: *~iți* / E: ngr **ἐνορία**] (Îvr) Enoriaș.

enorm, ~ă [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***énorme***, lat ***enormis, -e***, cf it *enorme*] **1** *a* (Indică dimensiunea) Care depășește cu mult dimensiunile obișnuite. **2** *a* Care are dimensiuni deosebit de mari (considerate în mod absolut sau prin comparație) Si: *colosal, gigantic* Vz *monumental*. **3** *av* Foarte mult. **4** *av* (Ca determinant al unui adjectiv căruia îi dă valoare de superlativ absolut) Extraordinar. **5** *a* (D. suprafețe) Foarte întins. **6** *a* (D. încăperi, recipiente etc.) Foarte încăpător. **7** *a* Foarte spațios. **8** *a* (D. ape, gropi, prăpăstii etc.) Foarte adânc (și foarte lat). **9** *a* (Arată cantitatea, dimensiunea) Care este foarte îmbelșugat. **10** *a* În cantitatea mare. **11** *a* (D. numere; pex. d. valori care se pot exprima numeric) Deosebit de ridicat. **12** *a* (D. prețuri, sume de bani etc.) Exorbitant. **13** (D. intensitate) Care este foarte mare. **14** *a* Care este foarte viu. **15** *a* (D. calitatea, valoarea unui lucru; adesea precedă substantivul și poartă accentul în frază) De valoare sau de însemnătate foarte mare. **16** *a* Care este foarte important. **17** *a* (Pex) Ieșit din comun Si: *deosebit*. **18** *a* (D. unități de timp) De foarte lungă durată.

enormitate *sf* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~tăți* / E: fr ***énormité***, lat ***enormitas, -atis***] **1-3** Mărime, cantitate, volum neobișnuit de mare. **4** (Adesea în legătură cu verbe ca „a spune", „a afirma", „a crede") Lucru de necrezut. **5** Exagerare. **6** Extravaganță. **7** Absurditate. **8** Prostie.

enot *sm* [At: SEVASTOS, N. 47 / Pl: *~oți* / E: rs **енот**] Animal sălbatic cu blană prețioasă, asemănător cu un câine (*Viverra Genetta*).

enostoză *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ze* / E: fr ***énostose***] (Med) Tumoare benignă a canalului medular al unui os.

enotehnică *sf* [At: DN^2 / Pl: *~ici* / E: fr ***oenotechnique***] Ramură a enologiei care studiază metodele de preparare și conservare a vinurilor.

enoterapie *sf* [At: DN^3 / V: ***oin~*** / S și: *oenoterapie* / E: it ***enoterapia***] Tratament cu vin.

ensiform, ~ă *a* [At: ENC. ROM. / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***ensiforme***] (Bot; d. frunze) Care are forma unei săbii.

entalpic, ~ă *a* [At: DN^3 / Pl: *~ci*, *~ce* / E: fr ***enthalpique***] **1** Referitor la entalpie. **2** Caracteristic entalpiei. **3** De entalpie.

entalpie *sf* [At: MDT / Pl: *~ii* / E: fr ***enthalpie***, ger ***Enthalpie***] Potențial termodinamic al unui sistem.

entasis *sn* [At: DN^3 / Pl: *~uri* / E: fr ***entasis***] (Aht) Partea îngroșată a fusului unei coloane galbate.

enstatit *sn* [At: ENC. ROM. / V: *~ă sf* / E: fr ***enstatite,*** ger ***Enstatita***] Silicat natural de magneziu din grupa piroxenilor rombici, având culoarea cenușie sau verzuie.

entastită *sf* vz ***entastit***

entelehie *sf* [At: (a. 1791) GÁLDI, M. PHAN. 178 / V: (îvr) ***ende~*** / S și: *~lechie* / Pl: *~ii* / E: fr ***entéléchie*** cf ngr *ἐντελέχεια*] **1** (În filozofia lui Aristotel) Scopul lăuntric care stă la baza dezvoltării materiei și determină în mod finalist întregul proces al dezvoltării ei. **2** (În filozofia scolastică) Modalitate de a ajunge la perfecțiunea unui lucru.

enter- vz ***entero-***

enteralgie *sf* [At: DEX / Pl: *~ii* / E: fr ***entéralgie***] Durere acută de intestine.

enterectazie *sf* [At: DN² / Pl: *~ii* / E: fr ***entérectasie***] (Med) Dilatare a intestinului.

enterectomie *sf* [At: DN² / Pl: *~ii* / E: fr ***entérectomie***] (Med) Rezecție a unei părți din intestin.

enteric, ~ă *a* [At: ANTROP. 63/3 / Pl: *~ci, ~ce* / E: fr ***entérique***] (Med) Intestinal.

-enterie [At: DN³ / E: fr ***-éntérie***] Element secund de compunere savantă cu semnificația „intestin".

enterit *sn* vz ***enterită***

enterită *sf* [At: CORNEA, E.I. 3/23 /V: (îvr) ***enderit, enterit*** *sn* / Pl: *~te* / E: fr ***entérite,*** ngr ***ἐντερίτης***] Inflamație a mucoasei intestinului.

entero- [At: DN³ / V: ***enter-*** / E: fr ***énetro-,*** it ***entero-,*** ngr ***εντερον***] Element prim de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) intestin".

enteroanastomoză *sf* [At: DN² / P: *~ro-a~* / Pl: *~ze* / E: fr ***entéroanastomose***] (Med) Operație chirurgicală prin care se stabilește o comunicație între două anse intestinale, pentru a ocoli o tumoare sau altă piedică a tranzitului intestinal.

enterobacterie *sf* [At: DER / Pl: *~ii* / E: fr ***entérobactérie***] Nume generic dat bacteriilor patogene sau saprofite care trăiesc în tubul digestiv al omului și al animalelor.

enterobiază [At: DN³ / Pl: *~ze* / E: fr ***entérobiase***] (Med) Oxiuriază.

enterocel *sn* [At: D. MED. / Pl: ? / E: fr ***entérocèle***] (Med) Hernie a intestinului.

enterocenteză *sf* [At: DN³ / Pl: *~ze* / E: fr ***entérocentèse***] (Med) Puncție a intestinului în cursul unei intervenții chirurgicale în scopul evacuării conținutului intestinal.

enterochinază *sf* [At: NICA, L. VAM. 86 / Pl: *~ze* / E: fr ***entérokinase***] (Med) Enzimă produsă de mucoasa duodenală, având rolul de activator al tripsinei.

enterocliză *sf* [At: BIANU, D. S. / Pl: *~ze* / E: fr ***entéroclyse***] (Med) Spălătură intestinală.

enterococ *sm* [At: ABC SĂN. 294 / Pl: *~oci* / E: fr ***entérocoque***] (Med) Microb intestinal care poate provoca boli infecțioase interne.

enterococie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***entéroccie***] (Med) Boală cauzată de infecția cu un enterococ.

enterocolită *sf* [At: BIANU, D. S. / Pl: *~te* / E: fr ***entérocolite***] (Med) Inflamație a intestinului subțire și a colonului.

enterogastrită *sf* [At: DN² / Pl: *~te* / E: fr ***entérogastrite***] (Med) Gastroenterită.

enterogastron *sn* [At: DN³ / Pl: *~oane* / E: fr ***entérogastrone***] Hormon din duoden care inhibă secreția și mobilitatea stomacului.

enterohemoragie *sf* [At: DN² / Pl: *~ii* / E: fr ***entéro-hémorrhagie***] (Med) Hemoragie intestinală.

enterohepatită *sf* [At: DN³ / Pl: *~te* / E: fr ***entérohépatite***] Inflamație necrotică a cecumului și a ficatului, mai ales la curcile tinere.

enterolit *sm* [At: ENC. AGR. / Pl: *~iți* / E: fr ***entérolithe***] (Med) Calcul intestinal.

enterologie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* /E: fr ***entérologie***] (Med) Studiul intestinului.

enteromorf, ~ă [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***entéromorphe***] Care are formă de intestin.

enteropatie *sf* [At: DN² / Pl: *~ii* / E: fr ***entéropathie***] (Med) Boală a intestinelor.

enteropexie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***entéropexie***] (Med) Fixare a intestinului la peretele abdominal.

enteroptoză *sf* [At: DN³ / Pl: *~ze* / E: fr ***entéroptôse***] (Med) Deplasare a intestinului în partea de jos a cavității abdominale.

enteroragie *sf* [At: BIANU, D. S. / Pl: *~ii* / E: fr ***entérorragie***] (Med) Hemoragie intestinală.

enterorenal, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***entérorénal***] (Îs) *Sindrom ~* Sindrom infecțios produs de unele bacterii saprofite și manifestat prin tulburări intestinale urmate de septicemie, apoi de o serie de tulburări renale și urinare.

enterospasm *sn* [At: DN³ / Pl: *~e* / E: fr ***entérospasme***] (Med) Contractare spasmodică a intestinului.

enterostenoză [At: DN³ / Pl: *~ze* / E: fr ***entérosténose***] (Med) Îngustare a intestinului.

enterostomie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***entérostomie***] (Med) Deschidere operatorie la piele a unei anse intestinale.

enterotom *sn* [At: DN³ / Pl: *~oame* / E: fr ***entérotome***] (Med) Instrument chirurgical folosit în enterotomie.

enterotomie *sf* [At: ENC. ROM. / Pl: *~ii* / E: fr ***entérotomie***] (Med) Disecție a intestinului.

enterovaccin *sn* [At: LTR² / Pl: *~uri* / E: fr ***entérovaccin***] (Med) Vaccin administrat pe cale digestivă.

enterozoar *sn* [At: DN³ / P: *~zo-ar* / Pl: *~e* / E: fr ***enterozoaire***] Parazit intestinal.

enthors *sn* vz ***entorsă***

entimen *sn* vz ***entimenă***

entimemă *sf* [At: CANTEMIR, IST. 381 / V: ***entimem*** (S și: *enthymem*) *sn*, (înv) ***~mimă*** / S și: *enthymemă* / Pl: *~me*, (rar) *~emate* / E: fr ***enthymème,*** ngr ***ἐνθύμημα***] (Log) Formă prescurtată de silogism în care una dintre premise sau concluzia nu este exprimată, ci subînțeleasă.

entimimă *sf* vz ***entimemă***

entitate *sf* [At: MAN. SĂNĂT. 16/19 / Pl: *~ități* / E: fr ***entité,*** lat ***entitas, -tatis***] **1** (În filozofia scolastică) Natura unui lucru, esența sa considerată în mod idealist și metafizic ca fiind distinctă de lucrul însuși și independentă de el. **2** Conținut de sine stătător. **3** Existență delimitată (ca întindere, importanță, valoare etc.) Si: *realitate, existență, esență, natură.*

entoblast *sn* vz ***endoblast***

entomofil, ~ă *sf, a* [At: ENC. ROM. / S și: (înv) *~ophile* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***entomophile***] **1-2** (Plantă) la care polenizarea se face cu ajutorul insectelor.

entomofilie *sf* [At: DN³/ Pl: *~ii* / E: fr ***entomophilie***] Polenizare prin intermediul insectelor Si: *entomogamie.*

entomofit, ~ă *a* [At: DN³/ Pl: *~iți, ~e* / E: fr ***entomophyte***] (D. criptogame, bacterii) Care crește pe insecte.

entomogamie *sf* [At: DN³/ Pl: *~ii* / E: ger ***Entomogamie***] Entomofilie.

entomografie *sf* [At: AMFILOHIE, G. H. 250ᵛ/13 / Pl: *~ii* / E: fr ***entomographie***] (Înv) Știință care se ocupă cu descrierea insectelor.

entomolog, ~ă *smf* [At: GHEȚIE, R. M. / Pl: *~gi, ~ge* / E: drr ***entomologie,*** cf ger *Entomolog*, it *entomologo*] Specialist în entomologie Si: (rar) *entomologist.*

entomologhie *sf* vz ***entomologie***

entomologic, ~ă *a* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~ci, ~ce* / E: fr ***entomologique***] **1** Care aparține entomologiei. **2** Care se ocupă cu entomologia. **3** Privitor la entomologie.

entomologie *sf* [At: I. GOLESCU, C. / V: (îvr) ***~ghie*** / Pl: *~ii* / E: fr ***entomologie,*** ger ***Entomologie***] Ramură a zoologiei care se ocupă cu studiul insectelor.

entomologist, ~ă *smf* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***entomologiste***] (Rar) Entomolog.

entomostraceu *sn* [At: ENC. ROM. / Pl: *~ee* / E: fr ***entomostracés***] **1** (Lpl) Subclasă de crustacee inferioare de dimensiuni reduse, cu corpul format dintr-un număr variabil de segmente. **2** Crustaceu aparținând subclasei entomostraceelor (**1**).

enteroparazit, ~ă *a, smf* vz ***endoparazit***

entopic, ~ă *sn, a* [At: L. ROM. 1970, nr. 3, 215 / Pl: *~ci, ~ce* / E: ngr ***ἐντόπος*** (prin apropriere de *topic*)] **1-2** (Apelativ) care denumește o realitate geografică.

entoplasmă *sf* [At: DN[3] / Pl: *~me* / E: ger ***Entoplasma***] Parte inferioară a protoplasmei celulare.

entorsă *sf* [At: TURNESCU, C. 5[v] / V: (rar) ***~rză, ~thors*** *sn* / Pl: *~se* / E: fr ***entorse***] Leziune traumatică a unei articulații, cauzată de întinderea sau ruperea bruscă a unor ligamente.

entorză *sf* vz ***entorsă***

entozoar *sn* [At: ENC. ROM. / P: *~zo-ar* / Pl: *~e* / E: fr ***entozoaire***] **1** (Lpl) Nume generic dat animalelor care trăiesc parazitar în intestinul unei viețăți. **2** Animal din categoria entozoarelor (**1**).

entrată *sf* [At: CARAGIALE, O. VI, 520 / Pl: *~te* / E: it ***entrata***] (Rar) Parte introductivă a unei piese muzicale Si: *introducere*.

entrefilet *sn* [At: CARAGIALE, O. VII, 312 / Pl: *~uri* / E: fr ***entrefilet***] **1-2** Articol de mici dimensiuni (sau comunicat scurt) introdus în partea introductivă a unui ziar.

entrelacs *sn* [At: DN[3] / Pl: *~uri* / E: fr ***entrelacs***] (Ant) Motiv ornamental care constă dintr-o împletitură de linii curbe sau frânte.

entremeses *s* [At: DN[2] / E: sp ***entremeses***] (Rar) Reprezentație comică specific spaniolă, care se dădea între actele unei piese mari sau sub forma unor mici piese într-un act.

entropic, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***entropique***] (Fiz) **1-4** Referitor la entropie (**1-4**).

entropie *sf* [At: ENC. ROM. / Pl: *~ii* / E: fr ***entropie***] **1** Mărime de stare termică a unui sistem fizic închis, care indică sensul de evoluție macroscopică al acestuia. **2** (Tel) Cantitate de informație raportată la un element al mesajului transmis. **3** (Pgn) Măsură care indică gradul de organizare a unui sistem. **4** Stare prin care toate simbolurile unei secvențe comunicate au o probabilitate egală de a fi transmise potrivit teoriei informației. **5** (Îs) ~ *estetică* Stare de dezordine, de repartizare întâmplătoare a elementelor din care ia naștere opera de artă prin intervenția creatoare a artistului.

entropion *sn* [At: ENC. ROM. / V: (înv) ***~opiu*** / P: *~pi-on* / E: fr ***entropion***, cf it *entropia*] (Îoc *ectropion*) Întoarcere înăuntru a pleoapei, însoțită de iritația conjunctivei și a corneei.

entropiu *sn* vz ***entropion***

entusia *v* vz ***entuzia***

entusiasi *vtr* [At: MUMULEANU, C. 43/14 / Pzi: *~sesc*, (înv) 3 *~siasă* / E: ngr ***ἐνθουσιάζω***] (Grî) **1-2** A (se) entuziasma (**1-2**).

entusiasm *sn* vz ***entuziasm***

entusiasma *v* vz ***entuziasma***

entusiasmare *sf* vz ***entuziasmare***

entusiasmat *a* vz ***entuziasmat***

entusiasmos *sn* vz ***entuziasm***

entusiat, ~ă *a* [At: LM / V: ***entusia*** / S și: *~thu~* / P: *~si-a* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***entusia***] (Îvr) Entuziasmat.

entusiazm *sn* vz ***entuziasm***

entusiazma *v* vz ***entuziasma***

entuzia *vrt* [At: CALENDAR (1862), 6/2 / P: *~zi-a* / Pzi: *~iez* / E: ngr ***ἐνθουσιάζω***] (Îvr) **1-2** A (se) entuziasma (**1-2**).

entuziasm *sn* [At: GOLESCU, E. 352/18 / V: (înv) ***~usi~***, (rar) ***~azm, ~usiazm***, (îvr) ***~usiasmos, intusiasm, întusi~*** / S și: *~thusi~* / P: *~zi-asm* / Pl: *~e* / E: fr ***enthousiasme***] **1** Stare afectivă caracterizată prin însuflețire puternică, provocată de pasiune, admirație, interes pentru cineva sau ceva Si: *încântare* Vz *exaltare, frenezie, patos*. **2** (Îla) **Cu ~** Entuziasmat. **3** (Înv) Exaltare mistică de care erau cuprinși prorocii Vz *delir, extaz, transport*. **4** Pasiune (în vorbire).

entuziasma *vtr* [At: VÎRNAV, F. M. II, 177[r]/13 / V: ***~usi~, ~siazma, ~azma***, (îvr) ***intusiasma*** / P: *~zi-as~* / Pzi: *~mez* / E: fr ***enthousiasmer***] **1-2** A (se) lăsa cuprins de entuziasm (**1**) Si: *a (se) înflăcăra*, (grî) *a (se) entusiasi* (**1-2**), (îvr) *a (se) entuzia* (**1-2**) Vz *a exalta, a pasiona*.

entuziasmare *sf* [At: PONTBRIANT, D. / V: (înv) ***~usi~, ~uziazm~*** / P: *~zi-as~* / Pl: *~mări* / E: ***entuziasma***] Înflăcărare Cf *entuziasma* (**1**).

entuziasmat, ~ă *a* [At: PONTBRIANT, D. / V: (înv) ***~usi~, ~azmat, intusi~*** / P: *~zi-as~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***entuziasma***] **1** (D. oameni) Care este cuprins de entuziasm (**1**) Si: *încântat, înflăcărat*, (îvr) *entusiat* Vz *exaltat*. **2** (D. fizionomie, manifestări ale oamenilor) Care trădează entuziasm (**1**). **3** (Înv; d. proroci) Cuprins de entuziasm (**3**). **4** (D. oameni) Care vorbește cu pasiune.

entuziast, ~ă *a* [At: I. GOLESCU, C. / V: (înv) ***~usi~*** / P: *~zi-ast* / Pl: *~ași, ~e* / E: fr ***enthousiaste***] **1-2** *smf, a* (Om) capabil de entuziasm (**1**). **3-4** *smf, a* (Persoană) care se entuziasmează (**1**) cu ușurință. **5-6** *smf, a* (Om) cuprins de entuziasm (**1**). **7** *a* (D. manifestări, atitudini, acțiuni ale oamenilor) Care trădează entuziasm (**1**) Si: (înv) *entuziastic*.

entuziastic, -ă *a* [At: I. GOLESCU, C. / P: *~zi-as~* / Pl: *~ci, ~ce* / E: ngr ***ἐνθουσιαστικός*** cf it *entusiastico*] (Înv; d. manifestări, atitudini, acțiuni ale oamenilor) Entuziast (**7**).

entuziazm *sn* vz ***entuziasm***

entuziazma *v* vz ***entuziasma***

entuziazmare *sf* vz ***entuziasmare***

entuziazmat, ~ă *a* vz ***entuziasmat***

ențiclopedie *sf* vz ***enciclopedie***

ențură *sf* [At: GHEȚIE, R. M. / V: ***enzu~*** / Pl: ? / E: cf *ințură, ghințura*, ger *Enzian*] (Bot) **1** Plantă cu tulpina înaltă, cu frunze mari, eliptice și cu flori mari, galbene Si: *ghințura* (*Gentiana lutea*). **2** Plantă erbacee cu frunze lanceolate și cu flori albastre, adunate într-un buchet în vârful tulpinei Si: (pop) *ghințură* (*Gentiana cruciata*). **3** Plantă erbacee cu frunze eliptice și cu flori gălbui cu puncte brune (*Gentiana punctata*). **4** Plantă erbacee cu proprietăți medicinale (*Gentiana verna*). **5** Plantă erbacee cu flori albastre-deschis, dispuse în ghemulețe (*Gentiana carpatica*).

enuclea *vt* [At: DN[3] / P: *~cle-a* / Pzi: *~eez* / E: it, lat ***enucleare***] **1** (Liv) A explica o anumită problemă. **2-3** (Med) A face o enucleație (**2-3**).

enucleare *sf* [At: DN[3] / P: *~cle-a~* / Pl: *~ări* / E: ***enuclea***, cf fr *énucléer*] **1** (Liv) Explicare. **2-3** (Med) Enucleație (**2-3**).

enucleație *sf* [At: ENC. ROM. / V: ***~iune*** / P: *~cle-a-ți-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***énucléation***] **1** (Liv) Explicație. **2** (Med) Extirpare operatorie a unei formațiuni organice circumscrise sau a unei tumori prin izolare de țesuturile înconjurătoare Si: *enucleare* (**2**). **3** Extirpare a unui ochi, când din cauza acestuia este amenințat cu orbirea și celălalt Si: *enucleare* (**3**).

enucleațiune *sf* vz ***enucleație***

enumăra *v* vz ***enumera***

enumărare *sf* vz ***enumerare***

enumărat[1] *sn* vz ***enumerat[1]***

enumărat[2], ~ă *a* vz ***enumerat[2]***

enumărație *sf* vz ***enumerație***

enumera *vt* [At: ȘINCAI, HR. I, 7/9 / V: (înv) ***~măra, numera*** / Pzi: *enumăr* / E: fr ***énumerer***, lat ***enumerare***] **1** A număra succesiv unul câte unul. **2** A numi pe rând elementele unui tot Si: *înșira*. **3** (Pcf) A număra.

enumerabil, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: ***enumera*** + *-bil*, cf fr *énumérable*] **1-3** Care se poate enumera (**1-3**).

enumerare *sf* [At: ROM. LIT. 195[2]/6 / V: (înv) ***~măr~*** / Pl: *~rări* / E: ***enumera***] **1** Numărare succesivă Si: *enumerat[1]* (**1**), *enumerație* (**1**). **2** Numire pe rând a elementelor unui întreg Si: *enumerat[1]* (**2**), *enumerație* (**2**), *înșirare*. **3** (Pcf) Numărare.

enumerat[1] *sn* [At: MDA / V: ***~măr~[1]*** / Pl: *~uri* / E: ***enumera***] **1-2** Enumerare (**1-2**). **3** (Pcf) Numărare.

enumerat²*, ~*ă *a* [At: PONTBRIANT, D. / V: ***~măr~²*** / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***enumera***] **1** Care este cuprins într-o enumerare (1). **2** (D. elementele unui întreg) Numit pe rând. **3** (Pcf) Numărat².

enumerativ*, ~*ă *a* [At: CONTEMP., S. II, 1948, nr. 109, 4/3 / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***énumératif***] (Rar) **1** Care conține o enumerare (2). **2** Care are caracterul unei enumerări (2). **3** Privitor la enumerare (2). **4** De enumerare (2).

enumerație *sf* [At: CR (1830), 373 / V: (rar) ***~iune***, (înv) ***~răciune***, ***~măr~***, ***numerație*** / Pl: *~ii*, (înv) *~rății*, *~iuni* / E: fr ***énumération***, lat ***enumeratio***, ***-ionis***] **1-2** Enumerare (1-2). **3** Figură de stil care constă în înșirarea unor argumente, fapte, amănunte privitoare la aceeași împrejurare sau temă. **4** (Înv) Parte a unui discurs care precedă tema și în care autorul recapitulează argumentele expuse anterior.

enumerațiune *sf* vz ***enumerație***

enumerăciune *sf* vz ***enumerație***

enuncia *v* vz ***enunța***

enunciare *sf* vz ***enunțare***

enunciat¹ *sn* vz ***enunțat¹***

enunciat²*, ~*ă *a* vz ***enunțat²***

enunciativ*, ~*ă *a* vz ***enunțiativ***

enunciație *sf* vz ***enunțiațiune***

enunciațiune *sf* vz ***enunțiațiune***

enunciu *sn* vz ***enunț***

enunț *sn* [At: CLIMESCU, A. 246 / V: (rar) ***~iu***, (îvr) ***~nciu*** / Pl: *~uri* / E: drr ***enunța***] **1** Formulare a datelor unei probleme, judecăți etc. **2** Formulă prin care se exprimă ceva.

enunța *vt* [At: BARIȚIU, P. A. II, 711 / V: (înv) ***~ția***, ***~ncia***, ***enoncia*** / Pzi: *enunț*, (înv) *~țez* / E: fr ***énoncer***, lat ***enuntiare***] **1** (C. i. idei, teorii, concluzii etc.) A expune într-o formă clară Si: *a exprima*, *a formula* Vz *a numi*, *a spune*. **2** (Îvr; pcf) A anunța.

enunțare *sf* [At: COSTINESCU / V: (îvr) ***~ția~***, ***~ncia~*** / Pl: *~țări* / E: ***enunța***] **1** Expunere a unei idei, teorii, concluzii etc. într-o formă clară Si: *enunțat¹* (1), *exprimare*, *formulare*, (îvr) *enunțiațiune*. **2** (Îvr; pcf) Anunțare.

enunțat¹ *sn* [At: MDA ms / V: (înv) ***~țiat¹***, ***~nciat²*** / Pl: (nob) *~uri* / E: ***enunța***] **1** Enunțare (1). **2** (Îvr; pcf) Anunțare.

enunțat²*, ~*ă *a* [At: PONTBRIANT, D. / V: (înv) ***~țiat***, ***~nciat*** / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***enunța***] **1** (D. idei, teorii, concluzii) Care a fost expus într-o formă clară (sau cu cuvinte precise). **2** (Îvr; pcf) Anunțat.

enunțător*, ~*oare *smf*, *a* [At: LM / V: (înv) ***~țiator*** / Pl: *~i*, *~oare* / E: ***enunța*** + *-tor*] **1-2** (Persoană) care enunță (1) ceva.

enunția *v* vz ***enunța***

enunțiare *sf* vz ***enunțare***

enunțiat¹ *sn* vz ***enunțat¹***

enunțiat²*, ~*ă *a* vz ***enunțat²***

enunțiator*, ~*oare *smf*, *a* vz ***enunțător***

enunțiativ*, ~*ă *a* [At: NEGULICI / P: *~ți-a~* / V: (înv) ***~ncia~*** / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***énonciatif***, lat ***enuntiativus***] **1** *a* Care conține o enunțare (1). **2** *a* Care cuprinde relatarea obiectivă, fără participarea afectului, a unei constatări, observații etc. **3** *a* Care are caracterul unei enunțări (1). **4-5** *sf*, *a* (Șîs *propoziție ~ă*) (Propoziție) care exprimă o constatare, prezentând o acțiune sau o stare ca reală.

enunțiație *sf* vz ***enunțiațiune***

enunțiațiune *sf* [At: I. GOLESCU, C. / V: ***~ație***, ***~nciație***, ***~ncia~***, ***enonciație***, ***enonciăție*** / P: *~ți-a-ți~* / Pl: *~ni* / E: fr ***énonciation***, lat ***enunciatio***, ***-ionis***] (Înv) **1** Enunțare (1). **2** (Pcf) Anunțare.

enunțiu *sn* vz ***enunț***

enuresă *sf* [At: ALEXI, W. / Pl: *~se* / E: fr ***énurèse***] (Îvr) Enurezis.

enuresis *sn* vz ***enurezis***

enuretic*, ~*ă *smf*, *a* [At: DN³ / Pl: *~ci*, *~ce* / E: fr ***énurétique***] **1-2** (Persoană) care suferă de enurezis.

enurezis *sn* [At: ENC. ROM. / V: (înv) ***~esis*** / E: fr ***énurésis***] (Med) Boală care se manifestă prin pierderea necontrolată a urinei Si: *incontingență urinară*, (îvr) *enuresă*.

enus *sn* [At: GHEORGACHI, ap. LET. III, 313 / A: ? / E: ngr ***αἶνός***] (Grî; în limbajul bisericesc) Rugăciune de laudă rostită sau cântată (de preot) în timpul unei ectenii.

enzimatic*, ~*ă *a* [At: CHIRIȚĂ, P. 126 / Pl: *~ci*, *~ce* / E: fr ***enzymatique***] **1** Care este provocat de enzime. **2** Care produce enzime. **3** Referitor la enzime. **4** De enzime.

enzimă *sf* [At: ENC. ROM. / S și: (înv) *~zym~* / Pl: *~me* / E: fr ***enzyme***] Compus organic de natură proteică, prezent în celule vii, care dirijează procesele de sinteză și de degradare din organismele animalelor, plantelor și microorganismelor, producând și păstrând energie Si: *diastază*, *ferment*.

enzimologie *sf* [At: ENC. ROM. II, 309 / S și: *~zym~* / Pl: *~ii* / E: fr ***enzymologie***] Ramură a biochimiei care se ocupă cu studiul enzimelor.

enzimopatie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***enzymopathie***] (Med) Stare patologică ce este cauzată de dereglarea funcțională a unei enzime sau a unui sistem enzimatic.

enzimoterapie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***enzymothérapie***] (Med) Folosire terapeutică a enzimelor.

enzootic*, ~*ă *a* [At: ENC. ROM. II, 309 / P: *~zo-o~* / Pl: *~ci*, *~ce* / E: fr ***enzootique***] **1** Care are caracterul enzootiei. **2** Care este provocat de enzootie. **3** Referitor la enzootie. **4** De enzootie.

enzootie *sf* [At: ENC. ROM. / P: *~zo-o~* / Pl: *~ii* / E: fr ***enzootie***] Epidemie care se răspândește la animalele de pe un anumit teritoriu sau în cadrul unui grup limitat.

enzură *sf* vz ***ențură***

eo- [At: DN³ / P: *e-o-* / E: fr ***éo-***, cf gr *eos* „auroră"] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1** De la început. **2** Cel mai vechi.

eoantrop *sm* [At: DN² / P: *e-o-an~* / Pl: *~i* / E: fr ***éoanthropus***] **1** (Lpl) Gen de maimuțe antropoide fosile, foarte asemănătoare cu omul. **2** Maimuță antropoidă fosilă din genul eoantropilor (1). **3** Omul de Piltdown.

eocen*, ~*ă [At: BARCIANU / P: *e-o~* / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***éocène***] **1** *sn* Epocă geologică din prima parte a perioadei paleogene, caracterizată mai ales prin existența numuliților, lamelibranhiatelor, gasteropodelor, echinidelor și mamiferelor. **2** *sn* Serie de straturi geologice din eocen (1). **3** *a* Care aparține eocenului (1) Si: *eocenic* (1). **4** *a* Care se referă la eocen (5) Si: *eocenic* (2). **5** *a* Care datează din eocen (6) Si: *eocenic* (3). **6** *a* Care este caracteristc eocenului (1) Si: *eocenic* (4).

eocenic*, ~*ă *a* [At: ENC. ROM. / P: *e-o~* / Pl: *~ci*, *~ce* / E: ***eocen*** + *-ic*] **1-4** Eocen (3-6).

eolian*, ~*ă [At: COSTINESCU / P: *e-o-li-an* / V: ***~ien*** / Pl: *~ieni*, *~iene*, (înv) *~i*, *~e* / E: fr ***éolian***] **1-2** *smf*, *a* (Persoană) care făcea parte din populația de bază a Eolidei. **3-4** *smf*, *a* (Om) originar din Eolida. **5** *smp* Popor care locuia în Eolida. **6** *sf* Unul dintre cele 5 dialecte ale limbii elene care se vorbea în Eolida. **7-8** *a* Care aparține Eolidei sau eolienilor (5) Si: *eolic* (1-2). **9-10** *a* Privitor la Eolida sau la eolieni (5) Si: *eolic* (3-4). **11-12** *a* Caracteristic Eolidei sau eolienilor (5) Si: *eolic* (5-6). **13** *a* (Îs) *Harpă ~ă* Instrument cu coarde care vibrează la vânt producând sunete melancolice și armonioase. **14** *a* (Îs) *Mod ~* Principalul mod al gamei în muzica greacă veche. **15** *a* Care este acționat de vânt. **16** *a* Care este produs de vânt Si: *eolic* (7). **17** *a* Care folosește energia vântului. **18** *a* (Glg; îs) *Formație ~ă* (sau *depozit ~*) Formație geologică a cărei origine se datorează acțiunii de transport, de sedimentare sau de eroziune a vântului.

eolic*, ~*ă *a* [At: PROP.-POP., N. D. / S și: (rar) *aeo~* / Pl: *~ci*, *~ce* / E: fr ***éolique***] (Înv) **1-6** Eolian (7-12). **7** Eolian (16).

eolien*, ~*ă *smf*, *a* vz ***eolian***

eolină *sf* [At: CADE / S și: *aeo~* / Pl: *~ne* / E: fr ***éoline***] (Înv) Muzicuță.

eolit *sn* [At: DN² / P: *e-o~* / Pl: *~e* / E: fr ***éolithe***] Piatră din epoca preistorică, grosolan cioplită, folosită ca primă unealtă de către omul primitiv.

eolitic, ~ă [At: DL / P: *e-o~* / Pl: *~ci, ~ce* / E: fr ***éolithique***] **1** *sn* Epoca pietrei cioplite. **2** *a* Care aparține eoliticului (1). **3** *a* Care se referă la eolitic (1). **4** *a* Care datează din eolitic (1).

eolotrop, ~ă *a* [At: MDT / P: *e-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***éolotrope***] (D. corpuri) Care se caracterizează prin eolotropie.

eolotropie *sf* [At: DT / P: *e-o~* / Pl: *~ii* / E: fr ***éolotropie***] Proprietate a unui corp de a fi izotrop.

eon *sm* [At: DN² / P: *e-on* / A și: *eon* / Pl: *~i* / E: fr ***éon***] (La gnostici și neoplatonicieni) Ansamblul forțelor eterne emanate de o ființă, care face posibilă acțiunea sa asupra lucrurilor.

eosforicesc, ~ească *a* [At: EPISCUPESCU, O. Î. 69/6 / V: ***es~*** / Pl: *~ești* / E: pbl ngr ***ἑωσφορὶκος*** + *-esc*] (Grî) Diavolesc.

eotină *sf* [At: CERNE, D. M. / A: nct / Pl: ? / E: gr ***ἐωθινός***] (Îvr) Cântări bisericești care fac parte din slujba utreniei.

eozină *sf* [At: ENC. TEHN. I, 104 / S și: *eosi~* / Pl: *~ne* / E: fr ***éosine***] (Chm) Materie colorantă roșie folosită în industria textilă, la fabricarea cernelurilor, ca indicator în chimia analitică sau ca sensibilizator fotografic.

eozinocit *sn* [At: DN³ / P: *e-o~* / Pl: *~e* / E: fr ***éosynocyte***] Leucocită eozinofilă (2).

eozinofil, ~ă *a* [At: DN³ / P: *e-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***éosinophile***] **1** *a* Care fixează eozina. **2-3** *sn, a* (Leucocită) care are o granulație de tipul eozinei.

eozinofilie *sf* [At: DN³ / P: *e-o~* / Pl: *~ii* / E: fr ***éosinophilie***] (Blg) **1** Afinitate a substanțelor protidice bazice pentru coloranți acizi. **2** Creștere excesivă a numărului de granulații eozinofile (1) din sânge, întâlnită în unele alergii sau boli parazitare.

eozinopenie *sf* [At: DN³ / P: *e-o~* / Pl: *~ii* / E: fr ***éosinopénie***] Scădere a valorilor normale a granulațiilor eozinofile (1) din sânge, întâlnită în unele boli infecțioase.

eozoic, ~ă [At: DN² / P: *e-o~* / Pl: *~ci, ~ce* / E: fr ***éozoïque***] **1** *sn* Protozoic. **2** *a* (Îs) *Era ~ă* Eră protozoică.

epactal, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***épactal***] Care se referă la epactă.

epactă *sf* [At: (a. 1610) GCR. I, 44/10 / V: ***~ahtă*** / Pl: *~te* / E: fr ***épacte***] (Ast; iv) Număr de zile care trebuie adăugat unui an lunar pentru a-l face să concorde cu un an solar.

epagog *sm* [At: DN² / Pl: *~ogi* / E: fr ***épagogue***] Arbitru care reglementa anumite probleme maritime la vechii greci.

epagogă *sf* [At: LM / A: ? / Pl: *~ge* / E: gr ***ἐπαγογή***] (În filozofia lui Aristotel) Inducție.

epagogic, ~ă *a* [At: LM / Pl: *~ci, ~ce* / E: fr ***épagogique***] (În filozofia lui Aristotel; d. silogisme) Inductiv.

epahtă *sf* vz ***epactă***

epanadiploză *sf* [At: DN³ / Pl: *~ze* / E: it ***epanadiplosi,*** cf gr *ἐπαναδίπλωσις*] (Lit) Figură retorică constând în repetarea unui cuvânt (sau a unui grup de cuvinte) la sfârșitul și la începutul unei unități sintactice sau metrice Si: *epanastrofă, prosapodoză, rediție*.

epanaforă *sf* [At: DN³ / Pl: *~re* / E: fr ***épanaphore,*** it ***epanafora***] Anaforă.

epanalepsă *sf* [At: LM / V: (îvr) ***~sis*** *sn* / Pl: *~se* / E: fr ***épanalepse, épanalepsis,*** gr ***ἐπανάληψις***] (Rar) Figură retorică constând din repetarea unui cuvânt sau a unei fraze sau din reluarea cuvântului inițial la sfârșitul versului sau a frazei.

epanalepsis *sn* vz ***epanalepsă***

epanastais *sn* [At: VĂCĂRESCUL, IST. 250 / Pl: *~uri* / E: ngr ***ἐπανάστασις***] (Grî) **1** Tulburare. **2** Revoltă. **3** Revoluție.

epanastrofă *sf* [At: DN³ / Pl: *~fe* / E: ngr ***ἐπαναστροφή***] (Lit) Epanadiploză.

epandaj *sn* [At: DN³ / Pl: *~e* / E: fr ***épandage***] (Frm) **1** Împrăștiere. **2** Operație de răspândire a apelor murdare pe un teren cultivabil după decantarea lor, în scopul epurării biologice naturale a acestor ape. **3** Împrăștiere a îngrășământului pe câmp.

epanghelmă *sf* [At: (a. 1795) GÁLDI, M. PHAN. 180 / A și: *epanghelmă* / Pl: *~me,* (rar) *~mate* / E: ngr ***ἐπάγγελμα***] (Grî) **1** Profesiune. **2** Slujbă.

epaniol *sm* [At: ENC. VET. / P: *~ni-ol* / Pl: *~i* / E: fr ***épagneul***] (Frm; adesea cu determinări care indică rasa) Grup de rase de câini originare din Spania, cu părul mare și urechi clăpăuge, folosit uneori la vânătoare Si: *spaniel*.

epanodă *sf* [At: DN³ / Pl: *~de* / E: fr ***épanode***] Procedeu retoric constând în reluarea detaliată a fiecărui cuvânt sau grup de cuvinte dintr-un vers.

epanșament *sn* [At: BIANU, D. S. / Pl: *~e* / E: fr ***épanchement***] Acumulare de lichide în anumite țesuturi sau zone ale organismului.

eparc *sm* vz ***eparh***

eparfie *sf* vz ***eparhie***

eparh *sm* [At: DOSOFTEI, V. S. septembrie 13ᵛ / V: (rar) ***~rc*** / S și: *~rch* / Pl: *~i,* (rar) *~rși, ~chi* / E: ngr ***ἔπαρχος***] (Înv) **1** Guvernator al unei provincii, oraș etc. **2** (Rar) Titlu al unui eparh (1).

eparhial, ~ă *a* [At: LAURIAN, M. III, 27/17 / P: *~hi-al* / S și: (înv) *~rchi~* / Pl: *~i, ~e* / E: ***eparhie*** + *-al*] **1** Care aparține eparhiei (1) Si: *episcopal* (2). **2** Privitor la eparhie (1) Si: *diecezan, episcopal* (4). **3** (D. adunări și sinoduri, conchistorii) Care este format din reprezentanții preoților unei eparhii (1) și se ocupă de problemele privitoare la eparhie (1) Si: *eparhialnic,* (înv) *eparhic,* (îvr) *eparșicesc*.

eparhialnic, ~ă *a* [At: PETROVICI, P. 343/19 / P: *~hi-al~* / Pl: *~ci, ~ice* / E: ***eparhial*** + *-nic*] (Înv) Eparhial (3).

eparhian *sm* [At: PRAV., ap MURNU, GR. 22 / P: *~hi-an* / Pl: *~i* / E: ***eparhie*** + *-ian*] (Îvr) Eparhiot (3).

eparhic, ~ă *a* [At: POLIZU / V: ***~rșic*** / S și: *~rchic* / Pl: *~ci, ~ce* / E: ngr ***ἐπαρχικός***] (Înv) Eparhial (3).

eparhie *sf* [At: (a. 1631). MAG. IST. I, 122/14 / V: (îvr) ***~rfie*** / A și: (înv) *eparhie* / Pl: *~ii* / E: ngr ***ἐπαρχία,*** slv ***єпархїа***] **1** (Mai ales în organizarea Bisericii ortodoxe) Diviziune administrativă bisericească, condusă de un episcop Si: *dieceză, episcopie* (4). **2** Reședință a episcopului Si: *episcopie* (6). **3** (Înv; pex) Teritoriu pe care se exercită jurisdicția unei instanțe judecătorești. **4** (Înv) District. **5** (Înv) Provincie. **6** (Reg; îf *~rfie*) Teren. **7** (Pex) Proprietate.

eparhiot, ~ă [At: (a. 1784) N. A. BOGDAN, C. M. 71 / S și: *~rchi~* / Pl: *~oți, ~e* / E: ngr ***ἐπαρχιώτης***] (Îvr) **1-2** *smf, a* (Episcop) care conduce o eparhie (1). **3** *sm* Persoană care făcea parte dintr-o eparhie Si: (îvr) *eparhian*.

eparhiotic, ~ă *a* [At: LM / P: *~hi-o~* / S și: *~chi~* / Pl: *~ci, ~ce* / E: ***eparhiot*** + *-ic*] (Îvr) **1** Referitor la eparhioți (3). **2** Care aparține eparhioților (3).

eparșic *a* vz ***eparhic***

eparșicesc, ~ească *a* [At: POLIZU / Pl: *~ești* / E: ***eparhic*** + *-icesc*] (Îvr) Eparhial (3).

eparven *sn* [At: ENC. AGR. / Pl: *~e* / E: fr ***éparvin***] (Mdv) Tumoare osoasă care se formează uneori la încheietura piciorului dinapoi la cai, mai rar la boi Si: *spavan*.

epata [At: CARAGIALE, O. I, 314 / Pzi: *~tez* / E: fr ***épater***] **1** *vt* A impresiona prin purtare, ținută neobișnuită, extravagantă Si: *a uimi, a ului*. **2** *vr* (Rar) A rămâne puternic impresionat.

epatant, ~ă *a* [At: C. PETRESCU, C.V. 69 / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***épatant***] **1** Care epatează (1) Si: *uimitor, uluitor*. **2** Minunat.

epatare *sf* [At: LOVINESCU, M. 240 / Pl: *~tări* / E: ***epata***] Impresionare.

epaulet *sn* vz ***epolet***

epavă *sf* [At: M. I. CARAGIALE, C. 105 / Pl: *~ve* / E: fr ***épave***] **1** Carcasă a unei nave scufundate sau eșuate. **2** Navă distrusă sau naufragiată. **3** (Pex) Rămășiță. **4** Obiect abandonat. **5** (Fig) Persoană ajunsă într-o stare fizică și morală deplorabilă.

epecie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***épœcie***] (Blg) Folosire a indivizilor unei specii ca substrat de către indivizii altei specii.

epelipsie *sf* vz ***epilepsie***

ependim *sn* [At: ENC. ROM. / Pl: *~e* / E: fr ***épendyme***] (Med) Membrană care căptușește canalul rahidian, trunchiul cerebral și ventriculii cerebrali.

ependimar, ~ă *a* [At: ABC SĂN. 331 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***épendymaire***] Care aparține ependimului.

ependimită *sf* [At: DN³ / Pl: *~te* / E: fr ***épendimyte***] (Med) Inflamație a ependimului.

epenglu *sn* [At: LTR² / Pl: *~uri* / E: fr ***épingle***] Exercițiu de zbor aviatic compus dintr-un număr de viraje executate la un unghi de 180° pe panta de urcare și de coborâre, urmate de coborâre în zbor și aterizare.

epentetic, ~ă *a* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~ci, ~ce* / E: fr ***épenthétique***] (D. sunete) Apărut prin epenteză.

epenteză *sf* [At: PONTBRIANT, D. / S și: (înv) *~the~, ~esă* / Pl: *~ze* / E: fr ***épenthèse***] Fenomen fonetic constând în apariția în interiorul unui cuvânt a unui sunet nou (mai rar, a unei silabe) între două sunete greu de pronunțat.

eper *sn* [At: L. ROM. 1960, nr. 2, 21 / Pl: *~e* / E: mg ***epör*** „mură, dudă"] (Mgm) Varietate de măr asemănătoare cu ionatanul.

epetemă *sf* vz ***epitemă***

epeu *sn* [At: CAMIL PETRESCU, T. I, 130 / Pl: *~ee* / E: fr ***épée***] (Frr) Spadă.

epexegetic, ~ă *a* [At: PUȘCARIU, L. R. I, 148 / Pl: *~ci, ~ce* / E: cf gr ***ἐπεξηγητικός***] (Nob) Explicativ.

epexegeză *sf* [At: LM / S și: *epessegesă* / Pl: *~ze* / E: cf gr ***ἐπεξήγησις***] (Îvr) Secvență explicativă întrebuințată în retorică.

epi- [At: DER / E: fr ***épi-***] Element prim de compunere savantă care înseamnă: „De deasupra".

epibat *sm* [At: DN² / Pl: *~ați* / E: fr ***épibat***] (Îvr) Soldat din marina grecească.

epic, ~ă [At: HELIADE, GR. P. 19/3 / Pl: *~ci, ~ce* / E: lat ***epicus*** fr ***épique***, cf it *epico*] **1** *a* (D. opere, subiecte, creații literare) Care narează fapte ale eroilor unor întâmplări reale sau imaginare Si: (înv) *epicesc* (**3**). **2-3** *sma* (Șîs *gen ~*) (Gen literar) care cuprinde diverse specii de narațiuni în versuri și în proză, dezvăluind cu relativă obiectivitate portretul fizic și moral al personajelor, faptele lor, relațiile lor cu mediul înconjurător. **4-5** *sfa* (Operă literară) care narează fapte ale eroilor unor întâmplări reale sau imaginare. **6-7** *sfa* (Pex) Povestire (sau care povestește). **8** *sf* Totalitate a operelor literare având la bază narațiunea. **9** *a* (D. un scriitor) Care compune opere având la bază narațiunea. **10** *a* Care este întrebuințat în opere cu caracter narativ Si: (înv) *epicesc* (**1**). **11** *a* Specific operelor cu caracter narativ Si: (înv) *epicesc* (**2**). **12** *a* Asemănător cu faptele povestite în epopei sau în poeme eroice. **13** *a* Demn de o epopee. **14** *a* De proporții vaste Si: *grandios*.

epicalisi *vt* [At: (a. 1752) GÁLDI, M. PHAN. 180 / Pzi: *~sesc* / E: ngr ***ἐπικαλῶ***] (Grî; iuz) A invoca.

epicard *sm* [At: AGRONOMIA (1859), 387/16 / V: (înv) ***~diu*** / Pl: *~uri* / E: fr ***épicarde***] Înveliș extern al inimii format dintr-o membrană cu un singur strat de celule.

epicardită *sf* [At: DN³ / Pl: *~te* / E: fr ***épicardite***] (Med) Inflamație a epicardului.

epicardiu *sm* vz ***epicard***

epicarp *sn* [At: CAIET, 82ʳ/15 / V: (înv) ***~piu*** / Pl: *~uri*, (înv) *~i, ~e* / E: fr ***épicarpe***, it ***epicarpio***, cf ngr ***επικαρπιος***] Membrană externă, subțire, constituită dintr-unul sau din două straturi de celule, care acoperă fructul unei plante Si: *exocarp, pieliță*.

epicarpic, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ci, ~ce* / E: fr ***épicarpique***] Care aparține epicarpului.

epicarpiu *sn* vz ***epicarp***

epicen, ~ă *a* [At: COSTINESCU / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***épicène***] (D. substantive, nume de ființe) Care are aceeași formă pentru indicarea ambelor sexe.

epicentric, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ci, ~ce* / E: fr ***épicentrique***] Care se referă la epicentru.

epicentru *sn* [At: SĂM. VI, 73 / Pl: *~re* / E: fr ***épicentre***] Punct de pe suprafața globului pământesc situat deasupra hipocentrului unui cutremur unde intensitatea zguduirii este maximă.

epicerc *sn* [At: NEGULICI / Pl: *~uri* / E: ***epi + cerc***] (Îvr) Epiciclu.

epicesc, ~ească *a* [At: EUSTATIEVICI, GR. RUM. 123ʳ/18 / Pl: *~ești* / E: ***epic*** + *-esc*] (Înv) **1-2** Epic (**8-9**). **3** Epic (**1**).

epicheremă *sf* [At: PROT.-POP., N. D. / Pl: ***~chir~, epihe~***, (rar) ***epihir~*** / Pl: *~me*, (rar) *~mate* / E: fr ***épichérème***, it ***epicherema***, lat ***epicherema***, ngr ***ἐπιχείρημα***] Raționament deductiv alcătuit din mai multe silogisme, de obicei eliptice, ale căror premize apar amplificate prin adaosuri de motivări suplimentare Vz *entimemă*.

epichiremă *sf* vz ***epicheremă***

epichirosi *v* vz ***epihirosi***

epicicloid *sn* vz ***epicicloidă***

epicicloidal, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***épicycloïdal***] Care se referă la epicicloidă.

epicicloidă *sf* [At: NEGULICI / V: ***epicicloid*** / P: *~clo-i~* / Pl: *~de* / E: fr ***épicycloïde***] (Mat) Curbă plană descrisă de un punct al unui cerc care se rostogolește fără alunecare, rămânând tangent exterior pe un alt cerc fix.

epiciclu *sn* [At: DEX / Pl: *~uri* / E: ***épicycle***] **1** Cerc care se rostogolește fără să alunece în exteriorul și în planul unui cerc de bază fix Si: (îvr) *epicerc*. **2** (Glg) Ciclu de eroziune întrerupt înainte de a se fi realizat complet.

epicitate *sf* [At: CINEMA, 1968, nr. 8, X, ap. DLR ms / Pl: *~tăți* / E: ***epic*** + *-itate*] (Rar) **1-2** Caracter epic (**8-9**).

epiciza *vt* [At: CINEMA, 1968, nr. 1, XII, ap. DLR ms / Pzi: *~zez* / E: ***epic*** + *-iza*] (Rar) **1-2** A face să devină epic (**8-9**).

epicondil *sn* [At: DN³ / Pl: *~e* / E: fr ***épicondyle***] (Atm) Apofiză a extremității inferioare a humerusului.

epicondilită *sf* [At: DN³ / Pl: *~te* / E: fr ***épicondylite***] (Med) Inflamație a epicondilului.

epicontinental, ~ă *a* [At: LTR² / Pl: *~i, ~e* / E: ***epi- + continental***, cf it *epicontinentale*] **1** (D. mare) Care este situat la marginea sau în interiorul unui continent. **2** Care este specific mărilor situate la marginea sau în interiorul unui continent. **3** (Glg; îs) *Depozit ~* Depozit depus pe prispa continentală.

epicoriu, ~ie *a* [At: DN³ / P: *~riu* / Pl: *~ii* / E: it ***epicorio***] (Liv) **1** Indigen. **2** Nativ.

epicotil *sn* [At: AGROTEHNICA, II, 9 / Pl: *~e* / E: fr ***épicotyle***] (Bat) Parte a tulpinii embrionare cuprinsă între cotiledoane și primele frunze.

epicranian, ~ă *a* [At: DN³ / P: *~ni-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: ***epicraniu*** + *-an*, cf fr *épicrâne*] Care înconjoară craniul.

epicraniu *sn* [At: LM / Pl: *~ii* / E: fr ***épicrâne***] (Atm) Înveliș al craniului.

epicrație *sf* [At: (a. 1779) IORGA, S. D. XXII, 271 / Pl: *~ii* / E: ngr ***ἐπικρατεία***] (Grî) **1** Dominație. **2** Stăpânire. **3** Guvernare. **4** Stat. **5** Provincie. **6** Domeniu.

epicriză *sf* [At: LM / Pl: *~ze* / E: fr ***épicrise***] (Med) Ansamblu de fenomene care caracterizează o boală, pe baza căruia se poate stabili diagnosticul și tratamentul pacientului.

epicurean, ~ă *smf, a* vz ***epicurian***

epicureian, ~ă *smf, a* vz ***epicurian***

epicureic, ~ă *smf, a* [At: CIAUȘANU, R. SCUT. 68 / Pl: *~ci, ~ce* / E: ***epicureu*** + *-ic*, cf ger *epikureisch*] **1-9** Epicurian (**1-9**). **10-12** Epicurian (**11-13**).

epicureism *sn* vz ***epicurism***

epicureizm *sn* vz ***epicurism***

epicureu, ~ee *smf, a* [At: N. TEST. (1648), 186ᵛ/17 / A și: (înv) *~cureu* / Pl: *~ei, ~ee* / E: lat ***epicureus***, ngr ***ἐπικούρειος***, cf it *epicureo*] **1-9** Epicurian (**1-9**). **10-12** Epicurian (**11-13**).

epicurian, ~ă [At: GTN (1836), 92²/24 / V: ***~reian***, (rar) ***~rean*** / P: *~ri-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***épicurien***] **1** *sm* Discipol al lui Epicur Si: *epicureic* (**1**), *epicureu* (**1**). **2** *smf* Adept al epicurismului (**1**) Si: *epicureic* (**2**), *epicureu* (**2**). **3** *a* Care ține de doctrina lui Epicur Si: *epicureic* (**3**), *epicureu* (**3**), *epicuriesc* (**1**), (nob) *epicurist* (**1**). **4** *a* Care se referă la epicurism (**1**) Si: *epicureic* (**4**), *epicureu* (**5**), *epicuriesc* (**2**), (nob) *epicurist*

(2). 5 *a* Care este partizan al epicurismului (1) Si: *epicureic* (5), *epicureu* (5), *epicuriesc* (2), (nob) *epicurist* (3). 6 *a* Care aderă la epicurism (1) Si: *epicureic* (6), *epicureu* (6), *epicuriesc* (4), (nob) *epicurist* (4). 7 *smf* Adept al epicurismului (2) Si: *epicureic* (7), *epicureu* (7). 8-9 *a* Care este specific epicurismului (2) și partizanilor săi Si: *epicureic* (8-9), *epicureu* (8-9). 10 *a* (Îs) *Școală ~ă* Epicurism (2). 11 *a* Care se caracterizează prin căutarea plăcerilor Si: *epicureic* (10), *epicureu* (10) Vz *senzual*, *voluptos*. 12 *smf* Persoană înclinată spre plăcerile alese, rafinate, spirituale Si: *epicureic* (11), *epicureu* (11). 13 *smf* (Dep) Persoană înclinată excesiv spre plăceri Si: *epicureic* (12), *epicureu* (12).

epicuriesc, ~ească *a* [At: POTECA, F. 46/20 / P: *~ri-esc* / Pl: *~ești* / E: ***epicureu*** + *-esc*] **1-4** Epicurian (3-6).

epicurism *sn* [At: ANTROP. 225/26 / V: ***~reism, ~reizm*** / P: *~rism* / E: fr ***épicurisme***] **1** Doctrină filozofică materialistă, aparținând lui Epicur și adepților săi, care explica lumea, fenomenele în mod rațional-materialist și care susținea totodată o teorie etică a fericirii raționale la baza căreia stă repausul, liniștea și satisfacția individuală. **2** Morală care constă în căutarea plăcerilor Si: *școală epicureică* (10). **3** Înclinație spre plăcerile alese, rafinate, spirituale. **4** Mod de viață bazat pe căutarea plăcerilor.

epicurist, ~ă *a* [At: OȚETEA, R. 217 / Pl: *~iști, ~e* / E: ***Epicureu*** + *-ist*] **1-4** (Nob) Epicurian (3-6).

epidemic, ~ă [At: EPISCUPESCU, O. I. 84/6 / V: (înv) ***epidimic*** / Pl: *~ci, ~ce* / E: fr ***épidémique***] **1** *a* (D. unele boli ale oamenilor) Care are caracter de epidemie (1) Si: *contagios*, *molipsitor*, (înv) *epidemicesc*, (îvr) *epidemiesc*. **2** *a* (D. manifestări, sentimente) Care cuprinde un mare număr de oameni. **3** *av* Răspândindu-se ca o epidemie (1). **4** *a* (D. mediul înconjurător) Care favorizează apariția și menținerea epidemiilor. **5** *a* (Pex; d. unele boli ale animalelor) Epizootic.

epidemicesc, ~ească *a* [At: REȚ. HOL. / V: ***~dim~*** / Pl: *~ești* / E: ***epidemic*** + *-esc*] (Înv) Epidemic (1)

epidemicește *av* [At: EPISCUPESCU, A. 141/23 / E: ***epidemic*** + *-ește*] (Îvr) În mod epidemic (1).

epidemie *sf* [At: (a. 1807) BV II, 496 / V: (pop) ***ipi~***, (înv) ***~dim~*** / P: *~mi-e* / Pl: *~ii*, (înv) *~* / E: fr ***épidémie***, lat ***epidemia***, ngr ***επιδημία***] **1** Extindere, prin contaminare, cu o frecvență neobișnuită, a unei boli infecțioase, la un număr mare de persoane dintr-o anumită localitate, regiune etc. **2** (Pex) Boală infecțioasă care se extinde, simultan, prin contaminare, la un număr mare de persoane dintr-o anumită localitate, regiune etc. Si: *molimă*, (înv) *moarte*, (îvp) *omor*. **3** (Pex) Epizootie. **4** (Înv; îla) **Cu ~** Epidemic (5).

epidemiesc, ~ească *a* [At: C. VÎRNAV, H. ap. DLR ms / P: *~mi-esc* / Pl: *~ești* / E: ***epidemie*** + *-esc*] (Îvr) Epidemic (1).

epidemiolog, ~ă *smf, a* [At: ABC. SĂN. 32 / P: *~mi-o~* / Pl: *~gi, ~ge* / E: drr ***epidemiologie***] **1-4** (Medic) care este specializat în epidemiologie (1-2).

epidemiologic, ~ă *a* [At: BO (1951), 414 / P: *~mi-o~* / Pl: *~ci, ~ce* / E: fr ***épidémiologique***] **1-2** Care ține de epidemiologie sau de epidemie (2). **3-4** Privitor la epidemiologie sau la epidemie (2). **5** (Îs) *Aviz ~* Aviz care atestă absența sau prezența contaminării cu o boală contagioasă.

epidemiologie *sf* [At: SCÎNTEIA, 1952, nr. 2394 / P: *~mi-o~* / Pl: *~ii* / E: fr ***épidémiologie***] **1-2** (Știință care se ocupă cu) studiul cauzelor și naturii epidemiilor (2), prevenirea și combaterea lor.

epidepsie *sf* vz ***epilepsie***

epiderm *sn* vz ***epidermă***

epidermă *sf* [At: J. CIHAC, I. N. 252/25 / V: ***epiderm*** *sn* / Pl: *~me* / E: fr ***épiderme***, lat ***epidermis***] **1** Țesut de protecție care acoperă părțile aeriene ale plantelor (erbacee superioare), format, de obicei, dintr-un singur strat de celule Si: *cuticulă*, *membrană*. **2** Strat exterior, superficial, care acoperă derma și formează, împreună cu aceasta, pielea care învelește corpul omului și al animalelor superioare. **3** (Pex) Piele. **4** (Fig; înv; îs) *~ sufletului* Sensibilitate. **5** (Îe) **A avea ~ma sensibilă** A fi sensibil. **6** (Îae) A fi susceptibil. **7** (Asr) Suprafață exterioară a unui corp. **8** (Asr) Înveliș protector. **9** (Asr) Coajă.

epidermic, ~ă *a* [At: MAN. SĂNĂT. 141/14 / Pl: *~ci, ~ce* / E: fr ***épidermique***] **1-2** Care aparține epidermei (1-2) Si: (nob) *epidermoidal* (1-2). **3-4** Privitor la epidermă (1-2) Si: (nob) *epidermoidal* (3-4). **5-6** De natura epidermei (1-2) Si: (nob) *epidermoidal* (5-6). **7-8** De epidermă (1-2) Si: (nob) *epidermoidal* (7-8).

epidermită *sf* [At: DN^3 / Pl: *~te* / E: fr ***épidermite***] **1-2** (Boală care constă în) inflamația epidermei (2).

epidermizare *sf* [At: DER / Pl: *~zări* / E: ***epidermă*** + *-izare*] (Med) Fază finală a cicatrizării, care constă în acoperirea plăgii cu o epidermă (2) nouă.

epidermofiție *sf* [At: ABC SĂN. 242 / Pl: *~ii* / E: fr ***épidermophytie***] **1-2** (Boală de piele produsă de) localizarea unor ciuperci microscopice în stratul cornos al epidermei (2).

epidermoid, ~ă *a* [At: DN^3 / Pl: *~izi, ~e* / E: fr ***épidermoïde***] Care este asemănător cu epiderma (2).

epidermoidal, ~ă *a* [At: BARCIANU / P: *~mo-i~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***épidérmoïde***] **1-8** (Nob) Epidermic (1-8).

epidermoliză *sf* [At: DN^2 / Pl: *~ze* / E: fr ***épidérmolyse***] (Med) Sensibilitate deosebită a pielii la influența unor agenți fizici, caracterizată prin formarea de bășici cu conținut seros.

epidermomicoză *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ze* / E: fr ***épidermomycose***] (Med) Micoză care afectează stratul superficial al pielii și fanerele.

epidiaproiector *sn* [At: DN^3 / Pl: *~oare* / E: fr ***épidiaprojecteur***] Aparat care permite proiecția atât prin transparență cât și prin reflexie.

epidiascop *sn* [At: MDT / P: *~di-a~* / Pl: *~oape* / E: fr ***épidiascope***] Aparat care servește la proiectarea, prin transparență, pe un ecran, a unui dispozitiv sau, prin reflexie, a unei figuri netransparente luminate Si: *diascop*, (înv) *episcop*^{2}.

epidiascopic, ~ă *a* [At: DN^3 / Pl: *~ci, ~ce* / E: fr ***épidiascopique***] Referitor la epidiascop.

epidictic, ~ă *a* [At: LM / Pl: *~ci, ~ce* / E: fr ***épidictique***] (Liv) Demonstrativ.

epididim *sn* [At: KRETZULESCU, A. 330/16 / V: (înv) ***~ă*** *sf* / Pl: *~uri, ~e* / E: fr ***épididyme***] Mic organ alungit situat în lungul marginii dinapoi și de sus a testiculului, cu un canal pe unde trece sperma.

epididimă *sf* vz ***epididim***

epididimectomie *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ii* / E: fr ***épididymectomie***] (Med) Ablațiune chirurgicală a epididimului.

epididimit, ~ă [At: BIANU, D. S. 730 / Pl: *~iți, ~e* / E: fr ***épididimyte***] **1-2** *sf* (Boală care constă în) inflamarea epididimului. **3** *sm* Silicat natural de sodiu și beriliu, incolor, cristalizat în sistem rombic.

epididimotomie *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ii* / E: fr ***épididimotomie***] (Med) Incizie a epididimului.

epidimic, ~ă *a, av* vz ***epidemic***

epidimicesc, ~ească *a* vz ***epidemicesc***

epidimie *sf* vz ***epidemie***

epidot *sn* [At: LM / Pl: ? / E: fr ***épidote***] Silicat natural de calciu, aluminiu și fier, cristalizat în sistemul monoclinic, având diferite nuanțe de verde și întâlnit frecvent în rocile cristaline.

epidotit *sn* [At: LM / Pl: ? / E: fr ***épidotite***] Rocă metamorfică de contact, constituită, în special, din epidot și cuarț.

epidotizare *sf* [At: DN^3 / Pl: *~zări* / E: ns, cf fr *épidotiser*] Fenomen prin care anumite roci se îmbogățesc în epidot.

epiec *sm* [At: PONTBRIANT, D. / P: *e-pi-ec* / Pl: *~ci* / E: tc ***hepyek***] (Tcf; la jocurile de zaruri) **1** Aruncare de zaruri în urma căreia apare de două ori unu. **2** (Ccr) Dublă în care fiecare dintre cele două zaruri arată câte un punct.

epifanie *sf* [At: SĂULESCU, HR. I, 133/13 / S și: *epiphanie* / Pl: *~ii* / E: ngr ***ἐπιφάνεια***] **1** (Înv) Sărbătoarea înfățișării lui Iisus Hristos magilor (6 Ianuarie) Si: *Bobotează*. **2** (Fig) Manifestare. **3** (Fig) Apariție. **4** Revelație.

epifenomen *sn* [At: IBRĂILEANU, A. 186 / Pl: *~e* / E: fr ***épiphénomène***] **1** (Flz) Fenomen secundar care nu influențează apariția

sau dezvoltarea fenomenului esențial pe care îl însoțește. **2** Simptom accesoriu în cursul unei boli, fără legătură directă cu aceasta.

epifenomenalism *sn* [At: DER / V: **~*nism*** / Pl: *~e* / E: fr ***épiphénoménalisme***] Teorie după care conștiința este un epifenomen (1) al proceselor biologice.

epifenomenism *sn* vz ***epifenomenalism***

epifenomenist, ~ă [At: DN³ / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***épiphénoméniste***] **1** *a* Referitor la epifenomenalism. **2** *smf* Adept al epifenomenalismului.

epifil, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***épiphylle***] (Bot) Care se dezvoltă pe frunze.

epifit, ~ă [At: ENC. ROM. / Pl: *~iți, ~e* / E: fr ***épiphyte***] **1** *sf* (Lpl) Grup de plante care trăiesc pe alte plante, pe care le folosesc numai ca suport. **2** *sf* Plantă din grupul epifitelor (1). **3** *a* (D. plante) Care trăiește pe o altă plantă, pe care o folosește numai ca suport.

epifitie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* E: fr ***épiphytie***] Boală care atacă plantele în anumite perioade de timp.

epifizan, ~ă *a* [At: LTR² VII, 259 / Pl: *~i, ~e* / E: ***epifiză*** + *-an*] (Nob) Epifizar (1).

epifizar, ~a *a* [At: PARHON, B. 173 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***épiphysaire***] **1** Care este folosit la bolile epifizei (2) Si: (nob) *epifizan*. **2** Care aparține epifizei (1). **3** Care afectează epifiza (1). **4** Referitor la epifiză (1).

epifiză *sf* [At: LM / Pl: *~ze* / E: fr ***épiphyse***] **1** Capătul oaselor, format din țesut spongios. **2** (Șîs *glandă ~*) Glanda pineală Si: *pineal*.

epifizectomie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***épiphysectomie***] (Med) Ablațiune a epifizei (2).

epifizită *sf* [At: DN³ / Pl: *~te* / E: fr ***épiphysite***] **1-2** (Boală de creștere la copii și adolescenți care constă în) inflamarea epifizei (1) de la extremitatea superioară a femurului și a vertebrelor.

epifonem *sn* [At: CANTEMIR, IST. 82 / V: (înv) ***~ă*** *sf* / S și: *epipho~* / Pl: *~e* / E: fr ***epiphonème***] Exclamație sentențioasă, prin care se termină sau se rezumă un discurs, o povestire.

epifonemă *sf* vz ***epifonem***

epiforă *sf* [At: CORNEA, E. I, 58/28 / A și: *epiforă* / Pl: *~re* / E: fr ***épiphore***, lat ***epiphora***, ngr ***ἐπιφορά***] **1** Secreție lacrimală exagerată datorată unor cauze patologice. **2** Figură de stil care constă în repetarea unui cuvânt sau a mai multor cuvinte la sfârșitul unor versuri, strofe, fraze etc. Si: *epistrofă*.

epiforic, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ci, ~ce* / E: ***epiforă*** + *-ic*] Referitor la epiforă (2).

epifrază *sf* [At: DN² / S și: (înv) *~asă* / Pl: *~ze* / E: fr ***épiphrase***] Figură retorică care constă în adăugarea, la o frază cu înțeles deplin, a unei sau a mai multor părți în care se dezvoltă o idee secundară.

epigastralgie *sf* [At: CADE / Pl: *~ii* / E: fr ***épigastralgie***] **1-2** (Boală care se caracterizează prin) durere în regiunea epigastrului (1).

epigastric, ~ă *a* [At: KRETZULESCU, A. 289/22 / Pl: *~ci, ~ce* / E: fr ***épigastrique***] **1** Care aparține epigastrului (1). **2** Privitor la epigastru (1).

epigastriu *sn* vz ***epigastru***

epigastru *sn* [At: HOL. 7, AR (1830), 434 / Pl: ? / V: (înv) ***~riu*** / E: fr ***épigastre***, ngr ***ἐπιγάστριον***] Parte superioară și mijlocie a abdomenului, cuprinsă între coaste și ombilic Si: (pop) *lingurea*.

epigenetic, ~ă *a* [At: LTR² / Pl: *~ci, ~ce* / E: fr ***épigénétique***] **1** (D. minerale sau depozite de minereu) Care este mai recent decât rocile în care este cuprins. **2** (D. valea unui râu) Care a suferit transformări în urma epigenezei (2). **3** (D. râuri) Care produce săparea și adâncirea văilor printr-un proces de eroziune. **4** (Blg) Referitor la epigeneză (3).

epigeneză *sf* [At: LM / Pl: *~ze* / E: fr ***épigénèse***] **1** (Glg) Proces de depunere, succesivă, a mineralelor, după formarea rocilor în care sunt înglobate Si: *epigenie*. **2** (Glg) Proces de eroziune provocat de râuri în timpul săpării și adâncirii văilor lor. **3** (Blg) Concepție evoluționistă conform căreia oul fertilizat, în cursul dezvoltării embrionare, dă naștere unui organism nou, în urma unor transformări succesive, care duc la diferențierea țesuturilor și organelor.

epigenie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***épigénie***] (Glg) Epigeneză (1).

epigeu, ~ee *a* [At: DN³ / Pl: *~ei, ~ee* / E: fr ***épigé***] **1** (D. plante, animale) Care trăiește la suprafața pământului. **2** (D. germinație) În care cotiledoanele sunt la suprafața pământului.

epigin, ~ă [At: LM / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***épigyne***] **1** *a* (Bot; d. flori sau părți ale unei flori) Care crește inserat direct pe ovar sau deasupra acestuia. **2-3** *sfp, a* (Bot) (Clasă de plante) care se caracterizează prin faptul că au florile sau unele părți ale florii inserate direct pe ovar sau deasupra acestuia. **4** *sf* Plantă care aparține clasei epigine (2).

epiginic, ~ă *a* [At: LM / Pl: *~ci, ~ce* / E: fr ***épigyne***] (Bot) **1** (D. părțile unei flori, mai ales stamine) Care este inserat pe ovar. **2** (D. unele specii de plante) Care se caracterizează prin epiginie.

epiginie *sf* [At: LM / Pl: *~ii* / E: fr ***épigynie***] (Bot) Însușire a unei plante de a avea părțile florii, mai ales staminele, inserate pe ovar.

epiglotă *sf* [At: KRETZULESCU, A. 280/2 / V: (îvr) ***~te*** *sfp* / Pl: *~te* și (înv) *~ti i* / E: fr ***épiglotte***] Membrană fibrocartilaginoasă, așezată în partea superioară a laringelui, care astupă glota în momentul înghițirii, împiedicând pătrunderea alimentelor pe căile respiratorii.

epiglote *sf* vz ***epiglotă***

epiglotic, ~ă *a* [At: LM / Pl: *~ci, ~ce* / E: fr ***épiglottique***] (Rar) Care aparține epiglotei.

epiglotită *sf* [At: LM / Pl: *~e* / E: fr ***épiglottite***] **1-2** (Boală care se caracterizează prin) inflamația epiglotei.

epigon *sm* [At: MAIORESCU, CR. II, 302 / Pl: *~i* / E: fr ***épigone***, ger ***Epigone***] **1** Descendent (inferior predecesorilor). **2-3** (Spc; fig) Denumire pentru artiști de valoare minoră, care apar în perioada de declin a unui curent (artistic), sau care imită mijloacele de expresie specifice unui mare creator. **4** (Rar; fig) Urmaș. **5** (În mitologia greacă) Nume purtat de fiecare dintre fiii celor șapte comandanți din Argos, asediatori ai Tebei, care făcând o a doua expediție, au reușit să cucerească cetatea. **6** (Lpl) Nume dat succesorilor lui Alexandru Macedon, care au purtat între ei războaie îndelungate pentru împărțirea imperiului acestuia.

epigonatiou *sn* [At: LM / Pl: ? / V: ***epigonatiu*** / E: fr ***épigonatiou***] (Înv) Genunchier purtat de episcopi.

epigonatiu *sn* vz ***epigonation***

epigonic, ~ă [At: VIANU, A. P. 92 / Pl: *~ci, ~ce* / E: ***epigon*** + *-ic*] **1-8** *a* Caracteristic epigonilor (1-4) și creațiilor lor. **9-12** *a* De epigon (1-4). **13-16** *a* Referitor la epigon (1-4). **17-20** *av* În felul epigonilor (1-4). **21-28** *a* Caracteristic epigonismului (1-8).

epigonism *sn* [At: V. ROM. august. 1961 / Pl: ? / E: ***epigon*** + *-ism*] **1-8** Atitudine sau manifestare de epigon (1-4).

epigraf *sn*, (îvr) *sm* [At: (a. 1814) BV III, 98 / Pl: *~e* / V: (înv) ***~ă*** *sf* / S și: (înv) *~aph* / Pl: *~e*, (îvr) *~i* / E: ngr ***ἐπιγραφή***] **1** Scurtă maximă sau enunțare (citată dintr-un autor) pusă la începutul unei cărți, al unui capitol etc. pentru a indica, în rezumat, conținutul sau spiritul în care s-a scris Si: *moto* Vz *titlu*. **2** Inscripție plasată pe fațada unei construcții, a unui monument etc. pentru a indica data, destinația etc. **3** (Imp) Epigrafist.

epigrafă *sf* vz ***epigraf***

epigrafe *sm* vz ***epigraf***

epigrafic, ~ă [At: LM / S și: (înv) *~aph~* / Pl: *~ci, ~ce* / E: fr ***épigraphique***, ger ***epigraphisch***] **1** *a* Care se ocupă cu epigrafia. **2** *a* Care caracterizează epigrafia. **3** *a* Privitor la epigrafie. **4** *a* De epigrafie. **5** *sf* (Rar) Epigrafie. **6** *a* (D. monumente, obiecte vechi cu valoare istorică) Care cuprinde un epigraf (3).

epigrafie *sf* [At: LM / S și: (înv) *~aph~* / Pl: *~ii* / E: fr ***épigraphie***] Știință care se ocupă cu descifrarea și interpretarea inscripțiilor vechi Si: (rar) *epigrafică* (5).

epigrafist, ~ă *smf* [At: ENC. ROM. / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***épigraphiste***] Specialist în epigrafie.

epigramatic, ~ă *a* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~ci, ~ce* / E: fr ***épigrammatique***, it ***epigrammatico***, lat ***epigrammaticus***] **1** Care caracterizează epigrama (2). **2** Care aparține epigramei (2). **3** Specific

epigramei (2). 4 Cu caracter de epigramă (2). 5 (Înv) Înclinat spre epigramă (5) Si: *înțepător, satiric, usturător*.

epigramatist *sm* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~iști* / E: fr ***épigrammatiste***] (Înv) Epigramist (**1**).

epigrammătă *sf* vz ***epigramă***

epigramă *sf* [At: M. COSTIN, O. 327 / V: (înv) ***epigrăm*** *sn*, (îvr) ***~mmătă*** / S și: (înv) *~mmă* / A și: (înv) *~ma* / Pl: *~e* / E: fr ***épigramme***, lat ***epigramma***, ngr ***ἐπίγραμμα***] **1** (Înv) Poezie scurtă, care aborda subiecte diferite. **2** Poezie lirică scurtă de proporții reduse, care satirizează trăsături negative, fapte, oameni etc., terminată cu o poantă (ironică) adesea rezultată din asociații neașteptate. **3** (Înv) Inscripție în versuri sau în proză, cu conținut epic sau elegiac, care era încrustată, mai ales la vechii greci, pe morminte, vase ornamentale etc. **4** (Asr) Vorbă de spirit, adesea caustică. **5** (Înv) Ironie. **6** (Îla) **De ~** Epigramatic (**5**).

epigramist, ~ă [At: RESMERIȚĂ, D. / Pl: *~iști, ~e* / E: it ***epigrammista***] **1** *smf* Autor de epigrame (**2**) Si: (înv) *epigramatist*. **2** *a* Care are caracter de epigramă (**2**).

epigrammată *sf* vz ***epigramă***

epigrăm *sn* vz ***epigramă***

epiherema *sf* vz ***epicheremă***

epiherimă *sf* [At: CANTEMIR, I. I. I, 13 / Pl: *~me* / E: ngr ***ἐπιχείρημα***] (Grî; rar) Întreprindere.

epihiremă *sf* vz ***epicheremă***

epihirisi *vt* [At: (a. 1782) GÁLDI, M. PHAN. / Pzi: *~sesc* / E: ngr ***ἐπιχειρῶ*** (aor lui ***ἐπιχειρῶ***)] (Grî) **1** A întreprinde. **2** A comite.

epihirisire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***epihirisi***] (Grî) **1** Întreprindere. **2** Comitere.

epihirisit, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***epihirisi***] (Grî) **1** Întreprins. **2** Comis.

epihirosi *vt*(a) [At: (a. 1787) GÁLDI, M. PHAN. / V: ***~ichi~*** / Pzi: *~sesc* / E: ngr ***ἐπικυρῶ*** (aor lui ***ἐπικυρῶ***)] (Fșa; grî) A confirma.

epihirosire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***epihirosi***] (Grî) Confirmare.

epihirosit, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***epihirosi***] (Grî) Confirmat.

epila *vtr* [At: SCRIBAN, D. / Pzi: *~lez* / E: fr ***épiler***] **1-2** A (se) depila.

epilare *sf* [At: DER / Pl: *~lări* / E: ***epila***] Depilare.

epilat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***eplia***] Depilare.

epilat[2], ~ă *a* [At: BARBU, PRINC. 129 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***epila***] Depilat.

epilator, ~oare *a, sn* [At: BIANU, D. S. 280 / V: (înv) ***~iu*** / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***épilatoire***] **1-2** Depilator.

epilatoriu *a, sn* vz ***epilator***

epilație *sf* [At: BIANU, D. S. / V: (înv) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***épilation***] (Rar) Depilare.

epilațiune *sf* vz ***epilație***

epilepsie *sf* [At: LUCR. FOL. 27/20 / V: (îvp) ***epidepsie***, (înv) ***~lip~***, (reg) ***~lop~***, (îvr) ***~siu*** (A: nct) *sn*, ***~lesie, ~lisie*** / A și: (îvr) *~lepsie* / Pl: *~ii* / E:fr ***epilepsie***, lat ***epilepsia***, ngr ***ἐπιληψία***] **1** Boală a sistemului nervos, caracterizată prin crize convulsive intermitente, însoțite de pierderea cunoștinței, de halucinații și de alte tulburări psihice Si: (pop) *pedepsie, ducă-se-pe-pustii*. **2** (D. accese, crize, atacuri etc.; îla) **De ~** Epileptic (**3**).

epilepsiu *sn* vz ***epilepsie***

epileptic, ~ă [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / Pl: *~ci, ~ce* / E: fr ***épileptique***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care suferă de epilepsie (**1**) Si: (înv) *epilepticos* (**1-2**). **3** *a* (D. simptome, crize, convulsii etc.) Care este caracteristic epilepsiei (**1**) Si: (îvr) *epilepticesc*. **4-5** *av, a* (Fig) (În mod) asemănător cu manifestările epilepticului (**1**) Vz *delirant*.

epilepticesc, ~ească *a* [At: VÎRNAV, F. M. I, 72v/7 / Pl: *~ești* / E: ***epileptic*** + *-icesc*] (Îvr) Epileptic (**3**).

epilepticos, ~oasă *a* [At: (a. 1830) DOC. EC. 458 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ngr ***ἐπιληπτικός***] (Înv) **1-2** Epileptic (**1-2**).

epileptiform, ~ă *a* [At: DN[2] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***épileptiforme***] Care se aseamănă cu epilepsia (**1**).

epileptogen, ~ă *a* [At: ABC SĂN. 150 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***épileptogéne***] (Med) Care produce epilepsia (**1**).

epileptoid, ~ă *a* [At: RALEA, O. 42 / Pl: *~oizi, ~e* / E: fr ***épileptoïde***] (D. gesturi, manifestări etc.) Care se aseamănă cu manifestările epilepsiei (**1**).

epilesie *sf* vz ***epilepsie***

epilepsiu *sn* vz ***epilepsie***

epilipsie *sf* vz ***epilepsie***

epilisie *sf* vz ***epilepsie***

epilog *sn* [At: (a. 1774) GÁLDI, M. PHAN. 181 / V: (îvr) ***~gos, ~gon*** (A: nct) / Pl: *~uri* și (rar) *~oage*, (înv) *~ogi* sm / E: fr ***épilogue***, lat ***epilogus***] **1** Parte finală (cu caracter concluziv sau rezumativ) a unei opere literare, a unui discurs etc. Si: *încheiere, concluzie, perorație, rezumat*. **2** Sfârșit al unei situații, al unei acțiuni, al unei întâmplări etc.

epiloga *vt* [At: G. M. ZAMFIRESCU, M. D. II, 287 / Pzi: *~ghez* / E: fr ***épiloguer***] (Rar) **1** A încheia. **2** (Irn) A găsi de spus ceva în plus la orice.

epilogare *sf* [At: MDA ms / Pl: *~gări* / E: ***epiloga***] (Rar) **1** Încheiere. **2** (Irn) Găsire a unei replici la orice Si: *epilogat[1]* (**2**).

epilogat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***epiloga***] (Rar) **1** Încheiere. **2** Epilogare (**2**).

epilogat[2], ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***epiloga***] (Rar) **1-2** Care are epilog (**1-2**).

epilogal, ~ă *a* [At: G. M. ZAMFIRESCU, M. D. I, 55 / Pl: *~i, ~e* / E: ***epilog*** + *-al*] (Nob) Cu caracter de epilog (**2**) Si: *final*.

epilogism *sn* [At: DN[2] / Pl: *~e* / E: fr ***épilogisme***] (Flz) Raționament prin care se trage concluzia asupra existenței sau naturii unui element necunoscut pe baza existenței sau naturii unui element cunoscut.

epilogon *sn* vz ***epilog***

epilogos *sn* vz ***epilog***

epilopsie *sf* vz ***epilepsie***

epimelie *sf* [At: (a. 1765) URICARIUL I, 116/4 / Pl: *~ii* / E: ngr ***ἐπιμέλεια***] **1** Grijă. **2** Atenție. **3** Înțelegere.

epimelisi *vr* [At: (a. 1797) GÁLDI, M. PHAN. 181 / Pzi: *~sesc* / E: ngr ***ἐπιμελῶ***] (Grî) A se îngriji.

epimelisire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***epimelisi***] (Grî) Îngrijire.

epimelisit[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***epimelisi***] (Grî) Îngrijire.

epimelisit[2], ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***epimelisi***] (Grî) Îngrijit[2].

epinefrină *sf* [At: LTR[2] / E: fr ***épinéphrine***] (Far) Adrenalină.

epinetă *sf* [At: M 1962, nr. 6, 19 / S și: *~tta* / Pl: *~te* / E: fr ***épinette***] (Rar) Spinetă.

epingea *sf* vz ***ipingea***

epiorc *am* [At: (a. 1820) URICARIUL, X, 283 / P: *epi-orc* / Pl: *~chi* / E: ngr ***ἐπιόρκος***] (Grî) **1** Care își calcă jurământul. **2** Care jură fals.

epiorchie *sf* [At: CANTEMIR, I. I., II, 219 / P: *epi-or~* / Pl: *~ii* / E: ngr ***ἐπιορκία***] (Grî; rar) **1** Încălcare a unui jurământ. **2** Jurământ fals.

epiphonemă *sf* vz ***epifonemă***

epipitidă *sf* [At: CORNEA, E. I, 59/4 / Pl: *~de* / E: nct] (Med; nob) Antrax.

epipleon *sn* vz ***epiplon***

epiplocă *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~ce* / E: fr ***épiploque***] (Lit) Concatenație.

epiploon *sn* vz ***epiplon***

epiplon *sn* [At: LM / V: ***~loon*** (P: *~lo-on*), (îvr) ***~ou, ~leon*** (P: *~le-on*) / Pl: *~oane* / E: fr ***épiploon***] (Med) Ligament peritoneal care unește viscerele, permițându-le o mișcare limitată Si: *prapur*.

epiplou *sn* vz ***epiplon***

epirogenetic, ~ă *a* [At: AGROTEHNICA, II, 455 / Pl: *~ci, ~ce* / E: ger ***epirogenetisch***] (D. mișcări tectonice) Care are caracter oscilatoriu și care determină, de obicei, ridicarea unor blocuri continentale Si: *epirogenic*.

epirogeneză *sf* [At: DEX / Pl: *~ze* / E: fr ***épirogenèse***] Proces de ridicare a unor porțiuni mari din scoarța terestră deasupra nivelului mării, datorită

mişcărilor tectonice oscilatorii şi care are drept rezultat formarea unor suprafeţe continentale.

epirogenic, ~ă *a* [At: DN^2 / Pl: *~ci, ~ce* / E: fr ***épirogénique***] Epirogenetic.

epirot, ~ă [At: M. COSTIN, ap. GCR. 200/13 / Pl: *~oţi, ~e* / E: fr ***épirote***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care face parte din populaţia de bază a Epirului. **3-4** *smf, a* (Persoană) care este originară din Epir. **5** *smp* Popor care locuieşte în Epir. **6-7** *a* Care aparţine Epirului sau epiroţilor Si: (rar) *epirotic* (**1-2**). **8-9** *a* Privitor la Epir sau la epiroţi Si: (rar) *epirotic* (**3-4**).

epirotic, ~ă *a* [At: SCL 1957, 39 / Pl: *~ci, ~ce* / E: ***epirot*** + *-ic*] (Rar) **1-4** Epirot (**6-9**).

episceniu *sn* [At: LM / P: *~niu* / Pl: *~ii* / E: fr ***épiscénium***] Construcţie asemănătoare unui etaj, situată deasupra scenei în teatrul antic şi folosită pentru amplasarea maşinilor.

episcop^1 *sm* [At: (cca 1580) CUV. D. BĂTR. II, 342 / V: (îvp) ***piscop***, (pop) ***piscup***, (îrg) ***~cup***, (reg) ***ip~***, ***ipiscu*** (*smi*), ***ipiscup***, ***pris~*** / A şi: (îrg) *~cop* / Pl: *~i* / E: lat ***episcopus***, ngr ***ἐπίσκοπος***, vsl ***епископъ***] **1** (Înv) Inspector al unui district, oraş, al unei provincii Si: *eparh*. **2** Grad înalt în ierarhia bisericească creştină, imediat inferior mitropolitului sau arhiepiscopului. **3** Persoană care are gradul de episcop (**2**) (şi conduce o eparhie).

episcop^2 *sn* [At: MDT / Pl: *~oape* / E: fr ***épiscope***, ger ***Episkop***] **1** Aparat care serveşte la proiectarea pe un ecran, în lumină reflectată, a unei figuri iluminate convenabil Si: *epidiascop*. **2** (Spc) Dispozitiv optic folosit la tancuri, care permite cercetarea câmpului prin ferestrele de observare.

episcopal, ~ă *a* [At: PLEŞOIANU, T. IV, 185/7 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***episcopal***, lat ***episcopalis***] **1** Care aparţine episcopului^1 (**3**) Si: (înv) *episcopesc* (**1**), *episcopic^1* (**1**), *episcopicesc* (**1**). **2** Care aparţine episcopiei (**4**) Si: (înv) *episcopesc* (**2**), *episcopic^1* (**2**), *episcopicesc* (**2**), *eparhial* (**1**). **3** Privitor la episcop^1 (**3**) Si: (înv) *episcopesc* (**3**), *episcopic^1* (**3**), *episcopicesc* (**3**). **4** Referitor la episcopie (**4**) Si: (înv) *episcopesc* (**4**), *episcopic^1* (**4**), *episcopicesc* (**4**), *eparhial* (**4**). **5** (D. organizarea bisericească) Care a păstrat ierarhia rangurilor bisericeşti Si: (înv) *episcopesc* (**5**), *episcopic^1* (**5**), *episcopicesc* (**5**). **6** (D. organizarea bisericească) Care cuprinde în organizarea ierarhică funcţia de episcop^1 (**2**) Si: (înv) *episcopesc* (**6**), *episcopic^1* (**6**), *episcopicesc* (**6**). **7** Ca de episcop^1 (**3**) Si: (înv) *episcopesc* (**7**), *episcopic^1* (**7**), *episcopicesc* (**7**).

episcopat *sn* [At: GT (1848), 137^1/33 / Pl: *~e* / E: fr ***épiscopat***, lat ***episcopatus***] **1** Rang de episcop^1. **2** Timpul cât este în funcţie un episcop^1. **3** Instituţie a bisericii creştine care este condusă de un episcop^1 (**3**) Si: *episcopie* (**3**). **4** Teritoriu asupra căruia se exercită autoritatea unui episcop^1 (**3**) Si: *episcopie* (**4**). **5** Reşedinţă a episcopului^1 (**3**) Si: *episcopie* (**6**).

episcopeasă *sf* [At: ŞINCAI, HR. II, 215/35 / Pl: *~ese* / E: ***episcop*** + *-easă*] (Îvr) Soţie de episcop^1 (**3**).

episcopesc, ~ească *a* [At: (a. 1793) IORGA, S. D. 161 / Pl: *~eşti* / E: ***episcop*** + *-esc*] (Înv) **1-7** Episcopal (**1-7**).

episcopeşte *av* [At: POLIZU / E: ***episcop*** + *-eşte*] (Înv) Ca episcopii^1 (**3**).

episcopi *vi* [At: DOSOFTEI, V. S. martie 108^r/17 / Pzi: *~pesc* / E: ***episcop***] (Nob) A îndeplini funcţia de episcop^1 (**2**).

episcopic^1, ~ă *a* [At: PONTBRIANT, D. / A şi: (rar) *~pic* / Pl: *~ci, ~ce* / E: ger ***episkopisch***, ngr ***ἐπισκοπικός***] (Înv) **1-7** Episcopal (**1-7**).

episcopic^2, ~ă *a* [At: CADE / Pl: *~ci, ~ce* / E: fr ***épiscopique***] **1-2** Privitor la episcop^2 (**1-2**).

episcopicesc, ~ească *a* [At: ŞINCAI, HR. III, 2286/31 / Pl: *~eşti* / E: ***episcopie*** + *-icesc*] (Înv) **1-7** Episcopal (**1-7**).

episcopie *sf* [At: PSALT. HUR. 95^v/23 / V: (îvp) ***piscopie***, ***piscupie*** (A şi: (îvr) *pis~*), (înv) ***~cupie***, (reg) ***ipis~*** / Pl: *~ii* / E: ngr ***ἐπισκοπή***, vsl ***епископиꙗ***] **1** Funcţie de episcop^1 (**2**). **2** Titlu de episcop^1 (**2**). **3** Instituţie a bisericii creştine care este condusă de un episcop^1 (**3**). **4** Teritoriu asupra căruia se exercită autoritatea unui episcop^1 (**3**) Si: *dioceză*, *eparhie* (**1**). **5** Biserică şi ansamblu de clădiri anexe constituind sediul instituţiei conduse de un episcop^1 (**3**). **6** Reşedinţă a episcopului^1 (**3**) Si: *eparhie* (**2**).

episcup *sm* vz ***episcop***

episcupie *sf* vz ***episcopie***

episerie *sf* [At: KRETZULESCU, M. / Pl: *~ii* / E: fr ***épicerie***] (Frî) Băcănie.

episilogism *sn* [At: DN / Pl: *~e* / E: fr ***épisyllogisme***] Silogism dintr-o serie de silogisme, care are ca premisă concluzia silogismului anterior.

episod *sn* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / V: ***epizod***, (înv) ***~ă*** *sf* (Pl: *~oade*) ***epizodă*** *sf*, (înv) ***~iu*** (Pl: *~ri*) / Pl: *~oade* şi (înv) *~uri* / E: fr ***épisode***] **1** Acţiune secundară într-o operă narativă, având un rol relativ independent. **2** Parte relativ independentă a unei naraţiuni. **3** Parte a acţiunii în teatrul antic, delimitată prin intervenţiile corului şi corespunzând actului din dramaturgia modernă. **4** (Spc) Frază muzicală de importanţă secundară, intercalată între principalele părţi ale unei compoziţii, pentru a aduce o variaţie. **5** (Spc) Scenă secundară reprezentată într-un tablou, care nu are întotdeauna legătură cu subiectul principal. **6** Întâmplare din viaţa cuiva Si: *secvenţă*, *incident*, *peripeţie*.

episodă *sf* vz ***episod***

episodic, ~ă *a* [At: I. GOLESCU, C. / V: (rar) ***~izo~*** / Pl: *~ci, ~ce* / E: fr ***épisodique***] **1-5** Care ţine de episod (**1-5**). **6-10** Care este caracteristic unui episod (**1-5**). **11** Care conţine episoade (**2**). **12** Care este format din episoade (**2**). **13-15** Care are caracter de episod (**1-2, 5**). **16** Neesenţial. **17** Întâmplător. **18** Secundar.

episodiu *sn* vz ***episod***

episotie *sf* vz ***epizootie***

epispadias *sn* [At: ENC. ROM. / P: *~di-as* / Pl: *~uri* / E: fr ***épispadias***] (Med) Malformaţie congenitală care constă în dechiderea uretrei pe faţa superioară a penisului Si: (înv) *epispandie*.

epispadie *sf* [At: ENC. ROM. / A: nct / Pl: *~ii* / E: ***epispadias*** css] (Med; înv) Epispadias.

episperm *sn* [At: POVĂŢ. (1844), 318/11 / V: (înv) ***~ă*** *sf* / Pl: *~e* / E: fr ***épisperme***] (Bot) Membrană care înveleşte sămânţa plantelor Si: *tegument*.

epispermă *sf* vz ***episperm***

epistasi [At: (a. 1784) GÁLDI, M. PHAN. 181 / V: ***~tăsi***, ***~tăşi***, ***ip~*** / Pzi: *~sesc* / E: ***epistasie***] (Grî) **1** *vt* A supraveghea. **2** *vi* A epistatisi (**2**).

epistasie *sf* [At: (a. 1786) IORGA, S. D. 191 / V: ***~tăsie***, ***~taşie***, (înv) ***~aţie***, ***~tăţie*** / Pl: *~ii* / E: ngr ***ἐπιστασία***] (Înv) **1** Supraveghere. **2** Îngrijire. **3** Conducere. **4** (Pcx) Funcţie administrativă care constă în conducerea unei provincii, a unor servicii publice etc. **5** Persoană care îndeplinea epistasia (**4**). **6** Timp în care o persoană îndeplinea epistasia (**4**).

epistat *sm* [At: (a. 1793), URICARIUL, I, 126/31 / V: ***ip~***, (înv) ***~is***, ***ipistatis*** / Pl: *~aţi* / E: ngr ***ἐπιστάτης***] (Îvp) **1** Administrator. **2** Logofăt. **3** Supraveghetor. **4** Cel mai mic grad de ofiţer de poliţie. **5** Persoană care avea gradul de epistat (**4**) Si: *subcomisar*.

epistatic, ~ă *a* [At: LM / Pl: *~ci, ~ce* / E: ngr ***ἐπιστατικός***] (Grî) **1-5** Care aparţine epistatului (**1-5**). **6-10** Care se referă la epistat (**1-5**).

epistatis *sm* vz ***epistat***

epistatisi [At: (a. 1822) GÁLDI, M. PHAN. 181 / Pzi: *~sesc* / E: ngr ***ἐπιστατῶ*** (aor. ***ἐπιστατώ***)] (Grî) **1** *vt* A supraveghea. **2** *vi* A avea grijă (de cineva) Si: *a epistasi* (**2**).

epistaţie *sf* vz ***epistasie***

epistaxă *sf* vz ***epistaxis***

epistaxis *sn* [At: ENC. ROM. / V: (înv) ***~xa*** *sf* / Pl: *~uri* / E: fr ***épistaxis***] (Med) Hemoragie nazală.

epistăsi *v* vz ***epistasi***

epistăsie *sf* vz ***epistasie***

epistăşi *v* vz ***epistasi***

epistăşie *sf* vz ***epistăsie***

epistăţie *sf* vz ***epistasie***

epistemolog *sm* [At: JOJA, S. L. 12 / Pl: *~gi* / E: ***epistemologie***] (Flz) (**1-2**) Specialist în epistemologie (**1-2**).

epistemologic, ~ă *a* [At: VIANU, M. 84 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***épistémologique***] **1-2** Referitor la epistemologie (**1-2**). **3-4** Care aparține epistemologiei (**1-2**).

epistemologie *sf* [At: VIANU, M. 83 / Pl: *~ii* / E: fr ***épistémologie***] **1** Parte a gnoseologiei care studiază procesul cunoașterii așa cum se desfășoară în cadrul științelor, mijloacele de cunoaștere, valorile și limitele cunoașterii. **2** Teorie a cunoașterii științifice.

epistil *sn* [At: COSTINESCU / V: (înv) ***~iu*** / Pl: *~uri* / E: fr ***épistyl***] (Aht) Arhitravă.

epistilbit *sn* [At: ENC. ROM. / V: ***~ă*** *sf* / Pl: *~uri* / E: fr ***épistilbite***] Mineral care se întâlnește în cavitățile unor roci magmatice, cristalizat în sistemul monoclinic și compus, mai ales, din calciu, sodiu, potasiu.

epistilbită *sf* vz ***epistilbit***

epistiliu *sn* vz ***epistil***

epistim *sn* vz ***epistimie***

epistimi *si* vz ***epistimie***

epistimie *sf* [At: CRITIL, 53/33 / V: (îvr) ***~m*** *sn*, ***~mi*** *si* / Pl: *~ii* / E: ngr ***ἐπιστήμη***] (Grî) **1** Cunoaștere. **2** Disciplină științifică. **3** (Pex) Știință.

epistoală *sf* vz ***epistolă***

epistolar, ~ă [At: MN (1836), $70^1/26$ / V: (înv) ***~iu*** (Pl: *~ii*) / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***epistolaris, -rius***, fr ***épistolaire***] **1** *a* Care este propriu epistolei (**2**) Si: (îvr) *epistoler* (**1**). **2** *a* Privitor la arta de a scrie epistole (**2**) Si: (îvr) *epistoler* (**2**). **3** *a* (D. creații literare) Care este compus în formă de scrisoare Si: (îvr) *epistoler* (**3**). **4** *a* Care se referă la o scrisoare sau la scrisori Si: (îvr) *epistoler* (**4**). **5** *a* Privitor la o scrisoare sau la scrisori Si: (îvr) *epistoler* (**5**). **6-7** *a, av* (Care are loc) prin intermediul uneia sau mai multor epistole (**1**) Si: (îvr) *epistoler* (**6-7**). **8** *sn* Colecție de scrisori (publicate). **9** *sn* Carte care cuprinde indicații și reguli privitoare la modul de compunere a epistolelor (**2**). **10** *sm* (Îvr) Autor de epistole (**2**) Si: (rar) *epistolier*, (înv) *epistolograf*. **11** *sm* (Îrg) Poștaș.

epistolariu, ~ie *smn, a* vz ***epistolar***

epistolă *sf* [At: AETHIOPICA, $45^v/3$ / V: (reg) ***~oală, apis~*** / E: lat ***epistola***] **1** (Rar) Scrisoare. **2** Specie literară, mai ales în versuri, aparținând poeziei didactice sau satirice, în care se tratează un subiect filozofic, moral, artistic, etc. sub formă de scrisoare adresată unei persoane reale sau imaginare Si: (îvr) *epistolie* (**4**), (frî) *epitră*. **3** (Tlg) Fiecare din scrierile apostolilor incluse în Noul Testament, în care sunt comentate ideile și practicile mozaismului și ale creștinismului Si: (înv) *epistolie* (**3**)

epistoler, ~ă *a* [At: MN (1836), $70^1/26$ / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***épistolère***] (Îvr) **1-7** Epistolar (**1-7**).

epistolie *sf* [At: CORESI, ap DHLR II, 545 / V: (îvr) ***~liu*** (a: nct) *sn* / A și: *~tol~* / Pl: *~ii* / E: lat ***epistolium***, ngr ***ἐπιστολή***] (Înv) **1** Scrisoare. **2** (Rar) Scrisoare (deschisă) adresată unei personalități sau unui grup de persoane (cu funcție importantă în ierarhia bisericească), în care se discutau unele probleme legate de credința creștină. **3** Epistolă (**3**). **4** (Rar) Epistolă (**2**).

epistolier *sm* [At: IORDAN, L.R.A. 179 / P: *~li-er* / Pl: *~i* / E: fr ***épistolier***] (Rar) Epistolar (**10**).

epistoliu *sn* vz ***epistolie***

epistolograf *sm* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~i* / E: fr ***épistolographe***, ngr ***ἐπιστολογραφος***] (Înv) Epistolar (**10**).

epistolografie *sf* [At: DIACONOVICI-LOGA, CH. 4 / Pl: *~ii* / E: fr ***épistolographie***, it ***epistolograsfia***] (Înv) **1-2** Artă de a compune scrisori sau epistole (**2**).

epistrofă *sf* [At: LM / Pl: *~fe* / E: fr ***épistrophe***] (Rar) **1** Repetare a părții finale a unei fraze Si: *epiforă*. **2** Repetare a temei principale în muzica bisericească.

epitaf *sn* [At: GHEORGACHI, ap. LET. III, 312/9 / V: (înv) ***~iu*** (îvr) ***~ie*** *sf*, ***~ion, ~ium*** / S și: (înv) *~taph* / Pl: *~uri*, (îvr) *~e, ~i sm* / E: fr ***épitaphe***, lat ***epitaphium***, ngr ***ἐπιτάφιον***] **1** Obiect de cult constând dintr-o bucată de stofă pe care este brodată scena punerii în mormânt a lui Isus Hristos. **2** Inscripție funerară, în versuri sau în proză, cuprinzând elogiul defunctului sau o sentință morală. **3** (Pex) Placă cu o inscripție funerară. **4** Compoziție lirică de dimensiuni restrânse scrisă cu prilejul morții cuiva, în scopul evocării personalității defunctului. **5** (Înv) Vecernie din vinerea Paștelui care are loc în amintirea înmormântării lui Iisus Hristos. **6** (Înv) Carte bisericească care conține epitaful (**5**).

epitafie *sf* vz ***epitaf***

epitafion *sn* vz ***epitaf***

epitafiu *sn* vz ***epitaf***

epitafium *sn* vz ***epitaf***

epitalam *sn* [At: BUDAI-DELEANU, Ț. 68 / V: (îvr) ***~ă*** sf (pl: *~e*), ***~talamion*** (P: *~mi-on*, pl: *~oane*), ***~iu*** (pl: *~ie*) / S și: (înv) *~tha~* / Pl: *~uri*, (rar) *~e*, (îvr) *~i sm* / E: fr ***épithalame***, lat ***epithalamium***, ngr ***ἐπιταλάμιον***] (Liv) Cântec de nuntă sau mic poem compus în cinstea mirilor cu prilejul oficierii căsătoriei.

epitalamă *sf* vz ***epitalam***

epitalamion *sn* vz ***epitalam***

epitalamiu *sn* vz ***epitalam***

epitasă *sf* vz ***epitază***

epitază *sf* [At: COSTINESCU / V: (înv) ***~tasă*** / Pl: *~ze* / E: fr ***épitase***] (Rar) Parte a unei drame (cuprinzând intriga și desfășurarea) care face legătura între expoziție și punctul culminant.

epitelial, ~ă *a* [At: PAT. CHIR. 72^r / P: *~li-al* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***épithélial***] **1** Care aparține epiteliului. **2** Privitor la epiteliu.

epiteliom *sn* [At: ENC. ROM. / P: *~li-om* / V: (înv) ***~ă*** *sf* / Pl: *~oame* / E: fr ***épithéliome***] (Med) Tumoare malignă a epiteliului Si: *carcinom*.

epiteliomă *sf* vz ***epiteliom***

epiteliu *sn* [At: POLIZU, P. 202/15 / Pl: *~ii* / E: fr ***épithelium***] Țesut format dintr-unul sau mai multe straturi de celule de diverse forme, care alcătuiește învelișul pielii, al mucoaselor, al canalelor excretoare ale glandelor etc.

epitelizare *sf* [At: DER / Pl: *~zări* / E: ***epiteliu***] Acoperire cu epiteliu a unei plăgi traumatice sau operatorii.

epitemă *sf* [At: I. GOLESCU, C. / V: (rar) ***epet~*** / S și: *~the~* / Pl: *~me* / E: fr ***épithème***, ngr ***ἐπίθεμα***] (Med; înv) **1** Doctorie preparată din fierturi de plante, uleiuri (vegetale), alcool etc. care se aplică pe partea bolnavă a corpului. **2** Compresă locală cu epitemă (**1**).

epiteorisi *vt* [At: (a. 1815) GÁLDI, M. PHAN. 182 / S și: *~the~* / P: *~te-o~* / Pzi: *~sesc* / E: ngr ***ἐπιθεωρῶ*** (aor ***ἐπιθεωρῶ***)] (Grî) **1** A examina. **2** A compara. **3** A revedea. **4** A îngriji.

epiteorisie *sf* [At: (a. 1815), GÁLDI, M. PHAN. 182 / P: *~te-o~* / Pl: *~ii* / E: ngr ***ἐπιθεώρησις***] (Grî) **1** Inspecție. **2** Supraveghere. **3** Îngrijire.

epiteorisire *sf* [At: (a.1816), BV III, 138 / S și: *~the~* / P: *~te-o~* / Pl: *~ri* / E: ***epiteorisi***] (Îvr) **1** Examinare. **2** Comparare. **3** Revedere. **4** Grijă. **5** Pricepere.

epiteorisit^1 *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***epiteorisi***] (Îvr) **1** Examinare. **2** Comparare. **3** Revedere. **4** Îngrijire.

epiteorisit^2***, ~ă*** *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***epiteorisi***] (Îvr) **1** Examinat^2. **2** Comparat^2. **3** Îngrijit^2.

epitermal, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***épithermal***] Care reprezintă stadiul final al procesului hidrotermal de depunere a mineralelor din soluții magmatice fierbinți, când se formează minereuri de aur, argint, stibiu, mercur etc.

epitet *sn* [At: URECHE, LET. I, 146/25 / V: (îvr) ***~on, ~a*** *sf* / S și: (înv) *~the~* / Pl: *~e* și (înv) *~uri* / E: fr ***épithète***, ngr ***ἐπίθετον***] **1** Calificativ elogios sau înjurios dat cuiva. **2** Figură de stil realizată printr-un determinant expresiv pus pe lângă un substantiv sau pe lângă un verb pentru a scoate în evidență mai nuanțat o trăsătură a obiectului sau a acțiunii și pentru a da mai multă expresivitate artistică creației respective.

epiteta *sf* vz ***epitet***

epitetic, ~ă *a* [At: NEGULICI / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***épithétique***] **1** Care ține de epitet (**2**). **2** Care este exprimat prin intermediul epitetelor. **3** Bogat în epitete.

epiteton *sn* vz ***epitet***

epiteză *sf* [At: L. ROM. 1966, 221 / Pl: *~ze* / E: fr ***épithèse***] **1** (Fon) Adăugare a unui sunet sau a unei silabe (neetimologice) la sfârșitul unui cuvânt Si: (rar) *paragogă*. **2** (Med) Corecție a unei articulații defectuoase.

epitidios *am* [At: BUL. COM. IST. II, 146 / A: nct / Pl: *~oși* / E: ngr ***ἐπιτήδειος***] (Grî) Priceput.

epitimie[1] *sf* [At: DOSOFTEI, V. S., 67r/1 / A și: *~timie* / Pl: *~ii* / E: ngr ***ἐπιτίμιον***] (Grî) Penitență.

epitimie[2] *sf* [At: CANTEMIR, I. I. II, 237 / S și: *~thi~* / Pl: *~ii* / E: ngr ***ἐπιθυμία***] (Grî) **1** Dorință. **2** Cupiditate. **3** Onoare.

epitimie[3] *sf* [At: DLR ms / Pl: *~ii* / E: fr ***épithymie***] (Med) **1** Surescitare cerebrală. **2** Tendință patologică de a ingera substanțe necomestibile.

epitom *sn* vz ***epitomă***

epitomator *sm* [At: LM / Pl: *~i* / E: fr ***épitomateur***] (Înv) Autor de extrase, de compendii.

epitomă *sf* [At: CANTEMIR, HR. 153 / V: *~om sn*, ***~me*** (pl: *~mi*) / Pl: *~me* / E: fr ***épitome***, lat ***epitoma***, ***epitome***, ngr ***ἐπιτομή***] (Înv) Rezumat al unei cărți, al unei lucrări etc.

epitome *sf* vz ***epitomă***

epitomi *si* vz ***epitomă***

epitrahil *sn* vz ***patrahir***

epitră *sf* [At: NEGRUZZI, S. II, 150 / Pl: *~re* / E: fr ***épître***] (Frî) Epistolă (2).

epitroapă *sf* vz ***epitropă***

epitrop *sm* [At: URECHE, ap. LET. I, 103/25 / V: (îrg) ***ipi~***, ***pitrop*** / A și: (înv) *epitrop* / Pl: *~i* / E: ngr ***ἐπίτροπος***] **1** (Asr) Tutore. **2** (D. femei; copii; în legislația feudală; îe) **A fi** (sau **a supune**) **sub ~** A fi tutelat. **3** (Înv) Loctiitor. **4** (Înv) Împuternicit. **5** (Înv) Reprezentant. **6** (Înv) Regent. **7** (Înv) Supraveghetor. **8** (Îvr) Curator. **9** (Reg) Administrator al unui bun, în special al averii unei biserici Si: *efor*. **10** (Înv; csnp) Fiecare dintre membrii consiliului de conducere a unei municipalități. **11** (Înv) Conducător al uneia sau al mai multor biserici. **12** (Pex; înv) Suveran. **13** (Reg) Cântăreț la biserică. **14** (Reg) Inventar.

epitropă *sf* [At: MAN. LEG. 28v/9 / V: (îvr) ***~roapă***, ***ipi~*** / Pl: *~pe* / E: ngr *ἐπιτρόπισσα*] **1** Tutoare. **2** (Pex) Supraveghetoare.

epitropeasă *sf* [At: N. REV. R. I, 65 / Pl: *~pese* / E: ***epitrop*** + *-easă*, cf ngr ***ἐπιτροπίσσα***] (Îvr) **1** Tutore. **2** (Pex) Supraveghetoare.

epitropi *vt* [At: (a. 1783) IORGA, S. D. XII, 105 / Pzi: *~pesc* / E: ***epitrop***] (Înv) A tutela.

epitropire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***epitropi***] (Înv) Tutelare.

epitropit[1] *sf* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***epitropi***] (Înv) Tutelare.

epitropit[2], ***~ă*** *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***epitropi***] (Înv) Tutelat[2].

epitropicesc, ***~ească*** *a* [At: (cca 1865-1898) URICARIUL V, 26/23 / Pl: *~ești* / E: ngr ***ἐπιτροπικός***] (Rar) Tutelar.

epitropie *sf* [At: LES. COND. 169/15 / V: (îvr) ***ip~***, (înv) ***ipet~***, (reg) ***patrafie*** / E: ngr ***ἐπιτροπή***, ***ἐπιτροπία***] **1** (Rar) Tutelă. **2** Funcție de epitrop. **3** Perioadă de timp în care un epitrop își exercită funcția. **4** (Îe) **A lua** (sau **a avea, a ține**) **sub ~ (pe cineva)** A tutela. **5** (Îe) **A pune pe cineva sub** (sau, rar, **la**) **~** sau (îvr) **a orândui ceva sub ~** A da pe cineva sau ceva în grija unui epitrop. **6** (Îe; d. minori) **A rămâne** (sau **la**) **~** A fi tutelat. **7** (Spc) Perioadă de timp în care un regent își exercită puterea Si: *regență*. **8** (Fig) Drept (abuziv) pe care și-l ia o persoană de a ține pe altcineva sub ascultare, sub dependență, sub supraveghere. **9** (Pex) Stare de dependență, de exploatare a unei colectivități, clase sociale etc. **10** Protecție a unui minor sau a bunurilor acestuia. **11** (Înv) Supraveghere (sau conducere) a unei persoane majore. **12** (Înv) Suzeranitate. **13** Eforie (1). **14** Consiliu de epitropi care administra averea unei instituții publice, a unui așezământ etc. **15** Instituție condusă de un consiliu de epitropi. **16** Local în care își avea sediul epitropia (15). **17** (Îvr) Comitet însărcinat cu lucrări de interes public Si: *comitet*. **18** (Înv; csnp) Supraveghere a unor lucrări publice. **19** (Înv; pex) Titlu, demnitate de monarh Si: *suveran*, *domnitor*. **20** (Înv; pex) Perioadă de timp în care un monarh, un suveran sau un domnitor își exercita puterea. **21** (Înv; pex) Teritoriu asupra căruia monarhul își exercită puterea. **22** (Reg) Inventar.

epitropire *sf* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~ri* / E: ***epitropi***] (Îvr) Tutelare.

epitropisăre *sf* vz ***epitropisire***

epitropisi *vt* [At: (a. 1711) URICARIUL XXI, 142 / V: (rar) ***~ici*** (2), ***~pevsi*** (1), ***~pi*** (4) / Pzi: *~sesc* / E: ngr aor lui ***ἐπιτροπεύω***)] **1** (Înv) A supraveghea în calitate de loctiitor Si: *a administra*. **2** (Înv; c. i. o instituție bisericească ori filantropică sau averea acesteia) A avea sub protecție Si: *a îngriji*, *a administra*. **3** (Rar) A tutela. **4** (Înv; c. i. pe moștenitorul unui tron în timpul regenței) A supraveghea în calitate de regent.

epitropisire *sf* [At: REV. IST. XVIII, 156 / V: (înv) ***~săre*** / Pl: *~ri* / E: ***epitropsi***] (Rar) Tutelare.

epitropisit *sm* [At: (cca. 1865–1898) URICARIUL V, 26/4 / Pl: *~iți* / E: ***epitropisi***] (Înv) Pupil.

epiu *sn* [At: DT / Pl: *~ri* / E: fr ***épi***] (Teh) Dig de piatră, nuiele etc., construit transversal, cu un capăt încastrat în mal, pentru a regulariza cursul apei, pentru a-i micșora lățimea sau pentru a apăra malul de eroziuni.

epizeuxis *sn* [At: DEX / P: *~ze-u* / Pl: *~uri* / E: fr ***épizeuxis***] (Lit) Reluare a unui cuvânt, fără o topică specifică.

epizoar *sn* [At: DEX / P: *~zo-ar* / Pl: *~e* / E: fr ***épizoaire***] **1** (Lpl) Nume generic dat animalelor care trăiesc, ca parazite, pe pielea altor animale. **2** (Șls) Animal care face parte din categoria epizoarelor (1).

epizod *sn* vz ***episod***

epizodă *sf* vz ***episod***

epizodic, ***~ă*** *a* vz ***episodic***

epizonal, ***~ă*** *a* [At: GEOLOGIA, 115 / Pl: *~i*, *~e* / E: ***epizonă*** + *-al*] (Glg) **1** De epizonă. **2** Caracteristic epizonei.

epizonă *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~ne* / E: ***epi-*** + ***zonă***] (Glg) Zonă de șisturi cristaline formate în condițiile unui slab metamorfism regional, când temperatura și presiunea litostatică este scăzută, iar presiunea dirijată este ridicată.

epizootic, ***~ă*** *a* [At: ÎNVĂȚĂTURĂ, 13/20 / P: *~zo-o* / Pl: *~ici*, *~ice* / E: fr ***épizootique*** cf it *epizootico*] **1** Care are caracter de epizootic. **2** Care provoacă epizootia.

epizootie *sf* [At: AR (1825), 11[1]/17 / V: (înv) ***~zot~***, ***~isot~*** (A: nct) / Pl: *~ii* / E: fr ***epizootie***, ngr ***ἐπιζωωτια***] Boală infecțioasă care se extinde, prin contaminare, la un număr mare de animale dintr-o anumită localitate, regiune etc. Si: *epidemie* (3).

epizotie *sf* vz ***epizootie***

epliguș *s* [At: A III, 2 / Pl: nct / E: nct] (Reg) Omușor.

epocal, ***~ă*** *a* [At: BARIȚIU, P. A. I, V. / Pl: *~i*, *~e* / E: ***epocă*** + *-al*] **1** Care este menit să marcheze o epocă. **2** De o valoare covârșitoare. **3** Remarcabil. **4** Memorabil.

epocă *sf* [At: (a. 1778) BV II, 227 / A: și *epocă* / V: (înv) ***~ohă***, (îvr) ***~ohi*** / Pl: *~oci*, (înv) *~oce* / E: fr ***époque***, ngr ***ἐποχή***] **1** Perioadă de timp în dezvoltarea istoriei sau a unui domeniu de activitate, marcată de un eveniment istoric, cultural, științific etc. important, de o personalitate sau caracterizată printr-o trăsătură dominantă. **2** (D. costume, mobilier etc; îla) **De ~** Care este executat respectându-se stilul caracteristic unei anumite perioade din trecut. **3** (Îe) **A face ~** A se impune la un moment dat sau a marca o modă. **4** (Pex) Durată a unei acțiuni, situații etc. **5** (Pex) Totalitate a persoanelor care trăiesc în aceeași perioadă de timp sau care aparțin aceleiași generații. **6** (Pex) Totalitate a evenimentelor, acțiunilor, situațiilor etc. care aparțin unei anumite perioade de timp. **7** Perioadă (lungă) a timpului de față sau despre care se vorbește. **8** Moment din viața sau activitatea unui individ, determinat prin una sau mai multe fapte, întâmplări, situații etc. particulare. **9** Interval de timp (nedeterminat). **10** (Determinat de un adjectiv posesiv care indică apartenența) Perioadă lungă de timp raportată la o generație. **11** Perioadă de timp favorabilă afirmării uneia sau mai multor persoane. **12** (Înv) Perioadă de timp care corespunde unui stadiu de dezvoltare a unui organism Si: *etapă*, *fază*. **13** (Spc) Vârstă. **14** Moment în care se repetă periodic același lucru în aceleași condiții. **15** (Înv) Punct fix și determinat în timp. **16** Eveniment marcant care servește ca punct de plecare pentru o cronologie particulară Si: *eră*. **17** (Spc) Subdiviziune a timpului geologic, mai mică decât

perioada, căreia îi corespunde în spațiu o serie de straturi. **18** (Înv; pgn) Eră. **19** (Fin) Zi de deschidere a unui cont, de la care începe calcularea profitului (până la scadență).

epod *sn* vz ***epodă***

epodă *sf* [At: HELIADE, O. II, 169 / V: (înv) ***epod*** *sn* / Pl: *~de* / E: fr ***épode,*** lat ***epodos***] (Rar) **1** A treia parte și ultima a unei triade lirice a corului din teatrul antic grec, care urma după strofă și antistrofă. **2** (În literatura antică) Poezie compusă din distihuri în care cele două versuri erau întotdeauna inegale.

epodic, ~ă *a* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***epodă*** + *-ic*] **1-2** (Îvr) Care ține de epodă (**1-2**).

epola *vi* [At: STOICA, VÎN. 10 / Pzi: *~lez* / E: fr ***épauler***] A ochi vânatul fixând pușca pe umăr.

epolă *sf* vz ***epocă***

epoli *sf* vz ***epocă***

epolaj *sn* [At: VÎN. PESC. 1962, nr. 4, 5 / Pl: *~e* / E: fr ***épaulage***] (Rar) Epolare.

epolare *sf* [At: VÎN. PESC. 1961, nr. 8, 15 / Pl: *~lări* / E: ***epola***] Ochire a vânatului fixând pușca pe umăr Si: (rar) *epolaj.*

epolet *sm* [At: AR (1829), 190[7]/1 S și: (înv) *epaul~* / V: (înv) ***~ă*** *sf,* (reg) ***apal~*** (pl: *~uri*) *sn,* (îvr) ***~lit*** (pl: *~e*), ***spal~*** *sn* / Pl: *~eți,* (înv) *~e, ~uri sn* / E: fr ***épaulette, apalet,*** it ***spalletta***] **1** Bandă de stofă care se aplică pe umerii uniformelor (militare) și pe care se indică, de obicei, gradul și specialitatea. **2** (Fig) Grad de ofițer. **3** Accesoriu de îmbrăcăminte, de forma unei benzi, folosit ca ornament pe umerii unei bluze, unei rochii etc.

epoletă *sf* vz ***epolet***

epolit *sf* vz ***epolet***

eponim, ~ă [At: DEX / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***éponyme***] **1** *sm* Magistat care, în Antichitate, dădea numele său anului. **2** *a* Care dă numele său unui oraș, unei regiuni etc.

eponimie *sf* [At: DEX / Pl: *~ii* / E: fr ***éponymie***] Funcție de eponim (**1**).

eponj *sn* [At: LTR[2] / E: fr ***éponge***] Țesătură moale cu fire buclate pe una din fețe sau pe amândouă, din care se fac prosoape, halate de baie etc.

epopeă *sf* vz ***epopee***

epopee *sf* [At: HELIADE, GR. P. 9/23 / P: *~pe-e* / V: (înv) ***~peă,*** (înv) ***~pią*** (pl: *~ii*) / Pl: *~ei* / E: fr ***épopée,*** it ***epopea***] **1** Poem epic de mari dimensiuni în care se povestesc, în versuri, fapte eroice, legendare sau istorice (dominate de personaje extraordinare), adesea de o însemnătate deosebită pentru viața unui popor Si: *epos* (**1**). **2** (Pex) Producție epică de mare amploare Si: *epos* (**2**). **3** (Îla) **De ~** Epopeic. **4** Șir de evenimente (mărețe), de fapte eroice sau glorioase, care prin dimensiunile și importanța lor se aseamănă cu cele dintr-o epopee (**1**) Si: *narațiune, epos* (**3**).

epopeic, ~ă *a* [At: GL 1963, nr. 486, 3/2 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***epopee*** + *-ic*] **1-2** Care este propriu epopeei sau are caracter de epopee (**1**). **3** (Irn; d. scriitori; cu aluzie la dimensiunile unei epopei) Prolific.

epopia *sf* vz ***epopee***

epopt *sm* [At: LM / Pl: net / E: fr ***époptl***] (Rar) Filozof.

epos *sn* [At: HELIADE, O. II, 165 / Pl: *~uri,* (îvr) *~i* / E: ngr ***έπος,*** ger ***Epos***] (Liv) **1-3** Epopee (**1-2, 4**). **4** (Îla) **De ~** Epopeic.

epoxid *sn* [At: LTR[2] / Pl: *~izi* / E: ger ***Epoxyde***] Rășină sintetică folosită în industria chimică și în medicină.

eprobetă *sf* vz ***eprubetă***

eprubetă *sf* [At: MARIAN, PR. I, 4/24 / V: ***~uve~*** (înv) ***~rob~, prubetă*** / Pl: *~te* / E: fr ***éprouvette*** (după *probă*)] **1** Vas de sticlă, de obicei în formă cilindrică, închis la un capăt și având pereții subțiri, transparenți și rezistenți, întrebuințat în laboratoare pentru analize chimice calitative. **2** (Îf *epruvetă*) Piesă de probă, confecționată dintr-o cantitate mică dintr-un anumit material care, supusă unor experimente, servește la determinarea proprietăților întregului material din care face parte Si: *eșantion, model.*

epruvetă *sf* vz ***eprubetă***

epsomit *sn* [At: ENC. ROM / V: ***~ă*** *sf* / Pl: net / E: fr ***epsomite***] (Prî) Sare amară.

epsomită *sf* vz ***epsomit***

epuiza [At: I. NEGRUZZI, S. III, 133 / P: *~pu-i~* / Pzi: *~zez* / E: fr ***épuiser***] **1** *vt* (C. i. bunuri materiale) A întrebuința în întregime Si: *a consuma.* **2** *vt* (C. i. stocuri de mărfuri, ediții etc.) A vinde (integral). **3** *vt* (C. i. resurse naturale) A secătui. **4** *vt* (C. i. teme, argumente, probleme etc.) A lămuri complet o problemă, discutând toate amănuntele. **5-6** *vtr* A (se) termina. **7** *vr* (C. i. mijloace, posibilități etc.) A trece în revistă până la capăt. **8-9** *vtr* A (se) extenua din punct de vedere fizic sau moral Si: *a (se) istovi,* (îvr) *enervant* (**2**).

epuizabil, ~ă *a* [At: DN[2] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***épuisable***] (Rar) Care poate fi epuizat.

epuizant, ~ă *a* [At: ABC SĂN. 77 / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***épuisant***] Extenuant.

epuizare *sf* [At: REBREANU, P. S. 154 / Pl: *~zări* / E: ***epuiza***] **1** Consumare sau întrebuințare integrală. **2** Vânzare integrală (a unor mărfuri, ediții etc.). **3** Secătuire a unor rezerve de substanțe, resurse naturale etc. **4** Discutare sau studiere amănunțită (a unor teme, probleme etc.). **5** Terminare. **6-7** Extenuare (**1,3**).

epuizat, ~ă *a* [At: ALEXI, W. / Pl: *~ați, ~e* / E: ***epuiza***] **1** (D. bunuri materiale) Consumat în întregime. **2** (D. mărfuri, ediții etc.) Vândut. **3** Terminat. **4** (D. ființe sau d. forța lor fizică sau psihică) Extenuat (**1**).

epulet *s* [At: CABA, SĂL. / A: net / Pl: net / E: mg ***épület***] (Reg) Construcție.

epulis *s* [At: ENC. ROM. / Pl: net / E: fr ***épulis***] Tumoră care se dezvoltă pe gingie.

epulan *sm* [At: ENC. ROM. / Pl: *~i* / E: fr ***épulan***] Preot însărcinat cu pregătirea și supravegherea ospețelor sacre la romani.

epulatic, ~ă *a* [At: ANTONESCU, D. / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***épulatique***] (D. unele medicamente) Care cicatrizează.

epura *vt* [At: CONTEMP., 1948, nr. 104, 10/1 / Pzi: *~rez* / E: fr ***epurer***] **1** (C. i. soluții, amestecuri) A curăța de substanțele sau de corpurile nefolositoare ori dăunătoare. **2** (În regimul comunist) A elimina persoanele considerate necorespunzătoare sau ostile din partid, dintr-o instituție, dintr-o organizație etc. **3** (În regimul comunist) A îndepărta dintr-o bibliotecă volumele, publicațiile considerate necorespunzătoare sau periculoase din punct de vedere ideologic.

epurare *sf* [At: DL / Pl: *~rări* / E: ***epura***] **1** Operație de îndepărtare a substanțelor sau a corpurilor nefolositoare dintr-o soluție, dintr-un amestec etc. Si: *curățare, epurație, purificare.* **2** (Îs) *~a apei* Operație de îndepărtare din apele potabile, industriale, de canal etc. a substanțelor care le fac improprii anumitor întrebuințări. **3** (În regimul comunist) Eliminare a persoanelor considerate necorespunzătoare sau ostile din partid, dintr-o instituție, dintr-o organizație. **4** (În regimul comunist) Îndepărtare dintr-o bibliotecă a volumelor, a publicațiilor considerate necorespunzătoare sau periculoase din punct de vedere ideologic.

epurat, ~ă *a* [At: LTR[2] VII, 271 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***epura***] **1** (D. soluții, amestecuri etc.) Curățat, purificat de corpurile nefolositoare sau dăunătoare. **2** (În regimul comunist; d. partidul comunist, o instituție, o organizație etc.) Din care au fost eliminate persoanele considerate necorespunzătoare sau ostile. **3** (În regimul comunist; d. cărțile, publicațiile din fondul unei biblioteci) Îndepărtat pentru că nu corespunde sau este periculos din punct de vedere ideologic.

epurativ, ~ă *a* [At: DN[2] / Pl: *~i, ~e* / E: ***épuratif***] (Rar) Care epurează (**1**) Si: *purificator.*

epurator *sn* [At: ENC. ROM. / Pl: *~oare,* (înv) *~i sm* / E: ***épurateur***] Aparat sau instalație care servește la îndepărtarea impurităților dintr-un material solid, lichid sau gazos.

epurație *sf* [At: DL / V: (rar) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***épuration***] Epurare (**1**).

epurațiune *sf* vz ***epurație***

epură *sf* [At: DEX / Pl: *~re* / E: fr **épure**] **1** Desen liniar care reprezintă în proiecții diferitele părți ale unei mașini, ale unei case etc. **2** Reprezentare grafică precisă în scopul rezolvării unei probleme cu ajutorul unei construcții geometrice. **3** Diagramă.

epuvantabil *a* [At: PROT.-POP., N. D. / Pl: *~i, ~e* / E: fr **épuvantable**] (Frr) Înspăimântător.

equinapt *sn* vz ***echinocțiu***

equinopțiu *sn* vz ***echinocțiu***

equitațiune *sf* vz ***echitație***

equus *si* [At: LTR / P: *ecvus* / E: lat **equus**] Gen de mamifere rumegătoare imparicopitate, având ca reprezentanți actuali calul, măgarul, zebra etc., caracterizate prin talie mare, dinți lungi, existența unui singur deget.

er *av, c* vz ***iar***[2]

eradica *vt* [At: LM / Pzi: *eradic* / E: it **eradicare,** lat **eradicare**] **1** (C. i. plante, mai ales arbori) A dezrădăcina. **2** (C. i. boli infecțioase, contagioase sau epidemii) A face să dispară. **3** A înlătura complet cauzele care provoacă apariția unui proces patologic Si: (îvp) *a stârpi*. **4** (C. i. stări de lucruri, manifestări sociale etc.) A face să dispară complet Si: *a elimina, a lichida, a suprima*.

eradicabil, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr **éradicable**] **1-4** (Rar) Care poate fi eradicat **(1-4)**.

eradicare *sf* [At: MDENC / Pl: *~cări* / E: **eradica**] **1** (Liv) Dezrădăcinare (a unui arbore sau a unei plante) Si: (liv) *eradicație* **(1)**. **2** Înlăturare completă a unei boli infecțioase sau contagioase, a unei epidemii etc. Si: (liv) *eradicație* **(2)**. **3** Înlăturare completă a cauzelor care provoacă apariția unui proces patologic Si: (liv) *eradicație* **(3)** Si: (îvp) *stârpire*. **4** Dispariție completă a unor stări de lucruri (sau a unor manifestări sociale) Si: *eliminare, extirpare, lichidare, suprimare*, (liv) *eradicație* **(4)**.

eradicat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: **eradica**] **1-4** (Nob) Eradicare **(1-4)**.

eradicat[2]***, ~ă*** *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: **eradica**] **1** (Liv; d. plante, arbori) Dezrădăcinat. **2** (D. boli, epidemii) Înlăturat complet. **3** (D. cauzele unui proces patologic) Înlăturat complet Si: (îvp) *stârpit*. **4** (D. stări de lucruri, manifestări sociale) Făcut să dispară Si: *eliminat, extirpat, lichidat, suprimat*.

eradicativ, ~ă *a* [At: COSTINESCU / Pl: *~i, ~e* / E: fr **éradicatif,** it **eradicativo**] **1-2** (Înv) Care este apt să producă o eradicare **(2-3)**.

eradicație *sf* [At: COSTINESCU / V: (înv) ***~țiune*** / Pl: *~ii* / E: fr **éradication**, lat **eradicatio**] **1-4** (Liv) Eradicare **(1-4)**.

eradicațiune *sf* vz ***eradicație***

erame *sf* [At: H XIV, 107 / A: nct / Pl: nct / E: nct] (Îrg) Țesătură țărănească.

erar *sn* vz ***erariu***

erarhial, ~ă *a* [At: BARIȚIU, P. A. I, 654 / V: (îvr) ***~e*** / Pl: *~i, ~e* / E: **erariu** + *-al*] **1** Care aparține erariului **(1)**. **2** Referitor la erariu **(1)**. **3** Specific erariului **(1)**. **4** De erariu **(1)**.

erarhiale *s* vz ***erarhial***

erario *sn* [At: IARCU, D. S. II, 436/8 / E: it **erario**] (Itî; rar) Erariu **(1)**.

erariu *sn* [At: INSTRUCȚII, 11/25 / V: ***erar*** / S și: (înv) *erarium* / Pl: ? / E: ger **Ärar,** lat **aerarium**] **1** (În organizarea administrativă a provinciilor românești din Imperiul austro-ungar) Administrație financiară a statului Si: (itî; rar) *erario, trezorerie, visterie*. **2** (În Roma antică) Tezaur public.

erasmian, ~ă *a* [At: VIANU, L. U. 111 / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr **érasmien**] (Liv) **1-2** Care aparține lui Erasm din Rotterdam sau creației lui Si: (liv) *erasmic* **(1-2)**. **3-4** Referitor la Erasm din Rotterdam sau la creația lui Si: (liv) *erasmic* **(3-4)**. **5-6** Specific lui Erasm din Rotterdam sau creației lui Si: (liv) *erasmic* **(5-6)**. **7** (Îs) *Pronunțare ~ă* Pronunțare a limbii elene stabilită de Erasm din Rotterdam, utilizată și astăzi în învățarea acestei limbi Si: *erasmic* **(7)**.

erasmic, ~ă *a* [At: L. ROM. 1962, nr. 5, 563 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr **érasmique**] **1-7** (Liv) Erasmian **(1-7)**.

erasmist *sm* [At: LL I, 121 / Pl: *~iști* / E: **Erasm** + *-ist*] (Liv) Adept al unamismului lui Erasm din Rotterdam.

erat, ~ă *a* [At: SĂULESCU, Î. 94/2 / Pl: *~ați, ~e* / E: lat **erratus**] (Ltî; rar; d. cuvinte din texte tipărite) Eronat.

erată *sf* [At: PLEȘOIANU, T. I, 257/1 / V: (liv) ***errato***, (îvr) ***errat*** *sn* / Pl: *~te* / E: fr **errata,** it **errato**] **1** Listă a greșelilor de tipar (sau de fond) și a indicațiilor de corectură a acestora, care se așază, de obicei, la sfârșitul unei cărți, reviste etc. Si: (liv) *corrigenda*, (frr) *erratum*. **2** (Îdt) Greșeală de tipar.

eratic, ~ă *a* [At: BARASCH, M. II, 214/13 / S și: *erra~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr **erratique**, lat **erraticus**] **1** (Liv) Care este instabil Si: *mișcător, mobil*. **2** (Liv) Care nu este fix Si: *mișcător, mobil*. **3** (Glg; îs) *Bloc* (*stâncă* sau *piatră*) (*~ă*) Bloc de rocă transportat (de ghețari) în regiuni diferite ca structură geologică. **4** (Glg; îs) *Teren ~* Sol în care au fost depozitate blocuri mobile. **5** (Ast; îvr; îs) *Stea ~ă* Planetă. **6** (Îvr; îs) *Insulă ~* Insulă plutitoare. **7** (Med; îs) *Friguri ~ice* Friguri intermitente. **8** (Med; îs) *Dureri ~ice* Dureri care nu se pot localiza. **9** (Liv; d. oameni; mai ales în contexte figurate) Rătăcitor.

eratocrisie *sf* vz ***eretocrisie***

eră[1] *sf* [At: VALIAN, V. / Pl: *ere* / E: fr **ère,** lat **aera**] **1** (Rar) Punct de plecare al unei anumite cronologii. **2** Perioadă istorică al cărei început îl constituie un eveniment important, de la care se numără anii. **3** Perioadă din istoria omenirii, a unui popor etc., determinată de un eveniment important, care modifică vechea stare de fapt Si: *epocă*. **4** (Rar; nob) Etapă din viața unui individ, caracterizată printr-o anumită orientare a activității sale. **5** Perioadă din istoria societății caracterizată printr-o anumită orientare a gândirii, a mentalităților etc. **6** Fiecare dintre marile diviziuni ale istoriei pământului.

eră[2] *av, c* vz ***iar***[2]

erbaceu, ~ee [At: LM / V: (înv) ***~aciu, ier~*** / Pl: *~cei, ~cee* / E: fr **herbacé,** lat **herbaceus**] **1** *a* (D. plante) Care are natura și consistența ierbii Si: *ierbos*. **2-3** *smf, a* (Șîs *plantă ~ee*) (Plantă) care este anuală sau vivace, cu tulpina moale și fragedă, de obicei verde. **4** *sf* (Lpl) Familie a plantelor anuale sau vivace, cu tulpina moale și fragedă, de obicei verde.

erbaciu, ~ie *a* vz ***erbaceu***

erbechir *sm* [At: AMFILOHIE, G. 27/12 / A: nct / Pl: *~i* / E: nct] (Îvr; pbl) Obiect de îmbrăcăminte.

erbicid, ~ă *sn, a* [At: LTR / V: ***ier~*** / Pl: *~e* / E: fr **herbicide**] **1-2** (Substanță) care se folosește la distrugerea ierburilor dăunătoare agriculturii și a buruienilor de pe terenuri, drumuri etc.

erbicida *vt* [At: DEX / Pzi: *~dez* / E: **erbicid**] A trata un teren (agricol) cu erbicide.

erbicidare *sf* [At: DEX / V: (înv) ***erbicizare*** / Pl: *~dări* / E: **erbicida**] Tratare a unui teren (agricol) cu erbicide.

erbicidat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: **erbicida**] Erbicidare.

erbicidat[2]***, ~ă*** *a* [At: DEX[2] / Pl: *~ați, ~e* / E: **erbicida**] (D. terenuri, mai ales agricole) Care a fost tratat cu erbicide.

erbiu *sn* [At: DEX / E: fr **erbium**, ger **Erbium**] Element chimic din familia pământurilor rare, metal alb-argintiu.

erbivor, ~ă [At: KRETZULESCU, M. 153/22 / V: ***her~, ier~*** / Pl: *~i, ~e* / E: fr **herbivore,** it **erbivoro**] **1** *a* (D. animale) Care se hrănește cu vegetale, mai ales ierburi Si: (rar) *plantivor*. **2** *sn* (Lpl) Animale care se hrănesc cu vegetale, mai ales cu ierburi, având un aparat digestiv dezvoltat și o dentiție specială.

erbora *vti* [At: LM / Pzi: *~rez* / E: it **erborare**] **1-2** (Itî; rar) A erboriza.

erborar *sm* [At: LM / Pl: *~i* / E: it **erboraro**] (Itî; rar) Erborizator **(1)**.

erborare *sf* [At: MDA ms / Pl: *~rări* / E: **erbora**] **1-3** (Nob) Erborizare **(1-3)**.

erborat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: **erbora**] (Nob) **1-3** Erborizare.

erborat[2]***, ~ă*** *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: **erbora**] (Nob) Erborizat.

erborist, ~ă *smf* [At: LM / V: ***ier~*** / Pl: *~iști, ~e* / E: fr **herboriste**] (Rar) Persoană cunoscătoare a plantelor medicinale și autorizată să le culeagă în scopuri terapeutice și comerciale.

erboriza *vti* [At: PONTBRIANT, D / V: ***her~, ier,*** / Pzi: *~zez* / E: fr ***herboriser***] **1-2** A culege plante pentru studiu (sau în scopuri medicale) Si: (îvr) *erbora.*

erborizare *sf* [At: PONTBRIANT, D. / V: ***her~, ier~*** / Pl: *~zări* / E: ***erboriza***] **1** Culegere a plantelor pentru studiu (sau în scopuri medicale) Si: (nob) *erborare* (**1**), *erborat[1]* (**1**), *erborizat[1]* (**1**). **2** (Rar) Excursie făcută pentru a studia plantele în locul în care cresc și pentru a le culege Si: (nob) *erborare* (**2**), *erborat[1]* (**2**), *erborizat[1]* (**2**). **3** (Îvr) Arborizație (în unele minerale) Si: (nob) *erborare* (**3**), *erborat[1]* (**3**), *erborizat[1]* (**3**).

erborizat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***erboriza***] **1-3** Erborizare (**1-3**).

erborizat[2], ~ă *a* [At: COSTINESCU / V: ***ier~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***erboriza***] (Frî; d. unele minerale) Care prezintă arborizații Si: (nob) *erborat[2]*.

erborizator, ~oare *smf, a* [At: PONTBRIANT, D. / V: ***ier~, ~zător*** / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***herborisateur***] (Îdt) (Persoană) care culege plante pentru studiu (sau pentru alcătuirea de ierbare).

erborizație *sf* [At: PONTBRIANT, D. / V: (asr) ***~iune, ier~*** / Pl: *~ii* / E: fr ***herborisation***] **1** (Asr) Erborizare (**1**). **2** (Înv) Erborizare (**2**). **3** (Frî; rar) Erborizare (**3**).

erborizațiune *sf* vz ***erborizație***

erborizător, ~oare *smf, a* vz ***erborizator***

ercăzi *vi* vz ***erchezi***

ercăziș *sn* [At: DLR ms / Pl: nct / E: mg ***érkezés***] (Reg) Răgaz.

erchen *sn* [At: ANTIPA, P. 468 / V: ***ierghez*** / Pl: *~e* / E: ns cf tc *yelken*] (Mun; Olt; Dob) Velă a unei nave, mai ales a unei ambarcațiuni pescărești.

ercher *sn* [At: CHIRIȚESCU, GR. 89 / Pl: *~uri* / E: nct] Parâmă utilizată pentru remorcarea unei nave fluviale.

erchet *s* [At: LTR[2] / Pl: nct / E: ns cf ger *Hirukette*] Lanț prins de diamantul ancorei unei nave fluviale și folosit pentru a o smulge Si: *lanț-călăuză.*

erchezi *vi* [At: VAIDA / V: ***~zî, ~zli, ercăzi*** / Pzi: *~zesc* / E: mg ***érkezik***] (Mgmr) A avea răgaz pentru a face ceva.

erchezî *vi* vz ***erchezi***

erchezli *vi* vz ***erchezi***

erchian *s* [At: CONACHI, P. 52 / Pl: nct / E: tc ***erkian***] (Tcî; rar) Sfetnic.

erculean, ~ă *a* vz ***herculean***

erdăpane *sfp* [At: MÎNDRESCU, I. G. 45 / E: nct] (Reg) Cartofi.

ere *av, c* vz ***iar[2]***

ereb *sni* [At: DER / E: fr ***érèbe***] (Mit) Partea cea mai întunecoasă a Infernului.

erebe *sni* [At: DN[3] / E: gr ***erebos***, it ***erebo***, lat ***erebune***] (În mitologia greacă) Loc întunecat, subteran, unde era împărăția morților.

erebeagă *sf* [At: I. CR. VI, 253 / Pl: nct / E: ns cf *hârb*] (Reg) Obiect vechi și uzat Si: (reg) *hârbeliște.*

erecciune *sf* vz ***erecție***

erechi[1] *vr* [At: COMAN, GL. / Pzi: *~ehesc* / E: nct] (Reg) A se juca fără grijă.

erechi[2] *sf* [At: COMAN, GL. / Pl: nct / E: nct] (Reg) Predispoziție a copiilor pentru joacă.

erect, ~ă *a* [At: GRECEANU, FL. 15 / Pl: *~cți, ~e* / E: lat ***erectus***] Ridicat drept în sus Si: *vertical.*

erectil, ~ă *a* [At: BARCIANU / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***érectile***] **1** (D. unele țesuturi sau organe) Care poate să-și mărească volumul, devenind dur, rigid sub influența fluxului sangvin. **2** Referitor la erecție. **3** De erecție. **4** (Înv; îs) *Tumoare* (sau *umflătură*) *~ă* Tumoare (congenitală) care, sub acțiunea variațiilor de temperatură, își mărește volumul și devine rigidă.

erectilitate *sf* [At: DN[3] / Pl: *~tăți* / E: fr ***érectilité***] (Rar) Proprietate a unui țesut sau a unui organ de a fi erectil (**1**).

erector, ~oare [At: LM / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***érecteur***] **1** *a* (D. mușchi) Care servește la ridicarea anumitor organe. **2** *sn* Mașină de lucru folosită la ridicarea și la așezarea în poziție definită a pieselor prefabricate grele.

erecție *sf* [At: PROT.-POP., N.D. / V: (înv) ***~iune***, (îvr) ***~cciune*** / Pl: *~ii*, (înv) *~iuni* / E: fr ***érection***, lat ***erectio***] **1** (Îdt) Așezare în poziție verticală (a unui monument, a unei statui). **2-3** (Îdt) Întemeiere (a unei instituții). **4** (Îdt) Instituire. **5** (Fzl) Creștere în volum și indurare a anumitor organe (mai ales genitale) și țesuturi sub influența unui flux sangvin.

erecțiune *sf* vz ***erecție***

ered *sm, a* vz ***erede***

ereda *vt* [At: LM / Pzi: *~dez* / E: it ***eredare***] (Itî; rar) A moșteni.

erede [At: SĂULESCU, HR. I, 37/12 / V: (asr) ***ered, her~,*** (reg) ***irez*** / Pl: *~ezi* / E: it ***erede***, lat ***heres***] (Înv) **1** *sm* Persoană care urmează pe cineva într-o funcție, într-o demnitate, la tron etc., pe baza dreptului de succesiune Si: *succesor.* **2** *a* (Înv; îs) *Principe ~* Moștenitor. **3-4** *sm, a* (Rar) Continuator al unei opere (sau a unuor valori culturale). **5** *sm* (Reg; îf *ivez*) Descendent. **6** *sm* (Jur; liv) Succesor.

eredita *vt* [At: PONTBRIANT, D. / V: (îvr) ***eri~*** / Pzi: *~tez* / E: lat ***hereditare***, it ***ereditare***] (Iuz) **1** (C. i. un bun) A moșteni. **2** (C. i. trăsături fizice sau mentale normale sau patologice) A deține prin ereditate.

ereditar, ~ă [At: NEGULICI / V: (înv) ***eridetar, eriditar, here~,*** (înv) ***~diter*** / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***héréditaire***, it ***ereditario***, lat ***hereditarius, -a, -um***] **1** *a* (D. bunuri) Care se transmite prin (dreptul de) moștenire. **2** *a* (D. oameni) Care are drept de moștenire asupra unor bunuri. **3** *smf* (Iuz) Moștenitor. **4** *a* (D. funcții, demnități, prerogative monarhice etc.) Care se transmite pe baza dreptului de succesiune. **5** *a* (D. domni, principi) Care urcă pe tron pe baza dreptului de succesiune. **6** *a* (D. caractere fizice sau mentale, normale sau patologice, boli) Care se transmit pe bază de ereditate. **7** *a* (Fig) Care se transmite constant de la o generație la alta.

ereditare *sf* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~tări* / E: it ***eredita***] (Înv) **1** Moștenire. **2** Moștenire a unor caractere fizice, mentale, paranormale sau patologice. **3** (Fig) Transmitere constantă, de la o generație la alta, a unor cunoștințe.

ereditat, ~ă *a* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~ați, ~e* / E: ***eredita***] (Îvr) Moștenit.

ereditariu, ~ie *a* vz ***ereditar***

ereditate *sf* [At: SĂULESCU, HR. I, 198/23 / V: (înv) ***here~*** / Pl: *~ități* / E: fr ***hérédité***, lat ***hereditas, -atis***] **1** (Jur) Calitate de moștenitor. **2-3** (Drept de) moștenire a unor lucruri. **4** Transmitere a unei funcții, a unei demnități sau a prerogativelor monarhice pe baza dreptului de succesiune. **5** (Nob) Noblețe. **6** (Blg) Transmitere genetică a caracterelor normale și patologice de la o ființă la descendenții săi. **7** (Spc; la oameni) Transmitere a anumitor caractere individuale, fizice sau mintale, de la părinți la copii. **8** (Pgn) Totalitate a predispozițiilor, a aptitudinilor etc. moștenite de la părinți sau de la strămoși. **9** Caracter particularizat care se transmite în mod constant, de la o generație la alta, într-un anumit mediu geografic, social etc.

ereditator *sm* [At: PONTBRIANT, D. / V: ***~tător*** / Pl: *~i* / E: ***eredita*** + *-ător*] (Îvr) Moștenitor.

ereditător *sm* vz ***ereditator***

eredobiologie *sf* [At: D. PSIH. 242 / P: *~bi-o~* / E: fr ***hérédobiologie***] Ramură a biologiei care studiază fenomenele și legile eredității și variabilității organismelor vii.

eredopatie *sf* [At: D. MED. / Pl: *~ii* / E: fr ***hérédopathie***] Afecțiune transmisiă ereditar.

eredosifilis *sn* [At: DER / Pl: *~uri* / E: fr ***hérédosyphilis***] (Imp) Sifilis congenital, transmis pe linie maternă.

eredosifilitic, ~ă *a* [At: BIANU, D. S. 687 / V: (asr) ***here~*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***hérédosyphilitique***] (D. inflamații, leziuni) **1** Care ține de eredosifilis. **2** Care este provocat de eredosifilis. **3** De natura eredosifilisului.

erel *sn* [At: (a. 1812) GCR II, 20915 / Pl: *~uri* / E: nct] (Înv) Veșmânt regal de ceremonie, făcut din purpură.

erem, ~ă *a, sn* [At: MAIOR, IST. 11/17 / V: ***erm*** / Pl: (*a*) *~i, e,* (*n*) *~uri* / E: ngr ***ἐρῆμος***] (Înv) (D. locuri, ținuturi etc.) Pustiu.

eremit, ~ă [At: DRLU / V: (asr) ***ermit,*** (înv) ***erimit*** / Pl: *~iți, ~e* / E: fr ***érémite***, it ***eremito***, lat ***erĕmita***, ngr ***ἐρημίτης***] **1-2** *smf, a* (Rar; d. călugări) (Persoană) care se retrage într-un loc pustiu pentru a se consacra unei vieți austere, închinată rugăciunii Si: *pustnic, schimnic, sihastru,* (liv) *ascet,*

(rar) *anahoret*. **3-4** *smf, a* (Rar; pan) (Persoană) care duce o viață retrasă, care evită societatea.

eremitagiu *sn* vz ***ermitaj***

eremitaj *sn* vz ***ermitaj***

eremitate *sf* [At: SĂULESCU, HR. I, 236/25 / Pl: *~tăți* / E: ***erem*** + *-itate*] (Înv) Situație a unui teritoriu atacat și prădat Si: *devastare* Cf *pustiire*.

eremitic, ~ă *a* [At: COSTINESCU / V: (îvr) ***erm~*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***érémitique,*** it ***eremitico***] (Liv) **1-2** Care aparține eremiților **(1, 3)**. **3-4** Specific eremiților **(1, 3)**. **5-6** Privitor la eremiți **(1, 3)**. **7-8** De eremit **(1, 3)**.

eremitism *sns* [At: CĂLINESCU, O. XII, 12 / E: fr ***érémitisme***] (Liv) **1** Situație a eremitului. **2** Viață de eremit.

erepsină *sf* [At: LTR / Pl: *~ne* / E: fr ***érepsine***] Enzimă din sucului intestinal, care transformă peptonele și peptidele, determinând eliberarea aminoacizilor.

eres *sn* [At: COD. VOR.[2] 27^{v}/9 / V: (pop) ***ires***, (înv) ***~ă*** (pl: *~e, ~ii*), ***iresă*** (pl: *~e*) / Pl: *~uri*, (înv) *~ure* / E: vsl ***ересъ***] **1** (Înv; asr) Erezie **(1)**. **2** (Înv; asvl) Practică religioasă neoficială. **3** (Înv) Sectă religioasă. **4** (Îvr) Dezbinare. **5** Prejudecată. **6** Superstiție. **7** Erezie **(4)**. **8** Convingere.

eresă *sf* vz ***eres***

eresenacialnic *sm* [At: DOSOFTEI, V. S. ianuarie 18^{v}/28 / Pl: *~ici* / E: vsl ***кресеначалникъ***] (Slm) Șef al unei secte religioase.

eresiarch *sm* vz ***ereziarh***

eresiarh *sm* vz ***ereziarh***

eresipelă *sf* [At: ANTONESCU, D. / Pl: *~le* / E: it ***eresipela***] Erizipel.

erespel *sn* vz ***erizipel***

erete *sm* [At: DEX / Pl: *~eți* / E: nct] **1** Gen de păsări răpitoare de zi, asemănătoare cu ulii, cu corpul zvelt, ciocul scurt și foarte încovoiat și cu câte un disc de pene pe părțile laterale ale capului *(Circus)*. **2** (Șls) Pasăre care face parte din genul ereților **(1)**.

eretecrit *sm* vz ***eretocrit***

eretic, ~ă [At: CORESI, EV. 36 / V: (înv) ***eri~, iri~, here~***, (îvr) ***retic*** / A: (înv) *~tic* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***hérétique,*** lat ***haereticus, -a, -um,*** ngr ***αἱρετικος***, vsl ***еретикъ***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care este adept(a) unei erezii. **3-4** *smf, a* (Persoană) care susține sau propovăduiește o erezie. **5** *a* (D. doctrine, scrieri religioase) Care aparține unei erezii Si: (înv) *eretical* **(1)**. **6** *a* (D. doctrine, scrieri religioase) Referitor la o erezie Si: (înv) *eretical* **(2)**. **7** *a* (D. doctrine, scrieri religioase) Specific unei erezii Si: (înv) *eretical* **(3)**. **8** *a* (D. doctrine, scrieri religioase) De erezie Si: (înv) *eretical* **(4)**. **9** *sm* (Înv) Nume dat de catolici ortodocșilor. **10** *sm* (Înv) Nume dat catolicilor de către ortodocși. **11** (Îvr; pex) Care nu ține seama de ordinea stabilită. **12** *a* (Îvr; pex) Care nu respectă legea. **13** *sm* Păgân. **14** *smf* (Pex) Turc. **15-16** *sm, a* (Rar) (Persoană) care nesocotește sau se îndoiește de credința creștină. **17-18** *sm, a* (Îvp) (Om) nelegiuit Si: *infam, ticălos*. **19-20** *sm, a* (Persoană) care susține o opinie contrară ideilor unanim admise Si: *disident, nonconformist*. **21** *a* (Rar; d. stil) Care nu se conformează normelor.

eretical, ~ă *a* [At: FROLLO, V. 207, ap. DLR ms / Pl: *~i, ~e* / E: it ***ereticale***] (Itr; înv; d. doctrine, opinii etc.) **1-4** Eretic **(5-8)**.

ereticesc, ~ească *a* [At: VARLAAM, O. 187 / V: (înv) ***eri~*** / Pl: *~cești* / E: vsl ***еретичьскъ***] (Înv) **1-2** Care aparține ereticilor **(1, 3)**. **3-5** Care aparține unei erezii **(1, 3, 5)**. **6-7** Referitor la eretici **(1, 3)**. **8-10** Referitor la o erezie **(1, 3, 5)**. **11-12** Specific ereticilor **(1, 3)**. **13-15** Specific unei erezii **(1, 3, 5)**. **16-17** De eretic **(1, 3)**. **18-20** De erezie **(1, 3, 5)**.

ereticește *av* [At: I. GOLESCU, C. / E: ***eretic*** + *-ește*] (Înv) **1-2** În felul ereticilor **(1, 3)**. **3-4** Ca ereticii **(1, 3)**.

ereticie *sf* [At: URECHE, L. 199 / V: ***eri~*** / Pl: *~ii* / E: ***eretic*** + *-ie*] (Înv) Erezie **(1)**.

ereticime *sf* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~mi* / E: ***eretic*** + *-ime*] (Îvr) Mulțime de eretici.

ereticitate *sfs* [At: COSTINESCU / Pl: *~tăți* / E: fr ***héréticité***] **1-3** (Frî; rar; d. doctrine, opinii) Însușire de a fi eretic **(11, 12, 20)**.

ereticitură *sf* [At: VARLAAM-IOASAF, 38^{r}/15 / Pl: *~ri* / E: ***eretic*** + *-tură*] (Îvr) **1-5** Erezie[1] **(1-5)**.

eretism *sn* [At: DESCR. APE, 7/9 / V: (rar) ***~izm*** / Pl: ? / E: fr ***éréthisme***] **1** (Med) Stare de excitație a sistemului nervos senzitiv. **2** (Med; îs) *~ cardiac* Stare de hiperexcitabilitate a mușchiului cardiac manifestată clinic prin bătăi ale inimii foarte rapide (și neregulate). **3** (Fig) Stare de excitație emoțională extremă.

eretizm *sn* vz ***eretism***

eretocrisie *sfs* [At: (a. 1775) GÁLDI, M. PHAN. 183 / V: (înv) ***eroto~***, (îvr) ***erote~, erato~*** / E: ngr ***αἱρετοκρισία***] (Grî) Arbitraj.

eretocrit *sm* [At: (a. 1783) GÁLDI, M. PHAN. 183 / V: ***eroto~*** (pl: ***~tes***), (îvr) *~is* (pl: *~te*), ***eretec~*** (pl: *~tes*) / Pl: *~iți*, (îvr) *~e* / E: ngr ***αἱβετοκριτικός***] (Jur; grî) Arbitru.

eretocritic, ~ă *a* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~ice, ~ice* / E: ngr ***αἱρετοκριτής***] (Jur; grî) Arbitral.

eretocritis *sn* vz ***eretocrit***

ereutofobie *sfs* [At: DN[2] / P: *~re-u~* / Pl: *~ii* / E: fr ***éreuthophobie***] (Med) Teamă de a roși în fața cuiva Si: *eritrofobie*.

erezi *vt* [At: FM (1843), 285[2]/6 / V: (reg) ***here~*** / Pzi: *~zesc* / E: ***erede***] **1** (Îrg; c. i. lucruri) A moșteni. **2** (Îvr; fig) A lăsa ca moștenire. **3** (Îvr) A dobândi.

ereziarc *sm* vz ***ereziarh***

ereziarh *sm* [At: ȘINCAI, HR. I, 65, ap. DLR ms / V: ***eresi~, eresiarch,*** (înv) ***~rc*** / Pl: *~i*, (înv) *~rși* / E: fr ***hérésiarque***, it ***eresiarca,*** lat ***haeresiarcha***, ngr ***αἱρεσιάρχης***] **1** Fondator al unei erezii. **2** Șef al unei secte eretice. **3** (Îvr) Fondator al școlii cinice din Grecia antică.

erezie[1] *sf* [At: NEGULICI / S și: *eresie* / Pl: *~ii* / E: fr ***hérésie***] **1** Doctrină sau credință religioasă neoficială care ia naștere în sânul unei biserici și care constituie o abatere de la dogmele acesteia. **2** Fiecare dintre doctrinele religioase oficiale, apărute prin sciziunea unei biserici și considerate, de către adepții celorlalte, ca abateri. **3** Practică (religioasă) care contravine dogmelor bisericii oficiale. **4** (Nob) Superstiție. **5-7** Opinie sau practică ce contravine (bunului simț,) (rațiunii sau) unei norme stabilite de societate Si: *eres, eroare, absurditate, anomalie*.

erezie[2] *sf* [At: STAMATI, D. / Pl: *~ii* / E: ***erde*** + *-ie*] (Îvr) Moștenire.

erezire *sf* [At: T. POP, D. J. 119 / Pl: *~ri* / E: ***erezi***] **1** (Îrg) Moștenire. **2** (Îvr; fig) Moștenire. **3** (Îvr) Dobândire.

erezit[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***erezi***] (Îvr) **1-3** Erezire **(1-3)**.

erezit[2]***, ~ă*** *a* [At: F (1871), 121 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***erezi***] **1** (Îrg) Moștenit. **2** (Îvr; fig) Moștenit. **3** (Îvr) Dobândit.

erezitar *sm* [At: ANDRIEVICI, A. 168/7, ap. DLR ms / Pl: *~i* / E: ns cf *erezi, erede*] (Îvr) Moștenitor.

erezitate *sfs* [At: ANDRIEVICI, A. 168/8 / E: ***erezi*** + *-itate*] (Înv) Moștenire.

erg[1] *sm* [At: PONI, F. 159 / Pl: *ergi* / E: fr ***erg***] (Fiz) Unitate de măsură a lucrului mecanic și a energiei, egală cu lucrul mecanic efectuat de o forță de o dină când aceasta își deplasează punctul de aplicație cu un centimetru pe direcția și în sensul ei.

erg[2] *sn* [At: LTR[2] / Pl: *~uri* / E: fr ***erg***] Deșert de nisip cu dune, caracteristic Saharei occidentale, format de obicei în porțiunile cele mai coborâte ale scoarței pământului.

ergalie *sf* [At: (a. 1776) GÁLDI, M. PHAN. 183 / V: ***arga~, ~ghel~*** / Pl: *~ii* / E: ngr ***ἐργαλεῖον***] (Iuz) **1** (Grî; de obicei lpl) Unealtă. **2** (Grî; de obicei lpl) Instrument. **3** (Grî; dob lpl) Utilaj. **4** (Pex) Ceea ce este necesar pentru buna desfășurare a activității într-o gospodărie. **5** (Lpl) Instrumente necesare pentru desfășurarea unei activități științifice.

ergan *sn* [At: LTR / Pl: *~i* / E: fr ***ergan***] Material ceramic folosit la confecționarea pieselor izolante pentru curentul de înaltă frecvență.

ergastenie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: ***ergo-*** + ***astenie***] Astenie cauzată de o suprasolicitare fizică sau psihică.

ergasterie *sf* [At: DN[2] / Pl: *~ii* / E: fr ***ergasterie***] (Ant) Atelier meșteșugăresc în Atena, în care se folosea munca sclavilor.

ergastoplasmă *sf* [At: D. MED / Pl: (rar) *~me* / E: fr ***ergastoplasme***] (Blg) Formațiune citoplasmatică în care circulă substanțele metabolice.

ergastul *sn* [At: LM / V: ***~lă*** *sf* / Pl: *~e* / E: fr ***ergastule,*** lat ***ergastulum***] **1** (Ant) Închisoare romană subterană unde erau ținuți pentru o noapte sclavii pedepsiți ziua, în timpul muncilor grele. **2** (Pgn; rar, îf *~lă*) Închisoare.

ergastulă *sf* vz ***ergastul***

ergativ *sn* [At: DN[4] / Pl: *~e* / E: fr ***ergatif***] Caz gramatical utilizat în unele limbi flexionare care exprimă complementul de agent.

erghela, ~ă *a* vz ***ergolaș***

erghelie *sf* vz ***ergalie***

ergo[1] *c* [At: LM / E: lat ***ergo***] (Ltm) Deci.

ergo-[2] [At: FORM. CUV. I. 248 / E: ns cf fr *ergo*] Element prim compunere savantă cu semnificația: **1** Referitor la muncă. **2** Activitate. **3** Energie.

ergocalciferol *smi* [At: LTR[2] / E: nct] (Cmr) Vitamina D_2.

ergociclu *sn* [At: DLR ms / Pl: *~uri* / E: ***ergo[2]***- + (bi)***ciclu***] Cadru metalic fix, cu pedale, asemănător bicicletei, folosit pentru exerciții fizice (în scopuri terapeutice).

ergodinamograf *sn* [At: D. MED. / Pl: *~e* / E: ***ergo[2]***- + ***dinamograf***] Ergograf.

ergogeneză *sfs* [At: DN[4] / Pl: *~ze* / E: fr ***ergogénèse***] (Blg) Ansamblu de factori care condiționează creșterea.

ergograf *sn* [At: ENC. ROM. / Pl: *~e* / E: fr ***ergographe***] Aparat care servește la înregistrarea lucrului mecanic al unui mușchi sau al unui grup muscular în scopul investigării modificărilor cauzate de oboseală sau de unele boli Si: *ergodinamograf*.

ergogramă *sf* [At: DN[3] / Pl: *~me* / E: nct] Diagramă obținută la ergograf.

ergol *sm* [At: MDT / Pl: *~i* / E: fr ***ergol***] Substanță chimică care poate intra în compoziția unui amestec fuzant.

ergolaș, ~ă *a* [At: KLEIN, D. 351 / V: ***~ghel~, hăr~, her~*** / Pl: *~i, ~șe* / E: mg ***ergellés, ergellös, ergöllés, ergyels***] (Înv; Trs) **1** Activ. **2** Iute. **3** Vioi. **4** Harnic.

ergologie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: ger ***Ergologie***] Ramură a etnologiei care se ocupă cu studiul culturii materiale.

ergometric, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***ergométrique***] **1** Care aparține ergometriei. **2** Referitor la ergometrie. **3** Specific ergometriei. **4** De ergometrie. **5** (Îs) *Bicicletă ~ă* Aparat (medical) în formă de bicicletă fără roți, cu pedale, care ajută la aprecierea adaptării la efort, folosită în spitale, în anumite sectoare de muncă și în unele discipline sportive.

ergometrie *sf* [At: DER / Pl: *~ii* / E: fr ***ergométrie***] Disciplină care se ocupă cu determinarea eforturilor fizice (musculare) prin măsurarea lucrului mecanic efectuat.

ergometrină *sf* [At: D. MED. / Pl: *~ne* / E: fr ***ergométrine***] Alcaloid extras din secara-cornută, cu acțiune vasoconstrictoare și hemostatică, utilizat în obstetrică.

ergometru *sn* [At: ABC SĂN. 143 / Pl: *~re* / E: fr ***ergomètre***] Aparat pentru măsurarea lucrului mecanic al unui (grup de) mușchi.

ergonă *sf* [At: LTR / Pl: *~ne* / E: fr ***ergones***] (De obicei lpl) Nume generic dat unor substanțe organice (enzime, vitamine, hormoni) din constituția celulelor vii, a căror acțiune constă în potențarea și în stimularea funcțiilor celulare.

ergonomic, ~ă *a* [At: D. PSIH. 243 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***ergonomique***] **1** Care aparține ergonomiei. **2** Referitor la ergonomie. **3** De ergonomie. **4** (D. mobilier, dispozitive etc.) A cărui formă este special adaptată la condițiile de muncă și de utilizare.

ergonomie *sf* [At: DN[2] / Pl: *~ii* / E: fr ***ergonomie***] Știință interdisciplinară care se ocupă cu studiul relațiilor dintre om, mașină și mediul de lucru, în vederea ameliorării condițiilor de muncă și a creșterii productivității.

ergonomist, ~ă [At: DN[3] / Pl: *~iști, ~e* / E: eg ***ergonomist,*** fr ***ergonomiste***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care este specialist(ă) în ergonomie.

ergopsihiatrie *sf* [At: DN[4] / Pl: *~ii* / E: ***ergo[2]***- + ***psihiatrie***] Ramură a medicinei care studiază omul în procesul muncii și aspectele legate de psihoigienă.

ergospirometru *sn* [At: DN[4] / Pl: *~re* / E: ***ergo[2]***- + ***spirometru***] Aparat care servește la examinarea funcțiilor respiratorii.

ergostat *sn* [At: ENC. ROM. / Pl: *~e* / E: nct] Aparat care servește la reactivarea forței musculare a unui bolnav.

ergosterină *sf* [At: ENC. AGR. / Pl: *~ne* / E: fr ***ergostérine***] (Chm; Blg; Frc) Ergosterol.

ergosterol *sm* [At: LTR / Pl: *~i* / E: fr ***ergostérol***] (Chm; Blg; Frc) Substanță din clasa sterolilor prezentă în diverse țesuturi animale și vegetale care, sub acțiunea razelor ultraviolete, se transformă în vitamina D_2 Si: *ergosterină*.

ergot *sn* [At: DN[4] / Pl: *~uri* / E: fr ***ergot***] **1** Formație vegetală parazitară veninoasă care apare sub formă de mici puncte pe spicul unor graminee. **2** Boală criptogamică a gramineelor (în special a secarei), manifestată prin apariția ergoturilor. **3** (Atm) Proeminență medulară a fiecărui ventricul medular al creierului.

ergota *vi* [At: LM / Pzi: *~tez* / E: fr ***ergoter***] (Frn) **1** A discuta cu argumente speculative. **2** A ridica obiecții neîntemeiate. **3** A contesta (cu argumente nefondate). **4** A nega evidența.

ergotamină *sf* [At: LTR / Pl: *~ne* / E: eg ***ergotamine,*** fr ***ergotamine***] Alcaloid extras din secara-cornută, folosit ca vasoconstrictor.

ergotar, ~ă *smf* [At: LM / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***ergoteur***] **1-4** Persoană care ergotează (**1-4**).

ergotare *sf* [At: MDA ms / Pl: *~tări* / E: ***ergota***] (Frm; nob) **1** Discutare cu argumente speculative Si: *ergotat[1]* (**1**). **2** Obiectare neîntemeiată Si: *ergotat[1]* (**2**). **3** Contestare (cu argumente nefondate) Si: *ergotat[1]* (**3**). **4** Negare a evidenței Si: *ergotat[1]* (**4**).

ergotat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***ergota***] (Frm; nob) **1-4** Ergotare (**1-4**).

ergotat[2], ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***ergota***] (Frm; nob) **1** Discutat cu argumente speculative. **2** Care este supus unor obiecții neîntemeiate. **3** Contestat (cu argumente nefondate). **4** Negat.

ergotator, ~oare *smf* [At: LM / Pl: *~i, ~oare* / E: ***ergota*** + *-(ă)tor*] (Îvr) **1-4** Ergotar (**1-4**).

ergoterapeut *sm* [At: DN[4] / Pl: *~uți* / E: fr ***ergothérapeute***] Medic specialist în ergoterapie.

ergoterapeutic, ~ă *a* [At: DN[4] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***ergothérapeutique***] **1** Care aparține ergoterapiei. **2** Referitor la ergoterapie. **3** Specific ergoterapiei. **4** De ergoterapie.

ergoterapie *sf* [At: DER / Pl: *~ii* / E: fr ***ergothérapie***] Metodă de tratament și readaptare a unui bolnav (psihic) prin învățarea și practicarea unei activități manuale.

ergoterie *sf* [At: LM / Pl: *~ii* / E: fr ***ergoterie***] (Frî) Contestare cu argumente speculative.

ergotină *sf* [At: ENC. ROM. II, 324 / Pl: *~ne* / E: fr ***ergotine***] Substanță toxică extrasă din secară-cornută, care provoacă tulburări nervoase, digestive, cardiorespiratorii și care este folosită în medicină (mai ales în obstetrică) drept hemostatic și ca vasoconstrictor Si: *ergotoxină*.

ergotism[1] *sn* [At: ENC. ROM. / V: ***~izm*** / Pl: *~e* / E: fr ***ergotisme***] Intoxicație acută sau cronică provocată de consumul de cereale (mai ales secară) contaminate cu ciuperca *Claviceps purpurea* sau de medicamente derivate din acestea și care se manifestă sub formă de colici abdominale, de convulsii și de cangrene etc.

ergotism[2] *sn* [At: LM / Pl: ? / E: fr ***ergotisme***] (Frî) **1-4** Manie de a ergota (**1-4**).

ergotist *sm* [At: LM / Pl: *~iști* / E: fr ***ergotiste***] (Frî) **1-4** Persoană care ergotează (**1-4**).

ergotizm *sn* vz ***ergotism***

ergotoxină *sf* [At: LTR / Pl: *~ne* / E: fr ***ergotoxine***] Ergotină.

erhă *sf* [At: DEX / Pl: ? / E: mg *irha*, pn *jercha*] (Reg) Piele de vițel foarte subțire, bine tăbăcită, care se aplică pe bundițe și pe care se brodează flori.

eri *av*, *c* vz *iar*[2]

eric *sn* [At: CONTEMPORANUL, VI 1, 35 / V: *ie~*, *ierec* / Pl: *~uri* / E: ucr *ерик*] Canal artificial prevăzut cu capcane construite din garduri de nuiele, care permite trecerea unor specii de pești din mări sau din fluvii în lacurile marine sau riverane.

ericacee *sfi* [At: BRANDZA, FL. 335 / E: fr *éricacées*] (Bot) **1** (Lpl) Familie de plante dicotiledonate, cu fructul în formă de capsulă. **2** (Șls) Plantă din familia ericaceelor (**1**).

erică *sf* [At: ECONOMIA, 91/20 / Pl: ? / E: lat *Erica vulgaris*] (Bot; înv) Planta *Calluna vulgaris* Si: (pop) *iarbă-neagră*, (înv) *chipru*.

eridetar, ~ă vz *ereditar*

erodita *v* vz *eredita*

erige *v* vz *erija*

erigere *sf* vz *erijare*

erija [At: COSTINESCU / V: (iuz) *erige* / Pzi: *~jez* / E: fr *ériger*] **1** *vt* (Înv; c. i. statui, monumente etc.) A așeza în poziție verticală. **2** *vt* (Înv; c. i. un așezământ, o instituție etc.) A întemeia. **3** *vt* (Înv; de obicei urmat de determinări introduse prin *pp* „în") A ridica la o condiție superioară. **4** *vr* (Urmat de determinări introduse prin *pp* „în") A-și atribui, fără nici un drept, un rol, o funcție sau o situație care conferă autoritate. **5** *vr* A se da drept... **6** *vr* A vrea să treacă drept ...

erijare *sf* [At: EMINESCU, O. XII, 98 / V: (înv) *erigere* / Pl: *~jări* / E: *erija*] **1** (Înv; d. statui, monumente etc.) Așezare în poziție verticală Si: *erijat*[1] (**1**). **2** (Înv; d. așezăminte, instituții) Întemeiere. **3** (Înv; de obicei, urmat de *pp* „în") Ridicare la o condiție superioară Si: *erijat*[1] (**3**). **4** (Urmat de determinări introduse prin *pp* „în") Atribuire, fără nici un drept, a unui rol, a unei funcții sau a unei situații care conferă autoritate Si: *erijat*[1] (**4**). **5** Autoatribuire, fără nici un drept, a unei poziții care conferă autoritate Si: *erijat*[1] (**5**). **6** Dorință de a trece drept ... Si: *erijat*[1] (**6**).

erijat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: *erija*] **1** Erijare (**1**). **2** (Înv) Întemeiere. **3-6** Erijare (**3-6**).

erijat[2], *~ă* *a* [At: REBREANU, R. I, 262 / Pl: *~ați*, *~e* / E: *erija*] **1** (Înv; d. statui, monumente etc.) Așezat în poziție verticală. **2** (Înv; d. așezăminte, instituții) Întemeiat. **3** (Înv; de obicei urmat de *pp* „în") Ridicat la o condiție superioară. **4** (D. roluri, funcții, situații) Atribuit. **5** (D. poziții profesionale, sociale etc.) Autoatribuit. **6** Care vrea să treacă drept ...

erimit, ~ă *smf*, *a* vz *eremit*

erinaceid *sn* [At: DER / Pl: *~e* / E: fr *érinacéidés*] **1** (Lpl) Familie de mamifere insectivore, cu corpul acoperit cu țepi. **2** (Șls) Animal din această familie.

erinii *sfp* [At: VIANU, L. U. 85 / E: fr *érinnyes*] (În mitologia greacă) Divinități ale infernului, reprezentate ca niște femei cu părul răvășit, împletit cu șerpi, care pedepseau fărădelegile muritorilor.

eriometru *sn* [At: ENC. ROM. / V: *eiro~* / Pl: *~re* / E: nct] Aparat de precizie, care servește la măsurarea grosimii unui fir de lână.

erisifacee *sf* [At: MDENC / Pl: ~ / E: fr *érysiphacée*] **1** (Lpl) Familie de ciuperci parazite care provoacă la unele plante diverse boli. **2** (Șls) Ciupercă din această familie.

erisipelas *sn* [At: LM / S și: (înv) *erys~* / Pl: *~e* / E: ngr **ἐρισιπέλας**] (Înv) Erizipel.

eristic, ~ă [At: EMINESCU, S. P. 8 / Pl: *~ici*, *~ice* / E: fr *éristique*] **1** *a* Specific controversei. **2** *a* Care se referă la controversă. **3** *a* Care aparține controversei. **4** *a* Care provine de la controversă. **5** *a* Care posedă arta controversei. **6** *sm* Filozof care aparține școlii din Megara. **7** *sf* Artă a controversei care folosește argumente subtile sau recurge la artificii sofisticate. **8** *smf* Adept al eristicii (**7**).

erita *vt* [At: ROM. LIT. 329, 2/18 / Pzi: *~tez* / E: fr *hériter*] (Înv; c. i. un bun sau un drept) A moșteni.

eritagiu *sn* vz *eritaj*

eritaj *sn* [At: ARISTIA, PLUT. 8/31 / V: *~agui* / Pl: *~e* / E: fr *héritage*] (Jur; înv) Drept de a moșteni unele bunuri materiale.

eritem *sn* [At: BIANU, D. S. / Pl: *~e* / E: fr *érythème*] **1** (Med) Afecțiune a pielii care se manifestă printr-o înroșire superficială. **2** (Med; îs) *~nodos* Simptom al unor boli (mai ales al tuberculozei) care constă în apariția pe piele a unor noduli tari sau a unor bășici seroase.

eritematos, ~oasă *a* [At: DN[2] / Pl: *~oși*, *~oase* / E: fr *érythémateux*] (Med; d. boli sau d. manifestări ale acestora) Care prezintă particularitățile eritemului.

eritic, ~ă *smf*, *a* vz *eretic*

eriticesc, ~ească *a* vz *ereticesc*

eritici *vr* [At: FOCHI, ap. DLR ms / Pzi: *~icesc* / E: *eritic*] (Reg) **1** A se păgâni. **2** A se înrăi.

eriticie *sf* vz *ereticie*

eriticos, ~oasă *a* [At: CANTEMIR, S. M. 294/16 / Pl: *~oși*, *~oase* / E: *eretic* + *-os*] (Îvr) Eretic (**16**).

eritrasmă *sfs* [At: ABC SĂN. 243 / Pl: *~me* / E: fr *érythrasma*] (Med) Micoză a pielii, localizată în zona abdomenului.

eritremie *sf* [At: DER / Pl: *~ii* / E: fr *érythrémie*] Boală caracterizată prin creșterea excesivă a numărului de globule roșii și manifestată prin roșeața pielii, creșterea tensiunii arteriale și mărirea splinei Si: *eritrocitoză*, *poliglobulie*.

eritrin *sn* vz *eritrină*

eritrină *sf* [At: CANTUNIARI, L. M. / V: *eritrin* *sn* / Pl: *~ne* / E: fr *érythrine*] **1** (Chm) Ester obținut prin acțiunea eritritei asupra acidului becanoric. **2** Mineral natural de cobalt de culoare roșiatică. **3** Antibiotic obținut din eritrocitele mamiferelor, cu acțiune bacteriostatică, în special asupra bacteriilor difterice.

eritrită *sf* [At: LTR / Pl: *~te* / E: fr *érythrite*] (Chm) Tetraalcool.

eritro- [At: LM / E: izolat, prin analiză, din cuvinte ca *eritrocit*, *eritromicină* etc.] Element de compunere cu semnificația: „Roșu".

eritroblast *sn* [At: DN[2] / Pl: *~e* / E: fr *érythroblaste*] Globulă roșie în stadiu de formare, care conține un nucleu.

eritroblastemie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr *érithroblastémie*] (Med) Boală caracterizată prin prezența, în număr anormal, a eritroblaștilor în sânge.

eritroblastopenie *sf* [At: D. MED. / Pl: *~ii* / E: fr *érithroblastopénie*] (Med) Reducere extremă (până la dispariție) a formării eritroblaștilor din măduva oaselor, care determină o anumită formă de anemie.

eritroblastoză *sf* [At: DER / Pl: *~ze* / E: fr *érythroblastose*] (Rar) Boală caracterizată prin prezența eritroblastelor în sânge.

eritrocit *sn* [At: LTR[2] / Pl: *~e* / E: fr *érythrocyte*] (Blg) Hematie.

eritrocitar, ~ă *a* [At: ABC SĂN. 186 / Pl: *~e* / E: *eritrocit* + *-ar*] (Med; rar) **1** Specific eritrocitelor. **2** Care se referă la eritrocite. **3** Care aparține eritrocitelor. **4** Care provine de la eritrocite.

eritrocitoză *sf* [At: D. MED. / Pl: *~ze* / E: fr *érythrocytose*] (Med) Eritremie.

eritrodermie *sf* [At: DER / Pl: *~ii* / E: fr *érythrocytose*] (Med) Dermatoză generalizată a pielii, caracterizată printr-o roșeață intensă și uniformă, însoțită de endeme, vezicule, descuamări.

eritrofobie *sf* [At: DN[2] / Pl: *~ii* / E: fr *érythrophobie*] (Med) Ereutofobie.

eritrol *sn* [At: BIANU, D. S. / Pl: nct / E: fr *érythrol*] Iodură de bismut și cincoidină folosită în medicină ca analgezic, antiseptic sau eupeptic.

eritroleucoză *sf* [At: ENC. VET. 824 / Pl: *~ze* / E: fr *érythroleucose*] Eritroleucemie.

eritroleucemie *sf* [At: D. MED. / Pl: *~ii* / E: fr *érythroleucémie*] Formă de leucoză, în care se asociază poliglobulia cu leucemia și care evoluează paralel Si: *eritroleucoză*.

eritromicină *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~e* / E: fr *erythromycine*] Antibiotic de origine vegetală, folosit în tratamentul unor infecții, mai ales stafilococice.

eritropatie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr *érythropathie*] Nume generic dat bolilor care afectează globulele roșii.

eritropenie *sf* [At: D. MED. / Pl: *~ii* / E: fr ***érythropénie***] Scădere considerabilă a numărului de eritrocite din sânge.

eritropoeză *sf* vz ***eritropoieză***

eritropoieză *sf* [At: DER / V: ***~poeză*** / Pl: *~ze* / E: fr ***eryrhropoïèse***] Proces de formare a globulelor roșii Si: *hematopoieză*.

eritropsie *sf* [At: ENC. ROM. / Pl: *~ii* / E: fr ***érythropsie***] (Med) Boală care se manifestă printr-o percepere în roșu a obiectelor înconjurătoare.

eritropsină *sfs* [At: ENC. ROM. / E: fr ***érythropsine***] Pigment de culoare roșie care se găsește în bastonașele retinei la om și la animalele superioare și care se descompune sub acțiunea luminii, refăcându-se la întuneric.

eritrotoxină *sf* [At: D. MED. / Pl: *~ne* / E: fr ***érythrotoxine***] Toxină care acționează asupra globulelor roșii.

eritroză *sfs* [At: DN² / Pl: *~ze* / E: fr ***érythrose***] Fenomen patologic care se manifestă printr-o mare ușurință de a roși.

eritrozină *sf* [At: LTR / Pl: *~ne* / E: ***érythrosine***] Nume generic dat materiilor colorante obținute prin acțiunea iodului asupra fluoresceinei și întrebuințate la sensibilizarea plăcilor fotografice, la vopsitul lânii etc.

eritrurie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***erytrurie***] Colorare în roșu a urinei, cauzată de prezența hemoglobinei sau a unui pigment colorat introdus în organism.

erizipel *sn* [At: EPISCUPESCU, PRACTICA, 221/1 / V: ***erespel*** / S și: *erysi~* / Pl: *~e*, *~uri* / E: fr ***érisipèle***] Boală infectocontagioasă care se caracterizează prin inflamarea, întinderea și înroșirea pielii și este însoțită de temperatură ridicată Si: *eresipela, erisipelas, erizipelă*, (pop) *brânca*, (reg) *orbalț*.

erizipelă *sf* [At: CORNEA, E. I, 60/8 / S și: *erysi~* / Pl: *~le* / E: it ***erisipela***] Erizipel.

erizipelatic, ~ă *a* [At: ANTONESCU, D. 201 / S și: *erysi~* / Pl: *~ici*, *~ice* / E: ***erizipel*** + *-atic*] (Med; rar) Erizipelatos.

erizipelatos, ~oasă *a* [At: ABC SĂN. 153 / Pl: *~oși*, *~oase* / E: fr ***érysipélateux***] **1** Specific erizipelului. **2** Care se referă la erizipel. **3** Care aparține erizipelului. **4** Care provine de la erizipel.

erlâc *sn* vz ***iarlâc***

erizipelos, ~oasă *a* [At: DESCR. APE 175/27 / Pl: *~oși*, *~oase* / E: ***erizipel*** + *-os*] (Med; îvr) **(1-4)** Erizipelatos **(1-4)**.

erm, ~ă *a, sn* vz ***erem***

ermaneutic, ~ă *a* vz ***hermeneutic***

ermaroc *sn* vz ***iarmaroc***

ermeneutic, ~ă *a* vz ***hermeneutic***

ermenevtică *sf* vz ***hermeneutică***

ermetic, ~ă [At: STAMATI, F. 47/3 / V: ***h~*** / Pl: *~ici*, *~ice* / E: fr ***hermetique***] **1-2** *a, av* Etanș. **3-4** *av, a* (Într-un mod) care este dificil sau imposibil de înțeles sau de interpretat. Si: *abscons, ezoteric, impenetrabil, ininteligibil, obscur*. **5** *a* (D. concepții, principii etc.) Care preconizează folosirea unor procedee ermetice **(4)**. **6-7** *sf, a* (Persoană) care practică sau cultivă un stil ermetic **(4)**. **8** *a* (Frr) Privitor la alchimie sau la medicina universală Si: *ezoteric, ocult, secret*.

ermeticamente *av* [At: MARIN, F. 364/19 / E: it ***ermeticamente***] (Înv) În mod ermetic **(1)**.

ermeticește *av* [At: BULETIN, G. (1844), 76²/11 / V: ***h~*** / E: ***ermetic*** + *-ește*] În mod ermetic **(1)**.

ermetism *sn* [At: RALEA, S. T. II, 224 / V: ***h~*** / Pl: *~e* / E: fr ***hermetisme***] **1** (Rar) Concepție sau mod de viață care presupune claustrarea sau izolare socială. **2** Concepție care preconizează folosirea procedeelor ermetice **(4)** în artă. **3** Stil artistic care folosește abuziv procedee ermetice **(4)**. **4** Caracter ermetic **(4)** al unui procedeu artistic. **5** (Frm) Denumire dată alchimiei. **6** Caracter secret al unei doctrine.

ermetiza *vt* [At: CONTEMP., 1948, nr. 108, 5/4 / V: ***h~*** / Pzi: *~zez* / E: fr ***hermétiser***] (Liv) **1-2** A face să devină ermetic **(1, 4)**.

ermetizant, ~ă *a* [At: CONTEMP., 1948, nr. 108, 5/5 / Pl: *~nți*, *~e* / E: fr ***hermétisant***] **1** (Liv) Cu caracter (voit) ermetic **(4)**.

ermetizare *sf* [At: DN³ / Pl: *~zări* / E: ***ermetiza***] (Liv) Folosire a procedeelor ermetice **(4)**.

ermineftic, ~ă *a, sf* vz ***hermeneutic***

erminevtic, ~ă *a* vz ***hermeneutic***

erminie *sf* [At: DOSOFTEI ap. DLR ms / Pl: *~ii* / E: ngr ***ἑρμηνεία***] (Înv) **1** Interpretare. **2** Comentariu. **3** Explicare.

ermit, ~ă *smf, a* vz ***eremit***

ermitagiu *sn* vz ***ermitaj***

ermitaj *sn* [At: CĂLĂTORIE, I, 186ᵛ/5 / V: (înv) ***~agiu, erem~, eremitagiu*** / Pl: *~e*, (înv) *~uri* / E: fr ***ermitage***] (Frm; liv) **1** Locuință a unui eremit. **2** (Pan) Locuință izolată. **3** (Pex) Loc singuratic, retras, în care trăiește cineva. **4** Mic palat izolat. **5** Casă singuratică, la țară. **6** Pavilion izolat în parcul unui castel.

ermitic, ~ă *a* vz ***eremitic***

ermoglifica *sfsa* *a* [At: DRĂGHICI, R. 217/19 / E: nct] (Înv) Artă a gravurii.

ermotoi *sn* [At: H II, 245 / Pl: *~toaie* / E: nct] (Reg) Joc de copii nedefinit mai îndeaproape.

ermuluc *sn* vz ***imurluc***

erneu *sn* vz ***arneu***

eroare *sf* [At: HELIADE, D. J. 7/7 / Pl: *erori* / E: fr ***erreur***, lat ***error, -oris***] **1** Idee sau concepție falsă (generalizată) Si: *iluzie, rătăcire*. **2** Act al inteligenței care consideră adevărat ceea ce este fals și invers. **3** (Log; șîs) ~ *logică* Greșeală provenită din încălcarea regulilor unei demonstrații, care are drept consecință falsificarea concluziei. **4** Greșeală de interpretare sau de asociere a unei persoane, a unui fapt, a unei lucrări etc. **5** (Îe) **A fi în ~** A greși în judecata sau aprecierea lucrurilor Si: *a avea o concepție greșită*. **6** (Îlv) **A induce în ~** A sugera cuiva o concepție sau o părere falsă Si: *a înșela*. **7** (Flz) Reprezentare subiectivă sau imperfectă a realității, datorită limitelor cunoașterii uname. **8** (Jur) Reprezentare falsă a unei situații care poate servi drept cauză a anulării unei decizii sau a unui act. **9** (Jur; îs) ~ *judiciara* Stabilire greșită a faptelor într-un proces penal, ce poate duce la condamnări nedrepte. **10** (Jur; îs) ~ *de drept* Greșeală de interpretare a codului penal. **11** (Jur; îs) ~ *de fapt* Greșeală în interpretarea împrejurărilor materiale ale unui fapt. **12** Greșeală de informație în prezentarea unor fapte, în relatarea unor evenimente etc. Si: *inexactitate*. **13** Greșeală provenită din neatenție sau din întâmplare. **14** (Mat; Fiz; șîs ~ *absolută*) Diferență dintre valoarea reală a unei mărimi și valoarea ei calculată sau măsurată, care se explică prin defectele metodelor folosite. **15** (Mat; Fiz; îs) ~ *probabilă* Diferență presupusă între datele obținute prin calcul și cele obținute prin experiență. **16** Acțiune regretabilă. **17** Greșeală de comportare socială Si: *gafă*. **18** (Rar) Defect moral. **19** (Artă) Greșeală de gust. **20** (Artă) Exces.

eroda [At: ONCESCU, G. 36 / Pzi: p 3 *~dează* / E: fr ***éroder***] **1** *vt* (D. ape sau alți agenți naturali) A deteriora progresiv. **2** *vrp* A se măcina. **3** *vt* (D. leziunile de pe suprafața pielii sau a mucoaselor) A distruge treptat Si: *a măcina*.

erodant, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~nți*, *~e* / E: fr ***érodant***] **1-2** Care deteriorează progresiv (prin acțiune chimică).

erodare *sf* [At: CHIRIȚĂ, P. 693 / Pl: *~dări* / E: ***eroda***] **1** Eroziune a solului (produsă sub acțiunea apei sau a altor agenți naturali). **2** (Med) Distrugere (treptată) a unui țesut.

erodat, ~ă *a* [At: CONTEMP. 1948, nr. 113, 11/3 / Pl: *~ați*, *~e* / E: fr ***érodé***] **1** (D. soluri) Deteriorat progresiv (de agenți naturali) Si: *degradat, distrus*. **2** (Med; d. un țesut) Distrus.

erodie *sf* vz ***erodiu***

erodiu *sm* [At: BĂCESCU, PĂS. 80 / V: (înv) ***~ie, irodie*** *sf*, ***~ion, irodion*** *sn* / Pl: *~ii* / E: vsl ***иродиоун***] (Orn; rar) Egretă.

eroe *sm* vz ***erou***

eroga *vt* [At: LM / Pzi: *erog* / E: lat ***erogare***] (Ltm; îdt) **1** A cheltui. **2** A distribui. **3** A risipi.

erogat, ~ă *a* [At: LM / Pl: *~ați*, *~e* / E: lat ***erogatus***] (Ltm; d. bani) **1** Cheltuit. **2** Distribuit. **3** Risipit.

erogate *sfp* [At: GHEȚIE, R. M. / E: nct] (Îvr) Cheltuieli.

erogator *sm* [At: LM / Pl: ~*i* / E: ***erogator***] (Ltm; îdt) **1** Administrator. **2** Risipitor.

erogație *sf* [At: LM / V: (înv) ~*iune* / Pl: ~*ii* / E: lat ***erogatio***] (Ltm; îdt) **1** Administrare. **2** Cheltuială. **3** Risipire.

erogațiune *sf* vz ***erogație***

eroic, ~ă [At: ASACHI, I., 1/19 / V: (înv) ***heroic, iroic*** / Pl: ~*ici*, ~*ice* / E: fr ***héroïque***, ger ***heroisch***, it ***eròico***, lat ***heroicus***, ngr ***ἡρωϊκός***] **1** *a* Propriu eroilor Si: (iuz) *eroicesc* **(1)**. **2** *a* Care aparține eroilor Si: (iuz) *eroicesc* **(2)**. **3** *a* Referitor la eroi Si: *eroicesc* **(3)**. **4** *a* De eroi Si: *eroicesc* **(4)**. **5** *a* (D. epoci istorice) Care, o dată cu trecerea timpului, capătă caracter de legendă, de mit Si: *eroicesc* **(5)**. **6** *a* (D. oameni) Care se remarcă prin vitejie și curaj extraordinar în domeniul armelor Si: *eroicesc* **(6)** Si: *viteaz, brav*. **7** *a* (D. acțiuni, manifestări ale oamenilor) Care denotă vitejie și curaj Si: (iuz) *eroicesc* **(7)**. **8** *a* (D. oameni sau colectivități) Demn de stimă, de glorie, datorită calităților sale excepționale, a superiorității sale morale, a devotamentului său pentru o cauză Si: (iuz) *eroicesc* **(8)** Si: *celebru, ilustru, renumit, mare*. **9** *a* (D. însușiri, sentimente, acțiuni, manifestări, creații etc. ale oamenilor) Care denotă superioritate morală, abnegație Si: (iuz) *eroicesc* **(9)**. **10** *a* Care trezește admirație Si: *eroicesc* **(10)**. **11** *a* Care se impune prin calități deosebite Si: *eroicesc* **(11)**, *maiestuos, măreț*. **12** *a* Ieșit din comun Si: (iuz) *eroicesc* **(12)**. **13** *a* (D. poeme, opere literare sau despre forme ale artei) Care celebrează faptele unui erou Si: (iuz) *eroicesc* **(13)** Cf *epopee*. **14** *a* Cu caracter elevat Si: *eroicesc* **(14)**. **15** *a* (Îs) *Vers* ~ Hexametru Si: *eroicesc* **(15)**. **16** *a* (Îas) Alexandrin Si: *eroicesc* **(16)**. **17** *a* (Îas) Endecasilab Si: *eroicesc* **(17)**. **18** *a* (Înv; d. medicamente) Cu acțiune imediată Si: *puternic, energic, eroicesc* **(18)**. **19** *a* (D. un procedeu de acțiune, un remediu; frr; fig) La care se recurge în caz extrem Si: *eroicesc* **(19)**. **20** *sn* Eroism. **21** *sn* Formulă de manifestare a sublimului, expresie a unității idealului etic cu cel estetic.

eroicesc, ~ească *a* [At: CANTEMIR, HR. 14 / V: ***he~, ir~*** / Pl: ~*ești* / E: ***eroic*** + *-icesc*] (Iuz) **1-19** Eroic **(1-19)**.

eroicește *av* [At: BR (1829) I, 39/34 / V: ***ir~*** / E: ***eroic*** + *-ește*] (Iuz) **1-19** În mod eroic **(1-19)**.

eroicitate *sf* [At: COSTINESCU / Pl: ~*tăți* / E: fr ***héroïcité***] (Îvr) Eroitate.

eroicomic, ~ă *a* [At: COSTINESCU / S și: (îvr) *eroico-comic, eroi-comic* / Pl: ~*ici*, ~*ice* / E: fr ***héroï-comique***, cf it *eroicòmico*] **1** Care ține în aceeași măsură de eroic și de comic. **2** (Îs) *Poem* ~ Poem care, afectând un ton eroic, tratează un subiect comic sub forma unei epopei.

eroidă *sf* [At: COSTINESCU / Pl: ~*de* / E: fr ***héroïde***, it ***eròide***, lat ***herois, -idis***] (Îdt) Epistolă în versuri în care vorbește un erou sau un personaj vestit.

eroiesc, ~ă *a* vz ***iroiesc***

eroifica *vt* [At: COSTINESCU / Pzi: ~*ific* / E: fr ***héroïfier***] (Fîr) A face să devină erou.

eroime *sm* vz ***iroime***

eroină *sf* [At: VĂCĂRESCUL, IST. 278 / V: (înv) ***iro~*** / Pl: ~*ne* / E: fr ***héroïne***, ngr ***ἡρωΐνη***] **1** Femeie curajoasă care dă dovadă, prin comportarea ei, de tărie sufletească, în împrejurări excepționale. **2** Personaj principal feminin al unei opere literare sau cinematografice. **3** Femeie care este personajul principal al unei întâmplări.

eroism *sn* [At: MARCOVICI, D. 241/20 / V: (înv) ~***izm, he~, heroizmus, iro~, iroismos, iroizm, iroizmus*** / Pl: (rar) ~*e*, ~*uri* / E: fr ***héroïsme***, ger ***heroismus***, gr ***ἡρωϊσμός***, it ***eroísmo***] **1** Calitate proprie eroilor mitologici Si: (înv) *eroitate* **(1)**. **2** Faptă eroică Si: (înv) *eroitate* **(2)**. **3** Vitejie. **4** Ansamblul calităților care trezesc admirație, care impresionează Si: (înv) *eroitate* **(4)**. **5** Însușire morală superioară Si: (înv) *eroitate* **(5)**. **6** Atitudine eroică Si: (înv) *eroitate* **(6)**. **7** Virtute.

eroitate *sf* [At: BOJINCĂ, A. II, 169/16 / V: ***ir~*** / Pl: ~*tăți* / E: ***eroic*** + *-itate*, cf fr *héroïcité*] (Înv) **1-7** Eroism **(1-7)**.

eroiza *vt* [At: OPRESCU, I. A. IV, 53 / Pzi: ~*zez* / E: fr ***héroïser***] (Rar) **1** A da caracter eroic. **2** A face să capete caracter eroic.

eroizat, ~ă *a* [At: OPRESCU, I.A. IV, 44 / Pzi: ~*ați*, ~*e* / E: ***eroiza***] (Rar) Care are caracter eroic.

eroizm *sn* vz ***eroism***

eroman, ~ă *smf, a* [At: DLR ms / Pl: ~*i*, ~*e* / E: ngr ***ερωμανής***] (Îvr) Erotoman.

eromanie *sf* [At: DLR ms / Pl: ~*ii* / E: ngr ***ἐρωτονία***] (Îvr) Erotomanie.

erona *vt* [At: IORDAN, L.R.A. 236 / Pzi: ~*nez* / E: ***eronat***] (Rar) A interpreta în mod eronat.

eronat, ~ă *a* [At: RUSSO, S. 162 / Pl: ~*ați*, ~*e* / E: fr ***erroné***] **1** Care este contrar adevărului. **2** Bazat pe o înțelegere greșită a faptelor, a lucrurilor sau pe o interpretare inexactă a unei lucrări, a unui fapt.

eroneu, ~ee *a* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: ~*ei*, ~*ee* / E: lat ***erroneus***] (Ltî) Eronat.

eros *sn* [At: CONTEMP. 1970, nr. 1227, 9/2 / E: fr ***éros***] **1** Ansamblu al pornirilor sexuale, considerate din punct de vedere psihanalitic Si: *libido*. **2** Ansamblu al instinctelor de conservare și perpetuare. **3** Termen utilizat de psihocritica literară pentru a simboliza dorința erotică și manifestările ei sublimate.

erotecrisie *sf* vz ***eretocrisie***

erotematic, ~ă *a* [At: LM / Pl: ~*ici*, ~*ice* / E: fr ***érotématique***] **1** (Flz; d. metode de argumentare sau învățământ) Care este enunțat sub formă interogativă. **2** Care ia naștere prin întrebări.

erotematică *sf* [At: DN[3] / Pl: ~*ici* / E: ger ***Erotematik***] (Rar) Aflare a adevărului prin întrebări.

erotic, ~ă [At: VALIAN, V. / Pl: ~*ici*, ~*ice* / E: fr ***érotique***] **1** *a* Care ține de dragoste. **2** *a* Referitor la dragoste. **3** *a* Care exprimă sentimente de dragoste. **4** *a* (D. fizionomii, temperamente) Predispus la dragoste. **5** *sf* Operă literară în care se exprimă sentimente de dragoste. **6** *sf* Totalitate a părților unor opere literare sau muzicale, în care se exprimă sentimente de dragoste. **7-8** *av, a* (Într-un mod) care exprimă senzualitate. **9-10** *av, a* (Într-un mod) care incită la senzualitate Si: *senzual, voluptuos*. **11** *a* (D. temperamente) Predispus la senzualitate. **12** *a* Referitor la erotomanie.

eroticesc, ~ească *a* [At: AETHIOPICA, 81ʳ/10 / Pl: ~*icești* / E: cf ngr ***ἐρωτικός***] (Îvr) Erotic.

eroticește *av* [At: PONTBRIANT, D. / E: ***erotic*** + *-icește*] (Îvr) În manieră erotică.

erotimie *sf* [At: C. GANNE, TR. V. 313 / Pl: ~*mii* / E: nct] (Înv, pbl) Filotimie.

erotism *sn* [At: IORGA, L. II, 490 / Pl: ~*e* / E: fr ***érotisme***] **1** Caracter erotic **(1)** (al unei opere artistice). **2** Senzualism. **3** (Med) Expresie a funcției normale a aparatului sexual. **4** (Med) Simptom al unor boli nervoase. **5** (Med) Delir erotic Si: *erotomanie*.

erotiza *vt* [At: DCR / Pzi: ~*zez* / E: fr ***érotiser***] (Liv) A căpăta caracter erotic **(2)**.

erotizare *sf* [At: SIMION, D. P. 359 / Pl: ~*zări* / E: ***erotiza***] Dobândire a unui caracter erotic **(2)**.

erotizat, ~ă *a* [At: LOVINESCU, C.VI, 124 / Pl: ~*ați*, ~*e* / E: ***erotiza***] Care a căpătat un caracter erotic **(2)**.

eroto- [At: DN[3] / E: fr ***éroto-***, it ***eroto-***] Element de compunere savantă cu semnificația: **1** Referitor la dragoste. **2** Iubire. **3** Instinct erotic.

erotocrisie *sf* vz ***eretocrisie***

erotocrit *sm* vz ***eretocrit***

erotolog *sm* [At: ROMÂNIA LITERARĂ, 1971, ap. DLR ms / Pl: ~*ogi* / E: fr ***érotologue***] Specialist în erotologie.

erotologie *sf* [At: CĂLINESCU, B. I. 174 / Pl: ~*ii* / E: fr ***érotologie***] (Frm) Studiu al dragostei și al operelor erotice.

erotoman, ~ă *smf, a* [At: COSTINESCU / Pl: ~*i*, ~*e* / E: fr ***érotomane***] **1-2** (Persoană) care este afectat(ă) de erotomanie **(1-2)** Si: (fîr) *eratomaniac* **(1-4)**.

erotomaniac, ~ă *smf, a* [At: LM / Pl: ~*aci*, ~*ace* / E: fr ***érotomaniaque***] **1-4** (Fîr) Erotoman **(1-4)**.

erotomanie *sf* [At: NEGULICI / Pl: ~*ii* / E: fr ***érotomanie***] (Med) **1** Formă a delirului manifestată prin preocupări exagerate de ordin sexual sau genital. **2** Obsesie erotică.

erou *sm* [At: CANTEMIR, I.I. 107 / V: (înv) ***eroe, he~, heroi, iroas, irois, iroiu, irou*** / Pl: *eroi* / E: fr ***héros***, ngr ***ἥρως***, lat ***heros***, vsl ***ирон***]

1 (Mit) Semizeu. 2 Persoană care se remarcă prin vitejie sau prin fapte extraordinare de arme Si: *brav, curajos, invincibil, viteaz*. 3 Soldat care a murit vitejește în luptă. 4 Persoană demnă de a fi glorificată și stimată datorită calităților sale excepționale, a devotamentului său pentru o cauză. 5 Persoană care a devenit celebră. 6 (Înv) Persoană care poate fi luată ca model. 7 Persoană care se distinge într-un domeniu. 8 Personaj principal al unei opere literare, dramatice, cinematografice etc. 9 (Fig, îs) ~ *de roman* Personaj căruia i se întâmplă o aventură. 10 (Fam) Personaj principal al unei întâmplări sau al unei aventuri. 11 (Și im; îs) *~ul zilei* (sau *~ul momentului*) Persoană care acaparează atenția publică. 12 Obiect al admirației cuiva.

erozional, ~ă *a* [At: SCL, 1964, 412 / Pl: *~i, ~e* / E: ***eroziune*** + *-al*] 1 Referitor la eroziune (1). 2 Caracteristic eroziunii (1). 3 De eroziune (1).

eroziune *sf* [At: COBÎLCESCU, G. 63/5 / P: *~zi-u~* /Pl: *~ni* / E: fr ***érosion***, lat ***erosio, -onis***] 1 Uzură exercitată de apă și de agenții atmosferici asupra scoarței pământului. 2 Rezultat al eroziunii (1). 3 Măcinare a solului cauzată de eroziune (1). 4 Uzură exercitată de apele curgătoare asupra albiei și a malurilor proprii. 5 (Teh) Uzură a conductelor sau a aparatelor metalice, apărută din cauza frecării fluidelor de pereții acestora. 6 (Med) Ulcerație superficială a pielii sau a mucoaselor apărută în urma unei inflamații sau a acțiunii unor agenți exteriori Si: *excoriație*.

eroziv, ~ă *a* [At: CADE / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***érosif***] (D. ape și agenți atmosferici) Care erodează.

erpetograf *sm* [At: LM / Pl: *~i* / E: fr ***erpétographe***] (Frm) Erpetolog.

erpetografic, ~ă *a* [At: LM / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***erpétographique***] (Frm) 1-2 Erpetologic (1-2).

erpetografie *sf* [At: LM / Pl: *~ii* / E: fr ***erpétographie***] (Frm) Erpetologie.

erpetolog *sm* [At: LM / Pl: *~ogi* / E: ***erpetologie*** (după modelul *astrologie – astrolog, filologie – filolog* etc.)] Specialist în erpetologie Si: *erpetograf*, (înv) *erpetologist*.

erpetologic, ~ă *a* [At: LM / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***erpétologique***] 1 Care ține de erpetologie Si: *erpetografic* (1). 2 Privitor la erpetologie Si: *erpetografic* (2).

erpetologie *sf* [At: COSTINESCU / Pl: *~ii* / E: fr ***erpétologie***] Știință care se ocupă cu studiul reptilelor și al batracienilor Si: *erpetografie*.

erpetologist *sm* [At: LM / Pl: *~iști* / E: fr ***erpétologiste***] (Înv) Erpetolog.

errante *a* [At: HELIADE, O. I, 356 / Pl: nct / E: it ***errante***] (Itm; iuz) 1 Vagabond. 2 Rătăcitor.

errat *sn* vz ***erată***

errato *sf* vz ***erată***

erratum *s* [At: COSTINESCU / Pl: nct / E: fr ***erratum***] 1 (Frî) Greșeală de tipar. 2 (Frr) Erată.

ertaș *sm* vz ***irtaș***

ertui *vt* vz ***irtui***

ertuitură *sf* [At: CHEST. IV, 107/296 / Pl: *~ri* / E: ***ertui*** + *-tură*] (Reg) Teren despădurit pe care au rămas butuci din loc în loc.

erț *sn* [At: ALR I, 707/578 / Pl: nct / E: ger ***Erz***] (Grm; reg) Fontă.

eruciform, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***éruciforme***] (D. larvele unor insecte sau d. organele unor plante) Care are forma unei omizi.

eructa [At: LM / Pzi: *~tez* / E: fr ***éructer***] 1 *vi* A elimina cu zgomot, pe gură, gazele din stomac Si: (pop) *a râgâi*. 2 *vt* (Înv) A vomita.

eructare *sf* [At: MDA ms / Pl: *~tări* / E: ***eructa***] 1 Eliminare cu zgomot, pe gură, a gazelor din stomac Si: *eructat¹* (1), *eructație, râgâit¹, râgâială*. 2 (Înv) Vomare.

eructat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***eructa***] 1 Eructare (1). 2 (Înv) Vomare.

eructat², ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***eructa***] 1 (D. gazele din stomac) Eliminat cu zgomot. 2 (Înv) Vomat².

eructație *sf* [At: LM / V: *~iune* / Pl: *~ii* / E: fr ***éructation***] 1 Eructare (1). 2 (Înv) Vomare.

eructațiune *sf* vz ***eructație***

erudiciune *sf* vz ***erudiție***

erudit, ~ă [At: HELIADE, O. II, 412 / Pl: *~iți, ~e* / E: fr ***érudit***, lat ***eruditus***] 1-2 *smf, a* (Persoană) care are cunoștințe vaste într-unul sau în mai multe domenii ale cunoașterii, în urma unor studii aprofundate și îndelungate Si: *cărturar, doct, învățat, savant*. 3 *a* (D. opere științifice) Care dovedește cunoștințe vaste și aprofundate.

erudiție *sf* [At: HELIADE, O. II, 408 / V: (înv) ***~iciune, ~ițiune*** / E: fr ***érudition***, lat ***eruditio, ~onis***] 1 Cunoaștere aprofundată a uneia sau a mai multor științe. 2 Cultură vastă.

erudițiune *sf* vz ***erudiție***

erugă *sf* vz ***ierugă***

erumpire *sf* vz ***erupere***

erupe *vi* [At: ANTONESCU, D. / V: *irumpe* / Pzi: 3 *erupe* / E: lat ***erumpere***] 1 (D. lavă, magmă, petrol) A ieși brusc și violent din pământ. 2 (D. vulcani) A azvârli lava cu putere afară. 3 (D. sonde) A azvârli cu putere afară țițeiul. 4 (D. pete, bășicuțe etc. caracteristice unor boli) A apărea. 5 (Fig; d. calități, înclinații umane etc.) A se manifesta violent.

erupere *sf* [At: STAMATI, D. 89 / V: (înv) *~ump~*, ***~umpire*** / Pl: *~ri* / E: ***erupe***] 1 Ieșire bruscă din pământ a lavei, a magmei sau a petrolului. 2 Azvârlire a lavei în afară. 3 Azvârlire în afară a țițeiului din sonde. 4 Apariție pe piele a unor bășicuțe caracteristice unor boli. 5 Manifestare violentă a unor calități, înclinații umane etc.

eruptiv, ~ă *a* [At: BARASCH, I. N. 89/13 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***éruptif***] 1 Privitor la erupție. 2 (D. roci) De origine vulcanică. 3 (D. terenuri) Format din materii rezultate dintr-o erupție. 4 (Fig; d. oameni și manifestările lor) Impetuos. 5 (D. boli) Însoțit de apariția unei erupții. 6 (D. boli) Care se manifesă printr-o erupție.

eruptivism *sn* [At: LTR² / Pl: *~e* / E: fr ***éruptivisme***] Ansamblu de fenomene care țin de mișcarea și de localizarea magmei în scoarța terestră și pe suprafața acesteia, din care rezultă roci eruptive și zăcăminte metalifere.

erupție *sf* [At: GENILIE, G. 122/4 / V: (înv) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***éruption***] 1 Ieșire bruscă și violentă din pământ a materiilor în stare fluidă sau gazoasă. 2 (Pgn) Țâșnire. 3-5 (Îla) **În ~** Care erupe (1-3). 6-7 (Îlv) **A face** (sau **a produce**) ~ A erupe (2-3). 8 Apariție pe piele sau pe mucoase a unor pete, bășicuțe, plăci, pustule etc., constituind simptomul unor boli. 9 (Ccr) Totalitate a petelor, bășicuțelor etc. apărute pe piele sau pe mucoase. 10 (Fig; rar) Atac. 11 (Rar) Năvală. 12 (Îs) *~a dinților* Apariție a dinților de lapte sau a dentiției permanente. 13 (Frm) Izbucnire violentă a puroiului dintr-o plagă infectată.

erupțiune *sf* vz ***erupție***

eruscă *sf* vz ***ieruscă***

erzaț *sn* [At: C. PETRESCU, Î II, 17 / S și: *erzatz* / A: *er~* / Pl: *~uri* / E: ger ***Ersatz***] Surogat (mai ales de cafea).

es¹ *smi* [At: ENC. ROM. / E: ger ***Es***] (Muz; ger) Mi bemol.

es² *sn* [At: IOANOVICI, TEHN. 84 / Pl: *~uri* / E: ns cf fr *esse*] Unealtă de metal, în forma literei „s", folosită pentru netezirea și îndreptarea formelor de turnătorie.

es³ *sn* [At: BARCIANU / Pl: *~uri* / E: nct] (Îvr) Metal brut, neprelucrat.

es-⁴ vz ***ex-***

esacerbație *sf* vz ***exacerbație***

esacerbațiune *sf* vz ***exacerbație***

esactitate *sf* vz ***exactitate***

esactitete *sf* vz ***exactitete***

esactitudine *sf* vz ***exactitudine***

esactor, ~oare *smf, a* vz ***exactor***

esactorat *sn* vz ***exactorat***

esactoriu, ~oare *smf, a* vz ***exactor***

esacțiune *sf* vz ***exacțiune***

esafla *v* vz ***exafla***

esagera *vt* vz ***exagera***

esagerare *sf* vz ***exagerare***

esagerat¹ *sn* vz ***exagerat¹***

esagerat², ~ă *a* vz ***exagerat²***

esagerativ, ~ă *a* vz ***exagerativ***
esagerator, ~oare *smf, a* vz ***exagerator***
esagerație *sf* vz ***exagerație***
esagerațiune *sf* vz ***exagerație***
esageráciune *sf* vz ***exagerație***
esala *v* vz ***exala***
esalare *sf* vz ***exalare***
esalat¹ *sn* vz ***exalat¹***
esalat², ~ă *a* vz ***exalat²***
esalator, ~oare *smnf, a* vz ***exalator***
esalațiune *sf* vz ***exalație***
esalta *v* vz ***exalta***
esaltare *sf* vz ***exaltare***
esaltat¹ *sn* vz ***exaltat¹***
esaltat², ~ă *a* vz ***exaltat²***
esaltație *sf* vz ***exaltație***
esaltațiune *sf* vz ***exaltație***
esame *sn* vz ***examen***
esamen *sn* vz ***examen***
esamina *v* vz ***examina***
esaminare *sf* vz ***examinare***
esaminat¹ *sn* vz ***examinat¹***
esaminat², ~ă *smf, a* vz ***examinat²***
esaminator, ~oare *smf, a* vz ***examinator***
esaminatoriu, ~ie *smf, a* vz ***examinator***
esaminație *sf* vz ***examinație***
esaminațiune *sf* vz ***examinație***
esantem *sn* vz ***exantem***
esantematic, ~ă *a* vz ***exantematic***
esantemă *sf* vz ***exantem***
esarhat *sn* vz ***exarhat***
esasperat, ~ă *a* vz ***exasperat²***
esauria *v* vz ***exhauria***
esauriat, ~ă *a* vz ***exhauriat***
esaustiune *sf* vz ***exhaustiune***
esauzi *v* vz ***exauzi***

esaveraj *sn* [At: L. ROM. 1961, nr. 1, 28 / V: ***essai-averaj*** / Pl: *~e* / E: ***eseu***] Diferență dintre punctele înscrise și cele primite la jocul de rugbi.

esăltáciune *sf* vz ***exaltație***
esărțita *v* vz ***exercita***
esca *v* vz ***isca***

escadră *sf* [At: BUDAI-DELEANU, LEX. / V: (înv) ***scadră***, (îvr) ***scuadră*** / Pl: *~re* / E: fr ***escadre***] **1** Unitate importantă a forțelor maritime militare. **2** (Îvr; îf *scadră, scuadră*) Subunitate militară. **3** Unitate importantă de aviație militară.

escadrilă *sf* [At: COSTINESCU / V: (îvr) ***scadrilă*** / Pl: *~le* / E: fr ***escadrille***] **1** Escadră (**1**) compusă din nave mici, ușoare. **2** Subunitate din structura forțelor aeriene militare. **3** Totalitate a militarilor care fac parte din escadrilă (**2**).

escadron *sn* [At: N. COSTIN, ap. LET. II, $67/_{24}$ / V: (înv) ***exc~***, (înv) ***scadron***, ***șvadron***, (reg) ***~cladon***, ***is~***, (îvr) ***svadron*** / Pl: *~oane* / E: fr ***escadron***] **1** Subunitate a unui regiment de cavalerie, corespunzând unei companii de infanterie sau unei baterii de artilerie. **2** Totalitate a militarilor care fac parte din escadron (**1**). **3** (Pex; rar) Grup de oameni.

escadrona *vi* [At: COSTINESCU / Pzi: *~nez* / E: fr ***escadronner***] (Frî; rar; d. escadroane) A evolua.

escalada [At: HELIADE, D. J. 16/14 / V: (înv) ***exc~***, (îvr) ***scalada*** / Pzi: *~dez* / E: fr ***escalader***] **1** *vt* (Îvr; c. i. o cetate sau un alt loc fortificat) A asalta cu ajutorul scărilor. **2** *vt* A trece peste un obstacol înalt, cățărându-se sau folosind alte mijloace. **3-4** *vtr* (C. i. un loc înalt și abrupt) A urca. **5** *vr* (Fig; d. stări conflictuale) A se intensifica.

escaladare *sf* [At: PONTBRIANT, D. / V: (îvr) ***scaladare*** / Pl: (rar) *~dări* / E: ***escalada***] **1** (Îvr) Asalt al unei cetăți sau a unui alt loc fortificat, cu ajutorul scărilor Si: *escaladat¹* (**1**), *escaladă* (**1**). **2** Trecere prin cățărare sau cu ajutorul altor mijloace peste un obstacol înalt Si: *escaladat¹* (**2**), *escaladă* (**2**). **3** Ascensiune a unui loc înalt și abrupt Si: *escaladat¹* (**3**), *escaladă* (**3**). **4** Strategie care constă în intensificarea acțiunilor militare Si: *escaladat¹* (**4**), *escaladă* (**4**). **5** (Pex) Intensificare.

escaladat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***escalada***] **1-4** Escaladare (**1-4**). **5** (Pex) Intensificare.

escaladat², ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***escalada***] **1** (Îvr; d. fortificații) Asaltat cu ajutorul scărilor. **2** (D. obstacole înalte) Trecut. **3** (D. înălțimi abrupte) Pe care s-a ajuns prin ascensiune. **4** (D. acțiuni militare) Intensificat².

escaladă *sf* [At: PONTBRIANT, D. / V: (îvr) ***scaladă*** / Pl: (rar) *~de* / E: fr ***escalade***] **1-4** Escaladare (**1-4**). **5** (Pex) Intensificare.

escalator *sn* [At: DT / Pl: *~oare* / E: eg ***escalator***, fr ***escalator***] Scară rulantă.

escală *sf* [At: LOVINESCU, M. 131 / Pl: *~le* / E: fr ***escale***] **1** Oprire a unei nave sau a unei aeronave într-un punct al rutei, pentru aprovizionare, pentru îmbarcarea sau debarcarea pasagerilor. **2** (Îlv) **A face ~** A opri într-un port sau aeroport aflat pe traseu. **3** (Fig; pex) A se opri temporar undeva. **4** (Îs) *Zbor fără ~* Zbor al unui avion pe distanță mare, fără aterizări intermediare. **5** (Ccr) Loc de oprire, prevăzut în ruta unei nave sau a unei aeronave.

escalop *sn* [At: DN² / Pl: *~uri* / E: fr ***escalope***] Felie subțire de carne, mai ales de vițel, preparată în diferite feluri.

escamota *vt* [At: I. GOLESCU, C. / V: (înv) ***scamota*** / Pzi: *~tez* / E: fr ***escamoter***] **1** (Frr) A face să dispară ceva prin scamatorie. **2** A face să dispară ceva fără să se observe. **3** A ascunde ceva cu îndemânare. **4** A lua ceva pe furiș Si: *a sustrage, a subtiliza*. **5** (Rar) A frustra. **6** A evita cu abilitate ceva dificil, printr-un subterfugiu. **7** A trece sub tăcere Si: *a omite, a ocoli, a ignora*. **8** A ascunde sub aparențe înșelătoare Si: *a masca, a disimula*. **9** A prezenta altfel decât este Si: *a denatura, a falsifica*. **10** (Teh) A introduce trenul de aterizare al unui avion, în timpul zborului, în interiorul aripii sau al fuzelajului.

escamotabil, ~ă *a* [At: LTR² / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***escamotable***] **1** Care poate fi făcut să dispară (fără să se observe). **2** Care poate fi luat pe furiș. **3** (D. dificultăți) Care poate fi evitat printr-un subterfugiu. **4** Care poate fi disimulat. **5** Care poate fi falsificat. **6** (D. trenul de aterizare al unui avion) Care poate fi escamotat (**10**).

escamotagiu *sn* vz ***escamotaj***

escamotaj *sn* [At: I. GOLESCU, C. / V: ***~agiu*** (Pl: *~age*), ***scamotagiu*** / E: fr ***escamotage***] **1-10** Escamotare (**1-10**).

escamotare *sf* [At: POLIZU / V: (îvr) ***scamotare*** / Pl: *~tări* / E: ***escamota***] **1** (Frr) Dispariție a unui obiect prin scamatorie Si: *escamotaj* (**1**), *escamotat¹* (**1**). **2** Dispariție neobservată a unui obiect Si: *escamotaj* (**2**), *escamotat¹* (**2**). **3** Ascundere cu îndemânare a unui obiect Si: *escamotaj* (**3**), *escamotat¹* (**3**). **4** Sustragere. **5** (Rar) Frustrare. **6** Evitare abilă a unei situații dificile Si: *escamotaj* (**6**), *escamotat¹* (**6**). **7** Trecere sub tăcere Si: *escamotaj* (**7**), *escamotat¹* (**7**). **8** Disimulare. **9** Denaturare. **10** Introducere a trenului de aterizare a unui avion, în timpul zborului, în interiorul aripii sau al fuzelajului Si: *escamotaj* (**10**), *escamotat¹* (**10**).

escamotat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***escamota***] **1-3** Escamotare (**1-3**). **4** Sustragere. **5** Frustrare. **6-7** Escamotare (**6-7**). **8** Disimulare. **9** Denaturare. **10** Escamotare (**10**).

escamotat², ~ă *a* [At: LTR² / Pl: *~ați, ~e* / E: ***escamota***] **1** Care a fost făcut să dispară (fără să se observe). **2** Care a fost ascuns. **3** Care a fost luat pe furiș. **4** (D. dificultăți) Evitat cu abilitate printr-un subterfugiu. **5** Care a fost disimulat. **6** Care a fost falsificat. **7** (D. trenul de aterizare al unui avion) Care a fost supus escamotării (**10**).

escamotativ, ~ă *a* [At: PUȘCARIU, L. R. I, 388 / Pl: *~i, ~e* / E: ***escamota***] (Rar) **1-9** Care escamotează (**1-9**).

escampa *vi* [At: COSTINESCU / Pzi: *escamp* / E: fr ***escamper***] (Frî; rar) A fugi iute (și pe neobservate).

escanta *vi* [At: LM / Pzi: *~tez* / E: lat ***excantare***] (Ltî; rar) A descânta.

escapadă *sf* [At: FILIMON, O. II, 195 / V: (înv) *exc~*, (îvr) *scapadă* / E: fr *escapade*] **1** Renunțare la obligațiile vieții cotidiene, printr-o plecare de scurtă durată (nepermisă) cu scopul de a petrece Cf *aventură*. **2** Petrecere organizată cu prilejul escapadei (1).

escapism *sn* [At: DN³ / Pl: *~e* / E: eg *escapisme*] Concepție filozofică și etică ce preconizează evadarea din cotidian prin contemplarea esențelor spirituale și prin căutarea unui refugiu în atemporalitate.

escapist, ~ă *smf, a* [At: DN⁴ / Pl: *~iști, ~e* / E: eg *escapiste*] **1-2** (Persoană) care este adept(ă) a escapismului.

escară *sf* [At: PROT. – POP., N. D. / S și: *~arră, escha~* / Pl: *~re* / E: fr *escarre*] Crustă negricioasă formată prin necroza unor țesuturi superficiale ale organismului.

escarifica *vr* [At: DN³ / Pzi: 3 *~că* / E: fr *escarrifier*] (D. țesuturi) A prezenta escare.

escarificare *sf* [At: DN³ / Pl: *~cări* / E: *escarifica*] Producere de escare Si: *escarificat¹*.

escarificat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: *escarifica*] Escarificare.

escarificat², ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: *escarifica*] (D. țesuturi) Care prezintă escare.

escarlat *sni* [At: ALEXI, W. / E: cf fr *écarlate*] (Îvr) Culoare roșie.

escarmuș *sn* vz ***escarmușă***

escarmușă *sf* [At: COSTINESCU / V: *escarmuș* *sn* / Pl: *~șe* / E: fr *escarmouche*] (Frr) Luptă de scurtă durată între avangărzile sau între detașamentele a două armate potrivnice.

escarotic, ~ă *a* [At: COSTINESCU / S și: *escha~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr *escarotique*] (Med; înv; d. substanțe caustice) Care produce o escară.

escarpa *vt* [At: MDA ms / Pzi: *~pez* / E: *escarpă*] **1-2** A construi o escarpă (**1-2**).

escarpament *sn* [At: ONCESCU, G. 39 / Pl: *~e* / E: fr *escarpement*] **1** (Rar) Pantă abruptă. **2** (Mil) Pantă abruptă a escarpei (1).

escarpare *sf* [At: LTR² / Pl: *~pări* / E: *escarpa*] **1-2** Construire a escarpei (**1-2**) Si: *escarpat¹* (**1-2**).

escarpat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: *escarpa*] **1-2** Escarpare (**1-2**).

escarpat², ~ă *a* [At: I. IONESCU, M. 41 / Pl: *~ați, ~e* / E: *escarpa*] (Rar; d. o formă de relief) Care prezintă o pantă abruptă Si: *abrupt*, (rar) *escarpos*, *povârnit*.

escarpă *sf* [At: ENC. ROM. / Pl: *~pe* / E: fr *escarpe*] (Mil) **1** Taluz de pământ (sau zidit) la o fortificație. **2** Baraj antitanc săpat în versanții orientați către inamic.

escarpen *sm* [At: CAMIL PETRESCU, N. 113 / Pl: *~i* / E: fr *escarpin*] (Frm) Pantof fin de damă, cu toc înalt, nedecupat, foarte decoltat.

escarpos, ~oasă *a* [At: I. IONESCU, P. 344 / Pl: *~oși, ~oase* / E: *escarpă* + *-os*] Escarpat.

escas *sn* [At: L. ROM. 1962, nr. 6 / Pl: *~e* / E: pbl ger ***Eiskasten***] (Mar) Apărătoare a unei guri de țeavă din bordajul unei nave.

escarră *sf* vz ***escară***

escatologic, ~ă *a* [At: CĂLINESCU, O. XIII, 227 / V: *esha~* / S și: *escha~* / Pl: *~gici, ~gice* / E: fr *eschatologique*] **1** Care se referă la escatologie. **2** Privitor la escatologie. **3** Care aparține escatologiei.

escatologie *sf* [At: ENC. ROM. / V: *eshagi~* / S și: *escha~* / Pl: *~ii* / E: fr *eschatologie*] Totalitate a concepțiilor religioase referitoare la soarta omului după moarte, la sfârșitul lumii și al universului.

escava *v* vz ***excava***

escavat, ~ă *a* vz ***excavat***

escavator *sn* vz ***excavator***

escavație *sf* vz ***excavație***

escavațiune *sf* vz ***excavațiune***

esceda *v* vz ***exceda***

escedant, ~ă *sn, a* vz ***excedent***

escede *v* vz ***exceda***

escedent, ~ă *sn, a* vz ***excedent***

escedență *sf* vz ***excedență***

escedint *sn* vz ***excedent***

escedinte *sn* vz ***excedent***

escela *v* vz ***excela***

escelant, ~ă *a, av, sn* vz ***excelent***

escelare *sf* vz ***excelare***

escelencie *sf* vz ***excelență***

escelent, ~ă *a, av, sn* vz ***excelent***

escelentissim, ~ă *a* vz ***excelent***

escelență *sf* vz ***excelență***

escelenție *sf* vz ***excelență***

escelint, ~ă *a, sv, sn* vz ***excelent***

escelinte, ~ă *a, av, sn* vz ***excelent***

escelință *sf* vz ***excelență***

escentric, ~ă *a, av, smf* vz ***excentric***

escentricitate *sf* vz ***excentricitate***

escepe *v* vz ***excepe***

escepsie *sf* vz ***excepție***

escepsiune *sf* vz ***excepție***

escepta *v* vz ***excepta***

esceptare *sf* vz ***exceptare***

esceptat, ~ă *a* vz ***exceptat***

escepție *sf* vz ***excepție***

escepționa *v* vz ***excepționa***

escepțional, ~ă *a, av, sn* vz ***excepțional***

escepțiunal, ~ă *a, av, sn* vz ***excepțional***

escepțiune *sf* vz ***excepție***

escerpt *sn* vz ***excerpt***

esces *sn* vz ***exces***

escesif, ~ă *a, av* vz ***excesiv***

escesiv, ~ă *a, av* vz ***excesiv***

eschară *sf* vz ***escară***

escharotic, ~ă *a* vz ***escarotic***

eschatologic, ~ă *a* vz ***escatologic***

eschatologie *sf* vz ***escatologie***

escherit *sn* [At: CANTUNIARI, L. M. 93 / V: *~ă* *sf* / Pl: *~iți, ~e* / E: fr *eschérite*] (Rar) Silicat hidratat, natural, de aluminiu, rar de fier.

escheriță *sf* vz ***escherit***

eschiama *v* vz ***exclama***

eschide *v* vz ***exclude***

eschidere *sf* vz ***excludere***

eschilă *sf* [At: BIANU, D. S. 317 / Pl: *~le* / E: fr *esquille*] (Med) Așchie desprinsă dintr-un os fracturat sau necrozat.

eschimo *sm* vz ***eschimos***

eschimos, ~ă [At: (a. 1822) F. 265 / V: (îvr) *eschimo* / Pl: *~oși, ~ose* / E: fr *esquimau*] **1** *smf* Persoană de tip mongoloid, care trăiește în ținuturile arctice din America, Europa și Asia. **2** *smf* Populație formată din eschimoși (1). **3** *a* Privitor la eschimoși (1). **4** *a* Care aparține eschimoșilor (**1-2**).

eschis, ~ă *a* vz ***exclus***

eschisă *sf* [At: KOGĂLNICEANU, ap. CONTRIBUȚII, I, 80 / Pl: *~se* / E: fr *esquisse*] (Frî; rar) Formă inițială, nefinisată, sub care se prezintă o operă literară Cf *schiță*, *încercare*.

eschiude *v* vz ***exclude***

eschiudere *sf* vz ***excludere***

eschiuzar *a* vz ***ișchiuzur***

eschiuzarlâc *sn* vz ***ischiuzarlâc***

eschiva [At: TIMPUL (1856), nr. 3, 3²/10 / Pzi: *~vez* / E: fr *esquiver*] **1** *vt* A evita (o situație dificilă). **2** *vr* A se sustrage de la îndeplinirea unor obligații. **3** *vr* A se retrage de undeva fără a fi observat. **4** *vt* (C. i. o lovitură a adversarului) A evita printr-o mișcare sau o deplasare ușoară și rapidă a corpului.

eschivare *sf* [At: T. POPOVICI, S. 409 / Pl: *~vări* / E: *eschiva*] **1** Evitare a unei dificultăți Si: *eschivat¹* (1). **2** Sustragere de la îndeplinirea unei obligații Si: *eschivat¹* (2). **3** Retragere pe furiș Si: *eschivat¹* (3). **4** Evitare a unei lovituri a adversarului printr-o eschivă Si: *eschivat¹* (4).

eschivat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***eschiva***] **1-4** (Rar) Eschivare (1-4).

eschivat[2], ***~ă*** *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***eschiva***] **1** (D. situații dificile, conflicte etc.) Care a fost evitat. **2** (D. obligații) De la care cineva s-a sustras. **3** (D. o lovitură a adversarului) Evitat printr-o mișcare sau deplasare ușoară și rapidă a corpului.

eschivă sf [At: IORDAN, L. R. A. 498 / Pl: *~ve* / E: fr ***esquive***] (Spt) Procedeu folosit în box, pentru a evita o lovitură a adversarului Cf *eschiva* (4).

eschiz, ~ă *a* vz ***exchiz***

eschizit, ~ă *a* vz ***exchizit***

eschiziu, ~ie *a, av* vz ***exclusiv***

escide *v* vz ***excinde***

escient av [At: ALEXI, W. / E: fr ***escient***] (Frî; rar) **1** În mod conștient. **2** În cunoștință de cauză.

escindare *sf* vz ***excindare***

escinde *v* vz ***excinde***

escita *v* vz ***excita***

escitabil, ~ă *a* vz ***excitabil***

escitant, ~ă *a* vz ***excitant***

escitare *sf* vz ***excitare***

escitat, ~ă *a* vz ***excitat***

escitativ, ~ă *a* vz ***excitativ***

escitator, ~oare *smn, a* vz ***excitator***

escitație *sf* vz ***excitație***

escitațiune *sf* vz ***excitație***

escitător, ~oare *smn, a* vz ***excitator***

escitătoriu, ~oare *smn, a* vz ***excitator***

escizie *sf* vz ***excizie***

escladon *sn* vz ***escadron***

esclama *v* vz ***exclama***

esclamare *v* vz ***exclamare***

esclamativ, ~ă *sf, a* vz ***exclamativ***

esclamator, ~oare *smf, a* vz ***exclamator***

esclamație *sf* vz ***exclamație***

esclamațiune *sf* vz ***exclamație***

esclude *v* vz ***exclude***

escludere *sf* vz ***excludere***

esclus, ~ă *a* vz ***exclus***

esclusiv, ~ă *a, av* vz ***exclusiv***

esclusivamente *av* vz ***exclusivamente***

esclusivism *sn* vz ***exclusivism***

esclusivist, ~ă *smf, a* vz ***exclusivist***

esclusivist, ~ă *smf, a* vz ***exclusivist***

escluvivemente *av* vz ***exclusivamente***

escluzie *sf* vz ***excluzie***

escluziune *sf* vz ***excluzie***

escluziv, ~ă *a, av* vz ***exclusiv***

escluzivitate *sf* vz ***exclusivitate***

escobar sm [At: DN[2] / Pl: *~ri* / E: fr ***escobar***] (Rar) **1** Persoană ipocrită. **2** Persoană care se folosește de șiretlicuri. **3** Persoană care folosește cu abilitate argumente ingenioase, logice în aparență, clar ipocrite, pentru rezolvarea cazurilor de conștiință Si: *cazuist*.

escogita *v* vz ***excogita***

escogitațiune *sf* vz ***excogitație***

escomunica *vt* vz ***excomunica***

escomunicare *sf* vz ***excomunicare***

escomunicat, ~ă *a* vz ***excomunicat***

escomunicație *sf* vz ***excomunicatie***

escomunicațiune *sf* vz ***excomunicație***

escomunicăciune *sf* vz ***excomunicație***

escontenta vt [At: BARIȚIU, P. A. I, 38 / Pzi: *~tez* / E: nct] (Trs; Înv) A acorda o despăgubire bănească Si: *escontentelui*.

escontentare sf [At: GHEȚIE, R. M. / Pl: *~ări* / E: ***escontenta***] (Trs; Înv) Despăgubire bănească Si: *escontentațiune*.

escontentațiune sf [At: BARCIANU / Pl: *~ri* / E: ***escontenta*** + *-țiune*] (Trs; Înv) Escontentare.

escontentelui vt [At: (a. 1806) IORGA, S. D. XII, 160 / V: (îvr) ***exc~*** / Pzi: *~esc* / E: ***escontenta*** + *-ălui*] (Trs; Înv) A escontenta.

escontor sm, a [At: EMINESCU, O. XII, 486 / Pl: *~i* / E: fr ***escompteur***] **1-2** (Frî; rar) Scontator.

escopetă sf [At: DN[3] / Pl: *~te* / E: fr ***escopette***] Veche armă de foc portativă, cu țeava evazată.

escoria *v* vz ***excoria***

escorta vt [At: NEGULICI, 356 / V: ***exc~***, (îvr) ***scorta*** / E: fr ***escorter***] **1** (C. i. înalți demnitari) A însoți, în timpul unei deplasări, în semn de respect și pentru a asigura securitatea. **2** (C. i. deținuți) A însoți, în timpul unei deplasări, pentru a împiedica evadarea. **3** (Pex; înv; c. i. mai ales femei) A întovărăși (și a avea grijă ca partenerul să se simtă bine). **4** (D. nave militare, c. i. nave de transport sau de pasageri) A însoți, în timp de război, nave de transport sau de pasageri pentru a le proteja. **5** (D. avioane de vânătoare) A însoți (în timp de război) avioane de bombardament, de transport, de pasageri sau nave comerciale pentru a le proteja.

escortare sf [At: POLIZU / Pl: *~tări* / E: ***escorta***] **1** Însoțire a înalților demnitari în timpul unei deplasări, în semn de respect și pentru a-i proteja Si: *escortat*[1] (1). **2** Însoțire a deținuților în timpul unei deplasări, pentru a le împiedica evadarea Si: *escortat*[1] (2). **3** (Pex) Întovărășire Cf *escorta* (3). **4** Însoțire de către avioanele de vânătoare în timp de război, a avioanelor de bombardament, de transport, de pasageri sau nave comerciale pentru a le proteja Si: *escortat*[1] (4).

escortat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***escorta***] **1-4** Escortare (1-4).

escortat[2], ***~ă*** *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***escorta***] **1** (D. înalți demnitari) Însoțit în timpul unei deplasări, pentru a i se asigura securitatea. **2** (D. deținuți) Însoțit în timpul unei deplasări pentru a-l împiedica să evadeze. **3** (Pex) Însoțit(3). **4** (D. avioane de bombardament, de transport, de pasageri) Însoțit în timp de război pentru a fi protejat.

escortă sf [At: ÎNTÎMPL. 28/24 / V: (înv) ***exc~, scortă,*** (reg) ***iscurtă*** / E: fr ***escorte***] **1** Grup de oameni sau de vehicule care-i însoțesc pe demnitari în semn de respect și pentru a le asigura paza. **2** Pază alcătuită din oameni înarmați care-i însoțesc pe deținuți pentru a-i împiedica să fugă. **3** (Îlav) **Sub ~** Sub pază. **4-5** (Prc) Persoană care face parte din escortă (1, 2). **6** Grup de nave sau de avioane militare care însoțesc (în timp de pace) o navă sau un avion în care călătoresc persoane oficiale. **7** Grup de nave sau de avioane militare care însoțesc (în timp de război) vapoarele, avioanele etc. de transport sau de comerț (pentru a le apăra contra atacurilor inamice).

escortor [At: LTR[2], XI, 376 / Pl: *~oare* / E: fr ***escorteur***] **1-2** *sn, a* (Navă sau avion) cu misiune de escortare.

escremânt *sn* vz ***excrement***

escrement *sn* vz ***excrement***

escremint *sn* vz ***excrement***

escremențial, ~ă *a* vz ***excremențial***

escrescență *sf* vz ***excrescență***

escretiv, ~ă *a* vz ***excretiv***

escreție *sf* vz ***excreție***

escrețiune *sf* vz ***excreție***

escrie vtr [At: (a. 1886) GT nr. 198, 4/2 / Pzi: *~iu* / E: cdp ger ***auschreiben***] (Înv) **1** A anunța în scris. **2** A da publicității.

escriere sf [At: GHEȚIE, R. M. / Pl: *~ri* / E: ***escrie***] (Înv) **1** Anunțare în scris. **2** Publicare.

escroc, ~oacă smf [At: BARCIANU / V: ***exc~*** / Pl: *~oci, ~oace* / E: fr ***escroc***] Persoană care obține prin înșelătorie un profit material Si: *șarlatan, panglicar, pungaș*.

escroca vt [At: BARCIANU / V: ***exc~*** / Pzi: *~chez* / E: fr ***escroquer***] A obține prin înșelătorie un profit material Si: *a înșela, a pungăși*.

escrocare sf [At: DEX / Pl: *~cări* / E: ***escroca***] Obținere de bunuri străine prin mijloace frauduloase Si: *escrocherie, înșelare*.

escrocat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***escroca***] Escrocare.

escrocat², *~ă* *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***escroca***] **1** Dobândit prin mijloace frauduloase. **2** Înșelat.

escrocărie *sf* vz ***escrocherie***

escrocherdie *sf* vz ***escrocherie***

escrocherie *sf* [At: I. GOLESCU, C. / V: ***exc~***, (înv) ***~ocăr~***, (îvr) ***~rdie***, ***eshrocherdie*** / Pl: *~ii* / E: fr ***escroquerie***] **1** Faptă a unui escroc Si: *matrapazlâc*, (fam) *panglicărie*, *pungășie*, *șarlatanie*. **2** Mod de a acționa propriu escrocilor. **3** (Jur) Delict care constă în însușirea bunurilor altcuiva, uzând de mijloace frauduloase.

escuadă *sf* [At: DDRF / P: *~cu-a~* / V: ***scuadă*** / Pl: *~de* / E: fr ***escouade***] (Iuz) Subunitate militară comandată de un caporal sau de un brigadier.

escudo *sm* [At: ENC. ROM. / P: *ișcudu* / Pl: *~s* / E: por ***escudo***] Unitate monetară din Portugalia și din Chile.

escuisit, *~ă* *a* vz ***exchizit***

esculap *sm* [At: EMINESCU, P. L. 59 / Pl: *~i* / E: ***Esculap***] (Fam; înv) Medic.

esculapic *a* [At: CORNEA, E. I. VIII/18 / Pl: *~ici* / E: ***Esculap*** + *-ic*] (Îvr; d. persoane) Care este medic de renume.

esculapicesc, *~ească* *a* [At: VEISA, I. 162/2 / Pl: *~ești* / E: ***Esculap*** + *-icesc*] (Îvr) Care aparține medicinei.

esculină *sf* [At: MDENC / Pl: *~ne* / E: fr ***esculine***] Substanță extrasă din scoarța unui castan exotic (*Aesculus hipocastanum*) și utilizată ca febrifug și antinevralgic.

escurs *sf* vz ***excurs***

escursă *sf* vz ***excursie***

escursie *sf* vz ***excursie***

escursiune *sf* vz ***excursie***

escursiv, *~ă* *a* vz ***excursiv***

escursoare *sf* vz ***excursoare***

escurțiune *sf* vz ***excursie***

escuză *sf* vz ***scuză***

eseiaj *sn* [At: DN³ / P: *e-se-iaj* / Pl: *~e* / E: fr ***essayage***] (Frm) **1** (Rar) Probă a unui obiect de îmbrăcăminte. **2** Probă a unui avion în zbor.

eseior *sm* [At: DN³ / P: *e-se-ior* / Pl: *~i* / E: fr ***essayeur***] (Frm) Pilot care probează avioanele în zbor.

eseism *sn* [At: ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 87, 20/2 / E: ***eseu*** + *-ism*] Tendință în publicistica literară, care se manifestă prin cultivarea excesivă a stilului eseistic.

eseist *smf*, *a* [At: VIANU, A. P. 297 / S și: *esse~* / Pl: *~iști*, *~e* / E: fr ***essaiyste***] **1-2** (Autor) care compune eseuri (literare).

eseistic, *~ă* [At: PUȘCARIU, L. R. I, 388 / S și: *esse~* / P: *e-se-is~* / Pl: *~ici*, *~ice* / E: ***eseist*** + *-ic*] **1** *sf* Totalitate a eseurilor unui scriitor, ale unei epoci sau ale unei literaturi. **2** *a* Care aparține eseului. **3** *a* Care se referă la eseu.

eselcnță *sf* vz ***excelență***

eselenție *sf* vz ***excelență***

eselintissim, *~ă* *a* vz ***excelentissim***

eselință *sf* vz ***excelență***

esencial, *~ă* *a* vz ***esențial***

esencie *sf* vz ***esență***

esenian¹ [At: BARONZI, I. L. III, 216/31 / S și: (înv) *esse~* / P: *~ni-an* / Pl: *~ieni* / E: fr ***essénien***] **1** *sm* Membru al unei secte religioase, la vechii evrei, apărută pe la mijlocul sec. II a. C. caracterizată prin comunitatea bunurilor, ascetism, pacifism și practicarea divinației. **2** *a* Care aparține esenienilor (**1**). **3** *a* Referitor la esenici (**1**).

esenian², *~ă* *a* [At: GL 1962, nr. 416, 2/3 / P: *~ni-an* / Pl: *~ieni*, *~iene* / E: ***Esenin*** + *-ian*] **1-2** Care aparține lui Esenin (sau creației lui). **3-4** Referitor la Esenin (sau la creația lui). **5-6** Specific lui Esenin (sau creației lui).

esentera *v* vz ***exentera***

eshatologic, *~ă* *a* vz ***escatologic***

eshuberanță *sf* vz ***exuberanță***

eshocherdie *sf* vz ***escrocherie***

essai-averaj *sn* vz ***esaveraj***

esențar *sn* [At: LL X, 240 / Pl: *~e* / E: ***esență*** + *-ar*] Vas special folosit pentru prepararea esenței.

esență *sf* [At: MEȘT. DOFT. II, 225ᵛ/21 / V: (înv) ***~ție*** (S și: *essenție*), ***~ncie*** (S și: *essencie*), ***esință*** (S și: *essință*), (reg) ***isăntă***, ***is~***, ***isenție*** / S și: (înv) *ess~* / Pl: *~țe* / E: fr ***essence***, it ***essenza***, lat ***essentia***] **1** (Flz; îoc *accident*) Ceea ce constitue fondul, elementul permanent și constitutiv al unei ființe, al unui lucru etc. **2** (Flz; îoc *accident*) Ceea ce constitue natura intimă a lucrurilor, care nu poate fi cunoscută sau demonstrată Si: *substanță*, *structură*, *entitate*. **3** Calitate proprie principală a unei ființe sau a unui lucru. **4** Ansamblu de caracteristici constitutive și invariabile. **5** (Îlav) **În ~** În ceea ce este fundamental. **6** (Îal) În ultimă analiză. **7** (Îlav; rar) **Prin ~** Prin însăși natura sa Si: *prin definiție*. **8** (Chm) Lichid volatil, cu miros aromatic puternic, extras din plante sau preparat sintetic. **9** (Rar) Emanație plăcută Si: *parfum* (**1**). **10** Substanță concentrată care, prin diluare, dă un produs alimentar. **11** (Înv; îs) ~ *de Orient* Materie sidefie extrasă din solzii unor specii de pești și folosită la fabricarea perlelor artificiale. **12** (Sil) Specie de arbore care constituie arboretul principal dintr-o pădure. **13** Specie de arbore. **14** Varietate de lemn.

esenția *vt* [At: PROT.-POP., N. D. / S și: *esse~* / Pzi: *~iez* / E: fr ***essencier***] (Frî; rar) A parfuma cu esență (**8**).

esențial, *~ă* [At: IORGOVICI, O. 70/2 / V: (înv) ***~ncial***, ***esin~*** / P: *~ți-al* / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***essentiel***, it ***essinziale***, lat ***essentialis***] **1** *a* Care există în mod absolut. **2** *a* Care constitue natura intimă a lucrurilor. **3** *a* (Med; îs) *Maladie ~ă* Maladie care nu are o cauză aparentă, exterioară și care nu decurge dintr-o stare maladivă definitivă. **4** *a* Care aparține esenței (**3**) Si: *caracteristic*, *constructiv*, *intrinsec*. **5** *a* Care se referă la esență (**3**) Si: *caracteristic*, *constituitiv*, *intrinsec*. **6** *a* Care este specific esenței (**3**) Si: *caracteristic*, *constitutiv*, *intrinsec*. **7** *a* Care provine de la esență (**3**) Si: *caracteristic*, *constitutiv*, *intrinsec*. **8** *a* (Îoc *inutil*) Care este absolut necesar Si: *indispensabil*, *obligatoriu*, *inevitabil*, *imperios*, *vital*. **9** *a* (Chm; înv; îs) *Ulei ~* Esență (**8**). **10** (Blg; îs) *Acizi* (sau *aminoacizi*) (*grași*) *~i* Acizi grași nesaturați care stimulează creșterea anumitor celule ale organismelor. **11** *a* (Blg; îs) *Caractere ~e* Caractere care exprimă particularitățile cele mai importante ale unei specii, ale unui gen etc. **12** *a* (Glg; îs) *Minerale ~e* Minerale necesare la constituirea rocilor. **13** *a* Care constitue partea cea mai importantă a naturii lucrurilor Si: *capital*, *fundamental*, *principal*. **14** *av* În esență. **15** *sns* (De obicei articulat) Ceea ce constitue punctul cel mai important. **16-19** *sns* Ceea ce se referă la esență (**1-4**).

esențialemente *av* vz ***esențialmente***

esențialism *sns* [At: DN² / E: fr ***essentialisme***] **1** Doctrină medicală care admitea că maladiile sunt de esență proprie, independente de perturbările organismului. **2** (Îoc *existențialism*) Teorie filozofică ce admite că esența precede existența.

esențialitate *sf* [At: LM / P: *~ți-a~* / Pl: *~tăți* / E: ***esențial*** + *-itate*] (Liv) **1** Parte esențială (**8**). **2** Caracter esențial (**8**).

esențializa *vt* [At: L 1965, nr. 176, 10/4 / Pzi: *~zez* / E: ***esențial*** + *-iza*] **1** A exprima esența (**3**) unui lucru. **2** A face să devină esențial (**2**).

esențializare *sf* [At: CONTEMP., S. II, 1969, nr. 1208, 3/5 / Pl: (rar) *zări* / E: ***esențializa***] **1** Exprimare a esenței (**3**) unui lucru. **2** Acțiune prin care ceva devine esențial (**2**)

esențializat, *~ă* *a* [At: ROMÂNIA LITERARĂ, 1971, nr. 159, 113 / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***esențializa***] **1** Care exprimă esența (**3**). **2** Care a devenit esențial (**2**).

esențialmente *av* [At: COSTINESCU / V: (înv) ***~minte***, ***~lemente*** / E: fr ***essentiellement*** cf it *essenzialmente*] **1** În mod esențial (**1**). **2** Prin firea lucrurilor.

esențialminte *av* vz ***esențialmente***

esenție *sf* vz ***esență***

esepta *v* vz ***excepta***

eseptie *sf* vz ***excepție***

eseptional, ~ă *a, av, sn* vz ***exceptional***
eserciciu *sn* vz ***exercițiu***
esercit *sn* vz ***exercițiu***
esercita *v* vz ***exercita***
esercitat, ~ă *a* vz ***exercitat***
esercitie *sf* vz ***exercițiu***
esercițiu *sn* vz ***exercițiu***
eseredita *v* vz ***exeredita***
eseredltare *sf* vz ***exereditare***
esersa *v* vz ***exersa***
esersiciu *sn* vz ***exercițiu***
esersis *sn* vz ***exercițiu***
esertir *sn* vz ***exercițiu***
eseu *sn* [At: ENC. ROM. / S și: *esseu, essai, essay* / Pl: *~ri* / E: fr ***essai***] **1** Studiu de proporții restrânse asupra unor teme filozofice, literare sau științifice, compus cu mijloace originale, fără pretenția de a epuiza problema. **2** (Spt; la rugby) Acțiunea de atac prin care mingea este așezată în terenul de țintă al echipei adverse, iar echipa realizatoare obține patru puncte Si: *încercare*. **3** Probă preliminară de mărci poștale pe hârtie și în culori diferite în vederea alegerii prototipului definitiv al întregului tiraj.
esforicesc, ~ească *a* vz ***eosforicesc***
eshatologic, ~ă *a* vz ***escatologic***
eshatologie *sf* vz ***escatologie***
eshibit *sn* vz ***exhibit***[1]
eshibițiune *sf* vz ***exhibiție***
eshrocherdie *sf* vz ***escrocherie***
eshuberant, ~ă *a* vz ***exuberant***
eshuberanță *sf* vz ***exuberanță***
esibit[1] *sn* vz ***exhibit***[1]
esibit[2]***, ~ă*** *a* vz ***exhibit***[2]
esibitoriu, ~ie *a* vz ***exhibitoriu***
esibițiune *sf* vz ***exhibiție***
esicasm *sns* [At: DN[3] / E: it ***esicasmo***] Isihasm.
esicast *sm* [At: DLR ms / Pl: *~aști* / E: it ***esicasta***] Isihast.
esige *v* vz ***exige***
esigent, ~ă *a* vz ***exigent***
esigență *sf* vz ***exigență***
esigenție *sf* vz ***exigență***
esigibil *a* vz ***exigibil***
esiguitate *sf* vz ***exiguitate***
esigun, ~ă *a* vz ***exigun***
esil *sn* vz ***exil***
esila *v* vz ***exila***
esilare *sf* vz ***exilare***
esiliat, ~ă *a* vz ***exilat***[2]
esiliu *sn* vz ***exil***
esință *sf* vz ***esență***
esințial, ~ă *a* vz ***esențial***
esista *v* vz ***exista***
esistare *sf* vz ***existare***
esistat, ~ă *a* vz ***existat***
esistene *am* vz ***existent***
esistent, ~ă *a* vz ***existent***
esistență *sf* vz ***existență***
esistențial, ~ă *a* vz ***existențial***
esistenție *sf* vz ***existență***
esistint, ~ă *a, sma* vz ***existent***
esistință *sf* vz ***existență***
esitație *sf* vz ***ezitațiune***
esker *sn* [At: LTR[2] / Pl: ? / E: eg ***esker***] (Glg) Tip de relief glaciar de acumulare, care se prezintă sub forma unor mici movile longitudinale, constituite din nisipuri și argile, cu blocuri și pietrișuri.
esmulge *vr* [At: HELIADE, O. I, 196 / Pzi: *esmulg* / E: lat ***exmulgere***] (Lîr) A se smulge.
esofag *sn* [At: EPISCUPESCU, PRACTICA, 216/6 / V: (rar) ***ezo~***, (înv) ***~agiu, ezofaj, ezofog, izofag*** / S și: (îvr) *oesophagus, oesophag, esophag, esophagus* / Pl: *~uri, ~age* / E: fr ***oesophage***] Parte a tubului digestiv cuprinsă între faringe și stomac.
esofagectazie *sf* [At: D. MED. / Pl: *~ii* / E: fr ***oesophagectasie***] (Med) Dilatație anormală a esofagului.
esofagectomie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***oesophagectomie***] (Med) Rezecție a unei părți a esofagului.
esofaghian, ~ă *a* vz ***esofagian***
esofagian, ~ă *a* [At: KRETZULESCU, A. 364/3 / V: (înv) ***~aghian*** / P: *~gi-an* / Pl: *~gieni, ~giene* / E: fr ***oesophagien***] **1** Care se referă la esofag. **2** Care este specific esofagului. **3** Care aparține esofagului. **4** Care provine de la esofag.
esofagism *sn* [At: BIANU, D. S. / V: ***ezo~*** / Pl: ? / E: ***esofag*** + *-ism*] (Med) Spasm al esofagului care apare la bolnavii de tetanos, în isterie, turbare etc.
esofagită *sf* [At: BIANU, D. S. / V: ***ezo~*** / E: fr ***oesophagite***] (Med) Inflamație a esofagului.
esofagiu *sn* vz ***esofag***
esofagomalacie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~cii* / E: fr ***oesophagomalacie***] (Med) Înmuiere anormală a peretelui esofagian, provocată de acțiunea sucului gastric în urma vomitărilor frecvente.
esofagoplastie *sf* [At: D. MED. / Pl: *~ii* / E: fr ***oesophagoplastie***] (Med) Înlocuire, prin operație plastică, a unei părți a esofagului.
esofagoscop *sn* [At: ABC SĂN. 110 / Pl: *~oape* / E: fr ***oesophagoscope***] (Med) Aparat care servește la examinarea endoscopică esofagului.
esofagoscopie *sf* [At: D. MED. / Pl: *~ii* / E: fr ***oesophagoscopie***] (Med) Exploatare a esofagului cu ajutorul esofagoscopului.
esofagostomie *sf* [At: D. MED. / Pl: *~ii* / E: fr ***oesophagostomie***] (Med) Deschidere operatorie la piele a unei părți a esofagului.
esofagotom *sn* [At: D. MED. / Pl: *~i* / E: fr ***oesophagotome***] Instrument chirurgical folosit în esofagotomie.
esofagotomie *sf* [At: D. MED. / Pl: *~ii* / E: fr ***oesophagotomie***] (Med) Deschidere chirurgicală a peretelui esofagian.
esopera *vt* vz ***exopera***
esopic, ~ă *a* [At: DN[2] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***ésopique***] (Rar) **1** Specific lui Esop Si: (înv) *esopicesc* (**1**). **2** Care se referă la Esop Si: (înv) *esopicesc* (**2**). **3** Care aparține lui Esop Si: (înv) *esopicesc* (**3**). **4** Care provine de la Esop Si: (înv) *esopicesc* (**4**). **5** (Pex; liv) Ambiguu.
esopicesc, ~ească *a* [At: GOLESCU, E. 13/15 / Pl: *~cești* / E: ***Esop*** + *-icesc*] (Înv) **1-4** Esopic (**1-4**).
esorbitant, ~ă *a* vz ***exorbitant***
esorcism *sn* vz ***exorcism***
esord *sn* vz ***exordiu***
esordiu *sn* vz ***exordiu***
esorta *vt* vz ***exorta***
esortațiune *sf* vz ***exortație***
esosmoză *sf* vz ***exosmoză***
esoteric *a* vz ***ezoteric***
esotic, ~ă *a* vz ***exotic***
esoterism *sn* vz ***ezoterism***
esotose *sf* vz ***exostoză***
espadă *sf* [At: ENC. ROM. / Pl: *~de* / E: sp ***espada***] (Îvr) Spadă cu două tăișuri care se întrebuința în sec. XV–XVIII de către germani sau elvețieni.
espadon *sn* [At: DER / Pl: *~oane* / E: fr ***espadon***] Sabie mare cu două tăișuri, care se mânuia cu ambele mâini, folosită mai ales în sec. XV–XVII.
espadrilă *sf* [At: TEODOREANU, M. II, 257 / Pl: *~le* / E: fr ***espadrille***] (Lpl) Încălțăminte ușoară, de pânză, cu talpa împletită din sfoară sau din papură.
espagnolesc, ~ească *a* [At: CĂLINESCU, IST. LIT. ROM. 470 / P: *~a-nio~* / Pl: *~ești* / E: nct] (Liv) Spaniolesc.

espanoletă *sf* [At: ALEXI. W. / Pl: *~te* / E: fr ***espanolette***] (Frr) Foraibăr (la fereastră).
espansibil, ~ă *a, av* vz ***expansibil***
espansibilitate *sf* vz ***expansibilitate***
espansiv, ~ă *smf, a* vz ***expansiv***
espargută *sf* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~te* / E: fr ***espagoute***] (Bot; fîr) Hrana-vacii (*Spergula arvensis*).
espas *sn* [At: ÎNCEPUTURI, 7/11 / Pl: *~uri* / E: fr ***espace***] (Fîr) Spațiu.
espatria *v* vz ***expatria***
espatriare *sf* vz ***expatriare***
espatriat, ~ă *smf, a* vz ***expatriat***
espatriație *sf* vz ***expatriație***
espatriațiune *sf* vz ***expatriație***
espectant, ~ă *smf, a* vz ***expectant***
espectanță *sf* vz ***expectanță***
espectativ, ~ă *a, av* vz ***expectativ***
espectora *v* vz ***expectora***
espectorare *sf* vz ***expectorare***
espectorație *sf* vz ***expectorație***
espectorațiune *sf* vz ***expectorație***
espedia *vt* vz ***expedia***
espedient *sn* vz ***expedient***
espeditiv, ~ă *a* vz ***expeditiv***
espediție *sf* vz ***expediție***
espediționariu, ~ră *a, sm* vz ***expedițional***
espedițiune *sf* vz ***expediție***
espedui *v* vz ***expedui***
espeduire *sf* vz ***expeduire***
espensă *sf* vz ***expensă***
espeptora *v* vz ***expectora***
espeptorare *sf* vz ***expectorare***
esperantism *sn* [At: DN[2] / Pl: ? / E: fr ***espérantisme***] Doctrină a partizanilor limbii esperanto.
esperantist, ~ă [At: GRAUR, I. L. 275 / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***espérantiste***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care susține utilizarea limbii esperanto. **3-4** *smf, a* (Persoană) care se ocupă cu studiul limbii esperanto. **5** *a* Care este specific limbii esperanto. **6** *a* Care se referă la limba esperanto. **7** *a* Care aparține limbii esperanto. **8** *a* Care provine din limba esperanto.
esperanto *sns* [At: RESMERIȚĂ, D. / E: fr ***espéranto***] Limbă artificială formată din elemente de vocabular și de gramatică împrumutate din cele mai răspândite limbi europene, creată la sfârșitul sec. XIX, cu scopul de a deveni limbă internațională.
esperement *sn* vz ***experiment***
esperență *sf* vz ***experiență***
esperi *vt* [At: LM / V: *~rez* / E: lat ***experio***] (Ltî; rar) **1** A lua cunoștință de ... **2** A experimenta. **3** A suferi.
esperiente *ain* vz ***experient***
esperiență *sf* vz ***experiență***
esperiențe *sf* vz ***experiență***
esperiință *sf* vz ***experiență***
esperimânt *sn* vz ***experiment***
esperiment *sn* vz ***experiment***
esperimenta *v* vz ***experimenta***
esperimentabil, ~ă *a* vz ***experimentabil***
esperimental, ~ă *a* vz ***experimental***
esperimentare *sf* vz ***experimentare***
esperimentat, ~ă *a* vz ***experimentat***
espert, ~ă *smf, a* vz ***expert***
espertiză *sf* vz ***expertiză***
espia *v* vz ***expia***
espiare *sf* vz ***expiere***
espiator, ~oare *sm, a* vz ***expiator***
espiatoriu *sm, a* vz ***expiator***
espiație *sf* vz ***expiație***
espingolă *sf* [At: ENC. ROM. / S și: *espingole* / Pl: *~le* / E: fr ***espingole***] (Înv) Pușcă primitivă din bronz, montată pe un pivot, care se folosea în artileria de marină în sec. XVI.
espingole *sf* vz ***espingolă***
espira *v* vz ***expira***
espirare *sf* vz ***expirare***
espirat, ~ă *a* vz ***expirat***
espirație *sf* vz ***expirație***
espirațiune *sf* vz ***expirație***
espirățiune *sf* vz ***expirație***
esplanadă *sf* [At: NEGULICI, 369 / V: (înv) ***splanadă*** / Pl: *~de* / E: fr ***esplande***] **1** (Mil) Teren plat, de obicei în pantă lină, amenajat în jurul unei lucrări de fortificație. **2** Loc plan, de dimensiuni foarte mari, amenajat în fața unui edificiu monumental, pentru a-l pune în evidență Cf *piață*. **3** Loc amenajat pe o înălțime, de unde se pot privi împrejurimile.
esplica *v* vz ***explica***
esplicabil, ~ă *a* vz ***explicabil***
esplicare *sf* vz ***explicare***
esplicativ, ~ă *a* vz ***explicativ***
esplicator *sm* vz ***explicator***
esplicație *sf* vz ***explicație***
esplicațiune *sf* vz ***explicație***
esplicăciune *sf* vz ***explicație***
esplicător, ~oare *sm, a* vz ***explicător***
esplicătoriu, ~oare *sm, a* vz ***explicător***
esplicățiune *sf* vz ***explicație***
esplicit, ~ă *a* vz ***explicit***[2]
esploata *v* vz ***exploata***
esploataciune *sf* vz ***exploatație***
esploatare *sf* vz ***exploatare***
esploatat, ~ă *a* vz ***exploatat***
esploatator *sm* vz ***exploatator***
esploatatori *sm* vz ***exploatator***
esploatație *sf* vz ***exploatație***
esploatațiune *sf* vz ***exploatație***
esploatăciune *sf* vz ***exploatație***
esploatător *sm* vz ***exploatator***
esploda *v* vz ***exploda***
esploetație *sf* vz ***exploatație***
esploetațiune *sf* vz ***exploatație***
esplora *v* vz ***explora***
esplorator *smf, sn* vz ***explorator***
esplorație *sf* vz ***explorație***
esplorațiune *sf* vz ***explorație***
esplorățiune *sf* vz ***explorație***
esplosibil, ~ă *sn, a* vz ***explozibil***
esplosie *sf* vz ***explozie***
esplosiune *sf* vz ***explozie***
esplosiv, ~ă *sn, a* vz ***exploziv***
esplotator *sm* vz ***exploator***
esplotație *sf* vz ***exploatație***
esplotațiune *sf* vz ***exploatație***
esplozibil, ~ă *sn, a* vz ***explozibil***
esplozie *sf* vz ***explozie***
esploziune *sf* vz ***explozie***
esploziv, ~ă *sn, a* vz ***exploziv***
esplusiune *sf* vz ***explozie***
espoarta *v* vz ***exporta***
esponent *sm* vz ***exponent***
esporset *s* [At: LITINSCHI, M. 81/24 / A: ? / Pl: nct / E: nct] (Bot; îvr) Plantă nedefinită mai îndeaproape.
esport *sn* vz ***export***

esporta *v* vz ***exporta***
esportabil, ~ă *a* vz ***exportabil***
esportare *sf* vz ***exportare***
esportator, ~oare *smf, a* vz ***exportator***
esportație *sf* vz ***exportație***
esportațiune *sf* vz ***exportație***
esportăciune *sf* vz ***exportație***
esportățiune *sf* vz ***exportație***
espozant, ~ă *smf, a* vz ***expozant***
espozitiv, ~ă *a* vz ***expozitiv***
espoziție *sf* vz ***expoziție***
espozițiune *sf* vz ***expoziție***
espres[1] *av* vz ***expres***[2]
espres[2]***, ~ă*** *sm, sn, a* vz ***expres***[3]
espropria *v* vz ***expropria***
espropriat, ~ă *smf, a* vz ***expropriat***
espropriator, ~oare *smf* vz ***expropriator***
espropriere *sf* vz ***expropriere***
espulsie *sf* vz ***expulsie***
espulzat, ~ă *smf, a* vz ***expulzat***
espuma *vt* [At: ALEXI, W. / Pzi: *~mez* / E: nct] (Îvr) A sechestra (1).
espune *v* vz ***expune***
espunent, ~ă *smf* vz ***exponent***
espunere *sf* vz ***expunere***
espus, ~ă *a* vz ***expus***
essorațiune *sf* vz ***exorație***
essordiu *sn* vz ***exordiu***
essortativ, ~ă *a* vz ***exortativ***
essortațiune *sf* vz ***exortație***
essercitatoriu, ~ie *a* vz ***exercitator***
essercitațiune *sf* vz ***exercitație***
est *sns* [At: AMFILOHIE, G. 2/6 / E: fr ***est***, it ***est***] **1** Unul dintre cele patru puncte cardinale, opus vestului, care se află în direcția în care răsare Soarele. **2** Orient. **3** Loc pe orizont unde răsare Soarele. **4** (Pex) Regiune situată spre est (1) Si: *răsărit*[1], (pop) *soare-răsare*.
estacadă *sf* [At: ENC. ROM. / Pl: *~de* / E: fr ***estacade***] **1** Construcție din bare de lemn, de metal sau de beton armat care delimitează intrarea într-un port (sau, așezată pe un fluviu sau un canal navigabil, protejează podurile, navele etc.). **2** Punte fixă construită perpendicular pe chei, la care acostează navele care nu se pot apropia de țărm. **3** Construcție care susține, la o înălțime oarecare, conducte, instalații de transport diferite instalații industriale sau o cale de comunicație. **4** Baraj construit de-a curmezișul unui curs de apă sau la intrarea unui port maritim pentru protejarea contra minelor, corpurilor plutitoare etc.
estafiladă *sf* [At: ANTONESCU, D. / Pl: *~de* / E: fr ***estafilade***] (Med; Îvr) Tăietură făcută cu un instrument ascuțit, mai ales pe față.
estancia *sf* [At: DN[2] / P: *~an-si-a* / E: sp ***estancia***] (Rar) Fermă și crescătorie de vite în America de Sud.
estas *sn* vz ***extaz***
estasă *sf* vz ***extaz***
estasiare *sf* vz ***extaziere***
estasiat, ~ă *a* vz ***extaziat***
estatic, ~ă *smf, a, av* vz ***extatic***
estavelă *sf* [At: DN[3] / Pl: *~le* / E: fr ***estavelle***] (Glg) Orificiu carstic care este alternativ ponor și izvor.
estaz *sn* vz ***extaz***
estază *sf* vz ***extaz***
estazia *v* vz ***extazia***
estaziare *sf* vz ***extaziere***
estaziat, ~ă *a* vz ***extaziat***
estaziere *sf* vz ***extaziere***
estecmp *av* vz ***estimp***
estenă *sf* [At: LB / Pl: *~ne* / E: mg ***esytena***] (Îvr) Stână (1).
estenua *v* vz ***extenua***
ester *sm* [At: IONESCU-MUSCEL, ȚES. 51 / Pl: *~i* / E: fr ***ester***, ger ***Ester***] Substanță obținută prin înlocuirea unui atom de hidrogen dintr-o moleculă de acid cu un radical organic.
esterază *sf* [At: LTR / Pl: *~ze* / E: fr ***estérase***] Enzimă din clasa hidrolazelor, care catalizează formarea sau scindarea unui ester.
estergai *sn* [At: ALR SN II, h. 568/325 / Pl: *~uri* / E: mg ***esztergáy***] (Trs) Estergă.
estergal *sn* [At: ALR SN II, h. 568/334 / Pl: *~uri* / E: mg ***esztergál***] (Trs) Estergă.
estergă *sf* [At: ALR SN II, h. 568 / Pl: *~rgi* / E: mg ***eszterga***] (Trs) Strung Si: *estergai, estergal*.
esterifica *vt* [At: DN[3] / Pzi: *esterific* / E: fr ***esterifier***] (Chm) A obține un ester prin reacția unui alcool cu un acid.
esterificare *sf* [At: ENC. AGR. / Pl: *~cări* / E: fr ***estérification***] Reacție reversibilă dintre un acid și un alcool, cu formare de ester și eliminare de apă.
esterminare *sf* vz ***exterminare***
esterminat, ~ă *a* vz ***exterminat***
esterminațiune *sf* vz ***exterminațiune***
estern, ~ă *smf, a* vz ***extern***
esternare *sf* vz ***externare***
esternat *sn* vz ***externat***
estet [At: PETICĂ, O. 359 / Pl: *~eți* / E: fr ***esthète***] **1-2** *sm* Adept al estetismului (**1-2**). **3** *sm* Persoană care manifestă, în aprecierea valorilor artistice, un rafinament deosebit. **4** *sm* Estetician. **5-6** *a* Care se referă la estetism (**1-2**). **7-8** *a* Specific estetismului (**1-2**). **9-10** *a* Care aparține estetismului (**1-2**). **11-12** *a* Care provine de la estetism (**1-2**).
estetic, ~ă [At: MAN. ÎNV. 97/17 / S: (înv) *~the~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***esthétique***] **1-2** *sf, a* (Știință) care studiază legile și categoriile artei, considerată forma cea mai înaltă de creare și de receptare a frumosului. **3** *sf* Manual care cuprinde noțiunile de bază ale esteticii (**1**). **4** *sf* Concepție estetică (**9**) proprie unui filozof, unui artist, unui curent literar, unei mișcări artistice etc. **5** *sf* Ansamblu de caracteristici corespunzătoare unor criterii de apreciere estetică, prin care o ființă sau un lucru trezesc admirație. **6** *sf* Realizare artistică a unei opere literare. **7** *sf* Totalitatea mijloacelor de exprimare a unei limbi (privite sub aspectul conținutului lor afectiv). **8** *sf* Criteriu de apreciere intuitiv bazat pe bunul gust. **9** *a* Care este specific esteticii (**1**). **10** *a* Care se referă la estetică (**1**). **11** *a* Care aparține esteticii (**1**). **12** *a* Care este în conformitate cu principiile sau cu legile esteticii (**1**). **13** *av* Din punctul de vedere al esteticii (**1**). **14** *a* Care constitue un ansamblu de caracteristici corespunzătoare unor criterii de apreciere estetică (**9**), prin care o ființă sau un lucru trezesc admirație Cf *frumos*. **15** *a* Artistic. **16** *a* Care se referă la mijloacele de exprimare afectivă a limbii Si: *stilistic*. **17** *av* Din punctul de vedere al artei. **18** *a* Care este conform unor criterii de apreciere bazate pe bunul gust. **19** *a* (Med; îs) *Chirurgie ~* Operație care are ca rezultat înfrumusețarea formelor corpului. **20** *smf* (Rar) Estetician. **21** *sns* (De obicei articulat) Concept al esteticii (**1**) Si: *frumos*. **22** *sm* (Articulat) Calitate a ceea ce este estetic (**15**). **23** *sm* (Articulat) Realizare artistică a unei opere literare.
esteticamente *av* [At: COSTINESCU / E: it ***esteticamente***, cf fr *esthétiquement*] (Îvr) Esteticește.
esteticesc, ~ească *a* [At: MAN. ÎNV. 117/21 / Pl: *~cești* / E: ***estetic***[1] + *-icesc*] (Înv) **1-9** Estetic (**2, 9, 10, 11, 12, 14, 15, 16, 18**).
esteticește *av* [At: COSTINESCU / E: ***estetic***[1] + *-ește*] (Asr) **1-4** Din punct de vedere estetic (**9-12**). **5** Conform cu estetica (**1**). **6-8** Din punct de vedere estetic (**15-17**).
estetician, ~ă *smf* [At: GHEREA, ST. CR. II, 9 / P: *~ci-an* / Pl: *~cieni, ~ciene* / E: fr ***esthéticien***] Specialist în estetică (**1**).
estetism *sn* [At: LOVINESCU, S. VIII, 165 / Pl: ? / E: fr ***esthétisme***] **1** Concepție artistică și literară care constă în prețuirea excesivă a frumosului și care se caracterizează prin cultivarea virtuozității formale, a rafinamentului și a unei atitudini exclusiviste. **2** Tendință artistică și literară

apărută în Anglia la sfârșitul sec. XIX, ca o reacție împotriva curentului naturist și care susținea teoria „artei pentru artă".

estetist, ~ă *a* [At: VIANU, E. 56 / Pl: *~iști, ~e* / E: ***estet*** + *-ist*] (Rar) Adept al estetismului (**2**).

estetiza *vt* [At: BUL. FIL. III, 185 / Pzi: *~zez* / E: ***estet*** + *-iza*] (Rar) A da valoare artistică.

estetizant, ~ă [At: LOVINESCU, S. VIII, 161 / Pl: *~nți, ~e* / E: ***estetiza*** + *-ant*] **1-2** *smf, a* (Persoană) care acordă, în artă, o importanță excesivă formei artistice. **3-4** *smf* Estet (**1-2**). **5-12** *a* Estet (**5-12**).

estetizare *sf* [At: CONTEMP., S. II, 1967, nr. 1067, 3/4 / Pl: (rar) *~zări* / E: ***estetiza***] (Rar) Conferire de valoare artistică unui lucru.

estetomanie *sf* [At: RALEA, S. T. I, 204 / E: ***esteto*** + *-manie*] (Rar; irn) Preocupare exagerată pentru aspectul estetic (în vederea stabilirii caracterului autonom al categoriei de frumos).

est-european, ~ă [At: LOVINESCU, C. VIII, 205 / Pl: *~eni, ~ene* / E: ***est*** + ***european***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care face parte din populația Europei de Est. **3-4** *smf, a* (Om) originar din Europa de Est. **5** *smp* Populația care locuiește în Europa de Est. **6-7** *a* Care aparține Europei de Est sau est-europenilor (**5**). **8-9** *a* Privitor la Europa de Est sau la est-europeni (**5**). **10-11** *a* Care este specific Europei de Est sau est-europenilor (**5**). **12** *a* Care provine din Europa de Est Si: *estic, oriental, răsăritean.*

estezie *sf* [At: DN² / G-D: *~i* / Pl: *~ii* / E: fr ***esthésie***] (Fzl; rar) Sensibilitate.

esteziologie *sf* [At: DN² / P: *~zi-o~* / E: fr ***esthésiologie***] **1** Parte a fiziologiei care studiază organele de simț. **2** Studiu al fenomenelor senzoriale.

esteziometrie *sf* [At: DER / P: *~zi-o~* / Pl: *~ii* / E: fr ***esthésiometrie***] **1-2** (Metodă de) măsurare a sensibilității tactile prin stabilirea distanței minime la care vârfurile esteziometrului, aplicate pe piele, determină două senzații distincte.

esteziometru *sn* [At: DN² / P: *~zi-o~* / Pl: *~re* / E: fr ***esthésiomètre***] Instrument în formă de compas cu care se măsoară sensibilitatea tactilă.

est-german, ~ă [At: LR 1993, nr. 994, 8/1 / Pl: *~i, ~e* / E: ***est*** + ***german***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care făcea parte din populația fostei Republici Democrate a Germaniei Si: *redegist.* **3-4** *smf, a* (Om) originar din fosta Republică Democrată a Germaniei Si: *redegist.* **5** *smp* Populația care locuia în fosta Republică Democrată a Germaniei Si: *redegist.* **6-7** *a* Care aparținea fostei Republici Democrate a Germaniei sau est-germanilor (**5**) Si: *redegist.* **8-9** Privitor la fosta Republică Democrată a Germaniei sau la est-germani (**5**) Si: *redegist.* **10-11** *a* Care este specific fostei Republici Democrate a Germaniei sau est-germanilor (**5**) Si: *redegist.* **12** Care provine din fosta Republică Democrată a Germaniei Si: *redegist.*

estic, ~ă *sf, a* [At: LOVINESCU, C. IV, 187 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***est*** + *-ic*] **1-4** (Persoană) care este (de) la est Si: *oriental, răsăritean.*

estică *sf* [At: L. ROM. 1967, 510 / Pl: ? / E: mg ***ösytöke***] (Mgm; reg) Lopățică cu care se curăță de pământ brăzdarul și cormana plugului Si: *otic* (**1**).

estim *av* vz ***estimp***

estima *vt* [At: STAMATI, D. / Pzi: *~mez* / E: fr ***estimer***, lat ***aestimare***] **1** A evalua (cu aproximație). **2** A aprecia mărimea, valoarea etc. pe baza unor date incomplete. **3** (Fîr) A stima.

estimabil, ~ă [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***estimable***] **1** Care poate fi estimat Si: *evaluabil.* **2** Care poate fi luat în seamă Si: *apreciabil.*

estimare *sf* [At: PONTBRIAN, D. / Pl: *~mări* / E: ***estima***] **1** Evaluare (aproximativă) Si: *estimație.* **2** Apreciere a mărimii, valorii etc. pe baza unor date incomplete Si: *estimație.*

estimat¹ *sn* [At: DEX / Pl: *~e* / E: ***estima***] Valoare aproximativă cu care se înlocuiește valoarea exactă a unei mărimi atunci când măsurarea acesteia nu este posibilă sau poate fi afectată de erori.

estimat², ~ă *a* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~ați, ~e* / E: ***estima***] **1** Căruia i s-a determinat valoarea Si: *evaluat.* **2** (D. o mărime, o cantitate etc.) Calculat cu aproximație Si: *evaluat.* **3** (Nav; îs) *Punct ~* Punct în care se află o navă, calculat prin estimă. **4** (Nav; îs) *Navigație ~ă* Navigație care folosește estima ca procedeu de orientare și deteminare a poziției unei nave.

estimativ, ~ă *a* [At: HAMANGIU, C. C. 1556 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***estimatif***] **1** Care conține evaluarea unui lucru Si: (rar) *estimatoriu* (**1**). **2** Care este specific unei evaluări Si: (rar) *estimatoriu* (**2**). **3** Care se referă la o evaluare Si: (rar) *estimatoriu* (**4**). **4** Care aparține unei evaluări Si: (rar) *estimatoriu.* **5** Care provine de la o evaluare Si: (rar) *estimatoriu* (**5**). **6** Care este determinat prin estimare Si: (rar) *estimatoriu* (**6**).

estimator *sm* [At: PONTBRIANT, D. / V: ***~mător*** / Pl: *~i* / E: fr ***estimateur***] **1** (Înv; îf *~mător*) Prețuitor. **2** Persoană care apreciază.

estimatoriu, ~ie *a* [At: DN² / Pl: *~ii* / E: fr ***estimatoire***] (Rar) **1-6** Estimativ (**1-6**).

estimație *sf* [At: GHICA, S. 454 / V: ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***estimation***, lat ***aestimatio, -onis***] **1** Estimare (**1**). **2** (Îs) *~ forestieră* Disciplină care se ocupă cu evaluarea pădurilor. **3** (Fig) Apreciere.

estimațiune *sf* vz ***estimație***

estimă *sf* [At: LTR² / Pl: *~me* / E: fr ***estime***] Procedeu de determinare a punctului în care se află o navă pe glob, ținând seama numai de drumul și de viteza acesteia.

estimător *sm* vz ***estimator***

estime *sf* [At: GOLESCU, E. 4/19 / Pl: *~mi* / E: ***este*** (pzi al lui *a fi*) + *-ime*] (Iuz) **1** Existență (**1**). **2** Substanță. **3** Esență.

estimp *av* [At: IST. Ț. R. 87 / V: ***ie~, estim, esteemp*** / S și: *est-timp* / A și: *estimp* / E: lat ***istum tempus***] (Reg) **1** În acest an. **2** Din anul acesta. **3** (Îla) **De ~** Care este din anul curent. **4** (Asr) În timpul acesta.

estință *sf* [At: POLIZU / Pl: *~țe* / E: ***este*** + *-ință*] (Îvr) Ființă.

estire *sf* [At: CÂMPEANU, în CONTRIBUȚII, I, 183 / Pl: *~ri* / E: ***este*** + *-re*, cf *fire*] (Îvr) Existență.

estirisi *vrp* [At: (a. 1768) ap. TDRG / Pzi: *~sesc* / E: ngr ***έστερησα***] (Grî; rar) A priva de ...

estirpa *v* vz ***extirpa***

estirpator, ~oare *a* vz ***extirpator***

estirpație *sf* vz ***extirpație***

estirpațiune *sf* vz ***extirpație***

estiv, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***estive***] (Rar) **1-4** Estival (**1-4**).

estival, ~ă *a* [At: DRĂGHICEANU, C. 112 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***estival***] **1** Specific verii Si: *estiv* (**1**). **2** Care se referă la vară Si: *estiv* (**2**). **3** Care aparține verii Si: *estiv* (**3**). **4** Care provine de la vară Si: *estiv* (**4**).

estivație *sf* [At: ENC. ROM. III, 664 / V: (înv) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***estivation***] **1** (Bot) Preflorație. **2** (Fzl) Stare de viață latentă prin care trec vara unele animale din regiuni calde și secetoase.

estivațiune *sf* vz ***estivație***

estoc *sn* [At: NEGULICI / Pl: ? / E: fr ***estoc***] (Frî) Spadă lungă și subțire, cu vârf foarte acutit, folosită în cavalerie în sec. XIV-XV.

estompa [At: NEGULICI / V: (înv) ***ext~*** / Pzi: *~pez* / E: fr ***estomper***] **1** *vt* A trece cu estompa peste un desen pentru a potrivi intensitatea umbrelor și trecerea gradată la lumină. **2** *vt* (Pex) A slăbi intensitatea unei culori sau a unor contururi. **3-4** *vtr* (Fig) A (se) face vag. **5-6** *vtr* (Fig) A (se) diminua. **7** *vr* A înceta (total sau parțial) să mai existe Si: *a dispărea, a se pierde, a se șterge.*

estompare *sf* [At: CAZABAN, V. 32 / Pl: *~pări* / E: ***estompa***] **1** Trecere cu estompa peste un desen pentru a potrivi intensitatea umbrelor și trecerea gradată la lumină. **2** (Pex) Slăbire a intensității unei culori sau a unor contururi. **3** (Fig) Diminuare. **4** Dispariție (totală sau parțială).

estompat, ~ă *a* [At: BASSARABESCU, V. 43 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***estompa***] **1** Cu conturul șters. **2** Ale cărui umbre sunt atenuate. **3** (D. noțiuni abstracte) Care a devenit (mai) puțin clar Si: *slăbit, scăzut.* **4** (D. culori) Lipsit de strălucire Si: *șters.* **5** (Fig) Pierdut în umbră Si: *vag, imprecis.*

estompă *sf* [At: NEGULICI / V: (înv) ***ext~*** / Pl: *~pe* / E: fr ***estompe***] **1** Sul mic de hârtie, de piele sau de alt material moale, cu care se atenuează, se șterge conturul unui desen executat în creion, în cărbune sau în pastel.

pentru a potrivi umbrele. 2 Desen făcut cu estompa (1). 3 (Fig; rar) Diminuare (a contururilor).

eston, ~ă [At: BARCIANU / Pl: *~i, ~e* / E: ***Estonia***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care face parte din populația Estoniei Si: *estonian* (**1-2**). **3-4** *smf, a* (Om) originar din Estonia Si: *estonian* (**3-4**). **5** *smp* Populația care locuiește în Estonia Si: *estonian* (**5**). **6** *a* Care aparține Estoniei Si: *estonian* (**6**). **7** *a* Care aparține estonilor (**5**) Si: *estonian* (**7**). **8** *a* Privitor la Estonia Si: *estonian* (**8**). **9** *a* Privitor la estoni (**5**) Si: *estonian* (**9**). **10** *a* Care este specific Estoniei Si: *estonian* (**10**). **11** *a* Care este specific estonilor (**5**) Si: *estonian* (**11**). **12** *a* Care provine din Estonia Si: *estonian* (**12**). **13** *sf* Limba vorbită de estoni (**5**) Si: *estonian* (**13**).

estonian, ~ă *smf, a* [At: BUL. FIL. VI, 21 / P: *~ni-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***estonien***] **1-3** Eston (**1-3**).

estorca *vt* vz ***extorca***

estorcare *sf* vz ***extorcare***

estorsiune *sf* vz ***extorsiune***

estract *sn* vz ***extract***

estractiv, ~ă *a* vz ***extractiv***

estractor, ~oare *a* vz ***extractor***^{2}

estracție *sf* vz ***extracție***

estracțiune *sf* vz ***extracție***

estradă *sf* [At: LEON ASACHI, B. 29/29, cf 87/21 / V: (înv) ***stradă*** / Pl: *~de* / E: fr ***estrade***] **1** Platformă (demontabilă) de dimensiuni mici, adesea improvizată, într-o sală sau în aer liber, pe care se desfășoară reprezentații artistice. **2** (D. muzică, concerte, spectacole; îla) **De ~** Distractiv, ușor și variat. **3** (Șîs *teatru de ~*) Teatru care dă spectacole cu program distractiv, ușor și variat Si: *teatru de varietăți*. **4** Platformă ridicată față de nivelul unei săli, pe care este așezată masa prezidiului, catedra etc. **5** (Muz) Gen ușor, distractiv, cuprinzând mici piese vocale și instrumentale cu caracter dansant.

estradiol *sm* [At: D. MED. / P: *~di-ol* / Pl: *~i* / E: fr ***oestradiol, estradiol***] Hormon steroid secretat de ovar, care este folosit în tratamentul osteoporozei și al cancerului de prostată Si: *dihidrofoliculină*.

estradist, ~ă *a* [At: DCR / Pl: *~iști, ~e* / E: ***estradă*** + *-ist*] (Rar) Estradistic.

estradistic, ~ă *a* [At: DCR / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***estradă*** + *-istic*] **1-3** Care se referă la estradă (**2, 3, 5**) Si: (rar) *estradist* (**1-3**). **4-6** Specific estradei (**2, 3, 5**) Si: (rar) *estradist* (**4-6**). **7-9** Care aparține estradei (**2, 3, 5**) Si: (rar) *estradist* (**7-9**). **10-12** Care provine de la estradă (**2, 3, 5**) Si: (rar) *estradist* (**10-12**).

estradiție *sf* vz ***extradiție***

estradițiune *sf* vz ***extradiție***

estrage *v* vz ***extrage***

estragere *sf* vz ***extragere***

estral, ~ă *a* [At: M. D. ENC. / S și: *oestral* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***oestral***] (Med) **1-2** Care se referă la estru^{2}. **3** Care aparține estrului^{2}. **4** Care provine de la estru^{2} (**1-2**). **5** (Îs) *Ciclu ~* Ansamblu al modificărilor periodice ale uterului și ale vaginului.

estras, ~ă *a* vz ***extras***^{2}

estravaga *v* vz ***extravaga***

estravagant, ~ă *a* vz ***extravagant***

estravaganță *sf* vz ***extravaganță***

estravaganție *sf* vz ***extravaganță***

estrăda *v* vz ***extrăda***

estrădare *sf* vz ***extrădare***

estrem, ~ă *smf, sn, a* vz ***extrem***

estriol *sm* [At: D. MED. / Pl: *~i* / E: fr ***oestriol, estriol***] (Med) Hormon steroid, secretat de placentă, care se extrage din urina gravidelor.

estrogen ~ă *smf, a* [At: D. MED. / S și: *oestrogen* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***oestrogèene, estrogène***] **1-2** (Med) (Hormon de tipul foliculinei) care provoacă fenomene caracteristice estrului^{2} (**1**).

estrogenie *sf* [At: DN^{3} / Pl: *~ii* / E: fr ***oestrogénie***] (Med) Prezența hormonilor estrogeni în organism.

estromanie *sfs* [At: D. MED. / E: it ***estromania***] (Rar) Nimfomanie.

estronă *sf* [At: D. MED. / S și: *oestronă* / Pl: *~ne* / E: fr ***oestrone, estrone***] Hormon estrogen secretat de ovar și de placentă Si: *foliculină*.

estropia *vt* [At: COSTINESCU / V: (îvr) ***esturpia*** / P: *~pi-a* / Pzi: *~iez* / E: fr ***estropier***] (Frm; c. i. ființe sau părți ale corpului) A schilodi.

estropiat, ~ă *a* [At: COSTINESCU / V: (înv) ***stropiat***, (îvr) ***esturpiat*** / P: *~pi-at* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***estropia***] **1** (D. ființe sau părți ale corpului) Schilodit. **2** (Pex) Neputincios.

estropiație *sf* [At: DN^{2} / P: *~pi-a~* / Pl: *~ii* / E: fr ***estropiation***] (Frm) Schilodire.

estropiere *sf* [At: LM / P: *~pi-e~* / Pl: *~ri* / E: ***estropia***] (Frm) Schilodire.

estrovertit, ~ă *smf, a* vz ***extrovertit***^{2}

estroză *sf* [At: DN^{3} / S și: *oestroză* / Pl: *~ze* / E: fr ***oestrose***] (Mdv) Boală parazitară a oilor și a caprelor, provocată de larvele de estru^{1}, care se localizează în sinusuri, producând amețeli.

estru^{1} *sm* [At: DN^{3} / S și: *oestru* / Pl: *eștri* / E: fr ***oestre***] (Zlg) Insectă de mărimea unei albine, ale cărei larve trăiesc ca parazite pe diferite animale Si: (pop) *streche* (**1**).

estru^{2} *sn* [At: DER / S și: *oestru, oestrus* / E: fr ***oestrus***] **1** (Fzl) Perioadă a ciclului menstrual la femelele mamiferelor, în care mucoasa uterului permite fixarea oului fecundat. **2** Perioadă a rutului la animale. **3** (Fig) Dorință. **4** (Fig) Pornire avântată.

estuar *sn* [At: LM / P: *~tu-ar* / Pl: *~e*, (rar) *~uri* / E: fr ***estuaire***] **1** Zonă joasă de coastă pe care apa mării sau a oceanului o acoperă numai în timpul fluxului. **2** Albie minoră a unui fluviu, lărgită și adâncită (adeseori ca o pâlnie) în zona de vărsare a acestuia, formată pe țărmuri de maree puternice sau de mișcările de coborâre a uscatului.

esturpia *v* vz ***estropia***

esturpiat, ~ă *a* vz ***estropiat***

esuberant, ~ă *a* vz ***exuberant***

esuberanță *sf* vz ***exuberanță***

esunda *vt* [At: LM / Pzi: 3 *~dează* / E: lat ***exundare***] (Îvr) **1** (D. ape curgătoare) A inunda. **2** (Fig) A copleși.

esundare *sf* [At: F (1876), 107 / Pl: *~dări* / E: ***esunda***] (Îvr) **1** Inundare. **2** (Fig) Copleșire.

esundat, ~ă *a* [At: LM / Pl: *~ați, ~e* / E: ***esunda***] (Îvr) Inundat.

esundațiune *sf* [At: LM / Pl: *~ni* / E: lat ***exundatio, -onis***] (Îvr) Inundarea.

eșafod *sn* [At: ASACHI, I. 324/10 / V: (înv) ***~fot, șafot*** / Pl: *~uri, ~oade*, (înv) *~ode* / E: fr ***échafaud***] **1** Ghilotină. **2** Platformă ridicată într-o piață publică, servind la expunerea sau la executarea (mai ales prin decapitare a) condamnaților la moarte. **3** Execuție (prin decapitate). **4** (Rar) Sentință de condamnare la moarte (prin decapitare). **5** (Asr) Eșafodaj. **6** (Asr) Estradă (**1**).

eșafoda *vt* [At: COSTINESCU / Pzi: *~dez* / E: fr ***échafauder***] (Fîr; c. i. piesele unui eșafodaj) A asambla între ele pentru a forma un tot (și a face ca sistemul să funcționeze).

eșafodaj *sn* [At: BĂLCESCU, M. V. 20 / V: ***~agiu*** / Pl: *~e* / E: fr ***échafaudage***] **1** Construcție provizorie din metal sau lemn, care susține o platformă cu materiale, instalații, muncitori etc. în timpul construirii sau a reparării unei clădiri. **2** (Rar) Eșafod. **3** (Rar) Schelet de metal în formă de pod, pe care se montează calea ferată. **4** (Fig) Ansamblu de idei pe baza cărora se alcătuiește o teorie, o ipoteză Si: (rar) *eșafodare* (**2**). **5** (Pex) Mod de alcătuire a unei opere literare Si: *structură, schiță, schemă, plan*. **6** (Rar) Îngrămădire de obiecte de același fel așezate unele peste altele.

eșafodagiu *sn* vz ***eșafodaj***

eșafodare *sf* [At: PERPESSICIUS, M. III, 114 / Pl: *~dări* / E: ***eșafoda***] **1** Asamblare între ele a pieselor unui eșafodaj, pentru a forma un tot (funcționabil). **2** (Rar) Eșafodaj (**4**).

eșafodat, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***eșafoda***] **1** (D. piese ale unui eșafodaj) Asamblat pentru a forma un tot (funcționabil). **2** (Fig; rar; d. o teorie, o ipoteză) Alcătuit pe baza unui ansamblu de idei.

eșafot *sn* vz ***eșafod***

eșalon *sn* [At: ENC. ROM. / V: (rar) ***eșel~*** / Pl: *~oane* / E: fr ***échelon***] **1** Fiecare dintre elementele componente ale dispozitivului unei unități

militare, destinate să îndeplinească o misiune de luptă. **2** Parte a unei coloane militare aflate în marș. **3** Unitate de transport (tren, coloană de mașini etc.). **3** (Avț) Altitudine de zbor.

eșalona [At: ALEXI, W. / V: (rar) ***eșel~*** / Pzi: *~nez* / E: fr ***échelonner***] **1-2** *vt* (Mil; c. i. trupe) A dispune în eșaloane (**1-2**). **3** *vt* (C. i. o unitate, o totalitate) A repartiza, în mod succesiv, în părți, la intervale de timp egal distanțate și fixate în prealabil. **4-5** *vtr* A pune (sau a fi pus) într-o anumită ordine (în timp sau în spațiu).

eșalonare *sf* [At: ALEXI, W. / V: (rar) ***eșel~*** / Pl: *~nări* / E: ***eșalona***] **1-2** Dispunere pe eșaloane (**1-2**) Si: *eșalonat*[1] (**1-2**). **3** Repartizare (a unui tot, a unei unități) în mod succesiv, în părți, la intervale de timp egal distanțate și fixate în prealabil Si: *eșalonat*[1] (**3**). **4** Așezare într-o anumită ordine, în timp sau în spațiu Si: *eșalonat*[1] (**4**).

eșalonat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***eșalona***] **1-4** Eșalonare (**1-4**).

eșalonat[2], ***~ă*** *a* [At: OȚETEA, R. 57. / Pl: *~ați, ~e* / E: ***eșalona***] **1** Repartizat în mod succesiv la intervale de timp distanțate și fixate în prealabil. **2** Așezat într-o anumită ordine (în timp sau în spațiu).

eșancrură *sf* [At: L. ROM, 1960, nr. 5, 87 / Pl: *~ri* / E: fr ***échancrure***] Tăietură naturală care ocupă o parte din suprafața unui organ.

eșantilion *sn* vz ***eșantion***

eșantilon *sn* vz ***eșantion***

eșantion *sn* [At: STAMATI, D. / V: ***~ilon, ~ilion*** / P: *~ti-on* / Pl: *~oane* / E: fr ***échantillon***] **1** Cantitate mică dintr-o materie care servește la determinarea caracteristicilor acesteia Si: *probă, mostră*. **2** Obiect (de obicei de mici dimensiuni) dintr-o serie de obiecte asemănătoare, care servește la stabilirea însușirilor acestora. **3** Parte reprezentativă dintr-o populație sau dintr-un ansamblu statistic. **4** Individ care întrunește anumite trăsături caracteristice unei rase, unui grup etc. reprezentând ceea ce este esențial Si: *specimen, tip*.

eșantiona *vt* [At: DN[3] / P: *~ti-o~* / Pzi: *~nez* / E: fr ***échantilonner***] **1-2** A alege eșantioane (**1-2**). **3** A stabili persoanele care vor fi interogate în cursul unei anchete sociologice, pentru a obține un rezultat reprezentativ. **4** A alege indivizi caracteristici unei rase, unui grup etc. reprezentând ceea ce este esențial.

eșantionaj *sn* [At: DN[3] / P: *~ti-o~* / Pl: *~e* / E: fr ***échantillonage***] (Rar) **1-4** Eșantionare (**1-4**).

eșantionare *sf* [At: DN[3] / P: *~ti-o~* / Pl: *~nări* / E: ***eșantiona***] **1-2** Alegere a eșantioanelor (**1-2**) Si: *eșantionaj* (**1-2**), *eșantionat*[1] (**1-2**). **3** Stabilire a persoanelor care vor fi interogate în cursul unei anchete sociologice, pentru a obține un rezultat reprezentativ Si: *eșantionaj* (**3**), *eșantionat*[1] (**3**). **4** Alegere a indivizilor caracteristici unei rase, unui grup etc. reprezentând ceea ce este esențial. Si: *eșantionaj* (**4**), *eșantionat*[1] (**4**).

eșantionat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***eșantiona***] **1-4** Eșantionare (**1-4**).

eșantionat[2], ***~ă*** *a* [At: DEX[2] / P: *~ti-o~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***eșantiona***] **1-4** Care a fost ales ca eșantion (**1-4**).

eșapa *vi* [At: EMINESCU, O. XV, 279 / Pzi: *~pez* / E: fr ***échapper***] **1** (Frî) A scăpa. **2** (Frî) A se salva. **3** (Rar; d. gazele arse dintr-un motor cu ardere internă) A ieși.

eșapament *sn* [At: REBREANU, R. I, 153 / Pl: *~e*, (rar) *~uri* / E: fr ***échappement***] **1** Dispozitiv pentru evacuarea gazelor într-un motor cu explozie. **2** (Îs) *Țeavă de ~* Țeavă prin care se evacuează gazele arse.

eșapare *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~pări* / E: ***eșapa***] **1** (Frî) Scăpare. **2** (Frî) Salvare. **3** Evacuare a gazelor arse dintr-un motor cu ardere internă Si: *eșapat*[1] (**3**).

eșapat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***eșapa***] **1** (Frî) Scăpare. **2** (Frî) Salvare. **3** Eșapare (**3**).

eșapat[2], ***~ă*** *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***eșapa***] **1** (Frî) Scăpat[2]. **2** (Frî) Salvat[2]. **3** (D. gazele dintr-un motor cu explozie) Evacuat[2].

eșarf *sf* vz ***eșarfă***

eșarfă *sf* [At: ASACHI, I. 399/$_{22}$ / V: ***~rpă***, (înv) ***eșarf*** (Pl *~uri*) *sn*, ***șarpă***, ***șarf*** (Pl *~uri*) *sn*, (reg) ***șarfă*** / Pl: *~fe* / E: fr ***écharpe***] **1** (Adesea urmat de diverse determinări calificative) Bandă lată de țesătură purtată peste piept sau în jurul taliei, ca însemn al unei funcții sau demnități. **2** (Med) Bandaj purtat în jurul gâtului, care susține o mână fracturată. **3** Fâșie de de mătase sau lână purtată de femei în jurul gâtului sau pe umeri. **4** (Pex) Fular. **5** (Îvr; îf *șarpă*) Geantă mică. **6** (Mil; îf *~rpă*; șîla *în eșarpă*) Direcție de tragere oblică față de front și care străbate în diagonală poziția inamică.

eșarpă *sf* vz ***eșarfă***

eșchie *sf* vz ***așchie***

eșchilă *sf* [At: COD. PEN. R.P.R. / Pl: *~le* / E: ctm ***așchie*** + ***eschilă***] (Rar) Eschilă.

eșec *sn* [At: NEGULICI / Pl: *~uri* / E: fr ***échec***] **1** (Frm) Joc de șah. **2** (Frî) Mutare la jocul de șah care vizează piesa numită „rege" și face necesară protejarea acesteia. **3** (Înv; îe) **A ține** (pe cineva) **în ~** A pune (pe cineva) în dificultate. **4** (Înv; îae) A ține (pe cineva) sub presiune. **5** Nereușită într-o acțiune Si: *insucces*. **6** Înfrângere suferită de o unitate militară. **7** Înfrângere suferită de un sportiv sau o echipă sportivă.

eșelă *sf* [At: ASACHI, E. III, 309/10 / Pl: ? / E: fr ***échelle***] (Frî; rar) Scală (de măsurat).

eșelon *sn* vz ***eșalon***

eșelonare *sf* vz ***eșalonare***

eșerneu *sn* [At: CABA. SĂL. 96 / Pl: *~ri* / E: magh ***esernyö***] (Trî) Umbrelă.

eșichier *sn* [At: ALEXI, W. / P: *~chi-er* / Pl: *~e* / E: fr ***échiquier***] **1** Tablă de șah. **2** (Rar) Jurisdicție engleză în domeniul finanțelor. **3** (Îs) *Cancelar al ~ului* Titlu purtat în Anglia de către ministrul de finanțe. **4** (Și îlav **în ~**) Dispunere a unor obiecte pe două sau mai multe rânduri la intervale regulate, ca pătrățelele de aceeași culoare de pe tabla de șah. **5** (Mil; și îal) Dispozitiv în care trupele unei unități sunt așezate masat în careuri, despărțite prin intervale egale, pe mai multe rânduri.

eșinoderm *sn* vz ***echinoderm***

eșofa *vtr* [At: I. NEGRUZZI, S. VI, 123 / S și: (rar) *echaufa* / Pzi: *~fez* / E: fr ***échauffer***] (Frî; rar) **1-2** A (se) încălzi (treptat). **3-4** A (se) înfierbânta. **5-6** A (se) enerva. **7-8** A (se) excita.

eșofare *sf* [At: ALEXI, W. / Pl: *~fări* / E: ***eșofa***] (Frî; rar) **1** Încălzire treptată Si: *eșofat*[1] (**1**). **2** Înfierbântare. **3** Enervare. **4** Excitare.

eșofat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***eșofa***] **1-4** Eșofare (**1-4**).

eșofat[2], ***~ă*** *a* [At: ALEXI, W. / Pl: *~ați, ~e* / E: ***eșofa***] (Frî; rar) **1** Încălzit treptat. **2** Înfierbântat[2]. **3** Enervat[2]. **4** Excitat[2].

espanzibil, ~ă *a, av*, vz ***expansibil***

esplicălui *v* vz ***explicălui***

espeda *vt* vz ***expedia***

eșpeh *am* [At: DUMITRACHE, ap. ȘIO II$_2$, 146 / Pl: *~i* / E: tc ***eșbeh***] (Tcr) Lăudăros.

eșua *vi* [At: CARAGIALE, O. VII / P: *e-șu-a* / Pzi: 1 *~uez*, 3 *~uează* / E: fr ***échouer***] **1** (Mrn; d. nave) A se așeza, accidental, cu chila pe un banc de nisip sau pe o stâncă. **2** A rămâne împotmolit în urma devierii de la drumul navigabil, a apropierii prea mari de țărm, a scăderii nivelului mareelor. **3** (Rar; d. oameni) A se afla pe o navă care a eșuat (**1-2**). **4** (D. acțiunile oamenilor) A se solda cu un insucces. **5** (D. oameni) A suferi un eșec (**5**).

eșuare *sf* [At: S. C. ȘT. (IAȘI), 1956, 67 / P: *e-șu-a~* / Pl: *~uări* / E: ***eșua***] **1** (Mrn) Așezare accidentală a unei nave cu chila pe un banc de nisip sau pe o stâncă Si: *eșuat*[1] (**1**). **2** (Mrn) Împotmolire a unor nave în urma devierii de la drumul navigabil Si: *eșuat*[1] (**2**). **3** (Rar) Rămânere a unor persoane pe o navă eșuată (**1-2**) Si: *eșuat*[1] (**3**). **4** Soldare a unor acțiuni cu un insucces Si: *eșuat*[1] (**4**). **5** Suferire a unui eșec (**5**) Si: *eșuat*[1] (**5**).

eșuat[1] *sn* [At: MDA ms / P: *e-șu-at* / Pl: *~uri* / E: ***eșua***] (Rar) **1-5** Eșuare (**1-5**).

eșuat[2], ***~ă*** *a* [At: VINEA, L. I, 86 / P: *e-șu-at* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***eșua***] **1** (Mrn; d. nave) Care s-a așezat accidental cu chila pe un banc de nisip sau pe o stâncă. **2** (Mrn; d. nave) Care a rămas împotmolit în urma devierii de la drumul navigabil. **3** (Rar; d. oameni) Aflat pe o navă eșuată (**1-2**). **4** (D. acțiunile oamenilor) Nereușit. **5** (D. oameni) Care a suferit un eșec (**5**).

eta[1] *sf* [At: MAIOR. IST. 272/12 / V: *etă* / E: lat ***aetas***] (Ltî; Trs) **1** Veac. **2** Vârstă. **3** (Îf *etă*) Lume.

eta[2] *sms* [At: LM / E: ngr ***ἦτα***] **1-2** A șaptea literă a alfabetului grecesc (și sunetul corespunzător). **3** (Grm) „E" lung.

etabla [At: ALEXI. W. / Pzi: *~lez* / E: fr ***établir***] (Frî; rar) **1** *vt* A construi. **2** *vt* A institui. **3** *vr* A se stabili.

etablare *sf* [At: ALEXI. W. / Pl: *~lări* / E: ***etabla***] (Îvr) **1** Construire. **2** Instituire. **3** Stabilire.

etablat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***etabla***] (Îvr) **1** Construire. **2** Instituire. **3** Stabilire.

etablat[2]***, ~ă*** *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***etabla***] (Îvr) **1** Construit[2]. **2** Instituit[2]. **3** Stabilit[2].

etageră *sf* vz ***etajeră***

etagiu *sn* vz ***etaj***

etaj *sn* [At: CĂLĂTORIE, IV, 144[v] /5 / V: (îvp) ***~agiu*** (Pl: *~agiuri*) / Pl: *~e*, (rar) *~uri* / E: fr ***étage***] **1** Fiecare dintre părțile de deasupra parterului ale unei clădiri cu locuințe suprapuse, cuprinzând încăperile situate pe același plan orizontal Si: *cat, nivel*. **2** (Pex) Fiecare dintre suprafețele plane ale unui obiect format din părți suprapuse. **3** (Fig) Situație socială. **4** (Fam; îe) **A atinge** (pe cineva) **la ~** A lovi la cap. **5** (Teh) Parte dintr-o mașină de forță în care se produce o variație a vitezei sau a presiunii fluidului. **6** (Teh) Parte a unui amplificator electric în care se produce una dintre amplificări. **7** (Min) Porțiune dintr-un zăcământ cuprinsă între două orizonturi succesive. **8** (Tip) Subdiviziunea orizontală a capului unei tabele. **9** (Bot) Fiecare dintre grupele de frunze ale unei plante, deosebite morfologic între ele, datorită diferenței de înălțime în așezarea lor pe tulpină. **10** (Bot; șîs *~ de vegetație*) Zonă de vegetație cu anumite caracteristici proprii, determinate de modificările regimului termic și hidric în altitudine. **11** (Sil; îs) *~ arborescent* Zonă formată de arborii unui arboret, ale căror coronamente se găsesc, aproximativ, la același nivel. **12** (Glg; îs) *~ geologic* Succesiune de terenuri, bine individualizate petrografic și faunistic, care corespunde în timp unei vârste geologice.

etaja *vtr* [At: ANGHEL, PR. 147 / Pzi: *~jez* / E: fr ***étager***] **1-4** A (se) așeza în etaje (**1-2**).

etajare *sf* [At: LTR[2] VII, 310 / Pl: *~jări* / E: ***etaja***] **1-2** Dispunere în etaje (**1-2**) Si: *etajat*[1] (**1-2**).

etajat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***etaja***] **1-2** Etajare (**1-2**).

etajat[2]***, ~ă*** *a* [At: SADOVEANU, O. XVII, 33 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***etaja***] **1-2** (D. clădiri, obiecte etc.) Care prezintă etaje (**1-2**). **3** (Fig) Cu diferențe sociale. **4** (Min) Stratificat[2]. **5** (Bot) Cu zone de altitudine. **6** (Glg) Structurat pe vârste geologice.

etajeră *sf* [At: AR (1846) / V: (înv) ***~ageră~*** / Pl: *~re* / E: fr ***étagère***] **1** Mobilă formată dintr-unul sau mai multe rafturi suprapuse, pe care se așază cărți sau diverse obiecte. **2** Poliță fixată orizontal pe perete care servește la susținerea unor obiecte. **3** (Teh) Dispozitiv la aparatul de proiecție, care permite remedierea decadrajelor survenite în timpul funcționării.

etala *vtr* [At: PROT.-POP., N. D. / Pzi: *~lez* / E: fr ***étaler***] **1** *vt* (C. i. marfă) A expune spre vânzare. **2** *vt* (Pex; c. i. diverse obiecte) A expune (cu ostentație) pentru a fi privit sau admirat. **3-4** *vtr* (Fig; prin abstractizare) A (se) face cunoscut atenției publice.

etalagist, ~ă *smf, a* [At: COSTINESCU / Pl: *~giști, ~e* / E: ***étalagiste***] (Frî; rar) (Persoană) care etalează (**1**) o marfă.

etalagiu *sn* vz ***etalaj***

etalaj *sn* [At: PROT.-POP., N. D. / V: (înv) ***~agiu*** / Pl: (rar) *~uri* / E: fr ***étalage***] **1** Etalare (**1**). **2** (Ccr) Totalitate a mărfurilor expuse. **3** (Pex) Loc unde sunt expuse mărfurile. **4** (Teh) Parte inferioară în formă de trunchi de con a cuvei unui furnal.

etalare *sf* [At: OȚETEA, T. V. 60 / Pl: *~lări* / E: ***etala***] **1** Expunere a mărfii spre vânzare Si: *etalaj* (**1**), *etalat*[1] (**1**). **2** Expunere (cu ostentație) a unor obiecte pentru a fi privite sau admirate Si: *etalat*[1] (**2**). **3** (Fig) Prezentare în atenția publică Si: *etalat*[1] (**3**).

etalat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***etala***] **1-3** Etalare (**1-3**).

etalat[2]***, ~ă*** *a* [At: KLOPȘTOCK, F. 125 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***etala***] **1** (D. marfă) Expus spre vânzare. **2** (D. diverse obiecte, sentimente, calități sau manifestări) Expus în mod ostentativ. **3** (Fig) Prezentat atenției publice.

etală *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~le* / E: fr ***étale***] Nivel de apă staționar dintre flux și reflux.

etalier *sn* [At: LTR / Pl: *~e* / E: fr ***étalier***] (Rar) Aspersor.

etalon[1] *sn* [At: G. POP., G. 153/11 / Pl: *~oane* / E: fr ***étalon***] **1** Măsură-tip (pentru mărime, greutate etc.) acceptată oficial în știință, în tehnică sau în relațiile economice și care servește ca unitate de bază într-un sistem de măsurare. **2** (Șîs *metru ~, kilogram ~* etc.) Model perfect al unui etalon (**1**), confecționat cu mare precizie și acceptat oficial pentru a servi ca bază de comparație. **3** (Fig) Ceea ce poate servi drept model (de urmat). **4** Instrument sau aparat de măsură întrebuințat pentru controlul sau reglarea instrumentelor și aparatelor de măsură similare. **5** (Îs) *~ de aur* (sau *de argint*) Unitate-tip a valorilor monetare. **6** (Îs) *~ al prețurilor* Prețuri impuse de lege printr-un etalon (**1**) monetar.

etalon[2] *sm* [At: CADE / Pl: *~oni* / E: fr ***étalon***] (Frî; rar) Armăsar pentru reproducere.

etalona *vt* [At: MDENC / Pzi: *~nez* / E: fr ***étalonner***] **1** A grada scala unui instrument de măsură. **2** A verifica gradarea unui instrument de măsură. **3** A fixa valoarea reală a mărimii de măsurat. **4** A compara direct o măsură-model sau un instrument cu un etalon. **5** (Teh) A uniformiza planurile și secvențele dintr-un film din punctul de vedere al densității optice și al culorii.

etalonare *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~nări* / E: ***etalona***] **1** Operație de gradare a scalei unui instrument de măsură Si: *etalonat*[1] (**1**). **2** Operație de verificare a gradării scalei unui instrument de măsură Si: *etalonat*[1] (**2**). **3** Operație metodologică prin care se compară direct o măsură-model sau un instrument cu un etalon Si: *etalonat*[1] (**3**). **4** Operație de uniformizare a planurilor și secvențelor dintr-un film din punctul de vedere al densității optice și al culorii Si: *etalonat*[1] (**4**).

etalonat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***etalona***] **1-4** Etalonare (**1-4**).

etalonat[2]***, ~ă*** *a* [At: CHIRIȚĂ, P. 886 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***etalona***] **1** (D. instrumente de măsură) Care a fost prevăzut cu o scală gradată. **2** (D. instrumente de măsură) A cărui scală gradată a fost verificată. **3** (D. măsuri și instrumente de măsură) Care a fost comparat cu un etalon[1] (**4**). **4** (D. filme) Care a fost uniformizat din punctul de vedere al densității optice și al culorii.

etalonist *sm* [At: DN[3] / Pl: *~iști* / E: fr ***étaloniste***] (Rar) Etalonor (**1**).

etalonor *sm* [At: LTR[2] / Pl: *~i* / E: fr ***étalonneur***] **1** Tehnician specializat în operațiile de etalonare Si: (rar) *etalonist*. **2** Tehnician care uniformizează diferitele planuri și secvențe dintr-un film din punctul de vedere al densității optice și al culorii.

etambou *sn* [At: CADE / Pl: *~ri* / E: fr ***étambot***] **1** Element de rezistență al scheletului unei nave, amplasat la pupă și care susține cârma. **2** (Îs) *Tub ~* Tub montat la pupa navei, prin care trece axul elicei. **3** Element de rezistență din scheletul unui avion, situat la extremitatea din spate a fuzelajului.

etambreu *sn* [At: CADE / Pl: *~ri* / E: fr ***étambrai***] Deschidere făcută în puntea unei nave pentru trecerea unui catarg, sau în bordaj, la pupă, pentru trecerea axului cârmei.

etamină *sf* [At: ENC. ROM. / Pl: *~ne* / E: fr ***étamine***] Țesătură rară, din lână sau bumbac, pentru confecționarea rochiilor, a veșmintelor preoțești, folosită mai ales pentru brodat.

etan *sni* [At: SCRIBAN, D. / E: fr ***éthane***] Gaz incolor, inodor, care se găsește în gazele de sondă și de rafinărie, întrebuințat la prepararea etilenei, drept combustibil și ca agent frigorigen.

etanal *si* [At: MACAROVICI, CH. 498 / E: fr ***éthanal***] (Chm) Aldehidă acetică Cf *acetic*.

etanoic, ~ă *a* [At: DREV / P: *~no-ic* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***étanoïque***] (Chm; îs) *Acid ~* Acid acetic.

etanol *si* [At: DT / E: fr ***éthanol***] Alcool etilic.

etanolamină *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~ne* / E: fr ***étanolamine***] (Chm) Aminoalcool care se obține prin acțiunea amoniacului asupra oxidului de etilen.

etanș, ~ă *a* [At: ENC. ROM. / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***étanche***] (D. aparate, recipiente etc.) Care nu permite să intre sau să iasă un fluid.

etanșa *vt* [At: DL / Pzi: *~șez* / E: fr ***étancher***] (C. i. aparate, recipiente etc. sau îmbinările acestora) A face să fie etanș Si: *a etanșeiza*.

etanșare *sf* [At: ORBONAȘ, MEC. 373 / Pl: *~șări* / E: ***etanșa***] **1** A aduce aparate sau recipiente în starea de a fi etanș Si: *etanșat[1]* (**1**), *etanșeizare* (**1**), *etanșeizat[1]* (**1**). **2** Operație de astupare a golurilor și a porilor de la suprafața unui drum acoperit cu asfalt Si: *etanșat[1]* (**2**), *etanșeizare* (**2**), *etanșeizat[1]* (**2**).

etanșat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***etanșa***] **1-2** Etanșare (**1-2**).

etanșat[2], ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***etanșa***] **1** (D. aparate sau recipiente) Care a fost făcut etanș Si: *etanșeizat[2]* (**1**). **2** (D. goluri sau pori) Astupat[2].

etanșeitate *sf* [At: IOANOVICI, TEHN. 179 / V: (rar) ***~șit~*** / P: *~șe-i~* / E: fr ***étancheité***] Proprietate a unui aparat, a unui recipient etc. de a fi etanș.

etanșeiza *vt* [At: MDA ms / Pzi: *~zez* / E: cf. *etanșeitate*] A etanșa.

etanșeizare *sf* [At: SCÎNTEIA, 1960, nr 4852 / Pl: *~zări* / E: ***etanșeiza***] **1-2** Etanșare (**1-2**).

etanșeizat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***etanșeiza***] **1-2** Etanșare (**1-2**).

etanșeizat[2], ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***etanșeiza***] **1-2** Etanșat (**1-2**).

etanșitate *sf* vz ***etanșeitate***

etanșor *sn* [At: LTR[2] / Pl: *~oare* / E: fr ***étancheur***] Ansamblu al organelor și al părților unui sistem tehnic ce asigură etanșeitatea într-o zonă de asamblare.

etapă *sf* [At: BELDIMAN, E. 81/19 / Pl: *~pe* / E: fr ***étape***] **1** (Mil) Loc de cantonament al trupelor în marș. **2** (Mil) Distanță străbătută de o unitate în marș, în curs de 24 de ore. **3** Distanță între două opriri. **4** Popas. **5** Interval de timp în desfășurarea unui proces Si: *fază*. **6** (D. un proces în desfășurare; îlav) **În ~pe** La un anumit interval de timp. **7** (La ciclism, motociclism, canotaj etc.) Porțiune determinată dintr-o cursă sportivă pe mare distanță, care trebuie parcursă fără oprire. **8** (La fotbal, handbal etc.) Parte dintr-o competiție sportivă eșalonată în timp. **9** Interval din ciclul anual de antrenament.

etapiza *vt* [At: DEX / Pzi: *~zez* / E: ***etapă*** + *-iza*] **1** A stabili etape în cadrul unei discipline cu caracter istoric. **2** A împărți pe etape.

etapizare *sf* [At: DEX / Pl: *~zări* / E: ***etapiza***] **1** Stabilire a etapelor în cadrul unei discipline cu caracter istoric. **2** Împărțire pe etape.

etapizat, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~ați, ~e* / E: ***etapiza***] **1-2** Care a fost împărțit în etape Cf *etapiza*.

etate *sf* [At: ȚICHINDEAL, A. M. 53/9 / V: (reg) ***it~*** / Pl: (rar) *etăți* / E: lat ***aetas, -atis***] **1** Timpul scurs de la nașterea unei ființe până la un anumit moment din viața ei. **2** Numărul de ani (de luni, de zile) prin care se exprimă etatea (**1**) Si: *vârstă[1]*. **3** (Îla) **În ~** Bătrân. **4** (Îla) **Fără ~** A cărui vârstă nu se poate preciza. **5** (Îvr. îla) **În floarea etății** Tânăr. **6** Etapă din viața unei ființe caracterizată printr-o anumită fază de dezvoltare Si: *vârstă*. **7** Număr de ani împliniți față de care o persoană poate fi considerată aptă pentru ceva, în funcție de care se acordă anumite drepturi (civile, politice etc.). **8** (Îdt) Epocă.

etatism *sn* [At: SCRIBAN, D. / V: *~izm* / E: fr ***étatisme***] Doctrină politică care preconizează extinderea atribuțiilor și a răspunderilor statului în toate domeniile vieții sociale și economice.

etatist, ~ă [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~iști, ~te* / E: fr ***étatiste***] **1** *sm* Adept al etatismului. **2-3** *a* Care se referă la etatism sau la etatiști (**1**). **4-5** *a* Care aparține etatismului sau etatiștilor (**1**). **6-7** *a* Referitor la etatism sau etatiști (**1**). **8-9** *a* De etatism sau etatiști (**1**).

etatiza *vt* [At: SCRIBAN, D. / Pzi: *~zez* / E: fr ***étatiser***] **1** (C. i. bunuri mobile sau imobile, instituții etc.) A trece în administrația statului. **2** A trece în proprietatea statului Si: (rar) *a naționaliza, a statiza, a socializa*. **3** (Rar; c. i. o instituție particulară de învățământ) A acorda aceleași prerogative cu ale instituțiilor de stat.

etatizare *sf* [At: LEG. EC. PL. 218 / Pl: *~zări* / E: ***etatiza***] **1** Trecere în administrația statului. **2** Trecere în proprietatea statului. **3** Acordare a acelorași prerogative cu ale instituțiilor de stat.

etatizat, ~ă *a* [At: CĂLINESCU, S. 9 / Pl: *~zați, ~te* / E: ***etatiza***] (D. bunuri mobile sau imobile, instituții etc.) **1** Care a fost trecut în proprietatea statului. **2** Care a fost trecut în administrația statului Cf *naționalizat*. **3** Căreia i s-au acordat aceleași prerogative cu ale instituțiilor statului.

etatizm *sn* vz ***etatism***

etă[1] *sf* vz ***eta***

etă[2] *i* vz ***iată***

etcaia *sf* vz ***ecpaia***

etcetera *av* [At: ASACHI, P. R. 12/16 / V: (înv) ***ece~, ete~, ette~*** / Abr: *etc.* / S și: *et caetera, et cetera* / P: *et-ce-te-ra* / E: lat ***et caetera***] **1** (Arată că enumerarea ar putea fi continuată) Și alții. **2** Și așa mai departe.

etceterește *av* [At: CODRU-DRĂGUȘANU, C. ap. DLR ms/ E: ***etcetera*** + *-ește*] (Iuz) **1-2** Etcetera (**1-2**).

ete[1] *i* vz ***iată***

ete[2] *s* [At: MDENC / Pl: ? / E: por ***ete***] Nume dat unor păduri tropicale din Câmpia Amazonului, situate pe locuri mai înalte și neinundabile.

etelism *sn* [At: DN[3] / E: it ***etelismo***, ger ***Ethelismus***] (Flz) Teorie potrivit căreia voința este forța fundamentală a conștiinței, a spiritului.

etenă *sf* [At: MACAROVICI, CH. 443 / Pl: *~ne* / E: fr ***éthène***, ger ***Äthen***] (Chm) Etilenă.

eter *sm* [At: EPISCUPESCU, O. Î. 333/20 / S și: (după fr) *ether* / Pl: *~i*, (înv) *~uri* sn / E: fr ***éther***, lat ***aether***] **1** (În Antichitate, la unii filozofi) Fluid imperceptibil, imponderabil, despre care se presupunea că ar exista în spațiul interplanetar. **2** (Cu valoare poetică) Atmosferă Si: *văzduh, cer*. **3** Fluid ipotetic, invizibil și imponderabil (a cărui existență nu e admisă de fizica modernă) care ar fi prezent în spațiul dintre corpuri, dar și în structura lor, și care ar face posibilă explicarea fenomenelor electromagnetice. **4** (Chm) Compus organic întrebuințat în industrie, rezultat din combinarea unui alcool cu un acid, cu eliminarea apei. **5** (Șis *~ sulfuric* sau *~ etilic*, înv *~ ordinar, ~ ameții*) Lichid volatil, incolor, inflamabil, cu miros caracteristic, puțin solubil în apă, dar solubil în alcool, obținut din alcool etilic și acid sulfuric și întrebuințat în medicină ca anestezic, antispasmodic etc. precum și ca solvent în unele ramuri ale industriei. **6** (Îs) *~ de petrol* Esență ușoară de petrol, incoloră, constituită din hidrocarburi inferioare și care este folosită ca dizolvant. **7** (În concepția unor filozofi greci antici) Al cincilea element al universului (alături de foc, apă, pământ și aer), din care ar fi alcătuite corpurile cerești.

eterat[1] *sm* [At: BARCIANU / Pl: *~ați* / E: fr ***éther***, lat ***aether***] (Chm) **1**(Înv) Sare rezultată din combinarea acidului eteric cu o bază. **2** Combinație organomagneziană, rezultată prin evaporarea soluțiilor eterice ale compușilor organomagnezieni micști.

eterat[2], ~ă *a* [At: NEGULICI / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***éthéré***] **1** (Înv) Care aparține eterului (**1**). **2** Care se referă la eter (**1**). **3** Specific eterului (**1**). **4-5** (Chm; înv) Eteric (**7, 10**). **6** (Fig) Delicat. **7** (D. sentimente, manifestări etc. ale oamenilor) Care exprimă puritate. **8** Caracterizat prin finețe, subtilitate sau imaterialitate.

eteră *sf* [At: ASACHI, S. L. II, 63 / V: (reg) ***ede~, iatră*** (pl: *ietre*), ***ie~*** (Pl: *ietere, ieteri*) / Pl: *~re, ~ri* / E: pbl rs ***ятеръ***] (Mol, Mun) **1** Vârșă[1]. **2** Unealtă de pescuit asemănătoare vârșei[1], cu plasa montată pe trei sau pe cinci cercuri și prevăzută cu două aripi.

etereu[1] *sn* [At: LEXIC REG. 79 / Pl: *~eie* / E: nct] (Reg) Bucată scurtă de lemn.

etereu[2], ~ee *a* [At: I. VĂCĂRESCUL, P. 28/11 / Pl: *~ei, ~eie* / E: lat ***aethereus, -a, -um***, it ***etèreo***] (Poetic; înv) **1** Ceresc. **2** (Fig; d. sentimentele, manifestări etc. ale oamenilor) Care exprimă puritate. **3** Care se caracterizează prin rafinament.

eteric, ~ă *a* [At: BARASCH, M. I. 43/3 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ger ***ätherisch***] **1** Care ține de spațiul ceresc. **2** Care se referă la spațiul ceresc.

3 Caracteristic spațiului ceresc. 4 Care este de natura eterului (4). 5 Care aparține eterului (4). 6 Specific eterului (4). 7 De eter (4) Si: (înv) *eterat*[2]. 8 Foarte ușor. 9 Cu o densitate foarte mică. 10 (Chm) Care are calitățile sau proprietățile eterului (4) Si: (înv) *eterat*. 11 (Îs) *Uleiuri* (sau. înv. *oloiuri*) *~ice* Substanțe uleioase, volatile, cu miros puternic, extrase din plante, folosite în industria parfumurilor, în farmacie etc. 12 (Fig) Delicat. 13 (Fig) Vaporos. 14 (D. sentimentele, manifestările, acțiunile etc. oamenilor) Care exprimă puritate. 15 Care se caracterizează prin finețe, subtilitate sau prin imaterialitate. 16 Care dovedește o mare sensibilitate.

eterie *sf* [At: BELDIMAN, E. 2/13 / Pl: *~ii* / E: ngr ***ἑταιρία***] 1 Nume dat unor societăți politice secrete, înființate în Grecia, cu ramificații și în țările române, la sfârșitul sec. XVIII și începutul sec. XIX, de patrioți greci, cu scopul organizării luptei de eliberare națională de sub stăpânirea otomană. 2 (Înv; pgn) Revoluție. 3 Mișcare revoluționară a grecilor din 1821 împotriva turcilor.

eterifica *vt* [At: DN[3] / Pzi: *eterific* / E: fr ***éthérifier***] A transforma un alcool sau un acid în eter (4).

eterificare *sf* [At: SFC IV, 319 / Pl: *~cări* / E: ***eterifica***, cf fr *éthérification*] 1 Reacție de formare a unui eter (4). 2 Transformare a unui alcool sau a unui acid în eter (4).

eterism *sn* [At: DN[3] / Pl: ? / E: fr ***étherisme***] (Med) Stare patologică provocată de vaporii de eter (4).

eterist, ~ă [At: GHICA, S. 95 / Pl: *~iști* (înv *eteristi*), *~te* / E: ***eterie*** + *-ist*] 1 *sm* Membru al eteriei (1). 2-3 *a* Care aparține eteriei (1) sau eteriștilor (1). 4-5 *a* Propriu eteriei (1) sau eteriștilor (1). 6-7 *a* Care se referă la eterie (1) sau la eteriști (1). 8-9 *a* De eterie (1) sau eteriști (1). 10 *sm* Revoluționar grec de la 1821. 11-12 *a* Făcut de eterie (1) sau de eteriști (1). 13 *sm* (Înv; pgn) Revoluționar.

eteriza *vt* [At: POLIZU / Pzi: *~zez* / E: fr ***éthériser***] 1 A face (pe cineva) să respire eter (4) pentru a-i provoca o stare de inconștiență generală a organismului (mai ales înaintea unei intervenții chirurgicale) Cf *anestezia, narcotiza*. 2 (Fig) A face să devină imaterial. 3 (Chm; rar) A combina cu un eter (4).

eterizare *sf* [At: DN[3] / Pl: *~zări* / E: ***eteriza***] 1 Anesteziere. 2 Imaterializare. 3 (Chm; rar) Combinare cu un eter (4).

etern, ~ă [At: BĂLCESCU, M.V. 4 / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***aeternus***] 1 *a* (În concepțiile religioase și în unele concepții filozofice) Care nu are început și sfârșit Si: *atemporal*. 2 *a* Care aparține divinității. 3 *a* Care vine de la Dumnezeu. 4 *a* (În filozofia idealistă, despre lumea ideilor) Imuabil. 5 *sm* (La sg, uneori articulat sau precedat de *cel*) Dumnezeu. 6 *sm* (La vocativ) Formulă de adresare către Dumnezeu. 7 *sn* Eternitate. 8 *a* Care există dintotdeauna. 9 *a* Veșnic. 10 *a* Nemuritor. 11 *a* Neschimbat. 12 *a* Continuu. 13 *sn* (Îs) *~ul feminin* Totalitatea caracteristicilor, presupuse imuabile, care aparțin psihologiei feminine. 14 *a* (Îs) *Prezentul ~* Modalitate stilistică prin care se realizează trecerea de la o serie de fapte particulare la o concluzie ce exprimă un adevăr valabil oricând. 15 *a* Infinit. 16 *a* (În concepțiile religioase; îs) *Viața* (sau *fericirea*) *~ă* Viața (sau fericirea) spirituală de după moarte. 17 *a* (Îas) Viața (sau fericirea) veșnică. 18 *a* (Îs) *Repaus* (sau înv. *somn*) *~* sau *liniște* (ori, rar, *stingere, trecere*) *~ă* Moartea. 19 *s* (Îe) **A trece la cele ~e** A muri. 20 *a* Care durează foarte mult. 21 *a* Căruia nu i se poate prevedea sfârșitul. 22 *a* Constant. 23 *a* (Prin exagerare) Care nu pare să se sfârșească. 24 *a* Care plictisește prin repetare.

eternamente *av* [At: (a. 1871) COLUMNA II, 6 / E: cf lat *eternamente*, it *eternamente*] (Ivr) Veșnic.

eternisa *v* vz ***eterniza***

eternit *sn* [At: NOM. MIN. I, 279 / V: *~ă sf, int~* / Pl: ? / E: fr ***éternite***, ger ***Eternit***] (Îcn) Azbociment.

eternitate *sf* [At: HELIADE, D. J., 170 / Pl: (rar) *~tăți* / E: fr ***éternité***] 1 Durată fără început și fără sfârșit. 2-3 (Caracterul a) ceea ce este fără început și fără sfârșit Si: *infinitate, nesfârșit*. 4-5 (Caracterul a) ceea ce există în afara oricăror determinări cronologice Si: *vecie, veșnicie*. 6 Durată infinită în timp a cărei existență este recunoscută de experiența omenească. 7-8 (Caracterul a) ceea ce există dintotdeauna și va exista întotdeauna Si: *permanență*. 9 (Îlav) **Pentru ~** Pentru totdeauna. 10 Durată fără sfârșit. 11-12 (Caracterul a) ceea ce este fără sfârșit. 13 (În limbajul bisericesc) Viață veșnică. 14 (Îlav) **În ~** Întotdeauna. 15-16 (Calitate a) ceea ce este destinat să trăiască etern în amintirea oamenilor. 17 Perioadă de timp foarte îndelungată.

eternită *sf* vz ***eternit***

eterniza [At: HASDEU, I. V., 169 / V: (înv) *~isa* / Pzi: *~zez* / E: fr ***éterniser***] 1 *vt* A face să dureze la nesfârșit. 2 *vt* A face să devină etern Si: *a perpetua*. 3 *vt* A face să trăiască veșnic în amintirea oamenilor Si: *a imortaliza*, (înv) *a înveșnici*. 4-5 *vt* A prelungi în timp o stare (sau durata unei acțiuni) Si: *a tărăgăna*. 6-7 *vr* A rămâne într-un loc pe timp îndelungat (sau pentru totdeauna). 8-9 *vtr* (Rar) A rămâne (sau a face să rămână) la nesfârșit într-o anumită stare (spirituală).

eternizare *sf* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~zări* / E: ***eterniza***] 1 Perpetuare Cf *eterniza* (1). 2 Trăire veșnică în amintirea oamenilor Si: *imortalizare*, (înv) *înveșnicire*. 3 Prelungire în timp a unei stări, a duratei unei acțiuni Si: *tărăgănare*. 4-5 Rămânere într-un loc pe timp îndelungat (sau pentru totdeauna). 6 Rămânere la nesfârșit într-o anumită stare (spirituală).

eternizat, ~ă *a* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~ați, ~e* / E: ***eterniza***] 1 Care durează la nesfârșit. 2 Care trăiește veșnic în amintirea oamenilor. 3 (D. o stare, durata unei acțiuni) Care este prelungit în timp Si: *tărăgănat*.

eteroclit, ~ă *a* vz ***heteroclit***

eterodină *sf* vz ***heterodină***

eterodox, ~ă *smf, a* [At: (a. 1704) BV I, 460 / S și: (înv) *~ocs, ~oss* / Pl: *~ocși* (S și: *~oxi*), *~e* / E: gr ***ἑτερόδοξος***] 1-11 Heterodox (1-11).

eterodoxie *sf* [At: CODRU-DRĂGUȘANU, C. 141 / S: *~ocsie* / Pl: *~ii* / E: gr ***ἑτεροδοξία***] Concepție care se abate de la doctrina oficială a Bisericii ortodoxe (sau catolice) Si: *geterodoxie*.

eterofon, ~ă *a* vz ***heterofon***

eterofonie *sf* vz ***heterofonie***

eterogen, ~ă [At: I. GOLESCU, C. I, 153 / V: (înv) ***~oghen***, (înv) ***h~*** / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***hétérogène***, ngr ***ἑτερογενής***] 1 *a* Care este diferit prin însăși natura sa. 2 *a* (D. părți sau elemente ale unui întreg) Care este diferit în ceea ce privește originea. 3 *a* (D. un întreg) Compus din elemente diferite Si: *deosebit, disparat, divers, neasemănător*. 4 *a* Care pune în relație elemente diferite prin însăși natura lor. 5 *a* (D. un întreg) Care nu are unitate. 6 *a* (Rar; îs) *Numere ~e* Numere compuse din numere întregi și din fracții. 7 *a* (Înv; îs) *Gen ~* Gen neutru. 8 *sn* (Înv) Neutru. 9 *a* (Înv; îs) *Substantiv ~* Substantiv neutru.

eterogeneitate *sf* vz ***eterogenitate***

eterogeneză *sf* vz ***heterogeneză***

eterogenie *sf* [At: ENC. ROM. / V: (înv) ***h~*** / Pl: *~ii* / E: fr ***hétérogénie***] 1 (Înv; îf *heterogenie*) Generație spontanee. 2 Deosebire. 3 Diversitate.

eterogenitate *sf* [At: NEGULICI / V: ***~nei~*** / Pl: ***~tăți*** / E: fr ***hétérogénéité***, lat ***heterogeneitas***] 1 Diversitate. 2 Dispersare. 3 Sistem fizico-chimic constituit din părți cu proprietăți structurale (sau funcționale) diferite. 4 (Înv; îf *eterogeneitate*) Eterogenie (1).

eteroghen, ~ă *a, sn* vz ***eterogen***

eteroghenic, ~ă *a* [At: VEISA, I., 124/15 / Pl: *~ici, ~ice* / E: cf ngr ***ἑτερογενής*** + *-ic*] 1-9 (Îvr) Eterogen (1-9).

eterogrefă *sf* vz ***heterogrefă***

eteroinfecție *sf* [At: DN[2] / Pl: *~ii* / E: fr ***hétéro-infection***] Boală infecțioasă cauzată de introducerea în organism a unor germeni proveniți din exterior.

eteroman, ~ă *smf, a* [At: RESMERIȚĂ, D. / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***éthéromane***] 1-2 (Toxicoman) care se droghează cu eter.

eteromanie *sf* [At: CADE / Pl: *~ii* / E: fr ***éthéromanie***] Formă de toxicomanie constând în consumarea repetată de cantități crescânde de eter etilic în scopul obținerii unei stări de excitație psihică.

eterometric, ~ă *a* [At: IST. LIT. ROM. I, 189 / V: *h~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***hétérométrique***] **1** (D. versuri) Care este de măsuri diferite. **2** (D. strofe) Care este alcătuit din versuri de măsuri diferite.

eteromorf, ~ă *a* vz ***heteromorf***

eteromorfie *sf* vz ***heteromorfie***

eteromorfism *sn* vz ***heteromorfism***

eteronim, ~ă *a* vz ***heteronim***

eteronimie *sf* vz ***heteronimie***

eteronom, ~ă *a* vz ***heteronom***

eteronomie *sf* vz ***heteronomie***

eteroproteidă *sf* vz ***heteroproteidă***

eterosferă *sf* vz ***heterosferă***

eterosugestie *sf* [At: DN² / Pl: *~ii* / E: fr ***hétérosuggestion***] Sugestie provocată unei persoane (sau unui grup) de către altă persoană.

eterothalis *sm* [At: (a. 1652) MURNU, GR. / Pl: nct / E: ngr ***ἑτεροθαλής***] (Gr; jur) Frate născut din același tată, dar din mamă diferită.

etersiene *ap* vz ***eterziene***

eterziene *ap* [At: ENC. ROM. / V: ***~rsi~*** / E: fr ***étésiens***] (Îs) *Vânturi* ~ Vânturi care suflă vara din nord în Mediterana orientală, în timpul caniculei.

etete *i* vz ***iată***

eti *smi* [At: CADE / E: vsl ***ети***] Cea de-a treizeci și treia literă din alfabetul chirilic.

etiaj *sn* [At: ALEXI, W. / P: *e-ti-aj* / Pl: *~e* / E: fr ***étiage***] Nivel convențional al apelor unui râu, fluviu etc. corespunzător mediei nivelurilor minime anuale dintr-o perioadă îndelungată de timp.

etic, ~ă [At: CANTEMIR, I. I. I, 13 / V: (înv) ***it~, ithic, itichi, ithichi*** *sf* / S și: *ethic* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***éthique,*** lat ***ethicus,*** cf ngr ***ἦθος***] **1** *sf* Știință care se ocupă cu studiul teoretic al valorilor și al condiției umane, din perspectiva principiilor morale, și cu rolul acestora în viața socială. **2** *sf* Obiect de învățământ care se ocupă cu studiul eticii (1). **3** *sf* (Ccr) Tratat (sau manual, carte) care cuprinde principiile de bază ale eticii (2). **4** *sf* Concepție etică (5) specifică unui filozof, unui scriitor etc. **5** *sf* Totalitate a normelor de conduită morală care reglementează relațiile dintre oameni precum și atitudinea lor față de societate, de o anumită clasă socială, de stat, de patrie, de familie etc Cf *morală*. **6** *sf* (Înv; îf *itichi, ithiki*) Virtute. **7** *a* Care este în conformitate cu principiile eticii (1) Si: (înv) *eticesc* (1). **8** *a* Care aparține eticii (1) Si: (înv) *eticesc* (2). **9** *a* Privitor la etică (1) Si: (înv) *eticesc* (3). **10** Specific eticii (1) Si: (înv) *eticesc* (4). **11** De etică (1) Si: (înv) *eticesc* (5). **12** *sn* Calitatea de a fi etic (7).

eticesc, ~ească *a* [At: CANTEMIR, I. I. I, 195 / V: ***it~*** / S și: *ethi~* / Pl: *~ești* / E: ***etic*** + *-icesc*] (Înv) **1-5** Etic (7-11).

eticește *av* [At: LEG. COND., 104/11 / V: (înv) ***it~*** / E: ***etic*** + *-icește*] (Asr) În conformitate cu principiile eticii (1).

etichet *sm* vz ***etichetă***

eticheta *vt* [At: COSTINESCU / Pzi: *~tez* / E: fr ***étiqueter***] **1** A aplica o etichetă (1). **2** (Fig) A atribui o calitate cuiva așa cum se cuvine (sau cum se crede că se cuvine) Si: *a califica, a categorisi*.

etichetare *sf* [At: L L I, 127 / Pl: *~tări* / E: ***eticheta***] **1** Aplicare a unei etichete (1) pe obiect Si *etichetat* (1). **2** (Fig) Atribuire (obiectivă sau subiectivă) a unei calități cuiva Si: *calificare, categorisire, etichetat¹* (2).

etichetat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***eticheta***] **1-2** Etichetare (1-2).

etichetat², ~ă *a* [At: PÂRVAN, I. F., 40 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***eticheta***] **1** (D. obiecte) Prevăzut cu o etichetă (1). **2** (Fig) Calificat (obiectiv sau subiectiv) într-un anume fel Si: *categorisit*.

etichetă *sf* [At: (a. 1829) CR. 144²/14 / V: (înv) ***~chet*** *sm* / S și: *etichettă* / Pl: *~te* / E: fr ***étiquette***] **1** Bucată de hârtie, de carton etc. care se aplică sau se leagă de pachete, sticle etc. și pe care se indică conținutul, prețul, posesorul, destinația etc. **2** (Fig) Titlu, nume, calificativ sub care se prezintă sau figurează cineva sau ceva, ascunzând natura adevărată. **3** Ceremonial în uz la o curte monarhică, constând în norme de comportare riguros stabilite. **4** Totalitate a formelor ceremonioase folosite în relațiile dintre înalți demnitari, diplomați, persoane oficiale. **5** (Pex) Reguli convenționale de comportare (politicoasă), întrebuințate între membrii unei clase, a unei societăți etc.

etician *sm* [At: D. GUSTI, P. A. 139 / P: *~ci-an* / Pl: *~cieni* / E: ***etică*** + *-ian*] **1** Specialist în etică. **2** Adept al eticii.

eticism *sn* [At: LOVINESCU, S. VIII, 187 / Pl: ? / E: ger ***Ethizismus***] Concepție (literară) care constă în prețuirea excesivă a valorilor etice (1).

eticist, ~ă *a* [At: LOVINESCU, S. VIII, 40 / Pl: *~iști, ~e* / E: ***etic*** + *-ist*] **1-2** Care ține de (sau se caracterizează prin) etică (5). **3-4** Care ține de (sau se caracterizează prin) eticism. **5-6** Referitor la etică sau la eticism. **7-8** Specific eticii sau eticismului.

eticiza *vt* [At: PÂRVAN, I. F. 87 / Pzi: *~zez* / E: ***etic*** + *-iza*] (Rar) A face să devină etic (7).

eticizare *sf* [At: PÂRVAN, I. F. 114 / Pl: *~zări* / E: ***eticiza***] (Rar) Proces prin care ceva devine etic (7). **2** Acțiune întreprinsă pentru ca ceva să devină etic (7).

etil *sm* [At: BIANU, D.S. / Pl: *~i* / E: fr ***éthyle***] Radical organic monovalent derivat din etan prin îndepărtarea unui atom de hidrogen.

etila *vt* [At: MDENC / Pzi: *~lez* / E: ***etil***] **1-2** A efectua o etilare (1-2).

etilamină *sf* [At: LTR / Pl: *~ne* / E: fr ***éthylamine***] Substanță organică din clasa aminelor, lichid volatil, inflamabil, cu miros de amoniac, solubil în apă, în alcool, în eter.

etilare *sf* [At: LTR² / Pl: *~lări* / E: ***etil***] (Chm) **1** Tratare a benzinei cu etil fluid în vederea obținerii benzinei antidetonante. **2** Introducere a unui radical etil într-o moleculă organică.

etilbenzen *sm* [At: LTR² / Pl: *~i* / E: fr ***éthylbenzène***] Hidrocarbură incoloră, lichidă, aromatică, omolog al benzenului, insolubilă în apă și folosită mai ales la fabricarea stirenului.

etilen *smn* vz ***etilenă***

etilenă *sf* [At: PONI, CH. 315 / V: (rar) ***etilen*** *smn*, (S și: *ethylen*), ***~lină*** / Pl: *~ne* / E: fr ***éthylène***] Gaz incolor și inflamabil, compus din carbon și hidrogen, întrebuințat în industrie.

etilendiamină *sf* [At: DER / Pl: *~ne* / E: fr ***éthylènediamine***] Cea mai simplă diamină alifiatică, solubilă în apă, cu caracter bazic și care este folosită în chimia analitică și ca intermediar în sinteze organice.

etilenglicol *sm* [At: LTR / V: ***~nog~*** / Pl: *~i* / E: fr ***éthylène-glycol***] (Chm) Glicol.

etilenic, ~ă *a* [At: LTR² XI, 612 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***éthylénique***] (D. compuși organici) Care conține o legătură dublă în molecula sa.

etilenoglicol *sm* vz ***etilenglicol***

etilenoxid *sm* [At: NOM. MIN. I, 223 / Pl: *~izi* / E: ger ***Äthylenoxyd***] (Chm) Oxid de etilenă.

etilfluid *sn* [At: DT / S și: *etil fluid* / Pl: *~e* / E: fr ***éthylefluide,*** ger ***Äthylfluid***] Aditiv antidetonant pentru benzine.

etilic, -ă *a* [At: PONI, CH. 303 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***éthylique***] (Chm) **1** Care conține etil. **2** Pe bază de etil. **3** (Îs) *Alcool ~* Alcool aciclic obținut prin fermentarea zaharurilor și a amidonului din fructe, cereale etc., folosit la prepararea băuturilor spirtoase sau ca dezinfectant. **3** (Îs) *Eter ~* Eter.

etilină *sf* vz ***etilenă***

etilism *sn* [At: DER / Pl: *~e* / E: fr ***éthylisme***] (Med) Alcoolism.

etimolog *sm* [At: CANTEMIR, HR. 104 / S și: *etym~* / Pl: *~ogi* / E: ngr ***ετυμολογος***] Specialist în etimologie (6) Si: *etimologist*, (îvr) *etimologic* (1).

etimologhic, ~ă *sm, a* vz ***etimologic***

etimologhicesc, ~ească *a* vz ***etimologicesc***

etimologhie *sf* vz ***etimologie***

etimologic, -ă *a* [At: CANTEMIR, HR. 103 / V: (înv) ***~ghic*** / S și: *etym~* / Pl: *~gici, ~gice* / E: fr ***étymologique,*** lat ***etimologicus,*** cf ngr ***ἐτυμολογικός***] **1** *sm* (Îvr; îf *etimologhic*) Etimolog. **2-3** *a* Care se referă la etimologie (2, 6) Si: (înv) *etimologicesc* (1-2). **4-5** *a* Privitor la etimologie (2, 6) Si: (înv) *etimologicesc* (3-4). **6** *a* Bazat pe etimologie (2) Si: (înv) *etimologicesc* (5). **7-8** *a* De etimologie (2, 6) Si: *etimologicesc* (6-7). **9** *a* Care studiază etimologia (2). **10** *av* Din punctul de vedere al etimologiei (2). **11-12** *a, av* (Care este) conform cu etimologia

(2). **13** (Îs) *Sens* ~ Sensul cel mai apropiat de cel al cuvântului din care derivă un cuvânt. **14** *a* (Îs) *Principiu* ~ Principiu de scriere a cuvintelor pe baza etimologiei (2) lor. **15** *Ortografie* ~*ă* Ortografie bazată pe principiul etimologic (**14**) Si: *etimologism* (**2**).

etimologicesc, -ească *a* [At: CANTEMIR, I. I. I, 80 / V: (înv) ***~ghi~*** / S și: *etym~* / Pl: *~cești* / E: ***etimologic*** + *-esc*, cf lat *etimologicus, -a, -um*] (Înv) **1-7** Etimologic (**2-8**). **8** Morfologic.

etimologicește *av* [At: (a. 1855) ROM. LIT. 2/23, ap. DLR ms / E: ***etimologic*** + *-ește*] (Asr) **1** Din punct de vedere etimologic. **2** Conform cu etimologia (**2**) unui cuvânt.

etimologie *sf* [At: ST. LEX. 220^{r}/19/ V: (înv) ***~oghie*** / Pl: *~gii* / E: fr ***étymologie,*** lat ***etimologia*** cf ngr ***ἐτυμολογία***] **1** (Înv) Morfologie. **2** Stabilire a originii unui cuvânt prin explicarea evoluției lui fonetice și semantice. **3** (Îs) ~ *populară* Modificare a formei unui cuvânt mai puțin cunoscut (recent intrat în limbă) prin apropierea acestuia de alte cuvinte, mai cunoscute și asemănătoare ca formă și uneori ca sens. **4** (Îs) ~ *multiplă* Proveniență a unui cuvânt din două sau mai multe surse diferite. **5** Etimon. **6** Ramură a lingvisticii care stabilește originea cuvintelor unei limbi.

etimologism *sn* [At: CP 343/ V: (înv) ***~gizm*** / Pl: ? / E: fr ***étymologisme***] (Lin) **1** Tendință specifică unor reprezentanți ai curentului latinist, de a reforma limba literară prin impunerea unei forme mai vechi pretinsă a fi mai corectă. **2** Ortografie etimologică.

etimologist, ~ă [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~giști, ~e* / E: fr ***étymologiste***] (Lin) **1** *smf* Etimolog. **2-3** *smf* Adept al etimologismului (**1-2**). **4-5** *a* Care aparține etimologismului (**1-2**). **6-7** *a* Referitor la etimologism (**1-2**). **8-9** *a* Care reflectă etimologismul (**1-2**). **10-11** *a* Conform cu etimologismul (**1-2**).

etimologiza *vt* [At: DN^{3}/ Pzi: *~zez* / E: it ***etimologizzare***] (Lin; rar) A indica etimologia (**2**) unui cuvânt.

etimologizare *sf* [At: MDA ms / Pl: *~zări* / E: ***etimologiza***] (Lin; rar) Indicare a etimologiei (**2**) unui cuvânt.

etimologizant, ~ă *a* [At: ROSETTI–CAZACU, I. L. R. I, 374 / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***étymologisant***] (D. scriere) **1** Care tinde să folosească ortografia etimologică. **2** Care este conformă cu ortografia etimologică.

etimologizm *sn* vz ***etimologism***

etimon *sn* [At: DR. IV, 784 / S și: (după fr) *etym~* / Pl: *~oane, ~uri* / E: fr ***étymon***] (Lin) Cuvânt din care derivă un cuvânt al unei limbi Si: *etimologie* (**5**).

etină *sf* [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~ne* / E: fr ***éthyne***] (Chm) Acetilenă.

etiola [At: AGROTEHNICA, II, 77 / P: *e-ti-o-la* / Pzi: *~lez* / E: fr ***étioler***] **1** *vr* (D. plante) A se veșteji din cauza insuficienței luminii și a aerului. **2** *vt* A da naștere unei etiolări.

etiolare *sf* [At: ENC. AGR. II, 446 / P: *e-ti-o~* / Pl: *~lări* / E: ***etiola***] Fenomen de veștejire și de slăbire a rezistenței plantelor, determinat de insuficiența luminii și a aerului în mediul în care se dezvoltă.

etiolat, ~ă *a* [At: ENC. ROM. / P: *e-ti-o~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***etiola***] (D. plante) Care a suferit fenomenul de etiolare.

etiologhie *sf* vz ***etiologie***

etiologic, ~ă *a* [At: CONTA, O. C. 24 / P: *e-ti-o~*/ Pl: *~gici, ~gice* / E: fr ***étyologique***] **1-2** Care se referă la etiologie (**1-2**). **3-4** Care aparține etiologiei (**1-2**). **3** (D. agenți, factori etc.) Care cauzează boli.

etiologie *sf* [At: POTECA, F. 65/5 / V: (înv) ***~ghie*** / S și: (după lat) *aeti~*/ P: *e-ti-o~* / E: fr ***étiologie,*** lat ***aetiologia*** cf ngr *αἰτιολογία*] **1** (Flz) Știință care studiază cauzele lucrurilor. **2** Ramură a medicinei care studiază cauzele bolilor și factorii care influențează apariția diverselor boli.

etiop *sm* [At: PSALT. 179, cf 141 / P: *e-ti-op* / Pl: *~i* / E: pbl **Etiopia**] **1-3** (Înv) Etiopian (**1, 3, 5**).

etiopenesc, ~ească *a* [At: AETHIOPICA, 44^{v} / P: *e-ti-o~* / Pl: *~ești* / E: ***etiopian*** + *-esc*] **1-4** (Înv) Etiopian (**6-9**).

etiopesc, ~ească *a* [At: CANTEMIR, I. I. I, 166 / P: *e-ti-o~* / Pl: *~ești* / E: ***etiop*** + *-esc*] **1-4** (Îvr) Etiopian (**6-9**).

etiopian, ~ă [At: ENC. ROM. I, 51 / P: *e-ti-o-pi-an* / S și: *aet~* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***éthiopien***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care face parte din populația de bază a Etiopiei Si: (înv) *etiop* (**1**), (îvr) *etioplean* (**1**). **3-4** *smf, a* (Om) originar din Etiopia Si: *etiop* (**2**), (îvr) *etioplean* (**2**). **5** *snp* Popor care locuiește în Etiopia Si: *etiop* (**3**), (îvr) *etioplean* (**3**). **6-7** *a* Care aparține Etiopiei sau etiopienilor (**5**) Si: *etiopenesc* (**1-2**), (rar) *etiopic* (**1-2**), (îvr) *etiopesc* (**1-2**), *etiopicesc* (**1-2**). **8-9** *a* Privitor la Etiopia sau la etiopieni Si: *etiopenesc* (**3-4**), (rar) *etiopic* (**3-4**), (îvr) *etiopesc* (**3-4**), *etiopicesc* (**3-4**).

etiopic, ~ă *a* [At: CADE / P: *e-ti-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***éthiopique***] (Rar) **1-4** Etiopian (**6-9**).

etiopicesc, ~ească *a* [At: CANTEMIR, I. I. I, 5 / S: (înv) *aet~* / P: *e-ti-o~* / Pl: *~ești* / E: ***etiop*** + *-icesc*] **1-4** (Îvr) Etiopian (**6-9**).

etioplean *sm* [At: PSALT. 141 / S și: (înv) *aet~* / P: *e-ti-o~* / Pl: *~eni* / E: ***etiop*** + *-ean*] **1-3** (Îvr) Etiopian (**1, 3, 5**).

etira *vt* [At: DN^{2} / Pzi: *~rez* / E: fr ***étirer***] **1-2** A efectua o etirare (**1-2**). **3** (Frm) A alungi. **4** (Frm) A întinde. **5** (Frm) A trage.

etirare *sf* [At: LTR / Pl: *~rări* / E: ***etira***] **1** (Teh) Operație de tragere a metalelor în fire Si: *trefilare*. **2** (Teh) Operație de întindere a fibrelor sintetice în scopul orientării macromoleculelor și al creșterii rezistenței lor. **3** (Frm) Alungire. **4** (Frm) Întindere. **5** (Frm) Tragere.

etirat, ~ă *a* [At: DN^{2} / Pl: *~ați, ~e* / E: ***etira***] (Frm) **1** Alungit. **2** Întins. **3** Tras.

etision *sn* [At: (a. 1797) GÁLDI, M. PHAN. 184 / Pl: ? / E: ngr ***ἐτήσιον***] (Grî; iuz) Contribuție bănească.

etizie *sf* [At: DN^{2} / P: *~zi-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***étisie***] (Med) Slăbire extremă a organismului ca urmare a unei boli cronice.

etmoid *sn* [At: I. GOLESCU, C. / V: (înv) ***~dă*** *sf* / P: *~mo-id* / Pl: *~e* / E: fr ***ethmoïde***] (Șîs *os* ~) Os mic nepereche al craniului, străbătut de numeroase orificii traversate de nervii olfactivi și situat în scobitura osului frontal, formând o parte din scheletul nasului.

etmoidal, -ă *a* [At: KRETZULESCU, A. 94/16 / P: *~mo-i~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***ethmoïdal***] **1** Referitor la etmoid. **2** Care aparține etmoidului.

etmoidă *sf* vz ***etmoid***

etmoidectomie *sf* [At: DN^{3} / P: *~mo-i~* / Pl: *~ii* / E: fr ***ethmoïdectomie***] (Med) Operație pentru îndepărtarea leziunilor celulare etmoidale.

etmoidită *sf* [At: ABC SĂN., ap. DLR ms / P: *~mo-i~* / Pl: *~te* / E: fr ***ethmoïdite***] Inflamație a etmoidului sau a mucoasei celulelor etmoidale.

etn- vz ***etno***

etnarh *sm* [At: ANTONESCU, D. / S și: *~rch* / Pl: *~i* / E: fr ***ethnarque***] **1** Titlu dat guvernatorului unei provincii a Imperiului Roman. **2** Persoană care poartă titlul de enarh (**1**).

etnarhie *sf* [At: ANTONESCU, D. / S și: *~rchie* / Pl: *~ii* / E: fr ***ethnarchie***] **1** Provincie a Imperiului Roman, guvernată de un etnarh (**2**). **2** Funcție de etnarh (**1**).

etnic, ~ă [At: C. CANTACUZINO, ap. CM. I, 7 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***ethnique,*** lat ***ethnicus***] **1-2** *smf, a* (Înv) (Persoană) care se închină la idoli Si: *idolatru*. **3-4** *smf, a* (Înv) (Persoană) care aparține altei religii decât cea creștină Si: (îvr) *etnicesc, păgân*. **5-6** *smf, a* (Persoană) care aparține unui popor. **7** *a* Care este propriu unui popor. **8** *a* Care se referă la un popor. **9** Referitor la formele de cultură și civilizație specifice unui popor. **10** (Îs) *Nume* ~ Nume de popor. **11** *a* (Rar) Național.

etnicesc, ~ească *a* [At: (a. 1702) GCR. I, 344/14 / S și: *ethn~* / Pl: *~cești* / E: ***etnic*** + *-esc*] (Îvr) Etnic (**4**).

etnicește *av* [At: LOVINESCU, C. VI, 90 / E: ***etnic*** + *-este*] (Asr) Din punct de vedere etnic.

etnicism *sn* [At: ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 115, 28/2 / Pl: *~e* / E: ***etnic*** + *-ism*] Tendința de a acorda o importanță exagerată factorului etnic în artă și cultură.

etnicitate *sf* [At: BLAGA, Z. 324 / Pl: *~ități* / E: ***etnic*** + *-itate*] **1** Ansamblu de însușiri proprii, specifice unui popor Si: *etnie* (**2**). **2** Apartenență a unei persoane la un anumit popor.

etniciza *vt* [At: DN^{3} / Pzi: *~zez* / E: ***etnic*** + *-iza*] A da un caracter etnic.

etnie *sf* [At: CONTEMP. 1966, nr. 1005, 6/7 / Pl: *~ii* / E: fr ***ethnie***] **1** Totalitatea oamenilor care vorbesc aceeași limbă și care au o cultură comună. **2** Etnicitate (**1**).

etno- [At: FORM. CUV. I, 248 / V: ***etn-*** / E: fr ***ethno***, it ***etno***, cf ngr ἔθνος] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1-2** (Referitor la) popor. **3-4** (Referitor la) rasă.

etnobotanic, ~ă [At: DN[3] / Pl: *~ici*, *~ice* / E: fr ***ethnobotanique***] **1-2** *sf* (Disciplină care are drept obiect) studiul denumirilor populare ale plantelor. **3** *a* Care aparține etnobotanicii (**1**). **4** *a* Referitor la etnobotanică (**1**).

etnocentrism *sn* [At: DEX / Pl: *~e* / E: eg ***ethnocentrism***, fr ***ethnocentrisme***] Tendința de a judeca valorile altor culturi în raport cu propria cultură considerată unicul criteriu de apreciere a adevăratelor valori.

etnocratic, ~ă *a* [At: EMINESCU, O. XI, 189 / Pl: *~ici*, *~ice* / E: ngr ***ἐθνοκρατικός***] **1** Care se referă la etnocrație. **2** Referitor la etnocrație.

etnocrație *sf* [At: EMINESCU, O. XI, 189 / Pl: *~ii* / E: ***etno-*** + ***crație*** (după *democrație*)] (Asr) Teorie care susține instituirea puterii politice în funcție de interesele etniei majoritare dintr-un stat.

etnocultural, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***etnocultură*** + *-al*] **1** Care ține de etnocultură. **2** Referitor la etnocultură.

etnocultură *sf* [At: DEX / Pl: *~ri* / E: fr ***ethnoculture***] Cultură populară tradițională.

etnofolcloric, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~ici*, *~ice* / E: ***etno-*** + ***folcloric***] **1** Care se referă la folclorul unui popor. **2** Care aparține folclorului unui popor.

etnogenealogie *sf* [At: DN[4] / Pl: *~gii* / E: fr ***ethno-généalogie***] Disciplină istorică ce studiază geneza popoarelor, legăturile lor etnice și devenirea lor istorică.

etnogenetic, ~ă *a* [At: MAGAZIN IST. 1970, nr. 11, 3 / Pl: *~ici*, *~ice* / E: fr ***ethnogénétique***] **1-2** Care se referă la etnogenie (**1-2**). **3-4** Care aparține etnogeniei (**1-2**).

etnogeneză *sf* [At: L. ROM. 1959, nr. 3, 23 / S și: *eth~* / E: *~ze* / E: fr ***ethnogènese***] **1-2** (Proces de) formare a unui popor. **3** Etnogenie (**2**).

etnogenie *sf* [At: DN[2] / Pl: *~ii* / E: fr ***ethnogénie***] **1** Ramură a antropologiei care se ocupă de originea și filiația raselor și a popoarelor. **2** (Pex) Studiu al procesului de formare a unui popor Si: *etnogeneză* (**3**).

etnogeografic, ~ă *a* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~ici*, *~ice* / E: ***etno-*** + ***geografic***] **1** Care aparține etnogeografiei. **2** Referitor la etnogeografie.

etnogeograficesc, ~cească *a* [At: POLIZU / Pl: *~ești* / E: ***etnogeografic*** + *-esc*] **1-2** (Îvr) Etnografic (**1-2**).

etnogeografie *sf* [At: IST. LIT. ROM. I, 383 / Pl: *~ii* / E: ***etno-*** + ***geografie***] Disciplină care studiază influența reciprocă dintre mediul geografic și comunitatea etnică.

etnogeologie *sf* [At: DN[4] / Pl: *~gii* / E: ***etno-*** + ***geologie***] Disciplină care studiază stratificarea civilizației și a culturii unei comunități etnice.

etnograf, ~ă *smf* [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***ethnographe***] Specialist în etnografie.

etnografic, ~ă [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~ici*, *~ice* / E: fr ***ethnographique***] **1** *a* Care aparține etnografiei Si: (îvr) *etnogeograficesc* (**1**). **2** *a* Care se referă la etnografie Si: *etnogeograficesc* (**2**). **3** *sm* Ansamblul trăsăturilor etnografice (**1**). **4** Aspectul etnografic (**1**).

etnografie *sf* [At: I. GOLESCU, C. / S și: *ethn~*/ Pl: *~ii* / E: fr ***ethnographie***] Știință care clasifică popoarele lumii, urmărește evoluția culturilor materiale și spirituale, moravurile și particularitățile felului lor de viață, legăturile cultural-istorice reciproce.

etnoiatrie *sf* [At: ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 91, 29/1 / Pl: *~ii* / E: nct] Disciplină etnologică având ca obiect cunoașterea și explicarea datinilor, obiceiurilor și practicilor medicale populare.

etnolingvistic, ~ă [At: DEX / Pl: *~ici*, *~ice* / E: fr ***ethnolinguistique***] **1** *sf* Curent lingvistic care susține că limba este un produs al societății și o funcție a culturii. **2** *a* Care aparține etnolingvisticii (**1**). **3** *a* Referitor la etnolingvistică (**1**).

etnolog *sm* [At: CADE / Pl: *~ogi* / E: fr ***ethnologue***] Specialist în etnologie Si: (rar) *etnologist*.

etnologic, ~ă *a* [At: ISIS (1859), 421/32 / Pl: *~gici*, *~gice* / E: fr ***ethnologique***] **1** Care aparține etnologiei. **2** Referitor la etnologie.

etnologie *sfs* [At: BARCIANU / E: fr ***ethnologie***] **1** Știință care studiază societățile umane în ansamblul manifestărilor lor lingvistice, folclorice, religioase, politice și economice, precum și istoria acestor manifestări. **2** (Înv) Disciplină care studiază caracterele de rasă ale speciilor de animale.

etnologist *sm* [At: RESMERIȚĂ, D. / Pl: *~giști* / E: fr ***ethnologiste***] (Înv) Etnolog.

etnomuzicolog, ~ă *smf* [At: DEX-S / Pl: *~ogi*, *~oge* / E: fr ***ethnomusicologue***] Specialist în etnomuzicologie.

etnomuzicologie *sf* [At: DEX-S / E: eg ***ethnomusicology***, fr ***ethnomusicologie***] Ramură a muzicologiei care studiază culturile muzicale ale popoarelor sau culturile muzicale de tip arhaic.

etnonim *sn* [At: DN[2] / Pl: *~e* / E: fr ***ethnonyme***] (Rar) Nume de popor.

etnopedagogic, ~ă *a* [At: DEX-S / Pl: *~gici*, *~gice* / E: ***etnopedagogie***] **1** Care aparține etnopedagogiei. **2** Referitor la etnopedagogie.

etnopedagogie *sf* [At: DEX-S / E: ***etno***(logie) + ***pedagogie***] Orientare în pedagogia de la începutul sec. XX, care avea în vedere educația întregului popor.

etnopsihologie *sf* [At: ENC. ROM. / S și: (rar) *~ich~*, *~ico~* / P: *et-no-psi~* / E: fr ***ethnopsychologie***] Ramură a antropologiei care studiază viața și producțiile unui popor în raport cu însușirile sale psihologice specifice.

etnosociologie *sf* [At: DN[2] / P: *~ci-o~* / E: fr ***ethnosociologie***] Disciplină a sociologiei care interpretează fenomenele sociale cu ajutorul datelor etnologiei.

etocrație *sf* [At: DN[2] / E: fr ***ethocratie***] Guvernare fundată numai pe principiile moralei.

etofă *sf* [At: PROT.–POP. N. D. / S și: (înv) *~ffă* / Pl: *~fe* / E: fr ***étoffe***] (Fîr) Stofă.

etografie *sfs* [At: SCRIBAN, D. / E: fr ***éthographie***] (Rar) Descriere sistematică a obiceiurilor, practicilor, comportamentului unui grup etnic.

etolă *sf* [At: SEVERIN, S. 53 / Pl: *~le* / E: fr ***étole***] **1** Fâșie lungă de mătase sau de stofă, brodată cu motive religioase, pe care preoții catolici o poartă petrecută pe după gât în timp ce oficiază o slujbă religioasă Cf *paliu*[1], *patrafir*, *orar*[1]. **2** Eșarfă lungă de blană purtată de femei petrecută pe după gât și lăsată să atârne în față, peste haine.

etolog *sm* [At: LM / Pl: *~ogi* / E: fr ***éthologue***] **1** (Iuz) Mim. **2** Specialist în etologie.

etologic, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~gici*, *~gice* / E: fr ***éthologique***] **1** Care aparține etologiei. **2** Referitor la etologie.

etologie *sf* [At: BARCIANU / Pl: ? / E: fr ***éthologie***] **1** (Iuz) Mimică. **2** Disciplină care studiază tradițiile și obiceiurile unui popor. **3** Descriere a tradițiilor și obiceiurilor unui popor. **4** Ramură a zoologiei care studiază comportamentul și modul de viață al animalelor.

etona *vt* [At: ALEXI, W. / Pzi: *~nez* / E: fr ***étonner***] (Fîr) A uimi.

etonament *sn* [At: ALEXI, W. / Pl: *~e* / E: fr ***étonnement***] (Fîr) Uimire.

etonant, ~ă *a* [At: BARASCH, M. II, 202/24 / Pl: *~nti*, *~e* / E: fr ***étonnant***] (Fîr) Uimitor.

etopee *sf* [At: COSTINESCU / Pl: *~ei* / E: fr ***ethopée***, cf lat *ethopoeia*] **1** (Liv; rar) Descriere a moravurilor și a sentimentelor oamenilor. **2** Figură retorică prin care se înfățișează caracterul sau conduita unui personaj. **3** Figură de compoziție constând în caracterizarea structurii psihice a unui personaj prin scrisori sau printr-o cuvântare deseori fictive.

etos *sn* [At: CONSTANTINESCU, S. VI 450 / S și: *ethos* / Pl: *~uri* / E: fr ***éthos***, lat ***ethos***] **1** Totalitatea trăsăturilor morale caracteristice indivizilor unei colectivități, ai unui grup social, ai unei epoci. **2** Specific cultural al unei colectivități, al unei epoci. **3** Ansamblu de norme și obiceiuri morale. **4** (Ret) Parte a unui discurs referitoare la moravuri.

etotehnică *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ici* / E: ***etos*** + ***tehnică***] (Rar) Sistem de reguli de conduită morală.

etpai *sn* vz *ecpaia*

etpaia *sf* vz *ecpaia*

etpan *sn* vz *ecpaia*

etravă *sf* [At: CADE / Pl: *~ve* / E: fr *étrave*] Piesă de rezistență longitudinală din scheletul unei nave, situată la proră și solidarizată cu chila.

etrier [At: LTR[2] / P: *~tri-er* / Pl: *~e* sn, *~i* sm / E: fr *étrier*] **1** *sn* Element de armătură transversală care înconjoară armătura longitudinală la construcțiile de beton armat. **2** *sm* Piesă în formă de U utilizată la asamblarea barelor de direcție ale vehiculelor, ca mâner pentru pârghiile de acționare ale întrerupătoarelor electrice etc.

etruri *smp* [At: CANTEMIR, HR. 96 / E: drr *Etruria*] (Îvr) Etrusci.

etrusc, ~ă [At: ARISTIA, PLUT. XXIII/3 / Pl: *~sci, ~sce,* (nob) *~ușci, ~ușce* / E: fr *étrusque,* it *etrusco*] **1** *smp* Populație care trăia în mileniul I î. Hr. în Etruria, regiune din nord-vestul Italiei, complet romanizată până în sec. I î. Hr. Si: (rar) *tusci,* (îvr) *etruri.* **2-3** *a* Care aparține Etruriei sau etruscilor (1). **4-5** *a* Referitor la Etruria sau etrusci. **6** *a* Originar din Etruria. **7-8** *a* Caracteristic Etruriei sau etruscilor. **9** *sf* Limbă vorbită de etrusci.

etruscolog *sm* [At: DEX-S / Pl: *~ogi* / E: fr *étruscologue*] Specialist în etruscologie.

etruscologie *sfs* [At: DEX-S / E: fr *étruscologie*] Studiul culturii și civilizației etrusce.

ettcetera *av* vz *etcetera*

etubă *sf* vz *etuvă*

etudină *sf* [At: FILIMON, O. II, 326 / Pl: *~ne* / E: ns cf fr *étude*] (Nob) Compoziție muzicală care servește la cultivarea virtuozității interpretative.

etufa *vt* [At: ALEXI, W. / P: *~fez* / E: fr *étouffer*] **1** (Frr) A asfixia. **2** (C.i. gogoși de mătase) A supune etufării.

etufant, ~ă *a* [At: ALEXI, W. / Pl: *~nți, ~e* / E: fr *étouffant*] (Frr) Sufocant.

etufare *sf* [At: DER / Pl: *~fări* / E: *etufa*] Operație de distrugere a nimfei fluturelui de mătase prin introducerea gogoșilor destinate filării într-un cuptor special, la circa 80° C.

etufor *sn* [At: DN[3] / Pl: *~oare* / E: fr *étouffoir*] **1** Dispozitiv care permite oprirea rapidă a unui motor de avion, prin obturarea accesului aerului în carburator. **2** Dispozitiv al unui aparat de proiecție care împiedică propagarea focului de la capul peliculei aprinse accidental la restul filmului.

etui *sn* [At: DN[2] / P: *e-tüi* / Pl: *~uri* / E: fr *étui*] Cutiuță sau toc din piele, stofă, carton etc., în care se păstrează obiecte mici și fragile, și care are forma acestor obiecte.

etuva *vt* [At: DN[3] / Pzi: *~vez* / E: fr *étuver*] **1** (Rar) A ține în etuvă. **2** A usca betonul.

etuvă *sf* [At: BIANU, D.S. / V: (pop) *~ubă,* (reg) *itubă* / Pl: *~ve* / E: fr *étuve*] **1** (Îvr) Baie de aburi. **2** (Rar) Cadă în care este introdus un bolnav pentru a-l supune unui tratament cu băi de aer cald și uscat. **3** Aparat etanș în care se realizează temperaturi ridicate, folosit la sterilizări, deparazitări, uscări sau prepararea unor culturi microbiene.

etcetera *av* vz *etcetera*

etindar *sm* vz *exildar*

eu[1] [At: COD. VOR.[2] 1[r]/7 / V: (pop) *io* / P: (pop) *ieu* / Pl: *euri* / D: *mie, îmi* (îvp *îm*), *-mi* (îvp *m-, -m*), (îvr *-m-*) / Ac: (pe) *mine* (înv *mene*), *mă* (îvp *mi,* înv *me,* îvr *mia*) / E: ml *ego, mihi, me*] **1** *ppr1* Înlocuiește numele persoanei care vorbește *Eu merg.* **2** *ppr1* (Așezat înaintea predicatului; șîs eliptice de predicat) Înlocuiește numele subiectului propoziției (marcând insistența asupra lui) *Cine a tușit? Eu.* **3** *ppr1* (Înv; în formule de introducere din acte oficiale, texte domnești etc.; urmat de o apoziție nume propriu) Precizează faptul că persoana denumită prin numele propriu este autoare a actului oficial (și că actul oficial exprimă voința expresă a persoanei denumite) *Eu, Ianache logofăt, scris-am acest zapis.* **4** *ppr1* (Urmat de apoziția „unul”, „una”) Exprimă ideea de izolare a persoanei care vorbește dintr-o mulțime *Eu, unul, nu cred.* **5** *ppr1* (Așezat după predicat, precedat uneori de adverbul „și”, care subliniază subiectul) Scoate în evidență identitatea dintre autorul (acțiunii sau) stării exprimate de predicat și persoana care vorbește *Cred și eu.* **6** *ppr1* În corelație cu alte subiecte, indică (paralelismul sau) opoziția, evidențiind astfel subiectele *Tu ai credință, iar eu îndoială.* **7** *ppr1* (Urmat sau precedat de adjectivul de întărire „însumi”, „însămi”) Exprimă implicarea deosebită a persoanei care vorbește în (acțiunea sau) starea descrisă de propoziție *Eu însumi am zugrăvit casa.* **8** *ppr1* (La dativ) Înlocuiește complementul indirect, arătând identitatea lui cu persoana care vorbește *Nu-mi răspunde.* **9** *ppr1* (Îf *mie*; așezat după predicat; înv și antepus; șîc eliptice de predicat) Accentuează ideea că persoana care vorbește este destinatarul indirect al acțiunii *Să-mi facă mie asta!* **10** *ppr1* (Îf *mie*; urmat de adjectivale de întărire „însumi”, „însemi”) Scoate în evidență identitatea dintre persoana care vorbește și destinatarul acțiunii *S-a arătat mie însumi.* **11** *ppr1* (Îf *mie*; urmat de „unul”, „una”) Exprimă singularizarea complementului indirect dintr-o mulțime *Mie unuia nu-mi trebuie nimic.* **12** *ppr1* (Îf *mie*; în corelație cu alte complemente indirecte) Indică (paralelismul sau) opoziția și evidențiază astfel complementele *Nu ne folosește nici mie, nici ție.* **13** *ppr1* (Îf *îmi, mi-,* care precedă predicatul sau se situează între conjuncția „să” ori prepoziția „a” și verb, la modurile conjunctiv și infinitiv; îf *-mi, -mi-,* legat de alte pronume personale sau reflexivul „se”, „s”, ori de verbul regent) Exprimă identitatea complementului indirect cu persoana care vorbește (sau repetă exprimarea complementului prin forma accentuată) *Mie să nu-mi spună asta!* **14** *ppr1* (Îf *mi-*; însoțit uneori de pronumele *-ți-*; pop, *-și,* ambele nu se referă la actanții din propoziție, și de pronumele *-l,* care se referă complementul direct al propoziției) Exprimă participarea sufletească a povestitorului sau a altor persoane la acțiunea suportată de complementul direct *Unde nu mi-ți-l apucă o tuse!* **15** *ppr1* (Îcs: dep) *Ce mi-e... ce mi-e...* Exprimă egalitatea între două elemente aparent foarte diferite *Ce mi-e Ion, ce mi-e tată-său.* **16** *ppr1* (Îf *mi-*; așezat înaintea verbului urmat de un substantiv ce denumește un obiect posedat de persoana care vorbește, sau așezat după acest substantiv; are funcția de atribut pronominal; poate fi înlocuit cu un adjectiv posesiv) Exprimă relația de posesie între persoana care vorbește și substantivul determinat *Fața-mi trăda tristețe.* **17** *ppr1* (Pop; îe) **Până fi să iasă dreptul, îmi plesnește mie pieptul** Persoanei care vorbește (nu i se face sau) i se face cu greu dreptate. **18** *ppr1* (Forma neaccentuată, *îmi, mi* precedă verbul, iar cea accentuată, *mie,* precedată de adverbele „și”, „numai”, „chiar” etc. se află după verb) Exprimă insistența vorbitorului asupra statutului său de destinatar al acțiunii verbului *Îmi place și mie.* **19** *ppr1* (Îf *mie;* precedată de adverbele de comparație „ca”, „asemenea”, „aidoma”, „întocmai”, „precum”) Exprimă al doilea termen al unei comparații, cu funcția de complement circumstanțial de mod *El scrie aidoma mie.* **20** *ppr1* (Îf *mie, îmi, mi-;* precedă un verb impersonal sau o construcție impersonală) Exprimă subiectul logic *Mi-e cald.* **21** *pr1* (Îf *mie, îmi, mi, mi-, -mi-, -mi*; stă lângă un verb activ pronominal la persoana I singular) Exprimă identitatea persoanei care vorbește atât cu subiectul acțiunii sau stării, cât și cu complementul indirect *Eu îmi spăl rufele.* **22** *pr1* (Îf *îmi, mi, mi-, -mi-, -mi*; stă lângă un verb la persoana I singular) Reprezintă marca morfologică a diatezei reflexive cu dativul a verbului, fără funcție sintactică *Mi-amintesc.* **23** *ppr1* (La acuzativ) Exprimă identitatea dintre persoana care vorbește și complementul direct al propoziției *El mă strigă.* **24** *ppr1* (Îf *mine;* precedat de prepoziția „pe”, înv „pre”, îrg, fără prepoziție; așezat după predicat; șîc eliptice de predicat) Exprimă insistența asupra identității vorbitorului cu complementul direct *Pe mine mă strigi?* **25** *ppr1* (Îf *mă, mă-, -mă, -mă-, -m-, -m,* pop, *mi-, -mi-*; așezat după conjuncția „să” ori după prepoziția „a” la modurile conjunctiv și infinitiv) Exprimă identitatea persoanei care vorbește cu complementul direct (sau repetă complementul exprimat prin forma accentuată) *Să mă fi întrebat.* **26** *ppr1* (Îrg; forma neaccentuată așezată înaintea predicatului este reluată de o altă formă neaccentuată, postpusă) Exprimă intenția de a insista asupra complementului *Turcii nu mă prinză-mă.* **27** *ppr1* (Îf *mine;* precedat de diverse prepoziții sau adverbe) Exprimă identitatea dintre persoana care vorbește și atribut, complement

indirect, complement circumstanțial *În discuția despre mine, el se referă la mine.* **28** *pprl* (Îf *mine;* precedat de prepoziții sau adverbe; urmat de „unul", „una") Exprimă izolarea complementului sau atributului dintr-o mulțime *Pe mine una nu mă interesează.* **29** *pprl* (Îf *mine*; precedat de prepoziții sau adverbe; urmat de adjectivul de întărire „însumi", „însămi") Insistă asupra identității persoanei care vorbește cu complementul sau atributul exprimat de pronumele personal *Pe mine însumi m-a lovit.* **30** *pprl* (Înv; îfa *mine* alipit de proumele reflexiv *și;* precedat sau nu de prepoziție) Insistă asupra complementului *Nu mă arăt mineși iubitoriu.* **31** *pprl* (Îlo) **A nu fi de mine** (sau *de tine, de el* etc.) A nu se potrivi cu o anumită persoană. **32** *pprl* (Îlav) ***În mine*** În gândul meu. **33** *pprl* (Îs) *După mine* După părerea mea. **34** *pprl* (Îlav) ***Eu și cu mine*** Eu singur. **35** *pprl* (Îal) Eu în persoană. **36** *pprl* (Precedat de adverbe de comparație; îf *mine*, îrg, *eu, io*) Exprimă o comparație în care persoana care vorbește este al doilea termen *Om fără liniște ca mine.* **37** *pprl* (Îe) ***Eu ca eu*** Persoana vorbitorului se trece, într-o anumită situație, pe plan secundar. **38** *prl* (Îf *pe mine, mă, mă-, -mă-, -mă, m-, -m-*; stă lângă un verb activ pronominal la persoana I singular) Exprimă identitatea persoanei care vorbește atât cu subiectul acțiunii sau stării, cât și cu complementul direct *Eu mă spăl.* **39** *prl* (Îf *mă, mă-, -mă-, -mă, m-, -m-*; stă lângă un verb la persoana I singular) Reprezintă marca morfologică a diatezei reflexive cu acuzativul a verbului, fără funcție sintactică *Mă gândesc la ceva.* **40** *prl* (Îrg; marca diatezei reflexive este repetată) Se insistă asupra subiectului identic cu vorbitorul *Duce-m-aș și m-aș tot duce.* **41** *prl* (Îf *mă, mă-, -mă-, -mă, m-, -m-*; împreună cu verbul lângă care stă, poate fi înlocuit cu o construcție pasivă cu verbul auxiliar „a fi") Reprezintă marca diatezei pasive construite cu reflexivul *M-am ales deputat.* **42** *prl* (Îf *mă, mă-, -mă-, -mă, m-, -m-*) Exprimă reflexivul reciproc, dacă verbul este determinat de un complement sociativ care este concomitent obiect pasiv al acțiunii verbale și cel de al doilea subiect logic *Mă cunosc cu ea.* **43** *prl* (Îf *îmi, mi-, -mi*, îvr, *-m*; așezat înaintea verbului urmat de un substantiv ce denumește un obiect posedat de persoana care vorbește, sau așezat după acest substantiv; are funcția de atribut pronominal; poate fi înlocuit cu un adjectiv posesiv) Exprimă posesia persoanei care vorbește asupra substantivului determinat *Vino în casa-mi.* **44** *prl* (Îf *mi-*; cu valoare posesivă; uneori anticipează un adjectiv posesiv) Indică apartenența complementului substantiv de lângă verb la corpul vorbitorului *Mi-am spart capul.* **45** *pprl* (Îf *-mi*; precedat de prepoziții sau locuțiuni prepoziționale ca: „asupra", „deasupra", „în jurul" etc., cu sens local care se construiesc de obicei cu genitivul) Exprimă identitatea complementului circumstanțial de loc cu vorbitorul *Deasupra-mi cerul se înnora.* **46** *pprl* (Îf *mi*; cu valoare de pronume posesiv) Ține locul numelui a ceea ce aparține vorbitorului, înlocuind, totodată, și numele acestuia *Durerile fizice mi le calmez cu sedative.* **47** *prl* (Îf *îmi, mi-, -mi*, îvr, *-m*; cu valoare posesivă; stă lângă un verb însoțit de termeni care denumesc persoane considerate în raport cu vorbitorul) Indică (dependența sau) relația de rudenie a vorbitorului cu o altă persoană *Ce-mi face copilul?*. **48** *pprl* (Cu valoare de pronume posesiv) Ține în același timp locul persoanei aflate în relație cu vorbitorul și vorbitorului însuși *Să-mi trăiască finii.* **49** *sn* (Flz) Ceea ce constituie individualitatea, personalitatea cuiva. **50** *sn* (Flz) Conștiință care reflectă lumea exterioară și propria existență. **51** *sn* (Pex) Identitate spirituală a unei comunități.

eu-[2] [At: DN[3] / E: fr ***eu-***, it ***eu-***] Element prim de compunere cu semnificația: **1** Frumos. **2** Bun. **3** Bine.

eucalipt *sm* [At: ENC. ROM. / P: *e-u~* / Pl: *~pți* / E: fr ***eucalyptus***, lat ***eucalyptus***] **1** Gen de arbori giganți, tropicali și subtropicali, cu flori mici verzi și frunze persistente, din frunzele și scoarța cărora se extrag uleiuri eterice folosite în farmacie și parfumerie, lemnul, dur și rezistent, folosindu-se în construcții (*Eucalyptus*). **2** Arbore din genul eucalipților (**1**). **3** (Îs) *Esență de ~* Ulei extras din frunzele de eucalipt. **4** (Îs) *Bomboană de ~* Bomboană aromată cu esență de eucalipt.

eucaliptol *sm* [At: ENC. ROM. / P: *e-u~* / E: fr ***eucalyptol***] Substanță aromatică obținută din uleiul de eucalipt, cu proprietăți dezinfectante și expectorante, folosită în farmacie și cosmetică.

eucaliptolat, ~ă *a* [At: ABC SĂN. 314 / P: *e-u~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***eucaliptol*** + *-at*] Care conține eucaliptol.

eucariotă *sf* [At: DEX / P: *e-u~* / Pl: *~te* / E: eg ***eucaryote***, fr ***eucaryote***] (Blg) Plantă sau animal evoluat cu celule cu nucleu tipic, separat de membrană.

eucaristie *sf* vz ***euharistie***

eucerină *sf* [At: ABC SĂN. 111 / P: *e-u-* / Pl: *~ne* / E: nct] (Med) Amestec de vaselină și hidroxicolesterol.

euchinin *sn* vz ***euchinină***

euchinină *sf* [At: BIANU, D.S. / V: ***~nin*** *sn* / P: *e-u~* / Pl: *~ne* / E: ***eu-*** + ***chinină***] (Med) Medicament care are la bază chinina.

euclaz *sn* [At: ANTONESCU, D. / P: *e-u~* / Pl: ? / E: fr ***euclase***] Mineral rar, din familia silicaților, cu compoziție apropiată de a beriliului.

euclidian, ~ă *a* [At: STREINU, P.C. III 182 / P: *e-u-cli-di-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***euclidien***] **1-2** Care aparține lui Euclid sau geometriei sale Si: (rar) *euclidic* (**1-2**). **3-4** Referitor la Euclid sau la geometria acestuia Si: (rar) *euclidic* (**3-4**). **5** (Îs) *Geometrie ~ă* Geometrie care are la bază postulatul paralelelor al lui Euclid Si: (rar) *euclidic* (**5**). **6** (Îs) *Spațiu ~* Spațiu unde este valabilă geometria euclidiană Si: (rar) *euclidic* (**6**).

euclidic, ~ă *a* [At: BLAGA, Z. 66 / P: *e-u~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***Euclid*** + *-ic*] **1-6** (Rar) Euclidian (**1-6**).

eucolog *sn* vz ***evhologhion***

eucologiu *sn* vz ***evhologhion***

eucoloid *sm* [At: DER / P: *e-u~* / Pl: *~izi* / E: fr ***eucolloïde***] (Chm) Substanță macromoleculară cu proprietăți coloidale.

eucrazie *sf* [At: ANTONESCU, D. / P: *e-u~* / E: fr ***eucrasie***] (Rar) Constituție fizică bună.

eucromozom *sm* [At: NDN / P: *e-u~* / Pl: *~i* / E: fr ***euchromosome***] Cromozom normal.

eudemonic, ~ă [At: RALEA, S.T. II, 199 / P: *e-u~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***eudémonique***] **1** *a* Care aparține eudemonismului. **2** Referitor la eudemonism. **3** *a* Care provine din eudemonism. **4** *smf* (Îvr) Eudemonist (**1**).

eudemonie *sf* [At: LM / V: ***evd~*** / P: *e-u~* / Pl: *~ii* / E: ngr ***εὐδαιμονία***] (Rar) Fericire.

eudemonism *sn* [At: LM / P: *e-u~* / E: fr ***eudémonisme***] **1** Concepție etică ce pune la baza moralei năzuința omului spre fericire. **2** (Liv) Năzuință a omului spre fericire.

eudemonist, ~ă *smf, a* [At: LM / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***eudémoniste***] **1-2** (Adept) al eudemonismului.

eudemonologic, ~ă *a* [At: DN[3] / P: *e-u~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: it ***eudemonologico***] **1** Care aparține eudemonologiei. **2** Referitor la eudemonologie.

eudemonologie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***eudémonologie***] (Rar) Raționament având subiect problema fericirii.

eudiometric, ~ă *a* [At: MARIN, PR. I, 59/37 / P: *e-u-di-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***eudiométrique***] **1-2** Care aparține eudiometriei sau eudiometrului. **3-4** Referitor la eudiometru sau eudiometrie.

eudiometrie *sf* [At: I. GOLESCU, C. / V: (îvr) ***evd~*** / P: *e-u-di-o~* / Pl: *~ii* / E: fr ***eudiométrie***] Analiză cu ajutorul eudiometrului.

eudiometru *sn* [At: I. GOLESCU, C. / P: *e-u-di-o~* / Pl: *~re* / E: fr ***eudiomètre***] Aparat alcătuit dintr-un tub de sticlă gradat, cu doi electrozi de platină, folosit la analiza volumetrică a gazelor sau la sinteza unor substanțe gazoase cu ajutorul descărcărilor electrice.

eudist, ~ă *smf* [At: DN[2] / P: *e-u~* / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***eudiste***] Membru al unei congregații catolice insituite în sec. XVII.

eufemic, ~ă *a* [At: SCRIBAN, D. / P: *e-u~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***euphémique***] (Frî) Eufemistic.

eufemism *sn* [At: ANTONESCU, D. / S și: (rar) *euphe~* / P: *e-u~* / Pl: *~e* / E: fr ***euphémisme***] Cuvânt sau expresie care înlocuiește un cuvânt

sau o expresie jignitoare, neplăcută, obscenă, pentru a atenua efectul neplăcut, dar respectând sensul.

eufemist, ~ă *a* [At: DR. I, 334 / P: *e-u~* / Pl: *~iști, ~e* / E: drr ***eufemistic***] (Rar) Eufemistic.

eufemistic, ~ă [At: LM / P: *e-u~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***eufemism***, cf ger *eufemistisch*] **1** *a* Referitor la eufemism. **2** *a* Specific eufemismului. **3-4** *av, a* (Într-un mod) care constituie un eufemism.

eufemiza *vt* [At: DN[3] / Pzi: *~zez* / E: fr ***euphémiser***] (Rar) A da (unui cuvânt, unei expresii) caracter eufemistic.

eufenie *sf* [At: ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 66, 28/4 / P: *e-u~* / E: pbl ***eu²- + fenie*** (după *eugenie*)] Ramură a geneticii care studiază ameliorarea fenotipului.

eufonic, ~ă *a* [At: VALIAN, V. / P: *e-u~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***euphonique***] **1** Care produce eufonie. **2** Referitor la eufonie. **3** De eufonie.

eufonie *sf* [At: HELIADE, GR. ROM. 33/27 / V: (înv) ***ef~, evf~*** *sf*, (nob) ***euphoniu*** *sm* / S și: *eupho~* / P: *e-u-fo-ni-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***euphonie***, lat ***euphonia***] Succesiune armonioasă de sunete, cu efect acustic plăcut.

eufonism *sn* [At: MACEDONSKI, O. IV, 37 / P: *e-u~* / Pl: *~e* / E: ***eufonie*** + *-ism*] (Nob) Eufonie.

eufoniu *sn* [At: TIM. POPOVICI, D.M. / P: *e-u~* / Pl: *~ii* / E: it ***eufonio***] **1** Instrument muzical de suflat din alamă, cu registru corespunzător vocii de bariton. **2** Registru de orgă asemănător clarinetului.

euforb *sn* vz ***euforbie***

euforbiacee *sf* [At: BRANDZA, FL. 172 / S și: (înv) *euphor~* / P: *e-u-for-bi-a~* / Pl: ~ / E: fr ***euphorbiacées***] **1** (Lpl) Familie de plante dicotiledonate, erbacee și lemnoase, ale căror fructe (capsule, bace sau drupe), cu numeroase semințe, conțin uleiuri grase. **2** Plantă din familia euforbiacee (**1**).

euforbiale *sfp* [At: DN[4] / P: *e-u-for-bi~* / E: fr ***euphorbiales***] Ordin de plante cuprinzând euforbiaceele și familiile înrudite.

euforbie *sf* [At: LM / V: (înv) ***~rb, ~iu*** sn / P: *e-u-for-bi-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***euphorbe***, lat ***euphorbia***] **1** (Bot) Alior (*Euphorbia*). **2** Gumă rășinoasă obținută din euforbie (**1**), din care se prepară medicamente.

euforbiu *sn* vz ***euforbie***

euforic, ~ă [At: CĂLINESCU, B. I. 46 / P: *e-u-fo~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***euphorique***] **1** *a* Care aparține euforiei. **2** *a* Referitor la euforie. **3-4** *a, av* (Într-un mod) care provoacă euforie. **5** *sn* Substanță care provoacă euforie Si: *euforizant* (**1**). **6-7** *a, av* (Într-un mod) care exprimă euforie.

euforie *sf* [At: LOVINESCU, M. 184/ P: *e-u-fo~* / Pl: *~ii* / E: fr ***euphorie***] **1** Stare de bucurie intensă. **2** Stare de bună dispoziție exagerată, de optimism nemotivat care apare în unele boli nervoase sau este provocată de substanțe narcotice.

euforizant, ~ă *sn, a* [At: D. MED. / P: *e-u~* / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***euphorisant***] **1-2** (Substanță) care provoacă euforie.

eufuism *sn* [At: STREINU, P.C. III, 355 / P: *e-u-fu-ism* / E: eg ***euphuism***, fr ***euphuisme***] Varianta engleză, elisabetană, a manierismului european, caracterizată printr-un limbaj sofisticat până la prețiozitate.

eufuistic, ~ă *a* [At: VIANU, L.U. 60 / P: *e-u-fu-is~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: eg ***euphuistic***] (D. stil) **1** Care aparține eufuismului. **2** Caracteristic eufuismului. **3** Asemănător eufuismului.

eugenetică *sf* [At: IORDAN, L.R.A. 219 / P: *e-u~* / E: ger ***Eugenetik***] Eugenie.

eugenezic, ~ă *a* [At: DN[2] / P: *e-u~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***eugénésique***] **1** Care aparține eugeneticii. **2** Referitor la eugenetică.

eugenic, ~ă *a* [At: CĂLINESCU, B. I. 174 / P: *e-u~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: eg ***eugenic***] (Liv) **1** Referitor la eugenie. **2** Care aparține eugeniei.

eugenie *sf* [At: CIAUȘANU, R. SCUT. 69 / P: *e-u~* / E: lat ***eugenia***] **1-2** (Teorie care preconizează) ameliorarea patrimoniului genetic al grupurilor umane. **3** Ansamblul metodelor prin care se aplică eugenia (**1**).

eugenism *sn* [At: DN[4] / P: *e-u~* / E: eg ***eugenism***, fr ***eugénisme***] **1** (Rar) Eugenie. **2** Teorie care susține ideea inegalității biologice și intelectuale a raselor umane, care sunt împărțite în inferioare și superioare.

eugenist, ~ă *smf, a* [At: RALEA, S.T. II, 224 / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***eugénie*** + *-ist*] **1-2** (Adept) al eugeniei.

eugenol *sn* [At: SFC V, 62 / P: *e-u~* / Pl: ? / E: fr ***eugénol***] Substanță parfumată din uleiul de cuișoare și de garoafe folosită în parfumerie și stomatologie.

eugeofite *sfp* [At: DN[4] / P: *e-u~* / E: fr ***eugéophytes***] Geofite intrate în repaus biologic din cauza lipsei de lumină și căldură.

euglenă *sf* [At: BOTANICA, 59 / P: *e-u~* / Pl: *~ne* / E: fr ***euglène***, lat ***euglena***] (Șîs ~ *verde*) Protozoar flagelat oval-alungit, de apă dulce, conținând cromatofori cu clorofilă (*Euglena viridis*).

euglenide *sfp* [At: DN[4] / P: *e-u~* / E: fr ***euglénides***] Familie de protozoare având ca tip euglena.

euhalin, ~ă *a* [At: DN[4] / P: *e-u~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***euhaline***] (Blg; d. organisme) Care trăiește numai în apele sărate.

euhaploid, ~ă *a* [At: DN[4] / P: *e-u~* / Pl: *~izi, ~e* / E: fr ***euhaploïde***] Haploid în ale cărui celule somatice există un singur set de cromozomi.

euharistic, ~ă [At: LM / P: *e-u-ha~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***eucharistique***] (Liv) **1** Care aparține euharistiei. **2** Referitor la euharistie.

euharistie [At: (cca 1680) GCR I, 345/9 / V: ***euca~*** (S: *eucha~*), ***evha~, eha~*** / P: *e-u-ha-ri-sti-e* / Pl: *~ii* / E: lat ***eucharistia***, ngr ***εὐχαριστία***] **1** A treia dintre cele șapte taine ale bisericii creștine, constând în gustarea pâinii și a vinului sfințite, simbolizând trupul și sângele lui Hristos. **2** (Ccr) Pâinea și vinul sfințite folosite la euharistie (**1**) Si: *cuminecătură, împărtășanie, grijanie*. **3** (Iuz) Recunoștință.

euhemerism *sn* [At: LM / V: (înv) ***evh~, eve~*** / P: *e-u-he~* / E: fr ***évhémérisme***] Doctrina lui Euhemeros (sec. IV–III î.e.n.), după care zeii nu sunt decât oameni de seamă divinizați.

euholog *sn* vz ***evhologhion***

euhologhion *sn* vz ***evhologhion***

euism *sn* [At: BARCIANU / P: *e-u-ism* / E: ***eu*** + *-ism*] (Iuz) Egoism.

eulogie *sf* [At: ANTONESCU, D. / P: *e-u~* / Pl: *~ii* / E: fr ***eulogie***, cf gr *εὐλογία* „binefacere"] (Îvr) **1** Euharistie. **2** Pâine binecuvântată care se împărțea la adunările creștine din primele secole de după Hristos.

eumenide *sfp* [At: NEGULICI / P: *e-u~* / E: fr ***euménides***] (În mitologia greacă) Nume eufemistic dat eriniilor.

eumenoree *sf* [At: DN[4] / P: *e-u~* / E: fr ***euménorrhée***] (Med) Menstruație normală.

eumicete *sfp* [At: DN[4] / P: *e-u~* / E: fr ***eumycetes***] Clasă de ciuperci cu miceliul septat, cu un număr mare de specii parazite pentru om și animale.

eumitoză *sf* [At: DN[4] / P: *e-u~* / Pl: *~ze* / E: fr ***eumitose***] Mitoză tipică, cu diferențierea netă a cromozomilor.

eunuc *sm* [At: MOXA, 393/21 / V: (înv) ***~uh, evnuh*** / S și: (rar) *~uch* / P: *e-u~* / Pl: *~uci* / E: lat ***eunucus***] **1** Membru al unei secte religioase, ai cărei adepți se supuneau castrării Cf *scapet, scopit*. **2** (La musulmani) Bărbat castrat, folosit ca paznic (al unui harem). **3** (Înv) Bărbat castrat. **4** (Fig) Bărbat lipsit de vigoare. **5** (Spc; rar) Bărbat impotent.

eunuchism *sn* [At: LM / P: *e-u-nu-chism* / E: fr ***eunuchisme***] Stare morfopsihologică prezentă în unele cazuri de insuficiență genitală.

eunucoid, ~ă *a* [At: VINEA, L. I. 22 / P: *e-u-nu-co~* / Pl: *~izi, ~e* / E: fr ***eunuchoïde***] (D. voce, emisii vocalice etc.) Strident, ca de castrat.

eunucoidism *sn* [At: ABC SĂN. 154 / P: *e-u-nu-co~* / E: fr ***eunuchoïdisme***] (Med) **1** Insuficiență testiculară. **2** (Îs) ~ *feminin* Insuficientă maturație ovariană la pubertate.

eunuh *sm* vz ***eunuc***

eupatie *sf* [At: ANTONESCU, D. / P: *e-u~* / E: fr ***eupathie***] (Rar) Resemnare în fața suferinței.

eupatrid *sm* [At: ARISTIA, PLUT. 27/3 / P: *e-u~* / Pl: *~izi* / E: fr ***eupatrides***, cf gr *εὐπατρίδης*] (În Grecia antică) **1** (Lpl) Descendenți ai familiilor de cuceritori care formau aristocrația. **2** Membru al aristocrației gentilice.

eupepsie *sf* [At: ENC. ROM. / P: *e-u~* / E: fr ***eupepsie***] Digestie ușoară.

eupeptic, ~ă *sn, a* [At: DEX / P: *e-u-pep~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***eupeptique***] **1-2** (Medicament) care ușurează digestia.

euphoniu *sm* vz ***eufonie***

euploid *sn* [At: DEX / P: *e-u~* / Pl: *~e* / E: eg ***euploid,*** fr ***euploïde***] (Blg) Organism ale cărui celule somatice conțin un număr de cromozomi egal cu numărul de bază al celulei sau cu un multiplu al acestuia.

eupnee *sf* [At: DN² / P: *e-u-pne-e* / E: fr ***eupnée***] Respirație normală.

eurafrican, ~ă *a* [At: DN⁴ / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***eurafricain***] Care se referă în același timp la Europa și Africa.

eurasian, ~ă *smf, a* [At: SFC II, 217 / P: *e-u~* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***eurasien***] **1-2** (Metis) cu caracteristici europene și asiatice.

eurasiatic, ~ă *a* [At: LTR² / P: *e-u~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***eurasiatique***] **1** Care aparține Eurasiei, ansamblu continental format din Europa și Asia. **2** Referitor la Eurasia.

euri- [At: DN³ / P: *e-u-ri~* / E: fr, ger ***eury***] Element prim de compunere cu semnificația „larg".

euribar, ~ă *a* [At: DER / P: *e-u~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***eurybare***] (Blg; d. organisme acvatice) Care suportă variații mari de presiune.

euribiont *sm, a* [At: DEX / P: *e-u~* / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***eurybiont***] **1-2** (Organism) rezistent la variații mari ale factorilor de mediu.

euricefal, ~ă *smf, a* [At: DN³ / P: *e-u~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***eurycéphale***] **1-2** (Individ) care prezintă euricefalie.

euricefalie *sf* [At: DN³ / P: *e-u~* / Pl: *~ii* / E: fr ***eurycéphalie***] (Med) Malformație constând într-un craniu neobișnuit de larg.

eurignat, ~ă *smf, a* [At: DN³ / P: *e-u~* / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***eurygnathe***] **1-2** (Individ) care prezintă eurignatism.

eurignatism *sn* [At: DN³ / P: *e-u~* / Pl: *~e* / E: fr ***eurygnathisme***] (Med) Malformație constând în existența unor maxilare anormal de late.

eurihalin, ~ă *sm, a* [At: DEX / P: *e-u~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***euryhalin***] **1-2** (Organism acvatic) ce rezistă la variații mari ale salinității.

eurip *sn* [At: LM / P: *e-u~* / Pl: *~e* / E: fr ***euripe,*** lat ***euripus***] (La romani) Canal artificial ce separa arena și animalele sălbatice de spectatori, în circuri.

euristic, ~ă [At: LM / V: (înv) ***h~*** / P: *e-u~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***heuristique***] **1** *sf* Parte a metodologiei care se ocupă cu analiza metodelor folosite în descoperirea noilor cunoștințe. **2-3** *sf, a* (Metodă pedagogică de predare) care urmărește obținerea de la elevi a noilor cunoștințe, în urma unui dialog orientat Si: *maieutică*. **4** *a* Care aparține euristicii (**2**). **5** *a* Referitor la euristică (**2**). **6** *a* Care servește la descoperirea unor cunoștințe noi.

euriterm, ~ă *sm, a* [At: DEX / P: *e-u~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***eurytherme***] **1-2** (Organism) care suportă variații mari ale temperaturii din mediul extern.

euritmic, ~ă [At: LM / S și: (rar) *eurythmic* / P: *e-u-rit~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***eurythmique***] **1-2** *av, a* (Într-un mod) care are un ritm armonios. **3-4** *av, a* (Într-un mod) care produce euritmie. **5** *a* Referitor la euritmie.

euritmie *sf* [At: ANTONESCU, D. / S: (rar) *eurythmie* / P: *e-u~* / Pl: *~ii* / E: fr ***eurythmie*** cf lat *eurythmia*] **1** Îmbinare armonioasă între elementele unei opere de artă. **2** Frumusețe a succesiunii unor sunete, mișcări etc. **3** (Fig) Armonie. **4** Funcționare regulată a unei activități organice ritmice. **5** (Med) Ritm regulat al pulsului.

euritop, ~ă *a* [At: DN³ / P: *e-u~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***eurytope***] (Blg; îoc *stenotop*) Cu un areal foarte larg.

euro-¹ [At: DN⁴ / E: fr ***euro-,*** cf *Europa*] **1-2** Element de compunere cu semnificația „în sau din Europa".

euro² *smi* [At: RL 1995, nr. 20, dec. / P: *e-u-ro* / E: cvni] Numele monedei Uniunii Europene.

euroatlantic, ~ă *a* [At: DN⁴ / P: *e-u-ro~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***euro-¹*** + ***Atlantic***] **1** Referitor la Alianța Atlanticului de Nord (N.A.T.O.). **2** Care aparține țărilor din N.A.T.O.

eurobancă *sf* [At: DN⁴ / P: *e-u~* / Pl: *~bănci* / E: ***euro¹- + bancă***] (Rar) Denumire dată unei bănci europene care, pe lângă operațiile în monedă națională, efectuează și operații în valută străină.

eurodolar *sm* [At: DEX-S / P: *e-u~* / Pl: *~i* / E: eg, fr ***eurodollar***] Dolar american plasat în băncile europene.

europaic, ~ă *a* [At: F. AARON, I. I 188/20 / P: *e-u-ro-pa-ic* / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***Europa*** + - *ic*] (Îvr) European.

european, ~ă [At: CHREST. ROM. 9/22 / V: (înv) ***evr~*** (Pl: *evropeni, ~ne*) / P: *e-u-ro-pean* / Pl: *~eni, ~ene*, (îvr) *~i, ~e* / E: fr ***européen***] **1-2** *smf* Persoană care face parte din populația de bază a Europei sau este originară de acolo Si: *europeu* (**1-2**). **3-4** *a* Care aparține Europei sau europenilor (**1**) Si: *europeu* (**3-4**), (înv) *europenensc*. **5-6** *a* Referitor la Europa sau europeni (**1**) Si: *europeu* (**5-6**), (înv) *europenesc*. **7** *a* Originar din Europa Si: *europeu* (**7**), *europesc*, (înv) *europenesc*. **8** *smp* Populația continentului Europa. **9** *sfp* Campionate la care participă țări europene (**3**).

europeancă *sf* [At: CADE / P: *e-u-ro-pean-că* / Pl: *~ence* / E: ***european*** + *-că*] **1-2** Femeie originară din Europa sau care locuiește în Europa.

europeism *sn* [At: CONSTANTINESCU, S. I, 259 / P: *e-u-ro-pe-ism* / E: fr ***européisme,*** it ***europeismo***] **1** Caracter european. **2** (Lin) Cuvânt comun mai multor limbi europene. **3** Atitudine favorabilă Uniunii Europene. **4** Mișcare ce urmărește realizarea Uniunii Europene.

europeist, ~ă *a* [At: ROMÂNIA LITERARĂ, 1992, nr. 1, 9/1 / P: *e-u-ro~* / Pl: *~iști, ~e* / E: ***europeism***] (Rar) **1-7** European (**1-7**).

europenesc, ~ească *a* [At: MOLNAR, I. 444/16 / V: (înv) ***evr~, evropie~, evropin~*** / P: *e-u~* / Pl: *~nești* / E: ***european*** + *-esc*] (Înv) **1-5** European (**3-7**). **6** (D. oră) Care se calculează după Europa (occidentală). **7** (D. îmbrăcăminte) Croit după moda europeană (Occidentală) Si: (iuz) *nemțesc*.

europenește *av* [At: VALIAN, V. / V: ***evr~*** / P: *e-u~* / E: ***european*** + *-ește*] Ca europenii (**1**).

europenism [At: L. ROM. 1957, nr. 1, 90 / P: *e-u~* / Pl: *~e* / E: fr ***européanisme***] (Nob) Cuvânt, formă sau construcție sintactică, împrumutat (fără necesitate) dintr-o limbă europeană (și neasimilate).

europeniza *vtr* [At: KOGĂLNICEANU, S. A. 205 / P: *e-u~* / Pzi: *~zez* / E: fr ***européaniser***] **1-2** A adopta sau a face să adopte îmbrăcăminte sau obiceiuri caracteristice europenilor (din Occident).

europenizare *sf* [At: IORGA, L. II, 9 / P: *e-u~* / E: ***europeniza***] Adoptare a îmbrăcămintei sau a obiceiurilor caracteristice europenilor (din Occident).

europenizat, ~ă *a* [At: BART. S. M. 22 / P: *e-u~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***europeniza***] Care a adoptat îmbrăcămintea sau obiceiurile caracteristice europenilor (din Occident).

europesc, ~ească *a* [At: CANTEMIR, I. I. II, 34 / V: ***evr~*** / Pl: *~ești* / E: ***Europa*** + - *esc*] (Înv) European (**7**).

europeu, ~ee [At: GOLESCU, Î. 1 / V: ***evr~*** / P: *e-u~* / Pl: *~ei, ~ee* / E: it ***europeo,*** lat ***europaeus***] **1-7** *smf, a* European (**1-7**).

europiu *sn* [At: ENC. TEHN. / V: ***~m*** / P: *e-u~* / E: fr ***europium***] Element chimic din grupa pământurilor rare (lantanide).

europium *sn* vz ***europiu***

europoid, ~ă *smf, a* [At: DN³ / P: *e-u-ro-po-id* / Pl: *~izi, ~e* / E: ger ***europoid***] **1-2** (Om) care aparține populațiilor originare din Europa.

eurorachetă *sf* [At: DN⁴ / P: *e-u~* / Pl: *~te* / E: ***euro-¹ + rachetă***] Rachetă cu rază medie de acțiune, amplasată pe teritoriul Europei.

eusemie *sf* [At: ANTONESCU, D. / P: *e-u~* / Pl: *~ii* / E: fr ***eusémie***] (Med) Totalitatea simptomelor favorabile în evoluția unei boli.

eustatic, ~ă *a* [At: AGROTEHNICA II, 455 / P: *e-u~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***eustatique***] **1** Care e provocat de eustatism. **2** Care are legătură cu eustatismul.

eustatism *sn* [At: DN³ / P: *e-u~* / Pl: *~e* / E: fr ***eustatisme***] Variație (de natură climatică sau tectonică) a nivelului general al oceanelor.

eustil *sn* [At: LM / P: *e-u-stil* / Pl: *~uri* / E: fr ***eustyle***] Colonadă în care coloanele sunt distanțate între ele prin spații proporționate după diametrele lor.

eutanasie *sf* [At: ENC. ROM. / V: (rar) ***~azie*** / S și: *~tha~* / P: *e-u~* / Pl: *~ii* / E: fr ***euthanasie***] **1** Moarte fără dureri. **2** (Med) Metodă prin care se provoacă moartea fără dureri a unui bolnav incurabil.

eutanazie *sf* vz ***eutanasie***

eutectic, ~ă *sn, a* [At: MACAROVICI, CH. 64 / P: *e-u~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***eutectique***] **1-2** (Amestec chimic) ce se topește sau se solidifică la o temperatură constantă, inferioară punctului de topire a fiecăruia dintre constituenți.

eutectoid *sn* [At: LTR / P: *e-u-tec-to~* / Pl: *~e* / E: fr ***eutectoïde***] Aliaj sub formă de amestec mecanic a două sau mai multe faze solide rezultate prin cristalizarea lor simultană, la temperatură constantă.

eutexie *sf* [At: MACAROVICI, CH. 64 / P: *e-u~* / Pl: *~ii* / E: fr ***eutexie***] Fenomen prezentat de un amestec a cărui temperatură de fuziune constantă este mai joasă decât aceea a altui amestec făcut în alte proporții.

eutimie *sf* [At: ANTONESCU, D. / P: *e-u~* / Pl: *~ii* / E: fr ***euthymie***] (Înv) Liniște sufletească.

eutocic, ~ă *a* [At: DN[3] / P: *e-u~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***eutocique***] Care favorizează eutocia.

eutocie *sf* [At: DN[2] / P: *e-u~* / Pl: *~ii* / E: fr ***eutocie***] (Med) Naștere normală, fără complicații.

eutrof, ~ă *a* [At: AGROTEHNICA I, 340 / P: *e-u~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***eutrophe***] **1** (D. plante) Care crește pe soluri bogate în substanțe nutritive. **2** (D. soluri, soluții) Care este bogat în materii nutritive.

eutrofic, ~ă *a* [At: GHELASE, U. P. II, 348 / P: *e-u~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***eutrophique***] **1** Nutritiv. **2** (D. copii) Bine hrănit. **3** (D. copii) Dezvoltat normal.

eutrofie *sf* [At: DN[2] / P: *e-u~* / Pl: *~ii* / E: fr ***eutrophie***] Dezvoltare armonioasă a organismului, ca urmare a unei bune nutriții.

euxenit *sn* [At: CANTUNIARI, L. M. 93 / V: ***~ă*** *sf* / P: *e-u~* / Pl: *~e* / E: fr ***euxénit***, ger ***Euxenit***] Mineral radioactiv din grupa euxenit-blomstrandinului, care cristalizează în sistem rombic și se întâlnește în ganga unor filoane pegmatitice granitice.

euxenită *sf* vz ***euxenit***

ev *sn* [At: MUREȘANU, P. 102/7 / Pl: *~uri* și (rar) *~i* sm / E: lat ***aevum***] **1** Perioadă din istoria omenirii (sau a unui popor) ale cărei limite convenționale sunt determinate de mari evenimente. **2** (Prc) Epocă. **3** (Înv) Interval de timp de o sută de ani Si: *veac, secol* Cf *eră*. **4** (Îs) *~ul mediu*, (rar) *~ul de mijloc*, (înv) *~ul median*, *~ul miez*, *mediul ~*, *miezul ~* Perioadă cuprinsă între Antichitate și timpurile moderne, limitată, în mod convențional, între căderea Imperiului Roman de Apus (a. 476) și luarea Constantinopolului de către turci (a. 1453). **5** (Rar; îs) *~ul vechi* Antichitatea. **6** (Mpl) Eternitate.

evacua *vt* [At: PONTBRIANT, D. / P: *~cu-a* / Pzi: *~uez* / E: fr ***évacuer***] **1** (Med; mai ales la forma pasivă; c. i. reziduuri organice) A elimina din organism Cf *a defeca, a excreta, a urina, a voma*. **2** (Mil; c. i. populația sau trupele unei țări, provincii, localități etc.) A se retrage (în urma unei înfrângeri). **3** (C. i. un imobil, o încăpere etc.) A părăsi (silit de împrejurări). **4** (C. i. o persoană sau un grup de persoane) A face să plece dintr-un loc (expus unei primejdii). **5** (Pex; c. i. persoane) A da afară din locuință. **6** (Teh; c. i. o cantitate excesivă de apă) A îndepărta de pe un teren, dintr-o mină etc. **7** (Teh) A elimina gazele dintr-un cilindru al unui motor cu combustie internă. **8** (Teh) A elimina reziduurile dintr-un proces tehnologic.

evacuabil, ~ă *a* [At: DL / P: *~cu-a~* / Pl: *~i, ~e* / E: ***evacua*** + *-bil*] Care poate fi evacuat.

evacuare *sf* [At: PONTBRIANT, D. / P: *~cu-a~* / Pl: *~uări* / E: ***evacua***] **1** (Med) Eliminare din corpul omenesc a unor reziduuri organice Si: *evacuație* (**1**) Cf *defecare, excreție, urinare, vomare*. **2** (Mil) Părăsire a unui teritoriu de către trupele ocupate, în urma unei înfrângeri, a unui tratat etc. Si: *evacuație* (**2**), *retragere*. **3** (Îs) *Spital* (sau *ambulanța*) *de ~* Formație sanitară unde sunt îngrijiți răniții și bolnavii de pe front în timp de război. **4** Părăsire impusă de împrejurări a unei încăperi, a unei clădiri, a unui oraș etc. **5** Scoatere a unei persoane sau a unui grup de persoane dintr-un loc expus unei primejdii. **6** (Jur) Scoatere a unei persoane dintr-o locuință pe baza unei hotărâri judecătorești sau din ordinul altei autorități. **7** (Teh) Operație de îndepărtare a apelor colectate de pe un teren, dintr-o mină etc. **8** (Teh) Fază din ciclul mașinilor cu ardere internă, în care cilindrul, după efectuarea lucrului mecanic de către piston, este golit de gazele de ardere. **9** (Teh) Îndepărtare a reziduurilor în urma unui proces tehnologic.

evacuat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: (rar) *~uri* / E: ***evacua***] **1-9** Evacuare (**1-9**).

evacuat[2], ~ă *a* [At: PONTBRIANT, D. / P: *~cu-a~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***evacua***] **1** Care a fost supus evacuării (**2**) Si: *părăsit*. **2** Care a fost supus evacuării (**7**). **3-4** Care a fost supus evacuării (**5-6**) Si: *abandonat, părăsit*. **5** (D. gaze sau reziduuri) Eliminat. **6** (D. stomac, intestine etc.) Golit.

evacuator, ~oare [At: LM / V: ***~iu*** / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***évacuateur***] **1** *a* Care permite sau favorizează evacuarea (**1**). **2** *sn* Deversor pentru evacuarea (**7**) debitelor excedentare de apă, a aluviunilor etc.

evacuatoriu, ~ie *sn, a* vz ***evacuator***

evacuație *sf* [At: KRETZULESCU, M. 42/16 / V: (înv) ***~iune*** / P: *~cu-a-ți-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***évacuation***] **1** (Med) Evacuare (**1**). **2** (Mil) Evacuare (**2**).

evacuațiune *sf* vz ***evacuație***

evada [At: CALENDARIU (1794), 36/13 / Pzi: *~dez* / E: fr ***évader***] **1** *vi* (D. prizonieri, deținuți etc.) A fugi dintr-o închisoare, dintr-un lagăr etc. **2** *vi* A se elibera dintr-o situație de captivitate. **3** *vt* (Înv; fig; c. i. un obstacol) A trece peste ... **4** *vi* A pleca (în mod discret) de undeva pentru a scăpa dintr-o situație stânjenitoare sau dintr-un anumit mediu. **5** *vi* (Fig; urmat de determinări introduse prin pp „din") A scăpa dintr-o dificultate de ordin moral. **6** *vi* (Fig; urmat de determinări introduse prin pp „din") A se sustrage unei influențe. **7** *vi* (Spt) A se detașa dintr-un grup de sportivi angajați într-o întrecere.

evadare *sf* [At: RESMERIȚĂ, D. / Pl: *~dări* / E: ***evada*** + *-re*] (Cu determinări introduse de pp „din") **1** Fugă pe ascuns dintr-o închisoare, dintr-un lagăr etc. pentru a scăpa de o detenție sau dintr-o captivitate Si: (rar) *evaziune*. **2** Plecare (în mod discret) de undeva pentru a scăpa dintr-o situație stânjenitoare sau dintr-un anumit mediu. **3** (Fig) Eliberare de o dificultate de ordin moral. **4** (Fig) Sustragere de sub o influență Si: *emancipare*.

evadat, ~ă *smf, a* [At: RESMERIȚĂ, D. / Pl: *~ați, ~e* / E: ***evada***] **1-2** (Persoană) care fuge pe ascuns dintr-o închisoare, lagăr etc. pentru a scăpa de detenție sau captivitate.

evalua *vt* [At: MARIN, PR. I, XXVII/8 / Pzi: *~uez* / E: fr ***évaluer***] **1-2** A aprecia valoarea (în bani). **3** A aprecia în unități de măsură corespunzătoare valoarea unei mărimi. **4** (D. lucrări, teze, teste etc.) A nota.

evaluabil, ~ă *a* [At: ALEXI, W / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***évaluable***] Care poate fi evaluat.

evaluare *sf* [At: ENC. ROM. I, 514 / Pl: *~uări* / E: ***evalua*** + *-re*] **1** Apreciere a unei valori (în bani). **2** Apreciere în unități de măsură corespunzătoare a valorii unei mărimi. **3** (D. lucrări, teste etc.) Notare.

evaluat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: (rar) *~uri* / E: ***evalua***] **1-3** Evaluare (**1-3**).

evaluat[2], ~ă *a* [At: DEX-S / Pl: *~ați, ~e* / E: ***evalua***] **1** (D. valori) Apreciat (în bani). **2** (D. mărimi) Apreciat în unități de măsură corespunzătoare. **3** (D. lucrări, teste etc.) Notat.

evaluativ, ~ă *a* [At: REV. FIL. 1971, 235, ap. DLR ms / Pl: *~i, ~e* / E: ***evalua***] **1** Referitor la valoarea unui lucru. **2-4** Referitor la o evaluare (**1-3**).

evaluație *sf* [At: ASACHI, E. III, 14 / V: ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***évaluation***] **1-2** (Înv) Evaluare (**1-2**).

evaluațiune *sf* vz ***evaluație***

evanescent, ~ă *a* [At: LOVINESCU, M. 109 / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***évanescent***] **1** Care dispare (sau se estompează) treptat. **2** Care durează puțin.

evanescență *sf* [At: DN[2] / Pl: *~țe* / E: fr ***évanescence***] **1** Dispariție (sau estompare) treptată. **2** Însușire a unui lucru, a unui fenomen care durează puțin.

evange *sn* vz *evanghelie*
evangeliar *sn* vz *evangheliar*
evangelic, ~ă *smf, a* vz *evanghelic*
evangelicesc, ~ească *a* vz *evanghelicesc*
evangelie *sf* vz *evanghelie*
evangelist, ~ă *smf, a* vz *evanghelist*
evangeliu *sn* vz *evanghelie*
evangeliza *v* vz *evangheliza*

evanghelesc, ~ească *a* [At: (a. 1765) GCR II, 80/2 / V: (îvr) ***vanghelesc*** / Pl: *~ești* / E: ***evanghelie*** + *-esc*] (Înv) **1** Evanghelie (**1**). **2** (Nob) Evanghelist (**3**).

evanghelest, ~ă *smf, a* vz *evanghelist*

evangheli *vt* [At: SCL 1970, 20 / Pzi: *~lesc* / E: ***evanghelie*** + *-i*] (Nob) A adresa o imprecație.

evangheliar *sn* [At: HASDEU, I. C. I, 145 / V: ***~ngel~*** / Pl: *~e* / E: fr ***évangéliaire***] Carte bisericească în care sunt cuprinse cele patru evanghelii Si: *tetraevanghel*.

evanghelic, ~ă [At: ASACHI, S. L. II, 87 / V: ***~ngel~*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***évangélique***] **1** *a* Care aparține evangheliei (**1**). **2** *a* Care provine de la evanghelie (**1**). **3** *a* Care se referă la evanghelie (**1**). **4** *a* Care este specific evangheliei (**1**). **5** *a* De evanghelie (**1**). **6** *a* (Îs) *Parte ~ică* Partea stângă a altarului, în biserica creștină. **7** *a* Care aparține cultului creștin protestant. **8** *a* Care provine de la cultul creștin protestant. **9** *a* Care se referă la cultul creștin protestant. **10** *a* Care este specific cultului creștin protestant. **11-12** *a, smf* (Care este) adept al cultului creștin protestant.

evanghelicesc, ~ească *a* [At: (a. 1700) GCR I, 337/30 / V: ***~ngel~*** / Pl: *~ești* / E: ***evanghelie*** + *-icesc*] **1-4** (Înv) Evanghelic (**1-4**).

evanghelicește *av* [At: POLIZU / E: ***evanghelie*** + *-icește*] **1-3** (Înv) Conform evangheliei (**1-3**).

evanghelie *sf* [At: COD. VOR. 20/30 / V: (îvr) ***~nge~***, (înv) ***~iu*** *sn*, (înv) ***~nge*** *sn*, (îvr) ***iv~***, (reg) ***ivanghilie, ivangelie, ivăn~***, (pop) ***vanghelie***, (reg) ***vangelie, vanghilie*** / Pl: *~ii* / E: mgr ***εὐαγγέλιον***, vsl ***евангелиѥ***] **1** Doctrina religioasă a lui Iisus Hristos. **2** Fiecare din cele patru scrieri din Noul Testament, care expun viața și doctrina lui Iisus Hristos. **3** Carte de ritual creștin, care reunește cele patru scrieri din Noul Testament, care expun viața și doctrina lui Iisus Hristos Si: *evangheliar, tetraevanghelie*. **4** (Pfm; îe) **Literă** (sau **cuvânt**) **de ~** Lucru mai presus de orice îndoială, care trebuie acceptat întru totul. **5** (Pfm; îe) **A-și vârî** (sau **a-și pune, a-și băga, a-și pleca**) **cap(ul)** (**sănătos** sau **zdravăn, teafăr**) **sub ~** A se însura. **6** (Îae) A-și cauza singur încurcături. **7** Fiecare dintre capitolele unei evanghelii (**2**) citite în cadrul unei slujbe religioase. **8** Moment al liturghiei sau al altei slujbe religioase în care se citește un capitol din evanghelie (**2**). **9** (Pfm; îe) **A-i citi** (cuiva) **~ia** A mustra (pe cineva). **10** (Fig) Scriere fundamentală pentru un crez, pentru o doctrină.

evanghelisire *sf* [At: ȘINCAI, HR. III, 270/26 / Pl: *~ri* / E: ***evanghelisi*** + *-re*] (Înv) Propovăduire a evangheliei (**1**).

evanghelist [At: CORESI, EV. 46 / V: (pop) ***vanghelist***, (înv) ***~lest, ~nghilest, ~ngelist, evănge~***, (rar) ***ivanghil~*** / Pl: *~iști, ~e* și (îrg) *~i* / E: ngr ***εὐαγγελιστής***, vsl ***евангелистъ***] **1** Autor al uneia dintre cele patru evanghelii (**2**). **2-3** *smf, a* (Persoană) care propovăduiește evanghelia (**1**). **4-5** *smf, a* (Mol) (Adept) al uneia dintre sectele reformate ale religiei creștine.

evanghelit *sm* [At: SIMION DASC., ap. DLR ms / Pl: *~iți* / E: ***evanghelie*** + *-it*] (Înv) Adept al cultului creștin protestant.

evangheliza [At: POLIZU / V: ***~nge~*** / Pzi: *~zez* / E: fr ***évangéliser***, lat ***evangelisare***] **1** *vi* (Înv) A propovădui evanghelia (**1**). **2-3** *vtr* (C. i. populația unui teritoriu, a unei țări etc.) A (se) converti la creștinism.

evanghelizare *sf* [At: ARGHEZI, S. XX, 225 / Pl: *~zări* / E: ***evangheliza***] Convertire la creștinism Si: (nob) *evanghelizat¹*.

evanghelizat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***evangheliza***] Evanghelizare.

evanghelizat², ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***evangheliza***] Convertit la creștinism.

evanghelizator *sm*, (nob) *a* [At: LM / Pl: *~i* / E: fr ***évangélisateur***] **1-2** (În religia creștină) (Persoană) care predică din cărțile sfinte.

evanghilest *sm* vz *evanghelist*

evantai *sn* [At: HELIADE, D. J. 9/11 / V: ***~aliu***, (rar) ***~l***, (îvr) ***evăntail, evăntaliu, eventail, eventaliu, evântaliu*** (pl: *~ii*) / Pl: *~e* și *~uri* / E: fr ***éventail***] **1** Obiect confecționat din pene sau din fâșii de hârtie, de pânză etc. pliabile, dispuse radial și montate pe un mâner, care, prin agitare, produce răcoare. **2** (Înv) Apărătoare. **3-4** (Îljv) **În ~** În formă de raze care se răspândesc dintr-un punct în semicerc. **5** (Rar) Ansamblu de lucruri diverse din aceeași categorie.

evantail *sn* vz *evantai*
evantaliu *sn* vz *evantai*

evapora [At: IC. LUM. (1841), 55³¹/1 / Pzi: *evapor* și *~rez* / E: fr ***évaporer***] **1-2** *vri* (D. lichide) A (se) transforma în vapori (la temperaturi inferioare temperaturii de fierbere) Si: *vaporiza*. **3** *vtf* (C. i. lichide) A face să se transforme în vapori. **4** *vr* (D. secreții, seve etc.) A se elimina răspândindu-se în afară sub formă de vapori. **5-6** *vri* (Rar; d. substanțe în stare cristalină) A (se) sublima. **7** *vr* (Fig) A se risipi. **8** *vtf* A face să se destrame. **9** *vr* (Fam; fig) A dispărea, plecând pe neobservate.

evaporabil, ~ă *a* [At: ALEXI, W. / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***évaporable***] Care se poate evapora.

evaporare *sf* [At: COBÎLCESCU, G. 56/10 / Pl: *~rări* / E: ***evapora***] **1** (D. lichide) Transformare în vapori (la temperaturi inferioare temperaturii de fierbere) Si: *evaporat¹, evaporație, vaporizare*. **2** Eliminare a secrețiilor, sevelor etc. care se răspândesc în afară sub formă de vapori Si: *evaporat¹, evaporație*. **3** (Rar; d. substanțe în stare cristalină) Sublimare. **4** (Fig) Risipire. **5** (Fig) Destrămare. **6** (Fam; fig) Dispariție, pe neobservate Si: *evaporat¹*.

evaporat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***evapora***] **1-6** Evaporare (**1-6**).

evaporat², ~ă *smf, a* [At: COSTINESCU / Pl: *~ați, ~* / E: ***evapora***] **1-2** (Frî) (Persoană) împrăștiat(ă). **3** (D. lichide) Transformat în vapori (la temperaturi inferioare celei de fierbere) Si: *vaporizat*. **4** (D. secreții, seve etc.) Eliminat sub formă de vapori. **5** (D. substanțe în stare cristalină) Sublimat. **6** (Fig) Risipit. **7** (Fig) Destrămat. **8** (Fam; fig) Dispărut pe neobservate.

evaporator¹ *sn* [At: DT / Pl: *~oare* / E: fr ***evaporateur***, ger ***Evaporator***] **1** Instalație pentru concentrarea soluțiilor prin fierbere. **2** Parte componentă a unei instalații frigorifice, în care se evaporează lichidul de răcire.

evaporator², ~oare *smf, a* [At: DN² / Pl: *~i, ~oare* / E: ***evapora*** + *-tor*] **1-2** (Muncitor calificat) care lucrează la evaporator¹ (**1**).

evaporație *sf* [At: ELEM. G. 101/1 / V: (înv) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***évaporation***, lat ***evaporatio***] **1-3** Evaporare (**1-3**). 4 (Ccr) Vapori. **5** Eliminare sub formă de vapori a lichidului unui corp Si: *emanație*.

evaporațiune *sf* vz *evaporație*

evaporigraf *sn* [At: LTR / Pl: *~e* / E: ger ***Evaporigraph***] Evaporimetru înregistrator.

evaporimetru *sn* [At: ENC. ROM. / V: ***~rom~*** / Pl: *~re* / E: fr ***évaporimètre***] Instrument folosit la măsurarea vitezei de evaporare a apei.

evaporisitor, ~oare *a* [At: ALBINEȚ, M. 186/1 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***evaporisi*** + *-tor*] (Îvr) Evaporabil.

evaporit *sn* [At: GEOLOGIA, 31 / Pl: *~e* / E: fr ***évaporite***] **1** Sare gemă rezultată din evaporarea apei de mare din lagune sau a apei continentale dintr-un deșert. **2** Rocă sedimentară rezultată din evaporarea apei de mare din lagune sau a apei continentale dintr-un deșert Si: *ghips*.

evaporometru *sn* vz *evaporimetru*

evaza *vt* [At: SCRIBAN, D. / Pzi: *~zez* / E: fr ***évaser***] A lărgi progresiv către una din extremități.

evazare *sf* [At: CĂLINESCU, O. I, 13 / Pl: *~zări* / E: ***evaza***] **1** Lărgire progresivă a unui obiect către una din extremități. **2** (Spc) Extremitate lărgită progresiv.

evazat, ~ă *a* [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~ați, ~e* / E: ***evaza***] (D. obiecte mai ales de îmbrăcăminte) Lărgit progresiv către partea inferioară.

evazie *sf* vz ***evaziune***

evazionism *sm* [At: IORDAN, L. R. 313 / P: *~zi-o~* / Pl: *~e* / E: ***evaziune*** + *-ism*] **1-2** Tendință de evaziune (**2-3**) manifestată prin înstrăinare, neangajare, fugă de real.

evazionist, ~ă [At: DM / P: *~zi-o~* / Pl: *~iști, ~e* / E: ***evaziune*** + *-ist*] **1-2** *smf, a* (Persoană) care se sustrage obligațiilor fiscale. **3-6** *a, smf* (Care este) adept al evazionismului (**1-2**). **7-8** *a* Care reflectă evazionismul (**1-2**).

evaziune *sf* [At: PONTBRIANT, D. / V: (iuz) ***~ie*** / P: *~zi-u ~* / Pl: *~ni* / E: fr ***évasion***, lat ***evasio, -onis***] **1** (Asr) Evadare. **2** Sustragere de la o situație, de la o solicitare etc. **3** Abandonare a unui mediu, a unei situații. **4** (Îs) *~ fiscală* Sustragere de la obligațiile fiscale. **5** Sustragere de la a-și preciza atitudinea.

evaziv, ~ă *a* [At: FILIMON, O. I, 168 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***évasif***] **1-2** *av, a* (Într-un mod) care nu exprimă o atitudine precisă Si: *imprecis, ocolit, vag*.

evazivitate *sf* [At: EMINESCU, în MS. 1580, nr.1, 45 / Pl: *~tăți* / E: ***evaziv*** + *-itate*] **1** Caracter evaziv. **2** Atitudine evazivă.

evăngelist, ~ă *smf, a* vz ***evanghelist***

evăntail *sn* vz ***evantai***

evăntaliu *sn* vz ***evantai***

evântaliu *sn* vz ***evantai***

evcolie *sf* [At: (a. 1793) GÁLDI, M. PHAN. 184 / V: ***av~*** / Pl: *~ii* / E: ngr ***εὐκολία***] (Grî; iuz) **1** Confort. **2** Comoditate.

evdemon *sm* [At: CANTEMIR, IST. 267 / Pl: *~i* / E: ngr ***εὐδαίμων***] (Grî) Înger.

evdemonie *sf* vz ***eudemonie***

evdiometrie *sf* vz ***eudiometrie***

evdoxis *sn* vz ***ecdosis***

evecțiune *sf* [At: ENC. ROM. / P: *~ți-u~* / Pl: *~ni* / E: fr ***évection***, lat ***evectio, -onis***] Deviere a orbitei lunare, provocată de forța de atracție a Soarelui.

evedență *sf* vz ***evidență***

evemerism *sn* vz ***euhemerism***

evenement *sn* vz ***eveniment***

evenemânt *sn* vz ***eveniment***

eveni *vtr* [At: PONTBRIANT, D. / Pzi: *~nesc* / E: lat ***evenire***] (Îdt) **1-2** A (se) întâmpla.

evenimânt *sn* vz ***eveniment***

eveniment *sn* [At: HELIADE, D. J. 3/16 / V: (îvr) ***~mânt, ~nem~, ~nemânt*** / Pl: *~e* și (înv) *~uri* / E: fr ***événement***] **1** Fapt de o importanță deosebită pentru o colectivitate umană (sau pentru un individ). **2** Ceea ce se întâmplă la un moment dat Si: *întâmplare* Vz: *fapt*. **3** (Lpl) Totalitatea împrejurărilor care determină la un moment dat schimbarea unei stări de fapt. **4** (Frr) Incident dramatic într-o operă literară. **5** (În teoria informației) Orice fenomen (sau stare) local(ă) și instantaneu(ee). **6** (Mat) Noțiune de bază din domeniul teoriei probabilităților, care exprimă producerea sau neproducerea unui fenomen în cadrul unui experiment.

evenimențial, ~ă *a* [At: ROMÂNIA LITERARĂ, 1971, nr. 162, 23/1 / P: *~ți-al* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***événimentiel***] **1-3** Care este provocat de anumite evenimente (**1-3**). **4-6** Care se referă la anumite evenimente (**1-3**). **7** Care se mărginește la descrierea evenimentelor (**1-3**), fără a analiza cauzele acestora. **8** De eveniment (**1**).

evenire *sf* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~ri* / E: ***eveni***] (Îdt) Întâmplare.

event *sn* [At: ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 90, 6/2 / Pl: *~uri* / E: eg ***event***] (Spt) **1** Pariu la cursele de cai în care se indică doi câștigători consecutivi. **2** Reeditare a unei performanțe sportive. **3** Record. **4** (La fotbal) Câștigare a campionatului și a cupei.

eventail *sn* vz ***evantai***

eventaliu *sn* vz ***evantai***

eventiv, ~ă *sn, a* [At: DM / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***éventif***] **1-2** (Grm; șîs *verb reflexiv ~*) (Verb reflexiv) care arată că în starea subiectului se produce o schimbare, că subiecul se transpune în altă stare decât aceea în care se găsea.

eventrație *sf* [At: DEX / Pl: *~ii* / E: fr ***éventration***] Ieșire sub piele a viscerelor învelite în sacul peritoneal, apărută în urma unui traumatism sau a unei operații.

eventual, ~ă [At: (a. 1776) URICARIUL I, 179 / V: (înv) ***~uel*** / P: *~tu-al* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***éventuel***] **1** *a* Care are șanse de a se întâmpla Si: *posibil, probabil*. **2-3** *av, a* (În mod) ipotetic. **4** *av* În funcție de caz.

eventualitate *sf* [At: BĂLCESCU, M. V. 70 / P: *~tu-a~* / Pl: *~ități* / E: fr ***éventualité***] **1** Împrejurare viitoare posibilă. **2** Situație care s-ar putea ivi. **3** (Urmat de un determinant substantival în cazul genitiv sau de o construcție infinitivală cu prep. „de") Posibilitate.

eventuel *a, av* vz ***eventual***

everghesie *sf* [At: SĂULESCU, HR. I, 41/20 / Pl: *~ii* / E: ngr ***εὐεργεσία***] (Grî) Binefacere.

everghet *sm* [At: LOVINESCU, S. I, 123 / Pl: *~eți* / E: ngr ***εὐεργέτης***] (Grî; rar) Binefăcător.

eversiune *sf* [At: LM / P: *~si-u~* / Pl: *~ni* / E: fr ***éversion***, lat ***eversio, -onis***] **1** (Liv) Răsturnare. **2** (Liv) Ruinare. **3** (Med) Dislocare a unei membrane din cavitatea ei naturală.

evfonie *sf* vz ***eufonie***

evghenetat *sm* [At: GANE, TR. V. 346 / Pl: *~ați* / E: ngr ***εὐγενετάτος***] (Grî) Nobil.

evghenicesc, ~ească *a* [At: CĂLINESCU, S.C.L. 46 / Pl: *~ești* / E: ***evghenie*** + *-icesc*] (Grî; rar) Nobiliar.

evghenichi *ain* [At: CANTEMIR, I. I. II, 178 / E: ngr ***εὐγενική***] (Grî) Nobil.

evghenicos, ~oasă [At: NEGRUZZI, S. I, 5 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ngr ***εὐγενικός***] (Grî) **1** *a* Nobil. **2** *a* Nobiliar. **3** *smf* (Îf de superlativ construită cu adverbul „prea") Termen reverențios de adresare către un boier. **4** *av* Respectuos.

evghenie *sf* [At: CANTEMIR, HR. 25/11 / Pl: *~ii* / E: ngr ***εὐγένεια***] (Grî) **1** Rangul de boier. **2** (Urmat de un adjectiv posesiv) Termen reverențios de adresare către un boier. **3** Caracter nobil. **4** Distincție, eleganță.

evghenis *sm, a* [At: (a. 1808) FURNICĂ, I. C. 266 / Pl: nct / E: ngr ***εὐγενής***] (Grî) **1-2** Nobil.

evghenisi *vt* [At: CANTEMIR, HR. 89 / Pzi: *~sesc ?* / E: ngr ***εὐγενίζω***] (Grî) A înnobila.

evghenisire *sf* [At: ȘA I (1800), 516 / Pl: *~ri* / E: ***evghenisi***] (Grî; rar) Nobilime.

evghenisit, ~ă *a* [At: CANTEMIR, IST., ap. DLR ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***evghenisi***] (Grî) **1** Nobil. **2** Înnobilat.

evghenist, ~ă *a* [At: A R (1829), 233 / Pl: *~iști, ~e* / E: ***evghenie*** + *-ist*] (Grî) **1-2** *sm, a* Nobil. **3** *a* Nobiliar.

evghenistico *ain* [At: ALECSANDRI, T. 138 / E: ***evghenist***] (Îvr) Nobil.

evghenit *sm* [At: PR. DRAM. 9 / Pl: *~iți* / E: ngr ***εὐγενής***] (Grî) Nobil.

evghenitate *sf* [At: C. GANE, TR. V. 168 / Pl: *~ități* / E: ***evghenie*** + *-itate*] (Liv; nob) Evghenie (**1**).

evglendisi *v* vz ***eglendisi***

evglotie *sf* [At: GÁLDI, M. PHAN. 185 / Pl: *~ii* / E: ngr ***ευγλωττία***] (Grî) Elocvență.

evgnomosine *sf* [At: (a. 1821) GÁLDI, M. PHAN. 185 / Pl: *~ni* / E: ngr ***εὐγνωμοσύνη***] (Grî) Recunoștință.

evharistie *sf* vz ***euharistie***

evhemerism *sn* vz ***euhemerism***

evhologhion *sn* [At: (a. 1699) BV I, 377 / V: ***~logiu, ~iu, efhologhiu, euh~*** (S și: *eucho~*), ***euhologhiu, eucologiu*** (S: *euchologiu*; pl: *euchologii*), ***eucolog, euholog*** / Pl: *~ oane* / E: ngr ***εὐχολόγιον***] (Înv) Molitvenic.

evhologhiu *sn* vz ***evhologhion***

evhologiu *sn* vz ***evhologhion***

evicție *sf* vz ***evicțiune***

evicțiune *sf* [At: ȘINCAI, HR. III, 212/28 / V: ***~ie*** / P: *~ți-u~* / Pl: *~ni* / E: fr ***éviction***, lat ***evictio, -onis***] (Jur) Pierdere a posesiunii unui bun mobil

(sau imobil) ca urmare a exercitării de către o altă persoană a dreptului său asupra aceluiași bun.

evida *vt* [At: DN² / Pzi: *~dez* / E: fr *évider*] (Rar) 1 A scobi pe dinăuntru Si: (nob) *evidat*[1]. 2 A decupa.

evidare *sf* [At: ABC SĂN. 269 / Pl: *~dări* / E: *evida*] 1 (Rar) Scobire pe dinăuntru. 2 (Rar) Decupare. 3 (Med) Intervenție chirurgicală prin care se extrag țesuturi (organe etc.) Si: (nob) *evidat*[1].

evidat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: *evida*] (Nob) 1-2 (Rar) Evidare (1-2). 3 (Med) Evidare (3).

evidat[2], *~ă* *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: *evida*] 1 (Rar) Scobit pe dinăuntru. 2 (Rar) Decupat. 3 (Med; d. țesuturi, organe) Extras.

evident, ~ă [At: IORGOVICI, O. 40/23 / V: (îvr) *~e ain, ~dint, ~ă, ~dinte ain* / Pl: *~nți, ~e* / E: fr *évident*, lat *evidens, -ntis*] 1 *a* Care este ușor perceptibil Si: *clar, lămurit, limpede, manifest, vădit, vizibil*, (rar) *reliefant*, (liv) *ostensibil*. 2 *a* Care nu mai poate fi pus la îndoială Si: *indiscutabil, neîndoielnic*. 3 *av* Desigur. 4 *av* Fără îndoială. 5 *av* În mod clar. 6 *av* În mod cert.

evidente *ai* vz *evident*

evidența *v* vz *evidenția*

evidență *sf* [At: IORGOVICI, O. 40/25 / V: (pop) *eved~*, (înv) *~ție, ~dință*, (îvr) *~ția* / Pl: *~țe* / E: fr *évidence*, it *evidenza*, lat *evidentia*] 1 Claritate în perceperea unui lucru. 2 Certitudine. 3 (Îe) **A scoate** (sau **a pune**) **în ~** A scoate la iveală. 4 (Îae) A sublinia. 5 (Îe) **A se scoate** (sau **a se pune**) **în ~** A căuta să se facă remarcat. 6 (Îae) A-și sublinia ostentativ meritele. 7 (Îe) **A ieși în ~** A se reliefa. 8 (Îe) A se remarca (dintr-un grup, dintr-o mulțime). 9 (Rar; îe) **A fi în ~** A fi vizibil. 10 (Îe) **A fi în ~ta** (cuiva) A fi sub observația cuiva. 11 (Îae) A se afla în baza de date a cuiva. 12 Înregistrare a tuturor lurărilor, bunurilor, persoanelor etc. legate de o anumită activitate. 13 (Ccr) Listă care cuprinde înregistrări de lucrări, bunuri, persoane etc. legate de o anumită activitate. 14 (Îe) **A ține** (sau **a păstra**) **~ta** sau **a ține** (sau **a avea**) **în ~** A înregistra și a păstra la zi situația bunurilor, a lucrurilor și a persoanelor legate de o anumită activitate. 15 (Îe) **A avea ~ta** (cuiva sau a ceva) A nota în vederea unei observări mai atente. 16 (Îs) *~ta populației* Birou al poliției care înregistrează datele civice ale cetățenilor. 17 (Îas) Bază de date rezultată în urma înregistrării datelor civice ale cetățenilor.

evidenția [At: LM / P: *~ți-a* / V: (nob) *~ta* / Pzi: *~iez* / E: *evidență*] 1 *vt* A a scoate în evidență. 2 *vt* A recunoaște oficial meritele sau succesele obținute (în muncă) de cineva. 3 *vr* A se remarca.

evidențiare *sf* vz *evidențiere*

evidențiat, ~ă [At: CĂLINESCU, S. 329 / P: *~ți-at* / Pl: *~ați, ~e* / E: *evidenția*] 1-2 *a* Care a fost scos în evidență (3-4). 3-4 *smf, a* (Persoană) căreia i s-au recunoscut oficial meritele sau succesele (în muncă).

evidenția *sf* vz *evidență*

evidenție *sf* vz *evidență*

evidențiere *sf* [At: CARAGIALE, O. VII, 278 / V: (îvr) *~iare* / P: *~ți-e~* / Pl: *~ri* / E: *evidenția*] 1-2 Punere în evidență (3-4). 3 Recunoaștere oficială a meritelor sau a succeselor (în muncă) obținute de cineva.

evidint, ~ă *a* vz *evident*

evidinte *ai* vz *evident*

evidință *sf* vz *evidență*

evince *v* vz *evinge*

evingător *sm* [At: HAMANGIU, C. C. 345 / Pl: *~i* / E: *evinge* + *-ător*] (Jur; înv) Persoană care deține un bun pe nedrept.

evinge *vt* [At: HAMANGIU, C. C. 262 / V: (înv) *~nce* / Pzi: *eving* / E: fr *évincer*, lat *evincere*] 1 (Îdt) A învinge. 2 (Îdt) A înlătura. 3 (Jur) A prelua, prin evicțiune, un drept de proprietate.

evingere *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: *evinge*] 1 (Nob) Învingere. 2 (Nob) Înlăturare. 3 (Jur) Preluare, prin evicțiune, a unui drept de proprietate.

evins, ~ă *a* [At: LM / Pl: *~nși, ~e* / E: *evinge*] (Jur) 1 Care a fost deposedat prin lege de un bun deținut pe nedrept. 2 (D. bunuri, obiecte etc.) Care a fost contestat și anulat ca proprietate, pe cale juridică.

evirație *sf* [At: DN² / P: *~ți-e* / Pl: *~ii* / E: fr *évirațion*] (Rar) 1 Castrare. 2 Impotență precoce.

eviscera *vt* [At: VÎN. PESC. 1962, 9 / Pzi: *~rez* / E: fr *éviscérer*] A scoate organele din cavitatea abdominală și toracică (la animalele tăiate pentru consum).

eviscerare *sf* [At: VÎN. PESC. 1962, 9 / Pl: *~rări* / E: *eviscera*] Scoatere a organelor din cavitatea abdominală și toracică (la animalele tăiate pentru consum).

eviscerat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: *eviscera*] Eviscerare.

eviscerat[2], *~ă* *a* [At: VÎN. PESC. 1961, 13 / Pl: *~ați, ~e* / E: *eviscera*] Căruia i s-au scos organele din cavitatea abdominală și toracică.

evita *vt* [At: GR.R.N. II, 47/18 / Pzi: *evit*, (înv) *~tez* / E: fr *éviter*, lat *evitare*] 1 (C. i. ceva neplăcut sau care ar putea să aducă neplăceri) A împiedica. 2 (C. i. ceva neplăcut sau care ar putea să aducă neplăceri) A îndepărta. 3 (C. i. ceva neplăcut sau care ar putea să aducă neplăceri) A se feri de... 4 (Rar; construit cu un complement în dativ) A face să nu sufere. 5 (C. i. oameni) A căuta să scape de... Si: *a ocoli*. 6 (Mrn) A schimba direcția unei nave, aducând-o cu prova în vânt sau în curent.

evitabil, ~ă *a* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~i, ~e* / E: fr *évitable*, lat *evitabilis*] Care poate fi evitat.

evitabilitate *sfs* [At: DN² / E: *evitabil* + *-itate*] (Rar) Caracterul a ceea ce este evitabil.

evitare *sf* [At: DÎMBOVIȚA (1858), 7¹/29 / Pl: *~tări* / E: *evita*] 1 Împiedicare a unui eveniment neplăcut. 2 Îndepărtare a unor factori care puteau produce neplăceri. 3 Păstrare a unei atitudini rezervate față de cineva sau de ceva. 4 Ocolire a cuiva. 5 (Mrn) Schimbare a direcției unei nave, aducând-o cu prova în vânt sau în curent.

evitație *sf* [At: GR.R. N. II, 96/23 / V: *~iune* / Pl: *~ii* / E: nct] (Înv) 1-4 Evitare (1-4).

evitațiune *sf* vz *evitație*

evlavicos, ~oasă *a* [At: (a. 1726) GÁLDI, M. PHAN. 185 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ngr **εὐλαβητικός**] (Grî) Evlavios.

evlavie *sf* [At: IST. Ț. R. 122 / Pl: *~ii*, (înv) *~lăvii* / E: ngr **εὐλάβεια**] 1 Sentiment religios manifestat printr-o scrupuloasă îndeplinire a practicilor bisericești Si: *cucernicie, devoțiune, pietate, religiozitate, smerenie*. 2 Atașament sincer și puternic pentru biserică și practicile sale, pentru reprezentanții săi Si: *cucernicie, devoțiune, pietate, religiozitate, smerenie*. 3-4 (Îljv) **Cu ~** Evlavios. 5 (Pex) Comportare respectuoasă. 6 Devotament (puternic) față de o persoană sau pentru un lucru, pentru o idee etc. Si: *adorație, venerație*.

evlavios, ~oasă [At: I. GOLESCU, C. / P: *~vi-os* / V: (reg) ***iv~, ivavli~, vlavios, vlăviuos*** / Pl: *~oși, ~oase* / E: *evlavie* + *-os*] 1-2 *smf, a* (Persoană) care este cuprinsă de evlavie (1) Si: *cucernic, pios, religios*, (înv) *evlavnic*. 3 *a* (D. fizionomia, manifestările, creațiile etc. oamenilor) Care rezultă dintr-un sentiment de evlavie (1). 4 *a* (D. fizionomia, manifestările, creațiile etc. oamenilor) Care exprimă evlavie (1).

evlavisi [At: IST. AM. 18ᵛ/20 / Pzi: *~sesc* / E: ngr aor. lui **εὐλαβοῦμαι**)] (Grî) 1 *vt* A respecta. 2 *vt* A venera. 3 *vr* A se smeri.

evlavnic, ~ă *a* [At: KLEIN, D. 215 / Pl: *~ici, ~ice* / E: *evlavie* + *-nic*] (Înv) Evlavios (2).

evmenie *sf* [At: (a. 1787) GÁLDI, M. PHAN. 185 / Pl: nct / E: ngr **εὐμένεια**] (Grî; rar) Bunăvoință.

evmenos *av* [At: DUMITRACHE, 415 / A: nct / E: ngr **εὐμενῶς**] (Grî; rar) Cu bunăvoință.

evnie *sf* [At: (a. 1786) GÁLDI, M. PHAN. 186 / Pl: *~ii* / E: ngr **εὔνοια**] (Grî; rar) 1 Bunăvoință. 2 Îngăduință.

evnuh *sm* vz *eunuc*

evoca *vt* [At: PONTBRIANT, D. / Pzi: *evoc*, (3) (rar) *evoacă* / E: fr *évoquer*, lat *evocare*] 1 A aduce în conștiință fapte, evenimente, împrejurări etc. trecute Si: *a aminti*. 2 A zugrăvi prin cuvinte imaginea unui lucru cunoscut, dar petrecut demult. 3 (Rar) A chema spiritele morților cu ajutorul vrăjilor, al formulelor magice. 4 (Jur) A retrage un proces de la

un tribunal pentru a fi deferit altui tribunal. **5** A descrie. **6** A scoate în relief.

evocabil, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***evocable***] **1-2** Care merită să fie evocat (**1-2**).

evocant, ~ă *a* [At: SFC II, 112 / Pl: *~nți, ~e* / E: ***evoca*** + *-ant*] **1-2** (Rar) Evocator (**1-2**).

evocare *sf* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~cări* / E: ***evoca***] **1** Aducerea în conștiință a faptelor, evenimentelor, împrejurărilor etc. trecute Si: (rar) *evocație* (**1**). **2** Zugrăvirea prin cuvinte a imaginii unui lucru cunoscut, dar petrecut demult Si: (rar) *evocație* (**2**). **3** (Rar) Chemare a spiritelor morților cu ajutorul vrăjilor, al formulelor magice Si: (rar) *evocație* (**3**). **4** (Jur) Retragerea unui proces de la un tribunal pentru a fi deferit altui tribunal Si: (rar) *evocație* (**4**). **5** Descriere. **6** Scoatere în relief. **7-9** (Ccr) Compoziție literară în care se evocă (**1-2, 5**) ceva. **10-11** (Îla) **De ~** Evocator (**1-2**).

evocat, ~ă *a* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~ați, ~e* / E: ***evoca***] **1-2** (D. evenimente, fapte, împrejurări, persoane etc. din trecut) Care a fost readus în conștiință sau care a fost zugrăvit prin cuvinte. **3** (D. spiritele morților; rar) Chemat cu ajutorul vrăjilor, al formulelor magice etc. **4** (Jur; d. un proces) Retras de la un tribunal pentru a fi deferit altui tribunal. **5** Descris. **6** Scos în relief.

evocativ, ~ă *a* [At: D. ZAMFIRESCU, R. 19 / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***evocativus***] **1-2** Evocator (**1-2**).

evocator, ~oare [At: LM / V: ***~iu*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***evoca*** + *-tor*] **1-2** *a* Care are însușirea de a evoca (**1-2**) Si: (rar) *evocant* (**1-2**). **3-6** *smf, a* (Persoană) care face evocări (**1-2**). **7** *a* Care evocă (**4**).

evocatoriu, ~ie *smf, a* vz ***evocator***

evocație *sf* [At: PONTBRIANT, D. / V: (înv) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***évocation,*** lat ***evocatio, -onis***] **1-4** (Rar) Evocare (**1-4**).

evocațiune *sf* vz ***evocație***

evoe *i* [At: I. VĂCĂRESCUL, P. 176/21 / E: fr ***évoé,*** lat ***evoe***] Strigăt (al bacantelor) în onoarea lui Bachus.

evolua *vi* [At: IBRĂILEANU, S. L. 3 / P: *~lu-a* / Pzi: *~uez* / E: fr ***évoluer***] **1** A-și urma cursul Si: *a se desfășura*. **2** A se prezenta. **3** (Spc; d. boli) A se dezvolta treptat. **4** (Spt) A susține un meci Si: *a juca*. **5** (Spt) A participa. **6** A trece printr-o serie de transformări, prin diferite faze progresive, spre o treaptă superioară Si: *a se dezvolta, a se modifica, a se transforma*. **7** A se deplasa cu mișcări largi (circulare). **8** A executa evoluții (**1**).

evoluabil, ~ă *a* [At: LOVINESCU, M. 158 / Pl: *~i, ~e* / E: ***evolua*** + *-bil*] (Nob) Care poate evolua (**6**).

evoluare *sf* [At: PÂRVAN, I. F. 125 / P: *~lu-a~* / Pl: *~uări* / E: ***evolua***] **1** Desfășurare. **2** Prezentare. **3** (Spc) Dezvoltare treptată a unei boli. **4** (Spt) Susținere a unui meci. **5** (Spt) Participare. **6** Evoluție (**2**). **7** Deplasare cu mișcări largi (circulare) Si: *evoluție* (**10**). **8** Executare de evoluții (**1**).

evoluat, ~ă *a* [At: IBRĂILEANU, A. 108 / P: *~lu-at* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***evolua***] **1** Desfășurat. **2** Prezentat. **3** (Spc; d. boli) Care se dezvoltă treptat. **4** Care a ajuns, prin faze succesive, la un stadiu superior de dezvoltare. **5** (D. oameni) Dezvoltat din punct de vedere intelectual.

evoluciune *sf* vz ***evoluție***

evolută *sf* [At: DT / Pl: *~te* / E: fr ***evolute,*** ger ***Evolute***] **1** (Mat) Curbă, loc geometric al centrelor de curbură ale unei curbe date Si: *desfășurată*. **2** (Bot) Organ răsucit pe partea dorsală.

evolutiv, ~ă *a* [At: DDRF / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***évolutif***] **1** Care se dezvoltă treptat și neîntrerupt. **2** Care ține de evoluție (**2**). **3** (Med) Care se modifică neîncetat, agravându-se. **4-8** Evoluționist (**1-5**).

evolutoriu, ~ie *a* [At: EMINESCU, O. XV, 325 / Pl: *~ii* / E: ***evolua*** + *-toriu*] (Înv) Care evoluează (**6**).

evoluție *sf* [At: (a. 1829) CR, 256[1]/30 / V: (rar) ***~iune,*** (îvr) ***~uciune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***évolution,*** lat ***evolutio, -onis***] **1** (Înv) Mișcare de trupe, de flote sau de avioane în scopul executării unor schimbări de poziție în cadrul manevrelor militare. **2** Trecere printr-o serie de transformări, faze succesive spre o treaptă superioară Si: *dezvoltare, evoluare* (**6**), *modificare, transformare*. **3** (Blg) Transformare succesivă a speciilor de animale care are ca rezultat specii cu însușiri superioare. **4** Schimbare. **5** (Flz) Una dintre cele două forme ale procesului dialectic al mișcării în natură și în societate, constând din shimbări cantitative neînsemnate, imperceptibile, necontenite care pregătesc schimbări radicale, calitative. **6** Desfășurare. **7** Mod de manifestare, de desfășurare a unei activități (artistice, sportive etc.). **8** Succesiune a etapelor unei activități (artistice, sportive etc.). **9** (Med) Totalitatea diferitelor faze prin care trece o boală. **10** Evoluare (**7**). **11** (Ast) Mișcare completă de revoluție a unui astru în jurul altuia. **12** (Spc) Succesiunea schimbărilor de poziție a unui avion.

evoluționa *vi* [At: CONTA, O. F. 215 / Pzi: *~nez* / E: fr ***évolutionner***] (Frî) A trece printr-o serie de transformări.

evoluționar, ~ă *a* [At: NEGULICI / P: *~ți-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***évolutionnaire***] **1** (Înv; d. ofițeri) Care conduce evoluțiile (**1**) militare. **2** Care este de natura evoluției (**5**). **3** Care are legătură cu evoluția (**5**).

evoluționism *sn* [At: SCRIBAN, D. / P: *~ți-o~* / E: fr ***évolutionnisme***] **1** Concepție idealistă care respinge ideea dezvoltării revoluționare, în salturi și schimbările calitative în procesul dezvoltării. **2** Concepție filozofică potrivit căreia Universul, Pământul, ființele vii, societatea etc. trec printr-un proces istoric de evoluție, ele fiind privite din punctul de vedere al acestei dezvoltări. **3** Știință despre dezvoltarea evolutivă a lumii animale și vegetale. **4** (Prc) Teoria lui Lamarck, Darwin etc. despre evoluția speciilor de plante și animale, despre transformarea lor unele într-altele Si: *transformism*. **5** (Îs) **~** *plat* Concepție mecanicistă care reduce dezvoltarea la o evoluție (**2**) înțeleasă exclusiv ca o acumulare cantitativă.

evoluționist, ~ă [At: BARCIANU / P: *~ți-o~* / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***évolutionniste***] **1-5** *a* (D. concepții, teorii) Care se referă la evoluționism (**1-5**) Si: *evolutiv* (**4-8**). **6-10** *a* Care are la bază evoluționismul (**1-5**). **11-15** *smf* Adept al evoluționismului (**1-5**).

evoluțiune *sf* vz ***evoluție***

evolventă *sf* [At: ORBONAȘ, MEC. 325 / Pl: *~te* / E: ger ***Evolvente***] (Mat) Traiectorie ortogonală a tangentelor unei curbe plane.

evonim *sm* [At: LM / Pl: *~i* / E: lat ***evonymus***] (Bot) Salbă-moale (*Evonymus latifolius*).

evonimin *sm* vz ***evonimină***

evonimină *sf* [At: LM / V: (înv) ***~min*** *sm* / E: fr ***évonymine***] Extract alcoolic uscat folosit în medicină ca laxativ.

evorsiune *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~ni* / E: eg ***evorsion,*** ger ***Evorsion***] Acțiune erozivă a apei curgătoare care, datorită căderii verticale, formează vârtejuri antrenând nisipul și pietrișul.

evreiană *sf* [At: PO 181/17 / Pl: *~ne* / E: ***evreu*** + *-iană*] **1-2** (Îvr) Evreică (**1-4**).

evreică [At: VALIAN, V. / Pl: *~ice* / E: rs ***еврейка***] **1-2** *sf, a* (Femeie) care face parte din neamul evreilor. **3-4** *sf, a* (Femeie) care este de origine evreiască. **5** *af* Care aparține evreilor.

evreicuță *sf* [At: SFC IV, 157 / Pl: *~țe* / E: ***evreică*** + *-uță*] **1-4** (Șhp) Evreică (**1, 3**) (mică).

evreiesc, ~ească *a* [At: COD. VOR. 78/3 / P: *e-vre-iesc* / Pl: *~ești* / E: ***evreu*** + *-esc*] **1** Care aparține evreilor (**8**) Si: (îvr) *evreu* (**10**). **2** Privitor la evrei (**8**) Si: (îvr) *evreu* (**11**). **3** Care este caracteristic evreilor (**8**) Si: (îvr) *evreu* (**12**). **4** Care aparține evreilor (**8**) Si: *evreu* (**13**).

evreiește *av* [At: LB / P: *e-vre-ie~* / E: ***evreu*** + *-ește*] **1** Ca evreii (**8**). **2** În limba ebraică.

evreime *sf* [At: (a. 1821) GCR II, 241/3 / E: ***evreu*** + *-ime*] **1** Mulțime de evrei (**8**). **2** Totalitatea evreilor (**8**).

evreism *sn* [At: COSTINESCU / E: ***evreu*** + *-ism*] Religie monoteistă practicată de evrei, ale cărei precepte sunt cuprinse în Vechiul Testament Si: *iudaism, mozaism*.

evreu, ~ee [At: PSALT. SCH. 200 / V: (înv) ***~breu*** *sm* / Pl: *~ei,* (înv) *~ee* / E: slv ***евреину***] **1-2** *smf, a* (Persoană de religie mozaică) ce face parte din populația originară prin tradiție din Iudeea antică. **3** *smp* Popor răspândit în aproape toate țările de pe glob, urmaș al populației din Palestina antică sau al altor neamuri care au adoptat religia mozaică. **4-5**

smf, a (Persoană) care face parte din populația de bază a actualului stat Israel. **6-7** *smf, a* (Om) originar din Israel. **8** *smp* Popor care locuiește pe teritoriul actualului stat Israel. **9** *sf* (Rar) Limbă vorbită de evrei (**8**). **10-13** (Înv; rar la feminin) Evreiesc (**1-4**).

evrica *i* [At: ALEXI, W. / E: ngr ***εὕρηκα***] (Liv) Exclamație de bucurie folosită mai ales la rezolvarea unei probleme dificile.

evroclidon *s* [At: COD. VOR. 88/2 / V: ***vrocni~*** / A: nct / E: slv *невроклидон*] (Îvr) Vânt puternic și rece Si: *crivăț, vifor*.

evropaicesc, ~ească *a* [At: PALLADI, C. 14/5 / P: *~pa-i~* / Pl: ***~ești*** / E: ***Evropa*** + *-icesc*] (Înv) European.

evropean, ~ă *smf, a* vz ***european***

evropeic, ~ă *a* [At: AR (1829) 131²/31 / P: *~ro-pe~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***Evropa*** + *-ic*] (Înv) European.

evropenesc, ~ească *a* vz ***europenesc***

evropenește *av* vz ***europenește***

evropesc, ~ească *a* vz ***europesc***

evropeu, ~ee *smf, a* vz ***europeu***

evropienesc ~ească *a* vz ***europenesc***

evropinesc, ~ească *a* vz ***europenesc***

evsevie *sf* [At: CANTEMIR, IST. 350 / E: ngr ***εὐσέβεια*** (Îvr) **1** Pietate. **2** Religiozitate.

evsplahnie *sf* [At: (a. 1788) GALDI, M. PHAN. 186 / Pl: *~ii* / E: ngr ***εὐσπλαγχία***] (Grî) Evlavie.

evtihie *sf* [At: CANTEMIR, IST. 176 / V: ***eft~*** / Pl: *~ii* / E: ngr ***ἐὐτυχία***] (Grî) **1** Mulțumire. **2** Fericire.

evulsie *sf* vz ***evulsiune***

evulsiune *sf* [At: LM / P: *~si-u~* / V: ***~ie*** / Pl: *~ni* / E: fr ***évulsion***] (Liv) **1** Smulgere. **2** Scoatere. **3** Extracție.

ex- [At: STAMATI, D. / V: (înv) ***es-*** / E: lat ***ex***] Element prim de compunere savantă cu sensul: **1** Fost. **2** Decăzut dintr-o anumită demnitate. **3** Decăzut din anumite drepturi. **4** Afară de...

exa- vz ***hexa-***

exabora [At: PONTBRIANT, D. / V: ***~bura*** / Pzi: *~rez* / E: ***ex-*** + ***abura***] (Îdt) **1-2** *vtr* A (se) evapora (). **3** *vi* A exala (**4**).

exaborare *sf* [At: PONTBRIANT, D. / V: ***~bur~*** / Pl: *~rări* / E: ***exabora***] (Îdt) **1** Evaporare (**1**). **2** Exalare (**3**).

exaborat¹ *sn* [At: MDA ms / V: ***~bur~*** / Pl: *~uri* / E: ***exabora***] (Nob) **1** Evaporare (**1**). **2** Exalare (**3**).

exaborat², ~ă *a* [At: PONTBRIANT, D. / V: ***~bur~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***exabora***] (Rar) **1** (D. lichide) Care s-a transformat în vapori. **2** (D. vapori) Degajat².

exabura *v* vz ***exabora***

exaburare *sf* vz ***exaborare***

exaburat¹ *sn* vz ***exaborat¹***

exaburat², ~ă *a* vz ***exaborat²***

ex-abrupto *av* [At: DEX / E: lat ***ex abrupto***] **1** Brusc. **2** Dintr-o dată. **3** Pe nepregătite.

exacerba *vt* [At: LM / Pzi: *~bez* / E: fr ***exacerber***, lat ***exacerbare***] (Liv) **1** A intensifica o pasiune sau o suferință fizică. **2** A accentua. **3** A exagera un sentiment sau o suferință fizică. **4** (Liv; d. oameni) A exaspera (**1**).

exacerbare *sf* [At: CONTEMP., S. II, 1984, nr. 105, 411 / Pl: *~bări* / E: ***exacerba***] (Liv) **1** Intensificare a unei pasiuni sau a unei suferințe fizice Si: *exacerbat¹* (**1-2**), *exacerbație* (**1-2**). **2** Accentuare. **3** Exagerare a unui sentiment sau a unei suferințe fizice Si: *exacerbat¹* (**3**), *exacerbație* (**3**). **4** (Liv) Exasperare (**1**).

exacerbat¹ *sn* [At: MDA / Pl: *~uri* / E: ***exacerba***] (Liv; rar) **1-3** Exacerbare (**1-3**). **4** (Liv) Exasperare (**1**).

exacerbat², ~ă *a* [At: LM / Pl: *~ați, ~e* / E: ***exacerba***] (Liv) **1** Intensificat². **2** Accentuat². **3** (D. sentimente sau suferințe fizice) Exagerat² (**1**). **4** (Liv; d. oameni) Exasperat² (**1**).

exacerbație *sf* [At: COSTINESCU / V: ***~iune***, (înv) ***esa~, esacerbațiune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***exacerbation***] (Liv) **1-3** Exacerbare (**1-3**). **4** (Liv) Exasperare (**1**).

exacerbațiune *sf* vz ***exacerbație***

exact, ~ă [At: HELIADE, A. 33/10 / P: *eg-zact* / Pl: *~cți, ~e* / E: fr ***exact***, lat ***exactus***] **1-2** *av, a* (În mod) conform cu realitatea. **3-4** *av, a* (În mod) pe deplin concordant cu adevărul. **5** *a* (Îs) *Științe ~e* Științe ale căror rezultate se pot prezenta în formă matematică. **6-7** *av, a* (Într-un mod) care reproduce întocmai un model. **8-9** *av, a* (În mod) conform cu originalul. **10-11** *av, a* (În mod) punctual. **12** *a* (D. oameni) Care nu este niciodată în întârziere. **13-14** *av, a* (Într-un mod) conform cu un program prestabilit. **15-16** *av, a* (Într-un mod) care este egal cu mărimea măsurată, fără nici o aproximație. **17-18** *a, av* (Care se face) cu grijă. **19-20** *av, a* Riguros. **21** *a* (D. oameni) Care face orice lucru cu grijă, respectând riguros normele. **22** *av* Fără nici o abatere. **23** *av* Tocmai. **24** *av* Chiar.

exactemente *av* [At: MARIN, F. 411/18 / P: *eg-za~* / E: fr ***exactement***] (Frî) **1-9** Exact (**1,3,6,8,10,13,15,18-19**).

exacteță *sf* [At: ASACHI, E. III, 18/7 / P: *eg-za~* / Pl: *~ți* / E: cf *exact*] (Înv) **1-4** Exactitate (**1-4**). **5** Punctualitate. **6-10** Exactitate (**6-10**).

exactitate *sf* [At: EPISCUPESCU, O. Î. 211/3 / V: ***esa~, eza~*** / P: *eg-zac~* / Pl: *~tăți* / E: ***exact*** + *-itate*] **1** Conformitate perfectă cu realitatea Si: *exactitudine* (**1**), (înv) *exacteță* (**1**), *exactiteță* (**1**). **2** Concordanță perfectă cu adevărul Si: *exactitudine* (**2**), (înv) *exacteță* (**2**), *exactiteță* (**2**). **3** Lipsită de exagerări, inadvertențe sau denaturări Si: *exactitudine* (**3**), (înv) *exacteță* (**3**), *exactiteță* (**3**). **4** Fidelitate deplină a reproducerii unui model Si: *exactitudine* (**4**), (înv) *exacteță* (**4**), *exactiteță* (**4**). **5** Punctualitate. **6** Conformitate deplină cu un program prestabilit Si: *exactitudine* (**6**), (înv) *exacteță* (**6**), *exactiteță* (**6**). **7** Lipsă de erori sau abateri Si: *exactitudine* (**7**), (înv) *exacteță* (**7**), *exactiteță* (**7**). **8** Egalitate perfectă cu mărimea măsurată, fără nici o aproximație Si: *exactitudine* (**8**), (înv) *exacteță* (**8**), *exactiteță* (**8**). **9** Grijă minuțioasă și scrupuloasă pentru orice detaliu Si: *exactitudine* (**9**), (înv) *exacteță* (**9**), *exactiteță* (**9**). **10** Respectare riguroasă a normelor, fără nici o abatere Si: *exactitudine* (**10**), (înv) *exacteță* (**10**), *exactiteță* (**10**).

exactiteță *sf* [At: STAMATI, F. 49/15 / P: *eg-z~* / V: ***esa~*** / Pl: *~ți* / E: cf *exactitate, exacteță*] (Înv) **1-4** Exactitate (**1-4**). **5** Punctualitate. **6-10** Exactitate (**6-10**).

exactitudine *sf* [At: CODRU-DRĂGUȘANU, C. 212 / V: ***esa~*** / P: *eg-zac~* / Pl: *~ni* / E: cf fr *exactitude*] **1-4** Exactitate (**1-4**). **5** Punctualitate. **6-10** Exactitate (**6-10**).

exactor, ~oare [At: LM / V: ***esa~, esactoriu*** / Pl: *~i* / E: fr ***exacteur***, lat ***exactor***] (Înv) **1** *smf* Perceptor. **2-3** *smf, a* (Pex) (Persoană) care pretinde ceea ce i se datorează. **4** *smf* (Rar) Controlor. **5-6** *smf, a* (Îf *esa~*) (Persoană) care șantajează. **7-8** *smf, a* (Persoană) care comite o exacțiune (**1**). **9** *sm* (Rar; îf *esactoriu*) Călău.

exactorat *sn* [At: BARIȚIU, P. A. III, 148 / V: ***esa~*** / Pl: *~e* / E: ***exactor*** + *-at*] (Înv; Trs) **1-2** Birou în care activează un exactor (**1,4**).

exacție *sf* vz ***exacțiune***

exacțiune *sf* [At: BARIȚIU, P. A. I, 142 / P: *~ți-u~* / V: (înv) ***esa~, ~acție*** / Pl: *~ni* / E: fr ***exaction***, lat ***exactio, -onis***] (Jur) **1** Acțiune a unui agent fiscal care pretinde de la contribuabili, prin abuz de putere sau prin violență, sume mai mari decât trebuie plătite în mod legal sau sume care nu sunt datorate de aceștia. **2** Venit realizat abuziv, prin spoliere, de către un agent fiscal. **3** (Rar; îf *esa~*) Percepere riguroasă a impozitelor. **4** (Rar; îf *esa~*) Pretindere a unui drept. **5** (Rar; îf *esa~*)Șantaj. **6** (Îvr) Șicană. **7** (Îvr) Necaz. **8** (Îvr) Expulzare (**1**). **9** (Îvr) Sfârșit al unei lucrări.

exaedru *sn* vz ***hexaedru***

ex aequo *lav* [At: CADE / P: *ecsecvo* / E: lat ***ex aequo***] (Liv) **1** La egalitate. **2** În mod egal.

exafla *vt* [At: HEM. 456 / V: ***esa~*** / Pzi: *~aflu* / E: lat ***exafflo***] (Reg) A afla.

exagera [At: I. GOLESCU, C. I. 142ʳ / V: (înv) ***esa~*** / Pzi: *~rez* și (înv) *~ger* / E: fr ***exagérer***, lat ***exaggerare***] **1** *vt* A reprezenta un fapt în dimensiuni mărite sau micșorate față de realitate. **2** *vt* A deforma realitatea prin mărirea sau micșorarea proporțiilor unui fapt. **3-4** *vtr* A (se) amplifica peste măsură. **5-6** *vtr* (A deveni sau) a face să devină mai intens. **7-8** *vtr*

(D. un sentiment) A (se) exalta (4). **9** *vt* A accentua anumite laturi sau proporții din realitate, cu scopul de a le scoate în evidență. **10** *vt* A acorda unui element o importanță mai mare decât merită în realitate.

exagerare *sf* [At: NEGULICI / V: (înv) ***esa~*** / Pl: *~rări* / E: ***exagera***] **1** Reprezentare a unui fapt în dimensiuni mărite sau micșorate față de realitate Si: (rar) *exagerat*[1] **(1)**, *exagerație* **(1)**. **2** Deformare a realității prin mărirea sau micșorarea proporțiilor faptelor Si: (rar) *exagerat*[1] **(2)**, *exagerație* **(2)**. **3** Amplificare peste măsură Si: (rar) *exagerat*[1] **(3)**, *exagerație* **(3)**. **4** Intensificare. **5** Exaltare a unui sentiment Si: (rar) *exagerat*[1] **(5)**, *exagerație* **(5)**. **6** Accentuare a anumitor laturi sau proporții din realitate, cu scopul de a le scoate în evidență Si: (rar) *exagerat*[1] **(6)**, *exagerație* **(6)**. **7** Acordare unui element a unei importanțe mai mari decât merită în realitate Si: (rar) *exagerat*[1] **(7)**, *exagerație* **(7)**. **8** Depășire a limitelor obișnuite Si: (rar) *exagerat*[1] **(8)**, *exagerație* **(8)**. **9** Lipsă de măsură Si: (rar) *exagerat*[1] **(9)**, *exagerație* **(9)**. **10** Exces **(1)**.

exagerat[1] *sn* [At: MDA ms / V: (înv) ***esa~*** / Pl: *~uri* / E: ***exagera***] (Rar) **1-3** Exagerare **(1-3)**. **4** Intensificare. **5-9** Exagerare **(5-9)**.

exagerat[2] ***~ă*** [At: GM (1854), 21 / V: (înv) ***esa~***, (îvr) ***eza~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***exagera***] **1** *a* (D. un fapt) Reprezentat în dimensiuni mărite sau micșorate față de realitate. **2-3** *smf, a* (Persoană) care deformează realitatea prin mărirea sau micșorarea proporțiilor faptelor. **4** *a* Amplificat peste măsură. **5** *a* Intensificat[2]. **6** *a* (D. sentimente) Exaltat[2]. **7** *a* (D. laturi sau proporții din realitate) Accentuat cu scopul de a fi scos în evidență. **8** *a* (D. elemente reale) Căruia i s-a acordat o importanță mai mare decât merită în realitate. **9** *a* (D. persoane) Care acordă prea mare importanță unor detalii. **10-11** *av, a* (Într-un mod) care depășește limita normală Si: *abuziv, excesiv* (). **12-13** *av, a* (Într-un mod) care este lipsit de naturalețe, strident. **14** *av* (Determină adjective sau adverbe; antepus, legat prin pp „de"; formează superlativul absolut) Din cale afară de...

exagerativ, ~ă *a* [At: NEGULICI / V: ***esa~*** / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***exagératif***] (Frr) **1-4** Exagerat[2] **(1, 4, 5, 7)**. **5-6** (D. oameni) Care exagerează **(1-2)**.

exagerator, ~oare [At: NEGULICI / V: ***esa~*** / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***exagérateur***, lat ***exaggerator***] (Îdt) **1-4** *smf, a* (Persoană) care exagerează **(1-2)**. **5-6** *smf, a* (Persoană) care depășește măsura, trecând dincolo de limitele obișnuite sau îngăduite.

exagerație *sf* [At: NEGULICI / V: (înv) ***esa~, esagerațiune, esagerăciune, ~iune, eza~*** / Pl: *~ii* / E: fr ***exagération***, lat ***exageratio, -onis***] (Rar) **1-3** Exagerare **(1-3)**. **4** Intensificare. **5-9** Exagerare **(5-9)**. **10** Exces **(1)**.

exagerațiune *sf* vz ***exagerație***

exagon *sn* vz ***hexagon***

exala [At: HELIADE O. I, 359 / V: ***exha~***, (înv) ***esa~*** / P: *egza~* / Pzi: *~lez* / E: fr ***exhaler***, lat ***exhalare***] **1** *vt* A emite substanțe gazoase. **2-3** *vtr* (D. mirosuri) A (se) împrăștia. **4** *vt* A degaja vapori Si: (îdt) *a exabora* **(3)**. **5** *vt* A emana căldură. **6-7** *vtr* (Fîr; fig) A (se) exterioriza **(1)**. **8-9** *vtr* (Fîr; fig) A (se) manifesta.

exalare *sf* [At: NEGULICI / V: ***exha~***, (înv) ***esa~*** / P: *egza~* / Pl: *~lări* / E: ***exala***] **1** Emitere de substanțe gazoase Si: (rar) *exalat*[1] **(1)**, *exalație* **(1)**. **2** Împrăștiere de mirosuri Si: (rar) *exalat*[1] **(2)**, *exalație* **(2)**. **3** Degajare de vapori Si: (rar) *exalat*[1] **(3)**, *exalație* **(3)**, (îdt) *exaborare* **(2)**, *exaborat*[1] **(2)**. **4** Emanare de căldură Si: (rar) *exalat*[1] **(4)**, *exalație* **(4)**. **5** (Fîr; fig) Exteriorizare **(1)**. **6** (Fîr; fig) Manifestare.

exalat[1] *sn* [At: MDA / P: *egza~* / V: ***exha~***, (înv) ***esa~*** / Pl: *~uri* / E: ***exala***] (Rar) **1-4** Exalare **(1-4)**. **5** (Fîr; fig) Exteriorizare **(1)**. **6** (Fîr; fig) Manifestare.

exalat[2]***, ~ă*** *a* [At: PONTBRIANT, D. / V: ***exha~***, (înv) ***esa~*** / P: *egza~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***exala***] **1** (D. substanțe gazoase) Emis **(2)**. **2** (D. mirosuri) Împrăștiat[2]. **3** (D. vapori) Degajat[2]. **4** (D. căldură) Emanat[2] **(3)**. **5** (Fîr; fig) (D. sentimente) Exteriorizat[2] **(1)**. **6** (Fîr; fig) Manifestat[2].

exalator, ~oare [At: ALBINEȚ, M. 189/16 / V: ***exha~***, (înv) ***esa~*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***exala*** + *-tor*] **1-2** *smf, a* (Înv; îf *exha~*) (Glandă) care elimină sudoare. **3** *sn* (Înv; îf *esa~*) Mașină pentru mină nedefinită mai îndeaproape.

exalație *sf* [At: ALBINEȚ, M. 175/7 / V: ***esalațiune, ~iune, exha~, exhalațiune*** / P: *egza~* / Pl: *~ii* / E: fr ***exhalation***, lat ***exhalatio, ~onis***] (Rar) **1-4** Exalare **(1-4)**. **5** (Spc) Eliminare a vaporilor de apă de către plante.

exalațiune *sf* vz ***exalație***

exalgin *sn* vz ***exalgină***

exalgină *sf* [At: ENC. ROM. / V: ***~n*** *sn* / Pl: ***~ne*** / E: fr ***exalgine***] Substanță în formă de pulbere albă, solubilă în apă, folosită în medicină ca analgezic, antiseptic sau antitermic.

exalta [At: NEGULICI / V: (înv) ***esa~*** / P: *egz~* / Pzi: *~alt* și *~tez* / E: fr ***exalter***, lat ***exaltare***] **1** *vt* A lăuda. **2** *vt* A slăvi. **3** *vt* A glorifica. **4** *vt* A face să devină mai puternic. **5** *vt* A intensifica. **6-7** *vtr* A (se) entuziasma **(1-2)**. **8-9** *vtr* A (se) înflăcăra.

exaltant, ~ă *a* [At: CONTEMP., S. II, 1965 nr. 510 / P: *egza~* / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***exaltant***] (Rar) Care provoacă o stare de exaltare **(8)** Si: *exaltator* **(6)**.

exaltare *sf* [At: NEGULICI / P: *egz~* / V: (înv) ***esa~*** / Pl: *~tări* / E: ***exalta***] **1** Lăudare. **2** Slăvire. **3** Glorificare. **4** Întărire Si: *exaltat*[1] **(4)**, *exaltație* **(4)**. **5** Intensificare. **6** Entuziasmare. **7** Extaz **(1)**. **8** Stare de puternică excitație a spiritului provocată de un agent fizic, chimic sau de o impresie vie ori de un sentiment puternic Si: *entuziasm* **(1)**, *exaltație* **(8)**. **9** Operație de purificare a sărurilor, metalelor etc. prin îndepărtarea elementelor străine Si: *exaltație* **(9)**. **10** (Fig) Înflăcărare. **11** (Înv; îs) *~a crucii* Înălțare a crucii. **12** (Înv) Înălțare pe tronul pontifical Si: (înv) *exaltație* **(12)**. **13** (Mat; înv) Ridicare a unei cantități la una dintre puterile sale Si: (înv) *exaltație* **(13)**. **14** (Înv) Exces de activitate a unui organ Si: (înv) *exaltație* **(14)**.

exaltat[1] *sn* [At: MDA ms / V: (înv) ***esa~*** / P: *egz~* / Pl: *~uri* / E: ***exalta***] **1** Lăudare. **2** Slăvire. **3** Glorificare. **4** Exaltare **(4)**. **5** Intensificare. **6** Entuziasmare **(1)**. **7** Înflăcărare.

exaltat[2]***, ~ă*** [At: NEGULICI / P: *egz~* / V: (înv) ***esa~***, (pop) ***zăl~***, (reg) ***dezăl~, dezărtat, izăl~, izel~, izul~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***exalta***] **1** *a* Lăudat[2]. **2** *a* Slăvit[2]. **3** *a* Glorificat[2]. **4** *a* Făcut să devină mai puternic. **5** *a* Intensificat[2]. **6-7** *smf, a* (Individ) entuziasmat **(1)**. **8-9** *smf, a* (Individ) care s-a înflăcărat sau a fost făcut să se înflăcăreze. **10-11** *smf, a* (Individ) care este cuprins de exaltare **(8)**. **12-13** *smf, a* (Individ) predispus spre exaltare **(8)**. **14** *a* Care rezultă dintr-o stare de exaltare **(8)**. **15** *a* Care exprimă sau trădează exaltare **(8)**. **16** *a* (Rar) Exaltant. **17-18** *smf, a* (Pfm; îf *dezăl~, dezer~, izăl~, izel~, izul~, zăl~*; șîs *zăl~ din minți*) (Om) smintit[2]. **19** *a* (Rar; îf *esa~*) Înălțat[2].

exaltator, ~oare *a* [At: IST. T. II, 144 / P: *egza~* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***exalta*** + *-tor*] **1-5** Care exaltă **(1-5)**. **6** Exaltant.

exaltație *sf* [At: VASICI, M. II, 92/18 / V: (înv) ***esa~, esaltațiune, esăltăciune, ~iune, ~tățiune, eza~*** / Pl: *~ii* / E: fr ***exaltation***, lat ***exaltatio, -onis***] **1** Lăudare. **2** Slăvire. **3** Glorificare. **4** Exaltare **(4)**. **5** Intensificare. **6** Entuziasmare. **7** Înflăcărare. **8-9** Exaltare **(8-9)**. **10** (Rar) Înălțare. **11** (Înv; îs) *~ia crucii* Înălțare a crucii. **12-14** (Înv) Exaltare **(12-14)**. **15** (Chm; Fiz) Cantitate cu care este mărită refracția moleculară a unei substanțe organice care are în molecula sa duble legături conjugate sau triple legături, față de cazul în care nu ar avea asemenea legături. **16** (Chm; îvr) Purificare a sărurilor, metalelor etc. prin îndepărtarea elementelor străine.

exaltațiune *sf* vz ***exaltație***

exaltățiune *sf* vz ***exaltație***

exaltolidă *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~de* / E: nct] (Chm) Substanță cristalină, de culoare albă, cu miros puternic și plăcut, folosită în industria parfumurilor și în cosmetică.

exaltonă *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~ne* / E: nct] (Chm) Cetonă puternic mirositoare, obținută sintetic, folosită în industria parfumurilor datorită proprietăților ei fixative.

examen *sn* [At: (a. 1779) IORGA, S. D. XII, 291 / V: (îrg) ***eza~***, (înv) ***esa~, ~nt***, (reg) ***izamăn, iza~, iczamăn***, (nob) ***esame*** (S și: *ess~*) / P: *egza~* / Pl: *~e*, (înv) *~uri*, (nob, *m*) *~i* / E: fr ***examen***, lat ***examen***] **1** (Jur; înv) Parte a procedurii penale care cuprinde rechizitoriul, audierea părților și a martorilor implicați într-un proces. **2** (Jur; înv) Interogatoriu. **3** (Jur;

înv) Proces-verbal întocmit în timpul interogatoriului, care cuprinde întrebările adresate părților și martorilor precum și răspunsurile acestora. **4** (Urmat de determinări care arată felul) Probă orală sau scrisă de verificare a cunoștințelor, a aptitudinilor unui elev, ale unui student sau ale unui candidat, dată în fața unui examinator sau a unei comisii examinatoare, pentru a fi promovat sau pentru a obține un post, un titlu etc. **5** (Înv; îlv) **A face** (cuiva) **~** A supune unui examen (4). **6** (Fig) Încercare a trăiniciei unui lucru, a unei situații. **7** (Olt; îf *iza~*) Serbare dată la sfârșitul anului școlar de către elevii din primele clase. **8** (Urmat de determinări care arată obiectul) Cercetare atentă, amănunțită, a unui obiect, a unei ființe sau a unui fenomen, făcută în scopul de a ajunge la o justă cunoaștere a lor, pentru a trage anumite concluzii teoretice, pentru a stabili un diagnostic sau compoziția unei substanțe etc. **9** (Îs) ~ *de conștiință* Cercetare atentă a propriei conduite, din punct de vedere moral. **10** (Fig) Contemplare. **11** (Îvr; îf *esame*) Roire a albinelor. **12** (Îvr; îf *esame*) Grup de ființe.

examena *vt* vz ***examina***

examenare *sf* vz ***examinare***

examenat^1 *sn* vz ***examinat^1***

examenat^2, ~ă *smf, a* vz ***examinat^2***

examenător, ~oare *smf, a* vz ***examinator***

examenie *sf* vz ***examinie***

exament *sn* vz ***examen***

examenui *vt* [At: CARTE TREB. II. 312/5 / P: *egza~* / Pzi: *~esc* / E: ***examen*** + *-ui*] (Îvr) **1-2** A examina (1-2).

examenuire *sf* [At: MDA ms / P: *egza~* / Pl: *~ri* / E: ***examenui***] (Îvr) **1-2** Examinare (1-2).

examenuit^1 *sn* [At: MDA ms / P: *egza~* / Pl: *~uri* / E: ***examenui***] (Îvr) **1-2** Examinare (1-2).

examenuit^2, ~ă *smf, a* [At: MDA ms / P: *egza~* / Pl: *~iți, ~e* / E: ***examenui***] **1-4** (Îvr) Examinat^2 **(1-4)**.

exametru *sm* vz ***hexametru***

examina *vt* [At: PETROVICI, P. 53/21 / P: *egz~* / V: (înv) ***esa~, ~mena, eza~*** / Pzi: *~nez* și (rar) *~amin* / E: fr ***examiner***, lat ***examinare***] **1** A supune pe cineva unui examen (4) Si: *a asculta, a interoga*, (îvr) *a examenui* (1), *a examinălui* (1). **2** (Înv) A supune un acuzat unui interogatoriu Si: *a interoga*, (îvr) *a examenui* (2), *a examinălui* (2). **3** A supune studiului, cercetării amănunțite un obiect, o ființă sau un fenomen, pentru a trage anumite concluzii teoretice, pentru a stabili un diagnostic sau pentru a stabili compoziția unei substanțe Si: *a cerceta*. **4** (Îe) **A-și ~ conștiința** A-și cerceta atent propria conduită, din punct de vedere moral. **5** A privi cu insistență o persoană, un obiect etc.

examinare *sf* [At: TIN. ROM. 10 / P: *egz~* / V: (înv) ***esa~, ~men~, eza~*** / Pl: *~nări* / E: ***examina***] **1** Supunere a cuiva unui examen (4) Si: *ascultare, interogare*, (rar) *examinat^1* (1), *examinație* (1), (îvr) *examenuire* (1), *examenuit^1* (1), *examinăluire* (1), *examinăluit^1* (1). **2** (Înv) Supunere a unui acuzat unui interogatoriu Si: *interogare*, (rar) *examinat^1* (2), *examinație* (2), (îvr) *examenuire* (2), *examenuit^1* (2) *examinăluire* (2), *examinăluit^1* (2). **3** Supunere studiului, cercetării amănunțite, a unui obiect, a unei ființe sau a unui fenomen, pentru a trage concluzii teoretice, pentru a stabili un diagnostic sau pentru a stabili compoziția unei substanțe Si: *cercetare*, (rar) *examinat^1* (3), *examinație* (3). **4** Privire insistentă a unei persoane, a unui obiect etc. Si: (rar) *examinat^1* (4), *examinație* (4). **5** (Îlv) **A lua în ~** A examina (4).

examinat^1 *sn* [At: MDA ms / V: (înv) ***esa~, ~men~, eza~*** / P: *egz~* / Pl: *~uri* / E: ***examina***] (Rar) **1-4** Examinare **(1-4)**.

examinat^2, ~ă [At: STAMATI, D. / P: *egza~* / V: (înv) ***esa~, ~men~, eza~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***examina***] **1-2** *smf, a* (Individ) care a fost supus unui examen (4) Si: (îvr) *examenuit^2* **(1-2)**, *examinăluit^2* **(1-2)**. **3-4** *smf, a* (Înv) (Individ) care a fost supus unui interogatoriu Si: (îvr) *examenuit^2* **(3-4)**, *examinăluit^2* **(3-4)**. **5** *a* (D. obiecte, ființe, fenomene) Care a fost supus unei cercetări amănunțite pentru a trage concluzii teoretice, pentru a stabili un diagnostic sau pentru a stabili compoziția unei substanțe. **6** (D. obiecte, persoane) Privit insistent.

examinator, ~oare [At: NEGULICI / V: (rar) ***~năt~, ~menăt~***, (înv) ***esa~, esaminatoriu*** / P: *egza~* / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***examinateur***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care supune pe cineva unui examen (4). **3-4** *smf, a* (Persoană) care supune studiului, cercetării amănunțite un obiect, o ființă sau un fenomen, pentru a trage anumite concluzii teoretice, pentru a stabili un diagnostic sau pentru a stabili compoziția unei substanțe. **5-6** *smf, a* (Persoană) care controlează ceva. **7-8** *smf, a* (Îvr; îf *esaminatoriu*) (Persoană) care interoghează un acuzat. **9** *sn* (Teh; îs) ~ *de capse* Aparat cu care se determină dacă o capsă electrică cu fir incandescent este bună și dacă legăturile stabilite între explozer și capse sunt bine făcute.

examinație *sf* [At: NEGULICI / P: *egza~* / V: (înv) ***esa~, esaminațiune, ~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr. ***examination***, lat ***examinatio, -onis***] (Rar) **1-4** Examinare **(1-4)**. **5** (Jur; înv; îf *esaminațiune*) Interogatoriu.

examinațiune *sf* vz ***examinație***

examinălui *vt* [At: CN 81/10 / P: *egza~* / Pzi: *~esc* / E: ***examen*** + *-ălui*] **1-2** A examina **(1-2)**.

examinăluire *sf* [At: MDA ms / P: *egza~* / Pl: *~ri* / E: ***examinălui***] (Îvr) **1-2** Examinare **(1-2)**.

examinăluit^1 *sn* [At: MDA ms / P: *egza~* / Pl: *~uri* / E: ***examinălui***] (Îvr) **1-2** Examinare **(1-2)**.

examinăluit^2, ~ă [At: MDA ms / P: *egza~* / Pl: *~iți, ~e* / E: ***examinălui***] **1-4** (Îvr) *smf, a* Examinat^2 **(1-4)**.

examinător, ~oare *smf, a* vz ***examinator***

examinie *sf* [At: (a. 1822) IORGA, S. D. XXI 387 / V: ***~men~*** / Pl: *~ii* / E: ngr ***ἐξαμηνία***] (Grî) Semestru.

exampt, ~ă *a* vz ***exempt***

exanguu, ~ă *a* [At: ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 11, 13/3 / Pl: *~ui, ~ue* / E: lat ***exanguis***] (Liv; rar) Livid.

exanol *sm* [At: LTR^2 / Pl: *~i* / E: fr ***hexanol***] (Chm) Produs cu aspect clar și consistență uleioasă, obținut prin polimerizarea controlată a izobutilenei, în prezența unor catalizatori.

exantem *sn* [At: VASICI, M. II, 75/2 / V: (înv) ***esa~, esantemă*** *sf*, ***~mă*** *sf*, (nob) ***~en*** / Pl: *~e* și (înv) *~uri* / E: fr ***exanthème***] **1** Erupție care apare pe piele în unele boli contagioase, ca rujeola, scarlatina etc. **2** (Înv) Boală infecto-contagioasă al cărei simptom principal îl constituie apariția unei erupții.

exantematic, ~ă [At: CORNEA, E. I, 67/6 / V: (înv) ***esa~*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***exanthématique***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care prezintă exanteme Si: (rar) *exantematos* **(1-2)**. **3** *a* Care poate provoca apariția exantemelor. **4** *a* (Îs) *Tifos ~* Boală infecțioasă și epidemică gravă, care se manifestă prin temperatură foarte ridicată, convulsii și erupții pe piele. **5** *a* (Nob) Care este bolnav de tifos exantematic.

exantematos, ~oasă *a* [At: DN^4 / Pl: *~oși, ~oase* / E: fr ***exanthémateux***] De natura exantemului

exantemă *sf* vz ***exantem***

exanten *sn* vz ***exantem***

exaporit *sm* [At: IST. Ț. R. 95 / Pl: *~iți* / E: ngr ***ἐξαπορρίτων***] (Grî) **1** Titlu dat boierului care avea rolul de secretar intim al domnitorului, de confident al acestuia Cf *consilier, sfetnic*. **2** Boier cu titlul de exaporit (1).

exarație *sf* [At: DER / P: *egza~* / Pl: *~ii* / E: ger ***Exaration***] Eroziune a rocilor de către ghețarii de calotă sau montani.

exarcat *sn* vz ***exarhat***

exarenda *vt* [At: BARIȚIU, P. A. I, 659 / Pzi: *~dez* / E: ***ex-*** + ***arenda***] (Înv) A arenda.

exarh *sm* [At: VALIAN, V. / P: *egza~* / Pl: *~i* / E: ngr ***ἔξαρχος***] **1** Comandant al unei unități de cavalerie în armata romană. **2** Guvernator bizantin din Italia și din Africa de Nord. **3** (Bis; înv) Demnitate în ierarhia ortodoxă, superioară celei de mitropolit și inferioară celei de patriarh, conferită, prin delegație, de patriarhia din Constantinopol. **4** (Bis; înv) Persoană care deținea demnitatea de exarh (3). **5** Organ de inspecție și de control al mănăstirilor într-o eparhie. **6** Arhiereu membru într-un exarh (5). **7** (Mol; înv) Mitropolit. **8** (Înv; șîs *~ul plaiurilor* sau *al plaiului* ori

~*ul laturilor*) Șef al unei biserici ortodoxe autonome Si: *patriarh*. **9** (Fig; înv) Căpetenie.

exarhat *sn* [At: COSTINESCU / V: (înv) ***esa~, ~rcat*** / P: *eg-za~* / Pl: ~*e* și (rar) ~*uri* / E: fr ***exarchat***] **1** Teritoriu asupra căruia se întinde autoritatea unui exarh (2) Si: *exarhie* (**1**), *exarhierie* (**1**). **2** Funcție de exarh (4) Si: *exarhie* (**2**), *exarhierie* (**2**).

exarhie *sf* [At: VALIAN, V. / P: *egza~* / Pl: ~*ii* / E: ngr ***ἐξαρχία***] **1** Provincie din Imperiul Roman de Răsărit care era guvernată de un exarh (2) Si: *exarhat* (**1**). **2** Funcție de exarh (2) Si: *exarhat* (**2**).

exarhierie *sf* [At: ARGHEZI, P. T. 12 / P: *egza~* / Pl: ~*ii* / E: fr ***exarchiérie***] (Rar) **1-2** Exarhat (**1-2**).

exarticulațiune *sf* [At: ENC. ROM. / Pl: ~*ni* / E: fr ***exarticulation***, lat ***exarticulatio, -onis***] (Med; rar) Dezarticulare.

exaspera [At: COSTINESCU / P: *egza~* / Pzi: ~*rez* / E: fr ***exaspérer***] **1-2** *vtr* A (se) enerva (**5**). **3-4** *vtr* A (se) irita peste măsură. **5** *vt* A sâcâi. **6-7** *vtr* A (se) intensifica.

exasperant, ~ă [At: VLAHUȚĂ, D. 96 / P: *egza~* / Pl: ~*nți*, ~*e* / E: fr ***exaspérant***] **1** *a* Enervant (**1**). **2** *a* Iritant peste măsură. **3-4** *av, a* (În mod) sâcâitor. **5-6** *av, a* (În mod) agasant.

exasperare *sf* [At: COSTINESCU / P: *egza~* / Pl: ~*rări* / E: ***exaspera***] **1** Stare de enervare Si: (rar) *exasperat[1]* (**1**), *exasperație* (**1**). **2** Stare de iritare maximă Si: (rar) *exasperat[1]* (**2**), *exasperație* (**2**). **3** (Îlav) **(Până) la ~** Până la limită. **4** (Îal) La culme. **5** Sâcâire. **6** Intensificare.

exasperat[1] *sn* [At: MDA ms / P: *egz~* / Pl: ~*uri* / E: ***exaspera***] **1-2** Exasperare (**1-2**). **3** Sâcâire. **4** Intensificare.

exasperat[2], ~ă *a* [At: CARAGIALE, O. I, 191 / V: (înv) ***esa~***, (frm; nob) ***exes~*** / P: *egza~* / Pl: ~*ați*, ~*e* / E: ***exaspera***] **1** Enervat (**2**). **2** Care este iritat peste măsură. **3** Sâcâit[2]. **4** (D. nervi; pex) Încordat. **5** Intensificat[2].

exasperator, ~oare [At: DLR ms / P: *egza~* / Pl: ~*i*, ~*oare* / E: ***exaspera*** + *-tor*] **1-2** *smf, a* (Persoană) care enervează (**5**). **3-4** *smf, a* (Persoană) care irită peste măsură. **5-6** *smf, a* (Persoană) care sâcâie. **7-8** *smf, a* (Persoană) care intensifică un sentiment sau o stare.

exasperație *sf* [At: COSTINESCU / Pl: ~*ii* / E: fr ***exaspération***, lat ***exasperatio, -onis***] **1-2** Exasperare (**1-2**). **3** Sâcâire. **4** Intensificare.

exastil *ai* [At: LTR[2] / V: ***he~*** / E: fr ***hexastyle***, ngr ***ἑξαστύλος***] (Arh; d. un edificiu) Care are fațada înzestrată cu șase coloane.

exaurient, ~ă *a* [At: CĂLINESCU, O. XII, 5 / P: *eg-za-u-ri~* / Pl: ~*nți*, ~*e* / E: it ***exauriente***] (Rar) Exhaustiv.

exaustor *sn* vz ***exhaustor***

exauzi *vt* [At: NEGULICI / V: ***esa~*** / Pzi: ~*ud* / E: lat ***exaudire***] (Îdt) **1** A asculta pe cineva cu înțelegere. **2** A îndeplini rugămintea cuiva.

exămplar, ~ă *a* vz ***exemplar[2]***

exân, ~ă *a* [At: ALR SN IV, h. 1217/325 / V: ***eigsin*** / Pl: ~*i*, ~*e* / E: mg ***égszin***[kék]] (Trs) Albastru deschis.

excadron *sn* vz ***escadron***

excalada *v* vz ***escalada***

ex-campion, ~oană *smf* [At: DEX[2] / P: ~*pi-on* / Pl: ~*i*, ~*oane* / E: ***ex-*** + ***campion***] Fost campion.

excapadă *sf* vz ***escapadă***

excasa *vt* [At: SCRIBAN, D. / Pzi: ~*sez* / E: pbl ***ex-*** + ***casă***] (Îvr; îoc *încasa*) A cheltui.

ex-cathedra *lav* [At: CADE / P: *ecscatedra* / E: lat ***ex cathedra***] (Liv; îe) **A vorbi ~** A vorbi pe un ton doctoral, ce nu admite replică.

excava *vtrp* [At: ALEXI, W. / V: ***esc~*** / P: *ex-ca~* / Pzi: ~*vez* / E: fr ***excaver***, lat ***excavare***] **1-2** A (se) săpa o cavitate în pământ (cu un excavator).

excavare *sf* [At: LM / V: ***esc~*** / P: *ex-ca~* / Pl: ~*vări* / E: ***excava***] **1** Săpare a unei cavități în pământ (cu un excavator). **2** Cavitate săpată în pământ prin excavare (**1**).

excavat, ~ă *a* [At: SCÎNTEIA, 1952, nr. 2357 / V: ***esc~*** / P: *ex-ca~* / Pl: ~*ați*, ~*e* / E: ***excava***] **1** (D. pământ) Săpat. **2** (Rar) Care are formă concavă.

excavator [At: NICA, L. VAM. / V: ***esc~*** / Pl: ~*oare* sn, (nob) ~*i* sm / E: fr ***excavateur***] **1** *sn* (Șîs ~ *dentar*) Instrument asemănător unei sonde dentare, cu unul sau două capete active în formă de lingură, lopățică etc., înclinate. **2** *sn* Mașină de lucru autopropulsată, de mare capacitate, întrebuințată pentru săpat și încărcat pământul, la diferite lucrări de terasament, la exploatările miniere etc. **3** *sm* (Nob; îf *esc~*) Excavatorist.

excavatorist, ~ă *smf, a* [At: V. ROM. decembrie 1950, 160 / V: ***esc~*** / P: *ex-ca~* / Pl: ~*iști*, ~*e* / E: ***excavator*** + *-ist*] **1-2** (Muncitor calificat) care lucrează cu excavatorul Si: (nob) *escavator* (**3**).

excavație *sf* [At: MARIN, PR. I, 159/25 / V: ***~iune***, (înv) ***esc~***, ***escavațiune*** / P: *ex-ca~* / Pl: ~*ii* / E: fr ***excavation***, lat ***excavatio, -onis***] **1** Excavare (**1**). **2-3** Cavitate la suprafața pământului sau în adâncime, creată în urma unui fenomen natural sau executată artificial în scopul realizării unor fundații, canale etc. Si: *adâncitură, săpătură*. **4** (Lpl) Material rezultat din excavare (**1**). **5** (Med) Cavitate într-un organ. **6** (Med) Excavație (**5**) anormală, formată pe locul unei leziuni degenerative.

excavațiune *sf* vz ***excavație***

ex-căpitan *sm* [At: ARGHEZI, S. XXXIV, 77 / Pl: ~*i* / E: ***ex-*** + ***-căpitan***] Fost căpitan.

ex-cârciumăreasă *sf* [At: CĂLINESCU, S. 318/ Si și: *exc~* / Pl: ~*ese* / E: ***ex-*** + ***cârciumăreasă***] (Rar) Fostă cârciumăreasă.

exceda [At: VASICI, M. II, 21/5 / V: (înv) ***esc~, escede, ~de*** / P: *ex-ce~* / Pzi: *exced*, 3 ~*dează*, ~*dă* / E: fr ***excedér***, lat ***excedere***] **1-2** *vti* (Liv) A depăși în dimensiune, durată, valoare, număr în raport cu o limită fixată. **3** *vi* (Rar) A prisosi. **4** *vi* (Rar) A trece peste limitele normale.

excedat, ~ă *a* [At: VIANU, A. P. 292 / P: *ex-ce~* / Pl: ~*ați*, ~*e* / E: ***exceda***] (Liv) Agasat.

excede *v* vz ***exceda***

excedent, ~ă [At: PONTBRIANT, D. / V: (înv) ***esc~, escedant***, *sn,a*, ***escedint*** (pl: *escedinturi*) *sn*, ***escedinte*** *sn* / P: *ex-ce~* / Pl: ~*e* / E: fr ***excédent***, lat ***excedens, -tis***] **1-2** *sn, a* (Cantitate, valoare, număr) care depășește o anumită limită. **3-4** *sn, a* (Cantitate) care rămâne după satisfacerea tuturor necesităților Si: *prisos, surplus*. **5** *sn* (Îoc *deficit*) Valoare cu care încasările, veniturile sau resursele depășesc plățile sau cheltuielile. **6** (Îs) ~ *bugetar* Valoare cu care veniturile bugetului depășesc cheltuielile. **7** *sn* (Îs) ~ *natural* Număr relativ cu care crește, într-o perioadă de timp determinată, populația de pe un teritoriu Si: *spor*.

excedentar, ~ă *a* [At: SCRIBAN, D. / P: *ex-ce~* / Pl: ~*i*, ~*e* / E: fr ***excédentaire***] **1-2** Excedent (**2, 4**). **3** (Fin; d. buget, balanță etc.) Care are un excedent (**5**).

excedență *sf* [At: LM / V: ***esc~*** / P: *ex-ce~* / Pl: ~*țe* / E: pbl ***excede*** + *-ență*] (Îvr; îf *esc~*) Capacitate de a avea un excedent (**5**).

excela *vi* [At: HELIADE, O. II, 174 / V: (înv) ***esc~*** / P: *ex-ce~* / Pzi: ~*lez*; Cj 3 *să* ~*leze*, (înv) *să excele* / E: fr ***exceller***, lat ***excellere***] A se remarca în mod deosebit (într-un domeniu).

excelare *sf* [At: PONTBRIANT, D. / V: (înv) ***esc~*** / P: *ex-ce~* / Pl: ~*lări* / E: ***excela***] (Rar) Remarcare într-un domeniu.

excelent, ~ă [At: ȚICHINDEAL, A.M. 73/15 / V: (înv) ***esc~, escelant, escelint, escelinte, exe~*** (îvr) ***ex[ț]elent*** *a*, ***scelinți*** *ap* / P: *ex-ce~* / Pl: ~*nți*, ~*e* / E: fr ***excellent***, lat ***excellens, -ntis***] **1-2** *av, a* (Într-un mod) care excelează Si: *excepțional* (**5-6**), *extraordinar* (**5-6**), *minunat*. **3** *sn* (Rar) Manifestare a ceva excelent (**2**). **4** *a* (Înv; îf *excelent*, ca termen de reverență pe lângă cuvinte reprezentând un titlu) Slăvit.

excelentissim, ~ă *a* [At: CORNEA, E. I, X/23 / V: (înv) ***esc~, eselin~*** / P: *ex-ce~* / Pl: ~*i*, ~*e* / E: fr ***excellentissime***, it ***eccellentissimo***] (Rar) **1-2** Excelent (**1, 4**).

excelență *sf* [At: (sfârșitul sec. XVIII) LET. III, 257/4 / V: (înv) ***~ție, ex[ț]elenție, exe~, exelenție, esc~, escelenție, escelin~***, (îvr) ***exteleanție, exelensie, escelencie, esel~, eselenție, eselință, ecțelenție, celenție*** / P: *ex-ce~* / Pl: ~*țe* / E: fr ***excellence***, lat ***excellentia***] **1** (Adesea urmat de un adjectiv posesiv) Termen de reverență folosit pentru a vorbi cu (sau despre) o persoană cu rang înalt Si: *înălțime*. **2** Titlu acordat ambasadorilor sau

marilor demnitari de stat. **3** Înalt grad de superioritate. **4** (Îlav) **Prin ~** În cel mai înalt grad Si: *eminamente*.

excelenție *sf* vz ***excelența***

excelsior *av* [At: DN^2 / P: *ex-cel~* / E: lat ***excelsior***] (Liv; rar) Mai sus.

excentra *vt* [At: DN^3 / P: *ex-cen~* / Pzi: *~rez* / E: fr ***excentrer***] (Rar) A deplasa centrul (sau axa).

excentrare *sf* [At: DN^3 / Pl: *ex-cen~* / Pl: *~trări* / E: ***excentra***] Deplasare a centrului (sau a axei).

excentric, ~ă [At: VASICI, M. II, 169/10 / V: (înv) ***esc~***, (îvr) ***ecc~*** / P: *ex-cen~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***excentrique***, it ***eccentrico***, lat ***excentricus***] **1-2** *av, a* (Într-un mod) care iese din limitele obișnuitului Si: *bizar, ciudat, neobișnuit, extravagant* (**1-2**). **3** *smf* (Rar) Persoană excentrică (**2**). **4** *a* (D. un punct, o piesă de mașină etc.) Care se află la o oarecare distanță de centrul unei figuri geometrice sau al unui corp. **5** *a* (Lpl; d. figuri geometrice; îoc *concentric*) Care nu au centru comun. **6** *a* (Îvr; d. cartiere, terenuri) Periferic. **7** *sn* Organ de mașină în formă de disc, fixat pe un arbore rotativ, care servește la transformarea mișcării circulare în mișcare rectilinie și invers.

excentricitate *sf* [At: NEGULICI / V: (înv) ***esc~*** / P: *ex-cen~* / Pl: *~tăți* / E: fr ***excentricité***, lat ***excentricitas, -atis***] **1** Comportare neobișnuită Si: *bizarerie, extravaganță* (**1**), *originalitate*. **2** Faptă, vorbă, gest cu caracter excentric (**2**). **3** Calitate a unui punct de a nu se găsi în centrul unei figuri. **4** Distanța dintre centrele sau axele de rotație a două puncte, piese etc. excentrice (**5**). **5** Defect de asamblare a două piese care ar trebui să fie concentrice sau să aibă o axă comună. **6** (Îvr) Calitatea unui teren, cartier etc. de a fi periferic.

excentru *sn* [At: CANTEMIR, IST. 11 / V: (îvr) ***exțe~*** / P: *ex-cen~* / Pl: *~re* / E: ***ex-*** + ***centru***] **1** (Îvr) Loc situat excentric (**4**). **2** (Rar) Excentric (**7**).

excepciune *sf* vz ***excepție***

excepe *vt* [At: IORGOVICI, O. 49/10 / V: (înv) ***esc~*** / P: *ex-ce~* / Pzi: *excep* / E: lat ***excipere***] (Lîr) A extrage.

except, ~ă *a* [At: LM / V: (înv) ***esc~*** / P: *ex-cept* / Pl: nct / E: lat ***exceptus***] (Lîr) Care este extras.

excepta [At: PARAB. 94/9 / V: (înv) ***esc~***, (îvr) ***ese~*** / P: *ex-cep~* / Pzi: *~tez* / E: fr ***excepter***, lat ***exceptare***] **1** *vt* A lăsa deoparte Si: (înv) *exceptarisi*, (îvr) *excepționa*. **2** *vt* A nu cuprinde. **3** *vt* A nu socoti. **4** *vt* A exclude. **5-6** *vir* A face excepție de la o regulă, normă. **7** *vr* (Înv) A se separa. **8** *vi* (Jur; rar) A ridica într-un proces unele obiecții, prin care apărarea urmărește să fie respinsă acțiunea sau amânată judecata Si: (înv) *exceptălui*, (iuz) *exceptarisi*.

exceptabil, ~ă *a* [At: STREINU, P.C. III, 243 / Pl: *~i, ~e* / E: ***excepta*** + *-bil*] **1-7** Care poate fi exceptat (**1-7**).

exceptare *sf* [At: ANTONESCU, D. / V: (înv) ***esc~*** / P: *ex-cep~* / Pl: *~tări* / E: ***excepta***] **1** Lăsare deoparte. **2** Neincludere. **3** Nesocotire. **4** Excludere. **5** Facere a unei excepții de la o regulă, o normă. **6** (Înv) Separare. **7** Ridicare într-un proces a unor obiecții Cf *excepta* (**8**).

exceptarisi *vtri* [At: BULETIN, F. (1833), 162^1/5 / V: (îvr) ***exe~*** / P: *ex-cep~* / Pzi: *~sesc* / E: ***excepta*** + *-arisi*] (Iuz) **1-8** A excepta (**1-8**).

exceptat^1 *sn* [At: MDA ms / E: ***excepta***] **1-2** Exceptare (**1-2**).

exceptat^2, ~ă *a* [At: PONTBRIANT, D. / V: (înv) ***esc~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***excepta***] **1** Care este lăsat deoparte. **2** Care nu este cuprins. **3** Care nu este socotit. **4** Exclus. **5** Care face obiectul unei excepții de la o normă, o regulă. **6** Separat. **7** (Jur; rar) Obiectat.

exceptălui *vi* [At: AARON, P. F. 633^r/18 / V: (îvr) ***exțe~*** / P: *ex-cep~* / Pzi: *~esc* / E: ***excepta*** + *-ălui*] (Jur; înv) A excepta (**8**).

excepție *sf* [At: RÎND. JUD. 7/19 / V: (înv) ***esc~, esceptiune, ~iune, exțe~, exe~***, (îvr) ***eccep~, ecceptiune, ecțe~, ece~, ~pciune, exepsie, escepsie, escepsiune, esep~*** / P: *ex-cep~* / Pl: *~ii* / E: fr ***exception***, lat ***exceptio, -onis***] **1** (Jur) Mijloc de apărare într-un litigiu, tinzând la amânarea soluționării acestuia sau la înlăturarea pretențiilor reclamantului, fără examinarea litigiului Si: (rar) *incident*. **2** Abatere de la o normă, de la o lege etc. Si: *derogare, restricție*. **3** Ceea ce nu se conformează unei reguli generale. **4** Abatere îngăduită de lege de la aplicarea anumitor norme juridice. **5** (Îla) **De ~** Excepțional (**6**). **6** (Îlav) **Fără ~** Fără deosebire sau omisiune. **7** (Îlav) **Prin ~** În mod neobișnuit sau neprevăzut. **8** (Îlp) **Cu ~ia** (În) afară de ... **9** (Îe) **A face (o) ~** A se abate de la o regulă generală (în favoarea sau defavoarea cuiva). **10** (D. persoane; îe) **A fi o ~** A se deosebi, prin calități superioare, de ceilalți.

excepționa *vt* [At: F (1877), 303 / V: (înv) ***esc~*** / P: *ex-cep-* / Pzi: *~nez* / E: ***excepțiune***] (Rar) A excepta (**1**).

excepțional, ~ă [At: ASACHI, Î. 15/22 / V: (înv) ***esc~***, (îvr) ***ecce~, esceptiunal, ese~, exțe~*** / P: *ex-cep~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***exceptionnel***] **1-4** *av, a* (Într-un mod) care constituie o excepție (**3**) sau care se bazează pe o excepție. **5-6** *av, a* (Într-un mod) care iese din comun Si: *deosebit, excelent* (**1-2**), *extraordinar* (**5-6**), *minunat*. **7** *av* (Urmat de pp „de", conferă unui adjectiv valoare de superlativ) Foarte. **8** *sn* (Rar) Excepționalitate.

excepționalitate *sf* [At: CĂLINESCU, C.O. 77 / P: *~ți-o~* / E: ***excepțional*** + *-itate*] (Rar) Calitate a ceea ce este excepțional (**2**).

excepționare *sf* [At: MDA ms / Pl: *~nări* / E: ***excepționa***] (Nob) Exceptare (**1**).

excepționat^1 *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***excepționa***] (Nob) Excepționare.

excepționat^2, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***excepționa***] Exceptat (**1**).

excepțiune *sf* vz ***excepție***

excerpa *v* vz ***excerpta***

excerpat, ~ă *a* vz ***exceptat^2***

excerpt *sn* [At: ODOBESCU, S. II, 440 / V: (înv) ***esc~*** / P: *ex-cerpt* / Pl: *~e* / E: lat ***excerptum***] **1** (Liv) Pasaj sau termen extras dintr-o lucrare Si: *extras*. **2** (Lpl) Lucrări care conțin extrase sau rezumate din anumiți autori sau din publicații dintr-un anumit domeniu.

excerpta *vt* [At: LM / V: (înv) ***~pa*** / P: *ex-cer~* / Pzi: *~tez* / E: lat ***excerpere***] (Liv) A extrage dintr-o lucrare termeni, pasaje etc. în vederea studierii.

excerptare *sf* [At: DEX / P: *ex-cer~* / Pl: *~tări* / E: ***excerpta***] (Liv) Extragere dintr-o lucrare a unor termeni, pasaje etc. în vederea studierii.

excerptat^1 *sn* [At: MDAms / P: *ex-cer~* / Pl: *~uri* / E: ***excerpta***] (Rar) Excerptare.

excerptat^2, ~ă *a* [At: BUL. COM. IST. I, 84 / V: (înv) ***~pat*** / P: *ex-cer~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***excerpta***] (Rar) **1** Care a fost extras dintr-o lucrare. **2-3** Din care sau din opera căruia a fost extras (un termen, un pasaj etc.).

exces *sn* [At: CALENDARIU (1794), 26/24 / V: (înv) ***esc~***, (îvr) ***exțes, ecc~*** / P: *ex-ces* / Pl: *~e*, (înv) *~uri* / E: fr ***excès***] **1** Ceea ce depășește măsura sau limita obișnuită Si: *exagerare, prisos*. **2** (Îlav) **Cu ~** Exagerat. **3** (Îlav) **Fără ~** Moderat. **4** (Îlav) **(Până) la ~** Depășind orice limită Si: *excesiv*. **5** Acțiune sau faptă care depășește măsura obișnuită sau permisă Si: *abuz*. **6** (Îs) *~ de zel* Zel exagerat. **7** (Îe) *~ de putere* Infracțiune a unui funcționar de stat care efectuează acte ce intră în atribuțiile altui organ de stat sau îngreunează exercitarea unor atribuții ale acestuia. **8** (Lpl) Acte de violență comise asupra uneia sau mai multor persoane. **9** (Urmat de determinări introduse prin pp „de") Ceea ce depășește o cantitate dată Si: *excedent, prisos, surplus*. **10-11** (Îljv) **În ~** (În mod) abundent.

excesiv, ~ă [At: CALENDAR (1853), XXXVI/26 / V: (înv) ***esc~***, (îvr) ***escesif, ecce~*** / P: *ex-ce~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***excessif***] **1-2** *av, a* (Într-un mod) Care depășește măsura sau limita obișnuită Si: *exagerat, extrem, nemăsurat*. **3** *a* (Înv; îs) *Climă ~ă* sau *climat ~* Climă cu variații mari de temperatură de la un anotimp la altul. **4** *av* (Ca determinare a unui adjectiv căruia îi dă valoare de superlativ) Din cale afară de... **5** (D. oameni) Care face sau este înclinat spre excese (**5**).

excesivitate *sf* [At: MACEDONSKI, O. IV, 154 / P: *ex-ce~* / Pl: *~ități* / E: fr ***excessivité***] (Rar) Calitate a ceea ce este excesiv (**1**).

exchiz, ~ă *a* [At: BOLINTINEANU, O. 278 / V: (înv) ***esc~*** / P: *ex-chiz* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***exquis***] (Fîr) **1** Încântător. **2** Distins.

exchizit, ~ă *a* [At: LM / V: (înv) ***esc~***, (îvr) ***escuisit*** / S și: *exquisit* / P: *ex-chi~* / Pl: *~iți, ~e* / E: lat ***exquisitus***] (Înv) Excelent.

excindare *sf* vz ***excindere***

excinde *vt* [At: LM / V: (înv) ***escide, esc~*** / P: *ex-cin~* / Pzi: *excind* / E: cf *scinda*, lat *excidere*] (Rar) **1** A separa. **2** A elimina.

excindere *sf* [At: DLR ms / V: ***~dare*** / P: *ex-cin~* / Pl: *~ri* / E: ***excinde***] (Rar) **1** Separare. **2** Eliminare.

excins, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *ex-cins* / Pl: *~nși, ~e* / E: ***excinde***] (Rar) **1** Separat. **2** Eliminat.

excipient *sn, a* [At: BIANU, D.S. / P: *~pi-ent* / Pl: *~e* / E: fr ***excipient***] **1-2** (Far) (Substanță sau amestec de substanțe) care este inactiv sau foarte puțin activ față de organism în care se încorporează diferite medicamente.

excita [At: BARASCH, I., F. 14/22 / V: (înv) ***esci~*** / P: *ex-ci~* / Pzi: *excit* / E: fr ***excitor***, lat ***excitare***] **1** *vt* A provoca un sentiment, o senzație etc. **2** *vt* (Fșa) A stârni o dorință sexuală. **3-4** *vtr* (Fig) A (se) tulbura. **5** *vr* A simți o dorință sexuală. **6** *vt* A determina (prin mijloace fizice, chimice sau biologice) intrarea în acțiune a unei celule, a unui țesut sau a unui organ. **7** *vt* (Fșa) A intensifica (un sentiment, o senzație etc.). **8** *vt* A întărâta. **9** *vt* (Fșa) A îndemna. **10** *vt* A încuraja. **11** *vt* A mări activitatea psihică sau intelectuală. **12-13** *vtr* (Fșa) A (se) enerva. **14** *vt* A produce un câmp magnetic într-un aparat electric. **15** *vt* A comunica un plus de energie unui sistem fizic.

excitabil, ~ă *a* [At: PONTBRIANT, D. / V: (înv) ***esc~*** / P: *ex-ci~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***excitable***, lat ***excitabilis***] **1** (D. celule, țesuturi, organe) Care poate fi excitat (**4**). **2-5** (D. oameni) Care (se) excită (**2, 4, 5, 13**) (ușor).

excitabilitate *sf* [At: PARHON, B. 70 / P: *ex-ci~* / Pl: *~ități* / E: ***excitabil*** + *-itate*] **1** Capacitate a unei celule, a unui țesut organic sau a unui organism de a reacționa la o excitație (**3**) exterioară. **2** Irascibilitate.

excitant, ~ă *a* [At: MAIORESCU, CR. II, 300 / V: (înv) ***es~*** / P: *ex-ci~* / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***excitant***] **1-3** *a* Care excită (**1-3**). **4-6** *a* Care excită (**5-7**) Si: *excitator* (**4-6**), (rar) *excitativ* (**1-3**). **7-8** *smn, a* (Substanță, agent fizic, aliment) care stimulează capacitatea funcțională a unui sistem organic excitabil (**7**). **9-10** *smn, a* (Factor extern) care provoacă tulburare, agitație, enervare.

excitare *sf* [At: PONTBRIANT, D. / V: (înv) ***esc~*** / P: *ex-ci~* / Pl: *~tări* / E: ***excita***] **1** Provocare a unui sentiment, senzații etc. **2** Stârnire a unei dorințe sexuale. **3** (Fig) Tulburare. **4** Simțire a unei dorințe sexuale. **5** Excitație (**2**). **6** Intensificare a unui sentiment, a unei senzații etc. **7** Îndemnare. **8** Încurajare. **9** Mărire a activității psihice sau intelectuale Si: *stimulare*. **10** Instigare. **11** Întărâtare. **12** Enervare. **13** Producere a unui câmp magnetic într-un aparat electric. **14** Aplicare a unei mărimi de comandă (tensiune electrică, curent electric etc.) la intrarea unui aparat sau a unui dispozitiv comandat. **15** (Fiz) Perturbare energetică a unui sistem aflat în echilibru.

excitat, ~ă *a* [At: CONTA, O. F. 145 / V: (înv) ***es~*** / P: *ex-ci~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***excita***] **1** (D. un sentiment, o senzație etc.) Provocat. **2** Care este cuprins de o dorință sexuală. **3** (Fig) Tulburat. **4** (D. o celulă, un țesut, un organism) Care este supus unei excitații (**2**). **5** (D. un sentiment, o senzație etc.) Intensificat. **6** Întărâtat. **7** Îndemnat. **8** Încurajat. **9** (D. o activitate psihică sau intelectuală) Stimulat. **10** Enervat. **11** (D. un câmp magnetic) Produs într-un aparat electric. **12** (D. un sistem fizic) Căruia i s-a comunicat un plus de energie.

excitativ, ~ă *a* [At: SCRIBAN, D. / V: (înv) ***es~*** / P: *ex-ci~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***excitatif***] **1-3** (Rar) Excitant (**4-6**).

excitator, ~oare [At: DESCR. APE 78/1 / V: (înv) ***es~, escităt~***, (îvr) ***escitătoriu*** / P: *ex-ci~* / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***excitateur***, lat ***excitator, -oris***] **1-6** *sn, a* (Factor) excitant (**4-6**). **7** *a* (Rar) Care îndeamnă. **8** *a* (Rar) Care încurajează. **9-10** *smf, a* (Persoană) care instigă. **11-12** *sm, a* (Rar) (Factor extern) care stimulează sau intensifică o senzație, un sentiment etc. **13** *sn* Aparat format din două brațe metalice, care servește la descărcarea unui aparat electric. **14** *sn* Mașină electrică pentru alimentarea înfășurării de excitație a altor mașini electrice.

excitatrice *sf* [At: DLR / Pl: *~ici* / E: fr ***excitatrice***] (Frr) Dinam care furnizează curentul continuu la un generator.

excitație *sf* [At: FĂTU, D. 33/14 / V: (înv) ***es~, escitațiune, ~țiune*** / P: *ex-ci~* / Pl: *~ii* / E: fr ***excitation***, lat ***excitatio, -onis***] **1** Excitare (**1**). **2** (Îoc *inhibiție*) Proces fiziologic care se manifestă prin activitatea funcțională a unei celule, a unui țesut sau a unui organ, ca răspuns la un factor stimulativ Si: *excitare* (**5**). **3** Factor stimulativ care determină o excitație (**2**). **4** Excitare (**2**). **5** Excitare (**3**). **6** (Îe) *Proces de* ~ Trecere a unui țesut din starea de repaus relativ la starea de activitate. **7** Stare de tulburare, agitație, enervare provocată de un excitant (**9**). **8** Realizare a câmpului magnetic inductor, necesar funcționării unei mașini electrice. **9** (Îs) *Curent de* ~ Curent electric ce realizează un câmp magnetic inductor necesar funcționării unui aparat electric. **10** Ansamblul de spire prin care trece curentul de excitație.

excitațiune *sf* vz ***excitație***

excitomotor, ~oare *a* [At: DN^4 / Pl: *~i* / E: fr ***excito-moteur***] Care se referă la excitația (**4**) motrice a mușchilor.

exciton *sm* [At: LTR^2 / Pl: *~i* / E: ger ***Exciton***] Particulă fictivă asociată unei stări de excitație (**2**) care se propagă prin masa unui corp cristalin.

excitron *sn* [At: LTR^2 / Pl: *~oane* / E: eg, fr ***excitron***] (Fiz) Ignitron.

exciza *vt* [At: ABC SĂN. 96 / P: *ex-ci~* / Pzi: *~zez* / E: fr ***exciser***] **1** A extirpa. **2** (Liv) A scobi (în lemn sau într-un alt material).

excizare *sf* [At: DEX^2 / Pl: *~zări* / E: ***exciza***] **1** Extirpare. **2** (Liv) Scobire (într-un lemn sau în alt material).

excizat^1 *sn* [At: MDA ms / Pl: ? / E: ***exciza***] **1-2** Excizare (**1-2**).

excizat^2, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***exciza***] **1** Extirpat. **2** (Liv; d. un lemn, un material) Scobit.

exciză *sf* [At: DN^2 / P: *ex-ci~* / Pl: *~ze* / E: eg ***excise***, fr ***excise***] Impozit indirect perceput în Anglia pe anumite bunuri de consum.

excizie *sf* [At: ANTONESCU, D. / V: (înv) ***esci~, ~ziune*** / P: *ex-ci~* / Pl: *~ii* / E: fr ***excision***] **1** Extirpare (a unei tumori, a unei porțiuni de țesut etc.) cu ajutorul unui instrument chirurgical. **2** (Teh) Tăiere sau scoatere a unui fragment dintr-un material sau dintr-o piesă.

excizitune *sf* vz ***excizie***

exclama *vt* [At: BARASCH, M. II. 120/20 / V: (înv) ***esc~***, (nob) ***scla~*** / P: *ex-cla~* / Pzi: *exclam* / E: fr ***exclamer***, lat ***exclamare***] A rosti cuvintele cu ton ridicat (și prelungit) ca urmare a unei stări afective puternice Si: *a striga*.

exclamare *sf* [At: ROM. LIT. 8^2/38 / V: (înv) ***echia~***, (înv) ***esc~*** / P: *ex-cla~* / Pl: *~mări* / E: ***exclama***] **1** Rostire a cuvintelor pe un ton ridicat (și prelungit) ca urmare a unei stări afective puternice Si: *exclamație*. **2** Exclamație (**2**). **3** (Îs) *Semnul ~ mării* Semn de punctuație (**1**) care se pune după o interjecție, un vocativ, propoziție exclamativă sau imperativă, cu scopul de a marca intonația Si: *semn de exclamație* (**3**), *semnul mirării*.

exclamativ, ~ă [At: HELIADE, GR. ROM. 140/23 / V: (înv) ***esc~*** / P: *ex-cla~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***exclamatif***] **1** *a* Care exprimă o exclamație. **2-3** *sf, a* (Propoziție sau frază) care exprimă o stare afectivă.

exclamator, ~oare *smf, a* [At: LM / V: (înv) ***esc~*** / P: *ex-cla~* / Pl: *~ri* / E: ***exclama*** + *-tor*] **1-2** (Rar) (Persoană) care exclamă.

exclamație *sf* [At: CR (1829), 238^1/16 / V: (înv) ***esc~, esclamațiune, ~țiune***, (îvr) ***exla~*** / P: *ex-cla~* / Pl: *~ii* / E: fr ***exclamation***, lat ***exclamatio, -onis***] **1** Exclamare (**1**). **2** Cuvânt, propoziție, frază rostite pe un ton ridicat (și prelungit), pentru a exprima o stare afectivă puternică Si: *exclamare* (**2**). **3** (Rar; îs) *Semn* (sau, înv, *punct*) *de* ~ Semnul exclamării (**3**).

exclamațiune *sf* vz ***exclamație***

exclude [At: (a.1632) PANAITESCU, O.Ț. 187 / V: (îvr) ***eschiu~, esc~*** / P: *ex-clu~* / Pzi: *exclud* / E: lat ***excludere***] **1** *vt* A înlătura pe cineva dintr-un loc (organizație, școală etc.) în care era admis la început. **2** *vt* A îndepărta. **3** *vt* A nu admite Si: *a interzice*. **4** *vtr* (D. două elemente) A (se) respinge. **5** *vt* A excepta.

excludere *sf* [At: NEGULICI / V: (îvr) ***eschiu~***, (înv) ***esc~*** / P: *ex-clu~* / Pl: *~ri* / E: ***exclude***] **1** Îndepărtare a unei persoane dintr-o funcție, organizație, școală etc. Si: *excludere*. **2** (Nob; ccr) Act, declarație prin care se exclude (**1**). **3** Îndepărtare. **4** Interzicere. **5** (Îlav) **Până la ~** În

mod total Si: *complet*. **6** (Rar; îf *eschiudere*) Exceptare. **7** (Rar) Respingere.

exclus, ~ă *a* [At: PONTBRIANT, D. / V: (îvr) ***eschis***, (înv) ***esc~*** / P: *ex-clus* / Pl: *~uşi, ~e* / E: ***exclude***] **1** (D. persoane) Care este înlăturat dintr-o funcţie, organizaţie, şcoală etc. **2** Îndepărtat. **3** Care nu se admite Si: *interzis*. **4** (D. două elemente) Care se resping reciproc. **5** Exceptat. **6** Care, în condiţiile date, nu poate să fie, să existe, să se întîmple. **7** (Îe) **A fi** (sau **a nu fi**) **~ ca** (sau **să**) A fi (sau a nu fi) posibil.

exclusiv, ~ă *a* [At: POTECA, F. 94/25 / V: (înv; nob) ***eschiziu***, (înv) ***esc~, escluziv, ~ziv, ~ă*** / P: *ex-clu~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***exclusif***] **1-2** *a* Care exclude **(2-3)**. **3-4** *a* Care are posibilitatea de a exclude **(2-3)**. **5-6** *a* Care aparţine unei singure persoane sau categorii de persoane. **7-8** *a* Care se referă la o singură persoană sau la o categorie de persoane. **9-10** *a* Propriu unei singure persoane sau unei categorii de persoane. **11-12** *a* Care se referă sau care se limitează la un singur lucru. **13** *a* Care este fixat asupra unui singur lucru. **14** *a* Care admite un singur punct de vedere, o singură orientare. **15** *a* (D. noţiuni abstracte) Care se exclud **(6)** unul pe altul. **16** *av* Cu eliminarea altor posibilităţi Si: *exclusivamente* **(1)**. **17** *av* Numai (şi numai) Si: *exclusivamente* **(2)**. **18** *av* Mai ales Si: *exclusivamente* **(3)**. **19** *av* În afară de ... Si: *exclusivamente* **(4)**. **20** *a* (Rar) Extrem **(28)**.

exclusivamente *av* [At: HASDEU, I. C. I, VII. / V: ***esc~, ~vem~*** / P: *ex-clu~* / E: fr ***exclusivement***] (Înv) **1-4** Exclusiv **(16-19)**.

exclusivism *sn* [At: DÂMBOVIŢA (1860), 289²/62 / V: (înv) ***esc~, ~vizm*** / E: fr ***exclusivisme***] **1** Intoleranţă manifestată prin refuzul categoric de a ţine seama de părerile, de ideile altcuiva. **2** Caracterul a ceea ce este exclusiv **(14)** Si: *exclusivitate* **(4)**.

exclusivist, ~ă [At: CONTA, O. F. 385 / V: (înv) ***esc~, ~ziv~*** / P: *ex-clu~* / E: fr ***exclusiviste***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care respinge tot ceea ce nu este conform cu ideile, gusturile sau interesele sale. **3** *a* Care are un caracter exclusiv **(14)** Si: *intolerant*. **4** *a* Care are o atitudine de exclusivism **(1)**.

exclusivitate *sf* [At: ROM. LIT. 385¹/7 / V: (înv) ***escluzi~, ~uzi~*** / P: *ex-clu~* / Pl: *~tăţi* / E: fr ***exclusivité***] **1-2** Stare a două lucruri care se exclud **(2-3)**. **3-4** (Îljv) **În** (sau **cu**) Numai. **5-6** (Îal) Mai ales. **7-8** (Îal) Cu excluderea tuturor celorlalţi. **9-10** Situaţia sau calitatea a ceea ce este exclusiv **(14)**. **11-12** Dreptul sau calitatea cuiva de a fi proprietar al unui lucru. **13-14** Dreptul sau calitatea cuiva de a se bucura singur de anumite privilegii. **15-16** Drept exclusiv **(5-6)** la o acţiune.

exclusivizm *sn* vz ***exclusivism***

excluzie *sf* [At: I. GOLESCU, C. 158ʳ / V: (înv) ***esc~, escluziune, ~ziune*** / P: *ex-clu~* / Pl: *~ii* / E: fr ***exclusion***, lat ***exclusio, -onis***] **1-5** Excludere **(1-5)**. **6** (Rar) Exceptare. **7** (Îlv) **A face ~ziune** A face excepţie Si: *a excepta*. **8** (Îf *excluziune*) Interdicţie. **9** (Fiz; îf *excluziune*; îs) *Principiul ~ziunii* Principiu potrivit căruia într-un sistem cuantic nu pot exista doi fermioni care să aibă simultan acelaşi ansamblu de numere cuantice. **10** (Log; îf *excluziune*) Relaţie între două propoziţii care nu pot fi simultan adevărate. **11** (Med) Intervenţie chirurgicală prin care o porţiune dintr-un organ sau organul în întregime, fără a fi extirpat, este scos din circuitul fiziologic.

excluziune *sf* vz ***excluzie***

excluziv, ~ă *a, av* vz ***exclusiv***

excluzivitate *sf* vz ***exclusivitate***

excogita *vt* [At: CĂLINESCU, C.O. 94 / V: (înv) ***esc~*** / Pzi: *~tez* / E: lat ***excogitare***] (Rar) **1** A gândi. **2** A afla. **3** A imagina.

excogitare *sf* [At: MDA ms / Pl: *~tări* / E: ***excogita***] (Rar) **1** Gândire. **2** Aflare. **3** Imaginare.

excogitat, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~aţi, ~e* / E: ***excogita***] (Rar) **1** Gândit. **2** Aflat. **3** Imaginat.

excogitaţie *sf* [At: LM / V: (înv) ***escogitaţiune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***excogitation***, lat ***excogitatio, -onis***] (Liv; rar) Efort de gândire.

ex-coleg *sm* [At: MAIORESCU, D. II, 210 / Pl: *~egi* / E: ***ex-*** + ***coleg***] Fost coleg.

excomunica *vt* [At: NEGULICI / V: (înv) ***esc~*** / Pzi: *~munic* / E: lat ***excommunicare***] **1** A exclude dintr-o comunitate religioasă Si: *afurisi, anatemiza*. **2** A îndepărta. **3** A alunga. **4** A respinge.

excomunicare *sf* [At: PONTBRAINT, D. / V: (înv) ***esc~*** / Pl: *~cări* / E: ***excomunica***] **1** Excludere temporară sau definitivă a unui credincios dintr-o comunitate religioasă Si: (asr) *excomunicaţie, afurisenie, anatemizare*. **2** Îndepărtare. **3** Alungare. **4** Respingere.

excomunicat, ~ă [At: PONTBRIANT, D. / V: (înv) ***esc~*** / Pl: *~aţi, ~e* / E: ***excomunica***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care a fost exclusă dintr-o comunitate religioasă Si: *afurisit, anatemizat*. **3** *a* Îndepărtat. **4** *a* Alungat. **5** *a* Respins.

excomunicaţie *sf* [At: I. GOLESCU, C. 158ʳ / V: (îvr) ***escomunicăciune***, (înv) ***esc~, escomunicaţiune, ~ţiune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***excommunication***, lat ***excommunicatio, -onis***] **1-4** (Asr; şîf *escomunicaţiune*) Excomunicare **(1-4)**.

excomunicaţiune *sf* vz ***excomunicaţie***

ex-comunist, ~ă *smf, a* [At: ROMÂNIA LITERARĂ, 1992, nr. 4, 4/1 / Pl: *~işti, ~e* / E: ***ex-*** + ***comunist***] **1-2** Fost comunist.

excontelui *v* vz ***escontelui***

excoria *vtr* [At: DN² / V: ***esc~*** / P: *~ri-a* / Pzi: 3 *~ează* / E: fr ***excorier***, lat ***excoriare***] **1-2** (D. piele) A (se) jupui uşor.

excoriaţie *sf* [At: ENC. ROM. / V: ***~ţiune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***excoriation***] Ulceraţie uşoară, superficială a pielii sau a mucoaselor Si: *julitură*, (rar) *excoriere*.

excoriaţiune *sf* vz ***excoriaţie***

excoriere *sf* [At: DN² / P: *~ri-e~* / Pl: *~ri* / E: ***excoria***] (Rar) Excoriaţie.

ex-coronat, ~ă [At: ARGHEZI, P. T. 222 / Pl: *~aţi, ~e* / E: ***ex-*** + (în)***coronat***] (Rar) **1** *a* Care aparţine unui fost monarh. **2** *a* Care se referă la un fost monarh. **3** *a* Propriu unui fost monarh. **4** *smf* (Rar) Fost monarh.

excorporaţie *sf* [At: DN² / Pl: *~ii* / E: fr ***excorporation***] Act prin care un episcop declară că o persoană nu face parte din dioceza sa.

excorta *v* vz ***escorta***

escortă *sf* vz ***escortă***

excremânt *sn* vz ***excrement***

excrement *sn* [At: ÎNV. FRĂG. 48/15 / V: (înv, reg) ***esc~, escremânt, escremint***, (îvr) ***~mânt, scremânt, scre~*** (pl: *scremenţi sm*) / Pl: *~e* / E: fr ***excrément***, lat ***excrementum***] **1** (Mpl) Materii evacuate pe cale naturală din corpul omului, al animalelor. **2** (Spc) Materii fecale. **3** (Pgn; înv, lpl, îf *escreminte*) Resturi nefolositoare Si: *gunoi*. **4** (Rar; îf *excremânt*) Persoană abjectă, demnă de dispreţ.

excremental, ~ă *a* [At: PROPĂŞIREA (1844), 257¹/20 / Pl: *~i, ~e* / E: it ***escrementale***] **1-2** (Rar) Excremenţial **(1-2)**.

excremenţă *sf* [At: ARGHEZI, P. T. 88 / Pl: *~ţe* / E: ***excrement***] (Nob) Materie excremenţială.

excremenţial, ~ă *a* [At: I. IONESCU, D. 482 / V: (înv) ***esc~*** / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***excrémentiel***] **1-2** Care se referă la excremente **(1-2)** Si: *fecal*, (rar) *excremental* **(1-2)**.

excrescenţă *sf* [At: LM / V: (înv) ***esc~*** / Pl: *~e* / E: lat ***excrescentia***] **1** Protuberanţă cu aspect tumoral pe suprafaţa pielii sau a unui organ Vz *nodul, tubercul, vegetaţie*. **2** Umflătură pe suprafaţa unei plante. **3** (Pex) Proeminenţă pe o suprafaţă plană.

excret *sn* [At: ENC. ROM. / Pl: *~e* / E: ***excreta***] (Lpl; îvr) Excreţie **(4)**.

excreta *vt* [At: ENC. ROM. 363 / Pzi: *~tez* / E: fr ***excréter***] A elimina din organism, în urma proceselor biochimice, pe cale digestivă, urinară, respiratorie, cutanată etc. substanţe devenite inutile sau nocive.

excretat, ~ă *a* [At: CHIRIŢĂ, P. 393 / Pl: *~aţi, ~e* / E: ***excreta***] Care este eliminat prin excreţie **(1)**.

excretiv, ~ă *a* [At: DESCR. APE 96/9 / V: (înv) ***esc~*** / Pl: *~i, ~e* / E: it ***escretivo***] **1-3** (Îvr) Excretor **(1-3)**.

excretor, ~oare *a* [At: PROT. – POP., N. D. / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***excréteur***] **1** Care se referă la excreţie **(1)** Si: (îvr) *excretiv* **(1)**, *excretoriu* **(1)**. **2** Care serveşte la excreţie **(1)** Si: (îvr) *excretiv* **(2)**, *excretoriu* **(2)**. **3** Care aparţine excreţiei **(1)** Si: (îvr) *excretiv* **(3)**, *excretoriu* **(3)**.

excretoriu, ~ie a [At: ȘĂINEANU, D. U. / P: *~o-riu* / Pl: *~ii* / E: fr ***excrétoire***] **1-3** (Îvr) Excretor (**1-3**).

excreție sf [At: V. POPP, A. M. 25/24 / V: (înv) ***es~, escrețiune, ~țiune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***excrétion,*** lat ***excretio, -onis***] **1** Eliminare din organism, în urma proceselor biochimice, pe cale digestivă, urinară, respiratorie, cutanată etc. a substanțe devenite inutile sau nocive. **2** (Îla) **De ~** Excretor (**2**). **3** (Îal) Excretat. **4** (Lpl) Substanță eliminată din organism pe cale digestivă, urinară, respiratorie, cutanată etc., în urma proceselor biochimice Si: (îvr) *excret* Vz *excrement* (**1**), *sudoare*. **5** (Pan; îvr; îf *excrețiune*) Proces de eliminare a substanțelor (inutile sau nocive) din plante. **6** (Îf *escreție*) Substanță eliminată de către plante în urma proceselor biochimice Cf *rășină*.

escroc, ~oacă smf vz ***escroc***

excroca v vz ***escroca***

excrocherie sf vz ***escrocherie***

excrețiune sf vz ***excreție***

excurs sn [At: LM / V: (înv) ***esc~,*** (**2**) ***~us*** / Pl: *~uri*, (rar) *~e* / E: lat ***excursus***] **1** Abatere de la subiect (pentru a lămuri o problemă secundară) Si: *digresiune, excursie* (**4**). **2** Digresiune făcută cu ocazia comentării unui pasaj dintr-un autor (antic).

excursie sf [At: ȘINCAI, HR. I, 120/16 / V: (înv, nob) ***escursă,*** (înv) ***esc~, escursiune,*** (îvr) ***escurțiune, ~siune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***excursion,*** lat ***excursio, -onis***] **1** (Înv) Incursiune pe teritoriul inamicului Si: *năvală*. **2** Călătorie de agrement sau cu scopuri științifice, educative, sportive etc. făcută în grup sau individual, pe jos sau cu un mijloc de locomoție Si: (înv; nob) *excursoare* Vz *escapadă, expediție, voiaj*, (înv, nob) *excursoare* (**1**). **3** Plimbare. **4** (Rar) Excurs (**1**). **5** (Îvr; îf *escursiune*) Deviație. **6** (Fon) Moment în care organele articulării iau poziția necesară pentru articularea sunetului. **7** (Teh; îs) *~de frecvență* Deviație de frecvență.

excursionism sn [At: L. ROM. 1959, nr. 2, 84 / P: *~si-o~* / E: ***excursiune*** + *-ism*] Disciplină care se ocupă cu pregătirea sportivilor pentru a participa la excursii (**2**) organizate în grup, la care deplasarea se face de obicei pe jos.

excursionist, ~ă smf, a [At: ALEXI, W. / P: *~si-o~* / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***excursionniste***] **1-2** (Persoană) care face o excursie (**2**) Si: *turist*.

excursiune sf vz ***excursie***

excursiv, ~ă a [At: LM / V: (înv) ***esc~*** / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***excursif***] Care are caracter de excurs (**1**).

excursoare sf [At: STAMATI, D. 92 / V: (înv) ***esc~*** / Pl: *~i* / E: ***excursie***] (Înv; nob) **1** Excursie (**2**). **2** Abatere.

excursus sn vz ***excurs***

excusație sf vz ***excuzație***

ex-cutie sf [At: CĂLINESCU, E. O. I, 194 / Pl: *~ii* / E: ***ex-*** + ***cutie***] (Rar) Fostă cutie.

excuzație sf [At: ȚICHINDEAL, F. 379 / V: ***~usa~, ~țiune*** / Pl: *~ii* / E: lat ***excusatio, -onis***] (Înv) Scuză.

excuzațiune sf vz ***excuzație***

ex-deputat sm [At: COSTINESCU, 401 / Pl: *~ați* / E: ***ex-*** + ***deputat***] Fost deputat.

ex-dictator sm [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~i* / E: ***ex-*** + ***dictator***] Fost dictator.

ex-director sm [At: DL / Pl: *~i* / E: ***ex-*** + ***director***] Fost director.

exdoxis sn vz ***ecdosis***

exeat sn [At: ANTONESCU, D. / P: *e-xe-at* / E: fr ***exeat,*** lat ***exeat***] **1** Învoire dată de un episcop catolic unui preot de a ieși din dioceza sa. **2** (Liv) Permisiune dată cuiva de a părăsi o adunare. **3** (Liv) Permisiune dată cuiva de a pleca dintr-o instituție.

execra vt [At: LM / V: (înv) ***ese~*** / P: *eg-ze~* / Pzi: *~rez* / E: fr ***exécrer,*** lat ***execrare***] **1** (Rar) A face o capelă, biserică etc. inaptă pentru a se îndeplini în ea serviciul divin din cauza profanării sau deteriorării. **2** (Frm) A avea repulsie față de cineva sau ceva. **3** (Frm) A detesta. **4** (Frm) A disprețui. **5** (Sst; îf *esecra*) A blestema.

execrabil, ~ă [At: PROT. – POP., N. D. / V: (înv) ***ese~*** / P: *eg-ze~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***exécrable,*** lat ***execrabilis***] **1-2** *av, a* (Într-un mod) care trezește repulsie Si: *dezgustător, oribil, respingător*. **3** *a* De calitate proastă. **4** *av* Foarte rău.

execrat, ~ă a [At: CĂLINESCU, O. XII, VIII / Pl: *~ați, ~e* / E: ***execra***] **1** Care are repulsie față de cineva sau ceva. **2** Detestat. **3** Disprețuit. **4** (Sst) Blestemat.

execrare sf [At: ENC. ROM. 331 / V: (înv) ***ese~*** / Pl: *~crări* / E: ***execra***] **1** (Rar) Fapt prin care o biserică sau o capelă devine inaptă pentru a se îndeplini în ea serviciul divin, din cauza deteriorării sau a profanării. **2** (Frm) Sentiment de repulsie față de ceva sau de cineva. **3** (Frm) Detestare. **4** (Frm) Disprețuire. **5** (Sst) Blestemare.

execrație sf [At: PROT. – POP., N. D. / V: (înv) ***~iune, ese~,*** (îvr) ***~răciune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***exécration,*** lat ***execratio, ~onis***] (Liv) **1** Repulsie. **2** Persoană sau obiect care inspiră un sentiment de dezgust. **3** (Rar) Blestem.

execrațiune sf vz ***execrație***

execrăciune sf vz ***execrație***

executa [At: ȘINCAI, HR. III, 206/18 / Pl: *eg-ze~* / V: (înv) ***ese~, eze~*** / Pzi: *execut* și (îrg) *~tez* / E: fr ***exécuter***] **1** *vt* A face o mișcare, o acțiune etc. Si: *a realiza*, (îvr) *a execui*. **2** *vt* A face un lucru, un obiect etc. Si: *a confecționa*. **3** *vt* A fabrica. **4** *vt* A prelucra. **5** *vt* A efectua. **6** *vr* A face ce i s-a spus. **7** *vt* A interpreta o bucată muzicală. **8** *vt* A juca un rol într-o piesă de teatru. **9** *vt* (Pex) A reprezenta o piesă de teatru. **10-11** *vt* A face exerciții de gimnastică sau de balet. **12** *vt* A aduce la îndeplinire un ordin, o obligație, o rugăminte etc. **13** *vt* A aduce la îndeplinire a hotărâre judecătorească, un act al unei autorități etc. Si: (înv) *a executarisi* (**1**). **14** *vt* A sechestra bunurile materiale ale unui debitor Si: (îvr) *a executarisi* (**2**). **15** *vr* A se achita de o datorie. **16** *vt* A forța pe cineva să se achite de o datorie. **17** *vr* A se supune. **18** *vt* A supune un condamnat la pedeapsa cu moartea. **19** *vt* A aduce la îndeplinire o sentință de condamnare la moarte. **20** *vt* (Pex) A ucide.

executabil, ~ă a [At: PONTBRIANT, D. / P: *eg-ze~* / V: (înv) ***ese~*** / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***exécutable***] **1** Care poate fi executat (**1**) Si: *realizabil*. **2** (D. piese de teatru) Care poate fi pusă în scenă.

executant, ~ă smf, a [At: PONTBRIANT, D. / P: *eg-ze~* / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***exécutant***] **1-2** (Persoană) care execută (**7**) piese muzicale Si: *interpret, muzicant*. **3-4** (Persoană) care aduce la îndeplinire un plan Si: *executor* (**1-2**), *practician*.

executar sm [At: ROMÂNUL (1857), nr. 40, 3²/53 / V: ***ese~*** / Pl: *~i* / E: ***executa***] (Îvr; îs) *~ testamentariu* Executor (**3**) testamentar.

executare sf [At: CR (1834), 282¹/44 / P: *eg-ze~* / V: (înv) ***ese~*** / Pl: *~tări* / E: ***executa***] **1** Realizare a unei acțiuni Si: *execuție* (**1**). **2** Confecționare a unui obiect, a unei lucrări etc. după un plan sau după un model Si: *execuție* (**2**). **3** Fabricare. **4** Prelucrare. **5** Efectuare. **6** Interpretare a unei bucăți muzicale. **7** Interpretare a unui rol într-o piesă de teatru. **8** (Pex) Reprezentare a unei piese de teatru. **9** Aducere la îndeplinire a unui ordin, a unei obligații, a unei rugăminți etc. **10** Aducere la îndeplinire a unei hotărâri judecătorești, a unui act al unei autorități etc. Si: *execuție* (**10**), (înv) *executarisire* (**1**). **11** Sechestrare a bunurilor unui debitor Si: *execuție* (**11**), (înv) *executarisire* (**2**). **12** (Jur; îs) *~ silită* Totalitatea normelor procedurale prin care autoritatea publică sechestrează sau vinde bunurile materiale ale unei persoane Si: *execuție* (**12**) *silită*. **13** Achitare de o datorie. **14** Forțare a cuiva de a se achita de o datorie. **15** (Jur) Încasare forțată a unei datorii pe cale judecătorească sau prin mijloace fiscale. **16** (Îs) *~ a pedepsei* Aducere la îndeplinire a hotărârii prin care o persoană judecată penal a suferit o condamnare. **17-18** (Îe) **A (se) pune în ~** A (se) executa (**13**). **19** (Fin; șîs) *~ bugetară* Realizare de venituri bugetare și folosirea lor pentru acoperirea cheltuielilor stabilite prin buget. **20** (Fin; îs) *~ de casă* Încasare, păstrare și eliberare a mijloacelor bănești pentru acoperirea cheltuielilor bugetare. **21** Supunere. **22** Supunere a unui condamnat la pedeapsa cu moartea. **23** Execuție (**18**). **24** (Pex) Ucidere. **25** (Art; cu valoare de imperativ) Treci și fă ce ți s-a spus!

executarisi vt [At: (a. 1825) ap. IORGA, S. D. V, 268 / V: (înv) *eczicu~* / P: *eg-ze~* / Pzi: *~sesc* / E: *executa* + *-arisi*] **1-2** (Îvr) A executa (**13-14**).

executarisire sf [At: (a. 1828) ap. IORGA. S. D. V. 280 / P: *eg-ze~* / Pl: *~ri* / E: *executarisi*] **1-2** (Înv) Executare (**10-11**).

executarisit, ~ă a [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: *executarisi*] **1-2** (Înv) Executat (**10-11**).

executat, ~ă [At: PONTBRIANT, D. / V: (înv) *ese~* / P: *eg-ze~* / Pl: *~ați, ~e* / E: *executa*] **1** *a* (D. o mișcare, o acțiune etc.) Realizat. **2** *a* (D. un lucru, un obiect) Confecționat. **3** *a* Fabricat. **4** *a* Prelucrat. **5** *a* Efectuat. **6** *a* (D. o bucată muzicală) Interpretată. **7** *a* (D. un rol) Interpretat. **8** *a* (D. o piesă de teatru) Reprezentată. **9** *a* (D. un ordin, o obligație etc.) Adus la îndeplinire. **10** *a* (D. o hotărâre judecătorească) Adus la îndeplinire Si: (înv) *executarisit* (**1**). **11** *a* (D. bunurile materiale ale unui debitor) Sechestrat. **12** *a* (D. o datorie) Achitată. **13** *a* (Jur; d. o persoană) Care a fost silit să se achite de o datorie. **14** *a* (D. o sentință de condamnare la moarte) Adus la îndeplinire. **15-16** *smf, a* (Om) care a fost supus unei execuții. **17-18** *smf, a* (Pex) (Om) ucis. **19** *a* (D. exerciții de gimnastică sau balet) Făcut Cf *executa* (**10-11**).

executiv, ~ă [At: STAMATI, D. / P: *eg-ze~* / V: (înv) *ese~,* (reg) *eze~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr *exécutif,* it *esecutivo*] **1** *a* Care are sarcina de a pune în aplicare legile și dispozițiile organelor superioare Si: (rar) *executoriu* (**7**), (înv; nob) *execuțiu*. **2** *a* (Îs) *Comitet ~* Colectiv, de obicei ales, care duce la îndeplinire sarcinile trasate de forul tutelar. **3** *a* (Îs) *Organ ~* Organ de stat cu funcții de organizare și de asigurare a executării legilor. **4** *a* (Îs) *Putere ~ă* Una dintre cele trei funcții fundamentale ale puterii de stat, prevăzute de principiul separației puterilor în stat, care are rolul de a pune în aplicare legile. **5-6** *sn, a* (Șîs *putere ~ă*) (Organ al puterii de stat format de obicei din șeful statului și guvern) care pune în aplicare legile votate de Parlament (puterea legislativă). **7** *sn* (Pgn) Guvern. **8** *a* (Rar) Executoriu (**3**).

executor, ~oare [At: (a. 1774) URICARIUL I, 176 / V: (îrg) *eze~,* (înv) *ese~,* (reg) *eczecutăr,* (reg) *egzăcutar,* (reg) *egzăcutor,* (reg) *ezăcutăr,* (reg) *izăcutar,* (reg) *izicutăr,* (reg) *izăcutor* / A și: (reg) *~cu~* / P: *eg-ze~* / E: fr *exécuteur,* it *esecutore,* lat *exsecutor, -oris*] **1-2** *smf, a* Executant (**3-4**). **3** *smf* (Șîs *~ testamentar*) Persoană însărcinată să ducă la îndeplinirea dispozițiilor din testamentul cuiva Si: (îvr) *executar*. **4** *sm* (Jur; șîs *~ judecătoresc*) Funcționar care îndeplinește acte de procedură și execută (**13**) hotărâri judecătorești Si: (reg) *jăcut,* (înv) *portărel*. **5** *sm* Persoană care are sarcina de a pune în aplicare o lege, o dispoziție, un ordin etc. **6** *sm* (Rar) Persoană însărcinată cu execuția (**20**) Si: *călău, gâde*.

executoriu, ~ie [At: PONTBRIANT, D. / V: (înv) *eze~* / P: *eg-ze~* / Pl: *~ii* / E: fr *exécutoire,* it *esecutorio,* lat *executorius*] **1** *a* (Jur) Care investește cu puterea de a executa (**13**). **2** *a* (Jur; d. o lege, o dispoziție, o sentință etc.) Care trebuie pusă în execuție (**10**). **3** *a* (Pex) Care are caracter obligatoriu Si: (rar) *executiv* (**8**). **4** *a* (Jur; îs) *Formulă ~ie* Mențiune pusă pe o hotărâre judecătorească, în baza căreia se poate face executarea (**12**) silită a acestei hotărâri Si: (înv) *exequatur* (**1**). **5-6** *sm, a* (Jur; șîs *titlu ~*) (Act) învestit cu formulă executori (**4**). **7** (Rar) Executiv (**1**).

execuție sf [At: INSTRUCȚII, 16/3 / P: *eg-ze~* / V: (îvr) *jucuție,* (înv) *~iune, ezec~, esecuțiune,* (reg) *izăc~, jec~, arjăcuțăie,* (îvr) *ese~, esecuciune, zacuție, zecuție, tecuție* / Pl: *~ii* / E: fr *exécution,* lat *executio, -onis*] **1-12** (Jur) Executare (**1-12**). **13** (Îs) *~ provizorie* Efect al unei hotărâri judecătorești de primă instanță de a putea fi pusă în executare înainte de a fi definitivă. **14-15** (Îlv) **A (se) pune (în) ~** sau **a (se) face ~** A executa (**13-14**). **16** (Rar; îe) **A sta** (sau **a veni**) **~** A exercita o presiune asupra cuiva pentru a-l sili să acționeze într-un anumit fel. **17** (Îae) A incomoda pe cineva prin prezență, prin insistențe etc. **18** (Șîs *~ capitală*) Aducere la îndeplinire a unei sentințe de condamnare la moarte Si: *executare* (**23**). **19** (Îs) *Pluton de ~* Soldați care execută (**19**) prin împușcare pe cei condamnați la moarte. **20** Pedeapsă corporală. **21** Ucidere.

execuțiu, ~ie a [At: STAMATI, D. 91 / V: *ese~* / Pl: *~ii* / E: nct] (Înv; nob) Executiv (**1**).

execuțiune sf vz *execuție*

execvalui vrp [At: AARON, în CONTRIBUȚII, III, 127 / V: *exsec~* / Pzi: *~esc* / E: lat *exsequari* + *-ălui*] (Jur; îvr) A excepta.

execvi vt [At: IORGOVICI, O. 65/19 / Pzi: ? / E: lat *exsequi*] (Îvr) A executa (**1**).

exedră sf [At: NAUM, IST. ART. 126 / Pl: *~re* / E: fr *exèdre,* lat *exedra*] **1** Anexă în formă de semicerc a unei construcții, prevăzută cu scaune dispuse de-a lungul zidului. **2** Construcție semicirculară într-un parc, făcută din lemn, piatră sau plantații decorative. **3** Sală de conversație în gimnaziile sau în casele senioriale antice, prevăzută cu scaune dispuse de jur-împrejurul pereților. **4** Bancă circulară, lipită de zidul curb al absidelor, în bisericile creștine primitive.

exeget sm [At: ANTONESCU, D. / V: (înv) *ese~* / Pl: *~geți* / E: fr *exégète*] **1-2** Persoană care se ocupă cu exegeza (**1-2**). **3-4** Specialist în exegeză (**1-2**).

exegetic, ~ă a [At: COSTINESCU / V: (înv) *ese~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: gr **ἐξηγτικός**] **1** Referitor la exegeză (**1**). **2** Specific exegezei (**1**). **3** Care aparține exegezei (**1**). **4** Care provine din exegeză (**1**). **5** Care se bazează pe principiile exegezei (**1**).

exegetică [At: BARIȚIU, P. A. I, 612 / V: (înv) *ese~* / E: gr **ἐξηπικη**] **1** Știință care studiază un text prin metoda exegetică (**5**). **2** Disciplină teologică ce studiază interpretarea Bibliei. **3** (Mat; înv; îf *ese~*) Metodă de a afla rădăcinile ecuațiilor unei probleme.

exegeză sf [At: ANTONESCU, D. / V: (înv) *ese~* / Pl: *~ze* / E: fr *exégèse*] **1** Interpretare, comentare, explicare din punct de vedere istoric, filologică etc. a unui text Cf *glosar*. **2** (Spc) Interpretare critică a Bibliei. **3** (Mat; îvr; îs) *~ numerică* (sau *lineară*) Soluție numerică a ecuațiilor. **4** (Îas) Construcția geometrică a ecuațiilor.

exelbant sn [At: VALIAN, V. 44 / Pl: *~uri* / E: rs **аксельбанть**] (Îvr) Eghilet.

exelensie sf vz *excelență*

exelent, ~ă a, av, sn vz *excelent*

exelență sf vz *excelență*

exelenție sf vz *excelență*

exemă sf vz *eczemă*

exemplar[1] sn [At: ÎNȘTIINȚARE, 4/12 / V: (înv) *~iu, ese~, esemplaiu,* (îvr) *eczam~* / Pl: *~e* și (înv) *~uri* / E: fr *exemplaire,* lat *exemplarium*] **1** Fiecare dintre obiectele identice reproduse în serie după un model comun Si: *copie*. **2** (Îvr) Exemplu (**15**). **3** Reprezentant al unei categorii de ființe sau de obiecte asemănătoare, luat izolat Si: *specimen*.

exemplar[2], ~ă a [At: BĂLCESCU, M. V. 413 / V: (înv) *ese~, exăm~,* (îvr) *~iu, esemplariu* / P: *eg-zem~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr *exemplaire,* lat *exemplaris, -e*] **1** (Mai ales d. pedepse) Care are un caracter drastic, servind drept avertisment. **2** Care poate servi drept exemplu (**7**) prin calitățile sale deosebite Si: *pilduitor,* (îvr) *exemplarnic*.

exemplaritate sf [At: SCRIBAN, D. / P: *eg-zem~* / Pl: *~tăți* / E: fr *exemplarité*] (Rar) Caracter al unui lucru exemplar (**2**).

exemplariu[1] sn vz *exemplar[1]*

exemplariu[2], ~ă a vz *exemplar[2]*

exemplarnic, ~ă a [At: BOJINCĂ, A. I, VII/7 / V: *ese~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: *exemplar[2]* + *-nic*] (Îvr) Exemplar[2] (**2**).

exemplifica vta [At: CONTA, O. F. 528 / V: (înv) *ese~* / P: *eg-zem~* / Pzi: *exemplific* / E: it *esemplificare*] (C. i. o idee, o teorie, o regulă etc.) **1** A ilustra cu ajutorul exemplelor. **2** A lămuri cu ajutorul exemplelor. **3** A demonstra cu ajutorul exemplelor.

exemplificare sf [At: LOVINESCU, C. VII, 5 / P: *eg-zem~* / Pl: *~cări* / E: *exemplifica*] **1** Ilustrare cu exemple Si: (rar) *exemplificație* (**1**). **2** Lămurire cu ajutorul exemplelor Si: (rar) *exemplificație* (**2**). **3** Demonstrare cu ajutorul exemplelor Si: (rar) *exemplificație* (**3**).

exemplificat, ~ă a [At: BARCIANU / Pl: *eg-zem~* / V: (înv) *ese~* / Pl: *~ați, ~e* / E: *exemplifica*] (D. o teorie, idee, etc.) **1** Care este ilustrat cu ajutorul exemplelor. **2** Care este lămurit cu ajutorul exemplelor. **3** Care este demonstrat cu ajutorul exemplelor.

exemplificativ, ~ă *a* [At: SCL 1960, 183 / P: *eg-zem~* / Pl: *~i, ~e* / E: ***exemplificat*** + *-iv*] **1-5** (Rar) Exemplificator (**1-5**).

exemplificator, ~oare *a* [At: L. ROM. 1959, nr. 4, 28 / P: *eg-zem~* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***exemplifica*** + *-tor*] **1-3** Care exemplifică (**1-3**) Si: (rar) *exemplificativ* (**1-3**). **4-5** Care servește drept exemplu (**1-2**) Si: (rar) *exemplificativ* (**4-5**).

exemplificație *sf* [At: CĂLINESCU, B. I, 125 / P: *eg-zem~* / Pl: *~ii* / E: it ***esemplificazione***] **1-3** (Rar) Exemplificare (**1-3**).

exemplu *sn* [At: AAT 14ʳ / V: (îrg) ***eze~***, (înv) ***ese~***, (reg) ***exăm~***, (îvr) ***esempru*** (Pl: *~ri*) / P: *eg-zem~* / Pl: *~le* și (înv) *~ri* / E: fr ***exemple***, lat ***exemplum***] **1** Caz sau fapt tipic care întrunește caracteristicile unei categorii întregi, citat pentru a lămuri o idee, o demonstrație etc. Si: *mostră*. **2** (Spc) Text sau pasaj dintr-un text, care este citat pentru a ilustra o regulă gramaticală, o explicație filologică sau stilistică. **3** (Îlav) **De** (sau **spre**, înv. **pentru**) **~** Se spune atunci când urmează să ilustrăm o idee, o teorie, o regulă etc. printr-un exemplu (**1-2**) Si: *bunăoară, de pildă*. **4** (Îvr) Lucru asemănător sau comparabil cu acela la care ne referim. **5** (Înv; îla) **Fără ~** Fără precedent. **6** (Îal) Fără seamăn. **7** Faptă sau persoană care poate servi drept model Si: *pildă*. **8-9** (Îc) **A da** (sau **a fi**) **~** A da sau a constitui un model demn de urmat. **10** (Îe) **A urma ~l** (cuiva) sau **a lua** (pe cineva sau ceva) **de** (sau **drept**) **~** A imita pe cineva sau ceva. **11-12** (Îe) **A (se) da (de** sau **ca) ~** A (se) atrage atenția asupra unei persoane, a unei acțiuni etc., care poate servi ca model **13-14** (Îae) A se pune în evidență. **15** Persoană care, prin calitățile sale, poate servi drept model Si: (rar) *exemplar¹* (**2**). **16** Faptă care poate servi drept avertisment Si: *lecție*. **17** (Pex) Pedeapsă.

exempt, ~ă *a* [At: LM / V: (înv) ***exam~, esemt, esem~*** / Pl: *~pți, ~e* / E: fr ***exempt***, lat ***exemptus***] (Jur; rar) Care nu este supus unei obligații Si: *dispensat, scutit*.

exempție *sf* vz ***exempțiune***

exempțiune *sf* [At: LM / V: ***~pție***, (îvr) ***ese~, esemț~*** / Pl: *~ni* / E: fr ***exemption***, lat ***exemptio, -onis***] (Rar) **1** (Jur) Privilegiu care dispensează de o obligație, de o datorie etc. Si: *scutire*. **2** (Bis) Privilegiu potrivit căruia o persoană (sau o comunitate, un teritoriu) poate să se retragă de sub jurisdicția superiorului imediat și să se supună unei alte autorități bisericești.

exencéfal *sm* [At: D. MED. / Pl: *~i* / E: fr ***exencéphale***] (Med) Făt cu malformații, caracterizat prin absența bolții craniene prin care encefalul, acoperit numai cu meninge, iese în afară.

exencefalie *sf* [At: NDN / Pl: *~ii* / E: fr ***exencéphalie***] (Med) **1** Anomalie prezentată de un exencefal. **2** Tumoare ieșită în afara craniului (sau a regiunii superioare a feței).

exentera *vt* [At: LM / V: (înv) ***ese~*** / Pzi: *~rez* / E: lat ***exenterare***, gr ***ἐξεντεριζεῖν***] (Med; nob) A scoate intestinele Si: *a eviscera*.

exenterație *sf* [At: D. MED. / P: *eg-zen~* / Pl: *~ii* / E: fr ***exentération***] **1** (Med) Ieșire a intestinelor în cavitatea peritoneală Cf *eventrație, eviscerație*. **2** Ablațiune a intestinelor în abator.

exenterație *sf* [At: ENC. ROM. / P: *eg-zen~* / Pl: *~ii* / E: ***exentera*** + *-ție*] (Med) **1** Intervenție chirurgicală prin care se extrage ochiul bolnav din cavitatea orbitală Cf *extracție*. **2** Eviscerație. **3** Ieșire a intestinelor în cavitatea peritoneală Cf *eventrație*.

exepsie *sf* vz ***excepție***

exeptarisi *v* vz ***exceptarisi***

exepție *sf* vz ***excepție***

exequator *sn* vz ***exequatur***

exequatur *sm* [At: ANTONESCU, D. / V: ***~tor*** *sn* / P: *ex-sec-va~* / Pl: *~i* / E: fr ***exequatur***, lat ***exsequatur*** (cj lui *exsequi*)] (Jur) **1** (Înv) Formulă executorie. **2** Autorizație dată de un șef de stat unui consul străin de a-și exercita funcțiile în țara în care este trimis. **3** Încuviințare dată pentru executarea unei hotărâri judecătorești sau arbitrale străine, prin investirea acesteia cu formulă executorie de către tribunalul locului executării.

exercita [At: POTECA, F. 187/12 / V: (înv) ***ese~, eze~***, (reg) ***esărtita*** / P: *eg-zer~* / Pzi: *exercit*, (înv) *~tez* / E: lat ***exercitare***] **1** *vt* (Înv) A exersa (**1**). **2** *vt* (C. i. o funcție, o profesie etc.) A practica. **3** *vt* A acționa în mod stimulator (asupra cuiva sau a ceva) Cf *a provoca, a influența*, (înv) *a exersa* (**6**). **4** *vt* (C. i. un drept, un privilegiu, un sentiment) A valorifica. **5** *vr* (Rar; îf *exercita*) A se ocupa. **6** *vt* (Rar) A instrui. **7** *vt* (C. i. o acțiune) A realiza.

exercitare *sf* [At: BOJINCĂ, A. II, 165 / V: (înv) ***ese~*** / P: *eg-zer~* / Pl: *~tări* / E: ***exercita***] **1** (Înv) Exersare (**1**). **2** (Rar) Exercițiu. **3** Practicare a unei funcții, a unei profesii Si: *profesare*. **4** Valorificare a unui drept, a unui privilegiu etc. **5** Îndeplinire a unei acțiuni Si: *realizarea, efectuare*, (înv) *exersare* (**2**).

exercitat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ? / E: ***exercita***] **1-4** Exercitare (**1, 3-5**).

exercitat², ~ă *a* [At: PONTBRIANT, D. / V: (înv) ***ese~, eze~*** / P: *eg-zer~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***exercita***] **1** (Înv) Care a dobândit îndemânare într-un anumit domeniu cu ajutorul exercițiilor Si: *exersat, format*. **2** (D. o funcție, o profesie etc.) Practicat². **3** Care acționează în mod stimulator (asupra cuiva sau a ceva). **4** (D. un drept, un privilegiu, un sentiment) Valorificat². **5** (Îvr; d. militari) Instruit². **6** (D. o acțiune) Realizat².

exercitator, ~oare *a* [At: LAURIAN, F. 175 / V: ***essercitatoriu*** / P: *eg-zer~* / Pl: *~i, ~oare* / E: lat ***exercitatorius***] (Ltî) Care instruiește prin exercițiu (**1**).

exercitație *sf* [At: LM / V: (înv) ***essercitațiune*** / Pl: *~ii* / E: lat ***exercitatio, -onis***, it ***esercitazione***] (Înv) **1** Exercițiu. **2** Antrenament.

exercitiv, ~ă *a* [At: GENILIE, G. 150 / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***exercitatum***] (Îvr) Care presupune efectuarea unor exerciții (fizice).

exerciție *sf* vz ***exercițiu***

exercițiu *sn* [At: LB / V: (îvr) ***~rțir*** (pl: *~țiri*), (înv) ***~ie*** *sf*, ***eserciție*** *sf*, ***ese~*** (pl: *eserciție*), (reg) ***exițăr, egzițir, ezircit, igzițir, izircit, izițir***, (îvr) ***~rsis, ~rsițiu, ~rțiție, eczersiție, exirsis, eserciciu, esercit, esersiciu, esersis*** (pl: *esersisuri*), ***eserțir*** / P: *eg-zer~* / Pl: *~ii*, (îvr) *~ri, ~ie* / E: fr ***exercice***, ger ***Exerzieren***, it ***esercizio***, lat ***exercitium***] **1-2** (Adesea urmat de pp „de") Acțiune fizică (sau intelectuală) repetată, făcută pentru a dobândi sau a forma anumite deprinderi, abilități etc. Si: *antrenament, exersare, studiu*. **3** (Lpl) Demonstrație. **4** Instruire a militarilor pentru a învăța mânuirea armelor și executarea acțiunilor de luptă. **5** Temă (dată elevilor) la diferite materii, în scopul consolidării cunoștințelor teoretice și formării unor noi deprinderi. **6** Executare repetată a unei piese muzicale (vocale sau instrumentale) în scopul familiarizării cu piesa muzicală respectivă sau cu un instrument muzical Si: *studiu*. **7** Piesă muzicală (vocală sau instrumentală), de scurtă durată, creată în scopul familiarizării celui care studiază cu o anumită problemă tehnică. **8** Exercitare (**5**). **9** (Rar) Practicare (a unui cult). **10** Act de devoțiune. **11** (Rar) Muncă. **12** (Rar) Exercitare (**3**). **13** (Fin; îs) *~ bugetar* (sau *financiar*) Perioadă (de un an) pentru care se efectuează toate operațiile relative la bugetul unui stat Cf *an bugetar*. **14** (D. un funcționar, o persoană oficială; îs) *În ~l funcțiunii* În timpul îndeplinirii sarcinilor de serviciu.

exeredita *vt* [At: COSTINESCU / V: (înv) ***ese~*** / Pzi: *~tez* / E: lat ***exhereditare***] (Jur; înv) A dezmoșteni.

exereditare *sf* [At: BARCIANU / V: (înv) ***ese~*** / Pl: *~tări* / E: ***exeredita***] (Îvr) Dezmoștenire.

exereditat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: ? / E: ***exeredita***] (Îvr) Exereditare.

exereditat², ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***exeredita***] (Îvr) Dezmoștenit².

exereză *sf* [At: D. MED. / Pl: *~ze* / E: fr ***exérèse***] (Med) Ablațiune.

exerg *s* vz ***exergă***

exergă *sf* [At: ALECSANDRI, T. II, 163 / V: (rar) ***exerg*** *s* / Pl: *~rge* / E: fr ***exergue***, lat ***exergum***] **1** Spațiu mic lăsat în josul unei medalii, unei monezi etc., destinat gravării. **2** Inscripție gravată pe o medalie, pe o monedă etc.

exergie *sf* [At: DN³ / Pl: *~gii* / E: fr ***exergie***] (Fiz) Parte a energiei care poate fi transformată în orice formă de energie.

exeroză *sf* [At: COSTINESCU / Pl: *~ze* / E: nct] (Med; rar) Sudație.

exersa [At: PLEȘOIANU, T. IV, 156/19 / V: (înv) ***ese~, eze~, eczerta*** / P: *eg-zer~* / Pzi: *~sez* / E: fr ***exercer***, lat ***exercere***] **1-4** *vtr* A (se) supune

la exerciții (1-2) sistematice, în scopul dezvoltării calităților fizice, morale sau intelectuale sau formării unor deprinderi Si: *a (se) antrena, a (se) forma, a (se) exercita* (1), (Îvr) *a (se) exerselui, a (se) exerțirui*. **5** *vt* (Îvr; c.i. un drept, un privilegiu etc.) A exercita (4). **6** *vt* (Înv) A exercita (3). **7** *vt* (Înv; c.i. o funcție, o profesie etc.) A exercita (2). **8** *vt* (Rar; c.i. soldați) A instrui. **9** *vt* (Îvr; c.i. indică o acțiune) A exercita (7). **10** *vi* A face exerciții (7) la un instrument muzical. **11** *vt* A studia o piesă muzicală vocală (sau instrumentală), insistând asupra dificultăților tehnice.

exersare *sf* [At: BULETIN, G. (1844), 129 1/14 / P: *eg-zer~* / Pl: *~sări* / E: ***exersa***] **1** Efectuare sistematică și repetată a unor exerciții (1) în scopul dezvoltării unor calități fizice, morale sau intelectuale (sau formării unor deprinderi) Si: *exercițiu* (1), *exercitare* (1). **2** (Îvr) Exercitare (5). **3** (Rar) Instruire a soldaților. **4** Interpretare repetată a unei piese muzicale vocale (sau instrumentale) în scopul familiarizării cu piesa respectivă (sau cu un instrument muzical).

exerselui *vtr* [At: ȚICHINDEAL, A. M. / V: ***~rțe~*** / P: *eg-zer~* / Pzi: *~esc* / E: ***exersa*** + *-elui*] (Îvr) **1-2** A exersa (**1-2**).

exersis *sn* vz ***exercițiu***

exersițiu *sn* vz ***exercițiu***

exert, ~ă *a* [At: ENC. ROM. / Pl: *~rți, ~e* / E: fr ***exert***, lat ***exertus***] (Bot; rar; d. unele organe) Care este ieșit în afară.

exerțelui *vtr* vz ***exerselui***

exerție *sf* vz ***exercițiu***

exerțir *sn* vz ***exercițiu***

exerțiri *vt* [At: MÎNDRESCU, I. G., 45 / Pzi: *~resc* / E: ***exerțir***] (Reg; c.i. soldați) A instrui.

exerțirui *vr* [At: ȚICHINDEAL, A. M., 75/15 / P: *eg-zer~* / Pzi: *~esc* / E: ***exerțir***, cf ger *exerzieren*] (Îvr) A se exersa (**2**).

exerțiție *sf* vz ***exercițiu***

exesperat, ~ă *a* vz ***exasperat***[2]

exfiltrație *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***exfiltration***] Evacuare a aerului dintr-o încăpere prin elemente de construcție specifice.

exfolia [At: COSTINESCU / P: *~li-a* / Pzi: *~iez* / E: fr ***exfolier***, lat ***exfoliare***] (Rar) **1-2** *vtr* A (se) scutura (frunzele sau petalele). **3-4** *vtr* (D. piele, oase etc.) A (se) desface în fâșii subțiri Si: *a (se) coji, a (se) descuama*. **5** *vt* (Mtg) A lamina în foi subțiri.

exfoliare *sf* vz ***exfoliere***

exfoliat, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***exfolia***] **1** (Rar) Cu frunzele sau petalele scuturate. **2** Care s-a desfăcut în fâșii subțiri. **3** Cojit. **4** (D. piese) De pe care s-au desprins, în urma unui fenomen de fisurare, straturi subțiri.

exfoliativ, ~ă *a* [At: COSTINESCU / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***exfoliatif***] Care ajută (sau favorizează) procesul de exfoliație (1).

exfoliator, ~oare *a* [At: ENC. AGR. II, 458 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***exfolia*** + *-tor*] (Rar) Care se exfoliază (4).

exfoliație *sf* [At: COSTINESCU / V: (înv) ***~iune*** / P: *~li-a-ți-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***exfoliation***] **1** (Med) Proces de desprindere lamelară a straturilor superficiale ale pielii (sau a unui fragment de os, cartilagiu, tendon necrozat) Si: *exfoliere* (1). **2-4** (Bot) Exfoliere (**2-4**).

exfoliațiune *sf* vz ***exfoliație***

exfoliere *sf* [At: COSTINESCU, 406 / V: (înv) ***~iare*** / P: *~li-e~* / Pl: *~ri* / E: ***exfolia***] **1** (Med) Exfoliație (1). **2** (Bot) Desfrunzire. **3** (Bot) Cojire. **4** (Bot) Boală a pomilor fructiferi și a arborilor de pădure, provocată de o ciupercă parazită, care constă în înnegrirea, fisurarea și desprinderea în bucăți mici a scoarței Si: *exfoliație* (4). **5** (Teh) Fenomen de fisurare și de desprindere a unor straturi subțiri de la suprafața unui metal sau unei piese.

exhala *vt* vz ***exala***

exhalare *sf* vz ***exalare***

exhalat[1] *sn* vz ***exalat***[1]

exhalat[2]***, ~ă*** *a* vz ***exalat***[2]

exhalator, ~oare *smf, sn, a* vz ***exalator***

exhalație *sf* vz ***exalație***

exhalațiune *sf* vz ***exalație***

exhauria *vt* [At: LM / V: (înv) ***esa~*** / Pzi: *~iez* / E: lat ***exhaurire***] (Ltî) **1** A seca. **2** A stoarce. **3** A goli.

exhauriat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: ? / E: ***exhauria***] (Ltî) **1** Secat[1]. **2** Stors[1]. **3** Golit[1].

exhauriat[2]***, ~ă*** *a* [At: LM / V: (înv) ***esa~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***exhauria***] (Ltî) **1** Secat[2]. **2** Stors[2]. **3** Golit[2].

exhaustiune *sf* [At: LM / V: (înv) ***esa~*** / P: *~ha-us-ti-u~* / Pl: *~ni* / E: fr ***exhaustion***, lat ***exhaustio, -onis***] (Liv; rar) Epuizare completă Si: *sleire*.

exhaustiv, ~ă [At: CĂLINESCU, C. O. 217 / P: *~ha-us~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***exhaustif***] (Liv) **1** *a* (D. o expunere, o lucrare etc.) Care epuizează un subiect Si: *complet*. **2** *av* În mod complet. **3** *av* (Rar) În mod exclusiv Si: *total*.

exhaustivitate *sf* [At: DN[2] / P: *~ha-us~* / Pl: *~tăți* / E: ***exhaustiv*** + *-itate*] (Liv) **1** Capacitatea de a epuiza un subiect. **2** Metodă exhaustivă (1).

exhaustor *sn* [At: ENC. ROM. / V: ***exa~*** / A și: *exhaustor* / P: *~ha–us~* / Pl: *~oare, ~i* sm / E: fr ***exhausteur***, lat ***exhaustorius***] (Teh) **1** Ventilator centrifugal folosit la absorbirea aerului, gazelor sau prafului din mine, din încăperi închise etc. **2** Dispozitiv pentru alimentarea carburatorului.

exhiba [At: LM / V: (înv) ***exi~*** / Pzi: *exhib* și *~bez* / E: fr ***exhiber***, lat ***exhibere***] **1** *vt* (Rar; c. i. un act, un document etc.) A prezenta unei autorități. **2** *vt* A arăta ceva în public, în mod ostentativ Si: *a etala, a se făli*.

exhibare *sf* [At: PÂRVAN, I. F., 71 / P: *ex-hi~* / Pl: *~bări* / E: ***exhiba***] (Rar) Exhibiție (1).

exhibat[1] *sn* [A: MDA ms / Pl: ? / E: ***exhiba***] Exhibare.

exhibat[2]***, ~ă*** *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***exhiba***] Arătat în public

exhibit[1] *sn* [At: LM / V: (înv) ***esh~, esi~*** / P: *ex-hi~* / Pl: *~e* / E: lat ***exhibitum***] (Ltî) **1** Prezentare a a unui act, a unui document etc. **2** (Ccr) Act. **3** (Ccr) Petiție. **4** (Îf *esibit*) Registratură. **5** Proiect de lege.

exhibit[2]***, ~ă*** *a* [At: LM / V: (înv) ***esi~*** / P: *ex-hi~* / Pl: *~iți, ~e* / E: lat ***exhibitus***] (Rar) Prezentat[2].

exhibitor, ~oare *a* [At: LM / V: ***exi~, esibitoriu*** / P: *ex-hi~* / Pl: *~i, ~oare* / E: lat ***exhibitor, -oris***] **1** (D. un act, un document etc.) Care este prezentat unei autorități. **2** Care este prezentat în public, în mod ostentativ.

exhibitoriu, ~ie *a* [At: DN[2] / P: *~to-riu* / Pl: *~ii* / E: fr ***exhibitoire***, lat ***exhibitorius***] **1-2** (Liv; rar) De exhibiție (**1-2**).

exhibiție *sf* [At: LM / V: ***exi~***, (înv) ***~iune, exibițiune, eshibițiune, esibițiune*** / P: *ex-hi~* / Pl: *~ii* / E: fr ***exhibition***, lat ***exhibitio, -onis***] **1** Prezentare ostentativă (a ceva) în public Si: *etalare*. **2** (Ccr) Gest exagerat Si: *extravaganță, exhibare*. **3** (Înv) Prezentare a unui act, a unui document etc. în fața unei autorități. **4** (Lpl) Figuri acrobatice (sau jonglerii) prezentate într-un spectacol de circ.

exhibiționism *sn* [At: CAMIL PETRESCU, P. 10 / V: (înv) ***exi~*** / P: *~ți-o~* / Pl: ? / E: fr ***exhibitionnisme***] **1** Mania de a face exhibiții (1). **2** (Med) Perversiune sexuală care constă în expunerea în public a organelor genitale.

exhibiționist, ~ă [At: VINEA, L. I. 419 / P: *~ți-o~* / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***exhibitionniste***] **1-4** *smf, a* (Persoană) care practică exhibiționismul (**1-2**).

exhibițiune *sf* vz ***exhibiție***

exhorcism *sn* vz ***exorcism***

exhorta *vt* vz ***exorta***

exhortare *sf* vz ***exortare***

exhortație *sf* vz ***exortație***

exhortațiune *sf* vz ***exortație***

exhuma *vt* [At: SCRIBAN, D. / Pzi: *exhum, ~mez* / E: fr ***exhumer***, lat ***exhumare***] (C.i. un cadavru sau osemintele) A dezgropa.

exhumare *sf* [At: SCRIBAN, D. 482 / Pl: *~mări* / E: ***exhuma***] **1** (Rar) Dezgropare a unui cadavru sau a unor oseminte Si: *exhumație* (1). **2** (Glg) Dezvelire a unor forme de relief mai vechi de sub o cuvertură de roci mai noi, erodate Si: *exhumație* (2).

exhumație *sf* [At: ENC. ROM. / V: (înv) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***exhumation***] (Liv; rar) **1-2** Exhumare (**1-2**).

exhumațiune *sf* vz ***exhumație***

exiba *sn* vz ***exhiba***

exibitor, ~oare *a* vz ***exhibitor***

exibiție *sf* vz ***exhibiție***

exibiționism *sn* vz ***exhibiționism***

exibițiune *sf* vz ***exhibiție***

exicat *sn* [At: CĂLINESCU, B. I. 61 / Pl: *~e* / E: lat ***exsiccatus***] (Nob) Plantă presată și uscată.

exicator *sn* [At: NOM. MIN. I, 260 / Pl: *~oare* / E: fr ***exsiccateur***] (Rar) Aparat de uscare a substanțelor.

-exie [At: DN^2 / E: fr ***-exie***, cf gr *ηεκσι*] Element secund de compunere savantă cu sensul de „stare".

exierivosis *s* [At: GÁLDI, M. PHAN. 186 / Pl: nct / E: ns cf ngr *ἐξερεύνησις*] (Îvr; pbl) Cercetare.

exige *vt* [At: PONTBRIANT, D. / V: (înv) ***esi~, ~a*** / Pzi: *exig* / E: fr ***exiger***, lat ***exigere***] (Liv) **1** A cere imperios Si: *a exigea* (**1**). **2** A pretinde (în virtutea unui drept) Si: *a exigea* (**2**). **3** (C.i. o persoană) A constrânge. **4** (Nob) A plăti. **5** A necesita.

exigea *vt* vz ***exige***

exigeant, ~ă *a* vz ***exigent***

exigent, ~ă [At: CALENDAR (1861), 34/27 / V: (înv) ***esi~***, (îvr) ***~geant, ~igint*** / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***exigeant***, lat ***exigens, -ntis***] **1** *a* Care pretinde mult de la alții și de la sine însuși Si: *pretențios*. **2** *a* (D. acțiuni) Care este realizat cu meticulozitate. **3** *a* (D. lucruri) Dificil de realizat. **4** *a* (D. plante) Care necesită condiții speciale de îngrijire.

exigență *sf* [At: CODRESCU, C. I, 239/14 / V: (înv) ***~iginție, ~ție*** (pl: *~ii*), ***~igin~, esi~, esigenție*** (pl: *~ii*), (îvr) ***ezigenție*** (pl: *~ii*) / Pl: *~țe* / E: fr ***exigence***, lat ***exigentia***] **1** (Mpl) Pretenție. **2** (Îvr; îf *ezigenție*) Obligație (**1**). **3** (Mpl) Nevoie (**1**). **4** Intransigență. **5** (Îlav) **Cu ~** Riguros.

exigenție *sf* vz ***exigență***

exigere *sf* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~ri* / E: ***exige***] (Înv) Pretenție (exagerată).

exighises *s* vz ***exighisis***

exighisi [At: ALECSANDRI, T. 1232 / Pzi: *~sesc* / E: ***exighisis***] (Grî) **1-2** *vtr* A (se) explica. **3** *vr* A-și motiva acțiunile, afirmațiile etc.

exighisis *s* [At: CANTEMIR, IST. 182 / V: ***~ses, ~igis~*** / Pl: nct / E: ngr ***εξυγνσις***] (Grî) **1** Explicație. **2** Interpretare.

exigibil *a* [At: COSTINESCU / V: (înv) ***esi~*** / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***exigible***, it ***esigibile***] **1** (D. obligații bănești) Care poate fi cerut (în orice moment) de către creditor Cf *scadent*. **2** (Îs) *Obligație ~ă* Obligație a cărei executare poate fi cerută de către creditor imediat. **3** (D. o îndatorire, o obligație etc.) Care trebuie îndeplinită neapărat.

exigibilitate *sf* [At: LEG. EC. PL., 153 / Pl: *~ități* / E: fr ***exigibilité***] Însușirea unei obligații bănești de a putea fi cerută în orice moment Cf *scadență*.

exigint, ~ă *a* vz ***exigent***

exigință *sf* vz ***exigență***

exiginție *sf* vz ***exigență***

exigisis *s* vz ***exighisis***

exiguitate *sf* [At: LM / V: (înv) ***esi~*** / P: *~gu-i~* / Pl: *~ități* / E: fr ***exiguité***, lat ***exiguitas, -tis***] (Rar) **1** Micime. **2** Exigență (**1**).

exiguu, ~ă *a* [At: LM / V: (înv) ***esi~*** / P: *~gu-u* / Pl: nct / E: lat ***exiguus***] (Rar) **1** Mic (**1**). **2** Puțin.

exil *sn* [At: (a. 1834) CR, 294[1]/21 / V: (înv) ***~iu, esil, esiliu*** (pl: *esilie*), (îvr) ***~ium, ezil*** / P: *eg-zil* / Pl: *~uri*, (înv) *~e* / E: fr ***exil***, lat ***exsilium***] **1** Pedeapsă (aplicată în trecut mai ales pentru delicte politice) care constă în îndepărtarea definitivă sau temporară a unei persoane din țara sa (sau din localitatea de origine) Si: *surghiun*, (iuz) *izgnanie, izgoană*. **2-3** Situație în care se găsește un exilat^2 (**1, 3**). **4-5** Perioadă de timp în cursul căreia o persoană se află în exil (**1, 3**). **6** Loc de exil (**1**). **7** Părăsire de bunăvoie a țării (sau localității) de origine (mai ales pentru a scăpa de persecuții) Cf *refugiu*, (înv) *băjenie, pribegie*.

exila [At: GUSTI, G.V. 132/25 / V: (înv) ***esi~, eczili, ezi~*** / P: *eg-zi~* / Pzi: *~lez*, (înv) *exil* / E: fr ***exiler***] **1** *vt* (C.i. persoane; fșa) A condamna la exil (**1**) Si: *a deporta, a expatria, a expulza, a surghiuni*, (înv) *a desțara*. **2** *vr* A părăsi de bunăvoie țara sau localitatea de origine (de teama persecuției) Si: *a emigra, a se expatria, a bejeni, a pribegi*. **3** *vr* A se izola. **4** *vt* (C.i. persoane; fșa) A îndepărta dintr-un anumit loc, dintr-o societate Si: *a izgoni, a alunga, a exclude* (**1**).

exilare *sf* [At: VASICI, M. II, 67/3 / V: (înv) ***esi~*** / P: *eg-zi~* / Pl: *~lări* / E: ***exila***] **1** Îndepărtare definitivă (sau temporară) a unei persoane din țara sau din localitatea de origine Si: *depărtare, expulzare, surghiunire*, (rar) *exilație* (**1**), (înv) *desțărare*. **2** Emigrare. **3** (Rar) Izgonire.

exilarh *sm* [At: DN^2 / Pl: *~i* / E: fr ***exilarque***] Șef politic al evreilor aflați în captivitatea babilonică.

exilat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: ? / E: ***exila***] **1-4** Exilare (**1-4**).

exilat[2]***, ~ă*** [At: HELIADE, O. I. 320 / V: (înv) ***esi~, ezi~***, (îvr) ***esiliat*** / P: *eg-zi~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***exila***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care a fost condamnată la exil sau se află în exil (**1**) Si: *deportat, expulzat, surghiunit*, (înv) *desțărat*. **3-4** *smf, a* (Persoană) care a părăsit de bunăvoie țara sau localiatea de origine (de teama persecuției) Si: *emigrat, expatriat*. **5** *a* (Fig; rar) Izolat^2.

exilație *sf* [At: POLIZU / P: *eg-zi~* / Pl: *~ii* / E: ***exila*** + *-ție*] (Rar) **1-2** Exilare (**1, 3**).

exildar *sm* [At: (a. 1801) FURNICĂ, D. C. 219 / V: ***ețind~*** / Pl: *~i* / E: ngr ***εξυνταρα***] (Grc) Monedă care a circulat în trecut în țările românești și a cărei valoare era de doi taleri.

exiliu *sn* vz ***exil***

exilium *sn* vz ***exil***

exima *vt* [At: DN^2 / Pzi: *~mez* / E: fr ***eximer***, lat ***eximare***] (Jur; c. i. o persoană) A elibera de o obligație.

eximare *sf* [At: DN^2 / Pl: *~mări* / E: ***exima***] (Jur) Eliberare de o obligație.

exină *sf* [At: DEX-S / Pl: *~ne* / E: fr ***exine***] (Bot) Membrană protectoare externă a grăuntelui de polen.

exinit *s* [At: LTR^2 / E: nct] Grup de macerale care măresc rezistența mecanică a cărbunelui.

exirsis *sn* vz ***exercițiu***

exista [At: CAIET 65^v / V: (înv) ***esi~*** (Pzi: *esistez*), ***ezi~***, (reg) ***ezixta, ~ti*** / P: *eg-zi~* / Pzi: *exist*, (înv) *~tez* / E: fr ***exister***, lat ***existere***] **1** *vi* A avea ființă Si: *a fi*. **2** *vi* (De obicei cu determinări locale) A se găsi Si: (îvr) *a existarisi, a existelui*. **3** *vi* A fi real. **4** *vi* A trăi. **5** *vi* (De obicei impersonal; adesea în construcții negative) A fi posibil. **6** *vi* și (pfm) *vri* (Exclamativ; în construcții negative) Nu se poate! **7** *vi* A se manifesta. **8** *vi* A apărea. **9** *vi* A dura. **10** *vi* A conta.

existare *sf* [At: STAMATI, D. / V: (înv) ***esi~*** / P: *eg-zis~* / Pl: *~tări* / E: ***exista***] (Rar) **1-2** Existență (**1, 8**).

existarisi *vi* [At: ALECSANDRI, T. 1437 / P: *eg-zis~* / Pzi: *~sesc* / E: ***exista*** + *-arisi*] (Îvr) A exista (**2**).

existat, ~ă *a* [At: STAMATI, D. / V: (înv) ***esi~*** / P: *eg-zis~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***exista***] (Îvr) Existent (**1**).

existălui *v* vz ***existelui***

existelui *vi* [At: L. ROM. 1965, 375 / V: ***~tăl~*** / P: *eg-zis~* / Pl: *~esc* / E: ***exista*** + *-elui*] (Îvr) A exista (**2**).

existent, ~ă [At: BARASCH, I. 75/6 / V: (înv) ***~tint, esi~, esistint, esistente*** *ain*, ***esistinte*** *ain* / P: *eg-zis~* / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***existant***, lat ***exsistens, -ntis***] **1** *a* Care se află în realitate Si: *real*, (îvr) *existat*. **2** *sna* Ceea ce există. **3** *sna* (Ccr) Disponibilul dintr-un capital, dintr-o sumă. **4** *a* (D. legi, decrete, situații etc.) Care este în vigoare Si: *actual*. **5** *a* Care se manifestă.

existență *sf* [At: TEODORI, A. 57/17 / V: (înv) ***~ție*** (pl: *~ii*), ***~tin~, esi~, esistenție*** (pl: *~ii*), ***esistin~***, (îvr) ***ezistenție*** (pl: *~ii*), ***ezistință*** / P: *eg-zis~* / Pl: *~țe* / E: fr ***existence***, lat ***existentia***] **1** Viață (considerată în durata și conținutul ei) Si: (rar) *existare* (**1**). **2** Mod de viață. **3** Durată (a

unei situații, a unei instituții). 4 Realitate obiectivă. 5 (Îs) ~ *socială* Totalitate a condițiilor vieții materiale a societății. 6 (Cu verbul „a câștiga") Condiții, mijloace materiale necesare vieții. 7 Prezență. 8 Menținere în viața politică și economică (internațională) Si: *existare* (2). 9 (Rar) Poziție socială Si: *rang*. 10 (Flz) Categorie filozofică care se referă la natură, materie, la tot ceea ce există independent de conștiință, de gândire. 11 (Mat; îs) *Teoremă de* ~ Teoremă prin care se demonstrează că, în anumite condiții, o problemă admite soluții.

existențial, ~ă *a* [At: D. GUSTI, P.A., 117 / V: *esi~* / P: *eg-zis-tan-ți-al* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***existentiel***] **1-2** Care se referă la existență (**1, 6**). **3-4** Care ține de existență (**1, 6**). **5-6** Privitor la existență (**1, 6**). **7** (Îs) *Filozofie ~ă* Existențialism.

existențialism *sns* [At: CONTEMP., S. II, 1949, nr. 126, 14/4 / P: *eg-zis-ten-ți-a~* / E: fr ***existentialisme***, ger ***Existentialismus***] Doctrină filozofică conform căreia reală este numai existența umană, trăirea afectivă a existenței de către individ.

existențialist, ~ă [At: CONTEMP., S. II, 1948, nr. 108, 5/4 / P: *eg-zis-ten-ți-a~* / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***existentialiste***] **1** *a* Care aparține existențialismului. **2** *a* Privitor la existențialism. **3-4** *smf, a* Adept al existențialismului.

existențialitate *sf* [At: DN[4] / P: *eg-zis-ten-ți-a~* / E: ***existențial*** + *-itate*] (Rar) Însușirea de a fi o parte a existenței (4).

existenție *sf* vz ***existență***

existi *v* vz ***exista***

existimație *sf* [At: SEVERIN, S. 109 / Pl: *~ii* / E: lat ***existimatis***] (Ltr) **1** Opinie. **2** Judecată.

existint, ~ă *a* vz ***existent***

existință *sf* vz ***existență***

exita *vi* [At: L. ROM. 1964, nr. 3, 81 / Pzi: *~tez* / E: cf lat *exeo, -ire, -ivi, itum*] (Rar) **1** A muri. **2** A sfârși.

exitus *sn* [At: L. ROM. 1964, nr. 3, 82 / Pl: *~uri* / E: lat ***exitus***] (Liv) **1** Moarte. **2** Sfârșit.

exițâr *sn* vz ***exercițiu***

exivă *sf* [At: GR. S. VII, 113 / V: ***ecsi~, i~, chisi~*** / Pl: *~ve* / E: ns cf mg *kszive* „portofel", *kszivel* „scrisoare"] (Reg) **1** (Arg) Act prin care se poate legitima o persoană. **2** (Îf *i~*) Act fără valoare. **3** Scrisoare. **4** (Îf *chisi~*) Petiție. **5** Ziar. **6** Știre. **7** Comunicare.

ex-împărat *sm* [At: EMINESCU, O. XIV, 132 / S și: *exîmpărat* / Pl: *~ați* / E: ***ex-*** + ***împărat***] (Rar) Fost împărat.

exînscrie *vt* [At: DEX[2] / Pzi: *~iu* / E: ***ex-*** + ***înscrie***] A construi o figură geometrică în afara alteia astfel încât unele puncte ale celei dintâi să fie tangente la a doua.

exînscris, ~ă *a* [At: DER / Pl: *~iși, ~e* / E: ***ex-*** + ***înscris***] (D. figuri și corpuri geometrice) Tangent la una dintre laturile sau fețele unei alte figuri geometrice și la prelungirile celorlalte laturi, respectiv fețe ale acelei figuri.

exlamație *sf* vz ***exclamație***

ex-libris *sn* [At: MOLIN, V. T. / Pl: *~uri* / E: fr ***ex-libris***, lat ***ex libris***] Vinietă aplicată pe o carte, purtând numele unei biblioteci, a bibliofilului sau o deviză.

exlibristică *sfs* [At: DN[3] / E: ***ex-libris*** + *-istică*] **1** Colecție de ex-libris. **2** Studiul ex-librisului.

ex-marșandă *sf* [At: CARAGIALE, O. VI, 209 / Pl: *~de* / E: ns cf fr *marchande*] (Înv) Fostă modistă.

exmatricula *vt* [At: SCRIBAN, D. / Pzi: *~lez* / E: ger ***exmatrikulieren***] A exclude un elev, un student etc. dintr-o școală sau dintr-o facultate.

exmatriculare *sf* [At: V. ROM. septembrie 1955, 99 / Pl: *~lări* / E: ***exmatricula***] Excludere a unui elev, a unui student dintr-o școală sau dintr-o facultate Si: *exmatriculat[1]*.

exmatriculat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***exmatricula***] Exmatriculare.

exmatriculat[2], ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***exmatricula***] (D. un elev, student) Exclus dintr-o școală sau dintr-o facultate.

ex-ministru *sm* [At: COSTINESCU, 401 / Pl: *~iștri* / E: ***ex-*** + ***ministru***] Fost ministru.

exmisie *sf* [At: AARON, în CONTRIBUȚII, III, 121 / Pl: *~ii* / E: lat ***exmissio***] (Îvr) Notificare prin care se amână pronunțarea unei sentințe judecătorești în vederea audierii de noi martori.

exmite *vt* [At: BARIȚIU, P. A. I, 189 / Pzi: *exmit* / E: lat ***exmitere***] (Îvr) A trimite pentru verificare sau anchetare.

exmitere *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***exmite***] (Îvr) Trimitere pentru verificare sau anchetare.

exo- [At: DN[3] / E: fr ***exo-***] Element prim de compunere savantă cu sensul „în afară".

exobază *sf* [At: D. MED. / Pl: *~ze* / E: ***exo-*** + ***bază***] (Med) Fața exterioară a bazei craniului.

exobiologie *sf* [At: DEX / P: *~bi-o~* / E: fr ***exobiologie***] Ramură a biologiei care studiază prezența și particularitățile formelor de viață în cosmos.

exobucal, ~ă *a, av* [At: D. MED / Pl: *~i, ~e* / E: ***exo-*** + ***bucal***] **1-2** (Med) (Care este situat) în afara cavității bucale.

exocardiac, ~ă *a, av* [At: DN[4] / P: *~di-ac~* / Pl: *~aci, ~ace* / E: fr ***exocardiaque***] **1-2** (D. zgomotele inimii) (Care se produc) în afara activității cardiace.

exocardie *sf* [At: DN[4] / Pl: *~ii* / E: fr ***exocardie***] Ectopie extratoracică a inimii.

exocarp *sn* [At: DER / Pl: ? / E: fr ***exocarpe***] (Bot) Partea externă a pericarpului Si: *epicarp*.

exocarst *sn* [At: DN[4] / Pl: *~uri* / E: ***exo-*** + ***carst***] (Glg) Totalitatea proceselor și a formelor carstice existente pe suprafața rocilor.

exocastron *sn* [At: ARHIVA, II, 171, 12 / Pl: ? / E: ngr ***ἐξώκαστρον***] (Grr) Suburbie.

exocervical, ~ă *a, av* [At: DN[4] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***exocervical***] **1-2** (Care este situat) pe suprafața colului uterin.

exocervicită *sfs* [At: DN[4] / E: ***exo-*** + ***cervicită***] **1-2** (Boală care constă în) apariția unui grup de leziuni pe suprafața colului uterin.

exocitoză *sf* [At: DN[4] / Pl: *~ze* / E: fr ***exocytose***] (Med) Prezența în leziunile epidermice a eczemei celulelor mononucleate, a limfocitelor și histocitelor.

exocolecistopexie *sf* [At: DN[4] / Pl: *~ii* / E: fr ***exocholécystopexie***] (Med) Deschidere chirurgicală a vezicii biliare și fixarea ei în afara cavității abdominale.

exocortex *sn* [At: DN[4] / Pl: *~uri* / E: ***exo-*** + ***cortex***] (Med) Strat extern al regiunii corticale.

exocranian, ~ă *a, av* [At: DN[4] / P: *~ni-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***exocrânien***] **1-2** (Med) (Care este situat) în afara cavității craniene.

exocrin, ~ă *a* [At: DER / Pl: *~i, ~e* / E: ***exocrine***] **1** Care are secreție externă. **2** (Îs) *Glandă ~ă* Glandă al cărei conținut se elimină printr-un canal excretor.

exocrinopatie *sf* [At: DN[4] / Pl: *~ii* /E: fr ***exocrinopathie***] **1-2** (Med) (Afecțiune provocată de) disfuncția unei glande exocrine.

exod *sn* [At: POLIZU / V: (înv) ***~os, eczod*** *sn* / S și: (înv) *essod* / Pl: *~uri*, (îvr) *~oade* / E: fr ***exode***] **1** Cartea a doua a Vechiului Testament, atribuită lui Moise, în care este relatată ieșirea evreilor din Egipt Si: (înv) *ieșire*, (îvr) *ishod*. **2** Părăsire în masă a unei țări sau a unui teritoriu de către populația respectivă Si: *emigrare*. **3** Parte finală a unei tragedii grecești (care conține deznodământul și catastrofa), după care urmează ieșirea din scenă, în cortegiu, a actorilor.

exoderm *sn* [At: ENC. ROM. / Pl: *~e* / E: fr ***exoderme***] **1-2** (Rar) Ectoderm (**1-2**). **3** Țesut vegetal de protecție, format din celule poliedrice, situate sub epiderma rădăcinii.

exodiu *sn* [At: LM / Pl: *~ri* / E: lat ***exodium***] (Rar) Scurtă piesă comică cu care se încheia un spectacol la romani.

exodos *sn* vz ***exod***

exoelectron *sm* [At: DEX / P: *ec-so-e~* / Pl: *~i* / E: fr ***exo-électron***] Electron produs prin exoemisie.

exoemisie *sf* [At: LTR[2] / V: *~iune* / P: *~so-e~* / Pl: *~ii* / E: fr ***exoémission***] Emisie de electroni de către suprafețele copurilor supuse în prealabil unei acțiuni (prelucrare mecanică, iradiere etc.).

exoemisiune *sf* vz ***exoemisie***

exoenzimă *sf* [At: CHIRIȚĂ, P. 124 / Pl: *~me* / E: ***exo-*** + ***enzimă***] Enzimă secretată de celule și eliminată în lichidele din organism sau în mediul în care trăiesc.

exofag, ~ă *a* [At: DN[4] / Pl: *~agi, ~age* / E: ***exo-*** + ***fag***] **1** (D. insecte) Care se hrănește în aer liber, în afara încăperilor. **2** (D. animale) Care trăiește pe suprafața plantei pe care o consumă.

exofagie *sfs* [At: D. MED / E: ***exofag*** + *-ie*] **1-2** Însușirea insectelor sau a animalelor de a fi exofage (**1-2**).

exofilă *sf* vz ***exoflă***

exofilie *sfs* [At: D. MED / E: ***exo-*** + ***filie***] Însușire a unor insecte de a trăi în aer liber, în afara adăposturilor.

ex-ofițer *sm* [At: CĂLINESCU, B. I. 377 / Pl: *~i* / E: ***ex-*** + ***ofițer***] Fost ofițer.

exoflă *sf* [At: BL. IV, 78 / V: *~filă* / Pl: *~le* / E: ngr **ἐξώφυλλον**] (Grî) **1** (La jocuri de cărți) Carte fără valoare. **2** (Fig) Persoană fără importanță.

exoflesire *sf* vz ***exoflisire***[1]

exoflisi[1] *vt* [At: (a. 1794) GALDI, M. PHAN. 186 / V: *ecso~* / Pzi: *~sesc* / E: ngr **ἐξοφλῶ**] (Grî) **1** (C. i. o datorie) A achita. **2** (C. i. un cont) A lichida.

exoflisi[2] *vt* [At: BL. IV, 78 / V: *ecso~* / Pzi: *~sesc* / E: ngr **ἐξωφυλλίζω**] (Grî) **1** (D. jocul de cărți) A separa cărțile fără valoare. **2** A concedia. **3** (Pex) A expedia (pe cineva).

exoflisire[1] *sf* [At: (a. 1793) URICARIUL XVI, 329 / V: (rar) *~fle~* / Pl: *~ri* / E: ***exoflisi***[1]] (Grî) **1** Achitare a unei datorii Si: (grî) *exoflisis* (**1**). **2** Lichidare a unui cont Si: *exoflisis* (**2**).

exoflisire[2] *sf* [At: CARAGIALE, O. VII, 533 / Pl: *~ri* / E: ***exoflisi***[2]] (Grî) **1** Separare a cărților fără valoare (la jocul de cărți). **2** Concediere. **3** (Pex) Expediere a unei persoane.

exoflisis *s* [At: (a. 1775) GÁLDI, M. PHAN. 186 / E: ngr **ἐξόφλησυς**] (Grî) **1-2** Exoflisire[1] (**1-2**). **3-4** Act prin care este dovedit exoflisisul (**1-2**).

exoflisit[1]***, ~ă*** *a* [At: (a. 1823) GÁLDI, M. PHAN. 186 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***exoflisi***[1]] (Grî) **1** (D. o datorie) Achitat. **2** (D. un cont) Lichidat.

exoflisit[2]***, ~ă*** *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***exoflisi***[2]] (Grî) **1** (La jocul de cărți; d. cărțile fără valoare) Separate. **2** (D. persoane) Concediat. **3** (Pex) Expediat.

exoflistico *sn* vz ***exofliticon***

exoflisticon *sn* vz ***exofliticon***

exofliticon *sn* [At: (a. 1752) GÁLDI, M. PHAN. 187 / V: (rar) *~isti~, ~istico* / Pl: nct / E: ngr **ἐξοφλητικόν**] (Grî) **1** Chitanță. **2** Adeverință.

exoftalm *sn* vz ***exoftalmie***

exoftalmic, ~ă [At: DN[3] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***exophtalmique***] (Med) **1** *a* (D. ochi) Bulbucat. **2-3** *smf, a* (Suferind) de exoftalmie. **4** (Îs) *Gușă ~ă* Gușă produsă de mărirea glandei tiroide însoțită de exoftalmie.

exoftalmie *sfs* [At: COSTINESCU / V: (îvr) *~alm sn* / E: fr ***exophtalmie***] Proeminență accentuată a globilor oculari în afara orbitelor, constituind un simptom al anumitor boli.

exoftalmogen, ~ă *a* [At: D. MED / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***exophtalmogène***] (Med) Care produce exoftalmie.

exoftalmometrie *sf* [At: DN[4] / Pl: *~ii* / E: fr ***exophtalmométrie***] (Med) Măsurare a proeminenței globului ocular (în cazul exoftalmiei).

exoftalmometru *sn* [At: D. MED / Pl: *~re* / E: fr ***exophtalmomètre***] (Med) Aparat folosit în exoftalmometrie.

exogam, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: eg ***exogamy***, fr ***exogame***] **1** (D. oameni) Care practică exogamia (**2**). **2** (D. organisme animale sau vegetale) Care prezintă exogamie (**3**).

exogamie *sf* [At: ENC. ROM / Pl: *~ii* / E: fr ***exogamie***] **1** Lege fundamentală a ginții matriarhale care interzicea căsătoriile dintre membrii aceleiași ginți. **2** Căsătorie între parteneri care nu aparțin aceluiași grup social. **3** (Blg) Fuzionare a gameților în afara organismului.

exogastrulă *sf* [At: D. MED. / Pl: *~le* / E: eg ***exogastrula***] (Med) Embrion anormal care prezintă ieșirea în afară a intestinului primitiv.

exogen, ~ă *a* [At: ENC. ROM / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***exogène***] **1** (D. fenomene, procese etc.) Care provine sau care acționează din afară. **2** (D. fenomene, procese etc.) Care își are originea sau care se produce în elementele periferice. **3** (D. căsătorie) Care are în vedere o persoană de altă condiție socială. **4** (Med) Care se formează, se dezvoltă la exterior. **5** (Med) Care se datorează unor cauze din afara organismului. **6** (Glg; d. fenomene, procese etc.) Care rezultă, care se datorează unor cauze din afara pământului și în special energiei solare captate de planetă.

exogiră *sf* [At: LTR[2] / S și: *~gyra* / Pl: *~re* / E: fr ***exogyre***] **1** (Lpl) Gen fosil de lamelibranhiate cu valvele inegale și umboanele răsucite în spirală, existent în jurasicul superior. **2** Organism care aparține genului exogirelor (**1**).

exolitofit, ~ă *sf, a* [At: DN[4] / Pl: *~iți, ~e* / E: fr ***exolithophyte***] **1-2** (Plantă) care crește pe stânci sau pe pietre.

exomfal *sn* [At: COSTINESCU / V: (rar) *~os*, (înv) *~ă sf* / Pl: *~e* / E: fr ***exomphale***] (Med) Hernie ombilicală congenitală.

exomfala *sf* vz ***exomfal***

exomfalos *sn* vz ***exomfal***

exomorf, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***exomorphe***] (D. roci) Care prezintă exomorfism.

exomorfism *sns* [At: LTR[2] / E: fr ***exomorphisme***] Totalitatea transformărilor pe care le suferă rocile din vecinătatea unui punct eruptiv sub influența temperaturii și a soluțiilor fierbinți.

exonartex *sn* [At: BARBU, PRINC. 323 / Pl: *~uri* / E: fr ***exonarthex***] Pridvor în bisericile (paleo)creștine deschis spre latura de vest, având de la una până la trei turle.

exonda *vr* [At: MG I, 112 / Pzi: *~dez* / E: fr ***exonder***] **1** (Glg; d. formații geologice) A se supune procesului de exondare. **2** (D. locuri inundate) A se usca.

exondare *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~dări* / E: ***exonda***] **1** Proces de ridicare deasupra nivelului mării a unor suprafețe din scoarța pământului, datorită mișcărilor tectonice. **2** Uscare a unei suprafețe inundate.

exondat, ~ă *a* [At: MG I, 112 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***exonda***] **1** (D. formații geologice) Care s-a ridicat deasupra nivelului mării. **2** (D. suprafețe inundate) Care s-a uscat.

exonera *vtr* [At: GHICA, S. 558 / Pzi: *~rez* / E: fr ***exonérer***, lat ***exonerare***] **1-2** A (se) elibera (total sau parțial) de o datorie, de o obligație, de o sarcină.

exonerare *sf* [At: DER / Pl: *~rări* / E: ***exonera***] **1** Eliberare (totală sau parțială) de o datorie, de o obligație, de o sarcină Si: *exonerație* (**1**). **2** (Pex) Eliberare de răspundere a unei persoane care nu-și execută obligația din cauze străine de voința sa Si: *exonerație* (**2**). **3** (Pex) Eliberare de răspundere printr-o dispoziție legală sau printr-o clauză contractuală Si: *exonerație* (**3**).

exonerație *sf* [At: LM / V: (înv) ***ecsonerațiune*** / Pl: *~ii* / E: lat ***exoneratio, -onis***, fr ***exonération***] **1-3** Exonerare (**1-3**).

exoniroză *sf* [At: DN[2] / Pl: *~ze* / E: fr ***exonirose***] Poluție care se produce în somn.

exonovă *sf* [At: DN[4] / Pl: *~ve* / E: ***ex-*** + ***novă***] (Ast) Novă a cărei strălucire, după explozie, se reduce la intensitatea inițială.

exopeptidază *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~ze* / E: ***exo-*** + ***peptidaza***] Enzimă care catalizează reacția de hidroliză a peptidazelor.

exopera [At: BARIȚIU, C. II, 108 / V: *eso~* / Pzi: *~rez* / E: ***ex-*** + ***opera***] (Înv) **1** *vt* A obține ceva prin insistență. **2-3** *vtr* A (se) realiza.

exoperare *sf* [At: MDA ms / Pl: *~rări* / E: ***exopera***] (Înv) **1** Obținere a unui lucru prin insistență. **2** Realizare.

exoperat, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***exopera***] (Înv) **1** Care a fost obținut prin insistență. **2** Realizat.

exoplasmă *sf* [At: DN[3] / Pl: *~me* / E: fr ***exoplasme***] (Blg) Zona periferică a citoplasmei.

exoplasmic, ~ă *a* [At: DN[4] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***exoplasmique***] **1** Care aparține exoplasmei. **2** Care se referă la exoplasmă.

exoprică *sf* [At: CARAGEA, L. 48/19 / Pl: *~ici* / E: ngr ***ἐξώπροικα***] (Grî) Avere care aparține soției căsătorite în regim dotal, asupra căreia soția își păstrează drepturile de administrare și de folosință Si: *parafernă*.

exorabil, ~ă *a* [At: COSTINESCU / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***exorable***] Care poate fi înduplecat (prin rugăciune, prin pocăință etc.).

exorație *sf* [At: LM / V: (îvr) ***essorațiune, ~iune*** / Pl: *~ii* / E: lat ***exoratio, -onis***, fr ***exoration***] **1** (Liv) Înduplecare prin rugăciune, pocăință etc. **2** (Ccr) Rugăminte făcută cu scopul de a îndupleca pe cineva.

exorațiune *sf* vz ***exorație***

exorbitant, ~ă *a* [At: ISIS (1859), 103[2]/35 / V: ***eso~*** / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***exorbitant***, lat ***exorbitans, -ntis***] **1** Care întrece cu mult limita normală (în privința prețului, a pretențiilor cuiva etc.) Si: *excesiv, exagerat, extravagant*. **2** (Fig) Grandios.

exorbitanță *sf* [At: LM / Pl: *~țe* / E: fr ***exorbitance***] **1-2** Caracterul a ceea ce este exorbitant (**1-2**). **3-4** Scumpire sau scumpete excesivă.

exorbitat, ~ă *a* [At: LM / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***exorbité***] (Rar; d. ochi) **1** Care iese din orbită. **2** Foarte deschis.

exorchisi *vt* [At: (a. 1780) BV II, 257 / Pzi: nct / E: ngr ***ἐξορκίζω***] **1-4** (Grî) A exorciza (**1-4**).

exorchisire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***exorchisi***] **1-4** (Grî) Exorcizare (**1-4**).

exorchisit, ~ă *smf, a* [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***exorchisi***] **1-4** (Grî) Exorcizat (**1-4**).

exorcism *sn* [At: PROT. – POP., N. D. / V: (îvr) ***exho~, esor~*** / Pl: *~e* / E: fr ***exorcisme***] **1** Practică magică (rugăciuni, descântece etc.) care are drept scop alungarea duhurilor rele, a diavolilor etc. **2-3** Text religios sau descântec pentru alungarea demonilor.

exorcist, ~ă *smf, a* [At: LM / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***exorciste***, lat ***exorcista***] **1-2** (Persoană) care practică exorcismul (**1**).

exorciza *vt* [At: PROT. – POP., N. D. / Pzi: *~zez* / E: fr ***exorciser***, lat ***exorcisare***] **1-2** A pronunța cuvinte magice sau a oficia o slujbă pentru a alunga diavolul Si: (grî) *a exorchisi* (**1-2**). **3** (Pex) A izgoni.

exorcizare *sf* [At: COSTINESCU / Pl: *~zări* / E: ***exorciza***] **1-2** Pronunțare a unor cuvinte magice sau oficierea unei slujbe pentru alungarea diavolului. **3-4** Alungare a diavolului prin exorcizare (**1-2**) Si: (grî) *exorchisire* (**3-4**). **5** (Pex) Izgonire.

exorcizat, ~ă [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***exorciza***] **1-2** *smf, a* (Persoană) din care s-a alungat diavolul. **3** *a* (D. diavol) Alungat. **4** *a* (Pex; fig) Izgonit.

exord *sn* vz ***exordiu***

exordiu *sn* [At: MARCOVICI, R. 81/19 / V: (înv) ***~ord***, (îvr) ***eso~, esso~, eczord, esord*** / Pl: *~ii* / E: lat ***exordium***] **1** Prima parte a unui discurs, care, enunțând sumar conținutul acestuia, urmărește câștigarea atenției și a bunăvoinței auditoriului. **2** (Pex) Introducere. **3** (Pex) Prefață la o carte, la un articol etc. **4** (Rar) Debut.

exoreic, ~ă *a* [At: AGROTEHNICA, I, 260 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***exoréique***] (D. regiuni, bazine hidrografice) Cu ape naturale care se varsă direct în mare sau în ocean.

exoreism *sns* [At: DN[4] / P: *~re-ism* / E: fr ***exoréisme***] **1** Însușirea de a fi exoreic. **2** Situația a ceea ce este exoreic.

exorie *sf* [At: KLEIN, D. / Pl: *~ii* / E: ngr ***ἐξορια***] (Grî) Exil.

exorisi *vt* [At: (a. 1787) GÁLDI, M. PHAN. 187 / Pzi: nct / E: ngr ***ἐξόριζω***] (Grî; c. i. persoane) A exila.

exorisire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***exorisi***] (Grî) Exilare.

exorisit, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***exorisi***] (Grî; d. persoane) Exilat.

exorta *vt* [At: ARISTIA, PLUT. / V: (rar) ***exho~***, (îvr) ***eso~*** / Pzi: *~tez* / E: fr ***exhorter***] (Liv) A îndemna, a înflăcăra o persoană sau o colectivitate (prin cuvinte).

exortare *sf* [At: COSTINESCU / V: ***exho~*** / Pl: *~tări* / E: ***exorta***] **1-2** (Liv) Exortație (**1-2**).

exortat, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***exorta***] (D. o persoană, o colectivitate) Îndemnat, înflăcărat.

exortativ, ~ă *a* [At: LM / V: (înv) ***esso~*** / Pl: *~i, ~e* / E:fr ***exhortatif***, lat ***exhortativus***] (Liv) Care îndeamnă, înflăcărează (prin cuvinte) o persoană sau o colectivitate.

exortație *sf* [At: ARISTIA, PLUT. / V: ***~iune***, (rar) ***exho~, exhorațiune, esortațiune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***exhortation***, lat ***exhortatio, -onis***] (Liv) **1** Înflăcărare, îndemnare a unei persoane sau a unei colectivități (prin cuvinte) Si: (liv) *exortare* (**1**). **2** Cuvântare, discurs prin care se urmărește stârnirea unor sentimente, dezlănțuirea unor acțiuni etc. Si: (liv) *exortare* (**2**).

exortațiune *sf* vz ***exortație***

exoschelet *sn* [At: DEX-S / Pl: *~e* / E: eg ***exoskeleton***, fr ***exosquelette***] (Blg; la nevertebrate) Schelet (osos) extern.

exoseroză *sf* [At: DN[4] / Pl: *~ze* / E: fr ***exosérose***] (Med) Proces de reacție cutanată în eczemă, caracterizat prin introducerea de lichid care disociază mai întâi celulele epidermei și ulterior formează vezicule.

exosferă *sf* [At: LTR[2] II, 165 / Pl: *~re* / E: fr ***exosphère***] (Ggf) Strat atmosferic situat la o altitudine de peste 1000 km deasupra pământului.

exosferic, ~ă *a* [At: DEX-S / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***exosphérique***] (Ggf) **1** De exosferă. **2** Care se referă la exosferă. **3** Care aparține exosferei.

exosmosă *sf* vz ***exosmoză***

exosmoză *sf* [At: CONTA, O. F. 138 / V: ***~osă, eso~*** / Pl: *~ze* / E: fr ***exosmose***] Fenomen de trecere a unui fluid printr-o membrană poroasă sub influența unei diferențe de potențial electric care există între cele două fețe ale membranei.

exosmotic, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***exosmotique***] Care se referă la exosmoză.

exosplenopexie *sf* [At: D. MED. / Pl: *~ii* / E: fr ***exosplénopexie***] (Med) Fixare operatorie a splinei în afara cavității abdominale (pentru a fi eliminată prin cangrenare).

exostozant, ~ă *a* [At: DN[4] / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***exostosant***] Care produce exostoză.

exostoză *sf* [At: MAN. SĂNĂT. 362/19 / V: (îvr) ***esotose*** / Pl: *~ze* / E: fr ***exostose***] Excrescență osoasă traumatică sau inflamatorie care provoacă șchiopătarea și anchilozarea articulațiilor la om și la cal.

exostozic, ~ă *a* [At: DN[4] / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***exostoză*** + *-ic*] (Med) **1** Care se referă la exostoză. **2** Care aparține exostozei. **3** (Îs) *Boală ~ă* Dezvoltare patologică a vaselor în punctele de osificare activă, apărută în timpul creșterii acestora.

exotecă *sf* [At: DN / Pl: *~eci* / E: fr ***exothèque***] **1** Înveliș extern al sporogonului. **2** Membrană externă a lojei antenelor. **3** Stratul extern al grăunțelui de polen.

exoteric, ~ă *a* [At: PROT. – POP., N. D. / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***exotérique***] (Îoc *ezoteric*) **1** *a* (D. doctrine filozofice sau ritualuri religioase) Accesibil sau destinat tuturor. Si: *public*. **2** *a* Care poate fi înțeles și de neinițiați. **3-4** *smf, a* (Persoană) care învață filozofia prin lecții publice.

exoterism *sn* [At: DN[4] / Pl: (rar) *~e* / E: fr ***exotérisme***] **1** Învățătură parțială a unei doctrine. **2** Ritual care putea fi cunoscut și de către profani.

exoterm, ~ă *a* [At: CHIRIȚĂ, P. 215 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***exotherme***] Exotermic.

exotermic, ~ă *a* [At: CADE / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***exothermique***] (D. procese, fenomene etc.) Care se produce cu degajare de căldură Si: *exoterm*.

exotic, ~ă *a* [At: ASACHI, A. LIT. 14/18 / V: ***ecso~***, (înv) ***eso~***, (îvr) ***ezo~*** / P: *eg-zo~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***exotique***, lat ***exoticus***] **1** (D. țări) Care se află într-o regiune foarte îndepărtată și care impresionează prin aspectele neobișnuite, ciudate. **2** (D. plante, animale, obiceiuri) Care provine dintr-o regiune exotică (**1**). **3** Care aparține unui ținut exotic (**1**). **4** Care este propriu unui ținut exotic (**1**). **5** Care se înfățișează sau se manifestă în felul neobișnuit al unui ținut îndepărtat. **6** (Nob) Straniu.

exotimopexie *sf* [At: D. MED. / Pl: *~ii* / E: fr ***exothymopexie***] (Med) Enucleare chirurgicală a timusului și fixare a lui deasupra sternului.

exotiropexie *sf* [At: D. MED. / Pl: ~*ii* / E: fr **exothyropexie**] Operație chirurgicală de extirpare a tiroidei.

exotism *sn* [At: PUȘCARIU, L. R. I, 2 / Pl: (rar) ~*e* / E: fr **exotisme**] **1-2** Însușire a unei persoane, a unui obiect etc. exotic (**2, 5**). **3-4** Preferință pentru persoane, obiecte etc. exotice (**2, 5**). **5** Tendință în arta și în literatura europeană, mai ales romantică, de a descrie priveliști și obiceiuri din țări exotice (**1**).

exotiza *vt* [At: DN[3] / Pzi: ~*zez* / E: **exotic** + -*iza*] A da un caracter exotic (**5**).

exotizare *sf* [At: MDA ms / Pl: ~*zări* / E: **exotiza**] Dare a unui caracter exotic (**5**).

exotizat, ~ă [At: MDA ms / Pl: ~*ați*, ~*e* / E: **exotiza**] Căruia i s-a dat un caracter exotic (**5**).

exotoxină *sf* [At: LTR[2] / Pl: ~*ne* / E: fr **exotoxine**] Substanță toxică, de natură proteică, secretată de unele specii microbiene în mediile în care se dezvoltă și care produce stări toxicoinfecțioase la om și la animale.

exotrof, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: ~*i*, ~*e* / E: fr **exotrophe**] (D. organisme vegetale sau animale) Care își procură hrana din mediul exterior.

exotropie *sf* [At: D. MED. / Pl: ~*ii* / E: eg **exotropia**] (Med) Strabism divergent în care axa unuia dintre ochi este deviată în afară.

expanda [At: LM / V: (înv) ~*de* / Pzi: ~*dez* / E: lat **expandere**] **1-2** *vti* (Teh) A (se) mări. **3-4** *vti* (Teh) A (se) dilata. **5-6** *vti* (Teh) A (se) întinde. **7** *vt* (Teh) A deforma prin întindere. **8** *vt* (Fig) A întinde către. **9** *vt* (Fig) A revărsa.

expandabil, ~ă *a* [At: NDN / Pl: ~*i*, ~*e* / E: **expanda** + -*bil*] **1-5** Care se poate expanda (**1, 3, 5, 7, 8**).

expandat[1], ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: ~*ați*, ~*e* / E: **expanda**] **1** (Teh) Mărit. **2** (Teh) Dilatat. **3** (Teh) Întins. **4** (Teh) Deformat prin întindere. **5** (Fig) Întins către ... **6** (Pop; fig) Revărsat.

expandat[2], ~ă *a* [At: DEX-S / Pl: ~*ați*, ~*e* / E: cf eg *expanded*] (D. alimente, materiale etc.) Cu structură spongioasă.

expande[1] *v* vz **expanda**

expande[2] *vt* [At: HELIADE, O. I, 388 / Pzi: ? / E: lat **expando, -ere**] (Ltî) **1** A întinde. **2** A deschide.

expandor *sn* [At: DN[3] / Pl: ~*oare* / E: eg **expander**, ger **Expander**] (Teh) Dispozitiv electronic care mărește dinamica semnelor de audiofrecvență.

expansibil, ~ă [At: ASACHI, L. 18^2/38 / V: (îvr) **esp~, espanzibil** / E: fr **expansible**] **1** *a* Care tinde să ocupe un spațiu sau o suprafață din ce în ce mai mare Si: *expandabil* (**1**), *expansiv* (**1**). **2** *a* (D. gaze) Care se poate dilata Si: *expandabil* (**2**), *expansiv* (**2**). **3-4** *av, a* (Fig; d. oameni și modul în care se manifestă aceștia) Comunicativ.

expansibilitate *sf* [At: STAMATI, D. / V: (îvr) **esp~** / Pl: ~*tăți* / Pl: ~*i*, ~*e* / E: fr **expansibilité**] **1-2** Însușirea de a fi expansibil (**1-2**).

expansie *sf* [At: GRECESCU, FL. 19 / Pl: ~*ii* / E: lat **expansio, -onis**] **1** (Îvr) Extindere. **2** (Îvr) Ieșire.

expansional, ~ă *a* [At: D. R. POPESCU, I. Ș. 104 / P: ~*si-o~* / Pl: ~*i*, ~*e* / E: cf *expansionism*] **1-8** (Rar) Expansionist (**1-8**).

expansionism *sns* [At: DN[3] / P: ~*si-o~* / E: fr **expansionisme**] **1** Atitudine prin care se urmărește extinderea politică și economică asupra unui teritoriu străin. **2-3** Politică de expansiune (**6-7**).

expansionist, ~ă [At: DN[3] / P: ~*si-o~* / Pl: ~*iști*, ~*e* / E: fr **expansioniste**] **1-3** *a* Care aparține expansionismului (**1-3**) Si: *expansional* (**1-3**). **4-6** *a* Privitor la expansionism (**1-3**) Si: *expansional* (**4-6**). **7-8** *a* Care duce o politică agresivă de expansiune (**6-7**) economică și politică Si: (rar) *expansional* (**7-8**). **9-11** *smf* Adept al expansionismului (**1-3**).

expansiune *sf* [At: BARASCH, I. N. 15/29 / V: (înv) **esp~, espen~**, (îvr) **~nzi~** / P: ~*si-u~* / Pl: ~*ni* / E: fr **expansion**, lat **expansio, -onis**] **1** Creștere a volumului unui sistem fizico-chimic. **2** Creștere a volumului unui gaz în urma încălzirii sau a scăderii presiunii Si: *detentă*. **3** Fenomenul de creștere a dimensiunilor unui organ sau a unei părți dintr-un organ. **4** Rezultatul expansiunii (**3**). **5** (Îs) ~*a universului* Teorie idealistă care concepe evoluția universului dintr-un atom primar, de origine divină, a cărui extindere a generat lumea. **6** Extindere a sferei de influență și a dominației economice a unui stat asupra altuia. **7** Acaparare de teritorii străine. **8** (Imp) Dezvoltare economică impetuoasă. **9** Răspândire, propagare a ideilor, a doctrinelor etc. prin câștigarea de noi adepți. **10** Extindere a domeniului de existență. **11** Amplificare a trăsăturilor distinctive. **12** (Fig) Însușirea de a fi expansiv (**4**). **13** (Fig) Exuberanță. **14** (Fig) Vioiciune.

expansiv, ~ă [At: MARIAN, F. 8/13 / / V: (înv) **esp~** / Pl: ~*i*, ~*e* / E: fr **expansif**] **1-2** *a* Expansibil (**1-2**). **3-4** *smf, a* (Om) care are tendința de a-și împărtăși deschis și spontan gândurile, impresiile și sentimentele. **5-6** *smf, a* (Om) exuberant. **7-8** *smf, a* (Om) vioi.

expansivitate *sf* [At: SCRIBAN, D. / Pl: ~*tăți* / E: fr **expansivité**] **1-5** Însușirea de a fi expansiv (**1-2, 4, 6, 8**).

expanziune *sf* vz **expansiune**

expatria [At: NEGULICI / V: (înv) **esp~** / Pzi: ~*iez* / E: fr **expatrier**] **1** *vt* (C. i. persoane) A obliga să-și părăsească patria de origine Si: *a exila, a surghiuni* Vz *a expulza, a deporta*. **2** *vr* A părăsi patria de origine pentru a se stabili (definitiv sau temporar) în altă țară Si: *a emigra, a se exila* Vz *a se refugia*. **3** *vr* (Pex; rar) A se depărta.

expatriare *sf* vz **expatriere**

ex-patriarh *sm* [At: EMINESCU, O. XIV, 151 / S și: (înv) *exp~* / Pl: ~*i* / E: **ex-** + **patriarh**] Fost patriarh.

expatriat[1] *sn* [At: MDA ms / P: ~*tri-at* / Pl: nct / E: **expatria**] **1-2** Expatriere (**1-2**).

expatriat[2], ~ă [At: ISIS (1859), 31^2/7 / V: (înv) **esp~** / P: ~*ați*, ~*e* / E: **expatria**] **1-2** *smf, a* (Persoană) care este obligată să-și părăsească patria de origine. **3-4** *smf, a* (Persoană) care se expatriază (**2**) Si: *emigrant*.

expatriație *sf* [At: POLIZU / V: (îvr) **~țiune, esp~, espatriațiune** / P: ~*tri-a~* / Pl: ~*ii* / E: fr **expatriation**] **1-2** (Îdt) Expatriere (**1-2**).

expatriațiune *sf* vz **expatriație**

expatriere *sf* [At: NEGULICI / V: (înv) **~iare, espatriare** / P: ~*tri-ere* / Pl: ~*ri* / E: **expatria**] **1** Obligare a cuiva de a-și părăsi patria de origine Si: *expatriat[1]* (**1**), *expatriație* (**1**). **2** Părăsire (forțată) a patriei de origine și stabilire (definitivă sau temporară) în altă țară Si: *expatriat[1]* (**2**), *expatriație* (**2**).

expectant, ~ă [At: COSTINESCU / V: (înv) **esp~** / Pl: ~*nți*, ~*e* / E: fr **expectant**] **1-2** *smf, a* (D. oameni) (Persoană) care așteaptă un fapt (important). **3-4** *smf, a* (Persoană) care preferă să aștepte în loc să acționeze. **5-6** *smf, a* (Persoană) care rămâne în așteptarea unui moment prielnic (să acționeze). **7-8** *smf, a* (Îdt) (Persoană) care este în așteptarea unui post care urmează a fi vacant. **9-10** *a* Expectativ (**3-4**).

expectanță *sf* [At: LM / V: (înv) **esp~** / Pl: ~*țe* / E: ns cf *expectație, expectativă*] **1-2** (Înv) Expectativă (**1-2**). **3** (Med) Așteptare în observarea evoluției unei boli.

expectativ, ~ă [At: GHICA, S. 176 / V: (înv) **esp~** / Pl: ~*i*, ~*e* / E: fr **expectatif**] **1** *a* De așteptare. **2** *a* În așteptare. **3-4** *a* Care face posibilă sau necesară așteptarea Si: *expectant* (**9-10**). **5-6** *av* În mod expectativ (**1-2**).

expectativă *sf* [At: GM (1854), 326^2/70 / V: (înv) **esp~** / Pl: ~*ve* / E: fr **expectative**] **1** Așteptare a unui lucru (întrevăzut ca posibil prin calcule sau promisiuni) sau a unui moment (favorabil pentru acțiune) Si: (înv) *expectanță* (**1**); (rar) *expectație* (**1**). **2** Neintervenție într-o situație care se poate soluționa de la sine Si: (înv) *expectanță* (**2**); (rar) *expectație* (**2**). **3** (Înv) Drept de candidatură la un post care urmează să devină vacant Si: (rar) *expectație* (**3**).

expectație *sf* [At: COSTINESCU / V: (rar) **~iune** / Pl: ~*ii* / E: fr **expectation**] **1-3** Expectativă (**1-3**).

expectațiune *sf* vz **expectație**

expectora *vt* [At: PONTBRIANT, D. / V: (înv) **esp~, espeptora** / Pzi: ~*rez* / E: fr **expectorer**] **1** A elimina prin tuse secreții (patologice) ale căilor respiratorii. **2** (Frr) A vorbi fără rost.

expectorant, ~ă *sn, a* [At: MAT. MEDIC. 115 / Pl: ~*nți*, ~*e* / E: fr **expectorant**] **1-2** (Medicament) care provoacă sau înlesnește expectorația (**1**).

expectorare *sf* [At: CALENDAR (1862) / V: (înv) ***esp~, espept~*** / Pl: *~rări* / E: ***expectora***] **1-2** Expectorație (**1-2**).

expectorație *sf* [At: MAN. SĂNĂT. 302/24 / V: (înv) ***esp~***, (rar) ***~iune***, (înv) ***espectorațiune, expeptorațiune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***expectoration***] **1** Eliminare prin tuse a secrețiilor (patologice) căilor respiratorii Si: *expectorare* (**1**). **2** (Ccr; lpl) Secreții (patologice) ale căilor respiratorii, eliminate prin tuse Si: *expectorare* (**2**) Vz *flegmă*. **3** (Lpl; frr; fig) Vorbe spuse fără rost. **4** (Frr; lpl) Strigăte. **5** (Frr; lpl) Zgomote.

expectorațiune *sf* vz ***expectorație***

expedia *vt* [At: CR (1829), 197 2/18 / V: (înv) ***esp~, sp~***, (reg) ***ecsp~***, (nob) ***espeda, speda*** / P: *~di-a* / Pzi: *~iez* / E: fr ***expédier***, lat ***expedire***] **1** (Înv; c. i. persoane) A trimite către o destinație îndepărtată cu o anumită misiune. **2** (Pgn) A trimite într-un anumit loc. **3** (C. i. scrisori, colete, bani etc.) A trimite prin poștă sau prin mesagerie Si: (gmî; rar) *a expedirui*. **4** (Fam) A îndepărta pe cineva. **5** (Fam) A se debarasa (de cineva). **6** A face repede și cu ușurință o treabă, un lucru etc. **7** A rezolva (cuiva) în grabă și superficial interesele. **8** (C. i. lucrări, acțiuni etc.) A executa repede și superficial. **9** A trata superficial. **10** A analiza superficial. **11** (Jur; înv) A face o copie după un act sau după o hotărâre judecătorească.

expediare *sf* vz ***expediere***

expediat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***expedia***] **1-7** Expediere (**1-7**).

expediat[2], ***~ă*** *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***expedia***] **1** (Nob; d. o persoană) Trimis către o destinație îndepărtată cu o anumită misiune. **2** (Pgn) Trimis în grabă într-un anumit loc. **3** (D. scrisori, colete, bani etc.) Trimis prin poștă sau prin mesagerie. **4** (Fam; d. persoane) Îndepărtat. **5** (D. o treabă, un lucru) Făcut repede și cu ușurință. **6** (D. interesele unei persoane) Rezolvate în grabă și superficial. **7** (D. lucrări, acțiuni) Executat repede și superficial. **8** Tratat superficial. **9** Analizat superficial. **10** (Jur; înv; d. un act sau o hotărâre judecătorească) După care s-a făcut o copie.

expediens *sn* [At: AARON, în CONTRIBUȚII, III, 123 / Pl: ? / E: lm ***expediens, -tis***] **1-2** (Ltî; rar) Expedient (**1-2**).

expedient *sn* [At: GHICA, S. 263 / V: (înv) ***esp~*** / P: *~di-ent* / Pl: *~e* / E: fr ***expédient***] **1** Procedeu ingenios prin care se depășește o situație dificilă sau se atinge un scop Si: (ltî) *expediens* (**1**). **2** (Pex; lpl) Mijloace improvizate și ilicite de subzistență Si: (ltî) *expediens* (**2**). **3** (Jur; îs) *Hotărâre de ~* Hotărâre care consfințește învoiala părților.

expediere *sf* [At: NEGULICI / V: ***~iare*** / P: *~di-e~* / Pl: *~ri* / E: ***expedia***] **1** (Nob) Trimiterea cuiva către o destinație îndepărtată cu un anumit scop. **2** (Pgn) Trimitere în grabă într-un anumit loc. **3** Trimitere (prin poștă sau mesagerie) a scrisorilor, coletelor, mărfurilor etc. **4** (Fam) Îndepărtare a cuiva. **5** (Fam) Descotorosire (de cineva). **6** Executarea rapidă și cu ușurință a unui lucru. **7** Rezolvare în grabă și superficială a intereselor cuiva. **8** Executare superficială a unor misiuni sau lucrări. **9** Tratare superficială. **10** Analizare superficială. **11** (Jur; înv) Realizare a unei copii după un act sau o hotărâre judecătorească.

expeditiv, ~ă [At: NEGULICI / V: (înv) ***esp~***, (nob) ***sp~*** / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***expeditif***] **1** *a* (D. oameni) Care rezolvă cu ușurință lucrurile Si: *iute, prompt, operativ*. **2** *a* (D. oameni) Care tratează superficial lucrurile. **3** *a* (Pex; d. gesturi, vorbire) Grăbit. **4** *a* (D. fenomene, procese etc.) Care se produce cu repeziciune. **5-6** *a, av* (D. modul de a acționa al oamenilor sau mijloacele folosite de ei) Rapid.

expeditor, ~oare *smf, a* [At: DOC. EC. 437 / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***expéditeur***] **1-2** (Persoană fizică sau juridică) care expediază scrisori, pachete, bani etc. Si: *trimițător*, (înv) *expeduitor* (**1-2**). **3-8** (Instituție, birou, for competent) care este organizat anume pentru a trimite scrisori, mărfuri.

expeduitor, ~oare *smf, a* [At: STAMATI, D. / V: ***espeduitoriu, speduitoriu*** / P: *~du-i* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***expedui*** + *-tor*] **1-2** (Înv) Expeditor (**1-2**).

expediție *sf* [At: MAIOR, I.B. 5/8 CF ID. IST 21/22 / V: (înv) ***~iune, esp~, espedițiune, sp~***, (îvr) ***spediciune*** / P: *~ți-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***expédition***, lat ***expeditio***] **1** (Jur; înv) Copie după un act sau după o hotărâre. **2** Călătorie lungă și anevoioasă făcută de un grup organizat în regiuni îndepărtate, cu scopuri științifice, comerciale etc. **3** (Ccr) Persoanele care participă la expediție (**2**). **4** Campanie militară agresivă în afara granițelor țării. **5** Perioadă de timp în care se desfășoară expediția (**4**). **6** (Rar) Operație militară (ordonată de o autoritate de stat) pentru reprimarea unei mișcări sociale. **7** Efectiv militar care ia parte la expediție (**5**). **8** (Înv) Expediere (**3**). **9** (Ccr) Serviciu pentru expedierea (**3**) corespondenței. **10** Biroul unde se află expediția (**9**). **11** (Îs) *Condică de ~* Registru în care se înregistrează zilnic lista corespondenței expediate de o instituție sau de o întreprindere.

expediționar, ~ă [At: PONTBRIANT, D. / V: (înv) ***~iu, espediționariu*** / P: *~ți-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***expéditionnaire***] **1** *a* Care efectuează o expediție (**4**) militară. **2** *a* Care se află într-o expediție (**4**). **3** *a* (Șîs *corp ~*, înv. *corpos ~, armată ~ă*, (înv) *armie ~ă*) Totalitatea trupelor care participă la o expediție (**4**) militară pe un teritoriu străin. **4** *sm* (Înv) Persoană care expediază colete, mărfuri, scrisori Si: *expeditor*. **5-6** *sm* Persoană care participă la o excursie în grup sau la o expediție.

expediționariu, ~ă *a, sm* vz ***expediționar***

expedițiune *sf* vz ***expediție***

expedui [At: LM / V: (înv) ***esp~, sp~*** / P: *~du-i* / Pzi: *~esc* / E: fr ***expédier***, lat ***expedire***] (Înv) **1** *vi* A face o expediție (**4**). **2-4** *vt* A expedia (**1-3**).

expeduire *sf* [At: STAMATI, D. / V: ***esp~, sp~*** / Pl: *~ri* / E: ***expedui***] **1-3** (Înv) Expediere (**1-3**).

expeduit, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***expedui***] **1-3** (Înv) Expediat (**1-3**).

expensă *sf* [At: LM / V: ***esp~*** / Pl: *~se* / E: lat ***expensa, -ae***] (Ltî; de obicei lpl) **1** Cheltuieli. **2** Speze.

expeptorațiune *sf* vz ***expectorație***

experement *sn* vz ***experiment***

experiant, ~ă *a* vz ***experient***

experient, ~ă *a* [At: LM / P: *~ri-ent* / V: (înv) ***esperiente*** *ain*, ***~iant*** / Pl: *~nți, ~e* / E: lat ***experiens, -ntis***] (Ltî) **1** Experiementat. **2** Activ. **3** Întreprinzător.

experiență *sf* [At: CANTEMIR, HR. 170 / V: (înv) ***~ție, esp~, esperienție, esperiință, isperiință, isperință, sperientă, speriință***, (îrg) ***esperență*** / P: *~ri-en~* / Pl: *~țe* / E: fr ***experience***, lat ***experientia***] **1** Totalitatea cunoștințelor și deprinderilor dintr-un anumit domeniu, dobândite prin observații și practică îndelungată. **2** Cunoaștere Cf *deprindere, rutină*. **3** (Șîs *schimb de ~*) Schimb reciproc (între persoane sau colective) de informații, cunoștințe, deprinderi dobândite într-un anumit domeniu de activitate. **4** (Îla) **Cu ~** Experimentat. **5** (Flz) Ansamblul practicii sociale care formează baza cunoașterii și criteriul adevărului și care se creează mai ales în procesul producției materiale. **6** Probă care se face cu scopul de a verifica o teorie, o idee, un fapt etc. **7** Verificare practică a unor fenomene, situații, cunoștințe etc. **8** (Îvr) Cercetare. **9** (Îvr) Investigație. **10** Situație neobișnuită sau împrejurare neașteptată prin care trece cineva. **11** Pățanie. **12** Aventură. **13-14** Experiment (**1-2**). **15** (Îe) **A face o ~** A provoca intenționat un fenomen pentru a demonstra sau a verifica o teorie, un fapt etc. **16** (Îae) A face o încercare. **17** (Îla) **De ~** Experimental.

experiential, ~ă *a* [At: RALEA, S. T. II, 88 / P: *~ți-al* / Pl: *~i,~e* / E: ***experiență*** + *-ial*] (Rar) Experimental.

experiențíe *sf* vz ***experiență***

experiment *sn* [At: DZ 12/20 / V: ***esperimânt, esp~, ~rement, ~rm~, isperemânt, isperimânt, sperimânt, speriment*** / Pl: *~e*, (înv) *~uri* / E: ger ***Experiment***, it ***esperimento, sperimento***, lat ***experimentum***] **1-2** (Metodă de cercetare în știință ce constă în) producerea sau modificarea inenționată a unui fenomen, cu scopul observării lui în condițiile special create și a legilor care îl guvernează Si: *experiență* (**13-14**), *experimentațiune*. **3** (Înv) Ispită. **4** (Înv) Ispitire. **5** (Îs) *~ limită* Experiment dus până la extremă. **6** (Îla) **De ~** Experimental. **7** Experimentare (**2**). **8** Încercare făcută pentru a cerceta sau a cunoaște caracteristicile cuiva sau a ceva. **9** Observație.

experimenta *vt* [At: I. IONESCU, V. 35/11 / V: (înv) ***esp~***, (rar) ***sperimânta*** / Pzi: *~tez* / E: fr ***expérimenter***] **1** (C. i. obiecte, metode,

procedee etc.) A supune la o probă, încercare, pentru a vedea dacă poate corespunde scopului, cerințelor etc. **2** A face un experiment (**1**). **3** (C. i. sentimente, trăiri etc.) A simți.

experimentabil, ~ă *a* [At: PONTBRIANT, D. / V: (înv) ***esp~*** / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***expérimentable***] Care poate fi experimentat.

experimental, ~ă [At: POTECA, F. XXXV/20 / V: (înv) ***esp~***, (îvr) ***sp~***, ***sperimentale*** *ain* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***expérimental***, it ***esperimentale***, ***sperimentale***, lat. ***experimentalis***] **1-2** *av, a* (D. științe, cercetări sau despre metode de cercetare, operații tehnice sau tehnologice etc.) (Într-un mod) bazat pe experiență. **3-4** *av, a* (Într-un mod) care se poate executa sau care se efectuează prin experiment. **5-6** *a, av* Cu titlu de încercare. **7** *a* (D. instituții, unități tehnologice etc.) Care folosește experimentul (într-un anumit domeniu). **8** *a* (D. terenuri) Unde se fac experimente științifice. **9** *a* (D. materii prime sau produse) Care este utilizat în experimente, pentru a i se testa calitățile. **10** *a* (D. opinii, concluzii etc.) Care rezultă din experimentarea a noi tehnici sau noi procedee stilistice. **11** *a* Care este legat de experimente.

experimentalism *sns* [At: ROMÂNIA LITERARĂ, 1972, nr. 24, 29/2 / E: eg ***experimentalism***] Folosire a experimentului ca principal mijloc artistic sau de cunoaștere.

experimentalist, ~ă [At: ROMÂNIA LITERARĂ, 1792, nr. 24, 29/2 / Pl: *~iști, ~e* / E: eg ***experimentalist***] **1** *smf* Promotor al experimentalismului. **2-3** *smf, a* (Persoană) care folosește experimentul.

experimentare *sf* [At: POLIZU / V: (înv) ***esp~*** / Pl: *~tări* / E: ***experimenta***] **1** Încercare prin experiență Si: *experimentat[1]* (**1**). **2** Utilizare a unui lucru, procedeu etc. pentru a vedea dacă este bun sau rău Si: *experimentat[1]* (**2**), *experiment* (**7**). **3** Provocare intenționată a unui fenomen pentru a-i studia cauzele și legile producerii lui Si: *experiență, experimentat[1]* (**3**). **4** (Rar) Simțire Cf *experimenta* (**3**).

experimentat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***experimenta***] **1-3** Experimentare (**1-3**).

experimentat[2], ~ă *a* [At: CUCIURAN, D. 103/9 / V: (înv) ***esp~***, (îvr) ***sp~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***experimenta***] **1** (D. oameni) Care are multă experiență într-un anumit domeniu Si: *priceput, expert*. **2** (Pex) Care a trecut prin multe încercări Si: *încercat*. **3** Care este (sau a fost) supus unei experiențe.

experimentator, ~oare *smf* [At: COSTINESCU / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***expérimentateur***] **1** Persoană care face experiențe științifice. **2** Persoană căreia îi place să încerce cât mai multe experiențe (**11**) de viață.

experimentațiune *sf* [At: COSTINESCU / V: ***~ie*** / E: fr ***expérimentation***] (Înv) Experiment (**1**).

experimentum *sn* vz ***experiment***

experment *sn* vz ***experiment***

expert, ~ă [At: MAIOR, T. 153/10 / V: (înv) ***esp~***, (îvr) ***isp~*** / Pl: *~rți, ~e* / E: fr ***expert***, lat ***expertus***] **1-2** *smf, a* (Adesea urmat de determinări) (Persoană) care a dobândit (prin experiență) cunoștințe temeinice într-un anumit domeniu Si: *priceput, competent* Cf *experimentat[2]* (**1**). **3-4** *av, a* (D. acțiuni, manifestări ale oamenilor) (Într-un mod) care exprimă competență. **5** *smf* (Spc) Persoană competentă într-un anumit domeniu, numită de un organ de stat sau de părțile interesate pentru a face o expertiză. **6** *a* (Inf; îs) *Sistem ~* Program de exploatare inteligentă a unei baze de date caracteristice unui domeniu particular de aplicație.

expertiza *vt* [At: BUL. FIL. III, 185 / Pzi: *~zez* / E: fr ***expertiser***] **1-3** A supune unei expertize (**1, 3, 4**).

expertizare *sf* [At: DEX / Pl: *~zări* / E: ***expertiza***] **1-3** Supunere la expertiză (**1, 3, 4**) Si: *expertizat[1]* (**1-3**).

expertizat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***expertiza***] **1-3** Expertizare (**1-3**).

expertizat[2], ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~ați, ~e* / E: ***expertiza***] **1-3** Care a fost supus unei expertize (**1, 3, 4**).

expertiză *sf* [At: I. IONESCU, M. 222 / V: (înv) ***esp~*** / Pl: *~ze* / E: fr ***expertise***] **1** Cercetare cu caracter tehnic făcută de un expert, la cererea unui organ de jurisdicție sau de urmărire penală ori a părților, asupra unei situații, probleme etc. a cărei lămurire interesează soluționarea cauzei. **2** (Ccr) Raport întocmit de un expert asupra cercetărilor făcute. **3** (Med; îs) *~ medicală* Stabilire, în urma unui examen medical, a capacității de muncă a unui bolnav sau a unui om sănătos în condițiile solicitărilor fizice și psihice ale diferitelor profesiuni. **4** (Îas) Consultație sau autopsie efectuată de medicul legist în cazuri de rănire, accident, viol, otrăvire, omor etc.

expia *vt* [At: CALENDARIU (1794), 30/5 / V: (înv) ***esp~*** / P: *~pi-a* / Pzi: *~iez* și 3 și 6 *~ază* / E: fr ***expier***, lat ***expiare***] (Liv) **1** (Rar; c. i. o greșeală, o faptă incorectă) A ispăși. **2** A înceta din viață Si: *a deceda, a muri, a sucomba*.

expiabil, ~ă *a* [At: ALEXI, W. / P: *~pi-a~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***expiable***, lat ***expiabilis***] (Liv; rar) Care poate fi ispășit.

expiare *sf* vz ***expiere***

expiator, ~oare [At: NEGULICI / V: (înv) ***~iu***, ***esp~***, (îvr) ***espiatoriu*** / P: *~pi-a~* / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***expiateur***, lat ***expiatorius***] (Liv) **1** *a* (Rar) Care poate șterge, ispăși sau răscumpăra o greșeală Si: *ispășitor*. **2** *sm* (Îvr) Mântuitor.

expiatoriu, ~ie *a* vz ***expiator***

expiație *sf* [At: BĂLCESCU, M. V. 4 / V: (rar) ***~iune***, (înv) ***esp~*** / P: *~a-ți-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***expiation***, lat ***expiatio, -onis***] (Liv) Ispășire a unei greșeli, fapte etc. Si: *expiere*.

expiațiune *sf* vz ***expiație***

expiere *sf* [At: PONTBRIANT, D. / V: (înv) ***~iar~***, ***espiare*** / P: *~pi-e~* / Pl: *~ri* / E: ***expia***] Expiație.

expira [At: CODRESCU, C. II, 151/26 / V: (înv) ***esp~*** / Pzi: *expir* / E: fr ***expirer***] **1** *vi* A muri. **2** *vi* A dispărea. **3** *vi* A se stinge. **4** *vi* A descrește pe nesimțite. **5** *vi* A se termina. **6** *vt* A elimina din plămâni aerul (în procesul respirației). **7** *vi* (D. contracte, convenții ec.) A înceta să mai fie valabil. **8** *vi* (D. contracte, obligațiuni, polițe) A ajunge la scadență. **9** *vi* (D. termenul unui contract) A fi depășit. **10** *vt* (Nob; d. gânduri sau planuri ascunse) A ajunge la urechile celor care nu ar fi trebuit să afle Si: *a se auzi, a răsufla*.

expirant, ~ă *a* [At: CODRESCU, C. I, 259/20 / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***expirant***] (Înv) Care expiră (**1**) sau care este pe punctul de a expira Si: *expirator*.

expirare *sf* [At: BARASCH, I. 61/14 / V: (înv) ***esp~*** / Pl: *~rări* / E: ***expira***] **1** (Înv) Deces. **2** Dispariție. **3** Stingere. **4** Descreștere pe nesimțite Si: *expirat[1]* (**4**), *expirație* (**4**). **5** Terminare. **6** Expirație (**6**). **7** Pierdere a valabilității Si: *expirat[1]* (**7**), *expirație* (**7**). **8** Ajungere la scadență Si: *expirat[1]* (**8**), *expirație* (**8**). **9** Depășire a termenului unui contract Si: *expirat[1]* (**9**), *expirație* (**9**). **10** Aflare a unor gânduri sau planuri ascunse de către cine nu ar fi trebuit să le cunosc Si: *expirat[1]* (**10**), *expirație* (**10**).

expirat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***expira***] **1** (Înv) Deces. **2** Dispariție. **3** Stingere. **4** Expirare (**4**). **5** Terminare. **6** Expirație (**6**). **7-10** Expirare (**7-10**).

expirat[2], ~ă *a* [At: PONTBRIANT, D. / V: (îvr) ***esp~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***expira***] **1** (Înv; d. oameni) Mort. **2** Dispărut[2]. **3** Stins[2]. **4** Descrescut pe nesimțite. **5** Terminat[2]. **6** (D. aer) Scos din plămâni. **7-8** (D. convenții, contracte etc., d. o perioadă de timp) Care s-a încheiat sau care nu mai este în vigoare. **9** (D. termenul final al unui contract) Depășit[2]. **10** (Nob: d. gânduri sau planuri ascunse) Aflat de cine nu trebuia.

expirator, ~oare *a* [At: COSTINESCU / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***expirateur***] **1** Care ajută la expirație (**6**). **2** (Lin; îs) *Accent ~* Accent bazat pe intensificarea expirării la pronunțarea silabei accentuate. **3** (Îvr) Care moare.

expirație *sf* [At: CODRESCU, C. II, 151/15 / V: (înv) ***~iune***, (îvr) ***esp~***, ***espirațiune***, (nob) ***espirățiune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***expiration***, lat ***expiratio, -onis***] **1** (Înv) Deces. **2** Dispariție. **3** Stingere. **4** Expirare (**4**). **5** Terminare. **6** Act fiziologic prin care se elimină din plămâni aerul inspirat Si: *expirare* (**6**), *expirat[1]* (**6**). **7-10** Expirare (**7-10**).

expirațiune *sf* vz ***expirație***

expletiv, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***explétif***, lat ***expletivus***] (D. cuvinte) Care este de prisos din punctul de vedere al înțelegerii conținutului unui enunț.

explica [At: BĂLCESCU, M. V. 9 / V: (înv) ***esp~, isp~*** / Pzi: *explic* / E: fr ***expliquer***, lat ***explicare***] **1** *vt* A face să fie mai ușor de înțeles Si: *a clarifica, a lămuri*, (îvr) *a explicălui* (1), *a explicui* (1), *a expune, a tălmăci*. **2** *vt* (C. i. fenomene, proprietăți, stări etc.) A reprezenta o motivare a unui fenomen, a unei proprietăți etc Si: (îvr) *a explicălui* (2), *a explicui* (2). **3** *vr* A-și motiva acțiunile, vorbele etc. Si: *a se justifica*. **4** *vtrr* (D. două sau mai multe persoane) A se lămuri asupra unei chestiuni cu scopul de a înlătura sau de a evita un conflict. **5-6** *vtr* A găsi sau a constitui o explicație Si: *a înțelege, a pricepe*. **7** (Înv; nob) A traduce.

explicabil, ~ă *a* [At: NEGULICI / V: (înv) ***esp~*** / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***explicable***, lat ***explicabilis***] Care poate fi explicat cu ușurință.

explicare *sf* [At: IORGOVICI, O. 58/23 / V: (înv) ***esp~, isp~***, (îvr) ***sp~*** / Pl: *~cări* / E: ***explica***] **1** Expunere amănunțită în vederea clarificării unei probleme, a unui fenomen etc. Si: *comentare, explicație* (1), *interpretare, lămurire, deslușire*. **2** Detaliere a unor aspecte, pentru a fi mai ușor de înțeles Si: *explicat^{1}* (2), *explicație* (2). **3** Motivare a unor fenomene, proprietăți Si: *explicat^{1}* (3), *explicație* (3). **4** Justificare a unei acțiuni, atitudini etc. Si: *explicat^{1}* (4), *explicație* (4). **5** (Îe) **A avea o ~** (cu cineva) A purta o discuție cu scopul de a justifica o acțiune, o atitudine, de a lămuri un lucru, de a înlătura un conflict (5). **6** Discuție între două sau mai multe persoane cu scopul de a se pune de acord Si: *explicat^{1}* (5), *explicație* (6). **7-8** Găsire sau existență a unei motivări pentru a înțelege ceva Si: *explicat^{1}* (6-7), *explicație* (7-8). **9** Cauză. **10** (Pex) Origine.

explicat^{1} *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***explica***] **1-7** Explicare (1-4, 6-8). **8** Cauză. **9** (Pex) Origine.

explicat^{2}, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***explica***] **1** Care este clarificat Si: *lămurit, tălmăcit*. **2** (D. fenomene) A cărui motivare a fost găsită și înțeleasă. **3** (D. oameni) Care și-a motivat acțiunile, firea etc.

explicativ, ~ă *a* [At: POTECA, F. 183/18 / V: (înv) ***esp~*** / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***explicatif***] **1** Care explică sau care dă o explicație Si: (înv) *explicator*. **2** (Îs) *Notă ~ă* Explicație, de obicei în partea de jos a paginii, în care se dau relații în legătură cu textul sau cu un cuvânt din text. **3** (Îs) *Dicționar ~* Dicționar care explică sensurile și întrebuințarea cuvintelor.

explicator, ~oare [At: DIACONOVICI-LOGA, GR. ROM. 155/13 / V: (înv) ***~iu, esp~, esplicător, esplicătoriu***, (îvr) ***splicătoriu, spicătoriu*** / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***explicateur***] **1** *a* (Înv) Explicativ (1). **2-3** *smf, a* (Asr) (Persoană) care explică sau care interpretează. **4** (Grm; înv; îs) *Conjuncție ~oare* Conjuncție cauzală.

explicatoriu, ~oare *smf, a* vz ***explicator***

explicație *sf* [At: IORGOVICI, O. 58/25 / V: (înv) ***~iune, esp~, esplicațiune***, (îvr) ***~căciune, esplicățiune, sp~, splicațiune, splicăciune*** / Pl: *~ii*, (îvr) *~cății* / E: fr ***explication***, lat ***explicatio, -onis***] **1-4** Explicare (1-4). **5** (Îe) **A avea o ~** (cu cineva) A discuta (cu cineva) pentru a lămuri un lucru sau a înlătura un conflict Si: *a avea o explicare* (5). **6-8** Explicare (6-8). **9** Cauză. **10** (Îla) **De ~** Explicativ (1). **11** (Îlv) **A da (o) ~** sau **a da ~ii** A se explica (4). **12** (Îe) **A cere** (cuiva) **~ii** sau **a cere (o) ~** (cuiva) A cere cuiva să-și lămurească purtarea, atitudinea, cuvintele etc. **13** (Pex) Origine. **14** Predare a unei lecții. **15** (Îvr) Traducere însoțită de comentarii, a unui autor străin.

explicațiune *sf* vz ***explicație***

explicăciune *sf* vz ***explicație***

explicălui *vt* [At: L. ROM. 1965, 375 / V: ***esp~*** / Pzi: *~esc* / E: ***explica*** + *-ălui* Cf mg *explikál*] **1-2** (Îvr) A explica (1-2).

explicit^{1} *sn* [At: DN^{2} / Pl: *~e* și *~uri* / E: lat ***explicitus***] (Nob) Însemnare la sfârșitul manuscriselor antice și medievale, în care se menționează titlul și autorul lucrării, precum și alte informații în legătură cu manuscrisul respectiv Si: *notă*.

explicit^{2}, ~ă [At: HELIADE, GR. ROM. 139/8, cf. NEGULICI / V: (înv) ***esp~***, (nob) ***~e*** *av* / A: (rar) *~pli~* / Pl: *~iți, ~e* / E: fr ***explicite***, lat ***explicitus***] **1-2** *a, av* (D. cuvinte, acțiuni etc. ale oamenilor) Care este exprimat limpede Si: *clar, deslușit, lămurit*. **3** *a* (D. oameni) Care se exprimă cu claritate. **4** *a* (D. o funcție matematică) Care este egal cu o anumită expresie ce conține numai variabilele independente.

explicita *vt* [At: IORDAN, L. R. A. 236 / Pzi: *~tez* / E: fr ***expliciter***] (C. i. idei, noțiuni, situații etc.) A face să devină explicit Si: *a clarifica, a preciza*.

explicitare *sf* [At: CONTEMP. 1948, nr. 108, 5/3 / Pl: *~tări* / E: ***explicita***] (Rar) Clarificare.

explicitat *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***explicita***] Clarificare.

explicitate *sf* [At: DN^{2} / Pl: *~tăți* / E: fr ***explicité***] (Rar) Claritate.

explicite *av* vz ***explicit***

explicui *vt* [At: CANTEMIR, HR. 392 / Pzi: *~esc* / E: ***explica*** + *-ui*] (Îvr) **1-2** A explica (1-2).

exploada *v* vz ***exploda***

exploata *vt* [At: CODRESCU, C. II, 231/32 / P: *~plo-a~* / V: (înv) ***esp~***, (îvr) ***~ota, sp~*** / Pzi: *~tez* / E: fr ***exploiter***] **1** (În concepția marxistă; d. proprietarii particulari ai mijloacelor de producție) A-și însuși fără echivalent produsele muncii altora create prin supramuncă. **2** (C. i. terenuri, bogății naturale, întreprinderi producătoare) A obține un profit prin investiții bănești, de muncă etc. Si: *a cultiva, a valorifica*. **3-4** A trage foloase (în mod abuziv) de pe urma unei persoane, situații etc. Si: *a profita, a abuza*. **5** (Spc; c. indică întâmplări, situații etc.) A folosi ca sursă de inspirație (în vederea creării unor opere artistice). **6** (În concepția marxistă) A aservi pe plan economic (și politic) o țară, în scopul asigurării de profituri maxime pentru grupurile monopoliste din țara colonizatoare.

exploatabil, ~ă *a* [At: PROT. - POP., N. D. / V: (îvr) ***~lot~*** / Pl: *~plo-a~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***exploitable***] **1** (D. terenuri, bogății naturale) Care poate fi exploatat (2) în mod profitabil. **2** (D. persoane, situații etc.) De care se poate profita (și abuza). **3** (Spc; d. fapte reale) Care poate fi folosit ca sursă de inspirație. **4** (D. bunuri aparținând proprietății private) Care poate fi sechestrat și vândut (prin intermediul justiției). **5** (D. țări) Care poate fi aservit pe plan economic.

exploatabilitate *sf* [At: DS / P: *~ploa~* / E: fr ***exploitabilité***] **1-5** (Rar) Însușirea de a fi exploatabil (1-5).

exploatant, ~ă *smf, a* [At: I. IONESCU, D. 451 / V: ***sp~*** sm / P: *~ploa~* / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***exploitant***] **1-8** (Îvr) (Persoană) care exploatează (1-4).

exploatare *sf* [At: CALENDAR (1856), 60/2 / V: (înv) ***esp~***, (reg) ***~lot~*** / P: *~ploa~* / E: ***exploata***] **1** Însușire fără echivalent a produselor muncii altora create prin supramuncă Si: *exploatat^{1}* (1), (înv) *exploatație* (1). **2** (Adesea construit cu verbul „a da" urmat de prepoziția „în", „spre") Valorificare a unui bun, în special a unei bogății naturale, întreprinderi economice sau a unui teren Si: *exploatat^{1}* (2), *exploatație* (2). **3** Mod de valorificare a unui bun Si: *exploatat^{1}* (3), (înv) *exploatație* (3). **4** Obținere (în mod abuziv) a unui profit de la o persoană sau dintr-o anumită situație, împrejurare etc. (prin mijloace lipsite de scrupule) Si: *abuz, exploatat^{1}* (4), (înv) *exploatație* (5). **5** Aservire economică (și politică) a unui popor sau a unei țări unor interese străine Si: *exploatat^{1}* (5), *exploatație* (6). **6** Loc de unde se exploatează o substanță utilă, un material folositor etc. Si: *exploatat^{1}* (6), *exploatație* (7).

exploatat^{1} *sn* [At: MDA ms / P: *~ploa~* / Pl: *~uri* / E: ***exploata***] **1-6** Exploatare (1-6).

exploatat^{2}, ~ă [At: PROPĂȘIREA (1844), 108^{2}/7 / P: *~ploa~* /V: (înv) ***esp~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***exploata***] **1-2** *smf, a* (În concepție marxistă; d. persoane sau d. clase sociale) (Persoană) care este supusă exploatării (1), a cărui muncă este însușită de proprietarii particulari ai mijloacelor de producție Si: *asuprit, obijduit, oprimat*. **3** *a* (D. terenuri, proprietăți etc.) De unde se extrage o substanță utilă, un material folositor. **4-7** *smf, a* (Om) de care se profită (în mod abuziv). **8-9** *a* (D. situații, împrejurări etc.) Folosit (în mod abuziv).

exploatator, ~oare *smf, a* [At: I. IONESCU, M. 154, cf COSTINESCU / V: (înv) ***esp~***, (îvr) ***~lot~, esploatăt~***, (pop) ***esplot~*** *sm* / P: *~ploa~* / Pl: *~i, ~* / E: ***exploata*** + *-tor*] **1-2** (Persoană sau clasă socială) care își însușește fără echivalent produsele muncii altora create prin supramuncă.

3-4 (Persoană, întreprindere, societate etc.) care valorifică ceva sau care obține un profit (din ceva) prin investiții bănești, de muncă etc. **5-6** (Persoană) care profită (prin mijloace lipsite de scrupule) sau care trage foloase (în mod abuziv), de pe urma unei anumite împrejurări etc.

exploatație *sf* [At: PROPĂȘIREA (1844), 114[1]/5 / P: *~ploa~* / V: (rar) ***~iune,*** (înv) ***esp~,*** (îvr) ***~lot~, ~lotațiune, esploatațiune, esploataciune, esploatăciune, esploet~, esploetațiune, esplotațiune, sp~, sploatațiune*** *sf* / Pl: *~ii* / E: fr ***exploitation***] **1-3** (Înv) Exploatare (**1-3**). **4** (Ccr) Fermă agricolă. **5-7** Exploatare (**4-6**).

exploatațiune *sf* vz ***exploatație***

exploda [At: GM (1854), 340[3]/59 / V: (rar) ***~loada,*** (îvr) ***esp~,*** (nob) ***~oza*** / Pzi: *~dez* / E: it ***esplodere,*** lat ***explodere***] **1** *vi* (D. explozivi, proiectile, reactoare nucleare, vase etc.) A se descompune violent sub acțiunea căldurii sau a unui factor mecanic, degajând brusc căldură și gaze sub presiune, care produc zguduituri, bubuituri puternice și efectuare rapidă de lucru mecanic. **2** *vt* A provoca o explozie. **3** *vi* (D. aparate cu gaze sub presiune) A se sfărâma datorită creșterii peste limite a presiunii interioare. **4** *vi* (D. mine, proiectile, grenade etc.) A se distruge, a se preface în bucăți în urma exploziei (**1**) încărcăturii Si: *a face explozie* (**4**). **5** (D. vulcani) A erupe brusc. **6** *vi* (Fig; d. persoane) A se exterioriza brusc și zgomotos (prin vorbe, fapte, acțiuni) Si: *a izbucni*.

explodant, ~ă *a* [At: CĂLINESCU, B. I. 322 / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***explodant***] (Rar) Care produce sau care determină o explozie (**1**).

explodare *sf* [At: POLIZU / Pl: *~dări* / E: ***exploda***] **1** Descompunere violentă a explozivilor, proiectilelor, reactoarelor etc. sub acțiunea căldurii sau a unui factor mecanic, degajând brusc căldură și gaze sub presiune care produc zguduiri, bubuituri și efectuare rapidă de lucru mecanic Si: *explodat*[1] (**1**). **2** Provocare a unei explozii în mod accidental (datorită manipulării greșite a explozivilor, a aparatelor care funcționează cu gaze sub a presiune etc.) sau intenționat, prin mijloace adecvate, în scopul realizării unei distrugeri Si: *explodat*[1] (**2**). **3** Sfărâmare a aparatelor cu gaze sub presiune, din cauza creșterii peste limită a presiunii interioare Si: *explodat*[1] (**3**). **4** Dezintegrare a minelor, proiectilelor etc. în urma exploziei (**1**) Si: *explodat*[1] (**4**). **5** Erupție bruscă a vulcanilor Si: *explodat*[1] (**5**). **6** (Fig; rar) Exteriorizare bruscă și zgomotoasă a sentimentelor unor persoane Si: *explodat*[1] (**6**). **7** Dislocare a unui masiv de rocă, de zidărie etc. cu ajutorul unui exploziv Si: *explodat*[1] (**7**), *împușcare, pușcare*.

explodat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***exploda***] **1-7** Explodare (**1-7**).

explodat[2]***, ~ă*** *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***exploda***] **1** (D. explozive, proiectile, vase etc.) Care s-a descompus violent sub acțiunea căldurii sau a unui factor mecanic, degajând căldură și gaze sub presiune. **2** (D. aparate cu gaze sub presiune) Sfărâmat datorită creșterii peste limite a presiunii interioare. **3** (D. vulcani; rar) Care a erupt brusc. **4** (D. mine, proiectile, grenade etc.) Sfărâmat în urma exploziei (**1**) încărcăturii.

explodor *sn* [At: LTR[2] / Pl: *~oare* / E: ***exploda***] (Min; rar) Explozor.

explora *vt* [At: NEGULICI / V: (îvr) ***esp~*** / Pzi: *~rez,* (îvr) *~lor* / E: fr ***explorer***] **1** (C. i. țări, regiuni etc. necunoscute sau puțin cunoscute) A străbate cu scopul de a face descoperiri geografice, științifice etc. Si: *a cerceta, a investiga, a observa*. **2** (C. i. terenuri) A cerceta cu scopul de a descoperi și localiza zăcăminte sau roci utile Si: *a prospecta*. **3** (Fig; c. i. abstracte) A examina din toate punctele de vedere Si: *a analiza, a cerceta, a studia*. **4** (Med) A întreprinde o investigație (clinică sau de laboator).

explorabil, ~ă *a* [At: DN[2] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***explorable***] **1-4** Care poate fi explorat (**1-4**).

explorare *sf* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~rări* / E: ***explora***] **1** Studiere minuțioasă a unor locuri, regiuni etc. de pe suprafața pământului cu scopul de a ajunge la o bună cunoaștere a lor Si: *explorat*[1] (**1**), *explorație* (**1**), *investigație*. **2** (Glg) Cercetare amănunțită a unui teren cu scopul de a descoperi și a localiza zăcăminte sau roci utile Si: *explorat*[1] (**2**), *explorație* (**2**), *prospectare*. **3** (Fig) Studiere temeinică a unei teme, a unui domeniu etc. Si: *explorat*[1] (**3**), *explorație* (**3**). **4** (Med) Cercetare clinică sau de laborator a unui bolnav sau a unei părți bolnave a corpului în vederea diagnosticării unei boli Si: *explorat*[1] (**4**), *explorație* (**4**).

explorat[1] *sn* [At: MDA ms / E: ***explora***] **1-4** Explorare (**1-4**).

explorat[2]***, ~ă*** *a* [At: DEX / Pl: *~ați, ~e* / E: ***explora***] **1** (D. țări sau regiuni necunoscute sau mai puțin cunoscute) Care este cercetat cu scopul de a cunoaște. **2** (D. terenuri) Care este cercetat cu scopul de a descoperi zăcăminte sau roci utile. **3** (D. zăcăminte) Căruia i se cercetează posibilitățile de exploatare. **4** (Fig; d. o temă, un domeniu) Studiat temeinic. **5** (D. organisme bolnave sau părți ale lor) Supus unei investigații clinice sau de laborator.

explorativ, ~ă *a* [At: ARGHEZI, S. X, 18 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***exploratif,*** cf eg *explorative*] (Rar) Care explorează (ceva) cu atenție.

explorator, ~oare [At: ASACHI, E. D. 33 / V: (înv) ***esp~*** / A: *esplorator* / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***explorateur,*** lat ***explorator, -oris***] **1** *smf* Persoană care face cercetări în interesul cuiva (în taină) Si: *iscoadă*. **2** *sm* (Îvr) Militar care cercetează un sector al frontului Si: *cercetaș*. **3** *smf* Persoană care explorează (**1**) o țară, o regiune etc. necunoscută ori puțin cunoscută în scopuri științifice, culturale etc. Si: *cercetător, observator*. **4** *smf* Deschizător de drumuri într-un domeniu oarecare de activitate Si: *pionier*. **5** *smf* Persoană care face prospecțiuni asupra unor terenuri pentru a descoperi zăcăminte sau roci utile. **6** *sn* (Tel; îs) ~ *de imagine* Dispozitiv care permite ca fiecăruia dintre punctele imaginii ce urmează a fi transmisă să-i corespundă câte un impuls de curent electric. **7** *sn* (Med) Instrument folosit pentru cercetarea diferitelor organe în scop diagnostic.

explorație *sf* [At: FILIMON, O. II. 356, ap. PROT. – POP., N. D. / V: (îvr) ***esp~, esplorațiune, esplorățiune,*** (înv) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***exploration,*** lat ***exploratio***] **1-4** Explorare (**1-4**).

explorațiune *sf* vz ***explorație***

explosie *sf* vz ***explozie***

explosiune *sf* vz ***explozie***

explota *v* vz ***exploata***

explotabil, ~ă *a* vz ***exploatabil***

explotare *sf* vz ***exploatare***

explotator *sm* vz ***exploatator***

explotație *sf* vz ***exploatație***

explotațiune *sf* vz ***exploatație***

exploza *v* vz ***exploda***

explozibil, ~ă [At: MARIN, PR. I, 70/11 / V: (îvr) ***esp~, esplosi~*** / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***explosible***] **1-4** *sn, a* Exploziv (**3-4, 7-8**).

explozie *sf* [At: AR (1829), 243[2]/12 / V: (înv) ***~iune, ~losiune, esp~, esplosiune,*** (îvr) ***~osie, ~lusiune, esploziune, esplosie, esplusiune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***explosion,*** lat ***explosio***] **1** Reacție chimică sau fizică foarte rapidă, violentă, însoțită de efecte mecanice, sonore, termice, luminoase etc., provocate de descompunerea substanțelor explozive pe care le conține un dispozitiv de distrugere Si: *detonație, fulminație*. **2** Proces fizico-chimic de descompunere bruscă a substanțelor explozive, sub acțiunea unor factori termici sau mecanici și de transformare a lor în alți compuși, însoțit de dezvoltare mare de căldură, lumină, zgomot și de efectuare de lucru mecanic. **3** (Prc) Zgomot puternic și zguduitură care însoțesc explozia (**2**). **4** (Îlv) **A face ~** A exploda (**4**). **5** Ardere și detonație ale unui dispozitiv de distrugere, provocate de explozia încărcăturii. **6** (Înv) Erupție a unui vulcan. **7** Expansiune bruscă de gaze și de material vulcanic, în cursul unei erupții. **8** (Imp) Ardere a amestecului de combustibil și aer din cilindrul unui motor cu ardere internă. **9** (Îs) *Motor cu ~* Motor la care arderea combustibilului se face într-un timp foarte scurt și este provocată de o scânteie. **10** (Fig; cu determinanți precedați de pp „de", care arată natura, felul etc.) Manifestare bruscă, violentă și de scurtă durată (a unui sentiment, a unui fenomen etc.). **11** (Fig; îvr) Izbucnire (a unui război, a unei boli etc.). **12** (Ecp) Trecere bruscă a unui fenomen de la vechea lui calitate la una nouă prin distrugerea calității vechi. **13** (Fon) Ieșire bruscă a curentului de aer din aparatul fonator, la articularea consoanelor oclusive Si: *detentă, metastază*.

explozimetru *sn* [At: DEX / Pl: *~re* / E: eg ***explosimeter***] Aparat electronic pentru semnalizarea pericolului de explozie în medii cu gaze și vapori inflamabili.

exploziune *sf* vz ***explozie***

exploziv, ~ă [At: BARASCH, M. II, 35 / V: (îvr) ***esp~, esplosiv, ~ă*** / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***explosif***] **1** *a* (Înv) Care are caracterul unei explozii (1). **2** *a* (Fig; d. oameni sau acțiunile, creațiile, temperamentul etc. lor) Care se manifestă violent Si: *fulminant*. **3-4** *sn, a* (D. substanțe) (Substanță) care poate exploda (1) Si: *explozibil* (**1-2**), *fulminant*. **5** *a* (D. aparate, mașini etc.) Care acționează prin explozia unor substanțe speciale cu care este încărcat. **6** *a* (Fon; îs) *Consoană ~ă* Consoană a cărei articulare comportă ocluziunea canalului vocal, urmată de deschiderea lui bruscă Si: *consoană oclusivă*. **7-8** *sn, a* (Substanță sau amestec de substanțe) care sub acțiunea unor factori termici ori mecanici are proprietatea de a se descompune brusc și violent cu dezvoltare mare de căldură, lumină și gaz, provocând o creștere mare a presiunii la locul exploziei Si: *explozibil* (**3-4**).

explozivitate *sf* [At: DEX / Pl: *~ități* / E: ***exploziv*** + *-itate*] Însușire de a fi exploziv.

explozor *sn* [At: LTR[2] / Pl: *-oare* / E: fr ***exploseur***] Aparat special pentru aprinderea capselor electrice detonante Si: *explodor*.

explusiune *sf* vz ***explozie***

expodisi *v* vz ***embodisi***

expodisire *sf* vz ***embodisire***

expodisit[1] *sn* vz ***embodisit[1]***

expodisit[2], ~ă *a* vz ***embodisit[2]***

ex-polițmaistru *sm* [At: CARAGIALE, O. VII, 444 / S și: (înv) *exp~* / Pl: *~iștri* / E: *ex-* + ***polițmaistru***] (Sst; înv) Fost polițist.

exponat *sn* [At: CV I, nr. 4, 25 / Pl: *~e* / E: rs ***експонат***] Obiect expus în cadrul unei expoziții, într-un muzeu etc.

exponent, ~ă [At: ȘINCAI, HR. II, 128/20 / V: (înv) ***esp~***, (îvr) ***espun~, spun~, spuninte*** sm / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***exposant***, ger ***Exponent***, lat ***exponens***] **1-2** *smf* Persoană (sau grup social) care reprezintă și apără o idee, un curent etc. Si: *reprezentant*. **3** *sm* (Mat) Semn în cifre sau litere scris sus, cu caractere mai mici, la dreapta unui număr sau a unei mărimi matematice, pentru a arăta puterea la care se ridică acestea. **4** *sm* (Îvr) Semn în cifre sau litere, scris sus, în dreapta unui cuvânt (dintr-un text), prin care se face trimiterea la note, la referințe bibliografice etc. **5** *sm* (Muz) Cifră sau literă, pusă sus la stânga unei alte cifre sau litere, care indică octava din care face parte un sunet oarecare. **6** *smf* (Jur; îvr) Expozant (**1**). **7** *smf* Expozant (**2**).

exponențial, ~ă *a* [At: ELEM. ALG. 205/11, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D. / P: *~ți-al* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***exponentiel***] **1** (Mat: d. curbe, funcții etc.) Care are un exponent variabil, nedeterminat sau necunoscut. **2** (Îs) *Creștere ~ă* Creștere prin ridicare repetată la o putere. **3** (Pex; îas) Creștere foarte rapidă.

exponometrie *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~ii* / E: ***exponometru*** + *-ie*, cf fr *exposomètrie*] **1** Capitol al opticii fotografice care se ocupă cu studiul duratei de expunere a materialelor fotografice. **2** Tehnică a construirii și folosirii exponometrelor.

exponometru *sn* [At: DT / Pl: *~re* / E: ger ***Exponométer***, cf fr *exposomètre*] Instrument folosit pentru stabilirea duratei corecte de expunere la lumină a unui film sau a unei plăci fotografice.

export *sn* [At: GHICA, S. 32, ap. LM / V: (înv) ***esp~*** / Pl: *~uri* / E: ger ***Export***, cf fr *exportátion*] **1** Trimitere, expediere a produselor naționale peste graniță în vederea vânzării sau a schimbului cu alte mărfuri. **2** Operație cu caracter comercial prin care o parte din mărfurile produse, prelucrate, completate sau reparate într-o țară se vând pe piața altor țări Si: *exportare* (**2**). **3** (Ccr) Totalitate a mărfurilor exportate (**1**). **4** (Îs) *~invizibil* Vindere de servicii în (sau la) alte țări. **5** (Îs) *~ de capital* Investire de capital în alte țări.

exporta *vt* [At: IORGOVICI, O. 62/17 / V: (înv) ***esp~*** / Pzi: *~port*, (înv; 3) *~poartă* / E: fr ***exporter***, lat ***exportare***] **1** A transporta peste graniță mărfuri sau alte produse, cu scopul de a le vinde sau a le schimba Si: (înv) *a exportarisi, a exportui*. **2** (Pex) A vinde servicii cumpărătorilor din alte țări. **3** (Pex) A investi capital în alte țări.

exportabil, ~ă *a* [At: EMINESCU, S. P. 93, ap. CADE / V: (înv) ***esp~*** / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***exportable***] (D. mărfuri, produse etc.) Care se poate exporta (**1-2**).

exportare *sf* [At: POLIZU / V: (înv) ***esp~*** / Pl: *~tări* / E: ***exporta***] **1** Transport peste graniță al unor mărfuri produse, prelucrate, completate sau reparate într-o țară, în vederea vânzării sau a schimbului cu alte mărfuri Si: *exportat[1]* (**1**), (iuz) *exportație*. **2** Export (**2**). **3** (Pex) Vânzare de servicii cumpărătorilor din alte țări Si: *exportat[1]* (**3**). **4** (Pex) Investire de capital în alte țări Si: *exportat[1]* (**4**).

exportarisi *vt* [At: (a. 1835) FURNICĂ, D. C. 379 / Pzi: *~sesc* / E: ***exporta*** + *-arisi*] (C. i. mărfuri) A exporta (**1**).

exportat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***exporta***] **1** Exportare (**1**). **2** Export (**2**). **3-4** Exportare (**3-4**).

exportat[2], ~ă *a* [At: (a. 1840–1844) N. A. BOGDAN, C. M. 134 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***exporta***] **1** (D. mărfuri, produse etc.) Care este trimis peste graniță pentru a fi vândut sau schimbat. **2** (D. servicii) Oferit utilizatorilor din alte țări. **3** (D. capital) Investit în alte țări.

exportator, ~oare [At: BULETIN, G. (1844), 461/2 / V: (îvr) ***esp~*** / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***exportateur***] **1-6** *smf, a* (Persoană, țară etc.) care exportă (**1-3**).

exportație *sf* [At: POTECA, C. P. 21[2]/10 / V: (înv) ***~iune***, (îvr) ***~tățăie, ~teție, esp~, esportațiune, esportăciune, esportățiune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***exportation***, lat ***exportatio***,] (Iuz) Exportare (**1**).

exportațiune *sf* vz ***exportație***

exportățăie *sf* vz ***exportație***

exporteție *sf* vz ***exportație***

exportui *vt* [At: (a. 1832) DOC. EC. 497 / Pzi: *~esc* / E: ***exporta*** + *-ui*] (Înv) A exporta (**1**).

expoza *vtr* [At: N. A. BOGDAN, ap. TDRG / Pzi: *~zez* / E: fr ***exposer***] **1-2** (Îvr) A (se) expune.

expozabil, ~ă *a* [At: ODOBESCU, S. II, 80, ap. DL / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***exposable***] Care poate fi expus într-o expoziție, într-un muzeu etc.

expozant, ~ă *smf* [At: PROT. - POP., N. D. / V: (înv) ***esp~*** / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***exposant***] **1** (Jur) Persoană care își expune pretențiile într-o reclamație Si: (îvr) *exponent* (**6**). **2** Persoană care expune ceva (la o expoziție, într-un muzeu etc.) Si: *exponent* (**7**).

expozarisi *vr* [At: ALEXANDRI, T. 1435 / Pzi: *~sesc* / E: ***expoza*** + *-arisi*] (Îvr) A se expune.

expozeu *sn* [At: REBREANU, R. II, 23 / Pl: *~uri* / E: fr ***exposé***] Expunere sistematică și amănunțită a unor fapte, întâmplări etc. Si: *dare de seamă, raport*.

expozitiv, ~ă *a* [At: HELIADE, GR. ROM. 140 / V: (rar) ***esp~*** / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***expositif***] **1** (D. un text) Care are caracterul unei expuneri. **2** (D. un text) Prezentat în forma unei expuneri, a unei narațiuni. **3** (Îs) *Propoziție ~ă* Propoziție enunțiativă. **4** (Îs) *Metodă ~ă* Metodă de predare care constă în prezentarea conținutului unei lecții în forma unei expuneri. **5** (D. ton) Afectat. **6** (D. stil) Narativ.

expoziție *sf* [At: IORGOVICI, O. 60/25 / V: (înv) ***~iune, esp~, espozițiune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***exposition***] **1** Relatare. **2** Parte a unei opere literare, narative sau dramatice, situată la începutul acesteia, în care se schițează datele fundamentale ale acțiunii, circumstanțele, locul acțiunii, personajele etc. Si: *expunere*. **3** (Muz) Primă secțiune a unei fugi sau a unei compoziții în formă de sonată, în care este prezentat materialul tematic principal Si: *expunere*. **4** (Rar) Abandonare a unui copil. **5** Prezentare publică a unor opere de artă, a unor produse reprezentative pentru realizările unei ramuri de activitate, ale unei personalități etc., pentru a le face cunoscute Si: *etalare, expunere*. **6** Punere la vedere. **7** Loc special amenajat unde se organizează o expoziție. **8** Orientare a unui teren, a unei clădiri etc. față de punctele cardinale sau față de alte puncte de reper. **9** (Ccr) Întindere (de teren) cu o anumită orientare. **10** (Arh) Așezare a unui

obiect, a unei opere de artă, a unei clădiri, astfel încât să poată fi privite în condițiile cele mai potrivite. **11** Premisă majoră a unui silogism.

expozițional, ~ă *a* [At: DEX-S / Pl: *~i, ~e* / E: eg ***expositional***] **1** Care aparține expoziției (**5**). **2** Cu caracter de expoziție (**5**).

expozițiune *sf* vz ***expozitie***

expres *av* vz ***expres²***

ex-prefect *sm* [At: IORDAN, L. R. A. 198 / Pl: *~cți* / E: ***ex- + prefect***] Fost prefect.

ex-premier *sm* [At: L. ROM. 1993, 20 / Pl: *~i* / E: ***ex- + premier***] Fost premier.

expres¹, ~ă [At: CARAGIALE, D. VII, 273 / Pl: *~e* a, *~uri* sn / E: fr ***express***] **1-2** *sn, a* (Tren) care se deplasează cu viteză mare și care se oprește numai în stațiile importante.

expres² *av* [At: (a. 1839) URICARIUL V, 155/27 / V: (înv) ***esp~***, (pfm) ***expres***, (reg) ***ixpre*** / E: fr ***exprès***] Special pentru ...

expres³, ~ă [At: AR (1829), 82¹/17 / V: (îvr) ***esp~*** a, sm / Pl: *~eși, ~e* și *~uri* sn / E: fr ***exprès***, lat ***expressus***, (7) cf it *espresso*] **1** *a* (D. acțiunile, manifestările etc. oamenilor) Care este exprimat clar Si: *lămurit, limpede*. **2** *a* (D. caracterul oamenilor) Care este hotărât Si: *ferm*. **3** *a* (Îvr) Pronunțat. **4** *a* (Jur; îoc *tacit*) Formulat în termeni preciși. **5** *sm* (Înv) Curier care ducea scrisori sau mesaje urgente Si: *ștafetă*. **6** *a* (Șîs *scrisoare ~ă, recomandată ~ă, colet ~*) Care ajunge mai repede la destinație în schimbul unei suprataxe. **7** *sns* (Îs) *Cafea ~* Cafea-filtru preparată la comandă. **8-9** *sn, a* (Șîs *bufet ~*) (Bufet) în care se servesc, foarte repede și la prețuri acceptabile, micul dejun, cina sau numai aperitive, gustări etc.

expulsa *v* vz ***expulza***

expresionism *sn* [At: DEX / P: *~si-o~* / Pl: *~e* / E: fr ***expressionnisme***] Curent artistic și literar apărut în Germania la începutul sec. XX, care pune accent pe intensitatea expresiei.

expresionist, ~ă [At: DEX / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***expressionniste***] **1-2** *smf, a* (Adept) al expresionismului. **3** *a* Care se referă la expresionism. **4** *a* Care provine din expresionism. **5** *a* Care aparține expresionismului. **6** *a* Specific expresionismului.

expresiune *sf* vz ***expresie***

expresiv, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***expressif***] **1** (D. cuvinte, gesturi etc.) Care arată ceva în mod viu, elocvent, plastic, sugestiv. **2** (D. opere de artă) Care evocă în imagini vii. **3** (D. față, ochi etc.) Care reflectă în mod pregnant, cu putere, sentimente, stări, intenții etc.

expresivitate *sf* [At: DEX / Pl: *~ități* / E: fr ***expressivité***] **1-3** Calitate de a fi expresiv (**1-3**). **4** Exprimare vie, clară, plastică.

ex-președinte *sm* [At: DL / Pl: *~nți* / E: ***ex- + președinte***] Fost președinte.

exprima [At: DEX / Pzi: *exprim* / E: fr ***exprimer***, lat ***exprimere***] **1** *vt* A expune, a formula, prin cuvinte sau prin gesturi, păreri, idei sentimente, impresii etc. **2** *vr* A reda în cuvinte. **3-4** *vtr* (Pex) A-și reda ideile, sentimentele în limbaj muzical, plastic, prin mimică etc.

exprimabil, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***exprimable***] **1-3** Care poate fi exprimat (**1-3**).

ex-primar *sm* [At: L. ROM. 1993, 20 / Pl: *~i* / E: ***ex- +primar***] Fost primar.

exprimare *sf* [At: DEX / Pl: *~mări* / E: ***exprima***] **1** Expunere, formulare, prin cuvinte sau prin gesturi, de păreri, idei sentimente, impresii etc Si: *exprimat¹* (**1**). **2** Redare prin cuvinte Si: *exprimat¹* (**2**). **3** Redare a ideilor, sentimentelor în limbaj muzical, plastic, prin mimică etc. Si: *exprimat¹* (**3**).

exprimat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***exprima***] **1-3** Exprimare (**1-3**).

exprimat², ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***exprima***] (D. păreri, idei, sentimente) **1** Expus prin cuvinte. **2** Redat prin mimică, gesturi. **3** Redat în limbaj muzical, plastic etc.

ex-prim-ministru *sm* [At: L. ROM. 1993, 20 / Pl: *~iștri* / E: ***ex- + prim-ministru***] Fost prim-ministru.

ex-procuror, ~oare *smf* [At: L. ROM. 1993, 20 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***ex- + procuror***] Fost procuror.

ex-profesor, ~oară *smf* [At: IORDAN, L. R. A. 198 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***ex- + profesor***] Fost profesor.

expropia *v* vz ***expropria***

expropria *vt* [At: NEGULICI / V: (înv) ***esp~, ~pia*** / P: *~pri-a* / Pzi: *~iez* / E: fr. ***exproprier***] **1** (C. i. persoane fizice sau juridice) A deposeda pe cineva de o proprietate, de un bun, în virtutea unei legi, pentru cauze de utilitate publică. **2** (C. indică proprietăți, bunuri) A prelua de la cineva, în virtutea unei legi, pentru cauze de utilitate publică (cu despăgubire).

expropriat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***expropria***] **1-2** Expropriere (**1-2**).

expropriat², ~ă [At: PONTBRIANT, D. / V: (înv) ***esp~*** / P: *~pri-at* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***expropria***] **1-4** *smf, a* (Persoană, teren, proprietate etc.) care a fost supus exproprierii (**1-2**).

expropriator, ~oare *smf* [At: LM / V: (înv) ***esp~*** / P: *~pri-a~* / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***expropriateur***] Cel care expropriază pe cineva sau ceva.

expropriație *sf* [At: MN (1836), 23¹/10 / P: *~pri-a-ți-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***expropriation***] (Asr) **1-2** Expropriere (**1-2**).

expropriere *sf* [At: NEGULICI / V: (înv) ***esp~*** / P: *~pri-e-re* / Pl: *~ri* / E: ***expropria***] **1** Deposedare a unei persoane fizice sau juridice de o proprietate, de un bun, în virtutea unei legi, pentru cauze de utilitate publică Si: *expropriat¹* (**1**), (asr) *expropriație* (**1**). **2** Preluare de la cineva a unei proprietăți, a unui bun etc. în virtutea unei legi, pentru cauze de utilitate publică (cu despăgubire) Si: *expropriat¹* (**1**), *expropriație* (**2**).

expulsie *sf* [At: ROM. LIT. 84¹/37 / V: ***expulziune***, (înv) ***esp~, expulsiune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***expulsion***, lat ***expulsio, -onis***] **1-4** Expulzare (**1-4**). **5** (Med; spc) Ultimă fază a procesului nașterii în care copilul este împins afară din corpul mamei.

expulsiune *sf* vz ***expulsie***

expulza *vt* [At: ARISTIA, PLUT. 266/22 / V: (înv) ***~lsa*** / Pzi: *~zez* / E: fr. ***expulser***, lat ***expulsare***] **1** (C. i. oameni) A obliga (pe cineva) să părăsească țara Si: *exila, pedepsi*, (liv) *relega*. **2** (C. i. oameni) A exclude, a îndepărta pe cineva dintr-un loc, dintr-un anturaj Si: *a alunga*. **3** (C. i. particule, gaze, lichide) A evacua (cu putere). **4** (C. i. produse fiziologice, patologice, corpuri străine) A elimina din organism. **5** A scoate, a da, a împinge afară.

expulzare *sf* [At: KOGĂLNICEANU, 10 / Pl: *~zări* / E: ***expulza***] **1** Obligare a cuiva să părăsească o țară Si: *exil, exilare, expulsie* (**1**), *expulzat¹* (**1**), (înv) *relegare*, (îvr) *exacțiune* (**8**). **2** Excludere, îndepărtare a cuiva dintr-un loc, dintr-un anturaj etc. Si: *alungare, expulsie* (**2**), *expulzat¹* (**2**). **3** Eliminare din organism a unui produs fiziologic, patologic, a unui corp străin etc. Si: *expulsie* (**3**), *expulzat¹* (**3**). **4** Evacuare, eliminare, împingere în afară a unui gaz, a unui lichid etc. Si: *expulsie* (**4**), *expulzat¹* (**4**).

expulzat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***expulza***] **1-4** Expulzare (**1-4**).

expulzat², ~ă [At: PONTBRIANT, D. / V: (înv) ***esp~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***expulza***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care a fost izgonită dintr-o țară Si: *exilat*. **3** *a* (D. particule, substanțe etc.) Eliminat. **4** *a* Înlăturat.

expulziune *sf* vz ***expulsie***

expuncțiune *sf* [At: DEX / Pl: *~ni* / E: fr ***exponction***, lat ***exponctio, -onis***] **1** Încheiere. **2** Marcare a unei anulări printr-un punct (pus deasupra unei litere sau a unui cuvânt). **3** (Pex) Scoatere a unei litere sau a unui cuvânt dintr-un text.

expune [At: VOINESCU II, M. 114/25 / V: (înv) ***esp~*** / Pzi: *expun* / E: lat ***exponere*** după *pune*] **1** *vt* (C. i. stări, realizări, fapte etc.) A înfățișa, a relata pentru a lua cunoștință Si: *a prezenta, a relata*. **2** *vt* (C. i. ființe, obiecte etc.) A așeza la vedere pentru a atrage atenția publică. **3** *vt* (Pex) A arăta, a face să fie văzut de toată lumea. **4** *vt(a)* (Spc; c. i. opere de artă) A prezenta privirii și atenției publicului (într-o expoziție). **5** *vt* (Fig) A arăta ceva ostentativ. **6** *vt* (C. i. sentimente, stări, senzații etc.) A descrie, a dezvălui, a da pe față cuiva. **7** *vt* (C. i. idei, teorii, planuri, probleme etc.) A face cunoscut (prin cuvinte) cuiva Si: *a explica* (**1**). **8-9** *vtr* (Mai ales cu determinări în genitiv sau introduse prin prepoziția „la") A pune sau a se afla într-o situație neplăcută. **10-11** *vtr* A fi sau a face să fie supus

unui risc, unui pericol, unei boli etc. **12** *vt* (C. i. obiecte, substanțe, plante etc.) A așeza, a plasa astfel încât să fie supus acțiunii cuiva. **13** *vt* (C. i. filme, plăci fotografice etc.) A supune acțiunii luminii pentru a obține un clișeu, o fotografie etc.

expunere *sf* [At: MAG. IST. I, 254/8 / V: (înv) ***esp~*** / Pl: *~ri* / E: ***expune***] **1** Prezentare a unei stări, realități, fapte etc. pentru a fi cunoscute Si: *înfățișare, relatare,* (rar) *expus*^{1} **(1)**. **2** (Ccr) Ceea ce se expune, se descrie, se istorisește Si: *narare, narațiune, povestire, relatare,* (rar) *expus*^{1} **(2)**. (Îvr) *parastasire*. **3** Așezare a unei ființe, a unui obiect la vedere pentru a atrage atenția publică Si: (rar) *expus*^{1} **(3)**. **4** Prezentare (a unei opere de artă) privirii și atenției publicului Si: (rar) *expus*^{1} **(4)**. **5** Arătare ostentativă (a ceva) Si: (rar) *expus*^{1} **(5)**. **6** Descriere, dezvăluire a unui sentiment, a unei stări, senzații etc Si: (rar) *expus*^{1} **(6)**. **7** Explicare Si: (rar) *expus*^{1} **(7)**. **8** Punere într-o situație neplăcută Si: (rar) *expus*^{1} **(8)**. **9** Supunere la un risc, la un pericol, o boală etc Si: (rar) *expus*^{1} **(9)**. **10** Plasare, așezare pentru a fi supus acțiunii cuiva sau a ceva Si: (rar) *expus*^{1} **(10)**. **11** (Prc) Supunere a unui clișeu, a unei fotografii etc. la acțiunea luminii Si: (rar) *expus*^{1} **(11)**.

expurga *vt* [At: LM / Pzi: *expurg* / E: fr ***expurger,*** lat ***expurgare***] (C. i. pasaje care sunt sau par incompatibile cu anumite principii morale, idei politice etc.) A elimina dintr-o carte Si: *a curăța, a cenzura*.

expurgare *sf* [At: DEX / Pl: *~gări* / E: ***expurga***] Eliminare dintr-o carte a unor pasaje incompatibile cu morala sau ideile politice ale vremii Si: *expurgat*^{1}*, expurgație, cenzurare*.

expurgat^1 *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***expurga***] Expurgare.

expurgat^2***, ~ă*** *a* [At: ODOBESCU, S. II 400 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***expurga***] (Rar; d. cărți) Din care au fost eliminate pasaje incompatibile cu morala sau ideologia timpului.

expurgație *sf* [At: DEX / Pl: *~ii* / E: fr ***expurgation***] Expurgare.

expus^1 *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***expune***] (Rar) **1-6** Expunere **(1-6)**. **7** Explicare **(1)**. **8-11** Expunere **(8-11)**.

expus^2***, ~ă*** *a* [At: MAN. SĂNĂT. 198/8 / V: (înv) ***esp~*** / Pl: *~uși, ~e* / E: ***expune***] **1** (D. stări, fapte, idei, planuri etc.) Descris, relatat pentru informare, explicare etc. **2** (D. obiecte, produse etc.) Așezat la vedere pentru a fi cercetat, analizat sau pentru a atrage atenția. **3** (D. opere de artă) Prezentat publicului (într-o expoziție). **4** (D. oameni sau d. manifestările, faptele lor) Nesigur. **5** (D. oameni) Supus unui pericol. **6** Plasat pentru a fi supus acțiunii cuiva sau a ceva.

ex-rapidist, ~ă *smf* [At: SPORTUL, 1972, nr. 6934, 2/1 / Pl: *~iști, ~e* / E: ***ex- + rapidist***] Fost rapidist.

ex-rege *sm* [At: EMINESCU, O. XIV, 112 / S și: (înv) *exrege* / Pl: *ex-regi* / E: ***ex- + rege***] Fost rege.

exsanguinotransfuzie *sf* vz ***exsangvinotransfuzie***

exsanguu, ~uă *a* [At: DEX / P: *~u-u* / Pl: *~ui, ~ue* / E: fr ***exsangue,*** lat ***exsanguis***] **1** (Liv; d. țesuturi) Care este lipsit de sânge. **2** (D. față, obraji) Livid.

exsangvinotransfuzie *sf* [At: DEX / V: ***~gui~*** / Pl: *~ii* / E: fr ***exsanguino-transfusion***] (Med) Înlocuire (aproape) totală a sângelui prin transfuzie.

ex-savant, ~ă *smf* [At: IORDAN, L.R.A.198 / Pl: *~nți, ~e* / E: ***ex- + savant***] Fost savant.

ex-schivnic, ~ă *smf* [At: GRIGURCU, C. R. 52 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***ex- + schivnic***] Fost schivnic.

ex-securist, ~ă *smf* [At: L. ROM. 1993, 20 / Pl: *~iști, ~e* / E: ***ex- + securist***] Fost securist.

exsecvălui *v* vz ***execvălui***

exsicator *sn* [At: DEX / Pl: *~oare* / E: fr ***exsiccateur***] Aparat de sticlă folosit în laborator pentru uscarea sau păstrarea în stare uscată a substanțelor cu ajutorul compușilor higroscopici.

exsudant, ~ă [At: DEX / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***exsudant***] **1-2** *snf, a* (Substanță) care provoacă transpirație.

exsudat *sn* [At: DEX / Pl: *~e* / E: fr ***exsudat***] Lichid bogat în albumină care trece din vasele sangvine în țesuturi.

exsudație *sf* [At: DEX / Pl: *~ii* / E: fr ***exsudation***] **1** Transpirație. **2** Apariție la suprafața unui strat de asfalt a excesului de bitum sau de gudron.

ex-șef, ~ă *smf* [At: GHEREA, ST. CR. I, 274 / Pl: *~i, ~e* / E: ***ex- + șef***] Fost șef.

extas *sn* vz ***extaz***

extasă *sf* vz ***extaz***

extase *sf* vz ***extaz***

extasiare sf vz ***extaziere***

extasie *sf* vz ***extaz***

extasiere *sf* vz ***extaziere***

extasis *sn* vz ***extaz***

extatic, ~ă [At: NEGULICI / V: (înv) ***est~*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***extatique,*** cf ngr *εκστατιχος*] **1** *a* Care aparține extazului **(1)**. **2** *a* Caracteristic extazului **(1)**. **3** *a* Care vine din extaz **(1)**. **4** *a* Care exprimă extaz **(1)**. **5** *a* Care se referă la extaz **(1)**. **6-7** *smf, a* (Persoană) cuprinsă de extaz **(1)**. **8** *av* Cu (mult) entuziasm. **9-10** *smf, a* (Persoană) care are accese de extaz **(2)**.

extaz *sn* [At: VĂCĂRESCUL, IST. 258 / V: (înv) ***ecst~, estas, estasă*** *sf,* ***estaz, estaza, ~as, ~ase, ~asă, ~ă*** *sf,* (îvr) ***~sie*** *sf,* ***extasis*** / Pl: *~e,* (înv) *~uri* / E: fr ***extase,*** ngr ***εκστασις, εξστασις***] **1** (Adesea construit cu verbe ca „a fi", „a rămâne", „a cădea" etc., de care se leagă prin prepoziția „în") Stare psihică de mare intensitate, caracterizată prin concentrare extremă asupra unui obiect al contemplației, cu sentimentul unei revelații și al unei comuniuni, și prin suspendarea activității intelectuale și a receptivității senzoriale Si: *exaltare* **(7)**. **2** Stare afectivă paroxistică (de satisfacție, de admirație etc.) Si: *exaltare* **(8)**. **3** (Îvr) Paroxism. **4** Stare provocată de un dezechilibru nervos, în care bolnavul, dominat de o idee fixă, este lipsit de senzații și rămâne imobil, cu o expresie de beatitudine.

extază *sf* vz ***extaz***

extazia *vrt* [At: NEGULICI / V: (înv) ***est~, ecst~*** / P: *~zi-a* / Pzi: *~iez* / E: fr ***extasier***] **1-2** A fi cuprins sau a face să fie cuprins de exaltare. **3-4** A fi cuprins sau a face să fie cuprins de admirație și uimire, încântare, entuziasm Vz *minuna*.

extaziat^1 *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***extazia***] **1-4** Extaziere **(1-4)**.

extaziat^2, ***~ă*** *a* [At: HELIADE, O. I 69 / V: ***ecst~, est~, ~asi~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***extazia***] **1** Cuprins de exaltare. **2** Cuprins de admirație, uimire, încântare etc. **3** (Rar; d. sentimente) Paroxistic.

extaziere *sf* [At: NEGULICI / V: (înv) ***estasiare, estaziare*** / P: *~zi-e~* / Pl: *~ri* / E: ***extazia***] **1-2** Stare sau provocare a stării de exaltare Si: *extaziat*^{1} **(1-2)**. **3-4** Stare sau provocare a stării de admirație sau de uimire, încântare etc Si: *extaziat*^{1} **(3-4)**.

extemporal *sn* [At: DEX / Pl: *~e* / E: ger ***Extemporale,*** lat ***extemporalis***] Probă scrisă, neanunțată, de obicei din lecția curentă, dată elevilor pentru verificarea periodică a cunoștințelor Si: *lucrare de control*.

extemporaneu, ~ee *a* [At: DEX / Pl: *~ei, ~ee* / E: fr ***extemporané,*** lat ***extemporaneus***] (Liv) **1** Care se produce imediat, pe loc. **2** (Med; d. medicamente) Care este preparat sau administrat fără întârziere.

extensibil, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***extensible***] **1** Care se poate extinde. **2** Care poate fi alungit fără a se rupe.

extensibilitate *sf* [At: DEX / Pl: *~ități* / E: fr ***extensibilité***] Capacitatea unui obiect de a putea fi extins.

extensie *sf* vz ***extensiune***

extensiune *sf* [At: DEX / V: ***~sie*** / P: *~si-u~* / Pl: *~ni* / E: fr ***extension,*** lat ***extensio, -onis***] **1** Dezvoltare. **2** Amplificare. **3** (Log) Sferă. **4** Alungire sau întindere a unui membru sau a trunchiului anatomic în caz de luxații sau fracturi.

extensiv, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***extensif***] **1** Specific extinderii. **2** Referitor la extindere. **3** Care aparține extinderii. **4-5** Care are proprietatea de a (se) extinde. **6** (Îs) *Agricultură* (sau *cultură*) *~ă* Agricultură (sau cultură) care își bazează sporirea producției pe mărirea suprafețelor cultivate.

extensograf *sn* [At: DEX / Pl: *~e* / E: fr ***extensographe***] Aparat care măsoară variația vâscozității unui aluat de o anumită consistență.

extensor, ~oare [At: DEX / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***extenseur***] **1** *a* Care are rolul de a întinde. **2** *a* (Atm; îs) *Mușchi* ~ Mușchi de suprafață care ajută la întinderea diferitelor părți ale corpului, în special a membrelor. **3** *sn* Aparat de gimnastică format din două sau mai multe arcuri de oțel sau din benzi de cauciuc cu capetele prinse în două mânere, care trebuie întinse (cu mâinile).

extenua *vtr* [At: LM / V: (îvr) *est~* / P: *~uez* / E: fr ***exténuer,*** cf lat *extenuare*] **1-2** A (se) obosi peste măsură printr-un efort excesiv și prelungit Si: *a (se) istovi*.

extenuant, ~ă *a* [At: CĂLINESCU, C. O. 225 / P: *~nu-ant* / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***exténuant***] Care extenuează, care sleiește puterile Si: *epuizant, istovitor*.

extenuare *sf* [At: CADE / P: *~nu-a* / Pl: *~uări* / E: ***extenua***] **1** Slăbiciune extremă a corpului în urma unui efort excesiv și prelungit Si: *epuizare, extenuat[1]* (1), *istovire*. **2** Secătuire (a solului) Si: *extenuat[1]* (**2**). **3** Aducere în stare de oboseală extremă Si: *extenuat[1]* (**3**).

extenuat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***extenua***] **1-4** Extenuare (**1-4**).

extenuat[2], ~ă *a* [At: HELIADE, D. J. 137/24 / V: (înv) *est~* / P: *~nu-at* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***extenua***] **1** Slăbit, vlăguit de muncă, de oboseală, de boală etc. Si: *epuizat* (**4**), *istovit*. **2** (D. soluri) Secătuit.

exterior, ~oară [At: DEX / P: *~ri-or, ~ri-oa-ră* / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***extérieur,*** lat ***exterior***] **1** *a* Care este situat în afară Si: (rar) *extrinsec* (**4**). **2** *a* Care se află dincolo de o anumită limită. **3** *a* (Îs) *Comerț* ~ Totalitate a exporturilor și importurilor unei țări. **4** *sn* Parte din afară a unui lucru. **5** *sn* Fațadă. **6** *sn* Fel de a se prezenta al unei persoane ca fizionomie, îmbrăcăminte, comportare etc. Si: *alură, aspect, înfățișare, ținută*.

exterioritate *sf* [At: ARGHEZI, T. C. 41 / P: *~ri-o~* / Pl: *~ități* / E: fr ***extériorité***] **1** Caracter a ceea ce este exterior. **2** Exteriorizare (**1**). **3** (Ccr) Ceea ce ține de exterior, de mediul înconjurător.

exterioriza *vtr* [At: PETICĂ, O 365 / P: *~ri~o~* / Pzi: *~zez* / E: fr ***extérioriser***] **1** (C. i. sentimente, gânduri, idei etc.) A exprima, a manifesta (în afară, în mod vizibil, direct) prin cuvinte gesturi, fizionomie etc. **2** A exprima prin intermediul artei.

exteriorizare *sf* [At: PÂRVAN, I. F. 84 / P: *~ri-o~* / Pl: *~zări* / E: ***exterioriza***] **1** Exprimare, manifestare la exterior, vizibil, a unor idei, sentimente etc. Si: *exterioritate* (**2**), *exteriorizat[1]* (**1**). **2** Exprimare prin intermediul artei Si: *exteriorizat[1]* (**2**).

exteriorizat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***exterioriza***] **1-2** Exteriorizare (**1-2**).

exteriorizat[2], ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***exterioriza***] **1** (D. idei, sentimente) Exprimat prin vorbe, gesturi etc. **2** (D. idei, sentimente) Exprimat prin intermediul artei.

exteritorial, ~ă [At: DN / Pl: *~i, ~e* / E: ***exteritorialitate*** (după *punctualitate - punctual*)] Care se bucură de dreptul de exteritorialitate.

exteritorialitate *sf* [At: DN / E: fr ***exterritorialité,*** cf ger *Exterritorialität*] Situație juridică în care se află misiunile diplomatice (ambasadele, legațiile etc.) ale unui stat străin, care decurge din principiul că acestea trebuie considerate ca aflându-se pe teritoriul statului lor național.

extermina *vt* [At: DN / Pzi: *extermin*, (înv) *~nez* / E: fr ***exterminer,*** lat ***exterminare***] (C. i. colectivități) A face să piară în întregime sau în număr mare Si: *a masacra, a stârpi, a nimici*.

exterminant, ~ă *a* [At: DN[2] / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***exterminant***] Care extermină.

exterminare *sf* [At: LM / V: (înv) ***est~*** / Pl: *~nări* / E: ***extermina***] Ucidere până la ultimul sau în număr mare Si: *masacrare, stârpire, nimicire*, (rar) *exterminațiune*.

exterminat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***extermina***] Exterminare.

exterminat[2], ~ă *a* [At: LM / V: (înv) ***est~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***extermina***] (D. membrii unei colectivități) Nimicit.

exterminator, ~oare *smf, a* [At: DN / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***exterminateur,*** lat ***exterminator, -oris***] **1-2** (Persoană) care extermină.

exterminațiune *sf* [At: LM / V: (înv) ***est~*** / P: *~ți-u~* / Pl: *~ni* / E: fr ***extermination,*** lat ***exterminatio, -onis***] (Rar) Exterminare.

extern, ~ă [At: LM / V: (înv) ***esternu*** / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***externe,*** lat ***externus***] **1** *a* Care se află în afară. **2** *a* Care vine din exterior. **3** *a* Străin. **4** *a* (Îs) *Politică ~ă* Politica unui stat față de celelalte state. **5** *a* (Mat; îs) *Unghi* ~ Unghi format de o latură a unui triunghi cu prelungirea altei laturi. **6** *a* (Mat; îas) Unghi format de două drepte tăiate de o secantă și aflat în afara dreptelor. **7** *a* (D. medicamente; șîs *uz* ~) Care se aplică numai pe suprafața corpului. **8** *smf* Elev sau ucenic ce locuiește și ia masa în afara școlii sau a locului unde învață meseria. **9** *sm* Student la medicină care, în urma unui examen, este admis să facă practică în spital.

externa *vt* [At: DEX-S / Pzi: *~nez* / E: ***extern***] A elibera din spital un bolnav.

externare *sf* [At: LM / V: (înv) *~nări* / E: ***externa***] Eliberare din spital a unui bolnav.

externat[1] *sn* [At: CADE / E: ***externa***] (Rar) Externare.

externat[2] *sn* [At: LM / V: (înv) ***est~*** / Pl: *~e* / E: fr ***externat***] (Înv) **1** Școală în care se primesc numai elevi externi. **2** Școală secundară de fete. **3** Calitatea și funcția externului (**9**).

externat[3], ~ă *smf, a* [At: DEX[2] / Pl: *~ați, ~e* / E: ***externa***] **1-2** (Bolnav) eliberat din spital.

exteroceptiv, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***extéroceptif***] (Atm; d. căile sensibilității) Care transmite centrilor nervoși stimuli din mediul extern.

exteroceptor *sm* [At: DN[3] / Pl: *~i* / E: fr ***extérocepteur***] Organ din sistemul nervos central care recepteazā stimuli din mediul extern.

extinctiv, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***extinctif***] Care duce la înlăturarea efectelor unui act juridic.

extinctor, ~oare [At: LTR / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***extincteur,*** lat ***extinctor, -oris***] **1** *a* Care are proprietatea de a stinge. **2** *sn* Aparat pentru stingerea incendiilor Si: *stingător*.

extincție *sf* [At: LTR / V: *~iune* / Pl: *~ii* / E: fr ***extinction***] **1** Slăbire (a unei acțiuni, a unei oscilații etc.). **2** Micșorare a intensității unui fascicul de lumină.

extincțiune *sf* vz ***extincție***

extinde *vtr* [At: DN / Pzi: *extind* / E: lat ***extendere*** (după *întinde*)] **1-2** A face să ocupe sau a ocupa un spațiu mai mare decât cel inițial. **3-4** A (se) lărgi (ca sferă de acțiune). **5-6** A (se) întinde.

extindere *sf* [At: LTR / Pl: *~ri* / E: ***extinde***] **1** Ocupare a unui spațiu mai mare decât cel inițial. **2** Lărgire (ca sferă de acțiune). **3** Întindere.

extingibil, ~ă *a* [At: DN[2] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***extinguible,*** lat ***exstinguibilis*** (după *stinge*)] **1** Care poate fi stins. **2** (D. acțiuni juridice) Care trebuie stins.

extins, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~nși, ~e* / E: ***extinde***] **1** Care ocupă un spațiu mai mare decât cel inițial. **2** Lărgit (ca sferă de acțiune). **3** Întins.

extirpa *vt* [At: COSTINESCU / V: (înv) ***est~*** / Pzi: *extirp, extirpez* / E: fr ***extirper,*** lat ***extirpare***] **1** (C. i. buruieni) A distruge prin dezrădăcinare sau tăiere Vz *stârpi*. **2** (C. i. un organ sau o parte dintr-un organ, o tumoare etc.) A înlătura pe cale chirurgicală. **3** (C. i. tendințe, manifestări etc. negative) A elimina (**6**).

extirpabil, ~ă *a* [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***extirpable***] **1-3** (Rar) Care poate fi extirpat (**1-3**).

extirpare *sf* [At: COSTINESCU / V: (înv) ***est~*** / Pl: *~pări* / E: ***extirpa***] **1** Distrugere prin dezrădăcinare a buruienilor Si: *extirpat[1]* (**1**), *extirpație* (**1**). **2** Înlăturare pe cale chirurgicală a unui organ, a unei tumori etc. Si: *extirpat[1]* (**2**), *extirpație* (**2**). **3** Eliminare (**6**) a unor tendințe, manifestări etc. negative Si: *extirpat[1]* (**3**), *extirpație* (**3**).

extirpat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***extirpa***] **1-3** Extirpare (**1-3**).

extirpat[2], ~ă *a* [At: ARGHEZI, P. T. 113 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***extirpa***] **1** (D. buruieni) Smuls[2]. **2** (D. organe, tumori etc.) Înlăturat pe cale chirurgicală. **3** (D. tendințe) Eliminat[2] (**4**).

extirpator, ~oare [At: COSTINESCU / V: (înv) ***est~*** (A și: *estirpator*) / Pl: *~i, ~oare* / E: ***extirpa*** + *-tor*] **1** *sn* Mașină agricolă folosită la dezrădăcinarea sau tăierea buruienilor răsărite după arătură Si: (înv) *stirpitor*, (îvp) *hâlcea, plug*. **2-3** *smf, a* (Persoană) care extirpă (**1**).

extirpație *sf* [At: TURNESCU, MED. OP. 8[1]/275[v] / V: (înv) ***est~, estirpațiune*** (P: *~ți-u~*), ***~iune*** (P: *~ți-u~*) / Pl: *~ii* / E: fr ***extirpation***] (Rar) **1-3** Extirpare (**1-3**).

extirpațiune *sf* vz ***extirpație***

extispiciu *sn* [At: DEX / Pl: *~ii* / E: lat ***extispicium***] Cercetare a măruntaielor păsărilor pentru prezicerea viitorului.

extompa *v* vz ***estompa***

extorca *vt* [At: DEX / V: ***est~*** / Pzi: *~chez* / E: fr ***extorquer,*** lat ***extorquere***] A obține un lucru de la cineva cu forța, prin amenințări, violență, șantaj etc.

extorcare *sf* [At: DEX / V: ***est~*** / Pl: *~cări* / E: ***extorca***] Obținere a unui lucru de la cineva cu forța, prin amenințări, violență, șantaj etc Si: *extorcat[1]*, *extorsiune*.

extorcat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***extorca***] Extorcare.

extorcat[2], ~ă *smf, a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***extorca***] **1-2** (Persoană) care a căzut victimă a extorcării.

extorsiune *sf* [At: DEX / V: ***est~*** / Pl: *~ni* / E: fr ***extorsion,*** lat ***extorsio, -onis***] (Rar) Extorcare.

extra- [At: DEX / E: fr ***extra***] Element de compunere care servește la formarea unor adjective, cu sensul: **1** (În) afară (de). **2** Deosebit (de). **3** Foarte.

extraatmosferic, ~ă *a* [At: DEX / P: *~tra-at~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***extra-atmosphérique***] Din afara atmosferei terestre.

extrabugetar, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***extra-budgétaire***] **1** Care nu se află înscris în buget. **2** Care nu este susținut financiar de la buget.

extracelular, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***extracellulaire***] **1** Care se află în afara celulelor. **2** Care nu ține de celule.

extraconjugal, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***extraconjugal***] Referitor la relațiile (sexuale) din afara căsătoriei Si: *extramarital*.

extraconstituțional, ~ă *a* [At: DEX / P: *~ți-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***extraconstitutionnel***] În afara prevederilor constituției.

extracontabil, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~i, ~e* / E: ***extra- + contabil***] (D. calcule, situații, lucrări etc.) Care se efectuează pe baza unor date procurate pe alte căi decât cea contabilă.

extracorporal, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~i, ~e* / E: ***extra- + corporal***] Care se află în afara corpului.

extract *sn* [At: DEX / Pl: *~e* / E: ger ***Extrakt,*** lat ***extractus***] **1** (Iuz) Copie a unui act scoasă dintr-un registru (de stare civilă). **2** Substanță sau amestec de substanțe chimice preparat prin concentrare a produselor extrase din materii vegetale sau animale, proaspete sau uscate Si: *extras[2]* (**16**). **3-4** Extras[2] (**8, 15**).

extractiv, ~ă *a* [At: ALBINEȚ, M. 147/12 / V: (înv) ***est~*** / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***extractif***] **1** (Îvr) Care poate fi extras (3). **2** (D. procedee, substanțe, aparate, instalații etc.) Care servește la extragerea (7) unor substanțe, materii prime etc. **3** (Îs) *Industrie ~ă* Ramură a industriei grele care se ocupă cu extragerea materiilor prime din pământ (fără a le prelucra).

extractor[1] *sn* [At: CADE / Pl: *~oare* / E: fr ***extracteur***] **1** Dispozitiv al închizătorului armelor de foc care extrage (7) tubul cartușului tras. **2** Aparat cu ajutorul căruia se scoate mierea din faguri fără a-i strica Cf *centrifugă*. **3** Aparat folosit pentru separarea unuia sau mai multor componenți dintr-un material solid sau lichid, prin acționare mecanică sau cu ajutorul solvenților.

extractor[2], ~oare *a* [At: LM / V: (îvr) ***est~*** / Pl: *~i, ~oare* / E: lat ***extractorius***] **1-3** Care ajută la extragerea (**3, 7-8**) unor substanțe sau a unor corpuri.

extracție *sf* [At: HELIADE, A. 81/2 / V: (rar) ***~iune,*** (înv) ***est~,*** (îvr) ***estracțiune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***extraction***] **1-8** Extragere (**1-8**). **9** (Liv) Origine, proveniență (mai ales socială).

extracțiune *sf* vz ***extracție***

extracurent *sm* [At: DEX / Pl: *~nți* / E: fr ***extra-courrant***] (Fiz) Curent electric datorat autoinducției.

extradiție *sf* [At: NEGULICI / V: (înv) ***est~, estradițiune, ~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***extradition***] (Înv) Extrădare.

extradițiune *sf* vz ***extradiție***

extrados *sn* [At: DEX / Pl: *~uri* / E: fr ***extrados***] **1** Suprafață exterioară convexă a unui arc sau a unei bolți. **2** Față convexă a unei palete de turbină. **3** Față superioară a unei aripi de avion.

extradotal, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***extra-dotal***] (D. averea soției) Care este în afară de zestre.

extradur, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~i, ~e* / E: ***extra- + dur***] Foarte dur.

extraestetic, ~ă *a* [At: DEX / P: *~tra-es~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***extra- + estetic***] **1-2** Aflat sau considerat în afara esteticului.

extrafin, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***extra-fin***] **1** Foarte fin. **2** Extraordinar de bun. **3** De calitate deosebită.

extrafor *sn* [At: DEX / Pl: ? / E: fr ***extra-fort***] Panglică (foarte) rezistentă folosită în croitorie.

extragalactic, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~ici, ~ice* / E: eg ***extragalactic,*** fr ***extragalactique***] Aflat în afara galaxiei noastre.

extrage *vt* [At: ASACHI, E. I. 74/1 / V: ***est~*** / Pzi: *~rag* / E: fr ***extraire,*** lat ***extrahere*** (după *trage*)] **1** (Mat; îe) *A ~ întregii* A transforma o fracție supraunitară într-o fracție mixtă sau într-un număr întreg. **2** (Mat; c. i. rădăcina unui număr) A determina prin calcul. **3** A separa o substanță dintr-un compus, sau din secreția unui organ, a unei plante. **4** (C. i. noțiuni abstracte) A scoate dintr-un ansamblu de fapte. **5** (C. i. noțiuni abstracte) A degaja ideile, concluziile. **6** (C. i. noțiuni abstracte) A obține dintr-o sursă printr-o operație mintală. **7** A scoate, a trage afară ceva dintr-un loc, dintr-un corp în care s-a format sau a fost introdus. **8** A lua dintr-un ansamblu un element, o parte. **9** (C. i. pasaje, rezumate, extrase) A detașa. **10** (C. i. pasaje, rezumate, extrase) A selecta. **11** (C. i. minerale, țiței etc.) A scoate din pământ Si: *a exploata*. **12** (C. i. un corp străin, un organ) A scoate afară din corp pe cale chirurgicală.

extragere *sf* [At: ASACHI, E. I, 73/3 / V: (înv) ***est~*** / Pl: *~ri* / E: ***extrage***] **1** (Mat) Transformare a unei fracții supraunitare într-o fracție mixtă sau număr întreg Si: *extracție* (**1**). **2** (Mat) Determinare prin calcul a rădăcinii unui număr Si: *extracție* (**2**), *radical*. **3** Separare a unei substanțe dintr-un compus Si: *extracție* (**3**), *extras[1]* (**1**). **4** (D. noțiuni abstracte) Scoatere, degajare a unor idei, a unor concluzii dintr-un ansamblu de fapte Si: *extracție* (**4**), *extras[1]* (**2**). **5** Scoatere, tragere afară a ceva dintr-un loc unde s-a format sau a fost introdus Si: *extracție* (**5**), *extras[1]* (**3**). **6** Transcriere de fragmente dintr-un text Si: *extracție* (**6**), *extras[1]* (**4**), (îvr) *extrăsătură* (**1**). **7** (D. minerale, țiței etc.) Scoatere din pământ Si: *exploatare, extracție* (**7**), *extras[1]* (**5**). **8** Operație chirurgicală de înlăturare a unui corp străin, a unui organ bolnav etc. Si: *extracție* (**8**), *extras[1]* (**6**).

extragramatical, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***extragramatical***] Situat în afara gramaticii.

extrajudiciar, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***extrajudiciaire***] (D. o probă sau despre o procedură) Care se desfășoară sau se administrează în afara unui organ de jurisdicție.

extralegal, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***extra-légal***] În afara legalității.

extralingvistic, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***extra-linguistique***] Situat în afara limbii.

extramarital, ~ă *a* [At: DEX / Pl: ~i, *~e* / E: eg ***extramarital***] (Liv) Extraconjugal.

extraneitate *sf* [At: DEX / P: *~ne-i~* / E: fr ***extranéité***] **1** Caracter străin al unui element cuprins într-un raport juridic, necesitând aplicarea unei legi nenaționale. **2** Situație juridică a unei persoane care se află într-o țară străină.

extraneu, ~ee *a* [At: DEX / Pl: *~ei, ~ee* / E: lat ***extraneus***] (Rar) Din afară.

extranuclear, ~ă *a* [At: DEX / P: *~cle-ar* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***extranucléaire,*** eg ***extranuclear***] (Blg) Care este localizat în afara nucleului, în citoplasmă.

extraordinar, ~ă [At: DEX / Pl: *~i, ~e* / E: fr. ***extraordinaire,*** lat. ***extraordinarius***] **1-2** *a, av* Deosebit. **3-4** *a, av* Neobișnuit. **5-6** *a, av* Excepțional (**5-6**). **7** *a* (D. oameni) Dotat cu calități deosebite. **8** *a* (D. lucruri, situații etc.) Foarte bun. **9** *a* (D. legi, măsuri, funcții etc.) Care depășește cadrul unei reguli, al unei măsuri obișnuite. **10** *av* Foarte.

extraparlamentar, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***extra-parlamentaire***] Care nu face parte din parlament.

extraperitoneal, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***extrapéritonéal***] Situat în afara peritoneului.

extraplat, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~ați, ~e,* / E: fr ***extraplat***] (D. obiecte) Foarte plat.

extrapleural, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***extrapleural***] Situat în afara pleurei.

extrapola *vt* [At: DEX / Pzi: *~lez* / E: fr ***extrapoler***] **1-3** A face o extrapolare (**1-3**).

extrapolare *sf* [At: DEX / Pl: *~lări* / E: ***extrapola***] **1** (Mat) Metodă de determinare aproximativă a unei funcții continue pentru valori situate în afara unui interval de valori cunoscute Si: *extrapolație* (**1**). **2** (Flz) Extindere ipotetică a unei noțiuni, legi, teorii etc. de la un domeniu la altul Si: *extrapolație* (**2**). **3** (Flz) Trecere de la o idee la alta, mai complexă, cu o sferă mai largă etc. Si: *extrapolație* (**3**).

extrapolație *sf* [At: DEX / Pl: *~ii* / E: fr ***extrapolation***] **1-3** Extrapolare (**1-3**).

extraprofesional, ~ă *a* [At: DEX / P: *~si-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***extraprofessionnel***] Care nu aparține domeniului profesiunii persoanei respective.

extrareglementar, ~ă a [At: DEX / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***extra-réglementaire***] Care este în afara regulamentului.

extraretinian, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~nieni, ~niene* / E: fr ***extrarétinien***] (Atm) Din afara retinei.

extras[1] *sn* [At: D. MED. I 532 / Pl: *~uri* / E: ***extrage***] (Rar) **1-6** Extragere (**3-8**).

extras[2]***, ~ă*** [At: STAMATI, D. / V: (înv) ***est~*** / Pl: *~ași, ~e* / E: ***extrage***] **1** *a* (D. întregii unei fracții) Scos în fața liniei de fracție. **2** *a* (D. rădăcina unui număr) Determinat prin calcul. **3** *a* (D. substanțe) Separat dintr-un compus sau din secreția unui organ, a unei plante. **4** *a* (D. idei, concluzii etc.) Scos, degajat dintr-un ansamblu de fapte, o situație etc. **5** *a* (D. abstracte) Dedus[2]. **6** *a* Scos, tras afară dintr-un loc unde s-a format sau a fost introdus. **7** *a* (D. pasaje, rezumate) Selectat, detașat, transcris dintr-o lucrare. **8** *sn* Fragment, pasaj reprodus dintr-o lucrare. **9** *sn* Variantă rezumativă a unui text Si: (înv) *extract* (**2**), *extrăsătură* (**2**). **10** *sn* (Îlav) **În ~** Reprodus fragmentar. **11** *sn* (Îal) Rezumativ. **12** *sn* (Îs) *~ pentru pian* Aranjare a unei piese orchestrale pentru pian. **13** *sn* (Îs) *~ de cont* Copie de pe un cont care reflectă situația la zi a debitului și creditului. **14** *sn* Articol scos dintr-o publicație (periodică sau colectivă) și tipărit separat în broșură. **15** *sn* (Îlav) **În ~** În broșură. **16** *sn* Extract (**2**). **17** *sn* (Rar) Extract (**1**). **18** *a* (D. minerale, țiței etc.) Scos din pământ Si: *exploatat.* **19** (D. corpuri străine, organe sau părți din organe bolnave etc.) Înlăturat pe cale chirurgicală.

extrasensibil, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***extrasensible***] (D. oameni) Extrem de sensibil. 2 (D. organisme) Care reacționează instantaneu la cea mai ușoară excitație exterioară.

extrasenzorial, ~ă *a* [At: DEX / P: *~ri-al* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***extra-sensoriel***] Care este perceput pe alte căi decât cele senzoriale normale.

extrasezon *sn* [At: DEX / Pl: *~oane* / E: ***extra- + sezon***] Timp din afara sezonului de referință.

extrasistolă *sf* [At: DEX / Pl: *~le* / E: fr ***extra-systole***] Contracție suplimentară a inimii înaintea sistolei, care întrerupe ritmul bătăilor cardiace, provocând o durere ușoară.

extrastatutar, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***extra-statutaire***] Care este în afara statutului.

extrașcolar, ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: ~i, *~e* / E: ***extra- + școlar***] În afara programului și activității școlare.

extraterestru, ~ră [At: DEX / Pl: *~eștri, ~re* / E: fr ***extraterrestre***] **1-4** *smf, a* (Ființă) care se află sau care provine din afara globului terestru.

extrateritorial, ~ă *a* [At: DEX / P: *~ri-al* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***extra-territorial***] Care este în afara teritoriului unui stat.

extrateritorialitate *sf* [At: DEX / P: *~ri-a~* / Pl: *~tăți* / E: fr ***extraterritorialité***] Considerare a spațiului unei ambasade într-o țară străină detașat de acea țară.

extraurban, ~ă *a* [At: DEX / P: *~tra-ur~* / Pl: *~i, ~e* / E: ***extra- + urban***] Care se află în afara orașului.

extrauterin, ~ă *a* [At: DEX / P: *~tra-u~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***extrautérin***] **1** Situat în afara cavității uterine. **2** (Îs) *Sarcină ~ă* Sarcină anormală în care oul fecundat se dezvoltă în afara cavității uterine.

extravaga *vi* [At: PONTBRIANT, D. / V: (înv) ***est~, st~*** / Pzi: *~ghez* / E: fr ***extravaguer,*** it ***stravagare***] (Rar; d. oameni) **1-2** A acționa, a se comporta într-un mod extravagant (**1-2**).

extravagant, ~ă [At: MUMULEANU, P. V / V: (înv) ***est~, st~*** / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***extravagant,*** it ***stravagante***] **1-2** Excentric (**1-2**). **3** *a* Care șochează, contrariază, trădând extravaganța (**1**). **4** *a* (D. sume de bani, impozite etc.) Exagerat, exorbitant.

extravaganță *sf* [At: HELIADE, D. C. VII/13 / V: (înv) ***~ție, est~, estravaganție, st~*** / Pl: *~țe* / E: fr ***extravagance,*** it ***estravagaza, stravaganza***] **1** Atitudine, conduită, faptă etc. ieșită din comun, care contravine obișnuinței, uzanțelor, bunului simț sau rațiunii Si: *excentricitate* (**1**). **2** Atitudine care șochează, contrariază.

extravaganție *sf* vz ***extravaganță***

extravaza *vr* [At: DEX / Pzi: 3 *~zează* / E: fr ***extravaser***] (D. sânge, umori etc.) A se vărsa afară din canalele sale.

extravazare *sf* [At: DEX / Pl: *~zări* / E: ***extravaza***] **1** Ieșire a sângelui, umorilor etc. în afara căilor fiziologice. **2** Trecere a plasmei sangvine din vase în spațiile interstițiale, determinând apariția edemelor.

extravertit, ~ă *a, smf* vz ***extrovertit***[2]

extravilan, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~i, ~e* / E: ***extra- + vilan*** cf fr *extra-ville*] (Îoc *intravilan*) Caracteristic teritoriului aflat în afara spațiului construit sau pe cale de construire al unei localități.

extrăda *vt* [At: HASDEU, I. V. 16 / V: (înv) ***est~*** / Pzi: *~dez* / E: fr ***extrader***] (C. i. persoane urmărite sau condamnate) A preda altui stat, la cerere, în condițiile prevăzute de convențiile internaționale.

extrădare *sf* [At: CALENDAR (1861), 24/4 / V: (înv) ***est~*** / Pl: *~dări* / E: ***extrăda***] Predare către alt stat a unei persoane urmărite sau condamnate, în condițiile prevăzute de lege Si: *extrădat*[1].

extrădat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***extrăda***] Extrădare.

extrădat[2]***, ~ă*** *a* [At: DDRF / Pl: *~ați, ~e* / E: ***extrăda***] (D. persoane urmărite sau condamnate) Predat către alt stat în condițiile prevăzute de lege.

extrăsătură *sf* [At: CPÎ II 170/7 / Pl: *~ri* / E: ***extras*** + *-ătura*] (Îvr) **1** Extragere (**6**). **2** Extras[2] (**9**).

extrem, ~ă [At: ASACHI, E. I, 113/19 / V: (înv) ***est~*** / Pl: *~i, ~e,* (îvr) *~uri sn* / E: fr ***extrême***] **1** *sm,* (înv) *sn* (Mat; îoc *mezi*) Primul și ultimul termen al unei proporții. **2** *sf, sn* Fiecare dintre cele două limite opuse ale unui lucru. **3** *sf, sn* (Fig) Fiecare dintre cele două limite opuse, din punct de vedere calitativ, ale unei categorii de fenomene. **4** *sf, sn* Cea mai mare și cea mai mică valoare pe care o poate lua o mărime variabilă. **5** *sf* (Îe) **~ele se ating** (sau, rar, **se întâlnesc**) Lucruri opuse, caractere, păreri contrare se pot apropia foarte mult sau pot prezenta asemănări neașteptate. **6** *sf* (Mat) Valoare maximă sau minimă pe care o poate lua o funcție într-un domeniu dat. **7** *sf* (Adesea determinat prin „dreaptă" sau „stângă") Fiecare dintre cele două zone laterale ale unui teren de fotbal, de handbal sau de hochei. **8** *sf* Jucător care ocupă locul cel mai înaintat din stânga sau din dreapta într-o echipă de fotbal, de handbal sau de hochei. **9** *sn* (Înv) Limită superioară. **10** *sn* (Înv) Punct culminant. **11** *sn* (Îlav)

(**Până**) **la** ~ (Până) la limită, până la ultima posibilitate. **12** *a* Care ajunge la limita superioară, la cel mai înalt grad (ca intensitate, amploare etc.) Vz *superior, maxim*. **13** *a* Foarte mare. **14** *a* Care se află în punctul cel mai îndepărtat față de un punct de referință. **15** *a* Care se află la marginea unui spațiu delimitat. **16** *a* Care se află la capăt. **17** *a* (Îs) *~ul Orient* Spațiu geografic care cuprinde țările situate în partea de răsărit a Asiei. **18** *a* (Pol; îs) *~ă dreaptă* (*stângă*) Fracțiune reprezentând poziția cea mai radicală față de politica unui partid (de stânga sau de dreapta). **19** *a* (Pol; îas) Totalitate a grupărilor politice care reprezintă ideile cele mai radicale (de stânga sau de dreapta). **20** *a* Care se află la limitele opuse ale unui obiect, sau grup de obiecte. **21** *a* Care reprezintă cea mai mare sau cea mai mică valoare pe care o poate lua o mărime variabilă. **22** *a* Care se află la limitele opuse, din punct de vedere calitativ, ale unei categorii de fenomene. **23** *a* Care depășește (cu mult) limitele normale. **24** *a* Care întrece măsura Vz *excesiv, exagerat, nemăsurat*. **25** *a* (D. situații, împrejurări) Foarte grav. **26** *a* (D. manifestări, acțiuni, mijloace terapeutice etc.) Foarte energic, determinat de împrejurări grave, desperate. **27** *a* (D. oameni) Care are idei, atitudini, sentimente exagerate Vz *extremist* (**1**). **28** *a* (D. doctrine, ideologii etc.) Lipsit de moderație Si: (rar) *exclusiv* (**20**).

extremală *sf* [At: DEX / Pl: *~le* / E: fr ***extrémale***] (Mat) Funcție care realizează extremul (4) unei funcționale.

extremism *sn* [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~e* / E: fr ***extrémisme***] Atitudine (politică) caracterizată prin idei, atitudini exagerate, lipsite de moderație.

extremist, ~ă [At: SCRIBAN, D / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***extrémiste***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care susține, proferează idei extreme (**23**). **3-4** *smf, a* (Adept) al extremismului. **5** *a* (D. idei, concepții, atitudini etc.) Care aparține extremismului. **6** *a* (D. idei, concepții, atitudini etc.) Specific extremismului. **7** *a* (D. idei, concepții, atitudini etc.) Care provine de la extremism. **8** *a* (D. idei, concepții, atitudini etc.) Care se referă la extremism.

extremitate sf [At: DEX / Pl: *~tăți* / E: fr ***extremité***] **1** Limită. **2** Parte extremă. **3** (Spc) Parte terminală, periferică, a unui organ sau a corpului. **4** Punct final.

extrem-oriental, ~ă *a* [At: LOVINESCU, C. VII 134 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***extrem-oriental***] **1** Care aparține Extremului (**17**)-Orient. **2** Specific Extremului (**17**)-Orient. **3** Care provine din Extremul (**17**)-Orient. **4** Care se referă la Extremul (**17**)-Orient.

extrinsec, ~ă *a* [At: GR. R. - N. I, 189/24 / Pl: *~eci, ~ece* / E: fr ***extrinsèque***] (Îoc *intrinsec*; d. cauzele fenomenelor, d. lucruri sau calități ale lor) **1** Care își are originea în afară. **2** Care este exterior esenței. **3** (D. valoarea banilor) Care este stabilit prin convenție. **4** (Rar) Exterior (**1**).

extrofie *sf* [At: DEX / Pl: *~ii* / E: fr ***extrophie***] Defect de conformație al unui organ, care este astfel întors încât fața sa internă devine externă.

extrospectiv, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~i, ~e* / E: eg ***extrospective***] (Psh; d. oameni) Care observă trăirile psihice ale altora.

extrospecție *sf* [At: DEX / Pl: *~ii* / E: fr ***extrospection***] (Psh) Observare a fenomenelor din afara eului.

extroversiune *sf* [At: RALEA, S. T. 45 / Pl: *~ni* / E: fr ***extroversion***] (Îoc *introversiune*) **1** Revărsare în afară a unui organ cav Si: *extrovertire* (**1**), *extrovertit*[1] (**1**). **2** (La oameni) Atenție, receptivitate crescute față de lumea din afară Si: *extrovertire* (**2**), *extrovertit*[1] (**2**).

extroverti *vr* [At: MDA ms / Pzi: *~tesc* / E: fr ***extrovertir***] **1** (D. organe cave) A se revărsa în afară. **2** (D. oameni) A fi atent, receptiv față de lumea din afară.

extrovertire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***extroverti***] **1-2** Extroversiune (**1-2**).

extrovertit[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***extroverti***] **1-2** Extroversiune (**1-2**).

extrovertit[2]***, ~ă*** *a* [At: V. ROM. ianuarie 1957, 136 / V: ***extrav~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: fr ***extroverti***] **1** *a* (D. organe cave) Care se revarsă în afară. **2-3** *sn, a* (Îoc *introvertit*; șîs *tip ~*) (Tip psihologic) care este caracterizat prin proiectarea tendințelor psihice interioare asupra lumii înconjurătoare. **4-5** *smf, a* (Persoană) care aparține tipului extrovertit (**2**). **6** *a* Care este receptiv la lumea exterioară.

extrucție *sf* [At: (a. 1831) FURNICĂ, I. C. 379 / Pl: *~ii* / E: lat ***extructio***] (Învr) Document oficial care cuprindea normele după care trebuie păzită granița.

extrudare *sf* vz ***extrudere***

extrude *vt* [At: DM / Pzi: *extrud* / E: lat ***extrudo, -ere***] (C. i. materiale) A presa (printr-o matriță, într-o filieră etc.)

extrudere *sf* [At: LM / V: ***~dare*** / Pl: *~ri* / E: ***extrude***] Extruziune (**1**).

extruziune *sf* [At: LM / Pl: *~ni* / E: fr ***extrusion***] **1** Procedeu de prelucrare prin deformare plastică a materialelor prin trecerea materialului fluid printr-o matriță, printr-o filieră etc. Si: *extrudere*. **2** (Glg) Totalitate a fenomenelor legate de ieșirea la suprafață a magmei prin coșul vulcanului.

exteleanție *sf* vz ***excelență***

extelent, ~ă *a* vz ***excelent***

extelenție *sf* vz ***excelență***

extentru *sn* vz ***excentru***

exteptie *sf* vz ***excepție***

exteptional, ~ă *a, av, sn* vz ***excepțional***

extes *sn* vz ***exces***

extipălui *vi* [At: AARON, în CONTRIBUȚII, III, 125 / Pzi: *~iesc* / E: mg ***excipiál***] (Învr) **1** A protesta. **2** A se opune.

exuberant, ~ă *a* [At: PONTBRIANT, D. / V: (înv) ***esu~, eshu~*** / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***exubérant***] **1** Care depășește limitele obișnuite (prin cantitate, intensitate etc.) Si: *îmbelșugat, abundent, luxuriant*. **2** (D. stil, d. opere de artă etc.) Care se caracterizează prin bogăție (excesivă) de imagini, de mijloace de expresie etc. **3** Care este plin de vivacitate, însuflețire. **4** (Pex) (D. oameni) Care își exteriorizează fără reținere sentimentele (de bucurie, de satisfacție etc.) Si: *expansiv*. **5-6** (D. manifestări, creații etc. ale oamenilor) Care rezultă dintr-o stare de exuberanță (**3-4**). **7-8** (Pex) Care exprimă exuberanță (**3-4**).

exuberanță *sf* [At: BREZOIANU, R. 100/30 / V: (învr) ***esu~, eshu~*** / Pl: *~țe* / E: fr ***exuberance***, it ***esuberanza***] **1** Belșug. **2** Bogăție excesivă de mijloace de expresie ale unei creații artistice. **3** Însuflețire exteriorizată fără reținere Si: *vivacitate*. **4** Manifestare spontană (și impetuoasă) de bucurie, de satisfacție etc.

exulcerație *sf* [At: LM / Pl: *~ii* / E: fr ***exulcératoin***] Ulcerație superficială, ușoară.

exulta *vi* [At: ALEXI, W. / Pzi: *exult* / E: fr ***exulter***, cf lat *exultare*] A manifesta o mare bucurie.

exultare *sf* [At: LM / Pl: *~tări* / E: ***exulta***] Manifestare a unei mari bucurii Si: *exultație* (**1**).

exultant, ~ă *a* [At: LM / S și: (înv) *exsu~* / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***exultant***, cf lat *exultans, ~tis*] (D. oameni și manifestările lor) **1** Care exultă. **2** Care rezultă dintr-o stare de bucurie nestăpânită. **3** Care este specific exultanței.

exultanță *sf* [At: LM / Pl: *~țe* / E: lat ***exsultantia***] Manifestare frenetică de bucurie, de plenitudine.

exultație *sf* [At: LM / V: (înv) *~iune* / Pl: *~ii* / E: fr ***exultation***, lat ***exsultatio***] **1** Exultare. **2** Strigăt de bucurie.

exultațiune *sf* vz ***exultație***

exuschie *sf* [At: (a.1774) URICARIUL VI, 429 / A: nct / Pl: *~schii* / E: ngr ***ἐξουσία***] (Grî; rar) Împuternicire (contractuală) de a reprezenta o persoană fizică sau juridică și de a acționa în numele ei Si: *mandat, delegație*.

exuviabil, ~ă *a* [At: DN[2] / P: *~vi-a~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***exuviable***] (D. animale) Care își schimbă pielea.

exuvial, ~ă *a* [At: DN[3] / P: *~vi-al* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***exuvial***] Referitor la exuvie.

exuvie *sf* [At: DN[3] / E: fr ***exuvie***, lat ***exuviae***] (Zlg) Înveliș rezultat prin năpârlirea și ieșirea adulților din pupe.

ex-voto *sni* [At: GHICA, în CONTRIBUȚII, II.170 / P: *ecs-v~* / E: lat ***ex-voto*** „după dorință"] Formulă prin care se denumește o ofrandă, o danie făcută din recunoștință (unei divinități, unei biserici) în urma unei făgăduieli.

ezactitate *sf* vz ***exactitate***

ezagerat, ~ă *a* vz ***exagerat***^{2}

ezagerație *sf* vz ***exagerație***

ezaltație *sf* vz ***exaltație***

ezamen *sn* vz ***examen***

ezamina *vt* vz ***examina***

ezaminare *sf* vz ***examinare***

ezaminat^1 *sn* vz ***examinat***^{1}

ezaminat^2***, ~ă*** *smf, a* vz ***examinat***^{2}

ezan *sn* [At: (a.1716) GCR II, 19/38 / Pl: ? / E: tc ***ézân***] Imn religios care conține profesiunea de credință a mahomedanilor și cu care se cheamă credincioșii la rugăciune.

ezăcutăr, ~toare *smf, a* vz ***executor***

ezecutăr, ~toare *smf, a* vz ***executor***

ezecutiv, ~ă *a, sn* vz ***executiv***

ezecutoriu, ~oare *smf, a* vz ***executor***

ezecuție *sf* vz ***execuție***

ezerină *sf* [At: BIANU, D.S. / E: fr ***ésérine***] Alcaloid extras din semințele unei plante leguminoase, utilizat în tratamentul glaucomului, parezelor intestinale etc.

ezersa *v* vz ***exersa***

ezetură *sf* vz ***iezătură***

eziet *sn* [At: (a. 1715) ȘIO II$_2$, 147 / Pl: *~uri* / E: tc ***eziyet***] (Înv) **1** Risipă. **2** Pagubă.

ezigenție *sf* vz ***exigență***

ezil *sn* vz ***exil***

ezila *v* vz ***exila***

ezilat, ~ă *a* vz ***exilat***^{2}

ezircit *sn* vz ***exercițiu***

ezista *v* vz ***exista***

ezistenție *sf* vz ***existență***

ezistință *sf* vz ***existență***

ezita *vi* [At: NEGULICI / S și: *esi~* / Pzi: *ezit*, (rar) *~tez* / E: fr ***hésiter***, cf lat *haesitare*] **1** A fi într-o stare de nehotărâre. **2** A sta la îndoială în luarea unei hotărâri Si: *a pregeta, a se codi*. **3** A manifesta nesiguranță în îndeplinirea unei acțiuni Si: *a șovăi*.

ezitant, ~ă *a* [At: LM / S și: (înv) *esi~* / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***hésitant***] **1-4** Care rezultă dintr-o stare de ezitare (**1-4**). **5-8** (D. manifestări, creații etc. ale oamenilor) Care denotă ezitare (**1-4**). **9** Nehotărât. **10** Lipsit de fermitate. **11** Șovăielnic.

ezitare *sf* [At: LM / S și: (înv) *esi~* / Pl: *~tări* / E: ***ezita***] **1** Nehotărâre. **2** Îndoială. **3** Lipsă de fermitate. **4** Șovăire.

ezitațiune *sf* [At: NEGULICI / V: ***esitație*** / P: *~ți-u~* / Pl: *~ni* / E: fr ***hésitation***] (Îvr) **1-4** Ezitare (**1-4**). **5** (Sst) Poticnire (în vorbire).

ezixta *v* vz ***exista***

ezofag *sn* vz ***esofag***

ezofagism *sn* vz ***esofagism***

ezofagită *sf* vz ***esofagită***

ezofaj *sn* vz ***esofag***

ezofog *sn* vz ***esofag***

ezoteric, ~ă *a* [At: DEX^2 / V: ***eso~*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***ésotérique***] **1** (D. doctrine, ritualuri etc.) Care poate fi înțeles numai de cei inițiați. **2** (Pex) Ascuns. **3** Secret. **4** Care aparține ezoterismului (**1**). **5** Privitor la ezoterism (**1**).

ezoterism *sn* [At: DEX^2 / V: ***eso~*** / E: fr ***ésotérisme***] **1** Transmitere a unei doctrine, a unui ritual etc. numai unui număr restrâns de inițiați. **2-3** Caracter ezoteric (**2-3**) al unui lucru.

ezovit *sm* vz ***iezuit***

ezred *sn* [At: ALR SN, h. 953/334 / Pl: *~uri* / E: mg ***ezred***] (Îrg) Regiment.

ezredeș *sm* [At: ALR SN, IV h. 956/316, 325 / Pl: *~i* / E: mg ***ezredes***] (Trs; înv) General.

F

f[1] *smi* [At: DA / P: *fe* / E: lat ***f***] **1** A opta literă a alfabetului limbii române. **2** Sunet corespunzător literei *f*. consoană labiodentală fricativă surdă.

f[2] *smi* [At: DN[3]/ E: eg, fr, ger ***f***] (Muz) **1** Notație pentru sunetul „fa“ în țările anglo-saxone și în Germania. **2** Prescurtare pentru cuvântul „forte“.

f[3] *smi* [At: DN[3]/ E: fr ***f***] Simbol pentru „farad“.

f[4] *smi* [At: DN[3]/ E: fr ***f***] Simbol pentru elementul chimic „fluor“.

f[5] *smi* [At: DN[3]/ E: fr ***f***] Simbol pentru grad Fahrenheit.

f[6] *smi* [At: DN[3]/ E: fr ***f***] (Mat) Simbol pentru „funcție“.

fa[1] *smi* [At: DA / E: fr, it ***fa***] (Muz) **1** Treapta a patra din gama do major. **2** Sunet și notație corespunzătoare treptei fa[1] (**1**). **3** Una din cheile muzicale. **4** (Îs) *Instrument în* ~ Instrument ale cărui note sună cu o cvintă mai jos decât sunt scrise.

fa[2] *i* vz ***fă***

fa[3] *v* vz ***face***

fabian, ~ă *smf* [At: DN[3] / P: *~bi-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: eg ***Fabian*** (Society)] Adept al fabianismului.

fabianism *sn* [At: DN[3] / P: *~bi-a~* / E: eg ***fabianism***, fr ***fabianisme***] Doctrină de la sfârșitul sec. XIX din Anglia, care susținea ideea trecerii lente de la capitalism la socialism, prin reforme de stat.

fabrica *vt* [At: NEGRUZZI, S. I, 255 / Pzi: *fabric*, (Trs; Buc) *fabric* / E: fr ***fabriquer***, lat ***fabricare***] **1** A produce o marfă în serie (și în cantități mari), prelucrând materia primă într-o fabrică, uzină etc. **2** (Fam; pgn) A confecționa (**1**). **3** (Fig) A inventa.

fabricant, ~ă *smf* [At: GHEREA, ST. CR. II, 309 / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***fabricant***] **1** Proprietar și conducător al unei fabrici Si: *industriaș*. **2** Persoană care fabrică (**1**) ceva.

fabricare *sf* [At: DA ms / Pl: *~cări* / E: ***fabrica***] **1** Producere a unei mărfi în serie Si: *fabricat[1]* (**1**), *fabricație* (**1**). **2** (Fam; pgn) Confecționare (**1**). **3** (Fig) Născocire.

fabricat[1] *sns* [At: DA / E: ***fabrica***] **1-3** Fabricare (**1-3**).

fabricat[2], ~ă [At: ODOBESCU, S. II, 95 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***fabrica***, (**3**) ger ***Fabrikat***] **1** *a* Care a fost produs într-o fabrică, uzină etc. **2** *a* (Fam; pgn) Confecționat[2]. **3** *a* (Fig) Inventat[2]. **4** *sn* Marfă produsă într-o fabrică, într-o uzină etc.

fabricator, ~oare *a* [At: GHEREA, ST. CR. I, 14 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***fabrica*** + *-tor*] (Rar) **1-3** Care fabrică (**1-3**).

fabricație *sf* [At: IOANOVICI, TEHN. 354 / V: (înv) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***fabrication***, lat ***fabricatio***] **1-3** (Rar) Fabricare (**1-3**). **4** Proces tehnologic de producere a mărfurilor într-o fabrică. **5** Producție a unei unități industriale.

fabricațiune *sf* vz ***fabricație***

fabrică *sf* [At: (a. 1803) URICARIUL IV, 171/ 8 / A și: (Trs; Buc) *fabrică* / V: (pop) ***făb~*** (Pl: *~ici, ~ice*) / Pl: *~ici* / E: fr ***fabrique***, ger ***Fabrik***, rs ***фабрика***] **1** Întreprindere industrială care, printr-un sistem de mașini și instalații, transformă materia primă în produse finite, în serie și în cantități mari. **2** (Fam; îe) **A lua** (sau **a băga**) (pe cineva) **în** (sau **la**) ~ A certa. **3** (Fam; îae) A cere socoteală. **4** (Fam; îae) A bate. **5** (Fam; îae) **A intra în ~ca** (cuiva) A fi certat de cineva. **6** (Fam; îae) A i se cere socoteală. **7** (Fam; îae) A fi bătut.

fabricitate *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~tăți* / E: ***fabrica*** + *-itate*] (Lvr) Capacitate a omului de a produce bunuri.

fabricuță *sf* vz ***făbricuță***

fabula *vit* [At: DN[3] / Pzi: *~lez* / E: fr ***fabuler***] **1** A imagina fapte, întâmplări etc., prezentându-le ca reale sau posibile. **2** (Pex) A minți.

fabulare *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~lări* / E: ***fabula***] Fabulație (**4**).

fabulație *sf* [At: PARHON, B. 71 / V: (înv) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***fabulation***, lat ***fabulatio***] **1** Povestire alegorică. **2** (Pex) Povestire cuprinsă într-o operă literară Si: *afabulație* (**1**). **3** Figură retorică prin care se redă ca real ceva imaginar. **4** Prezentare a unei fapte imaginare ca reală sau posibilă Si: *fabulare, fabulă* (**5**). **5** (Pex) Minciună.

fabulă *sf* [At: URICARIUL XIV, 144 / Pl: *~le* / E: lat ***fabula***] **1** (Rar) Succesiune a faptelor care compun acțiunea unei lucrări narative sau dramatice. **2** (Înv; imp) Dramă. **3** (Spc; la formaliștii ruși; îoc *subiect*) Evenimentele povestite într-un text narativ (în raport cu modul în care acestea sunt prezentate). **4** Scurtă povestire alegorică, de obicei în versuri, în care autorul, prin procedeul personificării animalelor, a plantelor și a lucrurilor, satirizează mentalități și moravuri, enunțând o învățătură morală Cf *apolog*. **5-6** Fabulație (**4-5**).

fabulist *sm* [At: NEGRUZZI, S. I, 336 / Pl: *~iști* / E: fr ***fabuliste***] Autor de fabule (**4**).

fabulistic, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***fabulist*** + *-ic*] **1** De fabulă (**4**). **2** De fabulist.

fabulos, ~oasă [At: NEGRUZZI, S. I., 97 / Pl: *~oși, ~oase* / E: fr ***fabuleux***, lat ***fabulosus***] **1** *a* (D. sume de bani, prețuri, averi) Care depășește orice închipuire Si: *enorm, extraordinar*. **2** *a* Care aparține universului simbolico-imaginar al umanității Si: *legendar, mitic*. **3-4** *a, sn* (Care este) imaginar.

face [At: CORESI, PS. 197 / V: (reg) ***fa, fácea*** / Pzi: *fac* / Ps: 1 *făcui*, 2 *făcuși*, 3 *făcu*, 4 *făcurăm* (înv *făcum*), 5 *făcurăți* (înv *făcunt*), 6 *făcura* (Mun *făcutără*); (reg) 1 *feciu* (S și: *feci*), 2 *feciși*, 3 *feace*, (*fece*), 4 *feacemu*, 5 *feacetu* (*feceți, feceráți*), 6 *feacera, feapse* / Par: *făcut*, (îrg) *fapt* / Imt: *fă!*, *nu face!* (Mun: rar) *nu făcea!* / E: ml ***facere***] **1** *vt* A săvârși o acțiune oarecare. **2** *vt* (Îe) **Tace și ~** Se spune despre un om care acționează rapid și eficient. **3** *vt* (Îe) **Facă ce-ar ~** Orice ar întreprinde. **4** *vt* (Îe) **Fă ce-i ~** Îndeplinește indiferent ce ca să … **5** *vt* (Îe) **Orice aș ~** Oricât mi-aș da silința… **6** *vt* (Îe) **~ ce ~ și…** Încearcă prin toate mijloacele și reușește să… **7** *vt* (Îae) Nu știu cum procedează că… **8** *vt* (Îae) Vorba e că … **9** *vt* (Îe) **A nu avea ce ~** (sau **ce să facă**) A nu avea ocupație. **10** *vt* (Îae) A nu avea posibilitatea să schimbe o situație. **11** *vt* (Îae) A nu avea posibilitatea să se împotrivească, să obiecteze Si: *a nu avea încotro*. **12** *vt* (Irn; îae) Se spune despre cineva (sau cuiva) care comite sau este pe punctul de a comite o imprudență, o gafă. **13** *vt* (Îe) **A nu (mai) avea ce-i ~** (sau **ce să-i facă**) A nu mai putea să repare ceva. **14** *vt* (Îae) A recunoaște superioritatea evidentă a cuiva (într-o confruntare). **15** *vt* (Îae) A nu putea

influența (în bine) pe cineva. **16** *vt* (Înv; îe) **A nu avea ce-și ~ capului** A nu putea evita să... **17** *vt* (Îe) **A nu avea ce ~ cu...** A nu avea (nici o) nevoie de... **18** *vt* (Îae) A nu-i servi la nimic. **19** *vt* (Îe) **Ce puteam ~?** Nu m-am putut împotrivi. **20** *vt* (Îe) **Ce (tot) faci (sau ce ai făcut de) ...?** Ce ți s-a întâmplat că...? **21** *vt* (Îac) De ce...? **22** *vt* (Îe) **Ce (mai) faci?** Cum îți merge? **23** *vt* (Îe) **A ~ totul (sau tot posibilul, în toate chipurile, posibilul și imposibilul) să (sau ca să)...** A depune toate eforturile (pentru a realiza ceva). **24** *vt* (Exprimând surpriza neplăcută și purtând accentul în frază; îe) **Ce ~?** Cum?! Cum se poate una ca asta! **25** *vt* (Îrg; îlav) **Nu ~ alta, decât...** Numai. **26** *vt* (Îe) **N-am făcut nimic** N-am rezolvat nimic. **27** *vt* (Îae) Nu m-am ales cu nimic. **28***vt* (Îae) Nu sunt vinovat. **29** *vt* (Îe) **Ce-i de făcut** (cu cineva sau cu ceva)? Cum să se procedeze (cu cineva sau cu ceva). **30** *vt* (Îe) **Văzând și făcând** Procedând în funcție de împrejurări. **31** (Îe) **A avea a (sau de-a) ~ cu cineva (sau cu ceva)** A avea ceva în comun cu cineva sau cu ceva. **32** (Îae) A suporta consecințele faptelor sale Si: *a o păți*. **33** *vt* (Îe) **Ce are a ~?** Ce legătură este (între un lucru și altul)? **34** *vt* (Îae) Ce interesează? **35** *vt* (Îae) Și ce-i cu asta? **36** *vt* (Îe) **N-are a face!** Nu interesează! **37** *vt* (Îae) N-are importanță! **38** *vr* (Îe) **S-a făcut!** Sunt de acord! **39** *vr* (Îae) Fii fără grijă! **40** *vt* (Pop; îe) **~ a(ce)lea, a(ce)stea** Astfel lucrează. **41** *vt* (Pop; îe) **De-acestea (sau de-acelea) ~** Astfel se comportă. **42-43** *vt* (Euf; îe) **A-și ~ nevoile** A urina sau a defeca. **44-45** *vta* (Euf; îe) **A ~ pe el** A urina sau a defeca pe el. **46** *vta* (Dep; complinit și cu „de frică"; îae) A fi îngrozit. **47** *vt* A provoca. **48** *vt* A da naștere la... **49** *vt* A pricinui. **50** *vt* (Îe) **Nu ~ nimic!** N-are nici o importanță. **51** *vt* (Îae) Răspuns de complezență dat celui care își cere scuze că a produs, fără voie, o neplăcere. **52** (Îvp; îe) **A ~ mult din ceva** A acorda unui lucru o atenție prea mare. **53** *vt* (C. i. zgomot, gălăgie etc.) A produce zgomot. **54** *vt* (Înv; îe) **A ~ zurbavă** A stârni agitație în mulțime. **55** *vt* (Îe) **A ~ capăt (sau sfârșit, înv. conet)** A sfârși. **56** *vt* (Îae) A face să înceteze. **57** *vt* (C. i. ființe; îae) A omorî. **58** *vt* (Îvp; îe) **A ~ vârf la ceva** A termina ceva. **59** *vt* (Îvp; îe) **A ~ nădejde** A da speranțe. **60** *vt* (Înv; îe) **A ~ cercare** A cerceta. **61-62** *vt* (Îvp; îe) **A ~ prietenie (sau tovărășie) cu cineva** A avea cu cineva relații de prietenie (tovărășie) cu cineva. **63** *vt* (Îe) **A ~ dragoste cu cineva** A avea relații sexuale cu cineva. **64** *vt* (Înv; îe) **A ~ pre osândă** A osândi pe cineva. **65** *vt* (Înv; îe) **A ~ din plineală (sau, Trs, destul)** A satisface. **66** *vt* (Îvp; îe) **A ~ de știre** (cuiva) A anunța (pe cineva). **67** *vt* (Pop; îe) **A ~ aiasmă (sau moliftă)** A sfinți casa. **68** *vt* (Îvp; îe) **A ~ credința** A se logodi. **69** *vt* (Înv; îe) **A ~ mește(r)șug** A întrebuința mijloace incorecte spre a realiza ceva. **70** *vt* (Jur; înv; îe) **A ~ lege (sau leage)** A da sentința. **71** *vt* (Îae) A pedepsi. **72** *vt* (Nob; îe) **A ~ cuvânt** A ține o cuvântare. **73** *vt* (Îvp; îe) **A ~ inimă bună cuiva** A îmbărbăta pe cineva. **74** *vt* (Îae) A îmbuna pe cineva. **75** *vt* (Îe) **A ~ bine cuiva cu ceva** A ajuta pe cineva cu ceva. **76** *vt* (Îae) A împrumuta pe cineva cu ceva. **77** *vt* (Îe) **A-i ~ rău** A-i produce o neplăcere (fizică sau morală). **78** *vt* (Îe) **A-i ~ bine** A-i prii. **79** *vt* (Îe) **A nu ~ nimic cuiva** A lăsa în pace pe cineva. **80** *vt* (Îae) A nu agresa fizic pe cineva. **81** *vt* (Îe) **A i-o ~ (bună sau cu vârf și îndesat sau lată)** ori **a-i ~** (cuiva) **una (și bună)** A pricinui cuiva un rău, un prejudiciu. **82** (Irn; îae) A juca o festă cuiva. **83** *vt* (Îvp; îe) **A ~ cuiva în silă** A produce neplăcere cuiva. **84** *vt* (Îlv) **A-și ~ curaj** A se îmbărbăta. **85** *vt* (Irn; îal) A bea ca să prindă curaj. **86** *vt* (Îvp; îe) **A-și ~ facerea** A se omorî. **87** *vt* (Îe) **A-și ~ gânduri (sau închipuiri ori griji)** A fi îngrijorat. **88** *vt* (Îe) **A-și ~ (o) idee** A-și închipui. **89** *vt* (Îae) A înțelege în linii mari. **90** *vt* (Îe) **A-și ~ inimă bună** A se înveseli. **91-92** *vtr* (Îe) **A(-și) ~ inimă rea (sau amară sau sânge rău)** A (se) supăra. **93** *vt* (Îrg; îe) **A-și ~ măsuri** A chibzui. **94** *vt* (Îe) **A-și ~ milă de (sau cu) cineva** A se milostivi. **95** *vt* (Îvp; îe) **A-și ~ spaimă** A se speria (fără motiv și a fugi). **96** *vt* (Îe) **A-și ~ râs (de cineva sau de ceva)** A râde de cineva (sau de ceva). **97** *vt* (Îae) A batjocori. **98** *vta* (Trv; îe) **A(-și) ~ cu mâna (sau din mână)** A se masturba. **99** *vt* (Pop; îe) **A ~ farmece (sau fermecătură, descântec(e))** (cuiva) A fermeca (pe cineva). **100** *vta* (Pop; îe) **A ~ cuiva de urât** A fermeca pe cineva pentru ca acesta să urască pe cineva sau pentru a-și pierde pofta de viață. **101** *vta* (Îae) A descânta pe cineva împotriva farmecelor de urât. **102** *vta* **A-i ~ cu ulcica** (cuiva) A fermeca pe cineva pentru a se îndrăgosti de o anumită persoană. **103** *vta* (Pop; îe) **A ~ de ursită** A ghici. **104** *vta* (Pop; îe) **A ~ pe dragoste** A face vrăji pentru a atrage dragostea unei persoane. **105** *vta* (Pop; îe) **A ~ pe fapt** A face vrăji ca o anumită persoană să nu aibă noroc. **106** *vt* (Îvp; îlv a ~ + abstract) Indică acțiunea verbului corespunzător: *Fac hotărâre* Hotărăsc. *Fac (cuiva) chemare* Îl chem. **107** *vt* (C. i. un substantiv abstract ca „faptă", „lucru", „minuni", „păcat") A săvârși. **108** *vt* (C. i. un substantiv abstract ca „faptă", „lucru", „păcat") A comite. **109** *vt* A manifesta. **110** *vt* A acorda. **111** *vt* A îndeplini. **112** *vt* A realiza. **113** *vt* (Pop; îe) **A ~ (un) târg (sau târgul)** A încheia o tranzacție comercială. **114** *vt* (Spt) A juca (un meci). **115** *vt* A practica o meserie. **116** *vt* A exercita. **117** *vt* A urma un curs sau o formă de învățământ Si: *a studia*. **118** *vt* (Pop; îe) **A ~ la miliție** A îndeplini stagiul militar. **119** *vt* (D. festivități, servicii religioase etc.) A ține. **120** *vt* (D. festivități, praznice, servicii religioase etc.) A organiza. **121** *vt* A realiza o mișcare sau un gest. **122** *vt* (Îe) **A ~ un cerc** A descrie un cerc. **123** *vt* (Îe) **A ~ cotituri** A coti. **124** *vt* (Îe) **A ~ o temenea (sau un compliment)** A se înclina (în semn de supunere și respect). **125***vt* (Îe) **A ~ (un) semn (cu capul, cu mâna etc. sau din cap)** A atrage atenția printr-un gest. **126** *vt* (Îae) A da să se înțeleagă printr-un semn că... **127** *vt* (Îe) **A ~ cu mâna (sau din mână)** A porunci. **128** *vt* (Îae) A chema. **129** *vt* (Îe) **A ~ cu capul (să... sau că...)** A porunci. **130** *vt* (Îae) A chema printr-o mișcare a capului. **131** *vt* (Îae) A mișca încoace și încolo capul. **132-133** *vt* (Îe) **A ~ din cap că da (sau nu)** A aproba (sau a refuza). **134** *vt* (Îe) **A ~** (cuiva) **cu ochiul (sau din ochi)** A face cuiva un semn simbolic (închizând și deschizând un ochi). **135** *vt* (D. femei; îae) A cocheta cu îndrăzneală. **136** *vt* (Fig; d. mărfuri, alimente etc.; îae) A îmbia. **137** *vt* (Rar; d. bărbați; îe) **A ~ cu mustața** A cocheta. **138** *vt* (Pop; rar; îe) **A ~ cu măseaua** A zâmbi ipocrit, arătându-și dinții. **139** *vt* (Îe) **A ~** (cuiva) **cu degetul** A amenința pe cineva cu degetul arătător. **140** *vt* (Pop; îe) **A făcut hojmăc!** „A căzut fără sine!". **141** *vt* (Îe) **A ~ roată (sau cerc) (în jurul...)** A se așeza în cerc) (în jurul...) **142** *vt* (D. rochii sau fustele femeilor care dansează; îae) A se înfoia prin rotire. **143** *vt* A parcurge un drum sau o distanță. **144** *vt* (Îe) **A ~ drum** (sau **cale)** A merge. **145** *vt* (Îae) A călători. **146** *vt* (Îe) **A ~ un pas** (sau **câtiva pași)** A păși. **147** *vt* (Îe) **A ~ câtiva pași** A se plimba. **148** *vt* (Fig; îe) **A ~ pasul (acesta sau, înv, tot pasul)** A întreprinde ceva (important). **149** *vt* (Îe) **A ~ pași mari** A înainta (rapid). **150** *vt* (Fig; îae) A progresa mult. **151** *vt* (Îe) **A ~ stânga (sau, înv, hoisa)** A merge spre stânga. **152** *vt* (C. i. o perioadă de timp) A petrece. **153** *vt* (C. i. o perioadă de timp) A lăsa să treacă. **154** *vt* (Îe) **A-și ~ veacul** A petrece multă vreme undeva. **155** *vt* A serba. **156** *vt* (Pop; îe) **A ~ amiazul** A mânca de prânz. **157** *vt* (Îae; șîe **a-și ~ siesta)** A se odihni după masă. **158** *vt* A alcătui. **159** *vt* A produce un bun material Si: *a fabrica* (2). **160** *vt* A construi. **161** *vt* (Pop; îe) **A ~ pereți** A zidi. **162** *vt* (Fig; fam; îe) **A ~ trotuarul** A practica prostituția. **163** *vt* (Reg; fig; îe) **A ~ rachiu (sau bere) pisicii (sau mâței)** A plânge. **164** *vt* (Rar; fig; îe) **A ~ (cuiva) un topor** A-i juca o festă cuiva. **165** *vt* (Îe) **A ~ la loc (sau iar)** A reface. **166** *vt* (Tlg; d. divinitate) A da ființă la ceva din neant Si: *a crea* (6). **167** *vt* A inventa. **168** *vt* A scrie o operă literară. **169** *vt* A realiza o operă artistică. **170** *vt* A compune muzică. **171** *vt* (Îe) **A ~ muzică** A cânta. **172** *vt* (Înv; îe) **A ~ slova** A imita scrisul cuiva. **173** *vt* A stabili o lege, o convenție, o înțelegere. **174** *vt* A institui. **175** *vt* (Îvp) A alege (prin vot). **176** *vt* (D. praf) A stârni. **177** *vt* A lăsa urme pe ceva. **178** *vt* A pregăti ceva într-un anumit scop. **179** *vt* (Îe) **A ~ focul** (Ban, **lumină)** A aprinde focul. **180** *vt* (Îae) A ațâța focul. **181** *vt* (Îe) **A ~ fân** A cosi (a usca și a strânge) iarba. **182** *vt* (Trs; îe) **A ~ poală** A tivi partea de jos a unei rochii. **183** *vt* (Îvp; îe) **A ~ prânz** A mulge oile pentru întâia oară, primăvara. **184** *vt* (Îvp; îe) **A ~ aplecători** A se începe mulgerea oilor, pentru brânză. **185** *vt* (Îvp; îe) **A ~ lapti** A mulge oile, ca să facă lapte pe timpul iernii. **186** *vt* (Îe) **A-și ~ toaleta** A se spăla (și a se îmbrăca). **187** *vt* A aranja (părul, sprâncenele, hainele etc.). **188** *vt* (Spc; îe) **A-și ~ părul** A se coafa. **189** *vt* (Îe) **A-și ~ unghiile** A-și face manichiura. **190-191** *vtr* A (se) farda. **192** *vt* (Îe) **A ~ cărțile (la joc)** A

amesteca și a împărți cărțile. **193** *vt* (Îe) **A ~ patul** (sau, înv, **culcușul**) A întinde așternuturile. **194** *vt* (Îe) **A ~ masa** A pune masa. **195** *vt* (Înv; îe) **A ~ baia** A potrivi temperatura apei, pentru baie. **196** *vt* (Îe) **A ~ ghetele** A curăța și a lustrui încălțămintea. **197** *vt* (La biliard; îe) **A ~ o bilă** (sau **un carambol**) A nimeri cu bila alte bile. **198** *vt* (Pop; îe) **A ~ cu spoială** (sau **cu humă, cu var** etc.) A spoi (cu humă, cu var etc.). **199** *vt* (Îrg; îe) **A ~ gata** A pregăti. **200** *vt* (Îae) A furniza. **201** *vt* (Îe) **A ~ cuiva cale** (sau **drum**) A lăsa să treacă. **202** *vt* (Îae) A ajuta să treacă sau să se răspândească. **203** *vt* (Pex; îae) A ajuta. **204** *vt* (D. mâncăruri) A găti. **205** *vt* (Șîe **a ~ rost**) A procura. **206** *vt* A comanda confecționarea unui obiect. **207** *vt* A cumpăra. **208** *vt* (C. i. bani) A câștiga. **209** *vt* A agonisi (1). **210** *vt* A economisi. **211** *vt* (Spc; îe) **A ~ avere** (sau **bani, îvp, parale**) A se îmbogăți. **212** *vt* (D. femei; fșa) A naște. **213** *vt* (Pop; îe) **Mă-sa l-a făcut dormind** Se spune despre o persoană apatică sau leneșă. **214** *vt* (Pfm; îe) **De când l-a făcut mă-sa** (sau **de când mă-sa l-a făcut**) De când s-a născut. **215** *vt* (Îae) Dintotdeauna. **216** *vt* (D. soți) A procrea. **217** *vt(a)* (Pop; d. o femeie; îe) **E de-a ~** Este însărcinată. **218** *vt* (Urmat de pp „cu" și numele partenerului) A concepe cu... **219** *vt* (Înv; d. bărbați) A avea un copil. **220** *vt* (D. mamifere) A făta. **221** *vt* (Reg; îe) **A ~ un mânz mort** Se spune despre o persoană care a realizat ceva neviabil. **222** *vt* (D. păsări) A oua. **223** *vt* (D. pomi) A da roade. **224** *vt* (D. plante) A da muguri, frunze, flori etc. **225** *vt* (D. ființe și plante, c.i. paraziți etc.) A căpăta. **226** *vt* (D. ființe și plante) A-i crește ceva pe corp. **227** *vt* (C. i. numele unei boli) A se îmbolnăvi de... **228** *vt* (C. i. membre) A(-i) crește. **229** *vt* (D. puii unor animale; îe) **A ~ ochi** A putea deschide ochii (la câteva zile de la naștere). **230** *vt* (Fam; d. oameni; îae) A se trezi din somn. **231** *vt* (Îe) **A ~ ochi(i) mari** (sau **ca de bou**) A se holba. **232** *vt* (Pfm; îe) **A ~ o gură cât o șură** A deschide gura mare. **233** (Pfm; îe) **A ~ burtă** (sau **pântece, fălci**) A se îngrășa. **234** *vt* (Pfm; fig; îe) **A ~ fălci** A se împotrivi. **235** *vt* (D. pantaloni; îe) **A ~ genunchi** A se deforma în dreptul genunchilor. **236** *vt* A da cuiva posibilitatea de a... **237** *vt* A îndemna. **238** *vt* A convinge. **239** *vt* (Fam; îe) **A ~ din vorbe** A minți. **240** *vt* (Îae) A înșela. **241** *vt* A obliga. **242** *vt* A predispune la ceva. **243** *vt* (Îvp) A învăța minte. **244** *vt* A ajuta pe cineva să ajungă într-o anumită situație (socială). **245** *vt* (Îe) **A ~ copil de suflet pe cineva** A adopta pe cineva. **246** *vt* (Pop; îe) **A ~ (de) nevastă** A se însura. **247-248** *vtr* (Îe) **A (se) ~ bine** (sau **sănătos**) A (se) vindeca. **249** *vt* A transforma. **250** *vt* (Pop; îe) **A ~ din două babe o nevastă** A coase din două cârpe o cămașă. **251** *vt* (Pop; îe) **A ~ din babă nevastă** A repara o casă veche. **252** *vt* (Pop; îe) **A ~** (cuiva) **coastele pântece** (sau **spinarea cobză**) sau **a ~ pe cineva ghem** A bate (pe cineva) tare. **253** *vt* (Îe) **A ~ pe cineva cobză** A lega fedeleș. **254** *vt* (Îe) **A-și ~ ochii roată** A se uita de jur-împrejur. **255** *vt* (Îe) **A ~ ochii în patru** A fi foarte atent. **256** *vt* (Îe) **A ~ în două (bucăți sau părți)** A tăia în două bucăți Si: *a despica, a înjumătăți*. **257** *vt* (Înv; c. i. ființe; îe) **A ~ întru mii** A înmulți. **258** *vt* (Înv; îe) **A ~ un loc în „n" bătrâni** A împărți un loc în „n" loturi. **259** *vt* (Îlv) **A ~ ceva cunoscut** A anunța. **260** *vt* (Îe) **A ~ pe cineva cunoscut cuiva** A prezenta pe cineva cuiva. **261** *vt* (Îe) **A ~ pe cineva cunoscut** (sau, înv, **numit**) A pune pe cineva în centrul atenției publicului. **262** *vt* A califica pe cineva drept... Si: *a declara, a numi, a zice*. **263** *vt* (Îe) A învinui pe cineva de... **264** *vt* (Îe) **A ~ de minciună pe cineva** A arăta, în public, că o persoană este mincinoasă. **265** *vt* **A ~** (pe cineva) **cum îi vine la gură** A batjocori (pe cineva). **266** *vt* (Îae) A certa rău pe cineva, fără a-și alege cuvintele. **267-268** *vt* (Îe) **A ~ pe cineva scăpat** A lăsa (sau a ajuta) pe cineva să scape. **269** *vt* (Îe) **A ~** (ceva sau pe cineva) **pierdut** A lăsa (ceva sau pe cineva) să se piardă, dând impresia că fără voia lui. **270** *vt* (Îae) A fura. **271** *vt* (Îe) **A ~** (pe cineva sau ceva) **uitat** A uita (de ceva sau de cineva). **272** *vt* (Îae) A nu mai pomeni de cineva sau ceva. **273** *vt* (Îvp; îe) **A ~ scos de vânzare** A expune spre vânzare. **274** *vt* (D. mărfuri sau obiecte de schimb) A justifica prețul cerut Si: *a merita, a valora*. **275** *vt* (Îvp; îe) **~ parale(le)** Merită banii. **276** *vt* (Îe) **Nu ~ parale(le)** (sau **nici o para, o para chioară, nici două parale**) Nu are nici o valoare. **277** *vta* (Îe) **(E) scump, dar ~** (sau **fie, că ~**)! E scump, dar merită (banii)! **278** *vt* (Fam; îlv) **A ~ un dans** (pe cineva sau cu cineva) A dansa (cu cineva). **279** *vi* A proceda. **280** *vi* A acționa. **281** *vi* A se comporta. **282** *vi* (Îe) **A ~ (așa) după cum** (sau **cum, precum**) **zice** (sau **poruncește** etc.) **(cineva)** A se conforma unei porunci. **283** *vi* (Îae) A se comporta după cum i s-a cerut. **284** *vr* (În construcții interogative) A se descurca într-un anumit fel *Ce se face acum?*. **285** *vi* A-i merge cuiva bine (sau rău). **286** *vi* (Pop; în superstiții, determinat de „a bine", „a rău", „a ploaie" etc.) A prevesti. **287** *vi* (Îae) A cobi. **288** *vi* A costa. **289** *vim* A merita (să...). **290** *vim* (Îae) A se cuveni (să...). **291** *vi* (Fam; îe) **Nu ~ pentru...** Nu e potrivit pentru... **292** *vi* (Îae) Nu e de prestigiul cuiva. **293** *vi* A se îndrepta spre... **294** *vi* A merge. **295** *vi* A o coti (spre...). **296** *vi* (Fam; îe) **A ~ la stânga** A fura. **297** *vr* (Fam) A se abate. **298-299** *vr* (Fam) A se duce sau a veni. **300** *vr* (Fam) a se apropia. **301** *vi* A zice. **302** *vr* (D. fenomene atmosferice) A se produce. **303** *vr* (D. zi) A se ivi. **304** *vr* (D. noapte, întuneric etc.) A se lăsa. **305** *vru* (Îe) **Se ~ frumos** Se înseninează. **306** *vr* (Îe) **A i se ~** (cuiva) **negru** (sau **roșu**) **înaintea ochilor** A i se face rău (de supărare, mânie etc.). **307** *vr* (Îae) A se mânia foarte tare. **308** *vim* (Pop) A i se părea cuiva că vede sau că aude ceva sau pe cineva (în vis sau în imaginație) *Se făcea că vede un palat*. **309** *vr* (Pop; d. drumuri, văi etc.) A se desfășura (înaintea ochilor) *Se făcea o vale lungă*. **310** *vr* (D. senzații sau sentimente; construit cu dativul pronumelui) A fi cuprins (brusc) de... *I s-a făcut frică*. **311** *vr* A fi cuprins de o dorință nestăpânită pentru ceva *I s-a făcut de ducă*. **312** *vr* (Îe) **A i se ~ cuiva (de ceva** sau **cineva)** A fi puternic atras de... **313** *vru* (Pop) A se întâmpla *Ce s-a făcut cu el?* **314** *vru* (Îe) **Ce s-a făcut** (cineva)? Ce a devenit? **315** *vru* (Îae) Cum s-a descurcat? **316** *vru* (Îe) **Cum se face că...** (sau **de...**)? Cum e posibil ca? **317** *vr* A deveni. **318** *vr* (Îlv) **A se ~ (roșu) ca sfecla** (sau **ca focul**) A se înroși. **319** *vr* (Îlv) **A se ~ galben (ca lămâia, ca șofranul)** A se îngălbeni. **320** (Îlv) **A se ~ vânăt** A se învineți. **321** *vr* (Îe) **A se ~ stăpân pe ceva** A lua un lucru în stăpânire, prin forță sau viclenie. **322** *vr* (D. drumuri, rețele etc.; îlv) **A se ~ în două** A se bifurca. **323** *vr* (Îvp) A ajunge la numărul de... *Ceata se face de două sute de osteni*. **324** *vr* A se pune în situația de... **325** *vr* A îmbrățișa cariera de... **326** *vi* A îndeplini o treabă sau o funcție ocazională. **327** *vr* (Îe) **A se ~ (o) rană** A se umple de răni. **328** *vr* (Îe) **A se ~ trup și suflet** A se uni strâns. **329** *vr* (Îe) **A se ~ mare** A crește. **330** *vr* (Îe) **A se ~ frumos** A deveni frumos. **331** *vr* (Îae) A se împodobi. **332** *vr* (Îe) **A se ~ mare și tare** A-și da importanță. **333** *vr* (Determinat prin „la loc", „din nou", „iarăși" etc.; șîe, pop, **a se ~ ca întâiu**) A redeveni. **334** *vr* (Îe) **A se ~ (tot** sau, înv, **tot de) una** A se contopi. **335** *vr* (Îe) **A se ~ de** (sau **să...**) A ajunge să... **336** *vr* A-i reveni. **337** *vr* A împlini o numită vârstă. **338** *vr* A se aduna. **339** *vr* (D. plante) A ajunge la maturitate. **340** *vr* (D. fructe sau grâne) A se coace. **341** *vr* (D. mâncăruri) A ajunge bune de mâncat. **342** *vr* (Uneori fără conjuncție) A simula *Se face că pleacă*. **343** *vr* A se da drept. **344** *vr* A pretinde că este... **345** *vi* A-și lua înfățișarea de... *Face pe nevinovata*. **346** *vi* A-și da aere *Face pe deșteptul*. **347** *vi* (Fam; d. actori) A juca rolul de...

facere *sf* [At: COD. VOR. 115/10 / Pl: *~ri* / E: *face*] **1** Acțiune (1). **2** Faptă (1). **3** (Îs) *~ de bine* Binefacere. **4** (Îvp) Lucru. **5** (Înv) Ființă (18). **6** Creare (1). **7** (Tlg) Crearea lumii de către Dumnezeu. **8** (Tlg; art; șîs *Cartea ~rii*) Cartea întâi din Vechiul Testament Si: *Geneza*. **9** Realizare. **10** Construire (1). **11** Executare. **12** Confecționare. **13** Preparare. **14** Prestare. **15** Executare. **16** (Înv) Poem. **17** (Înv; la latiniștii ardeleni; îs) *~ destul* Satisfacere. **18** Naștere. **19** (Îvp; îs) *~ înaintea sorocului* Avortare (1). **20** (Pop; rar; îs) *~a zilei* Revărsatul zorilor. **21** (Pop) Vrăjire. **22** (Înv) Efect. **23** (Mol; înv) Posibilitate.

fațetie *sf* [At: DEX² / Pl: *~ii* / E: fr ***facétie***] (Frr) Snoavă.

fațețios, ~oasă *a* [At: DN³ / P: *~ți-os* / Pl: *~oși, ~oase* / E: fr ***facétieux***] (Frm) Glumeț.

fache *sf* vz ***fachie***

fachie *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 472 / P: *~chi-e* / V: ***fache, ~iu*** *sn*, ***sfachiu*** *sn* / Pl: *~ii, făchii* / E: ml ***fac(u)la***] **1** (Înv) Făclie. **2** (Reg) Făclie obținută dintr-un mănunchi de stuf sau fâșii de lemn unse cu material inflamabil (pentru pescuit noaptea).

fachiol *sn* [At: (a. 1747) IORGA, S. D. XII, 45 / V: *~iul, fatiol* / A și: *~iol* / Pl: *~uri* / E: mg ***fátyol***] (Trs) **1** Stofă de lână subțire (străvezie), cu care se îmbrobodesc femeile. **2** Giulgiu. **3** Maramă.

fachir *sm* [At: HOGAȘ, M. N. 235 / S și: (înv) *fakir* / Pl: *~i* / E: fr ***fachir***] **1** Ascet musulman sau hindus care urmărește dezvoltarea puterilor spiritului prin supunerea trupului la acte dureroase de penitență sau chinuri. **2** Persoană care face lucruri extraordinare (hipnoză, prestidigitație etc.) în public. **3** (Pex) Scamator.

fachirism *sn* [At: DN^3 / Pl: *~e* / E: fr ***fakirisme***] **1** Ansamblu de fapte extraordinare săvârșite de fachiri. **2** Arta de a săvârși fapte specifice fachirilor. **3** (Pex) Scamatorie.

fachiu[1] *sn* [At: LIUBA-IANA, M. 23 / Pl: *~ri* / E: ns cf *fachiol*] (Ban) Maramă îngustă, cu capetele frumos împodobite, purtată de femeile bătrâne.

fachiu[2] *sn* vz ***fachie***

fachiul *sn* vz ***fachiol***

facial, ~ă *a* [At: PARHON, B. 65 / P: *~ci-al* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***facial***] **1** Care aparține feței (1). **2** Referitor la față (1). **3** Care afectează fața (1). **4** (Îs) *Unghi ~* Unghi format de dreapta care trece prin proeminențele frunții și ale maxilarului superior cu dreapta care unește baza incisivilor superiori cu canalul auditiv. **5** (Îs) *Nerv ~* Nerv (pereche) cranian, ale cărui fibre motorii se distribuie la mușchii feței. **6** (Îs) *Nevralgie ~ă* Durere localizată la față, în regiuni aparținând nervului trigemen. **7** (Îs) *Paralizie ~ă* Paralizie a mușchilor feței și gâtului.

facies *sm* [At: ENC. AGR. 473 / Pr: *~ci-es* / Pl: *~uri* / E: fr ***faciès***, lat ***facies***] **1** Aspect caracteristic al feței în cursul unei boli, al unei stări emotive etc. **2** (Pgn) Fizionomie (1). **3** Aspect al unei culturi arheologice în ce are ea caracteristic. **4** (Glg) Totalitate a particularităților mineralogice și paleontologice ale unui depozit sedimentar, care caracterizează condițiile fizico-geografice de depunere a acestuia. **5** (Rar) Aspect superficial al unui lucru.

facil, ~ă *a* [At: VLAHUȚĂ, CL. 187 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***facile***, lat ***facilis***] **1** Care se face ușor. **2** Care pare realizat cu puține eforturi. **3** (Pex) Superficial. **4** (D. oameni) Care face ușor un anumit lucru. **5** (D. oameni) Care se acomodează ușor cu ceva. **6** (D. oameni) Care este ușor de mulțumit. **7** (Rar; d. oameni) De care te poți apropia ușor.

facile *av* [At: DN^3 / E: it ***facile***] (Muz; ca indicație de execuție) Ușor.

facilita *vt* [At: MAIORESCU, D. 156 / Pzi: *~tez* / E: fr ***faciliter***] A ușura desfășurarea unei acțiuni, producerea unui fenomen etc. Si: *a favoriza* (3), *a înlesni*.

facilitare *sf* [At: DA ms / Pl: *~tări* / E: ***facilita***] Ușurare a desfășurării unei acțiuni, a producerii unui eveniment Si: *favorizare* (3), *înlesnire*, (rar) *facilitat*[1].

facilitat[1] *sns* [At: MDA ms / E: ***facilita***] (Rar) Facilitare.

facilitat[2]***, ~ă*** *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***facilita***] (D. acțiuni, evenimente etc.) A cărui producere sau desfășurare a fost ușurată Si: *favorizat*[2] (5), *înlesnit*[2].

facilitate *sf* [At: CĂLINESCU, E. O. II, 24 / Pl: *~tăți* / E: fr ***facilité***, lat ***facilitas, -atis***] **1** Ușurință de a realiza ceva. **2** Abilitate. **3** Adaptabilitate. **4** Superficialitate. **5** (Lpl) Înlesniri făcute cuiva.

faclă[1] *sf* [At: BĂLCESCU, M. V. 395 / Pl: *~le* / E: bg ***факла***] **1** Băț având la un capăt câlți îmbibați cu o substanță inflamabilă, care servește la iluminat, mai ales la procesiuni sau la cortegii Si: *torță*. **2** (Rar) Făclie (1).

faclă[2] *sf* vz ***falce***

faco- [At: DN^3 / E: fr ***phaco***] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1-2** (Referitor la) lentilă.

facocer *sm* [At: DN^3 / Pl: *~i* / E: fr ***phacochère***] (Zlg) Specie de mistreți din Africa, cu botul mare și turtit și cu colții curbați.

facomalacie *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ii* / E: fr ***phacomalacie***] (Med) Ramolisment al cristalinului.

facomatoză *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ze* / E: fr ***phacomatose***] Afecțiune manifestată prin chisturi sau tumorete care afectează țesuturile ectodermice.

facometru *sn* [At: DN^3 / Pl: *~re* / E: fr ***phacomètre***] Instrument pentru determinarea numărului de dioptrii al unei sticle de lunetă.

faconda *sf* [At: DN^3 / Pl: *~de* / E: fr ***faconde*** cf lat *facundia*] (Frm) Elocință.

facoscleroză *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ze* / E: fr ***phacosclérose***] (Med) Indurație a cristalinului.

facoscop *sn* [At: DN^3 / Pl: *~oape* / E: fr ***phacoscope***] Instrument pentru măsurarea capacității de adaptare a cristalinului.

facoscopie *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ii* / E: fr ***phacoscopie***] (Med) Procedeu de examinare a ochiului cu facoscopul.

facsimil *sn* [At: MAIORESCU, D. II, 31 / A și: *facsimil* / Pl: *~e* / E: fr ***fac-similé***, lat ***fac simile***] Reproducere exactă a unui text, a unui desen sau a unei picturi prin copiere manuală sau fotografiere.

facsimila *vt* [At: DA ms / Pzi: *~lez* / E: ***facsimil***] (Rar) A reproduce în facsimile.

facsimilare *sf* [At: DA ms / Pl: *~lări* / E: ***facsimila***] Reproducere în facsimile Si: (rar) *facsimilat*[1].

facsimilat[1] *sns* [At: MDA ms / E: ***facsimila***] (Rar) Facsimilare.

facsimilat[2]***, ~ă*** *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***facsimila***] (D. un text, un desen sau o pictură) Reprodus exact prin copiere manuală sau fotografiere.

factagiu *sn* vz ***factaj***

factaj *sn* [At: DA / V: *~agiu* / Pl: *~e* / E: fr ***factage***] **1** Distribuire a scrisorilor, banilor, coletelor la domiciliu. **2** Preț al factajului (1).

factice *ai* [At: VLAHUȚĂ, D. 308 / E: fr ***factice***] (Liv) **1** Artificial. **2** Prefăcut.

factis *sns* [At: DN^3 / E: ger ***Factis***] Substanță obținută prin încorporarea unei cantități de sulf într-un ulei vegetal și utilizată la fabricarea cauciucului și a linoleumului.

factitiv *sn, a* [At: DA / Pl: *~e* / E: fr ***factitif***] (Grm) **1-2** (Verb tranzitiv) care arată că subiectul determină pe cineva să îndeplinească o acțiune Si: *(verb) cauzativ*.

factologic, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***factologie***] **1** Referitor la factologie. **2** Specific factologiei.

factologie *sf* [At: DEX / E: ns cf rs ***фактология***] Aglomerare de date și fapte într-o operă științifică ori literară (adesea neimportante), fără interpretarea semnificației lor.

factor *sm* [At: GHEREA, ST. CR. I, 42 / A și: (12) *~tor* / Pl: *~i* / E: fr ***facteur***, lat ***factor***] **1** Element care determină apariția unui proces, a unei acțiuni, a unui fenomen. **2** (Mat) Fiecare dintre termenii unei înmulțiri. **3** (Îs) *~ prim* Fiecare dintre numerele prime prin care se împarte exact un număr dat. **4** (Îs) *~ comun* Număr care împarte exact oricare dintre termenii unei sume neefectuate. **5** Mărime a cărei valoare reprezintă o corecție adusă unei relații ce caracterizează un sistem. **6** Mărime caracteristică unui sistem tehnic, material etc., definită ca raportul dintre două mărimi de natură diferită. **7** (Fiz; îs) *~ de putere* Raportul dintre puterea activă și puterea aparentă schimbată la bornele unui circuit de curent alternativ în regim periodic permanent. **8** (Îs) *~i fizico-chimici* Ansamblul condițiilor mediului extern: temperatura, umiditatea, compoziția aerului etc. **9** (Blg; îs) *~i abiotici* Condiții din mediul lipsit de viață. **10** (Îs) *~i biologici* (sau *biotici*) Totalitate a viețuitoarelor din mediul în care trăiește un organism. **11** (Înv) Comisionar. **12** (Șîs *~ poștal*) Poștaș.

factorial *sn, a* [At: DEX / P: *~ri-al* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***factorielle***] (Mat) **1-2** (Produs) obținut prin înmulțirea numerelor întregi și succesive, începând de la 1 și mergând până la numărul respectiv.

factorie *sf* [At: HASDEU, I. C. 103 / V: (înv) ***~iu*** *sn* / Pl: *~ii* / E: rs ***фактория***] **1** (Înv) Agenție a unei case de comerț în altă țară. **2** Punct de schimb (comercial) pe un teritoriu străin (și îndepărtat). **3** (Spc) Punct unde se face cumpărarea vânatului și aprovizionarea vânătorilor din regiunile nordice izolate.

factoriu *sn* vz ***factorie***

factoriță *sf* [At: DEX^2 / Pl: *~țe* / E: ***factor*** + *-iță*] Poștăriță.

factoriza *vt* [At: DEX^2 / Pzi: *~zez* / E: fr ***factoriser***] (Mat) A descompune în factori un număr sau o expresie algebrică.

factorizare *sf* [At: DN[3] / Pl: *~zări* / E: *factoriza*] Descompunere în factori a unui număr sau a unei expresii algebrice.

factorizat, ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~ați, ~e* / E: *factoriza*] (Mat; d. numere sau expresii algebrice) Care a fost descompus în factori.

factotum *smi* [At: IORGA, L. I. 507 / E: fr *factotum,* lat *fac totum*] (Liv) Persoană care (într-o instituție, într-o organizație etc.) inițiază, hotărăște și rezolvă (aproape) toate problemele.

factual, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~i, ~e* / E: fr *factuel*] **1** Care se referă la fapte. **2** (Pex) Care prezintă numai faptele (fără a le interpreta).

factura *vt* [At: DA ms / Pzi: *~rez* / E: fr *facturer*] A întocmi factura[2] pentru o marfă.

facturare *sf* [At: DN[3] / Pl: *~rări* / E: *factura*] Întocmire a unei facturi.

facturat[1] *sns* [At: MDA ms / E: *factura*] (Rar) Facturare.

facturat[2], ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: *factura*] **1** Trecut pe factură[2] (2). **2** (D. o marfă) Căreia i-a fost întocmită o factură[2] (1).

factură[1] *sf* [At: VLAHUȚĂ, ap. CADE / Pl: *~ri* / E: fr *facture,* lat *factura*] **1** Aspect specific al unui lucru Si: *caracter*. **2** Constituție (morală, intelectuală etc.). **3** Ansamblu al mijloacelor de expresie ce determină specificul unei opere (artistice sau literare).

factură[2] *sf* [At: (a. 1786) URICARIUL II, 47 / V: (îvr) *fat~* / Pl: *~ri* / E: fr *facture*] **1** Act justificativ privind vânzările și cumpărările de mărfuri, lucrările executate și serviciile prestate, mărfurile lăsate în păstrare. **2** Formular tipărit pe care se scrie factura[2] (1).

facturier *sn* [At: SCÂNTEIA, 1947, nr 747 / P: *~ri-er* / Pl: *~e* / E: fr *facturier*] Carnet cu facturi[2] (2).

facție *sf* vz *facțiune*

facțional, ~ă *a* [At: DN[3] / P: *~ți-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: it *fazionale*] De facțiune.

facționar, ~ă *a* [At: DEX[2] / P: *~ți-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr *factionnaire*] **1** Specific facțiunii (1). **2** Referitor la facțiune (1).

facțios, ~oasă [At: GHICA, S. 141 / P: *~ți-os* / Pl: *~oși, ~oase* / E: fr *factieux,* lat *factiosus*] (Liv) **1-2** *smf, a* (Persoană) care face parte dintr-o facțiune (1). **3-4** *smf, a* (Persoană) care urmărește să provoace manifestări împotriva puterii existente Si: (liv) *sedițios*. **5** *av* (Rar) În maniera unei facțiuni (1).

facțiune *sf* [At: GHICA, S. 143 / P: *~ți-u~* / V: *~ie* / E: fr *faction,* lat *factio, -onis*] **1** Grup de persoane unite de interese (politice) comune (care frecvent se manifestă violent) Si: *partidă*. **2** (Frî) Gardă. **3** (Înv; fig) Așteptare prelungită.

faculă *sf* [At: CULIANU, C. 251 / Pl: *~le* / E: fr *facule*] (Ast) Parte mai strălucitoare de pe discul solar, corespunzătoare unei zone active a Soarelui.

facultate *sf* [At: ODOBESCU, S. III, 43 / Pl: *~tăți* / E: fr *faculté,* lat *facultas, -atis*] **1** (Adesea la pl) Însușire fizică, intelectuală sau morală a cuiva Si: *aptitudine*. **2** (Înv; îs) *~tățile sufletului* Denumire dată proceselor psihice fundamentale (inteligența, afectivitatea și voința). **3** Capacitate a unui fenomen, obiect etc. de a se dezvolta, de a acționa. **4** Unitate didactică și administrativă în cadrul unei instituții de învățământ superior, unde se predau discipline înrudite între ele, pentru pregătirea studenților și a doctoranzilor într-un anumit domeniu de specialitate. **5** Local unde funcționează o facultate (4). **6** Personalul unei facultăți (4).

facultativ, ~ă *a* [At: GHICA, S. 450 / Pl: *~i, ~e* / E: fr *facultatif*] Care nu e obligatoriu Si: *benevol*.

fad, ~ă *a* [At: I. NEGRUZZI, S. V, 388 / Pl: *fazi, ~e* / E: fr *fade*] **1** (D. mâncăruri) Fără gust Si: *insipid, searbăd*. **2** (Fig) Anost.

fadeometru *sn* [At: DN[3] / Pl: *~re* / E: fr *fadéomètre*] Aparat care determină rezistența vopsirii fibrelor la intemperii, lumină etc.

fading *sm* [At: DEX / P: *feding* / S și: *feding* / Pl: *~uri* / E: eg, fr *fading*] **1** Variație în timp a intensității undelor electromagnetice recepționate de un aparat de radiorecepție, provocată de schimbările atmosferice. **2** Modificare a culorii unei țesături sub acțiunea apei, a luminii etc.

fado *sn* [At: DEX / A și: *fado* / Pl: *~uri* / E: fr, por *fado*] Cântec popular portughez, sentimental și nostalgic.

fae *sf* [At: DA / Pl: nct / E: ns cf *ciumăfaie*] (Bot) Ciumăfaie (*Datura stramonium*).

faeș, ~ă *a* [At: DOSOFTEI, V. S. 80/2 / Pl: *~i, ~e* / E: mg *faj* „neam"] (Înv) **1** Nobil. **2** (D. oameni) Frumos (1). **3** (D. oameni) Voinic. **4** (D. lucruri) Grandios. **5** (D. barbă) Stufos.

faeton *sn* [At: ALECSANDRI, T. 1229 / P: *~fa-e~* / V: *fait~* / Pl: *~oane* / E: fr *phaéton*] **1** Trăsură înaltă, ușoară, cu patru roți și capotă pentru scaunul din față, putând transporta 6-8 persoane. **2** Automobil asemănător faetonului (1). **3** Șaretă. **4** (Mun; înv) Cotigă (1) pe două roți, pe arcuri (utilizată mai ales de lăptari).

faetonar *sm* [At: IORDAN, L. R. A. 161 / Pl: *~i* / E: *faeton* + *-ar*] (Reg; iuz) Vânzător de lapte la domiciliu.

fafuride *sfp* vz *favorit*

fag[1] *sm* [At: (a. 1794) URICARIUL IV, 44/17 / Pl: *fagi* / E: ml *fagus*] **1** Copac înalt cu scoarța netedă, alburie sau cenușie, cu lemnul tare, cu frunze ovale, netede, lucioase și cu perișori pe margine (*Fagus silvatica*). **2** (Pop; îe) **Cap de ~** Om prost.

fag[2] *sm* [At: CANTEMIR, I. I. I, 134 / Pl: *fagi* / E: ml *favus, -um*] (Înv) Fagure.

-fag[3] [At: DN[3] / E: fr *-phage*] Element secund de compunere savantă, cu semnificația „mâncător".

fagedenic, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr *phagédénique*] (Med; d. ulcerații) Cu tendința de a se extinde și adânci.

fagedenism *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: fr *phagédénisme*] (Med) Extensiune în profunzime sau în suprafață a unei ulcerații.

-fagie [At: DN[3] / E: fr *-phagie*] Element secund de compunere savantă cu semnificația: **1-2** (Referitor la) mâncare.

faga *sf* [At: DA ms / Pl: *~le* / E: nct] Dragă pentru spart gheața.

fagacee *sfp* [At: DEX / E: fr *fagacées*] Familie de arbori și arbuști cu frunze alterne, cu flori mici, unisexuate, dispuse în amenți, și cu fructe achene având ca tip fagul Si: *cupulifere*.

faganiș *sn* [At: DR. XI, 67 / Pl: *~uri* / E: *fag* + *-(an)iș*] (Reg) Făget.

fagă *sf* [At: DA ms / Pl: *fage* / E: *fag*] (Bot) Jir.

fagiște *sf* vz *făgiște*

fago- [At: DN[3] / E: fr *phago-*] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1** A mânca. **2** A absorbi.

fagocit *sn* [At: CADE / V: *~ă sf* / Pl: *~e* / E: *phagocyte*] (Blg) Celulă sangvină care apără un organism animal de infecție, digerând elementele străine pătrunse în el.

fagocita *vtr* [At: DN[3] / Pzi: 3 *~tează* / E: fr *fagociter*] (D. fagocite) A îngloba, digerând un element străin de organism.

fagocitar, ~ă *a* [At: PARHON, B. 42 / Pl: *~i, ~e* / E: *fagocita* + *-ar*] **1-2** Care aparține fagocitului sau fagocitozei. **3-4** Referitor la fagocit sau fagocitoză. **5-6** Determinat de fagocit sau fagocitoză.

fagocitare *sf* [At: MDA ms / Pl: *~tări* / E: *fagocita*] (Blg) Digerare de către fagocite a unui element străin de organism.

fagocită *sf* vz *fagocit*

fagocitoză *sf* [At: CONV. LIT. XXXIV, 19 / Pl: *~ze* / E: fr *phagocytose*] (Blg) **1** Proprietate a fagocitelor de a îngloba și digera corpurile străine din organism. **2** Proces prin care fagocitele înglobează și digeră bacteriile sau alte corpuri străine din organism.

fagopiric, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr *fagopyrique*] **1** Referitor la fagopirism. **2** Care aparține fagopirismului.

fagopirism *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: fr *fagopyrisme*] Boală a animalelor domestice, manifestată printr-o mare sensibilitate la lumina solară, după ingerarea de hrișcă.

fagor *sm* vz *fagure*

fagot *sn* [At: CARAGIALE, M. 165 / Pl: *~uri* / E: ger *Fagott,* it *fagotto*] **1** Instrument muzical de suflat din lemn, cu registru grav, cu ancie dublă, al cărui tub îndoit la capăt e format din segmente de dimensiuni diferite. **2** Parte dintr-o compoziție muzicală executată la fagot (1). **3** Fagotist.

fagoterapie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***phagothérapie***] (Med) **1** Folosire terapeutică a regimurilor alimentare. **2** Tratament al unor boli microbiene cu ajutorul bacteriofagilor specifici.

fagotist *sm* [At: DA ms / Pl: *~iști* / E: it ***fagottista***] Persoană care cântă la fagot (**3**).

fagur *sm* vz ***fagure***

fagure *sm* [At: BIBLIA (1688), ap. TDRG / V: ***~gor, ~gur*** / Pl: *~ri* / E: ml ****favulus***] **1** Strat de ceară format din celule mici hexagonale, produs de albinele lucrătoare, în stup, pentru a-și depune mierea și ouăle. **2** (Apc; îs) ~ *cu clocitură* Fagure (**1**) cu larve, înainte de căpăcit. **3** (Apc; îs) ~ *mlecit* Fagure (**1**) cu larve putrezite. **4** (Apc; îs) ~ *cu plămadă* Fagure (**1**) cu ouă și cu puiet de albine. **5** (Apc; îs) ~ *puios* Fagure (**1**) cu pui sau larve. **6** (Apc; îs) ~ *de puiet* Fagure (**1**) pregătit pentru pui.

fai *sns* [At: Ams. / Pl: *~uri* / E: fr ***faille***] (Înv) Mătase țesută cu fir gros.

faianța *vt* [At: DEX / P: *fa-ian~* / Pzi: *~țez* / E: ***faianță***] A acoperi cu plăci de faianță.

faianțar *sm* [At: LEG. EC. PL. 294 / P: *fa-ian~* / Pl: *~i* / E: ***faianță*** + *-ar*] **1** Persoană care fabrică faianță. **2** Muncitor specializat în faianțare Si: *faianțator*.

faianțare *sf* [At: DEX / P: *fa-ian~* / Pl: *~țări* / E: ***faianță***] Acoperire cu plăci de faianță.

faianțat¹ *sns* [At: MDA ms / P: *fa-ian~* / E: ***faianța***] (Rar) Faianțare.

faianțat², ***~ă*** *a* [At: MDA ms / P: *fa-ian~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***faianța***] Acoperit cu plăci de faianță.

faianțator, ~oare *smf* [At: DEX / P: *fa-ian~* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***faianța*** + *-tor*] Faianțar (**2**).

faianță *sf* [At: IORGA, L. II, 20 / V: ***~ien~*** / Pl: *~țe* / E: fr ***faïence***, it ***faenza***] **1** Produs ceramic acoperit cu smalț, asemănător porțelanului, fabricat prin ardere dintr-un amestec de caolin, feldspat, cuarț etc. **2** (Lpl) Varietăți de faianță (**1**). **3** Obiect de olărie din faianță (**1**).

faichiu *s* [At: BORZA, D. / Pl: *~ii* / E: nct] (Bot; reg) Saschiu (*Vinca minor*).

faidă *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: *~de* / E: scr ***fajda*** „folos, câștig"] (Înv) **1** (Ban) Folos. **2** (Trs) Putere.

faidoș, ~ă *a* [At: DA ms / V: (reg) ***ha~*** / Pl: *~i, ~e* / E: ns cf mg *fajt*, *fajta* „soi, rasă bună"] (Reg) **1** Soi bun. **2** Elegant.

faiență *sf* vz ***faianță***

faiențărie *sf* [At: DA ms / P: *fa-ien~* / Pl: *~ii* / E: fr ***faïencerie***] **1** Fabrică de faianță. **2** (Csc) Obiecte din faianță.

faier *sn* [At: CADE / Pl: *~e* / E: ger ***Feuer***] (Reg; fam) Mustrare aspră.

faieram *sn* [At: CHEST. V, 125/48 / Pl: *~uri* / E: nct] (Ban) Vas în care se strânge laptele la muls.

faierman *sm* [At: HERZ.–GHER. II–III, 395 / Pl: *~i* / E: ger ***Feuermehrmann***] (Reg; gms) Pompier.

faiermaur *sn* [At: CHEST. II, 122/264C / V: ***fauăr~*** / Pl: *~e* / E: ger ***Feuermauer***] (Reg; gms) Loc gol lăsat în peretele caselor de lemn pentru cuptorul de pâine Si: *faiervand*.

faiervand *sn* [At: CHEST. II, 122 / Pl: *~uri* / E: ger ***Feuerwand***] (Reg) Faiermaur.

faii *smp* [At: COMAN, GL. / E: nct] (Reg) Pliuri.

faileri *smp* [At: COMAN, GL. / V: ***fal~*** / E: ger ***Pfeiler***] (Reg) **1** Stâlpi de piatră sau lemn care susțin un gang. **2** (Îf *faleri*) Stâlpi care sprijină streașina casei.

failibil, ~ă *a* [At: DA / P: *fa-i~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***faillible***] (Rar; îoc *infailibil*) Care poate greși.

failibilitate *sf* [At: DA ms / P: *fa-i~* / Pl: *~tăți* / E: fr ***faillibilité***] (Rar) Posibilitate de a greși.

faimă *sf* [At: MARCOVICI, C. 75 / V: (înv) ***famă*** / Pl: *~me* / E: ml ***fama*** după *defăima*] **1** (Asr) Veste (neașteptată). **2** (Asr) Zvon. **3** Apreciere elogioasă a publicului față de cineva sau ceva Si: *celebritate* (**1**), *renume*, (îvp) *falăv* (**2**). **4** Reputație.

faimos, ~oasă *a* [At: VĂCĂRESCUL, IST. 269 / V: (înv) ***famos, famoz*** / Pl: *~oși, ~oase* / E: fr ***fameux***, lat ***famosus*** după *faimă*] **1** Care se bucură de aprecierea elogioasă a publicului Si: *celebru, renumit, vestit*. **2** Care a devenit extrem de cunoscut (prin calitățile sau defectele ori prin faptele sale) Si: *notoriu*.

fain, ~ă [At: MOLNAR, ap. JAHRESBER. X, 185 / Pl: *~i, ~e* / E: ger ***fein***] **1** *a* (Fam) De foarte bună calitate. **2-3** (Fam) *a, av* Frumos (**1, 12**). **4** *a* (Reg) Distins. **5** *a* (Reg) Elegant. **6** *a* (Reg) Neted. **7-9** *av* (Fam) Bine (**1, 14, 30**).

faina *sf* vz ***făină***

fair *ai, av* [At: DN³ / P: *fer* / E: eg ***fair***] (Liv) **1-2** (În mod) corect.

fairplay [At: DEX / P: *fer-plei* / E: eg ***fairplay***] **1** *sn* Acceptare loială a regulilor (în sport, afaceri etc.). **2** *a* Corect (**1**).

faiton *sn* vz ***faeton***

fajolă *sf* vz ***fasole***

falacios, ~oasă *a* [At: DA / Pr: *~ci-os* / Pl: *~oși, ~oase* / E: fr ***fallacieux***] (Liv) Înșelător.

falafastâc *sn* vz ***farafastâc***

falaga *sf* vz ***falangă²***

falaitar *sm* [At: COSTINESCU / P: *~la-i~* / V: ***~lei~, farei~*** / Pl: *~i* / E: rs ***фареитор***] (Înv) **1** Călăreț care preceda o trăsură domnească sau boierească. **2** Vizitiu care conducea o trăsură cu patru cai călărind unul din caii din față.

falangă¹ *sf* [At: (sec. XVII) MOLITVELNIC, ap. GCR I, 228/34 / *~ngie* / Pl: *~nge* / E: fr ***phalange***, (**2, 3**) gr ***φάλαγξ***] **1** Fiecare dintre oasele mici, alungite, care alcătuiesc scheletul degetelor. **2** (Înv) Corp de soldați. **3** (În Grecia antică) Formație de infanteriști înarmați cu lănci (grele) și dispuși în rânduri compacte. **4** (Fig) Grup compact și omogen de oameni care luptă pentru același scop. **5** Grupare politică paramilitară de tip fascist din Spania. **6** (În doctrina socială utopică a lui Fourier) Unitate social-economică de bază a societății viitoare, formată din 1500-2000 de oameni cu pregătiri diverse.

falangă² *sf* [At: E. KOGĂLNICEANU, ap. LET. III, 227/26 / V: ***~laga*** (A: nct) / Pl: *~nge* / E: ngr ***φάλαγγας***] **1** (Înv) Sul de lemn de care se legau picioarele celor condamnați să fie bătuți la tălpi. **2** (Pex) Bătaie la tălpi. **3** (Îe) **A pune** (sau **a bate**) **la ~** A bate la tălpi. **4** (Îae) A bate rău.

falanger *sm* [At: DN³ / Pl: *~i* / E: fr ***phalanger***] Specie de marsupial din Australia, care poate plana datorită unei membrane parașută laterale.

falangetă *sf* [At: DN³ / Pl: *~te* / E: fr ***phalangette***] (Atm) Ultima falangă¹(**1**), care cuprinde unghia.

falangian, ~ă *a* [At: DN³ / P: *~gi-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***phalangien***] **1** Care aparține falangelor¹ (**1**). **2** Care se referă la falange¹ (**1**).

falangie *sf* vz ***falangă***

falangină *sf* [At: DN³ / Pl: *~ne* / E: fr ***falangine***] (Atm) Falanga¹ (**1**) mijlocie.

falangist, ~ă [At: CONTEMP., S. II, 1948, nr 112, 1/5 / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***phalangiste***] **1** *sm* Membru al falangei¹ (**5**). **2** *a* Referitor la falangă¹ (**5**).

falanster *sn* [At: DA ms / Pl: *~e* / E: fr ***phalanstère***] Asociație de producție și consum în care muncitorii trăiesc în comunitate, după sistemul lui Ch. Fourier Cf *falangă¹* (**6**).

falansterian, ~ă [At: GHICA, S. 329 / P: *~ri-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***phalanstérien***] **1** *smf* Adept al falansterianismului. **2-3** *a* Care aparține falansterului sau falansterianismului. **4-5** *a* Referitor la falanster sau falansterianism.

falansterianism *sn* [At: DEX / P: *~ri-a~* / Pl: *~e* / E: ***falansterian*** + *-ism*] Doctrină socială utopică din sec. XIX, inițiată de Ch. Fourier.

falarică *sf* [At: DN³ / Pl: *~ici* / E: lat ***falarica***] Armă de aruncat în formă de săgeată, folosită în Antichitate și în Evul Mediu.

falăv *sf* [At: MOXA 403/5-12 / V: (înv) ***hva~, hfa~*** / E: vsl ***хвала***] **1** Glorie. **2** (Îe) Faimă (**1**). **3** (Îvp) Fast¹. **4** Măreție. **5** Mândrie. **6** (Îlav) **Cu ~** Cu mândrie. **7** (Pop; îe) **A-i fi cuiva ~** (cu cineva sau ceva) A se mândri (cu cineva sau ceva). **8** (Pop; îe) **A socoti** (sau **a ține, a avea**) **drept ~** A aprecia ca vrednic de laudă. **9** (Înv) Faptă de laudă. **10** (Înv) Merit.

falbala *sf* [At: NEGRUZZI, S. I, 300 / V: ***farb~***, ***~ara***, ***ferbere*** / Pl: *~le* / E: fr ***falbala***] **1** (La îmbrăcăminte) Volan. **2** (Lpl) Zorzoane.

falcă *sf* [At: PSALT. SCH. 94/7 / Pl: *fălci*, (înv) *falci* / E: ***fălci*** (pll. înv. *falce* < lat ***falx, -cis***)] **1** Fiecare dintre cele două oase ale feței în care sunt fixați dinții Si: (la oameni) *maxilar*, (la animale) *mandibulă*. **2** (Îe) **Cu o ~ în cer și (cu) alta** (sau **una**) **în** (ori **pe**) **pământ** Foarte furios. **3** (Îae; în basme) Cu gura larg deschisă, spre a înghiți tot ce-i iese în cale. **4** Partea inferioară a obrazului. **5** (Pex) Obraz. **6** (La insecte) Maxilă. **7** (Fam; îe) **A da fălci** A mânca cu lăcomie. **8** (Îe) **A (stră)muta** (sau **a strâmba, a drege**) **cuiva fălcile** A lovi zdravăn peste față. **9** (Pfm; îe) **A fi tare în fălci** A fi greu de convins. **10** (Reg; îe) **A pune mâinile sub fălci** A lenevi. **11** (Teh) Element al unui dispozitiv sau al unei mașini, care servește la prinderea unui obiect, a unui material, la sfărâmarea ori la deformarea unui material etc. **12** Fiecare dintre cele două brațe ale piscului, prin care acesta se leagă de osia dinainte a carului Si: *fălcea* (4), (Ban) *fălcuță* (3). **13** (Reg) Fiecare dintre cele două tălpici ale saniei Si: *fălcea* (1), *plasă*, *tălpeț*. **14** (Înv) Fiecare dintre cele două laturi care formează partea dinainte a corpului corabiei.

falbara *sf* vz ***falbala***

falcăție *sf* [At: BOGZA, D. / Pl: *~ii* / E: nct] (Bot) Sulițică (*Dorycnium herbaceum*).

falce *sf* [At: (a.1588), CUV. D. BĂTR. I, 211 / V: ***faclă*** / Pl: *fălci*, (înv) *falci* / E: lat ***falx, -cis***] **1** (Mol) Veche unitate de măsură pentru suprafețe agricole, egală cu circa un hectar și jumătate. **2** (Reg; îf *faclă*) Unitate de lungime egală cu un stânjen sau doi metri.

falcealâcuri *snp* [At: COMAN, GL. / E: nct] (Reg) Lucruri netrainice.

falchedia *sf* [At: DA ms / E: lat ***falcidia***] (Jur; ltî) Falchidion.

falchidion *sn* [At: PRAVILA (1814), 130/1 / V: ***~diu*** / E: ngr ***φαλκίδιον***] (Jur; grî) Partea de avere ce revine unui moștenitor conform legii.

falchidiu *sn* vz ***falchidion***

falciform, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***falciforme***] În formă de coasă.

falconet *sn* [At: BĂLCESCU, M. V. 98 / Pl: *~e* / E: it ***falconetto***] (Înv) Tun de calibru mic, ce folosea ghiulele de cel mult 250 g.

falconidă *sf* [At: DN³ / Pl: *~de* / E: fr ***falconidés***] **1** (Lpl) Familie de păsări falconifome, având ca tip șoimul. **2** Pasăre din familia falconidelor (1).

falconiform *sn* [At: DEX / Pl: *~e* / E: fr ***falconiformes***] **1** (Lpl) Ordin de păsări răpitoare de zi, cu corpul puternic și aripi lungi, cu ciocul gros și încovoiat, care se hrănesc cu pradă vie. **2** Pasăre din ordinul falconiformelor (1).

fald *sn* [At: EMINESCU, P. 204 / V: (înv) ***falt***, (singular refăcut după pl) ***~ur, ~ltur*** *sm* / Pl: *~uri* / E: ucr ***фалд***] Cută formată de o haină largă, o stofă, o pânză etc. care atârnă.

faldur *sm* vz ***fald***

faleitar *sm* vz ***falaitar***

falenă *sf* [At: DA ms / Pl: *~ne* / E: fr ***phalène***, it ***falena***] **1** Specie de fluturi de noapte din familia geometridelor, dăunători plantelor. **2** Fluture din specia falenei (1).

faler *sn* vz ***faleră***

faleră *sf* [At: DN³ / V: ***faler*** *sn* / Pl: *~re* / E: it ***falera***, lat ***phalera***] **1** (Ant) Medalie de aur dată ca premiu soldaților romani, care se purta la gât. **2** (Rar) Ornament care se prinde la gât.

faleri *sm* vz ***faileri***

falern *sns* [At: DEX / E: fr ***falerne***] **1** Vin de calitate superioară obținut odinioară în Campania. **2** Vin din împrejurimile Neapolelui.

falet [At: V. A. URECHIA, ap. TDRG / Pl: *~uri* / E: ns cf *falaitar*] (Înv) **1** *sn* Atelaj de patru cai înhămați la o trăsură (caii din față fiind încălecați de un vizitiu). **2** *snp* (Csnp) Hamuri.

faleză *sf* [At: LTR / Pl: *~ze* / E: fr ***falaise***] **1** Mal înalt și abrupt al unei mări (sau al unui lac). **2** Fâșie de teren special amenajată pentru plimbare de-a lungul unei faleze (1).

falia *vtr* [At: DN³ / P: *~li-a* / Pzi: *~iez* / E: fr ***failler***] **1-2** A (i se) produce o falie (1). **3-4** A (se) disloca.

faliat, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ați, ~e* / E: ***falia*** cf fr *faillé*] (D. relief) Care formează o falie.

falic, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***phallique***] **1-2** Care aparține falusului sau cultului acestuia. **3-4** Referitor la falus sau la cultul acestuia. **5** (Psa; îs) *Stadiu ~* (sau *fază ~ă*) Etapă a dezvoltării sexualității infantile, în timpul căreia pulsiunile se organizează, pentru ambele sexe, în jurul funcției simbolice a falusului.

falie *sf* [At: LTR / Pl: *~ii* / E: fr ***faille***] **1** (Glg) Ruptură apărută în scoarța Pământului în urma mișcărilor tectonice verticale, care desparte două grupuri de straturi Si: *fractură* (4). **2** (Fig) Ruptură.

faliere *sf* [At: DEX / P: *~li-e~* / Pl: *~ri* / E: ***falie***] (Glg) Formare de falii (1) în scoarța Pământului.

faliment *sn* [At: MARCOVICI, D. 238/6 / Pl: *~e*, (înv) *~uri* / E: ger ***Falliment***, it ***fallimento***] **1** Situație de insolvabilitate în care se află un comerciant, un industriaș etc., declarată de o instanță judiciară. **2** (Fig) Eșec total. **3** (Ecn; îe) **A da ~** A nu mai putea face plăți. **4** (Fig; îae) A nu reuși într-o acțiune.

falimenta *vtr* [At: DA ms / Pzi: *~tez* / E: ***faliment***] **1-2** A da faliment (3-4).

falimentar, ~ă [At: CONTEMP., S. II, 1948, nr. 112, 2/4 / Pl: *~i, ~e* / E: ***faliment*** + *-ar*] **1** (D. o întreprindere comercială, industrială etc.) Care se află în stare de faliment Si: *insolvabil*. **2** (Fig) Care se află într-o situație dezastruasă.

falimentare *sf* [At: MDA ms / Pl: *~tări* / E: ***falimenta***] **1** Împingere la faliment (1) a unei întreprinderi comerciale, industriale etc. **2** (Fig) Determinare a eșecului unei acțiuni.

falimentat, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***falimenta***] **1** Care a fost adus la faliment (1). **2** (Fig) Care a fost făcut să eșueze.

falincă *sf* vz ***fălincă***

falisc *sn* [At: DN³ / Pl: *~uri* / E: lat ***phalisc(um metrum)***] Picior de vers antic format din trei dactili și un iamb.

falit, ~ă *smf, a* [At: MACEDONSKI, O. I, 45 / Pl: *~iți, ~e* / E: it ***fallito***] **1-2** (Persoană) care se află în stare de faliment. **3-4** (Fig) (Persoană) care a eșuat în acțiunile sale. **5-6** (Fam; dep) (Om) lipsit de importanță.

fall-out *sns* [At: DN³ / P: *fol-aut* / E: eg ***fall-out***] (Fiz) Cădere pe suprafața Pământului a unor pulberi radioactive acumulate în atmosferă în urma exploziilor nucleare.

falnic, ~ă *a* [At: DOSOFTEI, PS. 53 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***fală*** + *-nic*] **1-2** *av, a* (În mod) glorios. **3** *a* Care impune prin proporții Si: *grandios*, *impunător*, *măreț*. **4** *a* Care se impune prin ținută, aspect Si: *mândru*, *semeț*. **5** *a* (Îvp) Trufaș. **6** *a* (Înv; prt) Lăudăros. **7** *a* Renumit.

falocentric, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***phallocentrique***] **1** Referitor la falocentrism. **2** Care denotă falocentrism.

falocentrism *sns* [At: MDA ms / E: fr ***phallocentrisme***] Sistem de gândire în care falusul și simbolistica lui constituie valoarea semnificativă fundamentală.

falocrat, ~ă *a, smf* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***phallocrate***] (Care este) adept al falocrației (2).

falocratic, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***phallocratique***] **1-2** Referitor la falocrație (1-2). **3-4** Specific falocrației (1-2).

falocrație *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ii* / E: fr ***phallocratie***] **1** Dominare a bărbaților și a simbolisticii masculine asupra femeilor. **2** Ideologie care justifică falocrația (1).

falon *sn* vz ***felon***

fals, ~ă [At: MAIORESCU, CR. I, 279 / V: (înv) ***falș, falșă*** (S și: *falșe*) / Pl: *~lși, ~e* a, *~uri* sn / E: it ***falso***, lat ***falsus***] **1** *a* Care este contrar adevărului, realității Si: *neadevărat*. **2** *a* Care este contrar exactității Si: *eronat*, *greșit*, *incorect*, *inexact*. **3** *a* (D. judecăți, argumentații etc.) Neîntemeiat. **4** *a* (D. afirmații, mărturii etc.) Care denaturează adevărul pentru a înșela Si: *mincinos*, (pop) *strâmb*. **5** *a* Care nu este autentic Si: *contrafăcut*, *falsificat²* (1). **6** *a* Care nu este natural Si: *artificial* (3). **7** *a*

A cărui aparență este înșelătoare. **8** *a* Care nu este justificat, în anumite condiții. **9** *a* Care prezintă o anumită asemănare cu obiectul desemnat, fără a avea caracteristicile esențiale ale acestuia. **10-11** *a* (Îs) *Ușă* (sau *fereastră*) *~ă* Ușă (sau fereastră) aparentă, care nu poate fi folosită, fiind concepută doar pentru simetrie. **12** *a* (Atm; îs) *Coaste ~e* Primele trei coaste din cele cinci care nu sunt articulate direct de stern. **13** *a* (Med; îs) *Membrane ~e* Membrane care se formează în gât la difterie. **14** *a* (D. oameni și manifestările lor) Ipocrit. **15** *a* (D. sunete, voce etc.) Care nu este conform exigențelor armoniei muzicale Si: *distonant*. **16** *a* (Înv; îs) *Vers ~* Vers care nu respectă măsura sau ritmul. **17** *a* Care deviază de la direcția sau destinația normală, dorită. **18** *sn* (Jur) Infracțiune săvârșită prin alterarea adevărului într-un act scris, prin adaosuri sau ștersături, prin imitarea semnăturii, denaturarea conținutului, substituire de persoane etc. **19** *sn* Document falsificat. **20** *sn* (Jur; îe) **A se înscrie în ~** A ataca un act în fața justiției ca neautentic. **21** *sn* (Îae) A contesta formal valabilitatea unei declarații. **22** *sn* Obiect de artă contrafăcut Si: *copie*[1] (2), *imitație*. **23** *av* În mod greșit. **24** *av* Nefiresc. **25** *av* În mod ipocrit. **26** *av* (Muz) În mod distonant.

falsar *sm* [At: ODOBESCU, S. I, 393 / Pl: *~i* / E: lat ***falsarius*** cf fr *faussaire*] (Nob) Falsificator.

falset *sn* [At: CARAGIALE, N. S. 100 / Pl: *~e* / E: it ***falsetto***] **1-2** Sunet (sau șir de sunete) din registrul acut al vocii, produs prin vibrarea părții superioare a coardelor vocale. **3** Execuție în falset (1) a unei bucăți muzicale.

falsifica *vt* [At: MAIORESCU, CR. II, 245 / V: (pop) ***~lși~*** / Pzi: *falsific* / E: fr ***falsifier***, lat ***falsificare***] **1** A confecționa un lucru asemănător cu altul, cu scopul de a înșela Si: *a contraface, a plăsmui*. **2** (Jur; spc) A comite un fals (**18**). **3** A prezenta altfel decât este în realitate Si: *a altera* (9), *a deforma, a denatura*.

falsificare *sf* [At: IORGA, L. I, 548 / V: (pop) ***~lși~*** / Pl: *~cări* / E: ***falsifica***] **1** Contrafacere. **2** (Jur) Comitere de fals (**18**) Si: *falsificație* (2). **3** Denaturare a adevărului Si: *falsificație* (3).

falsificat[1] *sns* [At: MDA ms / E: ***falsifica***] (Nob) **1-3** Falsificare (**1-3**).

falsificat[2], ***~ă*** [At: EMINESCU, I. V, 7 / V: (pop) ***~lși~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***falsifica***] **1** *a* Imitat astfel încât să pară autentic, cu scopul de a înșela. **2** *sn* (Îvr) Obiect a cărui substanță a fost denaturată.

falsificator, ~oare *smf* [At: DA ms / V: (pop) ***~lși~*** / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***falsificateur***] Persoană care comite un fals (**18**).

falsificație *sf* [At: DA ms / V: (pop) ***~lși~, ~iune, ~lșificațiune*** / E: fr ***falsification***, it ***falsificazione***] (Înv) **1-3** Falsificare (**1-3**).

falsificațiune *sf* vz ***falsificație***

falsitate *sf* [At: MAIORESCU, CR. I, 285 / V: (pop) ***~lși~*** / Pl: *~tăți* / E: it ***falsita***, lat ***falsitas, -atis***] **1** Neconcordanță cu adevărul, cu realitatea. **2** Inexactitate. **3** Lipsă de fundament în argumentare. **4** Inautenticitate. **5** Lipsă de naturalețe. **6** Ipocrizie.

falș, ~ă *a, av, sn* vz ***fals***

falșifica *vt* vz ***falsifica***

falșificare *sf* vz ***falsificare***

falșificator, ~oare *smf* vz ***falsificator***

falșificație *sf* vz ***falsificație***

falșificațiune *sf* vz ***falsificație***

falșitate *sf* vz ***falsitate***

falt *sn* vz ***fald***

faltăne *snp* [At: COMAN, GL. / V: ***~tne*** / E: ger ***Falten***] (Reg) Pliuri.

faltne *snp* vz ***faltăne***

faltur *sm* vz ***fald***

falț *sn* [At: I. IONESCU, M. 702 / V: (reg) ***fanț*** / Pl: *~uri* / E: ger ***Falz***(eisen)] **1** Cuțit cu care tăbăcarii curăță pielea de carne. **2** (Lpl) Bucăți mici de piele ce rezultă la prelucrarea pieilor la mașina de fălțuit. **3** Clește special pentru tragerea pe calapod a fețelor de încălțăminte. **4** Tăietură făcută pe marginea unei scânduri, țigle etc. ce permite îmbinarea cu altă scândură, țiglă etc. prelucrată corespunzător. **5** Îndoitură a marginii unei foi de tablă care permite îmbinarea cu altă tablă. **6-7** (Pex) Îmbinare prin falț (**4-5**). **8** Mașină pentru strâns muchia fălțuită la burlanele de tablă. **9** (Pgr) Fâșie de pânză sau de hârtie rezistentă de care se lipesc planșele într-un volum.

falun *sn* [At: DEX / Pl: *~e* / E: fr ***falun***] (Glg) Depozit necimentat format din resturi de cochilii.

falus *sn* [At: DN[3] / Pl: *~uri* / E: fr, lat ***phallus***] **1** (Ant) Reprezentare a organului sexual masculin erect, simbol al fecundității și al fertilității naturii. **2** Penis în erecție. **3** (Psa) Organ sexual masculin, considerat simbol al diferenței dintre sexe.

falx *sn* [At: MDENC / Pl: *~uri* / E: lat ***falx***] (Înv) Sabie scurtă, specifică dacilor.

famat, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~ați, ~e* / E: fr (mal) ***famé***] (Îs) *Rău ~* Cu o reputație proastă Si: (pfm) *deocheat*.

famă *sf* vz ***faimă***

famelic, ~ă *a* [At: CAMIL PETRESCU, P. V. 1 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***famélique***, lat ***famelicus***] (Liv) Înfometat.

famelie *sf* vz ***familie***

famen *sm* [At: (a. 1574) TETRAEV. 233 / Pl: *~i* / E: refăcut din ***fameni*** (pl *fămân* înv „bărbat castrat" < lat ***feminus**)] **1** (Înv) Bărbat castrat Si: *scopit*, (înv) *scopeț*. **2** (Spc) Eunuc. **3** (Fig) Bărbat decăzut moral. **4** (Îdt) Hermafrodit.

famenian [At: DN[3] / P: *~ni-an* / E: fr ***famennien***] (Glg) **1** *sn* Ultimul etaj al devonianului superior. **2** *a* Care aparține famenianului (1). **3** *a* Referitor la famenian (**1**).

famfară *sf* vz ***fanfară***

famfaron, ~oană *smf* vz ***fanfaron***

famfaronadă *sf* vz ***fanfaronadă***

familial, ~ă *a* [At: CĂLINESCU, E. O. II, 78 / P: *~li-al* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***familial***] **1-4** Care aparține familiei (**1-3, 7**). **5-8** Referitor la familie (**1-3, 7**). **9-12** Destinat familiei (**1-3, 7**).

familiant, ~ă *smf* [At: CHEST. II, 2/227 / P: *~i-ant* / Pl: *~nți, ~e* / E: ***familie*** + *-ant*] (Reg) Familier.

familiar, ~ă *a* [At: MARCOVICI, D. 108/28 / V: (înv) ***~ier*** / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***familier***, lat ***familiaris***] **1** (D. exprimare, limbaj, stil) Care este folosit în (sau apropiat de) vorbirea obișnuită Si: *nepretențios, simplu*. **2** (D. atitudini comportări etc., pex d. oameni) Simplu și prietenos Si: *neafectat, neconvențional*. **3** (Pex) Lipsit de respect. **4** Care este binecunoscut cuiva.

familiarism *sf* [At: CONTEMP., S. II, 1950, nr 185, 4/5 / P: *~li-a~* / Pl: *~e* / E: ***familiar*** + *-ism*] Atitudine de intimitate exagerată între membrii unui colectiv Si: *familiaritate* (2).

familiaritate *sf* [At: NEGRUZZI, S. I, 37 / P: *~li-a~* / Pl: *~tăți* / E: ***familiarité***, lat ***familiaritas, -atis***] **1** Purtare simplă și prietenoasă. **2** Familiarism. **3** (Lpl) Gesturi, cuvinte care sunt îngăduite numai între prieteni foarte apropiați. **4** Cunoaștere a aspectelor caracteristice ale unei probleme.

familiariza *vt* [At: ODOBESCU, S. I, 261 / P: *~li-a~* / Pzi: *~zez* / E: fr ***familiariser***] **1-2** A (se) obișnui cu ceva sau cu cineva printr-un contact mai îndelungat.

familiarizare *sf* [At: MAIORESCU, CR. II, 369 / P: *~li-a~* / Pl: *~zări* / E: ***familiariza***] Acomodare cu ceva sau cu cineva printr-un contact mai îndelungat Si: (rar) *familiarizat*[1].

familiarizat[1] *sns* [At: MDA ms / P: *~li-a~* / E: ***familiariza***] (Rar) Familiarizare.

familiarizat[2], ***~ă*** *a* [At: IORGA, L. I, 30 / P: *~li-a~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***familiariza***] Obișnuit cu ceva sau cineva.

familie *sf* [At: PRAVILA (1814), 143/16 / V: (reg) ***făm~***, (înv) ***~mel~*** / Pl: *~ii* / E: lat ***familia***, it ***famiglia*** (cu unele sensuri ale fr *famille*)] **1** Totalitate a persoanelor unite prin legături de sânge sau prin alianță. **2** Soțul, soția și copiii lor. **3** (Pop; prc) Soția și copiii cuiva. **4** (Îs) *~ mare* (sau *grea*) Casă cu mulți copii. **5** (Îs) *Aer de ~* Fizionomie caracteristică unui grup de persoane înrudite prin sânge. **6** (Jur; îs) *Consiliu de ~* Consiliu instituit de autoritățile judecătorești pentru a apăra interesele minorilor. **7** Totalitate a persoanelor care se trag dintr-un strămoș comun Si: *casă*

(43), *descendență, neam*. **8** (Îs) *Om* (sau *fată, băiat*) *de ~ (bună)* Persoană aparținând unei familii (7) de calitate sau bine situate social. **9** (Îvp; lpl) Boieri. **10** Dinastie. **11** (În Roma antică) Totalitate a persoanelor din aceeași casă, aflate sub autoritatea lui „pater familias", căruia îi revenea responsabilitatea juridică asupra lor. **12** Grup de mai multe ființe, cu origine comună. **13** (Îs) *~ de albine* Totalitate a albinelor dintr-un stup (matcă, albine lucrătoare și trântori). **14** (Fig) Grup mare de oameni, de popoare etc. cu interese și idealuri comune. **15** (Bot; Zlg) Categorie sistematică inferioară ordinului, ce cuprinde genuri de organisme cu caractere comune. **16** (Lin; îs) *~ de cuvinte* Grup de cuvinte, derivate și compuse, formate de la același cuvânt de bază. **17** (Lin; îs) *~ de limbi* Grup de limbi care provin dintr-o limbă comună inițială. **18** (Fiz; îs) *~ radioactivă* Ansamblu format dintr-un element radioactiv inițial și toate elementele rezultate din acesta prin dezintegrări succesive. **19** (Mat) Mulțime de drepte, curbe sau suprafețe ale căror ecuații se deosebesc doar prin valoarea unor parametri.

familier[1] *sm* [At: CHEST. II, 2/314a / P: *~li-er* / Pl: *~i* / E: ***familie*** + *-er*] (Reg) Membru al unei familii (1) Si: *familiant, familist* (2).

familier[2], ~ă *a* vz ***familiar***

familieș *sm* [At: PAȘCA, GL / P: *~li-eș* / Pl: *~i* / E: ***familie*** + *-eș*] (Reg) Om bătrân îngrijit până la moarte de o familie (2), în schimbul averii lui.

familion *sn* [At: BULL. LING. XV, 11 / P: *~li-on* / E: ns cf it *famiglione*] (Fam) **1-2** (Șdp) Familie (mare). **3** (Gmț) Familie reunită.

familist, ~ă *smf* [At: CARAGIALE, T. II, 6 / V: (înv) ***~stru*** / Pl: *~iști* / E: ***familie*** + *-ist*] **1** Persoană căsătorită (cu copii). **2** (Reg) Familier[1].

familistru *sm* vz ***familist***

famos *a* vz ***faimos***

famoz *a* vz ***faimos***

fan[1] *sn* [At: PRAVILA (1652), ap. TDRG / Pl: *~uri* / E: ngr **φανός**] (Îvr) Cutia de sticlă a felinarului.

fan[2] *sm* [At: DN[3] / Pl: *~i* / E: fr, eg ***fan***] Admirator pasionat al unei vedete, al unei formații artistice sau sportive etc.

fana *vr* [At: KLOPȘTOCK, F. 252 / Pzi: *~nez* / E: fr ***faner***] **1** (D. flori și fructe) A se ofili. **2** (Fig; d. oameni) A-și pierde culoarea și prospețimea feței.

fanal *sn* [At: ALEXANDRESCU, M. 22 / Pl: *~e* / E: fr ***fanal***] (Înv) Felinar mare.

fanar *sn* [At: N. COSTIN, ap. LET. I, A. 22/14 / V: ***fân~, fânariu*** / Pl: *~e* / E: ngr **φανάρι**] **1** (Înv) Felinar (1). **2** (Înv; imp) Far (2). **3** (Reg) Partea interioară a fusului morii de vânt, fixată într-una din pietrele acesteia Si: *crâng* (32), *prâsnel*. **4** (Reg) Fereastră în acoperiș, pentru luminarea sau aerisirea podului Si: *bageac[1]*.

fanaragiu[1] *a* [At: ALECSANDRI, T. 138 / Pl: *~ii* / E: ***Fanar*** + *-agiu*] (Îvr; dep) Fanariot.

fanaragiu[2] *sm* [At: (a. 1776) URICARIUL XIX, 328 / V: ***fân~*** / Pl: *~ii* / E: tc ***fenar i***] **1** (Înv) Lampagiu. **2** (Reg) Om de nimic.

fanare *sf* [At: MDA ms / Pl: *~nări* / E: ***fana***] **1** Ofilire a florilor și a fructelor. **2** Pierdere a prospețimii tenului.

fanariot [At: NEGRUZZI, S. I, 241 / P: *~ri-ot* / Pl: *~oți* / E: ngr **φαναριώτης**] **1** *sm* Grec din păturile înstărite care locuiau în cartierul Fanar din Constantinopol. **2-4** *sm* (Spc) Demnitar al Porții Otomane ori dregător sau domn în țările românești care provenea dintre fanarioți (1). **5** (Îs) *Epoca fanarioților* Perioadă din istoria României cuprinsă între 1711 și 1821. **6-9** *a* Care aparține fanarioților (1-4) Si: *fanariotic* (1-4), (înv) *fanarioticesc* (1-4). **10-13** *a* Referitor la fanarioți (1-4) Si: *fanariotic* (5-8), (înv) *fanarioticesc* (5-8). **14-17** *a* Caracteristic fanarioților (1-4) Si: *fanariotic* (9-12), (înv) *fanarioticesc* (9-12). **18** *a* (Prt) Corupt (6).

fanariotic, ~ă [At: DA / P: *~ri-o~* / Pl: *~ici* / E: ***fanariot*** + *-ic*] **1-12** Fanariot (6-17).

fanarioticesc, ~ească *a* [At: ZILOT, CRON. 68 / P: *~ri-o~* / E: ***fanariot*** + *-icesc*] (Înv) **1-12** Fanariotic (6-17).

fanariotism *sn* [At: IBRĂILEANU, SP. CR. 180 / P: *~ri-o~* / Pl: *~e* / E: ***fanariot*** + *-ism*] **1** Sistemul de stăpânire al domnitorilor fanarioți. **2** (Fig) Ipocrizie.

fanariotiza *vtf* [At: DA ms / P: *~ri-o~* / Pzi: *~zez* / E: ***fanariot*** + *-iza*] A face să adopte obiceiurile, limba, cultura grecească (din epoca fanarioților).

fanariotizare *sf* [At: MDA ms / P: *~ri-o~* / Pl: *~zări* / E: ***fanariotiza***] Adoptare a obiceiurilor, a limbii, a culturii grecești (din epoca fanarioților).

fanariotizat, ~ă *a* [At: ODOBESCU, S. III, 452 / P: *~ri-o~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***fanariotiza***] Care și-a însușit obiceiurile, limba, cultura grecească (din epoca fanarioților).

fanat, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~ați, ~e* / E: ***fana***] **1** (D. flori și fructe) Ofilit[2]. **2** (Fig; d. oameni) Care și-a pierdut culoarea și prospețimea feței.

fanatic, ~ă [At: MARCOVICI, D. 400/17 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***fanatique***, lat ***fanaticus***] **1-2** *smf, a* (Om) dominat de fanatism. **3** *a* (D. manifestările oamenilor) Care exprimă fanatism Si: (înv) *fanaticesc*.

fanaticesc, ~ească *a* [At: CONACHI, P. 303 / Pl: *~ești* / E: ***fanatic*** + *-esc*] (Înv) Fanatic (3).

fanatism *sn* [At: NEGRUZZI, S. I, 255 / Pl: *~e* / E: fr ***fanatisme***] Atașament pătimaș pentru o convingere, o persoană etc., dublat de o totală intoleranță față de convingerile altora.

fanatiza [At: IORGA, L. II, 5 / Pzi: *~zez* / E: fr ***fanatiser***] **1** *vtf* A face pe cineva să devină fanatic. **2** *vr* A deveni fanatic.

fanatizare *sf* [At: DA ms / Pl: *~zări* / E: ***fanatiza***] Aducere a cuiva în starea de fanatism.

fanatizat, ~ă *a* [At: CARAGIALE, N. S. 90 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***fanatiza***] Adus în starea de fanatism.

fanc *sn* [At: KLEIN, D. 149 / Pl: *~uri* / E: ger ***Pfannkuchen***] (Îrg) Pancovă.

fanchiu *sn* [At: BORZA, D. / Pl: *~e* / E: nct] (Bot; reg) Iederă (*Hedera helix*).

fanda *vi* [At: DA ms / Pzi: *~dez* / E: fr ***fendre***] (Spt) A face un pas mare înainte, lateral, oblic sau înapoi, îndoind unul dintre picioare de la genunchi și ținând celălalt picior perfect întins, cu toată talpa pe pământ, astfel încât centrul de greutate al corpului să se afle pe direcția deplasării efectuate.

fandacsie *sf* vz ***fandasie***

fandango *sn* [At: DEX / Pl: *~uri* / E: fr, sp ***fandango***] **1** Vechi dans spaniol cu ritm vioi, în măsura 3/4, cu acompaniament de chitară și de castaniete. **2** Melodie după care se execută fandango (1).

fandare *sf* [At: CAMIL PETRESCU, T. II, 32 / Pl: *~dări* / E: ***fanda***] Executare a unui pas mare, înainte, lateral, oblic sau înapoi, îndoind unul dintre picioare de la genunchi și ținând celălalt picior perfect întins, cu toată talpa pe pământ, astfel încât centrul de greutate al corpului să se afle pe direcția deplasării efectuate.

fandasie *sf* [At: MINEIUL (1776), 52 2/1 / V: (imp) ***~acsie*** (S și: *~axie*) / Pl: *~ii* / E: ngr **φανδαξιε**] (Înv) Fantezie (1).

fandasios, ~oasă *sm* [At: ISPIRESCU, ap.TDRG / P: *~si-os* / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***fandasie*** + *-os*] (Rar) Înfumurat.

fandoseală *sf* [At: BARCIANU / Pl: *~eli* / E: ***fandosi*** + *-eală*] **1** (Înv) Înfumurare. **2** (Fam) Atitudine afectată, plină de pretenții Si: *fandosire* (2), *fasoane* (4), *fasoleală, fasolire, mofturi, sclifoseală*, (rar) *fandosit[1]* (2), *fasolit[1]*.

fandosi *vr* [At: PANN, E. III, 77/1 / V: (înv) ***fândăsi*** / Pzi: *~sesc* / E: ngr **φανδάζομε** (aor. **φανδάσυ**)] **1** (Înv) A-și da aere. **2** (Fam) A avea o comportare afectată, plină de pretenții Si: *a se fasoli, a se izmeni*.

fandosire *sf* [At: DEX / Pl: *~ri* / E: ***fandosi***] **1-2** Fandoseală (1-2).

fandosit[1] *sns* [At: MDA ms / E: ***fandosi***] (Rar) **1-2** Fandoseală (1-2).

fandosit[2], ~ă *smf, a* [At: PAS, Z. II, 204 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***fandosi***] (Fam) **1-2** (Persoană) care are o comportare afectată, plină de pretenții Si: *fasolit[2]* (1-2), *izmenit[2]* (1-2), *sclifosit[2]* (1-2).

fanere *sfp* [At: DN[3] / E: fr ***phanères***] (Atm) Anexe ale pielii care protejază organismul (părul, unghiile etc.).

fanerit *sn* [At: DEX² / Pl: *~e* / E: eg ***phanerite***] Material din foi de lemn impregnate cu bachelită și presate, folosit la confecționarea carcaselor de aparate electrotehnice Si: *lignofoliu*.

fanero- [At: DN³ / E: fr ***phanéro-***] Element prim de compunere savantă cu semnificația „vizibil".

fanerofite *sfp* [At: DN³ / E: fr ***phanérophytes***] Nume dat plantelor lemnoase (arbori și arbuști).

fanerogamă [At: DA / Pl: *~me* / E: fr ***phanérogame***] **1** *afp* Grup de plante cu flori care se înmulțesc prin semințe. **2-3** *sf, a* (Plantă) care face parte din grupul fanerogamelor **(1)**.

fanfară *sf* [At: ALECSANDRI, P. II, 337 / V: ***famf~*** / Pl: *~re* / E: fr ***fanfare***] **1** (Înv) Compoziție muzicală executată cu instrumente de suflat. **2** (Rar) Instrument de suflat din alamă. **3** Ansamblu muzical (militar) în care se cântă la instrumente de suflat și de percuție. **4** (Cng) Arie executată la corn.

fanfaron, ~oană *smf, a* [At: ALEXANDRESCU, M. 270 / V: ***famf~*** / Pl: *~i, ~oane* / E: fr ***fanfaron***] **1-2** (Persoană) care se laudă cu calități închipuite.

fanfarona *vr* [At: SCL I, 76 / Pzi: *~nez* / E: ***fanfaron***] (Înv) A se manifesta ca un fanfaron.

fanfaronadă *sf* [At: ALEXANDRESCU, M. 5 / V: ***famf~*** / Pl: *~de* / E: fr ***fanfaronnade***] Laudă de sine zgomotoasă și exagerată pentru calități închipuite.

fanfaronic, ~ă [At: NEGRUZZI, S. I, 39 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***fanfaron*** + *ic*] (Îvr) De fanfaron **(1)**.

fango *sn* [At: DN³ / Pl: *~uri* / E: it ***fango***] (Glg) Nămol mineral vulcanic sau vegetal-mineral.

fangoterapie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***fangothérapie***] (Med) Tratament cu nămoluri naturale.

fanină *sf* vz ***făină***

fanion *sn* [At: PĂTRĂȘCANU, S. A. 278 / P: *~ni-on* / Pl: *~oane* / E: fr ***fanion***] Stegulet pentru semnalizări (în armată, în sport etc.).

fanon *sn* [At: DA ms / Pl: *~oane* / E: fr ***fanon***] **1** Fiecare dintre lamele cornoase de pe maxilarul superior al balenelor. **2** (La bovine și unele rase de ovine) Îndoitură a pielii în partea de jos a gâtului Si: *salbă*.

fanotron *sn* [At: DN³ / Pl: *~oane* / E: fr ***phanotron***] Gazotron.

fansolă *sf* vz ***fasole***

fansulă *sf* vz ***fasole***

fansule *sn* vz ***fasole***

fantaisie *sn* vz ***fantezie***

fantasc, ~ă *a* [At: MIREA, C. I. 177 / Pl: *~ași, ~e* / E: fr ***fantasque***] (Liv) **1** Extravagant. **2** Care se lasă condus de inspirația de moment Si: *imprevizibil*.

fantasie *sf* vz ***fantezie***

fantasin *sm* [At: DN³ Pl: *~i* / E: fr ***fantassin***] (Frr) Infanterist.

fantasmagoric, ~ă [At: ALEXANDRESCU, M. 213 / P: (înv) *~azm~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***fantasmagorique***] **1-5** *a* Care are aspectul unei fantasmagorii **(1-5)**. **6-10** *a* Care se referă la fantasmagorie **(1-5)**. **11** *sn* (Rar) Fantasmagorie **(1)**.

fantasmagorie *sf* [At: NEGRUZZI, S. I, 54 / Pl: *~ii* / E: fr ***fantasmagorie***] **1** (Înv) Producere în întuneric de imagini luminoase care generează iluzii optice. **2** Vedenie. **3** Succesiune de idei, teorii etc. lipsite de suport real. **4** (Nob) Succesiune de extravaganțe sau de bizarerii. **5** Aberație **(4)**.

fantasmatic, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***fantasmatique***] (Liv) **1-3** De fantasmă **(1-3)**. **4-6** Referitor la fantasmă **(1-3)**.

fantasmă *sf* [At: ALECSANDRI, P. I, 51 / Pl: *~me* / E: ngr ***φάντασμα***] **1** Fantomă **(1)**. **2** (Fig) Imagine ireală. **3** Produs al imaginației, fără corespondent în realitate Si: *fantezie* **(2)**, *himeră, iluzie*.

fantast, ~ă *smf, a* [At: NEGRUZZI, S. V. 241 / Pl: *~ași, ~e* / E: ger ***Phantast***] (Liv) **1-2** (Om) dominat de idei extravagante sau nerealizabile Si: *visător, vizionar*.

fantastic [At: M. COSTIN, O. 186 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***fantastique***, lat ***fantasticus***] **1** *a* (Înv; d. oameni) Care se manifestă prin fapte sau idei bizare. **2** *a* (Înv; imp) Care aiurează **(1)**. **3** *a* Care nu există în realitate Si: *fabulos* **(3)**, *ireal*. **4** *sn* Formă artistică și literară care preia și prelucrează elementele tradiționale de supranatural și care pune în evidență irupерea iraționalului în viața individuală sau colectivă. **5** *a* (D. artă, literatură) Care utilizează fantasticul **(4)** ca mod de expresie. **6** *a* (D. fenomene, întâmplări etc.) Care pare o plăsmuire a imaginației. **7-8** *a, av* (Pex) Extraordinar.

fantasticitate *sf* [At: DN³ / Pl: *~tăți* / E: ***fantastic*** + *-itate*] (Rar) Caracter fantastic **(3)**.

fantaza *vi* [At: DN³ / Pzi: *~zez* / E: ***fantezie***] (Liv) **1** A plăsmui fantasme **(3)**. **2** A spune lucruri ireale, imaginate.

fantazare *sf* [At: DEX² / Pl: *~zări* / E: ***fantaza***] (Liv) **1** Plăsmuire de fantasme **(3)**. **2** Afirmare a unor lucruri ireale, imaginate.

fantazat¹ *sns* [At: MDA ms / E: ***fantaza***] (Rar) **1-2** Fantazare **(1-2)**.

fantazat², ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***fantaza***] (Rar) Imaginat.

fantazie *sf* vz ***fantezie***

fantaxi [At: ALECSANDRI, T. II, 75 / S și: *~acsi* / Pzi: *~xesc* / E: ngr ***φαντάζομαι*** (aor ***φάνταξα***)] (Înv) **1** *vi* A se fuduli **(2)**. **2** *vt* A-și satisface toate capriciile.

fantazist, ~ă *a* vz ***fantezist***

fantă *sf* [At: MARIAN–ȚIȚEICA, F. II. 67 / V: ***fen~*** / Pl: *~te* / E: fr ***fente***] **1-2** (Teh) Deschidere sau crăpătură îngustă. **3** (Îf *fentă*) Tăietură practicată perpendicular într-un obiect de îmbrăcăminte.

fante *sm* [At: ALECSANDRI, T. 403 / Pl: *fanți* / E: it ***fante***] **1** (Fam; prt) Bărbat (tânăr) afemeiat. **2** (Fam; prt) Filfizon. **3** (La cărțile de joc) Valet.

fanterie *sf* vz ***infanterie***

fantesie *sf* vz ***fantezie***

fantezie *sf* [At: CANTEMIR, I. I. I, 60 / V: (rar) ***~taisie, ~tasie, ~tazie, ~esie*** / Pl: *~ii* / E: fr ***fantaisie***] **1** Facultate umană de a crea noi reprezentări mentale pe baza percepțiilor, a ideilor și a reprezentărilor anterioare Si: *imaginație*. **2** (Pex) Reprezentare mentală produsă de fantezie **(1)** Si: *fantasmă* **(3)**, *himeră, reverie, vis*. **3** (Spc) Imaginație specifică unui creator Si: *creativitate*. **4** (Înv; îs) *Articole de* ~ Obiecte decorative (fără valoare). **5** Produs al imaginației Si: *născocire, plăsmuire*. **6** Capriciu **(1)**. **7** Creație care iese din tiparele obișnuite. **8** Compoziție muzicală instrumentală de formă liberă, cu elemente de virtuozitate și improvizație. **9** (Înv) Paradă militară cu demonstrații.

fantezism *sn* [At: CONTEMP., S. II. 1948, nr. 113, 10/2 / Pl: *~e* / E: ***fantezie*** + *-ism*] (Rar) **1** Înclinație de a se lăsa condus de fantezie **(1)**. **2-3** (Lpl) Fantezii **(5-6)**. **4** Orientare a poeziei și a prozei la începutul sec. XX, caracterizată prin eleganța stilului și ineditul tropilor.

fantezist, ~ă *a* [At: GHEREA, ST. CR. III, 237 / V: (înv) ***~taz~*** / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***fantaisiste***] **1** Care nu are nimic comun cu realitatea. **2** (D. oameni) Care este (sau se lasă) dominat de idei fantastice, ireale sau nerealizabile. **3** (D. afirmații, declarații etc.) Lipsit de credibilitate. **4** (D. teorii, ipoteze, argumentații) Lipsit de fundament.

fantom *sn* vz ***fantomă***

fantomatic, ~ă *a, av* [At: PAS, Z. I. 43 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***fantomatique***] **1** Ca o fantomă **(1)**. **2** (Fig) Care nu există în realitate.

fantomă *sf* [At: NEGRUZZI, S. II, 60 / V: (înv) ***fantom*** *sn* (Pl: *~oame, ~muri*) / Pl: *~me* / E: fr ***fantôme***] **1** Apariție imaterială a unei persoane defuncte Si: *arătare* **(27)**, *fantasmă* **(1)**, *nălucă, stafie, strigoi*. **2** (Fig) Ceea ce are o existență incertă sau imaterială. **3** (Fig; prt) Ființă reală cu înfățișare de fantomă **(1)**. **4** (Fig) Idee sau sentiment obsesiv. **5** (Șîs *~mele trecutului*) Amintire obsedantă. **6** (Fig) Persoană sau lucru care nu este decât în aparență ceea ce ar trebui să fie. **7** (Îs) *Guvern* ~ Guvern lipsit de putere reală sau care nu-și exercită prerogativele. **8** (Înv) Manechin de piele reprezentând o femeie gravidă, asupra căruia studenții în medicină făceau studii de obstetrică. **9** (Înv; îs) *Făt* ~ Păpușă de pânză în chip de făt, utilizat de studenții la medicină la exercițiile de mânuire a forcepsului. **10** (Med)

Membru ~ Membru amputat pe care subiectul continuă să-l perceapă ca și cum l-ar avea încă, traducând persistența conștiinței integrității corpului.

fantoșă *sf* [At: IORGA, L. II, 506 / Pl: *~șe* / E: fr ***fantoche***] (Liv) Marionetă.

fanț *sn* vz ***falț***

fanum *sn* [At: DN³ / Pl: *~uri* / E: lat ***fanum***] (În Roma antică) **1-2** Teren sau edificiu consacrat cultului unui zeu.

fapnic *sm* vz ***faptnic***

fapnică *sf* vz ***faptnic***

fapt¹ *sn* [At: PALIA (1581), ap. CP 205 / Pl: *~e*, (înv)*~uri*, (pop **23**, reg **26-28**) *fapți* sm / E: ml ***factum***] **1** (Înv) Creare (1). **2** (Înv) Realizare. **3** (Înv) Îndeplinire. **4** (Înv) Construire. **5** Faptă (1). **6** (Îvp; îe) **A (se) da în ~** A (se) declara vinovat. **7** (Îvp; îe) **A prinde în ~** A prinde în flagrant delict. **8** (Îae) A prinde pe cineva săvârșind un adulter. **9** (Îs) *~ împlinit* Situație iremediabilă sau inatacabilă. **10** (Înv) Faptă bună. **11** Lucru petrecut în realitate Si: *eveniment*. **12** (În ziare; îs) *~(ul) divers* Rubrică în care se povestesc, pe scurt, întâmplări (mai mult sau mai puțin) deosebite. **13** (Jur) Orice eveniment susceptibil să aibă consecințe juridice. **14** Ceea ce există în realitate și este observabil Si: *fenomen* (**3**). **15-16** (Îljv) **De** (sau **în**) **~** (sau, înv, **cu ~ul** îoc „cu numele") (Care e) în realitate. **17** (Îe) **~ e că...** Nu e mai puțin adevărat că... **18** (Îae) Adevărul e că... **19** (Îae) În orice caz... **20** (Pop; în legătură cu unele momente ale zilei; urmat de determinări în genitiv sau introduse prin pp „de") Început *Faptul zilei. În fapt de seară.* **21** (Pop) Farmec (**2**). **22** (Îvp; în superstiții) Boală de stomac și de ficat provocată prin fapt (**21**). **23** (Ent; pop) Larva strigăi (*Acherontia atropos*). **24** (Pop; în superstiții) Vierme descântat, trimis de o vrăjitoare să facă rău cuiva. **25** (Mpp; reg; șîs ~ *de vânt*) Scarlatină. **26** (Bot; reg; șîc **~ mânănțăl**, **iarba ~ului**) Feciorică (*Herniaria glabra*). **27** (Bot; Buc) Trifoiaș (*Trifolium campestre*). **28** (Bot; reg; îc) **~(ul)-mare** Ștevie (*Astrantia major*).

fapt², ***~ă*** *a* [At: CUV, D. BĂTR. II, 53 / Pl: nct / E: ***face***] (Înv) Făcut².

faptă *sf* [At: COD. VOR. 115 / Pl: *~te* / E: ml ***facta*** (pll *factum*)] **1** Acțiune săvârșită de cineva Si: *fapt* (**5**), *ispravă*, (înv) *facere* (**2**). **2** (Îs) ~ *bună* Binefacere. **3** (Îs) ~ *rea* Prejudiciu adus cuiva. **4** (Îs) *Om al ~tei* (sau *faptelor*) Om care își pune în practică năzuințele. **5** (Îas) Om cu spirit practic. **6** (Nob; îs) *A pune în ~* A pune în aplicare. **7** (Îvr) Ocupație. **8** (Înv) Cauză (**2**). **9** (Bis; înv) Facere (**7**). **10** (Bis; înv) Creatură (**5**). **11** (Îs) *~te de arme* Acte de eroism militar. **12** (Înv; îlav) **În ~** În realitate.

faptic, ***~ă*** *a* [At: IORDAN, L. R. A. 176 / Pl: *~ici*, *~ice* / E: ***fapt*** + *-ic* cf ger *faktisch* rs *фактический*] **1** Care se referă la fapte (**1**), întâmplări. **2** Care înregistrează faptele (**1**) (fără a le comenta).

faptnic *sm* [At: MARIAN, INS. 273 / V: ***fapnic***, ***fapnică*** *sf* / Pl: *~ici* / E: ***fapt*** + *-nic*] (Bot) Roibă (*Rubia tinctorum*).

far *sn* [At: ALECSANDRI, P. II, 17 / Pl: *~uri* / E: fr ***phare***, it ***faro***, lat ***pharus***] **1** Construcție înaltă, prevăzută cu o sursă de lumină puternică, după care se ghidează ambarcațiunile noaptea în zona de coastă. **2** Corp de iluminat care proiectează lumina într-o anumită direcție sub forma unui fascicul. **3** (Spc) Proiector fixat în fața unui vehicul. **4** (Mrn) Totalitatea velelor situate între centrul de greutate al navei și prora (sau pupa) navei.

farad *sm* [At: LTR / Pl: *~azi* / E: fr ***farad***] Unitate de măsură a capacității electrice, egală cu capacitatea unui condensator electric care acumulează o sarcină de un coulomb la tensiunea de un volt.

faradic *a* [At: DEX / Pl: *~ici* / E: fr ***faradique***, ger ***faradisch***] (Iuz; îs) *Curent* ~ Curent electric alternativ produs prin inducție electromagnetică.

faradizare *sf* [At: DA ms / V: *~zație* / Pl: *~zări* / E: fr ***faradisation***] (Med) Tratament prin curenți de inducție Si: *faradoterapie*.

faradizație *sf* vz ***faradizare***

faradmetru *sn* [At: LTR² / Pl: *~re* / E: eg ***faradmeter***, fr ***faradmètre***] Instrument pentru măsurarea capacității electrice a condensatoarelor cu scara gradată în submultipli ai faradului.

faradoterapie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***faradothérapie***] (Med) Faradizare.

farafastâc *sn* [At: NEGRUZZI, S. I, 260 / V: ***fala~***, ***~tic*** / Pl: *~uri* / E: ns cf ngr *φαραφάς* „fanfaron"] (Fam; prt; mpl) **1-2** Podoabă sau ornament inutil. **3** Moft.

farafastic *sn* vz ***farafastâc***

faragău *sn* [At: CANDREA, Ț. O. 49 / Pl: *~äe* / E: ns cf mg ***faragó*** „sculptor"] (Reg) **1** Bardă. **2** Teslă.

farandolă *sf* [At: CERNE, D. M. 43 / Pl: *~le* / E: fr ***farandole***] **1** Vechi dans popular provensal, cu ritm vioi, în care dansatorii, ținându-se de mână în lanț, descriu spirale și cercuri. **2** Melodie după care se dansează farandola (**1**).

faraon, ***~oană*** [At: N. COSTIN, ap. LET. I, 52/33 / Pl: *~i*, *~oane* / E: fr ***pharaon***] **1** *sm* Titlu pe care îl purtau vechii regi egipteni. **2** *sm* Persoană cu titlul de faraon (**1**). **3** *sn* (Înv) Numele unui joc de cărți (de noroc). **4** *smf* (Pfm; dep sau irn) Țigan. **5** *sm* (Pop; euf) Nume dat diavolului. **6** *afp* (Csnp; îs) *Găini ~oane* Rasă de găini foarte mici.

faraonic, ***~ă*** *a* [At: HOGAȘ, DR. II, 42 / Pl: *~ici*, *~ice* / E: fr ***pharaonique***] **1** Care aparține faraonilor (**2**). **2** Referitor la faraoni (**2**). **3** De faraon (**2**). **4** (D. monumente) Uriaș. **5** (D. o întreprindere) Care cere eforturi foarte mari.

faraonit *sm* [At: PISCUPESCU, O. 7 / Pl: *~iți* / E: ***faraon*** + *-it*] (Nob) Nume dat vechilor egipteni.

faraonitean *sm* [At: DIONISIE, C. 179 / V: (metateză) ***~otinean*** / Pl: *~eni* / E: ***faraonit*** + *-ean*] (Nob) Faraonit.

faraonoaică *sf* [At: ȘEZ. III, 101 / Pl: *~ice* / E: ***faraon*** + *-oaică*] (Pop) Drăcoaică.

faraotinean *sm* vz ***faraonitean***

fară *sf* [At: P. MAIOR, IST. 243/16 / E: ngr ***φάρα*** „rasă"] (Îrg) Neam.

farbă *sf* [At: ȚICHINDEAL, F. 304/19 / Pl: *~be*, *fărburi* / E: ger ***Farbe***] (Reg) **1** Culoare (**1**). **2** Vopsea. **3** (Înv; la jocul de cărți) Culoare (**22**).

farbala *sf* vz ***falbala***

farbara *sf* vz ***falbala***

farcău *sm* [At: PAȘCA, GL. / Pl: *~ăi* / E: ns cf mg *fark* „coadă"] (Reg) **1** Om ușuratic. **2** Hoinar.

farcin *sn* [At: ENC. AGR., ap. DA ms / Pl: *~e* / E: fr ***farcin***] **1** (Mpp) Cârtiță (**3**). **2** (Mdv; șîs) ~ *de Africa* Denumire dată formei externe, cutanate, a răpciugăi.

fard *sn* [At: MACEDONSKI, O. I, 163 / Pl: *~uri* / E: fr ***fard***] Produs cosmetic pentru colorat fața, pleoapele și buzele Si: (pop) *dres¹*, (îvp, astăzi dep) *boia* (**2**), *boială* (**2**), (înv) *suliman*.

farda [At: SAHIA, U.R.S.S. 20 / Pzi: *~dez* / E: fr ***farder***] **1-2** *vtr* A(-și) aplica fard pe față, buze, pleoape Si: *a (se) machia*, (înv; astăzi dep) *a (se) boi¹* (**3-4**), (pop) *a (se) drege*, (înv) *a (se) sulimeni*. **3** *vt* (Fig) A masca.

fardaj *sn* [At: DN³ / Pl: *~e* / E: fr ***fardage***] **1** (Mrn) Material care separă și protejează încărcătura unei nave. **2** (Cmr) Camuflare a mărfurilor avariate în spatele celor bune.

fardare *sf* [At: DEX² / Pl: *~dări* / E: ***farda***] **1** Aplicare de fard pe față, buze, pleoape Si: *fardat¹*, *machiere*, (înv) *sulimenire*. **2** (Fig) Mascare.

fardat¹ *sn* [At: DEX² / Pl: *~uri* / E: ***farda***] **1-2** Fardare (**1-2**).

fardat² *a* [At: C. PETRESCU, Î. I, 12 / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***farda***] (D. față, buze, pleoape; pex, d. oameni) Dat cu fard Si: *machiat²*; (îvp; astăzi dep) *boit³* (**2**), (înv) *sulimenit²*.

fareitar *sm* vz ***falaitar***

faretră *sf* [At: ȘINCAI, HR. II, 65/22 / Pl: *~re* / E: lat ***pharetra***] (Îvr) Tolbă cu săgeți.

farfara *sf* [At: ISPIRESCU, REV. NOUĂ I, 32 / V: (nob) ***fărfală*** (A: nct) / Pl: *~le* / E: tc ***farfara***] (Fam; prt) **1** Flecar (**1**). **2** Bârfitor (**1**). **3** Persoană care deformează conținutul spuselor cuiva și le transmite astfel altora.

farfasit, ***~ă*** *smf*, *a* [At: CREANGĂ, P. 254 / Pl: *~iți* / E: nct] (Reg) **1-2** (Om) amărât. **3-4** (Om) mofturos.

farfazoane *sfp* [At: N. A. BOGDAN, ap.TDRG / E: nct] Mofturi.

farfecă *sf* vz ***foarfece***

farfică *sf* vz ***foarfece***

farfurărie *sfs* [At: DEX / E: *farfurie* + *-ărie*] (Rar; csc) 1 Mulțime de farfurii (2). 2 Totalitate a farfuriilor (2) (cuiva). 3 (Pex) Obiecte de menaj din porțelan, faianță etc.

farfurie *sf* [At: NECULCE, ap. LET. II, 198/8 / Pl: *~ii* / E: tc *farfuri* (*fağuri*), ngr **φαρφυρί**] 1 (Înv) Porțelan. 2 Obiect (de faianță, porțelan etc.) rotund, concav, cu marginile puțin ridicate, în care se servește mâncarea. 3 (Fam; îs) ~ *zburătoare* Obiect zburător neidentificat.

farfurigiu *sm* [At: DDRF / Pl: *~ii* / E: fr *farfurie* + *-giu*] (Înv) Negustor de farfurii și obiecte de faianță.

farfurioară *sf* [At: (a. 1813) URICARIUL XVI, 234/6 / P: *~ri-oa-ră* / V: *făr~* / Pl: *~re* / E: *farfurie* + *-oară*] 1-2 (Șhp) Farfurie (mică) Si: *farfuriuță* (1-2). 3 Farfurie mică pentru servit dulceață sau ceștile de cafea Si: *farfuriuță* (3) . 4 (La becurile de iluminat) Tub de sticlă în care se află electrozii de care este fixat filamentul incandescent Si: *degetar*.

farfuriuță *sf* [At: DELAVRANCEA, ap. ȘIO / P: *~ri-u-ță* / Pl: *~țe* / E: *farfurie* + *-uță*] 1-2 (Șhp) Farfurioară (1-2). 3 Farfurioară (3).

farfuză *sf* [At: BUL. FIL. VII–VIII, 255 / Pl: *~ze* / E: nct] (Arg; dep) Femeie ușuratică.

farij *sm* [At: ALEXANDRIA, 49/19 / Pl: *~i* / E: vsl **фарижъ**] (Înv) Cal frumos, de rasă.

farin *ai* [At: DN[3] / E: fr *farine* „făină"] (D. zahăr sau produse alimentare) Cu aspect de pudră.

farinaceu, ~ee *a* [At: DN[3] / Pl: *~ei, ~ee* / E: fr *farinacé*, lat *farinaceus*] (Rar) Ca făina.

faringal, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~i, ~e* / E: fr *pharyngal*] 1 Care aparține faringelui. 2 Referitor la faringe. 3 (D. sunete) Care se articulează în faringe.

faringe *sns* [At: CADE / E: it *faringe* cf fr *pharynx*] (Atm) Canal musculos și membranos între cavitatea bucală și esofag, de forma unei pâlnii cu vârful în jos, unde calea digestivă se încrucișează cu căile respiratorii Si: (pop) *gâtlej*, (îrg) *gâtlan*.

faringian, ~ă *a* [At: DEX / P: *~gi-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr *pharyngien*] 1 Care aparține faringelui. 2 Referitor la faringe. 3 Localizat în faringe.

faringism *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: fr *pharyngisme*] (Med) Iritație a faringelui.

faringită *sf* [At: DA ms / Pl: *~te* / E: *pharyngite*] Boală care constă în inflamația faringelui.

faringo- [At: DN[3] / E: fr *pharyng(o)*] Element de compunere savantă cu semnificația: 1-2 (Referitor la) faringe.

faringolaringită *sf* [At: DEX / Pl: *~te* / E: fr *pharyngo-laryngite*] Boală constând în inflamarea concomitentă a faringelui și a laringelui.

faringologic, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~ici, ~ice* / E: ger *pharyngologisch*] 1 Care aparține faringologiei. 2 Referitor la faringologie.

faringologie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr *pharyngologie*] Parte a medicinei care studiază faringele și bolile lui.

faringoragie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr *pharyngorragie*] (Med) Hemoragie a faringelui.

faringoscop *sn* [At: DEX / Pl: *~oape* / E: fr *pharyngoscope*] (Med) Instrument pentru examinarea faringelui.

faringoscopie *sf* [At: DEX / Pl: *~ii* / E: fr *pharyngoscopie*] (Med) Examinare a faringelui cu faringoscopul.

faringospasm *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: fr *pharyngospasme*] (Med) Tulburare nervoasă caracterizată prin spasme.

faringostomie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr *pharyngostomie*] (Med) Deschidere a faringelui spre exteriorul organismului.

faringotomie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr *pharyngotomie*] (Med) Incizare a faringelui.

farinograf *sn* [At: LTR / Pl: *~e* / E: fr *farinographe*] Aparat care determină cantitatea de apă necesară unei anumite consistențe a aluatului, înregistrând grafic rezistența opusă de aluat la frământare.

farinogramă *sf* [At: LTR / Pl: *~me* / E: fr *farinograme*] Curbă reprezentând rezistența opusă de aluat la frământare Cf *farinograf*.

farinos, ~oasă *a* [At: DN[3] / Pl: *~oși, ~oase* / E: fr *farineux*] 1 (Rar) De natura făinii (1). 2 (D. organele plantelor) Acoperit cu o pulbere fină.

farinx *sn* [At: ENC. VET. 37 / Pl: *~uri* / E: fr *pharynx*] (Atm) Faringe.

fariseean, ~ă [At: MARCOVICI, D. 189/14 / Pl: *~i, ~e* / E: vsl **фарисеанинъ**] 1 *sm* Fariseu (1). 2-4 *a* Fariseic (1-3).

fariseesc, ~ească *a* [At: COD. VOR. 48/7 / Pl: *~ești* / E: *fariseu* + *-esc*] 1-3 Fariseic (1-3).

fariseește *av* [At: POLIZU / P: *~se-eș-te* / E: *fariseu* + *-ește*] 1 Ca un fariseu (1). 2 (Fig) În mod ipocrit.

fariseic, ~ă *a* [At: CAMILAR, N. II, 34 / P: *~se-ic* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr *pharisaïque* după *fariseu*] 1 Care aparține fariseilor (1). 2 De fariseu (1). 3 Ca al fariseilor (1). 4 (Fig) Ipocrit.

fariseism *sns* [At: DA / P: *~se-ism* / E: fr *pharisaïsme* după *fariseu*] 1 Comportament propriu fariseilor (1). 2 Formalism exagerat în practica religioasă. 3 Pietate ostentativă și ipocrită. 4 (Fig) Ipocrizie.

fariseu [At: COD. VOR. 74/9 / Pl: *~ei* / E: vsl **фарисей**] 1 *sm* Membru al unei grupări politico-religioase la vechii evrei, caracterizată prin formalism exagerat în respectarea ritualului religios. 2-3 *sm, a* (Fig) (Om) ipocrit.

farmaceutic, ~ă [At: DA / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr *pharmaceutique*, lat *pharmaceuticus*] 1-2 *a* Care aparține farmaciei (1-2). 3-4 Referitor la farmacie (1-2). 5-6 Specific farmaciei (1-2). 7 *sf* (Iuz) Farmacologie.

farmacie *sf* [At: LEG. EC. PL. 66 / Pl: *~ii* / E: fr *pharmacie*, lat *pharmacia*] 1 Loc special amenajat unde se prepară și se comercializează medicamente Si: (înv; azi fam) *spițerie*, (îrg) *apotecă*, *potică*[1]. 2 Știință care se ocupă cu problemele legate de prepararea, păstrarea, controlul și distribuirea medicamentelor. 3 (Îs) ~ *chimică* Ramură a farmaciei care studiază prepararea și proprietățile compușilor chimici farmaceutici. 4 (Îs) ~ *galenică* Ramură a farmaciei care se ocupă cu obținerea și condiționarea materiilor prime medicamentoase.

farmacist, ~ă *smf* [At: DEMETRIUS, A. 106 / Pl: *~iști, ~e* / E: *farmacie* + *-ist* cf it *farmacista*] Persoană calificată care se ocupă cu prepararea, controlul și distribuirea sau vinderea medicamentelor Si: (înv; azi fam) *spițer*, (îrg) *apotecar*, *poticar*.

farmaco- [At: DN[3] / E: fr *pharmaco-*] Element prim de compunere savantă cu semnificația: 1-2 (Referitor la) medicament.

farmacodinamic, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~ici, ~ice* / E: *pharmacodynamique*] 1 *sf* Forță activă a medicamentelor. 2 *sf* Parte a farmaciei care se ocupă cu acțiunea medicamentelor. 3-4 *a* Care aparține farmacodinamicii (1-2). 5-6 Referitor la farmacodinamică (1-2).

farmacodinamie *sf* [At: LTR / Pl: *~ii* / E: *pharmacodynamie*] Ramură a farmacologiei care studiază efectele medicamentelor asupra organismului.

farmacofilie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: *farmaco-* + *-filie*] Tendință (patologică) de a lua medicamente.

farmacofobie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: *farmaco-* + *fobie*] Teamă (patologică) de medicamente.

farmacografie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr *pharmacographie*] (Far) Receptură.

farmacolog, ~ă *smf* [At: DA ms / Pl: *~ogi, ~oge* / E: fr *pharmacologue*] Specialist în farmacologie.

farmacologic, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr *pharmacologique*] 1 Care aparține farmacologiei. 2 Referitor la farmacologie.

farmacologie *sfs* [At: DA / E: fr *pharmacologie*] Știință care studiază originea, proprietățile fizico-chimice, clasificarea și acțiunea terapeutică a medicamentelor.

farmacomanie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr *pharmacomanie*] 1-2 Tendință de a administra sau de a lua medicamente în exces.

farmacopee *sf* [At: DA / Pl: *~ei* / E: fr *pharmacopée*] 1 Manual oficial, folosit în farmacie, conținând descrierea celor mai importante substanțe și formule farmaceutice, necesare pentru prepararea medicamentelor. 2 (Pex) Totalitate a medicamentelor.

farmacopsihiatrie sfs [At: DN³ / E: fr ***pharmacopsychiatrie***] Studiu al substanțelor chimice care provoacă tulburări mentale și al efectelor acestora.

farmacopsihologie sfs [At: DN³ / E: fr ***pharmacopsychologie***] Disciplină care studiază efectele psihice ale toxinelor.

farmacoterapie sf [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***pharmacothérapie***] Terapie bazată pe administrarea medicamentelor.

farmacovigilență sf [At: DEX² / Pl: *~țe* / E: fr ***pharmacovigilance***] Vigilență față de efectele nocive ale medicamentelor (luate în exces).

farmazon, ~oană *smf* [At: GHICA, S. 23 / Pl: *~i, ~oane* / E: rs **фармазон**] (Înv) **1** (Pfm) Vrăjitor. **2** (Fig) Om viclean.

farmazoancă sf [At: MARIAN, V. 11 / Pl: *~nce* / E: ***farmazon*** + *-că*] (Înv; pfm) Vrăjitoare.

farmazonie sf [At: VLAHUȚĂ, D. 217 / Pl: *~ii* / E: ***farmazon*** + *-ie*] (Înv; pfm) Magie.

farmăc sn vz ***farmec***

farmăcă sf vz ***farmec***

farmec sn [At: COD. VOR. 6/10 / V: (înv) *~măc sn* (Pl: *~măce*, rar, *~măci*), (înv) ***~ă, ~măcă*** *sf*, (reg) ***fărmăc, fer~, foar~*** / Pl: *~ece*, (îrg) *~eci* / E: ml ***pharmacum***] **1** (În basme și superstiții) Transformare miraculoasă a lucrurilor (în urma unei vrăji). **2** (Pop; spc; mpl) Practică ocultă prin care se influențează soarta cuiva, prin invocarea unor forțe supranaturale malefice Si: *fapt¹* (**21**), *făcătură* (**1**), *făcut¹* (**37**), *vrajă*, (Buc; rar) *făcare*. **3** (Lpl) Mijloace magice întrebuințate pentru a face farmece (**2**). **4** Formulă magică (cântată sau recitată) pentru invocarea unor forțe supranaturale Si: (liv) *incantație*. **5** (Îlav) **Ca prin ~** În mod miraculos. **6** (Îal) Pe neașteptate. **7** Ansamblu de calități care încântă sau atrag pe cineva. **8** Încântare pe care o simte cineva în fața unui lucru extraordinar.

farmecă sf vz ***farmec***

farmuta sf [At: NECULCE, ap. LET. II, 254/29 / Pl: *~te* / E: ns cf tc *fermûden* „a ordona"] (Înv) Ordin.

farniente ss [At: NEGRUZZI, ap. CADE / P: *~ni-en~* / E: it ***farniente***] (Liv; șîs *dolce ~*) Lenevie (totală).

farsă sf [At: GHEREA, ST. CR. I, 368 / Pl: *~se* / E: fr ***farce***] **1** Comedie ușoară, în care comicul provine din vorbe de spirit și situații amuzante, adesea burlești. **2** Păcăleală.

farsor sm [At: DA / Pl: *~i* / E: fr ***farceur***] **1** Persoană neserioasă, care se ține de păcăleli. **2** Impostor.

farșalung sn [At: CHEST. II, 157 / V: ***făr~*** / Pl: *~uri* / E: nct] (Reg) **1** Căptușeală de scânduri a pereților unei excavații. **2** Îmbrăcăminte de scânduri care acoperă rama ușii.

fart sn [At: DN³ / Pl: *~uri* / E: fr ***fart***] (Rar) Substanță ceroasă care se aplică pe talpa schiurilor pentru a o face mai glisantă.

farta vt [At: DN³ / Pzi: *~tez* / E: fr ***farter***] (Rar) A aplica fart pe talpa schiurilor.

fartare sf [At: DN³ / Pl: *~tări* / E: ***farta***] (Rar) Aplicare de fart pe talpa schiurilor.

fasadă sf vz ***fațadă***

fasamen sn [At: DN³ / Pl: *~e* / E: fr ***face-à-main***] (Frr) Lornion.

fasce sfp vz ***fascie¹***

fasciație sf [At: DN³ / P: *~ci-a~* / Pl: *~ii* / E: fr ***fasciation***] (Bot) Anomalie la plante în care unele organe se lățesc sau poartă numeroase apendice.

fasciat, ~ă *a* [At: DN³ / P: *~ci-at* / E: ***fascie*** + *-at*] (Hld; d. scuturi) Împărțit orizontal în șase fascii¹ (**3**) din două smalțuri alternate (culoare și metal).

fascicol sn vz ***fascicul***

fascicolă sf vz ***fasciculă***

fascicul sn [At: GRECESCU, FL. 5 / V: ***~col*** / Pl: *~e* / E: lat ***fasciculus*** cf fr *faisceau*] **1** Grup format din mai multe elemente de același fel, așezate în formă de mănunchi. **2** (Mat; îs) *~ de drepte* Totalitate a dreptelor care trec prin același punct fix. **3** (Fiz; șîs *~ de raze*) Mănunchi de raze care trec prin același punct. **4** (Fiz) Ansamblu de particule aflate în mișcare ordonată. **5** (Atm) Grup de fibre care au aceeași așezare și aceeași distribuție. **6** (Bot) Țesut conducător format din fibre care străbat în același sens părțile unei plante. **7** (Glg; îs) *~ de falii* Grup de falii care se împrăștie pornind de la o falie principală. **8-9** (Înv) Fasciculă (**1-2**).

fasciculat, ~ă *a* [At: GRECESCU, FL. 31 / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***fasciculé***] În formă de mănunchi.

fasciculă sf [At: DA ms / V: ***~colă*** / Pl: *~le* / E: fr ***fascicule***] **1** Fiecare dintre părțile unei opere publicate în etape succesive. **2** Broșură conținând o parte dintr-un roman ce se publică în etape succesive. **3** Coală de tipografie fălțuită.

fascie¹ [At: DA ms / V: (înv **1**) ***fasce*** / Pl: *~ii* / E: lat ***fascis***] **1** *sfp* (În Roma antică) Mănunchi de nuiele de mesteacăn, legat cu o curea și având la mijloc, în partea superioară, o secure, pe care îl purtau lictorii ce însoțeau pe magistrați. **2** *sf* Fascină. **3** (Hld) Figură orizontală având lățimea mai mică de 1/3 din lățimea scutului.

fascie² sf [At: DEX / Pl: *~ii* / E: lat ***fascia***] (Atm) Membrană conjunctivă ce acoperă mușchii sau alte părți anatomice.

fascina vt [At: IBRĂILEANU, SP. CR. 261 / Pzi: *~nez* / E: fr ***fasciner***, lat ***fascinare***] **1** A domina prin forța privirii Si: (fig) *a hipnotiza*. **2** A produce cuiva o impresie deosebită prin însușiri (atrăgătoare) ieșite din comun Si: *a captiva* (**2**), *a seduce*.

fascinaj sn [At: DA ms / Pl: *~e* / E: fr ***fascinage***] (Teh) Lucrare executată cu fascine Si: *fascinare²* (**2**).

fascinant, ~ă *a* [At: VLAHUȚĂ, D. 120 / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***fascinant***] Care fascinează (**2**) Si: *captivant, seducător*, (rar) *fascinator*.

fascinare¹ sf [At: DA ms / Pl: *~nări* / E: ***fascina***] **1** Dominare exercitată de cineva asupra cuiva prin forța privirii Si: (fig) *hipnotizare*. **2** Producere a unei impresii deosebite asupra cuiva prin însușiri (atrăgătoare) ieșite din comun Si: *captivare* (**3**), *seducere*.

fascinare² sf [At: DA ms / Pl: *~nări* / E: ***fascină*** + *-are*] **1** Așezare de fascine. **2** Fascinaj.

fascinat¹ sns [At: MDA ms / E: ***fascina***] **1-2** Fascinare¹ (**1-2**).

fascinat², ~ă *a* [At: GALACTION, O. I, 138 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***fascina***] **1** Care este dominat de forța privirii cuiva Si: (fig) *hipnotizat*. **2** Impresionat puternic de însușirile ieșite din comun ale cuiva sau ceva Si: *captivat²*, *sedus*.

fascinator, ~oare *a* [At: VLAHUȚĂ, D. 74 / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***fascinateur***, lat ***fascinator, -oris***] (Rar) Fascinant.

fascinație sf [At: DA ms / V: (înv) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***fascination***, lat ***fascinatio***] Atracție irezistibilă provocată de cineva sau ceva cu însușiri ieșite din comun.

fascinațiune sf vz ***fascinație***

fascină sf [At: ALECSANDRI, P. III, 472 / V: (înv) ***fași~*** / Pl: *~ne* / E: it ***fascina***, fr ***fascine***] Mănunchi de nuiele sau de ramuri subțiri, legat din loc în loc cu sârmă, folosit la construirea digurilor și consolidarea terasamentelor și a terenurilor instabile.

fascioloză sf [At: DN³ / Pl: *~ze* / E: fr ***fasciolose***] Boală de ficat a ovinelor și a bovinelor Si: (pop) *gălbează*.

fascism sn [At: SAHIA, U.R.S.S. 165 / E: fr ***fascisme***, it ***fascismo***] **1** Sistem politic caracterizat prin naționalism, totalitarism, militarism și, pe plan economic, prin corporatism și respect al funcționării capitaliste, instaurat în Italia în 1922 de Mussolini și partizanii săi. **2** Ideologie vizând instaurarea unui regim fascist (**1**).

fascist, ~ă [At: DA ms / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***fasciste***, it ***fascista***] **1-2** *a* Care aparține fascismului (**1-2**). **3-4** *a* Referitor la fascism (**1-2**). **5** *a* (Fig) Extremist și violent. **6** *smf* Adept al fascismului (**2**). **7-8** *smf* Membru al unui partid fascist (**1**) sau cu tendință fascistă (**2**).

fasciza vt(f) [At: DA ms / Pzi: *~zez* / E: ***fascism*** + *-iza*] **1** A propaga fascismul (**2**). **2** A educa în spiritul fascismului (**2**). **3** A instaura un regim fascist (**1**).

fascizant, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***fascisant***] **1-3** Care fascizează (**1-3**).

fascizare sf [At: DA ms / Pl: ~*zări* / E: *fasciza*] 1 Propagare a fascismului (2). 2 Educare în spiritul fascismului (2). 3 Instaurare a unui regim fascist (1).

fascizat, ~ă a [At: DA ms / Pl: ~*ați*, ~*e* / E: *fasciza*] 1 Educat în spiritul fascismului (2). 2 Care a aderat la fascism (2).

faseolină sf [At: DN³ / P: ~*se-o*~ / Pl: ~*ne* / E: fr ***phaséoline***] Globulină din fasole.

fascomină sf [At: BORZA, D. / Pl: ~*ne* / E: nct] (Bot) Volbură (*Calystegia silvatica*).

faseta vt [At: V. MOLIN, V. T. / Pzi: ~*tez* / E: nct] (Tip) A intercala fasete.

fasetare sf [At: MDA ms / Pl: ~*tări* / E: *faseta*] (Tip) Fasetat[1].

fasetat[1] sns [At: NOM. MIN. 373 / E: *faseta*] (Tip) Introducere de fasete.

fasetat[2] ~ă a [At: MDA ms / Pl: ~*ați*, ~*e* / E: *faseta*] (Tip) În care au fost intercalate fasete.

fasete sfp [At: V. MOLIN, V. T. / E: nct] (Tip) Albitură (10) pentru colțuri sau dreaptă cu marginații de alamă în care se sprijină clișeul sau placa de stereotipie, spre a ajunge la înălțimea dorită.

fasolă sf vz *fasole*

fasole sfs [At: (a. 1793) URICARIUL VI, 168 / V: (reg) ~*lă*, ***fasulă, fasule, fansulă, fansule, fajolă, făsulă, făsule, păsulă, păsule*** *sf*, ***făsui, păsui*** *sm* / E: ngr ***φασόλι***] 1 (Șîc; reg **~-albă, ~-albăstruie, ~-arici, ~-bobică, ~-boambe, ~-bambulea, ~-cereșele, ~-clujene, ~-copăcei, ~-cușulenci (pestrițe), ~-cu-araci, ~-cu-hărac, ~-cu-par, ~-cu-pui-galbeni, ~-cu-stâlp, ~-cu-bobul-bălțat, ~-cu-vițe, ~-curve, ~-de-arac, ~-de-arac-pestriță, ~-de-grădină, ~-de-harag, ~-de-lună, ~-de-lună-albă, ~-de-oloagă, ~-de-par, ~-de-porci, ~-de-unt, ~-de-zahăr, ~-flagerut, ~-fără-vițe, ~-fideluță, ~-franceză, ~-franțuzească, ~-gălbănuță, ~-galbenă, ~-galbenă-de-plat, ~-galbene, ~-galbină-aurie, ~-gogoneață, ~-granat, ~-grasă (-oloagă** și **-de-rudă), ~-grase, ~-grasă-gălbuie, ~-grasă-oloagă, ~-grasă-pe-arac, ~-grănac, ~-gura-rândunicii, ~-jumătate-bombe, ~-lată, ~-linte-măruntă, ~-lungă, ~-mărunțică, ~-metru, ~-moldovenească, ~-negre, ~-oacheșă, ~-obădată, ~-oloagă, ~-oloagă-de- Dobrogea, ~-oloagă-ca-pucioasele, ~-oul-păsării, ~-oușoare, ~-ovreiască, ~-pestriță, ~-plumbușori, ~-popească, ~-pucioasă, ~-putără, ~-rangău, ~-roșie, ~-sălaică, ~-sântiliese, ~-șerpi, ~-tărcată, ~-tufoșă, ~-țigăncușă, ~-țucără, ~-urcătoare, ~-uriașă, ~-verde**) Plantă erbacee anuală din familia leguminoaselor, cu frunzele compuse din trei foliole mari, păroase, cu flori albe, roz sau roșii, ale cărei păstăi și semințe sunt folosite în alimentație Si: (reg) *baclău, baghi, bob, bob-turcesc, broancă, colțuroasă, fasuliu, fâsai, mazăre, pisulă, pâsoi, postae, tea, teacă-pentru-mâncare, tecă, țârțărică, țucără* (*Phaseolus vulgaris*). 2 (Șîc; reg **~-bihalcă, ~-bihoaică, ~-bivolească, ~-cu-flori-roșii, ~-de-Arabia, ~-d-aia-pentru-flori, ~-ghibolărească, ~-grasă, ~-pestriță, ~-roșie, ~-spaniolă, ~-urcătoare, făsui-cu-teaca-lată**) Plantă erbacee din familia leguminoaselor, cu frunze compuse din trei foliole ovale, cu flori mari, roșii și albe, dispuse în raceme, cultivată cu plantă ornamentală Si: *babane-roșii, fâsaică (-ce-se-urcă), mazăre-bivolească, mazăre-roșie, păstaie-pentru-flori* (*Phaseolus multiflorus*). 3 (Reg; îc) **~a** (sau **~la)-cioarei, ~la-calului, ~la-dracului, ~la-viermelui, ~-grecească** Remf (*Aristolochia clematitis*). 4 (Îvp; îc) **~-japoneză** (sau **~-soia**) Soia (*Glycine hispida*). 5 (Reg; îc) **~-turcească, ~(sau fasule)-de-floare** Plantă din familia leguminoaselor (*Dolichos lablab*). 6 (Reg; îc) **~-sălbatică** Brustur negru (*Symphytum cordatum*). 7 Păstaia fasolei (1), de culoare verde sau galbenă. 8 Fiecare dintre boabele din interiorul păstăii de fasole (1). 9 Mâncare de boabe sau păstăi de fasole (1). 10 (Pfm; fig) Dinte. 11 (Pfm; îe) **A (-și) arăta, rânji** sau **beli ~a** (sau **~le**) A râde. 12 (Pfm; îe) **A bate** (sau **a da**) **ca la ~** A bate fără milă (metodic). 13 (Îvp; îe) **A nu avea** (sau **a nu-i fi**) **~a fiartă** A se înșela.

fasolar smf [At: PAS, Z. 140 / Pl: ~*ri* / E: ***fasole*** + -*ar*] (Fam; rar) Persoană care mănâncă (des sau cu plăcere) fasole (9).

fasolă sf vz ***fasole***

fasolărie sf [At: COSTINESCU / Pl: ~*ii* / E: ***fasolar*** + -*ie*] (Rar) 1 Loc plantat cu fasole Si: (reg) *fasoliște* (1). 2 (Fig; fam) Fandosire (2).

fasoleală sf [At: DA / Pl: ~*eli* / E: ***fasoli*** + -*eală*] (Fig; fam) Fandoseală (2).

fasoli vr [At: PANN, E. V, 137 / Pzi: ~*lesc* / E: ctm ***fasoane*** și ***fasole***] (Fig; fam) A se fandosi (2).

fasolică sf [At: CARAGIALE, O. VII, 23 / Pl: ~*ici* / E: ***fasole*** + -*ică*] **1-16** (Șhp) Fasole (1-8) (cam mică). **17** (Fam) Mâncare (gustoasă) de fasole. **18** (Bot) Oreșniță (*Lathyrus tuberosus*). **19** (Bot) Remf (*Aristolochia clematitis*). **20** (Bot) Cocoșei (*Aconitum stoerkianum*).

fasolire sf [At: DEX / Pl: ~*ri* / E: ***fasoli***] (Fig; fam) Fandoseală (2).

fasoliște sf [At: H II, 17 / Pl: ~*ti* / E: ***fasole*** + -*iște*] (Reg) 1 Fasolărie (1). 2 (Fig; rar) Nazuri.

fasolit[1] sns [At: MDA ms / E: ***fasoli***] (Fam; rar) Fandoseală (2).

fasolit[2], ~ă smf, a [At: DA / Pl: ~*iți*, ~*e* / E: ***fasoli***] (Fig; fam) **1-2** Fandosit[2] (1-2).

fason sn [At: NEGRUZZI, S. I, 238 / Pl: ~*oane* / E: fr ***façon***] 1 (Înv) Croială (1). 2 Modul cum e făcut un lucru. 3 Modul (vestimentar) cum arată o persoană. 4 (Fam; mpl) Mofturi.

fasona vt [At: IONESCU, M. 687 / Pzi: ~*nez* / E: fr ***façonner***] 1 A da unui obiect o anumită formă. 2 (Fig; rar) A modela caracterul, personalitatea etc. cuiva. 3-4 A efectua operațiile de fasonare (3-4).

fasonaj sn [At: DEX / Pl: ~*e* / E: fr ***façonnage***] (Rar) 1-4 Fasonare (1-4).

fasonare sf [At: LTR / Pl: ~*nări* / E: ***fasona***] 1 Realizare a formei unui obiect Si: (rar) *fasonaj* (1), *fasonat[1]* (1). 2 (Fig; rar) Modelare a caracterului, a personalității etc. cuiva Si: (rar) *fasonaj* (2), *fasonat[1]* (2). 3 (În exploatările forestiere; îs) ~*a lemnului* Succesiune de operații prin care arborii doborâți sunt prelucrați și clasați Si: (rar) *fasonaj* (3), *fasonat[1]* (3). 4 (Hor) Scurtare a rădăcinilor sau a ramurilor la puieți și a coardelor de portaltoi sau de viță roditoare Si: *fasonat[1]* (4), (rar) *fasonaj* (4).

fasonat[1] sns [At: LTR / E: ***fasona***] **1-3** (Rar) Fasonare (1-3). 4 (Hor; șîs ~*ul puieților*) Fasonare (4).

fasonat[2], ~ă [At: KLOPȘTOCK, F. 289 / Pl: ~*ați*, ~*e* / E: ***fasona***] 1 (D. obiecte) Căruia i s-a dat o anumită formă, prin prelucrare. 2 (Fig; rar; d. caracterul, personalitatea cuiva) Format într-un anumit spirit. 3 (Sil; d. copacii doborâți) Care este prelucrat și clasat. 4 (Hor; d. puieți, viță de vie) Ale cărui ramuri și rădăcini au fost scurtate. 5 (Fig; fam) Care face nazuri.

fasonator, ~oare smf [At: LEG. EC. PL. 293 / Pl: ~*i*, ~*oare* / E: ***fasona*** + -*tor*] Lucrător care fasonează (1).

fasonel sm [At: BUL. FIL. VII–VIII, 256 / Pl: ~*i* / E: ***fasona*** + -*el*] (Înv; fam; prt) Bărbat preocupat excesiv de eleganța sa.

fast[1] sns [At: ALECSANDRI, P. III, 277 / E: fr ***faste***] Desfășurare ostentativă de lux și eleganță Si: *pompă[2]*, *somptuozitate, splendoare, strălucire*, (liv) *magnificență*, (îvp) *fală* (3), (îrg) *fălie[1]* (1).

fast[2], ~ă [At: IORGA, L. I, 278 / Pl: *fasți* / E: fr ***faste***, lat ***fastus***] 1 *a* (Liv; d. zile, împrejurări, evenimente) Favorabil (1). 2 *a* (În Roma antică; îs) *Zile ~e* Zile în care se judecau procesele. 3 *sfp* (În Roma antică) Calendar (1). 4 *sfp* (În Roma antică) Registre publice în care se consemnau acțiunile memorabile.

fast-food sn [At: MDA ms / P: *fast-fud* / Pl: ~*uri* / E: eg ***fast-food***] 1 Restaurant caracterizat prin distribuirea rapidă a unor produse în serie, relativ ieftine și a căror preparare este (parțial) automatizată. 2 Local unde funcționează un fast-food (1).

fastidios, ~oasă a [At: GHICA, S. 212 / P: ~*di-os* / Pl: ~*oși*, ~*oase* / E: fr ***fastidieux***] (Liv) Plictisitor.

fastigiat, ~ă a [At: DN³ / P: ~*gi-at* / Pl: ~*ați*, ~*e* / E: fr ***fastigié***] 1 (D. arbori) Cu ramurile orientate în sus, paralel cu trunchiul. 2 (D. pedunculii florali) Care pornesc de la niveluri diferite și ajung la același nivel.

fastuos, ~oasă a [At: ODOBESCU, S. I, 254 / Pl: ~*oși*, ~*oase* / E: fr ***fastueux***, lat ***fastuosus***] (Liv) Plin de lux și eleganță Si: *măreț, somptuos, splendid*, (liv) *magnific*, (îvp) *fălos[1]* (2).

fasulă *sf* vz *fasole*

fasule *sf* vz *fasole*

fasuli *vr* [At: PAMFILE, S. T. 150 / Pzi: *~lesc* / E: *fasulă*] (Îvp; d. vărsatul de vânt) A lăsa urme ca boabele de fasole.

fasuliu *sm* [At: BORZA, D. / Pl: *~ie* / E: *fasole* + *-iu*] (Bot; reg) Fasole (1) (*Phaseolus vulgaris*).

fasung *sn* [At: DEX / Pl: *~uri* / E: ger ***Fassung***] (Teh) Dulie.

faşang *sn* vz *fărşang*

faşă *sf* [At: BIBLIA (1688) 432² / V: ***~şe***, (nob, refăcut după pl *făşuri*) ***faşură*** / Pl: *feşe*, (pop; rar) *făşi*, *feşi*, (înv) *faşi*, *faşuri*, *făşuri* / E: ml ***fascia***] **1** Bucată lungă şi îngustă de pânză cu care se înfăşoară ceva. **2** Bucată lungă şi îngustă de pânză cu care se înfăşoară (peste scutece) copiii mici Si: (reg) *faşie* (1), (reg; rar) *făşie* (4). **3** (Pop; pex) Totalitate a obiectelor de îmbrăcăminte cu care este învelit sugarul. **4** (Reg) Ştergar sau bucată de pânză albă cu care se înveleşte copilul scos din cristelniţă, la botez Cf *crijmă¹* (1). **5** (Înv; fig) Copilărie (1). **6** (Îvr; fig) Sugar. **7** (Îlav) **Din** (sau **în**) **~** (De) pe vremea când era copil mic. **8** (Pex; îal) De când se ştie. **9** (Pex; îal) De la început. **10** (Îe) **A fi abia ieşit din ~** A fi foarte tânăr, încă copil. **11** (Pop; îe) **De la ~ la barbă albă** Toţi, fără excepţie. **12** (Pop; pan; şîs *~şa alunei*) Membrană care înveleşte aluna. **13** Fâşie lungă şi îngustă (de tifon) cu care se bandajează rănile. **14** (Reg) Compresă.

faşe *sf* vz *faşă*

faşie *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 36 / P: *fa-şi-e* / V: ***făşie*** / Pl: *făşii* / E: ***faşă*** + *-ie*] (Reg) **1** Faşă (2). **2-3** Fâşie (1, 5).

faşină *sf* vz *fascină*

faşionabil, ~ă *a* [At: ODOBESCU, S. III, 149 / P: *~şi-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: eg ***fashionable***, fr ***fashionable***] (Înv) **1** Care aparţine modei lumii elegante. **2** Care se referă la moda lumii elegante.

faşură *sf* vz *faşă*

fat *sn* [At: BĂCESCU, P. 28 / Pl: *faţi* / E: nct] (Iht) Peşte-lup (*Aspius aspius*).

fata *sf* [At: COMAN, GL. / Pl: *~ale* / E: nct] (Reg) **1** Beteală (2). **2** Vălul miresei.

fatal, ~ă *a* [At: EMINESCU, P. 114 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***fatal***] **1** Predestinat. **2** Inevitabil. **3** Care aduce nenorocire Si: *fatidic* (3), *funest* (1). **4** Care provoacă moartea Si: *mortal*. **5** Nefericit. **6** Care provoacă o atracţie irezistibilă (şi nefericită).

fatalism *sn* [At: DA ms / Pl: *~e* / E: fr ***fatalisme***] **1** Doctrină care consideră că toate evenimentele din viaţa oamenilor sunt dinainte determinate de destin. **2** Atitudinea omului fatalist (7).

fatalist, ~ă [At: CONTEMP., 8, II, 1949, nr 160, 2/3 / Pl: *~işti, ~e* / E: fr ***fataliste***] **1-2** *a* Care aparţine fatalismului (1-2). **3-4** *a* Care se referă la fatalism (1-2). **5-6** *a* Care se întemeiază pe fatalism (1-2). **7-8** *smf, a* (Persoană) care crede în puterea absolută a destinului.

fatalitate *sf* [At: BĂLCESCU, M. V. 4 / Pl: *~tăţi* / E: fr ***fatalité***, lat ***fatalitas, -atis***] **1** Forţă supranaturală care determină în mod prestabilit şi inevitabil cursul lucrurilor Si: *destin*, *soartă*, (liv) *fatum*. **2** Ceea ce e inevitabil. **3** Concurs nefericit de împrejurări (care nu poate fi evitat).

fatalmente *av* [At: DEX / E: it ***fatalmente***, fr ***fatalement***] În mod fatal (2) Si: *inevitabil*, (liv) *ineluctabil*.

fata morgana *sfi* [At: DEX / E: it ***fata morgana***] **1** Fenomen optic frecvent în regiunile calde, datorită căruia imaginile obiectelor aflate la orizont apar ca şi cum s-ar reflecta într-o apă. **2** (Fig) Iluzie. **3** (Fig) Apariţie înşelătoare.

fată *sf* [At: COD. VOR. 26/13 / S şi: (înv) *feată* / Pl: *fete* / E: ml ***feta***] **1** Persoană de sex feminin, nemăritată. **2** Copil de sex feminin. **3** (Îs) *~ mare* (sau *~ de măritat*, pop *~'n floare*, reg *~ în păr*) Fată (1) la vârsta căsătoriei. **4** (Îs) *~ bătrână* (sau *~ stătută*, reg *~ în păr*) Fată trecută de vârsta măritişului şi rămasă necăsătorită. **5** (Reg; îs) *Fete (de) nune* Fete (1) care merg cu mirele după mireasă. **6** (Reg; îs) *Fete după masă* Fete (1) pe care le cheamă mireasa. **7** (Pop; îs) *~ mare* (sau *curată*, *fecioară*, înv *vărgură*) Fecioară (1). **8** (Îrg; îe) **A fi ~ la cap** A-şi fi pierdut fecioria. **9** (Îrg; îae) A umbla cu capul descoperit, ca fetele. **10** (Pop; îs) *Fetele câmpului* (sau *codrului*, *pădurii*) Zâne răuvoitoare Cf *iele*. **11** (Înv; nob; îs) *Fete de mare* Sirene. **12** (În raport cu părinţii) Fiică. **13** (Îe) **A-şi da ~ta din casă** A-şi mărita fiica. **14** (Înv; pex) Servitoare. **15** (Îs) *~ în casă* Menajeră. **16** (Ast; pop; îs) *~ta mare* (sau, reg *cu cobiliţa*, *mare cu cobiliţa cu apă*, *mare cu cobiliţa în spinare*, *cu doniţele*) Constelaţia Orion. **17** (Ent; Buc) Furnică fără aripi. **18** (Pop; la jocul de cărţi) Damă. **19** (Înv; îs; mpl) *~ galantă* Prostituată. **20** (D. băieţi; îe) **A merge** (sau **a se duce**) **la fete** A avea prima relaţie sexuală. **21** (Îae) A merge la bordel.

fatic, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: eg ***fatic***] (Lin; îs) *Funcţie ~ă* Funcţie a limbajului prin care se stabileşte sau se menţine contactul dintre partenerii actului de comunicare.

fathom *sm* [At: DN³ / P: *fetăm* / E: eg ***fathom***] (Mrn) Unitate de măsură pentru lungime, folosită în cazul adâncimilor, egală cu 1,852 m.

fatidic, ~ă *a* [At: ODOBESCU, S. II, 522 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***fatidique***, lat ***fatidicus***] **1** Predestinat. **2** (Rar) Profetic. **3** (Pex) Aducător de nenorocire Si: *fatal* (3), *funest* (1).

fatigabilitate *sf* [At: PARHON, B. 151 / Pl: *~tăţi* / E: ***fatigabilité***] (Frm) **1-2** (Grad de) oboseală.

fatiol *sn* vz *fachiol*

fatrasie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***fatrasie***] (Rar) Poem satiric medieval.

fatuitate *sf* [At: CARAGIALE, O. VII, 233 / P: *~tu-i~* / Pl: *~tăţi* / E: fr ***fatuité***, lat ***fatuitas, -atis***] (Liv) Îngâmfare prostească.

fatum *sn* [At: DEX / Pl: *~uri* / E: lat ***fatum***] (Liv) Fatalitate (1).

fatură *sf* vz *factură²*

fatadă *sf* [At: URICARIUL III, 256 / V: (înv; Trs; Buc) ***fasadă*** *sf* / Pl: *~de* / E: fr ***façade*** (refăcut după *faţă*)] **1** Fiecare din părţile exterioare ale unei clădiri sau monument. **2** (Spc) Partea dinspre stradă sau partea cu intrarea principală a unei clădiri. **3-4** (Îljv) **De ~** De formă.

faţă *sf* [At: COD. VOR. 154/6 / Pl: *feţe*, (înv) *feaţe*, (înv) *feţi* / E: ml ***facia*** (< facies)] **1** Partea anterioară a capului Si: *chip* (30), *figură* (18). **2** (Îla) **De ~** Care este prezent. **3** (Îal) Care aparţine prezentului. **4-5** (Înv; îljv) **De ~** (Care este făcut) în prezenţa tuturor. **6-7** (Înv; îal) (În mod) evident. **8** (Înv; în legătură cu verbe care exprimă o confruntare; îlav) **De ~** Unul în prezenţa celuilalt. **9** (Îal) Piept la piept. **10** (Înv; îlpp) **De ~ta** Dinaintea. **11-12** (Îljv) **Din ~** (De) dinainte. **13** (Îlav) **În ~** (Drept) înainte. **14** (Îal) Direct. **15** (Îal) Fără menajamente. **16** (Îlav) **~ în** (rar **la**, înv **către**) **~** Unul înaintea celuilalt. **17** (Îal) Unul împotriva celuilalt. **18** (Îlpp) **În ~ta** (cuiva sau a ceva) Înaintea (cuiva sau a ceva). **19** (Îal) Luând în considerare... **20** (Îlav) **Pe ~** Direct. **21** (Îal) Sincer. **22** (Îal) Fără teamă. **23** (Îlpp) **~ cu...** (sau **de...**) În raport cu... **24** (Îal) În ceea ce priveşte... **25** (Îal) Pentru. **26** (Îal) Având în vedere. **27** (Îlpp) **De ~ cu...** În prezenţa... **28** (Îe) **A pune (de) ~** (sau **~ în ~**) A confrunta. **29** (Îae) A compara. **30** (Îe) **A fi** (sau **a se întâmpla**) **(de) ~** A fi prezent (sau martor din întâmplare) la ceva. **31** (Jur; înv; îe) **A se găsi vina ~** A se constata evidenţa unui delict. **32** (Înv; îe) **A bate războiul ~** A duce o luptă deschisă. **33** (Îe) **A (se) da (ceva) pe ~** A (se) dezvălui. **34** A (se) demasca. **35** (Îe) **A juca (cu) cărţile pe ~** A-şi arăta deschis gândurile şi intenţiile. **36** (Pop; în superstiţii; îe) **A(-i) cânta** (cuiva) **cucul în** (sau **din**) **~** A-i merge (cuiva) bine. **37** (Îe) **A face ~** (cuiva sau la ceva) A rezista. **38** (Îae) A corespunde cerinţelor unei sarcini, ale unei probe. **39** (Îe) **A privi** (sau **a vedea, a zări**) **pe cineva din ~** A privi (sau a vedea etc.) în întregime figura cuiva. **40** (D. haine, culori; îe) **A-l prinde** (pe cineva) **la ~** A i se potrivi. **41** (Îe) **A(-i) lua** (cuiva) **~ta** A apărea brusc înaintea cuiva. **42** (Fam; îe) **A(-i) da** (sau **a trage**) **la ~** A lovi peste figură. **43** (Fam; îe) **A(-şi) sparge ~ta** A (se) lovi (grav) la faţă (1). **44** (Înv; îe) **A pieri** (sau **a scădea, a trece, a se ofili**) **la ~** A îmbătrâni. **45** (Îe) **A-şi întoarce ~ta** (de la cineva) A nu mai vrea să ştie de cineva. **46** (Înv; îla) **Cu ~ curată** Integru. **47** (Îe) **A scăpa cu ~** (sau **~ta**) **curată** A scăpa fără neplăceri dintr-o situaţie dificilă. **48** (Îe) **A da ~** (cu cineva) A se întâlni (cu cineva). **49** (Rar; îae) A înfrunta (pe cineva). **50** (Îvp; îe) **A avea** (sau **a-şi face**) **~ la cineva** A merita recunoştinţa cuiva. **51** (Îae) A căuta favoarea cuiva **52** (Pop; rar; îe) **A scoate în ~** A face cunoscut. **53** Obraz. **54** Partea anterioară a corpului omenesc şi a unor animale. **55** (Îlav) **Cu ~ta în sus** Pe spate. **56** (În

imprecații; îal) Mort. **57** (Pop; îe) **Nici în dos, nici în ~** În nici un fel. **58** (Pop; îe) **A da dos la ~** A fugi. **59** (Adesea complinit prin „de om", „pământeană" sau „muritoare") Om. **60** (Îvp) Persoană. **61** (Înv; îlav) **Pre (pe) ~** De persoană. **62** (Adesea complinit de „cinstită", înv „crăiască" sau, irn, „simandicoasă") Persoană cu rang înalt. **63** (Îs) ~ *bisericească* Cleric (**1**). **64** (Tlg; înv) Ipostază. **65** (Grm; înv) Persoană. **66** Fizionomie (**1**). **67** (Trs; îe) **A face fețe** A se strâmba. **68** (Îe) **A schimba** (sau **a face**) **fețe(-fețe)** A-și schimba fizionomia sau culoarea obrazului (de jenă, rușine etc.). **69** (Îae) A se tulbura. **70** (Îs) *Om* (sau *taler*) *cu două fețe* Ipocrit. **71** (Înv) Formă (**1**). **72** (Înv) Aparență (**1**). **73** (Înv; îe) **A nu cunoaște ~ta** A nu fi părtinitor. **74** Culoare (**1**). **75** (Nob; îs) *Fețe sperioase* Culori vii. **76** (Înv; îs) *Hârtie fețe* Hârtie colorată. **77** (Înv; d. obiecte, mai ales mătăsuri; îe) **A juca (în) fețe** (sau **a schimba** ori **a face fețe**) A-și schimba reflexele, culorile. **78** (D. obiecte; îe) **A da ~** A colora. **79** (D. obiecte; îe) **A da** (sau **a scoate**) ~ A face în așa fel încât să arate bine. **80** (D. o țesătură) **A-i ieși ~** (la soare, la spălat etc.) A se decolora. **81** (Îvp; îe) **A-i veni (iarăși) ~ta** (sau **a prinde ~**) A se însănătoși. **82** (Îvp; îcs) *De-a fețele* Joc de copii, în care doi dintre participanți, „dracul" și „îngerul", trebuie să ghicească „fețele" (nume de flori) pe care și le-au dat ceilalți. **83** (Bot; îc) **~ta-mâței** Tapoșnic (*Galeopsis ladanum*). **84** (Bot; reg; îae) Cânepiță (*Galeopsis speciosa*). **85** (Bot; reg; îae) Lungurică (*Galeopsis tetrahit*). **86** (Bot; reg; îae) Urzică-moartă (*Lamium album*). **87** (Bot; reg; îc) **~-n-~** Clocoței (*Clematis integrifolia*). **88** (Bot; reg; îae) Pufuliță (*Epilobium hirsutum*). **89** Partea de dinainte a unui obiect. **90** Partea de deasupra a unui obiect. **91** (Mat) Fiecare dintre suprafețele plane care mărginesc un poliedru. **92** (Mat) Fiecare dintre planele care formează un diedru. **93** Suprafață (a apei, a pământului etc.). **94-95** (Îlav; îls) **(Pe) ~ta pământului** (În) lume. **96** (Rar; îlav) **Din ~ta pământului** La nivelul solului. **97** (Îe) **A pieri** (sau **a se prăpădi, a se stinge, a se șterge, a se duce**) **de pe ~ta pământului** A muri. **98** (Îae) A dispărea (fără urmă). **99** (Pop; îs) ~ *de arie* Suprafața netedă a ariei[1] (**1**) Cf *fățare* (**1**). **100** (Trs; îs) *~ța casei* Podea (din lut) la casele țărănești. **101** (Îlav) **La ~ța locului** Acolo unde s-a întâmplat (sau se va întâmpla) ceva. **102** (Pop) Scândură lată și groasă a calului dulgheresc. **103** Aspect (**1**). **104** Partea de deasupra, expusă vederii și mai aleasă, a unor articole alimentare de vânzare. **105** Partea lustruită, poleită, finisată atent etc. a unui obiect. **106** (Îoc „dos") Partea finită, expusă vederii, a unei țesături. **107** Obiect care se pune peste alt obiect, spre a-l acoperi. **108** (Îs) ~ *de masă* Bucată de material textil, plastic etc. cu care se acoperă o masă (când se mănâncă sau ca ornament) Si: (reg) *măsăriță*, (reg) *măsai*, (îrg) *pânzătură*, (înv) *pomeselnic*. **109** (Îs) ~ *de pat* Cuvertură. **110** (Îs) ~ *de pernă* Învelitoare de pânză în care se îmbracă perna. **111** (Îs) ~ *de plapumă* Învelitoare de pânză în care se îmbracă plapuma. **112** (Îae) Partea ornamentată, de deasupra, a plapumei. **113** (Îs) *~ța unei monede* Avers. **114** Prima pagină a fiecărei file. **115** (Îvp) Pagină. **116** Fațadă (**2**). **117** (Îs) *~ța dealului* (*sau a muntelui* etc.) Parte a dealului (a muntelui etc.) orientată spre Soare sau spre sud. **118-119** (Înv; îs) *~ța Soarelui* (sau *a lunii*) Razele Soarelui (sau ale lunii). **120** (Înv; îs) *~ța vântului* Suflul vântului.

fațeta *vt* [At: DEX / Pzi: *~tez* / E: fr ***facetter***] **1-2** A tăia sau a șlefui în fațete. **3** (Pgr) A prelucra un clișeu sau o piesă de stereotipie pentru a permite fixarea pe un suport.

fațetare *sf* [At: DN³ / Pl: *~tări* / E: ***fațeta***] **1-2** Tăiere sau șlefuire în fațete Si: *fațetat¹* (**1-2**). **3** (Pgr) Prelucrare a unui clișeu sau a unei piese de stereotipie pentru a permite fixarea pe suport Si: *fațetat¹* (**3**).

fațetat¹ *sn* [At: DN³ / Pl: *~uri* / E: ***fațeta***] **1-3** Fațetare (**1-3**).

fațetat², ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~ați, ~e* / E: ***fațeta***] **1-2** Tăiat sau șlefuit în fațete. **3** (Pgr; d. un clișeu sau o piesă de stereotipie) Prelucrat pentru a permite fixarea pe suport.

fațetă *sf* [At: PONI, CH. 14 / Pl: *~e* / E: fr ***facette*** după *față*] **1** Fiecare din fețele plane ale unui obiect (de dimensiuni mici). **2** (Spc) Fiecare dintre fețele șlefuite ale unei pietre prețioase. **3** (Fig) Fiecare dintre aspectele unei probleme, ale unei lucrări, care împreună alcătuiesc un ansamblu. **4** (Îs) ~ *de cuțit* Teșitură a muchiei tăietoare la cuțitele de prelucrat prin așchiere. **5** (Pgr) Placă de fontă folosită ca fundament pentru un clișeu sau o placă de stereotipie.

fațilă *sf* [At: CHEST. IV, 82/846 / Pl: *~le* / E: ***față*** + *-ilă*] (Reg) Fațetă.

fauărmauăr *sn* vz ***faiermauăr***

fault *sn* [At: DEX / P: *fa-ult* / Pl: *~uri* / E: eg ***fault***] **1** (La unele jocuri sportive, mai ales cu mingea) Împiedicare neregulamentară a unui adversar de a acționa în câmpul de joc. **2** (Fig) Manevră incorectă în urma căreia cineva pierde ceva sau e pus în dificultate. **3-4** (Îlv) **A pune** (sau **a face**) **~** A faulta (**1-2**).

faulta *vt* [At: DEX / P: *fa-ul~* / Pzi: *~tez* / E: ***fault***] **1-2** A comite un fault (**1-2**).

faultare *sf* [At: DEX / P: *fa-ul~* / Pl: *~tări* / E: ***faulta***] **1** Împiedicare neregulamentară a unui adversar de a acționa. **2** (Fig) Executare a unei manevre care dezavantajează pe cineva.

faultat¹ *sns* [At: DA ms / P: *fa-ul~* / E: ***faulta***] **1-2** Faultare (**1-2**).

faultat², ~ă *a* [At: DA ms / P: *fa-ul~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***faulta***] **1-2** Care a suferit un fault (**1-2**).

faun *sm* [At: NEGRUZZI, S. II, 94 / P: *fa-un* / Pl: *~i* / E: lat ***faunus***] (În mitologia romană) **1** Zeu al fecundității. **2** Divinitate campestră, protectoare a câmpiilor, a pădurilor și a turmelor, înfățișată ca un bărbat cu coarne și cu picioare de țap.

faună *sf* [At: DA / P: *fa-u~* / Pl: *~ne* / E: fr ***faune***] **1** Totalitate a animalelor de pe glob, dintr-o regiune, dintr-o epocă geologică etc. **2** (Fig; prt) Grup uman tipic pentru un anumit loc.

faunesc, ~ă *a* [At: DN³ / P: *fa-u~* / Pl: *~ești* / E: fr ***faunesque***] **1** De faun (**2**). **2** Ca de faun (**2**).

faunist, ~ă *smf* [At: DN³ / Pl: *~iști, ~e* / E: ger ***Faunist***] Specialist în faunistică.

faunistic, ~ă [At: DEX / P: *fa-u~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***faună*** + *-istic*] **1** *a* De faună (**1**). **2** *sf* Știință care studiază fauna (**1**).

fauor *sm* vz ***faur²***

faur¹ *sm* [At: SBIERA, F. S. 216 / Pl: *~i* / E: drr ***faurar¹***] (Pop) Februarie.

faur² *sm* [At: (a. 1580) CUV. D. BĂTR. I, 254 / V: (reg) ***~uor*** / Pl: *~i* / E: lat ***faber, ~bri***] **1** (Înv) Fierar (**1**). **2** (Îvp; îe) **A cumpăra cărbuni de la ~** A cumpăra scump marfă (la mâna a doua). **3** (În basme; îs) *~ul pământului* Fierar cu puteri supranaturale, care făcea obiecte vrăjite. **4** Gândăcel lunguieț și subțire, păros, de culoare castanie Si: (Trs) *purecul-dracului* (*Elater segetum*).

faurmaur *sm* [At: DL / P: *fa-ur-ma-ur* / S și: *faur-maur* / Pl: *~i* / E: nct] (Pop) Meștergrindă.

faustpatron *sn* [At: DN³ / P: *fa-ust~* / Pl: *~oane* / E: ger ***Faustpatrone***] (Înv) Aruncător de grenade antitanc portativ.

favisă *sf* [At: DN³ / Pl: *~se* / E: lat ***favisae***] (Ant) Pivniță de lângă temple unde se păstrau obiectele sacre.

favism *sn* [At: DN³ / Pl: *~e* / E: fr ***favisme***] (Med) Anemie hemolitică provocată prin administrarea de sulfamide.

favă *sf* [At: BORZA, D. / Pl: *~ve* / E: nct] (Bot; reg) Bob¹ (*Vicia faba*).

favoare *sf* [At: NEGRUZZI, S. I, 143 / V: ***favor*** *sn* / Pl: *~ruri* / E: fr ***faveur***] **1** Avantaj acordat cuiva, cu preferință față de alții. **2** Dovadă deosebită de bunăvoință față de cineva Si: (înv) *hatâr*. **3** (Înv; îe) **A fi** (sau **a intra, a ajunge** etc.) **în** (sau **la**) **~** (ori **favor**) A se bucura de bunăvoința cuiva. **4** (Îlpp) **În ~a** (înv **favorul**) **(cuiva)** În avantajul cuiva. **5** (Îs) *Bilet de ~* Bilet pe baza căruia se poate intra, gratuit sau cu reducere, la un spectacol.

favor *sn* vz ***favoare***

favora *vt* [At: NEGRUZZI, S. II, 252 / V: ***~ri*** / Pzi: *~rez* / E: ***favor***] (Îvr) **1-2** A favoriza (**1-2**).

favorabil, ~ă *a* [At: NEGRUZZI, S. I, 277 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***favorable***, lat ***favorabilis***] **1** (D. acțiuni, fenomene, împrejurări etc.) Care avantajează pe cineva sau ceva. **2** (D. oameni) Binevoitor (**2**).

favori *v* vz ***favora***

favorit, ~ă [At: NEGRUZZI, S. I. 49 / V: (6) *~vurcți smp, fafuride, faurete sfp* / Pl: *~iți, ~e* / E: fr *favori, -ite*, it *favorito*, rs **фаворит**] **1** *a* Preferat. **2** *smf* Persoană iubită sau prețuită cu predilecție de cineva. **3** *smf* (Spc) Persoană care se bucură de protecția unui suveran sau a unui om influent (și obține profituri din acesta). **4** *sf* (Spc) Amantă a unui monarh. **5** *smf* (Spt) Participant la o competiție, considerat cu cele mai mari șanse de reușită. **6** *sm* (Mpl) Perciuni lungi care încadrează figura de o parte și de alta, lăsând bărbia liberă.

favoritism sn [At: MAIORESCU, D. IV, 422 / Pl: *~e* / E: fr *favoritisme*] **1** Acordare abuzivă și nemeritată de favoruri. **2** (Lpl) Favoruri acordate în mod abuziv și nemeritat.

favoriza vt [At: NEGRUZZI, S. I. 288 / Pzi: *~zez* / E: fr *favoriser*] **1** A acorda favoruri în mod abuziv și nemeritat. **2** A avantaja **(2)**. **3** A contribui la ivirea unui eveniment, la desfășurarea unei acțiuni Si: *a facilita*.

favorizant, ~ă a [At: DN³ / Pl: *~nți, ~e* / E: fr *favorisant*] **1-3** Care favorizează **(1-3)**.

favorizare sf [At: DA ms / Pl: *~zări* / E: *favoriza*] **1** Acordare nemeritată și abuzivă de favoruri. **2** Avantajare **(2)**. **3** Facilitare. **4** (Jur; îs) *~a infractorului* Ajutor dat infractorului pentru a zădărnici pedepsirea lui sau a-i asigura folosul infracțiunii.

favorizat¹ sns [At: MDA ms / E: *favoriza*] (Rar) **1-3** Favorizare **(1-3)**.

favorizat², ~ă a [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: *favoriza*] **1-2** *smf, a* (Om) căruia i se acordă favoruri în mod nemeritat și abuziv. **3-4** *smf, a* Avantajat² **(3-4)**. **5** *a* Facilitat².

favosites sfp [At: MDENC / E: lat *favosites*] Gen fosil de celenterate siluriene-devoniene, care trăiau în colonii ca niște tuburi prismatice.

favurcți smp vz *favorit*

favus sn [At: DEX / Pl: *~uri* / E: fr *favus*] (Med) Micoză ce apare pe pielea capului, caracterizată prin apariția unor cruste gălbui și căderea părului.

fayolism sn [At: DN³ / P: *fa-io~* / E: fr *fayolisme* cf *Fayol*] Doctrină administrativă potrivit căreia normele conducătoare din marile întreprinderi se pot aplica și în administrația de stat.

fazan sm [At: ODOBESCU, S. III, 138 / Pl: *~i* / E: rs **фазан** cf fr *faisan*] **1** Pasăre din familia galinaceelor, cu coada lungă și ascuțită, bărbătușul distingându-se printr-un penaj viu colorat, vânată pentru carnea ei gustoasă (*Phasianus colchicus*). **2** (Fam) Fraier. **3** (Fam; îe) **A pica** (sau **a rămâne**) **de ~** A fi păcălit. **4** Joc (de copii) în care participanții trebuie să spună câte un cuvânt care să înceapă cu ultimele două litere ale cuvântului spus de jucătorul dinainte. **5** Joc (de copii) în care participanții trebuie să spună cât mai multe nume de flori, animale, filme etc., începând cu fiecare literă a alfabetului cel care pierde fiind „fazan".

fazanerie sf [At: DEX / Pl: *~ii* / E: *fazan* + *-erie*] Crescătorie de fazani **(1)**.

fazanier, ~ă smf [At: DN³ / P: *~ni-er* / Pl: *~i, ~e* / E: *fazan* + *-ier*] Crescător de fazani **(1)**.

fază sf [At: MAIORESCU, CR. III, 361 / Pl: *~ze* / E: fr *phase*] **1** Fiecare dintre etapele distincte din evoluția unui proces din natură sau din societate. **2** Fiecare dintre stările succesive ale unei transformări. **3** (Ast) Fiecare dintre aspectele succesive pe care le iau Luna și unele planete, în funcție de orientarea față de Pământ a părților din suprafața lor iluminate de Soare. **4** Fiecare dintre circuitele componente ale unui sistem de circuite electrice. **5** (Chm; fiz) Fiecare dintre părțile omogene (solide, lichide sau gazoase) care alcătuiesc un sistem eterogen și se poate separa de celelalte prin metode fizice. **6** (Fiz) Argument al unei mărimi care variază sinusoidal în timp, caracterizând mărimea în orice moment. **7** (Fiz; îlav) **În opoziție de ~** Ale căror faze **(6)** diferă cu 180°. **8** (Glg; îs) *~ orogenică* (sau *de cutare*) Etapă de intensificare maximă a mișcărilor tectonice. **9** (Bot; îs) *~ fenologică* Perioadă din ciclul de vegetație al plantelor. **10** (Spt) Desfășurare a acțiunii, într-un anumit moment al unei întreceri sportive. **11** (Fam) Întâmplare. **12** (Fam) Situație. **13** (Fam; îe) **A face o ~ (cuiva)** A pune pe cineva într-o situație neplăcută. **14** (Fam; îe) **A fi pe ~** (A fi atent și) a acționa prompt.

fazemetru sn vz *fazmetru*

fazendă sf [At: DN³ / Pl: *~de* / E: fr *fazenda*] (Rar) Plantație întinsă din Brazilia.

fazic, ~ă a [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: ger *phasisch*] **1** Pe faze **(1)**. **2** Alternând cu regularitate.

-fazie [At: DN³ / E: fr *phasie*] Element secund de compunere savantă cu semnificația: **1-2** (Referitor la) vorbe. **3** De vorbire.

fazitron sn [At: DEX / Pl: *~oane* / E: fr *phasitron*] Tub electronic care realizează modulații ale oscilațiilor de înaltă frecvență.

fazmetru sn [At: LTR / V: *~zem~, ~zom~* / Pl: *~re* / E: fr *phasemètre*] Instrument pentru măsurarea diferenței de fază între mărimi electrice de aceeași frecvență.

fazometru sn vz *fazmetru*

fazotron sn [At: DEX / Pl: *~oane* / E: eg, fr *phasotron*, ger *Phasotron*, rs **фазотрон**] (Fiz) Sincrociclotron.

fă i [At: PANN, P. V. I, 23/24 / V: *fa, fâi, fe, fou* / E: *fa*(tă), influențat de *mă*] **1** (Pfm) Termen de adresare pentru o persoană de sex feminin. **2** (Pop; rar) Termen de adresare pentru un animal de casă de sex feminin.

făbrică sf vz *fabrică*

făbricuță sf [At: DA ms / V: (înv) *fab~* / Pl: *~țe* / E: *fabrică* + *-uță*] **1-2** (Șhp) Fabrică (mică).

făcare sfs [At: MARIAN, V. 179 / E: *facere* + *-are*] (Buc; rar; în construcții cu rimă) Farmec **(2)**.

făcaș sm [At: DDRF / Pl: *~i* / E: *face* + *-aș*] (Pop) **1** (Rar) Persoană care face farmece **(1)** Si: *vrăjitor*. **2** (Înv; sst) Intrigant.

făcau ai, s vz *făcău¹*

făcăi vr [At: DA / Pzi: *~esc* / E: nct] (Reg; mai ales despre mâncarea de fasole) A se slei.

făcăiaș sn [At: (a. 1838) MSS, ap. DA ms / Pl: *~e* / E: *făcău²* + *aș*] **1-18** (Șhp) Făcău² **(1-9)** (mic).

făcălău sm [At: DICȚ. / Pl: *~ăi* / E: *făcălet* + *-ău* cf *mângălău*] (Reg) **1** Făcălet **(1)**. **2** Obiect cu care se bate laptele închegat. **3** Mistuitor.

făcăleș sn [At: CHEST. V, ap. DA ms / Pl: *~e* / E: *făcăli* + *-eș*] (Reg) Făcălet **(1)**.

făcălete sn [At: DA ms / Pl: *~țe* / E: *făcăli* + *-ete*] Făcălet **(1)**.

făcălet sn [At: PANN, P. V. I, 22/7 / Pl: *~e* / E: *făcăli* + *-et*] **1** Băț gros și neted, folosit la mestecarea mămăligii etc. Si: (reg) *coleșer* **(1)**, *făcălău* **(1)**, *făcăleș, făcălete, melesteu, mestecău*. **2** Sucitor. **3** (Pop; îc) **A amesteca vorba ca ~ul mămăliga** A se bâlbâi. **4** (Pop; îae) A spune prostii. **5** (Pop; îs) *Gol ~* Complet gol Si: *gol pușcă, gol nap*. **6** (Pop; fig; îas) Extrem de sărac. **7** (Îrg) Bâtă groasă.

făcăli vt [At: ALEXI, W. / Pzi: *~lesc* / E: ns cf *făcălui*] (Reg) **1** A făcălui. **2** A scoate cu un polonic găurit urda din zer.

făcălire vt [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: *făcăli*] (Reg) **1** Făcăluire. **2** Scoatere a urdei din zer cu un polonic găurit.

făcălit¹ sn [At: MDA ms / Pl: (rar) *~uri* / E: *făcăli*] (Reg) **1** Făcăluire. **2** Făcălire **(2)**.

făcălit², ~ă a [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: *făcăli*] (Reg) Făcăluit² **(1)**.

făcălitoare sf [At: CADE / Pl: *~ori* / E: *făcăli* + *-(i)toare*] (Ban) Polonic găurit, pentru scos urda din zer.

făcălui vt [At: DRĂGHICI, ap. TDRG / Pzi: *~esc* / E: nct] (Reg) A amesteca frecând și zdrobind (cu o lingură de lemn) unele legume fierte, mai ales fasolea (pentru a le face piure).

făcăluire sf [At: DEX / Pl: *~ri* / E: *făcălui*] (Reg) Amestecare prin frecare și zdrobire a unor legume fierte, mai ales a fasolei Si: *făcălire* **(1)**, *făcălit¹* **(1)**, *făcăluit¹*.

făcăluit¹ sn [At: DEX / Pl: (rar) *~uri* / E: *făcălui*] (Reg) Făcăluire.

făcăluit², ~ă a [At: ALECSANDRI, T. 602 / Pl: *~iți, ~e* / E: *făcălui*] (Reg) **1** (D. unele legume fierte, mai ales fasole) Amestecat prin frecare și zdrobire Si: *bătut²* **(1)**. **2** (Fig; d. oameni) Zdrobit (de oboseală).

făcăluitură sf [At: BARCIANU, D. / Pl: *~ri* / E: *făcălui* + *-tură*] (Reg) Sos consistent, făcut din legume fierte zdrobite.

făcător, ~oare [At: COD. VOR. 114/9 / V: (îrg) ***~iu*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***face*** + *-ător*] **1-2** *smf, a* (Înv; astăzi rar sau irn) (Persoană) care creează (1). **3-4** *smf, a* (Înv; astăzi rar sau irn) (Persoană) care realizează ceva. **5-6** *smf, a* (Înv; astăzi rar sau irn) (Persoană) care execută ceva. **7-8** *smf, a* (Înv; astăzi rar sau irn) (Persoană) care construiește (1) ceva. **9-10** *smf, a* (Înv; astăzi rar sau irn) (Persoană) care prepară ceva. **11-12** *smf, a* (Înv; astăzi rar sau irn)(Persoană) care îndeplinește ceva. **13-14** *smf, a* (Astăzi rar sau irn) (Persoană) care săvârșește ceva. **15** *smf* (Îc) **~-de-bine**, (înv **~iu-bine**) Binefăcător. **16** *smf* (Îc) **~-de-rele**, (înv **~-rău**, **~-de-rău**) Răufăcător. **17** *sm* (Înv; îc) **~iu-fără-leage** Persoană care comite nedreptăți grave. **18** *sm* (Înv; îc) **~iu-trufă** Trufaș. **19** *smf* (Înv; îc) **Preacurvie-~(iu)** Desfrânat. **20** *sm* (Îvp; îc) **~(iu)-de-minuni** Taumaturg. **21** *a* (Pop; d. obiecte de cult, mai ales d. icoane; îla) ~ *de minuni* Prin care se manifestă voința divină. **22** *a* (Pop; d. obiecte de cult, mai ales d. icoane; îal) Care vindecă în mod miraculos. **23** *a* (Fig; îal) Care face lucruri extraordinare. **24** *sm* (Înv; îc) **~-de-pace** Pacificator. **25** *a* (Înv; nob) Roditor. **26** *sm* (Înv; nob) Poet.

făcătoriu *smf, a* vz ***făcător***

făcătură *sf* [At: MÎNDRESCU, L. P. 82 / Pl: *~ri* / E: ***face*** + *-ătură*] **1** (Pop) Farmec (2) (făcut cuiva). **2** (Pop) Mijloc prin care se fac farmece (2). **3** (Pop) Lucru vrăjit. **4** (Reg) Model al unei cusături. **5** (Fam; dep) Improvizație. **6** (Fam; dep) Imitație fără valoare.

făcățel, ~ea *a* [At: FRÂNCU–CANDREA, M. 193 / Pl: *~ei, ~ele* / E: ***făcău[1]*** + *-țel*] **1-2** (Reg; șhp) Făcău[1] (2, 4).

făcău[1] *s, ai* [At: VAIDA / Pl: ? / E: mg ***fakó*** cf *foacă*] (Reg) **1-2** (Vită) de culoare galben-cenușiu. **3-4** (Vită) de culoare cărămizie.

făcău[2] *sn* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~caie* / E: nct] (Pop) **1** (La moară) Arbore (20). **2** Roată de moară cu fus vertical. **3** Subansamblu format din arbore-roata morii. **4** Moară mică (întrebuințată pe apele de munte) având roata cu fusul vertical. **5** (Pgn) Râșniță. **6** (Îe) **A dejuga de la moară la ~** A ajunge de la bine la (mai) rău. **7** Aripa morii de vânt. **8** Fiecare din scafele roții morii Si: *căuș* (29). **9** Băț (gros) cu care se amestecă lichidele dintr-un recipient.

făcea *v* vz ***face***

făchiuță *sf* vz ***făcliuță***

făclaș *sm* [At: DDRF / Pl: *~i* / E: ***faclă*** + *-aș* cf mg *fáklyás*] (Nob) Făclier (3).

făcliaș *sm* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~i* / E: ***făclie*** + *-aș*] (Rar; îdt) Făclier (3).

făclie *sf* [At: (a. 1588) CUV. D. BĂTR. I, 205 / Pl: *~ii*, (înv) *~lăi, feclii* / E: bg ***факлия***, scr ***faklja***] **1** Lumânare mare de ceară Si: (rar) *faclă* (2). **2** (Fig) Lumină. **3** (Fig) Strălucire. **4** (Fig) Pasiune. **5** (Fig) Stea. **6** (Îvp; îs) ~ *de vânt* Faclă (1). **7** (Reg) Fată frumoasă.

făclier *sm* [At: (a. 1794) URICARIUL XI, 314 / P: *fă-cli-er* / Pl: *~i* / E: ***făclie*** + *-er*] **1** Fabricant de făclii (1). **2** Negustor de făclii (1). **3** (Șfg) Purtător de făclii (1) Si: (rar; îdt) *făcliaș*, (nob) *făclaș*.

făcleș *sm* [At: MARIAN, INS. 44 / P: *~cli-eș* / E: ***făclie*** + *-eș*] (Ent; Buc) Licurici (*Lampyris noctiluca*).

făclioară *sf* [At: COȘBUC, B. 151 / P: *~cli-oa~* / Pl: *~re* / E: ***făclie*** + *-ioară*] **1-2** (Șhp) Făclie (1) (cam mică) Si: *făcliuță* (1-2).

făcliuță *sf* [At: CARAGIALE, S. 154 / P: *~cli-u~* / V: (4) ***făchiu~, fărhi~*** / E: ***făclie*** + *-uță*] **1-2** (Șhp) Făclioară (1-2). **3** (Bot; Buc) Mușchi din familia politricaceelor, cu frunze înguste și ascuțite, ce formează tufe sau pajiști verzi-brune (*Pogonatum aloides*). **4** (Bot; Buc) Mușchi-de-pământ (*Polytrichum commune*).

făcut[1] *sn* [At: LB / Pl: (rar) *~uri* / E: ***face***] **1** Săvârșire a unei acțiuni. **2** Comitere (1). **3** Creare (1). **4** Construire. **5** Confecționare. **6** (Îvp) Plată pentru confecționarea unui lucru. **7** Îndeplinire. **8** Redactare. **9** Executare. **10** Pregătire. **11** (La jocul de cărți) Amestecare și împărțire a cărților. **12** (Îs) *~ul focului* Aprindere a focului. **13** (Îas) Ațâțare a focului. **14** (Îvp; îs) *~ul prânzului* Mulgere pentru întâia oară a oilor, primăvara. **15** (Îvp; îs) *~ul aplecătorilor* Începere a perioadei de mulgere a oilor pentru prepararea brânzei. **16** (Îvp; îs) *~ul lapților* Mulgere a oilor. **17** Preparare. **18** Gătire a alimentelor. **19** Punere în ordine. **20** (Îs) *~ul toaletei* Spălare (și îmbrăcare). **21** (Fam; îs) *~ul părului* Coafare. **22** (Pfm; îs) *~ul unghiilor* Manichiură. **23** (Îs) *~ul ghetelor* Curățarea și cremuirea încălțămintei. **24** (Îs) *~ul patului* Întindere a așternuturilor. **25** Simulare. **26** Urmare a unui curs sau a unei forme de învățământ. **27** Parcurgere a unei distanțe. **28** Petrecere a unui interval de timp. **29** Procreare. **30** Naștere. **31** Fătare. **32** Ouare. **33** Defecare. **34** Urinare. **35** Ajungere la maturitate a plantelor. **36** Coacere a fructelor. **37** (Pop) Farmec (2). **38** (Pop) Destin. **39** Producere. **40** Întemeiere. **41** Transformare. **42** (Reg; îs) ~ *de zi* sau *~ul zilei* Zorii zilei Cf *fapt* (20).

făcut[2], ~ă [At: BIBLIA (1688), 618 / Pl: *~uți, ~e* / E: ***face***] **1** *a* Creat[2] (1). **2** *a* Confecționat[2]. **3** *a* Fabricat[2] (1). **4** *a* Construit (1). **5** *a* Inventat[2]. **6** *a* Compus[2] (1). **7** *a* Executat[2]. **8** *a* Redactat[2]. **9** *a* Structurat[2]. **10** *a* Adus la îndeplinire. **11** *a* (Îe) **Zis și ~** Se spune despre o acțiune îndeplinită fără întârziere (la ordinul sau dorința cuiva). **12** *a* (Îe) **A rămâne bun ~** A fi considerat în forma definitivă, asupra căreia nimeni nu mai intervine. **13** *a* (D. o hotărâre comună; îae) A fi irevocabil. **14** *a* (D. oameni; îla) **Bine ~** Voinic. **15** *a* (D. oameni; îla) Cu corpul bine proporționat. **16** *a* Provocat[2]. **17** *a* Produs[2]. **18** *a* (D. o meserie) Practicat[2]. **19** *a* (D. obiecte de studiu) Studiat[2]. **20** *a* (D. forme de învățământ) Urmat[2]. **21** *a* (D. festivități, servicii religioase etc.) Care are loc. **22** *a* (D. festivități, servicii religioase etc.) Organizat[2]. **23** *a* (D. perioade de timp) Petrecut[2]. **24** *a* Instituit[2]. **25** *a* Numit[2]. **26** *a* (Pfm) Ales prin vot. **27** *a* Întemeiat[2]. **28** *a* Născut[2]. **29** *a* (Urmat de pp „cu" și numele partenerului) Conceput[2] (1). **30** *a* (Urmat de un infinitiv sau de pp „să", „pentru", înv „spre") Predestinat[2]. **31** *a* Fătat[2]. **32** *a* Ouat[2]. **33** *a* Determinat să... **34** *a* Convins să... **35** *a* Obligat să... **36** *a* Care a primit o formă oarecare. **37** *a* (D. ochi, buze, față) Fardat[2]. **38** *a* (D. păr) Coafat[2] (2). **39** *a* (Asr; d. un obiect de îmbrăcăminte; îla) ~ *(de) gata* Confecționat în serie, pe mărimi. **40** *a* (D. cărțile de joc) Amestecate și împărțite jucătorilor. **41** *a* (D. pat) Aranjat[1] (1). **42** *a* (D. masă) Pregătită cu cele necesare mâncării. **43** *a* (D. un obiect de încălțăminte) Curățat și cremuit. **44** *a* (D. unghii) Cu manichiura efectuată. **45** *a* (Reg; îla) **~ gata** Pregătit. **46** *a* (D. mâncăruri) Gătit[2]. **47** *a* (D. foc) Aprins[2]. **48** (D. foc) Ințetit[2]. **49** *a* (D. bani) Câștigat[2]. **50** *a* (D. bani) Economisit[2]. **51** *a* (D. roluri) Interpretat[2]. **52** *a* Transformat[2]. **53** *a* (D. oameni) Matur. **54** *a* (D. oameni) Care a dobândit un statut social. **55** *a* (D. plante) Ajuns la maturitate. **56** *a* (D. grâne sau fructe) Copt[2] (6). **57** *a* (D. alimente supuse unui proces de preparare) Care a devenit bun de mâncat. **58** (D. băuturi) Falsificat[2]. **59-60** *sn, a* (Șîs *lucru* ~) Farmec (2). **61-62** *sn, a* (Îe) **Parcă-i (un) lucru ~** (sau **un ~**) Se spune pentru a exprima surprinderea că un lucru se întâmplă (constant) contrar așteptărilor, ca și cum ar interveni o forță supranaturală. **63-64** *sn, a* (Îae) Se spune pentru a exprima surprinderea în fața unei coincidențe prea mari, a recurenței unor evenimente sau reacții, ca și cum ar interveni o forță supranaturală. **65** *a* (Asr; d. gesturi, cuvinte etc.) Nefiresc. **66** *a* Beat[1] (1). **67** *a* (Mar; îs) *Drum* ~ Drum pavat. **68** *smf* (Înv; nob) Ființă (18). **69** *sfp* (Înv; îs) *~e de mână* Idoli. **70** *sn* (Trs) Făină de porumb înmuiată în apă, folosită ca hrană pentru puii de găină.

făfălug *sm* [At: DAMÉ, T. 153 / Pl: *~ugi* / E: nct] Bucată cilindrică de lemn cu care morarul ridică pietrele de moară, ca să le ferece (4).

făfălugă *sf* [At: POLIZU / Pl: *~uge* / E: nct] **1** Figură comică. **2** Om cu înfățișare stranie. **3** Bufon. **4** Farsor. **5** Glumă proastă. **6** Farsă.

făgad *sn* [At: TEODORESCU, P. P. 296 / Pl: *~e* / E: pvb ***făgădui***] (Pop; rar) Ospitalitate.

făgadă *sf* [At: DOSOFTEI, P. S. 174 / Pl: *~de* / E: pvb ***făgădui***] (Înv) **1** Ascultare a unei rugăciuni de către divinitate. **2** Promisiune. **3** (Îe) **A se ține de ~** A se ține de cuvânt. **4** Jurământ. **5** (Spc) Promisiune solemnă făcută divinității (pentru iertarea păcatelor).

făgan *sn* [At: MARIAN, INS. 355 / Pl: *~i* / E: ***fag[1]*** + *-an*] (Bot; Buc) Fag[1] tânăr, cu coroana bogată Si: (Mol) *făgău*.

făgar *sn* [At: DR. XI, 65 / Pl: *~ e* / E: ***fag[1]*** + *-ar*] (Reg) Făget.

făgaș[1] *sn* [At: I. IONESCU, C. 220 / V: (reg) ***fog~, hog~, văg~, ogașă*** (Pl: *ogășii*) *sf*, (Mol) ***haug~, hăug~, hăng~*** / Pl: *~e, ~uri* / E: mg ***vágás***]

1 Urmă adâncă (și îngustă) lăsată de roțile unui vehicul. 2 (Fig) Drum. 3 (Fig) Direcție. 4 (Fig) Linie de conduită. 5 (Fig) Deprindere. 6 (Pop; îe) **A-și pierde ~ul** A-și pierde direcția. 7 (Pop; îe) **A nu-și ieși din ~** A-și păstra obiceiurile, deprinderile. 8 (Mol; îe) **A se da în hăugașul lui** A se întoarce la deprinderile sale. 9 Urmă (adâncă și neregulată) săpată în pământ de torente. 10 Matcă a unui pârâu. 11 (Ban) Pârâu. 12 Scobitură săpată pe întreaga lungime a frontului miner de abataj, pentru a ușura desprinderea ulterioară a rocii.

făgaș^{2} *sn* vz ***fogaș^{1}***

făgădar *sm* [At: ALECSANDRI, P. P. 41 / V: (reg) ***~iu*** / Pl: *~i* / E: ***făgădău*** + *-ar*] (Reg) 1 Hangiu. 2 Cârciumar.

făgădariu *sn* vz ***făgădar***

făgădaș *sn* [At: (a. 1780) CATASTIH, ap. IORGA, S. D. XII, 102 / Pl: *~e, ~uri* / E: mg ***fogadás***] (Trs; înv) 1 Promisiune. 2 Jurământ.

făgădăriță *sf* [At: DA / Pl: *~țe* / E: ***făgădar*** + *-iță*] (Reg) **1-2** Hangiță (**1-2**). **3-4** Cârciumăreasă (**1-2**).

făgădău *sn* [At: ȚIGHINDEAL, F. 184/5 / V: (Mar) ***fogod~*** / E: mg ***fogadó***] (Reg) 1 Han. 2 Cârciumă.

făgădeț *sn* [At: VAIDA / Pl: *~e* / E: ***făgădaș*** css] (Îrg) 1 Promisiune. 2 Jurământ.

făgădui [At: COD. VOR. 29/1-2 / Pzi: *~esc* / E: mg ***fogadni***] 1 *vt* (Trs; înv) A primi (în casă). 2 *vt* (Trs; înv; subiectul este Dumnezeu) A asculta o rugăciune a cuiva. 3 *vt* (Înv) A accepta legitimitatea unei dorințe sau cereri, promițând totodată îndeplinirea acesteia. 4 *vt* A promite. 5 *vt* (Îe) **A ~ marea cu sarea** (sau **Oltul cu totul** ori **munți de aur**) A face promisiuni imposibil de îndeplinit. 6 *vr* (Înv) A se jura. 7 *vr* (Înv) A face o promisiune solemnă (către divinitate). 8 *vr* (Înv; construit cu dativul) A se devota.

făgăduială *sf* [At: (a. 1568) MAG. IST. I, 183/15 / P: *~du-ia~* / S și: (înv) *~duea~* / Pl: *~ieli*, (înv) *~uele* / E: ***făgădui*** + *-eală*] 1 Promisiune. 2 Jurământ. 3 (Îvp; îe) **A da** (sau **a face**) **o ~** A promite. **4-5** (Îvp; îe) **A (nu) se ține de ~** A (nu) se ține de cuvânt.

făgăduință *sf* [At: DRĂGHICI, R. 108/2 / Pl: *~e*, (îvr) *~i* / E: ***făgădui*** + *ință*] 1 Promisiune. 2 Jurământ. 3 (În Biblie; îs) *Pământul* (sau *țara*) *~ței* Palestina. 4 (Pgn; îas) Ținut bogat, loc al fericirii. 5 (Îe) **A trăi ca în pământul ~ței** A trăi bine, în belșug.

făgăduire *sf* [At: CORESI, E. 25/26 / Pl: *~ri* / E: ***făgădui***] 1 (Trs; înv) Găzduire. 2 (Trs; înv) Ascultare a rugăciunii cuiva de către divinitate. 3 (Înv) Acceptare a legitimității unei dorințe sau cereri, însoțită de promisiunea îndeplinirii acesteia. 4 Promitere. 5 *vr* (Înv) Declarare sub jurământ. 6 (Înv) Afirmare a unei promisiuni solemne (către divinitate). 7 (Înv) Devotare.

făgăduit^{1} *sn* [At: CORESI, PS. 132 / Pl: *~uri* / E: ***făgădui***] (Înv) 1 Promisiune. 2 Jurământ. 3 Promisiune solemnă făcută divinității.

făgăduit^{2}, ~ă [At: COD. VOR. 145/10 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***făgădui***] 1 *a* (Înv) Primit (la sine). 2 (Înv; îs) *Bun ~* Bine primit. 3 *a* Promis. 4 *a* (În Biblie; îs) *Țara ~ă* (sau *pământul ~*) Palestina. 5 *sf* Promisiune.

făgăduitor, ~oare *a* [At: OLLĂNESCU, H. O. 178 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***făgădui*** + *-tor*] (Rar) 1 Care făgăduiește (4). 2 Promițător.

făgăduitură *sf* [At: CUV. D. BĂTR. II, 105 / Pl: *~i* / E: ***făgădui*** + *-ură*] (Îvr) Lucruri promise.

făgărășean, ~ă [At: DEX^{2} / Pl: *~eni, ~ene* / E: ***Făgăraș*** + *-ean*] **1-2** *smf, a* (Locuitor) din Făgăraș. **3-4** *smf, a* (Persoană) originară din Făgăraș. **5** *smp* Populația care locuiește în Făgăraș. **6-7** *a* Care aparține Făgărașului sau făgărășenilor (**5**). **8-9** *a* Privitor la Făgăraș sau la făgărășeni (**5**). **10-11** *a* Care este specific Făgărașului sau făgărășenilor (**5**). **12** *a* Care provine din Făgăraș.

făgărășeancă *sf* [At: DEX^{2} / Pl: *~ence* / E: ***făgărășean*** + *-că*] 1 Femeie care face parte din populația Făgărașului. 2 Femeie originară din Făgăraș.

făgărie *sf* [At: DR. XI, 65 / Pl: *~ii* / E: ***fag^{1}*** + *-ărie*] (Reg) Făget.

făgăriș *sn* [At: DR. XI, 67 / Pl: *~uri* / E: ***făgar*** + *-iș*] (Reg) Făget.

făgăt *sn* vz ***făget***

făgătui *sm* [At: DA / Pl: *~* / E: ***fag^{1}*** + *-ătui*] (Reg) Fag tânăr.

făgău *sm* [At: VASILIU, C. 54 / Pl: *~ăi* / E: ***fag^{1}*** + *-ău*] (Mol) Făgan.

făget *sn* [At: URICARIUL IV, 93 / V: ***~găt*** / Pl: *~e* / E: ***fag^{1}*** + *-et*] Pădure de fag^{1} Si: (rar) *făgiș*, (reg) *făganiș, făgar, făgărie, făgină, făgiște, făierag^{3}* (1).

făgetea *sf* [At: BORZA, D. / Pl: *~ele* / E: ***făget*** + *-ea*] (Bot; reg) Tâlharea (*Mycelis muralis*).

făgețel *sn* [At: ALECSANDRI, P. P. 160 / Pl: *~ei* / E: ***făget*** + *-el*] **1-2** (Pop; șhp) Făget (tânăr).

făgină *sf* [At: DR. XI, 65 / Pl: *~ne* / E: ***fag^{1}*** + *-ină*] (Reg) Făget.

făgiș *sn* [At: BARCIANU, D. / Pl: *~e, ~uri* / E: ***fag^{1}*** + *-iș*] (Rar) Făget.

făgiște *sf* [At: DR. XI 67 / V: ***fag~*** / Pl: *~ti* / E: ***fag^{1}*** + *-iște*] (Reg) Făget.

făgliș, ~ă *a* [At: ȘEZ. II, 227 / Pl: *~i, ~e* / E: nct] (Reg) 1 Bine făcut. 2 Frumos. 3 Curat.

făgoaie *sf* [At: BORZA, D. / Pl: *~* / E: ***fag^{1}*** + *-oaie*] (Bot; reg) Fag^{1} (1) (*Fagus sylvatica*).

făgui *sm* [At: RĂDULESCU-CODIN / Pl: *~* / E: ***fag^{1}*** + *-ui*] **1-3** (Pop; șhp) Făgulet (**1-3**).

făguieci *sm* [At: RĂDULESCU-CODIN / Pl: *~* / E: ***făgui*** + *-eci*] **1-3** (Pop; shp) Făgulet (**1-3**).

făgulean *sm* [At: TEODORESCU, P. P. 278 / Pl: *~eni* / E: ***fag^{1}*** + *-ulean*] **1-3** (Pop; șhp) Făguleț (**1-3**).

făguleț *sm* [At: DA ms / Pl: *~i* / E: ***fag^{1}*** + *-uleț*] (Pop; șhp) **1-2** Fag^{1} (1) (tânăr) Si: *făgui* (**1-2**), *făguieci* (**1-2**), *făgulean* (**1-2**), *făguț* (**1-2**). **3** Fag^{1} mic Si: *făgui* (**3**), *făguieci* (**3**), *făgulean* (**3**), *făguț* (**3**).

făguraș *sm* [At: MARIAN, O. I, 59 / Pl: *~i* / E: ***fagur*** + *-aș*] **1-2** (Șhp) Fagure (mic).

făgură *sf* [At: TODORAN, GL. / Pl: *~ri* / E: nct] (Îrg) Putere.

făgurea *sf* vz ***făgurel***

făgurel *sm* [At: MARIAN, ap. DA / V: (pop) *~ea sf* (Pl: *~cle*) / Pl: *~ei* / E: ***fagure*** + *-el*] **1-2** (Șhp) Fagure (mic).

făgureți *smp* [At: ALRM II/I h. 78 / E: ***fagure*** + *-eți*] (Îrg) Favoriți (**6**).

făguros, ~oasă *a* [At: DA ms / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***fagure*** + *-os*] (Rar) Dulce ca fagurele de miere.

făguț *sm* [At: ȘEZ. II, 214 / Pl: *~i* / E: ***fag^{1}*** + *-uț*] **1-3** (Șhp) Făguleț (**1-3**).

făhiu *sn* [At: BORZA, D. / Pl: *~ie* / E: nct] (Bot; reg) Garofițe-de-munte (*Dianthus compactus*).

făi *i* vz ***fă***

făida *sf* [At: ȘEZ. II, 227/11 / V: ***~dă*** (A: ns) / Pl: *~le* / E: ns cf mg *fajta* „soi"] (Mol) 1 Formă (1). 2 Soi.

făidă *sf* vz ***făida***

făierag^{1} *sn* [At: REV. CRIT. III, 153 / V: ***~rug*** / Pl: *~age* / E: nct] (Reg) Pârâu de munte, activ doar când plouă.

făierag^{2} *sn* [At: CHEST. IV S / Pl: *~uri* / E: nct] (Reg) 1 Fumul unei lumânări sau al fitilului prea ridicat al unei lămpi. 2 Baie de aburi Cf *feredeu*.

făierag^{3} *sn* [At: CHEST. IV S / Pl: *~uri* / E: nct] (Reg) 1 Făget. 2 (Sst) Jir.

făierug *sn* vz ***făierag^{1}***

făina [At: LB / P: *fă-i~* / V: (reg) ***fări~*** / Pzi: *~nez* / E: ***făină***] (Rar) 1 *vt* A presăra ceva cu făină. 2 *vr* (Irn) A se pudra.

făinar [At: POLIZU / P: *fă-i~* / V: ***fări~*** / Pl: *~i* sm, *~e* sn / E: ***făină*** + *-ar*] 1 *sm* Negustor de făină. 2 *sm* (Spc) Căruțaș care transportă făină. 3 *sn* Hambar pentru făină. 4 *sn* (Îf *fărinar*) Pod de lemn din jurul pietrei morii. 5 *sn* (Rar) Plăcintă.

făinare *sf* [At: DEX / P: *fă-i~* / Pl: *~nări* / E: ***făina***] 1 (Rar) Presărare cu făină. 2 (Rar; irn) Pudrare. 3 Boală a plantelor, cauzată de ciuperci parazite, caracterizată prin apariția, pe suprafața zonelor afectate, a unui strat făinos de culoare alb-cenușie.

făinat^{1} *sns* [At: MDA ms / P: *fă-i~* / E: ***făina***] (Rar) **1-2** Făinare (**1-2**).

făinat^{2}, ~ă *a* [At: JIPESCU, ap. TDRG / P: *fă-i~* / E: ***făina***] (Rar) 1 Presărat cu făină. 2 (Irn) Pudrat^{2}.

făină *sf* [At: CORESI, ap. GCR I, 17/14 / V: (reg) ***fai~***, ***fani~***, ***făni~***, ***fări~***, ***foni~*** / A: (reg) *făină* / Pl: (10) *~uri* / E: ml ***farina***] **1** (De obicei urmat de determinări care arată felul) Pulbere obținută prin măcinarea boabelor de cereale sau a altor semințe de plante, folosită în alimentație. **2** (Îs) *~zero-zero, trei zerouri, trei nule,* (Trs) *de nula* Făină de grâu de foarte bună calitate, măcinată fin. **3** (Pop; îs) *~ orbului* Pulberea cea mai fină din făină. **4** (Îvr; îs; îf *fări~*) *Fărina~ diavolului* Lucru dobândit pe căi necinstite. **5** (Îvr; îe; îf *fări~*) **Fărina~ diavolului degrabă me(a)rge în tărâțe** Lucrul câștigat pe căi necinstite se pierde ușor. **6** (Îvr; traducând expresia latinească *eiusdem farinae*) **De aceeași** (sau **de o**) **~ (cu cineva)** De aceeași categorie (cu cineva). **7** (Fam; îe) **A se uita cu un ochi la ~ și cu altul la slănină** A fi sașiu. **8** (Îe) **Altă ~ se macină acum la moară!** S-a schimbat situația. **9** (Reg; îe) **A-i trece** (cuiva) **~na prin traistă** A îmbătrâni. **10** Pulbere obținută prin măcinarea anumitor materiale. **11** (Îs) *~ animală* Pulbere obținută din cadavre de animale, resturi de la fabricile de conserve, sânge etc. sterilizată, folosită mai ales pentru hrana puilor, a păsărilor ouătoare și a porcilor. **12** (Îs) *~ de pește* Pulbere obținută din pești inferiori sau necomestibili ori din resturi de pește de la fabricile de conserve, folosită pentru hrana porcilor, a păsărilor etc. **13** (Îs) *~ de oase* Pulbere fină obținută prin măcinarea oaselor, folosită ca supliment nutritiv în hrana animalelor și ca îngrășământ în agricultură. **14** (Înv; îs) *~ de cari* Excremente ale larvelor de rădașcă. **15** (Înv; îs) *~ de carne* Îngrășământ azotat. **16** (Îs) *~ lactată* Preparat obținut din lapte condensat și făină de grâu, folosit la alimentarea sugarilor. **17** (Pop; îs) *~ de flori* Polen. **18** (Rar; irn) Pudră pentru față. **19** (Îs) *~ de fosforiți* Îngrășământ agricol obținut prin măcinarea unor roci fosfatice sedimentare. **20** *~ Thomas* Pulbere obținută prin măcinarea zgurii de la fabricarea oțelului prin procedeul Thomas. **21** (Bot; reg; îc) **~-de-in** Crețișoară (*Alchemilla vulgaris*).

făinăreasă *sf* [At: COSTINESCU / P: *fă-i~* / Pl: *~ese* / E: ***făinar*** + *-easă*] **1** Femeie care vinde făină. **2-3** (Înv) Proprietara unei făinării (**1, 3**). **4-5** Nevastă de făinar (**1-2**).

făinărie *sf* [At: POLIZU / P: *fă-i~* / Pl: *~ii* / E: ***făină*** + *-ărie*] **1** (Înv) Magazin unde se vinde făina. **2** Comerț de făină. **3** Depozit de făină. **4** (Mpl) Feluri de făină.

făineală *sf* [At: JIPESCU, ap.TDRG / P: *fă-i~* / Pl: *~eli* / E: ***făină*** + *-eală*] **1** (Rar; irn) Pudrare. **2** (Fig; fam; îe) **A trage** (cuiva) **o ~** A bate (pe cineva).

făiniș *sn* [At: BUL. FIL. VII-VIII, 257 / P: *fă-i~* / Pl: *~uri* / E: ***făină*** + *-iș*] Pulbere de făină.

făinos, ~oasă [At: LB / V: (reg) ***făni~***, ***fări~*** / P: *fă-i~* / Pl: *~oși, ~oase* / E: ml ***farinosus*** cf *făină*] **1** *a* Care conține făină (**1**). **2** *a* Care este plin de făină (**1**). **3** *a* Ca făina (**1**). **4** *a* (D. fructe) Fără zeamă. **5** (D. fructe) Mălăieț. **6** *sfp, a* (Șîs *paste ~*) (Produse alimentare de diferite forme) preparate din făină de grâu, apă și ouă. **7** *sfp* (Trs; rar) Diferite feluri de plăcinte. **8** *sfp* (Trs; rar; pgn) Preparate culinare din făină.

făioară *sf* [At: TEODORESCU, P. P. 670 / P: *fă-i-oa~* / Pl: ? / E: ***făină*** + *-ioară*] **1-2** (Rar; șhp) Făină (**1**) (de calitate bună).

făitaș *sn* vz ***foitaș***

fălanc *sn* [At: CHEST. VIII, 45/27 / Pl: *~uri* / E: nct] (Reg; lpl) Jumară.

fălălat *sn* vz ***feleleat***

fălălăi *vi* [At: CONTEMPORANUL III, 782, ap. DA / Pzi: *~esc* / E: fo] (Rar; d. frunze, mătăsuri, obiecte de îmbrăcăminte) A foșni (**2**).

fălălui *vr* [At: RĂDULESCU-CODIN, ap. DA / Pzi: *~esc* / E: pbl ctm ***feleluiesc*** + ***fală***] (Reg) A se lăuda în mod exagerat.

fălăluială *sf* [At: RĂDULESCU-CODIN, ap. DA / S și: (înv) *~ueа~* / Pl: *~ieli* / E: ***fălălui*** + *-eală*] (Reg) Laudă de sine exagerată.

fălărăni *vi* [At: NOVACOVICIU, C. B. 10 / Pzi: *~nesc* / E: nct] (Reg) A se lăfăi.

fălcar *sn* [At: TDRG / V: (înv) ***~iu*** / Pl: *~e* / E: ***falcă*** + *-ar*] (Pop) Parte a frâului care începe la colțurile botului și continuă deasupra fălcilor.

fălcariu *sn* vz ***fălcar***

fălcariță *sf* [At: MANOLESCU, I. 234 / Pl: *~țe* / E: ***falcă*** + *-ariță*] **1** (Mpp) Tetanos. **2** (Îrg; îe) **A da** (sau **a tăia**) **de ~** A descânta de fălcariță (**1**). **3** (Reg) Durere de dinți.

fălcată *sf* [At: PANȚU PL.[2] / Pl: *~te* / E: ***falcă*** + *-ată*] (Bot) **1-2** Sulițică (*Dorycnium germanicum* și *Dorycnium herbaceum*).

fălcatea *sf* [At: BORZA, P. / Pl: *~ele* / E: nct] (Bot; pop) Sunătoare (*Hypericum maculatum*).

fălcău *sm* [At: ȘEZ. II, 227 / Pl: *~ăi* / E: ***falca*** + *-ău* cf *fală, făli*] (Reg) **1** Om cu maxilare proeminente. **2** Om care se laudă. **3** Om hrăpăreț.

fălcea *sf* [At: I. IONESCU, C. 115 / Pl: *~ele* / E: ***falcă*** + *-ea*] (Mpl) **1** Fiecare dintre cele două tălpi ale saniei Si: *falcă* (**13**). **2** Fiecare dintre cele două brațe ale vatalelor la războiul de țesut Si: *fofează* (**5**), *lopățea, mână, mânușă, spetează*. **3** Fiecare dintre cele două scândurele între care intră limba meliței. **4** (La car) Falcă (**12**). **5** Fiecare dintre stinghiile de lemn care fixează scândurile ce formează fundul carului Si: *chingă* (**27**), *curmeziș* (**16**), *spetează*. **6** (Reg; la carul cu patru boi) Fiecare dintre cele două stinghii laterale care formează partea de sus și de jos a cârceii de la tânjală. **7** Fiecare dintre cele două speteze înfipte în oblâncurile samarului. **8** Fiecare dintre cele două benzi de piele care trec pe la fălcile calului și susțin zăbala. **9** (Ari) Fiecare dintre cele două sau patru brațe laterale care constituie corpul afetului unui tun sau al unui obuzier.

fălcer[1] *sm* [At: ȘEZ. V, 72 / Pl: *~i* / E: ***falce*** + *-ar*] (Reg; csnp) Lucrător agricol plătit pe suprafața de teren lucrată, având ca unitate de măsură falcea.

fălcer[2] *sm* vz ***felcer***

fălcesc, ~ească *a* [At: URICARIUL II, 13 / Pl: *~ești* / E: ***falce*** + *-esc*] (Mol; îs) *Prăjină ~ească* Suprafața unui dreptunghi cu patru prăjini lungime și o prăjină lățime.

fălcește *av* [At: TDRG / E: ***falce*** + *-ește*] (Mol; rar) Luând ca unitate de măsură falcea.

fălcică *sf* [At: CIUPALĂ, T. 334 / Pl: *~ici* / E: ***falcă*** + *-ică*] Jug mic de la capătul dinapoi al plutei.

fălcior *sm* [At: N. REV. R. I, Supl II, 138 / Pl: *~i* / E: ***falcă*** + *-ior*] **1-2** (Rar; șhp; lpl) Fălcuță (**1-2**).

fălcos, ~oasă *a* [At: JIPESCU, O., ap.TDRG / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***falcă*** + *-os*] **1** Care are fălci proeminente. **2** (Reg; fig) Mâncăcios.

fălcuță *sf* [At: LIUBA-IANA, M. 105 / Pl: *~țe* / E: ***falcă*** + *-uță*] **1-2** (Șhp) Falcă (**1**) (cam mică). **3** (Ban) Falcă (**12**).

fălet, ~eață *a* [At: LB / V: ***fel~*** / Pl: *~i, ~e* / E: ***făli*** + *-eț*] (Trs) **1** Mândru. **2** Lăudăros. **3** Trufaș.

fălețe *snp* [At: CHEST. II, 254/345 / E: nct] (Reg) Cuie cu care se fixează scândurile bătute pe acoperișul casei, pentru a susține stuful.

fălfăi *v* vz ***fâlfâi***

fălfăire *sf* vz ***fâlfâire***

fălfăit *sn* vz ***fâlfâit***

fălfăitor, ~oare *a, sf* vz ***fâlfâitor***

fălfăitură *sf* vz ***fâlfâitură***

fălfâi *v* vz ***fâlfâi***

fălfâire *sf* vz ***fâlfâire***

fălfâit *sn* vz ***fâlfâit***

fălfâitor, ~oare *a, sf* vz ***fâlfâitor***

fălfâitură *sf* vz ***fâlfâitură***

fălfota *av* vz ***forfota***

făli[1] [At: VARLAAM, C. 306/2 / Pzi: *~lesc* / E: vsl **хвалити**] **1** *vt* (Înv) A glorifica. **2** *vr* (Adesea urmat de pp „cu" sau, înv, „asupra", „întru", „în") A se lăuda (cu ceva). **3** *vr* (Prt) A se îngâmfa.

făli[2] *vi* [At: CADE / Pzi: *~lesc* / E: ger ***fehlen***] (Ban) **1** A lipsi cuiva ceva. **2** A avea un defect.

fălicios, ~oasă *a* [At: VICIU, S. GL. / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***fală*** + *-icios*] (Reg) **1** Care se fălește. **2** Care face pe grozavul.

fălie[1] *sf* [At: COD. VOR. 73 / Pl: *~ii* / E: ***făli*** + *-ie*] (Trs; Ban; înv) **1** Fast[1]. **2** Mândrie. **3** Trufie.

fălie[2] *sf* [At: LB / V: ***fel~*** / E: mg ***féle***] (Reg) Rudenie.

fălie[3] *sf* vz *felie*[1]
fălinar *sn* vz *felinar*
fălinariu *sn* vz *felinar*
fălincă *sf* [At: ALEXICI, L. P. 248 / V: *fal~* / Pl: *~nci* / E: srb *falinka*] (Reg) 1 Greșeală. 2 Defect.
fălioară *sf* vz *felioară*
fălire *sf* [At: DA / Pl: *~ri* / E: *făli*] 1 (Înv) Preamărire. 2 (Pop) Mândrire (cu ceva). 3 (Pop) Înfumurare.
fălit *sns* [At: MDA ms / E: *făli*] (Pop; rar) 1-3 Fălire (1-3).
fălitor, ~oare *smf, a* [At: NEGRUZZI, S. II, 216 / V: (reg) *~iu* / Pl: *~i, ~oare* / E: *făli* + *-(i)tor*] (Îvr) 1-2 (Persoană) care laudă. 3-4 (Persoană) care lingușește.
fălitoriu *smf, a* vz *fălitor*
făliuță *sf* vz *feliuță*
fălmătuc *av* [At: RĂDULESCU-CODIN / E: nct] (Reg) Strâns ghem.
fălnicește *av* [At: PONTBRIANT, D. / E: *falnic* + *-ește*] (Înv) Falnic (1).
fălnicie *sf* [At: (a. 1794) PRAVOSLAVNICĂ ÎNVĂȚĂTURĂ, ap. GCR II, 154/10 / Pl: *~ii* / E: *falnic* + *-ie*] (Asr) 1 Mândrie. 2 Trufie.
fălnogiu *sm* [At: IORGA S. D. XII, 102 / V: *folnog, fon~, ful~* / Pl: *~ogi* / E: mg *falnagy*] (Înv) 1 (Trs) Primar de sat. 2 (Trs) Jurat în sfatul cetății Brașov. 3 (În Țara Bârsei) Dregător în sat. 4 (Mun; îf *folnog*) Dregător domnesc în târguri.
fălos[1]*, ~oasă* [At: DOSOFTEI, PS. 20 / Pl: *~oși, ~oase* / E: *fală* + *-os*] 1 *a* (Îvp) Glorios. 2 *a* (Îvp) Fastuos. 3 *a* (Pop) Impozant. 4 *a* (Pop) Mândru (de cineva sau de faptele cuiva). 5 *a* (Pop; prt) Lăudăros. 6 *a* (Pop; prt)Trufaș. 7 *a* (Ban) Bucuros. 8 *av* (Îvr) Cu fast[1].
fălos[2] *sn* vz *folos*
făloșel, ~ea *a* [At: JARNÍK–BÂRSEANU, D. 429 / Pl: *~ei, ~e* / E: *fălos* + *-el*] 1-14 (Șhp) (Cam) fălos (1-7).
făloși *vr* [At: ȚICHINDEAL, F. 118/20 / Pzi: *~șesc* / E: *fălos*] (Reg) 1 A se lăuda. 2 A se îngâmfa.
făloșică *af* [At: DA ms / Pl: *~șele* / E: *fălos* + *-ică*] 1-14 (Șhp) (Cam) făloasă (1-7).
făloșie *sf* [At: ȚICHINDEAL, ap. CADE / Pl: *~ii* / E: *fălos* + *-ie*] (Reg) 1 Mândrie. 2 Trufie.
fălticinean, ~ă [At: MDA ms / Pl: *~eni, ~ene* / E: *Fălticeni* + *-(e)an*] 1-2 *smf, a* (Persoană) care face parte din populația Fălticenilor. 3-4 *smf, a* (Om) originar din Fălticeni. 5 *smp* Populația care locuiește în Fălticeni. 6-7 *a* Care aparține Fălticenilor sau fălticinenilor (5). 8-9 *a* Privitor la Fălticeni sau la fălticineni (5). 10 *a* Care este specific fălticinenilor (5). 11 *a* Care provine din Fălticeni.
fălticineancă *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ence* / E: *fălticinean* + *-că*] 1-2 Fălticineană (1, 3).
fălticos, ~oasă *smf, a* vz *folticos*
fălțălaș *sn* [At: CHEST. II, 240/345 / Pl: *~e* / E: *falț* + *-ălaș*] (Reg) Jgheab prin care șindrilele se îmbucă una într-alta.
fălțui *vt* [At: BARCIANU / Pzi: *~esc* / E: ger *falzen*] 1 A prelucra cu falțul (1) pieile tăbăcite, reducând și uniformizând grosimea. 2 A face un falț (4) unor scânduri, țigle etc. pentru a permite îmbinarea lor. 3 A executa îmbinarea unor piese de tablă cu ajutorul falțului (5). 4 A îndoi și a împături o coală de hârtie sau o tipăritură, în vederea manipulării, păstrării sau în vederea broșării ori a legării.
fălțuială *sf* [At: DDRF / S și: *~uea~* / Pl: *~ieli* / E: *fălțui* + *-eală*] 1-4 Fălțuire (1-4).
fălțuire *sf* [At: DDRF / Pl: *~ri* / E: *fălțui*] 1 Prelucrare cu falțul (1) a pieilor tăbăcite. 2 Executare a unui falț (4) unor scânduri, țigle etc. pentru a permite îmbinarea lor. 3 Îmbinare a unor piese de tablă prin falț (5). 4 Îndoire și împăturire a unei coli de hârtie sau a unei tipărituri în vederea manipulării, păstrării sau în vederea broșării ori a legării.
fălțuit[1] *sn* [At: NOM. MIN. I, 382 / Pl: *~uri* / E: *fălțui*] 1-4 Fălțuire (1-4).
fălțuit[2]*, ~ă* *a* [At: DDRF / Pl: *~iți, ~e* / E: *fălțui*] 1 (D. piei tăbăcite) Căreia i-a fost redusă și uniformizată grosimea prin prelucrarea cu falțul (1). 2-3 (D. unele materiale de construcție) Care are falț (4-5). 4-5 (D. unele materiale de construcție) Asamblat prin falțuri (4-5). 6 (D. colile unei tipărituri) Îndoit și împăturit (în vederea broșării sau a legării).
fălțuitor, ~oare [At: LTR / Pl: *~i, ~oare* / E: *fălțui* + *-(i)tor*] 1-4 *smf* Persoană calificată în operațiile de fălțuire (1-4). 5 *sf* Cuțit de os sau de lemn cu care se fălțuiesc colile la legătorie. 6 *sn* Rindea cu care se fălțuiesc (2) scândurile. 7 *sn* Cuțit pentru fălțuire (1) manuală.
fălui [At: BIBLIA (1688), 261 / Pzi: *~esc* / E: *fală* + *-ui*] (Îvr) 1 *vt* A glorifica. 2 *vr* A se lăuda (cu ceva).
fămăr *sm* [At: CHEST. V, 30 / A: nct / Pl: *~i* / E: nct] (Reg; la stână) Copil care păzește oile sterpe.
fămeaie *sf* vz *femeie*
fămeie *sf* vz *femeie*
fămilie *sf* vz *familie*
fănă *p* vz *fără*
făndăsi *v* vz *fandosi*
fănină *sf* vz *făină*
făninos, ~oasă *a* vz *făinos*
făptaș, ~ă *smf* [At: I. NEGRUZZI, S. VI, 627 / Pl: *~i, ~e* / E: *faptă* + *-aș*] Persoană care a comis un delict Si: *făptuitor* (1).
făptelnic, ~ă *a* [At: CONACHI, ap. DDRF / Pl: *~ici, ~ice* / E: *faptă* + *-elnic*] (Înv; nob) Real.
făptoriu *vt* [At: CORESI, ap. CP 206 / Pl: *~ii* / E: lat *factorius*] (Bis; înv) Dumnezeu.
făptui *vt* [At: ALECSANDRI, P. II, 120 / Pzi: *~esc* / E: *fapt* + *-ui*] 1 A săvârși. 2 (Spc) A comite un delict.
făptuire *sf* [At: DDRF / Pl: *~ri* / E: *făptui*] 1 Săvârșire a unei fapte. 2 Comitere a unui delict.
făptuit[1] *sn* [At: DA / Pl: *~uri* / E: *făptui*] 1-2 Făptuire (1-2).
făptuit[2]*, ~ă* *a* [At: ISPIRESCU, U. 85 / Pl: *~iți, ~e* / E: *făptui*] 1 Creat[2]. 2 Îndeplinit[2]. 3 Comis[5].
făptuitor, ~oare *smf* [At: NEGRUZZI, S. II, 146 / Pl: *~i, ~oare* / E: *făptui* + *-(i)tor*] 1 Făptaș. 2 (Rar) Persoană care săvârșește o acțiune.
făptură *sf* [At: PSALT. SCH. 406/12 / Pl: *~ri* / E: ml *factura*] 1 (Înv) Creare (1). 2 (Înv) Poruncă. 3 (Înv; spc) Voință divină. 4 (Bis) Creație (21) divină. 5 (Înv) Idol. 6 (Înv) Lume. 7 (Înv) Univers. 8 (Înv) Natură. 9 (Adesea complinit prin „omenească", „cu viață" etc.) Ființă (18). 10-11 (Frr) Persoană supusă cuiva sau total dependentă de cineva căruia îi datorează situația sa socială Si: *creatură* (8-9). 12 Înfățișare fizică a cuiva. 13 (Rar) Structură. 14 (Îvp) Imagine. 15 (Înv) Neam. 16 (Înv) Soi. 17 (Înv) Specie.
făr *c, pp* vz *fără*
făraj *sn* vz *făraș*
făraș *sn* [At: (a. 1800) TARIF, ap. ȘIO / V: (înv) *~aj, foraș* / Pl: *~e* / E: tc *faraș*] 1 Obiect casnic în formă de lopată cu coada scurtă, în care se mătură gunoiul. 2 (Îe) **A aduna** (sau **a lua**) **(pe cineva) cu ~ul** A bate pe cineva foarte tare.
fără [At: COD. VOR. 36/11 / V: *făr, făre,* (reg) *fănă,* (Trs) *for* / E: ml *foras* „afară"] 1 *pp* (Înv; și îlpp **~ de**) (În) afară de... 2 *pp* (Înv; și îal) Pe lângă... 3 *pp* (Trs; îlav) **Făr' de-aceea** (sau **de-aia**) Oricum. 4 *av* (Îrg) Decât. 5 *c* (Îrg; în general în construcții negative și în legătură cu „numai") Decât. 6 *c* (Înv; în construcții interogative) Dacă nu... *Că cine e Dumnezeu, fără Domnul?* 7 *c* (Înv; îlc) **~ că...** Decât (numai) că... 8 *c* (Înv; îal) Exceptând că... 9 *pp* (Înv; îlc) **~ ce...** Pe lângă că... 10 *c* (Înv; îlc) **~ când...** Decât dacă... 11-12 *c* (Înv; îlav; îlc) **~ decât...** Decât. 13 *c* (Înv; îlc) **~ decât numai...** Decât că... 14-15 *c* (Înv; îlav; îlc) **~ cât, ~ cât numai..., ~ de numai (cât)...** Decât (numai) (că)... 16 *pp* (Înv; îlav) **~ de cu...** Decât cu... 17 *c* (Îrg; după negație, cu sens adversativ; adesea complinit prin „numai") Ci (1). 18 *c* (Înv; îlc) **~ de cât** Dar. 19 *c* (Înv; îlc) **~ cât** Ci numai. 20 *c* (Înv; îlc) **~ de numai** Însă. 21 *c* (Îal) Ci (1). 22 *c* (Urmat de o propoziție circumstanțială de mod sau de un infinitiv care

îi ține locul) Are valoarea unei negații *A ascultat fără să spună nimic*. **23** *c* (Urmat de o propoziție concesivă sau de un infinitiv care îi ține locul) Deși nu... *Fără să fie desăvârșit, e mulțumitor*. **24** *pp* (Introduce complemente circumstanțiale de mod și atribute, conținând ideea de excludere) Lipsit de... *Om fără necazuri*. **25-26** *pp* (Înv; îljv) ~ **șir** Incoerent. **27-28** *pp* (Înv; îljv) ~ **cale** Nedrept. **29** *pp* (Pop; îla) ~ **(de) căpătâi** Sărac. **30** *pp* (Îal) Vagabond. **31** *pp* (Înv; îlav) ~ **cuvânt** (sau ~ **de cale**) Pe nedrept. **32** (Înv; îlav) ~ **rând** Necumpătat. **33** *pp* (Înv; îla) ~ **seamă** Foarte mulți. **34** *pp* (Înv; îlav) ~ **seamă** Extrem de... **35** *pp* (Înv; îlav) ~ **veste** Pe neașteptate. **36** *pp* (Îlav) Brusc. **37** *pp* (Înv; îlav) ~ **(de) vreme** De timpuriu. **38** *pp* (Înv; îla) ~ **(de) minte** Nebun. **39** *pp* (Îal) Nesocotit. **40** *pp* (Înv; îc) **~-de-cinste** Necinste. **41** *pp* (Înv; îc) **~-de-dumnezeire** Necredință. **42** *pp* (Înv; îc) **~-fund** Prăpastie. **43** *pp* (Înv; îc) **~-minte** Nebunie. **44** *pp* (Îac) Prostie. **45** *pp* (Înv; îc) **~-moarte** Nemurire. **46** *pp* (Înv; îc) **~-omenire** (sau **~-de-omenie**) Cruzime. **47** *pp* (Înv; îc) **~-rău** Nevinovăție. **48** *pp* (Înv; îc) **~-veste** Nesiguranță. **49** *pp* (Înv; îc) **~-voroavă** Liniște. **50** *pp* (Înv; csnp; îc) **~-vreme** Maturitate. **51** *pp* (Înv; îlav) ~ **nemică** Nimic. **52** *pp* (În legătură cu noțiuni care arată cantitatea sau măsura) Indică cât lipsește până la o măsură deplină *E zece fără cinci minute*. **53** *pp* (În operații aritmetice de scădere) Minus. **54** *pp* Introduce complementele circumstanțiale sociative negative *Pot să trăiesc și fără tine*. **55** *pp* Introduce complemente circumstanțiale instrumentale negative *A scos cuiul fără clește*.

fărăcane *sfp* [At: DDRF / E: mg ***fárkány***] (Nob) Părțile cu asperități rămase pe pereții minelor de sare, după ce s-au tăiat din ei blocuri.

fărădelege [At: COD. VOR. 170/9 / V: ***fărdelege*** (S și: înv *făr' delege*), (îvr) ***fărăleage*** / S și: (înv) *fără-de-lege, fără de lege* / Pl: ~*egi* / E: ***fără*** + ***de***[4] + ***lege*** după vsl **безаконик**] **1-2** *smf, a* (Bis; înv) Necredincios. **3-4** *smf, a* (Bis; înv) Păcătos. **5-6** *smf, a* (Bis; înv) Criminal[2] **(1)**. **7** *av* În mod nelegiuit. **8** *sf* (Înv) Sacrilegiu. **9** *sf* (Îvp) Nelegiuire.

fărădelegiui *v* vz ***fărălegiui***

fărăgăi *smp* [At: CHEST. II, 258/85 / E: nct] (Reg) Prăjini care fixează un acoperiș de paie, pentru a nu fi luat de vânt.

fărăleage *sf* vz ***fărădelege***

fărălegi *vi* [At: PSAL. SCH. 404/6 / Pzi: ~*egesc* / E: ***fără*** (-de-) ***lege***] (Înv) **1-2** A face o fărădelege **(8-9)** Si: *a fărălegiui*.

fărălegiui *vi* [At: PSAL. SCH. 234 / V: ***~rădel~*** / Pzi: ~*esc* / E: ***fără (-de-) lege***] (Înv) **1-2** A fărălegi.

fărălegiuitor, ~oare [At: PSALT. SCH. 116/18 / Pl: ~*i*, ~*oare* / E: ***fărălegiui*** + *-itor*] (Înv) **1-2** *smf, a* Nelegiuit. **3-4** *smf, a* (Persoană) care comite un sacrilegiu. **5-6** *smf, a* Păcătos.

fărăma *v* vz ***fărâma***

fărămare *sf* vz ***fărâmare***

fărămat[1] *sn* vz ***fărâmat***[1]

fărămat[2]***, ~ă*** *a* vz ***fărâmat***[2]

fărămător, ~oare *a* vz ***fărâmător***

fărămătură *sf* vz ***fărâmătură***

fărămea *sf* vz ***fărâmea***

fărămi *v* vz ***fărâmi***

fărămica *v* vz ***fărâmica***

fărămicare *sf* vz ***fărâmicare***

fărămicat[1] *sn* vz ***fărâmicat***[1]

fărămicat[2]***, ~ă*** *a* vz ***fărâmicat***[2]

fărămică *sf* vz ***fărâmică***

fărămicios, ~oasă *a* vz ***fărâmicios***

fărămire *sf* vz ***fărâmire***

fărămit[1] *sn* vz ***fărâmit***[1]

fărămit[2]***, ~ă*** *a* vz ***fărâmit***

fărămița *v* vz ***fărâmița***

fărămițare *sf* vz ***fărâmițare***

fărămițat[1] *sn* vz ***fărâmițat***[1]

fărămițat[2]***, ~ă*** *a* vz ***fărâmițat***[2]

fărămiță *sf* ***fărâmiță***

fărămițător *sn* [At: IONESCU-MUSCEL, FIL. 76 / Pl: ~*oare* / E: ***fărămița*** + *-(ă)tor*] (Teh; îs) ~ *de baloturi* Mașină de desfoiat bumbacul din baloturi.

fărămiți *v* vz ***fărâmița***

fărămițire *v* vz ***fărâmițare***

fărămițit[1] *sn* vz ***fărâmițat***[1]

fărămițit[2]***, ~ă*** *a* vz ***fărâmițat***[2]

fărămos, ~oasă *a* vz ***fărâmos, ~oasă***

fărămușă *sf* vz ***fărâmușă***

fărâm *sn* vz ***fărâmă***

fărâma [At: DOSOFTEI, V. S. 128 / V: ***~răma, ~rma*** / Pzi: *fărâm* (îvr ~*mez*), *fărm, farm, fărâm* / E: ***fărâmă***] (Pop) **1-2** *vtr* A (se) sparge în bucățele. **3-4** *vtr* A (se) distruge. **5** *vt* (Înv; îe) **A-și ~ trupul** A-și îndoi trupul de la mijloc. **6** *vt* (Îe) **A-și ~ capul** A-și bate capul **(83)**. **7** *vr* (Înv; d. corăbii) A naufragia. **8** *vr* (Fig) A munci din greu. **9** *vt* (Înv) A frământa **(1)**. **10** *vt* (Trs; îe) **A-l ~ la inimă** (sau **la stomac**) (pe cineva) A avea colici Cf *a frământa* **(11)**.

fărâmare *sf* [At: I. IONESCU, C. 182/25 / V: ***~răm~, ~fărm~*** / Pl: ~*mări* / E: ***fărâma***] (Pop) **1** Spargere în bucățele. **2** Distrugere. **3** (Înv) Frământare **(1)**. **4** (Trs; înv; îs) ~ *de inimă* Colică **(1)**.

fărâmat[1] *sn* [At: GRIGORIU-RIGO, M. I, 68 / V: ***~răm~, ~fărm~*** / Pl: ~*uri* / E: ***fărâma***] **1-3** Fărâmare **(1-3)**. **4** (Mpp; îvp) Numele unei boli care se manifestă prin dureri în tot corpul și prin epuizare.

fărâmat[2]***, ~ă*** *a* [At: ALECSANDRI, P. 18 / V: ***~răm~, ~fărm~*** / Pl: ~*ați*, ~ *e* / E: ***fărâma***] **1** Spart în bucățele. **2** Distrus. **3** (Fig) Nimicit.

fărâmă *sf* [At: TETRAEV. 227 / V: ***fărmă, fărâm*** *sn* / Pl: ~*me*, (rar) ~*mi* / E: ns cf alb *thërrime*] **1** Fiecare dintre bucățile mici rămase în urma spargerii, zdrobirii unui obiect sau material. **2** (Pcx) Bucată foarte mică. **3** (Lpl) Resturi (de mâncare). **4** (Îe) **A (se) face (mici** sau **mii și) ~me** A (se) sfărâma. **5** (Fig; în legătură cu abstracte) Puțin.

fărâmăcios, ~oasă *a* vz ***fărâmicios***

fărâmător, ~oare [At: LTR / V: ***~răm~, ~mitor, fărm~***, (îrg) ***fărmătoriu*** / Pl: ~*i*, ~*oare* / E: ***fărâma*** + *-(ă)tor*] **1** *a* Care fărâmă **(1)**. **2** *a* (Fig) Distrugător. **3-4** *sn* Dispozitiv sau mașină pentru sfărâmarea unor materiale. **5** *sn* (Teh; îs) ~ *de așchii* Prag în drumul așchiei provenite din strunjire, pentru a o conduce și a o sfărâma. **6** *sn* (Îs) ~ *de bulgări* Dispozitiv la mașinile de recoltat cartofi, care sfărâmă bulgării de pământ cu care sunt amestecați cartofii.

fărâmătură *sf* [At: NEGRUZZI, S. I, 253 / V: ***~mit~, ~răm~***, (Mol) ***fărm~*** / Pl: ~*ri* / E: ***fărâmă*** + *-tură*] **1** (Pop) Sfărâmătură. **2** (Reg) Fărâmă (de pâine). **3** (Îvr) Distrugere. **4** (Mpp) Hernie. **5** (Mpp; Trs; îs) ~ *de inimă* Colică **(1)**.

fărâmătura *vt* [At: BARCIANU / Pzi: ~*resc* / E: ***fărâmătură***] (Trs; nob) A fărâmița.

fărâmăturică *sf* [At: CADE / Pl: ~*rele* / E: ***fărâmătură*** + *-ică*] **1-2** (Șhp) Fărâmătură **(2)**(mică).

fărâmea *sf* [At: CANTEMIR, I. I. I, 253 / V: ***~răm~*** / Pl: ~*ele* / E: ***fărâmă*** + *-ea*] (Rar; îe) **A face** (sau **a tăia**) **(fărâmi) ~ele** A tăia în bucățele mici.

fărâmi *vt* [At: DA / V: ***~rămi, ~rmi***, ***fârmi*** / Pzi: ~*mesc* / E: ***fărâmă***] (Mun; Trs) **1-2** A fărâma **(1, 3)**.

fărâmica *vt* [At: DA / V: ***~răm~, ~rim~*** / Pzi: *fărâmic* / E: ***fărâmică***] A fărâmița.

fărâmicare *sf* [At: DA ms / V: ***~răm~, ~rim~*** / Pl: ~*cări* / E: ***fărâmica***] Fărâmițare **(1)**.

fărâmicat[1] *sn* [At: DA ms / V: ***~răm~, ~rim~*** / Pl: ~*uri* / E: ***fărâmica***] Fărâmițare **(1)**.

fărâmicat[2]***, ~ă*** *a* [At: GHICA, S. 171 / V: ***~răm~, ~rim~*** / Pl: ~*ați*, ~*e* / E: ***fărâmica***] Fărâmițat[2].

fărâmică *sf* [At: SEVASTOS, N. 203 / V: ***~răm~, ~rim~*** / Pl: ~*ice* / E: ***fărâmă*** + *-ică*] (Pop) Fărâmiță.

fărâmice *sf* [At: COSTINESCU / Pl: ~*ici* / E: ***fărâmă*** + *-ice*] (Pop) **1-6** (Șhp) Fărâmă **(1-3)**.

fărâmicios, ~oasă *a* [At: DA / V: ***~râm~, ~rmi~, fârm~*** / Pl: ~ *oși, ~oase* / E: ***fărâma*** + *-icios*] Care se sfărâmă ușor.
fărâmire *sf* [At: DA / V: ***~râm~*** / Pl: *~ri* / E: ***fărâmi***] (Pop; rar) **1-3** Fărâmare (**1-3**).
fărâmit[1] *sn* [At: DA / V: ***~râm~*** / Pl: *~uri* / E: ***fărâmi***] (Pop; rar) **1-3** Fărâmare (**1-3**).
fărâmit[2], ***~ă*** *a* [At: DA / V: ***~râm~, ~rim~*** / Pl *~iți, ~e* / E: ***fărâmi***] (Pop; rar) **1-2** Fărâmat[2] (**1-2**).
fărâmitor, ~oare *a* vz ***fărâmător***
fărâmitură *sf* vz ***fărâmătură***
fărâmița *vtr* [At: PANN, ap.TDRG / V: ***~râm~, ~râmiți*** / Pzi: *~țez* / E: ***fărâmiță***] **1-2** A (se) transforma în fărâmițe.
fărâmițare *sf* [At: LTR / V: ***~râm~, ~râmițire*** / Pl: *~țări* / E: ***fărâmița***] **1** Transformare în fărâmițe. **2** (Agr; îs) *Dispozitiv de* ~ Dispozitiv pentru fărâmițarea (**1**) îngrășămintelor agricole aglomerate în lada mașinilor care le împrăștie.
fărâmițat[1] *sn* [At: DA / V: ***~râm~, ~râmițit*** / Pl: *~uri* / E: ***fărâmița***] Fărâmițare (**1**).
fărâmițat[2], ***~ă*** *a* [At: ARDELEANU. D. 297 / V: ***~râm~, ~râmițit*** / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***fărâmița***] Transformat în fărâmițe.
fărâmiță *sf* [At: ȘEZ. I, 68 / V: ***~râm~, firim~*** / Pl: *~țe* / E: ***fărâmă*** + *-iță*] **1-2** (Șhp) Fărâmă (**2**) (mică).
fărâmos, ~oasă *a* [At: BARCIANU, D. / V: ***~râm~*** / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***fărâma*** + *-os*] (Nob) Fărâmicios.
fărâmușă *sf* [At: CANTEMIR, I. I. I, 262 / V: ***~râm~*** / Pl: *~șe* / E: ***fărâmă*** + *-ușă*] **1-2** (Înv; șhp) Fărâme (**3**) (mici).
fărbălui *vt* [At: PAȘCA, GL. / Pzi: *~esc* / E: ger ***färben***] (Reg) A stropi.
fărbui *vi* [At: T. PAPAHAGI, M., ap. DA ms / Pzi: *~esc* / E: ***farbă***] (Mar) A vopsi.
fărcuș *sn* vz ***sfărcuș***
fărdelege *sf* vz ***fărădelege***
făre *pp* vz ***fără***
făreca *v* vz ***fereca***
fărfală *sf* vz ***farfara***
fărfălăi *smp* [At: BORZA, D. / Pl: ~ / E: nct] (Bot; pop) Călțunași (*Tropaeolum majus*).
fărfurioară *sf* vz ***farfurioară***
fărgătău *sn* [At: POPOVICI, R. D. 165 / V: ***~gâțău*** / Pl: nct / E: mg ***forgató*** „învârtitor"] (Reg) **1** Zăvor. **2** Clanță.
fărgâțău *sn* vz ***fărgătău***
fărgău *sn* [At: CHEST. II, 164/297 / Pl: *~ăe* / E: mg ***forgó***] (Reg) Clanță.
fărhiuță *sf* vz ***făcliuță***
fărimica *v* vz ***fărâmica***
fărimicare *sf* vz ***fărâmicare***
fărimicat[1] *sn* vz ***fărâmicat***[1]
fărimicat[2], ***~ă*** *a* vz ***fărâmicat***[2]
fărimică *sf* vz ***fărâmică***
fărimit, ~ă *a* vz ***fărâmit***[2]
fărimitură *sf* vz ***fărâmitură***
firimiță *sf* vz ***fărâmiță***
fărina *v* vz ***făina***
fărinar *sn* vz ***făinar***
fărină *sf* vz ***făină***
fărinos, ~oasă *a* vz ***făinos***
fărma *v* vz ***fărâma***
fărmac *sn* [At: PAMFILE, J. II, ap. DA / Pl: *~ace* / E: nct] Unitate de lungime egală cu a opta parte dintr-un palmac și a 64-a parte dintr-o palmă.
fărmare *sf* vz ***fărâmare***
fărmat[1] *sn* vz ***fărâmat***[1]
fărmat[2], ***~ă*** *a* vz ***fărâmat***[2]
fărmă *sf* vz ***fărâmă***
fărmăc *sn* vz ***farmec***
fărmăca *sf* vz ***fermeca***
fărmăcat, ~ă *a* vz ***fermecat***
fărmăcăciune *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 96 / Pl: *~ni* / E: ***fermeca*** + *-ăciune*] (Înv; nob) Farmec (**1**).
fărmăcăresc, ~ească *a* [At: DOSOFTEI, ap.TDRG / Pl: *~ești* / E: ***farmec*** + *-ăresc*] (Înv; nob) Fermecătoresc.
fărmăcător, ~oare *a* vz ***fermecător***
fărmăcesc, ~ească *a* [At: DOSOFTEI, V. S. 30 / Pl: *~ești* / E: ***farmec*** + *-esc*] (Înv; nob) Fermecătoresc.
fărmăcitoriu, ~oare *smf* [At: DOSOFTEI, V. S. 42 / Pl: *~ii, ~oare* / E: *****fărmăci*** + *-tor*] (Înv; nob) Persoană care prepară otrăvuri.
fărmăcitură *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 142 / Pl: *~ri* / E: *****fărmăci*** + *-tură*] (Înv) **1-2** Fermecătorie (**1-2**).
fărmător, ~oare *a* vz ***fărâmător***
fărmătoriu, ~ie *a* vz ***fărâmător***
fărmătură *sf* vz ***fărâmătură***
fărmeca *v* vz ***fermeca***
fărmi *v* vz ***fărâmi***
fărmicios, ~oasă *a* vz ***fărâmicios***
fărnăi *v* vz ***fârnâi***
fărnăire *sf* vz ***fârnâire***
fărnăit[1] *sn* vz ***fârnâit***
fărnăit[2], ***~ă*** *a* vz ***fârnâit***
fărobrăzie *sf* [At: COMAN, GL. / Pl: *~ii* / E: ***fără*** + ***-obraz*** + *-ie*] (Reg) Neobrăzare.
fărșalung *sn* vz ***farșalung***
fărșang *sn* [At: (a. 1766) IORGA, S. D. XIII, 259 / V: ***fașang*** / E: mg ***farsang***] (Înv; Trs) Carnaval.
fărșăngar *sm* [At: MARIAN, S. R. I, 257 / V: ***~șin~*** / Pl: *~i* / E: ***fărșang*** + *-ar*] (Trs; la sărbătorile din ajunul postului de Paști) Om mascat și îmbrăcat în costum de carnaval, care se plimbă prin sat și face farse, bufonerii Si: (reg) *fărșingoi*.
fărșângoi *sm* vz ***fărșingoi***
fărșerot *sm* [At: DEX[2] / Pl: *~oți* / E: ***Frashëri*** (localitate din Albania < alb *frashër* „frasin")] Aromân din Albania.
fărșingar *sm* vz ***fărșăngar***
fărșingoi *sm* [At: VICIU, GL. / V: ***faș~, fărșân~*** / Pl: ~ / E: ***fărșang*** + *-oi*] (Reg) Fărșăngar.
fărtai *sn* vz ***fârtai***
fărtal *sn* vz ***fârtai***
fărtar *sn* vz ***fârtai***
fărtariu *sn* vz ***fârtai***
fărtat *sm* vz ***fârtat***
fărtăciune *sf* [At: CUV. D. BĂTR. II, 230 / Pl: *~ni* / E: ***fârtat*** + *-iune*] (Ivp) **1-2** Fărtăție (**1-2**).
fărtălui *vtr* [At: DA / Pzi: *~esc* / E: mg ***fartolni*** „a aluneca cu partea dinapoi într-o parte sau înapoi"] (Buc) **1-4** A fărtoi (**1-4**).
fărtățel *sm* [At: POP., ap. GCR. II , 295 / Pl: *~ei* / E: ***fârtat*** + *-el*] **1-4** (Ivp; șhp) Fârtat (**1-2**) (drag).
fărtăți *vtr* [At: ALEXICI, L. P. 152 / V: ***fârtăța*** / Pzi: *~țesc* / E: ***fârtat***] (Ivp) **1-2** A(-și) zice frate (unul) altuia.
fărtăție *sf* [At: MARIAN, S. R. II, 84 / Pl: *~ii* / E: ***fârtat*** + *-ie* cf *fărtăciune*] (Ivp) **1** Frăție de cruce. **2** Tovărășie.
fărfăuză *sf* [At: FRÂNCU–CANDREA, R. 51 / Pl: *~ze* / E: nct] (Reg) Glumă proastă.
fărtâi *v* vz ***fartoi***
fărtoaie *sf* [At: DA / Pl: ~ / E: ***fărtoi***] (Buc; înv) Parte de drum alunecoasă și denivelată, pe care săniile alunecă într-o parte cu spatele.
fărtoi [At: CREANGĂ, GL. / V: (Buc) ***~tâi***, (Mol; Mun) ***har~, hartui***, ***artoi, furtui*** / Pzi: *~esc* / E: ***fărtălui*** css] (Îrg) **1** *vt* A da într-o parte, apucând de partea dinapoi. **2** *vt* (Pex; mai ales despre care) A cârmi, ieșind de pe drum. **3** *vt* (Îf *hartoi, artoi*) A cârmi căruța de departe în semicerc. **4** *vr* (D. sanie) A aluneca (pe neașteptate) cu spatele într-o parte, din cauza drumului alunecos și denivelat.

fărtuț sm vz *frățuț*

făsaică sf [At: RETEGANUL, TR. 164 / Pl: *~ice* / E: ***făsule*** + *-(a)ică*] (Reg; șîc **~ce se urcă**) Fasole **(2)** (*Phaseolus multiflorus*).

făscioară sf [At: MAIORESCU, CR. III, 51 / V: ***fâși~*** / Pl: *~re* / E: lat ***fasciola***] (Înv) **1-2** Fasciculă **(1-2)**.

făscuță sf [At: PANȚU, PL.² / V: ***fâșc~*** / Pl: *~țe* / E: nct] (Bot; reg) **1** Oreșniță (*Lathyrus tuberosus*). **2** (Îf *fășcuță*) Pupezele (*Lathyrus vernus*).

făsui sm vz ***fasole***

făsuică sf [At: BORZA, D. / Pl: *~ici* / E: ns cf *făsui, făsule*] (Bot; pop) Linte **(1)** (*Lens culinaris*).

făsuiță sf [At: BORZA, D. / Pl: *~țe* / E: ns cf *făsui, făsule*] (Bot; pop) **1** Oreșniță (*Lathyrus tuberosus*). **2** Linte **(1)** (*Lens culinaris*). **3** Fasole **(1)** (*Phaseolus vulgaris*). **4** Măzăriche (*Vicia dumetorum*). **5** Cosiță (*Vicia hirsuta*).

făsulă sf vz ***fasole***

făsule sf vz ***fasole***

fășa vt [At: TEODORESCU, P. P. 438 / Pzi: *~șez* / E: ***fașă***] (Rar; în poezia populară) A înfășa.

fășașea sf [At: PĂSCULESCU, L. P. 37 / Pl: *~cle* / E: ***fașă*** + *-ășea*] **1-2** (Rar; în colinde; șhp) Fășuță **(1-2)**.

fășat, ~ă a [At: DA / Pl: *~ați, ~e* / E: ***fășa***] (Pop; rar) Înfășat².

fășâi v vz ***fâșâi***

fășâire sf vz ***fâșâire***

fășâit sn vz ***fâșâit***

fășâitor, ~oare a vz ***fâșâitor***

fășâitură sf vz ***fâșâitură***

fășățel, ~ea a [At: DA ms / Pl: *~ei, ~e* / E: ***fășat*** + *-el*] **1-2** (Rar; în poezia populară; șhp) Înfășat² (frumos).

fășângoi sm vz ***fârșingoi***

fășcuță¹ sf [At: ȘEZ. VIII, 93 / Pl: *~țe* / E: ucr ***фаска***] (Mol) Vas înalt și îngust, cu capac, în care se țin lactate sau se face unt.

fășcuță² sf vz ***făscuță***

fășchiat, ~ă a [At: VICIU, GL. / Pl: *~ați, ~e* / E: ***fâșchiu*** + *-at*] (Reg) Vărgat de (urme de) răni.

fășia vt [At: DA / Pzi: ? / E: ***fășie***] (Reg) A înfășa.

fășiățel a vz ***fășiețel***

fășie¹ sf vz ***fașie***

fășie² sf vz ***fâșie***

fășiețel, ~ea a [At: TEODORESCU, P. P. 26 / V: ***~iăț~*** / Pl: *~ei, ~e* / E: ****fășiat*** + *-el* cf *fășățel*] **1-2** (Rar; în poezia populară; șhp) Înfășat² (frumos).

fășingoi sm vz ***fârșingoi***

fășioară¹ sf vz ***fâșioară***

fășioară² sf vz ***făscioară***

fășiu sm [At: LIUBA-IANA, M. 25 / Pl: *~ii* / E: ***fașă*** + *-iu*] (Ban; șîs ***cumnat ~***) Fiecare dintre cei doi bărbați căsătoriți cu două surori.

fășiuță sf vz ***fâșiuță***

fășnet, ~eață a vz ***fâșnet***

fășoară sf [At: MARIAN, O. II, 112 / Pl: *~re* / E: ***fașă*** + *-oară*] **1-2** (Rar; pop; șhp) Fășuță **(1-2)**.

făsteucă sf [At: CHEST. IV, 96/371 / Pl: *~uci* / E: nct] (Reg) Bucată.

fășura vt [At: ALEXICI, L. P. 69/15 / V: (nob) ***~ri*** / Pzi: *fășur* / E: ***fașură***] (Rar; în poezia populară) A înfășura.

fășuri v vz ***fășura***

fășuță sf [At: ȘEZ. I, 148 / Pl: *~țe* / E: ***fașă*** + *-uță*] (Rar; pop; șhp) Fașă (cam mică) Si: (rar) *fășașea* **(1-2)**, *fășoară* **(1-2)**.

făt sm [At: PSALT. 178/8 / V: **(10)** ***sfăt*** / Pl: *feți* / E: ml ***fetus***] **1** Produs de concepție din uterul mamiferelor, din momentul când începe a avea mișcări proprii și formele caracteristice speciei și până când se naște Si: *fetus*. **2** Nou-născut. **3** (Îvp) Fiu¹ **(1)**. **4** (Pop; îs) *Fătul meu* Formulă cu care un bătrân se adresează (cu simpatie) unui tânăr. **5** (Îc) **Făt-Frumos** Erou principal din basme, înzestrat cu frumusețe fizică și morală, bunătate și vitejie extraordinare. **6-8** (Pgn; ca nume comun) Copil, tânăr sau bărbat deosebit de frumos. **9** (Pop; îc) **~-logofăt** Copil cu însușiri (fizice) extraordinare. **10** (Rar; irn) Filfizon. **11** (Trs; mgm; șîs *~ul bisericii*) Paracliser.

făta vt [At: DOSOFTEI, PS. 26 / Pzi 3: *fată* / E: ml ***fetare***] **1** (D. mamifere) A naște. **2** (Dep; d. oameni) A naște. **3** (Fig; irn) A produce.

fătană sf [At: BUL. FIL. VII–VIII, 257 / Pl: *~ne* / E: ***fată*** + *-an(ă)*] (Dep) Fată înaltă și voinică, cu aspect băiețesc Si: *fătălău* **(3)**.

fătare sf [At: CHEST. V. 70 / Pl: *~tări* / E: ***făta***] **1** Naștere a unui pui de mamifer Si: (îvp) *fătăciune* **(1)**. **2** (Dep) Naștere a unui copil. **3** (Reg; lpl; ccr) Oi care fată **(1)**.

fătat¹ sn [At: CANTEMIR, I. I, I. 168 / Pl: *~uri* / E: ***făta***] **1-2** Fătare **(1-2)**.

fătat², ~ă [At: GOLESCU, ap. ZANNE, P. IV, 595 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***făta***] **1** *a* (D. animale) Născut². **2** (Dep; d. oameni) Născut². **3** *af* (D. animale) Care (tocmai) a fătat. **4** *af* (D. animale) Cu pui. **5** *af* (Pop; dep; d. femei) Care are copii.

fătăcenă sf vz ***fătăcină***

fătăcină sf [At: (a.1606), CUV. D. BĂTR. I, 151/20 / V: ***~ăcenă*** / Pl: *~ne* / E: ***făta*** + *-(c)ină*] (Înv) **1-5** Fătăciune **(1-5)**.

fătăciunat sn [At: (a. 1809) URICARIUL VI, 471 / Pl: *~uri* / E: ***fătăciune*** + *-at*] (Îvr) Inventariere a produselor agricole dintr-un an.

fătăciune sf [At: (sec. XVI), CUV. D. BĂTR. I, 241 / Pl: *~ni* / E: ***făta*** + *-ăciune*] (Îvp) **1** Fătare **(1)**. **2** Totalitatea puilor fătați o dată Si: *fătătură* **(2)**. **3** Totalitatea produselor agricole dintr-un an. **4-6** Fătătoare **(3-5)**.

fătălău sm [At: DDRF / V: (reg) ***~ărău*** / Pl: *~ăi* / E: ***fată*** + *-ălău*] **1** (Pop) Hermafrodit. **2** (Prt; gmț) Persoană de sex masculin cu caracteristici fizice și de comportament de tip feminin și care preferă compania femeilor. **3** Fătană.

fătăloancă sf [At: CADE / Pl: *~nce* / E: ***fătălău*** + *-oancă*] Fătoi.

fătărău sm vz ***fătălău***

fătătău sm [At: ZANNE, P. 139 / Pl: *~ăi* / E: ***fată*** + *-ătău*] (Îvp; d. femei; îe) **A ieși ~ înaintea cuiva** A încălca cu îndrăzneală normele de comportament.

fătătoare [At: DOSOFTEI, PS. 266 / Pl: *~oare, ~ori* / E: ***făta*** + *-(ă)toare*] **1** *a* (D. femelele animalelor mamifere) Care este aptă să fete. **2** *sf* (Reg) Oaie care are peste doi ani. **3** *sf* (Pop) Organ genital al unor animale femele Si: *fătăciune* **(4)**, *pipotă, soție*. **4** *sf* (Pop; rar; prt) Organ genital feminin Si: *fătăciune* **(5)**. **5** *sf* (Pop) Loc unde fată animalele Si: *fătăciune* **(6)**.

fătătoi sm [At: DA ms / Pl: *~* / E: ***fată*** + *-(ă)toi*] (Mol) Fătoi.

fătătură sf [At: CANTEMIR, ap. CADE / Pl: *~ri* / E: ***făta*** *-(ă)tură*] **1** (Înv) Născocire. **2** Fătăciune **(2)**.

fătoc sm [At: MARIAN, NA. 248 / Pl: *~i* / E: ***fată*** + *-oc*] (Trs) Fătoi.

fătocină sf [At: CADE / Pl: *~ne* / E: ***fătoc*** + *-ină*] (Ban) Fătoi.

fătoi sn [At: ALECSANDRI, T. 339 / Pl: *~oaie* / E: ***fată*** +*-oi*] (Fam; prt) Fată voinică (și înaltă) cu trăsături ca ale unui bărbat Si: *fătăloancă*, (Mol) *fătătoi*, (Trs) *fătoc*, (Ban) *fătocină*.

fătruț sm vz ***frățuț***

fătucă sf [At: DEX² / Pl: *~ci* / E: ***fată*** + *-ucă*] **1-4** (Pfm; șhp) Fetiță **(1-4)**.

fătuică sf [At: MACEDONSKI, O. III 97 / Pl: *~ci* / E: ***fată*** + *-uică*] **1-4** (Reg; șhp) Fetiță **(1-4)**.

fătuță sf [At: (a. 1772), IORGA, S. D. XII, 248 / Pl: *~țe* / E: ***fată*** + *-uță*] **1-4** (Trs; șhp) Fetiță **(1-4)**.

fâța vr [At: MARIAN, NU. 670 / Pzi: (3): *~țează* / E: ***fată***] (Trs; d. plăcinte) A se rumeni.

fățar sn vz ***fățare***

fățare sf [At: DOSOFTEI, PS. 12 / V: ***fățar*** *sn* / Pl: *~țări* / E: ***față*** + *-ar*] **1** (Pop) Loc unde se treieră cerealele. **2** (Trs; șîf *fățar*) Față de masă. **3** (Înv) Ipocrizie.

fățarnic, ~ă smf, a [At: COD. VOR. 126/12 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***fățare*** + *-nic*] **1-2** (Înv) (Om) părtinitor. **3-4** (Om) ipocrit.

fățat, ~ă a [At: RETEGANUL. TR. 179 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***fața***] **1** *a* (Trs; d. plăcinte) Rumenit². **2** *sf* (Reg) Parte a unui deal sau munte aflată în bătaia soarelui.

fățara v vz ***fățări***

fățări [At: COD. VOR. 142/7 / V: *~ra* / Pzi: *~resc* / E: ***fățare***] (Înv) **1** *vi* A părtini (la judecată). **2** *vr* A se preface.

fățărie sf [At: COD. VOR. 144/12 / Pl: *~ii* / E: ***fățări*** + *-ie*] (Înv) **1** Părtinire (la judecată) Si: *fățărnicie* (**1**). **2** Ipocrizie.

fățărire sf [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: ***fățări***] (Înv) **1-2** Fățărie (**1-2**).

fățărit, ~ă a [At: DA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***fățări***] (Înv) **1** Favorizat² (la judecată). **2** Ipocrit.

fățărnicește av [At: (a. 1765) CHESARIE. ap. GCR II. 79/37 / E: ***fățarnic*** + *-ește*] (Înv) În mod ipocrit.

fățarnici [At: NEAGOE. ÎNV., ap. GCR I. 169/32 / Pzi: *~icesc* / E: ***fățarnic***] (Înv) **1** *vi* A părtini. **2** *vr* A se preface.

fățărnicie sf [At: NEAGOE. ÎNV., ap. GCR I. 169/9 / Pl: *~ii* / E: ***fățarnic*** + *-ie*] **1** (Înv) Părtinire (la judecată). **2** Ipocrizie.

făție sf vz ***fetie***

fățiș, ~ă [At: PALIA (1582). ap. GCR 70/30 / E: ***față*** + *-iș*] **1-2** (Înv) *a, av* De față. **3-4** *a, av* (Care se face, se manifestă etc.) pe față. **5** (Înv; nob; d. coasta unui munte) Abrupt (**1**).

fățișa vtr [At: BIBLIA (1688). 439/2 / V: ***~toșa*** / Pzi: *~șez* / E: ***fățiș***] (Înv) A înfățișa.

fățișare sf [At: P. MAIOR. IST. 213/11 / V: ***~toș~*** / E: ***fățișa***] (Înv) Înfățișare.

fățișat, ~ă [At: (a. 1651) IORGA. B. R. 147 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***fățișa***] **1** *a* Dovedit. **2-3** (Înv) *a, av* Fățiș (**3-4**).

fățoaie sf [At: VICIU, GL. / V: ***fățoi*** *sn* / Pl: *~* / E: ***față*** + *-oaie*] (Mar) Față de masă.

fățoi sn vz ***fățoaie***

fățos, ~oasă [At: H IV. 307 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***față*** + *-os*] (Pop) Frumos la față.

fățoșa v vz ***fățișa***

fățoșare sf vz ***fățișare***

fățui vt [At: ODOBESCU. S. II. 513 / V: ***fețui*** / Pzi: *~esc, fățui* / E: ***față*** + *-ui*] **1** A netezi suprafața unui obiect. **2** A lustrui suprafața unui obiect. **3** A polei. **4** (Pgn) A da un aspect frumos (suprafeței) unui lucru. **5** (Pfm; fig) A pălmui. **6** (Pfm; fig) A bate (peste față) pe cineva. **7** (Reg; fig) A lucra în grabă, superficial. **8** (Spc) A netezi tencuiala așternută pe un element de construcție. **9** (Tăb) A curăța pielea de ultimele impurități rămase după cenușărit.

fățuială sf [At: ISPIRESCU, ap. TDRG / V: ***fet~*** *sf* / E: ***fățui*** + *-eală*] **1** Netezire a unei suprafețe. **2** Lustruire a unei suprafețe. **3** Poleire. **4** (Pgn) Aranjare a (suprafeței) unui lucru. **5** (Reg; fig) Lucru făcut în grabă, superficial. **6** (Pfm; fig) Pălmuire. **7** (Pfm; fig) Bătaie dată cuiva (peste față). **8** Strat subțire de mortar, bine netezit reprezentând fața unei tencuieli.

fățuică sf [At: ALRM II/I h. 363 / Pl: *~ici* / E: ***față*** + *-uică*] (Reg) Față de pernă.

fățuire sf [At: I. APOLZAN. U. 9 / Pl: *~ri* / E: ***fățui***] **1-7** Fățuială (**1-7**). **8** Netezire a tencuielii așternute pe un element de construcție. **9** (Tăb) Curățare a pielii de ultimele impurități rămase după cenușărit.

fățuit¹ sn [At: S. NĂDEJDE, ap. TDRG / Pl: *~uri* / E: ***fățui***] **1-7** Fățuială (**1-7**). **8-9** Fățuire (**8-9**).

fățuit², ~ă a [At: DA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***fățui***] **1** (D. obiecte) Cu suprafața netezită. **2** Lustruit². **3** Poleit². **4** (Pgn) Căruia i s-a dat un aspect frumos. **5** (Reg) Lucrat în grabă, superficial. **6** (Pfm; fig) Pălmuit². **7** (Pfm; fig) Bătut² (la față). **8** (D. suprafața unor construcții) Cu tencuiala netezită. **9** (Tăb; d. piele) Curățat de ultimele impurități rămase după cenușărit.

fățuitor, ~oare [At: DAMÉ. T. 103 / V: ***fet~*** / P: *~țu-i~* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***fățui*** + *-tor*] **1-2** *smf* Persoană care fățuiește (**8-9**). **3** *sn* Rindea specială pentru îndreptarea feței scândurilor sau a pieselor de lemn. **4** *sf* Unealtă cu care se întinde și se netezește tencuiala aruncată cu mistria pe zid Si: *drișcă*. **5** *sn* Cuțit curbat, cu două mânere, folosit în tăbăcărie la fățuirea (**9**) manuală a pieilor.

fățuitură sf [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: ***fățui*** + *-tură*] **1-8** Fățuială (**1-8**).

făulă sf [At: LB / V: ***~ură*** / Pl: *~e* / E: nct] (Îrg) Înfățișare.

făura v vz ***făuri***

făurar¹ sm [At: DOSOFTEI. V. S. 106/2 / P: *fă-u~* / E: ml ***febr(u)arius***] (Pop) Februarie.

făurar² sm [At: ISPIRESCU. U. 46 / P: *fă-u~* / Pl: *~i* / E: ***faur*** + *-ar*] **1** (Îvr) Fierar (**1**). **2** (Poetic) Făuritor.

făură sf vz ***făulă***

făurăreasă sf [At: COSTINESCU / P: *fă-u~* / Pl: *~ese* / E: ***făurar²*** + *-easă*] Soție de făurar.

făurărie¹ sf [At: COSTINESCU / P: *fă-u~* / Pl: *~ii* / E: ***făurar²*** + *-ie*] (Îvr) **1-2** Fierărie¹ (**1-2**). **3** Meseria fierarului (**1**) Si: *făurărit*.

făurărie² sf [At: I. NEGRUZZI. S. V. 170 / P: *fă-u~* / Pl: *~ii* / E: ***faur²*** + *-ărie*] (Înv) Fierărie² (**2**).

făurărit sn [At: RETEGANUL. ap. CADE / P: *fă-u~* / Pl: *~uri* / E: ***făurar*** + *it*] Fierărie¹ (**2**).

făureală sf [At: DA ms / Pl: *~eli* / E: ***făuri*** + *-eală*] (Nob) Făurire.

făurel sm [At: CADE / Pl: *~i* / E: ***faur*** + *-el*] **1-2** (Îvp; șhp) Fierar¹ (**1**) (tânăr).

făurete sfp vz ***favorit***

făuri vt [At: BĂRAC. T. 38 / V: (rar) *~ra* / P: *fă-u~* / Pzi: *~esc* / E: ***faur²***] **1** (Înv) A prelucra (prin forjare cu ciocanul) un metal. **2** (Înv) A confecționa (**1**). **3** A crea (**1**). **4** A construi (**1**).

făurie sf [At: ȚICHINDEAL. F. 117 / P: *fă-u~* / Pl: *~ii* / E: ***faur²*** + *-ie*] (Îvp) **1-2** Fierărie¹ (**1-2**).

făurire sf [At: CONTEMP., 1949, nr 160, 2/1 / Pl: *~ri* / E: ***făuri***] **1** (Înv) Prelucrare (prin forjare cu ciocanul) a unui metal. **2** (Înv) Confecționare (**1**). **3** (Fig) Creare (**1**). **4** (Fig) Construire (**1**).

făuriște sf [At: ISPIRESCU. L. 225 / P: *fă-u~* / Pl: *~i* / E: ***faur²*** + *-iște*] (Îvp) Fierărie¹ (**1**).

făurit¹ sn [At: ALECSANDRI. T. 1535 / Pl: *~uri* / E: ***făuri***] **1-3** Făurire (**1-3**).

făurit², ~ă a [At: ODOBESCU. S. II. 206 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***făuri***] **1** (D. obiecte de metal) Forjat (cu ciocanul). **2** (D. obiecte prețioase) Ferecat² (**10**). **3** (Fig) Creat² (**1**).

făuriță sf [At: RETEGANUL. P. I. 32 / P: *fă-u~* / Pl: *~te* / E: ***faur²*** + *-iță*] (Trs) Soție de faur² (**1**).

făuritor, ~oare smf, a [At: IBRĂILEANU. SP. CR. 139 / P: *fă-u~* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***făuri*** + *-tor*] **1-2** (Persoană) care creează (**1**). **3-4** (Persoană) care construiește (**1**).

făușel sm [At: FRÂNCU–CANDREA. R. 52 / Pl: *~ei* / E: nct] (Trs) Ou.

făzăniță sf [At: DEX² / Pl: *~e* / E: ***fazan*** + *-iță*] Femela fazanului.

făcă sf [At: COMAN. GL. / Pl: *făci* / E: ns cf *făcău*] (Reg) Obiect de lemn, cu un capăt în formă de cruce, cu care se freacă fasolea fiartă.

făcie sf vz ***fucie***

făicav, ~ă a [At: CANTEMIR. HR. 352 / Pl: *~i, ~e* / E: vsl **фликавъ**] (Înv) Gângav.

făicăvi vi [At: BIBLIA (1688). ap. TDRG / Pzi: *~vesc* / E: ***făicav***] (Înv) A gângăvi.

făje sf vz ***fingie***

fâl i [At: SEVASTOS. N. 297 / E: fo] (Are) Cuvânt care imită zgomotul produs de fâlfâitul aripilor unei păsări.

fâlfan sm [At: ARH. OLT. IV. 70 / Pl: *~i* / E: ***fâlfâi*** + *-an*] (Reg) Varză cu foi mari, desfăcute.

fâlfă sf [At: BĂCESCU. P. 28 / Pl: *~fe* / E: pvb ***fâlfâi***] (Iht; reg) Sorean (*Alburnus alburnus*).

fâlfăi v vz ***fâlfâi***

fâlfăire sf vz ***fâlfâire***

fâlfăit sn vz ***fâlfâit***

fâlfăitor, ~oare a, sf vz ***fâlfâitor***

fâlfăitură *sf* vz ***fâlfâitură***

fâlfăt *sn* vz ***fâlfâit***[1]

fâlfâi [At: (a. 1826) LOGHICA, ap. GCR II, 254/20 / V: ***~fâi, fâl~, fâlfăi*** / Pzi: *~esc, ~* / E: ***fâl + f(âl)*** + *-ăi*] **1** *vi* (D. păsări, adesea complinit prin „din aripă", „aripi", rar „cu aripa" ori „aripile") A da din aripi, producând zgomotul specific zborului. **2** *vi* (D. o pânză, un steag, o batistă etc.) A flutura **(3)**. **3** *vtf* (Rar) A agita în aer un obiect Si: *a flutura* **(8)**. **4** *vi* (D. o flacără) A pâlpâi. **5** *vr* (Fam; îe) **A i se ~** A nu-i păsa.

fâlfâietor, ~oare *a, sf* vz ***fâlfâitor***

fâlfâire *sf* [At: ALECSANDRI, P. II, 443 / V: ***~fâi~, fâl~, fâlfăi~*** / Pl: *~ri* / E: ***fâlfâi***] **1** Mișcare din aripi a păsărilor ce produce un zgomot specific zborului Si: *fâlfâit*[1] **(1)**, *fluturare* **(1)**, (rar) *fâlfâitură* **(1)**. **2** Zgomot specific zborului unei păsări *fâlfâit*[1] **(2)**, (rar) *fâlfâitură* **(2)**. **3** Fluturare **(2)**. **4** Pâlpâire.

fâlfâit[1] *sn* [At: ISPIRESCU, L. 74 / V: ***~fâit, ~fâlfăit, fâl~***, (pop) ***~făt*** *sn* / Pl: *~uri* / E: ***fâlfâi***] **1-4** Fâlfâire **(1-4)**.

fâlfâit[2]***, ~ă*** *a* [At: LESNEA, P. E. 29 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***fâlfâi***] (Rar) **1-2** Fluturat[2] **(1-2)**.

fâlfâit[3]***, ~ă*** *a* vz ***folfăit***[2]

fâlfâitor, ~oare [At: ALECSANDRI, P. II 219 / P: *~fâ-i~* / V: ***~fâi~, fâlfăi~, fâl~, ~iet~***, (reg) ***~riu*** / Pl: *~ori, ~oare* / E: ***fâlfâi*** + *-(i)tor*] **1-2** *a* Care fâlfâie **(1-2)**. **3** *a* (D. o flacără) Pâlpâitor. **4** *sf* (Bot) Tremurătoare (*Briza media*).

fâlfâitoriu, ~ie *a* vz ***fâlfâitor***

fâlfâitură *sf* [At: DICȚ. / P: *~fâ-i~* / V: ***~fâi~, fâlfăi~, fâl~*** / Pl: *~ri* / E: ***fâlfâi*** + *-(i)tură*] (Rar) **1-2** Fâlfâire **(1-2)**.

fâlfoteală *sf* vz ***forfoteală***

fâltău *sm* [At: CHEST. II, 125/223 a / Pl: *~ăi* / E: nct] (Cns; reg) Bucată de lemn care se introduce în golurile dintre bârne.

fân *sn* [At: PSALT. SCH. 488/16 / Pl: *~uri*, (reg) *~ațe* / E: ml ***fenum***] **1** Iarbă cosită și uscată, folosită ca nutreț pentru vite Si: (pop) *fânaț* **(2)**. **2** (Pop; îe) **A face ~** A cosi iarba. **3** (Pop; îs) *Vremea ~ului* Perioadă a anului când iarba e bună de cosit, pentru a o face fân **(1)**. **4** (Îvp; îe) **~ sau paie?** Rezultatul e bun sau rău? **5** (Îvp; îe) **A-și pune ~ în ciubote** A se îmbogăți. **6** (Șîf *fânuri*) Iarbă încă necosită, destinată a fi făcută fân **(1)**. **7** (Bot; șîc **~-de-livezi**) Șovar-de-munte (*Poa trivialis*). **8** (Bot; șîc **~-de-livadă**) Firuță (*Poa pratensis*). **9** (Bot; șîc **~-de-livadă**) Iarbă-deasă (*Poa nemoralis*). **10** (Bot; reg; șîc **~-de-livadă**) Firușca-șopârlelor (*Poa alpina*). **11** (Bot; șîc **~-de-livadă**) Firușor (*Poa annua*). **12** (Bot; îc) **~ul-cămilei, ~ul-câinelui** Roșățea (*Butomus umbellatus*). **13** (Bot; Ban; îc) **~-semănat** Dughie (*Setaria italica*).

fânar[1] *sn* [At: COMAN, GL. / V: ***~iu*** / Pl: *~e* / E: ***fân*** + *-ar*] (Reg) **1** Construcție anexă lângă o gospodărie rurală în care se depozitează fânul și se păstrează diferite vehicule și unelte agricole Si: *șură*[1]. **2** (Îf *fânariu*) Fân **(1)** așezat între patru stâlpi cu acoperiș mobil.

fânar[2] *sn* vz ***fanar***

fânar[3] *sm* vz ***funar***

fânaragiu *sm* vz ***fanaragiu***

fânariță *sf* [At: GREGORIAN, CL., ap. DA ms / Pl: *~țe* / E: ***fân*** + *-ariță*] (Reg) **1** Încăpere unde se depozitează nutrețul. **2** Construcție anexă a unei gospodării rurale unde se ține fânul **(1)**. **3** Șură mare, cu acoperișul țuguiat. **4** Iesle. **5** Deschizătură în peretele șurii ce comunică cu grajdul, pe unde se hrănesc vitele.

fânariu[1] *sn* vz ***fanar***

fânariu[2] *sn* vz ***fânar***[1]

fânaț *sn* [At: (a. 1631) GCR I, 75/17 / Pl: *~e*, (reg) *~ă*, (înv) *~ați, ~uri* / E: ml* ***fenacium***] (Pop) **1** Fâneață. **2** Fân **(1)**.

fânăraș [At: MARIAN, INS. 44 / Pl: (1) *~e*, (2) *~i* / E: ***fanar*** + *-aș*] **1-2** *sn* (Înv; șhp) Felinar **(1)** mic Si: *fânărel*. **3** (Ent; îrg) Licurici (*Lampyris noctiluca*).

fânărel *sn* [At: MARIAN, Î. 134 / Pl: *~e* / E: ***fânar*** + *-el*] **1-2** (Înv; șhp) Fânăraș **(1-2)**.

fânărie *sf* [At: (a. 1822) URICARIUL XI, 342 / Pl: *~ii* / E: ***fân*** + *-ărie*] (Pop) **1** Fâneață. **2** Loc unde se clădesc căpițele de fân. **3** (Pex) Totalitatea căpițelor de fân de pe un loc. **4** Șură[1] în care se păstrează fânul. **5** Pod al unui grajd unde se depozitează fânul (pentru a facilita hrănirea animalelor pe timp de iarnă).

fândâc *sn* [At: MAIOR, IST. 222 / Pl: *~uri* / E: tc ***funduk***] (Îvr) Proiectil de piatră.

fâneață *sf* [At: (a.1742) IORGA, S. D. VI, 40 / V: ***fâneț*** *sn* / Pl: *~ețe* / E: ***fân*** + *-eață*] Teren pe care crește iarbă pentru fân Si: *fânărie* **(1)**, *fânaț* **(1)**.

fânește *av* [At: ZANNE, P. IX, 258 / E: ***fân*** + *-ește*] (Pop; îe) **A tăia ~** A tăia complet, până la pământ.

fâneț *sn* vz ***fâneață***

fânișor *sn* [At: TEODORESCU, P. P. 584 / E: ***fân*** + *-ișor*] **1-2** (Pop; șhp) Fân **(1)** (de bună calitate).

fâniște *sf* [At: TOMESCU, GL. / Pl: *~ti* / E: ***fân*** + *-iște*] (Reg) Loc de pe care s-a cosit fânul.

fânos, ~oasă [At: I. GHICA, CONV. LIT. XIX, 710 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***fân*** + *-os* **(3)** după fr *faneuse*] (Rar) **1** *a* Ca fânul **(1)**. **2** *a* (D. terenuri) Bogat în fân **(6)**. **3** *sf* (Înv) Unealtă agricolă cu tracțiune animală, pentru întoarcerea fânului **(1)**.

fânsaică *sf* [At: DA / Pl: *~ice* / E: nct] (Ban) Loc de pe care s-a tăiat pădurea.

fântâioară *sf* vz ***fântânioară***

fântânar *sm* [At: (a. 1658) DOC., ap. TDRG / Pl: *~i* / E: ***fântână*** + *-ar*] **1** Persoană a cărei meserie constă în construirea, repararea sau întreținerea fântânilor **(2)** Si: (reg) *fântânier*. **2** (Îvp) Persoană care, în semn de pietate, dă banii pentru construirea unei fântâni într-un loc public.

fântână *sf* [At: PSALT. 520/23 / V: (reg, **5**) ***fon~*** / Pl: *~ni*, (rar) *~ne* / E: ml ***fontana***] **1** (Înv) Izvor. **2** Construcție alcătuită dintr-o groapă cilindrică sau prismatică cu pereții pietruiți, cu ghizduri împrejur, săpată până la nivelul unui strat de apă, care servește la alimentarea cu apă. **3** (Pop; îe) **A căra apă la ~** A face o muncă inutilă. **4** Construcție care adăpostește o sursă de apă (adusă prin conductă), servind la distribuirea apei sau ca element arhitectonic decorativ. **5** (Reg) Bageac[1].

fântânea *sf* [At: GORJAN, H. I, 66 / Pl: *~ele* / E: ***fântână*** + *-ea*] **1-4** (Șhp) Fântâniță **(1-4)**. **5** (Mpp) Ulcer artificial, derivativ, prin care se întreține o supurație locală. **6** (Atm; pop) Fontanelă.

fântâneală *sf* [At: CHEST. II, 32/179 b / Pl: *~eli* / E: ***fântână*** + *-eală*] (Reg) Izvorul unui pârâu.

fântânel *sm* [At: DEX / Pl: *~ei* / E: ***fântână*** + *-el*] Specie de păstrăv cu colorit frumos, care trăiește în apele limpezi de munte (*Salvelinus fontinalis*).

fântânică *sf* [At: BARCIANU / Pl: *~ici* / E: ***fântână*** + *-ică*] **1-4** (Șhp) Fântâniță **(1-4)**. **5** (Bot; îc) Coada-mâței-de-baltă (*Sphagnum cymbifolium*).

fântânier *sm* [At: CHEST. II, 454/7 / Pl: *~i* / E: ***fântână*** + *-(i)er*] (Reg) Fântânar **(1)**.

fântânioară *sf* [At: CONTEMPORANUL III, 656 / P: *~nioa-ră* / V: ***~tâi~*** / Pl: *~re* / E: ***fântână*** + *-ioară*] **1-4** (Șhp) Fântâniță **(1-4)**.

fântâniță *sf* [At: MARIAN, Î. 576 / Pl: *~țe* / E: ***fântână*** + *-iță*] **1-4** (Șhp) Fântână **(1-2)** (mică) Si: *fântânea* **(1-4)**, *fântânică* **(1-4)**, *fântânioară* **(1-4)**, *fântânuță* **(1-4)**

fântânuță *sf* [At: LB / Pl: *~țe* / E: ***fântână*** + *-uță*] **1-4** (Șhp) Fântâniță **(1-4)**.

fârângiu *sm* [At: COMAN, GL. / Pl: *~ii* / E: nct] (Reg) **1-2** Brutar **(1-2)**.

fârcitură *sf* vz ***furcitură***

fârcuță *sf* vz ***furcuță***

fârfă *sf* [At: CIAUȘANU, GL. / Pl: *~e* / E: fo] (Reg) Epitet dat unei persoane vorbărețe.

fârfăit, ~ă *a* vz ***fârfâit***

fârfăli *vr* [At: JAHRESBER. III, 315 / Pzi: *~lesc* / E: ***fârfoi*** + ***făli***] (Ban) A-și da importanță.

fârfâi *v* vz ***forfâi***

fârfâit, ~ă *a* [At: PAȘCA, GL. / V: ***~fâit*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***fârfâi***] (Reg) **1** Nemernic. **2** Amărât. **3** Avar. **4** Necomunicativ. **5** Răutăcios. **6** Mincinos. **7** Urât.

fârfânatic, ~ă *smf, a* [At: JIPESCU, ap. HEM 443 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***fârfă*** + *-atic*] (Rar; csnp) **1-2** (Om) flecar.

fârfen *sm* vz ***ferfan***

fârfoi *sms* vz ***forfoi***

fârg *sn* [At: COMAN, GL. / Pl: *~uri* / E: nct] (Reg) Pasăre nedefinită mai de aproape.

fârliconda *sf* vz ***fârlicundac***

fârlicundac *sn* [At: SEVASTOS, N. 281 / V: ***~conda*** *sf* / Pl: n / E: nct] Dans popular nedefinit mai de aproape.

fârlifus *sm* [At: BOGDAN, P. ap. TDRG / Pl: *~uși* / E: nct] (Mol; fam) Epitet dat unui om slab.

fârmi *v* vz ***fărâmi***

fârmicios, ~oasă *a* vz ***fărâmicios***

fârn, ~ă *a* [At: CADE / Pl: *~i, ~e* / E: fo] (Reg) **1-2** Fârnâit[2] **(1, 3)**.

fârnăire *sf* vz ***fârnâire***

fârnâi *vi* [At: DDRF / V: ***fârnăi*** / Pzi: *~esc* / E: fo] (Pfm) **1** A fonfăi. **2** A produce un zgomot caracteristic când respiră, din cauza nasului înfundat.

fârnâire *sf* [At: DDRF / V: ***fârnăire, ~năi~*** / Pl: *~ri* / E: ***fârnâi***] (Pfm) **1** Fonfăire. **2** Producere a unui zgomot caracteristic în timpul respirației, din cauza nasului înfundat Si: *fârnâit[1]* (2).

fârnâit[1] *sn* [At: DDRF / V: ***fârnăit*** / Pl: *~uri* / E: ***fârnâi***] (Pfm) **1** Fonfăire. **2** Fârnâire (2).

fârnâit[2], ~ă *a, smf* [At: DDRF/ V: ***~năit*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***fârnâi***] (Pfm) **1-2** Fonf **(1-2)**. **3-4** (Om) care produce un zgomot caracteristic când respiră.

fârșală *sf* vz ***sfârșeală***

fârșeală *sf* vz ***sfârșeală***

fârșenie *sf* vz ***sfârșenie***

fârși *v* vz ***sfârși***

fârșit *sn* vz ***sfârșit***

fârșteică *sf* vz ***fișteică***

fârtai *sn* [At: (a. 1717) IORGA, S. D. XII, 235 / V: ***făr~, ~al, fârtal, ~ar, fârtar,*** (înv) ***fârtariu, fârtariu, sf~, sfârtar, sfârtariu,*** (sst) ***furtare*** *sfp* / Pl: *~e*, (rar) *~tăi* / E: mg ***fertály*** cf *ferdelă, firtă*] (Trs; Mol) **1** Sfert. **2** (Înv; nob) Fiecare grad de descendență nobiliară. **3** (Înv; îs) *~ de piatră* A patra parte dintr-un coș **(36)**, egal cu un stânjen cubic. **4** (Înv; îs) *Un ~ de cofă* A patra parte dintr-o cofă **(10)**. **5** (Rar; îf *fârtal*) O treime dintr-un întreg.

fârtal *sn* vz ***fârtai***

fârtar *sn* vz ***fârtai***

fârtariu *sn* vz ***fârtai***

fârtat *sm* [At: (a. 1640) PRAVILA, ap. GCR I, 90 / V: ***făr~,*** (Ban) ***fur~*** / S și: (înv) *frătat* / Pl: *~ați* / E: ml ****frătat*** (<*frate* + *at* după vsl **побратим** < **братъ** „frate")] (Pop) **1** Prieten al cuiva, legat de acesta prin jurământ până la moarte Si: *frate de cruce*. **2** Tovarăș. **3** (Înv) Termen cu care se adresează cineva unui prieten sau cuiva căruia vrea să-i arate prietenie.

fârtăța *v* vz ***fârtăți***

fârticușă *sf* [At: BRANDZA, FL. 50 / V: (Trs) ***~rti~*** / E: nct] (Trs; complinit prin „verde") Prună goldană.

fârță *sf* [At: POLIZU / Pl: *~țe* / E: fo] **1** Ființă mică, care se mișcă neîncetat. **2** Persoană care colportează știri false, minciuni. **3** Femeie care își mișcă șoldurile provocator în timpul mersului. **4** Persoană indecentă Si: *fleoarță* (1), *teleleică*.

fârțăgău *sm* [At: ȘEZ. II, 227 / Pl: *~ăi* / E: ***fârțoagă*** + *-ău*] (Reg) **1** Om neastâmpărat. **2** Om pe care nu te poți baza.

fârțâi *vr* [At: DA ms / Pzi: *~esc* / E: ***fârță***] (Reg) A se mișca tot timpul.

fârțâitor, ~oare *smf, a* [At: PĂSCULESCU, L. P. 95 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***fârțâi*** + *-(i)tor*] (Reg) **1-2** (Ființă) care n-are astâmpăr.

fârticușă *sf* vz ***fârticușă***

fârțoagă [At: ALECSANDRI, T. 146 / Pl: *~ge* / E: ***fârță*** + *-oagă*] (Înv) **1** *sf* Femeie neastâmpărată și ușuratică. **2** *af* Zburdalnică.

fârțos, ~oasă *a* [At: REV. CRIT. IV, 143 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***fârță*** + *-os*] (Reg) Bârfitor.

fârțotină *sf* [At: COMAN, GL. / Pl: *~ne* / E: ***fârță*** + *-otină*] (Reg; dep) Epitet dat unei femei mici de statură și neînsemnate.

fâs *i* [At: PAMFILE, C. 7 / V: ***fos*** / E: fo] **1** Cuvânt care imită zgomotul produs de un gaz care iese cu presiune printr-un orificiu. **2** Cuvânt care sugerează incapacitatea cuiva de a face un anumit lucru.

fâsa *si* [At: DA / E: ***fâs*** + *-a*] **1** Poreclă dată unui om care se fâsâie. **2** Poreclă dată unui om care nu poate să rostească bine pe „s".

fâsar *sm* vz ***fusar***

fâsai *sn* [At: DA / Pl: ~ / E: ***fâsui*** + *-ai*] (Buc) Fasole (*Phaseolus vulgaris*).

fâsă[1] *sf* vz ***fâță***

fâsă[2] *sf* [At: DOMBROWSKY, P. 184 / Pl: *fâse* / E: nct] **1** Nume dat mai multor specii de păsări migratoare mici (asemănătoare cu ciocârlia), de culoare cafenie-cenușie, cu pântecele albicios, care aleargă mișcându-și în permanență coada (*Anthus*). **2** (Îc) **~-de-câmp, ~-campestră** Pasărea *Anthus campestris campestris*. **3** (Îc) **~-de-pădure, ~-transilvanică** Pasărea *Anthus triviales triviales*. **4** (Îc) **~-de-luncă** Pasărea *Anthus fratensis*. **5** (Îs) **~-cu-gât-roșu, ~-roșie** *Pasărea Anthus rufagularis*. **6** (Îc) **~-alpină, ~-de-munte** Pasărea *Anthus spinaletta spinaletta*.

fâsăi *v* vz ***fâsâi***

fâsăială *sf* vz ***fâsâială***

fâsăire *sf* vz ***fâsâire***

fâsăit[1] *sn* vz ***fâsâit***

fâsăit[2], ~ă *a* vz ***fâsâit[2]***

fâsăitor, ~oare *a* vz ***fâsâitor***

fâsăitură *sf* vz ***fâsâitură***

fâsâi [At: LB / V: (Trs; Ban) ***~săi, fâșâi,*** (Mol; Buc) ***fosăi*** / Pzi: *fâsâi*, (reg) *~esc* / E: ***fâs***] **1** *vi* (D. gaze sub presiune) A produce un zgomot șuierător și surd la ieșirea printr-un orificiu strâmt. **2** *vi* (Buc; pex) A produce un zgomot slab. **3-4** *vir* (Pfm; d. ființe) A da vânturi fără zgomot. **5** *vi* (D. ființe) A scoate (pe nas) sunete șuierătoare. **6** *vi* A produce un sunet asemănător celui pe care-l face apa când începe să fiarbă. **7** *vi* (D. lemnele verzi puse pe foc, d. un obiect încins în contact cu apa) A produce un sunet șuierător, caracteristic emisiunii de aburi. **8** *vi* A pronunța peltic consoanele siflante. **9** *vi* A nu putea pronunța bine pe „s". **10** *vi* (Reg) A palavragi. **11** *vi* (Îvp; fig; d. lucrări) A merge încet. **12** *vr* (Îe) **S-a fâsâit!** Exprimă convingerea vorbitorului că momentul oportun pentru a întreprinde ceva a trecut.

fâsâială *sf* [At: CAMILAR, N. II, 46 / P: *~sâ-ia~* / V: ***fosăi~, ~săi~*** / Pl: *~eli* / E: ***fâsâi*** + *-eală*] **1** Sunet șuierător produs la ieșirea unui gaz sub presiune printr-un orificiu strâmt. **2** Producere a unui sunet șuierător la ieșirea unui gaz sub presiune printr-un orificiu strâmt. **3** (Pex) Producere a unui sunet slab. **4** Emitere (pe nas) a unor sunete șuierătoare. **5** (Pfm) Flatulență. **6** Producere a unui sunet șuierător, caracteristic emisiunii de aburi. **7** Pronunțare peltică a consoanelor siflante. **8** Incapacitate de a pronunța bine pe „s".

fâsâire *sf* [At: DA / V: ***~săi~*** / Pl: *~ri* / E: ***fâsâi***] **1-8** Fâsâială **(1-8)**.

fâsâit[1] *sn* [At: DA ms / V: ***~săit*** / Pl: *~uri* / E: ***fâsâi***] **1-8** Fâsâială **(1-8)**.

fâsâit[2], ~ă *a* [At: PAMFILE, C. 7 / V: ***~săit*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***fâsâi***] **1** Care nu pronunță bine pe „s". **2** (D. oameni) Încet. **3** (D. ființe) Care scoate (pe nas) sunete șuierătoare. **4** Care pronunță peltic consoanele siflante.

fâsâitor, ~oare *a* [At: DA / V: ***~săi~*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***fâsâi*** + *-(i)tor*] **1-11** Care (se) fâsâie **(1-11)**.

fâsâitură *sf* [At: DA / V: ***~săi~*** / Pl: *~ri* / E: ***fâsâi*** + *-tură*] **1-8** Fâsâială **(1-8)**.

fâscă *sf* [At: PANȚU, PL.[2] / V: ***fâșcă*** / Pl: *~sce* / E: nct] (Bot; reg) Bărboasă (*Botriochloa ischaemum*).

fâsnă *sfs* [At: CIAUȘANU, GL. / E: nct] (Reg) **1** (Îlav) **Într-o ~** Aplecat. **2** (Îe) **A sta într-o ~** A sta așezat spre marginea scaunului (fandosindu-se).

fâstă *sf* vz *fustă*

fâstâc[1] *smn* vz *fistic*

fâstâc[2] *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: nct] (Reg) 1 Ambiție (1). 2 Capriciu (1).

fâstâceală *sf* [At: DA / Pl: *~eli* / E: *fâstâci* + *-eală*] 1 Zăpăceală. 2 Intimidare.

fâstâci [At: JIPESCU, O. 41 / V: *~tici* / Pzi: *~esc* / E: *fâstâc*] 1 *vtr* (Fam) A-și pierde sau a face să-și piardă cumpătul (în fața unei situații neașteptate) Si: *a (se) zăpăci*. 2 *vtr* (Fam) A (se) intimida. 3 *vr* (Rar) A face pe mironosița.

fâstâcire *sf* [At: DA / Pl: *~ri* / E: *fâstâci*] (Fam) 1 Zăpăcire. 2 Intimidare.

fâstâcit[1] *sns* [At: MDA ms / E: *fâstâci*] (Fam) 1 Zăpăcire. 2 Intimidare.

fâstâcit[2], *~ă* [At: DEX[2] / Pl: *~iți*, *~e* / E: *fâstâci*] (Fam) 1 Zăpăcit[2]. 2 Intimidat[2].

fâstici *v* vz *fâstâci*

fâș[1] *i* [At: GOROVEI, C. 114 / V: (înv) *foș* / E: fo] (Arc) Cuvânt care imită zgomotul produs de mișcarea frunzelor, a hârtiei etc.

fâș[2] *sn* [At: DEX / Pl: *~uri* / E: *fâș*[1]] 1 Material impermeabil subțire, folosit la confecționarea hainelor de ploaie. 2 Haină de ploaie confecționată din fâș (1).

fâșăi[1] *v* vz *fâșâi*

fâșăi[2] *v* vz *fâșâi*

fâșăială *sf* vz *fâșâială*

fâșăit *sn* vz *fâșâit*

fâșâc *sn* vz *fișic*

fâșâi *vi* [At: NEGRUZZI, S. III, 431 / V: *fâșăi*, *~șii*, *~șăi*, *foșăi*, *fosfăi*, *fosfoi* / Pzi: *fâșâi*, (pop) *~esc* / E: *fâș* + *-âi*] A produce zgomotul caracteristic frunzelor mișcate de vânt, al hârtiei răsfoite etc.

fâșâială *sf* [At: POLIZU / V: *~șăi~* / Pl: *~eli* / E: *fâșâi* + *-eală*] 1-2 Fâșâit (1-2).

fâșâiere *sf* vz *fâșâire*

fâșâire *sf* [At: DA / V: *~șiire*, *fâșăire*, *fâșâiere* / Pl: *~ri* / E: *fâșâi*] 1-2 Fâșâit (1-2).

fâșâit *sn* [At: ISPIRESCU, L. 83 / V: *fașăit*, *fâșăit*, *fâșiit*, *foșăit*, *foșeit* / Pl: *~uri* / E: *fâșâi*] 1 Zgomot produs de frunzele mișcate de vânt, de hârtia răsfoită, de mișcarea unei țesături de mătase etc. Si: *fâșâire* (1), *fâșâitură* (1). 2 Producere a unui fâșâit (1) Si: *fâșâire* (2), *fâșâitură* (2).

fâșâitor, *~oare* *a* [At: DA / V: *fâșăi~*, *~șii~*, *~șietor* / Pl: *~i*, *~oare* / E: *fâșâi* + *-(i)tor*] Care fâșâie.

fâșâitură *sf* [At: CARAGIALE, S. 138 / V: *fâșăi~*, *~șii~*, *~șiet~* / Pl: *~ri* / E: *fâșâi* + *-itură*] 1-2 Fâșâit (1-2).

fâșc *sn* [At: DA / Pl: *~uri* / E: ns cf *fâșcâi*] (Buc) Târtiță.

fâșcă[1] *sf* [At: BORZA, D. / Pl: *fâșce* / E: nct] (Bot; reg) 1-2 Colilie (*Stipa lessingiana* și *Stipa pulcherrima*).

fâșcă[2] *sf* [At: PAȘCA, GL. / Pl: *fâșce* / E: nct] (Reg) Colivie (1).

fâșcă[3] *sf* vz *fâscă*

fâșcăi[1] *v* vz *frișcăi*

fâșcăi[2] *v* vz *fâșcâi*

fâșcăit *sn* vz *fâșcâit*

fâșcăitură *sf* vz *fâșcâitură*

fâșcău *sm* [At: DA / E: nct] (Bot; Buc) Specie de iarbă nedefinită mai de aproape.

fâșcâi *vi* [At: MARIAN, ap. DA / V: *~căi* / Pzi: *fâșcâi*, *~esc* / E: nct] (Mol; Buc) A șuiera printre dinți sau cu ajutorul degetelor.

fâșcâit *sn* [At: DA / V: *~căit* / Pl: *~uri* / E: *fâșcâi*] (Mol; Buc) Șuierat.

fâșcâitură *sf* [At: DA / V: *~căi~* / Pl: *~ri* / E: *fâșcai* + *-itură*] (Mol; Buc) Șuierătură.

fâșchie *sf* [At: CANTEMIR, ap. CADE / Pl: *~ii* / E: bg ***фъшкия***] 1 (Mol; înv) Lichid scurs din bălegarul vitelor. 2 Loc unde se închid oile pe timpul nopții, cu scopul de a îngrășa pământul.

fâșchi *sm* vz *fâști*[2]

fâșic *sn* vz *fișic*

fâșie *sf* [At: MINEIUL (1776), 115/2 / V: *fâș~* / Pl: *~ii* / E: *fașă* + *-ie*] 1 Bucată lungă și îngustă tăiată sau ruptă dintr-o bucată mai mare. 2 (Pan) Bucată de pământ lungă și îngustă. 3 (Rar; imp) Strat. 4 (Reg; rar) Fașă (2). 5 (Ban) Mănunchi (cât se poate cuprinde cu mâinile).

fâșietor, *~oare* *a* vz *fâșâitor*

fâșietură *sf* vz *fâșâitură*

fâșii *v* vz *fâșâi*

fâșiire *sf* vz *fâșâire*

fâșiit *sn* vz *fâșâit*

fâșiitor, *~oare* *a* vz *fâșâitor*

fâșiitură *sf* vz *fâșâitură*

fâșioară[1] *sf* [At: PANN, P. V. 118/2 / P: *~și-oa-ră* / V: *fâș~* / E: *fâșie* + *-oară*] 1-10 (Șhp) Fâșie (1-5) (cam mică) Si: *fâșiuță* (1-10).

fâșioară[2] *sf* vz *fâscioară*

fâșiuță *sf* [At: CIHAC I, 88 / V: *fâș~* / Pl: *~țe* / E: *fâșie* + *-uță*] 1-10 (Șhp) Fâșioară (1-10).

fâșneală *sf* [At: ALECSANDRI, T. 920 / Pl: *~ele* / E: *fâșni* (foșni) + *-eală*] (Nob) 1 Rochie elegantă (care foșnește). 2 Foșnetul fustei.

fâșneț, *~eață* [At: JIPESCU, O. 54 / V: (reg) *fățn~* / Pl: *~i*, *~e* / E: *fâș*[1] + *-neț*] 1 *a* (Asr) Mândru. 2 *a* (Reg; d. oi) Vioi. 3 *a* Neastâmpărat. 4-5 *smf* (Mol; fam) Copil sau persoană foarte mică. 6-7 *sf*, *af* (Fam) (Fată sau femeie) vioaie, isteață și plăcută. 8 (Reg) *sf* Poreclă dată unui om țanțoș.

fâșni *vt* [At: COMAN, GL. / Pzi: *~esc* / E: nct] (Reg) A șterpeli.

fâșniță *af* [At: CHEST. V, 76/18 / Pl: *~țe* / E: *fâș*[1] + *-niță*] (Reg) Neastâmpărată.

fâșt *i* vz *fâști*[1]

fâști[1] *i* [At: ODOBESCU, ap. TDRG / V: *fâșt* / E: fo] Cuvânt care sugerează o mișcare rapidă (și neașteptată).

fâști[2] *sm* [At: MARIAN, V. 141 / V: *fâșchi*, *fuști* sm / Pl: ~ / E: nct] (Buc) 1 Semințele usturoiului. 2 Coada usturoiului. 3 (Îf *fâșchi*) Mlădițe tinere și lungi de usturoi care răsar primăvara.

fâștoacă *sf* [At: PAMFILE, J. II, ap. DA / V: *~toc* *sn* / Pl: *~ace* / E: nct] (Mol) 1 Bucată (1). 2 (Complinit de „de pământ") Bucată de pământ de 10-15 prăjini. 3 Ogor lung și îngust. 4 Loc din pădure de unde se trimit lemnele la vale. 5 Drum care se pierde în pădure. 6 (Îf *fâștoc* complinit prin „de oi") Când mic.

fâștoc *sn* vz *fâștoacă*

fâtcăi *vt* [At: PAȘCA, GL. / Pzi: *~esc* / E: nct] (Reg) 1 A cicăli. 2 A batjocori. 3 A huidui.

fâț[1] *i* [At: DA / E: fo] Cuvânt care sugerează o mișcare rapidă și neașteptată.

fâț[2] *sm* vz *fâță*

fâța *av* [At: GOROVEI, C. 114 / E: *fâț* + *-a*] (Pfm) Fâțâindu-se.

fâță *sf* [At: ISPIRESCU, L. 280 / V: (3) *fâț*, (4) *fiță* / Pl: *~țe* / E: drr *fâțâi*] 1 (Înv) Ființă mică care se mișcă neîncetat. 2 (Înv) Copil mic și vioi. 3 Nume dat peștilor mici (care înoată repede). 4 (Îht) Zvârlugă (*Cobitis taenia*). 5 (Fam) Femeie afectată (care își mișcă accentuat șoldurile când merge).

fâțăi *v* vz *fâțâi*

fâțăială *sf* vz *fâțâială*

fâțăraiuri *snp* [At: COPILU-CHEATRĂ, V. 89 / E: nct] 1-3 Fițăraie (1-3).

fâțâi [At: PANN, P. V. III, 63/15 / V: *~țăi*, *~țcăi* / Pzi: *fâțâi*, (pop) *~esc* / E: *fâț* + *-âi*] 1 *vti* (D. animale, păsări) A mișca repede coada. 2 *vr* A se mișca (încoace și încolo) fără astâmpăr sau fără rost Si: *a se foi*[1] (6). 3 *vr* (Fam; mai ales d. femei) A merge mișcând accentuat șoldurile. 4 *vr* (Pex) A se fandosi (2).

fâțâială *sf* [At: PĂSCULESCU, L. P. 96 / P: *~ță-ia~* / V: *~țăi~* / Pl: *~eli* / E: *fâțâi* + *-eală*] Mișcare (încoace și încolo) fără astâmpăr sau fără rost.

fâțâire *sf* [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: *fâțâi*] Fâțâială.

fâțâit[1] *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: *fâțâi*] Fâțâială.

fâțâit[2], ***~ă*** *smf, a* [At: JIPESCU, ap. TDRG / Pl: *~iți, ~e* / E: ***fâțâi***] (Pfm) (Persoană) care se mișcă încoace și încolo, fără astâmpăr sau fără rost.

fâțâitor, ~oare *a* [At: DA ms / Pl: *~i, ~oare* / E: ***fâțâi*** + *-tor*] (Rar) **1-4** Care (se) fâțâie (**1-4**).

fâțâitură *sf* [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: ***fâțâi*** + *-tură*] Fâțâială.

fâtcăi *v* vz ***fâțâi***

fâticiune *sf* [At: COMAN. GL. / Pl: *~i* / E: ***fâță*** + *-(i)ciune*] (Reg) **1** Nume de alint pentru o vițea mică și frumoasă. **2** Fată neastâmpărată.

fâtișoară *sf* [At: PANN. P. V. III, 119 / Pl: *~re* / E: ***fâță*** + *-ișoară*] **1-4** (Șhp) Fâță (**3-4**) (mică).

fe i vz ***fă***

feamin *sm* [At: ALARM I/II h. 386 / Pl: *~i* / E: nct] (Reg) **1-2** Burlac[1] (**1, 3**).

feardelă *sf* vz ***ferdelă***

fearfon *sm* vz ***ferfăn***

feașnic *sn* vz ***sfeșnic***

feblețe *sfs* [At: DEX / E: fr ***faiblesse***] (Fam) **1** Atracție deosebită către cineva sau ceva. **2** Obiectul febleței (**1**).

febră *sf* [At: DA / Pl: *~re* / E: lat ***febris***, it ***febbre***] **1** Temperatură ridicată a corpului, care constituie reacția organismului la un agent infecțios, toxic etc. Si: *temperatură*, (pop) *arșiță* (**2**), *căldură* (**12**), *ferbințeală* (**6**). **2** (Îs) ~ *musculară* Stare de oboseală însoțită de dureri musculare, ce apare în urma unor eforturi fizice deosebite. **3** (Îs) ~ *galbenă* Boală infecto-contagioasă răspândită în Africa și America de Sud de diptere. **4** (Îs) ~ *pappataci* (sau *de trei zile*) Boală infecțioasă epidermică, virotică, răspândită în sudul Europei de insecta *Phlebotomus pappatasii*. **5** (Îs) ~ *recurentă* Boală infecțioasă acută, transmisă prin păduchi, căpușe etc. **6** (Fig) Stare de agitație (înaintea sau în timpul producerii unui eveniment).

febri- [At: DN[3] / E: lat ***febris***] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1-2** (Referitor la) febră.

febricita *vi* [At: DEX[2] / Pzi: *~tez* / E: fr ***fébriciter***] (Liv) A avea febră (**1**).

febricitate *sf* [At: DEX[2] / E: fr ***fébricité***] Tendința de a face febră.

febrifug, ~ă *sn, a* [At: LTR / Pl: *~ugi, ~uge* / E: fr ***febrifuge***, lat ***febrifugia***] **1-2** (Substanță sau medicament) care înlătură sau reduce febra Si: *antifebril, antipiretic*.

febrigen, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***fébrigène***] Care produce febră (**1**).

febril, ~ă [At: NEGRUZZI, S. I, 339 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***fébrile***] **1-2** *a, av* Agitat[2]. **3-4** *a, av* Surescitat[2]. **5-6** *a, av* Intens. **7** (Med) Care se manifestă prin febră (**1**). **8** (Med) Care are febră (**1**).

febrilitate *sf* [At: TEODOREANU, L. 204 / Pl: *~tăți* / E: fr ***fébrilité***] **1** Agitație. **2** Surescitare. **3** Activitate intensă.

februalii *sfp* [At: DN[3] / E: fr ***fébruales***] (În Roma antică) Sărbători ale morților celebrate în februarie.

februar *sm* vz ***februarie***

februarie *sm* [At: DEX / P: *~bru-a~* / V: (înv) *~ar* / E: lat ***februarius***] A doua lună a anului Si: (pop) *faur*[1], *făurar*[1].

fecal, ~ă [At: DONI, CH. 87 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***fécal***] **1** *a* De excremente. **2** *a* Referitor la excremente. **3-4** *sfp, a* (Șîs *materie* sau *substanță ~ă*) Excremente.

fecaloid, ~ă [At: DN[3] / Pl: *~izi, ~e* / E: fr ***fécaloïde***] **1** *a* (Med) Cu aspect de fecale. **2** *snp* Vomismente cu miros și culoare de fecale.

fecalom *sn* [At: DN[3] / Pl: *~oame* / E: fr ***fécalome***] (Med) Aglomerare patologică de fecale condensate în colon sau rect Si: *scatom*.

feceu *sn* [At: PAȘCA. GL. / Pl: *~e* / E: nct] (Trs) Cuptor.

fecial *sm* [At: CADE / Pl: *~i* / E: lat. ***fecialis***] (În Roma antică) Preot al lui Jupiter care declara război sau încheia pace.

fecioară [At: MOXA 375/34 / V: (înv) *fic~* / Pl: *~re* / E: ml ***fetiola***] **1** *a* Fată care nu a avut niciodată relații sexuale cu un bărbat Si: *virgină*, (înv) *vârgură*. **2** *sfa* (Bis) Maica Domnului. **3** *a* (Înv; fig) Pur. **4** (Pop; îs) *Fată* ~ Fată de măritat. **5** *sfa* (Ast) Constelație zodiacală din regiunea ecuatorială, în care se află Soarele la echinocțiul de toamnă. **6** *sf* Unul dintre cele douăsprezece semne simbolice ale zodiacului. **7** *sf* (Bot; șîs *iarba ~ rei*) Feciorică (*Herniaria glabra*).

fecior *sm* [At: COD. VOR 25/10 / V: (reg) *fic~* / Pl: *~i* / E: ml ****fetiolus***] **1** (Înv; lpl) Copii[1] (**1**). **2** Băiat (**1**). **3** (Îvp; îs) ~ *din flori*, ~ *de izbeliște* sau *de după gard* Copil nelegitim. **4** (Prt; îs) ~ *de lele* Copil de femeie nemăritată. **5** (Îvr; îs) ~ *de babă* Copil crescut de mame sau de bunici. **6** (Îvr; îae) Copil lipsit de energie și prostănac. **7** (Înv) Ștrengar. **8** (Îvp) Tânăr frumos și voinic. **9** (Îvp) Tânăr care dansează bine. **10** (Înv; îs) ~ *de domn* Prinț. **11** (Îs) ~ *de bani gata* Fiu de oameni bogați, risipitor. **12** Tânăr neînsurat. **13** (Pop; îs) ~ *holtei* (sau *rămas, stătut, bătrân, tomnatic* ori *bătut de brumă*) Bărbat trecut de vârsta căsătoriei și rămas neînsurat. **14** (Pop; cu funcție de nume predicativ) Viteaz. **15** (Pop; șîs ~ *de împărat*) Vornicel la nuntă. **16** Servitor la casele boierești Si: *camerier, lacheu, valet*. **17** (Mol; îs) ~ *boieresc* Vătaf. **18** (Înv; îs) ~ *de boltă* Băiat de prăvălie. **19** (Trs; înv) Sugar (după ce a fost botezat). **20** (Bot; îc) *Iarba ~rilor* Feciorică (*Herniaria glabra*).

feciorandru *sn* [At: ȚICHINDEAL. F. 398/11 / V: (Ban) ***fic~*** *sm* / Pl: *~ri* / E: ***fecior*** + *-andru*] **1-4** (Șhp) Fecior (**1-2**) (frumos).

feciorariță *sf, a* [At: POLIZU / Pl: *~țe* / E: ***fecior*** + *-ariță*] (Reg) **1-2** (Fată) căreia îi place să se joace și să stea cu băieții. **3-4** (Fată) care umblă după băieți.

feciorаș *sm* [At: ȘINCAI, HR. II, 1/10 / Pl: *~i* / E: ***fecior*** + *aș*] **1-4** (Șhp) Fecior (**1-2**) (mic) Si: *feciorel* (**1-4**). **5-6** Fecior (**1-2**) frumos Si: *feciorel* (**5-6**).

feciorea *sf* [At: CUV. D. BĂTR. II, 145 / Pl: *~ele* / E: ***fecior*** + *-ea*] (Pop) **1-2** (Șhp) Fetiță (**1-2**). **3-4** (Șhp) Fecioară (**1**) (frumoasă) Si: *feciorică* (**3-4**), *feciorită* (**3-4**).

feciorel *sm* [At: CUV. D. BĂTR. II, 145 / Pl: *~i* / E: ***fecior*** + *-el*] **1-6** (Șhp) Feciorаș (**1-6**)

feciorelnic, ~ă *a, av* [At: OLLĂNESCU, H. O. 399 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***fecior*** + *-elnic*] **1** (Ca) de fecioară (**1**). **2** Specific fecioarei (**1**). **3** (Fig) Cast (**1**). **4** (Fig) Inocent.

feciorenie *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~ii* / E: ***fecioară*** + *-enie*] (Rar) Caracter feciorelnic.

fecioresc[1], ***~ească*** *a* [At: CALENDARIU (1814), 32/25 / Pl: *~ești* / E: ***fecioară*** +*esc*] **1** Care aparține fecioarei (**1**). **2** Referitor la fecioară (**1**). **3** (Fig) Cast (**1**). **4** (Fig) Inocent.

fecioresc[2], ***~ească*** [At: MARIAN, V. 92 / Pl: *~ești* / E: ***fecior*** + *esc*] **1-2** *a* Care aparține feciorilor (**2, 12**). **3-4** *a* Referitor la feciori (**2, 12**). **5-6** *a* Specific feciorilor (**2, 12**). **7** *sfa* (Reg) Numele unor dansuri populare bărbătești, în timpul cărora se execută figuri de virtuozitate. **8** (Reg) *sfa* Melodie după care se execută fecioreasca (**7**). **9** *a* (Pop; îs) *Cămașă ~ească* Cămașă scurtă, cu mâneci largi.

feciorește[1] *av* [At: LB / E: ***fecioară*** + *-ește*] **1** (Rar) Ca fecioarele (**1**). **2** (Fig) Cast (**1**).

feciorește[2] *av* [At: DA / E: ***fecior*** + *-ește*] **1-2** Ca feciorii (**2, 12**).

feciori[1] *vi* [At: MINEIUL (1776), 61 $^1/_1$ / Pzi: *~esc* / E: ***fecioară***] (Îvr; d. femei) A trăi fără să aibă relații sexuale.

feciori[2] *vi* [At: DA / Pzi: *~resc* / E: ***fecior***] (Pop) **1** (D. băieți) A crește împreună. **2** (Rar) A-și trăi perioada de fecior (**12**) Si: (reg) *a flăcăi*.

feciorică *sf* [At: DAMÉ, T. 187 / Pl: *~rele* / E: ***fecioară*** + *-ică*] **1-4** (Pop; șhp) Feciorea (**1-4**). **5** (Bot) Mică plantă erbacee târâtoare, cu flori galbene-verzui Si: *iarba-fecioarei, iarba-feciorilor, feciorie*, (Ban) *iarba-datului-și-a-faptului, iarba-surpăturei* (*Herniaria glabra*).

feciorie[1] [At: VARLAAM, C. II, 6 / Pl: *~ii* / E: ***fecioară*** + *-ie*] **1** Virginitate. **2** (Pop; îe) **A strica ~ia** A dezvirgina. **3** (Fig) Puritate.

feciorie[2] *sf* [At: RETEGANUL, P. III, 14 / Pl: *~ii* / E: ***fecior*** + *-ie*] **1** Timpul cât cineva este fecior (**12**). **2** Perioadă din viață petrecută ca fecior (**12**).

feciorime *sf* [At: POLIZU / Pl: *~mi* / E: ***fecior*** + *-ime*] **1-3** (Pop) Mulțime de feciori (**1, 2, 12**). **4** (Pop; pex) Tineret. **5** (Înv) Totalitatea servitorilor dintr-o casă.

feciorită sf [At: CUV. D. BĂTR. II, 145 / V: *~ciur~* (S și: *feciuriţe*), *fic~* / Pl: *~ţe* / E: *fecioară* +*-iţă*] **1-2** (Înv; șhp) Fetiță (**1-2**). **3-4** (Șhp) Feciorea (**3-4**).

feciuriţă sf vz *feciorită*

fecral sn [At: DN³ / Pl: *~e* / E: fr *fécral*] (Teh) Aliaj de fier, crom și aluminiu cu rezisturitate mare.

feculă sf [At: DA / A și: *feculă* / Pl: *~le* / E: fr *fécule*, lat *faecula*] Amidon extras din cartofi, rădăcini de manioc etc. folosit în alimentație.

feculent, ~ă a [At: DA / Pl: *~nţi, ~e* / E: fr *féculent*] **1** Care conține feculă. **2** (Pex) Hrănitor.

feculenţă sf [At: DEX / Pl: *~ţe* / E: fr *féculence*] Calitatea de a fi feculent (**2**).

feculerie sf [At: LTR / Pl: *~ii* / E: fr *féculerie*] Fabrică unde se obține feculă.

feculometru sn [At: DN³ / Pl: *~re* / E: fr *féculomètre*] Aparat pentru determinarea calității feculelor.

fecund, ~ă a [At: ODOBESCU, S. II, 240 / Pl: *~nzi, ~e* / E: lat *fecundus*, fr *fécond*] **1** Care dă rod îmbelșugat. **2** (Blg) Care este apt să se reproducă. **3** (D. terenuri, pământuri) Fertil (**1**). **4** (Fig; d. idei, imaginație etc.) Bogat (**3**). **5** (Fig; d. oameni) Care creează ușor și repede opere artistice sau științifice.

fecunda vt [At: DA / Pzi: *~dez* / E: lat *fecundare*, fr *féconder*] A face să procreeze.

fecundabil, ~ă a [At: DA ms / Pl: *~i, ~e* / E: *fecunda* + *-abil*] Care poate fi fecundat.

fecundare sf [At: DA / Pl: *~dări* / E: *fecundare*] **1** Proces în urma căruia are loc procrearea. **2** (Îs) *~ in vitro* Fecundare efectuată în laborator Si: *fertilizare in vitro*.

fecundat¹ sn [At: DEX / Pl: *~uri* / E: *fecunda*] Fecundare (**1**).

fecundat², ~ă a [At: PARHON, B. 123 / Pl: *~aţi, ~e* / E: *fecunda*] În care crește o nouă ființă.

fecundaţie sf [At: ENC. AGR. / V: (înv) *~iune* / Pl: *~ii* / E: fr *fécondation* (după *fecunda*)] (Blg) Fenomen de unire a două celule sexuale de sex diferit, din care rezultă o celulă-ou ce va deveni un nou reprezentant al speciei Si: *fecundare, fecundat¹*.

fecundaţiune sf vz *fecundaţie*

fecunditate sf [At: IORGA, L. I, 16 / Pl: *~tăţi* / E: fr *fécondité*] **1** (Mai ales d. genul feminin) Capacitate a ființelor vii de a se reproduce. **2** Fertilitate (**1**). **3** (Fig) Capacitatea cuiva de a scrie sau compune mult, de a activa intens și pe planuri diverse.

fedăr sn vz *feder*

fede¹ sf [At: PAȘCA, GL. / Pl: n / E: nct] (Trs) Vigoare.

fede² sf vz *fidea*

fedeleș sn [At: NECULCE, ap. LET. II 360/24 / V: *fid~*, *fidil~*, *fidelus* / Pl: *~uri, ~e* / E: mg *fedeles* „cu capac"] **1** (Îvp) Butoiaș mic în care țăranii își țin apa când lucrează la câmp. **2** (Reg; rar) Vas pentru transportul mâncării la câmp. **3** (Îe) **A lega ~** A lega strâns și bine, ca să nu poată scăpa Si: *a lega cobză*. **4** (Reg) Petrecere la ginere acasă, în sâmbăta de dinaintea nunții. **5** (Reg) Obicei al băieților și al fetelor de la sate de a se aduna sâmbătă seara ca să danseze. **6** (Pop) Dans popular nedefinit mai de aproape.

feder sn [At: CV, 1949, nr 9, 28 / V: *~dăr sn* / Pl: *~e* / E ger *feder*] **1-2** Lamba (**1-2**). **3** (Reg) Instrument cu care se face jgheabul șindrilelor.

federa vtr [At: DA / Pzi: *~rez* / E: fr *féderer*] (Trs; înv) A organiza sub formă de federație (**1**).

federal, ~ă a [At: DA / Pl: *~i, ~e* / E: fr *fédéral*] **1** Care aparține unei federații (**1**) Si: *federativ* (**1**). **2** Referitor la o federație (**1**) Si: *federativ* (**2**). **3** Organizat ca o federație (**1**) Si: *federativ* (**3**).

federalism sn [At: DA / Pl: *~e* / E: fr *fédéralisme*] **1** Concepție politică ce susține necesitatea grupării mai multor state într-o federație (**1**). **2** Acțiune politică ce are în vedere gruparea mai multor state într-o federație (**1**). **3** Curent politic ce susține federalismul (**1**).

federalist, ~ă [At: MAIORESCU, D. I 109 / Pl: *~iști, ~e* / E: fr *fédéraliste*] **1-3** *a* Care aparține federalismului (**1-3**). **4-5** *smf, a* (Persoană) care susține federalismul (**2**). **6-8** *smf, a* (Adept) al federalismului (**1, 3**).

federaliza [At: DEX / Pzi: *~zez* / E: *fédéraliser*] **1** *vr* (D. state) A se constitui într-o federație (**1**). **2** *vt* A transforma un stat în federație (**1**).

federalizare sf [At: DEX / Pl: *~zări* / E: *federaliza*] **1** Constituire a unei federații de state. **2** Transformare a unui stat în federație (**1**).

federare sf [At: DA ms / Pl: *~rări* / E: *federa*] (Trs; înv) **1-2** Organizare sub formă de federație (**1-2**).

federat¹, ~ă smf, a [At: DA ms / Pl: *~aţi, ~e* / E: *federa*] (Trs; înv) **1-2** (Persoană) care face parte dintr-o federație (**1**).

federat² sm [At: DEX / Pl: *~aţi* / E: lat *foederatus*, fr *fédéré*] (Ist) **1** (Mpl) Persoană aparținând uneia dintre populațiile aflate la granițele Imperiului Roman și care se angaja să apere aceste granițe în schimbul unor avantaje. **2** Membru al gărzii naționale în timpul Comunei din Paris. **3** Membru al organizației italiene secrete „Federația italiană", care a luptat în 1821 împotriva austriecilor în Lombardia și Piemont.

federativ, ~ă a [At: DA / Pl: *~i, ~e* / E: fr *fédératif*] **1-3** Federal (**1-3**).

federaţie sf [At: DA / V: *~iune* sf / Pl: *~ii* / E: fr *fédération*] **1** Uniune a mai multor state autonome (care își păstrează propria organizare) care formează un stat unitar, cu un guvern central și organe de stat comune. **2** Uniune formată din mai multe organizații care urmăresc scopuri comune. **3** Organ care îndrumează și controlează activitatea dintr-o anumită ramură sportivă.

federaţiune sf vz *federaţie*

federavis sns [At: CADE / E: ger *federveis*] Pulbere de steatit care se pune în mănuși și în încălțăminte pentru a fi puse sau încălțate mai ușor.

fedeu sn [At: POMPILIU, BIH. 1010 / V: *fideu* / Pl: *~ri* / E: mg *fedö*] (Buc; mgm) Capac de lut ars pentru oale.

fee sf [At: DEX / Pl: ~ / E: fr *fée*] (Liv) Zână.

feed-back sn [At: DN³ / P: *fid-bec* / Pl: *~uri* / E: eg *feed-back*] (Cib; Psh) Retroacțiune care se manifestă la nivelul unui sistem (biologic, tehnic etc.) în scopul menținerii stabilității și a echilibrului său față de influențe exterioare Si: *retroacțiune inversă, conexiune inversă, cauzalitate inelară, lanț cauzal închis*.

feeling sn [At: DN³ / P: *filin(g)* / E: eg *feeling*] **1** (Fam) Stare afectivă. **2** (Muz) Sentiment.

feeric, ~ă a [At: ANGHEL–IOSIF, C. L. 7 / P: *fe-e ~* / Pl: *~ici, ~ice* / fr *féerique*] Cu aspect de feerie (**1**).

feerie sf [At: ALECSANDRI, P. III, 54 / P: *fe-e~* / Pl: *~ii* / E: fr *féerie*] **1** Priveliște nespus de frumoasă, ca în basme. **2** Reprezentație teatrală, de circ etc. cu personaje și tematică mitică, cu montare, costume și efecte scenice pline de strălucire.

fei sn [At: DA ms / Pl: *~e* / E: nct] (Reg) Frână (**1**).

feica sfa vz *feiga*

feidj sn [At: DN³ / Pl: *~uri* / E: fr *feidj*] Depresiune între dune, modelată de vânt ca un culoar și având fundul acoperit cu nisip.

feiga sfa [At: FRÂNCU–CANDREA, M 78 / V: *~ica sfa* / Pl: n / E: nct] (Reg) Fugă (**8**).

feileandrăș sn vz *felendreș*

fel sn [At: PALIA, ap. IORGA, L. R. 98 / V: (Mol) *feliu* / S și: (înv) *feali(u)* / E: mg *féle*] **1** Fire (**8**). **2** Particularitate. **3** Specie. **4** (Îe) **De ~ul meu** (al tău, al său etc.) Ca temperament. **5** (Îae) Din punctul de vedere al originii. **6** (Îae) De profesie. **7** (Îvp; îlav) **de ~ul ~ului** Deloc. **8** (Îla) **~ de ~** sau **de tot ~ul** Variat. **9** (Grm; înv) Gen. **10** Neam. **11** (Trs; înv) Datină. **12** Sortiment de mâncare sau băutură. **13** (Înv; după pronume demonstrativ) Lucru. **14** (Mol; îe) **A-și face ~ul** A-și face cheful. **15** (Îe) **A face ~ul** (cuiva) A omorî (pe cineva). **16** (Îae) A face un rău (cuiva). **17** (Pfm; îae) A dezvirgina. **18** (Rar; d. un obiect; îae) A distruge (complet). **19** Mod de a acționa. **20** (Îlav) **Nici un ~ de...** (sau, înv, **nici într-un ~**) Deloc. **21** (Îlav) **La ~** Întocmai. **22** (Pop; îe) **(În) ce ~?** Cum să procedez? **23** (Îe) **În ~ul cuiva** Într-un mod propriu cuiva. **24** (Pop; îlav) **În ~ ul**

(**în ~ de...**) Ca[1] (1). **25** (Îlav) **În ~ și chip(uri)** sau (înv) **în ~uri de chipuri** În toate modurile posibile. **26** (Înv; îe) **A se alege** (sau **a se vedea**) **la un ~** ori **într-un ~** (sau **altul**) A se clarifica.

felah sm [At: DA ms / Pl: *~i* / E: fr *fellah*] Muncitor agricol din unele țări arabe din Orientul Apropiat și nordul Africii.

felalet sn vz *feleleat*

felație sm [At: MDA ms / Pl: *~ii* / E: fr *fellation*] Excitare orală a penisului.

felă sf vz *fele*

felălet sn vz *feleleat*

felălui sn vz *felelui*

felcer, ~ă smf [At: (a. 1784) IORGA, S. D. XII, 51 / V: (Trs) *făl~, felșer sm* / Pl: *~i, ~e* / E: ger *Feldscher*, mg *felcser*, rs **фельдшер**] **1** (Înv) Medic la sat. **2** Persoană cu pregătire medicală medie, care asistă pe medic Si: *agent sanitar*.

felceriță sf [At: CONTEMP., S. II, nr. 164, 2/2 / A: *~riță* / Pl: *~țe* / E: *felcer* + *-iță*] Felceră (2).

felcuță sf [At: JARNÍK–BÂRSEANU, D. 387 / Pl: *~țe* / E: *fele* + *-cuță*] **1-3** (Șhp) Fele (**1-3**). **4-5** (Șhp) Fele (mică).

felder sn vz *ferdelă*

felderă sf vz *ferdelă*

feldmareșal sm [At: NECULCE, ap. LET. II, 429/30 / V: (înv) *~marșal, feltmașar* / A și: *feldmareșal* / Pl: *~i* / E: fr *feld-maréchal*, ger *Feldmarschall*, rs **фельдмаршал**] **1** (Înv) Comandant de oaste. **2** Cel mai înalt grad militar în armatele (de uscat) ale unor țări. **3** Persoană cu grad de feldmareșal (**2**).

feldmarșal sm vz *feldmareșal*

feldspat sm [At: PONI, CH. 235 / V: (înv) *~dsp~* / Pl: *~ați* / E: fr *feldspath*, ger *Feldspat*] Nume generic dat unor minerale având în compoziție silicați, ce intră în alcătuirea a numeroase roci metamorfice și eruptive.

feldspatic, ~ă a [At: DEX / Pl: *~i, ~e* / E: fr *feldspatique*] **1** Care conține feldspat. **2** De natura feldspatului.

feldspatoid sm [At: DEX[2] / Pl : *~izi* / E: fr *feldspathoide*] Mineral având o compoziție asemănătoare feldspatului.

feldspat sn vz *feldspat*

feldvebăl sm [At: STANCU, D. 345 / S și: *~bel* / A și: *feldvebăl* / Pl: *~i* / E: ger *Feldwebel*] Plutonier în armata germană.

fele sf [At: CALENDARIUL (1814), 174/3 / V: *felă* / Pl: *~li* / E: mg *felé*] (Reg) **1** Măsură de capacitate pentru lichide, egală cu circa trei sferturi de litru. **2** Conținutul unui vas având o felă (**1**). **3** (Rar) Măsură de capacitate de 1 kg. **4** Conținutul unui vas având o felă (**3**). **5** Bucată îngustă de pământ.

feleagă sf vz *felegă*

felează sn [At: VICIU, GL. / V: *~eză sf* / Pl: *~eze* / E: pvb *felezui*] (Reg) Felezeu.

feleandrăș sn vz *felendreș*

felegă sf [At: DOSOFTEI, ap. TDRG / V: *~eagă* / Pl: *~ege* / E: ns cf ucr **фелги** „zdrențe"] **1** (Trs; înv) Cârpă întrebuințată ca broboadă sau ca legătură. **2** (Trs) Cârpă de învelit. **3** (Trs) Basma. **4** (Reg) Ștergar de perete. **5** (Mol) Zdreanță.

felegean sn [At: NECULCE, ap. LET. II, 200/30 / V: *~lig~, fil~, filig~*, (rar) *filighean, filigea* / Pl: *~ene* / E: tc *filčan*] (Înv) **1** Ceașcă (turcească) fără toartă, având un suport metalic. **2** (Pex) Ceașcă. **3-4** Conținutul unui felegean (**1-2**).

felegos, ~oasă a [At: MARIAN, V. 106 / V: *~lelgos* / Pl: *~oși, ~oase*] (Trs; Mol; Buc) **1** *a* Zdrențăros. **2** *a* Murdar. **3-4** *smf, a* (Îf *felelgos*) (Persoană) pe care stau rău hainele.

feleguță sf [At: Com. V. BĂJĂNICĂ / Pl: *~țe* / E: *felegă* + *-uță*] (Trs) **1-3** (Șhp) Fele (**1-3**). **4-5** (Șhp) Fele (**4**) (mică). **6** Cârpă de șters vasele.

feleheart sn vz *felehert*

felehert sn [At: RETEGANUL, P. IV, 26 / V: *~heart, ~lih~, felihart* / Pl: *~uri* / E: mg *felhérc*] (Trs; Mol) Crucea carului.

feleleat sn [At: COD. VOR., 37/1 / V: (înv) *felalet, felălet, felelat, fălălat, feleleatiu* / Pl: *~uri* / E: mg *felelet* „răspuns, responsabilitate"] (Trs; mgî) **1** Răspuns. **2** (Îe) **A da** (sau **a vinde, a cumpăra**) **pe ~** A da (sau a vinde, a cumpăra) pe garanție. **3** Justificare.

felelat sn vz *feleleat*

feleleatiu sn vz *feleleat*

feleleu sn [At: PASCU, C. 153 / Pl: *~ee* / E: nct] (Reg; csnp) Cal de călărie.

felelgos smf, a vz *felegos*

feleli vi [At: VAIDA / Pzi: *~lesc* / E: mg *felelni*] (Reg; mgm) **1-2** Felelui (**1-2**).

felelui vi [At: COD. VOR. 59/12 / V: *~lăl~* / Pzi: *~esc* / E: mg *felelni*] (Reg; mgm) **1** A răspunde. **2** A-și asuma răspunderea.

feleluitor, ~oare a, smf [At: KLEIN, D. 128 / Pl: *~i, ~oare* / E: *felelui* + *-(i)tor*] **1-2** (Persoană) care răspunde.

felenar sn vz *felinar*

felendreș sn [At: M. COSTIN, ap. LET. I, 233/1 / V: *~leandrăș, fileandriș, feileandrăș* / A: *felendreș* / Pl: *~e* / E: ger *fländrisch*, pn *felendysh*] (Mol; înv) Sortiment de postav fin (de Flandra).

felentic sn [At: RĂDULESCU-CODIN, ap. DA ms / Pl: *~ice* / E: nct] (Csnp) Haină veche, sărăcăcioasă.

feleșag sn [At: SADOVEANU, P. S. 29 / V: *~liu~* / Pl: *~uri* / E: mg *feleseg* Cf *fel*] (Îrg) **1** Caracter. **2** Obicei.

feleșteu sn [At: PAMFILE, I. C. 140 / Pl: *~ri* / E: nct] (Reg) **1** Feleștioc (**1**). **2** Băț înfășurat la un capăt cu o cârpă, servind ca piston copiilor când se stropesc cu apă.

felești vr [At: COMAN, GL. / Pzi: *~tesc* / E: nct] (Reg; d. flori și frunze) A începe să se veștejească.

feleștioc sn [At: CREANGĂ, GL. / V: *~iuc*, (**2**) *~toc* / Pl: *~oace* / E: nct] (Reg) **1** Pămătuf făcut dintr-un băț scurt, cu câlți sau o cârpă la un capăt Si: *feleșteu* (**1**). **2** Mănunchi de busuioc cu care se aghezmuiește. **3** Fitil pentru opaiț făcut dintr-o bucată de cârpă.

feleștiuc sn vz *feleștioc*

feleștoc sn vz *feleștioc*

feleșui vt [At: LB / Pzi: *~esc* / E: mg *feleselni*] (Mgm) A contrazice.

feleț, ~eață a vz *făleț*

feletic sn [At: PAȘCA, GL. / Pl: *~ice* / E: nct] Feleștioc (**1**).

feleză sf vz *felează*

felezău sn vz *felezeu*

felezeu sn [At: I. IONESCU, C. 187/5 / V: *~zău* / Pl: *~ee* / E: mg *felező* (*fölöző*) „care mătură"] (Reg) Mătură răsfirată, cu coadă lungă, cu care se mătură gunoaiele după vânturatul grânelor Si: *felezitoare, felezoaie, felezuitoare*.

felezi vtr [At: DA / Pzi: *~zesc* / E: *felezui css*] (Reg) **1-2** A (se) felezui.

felezitoare sf [At: VAIDA / Pl: *~ri* / E: *felezi* + *-(ă)toare*] (Reg) Felezeu.

felezoaie sf [At: DA ms / Pl: *~* / E: *felezeu* + *-oaie*] (Reg) Felezeu.

felezui [At: MARIAN, SE. I, 28 / Pzi: *~esc* / E: mg *felezni* (*fölözni*)] **1** *vt* (Reg) A curăța de gunoaie cu felezeul grâul vânturat. **2** *vr* (Buc; fam; d. oameni) A se ferchezui.

felezuire sf [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: *felezui*] **1** Curățare de gunoaie cu felezeul. **2** (Fig) Ferchezuire.

felezuit[1] sn [At: ECONOMIA, 55/22 / Pl: *~uri* / E: *felezui*] **1-2** Felezuire (**1-2**).

felezuit[2], ~ă a [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: *felezui*] **1** (Reg; d. o suprafață) Măturat cu felezeul. **2** (Buc; fam; d. oameni) Fechezuit[2].

felezuitoare sf [At: BREBENEL, GR. P / Pl: *~ri* / E: *felezui* + *-(i)toare*] (Reg) Felezeu.

felfe s [At: PANȚU, PL.[2] / E: nct] (Bot; Mun) **1-2** Mușcatul-dracului (*Scabiosa columbaria* și *Scabiosa lucida*).

felfen sm vz *ferfăn*

felhonguri snp [At: CHEST. II, 192/268 / E: ns cf *firanguri*] (Reg) Perdele.

felibru *sm* [At: DA / Pl: *~ri* / E: fr *félibre*] Membru al unei grupări literare din sudul Franței, care milita pentru dezvoltarea limbii și literaturii provensale.

felicea *sf* [At: RETEGANUL, ap. CADE / Pl: *~ele* / E: *fele* + *-(i)cea*] (Reg) **1-4** (Hip) Fele. **5-6** (Șhp) Fele (**5**) (cam mică).

felicita [At: NEGRUZZI, S. I, 6 / V: (înv) ***feri~*** / Pzi: *felicit*, (înv) *~tez* / E: fr ***féliciter***] **1** *vt* A spune cuiva cuvinte de laudă pentru un succes obținut. **2** *vt* A-i ura de fericire cuiva, cu prilejul unui eveniment important, al unei aniversări etc. **3** *vr* (Îe) **A se felicita pentru** sau **că...** A fi mulțumit în urma estimării efectelor unei acțiuni întreprinse, a unei atitudini luate etc.

felicitare *sf* [At: DA ms / Pl: *~tări* / E: ***felicita***] **1** Adresare a unor cuvinte de laudă pentru un succes obținut. **2** Urare de fericire făcută cu prilejul unui eveniment important, al unei aniversări etc. **3** (Ccr) Bilet, scrisoare, ilustrată etc. special imprimate prin care cineva este felicitat.

felicitat[1] *sns* [At: MDA ms / E: ***felicita***] (Rar) **1-2** Felicitare (**1-2**).

felicitat[2] ***~ă*** *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***felicita***] **1** Căruia i se adresează cuvinte de laudă pentru un succes obținut. **2** Căruia i s-au făcut urări de fericire cu prilejul unui eveniment important, al unei aniversări etc.

felidă [At: DN[3] / Pl: *~de* / E: fr ***félidés***] **1** *sfp* Familie de mamifere carnivore cu corpul zvelt, cu coada lungă și gheare retractile Si: *felină* (**1**). **2** *sf* Animal din familia felidelor (**1**) Si: *felină* (**2**).

felie[1] *sf* [At: PISCUPESCU, O. 303/20 / V: (reg) ***fălie*** (A și: *fălie*) / Pl: *~ii* / E: ngr ***φελί***] **1** Bucată subțire tăiată (transversal) dintr-un obiect de obicei un aliment. **2** (Fig; fam) Domeniu de interes sau de activitate. **3** (Fam; d. o deprindere, meserie etc., îe) **A fi pe ~** A avea abilități deosebite, acționând (rapid și) eficient. **4** (Fam; îae) A avea o relație (sentimentală) deosebită.

felie[2] *sf* vz ***fălie***[2]

feligă *sf* vz ***ferigă***

feligean *sn* vz ***felegean***

felihart *sn* vz ***felehert***

felihert *sn* vz ***felehert***

felin, ~ă [At: KLOPȘTOCK, F. 230 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***félin***, lat ***felinus***] **1** *sfp* Felidă (**1**). **2** *sf* Felidă (**2**). **3** *a* Care aparține felinelor (**1**). **4** *a* Referitor la feline (**1**). **5** *a* (Fig) Suplu și grațios.

felinar *sn* [At: GOLESCU, Î. 29 / V: ***~len~, făl~***, (înv) ***fălinariu*** / Pl: *~e* / E: ns cf tc *fener*] **1** Dispozitiv pentru luminat, portabil sau fix, la care sursa de lumină este protejată printr-o apărătoare de sticlă. **2** (Bot; îc) **~ul-furnicii** Floare de păpădie în stadiul de fructificație (*Taraxacum officinale*). **3** Pată albă, mare, pe fruntea cabalinelor și a taurinelor, care se întinde pe părțile laterale ale feței.

felinitate *sfs* [At: DEX / E: fr ***félinité***] Grație (în mișcări).

felioară *sf* [At: GOROVEI, C. 315 / V: ***făl~*** / Pl: *~re* / E: ***felie*** + *-oară*] **1-2** (Șhp) Feliuță (**1-2**).

feliort *sn* [At: FRÂNCU–CANDREA, M. 42 / Pl: *~uri* / E: nct] (Reg) Extremitatea unui coridor de mină.

felișcă *sf* [At: BARCIANU / E: nct] (Bot) Filimică (*Calendula officinalis*).

feliță *sf* [At: RETEGANUL, ap. CADE / Pl: *~țe* / E: ***fele*** + *-iță*] (Reg) **1-4** (Șhp) Felcuță (**1-4**). **5-6** (Șhp) Fele (**5**) (cam mică). **7** Măsură de capacitate pentru lapte. **8** Conținutul unui vas având o feliță (**7**). **9** Vas în care se păstrează sarea care se duce la stână pentru oi.

feliu *sn* vz ***fel***

feliuri *v* vz ***feluri***

feliurime *sf* vz ***felurime***

felurimisi *vtr* [At: PISCUPESCU, O. 206/13 / Pzi: *~sesc* / E: ***felurime*** + *-isi*] (Îvr; d. substanțe chimice) A se transforma în alte substanțe.

feliurit, ~ă *a* vz ***felurit***

feliușag *sn* vz ***feleșag***

feliuță *sf* [At: POLIZU / V: (înv) ***făl~*** / P: *~li-u~* / Pl: *~țe* / E: ***felie*** + *-uță*] **1-2** (Șhp) Felie (mică) Si: *felioară* (**1-2**). **3** (Bot) Ferigă (*Dryopteris filix-mas*).

felodermn *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: fr ***phelloderme***] (Bot) Țesut vegetal din care se formează scoarța secundară.

felogen *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: fr ***phellogène***] (Bot) Strat de celule generatoare care produce suberul și felodermul.

felon[1] *sn* [At: (a. 1588) CUV. D. BĂTR. I, 206 / V: (înv) ***falon*** / Pl: *~oane* / E: vsl ***фелонъ***] Veșmânt preoțesc fără mâneci care se îmbracă la oficierea slujbei peste celelalte haine.

felon[2], ***~ă*** [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***félon***] **1** *sm* (În feudalism) Vasal neloial față de seniorul[1] său. **2** *a* (Frr) Neloial.

felonie *sf* [At: MAIORESCU, CR. I, 383 / Pl: *~ii* / E: fr ***félonie***] **1** (În feudalism) Act de trădare, de care se făcea vinovat un vasal față de seniorul[1] său. **2** (Frm; pgn) Trădare. **3** (Frm) Încălcare a jurămintelor.

felpinz *sn* [At: COMAN, GL. / Pl: *~uri* / mg ***felpénz***] (Reg) Arvună.

felșer *sm* vz ***felcer***

feltmașar *sm* vz ***feldmareșal***

felț *sn* vz ***falț***

felucă *sf* [At: DRĂGHICI, R. 304/11 / Pl: *~uci* / E: fr ***félouque***, it ***feluca***] Corabie mică și îngustă, cu pânze și rame, folosită în Marea Mediterană.

feluri [At: MARCOVICI, D. 371/14 / V: (Mol) ***~liu~*** / Pzi: *~resc* / E: ***fel***] (Înv) **1** *vt* A aduce transformări. **2** *vr* A deveni tot mai variat.

felurime *sf* [At: CARAGEA, L. 19/3 / V: (Mol) ***~liu~*** / Pl: *~mi* / E: ***fel*** + *-ime*] **1** Diversitate (de obiecte, ființe etc.). **2** (Înv; îlav) **În ~mi** sau (nob) **pe ~** În diferite feluri. **3** (Înv; imp) Calitate.

felurit, ~ă [At: I. IONESCU, C. 100/4 / V: (Mol) ***~liu~*** / E: ***feluri***] **1** *a* Variat. **2-3** *a, av* Diferit.

femeiat, ~ă *a* [At: ANON. CAR. / Pl: *~ați, ~e* / E: ***femeie*** + *-at*] (Înv; nob) Care are familie (**1**).

femeie *sf* [At: CUV. D. BĂTR. II, 52 / P: *~me-ie* / V: ***fămeie***, (înv) ***fămeaie, fom~, fum~***, (Mol) ***fim~*** / Pl: *femei* / E: ml ***familia*** „familie"] **1-2** (Înv) Familie (**1-2**). **3** (Înv) Femeia și copiii unei familii (**2**). **4** (Înv) Copiii unei familii (**2**). **5** Neam. **6** (Înv) Seminție (de popoare). **7** Persoană adultă de sex feminin. **8** Persoană de sex feminin căsătorită. **9** (Pop) Soție. **10** (Fig; rar) Bărbat molâu și fricos. **11** (Pop) Săteancă. **12** (Îs) *~ de stradă* Prostituată.

femeiesc, ~ească *a* [At: BIBLIA (1688), 84/2 / P: *~me-iesc* / Pl: *~ești* / E: ***femeie*** + *-esc*] **1-3** Feminin (**1-3**).

femeiește *av* [At: PAMFILE, J. 330 / P: *~me-ieș-te* / E: ***femeie*** + *-ește*] **1** Ca femeile (**7**). **2** În felul femeilor (**7**).

femeiet *sn* [At: JIPESCU, ap. TDRG / Pl: *~uri* / E: ***femeie*** + *-et*] (Înv) Mulțime de femei (**7**).

femeiușcă *sf* [At: NEGRUZZI, S. III, 111 / Pl: *~ști* / E: ***femeie*** + *-ușcă*] **1-2** (Șhp) Femeie (tânără) Si: *femeiuță* (**1-2**). **3** Femeie drăguță și vioaie Si: *femeiuță* (**3**). **4** (Prt) Femeie neserioasă. **5** (Rar) Femeie rea. **6** (Zlg) Femelă (**1**). **7** (Pfm; fig) Bărbat sub papuc. **8** (Reg; la războiul de țesut) Scândurință.

femeiuță sf [At: EPURE, P. 52 / Pl: *~țe* / E: ***femeie*** + *-uță*] **1-3** (Șhp) Femeiușcă (**1-3**).

femelă [At: IBRĂILEANU, A. 119 / Pl: *~le* / E: fr ***femelle***] **1** *sf* Animal de sex femeiesc Si: *femeiușcă* (**6**). **2** *sf* (Fig) Femeie senzuală. **3** *a* De sex femeiesc. **4** *a* (D. organe ale plantelor) Care produce fructul.

femenin, ~ă *a* vz ***feminin***

feminin, ~ă [At: MACEDONSKI, O.I. 107 / V: ***~men~*** / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***féminin***, lat ***femininus***] **1** *a* Care aparține femeilor (**7**) Si: *femeiesc* (**1**), (pop) *muieresc*. **2** *a* Referitor la femei (**7**) Si: *femeiesc* (**2**), (pop) *muieresc*. **3** *a* Specific femeilor (**7**) Si: *femeiesc* (**3**), (pop) *muieresc*. **4** *sn, a* (Gen gramatical) care cuprinde numele cu forma atribuită numelor de ființe de sex femeiesc. **5** *a* (D. părți de vorbire) Cu formă specifică numelor ce denumesc ființe de sex femeiesc. **6** *a* (D. rime) Care rimează pe penultima silabă neaccentuată.

feminism *sn* [At: DA ms / Pl: *~e* / E: fr ***féminisme,*** rs ***феминизм***] **1** Mișcare socială care urmărește obținerea egalității în drepturi a femeilor cu bărbații, în toate domeniile de activitate. **2** Doctrină care militează pentru emanciparea femeii și extinderea drepturilor ei. **3** (Med) Stare patologică la bărbat, caracterizată prin dezvoltarea trăsăturilor sexuale feminine.

feminist, ~ă *smf, a* [At: CONTEMP., S. II, 1949, nr 126, 3/6 / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***féministe***] **1-2** (Persoană) care militează pentru drepturile femeii (7).

feminitate *sf* [At: BOGZA, C. O. 284 / Pl: *~tăți* / E: fr ***féminité***] Ansamblul trăsăturilor care dau specificul caracterului feminin.

feminiza *vtr* [At: DEX / Pzi: *~zez* / E: fr ***féminiser***] **1-2** A da sau a căpăta însușiri specific feminine. **2** A (i se) accentua feminitatea cuiva.

feminizare *sf* [At: DEX / Pl: *~zări* / E: ***feminiza***] **1** Dobândire de însușiri feminine. **2** Accentuare a trăsăturilor feminine ale cuiva.

feminizat[1] *a* [At: MDA ms / E: ***feminiza***] **1-2** Feminizare (**1-2**).

feminizat[2]***, ~ă*** *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***feminiza***] **1** Care a dobândit trăsături feminine. **2** Căruia i s-au accentuat trăsăturile feminine.

femur *sn* [At: MACEDONSKI, O.I, 47 / Pl: *~uri* / E: fr ***fémur***] Os care formează scheletul coapsei, de la genunchi la șold.

femural, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***fémoral*** după *femur*] **1** Care aparține femurului. **2** Referitor la femur.

fen *sn* [At: MACAROVICI, CH. 456 / Pl: *~i* / E: nct] (Chm; înv) Benzen.

fenacod *sm* [At: DN³ / Pl: *~ozi* / E: lat ***phenacodus***] Gen de mamifere primitive din care au evoluat erbivorele imparicopitate.

fenamină *sf* [At: MDENC / Pl: *~ne* / E: fr ***phénamine***] (Chm) Benzedrină.

fenantren *sn* [At: DN³ / Pl: *~e* / E: fr ***phénanthrène***] Hidrocarbură aromatică din gudroanele de pământ, folosită în industria coloranților.

fenat *sm* [At: DN³ / Pl: *~ați* / E: fr ***phénate***] (Chm) Sare alcalină a fenolului.

fenazonă *sf* [At: DEX² / Pl: *~ne* / E: fr ***phénazone***] (Far) Antipirină.

fenă *sf* [At: PAȘCA, GL. / Pl: *~ne* / E: mg ***fene***] (Reg; mgm) Insultă.

feneantism *sns* [At: IORDAN, L. R. A. 181 / E: ns cf fr *fainéantise*] (Liv; rar) Trândăvie.

fenec[1] *sm* [At: ALTR, II 324 / Pl: *~eci* / E: mg ***fõnõk***] (Reg; mgm) Șef de gară.

fenec[2] *sm* [At: DEX / Pl: *~eci* / E: fr ***fennec***] Animal carnivor din Sahara, asemănător cu vulpea (*Fennecus zerda*).

fener *sn* vz ***fanar***

fenestra *sf* [At: DN³ / Pl: *~re* / E: lat ***fenestra***] (Atm) Deschidere în peretele medial al urechii interne.

fenestrat, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***fenestré***] (Blg; d. diverse organe) Prevăzut cu numeroase perforații circulare.

fenestrație *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***fenestration***] **1** (Aht) Deschidere într-un perete. **2** (Atm) Deschidere într-un perete osos. **3** (Med) Deschidere practicată în vestibulul urechii interne pentru restabilirea auzului, în cazul unor leziuni ale urechii medii.

fenhiel *sm* [At: BORZA, D. / Pl: *~e* / E: nct] (Bot; reg) Fenicul (*Foeniculum vulgare*).

fenian *sn* [At: DN³ / P: *~ni-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***fenian***] Adept al unei organizații revoluționare irlandeze înființate în 1858, ce milita pentru eliberarea Irlandei de sub dominația engleză.

fenianism *sn* [At: DN³ / Pl: *~e* / E: fr ***fenianisme***] Doctrina fenienilor.

feniar *sm* [At: BORZA, D. / Pl: *~i* / E: nct] (Bot; reg) Ienupăr (*Juniperus communis*).

fenic[1] *am* [At: DA / Pl: *~ici* / E: fr ***phénique***] (Chm; îs) *Acid* ~ Fenol (**1**).

fenic[2] *sm* vz ***finic***[1]

fenic[3] *sm* vz ***finic***[2]

fenice *sm* vz ***fenix***

fenicel *sm* [At: BORZA, D. / Pl: *~i* / E: ***fenic***(ul)+ *-el*] (Bot; reg) Fenicul (*Foeniculum vulgare*).

fenician, ~ă [At: DA / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***phénicien***] (Ist)**1** *smf* Persoană (de origine semitică) care aparținea populației Feniciei. **2-3** *a* Care aparține Feniciei sau locuitorilor ei. **4-5** *a* Referitor la Fenicia sau la populația ei. **6** *a* Din Fenicia.

fenicul *sm* [At: DEX / Pl: *~i* / E: lat ***Foeniculum*** (vulgare)] Plantă erbacee înaltă, cu frunze penate, cu flori mici, galbene, ale cărei semințe conțin un ulei eteric folosit în alimentație și în farmacie Si: (pop) *molură*, (reg) *fenicel, fenhiel* (*Foeniculum vulgare*).

fenil *sm* [At: MACAROVICI, CH. 500 / Pl: *~i* / E: fr ***phényle***] (Chm) Radical organic monovalent, rezultat din benzen prin înlăturarea unui atom de hidrogen.

fenilalanină *sf* [At: MDENC / Pl: *~ne* / E: ***phénylalanine***] (Bch) Aminoacid prezent în numeroase proteine, precursor al adrenalinei și al tiroxinei.

fenilamină *sf* [At: DEX / Pl: *~ne* / E: fr ***phenylamine***] (Chm) Anilină.

fenilbutazonă *sf* [At: MDENC / Pl: *~ne* / E: fr ***phénylbutazonne***] Medicament antiinflamator și analgezic.

fenilen *sn* [At: DEX / Pl: *~e* / E: fr ***phénylène***] (Chm) Radical organic bivalent, rezultat din benzen prin înlăturarea a doi atomi de hidrogen.

fenix *sm* [At: CANTEMIR I. I. II, 138 / V: (înv) ***fenice, finic, finix*** / S și: *phoenix* / Pl: *~icși* / E: fr ***phénix,*** lat ***phoenix***] (Mit; îs) *Pasărea* ~ Pasăre fabuloasă, simbol al reînnoirii veșnice despre care se credea că, atunci când i se apropie sfârșitul (la 500 de ani), se aruncă în foc și renaște din propria cenușă.

feno- [At: DN³ / E: fr ***phéno***] Element prim de compunere savantă cu semnificația „(de)apariție", „revenire".

fenobarbital *sn* [At: DEX² / Pl: ~e / E: fr ***phénobarbital***] (Far) Luminal.

fenofază *sf* [At: DN³ / Pl: *~ze* / E: ***feno- + fază***] (Bot) Fază fenologică.

fenol *sm* [At: MACAROVICI, CH. 499 / Pl: *~i* / E: fr ***phénol***] (Chm) **1** Compus organic derivat din benzen prin înlocuirea unui atom de hidrogen cu un hidroxil, folosit în farmacie și în industrie Si: *acid fenic*. **2** Nume generic dat compușilor organici derivați din hidrocarburile aromatice prin înlocuirea unuia sau a mai multor atomi de hidrogen cu hidroxili.

fenolat *sm* [At: DEX / Pl: *~ați* / E: fr ***phénolate***] Sare a unui fenol obținută prin înlocuirea hidrogenului din grupa hidroxil cu un metal.

fenolaze *sfp* [At: MDENC / E: fr ***phénolase***] Enzime din organism de tipul cupru-profeidelor.

fenolftaleină *sf* [At: LTR / Pl: *~ne* / E: fr ***phénolphtaléine***] Indicator acid-bază obținut din fenol.

fenolic, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***phénolique***] (Chm) **1** De fenoli. **2** Care conține fenoli.

fenologic, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***phénologique***] De fenologie.

fenologie *sf* [At: DEX / Pl: *~ii* / E: fr ***phénologie***] Ramură a biologiei care studiază influența factorilor meteorologici asupra dezvoltării plantelor, a vieții păsărilor etc.

fenomen *sn* [At: BV III, 6/4 / Pl: *~e* / E: fr ***phénomène***] **1** Manifestare exterioară a esenței unui proces, lucru etc., care este perceptibilă și accesibilă. **2** Proces, transformare etc. din natură și din societate. **3** Fapt (**14**). **4** Aspect, întâmplare sau ființă care surprinde prin calități, prin noutate etc.

fenomenal, ~ă [At: MAIORESCU, CR. II, 19 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***phénoménal***] **1** *a* (Flz; îoc *numenal*) Care se referă la aparența lucrurilor, nu la esența lor. **2** *a* Referitor la fenomene (**4**). **3-5** *a, av, i* Extraordinar.

fenomenalism *sn* [At: DA ms / Pl: *~e* / E: rs ***феноменализм,*** cf fr *phénoménisme*] Concepție filozofică idealist-agnostică, după care omul poate cunoaște numai latura exterioară a fenomenelor, nu și esența lor.

fenomenalist, ~ă [At: DA ms / Pl: *~iști, ~e* / E: ***fenomenal*** (ism) + *-ist*] **1** *a* (D. o concepție, doctrină) Care este bazat pe fenomenalism. **2-3** *smf, a* (Persoană) care susține fenomenalismul (**1**).

fenomenalitate *sf* [At: DEX / Pl: *~tăți* / E: fr ***phénoménalité***] (Rar) Capacitatea de a fi de natura fenomenelor.

fenomenalizare *sf* [At: DN³ / Pl: *~zări* / E: it *fenomenalizzare*] (Rar) Exteriorizarea esenței prin fenomene.

fenomenism *sns* [At: DN³ / E: fr ***phénoménisme***] Fenomenalism.

fenomenolog *sm* [At: DEX / Pl: *~ogi* / E: fr ***phénoménologue***] Filozof adept al fenomenalismului.

fenomenologic, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***phénoménologique***] **1-3** Care aparține fenomenologiei (**1-3**). **4-6** Referitor la fenomenologie (**1-3**). **7-9** Care are la bază fenomenologia (**1-3**). **10-13** Care se limitează la descrierea fenomenelor (**1-4**). **14-17** Care privește fenomenele (**1-4**).

fenomenologie *sf* [At: DA ms / Pl: *~ii* / E: fr ***phénoménologie***] **1** Curent filozofic întemeiat de Edmund Husserl, ce își propune să studieze fenomenele conștiinței prin prisma orientării și a conținutului lor, făcând abstracție de omul real, de activitatea lui psihică și de mediul social. **2** (La Hegel; șîs *~a spiritului*) Teorie filozofică în care se afirmă primatul conștiinței asupra existenței și se încearcă descrierea rațională a procesului dezvoltării conștiinței, privit ca o formă a autodezvoltării spiritului absolut. **3** Studiul descriptiv al unui ansamblu de fenomene, așa cum se manifestă ele în spațiu și timp.

fenoplastă *sf* [At: LTR / Pl: *~te* / E: fr ***phénoplaste***] (Chm) Rășină fenolică.

fenotiazină *sf* [At: MDENC / Pl: *~ne* / E: fr ***phénotiazine***] Medicament cu sulf, ca o pulbere galbenă-verzuie, folosit în tratamentul strongilozei la animale.

fenotip *sn* [At: LTR / Pl: *~uri* / E:fr ***phénotype***] (Blg) **1** Ansamblu de însușiri, caractereristice ale unui individ, determinate de ereditate și de condițiile de mediu. **2** Subunitate a speciei care cuprinde populații diferențiate de particularitățile fenologice.

fenotipic, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***phénotypique***] (Blg) **1-2** De fenotip (**1-2**). **3-4** Referitor la fenotip (**1-2**).

fenta *vt* [At: DN³ / Pzi: *~tez* / E: fr ***feindre***] **1** (Spt) A deruta pe adversar prin fente¹. **2** (Pex) A păcăli. **3** (Pex) A înșela. **4** A evita abil o situație neplăcută.

fentă¹ *sf* [At: DEX / Pl: *~te* / E: fr ***feinte***] (Spt) Procedeu (tehnic) ce cuprinde un complex de mișcări executate rapid, în scopul inducerii în eroare a adversarului și al obținerii unui avantaj asupra acestuia.

fentă² *sf* vz ***fantă***

fențălaș *sn* [At: CHEST. II. 175/289 / Pl: *~e* / E: nct] (Reg) Ramă în care intră fereastra.

feodal, ~ă *a* vz ***feudal***

feoficee *sf* [At: DN³ / P: *fe-o-fi-ce-e* / Pl: *~* / E: fr ***phéophycées***] (Bot) **1** (Lpl) Clasă de alge marine care conțin clorofilă și un pigment brun. **2** Algă din clasa feoficeelor (**1**).

-fer¹ [At: DN³ / E: it ***-fero***, fr ***-fère***] Element secund de compunere savantă cu semnificația: **1** Care poartă. **2** Care produce.

fer² *sn* vz ***fier***

ferafon *sm* vz ***ferfân***

ferarie *sf* vz ***herâie***

feraluminiu *sn* vz ***feroaluminiu***

feranguri *snp* [At: CHEST. II. 192/6 / V: ***~ren~, ~rean~*** / E: ger ***Vorhang***] (Reg) Perdele.

ferat *sm* [At: LTR / Pl: *~ați* / E: fr ***ferrate***] Sare a acidului feric.

ferată *a* [At: DA / Pl: *~te* / E: fr (voie) ***ferrée***] (Îs) *Cale* (sau *linie*) *~* Drum special amenajat cu șine, pentru trenuri Si: (înv) *drum-de-fier*.

ferăgea *sf* vz ***feregea¹***

ferăstău *sn* vz ***ferăstrău***

ferăstraș *sm* [At: MDENC / Pl: *~i* / E: ***ferăstrău*** + *-aș*] Gen de păsări din ordinul anzeniformelor, cu corpul lung și zvelt și cioc cu dinți cornoși, terminat cu un cârlig (*Mergus*).

ferăstrăiaș¹ *sn* [At: PAMFILE, I. C. 122 / Pl: *~e* / E: ***ferăstrău*** + *-aș*] Ferăstrău mic (pentru curățatul pomilor) Si: (pop) *ghimirlie*.

ferăstrăiaș² *sm* [At: DA ms / V: ***fir~*** / Pl: *~i* / E: ***ferăstrău*** + *-aș*] (Reg) Om care taie lemne.

ferăstrăier *sm* [At: COSTINESCU / V: ***fir ~*** / Pl: *~i* / E: ***ferăstrău*** + *-er*] (Reg) Ferăstrăiaș².

ferăstrău *sn* [At: VARLAAM, C. 283/1 / V: ***~restreu, ~res~, fir~, fier~, fieres~, heres~, her~, ~resteu, ~restău, ~tău, fierestcu, hieresteu, hiristeu, herăstău, herestău***, (reg) ***firisău, firiseu, feresău, fierăsău, hirisău, hereseu***, (reg) ***forostău, forăstău*** / Pl: *~traie*, (rar) *~treie* / E: ***firiz*** + *-ău* (contaminat cu *fereastră* sau *ferestrui*)] **1** Unealtă (sau mașină-unealtă) prevăzută cu o lamă, o bandă sau un disc de oțel (cu dinți ascuțiți), folosită pentru tăiatul unor materiale (lemne, metal etc.). **2** (Îs) *~ de mână* Ferăstrău (**1**) constând dintr-o lamă dințată triunghiulară, având la un capăt un mâner de lemn Si: (reg) *firiz, chimilioara, corzar*. **3** (Șîs) *~ mare* Ferăstrău constând dintr-o lamă lungă, cu dinții mari, care are la cele două capete două mânere verticale și este manevrat de doi oameni Si: *pânza, joagăr*, (reg) *babiță¹* (**7**), *beschie* (**1**). **4** (Îs) *~ de munte* Joagăr. **5** Șină dințată la extremitatea mașinii de tipărit, cu dinții căreia se îmbucă dinții cilindrului. **6** Instrument muzical constând dintr-o lamă de metal care, îndoită și frecată cu un arcuș, emite sunete. **7** (Bot) Mălăoaie (*Helianthemum alpestre*). **8** (Bot) Iarba-osului (*Helianthemum nummularium*). **9** (Îs) *Pește ~* Pește selacian din mările calde, al cărui bot se termină cu un rostru lamelar dințat (*Pristic pristic*). **10** (Ast; pop) Constelația Casiopea. **11** (Reg) Semn făcut de ciobani pe urechile oilor.

ferăstrui *v* vz ***ferestrui***

ferăstruie *sf* vz ***ferestruie***

ferăstruire *sf* vz ***ferestruire***

ferăstruit¹ *sn* vz ***ferestruit***

ferăstruit², ~ă *a* vz ***ferestruit***

feraț *s* [At: FRÂNCU-CANDREA, M. 63 / Pl: n / E: nct] (Reg) **1** Măsură de capacitate de opt cofe vechi. **2** Conținutul unui vas de un feraț (**1**).

ferher *sn* [At: GHICA, ap. CADE / Pl: *~e* / E: ger ***Färbel***] (Înv; neprec) Numele unui joc de cărți.

ferbere *sf* vz ***falbala***

ferbințeală *sf* vz ***fierbințeală***

fercătău *sn* vz ***fercheteu***

ferchedeu *sn* vz ***fercheteu***

ferches, ~ă *a* [At: BASSARABESCU, V. 237 / Pl: *~i, ~e* / E: nct] (Pfm; d. oameni) Care este îngrijit (și elegant).

fercheteu *sn* [At: KLEIN, D. 128 / V: ***~cătău, ~rghe~, ~chiedeu, ~edeu*** / Pl: *~ee* / E: mg ***feregetyő (fõrgetyû)***] (Reg) **1** Resteu. **2** Perinoc. **3** (Îf *ferchedeu*) Vârtej.

ferchezău *sn* [At: COMAN, GL. / Pl: *~zaie* / E: mg ***férkezõ***] (Reg) **1** Ciomag. **2** Lovitură de ciomag. **3** (Irn) Bătaie.

ferchezui [At: PAMFILE, C. / Pzi: *~esc* / E: nct] (Pfm) **1-2** *vtr* A (se) îmbrăca îngrijit (și elegant) Si: *a (se) dichisi, a (se) gati*. **3-4** *vtr* A da sau a căpăta un aspect îngrijit. **5** *vt* (Fig; irn) A bate (pe cineva).

ferchezuială *sf* [At: SEVASTOS, ap. TDRG / Pl: *~eli* / E: ***ferchezui*** + *-eală*] (Pfm) **1** Gătire. **2** Aranjare a ținutei Si: *ferchezuire* (**2**), *ferchezuit¹* (**2**). **3** Bătaie (**1**).

ferchezuire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***ferchezui***] **1-3** Ferchezuială (**1-3**).

ferchezuit¹ *sns* [At: MDA ms / E: ***ferchezui***] **1-3** Ferchezuială (**1-3**).

ferchezuit², ~ă *a* [At: NEGRUZZI, S. I. 104 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***ferchezui***] (Pfm; d. persoane) **1** Gătit². **2** Cu o ținută decentă. **3** (Fig; irn) Bătut² (**14**).

ferchiedeu *sn* vz ***fercheteu***

ferdălă *sf* vz ***ferdelă***

ferdela *sf* [At: ALEXANDRIA, 157/1 / V: ***~dălă, felderă, feardelă*** *sf*, ***~felder*** *sn* / Pl: *~le* / E: săs ***fyrdel***] (Reg) **1** Măsură de capacitate pentru cereale egală cu circa 20 de kilograme. **2** Conținutul unei ferdele (**1**). **3** Măsură la vânzarea lânii. **4** (Înv) Zonă dintr-o comună. **5** (Înv) Grupare a locuitorilor unei comune după așezarea locuinței. **6** Parte a șurii.

ferdeleț *sn* [At: FRÂNCU-CANDREA, M. 63 / Pl: *~e* / E: ***ferdelă*** + *-eț*] (Reg) **1** Măsură de capacitate de 2 1/2 litri. **2** Conținutul unei ferdeleț (**1**).

ferdideu *sn* [At: DA ms / Pl: *~eie* / E: mg *forditó*] (Buc) Bătător (11), constând dintr-o rotiță fixată la capătul unui băț, folosit pentru obținerea produselor lactate Si: (Mol) *brighidău* (1).

fere *sf* vz *fiere*

fereagă *sf* vz *ferigă*

fereală *sf* [At: M. COSTIN, ap. LET. I, 308/31 / Pl: *~eli* / E: *feri* + *-eală*] **1-11** Ferire (**1-11**). **12** Precauție. **13** (Pop) Adăpost. **14** (Fam) Eschivă.

fereancă *sf* [At: CHEST. II, 192/226 / Pl: *~enci* / E: ns cf *fereanguri*] (Reg) Perdea.

fereanguri *smp* vz *feranguri*

fereastă *sf* vz *fereastră*

fereastră *sf* [At: BIBLIA (1688) 6/1 / V: *~stă* (Pl: *~rești*, *~reste*) / Pl: *~re*, (rar) *~ești* / E: ml *fenestra*] **1** Deschizătură de formă regulată în peretele unei clădiri, vehicul etc., pentru a lăsa să intre aerul și lumina. **2** Ansamblu format dintr-un cadru fix și din cercevele în care se fixează geamuri, montat în fereastră (**1**). **3** Ansamblu format din fereastră (**1**) împreună cu cercevelele care o încadrează și cu geamul fixat în cercevele. **4** (Îvr; îs) ~ *de Soare* Foișor. **5** (Îvp) Trecere între două stânci Cf *portiță*, *scară*, *strungă*. **6** (Îe) **A arunca banii pe ~** A fi risipitor. **7** (Îae) A cheltui bani pe un lucru nefolositor sau de calitate slabă. **8** Loc în care se întâlnește un puț de mină cu o rampă subterană. **9** (Fam; fig) Oră liberă între orele de curs. **10** (Îs) ~ *oarbă* Adâncitură în perete de forma unei ferestre (**1**). **11** Deschidere în peretele unui burlan dintr-o sondă petrolieră, pentru a săpa o gaură deviată. **12** (Fiz) Fantă. **13** Spațiul dintre coloanele unui transformator electric. **14** (Glg; îs) ~ *tectonică* Apariție la suprafața Pământului a unor formațiuni geologice mai noi între altele mai vechi, datorită eroziunii. **15** (Inf) Zonă rectangulară pe un ecran de vizualizare în care se înscriu informații. **16** (Ast; îs) ~ *de lansare* Perioadă în care este posibilă sau favorabilă lansarea unei rachete spațiale.

fereca[1] *v* vz *ferica[2]*

fereca[2] [At: COD. VOR, ap. DA ms / V: *~rica*, *făr~* / Pzi: *ferec* / E: ml *fabricare* (apropiat de *fier*)] **1** *vt* A acoperi, total sau parțial, cu metal un obiect de lemn, spre a-i da rezistență și durabilitate. **2** *vt* A întări un obiect (de lemn) prin legături metalice. **3** *vt* (Înv) A așterne pietriș pe un drum (pentru a-i mări rezistența). **4** *vt* (D. pietre de moară) A zimțui ca să macine mai bine. **5** *vt* (D. bani) A zimțui. **6** *vt* (D. oameni) A încătușa. **7** *vt* A zăvorî o încăpere. **8** *vt(a)* (Înv; fig; îe) **A ~ și des~** A discuta în amănunt. **9** *vt(a)* (Fig; îae) A critica. **10** *vt* (D. obiecte de artă, mai ales d. icoane) A împodobi cu plăci de metal prețios (și bijuterii). **11** *vr* (D. oameni) A se închide sau a se izola în casă. **12** (Înv; nob) A cauza.

ferecar *sm* [At: BORZA, D. / Pl: *~i* / E: *fereca* + *-ar*] (Bot; reg) Ferigă (*Pteridium aquilinum*).

ferecare *sf* [At: COD. VOR., ap. DA / V: *făr~* sf / Pl: *~cări* / E: *fereca*] **1** Acoperire cu metal a unui obiect de lemn. **2** Întărire prin legături metalice a unui obiect de lemn. **3** Așternere de pietriș pe un drum pentru a-l face mai rezistent. **4** Zimțuire a pietrelor de moară. **5** Zimțuire a banilor. **6** Încătușare. **7** Zăvorâre. **8** Împodobire cu plăci de metal prețios (și bijuterii). **9** Închidere în casă. **10** (Înv; fig; îf *fărecare*) Vicleșug. **11** (Înv; fig; îf *fărecare*) Complot.

ferecat[1] *sn* [At: DA / Pl: *~uri* / E: *fereca*] **1-9** Ferecare (**1-9**).

ferecat[2], *~ă* [At: PSALT. SCH. 329/8 / V: *făr~*, *~ric~* / Pl: *~ați*, *~e* / E: *fereca*] **1** *a* Acoperit cu metal. **2** *a* Întărit prin legături metalice. **3** *a* (D. pietrele de moară) Zimțuit[2]. **4** *a* (D. bani) Zimțuit[2]. **5** *a* (Fig; d. persoane) Solid. **6** *a* (D. persoane) Încătușat[2]. **7** *a* (Fig) Strâns[2]. **8-9** *smf*, *a* (Om) captiv. **10** *a* (D. obiecte de artă, mai ales icoane) Împodobit cu plăci de metal prețios (și bijuterii).

ferecă *sf* vz *ferigă*

ferecătură *sf* [At: MOXA 362/4 / Pl: *~uri* / E: *fereca* + *-ătură*] (Îvp) **1-9** Ferecare (**1-9**). **10** Obiect ferecat. **11** Prima făină de după ferecarea roții de moară. **12** Lanțurile sau cătușele cu care e ferecat un prizonier. **13** Îmbrăcămintea de metale prețioase și bijuterii a unui obiect de artă sau de cult.

ferece *sf* vz *ferigă*

ferecea *sf* vz *ferigea*

ferecei *smp* [At: BORZA, D. / Pl: ~ / E: ns cf *ferecea*, *ferecă*, *ferigă*] (Bot; reg) Feriguță (*Polypodium vulgare*).

ferecratian *an* [At: DN[3] / P: *~ți-an* / E: fr *phérécratéen*] (D. versuri) Alcătuit dintr-un dactil și mai mulți trohei.

ferecuță *sf* vz *feriguță*

feredeiță *sf* [At: KLEIN, D. 90 / Pl: *~țe* / E: *feredeu* + *-iță*] (Îrg) Femeie care lucrează la o baie publică.

feredeu *sn* [At: VARLAAM, C. II, 47 / Pl: *~eie* / E: mg *feredõ* (*fürdõ*)] (Îrg) **1** Îmbăiere. **2** Recipient (putină, cadă etc.) pentru îmbăiat. **3** Căldare în care se încălzește apă pentru baie. **4** Baie publică. **5** Clădirea unde se află baia publică. **6** Stațiune balneară. **7** (Fig; fam) Bătaie (cumplită).

fereduar *sm* [At: KLEIN, D. 90 / Pl: *~i* / E: *feredeu* + *-ar*] (Îrg) Om care lucrează la o baie publică.

feredui *vt* [At: ISPIRESCU, L. 179 / Pzi: *~esc* / E: mg *feredni* (*fürdeni*)] (Îrg) A îmbăia pe cineva.

fereduire *sf* [At: DEX / Pl: *~ri* / E: *feredui*] Îmbăiere a cuiva.

feregar *sn* vz *ferigar*

feregă *sn* vz *ferigă*

feregea[1] *sf* [At: (a. 1588) CUV. D. BĂTR. I, 258 / V: (înv) *~râge* / Pl: *~ele* / E: tc *ferace*] **1** (Înv) Manta largă și deschisă, din stofă fină, purtată de boieri peste anteriu. **2** (Înv) Mantilă de stofă fină purtată de soțiile boierilor peste îmbrăcăminte. **3** Mantilă de pânză fină care intră în alcătuirea costumului tradițional al unei turcoaice. **4** Văl cu care femeile musulmane își acoperă fața.

feregea[2] *sf* vz *ferigea*

fereguță *sf* vz *feriguță*

ferenguri *snp* vz *feranguri*

ferent *sm* [At: BORZA, D. / Pl: *~nți* / E: nct] (Bot; reg) Izmă (*Mentha piperita*).

ferentar *sm* [At: URICARIUL XXII, 425/10 / Pl: *~i* / E: lat *ferentarius*] (Îvr) Soldat din vechea pedestrime ușoară.

fereon *sn* [At: (a. 1604) DOC., ap. DA ms / Pl: *~oane* / E: nct] (Îrg) Herâie.

feresău *sn* vz *ferăstrău*

ferestăetoare *sf* [At: BORZA, D. / Pl: *~ri* / E: nct] (Bot; reg) Iarba-osului (*Helianthemum nummularium*).

ferestău *sn* vz *ferăstrău*

feresteu *sn* vz *ferăstrău*

ferestică *sf* vz *ferestrică*

ferestrar *sm* [At: CHEST. II, 175/148-156 / Pl: *~aie* / E: *fereastră* + *-ar*] (Reg) **1** Rama din peretele casei în care intră fereastra. **2** Cruce de lemn care împarte fereastra în mai multe câmpuri. **3** Fiecare din despărțiturile formate de ferestrar (**2**).

ferestrău *sn* vz *ferăstrău*

ferestreu *sn* vz *ferăstrău*

ferestrică *sf* [At: NEGRUZZI, S. I, 215 / V: (reg) *~tică* / Pl: *~ici* / E: *fereastră* + *-ică*] **1-2** (Șhp) Ferestruică (**1-2**).

ferestroaie *sf* [At: CHEST. II, 193/9 / V: (reg) *~ane* / Pl. ~ / E: *fereastră* + *-oaie*] (Reg) Fereastră mare.

ferestroane *sf* vz *ferestroaie*

ferestrui *vt* [At: DOSOFTEI, V. S. 40 / V: *~răs~*, (înv) *hires~*, *~tui* / Pzi: *~esc* / E: mg *fűrészelni* apropiat de *ferestrău*] **1** A tăia ceva cu ferăstrăul. **2** (Fig; mai ales în legătură cu substantivul „munți") A deschide drum, tăind.

ferestruică *sf* [At: CARAGIALE, S. 148 / V: *~tuică* / Pl: *~ici* / E: *fereastră* + *-uică*] **1-2** (Șhp) Fereastră (cam mică) Si: *ferestrică* (**1-2**), *ferestruie* (**1-2**), *ferestruță* (**1-2**). **3-4** (Șhp) Deschizătură (mică). **5** Spărtură.

ferestruie *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 42/2 / V: *~tuie* / Pl: *~ici* / E: *fereastră* + *-uie*] **1-2** (Șhp) Ferestruică (**1-2**).

ferestruire *vt* [At: DEX / V: *~răs~*, *~tuire* / Pl: *~ri* / E: *ferestrui*] **1** Tăiere cu ferăstrăul. **2** Deschidere a unui drum (tăind prin stâncă).

ferestruit^{1} *sns* [At: MDA ms / V: **~răs~, ~tuit** / E: ***ferestrui***] **1-2** Ferestruire (**1-2**).

ferestruită^{2}**, ~ă** *a* [At: DEX^{2} / V: **~răs~, ~tuit** / Pl: *~iţi, ~e* / E: ***ferestrui***] **1** Tăiat cu ferăstrăul (1). **2** (D. munţi) Perforat pentru a deschide drum.

ferestruţă *sf* [At: LB / V: **~tuţă** / Pl: *~ţe* / E: ***fereastră*** + *-uţa*] **1-2** (Şhp) Ferestruică (**1-2**).

ferestui *v* vz ***ferestrui***

ferestuică *sf* vz ***ferestruică***

ferestuie *sf* vz ***ferestruie***

ferestuire *sf* vz ***ferestruire***

ferestuit^{1} *a* vz ***ferestruit***

ferestuit^{2}**, ~ă** *a* vz ***ferestruit***

ferestuţă *sf* vz ***ferestruţă***

ferfă *sf* [At: T. PAPAHAGI, C. L. 22 / Pl: ? / E: ns cf *ferfeniţa*] (Reg) Marfă proastă.

ferfăn *sm* [At: CODRU-DRĂGUŞANU, C., XII / V: ***~fen, ~fon, fânfen, fârfen, fearfon*** (A şi: *fearfon*), ***ferafon, felfen, ferafon*** / Pl: *~feni* / E: tc ***ferfehn***] (Bot) **1** (Şîc **~feni-mari**) Crăiţe (*Tagetes erecta*). **2** (Şîc **~feni-galbeni, ~feni-mici**) Crăiţe (*Tagetes patula*).

ferfeli *v* vz ***terfeli***

ferfeliţă *sf* vz ***ferfeniţă***

ferfeniţa *v* vz ***ferfeniţi***

ferfeniţare *sf* vz ***ferfeniţire***

ferfeniţat^{1} *sn* vz ***ferfeniţit***^{1}

ferfeniţat^{2}**, ~ă** *sn* vz ***ferfeniţit***^{2}

ferfeniţă [At: MAG. IST. IV, 341/31 / V: (reg) ***~eliţă, ~eriţă*** / Pl: *~ţe* / E: ns cf ucr ***ферфеля***] (Pfm) **1** *sf* Zdreanţă. **2** *sf* (Îlv) **A (se) face** sau **a (se) rupe ~** A (se) rupe complet Si: *a (se) distruge, a (se) ferfeniţi*. **3** *av* (Numai) În zdrenţe. **4** *sf* (Reg; spc) Pieliţă fină care se desprinde de pe o rană. **5** *sf* (Reg; spc) Pieliţă fină care se formează deasupra icrelor. **6** *sf* (Bot; reg) Crăiţă (*Tagetes erecta*).

ferfeniţi *vtr* [At: SBIERA, P. 143 / V: **~ta** / Pzi: *~ţesc* / E: ***ferfeniţă***] **1-2** (Pfm; d. articole vestimentare, materiale texile etc.) A (se) zdrenţui.

ferfeniţire *sf* [At: DEX / V: **~tare** / Pl: *~ri* / E: ***ferfeniţi***] (Pfm) Zdrenţuire.

ferfeniţit^{1} *sns* [At: DEX / V: **~ţat** / E: ***ferfeniţi***] (Pfm) Ferfeniţire.

ferfeniţit^{2}**, ~ă** *a* [At: MARIAN, SE. 105 / V: **~ţat** / Pl: *~iţi, ~e* / E: ***ferfeniţi***] (D. articole vestimentare, materiale texile etc.) Sfâşiat în bucăţi Si: *zdrenţuit, ferfeniţos* (**1**).

ferfeniţos, ~oasă *a* [At: CREANGĂ, P. 148 / Pl: *~oşi, ~oase* / E: ***ferfeniţă*** + *-os*] (Pfm) **1** Ferfeniţit^{2}. **2** (D. oameni) Care este îmbrăcat cu haine ferfeniţite, sărăcăcioase Si: *zdrenţăros*.

ferferiţă *sf* vz ***ferfeniţă***

ferfon *sm* vz ***ferfăn***

fergheteag *sn* [At: KLEIN, D. 128 / Pl: ? / E: ns cf mg *fergeteg* „vifor"] (Reg) Furtună.

fergheteu *sn* vz ***fercheteu***

ferhiedeu *sn* vz ***fercheteu***

feri^{1} [At: COD. VOR. 118/11 / Pzi: *~resc* / Imt: (Trs; Buc) *feri!* / E: nct] **1** *vt* (Înv; c. i. o sărbătoare sau datinile obişnuite la zile anumite) A respecta (cu stricteţe). **2** *vt* (Înv; complementul este o poruncă, un obicei etc.) A se conforma. **3** *vt* (Înv) A păstra ceva (neatins). **4-5** *vtr* (Urmat de o complinire introdusă prin pp „de" indicând primejdia) A (se) păzi. **6-7** *vtr* A (se) apăra. **8** *vt* A ocroti. **9** *vta* (Îe) **Doamne fereşte, Ferească (ferit-a) Dumnezeu (Domnul, Sfântul** etc.) Exclamaţie prin care se invocă un sprijin, un ajutor etc. în faţa primejdiei. **10-12** *vta* (Îae) Exclamaţie care exprimă surprinderea, opoziţia, dezaprobarea. **13** *vta* (Îae; afirmativ) Foarte tare. **14** *vta* (Îae; mai ales negativ) Cu nici un preţ Si: *deloc, nici vorbă*. **15** (Îe) **A trăi ca Doamne fereşte** A trăi foarte rău. **16-17** *vtr* A (se) ascunde. **18** *vt* (Înv) A cruţa (**6**). **19** *vr* A evita ceva sau pe cineva. **20** *vr* A fugi (**1**). **21-22** *vtr* (Şfg) A (se) da (iute) deoparte (pentru a evita ceva) Si: *a (se) da în lături, a (se) da înapoi, a (se) da din drum*, (înv) *a se codi*. **23** *vt* (Îrg) A se da la o parte pentru a proteja ceva. **24** *vr* (Înv) A se adăposti. **25** *vr* (Înv) A cere protecţia cuiva.

feri-^{2} vz ***fero-***

feribot *sn* [At: DEX / Pl: *~uri* / E: eg, fr ***ferry-boat***] Navă special amenajată pentru a transporta oameni, vehicule etc. de pe un mal pe celălalt al unei ape.

feric, ~ă *a* [At: LTR / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***ferrique***] (Chm; d. substanţe) Care are în compoziţia sa fier trivalent.

ferica^{1} *vt* [At: COD. VOR. 133/10 / V: **~reca** / Pzi: *feric* / E: ***ferice***] (Înv; în literatura bisericească veche) **1** A ferici (**3**). **2** A numi pe cineva fericit. **3** A slăvi. **4** (Fşa) A face bine (cuiva). **5** (Reg) A binecuvânta.

ferica^{2} *v* vz ***fereca***^{1}

fericat, ~ă *smf, a* [At: COD. VOR. 115/9 / V: (înv) **~rec~** / Pl: *~aţi, ~e* / E: ***ferica***^{1}] (Înv) **1-5** Fericit (**1-5**).

ferică *sf* vz ***feregă***

fericăciune *sf* [At: SICRIUL DE AUR (1683) / Pl: n / E: ***ferica***^{1} + *-ăciune*] (Înv) Fericire.

ferice^{1} [At: COD. VOR. 111/13 / Pl: ~ / E: ml ***felix, -icis***] **1** *ai* (Înv; astăzi poetic) Fericit (**2**). **2** *ai* (Îe) **~ de mine** (sau **de tine** etc.) Ce fericit sunt (sau eşti etc.). **3** *ai* (Irn; Îae) Halal de ... **4** *sf* (Înv) Fericire (**1**). **5** *sf* (Îe) **A-l bate** (pe cineva) **~a** Se spune despre un om sau unui om norocos.

ferice^{2} *sf* vz ***ferigă***

fericea *sf* vz ***ferigea***

ferici [At: CORESI, PS. 108 / Pzi: *~icesc* / E: ***ferice***] **1-2** *vtr* A face sau a deveni fericit Si: (înv) *a noroci*. **3** *vt* A considera pe cineva fericit Si: (înv) *a ferica*^{1} (**1**). **4** *vr* (Fam) A se socoti mulţumit (pentru cele făcute) Si: *a se felicita*. **5** *vt* (Rar) A felicita. **6** *vt* (Înv) A slăvi.

fericianură *sf* [At: DEX / P: *~ci-a~* / E: fr ***ferricyanure***] Compus chimic rezultat din combinarea fierului, a cianogenului şi a unui metal.

fericie *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 169 / Pl: *~ii* / E: ***ferice*** + *-ie*] (Înv) Fericire (**1**).

ferіcinţă *sf* [At: PASCU, S. 44 / Pl: *~ţe* / E: ***ferici*** + *-inţă*] (Înv) Fericire (**1**).

fericire *sf* [At: (a. 1702) LITURGHIE, ap. GCR I, 334 / Pl: *~ri* / E: ***ferici***] **1** Stare de mulţumire sufletească intensă şi deplină Si: (înv) *ferice* (**4**), (înv) *fericie*, (înv) *fericinţă*. **2** (Îlav) **Din ~** Printr-un concurs de împrejurări favorabile. **3** (Fig) Persoana sau obiectul care procură fericirea (**1**).

fericit, ~ă [At: CORESI, EV. 11/2 / Pl: *~iţi, ~e* / E: ***ferici***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care se află într-o stare de deplină mulţumire sufletească. **3** *a* Care aduce fericire (**1**). **4** *a* Care este bun, favorabil. **5** *sm* (Bis) Primul grad de sfinţenie acordat cuiva de sinod sau de papă.

fericita *v* vz ***felicita***

fericitor, ~oare *a* [At: EMINESCU, N. 74 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***ferici*** + *-tor*] (Rar) Care produce fericire.

ferie *sf* [At: ECONOMIA, 170/1 / P: *~ri-e* şi *~rie* / V: ***fierăe, fierăie*** / E: nct] (Trs) Măsură de capacitate (pentru băuturi spirtoase) de conţinutul unei vedre.

ferigar *sn* [At: CDDE nr. 578 / V: **~reg~** / Pl: *~e* / E: ***ferigă*** + *-ar*] (Ban) Regiune acoperită cu ferigă.

ferigă *sf* [At: ANGHEL, Î. G. 24 / V: (reg) ***~regă, ~rege***, (Ban) ***~reagă***, (Buc) ***fir~, ~ică, firică***, (reg) ***feligă***, (îvr) ***~recă, ~rece*** (Pl: *~reci*), *~ice* (Pl: *~ici*) / A şi: *ferigă* / Pl: *~igi*, (reg) *~ige, ~rege* / E: ml ***filix, -icis***] **1** Plantă erbacee din familia polipodiaceelor, cu rizomul lung şi subţire, târâtor, brun-închis şi lucitor, cu frunzele de două ori penate şi foliolele penatifide, care creşte pe lângă stâncile umede şi pe la rădăcinile arborilor din pădurile umbroase ale munţilor (*Phegopteris dryopteris*). **2** Plantă mai robustă decât feriga (**1**), cu rizomul mai gros, brun şi nelucitor, având partea inferioară a frunzelor, peţiolul şi rachisul acoperite cu numeroşi peri scurţi glandulosi, care creşte prin stâncile calcaroase abrupte, prin văile subalpine umede şi umbroase (*Phegopteris robertiana*). **3** (Bot) Feriguţă (*Polypodium vulgare*). **4** (Şîc **~-de-baltă**) Plantă erbacee din familia polipodiaceelor, cu rizomul repent lung şi subţire, cu frunzele oblonge sau lanceolate având peţiolul şi rachisul fără scuame, care creşte prin locuri mlăştinoase, pe malurile lacurilor, râurilor şi prin păduri umede

și umbroase (*Thelypteris palustris*). **5** Plantă erbacee din familia polipodiaceelor, cu rizomul scurt, brun-negricios, din care ies frunzele sterile, dispuse în rozetă, formând o pâlnie de frunze lanceolate, lung-îngustate spre bază, care crește în pădurile umede și umbroase din regiunea montană și pe lângă stâncile de pe marginea torentelor Si: *spata-dracului* (*Matteucia struthiopteris*). **6** Plantă erbacee din familia polipodiaceelor, cu frunzele oblong-lanceolate, îngustate puțin spre bază, aproape membranoase, care crește prin pădurile umede și umbroase din regiunea muntoasă și subalpină (*Polystichum setiferum*). **7** Plantă erbacee din familia polipodiaceelor, cu rizomul gros, mare, cu frunzele eliptic-oblonge și acuminate, cu lobii oblongi, obtuzi pe margine și crenat-dințați, care crește în locuri umede și umbroase din păduri Si: *feliuța*, *ferigea* (**4**), *iarba-șarpelui*, *năvalnic*, *spasul-dracului*, *spata-dracului* (*Dryopteris filix-mas*). **8** Plantă erbacee din familia polipodiaceelor, cu rizomul gros și cespitos, cu frunzele ovale sau oblonge, lung-pețiolate, cu lobii oblongi, acuminați și ascuțit-spinos-dințați, care crește prin pădurile umbroase și umede din regiunea montană Si: *iarba-șarpelui*, *năvalnic*, *spasul-dracului* (*Dryopteris spinulosa*). **9** (Șîc **~-de-câmp**, **~-împărătească**, **~-mare**, **~ga-urșilor**, **~ga-ursului**, **~-voinicească**) Plantă erbacee din familia polipodiaceelor, cu rizomul puternic, repent, cu frunzele mari, diviziunile oblongi sau linear lanceolate, obtuze, cu marginile răsucite, care crește prin poieni de păduri, locuri deschise și umede, pe coastele munților (*Pteridium aquilinum*). **10** (Șîc **~-de-piatră**) Mică plantă erbacee din familia polipodiaceelor, înaltă de 10–25 cm, cu rizomul scurt, gros, dens-foliat care emite un fascicul de foi oblonge sau oblong-lanceolate, care se înmulțește prin spori și crește în păduri umede și locuri pietroase sau stâncoase, umbrite, de la munte (*Cystopteris fragilis*). **11** (Bot; îc) **~-măruntă**, **~-sălbatică** Strașnic (*Asplenium trichomanes*). **12** (Bot) Năvalnic (*Scolopendrium vulgare*). **13** (Bot) Spinarea-lupului (*Athyrium filix-femina*). **14** (Bot; reg; șîc **~-de-brădet**) Plantă erbacee din familia polipodiaceelor, cu frunzele lanceolate, simplu penate, foarte dințate pe margine, care crește pe stâncile umbroase din regiunea subalpină Si: *șarpe* (*Polystichum lonchitis*). **15** (Bot; îc) **~-albă** Aglică (*Filipendula vulgaris*). **16** (Bot; îf *ferece*) Vetrice (*Chrysanthemum vulgare*).

ferigea *sf* [At: BARCIANU / V: ***~reg~***, ***~icea***, ***~recea***, ***fir ~*** / Pl: *~ele* / E: ***ferigă*** + *-ea*] (Bot) **1** (Șîc **~-vărgată**, **~-vânătă**) Strașnic (*Asplenium trichomanes*). **2** Spinarea-lupului (*Athyrium filix-femina*). **3** Feriguță (*Polypodium vulgare*). **4** Ferigă (**7**) (*Dryopteris filix-mas*). **5** (Îf *fericea*) Ferigă (**9**) (*Pteridium aquilinum*). **6** (Șîc **~-albă**) Aglică (*Filipendula vulgaris*). **7** (Îf *ferecea*, *fericea*) Vetrice (*Chrysanthemum vulgare*). **8** (Lpl; îf *firigele*) Cârciumărese (*Zinnia elegans*).

feriguță *sf* [At: PANȚU. PL. / V: ***~reg~***, ***~recuță*** / Pl: *~țe* / E: ***ferigă*** + *-uță*] **1** (Șîc **~-dulce**) Plantă erbacee din familia polipodiaceelor, cu frunze lanceolate, penatipartite, cu lobii oblong-lanceolați obtuzi, care crește pe stâncile umede din pădurile montane Si: *ferigă* (**3**), *ferigea* (**3**), *iarbă-dulce* (*Polypodium vulgare*). **2** (Bot; Buc) Ruginiță (*Asplenium ruta-muraria*). **3** (Bot; reg; îf *ferecuță*) Vetrice (*Chrysanthemum vulgare*).

ferii *sfp* [At: DA ms / E: lat ***feriae*** cf ger ***Ferien***] (Îrg; în legătură mai ales cu unele sărbători religioase importante) Vacanță.

ferimagnetic, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ici*, *~ice* / E: eg ***ferrimagnetic***, ger ***ferrimagnetisch***] (Fiz) De ferimagnetism.

ferimagnetism *sns* [At: DA ms / E: eg ***ferrimagnetism***] (Fiz) Magnetism al feritelor.

feriman *sn* vz ***firman***

ferin, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***férin***, lat ***ferinus***] **1** De fiară. **2** De animal sălbatic.

ferință *sf* [At: DOSOFTEI. V. S. 163 / Pl: *~țe* / E: ***feri*** + *-ință*] (Înv) Ferire (**1-11**).

feriptiv, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***ferriptive***] (Med) Care este provocat de lipsa de fier.

ferire *sf* [At: IBRĂILEANU. SP. CR. 66 / Pl: *~ri* / E: ***feri***] **1** (Înv) Respectare a unei sărbători, datini Si: *fereală* (**1**), (înv) *ferință* (**1**). **2** (Înv) Conformare la un ordin Si: *fereală* (**2**), (înv) *ferință* (**2**). **3** (Înv) Păstrare a ceva intact Si: *fereală* (**3**), (înv) *ferință* (**3**). **4** Precauție. **5** Apărare. **6** Ocrotire. **7** (Înv) Cruțare (**4**). **8** Evitare a cuiva sau a ceva Si: *fereală* (**8**), (înv) *ferință* (**8**). **9** Fugă (**1**). **10** Ascundere. **11** Refugiere din fața unui pericol.

ferișcat, ~ă *a* [At: DA ms / E: nct] (Reg) **1** Fericit (**2**). **2** Norocos.

ferișor *sn* vz ***fierișor***

ferit¹, ~ă *a* [At: DOSOFTEI. V. S. 5/1 / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***feri***] **1** Pus la adăpost. **2** Apărat de un pericol. **3** Ocrotit. **4** (Pex; d. locuri, regiuni etc.) Puțin cunoscut Si: *ascuns*, *izolat*, *tăinuit*. **5** (D. ochi, privire) Care ezită să privească interlocutorul în față.

ferit² *sm* [At: DN³ / Pl: *~iți* / E: fr ***ferrite***] (Chm) Sare a acidului feros.

ferită *sf* [At: M. DICȚ. TEHN. / Pl: *~te* / E: fr ***ferrite***] Compus al unor metale bivalente cu oxizi de fier, având proprietăți magnetice superioare și conductibilitate electrică redusă.

feritic, ~ă *a* [At: IOANOVICI. TEHN. 185 / Pl: *~ici*, *~e* / E: ***ferită*** + *-ic*] Care conține ferită.

feritor, ~oare [At: CORESI. 13/2–3 / Pl: *~i*, *~oare* / E: ***feri*** + *-(i)tor*] **1-2** *smf*, *a* (Persoană) care respectă legea, tradițiile etc. **3-4** *smf*, *a* (Persoană) care se conformează unui ordin. **5** *sm* (Înv) Păzitor. **6** (Înv) Ocrotitor. **7** *sf* (Trs) Loc unde se adăpostesc minerii în timpul exploziilor.

feriuță *sf* [At: MÎNDRESCU. L. P. 161 / P: *~ri-u-ță* / Pl: *~țe* / E: ***feric*** + *-uță*] (Rar; hip) Ferie.

ferm, ~ă *a* [At: GHICA. S. 448 / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***ferme***] **1** *a* Plin de siguranță și de hotărâre Si: *decis*, *hotărât*, *neclintit*. **2** *a* (D. tranzacții comerciale, comenzi etc.) Stabilit în mod hotărât, la un preț determinat și la un anume termen, asupra cărora nu se mai poate reveni. **3** *av* În mod hotărât.

ferman *sn* vz ***firman***

fermanlâu [At: ȘIO, ap. DA ms / Pl: *~âi* / E: tc ***fermanly***] **1-2** *sm*, *a* (Înv) (Persoană) care posedă un firman Si: *privilegiat*.

fermată *sf* [At: DN³ / Pl: *~te* / E: it ***fermata***] (Muz) Coroană.

fermă¹ *sf* [At: I. IONESCU, M. 539 / Pl: *~me* / E: fr ***ferme***] Gospodărie agricolă particulară sau de stat, alcătuită dintr-un teren relativ întins și din amenajările, construcțiile, utilajele etc. necesare exploatării terenului respectiv.

fermă² *sf* [At: LTR / Pl: *~me* / E: fr ***ferme***] Ansamblu format din bare de lemn, de metal sau de beton armat, destinat să susțină acoperișul unei construcții.

fermăniță *sf* [At: ȘINCAI. HR. III, 66/2 / Pl: *~țe* / E: ***fermenă*** + *-iță*] Fermenaș.

fermec *sn* vz ***farmec***

fermeca [At: MOXA 390/10 / V: (îrg) ***fărmăca***, ***făr~***, (Mrm) ***for~*** (pzi: *foarmec*) / Pzi: *farmec*, (Mun) *fermec* / E: ***farmec***] **1-2** *vtr* (Înv) A (se) otrăvi. **3** *vt* (În basme și superstiții) A face cuiva vrăji. **4** *vt* A încânta. **5** *vt* A atrage (prin însușiri, aspect, manifestări etc.) Si: *a fascina* (**2**), *a captiva*.

fermecare *sf* [At: MARIAN. V. 13 / Pl: *~cări* / E: ***fermeca***] **1** (Înv) Otrăvire. **2** (În superstiții, basme) Vrăjire a cuiva. **3** (Fig) Încântare. **4** (Fig) Captivare.

fermecat¹ *sns* [At: MDA ms / E: ***fermeca***] **1-4** Fermecare (**1-4**).

fermecat², ~ă *a* [At: ISPIRESCU. L. 33 / V: (pop) ***fărmăcat, ~ă*** / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***fermeca***] **1** (În basme și superstiții) Aflat sub puterea unei vrăji Si: *vrăjit*. **2** (D. persoane) Zăpăcit. **3** Plin de încântare Si: *captivat*, *fascinat*. **4** (Reg; d. o femeie) Stearpă (din cauza unor farmece sau vrăji).

fermecărie *sf* [At: EMINESCU. L. P. 146 / Pl: *~ii* / E: ***farmec*** + *-ărie*] **1** (Rar) Fermecătorie. **2** (Reg; lpl) Doctorie.

fermecător, ~oare [At: PALIA (1581), ap. CCR 71 / V: (pop) ***fărmăc~*** / Pl: *~i*, *~oare* / E: ***fermeca*** + *-ător*] **1-2** *smf*, *a* (În basme, superstiții) (Persoană) care face vrăji. **3** *a* (Înv) Magic. **4** *a* Care încântă Si: *desfătător*, *încântător*.

fermecătoreasă *sf* [At: GORJAN. H. II, 182 / Pl: *~ese* / E: ***fermecător*** + *-easă*] (Îvp) Fermecătoare (**1**).

fermecătoresc, ~ească a [At: GORJAN, H. I, 31 / Pl: *~ești* / E: ***fermecător*** + *-esc*] De fermecător (1) Si: *magic, vrăjitoresc*.

fermecătorie sf [At: (a. 1774) CATEHISIS, ap. GCR II, 100 / Pl: *~ii* / E: ***fermecător*** + *-ie*] (Pop) **1** Practică ocultă a fermecătorului (1). **2** Mijloace prin care se realizează fermecătoria (1).

fermecătură sf [At: BIBLIA (1688), 272[2] / Pl: *~uri* / E: ***fermeca*** + *-(ă)tură*] **1-2** Farmec (1-2).

fermenaș sn [At: TEODORESCU, P. P. 440 / Pl: *~e* / E: ***fermenea***] **1-4** (Șhp) Fermenea (1-2) (mică).

fermenă sf vz ***fermenea***

fermenea [At: FILIMON, C. II, 305 / V: ***fermenă, ~minia*** / S și: (tipărit greșit) *~melu* / Pl: *~ele* / E: tc ***fermene***] (Înv) **1** Haină scurtă făcută din stofă brodată cu fir sau cu mătase, uneori căptușită cu blană, pe care o purtau odinioară boierii peste anteriu. **2** Scurteică îmblănită cu blană de oaie, purtată de țărani.

ferment sm [At: MAIORESCU, CR. III, 58 / Pl: *~nți* / E: fr ***ferment***, lat ***fermentum***] **1** (Blg) Substanță proteică produsă de celule vii sau de microorganisme, care dirijează prin cataliză reacțiile de sinteză și de degradare din organismele animalelor, plantelor și microorganismelor, având un rol fundamental în reglarea proceselor metabolice Si: *enzimă*. **2** (Fig) Principiu care generează mișcări sufletești, sociale etc.

fermenta vti [At: CONTEMP., S. II, 1949, nr 162, 14/1 / Pzi: 3 *~tează* / E: fr ***fermenter***, lat ***fermentare***] **1** vi A se afla în stare de fermentație, transformându-se în alte substanțe sau descompunându-se, alterându-se. **2** vt (Fig; d. oameni) A fi în stare de agitație morală. **3** vt (Fig) A genera ceva.

fermentabil, ~ă a [At: DEX / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***fermentabil***] Care poate fermenta (ușor).

fermentare sf [LEG. EC. PL. 438 / Pl. *~tări* / E: ***fermenta***] Fermentație (1).

fermentat[1] sns [At: DEX / E: ***fermenta***] Fermentație (1).

fermentat[2], ~ă a [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***fermenta***] Care a suferit un proces de fermentație.

fermentativ, ~ă a [At: PARHON, B. 172 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***fermentatif***] **1** Care poate fermenta. **2** Care poate produce o fermentație.

fermentator sm [At: LEG. EC. PL. 298 / Pl: *~i* / E: ***fermenta*** + *-(ă)tor*] Persoană care lucrează în stațiunile de fermentare.

fermentație sf [At: PONI, C. 298 / V: (înv) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***fermentation***, lat ***fermentatio***] **1** Proces de transformare, de descompunere, de alterare a substanțelor organice sub acțiunea fermenților produși de microorganisme Si: *fermentare, fermentat[1]*. **2** Substanță fermentată.

fermentațiune sf vz ***fermentație***

fermentescibil, ~ă a [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***fermentescible***] Fermentabil.

fermentescibilitate sf [At: DN[3] / Pl: *~tăți* / E: fr ***fermentescibilité***] Capacitate de a fermenta (ușor).

fermenticid, ~ă [At: DN[3] / Pl: *~izi, ~e* / E: ns cf it *fermenticida*] **1-2** sn, a (Substanță) care oprește activitatea fermenților.

fermentograf sn [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: fr ***fermentographe***] Aparat care înregistrează grafic puterea de fermentare a unui aluat.

fermentogramă sf [At: DN[3] / Pl: *~me* / E: fr ***fermentogramme***] Diagramă înregistrată de fermentograf.

fermier, ~ă smf [At: ZAHARESCU, E. P. 308 / P: *~mi-er* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***fermier***] **1** Proprietar al unei ferme. **2** Arendaș al unei ferme.

fermion sm [At: DN[3] / Pl: *~i* / E: ns cf *Fermi*] Denumire generică dată particulelor elementare cu spin semiîntreg (electronul, protonul, neutronul etc.).

ferminia sf vz ***fermenea***

fermitate sf [At: GHEREA, ST. CR. II, 268 / E: ***ferm*** + *-itate* după fr *fermeté*] **1** Siguranță. **2** Forță morală. **3** Stabilitate. **4** Rigoare.

fermiu sn [At: DEX / E: fr ***fermium***] Element chimic transuranic, produs pe cale artificială.

fermoar sn [At: LTR / Pl: *~e* / E: fr ***fermoir***] **1** Dispozitiv pentru încheiat obiecte de îmbrăcăminte, genți, serviete etc., format din două șiruri de lame (fixat pe o șuviță de pânză, de piele etc.) așezate față în față și care se îmbucă reciproc cu ajutorul unei mici piese făcute să lunece între ele. **2** Închizător de os, de metal etc. la un colier, la un album etc.

fernambuc sn [At: DN[3] / V: ***pe~*** / Pl: *~uri* / E: ger ***Fernambuk(holz)***] Lemn de Brazilia de culoare roșiatică, folosit la fabricarea arcușurilor.

fernico sni [At: DN[3] / E: fr ***fernico***] Aliaj de fier, nichel, cobalt și mangan.

fero- [At: DN[3] / V: ***feri-*** / E: fr ***ferro-***] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1-2** (Care conține) fier. **3** De fier. **4** Feros.

feroaliaj sn [At: LTR / P: *~ro-a-li-aj* / Pl: *~e* / E: fr ***ferro-alliage***] Aliaj de fier cu unul sau mai multe elemente (metale sau metaloizi).

feroaluminiu sn [At: DN[3] / V: ***fera~*** / E: fr ***ferro-aluminium***] Aliaj de fier și aluminiu.

ferobacter sm [At: DN[3] / V: ***~ie*** sf / E: fr ***ferrobacter***] Bacterie care eliberează energie prin oxidarea sărurilor feroase, transformându-le în combinații ferice.

ferobacterie sf vz ***ferobacter***

ferocart sn [At: DN[3] / Pl: *~uri* / E: fr ***ferrocart***] Amestec special de pulberi presate, folosit la bobinele de înaltă frecvență.

feroce ai [At: BOGZA, C. O. 246 / E: fr ***féroce***, lat ***ferox, -cis***] **1** (D. un animal) Care ucide din instinct. **2** Sângeros. **3** Violent. **4** Sălbatic. **5** (Fam) Într-un grad extrem.

ferocianură sf [At: LTR / Pl: *~ri* / E: fr ***ferrocyanure***] Compus chimic rezultat prin combinarea (în alte proporții decât la fericianură) a fierului, a cianogenului și a unui metal.

ferocitate sf [At: GHEREA, ST. CR. III, 352 / Pl: *~tăți* / E: fr ***férocité***, lat ***ferocitas, -atis***] **1** Instinct de a ucide propriu unor animale. **2** Caracter sângeros. **3** Sălbăticie. **4** Violență extremă. **5** (Fam; fig) Severitate.

ferocrom sns [At: DN[3] / E: eg ***ferrochrome***, ger ***Ferrochrom***] Aliaj de fier și crom.

ferodo sn [At: DEX / V: ***~u*** / Pl: *~uri* / E: eg, fr ***ferrodo***] (Teh) Metalazbest.

ferodou sn vz ***ferodo***

feroelectric, ~ă a [At: DN[3] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***ferro-électrique***] Referitor la feroelectricitate.

feroelectricitate sf [At: DN[3] / E: fr ***ferro-électricité***] (Fiz) Proprietate a unor substanțe dielectrice, care se manifestă prin apariția polarizării spontane, provocată de schimbarea poziției ionilor în rețeaua cristalină.

feroi sn [At: DENSUSIANU, Ț. H. 291 / V: (reg) ***~oniu*** / Pl: *~oaie* / E: ***fier*** + *-oi*] (Reg) **1-2** (Drug de) fier (la coșul carului).

feromagnetic, ~ă a [At: MDT / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***ferromagnétique***] (Despre metale) Care prezintă feromagnetism (1).

feromagnetism sn [At: LTR / Pl: *~e* / E: fr ***ferromagnétisme***] **1** Proprietate a unor metale de a fi atrase puternic de câmpul magnetic și de a căpăta astfel o magnetizare permanentă, intensă și de același sens cu câmpul magnetic. **2** Ansamblul fenomenelor feromagnetice.

feromangan sns [At: DN[3] / E: ger ***Ferromangan***] Aliaj de fier și de mangan.

feromolibden sns [At: DN[3] / E: fr ***ferromolybdine***] Aliaj de fier și molibden.

feromon sm [At: DEX[2] / Pl: *~i* / E: eg ***pheromone***, fr ***phéromone***] (Blg) **1** Substanță chimică (analoagă hormonilor) care, emisă în doză infimă de un animal în mediul exterior, determină indivizilor din aceeași specie un comportament specific. **2** Hormon eliminat mai ales de insecte, ca mijloc de semnalizare.

feronă sf [At: DN[3] / Pl: *~ne* / E: fr ***ferone***] (Chm) Pulbere microcristalină galbenă, folosită ca reactiv.

feronerie sf [At: DEX / Pl: *~ii* / E: fr ***ferronnerie***] Lucrare artistică executată din fier prin ciocănire sau prin deformare la cald, din care rezultă grilaje ornamentale, balustrade etc.

feronichel sns [At: DN[3] / E: fr ***ferronickel***] Aliaj de fier și nichel.

feroniu *sn* vz ***feroi***

feros[1], ~oasă *a* [At: LTR / Pl: *~oşi, ~oase* / E: fr ***ferreux***] **1** (D. substanţe) Care are în compoziţia sa fier bivalent. **2** (D. materiale) Care conţine fier.

feros[2], ~oasă *a* vz ***fieros***

ferosiliciu *sns* [At: DN[3] / E: fr ***ferrosilicium***] Aliaj de fier şi siliciu.

feroşie *sf* vz ***fieroşie***

ferotipic, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***ferrotypique***] **1** Referitor la ferotipie. **2** De ferotipie.

ferotipie *sf* [At: DEX / Pl: *~ii* / E: ***ferrotypie***] Procedeu de reproducere fotografică în care materialul sensibil este format dintr-o emulsie de colodiu aplicată pe o tablă smălţuită.

ferotitan *sns* [At: DN[3] / E: fr ***ferrotitane***] Aliaj de fier şi titan.

ferovanadiu *sns* [At: DN[3] / E: fr ***ferrivanadium***] Aliaj de fier şi de vanadiu.

feroviar, ~ă [At: CONTEMP., 1949, nr 164, 3/2 / P: *~vi-ar* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***ferroviaire***, it ***ferroviario***] **1** *a* (D. întreprinderi, instalaţii, transporturi) De cale ferată. **2** *a* (D. întreprinderi etc.) În legătură cu calea ferată. **3** *a* (D. transporturi) Care se face pe calea ferată. **4-5** *smf, a* (Salariat) de la căile ferate.

ferowolfram *sns* [At: DN[3] / E: ger ***Ferrowolfram***] Aliaj de fier şi wolfram.

ferpar *sn* [At: DEX / Pl: *~e* / E: fr ***faire-part***] **1-2** Anunţ sau scrisoare de tip special prin care se anunţă naşterea, logodna, căsătoria sau (mai ales) decesul cuiva.

ferşter *sm* [At: TDRG / V: *feş~* / Pl: *~i* / E: ger ***Förster***] (Reg) **1** Silvicultor. **2** Pădurar.

fertai-fertai *av* vz ***serta-ferta***

fertep[1] *sm* [At: ALRM II/I, h. 226-227 / Pl: n / E: nct] (Reg) Viclean.

fertep[2] *sms* vz ***vertep***

fertil, ~ă *a* [At: MAIORESCU, D. I, 41 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***fertile***, lat ***fertilis***] **1** (D. terenuri, pământ) Care dă (multe) roade Si: *fecund* (**3**), *mănos, productiv, roditor*. **2** (Îs) *Vârstă ~ă* Vârstă în limitele căreia femeia sau bărbatul sunt apţi pentru procreare. **3** (Fig; d. oameni) Care are multe idei Si: *ingenios, inventiv*.

fertilitate *sf* [At: BOGZA, C. O. 282 / Pl: *~tăţi* / E: fr ***fertilité***, lat ***fertilitas, -atis***] **1** Însuşire a pământului de a produce multe roade, de a asigura din belşug plantelor cultivate apa şi substanţele nutritive de care au nevoie Si: *fecunditate* (**2**), *rodnicie*. **2** Capacitatea de a procrea. **3** Raportul dintre numărul copiilor născuţi vii şi numărul femeilor la vârsta de procreare.

fertiliza *vt* [At: DA ms / Pzi: *~zez* / E: fr ***fertiliser***] A mări fertilitatea unui teren (prin îngrăşăminte, irigaţii etc.).

fertilizabil, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***fertilisable***] (D. terenuri, pământ) **1** Care poate fi făcut fertil. **2** A cărui fertilitate poate fi mărită.

fertilizant, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~nţi, ~e* / E: fr ***fertilisant***] Care fertilizează.

fertilizare *sf* [At: DEX / Pl: *~zări* / E: ***fertiliza***] **1** Ansamblu procedeelor şi tehnicilor utilizate pentru a mări fertilitatea solului. **2** Creştere a fertilităţii unui teren Si: *fertilizat[1]*. **3** (Îs) *~ in vitro* Fecundare în vitro.

fertilizat[1] *sns* [At: MDA ms / E: ***fertiliza***] Fertilizare (**2**).

fertilizat[2], ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~aţi, ~e* / E: ***fertiliza***] (D. terenuri, pământ) A cărui fertilitate a fost mărită.

ferton *sm* [At: ŞINCAI, HR. I, 253/20 / V: ***~tun*** / Pl: *~i* / E: lat ***ferto, -onis*** (latinizare a cuvântului german *Vierdung*)] (Înv) Denumire dată unei monede ideale, teoretice, valorând un sfert de marcă.

fertun *sm* vz ***ferton***

fertă *sf* [At: DDRF / Pl: *~ţe* / E: ngr ***φερτσα***, it ***ferzo***] (Mrn) Fiecare dintre fâşiile de pânză specială, cusute una lângă alta pentru a forma o velă.

feruginos, ~oasă [At: POPOVICI-KIRILEANU, B. 26 / Pl: *~oşi, ~oase* / E: fr ***ferrugineux***] (Chm) Care conţine oxizi de fier.

ferulă *sf* [At: DN[3] / Pl: *~le* / E: lat, it ***ferula*** cf fr ***férule***] **1** (În Antichitate) Baston care constituie simbolul demnităţii sacerdotale. **2** (În Evul Mediu) Cârjă episcopală.

ferură *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ri* / E: fr ***ferrure***] Piesă metalică folosită pentru asamblarea elementelor de construcţii ale unui avion.

fervent, ~ă *a* [At: CARAGIALE, N. 16 / Pl: *~nţi, ~e* / E: fr ***fervent***, lat ***fervens, -ntis***] **1** (D. oameni) Care pune pasiune în ceea ce face Si: *înflăcărat, înfocat, pasionat, zelos*. **2** Care exprimă înflăcărare. **3** Care trădează pasiune.

fervenţă *sf* [At: DN[3] / E: it ***fervenza***] (Liv) (**1-3**) Fervoare (**1-3**).

fervid, ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~izi, ~e* / E: lat ***fervidus***] (Liv) **1** Arzător. **2** Strălucitor.

fervoare *sf* [At: RALEA, E. O. 15 / E: fr ***ferveur***, lat ***fervor, -oris***] **1** Entuziasm. **2** Zel. **3** Pasiune mistică.

ferzinflec *sn* [At: CV 1949, nr 8, 31 / Pl: *~uri* / E: ger ***Fersenfleck***] Bucată de piele care se lipeşte în interiorul pantofului, în dreptul călcâiului.

fes *sn* [At: I. GHICA, REV. NOUĂ II, 175 / Pl: *~uri* / E: tc ***fes***] **1** Acoperământ al capului pentru bărbaţi, de forma unui trunchi de con, făcut din pânză sau postav (roşu) şi adesea împodobit cu un ciucure, purtat mai ales de musulmani. **2** (Fam; îe) **Interesul poartă ~ul** Se spune adesea la adresa celui care face anumite acţiuni numai pentru a dobândi avantaje. **3** (Fam; îe) **A-i turti** (cuiva) **~ul** A face pe cineva să rămână uimit în faţa unei prostii săvârşite. **4** (Îae) A comite o mare prostie. **5** (Fam; îae) A face de râs pe cineva. **6** Căciuliţă croşetată sau calotă de fetru purtată (de femei şi de copii) pe vârful capului. **7** (Fam) Căciulă tricotată purtată de tineri şi copii. **8** (Ent; îc) **~ul-popii** Fesuşor (*Porphyrophora polonica*).

fesă *sf* [At: ARDELEANU, U. D. 38 / Pl: *~se* / E: fr ***fesse***] Fiecare dintre cele două părţi posterioare, cărnoase, ale corpului omenesc ori ale unor animale Si: (pop) *bucă* (**2**).

fescior *sn* [At: ALECSANDRI, P. P. 267 / Pl: *~ioare* / E: ***fes*** + *-cior*] **1-2** (Şhp) Fes (cam mic) Si: *fesişor* (**1-2**), *fesuşor* (**1-2**).

fesfesele *sfp* [At: NEGRUZZI, S. III, 51 / E: tc ***fesfese*** (*vesvese*)] (Reg) Podoabe (mărunte).

fesier, ~ă *a* [At: ANATOMIA. 162 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***fessier***] **1** Care aparţine feselor. **2** Din regiunea feselor.

fesişor *sn* [At: SEVASTOS, C. 199 / Pl: *~oare* / E: ***fes*** + *-(i)şor*] (Rar; şhp) **1-2** Fescior (**1-2**).

festă *sf* [At: NEGRUZZI, S. III, 30 / Pl: *~te* / E: it ***festa***] **1** Păcăleală. **2** (Îe) **A face** (sau **a juca** etc.) **o ~** sau **~ta** (cuiva) A păcăli (pe cineva).

festec *sn* vz ***fistic***

festeriţă *sf* [At: HERZ.-GHER. II, 399 / Pl: *~ţe* / E: ***fešter*** + *-iţa*] (Reg) Nevasta pădurarului.

festic *sn* vz ***fistic***

festin *sn* [At: CĂLINESCU, E. O. II, 170 / Pl: *~uri* / E: fr ***festin***] (Liv) Banchet bogat, somptuos.

festiv, ~ă *a* [At: SBIERA, F. S. 4 / Pl: *~i, ~e* / E: it ***festivo***, lat ***festivus***] **1** De sărbătoare Si: *sărbătoresc*. **2** Pentru sărbătoare. **3** Somptuos.

festival *sn* [At: MIREA, C. II, 49 / Pl: *~uri* / E: fr ***festival***] Manifestare artistică (muzicală, teatrală etc.) cuprinzând o serie de reprezentaţii şi având caracter festiv.

festivalier, ~ă *a* [At: DN[3] / P: *~li-er* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***festivalier***] De festival.

festivalist, ~ă *smf* [At: DEX[2] / Pl: *~işti, ~e* / E: ***festival*** + *-ist*] (Rar) Participant la un festival.

festivism *sn* [At: DEX[2] / Pl: (fam) *~e* / E: ***festiv*** + *-ism*] Caracter festiv exagerat.

festivist, ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~işti, ~e* / E: ***festiv*** + *-ist*] Care denotă festivism.

festivitate *sf* [At: DA / Pl: *~tăţi* / E: fr ***festivité***, lat ***festivitas, -atis***] Serbare cu caracter solemn, de obicei pentru celebrarea unui eveniment important.

feston *sn* [At: MACEDONSKI, O. I, 18 / Pl: *~oane* / E: fr ***feston***] **1** Broderie (în formă de mici semicercuri) cu care se tiveşte marginea unui obiect de pânză. **2** Ornament în arhitectură care imită un feston (**1**). **3** Ghirlandă de frunze şi flori.

festona *vt* [At: DA ms / Pzi: *~nez* / E: fr *festonner*] 1 A tivi. 2 A împodobi cu un feston (1). 3 A executa o cusătură pentru a împiedica destrămarea pânzei.

festonare *sf* [At: DA ms / Pl: *~nări* / E: *festona*] 1 Tivire. 2 Împodobire cu un feston (1) Si: *festonat¹* (2). 3 Executare a unei cusături pe marginea unui obiect textil pentru a împiedica destrămarea pânzei Si: *festonat¹* (3).

festonat¹ *sns* [At: MDA ms / E: *festona*] 1-3 Festonare (1-3).

festonat², *~ă* *a* [At: DA ms / Pl: *~ați*, *~e* / E: *festona*] 1 Tivit². 2 Împodobit cu un feston (1). 3 (D. un obiect textil) A cărui margine a fost cusută pentru a împiedica destrămarea pânzei.

festung *sn* [At: DENSUSIANU, Ț. H. 143 / Pl: *~uri* / E: ger *Festung*] (Reg) 1 Cetate (1). 2 Fortificație.

fesușor *sm* [At: MARIAN, INS. 464–465 / Pl: *~i* / E: *fes* + *-ușor*] 1-2 (Șhp) Fescior. 3 (Ent; Mol și Buc) Gândac mic și rotund ca o mărgea roșie Si: *fesul-popii* (*Porphyrophora polonica*).

feșcilă *sf* vz *feștilă*

feșnic *sn* vz *sfeșnic*

feștanie *sf* vz *sfeștanie*

feșteală *sf* [At: CHEST. II. 378/364 / V: (reg) *~tia~* / Pl: *~eli* / E: *fești* + *-eală*] (Reg) Vopsea.

feștec *sn* vz *fistic*

feștelău *sn* [At: PAȘCA, GL. / Pl: *~lee* / E: *feșteli* + *-ău*] (Reg) 1 Smoc de câlți de cânepă sau de in. 2 Băț înfășurat la un capăt cu un material textil sau câlți și cu care se unge osia căruței.

feșteli *vtr* [At: URICARIUL X. 19/19 / Pzi: *~lesc* / E: ns cf mg *festeni* „a vopsi", „a zugrăvi"] 1-2 *vtr* (Reg) A (se) murdări. 3 *vi* (Fam; îe) **A ~ bățul** sau **briceagul** sau **mantaua** (și eliptic, astăzi) **a o ~** A o păți. 4 *vt* (Fam; îae) A se face de râs. 5 *vt* (Iuz; îe) **A-i ~ iacaua** A-i face rău cuiva fără să vrei. 6 *vt* (Pfm) A ponegri. 7 *vr* (Mol; d. animale) A elimina materiile fecale. 8 *vr* (Pfm; d. oameni) A îmbătrâni. 9 *vr* (Olt; d. plante) A se ofili.

feștelire *sf* [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: *feșteli*] 1 (Reg) Murdărire. 2 (Pfm) Ponegrire a cuiva. 3 (Pfm) Îmbătrânire (a oamenilor). 4 (Olt) Ofilire (a plantelor).

feștelit¹ *sns* [At: MDA ms / E: *feșteli*] 1-4 Feștelire (1-4).

feștelit², *~ă* *a* [At: I. NEGRUZZI. S. I. 12 / Pl: *~iți*, *~e* / E: *feșteli*] (Reg) 1 Murdărit². 2 (Fig) Făcut de râs. 3 Ponegrit². 4 (D. oameni) Îmbătrânit. 5 (D. plante) Ofilit².

feștelitor, *~oare* [At: NEGRUZZI. S. III. 100 / Pl: *~i*, *~oare* / E: *feșteli* + *-tor*] 1-2 *smf*, *a* (Reg; prt) (Persoană) care scrie urât Si: *mâzgălitor*. 3-4 *smf*, *a* (Persoană) care scrie prost.

feștelitură *sf* [At: TDRG / Pl: *~ri* / E: *feșteli* + *-(i)tura*] 1 (Reg) Murdărie. 2 (Pfm) Ponegrire.

feșter *sm* vz *ferșter*

fești *vt* [At: BUD. P. P. 78 / Pzi: *~tesc* / E: mg *festeni*] (Trs; mgmr) 1 A vopsi. 2 A ponegri.

feștială vz *feșteală*

feștilă *sf* [At: BIBLIA (1688). 57/2 / V: *~șcilă* / Pl: *~le* / E: vsl **свєстилo**] 1 Fitil (de lumânare, de lampă, de opaiț). 2 (Pex) Lumânare.

feștilos, *~oasă* *a* [At: DA ms / Pl: *~oși*, *~oase* / E: *feștilă* + *-os*] (Pop; d. lămpile cu gaz) 1 Care fumegă (având fitilul necurățat). 2 Cu lumină slabă.

feștit, *~ă* *a* [At: ALRM II/I. h. 385 / Pl: *~iți*, *~e* / E: *fești*] (Trs; mgmr) 1 Vopsit¹. 2 Pictat².

feștnic *sn* vz *sfeșnic¹*

feștoc *sn* vz *sfeștoc*

fetal, *~ă* *a* [At: DN³ / Pl: *~i*, *~e* / E: fr *foetal*] (Atm) 1 Referitor la fetus. 2 De fetus.

fetan *sm* [At: PAȘCA, GL. / Pl: *~i* / E: nct] (Reg) 1 Fag cu coroană foarte bogată. 2 Stâlp fixat cu capătul de jos în grinda prispei, iar cu cel de sus în grinda de la acoperiș.

feteamă *sfs* [At: CDDE. nr 560 / E: *fete* (pll *fată*) + *-amă*] (Ban; csc) Fetet.

fetele *sm* vz *fătălău*

feteleu *sm* vz *fătălău*

feteloi *sm* [At: JAHRESBER. VIII. 82 / Pl: ~ / E: *feteleu* + *-oi*] (Reg) Fătălău (2).

fetelotcă *sf* [At: SANDU-ALDEA, A. M. 78 / Pl: ? / E: ns cf *feteleu*] (Reg) Fătălău.

fetelușă *sf* [At: CDDE. nr 560 / Pl: *~șe* / E: nct] (Ban) 1-4 Fetiță (1-4).

fetelușcă *sf* [At: JAHRERSBER. VIII. 82 / Pl: nct / E: nct] (Reg) Fătălău (2).

fetesc, *~ească* [At: VARLAAM. C. II. 12 / Pl: *~ești* / E: *fată* + *-esc*] 1 *a* (Rar) Care aparține fetei (1). 2 *a* (Rar) Privitor la fată (1). 3 *sf* Numele a două soiuri autohtone de viță-de-vie, care produc vinuri de calitate superioară. 4 *sf* (Pex) Vin produs din fetească (3).

feteși *av* [At: DA ms / E: ns cf *fie²*] (Înv) Particulă cu ajutorul căreia se compun pronumele nehotărâte.

fetește *av* [At: RETEGANUL, P. II. 12 / E: *fată* + *-ește*] (Pop) 1 Ca o fată (1). 2 În felul fetelor (1). 3 După obiceiul (portul) fetelor (1).

fetet *sns* [At: DA ms / E: *fată* + *-et*] (Csc) Mulțime de fete.

fetetcu *sm* vz *fătălău*

fetfa *sf* vz *fetva*

feti *vi* [At: HEM 2359 / Pzi: *~tesc* / E: *fată*] (Pop) 1 (D. o fată) A trăi nemăritată. 2 A petrece ca fată timpul de când iese la horă până când se mărită. 3 (Îe) **A ~ cu cineva** (sau d. mai multe fete) **a ~ împreună** A petrece timpul de fetie împreună (cu cineva).

fetică *sf* [At: PANN, P. V. I. 55/2 /Pl: *~ici* / E: *fată* + *-ică*] 1-4 (Pfm) Fetiță (1-4). 5 Plantă erbacee cu flori mici, albe-albăstrui, ale cărei frunze, de formă ovală, sunt consumate ca salată Si: *salata-mielului* (*Valerianella locusta*). 6 (Bot; reg) Păiuș (*Festuca ovina*). 7 (Bot; reg) Untișor (*Ficaria verna*).

feticică *sf* [At: CONTEMPORANUL. III. 773 / Pl: *~icele* / E: *fată* + *-icică*] (Reg) 1-4 Fetiță (1-4).

feticid *sn* [At: DN³ / Pl: *~e* / E: fr *foeticide*] Omorâre a unui făt în pântecele mamei.

fetid, *~ă* *a* [At: CĂLINESCU, E. O. II, 159 / Pl: *~izi*, *~e* / E: fr *fétide*, lat *foetidus*] Care exală un miros puternic și respingător.

fetiditate *sf* [At: DEX / E: fr *fétidité*] 1 Emanație fetidă. 2 (Prc) Miros puternic și respingător exalat de cineva sau de ceva.

fetie *sf* [At: MOXA 367/36 / V: (rar) *feție*, (înv) *fâție* / E: *fată* + *-ie*] (Pop) 1 Timpul pe care îl petrece o fată până se mărită Cf *feciorie¹* (1). 2 (Îe) **Din ~ia mamei sale** De pe timpul când mama era fată. 3 (Și irn; îae) Din trecut. 4 Virginitate. 5 (Înv; îe) **A strica ~ia** A dezvirgina. 6 (Îvr) Virginitate la bărbat.

fetire *sf* [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: *feti*] Petrecere a timpului ca fată, până la măritiș.

fetiș¹ *sns* [At: TDRG / E: *fată* + *-iș*] (Ban; csc) 1 Fetet. 2 Fetie (1).

fetiș² *sn* [At: MIREA, C. II, 31 / Pl: *~uri*, *~e* / E: fr *fétiche*] 1 Obiect căruia i se atribuie proprietăți magice benefice Vz *amuletă*, *talisman*. 2 Idol (cioplit grosolan) al popoarelor primitive. 3 (Fig) Idee, principiu etc. care constituie obiectul unei adorații oarbe, nejustificate. 4 (Psa) Obiect sau parte a corpului nonsexuală care poate deveni obiect al sexualității.

fetișcană *sf* [At: ISPIRESCU, L. 2 / Pl: *~ne* / E: *fată* + *-ișcană*] 1 Fată între vârsta copilăriei și a adolescenței. 2 (Iuz) Fată mică și robustă.

fetișism *sn* [At: GHEREA, ST. CR. I. 248 / E: fr *fétichisme*] 1 Cult al fetișurilor (1). 2 Religie tradițională a popoarelor din Africa, bazată pe o concepție animistă Si: *animism*. 3 (Fig) Venerație exagerată, lipsită de discernământ, față de o idee, de un principiu etc. 4 (Ecn; îs) *~ul mărfii* Reprezentare denaturată pe care oamenii și-o formează despre mărfuri, atribuindu-le însușiri care în realitate provin din raporturile sociale. 5 (Psa) Înlocuire a obiectului sexual (normal) cu un fetiș (4).

fetișist, *~ă* [At: I. TEODOREANU. L. 32 / Pl: *~iști*, *~e* / E: fr *fétichiste*] 1-5 *a* Care aparține fetișismului (1-5). 6-10 *a* Privitor la fetișism (1-5). 11-12 *smf* Adept al fetișismului (1, 2). 13 *smf* Practicant al fetișismului (5).

fetișiza *vt* [At: DEX / Pzi: *~zez* / E: ***fetiș*** + *-iza* cf ger *fetischisieren*, rs *фетишизировать*] **1** A transforma în fetiș (1). **2** A venera ca pe un fetiș (1). **3** (Fig) A susține fervent și nemotivat un principiu, o idee. **4** (Psa) A înlocui obiectul sexual cu un fetiș (4).

fetișizant, ~ă *a* [At: DEX^2 / Pl: *~nți, ~e* / E: ***fetișiza*** + *-ant*] **1-4** Care fetișizează (1-4).

fetișizare *sf* [At: DEX / Pl: *~zări* / E: ***fetișiza***] **1** Transformare a unui obiect în fetiș (1). **2** Venerare exagerată a ceva. **3** (Fig) Susținere ferventă și nemotivată a unui principiu, a unei idei. **4** (Psa) Înlocuire a obiectului sexual cu un fetiș (4).

fetișizat^1 *sns* [At: MDA ms / E: ***fetișiza***] (Nob) **1-4** Fetișizare (1-4).

fetișizat^2 ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***fetișiza***] **1** (D. un obiect) Transformat în fetiș (1). **2** Venerat^2. **3** (D. o idee, un principiu) Susținut fervent și nemotivat. **4** (Psa; d. un obiect sexual) Înlocuit cu un fetiș (4).

fetișoară *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 20 / Pl: *~re* / E: ***fată*** + *-ișoară*] (Pfm) **1-4** (Șhp) Fetiță (1-4). **5** (Dep) Fată superficială (și frivolă).

fetișor *sm* [At: DOSOFTEI, V. S. 56 / Pl: *~i* / E: ***făt*** + *-ișor*] (Înv; șhp) **1-2** Fiu (1) (mic). **3** Băiețel.

fetit *sns* [At: RĂDULESCU-CODIN / E: ***feti***] **1** Fetire. **2** Fetie (1).

fetiță *sf* [At: NEGRUZZI, S. I, 72 / Pl: *~țe* / E: ***fată*** + *-iță*] **1-2** (Șhp) Fată de vârsta copilăriei Si: *fetică* (1-2), *fetișoară* (1-2), (pfm) *fătucă* (1-2), (reg) *feticică* (1-2), *fătuică* (1-2), (Trs) *fătuță* (1-2), (Ban) *fetelușă* (1-2), (Ban) *fetnigea* (1-2), *fetniguță* (1-2), (Mol) *fetnergică* (1-2). **3-4** (Șhp) Fată tânără (și drăguță) Si: *fetișcană* (3-4), *fetișoară* (3-4), (pfm) *fătucă* (3-4), (reg) *feticică*, (3-4), *fătuică* (3-4), (Trs) *fătuță* (3-4), (Ban) *fetelușa* (3-4), *fetnigea* (3-4), *fetniguță* (3-4), (Mol) *fetnergică* (3-4). **5** (Teh; iuz) Parte componentă a aparatului numit „sonetă", având forma unui pilot scurt cu ambele capete tăiate drept, folosit la baterea unui stâlp adânc în pământ.

fetomatern, ~ă *a* [At: DEX^2 / Pl: *~i, ~e* / E: ***fet*** (us) + ***matern***] (Med) Privitor la fetus și la mamă.

fetnă *sf* [At: CHEST. II, 117/250 / Pl: *~ne* / E: nct] (Reg) Bârnă care intră în construcția casei, așezată deasupra ușorilor sau folosită ca element de legătură între stâlpii casei.

fetnegică *sf* [At: TDRG / Pl: *~egele* / E: ***fetnigea*** + *-ică*] **1-4** (Mol; șhp) Fetiță (1-4).

fetnigea *sf* [At: CDDE, nr 560 / Pl: *~ele* / E: nct] **1-4** (Ban; șhp) Fetiță (1-4).

fetniguță *sf* [At: CDDE, nr 560 / Pl: *~țe* / E: ***fetnigea*** + *-uță*] **1-4** (Ban; șhp) Fetiță (1-4).

fetor *sn* [At: DN^3 / Pl: / E: it ***fetore***, lat ***foetor***] (Liv) Miros puternic, neplăcut.

fetru *sn* [At: A. JAR. EV. 73 / Pl: (**2**) *~uri* / E: fr ***feutre***] **1** Pâslă din lână sau din păr de animal (presată și încleiată), întrebuințată în special la confecționarea pălăriilor. **2** (Iuz; pex) Pălărie de fetru.

fetus *sm* [At: COD. PEN. R.P.R. 519 / Pl: *~uși* / E: lat, fr ***foetus***] (Atm) Făt.

fetva *sf* [At: E. KOGĂLNICEANU, ap. LET. III, 276/11 / V: ***~tfa*** / Pl: *~le* / E: tc ***fetva***] (Iuz) Decizie legală, dată de un muftiu, în epoca fanariotă.

fețărie *sf* [At: ARH. OLT. XXI, 265 / Pl: *~ii* / E: nct] (Olt) Înșelătorie.

fețăie *sf* vz ***fetie^2***

fețer *sn* [At: DA / Pl: n / E: nct] (Reg) Gealău (cu care se fac fețele la scânduri).

feți *vt* [At: POLIZU / Pzi: *~țesc* / E: ***față***] **1** (Rar) A colora. **2** (Rar) A vopsi subțire. **3** A ciopli lemnul în pădure, în două sau patru fețe.

feție^1 *sf* vz ***fetie***

feție^2 *sf* [At: ȚIPLEA, P. P. 68 / V: ***țâie*** / Pl: *~ii* / E: ***față*** + *-ie*] (Reg) Parte a unui deal, care este în bătaia Soarelui.

fețișoară *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 162/1 / Pl: *~re* / E: ***față*** + *-ișoară*] **1-2** (Șhp) Față (de copil).

fețit *sn* [At: ENC. ROM. / Pl: *~uri* / E: ***feți***] (Rar) **1** Vopsit^1 Cf *feți* (1). **2** Cioplire a lemnului în pădure, în două sau patru fețe Cf *feți* (2).

fețui *vt* vz ***fățui***

fețuială *sf* vz ***fățuială***

fețuitor, ~oare *smf, sn* ***fățuitor***

feud *sn* vz ***feudă***

feudal, ~ă [At: ALEXANDRESCU, M. 20 / P: *fe-u~* / V: (înv) ***feod ~*** / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***féodal***, it ***feudale***] **1** *sm* (Mare) proprietar de pământ în Evul Mediu, care făcea parte din clasa nobilimii Si: *feudatar*. **2-3** *a* Care aparține feudalului (1) sau feudalismului. **4-5** *a* Privitor la feudal sau la feudalism. **6** *a* Specific feudalismului. **7** *a* (Îs) *Orânduire ~a* Feudalism.

feudalism *sn* [At: CONTEMP., S. II, 1949, nr 120, 3/1 / P: *fe-u~* / E: fr ***féodalisme***, it ***feudalismo***] **1** Organizare politică și economică a unei părți a Europei între sec. X și XV, bazată pe raporturile de fidelitate dintre suzeran și vasal și pe existența feudelor. **2** (Pex) Tip de organizare politică și economică care, bazându-se pe marile proprietăți funciare și pe relațiile de dependență socială, amintește de feudalism (1). **3** (În doctrina marxistă) Organizare social-economică care urmează după sclavagism și precedă capitalismul și în care baza relațiilor o constituie stăpânirea feudală asupra pământului și dependența personală a țăranilor față de stăpânii feudali.

feudalitate *sfs* [At: NEGRUZZI, S. I, 43 / P: *fe-u~* / V: ***feod~*** / E: fr ***féodalité***, it ***feudalità***] (Rar) Feudalism (1).

feudaliza [At: DEX^2 / Pzi: *~zez* / P: *fe-u~* / E: ***feudal*** + *-iza*] **1** *vt* A face să devină feudal. **2** *vr* A deveni feudal.

feudalizare *sf* [At: CONTEMP., S. II, 1949, nr. 162, 8/2 / P: *fe-u~* / Pl: *~zări* / E: ***feudaliza***] Instituire a unor relații (sociale) de tip feudal.

feudalizat^1 *sns* [At: MDA ms / P: *fe-u~* / E: ***feudaliza***] (Nob) Feudalizare.

feudalizat^2, ~ă *a* [At: DEX^2 / P: *fe-u~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***feudaliza***] Care a devenit feudal.

feudariu *a* [At: ȘINCAI, H. II, 45/29 / P: *fe-u~* / Pl: *~ii* / E: ***feud*** + *-ar(iu)*] (Înv) **1-4** Feudal (2-5).

feudatar, ~ă [At: BĂLCESCU, ap CADE / P: *fe-u~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***féudataire***] (Ist) **1** *smf* Persoană care posedă o feudă Si: *feudal* (1). **2** *smf* Vasal. **3** *a* Care depinde de o feudă. **4** *a* Care aparține unei feude.

feudă *sf* [At: E. KOGĂLNICEANU, ap. LET. III, 276/11 / V: (înv) ***feud*** *sn* / A și: *feúdă* / P: *fe-u~* / Pl: *~de* / E: it ***feudo***] **1** (În Evul Mediu) Domeniu pe care vasalul îl primea în stăpânire de la seniorul său, în schimbul anumitor obligații Si: *fief* (1).

fezabil, ~ă *a* [At: DN^3 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***faisable***] Care se poate face Si: *realizabil, posibil*.

fezabilitate *sfs* [At: DEX^2 / E: fr ***faisabilité***] **1** Caracter realizabil al unui lucru. **2** Indicator al gradului de realizare a unui produs în condiții date (tehnice, financiare și într-o unitate de timp). **3** (Îs) *Proiect de ~* Proiect prin care se evaluează raportul cost-beneficiu al unei investiții.

fezanda [At: DEX / Pl: *~dez* / E: fr ***faisender***] **1** *vt* A supune carnea vânată procesului de fezandare. **2** *vr* (D. carnea de vânat) A căpăta frăgezime și un anumit gust în urma fezandării.

fezandare *sf* [At: DEX / Pl: *~dări* / E: ***fezanda***] Proces de frăgezire a cărnii de vânat prin menținerea la o temperatură scăzută sau prin expunerea la vânt timp de câteva zile Si: *fezandat^1*.

fezandat^1 *sns* [At: DEX / E: ***fezanda***] Fezandare.

fezandat^2, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~ați, ~e* / E: ***fezanda***] (D. carnea de vânat) Care a căpătat, prin fezandare, o anumită frăgezime și aromă.

fi^1 *vi* [At: COD. VOR. 83/13 / V: (pop) ***hi*** / Pzi: 1 *sunt* (pfm *îs*, prescurtat *-s;* înv *sâmt, sămt, sân, sâm*), 2 *ești* (P: *iești*), 3 *este* (P: *ieste*, prescurtat *e, îi, i;* înv *iaste, este*), 4 *suntem* (A și: *suntem;* îrg *sâmtem, sintem, simtem*), 5 *sunteți* (A și: *sunteți*; îrg *sănteți, sămteți, sinteți, simteți*, A și: *simteți, senteți*), 6 *sunt* (pfm *îs*, prescurtat *-s;* îrg *sàntu, sintu, simt , sâmt*) / Im *eram* (P: ***ieram***), îrg *eream* (P: *iereant*) / Ps: 1 *fui* (reg *fusei*), 2 *fuși* (reg *fuseși*), 3 *fu* (reg *fuse*), 4 *furăm* (înv *fumu*; reg *fuse(ră)m*), 5 *furăți* (înv *fuset;* reg *fuse(ră)ți*, 6 *fură* (înv *fure, furu;* reg *fuse(ră)* / Mp: *fusesem* / Cj: *să fiu* / Imt: 2 sg *fii* (negativ *nu fi*) / Grz: *fiind* / Par: *fost* / E: ml ***sum, *fui, *fire*** (*fieri*); formele *sum, sunt, suntem, sunteți* au fost introduse în limba literară prin Școala latinistă] **1** *vp* A exista *A fi sau a nu fi* . **2** *vp* (În legătură cu o negație; îc) **De când sunt** (sau **ești** etc.) **De când mă**

aflu (sau **te afli** etc.) pe lume Si: *dintotdeauna*. **3** *vp* (Îae) Niciodată. **4** *vp* (Îe) **E ce** (sau **cum**) e sau **a fost ce** (sau **cum**) **a fost, dar ...** Fie! **5** (Îae) Să zicem că se poate Si: *treacă-meargă*. **6** *vp* A se afla într-un anumit loc, la o anumită persoană *Cine-i acolo?* **7** *vp* A-și avea originea *De unde ești?* **8** *vp* A trăi. **9** *vp* (D. lucruri, situații, acțiuni etc.) A dura. **10** *vp* (Îe) **Cât e lumea și pământul** Totdeauna. **11** *vp* (În construcții negative; îae) Niciodată. **12** *vpim* Urmat de deteminări temporale, fixează momentul unei acțiuni, sugerează trecerea timpului etc. *Era într-o seară. E mult de atunci*. **13** *vp* A se întâmpla *Mi-a spus cum a fost*. **14-16** *vp* (Îe) **Ce-o ~, o ~!** Exprimă indiferența, neputința sau resemnarea cuiva în fața unei situații. **17** (Îe) **Fie!** Accept să se facă așa cum susții. **18** *vp* (Îae) Merită! **19** *vp* (Îe) **O ~** Se poate, posibil (dar eu n-aș crede)! **20** *vp* (Îe) **Așa a fost să fie** Așa a trebuit să se întâmple, era imposibil ca lucrurile să se petreacă în alt chip. **21** *vp* (Fam; îe) **Este?** Nu-i așa (că am dreptate, că se confirmă ce spun)? **22** *vp* A avea prețul, valoarea Si: *a costa, a valora*. **23** *vp* (În superstiții, ghicitori etc.) A însemna. *Ce e când ți se bate tâmpla?* **24** *vp* (Îe) **A nu ~ bine** (sau **a bună**) A prevesti ceva rău. **25** *vc* Formează, împreună cu numele predicativ, predicatul. *Ea este sănătoasă*. **26** *vc* (Îe) **A ~ bine de cineva** sau **a-i ~ cuiva bine** A se găsi într-o situație favorabilă. **27** *vc* (Îae) A avea parte de liniște, de mulțumire. **28** *vc* (Îe) **A ~ cu cineva** A fi de partea cuiva (într-o dispută). **29** *vc* (Pfm; îae) A fi prietenul (-na) logodnicul (-ca) cuiva. **30** *vc* (Construit cu dativul) Împreună cu un nume predicativ, exprimă o stare sau o acțiune arătate de numele predicativ respectiv *Mi-e prieten*. **31** *vc* (Îe) **Ce mi-e** (sau **ți-e** etc.) Ce importanță are. **32** *vc* (Fam; îe) **Ți-o** (sau **i-o etc.**) **~** Ajunge! **33** *vc* (În construcții impersonale, cu subiectul logic în dativ, în legătură cu noțiuni exprimând un sentiment, o senzație, o stare sufletească) A simți. *Mi-a fost greu*. **34** *vc* (Îlv) **A-i ~ cuiva drag** (cineva sau ceva) A-i plăcea (cineva sau ceva). **35** *vc* (Îe) **Mi-e** (sau **ți-e** etc.) (Urmat de un infinitiv, un supin sau o propoziție secundară cu verbul la conjunctiv) Îmi pasă. **36** *vc* (Îae) Îmi vine (greu sau ușor). **37** *vc* (Îae) Sunt interesat. **38** *vc* (Îe) **Mi-e** (sau **ți-e** etc.) **că ...** (sau **să nu...**) Mă tem (sau te temi etc.) că ... (sau să nu ...). **39** *vcim* (Urmat de un verb la infinitiv sau la conjunctiv sau urmat ori precedat de o noțiune temporală) A urma în mod necesar (să se facă). *Când a fost să plece*. **40** *vc* (De obicei impersonal; la imperfect și urmat de un verb la conjunctiv) A avea posibilitatea să... **41** *vcim* (De obicei impersonal; la imperfect și urmat de un verb la conjunctiv) A se afla pe punctul de a ... *Era să moară*. **42** *vcim* (Urmat de un supin) A trebui *E ceva de făcut*. **43** *va* Construit cu un participiu, servește la formarea diatezei pasive *Faptele sunt cunoscute*. **44** *va* Formează, cu viitorul I, viitorul anterior *Voi fi plecat* **45** *va* Cu condiționalul prezent formează perfectul optativ-condițional *N-ar mai fi plecat*. **46** *va* Cu conjunctivul prezent formează perfectul conjunctivului *Să fi spus*. **47** *va* Cu infinitivul formează perfectul infinitivului *Se poate lăuda a fi învățat totul*. **48** *va* Cu viitorul I sau cu perfectul conjunctivului formează prezumtivul prezent și perfect *Să se fi aflând mulți în lume?* **49** *va* Construit cu un participiu invariabil sau cu un gerunziu, servește la alcătuirea unor forme perifrastice de perfect compus, mai mult ca perfect sau imperfect *Te-ai fost dus*.

fi[2] *i* [At: ALECSANDRI, ap. CADE / E: ***i***] Exclamație care redă o surpriză neplăcută.

fiabil, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***fiable***] (D. componente, aparate, instalații, echipamente) Care prezintă siguranța în funcționare (în condiții date și într-un timp dat).

fiabilitate *sfs* [At: DN[3] / P: *fi-a~* / E: fr ***fiabilité***] **1** Capacitate a unui sistem tehnic de a funcționa fără defecțiuni într-un interval de timp și în condiții date. **2** Mărime care caracterizează siguranța în funcționare a unui sistem tehnic în conformitate cu normele precise. **3** (Îs) *Teoria ~tății* Ramură a științei care studiază măsurile generale ce trebuie avute în vedere la proiectarea, fabricarea și exploatarea sistemelor tehnice, pentru a se asigura o maximă eficiență în utilizarea lor.

fiacăr *sn* vz ***fiacru***

fiacru *sn* [At: ODOBESCU, la CADE / V: ***~căr*** / P: *fi-a~* / Pl: *~re* / E: fr ***fiacre***] (Înv) Trăsură de piață Si: *birjă*.

fială[1] *sf* vz ***sfială***

fială[2] *sf* [At: DN[3] / P: *fi-a~* / Pl: *~le* / E: fr ***phiale***] (Ant) **1** Cupă fără toarte și fără picior. **2** Urnă cinerară.

fialdără *sf* [At: ALRM II/I h. 293 / Pl: *~dere* / E: nct] (Reg) Șopron.

fiară *sf* [At: COD. VOR. 124/3 / V: (îrg) ***hi~*** / Pl: *~re*, (înv) *fieri, fiere*, (îrg) *fiară* / E: ml ***fera***] **1** Animal sălbatic mare Si: *bestie*. **2** (Fig) Om extrem de rău, de crud, de violent.

fiasco *sns* [At: NEGRUZZI, S. I, 341 / P: *fias-co* / E: it [far] ***fiasco***] (Liv) Eșec total într-o acțiune întreprinsă Si: *insucces, nereușită*.

fiastră *sf* [At: COD. CALIMACHI, ap. TDRG / P: *fi-a~* / V: (reg) ***hi~*** / Pl: *~re* / E: ml ***filiastra***] (Înv) Fiică vitregă.

fiastru *sm* [At: NECULCE, ap. LET. II, 213/6 / P: *fi-a~* / V: ***fiia~, fios~, hios~*** / Pl: *~ri, ~aștri, fieștri* / E: ml ***filiaster***] (Înv) Fiu vitreg.

fiat *sn* [At: URICARIUL I, 196 / V: (înv) ***fient*** / Pl: *~uri* / E: tc ***fiat***] (Înv) Tarif.

fibră *sf* [At: ARDELEANU, U. D. 35 / Pl: *~re* / E: fr ***fibre***, lat ***fibra***] **1** Formație anatomică alungită, care reprezintă celule modificate sau prelungiri celulare și care alcătuiește țesuturile animale. **2** Celulă vegetală alungită situată în țesutul diverselor părți ale unei plante. **3** Material în formă de fir subțire, netors, de proveniență vegetală, animală sau minerală ori produs pe cale sintetică, folosit de obicei ca materie primă la fabricarea țesăturilor. **4** (Teh; îs) *~ optică* Fibră de sticlă cu compoziție specială, folosită pentru transmiterea informațiilor. **5** (Teh) Linie, loc geometric al punctelor de pe segmentele de rază de curbură, care sunt egal depărtate de exteriorul sau de interiorul unei piese supuse la încovoiere.

fibri- vz ***fibro***

fibrila [At: DN[3] / Pzi: *~lez* / E: fr ***fibriller***] **1** *vt* A supune un material operației de fibrilare. **2** *vi* (Med) A prezenta fibrilație.

fibrilar, ~ă *a* [At: PARHON, B. 35 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***fibrillaire***] **1** Care aparține unei fibre (**1**). **2** Cu aspect de fibră (**1**) (fină). **3** (Îs) *Rețea ~ă (țesut ~)* Țesut reticular precolagen (țesut conjunctiv foarte fin) care se transformă treptat în țesut conjunctiv.

fibrilare *sf* [At: DN[3] / Pl: *~lări* / E: ***fibrila***] Operație de măcinare a pastelor fibroase prin care se desfac pereții fibrelor Si: (nob) *fibrilat*[1].

fibrilat[1] *sns* [At: MDA ms / E: ***fibrila***] (Nob) Fibrilare.

fibrilat[2]***, ~ă*** *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***fibrila***] (D. materiale) Supus operației de fibrilare.

fibrilație *sf* [At: DEX / V: ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***fibrillation***] (Med; fzl) **1** Stare caracterizată prin contracții fine și rapide ale unei fibre sau ale unui grup de fibre musculare. **2** (Îs) *~ cardiacă* Stare a inimii în care pulsațiile regulate sunt înlocuite de tremurături dezordonate ale fibrelor musculare, a căror intensitate se diminuează până la încetarea activității cardiace.

fibrilațiune *sf* vz ***fibrilație***

fibrilă *sf* [At: IONESCU-MUSCEL, FIL. 321 / Pl: *~le* / E: fr ***fibrille***] **1** (Atm) Fibră (**1**) mică. **2** (Atm) Element constitutiv al unei fibre (**1**). **3** (Atm) Element constitutiv al țesutului conjunctiv, care dă fibrei musculare un aspect striat. **4** Parte constitutivă a unor fibre textile.

fibriliza *vt* [At: MDA ms / Pzi: *~zez* / E: ***fibrilă*** + *-iza*] A efectua operația de fibrilizare.

fibrilizare *sf* [At: DN[3] / Pl: *~zări* / E: ***fibriliza***] Desprindere în fibre sau fascicule de fibre a elementelor componente ale lemnului.

fibrină *sf* [At: ANATOMIA, 40 / Pl: *~ne* / E: fr ***fibrine***] (Fzl) **1** Proteină de culoare albă-cenușie, care se găsește în sânge și în limfă și care provine din fibrinogen, în timpul coagulării sângelui. **2** (Îc) **Fibrin-ferment** Ferment care pare să fie secretat de plachetele sangvine (globule sangvine speciale), având rol mare în coagularea sângelui.

fibrinemie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***fibrinémie***] (Med) Prezența filamentelor de fibrină în sânge.

fibrinogen *sns* [At: DEX / E: fr ***fibrinogène***] (Fzl) Substanță organică proteică dizolvată în plasmă, care se transformă în fibrină în timpul coagulării sângelui.

fibrinogenopenie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr *fibrinogénopénie*] (Med) Lipsa fibrinogenului în sânge.

fibrinoliză *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ze* / E: fr *fibrinolyse*] (Med) Descompunere a fibrinei, fenomen care se observă în insuficiențele hepatice.

fibrinopenie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr *fibrinopénie*] (Med) Insuficiența fibrinei în sânge.

fibrinurie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr *fibrinurie*] (Med) Eliminarea fibrinei prin urină.

fibrișoară *sf* [At: IONESCU-MUSCEL. FIL. 154 / Pl: *~oare* / E: *fibră* + *-ișoară*] (Șhp) **1-2** Fibră **(3)** (cam subțire).

fibro- [At: DN[3] / V: *~ri-* / E: fr *fibro-*] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1-2** (Referitor la) fibră. **3** Cu aspect de fibră. **4** Compus din fibre.

fibroadenom *sn* [At: DEX / P: *~bro-a~* / Pl: *~oame* / E: *fibrom* + *adenom* după fr *adénofibrome*] (Med) Tumoare de natură benignă, localizată de obicei la sân sau la uter.

fibrobeton *sn* [At: DN[3] / Pl: *~oane* / E: *fibro-* + *beton*] Material de construcție confecționat în plăci din deșeuri de lemn impregnate și din ciment.

fibroblast *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: fr *fibroblaste*] (Atm) Celulă a țesutului conjunctiv, de formă stelată sau alungită.

fibroblastom *sn* [At: DN[3] / Pl: *~oame* / E: fr *fibroblastome*] (Med) Tumoare benignă formată din fibroblaste.

fibrocartilaginos, ~oasă *a* [At: DN[3] / Pl: *~oși, ~oase* / E: fr *fibrocartilagineux*] (Atm) **1** Cu structură de fibrocartilaj **(1)**. **2** Referitor la fibrocartilaj **(1)**.

fibrocartilagiu *sn* vz *fibrocartilaj*

fibrocartilaj *sn* [At: ENC. VET. 85 / V: (înv) *~agiu* / Pl: *~e* / E: fr *fibrocartilage*] (Atm) **1** Țesut cartilaginos de tip fibrilar. **2** (Mdv) Cartilaj al osului copitei așezat vertical în partea dindărăt a acestuia.

fibrociment *sn* [At: LTR / Pl: *~uri* / E: fr *fibrociment*] (Tch) Material fabricat prin presarea unui amestec umed de fibre de azbest cu ciment și prin întărirea lui ulterioară într-o atmosferă de vapori de apă sub presiune Si: *azbociment*.

fibrocit *sn* [At: DEX / Pl: *~e* / E: fr *fibrocyte*] (Fzl) Celulă fundamentală a țesutului conjunctiv.

fibrocondrom *sn* [At: DN[3] / Pl: *~oame* / E: fr *fibrochondrome*] (Med) Tumoare benignă formată din țesut fibros și cartilaginos.

fibrograf *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: fr *fibrographe*] Aparat pentru determinarea lungimii fibrelor.

fibroină *sf* [At: LTR / Pl: *~ne* / E: fr *fibroine*] Substanță proteică, componentă fibroasă a mătăsii naturale.

fibrolemnos, ~oasă *a* [At: DN[3] / Pl: *~oși, ~oase* / E: *fibro*(s) + *-lemnos*] Care este constituit din fibre de lemn.

fibrolipom *sn* [At: DN[3] / Pl: *~oame* / E: fr *fibrolipome*] (Med) Tumoare benignă grasă a țesutului conjunctiv.

fibrom *sn* [At: POP. CHIRURG., 402, ap. DA ms / Pl: *~oame*, (înv) *~uri* / E: fr *fibrome*] Tumoare benignă formată mai ales în țesutul conjunctiv fibros și localizată de obicei la sân, la uter și la intestin.

fibromatos, ~oasă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~oși, ~oase* / E: *fibromatoză*] (Med; d. țesuturi) Care prezintă fibre **(1)** dure.

fibromatoză *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ze* / E: fr *fibromatose*] (Med) Dezvoltare de fibroame în diverse țesuturi sau organe.

fibrometru *sn* [At: DN[3] / Pl: *~re* / E: fr *fibromètre*] Aparat pentru determinarea unor caracteristici ale (dimensiunilor) fibrelor.

fibromiom *sn* [At: DN[3] / P: *~mi-om* / Pl: *~oame* / E: fr *fibromyome*] (Med) Tumoare benignă a țesutului conjunctiv și muscular.

fibros, ~oasă *a* [At: IONESCU-MUSCEL. FIL. 156 / Pl: *~oși, ~oase* / E: fr *fibreux*] **1** (Atm; îs) *Țesut ~* Țesut conjunctiv elastic, care are rolul de a susține elementele mobile ale organelor. **2** Alcătuit (în mare parte) din fibre. 3 Cu aspect de fibre.

fibrosarcom *sn* [At: DN[3] / Pl: *~oame* / E: fr *fibrosarcome*] (Med) Tumoare fibroasă a pielii, cu o malignitate mai redusă.

fibroscop *sn* [At: DEX[2] / Pl: *~oape* / E: fr *fibroscope*] (Med) Instrument pentru studierea cavităților interne.

fibulă *sf* [At: ODOBESCU, S. II, 297 / Pl: *~le* / E: lat *fibula*] **1** Agrafă (ornamentală) de metal, întrebuințată în Antichitate pentru a încheia un veșmânt. **2** (Atm) Peroneu.

fic[1] *sm* [At: POP., ap. VAIDA / Pl: nct / E: formă masculină refăcută din *fi(i)că*] (Înv) Fiu[1] **(1)**.

-fic[2] [At: DN[3] / E: fr *-fique*, it *-fico*, lat *-ficus*] Element secund de compunere savantă cu semnificația: **1** Care produce. **2** Care face.

-fica [At: DN[3] / E: it, lat *-ficare*] Element secund de compunere savantă cu semnificația: **1** A face. **2** A produce. **3** A fabrica.

ficat *sm* [At: BIBLIA (1688), 372/1 / V: *~e* / Pl: *~ați* / E: ml *ficatum* (izolat din sintagma *jecur ficatum* „ficat de gâscă îngrășată cu smochine")] **1** Glandă anexă a tubului digestiv, situată în partea dreaptă a abdomenului, sub diafragmă, formată din patru lobi și din vezica biliară, care îndeplinește diferite funcții fiziologice importante în organism. **2** (Fam; mpl; îe) **A-l atinge** (pe cineva **până**) **la ~ați** A-l atinge (ceva) foarte tare. **3** (Fam; mpl; îe) **A-l roade** (sau **a-l seca** etc. pe cineva) **la ~ați** A simți o durere fizică puternică. **4** (D. griji, necazuri îae) A frământa (pe cineva). **5** (Fam; mpl; îe) **A-l ustura** (pe cineva) **la ~ați** A simți o durere fizică puternică. **6** (Îae) A produce (cuiva) un sentiment puternic de mânie, de regret, de ciudă etc. **7** (Fam; mpl; îe) **A-i îngheța** (cuiva) **~ații** A se înspăimânta. **8** (Fam; mpl; îe) **A tăia** (sau **a seca** pe cineva) **frigul la ~ați** A pătrunde (pe cineva) frigul. **9** (Fam; mpl; îe) **A ofta de la ~ați** A ofta din adânc. **10** (Fam; mpl; îe) **A se opinti de la ~ați** A se opinti cu putere. **11** (Reg; lpl) Plămâni. **12** (Chm; îs) *~ de pucioasă* Polisulfură de potasiu care servește la prepararea de băi sulfuroase artificiale.

ficate *sm* vz *ficat*

fică *sf* vz *fiică*

ficăcete *sm* vz *ficătete*

ficătar *sm* [At: COMAN, GL. / Pl: *~i* / E: *ficat* + *-ar*] (Olt) Ficăteț.

ficătete *sm* [At: CV 1949, nr. 9, 33 / V: *~ăcete* / Pl: *~eți* / E: *ficat* + *-ete*] (Olt) Ficăteț.

ficăteț *sm* [At: DA ms / Pl: *~i* / E: *ficat* + *-eț*] (Ban) Caltaboș făcut din ficat de porc Si: (Ban) *ficățel* (4), (Olt) *ficătar*, (Olt) *ficătete*.

ficățel *sm* [At: DDRF / Pl: *~ei* / E: *ficat* + *-el*] **1-2** (Șhp) Ficat (mai mic). **3** (Lpl) Bucăți de ficat (de pasăre, porc etc.) fripte (în frigare). **4** (Ban) Ficăteț.

ficheș *sn* [At: DAMÉ, T. 73 / Pl: nct / E: nct] Scândurică de fag cu care olarul ridică vasele de lut de pe strâgălie.

ficioară *sf* vz *fecioară*

ficior *sm* vz *fecior*

ficioriță *sf* vz *feciorița*

ficlean, ~ă *smf, a* vz *viclean*

ficleșug *sn* vz *vicleșug*

fico- [At: DN[3] / E: fr *phyco-*] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1** (Referitor la) algă. **2** De algă.

ficocianină *sf* [At: DN[3] / P: *~ci-a~* / Pl: *~ne* / E: fr *phycocyanine*] Pigment albastru care se găsește în unele alge.

ficoeritrină *sf* [At: DN[3] / P: *~co-e~* / Pl: *~ne* / E: fr *phycoérythrine*] Pigment roșu care se găsește în unele alge.

ficolog, ~ă *smf* [At: DN[3] / Pl: *~ogi, ~oge* / E: fr *phycologue*] Specialist în ficologie.

ficologic, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr *phycilogique*] **1** Referitor la ficologie. **2** De ficologie.

ficologie *sfs* [At: DN[3] / E: fr *phycologie*] Ramură a botanicii având ca obiect studiul algelor.

ficomicete *sfp* [At: DEX / E: fr *phycomycètes*] Clasă de ciuperci saprofite sau parazite inferioare, având miceliul format din filamente continue.

fictiv, ~ă *a* [At: MAIORESCU, D. III, 335 / Pl: *~i, ~e* / E: fr *fictif*] **1** Care nu există în realitate Si: *imaginar, inventat*. **2** Care există doar în mod convențional. **3** Fals **(1)**.

fictional, ~ă *a* [At: DN³ / P: *~ți-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: eg ***fictional,*** fr ***fictionnel***] **1** Referitor la ficțiune. **2** Bazat pe ficțiune. **3** (Lit; îs) *Lume ~ă* Universul artistic imaginat de un autor (personaje, acțiune perimetru geografic) într-o operă de ficțiune (**2**).

fictionalism *sn* [At: DN³ / P: *~ți-o~* / E: fr ***fictionnalisme***] (Flz) Concepție idealist-subiectivă care afirmă că la baza cunoașterii stau doar simple presupuneri, simboluri, cărora nu li se pot găsi realități corespunzătoare în lumea materială, gândirea noastră lucrând numai cu ficțiuni.

fictionalist, ~ă [At: DN³ / P: *~ți-o~* / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***fictionnaliste***] **1** *a* Referitor la ficționalism. **2** *smf* Adept al ficționalismului.

ficțiune *sf* [At: DEX / P: *~ți-u~* / Pl: *~ni* / E: fr ***fiction,*** lat ***fictio, -onis***] **1** Reprezentare produsă de imaginația cuiva și care nu corespunde realității sau nu are corespondent în în realitate. **2** (Șîs *operă de ~*) Creație literară (în proză) sau cinematografică care reprezintă un univers artistic imaginat de autor și care nu are referințe în realitate. **3** Născocire.

ficuleană *sf* vz ***fiiculeană***

ficus *sm* [At: PETRESCU, P. V. 24 / Pl: *~uși* / E: lat ***ficus***] Plantă exotică lemnoasă cu frunzele mari, groase, totdeauna verzi și strălucitoare, cultivată la noi ca plantă ornamentală de interior (*Ficus elastica*).

ficuț *sm* [At: DA ms / Pl: *~i* / E: ***fic*** + *-uț*] **1-2** (Șhp) Fiu¹ (**1**) (la vârsta copilăriei).

ficuță *sf* vz ***fiicuță***

-fid [At: DN³ / E: fr ***-fide***] Element secund de compunere savantă cu semnificația „despicat".

fidanța *vtr* [At: DA ms / Pzi: *~țez* / E: it ***fidanzare***] (Iuz; itr) **1-2** A (se) logodi.

fidanțare *sf* [At: MDA ms / Pl: *~țări* / E: ***fidanța***] (Iuz; itr) Logodire.

fidanțat, ~ă *smf* [At: MACEDONSKI, O. I, 251 / Pl: *~ați, ~e* / E: it ***fidanzato, -ta***] (Iuz; itr) **1** Logodnic. **2** Iubit.

fidea *sf* [At: (a. 1792) URICARIUL IV, 131/16 / V: (înv) ***fede,*** (reg) ***hi~*** / E: ngr ***φιδές***] Pastă făinoasă (industrială), în formă de fire lungi și subțiri (prezentate mai ales sub formă de gheme).

fideicomis *sn* [At: CADE / P: *fi-dei~* / Pl: *~uri* / E: fr ***fidéicomis,*** lat ***fideicommissum***] (Jur) Dispoziție testamentară prin care testatorul dispune ca moștenitorul sau legatarul său să remită unei terțe persoane averea pe care o lasă.

fideism *sns* [At: CONTEMP. S. II, 1949, nr 120, 7/6 / P: *~de-ism* / E: fr ***fidéisme***] **1** Concepție filozofică care dă prioritate credinței religioase față de știință ori le pune pe același plan. **2** Concepție teologică, dezavuată de biserică, potrivit căreia credința ar depinde mai ales de sentiment, putând ajunge singură la adevăruri superioare, inaccesibile rațiunii.

fideist, ~ă [At: CONTEMP., S. II, 1949, nr 161, 2/1 / P: *~de-ist* / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***fidéiste***] **1-2** *a* Care ține de fideism (**1-2**). **3-4** *a* Privitor la fideism (**1-2**). **5-6** *a* Caracteristic fideismului (**1-2**). **7-8** *smf* Adept al fideismului (**1-2**).

fideiusiune *sf* [At: DEX / P: *~iu-si-u~* / Pl: *~ni* / E: fr ***fidejussio,-onis***] (Jur) Contract prin care o persoană se angajează în fața creditorului să execute obligația debitorului în cazul când acesta nu ar executa-o el însuși în termen.

fideiusor *sm* [At: DN³ / P: *~de-iu~* / Pl: *~i* / E: fr ***fidéjusseur,*** lat ***fideiussor***] (Jur) Persoană care garantează pentru altcineva, obligându-se să-i plătească datoriile.

fidel, ~ă [At: ODOBESCU, S. II, 352 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***fidèle,*** lat ***fidelis***] **1** *a* Statornic în sentimente, în convingeri Si: *credincios, devotat*. **2** *a* (D. o persoană căsătorită) Care nu are legături extraconjugale. **3** *a* Care reproduce, urmează cu exactitate un model, o normă, un obicei. **4** *a* Care păstrează (ceva) întocmai. **5** *av* În mod exact.

fideleș *sn* vz ***fedeleș***

fidelitate *sf* [At: ODOBESCU, S. II, 361 / Pl: *~tăți* / E: fr ***fidélité,*** lat ***fidelitas, -atis***] **1** Statornicie în convingeri, în sentimente, în atitudine etc. Si: *credință, devotament*. **2** Loialitate conjugală. **3** Precizie, exactitate în prezentarea sau în reproducerea realității, a unui text, a unui model etc. **4** (Teh; îs) *Înaltă ~* Calitate a unor aparate electroacustice de a reda cât mai fidel semnale sonore (înregistrate) Si: *hi-fi*.

fideluș *sn* vz ***fedeleș***

fider *sn* [At: DEX / S și: *feeder* / Pl: *~e* / E: eg, fr ***feeder***] Linie electrică fără derivație, care leagă direct o centrală electrică cu posturile de transformare sau posturile principale de transformare cu cele secundare sau de distribuție.

fideu *sn* vz ***fedeu***

fidileș *sn* vz ***fedeleș***

fiduciar, ~ă *a* [At: CONTEMP., 1948, nr 106, 1/1 / P: *~ci-ar* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***fiduciaire,*** lat ***fiduciarius***] **1** Care are o valoare fictivă, convențională. **2** (Îs) *Monedă ~ă* Monedă de hârtie având o valoare convențională și servind ca mijloc de schimb doar în interiorul unei țări. **3** (Îs) *Circulație ~ă* Circulație a monedei fiduciare. **4** (Jur) De încredere. **5** (Îs) *Legatar ~* Persoană însărcinată cu un fideicomis, a cărui îndeplinire depinde de buna-credință a acesteia.

fie¹ *sf* [At: CORESI, PS., ap. CGR. I, 15/31 / V: (înv) ***fiiă,*** (îrg) ***hie*** / P: *fi-ie* / Pl: *~* / E: ml ***filia, -am*** cf *fiu*] (Înv; azi pop; urmat de un aps sg) Fiică *A fost fie-sa pe la noi*.

fie² [At: VARLAAM, C. 46 / E: ml ***fiat***] **1** *av* Bine! *Vino și tu! Fie! Voi veni!* **2** *i* (Înv) Amin! **3** *i* Nu-i păcat! **4** *i* (Îvp) Măi! **5** *c* (În corelație cu sine însuși sau cu „ori" și „sau", introduce o prepoziție disjunctivă, exprimând nu numai alternanța sau opoziția, ci și o nuanță de condiție) Ori... ori... **6** *c* (Urmat de „și", introduce o propoziție concesivă) Chiar (și) **7** *c* (Urmat de „și", introduce o propoziție concesivă) Măcar. **8** Element de compunere cu care se formează câteva adverbe și pronume nehotărâte, cărora le dă sensul de „ori", și „ori-și-", (înv) „veri-" Si: *fiecare, fiecum*. **9** *av* (Îlav) **~ în ce chip** Oricum.

fiecare [At: MSS. (1618), la GCR I 48/15 / P: *fi-e* / V: (înv) ***~și,*** (îrg) ***fieșc~, fiișc~, fieștec~, fiiaștec~, fiiștec~, fiștec~, fieștec~, fietec~,*** (reg) ***fiteșc~*** / G-D: *fiecăruia, fiecăreia* / E: ***fie² + care***] **1** *pnh* Și unul, și altul. **2** *pnh* Oricare. **3** *anh* Indică ființele sau lucrurile luate în parte dintr-un grup sau dintr-o categorie *Fiecare om*.

fiecareși *pnh* vz ***fiecare***

fiecând *av* [At: PRAV. MOLD. 72 / P: *fi-e~* / V: ***~eșc~, ~eștec~*** / E: ***fie² + când***] (Îvp) **1** Oricând. **2** Totdeauna.

fiece *anh* [At: MOXA 397/23 / P: *fi-e* / V: (îrg) ***fieșce, fiește, fiște, fieștece, fieșteșce*** / E: ***fie² + ce***] (Pop) Care este, se socotește, se întâmplă, se ia etc. fiecare în parte, în fiecare zi *Fiecare om* Si: *fiecare* (**3**), *oricare, orice, tot*, (înv) *verice*, (pop) *fitece*.

fiecine *pnh* [At: PSALT. (1651) 74 / P: *fi-e~* / V: (reg) ***hie~,*** (înv) ***fieșcine, fieștecine, fiștecine*** / E: ***fie + cine***] (Pop) Fiecare ființă Si: *fitecine*.

fiecum *av* [At: PRAV. MOLD. 4/2 / P: *fi-e~* / V: ***fieșcum,*** (îrg) ***fieștecum, fietecum*** / E: ***fie² + cum***] (Îvp) Într-un fel sau altul Si: *oricum*.

fief *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: fr ***fief***] **1** (În Evul Mediu) Feudă. **2** (În Evul Mediu) Drept de proprietate asupra unei feude. **3** (Fig) Zonă de influență absolută sau preponderentă. **4** (Fig; îs) *~ electoral* Circumscripție electorală în care un candidat își desfășoară activitatea pentru a-și asigura reușita în alegeri.

fieîncătrău *av* [At: DA ms / E: ***fie + încotro***] (Reg) Oriunde.

fient *sn* vz ***fiat***

fier *sn* [At: COD. VOR. 34/10 / V: ***fer,*** (reg) ***hier*** (S și: reg *her*) / Pl: (**17-21 26-39**) *fiare*, (înv) *~e*, (reg) *fiară* / E: ml ***ferrum***] **1** Element chimic, metal greu, de culoare cenușie, maleabil, ductil, cu proprietăți feromagnetice, care, aliat cu carbonul sau cu alte elemente, se folosește pe scară largă în industrie. **2** (Imp) Oțel (moale). **3** (Îs) *~ nativ* Fier aproape pur, care se găsește uneori în natură. **4** (Înv; îs) *~ alb* Tablă . **5** (Iuz; îs) *~ turnat* Fontă. **6** (Iuz; îs) *~ mort* Fier de proastă calitate Si: (îvp) *~ băltos, ~ grăunțos*. **7** (Îs) *~ forjat* Fier prelucrat prin forjare, din care se fac obiecte ornamentale. **8** (Îs) *Epoca ~ului* (sau *de fier*) Perioadă din istoria orânduirii comunei primitive care a durat de la mijlocul mileniului al II-lea î. Hr. până în primele veacuri d. Hr., când omul a început să prelucreze și să folosească fierul. **9** (Îla) **De ~** Tare. **10** (Îal) Rezistent. **11** (Îal)

Neînduplecat. **12** (Îal) Riguros. **13** (Îe) **A bate ~ul până-i** (sau **cât e**) **cald** A nu lăsa să scape o ocazie când i se oferă. **14** (Îe) **A-i trece** (sau **a-i da** cuiva) **un ~** (**arș** sau **roșu**) **prin inimă** A avea o senzație intensă și bruscă de durere, de spaimă etc. **15** (Îe; pop) **În ~ul nopții** În timpul nopții. **16** (Ban; îe) **A avea ~** A avea bani. **17** (Reg) Ferăstrău. **18** Cleşte cu care se iau cărbunii din foc. **19** (Șîs ~ *de călcat*) Aparat întrebuințat la călcatul rufelor sau hainelor. **20** (Șîs ~ *de frizat*) Instrument de forma unui cleşte care servește la ondulatul părului Si: *ondulator*. **21** (Șîs ~ *roșu*) Unealtă, vergea sau bucată de fier înroșită la foc, cu care se ard unele răni sau se însemnă vitele cu marca proprietarului. **22** (Pex) Semnul rămas la vită pe locul înfierat. **23** (Pop; îe) **A avea ~ul cuiva** A semăna cu cineva. **24** (Pop; îe) **Cu ~ul de la el** Din proprie autoritate. **25** (Pop; îe) **~ul rău nu se prăpădește** Se spune despre omul care e rău din fire și care, de aceea, trăiește mai mult. **26** (Șîs ~ *de plug*; mpl) Cuțit la plug. **27** (Îs) ~ *lat* sau *mare* Tăișul cormanei Si: *brăzdar, brăzdător, cormănitor*. **28** (Îs) ~ *lung* sau *mic* Cuțit mare fixat în grindeiul plugului, care taie brazda. **29** (Iuz; îs) ~ *de corabie* Ancoră. **30** Lamă de armă tăioasă. **31** (Prc) Ascuțiș de armă tăioasă. **32** (Pex) Sabie. **33** (Îvp; îe) **A trece prin ascuțișul ~ului** A pustii un ținut, tăind și omorând locuitorii. **34** Bucată de oțel (în formă de drug). **35** (Înv; Ipl) Lanțuri, cătușe, cu care erau legați prizonierii, deținuții. **36** Piedică de cai făcută dintr-un lanț. **37** (Îs) ~ *vechi* Obiecte de metal uzate, care nu mai pot fi utilizate și care se adună spre a fi retopite. **38** (Îe) **A arunca la ~ vechi** A scoate din uz. **39** (Îae) A nu mai acorda nici o importanță unui lucru. **40** Substanță feruginoasă. **41** (Bot; îc) **Iarba-fiarelor** sau **iarba ~ului** Plantă erbacee veninoasă, din familia asclepiadaceelor, cu frunze opuse, acoperite cu peri, cu flori albe-gălbui, căreia i se atribuie proprietăți miraculoase Si: *brilioancă, rândunița* (*Cynanchum vincetoxicum*). **42** (Bot; îac) Roua-cerului (*Drosera rotundifolia*).

fierar *sm* [At: PONTBRIANT / Pl: *~i* / E: ml ***ferrarius***] **1** Muncitor care se ocupă cu prelucrarea la cald a fierului sau a altor metale Si: (înv) *faur*[2] (1), (îvr) *făurar*[2], (reg) *covaci*, (reg) *covali*. **2** (Iuz) Vânzător de fier sau de unelte de fier. **3** (Buc) Fiecare dintre cele două lemne orizontale puse deasupra strungii, de care se reazemă spătarii. **4** (Șîs ~ *betonist*) Muncitor specializat în fasonarea și în montarea armăturilor pentru betonul armat.

fieratic, ~ă *a* [At: DOSOFTEI, V. S. 129 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***fiară*** + *-atic*] (Înv; nob) **1** Sălbatic. **2** Crud.

fierăraș *sn* [At: SEVASTOS, N. 300 / Pl: *~i* / E: ***fierar*** + *-aș*] (Șhp) **1-2** Fierar (1).

fierăreasă *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ese* / E: ***fierar*** + *-easă*] Fierăriță.

fierărie[1] *sf* [At: H II, 62 / Pl: *~ii* / E: ***fierar*** + *-ie*] **1** Atelier în care fierarul prelucrează la cald fierul sau alt metal Si: (înv) *făurărie*[1], *făurie* (1), (îvp) *făuriște*, (reg) *covăcie*. **2** Meșteșugul fierarului Si: *fierărit*[1], (înv) *făurărie*[1] (2), *făurărit, făurie* (2).

fierărie[2] *sf* [At: ISPIRESCU, L., 136 / Pl: *~ii* / E: ***fier*** + *-ărie*] **1** Magazin unde se vând obiecte fabricate din fier sau din alt metal. **2** (Csc) Obiecte sau piese din fier ori din alt metal Si: (pfm) *fierătaie*, (înv) *făurărie*[2], (reg) *fierăt* (3).

fierărit[1] *sn* [At: DEX[2] / Pl: *~uri* / E: ***fierar*** + *-it*] Fierărie[1] (2).

fierărit[2] *sn* [At: CIAUȘANU, V. / Pl: *~uri* / E: ***fier*** + *-ărit*] (Olt; în credințele populare) Datină constând într-o ceremonie prin care se invocă ploaia pe timp de secetă.

fierăriță *sf* [At: SEVASTOS, N. 300 / Pl: *~țe* / E: ***fierar*** + *-iță*] Nevasta fierarului (1) Si: *fierăreasă*.

fierăsău *sn* vz ***ferăstrău***

fierăstrău *sn* vz ***ferăstrău***

fierăt *sms* [At: CIAUȘANU, GL. / V: *~ret* / E: ***fier*** + *-et*] (Reg) **1** Bani mulți Si: *bănet*. **2** (Îe) **A avea ~ de bani** A avea bani mulți. **3** Fierărie[2] (2).

fierătaie *sfs* [At: RĂDULESCU-CODIN / E: ***fierăt*** + *-aie*] (Pfm; csc) Obiecte multe din fier.

fierâe *sf* vz ***ferie***

fierâie *sf* vz ***ferie***

fierbărie *sf* [At: CHEST. V, 34/70 / V: (reg) ***hi~*** / Pl: *~ii* / E: ***fierbe*** + *-ărie*] Parte a stânei unde se fierbe zerul Si: *fierbătoare* (3).

fierbător, ~oare [At: DOSOFTEI, V. S. II, 52/1 / V: (reg) ***herbătoare*** *sf* / Pl: (**2-5**) *~i* sm, sf, (**1, 6**) *~oare* a, sn / E: ***fierbe*** + *-ător*] **1** *a* (Iuz; d. un obiect) În care fierbe ceva. **2** *sf* (Înv; nob) Fiebere. **3** *sf* (Înv; nob) Lichid de fierbere. **4** *sf* (Reg) Fierbărie. **5** *sf* (Reg) Loc în râu unde apa se ridică și se afundă concomitent. **6** *sm* Muncitor industrial care execută operațiile de fierbere în cadrul extragerii sau prelucrării unor materii prime. **7** *sn* (Teh) Aparat care servește la fierberea unor lichide.

fierbăza *vtr* [At: DA / Pzi: *~zez* / E: ml* (in-)***fervidiare***] (Îvr) A înfierbăza.

fierbăzare *sf* [At: DOSOFTEI, ap TDRG / Pl: *~zări* / E: ***fierbăza***] (Înv) Înfierbăzare.

fierbăzat, ~ă *a* [At: DOSOFTEI, 24/2, ap TDRG / Pl: *~ați, ~e* / E: ***fierbăza***] (Îvr) Înfierbăzat.

fierbânta *vtr* [At: DA / Pzi: *fierbânt* / E: ***fierbinte***] (Îvp) **1-2** A (se) înfierbânta.

fierbântat, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~ați, ~e* / E: ***fierbânta***] (Îvp) Înfierbântat.

fierbântător, ~oare *a* [At: BĂLCESCU, M. V. 551 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***fierbânta*** + *-ător*] (Îvp) Înfierbântător.

fierbe [At: PALIA (1582), ap. CP. 158 / S și: (înv) *fer~* / Pzi: *fierb* / Ps: *~rsei*, (înv) *~bui*, (Ban; înv) *~rș(u)*, (reg) *~bsei* Pt: *fiert* / E: ml ***fervere***] **1-2** *vti* A trece sau a face să treacă (un lichid) în stare de vapori, prin formarea, sub acțiunea căldurii, în întreaga masă a lichidului, a unor bule de vapori care se ridică la suprafață Cf *a clocoti*. **3** *vi* (D. un vas) A conține un lichid care fierbe (1). **4** *vt* (Îe) **A se amesteca** (sau **a umbla, a-și băga nasul**) **unde nu-i ~ oala** A interveni acolo unde nu are ce căuta, în probleme care nu-l privesc. **5** *vi* (Reg; d. gunoi) A fumega. **6** *vi* (D. unele lichide și amestecuri) A fi în stare de efervescență (din cauza fermentării) Cf *a dospi*. **7** *vi* (Fig; d. apa unui râu, a unei mări etc.) A se agita puternic, cu valuri mari și zgomotoase. **8** *vi* (Fig; d. spații din natură) A vui. **9** *vi* (Înv) A forfoti. **10** *vi* (D. alimente) A se afla într-un lichid care fierbe (1), pentru a deveni bun de mâncat. **11** *vt* (Îvp) A găti o mâncare (prin fierberea alimentelor). **12** *vt* A supune un corp acțiunii fierberii apei. **13** *vt* (Spc; d. rufe) A dezinfecta rufele prin fierbere. **14** *vt* (Spc; d. fier) A alipi prin lovituri de ciocan două bucăți de fier, după ce au fost înroșite în foc. **15** *vi* (Fig; d. oameni) A fi cuprins de o mare frământare. **16** *vt* (Fig) A necăji pe cineva. **17** *vt* (Fig) A chinui pe cineva. **18** *vt* (Pop; c. i. un dans, un cântec) A executa cu foc, din toată inima. **19** *vt* (Rar; fig) A pregăti în mod febril (și în ascuns) o acțiune (reprobabilă) Si: *a coace, a pune la cale*.

fierbere *sf* [At: MINEIUL (1776), 183 2/2 / Pl: *~ri* / E: ***fierbe***] **1** Transformare a unui corp din stare lichidă în stare gazoasă, în toată masa lichidului. **2** Supunere a unui obiect la acțiunea unui lichid care fierbe (1). **3** (Reg) Fumegare a gunoiului. **4** (Spc) Dezinfectare a rufelor prin fierbere (2). **5** (Îvp) Gătire a alimentelor prin fierbere (2). **6** Fermentație. **7** (Spc) Alipire prin lovituri de ciocan a două bucăți de fier înroșite în foc. **8** (Fig) Necăjire a cuiva. **9** (Fig) Chinuire a cuiva. **10** (Fig) Stare de agitație. **11** (Fig) Stare de neliniște puternică, de așteptare încordată.

fierbincior, ~oară *a* [At: CREANGĂ, A. 16 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***fierbinte*** + *-ior*] (Pop) **1-2** (Șhp) (Cam) fierbinte. **3-4** (Șhp) Aproape fierbinte. **5** (Gmț) (Mai degrabă) rece.

fierbintător, ~oare *a* [At: DA ms / Pl: *~i, ~oare* / E: nct] (Înv) Înfierbântător.

fierbinte [At: DOSOFTEI, V. S. 51/2 / V: (îrg) ***hi~*** / Pl: *~nți* / E: ml ***fervens, -ntis***] **1** *a* (Înv; d. lichide) Care clocotește. **2** *a* Care are o temperatură ridicată. **3** *a* Care răspândește o căldură puternică Si: *arzător, încins*. **4-5** *a, av* (Fig; d. sentimentele oamenilor și manifestarea lor exterioară) Foarte puternic Si: *adânc, aprins, înfocat*. **6** *a* (Rar; d. culori) Strălucitor. **7** *s* (Înv; îlav) **Cu ~** Cu ardoare.

fierbințeală *sf* [At: PSALT., ap. GCR. 106 / V: (reg) ***fer~, her~*** / Pl: *~eli* / E: ***fierbinte*** + *-eală*] **1** Temperatură ridicată (a aerului). **2** Căldură dogoritoare (răspândită de razele Soarelui, de o sursă de căldură etc.) Si: *arșiță, dogoare*. **3** (Înv) Căldură sufletească. **4** (Fig) Stare de trăire intensă Si: *înflăcărare, tensiune*. **5** (Înv) Pornire. **6** (Pop) Temperatură mare a

corpului Si: *febră* (1), (pop) *arșiță* (2). 7 (Înv; îs) ~ *la picioare* Boală manifestată prin înroșirea picioarelor, prezența unor vezicule pline cu apă și mâncărime intensă.

fiere *sf* [At: CUV. D. BĂTR. II, 46 / V: *fe~* / E: ml **fele* (=*fel*)] **1** Lichid amar, de culoare galbenă-verzuie, secretat de ficat. **2** (Îe) **A vărsa ~** Se spune despre o persoană plină de necaz, de mânie (care se manifestă cu violență). **3** (D. inima sau sufletul cuiva; îla) **De ~** Plin de răutate. **4** (Fig) Amărăciune. **5** (Fig) Supărare. **6** (Fig) Necaz. **7** (Pop; șîs *bășica ~rii*) Vezicula biliară Si: *bilă*[3] (1). **8** (Îe) **A-i crăpa** (sau **plesni**) **cuiva ~a** (**de necaz**) A fi mânios, invidios etc. la culme. **9** (Îc) **~a-pământului** Plantă erbacee medicinală cu flori roșiatice, rar albe, cu gust amar (*Erythraea centaurium*). **10** (Îac) Plantă erbacee inferioară, cu talul târâtor, având pe partea inferioară rudimente de frunze (*Marchantia polymorpha*). **11** (Bot; îac) Dioc (*Centaurea phrygia*). **12** (Bot; îac) Lumânărică (*Gentiana asclepiadea*). **13** (Bot; îac) Ghințură (*Gentiana lutea*). **14** (Bot; îac) Fumăriță (*Fumaria officinalis*). **15** (Bot; îc) **~-de-urs** Arbust mediteranean sau tropical, înalt de 3-4 m, cu frunze mari și flori violacee dispuse într-un spic, din care se extrage saburul (*Aloë ferox*). **16** (Îac) Arbust mediteranean sau tropical, înalt de 1 m, ramificat, cu frunze dispuse în rozetă, din care se extrage saburul (*Aloë succotrina*). **17** (Bot; reg) Crin-de-pădure (*Lilium martagon*).

fieresteu *sn* vz ***ferăstrău***

fierestrău *sn* vz ***ferăstrău***

fieret *sms* vz ***fierat***

fierhanguri *snp* vz ***firanguri***

fierișor *sn* [At: GOROVEI, C. 300 / V: *fer~* / Pl: *~oare* / E: ***fier*** + *-ișor*] **1-2** (Șhp) (Bucată mică de) fier. **3** Fier de calitate proastă.

fieros, ~oasă *a* [At: GORJAN, H. IV, 99/15 / V: *fer~* / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***fiară*** + *-os*] (Înv; liv) Feroce.

fierosteie *sfp* [At: PAMFILE, VĂZD. 57 / E: ***fier*** + *-osteie*] (Reg) Vase sau obiecte vechi de fier Si: (reg) *fierotenii*, (reg) *fierotine*.

fieroșie *sf* [At: BĂLCESCU, M. V. 174 / V: *fer~* / Pl: *~ii* / E: ***fieros*** + *-ie*] (Înv; liv; nob) **1** Sălbăticie. **2** Cruzime.

fierotenii *sfp* [At: CADE, nr. 583 / E: ***fier*** + *-otenii*] (Reg) Fier vechi.

fierotină *sf* [At: GR. BĂN. / Pl: *~ne* / E: ***fier*** + *-otină*] (Reg) Fierătaie.

fiert[1] *sns* [At: ECONOMIA 160/16 / E: ***fierbe***] **1-6** Fierbere (**1-6**).

fiert[2], ***fiartă*** *a* [At: PISCUPESCU, O. 135/4 / Pl: *~rți, ~e* / E: ***fierbe***] **1** (D. lichide sau d. solide aflate într-un lichid) Care a fost suspus fierberii. **2** (D. alimente) Preparat prin fierbere. **3** (D. rufe) Dezinfectat prin fierbere (**2**). **4** (Fam; îe) **A o face fiartă** A comite o eroare. **5** (Îae) A nu izbuti Si: *a rata*. **6** (Îae) A se face de râs. **7** (Fig) Supărat. **8** (Nob; prin asemănare cu unele alimente care se întăresc prin fierbere) Tare.

fiertoare *sf* [At: CDDE / E: ***fiert*** + *-oare*] (Ban) Vârtej de apă Si: *ochi*.

fiertură *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 206/2 / Pl: *~ri* / E: ***fiert*** + *-ură*] **1** (Rar) Fierbere. **2** (Îe) **A băga (pe cineva) în ~ri** A speria (pe cineva) foarte tare Si: *a băga (pe cineva) în sperieți*. **3-4** Mâncare sau băutură preparată prin fierbere. **5** (Ccr) Orice fel de mâncare cu zeamă. **6** (Spc) Ciorbă.

fierturică *sf* [At: ISPIRESCU, L. 337 / Pl: *~ici* / E: ***fiertură*** + *-ică*] (Pop; șhp) **1-8** Fiertură (**3-6**) (în cantitate mică).

fierui *vt* [At: IORDAN, BUL. FIL. VII–VIII, 257 / Pzi: *~esc* / E: ***fier***] (Pop) **1** A fereca. **2** A acoperi cu (tablă de) fier. **3** A potcovi.

fieruit, ~ă *a* [At: IORDAN, BUL. FIL. VII–VIII, 257 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***fierui***] **1** Ferecat (în fier). **2** Acoperit cu (tablă de) fier. **3** Potcovit.

fieruș *sn* [At: MATEESCU, B. 93 / Pl: *~e* / E: ***fier*** + *-uș*] **1-4** (Șhp) Fier (**1-2**).

fiesc, fiască *a* [At: ISPIRESCU, L. 39 / P: *fi-esc* / Pl: *~ești* / E: ***fiu*** + *-esc*] (Rar) **1-2** Filial (**1-2**).

fiestă *sf* [At: DN[3] / P: *fi-es~* / Pl: *~te* / E: fr, sp ***fiesta***] Serbare (populară) în țările de limbă spaniolă.

fieșcare *pnh* vz ***fiecare***

fieșcând *av* vz ***fiecând***

fieșce *anh* vz ***fiece***

fieșcine *pnh* vz ***fiecine***

fieșcum *av* ***fiecum***

fiește *pnh* vz ***fiece***

fieștecare *pnh* vz ***fiecare***

fieștecând *av* vz ***fiecând***

fieștece *anh* vz ***fiece***

fieștecine *pnh* vz ***fiecine***

fieștecum *av* vz ***fiecum***

fieșteșcare *pnh* vz ***fiecare***

fieșteșce *pnh* vz ***fiece***

fieșteunde *av* vz ***fieunde***

fietecare *anh, pnh* vz ***fiecare***

fietece *anh* vz ***fiece***

fietecum *av* vz ***fiecum***

fieteunde *av* vz ***fieunde***

fieunde *av* [At: CANTEMIR, ap HEM 1554/22 / P: *fi-e* / V: (înv) ***~eteu~, ~ești~*** / E: ***fie***[1] + ***unde***] (Rar) **1** Oriunde. **2** Pretutindeni.

fif *sn* [At: CV 1950, nr 4, 36 / Pl: *~uri* / E: nct] (Reg) Unitate de măsură egală cu 1/2 dl.

fifâi *vi* [At: H V, 16 / V: *fof~, ~fîi* / Pzi: *~esc* / E: fo] A produce sunetul caracteristic al bobocilor de gâscă.

fific, ~ă *a* [At: PAȘCA, GL. / Pl: ? / E: nct] (Reg; dep) **1** Sfătos. **2** Deștept.

firfirig *sm* vz ***firfiric***

fig *sm* [At: ANON. CAR. / Pl: n / E: lat ***ficus***] (Îvr) **1** Smochin. **2** (Fig) Ficus.

figan *sm* [At: ȘEZ. VIII, 152 / Pl: *~i* / E: nct] Plantă nedefinită mai îndeaproape.

figaro *smi* [At: DN[3] / E: fr ***figaro*** cf *Figaro*] (Fam) **1** Coafor. **2** Bărbier. **3** Om ingenios.

fight *sn* [At: DN[3] / P: *fait* / E: eg ***fight***] (Anm; la box) **1** Luptă. **2** Meci.

fige[1] *v* vz ***înfige***

fige[2] *sf* [At: ANON. CAR. / A: ? / Pl: ? / E: ***fig***] (Îrg) **1** Smochină. **2** Fructul ficusului.

figlă *sf* [At: CHEST. II, 175 / Pl: *~le* / E: nct] (Csnp) Ramă de fereastră.

figodichie *sf* [At: GHIBĂNESCU, ap. GÁLDI 189 / E: ngr ***φυγοδιχία***] (Grî; nob; csnp) Costumație.

figura [At: ALEXANDRESCU, M. 161 / Pzi: *~rez* / E: fr ***figurer***] **1** *vt* (Frî; construit cu dativul) A-și imagina. **2** *vi* A fi prezent undeva. **3** *vi* A lua parte la ceva. **4** *vi* A se afla înregistrat undeva. **5** *vt* (Rar; în artele plastice) A reda ceva.

figurant, ~ă *smf* [At: MAIORESCU, D. IV, 305 / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***figurant***] **1** Persoană care participă la desfășurarea acțiunii unei piese de teatru, a unei opere sau a unui film numai prin prezența fizică sau prin gesturi, atitudini etc., fără să rostească nici o replică. **2** (Pex) Personaj secundar într-o operă literară. **3** (Dep) Persoană care este prezentă la desfășurarea unui eveniment, la o întâmplare etc., fără a participa efectiv la ea.

figurare *af* [At: DEX / Pl: *~rări* / E: ***figura***] **1** Prezență a unei persoane undeva. **2** Înregistrare a unei persoane undeva. **3** (Rar; în artele plastice) Reprezentare a ceva. **4** Aranjare a materialelor de construcție granulare sub formă de corpuri geometrice regulate pentru a li se măsura volumul.

figurarisi *vti* [At: URICARIUL VIII, 319 / Pzi: *~sesc* / E: ngr ***φιγουραρω*** (aor ***φιγουραρησα***)] (Înv) **1-3** A(-și) figura (**1-3**).

figurat[1] *sns* [At: DEX[2] / E: ***figura***] (D. întrebuințarea unor cuvinte, expresii; îlav) **La ~** Într-un sens deosebit de cel propriu.

figurat[2], ***~ă*** [At: GHEREA, ST. CR. I, 349 / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***figuré***, lat ***figuratus***] **1** *a* (D. cuvinte, expresii sau d. sensul lor) Întrebuințat cu alt înțeles decât cel obișnuit, propriu, de obicei pentru obținerea unor efecte stilistice. **2** *a* (D. stil, limbă etc.) Care conține (multe) figuri poetice Si: *figurativ* (**1**). **3** (Blg; îs) *Elemete ~e* Celulele din sânge.

figurativ, ~ă *a* [At: CODRU-DRĂGUȘANU, C. 15 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***figuratif***] **1** Figurat (**2**). **2** (D. unele arte) Care se bazează pe reprezentarea plastică și ușor identificabilă a ființelor și obiectelor din realitate. **3** (Pgn)

Care constituie reprezentarea unui lucru. 4 (Îs) *Artist* ~ Artist care practică stilul figurativ (2).

figurație *sf* [At: F. N. 50 / V: ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***figuration,*** lat ***figuratio***] 1 (Înv) Aspectul unui grup de obiecte așezate într-un anumit fel. 2 (Înv; îs) ~ *de stele* Constelație. 3 Ansamblul figuranților (1) (într-o reprezentație, într-un film etc.). 4 (Îe) **A face ~** A avea rol de figurant. 5 Reprezentare figurativă (2). 6 (Îs) *Noua* ~ Mișcare artistică din anii '60 ai sec. XX, care a operat o întoarcere spre arta figurativă (2). 7 (Îs) ~ *liberă* Mișcare artistică a anilor '80 din sec. XX care s-a inspirat din benzile desenate pentru a realiza picturi de dimensiuni mari într-un stil simplu și colorat. 8 (Muz) Folosire a unor note străine de armonia inițială a unei piese.

figurațiune *sf* vz ***figurație***

figură *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 215 / A și: (înv) *fig~* / Pl: *~ri* / E: fr ***figure,*** lat ***figura***] 1 Înfățișare a feței, a obrazului cuiva Si: *chip* (27), *față* (26), *obraz*. 2-3 (Îe) **A face ~ bună** (sau **rea**) A face o impresie bună (sau rea) celor din jur. 4 (Îvr; îe) **A face ~** A însemna ceva (în societate). 5 (Fam; îe) **A face** (cuiva) **~ra** A face (cuiva) o farsă sau o surpriză neplăcută Si: *a trage clapa* (cuiva), *a amăgi, a păcăli*. 6 (Fam; îe) **A face ~ri** A se da în spectacol. 7 (Fam; îae) A face fițe. 8 (Fam; d. aparate, dispozitive etc; îae) A nu funcționa (bine). 9 (Fam; îe) **A se rupe în ~ri** A încerca cu orice preț să impresioneze. 10 (Îe) **A face ~ de...** A avea aerul de... 11 (Îae) A fi considerat drept... 12 (Îae) A ține să fie considerat drept... 13 Imagine plastică a unei ființe sau a unui obiect, redată prin desen, pictură, sculptură etc. 14 (Îs) ~ *geometrică* Ansamblu format din puncte, linii și suprafețe. 15 (La jocul de cărți) Carte care reprezintă diverse personaje (valet, damă etc.). 16 (La șah) Fiecare dintre piesele de joc, având forme caracteristice. 17 Grămadă de nisip, de pietriș etc., care a fost clădită în formă de corp geometric regulat, pentru a i se putea calcula mai ușor volumul. 18 Față (1). 19 Persoană. 20 (Spc) Persoană purtătoare a unor caractere individuale sau sociale proprii Si: *personalitate, tip*. 21 Personalitate marcantă. 22 (Îs) ~ *de stil* (sau *poetică*) Procedeu stilistic prin care se modifică înțelesul propriu al unui cuvânt sau se asociază cuvintele în așa fel încât sensurile vechi să se îmbogățească, pentru a da mai multă forță imaginii sau expunerii prezentate. 23 (Îs) ~ *etimologică* Construcție sintactică în care se alătură două cuvinte înrudite etimologic (de obicei un verb și un substantiv) sau apropiate din punct de vedere semantic. 24 (Log; îs) *~ri silogistice* Forme de silogism care se deosebesc între ele după locul ocupat de termenul mediu în premise. 25 (Psh; îoc *fond*) Modalitate prin care un element individual și structurat se detașează de ceea ce îl înconjoară. 26 (Cor) Succesiune de pași efectuată simultan de mai mulți dansatori. 27 (Spt) Exercițiu în programul unor discipline (patinaj, scrimă, schi etc.). 28 (Muz) Motiv, grup de note care formează o unitate ritmică sau tematică.

figurină *sf* [At: ANGHEL – IOSIF, C. L. 47 / Pl: *~ne* / E: fr ***figurine***] 1 Statuetă de dimensiuni mici, din marmură, bronz, porțelan etc. 2 (Imp) Bibelou.

figurist *sm* [At: DN[3] / Pl: *~iști* / E: fr ***figuriste***] 1-2 Artist (sau artizan) specializat în lucrări care reprezintă figuri de oameni sau de animale. 3 (Fam) Persoană care se dă în spectacol. 4 (Fam) Persoană care face fițe. 5 (Fam) Persoană care dorește cu orice preț să impresioneze Si: *exhibiționist*.

fiiaștecare *pnh* vz ***fiecare***

fiiastru *sm* vz ***fiastru***

fiică *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 25 / V: ***fică,*** (reg) ***hi~ (hică)*** / Pl: *~ice* / E: ***fie***[2] + *-ică*] Persoană de sex feminin, considerată în raport cu părinții săi Si: *fată* (12).

fiiculeană *sf* [At: POMPILIU, B. 47 / V: ***fic~*** / Pl: *~ene* / E: ***fiică*** + *-uleană*] **1-2** (Reg; șhp) Fiicuță (1-2).

fiiculiță *sf* [At: MARIAN, NU. 246 / Pl: *~țe* / E: ***fiică*** + *-(u)liță*] **1-2** (Reg; șhp) Fiicuță (1-2).

fiicuță *sf* [At: JARNÍK – BÂRSEANU, D. 173 / V: ***fic~, hic~*** / Pl: *~țe* / E: ***fiică*** + *-uță*] (Pop) **1-2** (Șhp) Fiică (la vârsta copilăriei) Si: (reg) *fiiculeană* (1-2), (reg) *fiiculiță* (1-2).

fiie *sf* vz ***fie***[1]

fiin *sm* vz ***fin***[2]

fiindcă *c* [At: ANTIM, P. XXV/24 / V: (Mol; Buc) ***~dure-că, hindură că, cindură că, cindrică, (cindr'că), cindre-că, cindrea că*** / E: ***fiind*** (< fi) + ***că***] 1 Pentru că. 2 De vreme ce.

fiindure-că *c* vz ***fiindcă***

ființa *vi* [At: URICARIUL IV, 433/11 / P: *fi-in~* / V: (înv) ***~fi*** / Pzi: *~țez* / E: ***ființă***] 1 A exista. 2 A-și desfășura activitatea.

ființare *sf* [At: N. COSTIN, ap. LET. II, 70/19 / Pl: *~țări* / E: ***ființa***] 1 Existență. 2 Viață. 3 Desfășurare a unei activități.

ființă *sf* [At: MSS. (a. 1654), ap. GCR. I, 164/28 / V: (reg) ***hi~*** / Pl: *~țe* / E: ***fi*** + *-ință*] 1 Existență. 2 Viață. 3 (Înv; îe) **A avea ~ (pe lume)** A se naște. 4 (Îae) A exista. 5 (Îla) **În ~** Existent. 6 (Îlav) **În ~** În realitate Si: *aievea*. 7 (Îe) **A fi** (sau **a sta,** (rar) **a se ține**) **în ~** A exista. 8 (Îae) A se menține. 9 (Îae) A dăinui. 10 (Îe) **A da ~** A naște. 11 (Îae) A realiza. 12 (Îae) A concretiza. 13 (Îuz; mai ales complinit prin „de față") Prezență. 14 (Înv) Natură. 15 (Înv) Substanță. 16 (Înv) Fire (8). 17 (Înv; nob) Avere. 18 Tot ceea ce are viață (și se mișcă) Si: *creatură* (2), *vietate, viețuitoare*, (îvp) *făptură* (9), (îvr) *fire* (32). 19 (Spc) Om. 20 (Spc) Persoană.

ființesc, ~ească *a* [At: CANTEMIR, IST. 69 / Pl: *~ești* / E: ***ființă*** + *-esc*] (Nob) Cu existență reală.

ființește *av* [At: KLEIN, D. 224 / E: ***ființă*** + *-ește*] (Înv) 1 În mod esențial. 2 Cu privire la natura intimă a unui lucru.

ființi *v* vz ***ființa***

fiișcare *pnh* vz ***fiecare***

fiiștecare *pnh* vz ***fiecare***

fiște *pnh* vz ***fiece***

fiștecare *pnh* vz ***fiecare***

fiștecine *pnh* vz ***fiecine***

fiitor, ~oare [At: DOSOFTEI II V. S. 18/2 / V: ***~iu*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***fi*** + *itor*] (Înv; liv) 1 *a* Existent. 2 *a* (Prin confuzie) Viitor. 3 *sf* Logodnică.

fijloange *sfp* [At: COMAN, GL. 32 / E: nct] (Reg) Perdele.

fijlou *sn* [At: DA ms / Pl: ? / E: nct] (Reg) Sertar al mesei.

fil[1] *sm* [At: CANTEMIR, IST. 243 / Pl: n / E: tc ***fil*** cf *fildeș*] (Înv) Elefant.

-fil[2] [At: DN[3] / E: fr ***-phil,*** it ***-filo***] Element secund de compunere savantă cu semnificația: 1 Prieten. 2 Amator. 3 Iubitor.

fila [At: MARX, C. 194 / Pzi: *~lez* / E: fr ***filer,*** lat ***filare***] 1 *vt* A răsuci fibrele dintr-un material textil (bumbac, cânepă etc.) pentru a-l transforma în fire Si: *a toarce*. 2 *vt* A răsfira în mână, încet și una câte una, cărțile de joc (astfel încât să se vadă numai inițialele din colțul din stânga de sus). 3 *vt* A tăia într-un anumit fel șuvițe dintr-un păr prea des. 4 A desfășura încetul cu încetul lanțul ancorei, o parâmă etc. (în momentul acostării sau al plecării navei). 5 *vi* (D. lămpi cu fitil) A arde defectuos, pâlpâind și scoțând fum. 6 *vt* (Fam) A urmări în mod discret pe cineva (fără ca cel urmărit să observe). 7 *vi* (Nob) A lucra la un fileu. 8 *vt* (Muz) A crește treptat de la piano la forte și a descrește în același fel o notă prelungită. 9 *vi* A zbura orizontal la înălțime mică, reducând viteza pentru aterizare.

filabil, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: it ***filabile***] (D. materiale textile) 1 Care poate primi forma unui fir. 2 Care se poate toarce.

filabilitate *sf* [At: DN[3] / E: ***filabil*** + *-itate* cf it *filabilità*] Însușire a unui material textil de a putea fi tras în fire.

filacteră *sf* [At: CADE / V: ***~riu*** *sn* / Pl: *~re* / E: fr ***phylactère***] 1 Bucată de pergament cu versete din Biblie, purtată ca talisman de vechii evrei. 2 Inscripție în formă de banderolă (pe monumente).

filacteriu *sn* vz ***filacteră***

filadă *sf* [At: (a. 1809), B. V. III, 4 / Pl: *~de* / E: ngr ***φυλλάδα***] (Înv) Carte de proporții reduse Si: *broșură*.

filaftie *sf* [At: IORGA, S. D. XI, 191 / E: ngr ***φιλαυτία***] (Grî; nob) 1 Egoism. 2 Amor propriu.

filaj *sn* [At: DN^3 / Pl: *~e* / E: fr ***filage***] **1** Efect de clipire, datorat unei viteze prea mici a obturatorului aparatului de proiecție cinematografică. **2** (Fam) Filare **(6)**.

filalea *sf* [At: PĂSCULESCU, L. P. 197 / Pl: *~ele* / E: nct] Nume de plantă nedefinită mai îndeaproape.

filaliu *sn* [At: NEGRUZZI, S. I, 151 / Pl: nct / E: nct] (Înv) Pânză foarte fină și subțire.

filament *sn* [At: ENC. TEHN. I, 128 / Pl: *~e* / E: fr ***filament,*** lat ***filamentum***] **1** (Blg) Formație în formă de fir lung și subțire a unor celule din țesuturile animale sau vegetale. **2** (Bot; spc) Piciorușul sau codița staminei. **3** Fir metalic foarte subțire din interiorul becurilor electrice sau al tuburilor electrice, care devine incandescent la trecerea curentului electric.

filamentos, ~oasă *a* [At: ANATOMIA, 19 / Pl: *~oși, ~oase* / E: fr ***filamenteux***] **1** Care are filamente **(1)**. **2** Format din filamente **(1)**. **3** Cu aspect de filament **(1)**.

filandră *sf* [At: DN^3 / Pl: *~re* / E: fr ***filandre***] Pată opacă în masa sticlei, rezultată din turnare.

filant, ~ă *a* [At: DN^3 / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***filant***] (D. lichide) Care curge fără a se diviza în picături.

filantrop, ~oapă *smf* [At: CĂLINESCU, E. O. II, 31 / Pl: *~i, ~oape* / E: fr ***philanthrope***] **1** Persoană care face acte de filantropie **(1)**. **2** Persoană generoasă (cu cei săraci) și dezinteresată. **3** (Rar) Persoană care își iubește semenii și care se străduiește (prin diferite activități) să le îmbunătățească viața.

filantropic, ~ă *a* [At: NEGRUZZI, S. I, 221 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***philanthropique***] **1-2** Care ține de filantropie sau de filantrop. **3-4** Privitor la filantropie sau la filantrop.

filantropie *sf* [At: MACEDONSKI, O. I, 82 / Pl: *~ii* / E: fr ***philanthropie***] **1** Acțiune de binefacere întreprinsă în folosul oamenilor săraci. **2** Generozitate. **3** (Rar) Iubire dezinteresată a semenilor.

filantropinism *sns* [At: DN^3 / E: ger ***Philanthropinismus***] Mișcare pedagogică din sec. XVIII care, urmând teoriile lui J. J. Rousseau, voia să făurească o educație firească și umană a copiilor Si: *filantropism* **(2)**.

filantropinist, ~ă [At: DN^3 / Pl: *~iști, ~e* / E: ger ***Philanthropinist***] **1** *a* Referitor la filantropinism Si: *filantropist* **(1)**. **2** *smf* Adept al filantropinismului Si: *filantropist* **(2)**.

filantropism *sns* [At: DN^3 / E: ***filantropie*** + *-ism* cf fr *philanthropisme*, it *filantropismo*] **1** (Rar) Filantropie **(1)**. **2** Filantropinism.

filantropist, ~ă *a* [At: DN^3 / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***philantropiste,*** it ***filantropista***] **1-2** *smf, a* Filantropinist **(1-2)**.

filar, ~ă *a* [At: DN^3 / Pl: *~i, ~e* / E: ns cf it *filare*] În formă de fir.

filare *sf* [At: IONESCU-MUSCEL, FIL. 59 / Pl: *~lări* / E: ***fila***] **1** Răsucire a fibrelor dintr-un material textil (bumbac, cânepă etc.) pentru a-l transforma în fire Si: *filat^1* **(1)**, *toarcere*. **2** Răsfirare în mână, una câte una, a cărților de joc (astfel încât să se vadă numai inițialele din colțul din stânga de sus) Si: *filat^1* **(2)**. **3** Tăiere într-un anumit fel a șuvițelor dintr-un păr prea des Si: *filat^1* **(3)**. **4** Desfășurare lentă a lanțului ancorei, al parâmei etc. (în momentul acostării sau al plecării navei) Si: *filat^1* **(4)**. **5** Ardere defectuoasă a fitilului unei lămpi Si: *filat^1* **(5)**. **6** (Fam) Urmărire discretă a cuiva (fără ca persoana urmărită să observe) Si: *filaj* **(2)**, *filat^1* **(6)**. **7** (Muz) Creștere treptată de la piano la forte și descreștere similară a unei note prelungite Si: *filat^1* **(7)**. **8** Zbor orizontal la înălțime mică, cu viteza redusă pentru aterizare Si: *filat^1* **(8)**.

filarghirie *sf* [At: ZANNE, P. II, 771 / Pl: *~ii* / E: **φιλαργυρία**] (Grî) Arghirofilie.

filaria *sfs* [At: ENC. VET. 738 / P: *~ri-a* / E: lat ***Filaria***] Nume dat mai multor viermi lungi și subțiri ca o ață, care trăiesc paraziți la oameni și animale (*Filaria*).

filarioză *sf* [At: ENC. VET. 738 / P: *~ri-o~* / Pl: *~ze* / E: fr ***filariose***] Boală provocată de localizarea în organism a filariei și care se manifestă prin abcese, umflarea membrelor inferioare etc.

filarmonic, ~ă [At: DA ms / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***philharmonique***] **1** *a* Care se referă la activitatea de răspândire a culturii muzicale prin concerte, recitaluri, spectacole muzicale. **2** *a* (Îs) *Societate ~ă* Asociație având ca scop cultivarea și răspândirea artelor, în special a artei muzicale. **3** *sf* Instituție (de stat) care deține rolul principal în viața de concert și în dezvoltarea culturii muzicale a unei țări, cuprinzând toate aspectele artei interpretative și toate formele de manifestare concertistice. **4** *sf* Orchestră simfonică aparținând unei filarmonici **(3)**.

filarmonist, ~ă *smf* [At: ARDELEANU, D. 127 / Pl: *~iști, ~e* / E: ***filarmon***[ică] + *-ist*] (Rar) Membru al unei orchestre filarmonice.

filat^1 *sn* [At: LEG. EC. PL. 436 / Pl: (rar) *~uri* / E: ***fila***] **1-8** Filare **(1-8)**.

filat^2, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***fila***] **1** (D. fibrele textile) Care a fost răsucit și transformat în fire Si: *tors*. **2** (D. păr) Care a fost tăiat astfel încât să i se diminueze volumul. **3** (Fam; d. oameni) Urmărit (discret) de cineva.

filată *sf* [At: DN^3 / Pl: *~te* / E: rs ***филата***] (Cns) Planșă de consolidare.

filatelic, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ici, ice* / E: fr ***philatélique***] **1** Care aparține filateliei. **2** Privitor la filatelie. **3** De filatelist.

filatelie *sfs* [At: DA / E: fr ***philatélie***] Colecționarea și studierea mărcilor poștale.

filatelist, ~ă *smf* [At: DA ms / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***philatéliste***] Persoană care colecționează și studiază mărcile poștale.

filator, ~oare *smf* [At: IONESCU-MUSCEL, FIL. 318 / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***filateur***] Muncitor calificat în filarea fibrelor textile.

filatură *sf* [At: ENC. AGR. / Pl: *~ri* / E: fr ***filature***] **1** Ramură industrială care se ocupă cu transformarea fibrelor textile în fire. **2** Fabrică în care se filează fibrele textile Si: (pop) *torcătorie*.

filă *sf* [At: URICARIUL II, 89 / Pl: *~le* / E: gr **φίλον**] **1** Fiecare dintre foile care alcătuiesc un caiet, o carte etc, formată din două pagini. **2** (Pex) Pagină. **3** (Îe) **A cerceta** (o lucrare) **~ cu ~** A cerceta (o lucrare) amănunțit, de la un capăt la altul, cu mare atenție.

filăr *sm* [At: BIBICESCU, P. P. 144 / Pl: *~i* / E: ger ***Führe***] (Trs; gms) **1** Caporal. **2** Sergent.

filcă *sf* [At: DICȚ. / Pl: nct / E: nct] (Îdt) Obiect în formă de lopată, utilizat în unele jocuri cu mingea.

fildeș [At: (a. 1761) TARIF, ap. ȘIO / V: (înv) *~dis* **(1-2)**, (reg) ***hi~*** **(1-2)** / Pl: **(1-2)** *~i* sm; **(3-5)** *~uri* sn / E: tc ***fildiș***] **1** *sm* Fiecare dintre dinții incisivi ai unui elefant. **2** *sm* (Înv) Elefant. **3** *sn* Substanță osoasă de culoare albă din care sunt alcătuiți dinții incisivi de elefant și din care se fac diferite obiecte ornamentale, de toaletă Si: *ivoriu*. **4** *sn* (Îs) *~ animal* (sau *artificial*) Substanță asemănătoare cu fildeșul **(3)**, obținută prin macerarea oaselor de animale în clorură de var. **5** *sn* (Îs) *~ vegetal* Material foarte dur, extras din semințele unor palmieri, servind la fabricarea nasturilor.

fildeșiu, ~ie *a* [At: DEX / Pl: *~ii* / E: ***fildeș*** + *-iu*] (Rar) Alb ca fildeșul **(3)**.

fildis *sm* vz ***fildeș***

file *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: fr ***filet***] **1** Carne de calitate superioară din lungul șirei spinării unei vite, a unui porc sau a unui pește. **2** (Pex) Preparat alimentar pregătit din file **(1)**. **3** (Tex) Tricot cu orificii uniform repartizate pe suprafața lui.

fileandriș *sn* vz ***felendreș***

fileariu *sm* vz ***filer^1***

filegean *sn* vz ***felegean***

filendriș *sn* vz ***felendreș***

filer^1 *sm* [At: TETRAEV. (1574), 216 / V: (înv) *~eariu* / A și: *filer* / Pl: *~i* / E: mg ***filer***] **1** Monedă divizionară în Ungaria, valorând a suta parte dintr-un forint. **2** (Trs; înv) Monedă divizionară în Austro-Ungaria, valorând a suta parte dintr-o coroană Si: *ban*. **3** (Înv; în literatura bisericească) Dinar. **4** (Înv; în literatura bisericească) Obol.

filer^2 *sm* [At: MANOLESCU, I. 237 / V: ***hi~, ilcr*** / Pl: *~i* / E: tc ***filer***] (Îrg; mpl) Pantofi țărănești Cf *iminei*.

filer^3 *sns* [At: DN^3 / E: eg. fr ***filler***] Material pulverulent (praf de calcar, de var stins, negru de fum etc.) folosit pentru a mări consistența,

adezivitatea și stabilitatea termică a unor materiale (mai ales a mixturilor asfaltice).

fileriza [At: DN[3] / Pzi: *~zez* / E: ***filer***[3] + *-iza*] A încorpora fier în masa unui liant bituminos.

filerizare *sf* [At: DN[3] / Pl: *~zări* / E: ***fileriza***] **1** Încorporare a fierului în masa unui liant bituminos. **2** Amestecare omogenă, la cald sau la rece, a bitumului cu fier.

filet *sn* [At: IOANOVICI, TEHN. 221 / Pl: *~uri* (1), *~e* (2) / E: fr ***filet***] **1** Șanț elicoidal tăiat pe suprafața exterioară sau interioară a unei piese cilindrice ori conice, servind pentru asamblarea prin înșurubare a piesei Si: *ghivent*. **2** Ramificație a extremității nervilor.

fileta *vt* [At: DA ms / Pzi: *~tez* / E: fr ***fileter***] **1** (Teh) A executa un filet (1). **2** A tăia carnea de vită, de porc sau de pește în fileuri (1).

filetare *sf* [At: IOANOVICI, TEHN. 271 / Pl: *~tări* / E: ***fileta***] **1** (Teh) Executare a unui filet (1) Si: *filetat*[1], *ghiventare*. **2** Tăiere în fileuri (1) a cărnii de porc, vită sau pește.

filetat[1] *sn* [At: IOANOVICI, TEHN. 221 / Pl: *~uri* / E: ***fileta***] Filetare (1).

filetat[2], ***~ă*** *a* [At: IOANOVICI, TEHN. 296 / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***fileta***] (D. piese tehnice) Care are filet.

filetă *sf* [At: DN[3] / Pl: *~te* / E: fr ***filet***] Unealtă folosită în lucrările de legătorie pentru aplicarea de ornamente aurite pe cotorul și pe coperta cărților.

filetic, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~ici*, *~ice* / E: fr ***phylétique***] (Blg) **1** Referitor la filum. **2** Filogenetic.

fileu *sn* [At: DA ms / Pl: *~ri*, *~ee* / E: ***filet***] **1** Rețea deasă de ață, de sfoară etc., cu ochiuri înnodate în formă de pătrate, de romburi etc., care servește la confecționarea unor perdele, a unor plase de pescuit, a unor sacoșe etc. Si: *plasă*. **2** Săculeț făcut dintr-un fileu (1), care servește la transportarea cu mâna a unor cumpărături Si: *sacoșă*. **3** Plasă dreptunghiulară întinsă între doi stâlpi, care desparte în două terenul de joc la tenis, volei etc. **4** Obiect făcut dintr-o rețea de ață subțire, folosit pentru strângerea și menținerea într-un anumit fel a părului pieptănat.

filfizon *sm* [At: ȘĂINEANU, D. U. / V: (înv) ***~ison*** / Pl: *~i* / E: pbl alterarea din fr ***vive le son*** [du canon], refrenul unui cântec revoluționar francez] (Fam; prt) Tânăr cu pretenții de eleganță și cu preocupări neserioase Si: *fante* (2).

fili- [At: DN[3] / E: fr, it ***fili-***] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1-2** (În formă de) fir.

filial, ~ă *a* [At: IORGA, L. I, 409 / P: *~li-al* / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***filial***] (D. sentimente) **1** De fiu[1] (1) Si: (rar) *fiesc* (1). **2** Specific unui fiu[1] (1) Si: (rar) *fiesc* (2).

filială *sf* [At: CONTEMP., S. II, 1949, nr. 158 5/6 / P: *~li-a~* / Pl: *~le* / E: fr ***filiale***] Societate cu statut juridic distinct, dar condusă și controlată de o unitate centrală care deține mai mult de jumătate din capitalul său social.

filiație *sf* [At: MAIORESCU, D. IV, 78 / V: ***~iune*** / P: *~li-a~* / Pl: *~ii* / E: fr ***filiation***] **1** Legătură de rudenie între copii și părinți Si: *descendență*. **2** (Pgn) Legătură de rudenie în linie dreaptă. **3** (Fig) Legătură între lucruri, întâmplări, fenomene etc. care derivă unul din celălalt.

filiațiune *sf* vz ***filiație***

filibuster *sns* [At: DN[3] / E: eg ***fluboster***, ger ***Filibuster***] Practică constând în rostirea de discursuri interminabile, folosite în Congresul S.U.A. de cei care încercau să împiedice adoptarea unor legi nedorite.

filibusterism *sns* [At: DN[3] / E: ***filibuster*** + *-ism*] Tactică de obstrucționare a adoptării unor legi prin filibuster.

filie[1] *sf* [At: MOLDOVAN, Ț. N. 79 / Pl: *~ii* / E: lat ***filia***] (Trs; rar) Biserică care nu constituie o parohie, depinzând administrativ de o alta.

-filie[2] [At: DN[3] / E: fr ***-philie***, it ***-filia***] Element secund de compunere savantă cu semnificația: **1** Prietenie. **2** Înclinație. **3** Preferință.

filieră *sf* [At: IOANOVICI, TEHN. 221 / P: *~li-e~* / Pl: *~re* / E: fr ***filière***] **1** Placă de oțel perforată prin care se trage în fire (sau în bare) un material (metalic) ductil. **2** Piesă de metal cilindrică, având fundul prevăzut cu orificii, prin care se trage în fire soluția de mătase artificială sau de fibre textile obținută pe cale chimică. **3** Orificiu prin care o omidă sau un păianjen emite firul de mătase. **4** Dispozitiv folosit pentru tăierea unui filet (1). **5** (Fig) Succesiune de mijloace, de etape etc. care intervin până la un anumit rezultat. **6** (Fig) Cale.

filiform, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***filiforme***] **1** Care are forma unui fir (1). **2** (Îs) *Papile ~e* Papilele care se găsesc în mucoasa limbii.

filigea *sf* vz ***felegean***

filigean *sn* vz ***felegean***

filighean *sn* vz ***felegean***

filigorie *sf* [At: VICIU, GL. / A și: *~rie* / Pl: *~ii* / E: mg ***filegória***] (Trs) Foișor.

filigran *sn* [At: FILIMON, C. II, 328 / V: ***~ă*** *sf* / Pl: *~e* / E: fr ***filigrane***] **1** Lucrătură artistică de giuvaergerie, asemănătoare ca aspect cu o dantelă, realizată din fire subțiri de aur, de argint etc. sudate între ele. **2** Marcă transparentă imprimată în timpul procesului de fabricație în structura unei hârtii (mai ales pe bancnote, pe timbre etc.).

filigrana *vt* [At: DEX / Pzi: *~nez* / E: fr ***filigraner***] **1** A prelucra un metal prețios sub formă de filigran (1). **2** A aplica un filigran (2) în timpul fabricării hârtiei.

filigranare *sf* [At: DN[3] / Pl: *~nări* / E: ***filigrana***] **1** Prelucrare a unui metal prețios sub formă de filigran (1) Si: (rar) *filigranat*[1] (1). **2** Aplicare a unui filigran (2) în timpul fabricării hârtiei Si: (rar) *filigranat*[1] (2).

filigranat[1] *sns* [At: MDA ms / E: ***filigrana***] (Rar) **1-2** Filigranare (1-2).

filigranat[2], ***~ă*** *a* [At: SADOVEANU, Z. C. 140 / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***filigrana***] **1** (D. obiecte de giuvaergerie) Lucrat în filigran (1). **2** (D. hârtie) Cu filigran (2).

filigrană *sf* vz ***filigran***

filigranist *sm* [At: DN[3] / Pl: *~iști* / E: ***filigran*** + *-ist*] **1** Artizan specializat în executarea filigranelor (1). **2** Colecționar de filigrane (2).

filigranolog, ~ă *smf* [At: DN[3] / Pl: *~ogi*, *~oge* / E: drr ***filigranologie***] Specialist în filigranologie.

filigranologie *sfs* [At: DN[3] / E: it ***filigranologia***] Disciplină care se ocupă cu colecționarea hârtiilor având diferite filigrane (2) sau a copiilor de filigrane obținute prin diferite procedee.

filigranoscop *sn* [At: DN[3] / Pl: *~oape* / E: fr ***filigranoscope***] Baie mică de sticlă în care se umezesc timbrele pentru a le studia filigranul (2).

filimică *sf* [At: NEGRUZZI, S. I, 100 / V: (reg) ***hi~***, ***himili~*** / Pl: ? / E: nct] **1** Plantă erbacee decorativă și medicinală, cu miros plăcut și puternic, cu flori galbene-aurii sau galbene-roșietice Si: (Ban) *călinică*, *filimină*, *filincică*, *gălbenele*, *ochi-galbeni*, *roșioară*, (Trs) *roșulița*, *rugiuliță*, *rujinei*, *rujinele*, *rujuliță*, *rusnică* (*Calendula officinalis*). **2-3** (Bot) Gălbenele (*Calendula arvensis* și *Lysimachia vulgaris*). **4** (Bot; îc) **~-de-câmp** Tămâiță -de-câmp (*Ajuga chamaepitys*).

filimină *sf* [At: PANȚU, PL.[2] / Pl: *~ne* / E: nct] (Bot) Filimică (1) (*Calendula officinalis*).

filincică *sf* [At: PANȚU, PL.[2] / Pl: *~ncele* / E: nct] (Bot; Ban) Filimică (1) (*Calendula officinalis*).

filiner *sn* vz ***felinar***

filioque *sni* [At: DEX / P: *fi-li-o-cve* / E: lat ***filioque***] Dogmă creștină (catolică) potrivit căreia „Sfântul Duh" provine atât de la Dumnezeu-Tatăl, cât și de la Dumnezeu-Fiul.

filipi *smp* [At: PANN, ap. TDRG / E: ***Filip***] (Pop) Nume dat zilelor dintre 11–17 noiembrie, cuprinzând sărbătoarea Sf. Filip (14 noiembrie), pe care țăranii le celebrează încercând să nu facă vreun rău animalelor sălbatice.

filipică *sf* [At: DA ms / Pl: *~ice* / E: fr ***philippique***] (Liv) Discurs violent și cu caracter acuzator, pronunțat împotriva unei persoane.

filipinez, ~ă [At: DEX[2] / Pl: *~i*, *~e* / E: ***Filipine*** + *-ez*] **1-2** *smf*, *a* (Persoană) care s-a născut și a crescut în Filipine. **3-4** *smf*, *a* (Locuitor) din Filipine.

filistean *sm* [At: MAIORESCU, D. II, 27 / Pl: *~eni* / E: fr ***Philistins***] Persoană care făcea parte dintr-o populație antică stabilă în sec. XIII-XII î. Hr. în sudul Palestinei, pe țărmul Mării Mediterane.

filisteancă *sf* [At: DA ms / Pl: *~ence* / E: ***filistean*** + *-că*] Femeie care aparține populației formate din filisteni.

filistin [At: CONTEMP., S. II, 1948, nr 104, 22/2 / Pl: *~i* / E: fr ***philistin***] (Liv) **1-2** *sm, a* (Om) mulțumit de sine. **3-4** *sm, a* (Om) ipocrit. **5-6** *sm, a* (Om) leneș. **7-8** *sm, a* (Om) inculț și refractar la nou.

filistinism *sn* [At: CONTEMP., S. II, 1948 / Pl: *~e* / E: fr ***philistinisme***] **1-4** Concepție de filistin (**1, 3, 5, 7**). **5-8** Atitudine de filistin (**1, 3, 5, 7**).

filit *sns* [At: DN³ / Pl: *~e* / E: it ***filite***] Rocă metamorfică de culori variate și cu șistozitate pronunțată, care ia naștere din metamorfozarea argilelor.

film *sn* [At: PARHON, B. 114 / Pl: *~e* / E: fr ***film***] **1** Bandă flexibilă de celuloid, transparentă și subțire, acoperită cu un strat de material sensibil la acțiunea luminii, pe care se formează o imagine fotografică și care se folosește în fotografie, în radiografie etc. **2** (Cig) Peliculă lungă pe care sunt înregistrate pe cale fotografică și în momente succesive imagini statice sau în mișcare, precum și sunete, pentru a fi apoi proiectate pe un ecran Si: *peliculă*. **3** Gen de artă constând în realizarea și proiectarea pe un ecran cinematografic a unui film (**1**). **4** Creație cinematografică. **5** Strat subțire dintr-un material lichid, solid sau gazos, întins pe suprafața unui obiect solid sau lichid Si: *peliculă*. **6** (Fig) Prezentare. **7** (Fig) Succesiune de imagini. **8** (Fam; îe) **A i se rupe ~ul** A-și pierde cunoștința. **9** (Îae) A nu mai realiza ce se întâmplă.

filma *vt* [At: DA ms / Pzi: *~mez* / E: fr ***filmer***] A înregistra imagini succesive pe o peliculă cinematografică Si: *a cinematografia*.

filmare *sf* [At: DA ms / Pl: *~mări* / E: ***filma***] **1** Înregistrare de imagini succesive pe o peliculă cinematografică Si: *cinematografiere, filmat¹*. **2** (Îs) *~mări combinate* Procedee cinematografice bazate pe folosirea unor aparate de filmat și pe procese de prelucrare speciale, în scopul obținerii celor mai diverse efecte. **3** (Îs) *~ inversă* Procedeu de filmare combinată constând în inversarea ordinii cronologice a tuturor evenimentelor din secvență.

filmat¹ *sns* [At: MDA ms / E: ***filma***] Filmare (**1**).

filmat², ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***film***] Care a fost înregistrat pe o peliculă cinematografică.

filmfonograf *sn* [At: DN³ / Pl: *~e* / E: eg ***film phonographe***] Magnetofon de construcție specială care folosește bandă magnetică de dimensiunile peliculei cinematografice, cu ajutorul căruia se reproduc benzile de dialog, zgomot și muzică, montate în sincron, ale unui film.

filmic, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ici, ice* / E: eg ***filmic***, fr ***filmique***] **1** Referitor la film (**4**) Si: *cinematografic, filmistic*. **2** De film (**4**) Si: *cinematografic* (**1-2**).

filmistic, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: ns cf it *filmistico*] **1-2** Filmic (**1-2**).

filmo- [At: DN³ / E: eg, fr ***film***] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1-2** (Referitor la) peliculă fotografică.

filmogenic, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ici, ice* / E: fr ***filmogénique***] **1** Cu un efect frumos în film. **2** (D. persoane) Care are calități fizice pentru a fi filmat.

filmograf *sn* [At: DN³ / Pl: *~e* / E: fr ***filmographe***] Aparat cu care se aplică pe filme (**1**) pelicula fotosensibilă.

filmografie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***filmographie***] Totalitatea filmelor realizate de un producător, interpret, regizor etc.

filmologic, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***filmologique***] **1-2** De filmologie (**1-2**). **3-4** Referitor la filmologie (**1-2**).

filmologie *sf* [At: DEX / Pl: *~ii* / E: fr ***filmologie***] **1** Disciplină care se ocupă de fenomenul cinematografic. **2** (Pgn) Disciplină sociologică având ca obiect influența filmului (**4**) asupra individului și a societății.

filmotecă *sf* [At: DEX / Pl: *~eci* / E: fr ***filmothèque***] **1** Colecție de filme cinematografice clasate într-o ordine sistematică. **2** Loc special amenajat pentru păstrarea filmelor cinematografice.

filmpac *sn* [At: DN³ / Pl: *~uri* / E: ger ***Filmpack***] Pachet de filme fotografice plane, introdus într-o casetă specială care se poate adapta la un aparat fotografic.

filo-¹ [At: DA ms / E: fr ***philo-***] Element prim de compunere savantă cu semnificația „prieten", „iubitor", „amator" de...

filo-² [At: DN³ / E: fr ***phylo-***] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1** Trib. **2** Neam.

filo-³ [At: DN³ / E: fr ***phyllo-***] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1-2** (Referitor la) frunză.

filobuz *sn* [At: DN³ / Pl: *~e* / E: it ***filobus***] (Rar) Troleibuz.

filodendron *sm* [At: SIMIONESCU, FL. 414 / V: ***~ru*** / A și: *~dron* / Pl: *~i* / E: fr ***philodendron***] Plantă decorativă originară din regiunile ecuatoriale, cu rădăcini aeriene și cu frunze mari, late și adânc crestate (*Monstera deliciosa*).

filodendru *sm* vz ***filodendron***

filodormă *sf* [At: DA ms / Pl: *~me* / E: ngr ***φιλοδώρημα***] Sumă de bani pretinsă în mod abuziv de cineva pentru obținerea unui privilegiu, cedarea unui beneficiu etc. Si: *filotim* (**3**).

filoelen, ~ă *smf, a* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: ***filo-¹*** + ***elen*** cf fr *philhellène*] **1-2** (Persoană) care are simpatie pentru greci și cultura lor. **3-4** (Persoană) care susține cauza grecilor.

filoelenic, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***filo-¹*** + ***elenic*** cf fr *philhellénique*] **1-2** Filoelen (**2, 4**).

filoelenism *sns* [At: DN³ / E: ***filo-¹*** + ***elenism*** cf fr *philhellnisme*] Dragoste (și admirație) pentru ceea ce este grec.

filoenglez, ~ă *smf, a* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: ***filo-¹*** + ***englez*** cf it *filoinglese*] **1-2** Anglofil (**1-2**).

filofag, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~agi, ~age* / E: fr ***phyllophage***] (Îs) *Insecte ~age* Insecte dăunătoare care se hrănesc cu frunzele vegetalelor.

filofrancez, ~ă *smf, a* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: ***filo-¹*** + ***francez*** cf it *filofrancese*] **1-2** Francofil (**1-2**).

filogenetic, ~ă *a* [At: RALEA, E. O. 25 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***phylogénétique***] (Blg) **1-2** Care aparține filogeniei (**1-2**). **3** Privitor la filogenie (**3-4**).

filogeneză *sf* [At: DEX / Pl: *~ze* / E: fr ***phylogenèse***] (Blg) Filogenie (**1**).

filogenie *sf* [At: LTR / V: (înv) ***~oghe~*** / E: fr ***phylogénie***] **1** Procesul evoluției formelor organice ori a unui grup de animale sau de plante în cursul dezvoltării istorice a lumii vii Si: *filogeneză*. **2** Ramură a biologiei care studiază filogenia (**1**).

filogenist, ~ă *smf* [At: DN³ / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***phylogéniste***] Specialist în filogenie (**2**).

filogerman, ~ă *smf, a* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: ***filo-¹*** + ***german*** cf it *filotedesco*] **1-2** Germanofil (**1-2**).

filogerontism *sns* [At: DN³ / E: fr ***filogérontisme***] (Blg) Teorie care susține regresul în domeniul materiei vii prin îmbătrânirea și extincția predestinată a speciilor.

filoghenie *sf* vz ***filogenie***

filolog, ~ă *smf* [At: DA / Pl: *~ogi, ~oge* / E: fr ***philologue***] Specialist în filologie.

filologic, ~ă *a* [At: ODOBESCU, S. II, 321 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***philologique***] **1-2** Care aparține filologiei sau filologului. **3-4** Privitor la filologie sau la filolog.

filologie *sf* [At: DA / Pl: *~ii* / E: fr ***philologie***] Știință care se ocupă cu studiul culturii scrise a popoarelor, în special cu studiul textelor vechi și al operelor literare din punctul de vedere al limbii, al influențelor suferite, al modului în care ni s-au transmis și al autenticității, precum și cu editarea lor.

filomelă *sf* [At: PANN, E. I, 5/21 / V: (înv) ***~milă*** / Pl: *~le* / E: fr ***philomèle***] (Orn; înv) Privighetoare (*Luscinia*).

filomilă *sf* vz ***filomelă***

filon *sn* [At: DA / Pl: *~oane* / E: fr ***filon***] Zăcământ cu aspect de plăci format în crăpăturile scoarței pământului prin consolidarea magmei sau prin depunerea unor minerale aflate în soluție în apele termale Si: *vână*.

filoneism *sn* [At: DN^3 / P: *~ne-ism* / Pl: *~e* / E: it ***filoneismo***] (Liv) Înclinație deosebită, pasiune pentru tot ceea ce este nou.

filonichie *sf* [At: ALECSANDRI, T. 93 / Pl: *~ii* / E: ngr ***φιλονεικία***] **1** Discuție aprinsă. **2** Ceartă.

filopatrie *sfs* [At: GÁLDI, 190 / E: ngr ***φιλοπατρία***] (Grî; nob) Dragoste de patrie.

filoportughez, ~ă *smf, a* [At: DN^3 / Pl: *~i, ~e* / E: ***filo-^{1} + portughez*** cf it *filoportughese*] **1-2** (Persoană) care are simpatie pentru portughezi și cultura lor. **3-4** (Persoană) care susține cauza portughezilor.

filoprosopie *sf* [At: CANTEMIR, IST. 176 / Pl: *~ii* / E: ngr ***φιλοπροσωπία***] (Grî; nob) Părtinire.

filorus, ~ă *smf, a* [At: DN^3 / Pl: *~uși, ~e* / E: ***filo-^{1} + rus*** cf it *filoruso*] **1-2** Rusofil **(1-2)**.

filoscos, ~oasă *smf* vz ***firoscos***

filosemit, ~ă *smf, a* [At: DN^3 / Pl: *~iți, ~e* / E: fr ***filosémite***] **1-2** (Persoană care admiră seminții (în special evreii). **3-4** (Persoană) care susține cauza evreilor.

filosof, ~oafă *smf* vz ***filozof***

filosofa *v* vz ***filozofa***

filosofală *sf* vz ***filozofală***

filosofant, ~ă *a* vz ***filozofant***

filosofare *sf* vz ***filozofare***

filosofastru *sm* vz ***filozofastru***

filosofesc, ~ească *a* vz ***filozofesc***

filosofește *sv* vz ***filozofește***

filosofi *v* vz ***filozofa***

filosofic, ~ă *a* vz ***filozofic***

filosoficesc, ~ească *a* vz ***filozoficesc***

filosoficește *av* vz ***filozoficește***

filosofie *sf* vz ***filozofie***

filosofisi *vi* [At: CANTEMIR, IST. 81 / Pzi: *~sesc* / E: ngr ***φιλοσοφῶ***] (Grî; nob) A filozofa.

filosofism *sn* vz ***filozofism***

filosovietic, ~ă *smf, a* [At: DN^3 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***filo-^{1} + sovietic*** cf it *filosovietico*] (Iuz) **1-2** (Persoană) care susținea regimul comunist din fosta Uniune Sovietică.

filospaniol, ~ă *smf, a* [At: DN^3 / Pl: *~i, ~e* / E: ***filo-^{1} + spaniol*** cf it *filospagnuolo*] **1-2** (Persoană) care are simpatie pentru spanioli și cultura lor. **3-4** (Persoană) care susține cauza spaniolilor.

filotaxie *sfs* [At: DN^3 / E: fr ***phyllotaxie***] (Bot) Modul în care sunt așezate frunzele pe tulpină și pe ramuri.

filotehnic, ~ă *a* [At: DN^3 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***philotechnique***] (D. oameni) Care iubește artele și tehnica.

filotim, ~ă [At: ALECSANDRI, T. 1354 / A și: *~tim* / Pl: *~i, ~e* / E: ngr ***φιλότιμος***] (Înv) **1** *a* (D. oameni) Generos. **2** *a* (D. oameni) Galanton. **3** *sn* Filodormă.

filotimie *sf* [At: PRAVILA (1814), 78/6 / Pl: *~ii* / E: ngr ***φιλοτιμία***] (Înv) **1** Generozitate. **2** Ambiția de a dobândi stima și prețuirea oamenilor.

filotimisi *vr* [At: URICARIUL IV, 302/21 / Pzi: *~sesc* / E: ngr ***φιλοτιμῶ*** (aor ***φιλοτιμησα***)] **1-2** A se arăta filotim **(1-2)**.

filoturc *smf, a* [At: DN^3 / Pl: *~rci, ~rce* / E: ***filo-^{1} + turc***] **1-2** Turcofil **(1-2)**.

filoxeră *sf* [At: STANCU, D. 49 / Pl: *~re* / E: fr ***phylloxéra***] **1** Insectă parazită care distruge rădăcina și frunzele viței de vie (*Phylloxera vastatrix*). **2** Boală a viței de vie provocată de filoxeră **(1)**.

filozof, ~oafă *smf* [At: VARLAAM, C. 193$_1$ / V: ***~osof*** / A: (înv) *~osof* / Pl: *~i, ~oafe* / E: fr ***philosophe***, ngr ***φιλόσοφος***] **1** Persoană care se ocupă cu filozofia **(1)**. **2** Persoană care are o concepție proprie în domeniul filozofiei **(1)** Si: *gânditor*. **3** (Pop) Om învățat, priceput în toate. **4** (Pop; spc) Astrolog. **5** Persoană care are o atitudine înțeleaptă față de viață Si: *înțelept*. **6** (Irn sau dep) Persoană afectată, cu pretenții de erudiție.

filozofa *vi* [At: PRAVILA (1652), ap. HEM 2370 / V: ***~oso~***, (îvp) ***~osofi*** / Pzi: *~fez* / E: fr ***philosopher***, lat ***philosophari***] **1** (Iuz) A face raționamente filozofice. **2** (Fam) A face reflecții asupra problemelor vieții. **3** (Irn sau dep) A argumenta într-o manieră pedantă sau complicată.

filozofală *sf* [At: DA / V: ***~oso~*** / Pl: *~le* / E: fr ***philosophale***] **1** (Îs) *Piatră* ~ Substanță despre care alchimiștii credeau că poate transforma toate metalele în aur sau argint. **2** (Fig) Lucru imposibil de aflat. **3** (Fig) Descoperire, idee de o importanță capitală.

filozofant, ~ă *a* [At: IORDAN, L.R.A. 160 / V: ***~oso~*** / Pl: *~nți, ~e* / E: ***filozofa***] (Prt) **1** Care se ocupă cu filozofia **(1)**. **2** Care filozofează **(3)**.

filozofard *sm* [At: DN^3 / Pl: *~rzi* / E: fr ***philosophard***] (Prt) Persoană care face speculații filozofice (de calitate indoielnică).

filozofare *sf* [At: ENGELS, A. 195 / V: ***~oso~*** / Pl: *~fări* / E: ***filozofa***] **1** (Iuz) Formulare de raționamente filozofice. **2** (Fam) Reflecție asupra problemelor vieții. **3** (Ird) Argumentare pedantă sau complicată.

filozofastru *sm* [At: DA ms / V: ***~oso~*** / Pl: *~aștri* / E: it ***filosofastro***] (Rar; dep) Filozof lipsit de valoare.

filozofem *sn* [At: DN^3 / Pl: *~e* / E: fr ***philosophème***] Teză filozofică.

filozofesc, ~ească *a* [At: SADOVEANU, D. P. 15 / V: ***~oso~*** / Pl: *~ești* / E: ***filozof*** + *-esc*] (Iuz) **1-4** Filozofic **(1-4)**.

filozofește *av* [At: N. COSTIN, ap. LET. II, 81/9 / V: ***~oso~*** / E: ***filozof*** + *-ește*] (Înv) Filozoficește.

filozofic, ~ă *a* [At: BACOVIA, O. 234 / V: ***~oso~*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***philosophique***] **1** Care aparține filozofiei **(1)** Si: (iuz) *filozofesc* **(1)**, (înv) *filozoficesc* **(1)**. **2** Privitor la filozofie **(1)** Si: (iuz) *filozofesc* **(2)**, (înv) *filozoficesc* **(2)**. **3** Caracteristic filozofului **(5)** Si: (iuz) *filozofesc* **(3)**, (înv) *filozoficesc* **(3)**. **4** Care exprimă înțelepciune Si: (iuz) *filozofesc* **(4)**, (înv) *filozoficesc* **(4)**.

filozoficesc, ~ească [At: DOSOFTEI, V. S. 166/2 / V: ***~oso~*** / Pl: *~ești* / E: rs ***философический***] (Înv) **1-4** Filozofic **(1-4)**.

filozoficește *av* [At: MAIORESCU, D. III, 433 / V: ***~oso~*** / E: ***filozofic*** + *-ește*] (Rar) **1** Din punct de vedere filozofic. **2** În mod filozofic. **3-4** Ca un filozof **(2, 5)**.

filozofie *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 131/1 / V: ***~oso~*** / Pl: *~ii* / E: ngr ***φιλοσοφία***, fr ***philosophie***] **1** Știință constituită dintr-un ansamblu coerent de noțiuni și idei, care interpretează și reflectă realitatea sub aspectele ei cele mai generale. **2** Concepție generală despre lume și viață. **3** (Îs) ~ *lingvistică* Teorie neopozitivistă care reduce obiectul filozofiei **(1)** la termenii limbajului. **4** Totalitatea concepțiilor și a principiilor metodologice care stau la baza unei discipline sau a unei științe. **5** (Îs) *~a culturii* Disciplină teoretică care se preocupă de definirea genetică, structurală și funcțională a fenomenului culturii. **6** Sistem de gândire filozofică propriu unui individ, unei țări, unei școli, unei culturi. **7** Studiu al gândirii filozofice și al istoriei acesteia. **8** Atitudine (înțeleaptă) față de întâmplările vieții. **9** Mod specific de a privi problemele vieții. **10** (Pex) Ansamblu de precepte pe care se bazează conduita unui individ. **11** (Fam) Problemă greu de rezolvat. **12** (Fam; îe) **Nu e mare ~** sau **nu e nici o ~** Este un lucru ușor de realizat (sub aparența de dificultate).

filozofism *sn* [At: S.C.L. I, 76 / V: ***~oso~*** / Pl: *~e* / E: fr ***philosophisme***] **1** Falsă filozofie. **2** Abuz de filozofie tendențioasă.

filtă *sf* [At: KLEIN, D. 229 / Pl: ? / E: nct] (Sst) **1** Mister. **2** Secret.

filtra [At: IOANOVICI, TEHN. 27 / Pzi: *~rez* / E: fr ***filtrer***] **1** *vt* (Teh) A separa părțile omogene dintr-un amestec eterogen cu ajutorul unui filtru^1. **2** *vt* (Teh) A trece un fluid printr-un filtru^1 sau prin alt mediu permeabil pentru a-l curăța de impurități, de microbi etc. **3** *vt* (Fiz) A împiedica trecerea printr-un mediu a unora dintre componentele monocromatice ale luminii incidente. **4** *vr* (În limbajul curent; d. lumină) A pătrunde (printr-o fereastră, o crăpătură etc.). **5** *vt* (Fiz) A selecta dintr-un complex de oscilații cu frecvențe diferite oscilațiile care au frecvențe cuprinse între anumite limite. **6** *vr* (Fig; rar) A se purifica.

filtrabil, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~i, ~e* / E: ***filtra*** + *-bil* cf fr *filtrable*] **1-6** Care poate fi filtrat (**1-6**). **7** (Îs) *Virus* ~ Virus foarte mic, care trece prin filtrele[1] (**1**) cele mai fine și care nu se poate vedea la microscopul obișnuit Si: *virus filtrant* (**4**).

filtraj *sn* [At: DEX / Pl: *~e* / E: fr ***filtrage***] **1-3** Filtrare (**1-3**). **4** (Inf) Operație prin care se selectează o parte din informația înregistrată într-un computer.

filtrant, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***filtrant***] **1** Care filtrează (**1**). **2** Care servește la filtrat. **3** (Rar) Capabil să treacă printr-un filtru[1] (**1**). **4** (Îs) *Virus* ~ Virus filtrabil (**7**).

filtrare *sf* [At: DA ms / Pl: *~răi* / E: ***filtra***] **1** (Teh) Separare a părților omogene dintr-un amestec eterogen cu ajutorul unui filtru[1] Si: *filtraj* (**1**), (rar) *filtrat[1]* (**1**), *filtrație* (**1**). **2** Trecere a unui fluid printr-un filtru sau prin alt mediu permeabil pentru a-l curăța de impurități, de microbi etc. Si: *filtraj* (**2**), (rar) *filtrat[1]* (**2**), *filtrație* (**2**). **3** (Fiz) Selectare dintr-un complex de oscilații cu frecvențe diferite a oscilațiilor care au frecvențe cuprinse între anumite limite Si: *filtraj* (**3**).

filtrat[1] *sns* [At: MDA ms / E: ***filtra***] (Rar) **1-2** Filtrare (**1-2**).

filtrat[2], ~ă [At: GALACTION, O. I, 324 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***filtra***] **1** *a* Care a (fost) trecut prin filtru[1] sau prin alt mediu permeabil. **2** *sn* Lichid sau soluție care a fost filtrată și nu mai conține materii eterogene sau în suspensie.

filtrație *sf* [At: DA ms / Pl: *~ii* / E: fr ***filtration***] **1-2** Filtrare (**1-2**).

filtru[1] *sn* [At: CAMIL PETRESCU, V. 15 / Pl: *~re, ~uri* / E: fr ***filtre*** cf it *filtro*] **1** (Teh) Dispozitiv, aparat sau instalație care separă, cu ajutorul unui material filtrant, un fluid de particulele solide aflate în suspensie în masa lui. **2** (Îs) *Hârtie de* ~ Hârtie poroasă, specială, fabricată din bumbac pur, care servește ca material filtrant. **3** (Fiz) Mediu transparent, colorat (sticlă, lichid), care filtrează (**3**) unele componente monocromatice ale luminii incidente. **4** Sistem de circuite electrice, sonore etc. cu care se selectează, dintr-un complex de oscilații cu frecvențe diferite, oscilațiile cu frecvențele cuprinse între anumite limite. **5** Dispozitiv special prin care se trece cafeaua după ce a fost fiartă pentru a separa lichidul de zaț. **6** (Pex) Cafeaua obținută la filtru (**5**). **7** Material poros atașat la capătul unei țigări pentru a reține o parte din nicotină și din gudron. **8** (Îs) ~ *total* Control efectuat de organele de poliție pe o arteră de circulație, la toate vehiculele.

filtru[2] *sn* [At: CADE / Pl: *~re* / E: fr ***philtre***] (Liv) Băutură căreia i se atribuie puteri miraculoase, printre care și aceea de a inspira iubire.

filț[1] *sn* [At: IONESCU-MUSCEL, FIL. 403 / S și: *fils* / Pl: *~uri* / E: ger ***Filz***] **1** Pâslă fină făcută din păr de iepure, care servește la confecționarea pălăriilor. **2** (Pex) Pălărie confecționată din filț (**1**). **3** Țesătură specială făcută din lână împâslită și folosită la fabricarea filtrelor[1] (**1**), ca izolator fonic etc.

filț[2] *sn* [At: CHEST. II, 175/159 / Pl: ? / E: nct] (Reg; csnp) **1** Ramă în care intră fereastra. **2** Pervaz.

filui *vt* [At: IORDAN, L.R.A. 239 / Pzi: *~esc* / E: ***filă*** cf fr *feuiller*] (Rar) A întoarce filele unei cărți Si: *a răsfoi*.

filum *sn* [At: DN[3] / Pl: *~uri* / E: lat, fr ***phylum***] (Blg) Serie evolutivă a formelor animale sau vegetale Si: *încrengătura*.

fimbră *sf* vz ***frânghie***

fimbrie[1] *sf* vz ***frânghie***

fimbrie[2] *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: lat ***fimbria***] Formațiune anatomică în formă de ciucure.

fimeie *sf* vz ***femeie***

fimoză *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ze* / E: ns cf fr *phimosis*] (Med) Inflamație a țesuturilor din jurul glandului.

fin[1], ~ă *a* [At: ODOBESCU, S. II, 190 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***fin***] **1** Care este foarte mic. **2** Delicat. **3** (D. țesături) Foarte subțire (și străverziu). **4** De (cea mai) bună calitate (în ce privește materialul și execuția). **5** (Rar; d. metale) Pur. **6** (Fig; d. gânduri, idei) Subtil. **7** (Fig; d. gânduri, idei) Ingenios. **8** (D. organe de simț sau simțuri) Care percepe cele mai mici nuanțe Si: *ager, sensibil*. **9** (D. zâmbet) Abia perceptibil. **10** (D. oameni) Manierat. **11** (D. oameni) Elegant.

fin[2] *sm* [At: MOXA 387/35 / V: (înv) ***fiin*** (reg) ***hin*** / Pl: *~i* / E: ml ****filianus***] **1** Bărbat considerat în raport cu nașii săi (de botez sau de cununie). **2** (Îe) **A se sătura ~ul de nașul** A bate tare (pe cineva). **3** (Reg; îe) **A face** (pe cineva) **hin** A bate (pe cineva).

final, ~ă [At: BĂLCESCU, M. V. 3 / Pl: *~i, ~e, (6,8) ~uri* / E: fr ***final***, lat ***finalis***] **1** *a* Care reprezintă sfârșitul. **2** *a* Care marchează ultima fază (a unei lucrări, a unui proces, a unei acțiuni, a unui eveniment etc.). **3** *a* Care se află în urmă, la sfârșit. **4** *sf* Ornament tipografic care se plasează la sfârșitul unei cărți, al unui capitol etc. **5** *sf* Sunet de la sfârșitul unui cuvânt, al unei propoziții etc. **6** *sn* Încheiere a unei acțiuni, a unei întâmplări, a unei lucrări etc. **7** *sf* Ultima fază a unei competiții sportive, a unui concurs artistic, științific etc. cu caracter eliminatoriu. **8** *sn* (Muz) Ultima parte a unui concert, a unei simfonii etc. **9** *a* (Lin; d. propoziții, complemente, conjuncții) Care indică scopul, finalitatea.

finalism *sn* [At: DA ms / Pl: (rar) *~e* / E: fr ***finalisme***] Concepție filozofică conform căreia orice fenomen reprezintă realizarea unui scop dinainte stabilit Si: *teleologie*.

finalist, ~ă [At: DA ms / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***finaliste***] **1** *a* Care aparține finalismului. **2** *a* Privitor la finalism. **3** *smf* Adept al finalismului. **4** *smf* Persoană care participă la disputarea unei finale (**7**).

finalitate *sf* [At: RALEA, E. O. 103 / Pl: (rar) *~tăți* / E: fr ***finalité***] **1** Scop în vederea căruia are loc o activitate. **2** Tendință sau orientare a cuiva sau a ceva spre un anumit scop.

finaliza *vt* [At: DEX / Pzi: *~zez* / E: ***final*** + *-iza*] **1** A orienta ceva spre un scop precis. **2** A realiza ceva până la sfârșit. **3** A termina ceva, punând la punct ultimele detalii.

finalizare *sf* [At: DEX / Pl: *~zări* / E: ***finaliza***] **1** Orientare spre un scop precis. **2** Îndeplinire a unei acțiuni. **3** Punere la punct a ultimelor detalii.

finalizat, ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~ați, ~e* / E: ***finaliza***] (D. lucrări, acțiuni) Terminat.

finalmente *av* [At: DEX / E: fr ***finalement***, it ***finalmente***] În cele din urmă.

financiar, ~ă [At: MAIORESCU, D. IV, 42 / V: (înv) ***~nți~, ~ă*** / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***financier*** cf it *finanziario*] **1** *a* Care ține de organizarea finanțelor. **2** *a* Privitor la finanțe, la circulația banilor, a creditului etc. **3** *a* (Pex) Bănesc. **4** *smf* Specialist în operații financiare (**2**). **5** *smf* Persoană care deține capital financiar. **6** *smf* Bancher.

finanț *sm* [At: IORGA, N. R. B. 57 / Pl: *~i* / E: ger ***Finanz*** (wachmann)] (Iuz) Funcționar militar la vămile austro-ungare care urmărea în special contrabanda.

finanța *vt* [At: CONTEMP., S. II, 1949, nr. 159, 6/1 / Pzi: *~țez* / E: fr ***financer***] **1** A întreține sau a susține cu bani o persoană, o instituție, o întreprindere. **2** (Fam) A împrumuta pe cineva cu bani.

finanțare *sf* [At: EVID. CONT. 107 / Pl: *~țări* / E: ***finanța***] **1** Susținere cu bani a unei persoane, a unei instituții, a unei întreprinderi Si: (rar) *finanțat[1]* (**1**). **2** (Fam) Împrumutare cu bani a cuiva Si: (rar) *finanțat[1]* (**2**).

finanțat[1] *sns* [At: MDA ms / E: ***finanța***] (Rar) **1-2** Finanțare (**1-2**).

finanțat[2], ~ă *a* [At: LEG. EC. PL. 74 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***finanța***] **1** (D. o persoană, o instituție, o întreprindere) Susținut cu bani. **2** (Fam; d. oameni) Împrumutat cu bani.

finanțator, ~oare *smf* [At: DEX / Pl: *~i, ~oare* / E: ***finanța*** + *-tor*] Cel care finanțează o persoană, o instituție, o întreprindere.

finanță *sf* vz ***finanțe***

finanțe *sfp* [At: URICARIUL X, 3 / V: *~ță sf* / E: fr ***finance***, it ***finanza***] **1** Totalitatea mijloacelor bănești care se găsesc la dispoziția unui stat și care sunt necesare pentru îndeplinirea funcțiilor și a sarcinilor sale. **2** (Îs) *Om de* ~ Specialist în probleme financiare. **3** (Îas) Deținător de capitaluri. **4** (Îs; lsg) *Marea ~ță* Deținătorii marilor capitaluri financiare. **5** Totalitatea mijloacelor bănești ale unei întreprinderi. **6** (Fam) Averea în bani a unei persoane particulare. **7** Știință care studiază finanțele (**1**).

finanțiar, ~ă *a* vz ***financiar***

fină *sf* [At: PRAV. MOLD. 94 / V: (reg) ***hi~*** / Pl: *~ne* / E: ***fin***] **1** Femeie considerată în raport cu nașii săi (de botez sau de cununie). **2** (Reg) Cumătră. **3** (Reg) Nănașă.

fincen *sm* [At: PANȚU, PL.[2] / V: ***~nchin*** / Pl: *~i* / E: ger (săs) ***Finch 'al***] (Bot) Molură (*Foeniculum vulgare*).

finchin *sm* vz ***fincen***

finchiu *sm* vz ***pinchiu***

fine *sns* [At: ODOBESCU, S. III, 62 / E: fr ***fin, enfin***, it ***fine***] **1** (Liv) Sfârșit. **2** (Îlav) **În ~** În sfârșit. **3** (Îal) În concluzie. **4** (Muz; îlav) **Al ~** Până la capăt.

finet *sn* [At: (a. 1747) IORGA, S. D. XII, 45 / V: (înv) ***~ă*** *sf* / Pl: *~uri* / E: fr ***finette***] Țesătură pufoasă de bumbac din care se confecționează mai ales obiecte de lenjerie.

finetă *sf* vz ***finet***

finețá *sf* vz ***finețe***

finețe *sf* [At: ODOBESCU, S. III, 50 / V: ***~ță*** / Pl: (**11-13**) *~turi* / E: fr ***finesse***] **1** Delicatețe a formei, a materiei. **2** Aspect plăcut. **3** Calitate (foarte) bună. **4** (Țes) Subțirime. **5** (Țes) Raportul dintre lungimea unui fir și greutatea lui. **6** Cantitatea de metal prețios dintr-un aliaj, exprimată sub formă de părți de mie. **7** Raportul dintre portanța și rezistența la înaintare a unei aripi sau a unui avion. **8** (Fig) Subtilitate. **9** (Fig) Ingeniozitate. **10** (Fig) Rafinament. **11** (Fig; lpl) Nuanță delicată, subtilă. **12** (Fig; prt; lpl) Abilitate. **13** (Fig; prt; lpl) Viclenie.

finez, ~ă [At: DA ms / Pl: *~i, ~e* / E: nct] **1-2** *smf, a* Finlandez (**1-2**).

fingie *sf* [At: KLEIN, D. 128 / V: (reg) ***~njie, ~njeie, ~nzaie, ~nje, fâje*** / A și: *finjie* / Pl: *~ii* / E: mg ***findsa***] (Reg) **1** Ceașcă. **2** Cană.

fingiuță *sf* [At: COMAN, GL. / Pl: *~țe* / E: ***fingie*** + *-uță*] (Reg) **1** Ceșcuță. **2** Cănuță.

fini *vtr* [At: NEGRUZZI, S. I, 110 / Pzi: *~nesc* / E: fr ***finir***, lat ***finire***] (Frî) **1-2** A (se) termina.

finic[1] *sm* [At: VARLAAM, C. 88 / V: ***~s, fen~*** / Pl: *~ici, ~uri* sn / E: vsl ***финик***] (Bot; înv) Curmal (*Phoenix dactylifera*).

finic[2] *sm* [At: JAHRESBER. X, 186 / V: (Buc) ***fen~*** / Pl: *~ici* / E: ger ***Pfennig***, (săs) ***fennik***] (Trs; înv) Ban[2] (**1**).

finic[3] *sm* [At: JIPESCU, O. 147 / V: ***hi~*** / Pl: *~ici* / E: ***fin***[2] + *-ic*] (Rar) **1-3** Finișor (**1-3**).

finic[4] *sm* vz ***fenix***

finică *sf* [At: MINEIUL (1776), 146[b] / Pl: *~ice* / E: ***finic***[1]] (Înv) Curmală.

finicel *sm* [At: TEODORESCU, P. P. 142 / Pl: *~cei* / E: ***fin***[2] + *-icel*] **1-3** (Șhp) Finișor (**1-3**).

finicet *sn* [At: BIBLIA (1688), ap. TDRG / Pl: *~uri* / E: ***finic***[1] + *-et*] (Înv; csc) **1** Mulțime de curmali. **2** Pădure de curmali.

finics *sm* vz ***finic***[1]

finie *sf* [At: MAT. FOLK. 60 / Pl: *~ii* / E: ***fin*** + *-ie*] Înrudirea dintre fini și nași (de botez sau de cununie).

finior *sm* [At: PANȚU, PL.[2] / Pl: *~i* / E: nct] (Bot) Ienupăr (*Juniperus communis*).

finisa *vt* [At: CONTEMP., S. II, 1948, nr. 113, 11/1 / Pzi: *~sez* / E: fr ***finir*** (după *finisaj*)] A executa ultimele operații asupra unui produs sau a unei lucrări, pentru a le da forma sau aspectul definitiv.

finisaj *sn* [At: IONESCU-MUSCEL, FIL. 267 / Pl: *~e*, (iuz) *~uri* / E: fr ***finissage***] Ultima operație pentru definitivarea formei sau aspectului unui produs Si: *finisare* (**2**).

finisare *sf* [At: IOANOVICI, TEHN. 138 / Pl: *~sări* / E: ***finisa***] **1** Executare a ultimelor operații asupra unui produs sau a unei lucrări pentru a le da forma sau aspectul definitiv Si: *finisat*[1]. **2** (Cer) Finisaj.

finisat[1] *sns* [At: MDA ms / E: ***finisa***] Finisare (**1**).

finisat[2]***, ~ă*** [At: IOANOVICI, TEHN. 256 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***finisa***] (D. produse, lucrări etc.) Care a căpătat formă definitivă în urma finisării (**1**).

finisor, ~oare [At: IONESCU-MUSCEL, FIL. 478 / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***finisseur***] **1** *smf* Muncitor specializat în operații de finisare (**1**). **2** *sn* Mașină utilizată pentru distribuirea, bătătorirea și nivelarea stratului de beton la executarea șoselelor.

finister *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: ger ***Finisterre***] (Ggf; liv) Promontoriu.

finiș *sn* [At: DEX / Pl: *~uri* / E: eg, fr ***finish***] **1** Parte finală a unei curse sportive, parcursă cu efort maxim în vederea obținerii unei performanțe cât mai bune. **2** Linia de sosire la o probă de alergări, curse etc. **3** Capacitate a unui sportiv de a sfârși în forță o întrecere.

finișor *sm* [At: TEODORESCU, P. P. 271 / Pl: *~i* / E: ***fin***[2] + *-ișor*] **1-2** (Șhp) Fin[2] (tânăr) Si: *finic*[3] (**1-2**), *finicel* (**1-2**), *finiț* (**1-2**), *finuc* (**1-2**), *finuț* (**1-2**). **3** Copil în raport cu nașii săi de botez Si: *finic*[3] (**3**), *finicel* (**3**), *finiț* (**3**), *finuc* (**3**), *finuț* (**3**).

finit, ~ă [At: MAIORESCU, D. IV, 533 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***fini*** cf fr *fini*, it *finito*] **1** *a* Care are existență limitată Si: *determinat, limitat, mărginit*. **2** *a* (Iuz) Terminat. **3** *a* (D. produse, mărfuri etc.) Care a trecut prin toate fazele de transformare a materiei prime și poate fi dat în folosință. **4** *sn* Categorie filozofică ce se referă la stările relative ale materiei, care au o existență limitată și se pot transforma unele într-altele. **5** *sn* (Iuz) Sfârșit. **6** (Iuz) Scop.

finitism *sms* [At: DN[3] / E: fr ***finitisme***] Concepție metafizică care susține că universul este mărginit.

finiț *sm* [At: DOINE, 175 / Pl: nct / E: ***fin***[2] + *-iț*] **1-3** (Șhp) Finișor (**1-3**).

finiție *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***finition***] (Frm) Finisare.

finix *sm* vz ***fenix***

finlandez, ~ă [At: DA ms / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***finlandais***, it ***finlandese***] **1** *smf* Persoană care face parte din populația de bază a Finlandei. **2** *smf* Persoană originară din Finlanda. **3-4** *a* Care aparține Finlandei sau populației ei. **5-6** *a* Privitor la Finlanda sau la populația ei. **7** *sf* Limba vorbită de finlandezi (**1**).

finor *sm* vz ***fior***[2]

fino-ugric *a* [At: DEX / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***finno-ougrien***, ger ***finnisch-ugrisch***] **1** (Îs; lpl) *Limba ~ă* Familie de limbi din nordul și din centrul Europei și din nordul Asiei, din care fac parte finlandeza, maghiara etc. **2** (Îas) Limbă aparținând familiei fino-ugrice (**1**). **3** Care aparține limbilor fino-ugrice. **4** Privitor la limbile fino-ugrice.

finuc *sm* [At: MARIAN, NA. 167 / Pl: ? / E: ***fin***[2] + *-uc*] **1-3** (Șhp) Finișor (**1-3**).

finuț *sm* [At: MARIAN, NA. 167 / Pl: *~i* / E: ***fin***[2] + *-uț*] **1-3** (Șhp) Finișor (**1-3**).

fioc *sm* [At: POMPILIU, BIH. 1010 / P: *fi-oc* / Pl: ? / E: mg ***fiók***] (Trs; mgm) **1** Sertar. **2** Lădiță.

fiolare *sf* vz ***fiulare***

fiolă[1] *sf* [At: EMINESCU, N. 52 / P: *fi-o~* / Pl: *~le* / E: fr ***fiole***] **1** Flacon (mic) de sticlă, cu gâtul strâmt, închis ermetic, în care se păstrează de obicei medicamente (în special lichide sau pulberi sterile injectabile). **2** Sticlă mică. **3** Dispozitiv cu ajutorul căruia agenții de circulație verifică dacă conducătorii auto au consumat băuturi alcoolice. **4** (Fam; org) Sticlă de băutură.

fiolă[2] *sf* vz ***hiolă***

fionc *sn* vz ***fiong***

fiong *sn* [At: ALECSANDRI, T. 1270 / V: ***~nc*** / Pl: *~uri*] **1** (Îrg) Fundă (făcută din panglici cu ciucuri) purtată de femei ca podoabă (pe cap). **2** (Bot) Saschiu (*Vinca herbacea*). **3** (Bot) Saschiu (*Vinca minor*).

fior[1] *sm* [At: BELDIMAN, TR. 367 / P: *fi-or* / Pl: *~i*, (îvp) *~uri* sn, (înv) *~oare* sf / E: ml ***febris, -io***] **1** Senzație (ușoară) de frig (însoțită de tremur). **2** (Pex) Emoție vie pricinuită de un sentiment puternic (mai ales de frică). **3** Zguduire nervoasă. **4** (Rar) Frică.

fior[2] *sm* [At: ECONOMIA, 89 / V: ***finor*** / P: *fi-or* / Pl: *~i* / E: nct] (Bot) Jneapăn (*Pinus mugo*).

fiorat, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~ați, ~e* / E: ***fior***] (Nob) Înfiorat.

fiorbă *sf* [At: CHEST. V, 156/14 / A: ? / Pl: ? / E: nct] (Csnp) Substanță cu care se înseamnă oile.

fiord *sn* [At: GHEREA, ST. CR. I, 253 / P: *fi-ord* / Pl: *~uri* / E: fr ***fjord***] Golf maritim îngust, sinuos și intrat adânc în uscat, cu maluri abrupte și înalte.

fiorelnic, ~ă *a* [At: ZANNE. P. I, 529 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***fior**[1]* + *-elnic*] (Înv; lit) Fioros.

fiorin *sm* [At: DOC (1577), ap. CUV. D. BĂTR. I, 27 / V: (înv) ***~t*** / P: *fi-o~* / Pl: *~i*, (nob) *~nzi* / E: it ***fiorino***] (Înv) **1** Nume dat mai multor monede de aur și argint, bătute în diverse țări, care au circulat și la noi până în sec. XIX Si: *florin* **(1)**. **2** (Pex) Ban.

fiorint *sm* vz ***fiorin***

fioritură *sf* [At: DA / P: *fi-o~* / Pl: *~ri* / E: it ***fioritura***] **1** Ornament muzical constând dintr-o notă sau dintr-un grup de note, indicate de obicei cu semne muzicale mai mici decât cele obținute, care se adaugă la fraza muzicală principală pentru a o înfrumuseța. **2** (Înv; îs) *~ri de stil* Ornamente neesențiale ale stilului.

fioros, ~oasă [At: BĂLCESCU, M. V. 338 / P: *fi-o~* / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***fior**[1]* + *-os*] **1** *a* Care inspiră groază Si: *groaznic, îngrozitor, înspăimântător*. **2** *av* În mod înspăimântător Si: *îngrozitor*.

fiostru *sm* vz ***fiastru***

fio-tâc *i* [At: CAMILAR. C. 49 / E: fo] Sunet care imită zborul păsărilor.

fir *sn* [At: (a. 1588), CUV. D. BĂTR. I, 197 / Pl:; *~e*, (nob) *~uri* / E: ml ***filum***] **1** Produs de torcătorie sau de filatură, de formă lungă și subțire, obținut prin toarcerea unor fibre textile. **2** (Prc) Fibră textilă. **3** (Îs) *~ cu plumb* Dispozitiv pentru determinarea sau verificarea direcției verticale, format dintr-o sfoară subțire având atârnată la un capăt o greutate metalică. **4** (Îs) *~ul apei* Linie imaginară de la suprafața unei ape curgătoare, care unește punctele de viteză maximă ale apei. **5** (Pex) Secreția păianjenului. **6** (Îe) **A se ține** (sau **a sta, a atârna**) **(numai) într-un ~ de ață** (sau **de păr**) A fi pe punctul de a se rupe. **7** (Îas) A fi în mare dificultate sau primejdie. **8** (Îs) *~ conducător* (sau *călăuzitor*) Direcție de urmat. **9** (Îas) Linie (de conduită). **10** (Fig) Idee care apare cu consecvență de-a lungul unei acțiuni, al unei opere etc. **11** Mod de desfășurare (neîntreruptă) a unei acțiuni, a unui proces etc. **12** (Pex) Succesiune. **13** (Pex) Șir. **14** (Îe) **A(-și) pierde ~ul** A încurca ideile în cursul unei expuneri. **15** (Îae) A-și pierde cumpătul. **16** Sârmă de telefon, de telegraf etc. alcătuită din două, uneori din trei conductoare subțiri, izolate și de obicei răsucite. **17** (Pgn) Orice corp solid a cărui lungime este cu mult mai mare în raport cu dimensiunea secțiunii transversale. **18** Șuviță subțire de aur, de argint etc. de forma unui fir **(1)**, folosită la cusături speciale de podoabă. **19** (Pex) Cusătură cu fir **(18)** de aur, de argint. **20** (Urmat de determinări introduse prin pp „de") Fiecare dintre elementele de forma unui fir **(1)** lung și subțire care alcătuiesc părul, iarba etc. **21** (Pex) Exemplar dintr-o specie de plante erbacee de același fel. **22** (Spc) Floare dintr-o specie de flori de același fel. **23** (Îlav) **~ cu** (sau **de**) **~** Bucată cu bucată. **24** (Îlav) **De-a ~ a păr** sau **de-a ~u-n păr, din ~ până-n ață** Cu de-amănuntul. **25** Bob (de nisip, de mac etc.). **26** (Îlav) **~ cu ~** Fiecare bob în parte Si: *bob cu bob*. **27** (Fig; rar) Fărâmă. **28** (Fig; rar) Pic.

firanguri *snp* [At: PRIBEAGUL. P. R. 56 / V: ***fierh~, ~rean~, ~ren~, ~rha~, ~rhoange, ~rhoje, ~rhon~, ~ria~, ~rlon ~, ~run~*** / E: mg ***firhang***] (Reg) Perdele.

firatic**[1]**, ~ă *a* [At: JAHRESBER. IV, 327 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***fire*** + *-atic*] (Reg) **1** Inteligent. **2** Isteț.

firatic**[2]**, ~ă *a* vz ***firetic***

firav, ~ă [At: JIPESCU, ap. TDRG / V: (reg) ***hi~, ~reav*** /A și: *firav* / Pl: *~i, ~e* / E: *vsl **фиравъ** „bolnăvicios", apropiat de *fir*] **1** (D. oameni) Care are o constituție delicată Si: *delicat, gingaș, plăpând, slăbuț*. **2** (Fig) (Cam) slab din punct de vedere al calității, al temeiniciei Si: *inconsistent*.

firăstrăiaș *sn* vz ***ferăstrăiaș***

firăstrăier *sn* vz ***ferăstrăier***

firăstrău *sn* vz ***ferăstrău***

fire *sf* [At: PALIA (1582), ap. GCR. I, 34/34 / Pl: *~ri* / E: ***fi***] **1** Mediul natural (împreună cu ființele care trăiesc în el) Si: *lume, pământ*, (înv) *făptură* **(9)**. **2** Natură (ca forță creatoare, manifestată în orice lucru sau ființă). **3** (Înv; îlav) **Peste ~** Supranatural. **4** (Înv; îal) Nenatural. **5** (Înv; îal) Imposibil. **6** (Îal) Extraordinar. **7** (Îal) În cel mai înalt grad. **8** Natură (considerată drept esență sau proprietate inerentă a oricărei făpturi) Si: *fel* **(1)**, *ființă* **(16)**, *rost*. **9** (Iuz) Calitate. **10** (Înv) Natură (considerată ca substanță) Cf *față* **(64)**, *ipostază*. **11** Predispoziție. **12** Structură psihică și morală a unei ființe Si: *caracter, temperament*. **13** (Îvp) Obicei. **14** Minte. **15** Conștiință. **16** Cuget. **17** Cumpăt. **18** (D. oameni; îla) **În toată ~a** Matur. **19** (Îal) În deplinătatea facultăților mintale. **20** (Îal) Serios. **21** (Îe) **A-și veni în** (înv, **la**) **~** A-și reveni (după un șoc, o emoție puternică, un leșin). **22** (Îe) **A-și ieși din ~** A se enerva foarte tare Si: *a-și ieși din sărite, a-și pierde cumpătul*. **23** (Îe) **A scoate** (pe cineva) **din ~** A enerva foarte tare (pe cineva) Si: *a scoate* (pe cineva) *din sărite, din răbdări, din minți*, (pop) *din țâțâni*. **24** (Îe) **A-și ține** (sau **a-și păstra**) **~a** (înv, **a-și îngădui ~rii**) A se stăpâni. **25** (Îae) A nu-și pierde curajul. **26** (Îvp; îe) **A-și face** (sau **a prinde la**) **~** A-și păstra (sau a-și recâștiga) sângele rece. **27** (Îae) A-și face (sau a prinde) curaj. **28** (Îe) **A-și pierde ~a** sau **a se pierde cu ~a** A nu se mai putea stăpâni Si: *a-și pierde cumpătul*. **29** (Îae) A se descuraja. **30** (Fam; adi; îe) **A se prăpădi** (sau **a se rupe**) **cu ~a** A face tot posibilul. **31** (Îae) A se consuma foarte mult sufletește. **32** (Îvr) Ființă **(18)**. **33** (Înv) Menstruație.

fireanguri *snp* vz ***firanguri***

fireav, ~ă *a* vz ***firav***

firenguri *snp* vz ***firanguri***

firesar *sm* vz ***firezar***

firesc, ~ească [At: BIBLIA (1688), 6/20 / Pl: *~ești* / E: ***fire*** + *-esc*] **1** *a* Care este conform legilor naturii. **2** *a* Al naturii. **3** *a* Din natură. **4** *a* Care este conform așteptărilor Si: *obișnuit, normal*. **5** *a* Natural. **6** *sn* Situație obișnuită. **7** *sn* Naturalețe.

fireș, ~ă *a* [At: PRAVILA (1652), ap. TDRG / V: (reg) ***hi~, ~ă, ~riș, ~ă*** / Pl: *~i, ~e* / E: ***fire*** + *-eș*] **1** (Înv) Firesc **(1)**. **2** (Înv) Natural. **3** (Înv; îs) *Copil ~* Copil nelegitim. **4** (Înv) Fizic. **5** (Înv; referitor la origine) Real. **6** (Înv) Originar (din). **7** (Reg) Sănătos. **8** (Reg) Vesel și energic.

fireșie *sf* [At: CANTEMIR, IST. 48 / V: ***hi~, hiriș~*** / Pl: *~ii* / E: ***fireș*** + *-ie*] **1** Stare naturală. **2** Particularitate inerentă. **3** Calitate intrinsecă.

firește *av* [At: BIBLIA (1688), 6/15 / E: ***fire*** + *-ește*] **1** În mod firesc **(1)**. **2** De la natură. **3** Din fire. **4** Natural. **5** Bineînțeles. **6** Negreșit. **7** Desigur.

firet *sn* [At: TELEOR, N. REV. R. I, 168, ap. DA ms / Pl: *~uri* / E: ***fir*** + *-et*] **1** Broderie cusută cu fir metalic. **2** (Rar) Fir de metal folosit la cusături și la broderii. **3** (Lpl) Haine împodobite cu firet **(1)**.

firetic, ~ă *a* [At: MARIAN, SE. II, 118 / V: ***~rat~, ~ă*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: nct] (Trs) **1** Vehement. **2** Capricios.

firez *sn* vz ***firiz***

firezar *sm* [At: MARIAN, INS. 64 / V: ***~esar*** / Pl: *~i* / E: ***firez*** + *-ar* cf mg *fűrész* „ferăstrău"] (Ent; Trs) Prunar[1] (*Rhynchites cupreus*).

firfiric *sm* [At: ALECSANDRI, T. 736 / V: ***~ig***, (reg) ***~ă*** *sf* / Pl: *~ici* / E: ns cf tc *firfiri* „ban roșu", ger *Fünferling* „mică monedă de argint"] **1** Monedă mică de argint, a cărei valoare a variat în timp și spațiu Si: *băncuță*. **2** (Reg; îf *firfirică*) Epitet dat unui om slăbuț, mic și afurisit Si: *țilimindric, pripiriu*.

firfirică *sf* vz ***firfiric***

firfiricuță *sf* [At: H VIII, 148 / Pl: *~țe* / E: ***firfiric*** + *-uță*] (Bot; reg) Nume de plantă nedefinită mai de aproape.

firfirig *sm* vz ***firfiric***

firfiriu, ~ie *a* [At: CIHAC II, 499 / Pl: *~ii* / E: ns cf *pirpiriu*] (Mun; rar; fam) Sărac și (din această cauză) îmbrăcat iarna prea subțire.

firhanguri *snp* vz ***firanguri***

firhoange *snp* vz ***firanguri***

firhoje *snp* vz ***firanguri***

firhonguri *snp* vz ***firanguri***

firianguri *snp* vz ***firanguri***

frică *sf* vz ***feregă***

firicel, ~ea [At: EMINESCU, N. 96 / Pl: *~e* / E: ***fir*** + *-icel*] **1-2** *sn* (Șhp) Fir **(1)** (cam mic și subțire) Si: *firișor* **(1-2)**, *firușor* **(1-2)**, (reg) *firuț* **(1-2)**. **3** *sf* (Bot) Firuță (*Poa pratensis*). **4** *sf* (Bot) Firușor (*Poa annua*). **5** *sf* (Bot; reg) Firușca-șopârlelor (*Poa alpina*). **6** *sf* (Bot; reg) Firușcă-cu-clopoței

(*Poa laxa*). **7** *sf* (Bot) Iarbă-deasă (*Poa nemoralis*). **8** *sf* (Bot) Șovar-de-munte (*Poa trivialis*). **9** *sf* (Bot) Firicică (*Filago germanica*). **10** *sf* Plantă nedefinită mai de aproape Si: *firișor* (*Poa bulbosa*).

firicică *sf* [At: PANȚU, PL.[2] / Pl: *~icele* / E: ***fir*** + *-icică*] (Bot) **1** Plantă erbacee cu peri lânoși, frunze lanceolate și flori strânse în mănunchi la vârful tulpinii Si: *firicea* (*Filago germanica*). **2** Flocoșele (*Filago arvensis*). **3** Linariță (*Linaria vulgaris*). **4** (Reg) Spilcuță (*Chrysanthemum parthenium*).

firidă *sf* [At: ȘEZ. 186 / V: ***hi~***, ***chi~*** / Pl: *~de* / E: bg ***фирида***] **1** Adâncitură de forma unei ferestre oarbe lăsată într-un zid, în peretele unei sobe etc., cu scop utilitar sau decorativ Si: (reg) *cotlon* (**7**), *ocniță*. **2** (Pex) Deschizătură îngustă într-un zid. **3** (Reg) Spațiul liber dintre corpurile unei sobe. **4** (Reg) Cotlon (**6**). **5** (Reg; îf *hiridă*) Cutie fixată într-o ladă, în care se pun lucruri scumpe, bijuterii.

firigă *sf* vz ***ferigă***

firigea *sf* vz ***ferigea***

firimitură *sf* [At: NEGRUZZI, S. I, 253 / V: ***fărâmăt~***, ***fărâm~*** ***firmăt~***, ***firm~*** / Pl: *~ri* / E: ***fărâmă*** + *-ătură* (după *fir*)] **1** Bucățică de pâine, de obicei rămasă după ce se taie sau se rupe pâinea. **2** (Pgn) Bucată foarte mică dintr-un aliment.

firimiță *sf* vz ***fărâmiță***

firimiți *v* vz ***fărâmița***

firisău *sn* vz ***ferăstrău***

firiseu *sn* vz ***firisău***

firiș, ~ă *a* vz ***fireș***

firișcă *sf* vz ***firușcă***

firișor *sn* [At: PANȚU, PL.[2] / Pl: *~oare* / E: ***fir*** + *-ișor*] **1-2** (Șhp) Firicel (**1-2**). **3** (Bot) Firuță (*Poa pratensis*). **4** (Bot; reg) Firușca-șopârlelor (*Poa alpina*). **5** (Bot; reg) Firușcă-cu-clopoței (*Poa laxa*). **6** (Bot) Firicea (*Poa bulbosa*). **7** (Bot) Șovar-de-munte (*Poa trivialis*).

firiște *sf* [At: DA / V: (reg) ***cir~*** / Pl: *~ti* / E: ***fire*** + *-iște*] (Reg) Specie.

firitiseală *sf* vz ***hiritiseală***

firitisi *v* vz ***hiritisi***

firiu *sn* [At: H II, 244 / Pl: *~ii* / E: nct] (Reg) Zid.

firiz *sn* [At: ANON. CAR. / V: ***~rez***, (reg) ***hi~*** / Pl: *~e*, *~uri* / E: mg ***füresz***] (Reg) **1** Ferăstrău de mână Si: *chimilioară*, *corzar*. **2** (Îf *firez*) Ferăstrău mic, cu pânză foarte subțire, cu care se taie scândurile subțiri, pentru a confecționa cutii, rame etc.

firlonguri *snp* vz ***firanguri***

firmament *sn* [At: I. NEGRUZZI, S. III, 332 / Pl: (rar) *~e* / E: fr ***firmament***, lat ***firmamentum***] (Liv) Boltă cerească (acoperită de stele) Si: *cer*[2].

firman *sn* [At: NECULCE, ap. LET. II, 334/28 / V: ***fer~***, ***ferim~*** / Pl: *~e*, (înv) *~uri* / E: tc ***fermăn***] Ordin emis de sultan (prin care erau numiți sau maziliți guvernatorii și domnitorii depinzând de Imperiul Otoman).

firmă *sf* [At: ODOBESCU, S. III, 335 / Pl: *~me* / E: ger ***Firma***] **1** Denumire convențională sub care funcționază o întreprindere. **2** Antrepriză industrială sau comercială. **3** Inscripție executată pe un zid, pe o placă etc., așezată la intrarea unui magazin, a unei întreprinderi etc. și pe care este indicată denumirea, destinația, caracterul acestora. **4** (Pex) Panou (încadrat de motive și desene ornamentale, lumini etc.) pe care este inscripționat numele și destinația unei firme (**2**).

firmănaș *sn* [At: MAT. FOLK. / Pl: *~e* / E: ***firman*** + *-aș*] **1-2** (În poezia populară; șhp) Firman.

firmătură *sf* vz ***firimitură***

firmitură *sf* vz ***firimitură***

firmuliță *sf* [At: JAR. E. 242 / Pl: *~țe* / E: ***firmă*** + *-uliță*] **1-6** (Șhp) Firmă (**2-4**) (cam mică).

firnis *sns* [At: DEX / E: ger ***Firnis***] Soluție făcută din ulei vegetal sau din rășini și oxizi metalici, folosită la prepararea vopselelor și a chitului sau drept grund pentru lemnărie.

firog *sms* [At: ALEXI, W., ap. DA / E: ***fir*** + *-og*] (Reg) **1** Lucru (manual) pe care și-a propus cineva să-l termine, o dată ce l-a început. **2** Lucrare pe care o persoană trebuie să o termine într-o zi.

firos[1]***, ~oasă*** *a* [At: SEVASTOS, N. 167 / Pl: *~oși*, *~oase* / E: ***fir*** + *-os*] (Rar) **1** Care conține (multe) fire (**1**) Cf *ațos*. **2** Cu aspect de fire (**1**).

firos[2]***, ~oasă*** *a* [At: DA / Pl: *~oși*, *~oase* / E: ***fire*** + *-os*] (Reg; d. oameni) Cu un caracter puternic.

firoscos, ~oasă *a* [At: ISPIRESCU, L. 247 / V: ***filo~***, ***hilo~*** / Pl: *~oși*, *~oase* / E: ***filozof*** + [din] ***fire scos***] (Pfm; irn) **1-2** *smf*, *a* (Om) priceput la toate, învățat și deștept.

firosi *v* vz ***irosi***

firovim *sn* vz ***heruvim***

firtă *sf* [At: (a. 1766) URICARIUL II, 224 / V: (reg) ***hi~*** / Pl: *~te* / E: ger ***Viertel*** „sfert"] (Înv; Mol) **1** Unitate de măsură pentru suprafețe de teren agricol, egală cu a patra parte dintr-un pogon. **2** Bucată de teren agricol măsurând o firtă (**1**).

firtăl *sm* [At: PAȘCA, GL. / Pl: *~i* / E: ger ***Vertel***] (Trs; iuz) Ban[2].

firui [At: POP., ap. GCR. II, 328 / Pzi: *~esc* / E: ***fir***] **1** *vt* (Ptc) A toarce. **2** *vi* (D. fibre textile) A deveni fir (**1**). **3** *vt* A coase (o broderie) cu fir (**18**).

firuit, ~ă *a* [At: N. A. BOGDAN, ap. TDRG / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***firui***] Cusut sau brodat cu fir (**18**).

firunguri *snp* vz ***firanguri***

firușcă *sf* [At: PANȚU, PL.[2] / V: ***~riș~*** / Pl: ? / E: ***fir*** + *-ușcă*] (Reg) **1** (Bot) Firuță (*Poa pratensis*). **2** (Îc) **~ca-șopârlelor** Mică plantă erbacee din familia gramineelor, cu flori brune-violete dispuse în spice, care crește în pășunile alpine Si: *fân*, *firicea*, *firișor* (*Poa alpina*). **3** (Îc) **~-cu-clopoței** Mică plantă erbacee din familia gramineelor, cu flori roșcat-violete, cu pete verzi, dispuse în spice, care crește prin pășunile alpine pietroase Si: *firicea* (*Poa laxa*).

firușor, ~oară [At: PĂSCULESCU, L. P. 172 / V: ***hi~*** / Pl: *~i* / E: ***fir*** + *-ușor*] **1-2** *sn* (Șhp) Firicel (**1-2**). **3** *sn* Mică plantă erbacee din familia gramineelor, cu frunzele lat-lineare de culoare verde-deschis, cu florile dispuse în spice, foarte răspândită în vegetația pajiștilor naturale Si: *fân*, *firuță* (*Poa annua*). **4** *sf* (Bot) Firuță (*Poa pratensis*).

firuț, ~ă [At: PANȚU, PL.[2] / Pl: *~e* / E: ***fir*** + *-uț*] **1-2** *sn* (Reg; șhp) Firicel (**1-2**). **3** *sf* Plantă erbacee din familia gramineelor, cu flori verzui sau violete și cu spic, care se folosește ca nutreț pentru vite Si: *fân*, *firicea*, *firișor*, *firușoară*, *floarea-fânului* (*Poa pratensis*). **4** *sf* (Bot; șîc **~-de-baltă**) Rourică (*Glyceria fluitans*). **5** *sf* (Bot) Șovar-de-munte (*Poa trivialis*). **6** *sf* (Bot) Firușor (*Poa annua*). **7** *sf* (Bot; reg) Firușca-șopârlelor (*Poa alpina*). **8** *sf* (Bot; reg) Firușcă-cu-clopoței (*Poa laxa*). **9** *sf* (Bot) Plantă nedefinită mai de aproape (*Poa compressa*). **10** *sf* (Bot; îc) **~-de-lână** Iarbă-deasă (*Poa nemoralis*). **11** *sf* (Bot) Păiuș (*Agrostis tenuis*). **12** *sf* (Bot) Lemn-dulce (*Glycyrhiza echinata*).

fisă *sf* [At: ALECSANDRI, T. 1102 / Pl: *~se* / E: fr ***fiche***, ngr ***φίσα***] **1** Mică placă de metal, de os, de material plastic etc., care, în baza unei convenții, poate înlocui monede sau poate servi ca marcă de plată în localurile de consumație, la jocurile de cărți etc. **2-3** (Piesă metalică în formă de) monedă care, introdusă în mecanismul unui automat, declanșează funcționarea acestuia.

fisc *sn* [At: IORGA, N. R. A. I, 371 / Pl: (rar) *~uri* / E: fr ***fisc***, it ***fisco***] **1** (Iuz) Vistieria statului. **2** Instituție de stat care stabilește și încasează contribuțiile către stat ale unei persoane fizice sau juridice, urmărește pe cei care nu și-au plătit în termen aceste contribuții.

fiscal, ~ă *a* [At: SADOVEANU, Z. C. 74 / V: (înv; Trs) ***fisc~*** / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***fiscal***] **1-2** Care aparține fiscului (**1-2**). **3-4** Privitor la fisc (**1-2**). **5-6** De fisc (**1-2**).

fiscalism *sn* [At: MARX, C. I. 28 / Pl: *~e* / E: ***fiscal*** + *-ism*] Politică financiară constând în perceperea de la populație, prin diverse sisteme fiscale, a unor impozite și taxe exagerate.

fiscalist *sm* [At: DA ms / Pl: *~iști* / E: ***fiscal*** + *-ist*] (Nob) Agent al fiscului (**2**).

fiscalitate *sf* [At: MARX. C. I. 668 / Pl: (rar) *~tăți* / E: fr ***fiscalité***] **1** Sistem de percepere a impozitelor și taxelor prin fisc (**2**). **2** Totalitatea obligațiilor fiscale ale cuiva.

fiscaliza *vt* [At: DA ms / Pzi: *~zez* / E: fr ***fiscaliser***] A plăti impozitele, obligațiile către stat (cel mai adesea) sub formă de timbre cumpărate de la fisc (**2**).

fiscalizare *sf* [At: DA ms / Pl: *~zări* / E: ***fiscaliza***] Plătire a impozitelor, a obligațiilor către stat (cel mai adesea) sub formă de timbre cumpărate de la fisc.

fiscalizat, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***fiscaliza***] (Mai ales despre acte comerciale, civile etc.). **1** Care a fost supus fiscalizării. **2** Care a îndeplinit obligațiile către fisc (**2**).

fiscăi *v* vz ***fliscăi***

fiscău *sm* [At: CHEST. V. 76/53 / Pl: *~ăi* / E: ***fisc*** + *-ău*] (Reg) Ban alb.

fiscușesc, ~ească *a* [At: ȘINCAI. HR. III. 253/17 / Pl: *~ești* / E: nct] (Îvr) **1-6** Fiscal (**1-6**).

fisibilitate *sfs* [At: DEX / E: fr ***fissibilité***] Proprietate a lemnului de a crăpa sau a se despica de-a lungul fibrelor.

fisic, ~ă *a, sf* vz ***fizic***

fisical, ~ă *a* vz ***fizical***

fisicește *av* vz ***fizicește***

fisician, ~ă *smf* vz ***fizician***

fisio- vz ***fizio-***

fisiologic, ~ă *a* vz ***fiziologic***

fisiologie *sf* vz ***fiziologie***

fisiona *vt* [At: DEX / P: *~si-o~* / Pzi: *~nez* / E: ***fisiune***] (Fiz) **1** A provoca fisiunea unui element prin bombardarea cu anumite particule elementare. **2** A diviza un nucleu atomic în mai multe fragmente (cu mase de valori comparabile).

fisionabil, ~ă *a* [At: DEX / P: *~si-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***fissionable***] (D. nuclee atomice) **1** Care poate fi fisionat (**1**). **2** Care se poate fisiona (**2**).

fisionare *sf* [At: DEX / P: *~si-o~* / Pl: *~nări* / E: ***fisiona***] Producere a unei fisiuni.

fisiune *sf* [At: DEX / P: *~si-u~* / Pl: *~ni* / E: fr ***fission***] Reacție nucleară (provocată sau, rar, spontană) în care are loc dezintegrarea unui nucleu atomic în mai multe fragmente (în general, în două), cu mase de valori comparabile.

fistău *sn* [At: LB / Pl: *~taie* / E: ger ***Fäustel***] (Trs) Ciocan mare cu care se sparg bolovanii de piatră.

fistic [At: ALECSANDRI, T. 449 / V: ***fâstâc*** (Pl: *fâstâchi*), (înv **2**) ***festec, fes~, feștec, vâstâc*** *sn* / Pl: (înv) *~ici* sm, *~uri* sn / E: tc ***fıstıc***, ngr ***φιστίκι***] **1** *sm* Arbore din țările calde cu flori mici de culoare verde și cu fructe conținând sâmburi comestibili (*Pistacia vera*). **2** *sm* Fruct al fisticului (**1**), cu sâmburele verde, uleios și, când e prăjit, plăcut la gust.

fistichiu, ~ie *a* [At: ALECSANDRI, T. 118 / Pl: *~ii* / E: tc ***fıstıkî***] **1** De culoarea fisticului (**2**), verde-gălbui. **2** (Fig; fam) Curios. **3** (Fig; fam) Ciudat. **4** (Fig; fam) Extravagant.

fistular, ~ă *a* [At: DICȚ / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***fistulaire***] (Med) **1-3** Referitor la o fistulă (**1-3**). **4-6** De fistulă (**1-3**).

fistulă *sf* [At: NECULCE, ap. LET. II. 274/3 / Pl: *~le* / E: fr ***fistule***] (Med) **1** Canal supurativ accidental rămas în urma închiderii unui abces. **2** Canal făcut pe cale chirurgicală, care unește un organ intern cu exteriorul. **3** Ulcerație adâncă într-un țesut al organismului.

fistulos, ~oasă *a* [At: DA ms / Pl: *~oși, ~oase* / E: fr ***fistuleux***] **1-3** (Med) Care are fistule (**1-3**). **4-6** (Med) Care formează o fistulă (**1-3**). **7-9** (Med) Cu aspect de fistulă (**1-3**). **10** (Bot; d. tulpină, pețiol etc.) Care este alungit și gol pe dinăuntru.

fisura *vtr* [At: DEX / Pzi: *~rez* / E: fr ***fissurer***] **1-2** A (i se) produce fisuri.

fisurare *sf* [At: DEX / Pl: *~rări* / E: ***fisura***] Apariție a unor fisuri (**1**) într-un corp solid, sub acțiunea a diverși factori Si: (rar) *fisurat[1]*.

fisurat[1] *sns* [At: MDA ms / E: ***fisura***] (Rar) Fisurare.

fisurat[2], ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~ați, ~e* / E: ***fisura***] (D. corpuri solide) Care prezintă fisuri (**1**).

fisură *sf* [At: IOANOVICI, TEHN. 179 / Pl: *~ri* / E: fr ***fissure***, lat ***fissura***] **1** Crăpătură îngustă la suprafața sau în interiorul unui corp solid (metal, beton, aliaj, piatră, os etc.). **2** (Med; îs) *~ anală* Ulcerație superficială care apare în pliurile anale.

fiș *sn* [At: LTR / Pl: *~uri* / E: ger ***Fisch***] (Tip) **1** Amestec de litere de diferite caractere provenite dintr-o formă stricată. **2** Casetă cu litere amestecate (împărțită defectuos).

fișa *vt* [At: DEX / Pzi: *~șez* / E: ***fișă***] **1** A extrage pe fișe însemnări dintr-o lucrare (științifică) scrisă, în vederea documentării, a elaborării unei opere etc. **2** A extrage pe fișe datele bibliografice fundamentale privitoare la o carte sau la un periodic, pentru a le așeza în catalogul bibliotecii, a întocmi o bibliografie etc.

fișag *sn* [At: CADE / Pl: *~uri* / E: mg ***fisc***] (Trs; Ban) Cartuș (**1**).

fișare *sf* [At: DN³ / Pl: *~șări* / E: ***fișa***] **1** Extragere pe fișe a unor însemnări dintr-o lucrare (științifică) scrisă, în vederea documentării, a elaborării unei opere etc. Si: (rar) *fișat[1]* (**1**). **2** Extragere pe fișe a datelor bibliografice fundamentale privitoare la o carte sau la un periodic, pentru a le așeza în catalogul bibliotecii, a întocmi o bibliografie etc. Si: (rar) *fișat[1]* (**2**).

fișat[1] *sns* [At: MDA ms / E: ***fișa***] (Rar) **1-2** Fișare (**1-2**).

fișat[2] ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***fișa***] **1** (D. o lucrare științifică scrisă) Din care au fost extrase însemnări în vederea documentării, a elaborării unei opere etc. **2** (D. o carte sau un periodic) Ale cărui date bibliografice fundamentale au fost extrase pe fișe, pentru a le așeza în catalogul bibliotecii, a întocmi o bibliografie etc.

fișă *sf* [At: IOANOVICI, TEHN. 361 / Pl: *~șe* / E: fr ***fiche***] **1** Foaie (mică) de hârtie sau de carton pe care își face însemnări cel ce strânge material pentru elaborarea unei opere, pe care se redau extrase dintr-o lucrare etc. **2** (În biblioteci) Foaie de carton de format unitar pe care se trec datele bibliografice fundamentale privitoare la o carte sau la o publicație periodică. **3** (Îs) *~ personală* Act în care se trec datele personale ale unui salariat. **4** (Îs) *~ de sănătate* Document în care se trec date în legătură cu sănătatea cuiva. **5** (Îs) *~ de evidență* Foaie volantă folosită în lucrările de evidență contabilă pentru urmărirea sistematică a fiecărui mijloc economic, proces sau sursă sub aspectul creșterii, al diminuării și al existenței soldului la o anumită dată. **6-7** (Îs) *~ tehnologică* (Formular care conține) totalitatea indicațiilor privitoare la fazele unui anumit proces de producție. **8** (Teh) Piesă de la capătul unui cordon de rețea, care se introduce într-o priză, într-un cuplu etc. spre a stabili legătura cu o linie electrică, telefonică etc.

fișcal, ~ă *a* vz ***fiscal***

fișcariș *sm* [At: GR. BĂN. / A: nct / Pl: *~i* / E: nct] (Înv; nob) Avocat.

fișcă *sf* [At: CADE / Pl: *~ște, ~ști* / E: fo] (Reg) **1** Biciușcă. **2** (Pex) Lovitură dată cu biciușca.

fișcăi[1] *vi* [At: T. PAPAHAGI, M. 157 / Pzi: *~esc* / E: ***fișcă***] (Mrm) A șuiera.

fișcăi[2] *v* vz ***fliscăi***

fișcui *vt* [At: KLOPȘTOCK, F. 149 / Pzi: *~esc* / E: ***fișcă*** + *-ui*] (Reg) **1** A biciui. **2** A șfichiui.

fișcura *vti* [At: ALRM II/I h. 35 / Pzi: *fișcur* / E: ***fișcă***] (Reg) **1** A fluiera. **2** A șuiera printre dinți.

fișic *sn* [At: AMIRAS, ap. LET.² III. 166/14 / V: ***fâș~, fâșâc*** / Pl: *~uri* / E: tc ***fişek***] **1** (Înv) Cartuș (**1**). **2** (Înv) Rachetă. **3** (Înv) Foc de artificii. **4** Teanc de monede metalice așezate una peste alta și înfășurate în hârtie sub forma unui cilindru. **5** (Iuz) Cornet de hârtie pentru bomboane, alune etc.

fișier *sn* [At: IORDAN, L. R. A. 180 / P: *~și-er* / Pl: *~e* / E: fr ***fichier***] **1** Colecție de fișe organizate într-un anumit fel. **2** (În biblioteci) Catalog. **3** Dulap sau cutie în care se păstrează fișe. **4** (Inf) Unitate logică de stocare a informației.

fișiu *sn* [At: G. M. ZAMFIRESCU, SF. N. 38 / V: *~șu* (P: *fi-șii*) / Pl: *~ri* / E: fr ***fichu***] (Frm) **1** Broboadă. **2** Batic subțire de mătase.

fișoi vi [At: CIAUȘANU, GL. / V: *pi~* / Pzi: 3 *~ește* / E: nct] (Olt) A curge abundent.

fișpan *sm* [At: RETEGANUL, TR. 43 / A și: *fișpan* / Pl: *~i* / E: mg ***föspán***] (Trs; mgm; iuz) Prefect Cf *alișpan*.

fiștăraie *sfp* [At: TOMESCU, GL. / E: nct] (Atm; Olt) Gambe.

fiște-[1] vz ***fie-***

fiște[2] *pnh* vz ***fiece***

fiștecare *pln* vz ***fiecare***

fișteică *sf* [At: STANCU, D. 165 / P: *~tei~* / V: ***fârș~*** / Pl: *~ici* / E: nct] (Reg) 1 Fâșie (1). 2 Bucată de pământ lungă și îngustă. 3 Fâșie de pământ (arabil).

fiștigoace *sf* [At: DA / Pl: ~ / E: css ***fiștigoaie***] (Reg) **1-2** Fiștigoaie (**1-2**).

fiștigoaie *sf* [At: VICIU, GL. 41 / Pl: ~ / E: ns cf *fliscoaie*] (Reg) 1 Fluier (cu sau fără găuri) pe care și-l fac copiii din coajă de salcie Si: *fiștigoace* (1) Cf *drigană, fofează* (**14**), *flișcoaie, țignal*. 2 Băț mic Si: *fiștigoace* (**2**).

fiștigoi *av* [At: CV 1950, nr. 5, 32 / E: nct] (Mun; îlav) **Fără ~** Pe neașteptate.

fiștoc *sm* vz ***sfiștoc***

fișu *sn* vz ***fișiu***

fit *sn* [At: KLOPȘTOCK, F. 92 / Pl: (rar) *~uri* / E: ns cf ger ***quitt***, rs ***квит***] (Fam; îe) **A trage la ~** A lipsi de la datorie, în special de la orele de școală Si: *a chiuli*.

fitanță *sf* vz ***chitanță***

fitărie *sf* [At: CV I 1949, nr 9, 34 / Pl: *~ii* / E: nct] (Reg) Parcelă mică, dreptunghiulară, cultivată cu zarzavat.

fitău *s* [At: CADE / Pl: ? / E: mg ***fejto***] (Trs; Mar; mgm) Fir de bumbac roșu sau negru cu care se cos ornamente pe pânză albă.

fitece *anh* [At: DA ms / E: ***fie***[2] ***+ te + ce***] (Pop) 1 Fiecare. 2 Fiece.

fitecine *pnh* [At: DA ms / E: ***fie***[2] ***+ te + cine***] (Pop) Fiecine.

fitecum *av* [At: DA ms / E: ***fie***[2] ***+ te + cum***] (Pop) Fiecum.

fiteș- *c* vz ***fie-***[2]

fiteșcare *anh, pnh* vz ***fiecare***

fitil *sn* [At: DOC, ap. ȘIO / Pl: *~e*, (îvp) *~uri* / E: tc ***fitil***] 1 Fir de bumbac răsucit sau țesut, în formă de sfoară, șiret, panglică sau tub, care se introduce, spre a fi aprins, în mijlocul lumânărilor, într-un lichid inflamabil din aparatele de iluminat etc. Si: *feștilă* (1) Cf *muc*. 2 Fir de bumbac răsucit sau țesut care servea, împreună cu cremenea și amnarul, la aprins. 3 Șnur muiat într-o substanță inflamabilă, servind altădată la transmiterea focului pentru aprinderea încărcăturilor la armele de foc, iar astăzi pentru aprinderea încărcăturilor de exploziv în mine, în cariere etc. 4 Tub făcut din metal sau dintr-un material textil și umplut cu material inflamabil servind drept fitil (**3**). 5 (Fam; îe) **A da** (sau **a pune**) **cuva ~** A îmboldi pe cineva să facă ceva. 6 (Îae) A instiga pe cineva împotriva cuiva. 7 (Fam; îe) **A băga** (sau **a vârî**) **un ~** (sau **~uri**) A provoca intrigi, discordie. 8 (Mec) Șnur de bumbac sau de in cu care se ung piesele la mașini. 9 (Țes) Fiecare dintre sforile (de in) care transmit mișcarea la fusele războiului. 10 (Med) Meșă pentru scurgerea materiei infecțioase dintr-o rană profundă. 11 (Reg; lpl îf *fitile*) Chibrituri.

fitila *vt* [At: IORDAN, L. R. A. 527 / Pzi: *~lez* / E: ***fitil***] (Rar) 1 A submina. 2 A face să eplodeze, să ardă.

fitileu *sm* vz ***feteleu***

fitili *vt* [At: DEX[2] / Pzi: *~lesc* / E: ***fitil***] (Fam) A instiga pe cineva.

fitilist, ~ă [At: DEX[2] / Pl: *~iști, ~e* / E: ***fitil*** + *-ist*] (Fam) **1-2** *smf, a* (Om) intrigant.

fitiligiu [At: VASILIU, C. 180 / Pl: *~ii* / E: ***fitil*** + *-agiu*] 1 *sm* (Mol; rar) Cal nedresat (pentru călărie sau tracțiune). **2-3** *smf, a* (Fam) Fitilist (**1-2**).

fitincău *sm* [At: CANDREA, Ț. O. 49 / Pl: *~ăi* / E: nct] (Reg) 1 Bărbat afemeiat. 2 Fătălău. 3 (Nob) Hermafrodit.

fiting *sn* [At: EV. CONT. 124 / Pl: *~uri* / E: ger ***Fitting***] Piesă de legătură tubulară cu ajutorul căreia se poate face o prelungire, o schimbare de direcție, o derivație etc. la conductele metalice pentru fluide, la armături etc.

fitlean, ~ă *smf, a* vz ***viclean***

fito- [At: DN[3] / E: fr ***phyto-***] Element prim de compunere savantă cu semnificația: 1 Referitor la o plantă. 2 Propriu plantelor. 3 (De) plante.

fitobiologic, ~ă *a* [At: DN[3] / P: *~bi-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***phytobiologique***] 1 De fitobiologie. 2 Referitor la fitobiologie.

fitobiologie *sf* [At: DN[3] / P: *~bi-o~* / Pl: *~ii* / E: fr ***phytobiologie***] Ramură a biologiei care se ocupă cu studiul plantelor Si: *biologie vegetala*.

fitocenologie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***phytocénologie***] Ramură a botanicii care studiază fitocenozele Si: *fitosociologie*.

fitocenotic, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***phytocénotique***] 1 De fitocenoză. 2 Referitor la fitocenoză.

fitocenoză *sf* [At: DEX / Pl: *~ze* / E: fr ***phytocénose***] Grupare de plante care trăiesc într-un anumit mediu și sunt condiționate de anumiți factori fizici, geografici și biologici.

fitochimie *sf* [At: DEX / Pl: *~ii* / E: fr ***phytochimie***] Ramură a biochimiei care se ocupă cu studiul proceselor chimice din plante Si: *chimie vegetala*.

fitocid, ~ă [At: DN[3] / Pl: *~izi, ~e* / E: fr ***phytocide***] **1-2** *sn, a* (Substanță) care produce moartea plantelor sau a organelor lor.

fitoclimat *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: fr ***phytoclimat***] Ansamblul condițiilor climatice caracteristice unei asociații vegetale.

fitofag, ~ă [At: DEX / Pl: *~agi, ~age* / E: fr ***phytophyge***] **1-2** *sm, a* (Animal) care se hrănește cu plante (producând pagube).

fitofarmaceutic, ~ă *a* [At: DN[3] / P: *~ce-u~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***phytopharmaceutique***] **1-2** Care aparține fitofarmaciei (**1-2**). **3-4** Referitor la fitofarmacie (**1-2**).

fitofarmacie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***phytopharmacie***] 1 Domeniu al farmaciei care se ocupă cu prepararea produselor destinate protejării plantelor împotriva paraziților. 2 Știința preparării medicamentelor pe baza plantelor medicinale.

fitofiziologie *sf* [At: DN[3] / P: *~zi-o~* / E: fr ***phytophysiologie***] Știință care studiază principalele procese fiziologice din corpul plantelor Si: *fiziologia plantelor*.

fitogen, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***phytogène***] 1 Care este produs din sau în plante Si: *fitogenic* (**1**). 2 (Glg; d. roci) De origine vegetală Si: *fitogenic* (**2**).

fitogenetică *sfs* [At: DN[3] / E: fr ***phytogénetique***] Genetică vegetală.

fitogeneză *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ze* / E: ***fito- + geneză***] Evoluție istorică a plantelor.

fitogenic, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~ici, ~ice* / E: it ***fitogenico***] **1-2** Fitogen (**1-2**).

fitogeografic, ~ă *a* [At: DN[3] / P: *~ge-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***phytogéographique***] 1 De fitogeografie. 2 Referitor la fitogeografie.

fitogeografie *sfs* [At: DN[3] / P: *~ge-o~* / E: fr ***phytogéographie***] Disciplină care studiază răspândirea plantelor pe suprafața globului terestru Si: *geobotanică*.

fitogeosferă *sfs* [At: DN[3] / P: *~ge-o~* / E: ***fito- + geosferă***] Suprafața terestră ocupată de plante.

fitograf, ~ă *smf* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***phytographe***] Specialist în fitografie.

fitografie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***phytographie***] Descriere sistematică a plantelor Si: *botanică descriptivă*.

fitohormon *sm* [At: DN[3] / Pl: *~i* / E: fr ***phytohormone***] Hormon vegetal.

fitolog, ~ă *smf* [At: DN[3] / Pl: *~ogi, ~oge* / E: fr ***phytologue***] Specialist în fitologie Si: *botanist*.

fitologie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***phytologie***] Botanică.

fitomorf, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: ***fito- + morf***(ism)] Care are formă de plantă.

fitoncid *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: ger ***Phytonzid***] Substanță formată în protoplasmă și în țesuturile plantelor superioare, care inhibă dezvoltarea sau provoacă distrugerea unor microorganisme.

fitonimie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***phytonimie***] Nomenclatură a plantelor.

fitopaleontologie *sfs* [At: DN[3] / E: fr ***phytopaléontologie***] Ramură a paleontologiei care reconstituie pe baza resturilor fosile și studiază plantele care au existat în perioadele geologice trecute.

fitoparazit *sm* [At: DN[3] / Pl: *~iți* / E: fr ***phytoparasite***] Parazit al unei plante.

fitopatogen, ~ă [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***phytopathogène***] **1-2** *sm, a* (Agent fizic, chimic etc.) care provoacă îmbolnăvirea plantelor.

fitopatolog, ~ă *smf* [At: DN[3] / Pl: *~ogi, ~oge* / E: drr ***fitopatologie***] Specialist în fitopatologie.

fitopatologic, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***phytopathologique***] **1** Referitor la fitopatologie. **2** De fitopatologie.

fitopatologie *sfs* [At: LTR / E: fr ***phytopathologie***] Ramură a biologiei care studiază bolile plantelor, agenții care le produc și metodele de combatere și de prevenire a îmbolnăvirilor Si: *patologia plantelor*.

fitoplancton *sn* [At: DN[3] / Pl: *~uri* / E: fr ***phytoplancton***] Plancton format din plante acvatice inferioare.

fitosanitar, ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***phytosanitaire***] **1** Referitor la sănătatea plantelor. **2** Care contribuie la sănătatea plantelor.

fitosociologie *sfs* [At: DN[3] / E: fr ***phytosociologie***] Fitocenologie.

fitosterină *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ne* / E: fr ***phytostérine***] (Chm) Fitosterol.

fitosterol *sm* [At: DN[3] / Pl: *~i* / E: fr ***phytostérol***] (Chm) Substanță cu structură sterolică, izolată din plante Si: *fitosterină*.

fitotehnic, ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***phytotechnique***] **1** Care aparține fitotehniei. **2** Privitor la fitotehnie.

fitotehnie *sfs* [At: DN[3] / E: fr ***phytotechnie***] Știință care se ocupă cu tehnica culturii plantelor agricole, în scopul obținerii unei producții cât mai bogate și de calitate superioară.

fitoterapeut, ~ă *smf* [At: DEX[2] / P: *~pe-ut~* / Pl: *~uți, ~e* / E: fr ***phytothérapeute***] Specialist în fitoterapie (2).

fitoterapic, ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***phytothérapique***] (Med) **1** Care este folosit în fitoterapie (2). **2** De fitoterapie (2).

fitoterapie *sf* [At: LTR / Pl: *~ii* / E: ger ***Phytotherapie***, fr ***phytothérapie***] **1** (Agr) Ramură a fitopatologiei care se ocupă cu mijloacele de prevenire și de combatere a bolilor, a paraziților și a dăunătorilor plantelor cultivate. **2** (Med) Tratament cu preparate din plante medicinale.

fitotomie *sfs* [At: DN[3] / E: fr ***phytotomie***] (Blg) Anatomie vegetală.

fitotoxic, ~ă *sm, a* [At: DEX / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***phytotoxique***] **1-2** (Substanță) care are o acțiune toxică asupra plantelor.

fitotoxină *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ne* / E: eg ***phitotoxin***, ger ***Phytotoxin***] (Bot) Toxină vegetală.

fitotron *sn* [At: DN[3] / Pl: *~oane* / E: fr ***phytotron***] Instalație specială de mari dimensiuni în care se cultivă plante sub lumină, temperatură, umiditate etc. dirijate, în scopuri experimentale.

fitozoar *sn* [At: DN[3] / P: *~zo-ar~* / Pl: *~e* / E: fr ***phytozoire***] (Blg) Zoofit.

fitui [At: JIPESCU, ap. TDRG / Pzi: *~esc* / E: ***fit*** + *-ui*] **1** *vrr* (Îe) **A se ~ cu cineva** A se achita (de o datorie) față de cineva. **2** *vrr* (Îae) A se răfui cu cineva. **3-4** *vtr* (Rar) A (se) consuma[1]. **5-6** *vtr* (Rar) A (se) termina. **7** *vt* A cheltui totul (până la ultimul ban).

fiță *sf* vz ***fâță***

fițăraie *sfp* [At: BUL. FIL. VII-VIII, 259 / E: ***fiță*** + *-(ă)raie*] (Fam) **1** Fițe (1). **2** Grimase. **3** Mișcări necontrolate.

fițărie *sf* [At: DA ms / Pl: *~ii* / E: ***fiță*** + *-(ă)rie*] (Fam) **1-3** Fițăraie (**1-3**).

fițe *sfp* [At: DA ms / E: nct] (Fam) **1** Mofturi. **2** (Îe) **A face ~** A se arăta mofturos. **3** (Îae) A se lăsa rugat.

fițion *sn* [At: PITIȘ, SCH. 231 / V: ***hi~*** / Pl: *~oane* / E: nct] (Reg) Zuluf care crește la femei pe lângă ureche.

fițoaică *sf* [At: ANTIPA, F. 199 / Pl: *~ice* / E: ***fiță*** + *-oaică*] (Iht) **1** Fâță. **2** Zvârlugă (*Cobitis taenia*).

fițuică *sf* [At: CONTEMP., S. II, 1949, nr. 160, 3/2 / Pl: *~ici* / E: ns cf ger *Fitschen* „fleac, mărunțiș"] **1** Bucată mică de hârtie pe care se fac diferite însemnări. **2** (Fam) Bucată de hârtie pe care elevii (studenții etc.) își fac însemnări din materia anunțată pentru un extemporal, un examen, cu scopul de a copia. **3** (Prt) Gazetă fără însemnătate.

fiu[1] *sm* [At: COD. VOR. 165/4 / P: (în legătură cu un pronume personal) *fi -meu*, (rar) *fi-ul-meu*, (reg) *fii-meu* / S și: (înv) *fiiu, fii* / Pl: *~ii* / E: ml ***filius***] **1** Persoană de sex bărbătesc, considerată în raport cu părinții săi Si: *copil*[1] (**17**), *făt* (**3**), *fecior* (**2**), *băiat* (**9**). **2** (La vocativ) Termen afectuos cu care se adresează cineva mai în vârstă unei persoane mai tinere de sex bărbătesc Cf *făt* (**4**). **3** (Bis; îs) ~ *omenesc* Iisus Hristos. **4** (Îrg; îs) ~ *de suflet* Fiu adoptiv. **5** (Îs) ~ *natural* Copil din flori. **6** (Înv) Descendent. **7** (Fig) Cetățean, membru al unei colectivități (de care acesta se simte foarte atașat). **8** (Înv; imp) Pui (de animal).

fiu[2] *i* [At: ȘEZ. III, 189 / V: ***fi*** / E: fo] **1** Sunet cu care se cheamă câinele. **2** (Îf *fi*) Exclamație prin care se arată dezgustul, aversiunea.

fiueră *sf* vz ***fluier***

fiular *sn* vz ***fiulare***

fiulare *sf* [At: DAMÉ, T. 17 / P: *fi-u~* / V: ***fiol~, fiular*** *sn* / Pl: *~lări* / E: ml ****fib(u)laria***] (Reg) Scândură mică la jug Si: *bulfeu*[1].

fiuleț *sm* [At: DEX / P: *fi-u~* / Pl: *~i* / E: ***fiu*** + *-(u)leț*] **1-2** (Șhp) Fiu (1) (drag) Si: (pop) *fiuț*[2] (**1-2**). **3** Copil de sex masculin Si: *băiețel, fiuț*[2] (**3**).

fiuț[1] *i* [At: DELAVRANCEA, ap. TDRG / E: fo] Exclamație prin care se sugerează plecarea sau dispariția rapidă a cuiva sau a ceva.

fiuț[2] *sm* [At: DEX / P: *fi-uț* / Pl: *~i* / E: ***fiu*** + *-uț*] (Pop) **1-3** (Șhp) Fiuleț (**1-3**).

five o'clock *sn* [At: DEX / P: *faiv o'cloc* / E: eg ***five o'clock***] **1** Ceai servit la ora cinci după-amiază, însoțit de o gustare. **2** Reuniune amicală făcută după-amiaza (în jurul orei cinci).

fix, ~ă [At: DUNĂREANU, R. 172 / Pl: *ficși, ~e* / E: fr ***fixe***, lat ***fixux***] **1** *a* Care nu-și schimbă locul sau poziția Si: *imobil, nemișcat, neclintit*. **2** *a* (Ast; îs) *Stele ~e* Stele care par să-și păstreze aceeași poziție unele în raport cu celelalte. **3** *a* Care este solidar cu un element la care este atașat. **4** *a* Care rămâne oprit asupra unui anumit punct. **5** *a* Care nu variază Si: *constant, invariabil, permanent, stabil*. **6** *a* (Îs) *Idee ~ă* Idee care preocupă permanent pe cineva Si: *fixație* (**3**), *obsesie*. **7** *a* Care este determinat, stabilit în mod definitiv. **8** *a* (D. ore) Exact. **9** *a* (Chm; d. substanțe) Care nu se descompune. **10** *a* (Chm; d. corpuri) Care nu-și schimbă starea. **11** *a* Care se elimină greu. **12** *av* Nemișcat. **13** *av* Țintă. **14** *av* Direct.

fixa [At: MACEDONSKI, O. I, 124 / Pzi: *~xez* / E: fr ***fixer***] **1** *vt* A așeza ceva (rar, pe cineva) într-un loc determinat, astfel încât să nu mai poată fi mișcat, clintit Si: *a înțepeni, a prinde*. **2** *vt* A se uita țintă la cineva sau la ceva. **3** *vt* A pironi cu privirea. **4** *vr* A se stabili undeva. **5** *vt* A stabili un termen, o oră, un preț etc. anumit Si: *a determina*. **6** *vr* A se hotărî. **7** *vt* (Chm) A aduce un corp într-o stare din care să nu se mai schimbe. **8** *vt* (Chm) A împiedica un corp să se volatilizeze. **9** *vt* A trata cu un reactiv chimic materialele fotografice developate, pentru a le face insensibile la acțiunea luminii. **10** *vt* A face ca un colorant să pătrundă în structura fibrei textile sau a pielii, astfel încât fibra sau pielea să nu se mai decoloreze (ușor). **11** *vt* A acoperi un desen cu un fixativ. **12** (Blg) A stabiliza celulele și țesuturile prelevate cu ajutorul unui fixator (**4**), în vederea examenului microscopic.

fixabil, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***fixable***] **1-12** Care se poate fixa (**1-12**).

fixaj *sn* [At: DEX / Pl: *~e* / E: fr ***fixage***] Operație prin care o imagine fotografică este făcută inalterabilă la lumină Si: *fixare* (**6**).

fixare *sf* [At: MAIORESCU, D. IV, 122 / Pl: *~xări* / E: ***fixa***] **1** Prindere a ceva într-un loc determinat, astfel încât să nu poată fi mișcat, clintit Si: (rar) *fixat*[1], *înțepenire*. **2** Stabilire într-un anumit loc. **3** Stabilire a unui termen, a unei ore, a unui preț etc. anumit Si: *determinare*. **4** (Chm) Aducere a unui corp într-o stare din care să nu se mai schimbe. **5** (Chm) Operație prin care este împiedicată volatizarea unui corp. **6** (Fot) Fixaj. **7** (Tex) Pătrundere a colorantului în structura fibrei textile sau a pielii, astfel încât aceasta să reziste la decolorare. **8** Acoperire a unui desen cu fixativ. **9** (Blg) Stabilizare a celulelor și a țesuturilor cu ajutorul unui fixator (**4**), în vederea examenului microscopic. **10** (Blg) Stare a vegetalelor și a animalelor legate de un suport natural.

fixat[1] *sns* [At: MDA ms / E: *fixa*] (Rar) Fixare (1).

fixat[2], ~ă *a* [At: MAIORESCU, CR. I, 178 / Pl: *~ați, ~e* / E: *fixa*] **1** Prins într-un loc determinant, astfel încât să nu poată fi mișcat Si: *înțepenit[2]*. **2** Imobil. **3** Stabilit într-un anumit loc. **4** (D. un termen, o oră, un preț etc.) Riguros determinat. **5** (D. oameni) Hotărât. **6** (Chm; d. corpuri) Care a fost adus într-o stare din care nu se mai schimbă. **7** (Chm; d. corpuri) Care a fost împiedicat să se volatilizeze. **8** (D. materiale fotografice developate) Tratat cu un reactiv chimic, pentru a-l face insensibil la acțiunea luminii. **9** (D. un colorant) Care a pătruns în structura fibrei textile sau a pielii. **10** (D. un desen) Acoperit cu un fixativ (2). **11** (Blg; d. celule sau țesuturi) Stabilizat cu ajutorul unui fixator (4), în vederea examenului microscopic.

fixativ, ~ă [At: DA ms / Pl: *~i, ~e* / E: fr *fixatif*] **1** *a* (D. substanțe, soluții) Care fixează (6) Si: (rar) *fixator* (1). **2** *sn* Soluție incoloră de rășină cu eter, alcool sau benzină, cu care se acoperă desenele executate cu cărbune, creion sau pastel pentru a împiedica ștergerea. **3** *sn* (Fot) Fixator (2). **4** *sn* Soluție care contribuie la menținerea coafurii.

fixator, ~oare [At: IOANOVICI, TEHN. 284 / V: (nrc) *~xăt~, ~oare* / Pl: *~i, ~oare* / E: fr *fixateur*] **1** *a* (Rar) Fixativ (1). **2** *sm* Substanță sau amestec de substanțe chimice cu care se face insensibil la lumină materialul fotografic expus și developat Si: *fixativ* (3). **3** *sm* Substanță care fixează vopseaua în structura fibrei textile sau a pielii. **4** *sm* Substanță care asigură conservarea unor structuri celulare în vederea studierii lor la microscop. **5** *sm* Piesă folosită la lucrări de asamblare. **6** *sm* Dispozitiv mecanic pentru manevrarea și înzăvorârea acelor macazului de cale ferată.

fixător, ~oare *a, sm* ***fixator***

fixație *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr *fixation*] **1** (Psa) Atașament excesiv și persistent pentru o persoană sau pentru o situație din trecut, care antrenează satisfacții narcisistice regresive. **2** (Îe) **A face o ~ pentru ceva sau cineva** A fi obsedat de ceva sau cineva. **3** Idee fixă (6).

fixism *sn* [At: RALEA, E. O. 55 / Pl: (rar) *~e* / E: fr *fixisme*] (Blg) Concepție (astăzi abandonată) care consideră că speciile de plante și de animale au rămas invariabile în decursul istoriei pământului.

fixist, ~ă [At: CONTEMP., S. II, 1949, 126, 9/2 / Pl: *~iști, ~e* / E: fr *fixiste*] **1** *a* Care aparține fixismului. **2** *a* Privitor la fixism. **3** *smf* Adept al fixismului. **4-5** (Fam) *smf, a* (Persoană) care are are idei fixe.

fixitate *sf* [At: MAIORESCU, D. I, 369 / Pl: *~tăți* / E: fr *fixité*] **1** Imobilitate. **2** Stabilitate.

fizău *s* [At: CV 1949, nr. 3, 34 / Pl: ? / E: mg *fiizö*] (Trs; mgm) Șiret de ghete Cf *fizuele*.

fizic, ~ă [At: NEGRUZZI, S. I, 41 / V: *fisic* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr *physique*] **1** *a* Care se referă la corpul ființelor vii, în special la activitatea mușchilor. **2** *a* Care aparține corpului ființelor vii, în special activității musculare. **3** *a* Care aparține simțurilor. **4** *sn* Aspectul exterior al unei persoane. **5** *sn* Constituție naturală a unei persoane. **6** *a* Care aparține materiei. **7** *a* Privitor la materie Si: (iuz) *fizical*. **8** *a* Concret. **9** *a* (Îs) *Geografie ~ă* Ramură a geografiei având ca obiect studiul naturii suprafeței terestre și a mediului geografic. **10** *sf* Știință fundamentală din ciclul științelor naturii, care studiază proprietățile și structura materiei, formele mișcării ei și legile generale ale fenomenelor naturii anorganice, precum și transfomările reciproce ale acestor forme de mișcare. **11** *sf* Manual care cuprinde elementele fundamentale ale fizicii (10). **12** *sf* (Îs) *~ă atomică* Parte a fizicii (10) care studiază proprietățile fizice ale atomilor. **13** *sf* (Îs) *~ă nucleară* Ramură a fizicii (10) care studiază proprietățile nucleului atomic. **14** *a* Care aparține fizicii (10). **15** *a* Privitor la fizică (10).

fizical, ~ă *a* [At: MACAROVICI, CH. 15 / V: *fisi~, ~ă* / Pl: *~i, ~e* / E: *fizic* + *-al*] (Iuz) Fizic (7).

fizicalism *sns* [At: DN[3] / E: fr *physicalisme*] Concepție neopozitivistă potrivit căreia limbajul fizicii ar trebui să fie limbajul tuturor științelor.

fizicalist, ~ă [At: DN[3] / Pl: *~iști, ~e* / E: fr *physicaliste*] **1** *a* Referitor la fizicalism. **2** *a* Care aparține fizicalismului. **3** *smf* Adept al fizicalismului.

fizicește *av* [At: MAIORESCU, D. III, 452 / V: *fisi~* / E: *fizic* + *-ește*] **1-3** Sub raportul fizic (1-3). **4-5** În ce privește fizicul (4-5).

fizician, ~ă *smf* [At: NEGULESCU, F. R. I, 275 / P: *~ci-an* / V: *fisi~* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr *physicien*] **1** Persoană care se ocupă cu studiul fizicii (10). **2** Specialist în fizică (10).

-fizie [At: DN[3] / E: fr *physie*] Element secund de compunere savantă cu semnificația: 1 Fizic. 2 Natură.

fizio- [At: DN[3] / V: *fisio-* / P: *~zi-o-* / E: fr *physio-*, it *fisio-*] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1** (Referitor la) natură. **2** (Referitor la) fizic. **3** (Din punct de vedere) fiziologic.

fiziocrat *sm* [At: DA / P: *~zi-o~* / Pl: *~ați* / E: fr *physiocrate*] Adept al fiziocrației.

fiziocratic, ~ă *a* [At: ENGELS, A. 361 / P: *~zi-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr *physiocratique*] **1** Care aparține fiziocrației. **2** Privitor la fiziocrație.

fiziocratism *sns* [At: DN[3] / P: *~zi-o~* / E: fr *physiocratisme*] Fiziocrație.

fiziocrație *sfs* [At: DA ms / P: *~zi-o~* / E: fr *physiocratie*] Doctrină economică dezvoltată în sec. XVIII de François Quesnay, potrivit căreia agricultura constituie bogăția esențială a unui stat Si: *fiziocratism*.

fiziognom *sm* [At: CANTEMIR, HR. 130/12 / Pl: *~i* / E: drr *fizionomie*] (Rar) Fizionomist.

fiziognomesc, ~ească *a* [At: CANTEMIR, IST. 339 / Pl: *~ești* / E: *fiziognom* + *-esc*] (Înv) Privitor la fizionomie.

fiziognomic, ~ă *a* vz ***fizionomic***

fiziognomie *sf* vz ***fizionomie***

fiziognomist, ~ă *smf* vz ***fizionomist***

fiziognomonic, ~ă *a* [At: DN[3] / P: *~zi-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr *physiognomonique*] (Liv) **1** Referitor la fiziognomonie. **2** De fiziognomonie.

fiziognomonie *sf* [At: DEX / P: *~zi-o~* / Pl: *~ii* / E: fr *physiognomonie*] Tendință de a determina caracterul unui om după înfățișarea lui fizică, îndeosebi după fizionomia lui Si: *fizionomistică*.

fiziograf, ~ă *smf* [At: DA ms / P: *~zi-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr *physiographe*] Specialist în fiziografie.

fiziografic, ~ă *a* [At: DN[3] / P: *~zi-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: ns cf ger *physiographisch*] Referitor la fiziografie.

fiziografie *sf* [At: DA ms / P: *~zi-o~* / Pl: *~ii* / E: fr *physiographie*] Disciplină care se ocupă cu studiul caracteristicilor exterioare ale pământului.

fiziolatrie *sf* [At: DN[3] / P: *~zi-o~* / Pl: *~ii* / E: fr *physiolâtrie*] (Liv) Cult al fenomenelor naturii.

fiziolog, ~ă *smf* [At: DA ms / P: *~zi-o~* / Pl: *~ogi, ~oge* / E: fr *physiologue*] **1** Persoană care se ocupă cu fiziologia (1) Si: (rar) *fiziologist* (1). **2** Specialist în fiziologie (1) Si: (rar) *fiziologist* (2).

fiziologic, ~ă *a* [At: ODOBESCU, S. III, 114 / P: *~zi-o~* / V: (înv) *fisi~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr *physiologique*] **1** Care aparține fiziologiei (1). **2** Privitor la fiziologie (1). **3** (Îs) *Ser ~* Lichid preparat steril din apă și sare, care imită compoziția serului sangvin și care se injectează în organism sub formă de perfuzii sau ca dizolvant al unor medicamente.

fiziologie *sf* [At: GHEREA, ST. CR. I 53 / S și: (înv) *fisi~* / P: *~zi-o ~* / Pl: *~ii* / E: fr *physiologie*] **1** Ramură a biologie care studiază funcțiile organismului viu (animal sau vegetal). **2** Manual care cuprinde elementele fundamentale ale fiziologiei (1).

fiziologist, ~ă *smf* [At: PARHON, B. 148 / P: *~zi-o~* / Pl: *~iști, ~e* / E: fr *physiologiste*] **1-2** (Rar) Fiziolog (1-2).

fizionomic, ~ă *a* [At: DN[3] / P: *~zi-o ~* / V: (înv) *~ogn~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr *physionomique*] (Liv) **1-2** Referitor la fizionomie (1, 3). **3-4** De fizionomie (1, 3).

fizionomie *sf* [At: NEGRUZZI, S. II, 157 / P: *~zi-o~* / V: (îvr) *~ogn~* / Pl: *~ii* / E: fr *physionomie*] **1** Totalitatea trăsăturilor feței cuiva care determină expresia ei particulară Si: *chip* (27), *față* (66), *figura* (1). **2** (Îs) *Joc de ~* Mimică. **3** Ansamblul caracteristicilor distinctive care particularizează un lucru, un loc, o epocă etc.

fizionomist, ~ă *smf* [At: NEGRUZZI, S. I, 16 / P: *~zi-o~* / V: (îvr) *~ogn~* / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***physionomiste***] Persoană care are (sau pretinde că are) însușirea de a cunoaște caracterul oamenilor după trăsăturile feței.

fizionomistică *sf* [At: DN³ / P: *~zi-o~* / Pl: (rar) *~ici* / E: ger ***Physiognomistik***] Fiziognomonie.

fiziopatolog, ~ă *smf* [At: DN³ / P: *~zi-o~* / Pl: *~ogi, ~oge* / E: drr ***fiziopatologie***] Specialist în fiziopatologie.

fiziopatologic, ~ă *a* [At: DN³ / P: *~zi-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***physiopathologique***] 1 Care aparține fiziopatologiei. 2 Privitor la fiziopatologie.

fiziopatologie *sf* [At: DEX / P: *~zi-o~* / Pl: *~ii* / E: fr ***physiopathologie***] Ramură a medicinei care studiază modul de producere a bolilor.

fizioterapeut *sm* [At: DEX² / P: *fi-zi-o-te-ra-pe-ut* / Pl: *~uți* / E: drr ***fizioterapeutică***] Specialist în fizioterapie.

fizioterapic, ~ă *a* [At: DN³ / P: *~zi-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***physiothérapique***] De fizioterapie.

fizioterapie *sf* [At: LTR / P: *~zi-o~* / Pl: *~ii* / E: fr ***physiothérapie***] Metodă de tratament medical cu ajutorul agenților fizici (aer, lumină, apă, electricitate etc.).

fizuele *sfp* [At: COMAN, GL. / E: mg ***füzö***] (Trs; mgm) Șireturi de ghete Cf *fizău*.

fjell *sn* [At: DN³ / P: *fiel* / Pl: *~uri* / E: ger ***Fjäll*** cf nor *fjell* „munte"] (Glg) Ghețar de tip scandinav care ocupă o suprafață înaltă, ondulată, fără pantă.

flabel *sn* [At: DN³ / Pl: *~e* / E: lat ***flabellum***] (Ant) Evantai mare, făcut din pene, pe care îl purta un sclav.

flabeliform, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: ns cf lat *flabellum* „evantai", *forma* „formă"] (D. organele plantelor) Dispus în evantai.

flacără *sf* [At: (a. 1828) LOGHICĂ, ap. GCR II, 254/21 / V: (Olt) ***flea~*** / Pl: *flăcări*, (pop) *~ri*, (înv) *~re* / E: ml ****flaccula*** *(=facula)*] 1 Masă liberă de gaze care iese dintr-un corp solid sau dintr-un lichid aprins și care arde cu dezvoltare de căldură și de lumină. 2 Parte luminoasă mobilă care se înalță ca o limbă de foc dintr-un corp aprins Si: *pară¹, văpaie*, (rar) *flamă* (3). 3 (Îe) **A fi în flăcări** A arde puternic. 4 (Îae) A fi cuprins de flăcări. 5 (Fig) Pasiune. 6 (Fig) Căldură. 7 (Fig) Strălucire.

flacid, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~izi, ~e* / E: lat ***flaccidus***] 1-4 (Rar) Flasc (1-4). 5 (D. tulpini) Crescut drept, dar care cu timpul se îndoaie dintr-o cauză oarecare.

flaciditate *sf* [At: DN³ / Pl: (rar) *~tăți* / E: fr ***flaccidité***] Stare de slăbiciune determinată de scăderea tonusului muscular.

flacon *sn* [At: DA / Pl: *~oane* / E: fr ***flacon***] 1 Sticluță (închisă ermetic) în care se țin medicamente. 2 Conținutul unui flacon (1).

flaconaș *sn* [At: MARIAN–ȚIȚEICA, FIZ. II, 119 / Pl: *~e* / E: ***flacon*** *+-aș*] 1-2 (Șhp) Flacon (1) (mic).

flaconiza *vr* [At: PARHON, B. 120 / Pzi: *~zez* / E: fr ***flaconiser***] (Frm; nob) A se evapora dintr-un flacon (1).

flaconizare *sf* [At: PARHON, B. 122 / Pl: *~zări* / E: ***flaconiza***] (Frm; nob) Evaporare a unei substanțe dintr-un flacon (1).

flaconizat, ~ă *a* [At: PARHON, B. 127 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***flaconiza***] (Frm; nob; d. conținutul unui flacon) Care s-a evaporat.

flagel [At: MAIORESCU, D. IV, 482 / Pl: (1-4) *~uri, ~e* sn, (5-6) *~i* sm / E: lat ***flagellum***] 1 *sn* (Rar) Bici. 2 *sn* (Rar) Mănunchi de nuiele folosit pentru flagelări. 3 *sn* (Fig) Calamitate. 4 *sn* (Fig; spc) Epidemie. 5 *sm* (Blg) Filament mobil protoplasmatic la unele protozoare și la spermatozoizi care servește ca organ de locomoție. 6 *sm* (Bot) Excrescență care ia naștere din tulpină și se extinde la suprafața pământului, dând frunze și rădăcini și înflorind abia în al doilea an.

flagela *vt* [At: DA ms / Pzi: *~lez* / E: fr ***flageller***, lat ***flagellare***] 1 A bate tare cu biciul, cu vergelele etc. Si: *a biciui*. 2 (Fig) A critica cu asprime verbal sau în scris. 3 (Fig) A satiriza.

flagelare *sf* [At: CONTEMP., S. II, 1949, nr. 164, 2/5 / Pl: *~lări* / E: ***flagela***] 1 Biciuire. 2 Pedeapsă aplicată în Antichitate și în Evul Mediu Si: *flagelație* (1). 3 Practică rituală ascetică în diverse religii Si: *flagelație* (2).

flagelat¹ *sn* [At: DEX / Pl: *~e* / E: fr ***flagellates***] 1 (Lpl) Clasă de protozoare, cu organizare relativ simplă, caracterizate prin prezența unuia sau a mai multor flageli (5) și, la unele specii, cu cromatofori cu clorofilă. 2 Protozoar din clasa flagelatelor (1). 3 (Nob) Flagelare (1).

flagelat², ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***flagela***] 1 Care a fost biciuit. 2 (Fig) Criticat cu asprime. 3 (Fig) Satirizat². 4 (Blg) Care are unul sau mai mulți flageli (5).

flagelator, ~oare [At: DN³ / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***flagellateur***] (Rar) 1-2 *smf, a* (Persoană) care flagelează.

flagelație *sf* [At: DEX / V: *~iune* / Pl: *~ii* / E: lat ***flagellatio***, fr ***flagellation***] 1-2 Flagelare (2-3).

flagelațiune *sf* vz ***flagelație***

flageolet *sn* vz ***flajolet***

flageoletă *sf* vz ***flajolet***

flagrant, ~ă *a* [At: MAIORESCU, D. I, 67 / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***flagrant***] 1 Care sare în ochi Si: *evident, izbitor, incontestabil*. 2 (Îs) ~ *delict* Infracțiune descoperită în momentul săvârșirii ei sau înainte ca efectele ei să se fi consumat.

flagranță *sf* [At: DEX / Pl: *~țe* / E: fr ***flagrance***] Evidență a unui fapt.

flaier *sn* [At: DEX / P: *fla-ier* / Pl: *~e* / E: ger ***Fleier***] Mașină special construită pentru a toarce fire groase, transformând benzile de fibre textile în semitorturi înfășurate pe mosoare.

flaimuc *sm* vz ***flaimoc***

flaimoc *sm* [At: BIBICESCU, P. P. 188 / V: *~muc* / Pl: *~oci* / E: nct] (Pop) 1 Prostănac. 2 Nătărău.

flajeolet *sn* vz ***flajolet***

flajolet *sn* [At: DA ms / V: (înv) ***~ageo~, ~jeo~*** *sn*, ***flageoletă*** *sf* / Pl: *~e* sn, *~eți* sm / E: fr ***flageolet***] 1 Mic instrument de suflat, de lemn sau de metal, asemănător cu flautul, folosit în orchestre și în fanfare. 2 Sunet armonic produs de instrumentele cu coarde, prin atingere foarte ușoară a coardei cu degetul în anumite puncte precise (la jumătate, la o treime, la un sfert). 3 Registru acut al orgii.

flamand¹, ~ă [At: NEGRUZZI, S. I, 98 / Pl: *~nzi, ~e* / E: fr ***flamand***] 1 *smf* Persoană care face parte din populația de bază a Flandrei. 2-3 *a* Care aparține Flandrei sau populației ei. 4-5 *a* Privitor la Flandra sau la populația ei. 6 *sf* Limbă germanică vorbită flamanzi (1).

flamand² *sm* [At: MACEDONSKI, O. I, 161 / Pl: *~nzi* / E: fr ***flamant***] (Îvr) Flamingo.

flamă *sf* [At: VICIU, GL. / Pl: *~me* / E: fr ***flamme***, lat ***flamma***] 1 (Trs) Arșiță. 2 (Trs) Mulțime. 3 (Rar) Flacără (1).

flamba *vt* [At: DEX / Pzi: *~bez* / E: fr ***flamber***] 1 A trece un obiect neinflamabil prin flacără în scopul sterilizării. 2 A încovoia un corp solid (în formă de bară, tub, placă), supunându-l acțiunii unor sarcini exterioare. 3 A stropi cu alcool un aliment preparat și a-l aprinde câteva momente pentru a obține o anumită savoare.

flambaj *sn* [At: HERESCU, N. 77 / Pl: *~e* / E: ***flambage***] 1 Flambare (1). 2 Încovoiere a unui corp în formă de bară supus acțiunii unor sarcini exterioare, când efortul atinge o anumită valoare critică Si: *flambare* (2).

flambare *sf* [At: DN³ / Pl: *~bări* / E: ***flamba***] 1 Trecere a unui obiect neinflamabil prin flacără, în scopul sterilizării Si: *flambaj* (1). 2 Flambaj (2). 3 Operațiune culinară prin care un aliment preparat este stropit cu alcool și aprins câteva momente pentru a obține o anumită savoare.

flamboaiant, ~ă *a* [At: DEX / P: *~boa-iant* / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***flamboyant***] 1 (Aht; îs) *Gotic* ~ Stil gotic tardiv (sec. XV), dezvoltat cu precădere în Franța, caracterizat prin complicarea, îmbogățirea și delicatețea ornamentelor, ale căror contururi sinuoase sugerează forma flăcării. 2 (D. stilul unei opere literare) Caracterizat prin complicarea și rafinarea expresiei.

flamenco *sni* [At: DN³ / E: sp ***flamenco***] 1 Dans popular andaluz. 2 Melodia după care se execută flamenco (1).

flamin *sm* [At: DA ms / Pl: *~i* / E: fr ***flamine***, lat ***flamen, ~inis***] (În Roma antică) Preot cu atribuții speciale, care slujea fie 3 zeități principale, fie alte 12 divinități mai mici.

flaming *sm* vz ***flamingo***

flamingo *sm* [At: EMINESCU, P. 70 / V: (rar) ***flaming*** / Pl: *~ngi* / E: ger ***Flamingo***] Pasăre migratoare de apă, de mărimea unei berze, cu gâtul și cu picioarele foarte lungi și cu pene de culoare albă cu nuanțe roz (*Phoenicopterus ruber*).

flamură *sf* [At: ALECSANDRI, P. II, 87 / Pl: *~ri*, (iuz) *~re* / E: ngr **φλάμπουρον**] **1** Steag. **2** Pavilion triunghiular purtând culorile naționale sau emblema marinei unei țări, folosit pe navele de război. **3** Pavilion triunghiular folosit în codul internațional de semnale pentru semnalizarea cifrelor.

flan *sn* [At: DEX / V: *~c* / Pl: *~e* / E: fr ***flan***] **1** Fel de prăjitură cu cremă și fructe. **2** Tort.

flana *vi* [At: CARAGIALE, O. VII 45 / Pzi: *~nez* / E: fr ***flâner***] (Frm) **1** A hoinări. **2** A pierde timpul cu nimicuri.

flanc[1] *sn* [At: MAIORESCU, D. II, 106 / Pl: *~uri* / E: fr ***flanc***] **1** Extremitatea din stânga sau din dreapta a unei formații sau a unui dispozitiv de luptă. **2** (Mil; îla) **De ~** Dintr-o parte. **3** (Mil; îlav) **În ~ (câte unul)** Unul în spatele altuia. **4** (Atm) Partea laterală a peretelui abdominal, cuprinsă între ultima coastă și șold. **5** Porțiunea laterală a peretelui abdominal la animale. **6** (Teh) Porțiunea laterală a unui filet, a unui dinte de angrenaj etc. **7** Foaie de carton special, folosită în poligrafie pentru prepararea, prin presare, a matrițelor de stereotipie. **8** Nume dat panourilor care servesc la alcătuirea decorurilor.

flanc[2] *sn* vz ***flan***

flanca *vt* [At: DICȚ. / Pzi: *~nchez* / E: fr ***flanquer***] **1** A apăra flancul unei unități militare. **2** (Mil) A ataca dintr-o parte. **3** (Fig) A însoți pe cineva (pentru a-l păzi). **4** (D. un grup de clădiri) A mărgini de o parte și de alta.

flancare *sf* [At: DICȚ. / Pl: *~cări* / E: ***flanca***] **1** Apărare a flancului unei unități militare Si: *flancat[1]* (1). **2** (Mil) Atacare dintr-o parte Si: *flancat[1]* (2). **3** (Mil) Încadrare pe flancuri (1) Si: *flancat[1]* (3). **4** (Fig) Însoțire a cuiva (pentru a-l proteja) Si: *flancat[1]* (4).

flancat[1] *sn* [At: C. PETRESCU, V. 37 / Pl: (rar) *~uri* / E: ***flanca***] **1-4** Flancare (**1-4**).

flancat[2], ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***flanca***] **1** (Mil) Așezat în flancuri (1). **2** (Mil) Apărat din flancuri (1). **3** (Mil) Atacat dintr-o parte. **4** (D. oameni) Însoțit[2]. **5** (Aht; d. un masiv pătrat) Care are fața armată cu o coloană.

flancgardă *sf* [At: DEX / V: **~nga~** / Pl: *~gărzi* / E: fr ***flanc-garde***] Unitate sau subunitate militară care se deplasează de o pare sau de alta a forțelor principale, servind ca element de siguranță.

flanea *sf* vz ***flanelă***

flanel *sn* vz ***flanelă***

flanelă *sf* [At: NEGRUZZI, S. I, 199 / V: (pop) **~ea**, **~el** *sn*, (Trs) **~er** *sn*, **~eră** / Pl: *~le* / E: fr ***flanelle***] **1** Țesătură ușoară de lână sau bumbac, moale și pufoasă Si: (Mol) *flanică* (**1**). **2** Îmbrăcăminte de lână (mai rar, de bumbac) tricotată în formă de pieptar sau de cămașă scurtă Si: (Mol) *flanică* (**2**). **3** Pulover.

flaneletă *sf* [At: DA ms / Pl: *~te* / E: fr ***flanellette***] Stofă asemănătoare cu flanela (**1**), făcută din întregime din bumbac filat.

flaneluță *sf* [At: DA ms / Pl: *~țe* / E: ***flanelă*** + *-uță*] **1-6** (Șhp) Flanelă (**1-3**) (cam mică). **7-9** Flanelă (**1-3**) nouă și frumoasă.

flanelograf *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: ns cf fr *tableau de feutre*] Tablou constând dintr-o suprafață de flanelă pe care se aplică figuri decupate dintr-o hârtie specială și care permite să se demonstreze elevilor (mici) combinații interesante.

flaner *sn* vz ***flanelă***

flaneră *sf* vz ***flanelă***

flaneur *sm* [At: DN[3] / P: *~nör* / S și: *flanor* / Pl: *~i* / E: fr ***flâneur***] (Frm) Persoană căreia îi place să hoinărească (pe străzi).

flangardă *sf* vz ***flancgardă***

flanger *sn* [At: DEX[2] / P: *~jer* / Pl: *~e* / E: eg ***flanger***] Aparat electrocasnic realizat cu linii de întârziere, folosit pentru obținerea unor efecte sonore speciale în muzica modernă.

flanică *sf* [At: DA ms / Pl: *~ici* / E: ***flanea*** + *-ică*] (Mol) **1-3** Flanelă (**1-3**).

flanșă *sf* [At: IOANOVICI, TEHN. / Pl: *~șe* / E: ger ***Flansche***] **1** Bordură la capătul unei piese, făcând sau nu corp comun cu piesa, care constituie organul de legătură, de obicei prin șuruburi, cu o altă piesă. **2** Piesă plată care servește la îmbinarea etanșă în prelungire sau de ramificație a unor piese, conducte etc.

flasc, ~ă *a* [At: VITNER, CR. 115 / Pl: *~sci, ~sce* / E: fr ***flasque***] **1** Moale. **2** Fleșcăit[2] (**2**). **3** (Fig) Fără vigoare, forță Si: (rar) *flacid* (**3**). **4** (Fig) Lipsit de energie Si: *apatic*, (rar) *flacid* (**4**). **5** (Teh; d. corpuri solide) Fără rezistență la turtire, la răsucire sau la încovoiere.

flash *sn* [At: DEX / P: *flaș, fleș* / Pl: *~uri* / E: eg ***flash***] **1** Tub electric care produce o luminație puternică de scurtă durată, folosit în arta fotografică, în construcția laserelor etc. **2** Informație importantă, transmisă cu prioritate. **3** (Cig) Plan foarte scurt.

flashback *sn* [At: DN[3] / P: *fleșbec* / Pl: *~ uri* / E: eg ***flashback***] **1** (Cig) Inserție care înfățișează o scurtă acțiune secundară plasată în trecut. **2** (Pan) Secvență retrospectivă intercalată într-o operă literară.

flașă *sf* [At: PAȘCA, GL. / Pl: *~șe* / E: ger ***Flasche***] (Ban; Trs; gms) Sticlă (mai ales cu băutură) Si: *flașcă*.

flașcă *sf* [At: PAȘCA, GL. / Pl: *flăști* / E: ***flașă*** + *-că*] (Ban; Trs) Flașă.

flașerie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***flacherie***] Boală infectocontagioasă a viermilor de mătase, caracterizată printr-o mortalitate ridicată a larvelor.

flașnet *sn* vz ***flașnetă***

flașnetar *sm* [At: GHEREA, ST. CR. I, 199 / Pl: *~i* / E: ***flașnetă*** + *-ar*] Muzicant ambulant care cântă din flașnetă.

flașnetă *sf* [At: VLAHUȚĂ, N. 107 / V: ***flașnet*** *sn* / Pl: *~te* / E: ger ***Flaschnett***] Mică orgă mecanică portativă, acționată prin învârtirea unei manivele Si: (pop) *caterincă*, (înv) *minavet*.

flata *vt* [At: SEBASTIAN, T. 141 / Pzi: *~tez* / E: fr ***flatter***] **1** A măguli. **2** A linguși.

flatant, ~ă *a* [At: KLOPȘTOCK, F. 102 / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***flattant***] **1** Măgulitor. **2** Lingușitor.

flatare *sf* [At: DA ms / Pl: *~tări* / E: ***flata***] **1** Măgulire. **2** Lingușire.

flatat[1] *sns* [At: MDA ms / E: ***flata***] **1** Măgulire. **2** Lingușire.

flatat[2], ~ă *a* [At: CONTEMP. nr. 158, 4/6 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***flata***] **1** Măgulit[2]. **2** Lingușit[2].

flatație *sf* [At: COMAN, GL. / Pl: *~ii* / E: ***flata*** + *-ație*] **1-2** (Nob) Flatare (**1-2**). **3** (Reg) Laudă de sine. **4** (Reg) Exhibiție. **5** (Reg; îe) **A-și face ~** A se etala.

flaterie *sf* [At: DEX / Pl: *~ii* / E: fr ***flatterie***] (Liv) **1-2** Flatare (**1-2**).

flatulent, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***flatulent***] (Med) Produs prin flatulență.

flatulență *sf* [At: DN[3] / Pl: *~țe* / E: fr ***flatulence***] (Med) **1** Acumulare excesivă de gaze în stomac și în intestine. **2** Evacuare frecventă, abundentă și necontrolată a gazelor din stomac.

flatuozitate *sf* [At: DN[3] / Pl: *~tăți* / E: fr ***flatuosité***] (Med) Gaz acumulat în intestin.

flatus *sn* [At: DN[3] / Pl: *~uri* / E: lat ***flatus***] (Med) Gaze expulzate din stomac și intestin.

flauș *sn* [At: DN[3] / Pl: *~uri* / E: ger ***Flausch***] Stofă de lână cu suprafața supusă unei scămoșări intense.

flaușa *vt* [At: MDA ms / Pzi: *~șez* / E: ***flauș***] A da unei țesături aspect scămos.

flaușare *sf* [At: MDA ms / Pl: *~șări* / E: ***flaușa***] Operație prin care o țesătură este supusă unei scămoșări intense Si: *flaușat[1]*.

flaușat[1] *sns* [At: MDA ms / E: ***flaușa***] Flaușare.

flaușat[2], ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~ați, ~e* / E: ***flaușa***] (D. țesături) **1** Păros. **2** Scămoșat din fabricație.

flaut *sn* [At: EMINESCU, P. 245 / P: *fla-ut* / Pl: *~e, ~uți* sm / E: it ***flauto***] **1** Instrument muzical de suflat alcătuit dintr-un cilindru îngust de lemn sau de metal, prevăzut cu găuri și cu clape (1). **2** (Îs) ~ *piccolo* flaut (1) de dimensiuni mai mici, care emite sunete foarte înalte Si: *piculină*.

flaută *sf* [At: MARIAN, O. I, 282 / P: *flau-tă* / Pl: *~te* / E: ger ***Flöte***] (Trs; Buc) Flaut.

flautist, ~ă *smf* [At: GHICA, S. 62 / P: *fla-u~* / Pl: *~iști, ~e* / E: ***flaut*** + *-ist* cf it *flautista*] Persoană care cântă la flaut (1).

flautando *av* [At: DN[3] / E: it ***flautando***] (Muz) Termen care indică obținerea cu ajutorul arcușului a unui sunet șuierător, în genul celui emis de flaut (1).

flavescent, ~ă *sf* [At: DN[3] / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***flavescent***] (Bot; d. organe) De culoare galbenă.

flavonă *sf* [At: DEX / Pl: *~ne* / E: fr ***flavone***] Substanță cristalină, incoloră, extrasă din florile unor plante și folosită în industria coloranților și a medicamentelor.

flax *sns* [At: DEX / E: ger ***Flechse***] Țesut conjunctiv elastic format din tendoane, cartilaje, cordoane neurovasculare etc., care se elimină din carne la prepararea conservelor de carne și a mezelurilor.

flăcăi *vi* [At: SANDU, SĂM. II 716 / Pzi: *~esc* / E: ***flăcău***] (Reg) A trăi ca flăcău (neînsurat) Si: *a burlăci, a feciori*[2] (2).

flăcăian *sm* vz ***flăcăuan***

flăcăiandru *sm* [At: ISPIRESCU, U. 2 / P: *~că-ian~* / V: ***~căoa~, ~căua~*** / Pl: *~ri* / E: ***flăcău*** + *-andru*] **1-2** (Șhp) Flăcău (1) (foarte tânăr) Si: *adolescent, flăcăiaș* (**1-2**), (reg) *flăcăuan* (**1-2**), *flăcăuș* (**1-2**). **3** Băiețandru.

flăcăiaș *sm* [At: ALECSANDRI, P. III, 201 / P: *~că-iaș* / V: (Mol) ***~căoaș, ~căuaș*** / Pl: *~i* / E: ***flăcău*** + *-aș*] **1-2** (Șhp) Flăcăiandru (**1-2**).

flăcăie *sf* [At: RĂDULESCU-CODIN / P: *~că-i-(i)e* / E: ***flăcăi*** + *-ie*] (Rar) Perioadă pe care un bărbat o petrece ca flăcău (1) Si: *flăcăit*.

flăcăime *sfs* [At: DELAVRANCEA, S. 13 / P: *~că-i~* / E: ***flăcău*** + *-ime*] (Rar) **1** Mulțime de flăcăi (1). **2** Totalitatea flăcăilor (1) (dintr-o comunitate).

flăcăit *sn* [At: RĂDULESCU-CODIN / E: ***flăcăi***] (Pop) Flăcăie.

flăcăoan *sm* vz ***flăcăuan***

flăcăoandru *sm* vz ***flăcăiandru***

flăcăoaș *sm* vz ***flăcăiaș***

flăcăra *vi* [At: PANN, E. II, 16/3 / Pzi: *~rez* / E: ***flacără*** cf *înflăcăra*] **1** (Îvr) A se aprinde. **2** (Îvr) A arde cu flăcări. **3** (Reg) A ustura. **4** (Reg) A durea.

flăcăraie *sf* [At: ODOBESCU, S. III, 212 / E: ***flacără*** + *-aie*] **1** Flacără mare Si: *bâlbără, bâlboare, bâlbâtaie, bobotaie, flăcărie, hopătaie, pălălaie, vâlvătaie, vâlvoare*. **2** Flăcări produse de arderea hidrogenului degajat din corpuri în descompunere și care apar uneori pe Pământ, mai ales deasupra locurilor mocirloase.

flăcărător, ~oare *a* [At: DA ms / Pl: *~i, ~oare* / E: ***flacără*** + *-(ă)tor*] (Rar) Care arde cu flacără (2) Si: (îvr) *flăcăros*.

flăcărie *sf* [At: EMINESCU, L. P. 135 / E: ***flacără*** + *-ie*] Flăcăraie (**1**).

flăcăros, ~oasă *a* [At: MARCOVICI, C. 74 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***flacără*** + *-os*] (Îvr) Flăcărător.

flăcăruie *sf* [At: I. VĂCĂRESCU, P. 331 / Pl: *flăcărui* / E: ***flacără*** + *-uie*] **1-2** (Șhp) Flacără (2) (mică) Si: *flăcărușă* (**1-2**), *flăcăruță* (**1-2**).

flăcărușă *sf* [At: GORUN, F. 176 / Pl: *~șe* / E: ***flacără*** + *-ușă*] **1-2** (Șhp) Flăcăruie (**1-2**).

flăcăruță *sf* [At: DA ms / Pl: *~țe* / E: ***flacără*** + *-uță*] **1-2** (Șhp) Flăcăruie (**1-2**).

flăcău *sm* [At: NEGRUZZI, S. I, 246 / V: (Mol) ***flecău,*** (Ban) ***flenc~*** / Pl: *~ăi* / E: ns cf vsl *хлакъ* „holtei"] **1** Tânăr neînsurat Si: *fecior* (**12**), (astăzi irn) *june*, (reg) *flăcău*. **2** (Irn; îs) ~ *tomnatic* (sau *stătut*) Bărbat care a trecut de prima tinerețe și nu s-a însurat.

flăcăuan *sm* [At: CREANGĂ, A. 127 / P: *~că-uan* / V: ***~căoan,*** (nob) ***~căian*** / Pl: *~i* / E: ***flăcău*** + *-an*] **1-3** (Reg; șhp) Flăcăiandru (**1-3**).

flăcăuandru *sm* vz ***flăcăiandru***

flăcăuaș *sm* vz ***flăcăiaș***

flacâie *sf* [At: PĂCALĂ, M. R. 139 / Pl: *flăcâi* / E: nct] (Reg) Lumânare mică de ceară.

flămând, ~ă [At: TETRAEV. (1574) 246 / Pl: *~nzi, ~e* / E: ml ****flammubundus***] **1-2** *smf, a* (Om) căruia îi este foame Si: *înfometat, famelic*. **3** *a* (Înv; fig) Amenințat de foamete. **4** *a* Lacom. **5** *a* Dornic. **6** *sm* (Reg) Flămânzare.

flămândicios, ~oasă *a* [At: JIPESCU, O., ap. TDRG / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***flămând*** + *-icios*] (Nob) Flămânjos (2).

flămângior, ~oară *a* vz ***flămânjor***

flămângiune *sf* vz ***flămânjune***

flămânjor, ~oară *a* [At: CODRU-DRĂGUȘANU, C. 240 / V: ***~ngior*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***flămând*** + *-ior*] (Irn) Flămânjos (2).

flămânjos, ~oasă *smf, a* [At: DUNĂREANU, CH. 84 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***flămând*** + *-ios*] (Îvr) **1-2** (Om) care este tot timpul flămând.

flămânjune *sf* [At: VARLAAM, C. 252/2 V: ***~ngiu~*** / Pl: *~ni* / E: ***flămând*** + *-iune*] (Mol; înv) Foame mare Si: (înv) *flămânzăciune*, (înv) *flămânzie* (**1**).

flămânzare *sf* [At: CALENDARIU (1814) 164 / Pl: *~zări* / E: ***flămânzi*** (pll *flămând*) + *-are*] (Reg; la unele animale) Partea scobită a corpului cuprinsă între ultima coastă și osul șoldului Si: (reg) *flămând* (**6**), *deșert, bărdăhan*.

flămânzăciune *sf* [At: N. COSTIN, ap. LET. II, 86/22 / Pl: *~ni* / E: ***flămânzi*** + *-ciune*] (Înv) Flămânjune.

flămânzenie *sf* [At: JIPESCU, O. 61 / Pl: *~ii* / E: ***flămânzi*** + *-enie*] (Înv) **1** Foame pe care o resimte cineva. **2** Om lihnit de foame.

flămânzi [At: TETRAEV. (1574) 236 / Pzi: *~zesc* / E: ***flămând***] **1** *vt* (Rar; îoc *a sătura*) A ține pe cineva nemâncat. **2** *vi* A fi flămând. **3** *vi* A suferi de foame.

flămânzică *sf* [At: PANȚU, PL.[2] / Pl: *~ici* / E: ***flămând*** + *-ică*] Plantă erbacee din familia cruciferelor, cu tulpina și frunzele păroase și cu florile galbene (*Draba nemorosa*).

flămânzie *sf* [At: CORESI, E. 16/1 / Pl: *~ii* / E: ***flămând*** + *ie*] (Înv) **1** Flămânjune. **2** Foamete.

flămânzilă *sms* [At: CREANGĂ, P. 241 / E: ***flămând*** + *-ilă*] (Fam; gmț) Om veșnic flămând.

flămânzire *sf* [At: PAS. Z. IV, 30 / Pl: *~ri* / E: ***flămânzi***] Înfometare.

flămânzit[1] *sns* [At: MDA ms / E: ***flămânzi***] Flămânzire.

flămânzit[2]***, ~ă*** *a* [At: ALECSANDRI, P. II, 119 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***flămânzi***] Care nu a mâncat de multă vreme Si: *înfometat, hămesit*.

flășcău *sm* [At: COMAN, GL. / Pl: *~ăi* / E: ns cf *flăcău*] (Reg) Flăcău (**1**).

flânge *v* vz ***frânge***

fleac[1] *sn* [At: CALENDARIU (1844) 59/12-13 / Pl: *~uri* / E: ns cf *flec*] **1** Lucru de mică importanță Si: *bagatelă*. **2** Om de nimic Si: *nulitate, secătură*. **3** (Adesea după negații) Glumă. **4** (Mpl) Palavre. **5** (Mpl) Mofturi. **6** (Mpl) Nerozii. **7** (Mpl) Minciuni. **8** (Reg; mpl) Intestine.

fleac[2] *sn* vz ***flec***

fleacără *sf* vz ***flacără***

fleace *sf* [At: LB / Pl: ~ / E: ***fleci***] (Nob) **1** Lapoviță. **2** Noroi apătos.

fleanc, ~ă *a* [At: CADE / V: ***~ng*** / Pl: *~nci* / E: nct] (Olt; d. animale) Bleg.

fleancă *sf* [At: ISPIRESCU, L. 69 / V: ***~eoa~, ~eoarcă, flioa~, floa~*** / Pl: ? / E: nct] (Dep) **1** (Fam) Gură (ca organ al vorbirii). **2** (Fam; îe) **Ține-ți** (sau **închide-ți, tacă-ți**) ~ Taci! **3** (Îae) Nu mai vorbi fără rost! **4** (Fam; îs) *Bun de* ~ Bun de gură. **5** (Reg) Femeie intrigantă. **6** (Reg) Femeie vorbăreață. **7** (Trs) Femeie proastă și neîngrijită. **8** (Îf *fleoarcă*) Femeie depravată.

fleandără *sf* vz ***fleandură***

fleandră *sf* vz ***fleandură***

fleandură *sf* [At: ȘEZ. V, 73 / V: ***~dără, ~dră*** / Pl: *flenduri* / E: ns cf săs *flender*] **1** (Pfm) Obiect de îmbrăcăminte rupt Si: *buleandra, fleanță* (**1**), *zdreanță*. **2** (Arg) Prostituată. **3** (Reg) Așchie de lemn. **4** (Reg) Lovitură cu dosul palmei.

fleang, ~ă a vz *fleanc*

fleanță sf [At: RĂDULESCU-CODIN / Pl: *~nțe* / E: pbl ctm *fleandură* + *zdreanță*] 1 (Pfm; rar) Fleandură (1). 2 (Reg) Femeie de moravuri ușoare Cf *fleandură* (2), *prostituată*.

flear, ~ă [At: VÎRCOL. V. 93 / V: *fliar* / Pl: *~i, ~e* / E: nct] 1 *a* (Olt) Vorbăreț. 2 *a* (Olt) Flecar. 3 *a* (Olt) Cinstit. 4 *a* (Olt) Glumeț. 5 *sf* Femeie intrigantă.

fleașc i [At: VLAHUȚĂ, ap. TDRG / V: *fleosc, ~eoșc, fliosc* / E: fo cf *pleosc*] Exprimă 1 Sunetul produs la lovirea unui corp moale (și elastic). 2 (Îf *flosc*) Sunetul produs de o sărutare zgomotoasă.

fleașcă[1] sfi [At: ȘEZ. V. 73 / V: *~eoa~* / E: ns cf *fleașc*] 1 Materie moale și apătoasă, fără consistență Si: *fleșcăială* (1). 2 Fleșcăraie. 3 (Buc) Cataplasmă. 4 (Fig; d. oameni) Molâu. 5 (Reg) Femeie necuviincioasă. 6 (Pop) Lovitură dată cu palma.

fleașcă[2] sf [At: CV 1950, nr. 3, 34 / Pl: n / E: ger *Fläche*] (Tip) Suprafața totală a unei coli de hârtie tipărită cu o nuanță de cerneală slabă.

fleașcă[3] sf vz *pleașcă[4]*

fleaura sf vz *fleură*

fleb- vz *flebo*

flebectazie sf [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr *phlébectasie*] (Med) Dilatație a venelor.

flebectomie sf [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr *phlébectomie*] (Med) Secționare a unei vene.

flebită sf [At: DA ms / Pl: *~te* / E: fr *phlébite*] (Med) Inflamație a venelor, de obicei la membrele inferioare.

flebo- [At: DN[3] / V: *fleb-* / E: fr *flebo-*] Element prim de compunere savantă cu semnificația: 1 Referitor la o venă. 2 Aparținând venelor. 3 De vene.

flebografic, ~ă a [At: DN[3] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr *phlébographique*] (Med) Referitor la flebografie.

flebografie sf [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr *phlébographie*] (Med) Punere în evidență a venelor cu ajutorul unei substanțe de contrast.

flebogramă sf [At: DN[3] / Pl: *~me* / E: fr *phlébogramme*] (Med) Înregistrare grafică a pulsațiilor unei vene.

flebologie sfs [At: DN[3] / E: fr *phlébologie*] (Med) Disciplină care studiază bolile sistemului venos și tratamentul lor.

fleboscleroză sf [At: DN[3] / Pl: *~ze* / E: fr *phlébosclérose*] (Med) Scleroză a peretelui venos.

flebotom sm [At: DN[3] / Pl: *~i* / E: fr *phlébotome*] Specie de țânțar din regiunile mediteraneene sau tropicale, a cărui femelă poate transmite omului, prin înțepătură, diferite boli.

flebotomie sf [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr *phlébotomie*] (Med) Secționare a unei vene pentru a extrage sânge, a introduce o sondă etc. Si: *venesecție*.

flec sn [At: DELAVRANCEA, H. T. 12 / V: *~eac* / Pl: *~uri* / E: ger *Fleck*] Bucată dintr-un material special aplicată pe tocul sau talpa încălțămintei.

flecar, ~ă smf, a [At: GORJAN, H. II, 217/29 / Pl: *~i, ~e* / E: *fleac[1]* + *-ar*] (Fam) 1-2 (Om) căruia îi place să vorbească mult, să spună fleacuri[1] (5-8) Si: *guraliv, limbut, palavragiu*, (rar) *flecarnic*, (nob) *flecăitor*.

flecarnic, ~ă smf, a [At: DICȚ / Pl: *~ici, ~ice* / E: *flecar* + *-nic*] 1-2 (Om) flecar.

flecăi vti [At: ȚICHINDEAL, ap. DA ms / Pzi: *~esc* / E: *flecări* css] (Nob) A flecări.

flecăitură sf [At: ȚICHINDEAL, F. 434/15 / Pl: *~ri* / E: *flecăi* + *-tură*] (Nob) Flecăreală.

flecărdăi smp [At: COMAN, GL. / E: nct] (Reg) Intestine de animal (aruncate după sacrificarea acestuia).

flecăreală sf [At: CONTEMP., S. II, 1949, 156, 5/4 / Pl: *~eli* / E: *flecări* + *-eală*] (Fam) Vorbărie fără rost Si: *flecărie, pălăvrăgeală*, (nob) *flecăitură*, (nob) *flecăritură*.

flecări vti [At: JIPESCU, O. 112 / Pzi: *~resc* / E: *flecar*] (Pfm) A spune fleacuri[1] (5-8) (numai din dorința de a vorbi) Si: *a trăncăni*, (nob) *a flecăi*, (Trs; nob) *a flecăti*.

flecărie sf [At: NEGRUZZI, S. I, 224 / Pl: *~ii* / E: *flecar* + *-ie*] (Fam) Flecăreală.

flecăritură sf [At: TDRG / Pl: *~ri* / E: *flecări* + *-tură*] (Nob) Flecăreală.

flecăros, ~oasă a [At: PANN, H. 75/3 / Pl: *~oși, ~oase* / E: *flecar* + *-os*] (Rar) Care are tendința de a deveni flecar (1).

flecăti vt [At: ȚICHINDEAL, F. 369/9 / Pzi: *~tesc* / E: ns cf *flecări*] (Trs; nob) A flecări.

flecătitor, ~oare a [At: ȚICHINDEAL, F. 449/11-12 / V: (înv) *~iu* / Pl: *~i, ~oare* / E: *flecăti* + *-(i) tor*] (Nob) Flecar (2).

flecătitoriu a vz *flecătitor*

flecău sm vz *flăcău*

flece sfi [At: CADE / E: nct] (Trs) 1 Fleșcăraie. 2 Lapoviță.

flechi sn vz *fleică*

fleci vtr [At: RETEGANUL, P. I 6 / Pzi: *~ecesc* / E: ns cf *flecui, flecni*] (Ban; Trs) 1-2 A (se) zdrobi prin lovituri repetate astfel încât să rămână o masă inertă și moale Si: *a (se) fleciui* (1-2).

flecit[1] sn [At: LIUBA-IANA, M. 100 / Pl: *~uri* / E: *fleci*] (Reg) Terciuire.

flecit[2], ~ă a [At: CHEST. VIII, 67/6 / Pl: *~iți, ~e* / E: *fleci*] (Reg) Terciuit[2].

fleciu, ~ie a [At: LB / A și: *flecíu* / Pl: *~ii* / E: *fleci*] (Reg) 1 Moleșit[2]. 2 Terciuit[2].

fleciui [At: MERA, L. B. 275 / Pzi: *~esc* / E: *fleci*] (Reg) 1-2 *vtr* A (se) fleci (1-2). 3 *vr* (Spc; d. fructe) A se terciui (mai ales când sunt prea coapte).

fleciuire sf [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: *fleciui*] Terciuire.

fleciuit[1] sns [At: DA ms / E: *fleciui*] Terciuire.

fleciuit[2], ~ă a [At: MDA / Pl: *~iți, ~e* / E: *fleciui*] Terciuit[2].

flecni [At: LB / Pzi: *~nesc* / E: ns cf *flecui, fleci, fleciui, fleșcăi*] (Trs) 1-2 *vtr* A (se) închega. 3 *vt* A lovi pe cineva cu pumnii. 4 *vt* A bate tare pe cineva. 5 *vr* (Fig; fam) A se chercheli.

flecnire sf [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: *flecni*] (Trs) 1 Închegare. 2 Lovire cu pumnii. 3 Bătaie dată cuiva. 4 (Fig; fam) Cherchelire.

flecnit, ~ă a [At: DA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: *flecni*] (Trs) 1 Închegat[2]. 2 Lovit cu pumnii. 3 Bătut rău. 4 (Fig; fam) Cherchelit[2].

flecționar, ~ă a vz *flexionar*

flecui[1] vt [At: DA / Pzi: *~esc* / E: ger *flecken*] (Reg) A uda și a murdări cu noroi.

flecui[2] vt [At: DA ms / Pzi: *~esc* / E: *flec* + *-ui*] A pune flecuri la încălțăminte.

flecui[3] vr [At: ȘEZ. VII, 114 / Pzi: *~esc* / E: ns cf *fleci, fleciui, flecni, fleșcăi*] (Reg) 1 A se muia (la fiert). 2 A se sfărâma. 3 A se moleși. 4 (Fig) A se îmbăta tare. 5 A ninge și a ploua simultan.

flecuire[1] sf [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: *flecui[1]*] (Reg) Udare și murdărire cu noroi Si: *flecuit[1]*.

flecuire[2] sf [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: *flecui[2]*] Aplicare de flecuri la încălțăminte Si: *flecuit[2]*.

flecuire[3] sf [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: *flecui[3]*] (Reg) 1 Înmuiere (la fiert). 2 Sfărâmare. 3 Moleșire. 4 (Fig) Îmbătare. 5 Ninsoare și ploaie simultane. Si: *flecuit[1]* (5).

flecuit[1] sns [At: MDA ms / E: *flecui[1]*] (Nob) Flecuire[1].

flecuit[2], ~ă a [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: *flecui[1]*] (Reg) Udat și murdărit cu noroi.

flecuit[3] sns [At: MDA ms / E: *flecui[2]*] Flecuire[2].

flecuit[4], ~ă a [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: *flecui[2]*] (D. încălțăminte) Cu flecuri.

flecuit[5] sns [At: MDA ms / E: *flecui[3]*] (Reg) 1-5 Flecuire[3] (1-5).

flecuit[6], ~ă a [At: CAMILAR, N. II, 299 / Pl: *~iți, ~e* / E: *flecui[3]*] (Reg) 1 Muiat[2]. 2 Sfărâmat[2]. 3 Moleșit[2]. 4 (Fig) Beat.

fleculeț sn [At: CADE / Pl: *~e* / E: *fleac[1]* + *-uleț*] Flecușteț.

flecusteață sf vz *flecușteț*

flecușteț sn [At: CREANGĂ, GL. / V: *~eață sf* / Pl: *~e* / E: *fleac[1]*] 1-2 (Șhp) Fleac[1] (1). 3 (Dep) Om mic și caraghios. 4 (Fam) Copil[1] (1).

flecta vt [At: DN[3] / Pzi: *~tez* / E: it *flettere*, lat *flectere*] A flexa.

flectare *sf* [At: MDA ms / Pl: *~tări* / E: ***flecta***] Flexare.

flectat¹ *sns* [At: MDA ms / E: ***flecta***] Flexare.

flectat², *~ă* *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***flecta***] Flexat².

flegmatic, *~ă* *a* [At: NEGRUZZI, S. I, 67 / Pl: *~ici*, *~ice* / E: fr ***flegmatique***] **1** Care își păstrează calmul și își stăpânește emoțiile cu ușurință. **2** Imperturbabil. **3** Placid. **4** (Îs) *Tip* ~ Unul dintre cele patru tipuri de temperament din clasificarea lui Hipocrat, caracterizat prin echilibru, stăpânire de sine și lipsă de mobilitate. **5** (Îas) Persoană cu sistemul nervos puternic, echilibrat, lucid, rece.

flegmatism *sns* [At: DEX / E: ***flegmat***[ic] + *-ism*] **1** Stăpânire de sine. **2** Imperturbabilitate. **3** Placiditate.

flegmazic, *~ă* *a* [At: DN³ / Pl: *~ici*, *~ice* / E: fr ***phlegmasique***] (Med) **1** Referitor la flegmazie. **2** De natură inflamatorie.

flegmazie *sf* [At: DN³ / P: *~zi-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***phlegmasie***] (Med) Inflamație internă Si: *flogoză*.

flegmă *sf* [At: CANTEMIR, IST. 57 / Pl: *~me* / E: fr ***flegme***] **1** Mucozitate vâscoasă, purulentă, provenind din diferite părți ale aparatului respirator și eliminată prin tuse sau vomă Si: *expectorație*. **2** Scuipat vâscos. **3** Comportament calm, impasibil. **4** Caracter rece, indiferent. **5** Indiferență.

flegmon *sn* [At: ENC. VET. 270 / Pl: *~oane* / E: fr ***phlegmon***] (Med) Inflamație purulentă acută a țesutului conjunctiv subcutanat, cauzată de o infecție cu stafilococi sau cu streptococi.

flegmonos, *~oasă* *a* [At: DN³ / Pl: *~oși*, *~oase* / E: fr ***phlegmoneux***] (Med) Cu aspect de flegmon.

fleică *sf* [At: PANN, P. V. II, 13/2 / V: (reg; sst) ***~echi*** *sn* / Pl: *~ici* / E: ger ***Flecken***] **1** Bucată subțire de carne (de pe pântecele bovinelor), care se consumă de obicei friptă la grătar. **2** (Fig; fam; dep) Sâni lăsați.

flenc, *~eancă* *a* vz ***fleng***

flencăni *vit* [At: JIPESCU, O. 43 / V: ***~eon~***, ***flon~*** / Pzi: *~nesc* / E: ***fleancă*** + *-ăni*] **1** (Pop) A trăncăni. **2** (Ban) A hoinări. **3** (Reg) A se bălăbăni. **4** A nu fi bine fixat.

flencănire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***flecăni***] **1** (Pop) Trăncănire. **2** (Ban) Hoinăreală. **3** (Reg) Bălăbănire. **4** Deplasare relativă a unui obiect în locul unde este fixat Si: *flencănit* (**4**), *joc*.

flencănit *sns* [At: MDA ms / E: ***flecăni***] **1-4** Flencănire (**1-4**).

flecănitură *sf* [At: IORGA, L. II, 217 / V: ***flon~*** / Pl: *~ri* / E: ***flecăni*** + *-tură*] (Pop) Trăncăneală.

flencău *sm* vz ***flăcău***

flencheș, *~ă* *a* [At: DAMÉ, T. 28 / V: ***~nteș*** / Pl: *~i*, *~e* / E: ns cf *fleng*] (Reg; d. coarnele boilor) Cu vârful adus spre ochi.

flenchiță *sf* vz ***plenchiță***

flenci¹ *sn* [At: COMAN, GI. / Pl: *~uri* / E: nct] (Reg) Bucată mică de lemn noduros și strâmb Si: *clenci*.

flenci² *sn* [At: PAȘCA, GL. / Pl: *~uri* / E: nct] (Trs) **1** Oboseală. **2** Toropeală.

flendăros, *~oasă* *a* vz ***flenduros***

flenderisi *vr* [At: DICȚ. / Pzi: *~sesc* / E: ***flendură***] (Mun) A se fandosi (**2**).

flenderiță *sf* [At: IONESCU-BOTENI, S. N. 82 / V: ***fulendriță*** / Pl: *~țe* / E: ***fleandură*** + *-iță*] (Reg) Îmbrăcăminte subțire, ușoară (și uzată).

flendurit, *~ă* *a* [At: ALMANAH. LIT. I / 1 45 / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***fleandură*** + *-it*] (Fam; d. îmbrăcăminte) Zdrențuit².

flenduros, *~oasă* *smf*, *a* [At: ȘEZ. III, 183 / V: ***~dăr~*** / Pl: *~oși*, *~oase* / E: ***fleandură*** + *-os*] **1-2** (Om) zdrențuros. **3-4** (Om) sărac.

fleng, *~eangă* *a* [At: I. IONESCU, M. 363 / V: ***~nc*** / Pl: n / E: ns cf *flencheș*] (Pop; d. urechile porcului) Aplecate înainte spre ochi Si: *bleg*.

flenteș, *~ă* *a* vz ***flencheș***

flentic *sn* [At: COMAN, GL. / Pl: *~uri* /E: nct] (Reg) **1** Bucată mică, scurtă din ceva. **2** Haină scurtă care nu cuprinde trupul îndeajuns. **3** Fâșie mică de pământ.

flențoi *sm* [At: RĂDULESCU-CODIN / Pl: ~ / E: ***fleanță*** + *-oi*] (Rar; dep) Om îmbrăcat în flențe (**1**).

fleoancă *sf* vz ***fleancă***

fleoarcă *sf* vz ***fleancă***

fleoarță *sf* [At: CADE / V: ***flo~*** / Pl: *~țe* / E: nct] **1** (Pfm; dep) Femeie depravată Si: *buleandră*, *fleorcoștină*, *fleorțotină*, *fleșturа*, *fleandura*, *șuleandra*. **2** (Iuz) Bacnotă de 500 de lei.

fleoașcă *sf* vz ***fleașcă¹***

fleoncăi *vi* [At: JIPESCU, O. 116 / Pzi: *~esc* / E: ***fleoancă***] (Reg) A vorbi necuviincios.

fleoncăni *vi* vz ***flencăni***

fleorcoștină *sf* [At: DA ms / Pl: *~ne* / E: ***fleoarcă*** + *-oștină*] (Pfm; dep) Fleoarță (**1**).

fleorțăi *vr* [At: M. I. CARAGIALE, C. 117 / Pzi: *~esc* / E: ***fleoarță***] **1** A face eforturi zadarnice. **2** (Reg; d. copil) A face pe el. **3** (Reg; d. copil) A elimina gazele din intestin.

fleorțotină *sf* [At: REV. CRIT. III, 154 / V: ***flor~*** / Pl: *~ne* / E: ***fleoarță*** + *-otină*] (Pfm; dep) Fleoarță (**1**).

fleosc *i* vz ***fleașc***

fleoscăi *v* vz ***fleșcăi***

fleosni *vt* [At: DA ms / Pzi: *~nesc* / E: ns cf *fleosc*] (Reg) A lovi pe cineva cu talpa astfel încât să se audă sunetul „fleosc".

fleoș, *~oașă* *a* [At: ISPIRESCU, L. 96 / Pl: *~i*, *~oașe* / E: fo] (Rar) **1** Fleșcăit². **2** Moleșit².

fleoșc *i* vz ***fleașc***

fleoșcăi *v* vz ***fleșcăi***

fleoșcăială *sf* vz ***fleșcăială***

fleoșcăit, *~ă* *a* vz ***fleșcăit***

fleoșcăraie *sf* vz ***fleșcăraie***

fleoșcărie *sf* vz ***fleșcărie***

fleoștină *sf* [At: CV 1950, nr. 3, 34 / Pl: *~ne* / E: nct] (Tip) Pigment de culoare roșie întrebuințat la fabricarea cernelurilor.

fler *sns* [At: CĂLINESCU, E. O. II, 27 / E: fr ***flair***] **1** Perspicacitate. **2** Simț de orientare rapidă într-o situație dificilă.

flerăsău *sn* vz ***ferăstrău***

fleros, *~oasă* *a* [At: DA / Pl: *~oși*, *~oase* / E: ***fle(a)ură*** + *-os*] (Reg) Limbut.

flesni *v* vz ***flezni***

fleșar *sm* [At: DA ms / V: ***~șer*** / Pl: *~i* / E: ***fleșărie***] (Trs; gms) Măcelar.

fleșă *sf* [At: DEX / Pl: *~șe* / E: fr ***flèche***] **1** Acoperiș foarte înalt, în formă de piramidă sau de con, folosit, mai ales în Evul Mediu, la construcțiile monumentale ale bisericilor. **2** Partea din spate a afetului unui tun. **3** Procedeu ofensiv la scrimă, constând în deplasarea energică și rapidă a corpului înainte. **4** (Îs) *Atac în* ~ Atac rapid, ca săgeata.

fleșărie *sf* [At: KLEIN, D. 192 / V: ***~șer~*** / Pl: *~ii* / E: ger ***Fleischerei***] (Trs; gms) Măcelărie.

fleșcăi [At: CARAGIALE, T. I, 58 / V: ***~eoș~***, ***fleosc~*** / Pzi: *~esc*, (rar) *fleșcăi* / E: ***fleașc*** + *-ăi*] **1** *vi* A produce un zgomot caracteristic umblând prin noroi, prin apă etc. **2** *vr* (D. fructe) A se muia. **3** *vr* (Pfm; d. sânii femeilor) A se lăsa. **4** *vr* (Pfm; fig; d. oameni) A se moleși.

fleșcăială *sf* [At: H IX, 3 / P: *~că-ia ~* / V: ***~eoș~***, ***~șchei~*** / Pl: *~ieli* / E: ***fleșcăi*** + *-eală*] **1** Fleașcă¹ (**1**). **2** (Reg) Fleșcăraie. **3** (Reg) Lapoviță.

fleșcăire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***fleșcăi***] **1** Producere a unui zgomot caracteristic umblând prin noroi, prin apă etc. **2** Înmuiere a fructelor (din cauză că sunt prea coapte). **3** (Pfm) Lăsare a sânilor femeilor. **4** (Fig) Moleșire.

fleșcăit¹ *sns* [At: VLAHUȚĂ, ap. TDRG / E: ***fleșcăi***] **1-4** Fleșcăire (**1-4**).

fleșcăit², *~ă* *a* [At: ZANNE, P. IX, 174 / V: *~eoș~* / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***fleșcăi***] **1** Muiat de ploaie. **2** (D. fructe) Moale. **3** (Pfm; d. sânii femeilor) Lăsat². **4** (Pfm; fig; d. oameni) Moleșit². **5** (Pfm; fig; d. oameni) Îmbătrânit (prematur).

fleșcăitură *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ri* / E: ***fleșcăi*** + *-tură*] (Rar) **1-3** Fleșcăială (**1-3**).

fleșcăraie *sfs* [At: ȘEZ. V. 73 / V: ***~eoș~*** / E: ***fleașcă***^{2} + *-ăraie*] Noroi mult amestecat cu apă și cu zăpadă Si: *fleașcă*^{1} **(2)**, *fleșcărie*, (reg) *fleșcăială* **(2)**, (reg) *fleșcăriță*, (rar) *fleșcăitură* **(2)**.

fleșcărie *sfs* [At: DA ms / V: ***~eoș~*** / E: ***fleașcă***^{2} + *-ărie*] Fleșcăraie.

fleșcăriță *sf* [At: COMAN. GL. / Pl: *~țe* / E: ***fleșcărie*** + *-iță*] (Reg) Fleșcăraie.

fleșcheială *sf* vz ***fleșcăială***

fleșer *sm* vz ***fleșar***

fleșerie *sf* vz ***fleșărie***

fleștenic *sn* [At: H IX. 83 / Pl: *~uri* / E: ns cf *flești, fleașcă*^{1}] (Reg) Cârpă **(1)**.

fleșteri [At: LB / Pzi: *~resc* / E: ns cf *fleșcăi*] (Trs; nob) **1** *vt* A comprima. **2** *vr* A se ofili.

fleștură *sf* [At: ȘEZ. II. 227 / V: ***fliș~***, ***fliuș~*** / Pl: *~re* / E: ns cf *fleoarță, fleandură, fluștura, fleștenic*] (Reg; dep) **1** Fleoarță **(1)**. **2** (Îf *fliușturǎ*) Femeie cu apucături urâte. **3** (Îf *flișturǎ*) Fată nebunatică, aiurită Cf *codană, poșidic*.

fleșturit, ~ă *a* [At: COMAN. GL. / Pl: *~iți, ~e* / E: nct] (Reg) Murdar de noroi.

flettner *sn* [At: DN^3 / Pl: *~e* / E: fr ***flettner***, rs ***флетнер***] Aripioară suplimentară la partea dinapoi a unei aripioare, a profundorului sau a direcției unui avion, care reduce reacția comenzilor.

flet, ~eață *smf, a* [At: DEX^2 / Pl: *~i, ~e* / E: nct] **1-2** (Fam) (Om) naiv, nedescurcăreț Si: *bleg*.

fleura *av* [At: CV 1950, nr. 5, 32 / E: nct] (Pop; îe) **A umbla ~** A umbla fără rost.

fleură *sf* [At: REV. CRIT. III, 154 / V: ***~eau~*** / Pl: *~re* / E: ns cf săs *Flünne*, „spărtură"] (Trs) **1** Gaură. **2** Fleancă **(1)**. **3** Palavragiu. **4** Limbut.

fleuretis *sns* [At: DN^3 / P: *fle-u~* / E: fr ***fleuretis***] Contrapunct improvizat al muzicii antice.

fleuri *vi* [At: REV. CRIT. III, 154 / Pzi: *~resc* / E: ***fleură***] (Trs) A flencăni **(1)**.

fleuron *sm* [At: DEX / P: *fle-u~* / Pl: *~i* / E: fr ***fleuron***] Ornament sculptat în formă de floare sau de frunză stilizată, folosit mai ales în arhitectura gotică.

flexa *vtr* [At: DN^3 / Pzi: *~xez* / E: lat ***flexare***] A (se) îndoi.

flexare *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: lat ***flexare***] Îndoire.

flexibil, ~ă [At: MAIORESCU, CR. II, 211 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***flexible***, lat ***flexibilis***] **1** *a* Care are proprietatea de a se îndoi ușor (și de a-și reveni la forma inițială) Si: *elastic, mlădios*. **2** *a* (Fig; d. oameni) Care se adaptează ușor Si: *maleabil*. **3** *a* (Grm) Care are flexiune (4) Si: *flexionar* **(2)**. **4** *sn* Grup de lamele flexibile **(1)** din cupru, folosit în legăturile electrice.

flexibilitate *sf* [At: ODOBESCU, S. II, 366 / Pl: *~tăți* / E: fr ***flexibilité***] **1** Proprietate a unui lucru de a se îndoi ușor (și de a-și reveni la forma inițială) Si: *elasticitate*. **2** Adaptabilitate.

flexibiliza *vt* [At: DA ms / Pzi: *~zez* / E: ***flexibil*** + *-iza*] **1-2** A face flexibil **(1-2)**.

flexibilizare *sf* [At: MACEDONSKI, O. IV, 110 / Pl: *~zări* / E: ***flexibiliza***] Operație prin care un obiect devine flexibil **(1)**.

flexibilizat, ~ă *a* [At: DEX^2 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***flexibiliza***] **1-2** Care a devenit flexibil **(1-2)**.

flexie *sf* vz ***flexiune***

fleximetru *sn* [At: DN^3 / Pl: *~re* / E: it ***flessimetro***] Instrument pentru măsurarea amplitudinii de flexiune a unei articulații.

flexiona [At: DEX / P: *~xi-o~* / Pzi: *~nez* / E: ***flexiune***] (Rar) **1** *vr* A se îndoi. **2** *vt* (Grm) A schimba terminațiile cuvintelor după gen, număr, caz și persoană.

flexionar, ~ă *a* [At: MAIORESCU, CR. III, 267 / P: *~xi-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***flexionnel***] **1** Care se îndoaie. **2** (Grm) Flexibil **(3)**.

flexiune *sf* [At: PARHON, B. 104 / P: *~xi-u~* / V: ***~ie*** / Pl: *~ni* / E: fr ***flexion***, lat ***flexio, -onis***] **1** Îndoire. **2** Mlădiere. **3** Mișcare de îndoire a unui segment al corpului pe un alt segment situat deasupra sa. **4** (Grm) Totalitatea schimbărilor pe care le suferă forma unui cuvânt pentru a exprima diferite raporturi gramaticale.

flexografie *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ii* / E: fr ***flexographie***] Tipar înalt care folosește forme preparate dintr-un material flexibil și elastic.

flexometru *s* [At: IOANOVICI, TEHN. 199 / Pl: *~ri* sm, *~re* sn / E: **(1)** fr ***flexomètre***, **(2)** rs ***флексометр***] **1** *sm* (Teh) Metru obținut dintr-o singură bucată de oțel flexibil. **2** *sn* Aparat pentru determinarea rezistenței la încovoiere a cauciucului vulcanizat.

flexor *am* [At: DEX / Pl: *~i* / E: it ***flessore*** după *flexiune*] (Atm; îs) *Mușchi* ~ Mușchi care determină îndoirea unor membre.

flexuos, ~oasă *a* [At: DN^3 / P: *~xu-os* / Pl: *~oși, ~oase* / E: fr ***flexueux***, lat ***flexuosus***] **1** Care prezintă flexiuni și curburi. **2** Cu inflexiuni. **3** (D. frunze) Cu marginile ondulate.

flexuozitate *sf* [At: DN^3 / P: *~xu-o~* / Pl: *~tăți* / E: fr ***flexuosité***] (Liv) **1** Sinuozitate. **2** Ondulare.

flexură *sf* [At: DEX / Pl: *~ri* / E: fr ***flexure***] **1** (Glg) Deformare a straturilor scoarței pământului, rezultată prin îndoire și denivelare, cu păstrarea continuității lor. **2** Formație anatomică curbată.

flezni *vt* [At: NOVACOVICI, C. B. / V: ***~esni*** / Pzi: *~nesc* / E: nct] (Ban) A lovi (cu palma peste obraz).

fliar, ~ă *sf, a* ***flear***

flibusterie *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ii* / E: fr ***flibusterie***] Piraterie făcută de flibustieri **(1)**.

flibustier *sm* [At: DICȚ. / Pl: *~i* / E: fr ***flibustier***] **1** Pirat al mărilor americane, în sec. XVII-XVIII. **2** (Pex) Hoț. **3** (Pex) Aventurier.

flic-flac *sn* [At: DN^3 / Pl: *~uri* / E: eg, fr ***flic-flac***] (Spt) Răsturnare prin săritură înainte sau înapoi.

flictenă *sf* [At: DEX / Pl: *~ne* / E: fr ***phlyctène***] (Med) Bășicuță plină cu lichid care se formează la suprafața pielii în arsurile ușoare.

flictenulă *sf* [At: DN^3 / Pl: *~le* / E: fr ***phlycténule***] (Med) Flictenă mică.

fliendere *sfp* [At: COMAN. GL. / E: nct] (Reg) Haine de pânză (care pot fi spălate).

fligorn *sn* [At: DICȚ. / Pl: *~uri*, (înv) *~oane* / E: ger ***Flügelhorn***] Instrument muzical de suflat, cu clape, făcut din alamă și folosit mai ales în fanfare.

flinder *sm* [At: PAȘCA, GL. / Pl: *~i* / E: nct] (Reg) Vagabond.

flint *sni* [At: DEX / E: eg ***flint***, ger ***Flint***] **1** Varietate de siliciu. **2** (Îs) *Sticlă* ~ Sticlă optică cu indice de refracție relativ mare, fabricată dintr-un amestec de silicați de plumb și de potasiu Si: (rar) *flint-glass*.

flint-glass *sni* [At: DN^3 / E: eg ***flint-glass***] (Rar) Sticlă flint **(2)**.

flintă^1 *sf* [At: NECULCE, ap. LET. II, 352/2 / Pl: *~te* / E: ger ***Flinte***, mg ***flinta***] Pușcă cu fitil, cu țeavă lungă, cocoș și cremene, folosită în trecut Si: *sâneață, șușanea*.

flintă^2 *sf* [At: ALRM. II/I h. 24 / Pl: *~te* / E: nct] (Reg) Bobârnac **(1)**.

flintic *sm* [At: VICIU, GL. / Pl: *~ici* / E: nct] (Reg) **1** (Ves) Bandă (lată) în partea din față a cioarecilor, prin care intră cureaua și care fixează prohabul. **2** Om mic de statură. **3** Fată mică și obraznică.

flintoc *sn* [At: VICIU, GL. / Pl: *~oace* / E: nct] (Reg) Încălcitură.

flintuliță *sf* [At: PĂSCULESCU, L. P. 242 / Pl: *~țe* / E: ***flintă*** + *-uliță*] **1-2** (Șhp) Flintă (cam mică).

fliort *sm* [At: PAȘCA, GL. / Pl: *~rți* / E: nct] (Reg) Nădrăgar.

fliosc *i* vz ***fleașc***

flirt *sn* [At: CAMIL PETRESCU, T. II, 28 / Pl: *~uri* / E: fr ***flirt***] **1** Conversație ușoară, cu aluzii de dragoste, între un bărbat și o femeie. **2** Legătură de dragoste lipsită de profunzime, nestatornică. **3** Aventură sentimentală. **4-6** Persoană cu care cineva întreține un flirt **(1-3)**.

flirta *vi* [At: IBRĂILEANU, SP. CR. 110 / Pzi: *~tez* / E: fr ***flirter***] **1-3** A avea un flirt **(1-3)** cu cineva.

flisc^1 *sn* [At: CADE / Pl: *~uri* / E: nct] **1-2** Flit^2 **(1-2)**.

flisc^2 *sn* vz ***fliscă***

fliscă^1 *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: *~iște* / E: nct] (Ban) Fliușcă^3.

fliscă^2 *sf* [At: CADE / Pl: ? / E: ucr ***флистка***] (Orn; Ban) Codobatură (*Motacilla alba*).

fliscoaie *sf* vz *flișcoaie*

fliș¹ *sn* [At: LTR / Pl: *~uri* / E: fr *flysch*] (Glg) Ansamblu de terenuri constituite din conglomerate, gresii, argilă și marnă, sedimentate într-o mare în timpul când fundul acesteia se găsea într-o continuă ridicare spre a deveni un lanț muntos.

fliș² *i* [At: ZANNE, P. III, 217 / E: fo] Sunet care imită sunetul șuierător produs de lovirea cu biciul.

flișcă *sf* [At: BARCIANU / V: *flisc sn* / Pl: *~ște* / E: *fliș*] **1** (Reg) Fluier mic, cu sunet ascuțit. **2** (Reg) Palmă (dată rapid). **3** (Reg) Bobârnac. **4** (Reg; îe) ~ **de muiere** Persoană care nu poate să țină un secret Si: *gură-spartă, limbut*. **5** (Mol) Tiflă.

flișcăi *vti* [At: LB / V: *fiș~* / Pzi: *~esc* / E: *flișca*] (Reg) A cânta din flișcă (1).

flișchii *vi* [At: PAMFILE, J. II, ap. DA / Pzi: *~iesc* / E: *fliș*] A pocni din bici.

flișcoaie *sf* [At: VICIU, GL. / V: *~isc~* / Pl: ~ / E: *flișcă* + *-oaie*] (Reg) Fluier din lemn de salcie, cu care se joacă copiii.

flișturā *sf* vz *fleșturā*

flit¹ *sn* [At: LIUBA-IANA, M. 31 / Pl: *~uri* / E: nct] (Reg) **1** (Zlg) Bot¹ (1). **2** (Zgl) Rât. **3** (Dep) Fleancă (1). **4** Gura albinei.

flit² *sn* [At: DEX / Pl: *~uri* / E: dc] Insecticid folosit contra muștelor, țânțarilor, puricilor etc.

fliurț *sm* [At: CADE / Pl: *~i* / E: nct] (Mar) Persoană (din Maramureș) care nu vorbește românește.

fliușcar *sm* [At: DA / Pl: *~i* / E: *fliușcă* + *-ar*] (Reg) Bețiv.

fliușcă¹ *sf* [At: CONTEMPORANUL V, I, 292 / Pl: *~ște* / E: ger *Fläschchen*] (Mol) Un sfert de litră (de rachiu).

fliușcă² *sf* [At: ȘEZ. V, 73 / Pl: *~ște* / E: ns cf *frișca*] (Reg) Câine care latră încet și urât.

fliușcă³ *sf* [At: LIUBA-IANA, M. ap. DA / Pl: *~ște* / E: ns cf *fleașca*] (Ban) Femeie necuviincioasă și certăreață Si: *fliscă¹*.

fliuștura *v* vz *flustura*

fliușturat, ~ă *a* vz *flusturat*

fliușturā *sf* vz *fleșturā*

floacă *sf* [At: PAȘCA, GL. / Pl: *~ace* / E: nct] **1-2** Floc (**1-2**). **3** (Reg) Om bătrân și slab.

floacăn *sn* [At: CADE nr. 609 / Pl: *~e* / E: *floc*] (Reg; mpl) **1** Smocuri de păr care cad de pe piele când aceasta se argăsește. **2** Smocuri de lână care cad la țesut.

floancă *sf* vz *fleoancă*

floandăr *sm* [At: COMAN, GL. / Pl: *~i* / E: nct] (Reg) Fragmente rare, rămase din ceva.

floandără *sf* [At: COMAN, GL. / Pl: *~dere* / E: săs *flander*] (Reg; dep) Femeie slabă, murdară.

floare *sf* [At: COD. VOR. 111/7 / V: (înv) *fro~* / Pl: *flori* / E: ml *flos, -oris*] **1** (Și csc) Parte a plantei care cuprinde organele de reproducere sexuată și care are de obicei o corolă frumoasă și variat colorată. **2** (D. plante; îla) **În ~** Înflorit. **3** (D. plante; îla) În perioada înfloririi. **4** (Fig; d. oameni; îla) În toată strălucirea și frumusețea. **5** (Fig; d. oameni; îla) În plină putere Si: *sănătos, voinic, zdravăn*. **6** (Fig; d. un domeniu de activitate; îal) În plină dezvoltare. **7** (Îla) **În ~a vârstei** (sau **a vieții, a tinereții,** (iuz) **a junetii**) La vârsta deplinei dezvoltări, fizice și intelectuale. **8** (Îc) ~ **la ureche** Lucru de puțină importanță sau gravitate, foarte ușor de rezolvat. **9** (Îe) **De florile mărului** sau **de flori de cuc** În zadar. **10** (Îae) Fără un scop definit Si: *gratuit*. **11** (Îs) *Copil din* ~ Bastard. **12** (Îe) **A strânge degetele ~** A strânge degetele cap la cap. **13** (Îs) ~ *albastră* Simbolul romantismului în literatură. **14** Orice plantă (erbacee) care face flori (**1**) colorate. **15** (Bot; îc) **~-boierească, ~-buiacă** Splinuță (*Solidago virgaurea*). **16** (Îc) **~-broștească** Plantă erbacee din familia ranunculaceelor, cu flori galbene, strălucitoare Si: *piciorul-cocoșului, rărunchi* (*Ranunculus acer*). **17** (Bot; îc) **~-cu-două-cozi** Condurul-doamnei (*Tropaeolum majus*). **18** (Îc) **~-de-argăseală** Ciupercă din familia fisaraceelor, de culoare albă sau galbenă, care apare pe mușchi și pe lemne putrede (*Fuligo septica*). **19** (Bot; îc) **~-de-aur** Ochiul-boului (*Chrisanthemum carinatum*). **20** (Bot; reg; îc) **~-de-brusture-amar** Lăptuca-oii (*Telekia speciosa*). **21** (Bot; îc) **~-de-câmp-galbenă** Barba-caprei (*Tragopogon dubium*). **22** (Îc) **~-de-colț, ~a-reginei, ~a-doamnei** Mică plantă erbacee, cu frunzele albicioase, pufoase și ascuțite, dispuse în jurul inflorescenței, care crește pe crestele stâncoase ale munților Si: *albumeală, albumiță, edelvais, flocoșele* (*Leontopodium alpinum*). **23** (Bot; Trs; îc) **~-de-friguri** Fierea-pământului (*Centaurium umbellatum*). **24** (Îc) **~-de-leac** Plantă erbacee din familia ranunculaceelor, cu flori galbene-aurii, cultivată ca plantă decorativă Si: *bujorel, floricica-de-pe-lac, galbenele, piciorul-cocoșului* (*Ranunculus repens*). **25** (Îac) Gălbenele (*Ranunculus pedatus*). **26** (Bot; reg; îc) **~-de-Levant** Plantă nedefinită mai de aproape. **27** (Bot; îc) **~-de-lingoare** (sau **lungoare**) Iarbă-de-lingoare (*Alliaria officinalis*). **28** (Îac) Gălbenele (*Lysimachia vulgaris*). **29** (Bot; îc) **~-de-mazăre** Sângele-voinicului (*Lathyrus odoratus*). **30** (Bot; reg; îc) **~-de-noroc** Plantă nedefinită mai de aproape. **31-32** (Bot; îc) **~-de-ochi** Silur (*Euphrasia stricta* și *euphrasia rostkoviana*). **33** (Bot; îc) **~-de-perină** Plantă erbacee din familia compozitelor, cu flori galbene-aurii sau brune-întunecate la vârf, care crește pe câmpuri și prin poiene și din care se extrage un colorant textil Si: (Trs) *bumbișor*, (Buc) *buba-în-cap*, (Buc) *iarbă-de-perină* (*Anthemis tinctoria*). **34** (Bot; îac) Plantă erbacee din familia compozitelor, cu flori radiale lungi, care crește în văi și pe coaste muntoase (*Anthemis fussii*). **35** (Bot; îc) **~-de-săpun, ~a-călugărului, flori-albe** Odagaci (*Saponaria officinalis*). **36** (Bot; îc) **~-de-Sf. Ana** Iederă-albă (*Daphne blagayana*). **37** (Bot; reg; îc) **~-de-stârpitură** Plantă nedefinită mai de aproape. **38** (Bot; reg; îc) **~-de-stea** Arșinic (*Lychnis chalcedonica*). **39** (Bot; reg; îc) **~-de-tău** Plantă de apă din familia nimfeaceelor, cu flori mari, albe-roz Si: *drețe, nufăr* (*Nymphaea lotus*). **40** (Bot; Trs; îc) **~-de-trânși** Coroniște (*Coronilla varia*). **41** (Bot; îc) **~-de-vioară** (sau **de-violă**) Micșunele-ruginite (*Cheiranthus cheiri*). **42** (Bot; îc) **~-frumoasă** Bănuți (*Bellis perennis*). **43** (Îc) **~-grasă** Plantă erbacee din familia crasulaceelor, cu flori roșii și tulpina târâtoare (*Sedum spurium*). **44** (Bot; îc) **~-vânătă** Stânjenel (*Iris germanica*). **45** (Reg; îc) **~a-albeții** Plantă cu flori albicioase, sub formă de pâlnie, și înălțimea de 5 centimetri (*Inula britannica*). **46** (Îc) Arbust din familia plumbaginaceelor, cu frunze aurii la bază și cu flori albastre Si: *amor* (*Plumbago capensis*). **47** (Bot; îc) **~a-ariciului** Ciupercă din familia dacrimomicetaceelor, de culoare galbenă aurie (*Calocera palmata*). **48** (Reg; îc) **~a-boului** Plantă nedefinită mai de aproape. **49** (Bot; reg; îc) **~a-brumei** Brândușă (*Colchicum autumnale*). **50** (Bot; îc) **~a-călugărului** Plantă erbacee din familia cariofilaceelor, cu tulpina foarte ramificată și cu flori trandafirii Si: *văcărică, văcăriță* (*Vaccaria pyramidata*). **51** (Bot; îc) **~a-ciumei** Ciucurași (*Adenostyles alliariae*). **52** (Bot; îc) **~a-ciutei** Găinușe (*Isopyrum thalictroides*). **53** (Bot; îc) **~a-codrului** Mătrăgună (*Atropa belladona*). **54** (Bot; îc) **~a-credinței-bărbatului** Saschiu (*Vinca herbacea*). **55** (Bot; îc) **~a-crucii, ~a-pâinii** Pristolnic (*Abutilon theophrasti*). **56** (Îc) **~a-cucului** Plantă erbacee din familia cariofilaceelor, cu flori trandafirii, rar albe, și cu caliciul roșiatic Si: *cuculeasa* (*Lychnis flos-cuculi*). **57-58** (Bot; Trs; îc) **~a-cununei** Curcubeu (*Agrostemma githago* și *Lychnis coronaria*). **59** (Bot; reg; îc; mpl) **~a-domnească, ~domnească** Garoafă (*Dianthus caryophyllus*). **60** (Bot; reg; îac; mpl) Garofiță-de-munte (*Dianthus superbus*). **61** (Bot; reg; îac; mpl) Surguci (*Consolida regalis*). **62** (Bot; reg; îac; mpl) Crăițe (*Tagetes patula*). **63** (Bot; îc) **~a-fânului, ~-de-fân** Firuță (*Poa pratensis*). **64** (Bot; îc) **~a-florilor** Dioc (*Centaurea phrygia*). **65** (Bot; îc) **~a-focului** Lupoaie (*Dictamnus albus*). **66** (Bot; reg; îc) **~a-gaiei** Plantă nedefinită mai de aproape. **67** (Bot; îc) **~a-grâului, ~a-paiului** Vinețele (*Centaurea cyanus*). **68** (Bot; reg; îc) **~a-împunsă** Plantă nedefinită mai de aproape. **69** (Bot; îc) **~a-jelei** Linariță (*Linaria vulgaris*). **70** (Bot; îc) **~a-lui-Sf. Ion** Drăgaică (*Galium verum*). **71** (Bot; reg; îc) **~a-macului** Plantă nedefinită mai de aproape. **72** (Bot; reg; îc) **~a-miresei** Plantă nedefinită mai de aproape.

73 (Bot; îc) **~a-nopții** Mirodenie (*Hesperis tristis*). 74 (Îc) **~a-Paștelui** (sau **Paștilor**), **~a-oștilor**, **~a-păsărilor**, **~a-vântului** Mică plantă erbacee din familia ranunculaceelor, a cărei tulpină face o singură floare, de culoare albă sau roz, care înflorește în perioada Paștelui Si: *găinușe*, (Trs) *muscerici-albi*, *oiță*, *păștiță*, (Mun) *turculeț* (*Anemone nemorosa*). 75 (Bot; îac; șîc **~a-Paștilor-galbenă**) Păștiță (*Anemone ranunculoides*). 76 (Bot; îc) **~a-patimilor**, **~a-suferinței** Ceasornic (*Passiflora coerulea*). 77 (Îc) **~a-raiului** Plantă erbacee din familia liliaceelor, cu flori mici, de culoare roz, care crește mai ales la munte Si: *ai*, *aișor* (*Allium montanum*). 78 (Îac) Plantă erbacee din familia compozitelor, cu tulpina dreaptă, lungă și subțire și cu flori albe, din care se extrage o substanță insecticidă Si: (Trs) *bâz*, *bumbișori*, *cănăcei*, *cășuți*, *mușețel*, *mătura-raiului*, *măturița-Maicii-Preacurate*, *romaniță*, *rută*, *tătăiși*, (Trs) *tămâioară* (*Chrysanthemum cinerariifolium*). 79 (Bot; îac) Vetrice (*Chrysanthemum vulgare*). 80 (Bot; îc) **~a-șarpelui** Mama-pădurii (*Lathraea squamaria*). 81 (Bot; Trs; îac) Volbură (*Convolvulus arvensis*). 82 (Bot; reg; îc) **~a-soacrei** Plantă nedefinită mai de aproape. 83 (Îc) **~a-soarelui** Plantă erbacee din familia compozitelor, cu tulpina înaltă, cu floare mare, galbenă, îndreptată spre Soare, cultivată pentru semințele ei oleaginoase Si: (Trs) *rujă-de-soare*, (reg) *soarea-soarelui*, *sora-soarelui* (*Helianthus annuus*). 84 (Bot; îac) Barba-caprei (*Tragopogon pratensis*). 85 (Bot; îc) **~a-soarelui de-câmp** Aglică (*Filipendula vulgaris*). 86 (Bot; îc) **~a-stupilor** Roiniță (*Melissa officinalis*). 87 (Bot; îc) **~a-turcului** Lăcrămioare (*Convallaria majalis*). 88-89 (Bot; îc) **~a-untului** Verigel (*Orobanche caryophyllacea* și *Orobanche gracilis*). 90 (Bot; reg; îc) **~a-ursului** Dedițel (*Pulsatilla vulgaris*). 91 (Bot; îac) Zămoșiță (*Hibiscus trionum*). 92 (Bot; îc) **~a-văduvei** Mușcatul-dracului (*Scabiosa lucida*). 93 (Bot; îc) **~a-văduvelor** Ruin (*Succisa pratensis*). 94 (Bot; îc) **~a-veselă** Laptele-păsării (*Gagea lutea*). 95 (Bot; îc) **~a-vinului** Priboi (*Geranium macrorrhizum*). 96 (Bot; îc) **~a-viorelei** Zambilă (*Hyacinthus orientalis*). 97-99 (Bot; îac) Ceapa-ciorii (*Muscari botryoides*, *Muscari racemosum*, *Muscari tenuifolium*). 100 (Bot; îc) **~a-zânelor** (sau **zânei**) Răchitan (*Lythrum salicaria*). 101 (Bot; îc) **~a-zmeului** Barba-popii (*Aruncus vulgaris*). 102 (Bot; îc) **Flori-ca-stelele** Lipscănoaice (*Coreopsis tinctoria*). 103 (Bot; îc) **Flori-de-iarnă** Tufănică (*Chrysanthemum indicum*). 104 (Îc) **Flori-de-paie** Plantă erbacee din familia compozitelor, originară din Australia, cu flori dispuse în capitule de diferite culori, care par uscate ca paiele Si: *imortele*, (Mrm) *ruji-de-paie* (*Helichrysum bracteatum*). 105 (Pan) Desen, sculptură, broderie, cusătură etc. în formă de floare (1). 106 (Pan) Strat de mucegai care se formează la suprafața vinului, a laptelui acru etc. 107 (Pex) Mucegai. 108 (Chm; îs) ~ *de pucioasă* (sau *de sulf*) Pulbere de pucioasă, produsă prin sublimarea sulfului. 109 (Pan) Pulbere. 110 (Pan; îs) ~ *pe poame* Pulbere fină de pe coaja fructelor Si: *brumă* (4). 111 (Pan) Extremitatea caracterelor tipografice care poartă semnul grafic ce urmează a fi imprimat. 112 (Pan) Extremitatea lățită a cuiului (care se lovește cu ciocanul). 113 (Pan) Vârful ascuțit al sfredelului, care pătrunde în lemn. 114 (Pan; îs) *~a cheii* Parte a cheii care intră în broască sau în lacăt. 115 (Reg; lpl) Floricele de porumb. 116 (Îcs) *~a-albă* Dans popular nedefinit mai de aproape. 117 Pește mic și lunguieț, cu carnea albă, dulce și foarte gustoasă. 118 (Fig) Tot ceea ce poate fi comparat cu delicatețea, prospețimea, fragilitatea, splendoarea și frumusețea unei flori. 119 (Fig; d. lucruri) Partea cea mai bună, cea mai fină. 120 (Fig; d. oameni) Partea cea mai de seamă Si: *cremă*, *elită*, *frunte*, *lamură*, *spumă*. 121 (Fig; d. băuturi) Buchet. 122 (Înv) Față. 123 (Înv) Culoare. 124 (Pop; îs) *Flori acre* (sau *vechi*) Culori obținute din plante, care se utilizează după o perioadă de macerare. 125 (Pop; îs) *Flori dulci* Culori care se utilizează imediat după obținerea lor din plante. 126 (Pop; îs) *Flori putrede* Culori (obținute din plante), care, diluate cu apă, se utilizează de 9-12 ori la rând.

floarță *sf* vz ***fleoarță***

floașcă *sf* [At: VICIU, GL. / Pl: *~ște* / E: ***fl(e)oșcăi***] (Reg) 1 Foaie de porumb care se desprinde de pe știulete. 2 (Gmț) Palmă dată cuiva.

flobafenă *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ne* / E: fr ***phlobaphène***] Materie colorantă extrasă din scoarța unor copaci.

floc *sm* [At: BIBLIA (1688), 210[2] / Pl: *~oci* sm, *~oace* sn / E: ml ***floccus***] 1 (Spc; mpl) Smoc mic de păr, de lână sau de mătase. 2 (Spc; mpl) (Fir de) păr din regiunea pubisului.

flocan, ~ă *a* [At: SLAVICI, N. 34 / Pl: *~i*, *~e* / E: ***floc*** + *-an*] (D. câini) Flocos.

flocăi[1] *vt* [At: CREANGĂ, A. 37 / Pzi: *~esc* / E: ***floc*** + *-ăi*] 1 A smulge părul de pe animalele vii. 2 A jumuli penele, fulgii păsărilor vii. 3 (Fig) A bate zdravăn pe cineva. 4 (Fig) A părui.

flocăi[2] *v* vz ***clocăi***

flocea *sms* [At: DA ms / E: ***floc*** + *-ea*] (Gmț) Om foarte păros.

flocon *sn* [At: DN[3] / Pl: *~oane* / E: fr ***flocon*** cf lat ***floccus***] (Chm) Aglomerare de particule, mai ales în soluții coloidale.

floconos, ~oasă *a* [At: DN[3] / Pl: *~oși*, *~oase* / E: fr ***floconeux***] 1 Compus din flocoane. 2 Cu aspect de flocon.

flocos, ~oasă [At: CANTEMIR, IST. 89 / Pl: *~oși*, *~oase* / E: ***floc*** + *-os*] 1 *a* (D. animale sau d. obiecte de îmbrăcăminte făcute din blană) Cu (smocuri de) păr des, lung și moale Si: *mițos*. 2 *a* (D. păr) Care crește în smocuri dese și moi. 3 *s* (Bot) Măture ( ).

flocoșea *sf* [At: PANȚU, PL.[2] / Pl: *~ele* / E: ***flocos*** + *-ea*] (Bot; lpl) 1 Mică plantă erbacee, din familia compozitelor, cu frunze lanceolate și cu florile albe-gălbui Si: *doru-mamii* (*Filago arvensis*). 2 Albumeală (*Leontopodium alpinum*). 3 Curcubeu (*Lychnis coronaria*).

flocoșel *sm* [At: PANȚU, PL.[2] / Pl: *~ei* / E: ***flocos*** + *-el*] 1 Ciupercă comestibilă din familia hydnaceelor, cu pălăria cărnoasă de culoare ruginie, gălbuie sau aurie, prevăzută cu numeroși ghimpi pe partea inferioară Si: *bureți-țepoși* (*Hydnum repandum*). 2 (Îc) **~albastru** Ciupercă din familia hydnaceelor, cu miros aromatic de anason, cu pălăria moale, plană, de culoare albastră-alburie (*Hydnum suaveolens*). 3 (Bot) Bureți-flocoși (*Lactarius torminosus*).

flocoși *vtr* [At: DEX[2] / Pzi: *~sesc* / E: ***flocos***] (Fam) 1-2 A (se) scămoșa.

flocoșică *sf* [At: PANȚU, PL.[2] / Pl: *~șele* / E: ***flocos*** + *-ică*] 1 Plantă erbacee din familia gramineelor, acoperită cu peri moi, cu frunze lungi, cu flori alburii sau roșiatice Si: (reg) *flocoșiță*, *iarba-cailor*, *iarbă-dulce*, *olei*, *ovăz-dulce* (*Holcus lanatus*). 2 (Bot) Curcubeu (*Lychnis coronaria*). 3 (Ent; csc) Albine tinere.

flocoșire *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~ri* / E: ***flocoși***] (Pfm) Scămoșare.

flocoșit[1] *sns* [At: MDA ms / E: ***flocoși***] (Pfm) Scămoșat[1].

flocoșit[2]***, ~ă*** *a* [At: DEX[2] / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***flocoși***] (Pfm) Scămoșat[2].

flocoșiță *sf* [At: H VII, 480 / Pl: *~țe* / E: ***flocoșea*** + *-iță*] (Bot; reg) Flocoșică (*Holcus lanatus*).

flocotină *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ne* / E: nct] 1 (Csc) Mulțime de floci (1). 2 Ființă flocoasă.

flocotos, ~oasă *a* [At: MARIAN, N. A. 35 / V: ***flotocos*** / Pl: *~oși*, *~oase* / E: ctm ***flocos*** și ***flocotină***] Flocos.

flocșor *sn* [At: ANON. CAR. / Pl: *~oare* / E: ***floc*** + *-șor*] 1-2 (Șhp) Floc (mic) Si: *flocușor* (1-2), *flocuț* (1-2).

flocul *sm* [At: DEX / Pl: *~i* / E: fr ***flocculi***] Nor alcătuit din vapori de calciu sau de hidrogen, situat în cromosferă, în apropiere de petele solare.

flocula *vi* [At: DN[3] / Pzi 3: *~lează* / E: fr ***floculer***] (Chm; d. soluții coloidale) A se coagula sub formă de flocoane.

floculant, ~ă *sn, a* [At: DN[3] / Pl: *~nți*, *~e* / E: fr ***floculant***] 1-2 (Agent) care provoacă flocularea.

floculare *sf* [At: DN[3] / Pl: *~lări* / E: ***flocula***] (Chm) Coagulare sub formă de flocoane Si: *floculație*.

floculație *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***floculation***] Floculare.

flocușor *sn* [At: NEGRUZZI, S. I, 316 / Pl: *~oare* / E: ***floc*** + *-ușor*] 1-2 (Șhp) Flocșor (1-2).

flocuț *sn* [At: LB / Pl: *~e* / E: ***floc*** + *-uț*] 1-2 (Șhp) Flocșor (1-2).

flodor *sm* vz ***fodor***

floe *sn* [At: DN[3] / Pl: *~* / E: eg, fr ***floe***] Gheață care acoperă parțial mările nordice, plutind în blocuri.

floem *sn* [At: DN³ / P: *flo-em* / Pl: *~e* / E: fr ***phloème***] (Bot) Strat de celule ale fasciculului fibrovascular, care conduc substanțele organice asimilate liber.

flogistic, ~ă [At: MACAROVICI, CH. 7 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***phlogistique***] **1** *a* De ardere. **2** *a* Provenind din ardere. **3** *sn* Substanță fluidă inexistentă, imaginată de alchimiști pentru a explica arderea Si: *flogiston* (**1**). **4** *sn* Agent capabil să producă o inflamație Si: *flogiston* (**2**).

flogiston *sn* [At: DN³ / Pl: *~oane* / E: gr ***φλογιστόν***, cf ger *Phlogiston*] **1-2** Flogistic (**3-4**).

flogopit *sns* [At: DEX / E: fr ***phlogopite***] (Glg) Mică magneziană asemănătoare cu biotitul, variat colorată, cu luciu sticlos și sidefos, utilizată ca izolant termic și electric.

flogotoi *sm* [At: PAMFILE, C., ap. DA / Pl: *~* / E: ***flotag*** + *-oi*] (Reg) Fulg mare de zăpadă.

flogoză *sf* [At: DN³ / Pl: *~ze* / E: fr ***phlogose***] (Med) **1** Flegmazie. **2** Inflamație.

floiera *v* vz ***fluiera***

floieră *sf* vz ***fluier***

flomoștoc *sn* [At: PAȘCA, GL. / Pl: *~oace* / E: nct] (Reg) **1** Cocoloș. **2** Ghemotoc.

floncăni *v* vz ***flencăni***

floncănitură *sf* vz ***flencănitură***

flondor *sm* vz ***fodor***

floral¹, ~ă *a* [At: CADE / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***floral***] **1** Care ține de floare. **2** Privitor la floare. **3** Care înfățișează o floare. **4** În formă de floare.

floral² *sn* [At: NOM. MIN. 345 / Pl: *~e* / E: ns cf *floare, florar*] (Înv) Florar (**4**).

floran, ~ă *a* [At: BOCEANU, GL. / Pl: *~i, ~e* / E: nct] (Reg; d. culoarea părului unui câine) Negru și alb.

florant *sm* vz ***florantă***

florantă *sf* [At: MARIAN, O. I 387 / V: ***florant*** *sm* / Pl: *~te* / E: fr ***florance***] **1** (Orn; Trs) Florinte (*Carduelis chloris chloris*)). **2** Mătase subțire și lucioasă.

florar [At: ALECSANDRI, P. P. 34 / V: (reg. **3**) ***~rer*** / Pl: *~i* sm, *~e* sn / E: ***floare*** + *-ar*] **1** *sm* Persoană care cultivă flori. **2** *sm* Vânzător de flori. **3** *sm* Numele popular al lunii mai. **4** *sn* Instrument confecționat din lemn, tablă sau celuloid, care prezintă curbe variate, folosit de desenatori pentru trasarea curbelor plane Si: (înv) *floral²*. **5** *sn* (Reg) Unealtă de fierărie nedefinită mai de aproape.

floră *sfs* [At: NEGRUZZI, S. I, 98 / E: fr ***flore***] **1** Totalitatea plantelor care trăiesc într-o regiune a globului, într-o anumită perioadă geologică sau într-un anumit mediu. **2** (Îs) ~ *microbiană* Totalitatea microorganismelor vegetale dintr-un mediu natural, din cavitatea bucală, din intestin etc.

florăreasă *sf* [At: DA ms / Pl: *~ese* / E: ***florar*** + *-easă*] **1** Cultivatoare de flori. **2** Vânzătoare de flori Si: (înv) *buchetieră*. **3-4** Nevasta florarului (**1-2**).

florărie¹ *sf* [At: NEGRUZZI, S. I, 98 / Pl: *~ii* / E: ***floare*** + *-ărie*] **1** Grădină unde se cultivă flori. **2** (Rar) Seră. **3** (Csc) Mulțime de flori.

florărie² *sf* [At: DA ms / Pl: *~ii* / E: ***florar*** + *-ie*] Magazin de desfacere a florilor.

florăriță *sf* [At: CONTEMPORANUL IV, 89 / Pl: *~țe* / E: ***florar*** + *-iță*] (Rar) **1-4** Florăreasă (**1-4**).

florcăi *vi* [At: COMAN, GL. / Pzi: *~esc* / E: nct] (Reg; d. apa din încălțăminte) A scoate un zgomot caracteristic în timpul mersului.

florea *sm* [At: VICIU, GL. / Pl: ? / E: nct] (Orn; reg) Mierlă galbenă.

floreal *sn* [At: DN³ / P: *~re-al* / E: fr ***floréal***] A opta lună a calendarului republican francez (20 aprilie – 20 mai).

florean, ~ă [At: CADE / V: (**1**) ***~rian*** *sm* / Pl: *~i, ~e* / E: ***floare*** + *-ean*] **1** *sm* (Orn) Florinte (*Carduelis chloris chloris*)). **2** *a* (Rar; d. vite) Bălțat.

florentin, ~ă [At: DEMETRIUS, A. 132 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***florentin***] **1-2** *smf* Persoană care locuiește în Florența sau este originară de acolo. **3-4** *a* Referitor la Florența sau la florentini. **5** *a* Din Florența. **6** *a* (Îs) *Stil* ~ Stil arhitectonic rezultat din combinarea stilului antic cu stilul bizantin și cel roman. **7-8** *sf, a* (Șîs *pălărie ~ă*) Pălărie de damă (din împletitură de pai) cu boruri largi, împodobită cu flori.

florer *sm* vz ***florar***

floretă *sf* [At: GHEREA, ST. CR. II, 284 / Pl: *~te* / E: fr ***fleuret*** după *floare*] **1** Armă albă, cu lamă lungă și flexibilă, în patru muchii, cu gardă și mâner, folosită la exercițiile de scrimă. **2** (Spt) Probă de scrimă cu floreta (**1**).

floretist, ~ă *smf* [At: DEX / Pl: *~iști, ~e* / E: ***floretă*** + *-ist* cf fr *fleurettiste*] Sportiv care practică sportul cu floreta (**1**).

flori¹ *sfp* [At: COSTINESCU / E: ml ***fluores***] (Pop) Menstruație.

flori² *vi* [At: TEODORESCU, P. P. 305 / Pzi: *~resc* / E: drr ***înflori***] (În poezia populară) A înflori.

flori-³ [At: DN³ / E: fr, it ***flori-***] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1-2** (Referitor la o) plantă cu flori". **3** Floare.

florian *sm* vz ***florean***

floribund, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~nzi, ~e* / E: lat ***floribundus***] **1** Care are multe flori. **2** Care înflorește abundent.

florică *sf* [At: JARNÍK–BÎRSEANU, D. 140 / Pl: *~ici* / E: ***floare*** + *-ică*] **1-2** (Șhp) Floricică (**1-2**).

floricea *sf* [At: MARIAN, V. 118 / Pl: *~cele* / E: ***floare*** + *-icea*] **1-2** (Șhp) Floricică (**1-2**). **3** (Mpp; reg) Variolă.

floricică *sf* [At: DRĂGHICI, R. 62 / V: ***~cei*** *smp* / Pl: *~icele* / E: ***floare*** + *-icică*] **1-2** (Șhp) Floare (cam mică) Si: *florică* (**1-2**), *floricea* (**1-2**), *floriοară* (**1-2**), *florișoară* (**1-2**). **3** (Bot; îc) **~icele-frumoase** Bănuți (*Bellis perennis*). **4** (Fig; lpl) Înflorituri de stil. **5** (Lpl; șîs *~icele boabe, ~icele de porumb*; înv, șîf *floricei*) Boabe de porumb prăjite, umflate și crăpate, care seamănă cu niște flori mici, albe Si: (reg) *cocoșei* (**17**), *cocoși¹* (**19**), *flori* (**114**). **6** (Art) Numele unui dans țărănesc nedefinit mai de aproape. **7** (Pop) Nume de capră sau de oaie.

floricol, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***floricole***] **1** Referitor la floricultură. **2** (D. plante ornamentale) Care are flori. **3** (D. insecte) Care trăiește pe flori.

floricultor, ~oare *smf* [At: IORDAN, L. R. A. 227 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***floare***, după *agricultor, horticultor* cf it *floricultore*] Specialist în floricultură.

floricultură *sfs* [At: ENC. AGR. 575 / E: fr ***floriculture***] Ramură a horticulturii care cuprinde cultura plantelor ornamentale.

florid, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~izi, ~e* / E: lat ***floridus***] **1** Înfloritor. **2** (D. boli) Care este în plină evoluție.

floridee *sfp* [At: DN³ / P: *~de-e* ~ / E: fr ***floridées***] **1** Clasă de alge marine roșii, cu talul ramificat. **2** (Lsg)Algă din clasa florideelor (**1**).

floridină *sfs* [At: DN³ / E: fr ***floridine***] (Chm) Pământ decolorant, conținând calciu și magneziu, folosit la decolorarea uleiurilor și a grăsimilor vegetale și animale.

florifer, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***florifère***] Care produce flori.

florii *sfp* [At: MARIAN, SE. II, 255 / E: ****florilia*** (=*Floralia*)] **1** Sărbătoare creștină care cade în duminica dinaintea Paștelui, comemorând intrarea lui Iisus cristos în Ierusalim Si: *duminica Floriilor, duminica florilor, staurile-florii, duminica vlăstarilor*. **2** Pâinișoare de grâu (împletite în formă de spirală) care se împart de Florii (**1**).

florilegiu *sn* [At: DEX / Pl: *~ii* / E: fr ***florilège***, it ***florilegio***] Antologie.

florilat, ~ă *a* [At: LB / Pl: *~ați, ~e* / E: ***florilă*** + *-at*] (Rar; d. vite) Cu pete albe.

florin *sm* [At: TETRAEV. (1574), 238 / V: (**1**) ***~t*** / Pl: *~i* / E: fr ***florin***, ger ***Florin***] **1** Fiorin (**1**). **2** Unitate monetară în Olanda Si: *gulden*.

florincior *sm* [At: CORESI, ap. HEM 651 / Pl: *~i* / E: ***florint*** + *-ior*] **1-2** (Șhp) Florint (**1-2**).

florint *sm* vz ***florin***

florinte *sm* [At: MARIAN, O. I, 387 / Pl: *~nți* / E: nct] **1** Pasăre mică din familia fringilidelor, cu ciocul gros și roșiatic, cu penele măslinii și cu bărbia și gușa gălbui Si: *brotăcel, cârligel*, (Trs) *florantă* (**1**), *florean* (**1**), *florințel, păunior, verdoni* (*Carduelis chloris chloris*). **2** (Îc) ~

-balcanic(sau **~ bănățean, ~le-lui-Parrot, ~sudic**) Specie de florinte (1) care trăiește mai ales în Banat (*Chloris chloris Muhlei*).

florințel *sm* [At: MARIAN, O. I, 387 / Pl: *~ei* / E: ***florinte*** + *-el*] (Orn) Florinte (1).

florioară *sf* [At: MARIAN. Î. 562 / Pl: *~oare* / E: ***floare*** + *-ioară*] (Rar) **1-2** (Șhp) Floricică (**1-2**).

florist, ~ă *smf* [At: NEGRUZZI, S. II. 37 / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***fleuriste*** după *floare*] (Rar) **1** Persoană care confecționează flori artificiale. **2** Persoană care vinde flori artificiale. **3-4** Florar (**1-2**).

floristic, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***floristique***, ger ***floristisch***] **1** Referitor la floră (1). **2** Referitor la flori.

floristică *sfs* [At: DN³ / E: fr ***floristique***, ger ***Floristik***] **1** Știință a cultivării florilor. **2** Ramură a geografiei plantelor care studiază răspândirea florei pe glob.

florișoară *sf* [At: DEX / Pl: *~oare* / E: ***floare*** + *-ișoara*] **1-2** (Șhp) Floricică (**1-2**).

floriu, ~ie *a* [At: ALECSANDRI, P. II, 522 / Pl: *~ii* / E: ***floare*** + *-iu*] **1** (Pop; d. vite) Prian. **2** (Nob) Plin de flori.

floriuță *sf* [At: MAT. FOLK. 672 / Pl: *~țe* / E: nct] (Csnp) Vită priană.

floroglucină *sfs* [At: DEX / E: fr ***phloroglucine***] Substanță chimică cristalină, solubilă în alcool și în eter, folosită ca developator în fotografie și ca intermediar în sinteza unor rășini, coloranți etc.

flortotină *sf* vz ***fleorțotină***

flos *sms* [At: BIBICESCU, P. P. 193 / E: ger (săs) ***Floss***] (Bot; Trs) In (pentru tors).

flosc *sns* [At: REV. CRIT. IV, 338 / E: nct] (Pop) **1** Noroi subțire. **2** Lapoviță.

flosculus *sns* [At: DN³ / E: lat ***flosculus***] Floare mică din inflorescența compozeelor.

floșcotă *sf* [At: CADE / Pl: *~te* / E: nct] (Ban) Fulg (mare) de zăpadă Si: *flotac*.

floșcotină *sf* [At: PAȘCA, GL. / Pl: *~ne* / E: nct] (Reg; prt) Femeie vorbăreață și intrigantă.

floșteri *v* vz ***floștori***

floștină *sf* [At: CADE / Pl: *~ne* / E: nct] (Reg) **1** Flotac. **2** Frunză de varză murată. **3** (Prt) Femeie decăzută și bețivă.

floștoace *snp* [At: TOMESCU, GL. / E: nct] (Reg) **1** Părul mare de pe capul omenesc. **2** Flotace.

floștoancă *sf* [At: PAȘCA, GL. / Pl: *~nce* / E: nct] (Reg; prt) Femeie leneșă.

floștori *vt* [At: PAȘCA, GL. / V: ***~teri*** / Pzi: *~resc* / E: ger ***pflastern***] (Reg) A pava cu piatră.

floștorire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ger ***floștori***] (Reg) Pavare cu piatră.

floștorit¹ *sn* [At: MDA ms / E: ***floștori***] (Reg) Pavare cu piatră.

floștorit², ~ă *a* [At: COMAN, GL. / Pl: *~iți, ~e* / E: ***floștori***] (Reg) Pavat².

flota [At: IONESCU-MUSCEL. ȚES. 168 / Pzi: *~tez* / E: fr ***flotter***] **1** *vt* A îndepărta prin decantare substanțele care plutesc la suprafața unui lichid. **2** *vi* (Rar) A pluti. **3** A trece un fir dintr-un sistem textil (urzeală sau bătătură) peste două sau mai multe fire din celălalt sistem, la fabricarea țesăturilor ornamentale. **4** (Rar) A executa flotări (**4**).

flotabil, ~ă *a* [At: CADE / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***flottable***] **1** (D. corpuri) Care poate pluti la suprafața unui lichid Si: *plutitor*. **2** (D. ape curgătoare) Care permite deplasarea plutelor pe cursul său.

flotabilitate *sf* [At: LTR / Pl: *~tăți* / E: fr ***flottabilité***] **1** Însușire a unui corp de a pluti la suprafața unui lichid sau la o anumită adâncime. **2** Raportul dintre volumul părții nescufundate și volumul total al unui corp plutitor. **3** Proprietate a minereurilor de a putea fi separate prin flotație (1).

flotac *sn* [At: COSTINESCU / V: ***~ag***, (reg) ***~toc*** / Pl: *~ace* / E: ns pbl **flocac* (*floc* + *-ac*)] (Reg) **1** Fulg de zăpadă. **2** (Lpl) Ninsoare mare care cade pe timp moinos.

flotag *sn* vz ***flotac***

flotaj *sn* [At: DN³ / Pl: *~e* / E: fr ***flottage***] Flotare (1).

flotant, ~ă [At: MAIORESCU, D. IV, 282 / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***flottant***] **1** *a* Plutitor. **2** *smp* Corpuri plutitoare transportate pe apele râurilor sau ale canalelor. **3** *a* (Fig) Care nu este fixat, stabil. **4-5** *smf, a* (Om) care s-a stabilit temporar în mod legal într-o localitate. **6** *a* (Ecn; îs) *Capitaluri ~e* Capitaluri disponibile pentru investiții pe termen scurt. **7** *a* (Ecn; îs) *Monedă ~ă* Monedă care nu are paritate fixă. **8** *a* (Ecn; îs) *Datorie ~a* Parte a datoriei publice, neconsolidată, susceptibilă să crească sau să scadă în funcție de nevoile tezaurului public.

flotare *sf* [At: MACAROVICI, GH. 23 / Pl: *~tări* / E: ***flota***] **1** Îndepărtare prin decantare a substanțelor care plutesc la suprafața unui lichid Si: *flotaj*. **2** Flotație (1). **3** Trecere a unui fir dintr-un sistem textil (urzeală sau bătătură) peste două sau mai multe fire din celălalt sistem, la fabricarea țesăturilor ornamentale. **4** Exercițiu de gimnastică în care corpul, întins aproape de Pământ, este ridicat și coborât ritmic prin extensiunea și îndoirea brațelor aflate cu palmele pe sol Si: *flotație* (**2**).

flotație *sf* [At: LEG. EC. PL. 428 / Pl: *~ii* / E: fr ***flottation***] **1** Procedeu de separare a mineralelor utile din minereuri sau a cărbunilor din steril Si: *flotare* (**2**). **2** Flotare (**4**).

flotă¹ *sf* [At: N. COSTIN, ap. LET. II, 66/34 / Pl: *~te* / E: fr ***flotte***] **1** Totalitatea navelor fluviale, maritime sau aeriene ale unui stat. **2** Totalitatea marilor unități navale ori aeriene afectate unei regiuni sau unui anumit scop, sub o conducere unică. **3** Soluție sau suspensie de coloranți sau de alte substanțe chimice, folosită în operațiile de finisare a materialelor textile (albire, vopsire etc.). **4** Raportul dintre greutatea materialului de vopsit și greutatea soluției în care va fi vopsit materialul respectiv. **5** Bazin de tăbăcire cu soluții concentrate, în care pieile se țin nemișcate un timp îndelungat, după ce au parcurs șirurile de bazine de pretăbăcire.

flotă² *sf* [At: DN³ / Pl: *~te* / E: fr ***flôtre***] Postav asemănător fetrului.

flotilaș *sm* [At: SANDU-ALDEA, D. N. 280 / Pl: *~i* / E: ***flotilă*** + *-aș*] (Iuz) Soldat care făcea parte dintr-o flotilă.

flotilă *sf* [At: URICARIUL XXI, 446 / Pl: *~le* / E: fr ***flottile***] **1** (Înv) Flotă (**1**) de vase mici și puțin numeroase. **2** Unitate de nave militare care acționează pe fluvii și pe lacuri, uneori și pe mări, în vecinătatea litoralului. **3** Mare unitate militară navală. **4** (Iuz; șîs ~ *de aviație*) Unitate în aviația militară, corespunzând regimentului din armata de uscat.

flotoc *sn* vz ***flotac***

flotocos, ~oasă *a* vz ***flocotos***

flotor *sn* [At: LTR / Pl: *~oare* / E: fr ***flotteur***] **1** Corp care plutește la suprafața lichidului dintr-un recipient, acționând un dispozitiv care indică sau reglează nivelul lichidului Si: *plutitor*. **2** Obiect plutitor atașat unei plase pescărești ori unui dispozitiv lansat pe apă pentru a-i asigura plutirea. **3** Cameră de aer care servește la menținerea pe suprafața apei a ouălor de țânțari. **4** (Șîs *~de hidroavion*) Dispozitiv etanș și umplut cu aer, fixat de aripi și de fuselaj, care asigură plutirea unui hidroavion.

flow-chart *sn* [At: DN³ / P: *flou-cet* / E: eg, fr, it ***flow-chart***] Diagramă de programare la calculatoarele electronice.

flox *sm* [At: DN³ / Pl: *~ocși* / E: fr ***phlox***] (Bot) **1-2** Brumărea (*Phlox paniculata* și *Phlox drummondi*).

flu [At: DEX² / S și: *flou* / E: fr ***flou***] **1** *ai* (D. îmbrăcăminte) Vaporos. **2** *ai* (D. imagini) Cu contururi imprecise, estompate. **3** *sn* Efect fotografic care dă evanescență contururilor.

fluaj *sns* [At: DEX / Pl: *~e* / P: *flu-aj* / E: fr ***fluage***] (Teh) Variație continuă și lentă a eforturilor unitare și a deformațiilor materialelor supuse unor solicitări continue de durată lungă Si: *crip*.

fluat *sm* [At: DN³ / P: *flu-at* / Pl: *~ați* / E: fr ***fluate***] Substanță folosită pentru impermeabilizarea și protejarea suprafețelor unor materiale de construcție.

fluatizare *sf* [At: DN³ / P: *flu-a~* / Pl: *~zări* / E: ns cf fr *fluatation*] Aplicare de fluați peste unele materiale de construcție pentru a le impermeabiliza.

fluciurav vz ***flustura***

fluctua *vi* [At: DEX / P: *~tu-a* / Pzi 3: *~uează* / E: fr ***fluctuer,*** lat ***fluctuare***] A fi schimbător Si: *a oscila, a varia*[2].

fluctuant, ~ă *a* [At: DEX / P: *~tu-ant* / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***fluctuant,*** lat ***fluctuans, -ntis***] 1 Care are fluctuații Si: *oscilant.* 2 Inconstant. 3 Nesigur. 4 Ezitant.

fluctuare *sf* [At: DEX / P: *~tu-a~* / Pl: *~uări* / E: ***fluctua***] Fluctuație (1).

fluctuație *sf* [At: GHICA, S. 568 / P: *~tu-a~* / V: (înv) *~iune* / Pl: *~ii* / E: fr ***fluctuation,*** lat ***fluctuatio***] 1 Abatere foarte mică, întâmplătoare și temporară față de o anumită stare Si: *fluctuare, oscilație.* 2 Schimbare neîntreruptă. 3 Inconstanță. 4 Ezitare. 5 Deplasare alternativă în masa unui lichid.

fluctuațiune *sf* vz ***fluctuație***

flucție *sf* vz ***fluxiune***

fludă *sf* [At: CONACHI, P. 19 / Pl: *~de* / E: ngr ***φλοῦδα***] (Mol; îvr) Țesătură fină și transparentă, întrebuințată ca văl.

fludor *sn* [At: DEX / E: ns pbl nume comercial] Material de lipit în formă de tub subțire de aliaj de staniu.

fluent, ~ă *a* [At: DEX / P: *flu-ent* / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***fluent***] (D. vorbire, frază etc.) 1 Cursiv. 2 Clar.

fluență *sf* [At: DEX / P: *flu-en~* / Pl: *~țe* / E: fr ***fluence***] 1 Cursivitate în exprimare. 2 Claritate în exprimare.

fluerurg *s* [At: COMAN, GL. / Pl: ? / E: nct] (Reg) Adâncitură care coboară de pe un deal.

fluid, ~ă [At: ALECSANDRI, DACIA LIT. 267/21 / P: *flu-id* / Pl: *~izi, ~e* / E: fr ***fluide,*** lat ***fluidus***] 1 *a* (D. corpuri) Cu coeziune slabă între molecule. 2 *a* Care curge cu ușurință. 3 *a* (Îs) *Circulație ~ă* Circulație rutieră care se desfășoară regulat, fără ambuteiaje. 4 *a* (Fig) Greu de perceput, de fixat. 5 *sn* Corp sau lichid gazos care își schimbă forma sub acțiunea unei forțe foarte mici. 6 *sn* (Fiz; îs) *Mecanica ~elor* Parte a mecanicii care studiază mișcarea fluidelor considerate drept medii continuu deformabile. 7 *sn* (Fig) Energie ocultă, influență misterioasă pe care o degajă anumite persoane sau anumite obiecte. 8 *sn* (Înv; îs) *~ vital* Electricitate proprie animalelor, care se presupunea că se găsește în nervi. 9 *sn* (Fig) Suflu. 10 *sn* (Fig) Curent. 11 *sn* (Fig) Impuls.

fluidal, ~ă *a* [At: DEX / P: *flu-i~* / Pl: *~i, ~e* / E: ger ***fluidal***] (Glg; d. structura rocilor eruptive) 1 Cu aspect fluidic. 2 Care curge.

fluidic, ~ă *a* [At: DN[3] / P: *flu-i~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***fluidique***] 1 Referitor la fluide (5). 2 Caracteristic unui fluid (5). 3 Caracteristic unei mișcări fluide.

fluidifiant *sm* [At: DEX / P: *flu-i-di-fi-ant* / Pl: *~e* sn, *~nți* sm / E: fr ***fluidifiant***] Substanță care micșorează vâscozitatea unui fluid (5) cu care se amestecă Si: *fluidizant.*

fluidifica *vt* [At: DEX / P: *flu-i~* / Pzi: *fluidific* / E: ***fluidifier***] 1 A mări fluiditatea (1) unui corp. 2 A face ca un corp să devină fluid (1).

fluidificare *sf* [At: DEX / P: *flu-i~* / Pl: *~cări* / E: ***fluidifica***] (Teh) 1 Mărire a fluidității (1) unui corp. 2 Operație prin care un corp devine fluid (1).

fluiditate *sf* [At: VLAHUȚĂ, D. 124 / P: *flu-i~* / Pl: *~tăți* / E: fr ***fluidité***] 1 Însușire a ceea ce este fluid, curgător. 2 (Ecn) Situație a pieței în care cererea și oferta se află într-un raport de echilibru. 3 (Fig) Schimbare (continuă). 4 (Fig) Adaptabilitate. 5 (Fig) Flexibilitate.

fluidiza *vt* [At: DEX / P: *flu-i~* / Pzi: *~zez* / E: fr ***fluidiser***] 1 (Ind) A efectua o fluidizare (2). 2 (C. i. circulația rutieră) A face să se desfășoare regulat, fără opriri sau ambuteiaje.

fluidizant *sn* [At: DEX / P: *flu-i~* / Pl: *~e* sn, *~nți* sm / E: ***fluidiza*** + *-ant*] Fluidifiant.

fluidizare *sf* [At: DEX / P: *flu-i~* / Pl: *~zări* / E: ***fluidiza***] 1 (Ind) Efectuare a unei fluidizări (2). 2 Procedeu industrial de trecere forțată a unui fluid printr-un strat de pulbere cu o viteză convenabilă pentru a aduce sistemul solid-fluid într-o stare pseudolichidă cu proprietăți asemănătoare lichidelor. 3 Desfășurare regulată, cursivă, a circulației rutiere.

fluidizat, ~ă *a* [At: DEX[2] / P: *flu-i~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***fluidiza***] Care a devenit fluid (1).

fluidizor *sn* [At: DN[3] / P: *flu-i~* / Pl: *~oare* / E: ***fluidiza*** + *-or*] Aparat folosit pentru fluidizare (2).

fluier *sn* [At: DOSOFTEI, V. S. 40 / V: ***~ă*** *sf*, ***fiueră*** *sf*, (reg) ***floieră*** *sf* / A și: (reg) *fluier* / P: *flu-ier* / Pl: *~e* / E: ns cf alb *floere*] 1 Instrument muzical popular de suflat, alcătuit dintr-un tub subțire de lemn prevăzut cu găuri Cf *caval, drigană, durloi, fiștigoaie, flisc, flișcă, flișcoaie (fliscoaie), fluieriță, fluieroi, fofeaza, piscoaie, pițigoaie, șuieră, șuierici, surlă, târtă, țâț, țignal, tilincă (telișcă, titilic, titilig, titilincă, titilișcă), țipătoare (țipă), totâlcă, trișcă, tulnec, tutelcă.* 2 (Pop; irn; îs) *Gras ~* Se spune despre un om slab și bonăvicios. 3 Instrument mic, mai ales de metal, cu care se fluieră (1) Si: *fluierătoare* (3). 4 (Teh) Dispozitiv cu ajutorul căruia se pot emite diferite sunete, făcând să treacă prin el un curent de gaze sau de aburi, întrebuințat mai ales pentru semnalizare. 5 Fluierătură (2). 6 Șuierătură. 7 (Spt; pex) Sunetul fluierului (3). 8 (Atm; pop) Gambă. 9 (Atm; pop) Tibia. 10 (Pfm; gmț; îe) **A cânta cu ~ele** A sta ghemuit, cu genunchii la gură.

fluiera [At: DOSOFTEI, V. S. 218/2 / V: (reg) ***floiera*** / P: *flu-ie~* / Pzi: *fluier*, (înv, 13) *~rez* / E: ***fluier***] 1 *vi* A emite un sunet asemănător cu al fluierului (1) sau o combinație (melodică) de sunete, suflând printre buze sau printre degetele băgate în gură. 2 *vi* (Îe) **A ~ a pagubă** A fluiera în semn de regret pentru o pagubă suferită sau pentru o nereușită. 3 *vi* (Îae) A face o prostie, a suferi un insucces, fără a mai putea schimba lucrurile Cf *a rămâne cu buzele umflate* (sau *buzat*). 4 *vti* (Îc) **A(-i) ~ cuiva** (sau **pe cineva**) A chema pe cineva printr-o fluierătură (2). 5 *vti* (Îae) A avertiza pe cineva printr-o fluierătură (2). 6 *smi* (Îc) **~ră-vânt** Om care își pierde vremea Si: *haimana.* 7 *smi* (Îc) **~ră-n-biserică** Om de nimic. 8 *vi* (Îe) **Domnul ~ră în biserică** Se spune despre oamenii înșelați. 9 *vi* (Îae) Se spune despre oamenii fără căpătâi. 10 *vi* (Îae) Se spune despre proști. 11 *smi* (Îc) **~ră-n-bute** Bețiv. 12 *vi* (D. unele păsări) A scoate sunete asemănătoare cu ale fluierului (1). 13 *vi* A cânta din fluier (1). 14 *vi* A emite sunete ascuțite întrebuințând un instrument special, mai ales pentru semnalizare. 15 *vt* A reproduce o melodie fluierând (1). 16 *vt(a)* A semnala suflând într-un fluier (3) începutul și terminarea unei partide de fotbal, volei etc., oprirea jocului, startul unei competiții atletice etc. 17 *vt* (La spectacole, manifestări sportive etc.) A-și manifesta dezaprobarea (sau, rar, aprobarea) prin fluierături (3). 18 *vt* (Pop; d. vânt, furtună, vijelie etc.; la persoana a III-a) A se abate asupra cuiva. 19 *vi* (D. vânt, furtună, vijelie; la persoana a III-a) A produce un zgomot ascuțit și puternic Si: *a șuiera.*

fluieran *sn* [At: MARIAN, Î. 218 / P: *flu-ie~* / Pl: *~e* / E: ***fluier*** + *-an*] 1-2 (Rar; șdp) Fluieroi (1-2).

fluierar [At. BELDIMAN, N. P. I, 7/7 / P: *flu-ie~* / Pl: *~i* sm, *~e* sn / E: ***fluier*** + *-ar*] 1 *sm* Persoană care cântă din fluier (1) Si: *fluieraș* (10), *fluierici.* 2 *sm* (Reg) Meșter care face fluiere (1). 3 *sm* Pasăre cu capul și spatele negru cu pete galbene-aurii, cu ciocul lung și subțire și picioarele lungi, care emite sunete ca ale fluierului (1) (*Charadrius pluvialis*). 4 *sm* (Orn) Ploier (*Charadrius apricarius*). 5 *sm* (Orn) Grangur (*Oriolus oriolus*). 6 *sm* (Orn) Culic (*Numenius*). 7 *sm* (Orn) Prundăraș (*Charadrius dubius curonicus*). 8 *sm* (Orn; șîc **~-cu-coadă-lungă, ~-cu-coadă-neagră, ~-de-mal-ruginiu, ~-roșu**) Sitar-de-mal (*Scolopax rusticola*). 9 *sm* (Orn; șîc **~-bătăuș, ~-multicolor**) Bătăuș. 10 *sm* (Mol; gmț) Februarie. 11 *sn* (Reg) Nai. 12 *sn* (Reg) Caval.

fluierare *sf* [At: I. NEGRUZZI, S. VI, 142 / P: *flu-ie~* / Pl: *~rări* / E: ***fluiera***] 1 Emitere a unui sunet asemănător cu al fluierului (1) sau a unei combinații (melodice) de sunete, suflând printre buze sau printre degetele băgate în gură. 2 Emitere de către unele păsări a unor sunete asemănătoare cu ale fluierului (1). 3 Executare a unei bucăți muzicale la fluier (1). 4 Reproducere a unei bucăți muzicale fluierând (1). 5 Semnalizare realizată cu ajutorul unui instrument special, care emite sunete ascuțite. 6 (Spt) Semnalare de către arbitru a începutului și a finalului unei partide, a opririi jocului, a startului unei competiții etc., prin suflarea într-un fluier (3). 7 (La spectacole, manifestări sportive etc.) Manifestare

a dezaprobării (sau, rar, a aprobării) prin fluierături (3). **8** Șuierare a vântului, a furtunii etc.

fluieraș [At: DOSOFTEI, V. S. 218/2 / P: *flu-ie~* / Pl: *~e* sn, *~i* sm / E: ***fluier*** + *-aș*] **1-2** *sn* (Șhp) Fluier (1) (cam) mic. **3** *sn* Fluier (1) ciobănesc mic. **4** *sn* Fluier (1) mic și scurt de metal (de pământ sau de zahăr) care poate produce un singur ton Cf *țignal*. **5** *sn* Dans țărănesc nedefinit mai de aproape. **6** Melodie după care se execută dansul fluieraș (5). **7-9** *sn* (Pop; șhp) Fluier (5-7) (de mică intensitate). **10** *sm* Fluierar (1). **11** *sm* (Orn; reg) Mierlă galbenă.

fluierat[1] *sn* [At: MARIAN, S. R. II, 121 / P: *flu-ie~* / E: ***fluiera***] **1-8** Fluierare. **9** Fluierătură.

fluierat[2], ~ă *a* [At: MDA ms / P: *flu-ie~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***fluiera***] **1** (D. bucăți muzicale) Cântat[2] la fluier (1). **2** (D. bucăți muzicale) Reprodus prin fluierare (1). **3** (D. spectacole, manifestări sportive etc.) Dezaprobat (sau, rar, aprobat) prin fluierături (3).

fluieră *sf* vz ***fluier***

fluierărie *sf* [At: H IV, 45 / P: *flu-ie~* / Pl: *~ii* / E: ***fluierar*** + *-ie*] (Reg) **1** Meseria fluierarului (2). **2** Meșteșugul de a face fluiere (1).

fluierător, ~oare [At: MINEIUL (1776), 34 / S și: (înv) *flue~* / P: *flu-ie~* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***fluiera*** + *-ător*] **1** *a* Care fluieră. **2** *sm* Fluierar (1). **3** *sf* Fluier (3). **4** *sm* (Orn) Purcăraș. **5** *sf* Plantă erbacee din familia dioscoreaceelor, cu flori galbene-verzui și cu fructe bace roșii Si: (reg) *brâie, lemn-nelemn, napi-porcești-de-pădure, napii-porcului-de-pădure, viță-neagră* (*Tamus communis*). **6** *sn* (Reg) Instrument muzical nedefinit mai de aproape Cf *nai, fluierar* (11-12).

fluierătură *sf* [At: PANN, S. I, 4/8 / P: *flu-ie~* / Pl: *~ri* / E: ***fluier*** + *-ătură*] **1** Sunet pe care îl emite cineva cântând din fluier (1). **2** Sunet pe care îl emite cineva suflând printre buze sau printre degetele băgate în gură Si: *fluier* (5). **3** (Lpl) Fluierături (2) ale publicului în semn de aprobare sau dezaprobare la spectacole, competiții sportive etc. **4** Șuierătură. **5** Suflare puternică (și zgomotoasă) a vântului.

fluierice *sf* [At: AGÂRBICEANU, ap. DA / Pl: *~ici* / E: ***fluier*** + *-ice*] Fluieraș (4).

fluierici *sm* [At: PASCU, C. 156 / Pl: *~* / E: ***fluier*** + *-ici*] Fluierar (1).

fluieriță *sf* [At: JARNÍK–BÎRSEANU, TR. 113 / P: *flu-ie~* / Pl: *~țe* / E: ***fluier*** + *-iță*] **1-2** (Pop; șhp) Fluieraș (1-2).

fluieroi *sn* [At: LIUBA–JANA, M. 113 / P: *flu-ie~* / Pl: *~oaie* / E: ***fluier*** + *-oi*] **1-2** (Șdp) Fluier (cam mare) Si: (rar) *fluieran* (1-2). **3** Fluier gros și lung cam de un metru, al cărui sunet trist se aude de la mare depărtare. **4-5** (Ban) Fluierul (8-9) piciorului.

fluieros, ~oasă *a* [At: V. ROM., 1949, nr. 3–4, 171 / S și: (înv) *flue~* / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***fluier*** + *-os*] (Rar) **1** Bârfitor. **2** Palavragiu.

fluometru *sn* [At: DEX / P: *flu-o~* / Pl: *~re* / E: fr ***fluomètre***] Instrument folosit pentru măsurarea debitelor de fluide.

fluor *sn* [At: LTR / P: *flu-or* / E: fr ***fluor***] Element chimic, gaz foarte activ, de culoare galbenă-verzuie, cu miros înăbușitor, care face parte din grupa halogenilor.

fluoresceină *sf* [At: DEX / P: *flu-o~* / E: fr ***fluorescéine***] Colorant organic fluorescent, obținut din rezorcină și acid ftalic.

fluorescent, ~ă a [At: IOANOVICI, TEHN. 20 / P: *flu-o~* / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***fluorescent***] **1** Care prezintă fluorescență. **2** Bazat pe fluorescență. **3** (Îs) *Tub ~* Izvor de lumină bazat pe principiul descărcării electrice într-un amestec de gaze și vapori de mercur aflat într-un tub de sticlă.

fluorescență *sf* [At: MACAROVICI, CH. 175 / P: *flu-o~* / Pl: *~țe* / E: ***fluorescence***] Proprietatea pe care o au unele substanțe de a emite lumină cât timp sunt iradiate cu radiații luminoase sau ultraviolete.

fluorfosgen *sns* [At: DEX / P: *flu-or~* / E: fr ***fluorphosgène***] Substanță toxică sufocantă de luptă.

fluorhidric *a* [At: MACAROVICI, CH. 275 / P: *flu-or~* / E: fr ***fluorhydrique***] (Îs) *Acid ~* Acid format prin combinarea fluorului cu hidrogenul, care se prezintă sub formă de gaz incolor, toxic și care atacă, în soluție apoasă, majoritatea metalelor și sticla.

fluorimetru *sn* [At: DEX / P: *flu-o~* / Pl: *~re* / E: fr ***fluorimètre***] Instrument folosit pentru măsurarea concentrațiilor slabe ale substanțelor fluorescente.

fluorină *sf* [At: MDT / Pl: *~ne*/ E: fr ***fluorine***] Fluorură naturală de calciu, care se găsește sub formă de cristale cubice, transparente, incolore sau de culoare verde, galbenă, roz, violet.

fluoritic, ~ă *a* [At: DN[3] / P: *flu-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***fluoritique***] Care conține fluor.

fluoriza vt [At: DEX / P: *flu-o~* / Pzi: *~zez* / E: fr ***fluoriser***] A adăuga fluor în apa potabilă sau a aplica în mod repetat fluorură de sodiu în scopul reducerii frecvenței și al prevenirii cariilor.

fluorizare *sf* [At: DEX / P: *flu-o~* / Pl: *~zări* / E: ***fluoriza***] Adăugare de fluor în apa potabilă sau aplicare repetată a fluorurii de sodiu în scopul reducerii frecvenței și al prevenirii cariilor.

fluorografie *sf* [At: DEX / P: *flu-o~* / Pl: *~ii* / E: fr ***fluorographie***] Procedeu fotografic de gravură pe sticlă, realizat cu ajutorul acidului fluorhidric.

fluorometric, ~ă *a* [At: DN[3] / P: *flu-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***fluorométrique***] Referitor la fluorometrie.

fluorometrie *sf* [At: DN[3] / P: *flu-o~* / Pl: *~ii* / E: fr ***fluorométrie***] Dozare a substanțelor fluorescente prin măsurarea intensității și a culorii radiațiilor de fluorescență.

fluorometru *sn* [At: DN[3] / P: *flu-o~* / Pl: *~re* / E: fr ***fluoromètre***] Aparat pentru determinarea duratei luminii emise de o substanță fluorescentă.

fluoroscop *sn* [At: DEX / P: *flu-o~* / Pl: *~oape* / E: fr ***fluoroscope***] **1** Aparat folosit pentru determinarea vizuală a intensității fluorescenței. **2** Ecran fluorescent care transformă radiațiile invizibile în radiații vizibile.

fluoroscopie *sf* [At: DN[3] / P: *flu-o~* / Pl: *~ii* / E: fr ***fluoroscopie***] **1** Determinare vizuală a intensității fluorescenței cu ajutorul fluoroscopului. **2** Examen radiologic făcut cu ajutorul fluoroscopului.

fluoroză *sf* [At: DEX / P: *flu-o~* / Pl: *~ze* / E: fr ***fluorose***] Intoxicație cronică cu fluor, provocată de prezența acestuia în cantități prea mari în apa de băut.

fluorurare *sf* [At: DN[3] / P: *flu-o~* / Pl: *~rări* / E: cf fr ***fluoruration***] Introducere a fluorului în molecula substanțelor organice.

fluorurat, ~ă *a* [At: DEX / P: *flu-o~* /Pl: *~ați, ~e* / E: ***fluorură***] (Chm) Care conține fluor.

fluorură *sf* [At: DA ms / P: *flu-o~* / Pl: *~ri* / E: fr ***fluorure***] **1** Compus al fluorului cu un element chimic sau cu un radical organic. **2** Sare a acidului fluorhidric.

fluscie *sf* vz ***fluxiune***

flușcai [At: COMAN, GL. / Pl: *~uri* / E: nct] (Reg) Cantitate mică din ceva Si: *pospăială*.

fluștan *sn* [At: PAȘCA, GL. / Pl: *~e* / E: nct] (Reg) Varză care crește fără să facă căpățână.

fluștiura *v* vz ***fluștura***

fluștura [At: SANDU-ALDEA, A. M. 220 / V: ***fliu~, ~tiu~, ~uciu~*** / Pzi: *flușţur* / E: nct] **1-2** *vi* A flutura (4-5). **3** *vt* A flutura (9). **4** *vi* A fluiera printre dinți Si: *a șuiera*.

fluşturare *sf* [At: DA ms / Pl: *~rări* / E: ***fluștura***] **1-2** Fluturare (3-4). **3** Agitare a unui obiect în aer (o sabie, un băț etc.), astfel încât acesta să șuiere amenințător. **4** Șuierare.

fluşturat[1] *sns* [At: MDA ms / E: ***fluștura***] (Rar) **1-4** Fluşturare (1-4).

fluşturat[2], ~ă *a* [At: SLAVICI, ap. TDRG / V: ***fliu~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***fluștura***] **1** Răspândit în dezordine. **2** Fluşturatic.

fluşturatec, ~ă *a* vz ***fluşturatic***

fluşturatic, ~ă *smf, a* [At: CARAGIALE, S. N. 95 / V: ***~tec*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***fluștura*** + *-atic*] **1-2** (Om) nestatornic și zvăpăiat Si: *ușuratic, nebunatic, fluturatic* (2-3).

flutter *sns* [At: DEX / P: *flater* / E: eg ***flutter***] **1** Pulsație accelerată. **2** (Med; îs) *~ arterial* Afecțiune cardiacă manifestată printr-un ritm rapid și regulat, determinat de contracțiile frecvente și regulate ale atriilor. **3**

Oscilație a structurilor elastice ale unei aeronave, produsă de forțele aerodinamice Si: *fluturare* (6)

flutur *sm* vz ***fluture***

flutura [At: BIBLIA (1688) ap. TDRG/ Pzi: *flutur*, (iuz) *~rez* / E: ***fluture***] **1** *vi* (D. insecte, păsări etc.) A bate din aripi Si: *a fâlfâi* (**1**). **2** *vi* (Pex) A zbura. **3** *vi* (D. steaguri, haine, plete etc.) A se legăna în vânt Si: *a fâlfâi* (**2**). **4** *vi* (Reg; d. oameni; cu determinările „din cap") A scutura capul. **5** *vi* (Reg; d. vite; cu determinările „din coarne") A da din coarne. **6** *vr* (Înv; nob) A-și pierde mințile după ceva. **7** *smi* (Îc) **~ră-vânt** Om neserios, nestatornic Si: *fluieră-vânt, derbedeu, vagabond*. **8** *vt* A agita în aer un obiect, făcându-l să fâlfâie. **9** *vt* A învârti prin aer (amenințător) o sabie, un băț etc. Si: *a fluștura* (**3**). **10** *vi* (D. zâmbet, surâs) A se schița.

fluturar sm [At: JAHRESBER. VIII, 200 / Pl: *~i* / E: ***fluture*** + *-ar*] (Orn) Fluturaș (**6**).

fluturare *sf* [At: I. NEGRUZZI, S. II, 67 / Pl: *~rări* / E: ***flutura***] **1** Fâlfâire de aripi. **2** Mișcare în bătaia vântului a unui obiect. **3** Scuturare din cap. **4** Mișcare din coarne a unui animal. **5** Învârtire prin aer a unei săbii, a unui băț etc. (pentru a intimida sau a înfricoșa pe cineva). **6** Flutter (**3**).

fluturaș *sm* [At: CONACHI, P. 59 / Pl: *~i* / E: ***fluture*** + *-aș*] **1-2** (Șhp) Fluture (**1**) (cam mic) Si: *fluturel* (**1-2**). **3** (Lpl) Fluture (**11**). **4** Bandă de hârtie care cuprinde un text menit să înlocuiască, să rectifice sau să completeze un pasaj dintr-o lucrare. **5** (Mpp; îc) **~în-gât** Boală nedefinită mai de aproape. **6** (Orn) Purcăraș. **7** Minge de badminton. **8** (Fam) Stat de plată. **9** (Fam; lpl) Manifeste. **10** (Bot; lpl) Fluturei (*Gaillardia pulchella*). **11** (Bot; lpl) Floare nedefinită mai de aproape Si: *fluture* (**17**) (*Cosmos bipinnatus*). **12** (Bot; lpl; șîc **~i-galbeni**) Floare nedefinită mai de aproape (*Cosmos sulphureus*).

fluturat[1] *sn* [At: ANGHEL și IOSIF, C. L. 5 / E: ***flutura***] (Rar) **1-5** Fluturare (**1-5**).

fluturat[2]***, ~ă*** [At: ANON. CAR. / Pl: *~ați, ~e* / E: ***flutura***] **1** (D. steaguri, haine, plete etc.) Care se leagănă în vânt. **2** (D. obiecte) Agitat în aer. **3** (D. o sabie, un băț etc.) Învârtit (amenințător) prin aer. **4** (D. oameni) Flușturatic (**2**).

fluturatec, ~ă *a* vz ***fluturatic***

fluturatic, ~ă [At: DOSOFTEI, V. S. 146/2 / V: ***~tec*** / Pl: *~ici, ~ice*/ E: ***flutura*** + *-atic*] **1** *a* (Nob; d. obiecte) Care flutură (**3**) în vânt. **2-3** *smf, a* (Om) flușturatic. **4** *a* (Înv; d. oameni) Ieșit din minți Si: *smintit, apucat*.

flutură sf [At: PAȘCA, GL. / Pl: n / E: ns cf *fluture*] Eșarfă înnodată în formă de fluture.

fluturător, ~oare *a* [At: SADOVEANU, M. 130 / Pl: *~i, ~* / E: ***flutura*** + *-ător*] **1-3** Care flutură (**1-3**).

fluture *sm* [At: (a. 1582). CUV. D. BĂTR. I. 257 / V: ***flutur*** / Pl: *~i* / E: ml ****flutulus***] **1** Nume generic dat insectelor din ordinul lepidopterelor, care au corpul bombat sau alungit și catifelat, patru aripi membranoase, acoperite cu solzi mărunți de culori diferite și un aparat bucal adaptat pentru supt, a căror larvă este o omidă. **2** (Îc) **~-mătase** Fluture (**1**) a cărui larvă produce firele de mătase Si: *vierme-de-mătase* (*Bombix mori*). **3** (Ent; îc) **~-alb** sau **~-de varză** Albiliță (*Pieris brassicae*). **4** (Îc) **~-roșu** Fluture cu aripi roșii și cu baza aripilor neagră (*Vanessa urticae*). **5** (Îc) **~ galben** Fluture de culoare galbenă ca lămâia, a cărui larvă este verde cu o dungă albă laterală (*Gonopteryx rhamni*). **6** (Ent; îc) **~-inelat** Inelar (*Malacosoma neustria*). **7** (Ent; îc) **~-morții** Strigă (*Acherontia atropos*). **8** (Fig) Fulg de zăpadă. **9** (Fig; fam; lpl) Idei curioase și extravagante Si: *toane*. **10** Fructul arțarului. **11** (Lpl) Disc de metal mic și sclipitor, care se coase ca ornament pe unele obiecte de îmbrăcăminte (femeiești) Si: *fluturaș* (**3**), *paietă*. **12** (Înv; lpl) Ornament femeiesc pentru cap. **13** (Reg; lpl) Bucățele de brânză care plutesc când se brânzește laptele. **14** (Teh) Disc care se rotește în jurul unui diametru și care, montat într-o conductă, servește la reglarea cantității de carburant care intră într-un carburator. **15** (Spt) Procedeu tehnic de înot caracterizat prin mișcarea simetrică și simultană a brațelor, asemănător cu fluturarea unor aripi. **16** Probă de înot în care se folosește procedeul fluture (**15**). **17** (Bot; lpl) Fluturaș (*Cosmos bipinnatus*).

fluturel *sm* [At: ALECSANDRI, P. I., 130/ Pl: *~ei* / E: ***fluture*** + *-el*] **1-2** (Șhp) Fluturaș (**1-2**). **3** (Fam; îe) **A avea ~ei** A fi cu toane. **4** (Lpl) Plantă erbacee ornamentală, cu tulpina ramificată formând tufe, cu flori reunite în capitule mari, galbene în partea superioară, purpurii la bază (*Gaillardia aristata*). **5** (Lpl) Plantă erbacee ornamentală, cu tulpina ramificată spre vârf, cu frunzele întregi, uneori neregulat lobate sau dințate, cu flori reunite în capitule, galbene în partea superioară, purpurii în partea inferioară, și cu fructul o achenă (*Gaillardia pulchelle*).

fluțui *vi* [At: BUL. FIL. II, 177 / Pzi: *fluțui* / E: nct] (Reg) A mișca încoace și încolo Si: *a vântura*.

fluvial, ~ă *a* [At: MAIORESCU, D. III, 22 / P: *~vi-al* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***fluvial***, lat ***fluvialis***] **1** Care aparține unui fluviu (**1**). **2** Privitor la un fluviu (**1**). **3** Care se face pe un fluviu (**1**).

fluviatil, ~ă *a* [At: DN[3] / P: *~vi-a~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***fluviatile***, lat ***fluviatilis***] **1-3** (Rar) Fluvial (**1-3**). **4** (D. plante) De apă curgătoare. **5** (Glg) Care provine dintr-un curs de apă.

fluviometric, ~ă *a* [At: DN[3] / P: *~vi-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***fluviométrique***] Referitor la măsurarea variației debitului și nivelului unei ape curgătoare.

fluviometru *sn* [At: DA ms / P: *~vi-o~* / Pl: *~re* / E: fr ***fluviomètre***] Aparat cu care se măsoară variațiile de nivel ale apei unui fluviu.

fluviu *sn* [At: MACEDONSKI, O. I, 275/ Pl: *~ii* / E: lat ***fluvius***] **1** Apă curgătoare mare, care se varsă în mări sau în oceane. **2** (Fig) Șuvoi. **3** (Fig) Debit mare de curgere.

flux *sn* [At: D. ZAMFIRESCU, R. 166/ Pl: *~uri* / E: fr ***flux***] **1** Fază de ridicare periodică a nivelului apei oceanelor sau a mărilor deschise, în cadrul fenomenului de maree, sub influența mișcării de rotație a Pământului și a atracției Lunii. **2** (Fig) Revărsare puternică Si: *șuvoi, val*[1]. **3** (Îs) *~ verbal* Afluență (precipitată), torent de cuvinte în vorbirea cuiva. **4** (Fiz) Curent de particule. **5** (Fiz; îs) *~ de căldură* Energie termică transferată dintr-o suprafață dată în unitatea de timp. **6** (Fiz; îs) *~ luminos* Cantitatea de lumină pe care o emite o sursă de lumină într-o unitate de timp. **7** (Fiz; îs) *~ electric* Produsul dintre inducția electrică și aria suprafeței perpendiculare pe ea pe care o străbate. **8** (Fiz; îs) *~ magnetic* Produsul dintre inducția magnetică și aria suprafeței perpendiculare pe ea pe care o străbate. **9** (Fiz; îs) *Densitate de ~* Fluxul (**4**) raportat la unitatea de arie. **10** (Îs) *~ tehnologic* Circulația continuă a materiei prime, a semifabricatelor etc. în succesiunea operațiilor dintr-un proces tehnologic. **11** (Îs) *Producție în ~* Formă de organizare superioară a producției, în cadrul căreia produsele se obțin în condiții de adâncă divizare a procesului tehnologic. **12** (Îs) *~ de informație* Raportul dintre cantitatea de informație și timpul în care ea este transmisă. **13** (Îs) *~ monetar* Ansamblul valorilor schimbate între agenții economici.

fluxant *sns* [At: DN[3]/ E: nct] Bitum foarte moale sau gudron care se amestecă cu un bitum având punctul de topire înalt pentru a-l face mai puțin casant.

fluxie *sf* vz ***fluxiune***

fluxiune *sf* [At: NEGRUZZI, S. II, 150 / P: *~xi-u ~* / V: ***fluscie, flucție, fluxie*** / Pl: *~ni* / E: fr ***fluxion***] **1** (Med) Concentrare a sângelui sau a altor lichide în anumite țesuturi, din cauza unei inflamații. **2** (Îs) *~ periodică* Boală de ochi la cai.

fluxmetru *sn* [At: DEX / Pl: *~re* / E: fr ***fluxmètre***] Instrument pentru măsurarea fluxului luminos sau a fluxului magnetic.

flyer *sn* [At: IONESCU-MUSCEL, FIL. 169 / P: *fla-ier* / Pl: *~e* / E: eg ***flyer***] (Țes) Mașină care servește la torsul preliminar pentru subțierea treptată a materialului.

foac *sm* [At: ANTIPA, P. 235 / V: ***~ă*** sf / Pl: *~aci* / E: nct] **1** Pește cu corpul alungit, cu capul prelung și curbat și cu aripile roșiatice (*Squalius leuciscus*). **2** (Iht) Clean (*Leuciscus cephalus*).

foacă[1] *sf* vz ***foac***

foacă[2] *sf* [At: VAIDA / Pl: n / E: nct] (Trs) Nume dat unui cal de culoare galbenă.

foacălă *sf* vz ***foacăle***

foacăle *sfp* [At: VICIU, GL. / V: *~cle, ~lă* / E: ger ***Fackel***] (Reg) **1** Chibrituri. **2** Resturi (lemnoase) cu care se aprinde focul.

foachiu *sm* vz *fochiu*

foacle *sfp* vz *foacăle*

foader *sm* vz *fodor*

foaie[1] *sf* [At: (a. 1749) CARTE DE BUCATE, ap. GCR II, 44/20 / Pl: *foi* / E: ml *folia* (pl, devenit sg, al lui *folium*), **(22, 23)** după fr *feuille*] **1** Frunză **(1)**. **2** (Bot; îc) **~ia-fagetului**, **~ia-hoțului**, **~ia-tâlharului**) Susai pădureț (*Mycelis muralis*). **3** (Bot; îc) **~ia-ciumii** Ciumăfaie (*Datura stramonium*). **4** (Reg; îc) **~-creață** Floare nedefinită mai de aproape. **5** (Îc) **~-grasă** Plantă erbacee cu frunze cărnoase și flori albe cu pete galbene Si: *grăsună, îngrășătoare*, (Trs) *grăscioara* (*Pinguicula alpina*). **6** (Îac) Plantă erbacee cu frunze cărnoase și flori albastre-violet Si: *grăsună, îngrășătoare*, (Trs) *grăscioară* (*Pinguicula vulgaris*). **7** (Reg ; îc) **~-lată** Plantă erbacee nedefinită mai de aproape. **8** (Bot; Trs; îc) **~-de-vioară** Popilnic iepuresc (*Hepatica nobilis*). **9-10** (Bot; reg; îc) **~-în-fir** Saschiu (*Vinca herbacea* și *Vinca minor*). **11** Petală. **12** Sepală. **13** Bucată dintr-un material cu una dintre dimensiuni foarte mică în raport cu celelalte două. **14** Bucată dreptunghiulară de hârtie (de scris). **15** Filă a unei cărți, a unui registru sau a unui caiet. **16** (Îs) ~ *volantă* Tipăritură pe o singură față care se difuzează cu un prilej deosebit. **17** (Îas) Filă de hârtie izolată. **18** (Îe) **A întoarce ~ia** sau **a o întoarce pe ~ia cealaltă** sau **a o schimba pe altă ~** A-și schimba atitudinea sau purtarea față de cineva, devenind mai aspru. **19** (Urmat de determinări) Adeverință, dovadă oficială care atestă un drept, o obligație etc. **20** (Îs) ~ *de drum* Bilet (individual sau colectiv) plătit de autoritatea care-l eliberează și pe baza căruia se poate face o călătorie cu trenul. **21** (Îs) ~ *de zestre* (sau *dotală*) Act care consemnează zestrea unei fete sau a unei femei căsătorite. **22** (Înv) Ziar. **23** (Înv) Revistă. **24** (Îs) ~ *de titlu* Pagina de la începutul unei publicații, pe care este imprimat titlul (și subtitlul) complet al unei cărți, numele autorului, locul și data apariției, editorul sau editura care publică lucrarea. **25** Lățimea unei pânze. **26** Bucată de pânză întrebuințată în toată lățimea ei la confecționarea unei haine. **27** (Îs) ~ *de cort* Material gros impermeabil, din care se confecționează corturi sau alte obiecte de protecție. **28** (Pop; lpl; uneori precedat de „o pereche") Fustă. **29** Strat de aluat întins și subțiat cu vergeaua din care se fac plăcinte, tăiței etc. **30** (Pop; îe) **~ peste ~ și la mijloc tufă** Se spune despre o plăcintă fără umplutură.

foaie[2] *sf* vz *foale*

foaileană *sf* vz *foileană*

foaier *sn* [At: ARDELEANU, U. D. 75 / P: *foa-ier* / Pl: *~e* / E: fr ***foyer***] Încăpere a unui teatru, în afara sălii de spectacol, destinată recreării spectatorilor în timpul pauzelor dintre acte.

foaieș, ~ă *a* [At: DDRF/ Pl: *~i, ~e* / E: *foaie* + *-eș*] Foios.

foaileană *sf* vz *foileană*

foalâne *sfp* [At: PANȚU, PL.[2] / A: nct / E: nct] (Bot; reg) Micsandre (*Matthiola incana*).

foalchine *sf* vz *foaltine*

foale *sn* [At: CORESI, PS. 80 / V: *foi* *sm*, *foaie* *sf* (Pl: *foale, foi*) / Pl: ~ / E: ml ***follis***] **1** Sac primitiv făcut din pielea unor animale Si: *burduf* **(5)**. **2** (Reg; îs; îf *foi*) *Stâna foilor* Încăpere la stână în care se depozitează brânzeturile. **3** (Îvp; îe) **A beli** (pe cineva) **~** A jupui pe cineva. **4** Burduf plisat al unor instrumente muzicale (acordeon, armonică etc). **5** (Spc) Burduful cimpoiului. **6** (Șîf *foi*) Aparat care servește la comprimarea și la suflarea aerului cu ajutorul unei camere cu burduf de piele cu pereți plisați, acționată prin mânere sau printr-un sistem de pârghii. **7** (Șîf *foi*) Unealtă de fierărie pentru suflat în foc, formată dintr-o bucată de piele prinsă între două bucăți late de lemn și acționată manual. **8** (Tip; șîf *foi*) Instrument în forma unor foale **(6)**, cu ajutorul căruia se suflă praful de pe casele de litere. **9** Boală a cailor manifestată prin respirație scurtă și accelerată. **10** (Îvp; îe) **Sătul foaie** Se spune unui om îmbuibat de mâncare. **11** (Îvp; îe) **A da** (sau **a-i face**) cuiva **pe foaie** (sau **foi**) A bate pe cineva. **12** (Pop; îc) **De-a foaia** (sau **foii**) Numele unui joc distractiv nedefinit mai de aproape. **13** (Reg; fam) Abdomen. **14** (Reg) Partea inferioară (moale) a corpului albinei. **15** (Reg) Partea bombată a unei căpițe de fân.

foaleș, ~ă *a* [At: LB / Pl: *~i, ~e* / E: *foale* + *-eș*] (Trs; fam) Burtos.

foaltine *sfp* [At: PANȚU, PL.[2] / V: *fol~, ~lchi~* / E: ger ***Veilchen***] (Bot; Trs) **1** Micșunele ruginite (*Cheiranthus cheiri*). **2** Micsandre (*Matthiola incana*).

foame *sfs* [At: DOSOFTEI, V. S. 23/2 / E: ml ***fames, -is***] **1** Stare funcțională periodică a organismului care se manifestă prin senzația nevoii de a mânca. **2** (Pfm; îs) ~ *de lup* (sau *țigănească*) Foame mare. **3** (Pfm; îe) **A muri** (sau **a crăpa, a leșina**) sau **a fi leșinat** (sau **lat**) **de ~** A fi foarte flămând. **4** (Fig; îe) **A muri** (sau **a fi muritor**) **de ~** A fi foarte sărac. **5** (Fig) Dorință nestăvilită. **6** (Fig) Lăcomie. **7** (Înv; imp) Foamete **(1)**.

foamene *sf* [At: CUV. D. BĂTR. II, 462 / E: ml ***fames, *inem***] (Înv) Foame **(1)**.

foamete *sf* [At: TETRAEV. (1574) 242 / Pl: (înv) *~eți* / E: ns cf *foame*] **1** Lipsă mare, generală și prelungită de hrană cf *secetă*. **2** (Înv; imp) Foame **(1)**. **3** (Buc; lpl îf *foameți*) Pasăre de mărimea unui porumbel, având ciocul negru și penele vinete Si: *pasăre-cu-ciocul-de-fier*.

foanță *sf* [At: COMAN, GL. / Pl: *~țe* / E: nct] (Reg) Haină femeiască foarte uzată.

foarcăt *sn* [At: MARIAN, D. 319 / Pl: ? / E: ***forcoti***] (Reg) **1** Sunetul produs de un obiect înfierbântat aruncat în apă Si: *fâsâit*. **2** Sunet produs de o persoană care, având guturai, respiră greu pe nas.

foarfă *sf* [At: ȘEZ. II, 75/ Pl: *~fe* / E: fo] (Reg) **1** Epitet dat unei persoane neglijente în îmbrăcăminte. **2** (Îla) **~ la gură** Care nu realizează că spune lucruri nepotrivite.

foarfec *sm* vz *foarfece*

foarfecă *sf* vz *foarfece*

foarfece *sn* [At: (a. 1779) IORGA, S. D. VIII, 81 / V: *foarfec* *sm*, ***~ecă***, ***farfecă, farfică*** *sf* / Pl: ~ / E: ml ***forfex, -icis***] **1** Unealtă sau mașină-unealtă pentru tăiat, acționată manual sau mecanic, compusă din două lame tăioase suprapuse, având fiecare câte un mâner inelar și fiind unite între ele la mijloc cu un șurub. **2** (Pex) Clește. **3** (Reg; spc) Clește de foc. **4** (Pan) Picioarele de dinainte ale racului. **5** (Îf *foarfecă*) Săritură care se execută ridicând picioarele unul după altul, ca mișcarea lamelor unui foarfece, practicată în unele sporturi. **6** (Ecn; îs) *~eca* sau *~le prețurilor* Decalaj între diferite prețuri. **7** Nod marinăresc format din două sau din trei bucle, folosit la legarea unei parâme. **8** (Îc) **~eca-bălții** Plantă erbacee acvatică (submersă), cu frunze rigide dințate, cu flori albe, deschise la suprafața apei (*Stratiotes aloides*).

foarmec *sn* vz *farmec*

foarot *sn* [At: PAȘCA, GL. / Pl: n / E: ger ***Vorrat***] (Trs; gms) Resturi de piatră rupte de explozie în cursul lucrului unei echipe într-o mină.

foarte *av* [At: CORESI, PS. 380 / E: ml ***forte***] **1** Ca determinativ pe lângă un adjectiv sau un adverb ajută la formarea superlativului absolut ~ *frumos;* ~ *bine;* (înv, postpus) *Supărat* ~. **2** Ca determinativ pe lângă o locuțiune adjectivală sau adverbială ajută la formarea superlativului absolut ~ *de dimineață*. **3** Ca determinativ pe lângă un substantiv care exprimă o însușire ajută la formarea superlativului absolut ~ *copil*. **4** (Pop; ca determinativ pe lângă un verb și așezat înaintea lui) Mult *Prăjiturile ~ îi plăceau*. **5** (Astăzi, de obicei, ironic) În legătură cu „a mulțumi" *Îți foarte mulțumesc de așa serviciu*. **6** (Pop) Așezat după verb *Se mânie ~*. **7** (Pop) Așezat între auxiliar și participiu. *Lucrurile auzite m-au ~ bucurat*. **8** (Fam; îe) **Nici prea-prea, nici ~-~** Moderat.

foartelițiu *sn* [At: MAG. IST. V, 108 / Pl: *~ii* / E: nct] (Înv) Fortăreață.

foastăn *sn* [At: PAMFILE, I. C. 109 / V: ***fosten*** *sn*, ***~ă, fostană*** *sf* / Pl: *~e, fostene* / E: ger ***Pfosten***] (Trs) Scândură groasă.

foastănă *sf* vz *foastăn*

foaș *sn* [At: DR. III, 249 / Pl: ? / E: mg ***fuvâs***] (Trs; mgm) Vifor.

fob[1], ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***fob***] (D. tranzacții comerciale maritime) În care prețul convenit înglobează toate uzurile pe care le va suferi marfa până la destinație.

-fob[2] [At: DN[3] / E: fr *-phobe*, it *-fobo*] Element secund de compunere savantă cu semnificația: **1** Care are aversiune. **2** Care are teamă (patologică).

fobic, ~ă a [At: DN[3] / Pl: *~ici, ~ice* / E: it *fobico*] **1** Referitor la fobie. **2** Cu caracter de fobie.

fobie sf [At: DA ms / Pl: *~ii* / E: fr *phobie*] **1** Stare patologică de neliniște și de frică obsedantă, lipsită de o cauză obiectivă sau precisă. **2** Repulsie pentru ceva.

foburg sn [At: CAMIL PETRESCU, T. II, 370 / Pl: *~uri* / E: fr *faubourg*] (Frm) Suburbie.

foc[1] sn [At: COD. VOR. 123/10 / Pl: *~uri*, (îvr; astăzi, mai ales gmț **1**) *foace* / E: ml *focus*] **1** Ardere violentă cu flacără și dezvoltare de căldură. **2** (Ccr) Materie în curs de ardere. **3** (Îe; adesea fam și gmț) **Arză-l (-o, -i, -le) ~ul!** Exprimă o imprecație. **4** (Îae; fam și gmț) Exclamație care exprimă o valoare superlativă și o conotație afectivă *Se făcu frumoasă, arz-o focul!* **5** (Pop; în propoziții interogative, după pron. „cine, ce" și av „cum") Exclamație care exprimă mirarea *De ce foc mai stai? Cum focul mai suport?* **6** (Îs) *~ de artificii* Ardere de materii inflamabile care produc jerbe de flăcări colorate. **7** (Îe) **A arde ca ~ul** A fi foarte fierbinte. **8** (Spc; d. bolnavi; îae) A avea febră (mare). **9** (Șfg; îe) **A lua ~** A se aprinde. **10** (Îe) **Nu iese fum, fără ~** sau **până nu faci ~, nu iese fum** În orice zvon, oricât de exagerat, există un sâmbure de adevăr. **11** (Îe) **A sta ca pe ~** A aștepta ceva cu mare nerăbdare. **12** (Îe) **A pune pe cineva pe ~** A cere cuiva ceva cu mare stăruință. **13** (Îae) A insista prea mult ca cineva să acționeze într-un anumit sens. **14** (Îe) **A se arunca** (sau **a intra**, pop, **a da**) **în ~** (pentru cineva sau ceva) A-și expune viața (pentru cineva sau ceva). **15** (Îe) **A lua ~ul cu mâna altuia** sau **a scoate castanele din ~ cu mâna altuia** A se folosi de altcineva într-o întreprindere primejdioasă, pentru interese personale. **16** (Îae) A fugi de răspundere, lăsând munca pe seama altcuiva. **17** (Îe) **A(-și) pune** sau **a(-și) băga mâna în ~** (pentru cineva) A garanta pentru faptele, pentru cinstea cuiva. **18** (Îe) **A lua** (sau **a prinde**) **~ cu gura** sau **a mânca ~** (pentru cineva) A face tot posibilul, a fi gata de orice sacrificii (în favoarea cuiva). **19** (Îae) A apăra cu tărie pe cineva. **20** (Îe) **A lua ~ cu gura** A afirma un lucru cu toată tăria. **21** (Reg; îe) **A lua ~ul în gură** A se împărtăși. **22** (Îe) **A da cu mâna în ~** A obține bani mulți (pe neașteptate). **23** (Îe) **Harnic** (sau **iute** etc.) **(de mănâncă) ~** Foarte harnic (sau iute etc.) **24** (Îe) **A se face** (sau **a fi, a se mânia, a se supăra**) **~ (și pară)** sau **a scuipa ~ (de mânie)** A turba de mânie. **25** (Îcs) *În ~* Joc cu mingea, nedefinit mai de aproape. **26** (Îs) *~ viu* Foc care arde cu flacără mare. **27** (Îs) *~ mort* Foc mic, care abia arde. **28** (Bis; pop; îs) *~ul de veci* (sau, înv, *de veac*) sau *~ul gheenei* Focul iadului, în care își vor ispăși necredincioșii păcatele. **29** (Reg; îs) *~ul lui Sâmedru* Foc care se aprinde în noaptea Sfântului Dumitru, la munte, pentru a coace fructe. **30** (Reg; îc) **~ul-oilor** Colibă în care stau ciobanii care păzesc noaptea oile. **31** (Îvp; îs) *Caru' de ~* Tren. **32** Ajută la formarea superlativului absolut, ținând locul lui „foarte" *Jucării frumoase foc. Era foc de harnică.* **33** (Îlav) **De mama ~ului** Grozav. **34** (Îlav) **~ nevoie** Neapărat. **35** Arderea din vatră, cuptor, sobă etc., făcută prin degajare de căldură. **36** (Fig) Lumină puternică. **37** (Fig) Lumină roșiatică, asemănătoare cu flăcările. **38** (Fig) Strălucire (a unei pietre scumpe, a unui metal prețios etc.). **39** Dispozitiv de ardere (la o lampă). **40** (Rar) Scânteie. **41** (Trs; îs) *~ viu* Scânteile care se observă pe fundul exterior al unui vas de metal ridicat de pe foc. **42** (Reg) Vatră. **43** (Reg) Cuptor. **44** (Reg) Parte a tindei unde se află gura sobei. **45** (Mpp; șîc **~-mare**) Febră. **46** (Mpp; lpl) Erupție care apare pe trupul sau pe limba unui copil. **47** (Mpp; șîc **~-viu**; reg îf *fodiu, fochiu, foghiu*) Scarlatină. **48** (Mpp; îac) Zona zoster. **49** (Mpp; îac) Erizipel. **50** (Mpp; îac) Rujeolă. **51** (Mpp; îc) **~-pe-gât** Boală inflamatorie nedefinită mai de aproape. **52** (Ent; îc) **~ul-lui-Dumnezeu** Licurici (*Lampyris noctiluca*). **53** Incendiu. **54** (Îe) **A trece** (o țară, un oraș etc.) **prin ~ și sabie** A incendia și a distruge complet cu forța armată. **55** Împușcătură. **56** (Mil; pex) Salvă. **57** (Îs) *Armă de ~* Armă care folosește pulbere explozivă. **58 ~!** Comandă militară pentru începerea unei trageri. **59** (Îe) **A deschide ~ul** A începe să tragă cu arma. **60** (Îe) **A fi** (sau **a sta**) **între două ~uri** A fi încolțit din două părți. **61** (Fig) Luptă. **62** (Fig) Război. **63** Lumină, far sau flacără care reprezintă un anumit semnal în navigația pe apă. **64** (Fig) Entuziasm. **65** (Fig) Avânt. **66** (Fig; îla) **(Plin) de ~** Înflăcărat. **67** (Fig; îlav) **Cu ~** (sau, îvr, **în foace**) Cu înflăcărare. **68-69** (Fig; îljv) **Fără ~** Fără pasiune Si: *rece*. **70** (Fig; îe; urmat de un genitiv) **În ~ul** În momentele de mare intensitate, în faza culminantă a unei acțiuni. **71** (Fig) Vioiciune. **72** (Fig) Neastâmpăr. **73** (Fig) Durere. **74** (Fig) Jale. **75** Necaz. **76** (Fig; îe) **A-și vărsa ~ul** A se destăinui. **77** (Îae) A-și descărca nervii. **78** (Fig; îe) **A-și scoate un ~ de la inimă** A se răzbuna pe cineva. **79** (Îae) A scăpa de o suferință. **80** (Fig; adesea întărit prin „potop") Nenorocire mare Si: (Trs) *focar* **(3)** Cf *focuit* **(1)**. **81** (Fig; îe) **N-o fi ~** Nu e nici o nenorocire.

foc[2] sn [At: DEX / Pl: *~uri* / E: fr *foc*] Pânză triunghiulară susținută de bompres la prora unei nave.

foc[3] sn [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: mg *fok*] (Trs; mgm) Grad alcoolic.

focal, ~ă a [At: LTR / Pl: *~i, ~e* / E: fr *focal*] (Fiz) **1** Privitor la focarul lentilelor sau al oglinzilor. **2** (Îs) *Distanță ~* Distanța dintre centrul unei lentile și focarul său.

focaliza vt [At: DEX / Pzi: *~zez* / E: fr *focaliser*] **1** A face să treacă printr-un singur punct toate razele unui fascicul. **2** A regla un instrument optic, astfel ca imaginea să fie văzută clar.

focalizare sf [At: DEX / Pl: *~zări* / E: *focaliza*] **1** Operația prin care se trec printr-un singur punct toate razele unui fascicul Si: *focalizație*. **2** Concentrare într-un focar **(1)** a razelor de unde sau de particule în mișcare Si: *focusare*. **3** Operația de reglare a unui instrument optic, astfel ca imaginea să fie văzută clar.

focalizație sf [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr *focalisation*] Focalizare **(1)**.

focar sn [At: DOSOFTEI, V. S. 62/2 / V: (iuz) *~e* / Pl: *~e* / E: *foc*[1] + *-ar* **(6-16** după fr *foyer*)] **1** (Înv) Foc **(1)** mare (în care erau arși osândiții). **2** Parte a cuptoarelor, a căldărilor de abur sau a instalațiilor de încălzit în care se produce arderea combustibilului. **3** (Trs; îf *focare*) Foc **(80)**. **4** (Trs; îf *focare*) Naiba *Ce focarea ei a făcut ?*. **5** (Îvp) Fochist. **6** (Fiz) Punct în care se întâlnesc razele convergente reflectate sau refractate de un sistem optic (lentilă, oglindă etc.) pe care au căzut raze paralele Si: *focus* **(2)**. **7** (Fiz; îs) *~ real* Punctul în care se strânge un fascicul de lumină convergent, obținut prin reflexia pe o oglindă sau prin refracția printr-o lentilă a unui fascicul luminos paralel. **8** (Fiz; îs) *~ virtual* Punctul din care par că izvorăsc razele unui fascicul de lumină divergent, obținut prin trecerea unui fascicul luminos paralel printr-o lentilă divergentă. **9** (Gmt) Fiecare dintre cele două puncte din planul unei curbe ale căror distanțe până la punctele curbei dau o sumă, o diferență sau un produs constant. **10** (Gmt) Fiecare dintre cele două puncte ale căror distanțe până la punctele unei suprafețe dau o sumă, o diferență sau un produs constant. **11** (Glg; îs) *~ magmatic* Bazin magmatic. **12** (Glg; îs) *~ seismic* Hipocentru. **13** (Fig) Punct de concentrare și de răspândire (a unor acțiuni, idei, sentimente etc.) Si: *centru, sediu, sursă*. **14** (Med; îs) *~ de infecție* Centru al unui proces inflamator (în care se colectează puroiul). **15** (Med; îas) Loc de unde se pot răspândi microbi provocatori de infecții. **16** (Pex; îas) Loc murdar.

focare sn vz *focar*

focat a [At: DA / Pl: *~ați, ~e* / E: ns pbl *foc* + *-at*] (Înv) Înfocat.

focă sf [At: DA ms / Pl: *foci* / E: fr *phoque*, lat *phoca*] **1** Nume dat mai multor genuri de mamifere acvatice, din ordinul pinipedelor, carnivore, cu capul rotund, cu corpul alungit și cu picioare în formă de lopeți, care trăiesc mai ales în regiunile polare Si: *vițel-de-mare (Phoca)*. **2** Animal care face parte din unul dintre genurile focii **(1)**.

focăraie sf [At: DICȚ. / E: *foc*[1] + *-ăraie*] Focărie **(1)**

focăreață sf [At: CHEST. II, 295/111 / Pl: *~țe* / E: *foc*[1] + *-ăreață*] (Reg) Bucătărie.

focărie sf [At: CDDE nr 627 / Pl: n / E: *foc*[1] + *-ărie*] **1** (Mol) Foc mare. **2** (Ban) Căldură mare. **3** (Ban) Febră. **4** (Mpp; Ban) Scarlatină. **5** (Reg) Despărțitură a stânei unde se fierbe zerul Si: *fierbarie, fierbătoare* **(3)**.

focăriță sf [At: VICIU. GL. / Pl: *~țe* / E: *focar* + *-iță*] (Reg) Chibrit.

focău *a* [At: ȘINCAI, HR. II, 321/34 / Pl: ~*ăi* / E: mg *fakó* cf *foacă*] (Trs; d. cai) De culoare galbenă.

foche *s* vz *fochiu*

fochist *sm* [At: GALACTION, O. I 117 / V: ~*ru* / Pl: ~*iști* / E: it *f(u)ochista*] Muncitor calificat care asigură arderea combustibilului într-un focar (2) Si: (îvp) *focar* (5).

fochistru *sm* vz *fochist*

fochiu *ss* [At: (a. 1803) IORGA, S. D. XII, 195 / V: *foche* *s*, *foachiu* *sm* / E: mg *fattyú*] (De obicei, dep) Bastard.

focomel *sm* [At: DN³ / Pl: ~*i* / E: fr *phocomèle*] (Med) Monstru care prezintă focomelie.

focomelie *sf* [At: DN³ / Pl: ~*ii* / E: fr *phocomélie*] (Med) Anomalie congenitală în care mâinile sau picioarele sunt atașate direct la trunchi.

focometric, ~ă *a* [At: DEX / Pl: ~*ici*, ~*ice* / E: fr *focométrique*] (Fiz) 1 Care aparține focometriei. 2 Referitor la focometrie.

focometrie *sfs* [At: DN³ / E: fr *focométrie*] (Fiz) Capitol al opticii care se ocupă cu determinarea distanței focale a sistemelor optice.

focometru *sn* [At: DEX / Pl: ~*re* / E: fr *focomètre*] Aparat folosit pentru determinarea poziției focarelor și a punctelor principale ale unei lentile sau ale unei oglinzi.

focorel *sn* vz *focurel*

focos, ~oasă [At: NEGRUZZI, S. I, 17 / Pl: ~*oși*, ~*oase* / E: *foc¹* + -*os*] 1 *a* (Fig) Plin de foc¹ (64) Si: *aprins* (6), *înfocat*, *înflăcărat*, *entuziast*, *pasionat*. 2 *a* (Rar) Roșu ca focul¹ (1) Si: *aprins* (13). 3 *sn* (Mil) Dispozitiv de aprindere a încărcăturii explozive (la grenade, bombe, mine etc.).

focșancă *sf* vz *focșăneancă*

focșănean, ~ă [At: DEX² / Pl: ~*eni*, ~*ene* / E: *Focșani* + -*ean*] 1 *sm* Persoană născută și crescută în municipiul Focșani. 2-3 *sm*, *a* (Locuitor) din municipiul Focșani. 4-5 *a* Referitor la municipiul Focșani sau la focșăneni (1-2). 6-7 *a* Caracteristic municipiului Focșani sau focșănenilor (1-2).

focșăneancă *sf* [At: BARONZI, L. 92 / V: (3) ~*șancă*, ~*șere~* / Pl: ~*ence* / E: *focșănean* + -*că*] 1 Femeie născută și crescută în municipiul Focșani. 2 Locuitoare din municipiul Focșani. 3 Dans țărănesc cu lăutari. 4 Melodie după care se execută dansul focșăneanca (3). 5 Varietate de struguri negri.

focșereancă *sf* vz *focșeneancă*

focșor *sn* vz *focușor*

focșorel *sn* [At: ȘEZ. V, 32 / V: ~*șur~* / Pl: ~*e* / E: *focșor* + -*el*] 1-2 (Șhp) Focușor (1-2). 3 (Pop; fig) Necaz.

focșurel *sn* vz *focșorel*

focuit, ~ă *smf*, *a* [At: RETEGANUL, P. I, 52 / Pl: ~*iți*, ~*e* / E: *foc¹* + -*uit*] (Trs) 1-2 (Om) nefericit Cf *foc¹* (80), *focar* (3). 3-4 (Om) blestemat.

foculeț *sn* [At: DA ms / Pl: ~*e* / E: *foc¹* + -*uleț*] 1-2 (Șhp) Focușor (1-2).

focură *sf* [At: CHEST. II, 367/301 / Pl: ? / E: ns cf *focurele*] (Reg) Chibrit.

focurel *sn* [At: ALECSANDRI, P. I, 51 / V: ~*cor~* / P: ~*e* / E: *foc¹* + -*urel*] 1-2 (Șhp) Focușor (1-2). 3 (Rel; mpl) Datină care constă în aprinderea de focuri pentru morți, în noaptea spre Joia Mare Si: *luminuțe*. 4 (Reg; lpl; îf *focorele*) Chibrituri.

focus *sn* [At: DN³ / Pl: ~*uri* / E: fr *focus*, ger *Fokus*] 1 Bacterii, localizate cel mai adesea în gură și faringe, care răspândesc în sânge focare de infecție. 2 (Fiz) Focar (6).

focusare *sf* [At: DN³ / Pl: ~*sări* / E: ger *fokussieren*] (Rar) Focalizare (2).

focușor *sn* [At: ISPIRESCU, L. 299 / V: ~*cșor* / Pl: ~*oare* / E: *foc¹* + -*ușor*] 1-2 (Șhp) Foc¹ (1) (de intensitate mică) Si: *foculeț* (1-2), *focurel* (1-2), *focuț* (1-2). 3 (Fig) Dragoste puternică Si: *dor*, *chin*. 4 Bețișor aprins care trece din mână în mână la un joc de societate țărănesc Si: *lumânărică*. 5 (Reg) Plantă utilizată la fabricarea populară a vopselelor.

focuț *sn* [At: ȚIPLEA, P. P. / Pl: ~*e* / E: *foc¹* + -*uț*] 1-2 (Șhp) Focușor (1-2).

fodor *sm* [At: LIUBA-IANA, M. 16 / V: ~*ă*, ~*dră* (Pl: *fodre*) *sf*. (rar) *fud* (pl *fuduri*) *sn*, *foader*, *flodor*, *flondor* sm/ Pl: ~*i*. / E: mg *fodor*] (Trs; mpl) Manșetă de pânză sau dantelă încrețită, aplicată la mânecile iilor.

fodoră *sf* vz *fodor*

fodoriță *sf* [At: KLEIN, D. 129 / Pl: ~*țe* / E: *fodor* + -*iță*] 1-2 (Șhp) Fodor (cam mic).

fodormentă *sf* vz *fodormintă*

fodormintă *sf* [At: ANON. CAR. / V: ~*men~* / Pl: ~*te* / E: mg *fodormenta*] (Bot; Trs) 1 Izmă-creață (*Mentha crispa*). 2 (Înv; îf *fodormentă*) Mentă (*Mentha piperita*). 3 (Îc) ~*ta-calului* Izmă-de-munte (*Calamintha intermedia*).

fodră¹ *sf* [At: DEX / Pl: ~*re* / E: it *fodra*] Căptușeală din scânduri aplicată pe pereții care separă încăperile unei nave.

fodră² *sf* vz *fodor*

fodul, ~ă *a* vz *fudul*

fodulucuri *snp* [At: F. N. 203 / E: tc fudulık] (Tcî) Nazuri.

foehn *sn* [At: DEX/ P: *fön* / Pl: (2) ~*uri* / E: fr *foehn*, ger *Föhn*] 1 Vânt cald, uscat și puternic, care bate primăvara dinspre crestele alpine ale munților din Elveția și Austria spre văi, grăbind topirea zăpezilor. 2 Uscător electric pentru păr.

foeț *sm* [At: BĂCESCU, P. 29 / Pl: ~*i* / E: nct] (Iht; reg) Boiștean (*Phoxinus phoxinus*).

fofăi *v* vz *fifăi*

fofârli *vr* [At: DA ms / Pzi: ~*lesc* / E: fo] (Pop) A se sustrage de la o obligație.

fofârlică *sf* [At: DA / V: ~*fir~* / E: nct] 1 (Îvp; îf *fofirlică*) Numele unui joc de noroc. 2 (Fam; îe) **A umbla cu ~ca** A face șmecherii, înșelăciuni. 3 (Îae) A încerca să înșele pe cineva. 4 (Îae) A fi intrigant.

fofârnă *sf* [At: I. CR. II, 302 / Pl: ~*ne* / E: ctm *fomf* și *cârn*] (Dep) Nume dat unei femei (cârne) care vorbește fonfăit.

fofează *sf* [At: BIBLIA (1688), 57 / V: *fuf~* / Pl: ~*eze*, ~*ezi* / E: nct] 1 Canat (al unei ferestre, al unei uși sau al unei porți). 2 Fiecare dintre brațele care poartă scaunele unui scrânciob. 3 Fiecare dintre aripile unei mori de vânt. 4 Fiecare dintre tălpile războiului de țesut. 5 Fiecare dintre cele două brațe ale vatalelor la războiul de țesut Si: *fălcea* (2). 6 (La războiul de țesut) Fiecare dintre lopățelele de lemn pe care se întinde tortul când se pune pe vârtelniță Si: *cui* (30), (înv) *ciocan* (22), (Mun) *fus* (6), *gâscă*. 7 Fiecare dintre aripile unei grape articulate. 8 (La războiul de țesut) Fiecare dintre cele două brațe ale alergătoarei (15) (în care sunt fixate brațele mosoarelor) Si: *fuscei* (3), *cotoci*, *lăturașe*. 9 Fiecare dintre cele două fălcele ale tânjalei la car. 10 (Îe) **A umbla ca o ~** A umbla repede. 11 Braț al unui sfeșnic. 12 (Reg; îf *fufează*) Lampă mică, fără sticlă. 13 (Csnp) Crestătură. 14 (Reg) Fiștigoaie (1). 15 (Buc) Petec de pânză curată, răsucit în formă de sul și uns cu ceară galbenă Cf *bucium¹* (2). 16 Panglică. 17 Fundă.

fofelniță *sf* [At: DAMÉ / Pl: ~*țe* / E: ns cf *fofează*] 1 (La războiul de țesut) Fiecare dintre cele două stinghii încrucișate ale vârtelniței, pe care sunt așezate cele patru fofeze (6). 2 Cuțitul meliței. 3 (Fig; gmț sau dep) Femeie vorbăreață. 4 (Fig; gmț sau dep) Gură (ca organ al vorbirii).

fofengher *sms* [At: ODOBESCU, S. III, 49 / E: nct] (Îvp) Luceafăr de dimineață.

fofic *sm* vz *fofig*

fofig *sm* [At: BĂCESCU, P. 152 / V: ~*ic* sm, ~*flic* sn / Pl: ~*igi* / E: nct] 1 Pește mic și iute (*Leucaspius delineatus*). 2 (Csc) Mulțime de pești mărunți Si: *fofigai*.

fofigai *sns* [At: C. V. 1949, nr 8, 33 / V: *forf~* / E: *fofig* + -*ai*] Fofig (2).

fofila *vr* [At: DA ms / Pzi: ~*lez* / E: fr *faufiler*] (Adesea irn) 1 A se strecura neobservat, cu dibăcie. 2 A se introduce undeva pe furiș. 3 A se deplasa fără o adresă precisă. 4 (Fig) A obține o situație bună prin înșelătorie. 5 (Fig) A se sustrage de la o obligație Si: *a se eschiva*.

fofilare *sf* [At: MDA ms / Pl: ~*lări* / E: *fofila*] (Adesea irn) 1 Furișare. 2 Intrare discretă și neautorizată undeva. 3 Deplasare fără adresă precisă.

4 (Fig) Obținere a unei situații bune prin înșelătorie. 5 (Fig) Sustragere de la o obligație Si: *eschivare*.

fofilă *sf* [At: TOMESCU, GL. / Pl: *~le* / E: nct] (Reg) **1** Bucată lungă și îngustă de pânză sau de stambă. **2** (Îe) **A face ~** A bate până la sânge pe cineva.

fofincă *sf* [At: DICȚ. / Pl: ? / E: nct] Fonf (**1**).

fofirlică *sf* vz ***fofârlică***

foflâ***nca*** *vi* [At: BUGNARIU, N., ap. DA / Pzi: ? / E: nct] A-și îndoi spatele.

foflea *sms* [At: MARIAN, NU. 17 / E: nct] (Trs) Epitet dat unui om foarte leneș.

foflenchi [At: CREANGĂ, P. 126 / E: fo] **1** *i* Imită zgomotul produs de căderea unui corp Si: *tronc!, zdrang!* **2** *s* Haz. **3** *s* (Îe) **N-are nici un ~** N-are nici un haz.

foflic *sn* vz ***fofig***

fofoloc *sm* vz ***fofolog***

fofolog, ~oagă [At: PANN, P. V. II, 117/19 / V: (**1-2**) ***fomf~*** *smf*, (**3**)~*oc sm*, (**4**) ***fotoloage*** *snp* / Pl: *~ogi, ~oage* / E: fo] (Pop) **1** *smf* Persoană greoaie și proastă. **2** *smf* Persoană leneșă și indolentă. **3** *sm* (Îf *fofoloc*) Boboc de rață. **4** *snp* Smocuri de păr care cresc pe partea de jos a picioarelor unor cai.

fogaș[1] *sn* [At: VAIDA / V: ***fâg~, ~goș*** / A și: *fogaș* / Pl: *~e* / E: mg ***fogas***] (Trs; mgm) **1** Cuier. **2** Poliță pe care se țin farfuriile. **3** Unealtă cu care se învelește urzeala pe sulul dinapoi al războiului de țesut.

fogaș[2] *sn* vz ***fâgaș***[1]

fogat *s* [At: COMAN, GL. / Pl: ? / E: mg ***fogat***] (Trs; mgm) Pereche de boi.

fogăluit, ~ă *a* [At: DR IX, 468 / Pl: *~iți, ~e* / E: mg ***foglalni***] (Trs; mgm) Ocupat.

fogodău *sn* vz ***fâgădău***

fogoș *sn* vz ***fogaș***[1]

fohoaie *sfs* [At: COMAN, GL. / E: mg ***fahéj***] (Trs; mgm) Scorțișoară.

foi[1] [At: NEGRUZZI, S. II, 233 / Pzi: *~esc* / E: ml **follire (=follere)* sau ***foaie***] **1** *vi* (Îvp) A se umfla și a se dezumfla ca niște foale. **2** *vi* (Îvr) A sufla în foale. **3** *vt* (Pop; fig) A bate. **4** *vi* (D. o colectivitate, o mulțime) A forfoti (**2**). **5** *vi* (D. un loc, o încăpere etc.) A fi plin de lume care circulă. **6** *vr* A se fâțâi (**2**). **7** *vr* A se răsuci de pe o parte pe alta (căutându-și o poziție comodă). **8** *vr* (Fig) A se codi. **9** *vt* (Rar; subiectul este mulțimea care forfotește) A copleși pe cineva. **10** *vt* (Subiectul indică insecte) A chinui pe cineva. **11** *vt* A face să se înfoaie un obiect de îmbrăcăminte în jurul corpului.

foi[2] *smp* vz ***foale***

foi[3] *sm* [At: CHEST. V S. 117 / Pl: ~ / E: nct] (Reg) **1** Bastard. **2** (Dep) Apelativ pentru un copil răsfățat. **3** Copil gras.

foiachiu *sm* vz ***foiahiu***

foiahiu *sm* [At: KLEIN, D. 187 / V: ***~achiu*** / Pl: *~ii* / E: mg ***folyófii***] (Bot; reg) Saschiu (*Vinca herbacea*).

foială *sf* [At: ARDELEANU, D. 111 / Pl: *~ieli* / E: ***foi***[1] + *-eală*] **1** Forfotă (**1**). **2** Bătaie.

foiamfir *sm* vz ***foiofiu***

foianfir *sm* vz ***foiofiu***

foicea *sf* [At: DA ms / Pl: *~ele* / E: ***foaie*** + *-icea*] **1-2** (Pop; șhp) Foicică (**1-2**).

foicică *sf* [At: TEODORESCU, P. P. 270 / P: *fo-i~* / Pl: *~icele* / E: ***foaie*** + *-icică*] **1-2** (Pop; șhp) Foaie (**1**) cam mică Si: *foicea* (**1-2**), *foileană* (**1-2**), *foiliță* (**1-2**), *foișoară* (**1-2**), *foiță* (**1-2**), *foițică* (**1-2**).

foieș *sn* [At: KLEIN, D. 129 / Pl: ? / E: mg ***folyós***] (Trs; mgm) Râușor.

foiește *av* [At: CHEST. V. 96/43 / E: ***foi***[2] + *-ește*] (Reg) **1** În formă de foale (**1**). **2** Cu scopul de a servi ca burduf.

foileană *sf* [At: ȘEZ. II, 80 / P: *fo-i~* / V: ***foiul~, foaiel~, foail~*** / Pl: *~ene* / E: ***foaie*** + *-uleană*] **1-2** (Pop; șhp) Foicică (**1-2**).

foileta *vt* [At: VLAHUȚĂ, ap. CADE / Pl: *~tez* / E: fr ***feuilleter*** după *foaie*] (Liv) A răsfoi.

foileton *sn* [At: NEGRUZZI, S. I, 69 / Pl: *~oane* / E: fr ***feuilleton*** după *foaie*] **1** Articol (de literatură, de știință, de artă) care apare periodic într-un ziar, într-o revistă etc., într-un spațiu anume rezervat Si: (iuz) *foiță* (**15**). **2** Fragment de roman publicat într-un periodic. **3** Spațiu rezervat într-un ziar, într-o revistă pentru un foileton (**1-2**). **4** (Îc) **Roman-~** Roman care se publică pe fragmente într-o serie de numere consecutive ale unui periodic. **5** (Îac) Roman senzațional, lipsit de valoare (publicat mai întâi în fragmente într-un periodic). **6** Articol de ziar cu caracter satiric care tratează teme de actualitate.

foiletonism *sns* [At: DN[3] / E: fr ***feuilletonisme***] (Rar) **1-3** Arta sau știința foiletoanelor (**1, 4, 5**).

foiletonist, ~ă *smf* [At: GHICA, S. 62 / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***feuilletoniste*** după *foaie*] (Rar) Persoană care scrie foiletoane la o gazetă.

foiletonistic, ~ă [At: DN[3] / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***foiletonist*** + *-ic*] **1-4** *a* De foileton (**1, 2, 5, 6**). **5-8** *a* În maniera foiletonului (**1, 2, 5, 6**). **9** *sf* Totalitatea foiletoanelor (**1**) unui autor. **10** *sf* Arta de a scrie foiletoane (**4**).

foiliță *sf* [At: DICȚ. / P: *fo-i~* / Pl: *~țe* / E: ***foaie*** + *-iliță*] **1-2** (Șhp) Foicică (**1-2**).

foioară *sf* [At: DICȚ. / P: *fo-i~* / Pl: *~oare* / E: ***foaie*** + *-ioară*] Foiță (**9**).

foiofiu *sm* [At: MARIAN, T. 336 / V: ***~foi, ~ionțiu, fonfiu, fonchiu, ~ianfir, ~iamfir, ~iumfie*** *sf* / Pl: ? / E: mg ***folyó-fii***] (Bot; reg) Saschiu (*Vinca herbacea*).

foiofoi *sm* vz ***foiofiu***

foionțiu *sm* vz ***foiofiu***

foios, ~oasă [At: ECONOMIA, 124/5 / P: *fo-ios* / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***foaie*** + *-os*, (**4**) după fr *feuillet*] **1** *a* (Iuz; d. legume) Care are frunzele comestibile. **2** *a* (D. arbori) Care are frunze late și căzătoare și face parte din încrengătura angiospermelor. **3** *sfp* Denumire dată unor specii de arbori și de arbuști foioși (**2**). **4** *sn* Una dintre cele patru despărțituri ale stomacului animalelor rumegătoare, în care trece hrana după cea de-a doua rumegare.

foire *sf* [At: DA ms / P: *fo-i~* / Pl: *~ri* / E: ***foi***[1]] **1** (Îvp) Umflare și dezumflare asemenea unor foale. **2** (Îvr) Suflare în foale. **3** (Pop; fig) Batere. **4** Forfotă.

foișoară *sf* [At: POLIZU / P: *fo-i~* / Pl: *~oare* / E: ***foaie*** + *-ișoară*] **1-2** (Pop; șhp) Foicică (**1-2**). **3** (Înv) Fard.

foișor *sn* [At: MOXA 385/38 / P: *fo-i~* / V: ***fui~*** / Pl: *~oare* / E: mg ***folyosó***] **1** (Înv) Cameră în catul de sus al unei case sau într-un turn. **2** Turn. **3** (Înv; îs) *~ de foc* Turn de observație pentru incendii. **4** Clopotniță. **5** Terasă deschisă (ridicată mult deasupra pământului) cu acoperișul susținut de stâlpi sau de coloane Si: *cerdac, pridvor*. **6** (Iuz) Locuință de vară (izolată în mijlocul naturii). **7** Construcție izolată în curtea sau în grădina unei case Si: *chioșc, pavilion* (Trs) *filigorie*.

foit *sn* [At: TDRG. / P: *fo-it* / E: ***foi***[1]] (Îvp) Suflare în foc cu foalele Cf *foi*[1] (**2**).

foitaj *sn* [At: DEX / P: *fo-i~* / Pl: *~e* / E: fr ***feuilletage*** după *foaie*] Aluat franțuzesc.

foitaș *sn* [At: POP. / P: ? / V: ***fai~*** / Pl: ? / E: mg ***fojtás*** cf *fuituială*] (Trs) **1** (Înv) Bucată de hârtie (mai rar de pânză) cu care se astupa ermetic țeava puștilor încărcate. **2** (Pex) Capac. **3** Încărcătură a armelor de tip vechi.

foitău *sn* [At: MARIAN, ap. DDRF / Pl: *~teie* / E: mg ***fojtó***] (Reg) Verigă de fier care înconjoară grindeiul plugului.

foitiș *s* [At: PAMFILE, VĂZD. 27 / E: nct] (Reg) Vânt care bate ușor.

foitoi *v* vz ***fuitui***

foitoie *sf* [At: COMAN, GL. / Pl: ? / E: ns cf *fuitui*] (Trs; mgm) Îndesare.

foitoit[1] *sn* vz ***fuituit***[1]

foitoit[2]***, ~ă*** *a* vz ***fuituit***[2]

foitui *v* vz ***fuitui***

foituire *sf* vz ***fuituire***

foituit[1] *sn* vz ***fuituit***[1]

foituit[2]***, ~ă*** *a* vz ***fuituit***[2]

foiuleană *sf* vz ***foileană***

foiumfie sf vz *foiofiu*

foitar sm [At: GR. S. VII. 114 / P: *fo-i-* / Pl: *~i* / E: ***foiță*** (7) + *-ar*] (Arg) Cartofor.

foiță [At: ODOBESCU. S. II. 200 / Pl: *~țe* / E: ***foaie*** + *-iță*] **1-2** (Pop; șhp) Foicică (**1-2**). **3-4** (Șhp) Foaie de hârtie (cam mică). **5** Foaie subțire de hârtie. **6** (Îs) *~ de țigară* Bucată mică de hârtie specială, foarte subțire, de formă dreptunghiulară, în care se învelește tutunul pentru a face o țigară. **7** (Fam; iuz; lpl) Cărți de joc. **8** (Pex) Joc de cărți. **9** (Iuz) Foaie subțire de hârtie roșie, care se folosea în loc de fard Si: *foioară*. **10** (Pex) Fard. **11** Foaie subțire de metal. **12** Foaie subțire de aluat. **13** (Reg) Covor țărănesc. **14** (Reg) Pătură de lână. **15** (Iuz) Foileton (**1**). **16** (Blg; îs) *~țe embrionare* Straturile de celule (endodermul, ectodermul și mezodermul) ale embrionului în stadiul de gastrulă.

foițică sf [At: MAT. FOLK. 126 / P: *fo-i-~* / Pl: *~țele* / E: ***foiță*** + *-ică*] **1-2** (Pop; șhp) Foicică (**1-2**)

fojgăi vi [At: CREANGĂ. A. 134 / V: ***foșcăi***, ***foșgăi*** / Pzi: *~esc* / E: ns cf *foșăi*] **1** A manevra cu zgomot foi de hârtie. **2** (D. vietăți care se găsesc în mare număr pe un spațiu mic și se mișcă neîncetat) A mișuna (cu zgomot).

fojgăială sf [At: DA ms / V: ***foșcă~***, ***foșgă~*** / Pl: *~ieli* / E: ***fojgăi*** + *-eală*] **1-4** Fojgăire (**1-4**).

fojgăire sf [At: DA ms / V: ***foșcă~***, ***foșgă~*** / Pl: *~ri* / E: ***fojgăi***] (Reg) **1** Manevrare zgomotoasă a foilor de hîrtie Si: *fâșâire* (**2**), *foșnire* (**1**). **2** Zgomot provocat de manevrarea foilor de hârtie Si: *fâșâit* (**1**), *foșnet* (**1**). **3** Mișunare (cu zgomot). **4** Zgomot provocat de un număr mare de vietăți care se găsesc pe un spațiu mic și se mișcă neîncetat.

fojgăit sn [At: MDA ms / V: ***foșcă~***, ***foșgă~*** / Pl: *~uri* / E: ***fojgăi***] (Rar) **1-4** Fojgăire (**1-4**).

fojgăitor, ~oare a [At: SBIERA. F. S. 110 / V: ***foșcă~*** , ***foșgă~*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***fojgăi*** + *-tor*] **1-2** Care fojgăiește (**1-2**).

fojgăitură sf [At: SBIERA. P. 172/35 / P: *~gă-i-~* / V: ***foșcă~***, ***foșgă~*** / Pl: *~ri* / E: ***fojgăi*** + *-itură*] Fâșâit.

fojgălui vi [At: CHEST. V. 89/35 / V: ***foșcă~***, ***foșgă~*** / Pzi: *~esc* / E: ***fojgăi***] (Reg) **1** (D. lichide) A clocoti. **2** A fojgăi (**2**).

fojgăluire sf [At: CAMILAR. T. 174 / V: ***foșcă~***, ***foșgă~*** / Pl: *~ri* / E: ***fojgălui***] (Reg) **1** Clocotire. **2-3** Fojgăire (**3-4**).

fol[1] sn [At: VICIU. GL. / Pl: ? / E: nct] (Reg) Obadă.

fol[2] i [At: DELAVRANCEA. H. T. 10 / E: fo] (Adesea repetat sau în corelație cu alte interjecții) Cuvânt care redă zgomotul produs de oamenii fără dinți când mestecă.

folar[1] sn [At: LIUBA-IANA. M. 20 / V: ***~iu*** / Pl: *~e* / E: ***foale*** + *-ar*] (Reg) Pieptar din piele de oaie.

folar[2] sm [At: (a. 1763) URICARIUL XXI. 190 / Pl: *~i* / E: ***foale*** + *-ar*] (Mol; înv) Funcționar însărcinat cu strângerea folăritului.

folariu sn vz *folar[1]*

folărit sn [At: (a. 1793) URICARIUL VI. 165 / V: ***ful~*** / E: ***foale*** + *-ărit*] (Înv; Mol) Dare în a doua jumătate a sec. XVIII pe burdufurile cu brânză.

folășa vr [At: (a. 1781) IORGA. S.D. VIII. 6 / Pzi: *~șez* / E: ***foaleș***] (Înv) A se plia (ca pielea foalelor).

folcăluț sm [At: (a. 1778) FURNICĂ. I. C. 81 / Pl: *~i* / E: ***foale***] (Înv; csnp) Burduf în care se păstra sau se transporta brânza.

folcea sms vz *folte*

folcel sn [At: DOSOFTEI. V. S. 142 / Pl: *~e* / E: ***foale*** + *-(i)cel*] Foale (**1**) de dimensiuni mici.

folchine sfp vz *foaltine*

folclor sn [At: MIREA. C. II. 135 / S: (înv) *folklor* / E: eg. fr ***folklore***] **1** Totalitate a creațiilor artistice, literare, muzicale, plastice etc., a obiceiurilor și a tradițiilor populare ale unei țări sau ale unei regiuni. **2** Știință care studiază creațiile artistice, obiceiurile și tradițiile populare.

folcloric, ~ă a [At: DA ms / S și: (înv) *folkloric* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***folklorique***] **1-2** Care aparține folclorului (**1-2**) Si: *folcloristic* (**1-2**). **3-4** Privitor la folclor (**1-2**) Si: *folcloristic* (**3-4**).

folclorism sn [At: DEX / E: ***folclor*** + *-ism* cf fr *folklorisme*] Tendință de a exagera elementul folcloric în artă și literatură sau în lucrări teoretice.

folclorist, ~ă [At: DA ms / S și: (înv) *folklorist* / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***folkloriste***] Persoană care se ocupă cu culegerea și cu studierea sistematică a materialului folcloric.

folcloristic, ~ă a [At: DEX / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***folclor*** + *-istic* cf ger *folkloristisch, Folkloristik*] **1-4** *a* Folcloric (**1-4**). **5** *sf* Știință care se ocupă cu studiul sistematic al folclorului (**1**).

folcuț sn [At: BARAC. A. 44/15 / Pl: *~e* / E: ***foale*** + *-cuț*] **1-2** (Șhp) Foale (**7**) (de dimensiuni mici). **3** (Reg) Foluț.

folfăi vi [At: BARAC. T. 55/12 / Pzi: *folfăi, ~esc* / E: ***fol*** + ***f***[ol] + *-ăi*] (Pop) **1-2** A vorbi (sau a mesteca) greu (cum fac bătrânii care nu au dinți) Si: *a molfăi, a morfoli*.

folfăială sf [At: MARIAN. NU. 17 / Pl: *~ieli* / E: ***folfăi*** + *-eală*] (Pop) **1-2** Folfăire. **3** (Ccr) Fel de mâncare nedefinit mai de aproape.

folfăilă sms [At: DDRF / E: ***folfăi*** + *-ilă*] (Gmț) Nume dat unei persoane care nu are dinți și care pronunță cu dificultate.

folfăire sf [At: MARIAN. NU. 17 / Pl: *~ri* / E: ***folfăi***] (Pop) **1-2** Vorbire (sau mestecare a alimentelor) dificilă Si: *folfăială* (**1-2**), *folfăit[1]* (**1-2**), *folfăitură* (**1-2**).

folfăit[1] sn [At: MARIAN. NU. 17 / Pl: *~uri* / E: ***folfăi***] (Pop) **1-2** Folfăire (**1-2**).

folfăit[2], ~ă a [At: VLAHUȚĂ. ap. TDRG / V: ***fâlfăit*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***folfăi***] **1** (D. cuvinte sau sunete) Pronunțat cu dificultate (în modul caracteristic oamenilor fără dinți). **2-3** (D. oameni) Care folfăiește (**1-2**).

folfăitură sf [At: MARIAN. NU. 17 / Pl: *~ri* / E: ***folfăi*** + *-tură*] (Pop) **1-2** Folfăire (**1-2**).

folfota av vz *forfota*

folfotoc sn [At: PĂSCULESCU. L. P. 85 / Pl: *~oace* / E: nct] (Reg) **1-2** Folomoc (**1-2**).

folgatăr sn [At: T. PAPAHAGI. M. 120 / Pl: ? / E: ger ***Vergatterung***] (Mil; Trs; gms) Adunare.

folia sfs [At: DEX / E: por ***folia***] **1** Vechi dans de origine portugheză, cu mișcare rapidă și inegală, care se dansează cu acompaniament de castaniete. **2** Melodie după care se execută folia (**1**). **3** Piesă muzicală pentru variații instrumentale sau vocale, dezvoltată în sec. XVIII Si: *folie[2]* (**3**).

foliaceu, ~ee a [At: DA ms / P: *~li-a~* / Pl: *~ei, ~ee* / E: fr ***foliacé***, lat ***foliaceus***] (Bot) **1** Care seamănă cu o frunză. **2** De consistența și de culoarea unei frunze.

foliant sn [At: CADE / P: *~li-ant* / Pl: *~e* / E: ger ***Foliant***] Carte de dimensiuni mari, de obicei formată din coli îndoite o singură dată, cu paginația in folio (**1**).

foliar, ~ă a [At: DN[3] / P: *~li-ar* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***foliaire***] Care se referă la frunze.

foliat, ~ă a [At: DEX / P: *~li-at* / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***folié***] **1** Care are frunze. **2** (Chm) Dispus în lame subțiri.

foliație sf [At: DEX / P: *~li-a~* / V: ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***foliation***] **1** (Blg) Mod de așezare a frunzelor în mugure. **2** (Glg) Proprietate a unor roci de a se desface ușor de pe anumite suprafețe paralele.

foliațiune sf vz *foliație*

folic sn [At: ALRM I/II h. 314 / Pl: ? / E: ***foale*** + *-ic*] (Reg) Foluț.

folicică sf [At: ALRM I/II h. 314 / Pl: *~icele* / E: ***foale*** + *-icică*] (Reg) Foluț.

folicul [At: PARHON. B. 24 / Pl: *~i* / E: fr ***follicule***] *sm* **1** Formație anatomică de dimensiuni reduse în formă de săculeț. **2** (Șîs *~ pilos*) Învelișul conjunctiv al rădăcinii părului. **3** (Blg) Veziculă glandulară sau ganglionară.

folicular, ~ă a [At: MACAROVICI. CH. 645 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***folliculaire***] **1-3** Privitor la foliculi (**1-3**). **4-6** Care este în legătură cu foliculii (**1-3**). **7** (Îs) *Hormon ~* Foliculină (**1**).

foliculă sf [At: DA ms / Pl: *~le* / E: fr ***follicule***] (Bot) Fruct uscat de tipul capsulei, format dintr-o singură carpelă îndoită în formă de cornet.

foliculină *sf* [At: MACAROVICI, CH. 645 / Pl: *~ne* / E: fr ***folliculine***, ger ***Follikulin***] **1** Hormon secretat de glandele sexuale feminine Si: *estronă*. **2** Preparat medical care conține foliculină (1).

foliculinemie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***folliculinémie***] (Med) Prezența a foliculinei (1) în sânge.

foliculinurie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***folliculinurie***] (Med) Prezența a foliculinei (1) în urină.

foliculită *sf* [At: DEX / Pl: *~te* / E: fr ***folliculite***] Boală de piele caracterizată prin apariția unor bășicuțe pline cu puroi la rădăcina unui fir de păr.

foliculoză *sf* [At: DN³ / Pl: *~ze* / E: fr ***folliculose***] (Med) Conjunctivită la copii caracterizată prin apariția de mici granulații pe conjunctivă.

folie¹ *sf* [At: DEX / Pl: *~ii* / E: ger ***Folie***, it ***foglia***] Foaie subțire din material plastic din care se confecționează pelerine de ploaie, umbrele etc.

folie² *sf* [At: DEX / Pl: *~ii* / E: fr ***folie***, it ***follia***] **1** (Fam) Veselie (zgomotoasă). **2** (Liv) Nebunie. **3** (Muz) Folia (3).

folio *sns* [At: CONTEMP., S. II, 1949 / P: *~li-o* / V: ***~iu*** (P: *~liu*) / E: lat (in)***folio***, fr ***folio***] **1** Format de hârtie sau de carte obținut prin îndoirea colii de hârtie o singură dată. **2** Număr al unei pagini. **3** Filă de registru, de carte sau de manuscris numerotată o singură dată, pe o singură față, pentru ambele pagini. **4** Peliculă care, aplicată pe o hârtie subțire, servește la imprimarea titlurilor pe copertele legate în pânză sau piele.

foliolat, ~ă *a* [At: DEX / P: *~li-o~* / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***foliolé***] (D. frunze compuse) Format din foliole.

foliolă *sf* [At: DA ms / P: *~li-o ~* / Pl: *~le* / E: fr ***foliole***, lat ***foliolum***] Fiecare dintre frunzulițele care intră în alcătuirea unei frunze compuse.

foliu¹ *sn* [At: DEX / Pl: *~ii* / E: fr ***folium***] Curbă geometrică a cărei formă este asemănătoare cu aceea a unei frunze Si: *folium* (2).

foliu² *sn* vz ***folio***

folium *sn* [At: DN³ / P: *~li-um* / Pl: *~uri* / E: lat ***folium***] **1** Formație anatomică în formă de frunză. **2** Foliu¹.

foliuț *sn* vz ***foluț***

folk [At: DN³ / E: eg ***folk***] **1** *sn* Curent în muzică, sculptură, arta grafică etc., care promovează preluarea unor tradiții populare. **2** *sn* Preluare a motivelor folclorice cu mijloace moderne, originale. **3** *sn* Producție artistică având la bază principiile curentului folk (1). **4** *sn* Folclor prelucrat artistic. **5** *sn* (Spc) Stil în muzica ușoară contemporană, răspândit în SUA și apoi în Europa începând cu anii '60 ai sec. XX, care utilizează motive din muzica populară. **6** *sn* Folk-song. **7-12** *ain* Care aparține folkului **(1-5)** sau folkiștilor. **13-18** *ain* Caracteristic folkului **(1-5)** sau folkiștilor.

folketing *sns* [At: DN³ / E: ger ***Folketing***] Denumire a Parlamentului în Danemarca.

folk-song *sn* [At: DN³ / P: *folc-son* / Pl: *~uri* / E: eg, fr, it ***folk-song***] Cântec inspirat din folclor (mai ales american), interpretat conform sensibilității (și cu mijloacele) moderne și care exprimă adesea critica sau revolta unei culturi, a unui grup neintegrat ideologic în societate Si: *folk* (6).

folkist, ~ă *smf* [At: DEX² / Pl: *~iști, ~e* / E: ***folk*** + *-ist*] (Fam) Cantautor de muzică folk.

folmotoc *sn* [At: CONV. LIT. XLIV, II, 508 / Pl: *~oace* / E: nct] (Reg) **1** Ghemotoc (din materii textile) Si: *folomoc* (1). **2** Pămătuf cu care se ung căruțele.

folnog *sm* vz ***fălnogiu***

folomoc *sn* [At: ALEXICI, L. P. I., 187 / Pl: *~oace* / E: fo] (Reg) **1** Folmotoc (1). **2** (Spc) Ghemotoc de materii combustibile, servind la aprinderea focului.

folomocar *sm* [At: NOVACOVICIU, C. B. 9 / Pl: *~i* / E: ***folomoc*** + *-ar*] (Reg) Incendiator.

folomocit, ~ă *a* [At: CV 1950, nr. 5, 32 / V: (Ban) ***~oșit*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***folomoc*** + *-it*] (Reg) **1** Îngrămădit². **2** Încurcat².

folomoșit, ~ă *a* vz ***folomocit***

folos *sn* [At: COD. VOR. 119/10 / V: (înv; astăzi reg) ***făl~*** / Pl: *~oase*, (înv) *~uri* / E: ngr **φελός** (pentru **ὄφελος**] **1** (Adesea în legătură cu verbele „a avea", „a trage", „a aduce") Câștig moral sau material Si: *avantaj, beneficiu, profit*, (înv) *folosire* (1), (înv) *folosință* (1), (reg) *hazna*. **2-3** (Îljv) **În** (sau **spre, pentru**) **~ul cuiva** În avantajul cuiva. **4-5** (Îljv) **Cu** (îoc *fără*) **~** (În mod) avantajos. **6-7** (Îal) Cu profit. **8-9** (Îljv) **De** (îoc *fără*) **~** Util. **10-11** (Îal) Avantajos. **12-13** (Îal) Profitabil. **14** (Îe) **Ce ~** La ce bun? **15** (Îae) Degeaba. **16** (Fin; înv; îoc *pasiv*) Activ.

folosi [At: VARLAAM, C. 259/2 / Pzi: *~sesc* / E: ***folos***] **1** *vi* (Construit cu dativul) A fi de folos sau de ajutor (cuiva) Si: *a ajuta, a servi*. **2** *vi* (Înv; construit cu dativul; urmat de o determinare introdusă de pp „cu" sau „dintru"; fșa) A avea sau a trage folos de pe urma cuiva sau din ceva. *Nu-și folosi nimica dintru aceasta*. **3** *vr* (Urmat de determinări introduse prin pp „de", înv „din") A avea sau a trage folos de pe urma cuiva sau din ceva. **4** *vr* A profita (de cineva sau de ceva). **5-6** *vtr* (Forma reflexivă este urmată de o determinare introdusă prin pp „de" *Mă folosesc de...*) A face uz (de ceva) Si: *a utiliza, a întrebuința*.

folosință *sf* [At: DOSOFTEI, PS. 60 / Pl: *~țe* / E: ***folosi*** + *-ință*] **1** (Înv) Folos (1). **2** Dreptul de a folosi un bun. **3** (Jur; înv) Uzufruct.

folosire *sf* [At: VARLAAM, C. 115/2 / Pl: *~ri* / E: ***folosi***] **1** (Înv) Folos (1). **2** (Înv) Ajutor. **3** Utilizare.

folosit, ~ă *a* [At: ODOBESCU, S. II, 205 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***folosi***] **1** Care a fost întrebuințat. **2** Care s-a deteriorat în urma utilizării îndelungate Si: *uzat*. **3** (D. oameni) De pe urma căruia profită cineva.

folositor, ~oare [At: CORESI, EV. III/7 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***folosi*** + *-tor*] **1** *a* Care aduce folos (1) Si: *util*. **2** *a* Profitabil. **3** *smf* (Bis; înv; cu referire mai ales la instanța divină) Protector.

foloștină *sf* [At: BARONZI, L. 108 / Pl: *~ne* / E: nct] **1** Rămășiță de la vegetale fierte. **2** Rămășiță de la boabele de struguri tescuite. **3** (Reg) Resturi de foi de varză rămase pe fundul putinei, după terminarea cantității de varză murată. **4** (Reg) Vin sau varză care a prins mucegai. **5** (Rar) Fulg de zăpadă neobișnuit de mare. **6** (Rar) Zăpadă care cade cu fulgi mari. **7** (Reg) Smoc de lână.

foloștiuc *sn* [At: GRIGORIU-RIGO, M. P. II, 6 / Pl: *~uri* / E: ns cf *feleștioc, feleșteu*, mg *föstet, fostató*] (Bis) Sfeștoc.

folt *sn* [At: VAIDA / Pl: *~uri* / E: mg ***folt***] (Trs; mgm) **1** Petec. **2** Zdreanță. **3** Fâșie de pânză. **4** Pată.

foltac *sm* vz ***fultac***

foltan *sn* [At: PAMFILE, I. II, ap. DA / V: ***~ă*** *sf* / Pl: *~i* / E: ***folt*** + *-an*] (Mol) **1** Bucată de pământ sau de pădure. **2** Desiș izolat de stuf. **3** Bucată de lemn care se adaugă unei bârne vechi, pentru că aceasta din urmă este prea scurtă sau pentru a-i reda capacitatea de susținere.

foltană *sf* vz ***foltan***

foltău *sm* [At: ȘEZ. II, 227 / Pl: *~ăi* sm, *~taie, ~ăie* sn / E: ***folt*** + *-ău*] (Mol) Scoarță de brad, jupuită primăvara, cu care se acoperă stâna.

folte *sms* [At: LB / V: ***~a*** (reg) ***~lcea*** / E: ***foale*** după *burtea*] (Fam; dep) **1** Om burtos. **2** Om mâncăcios.

foltea *sms* vz ***folte***

folticos, ~oasă *smf, a* [At: ECONOMIA, 111/12 / V: ***făl~*** / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***foale*** după *pântecos*] **1-2** (Om sau, rar, animal) burtos. **3-4** (Om sau, rar, animal) mătăhălos. **5-6** (Pex) (Om) necioplit. **7-8** (Om sau, rar, animal) ciolănos. **9-10** (Îf *fălticos*) (Om sau, rar, animal) fălcos.

foltine *sfp* vz ***foaltine***

folțer *sn* [At: CHEST II, 239/9 / Pl: *~e* / E: ger ***poltern***] (Reg; gms) Instrument cu care se confecționează jgheabul la șindrilă Cf *falț, fălțui*.

foluț *sn* [At: ALRM. I/II h. 314 / V: ***~liuț*** / Pl: *~e* / E: ***foale*** + *-uț*] **1-2** (Reg; șhp) Foale **(8)** (de dimensiuni mici).

foma *vi* [At: GRAIUL II, 20 / Pzi: *~mez* / E: ***foame*** cf *înfoma*] (Reg) A răbda de foame.

fomătos, ~oasă *a* vz ***fometos***

fomecios, ~oasă *a* vz ***fometos***

fomeie *sf* vz ***femeie***

fomenta *vt* [At: BIANU, D. S. / Pzi: *~tez* / E: lat *fomentare*] **1** (Med; înv) A supune (un organ bolnav) unei fomentații. **2** (Fig) A întreține sau a provoca o stare de neliniște, care duce la agitații sociale.

fomentație *sf* [At: DA ms / V: (înv) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr *fomentation*] **1** Aplicarea în scop terapeutic a unui medicament cald pe o parte a corpului. Si: (pop) *oblojire*. **2** Medicament folosit pentru o fomentație (1).

fomentațiune *sf* vz ***fomentație***

fometegos, ~oasă *a* vz ***fometos***

fometos, ~oasă *a* [At: CHEST. VIII, 101/10 / V: ***~măt~, ~ecios, ~tegos*** / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***foame*** după *secetos*] (Pfm) Înfometat.

fomf, foamfă *a, smf* vz ***fonf***

fomfăi *v* vz ***fonfăi***

fomfolog, ~oagă *smf* vz ***fofolog***

fomfoni *v* vz ***fonfăni***

fon[1] *sn* [At: TDRG / Pl: *~uri* / E: nct] Unealtă de cizmărie, cu care se netezește talpa.

fon[2] *sm* [At: LTR / Pl: *~i* / E: fr ***phone***] (Fiz) Unitate de măsură pentru nivelul de intensitate al unui sunet, apreciat după senzația auditivă pe care o produce acesta.

-fon[3] [At: DN³ / E: fr ***-phone***] Element secund de compunere savantă cu semnificația: **1-2** (Referitor la) sunet. **3** Vorbire. **4** Vorbitor. **5** Fonație.

fonastenie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***phonasthénie***] Oboseală a organelor vocale.

fonator, ~oare *a* [At: DEX / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***phonateur***] **1-2** (Fon; îs) *Organ* (sau *aparat*) *~* Organ sau aparat care produce sunetele vorbirii.

fonație *sf* vz ***fonațiune***

fonațiune *sf* [At: DEX / P: *~ți-u~* / V: ***~ie*** / Pl: *~ni* / E: fr ***phonation***] Ansamblul fenomenelor care produc vocea.

fonce *ai* [At: DN³ / P: *fon-se* / E: fr ***foncé***] (Frm; d. culori) Închis.

fonchiu *sm* vz ***foiofiu***

fonciarmente *av* [At: GHEREA, ST. CR. III, 237 / E: fr ***foncièrement***] (Frr) Complet.

foncieră *sf* [At: DA ms / P: *~ci-e~* / E: fr ***foncière***] (Înv) Impozit care se plătea pentru proprietățile agricole.

fond *sn* [At: (a. 1814) URICARIUL III, 45 / V: (înv) ***~os*** / Pl: *~uri* / E: fr ***fond*** **(1-17)** și ***fonds*** **(18-30)**] **1** (Îcr *formă*) Conținutul, suma elementelor care constituie structura internă a unui lucru, apare ca esența lui și îi condiționează aspectul. **2** Realitatea intimă, profundă a unui lucru. **3** (Imp) Concepția unui artist reflectată în opera lui. **4** (Îla; d. o observație, un raționament) **De ~** Care atinge un aspect esențial. **5** (Îs) *Articol de ~* Articol care tratează o problemă actuală importantă Si: *editorial*. **6** (Îlav) **În ~** În realitate. **7** (Lin) Sensul sau conținutul noțional al unui cuvânt. **8** (Lin; îs) *~ lexical principal* sau *~ul pricipal (de cuvinte)* Partea esențială a vocabularului unei limbi, caracterizată printr-o mare stabilitate, cuprinzând toate cuvintele cu mare frecvență care denumesc, de obicei, noțiuni fundamentale și care sunt, în general, cuvinte vechi, cu numeroase derivate și cu multe expresii și locuțiuni. **9** Totalitatea trăsăturilor esențiale ale caracterului unei persoane (sub aspectul lor pozitiv). **10** Primul strat de culoare al unui tablou, de ton neutru, peste care unii artiști încep să picteze. **11** Ecran, fundal pe care se detașează diversele elemente figurate (personaje, ornamente, componente ale peisajului etc.) într-o pictură, un panou sculptat, o stampă, o tapiserie etc. Si: *câmp*. **12** Desen executat pe un suport opac, care servește drept decor în desfășurarea desenelor animate. **13** (Șîs *~ de siguranță*) Rețea mată sau brodată, tipărită într-o culoare palidă pe suprafața acțiunilor sau a altor hârtii de valoare, spre a garanta nealterarea celor scrise sau tipărite. **14** (Tip) Fiecare dintre marginile unei pagini imprimate. **15** (Îs) *~ sonor* Ansamblul zgomotelor, al sunetelor, al temelor muzicale care pun în relief un spectacol sau un film. **16** (Îs) *~ de ten* Cremă semilichidă colorată (în nuanțele tenului), care se aplică pe față și pe gât ca machiaj. **17** Nume dat unor probe sportive care se desfășoară pe distanțe mari și care necesită o rezistență fizică deosebită. **18** (Fiz) Radiație greu de înlăturat sau inevitabilă, cu caracter parazit, în prezența căreia se efectuează o experiență sau o măsurare. **19** Valoare materială reprezentată prin bani sau prin alte bunuri economice acumulate sau rezervate pentru un anumit scop. **20** (Ecn) Capital de care se poate dispune. **21** (Fam; îe) **A fi în ~uri** A avea bani. **22** (Ecn; mpl) Capital destinat finanțării unei întreprinderi. **23** (Fin; îs) *~uri publice* Bani procurați de stat sau care sunt garantați de către stat. **24** (Îas) Valori mobiliare emise de către stat. **25** (Ecn; îs) *~ de rulment* Excedent al valorilor de exploatare, al valorilor realizabile și al valorilor disponibile al unei întreprinderi asupra datoriilor pe termen scurt. **26** (Îas) Capital de rezervă al unei asociații de locatari. **27** Organizație al cărei scop este finanțarea unor instituții sau țări, pe baza unui proiect de dezvoltare *Fondul Monetar Internațional*. **28** Totalitatea bunurilor sau a valorilor de bază dintr-un domeniu al culturii. **29** (Îs) *~ de cărți* Totalitatea cărților pe care le posedă o bibliotecă. **30** Ansamblul documentelor de arhivă donate de o persoană unui organism public. **31** (Fig) Ansamblul calităților unui individ.

fonda *v* vz ***funda***

fondaco *sn* [At: DN³ / Pl: *~uri* / E: it ***fondaco***] (Itm) **1** Magazin unde se vindeau diferite mărfuri. **2** Han medieval pentru negustori (mai ales pe coastele mediteraneene).

fondal *sn* vz ***fundal***

fondamental, ~ă *a* vz ***fundamental***

fondant, ~ă [At: IOANOVICI, TEHN. 35 / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***fondant***] **1** *a* Care se topește ușor. **2** *sm* Substanță sau amestec de substanțe care se adaugă la topirea unui amestec de materiale pentru a coborî punctul de topire al acestora sau pentru a separa impuritățile, formând cu acestea o zgură la suprafața topiturii. **3** *sf* (Șîs *bomboană ~ă*) Bomboană preparată dintr-o umplutură moale cu nucă, zahăr, diferite arome etc., acoperită cu o glazură asemănătoare cu șerbetul. **4** *sm* Medicament care ajută la reducerea unei inflamații.

fondat, ~ă *a* vz ***fundat***

fondator, ~oare [At: DEX / V: ***fun~*** / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***fondateur***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care fundează ceva Si: *ctitor, întemeietor*.

fonderie *sf* [At: DA ms / Pl: *~ii* / E: fr ***fonderie***] **1** Tehnologie care presupune topirea și purificarea metalelor și a aliajelor. **2** Instalație metalurgică în care se topesc minereurile pentru a extrage din ele metalele Si: *topitorie, turnătorie*.

fondist, ~ă [At: DEX / Pl: *~iști, ~e* / E: ***fond*** + *-ist*] Sportiv specializat în probele atletice de fond **(17)**.

fondos *sn* vz ***fond***

fondu *sns* [At: DEX² / P: *~dü* / E: fr ***fondu***] Procedeu cinematografic constând din întunecarea continuă a imaginii la sfârșitul unui cadru sau din apariția continuă a imaginii din întuneric.

fonem *sn* [At: DA ms / Pl: *~e* / E: fr ***phonème***] (Lin) **1** Cea mai mică unitate sonoră a limbii, care are funcțiunea de a diferenția cuvintele între ele, precum și formele gramaticale ale aceluiași cuvânt. **2** (Înv) Sunet.

fonematic, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***phonématique***] **1-3** Fonologic (1-3).

fonemic, ~ă [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***phonémique***] (Lin) Privitor la fonem (1).

fonendoscop *sn* [At: DN³ / Pl: *~oape* / E: fr ***phonendoscope***] (Med) Instrument de consultație, format dintr-o cameră de rezonanță care amplifică sunetele Si: *stetoscop*.

fonetic, ~ă [At: DA / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***phonétique***] **1** *sf* Ramură a lingvisticii care studiază producerea, transmiterea, audiția și evoluția sunetelor limbajului articulat Si: (înv) *fonologie* (2). **2** *sf* (Îs) *~ generală* Ramură a foneticii (1) care studiază sunetele în general, fără să se oprească la o limbă anumită. **3** *sf* (Îs) *~ descriptivă* (sau *statică*) Ramură a foneticii care se ocupă cu descrierea și clasificarea sunetelor vorbirii în general sau ale unei limbi anumite într-o perioadă determinată. **4** *sf* (Îs) *~ istorica* (sau *evolutivă*) Ramură a foneticii care studiază sunetele unei limbi sau ale unui grup de limbi înrudite în dezvoltarea lor, încercând să stabilească legile după care au loc modificările fonetice. **5** *sf* (Îs) *~ experimentală* (sau *instrumentală*) Ramură a foneticii care studiază

sunetele articulate cu ajutorul unor aparate speciale și al unor mijloace tehnice. **6** *sf* (Îs) ~ *sintactică* Studiul modificărilor fonetice suferite de un cuvânt sub influența cuvintelor vecine cu care se găsește în relații sintactice. **7** *sf* (Îs) ~ *funcțională* Fonologie (**1**). **8** *a* Relativ la sunetele unei limbi. **9** *a* Care ține de fonetică (**1**). **10** *a* Relativ la fonetică (**1**). **11** *a* (Îs) *Ortografie ~ă* Ortografie bazată pe principiul scrierii cuvintelor după cum se pronunță.

fonetician, ~ă *smf* [At: DA ms / P: *~ci-an* / Pl: *~ ieni, ~iene* / E: fr ***phonéticien***] Persoană specializată în fonetică Si: *fonetist* (**1**).

fonetism *sn* [At: DA ms / Pl: *~e* / E: fr ***phonétisme***] **1** Totalitatea sunetelor unui sistem fonetic. **2** Mod specific de a pronunța un anumit sunet sau un cuvânt. **3** Principiu al ortografiei fonetice (**11**).

fonetist, ~ă *smf* [At: DA ms / Pl: *~iști, ~e* / E: ***fonet***[ică] + *-ist*] **1** Fonetician. **2** Adept al ortografiei fonetice.

fonf, foanfă [At: EMINESCU, P. 247 / V: ***fomf*** / Pl: *~i, foanfe* / E: fo] (Pfm) **1-2** *smf, a* (Persoană) care pronunță nazal Si: *fonfăit*[2] (**2-3**), *fărnâit*[2] (**1-2**), *fornăit*[2] (**1-2**). **3** *s* (Înv; prt; d. pronunție; îe) **À la ~é** Cu aere pretențioase de distincție (imitând pronunția franțuzească). **4-5** *smf, a* (Persoană) care pronunță cu dificultate. **6** *smf* Neghiob.

fonfăi *vi* [At: DA ms / V: ***fomf~*** / Pzi: *fonfăi,* (pop) *~esc* / E: ***fonf*** + *-ăi*] (Pfm) A vorbi pronunțând cuvintele nazal, ca un fonf (**1**) Si: *a fărnâi* (**1**), *a fonfăni, a fornăi* (**2**).

fonfăire *sf* [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: ***fonfăi***] (Pfm) Pronunțare nazală Si: *fărnâire* (**1**), *fărnâit*[1] (**1**), *fonfăit*[1], *fonfănire, fonfănit*[1].

fonfăit[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***fonfăi***] (Pfm) Fonfăire.

fonfăit[2]***, ~ă*** [At: DA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***fonfăi***] (Pfm) **1** *a* (D. cuvinte, sunete) Pronunțat nazal. **2-3** *smf, a* Fonf (**1-2**).

fonfăni *vi* [At: REV. CRIT. III, 154 / V: ***fomfoni*** / Pl: *~nesc* / E: ***fonf*** + *-ăni*] (Pfm) A fonfăi.

fonfănire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***fonfăni***] (Pfm) Fonfăire.

fonfănit[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***fonfăni***] (Pfm) Fonfăire.

fonfănit[2] *~ă a* [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***fonfăni***] (Pfm) **1-3** Fonfăit[2] (**1-3**).

fonfiu *sm* vz ***foiofiu***

fonfoană *sf* [At: RĂDULESCU-CODIN, ap. DA / Pl: *~ne* / E: ***fomfoni***] (Reg; rar; dep) Femeie care vorbește încurcat, confuz.

fongi- vz ***fungi-***

fongiform, ~ă *a* vz ***fungiform***

fongistatic, ~ă *a* vz ***fungistatic***

fongus *sns* [At: DN[3] / E: fr ***fongus***] Fungozitate.

foniatrie *sf* [At: DEX / P: *~ni-a~* / Pl: *~ii* / E: fr ***phoniatrie***] Disciplină medicală care studiază tulburările și afecțiunile vocii.

foniatru, ~ă *smf* [At: DEX / P: *~ni-a~* / Pl: *~ri* / E: fr ***phoniatre***] Specialist în foniatrie.

fonic[1]***, ~ă*** *a* [At: LTR / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***phonique***] **1** Constituit din sunete. **2** Privitor la sunete. **3** (D. consoane) Care se pronunță cu vibrarea coardelor vocale Si: *sonor*. **4** (Mrn; îs) *Semnal ~ de ceață* Semnal acustic emis de stațiile terestre sau de la bordul navelor pentru avertizarea navigatorilor pe timp de ceață.

-fonic[2] [At: DN[3] / E: fr ***-phonique***] Element secund de compunere savantă, cu ajutorul căruia se formează adjective, cu semnificația: **1** Sonor. **2** De sunet. **3** De vorbire.

fonie[1] *sf* [At: DEX / P: *~ni-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***phonie***] **1** (Rar) Calitate a sunetelor limbii rezultată din vibrarea coardelor vocale în timpul emisiunii lor. **2** Sonoritate (a sunetelor limbii).

-fonie[2] [At: DN[3] / P: *~ni-e* / E: fr ***-phonie***] Element secund de compunere savantă cu semnificația: **1** Sunet. **2** Fonație. **3** Vorbire.

fonină *sf* vz ***făină***

fono- [At: DA ms / E: fr ***phono-***, it ***fono-***] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1** Referitor la sunet. **2** Referitor la cuvânt. **3** Referitor la vorbire. **4** Referitor la fonație.

fonoabsorbant, ~ă *a* [At: DEX[2] / P: *~no-ab~* / Pl: *~nți, ~e* / E: eg ***phonoabsorbant***] (D. materiale) Care are proprietatea de a absorbi sunetele.

fonoaudiologie *sf* [At: DN[3] / P: *~no-a-u-di-o~* / Pl: *~ii* / E: fr ***phonoaudiologie***] Știință care se ocupă cu studiul relațiilor dintre funcția auditivă și cea fonatorie.

fonocardiograf *sn* [At: DEX / P: *~di-o~* / Pl: *~e* / E: fr ***phonocardiographe***] Aparat cu ajutorul căruia vibrațiile sonore ale inimii sunt transformate în semnale electromagnetice.

fonocardiografie *sf* [At: DN[3] / P: *~di-o~* / Pl: *~ii* / E: fr ***phonocardiographie***] (Med) Metodă de înregistrare grafică a zgomotelor inimii.

fonocardiogramă *sf* [At: DEX / P: *~di-o~* / Pl: *~me* / E: fr ***phonocardiograme***] (Med) Înregistrare grafică a zgomotelor inimii cu ajutorul fonocardiografului.

fonoconfort *sns* [At: DN[3] / E: eg ***phonoconfort***] Ansamblu de condiții care fac o locuință comodă, plăcută din punctul de vedere al izolării fonice.

fonogenic, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***phonogénique***] (D. voce) Care se pretează la înregistrare.

fonoghid *sn* [At: DN[3] / Pl: *~uri* / E: fr ***phonoguide***] Aparat sonor portativ, pus la dispoziția vizitatorilor unei expoziții, care conține (înregistrat pe bandă de magnetofon) o descriere a sălilor acesteia.

fonogiu *sm* vz ***fălnogiu***

fonograf *sn* [At: DA / Pl: *~e* / E: fr ***phonographe***] Aparat folosit pentru înregistrarea și reproducerea mecanică a sunetelor.

fonografic, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***phonographique***] **1** Referitor la fonograf. **2** Referitor la fonografie.

fonografie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***phonographie***] Operație de înregistrare mecanică și de redare a sunetelor.

fonogramă *sf* [At: DEX / Pl: *~me* / E: fr ***phonogramme***] **1** Mesaj transmis prin telefon și înregistrat automat sau scris de operator într-un formular special Si: *telegramă telefonată*. **2** Înregistrare a unor vibrații sonore pe bandă de hârtie fotografică, bandă de magnetofon, disc, peliculă cinematografică etc. cu mijloace electrice, mecanice etc.

fonogramic, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***fonogramă*** + *-ic*] **1-2** Care ține de fonogramă (**1-2**). **3-4** Privitor la fonogramă (**1-2**). **5-6** Constituit din fonograme (**1-2**).

fonoizolant, ~ă *a* [At: DEX[2] / P: *~no-i~* / Pl: *~nți, ~e* / E: ***fon***[ic] + ***izolant***] (D. materiale) Care izolează fonic.

fonoizolare *sf* [At: DEX[2] / P: *~no-i~* / Pl: *~lări* / E: ***fon***(ic) + ***izolare***] Izolare fonică.

fonolit *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: fr ***phonolite***] (Glg) Rocă efuzivă folosită ca fondant în ceramică.

fonolitic, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***phonolitique***] (Glg) Alcătuit din fonolit.

fonolog, ~ă *smf* [At: DEX / Pl: *~ogi, ~oge* / E: fr ***phonologue***] Specialist în fonologie.

fonologic, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***phonologique***] **1** Care ține de fonologie (**1**) Si: *fonematic* (**1**). **2** Privitor la fonologie (**1**) Si: *fonematic* (**2**). **3** Care ține de fonem (**1**) Si: *fonematic* (**3**).

fonologie *sf* [At: DA ms / Pl: *~ii* / E: fr ***phonologie***] **1** Ramură a lingvisticii care se ocupă cu studiul sunetelor limbii din punctul de vedere al valorii lor funcționale, stabilind sistemele de foneme ale unui idiom și caracterul diferitelor variante Si: *fonetică funcțională*. **2** (Înv) Fonetică (**1**).

fonometric, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***phonométrique***] De fonometrie.

fonometrie *sf* [At: DEX / Pl: *~ii* / E: fr ***phonométrie***] Măsurare a intensității sunetelor.

fonometru *sn* [At: DEX / Pl: *~re* / E: fr ***phonomètre***] Instrument folosit pentru măsurarea intensității sunetelor.

fonomimic, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: it ***fonomimico***] (Îs) *Metodă ~ă* Metodă de predare a alfabetului prin descrierea repetată a sunetului cu ajutorul gesturilor, a mimicii etc.

fonomimie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: it ***fonomimia***] Descriere a sunetelor vorbirii prin gesturi (la surdomuți).

fonomontaj *sn* [At: DN³ / Pl: *~e* / E: fr ***phonomontage***] Program radiofonic realizat în laborator prin combinarea de diverse înregistrări magnetice obținute separat.

fonon *sm* [At: DEX / Pl: *~i* / E: ns cf fr *phone*] (Fiz) Particulă fictivă asociată vibrațiilor care se propagă prin masa unui corp cristalin, având frecvențe comparabile cu cele ale sunetelor.

fonotecare *sf* [At: DEX / Pl: *~cări* / E: ***fonotecă***] Selecționare și racordare a părților utile ale fonogramelor înregistrate pe bandă de magnetofon sau pe film cinematografic.

fonotecă *sf* [At: DEX / Pl: *~eci* / E: fr ***phonothèque***] **1** Colecție de înregistrări sonore pe discuri, pe benzi de magnetofon etc., care se folosește la sonorizarea unor producții artistice (în cinematografie, televiziune etc.). **2** Mobilă sau încăpere special amenajată în care este depozitată o fonotecă **(1)**.

font *sn* vz ***funt***

fontal *sn* [At: CHEST. II, 452 / Pl: *~e* / E: nct] (Reg) Fântână.

fontanelă *sf* [At: DA ms / Pl: *~le* / E: fr ***fontanelle***, lat ***fontanella***] (Atm) Spațiu neosificat dintre oasele craniului unui nou-născut Si: (pop) *fântânea* **(6)**, *moalele-capului*.

fontă *sf* [At: DA / Pl: *~te* / E: fr ***fonte***] Aliaj de fier, de carbon și de alte elemente, produs în furnale înalte Si: (pop) *tuci*.

fontână *sf* vz ***fântână***

fontoș, ~ă *a* [At: CV 1949, nr. 3, 35 / Pl: *~i, ~e* / E: mg ***fontos***] (Mgm) Important.

fontură *sf* [At: DN³ / Pl: *~ri* / E: fr ***fonture***] Bară de oțel care susține și conduce acele la mașinile de tricotat.

footing *sn* [At: DN³ / P: *fu-tin* / Pl: *~uri* / E: eg, fr, it ***footing***] (Spt) Tip de antrenament în care se alternează cursele cu marșurile pentru a întări rezistența gambelor și a respirației.

for¹ *sn* [At: ODOBESCU, S. III, 68 / Pl: **(2-4)** *~uri* / E: lat ***forum***, **(5)** fr ***for***] **1** Piață publică în Roma antică, unde era concentrată viața social-politică, religioasă și economică a orașului și unde se judecau procesele. **2** Autoritate. **3** Instanță. **4** Organ de stat. **5** (Îs) *~ interior* Conștiință.

for² *pp, c* vz ***fără***

-for³ [At: DN³ / E: fr ***-phore***, it ***-foro***] Element secund de compunere savantă cu semnificația: „care poartă".

fora¹ *av* [At: ALECSANDRI, T. 429 / E: ngr ***φόρα***] (Înv; la jocul de cărți) **1** Înainte. **2** Cu elan.

fora² *vi* [At: PREV. ACCID. 56 / Pzi: *~rez* / E: fr ***forer***, lat ***forare***] **1** A săpa găuri de sondă în vederea cercetării structurilor geologice, a explorării sau exploatării unor zăcăminte de substanțe minerale utile. **2** (Fam) A cerceta.

forabil, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***forable***] (D. roci) **1** Care poate fi forat (ușor). **2** Care poate fi dislocat prin foraj.

forabilitate *sf* [At: DEX / Pl: *~tăți* / E: fr ***forabilité***] Proprietate a rocilor de a fi ușor dislocate prin forare.

foraibăr *sn* [At: KLOPȘTOCK, F. 73 / S și: *~ber, ~reiber* / Pl: *~e* / E: ger ***Vorreiber***] Dispozitiv de metal în formă de șurub îndoit în unghi drept, prevăzut cu filet pe unul dintre brațe, cu care se blochează o ușă, o fereastră etc.

foraj *sn* [At: IOANOVICI, TEHN. 19 / Pl: *~e* / E: fr ***forage***] **1** Ansamblul operațiilor care se efectuează pentru a construi o sondă Si: *forare* **(2)**. **2** Ansamblul operațiilor de fărâmare sau de așchiere a rocilor din pragul găurii de sondă, care se execută în vederea adâncirii acesteia. **3** (Rar) Gaură de sondă.

foramen *sn* [At: DEX / Pl: *~e* / E: lat, fr ***foramen***] (Blg; atm) Orificiu de dimensiuni foarte mici.

foraminifer [At: LTR / Pl: *~e* / E: fr ***foraminifères***] **1** *snp* Ordin de animale unicelulare din încrengătura protozoarelor, care au corpul învelit într-o cochilie calcaroasă, alcătuită din una sau mai multe camere comunicând între ele, și care trăiesc în apele marine. **2** *sn* Animal din ordinul foraminiferelor **(1)**. **3** *a* (D. roci, straturi, formații geologice etc.) Care conține foraminifere **(2)**.

forand *s* [At: JAHRESBER. X, 187 / Pl: ? / E: ger ***Vorhand***] (Ban; gms; îe) **A avea ~** A avea întâietate.

forare *sf* [At: LTR / Pl: *~rări* / E: ***fora²***] **1** Săpare a găurilor de sondă în vederea cercetării structurilor geologice, a explorării sau a exploatării unor zăcăminte de substanțe minerale utile. **2** Foraj **(1)**.

foraș *sn* vz ***făraș***

forat¹ *sns* [At: MDA ms / E: ***fora²***] (Rar) Forare **(1)**.

forat², ~ă *a* [At: CONTEMP., S. II, 1948, nr. 112, 7/5 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***fora²***] **1** (D. terenuri) În care s-au săpat găuri de sondă. **2** (D. roci) Care a fost sfărâmat în vederea executării unei găuri de sondă.

forat³ *sn* [At: CHEST. VIII, 3/6 / Pl: ? / E: ger ***Vorrat***] (Reg) **1** Totalitatea hranei care se gătește pentru întreaga familie pentru o zi. **2** Provizie. **3** Mâncare de post (lipsită de grăsime).

forăi *vi* [At: CREANGĂ, P. 187 / V: ***~roi*** / Pzi: *forăi*, (reg) *~esc* / E: fo] (Pop; d. animale) **1** A sufla cu forță aer pe nări. **2** A sforăi.

forăială *sf* [At: LB / V: ***~roi~*** / Pl: *~ieli* / E: ***forăi*** + *-eală*] **1-3** Forăire **(1-3)**.

forăilă *sm* [At: DA / E: ***forăi*** + *-ilă*] (Dep) Nume dat unei persoane care respiră zgomotos.

forăire *sf* [At: ALECSANDRI, DACIA LIT. 287/13 / Pl: *~ri* / E: ***forăi***] (Pop) **1** Suflare cu zgomot a aerului pe nări. **2** Sforăire. **3** (Spc) Sunetul emis de un om sau un animal care forăie.

forăit *sn* [At: CANTEMIR, IST. 76 / Pl: *~uri* / E: *forăi*] (Pop) **1-3** Forăire **(1-3)**

forăstăi *v* vz ***forosti***

forăstău *sm* vz ***ferăstrău***

forăsti *v* vz ***forosti***

forăstui *v* vz ***forosti***

forban *sm* [At: DEX / Pl: *~i* / E: fr ***forban***] (Rar) **1** Pirat. **2** Om care nu respectă nici o lege. **3** (Îs) *~ literar* Plagiator.

forcăi *vi* [At: SBIERA, P. 315 / Pzi: *forcăi*, (reg) *~esc* / E: nf cf ***forăi***] A emite sunetul sforăitor caracteristic șarpelui, ariciului etc.

forceps *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: fr ***forceps***, lat ***forceps***] Instrument de obstetrică în formă de cleşte, care servește, în cazul nașterilor grele, la scoaterea copilului viu din pântecele mamei.

forcing *sn* [At: DN³ / P: *~rsing* / Pl: *~uri* / E: eg ***forcing***] (Spt) **1** Preluare a inițiativei de joc. **2** Atac susținut asupra adversarului.

forcipresură *sf* [At: DN³ / Pl: *~ri* / E: fr ***forcipressure***] (Chr) Compresiune a unui vas (lezat sau nu) cu ajutorul unei pense pentru a opri circulația sângelui.

forchinos, ~oasă *smf, a* [At: I. CR. II, 173 / Pl: *~oși, ~oase* / E: nct] (Reg) **1-2** Prost.

forcoteală *sf* [At: MARIAN, D. 320 / Pl: *~eli* / E: ***forcoti*** + *-eală*] (Reg) **1** Zgomot caracteristic care se aude când un obiect înfierbântat vine în contact cu apa. **2** Zgomot caracteristic produs de un lichid care fierbe. **3** Sunetul caracteristic ariciului.

forcoti *vi* [At: HEM 1648/28 / Pzi 3: *~tește*, (rar) *forcotă* / E: fo] **1** A produce zgomotul caracteristic care se aude când un obiect înfierbântat vine în contact cu apa. **2** A fierbe cu zgomot. **3** A produce sunetul caracteristic ariciului Cf *a forcăi*.

fordism *sn* [At: CONTEMP., S. II, 1948, nr 112, 11/1 / Pl: *~e* / E: ***Ford*** + *-ism*] Sistem de organizare în flux continuu a producției de masă, bazat pe divizarea și simplificarea amănunțită a operațiilor de muncă, pe folosirea benzilor rulante etc.

fordist, ~ă *a* [At: CONTEMP., S. II, 1949, nr. 158, 11/5 / Pl: *~iști, ~e* / E: ***Ford*** + *-ist* cf it *fordista*] **1** *smf* Adept al fordismului. **2-3** *a* Referitor la fordism sau la fordiști. **4-5** *a* Propriu fordismului sau fordiștilor.

forditău sn [At: CHEST. II. 164/276 / V: ~*ăv* / Pl: ? / E: mg *forditó*] (Reg) Zăvor (de ușă sau de fereastră).

fordităv sn vz *forditău*

fordulău sn [At: COMAN. GL. / Pl: ~*laie* / E: mg *forduló*] (Reg) Parte de hotar Si: *călcătura*.

forechecking sn [At: DN³ / P: *forcechin* / Pl: ~*uri* / E: eg *forechecking*] Mijloc de blocare a atacului advers la hochei.

forehand sn sn vz *forhend*

foremet sn [At: JAHRESBER. X. 187 / Pl: nct / E: ger *Vorhemd*] (Ban; gms) Partea din față a unei cămăși Si: *plastron*.

foresteu sn vz *ferestrău*

forestier, ~ă [At: DA ms / P: ~*ti-er~* / Pl: ~*i*, ~*e* / E: fr *forestier*] **1** *a* Privitor la păduri. **2** *a* De pădure. **3** *a* În legătură cu exploatările de păduri Si: *silvic*. **4** *a* (Îs) *Perdea ~ă* Plantație de pădure, îngustă și lungă, destinată mai ales prevenirii și combaterii procesului de eroziune. **5** *sm* Funcționar în administrația forestieră.

foreză sf [At: DEX / Pl: ~*ze* / E: fr *foreuse*] Mașină de forat.

forezie sf [At: DEX / Pl: ~*ii* / E: fr *phorésie*] (Blg) Transportare a indivizilor unei specii de către indivizii altei specii, fără ca între cele două organisme să existe relații de parazitism.

forfa av [At: PAMFILE J. II, ap. DA / E: pvb *forfăi*] Forfota (2).

forfăca v vz *forfeca*

forfăi vi [At: TDRG / V: *fârfăi* / Pzi: *forfăi* și ~*esc* / E: fo] **1** (Pop) A forfoti (2). **2** (Reg) A face treaba de mântuială.

forfăială sf [At: KLOPȘTOCK. F. 84 / Pl: ~*ieli* / E: *forfăi* + *-eală*] Forfoteală.

forfeca [At: CREANGĂ, P. 261 / V: (Mol) ~*făca*, ~*foca* / Pzi: *foarfec* / E: ml *forficare*] **1** *vt* A tăia în bucăți cu foarfecele sau cu un alt obiect tăios. **2** *vt* (Fig; fam) A cerceta o operă literară sau științifică cu o minuțiozitate exagerată, cu scopul de a o critica și de a o pune într-o lumină nefavorabilă. **3** *vt* (Fig) A critica aspru. **4** *vt* (Fig) A mustra cu severitate. **5** *vt* (Rar) A bate. **6** *vi* A vorbi fără încetare (bârfind, clevetind) Si: *a bodogăni*.

forfecar sm [At: MARIAN. INS. 10 / V: ~*foc~* / Pl: ~*i* / E: *foarfece* + *-ar*] Gândac negru, lipsit de aripi posterioare, dăunător pentru vița de vie Si: *caraban* (*Lethrus cephalotes*).

forfecare sf [At: DA ms / Pl: ~*cări* / E: *forfeca*] **1** Tăiere în bucăți cu foarfecele sau cu un alt obiect tăios Si: *forfecătură* (**1**). **2** (Fig) Cercetare a unei opere literare sau științifice cu o minuțiozitate exagerată, cu scopul de a o critica și de a o pune într-o lumină defavorabilă. **3** (Fig) Critică aspră. **4** (Fig) Mustrare severă. **5** Bătaie. **6** Bodogănire.

forfecat[1] sns [At: DA ms / E: *forfeca*] **1-6** Forfecare (**1-6**).

forfecat[2], ~ă a [At: SĂM. V. 356 / Pl: ~*ați*, ~*e* / E: *forfeca*] **1** Tăiat în bucăți cu foarfecele sau cu un alt instrument. **2** (Fig; d. o operă literară sau științifică) Cercetat cu o minuțiozitate exagerată. **3** (Fig) Criticat aspru. **4** (Fig) Mustrat cu severitate. **5** (Rar) Bătut².

forfecăraș sm [At: MARIAN. O. I. 423 / Pl: ~*i* / E: *forfecar* + *-aș*] (Orn; reg) Forfecuță (**4**) (*Loxia curvirostra*).

forfecărel sm [At: MARIAN. O. I. 423 / Pl: ~*ei* / E: *forfecar* + *-el*] (Orn; reg) Forfecuță (**4**) (*Loxia curvirostra*).

forfecătură sf [At: MARIAN. D. 9 / Pl: ~*ri* / E: *forfeca* + *-ătură*] (Reg) **1** Forfecare (**1**). **2** (Fig) Muștruluială. **3** (Fig) Bătaie. **4** (Îe) **A(-i) trage** (cuiva) **o ~** A certa (pe cineva). **5** (Îae) A bate (pe cineva).

forfecea sf vz *forfecel*

forfecel sm [At: MARIAN. INS. 87 / V: ~*cea sf* / Pl: ~*ei* / E: *foarfece* + *-el*] **1** (Ent; Mol) Prunar (*Rhynchitas cupreus*). **2** (Orn; reg) Forfecuță (**4**) (*Loxia curvirostra*).

forfecuță sf [At: MARIAN. O. I. 423 / Pl: ~*țe* / E: *foarfece* + *-uță*] **1-2** (Șhp) Foarfece (**1**) (de dimensiuni mici). **3** Foarfece (**1**) mic pentru tăiat unghiile. **4** (Șîc **~-gălbuie**) Pasăre mică, cu penele cărămizii, cu ciocul puternic având vârfurile încrucișate ca niște foarfece Si: *forfecăraș*, *forfecărel*, *forfecel* (**2**), *pasărea-lui-Cristos*, *pasăre-cu-cioc-crucișat* (*Loxia curvirostra*). **5** (Orn; îc) **~-roșie** (sau **~-mare**, **~-cu-cioc-gros**) Specie de forfecuță (**4**) de talie mai mare, care trăiește în țările nordice (*Loxia pytyopsittacus*). **6** (Orn; îc) **~-bandată** (sau **~-cu-bandă-albă**, **~-alb-bandată**, **~-bifasciată**, **~-surie**) Specie de forfecuță (**4**) care trăiește în țările nordice și care are pe aripă o bandă albă transversală (*Loxia leucoptera bifasciata*).

forfet sn [At: DEX / S și: *forfait* / Pl: ~*e* / E: eg, fr *forfait*] **1** Neprezentare a unui concurent sau a unei echipe la o probă, fază sau etapă a unei competiții sportive, fapt care atrage după sine penalizarea. **2** (Îe) **A declara ~** A nu se prezenta la o probă sportivă la care era angajat. **3** Sumă pe care proprietarul unui cal angajat într-o cursă este obligat să o plătească dacă îl retrage din concurs.

forfeta vt [At: DN³ / Pzi: ~*tez* / E: ns cf fr *forfaire*] **1** A declara forfet. **2** A se sustrage.

forfetar, ~ă a [At: SCÂNTEIA, 1947, nr. 758 / Pl: ~*i*, ~*e* / E: fr *forfaitaire*] (D. tarife, taxe, impozite etc.) Care este dinainte stabilit la o sumă globală și invariabilă.

forfigai sn vz *fofigai*

forfoandă av [At: ȘEZ. V. 73 / E: nct] (Reg; rar) **1** Neîngrijit îmbrăcat. **2** Zdrențăros.

forfoca v vz *forfeca*

forfocar sm vz *forfecar*

forfoci vi [At: BUL. FIL. II. 191 / Pzi: ~*ocesc* / E: nct] (Reg) A flecări.

forfoi sms [At: ȘINCAI. HR. III. 239/6 / V: *fâr~* / E: nct] (Trs; Ban; gmț sau irn; îlav) **1 Cu ~** Cu mare pompă. **2** (Îal) În mod exagerat.

forfoitură sf [At: BUL. FIL II. 190 / Pl: ~*ri* / E: nct] (Reg; dep) Epitet dat unui om flecar.

forfoli v vz *forfoti*

forfondii sfp [At: BUGNARIU. N., ap. DA / E: nct] (Reg) Minciuni.

forforată af vz *forforoată*

forforoată sf [At: COMAN. GL. / V: ~*rată* / Pl: ? / E: nct] (Reg; creație spontană) Roată care se învârtește foarte repede.

forfot sn vz *forfotă*

forfotă [At: CARAGIALE, M. 127 / V: *forfot sn*, *folfota*, *fălfota*, *fâlfota av* / E: drr *forfoti*] **1** *sfs* Mișcare grăbită și zgomotoasă de colo până colo Si: *forfoteală*, *foiala* (**1**). **2** *av* (Îe) **A umbla ~ta** A umbla grăbit (și fără rost) de colo până colo Si: *a forfoti* (**1**).

forfoteală sf [At: CARAGIALE. M. 46 / V: *fâlf~* / Pl: ~*eli* / E: *forfoti* + *-eală*] Forfotă (**1**).

forfoti vi [At: VLAHUȚĂ. N. 10 / V: ~*oli* / Pzi: ~*tesc* / E: fo] **1** (D. oameni) A umbla de colo până colo, grăbit, preocupat. **2** (D. o mulțime în dezordine) A se mișca (haotic) încoace și încolo Si: *a foi*[1] (**4**), *a furnica* (**1**), *a mișuna*, *a roi*, (pop) *a forfăi* (**1**), *a viermui*. **3** (Reg; d. albine; îf *forfoli*) A roi. **4** A fierbe cu zgomot înăbușit. **5** A clocoti încet, potolit. **6** (D. oameni) A se bălăci în murdărie. **7** (Fam) A flecări. **8** (Fam) A bârfi. **9** A vorbi necuviincios.

forfotitor, ~oare a [At: LESNEA. I. 103 / Pl: ~*i*, ~*oare* / E: *forfoti* + *-tor*] **1-9** Care forfotește (**1-9**).

forgașă sf [At: FRÂNCU–CANDREA. M. 100 / Pl: ~*șe* / E: mg *forgás*] (Trs) Semn de hotar care desparte două ogoare.

forgatău sn vz *forgătău*

forgătău sn [At: CHEST. II. 164 / V: ~*gat~* / Pl: ~*taie* / E: mg *forgat-tyú*] (Reg) **1** Clanță. **2** Mâner.

forgău sn [At: ALRM II/I h. 98 / Pl: ? / E: mg *forgó*] (Reg) **1** Articulația mâinii. **2** Belciug. **3** Verigă la râtul porcului. **4** Drot.

forhang sn [At: CHEST. II. 192/7 / Pl: ~*uri* / E: ger *Vorhang*] (Gms) Perdea.

forhaus sn [At: CHEST. II. 290/5 / Pl: ~*uri* / E: ger *Vorhaus*] (Gms) Tindă.

forhend sn [At: DEX / S și: *forehand* / Pl: ~*uri* / E: eg *forehand*] (Îoc *backhand*) (Spt) Lovitură executată cu partea exterioară a rachetei sau a paletei (la tenis).

-forie [At: DN³ / E: fr *-phorie*] Element secund de compunere savantă cu semnificația: **1** Comportament. **2-3** (Referitor la) atitudine.

forint *sm* [At: DEX / Pl: *~nți* / E: mg *forint*] Monedă divizionară care circulă în Ungaria.

forja *vt* [At: IOANOVICI, TEHN. 44 / Pzi: *~jez* / E: fr *forger*] A prelucra un metal sau un aliaj prin deformare plastică, la cald sau la rece, cu ajutorul unui ciocan sau al unei prese.

forjabil, ~ă *a* [At: HERESCU, N. TEHN. MEC., ap. DA ms / Pl: *~i, ~e* / E: fr *forgeable*] (D. metale sau aliaje) Care poate fi forjat.

forjabilitate *sf* [At: LTR / Pl: *~tăți* / E: *forjabil* + *-itate*] Proprietate a unui metal sau a unui aliaj metalic de a se deforma plastic la cald sau la rece sub acțiunea unor forțe de lovire (ciocan) sau de presare.

forjar *sm* [At: IOANOVICI, TEHN. 118 / Pl: *~i* / E: *forjă* + *-ar*] Muncitor calificat care lucrează la forjare.

forjare *sf* [At: IOANOVICI, TEHN. 110 / Pl: *~jări* / E: *forja*] Prelucrare a unui metal sau a unui aliaj prin deformare plastică, la cald sau la rece, cu ajutorul unui ciocan sau al unei prese.

forjat[1] *sns* [At: MDA ms / E: *forja*] (Rar) Forjare.

forjat[2], *~ă* *a* [At: IOANOVICI, TEHN. 45 / Pl: *~ați, ~e* / E: *forja*] (D. metale sau aliaje) **1** Lucrat prin forjare. **2** (Îs) *Fier* ~ Oțel lucrat cu ciocanul în diferite forme și întrebuințat în ornamentație.

forjă *sf* [At: IOANOVICI, TEHN. 53 / V: (înv) *~je* / Pl: *~je* / E: fr *forge*] **1** Instalație simplă, fixă sau mobilă, pentru încălzirea metalelor în vederea forjării lor la cald, formată dintr-o vatră, o sursă de alimentare cu aer și un suport pe care se încălzesc metalele. **2** (Îs) *~ de câmp* Forjă portativă cu vatră de fontă și cu un ventilator acționat cu piciorul prin intermediul unei pedale. **3** Cantitate de metal care se încălzește o dată la forjă (**1**). **4** Forjărie (**1**).

forjărie *sf* [At: IOANOVICI, TEHN. 14 / V: *~jer~* / Pl: *~ii* / E: *forjă* + *-ărie* cf fr *forgerie*] **1** Atelier în care se execută operații de forjare, prin deformare plastică, la cald sau la rece Si: *forjă* (**4**). **2** (Înv; îf *forjerie*) Arta de a forja. **3** (Înv; îf *forjerie*) Industria metalelor forjate.

forje *sf* vz *forjă*

forjerie *sf* vz *forjărie*

forjor *sm* [At: DEX / Pl: *~i* / E: fr *forgeur*] **1** Muncitor care lucrează la forjă (**1**). **2** (Pgn) Fierar.

-form [At: DN[3] / E: fr *-forme*] Element secund de compunere savantă cu semnificația: **1** Referitor la formă. **2** Cu o anumită formă.

forma [At: I. NEGRUZZI, S. I, 88 / Pzi: *~mez* / E: fr *former*, lat *formare*] **1** *vt* A da ființă și formă unui lucru Si: *a face*. **2** *vr* A lua ființă. **3** *vt* A crește. **4-5** *vt* A (se) educa. **6-7** *vtr* A (se) transforma. **8** *vt* (D. mai multe elemente) A alcătui. **9-10** *vtr* (D. mai multe elemente) A (se) constitui. **11** *vt* (D. mai multe elemente) A reprezenta. **12** *vt* (Teh) A confecționa forme de turnătorie. **13** *vt* (Teh) a îndeplini operația de formare (**8**).

formagiu *sm* [At: DICȚ. / Pl: *~ii* / E: tc *fyryn(a)ğy*] (Înv) Brutar.

formaj *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: fr *formage*] (Teh) Formare (**8**).

formal, ~ă [At: (a. 1856) URICARIUL IV, 410/23 / Pl: *~i, ~e* / E: fr *formel*, lat *formalis*] **1** *a* Privitor la formă[1] (**1**). **2** *a* Care ține de formă[1] (**1**). **3** *a* (Lit) Care se referă la expresie, la stil. **4** *a* Care ține de aparență. **5** *av* În aparență. **6** *a* Formulat precis. **7** *a* Categoric. **8** *a* Pătruns de formalism (**4**). **9** *a* Făcut de formă[1] (**22**). **10** *a* (D. unele acte juridice) Care necesită anumite forme pentru a fi socotit legal și valabil.

formaldehidă *sf* [At: LTR / Pl: *~de* / E: fr *formaldéhyde*] (Chm) Produs gazos obținut prin dehidrogenarea alcoolului metilic, întrebuințat la fabricarea rășinilor, a unor coloranți, medicamente, explozive, tananți, ca dezinfectant etc. Si: *aldehidă formică*.

formalină *sf* [At: MACAROVICI, CH. 515 / Pl: *~ne* / E: fr *formaline*] (Far) Formol.

formalism *sn* [At: MAIORESCU, CR. I, 385 / Pl: *~e* / E: fr *formalisme*] **1** Orientare în artă, estetică, muzică, literatură care are tendința să supraaprecieze forma operei de artă în dauna conținutului, să considere forma un scop în sine. **2** (Flz) Doctrină care susține că adevărurile științifice sunt pur formale și bazate pe convenții. **3** (Îs) *~ul rus* Curent în critica literară rusă din prima jumătate a sec. XX, al cărui obiect era definirea caracterelor specifice ale unei opere, din punctul de vedere strict al textului, în afara oricărei referințe istorice, biografice etc. **4** Atitudine caracterizată prin respectarea strictă a formei în dauna fondului problemelor. **5** Atitudine conformistă. **6** Atitudine exagerat de protocolară. **7** (Îs) *~ etic* Respectarea pur formală a preceptelor și a normelor morale.

formalist, ~ă [At: IORGA, L. II, 40 / Pl: *~iști, ~e* / E: fr *formaliste*] **1-3** *smf* Adept al formalismului (**1-3**). **4-6** *a* Privitor la formalism (**1-3**). **7-8** *smf, a* (Persoană) care dă dovadă de formalism (**4**). **9-10** *smf, a* (Persoană) care adoptă în relațiile sale o atitudine de politețe protocolară, ceremonioasă și uneori nesinceră.

formalitate *sf* [At: (a. 1833) URICARIUL V, 350/9 / Pl: *~tăți* / E: fr *formalité*] **1** Condiție de formă impusă de o dispoziție legală pentru îndeplinirea și valabilitatea unui act juridic. **2** Cerință impusă de regulile de politețe. **3** Procedură, acțiune impusă, dar lipsită de o importanță efectivă și a cărei realizare nu presupune nici o dificultate.

formaliza [At: DA ms / Pzi: *~zez* / E: fr *formaliser*] **1** *vt* (Log) A realiza o formalizare (**2**). **2** *vr* A se simți jignit din cauza nerespectării unor reguli (neînsemnate) de politețe.

formalizare *sf* [At: DA ms / Pl: *~zări* / E: *formaliza*] **1** (Log) Efectuare a unei formalizări (**2**). **2** (Log) Procedeu prin care se dau regulile de formare a enunțurilor și de derivare a lor unele din altele. **3** Supărare pricinuită de nerespectarea unor reguli (neînsemnate) de politețe.

formant *sm* [At: DN[3] / Pl: *~nți* / E: fr *formante*] (Fon) **1** Zonă de maximă relevanță a unui spectru acustic. **2** Zonă de armonice amplificate prin rezonanța cavităților supraglotice, definitorii pentru formarea timbrului vocal.

formar *sm* [At: LTR / Pl: *~i* / E: *formă* + *-ar*] Lucrător calificat care confecționează forme de turnătorie Si: *formator* (**1**).

formare *sf* [At: IONESCU-MUSCEL, ȚES. 223 / Pl: *~mări* / E: *forma*] **1** Creare. **2** Apariție. **3** Naștere. **4** Pregătire. **5** Educare. **6** Alcătuire. **7** Constituire. **8** Operație de confecționare și de asamblare a părților constitutive și a miezurilor care alcătuiesc o formă de turnătorie. **9** (Țes; îs) *~a rostului* Mișcare de ridicare și de coborâre a unei părți din firele de urzeală.

format[1] *sn* [At: MAIOR, P. ap. BV III, 24 / Pl: *~uri* / E: fr *format*] **1** Ansamblul dimensiunilor care caracterizează forma[1] și mărimea unui corp plat. **2** (Pgn) Dimensiune. **3** Totalitatea dimensiunilor unei tipărituri în funcție de modul în care sunt împăturite colile de tipar care o alcătuiesc. **4** (Tip) Dimensiunile zațului pe o pagină. **5** (Teh; îs) *Mașină de ~* Mașină care execută îndesarea în forme, cutii de miez sau alte dispozitive a amestecului de materiale necesare obținerii formelor de turnătorie. **6** (Inf) Dispunere a informațiilor înregistrate pe un hard disc, un compact disc sau pe o dischetă. **7** (Inf) Ansamblu de date sau de instrucțiuni servind la realizarea unei puneri în pagină, la prezentarea unui text. **8-15** (Rar; nrc) Formare (**1-7**).

format[2] *a* [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: *forma*] **1** Alcătuit. **2** Constituit. **3** Pregătit. **4** Educat. **5** Maturizat. **6** Matur.

formata *vt* [At: MDA ms / Pzi: *~tez* / E: fr *formater*] (Inf) A face un hard disc, un compact disc sau o dischetă apte să primească și să restituie informația după un format (**6**) dat.

formatare *sf* [At: MDA ms / Pl: *~tări* / E: *formata*] (Inf) Operația prin care un hard disc, un compact disc sau o dischetă devin apte să primească și să restituie informația după un format (**6**) dat.

formativ, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~i, ~e* / E: fr *formatif*] Care formează aptitudini, deprinderi prin educație.

formator, ~oare [At: DEX / Pl: *~i, ~oare* / E: *forma* + *-tor*] **1** *smf* Formar. **2** *smf* Persoană având competența să formeze viitorii specialiști într-un domeniu. **3** *sn* Aparat de laborator folosit pentru formarea foilor de pastă de hârtie sau de semifabricate fibroase pe baza cercetării cărora se determină caracteristicile fizico-chimice. **4** *a* Care are capacitatea, posibilitatea de a forma (**4**).

formație *sf* [At: ODOBESCU, S. II, 236 / V: *~iune* / Pl: *~ii* / E: fr *formation*, lat *formatio, -onis*] **1** Alcătuire. **2** Organizare. **3** Constituire. **4** (Glg) Strat de roci caracterizate prin anumite particularități ale constituției lor și care s-au format în anumite condiții geologice dintr-o anumită

perioadă de timp. 5 Mod în care este dispusă o unitate militară pentru adunare, marș sau luptă. 6 Ansamblu artistic. 7 Componența unei echipe sportive. 8 Echipă sportivă. 9 Modul de dispunere (în coloană sau în linie) a unui grup de sportivi. 10 Combinație de cifre, de figuri sau de poziții la unele jocuri sportive, distractive sau de noroc (șah, loto, pronosport etc.).

formațional, ~ă *a* [At: DN³ / P: *~ți-o~* / Pl: *~ i, ~e* / E: eg ***formational***] (D. învățământ) Care pune accentul pe pregătirea profesională a specialiștilor de diferite categorii.

formațiune *sf* vz ***formație***

formă¹ *sf* [At: BIBLIA (1688), 265/1 / V: (Trs; înv) ***fur~*** / Pl: *~me* / E: fr ***forme,*** lat ***forma***] **1** (Adesea construit cu pp „în", „de", „pe", „sub") Înfățișarea exterioară a unui corp Si: (înv) *chip* (**39**), (înv) *făptură* (**12**), (înv) *față* (**71**). **2** (Îe) **A lua** (sau **a căpăta, a prinde**) **~mă** A începe să aibă o aparență ușor de recunoscut. **3** Siluetă. **4** Contur. **5** (Lpl) Contururile corpului (mai ales feminin). **6** (Fam; Îlv) **A lua** (sau **a prinde**) **~me** A se îngrășa. **7** (Spt) Stare de maximă capacitate de efort a organismului, obținută prin antrenament, disciplină, viață sportivă etc. **8** (Îe) **A fi în ~** A fi în cele mai bune condiții (fizice și intelectuale). **9** (Fiz) Stare de agregare a corpurilor. **10** (Flz; în corelație cu *conținut*) Categorie care desemnează structura internă și externă a unui conținut, modul de organizare a elementelor din care se compune un obiect sau un proces. **11** (Îs) *~me ale conștiinței sociale* Forme distincte ale vieții spirituale ale societății, care se deosebesc prin obiectul lor specific, prin funcția lor socială specifică și prin modul specific de reflectare a existenței sociale (filozofia, morala, arta, știința etc.). **12** (Gmt; Fiz; Teh) Aspectul unei figuri în care nu se ține seamă de mărimea ei. **13** (Ggf; îs) *~ de relief* Neregularitate a suprafeței pământului, rezultat al interacțiunii agenților geografici interni și externi. **14** Totalitatea mijloacelor de exprimare a conținutului unei opere artistice. **15** Totalitatea mijloacelor de expresie (melodie, ritm, armonie etc.) care contribuie la redarea conținutului de idei și de sentimente al unei compoziții muzicale. **16** Mod de manifestare a unui fenomen etc. Si: *chip, fel*. **17** Mod de organizare, de conducere politică, socială etc. **18** (Îs) *~ de guvernământ* Mod de organizare și de funcționare a conducerii statului. **19** (Jur) Dispoziție legală de procedură. **20** (Jur; îs) *Viciu de ~* Nerespectare a unei dispoziții de procedură care atrage anularea unui act sau a unei hotărâri judecătorești **21** (Pop; îe) **A băga ~mele** A începe, la primărie, îndeplinirea formalităților pentru o căsătorie. **22** (Îlav) **De** (sau, rar, **pentru**) **~** Pentru a salva aparențele Si: *formal* (**9**), (pfm) *de ochii lumii*. **23** (Trs; gms) **A bate** (pe cineva) **în toată ~ma** A bate (pe cineva) foarte tare. **24** (Lin) Complex de sunete prin care se exprimă un sens. **25** (Lin) Aspectul exterior al unui cuvânt pentru a exprima o valoare sau o funcție gramaticală. **26** Tipar care servește pentru a da unor materiale o anumită înfățișare, un aspect exterior Cf *calapod, fason*. **27** (Îs) *~ de pălărie, de căciulă* Bucată de lemn de mărimea capului unui om, pe care se potrivește și se fasonează pălăria ori căciula. **28** Vas special în care se coace aluatul de cozonac. **29** (Teh) Piesă prevăzută cu o cavitate de o anumită înfățișare în care se toarnă un material și care reprezintă negativul obiectului obținut prin turnare. **30** (Tip) Pagină de zaț completată de jur-împrejur cu material de albitură și închisă într-o ramă metalică, gata pentru a fi introdusă în mașina de tipar. **31** (Mat) Fiecare dintre expresiile analitice sub care poate fi pusă aceeași relație. **32** (Mat) Polinom omogen.

formă² *sf* [At: ALECSANDRI, T. 1069 / Pl: *~me* / E: bg ***фурна,*** tc ***fourun*** (***fyryn***)] (Mol; înv) **1** Cuptor de brutărie. **2** Brutărie.

formălui *vt* [At: Da ms / Pzi: *~esc* / E: ***formă*** + *-ălui*] (Îvp) A forma (**1**).

formeca *v* vz ***fermeca***

formeret *sn* [At: DN³ / Pl: *~e* / E: fr ***formeret***] (Aht) Arc de ancadrament longitudinal, paralel cu axa bolții, inserat într-un zid lateral.

formiat *sm* [At: DEX / P: *~mi-at* / Pl: *~ați* / E: fr ***formiate***] (Chm) Sare a acidului formic.

formic, ~ă *a* [At: MACAROVICI, CH. 515 / Pl: *~ici, ~e* / E: fr ***formique***] (Chm) **1** (Îs) *Acid ~* Acid organic corosiv, lichid, incolor, volatil, care se găsește în corpul furnicilor roșii, în frunzele de urzică etc. și care se prepară și pe cale chimică, având întrebuințări în industria textilă, farmaceutică și în tăbăcărie. **2** (Îs) *Adehidă ~ă* Formaldehidă.

formidabil, ~ă *a* [At: IBRĂILEANU, SP. CR. 184 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***formidable,*** lat ***formidabilis***] Care uimește prin trăsături neobișnuite, mai ales prin dimensiuni Si: *colosal, extraordinar, uluitor*.

forminante *sfp* [At: VICIU, GL. / V: ***~monanțe, fulminanțe*** *sfp*, ***~nență*** *sf* / E: ***fulminant***] (Trs) Chibrituri.

forminență *sf* vz ***forminante***

formol *sns* [At: KLOPȘTOCK, F. 199 / E: fr ***formol***] (Chm) Soluție apoasă de formaldehidă, întrebuințată ca dezinfectant și ca antiseptic Si: *formalină*.

formoliza *vt* [At: DEX / Pzi: *~zez* / E: ***formol***] **1** A dezinfecta cu formol o încăpere sau obiectele contaminate cu microorganisme patogene. **2** A fixa țesuturile animale cu ajutorul formolului sau al vaporilor de formol.

formolizare *sf* [At: DEX / Pl: *~zări* / E: ***formoliza***] **1** Dezinfectare cu formol a unei încăperi sau a obiectelor contaminate cu microorganisme patogene. **2** Tratare a unui cadavru cu o soluție de formol pentru a conserva structura celulelor, a țesuturilor și a organelor.

formonanțe *sfp* vz ***forminante***

formui *vt* [At: CANTEMIR, IST. 128 / P: *~mu-i* / Pzi: *~esc* / E: ***formă*** după pn *formowac*] (Înv) **1-2** A formula (**1-2**).

formuire *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 184/1 / Pl: *~ri* / E: ***formui***] (Înv) **1-2** Formulare (**1-2**).

formuit, ~ă [At: DOSOFTEI, V. S. 181/2 / Pl: *~iți, ~e* / E: nct] (Înv) Cuvânt cu sens neprecizat *Icoane formuite cu ceară*.

formula *vt* [At: URICARIUL X, 7/23 / Pzi: *~lez* / E: fr ***formuler***] **1** A da o formă precisă unui gând, unei idei, unei hotărâri Si: (înv) *formui* (**1**). **2** A exprima prin cuvinte Si: (înv) *formui* (**2**).

formular *sn* [At: IORGA, C. I. II. 119 / Pl: *~e* / E: fr ***formulaire***] **1** Imprimat cu mai multe spații albe, care se completează în vederea întocmirii unui act, a unui tabel etc. **2** Broșură sau volum care cuprinde formulele uzuale dintr-o ramură a unei științe. **3** Culegere de formule.

formulare *sf* [At: MAIORESCU, D. IV, 12 / Pl: *~lări* / E: ***formula***] **1** Redare într-o formă precisă a unui gând, a unei idei, a unei hotărâri Si: (înv) *formuire* (**1**), (nob) *formulat¹* (**1**). **2** Exprimare prin cuvinte Si: (înv) *formuire* (**2**), (nob) *formulat¹* (**2**).

formularistic, ~ă [At: EV. CONT. 147 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***formular*** + *-istic*] **1** *a* Cu formular (**1**). **2** *a* De formular (**1**). **3** *sf* Activitate legată de realizarea și folosirea formularelor.

formulat¹ *sns* [At: MDA ms / E: ***formula***] (Nob) **1-2** Formulare (**1-2**).

formulat², ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***formula***] (D. un gând, o idee, o hotărâre) **1** Căruia i-a fost dată o formă precisă. **2** Exprimat în cuvinte.

formulator *sm* [At: MAIORESCU, D. III, 201 / Pl: *~i* / E: ***formula*** + *-tor*] (Rar) **1** Persoană care formulează ceva. **2** Persoană care enunță o formulă. **3** Persoană care se exprimă cu precizia unei formule.

formulă *sf* [At: NEGRUZZI, S. I, 305 / Pl: *~le* / E: fr ***formule,*** lat ***formula***] **1** Enunț precis al regulii de urmat pentru efectuarea unei anumite operații. **2** Expresie precisă, generală și invariabilă a unei idei, a unei relații, a unei legi etc. (care se poate aplica mai multor cazuri particulare). **3** (Îs) *~ de politețe* Formă convențională de exprimare, consacrată prin uz, cu care te adresezi unei autorități sau persoane. **4** Frază-tip folosită oral în anumite ocazii sau care, scrisă, cuprinde termenii expreși în care trebuie redactat un act, sentință etc. **5** Relație alcătuită din litere, cifre și semne matematice, constituind o identitate în care unul dintre membri este considerat ca expresie a celuilalt sau ca regulă de urmat pentru a calcula valoarea celuilalt. **6** Expresie în simboluri chimice care reprezintă compoziția calitativă și cantitativă a moleculei unei substanțe. **7** Parolă. **8** Mijloc de a întreprinde ceva. **9** Soluție. **10** (Spt; îs) *~la I* Categorie de

automobile cu un singur loc, destinate exclusiv competițiilor, în circuit sau pe un traseu închis.

fornăi *vi* [At: ȘEZ. IX, 156 / Pzi: *fornăi*, (reg) *~esc* / E: fo] (Rar) **1** A sforăi. **2** A fonfăi.

fornăială *sf* [At: PAMFILE, J. 81 / Pl: *~ieli* / E: *fornăi* + *-eală*] (Rar) **1-2** Fornăit[1] (**1-2**).

fornăilă *sms* [At: MARIAN / E: *fornăi* + *-ilă*] Porecla unui om care fornăie.

fornăit[1] *sn* [At: PAMFILE, J. I / Pl: *~uri* / E: *fornăi*] (Rar) **1** Sforăit. **2** Pronunțare nazală și înceată.

fornăit[2], *~ă* *smf, a* [At: PAMFILE, J. I / Pl: *~iți, ~e* / E: *fornăi*] **1-2** Fonf (**1-2**). **3-4** Fârnâit (**3-4**).

fornica *vi* [At: DN[3] / Pzi: *fornic* / E: fr ***forniquer***, lat ***fornicari***] (Liv) A se desfrâna.

fornicator, ~oare *smf* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***fornicateur***] (Liv) Desfrânat.

fornicație *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / P: *~ți-e* / E: fr ***fornication***, lat ***fornicatio***] (Liv) Desfrânare.

foroame *sfp* [At: VICIU, GL. / E: nct] (Trs; fam) Bătaie zdravănă.

forobraz, ~ă [At: RETEGANUL, TR. 113 / Pl: ? / E: ***fără*** + ***obraz***] (Trs; Buc) **1** *a* Neastâmpărat. **2** *a* Obraznic. **3** *s* Specie de albină nedefinită mai de aproape.

foroi *v* vz ***forăi***

foroială *sf* vz ***forăială***

forosag *sn* vz ***feleșag***

forostău *sn* vz ***ferăstrău***

forosti *vtr* [At: MARIAN, D. 345 / V: ***~răs~*** / Pzi: *~esc* / E: mg ***forrasztani***] (**1-3**) forostoi (**1-3**).

forostoi [At: VAIDA/ V: ***~răstăi***, ***~răstui***, ***~trăi***, ***~tui*** / Pzi: *~esc* / E: mg ***forrasztani***] **1** *vt* A uni două obiecte solide unul de altul Si: *forosti* (**1**). **2** *vt* A uni două bucăți de metal prin topirea acestora Si: *forosti* (**2**). **3** *vr* (D. o rană, pex. o boală) A se vindeca.

forostrăi *vtr* vz ***forostoi***

forostui *v* vz ***forostoi***

forpic *sn* [At: DEX / Pl: *~ice* / E: ger ***Vorpick***] Compartiment etanș la prora unei nave, destinat să limiteze invadarea apei și în care se păstrează lanțul ancorei, vopsele, odgoane etc.

forsiția *sf* [At: DEX[2] / P: *~ți-a~* / V: ***~rzi~*** / Pl: *~ii* / E: lat ***Forsythia***] Arbust ornamental cu flori roșii, galbene etc. grupate câte 1-3, care apar înaintea frunzelor (*Forsythia*).

forsterit *sn* [At: DEX / Pl: *~e* / E: fr ***forstérite***] Silicat natural de magneziu din grupa olivinei, cristalizat în sistemul rombic, cenușiu-gălbui, sticlos.

forșpan *sn* [At: DN[3] / Pl: *~uri, ~e* / E: ger ***Vorspan***] (Cig) Bobină de reclamă pentru prezentarea unui film.

fort *sn* [At: ALECSANDRI, P. II, 440 / Pl: *~uri* / E: fr ***fort***] Lucrare de fortificație construită din zidărie, cu contur poligonal, care face parte dintr-un sistem de întărituri și care este menită să apere un centru important sau o linie strategică.

fortăi *v* vz ***fârtoi***

fortăreață *sf* [At: HAMANGIU, C. C. 121 / V: (înv) ***fortăreț*** *sn* / Pl: *~ețe* / E: fr ***forteresse***] **1** Loc important din punct de vedere militar, puternic întărit, pregătit pentru apărare de lungă durată în caz de asediu Si: *cetate*, *cetățuie*, (înv) *forteță* Cf *baștă*. **2** (Îs) *~ zburătoare* Denumire dată în timpul celui de-al doilea război mondial unor avioane de bombardament foarte mari. **3** (Fig) Ceea ce rezistă atacurilor sau influențelor exterioare.

fortăreț *sn* vz ***fortăreață***

forte [At: CĂLINESCU, E. O. II, 65 / E: it ***forte***, lat ***fortis***] **1** *ain* (Liv) Puternic. **2** *av* (Îe) **A se face ~** A face toate eforturile pentru a reuși într-o acțiune. **3** *av* (Îae) A se declara capabil să depășească o încercare dificilă. **4** *av* (Indică modul de executare a unei bucăți muzicale; îoc *piano*) Cu sonoritate intensă, puternică Si: *tare*. **5** *av* (Muz; îs) *~ fortissimo* Extrem de tare.

forteță *sf* [At: VĂCĂRESCUL, IST. 257/44 / Pl: *~țe* / E: it ***fortezza***] (Înv) Fortăreață (**1**).

fortifiant, ~ă *sn, a* [At: DA ms / P: *~fi-ant* / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***fortifiant***] **1-2** (Substanță, medicament) întăritor Si: *tonic*, (rar) *fortificant* (**1-2**).

fortifica [At: HASDEU, I. C. 16 / Pzi: *fortific* / E: fr ***fortifier***, lat ***fortificare***] **1-2** *vtr* A face ca organismul să fie mai puternic, mai rezistent Si: *a (se) întări*, *a (se) oțeli*. **3** *vt* A întări un loc prin lucrări de fortificație.

fortificant, ~ă *sn, a* [At: DA ms / Pl: *~nți, ~e* / E: ***fortifica*** + *-ant*] **1-2** (Rar) Fortifiant (**1-2**).

fortificare *sf* [At: MAIORESCU, D. IV, 167 / Pl: *~cări* / E: ***fortifica***] **1** Întărire a organismului. **2** Întărire a unui loc prin lucrări de fortificație.

fortificat, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~ați, ~e* / E: ***fortifica***] **1** (D. oameni) Cu organismul întărit. **2** (D. locuri, localități) Întărit printr-un sistem de fortificație.

fortificație *sf* [At: NEGRUZZI, S. I, 39 / P: *~ți-e* / V: (înv) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***fortification***, lat ***fortificatio***] Construcție militară de pământ, de piatră, de beton armat, făcută cu scopul de a apăra luptătorii împotriva proiectilelor și a bombelor de avion și de a facilita acțiunea de observare și de folosire a mijloacelor de luptă proprii Si: (înv) *apărătură*.

fortificațiune *sf* vz ***fortificație***

fortilă *sf* [At: FRÂNCU–CANDREA, M. 100 / Pl: *~le* / E: nct] (Reg) Tânjală.

fortissimo [At: CONTEMP., S. II, 1949, nr. 120, 13/6 / Pl: (**3**, rar) *~me* / E: it ***fortissimo***] (Muz) **1-2** *sn, av* (Pasaj care trebuie executat) cu cea mai mare intensitate. **3** *sni* Mod de a executa, dând cea mai mare intensitate notelor muzicale.

fortoghin *sn* vz ***fotoghin***

fortran *sns* [At: DN[3] / E: eg, fr ***fortran***] (Inf) Limbaj simbolic folosit în programarea automată, orientat spre probleme tehnico-științifice.

fortuit, ~ă *a* [At: COD. PEN. R. P. R. 516 / Pl: *~iți, ~e* / E: fr ***fortuit***, lat ***fortuitus***] (Liv) **1** Neprevăzut. **2** Întâmplător.

fortuna *sfs* [At: DEX / E: lat ***fortuna***] **1** Soartă. **2** Șansă.

fortună *sf* vz ***furtună***

forța [At: MAIORESCU, D. III, 371 / Pzi: *~țez* / E: fr ***forcer***, it ***forzare***] **1** vt A determina cu forța pe cineva la ceva Si: *a constrânge*, *a obliga*, *a sili*, (înv) *a asupri*. **2** *vr* A se strădui. **3** *vt* A mânui cu violență un mecanism, închizătoare etc., deteriorându-le din nepricepere, nerăbdare, intenții frauduloase etc. Si: *a sfărâma*, *a sparge*. **4** *vt* (Îe) **A ~ ușa cuiva** A intra cu sila în casa cuiva. **5** *vt* (Îe) **A ~ (cuiva) mâna** A constrânge (pe cineva) să facă ceva. **6** *vt* (Îe) **A ~ nota** A întrece măsura în comportarea față de cineva Si: *a exagera*. **7** *vt* A supune la un efort prea mare o mașină, un animal etc. **8** *vt* (Mil) A trece peste un obstacol în ciuda rezistenței opuse de inamic.

forțamente *av* [At: IBRĂILEANU, SP. CR. 133 / E: fr ***forcément*** cf it *forzatamente*] **1** În mod necesar. **2** Obligatoriu. **3** Prin constrângere.

forțare *sf* [At: GALACTION, O. I, 201 / Pl: *~țări* / E: ***forța***] **1** Silire. **2** (Rar) Sforțare. **3** Spargere. **4** Stricare. **5** Supunere la un efort prea mare a unei mașini, a unui animal.

forțat[1] *sms* [At: MDA ms / E: ***forța***] **1-5** Forțare (**1-5**).

forțat[2], *~ă* *a* [At: MAIORESCU, CR. I, 121 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***forța***] **1** (D. oameni sau d. colectivități) Silit. **2** (D. acțiuni) Făcut prin constrângere. **3** (Îs) *Aterizare ~ă* Aterizare impusă de forța împrejurărilor. **4** (D. măsuri) Impus cu forța. **5** (Fin; îs) *Curs ~* (al unei valori) Curs impus, care nu corespunde realității. **6** Realizat printr-o acțiune violentă. **7** Realizat cu greu, prin depășirea unor dificultăți. **8** (D. uși, lacăte) Deschis cu forța. **9** (D. zâmbete, gesturi etc.) Nefiresc. **10** (D. zâmbete, gesturi etc.) Fals.

forță *sf* [At: URICARIUL XIV, 146/8 / V: (nrc) ***~ție*** / Pl: *~țe* / E: fr ***force***, it ***forza***] **1** Capacitate pe care o au ființele vii de a depune un efort, de a executa acțiuni fizice prin încordarea mușchilor Si: *putere fizică*, *tărie*, *vigoare*. **2** (Lpl) Resurse fizice. **3** (Îs) *Tur de ~* Acțiune greu de realizat, care cere multă putere fizică, multă abilitate și multă energie morală. **4** Ansamblul resurselor intelectuale și morale ale unui individ. **5** Energie (morală). **6** Capacitate de a realiza ceva. **7** (Îla) **De ~** Foarte capabil. **8** (Fig) Persoană înzestrată cu putere și cu energie, care acționează intens

într-un anumit domeniu de activitate. **9** Putere de acțiune pe care o conferă unui grup numărul membrilor săi, mijloacele materiale și organizarea sa. **10** (Csc; îs) *~ța publică* Ansamblul organismelor de menținere a ordinii publice. **11** (Mpl; îs *~ armată*) Totalitatea unităților militare ale unui stat Si: *armată*. **12** (Îs) *~țe militare* Subunitățile, unitățile, marile unități și formațiile care intră în compunerea forțelor armate. **13** (Îs) *~ vie* Termen prin care se definește în mod obișnuit pe câmpul de luptă personalul militar. **14** (Pan) Grup social care exercită o influență. **15** (Ecn; în terminologia marxistă; îs) *~ de muncă* Totalitatea aptitudinilor fizice și intelectuale ale omului, pe care acesta le solicită atunci când îndeplinește o activitate socială utilă Si: *capacitate de muncă*. **16** (Pex; îas) Totalitatea persoanelor care dispun de capacitate de muncă. **17** (Ecn; în terminologia marxistă) *~țe de producție* Mijloace de producție. **18** Putere de influență sau de acțiune. **19** (Îs) *Idee ~* Idee pe care se bazează un raționament. **20** Grad de intensitate, de eficacitate. **21** (Îlav) **În ~** Cu mare intensitate. **22** Energie existentă în natură. **23** (Fiz) Acțiune care, exercitată de un sistem fizic asupra altuia, îi schimbă starea de repaus sau de mișcare sau îl deformează. **24** (Fiz; spc) Acțiune mecanică care schimbă starea de mișcare a unui corp. **25** (Fiz) Mărime dirijată care reprezintă o forță (24). **26** (Fiz; înv) Energie. **27** (Fiz; îs) *~ motoare* Energie folosită pentru punerea în mișcare a corpurilor. **28** (Mec; îs) *~ de tracțiune* Forță exercitată de un vehicul motor (locomotivă, navă, tractor etc.) asupra unei mașini sau a unui vehicul pe care îl remorchează. **29** Putere de constrângere. **30** Violență. **31** (Îlav) **Cu ~ța** În mod forțat. **32** (Îlav) **Prin ~ța împrejurărilor** Constrâns de motive obiective. **33** (Îs) *Caz de ~ majoră* Eveniment imprevizibil care impune (împotriva voinței) un anumit tip de conduită sau de acțiune și care presupune exonerarea de obligații sau de răspundere. **34** (Îs) *Lovitură de ~* Intervenție violentă. **35** (Îs) *Probă de ~* Conflict în care voința de a triumfa asupra unui adversar este predominantă. **36** Autoritate. **37** (Jur; îs) *~ executorie* Calitate a unui act juridic care îi permite, dacă este cazul, să recurgă la forța publică pentru executarea sa.

forție *sf* vz ***forță***

forum *sn* [At: DEX[2] / Pl: *~uri* / E: fr, lat ***forum***] Întrunire (de mare amploare și importanță).

forună *sf* [At: N. REV. R. VIII, 86 / Pl: *~ne* / E: srb ***furuna***] (Reg) **1** Coș la casă. **2** Gaură prin care răsuflă cuptorul. **3-4** Sobă sau cuptor de cărămidă. **5** Cuptor la mașina de gătit.

forzato *av* [At: DEX / P: *~rța-to* / E: it ***forzato***] (Indică modul de executare a unei bucăți muzicale) **1** Puternic. **2** Accentuat.

forzaț *sn* [At: DEX / Pl: *~e, ~uri* / E: ger ***Vorsatz***] (Tip) Foaie liberă de hârtie, albă sau colorată, cu ajutorul căreia se face legătura dintre blocul de carte și scoarțe.

forziția *sf* vz ***forsiția***

forzoaț *sns* [At: DA ms / E: ger ***Vorsatz***] (Trs; Min) **1** Piatră care nu conține nici un minereu. **2** Piatră măruntă, de calitate proastă, utilizată la umplerea gropilor.

fos *i* vz ***fâs***

fosalău *sm* [At: BUL. FIL. VII-VIII, 264 / Pl: *~ăi* / E: ***fosăi*** + *-ălău*] (Reg; dep) Bătrân care respiră greu Cf *fosăilă*.

fosă *sf* [At: ANATOMIA, 68 / Pl: *~se* / E: fr ***fosse***, lat, it ***fossa***] **1** Cavitate puțin adâncă, mai largă la deschidere decât în adâncime, situată la suprafața unei structuri anatomice. **2** (Glg) Depresiune mai mult sau mai puțin largă și adâncă în sol. **3** (Glg; îs) *~ oceanică* Depresiune alungită pe fundul oceanelor, a cărei adâncime depășește 6 000 de metri Si: *groapă abisală*. **4** (Îs) *~ septică* Bazin destinat colectării materiilor fecale în cazul unei locuințe (așezări) care nu este conectată la sistemul de canalizare. **5** (Șîs *~ orchestrei* sau *de orchestră*) Spațiu aflat sub avanscena unui teatru sau în fața acesteia, destinat de obicei orchestrei Si: *loja orchestrei*.

fosăi *vi* vz ***fâsâi***

fosăială *sf* vz ***fâsâială***

fosăilă *sms* [At: MARIAN, ap. DA / P: *~să-i~* / E: ***fosăi*** + *-ilă*] (Dep) Apelativ pentru un om care nu poate pronunța bine sunetul „s".

fosetă *sf* [At: DN[3] / Pl: *~te* / E: fr ***fossette***] (Atm) **1-2** (Șhp) Fosă (mică). **3** Gropiță.

fosfat *sm* [At: IOANOVICI, TEHN. 39 / Pl: *~ați* / E: fr ***phosphate***] **1** Nume generic dat sărurilor acidului fosforic rezultate prin reacția acestuia cu o bază. **2** (Îs) *~ de calciu* Sare de calciu a acidului fosforic, folosită ca îngrășământ agricol. **3** (Îs) *~ de sodiu* Sare de sodiu a acidului fosforic, întrebuințată la dedurizarea apei și în analize chimice.

fosfata *vt* [At: DEX / Pzi: *~tez* / E: ***fosfat*** cf fr ***phosphater***] **1** A îngrășa cu fosfați terenurile de cultură. **2** A adăuga fosfat de calciu în mustul de struguri, pentru a activa fermentația și pentru a mări procentul de alcool în vin. **3** A acoperi obiectele de oțel sau de fontă cu un strat de fosfat cristalin (pentru a le proteja contra agenților corosivi).

fosfatare *sf* [At: LTR / Pl: *~tări* / E: ***fosfata***] **1** Îmbogățire în fosfați a terenurilor de cultură. **2** Adăugare de fosfat de calciu în mustul de struguri, pentru a activa fermentația și pentru a mări procentul de alcool în vin. **3** Acoperire a obiectelor de oțel sau de fontă cu un strat de fosfat cristalin (pentru a le proteja contra agenților corosivi).

fosfatat, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***fosfata***] **1** (D. un teren de cultură) Îmbogățit în fosfați (1). **2** (D. mustul de struguri) În care s-a adăugat fosfat de calciu, pentru a activa fermentația și pentru a mări procentul de alcool în vin. **3** (D. un obiect de oțel sau de fontă) Acoperit cu un strat de fosfat cristalin (pentru a-l proteja contra agenților corosivi).

fosfatază *sf* [At: DEX / Pl: *~ze* / E: fr ***phosphatase***] Enzimă care participă la toate procesele organice fundamentale.

fosfatic, ~ă *a* [At: PARHON, B. 26 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***phosphatique***] (Chm) Cu fosfat.

fosfatidă *sf* [At: PARHON, B. 45 / Pl: *~de* / E: fr ***phosphatide***] Substanță din clasa lipidelor în a cărei moleculă intră fosforul, prezentă mai ales în țesutul nervos.

fosfaturie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***phosphaturie***] (Med) Exces de fosfați de calciu în urină.

fosfenă *sf* [At: DEX / Pl: *~ne* / E: fr ***phosphène***] Senzație care apare sub forma unor puncte luminoase atunci când închidem ochii și apăsăm cu degetele pe pleoape Si: *fotopsie*.

fosfine *sfp* [At: DN[3] / E: fr ***phosphines***] (Chm) Clasă de compuși organici derivând din hidrogenul fosforat.

fosfit *sm* [At: DA / Pl: *~iți* / E: fr ***phosphite***] (Chm) Sare a acidului fosforos.

fosfoproteide *sfp* [At: DN[3] / P: *~de-i~* / E: fr ***phosphoprotéides***] (Chm) Substanțe compuse dintr-o proteină și acid fosforic.

fosfor *sns* [At: IOANOVICI, TEHN. 44 / A și: *fosfor* / E: fr ***phosphore***] Element chimic otrăvitor, ușor inflamabil, care se găsește în natură numai în compuși.

fosforat, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***phosphoré***] Care conține fosfor.

fosforescent, ~ă *a* [At: ANGHEL și IOSIF, C. L. 170 / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***phosphorescent***] **1** Care poate produce fosforescență (1). **2** Care emite lumină în întuneric.

fosforescentă *sf* [At: ANGHEL și IOSIF, C. L. 225 / Pl: *~țe* / E: fr ***phosphorescence***] **1** Proprietate a unor compuși chimici de a emite lumină când absorb sau după ce au absorbit radiații luminoase ultraviolete sau corpusculare. **2** Fenomen de luminescență pe care îl prezintă un corp care emite lumină spontan sau prin acțiunea unei arderi lente. **3** (Blg) Luminescență a unor organisme animale sau vegetale. **4** (Pex) Sclipire.

fosforic, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***phosphorique***] **1** (D. compuși chimici) Care conține fosfor. **2** (Îs) *Acid ~* Acid oxigenat al fosforului, întrebuințat la obținerea de îngrășăminte mixte, la acidularea unor băuturi răcoritoare. **3** (Fig) Luminos. **4** (Fig) Strălucitor.

fosforism *sns* [At: DEX / E: fr ***phosphorisme***] Intoxicație cronică cu fosfor, caracterizată prin faptul că oasele devin sfărâmicioase și se fracturează ușor.

fosforit *sn* [At: LTR / V: *~ă sf* / Pl: *~e* / E: fr ***phosphorite***] Fosfat natural de calciu, folosit la prepararea îngrășămintelor.

fosforită *sf* vz *fosforit*

fosforos, ~oasă *a* [At: DA ms / Pl: *~oși, ~oase* / E: fr ***phosphoreux***] (Chm) **1** Care conține fosfor. **2** (Îs) *Acid ~* Acid anorganic al fosforului, solubil în apă, în alcool și în eter, care conține mai puțin oxigen decât acidul fosforic și care este întrebuințat ca reducător puternic în chimia analitică. **3** (Îs) *Anhidridă ~oasă* Trioxid de fosfor.

fosforoscop *sn* [At: LTR / Pl: *~oape* / E: fr ***phosphoroscope***] (Fiz) Instrument pentru măsurarea duratei de emisie a luminii prin fosforescență.

fosfură *sf* [At: DA / Pl: *~ri* / E: fr ***phosphure***] Combinație a fosforului cu un metal, folosită la combaterea rozătoarelor.

fosgen *sns* [At: DEX / E: fr ***phosgène***] Compus chimic sub formă de gaz incolor, ușor lichefiabil, cu miros sufocant, puternic iritant al ochilor, foarte otrăvitor, întrebuințat în industria coloranților, a medicamentelor etc. și ca gaz de luptă.

fosil[1], ~ă [At: COBÂLCESCU, ap. I. IONESCU, M. 50 / V: (**1-2**, înv) *fosil* *sn* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***fossile***, lat ***fossilis***] **1** *sf* Rest sau urmă a unui animal sau a unei plante dintr-o epocă geologică anterioară celei actuale, conservată în straturile pământului. **2** *sf* (Irn) Bătrân (cu idei și atitudini învechite, anacronice) Si: (dep) *babalâc, baccea*. **3** *a* (D. organisme, formații geologice etc.) Care a existat, care s-a format în trecutul geologic al pământului.

fosil[2] *sn* vz ***fosil[1]***

fosilifer, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***fossilifère***] (Glg; d. roci) Cu fosile (**1**).

fosiliza *vr* [At: VLAHUȚĂ, ap. CADE / Pzi: *~zez* / E: fr ***fossiliser***] **1-2** (Șfg) A se transforma în fosilă (**1-2**). **3** (Fig; irn; d. oameni) A se ramoli.

fosilizare *sf* [At: / Pl: *~zări* / E: ***fosiliza***] **1-2** (Șfg) Transformare în fosilă (**1-2**). **3** (Fig; irn) Ramolire.

fosilizat, ~ă *a* [At: KLOPȘTOCK, F. 48 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***fosiliza***] **1-2** (Șfg) Transformat în fosilă (**1-2**). **3** (Fig; irn; d. oameni) Ramolit.

fost, ~ă *a* [At: NEGRUZZI, S. I, 79 / V: (reg) ***foastă*** *sf* / Pl: *foști, ~e* / E: ***fi***] **1** *a* (D. oameni) Care a avut o calitate, o funcție, un rang, un nume etc. pe care nu-l mai are. **2** *a* De altădată. **3** *a* (D. lucruri) Care a aparținut în trecut cuiva. **4** *a* Care și-a pierdut vechea destinație. **5** *sn* (Nob) Ceea ce s-a petrecut în trecut.

fostănă *sf* vz ***foastăn***

fosten *sn* vz ***foastăn***

fosterit *sn* [At: DEX / Pl: *~e* / E: fr ***fostérite***] Grup de rășini folosite la impregnarea izolației înfășurărilor electrice.

foșăi *vi* vz ***fâșâi***

foșăit *sn* vz ***fâșâit***

foșăla *vt* [At: DA / Pzi: *~lez* / E: ***foșălău***] (Buc) A foșălui.

foșălău *sn* [At: DAMÉ, T. 139 / V: ***fușal~, fuș~*** / Pl: *~äie, ~laie* / E: nct] (Buc; Mol) Dispozitiv dințat pentru scărmănat lâna sau cânepa.

foșălui *vt* [At: DA / Pzi: *~esc* / E: ***foșălău***] (Buc) A scărmăna lâna cu ajutorul foșălăului Si: *a foșăla*.

foșcăi *v* vz ***fojgăi***

foșcăială *sf* vz ***fojgăială***

foșcăire *sf* vz ***fojgăire***

foșcăit *sn* vz ***fojgăit***

foșcăitor, ~oare *a* vz ***fojgăitor***

foșcăitură *sf* vz ***fojgăitură***

foșcălui *v* vz ***fojgălui***

foșcăluire *sf* vz ***fojgăluire***

foșeit *sn* vz ***fâșâit***

foșfăi *v* vz ***fâșâi***

foșfoi *v* vz ***fâșâi***

foșgăi *v* vz ***fojgăi***

foșgăială *sf* vz ***fojgăială***

foșgăire *sf* vz ***fojgăire***

foșgăit *sn* vz ***fojgăit***

foșgăitor, ~oare *a* vz ***fojgăitor***

foșgăitură *sf* vz ***fojgăitură***

foșgălui *v* vz ***fojgălui***

foșgăluire *sf* vz ***fojgăluire***

foșmotoacă *sf* vz ***foștomoc***

foșmotoc *sn* vz ***foștomoc***

foșnăi *v* vz ***foșni***

foșnăire *sf* vz ***foșnire***

foșneală *sf* [At: CADE / Pl: *~eli* / E: ***foșni*** + *-eală*] (Rar) Foșnet (**1**).

foșnet *sn* [At: SLAVICI, N. II, 187 / Pl: *~e* / E: ***foșni*** + *-et*] **1** Sunet ușor produs de mișcarea sau de frecarea frunzelor, a mătăsii, a hârtiei etc. Si: *fâșâit, foșneală, foșnire* (**2**), *foșnit[1]* (**2**), *foșnitură, freamăt* (**1**). **2** Susur.

foșni [At: EMINESCU, P. 79 / V: ***~năi*** / Pzi: *~nesc* / E: fo] **1-2** *vti* A produce un sunet ușor prin mișcare sau prin frecare. **3** *vi* (Rar) A mișuna.

foșnire *sf* [At: EMINESCU, P. 48 / V: ***~năi~*** / Pl: *~ri* / E: ***foșni***] **1** Producere a unui sunet ușor prin mișcare sau prin frecare. **2** (Ccr) Foșnet (**1**). **3** (Rar) Mișunare.

foșnit[1] *sn* [At: POGOR, ap. TDRG / Pl: *~uri* / E: ***foșni***] **1-3** Foșnire (**1-3**).

foșnit[2], ~ă *a* [At: COȘBUC, AE. 226 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***fosni***] (Rar) Foșnitor.

foșnitor, ~oare *a* [At: LESNEA, P. E. 47 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***foșni*** + *-tor*] Care foșnește Si: (rar) *foșnit[2]*.

foșnitură *sf* [At: CREANGĂ, A. 6 / Pl: *~ri* / E: ***foșni*** + *-tură*] Foșnet (**1**).

foșodic *sn* vz ***poșidic***

foștolog *sn* [At: CV 1/50, nr. 4, 33 / Pl: *~oage* / E: nct] (Reg) Învălmășeală de lucruri, hârtii, haine etc.

foștologi *vt* [At: CV 1950, nr. 4, 33 / Pzi: *~ogesc* / E: ***foștolog***] A învălmăși.

foștomoc *sn* [At: VICIU, GL. / V: ***~șmotoc, ~șmotoacă*** *sf* / Pl: *~oace* / E: nct] (Reg) **1** Ghemotoc. **2** Șomoiog de paie. **3** Mănunchi.

fot *sm* [At: DEX / Pl: *foți* / E: fr ***phot***] (Fiz) Unitate de măsură a iluminării, reprezentând iluminarea unei suprafețe de un centimetru pătrat care primește fluxul de un lumen repartizat uniform.

fotaz *sn* [At: M. COSTIN, ap. LET. I, 258/5 / Pl: *~e* / E: tc ***hotaz***] (Înv; csnp) Țesătură brodată care era pusă sub șaua calului Si: (îrg) *ciohar* (**1**).

fotă *sf* [At: GHEORGACHI, ap. LET. III, 311/36 / Pl: *~te* / E: tc ***fota***] **1** (Înv) Șorț confecționat dintr-o stofă colorată, de origine orientală. **2** (Asr) Șorț alb purtat de cârciumari, de ospătari etc. **3** Parte componentă a costumului popular românesc (bogat ornamentată) purtată de femei, formată dintr-o țesătură dreptunghiulară de lână care se petrece în jurul corpului, ținând locul fustei, sau din două bucăți de stofă acoperind partea din față a corpului (ca un șorț) și pe cea din spate Si: *opreg, vâlnie, zadie* Cf *pastură, pestelcă, zăvelcă*.

fotbal *sn* [At: DA ms / S și: (înv) *foot-ball* / P și: *fut-bol* / E: eg, fr ***football***] (Spt) Joc cu mingea între două echipe de câte 11 jucători, dintre care un portar și 10 jucători de câmp, fiecare dintre jucători căutând să introducă mingea în poarta celeilalte echipe, lovind-o cu piciorul sau cu oricare altă parte a corpului în afară de mâini.

fotbalist, ~ă *smf* [At: DA ms / S și: (înv) *football~* / P și: *fut-bo~* / Pl: *~iști, ~e* / E: ***fotbal*** + *-ist*] Jucător de fotbal.

fotbalistic, ~ă *a* [At: DEX / P și: *fut-bo~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***fotbal*** + *-istic*] **1** Care aparține fotbalului. **2** Care se referă la fotbal. **3** De fotbal.

fotel *sn* vz ***fotoliu***

fotic, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~ici, ~ice* / E: eg ***photic***] **1** Referitor la lumină. **2** Produs de lumină.

fotiță *sf* [At: TEODORESCU, P. P. 304 / Pl: *~țe* / E: ***fotă*** + *-iță*] **1-2** (Șhp) Fotă (mică).

foto- [At: DN[3] / E: fr ***photo-***] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1** Referitor la lumină. **2** De lumină. **3** Fotografie.

fotoalergie *sf* [At: DN[3] / P: *~to-a~* / Pl: *~ii* / E: eg ***photoallergy***] (Med) Sensibilitate alergică la lumină.

fotoamator *sm* [At: DN[3] / P: *~to-a~* / Pl: *~i* / E: ***foto-*** + ***amator***] Fotograf amator.

fotoaparat *sn* [At: DN³ / P: *~to-a~* / Pl: *~e* / E: rs **фотоаппарат**] Aparat fotografic.

fotoautotrof, ~ă *sf, a* [At: DEX² / P: *~to-a-u~* / Pl: *~i, ~e* / E: eg ***photoautotrophic***] **1-2** (Plantă) care se hrănește prin fotosinteză Si: *fotosintetizant* (**1-2**).

fotobiologie *sf* [At: DN³ / P: *~bi-o~* / Pl: *~ii* / E: fr ***photobiologie***] Ramură a biologiei care studiază efectele luminii asupra organismelor vii.

fotocalc *sn* [At: DN³ / Pl: *~uri* / E: fr ***photocalque***] Calc obținut prin acțiunea luminii.

fotocameră *sf* [At: DEX / Pl: *~re* / E: rs **фотокамера**] Aparat folosit pentru efectuarea de fotograme terestre.

fotocartare *sf* [At: DEX / Pl: *~tări* / E: ***foto-*** + ***cartare***] Tehnica întocmirii planurilor și a hărților topografice, după fotograme, cu ajutorul aparatelor fotogrammetrice.

fotocartograf *sn* [At: DEX / Pl: *~e* / E: fr ***photocarographe***] Aparat fotogrammetric folosit pentru realizarea automată a hărților pe bază de fotograme.

fotocartografiere *sf* [At: DN³ / P: *~fi-e~* / Pl: *~ri* / E: ***fotocartograf***] Întocmire de hărți cu ajutorul fotogramelor.

fotocatalizator, ~oare *a* [At: DN³ / Pl: *~i, ~oare* / E: ***foto-*** + ***catalizator***] Care facilitează fotocataliza.

fotocataliză *sf* [At: DEX / Pl: *~ze* / E: fr ***photocatalyse***] Cataliză selectivă produsă de lumină.

fotocatod *sm* [At: DEX / Pl: *~ozi* / E: fr ***photocathode***] Catod a cărui emisie de electroni se face prin efect fotoelectric.

fotocelulă *sf* [At: DEX / Pl: *~le* / E: fr ***photocellule***] Celulă fotoelectrică.

fotoceramică *sfs* [At: DEX / E: fr ***photocéramique***] Aplicare de ornamente pe articole de porțelan cu ajutorul fotografierii speciale.

fotochimic, ~ă *a* [At: MACAROVICI, CH. 177 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***photochimique***] **1** Care ține de fotochimie. **2** Relativ la fotochimie. **3** (Îs) *Reacție ~ă* Transformare chimică a substanțelor, care are loc sub acțiunea luminii.

fotochimie *sf* [At: LTR / Pl: *~ii* / E: fr ***photochimie***] Parte a chimiei care se ocupă cu studiul reacțiilor chimice declanșate, ajutate sau accelerate de lumină.

fotochin *sn* vz ***fotoghin***

fotoclub *sn* [At: DEX² / Pl: *~uri* / E: ***foto-*** + ***club***] Club de fotoamatori.

fotocoagulare *sf* [At: DEX² / P: *~co-a~* / Pl: *~lări* / E: ***foto-*** + ***coagulare*** după fr *photocoagulation*] (Med) Coagulare a sângelui prin raze laser.

fotocoagulator *sn* [At: DEX² / P: *~co-a~* / Pl: *~oare* / E: eg ***photocoagulator***] (Med) Dispozitiv laser pentru determinarea coagulării sângelui.

fotocoagulograf *sn* [At: DEX² / P: *~co-a~* / Pl: *~e* / E: ***fotocoagulare*** după *electrocardiograf*] (Med) Aparat pentru măsurarea automată a coagulării sângelui.

fotocolografie *sfs* [At: DEX / E: fr ***photocollographie***] Procedeu de tipărire la care se folosește ca formă de tipar un strat de gelatină sensibilizat la acțiunea luminii și transformat într-un clișeu imprimabil prin reproducere fotomecanică Si: *heliotipie*.

fotocolor *sni* [At: DEX² / E: ***foto-*** + ***color***(a)] Sistem de fotografiere în culori.

fotocolorimetru *sn* [At: DEX / Pl: *~re* / E: fr ***photocolorimètre***] Aparat cu ajutorul căruia se analizează calitatea coloranților.

fotocompoziție *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: ***foto-*** + ***compoziție***] Compoziție în fotografie.

fotoconductibilitate *sf* [At: DEX / Pl: *~tăți* / E: fr ***photoconductibilité***] Conductibilitate electrică a semiconductoarelor, produsă prin iluminarea suprafeței acestora Si: *fotoconductivitate*, *fotoconducție*.

fotoconductiv *am* [At: DEX / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***photoconductif***] (Îs) *Efect ~* Fotoconductibilitate.

fotoconductivitate *sf* [At: DN³ / Pl: *~tăți* / E: fr ***photoconductivité***] (Fiz) Fotoconductibilitate.

fotoconductor, ~oare *a* [At: DEX² / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***photoconducteur***, eg ***photoconductor***] (Fiz) Care prezintă conductibilitate suplimentară sub acțiunea luminii.

fotoconducție *sf* [At: DEX / Pl: *~ii* / E: fr ***photoconduction***] Fotoconductibilitate.

fotocopia *vt* [At: DN³ / P: *~pi-a* / Pzi: *~iez* / E: fr ***photocopier***] A reproduce fotografic un document.

fotocopie *sf* [At: LTR / Pl: *~ii* / E: fr ***photocopie***] Copie fotografică (pozitiv, mai rar negativ) a unui document, text, a unei fotografii, fotograme etc.

fotocopier *sn* [At: DEX / P: *~pi-er* / Pl: *~e* / E: ger ***Photokopier***] Aparat cu ajutorul căruia se efectuează copii fotografice.

fotocrom, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: drr ***fotocromie***] Care își schimbă culoarea sub acțiunea luminii Si: *fotocromatic*.

fotocromatic, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***fotocrom*** + *-atic*] Fotocrom.

fotocromie *sf* [At: LTR / Pl: *~ii* / E: fr ***photochromie***] **1** Procedeu de reproducere fotolitografică, prin care se obțin imagini în culori, folosindu-se un clișeu pe care sunt suprapuse mai multe straturi sensibile la culori diferite. **2** (Ccr) Fotografie în culori, obținută prin fotocromie (**1**).

fotocromografie *sf* [At: DEX / Pl: *~ii* / E: fr ***photochromographie***] **1** Procedeu de fotografiere în culori sau de reproducere fotografică a tablourilor în culori. **2** Fotografie obținută prin fotocromografie (**1**).

fotocromotipografie *sf* [At: DEX / Pl: *~ii* / E: fr ***photochromotypographie***] Procedeu de reproducere a culorilor pentru ilustrarea cărților, revistelor, afișelor etc.

fotocromoxilografie *sf* [At: DEX / Pl: *~ii* / E: fr ***photochromoxilographie***] **1** Procedeu de tipărire multicoloră cu clișee gravate în lemn, care sunt confecționate prin reproducere fotografică. **2** Stampă colorată obținută prin fotocromoxilografie (**1**).

fotocronică *sf* [At: DN³ / Pl: *~ici* / E: ***foto-*** + ***cronică***] Cronică fotografică.

fotocronist *sm* [At: DN³ / Pl: *~iști* / E: ns cf it *fotocronista*] Autor de fotocronici.

fotocronograf *sn* [At: DEX / Pl: *~e* / E: fr ***photochronographe***] Aparat fotografic folosit la înregistrarea automată a fotografiilor luate în serie.

fotoculegere *sf* [At: DEX / Pl: *~ri* / E: ***foto-*** + ***culegere***] Procedeu fotografic de culegere a unui text în vederea tipăririi.

fotocuplor *sn* [At: DEX² / Pl: *~oare* / E: fr ***photocoupleur***] (Elt) Optocuplor.

fotodermatoză *sf* [At: DEX / Pl: *~ze* / E: fr ***photodermatose***] Boală de piele provocată de expunerea pielii la razele solare.

fotodezintegrare *sf* [At: DEX / Pl: *~rări* / E: ***foto-*** + ***dezintegrare***] Dezintegrare a unui nucleu atomic ca urmare a absorbției unui foton de raze X sau de mare energie.

fotodiodă *sf* [At: DEX / P: *~di-o~* / Pl: *~de* / E: fr ***photodiode***] **1** Diodă a cărei funcționare este dependentă de intensitatea fluxului luminos care cade asupra sa. **2** Celulă fotoelectrică.

fotoefect *sn* [At: DN³ / P: *~to-e~* / Pl: *~e* / E: ger ***Photoeffekt***] (Fiz) Fenomen de degajare a electronilor în urma expunerii unor substanțe la acțiunea razelor luminoase.

fotoelasticimetrie *sf* [At: DN³ / P: *~to-e~* / Pl: *~ii* / E: fr ***photoélasticimétrie***] (Fiz) Metodă de măsurare optică a tensiunilor din masa unui corp.

fotoelasticimetru *sn* [At: DEX² / P: *~to-e~* / Pl: *~re* / E: fr ***photoélasticimètre***] (Fiz) Aparat folosit în fotoelasticimetrie.

fotoelasticitate *sf* [At: DN³ / Pl: *~tăți* / E: fr ***photoélasticité***] (Fiz) Proprietate a unor materiale transparente de a-și modifica indicele de refracție sub acțiunea deformațiilor elastice.

fotoelectric, ~ă *a* [At: ENC. TEHN. I, 136 / P: *~to-e~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***photoélectrique***] (Fiz) **1** (D. emisiunea de electroni din metale) Provocat de incidența radiației luminoase. **2** (Îs) *Efect ~ extern* Emisie

de electroni de pe suprafața metalelor sau a semiconductoarelor, sub acțiunea iluminării. 3 (Îs) *Efect ~ intern* Punere în libertate, în masa unui semiconductor, a purtătorilor de sarcini sub acțiunea iluminării. **4-5** Referitor la efectul fotoelectric intern sau extern. **6-7** Bazat pe efectul fotoelectric extern sau intern. **8** (Îs) *Celulă ~ă* Element de circuit electric, cu doi electrozi, care se bazează pe efectul fotoelectric și care lasă să treacă prin el un curent electric de intensitate mai mare sau mai mică Si: *fotocelulă, fotodiodă*.

fotoelectricitate *sf* [At: DEX / P: *~to-e~* / Pl: *~tăți* / E: fr ***photoélectricité***] (Fiz) **1** Fenomen datorită căruia un material emite electroni când este expus la lumină. **2** Disciplină care se ocupă cu studiul fenomenelor fotoelectrice.

fotoelectron *sm* [At: DEX / P: *~to-e~* / Pl: *~i* / E: fr ***photoélectron***] (Fiz) Electron emis prin efect fotoelectric.

fotoelement *sn* [At: FIZICA, 233 / P: *~to-e~* / Pl: *~e* / E: fr ***photo-élément***] (Fiz) **1** Aparat care emite un curent electric de intensitate variabilă în raport cu lumina care cade pe el Si: *celulă voltaică, pilă voltaică*. **2** Aparat foarte sensibil pentru măsurarea intensității razelor ultraviolete.

fotoemisie *sf* [At: DEX[2] / V: ***~iune~*** / P: *~to-e~* / Pl: *~ii* / E: fr ***photo-émission***, eg ***photoemission***] (Fiz) Emisie de fotoelectroni.

fotoemisiune *sf* vz ***fotoemisie***

fotoenergetică *sf* [At: DEX / P: *~to-e~* / Pl: *~ici* / E: fr ***photoénergétique***] Ramură a biologiei care studiază influența energiei radiante a soarelui asupra activității vitale a organismelor vegetale și animale.

fotofiniș *sn* [At: DEX / Pl: *~uri* / E: eg, fr ***photo-finish***] Aparat care înregistrează automat ordinea sosirii concurenților într-o probă sportivă.

fotofisiune *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ni* / E: fr ***photofission***] ((Fiz) Fisiune provocată de fotoni.

fotofob, ~ă *smf, a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: drr ***fotofobie***] (Med) **1-2** (Bolnav) de fotofobie.

fotofobie *sf* [At: DEX / Pl: *~ii* / E: fr ***photophobie***] Aversiune pentru lumină, ca urmare a unei hipersensibilități a ochiului față de lumină, constituind simptomul unor boli oculare.

fotofon *sn* [At: DEX / Pl: *~oane* / E: fr ***photophone***] Aparat care transmite sunetele prin intermediul unei raze de lumină.

fotofonie *sf* [At: DEX / Pl: *~ii* / E: fr ***photophonie***] Transmitere a sunetelor prin intermediul razelor luminoase.

fotofor, ~ă [At: DEX / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***photophore***] **1** *a* Care are o sursă de lumină. **2** *sn* Lampă electrică portativă care se prinde de casca celui care o poartă (mineri, speologi etc.). **3** *sn* (Med) Lampă frontală folosită în otorinolaringologie. **4** *sm* (Zlg) Organ luminos la coleoptere.

fotoforeză *sf* [At: DEX / Pl: *~ze* / E: fr ***photophorèse***] (Fiz) Mișcare a particulelor microscopice sub acțiunea unei iluminări puternice.

fotogen, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***photogène***] Care produce și răspândește lumină.

fotogenic, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***photogénique***] **1** Care impresionează bine placa fotografică **2** (D. oameni) Care are calități potrivite pentru a fi reproduse în mod avantajos în fotografie sau în film.

fotogenie *sf* [At: DEX / Pl: *~ii* / E: fr ***photogénie***] **1-2** Însușirea de a fi fotogenic (**1-2**). **3** Producere de lumină.

fotoghen *sn* vz ***fotoghin***

fotoghin *sn* [At: PAȘCA, GL. / V: ***~ghen, fort~, ~ochin, ~ogin, ~ovin*** / Pl: ? / E: ger ***Photogen***] (Reg) **1** Petrol. **2** (Fig) Țuică.

fotogin *sn* vz ***fotoghin***

fotogoniometru *sn* [At: DN[3] / P: *~ni-o~* / Pl: *~re* / E: fr ***photogoniomètre***] Instrument pentru măsurători unghiulare pe fotograme.

fotograf, ~ă *smf* [At: KLOPȘTOCK, F. 238 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***photographe***] **1** Persoană care se ocupă cu fotografierea. **2** Specialist în tehnica fotografică.

fotografa *v* vz ***fotografia***

fotografia *vt(a)* [At: DA / P: *~fi-a* / V: (Trs) *~fa* / Pzi: *~iez* / E: fr ***photographier***] **1** A fixa imaginea unui obiect, a unei persoane, a unui peisaj etc. pe o placă sau pe o hârtie fotografică sensibilă cu ajutorul unui aparat fotografic. **2** A realiza o fotografie (**2**). **3** (Fig) A reproduce cât mai fidel posibil. **4** (Arg; la jocul de cărți) A tăia.

fotografiat[1] *sns* [At: DEMETRIUS, A. 31 / P: *~fi-at~* / E: ***fotografia***] **1-4** (Rar) Fotografiere (**1-4**).

fotografiat[2], ~ă *a* [At: KLOPȘTOCK, F. 167 / P: *~fi-at~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***fotografia***] **1** Reprodus prin procedee fotografice. **2** A cărui imagine a fost fixată prin procedee fotografice. **3** (Fig) Reprodus cât mai fidel posibil. **4** (Arg; d. cărțile de joc) Tăiat.

fotografic, ~ă *a* [At: ODOBESCU, S. II, 114 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***photographique***] **1** Care ține de fotografie (**1**). **2** Privitor la fotografie (**1**). **3** Care servește pentru a fotografia. **4** (Îs) *Hârtie ~ă* Hârtie specială acoperită cu un strat sensibil la acțiunea radiațiilor luminoase, pe care se obțin copiile fotografice pozitive prin copierea negativelor. **5** (Îs) *Aparat ~* Dispozitiv optic (format din obiectiv, diafragmă, obturator, declanșator, cameră obscură, caseta filmului, vizor etc.) cu ajutorul căruia se fotografiază. **6** Obținut pe cale fotografică.

fotografie *sf* [At: BACOVIA, O. 227 / Pl: *~ii* / E: fr ***photographie***] **1** Tehnica fotografierii (**1**). **2** Imagine pozitivă a unei ființe, a unui obiect, a unui peisaj etc. fixată pe hârtie fotografică și obținută prin fotografiere (**1**). **3** (Îs) *~ aeriană* Fotografie (**2**) luată dintr-un vehicul aerian (avion, dirijabil, balon) sau dintr-un punct de la înălțime. **4** (Îs) *~ în culori* Fotografie (**2**) pentru care se utilizează un material sensibil special (cu mai multe straturi sensibile la culori diferite), care reproduce la developare imagini pozitive colorate identic cu originalul fotografiat. **5** (Îs) *~ panoramică* Fotografie (**2**) cuprinzând o mare întindere din turul de orizont care se deschide în jurul unui punct dominant. **6** (Îs) *~ii stereoscopice* Perechi de fotografii (**2**) obținute cu ajutorul unei camere stereoscopice, servind la redarea în relief a imaginilor obiectelor fotografiate atunci când imaginile respective sunt examinate la stereoscop. **7** (Cig; îs) *~ de platou* Fotografie (**2**) executată în timpul realizării unui film pentru asigurarea racordului dintre cadre și secvențe, pentru publicitate etc.

fotografiere *sf* [At: DEX / P: *~fi-e~* / Pl: *~ri* / E: ***fotografia***] **1** Fixare a imaginii unui obiect, a unei persoane, a unui peisaj etc. pe o placă sau pe o hârtie fotografică sensibilă cu ajutorul unui aparat fotografic. **2** Realizare a unei fotografii (**2**). **3** (Fig) Reproducere fidelă și riguroasă a ceva. **4** (Arg; la jocul de cărți) Tăiere.

fotografism *sn* [At: DN[3] / Pl: (rar) *~e* / E: ger ***Photographismus***] Curent în pictură și plastică care urmărește să redea natura exagerat de fidel, fără forță artistică creatoare.

fotogramă *sf* [At: MDT / Pl: *~me* / E: fr ***photogramme***] **1** Fotografie specială (luată din avion sau din puncte înalte), care îndeplinește condiția de a oferi o perspectivă centrală, pe baza căreia se pot face măsurători precise asupra obiectului a cărui imagine o reproduce și care se folosește mai ales în topografie și în cartografie. **2** Probă fotografică pozitivă. **3** (Cig) Porțiune a unei pelicule care conține o imagine (statică) completă.

fotogrammetric, ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***photogrammétrique***] **1** Care aparține fotogrammetriei. **2** Care se referă la fotogrammetrie.

fotogrammetrie *sf* [At: DEX / Pl: *~ii* / E: fr ***photogrammétrie***] Ramură a topografiei care se ocupă cu studierea principiilor, a metodelor și a procedeelor de determinare a formei și a dimensiunilor obiectelor pe baza fotogramelor Si: *fototopografie*.

fotogrammetrist, ~ă *smf* [At: DEX[2] / Pl: *~iști, ~e* / E: eg ***photogrammetrist***] Specialist în fotogrammetrie.

fotogrammetru [At: DEX / Pl: (**1**) *~re* sn, (**2**) *~ri* sm / E: ger ***Photogrammeter***, fr ***photogrammètre***] **1** *sn* Aparat cu care se fac fotograme. **2** *sm* Tehnician care se ocupă cu operații de fotogrammetrie.

fotogravor *sm* [At: DN[3] / Pl: *~i* / E: fr ***photograveur***] Specialist în fotogravură.

fotogravură *sf* [At: DEX / Pl: *~ri* / E: fr ***photogravure***] **1** Procedeu fotografic cu care se pot obține clișee în vederea imprimării planșelor în tipografie. **2** Heliogravură.

fotohartă *sf* [At: DN[3] / Pl: *~hărți* / E: ***foto-*** + ***hartă*** după fr *photocarte*] Hartă realizată pe baza fotogramelor.

fotoîntrerupător *sn* [At: DEX[2] / Pl: *~oare* / E: ***foto-*** + ***întrerupător***] (Elh) Fotoreleu.

fotokinograf *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: fr ***photokinographe***] Instrument care permite analizarea și studierea mișcărilor fizice cu ajutorul filmului.

fotokinogramă *sf* [At: DN[3] / Pl: *~me* / E: fr ***photokinogramme***] Imagine obținută la fotokinograf.

fotolinotip *sn* [At: DN[3] Pl: *~uri* / E: fr ***photolinotype***] (Pgr) Mașină de culegere fotografică.

fotolitografic, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***photolithographique***] **1-2** Care aparține fotolitografiei (**1-2**). **3-4** Privitor la fotolitografie (**1-2**).

fotolitografie *sf* [At: LTR / Pl: *~ii* / E: fr ***photolithographie***] **1** Metodă de reproducere a hărților și a figurilor desenate, constând în trecerea desenului pe o piatră litografică, prin intermediul unei hârtii speciale. **2** (Ccr) Imagine reprodusă prin fotolitografie (**1**).

fotoliu *sn* [At: GHICA, S. 616 / V: (rar; nrc) ***~tel*** (Pl: *~uri, ~e*) / Pl: *~ii* / E: fr ***fauteuil***] **1** Scaun mare, de obicei capitonat, cu spătar și cu rezemători pentru brațe Si: (iuz) *jeț*. **2** (Îc) **~-pat** Fotoliu (**1**) extensibil care se poate transforma în pat. **3** (Îs) *~ de orchestră* Loc în primele rânduri într-o sală de spectacol. **4-5** (Fig; îs) *~ academic* Funcția sau rangul de academician. **6-7** (Fig; îs) *~ ministerial* Funcția sau rangul de ministru. **8** (Îs) *~ prezidențial* Funcția de președinte al unei adunări. **9** (Îe) **A urca pe cineva în ~l prezidențial** A alege pe cineva președinte.

fotoliză *sf* [At: MACAROVICI, CH. 177 / Pl: *~ze* / E: fr ***photolyse***] **1** Descompunere chimică a unor substanțe sub acțiunea luminii. **2** Ramură a fotochimiei care se ocupă cu studiul efectelor chimice de descompunere a substanțelor sub acțiunea luminii.

fotoloage *snp* vz ***fofolog***

fotoluminescent, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***photoluminescent***] Cu fotoluminescență.

fotoluminescență *sf* [At: DEX / Pl: *~țe* / E: fr ***photoluminescence***] (Fiz) Denumire comună dată fluorescenței, fosforescenței și altor fenomene asemănătoare, în care se produce o emisiune de lumină prin iluminarea prealabilă a substanței emițătoare sau prin iradierea ei cu radiații ultraviolete ori cu raze X.

fotomecanic, ~ă [At: DEX / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***photomécanique***] **1** *a* (Șîs *reproducere ~ă*) (Procedeu de imprimare) în care se folosesc și clișee fotosensibile. **2** *sf* Tipărire făcută prin fotografierea planșei tipografice.

fotometalografie *sf* [At: DEX / Pl: *~ii* / E: fr ***photométallographie***] Procedeu de imprimare a hărților și a desenelor, constând în transpunerea acestora pe o placă de zinc sensibilizată.

fotometalografist, ~ă *smf* [At: DEX[2] / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***fotometalografie*** + *-ist*] (Fiz) Specialist în fotometalografie.

fotometeor *sm* [At: DEX[2] / P: *~te-or* / Pl: *~i* / E: eg ***photometeor***] (Fiz) Efect luminos care apare în atmosferă, în anumite condiții, datorită reflexiei, refracției, difracției și difuziei luminii.

fotometric, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***photométrique***] (Fiz) **1-2** Care se referă la fotometrie (**1-2**). **3-4** Considerat din punctul de vedere al fotometriei (**1-2**). **5-6** Care aparține fotometrului (**1-2**).

fotometrie *sf* [At: LTR / Pl: *~ii* / E: fr ***photométrie***] (Fiz) **1** Parte a opticii care studiază metodele de măsurare a mărimilor caracteristice radiațiilor luminoase. **2** (Ccr) Metodă de determinare a mărimilor caracteristice radiațiilor luminoase.

fotometru *sn* [At: LTR / Pl: *~re* / E: fr ***photomètre***] (Fiz) **1** Instrument optic care servește la măsurarea intensității surselor de lumină. **2** Instrument pentru determinarea sensibilității ochiului la lumină.

fotomicrografic, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***photomicrographique***] De microfotografie Si: *microfotografic*.

fotomicrografie *sf* [At: DEX / Pl: *~ii* / E: fr ***photomicrographie***] Microfotografie.

fotomicroscopie *sf* [At: LTR / Pl: *~ii* / E: fr ***photomicroscopie***] Înregistrare fotografică a preparatelor microscopice.

fotomitralieră *sf* [At: DEX / P: *~li-e~* / Pl: *~re* / E: ***foto-*** + ***mitralieră***] Aparat folosit pentru verificarea tragerilor din avion, ale cărui fotografii dau posibilitatea să se vadă dacă s-a ochit bine în timpul tragerii.

fotomodel *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: fr ***photo-modèle***] Persoană care pozează ca model fotografic.

fotomontagiu *sn* vz ***fotomontaj***

fotomontaj *sn* [At: LTR / V: (înv) ***~agiu*** / Pl: *~e* / E: fr ***photomontage***] **1** Ansamblu de fotografii și de fragmente de fotografii reunite cu scopul de a obține un nou clișeu fotografic. **2** Mijloc de agitație vizuală care constă dintr-o serie de fotografii și de ilustrații aranjate pe un panou spre a ilustra un subiect sau o problemă.

fotomozaic *sn* [At: DEX / Pl: *~uri* / E: ***foto-*** + ***mozaic***] Ansamblu de fotografii și de fotograme dispuse într-un tablou unic.

fotomultiplicator *sn* [At: DEX / Pl: *~oare* / E: fr ***photomultiplicateur***] (Fiz) Dispozitiv pentru multiplicarea impulsurilor luminoase și pentru transformarea acestora în impulsuri electrice.

foton *sm* [At: LTR / Pl: *~i* / E: fr ***photon***] (Fiz) Particulă elementară a radiației elecromagnetice care posedă energie și impuls și care nu poate exista în stare de repaus.

fotonastie *sf* [At: DEX / Pl: *~ii* / E: fr ***photonastie***] Mișcare a petalelor sau a frunzelor, provocată de variația intensității luminii.

fotonic, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***photonique***] (Fiz) **1** De foton. **2** Referitor la foton. **3** Specific fotonilor.

fotoobiectiv *sn* [At: DEX / P: *~to-o~* / Pl: *~e* / E: ger ***Photoobjektiv***] Obiectiv fotografic.

fotoperiodism *sn* [At: DEX / P: *~ri-o~* / Pl: *~e* / E: fr ***photopériodisme***] Ansamblu de reacții ale plantelor față de lungimea zilelor.

fotopilă *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~le* / E: fr ***photopile***] (Elh) Fotoelement.

fotoplan *sn* [At: DN[3] / Pl: *~uri* / E: fr ***photoplan***] Plan întocmit prin procedeul fotoredresării.

fotopolarimetru *sn* [At: DN[3] / Pl: *~re* / E: fr ***photopolarimètre***] Polarimetru fotoelectric.

fotopsie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***photopsie***] Fosfenă.

fotoreacție *sf* [At: DN[3] / P: *~re-ac~* / Pl: *~ii* / E: fr ***photoréaction***] Reacție chimică efectuată sub acțiunea luminii.

fotoreceptor *sm* [At: DEX[2] / Pl: *~i* / E: fr ***photorécepteur***] (Blg) Celulă cu pigmenți fotosensibili.

fotoredresare *sf* [At: DN[3] / Pl: *~sări* / E: ***foto-*** + ***redresare***] Transformare grafică sau fotografică a imaginii din planul unei fotograme în planul de proiecție în care se construiește o hartă.

fotoredresator *sn* [At: DN[3] / Pl: *~oare* / E: ***foto-*** + ***redresator***] Aparat folosit pentru fotoredresare Si: *fotoredresor*.

fotoredresor *sn* [At: DN[3] / Pl: *~oare* / E: fr ***photoredresseur***] Fotoredresator.

fotoreleu *sn* [At: DEX / Pl: *~ee* / E: ***foto-*** + ***releu***] Dispozitiv electronic care închide un circuit sub acțiunea luminii Si: *fotoîntrerupător*.

fotoreportaj *sn* [At: DEX / Pl: *~e* / E: fr ***photoreportage***, rs ***фоторепортаж***] Reportaj redat printr-o succesiune de fotografii, în special instantanee, însoțite de un text explicativ, care prezintă un eveniment, un fapt divers sau unele aspecte (actuale) din viața economică, politică, culturală, sportivă etc.

fotoreporter, ~ă *smf* [At: DEX / Pl: *~i, ~e* / E: ***foto-*** + ***reporter***] Fotograf specialialist în instantanee pentru reportaje.

fotoreproducere *sf* [At: DEX / Pl: *~ri* / E: ***foto-*** + ***reproducere***] Ansamblu de operații prin care se execută pe cale fotografică, după un original, negativele și pozitivele necesare obținerii clișeelor pentru tipar.

fotorestituitor *sn* [At: DN[3] / P: *~tu-i~* / Pl: *~oare* / E: ***foto-*** + ***restituitor***] Aparat folosit pentru fotorestituție (**1**).

fotorestituție *sf* [At: DN[3] / P: *~ți-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***photorestitution***] **1** Determinare și reprezentare a obiectelor pe baza unor duble perspective

din fotograme conjugate. **2** (Mat) Determinarea coordonatelor unui punct în spațiu și transpunerea lui într-un plan pe bază de stereograme.

fotorezistiv, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***photoresistif***] Care se referă la dependența rezistenței electrice a conductoarelor sau a semiconductoarelor de iluminarea suprafeței lor.

fotorezistor *sn* [At: DEX[2] / Pl: *~oare* / E: eg ***photoresistor***] (Elh) Material a cărui conducție variază în raport cu iluminarea.

fotosculptură *sf* [At: LTR / Pl: *~ri* / E: fr ***photosculpture***] **1** Procedeu de executare a statuilor, busturilor etc., înregistrându-se fotografic din mai multe părți conturul corpului de sculptat și reproducându-se mecanic acest contur în material plastic. **2** (Ccr) Sculptură realizată prin fotosculptură **(1)**.

fotosensibil, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***photosensible***] (D. substanțe sau materiale) Care este sensibil la lumină.

fotosensibilitate *sf* [At: DEX / Pl: *~tăți* / E: fr ***photosensibilité***] **1** Sensibilitate la lumină. **2** Sensibilitate mare a organismului, în special a pielii, față de radiațiile luminoase.

fotosensibilizare *sf* [At: DEX / Pl: *~zări* / E: fr ***photosensibilisation***] Apariție a unei sensibilități deosebite față de acțiunea razelor luminoase și ultraviolete, determinată de unele substanțe.

fotosferă *sf* [At: LTR / Pl: *~re* / E: fr ***photosphère***] Stratul exterior al globului solar sau al unei stele, format din gaze și vapori metalici cu temperatură foarte mare, care radiază lumină, constituind sursa principală a luminii solare.

fotosferic, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***photosphérique***] Care se referă la fotosferă.

fotosintetic, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***photosynthétique***] (Bot) **1** De fotosinteză. **2** Referitor la fotosinteză.

fotosintetizant, ~ă *sn, a* [At: DEX[2] / Pl: *~nți, ~e* / E: ***fotosinteză***] (Bot) **1-2** Fotoautotrof **(1-2)**.

fotosintetizator, ~oare *a* [At: DEX[2] / Pl: *~i, ~oare* / E: ***fotosinteză***] (Bot) Care contribuie la fotosinteză.

fotosinteză *sf* [At: LTR / Pl: *~ze* / E: fr ***photosynthèse***] Proces fiziologic prin care plantele verzi sintetizează substanțele organice din bioxid de carbon și din apă cu ajutorul luminii solare absorbite de clorofilă și eliberează oxigen Si: *asimilație clorofiliană*.

fotostat *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: fr ***photostat***] Fotocopie.

fototactism *sn* [At: DEX / Pl: *~e* / E: fr ***phototactisme***] Deplasare a unor organisme vegetale inferioare, mobile (alge verzi, flagelate) după direcția razelor de lumină dintr-un mediu inegal luminat.

fototaxie *sf* [At: DEX / Pl: *~ii* / E: fr ***phototaxie***] (Blg) Reacție a protoplasmei la lumină.

fototecă *sf* [At: DEX / Pl: *~eci* / E: fr ***photothèque***] **1** Colecție de fotografii sau fotograme organizată pentru cercetări sau în vederea folosirii lor în publicații. **2** Spațiu (sală, dulap, ladă etc.) în care se păstrează o fototecă **(1)**.

fototelegraf *sn* [At: DEX / Pl: *~e* / E: fr ***phototélégraphe***] Echipament destinat producerii și recepției, însoțite de înregistrare, a mesajelor corespunzătoare imaginilor fixe transmise prin fotografie.

fototelegrafic, ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***phototélégraphique***] De fototelegrafie.

fototelegrafie *sf* [At: ENC. TEHN. / Pl: *~ii* / E: fr ***phototélégraphie***] Transmitere la distanță a fotografiilor, a desenelor, a unor texte scrise etc. cu ajutorul telegrafiei.

fototelegramă *sf* [At: DN[3] / Pl: *~me* / E: fr ***phototélégramme***] Probă obținută la fototelegraf.

fototeodolit *sn* [At: DEX / P: *~te-o~* / Pl: *~e* / E: fr ***photothéodolite***] Aparat fotogrammetric, format dintr-un teodolit și o cameră fotografică specială, utilizat în obținerea fotogramelor terestre.

fototerapic, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***photothérapique***] (Med) De fototerapie.

fototerapie *sf* [At: A. POP. CHIRURG. 805 / Pl: *~ii* / E: fr ***photothérapie***] Tratament medical care folosește radiațiile solare sau ale unei surse artificiale de lumină, indicat în rahitism, tuberculoză osoasă etc.

fototermometru *sn* [At: DN[3] / Pl: *~re* / E: fr ***photothermomètre***] Aparat pentru înregistrarea fotografică a temperaturii apelor la mari adâncimi.

fototipie *sf* [At: LTR / Pl: *~ii* / E: fr ***phototypie***] **1** Procedeu prin care se execută reproduceri, apropiate ca aspect de fotografie, cu ajutorul unui clișeu format dintr-un strat subțire de gelatină bicromatică, așezat pe o placă de cupru. **2** (Ccr) Reproducere obținută prin fototipie **(1)**.

fototiristor *sn* [At: DEX[2] / Pl: *~oare* / E: eg ***photothyristor***] (Elt) Tiristor comandat prin intermediul unui impuls luminos.

fototopografie *sf* [At: DEX / Pl: *~ii* / E: ger ***Phototopographie***, fr ***phototopographie***] Ramură a fotogrammetriei care se ocupă cu ridicări topografice ale unor porțiuni restrânse din suprafața terestră.

fototranzistor *sn* [At: DEX / Pl: *~oare* / E: eg ***phototransistor***] Dispozitiv semiconductor sensibil la lumină.

fototriangulație *sf* [At: DN[3] / P: *~tri-an-gu-la-ți-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***phototriangulation***] Triangulație efectuată cu ajutorul fotogramelor.

fototrop, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: ger ***phototrop***] Fototropic.

fototropic, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~ici, ~ice* / E: eg ***phototropic***] (Blg; d. organisme) Care își realizează nutriția cu ajutorul luminii solare Si: *fototrop*.

fototropie *sf* [At: DEX / Pl: *~ii* / E: fr ***phototropie***] Fototropism **(2)**.

fototropism *sn* [At: DEX / Pl: *~e* / E: fr ***phototropisme***, ger ***Phototropismus***] **1** Însușire a unor plante de a-și îndrepta florile, frunzele etc. într-o direcție anumită, determinată de orientarea luminii Si: *heliotropism*. **2** Schimbare reversibilă a culorii unui corp sub acțiunea luminii, revenirea la culoarea inițială făcându-se lent, la întuneric Si: *fototropie*.

fotovin *sn* vz ***fotoghin***

fotovoltaic, ~ă *a* [At: DEX / P: *~ta-ic* / Pl: *~ici, ~ice* / E fr: ***photovoltaïque***] **1** (Îs) *Efect ~* Apariție a unei tensiuni electromotoare într-o joncțiune semiconductoare sau într-un contact metal-semiconductor. **2** (Îs) *Pilă* (sau *celulă*) *~ă* Fotoelement.

fotozincograf *sm* [At: LEG. EC. PL. 295 / Pl: *~i* / E: drr ***fotozincografie***] Lucrător într-un atelier de fotozincografie.

fotozincografie *sf* [At: LTR / Pl: *~ii* / E: fr ***photozincographie***] Procedeu de reproducere a unei fotografii prin copierea pe o placă de zinc.

fotragă *sf* [At: FRÂNCU–CANDREA, M. 42 / Pl: ? / E: nct] (Reg) Lemn gros, scobit, utilizat la scoaterea pietrei din mină.

fou *i* vz ***fă***

foulard *sns* [At: DEX / P: *fular* / E: fr ***foulard***] Mașină cu ajutorul căreia se îmbibă țesăturile textile cu soluții de coloranți și cu mase de apret.

fourierism *sn* [At: DEX / P: *fu-ri-e~* / E: fr ***fouriérisme***] Doctrină socialistă utopică franceză, creată de Ch. Fourier și de discipolii lui în prima jumătate a sec. XIX.

fourierist, ~ă [At: DN[3] / P: *fu-ri-e~* / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***fouriériste***] **1** *a* Referitor la fourierism. **2-3** *smf, a* (Adept) al fourierismului.

fov, ~ă [At: DN[3] / S și: *fauve* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***fauve***] (Frm) **1** *a* (De culoare) galben-roșiatică. **2** *a* Feroce. **3** *sm* (Mpl; șdp) Fovist **(3)**.

fovism *sn* [At: DEX / S și: *fauv~* / Pl: *~e* / E: fr ***fauvisme***] Curent apărut în pictura franceză, la începutul sec. XX, ca reacție împotriva disocierii impresioniste a tonurilor, folosind culoarea pură, distribuită în pete mari, uneori violente.

fovist, ~ă [At: DN[3] / S și: *fauv~* / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***fauviste***] **1** *a* Referitor la fovism. **2** *a* Propriu fovismului. **3** *smf* Adept al fovismului Si: *fov* **(3)**.

fox[1] *sm* [At: DEX / Pl: *focși* / E: eg. fr ***fox***] Foxterier.

fox[2] *sn* vz ***foxtrot***

foxterier *sm* [At: ENC. VET / P: *~ri-er* / S și: *fox-terrier* / Pl: *~i* / E: fr ***foxterrier***] Rasă de câini de casă, rezistenți și iuți, cu urechi scurte, picioare drepte, buni vânători de animale mici care trăiesc în vizuini Si: *fox[1]*.

foxtrot *sn* [At: DA ms / V: ***fox[2]*** / S și: *fox-trot* / Pl: *~uri* / E: eg ***fox-trot***] **1** Dans modern de origine americană, cu ritm sincopat și cu mișcare vioaie

sau lentă, care se dansează în perechi. **2** Melodie după care se dansează foxtrotul (**1**).

frac *sn* [At: BELDIMAN, E. 57/16 / Pl: *~uri*, (rar; nrc) *~ace* / E: fr ***frac***] Haină bărbătească de ceremonie din stofă neagră, în față scurtă până la talie, iar în spate terminată cu două cozi lungi și înguste.

fracsân *sm* vz ***frasin***

fractocumulus *sn* [At: DN³ / Pl: *~uri* / E: fr ***fractocumulus***] Fragment de cumulus rupt de vânt, situat la joasă altitudine.

fractonimbus *sn* [At: DN³ / Pl: *~uri* / E: fr ***fractonimbus***] Fâșie de nori joși și negri care apar pe fondul clar al unui nimbostratus.

fractostratus *sn* [At: DN³ / Pl: *~uri* / E: fr ***fractostratus***] Fâșie de nori care provin dintr-un stratus rupt de vânt sau de vârfurile munților.

fractur *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: ger ***Fraktur*** (buchstabe)] (Pgr) Literă germană cu caracter gotic.

fractura [At: DA / Pzi: *~rez* / E: fr ***fracturer***] **1-2** *vt* A produce o fractură (**1-2**). **3-4** *vr* (D. oase, pex d. un membru al corpului) A se rupe (în urma unui traumatism). **5-6** *vtr* A produce sau a suferi o fractură (**3**). **7-8** *vtr* (Glg) A (se) falia (**1**).

fracturare *sf* [At: MDA ms / Pl: *~rări* / E: ***fractura***] **1** Frângere a unui os. **2** (Pex) Rupere a unui membru al corpului. **3** (Teh) Producere a unei fracturi (**3**). **4** (Glg) Faliere.

fracturat¹ *sns* [At: MDA ms / E: ***fractura***] (Nob) **1-4** Fracturare (**1-4**).

fracturat², ***~ă*** *a* [At: BRĂTESCU-VOINEȘTI, L. D. 133 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***fractura***] **1** (D. un os) Frânt în urma unui traumatism. **2** (Pex; d. membrele corpului) Rupt. **3** (Teh) Care are fracturi (**3**). **4** (Glg) Cu falii (**1**).

fractură *sf* [At: GRIGORIU-RIGO, M. P. I, 139 / Pl: *~ri* / E: fr ***fracture***, lat ***fractura***] **1** (Med) Ruptură a unui os sau a unui cartilaj. **2** (Med; pex) Ruptură a unui membru al corpului. **3** (Teh) Suprafață neregulată rezultată la ruperea sau la spargerea unui obiect. **4** (Glg) Falie.

fracție *sf* vz ***fracțiune***

fracționa *vt* [At: DA ms / P: *~ți-o~* / Pzi: *~nez* / E: fr ***fractionner***] **1** A împărți un întreg în mai multe părți Si: *a divide*. **2** (Mat) A transforma unul sau mai mulți întregi în factori. **3** (Chm) A realiza o fracționare (**3**).

fracționar, ***~ă*** *a* [At: ALGEBRA. 52 / P: *~ți-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***fractionnaire***] (Mat) **1** Care conține o fracție. **2** Care se compune din fracții. **3** Care are forma unei fracții. **4** (Îs) *Număr* ~ Număr care poate fi scris sub forma câtului a două numere întregi.

fracționare *sf* [At: IOANOVICI. TEHN. 356 / P: *~ți-o~* / Pl: *~nări* / E: ***fracționa***] **1** Împărțire a unui întreg în mai multe fracțiuni (**1**) Si: *dividere*. **2** (Mat) Transformare a unuia sau a mai multor întregi în factori. **3** (Chm) Separare a unui amestec lichid sau gazos în fracțiuni bogate în anumiți componenți. **4** Procedeu de construcție a unei aeronave din subansambluri și ansambluri parțiale.

fracționat, ***~ă*** *a* [At: MACAROVICI, CH. 23 / P: *~ți-o~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***fracționa***] **1** Divizat în fracțiuni Si: *fragmentat, îmbucătățit*. **2** (Chm; Fiz; d. diferite procedee de separare a substanțelor unui amestec) Efectuat cu ajutorul metodelor de schimbare a stării de agregare. **3** (Chm; îs) *Distilare ~ă* Separare dintr-un amestec a lichidelor cu puncte de fierbere diferite, colectându-le în mod separat după temperaturile lor de fierbere. **4** (Chm; îs) *Cristalizare ~ă* Cristalizare treptată a unui amestec de componenți cu temperaturi de congelare diferite, care pot fi separați unul de altul în stare solidă.

fracționism *sn* [At: DA ms / P: *~ți-o~* / Pl: *~e* / E: ***fracțiune*** + *-ism* cf rs *фракционность*, fr *fractionnisme*] Izolare a unei grupări de partidul din care a făcut parte, prin adoptarea unei linii politice diferite, uneori diametral opusă liniei acestuia.

fracționist, ***~ă*** [At: DA ms / P: *~ți-o~* / Pl: *~iști, ~e* / E: ***fracțiune*** + *-ist* cf rs *фракционный*, fr *fractionniste*] **1** *a* Care ține de fracționism. **2** *a* Referitor la fracționism. **3** *smf* Adept al fracționismului.

fracțiune *sf* [At: HASDEU, I. C. VIII, ap. DA / P: *~ți-u~* / V: ***fracție*** (Pl: *~ii*) / Pl: *~ni* / E: fr ***fraction***, lat ***fractio, -onis***] **1** Parte distinctă dintr-un întreg Si: *fragment* (**1**), *frântură* (**11**). **2** (Șîs ~ *politică*) Grupare de membri în cadrul unui partid politic, care luptă împotriva liniei politice a majorității membrilor acelui partid. **3** Grup format de reprezentanții unui partid politic în parlament. **4** (Chm) Porțiune din lichidul obținut prin distilarea unui amestec de lichide ridicat la o anumită temperatură. **5** (Chm) Porțiune solidă obținută prin cristalizarea fracționată dintr-o soluție. **6** (Mat; îf *fracție*; șîs *~ie ordinară*) Simbol sau număr care reprezintă raportul a două numere întregi Si: (înv) *frântură* (**8**). **7** (Mat; îf *fracție*; îs) *~ie zecimală* Fracție al cărei numitor este o putere a lui 10 Si: (înv) *frântură* (**9**). **8** (Mat; îf *fracție*) Raport între două expresii matematice Si: (înv) *frântură* (**10**). **9** (Tip; îf *fracție*) Cifră mică cu corpul plin, cu floare sus sau jos, care, pusă în paranteză, servește drept semn pentru o notă.

frag¹ *sm* [At: ALECSANDRI, P. P. 31 / Pl: *~agi* / E: drr ***fragă***] **1** Mică plantă erbacee din familia rozaceelor, cu tulpină scurtă, frunze distribuite în rozetă, flori albe și cu fructe mici, conice, roșii sau albicioase, comestibile Si: *~-de-pădure, ~-iepuresc* (*Fragaria vesca*). **2** (Șîc **~-de-câmp**) Căpșun (*Fragaria moschata*). **3** (Mol; Buc) Fragă (**1**).

frag² *sm* vz ***fragă***

fragă *sf* [At: CONACHI, P. 85 / V: ***frag*** *sm* / Pl: *~agi* / E: ml ***fraga***] **1** Partea comestibilă a fragului¹ (considerată în mod greșit drept fruct), compusă din receptaculul cărnos și roșu pe suprafața căruia se găsesc presărate fructele. **2** (Pop; îe) **În pofida ~agilor, mănâncă frunzele** sau **pentru ~, și frunza ți-e dragă** Se spune despre cei care se mulțumesc cu puțin, neputând obține ceea ce doresc. **3** (Îc) **~-tătărească** Plantă erbacee din familia chenopodiaceelor, cu frunze dințate, cu flori așezate la subsuoara frunzelor și cu fructe roșii (*Blitum virgatum*). **4** (Reg; șîc **~-de-pom**) Dudă.

fraged, ***~ă*** *a* [At: BELDIMAN, N. P. I, 10/2 / V: ***~et***, ***~agit*** / Pl: *~ezi, ~e* / E: ml ****fragidus*** (*=fragilis*)] **1** (D. plante) Crescut de puțină vreme Si: *crud* (**5**), *tânăr*. **2** (D. legume, carne etc.) Care provine de la plante sau de la animale tinere, fierbe repede și se fărâmă ușor cu dinții. **3** (Îs) *Aluat* ~ Aluat frământat cu grăsime, în special cu unt proaspăt. **4** (D. culoarea verde) Ca a plantelor tinere. **5** (D. ființe) Tânăr. **6** (D. ființe) Plăpând. **7** (D. ființe) Delicat. **8** (Îs) *Minte ~ă* Minte copilăroasă, lipsită de maturitate. **9** (Îs) *Vârstă ~ă* Vârsta copilăriei. **10** (Îs) *Tinerețe ~ă* Epocă în care cineva este foarte tânăr. **11** (D. obraji, mâini) Cu piele fină, delicată. **12** (Reg; îe; îf *fraget*) **A fi ~et la limbă** A vorbi prea mult Si: *a fi limbău*. **13** (Îae) A nu putea păstra un secret Si: *a fi gură-spartă, a fi limbău*. **14** (Reg; îla) **~ la gură** Flecar. **15** (Fig) Sentimental. **16** (Fig; iuz; îs) *Amor* sau *sentiment* ~ Amor sau sentiment curat, profund.

fraget, ***~ă*** *a* vz ***fraged***

fragil, ***~ă*** [At: ODOBESCU, S. II, 281 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***fragile***, lat ***fragilis***] **1** *a* (D. materiale) Care se deteriorează ușor sub acțiunea unor solicitări exterioare, a unor tensiuni interne etc. **2** *a* Firav. **3** *a* Delicat. **4** *a* (Fig) Nerezistent. **5** *a* (Fig) Care nu prezintă siguranță. **6** *sm* (Zlg; Trs; prin popularizarea termenului științific) Ceciliz (*Anguis fragilis*).

fragilitate *sf* [At: IOANOVICI. TEHN. 179 / Pl: *~tăți* / E: fr ***fragilité***] **1** Lipsă de rezistență a materialelor la solicitări exterioare, la tensiuni interne etc. **2** Debilitate. **3** Delicatețe. **4** (Fig) Efemeritate. **5** (Fig) Nesiguranță a unor acțiuni.

fragit, ***~ă*** *a* vz ***fraged***

fragment *sn* [At: MAIORESCU, CR. II, 386 / Pl: *~e* / E: fr ***fragment***, lat ***fragmentum***] **1** Parte dintr-un tot Si: *bucată* (**1**), *fracțiune* (**1**), *frântură* (**11**). **2** Parte izolată dintr-o scriere. **3** Bucată rămasă dintr-o operă pierdută ori neterminată.

fragmenta *vt* [At: DA ms / Pl: *~tez* / E: fr ***fragmenter***] A împărți în fragmente Si: *a îmbucătăți*.

fragmentar, ***~ă*** *a* [At: MAIORESCU, CR. II, 250 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***fragmentaire***] **1** Care reprezintă unul sau mai multe fragmente. **2** Incomplet.

fragmentare *sf* [At: MAIORESCU, CR. II, 345 / Pl: *~tări* / E: ***fragmenta***] Împărțire în bucăți Si: *fragmentație, îmbucătățire*.

fragmentarism *sn* [At: DN³ / Pl: *~e* / E: ns cf *fragmentar*] **1** Caracter fragmentar. **2** Fragmentism.

fragmentat, ~ă a [At: ODOBESCU, S. III, 62 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***fragmenta***] Împărțit în bucăți Si: *îmbucătățit*.

fragmentație sf [At: DEX / P: *~ți-e* / V: ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***fragmentation***] Fragmentare.

fragmentațiune sf vz ***fragmentație***

fragmentism sns [At: DN^3 / E: it ***frammentismo*** după *fragment*] Tendință literară dezvoltată în primii ani ai sec. XX, care prefera scurte fragmente de proză ca mijloc de expresie al scriitorului Si: *fragmentarism* **(2)**.

fragrant, ~ă a [At: DEX / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***fragrant***, lat ***fragrans, -ntis***] (Rar) Parfumat.

fragranță sf [At: DEX / Pl: *~țe* / E: fr ***fragrance***] (Rar) Miros plăcut.

fraht sn [At: I. PANȚU, PR. 6 / V: ***~e*** / S: (rar) *fracht* / Pl: *~uri* / E: ger ***Fracht***] **1** Document comercial care însoțește o încărcătură sau o marfă transportată pe calea ferată și în care se menționează mărfurile, expeditorul și destinatarul, stația de destinație și taxele respective Si: (iuz) *scrisoare de trăsură*. **2** Sumă de bani, taxă etc. plătite pentru transportul de mărfuri (pe calea ferată).

frahte sn vz ***fraht***

frai [At: DA ms / E: ger ***frei***] (Fam: gmr) **1-2** *ai, av* Liber. **3** *ai* Deschis.

fraier, ~ă smf, a [At: BUL. FIL. IV 166 / P: *fra-ier* / Pl: *~i, ~e* / E: ger ***Freier*** „pretendent la mâna cuiva"] (Fam) **1-2** (Om) prost. **3-4** (Om) care nu se descurcă într-o anumită situație. **5-6** (Om) naiv.

fraiereală sf [At: BUL. FIL. IV, 144 / P: *fra-ie~* / Pl: *~eli* / E: ***fraieri*** + *-eală*] **1** Păcăleală. **2** Înșelătorie.

fraieri vtr [At: BUL. FIL. IV, 166 / P: *fra-ie~* / Pzi: *~resc* / E: ***fraier***] **1-2** A (se) păcăli. **3-4** A (se) înșela.

framee sf [At: DEX / Pl: *~ei* / E: fr ***framée***] (În Evul Mediu, la popoarele germanice) Lance de luptă de înălțimea unui om, cu vârful în forma unei frunze de laur, ascuțit și tăios.

frană sf [At: DN^3 / Pl: *~ne* / E: fr ***frana***] (Glg) Alunecare de teren în formă de cuib.

franc[1] sm [At: TEODORESCU, P. P. 132 / V: (reg) ***~ng*** / Pl: *~nci* / E: fr ***franc***] **1** (Înv) Unitate monetară în România, înainte de primul război mondial Si: *leu*[2]. **2** (Fam; lpl) Valoare bănească nedeterminată Si: *avere, bani*. **3** (Fam; îe) **A avea ~nci** A avea bani mulți. **4** (Reg; fam; îe) **A căuta ~u' popii** A fi în agonie. **5** (Îae) A fi gata de moarte. **6** Denumire dată unității monetare în Franța, Belgia, Elveția, înainte de introducerea monedei unice europene.

franc[2] sm [At: DEX / Pl: *~nci* / E: fr ***franc***] Portaltoi obținut din sămânța soiurilor cultivate (la măr, păr, cireș etc.) care fac parte din aceeași specie cu altoiul.

franc[3], ~ă a [At: GHICA, S. 111 / V: ***~nș*** / Pl: *~nci, ~nce* / E: fr ***franc***] **1** *a* (D. oameni) Care are un caracter sincer, loial, cinstit. **2** *a* (D. oameni) Care spune pe față, deschis, ceea ce gândește. **3** *a* (D. înfățișarea sau manifestările cuiva) Care trădează un caracter franc **(1)**. **4** *a* (D. acțiuni) Loial. **5** *av* Într-un mod lipsit de ipocrizie Si: *deschis, direct, sincer*, (liv) *francamente*. **6** (Îs) *Port ~* Port comercial posedând antrepozite, în care mărfurile depozitate sunt scutite de taxe de intrare sau de ieșire.

franc[4], ~ă [At: DEX / Pl: *~nci* / E: fr ***franc***] **1** *smp* Uniune de triburi din grupul germanilor apuseni, care trăiau în sec. III pe cursul inferior și mijlociu al Rinului și care, în sec. V, au cucerit aproape toată Galia și au creat statul franc. **2** *a* Care aparține francilor[4]. **3** *a* Privitor la franci[4]. **4** *a* Specific francilor[4].

franca vt [At: DA ms / Pzi: *~nchez* / E: it ***francare***] **1** A plăti anticipat taxele pentru transportul unui colet sau al unui bagaj. **2** A timbra o scrisoare.

francamente av [At: DN^3 / E: it ***francamente***] (Liv) Franc[3] **(5)**.

francare sf [At: DEX / Pl: *~cări* / E: ***franca***] **1** Plătire anticipată a taxelor pentru transportul unui colet sau al unui bagaj Si: *francat[1]* **(1)**. **2** Timbrare a unei scrisori Si: *francat[1]* **(2)**.

francat[1] sns [At: MDA ms / E: ***franca***] (Rar) **1-2** Francare **(1-2)**.

francat[2], ~ă a [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***franca***] **1** (D. mărfuri, bagaje etc.) Cu taxele de transport plătite anticipat. **2** (D. scrisori) Cu mărcile poștale aplicate.

francatură sf [At: DN^3 / Pl: *~ri* / E: ***franca*** + *-tură*] Ansamblul mărcilor poștale și al ștampilelor aplicate pe o corespondență.

franceină sf [At: DEX / Pl: *~ne* / E: fr ***francéine***] **1** (Lpl) Clasă de coloranți cu mare stabilitate la lumină, care vopsesc mătasea în diferite nuanțe de roșu. **2** Colorant din clasa franceinelor **(1)**.

francez [At: RUSSO, S. 70 / V: (înv) ***~nțez*** / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***français***, it ***francese***] **1-2** *sm* Persoană care face parte din populația de bază a Franței sau este originară de acolo Si: (pop) *franțuz* **(1-2)**, (îvr) *franțoz* **(1-2)**. **3-4** *a* Care aparține Franței sau populației ei Si: *franțuzesc* **(1-2)**. **5-6** *a* Privitor la Franța sau la populația ei Si: *franțuzesc* **(3-4)**. **7** *sf* Limba vorbită de francezi.

francheță sf vz ***franchețe***

franchețe sfs [At: MAIORESCU, D. IV, 399 / V: ***~ță*** / E: it ***franchezza***] **1** Sinceritate. **2** Loialitate.

franchism sns [At: DN^3 / E: fr ***franquisme***] Doctrină și mișcare politică fascistă apărată și impusă în Spania de generalul Francisco Franco.

franchist, ~ă [At: CONTEMP., S. II, 1948, nr. 105, 2/4 / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***franquiste***] **1-2** *smf, a* (Adept) al dictaturii spaniole fasciste a lui Franco. **3** *a* Referitor la regimul și dictatura generalului Francisco Franco.

francioc sm vz ***sfrâncioc***

franciog sm vz ***sfrâncioc***

franciscan, ~ă [At: NEGRUZZI, S. I, 181 / V: (înv) ***~nțus~, ~nțis~*** / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***franciscain***] **1** *smf* Călugăr (sau călugăriță) catolic(ă) din ordinul întemeiat de Francesco d'Assisi la începutul sec. XIII. **2** *a* Care ține de ordinul franciscanilor **(1)**. **3** *a* Care se referă la ordinul franciscanilor **(1)**.

franciscanism sns [At: DN^3 / E: it ***francescanesimo***] Mișcare religioasă a lui Francesco d'Assisi, care îmbina predica pocăinței și a ascetismului sever cu aceea a simplității evanghelice, a blândeții și a dragostei pentru toate viețuitoarele firii.

franciscă sf [At: DEX / Pl: *~iște* / E: fr ***francisque***] (Ist) Toporișcă de diferite mărimi folosită ca armă de luptă de către franci[4] sau de alte popoare germanice.

francist, ~ă smf [At: DN^3 / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***franciste***, it ***franciste***] Specialist în limba și literatura franceză.

franciu sns [At: DEX / P: *~ciu* / E: fr ***francium***] Element chimic radioactiv, ultimul din familia metalelor alcaline, descoperit pe cale artificială.

franciza vt [At: DN^3 / Pzi: *~zez* / E: fr ***franciser***] A da caracter francez.

francizare sf [At: DN^3 / Pl: *~zări* / E: ***franciza***] Conferire a unui caracter francez.

francizant, ~ă a [At: IORGA, L. R. 166 / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***francisant***] (Frm) **1** Care este influențat de francezi. **2** Care promovează cultura franceză.

francizat, ~ă a [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***franciza***] Căruia i s-a dat un caracter francez.

francmason sm [At: DA ms / Pl: *~i* / E: fr ***franc-maçon***] **1** Membru al unei organizații (loji) francmasonice Si: *mason* **(1)**. **2** Adept al francmasonilor Si: *mason* **(2)**.

francmasonerie sf [At: DA / Pl: *~ii* / E: fr ***franc-maçonnerie***] Asociație secretă răspândită în diferite țări, ai cărei membri, organizați în loji, sunt adepții principiului fraternității și se recunosc între ei prin semne și embleme Si: *masonerie*, (iuz) *francmasonie*.

francmasonic, ~ă a [At: DA / Pl: *~ici, ~e* / E: fr ***franc-maçonnique***] **1** Care ține de francmasonerie Si: *masonic*. **2** Privitor la francmasonerie Si: *masonic*. **3** Care are legătură cu francmasoneria Si: *masonic*.

francmasonie sf [At: IORGA, L. II, 26 / Pl: *~ii* / E: ***francmason*** + *-ie*] (Iuz) Francmasonerie.

franco [At: PANȚU, PR. 146 / E: fr, it ***franco***] **1-2** *ain, av* În care toate cheltuielile de transport al mărfurilor, de asigurare etc. sunt cuprinse în

prețul de vânzare. 3 *ain* Francat. 4 *ain* (Îs) *Scrisoare ~ , colet ~* Scrisoare (colet) a căror taxă de transport este plătită.

francofil, ~ă [At: DA ms / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***francophile***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care aprobă, admiră, iubește tot ceea ce ține de Franța.

francofilie *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ii* / E: fr ***francophilie***] **1** Prietenie față de Franța Si: *galofilie*. **2** Atitudine de admirație, aprobare și dragoste față de tot ceea ce ține de Franța.

francofob, ~ă [At: DN^3 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***francophobe***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care urăște Franța și tot ceea ce este francez Si: *galofob*.

francofobie *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ii* / E: fr ***francophobie***] Ură față de francezi.

francofon, ~ă *a* [At: DN^3 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***francophone***] **1-2** *smf, a* (Vorbitor) de limbă franceză.

franctiror *sm* [At: DEX / Pl: *~i* / E: fr ***franc-tireur***] **1** (Înv) Soldat care, fără să facă parte din armata regulată, primea însărcinări în timpul unui război. **2** Partizan care a participat voluntar la luptele de rezistență din Franța în timpul celui de-al doilea război mondial.

frang *sm* vz ***franc***^{2}

frangulie *sf* [At: H IX, 464 / Pl: *~ii* / E: nct] (Reg) Frâncușă.

franj *sn* [At: ARDELEANU, D. 147 / V: (2) ***~ă*** sf (pl: *~je*) / Pl: *~uri* / E: fr ***frange***] **1** Fiecare dintre firele de bumbac, mătase, lână etc. care atârnă unul lângă altul ca ornament la marginea unei perdele, fețe de masă, stofe, a unui obiect de îmbrăcăminte Si: (îrg) *frânghie*^{1} **(1)** Cf *canaf, ciucure*, (pop) *țurțure*. **2** (Fiz) Fiecare dintre dungile alternativ luminoase și întunecoase obținute pe un ecran prin fenomenul interferenței luminii. **3** (Atm) Formație filamentoasă care alcătuiește marginea unui organ.

franjă *sf* vz ***franj***

franjurat, ~ă *a* [At: DEX^2 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***franjuri*** (pll *franj*) + *-at*] **1** Cu franjuri **(1)**. **2** În formă de franjuri **(1)**.

franklin *sm* [At: DEX / Pl: *~i* / E: fr ***franklin***] (Fiz) Unitate de măsură a sarcinii electrice.

franș, ~ă *a* vz ***franc***^{3}

franșiză *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ze* / E: fr ***franchise***] **1** (Mat) Parte exceptată dintr-un total, exprimată în procente. **2** (Mrn) Clauză de asigurare în virtutea căreia asiguratorii sunt exonerați de anumite riscuri.

frantez *sm, a* vz ***francez***

frantiscan, ~ă *smf* vz ***franciscan***

frantoz, ~oază *smf* [At: GOLESCU, Î. 76 / Pl: *~i, ~oaze* / E: ger ***Franzose***] (Îvr) **1-2** Francez **(1-2)**.

frantozism *sn* vz ***franțuzism***

frantozit, ~ă *a* vz ***franțuzit***

franțuscan, ~ă *smf, a* vz ***franciscan***

franțușcă *sf* [At: HOGAȘ, DR. II, 51 / Pl: *~ște* / E: ns cf pn *francuzka*] (Înv) **1-2** Franțuzoaică **(1-2)**.

franțuz [At: RUSSO, S. 80 / Pl: *~uji*, (înv) *~uzi* / E: pn ***francuz***, rs ***француз***] (Îvp) **1-2** sm Francez **(1-2)**. **3-6** *a* Francez **(3-6)**

franțuzesc, ~ească [At: RUSSO, S. 80 / Pl: *~ești* / E: ***franțuz*** + *-esc*] **1-4** *a* Francez **(3-6)**. **5** (Îs) *Aluat ~* Aluat pentru prăjituri, pregătit cu unt și lucrat special pentru a deveni fraged și a se desface în foi Si: *foitaj*. **6** *sf* Limba franceză.

franțuzește *av* [At: EMINESCU, N. 43 / E: ***franțuz*** + *-ește*] **1-2** Ca francezii **(1-2)**. **3-4** În felul francezilor **(1-2)**. **5** În limba franceză.

franțuzi [At: DA ms / Pzi: *~zesc* / E: ***franțuz***] (Înv; fam) **1** *vr* A imita servil obiceiurile franceze. **2** *vr* A întrebuința în mod nejustificat cuvinte și expresii franceze. **3** *vt* A introduce, fără necesitate, în limbă cuvinte și expresii franceze.

franțuzie *sfs* [At: MACEDONSKI, O. III, 111 / E: ***franțuz*** + *-ie*] (Îvr; îlav) **Pe ~** În limba franceză.

franțuzire *sf* [At: DEX / Pl: *~ri* / E: ***franțuzi***] (Rar) **1** Imitare servilă a obiceiurilor franceze. **2** Întrebuințare nejustificată a cuvintelor și a expresiilor franceze. **3** Introducere inutilă în limbă a cuvintelor și a expresiilor franceze.

franțuzism *sn* [At: MAIORESCU, CR. II, 256 / V: ***~toz~*** / Pl: *~e* / E: ***franțuz*** + *-ism*] **1-2** Cuvânt sau expresie împrumutate din limba franceză. **3** (Îvr) Influență franceză exagerată.

franțuzist, ~ă *a* [At: IBRĂILEANU, SP. CR. 11 / Pl: *~iști* / E: ***franțuz*** + *-ist*] (Nob) Care introduce, fără necesitate, în limbă cuvinte și expresii franceze.

franțuzit, ~ă *smf, a* [At: I. NEGRUZZI, S. I, 443 / V: ***~țoz~***, (pop; irn) *s~* / Pl: *~iți, ~e* / E: ***franțuzi***] **1-2** (Persoană) care imită servil obiceiurile franceze. **3-4** (Persoană) care întrebuințează în mod nejustificat cuvinte și expresii franceze. **5-6** (Persoană) care introduce, fără necesitate, în limbă cuvinte și expresii franceze.

franțuzoaică *sf* [At: DA ms / Pl: *~ice* / E: ***franțuz*** + *-oaică*] **1-2** Femeie care face parte din populația de bază a Franței sau este originară de acolo Si: (înv) *franțușcă* **(1-2)**. **3** (Iuz) Bonă.

franzelar *sm* [At: PAS, Z. II, 147 / Pl: *~i* / E: ***franzelă*** + *-ar*] **1** Brutar care prepară franzele. **2** Vânzător de franzele.

franzelă *sf* [At: BELDIMAN, TR. 342 / V: (reg) ***~zolă*** / Pl: *~le* / E: ngr ***φραντζέλα***] Pâine albă de formă lunguiață Si: (înv) *jimblă*, (reg) *bulcă*.

franzelăreasă *sf* [At: DA ms / Pl: *~ese* / E: ***franzelar*** + *-easă*] **1** Femeie care face franzele. **2** Vânzătoare de franzele. **3-4** Soția franzelarului **(1-2)**.

franzelărie *sf* [At: DA ms / Pl: *~ii* / E: ***franzelă*** + *-ărie*] **1** Brutărie unde se fac franzele. **2** Magazin de franzele.

franzeluță *sf* [At: DA ms / Pl: *~țe* / E: ***franzelă*** + *-uță*] **1-2** (Șhp) Franzelă (mică). **3** Chiflă.

franzolă *sf* vz ***franzelă***

frapa *vt* [At: MAIORESCU, D. I, 153 / Pl: *~pez* / E: fr ***frapper***] **1** A se impune atenției cuiva prin caracteristici izbitoare Si: *a impresiona, a surprinde*. **2** A răci șampania sau alte băuturi alcoolice cu ajutorul gheții.

frapant, ~ă *a* [At: MAIORESCU, CR. III, 77 / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***frappant***] Care impresionează puternic Si: *izbitor, surprinzător, șocant*.

frapat, ~ă *a* [At: DEX /Pl: *~ați, ~e* / E: ***frapa***] **1** Impresionat puternic Si: *surprins, șocat*. **2** (D. băuturi) Răcit cu gheață.

frapieră *sf* [At: DEX / P: *~pi-e~* / Pl: *~re* / E: ***frapa*** după *fructieră, supieră*] Vas special, de obicei de aluminiu (așezat pe un suport), folosit pentru răcirea cu gheață a băuturilor.

frapsăn *sm* vz ***frasin***

frapsin *sm* vz ***frasin***

frapsine *sm* vz ***frasin***

fras *sn* [At: MARIAN, D. 199 / Pl: *~uri* / E: srb ***fras***] (Reg) Crampă la stomac.

frasaniș *sm* vz ***frăsiniș***

frasân *sm* vz ***frasin***

frasen *sm* vz ***frasin***

frasin *sm* [At: NEGRUZZI, S. II, 296 / V: ***~apsăn, ~apsin, ~apsine ~sân, ~acsân***, (înv) ***~sen, ~snic*** / Pl: *~i* / E: ml ***fraxinus***] **1** Arbore din familia oleaceelor, cu tulpina înaltă, dreaptă, cilindrică, cu coroana rară, cu frunze compuse, flori unisexuate lipsite de corolă și fructe alungite, cu lemnul elastic, folosit în industrie (*Fraxinus excelsior*). **2** (Îc) **~-de-munte, ~-de-mană, ~-negru** Mojdrean (*Fraxinus ornus*).

frasină *sf* [At: SEVASTOS, C. 281 / Pl: *~ne* / E: ***frasin***] (Rar) Fructul frasinului.

frasinărie *sf* vz ***frăsinărie***

frasis *sf* [At: NEGRUZZI, S. I, 8 / Pl: nct / E: ngr ***φράσις***] (Îvr) Frază **(1)**.

frasnian, ~ă [At: DN^3 / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***frasnien***] (Glg) **1** *sn* Etaj al devonianului superior. **2** *a* Care aparține frasnianului **(1)**. **3** *a* Care se referă la frasnian **(1)**.

frasnic *sm* vz ***frasin***

frașcă *sf* [At: MARIAN, O. II, 47 / V: ***vr~*** / Pl: nct / E: nct] (Orn: reg) Coțofană (*Pica pica*).

frate *sm* [At: COD. VOR. 129/11 / V: (Trs; la vocativ) ***frateano*** / Pl: *~ați* / E: ml ***frater, -tris***] **1** Persoană de sex masculin considerată în raport cu altă persoană (indiferent de sex) născută din aceiași părinți sau numai din același tată ori din aceeași mamă Si: (îvp) *frățâne* **(1)**. **2** (Lpl; csc) Nume dat copiilor (în cazul când se află între ei și băieți) născuți din aceiași

părinți sau numai din același tată ori din aceeași mamă. **3** (Îs) ~ *bun* (sau *adevărat*, *drept*, *primar* sau, reg. *dulce*) Fiecare dintre frații născuți din același tată și din aceeași mamă în raport unii cu alții. **4** (Îs) ~ *vitreg* (sau, îvp. *mașter*, *nu bun*, *nebun*, *de-al doilea*, *după* sau *de*, *despre tată* sau *mamă*) Persoană care este rudă de sânge numai pe linie maternă sau paternă în raport cu un frate al său Si: (înv) *fiastru*. **5** (Îs) ~ *geamăn* Frate (1) născut o dată cu alt frate (sau soră). **6** (Îs) *~ați de lapte* Copii care au supt la aceeași doică. **7** (Reg; îs) *~ați sufletești* Copii de sex diferit care au fost botezați în aceeași apă. **8** (Îs) ~ *de* (înv. *pre*) *cruce* Fârtat (1). **9** (Îs) ~ *de mână* Băiat care servește mireasa în timpul nunții Si: (reg) *cumnat de mână*. **10** (Îs) ~ *de mire* (sau *de mireasa*) Flăcău însărcinat cu poftirea și cinstirea oaspeților la nunțile țărănești, cu conducerea alaiului nunții, cu anunțarea darurilor și cu rostirea orației de nuntă Si: *chemător*, *vornic*, *vornicel*. **11** (Pop; îs) *~le Crăciunului* Anul Nou (când creștinii serbează Sfântul Vasile). **12** (Pop; îs) *~le lui Sfântu' Ilie* Numele unei sărbători celebrate la 29 iulie Si: *Ilie-Pălie*, *Pălia*. **13** (Îcs) *De-a cei nouă ~ați* Numele unui joc de copii nedefinit mai îndeaproape. **14** (Pex) Persoană pentru care cineva are aceleași sentimente ca pentru un frate (1). **15** (Fam; la vocativ) Termen cu care cineva se adresează amical unei persoane (indiferent de sex) Si: (îvp) *frăție* (16), *frățietate* (2). **16** (Lit; fam; la vocativ) Adresare retorică utilizată de cineva pentru a semnala momentele importante ale unei povestiri (orale). **17** (Pfm) Tovarăș. **18** Persoană legată de o alta prin sentimentul de apartenență la o comunitate. **19** (Rel; mpl) Om considerat ca o creatură a aceluiași părinte, Dumnezeu. **20** (Bis; îe) **A fi ~ întru Hristos** A fi creștin. **21** Grad în ierarhia monahală dat unui călugăr care nu este cleric și care ajută la treburile gospodărești. **22** Călugăr care are gradul de frate (21). **23** (Fig) Om considerat ca membru al comunității umane. **24** Nume pe care și-l dau francmasonii între ei. **25** (Reg; îs) *~le Mihai* Eufemism pentru lup. **26** (Ban) Coproprietar. **27** (Jur; înv) Partea indiviză (dintr-o moștenire) care se cuvine unui succesor. **28** (Mpl) Lăstar care se formează la subsuoara frunzelor cerealelor păioase din nodurile de la baza tulpinii. **29** (Mpl) Lăstar care crește pe lângă rădăcina porumbului Si: *pui*, (reg) *copilet* (1). **30** (Bot; îc) **~le-priboiului** Plantă erbacee din familia geraniaceelor, cu flori purpurii-violacee, care crește prin păduri sau locuri pietroase, umede și umbroase (*Gerranium silvaticum*). **31** (Bot; îc) **~le-și-sora**, **sor'-cu-~** Plantă erbacee din familia scrofulariaceelor, cu flori galbene-aurii, cu fructele capsule, care crește prin păduri (*Melampyrum nemorosum*).

frateano *sm* vz ***frate***

fratern, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~i*, *~e* / E: lat ***fraternus***] **1-3** Frățesc (1-3).

fraternel, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***fraternel***] (Frm) **1-3** Frățesc (1-3).

fraternitate *sf* [At: URICARIUL X, 371/13 / Pl: *~tăți* / E: fr ***fraternité***, lat ***fraternitas***, ***-atis***] Legătură strânsă, frățească, între colectivități, între popoare etc. Si: *frăție* (4), (înv) *frățietate* (1).

fraterniza *vi* [At: PAS, Z. IV, 220 / Pzi: *~zez* / E: fr ***fraterniser***] **1** A manifesta sentimente frățești față de cineva. **2** A intra în strânsă prietenie cu cineva Si: *a se înfrăți*. **3** A face cauză comună cu cineva Si: *a se solidariza*. **4** (Mil) A face cauză comună cu adversarul (ca protest împotriva războiului).

fraternizare *sf* [At: CAMILAR, N. I, 157 / Pl: *~zări* / E: ***fraterniza***] **1** Manifestare a unor sentimente frățești față de cineva. **2** Legare a unei prietenii strânse cu cineva Si: *înfrățire*. **3** Unire (între două sau mai multe persoane, grupări, țări etc.) pentru o cauză comună Si: *solidarizare*. **4** (Mil) Solidarizare cu adversarul (ca protest împotriva războiului).

fratricid, ~ă [At: DA / Pl: *~izi*, *~e* / E: fr ***fratricide***, lat ***fratricida***] **1-2** *smf*, *a* (Persoană) care și-a ucis fratele sau sora. **3** *sn* Omor de frate sau de soră. **4** *a* Care constituie o crimă față de un frate, o soră. **5** *a* (Pex) Care constituie o crimă față de semenii săi. **6** *a* (D. războaie) Care se desfășoară între membrii aceleiași națiuni.

fratrie *sf* [At: DEX /Pl: *~ii* / E: fr ***phratrie***] **1** Subdiviziune a triburilor grecești. **2** Grup de mai multe ginți înrudite între ele prin legături de sânge. **3** Grupare mare de plante înrudite genetic.

frauda *vt* [At: DA ms / P: *fra-u~* / Pzi: *~dez* / E: fr ***frauder***, lat ***fraudare***] A săvârși o fraudă (1) Si: *a defrauda*.

fraudare *sf* [At: COD. PEN. R.P.R. 617 / P: *fra-u~* / Pl: *~dări* / E: ***frauda***] Săvârșire a unei fraude (1) Si: *defraudare*.

fraudator, ~oare *smf* [At: DN[3] / P: *fra-u~* / Pl: *~i*, *~oare* / E: ***frauda*** + *-tor* cf it *fraudatore*] Persoană care fraudează Si: *defraudator*.

fraudatoriu, ~ie *a* [At: DN[3] / P: *fra-u~* / Pl: *~ii* / E: lat ***fraudatorius***, it ***fraudatorio***] Fraudulos (2).

fraudă *sf* [At: ALECSANDRI, T. 1705 / P: *fra-u~* / Pl: *~de* / E: fr ***fraude***, lat ***fraus***, ***fraudis***] **1** Înșelăciune comisă de cineva, de obicei pentru a realiza un profit material de pe urma atingerii drepturilor altuia Si: *hoție*. **2** Sumă sustrasă prin înșelăciune.

fraudulos, ~oasă [At: MAIORESCU, D. I, 207 / P: *fra-u~* / Pl: *~oși*, *~oase* / E: fr ***frauduleux***, lat ***fraudulosus***] **1** *a* (Rar; d. oameni) Care comite o fraudă (1). **2** *a* (D. acțiuni) Bazat pe fraudă (1). **3** *a* (Îs) *Faliment ~* Faliment în care falitul ascunde o parte din activ, falsificând registrele. **4** *av* Prin fraudă (1).

fraza *vi* [At: CARAGIALE, N. F. 100 / Pzi: *~zez* / E: fr ***fraser***] **1** *vi* (Muz) A scoate în evidență, la executarea unei bucăți, ritmul frazei muzicale. **2** *vi* (Muz) A face să se desprindă în mod distinct părțile care compun ideea muzicală. **3** *vt(a)* (Nob) A construi fraze frumoase, în scris și în vorbire.

frazare *sf* [At: MACEDONSKI, O. IV, 110 / Pl: *~zări* / E: ***fraza***] **1** Evidențiere, la executarea unei bucăți, a ritmului unei frazei muzicale. **2** Punere în evidență a părților care compun ideea muzicală. **3** (Nob) Alcătuire de fraze frumoase, în scris și în vorbire.

frază *sf* [At: MAIORESCU, CR. II, 181 / Pl: *~ze* / E: fr ***phrase***, lat ***phrasis***] **1** (Grm) Îmbinare de propoziții, care se află în raport de coordonare sau de subordonare, exprimând una sau mai multe judecăți. **2** Fel de exprimare. **3** (Prt; lpl) Afirmații emfatice și lipsite de sinceritate. **4** (Îs) ~ *muzicală* Unitate muzicală alcătuită dintr-o succesiune de sunete cu sens expresiv propriu.

frazeolog, ~ă *smf* [At: DA ms / P: *~ze-o~* / Pl: *~ogi*, *~oge* / E: fr ***phraséologue***] **1** (Rar; prt) Persoană care se exprimă în fraze emfatice și lipsite de conținut. **2** Specialist în frazeologie (3).

frazeologic, ~ă *a* [At: DEX / P: *~ze-o~* / Pl: *~ici*, *~ice* / E: fr ***phraséologique***] **1-4** Care ține de frazeologie (1-4). **5-8** Privitor la frazeologie (1-4). **9** (Lin; îs) *Unitate ~ă* Combinație stabilă de două sau mai multe cuvinte, având sens unitar și referent unic.

frazeologie *sf* [At: MAIORESCU, CR. II, 300 / P: *~ze-o~* / Pl: *~ii* / E: fr ***phraséologie***] **1** Fel propriu unei limbi sau unui scriitor de a construi frazele. **2** (Fig; prt) Vorbărie plină de emfază și lipsită de conținut, care ascunde sărăcia de idei Si: (fam) *pălăvrăgeală*. **3** Disciplină lingvistică care se ocupă cu studiul unităților frazeologice dintr-o limbă sau dintr-un grup de limbi. **4** (Lin) Ansamblul unităților frazeologice dintr-o limbă dată.

frăgar *sm* [At: ANON. CAR. / Pl: *~i* / E: ***frag***[1] + *-ar*] **1** (Bot; reg) Dud (*Moris alba* sau *nigra*). **2** (Ent; reg) Insectă nedefinită mai de aproape.

frăgetime *sf* vz ***frăgezime***

frăgezi *vtr* [At: DRĂGHICI, R. 70 / Pl: *~zesc* / E: ***fraged***] **1-2** (D. anumite alimente, în special despre carne, aluaturi etc.) A face să devină sau a deveni fraged (2). **3-4** (Rar; d. piele) A face să devină sau a deveni mai fină.

frăgezie *sf* [At: PONTBRIANT / Pl: (rar) *~ii* / E: ***fraged*** + *-ie*] (Rar) Frăgezime.

frăgezime *sf* [At: CONACHI, P. 179 / V: (înv) ***~etime*** / Pl: *~mi* / E: ***fraged*** + *-ime*] **1** Prospețime. **2** Finețe. **3** Gingășie. **4** (Iuz) Delicatețe a sentimentelor.

frăgezire *sf* [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: ***frăgezi***] **1** Proces prin care anumite alimente (în special carnea, aluaturile) devin fragede (2). **2** (Rar) Tratare cosmetică a pielii.

frăgezit, ~ă *a* [At: C. PETRESCU, S. 192 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***frăgezi***] (D. alimente, în special carne, aluaturi) **1** Care a fost supus procesului de frăgezire (**1**). **2** Care a devenit fraged (**2**).

frăgulită *sf* [At: DAMÉ, T. 187 / Pl: *~țe* / E: ***fragă*** + *-uliță*] **1-2** (Pop; șhp) Frăguță (**1-2**). **3** (Atm; reg; lpl) Amigdale. **4** Mică plantă erbacee din familia caprifoliaceelor, cu flori galbene-verzui, cu miros slab de mosc, care crește prin păduri umede și umbroase Si: *moscușor* (*Adoxa moschatellina*).

frăgurel *sm* [At: PANȚU, PL.² / Pl: *~ei* / E: ***frag¹*** + *-urel*] (Bot; îc) **~-neroditor** Mică plantă erbacee din familia rozaceelor, cu tulpina scurtă și cu flori albe, care crește prin tufișuri și coline uscate (*Potentilla mircantha*).

frăgușoară *sf* [At: DA ms / Pl: *~oare* / E: ***fragă*** + *-șoară*] **1-2** (Pop; șhp) Frăguță (**1-2**).

frăgușor *sm* [At: ALECSANDRI, ap. DDRF / Pl: *~i* / E: ***frag²*** + *-ușor*] **1-2** (Mol; șhp) Frăguță (**1-2**).

frăguță *sf* [At: MARIAN, S. R. II, 113 / Pl: *~țe* / E: ***fragă*** + *-uță*] **1-2** (Șhp) Fragă (mică) Si: (pop) *frăguliță* (**1-2**), (pop) *frăgușoară* (**1-2**), (Mol) *frăgușor* (**1-2**).

frământ *sn* [At: TOMA, C. V. 295 / Pl: ? / E: drr ***frământa***] (Rar) Frământare (**8**).

frămâta *vtri* vz ***frământa***

frământa [At: BIBLIA (1688), ap. TDRG. / V: ***~âta*** / Pzi: *frământ* / E: ml **fragmentare*] **1** *vt* A preface aluatul într-o masă omogenă, apăsându-l și amestecându-l Si: (îvp) *a fărâma* (**9**), (îrg) *a soage*, (Ban) *a frânturi*. **2** *vt* (Pop; îe) **Femeia ce nu voiește să ~te, toată ziua cerne** Se spune despre cei care, nedorind să realizeze o acțiune, acordă o atenție prea mare preparativelor acesteia. **3** *vt* (Îae) Se spune despre oamenii leneși, care amână realizarea unei acțiuni. **4** *vt* (Pex) A omogeniza o masă semisolidă prin presare și amestecare. **5** *vt* (Pop) A fricționa. **6** *vt* (Pop) A face masaj. **7** *vt* A răsuci un obiect în mână. **8** *vt* (Îe) **A ~ pământul** A bate pământul cu picioarele, prin lovituri puternice și repetate. **9** *vt* A lovi îndelung și repetat (cu pumnii sau cu picioarele) o persoană trântită la pământ Si: *a călca în picioare*. **10** *vt* (Fig; d. un sentiment, un gând, o boală etc.) A chinui pe cineva. **11** *vim* (Îvp; îe) **A ~ la inimă** A avea colici. **12** *vt* (Fig; c. i. o idee, un plan, un gând) A examina amănunțit și în detaliu. **13** *vt* (Îe) **A-și ~ mintea** (sau **capul** sau **creierul**) A se gândi intens pentru a soluționa o problemă Si: *a-și bate capul*. **14-15** *vtr* A (se) mișca puternic. **16-17** *vtr* A (se) agita. **18** *vr* (D. ființe) A umbla încoace și încolo Si: *a nu avea astâmpăr*. **19** *vr* (Adesea complinit de „cu gândul", „cu mintea", „cu firea") A fi preocupat intens și chinuitor de ceva Si: *a se întrece cu firea*. **20** *vr* A se consuma foarte mult sufletește. **21** *vt* (Îe) **A-și ~ mâinile** A manifesta o mare neliniște, o tulburare prin frecarea puternică a mâinilor. **22** *vt* (Poetic) A tulbura. **23** *vt* (Poetic) A străbate.

frământare *sf* [At: MAIORESCU, D. I, 31. / Pl: *~tări* / E: ***frământa***] **1** Transformare a aluatului într-o masă omogenă, prin apăsare și amestecare Si: *frământat¹* (**1**), *frământătură* (**1**), (îvp) *fărâmare* (**3**). **2** (Pex) Omogenizare a unei mase semisolide, prin presare și amestecare. **3** (Pop) Fricționare. **4** (Pop) Masaj. **5** Răsucire în mână a unui obiect. **6** Mișcare grea, forțată. **7** (Îvp; îs) *~tări de limbă* Îmbinări de cuvinte greu de pronunțat în a căror rostire rapidă și corectă consta un joc de societate țărănesc. **8** (Fig) Mișcare clocotitoare (a apei, a valurilor) Si: *clocot, vârtej*, (rar) *frământ*. **9** Umblet de colo până colo. **10** Neastâmpăr. **11** Stare de agitație, de tulburare (cauzată de mișcări sociale). **12** Neliniște sufletească Si: *chin, zbucium*.

frământat¹ *sn* [At: BIBLIA (1688), 107¹ / Pl: *~uri* / E: ***frământa***] Frământare (**1**).

frământat², ~ă *a* [At: BIBLIA (1688) 61¹ / Pl: *~ați, ~e* / E: ***frământa***] **1** (D. aluat) Preparat prin frământare (**1**). **2** (D. un amestec) Omogenizat prin presare. **3** (D. un loc, un drum) Bătătorit. **4** (D. un dans popular) Care se dansează bătând cu picioarele în pământ. **5** (Fig; d. oameni) Cuprins de neliniște Si: *tulburat, zbuciumat*. **6** (Fig; d. oameni) Chinuit. **7** (D. idei, hotărâri, planuri etc.) Examinat în detaliu. **8** (Fig) Agitat¹ (**1**).

frământatec, ~ă *a* [At: COȘBUC, AE. 148 / Pl: *~eci, ~ece* / E: ***frământa*** + *-atec*] (Nob) Care se frământă (**19**).

frământător *sn* [At: BIBLIA (1688), 200/1 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***frământa*** + *-(ă)tor*] **1-2** *smf, a* (Persoană) care frământă (**1**). **3** *sn* (Trs) Scaun pe care se așază vasul (covata) cu aluat când se frământă pâinea. **4** *sn* Mașină pentru frământat aluatul.

frământătură *sf* [At: (a. 1815) URICARIUL I, 241/30 / Pl: *~ri* / E: ***frământa*** + *-tură*] **1** Frământare (**1**). **2** (Ccr) Aluatul frământat. **3** (Fig) Mișcare. **4** (Fig) Învălurare. **5** (Fig) Clocot.

frământuri *vt* [At: MAT. FOLK. 570 / Pzi: *~resc* / E: ***frământa*** + *-uri*] (Îvr) A fărâmița.

frânchie *sf* vz ***frenghie***

frâncui *vt* [At: CIAUȘANU, V. 162 / P: *~cu-i* / Pl: *~esc* / E: ***franc¹***] (Olt) A lua mită (exagerat de mare) Si: (pop) *a jupui*, (pfm) *a sfânțui*.

frâncuială *sf* [At: CIAUȘIANU, V. 162 / Pl: *~ieli* / E: ***frâncui*** + *-eală*] Mită.

frâncușor *sm* [At: CHIRIȚESCU, CONV. LIT. XLII, 449 / Pl: *~i* / E: ***franc¹*** + *-ușor*] **1-2** (Șhp) Franc¹ (**1**).

frâncuț *sm* [At: GRAIUL I., 232 / Pl: *~i* / E: ***franc¹*** + *-uț*] **1-2** Frâncușor (**1-2**).

frânghienică *sf* [At: MON. OF., ap. TDRG / Pl: *~ici* / E: nct] (Pop) Specie de vulpe care trăiește în America.

frănitic, ~ă *a* vz ***frenetic***

frăpsânet *sn* vz ***frăsinet***

frăpsiniță *sf* [At: LIUBA-IANA, M. 113 / Pl: *~țe* / E: ***frapsin*** + *-iță*] (Ban) Frăsinică (*Fraxinus angustifolia*).

frăptânet *sn* vz ***frăsinet***

frăsăniș *sn* vz ***frăsiniș***

frăsăniște *sf* vz ***frăsiniște***

frăsânet *sn* vz ***frăsinet***

frăsâniș *sn* vz ***frăsiniș***

frăsâniște *sf* vz ***frăsiniște***

frăsi *vr* [At: DA / Pzi: *~sesc* / E: ucr ***фрасувать***] (Reg) A umbla de colo până colo neliniștit sau nerăbdător Si: *a se foi* (**6**), (pfm) *a se frăsui* (**1**).

frăsinărie *sf* [At: DR XI, 70 / V: ***fras~*** / Pl: *~ii* / E: ***frasin*** + *-ărie*] Frăsinet.

frăsinel *sm* [At: ZANNE, P. I, 183 / Pl: *~ei* / E: ***frasin*** + *-el*] **1** Plantă erbacee medicinală și ornamentală din familia rutaceelor, cu flori mari, albe sau trandafirii, plăcut mirositoare (*Dictamnus fraxinella*). **2** (Pop; îe) **A umbla (de) frunza ~ului** A vagabonda. **3** (Îae) A hoinări. **4** (Îae) A umbla numai după distracții.

frăsinet *sn* [At: DR. XI, 70 / V: ***fra~***, (pop) ***~sân~***, (reg) ***~ăpsân~***, ***~ăptân~*** / Pl: *~e* / E: ml ***fraxinetum*** sau ***frasin*** + *-et*] Pădure de frasini Si: *frăsinărie, frăsiniș, frăsiniște*.

frăsinică *sf* [At: HODOȘ, P. P. 54 / Pl: *~ici* / E: ***frasin*** + *-ică*] Specie de frasin (*Fraxinus angustifolia*).

frăsiniș *sn* [At: DR. XI, 70 / P: ~-~ / V: (reg) ***~săn~***, (reg) ***~sân~***, (rar) ***frasan~*** / Pl: *~uri* / E: ***frasin*** + *-iș*] Frăsinet.

frăsiniște *sf* [At: DR. XI, 70 / V: (reg) ***~săn~, ~sân~*** / Pl: *~ti* / E: ***frasin*** + *-iște*] Frăsinet.

frăsiniu *am* [At: DA / Pl: *~ii* / E: ***frasin*** + *-iu*] (Îc) **Arțar- ~** Specie de arțar asemănător cu frasinul.

frăsire *sf* [At: IORGA, N. R. A. I, 209 / Pl: *~ri* / E: ***frăsi***] (Reg) Forfotă.

frăsui [At: PĂTRĂȘCANU, S. A. 161 / Pzi: *~esc* / E: ucr ***фрасувати ca***] **1** *vr* (Pfm) A se agita fără rost (de nerăbdare) Si: (reg) *a se frăsi*. **2-3** *vri* (Reg) A se plânge. **4-5** *vri* (Reg) A se văicări.

frăsuire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***frăsui***] **1** (Pfm) Agitație fără rost. **2** (Reg) Văicăreală.

frăsuit *sns* [At: MDA ms / E: ***frăsui***] **1-2** Frăsuire (**1-2**).

frăscău *sm* [At: RETEGANUL, P. II, 73 / Pl: *~ăi* / E: nct] (Trs; rar) Flăcău (**1**).

frășenie *sf* vz ***sfârșenie***

frăștilă *sf* [At: MAT. FOLK. 24 / Pl: *~le* / E: ns cf *prășilă*] Șipcă lungă de lemn, prelucrată în forma spetezelor care alcătuiesc scheletul zmeului.

frătic *sm* [At: CADE / Pl: *~ici* / E: ***frate*** + *-ic*] **1-2** (Mar; șhp) Frățior (**1-2**).

frătiuc *sm* [At: ȚIPLEA, P. P. 30 / V: (la vocativ) ***~ă*** / Pl: *~uci* / E: ***frate*** + *-uc*] **1-2** (Trs; șhp) Frățior (**1-2**).

frătiucă *sm* vz ***frătiuc***

frătiuluc *sm* [At: ȚIPLEA, P. P., ap. DA / Pl: *~uci* / E: ***frate*** + *-uluc*] **1-2** (Trs; șhp) Frățior (**1-2**).

frătiuluț *sm* [At: ȚIPLEA, P. P. 6 / Pl: *~i* / E: ***frate*** + *-uluț*] **1-2** (Trs; șhp) Frățior (**1-2**).

frătiuț *sm* [At: MÎNDRESCU, L. P. 84 / Pl: *~i* / E: ***frate*** + *-uț*] **1-2** (Trs; șhp) Frățior (**1-2**).

frătuț *sm* [At: DIONISIE, C. 178 / V: ***fârt~, fătruț*** / Pl: *~i* / E: ***frate***] (Înv) **1** Nume dat românilor originari din Banat. **2** (Mil) Nume dat unui regiment din Austria alcătuit din români bănățeni (**1**).

frătuțesc, ~ească *a* [At: H IV, 10 / Pl: *~ești* / E: ***frătuț*** + *-esc*] **1** Bănățean. **2** (Pcx) Ardelenesc.

frățân *sm* vz ***frățâne***

frățânătate *sf* [At: KLEIN, D. 45 / Pl: *~tăți* / E: ***frățâne*** + *-atate*] (Îvp) Frăție (**1**).

frățâne *sm* [At: CORESI, ap. CCR. 11/19 / V: ***frățân, (2) ~țini*** *smp* / Pl: *~ni* / E: ***frate*** + *-âne*] **1** (Îvp; urmat de un adjectiv posesiv) Frate (**1**). **2** (Buc; Trs; lpl; csc) Frați și surori de sânge.

frățelnic, ~ă *a* [At: ZILOT, ap. DDRF / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***frate*** + *-elnic*] (Nob) Ca un frate Si: *apropiat, intim*.

frățenie *sf* [At: BARCIANU / Pl: *~ii* / E: ***frate*** + *-enie*] (Nob) Frăție (**3**).

frățesc, ~ească *a* [At: DOSOFTEI, V. S. 72/2 / Pl: *~ești* / E: ***frate*** + *-esc*] **1** Propriu legăturii dintre frați (**2**) Si: *fratern* (**1**), (frm) *fraternel* (**1**). **2** De frate (**1**) Si: *fratern* (**2**), (frm) *fraternel* (**2**). **3** Ca de frate Si: *fratern* (**3**), (frm) *fraternel* (**3**). **4** Afectuos. **5** Devotat. **6** Călugăresc.

frățește *av* [At: (a. 1780) URICARIUL X, 79 / E: ***frate*** + *-ește*] **1** În mod frățesc (**1**). **2** Ca frații. **3** Cu dragoste frățească (**1**). **4** (Îe) **A împărți** (ceva) ~ A împărți în părți egale. **5** (Îae) A împărți în mod loial.

frățică *sm* [At: GORJAN, H. I. 18/23 / Vc: *~, ~co, ~ule* / Pl: *~ici* / E: ***frate*** + *-ică*] (Fam; la vocativ) Termen cu care cineva se adresează unui băiat Si: *frățior* (**5**).

frăție *sf* [At: COD. VOR. 148/12 / Pl: *~ii* / E: ***frate*** + *-ie*] **1** (Rar) Legătură de rudenie între frați Si: (înv) *frățietate* (**3**). **2** Iubire frățească. **3** Devotament frățesc. **4** Prietenie strânsă Si: *fraternitate*. **5** (Îvp; îs) ~ *de cruce* Prietenie până la moarte, întărită prin jurământ Si: (îvp) *fârtăție*. **6** (Îas) Haiducie. **7** Tovărășie. **8** Nume dat unor comunități religioase sau laice. **9** (Ist; îs) *~ii muncitorești* Asociații muncitorești apărute în Germania în anul 1848. **10** (Trs; înv; ccr) Rudă. **11** (Trs; înv; îe) **A-i fi ~** (cuiva) A-i fi rudă (cuiva). **12** (Trs; înv) Rudenie. **13** Călugărie. **14** (Csc) Comunitate de călugări sau de călugărițe Si: (înv) *frățime* (**1**). **15** (Înv; art; urmat de un adjectiv posesiv) Formulă cu care călugării se adresau unul altuia. **16** (Îvp; la vocativ) Frate (**15**).

frățietate *sfs* [At: ȘINCAI, HR. I, 235/7 / P: *~ți-e~* / E: ***frăție*** + *-tate*] (Înv) **1** Fraternitate. **2** (Pop; la vocativ) Frate (**15**). **3** (Înv) Frăție (**1**).

frățime *sfs* [At: DOSOFTEI, V. S. 45/2 / E: ***frate*** + *-ime*] (Înv) **1** Frăție (**14**). **2** Călugărie.

frățini *smp* vz ***frățâne***

frățior *sm* [At: GORJAN, H I, 4/20 / P: *~ți-or* / Pl: *~i* / E: ***frate*** + *-ior*] **1-2** (Șhp) Frate (mai mic) Si: (pop) *frățișor* (**1-2**), (Mar) *frătic* (**1-2**), (Trs) *frătiuc* (**1-2**), *frătiuluc* (**1-2**), *frătiuluț* (**1-2**), *frătiuț* (**1-2**), *frățiuc* (**1-2**). **3** (Îvp) Prieten bun. **4** (Îvp) Tovarăș. **5** (Fam; la vocativ) Termen cu care te adresezi amical unui bărbat. **6** (Bot; reg) Ciormoiag (*Melampyrum barbatum*). **7** (Bot; reg) Frăsinel (*Dictamus albus*). **8** (Bot; reg; lpl) Trei-frați-pătați (*Viola tricolor*).

frățișor *sm* [At: BIBICESCU, P. P. 311 / Pl: *~i* / E: ***frate*** + *-ișor*] **1-2** (Pop; șhp) Frățior (**1-2**).

frățiuc *sm* [At: ȚIPLEA, P. P., ap. DA / Pl: *~uci* / E: ***frate*** + *-iuc*] **1-2** (Trs; șhp) Frățior (**1-2**).

frâișor *sn* [At: MATEESCU, B. 115 / P: *frâ-i~* / Pl: *~oare* / E: ***frâu*** + *-ișor*] **1-2** (Pop; șhp) Frâu (mic).

frâmbiată sf [At: CDDE nr. 651 / Pl: *~iete* / E: ***frâmbie*** + *-ată*] (Ban) Oaie cu lână creață.

frâmbie *sf* vz ***frânghie***[1]

frâmseață *sf* vz ***frumusețe***

frâmseațe *sf* vz ***frumusețe***

frâmseța *v* vz ***frumuseța***

frâmseță *sf* vz ***frumusețe***

frâmsețe *sf* vz ***frumusețe***

frâmseți *v* vz ***frumuseța***

frâmșa *v* vz ***frumoșa***

frâmt, ~ă *a* vz ***frânt***

frâmtură *sf* vz ***frântură***

frâna [At: LTR / Pzi: *~nez* / E: fr ***frelner*** după *frână, înfrâna*] **1-2** *vt(a)* A încetini sau a opri mișcarea unui corp. **3-4** *vt(a)* (Spc) A încetini sau a opri mersul unui vehicul cu ajutorul frânei (**2**). **5** *vt* (Fig) A împiedica dezvoltarea, cursul sau manifestarea unei acțiuni, a unui proces, a unui sentiment. **6** *vt* (Fig) A tempera. **7** *vi* (D. un vehicul) A încetini. **8** *vi* (D. un vehicul) A se opri.

frânaj *sn* [At: ENC. TEHN. I, 153 / Pl: *~e* / E: fr ***freinage*** după *frână*] (Rar) **1-4** Frânare (**1-4**).

frânar *sm* [At: CARAGIALE, M. 142 / Pl: *~i* / E: ***frână*** + *-ar*] Muncitor la căile ferate însărcinat cu manevrarea frânei de mână.

frânare *sf* [At: LTR / Pl: *~nări* / E: ***frâna***] **1-2** Operațiune de încetinire sau de oprire a unui corp în mișcare Si: *frânat*[1] (**1-2**), (rar) *frânaj* (**1-2**). **3-4** (Spc) Încetinire sau oprire a unui vehicul cu ajutorul frânei (**2**) Si: *frânat*[1] (**3-4**), (rar) *frânaj* (**3-4**). **5** (Fig) Împiedicare a dezvoltării, a cursului sau a manifestării unei acțiuni, a unui proces, a unui sentiment. **6** (Fig) Temperare. **7** (Fzl) Inhibiție.

frânat[1] *sns* [At: DEX / E: ***frâna***] **1-4** Frânare (**1-4**).

frânat[2]***, ~ă*** *a* [At: JAR, E. 115 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***frâna***] **1** (D. un corp în mișcare) Oprit[2]. **2** (D. un corp în mișcare) Încetinit[2]. **3** (Fig; d. dezvoltarea, cursul sau manifestarea unei acțiuni) Împiedicat[2]. **4** (Fig) Temperat.

frână[1] *sf* [At: LTR / Pl: *~ne* / E: fr ***frein*** după *frâne*, pll *frâu*] **1** (Teh) Ansamblu de mecanisme folosit pentru a micșora, eventual pentru a anula viteza unor corpuri aflate în mișcare, prin transformarea energiei cinetice a acelor corpuri în altă formă de energie. **2** (Spc) Dispozitiv folosit pentru încetinirea vitezei sau pentru oprirea mișcării unui vehicul. **3** (Fig) Ceea ce ține în loc cursul sau dezvoltarea unui proces în desfășurare, a unei acțiuni, a unui sentiment Si: *obstacol, piedică*.

frână[2] *sf* vz ***frâu***

frânc, ~ă [At: M. COSTIN, ap. LET. I, 236/13 / Pl: *~nci* / E: lat ***Francus***, vsl ***франгъ***] (Înv) **1-2** *smf, a* (Nume generic dat la noi occidentalilor) de origine latină.

frâncesc, ~ească *a* [At: AMIRAS, ap. LET. III, 144/3 / Pl: *~ești* / E: ***frânc*** + *-esc*] (Înv) **1** Care aparține francilor (**1**). **2** Privitor la franci (**1**). **3** Occidental. **4** Latinesc.

frâncește *av* [At: IORGA, L. II, 14 / E: ***frânc*** + *-ește*] (Înv) Într-o limbă de origine latină din Occident.

frânchie *af* [At: H III, 65 / Pl: *~ii* / E: ***frânc*** + *-ie*] (Reg; îs) *Poamă ~* Soi de struguri cu ciorchinii scurți, cu boabele mici, rotunde, apoase și cu coaja foarte subțire.

frânchișă *af* vz ***frenchișă***

frâncie *sfs* [At: ȘINCAI, HR. I, 325/23 / E: ***frânc*** + *ie*] (Îvr) Limba franceză.

frâncui v [At: TEODORESCU, P. P. 53 / Pzi: *~esc* / E: nct] (În poezia populară) Cuvânt cu sens neprecizat.

frâncușă *sf* [At: DAMÉ, T. / Pl: *~șe* / E: ***frânc*** + *-ușă*] Varietate de struguri cu boabe mici, neuniforme și rare, folosită pentru vinuri de masă.

frâne *sfp* [At: DA ms / E: nct] (Med; reg) Erupție pe buze și în jurul gurii.

frâneț *sn* [At: MATEESCU, B. 119 / Pl: *~e* / E: *frâu* + *-eț*] **1-2** (Șhp) Frâu (1) (mic).

frângăcios, ~oasă *a* [At: LEX. BOBB / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***frânge*** + *-os*] (Nob) Care se frânge ușor.

frângător, ~oare *a* [At: ANON. CAR. / Pl: *~i, ~oare* / E: ***frânge*** + *(ă)tor*] **1** *a* (Rar) Care frânge. **2** *a* (Îrg) Care se frânge ușor Si: *fragil* **(1)**. **3** *sf* (Reg) Meliță. **4** *sf* (Reg) Locul pe care se bate cânepa, pentru a fi melițată.

frânge [At: COD. VOR. 28/1 / V: (nob) *~gi*, (îvr; sst) ***flâ~*** / Pzi: *frâng* / Ps: *~nsei* / Par: *frânt*, (înv) *frâmtu* / E: ml ***frango, -ĕre***] **1** *vt* A rupe (în două) un obiect prin lovire, îndoire sau apăsare puternică. **2** *vt* (Pop; îe) **A ~ carul** A nu reuși. **3** *vt* (Pop; d. pâine) A rupe în (două) bucăți. **4** *vt* (Pop; îe) **A-i ~ cuiva turta** A rupe, în mod ritual, o turtă deasupra capului unui copil, la aniversarea zilei sale de naștere. **5** *vt* (Pfm; îae) A bate pe cineva. **6-7** *vt* A fractura un os sau un membru al corpului. **8-9** *vr* (D. oase, pex d. un membru al corpului) A se fractura **(3-4)**. **10** *vt* (Îe) **A-și ~ gâtul** A muri (într-un accident). **11** *vt* (Pfm; îae) A-și compromite situația prin întreprinderi riscante. **12** *vt* (Pfm; îae) A da faliment. **13** *vt* (Îe) **A ~** (cuiva) **gâtul** A omorî pe cineva. **14** *vt* (Fig; îe) **A-și ~ mâinile** A-și împreuna mâinile și a-și îndoi cu putere degetele, ca expresie a durerii, a disperării etc. **15-16** *vtr* (Fig; îe) **A (i se) ~ cuiva inima (sufletul)** A (se) întrista peste măsură. **17-18** *vtr* (Îae) A (se) înduioșa până la lacrimi. **19** *vtr* A (se) întrerupe. **20** *vt* (Pop; d. logodnă) A desface. **21** *vt* (Înv; d. un ordin, o hotărâre) A încălca. **22-23** *vtr* (Fig) A (se) apleca din mijloc. **24** *vt* (Îvp; d. un călăreț) A trage brusc frâul calului, pentru a-l face să se întoarcă. **25** *vt* (Pfm; fig) A învinge un adversar. **26** *vt* (Îvp) A înfrânge (în luptă, în război). **27** *vr* (D. o masă de apă, d. valuri) A se lovi (de mal, de stânci etc.), împrăștiindu-se în valuri mici. **28** *vrp* (Pop; d. oameni) A suferi de blenoragie.

frângere *sf* [At: PSALT. SCH. 352 / Pl: *~ri* / E: ***frânge***] **1** Rupere (în două) a unui obiect prin lovire, îndoire sau apăsare puternică. **2** (Pex) Sfărâmare. **3** (Fig) Cădere. **4-5** (Med) Fracturare a unui os sau a unui membru al corpului. **6** (Obiectul acțiunii e inima, sufletul) Întristare puternică. **7** (Obiectul acțiunii e inima, sufletul) Înduioșare până la lacrimi. **8** (Ccr) Sfărâmătură. **9** Întrerupere. **10** (Pop) Desfacere a unei logodne. **11** (Înv) Încălcare a unui ordin, a unei hotărâri etc. **12** Aplecare a corpului (din mijloc). **13** Lovire de mal, de stânci etc. a unei mase de apă, a valurilor. **14** (Poetic) Răsfrângere. **15** (Mil; înv) Înfrângere. **16** (Fig) Anihilare.

frânghie[1] *sf* [At: DOSOFTEI, PS. 150 / A: (reg) *frân~* / V: (îrg) ***frâmbie, frimbie, fimbrie, fimbră***, (rar) ***frin~***, (reg) ***frumghie*** / Pl: *~ii* / E: ml ***fimbria***] **1** (Îrg) Franj (1). **2** Ornament la marginea de jos a traistei ciobănești sau a prosoapelor Si: *canaf, ciucure*, (reg) *țarțam* Cf *ceapraz*, (pop) *țurțure*. **3** (Reg) Brăcinar. **4** (Reg) Brâu. **5** (Reg) Cingătoare. **6** (Reg; îe) **A-l strânge pe cineva frâmbiile** A fi constrâns de împrejurări. **7** (Reg) Fașă (cu care se înfășoară copiii mici). **8** (Reg) Îndoitură. **9** (Reg) Jurubiță. **10** Fir lung și gros făcut din mai multe fibre vegetale sau din fire animale, precum și din fibre sintetice, răsucite una în jurul alteia Si: *funie* **(1)**, *odgon*, (pop) *ștreang*. **11** (Reg) Piedică la moara de vânt.

frânghie[2] *sf* vz ***frenghie***

frânghier *sm* [At: JIPESCU, O. 52 / P: *~ghi-er* / Pl: *~i* / E: ***frânghie***[1] + *-er*] **1** Persoană care confecționează frânghii[1] **(10)** sau obiecte din frânghie[1] **(10)**. **2** Persoană care vinde frânghii[1] **(10)** sau obiecte făcute din frânghie[1] **(10)**.

frânghierie[1] *sf* [At: DEX / P: *~ghi-e-ri-e* / Pl: *~ii* / E: ***frânghier*** + *-ie*] Meseria de frânghier (1).

frânghierie[2] *sf* [At: DA / P: *~ghi-e-ri-e* / Pl: *~ii* / E: ***frânghie***[1] + *-erie*] **1** Atelier în care se confecționează frânghii[1] **(10)**. **2** Magazin de frânghii[1] **(10)**.

frânghierit *sn* [At: IONESCU-MUSCEL, ȚES. 24 / P: *~ghi-e~* / Pl: (1) *~uri* / E: ***frânghie***[1] + *-ărit*] **1** Industrie de frânghii[1] **(10)**. **2** (Rar; csc) Totalitatea frânghiilor[1] **(10)** necesare la pescuit.

frânghioară *sf* [At: DRĂGHICI, R. 53/24 / P: *~ghi-oa~* / Pl: *~re* / E: ***frânghie***[1] + *-ioară*] **1-2** (Rar; șhp) Frânghiuță **(1-2)**.

frânghiu *sn* [At: H II, 29 / A: nct / Pl: nct / E: nct] (Reg) Unealtă de dulgherie, constând din două scândurele unite în formă de unghi obtuz, care sevește la fixarea cercevelelor de tablouri, a ușilor în tăblii și a diferitelor mobile de lemn.

frânghiuță *sf* [At: ISPIRESCU, U. 98 / P: *~ghi-u~* / Pl: *~țe* / E: ***frânghie***[1] + *-uță*] **1-2** (Șhp) Frânghie[1] **(10)** (mică) Si: (rar) *frânghioară* **(1-2)**. **2** (Bot) Mușchi din familia funariaceelor care formează tufe largi, verzi Si: (reg) *bungiac* (*Funaria hygrometrica*).

frângi *v* vz ***frânge***

frânguială *sf* [At: DA ms / Pl: *~ieli* / E: nct] (Reg) Bătaie.

frângurele *sf* vz ***frânturele***

frânt[1] *sn* [At: MAG. IST. II, 7/39 / Pl: *~uri* / E: ***frânge***] **1-3** Frângere **(1, 4, 5)**.

frânt[2]*, ~ă* *a* [At: CORESI, PS. 136 / V: (înv) ***frâmt*** / Pl: *~nți, ~e* / E: ***frânge***] **1** (D. obiecte tari) Rupt (în două) prin îndoire, lovire sau apăsare puternică. **2-3** (D. oase sau membre ale corpului) Fracturat[2] **(1-2)**. **4** (D. lucruri) Spart. **5** (D. lucruri) Zdrobit. **6** (D. lucruri) Stricat. **7** (Îe) **A nu avea (nici) o para ~ă** A nu avea nici un ban. **8** (Îe) **A nu face (nici) o para ~ă** A nu valora nimic. **9** (Gmț; îe) **Na-ți-o ~ă, că ți-am dres-o!** Se spune celui care, într-o situație dificilă, pretinde că a găsit o soluție, afirmând însă un lucru nerelevant sau luat deja în calcul. **10** (Îae) Se spune celui care se vede ajuns dintr-o situație mai bună într-una mai proastă. **11** (D. linii sau lucruri asemănătoare cu o linie) Care prezintă unghiuri. **12** (D. linii sau lucruri asemănătoare cu o linie) Care prezintă întorsături (bruște). **13** (Gmt; îs) *Linie ~ă* Linie compusă din mai multe drepte care se succedă urmând sensuri diferite. **14** (D. oameni) Îndoit de mijloc. **15** (Înv; fig; d. oameni) Smerit. **16** (Prt; d. oameni) Umil. **17** (Fig; nob) Incoerent. **18** (Fig; nob) Dezordonat. **19** (Fig; nob) Lipsit de armonie. **20** (Fig) Zdrobit de oboseală Si: *extenuat*. **21** (Îe) **A fi beat ~** A fi foarte beat. **22** (Fig) Învins.

frântoare *sf* [At: H IX, 90 / Pl: *~ori* / E: ***frânt***[2] + *-oare*] (Reg) Trudă.

frântură *sf* [At: CORESI, PS. 397 / V: ***~âmt~*** / Pl: *~ri* / E: ml ***francturа** (= *fractura*) sau ***frânt***[1] + *-ură*] **1** (Pop; rar) Frângere **(1)**. **2** (Pop; rar) Spărtură. **3** (Mpp) Fractură **(1)**. **4** (Mpp) Infirmitate. **5** (Mpp; spc) Blenoragie. **6** (Îs) *~ de limba* Vorbire confuză. **7** (Pex; îas) Frază neclară, alcătuită din cuvinte greu de pronunțat Cf *frământare* **(7)**. **8-10** (Mat; înv) Fracțiune **(6-8)**. **11** Fracțiune **(1)**. **12** (Lpl; art) Dans popular nedefinit mai de aproape. **13** (Ccr) Ceea ce se obține frângând sau rupând ceva. **14** (Ccr) Bucată desprinsă din ceva. **15** (Ccr) Bucată rămasă dintr-un întreg îmbucătățit. **16** (Înv) Dislocare de pământ. **17** (Înv) Văgăună. **18** (Înv) Prăpastie.

frâturele *sfp* [At: GIUGLEA–VÂLSAN, R. S. 347 / V: ***~ângu~*** / E: ns cf *frânt*[2]] (Sbm) Cântece lirice scurte.

frânturi *vt* [At: CDDE, nr. 648 / Pzi: *~resc* / E: ***frântură***] (Ban) A frământa **(1)**.

frânțețe *sf* [At: V. HANEȘ, Ț. O. 116 / Pl: *~ți* / E: ***frumusețe***] (Trs) Frumusețe.

frâșenie *sf* vz ***sfârșenie***

frâu *sn* [At: CORESI, PS. 78 / V: (înv) ***~ână***[2] *sf* (Pl *~âne*) / Pl: *~âie, ~âne*, (rar) *~ri* / E: ml ***frenum***] **1** Totalitatea curelelor, împreună cu zăbala, care se pun pe capul și în gura unui cal (de călărie) spre a-l supune și spre a-l mâna Cf *căpăstru*. **2** (Mpl) Hățuri. **3** (Pop; îe) **La măgăriță bătrână ~ poleit** Se spune despre un lucru nepotrivit. **4** (Atm; pop; îs) *~l limbii* Membrană care unește fața inferioară a limbii cu mucoasa gurii Si: (pop) *ața limbii*. **5-6** (Îljv) **Fără ~** (Prea) liber Si: *neînfrânat*. **7-8** (Îal) (În mod) dezmățat. **9** (Îe) **A-și pune ~ limbii** (sau **gurii**) sau **a-și pune ~ la limbă** A vorbi cumpătat, cu prudență. **10** (Îae) A se reține de la vorbă. **11** (Îe) **A ține** (pe cineva) **în** (sau **din**) **~** A domina pe cineva. **12** (Îae) A domoli avântul sau pornirile cuiva. **13** (Îe) **A ține** (pe cineva) **în şapte** (sau **nouă**) **~âie** A supraveghea (pe cineva) de aproape, fără a-i lăsa nici o libertate. **14** (Îe) **A slobozi ~l** sau **a slăbi din ~** A lăsa (mai) liber. **15**

(Îe) **A da** (cuiva sau la ceva) **~ liber** (sau **slobod**) A lăsa în voie. **16** (Îe) **A lăsa** (pe cineva) **în ~l său** A lăsa pe cineva să acționeze după bunul plac. **17** (Îe) **A pune (în) ~** A stăvili. **18** (Îae) A stăpâni. **19** (Fig; mpl; îf *frâne*) Putere care se opune acțiunii cuiva sau a ceva. **20** (Fig; mpl; îf *frâne*) Conducere politică.

frâuă *sf* [At: KLEIN, D. 198 / V: *froaie* / Pl: nct / E: ger ***Frau***] (Trs) **1-2** Săsoaică (măritată). **3** (Îf *froaie*) Femeie măritată Si: *nevastă*.

frâuleț *sn* [At: PĂSCULESCU, L. P. 57 / P: *frâ-u~*/ Pl: *~e* / E: ***frâu*** + *-uleț*] **1-2** (Șhp) Frâu **(1)** (mic) Si: *frâușor* **(1-2)**, *frâuț* **(1-2)**.

frâușor *sm* [At: DICȚ. / P: *frâ-u~* / Pl: *~oare* / E: ***frâu*** + *-ușor*] **1-2** (Șhp) Frâuleț **(1-2)**.

frâuț *sm* [At: BUGNARIU, ap. CDDE, nr. 652 / P: *frâ-uț* / Pl: *~e* / E: ***frâu*** + *-uț*] **1-2** (Șhp) Frâuleț **(1-2)**.

frealău *sm* [At: COMAN, GL. / Pl: nct / E: nct] (Reg) Epitet dat unui om arogant.

freamăt *sn* [At: DOSOFTEI, V. S. 79/2 / V: (reg) ***hr~, hremet, re~, remet,*** (Mun) ***ra~*** / S și: (îrg) *ghr~* / Pl: *~e*, (nob) *~emete* / E: ml ***fremitus***] **1** Zgomot surd produs de frunzele mișcate de vânt, de valurile mării etc. Si: *fremătare* **(2)**. **2** Zgomot confuz de voci Si: *murmur*. **3** (Mai ales îf *hreamăt, ramăt*) Vacarm. **4** (Fig) Fior[1]. **5** (Fig) Înfiorare. **6** (Îla) **În ~** Neliniștit. **7** (Îal) Emoționat.

freanghie *sf* vz ***frenghie***

freanț *sn* vz ***frențe***

freanță *sf* vz ***frențe***

freatic, ~ă *a* [At: DEX / P: *fre-a~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***phréatique***] (D. ape sau pânze de ape subterane) Care se găsește pe primul strat impermeabil de la suprafața pământului și care alimentează izvoarele, fântânile etc., influențând formarea și proprietățile solului.

freatobiologie *sf* [At: DEX / P: *fre-a-to-bi-o-lo-gi-e* / Pl: *~ii* / E: ***freatic + biologie***] Știință care studiază organismele din apa freatică.

freca [At: DRĂGHICI, R. 67/6 / Pzi: *frec*, (reg) *frăc* / E: ml ***fricare***] **1** *vt* A mișca forțat și repetat un corp pe suprafața altui corp. **2** *vr* (D. corpuri în mișcare) A se afla în contact cu alt corp. **3-4** *vtr* A efectua mișcări repetate cu degetele (sau cu palmele) pe corp sau pe o parte a corpului, apăsând Si: (reg) *a (se) frichini* **(1-2)**. **5** *vt* (Îe) **A-și ~ mâinile (de bucurie, de mulțumire** etc.) A-și manifesta o stare sufletească (de bucurie, mulțumire etc.) prin gestul spontan de frecare a mâinilor. **6** *vr* (Îlav) **Cât te-ai ~ la ochi** Într-un timp foarte scurt Si: *cât ai clipi (din ochi)*. **7** *vr* (Îe) **A se ~ la ochi (de uimire)** A fi foarte uimit. **8-9** *vtr* (Pop) A (se) scărpina. **10-11** *vtr* A (se) fricționa **(1-2)**. **12-13** *vtr* A (se) șterge apăsând în toate direcțiile cu un corp aspru sau moale, pentru a îndepărta murdăria Si: *a (se) curăța*. **14** *vt* A lustrui suprafața unui obiect, supunând-o presiunii unui corp abraziv în mișcare. **15** *vt* (D. obiectele textile) A spăla cu insistență pentru a îndepărta petele de murdărie. **16** *vt* A amesteca îndelung un aliment apăsând cu putere, pentru a obține o masă omogenă și pufoasă. **17** *vt* (Pop; îe) **A ~ pe cineva de gâlci** A pune la punct pe cineva. **18** *vt* (Îae) A învăța minte pe cineva. **19** *vt* (Pfm) A bate. **20** *vt* (Pfm; îe) **A ~ cuiva ridichea (la nas)** A mustra pe cineva. **21** *vt* (Îae) A bate pe cineva. **22** *vt* (Fam) A fi prea exigent cu cineva, obligându-l la eforturi prea mari. **23** *vt* (Fam) A examina riguros pe cineva. **24** *vt* (Pfm; îe) **A-și ~ coatele pe băncile școlii** A face studii îndelungate. **25** *vt* (Fam; îe) **A ~ menta** (sau **parul, mangalul**) sau **a o ~** A nu face nimic important (pretinzând însă că este foarte ocupat). **26** *vt* (Trv) **A (și-)o ~** A se masturba.

frecare *sf* [At: IOANOVICI, TEHN. 144 / Pl: *~cări* / E: ***freca***] **1** Deplasare forțată și repetată a unui corp pe suprafața altui corp Si: *frecuș* **(1)**, *frecătură* **(1)**, *frecat[1]* **(1)**. **2** (Fiz) Interacțiune dintre dintre două corpuri aflate în contact Si: *fricțiune* **(2)**. **3** (Fiz) Forță exercitată de un corp asupra altuia aflat în mișcare și cu care este în contact Si: *fricțiune* **(3)**. **4** Efectuare a unor mișcări repetate cu degetele (sau cu palmele) pe corp sau pe o parte a corpului, apăsând Si: (reg) *frichinire* **(1)**. **5** (Pop) Scărpinare. **6** Fricționare. **7** Ștergere apăsată, în toate direcțiile, cu un corp aspru sau moale, pentru a îndepărta murdăria Si: *curățare*. **8** Lustruire a suprafeței unui obiect, supunând-o presiunii unui corp abraziv în mișcare. **9** Spălare insistentă a obiectelor textile pentru a îndepărta petele de murdărie. **10** Amestecare îndelungată a unui aliment, astfel încât acesta să devină o masă omogenă și pufoasă. **11** (Pfm) Batere a cuiva. **12** (Fam) Supunere a cuiva la eforturi mari. **13** (Fam) Examinare riguroasă a cuiva.

frecat[1] *sns* [At: IONESCU-BOTENI, S. N. 18 / E: ***freca***] **1-11** Frecare **(1, 4-13)**.

frecat[2], ~ă [At: DA / Pl: *~ați, ~e* / E: ***freca***] **1** *a* (D. corpuri) Pe a cărui suprafață a fost mișcat în mod forțat și repetat un alt corp. **2** *a* (D. corpuri în mișcare) Aflat în contact cu alt corp. **3** *a* (D. corpul omenesc sau o parte a corpului omenesc) Peste care se trec degetele sau palmele cu mișcări repetate și apăsate Si: (reg) *frichinit[2]* **(1)**. **4** *a* (Pop) Scărpinat[2]. **5** *a* Fricționat[2]. **6** *a* Care este șters apăsând în toate direcțiile cu un corp aspru sau moale, pentru a i se îndepărta murdăria Si: *curățat[2]*. **7** *a* (D. obiecte) A cărui suprafață este lustruită prin presiunea exercitată de un corp abraziv în mișcare. **8** *a* (D. obiectele textile) Spălat cu insistență pentru a îndepărta petele de murdărie. **9** *a* (D. unele alimente) Amestecat îndelung, astfel încât să devină o masă omogenă și pufoasă. **10** *a* (Pfm) Bătut[2]. **11** *a* (Fam) Supus unor eforturi prea mari. **12** *a* (Fam) Examinat riguros. **13** *sf* (Trs) Șerbet.

frecăi *vt* [At: GR. S. (Jina) / Pzi: *~esc* / E: nct] (Reg) A freca fasolea.

frecălău *sn* [At: DICȚ. / Pl: nct / E: ***freca*** + *-ălău*] (Reg) Făcăleț.

frecătoare *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 134/2 / Pl: *~ori* / E: ***freca*** + *-ătoare*] **1** (Pop) Obiect cu care se curăță ceva prin frecare **(7)**. **2** (Înv) Instrument de tortură. **3** (Tip) Piese cilindrice de metal care omogenizează cerneala la presele de imprimat.

frecătură *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 92/1 / Pl: *~ri* / E: ml ***fricatura***] **1** Frecare **(1)**. **2** Frecare **(7)**. **3** Loc care poartă urma unei frecări **(1)**. **4** (Pfm) Bătaie. **5** (Pfm; fig) Mustrare aspră. **6** (Înv) Frecătoare **(2)**. **7** (Fam; fig; lpl) Divergențe (surde) Si: *frecușuri* **(6)**, *fricțiuni* **(5)**.

frecăței *smp* [At GRIGORIU-RIGO, M. P. I, 160 / E: ***frecat[2]*** + *-ei*] (Pop) Aluat nedospit frecat mărunt în palmă sau ras pe răzătoare, care se fierbe în supă Si: *orzișor, trahana* Cf *tăiței*.

frecău *sn* [At: CHEST. V, 142/100 / Pl: nct / E: ***freca*** + *-ău*] (Reg) Unealtă la stână, sub forma unui băț crestat, cu care se zdrobește cașul dospit Si: (reg) *frecuș* **(5)**.

frecție *sf* vz ***fricțiune***

frecționa *v* vz ***fricționa***

frecționat[1] *sns* vz ***fricționat[1]***

frecționat[2], ~ă *a* vz ***fricționat[2]***

frecuci *sn* [At: PĂSCULESCU, L. P. 177 / Pl: *~uri* / E: ***freca*** + *-uci*] (Reg) Loc unde peștii se freacă cu burta de pietre pentru a ușura depunerea icrelor.

frecuș *sn* [At: CREANGĂ, P. 306 / Pl: *~uri* / E: ***freca*** + *-uș*] **1** Frecare **(1)**. **2** (Pfm; ie) **A trage cuiva un ~** A mustra pe cineva. **3** (Îae) A bate pe cineva. **4** (Îvp) Unealtă de cismărie cu care se lustruiește talpa. **5** (Reg) Frecău. **6** (Fam; fig; lpl) Frecături **(7)**.

frecvent, ~ă *a* [At: MAIORESCU, D. III, 230 / S și: (înv) *~cue~* / Pl: *~nți, ~e* / E: lat ***frequens, -tis***] **1** Care se întâmplă des și la intervale de timp scurte. **2** Obișnuit.

frecventa *vt* [At: NEGRUZZI, S. I, 326 / Pzi: *~tez* / E: lat ***frequentare***, fr ***fréquenter***] **1** A merge des și cu regularitate într-un anumit loc. **2** (D. o formă de învățământ) A urma. **3** (D. cursuri) A audia. **4** (Spc; frm) A vizita deseori pe cineva.

frecventabil, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***fréquentable***] Care poate fi frecventat.

frecventare *sf* [At: ANGHEL și IOSIF, C. L. 106 / Pl: *~tări* / E: ***frecventa***] **1** A vizita des și cu regularitate un anumit loc. **2** Urmare a unei forme de învățământ. **3** Audiere a cursurilor. **4** (Spc; frm) Vizitare regulată, la intervale mici de timp, a cuiva.

frecventativ, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***fréquentatif***, lat ***frequentativus***] (Grm; rar) Iterativ.

frecventator, ~oare *smf, a* [At: DEX[2] / Pl: *~i, ~oare* / E: ***frecventa*** + *-tor*] **1-2** (Persoană) care frecventează ceva sau pe cineva.

frecvență *sf* [At: ODOBESCU, S. III, 359 / Pl: *~țe* / E: fr ***fréquence***, lat ***frequentia***] 1 Repetare la intervale scurte și regulate a unei acțiuni, a unui fapt. 2 Participare a studenților sau a elevilor la cursuri. 3 (Fiz) Mărime care arată de câte ori se produce un fenomen într-o unitate de timp. 4-5 (Fiz; îs) *Curent de înaltă* (sau *joasă*) ~ Curent electric care își schimbă sensul de un număr mare (sau mic) de ori într-o unitate de timp. 6 (Fon; îs) *~ fundamentală* Primă armonică a unui semnal complex Si: *fundamentală*. 7 (Lin) Număr care indică de câte ori o unitate lexicală apare într-un text sau un corpus.

frecvențmetru *sn* [At: DEX / Pl: *~re* / E: fr ***fréquencemètre***] Instrument pentru măsurarea frecvenței unei mărimi care variază periodic.

fredil *sn* vz ***sfredel***

fredona *vt(a)* [At: NEGRUZZI, S. I, 60 / Pzi: *~nez* / E: fr ***fredonner***] 1 A cânta încet (fără cuvinte). 2 A îngâna o melodie.

fredonare *sf* [At: DEX / Pl: *~nări* / E: ***fredona***] 1 Reproducere înceată (și fără cuvinte) a unei melodii Si: *fredonat*[1] (1). 2 Îngânare a unei melodii Si: *fredonat*[1] (2).

fredonat[1] *sns* [At: MDA ms / E: ***fredona***] (Rar) 1-2 Fredonare (1-2).

fredonat[2], ***~ă*** *a* [At: SEBASTIAN, T. 322 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***fredona***] (D. medodii) 1 Cântat încet (și fără cuvinte). 2 Îngânat.

freezer *sn* [At: DN[3] / P: *fri-zer* / Pl: *~e* / E: eg ***freezer***] (Agm) 1 Frigider. 2 Mașină pentru preparat înghețată. 3 Aparat pentru congelarea lichidelor, în special a apei Si: *congelator*.

fregată *sf* [At: FILIMON, C. II, 583 / Pl: *~te* / E: fr ***frégate***, it ***fregata***] 1 (Ist) Vas de război cu trei catarge, dotat cu numeroase tunuri instalate pe ambele borduri și destinat serviciului de recunoaștere și de pază. 2 Gen de păsări palmipede marine, zvelte, cu corpul mic și cu coada și aripile foarte mari, care trăiesc în regiunea mărilor tropicale și se hrănesc cu pește (*Fregata*). 3 Pasăre care face parte din genul fregatelor (2).

freli *vi* [At: BUGNARIU, N. / Pzi: *~lesc* / E: ***frealǎ***] A vorbi fără rost.

fremăta *vi* [At: ALECSANDRI, P. III, 652 / Pzi: *freamăt*, (îvp) *~tez* / E: ***freamăt***] 1 (D. frunze) A produce freamăt (1). 2 (D. copaci) A foșni. 3 (Fig; d. oameni) A se înfiora. 4 (Fig; d. oameni) A vibra. 5 (Fig; d. colectivități) A se agita.

fremătare *sf* [At: MACEDONSKI, O. I, 161 / Pl: *~tări* / E: ***fremăta***] 1 Producere a unui freamăt (1). 2 (Ccr) Freamăt (1). 3 Foșnire a copacilor. 4 (Fig) Înfiorare. 5 (Fig) Vibrare. 6 (Fig) Agitație a unei colectivități.

fremătat, ***~ă*** *a* [At: CHIRIȚESCU, C. L. XLIV, II, 40 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***fremăta***] (Pop; d. melodii) 1-2 Fredonat (1-2).

fremătător, ***~oare*** *a* [At: G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 197 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***fremăta*** + *-ător*] 1-5 Care freamătă (1-5) Si: (rar) *fremătând* (1-5), (rar) *fremătos* (1-5).

fremătând, ***~ă*** *a* [At: MACEDONSKI, O. I, 274 / Pl: *~nzi, ~e* / E: ***fremăta***] (Rar) 1-5 Fremătător (1-5).

fremătos, ***~oasă*** *a* [At: EMINESCU, P.L. 119 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***freamăt*** + *-os*] (Rar) 1-5 Fremătător (1-5).

fremisment *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: fr ***frémissement***] (Med) Senzație palpatorie cu caracter vibrator Si: *agitație, tremurătură*.

frena *vt* [At: PARHON, B. 114 / Pzi: *~nez* / E: fr ***freiner***] (Frr) 1 A stopa. 2 A încetini. 3 A împiedica.

french-cancan *sn* [At: DEX / P: *frenci-~* / Pl: *~uri* / E: eg, fr ***french-cancan***] Cancan[2].

frenchișă *af* [At: H VI, 23 / V: *frân~* / Pl: *~șe* / E: ger ***fränkisch***] (Reg; îs) *Poamă ~* Struguri albi și cu boaba mică, deasă.

frenetic, ***~ă*** [At: M. COSTIN, ap. LET. I, 354/23 / V: (înv) ***frănit~*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***frénétique***] 1 *a* Care se află în stare de frenezie Si: *exaltat, surescitat*. 2 *a* Care exprimă o stare de frenezie Si: *înflăcărat, pasionat*. 3 *av* Puternic. 4 *av* Pasionat.

frenetiza *vi* [At: DN[3] / Pzi: *~zez* / E: ns cf it *freneticare*] (Rar) A fi cuprins de o pasiune violentă.

frenezie *sf* [At: NEGRUZZI, S. I, 47 / Pl: *~ii* / E: fr ***frénésie***] 1 Stare de excitare excesivă. 2 Pasiune violentă, nestăpânită. 3 (Îlav) **Cu ~** Ca în delir. 4 (Îal) Puternic. 5 (Îal) Pasionat.

frenghie *sf* [At: MARDARIE, L. 91 / V: ***frănchie***, ***frân~***, ***frean~***, (înv) ***frin~*** / Pl: *~ii* / E: tc ***frengi***] 1 (Înv) Stofă scumpă de brocart purpuriu. 2 (Pop; gmț; îe; îf *fringhie*) **Cu tichia de frin~, Cu pene de ciocârlie** Se spune despre o persoană mândră de îmbrăcămintea sa.

frenic, ***~ă*** [At: DEX / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***frénique***] (Atm) 1 *a* Care este în legătură cu diafragma. 2-3 *sm, a* (Șîs *nerv ~*) (Nerv motor principal) al diafragmei.

frenicotomie sf [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***phrénicotomie***] (Med) Secționare chirurgicală a nervului frenic.

frenită sf [At: DN[3] / Pl: *~te* / E: fr ***phrénite***] (Med) Inflamație a diafragmei.

frenologic, ***~ă*** *a* [At: DA / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***phrénologique***] 1-2 Referitor la frenologie (1-2). 3-4 De frenologie (1-2).

frenolog, ***~ă*** *smf* [At: DA / Pl: *~ogi, ~oge* / E: fr ***phrénologue***] Persoană care se ocupa cu frenologia (2).

frenologie *sf* [At: DA / Pl: *~ii* / E: fr ***phrénologie***] 1 Teorie conform căreia facultățile psihice ale omului pot fi recunoscute după conformația craniului. 2 Pseudoștiință fundată pe frenologie (1) și practicată în trecut.

frenopatie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***phrénopathie***] (Med) Formă de alienație mintală.

frenoptoză *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ze* / E: fr ***phrénoptose***] (Med) Deplasare în jos a părții centrale a diafragmei.

frenotomie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***phrénotomie***] (Med) Secționare operatorie a diafragmei.

frentă *sf* vz ***frenţe***

frențe *sfp* [At: PISCUPESCU, O. 42/19 / V: *s~*, ***freanță***, ***~ță***, ***~ție***, ***sfrenție***, ***sfrinție***, ***freanț***, ***sfranț***, ***sfreanț*** *sn* / E: mg ***franc***] 1 (Mpp) Sifilis. 2 (Reg; rar, lsg; îf *freanță*) Capră râioasă. 3 (Ent; pop; îf *frenție*) Gândac-de-turbă.

frenție *sf* vz ***frențe***

frențit, ***~ă*** *a* [At: DICȚ. / Pl: *~iți, ~e* / E: ***frențe*** + *-it*] (Mpp) 1 Sifilitic. 2 (Pex) Care are boli venerice.

frențos, ***~oasă*** a [At: KLEIN, D. 130 / V: *s~* / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***freanț*** + *-os*] (Rar) Sifilitic.

frențuș *sn* [At: ANON. CAR. / Pl: nct / E: ***frențe*** + *-uș*] (Med; înv) Sifilis.

frențuși *vr* [At: ANON. CAR. / Pzi: *~șesc* / E: ***frențuș***] (Îvr) A se îmbolnăvi de sifilis.

frențușit, ***~ă*** *a* [At: ANON. CAR. / Pl: *~iți, ~e* / E: ***frențuși***] (Med; îvr) Sifilitic.

freon *sm* [At: DN[3] / P: *fre-on* / Pl: *~i* / E: fr ***fréon***] (Chm) Compus organic al fluorului utilizat în special ca agent frigorific.

fresc *sn* vz ***frescă***

frescă *sf* [At: I. NEGRUZZI, S. V, 104 / V: (înv) ***fresc*** *sn* / Pl: *~sce*, (înv) *~curi* sn / E: fr ***fresque***] 1 Tehnică de a picta cu culori dizolvate în apă de var pe un zid cu tencuiala încă udă. 2 Pictură murală decorativă, de dimensiuni mari, realizată prin frescă (1). 3 (Fig) Compoziție litarară de dimensiuni mari, care înfățișează tabloul de ansamblu al unei epoci, al unei societăți etc.

fresco *sns* [At: DEX / E: it ***fresca***] Țesătură din fire subțiri de lână, uni sau cu efecte de culori, întrebuințată mai ales pentru confecționarea îmbrăcămintei de vară.

freș *ai* [At: DEX[2] / E: fr ***fraîche***] (Fam) 1 (D. oameni) Plin de vitalitate. 2 (Prc; d. înfățișarea oamenilor) Care exprimă sănătate, prospețime, tinerețe.

freta *vt* [At: DEX / Pzi: *~tez* / E: fr ***fretter***] (Teh) 1 A asambla două piese metalice prin strângere, fie prin contracția piesei cuprinzătoare, care a fost încălzită înainte de asamblare, fie prin dilatarea piesei cuprinse, care a fost răcită în prealabil. 2 A asambla două tuburi metalice coaxiale, astfel încât tubul exterior să strângă tubul interior. 3 A asambla mai multe piese cu ajutorul unei frete (1). 4 A consolida un obiect prin strângere

cu o fretă (2) sau cu un bandaj exterior Si: *a cercui*. 5 A arma o piesă de beton supusă la compresiune prin sudarea unor frete pe barele armăturii longitudinale.

fretaj *sn* [At: DEX / Pl: *~e* / E: fr ***frettage***] Ansamblu constituit din două sau din mai multe tuburi coaxiale, montate forțat unul în altul.

fretare *sf* [At: DEX / Pl: *~tări* / E: ***freta***] **1** Asamblare a două piese metalice prin strângere, fie prin contracția piesei cuprinzătoare, care a fost încălzită înainte de asamblare, fie prin dilatarea piesei cuprinse, care a fost răcită în prealabil. **2** Asamblare a două tuburi metalice coaxiale, astfel încât tubul exterior să strângă tubul interior. **3** Asamblare a mai multor piese cu ajutorul unei frete (1). **4** Consolidare a unui obiect prin strângere cu o fretă (2) sau cu un bandaj exterior Si: *cercuire*. **5** Armare transversală a pieselor de beton armat.

fretă *sf* [At: DEX / Pl: *~te* / E: fr ***frette***] (Teh) **1** Piesă metalică sub formă de tub sau de inel montată la exteriorul unui tub sau al unui ansablu de piese, pentru a le consolida. **2** Fir metalic (de oțel) înfășurat pe un tub sau pe un ansamblu de piese pentru a le mări rezistența la solicitări din interior sau la forțe centrifuge. **3** Piesă din oțel în formă de inel sau de elice, care înconjoară barele armăturii longitudinale ale unei piese de beton armat.

frettando av [At: DN³ / E: it ***frettando***] (Indică modul de execuție a unei bucăți muzicale) Grăbit.

freudian, ~ă *a* [At: DN³ / P: *froi-di-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***freudien***] **1** Care aparține freudismului. **2** Referitor la freudism. **3** De freudism.

freudism *sn* [At: DEX / P: *froi-dism* / Pl: *~e* / E: fr ***freudisme***] Ansamblul teoriilor și al practicilor psihanalitice ale lui Sigmund Freud și ale discipolilor lui.

frez *ai* [At: TOMESCU, GL. / E: fr ***fraise***] **1** De culoarea fragilor. **2** Roz. **3** Roșiatic.

freza¹ *vt* [At: SCÂNTEIA, 1951, nr. 1955 / Pzi: *~zez* / E: fr ***fraiser***] **1** A prelucra prin așchiere un material cu freza¹ (1). **2** (Îs) *Mașină de ~t* Mașină-unealtă destinată prelucrării prin așchiere a suprafețelor plane sau profilate ale pieselor cu ajutorul unei scule așchietoare Si: *freză¹* (3).

freza² *v* vz ***friza¹***

frezare¹ sf [At: IOANOVICI, TEHN. 301 / Pl: *~zări* / E: ***freza***] Prelucrare prin așchiere a unui metal cu freza¹ (1).

frezare² *sf* vz ***frizare¹***

frezat¹ *sns* [At: IOANOVICI, TEHN. 122 / E: ***freza¹***] Frezare¹.

frezat² *sn* vz ***frizat¹***

frezat³, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***freza¹***] (Rar; d. metale) Prelucrat la freză¹ (1).

frezat⁴, ~ă *a* vz ***frizat***

freză¹ *sf* [At: IOANOVICI, TEHN. 301 / Pl: *~ze* / E: fr ***fraise***] **1** Unealtă așchietoare cu unul sau mai multe tăișuri, dispuse simetric în jurul unui ax și având o mișcare de rotație, folosită la prelucrarea metalelor, a lemnului și a altor materiale dure Si: *frezor¹*. **2** (Îc) **~-modul** Freză profilată, utilizată la prelucrarea roților dințate. **3** Mașină de frezat. **4** Frezmașină. **5** Mașină agricolă având organul activ format dintr-un ax rotitor prevăzut cu gheare și cuțite, care rupe bucăți de pământ, le sfărâmă și le amestecă. **6** (Șîs *~ rutieră*) Mașină de lucru rutieră folosită pentru ruperea, mărunțirea și amestecarea cu lianți a stratului superficial de pământ, la executarea drumurilor.

freză² *sf* [At: TELEOR, ap. TDRG. / Pl: *~ze* / E: drr ***freza²***] Pieptănătură bărbătească Si: *frizură* (1).

freză³ *sf* [At: NEGRUZZI, S. I, 195 / Pl: *~ze* / E: fr ***fraise***] Guler dublu din pânză de in, cu mai multe pliuri, care se purta în sec. XVI-XVII Si: (înv) *potgalț*.

frezie *sf* [At: DEX² / Pl: *~ii* / E: lat ***Freesia***] Plantă ornamentală cu flori plăcut mirositoare, colorate în diverse nuanțe (pale) (*Freesia*).

frezil *sns* [At: DN³ / E: fr ***fraisil***] Cenușa cărbunelui de pământ.

frezmașină *sf* [At: CONTEMP., S. II, 1949, nr. 164, 7/5 / S și: (înv) *frez-mașină* / Pl: *~ni* / E: ger ***Fräsmaschine***] Mașină la care se adaptează freza¹ (1) și care o pune în mișcare Si: *freză* (4).

frezor¹ *sn* [At: IORDAN, L. R. / Pl: *~oare* / E: fr ***fraisoir***] (Teh) Freză¹ (1).

frezor², ~oare *smf* [At: LTR / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***fraiseur***] Muncitor care lucrează la o mașină de frezat.

frezură *sf* vz ***frizură***

friabil, ~ă *a* [At: GALACTION, O. I 337 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***friable***] (D. materiale) Care se fărâmițează ușor.

friabilitate *sf* [At: DA ms / P: *fri-a~* / Pl: *~tăți* / E: fr ***friabilité***] Lipsă de consistență, de rezistență a materialelor, care duce la dezagregarea, fărâmițarea lor progresivă sau bruscă, sub acțiunea unor solicitări exterioare.

fricando sn [At: DN³ / Pl: *~uri* / E: fr ***fricandeau***] Fel de mâncare preparat dintr-o bucată de carne sau pește împănată cu slănină și fiartă înăbușit, care se servește de obicei la începutul mesei.

fricase *sns* [At: DN³ / E: fr ***fricassé***] (Frm) Fel de mâncare preparat din carne tăiată bucăți și prăjită în sos Si: *tocană*.

fricativ, ~ă *sf* [At: DA ms / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***fricatif***] (Fon) **1-2** *sf, a* (Șîs *consoană ~ă* sau *sunet ~*) (Consoană sau sunet) la a căror pronunțare canalul fonator se strâmtează astfel încât aerul să se poată scurge tot timpul emisiunii Si: *constrictiv* (**1-2**).

frică *sf* [At: COD. VOR. 6/5 / Pl: (rar) *~ici* / E: ns cf ngr **φρίκη**] **1** Stare de adâncă neliniște și de tulburare, provocată de un pericol real sau imaginar Si: *înfricoșare, teamă*. **2** Lipsă de curaj și sentimentul de vulnerabilitate pe care aceasta îl provoacă. **3** Spaimă. **4** Repulsie (violentă) suscitată de ceva sau cineva. **5** (Reg; îe) **~ca păzește bostănăria** (sau **pepenii**) Dacă nu le-ar fi teamă, oamenii ar face multe lucruri nepermise. **6** (Pop; îe) **Meșter (de) strică, și drege de ~** Se spune unui meseriaș într-un domeniu oarecare. **7** (Îla) **Fără ~** Curajos. **8** (Îlav) **Fără (nici o) ~** Cu curaj. **9** (Îvr; îla) **Cu ~** Îngrozitor. **10** (Îlav) **Cu ~** Cu teamă. **11-12** (D. oameni sau acțiunile lor; îljv) **Cu ~ca lui Dumnezeu** (În mod) cucernic. **13-14** (Îal) (În mod) cinstit. **15** (Îlav) **Nici de ~** Nicidecum. **16** (Îlav) În nici un caz. **17** (Mol; îlav) **Cu de-a ~ca** Amenințând pe cineva. **18** (Îac) Forțând pe cineva. **19** (Îe) **A ști de ~ca cuiva** (sau, pop, **a ști pe cineva de ~** sau, înv, **a avea cuiva de ~**) A se teme de cineva. **20** (Îac) A respecta cu strictețe ordinele, dispozițiile cuiva, temându-se de represaliile acestuia. **21** (Îe) **A băga** (cuiva) **~ca în oase** (sau **a băga ~ca în cineva**) A înfricoșa pe cineva. **22** (Îe) **A duce ~ca cuiva** (sau **a ceva**) A-i fi teamă de cineva sau de ceva. **23** (Îae) A-i fi teamă să nu i se întâmple cuiva ceva rău. **24** (Îe) **A fi cu ~ca în spate** (sau **în sân**) A fi într-o continuă stare de neliniște, de teamă. **25** (Pop; îe) **~ca lui!** Ce frică i-a fost!

frichini [At: M.I. CARAGIALE, C. 122 / Pzi: *~nesc* / E: nct] (Reg) **1-2** *vtr* A (se) freca (**3-4**). **3** *vtr* A-(și) face un masaj. **4** *vr* A se spăla îndelung. **5** *vr* A se fâțâi. **6** *vt* A purta de colo până colo pe cineva Si: *a sâcâi*.

frichinire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***frichini***] (Reg) **1** Frecare (**4**). **2** Efectuare a unui masaj. **3** Spălare îndelungată. **4** Fâțâire. **5** Sâcâire.

frichinit¹ *sn* [At: MDA ms / E: ***frichini***] (Reg) **1-5** Frichinire (**1-5**).

frichinit², ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***frichini***] (Reg) **1** Frecat² (3). **2** Masat². **3** Care se fâțâie. **4** Sâcâit².

fricos, ~oasă *smf, a* [At: PSAL. SCH. 313 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***frică*** + *-os*] **1-2** (Persoană) care se lasă ușor cuprinsă de frică (1) Si: (înv) *înfricos*. **3** (Înv) Care inspiră frică Si: *îngrozitor, teribil*, (înv) *înfricos*, (înv) *înfricoșat*.

fricoșa *v* [At: DOSOFTEI, V. S. 8/2 / Pzi: *~șez* / E: ***fricos***] (Înv) A înfricoșa.

fricoșat, ~ă a [At: CORESI, EV. 37/1 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***fricoșa***] (Înv) Înfricoșat.

fricție *sf* vz ***fricțiune***

fricționa *vt* [At: CĂLINESCU, E. O. I, 68 / V: *frec~* / Pzi: *~nez* / E: fr ***frictionner***] **1-2** *vtr* A(-și) masa viguros o parte a corpului pentru a facilita absorbția unei substanțe în piele, a activa circulația, a decongestiona etc. Si: *a (se) freca* (**10-11**), (pop) *a (se) trage*.

fricționare *sf* [At: DEX[2] / V: ***frec~*** / Pl: *~nări* / E: ***fricționa***] Masare viguroasă a unei părți a corpului pentru a facilita absorbția unei substanțe în piele, a activa circulația, a decongestiona etc. Si: *frecare* (6), fricționat[1].

fricționat[1] *sn* [At: MDA ms / V: ***frec~*** / E: ***fricționa***] Fricționare.

fricționat[2]***, ~ă*** *a* [At: DEX[2] / V: ***frec~*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***fricționa***] Care a fost supus unei fricțiuni Si: *frecat*[2] (5).

fricțiune *sf* [At: BASARABESCU, V. 11 / V: ***~ie, frec~*** / Pl: *~ni* / E: fr ***friction***] **1** Masaj viguros efectuat asupra unei părți a corpului pentru a facilita absorbția unei substanțe în piele, a activa circulația, a decongestiona etc. **2-3** (Fiz) Frecare **(2-3)**. **4** (Gmț) Bătaie. **5** Dezacord între două persoane sau două grupuri de persoane Si: *ceartă, divergență, frecătură* (7).

friculiță *sf* [At: GORJAN, H. II, 210 / Pl: *~țe* / E: ***frică*** + *-uliță*] **1-2** (Gmț; șhp) Frică (1).

frideric *sm* [At: DEX / Pl: *~ici* / E: ger ***Friedrichs***(dor)] Monedă de aur prusiană, care a circulat și în țările românești în prima jumătate a sec. XIX.

frig *sn* [At: COD. VOR. 96/1 / V: (pop; **5-21**) ***~ură*** *sf* / Pl: **(5-21)** *~uri*, (îvp) *~ure* / E: ml ***frigus, -oris***] **1** Temperatură scăzută a mediului ambiant, care dă senzația de rece. **2** Senzație de rece provocată de temperatura scăzută a mediului. **3** (Îe) **A nu-i face nici** (sau **a nu-i ține nici de**) **cald, nici (de) ~** A-i fi indiferent. **4** (Fig; îs) *~ul morții* sau *frig de moarte* Emoție violentă (însoțită de fiori) prin care trece cineva în fața unui pericol mare. **5** (Pop; lpl) Temperatură ridicată a unui bolnav Si: *febră* (1), (pop) *fierbințeală* (6). **6** (Mpp; lpl) Frisoane. **7** (Mpp; lpl) Malarie. **8** (Pop; pex; lpl) Orice boală însoțită de febră mare și frisoane Si: (îvp) *miață*. **9** (Mpp; îs) *~uri de cap* Meningită. **10** (Mpp; îs) *~uri de creștere* Febră provenită din creșterea prea accelerată a copiilor. **11** (Mpp) *~uri de lapte* Febră temporară a lăuzelor. **12** (Mpp) *~uri de stomac* Febră gastrică. **13** (Mpp) *~uri gabene* Boală infecțioasă caracterizată prin îngălbenirea pielii. **14** (Mpp) *~uri porcești* Numele unei boli cu febră, nedefinită mai îndeaproape. **15** (Mpp) *~uri putrede* sau *friguri rele* Impaludism. **16** (Mpp) *~uri tifoide* Febră tifoidă. **17** (Fig; lpl) Pasiune violentă Si: *patimă*. **18** (Fig; lpl) Stare de neliniște, de agitație puternică. **19** (Fig; lpl) Emoție. **20** (Pfm; îe) **A băga** (pe cineva) **în ~** A se răsti la cineva. **21** (Îae) A amenința pe cineva.

frigană *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ne* / E: fr ***phrygane***] Insectă nevropteră a cărei larvă, acvatică, construiește în jurul ei o teacă din vegetale, nisip și cochilii.

friganea *sf* [At: DA / V: ***~găn~*** / Pl: *~ele* / E: ngr ***φρυγανιά***] Felie de pâine albă muiată în lapte și ouă, apoi prăjită în grăsime.

frigar *sn* [At: CHEST. VI. 111 / Pl: nct / E: nct] Obiect care se așază în interiorul fagurilor pentru a-i susține.

frigare *sf* [At: BARAC, A. 36/23 / Pl: *~gări* / E: ***frige*** + *-are*] **1** Vergea de fier sau de lemn ascuțită la un capăt, în care se înfige carnea spre a o frige deasupra jăraticului Si: *țiglă*[2], (rar) *frigătoare* (2). **2-3** (Îljv) **La ~** Fript în frigare (1) deasupra jăraticului. **4** (Reg) Cleşte de foc. **5** (Înv) Instrument de tortură. **6** (Lpl) Plantă erbacee din familia geraniaceelor, cu tulpina ramificată de la bază și acoperită cu peri lungi și aspri, cu flori mari, violete-purpurii, folosită în medicina populară (*Gerranium palustre*).

friganea *sf* vz ***friganea***

frigări [At: PĂSCULESCU, L. P. 136 / Pzi: *~resc* / E: ***frigare***] (Pop; rar) **1** *vt* (În descântece) A înțepa cu frigarea (1) pe cineva. **2** *vr* A-i fi foarte dor de cineva. **3** *vr* A arde de nerăbdare. **4** *vr* A fi obsedat de un gând, de o idee.

frigărică *sfs* [At: TDRG / E: ***frigare*** + *-ică*] **1-2** (Șhp) Frigare (1) (mică) Si: *frigăriță* **(1-2)**, *frigăruică* **(1-2)**, *frigăruie* **(1-2)**, (rar) *frigăruță* **(1-2)**.

frigăriță *sf* [At: PĂSCULESCU, L. P. 136 / Pl: *~țe* / E: ***frigare*** + *-iță*] **1-2** (Șhp) Frigărică **(1-2)**.

frigăruică *sf* [At: TEODORESCU, P. P. 446 / Pl: *~ici* / E: ***frigare*** + *-uică*] **1-2** (Șhp) Frigărică **(1-2)**. **3-4** Frigăruie **(3-4)**.

frigăruie *sf* [At: JIPESCU, O. 78 / Pl: *~ui* / E: ***frigare*** + *-uie*] **1-2** (Șhp) Frigărică **(1-2)**. **3** Bucăți de carne fripte deasupra jăraticului și servite la masă înfipte în frigare (1) Si: *frigăruică* (3). **4** (Pex; mpl) Bucățile de carne fripte deasupra jăraticului și desprise de pe frigare (1) Si: *frigăruică* (4).

frigăruță *sf* [At: COSTINESCU / Pl: *~țe* / E: ***frigare*** + *-uță*] **1-2** (Rar; șhp) Frigărică **(1-2)**.

frigător, ~oare [At: VICIU, GL. / Pl: *~i, ~oare* / E: ***frige*** + *-(ă)tor*] **1** *a* Care frige. **2** *sf* (Rar) Frigare (1). **3** *sf* (Rar) Tigaie. **4** *sf* (Trs) Spațiu în cuptor, încălzit din toate părțile, unde se pun prăjiturile la copt sau se frige friptura. **5** *sf* (Mun) Cuptor. **6** *sf* (Trs) Gaură.

frige [At: DOSOFTEI, V. S. 20/2 / Pzi: *frig* / E: ml ***frigo, -ere***] **1** *vt* A prepara un aliment (în special carne sau pește) prin expunere directă la acțiunea focului (în frigare, pe grătar etc.). **2** *vt* (Pex) A prăji în tigaie. **3** *smi* (Fam; îc) **~-linte** Om avar. **4** *vt* (Îvr) A tortura prin acțiunea focului sau a fierului înroșit în foc. **5** *vt* (Pfm; fig) A bate tare (producând o durere asemănătoare arsurii). **6-7** *vtr* A face să sufere sau a suferi o durere vie, o arsură la atingerea cu focul sau cu un obiect foarte fierbinte Si: *a (se) arde*. **8** *vr* (Fam) A suferi o arsură din cauza expunerii îndelungate la soare Si: *a se arde*. **9** *vt* (Îe) **A ~** (pe cineva) **la inimă** sau **a-i ~** (cuiva) **inima** A provoca cuiva o durere vie, profundă. **10** *vt* (Îae) A provoca cuiva o mare suferință morală. **11** *vt* (Adesea fig; d. alți agenți decât căldura) A provoca o senzație usturătoare (asemănătoare cu cea cauzată de o arsură). **12** *vi* (D. corpuri fierbinți sau d. soare) A iradia căldură mare Si: *a arde, a dogori*. **13-14** *vtr* (Fig; fam) A (se) înșela (mai ales la cumpărături). **15-16** *vtr* (Fig; fam) A (se) păcăli. **17** (Fig; fam; gmț; îe) **Bea de ~** Bea foarte mult.

frigere *sf* [At: DA / Pl: *~ri* / E: ***frige***] **1** Preparare a unui aliment (în special carne sau pește) prin expunere directă la acțiunea focului (în frigare, pe grătar etc.) Si: *fript*[1] (1). **2** (Pex) Prăjire în tigaie Si: *fript*[1] (2). **3** (Îvr) Torturare prin acțiunea focului sau a fierului înroșit în foc. **4** (Pfm; fig) Lovire cu putere a cuiva (producându-i o durere asemănătoare arsurii). **5** Resimțire a unei dureri vii, a unei arsuri la atingerea cu focul sau cu un obiect foarte fierbinte Si: *ardere*. **6** (Fam) Ardere a pielii din cauza expunerii îndelungate la soare. **7** (Adesea fig) Provocare a unei o senzații usturătoare (asemănătoare cu cea cauzată de o arsură) de către alți agenți decât căldura. **8** Dogorire a soarelui sau a altui corp fierbinte. **9** (Fig; fam) Înșelare (mai ales la cumpărături). **10** (Fig; fam) Păcălire.

frigian , ~ă *a* [At: CADE / P: *~gi-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***phrygien***] (Ist) **1** *smf* Locuitor al Frigiei. **2-3** a Care aparține Frigiei sau populației ei. **4-5** a Privitor la Frigia sau la populația ei. **6** (Îs) *Bonetă ~ă* Bonetă purtată în antichitate de sclavii eliberați și adoptată în timpul Revoluției Franceze din 1789–1794 ca simbol al libertății.

frigid, ~ă *a* [At: ENC. VET. 285 / Pl: *~izi, ~e* / E: fr ***frigide***, lat ***frigidus***] Care suferă de frigiditate.

frigidarium *sn* [At: DEX / P: *~ri-um* / E: lat ***frigidarium***] Sală în termele romane destinată instalației și practicării băilor reci.

frigider *sn* [At: DEX / Pl: *~e* / E: fr ***frigidaire***] Dulap de construcție specială, echipat cu un agregat frigorigen, care menține o temperatură scăzută produsă cu ajutorul energiei electrice, al gazului metan sau al unui combustibil lichid, destinat răcirii și păstrării temporare a alimentelor și a produselor ușor alterabile.

frigiditate *sf* [At: ENC. VET. 482 / Pl: *~tăți* / E: fr ***frigidité***, lat ***frigiditas, -atis***] Indiferență sau aversiune față de raportul sexual.

frigor *sm* [At: PANȚU, PL.[2] / Pl: *~i* / E: nct] (Bot) Fierea-pământului (*Erythraea centaurium*).

frigorie *sf* [At: DEX / Pl: *~ii* / E: fr ***frigorie***] (Fiz) Unitate de măsură a frigului, egală cu o calorie.

frigorifer, ~ă [At: LEG. EC. PL. 29 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***frigorifère***] **1** *a* (D. un sistem fizico-chimic sau tehnic) Care transferă frigul. **2** *a* (Îs) Lanț ~ Serie de instalații frigorifice prin care se asigură conservarea și transportul la rece al alimentelor. **3** *a* (Îs) *Agent ~* Agent frigorific care transferă frig la un mediu ce trebuie răcit de la un mediu care se află la o temperatură mai joasă. **4** *a* (Îs) *Navă ~ă* Navă care are la bord instalații frigorifere și camere frigorifere pentru a transporta pe apă alimente sau produse ușor alterabile la căldură. **5** *sn* (Imp) Clădire sau încăpere

prevăzută cu instalații de răcire sub temperatura mediului înconjurător și folosită pentru conservarea unor cantități mari de alimente, medicamente etc. **6** *sn* Instalație frigorifică.

frigoriferist *sm* [At: DN³ / Pl: ~*iști* / E: fr ***frigorifer*** + *-ist*] Muncitor calificat care lucrează la instalații frigorifere.

frigorific, ~ă *a* [At: PONI, F. 123 / Pl: ~*ici*, ~*ice* / E: fr ***frigorifique***, lat ***frigorificus***] **1** Care ține de frig **(1)**. **2** Referitor la frig **(1)**. **3** Care servește la producerea frigului **(1)**. **4** (Îs) *Agent* ~ Substanță sau amestec de substanțe care produce sau transportă frig. **5** (Îs) *Instalație* ~ Sistem tehnic alcătuit dintr-un agregat frigorigen, o încăpere răcită, o instalație de comandă și de control și dispozitive anexe, utilizat pentru răcire.

frigorigen, ~ă *a* [At: DEX / Pl: ~*i*, ~*e* / E: fr ***frigorigène***] **1** Care poate produce frig **(1)**. **2** (Îs) *Agent* ~ Substanță cu putere de vaporizare mare, care absoarbe căldura. **3** (Îs) *Instalație* ~*ă* Parte componentă a unei instalații frigorifice, în care, prin consum de energie, agentul frigorigen își modifică continuu starea de agregare, producând frig.

frigotehnică *sf* [At: DEX / Pl: ~*ici* / E: ***frig*** + ***tehnică*** după ger *Kältetechnik*] Ramură a tehnicii care studiază mijloacele și instalațiile de producere a frigului **(1)** și procedeele utilizării practice a acestuia.

frigotehnist *sm* [At: DN³ / Pl: ~*iști* / E: ***frigotehni***(că) + *-ist*] Specialist în frigotehnică.

frigoterapie *sf* [At: DEX / Pl: ~*ii* / E: fr ***frigothérapie***] Folosire a temperaturilor joase în tratarea unor boli.

frigulet *sn* [At: TEODORESCU, P. P. 568 / Pl: ~*e* / E: ***frig*** + *-ulet*] **1-2** (Șhp) Frig **(1)** (nu prea mare) Si: *frigușor* **(1-2)**, (rar) *friguț* **(1-2)**. **3** (Gmț sau irn) Ger.

frigură¹ *sf* [At: MARIAN, INS. 268 / Pl: ~*re* / E: ns cf arm *h'avră*] (Ent) Strigă (*Acherontia atropos*).

frigură² *sf* vz ***frig***

frigurele *snp* [At: LB / E: ***friguri*** + *-ele*] (Rar; și irn) **1-32** Friguri **(5-21)**.

frigurică *sf* [At: PANȚU, PL.² / Pl: ~*rele* / E: ***frig*** + *-ică*] (Bot) **1** Mică plantă erbacee cu tulpina foarte ramificată, cu frunze ovale și cu flori roșii sau albe (*Erythraea pulchella*). **2** Fierea-pământului (*Erythraea centaurium*).

friguros, ~oasă [At: NEGRUZZI, S. I. 100 / Pl: ~*oși*, ~*oase* / E: ml ***frigorosus***] **1** *a* (D. locuințe) care se încălzește greu și insuficient. **2** *a* (D. locuințe) Care nu păstrează căldura. **3** *a* (D. locuințe) Care nu apără de frig. **4** *a* Care are o temperatură scăzută Si: *rece*. **5** *a* Care răspândește frig. **6-7** *smf, a* Care rezistă greu la frig. **8-9** *smf, a* Care este sensibil la frig. **10** *a* Înfrigurat.

frigușor *sn* [At: PHILIPPIDE, PR. 63 / Pl: (rar) ~*oare* / E: ***frig*** + *-ușor*] **1-3** (Șhp) Frigulet **(1-3)**.

friguț *sn* [At: LB / Pl: (rar) ~*e* / E: ***frig*** + *-uț*] **1-3** (Rar; șhp) Frigulet **(1-3)**.

frij¹ *sn* [At: DA ms / V: ~*iș* / Pl: ~*uri* / E: nct] (Trs) **1** Haină de casă, cu mâneci, purtată de femeile în vârstă. **2** Scurtă din lână, vopsită cu negru și roșu, a cărei lungime ajunge până deasupra genunchilor și care se poartă mai ales iarna.

frij², ~ă *a* vz ***friz***

frimar *sms* [At: DN³ / E: fr ***frimaire***] Luna a treia a calendarului republican francez (21 noiembrie – 20 decembrie).

frimbie *sf* vz ***frânghie¹***

frimitură *sf* vz ***fărâmătură***

frinee *sf* [At: DN³ / Pl: ~ / E: ns cf *Frine*] (Liv) **1** Curtezană. **2** Femeie frumoasă și cu moravuri libere.

fringhie¹ *sf* vz ***frânghie¹***

fringhie² *sf* vz ***frenghie***

fringilid *sn* [At: DEX / Pl: ~*e* / E: fr ***fringilidés***] **1** (Lpl) Familie de păsări cântătoare cu cioc conic și scurt. **2** Pasăre care face parte din familia fringilidelor **(1)**.

fripon *sm* [At: DN³ / Pl: ~*i* / E: fr ***fripon***] (Frm) **1** Hoț. **2** Escroc.

fript¹ *sns* [At: DA / E: ***frige***] **1-2** Frigere **(1-2)**.

fript², ~ă *a* [At: NEGRUZZI, S. I. 247 / Pl: ~*iți*, ~*e* / E: ***frige***] **1** *a* (D. alimente) Care a fost gătit prin expunere directă la acțiunea focului. **2** *a* (Pex; d. alimente) Prăjit². **3** *a* (Pfm; îe) **A mânca** (pe cineva) **~** A chinui pe cineva. **4** *a* (Îae) A distruge pe cineva. **5** *a* (Pfm; îe) **A face** (cuiva) **zile ~e** A necăji pe cineva (zi de zi) Si: *a hărțui, a șicana*. **6** *a* (D. ființe) Ars prin acțiunea focului sau a unui obiect fierbinte. **7** *a* (D. ființe) Lovit (cu palma). **8** *a* (Fig) Chinuit. **9** *a* (Pfm) Avar. **10** *af* (Reg; îs) *Limbă ~ă* Limbă încărcată. **11** *av* (Pop) Foarte repede. **12** *sfa* (Șîcs *de-a ~a*) Numele unui joc de copii în care unul dintre jucători încearcă să-l lovească peste palme pe celălalt, iar acesta și le ferește în ultimul moment.

friptoare *sf* [At: HEM 1746 / Pl: nct / E: ***fript²*** + *-oare*] **1** (Ban; Trs) Arșița soarelui. **2** (Mar) Friptură.

friptură *sf* [At: IORGA, S. D. XII, 179 / Pl: ~*ri* / E: ml ****frictura***] Fel de mâncare constând din carne friptă pe grătar, în frigare, la tigaie sau la cuptor.

fripturică *sf* [At: SBIERA, P. 176 / Pl: ~*ici* / E: ***friptură*** + *-ică*] **1-2** (Șhp) Friptură (în cantitate mică). **3** Friptură bine preparată.

fripturism *sn* [At: DEX² / Pl: (rar) ~*e* / E: ***friptură*** + *-ism*] (Fam; prt) Goană după posturi și avantaje materiale.

frison *sn* [At: DEX / Pl: ~*oane* / E: fr ***frisson***] (Med; mpl) Succesiune de tremurături convulsive și ritmice, însoțită de senzația puternică de frig, care se manifestă de obicei înainte de o criză febrilă sau în timpul unei boli febrile Si: (pop) *friguri* **(6)**.

friș¹ *sn* vz ***frij***

friș² *sm* [At: V. HANEȘ, Ț. O. 116 / Pl: ~*i* / E: ger ***frisch***] (Reg; csnp) Persoană care intră prima la lucru.

frișcă¹ *sfs* [At: DA / E: nct] **1** Strat de smântână proaspătă, care se ridică la suprafața laptelui nefiert după câteva ore de la mulgere și care, bătută cu telul, devine spumoasă. **2** Smântână bătută cu zahăr și servită ca desert sau ca garnituiră la prăjituri.

frișcă² *sf* [At: SANDU-ALDEA, U. P. 224 / Pl: ~*ști* / E: mg ***fricska***] (Pop) **1** Nuia. **2** (Fig) Femeie tânără, zglobie, atrăgătoare, șmecheră și ușor frivolă. **3** (Reg) Nume dat de ciobani câinilor de la stână. **4** (Trs) Bobârnac. **5** (Orn; Ban) Codobatură (*Motacilla alba*).

frișcăi *vi* [At: ALRM II/I h. 36 / V: (Trs) ***fâș~*** / Pzi: *frișcăi* / E: fo] (Reg) A șuiera printre dinți.

frișcui vt [At: DA ms / Pl: ~*esc* / E: ***frișcă²***] (Reg) **1** A bate caii cu frișca² **(1)** sau cu biciul ca să meargă mai repede. **2** A plesni cu nuiaua.

frita *vt* [At: DN³ / Pzi: ~*tez* / E: fr ***fritter***] A supune un mineral operației de fritare.

fritaj *sn* [At: DN³ / Pl: ~*e* / E: fr ***frittage***] Fritare.

fritare *sf* [At: DN³ / Pl: ~*tări* / E: ***frita***] Calcinare a minereurilor Si: *fritaj*.

frită *sf* [At: DN³ / Pl: ~*te* / E: fr ***fritte***] Amestec de nisip și sodă din care se fabrică sticla.

friulan, ~ă [At: DEX / P: *fri-u~* / Pl: ~*ne* / E: fr ***frioulan***] **1-2** *smf, a* (Locuitor) din regiunea italiană Friuli. **3** *sf* Ramură a limbii retoromane vorbită în nord-estul Italiei Si: *furlană* **(3)**.

frivol, ~ă *a* [At: URICARIUL X, 373 / Pl: ~*i*, ~*e* / E: fr ***frivole***, it ***frivolo***] **1** (D. oameni) Care este preocupat de lucruri neserioase Si: *superficial*. **2** (D. oameni) Care umblă după plăceri ușoare Si: *ușuratic*. **3** (D. oameni) Inconstant pe plan sentimental. **4** (D. lucruri, fapte, atitudini) Neserios. **5** (D. lucruri, fapte, atitudini) Fără importanță.

frivolitate *sf* [At: MACEDONSKI, O. IV, 139 / Pl: ~*tăți* / E: fr ***frivolité***] **1** Neseriozitate. **2** Ușurătate. **3** Inconstanță în plan sentimental. **4** (Lpl) Lucruri neserioase. **5** (Lpl) Lucruri, fapte lipsite de importanță. **6** (Lpl) Purtări ușuratice.

friz¹, ~ă [At: M. COSTIN, O. I, 224/31 / V: ***~ij*** / Pl: ~*iji*, ~*izi* / E: pn ***fryz***] **1** *a* (Mol; înv) Care provine din Frizia. **2** *sm* (Mol; înv) Cal din Frizia.

friz² *sn* vz ***friză¹***

friza¹ *vtr* [At: EMINESCU, N. 113 / V: ***freza*** / Pzi: ~*zez* / E: fr ***friser***] (Asr) **1-2** A(-și) ondula părul (cu fierul sau prin alte mijloace). **3-4** A (se) coafa.

friza² *vt* [At: DEX² / Pzi: ~*zez* / E: fr *friser*] A fi pe punctul de a atinge ridicolul, nebunia etc.

frizare¹ *sf* [At: DEX / V: *frez~* / Pl: ~*zări* / E: *friza¹*] (Asr) **1** Ondulare a părului (cu fierul sau prin alte mijloace) Si: *frizat¹* (1). **2** Coafare.

frizare² *sf* [At: MDA ms / Pl: ~*zări* / E: *friza²*] Atingere a pragului ridicolului, a nebuniei etc.

frizat¹ *sns* [At: DEX / V: *frez~* / E: *friza¹*] (Asr) **1-2** Frizare¹ (**1-2**).

frizat² *sns* [At: MDA ms / E: *friza²*] (Nob) Frizare².

frizat³, ~*ă* *a* [At: MDA ms / Pl: ~*ați*, ~*e* / E: *friza¹*] (Asr; d. păr) **1** Ondulat (cu fierul sau prin alte mijloace). **2** Coafat.

frizat⁴, ~*ă* *a* [At: MDA ms / Pl: ~*ați*, ~*e* / E: *friza²*] (D. ridicol, nebunie etc.) Pe pragul de a fi atins.

friză¹ *sf* [At: GHICA, S. 652 / V: *friz sn* / Pl: ~*ze* / E: fr *frise*] **1** (Aht) Parte componentă a antablamentului, cuprinsă între arhitravă și cornișă, de obicei împodobită cu picturi, basoreliefuri, caneluri etc. **2** (Aht) Ornament în formă de bandă orizontală cu picturi sau reliefuri în jurul unui vas, al unei săli, al unui sarcofag etc. **3** Piesă îngustă de cherestea, folosită la fabricarea lamelor de parchet, a chenarelor de uși, a lambriurilor. **4** Chenar care înconjoară o pardoseală de parchet în lungul pereților, făcut din piese mai mari decât lamele parchetului. **5** Ramă masivă de lemn în care se prind tăbliile unei uși.

friză² *sf* [At: LTR / Pl: ~*ze* / E: ger *Friser*] Rasă de oi de culoare albă, cu coada scurtă, crescută pentru producția de lapte.

frizărie *sf* vz *frizerie*

frizer *sm* [At: I. NEGRUZZI, S. III, 119 / V: (rar) ~*zor* / Pl: ~*i* / E: fr *friseur*] **1** Lucrător care se ocupă cu bărbieritul sau cu tunsul părului Si: (iuz) *bărbier* (1). **2** Coafor.

frizerie *sf* [At: DA ms / V: ~*zăr~* / Pl: ~*ii* / E: *frizer* + -*ie*] **1** Local pentru tuns sau pentru ras Si: (iuz) *bărbierie* (**2**). **2** (Pex) Salon de coafură.

frizeriță *sf* [At: DEX / Pl: ~*țe* / E: *frizer* + -*iță*] **1** Lucrătoare care se ocupă cu bărbieritul sau cu tunsul părului. **2** (Pex) Coafeză.

frizon *sn* [At: DEX / Pl: ~*oane* / E: fr *frison*] Fibră textilă provenită din straturile exterioare ale gogoșilor de mătase.

frizor *sm* vz *frizer*

frizura *vr* [At: CODRU-DRĂGUȘANU, C. 128/ Pzi: nct / E: *frizură*] (Csnp) A-și face o frizură (**2**).

frizură *sf* [At: CONV. LIT. XLII, 149 / V: (nrc) *frez~* / Pl: ~*ri* / E: fr *frisure*] **1** Freză². **2** Tunsoare.

froaie *sf* vz *frâuă*

froare *sf* vz *floare*

froi *vi* [At: T. PAPAHAGI, M.101 / Pzi: ~*esc* / E: fo] (Reg; d. cai) A sforăi.

frondă¹ *sf* [At: DA ms / Pl: ~*de* / E: fr *fronde*] **1** (Ist) Mișcare social-politică din Franța, la mijlocul sec. XVII, îndreptată împotriva absolutismului regal. **2** (Fig) Revoltă a unui grup social contra autorităților. **3** (Fig) Opoziție.

frondă² *sf* [At: DN³ / Pl: ~*de* / E: fr *fronde*] (Bot) **1** Organ vegetal de forma unei frunze. **2** Frunză aeriană a ferigilor, care poartă sporangele.

frondeur *sm* vz *frondor*

frondor *sm* [At: DA ms / P: *fron-dör* / V: ~*deur* / Pl: ~*i* / E: fr *frondeur*] **1** (Ist) Partizan al Frondei (**1**). **2** (Frm) Răzvrătit. **3** (Frm) Opozant.

fronseu *sn* [At: DEX / Pl: ~*ri* / E: fr *froncis*] Cută a unei rochii, a unei cămăși etc. menținută printr-un fir.

front *sn* [At: I. IONESCU, D. 108 / V: (rar; nrc) *frunt* / Pl: ~*uri* / E: fr *front*] **1** Loc unde se dau lupte militare în timp de război. **2** Totalitatea forțelor militare care operează pe câmpul de luptă sub o comandă unică. **3** (Îe) **A rupe** (sau **a sparge**) **~ul** A pătrunde forțat în linia de apărare a inamicului. **4** Parte din teatrul de operații al unui stat aflat în stare de război, pusă sub comandă unică. **5** Mare unitate operativă, compusă din mai multe armate. **6** Formație de militari, școlari, sportivi etc. aliniați cot la cot, cu fața la persoana care dă îndrumări, comenzi etc. **7** (Îlav) **În ~** Așezat în linie, în poziție de drepți sau pe loc repaus. **8** (Îe) **A reveni la ~** A-și întoarce fața spre o direcție inițială. **9** (Îe) **A face ~** A sta cu fața spre... **10** (Șfg; îae) A se grupa pentru o apărare comună. **11** (Îlav) **De ~** În linie dreaptă. **12** (Fig) Grup de forțe solidare, organizate în vederea unei lupte comune pentru realizarea unui scop. **13** (Pex) Sectorul unde se desfășoară acțiunea unui front (**12**). **14** (Min; șîs ~ *de abataj*) Porțiune dintr-un zăcământ de substanțe minerale unde se face tăierea rocilor, a minereurilor sau a cărbunilor. **15** (Aht) Plan vertical în care sunt situate fațada unei clădiri sau fațadele unui ansamblu de clădiri. **16** (Aht; îs) ~*ul altarului* Iconostas. **17** Latură a unei parcele, care coincide cu alinierea căii de circulație. **18** (Met) Zonă de tranziție între două mase de aer diferite, caracterizată prin schimbări meteorologice bruște, cu consecințe directe asupra mersului vremii. **19** (Met; îs) ~ *atmosferic* Zonă de contact între două mase de aer cu gradient termic ridicat. **20** (Met; îs) ~ *de furtună* Masă de aer rece care, împinsă de furtună, provoacă deplasarea aerului cald din fața ei. **21** (Fiz; îs) ~ *de undă* Ansamblul punctelor până la care ajunge o oscilație la un moment dat. **22** (Reg) Parte a curții situată în fața casei. **23** (Cns; reg) Buiandrug.

frontagiu *sm* [At: IORDAN, L.R.A. 158 / Pl: ~*ii* / E: *front* + -*agiu*] **1-2** (Șdp) Ofițer de front.

frontal, ~*ă* [At: IOANOVICI, TEHN. 303 / Pl: ~*i*, ~*e* / E: fr *frontal*] **1** *a* (Atm) Care ține de regiunea frunții. **2** *sn* (Atm) Os al craniului care formează fruntea și o parte din orbite. **3** (Rar) Parte proeminentă a unui obiect. **4** *a* Din față. **5** *av* În față. **6** *a* (Min; îs) *Abataj* ~ Abataj al minereului făcut pe un front (**14**) foarte lung în direcția filonului. **7** *a* (Pex; îae) Locul unde se exectă un abataj frontal (**6**). **8** *a* (Met) Referitor la front (**18**). **9** *a* (Gmt; îs) *Plan* ~ Plan paralel cu planul vertical de referință pe care se proiectează un solid. **10-11** *sf*, *a* (Gmt; șîs *dreaptă* ~*ă*) (Dreaptă) paralelă cu planul vertical de referință.

frontalier, ~*ă* *a* [At: DN³ / P: ~*li-er* / Pl: ~*i*, ~*e* / E: fr *frontalier*] **1** Referitor la frontieră (**1**). **2** De frontieră (**1**).

frontalitate *sf* [At: DEX / E: fr *frontalité*] (Est; îs) *Legea* ~*tății* Canon în sculptura arhaică prin care se impunea reprezentarea din față și strict simetrică a corpului în raport cu planul median ce trece prin șaua nasului, stern și ombilic.

frontar *sm* vz *fruntar*

frontaș, ~*ă* *smf* vz *fruntaș*

frontieră *sf* [At: MAIORESCU, D. IV, 390 / P: ~*ti-e~* / V: (înv) *fruntarie* / Pl: ~*re* / E: fr *frontière*] **1** Linie naturală sau convențională care desparte teritoriul unui stat de teritoriul altor state sau de întinderi de apă care nu fac parte din teritoriul său Si: *graniță*, *hotar*. **2** (Fig) Limită între două lucruri diferite. **3** (Fig; mpl) Ceea ce delimitează un câmp de acțiune, un domeniu. **4** (Mat) Mulțime de elemente care limitează un domeniu.

frontispiciu *sn* [At: ODOBESCU, S. III, 73 / V: (înv) *fruntespiț* / Pl: ~*ii*, (înv) ~*ice* / E: fr *frontispice*, lat *frontispicium*] **1** (Aht; înv) Fațada principală a unui edificiu. **2** (Aht) Partea superioară a fațadei principale a unui edificiu. **3** Prima pagină a unei cărți, care, pe lângă titlu, poartă adesea numele autorului, gravuri ilustrând cuprinsul lucrării etc. **4** Partea de sus de pe prima pagină a unui ziar, cuprinzând titlul și unele indicații.

frontist *sm* [At: CONTEMP., S. II, 1948, nr. 110, 9/1 / Pl: ~*iști* / E: *front* + -*ist*] **1-2** Ofițer sau soldat care luptă pe front (**1**).

frontogeneză *sf* [At: DEX / Pl: ~*ze* / E: fr *frontogénèse*] Proces meteorologic care, în cazul convergenței a două mase de aer, formează o zonă cu temperatură mai mare și cu umiditate.

frontoliză *sf* [At: DN³ / Pl: ~*ze* / E: fr *frontolyse*] (Met) Proces de destrămare a fronturilor atmosferice.

frontologic, ~*ă* *a* [At: DN³ / Pl: ~*ici*, ~*ice* / E: fr *frontologique*] Referitor la frontologie.

frontologie *sf* [At: DN³ / Pl: ~*ii* / E: fr *frontologie*] Parte a meteorologiei care studiază fronturile meteorologice.

fronton *sn* [At: ODOBESCU, S. I, 391 / Pl: ~*oane* / E: fr *fronton*] (Aht) **1** Element de formă triunghiulară, mărginit de o cornișă, care încoronează fațada unui edificiu. **2** Element alcătuit dintr-o cornișă curbă sau frântă, care se găsește deasupra intrării unui edificiu, deasupra unei uși etc.

frota *vr* [At: DN³ / Pzi: ~*tez* / E: fr *frotter*] (Teh) A se freca (**2**).

frotir *sns* [At: DEX[2] / E: ns cf fr *frotté*] Țesătură specială de bumbac, care absoarbe apa ușor, folosită pentru prosoape, halate de baie etc.

frotiu *sn* [At: DEX / Pl: *~uri* / E: fr ***frottis***] **1** (Med) Peliculă fină dintr-o substanță organică dispusă pe o lamelă de sticlă pentru a putea fi examinată la microscop. **2** (Pct) Strat subțire de culoare care lasă să se vadă în transparență firele pânzei.

frotola *sf* [At: DN[3] / Pl: *~le* / E: it ***frotola***] Vechi cântec italian pe mai multe voci, cântat de obicei la carnavaluri sau în reprezentații teatrale.

fruct[1] *sn* [At: EMINESCU, N. 40 / V: ***~ă*** *sf* / Pl: *~e* / E: ml ***fructus***] **1** Produs care apare și se dezvoltă din pistilul unei flori fecundate și care conține semințele Si: (îvp) *poamă*. **2** (Îs) *~e zaharate* (sau *zaharisite*) Fructe întregi sau părți de fructe sau de plante îmbibate cu sirop de zahăr și cu glucoză și acoperite, de obicei, cu o crustă de zahăr. **3** Produse vegetale care servesc ca hrană. **4** (Îs) *~e de mare* Crustacee și moluște marine comestibile. **5** (Fig) Beneficiu material sau moral al unei acțiuni, al unei activități sau al unei situații Si: *profit, rod, venit*. **6** (Fig) Rezultat bun sau rău al unei activități. **7** (Jur; înv; îs) *~e civile* Chirie. **8** (Jur; înv) Dobândă.

fruct[2] *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: fr ***fruit*** refăcut după *fruct[1]*] (Cns) Înclinare a zidului exterior, din cauza diferenței de grosime dintre partea inferioară și cea superioară a acestuia.

fructar *sm* [At: DR. X, 567 / Pl: *~i* / E: ***fruct[1]*** + *-ar*] (Rar; adesea gmț sau irn) Vânzător de fructe[1] (1).

fructat, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***fruité*** refăcut după *fruct[1]*] **1** (D. unele alimente, mai ales d. vin) Cu aromă și gust de fructe[1] (1). **2** (D. produse cosmetice) Care evocă parfumul unor fructe[1] (1).

fructă *sf* vz ***fruct[1]***

fructărie *sf* [At: CHEST. II, 439 / Pl: *~ii* / E: ***fructar*** + *-ie*] **1** (Fam; rar) Magazin de fructe[1] (1). **2** Loc special pentru păstrarea fructelor (1).

fructidor *sms* [At: DA ms / E: fr ***fructidor***] A douăsprezecea lună a calendarului republican francez (18 august-16 septembrie).

fructieră *sf* [At: DA ms / P: *~ti-e~* / Pl: *~re* / E: ***fruct[1]*** + *-ieră* după fr *fruitière*] **1** Vas în care se pun fructele pe masă. **2** Conținutul unei fructiere (1).

fructifer, ~ă *a* [At: BOGZA, C. O. 379 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***fructifère***] **1** (D. pomi) Care produce fructe comestibile. **2** (D. organele unei plante) Care poartă fructele.

fructifica [At: IORGA, L. II, 73 / Pzi: *fructific* / E: fr ***fructifier***, lat ***fructificare***] **1** *vi* (D. sume de bani, capitaluri) A aduce venit din investiții. **2** *vi* (D. sume de bani, capitaluri) A spori prin dobânzile adăugate. **3** *vt* (Fig) A folosi cu profit o valoare oarecare.

fructificare *sf* [At: DA ms / Pl: *~cări* / E: ***fructifica***] **1** Investire profitabilă a unor sume de bani, a capitalurilor Si: *fructificație* (1), (nob) *fructificat[1]* (1). **2** Sporire a unei sume de bani, a capitalurilor prin dobânzile adăugate Si: *fructificație* (2), (nob) *fructificat[1]* (2). **3** (Fig) Utilizare profitabilă a unei valori oarecare Si: *fructificație* (3), (nob) *fructificat[1]* (3).

fructificat[1] *sns* [At: MDA ms / E: ***fructifica***] (Nob) **1-3** Fructificare (**1-3**).

fructificat[2], ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***fructifica***] **1** (D. sume de bani, capitaluri) Care aduce venit din investiții. **2** (D. sume de bani, capitaluri) Sporit prin dobânzile adăugate. **3** (Fig; d. o valoare oarecare) Utilizat cu profit.

fructificație *sf* [At: DEX / Pl: *~ii* / E: fr ***fructification***] **1-3** Fructificare (**1-3**). **4** Proprietate a plantelor de a produce fructe. **5** Proprietate a pomilor fructiferi și a viței de vie de a da lăstari fertili. **6** Totalitatea organelor reproducătoare la plantele criptogame. **7** Perioadă în care se formează fructele[1] (**1**).

fructină *sf* [At: DEX / Pl: *~ne* / E: ***fruct[1]*** + *-ină*] Produs de cofetărie preparat din vafele cu umplutură de cremă de fructe.

fructoare *sf* [At: KLEIN, D. 66 / Pl: nct / E: ***fruct[1]*** + *-oare*] (Reg) Legumă.

fructoză *sf* [At: MACAROVICI, CH. 550 / Pl: *~ze* / E: fr ***fructose***] Substanță organică dulce, care se găsește în nectarul florilor, în fructele dulci și în miere și care, împreună cu glucoza, formează zaharoza Si: *levuloză*.

fructozemie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***fructosémie***] (Med) Prezența fructozei în sânge.

fructozurie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***fructosurie***] (Med) Prezență a fructozei în urină.

fructuos, ~oasă *a* [At: ODOBESCU, S. II, 413 / P: *~tu-os* / Pl: *~oși, ~oase* / E: fr ***fructueux***, lat ***fructuosus***] Care dă rezultate bune Si: *folositor, profitabil, avantajos*.

fru-fru [At: DN[3] / Pl: *~uri* / E: fr ***froufrou***, it ***fru-fru***] (Frm) **1** *sn* Foșnet ușor pe care îl produc țesăturile de mătase (mai ales fustele confecționate din mătase). **2** (Fig) Stare de confuzie. **3** (Fig) Agitație. **4** (Fig) Entuziasm. **5-6** *ain* Frivol (**1-2**).

frugal, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***frugal***, lat ***frugalis***] (D. mese, prânzuri) Alcătuit din bucate puține și simple.

frugalitate *sfs* [At: I. IONESCU, M. 278 / E: fr ***frugalité***, lat ***frugalitas, -atis***] **1** Sobrietate (în alimentație). **2** Simplitate.

frugifer, ~ă *a* [At: CADE / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***frugifère***] Care dă roade, fructe.

frugivor, ~ă *smf, a* [At: DEX / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***frugivore***] **1-2** (Animal) care se hrănește în special cu fructe.

frullato *sn* [At: DN[3] / Pl: *~uri* / E: it ***frullato***] (Muz) Procedeu special de alternare rapidă a sunetelor la unele instrumente de suflat (flaut, trompetă), asemănător cu tremolo sau cu glissando.

frumghie *sf* vz ***frânghie***

frumos, ~oasă *a* [At: COD. VOR. 139/10 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ml ***formosus***] **1** *a* (D. ființe și părți ale lor, d. lucruri din natură, obiecte, opere de artă etc.) Care place pentru armonia liniilor, a mișcărilor, a culorilor etc. **2** *a* Care are valoare estetică Si: *estetic*. **3** *a* (Îs) *Arte ~oase* Pictură, sculptură, gravură (în trecut și arhitectură, poezie, muzică, dans). **4** *smf* Ființă frumoasă (**1**). **5** *a* (Fam; îe) **A se face ~** A se îmbrăca și aranja cu grijă Si: *a se găti*. **6** *sfpa* (Pop; euf) Ielele. **7** *a* Care trezește admirația din punct de vedere moral Si: *admirabil, lăudabil*. **8** *sn* (Îe) **A lua** (pe cineva) **cu ~ul** A trata (pe cineva) cu blândețe, cu menajamente. **9** *a* (D. timp) Senin (din punctul de vedere al stării atmosferice). **10** *a* (D. lucruri sau fapte) Important. **11** *a* (D. lucruri sau fapte) Remarcabil. **12** *av* În mod plăcut Si: *armonios, estetic*. **13** *av* Bine. **14** *av* Suficient. **15** *av* Adecvat. **16** *av* Așa cum se cuvine. **17** *av* (D. obiecte de îmbrăcăminte; îe) **A sta** (sau **a ședea**) **~** A i se potrivi cuiva. **18** *av* (D. purtări; îae) A fi așa cum cer regulile de bună-cuviință. **19** *av* (D. câini; îe) **A face ~** A sta sluj. **20** *av* (Irn; d. oameni; îae) A se manifesta după placul cuiva **21** *av* (Îe) **A fi ~** (din partea cuiva) A se cuveni. **22** *av* (Îae) A fi lăudabil. **23** *av* (D. copii; îe; mai ales la imperativ) **A sta ~** A sta liniștit. **24** *i* (Irn) Bună treabă! **25** *sn* Categorie fundamentală a esteticii prin care se reflectă însușirea omului de a simți emoție în fața operelor de artă, a fenomenelor și a obiectelor naturii etc. și care are ca sursă obiectivă dispoziția simetrică a părților obiectelor, îmbinarea specifică a culorilor, armonia sunetelor etc. **26** *sfa* (Pop) Nume de capră sau de vacă. **27** *sf* (Bot; îc) **~oasa-nopții** Barba-împăratului (*Mirabilis jalapa*).

frumoșa *vtr* [At: DOSOFTEI, PS. 271 / V: ***frâmșa*** / Pzi: *~șez* / E: ***frumos***] (Îrg) **1-2** A (se) înfrumuseța.

frumoșel, ~ea *a* vz ***frumușel***

frumseță *sf* vz ***frumusețe***

frumsețe *sf* vz ***frumusețe***

frumuseța *vt* [At: MOXA 345/13 / V: (înv) ***frâmseța, frâmseți*** / Pzi: *~țez* / E: ***frumusețe***] (Înv) A înfrumuseța.

frumuseță *sf* vz ***frumusețe***

frumusețe *sf* [At: COD. VOR. 111/10 / V: (pop) ***~ms~***, (Mol) ***~ță, ~mseță, ~ușață, frâms~, frâmseațe, frâmsețа, frâmseață*** / Pl: (**4-8**) *~ți*, (asr) *~țuri*, (înv) *~, ~ețe* / E: ***frumos*** + *-ețe*] **1** Manifestare sensibilă a frumosului (**25**). **2** (Îla) **De toată ~a** Deosebit de frumos. **3** (Îal) Minunat. **4** (Ccr; mpl) Lucru frumos (**1**). **5** Gest frumos (**7**). **6** (Urmat de determinări introduse prin pp „de") Foarte frumos (**1**). **7** Femeie foarte frumoasă. **8** (Înv; lpl) Farmec (**7**). **9** (Fam; îe) **A sta de ~** A sta degeaba.

frumușață *sf* vz ***frumusețe***

frumușâță af vz *frumușiță*

frumușel, *~ea* [At: MOXA 352/15 / V: *~moș~* / Pl: *~ei*, *~ele* / E: *frumos* + *-el*, *-ea*] 1 *a* Nu tocmai frumos (1). 2 *a* Destul de frumos (1). 3-4 *a* (Șhp) (Foarte) drăguț. 5-6 *a* (Șhp) (Foarte) drăgălaș. 7 *av* Cu blândețe. 8 *av* Calm. 9 *av* Bine. 10 *av* Lin. 11 *av* Fără prea multă vorbă. 12 *sns* (Pop; îlav) **Cu ~ul** Cu tact. 13 *sns* (Pop; îlav) **De-a ~ul** Cu de-amănuntul. 14 *sfpa* (Pop; euf) Vânturi rele.

frumușică af [At: ISPIRESCU, L. 85 / Pl: *~șele* / E: *frumos* + *-ică*] 1-6 (Șhp) Frumușea (1-6). 7 (Bot; Buc) Bănuți (*Bellis perennis*).

frumușiță af [At: GRAIUL, I, 55 / V: (reg) *~șâță* / Pl: *~țe* / E: *frumos* + *-iță*] 1-6 (Pop; șhp) Frumușea (1-6).

frucea sf [At: DOSOFTEI, V. S. 1/2 / Pl: nct / E: ml **fronticella* sau *frunte* + *-icea*] (Îvr) Frunte (1).

fruntar sn [At: (a. 1780) IORGA, S. D. XIII, 161 / V: *fron~*, (înv; 10) *~e* / Pl: *~e* / E: *frunte* + *-ar*] 1 (Trs) Catapeteasmă. 2 (Aht; reg) Fațadă. 3 (Cns; reg) Parte a podului unei case construită în consolă. 4 (Reg) Triunghiul frontal al acoperișului, care se așază între învelitoare și căpriori pentru a ridica streașina casei și a feri de ploaie pereții. 5 Grindă principală care mărginește prispa în partea de sus și pe care se sprijină grinzile secundare ale casei. 6 (Cns; reg) Căpriorul central (din sapa casei) care se unește cu culmea casei. 7 Bară de lemn, lungă de 3 m, care se fixează în curmezișul și în fața drugilor carului. 8 (Mor; reg) Placă de lemn care acoperă pietrele de măcinat și în care este fixată vrana. 9 (Aht; Ban) Lucarnă. 10 (Reg) Bandă de catifea, cu care femeile își leagă boneta pentru a fixa bine părul. 11 Curea care leagă cele două părți laterale ale căpeței și care trece peste fruntea calului.

fruntare sn vz *fruntar*

fruntarie sf vz *frontieră*

fruntaș, *~ă* [At: CANTA, ap. LET. III, 179/29 / V: *fron~* / Pl: *~i*, *~e* / E: *frunte* + *-aș*] 1-2 *smf, a* (Persoană) care este în frunte într-un domeniu de activitate și care poate servi de exemplu. 3 *sm* (Înv) Chiabur. 4 *sm* Grad militar între ostaș și caporal. 5 *sm* Persoană care are gradul de fruntaș (4).

fruntășie sf [At: RUSSO, S. 165 / Pl: *~ii* / E: *fruntaș* + *-ie*] 1 Poziția de fruntaș (1). 2 (Înv) Rangul social cel mai înalt.

fruntășime sf [At: SBIERA, F. S. 148 / Pl: *~mi* / E: *fruntaș* + *-ime*] (Înv; nob) Elită.

fruntășiță sf [At: CONTEMPORANUL, VI, I, 501/ Pl: *~țe* / E: *fruntaș* + *-iță*] Chiaburoaică.

frunte sf [At: DOSOFTEI, V. S. 152 / Pl: *~nți* / E: ml *frons, -ntis*] 1 (La oameni) Partea superioară a feței, formată din osul frontal, cuprinsă între sprâncene și păr și mărginită lateral de tâmple. 2 (La animale) Partea dinainte a capului, imediat deasupra ochilor. 3 (Pop) Partea de sus a unui lucru Si: *cap* (126). 4 (Pop) Partea din față a unui lucru Si: *față*. 5 (Înv) Avangardă a unei armate. 6 (Trs) Grindă orizontală, situată deasupra marginii frontale a vetrei, care susține hornul. 7 (Fig; adesea art) Tot ceea ce este mai important. 8 (Fig; adesea art) Ceea ce este de calitate superioară. 9 (Fig; adesea art) Persoană care se distinge printre alții prin calități excepționale. 10 (Fig; adesea art) Fruntaș (1). 11 (Îla) **De ~** Care ocupă locul întâi. 12 (Îal) Care este de prim rang. 13 (Îal) De calitatea întâi. 14 (Îlav) **În ~** Înainte (față de cineva sau de ceva). 15 (Îlpp) **În ~a** (cuiva sau a ceva) Înaintea (cuiva sau a ceva). 16-17 (Fig; îal) În locul întâi. 18-19 (Îal) În locul de cinste. 20-21 (Îal) În locul de conducere. 22 Lichid obținut la începutul unei distilări fracționate.

fruntespiț sn vz *frontispiciu*

frunticică sf [At: CADE / Pl: *~icele* / E: *frunte* + *-icică*] 1-2 (Șhp) Fruntișoară (1-2).

fruntiș av [At: CONV. LIT., ap. TDRG / E: *frunte* + *-iș*] (Pop) 1 Drept înainte. 2 Fără teamă.

fruntișoară sf [At: DA / Pl: *~re* / E: *frunte* + *-ișoară*] 1-2 (Șhp) Frunte (1) (mică) Si: *frunticică* (1-2), *fruntiță* (1-2).

fruntiță sf [At: RETEGANUL, TR. 124/4 / Pl: *~țe* / E: *frunte* + *-iță*] 1-2 (Șhp) Fruntișoară (1-2).

fruntos, *~oasă* [At: MURNU, O. 188 / Pl: *~oși*, *~oase* / E: *frunte* + *-os*] 1-2 *smf, a* (Om) cu fruntea mare. 3 *a* (D. animale) Cu fruntea mare.

frunzar [At: BELDIMAN, N. P. II, 68 / Pl: *~e* sn, *~i* sm / E: *frunză* + *-ar*] 1 *sn* Desiș format din crengile pline de frunze ale unui copac sau ale unor tufe. 2 *sn* Umbrar făcut din crengi bogate. 3 *sn* (Reg) Pătuiac din crengi de stejar pline de frunze. 4 *sn* Frunze uscate servind ca așternut pentru vite. 5 *sn* Vârfuri de crengi frunzoase utilizate pentru a acoperi ceva sau ca nutreț pentru vite. 6 *sm* (Pop) Luna mai. 7 *sm* (Bot) Urechelniță (*Sempervivum tectorum*). 8 *sm* (Bot; reg) Burete comestibil nedefinit mai îndeaproape.

frunză sf [At: PRAV. MOLD. 11 / Pl: *~ze* / E: ml *frondia* (< *frons, -ndis*)] 1 Organ principal al plantei, care îi servește la respirație, la transpirație și la asimilație, format, de obicei, dintr-o foaie verde (limb) prinsă de tulpină printr-o codiță (pețiol) Si: *foaie* (1). 2 (Îe) **A trăi ca ~za pe apă** A trăi la voia întâmplării. 3 (Îe) **A lua ~za-n buză** A fugi în lume. 4 (Îe) **A umbla ~za lelii** sau **(de) ~za frăsinelului** (mai rar **~za păltinelului**) A umbla fără rost. 5 (Îe) **A tăia ~ la câini** A nu avea nici o ocupație serioasă. 6 (Îae) A trândăvi. 7 (Îlav) **Ca ~za și ca iarba** (sau **câtă ~ și iarbă**) Numeros. 8 (Bot; îc) **~za-caprei** Caprifoi (*Lonicera caprifolium*). 9 (Bot; îc) **~za-ciorii** Cosor (*Ceratophyllum demersum*). 10 (Bot; îc) **~za-frăsinelului** Plantă nedefinită mai îndeaproape. 11 (Bot; Buc; îc) **~za-stejarului** Iarba-șarpelui (*Veronica urticifolia*). 12 (Bot; îc) **~za-tăieturii** Vindecea (*Stachys officinalis*). 13 (Bot; îc) **~za-voinicului** Usturoiță (*Alliaria officinalis*). 14 (Bot; Buc; îac) Brâncuță (*Sisymbrium officinale*). 15 (Bot; îac) Năsturel (*Nasturtium officinale*). 16 (Bot; îac) Iarba-iepurelui (*Prenanthes purpurea*). 17 (Bot; îac) Crușățea (*Barbarea vulgaris*). 18 (Bot; îc) **~-de-bubă-rea** Buberic (*Scrophularia nodosa*). 19 (Bot; îc) **~-de-cinci-degete** Cinci-degete (*Potentilla reptans*). 20 (Bot; îc) **~-de-orbalt** (sau **~ze-de-sub-tufă**) Vineriță (*Ajuga reptans*). 21 (Bot; îc) **~-de-potcă** Plantă erbacee cu frunze de un verde strălucitor și cu flori verzui (*Chenopodium murale*). 22 (Bot; Trs; îc) **~-lată** Crin galben (*Hemerocallis fulva*). 23 (Bot; Trs; îac) Stânjenel (*Iris germanica*). 24 (Bot; îc) **~ze-de-piatră** Spanac-porcesc (*Chenopodium hybridum*). 25 (Iht; îc) **~za-plopului** Pui de proscher (*Blicca lyoerna*). 26 (Iht; îac) Pui de plătică (*Abramis brama*). 27 (Îs) *~ze de ferigă* Boală a tomatelor, provocată de un virus și manifestată prin îngustarea foliolelor, care devin aproape filiforme, luând înfățișarea frunzelor de ferigă. 28 (Îvp) Foaie de hârtie. 29 (Trs) Panglică colorată pe care și-o prind în păr fetele la sărbători. 30 (Reg; art) Dans țărănesc nedefinit mai îndeaproape. 31 (Reg) Nume de câine ciobănesc. 32 Motiv ornamental folosit în toate domeniile artei, ca și în scrierea caligrafică din sec. XII, pentru literele capitale.

frunzăreală sf [At: GHEREA, ST. CR. I, 7 / Pl: *~eli* / E: *frunzări* + *-eală*] Frunzărire (5).

frunzărel sm [At: DOSOFTEI, V. S., ap. TDRG / Pl: *~ei* / E: *frunzar* + *-el*] 1-2 (Șhp) Frunzar (5) (mic). 3 (Înv; nob) Vârf de rămurică.

frunzăret sn [At: ARDELEANU, U. D. 47 / Pl: *~uri* / E: *frunzar* + *-et*] 1-2 Frunziș (1-2).

frunzări [At: ȘINCAI, HR. I, 135/21 / Pzi: *~resc* / E: *frunză* + *-ări*] 1 *vi* (Pop; d. oi) A mânca selectiv din frunzet (5). 2 *vt* (Pop; d. vite) A mânca foarte puțin, lăsând nutrețul aproape intact. 3 *vt* (Îvp; d. oameni și alte ființe) A mânca câte puțin, selectând alimentele Si: *a ciuguli*. 4 *vt* (Îvp) A lua câte puțin de ici și colo Si: *a ciupi*. 5 *vt(a)* A întoarce repede foile unei cărți, ale unui dosar etc., cercetându-le în fugă Si: *a foileta*, *a răsfoi*. 6 *vt(a)* A citi superficial.

frunzărie sf [At: DA / Pl: *~ii* / E: *frunzar* + *-ie*] (Nob) 1-2 Frunziș (1-2).

frunzărime sfs [At: EMINESCU, L. P. 133 / E: *frunză* + *-ărime*] (Rar) 1-2 Frunziș (1-2).

frunzărire sf [At: CONTEMP., S. II, 1949, nr. 126, 6/1 / Pl: *~ri* / E: *frunzări*] 1 (Pop; d. oi) Selectare a frunzelor care servesc drept hrană Si: *frunzărit*[1] (1). 2 (Pop; d. vite) Hrănire superficială, lăsând nutrețul aproape intact Si: *frunzărit*[1] (2). 3 (Îvp; d. oameni și alte ființe) Gustare selectivă a alimentelor Si: *ciugulire*, *frunzărit*[1] (3). 4 (Îvp) Culegere de ici și de

colo Si: *ciupire, frunzărit[1]* (4). **5** Întoarcere rapidă a foilor unei cărți, ale unui dosar etc., cercetându-le în fugă Si: *răsfoire, foiletare, frunzărit[1]* (**5**). **6** Citire superficială Si: *frunzărit[1]* (**6**).

frunzărit[1] *sn* [At: MDA ms / E: ***frunzări***] **1-6** Frunzărire (**1-6**).

frunzărit[2]*, ~ă** *a* [At: CANTEMIR, IST. 206/ Pl: *~iți, ~e* / E: ***frunzări] **1** (Pop; d. frunze) Selectat de oi pentru a fi mâncat. **2** (Pop; d. nutreț) Abia atins de către vite. **3** (Pop; d. alimente) Ciugulit[2]. **4** (Pop; d. lucruri) Cules de ici și de colo Si: *ciupit[2]*. **5** (D. foile unei cărți, ale unui dosar etc.) Cercetat în fugă. **6** (D. foile unei cărți, ale unui dosar etc.) Citit superficial.

frunzăriță *sf* [At: DOMBROWSKI, P. 336 / Pl: *~țe* / E: ***frunzar*** + *-iță*] (Orn) **1** (Îc) **~-cunună** sau **~-de-grădină** Pitulice-verde-de-grădină (*Hippolais icterina*). **2** (Îc) **~-palidă** Pitulice-gri (*Hippolais pallida pallida*)

frunzătură *sf* [At: MACEDONSKI, O. I, 48 / Pl: *~ri* / E: ***frunză*** + *-tură*] (Rar) **1-2** Frunziș (**1-2**).

frunzet *sn* [At: EMINESCU, L. P. 134 / Pl: *~uri* / E: ***frunză*** + *-et*] **1-2** Frunziș (**1-2**).

frunzi *vi* [At: SEVASTOS, N. 177/1 / Pzi: 3 *~zesc* / E: ***frunză***] (Pop) A înfrunzi.

frunzică *sf* [At: SEVASTOS, C. 311 / Pl: *~ici* / E: ***frunză*** + *-ică*] (Rar; șhp) **1-2** Frunzuliță (**1-2**).

frunzicea *sf* [At: MAT. FOLK. 3 / Pl: *~ele* / E: ***frunză*** + *-icea*] (Pop; șhp) **1-2** Frunzuliță (**1-2**).

frunzioară *sf* [At: CDDE nr. 662 / Pl: *~re* / E: ***frunză*** + *-ioară*] **1-2** (Rar; șhp) Frunzuliță (**1-2**).

frunziș *sn* [At: NEGRUZZI, S. I, 96 / Pl: *~uri* / E: ***frunză*** + *-iș*] **1** Mulțime de frunze Si: *frunzăret* (**1**), (nob) *frunzărie* (**1**), (rar) *frunzărime* (**1**), (rar) *frunzătură* (**1**), *frunzet* (**1**). **2** Frunzele unuia sau ale mai multor copaci Si: *frunzăret* (**2**), (nob) *frunzărie* (**2**), (rar) *frunzărime* (**2**), (rar) *frunzătură* (**2**), *frunzet* (**2**).

frunzișoară *sf* [At: (a. 1800) IORGA, S. D. XII, 131 / Pl: *~re* / E: ***frunză*** + *-ișoară*] **1-2** (Șhp) Frunzuliță (**1-2**). **3** (Înv) Fard (în formă de foițe). **4** (Înv) Coaja semințelor de nucșor, întrebuințată drept condiment Cf *nucșoară*. **5** (Bot) Nucșor (*Myristica fragrans*). **6** (Bot) Dafin (*Laurus nobilis*).

frunziță *sf* [At: ALECSANDRI, P. P. 371 / Pl: *~țe* / E: ***frunză*** + *-iță*] **1-2** (Pop; șhp) Frunzuliță (**1-2**).

frunzos, ~oasă *a* [At: DOSOFTEI, V. S. 132/12 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***frunză*** + *-os*] Cu frunze multe și dese Si: *foios*, (pop) *frunzuros*.

frunzucă *sf* [At: ȘEZ. I, 211 / Pl: *~uce* / E: ***frunză*** + *-ucă*] **1-2** (Pop; șhp) Frunzuliță (**1-2**).

frunzuleană *sf* [At: SEVASTOS, C. 89 / Pl: *~ene* / E: ***frunză*** + *-uleană*] **1-2** (Pop; șhp) Frunzuliță (**1-2**).

frunzulică *sf* [At: JARNÍK–BÎRSEANU, D. 61 / Pl: *~ici* / E: ***frunză*** + *-ulică*] **1-2** (Pop; șhp) Frunzuliță (**1-2**).

frunzulină *sf* [At: MAT. FOLK. 390 / Pl: *~ne* / E: ***frunză*** + *-ulină*] **1-2** (Pop; șhp) Frunzuliță (**1-2**).

frunzuliță *sf* [At: ALEXANDRESCU, M. 63 / Pl: *~țe* / E: ***frunză*** + *-uliță*] **1-2** (Șhp) Frunză (mică) Si: (rar) *frunzică* (**1-2**), (pop) *frunzicea* (**1-2**), (rar) *frunzioară* (**1-2**), *frunzișoară* (**1-2**), (pop) *frunziță* (**1-2**), (pop) *frunzucă* (**1-2**), (pop) *frunzuleană* (**1-2**), (pop) *frunzulică* (**1-2**), (pop) *frunzulină* (**1-2**), (pop) *frunzușoară* (**1-2**), (pop) *frunzuță* (**1-2**).

frunzuros, ~oasă *a* [At: CANTEMIR, IST. 171 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***frunză*** + *-uros*] (Pop) Frunzos.

frunzușoară *sf* [At: ȘEZ. III, 160 / Pl: *~re* / E: ***frunză*** + *-ușoară*] **1-2** (Pop; șhp) Frunzuliță (**1-2**).

frunzuță *sf* [At: JARNÍK–BÂRSEANU, D. 99 / Pl: *~țe* / E: ***frunză*** + *-uță*] **1-2** (Pop; șhp) Frunzuliță (**1-2**).

frupt *sn* [At: PRAV. MOLD. 6 / Pl: *~uri*, (rar) *~e* / E: ml ***fructus***] (Pop) **1** Produsul în lapte al animalelor mulgătoare. **2** Derivate ale laptelui. **3** Mâncare de lapte, ouă, carne, pește sau derivate ale lor, de la care creștinii ortodocși sunt opriți în timpul posturilor. **4-5** (Îljv) **De ~** De dulce. **6** (Îe) **A mânca (de) ~** A mânca de dulce. **7** (Îs) *~ alb* Mâncare de lapte, brânză, ouă sau derivate ale lor care se poate mânca în prima săptămână din post. **8** (Îs) *Zile de ~* Zile în care este permis să se mănânce de dulce. **9** (Pex) Perioada în care se mănâncă frupt (**3**), după calendarul ortodox. **10** (Spc) Perioada dintre Anul Nou și postul Paștilor Si: *câșlegi*.

frust, ~ă *a* [At: KLEIN, D., ap. DA ms / V: (înv) ***~ru*** / Pl: *~uști, ~e* / E: fr ***fruste***] **1** (D. monede și medalii) Cu efigia ștearsă de uzura vremii Si: *tocit*. **2** (D. sculpturi) Cu relieful șters de uzura vremii Si: *tocit*. **3** (Fig; rar) Șters. **4** (Fig) Brut. **5** (Fig) Natural. **6** (Fig) Simplu. **7** (Fig) Rudimentar.

frustețe *sfs* [At: DN[3] / E: ***frust*** + *-ețe*] **1** Naturalețe. **2** Simplitate. **3** Lipsă de eleganță și de rafinament.

frustra *vt* [At: DA / Pzi: *~rez* / E: fr ***frustrer***, lat ***frustrare***] **1** A lipsi pe cineva de un drept al său Si: *a păgubi*. **2** A priva pe cineva de o satisfacție (sexuală). **3** (Pex) A înșela. **4** (Pex) A dezamăgi.

frustrare *sf* [At: COD. PEN. R. P. R. 617 / Pl: *~rări* / E: ***frustra***] **1** Privare a cuiva de un drept care i se cuvenea Si: (rar) *frustrație* (**1**), *păgubire*. **2** Privare a cuiva de o satisfacție (sexuală) Si: *frustrație* (**2**). **3** (Pex) Înșelare. **4** (Pex) Dezamăgire. **5** (Psh; ccr) Stare a unui individ care, din cauza unei piedici sau a unei inhibiții, nu-și poate realiza o dorință sau satisface o plăcere (sexuală) Si: (rar) *frustrație* (**5**).

frustrat[1] *sn* [At: MDA ms / E: ***frustra***] (Nob) **1-3** Frustrare (**1-3**).

frustrat[2]*, ~ă** *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***frustra] **1** Lipsit de un drept al său Si: *păgubit[2]*. **2** Privat de o satisfacție (sexuală). **3** (Pex) Înșelat[2]. **4** (Pex) Dezamăgit[2].

frustrator, ~oare *smf, a* [At: DEX / Pl: *~i, ~e* / E: ***frustra*** + *-ator*] **1-8** (Persoană) care frustrează (**1-4**).

frustrație *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***frustration***] **1-5** Frustrare (**1-5**).

frustru, ~ră *a* vz ***frust***

frușcă *sf* [At: COMAN, GL. / Pl: *~ște* / E: ***frișcă***] (Reg) Fetiță isteață și zglobie.

frușiță *sf* [At: PANȚU, PL.[2] / Pl: nct / E: nct] (Bot) Bănuț (*Bellis perennis*).

fruștuc *sn* [At: KLEIN, D. / Pl: nct / E: ger ***Frühstück***] (Reg) Micul dejun.

fruștuca *vt* [At: DENSUȘIANU, Ț. H. 318 / Pzi: *~uchez* / E: ***fruștuc***] (Reg) A lua micul dejun.

frutescent, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***frutescent***] **1** (D. tulpini) Care se întărește fără a ajunge însă la o totală lignificare. **2** (D. plante) Care are tulpină frutescentă (**1**).

fsat *sn* vz ***sat***

ftalat *sm* [At: DEX / Pl: *~ați* / E: fr ***phtalate***] (Chm) Sare sau ester al acidului ftalic.

ftaleină *sf* [At: DEX / Pl: *~ne* / E: ***phtaléine***] **1** (Lpl) Clasă de combinații organice obținute prin condensarea anhidridei ftalice cu fenoli. **2** Substanță din clasa ftaleinelor (**1**).

ftalic, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***phtalique***] (Chm) **1** (Îs) *Acid ~* Acid organic care se prezintă sub formă de cristale albe, puțin solubile în apă și alcool, insolubile în cloroform, întrebuințat în industria maselor plastice. **2** Care conține acid ftalic.

ftiriază *sf* [At: DN[3] / P: *~ri-a~* / Pl: *~ze* / E: fr ***phtiriase***] (Med) Boală de piele produsă de păduchi Si: *pediculoză*.

ftiriazic, ~ă *a* [At: DN[3] / P: *~ri-a~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***phtiriasique***] **1** Referitor la ftiriază. **2** De ftiriază.

ftizic, ~ă *smf, a* [At: BACOVIA, O. 101 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***phtisique***, lat ***phtisicus***] **1-2** Bolnav de ftizie Si: *tuberculos, tebecist*, (pop) *atacat*, (pop) *ofticos*.

ftizie *sf* [At: NECULUȚĂ, Ț. D. 33 / Pl: *~ii* / E: fr ***phtisie***, lat ***phtisis***] (Med) Tuberculoză pulmonară Si: (pop) *atac*, (pop) *oftică*.

ftizio- [At: DN[3] / P: *~zi-o-* / E: fr ***phtisio-***] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1** Tuberculos. **2** Tuberculoză.

ftiziolog, ~ă *smf* [At: DEX / P: *~zi-o~* / Pl: *~ogi, ~oge* / E: fr ***phtisiologue***] Medic specialist în ftiziologie.

ftiziologic, ~ă *a* [At: DEX / P: *~zi-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***phtisiologique***] **1** Referitor la ftiziologie. **2** De ftiziologie.

ftiziologie *sf* [At: DEX / P: *~zi-o~* / Pl: *~ii* / E: fr ***phtisiologie***] Ramură a medicinei care se ocupă cu studiul tuberculozei pulmonare.

ftizioterapie *sf* [At: DN[3] / P: *~zi-o~* / Pl: *~ii* / E: fr ***phtisiothérapie***] (Med) Tratament al tuberculozei pulmonare.

ftor *ai* vz ***ftori***

ftore *ai* vz ***ftori***

ftori *ai* [At: N. COSTIN, ap. LET[2]. II, 18/11 / V: ***ftor, ftore, vt~, vtorii*** / E: vsl ***вътории***] (Înv) Element de compunere utilizat înaintea numelor de funcții, ranguri, cu semnificația: **1-2** Al doilea (în rang).

fucală *sf* [At: DN[3] / Pl: *~le* / E: fr ***fucales***] **1** (Lpl) Ordin de alge brune, având ca tip fucusul. **2** Algă din ordinul fucalelor **(1)**.

fucei *smp* vz ***fuscel***

fucie *sf* [At: DAMÉ, T. 85 / V: ***fâc~*** / Pl: *~ii* / E: srb ***fučija***] (Ban; Olt) Vas de lemn în formă de butoi sau de botă.

fucoide *sfp* [At: DEX / E: fr ***fucoïdes***] Urme ale algelor sau ale viermilor, vizibile pe suprafețele straturilor sau în interiorul lor.

fucoxantină *sfs* [At: DEX / E: fr ***fucoxanthine***] Pigment de culoare brună, care se găsește în algele brune.

fucsie *sf* [At: DEX / A și: *~sie* / Pl: *~ii* / E: fr ***fuchsia***] (Bot) Cercelus (*Fuchsia*).

fucsină *sf* [At: LTR / S și: *fuxi~* / Pl: *~ne* / E: fr ***fuchsine***] Substanță colorantă roșie, folosită la vopsirea pieilor, a țesăturilor și, în histologie, la colorarea preparatelor microscopice.

fucus *sms* [At: DEX / E: lat *fucus*] Denumire dată algelor brune din genul *Fucus*, al căror tal este prins de stâncile din apa mărilor prin crampoane fixatoare.

fud *sn* vz ***fodor***

fudul, ~ă *a* [At: NEGRUZZI, S. I, 238 / V: (reg) ***fod~*** / Pl: *~i* (pop *~ui*), *~e* / E: tc ***fodul***] **1** Îngâmfat. **2** Mândru (de înfățișarea și de hainele sale). **3** (Fam; gmț; îe) **A fi ~ de-o ureche** A fi surd. **4** (Pfm; irn; îe) **A fi ~ la coate** A fi rupt în coate.

fudulache *sms* [At: DICȚ. / E: ***fudul*** + *-ache*] (Prt) Fante.

fudulaș, ~ă *a* [At: ȘEZ. III, 109 / Pl: *~i, ~e* / E: ***fudul*** + *-aș*] **1-2** (Șhp) (Cam) fudul **(2)**.

fuduli *vr* [At: ALECSANDRI, T. 392 / Pzi: *~lesc* / E: ***fudul***] **1** A deveni fudul **(1)**. **2** (Urmat de determinări introduse prin pp „cu") A se lăuda (peste măsură) cu cineva sau ceva Si: *a se făli, a se împăuna*, (fam) *a se furlandisi*.

fudulie *sf* [At: CONACHI, P. 291 / Pl: *~ii* / E: ***fudul*** + *-ie*] **1** Îngâmfare. **2** Mândrie. **3** Aroganță. **4** (Pop) Testicul al unor animale. **5** (Mpp; reg) Scabie.

fudulilă *sms* [At: MÎNDRESCU, L. P. 187 / E: ***fudul*** + *-ilă*] (Trs) **1-2** Om fudul **(1-2)**.

fudulire *sf* [At: DA / Pl: *~ri* / E: ***fuduli***] **1-3** Fudulie **(1-3)**.

fudulit *sns* [At: MDA ms / E: ***fuduli***] **1-3** Fudulie **(1-3)**.

fufă *sf* [At: BĂCESCU, P. 153 / V: ***fâlfă*** / Pl: *~fe* / E: nct] **1** Nume generic pentru pești. **2** (Iht) Plevușcă (*Leucaspius delineatus*). **3** (Dep) Femeie ușoară, neserioasă.

fufărniță *sf* [At: CHEST. V, 180/109 / Pl: *~țe* / E: nct] (Reg) **1** Furtună în timpul iernii. **2** Vânt puternic care spulberă zăpada.

fufează *sf* vz ***fofează***

fufula *vim* [At: DA / Pzi: 3 nct / E: fo] (Buc) A ninge lin, cu fulgi mari și deși.

fug[1] *sn* [At: CHEST. II, 239 / Pl: *~uri* / E: ger ***Fuge, Fugebank, Fugehobel***] (Reg) **1** Instrument cu care se crestează șindrila. **2** (Îc) **~banc** Strung. **3** (Îc) **~habel** Rindea. **4** Defect de îmbinare a dranițelor.

-fug[2] [At: DN[3] / E: fr ***-fuge***] Element secund de compunere savantă cu semnificația: **1** Care alungă. **2** Care respinge.

fuga *vt* [At: CUV. D. BĂTR. II, 155 / Pzi: nct / E: ml ***fugo, -are*** sau ***fugă***] (Îrg) **1** A alunga. **2** A fugări.

fugaci, ~ace [At: MARDARIE, L. 345 / Pl: *~, ~* / E: lat ***fugax, -acis*** cf fr *fugace*] **1** *a* Care aleargă repede și ușor Si: *fugar* **(13)**, *fugător* **(1)**, (reg) *fugareț*. **2** *a* (D. cai) Bun alergător Si: *fugar* **(14)**. **3** *sm* Cal. **4** *a* (Fig) Fugitiv **(1)**. **5** *sm* Nume dat mai multor specii de păsări migratoare de mărimea unui porumbel, cu picioarele lungi, bune alergătoare. **6** (D. un colorant) Care se spală. **7** (Bot; reg) Săricică (*Salsola kali*).

fugacitate *sf* [At: DEX / E: fr ***fugacité***] **1** Existență efemeră. **2** (Fiz) Valoare corectată a presiunii unui gaz real, cu ajutorul căreia acesta poate fi descris ca un gaz perfect.

fugar, ~ă [At: NECULCE, LET. II, 272/33 / Pl: *~i, ~e* / E: ***fugi*** + *-ar*] **1-2** *smf, a* (Persoană) care se salvează prin fugă Si: (pop) *fugit* **(1-2)**, (îrg) *fugaș* **(1-2)**, (rar) *fugător* **(2-3)**. **3-4** *smf, a* (Persoană) care a fugit dintr-un loc (pe ascuns) pentru a scăpa de o primejdie, de o constrângere, de o situație grea sau penibilă Si: (pop) *fugit* **(3-4)**, (îvp) *fugarnic* **(5-6)**, (îrg) *fugaș* **(5-6)**, (rar) *fugător* **(4-5)**. **5-6** *sm, a* (Îvp) Băjenar. **7-8** *smf, a* Evadat. **9-10** *smf, a* Dezertor. **11-12** *smf, a* Transfug. **13-14** *a* Fugaci **(1-2)**. **15** *sm* Cal. **16** *a* Fugitiv **(1)**. **17** *a* Care nu se oprește mult asupra unui lucru. **18** *af* (Reg; d. oi) Fătătoare. **19** *sm* (Iht) Obleț (*Alburnus alburnus*). **20** *sm* (Orn) Fugău **(1)** (*Tetrao lagopus*).

fugareț, ~riță *a* [At: NEGRUZZI, S. I, 42 / Pl: *~i, ~rițe* / E: ***fugi*** + *-areț*] (Reg) Fugaci **(1)**.

fugarnic, ~ă [At: COȘBUC, AE. 137/30 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***fugar*** + *-nic*] **1** *a* (Rar) Fugitiv **(1)**. **2** *a* Nestatornic. **3-4** *smf* (Animal, în special cal) care fuge repede (fiind silit). **5-6** *smf, a* (Îvp) Fugar **(3-4)**. **7-8** *smf, a* Venetic.

fugasă *sf* [At: DICȚ. / Pl: *~se* / E: fr ***fougasse***] **1** Încărcătură mare de exploziv îngropată sub pământ sau instalată sub apă, în scopul nimicirii forței vii și a tehnicii de luptă a inamicului. **2** Recipient încărcat cu substanțe toxice de luptă, cu amestec incendiar etc., folosit pentru distrugerea diferitelor obiective prin explozie.

fugaș, ~ă *smf, a* [At: CANTEMIR, IST. 113 / Pl: *~i, ~e* / E: ***fugă*** + *-aș*] (Îrg) **1-12** Fugar **(1-12)**.

fugato *sns* [At: DEX / E: it ***fugato***] Episod dintr-o lucrare muzicală scris sub formă de fugă[2].

fugă[1] [At: DOSOFTEI, V. S. 80/2 / Pl: *fugi* / E: ml ***fuga***] **1** *sf* Plecare grăbită din fața unei primejdii. **2** *sf* Părăsire grabnică (și pe ascuns) a unui loc pentru a scăpa de o constrângere sau de o primejdie. **3** *sf* Refugiere. **4** *sf* (Îvp) Băjenie. **5** *sf* Evadare. **6** *sf* Dezertare. **7** *sf* (Pop) Plecare a unei fete cu un bărbat cu care dorește să se căsătorească fără voia părinților. **8** *sf* Deplasare cu pași mari și repezi Si: *alergare* **(1)**, *goană*. **9** *sf* (Îlav) **Din** (sau **în ~**) sau (reg) **de-a ~ga** În timp ce fuge Si: *fugind*. **10** *sf* (Pex; îal) În grabă. **11** *sf* (Pex; îal) Fără o examinare mai atentă. **12** *sf* (Îlav) **Pe ~** Repede. **13** *sf* (Îlav) **Cu ~ga** (sau, îrg, **de** ori **la**) **~** Repede. **14** *sf* (Îal) Fără amânare. **15** *sf* (Mun; îlav) **D-a-n ~ga** Pe apucate. **16** *sf* (Îlav) **În ~** (sau **în ~ga**) **mare** Fugind foarte repede. **17** *sf* (Îlav) **În ~ga calului** (sau **cailor**) În galop. **18** *sf* (Fam; pex; îae) În viteză. **19** *sf* (Îlav) **Într-o ~** Fugind tare și fără oprire. **20** *sf* (Îe) **A pune** (sau **a lua**) **pe cineva pe** (sau **la**) **~** A alunga. **21** *sf* (Îae) A fugări. **22** *sf* (Îe) **A o lua** (sau **a o rupe**, rar, **a o pleca, a o apuca, a o tuli**) **la ~** sau **a o rupe** (sau **a o rade, a o tăia**) **de-a ~ga** (sau **de ~**) A porni în goană. **23** *sf* (Îe) **A (o) ține numai (într-)o ~** A alerga întruna, fără întrerupere. **24** *sf* (Îe) **A da o ~ (până la...)** sau **a da (cu) ~ga** A se duce repede (până la...). **25** *sf* (Îs) *O ~ (bună) de cal* O distanță nu prea mare, cât poate fugi, fără oprire, un om sau un cal. **26** *av* (Îf *fuga*) Repede. **27** *av* Fără întârziere. **28** *sf* (Trs; gms; îs) *~ de cai* Cursă de cai. **29** *sf* Înclinare spre axa galeriei a montanților unei armături sau ai unui cadru în formă de trapez.

fugă[2] *sf* [At: DEX / Pl: *fugi* / E: it ***fuga***] Formă muzicală polifonică pe două sau mai multe voci, în care o melodie expusă de o voce este reluată pe rând de celelalte voci și dezvoltată după legile contrapunctului.

fugălui *vt* [At: COMAN, GL. / Pzi: *~esc* / E: nct] (Reg) A prelucra (o bucată de lemn) cu rindeaua Si: *a șlefui*.

fugăreală *sf* [At: I. CR. II, 247 / Pl: *~eli* / E: ***fugări*** + *-eală*] Fugă **(8)** după cineva Si: *fugărit[1]*, *urmărire*.

fugări [At: SBIERA, P. 27 / Pzi: *~resc* / E: ***fugă[1]*** + *-ări*] **1** *vt* A pune pe fugă pe cineva Si: *a alerga* **(3)**, *a alunga* **(1)**, *a goni*. **2** *vt* A urmări

pe cineva fugind în urma lui. **3** *vrr* (D. două sau mai multe ființe) A fugi unul după altul.

fugărire *sf* [At: DA / Pl: *~ri* / E: ***fugări***] **1** Punere pe fugă a cuiva Si: *alungare* (1), *fugărit*[1] (1). **2** Urmărire a cuiva fugind în urma lui Si: *fugărit*[1] (2). **3** (D. două sau mai multe ființe) Fugă (8) unul după altul Si: *fugărit*[1] (3).

fugărit[1] *sns* [At: ȘEZ. IV, 123 / E: ***fugări***] **1-3** Fugărire (**1-3**).

fugărit[2], ***~ă*** *a* [At: ISPIRESCU, M. V. 25 / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***fugări***] **1** Pus pe fugă Si: *alergat*[2] (1), *alungat*[2] (1), *gonit*[2]. **2** Urmărit de cineva în fugă.

fugărița *sf* [At: IORDAN, L. R. A. 186 / Pl: *~țe* / E: ***fugar*** + *-iță*] (Pop) Ființă care fuge repede și ușor.

fugător, ~oare *a* [At: ANON. CAR. / Pl: *~i*, *~oare* / E: ***fugi*** + *-ător*] **1** *a* (Rar) Fugaci (1). **2-5** *smf, a* (Rar) Fugar (1-4). **6-7** *smf, a* (Persoană) care fuge de frică Si: *laș*. **8** *a* (Îvp; șfg) Fugitiv (1). **9** *sm* (Ind) Fir volant. **10** *sn* (Trs; șîs *~ de masă*) Fâșie de pânză brodată, care se așază pe masă. **11** *sf* (Bot; reg) Atârnătoare (*Zebrina pendula*).

fugău *sm* [At: MARIAN, O. II, 218 / Pl: nct / E: ***fugi*** + *-ău*] **1** Pasăre asemănătoare cu potârnichea Si: *fugar* (20) (*Tetrao lagopus*). **2** Insectă asemănătoare cu țânțarul, care se deplasează cu repeziciune pe suprafața apei Si: (Buc) *gonaci*, (Mun) *goangă* (*Hyonomeda paludum*).

fugeră *sf* [At: DN[3] / Pl: *~re* / E: fr ***fougères***] (Bot) **1** (Lpl) Criptogame vasculare cu frunze foarte mari, având ca tip feriga. **2** Plantă din familia fugerelor (**1**).

fuget *sn* [At: CONTEMPORANUL III, 630 / Pl: *~e* / E: ***fugi*** + *-et*] (Pop; rar) Alergătură.

fughetă *sf* [At: DEX / Pl: *~te* / E: it ***fughetta***] (Muz) Fugă[2] de proporții mai reduse, având un caracter mai liber.

fugi *vi* [At: COD. VOR. 128/12 / Pzi: *fug* / E: mlp ***fugire*** (= *fugere*)] **1** (Construit, adesea, cu pp „de", rar „dinaintea", „din fața", înv, „de către") A se depărta repede, spre a evita un pericol. **2** A părăsi în grabă (și pe ascuns) un loc pentru a scăpa de o primejdie, de o constrângere Si: *a se refugia*. **3** (D. un deținut) A evada. **4** (D. un ostaș) A dezerta. **5** (D. o persoană dintr-o țară cu regim totalitar) A părăsi în mod ilegal țara, pentru a cere azil politic în alt stat. **6** (Îe) **A ~ în lume** A pleca de acasă (fără să se știe unde). **7** (D. îndrăgostiți) A-și părăsi pe ascuns familia, plecând să trăiască împreună. **8** A se deplasa cu pași repezi, în fugă[1] (8) Si: *a alerga* (15), *a goni*. **9** (Îe) **A-i ~** (cuiva) **pământul** (rar, **terenul**) **de sub picioare** Se spune când cineva își pierde echilibrul și este gata să cadă. **10** (Fig; îae) Se spune când cineva își pierde cumpătul. **11** (D. lapte și d. alte lichide) A da în foc (când fierbe). **12** (Pop; d. o lăuză; îe) **A-i ~ laptele** A nu mai avea lapte. **13** (Îe) **A-i ~** (cuiva) **sufletul** A fi inconștient, ca mort. **14** (Îe) **A-i ~** (cuiva) **sângele (la cap, la inimă)** A se congestiona. **15** (Îe) **A-i ~** (cuiva) **ochii în fundul capului** A i se tulbura vederea. **16** (Reg; îe) **A ~ din săltate** A sălta. **17** (Urmat de determinări introduse prin pp „după") A alerga pe urmele cuiva pentru a-l ajunge, a-l prinde. **18** (Îe) **A-i ~** (cuiva) **ochii după cineva** A privi insistent, cu admirație, cu dor pe cineva. **19** (Îae) A-i plăcea de cineva. **20** (Îe) **A-i ~** (cuiva) **ochii pe ceva** A nu-și putea fixa privirea pe ceva (din cauza strălucirii sau a unei îmbinări de culori). **21** (Fig; d. vreme sau d. unități de timp) A trece repede. **22** (Fig; d. peisaje din natură) A se perinda prin fața ochilor cuiva care trece în viteză (într-un vehicul sau, în trecut, călare). **23** A se retrage dintr-un loc. **24** (La imperativ) Pleacă! **25** (La imperativ) Du-te repede! **26** (La imperativ) Lasă-mă-n pace! **27** (Fam; îe) **Fugi de-aici!** Pleacă! **28** (Îae) Nu mai spune! **29** (Fam; îe) **Fugi de-acolo!** Da' de unde! **30** (Îae) Nici gând să fie așa! **31** (Urmat de determinări introduse prin pp „de") A se sustrage. **32** (D. obiecte; îe) **A-i ~ printre** (sau **dintre**) **degete** A-i aluneca cuiva ceva din mână. **33** (D. persoane; îae) A scăpa cu abilitate dintr-o împrejurare. **34** (D. persoane; îae) A nu se lăsa prins.

fugire *sf* [At: PSALT. SCH. 93 / Pl: (rar) *~ri* / E: ***fugi***] **1-8** (Rar) Fugă[1] (**1-8**). **9** (Înv) Refugiu. **10** (Înv) Salvare. **11** (Înv) Speranță.

fugit[1] *sns* [At: MAT. FOLK. 67 / E: ***fugi***] (Pop) **1-8** Fugă[1] (**1-8**).

fugit[2], ***~ă*** [At: EMINESCU, N. 15 / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***fugi***] **1-12** *smf, a* Fugar (**1-12**). **13** *a* (D. ochi) Îndreptat într-o direcție Si: *pironit*.

fugitiv, ~ă *a* [At: MAIORESCU, D. III, 160 / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***fugitif***, lat ***fugitivus***] **1** Care este de scurtă durată Si: *efemer*, *fugar* (16), (rar) *fugarnic* (1), *trecător*. **2** Sumar. **3** Rapid. **4** Superficial.

fuglu, ~ă *sm* [At: COD. VOR. 51/11 / Pl: *~li*, *~le* / E: mg ***fogoly***] (Înv) Prizonier.

fugoi *sns* [At: CONTEMPORANUL II, 153 / E: ***fugă*** + *-oi*] **1-2** (Rar; șdp) Fugă[1] (8) (mare).

fugos, ~oasă *a* [At: NEGRUZZI, S. II, 131 / Pl: *~oși*, *~oase* / E: fr ***fougueux***] (Frr) **1** (D. oameni) Care are o fire iute Si: *aprig*, *focos*, *impetuos*. **2** (D. animale) Iute. **3** (Fig) Rapid. **4** (Fig) Superficial.

fugozitate *sf* [At: DEX / Pl: *~tăți* / E: ***fugos*** + *-itate*] (Liv) **1** Impetuozitate. **2** Ardoare.

fugpapier *sns* [At: DEX / P: *fugpapìr* / E: ger ***Fugpapier***] Hârtie gumată folosită pentru înnădirea furnirelor.

fugui[1] *sm* [At: MAT. FOLK. 1112 / A: nct / Pl: *~* / E: nct] (Csnp) Arbore.

fugui[2] *vt* [At: CHEST. II, 238/250 / Pzi: *~esc* / E: ***fug***[1] cf ger *fügen*] (Reg) **1** A înnădi furnire prin rosturi drepte. **2** A îndrepta muchiile unei piese de lemn prin rindeluire.

fuguire *sf* [At: DEX / Pl: *~ri* / E: ***fugui***[2]] (Reg) **1** Înnădire a furnirelor prin rosturi drepte Si: *fuguit*[1] (1). **2** Îndreptare a muchiilor unei piese de lemn prin rindeluire Si: *fuguit*[1] (2).

fuguit[1] *sns* [At: MDA ms / E: ***fugui***[2]] (Reg) **1-2** Fuguire (**1-2**).

fuguit[2], ***~ă*** *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***fugui***[2]] **1** (D. furnire) Înnădit prin rosturi drepte. **2** (D. muchiile unei piese de lemn) Îndreptat prin rindeluire.

fuguliță *sf* [At: CDDE, nr. 667 / Pl: *~țe* / E: ***fugă***[1] + *-uliță*] **1-2** (Șhp) Fuguță (**1-2**).

fugușoară *sf* [At: DA / Pl: *~re* / E: ***fugă***[1] + *-ușoară*] **1-2** (Șhp) Fuguță (**1-2**).

fuguță *sf* [At: CDDE / Pl: *~țe* / E: ***fugă***[1] + *-uță*] **1-2** (Șhp) Fugă[1] (8) (ușoară) Si: *fuguliță* (**1-2**), *fugușoară* (**1-2**).

führer *sm* [At: DN[3] / P: *fü-rer* / Pl: *~i* / E: ger ***Führer***] Nume dat în Germania lui Adolf Hitler, după venirea acestuia la putere, ca dictator.

fuiag *sm* [At: CHEST. II, 85 / Pl: *~agi* / E: nct] (Reg) Chirpici.

fuiaș, ~ă [At: COMAN, GL. / V: *~ieș* / E: mg (szél) ***fujás***] (Reg) **1** *a* Furios. **2** *sn* Vânt puternic care spulberă zăpada.

fuicaș *sm* [At: DA / Pl: *~i* / E: mg ***fujkás***] (Mgm) **1** Om nebunatic. **2** Om furios, nestăpânit.

fuieș, ~ă *sn, a* vz ***fuiaș***

fuioagă *sfs* [At: ZANNE, P. II, 789 / P: *fu-ioa~* / E: mg ***fújogni***] (Reg; îe) **A umbla ~** A umbla fără rost.

fuioară *sfs* [At: PAMFILE, J. III, ap. DA / E: ***fuior***] Joc de copii nedefinit mai îndeaproape.

fuior [At: PRAVILA (1640), ap. TDRG. / P: *fu-ior* / Pl: *~oare* / E: ml ****folliolus***] **1** *sn* Mănunchi de cânepă, de in, melițat și periat, gata de tors. **2** *sn* (Pex) Mănunchi de borangic sau de lână. **3** *sn* (Pop; îe) **A da pânza pe ~oare** A se înșela într-o tranzacție. **4** *sn* (Pop; îe) **A ține ~ cu cineva** A nu se lăsa intimidat de cineva. **5** *sn* (Pop; îe) **A-și lua (ale) trei ~oare** A pleca repede de undeva Si: *a fugi*, (fam) *a o șterge*. **6** *sn* (Îae) A-și lua catrafusele. **7** *sn* (Îvp; îs) *~ul popii* Fuiorul (1) care se dădea preotului, la țară, ca dar peste taxa obișnuită, când acesta umbla cu Iordanul. **8** *sn* (Îlav) **Ca ~ul popii** Ca o obligație de la care nu te poți sustrage. **9** *sn* (Pop; îe) **A fi pe deasupra ca ~ul popii** A fi mai mult decât se cuvine. **10** *sn* (Îae) A avea noi necazuri, pe lângă cele vechi. **11** *sn* (Pop; îe) **A umbla ca ~ul popii** A umbla de colo-colo, fără astâmpăr. **12** *sn* (Îae) A umbla fără rost. **13** *av* (Pop) Mult. **14** *sn* Pânză de cânepă sau de in. **15** *sn* Feștilă făcută din fire de fuior sau de bumbac. **16** *sn* (Bot; reg) Colilie (*Stipa pennata*).

fuioraș *sn* [At: RETEGANUL, P. I, 54 / P: *fu-io~* / V: *~ruș* / Pl: *~e* / E: ***fuior*** + *-aș*] **1-2** (Șhp) Fuior (1) (mic).

fuioros, ~oasă *a* [At: MARIAN, ap. DA / P: *fu-io~* / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***fuior*** + *-os*] (Buc; rar) Ca fuiorul (1).

fuioruș *sn* vz ***fuioraș***

fuișor *sn* vz ***foișor***

fuitui *vt* [At: VICIU, GL. / V: ***foi~, fult~, foitoi, furt~*** / Pzi: *~esc* / E: mg ***fojtani***] (Trs; mgm) **1** A îndesa. **2** (Îf *foitui*) A sugruma. **3** (Îf *foitui*) A sufoca prin astuparea căilor respiratorii.

fuituială *sf* [At: NEGRUZZI, S. I, 11 / P: *~tu-ia~* / V: ***fult~, furt~*** / Pl: *~ieli* / E: ***fuitui*** + *-eală*] **1** (Îrg) Material folosit în exploatările miniere la astuparea găurilor de mină. **2** (Înv) Umplutură făcută din câlți, cârpe, hârtie, care se băga în pușcă sau în pistol peste alice sau peste pulbere.

fuituire *sf* [At: DA / P: *~tu-i~* / V: ***foi~*** / Pl: *~ri* / E: ***fuitui***] (Reg) **1** Îndesare. **2** Sugrumare. **3** Sufocare prin astuparea căilor respiratorii.

fuituit[1] *sns* [At: MDA ms / P: *~tu-it* / V: ***foi~, foitoit*** / E: ***fuitui***] (Reg) **1-3** Fuituire (**1-3**).

fuituit[2]***, ~ă*** *a* [At: DA ms / P: *~tu-it* / V: ***foi~, foitoit*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***fuitui***] (Reg) **1** Îndesat[2]. **2** Sugrumat[2]. **3** Sufocat prin astuparea căilor respiratorii.

fuituitor *sn* [At: VICIU, GL. / P: *~tu-i~* / V: ***fult~*** / Pl: *~oare* / E: ***fuitui*** + *-tor*] (Reg) Baston de lemn cu care se împing cartușele de exploziv și fuituiala în găurile de mină.

ful *sn* [At: DEX / Pl: *~uri* / E: eg, fr ***full***] Figură la jocul de pocher, formată dintr-un brelan și o pereche.

fula *vi* [At: DEX / Pzi: *~lez* / E: fr ***fouler***] (D. roți) A se roti neregulat, având, pe lângă mișcarea de rotație, și o mișcare pendulară.

fular *sn* [At: CAMIL PETRESCU, P. V. 8 / Pl: *~e* / E: fr ***foulard***] **1** Fâșie dreptunghiulară dintr-o țesătură sau dintr-o împletitură de lână, de mătase etc., care se poartă în jurul gâtului. **2** Țesătură ușoară de mătase pentru rochii, cravate etc.

fularda *vt* [At: DEX / Pzi: *~dez* / E: fr ***foularder***] A îmbiba țesăturile cu soluții sau dispersii de colorant și mase de apret.

fulardare *sf* [At: DEX / Pl: *~dări* / E: ***fularda***] Îmbibare a țesăturilor cu soluții sau dispersii de colorant și mase de apret Si: (rar) *fulardat*[1].

fulardat[1] *sns* [At: MDA ms / E: ***fularda***] (Rar) Fulardare.

fulardat[2]***, ~ă*** *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***fularda***] (D. țesături) Îmbibat cu soluții sau dispersii de colorant și mase de apret.

fulare *sf* [At: DEX / Pl: *~lări* / E: ***fula***] **1** Mișcare pendulară față de un plan perpendicular pe axa de rotație a unui corp rotitor. **2** Bătaie frontală.

fulărit *sn* vz ***folărit***

fulău *sm* [At: GOROVEI, C. 303 / Pl: *~ăi* / E: nct] (Mol) **1** (Fam) Pierde-vară. **2** (Bot) Romaniță-puturoasă (*Anthemis cotula*).

fulcel *sm* [At: VICIU, GL. / Pl: *~ei* / E: nct] (Reg) Prună uscată.

fulendriță *sf* vz ***flenderiță***

fuleu *sn* [At: DEX / Pl: *~ee* / E: fr ***foulée***] **1** Alergare în pas mare, cu mâinile mișcându-se în ritmul picioarelor. **2** Distanța parcursă de un cal din momentul când se desprinde de pământ și până îl atinge din nou, marcată de două urme succesive ale aceluiași picior. **3** Lungime a pasului la patrupede.

fulfucă *sf* vz ***fulfugă***

fulfugă *sf* [At: H IX, 122 / V: *~ucă* / Pl: ? / E: nct] (Reg) Plantă nedefinită mai îndeaproape (*Vulpia myros*).

fulg [At: ODOBESCU, S. III, 14 / Pl: *~lgi* / E: nct] **1** *sm* Pană subțire, de mărime mijlocie, pe jumătate moale și mătăsoasă, care crește pe pântecele păsărilor și printre penele mai mari. **2** *sm* (Îla) **Ca ~ul** Foarte ușor. **3** *sm* (Pfm; îe) **A bate** (pe cineva) **de-i merg** (sau **să-i meargă**) **~lgii** A bate tare (pe cineva). **4-5** *sm* (Îljv) **Ca ~ul pe apă** Fără dificultate Si: *ușor*. **6-7** (Îal) La voia întâmplării. **8** *av* (Îe) **A spăla ~** A spăla foarte curat. **9** *av* (Îae) A face să strălucească. **10** *sm* (Înv; spc) Pană cu care se ating coardele cobzei. **11** *sm* Asociere de mici cristale albe de apă, care se formează iarna în atmosferă și care, căzând pe pământ, alcătuiesc zăpada Cf *flotac*. **12** *sm* (Lpl) Crăpături intermitente, grupate și fine, care se formează mai ales în lingourile sau în piesele de oțel aliat cu nichel și cu cromnichel. **13** *sm* (Lpl) Produs alimentar sub formă de foițe subțiri, obținut din boabe de ovăz alimentar decorticat, din porumb, cartofi tăiați fin etc.

fulgarin *sn* [At: DEX / Pl: *~e* / E: dc] Pardesiu de ploaie, confecționat dintr-un material impermeabil Si: *impermeabil*.

fulgăetură *sf* vz ***fulguitură***

fulger *sn* [At: TETRAEV. 243 / V: (reg) *s~* / Pl: *~e*, (rar; în poezia populară) *~i* sm / E: ml ***fulger*** (= *fulgur, -is*)] **1** Fenomen atmosferic care constă într-o descărcare electrică luminoasă produsă între doi nori sau în interiorul unui nor. **2-3** (Îs) *Ședință* (sau *miting*) ~ Ședință (sau miting) care se convoacă pe loc cu ocazia unui eveniment important. **4** (Îs) *Telegramă* ~ Telegramă transmisă (în schimbul unei suprataxe) mai repede decât telegramele obișnuite. **5-6** (Îljv) **Ca ~ul** (sau **ca un ~**) Cu iuțeala fulgerului (**1**) Si: *iute, scurt*. **7-8** (Îal) Subit. **9** (Îs) ~ *globular* Fulger (**1**) cu aspectul unui glob de foc de culoare alb-albăstruie sau roșiatică, care se deplasează relativ încet sub influența curenților de aer, dispărând brusc, cu sau fără explozie. **10** (Îs) ~ *electronic* Bliț. **11** (Bot; reg) Tortoțel (*Cuscuta epithymum*).

fulgera [At: BIBLIA (1688), ap. TDRG / V: (reg) *s~* / Pzi: *fulger* / E: mlp ***fulgerare*** (= *fulgurare*)] **1** *vim* A se produce fulgere (**1**) în atmosferă. **2** *vi* (Rar; subiectul e Dumnezeu, cerul, norii etc.) A produce fulgere (**1**). **3** *vi* (Fig; d. oameni; îe) **A tuna și a ~** A face scandal. **4** *vi* (Îae) A trânti și a bufni. **5** *vi* (Fig) A sclipi ca un fulger (**1**) Si: *a luci, a scânteia*. **6** *vi* (Îe) **A(-i) ~ ochii** (cuiva) A arunca priviri pătrunzătoare **7** *vi* (Fig) A se ivi fulgerător. **8** *vi* (Fig) A trece fulgerător. **9** *vr* (Pop; rar; d. fructe) A nu se dezvolta bine Si: (reg) *a se închirci*. **10** *vt* (Fig) A izbi pe cineva, doborându-l cu o lovitură rapidă și puternică. **11** *vt* (Fig; șîe **a ~ din ochi** pe cineva) A arunca asupra cuiva o privire iute și tăioasă. **12** *vt* (Fig; șae) A străpunge cu privirea pe cineva Si: *a scruta*. **13** *vt* (Îvr; astăzi poetic) A face ceva să sclipească.

fulgerare *sf* [At: MACEDONSKI, O. I, 163 / Pl: *~rări* / E: ***fulgera***] **1** Producere de fulgere (**1**) în atmosferă Si: *fulgerat*[1] (**1**), (rar) *fulgerătură* (**1**). **2** (Fig) Sclipire ca un fulger (**1**) Si: *scânteiere, lucire*, (rar) *fulgerătură* (**2**). **3** Privire pătrunzătoare asupra cuiva. **4** (Fig) Ivire fulgerătoare. **5** (Fig) Trecere fulgerătoare. **6** (Pop; rar) Dezvoltare insuficientă a fructelor Si: (reg) *închircire*. **7** (Fig) Doborâre a cuiva cu o lovitură rapidă și puternică. **8** (Fig) Privire iute și tăioasă aruncată cuiva. **9** (Fig) Străpungere a cuiva cu privirea *Si: scrutare*. **10** (Fig) Senzație de moment. **11** (Fig) Revelație. **12** (Fig) Durere scurtă și violentă. **13** (Fig) Durată scurtă Si: *clipă, moment*. **14** (Reg) Boală care afectează oile, nedefinită mai îndeaproape Si: (reg) *fulgerat*[1] (**2**), (reg) *fulgerează*.

fulgerat[1] *sns* [At: H IV, 143 / E: ***fulgera***] **1** Fulgerare (**1**). **2** (Reg) Fulgerare (**14**).

fulgerat[2]***, ~ă*** *a* [At: DOSOFTEI, V. S. 29/1 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***fulgera***] **1** Lovit de fulger (**1**) Si: *trăsnit*[2]. **2** (Fig) Doborât cu o lovitură rapidă și puternică. **3** Privit iute și cu asprime. **4** Scrutat[2]. **5** Care are o senzație de moment. **6** (Fig) Care are o revelație. **7** (Fig) Care are o durere scurtă și violentă.

fulgeratic, ~ă *a* [At: JIPESCU, ap. CADE / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***fulger*** + *-atic*] (Rar) Fulgerător (**2**).

fulgerător, ~oare [At: ALECSANDRI, P. I, 439 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***fulgera*** + *-ător*] **1** *a* Care produce fulgere (**1**). **2** *a* Iute ca fulgerul Si: *rapid, instantaneu*, (rar) *fulgeratic*. **3** *a* (Fig) Violent. **4** *a* (D. privire) Rapid. **5** *a* (D. privire) Pătrunzător. **6** *av* (Rar; adesea urmat de pp „de" precedând adverbul „repede") Extrem (de...)

fulgerătură *sf* [At: COȘBUC, F. 113 / Pl: *~ri* / E: ***fulger*** + *-ătură*] (Rar) **1-2** Fulgerare (**1-2**).

fulgerează *sfs* [At: CHEST. V, 75/167 / E: ***fulger*** + *-ează*] (Reg) Fulgerare (**14**).

fulgerel *sm* [At: GOROVEI, C. 357 / Pl: *~ei* / E: ***fulger*** + *-el*] **1-2** (Șhp) Fulger (de intensitate mică).

fulgerește *av* [At: JIPESCU, O. 92 / E: ***fulger*** + *-ește*] (Rar) Iute ca fulgerul (**1**).

fulgeriș *sn* [At: CHEST. IV. 84 / Pl: *~uri* / E: ***fulger*** + ***-iș***] (Reg) Loc expus vântului.

fulgui *vi* [At: I. NEGRUZZI, S. I, 338 / P: *~gu-i* / Pzi: 3 *~ește* / E: ***fulg*** + *-ui*] A ninge cu fulgi rari Cf *a fuțula*.

fulguială *sf* [At: H IV. 151 / P: *~gu-ia~* / Pl: *~ieli* / E: ***fulgui*** + *-eală*] Ninsoare cu fulgi rari Si: *fulguire, fulguit[1]*, (rar) *fulguitură*.

fulguire *sf* [At: IONESCU-BOTENI, S. N. 215 / P: *~gu-i~* / Pl: *~ri* / E: ***fulgui***] Fulguială.

fulguit[1] *sns* [At: DA / E: ***fulgui***] Fulguială.

fulguit[2], ~ă *a* [At: MDA ms / P: *~gu-it* / Pl: *~iți, ~e* / E: ***fulgui***] (Rar) Care a fost expus fulguirii.

fulguitură *sf* [At: N. A. BOGDAN, ap. TDRG / P: *~gu-i~* / V: ***~găet~*** / Pl: *~ri* / E: ***fulgui*** + *-tură*] (Rar) Fulguială.

fulgulet *sm* [At: BIBICESCU, P. P. 256 / Pl: *~i* / E: ***fulg*** + *-ulet*] **1-4** (Șhp) Fulg (**1, 11**) (mic) Si: *fulgușor* (**1-4**).

fulgura *vi* [At: DN[3] / Pzi: 3: *~rează* / E: fr ***fulgurer,*** lat ***fulgurare***] (Liv) A fulgera (**1**).

fulgurant, ~ă *a* [At: ODOBESCU, S. II, 540 / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***fulgurant,*** lat ***fulgurans, -ntis***] **1** Înconjurat de fulgere (**1**). **2** (Adesea fig) Care împrăștie o lumină vie și de scurtă durată.

fulgurație *sf* [At: EMINESCU, N. 106 / V: (înv) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***fulguration,*** lat ***fulguratio, -onis***] **1** Iluminație bruscă a cerului neînsoțită de tunet, produsă de o descărcare electrică în regiunile înalte ale atmosferei. **2** (Med; îs) *~ electrică* Metodă de tratare a rănilor prin aplicare de scântei electrice de înaltă frecvență.

fulgurațiune *sf* vz ***fulgurație***

fulguri *vi* [At: ARDELEANU, P. 87 / Pzi: *~resc* / E: ***fulg***] A pluti în aer ca fulgii (**11**).

fulgurit *sn* [At: PONI, F. 229 / V: ***~ă*** *sf* / Pl: *~e* / E: fr ***fulgurite***] Formație tubulară care ia naștere prin topirea rocilor sub acțiunea trăsnetelor.

fulgurită *sf* vz ***fulgurit***

fulgușor *sm* [At: ARDELEANU, U. D. 78 / Pl: *~i* / E: ***fulg*** + *-ușor*] **1-4** (Șhp) Fulgulet (**1-4**).

fulică *sf* [At: PANȚU, PL.[2] / Pl: ? / E: srb ***fu ika***] (Bot; reg) Romaniță-puturoasă (*Anthemis cotula*).

fulie *sf* [At: BĂLCESCU, M. V. 379 / Pl: *~ii* / E: tc ***fulya***] **1-2** (Bot; îrg) Narcisă (*Narcissus poëticus* și *Narcissus stellaris*). **3** Bijuterie din pietre prețioase, în forma narcisei. **4** (Imp) Pompon.

fuliginos, ~oasă *a* [At: DN[3] / Pl: *~oși, ~oase* / E: fr ***fuligineux***] (Rar) Fumuriu.

fuligos, ~oasă *a* [At: ARH. FOLK. IV, 145 / Pl: *~oși, ~oase* / E: nct] (Pop; rar) **1** Murdar. **2** Neîngrijit.

fulingine *sf* vz ***funingine***

fulinginiu, ~ie *a* vz ***funinginiu***

fuliu *sm* [At: BORZA, D. / A: nct / Pl: *~ii* / E: ns cf *fulică*] (Bot; reg) Romaniță-puturoasă (*Anthemis cotula*).

fulmicoton *sns* [At: DA / E: fr ***fulmicoton***] Exploziv puternic, obținut prin acțiunea acidului azotic asupra celulozei.

fulminant, ~ă *a* [At: CARAGIALE, O. VII, 195 / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***fulminant***] **1** (Rar; adesea fig) Care fulgeră (**1**). **2** Care produce explozie Si: *exploziv*. **3** Amenințător. **4** Violent. **5** Provocator.

fulminanțe *sfp* vz ***forminante***

fulminat *sm* [At: DA / Pl: *~ați* / E: fr ***fulminate***] (Chm) **1** Sare a acidului fulminic. **2** (Îs) *~ de mercur* Sare de mercur a acidului fulminic, exploziv detonant, foarte otrăvitor, care se prezintă sub forma unui praf cenușiu, cu gust metalic.

fulminație *sf* [At: DEX / V: ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***fulmination***] Descompunere cu detonație a unei substanțe explozive Si: *explozie*.

fulminațiune *sf* vz ***fulminație***

fulminic *am* [At: CADE / Pl: *~ici* / E: fr ***fulminique***] (Chm; îs) *Acid ~* Izomer al acidului cianic care, împreună cu metalele, formează săruri explozive.

fulnogiu *sm* vz ***fălnogiu***

fultac *sm* [At: CHEST. V, 58/86 / V: ***fol~, ~tuc*** / Pl: *~aci* / E: nct] (Reg) **1** (Ent) Căpușă (*Ixodes*). **2** Obiect de uz casnic, format dintr-un material textil legat de o coadă de lemn, întrebuințat ca spălător.

fultic *sm* [At: CHEST. V, 5/188 / Pl: *~ici* / E: nct] (Reg) **1** (Ent) Căpușă (*Ixodes*). **2** Copil mic.

fultica *vt* [At: CHEST. V, ap. DA ms / Pzi: ? / E: nct] (Reg) A ridica ceva ușor.

fultuc[1] *sn* [At: CONV. LIT. XLIV/II, 955 / Pl: *~uci* / E: ***fultui*** + *-uc* după *cultuc*] (Reg) **1** Pernă mică Si: *perniță, puișor*, (reg) *cultuc*. **2** Săculeț de pânză în care se strâng fulgii de la păsări. **3** Față de pernă din pânză de cânepă și de bumbac. **4** Bucată dintr-o pânză de cânepă sau bucată dintr-o blană de iepure care protejează capătul puștii de umezeală. **5** (Rar) Smoc de lână. **6** Mugur de viță de vie. **7** Desagi cu băieri în care se păstrează făina. **8** Resturi rămase în urma rotunjirii sau curățării cașului.

fultuc[2] *sn* vz ***fultac***

fultui *v* vz ***fuitui***

fultuială *sf* vz ***fuituială***

fultuitor *sn* vz ***fuituitor***

fum *sn* [At: DOSOFTEI, PS. 50 / Pl: *~uri* / E: ml ***fumus***] **1** Suspensie de particule solide într-un mediu gazos, produsă în cursul arderii incomplete a materialelor combustibile (sau artificial și intenționat, cu ajutorul unor substanțe chimice). **2** (Îlv) **A pune** (ceva) **la ~** A afuma (ceva). **3** (Fig) Amețeală (provocată de alcool). **4** (Pfm; îe) **A avea ~** (sau **ceață) în creieri** A fi beat. **5** Cantitate de fum (**1**) pe care fumătorul o trage dintr-o dată din țigară sau din pipă. **6** (Mpp) Substanțe medicamentoase, mai ales pulberi mercuriale, din a căror ardere rezultă un fum (**1**) considerat a avea efecte terapeutice în unele boli, mai ales cele sifilitice. **7** (Fig; lpl) Îngâmfare. **8** (Fig; lpl) Pretenții nejustificate Si: *gărgăuni*. **9** (Înv; în legătură cu impozite, dări) Gospodărie, considerată ca o grupare în jurul vetrei Si: *casă* (**41**), *familie* (**1**). **10** Canal cotit, în interiorul unei sobe, prin care circulă gazele calde înainte de a ieși pe coș. **11** (Bot; îc) **~ul-pământului** (*Fumaria officinalis*).

fuma [At: M. COSTIN, LET. I, 250/2 / Pzi: *~mez*, 3 *~ează*, (înv) *fumă* / E: (**1-2**) ml ***fumare,*** (**3-4**) fr ***fumer***)] **1** *vi* (Pop) A arde cu fum Si: *a fumega* (**1**). **2** *vt* (Înv) A face să fumege. **3-4** *vti* A inhala fumul de tutun din țigară sau din pipă Si: (îvp) *a bea (tutun)*, (reg) *a duhăni*.

fumagină *sf* [At: DEX / Pl: *~ne* / E: fr ***fumagine***] Boală a unor arbori de pădure, a viței de vie și a unor pomi fructiferi provocată de o ciupercă din clasa ascomicetelor și manifestată ca un înveliș negru, prăfos, asemănător cu funinginea, care apare pe părțile atacate.

fumar *sn* [At: FRÂNCU-CANDREA, M. 100 / V: (reg) ***~iu*** / Pl: *~e* / E: ml ***fumarium***] Deschizătură făcută în acoperișul caselor de la țară, pentru a permite ieșirea fumului din sobe Si: *bageac[1]*, *hogeac*.

fumare *sf* [At: DA / Pl: (rar) *~mări* / E: ***fuma***] **1** (Pop) Ardere cu fum Si: *fumegare* (**1**), *fumat[1]* (**1**). **2** (Înv) Provocare a fumegării (**1**) unui obiect Si: *fumat[1]* (**2**). **3** Inhalare a fumului de țigară sau de pipă Si: *fumat[1]* (**3**), (reg) *duhănire*. **4** (Nob) Fumat[1] (**4**).

fumariacee *sf* [At: DN[3] / P: *~ce-e* / Pl: *~* / E: fr ***fumariacées***] **1** (Lpl) Familie de plante dialipetale, cuprinzând fumărița, cerceii-doamnei etc. **2** Plantă din familia fumariaceelor (**1**).

fumaric *am* [At: DEX / Pl: *~ici* / E: fr ***fumarique***] (Chm; îs) *Acid ~* Acid organic nesaturat, produs intermediar în metabolismul glucidelor și al acizilor grași.

fumariu *sn* vz ***fumar***

fumarolă *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~le* / E: fr ***fumerolle,*** it ***fumarola***] **1** Produs gazos (hidrogen, azot, clor, oxigen, oxizi de carbon etc.) cu temperatură ridicată, emis de vulcani prin cratere și prin crăpături sau degajat din curgerile de lavă. **2** Degajare a fumarolei (**1**).

fumat[1] *sns* [At: ODOBESCU, S. II, 288 / E: ***fuma***] **1-3** Fumare (**1-3**). **4** Deprinderea de a fuma (**3**) Si: (nob) *fumare* (**4**).

fumat[2], ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***fuma***] **1** (Reg) Afumat[2]. **2** (D. țigări, tutun) Care a ars. **3** (Fam; d. informații, știri) Deja aflat Si: (fam) *răsuflat[2]*. **4** (Fam; d. informații, știri) Perimat.

fumăgău *sn* [At: DA / Pl: *~gaie* / E: ***fumega*** + *-ău*] (Reg) Fumărie.

fumăraie *sfs* [At: CREANGĂ, A. 125 / P: *~ra-ie* / E: ***fum*** + *-araie*] Fumărie.

fumărar *sm* [At: RUSSO, S. 109 / Pl: *~i* / E: ***fumar*** + *-ar*] (Înv) Persoană care încasa fumăritul.

fumăreață *sf* [At: RĂDULESCU-CODIN, ap. DA / Pl: *~ețe* / E: ***fum*** + *-ăreață*] (Reg) **1** Casă afumată. **2** Fumărie.

fumări [At: STANCU, D. 19 / Pzi: *~resc* / E: ***fum*** + *-ări*] (Pop) **1** *vi* A fumega. **2** *vt* A afuma.

fumărică *sf* [At: PANȚU, PL.[2] / Pl: *~ici* / E: ***fum*** + *-ărică*] (Bot) **1** Fumăriță (*Fumaria officinalis*). **2** (Reg; îc) **~bășicoasă** Fierea-pământului (*Centaurium umbellatum*).

fumărie *sfs* [At: EMINESCU, L. P. 207 / E: ***fum*** + *-ărie*] Cantitate mare de fum Si: *fumăraie*, (reg) *fumăgău*, (reg) *fumăreață*, (reg) *fumegai*, (îvp) *fumedenie* (1).

fumărit *sns* [At: M. COSTIN, ap. LET. II, 59/17 / E: ***fum*** + *-ărit*] (Înv) Dare percepută în Țara Românească și în Moldova, în sec. XVII, pe fiecare coș de fum al caselor țărănești, respectiv pe fiecare casă.

fumăriță *sf* [At: PANȚU, PL.[2] / Pl: *~țe* / E: ***fum*** + *-ăriță*] Mică plantă erbacee din familia papaveraceelor, cu flori purpurii sau albe, cu gust amar și cu fructe globuloase *(Fumaria officinalis)*.

fumător, ~oare [At: DRĂGHICI, R. 31/28 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***fuma*** + *-ător*] **1** *a* (Nob) Care produce fum (1). **2-3** *smf, a* (Persoană) care fumează (3). **4** *sn* (Reg) Gură de horn.

fumedenie *sf* [At: ÎNDREPTAREA LEGII, ap. GCR. I, 157/21 / V: ***~midenii*** *sfp* / Pl: *~ii* / E: ***fum*** după *sumedenie*] (Îvp) **1** Fumărie. **2** Cantitate mare Si: *sumedenie*. **3** (Îf *fumidenii*) Mulțime de oameni. **4** (Îf *fumidenii*) Mulțime de copaci.

fumeg *sn* [At: IORDAN, L. R. A. 246 / Pl: *~uri* / E: pvb ***fumega***] (Pop) **1-4** Fumegare (**1-4**).

fumega *vi* [At: BIBLIA (1688), ap. TDRG / Pzi: 3 *fumegă* / E: ml ***fumigare***] **1** A arde înăbușit, fără flacără și cu fum Si: (reg) *a fumui* (**1**). **2** (D. lămpi, lumânări, sobe etc.) A arde defectuos, eliminând fum. **3** (Pfm; îe) **A-i ~** (cuiva) **nasul** A fi furios. **4** A scoate aburi. **5** (Pop; d. alimente) A scoate aburi în timpul preparării termice.

fumegai *sns* [At: GORJAN, H. IV, 197/22 / E: ***fumeg*** + *-ai*] (Reg) Fumărie.

fumegare *sf* [At: BĂLCESCU, M. V. 580/13 / Pl: *~gări* / E: ***fumega***] **1** Ardere înăbușită, fără flacără și cu fum Si: (rar) *fumegat*[1] (**1**), (pop) *fumeg* (**1**), *fumegărie* (**1**), (reg) *fumuire* (**1**). **2** (D. lămpi, lumânări, sobe etc.) Ardere defectuoasă, cu eliminare de fum Si: (rar) *fumegat*[1] (**2**), (pop) *fumeg* (**2**), *fumegărie* (**2**). **3** Degajare de aburi Si: (rar) *fumegat*[1] (**3**), (pop) *fumeg* (**3**), *fumegărie* (**3**). **4** (Pop) Degajare de aburi în timpul preparării termice a alimentelor Si: (rar) *fumegat*[1] (**4**), (pop) *fumeg* (**4**), *fumegărie* (**4**).

fumegat[1] *sn* [At: MDA ms / E: ***fumega***] (Rar) **1-4** Fumegare (**1-4**).

fumegat[2]***, ~ă*** *a* [At: BELDIMAN, N. P. I, 71/13 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***fumega***] **1-2** Fumegos (**1-2**).

fumegăios, ~oasă *a* [At: LB / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***fumegai*** + *-os*] (Înv) **1-2** Fumegos (**1-2**).

fumegărie *sf* [At: DEX / Pl: *~ii* / E: ***fumeg*** + *-ărie*] (Pop) **1-4** Fumegare (**1-4**).

fumegos, ~oasă *a* [At: PANN, E. V, 121/3 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***fumega*** + *-os*] **1-2** Care scoate fum sau aburi Si: *fumegat*[2] (**1-2**), *fumegător* (**1-2**), (înv) *fumegăios* (**1-2**), (înv) *fumos* (**1-2**).

fumegător, ~oare *a* [At: BELDIMAN, N. P. I, 73/7/ Pl: *~i, ~oare* / E: ***fumega*** + *-(ă)tor*] **1-2** Fumegos (**1-2**).

fumeie *sf* vz ***femeie***

fumelniță *sf* [At: CHEST. II, 340 / Pl: *~țe* / E: ***fum*** + *-elniță*] (Reg) Construcție specială deasupra vetrei sau a cuptorului pentru a capta fumul și scânteile la casele fără horn Si: (reg) *fumigar*.

fumidenii *sfp* vz ***fumedenie***

fumigant, ~ă *sm, a* [At: DEX / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***fumigant***] **1-2** (Substanță toxică) care se utilizează pentru fumigație (**1**).

fumigație *sf* [At: ODOBESCU, S. II, 293 / V: ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***fumigation***, lat ***fumigatio***] **1** Tehnică de dezinfecție și dezinsecție care constă în producerea de fum sau vapori prin combustia unor anumite substanțe. **2** (Lpl) Ritual religios străvechi constând în afumarea locului de cult (în special a altarului) cu plante sau substanțe aromate, arse lent, ca o formă de sacrificiu pentru divinitate. **3** Parfumare a aerului într-un spațiu închis prin arderea unor rășini, substanțe parfumate etc. **4** (Med) Expunere a corpului sau a unei părți a corpului la fumul sau vaporii degajați de unele produse medicamentoase supuse combustiei.

fumigațiune *sf* vz ***fumigație***

fumigen, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***fumigène***] **1** (Chm; d. unele substanțe) Care, în contact cu aerul, produce fum abundent sau ceață. **2** (Îs) *Lumânare ~ă* Tub care conține o substanță fumigenă (**1**), folosită mai ales la camuflarea unui obiectiv militar.

fumist, ~ă *smf, a* [At: DN[3] / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***fumiste***] **1-2** (Om) neserios, mistificator. **3-4** Șarlatan.

fumisterie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***fumisterie***, it ***fumisteria***] **1** Mistificare. **2** Șarlatanie.

fumivor, ~ă [At: DEX / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***fumivore***] **1** *a* Care absoarbe fumul. **2** *sn* Dispozitiv folosit pentru alimentarea focarului locomotivei cu aer suplimentar, în vederea îmbunătățirii arderii combustibilului.

fumiza *vi* [At: DEX / Pzi: *~zez* / E: ***fum*** + *-iza*] A produce fum artificial cu ajutorul substanțelor chimice în aparate speciale.

fumizare *sf* [At: DEX / Pl: *~zări* / E: ***fumiza***] **1** Producere de fum artificial cu ajutorul substanțelor chimice în aparate speciale. **2** Acoperire a unui obiectiv (militar) cu fum sau cu ceață artificială, în scopul camuflării lui.

fumoar *sn* [At: DEX / V: ***~muar*** / Pl: *~e* / E: fr ***fumoir***] Încăpere, mai ales lângă sălile de spectacol, în care se poate fuma.

fumos, ~oasă *a* [At: LB / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***fum*** + *-os*] (Înv) **1-2** Fumegos (**1-2**).

fumuar *sn* vz ***fumoar***

fumui [At: ALRM II/I h. 310 / Pzi: *~esc* / E: ***fum*** + *-ui*] **1** *vi* (Reg) A fumega (**1**). **2** *vim* (Rar) A se înfățișa cu un aspect tulbure, ca de fum.

fumuiag *sn* [At: CONTEMP., S. II, 1949, nr. 126, 8/5 / P: *~mu-iag* / Pl: *~uri, ~iege* / E: ctm ***fum*** și ***somoiog***] (Rar) Șomoiog.

fumur, ~ă *a* [At: H II, 27 / Pl: *~i, ~e* / E: ***fum***] (Reg) Fumuriu (**1**).

fumuriu, ~ie *a* [At: ODOBESCU, S. I., 133 / Pl: *~ii* / E: ***fum*** + *-uriu* după *alburiu*, *timpuriu* etc.] **1** De culoarea fumului Si: *cenușiu*, *întunecat*, (reg) *fumur*. **2** (Fig) Mohorât.

fumuros, ~oasă *a* [At: VARLAAM, C. 226 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***fum*** + *-uros*] **1** (Înv) Efemer. **2** (Rar) Înfumurat.

fun- [At: DN[3] / E: lat ***funis***] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1-2** (Referitor la) funie.

funambul, ~ă *smf, a* [At: DEX / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***funambule***] (Rar) **1-2** (Acrobat) care merge sau dansează pe sârmă.

funambulesc, ~escă *a* [At: DEX / Pl: *~ești* / E: fr ***funambulesque***] (Liv) **1** Acrobatic. **2** Bizar. **3** Extravagant.

funar *sm* [At: MARIAN, NU. 550 / V: (reg) ***fân~*** / Pl: *~i* / E: ***fune*** + *-ar*] (Pop) Persoană care confecționează funii Si: (reg) *funier*.

funaș *sm* [At: CUV. D. BĂTR. I, 61 / Pl: *~i* / E: ***fune*** + *-aș*] (Înv) Fiecare dintre proprietarii de pământ ale căror funii de moșie se învecinau.

funărie[1] *sf* [At: (a. 1806) URICARIUL X, 214 / Pl: *~ii* / E: ***funar*** + *-ie*] **1** Atelier unde se confecționează funii (**1**). **2** Magazin unde se vând funii (**1**).

funărie[2] *sf* [At: COSTINESCU / Pl: *~ii* / E: ***fune*** + *-ărie*] (Nob) **1** Mulțime de funii (**1**). **2** Totalitatea funiilor necesare unei corăbii.

funceu *sn* [At: VICIU, GL. / Pl: ? / E: nct] (Reg) Funie.

funciar, ~ă *a* [At: ODOBESCU, S. II, 124 / P: *~ci-ar* / V: ***fon~*** / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***foncier***] **1** Care se referă la proprietatea particulară asupra pământului sau la averi imobiliare. **2** (Îs) *Fond ~* Totalitatea suprafețelor de teren aflate între granițele unei țări sau ale unei unități administrativ-teritoriale. **3** (Îs) *Impozit ~* Impozit pe care îl plătește cineva pentru un teren care se află în proprietatea sa. **4** (Îs) *Carte ~ă* Registru oficial

în care se inventariază toate proprietățile de pământ individuale din cuprinsul unei regiuni, menționându-se numele proprietarului, suprafața terenului și vecinătățile Si: (înv) *carte funduară*. **5** (Fig) Care aparține naturii cuiva Si: *intrinsec*. **6** (Fig) Fundamental.

funciarmente *av* [At: DN³ / P: *~ci-ar~* / E: fr ***foncierement*** după *funciar*] **1-2** În mod funciar **(5-6)**.

functor *sm* [At: DEX / Pl: *~i* / E: fr ***foncteur***] (Log) Operator logic.

funcție *sf* [At: BĂLCESCU, M. V. 3 / V: ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***fonction***, lat ***fonctio, -onis***] (Șîf *funcțiune*) **1** Activitate administrativă pe care o prestează cineva în mod regulat și organizat într-o instituție, în schimbul unui salariu Si: *serviciu, slujbă, post*. **2** Grad pe care îl deține cineva într-o ierarhie administrativă. **3** Rol. **4** Destinație. **5** (Lin) Ansamblu de proprietăți ale unor elemente în raport cu procesul general al comunicării. **6** (Grm) Rolul sintactic pe care îl îndeplinește un cuvânt într-o propoziție. **7** Ansamblu de proprietăți chimice ale unui compus, determinat de o anumită grupă de atomi din moleculă. **8** (Fzl) Activitate proprie a fiecărui organ, aparat, țesut din organismele vii ale viețuitoarelor. **9** (Mat) Mărime variabilă care depinde de una sau de mai multe mărimi variabile independente. **10** (Log) Operație care, prin aplicare asupra unui argument, îi conferă acestuia o valoare corespunzătoare. **11** (Mec; înv) Acțiune a unei mașini. **12** (Îe) **A fi în ~ de...** A depinde de... **13** (Îlpp) **În ~ de...** Depinzând de... **14** (Îal) În raport cu...

funcționa *vi* [At: MAIORESCU, D. IV, 385 / P: *~ți-o~* / Pzi: *~nez* / E: fr ***fonctionner***] **1** A-și îndeplini rolul Si: *a acționa*. **2** (D. aparate, mecanisme etc.) A se afla în stare de funcționare (2) Si: *a merge*. **3** (D. aparate, mecanisme etc.) A îndeplini condițiile pentru a fi folosit.

funcțional, ~ă *a* [At: HEM 2320 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***fonctionnel***] **1-2** Care ține de o funcție **(3-4)**. **3-4** Privitor la o funcție **(3-4)**. **5** (Îs) *Lingvistică ~ă* Funcționalism (2). **6** (Îs) *Gramatică ~ă* Tip de gramatică în care interesul cercetătorului se concentrează asupra funcțiilor gramaticale ale elementelor componente. **7** (Chm; d. o grupă de atomi) Caracteristic unei funcții chimice. **8** (Fzl) Privitor la funcțiile organice sau psihice. **9** (Med; îs) *Maladie ~ă* Boală care afectează buna funcționare a unui organ. **10** (Îs) *Analiză ~ă* Ramură a matematicii care se ocupă cu studiul diferitelor clase de funcții și al relațiilor dintre ele. **11** (Log; îs) *Calcul ~* Calculul predicatelor. **12** Care îndeplinește o funcție practică Si: *util, folositor*. **13** Care îndeplinește condițiile pentru a fi folosit.

funcționalism *sns* [At: DEX / P: *~ți-o~* / E: fr ***fonctionnalisme***] **1** Curent în arhitectura sec. XX, care are în vedere în primul rând necesitatea corespondenței dintre formă și funcție, astfel încât aceasta din urmă să fie determinantă. **2** Orientare în lingvistica modernă care abordează studiul unei limbi și al limbilor în general din perspectiva funcției de comunicare Si: *lingvistică funcțională* (5). **3** (Soc) Doctrină care consideră societatea un sistem, al cărui echilibru depinde de integrarea diferitelor componente ale sale.

funcționalist, ~ă [At: DN³ / P: *~ți-o~* / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***fonctionnaliste***] **1-6** *smf, a* (Adept) al funcționalismului **(1-3)**. **7-9** Care se referă la funcționalism **(1-3)**.

funcționalitate *sf* [At: DN³ / P: *~ți-o~* / Pl: *~tăți* / E: fr ***fonctionnalité***] **1** Capacitatea de a îndeplini un rol determinat, o funcție în cadrul unui sistem. **2** Utilitate (practică).

funcționar, ~ă *smf* [At: NEGRUZZI, S. I, 36 / P: *~ți-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: ***fonctionnaire***] Persoană care îndeplinește o muncă cu caracter administrativ Si: *slujbaș*, (șdp) *birocrat*, (iuz) *amploiat*, (reg) *brăslaș*.

funcționare *sf* [At: MAIORESCU, D. III, 216 / P: *~ți-o~* / Pl: *~nări* / E: ***funcționa***] **1** Îndeplinire a unui rol. **2** (Teh) Bun mers al unui sistem, al unui aparat, al unui mecanism etc. **3** (Teh) Mod de acțiune al unui sistem, al unui aparat, al unui dispozitiv etc.

funcționarism *sns* [At: MAIORESCU, D. IV, 553 / P: *~ți-o~* / E: fr ***fonctionnarisme***] (Dep) **1** Tendință de a crește numărul funcționarilor și rolul acestora în stat. **2** Birocratism.

funcționăraș *sm* [At: I. NEGRUZZI, S. I, 219 / P: *~ți-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: ***funcționar*** + *-aș*] **1-2** (Șdp) Funcționar (care ocupă un loc inferior pe scara ierarhică). **3** (Dep) Funcționar lipsit de valoare.

funcționăresc, ~ească *a* [At: SCÂNTEIA, 1949, nr. 1323 / P: *~ți-o~* / E: ***funcționar*** + *-esc*] **1** Care aparține funcționarilor. **2** Care se referă la funcționari. **3** Specific funcționarilor. **4** Care se referă la birocrație.

funcționărime *sfs* [At: CAMIL PETRESCU, P. V. 4 / P: *~ți-o~* / E: ***funcționar*** + *-ime*] **1** Număr mare de funcționari. **2** Totalitatea funcționarilor.

funcțiune *sf* vz ***funcție***

fund *sn* [At: URECHE, L. 188/23 / Pl: *~uri* / E: ml ***fundus***] **1** Partea de jos a unui vas, formând baza lui. **2** Cantitate de materii, lichide etc. rămasă pe fundul (1) unui vas. **3** Partea de jos a unei ambarcațiuni sau a unei nave. **4** Parte (mobilă) care formează baza unui butoi sau a altui recipient. **5** Taler de lemn pe care se răstoarnă mămăliga, se toacă zarzavaturile etc. Si: *cărpător*. **6** (Spc) Fundătoare. **7** (Fam) Șezut. **8** (La pantaloni) Tur. **9** Burduf de pernă. **10** Partea de jos, închisă, a unei cavități naturale. **11** Limita de jos. **12** (Îs) *~ul văii* Loc unde se înfundă o vale. **13** (Pop; îs) *~ul pământului* Loc situat la mare adâncime sub pământ. **14** (Pop; îe) **A da de ~** A se înfunda. **15** (Îe) **A se da la ~** A se lăsa în adâncul apei Si: *a se cufunda*. **16** (Fam; îae) A dispărea din viața publică Si: *a se retrage*. **17** (Fam; îae) A se ascunde pentru a scăpa de sub urmărire. **18** (Fig) Adânc. **19** (Pop; îe) **A-i da** (cuiva) **de ~** A-i descifra (cuiva) cele mai ascunse gânduri. **20** (Îae) A înțelege pe deplin (pe cineva). **21** Partea cea mai depărtată (considerată în linie orizontală) a unui loc Cf *capăt, margine*. **22** (Îs) *~ul ~ului* Punct foarte depărtat. **23** (Îas) Locul cel mai adânc. **24** (Îas) Extremitate pe orizontală sau pe verticală. **25** (Cu determinări indicând o regiune) Punct foarte depărtat de un centru politic sau cultural. **26** Partea dinapoi a unui vehicul. **27** Partea din spate a unei case. **28** Parte a unor obiecte confecționate care se opune deschizăturii. **29** (Îls) **Sac fără ~** Om lacom, nesățios. **30** (Îlav) Loc unde se găsește o cantitate inepuizabilă din ceva. **31** Partea de deasupra unui acoperământ de cap. **32** (Înv) Fond al unui tablou.

funda *vt* [At: URICARIUL V, 140/4 / V: ***fon~*** / Pzi: *~dez* / E: fr ***fonder***, lat ***fundare***] **1** A întemeia. **2** A crea. **3** A susține afirmații, idei, teorii etc. pe baza unor argumente, probe.

fundac [At: JAHRESBER. III, 316 / Pl: *~aci* sm, *~uri*, (rar) *~ace* sn / E: ***fund*** + *-ac*] **1** *am* (Buc) Scurt. **2** *am* (Buc) Gros și greoi. **3** *sm* (Orn) Cufundar (*Podiceps cristatus*). **4** *sm* (Orn) Cufundar-mare (*Colymbus septentrionalis*). **5** *sm* (Orn) Bâtlan (*Ardea cinerea*). **6** *sn* (Reg) Așternut de paie pe care se ridică stogurile Si: (reg) *fundei* (3). **7** *sn* (Reg) Căpiță de fân. **8** *sn* (Reg) Pieptar confecționat din piele de oaie. **9** *sn* Fundătură (1).

fundal *sn* [At: CARAGIALE, N. F. 117 / V: ***fon~, ~at*** / Pl: *~e*, (rar) *~uri* / E: it ***fondale***] **1** (În artele plastice) Fond al unui tablou sau al unui panou sculptat, din care se detașează elementele principale ale compoziției. **2** Vast element arhitectonic sau natural care constituie fondul perspectivei frontale a unei construcții. **3** Decor care acoperă fundul unei scene de teatru, în direcția opusă scenei.

fundamec *sn* [At: CHEST. II, 50 / Pl: *~uri* / E: nct] (Reg) Fundație (1).

fundament *sn* [At: CANTEMIR, HR. 263 / V: (înv) ***~dământ*** (Pl: *~dământuri*) / Pl: *~e* / E: fr ***fondement***, lat ***fondamentum***] **1** Element de construcție sau ansamblu de astfel de elemente prin intermediul căruia se sprijină o construcție, o lucrare etc. Si: *bază* (1), *fundație* (1), *temelie*. **2** Placă de metal a preselor de imprimat, pe care se așază formele tipografice. **3** Planșetă de lemn pe care se păstrează sau se transportă formele tipografice. **4** (Fig) Element care servește de sprijin, pe care se bazează ceva Si: *bază* (4), *temei*, *temelie*. **5** (Liv) Cauză. **6** (Liv) Motiv bine întemeiat. **7** (Flz) Ansamblu de postulate ale unui sistem.

fundamenta *vt* [At: CONTEMP., S. II, 1949, nr. 158, 7/1 / Pzi: *~tez*; 3 *~tează*, (nob) *fundamentă* (A: ?) / E: ***fundament*** cf ger *fundamentieren*] **1** A pune baze temeinice unei idei, unei teorii, unui program etc. **2** A stabili. **3** A consolida. **4** A demonstra cu argumente științifice.

fundamental, ~ă [At: MAIORESCU, CR. I, 39 / V: (înv) *fon~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***fondamental***, lat ***fundamentalis***] **1** *a* Care este de bază Si: *esențial, principal*. **2** *sf* (Fon) Frecvență fundamentală.

fundamentare *sf* [At: CONTEMP., S. II, 1948, nr. 108, 11/5 / Pl: *~tări* / E: ***fundamenta***] **1** Fixare a unor baze temeinice pentru o idee, o teorie, un program etc. **2** Stabilire. **3** Consolidare. **4** Demonstrare cu argumente științifice.

fundar [At: CDDE, nr. 680 / Pl: *~e* sn, *~i* sm / E: ***fund*** + *-ar*] (Reg) **1** *sn* Țesătură țărănească nedefinită mai îndeaproape. **2** *sm* (Orn; îc) **~-mare** Cufundar-mare (*Colimbus septentrionalis*).

fundare *sf* [At: DA ms / Pl: *~dări* / E: ***funda***] **1** Întemeiere. **2** Creare. **3** Susținere a unor afirmații, idei, teorii etc. pe baza argumentelor sau a probelor.

fundarisi *vi* [At: CADE / Pzi: *~sesc* / E: ngr **φουνδρῶ** (**φουνδάρισα**) sau ***fund*** + *-arisi*] A lăsa ancora să cadă în vederea ancorării sau afurcării unei nave.

fundarisire *sf* [At: DEX / Pl: *~ri* / E: ***fundarisi***] Aruncare a ancorei în vederea ancorării sau afurcării unei nave Si: (rar) *fundarisit¹*.

fundarisit¹ *sns* [At: MDA ms / E: ***fundarisi***] (Rar) Fundarisire.

fundaș *sm* [At: ZIARELE, ap. DA ms / Pl: *~i* / E: ***fund*** + *-aș*] Jucător din apărarea unei echipe de fotbal, de rugbi etc., care acționează în imediata apropiere a porții proprii (la fotbal), a liniei de țintă (la rugbi) etc. Si: *apărător*.

fundat¹, ~ă *a* [At: CONTEMP., S. II, 1949, nr. 126, 2/6 / V: *fon~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***funda***] **1** Bazat (pe ceva) Si: *întemeiat²*. **2** Înființat². **3** Creat². **4** (D. idei, afirmații etc.) Argumentat².

fundat² *sn* vz ***fundal***

fundator, ~oare *smf, a* vz ***fondator***

fundație *sf* [At: (a. 1872) URICARIUL XIII, 341 / V: *~iune* / Pl: *~ii* / E: fr ***fondation***, lat ***fundatio, -onis***] **1** Element sau ansamblu de elemente de construcție care servește ca suport sau ca bază de susținere a unei construcții, a unui utilaj, a unei mașini etc. Si: *bază, fundament, temelie*. **2** (Lpl) Ramură a tehnicii care se ocupă cu proiectarea și cu executarea fundațiilor (**1**). **3** Strat de teren natural pe care se sprijină o construcție cu o bază foarte mare. **4** Fundare (**1**). **5** Instituție de interes public sau cu utilitate socială căreia, pentru realizarea scopurilor sale, i se afectează un fond special Si: *așezământ* (**27**). **6** Fond constituit pentru întreținerea unei activități de interes public sau social.

fundațiune *sf* vz ***fundație***

fundă *sf* [At: FILIMON, ap. TDRG / V: **~ntă** / Pl: *~de* / E: ngr **φούνδα**] **1** (Înv) Ciucure (la fes). **2** Nod în forma aripilor unui fluture, făcut dintr-o fâșie de mătase, de pânză etc. și servind ca podoabă Cf *fiong*. **3** (Pex) Panglică. **4** (Spc) Cravată legată în formă de fundă (**2**).

fundălui *vt* [At: (a. 1813) BV III, 85 / Pzi: *~esc* / E: ***fund*** + *-ălui*] (Reg) A funda (**2**).

fundământ *sn* vz ***fundament***

fundăreață *af* [At: CIAUȘANU, GL. / Pl: *ețe* / E: ***fund*** + *-ăreață*] (Reg; d. căciuli) Cilindrică.

fundărete *sm* [At: ARH. OLT. XXI, 265 / Pl: *~ți* / E: ***fund***] (Reg) Copil scund și gras Si: *fundoi*.

fundătoare *sf* [At: DAMÉ / Pl: *~ori* / E: ***fund*** + *-(ă)toare*] (Pop) Despărțitură din scânduri care delimitează partea din față și cea din spate a carului Si: *fund* (**6**).

fundătură *sf* [At: (a. 1529) IORGA, S. D. VI, 12 / Pl: *~ri* / E: (în)***funda*** + *-ătură*] **1** Stradă, drum, uliță care se înfundă, fiind închisă la un capăt prin construcții sau printr-un taluz Si: (reg) *fundac* (**9**). **2** (Pop; îe) **Bătătura-n ~** Se spune despre o persoană care se așază să lucreze în mijlocul unei intrări, împiedicând accesul. **3** (Îrg) Vale care se înfundă într-o pădure. **4** (Îrg) Pădure deasă.

fundei *sn* [At: IONESCU-BOTENI, S. N. 92 / Pl: *~e* / E: ***fund*** + *-ei*] (Reg) **1** Rest dintr-o bucată de pânză (din care a fost tăiată o parte). **2** Claie de fân aproape terminată. **3** Fundac (**6**). **4** Partea superioară a intestinului gros.

funderei *sn* [At: BUGNARIU, N. / Pl: *~e* / E: ***fund*** + *-erei*] (Reg) **1** Claie de fân începută. **2** Putină de brânză începută.

fundici *sm* [At: BORZA, D. / A: nct / Pl: *~* / E: ns cf *fund* + *-ici*] (Bot; reg) Alun (*Corylus avellana*).

fundoaie *sf* [At: SBIERA, F. S. 125 / V: (**1**) ***fundoi*** *sn* / P și: (Ban) *~doa-ñe* / Pl: *~* / E: ***fund*** + *-oaie*] **1** (Buc) Loc (uneori cultivat) ascuns prin munți, dealuri, păduri etc. Cf: *fund* (**10**), *fundătură* (**3**). **2** (Ban) Partea de dinainte a unei case. **3** (Olt) Fundație (**1**) a unei case. **4** (Reg) Pod al unei clădiri. **5** (Reg) Suport de piatră în care este fixat dispozitivul în formă de cruce al pietrei de moară. **6** (Reg) Partea dinainte sau dindărăt a carului. **7** (Reg) Bucată de scândură din care este făcut fundul (**1**) unui vas de lemn.

fundoare *sf* [At: VICIU, GL. / Pl: *~ori* / E: ***fund*** + *-oare*] (Trs) Dulap încastrat în zid.

fundoi *sn* vz ***fundoaie***

funduară *sf* [At: DEX / P: *~du-a~* / Pl: *~re* / E: ns cf lat *fundus*, ger *Fundus* „proprietate (de teren)"] (Înv; îs) *Carte ~* Carte funciară.

funduc *sm* [At: (a. 1821) IORGA, S. D. VIII, 149 / Pl: *~uci* / E: tc ***findic***] (Înv) Monedă turcească de aur, care a circulat și în țările române în sec. XVIII Si: *funduclîu* (**2**).

funduclîu *sm* [At: DIONISIE, C. 224 / Pl: *~ii* / E: tc ***fundukly*** cf *funduc*] (Înv) **1** (Pgn) Veche monedă turcească. **2** (Cer) Funduc.

funduleț *sn* [At: MDA ms / Pl: *~țe* / E: ***fund*** + *-uleț*] (Fam) **1-2** (Șhp) Fund (**7**) (cam mic). **3** Fund (**7**) de copil. **4** (Irn) Fund (**7**) mare și dizgrațios.

fundurei *sns* [At: VICIU, GL. / E: ns cf ir *fundúril* „lapte înăcrit"] (Reg) Jintiță.

fundurie *sf* [At: VICIU, GL. / Pl: *~ii* / E: ***fund***] (Reg) Podină la pătulul de fân.

fundus *sn* [At: BV III, 124 / Pl: *~uri* / E: nct] (Îvr) Fond.

funduș *sns* [At: FRÂNCU–CANDREA, M. 100 / E: ***fund*** + *-uș*] **1-2** (Trs; îljv) **Din ~** Din moși-strămoși.

funduț *sn* [At: RETEGANUL, TR. 32 / Pl: *~uri* / E: ***fund*** + *-uț*] **1-2** (Pop; șhp) Fund (**21**).

fune *sf* vz ***funie***

funea *sf* [At: DICȚ. / Pl: *~ele* / E: ***fune*** + *-ea*] **1-2** (Înv; șhp) Funioară (**1-2**).

funebru, ~ră *a* [At: ODOBESCU, S. III, 37 / Pl: *~ri, ~re* / E: fr ***funèbre***, lat ***funebris***] **1** De înmormântare. **2** (Îs) *Marș ~* Melodie solemnă și tristă, compusă mai ales în ton minor, care se cântă de obicei la înmormântări. **3** (Foarte) trist. **4** Lugubru.

funecel *sm* vz ***furnicel***

funeralii *sfp* [At: DA / E: fr ***funérailles***, lat ***funeralia***] Ceremonie fastuoasă a înmormântării sau a incinerării unei personalități.

funerar, ~ă *a* [At: NEGRUZZI, S. I, 215 / V: (înv) **~iu** / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***funéraire***, lat ***funerarius***] **1** Care ține de funeralii. **2** Privitor la funeralii. **3** Funebru (**1**). **4** (Îs) *Urnă ~* Vas în care se păstrează cenușa unui mort incinerat. **5** (Îs) *Piatră funerară* Lespede care se așază pe un mormânt. **6** (Îs) *Monument ~* Monument la un mormânt.

funerariu, ~ie *a* vz ***funerar***

funest, ~ă *a* [At: NEGRUZZI, S. I, 335 / Pl: *~ești, ~e* / E: fr ***funeste***, lat ***funestus***, it ***funesto***] **1** Care aduce nenorocire Si: *nefast*. **2** Care aduce moarte Si: *fatal*. **3** Trist. **4** Sinistru.

funesto *av* [At: DN³ / E: it ***funesto***] (Muz; ca indicație de execuție) **1** Sumbru. **2** Trist.

fungă *sf* [At: CADE / Pl: *~ngi* / E: ns cf it *fionco*] Parâmă a unei nave cu pânze care se folosește la ridicarea și la coborârea unei vele.

fungi¹ *smp* [At: DEX / E: lat ***fungi***] (Bot) Ciuperci.

fungi-² [At: DN³ / V: ***fon~*** / E: fr ***fongi-*** cf lat *fungus*] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1** Ciupercă. **2** Referitor la ciuperci.

fungibil, ~ă *a* [At: HAMANGIU, C. C. 274 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***fongible***, lat ***fungibilis***] (Jur; d. lucruri) Care poate fi înlocuit cu altul de același fel, de aceeași calitate și aceeași cantitate, în cazul când formează obiectul unei obligații.

fungic, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***fongique***] **1** Care se referă la ciuperci. **2** Care este provocat de ciuperci. **3** (Med; îs) *Intoxicație ~* Intoxicație dată de ciuperci otrăvitoare.

fungicid, ~ă *sn, a* [At: ENC. AGR. 620 / Pl: *~e* / E: fr ***fongicide***] **1-2** (Substanță) care se utilizează pentru combaterea ciupercilor parazite.

fungidă *sf* [At: DN[3] / Pl: *~de* / E: lat ***fungidus***] **1** (Lpl) Grup de plante inferioare, fără clorofilă, care se hrănesc cu substanțe organice gata preparate Si: *ciuperci*. **2** Plantă care face parte din grupul fungidelor **(1)**.

fungiform, ~ă *a* [At: DEX / V: ***fon~*** / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***fongiforme***] **1** În formă de ciupercă. **2** (Atm; îs) *Papile ~e* Papile asemănătoare cu niște ciuperci, care se găsesc pe limbă, reprezentând receptori gustativi.

fungistatic, ~ă *sn, a* [At: DEX / V: ***fon~*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***fongistatique***] **1-2** (Substanță) care oprește dezvoltarea ciupercilor.

fungoid, ~ă *a* [At: MDA ms / P: *~go-id* / Pl: *~izi, ~e* / E: fr ***fongoïde***] (Med) Care seamănă cu o ciupercă.

fungos, ~oasă *a* [At: DN[3] / Pl: *~oși, ~oase* / E: fr ***fongueux***] **1** Care seamănă cu o ciupercă sau cu un burete. **2** (Med) Care prezintă fungozități.

fungozitate *sf* [At: DN[3] / Pl: *~tăți* / E: fr ***fongosité***] (Med) Tumefacție cu aspect de ciupercă Si: *fongus*.

funia *vt* [At: CV 1949, nr. 9, 34 / Pzi: *~iez* / E: ***funie***] (Reg) A măsura cu funia **(17)**.

funicare *sf* [At: PSALT. 218/41 / V: ***~rie*** / Pl: ? / E: nct] (Înv) **1** Proprietate. **2** Stăpânire.

funicarie *sf* vz ***funicare***

funicea *sf* [At: (a. 1705) IORGA, S. D. V, 362 / Pl: *~ele*, (înv) *~le* / E: ***funie*** + *-cea*] **1-2** (Îvp; șhp) Funioară **(1-2)**.

funicei *smp* [At: LEON. MED. 133 / E: nct] Contracții cauzate de scurtarea unuia sau a mai multor mușchi Si: *cârcei* **(1)**.

funicel *sm* vz ***furnicel***

funicică *sf* [At: ȘEZ. I, 38 / Pl: *~cele* / E: ***funie*** + *-(i)cică*] **1-2** (Șhp) Funioară **(1-2)**.

funicul *sm* [At: DA / Pl: *~i* / E: fr ***funicule***, lat ***funiculus***] **1** Nume dat celor trei diviziuni ale măduvei spinării. **2** Formație anatomică cu aspect de cordon. **3** (Blg) Fir care fixează ovulul de placentă. **4** (Bot) Fir care leagă sămânța de pericarp și o hrănește până la maturitate.

funicular [At: DAVIDOGLU, M. 68 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***funiculaire***] **1** *sn* Mijloc de transport aerian format din unul sau mai multe cabluri suspendate pe stâlpi, pe care circulă cabinele cu pasageri și cărucioarele cu materiale, folosit în regiunile muntoase greu accesibile. **2** *sn* Frânghie **(10)** de alpinism întinsă peste o prăpastie, o crăpătură sau o prăbușire de teren pentru a trece oameni și materiale. **3** *a* (Mec; îs) *Poligon ~* Construcție grafică de forma unei linii poligonale, care servește la studiul unui sistem de forțe. **4** *a* Care se referă la funicular **(1)**. **5** *a* Care aparține funicularului **(1)**. **6** *a* (Atm) Referitor la cordonul ombilical. **7** *a* (Atm) Referitor la cordonul spermatic.

funicularist, ~ă *smf* [At: DEX[2] / Pl: *~iști, ~e* / E: ***funicular*** + *-ist*] Muncitor care asigură funcționarea funicularului **(1)**.

funiculită *sf* [At: DN[3] / Pl: *~te* / E: fr ***funiculite***] (Med) Inflamație a cordonului spermatic.

funie *sf* [At: COD. VOR. 92/1-2 / V: (înv) ***~ne*** / Pl: *~ii* / E: ml ***funis***] **1** Frânghie **(10)**. **2** (Pop; gmț; îe) **A fi drept ca ~ia în traistă** (sau **în sac**) A fi strâmb. **3** (Fig; îae) A fi necinstit. **4** (Îe) **A vorbi de ~ în casa spânzuratului** A vorbi despre un lucru care poate supăra pe cineva dintre cei de față, dacă este interpretat ca o aluzie la situația lui. **5** (Îe) **A (i) se apropia** sau **a-i ajunge** (cuiva), **a i se strânge ~ia de** (sau **la**) **par** (sau **de stejar**) Se spune despre cei ajunși într-o situație extrem de dificilă. **6** (Îe) **A juca pe ~** A umbla pe funie **(1)**, făcând diferite figuri. **7** (Fig; îae) A fi abil. **8** (Pop; îe) **A pune** (cuiva) **~ia în coarne** A înșela pe cineva. **9** (Îae) A domina pe cineva. **10** (Pop; îe) **A se ține ~** A se întinde continuu, fără întrerupere. **11** (Îvp; îe) **A paște (o vacă) din ~** A paște (o vacă) legată de funie **(1)**. **12** (Îs) *~ de ceapă* (sau *de usturoi*, îrg *de ai*) Împletitură de ceapă (sau de usturoi) Si: (pop) *cunună, șir*. **13** (Îs) *~ de paie* Cantitate de paie care se poate lega și transporta de un singur om. **14** (Spc) Frânghia de întins rufele la uscat. **15** (Pop; spc) Coada ferăstrăului. **16** Veche unitate de măsură de lungime (a cărei valoare a variat după epoci) cu care se măsoară pământul Cf *ruletă*. **17** (Înv; îe) **A trage cu ~ia** A măsura o moșie. **18** (Îvp; îs) *~ de moșie* (sau *de pământ*) Suprafață de teren de dimensiuni reduse, având de obicei forma unei fâșii înguste Si: *sfoară de moșie*. **19** (Reg) Delimitare a două păduri prin movile așezate la o distanță de aproximativ 100 de metri una de alta. **20** (Îrg) Tehnică de treierat, care consta în deplasarea circulară (de la centru spre margine) a unei pietre mari pe o anumită suprafață de teren, utilizând forța de tracțiune a cailor. **21** Împletitură din paie sau din talaș, utilizată la confecționarea miezurilor lungi la formele pentru turnare.

funier *sm* [At: DA / Pl: *~i* / E: ***funie*** + *-er*] (Reg) Funar.

funigar *sm* [At: CHEST. II, 340 / Pl: *~i* / E: nct] (Reg) Construcție specială (amenajată) deasupra vetrei sau a cuptorului, care captează fumul sau scânteile la casele fără horn Si: (reg) *fumelniță* Cf *hotă*.

funigănă *sf* vz ***funingine***

funigel *sm* [At: TOMA, C. V. 949 / V: **(1)** ***~ișii*** *smp* / Pl: *~ei* / E: nct] **1** (Mpl) Fir al unui anumit soi de păianjeni mici, care se vede plutind în aer în zilele senine de toamnă. Si: *mătasea-morților*. **2** (Mpp; reg) Păducel.

funigei *smp* vz ***furnicel***

funingănă *sf* vz ***funingine***

funingel *sm* vz ***furnicel***

funingin *sm* vz ***funingine***

funinginat, ~ă *a* [At: ȚICHINDEAL, F. 118 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***funingine*** + *-at*] (Rar) **1-2** Funinginos **(1-2)**.

funingină *sf* vz ***funingine***

funingine *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 110 / V: (Mol) ***~nă***, (Mol) ***funingin*** *sm*, (Mol) ***~gănă***, ***~igănă***, (Mun) ***fuli~***, (Trs) ***furingină*** / Pl: *~ni* / E: ml ***fuligo, -inis***] Materie neagră sau neagră-brună, rezultată din arderea incompletă a corpurilor organice, alcătuită mai ales din cărbune, care se depune pe partea interioară a coșurilor, a sobelor etc.

funinginiș *sn* [At: BUL. FIL. VII–VIII, 269 / Pl: (rar) *~uri* / E: ***funingine*** + *-iș*] **1-2** (Cantitate mare de) funingine.

funinginiu, ~ie *a* [At: MARIAN, CH. 51 / V: ***fuli~*** / Pl: *~ii* / E: ***funingine*** + *-iu*] De culoarea funinginii Si: *funinginat* **(2)**, *funinginos* **(2)**.

funinginos, ~oasă *a* [At: CALENDARIU, (1814) 172/2 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***funingin*** + *-os*] (Rar) **1** Plin de funingine Si: (rar) *funinginat* **(1)**. **2** De culoarea funinginii Si: (rar) *funinginat* **(2)**, *funinginiu*.

funioară *sf* [At: SADOVEANU, D. P. 82 / P: *~ni-oa~* / Pl: *~re* / E: ***funie*** + *-ioară*] **1-2** (Șhp) Funie **(1)** (mică) Si: *funicea* **(1-2)**, *funicică* **(1-2)**, *funișoară* **(1-2)**, *funiuță* **(1-2)** (înv) *funea* **(1-2)**.

funire *sf* [At: BIBLIA (1688), 415[2] / Pl: n / E: ns cf **funi* „a măsura cu funia"] (Înv; nob) **1** Suprafață de teren măsurată cu funia **(17)**. **2** Proprietate.

funișii *smp* vz ***funigel***

funișoară *sf* [At: BIBLIA (1688), 154/1 / Pl: *~re* / E: ***funie*** + *-ișoară*] **1-2** (Șhp) Funioară **(1-2)**.

funitură *sf* [At: BIBLIA (1688), 225/1 / Pl: *~ri* / E: ns cf **funi* „a măsura cu funia"] (Înv; nob) Lungimea unei funii **(17)**.

funiuță *sf* [At: DA / P: *~ni-u~* / Pl: *~țe* / E: ***funie*** + *-uță*] **1-2** (Șhp) Funioară **(1-2)**.

funogi *sm* [At: BREBENEL, GR. P. / V: ***~oj*** / Pl: *~* / E: nct] (Îrg) Fălnogi.

funoj *sm* vz ***funogi***

funt *sm* vz ***pfund***

funtariu *sn* [At: CV 1950, nr. 4/45 / Pl: *~re* / E: ***funt*** + *-ar(iu)*] (Reg) Unitate de măsură pentru cereale, de aproximativ 12 kg.

funtazuri *snp* [At: NOVACOVICIU, C. B. / E: nct] (Ban) Capricii.

funtă *sf* vz ***fundă***

funtăzit, ~ă *a* [At: NOVACOVICIU, C. B. 9 / Pl: *~iți, ~e* / E: nct] (Ban) Capricios.

fur *sm* [At: COD. VOR. 161/2 / Pl: *~i* / E: ml ***fur, furis***] (Înv) **1** Hoț. **2** Tâlhar.

fura [At: COD. VOR. 12/10 / Pzi: *fur* / E: ml *furare*] **1** *vt* A-și însuși pe ascuns sau cu forța un lucru care aparține altcuiva, păgubindu-l Si: *a hoți, a jefui, a prăda* Cf (fam) *a șterpeli*, (reg) *a ciujbi*, (arg) *a hăli*. **2** *vt* (Îe) **A ~** (pe cineva) **cu ochiul** A privi pe cineva pe furiș (cu dragoste). **3** *vt* (Îe) **A ~** (cuiva) **o sărutare** (sau **un sărut**) A săruta pe furiș sau prin surprindere, fără voia persoanei respective. **4** *vt* (Îe) **A ~ meseria** (cuiva) A-și însuși pe apucate o meserie de la cineva (văzând cum o face și imitându-l). **5** *vt* (Îe) **A ~ inima** (sau **mintea**) (cuiva) A fermeca pe cineva. **6** *vt* (Îe) **A ~** (cuiva) **ochii** (sau **vederile**) A orbi pe cineva. **7** *vt* (Îae) A fascina pe cineva. **8** *vt* (Fig; îae) A fi îndrăgostit. **9** *vt* (Îe) **A ~** (pe cineva) **cu zâmbetul** A captiva pe cineva zâmbind. **10** *vt* (Îrg; îe) **A ~ cu urechea** A trage cu urechea. **11** *vt* (Îe) **A ~ ziua lui Dumnezeu** A lenevi. **12** *vt* (Îe) **A ~ ouăle de sub cloșcă** (sau **cloșca de pe ouă**) A fi priceput la furat. **13** *vt* (Îae) A fi foarte abil. **14** *vt* (Pop; îe) **Să nu vă ~re șarpele de inimă!** Să nu vă împingă păcatul! **15** *vt* A răpi pe cineva. **16** *vt* (Fig) A lua pe neașteptate, pe nesimțite Si: *a cuprinde*. **17** *vt* (Îe) **A-l ~** (pe cineva) **somnul** (gmț **aghiuță**) A adormi. **18** *vt* (Îe) **A-l ~** (pe cineva) **gândurile** A se gândi intens la ceva. **19** *vt* (Îae) A medita îndelung. **20** *vt* (În superstiții; îe) **A ~** (cuiva) **somnul** A face pe cineva să nu mai poată dormi. **21** *vta* (Îe) **A ~** (cuiva) **din urmă** Expresie cu sens neprecizat. **22** *vr* (Îvp) A se furișa. **23** *vr* (Îvp; nob) A fugi. **24** *vt* (Fig) A fermeca.

furagiu *sn* vz ***furaj***

furaj *sn* [At: BĂLCESCU, M. V. 142 / V: (înv) **~agiu** / Pl: *~e* / E: fr ***fourrage***] **1** Produs de origine vegetală, animală sau minerală, folosit pentru hrana vitelor Si: *nutreț, masă verde*. **2** (Înv; spc) Nutreț pentru caii unei armate. **3** (Îs) *~e combinate* Nutrețuri (1) complexe obținute pe cale industrială, prin amestecarea diferitelor leguminoase, concentrate, reziduuri industriale, săruri minerale etc., prezentate sub formă de uruială și de granule.

furaja *vt* [At: DN[3] / Pzi: *~jez* / E: ***furaj***] **1** A prepara furaje (1). **2** A hrăni animalele cu furaj (1).

furajare *sf* [At: DN[3] / Pl: *~jări* / E: ***furaja***] **1** Preparare a furajelor (1) Si: (rar) *furajat[1]* (1). **2** Hrănire a animalelor cu furaje (1) Si: (rar) *furajat[1]* (2).

furajat[1] *sns* [At: DEX[2] / E: ***furaja***] **1-2** Furajare (1-2).

furajat[2], ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~ați, ~e* / E: ***furaja***] (D. animale) Care este hrănit cu furaje.

furajer, ~ă *a* [At: I. IONESCU, D. 143 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***fourrager***] **1** (D. semințe, plante, unele produse sau reziduuri industriale) Care se întrebuințează ca hrană pentru vite. **2** (Îs) *Plante ~e* Grup de plante cultivate sau sălbatice cu valoare nutritivă mare, folosite pentru hrana animalelor.

furajeră *sf* [At: CADE / Pl: *~re* / E: fr ***fourragère***] (Frî) Car destinat transportării furajelor.

furajor *sm* [At: BĂLCESCU, ap. CADE / Pl: *~i* / E: fr ***fourrageur***] (Înv) Soldat de cavalerie care făcea aprovizionările cu furaj ale unității.

furan *sms* [At: DEX / E: fr ***furanne***] Combinație chimică organică lichidă, obținută la distilarea rășinilor de conifere și folosită ca important intermediar în sintezele de mase plastice și de medicamente.

furat[1] *sn* [At: PRAVILA. MOLD. / Pl: (nob) *~uri* / E: ***fura***] **1** Însușirea pe ascuns sau cu forța a unui lucru care aparține altcuiva. **2** (Îla) **De ~** Care a fost luat prin furt. **3** (Îal) Care provine din furt. **4** (Îlav) **Pe ~te(le)** (sau **~telea**) Prin furt. **5** (Îal) Prin răpire. **6** (Îal) Pe furiș.

furat[2], ~ă *a* [At: DDRF / Pl: *~ați, ~e* / E: ***fura***] **1** (Șfg) Luat prin furt Si: *dosit, prădat*. **2** Prădat (de bunuri de preț). **3** (Iuz; îs) *Mustăți ~e* Mustăți care se prelungesc, unindu-se cu favoriții. **4** (Rar; îls) **~ de minți** Descreierat. **5** (Îal) Zăpăcit. **6** (Îal) Nebun. **7** (Pop; îcs) *Palma ~ă* Joc de societate (la priveghi). **8** (Pop; îcs) *D'a pământul ~* Joc de copii nedefinit mai îndeaproape.

furător, ~oare [At: ALECSANDRI, P. II, 400 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***fura*** + *-ător*] **1** *a* (Șfg; rar) Care fură (1). **2** *smf* Hoț. **3** (Ent; reg; îc) **~-de-foc** Molie (*Oniscus murarius*).

furătură *sf* [At: SBIERA, P. 255 / Pl: *~ri* / E: ***fura*** + *-ătură*] (Rar) **1** Furt. **2** Lucru (de) furat.

furbură *sf* [At: DEX / Pl: *~ri* / E: fr ***fourbure***] Inflamație acută a țesuturilor moi ale copitei, întâlnită în special la cai, în urma unui efort deosebit sau a unei alimentații neraționale.

furcar [At: DA ms / Pl: *~i* sm, *~e* sn / E: ***furcă*** + *-ar*] **1** *sm* Cerb sau căprior de doi ani care are coarnele în formă de furcă (1). **2** *sn* (Reg) Furcă (1) cu care se așază fânul pe căpiță.

furcat, ~ă *a* [At: IOANOVICI, TEHN. 374 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***furcă*** + *-at*] Care are formă de furcă (1) Si: *ramificat*.

furcă *sf* [At: PRAV. MOLD. 18 / Pl: *~rci*, (Trs) *~uri* / E: ml ***furca***] **1** Unealtă agricolă formată dintr-o prăjină de lemn sau de oțel terminată cu doi sau trei dinți (încovoiați), folosită pentru strângerea fânului, clăditul șirelor, strângerea gunoiului, a băligarului etc. Cf *ciolpan, furcoi, furceriu, țăpoi, țunchinar, vârfar*. **2** (Îe) **Parc-ar fi puse** (sau **adunate**) **cu ~** Se spune despre lucruri așezate în dezordine, nesortate. **3-4** (Într-un joc de copii; îe) **A umbla** sau **a sta ~ca** A umbla sau a sta în mâini, cu picioarele ridicate. **5** (Îe) **A fi aruncat din ~** A sta în dezordine. **6** (Reg; îe) **A lua pe cineva cu ~ca lungă** A lua pe cineva din scurt Si: *a certa*. **7** Cantitate de fân care se poate lua într-o furcă (1). **8** Întoarcere a fânului sau a grânelor cu furca (1). **9** (Îe) **A avea de ~ cu cineva** (sau **cu ceva**) A avea mult de luptat cu cineva (sau cu ceva). **10** (Îae) A avea dificultăți în rezolvarea unei probleme. **11** (Îe) **A da** (cuiva) **de ~** A face (pe cineva) să-și bată capul cu chestiuni greu de rezolvat. **12** (Teh; îs) *~ca mașinii* Unealtă sau organ de mașină sau extremitate a unui organ de mașină, constituită dintr-o bară care se ramifică, o dată sau de mai multe ori, în brațe simetrice sau asimetrice. **13** (Atm; îs) *~ca pieptului* Extremitatea inferioară a sternului, cu cele două cartilaje costale fixate de el Si: *furculița* (**4**) *pieptului, lingura pieptului, lingurea*. **14** (Atm; îs) *~ca gâtului* Extremitatea superioară a sternului, cu cele două clavicule fixate de el. **15** (Îs) *~ca puțului* (sau *fântânii*) Stâlpul de care se sprijină cumpăna. **16** (Îs) *~ca scrânciobului* Stâlpul orizontal de care este fixat scrânciobul. **17** (Îs) *~ca drumului* Răspântie. **18** (Îs) *~ca telefonului* Parte a aparatului de telefon pe care stă receptorul. **19** (Îs) *~ de ridicat cablul* Prăjină lungă pentru instalarea cablurilor. **20** Fiecare dintre stâlpii groși de stejar de care se prind cosoroabele și care susțin acoperișul și pereții caselor țărănești din paiantă. **21** (Mtp; îs) *~rcile pământului* Cele șase furci pe care se sprijină pământul, în credințele populare. **22** (Înv; lpl) Spânzurătoare în formă de furcă (1) cu doi dinți. **23** Vergea de lemn la capătul căreia se leagă caierul pentru a fi tors. **24** (Îs) *~ca dreaptă* Furca (**23**) în care se pune caierul de lână, fuior, câlți etc. **25** (Îs) *~ca întoarsă* Furca (**23**) în care se pun mici mosoare de borangic, pentru a-l răsuci. **26** (Pop) Tors cu furca (**23**) (la șezători). **27** Furcărie. **28** (Pop; îs) *Vorbe de ~* Vorbe de clacă Si: *flecăreală*. **29** (Pop; îe) **A nu avea de ~** A fi extrem de sărac. **30** (Pop; îe) **A ține ~** (la ceva) A ține morțiș (la ceva). **31** (Pop; îe) **A se ține ~** (cu cineva) A se certa continuu cu cineva. **32** (Pop; îe) **A se certa ~** A se certa foarte tare. **33** (Îae) A se certa mereu. **34** (Pop; îe) **A avea stupit la ~** A vorbi mult și cu plăcere. **35** (Îae) A avea chef de vorbă. **36** (Pop) Brațele războiului de țesut. **37** (Pop; îs; mpl) *~rcă de urzit* Fiecare dintre vergelele de lemn care susțin urzeala la războiul de țesut Si: (reg) *furculiță* (**7**). **38** Organ al mașinii de filat, cu ajutorul căruia se produce torsionarea fibrelor. **39** (Reg) Piscul carului Si: *furcea* (**5**). **40** (Reg) Parte a morii nedefinită îndeaproape. **41** (Pes) Suport în formă de cruce pentru sprijinirea undițelor. **42** (Muz) Mică pedală sau manivelă adaptată harpei sau altui instrument pentru a ridica cu jumătate de ton sunetele coardelor. **43** (Reg) Semn la urechile oilor.

furcăr *sn* vz ***furcer***

furcărie *sf* [At: PAMFILE, I. C. 210 / Pl: n / E: ***furcă*** + *-ărie*] (Reg) Șezătoare la care se toarce cu furca (**23**) Si: *furca* (**27**).

furcăriu *sn* vz ***furcer***

furcătură *sf* [At: CDDE, nr. 696 / Pl: *~ri* / E: ***furcă*** + *-ătură*] (Ban) Bifurcare a unui șir de munți.

furcea *sf* [At: PAMFILE, I. C. 133 / Pl: *~ele* / E: ***furcă*** + *-ea* sau ml ****furcella*** (= *furcula*)] **1-4** (Nob) Furcuță (**1-4**). **5** (Reg) Furcă (**39**).

furcel *sm* [At: PAMFILE, I. C. 265 / Pl: *~ei* / E: ctm ***fuscel*** și ***furcă***] (Pop) Fuscel (1).

furceluș *sm* [At: MAT. FOLK. 170 / Pl: *~i* / E: ***furcel*** + *-uș*] **1-2** (Șhp; pop) Furcel (mic).

furcer *sm* [At: REV. CRIT. III, 154 / V: ***~iu***, (reg) ***~rcăr***, ***~rcăriu*** / Pl: *~i* / E: ***furcă***] (Reg) **1** Furcă (1) de fier. **2** Cârlig pentru scos fân.

furceraș *sm* [At: PLOPȘOR, V. O. 8 / Pl: *~i* / E: ***furcer*** + *-aș*] (Reg) Băț sau ciomag armat la capătul de jos cu o furcă mică de fier cu doi dinți, servind pentru sprijin și ca armă de apărare.

furceriu *sm* vz ***furcer***

furchet *sm* [At: CADE / V: (înv) ***~ă*** *sf* / Pl: *~eți* / E: it ***forchetta***] Piesă de oțel în formă de furcă (1) mică, cu coada fixată la marginea unei bărci, pentru a sprijini lopata în timpul mersului Si: (reg) *strapazan*.

furchetă *sf* vz ***furchet***

furchitău *sn* [At: COMAN, GL. / Pl: *~taie* / E: nct] (Reg) **1-2** Drug (sau furcă) de lemn adăugat(ă) la capetele căruței (ca două brațe ridicate) pentru a se putea încărca lemne mai lungi sau mai multe.

furchiță *sf* [At: ȘEZ. VII, 61 / Pl: *~țe* / E: ***furcă*** + *-iță*] **1-4** Furcuță (1-4). **5** (Reg) Furculiță (1). **6** (Atm; reg; csnp) Andreaua gâtului. **7** (Reg) Semn făcut oilor pentru identificare Cf *furcă* (43).

furcitură *sf* [At: CDDE, nr. 693 / V: ***fâr~*** / Pl: *~ri* / E: ns cf *furcătură*, *înfurcitură*] **1** (Pop) Căpiță de fân mai mare decât cele obișnuite. **2** (Pop) Grămadă mare de fân. **3** (Reg) Colibă la stână unde se adăpostesc de Soare și de ploaie cei care mulg oile. **4** (Îrg; îf *fârcitură*) Bifurcare.

furcoaie *sf* [At: VICIU, GL. 101 / Pl: ~ / E: ***furcă*** + *-oaie*] (Reg) Lemn în formă de furcă (1) care se găsește în mijlocul plutei și de care se agață hainele ca să nu se ude.

furcoi [At: IORGA, S. D. XIII, 163 / P și: (Ban) **(2-3)** *~oñi* / Pl: *~oaie* sn / E: ***furcă*** + *-oi*] **1** *sn* Furcă (1) mare (cu doi dinți), întrebuințată mai ales la încărcatul fânului și al snopilor. **2** *sm* (Reg) Om mare, nepieptănat. **3** *sm* (Reg) Bastard.

furculiță *sf* [At: (a. 1792) IORGA, S. D. VIII, 22 / Pl: *~țe*, (Mol) *~ți* / E: ***furcă*** + *-uliță*] **1** Obiect (de metal) alcătuit dintr-un mâner și doi până la patru dinți, cu ajutorul căruia se duce mâncarea la gură Si: (reg) *furchiță* (5), *furcuță* (5). **2** (D. barbă; îla) **În ~** (sau *în ~țe*) Cu părțile laterale mai lungi decât mijlocul. **3** (D. mustăți; îal) Cu capetele răsucite în sus. **4** (Atm; pop; îs) *~ța pieptului* Furca (13) pieptului. **5** Fiecare dintre cele două piese curbate, încrucișate la unul dintre capete, prin care este fixată inima carului pe podul osiei dinapoi, pentru a împiedica rotirea inimii în plan orizontal Si: *gemănare*. **6** Crestătură unghiulară care se face la vârful urechii unui animal pentru identificare Si: (reg) *furcuță* (6), *furchiță* (7). Cf *furcă* (43). **7** (Reg) Furcă (36) de urzit. **8** (Teh) Piesă de oțel în formă de furcă (1).

furcușoară *sf* [At: MARIAN, ap. DA / Pl: *~re* / E: ***furcă*** + *-ușoară*] **1-4** (Șhp) Furcuță (1-4).

furcuță *sf* [At: (a. 1803) IORGA, S. D. XII, 146 / Pl: *~țe* / E: ***furcă*** + *-uță*] **1-4** (Șhp) Furcă (1, 22) (cam mică) Si: (nob) *furchiță* (1-4), *furcușoară* (1-4), (nob) *furcea* (1-4). **5** (Reg) Furculiță (1). **6** (Reg) Furculiță (6). **7** Partea cornoasă a copitei la cal, de forma unei piramide culcate cu vârful înainte, care se află în porțiunea posterioară a tălpii și care are rolul de a proteja țesuturile vii și de a amortiza șocurile. **8** Sârmă îndoită, crestată la vârf, care intră în alcătuirea undiței. **9** (Bot; reg; îc) **~ța-Paștilor** Viorele (*Scilla bifolia*). **10** (Bot; reg; îc) **~ța-rândunelei** Lipicioasă (*Viscaria vulgaris*).

furda *sf* [At: PANN, S., ap. ȘIO. / Pl: *~le* / E: ns cf tc *hurda*] **1** (Lsg; csc) Rămășițe (de calitate inferioară) de la prelucrarea lânii, a blănurilor, a tutunului Si: *furdal* (1), (înv) *furdalâc* (1), (reg) *furdana* (1). **2** (Lsg; csc) Deșeuri de piele de calitate inferioară, rezultate la tăierea marginilor și a părților cu defecte Si: *furdal* (2), (înv) *furdalâc* (2), (reg) *furdana* (2). **3** Bucățele mici din ceva Si: *furdal* (3), (înv) *furdalâc* (3), (reg) *furdana* (3). **4** Orice lucru de calitate proastă Si: *furdal* (4), (înv) *furdalâc* (4), (reg) *furdana* (4). **5** (Reg) Om de nimic, dar plin de fumuri.

furdal *sn* [At: ARDELEANU, V. P. 162 / Pl: *~e* / E: ***furdale*** (pll *furda*)] **1-4** Furda (1-4).

furdalâc *sn* [At: BUL. FIL. VII–VIII, 270 / Pl: *~uri* / E: ***furda*** + *-lâc*] (Înv) **1-4** Furda (1-4).

furdana *sf* [At: BOCEANU, GL. / Pl: *~le* / E: ***furda***] (Reg) **1-4** Furda (1-4).

furdoană *sf* [At: COMAN, GL. / Pl: *~ne* / E: nct] (Reg; csnp) Sfredel.

furesc, ~ească *a* [At: CANTEMIR, IST. 73 / Pl: *~ești* / E: ***fur*** + *-esc*] (Înv; nob) De fur (1) Si: *hoțesc*.

furfurol *sm* [At: DEX / Pl: *~i* / E: fr ***furfurol***] (Chm) Aldehidă provenită din furan, care se prezintă sub formă de lichid uleios, cu miros particular, folosită ca solvent selectiv la rafinarea uleiurilor minerale și vegetale și ca insecticid, vermicid etc.

furgăseală *sf* [At: POLIZU / Pl: *~eli* / E: ***furgăsi***] (Fam) Șterpelire.

furgăsi *vt* [At: SANDU-ALDEA, SĂM. II, 823 / Pl: *~sesc* / E: ctm ***fura*** + ***găsi***] (Fam) A șterpeli.

furgăsire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***furgăsi***] (Fam) Furgăseală.

furgăsit[1] *sns* [At: MDA ms / E: ***furgăsi***] (Fam; gmi) Furgăseală.

furgăsit[2], ***~ă*** *a* [At: MDA / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***furgăsi***] (Fam) Șterpelit[2].

furgliță *sf* [At: ALRM II/I, h. 209 / Pl: *~țe* / E: nct] (Reg) Steag.

furgon *sn* [At: CARAGIALE, M. 141 / Pl: *~oane* / E: fr ***fourgon***] **1** Vehicul tras de cai, de obicei acoperit, care servește la transportarea bagajelor, a alimentelor, a munițiilor etc. unui corp de trupă. **2** Vagon pentru transportat mărfurile în containere.

furgonar *sm* [At: BUL. FIL. VII–VIII, 271 / Pl: *~i* / E: ***furgon*** + *-ar*] Militar care conduce un furgon (1).

furgonetă *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~te* / E: fr ***fourgonnette***] Automobil cu caroserie deschisă sau cu o platformă (acoperită) folosit pentru transportul obiectelor voluminoase și grele Si: *autofurgonetă*.

furibund, ~ă *a* [At: MIREA, C. I, 44 / Pl: *~nzi*, *~e* / E: fr ***furibond***, lat ***furibundus***] **1** Foarte furios. **2** Turbat (de mânie).

furicel *sm* [At: CANDREA, Ț. O. 49 / Pl: *~ei* / E: ns cf *fur* + *-icel*] (Reg) **1** Neg. **2** (Ent) Furișor (1) (*Pompilus viticus*). **3** Funigel.

furie *sf* [At: VĂCĂRESCUL, IST. 256/44 / P: *~ri-e* / A și: *~rie* / Pl: *~ii* / E: fr ***furie***, lat ***furia***] **1** Stare de extremă iritare în care se pierde stăpânirea de sine Si: *mânie*, *turbare*. **2** Violență. **3** (Îlav) **Cu ~** Extrem de furios. **4** (Îal) Cu putere mare, nestăvilită. **5** (Fig; rar) Dorință puternică, nestăpânită Si: *pasiune*, *patimă*. **6** (D. lucruri) Mișcare violentă. **7** (Mit) Fiecare dintre cele trei divinități ale infernului, care, în credințele romanilor, chinuiau sufletele păcătoșilor.

furier *sm* [At: N. COSTIN, ap. LET. II, 73/18 / P: *~ri-er* / Pl: *~i* / E: fr ***fourrier***] **1** (Iuz) Subofițer care avea sarcina de a încartirui soldații și de a distribui hrana. **2** Soldat care îndeplinește lucrări de birou într-o unitate sau o subunitate militară.

furieș *sm* [At: MARIAN, INS. 228 / Pl: *~i* / E: nct] (Ent; Trs) Furișor (1) (*Pompilus viaticus*).

furincel *sm* vz ***furnicel***

furingină *sf* vz ***funingine***

furios, ~oasă [At: BĂLCESCU, M. V. 392 / P: *~ri-os* / Pl: *~oși*, *~oase* / E: fr ***furieux***, lat ***furiosus***] **1** *a* (D. oameni și animale sau d. manifestările lor) Cuprins de furie Si: *înfuriat*, *mânios*. **2** *av* Cu furie. **3** *a* (D. elemente ale naturii) Violent. **4** *a* (D. elemente ale naturii) Foarte puternic Si: *năprasnic*.

furioso [At: DEX / P: *~ri-o-zo* / E: it ***furioso***] **1** *av* (Indică modul de executare a unei bucăți muzicale) Cu pasiune Si: *puternic*, *vijelios*. **2** *sm* Varietate de cai rezultată din încrucișarea rasei de galop englezești cu rase locale.

furiș, ~ă [At: PRAV. MOLD. 6 / Pl: *~i*, *~e* / E: ***fur*** + *-iș*] **1** *av* (Înv) Pe ascuns Si: *hoțește*. **2** *av* (Îoc *fățiș*) În mod clandestin Si: *furișat* (2). **3** *av* (Îlav) **Pe ~** (sau, îvr, **de-a ~a**, înv, **pre-a ~(ul)**, **în ~**) În ascuns. **4** *av* (Îal) Tiptil. **5** *a* Care se face în ascuns, pe neobservate Si: *ascuns*, *furișat* (1), (liv) *furtiv*.

furișa [At: BIBLIA (1688), 230/2 / Pzi: *~șez*, (rar) *furiș* / E: ***furiș***] **1-2** *vtr* A (se) strecura pe nesimțite, pe furiș Si: (îvp) *a se fura* (22). **3-4** *vtr* A pătrunde sau a face să pătrundă undeva pe neobservate, pe ascuns, tiptil.

5 *vr* (Îe) **A se ~ de** (cineva sau undeva) A pleca (de lângă cineva sau de undeva) pe furiș, tiptil.

furișare *sf* [At: CERNE, D. M. 99 / Pl: *~șări* / E: ***furișa***] **1** Strecurare pe nesimțite, pe furiș Si: *furișat*[1] (1). **2** Pătrundere undeva pe neobservate, pe ascuns, tiptil Si: *furișat*[1] (2). **3** (Muz) Notă melodică succedând unei note reale și urmată de o altă notă.

furișat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: (rar) *~uri* / E: ***furișa***] **1-2** Furișare (1-2).

furișat[2], *~ă* [At: I. NEGRUZZI, S. I, 293 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***furișa***] **1** *a* Care se strecoară pe furiș, tiptil Si: *ascuns, neobservat*. **2** *av* Pe furiș.

furișor *sm* [At: MARIAN, INS. 195 / Pl: *~i* / E: ***fur*** + *-ișor*] (Ent) **1** Specie de viespe Si: (reg) *furicel* (2), (Trs) *furieș*, (Buc) *lene, țiboacă, țibocuță, viespe mâțitică* (*Pompilus viaticus*). **2** (Buc) Viespe (*Vespa vulgaris*). **3** (Reg) Bărzăun (*Bombus terrestris*).

furlac *am* [At: CV 1950, nr. 4 / Pl: n / E: nct] (Reg; d. copaci) Cu tulpina înaltă și cu crengi rare, aproape de vârf.

furlană *sf* [At: DN³ / Pl: *~ne* / E: it ***furlana***] **1** Vechi dans friulan. **2** Melodia după care se execută furlana (1). **3** Limba friulană.

furlandisi *vr* [At: MACEDONSKI, O. III, 120 / Pl: *~sesc* / E: ns cf tc *firlandı* „a se ridica brusc"] (Înv; fam) **1** A se fuduli. **2** A se făli.

furlua *vt* [At: CREANGĂ, A. 99 / Pzi: ? / E: ctm ***fura*** + ***lua***] (Fam) A furgăsi.

furmă *sf* vz ***formă***

furnă *sf* [At: CHEST. II, 324/18 / V: *~rună* / Pl: *~ne* / E: ngr ***φούρμα***] (Reg) **1** Sobă. **2** Orificiu de comunicare cu exteriorul la cuptorul de pâine.

furmint *sms* [At: DEX / E: fr ***furmint***] **1** Soi de viță de vie cu struguri mijlocii, cilindrici, cu boabe dese, omogene, verzi-gălbui, din care se fac vinuri superioare. **2** Vin din furmint (1).

furnal *sn* [At: PONI, C. 39 / Pl: *~e* / E: ns cf fr *fourneau*] **1** Cuptor înalt în formă de turn, folosit pentru obținerea fontei brute prin topirea minereurilor de fier amestecate cu cărbune și cu alte materiale, cu ajutorul combustibililor și al fondanților. **2** Instalație industrială prevăzută cu un furnal (1). **3** Încărcătură de exploziv introdusă în stânca, zidăria etc. care urmează să fie aruncate în aer.

furnalist *sm* [At: CONTEMP., S. II, 1948, nr. 159, 10/2 / Pl: *~iști* / E: fr ***fournaliste***] **1-2** Muncitor care lucrează la furnal (1-2).

furnecai *sn* [At: DELAVRANCEA, S. 263 / V: *~nic~* / Pl: *~e* / E: ***furnică*** + *-ai*] Furnicar[1] (1).

furnica [At: ODOBESCU, S. III, 149 / Pzi: 3 *~nică* / E: ml ***formicare***] **1** *vi* A umbla încoace și încolo în număr mare Si: *a forfoti, a mișuna*. **2** *vi* (Rar; urmat de determinări introduse prin pp „de") A fi plin de... **3-4** *vtim* A avea o senzație (neplăcută) de mâncărime și înțepături pe piele. **5** *vtf* (Nob) A face pe cineva să simtă furnicături.

furnicai *sn* vz ***furnecai***

furnicamă *sfs* [At: CDDE, nr. 697 / E: ***furnică*** + *-amă*] (Ban) Furnicarie.

furnicar[1] *sn* [At: ECONOMIA, 63/13 / Pl: *~e, ~i* sm / E: ml ***formicarius***] **1** Ridicătură mică de pământ care adăpostește o colonie de furnici (1) Si: *mușuroi*. **2** (Pop; îe) **Nu băga bâta-n ~** Nu te amesteca unde nu e treaba ta. **3** Totalitatea furnicilor (1) dintr-un mușuroi. **4** (Fig) Mulțime (de oameni) care mișună.

furnicar[2] *sm* [At: N. LEON, MED. 89 / Pl: *~i* / E: ***furnică*** + *-ar*] **1** (Ent) Furnică (*Formica rufa*). **2** (Ent; îc) **~-rosu** Furnică de copac. **3** (Orn) Prigoare (*Merops apiaster*). **4** (Orn) Ciocănitoare-pestriță-mică (*Picus minor*). **5** Mamifer din America de Sud, cu capul lung și îngust, cu botul ascuțit, cu limba lungă și cleioasă, care se hrănește cu furnici (*Myrmecophaga jubata*).

furnicare *sf* [At: SADOVEANU, SĂM. V, 906 / Pl: *~cări* / E: ***furnica***] **1** Forfotire. **2** Furnicătură.

furnicat[1] *sns* [At: DA / E: ***furnica***] (Rar) **1-2** Furnicare (1-2).

furnicat[2], *~ă* *a* [At: POPA, B. 169 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***furnica***] Care are o senzație (neplăcută) de mâncărime și înțepături pe piele.

furnică *sf* [At: BIBLIA (1688), ap. TDRG. / V: (reg) *~igă* / Pl: *~ici*, (rar) *~ice* / E: ml ***formica***] **1** (Lpl) Grup de insecte din ordinul himenopterelor, de talie mică sau mijlocie, negre sau roșii, care trăiesc în colonii (*Formica*). **2** Insectă care face parte din grupul furnicilor (1). **3** (Îe) **A fi harnic ca o ~** Se spune despre un om foarte muncitor. **4** (Pop; îe) **A se prăsi ca ~icile** A se înmulți foarte repede și în număr mare. **5** (Îe) **A mânca ca o ~** (sau **ca ~icile**) A mânca foarte puțin. **6** (Pop; îe) **A mânca ~ici** A minți. **7** (Ent; îc) **~ albă** Termită. **8** (Ent; îc) **~ zburătoare** Specie de furnică care, într-o anumită perioadă a anului, capătă aripi.

furnicăreală *sf* [At: BASSARABESCU, V. 197 / Pl: *~eli* / E: ***furnicar***[1] + *-eală*] (Rar) Furnicătură.

furnicărie *sfs* [At: MARIAN, ap. DA ms / E: ***furnicar***[1] + *-ie*] (Csc) Mulțime de furnici (2) Si: (Ban) *furnicamă*.

furnicătură *sf* [At: SANDU-ALDEA, U. P. 71 / Pl: *~ri* / E: ***furnica*** + *-ătură*] Senzație neplăcută de înțepături și de mâncărime de piele Si: *furnicare* (2), (rar) *furnicat*[1] (2).

furnicei *smp* [At: MARIAN, INS. 252 / E: ***furnică*** + *-ei*] (Mpp) Dermatoză.

furnicel *sm* [At: N. LEON, MED. 123 / V: (înv) ***funecel***, (înv) ***funicel, funigei***, (înv) ***funincel, funingel***, (înv) ***~rincel*** / Pl: ***~cei*** / E: ml **furuncellus*] (Mpp; mpl) **1** Furuncul. **2** Furunculoză. **3** Păducel.

furnicos, ~oasă *a* [At: MAT. FOLK. I, 512 / V: ***~igos*** / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***furnică*** + *-os*] (Rar) Plin de furnici.

furnicuță *sf* [At: MARIAN, INS. 232 / Pl: *~țe* / E: ***furnică*** + *-uță*] **1-2** (Ent; șhp) Furnică (mică).

furnigă *sf* vz ***furnică***

furnigos, ~oasă *a* vz ***furnicos***

furnir *sn* [At: MIHĂILESCU, TEHN. L. 98 / Pl: *~e* / E: ger ***Furnier***] Foaie subțire de lemn care servește la fabricarea placajelor, a panelelor, în industria mobilei etc.

furnirui *vt* [At: DA ms / Pzi: *~esc* / E: ***furnir*** + *-ui* cf ger *furnieren*] A aplica prin încleiere și prin presare una sau două foi de furnir pe fața unei piese de lemn pentru a-i da un aspect estetic, pentru a-i mări stabilitatea sau pentru a acoperi unele defecte.

furniruire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***furnirui***] Aplicare prin încleiere și prin presare a uneia sau a două foi de furnir pe fața unei piese de lemn pentru a-i da un aspect estetic, pentru a-i mări stabilitatea sau pentru a acoperi unele defecte Si: (rar) *furniruit*[1].

furniruit[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: (rar) *~uri* / E: ***furnirui***] (Rar) Furniruire.

furniruit[2], *~ă* *a* [At: DA ms / P: *~ru-it* / Pl: *~iți, ~e* / E: ***furnirui***] (D. piese de lemn) Acoperit cu furnir.

furniruitor, ~oare *smf* [At: NOM. PROF. 32 / P: *~ru-i~* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***furnirui*** + *-(i)tor*] Lucrător specializat în aplicarea furnirelor.

furnitură *sf* [At: VLAHUȚĂ, D. 42 / Pl: *~ri* / E: fr ***fourniture***] **1-2** Furnizare (1-2). **3** Marfă furnizată. **4** (Lpl) Rechizite de birou. **5** (Lpl) Material accesoriu (căptușeală, pânză tare, ață, nasturi etc.) folosit în croitorie.

furniza *vt* [At: PAS. Z. I, 295 / S: (înv) *~isa* / Pzi: *~zez* / E: ***furnizor*** cf fr *fournir*] **1** A procura mărfuri prin vânzare Si: *a livra*. **2** A pune la dispoziție servicii, contra plată, în baza unei înțelegeri prealabile Si: *a livra*. **3** A oferi o informație, o știre.

furnizare *sf* [At: LEG. EC. PL. 211 / S: (înv) *~isa~* / Pl: *~zări* / E: ***furniza***] **1** Procurare de mărfuri prin vânzare Si: *livrare, furnitură* (1), (rar) *furnizat*[1] (1). **2** Punere la dispoziție de servicii, contra plată, în baza unei înțelegeri prealabile Si: *livrare, furnitură* (2), (rar) *furnizat*[1] (2). **3** Oferire a unei informații, a unei știri Si: (rar) *furnizat*[1] (3).

furnizat[1] *sns* [At: MDA ms / E: ***furniza***] (Rar) **1-3** Furnizare (1-3).

furnizat[2], *~ă* *a* [At: ENC. TEHN. I, 200 / S și: (înv) *~isat* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***furniza***] **1** (D. mărfuri) Procurat prin vânzare Si: *livrat*[2]. **2** (D. servicii) Pus la dispoziție contra plată, în baza unei înțelegeri prealabile Si: *livrat*. **3** (D. o informație, o știre) Oferit[2].

furnizor, *~oare* *smf* [At: MON. OF. 9 / S: (înv) *~isor* / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***fournisseur***] Persoană fizică sau juridică care furnizează (1) diverse materiale.

furoare *sf* [At: TOMA, C. V. 239 / Pl: *~ori* / E: fr ***fureur***, lat ***furor, -oris***] **1** (Rar) Mânie. **2** (Rar) Delir furios. **3** (Rar) Pasiune violentă Si:

patimă. 4 (Fam; îe) **A face ~ori** A provoca admirație, senzație (prin aspectul exterior).

furou *sn* [At: DEX / Pl: *~ri* / E: fr ***fourreau***] Cămașă de zi femeiască Si: *combinezon*.

fursec *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: fr ***foursec***] Nume dat unor prăjituri mici, uscate, făcute din diferite aluaturi fragede, având forme variate.

furșală *sf* vz ***sfârșeală***

furt[1] *sn* [At: ISPIRESCU, L. 75 / Pl: *~uri* / E: ml ***furtum***] **1** Infracțiune care constă în însușirea pe nedrept a unui lucru mobil al altuia Si: *hoție*, (pfm) *furătură*, *furtișag* (1). **2** (Îs) ~ *prin efracție* Furt (1) comis după forțarea sau spargerea ușii etc. unei încăperi, locuințe etc.

furt[2] *av* [At: PAȘCA, GL. / E: ger ***fort***] (Reg) **1** Neîncetat. **2** (Îlav) **Tot ~** Tot mereu.

furtare *sfp* vz ***fârtai***

furtat *sm* vz ***fârtat***

furteață *sf* [At: PAȘCA, GL. / Pl: ? / E: nct] (Mpp; reg) Numele unei boli nedefinite mai îndeaproape.

furtișag *sn* [At: VARLAAM, C. 325/1 / V: (înv) *~tuș~* / Pl: *~uri* / E: ***furt*** + *-ișag* după mg *tolvajság*] **1** (Înv) Furt (1). **2** Furt (1) de mici proporții Si: *ciupeală*. **3** (Apc) Strângere în roiuri a albinelor, pe timp de secetă, primăvara sau toamna, în încercarea de a pătrunde în stupii care nu le aparțin.

furtiv, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***furtif***, lat ***furtivus***] (Liv) Care se face în ascuns Si: *furiș* (5).

furtui[1] *v* vz ***fuitui***

furtui[2] *v* vz ***fârtoi***

furtuială *sf* vz ***fuituială***

furtun *sn* [At: LTR / Pl: *~uri* / E: tc ***hortum***] Tub flexibil confecționat din material textil, cauciuc, material plastic etc., care servește la transportul, pe distanță mică, al gazelor sau al lichidelor.

furtuna *vi* [At: BĂLCESCU, M. V. 507 / Pzi: *~nez* / E: ***furtună***] (Nob) **1** (Înv) A bombarda, împroșcând cu foc de artilerie. **2** (Poetic) A porni cu avânt, ca o furtună.

furtunar *sm* [At: DEX / Pl: *~i* / E: ***furtună*** + *-ar*] Pasăre marină de mărimea unui porumbel, cu nările situate la capătul unor tuburi cornoase de pe cioc, care trăiește în jurul Mării Mediterane (*Puffinus puffinus*).

furtunat, ~ă *a* [At: ALECSANDRI, P. I, 327 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***furtună*** + *-at*] (Înv; nob) **1** (D. locuri) Bântuit de furtună. **2** Naufragiat.

furtunatec, ~ă *a* vz ***furtunatic***

furtunatic, ~ă [At: (a. 1819) URICARIUL VII, 73/26 / V: ***~tec*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***furtună*** + *-atic*] **1-4** *a* (Rar) Furtunos (1-4). **5** *av* (Rar) Furtunos (5). **6** *a* Neastâmpărat. **7** *a* (Fig) Aventuros.

furtună *sf* [At: NECULCE, ap. LET. II, 266/25 / V: (înv) ***for~*** / Pl: *~ni*, (nob) *~ne* / E: ngr **φουρτούνα, (2, 3)** lat ***fortuna***] **1** (Înv) Nenorocire. **2** (Ltî) Destin. **3** (Ltî) Noroc. **4** Perturbare atmosferică violentă, care generează vânturi puternice și precipitații, adesea în rafale, însoțite de descărcări electrice Si: *vijelie*. **5** Vânt puternic pe mare, care provoacă valuri foarte înalte. **6** Vânt puternic în deșert care deplasează cantități mari de nisip. **7** (Îs) ~ *de...* Mulțime (mare) de... **8** (Îs) ~ *solară* Accentuare bruscă a activității solare, însoțită de intensificarea emisiei corpusculare și a celei electromagnetice. **9** (Fig) Tulburare sufletească Si: *zbucium*. **10** (Fig) Fenomen brusc și violent Si: (fig) *explozie*. **11** (Fig) Revoltă.

furtușag *sn* vz ***furtișag***

furtunos, ~oasă [At: ODOBESCU, S. III, 53 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***furtună*** + *-os*] **1** *a* Bântuit de furtuni Si: (rar) *furtunatic* (1). **2** *a* (Fig) Agitat[2]. **3** *a* (Fig; d. ființe și acțiunile lor) Impetuos. **4** *a* (Fig; d. ființe și acțiunile lor) Violent. **5** *av* Ca o furtună (4) Si: (rar) *furtunatic* (5).

furună *sf* vz ***furnă***

furuncul *sn* [At: BIANU, D. S., ap. DA ms / Pl: *~e* / E: lat ***furunculus*** cf fr *furoncle*] (Med) Inflamație purulentă a foliculilor firelor de păr ca urmare a unei infecții cu stafilococi, care poate prinde țesuturile învecinate, provocând leziuni întinse ale pielii Si: *abces*, (pop) *buboi*, *furnicel* (1), (reg) *furunței*.

furunculos, ~oasă [At: DN[3] / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***furuncul*** + *-os* cf fr *furonculeux*] **1** *a* (D. o inflamație) Care se manifestă prin furuncule. **2** *a* (D. o inflamație) Care evoluează spre formarea unui furuncul. **3-4** *smf*, *a* (Persoană) care suferă de furunculoză. **5** *a* Cu furuncule.

furunculoză *sf* [At: DA ms / Pl: *~ze* / E: fr ***furonculose***] Boală de piele caracterizată printr-o erupție simultană sau succesivă a mai multor furuncule, din cauza unui focar stafilococic latent (pop) *furnicel* (2).

furunței *sn* [At: GIUGLEA, U. 78 / Pl: *~e* / E: nct] (Reg) Furuncul.

furură *sf* [At: DEX / Pl: *~re* / E: fr ***fourrure***] **1** (Cns) Piesă metalică sau de lemn care acoperă sau umple spațiul dintre două elemente de construcție solidarizate între ele. **2** (Tex) Misadă.

fus[1] *sn* [At: BIBLIA (1688), 57/1 / Pl: **(1-3)** *~e*, **(4-26)** *~uri* / E: ml ***fusus***, **(29-30)** după fr *fuseau*] **1** Unealtă de tors care servește la răsucirea firului și pe care se înfășoară firul pe măsură ce este tors, având forma unui bețișor lung și subțire, îngroșat la mijloc, cu capătul de sus ascuțit și cel de jos rotunjit și înțepenit într-o rotiță. **2** (Îla) **În ~** În formă de fus[1] (1) Si: *fusiform*. **3** Organ al mașinilor de tors, cu ajutorul căruia se răsucește și pe care se înfășoară firul. **4** (Țes; îs) *~ul suveicii* Bețișor de care se fixează țeava în suveică Si: (pop) *hului̯deț*, *lemnuș*, *surcel*. **5** (Țes; îs) *~ul vârtelniței* Axul (de lemn) al vârtelniței. **6** (Țes; Mun; îs) *~ele vârtelniței* Fofeze (6). **7** (Țes; îs) *~ul sucalei* Drug pe care se învârtește țeava sau mosorul. **8** (Țes; îs) *~ul urzitoarei* Drug (de susținere) la urzitoare. **9** (Îs) *~ul de lemn (al morii)* Osia morii de apă. **10** (Îs) *~ul (a)lergătoarei și al zăcătoarei* Părți ale morii nedefinite mai îndeaproape. **11** (Îs) *~ul de fier* Piesă care pune în mișcare pietrele morii sau care învârtește roata Si: *prâsnel*. **12** (Îs) *~ul de fier* sau *~ul prâsnelului* Piesă care pune în mișcare roata morii de vânt. **13** (Îs) *~ul de lemn* Piesă care pune în mișcare roata de apă și jugul ferăstrăului la joagăr. **14** (Îs) *~ul șteampului* Arborele ștampului. **15** Parte a carului nedefinită mai îndeaproape. **16** (Îs) *~ul osiei* Parte a osiei care trece prin butuc. **17** Axul roții olarului. **18** (Teh) Porțiune cilindrică, conică sau sferică a unui arbore, a unui ax sau a unei osii, care se sprijină și se rotește într-un palier. **19** (Pop; d. fasole; îe) **A face ~** A face vrej. **20** (Îvp) Braț al unui sfeșnic. **21** (Iht; Olt) Fusar (*Aspro streber*). **22** (Iht; Olt) Pietrar (*Aspro zingel*). **23** Trunchiul unui copac de la bază până la vârf, fără crengi. **24** Parte a unei coloane de arhitectură, cuprinsă între bază și capitel. **25** Corpul drept al ancorei, fără brațe și fără inel. **26** (Iuz) Aparat de gimnastică alcătuit dintr-o bară orizontală susținută pe doi stâlpi Cf *bârnă*. **27** (Reg; lpl) Carâmbii scării. **28** (Pfm) Picioare lungi și subțiri. **29** (Gmt; îs) ~ *sferic* Porțiune din suprafața unei sfere cuprinsă între două cercuri mari care au un diametru comun. **30** (Îs) ~ *orar* Fiecare dintre cele 24 de porțiuni în care este împărțită suprafața pământului prin meridiane, distanțate la 15° unul de altul, sau prin alte linii de demarcație convenționale, urmând de aproape aceste meridiane.

fus[2] *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri, ~e* / E: ger ***Fuss***] (Ind) **1** Unitate de măsură pentru piele, egală cu 929 cm^2. **2** Bucată de piele având suprafața unui fus[2] (1).

fusar *sm* [At: LB / V: ***~iu***, (Mol) ***fâs ~*** / Pl: *~i* / E: ***fus***[1] + *-ar*] **1** Persoană care fabrică fuse[1] (1). **2** Persoană care vinde fuse[1]. **3** Pește de apă dulce cu corpul în formă de fus[1] (1), de culoare galben-castanie, cu dungi transversale de culoare mai închisă Si: (Olt) *fus*[1] (21), (Mun) *sular* (*Aspro streber*). **4** (Iht; îc) **~ mare** Pietrar (*Aspro zingel*). **5** (Iht) Țipar (*Misgurnus fossilis*). **6** (Orn) Pasăre de apă cu ciocul lung și rotund, asemănător unui fus[1] (1), cu picioare lungi, care trăiește pe lângă ape, hrănindu-se cu insecte și cu pești.

fusariu *sm* vz ***fusar***

fusarolă *sf* [At: DEX / Pl: *~le* / E: fr ***fusarole***] Element arhitectural decorativ, alcătuit dintr-un șir de boabe alungite.

fuscă *sf* [At: COMAN, GL. / Pl: *fuște* / E: nct] (Reg) Ceapă de sământă.

fuscel *sm* [At: SLAVICI, N. I, 54 / V: ***fușcel, fuștel, fuștei*** / Pl: *~ei* / E: ml ****fusticellus*** (< *fustis* „băț", „țăruș")] (Mpl) **1** Fiecare dintre vergelele trecute printre firele de urzeală la războiul de țesut Si: *vergea*, *joardă*. **2** (Ast; reg) Numele unei constelații formate din două linii paralele de câte trei stele (a cărei dispunere amintește de cea a fusceilor **1**). **3** Fofează **(8)**.

4 Parte a grapei nedefinită mai îndeaproape. **5** Speteaza loitrei la car. **6** Fiecare dintre vergelele verticale care formează loitrele unui car. **7** Fiecare dintre șipcile pridvorului, gardului sau ale altor îngrădituri Si: *ostreț*. **8** Fiecare dintre vergelele sau scândurile orizontale care formează treptele unei scări. **9** (Rar) Cotor de ceapă.

fuscior *sn* [At: DA ms / Pl: *~oare* / E: ***fus***[1] + *-cior*] **1-2** (Șhp) Fus[1] **(1)** (mic).

fusei *sm* [At: ALECSANDRI, P. P. 359 / / V: ***~soi*** / Pl: / E: ns cf *fus*[1]] (Bot; reg) Fasole (*Phaseolus vulgaris*).

fusel *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: it ***fusella***] Vârtelniță (pentru făcut frânghii etc.).

fusiform, ~ă *a* [At: DEX / V: ***fuzi~*** / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***fusiforme***] Care are formă de fus[1] (1).

fusoi *sm* vz ***fusei***

fustanea *sf* [At: I. NEGRUZZI, S. IV, 477 / Pl: *~ele* / E: ***fustanele*** (pll *fustanelă*)] (Înv) Fustanelă.

fustanelă *sf* [At: CODRU-DRĂGUȘANU, C. 16 / Pl: *~le* / E: ngr **φουστανέλλα**] Fustă albă scurtă, largă și plisată sau creață, care face parte din costumul național al grecilor și al albanezilor Si: (înv) *fustanea*.

fustangiu *sm, am* [At: DEX[2] / Pl: *~ii* / E: ***fustă*** + *-angiu*] (Fam) **1-2** (Bărbat) afemeiat.

fustaș *sm* vz ***fuștaș***

fustă *sf* [At: NEGRUZZI, S. I, 17 / V: ***fâstă, fuștă*** / Pl: *~te* / E: ngr **φούστα**] **1** Obiect de îmbrăcăminte femeiască, care acoperă corpul de la talie în jos Si: (rar) *jupă*. **2** (Fig; dep) Femeie. **3** (Reg) Rochie simplă, dintr-un material ieftin, care se poartă prin casă și la munca câmpului. **4** (Bot; reg; îc) **~ta-rândunelii** Bulbuci (*Campanula trachelium*). **5** (Bot; reg; îc) **~ta-rândunicii** Volbură (*Convolvulus arvensis*). **6** (Bot; reg; îc) **~ta-țigăncii** Plantă nedefinită mai îndeaproape. **7** (Reg) Șorț confecționat din pânză subțire și de calitate proastă. **8** (Reg) Fotă. **9** (Reg) Opreg. **10** (Reg) Năframă. **11** (Reg) Cimbir.

fustăreață *sf* [At: COMAN, GL. / Pl: *~ețe* / E: ***fustă*** + *-ăreață*] (Reg) Termen injurios pentru femei.

fustigație *sf* [At: DEX / Pl: *~ii* / E: fr ***fustigation,*** lat ***fustigatio***] **1** (Rar) Bătaie cu vergile Si: *flagelare*. **2** (Fig) Corecție. **3** (Fig) Pedeapsă.

fustișoară *sf* [At: TEODORESCU, P. P. 329 / Pl: *~oare* / E: ***fustă*** + *-ișoară*] **1-2** (Șhp) Fustă **(1)** (cam mică) Si: *fustiță* **(1-2)**. **3** Fustă frumoasă Si: *fustiță* **(3)**.

fustiță *sf* [At: DEX / Pl: *~țe* / E: ***fustă*** + *-iță*] **1-3** (Șhp) Fustișoară **(1-3)**.

fusuiac *sn* [At: RĂDULESCU-CODIN, ap. DA / Pl: ? / E: fs ***fâsui*** (fasole) + ***fus*** + *-ac*] (Reg) Om înalt și subțire.

fușalău *sm* vz ***foșălău***

fușălău *sm* vz ***foșălău***

fușcel *sm* vz ***fuscel***

fușchea *sf* vz ***pușchea***

fușchie *sf* [At: DA ms / Pl: ? / E: nct] (Reg) Băligar de oaie folosit ca îngrășământ natural.

fușcioic *sn* [At: VICIU, GL. / Pl: ? / E: nct] (Reg) Sursa unui rău.

fușerai *sns* [At: DEX[2] / E: ns cf ger *Fuschelei, Pluscher*] **1** (Arg) Înșelare. **2** (Arg) Furt. **3** (Fam) Lucru de mântuială.

fușereală *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~eli* / E: ***fușeri*** + *-eală*] (Fam) **1** Răscolire. **2** Lucru de mântuială Si: *fușerire* (2), *fușerit*[1] (2), *rasolire*.

fușeri *vt* [At: DEX[2] / Pl: *~resc* / E: ns cf *fușalău*] (Fam) **1** A răscoli. **2** A face un lucru de mântuială Si: *a rasoli*.

fușerire *sf* [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: ***fușeri***] (Fam) **1-2** Fușereală **(1-2)**.

fușerit[1] *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: ***fușeri***] (Fam) **1-2** Fușereală **(1-2)**.

fușerit[2]***, ~ă*** *a* [At: DA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***fușeri***] (Fam; d. lucruri) **1** Răscolit[1]. **2** Făcut de mântuială Si: *rasolit*[2].

fușeu *sm* [At: FRÂNCU–CANDREA, M. 100 / Pl: ? / E: nct] (Reg; csnp) Leaț la streașină, pentru a proteja pereții de ploaie.

fușie *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: *~ii* / E: nct] (Reg) Vas în care curge rachiul din cazan, în timpul distilării.

fușoi *sn* [At: ALECSANDRI, P. P. 228 / Pl: ? / E: ns cf *fâșâi*] (Mol) Cotor de plantă.

fuștaș *sm* [At: DOSOFTEI, V. S. 40 / V: ***fust~*** / Pl: *~i* / E: ***fuște*** + *-aș*] (Înv; în Țara Românească și în Moldova) Soldat înarmat cu o fuște, care făcea parte din garda personală a domnilor până în sec. XIX Si: *lăncier*.

fuștă *sf* vz ***fustă***

fuștășel *sm* [At: CDDE, nr. 704 / Pl: *~ei* / E: ***fustaș*** + *-el*] (Înv) Soldat din garda domnească.

fuște *sf* [At: CORESI, PS. 246 / V: ***~ti*** (Pl: *~tiuri*) / Pl: *~ti*, **(3-4)** și *~uri* / E: ml ***fustis***] **1** (Înv) Bâtă. **2** (Înv) Toiag. **3** (Reg) Prăjină groasă Si: (reg) *paliță*. **4** (Înv) Suliță de lemn cu vârful de fier Si: *lance*. **5** (Reg; îf *fuști*) Baionetă.

fuștei *sm* vz ***fuscel***

fuștel *sm* vz ***fuscel***

fuști[1] *sn* vz ***fuște***

fuști[2] *sn* vz ***fâști***[2]

futa *v* vz ***fute***

futai *sn* [At: ȘĂINEANU, D. U. / Pl: *~uri* / E: ***fute***] (Trv) Act sexual.

futare *sf* vz ***futere***

futat[1] *sn* vz ***futut***[1]

futat[2]***, ~ă*** *a* vz ***futut***[2]

futăcios, ~oasă *smf, a* [At: MDA ms / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***fute*** + *-ăcios*] (Trv) **1-2** (Persoană) care are frecvente legături sexuale.

futălău *sm* [At: ȘĂINEANU, D. U. / Pl: *~ăi* / E: ***fute*** + *-ălău*] **1** (Înv) Bărbat afemeiat. **2** (Reg) Cui de lemn în care se prinde cârma plutei.

fute [At: (a. 1628) DRHB XXII, 62, ap. TDRG / V: ***~ta*** / Pzi: *fut* / E: ml ***futuere***] (Pop) **1-2** *vtr* (Trv) A avea raporturi sexuale. **3** *vt* (Fam) A obliga pe cineva la eforturi prea mari Si: (fam) *a freca* **(22)**. **4** *vt* (Fam) A certa. **5** *vt* (Fam) A înșela. **6** *vt* (Fam; șîe **a ~ la cap** sau **la icre** sau **la melodie**) A agasa. **7** *vt* (Și îae) A plictisi. **8** *vt* (Fam; îe) **A(-și) ~ timpul** (sau **vremea**) A pierde timpul (vremea). **9** *vt* (Îe) **A ~ una** (sau **o bătaie**) **cuiva** A da o lovitură (sau o bătaie zdravănă) cuiva. **10** *vi* (Fam; îe) **A i-o ~ cuiva** A se răzbuna pe cineva Si: (pfm) *a i-o trage cuiva*. **11** *vt* (Fam; șfg) A învinge. **12** *vt* (Fam; gmț) A face. **13** *vt* (Fam; gmț; șîe **a ~ treaba**) A lucra prost. **14** *vt* (Fam) A distruge. **15** *vt* (Îc) **~-vânt** Om de nimic. **16** *vt* (Orn; îac) Codobatură (*Motacilla alba*).

futere *sf* [At: MDA ms / V: ***~tare*** / Pl: *~ri* / E: ***fute***] (Pop) **1** (Trv) Act sexual. **2** (Fam) Situație încurcată. **3** (Fam) Supunere a cuiva la eforturi prea mari Si: (fam) *frecare* **(12)**, *futut*[1] **(3)**. **4** (Fam) Certare. **5** (Fam) Înșelare. **6** (Fam) Agasare. **7** (Fam; gmț) Lucrare efectuată prost. **8** (Fam) Distrugere.

futil, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~i, ~e* / E: fr, it ***futile,*** lat ***futilis***] (Liv) **1** Lipsit de valoare, de importanță. **2** Inutil. **3** Lipsit de seriozitate Si: *frivol, neserios*.

futilitate *sf* [At: DEX / Pl: *~tăți* / E: fr ***futilité,*** lat ***futilitas, -atis***] (Liv) **1** Lipsă de valoare, de importanță. **2** Inutilitate. **3** Neseriozitate.

futrencă *sf* [At: CHEST. II, 157 / Pl: (pbl) *~nci* / E: nct] (Reg; csnp) **1** Ramă de lemn a ușii. **2** Scândură din rama ușii.

futrină *sf* [At: CHEST. II, 175 / Pl: *~ne* / E: nct] (Reg) Cadru al ferestrei.

futurism *sns* [At: CONTEMP., S. II, 1948, nr. 107, 9/3 / E: fr ***futurisme,*** it ***futurismo***] **1** Curent literar-artistic apărut în Italia, la începutul sec. XX, care exaltă promovarea noului, a prezentului care prefigurează viitorul. **2** Caracterul a ceea ce este îndreptat spre nou, spre o evoluție.

futurist, ~ă [At: DA ms / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***futuriste,*** it ***futurista***] **1-2** *a* Care aparține futurismului **(1-2)**. **3-4** *a* Privitor la futurism **(1-2)**. **5-6** *a* Specific futurismului **(1-2)**. **7** *smf* Adept al futurismului **(1)**. **8** *smf* (Rar) Futurolog.

futurolog, ~ă *smf* [At: DN[3] / Pl: *~ogi, ~oge* / E: fr ***futurologue***] Cercetător al futurologiei Si: *viitorolog*.

futurologie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***futurologie***] Disciplină care are drept obiect studierea legilor și a metodelor noi de previziune a viitorului societăților umane, sub aspectul evoluției sociale, economice, științifice și tehnologice Si: *viitorologie*.

futut[1] *sn* [At: MDA ms / V: *~tat[1]* / Pl: (nob) *~uri* / E: ***fute***] **1-8** Futere (**1-8**).

futut[2], ~ă *a* [At: MDA ms / V: *~tat[2]* / Pl: *~uți, ~e* / E: ***fute***] (Pop) **1** (Trv) Care întreține raporturi sexuale. **2** (Îe) **Și bătută, și ~ă, și cu vițica pierdută** Se spune despre cineva păgubit sub toate aspectele. **3** (Fam) Obligat la eforturi prea mari Si: (fam) *frecat[2]* (**11**). **4** (Fam) Certat[2]. **5** (Fam) Înșelat[2]. **6** (Fam) Agasat[2]. **7** (Fam; d. timp) Irosit[2]. **8** (Fam) Bătut[2]. **9** (Fam; șfg) Învins[2]. **10** (Fam; gmț) Făcut[2]. **11** (Fam; gmț; d. o treabă) Lucrat prost. **12** (Fam) Distrus[2].

fux *sns* [At: SADOVEANU, V. F. 136 / E: ger ***Fuchs***] Aducere pe linia de plutire a buștenilor înțepeniți, prin împingerea și răsucirea lor cu ajutorul țapinei.

fuzalie *sf* [At: CV 1949, nr. 7/32 / Pl: ? / E: nct] (Reg) Soi de struguri nedefinit mai îndeaproape.

fuzant, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***fusant***] **1** (D. proiectile) Care explodează în aer pe un anumit punct al traiectoriei. **2** (D. focoase) Care provoacă explozia în aer într-un anumit punct al traiectoriei.

fuzarioză *sf* [At: DEX / P: *~ri-o~* / Pl: *~ze* / E: fr ***fusariose***] Boală a plantelor provocată de o specie de ciuperci și manifestată prin apariția unei pâsle dese de culoare alb-roz pe organele atacate, care putrezesc.

fuzâie *sf* [At: NECULCE, ap. LET. II, 417/31/ Pl: *fuzâi* / E: pn ***fuzya***] (Înv) Flintă.

fuzee *sf* [At: DA ms / Pl: ~ / E: fr ***fusée***] Corp de formă aerodinamică, capabil să înainteze în atmosferă datorită forței de reacție a gazelor arse care ies dintr-un efuzor Si: *rachetă*.

fuzel *sms* [At: DEX / E: fr ***fusel***] Amestec de alcooli superiori, rezultat la fermentația alcoolică a proteinelor din cereale și din fructe sub acțiunea drojdiei de bere și folosit ca dizolvant la fabricarea substanțelor aromatice și a parfumurilor.

fuzelaj *sn* [At: LTR / S și: *fuse~* / Pl: *~e* / E: fr ***fuselage***] Parte componentă a avionului sau a planorului, care face legătura între aripi și ampenaje și care poartă încărcătura, postul de pilotaj, comenzile etc.

fuzen *sn* [At: DEX / Pl: *~e* / E: fr ***fusain***] Component al cărbunilor, fragil, negru, mătăsos, care reprezintă fragmente de substanță vegetală.

fuzetă *sf* [At: DEX / Pl: *~te* / E: fr ***fusette***] Fiecare dintre cele două dispozitive care fac legătura între roțile directoare și osia din față ale unui autovehicul și care permit orientarea roților în direcția dorită.

fuzibil, ~ă [At: ENC. TEHN. I, 319 / S și: *fusi~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***fusible***] **1** *a* (D. metale) Care poate fi topit (ușor). **2** *sn* Element al unei siguranțe electrice în formă de fir sau de lamelă, care se topește atunci când este parcurs de un curent mai mare decât cel admis.

fuzibilitate *sf* [At: IOANOVICI, TEHN. 29 / Pl: *~tăți* / E: fr ***fusibilité***] (Teh) Însușirea unui metal de a fi fuzibil (**1**).

fuzie *sf* vz ***fuziune***

fuziform, ~ă *a* vz ***fusiform***

fuziometru *sn* [At: DN[3] / P: *~zi-o~* / Pl: *~re* / E: fr ***fusiomètre***] (Fiz) Aparat pentru măsurarea temperaturii de fuziune.

fuziona *vi* [At: SAHIA, U.R.S.S. 55 / P: *~zi-o~* / Pzi: *~nez* / E: fr ***fusionner***] **1-3** A realiza o fuziune (**1-3**) Si: *a se contopi*.

fuzionare *sf* [At: MAIORESCU, D. III, 263 / P: *~zi-o~* / Pl: *~nări* / E: ***fuziona***] **1-3** Realizare a unei fuziuni (**1-3**) Si: *contopire*, (nob) *fuzionat[1]* (**1-3**).

fuzionat[1] *sns* [At: MDA ms / P: *~zi-o~* / E: ***fuziona***] (Nob) **1-3** Fuzionare (**1-3**).

fuzionat[2], ~ă a [At: MDA ms / P: *~zi-o~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***fuziona***] **1** Contopit. **2-3** (Pol; Ecn; d. grupări, organizații, întreprinderi etc.) Care a realizat o fuziune (**2-3**) Si: *contopit*.

fuzionist, ~ă *smf* [At: DEX / P: *~zi-o~* / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***fusionniste***] (Rar) **1-2** Adept al unei fuziuni (**2-3**).

fuzit *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: ger ***Fusit***] Component al cărbunilor de pământ care apare sub formă de lentile, reprezentând fragmente de substanță vegetală.

fuziune *sf* [At: NEGRUZZI, S. I, 310 / P: *~zi-u~* / V: (înv) ***~ie*** / Pl: *~ni* / E: fr ***fusion***, lat ***fusio, -onis***] **1** Contopire. **2** (Pol) Contopire a unor organizații, grupări, partide etc. într-o singură unitate omogenă. **3** (Ecn) Reorganizare, prin contopire, într-o singură unitate omogenă a unor întreprinderi sau a unor instituții. **4** (Fiz; șîs ~ *nucleară*) Reacție nucleară constând în contopirea a două sau a mai multe nuclee atomice ușoare într-unul mai greu. **5** (Fiz) Topire a unui corp la o temperatură mai înaltă decât temperatura mediului ambiant. **6** (Fiz; îs) *Punct de ~* Temperatură de topire.

G

g *smi* [At: DA ms / P și: *ghe* / E: ml *g*] **1** A noua literă a alfabetului limbii române. **2** Sunet corespunzător literei g (**1**), consoană oclusivă velară sau sonoră. **3** Consoană semioclusivă prepalatală sonoră când este urmată de *e* sau *i*. **4** Consoană oclusivă palatală sonoră în grupurile *ghe*, *ghi*.

ga *i* [At : CREANGĂ, P. 43 / E : fo] (Rep) Cuvânt care imită strigătul gâștelor.

gabară *sf* [At: COSTINESCU / Pl: *~re* / E: fr ***gabare***, it ***gabarra***] **1** Navă pentru încărcat și descărcat vapoarele care nu pot acosta în raza portului sau pentru transportul pietrei la lucrările de construcții hidraulice. **2** Ambarcațiune mare de lemn, cu pânze sau rame, folosită în trecut la transportul mărfurilor.

gabardin *sn* vz ***gabardină***

gabardină *sf* [At: IONESCU-MUSCEL, ȚES. 351 / V: (rar) *~in* *sn* / Pl: *~ne* / E: fr ***gabardine***, ger ***Gabardine***, sp ***gabardina***] **1** Stofă fină de lână cu dungi oblice foarte subțiri. **2** (Rar) Obiect de îmbrăcăminte din gabardină (**1**).

gabarit *sn* [At: NOM. MIN. 101 / Pl: *~e* / E: fr ***gabarit***] **1** Șablon al cărui contur trebuie să cuprindă dimensiunile unui profil. **2** Contur care limitează dimensiunile maxime ale profilului unui obiect, construcții etc. **3** Arcadă de lemn sau de fier pe sub care trec vagoanele încărcate pentru a verifica dacă încap prin tuneluri sau poduri. **4** (Îs) *~ depășit* Greutate care depășește limita maximă admisă sau normală. **5** (Fam) Statură.

gabaritic, ~ă *a* [At : DEX-S / Pl : *~ici, ~ice* / E : ***gabarit*** + *-ic*] **1** Referitor la gabarit. **2** De gabarit.

gabăr *sm* vz ***gabur***

gabelă *sf* [At: CADE / Pl : *~le* / E: fr ***gabelle***] Impozit pe sare în Franța medievală.

gabie *sf* [At: CADE / Pl: *~ii* / E: fr ***gabie***, it ***gabbia***] Platformă orizontală fixată în vârful unui catarg și folosită ca loc de observație sau loc de unde se manevrează pânzele.

gabier [At: CADE / P: *~bi-er* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***gabier***] **1** *sm* Marinar care face de veghe pe gabie și asigură, pe navele cu pânze, manevrarea parâmelor. **2** *sn* (La corăbiile cu pânze) Velă pătrată, a doua de jos.

gabinet *sn* vz ***cabinet***

gabion *sn* [At: COSTINESCU / P: *~bi-on* / Pl: *~oane* / E: fr ***gabion***] Coș de nuiele sau sârmă umplut cu pământ, pietriș etc., care servește la apărarea malurilor de valuri, la repararea tranșeelor etc.

gabionadă *sf* [At: DA ms / Pl: *~de* / E: fr ***gabionade***] (Teh) Întăritură din gabioane.

gabionaj *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: fr ***gabionnage***] (Rar) Fabricare de gabioane.

gabjă *sf* [At: TDRG / Pl: *~je* / E: ***găbui***] (Mol și Buc; îe) **A pune** (sau **a turna**) **~ja pe cineva** A pune mâna pe cineva Si: *a înhăța*.

gablonz *sn* [At: DEX-S / P și: *~nț* / Pl: *~uri* / E: ger ***Gablonz***] **1** Cristal (**1**) special cu irizații, folosit la fabricarea unor obiecte de podoabă ieftine. **2** (Pex) Obiect de podoabă din gablonz (**1**).

gablu *sn* [At: DN[3] / Pl: *-le* / E: fr ***gable***] Fronton triunghiular care încununează un portal (în special în arhitectura gotică).

gabonez, ~ă [At: DEX-S / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***gabonais***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care face parte din populația Gabonului. **3-4** *smf, a* (Om) originar din Gabon. **5** *smp* Populație care locuiește în Gabon. **6-7** *a* Care aparține gabonezilor (**5**) sau Gabonului. **8-9** *a* Referitor la gabonezi (**5**) sau la Gabon. **10-11** *a* Specific gabonezilor (**5**) sau Gabonului. **12** *a* Care provine din Gabon.

gabor *sm* vz ***gabur***

gabrioletă *sf* vz ***cabrioletă***

gabro *sn* [At : DN / S și : *gabbro* / E : ger ***Gabbro***, fr, it ***gabbro***] Rocă eruptivă granuloasă folosită în construcții.

gabrovean *sm* [At: GHICA, S. XIV / Pl: *~eni* / E: ***Gabrovo*** + *-ean*] **1** Locuitor din Gabrovo, orășel în Bulgaria. **2** (Înv) Persoană care fabrica și vindea cuțite. **3** (Pej) Gabrovean (**2**) care vindea cuțite de proastă calitate.

gabrovete *sms* vz ***dragobete***

gabur *sm* [At: ȘEZ. II, ap. DA ms / V: ***~băr, ~bor*** / Pl: *~i* / E: mg ***Gabor*** „Gavril"] (Trs; Mol) **1** (În porecle) Prost. **2** (În poveștile populare) Conte. **3** (Îf *~bor*) Polițist. **4** (Îf *~bor*) Comisar. **5** (Îf *~bor*) Sergent de stradă.

gace *smp* vz ***gaci***

gaci *smp* [At: MARIAN, NA. 305 / V: (reg) *~ce* / E: mg ***gatya***, pn ***gacie***, rs ***гачи***] **1** (Trs) Izmene Cf *brace, gacini*. **2** Pantaloni largi, specifici portului popular din regiunea Oașului.

gacini *smp* [At: DA ms / E: ***gaci*** + *-(i)n(i)*] Izmene.

gacioșe *afi* [At: CV 1949, nr. 3, 35 / E: ***gaci*** + *-os*] (Reg; îe) **Găină ~** Găină cu fulgi în partea de jos a picioarelor Si: *găină ciorecată*.

gad *sms* [At: ȘEZ. VII, 180 / E: vsl ***гадъ***] (Trs) **1** Gadină (**1**). **2** (Spc) Pureci. **3** (Spc) Păduchi. **4** (Spc) Lindini.

gade *sfp* vz ***gaidă***

gadenă *sf* vz ***gadină***

gadget *sn* [At: DEX-S / P: *gheged* / E: eg ***gadget***] **1** Termen generic desemnând aparate și mecanisme mici. **2** (Pex) Obiect mic, ingenios construit.

gadină *sf* [At: VARLAAM, C. 253/2 / V: ***~denă*** / Pl: (înv) *~i, ~e* / E: bg ***гадинъ***] **1** (Adesea îoc *vită* și *dobitoc*) Animal sălbatic Si: *fiară*, (îvp) *bală, dihanie, jiganie, jivină*. **2** Monstru. **3** (Fig; reg) Om rău la suflet. **4** (Pex) Orice fel de animal sau pasăre, mai ales dăunător. **5** Insectă. **6** Păduche. **7** (Lpl; șîs) *Sărbătoarea ~nilor* Sărbătoare țărănească pentru sporirea turmelor și apărarea lor de gadine (**1**).

gadinete *sm* [At: VICIU, GL. / Pl: *~eți* / E: ***gadină*** + *-ete*] **1** (Reg; mpl) Sărbătoare care se ține cu o zi înainte de Lăsatul secului de Crăciun Si: *ziua lupului*. **2** (Reg; îs) *~le cel șchiop* Ziua care urmează după Lăsatul secului de Crăciun.

gadolinit *sn* [At: DN^3 / Pl: *~e* / E: fr ***gadolinite***] Mineral anhidru sau ușor hidratat conținând pământuri rare.

gadoliniu *sns* [At: DN / E: fr ***gadolinium***] Element chimic din grupul lantanidelor.

gafa *vi* [At: DEX-S / Pzi: *~fez* / E: fr ***gaffer***] (Frm) A face o gafă (1).

gafă *sf* [At: CAMIL PETRESCU, T. II, 143 / Pl: *~fe* / E: fr ***gaffe***] **1** Gest, atitudine, vorbă care conține o indelicatețe sau o jignire neintenționată adusă cuiva Si: *stângăcie*. **2** (Pex) Eroare. **3** Cârlig metalic fixat în vârful unei prăjini, care ajută la acostarea unei ambarcațiuni sau la îndepărtarea acesteia de mal Si: *crapan, gofie*. **4** Cârligul de la capătul unui dispozitiv de ridicat, de care se prinde sarcina.

gafeur, ~ă *smf* [At: DEX / P: *~för* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***gaffeur***] (Frm) Persoană care face gafe (1) Si: *gafist*.

gafist, ~ă *smf* [At: DEX / Pl: *~iști, ~e* / E: ***gafă*** + *-ist*] Gafeur.

gag *sn* [At: DN / Pl: *~uri* / E: eg, fr ***gag***] Efect comic într-un film sau într-o piesă de teatru, rezultat dintr-o asociere surprinzătoare de atitudini sau situații contrastante.

gaga *sfa* [At. ALRM II/I, h. 199 / E: nct] (Reg; în superstiții) Caua.

gagarinit *sn* [At: DN^2 / Pl: (rar) *~uri* / E: rs ***гагаринит***] Mineral care conține elemente din familia pământurilor rare.

gagat *sn* [At: DEX-S / Pl: *~uri* / E: ger ***Gagat***] (Mlg) Jais.

gagă *sf* vz ***gâgă***

gagic *sm* [At: DEX^2 / Pl: *~ici* / E: drr ***gacică***] (Arg) **1** Amant. **2** Iubit.

gagică *sf* [At: CADE / Pl: *~ici* / E: rrm ***gagi*** „(femeie) nețigancă"] (Pfm) **1** Amantă. **2** Iubită. **3** Femeie. **4** Femeie cu corp frumos.

gagist, ~ă [At: HAMANGIU, C. C. art. 1686 / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***gagiste***] (Iuz) **1** *smf* Persoană tocmită cu plată. **2** *smf* (Îs) *~ la teatru* Actor nesocietar. **3** *sm* Muzicant angajat cu leafă într-o fanfară militară. **4** *a* (Jur; îs) *Creditor ~* Creditor care a luat un amanet (gaj) de la debitor. **5** *a* (Jur; îs) *Debitor ~* Debitor care a depus un gaj.

gagiu *sm* [At: PĂSCULESCU, L. P. 103 / Pl: *~ii* / E: rrm ***gagic*** css] **1** (Pop) Bărbat mai în vârstă. **2** (Arg) Șef. **3** (Arg) Stăpân. **4** (Arg) Negustător. **5** (Pfm) Individ. **6** (Pfm) Amant. **7** (Pfm) Iubit.

gagliardă *sf* [At: DN^2 / Pl: *~de* / E: it ***gagliarda***] **1-3** (Rar) Galiardă (**1-3**).

gagman *sm* [At: DN^3 / P: *ghegmen* / Pl: *~meni* / E: eg ***gagman***] Actor specializat în gaguri.

gahleț *sm* [At: CHEST. II, 314 / Pl: *~i* / E: nct] (Reg) Suport pentru uscat haine, amplasat lângă cuptor.

gai^1 *sm* [At: ȚICHINDEAL, F. 171/22 / P: ~ / E: srb ***gaj***] (Reg) **1** Pădure de șes. **2** Tufiș des dintr-o pădure mare.

gai^2 *a* [At: VICIU, COL. XXIX / Pl: ~, *~e* / E: nct] (Reg) Negru.

gaiac *sm* vz ***guaiac***

gaiacol *sm* [At: ENC. VET. 24 / P: *ga-ia~* / E: fr ***gaïacol***] (Med) Medicament cu acțiune antiseptică, extras din rășina guaiacului, întrebuințat ca expectorant în preparate contra tusei.

gaial *sm* [At: DN^3 / Pl: *~i* / E: fr ***gayal***] Formă domesticită a gaurului.

gaiareț *sn* [At: ALRM II/I, h. 349 / P: *ga-ia-* / Pl: *~e* / E: (*găina* rotacizat) ***găiră*** + *-areț*] (Reg) Coteț de găini (2).

gaibarace *snp* [At: ISPIRESCU, U. 54 / V: ***găibăr~, zg~*** / E: cf *gaibă*] **1** (Pfm) Picioare (foarte lungi) Si: *gaibe*. **2** (Pfm; îe) **Cu ~ele în sus** Cu picioarele în sus Cf *gaide* (4).

gaibă *sf* vz ***gaidă***

gaibără *av* [At: I. CR. III, 295 / E: pbl ***găibăra***] (Reg) Cățărat.

gaibe *sfp* vz ***gaidă***

gaică^1 *sf* vz ***gâgă***

gaică^2 *sf* vz ***gaiță***^{1}

gaică^3 *sf* [At: PAMFILE, I. C. 357 / Pl: *găici* / E: pbl rs *гайка*] **1** Bandă (lată, decorativă) la o haină, cusută în dreptul taliei pentru a strânge crețurile. **2** (Mun) Bandă de postav sau dimie, utilizată de croitori atunci când cos cu mâna. **3** Cheotoare. **4** (Olt) Șiret negru cusut pe șube. **5** (Reg) Sfoară cu care ciobanii se leagă mai jos de genunchi. **6** Agățătoare la o haină sau fustă.

gaidă *sf* [At: CONACHI, ap. TDRG / V: (reg) ***~ibe, gade, zgaide*** *sfp* / Pl: *~de* / E: ns cf bg *гайда*, srb *gajda*, tc *gayda*] **1** (Muz; rar) Cimpoi. **2** (Muz; pex) Cimpoier. **3** (Pop; lpl; șîf *gaide*) Gaibarace (1). **4** (Pop; îe) **Cu ~dele în sus** Răsturnat pe spate și cu picioarele în sus Si: *cu gaibaracele (2) în sus*.

gaidere *sfp* [At: DA / E: ns cf *gaidă*] (Pop) Gaibarace (1).

gaidine *sfp* [At: ȘEZ. II, 228/18 / E: ns cf *gaidă*] (Pop) **1** Gaibarace (1). **2** (Gmț; îe) **Cu ~nile-n sus** Trântit pe spate, cu picioarele, mâinile sau labele în sus.

gaie *sf* [At: BIBLIA, ap. TDRG / V: (înv) ca~, (reg) ***gae*** / Pl: *găi* / E: nct] **1** (Șîs *~roșie*) Pasăre răpitoare de zi, asemănătoare cu uliul, care se hrănește cu mamifere mici, păsări tinere, reptile, broaște și insecte (*Milvus regalis*) Si: (reg) *cailă, puhoier, șorecar roșu, uligan*. **2** (Șîs *~cu coada crăpată*) Pasăre mică, răpitoare, asemănătoare cu gaia (1) (*Milvus ater*) Si: (reg) *cailă, uligan*. **3** (Reg) Uliu. **4** (Pop ; îe) **Cu un ochi la ~ și cu altul la tigaie** Chiorâș. **5** (Pop ; îe) **A se ține ~ după** (sau **de**) **cineva** A se ține scai de cineva. **6** (Pop ; îe) **A merge** (sau **a veni**) **laie, ~** A merge în ceată, cu zgomot mare. **7** (Fam; îe) **A lua ~ia pe cineva** A o păți. **8** (Gmț; îe) **A păpa ~ia pe cineva** A da de belea. **9** (Îcs) *De-a (puia) ~ia* Joc de copii nedefinit mai îndeaproape. **10** (Îcs) *De-a buba* (sau *mama*) *~ia* Joc de copii nedefinit mai îndeaproape. **11** (Bot; îc) **Iarba-găii** Iarbă.

gaigană *sf* vz ***găigănă***

gailardia *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ii* / E: fr ***gaillardia***] (Bot) Fluturei.

gairariu *sm* vz ***găinar***

gais *sn* [At: CHEST. V, ap DA ms / Pl: *~uri* / E: grm ***Geist***] (Reg) **1** Spirt. **2** Gaiță^2.

gaiț *sn* vz ***gaiță***^{2}

gaiță^1 *sf* [At: ALECSANDRI, T. 941 / P: *ga-i~* / V: ***~ică*** / Pl: *~țe*, (înv) *~ți* / E: ns cf bg *галица*, scr *galica*] **1** Pasăre înrudită cu corbul, de mărimea unei ciori, cu un penaj brun-roșcat, dungi albastre și negre pe aripi, coadă neagră, care poate imita sunete scoase de alte păsări Si: (reg) *galiță, ghindariu, machiaș, matieș, zaică, zaiță, zăicoi* (*Garrulus glandarius*). **2** (Pfm; îe) **A se ține ~ de** (sau **după**) **cineva** A se ține scai de cineva. **3** (Îe) **Tacă-ți ~ta** Tacă-ți gura. **4** (Fig; fam) Femeie care vorbește mult și fără rost. **5** (Reg; fig) Femeie subțire, cu corp șerpuitor. **6** (Orn; reg) Uliu. **7** (Orn; îc) **~ de munte** Alunar (*Nucifraga caryocatactes*). **8** (Orn; îc) **~ vânătă** Dumbrăveancă. **9** (Pop) Trăgător al cleștelui de scos cercuri.

gaiță^2 *sf* [At: CONTEMPORANUL V, 292 / P: *ga-i-* / V: ***gaiț***, *sn* (Pl: *~țuri*) / Pl: *~țe* / E: nct] (Reg) **1** Petrol lampant. **2** Lampă cu gaz.

gaize *sp* [At: DEX-S / E: fr ***gaize***] (Mlg) Roci silicoase poroase și ușoare, constituite din granule de cuarț și din organisme silicoase.

gaizer *sm* vz ***gheizer***

gaj *sn* [At: NEGRUZZI, S. III, 131 / Pl: *~uri* / E: fr ***gage***] **1** (În jocurile de societate) Obiect depus care se poate răscumpăra, dacă jucătorul care l-a depus a făcut o greșeală, prin executarea unei pedepse hazlii. **2** Garanție depusă în contul unei datorii sau al executării unei lucrări. **3** Lucru depus drept gaj (2) Si: *amanet, zălog*. **4** (Rar; îe) **A lua pe ~** A lua un împrumut depunând un gaj (3). **5** (Rar; îe) **A ține în ~** A avea un obiect străin ca o garanție pentru o datorie. **6** (Pan) Dovadă a unui sentiment, speranțe.

gaja *vt* [At: DA ms / Pzi: *~jez* / E: fr ***gager***] (Rar) **1-2** A depune ceva ca gaj (**1, 3**) Si: *a amaneta*.

gajat, ~ă *a* [At: COD. PEN. R. P. R. 288 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***gaja***] (Rar) Care este depus ca gaj Si: *amanetat*, (pop) *zălogit*.

gal^1 *sm* [At: DA / Pl: *~i* / E: lat ***Gallus***] Locuitor al vechii Galii (Franța de azi).

gal^2 *sm* [At: LTR / Pl: *~i* / E: fr ***gal***] Unitate pentru măsurarea accelerației, egală cu 1 cm pe secundă la pătrat.

galact- vz ***galacto-***

galactic, ~ă *a* [At: LTR / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***galactique***] **1** Care aparține galaxiei (cu referire mai ales la Calea Lactee). **2** Privitor la galaxie. **3** Care provine din spațiul unei galaxii. **4** Specific unei galaxii. **5** (Îs) *Plan ~* Plan care trece prin centrul Căii Lactee. **6** (Îs) *Ecuator ~* Cerc de-a lungul căruia planul galactic intersectează sfera cerească. **7** (Îs) *Coordonate ~ice* Coordonate raportate la ecuatorul galactic și la axa polilor galaxiei.

galacto- [At: DN³ / V: ***galact-*** / E: fr ***galacto-***] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1** Referitor la lapte. **2** Asemănător laptelui.

galactocel *sn* [At: DN³ / Pl: *~e* / E: fr ***galactocéle***] Tumoare cu conținut lactescent, formată într-o mamelă.

galactofag, ~ă *smf, a* [At: DN / Pl: ~*agi*, ~age / E: fr ***galactofage***] **1-2** Mâncător de lapte.

galactofor, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***galactophore***] (Atm; șîs *canal ~*) Care conduce laptele spre exterior.

galactoforită *sf* [At: DN³ / Pl: *~te* / E: fr ***galactophorite***] (Med) Inflamație a canalelor galactofore.

galactogen, ~ă *sn, a* [At: LTR / P: *~i, ~e* / E: fr ***galactogène***] **1-2** (Substanță) care favorizează secreția de lapte Si: *galactogog*.

galactogeneză *sf* [At: DN³ / PL: *~ze* / E: fr ***galactogenèse***] Producere a laptelui de către glandele mamare Si: *galactopoieză*.

galactogog *sn* [At: LTR / Pl: *~oge* / E: fr ***galactogogue***] Galactogen (1).

galactografie *sf* [At: DN³ / Pl: ~*ii* / E: fr ***galactographie***] (Med) Radiografie a glandei mamare.

galactometru *sn* [At: CADE / Pl: *~re* / E: fr ***galactomètre***] (Teh) Lactometru.

galactopoieză *sf* [At: DN³ / Pl: *~ze* / E: fr ***galactopoïèse***] Galactogeneză.

galactoree *sf* [At: DN / E: fr ***galactorhée***] (Med) Secreție continuă de lapte în timpul sau după încetarea alăptării.

galactoterapie *sf* [At: DN³ / Pl: ~*ii* / E: fr ***galactothérapie***] (Med) Tratament prin injecții cu lapte sterilizat.

galactoză *sf* [At: CADE / E: fr ***galactose***, ger ***Galaktose***] Substanță cu proprietăți asemănătoare glucozei, care se găsește în natură în diverse combinații, în laptele oricărui mamifer, în unii compuși azotați din creier etc.

galactozemie *sf* [At: DN³ / Pl: ~*ii* / E: fr ***galactosémie***] (Med) Prezență a galactozei în sânge.

galactozuire *sf* [At: DN³ / Pl: ~*ii* / E: fr ***galactosurie***] (Med) Prezență a urinei în sânge.

galalit *sn* [At: LTR / Pl: ? / E: fr ***galalithe***] Masă plastică cornoasă obținută din cazeină și folosită la izolante electrice și la fabricarea unor obiecte uzuale.

galant, ~ă [At: PANN, E. I, 5 / V: ***galan*** / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***galant***] **1** *a* (Înv; d. bărbați) Elegant. **2** *sm* (Înv) Bărbat elegant, îmbrăcat la modă. **3** *a* (Rar, d. o epocă, o perioadă, un veac, o generație etc.) Care se distinge prin eleganță, lux, curtoazie și bunăstare. **4** *a* (D. bărbați; pex. d. vorbe, gesturi) Curtenitor față de sexul opus. **5** *av* Cu eleganță și curtoazie. **6** *a* (D. femei și atitudinea lor) Care știe să cucerească un bărbat. **7** *a* (Îs) *Aventură ~ă* Aventură amoroasă. **8** *a* (Îs) *Intrigă ~ă* Intrigă amoroasă. **9** *a* (Euf) *Femeie ~ă* Femeie de moravuri ușoare. **10** *a* Darnic. **11** *av* (Îe) **A se purta ~** A fi darnic, mărinimos.

galantar *sn* [At: TDRG / Pl: *~e* / E: drr ***galanterie***] Vitrină de magazin.

galante *sfp* [At: ARH. FOLK. VII, 41 / E: nct] (Reg) Șnururi pentru prins părul fetelor.

galanterie *sf* [At: PANN, E. V, 140 / V: (înv) ***galântăr~, galandărie*** / Pl: *~ii* / E: fr ***galanterie***, ger ***Galanterie***, it ***galanteria***] **1** Atitudine curtenitoare, elegantă, plină de tandrețe, mai ales a bărbaților față de femei Si: *curtenire, gentilețe*. **2** (Lpl) Vorbe măgulitoare Si: *compliment*. **3** (Înv) Cadou oferit unei femei în semn de apreciere și simpatie. **4** (Csc) Accesorii de îmbrăcăminte. **5** (Șîs *magazin* sau *raion de ~*) Magazin sau raion unde se vând galanterii (4).

galantină *sf* [At: DA / Pl: *~ne* / E: fr ***galantine***] Produs de mezelărie obținut din carne fragedă, mai ales de pasăre, în aspic.

galantom, ~oamă *smf, a* vz ***galanton***

galantomie *sf* vz ***galantonie***

galanton, ~oană [At: GOLESCU, Î. 99 / V: (înv) *~om* / S: (înv) *galant-om* / Pl: *~i, ~oane* / E: fr ***galant homme***, ngr ***γαλαντόμος***] (Fam) **1** *a* Darnic, aproape risipitor. **2-3** *smf, a* (Persoană) galantă (4).

galantonie *sf* [At: FILIMON, C. I, 275 / V: (înv) ***~omie*** / Pl: *~ii* / E: ***galanton*** + *-ie*] (Fam; rar) **1** Purtare, atitudine de dărnicie, de generozitate. **2** Curtoazie.

galaon[1] *sn* vz ***galion***

galaon[2] *sn* [At: H V, 18 / Pl: *~oane* / E: nct] (Art) Dans popular cu mișcare rapidă, executat numai de bărbați.

galascan *sns* [At: T. PAPAHAGI, M. 220 / E: nct] (Reg) Sulfat de cupru.

galascău *sns* [At: PRECUP, P. 17 / E: nct] (Reg) Sulfat de cupru.

galaschiu *sns* [At: T. PAPAHAGI, M. 220 / V: ***~lis~*** / E: nct] (Reg) Sulfat de cupru.

galatar *sm* vz ***găletar***

galaț *sn* [At: H X, 97, 290, 318 / E: ***Galați***] (Reg) **1** Numele unui dans țărănesc. **2** Melodie după care se execută galațul (1).

galațancă *sf* vz ***gălățeancă***

galaxie *sf* [At: LTR / Pl: ~*ii* / E: fr ***galaxie***] **1** Fiecare din sistemele de aștri din univers comparabile cu Calea Lactee. **2** Calea Lactee.

gală[1] *sf* [At: ALECSANDRI, T. 1354 / Pl: *~le* / E: fr ***gala***, ger ***Gala***, it ***gala***] **1** Ceremonie sărbătorească. **2** Spectacol sau șir de spectacole cu caracter sărbătoresc, la care participă și persoane oficiale. **3** (Îla) **De ~** De sărbătoare Si: *solemn*. **4** (Îs) *~ de box* Competiție sportivă în care au loc mai multe meciuri de box.

gală[2] *sf* [At: DA ms / Pl: *~le* / E: fr ***galle***] (Lpl) Umflătură provocată de unele insecte, pe frunzele stejarului sau ale altor plante.

galandărie *sf* vz ***galanterie***

galauzească *sf* [At: H IX, 8 / E: nct] (Reg) **1** Dansul popular bătuta. **2** Melodie după care se execută dansul bătuta.

galb *sn* [At: LTR / V: (rar) ***~ă*** *sf* / Pl: *~uri* și *~e* / E: fr ***galbe***] **1** (Arh) Curbură a unui capitol, a unei console. **2** (Arh; pex) Contur grațios al unui element de arhitectură sau de sculptură. **3** Arcuire spre exterior a fusului unei coloane arcuite, pentru a evita iluzia de strangulare pe care o dă un cilindru perfect.

galban *sn* [At: DN³ / Pl: ? / E: fr ***galbanum***] Rășină cu aspect gumos, obținută dintr-o plantă umbeliferă exotică.

galbanare *sf* vz ***gălbinare***

galbanări *sfp* vz ***gălbinare***

galbat, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***galbé***] (Aht; d. coloane) Cu fusul curbat la mijloc.

galbă *sf* vz ***galb***

galbăn, ~ă *a* vz ***galben***

galbân, ~ă *a, smf* vz ***galben***

galben, ~ă [At: TETRAEV. (1574), 245 / V: (reg) ***~băn, ~bân, ~bin*** / Pl: *~i, ~e* / E: ml ***galbinus***] **1** *a* De culoarea aurului, a lămâii, a mălaiului. **2** *a* (Îc) **~ deschis** sau **~pal** Gălbui. **3** *a* (Îc) **~închis** De o nuanță galbenă (1) mai întunecată. **4** *a* (Pop; îs) *~ca șofranul* De o nuanță galbenă (1) intensă, aproape strălucitoare. **5** *a* (Îc) **~ verzui** De o nuanță galbenă (1) care bate înspre verde-deschis. **6** *sn* Culoare fundamentală a spectrului solar, situat între portocaliu și verde. **7** *av* (Îe) **A i se face (cuiva) ~ înaintea ochilor** A-i veni (cuiva) amețeală, a i se face rău. **8** *a* (D. culoarea feței unei persoane sau d. părțile corpului; pex; d. oameni) Palid. **9** *a* (Îe) **~ de spaimă** Care s-a făcut (brusc) palid din cauza unei spaime puternice. **10-11** *a* (Îe) **A se face** sau **a fi ~ ca ceara** (sau **ca turta de ceară** sau **ca lămâia**) A se face sau a fi palid din cauza unei boli sau a unei emoții. **12** *a* (Îc) **Friguri ~e** Boală contagioasă răspândită în țările tropicale, transmisă de o specie de țânțari, care se caracterizează prin febră și colorarea pielii în galben (2). **13** *a* (Irn; îe) **~ de gras** Foarte slab și palid Si: *străveziu* Cf *vânăt*. **14** *a* (Îs) **Rasă ~ă** Grup de popoare care se caracterizează prin culoarea galben-brună a pielii. **15** *a* (D. părul oamenilor) Blond Si: (pop) *bălan, plăvit*. **16** *a* (D. părul sau culoarea cailor) Șarg. **17** *smf* Animal domestic cu părul șarg. **18** *sm* (Pex: reg) Cal șarg. **19** *sm* (Pop; în basme; îc) **~de-soare** Cal năzdrăvan. **20** Colorant, pigment galben (1). **21** *sn* (Prin metonimie; adesea precedat de prepozițiile „pe", „în", „cu") Pe, în sau cu o haină, pânză, lucru etc. de culoare galbenă (1). **22** *sn* (Chm; îc) **~de cadmiu** Sulfură de cadmiu folosită ca pigment galben-oranj

în pictură. **23** *sn* (Chm; îc) ~**de crom** Pigment galben (**1**) folosit pentru obținerea verdelui. **24** *sn* (Chm; îc) ~ **de anilină** Paraaminoazobenzen. **25** *sm* Monedă de aur. de valori variabile. **26** *sm* (Spc; după țara de origine; îc) ~**venetic** Galben (**25**) de Veneția. **27** *sm* (Spc; îc) ~ **împărătesc** Galben (**25**) austriac. **28** *sm* (Spc; îc) ~ **olandez** Galben (**25**) de Olanda. **29** *sf* (Îc) ~**ă de Odobești** Specie de viță de vie cu boabele strugurilor galbene-verzui. **30** *sf, sn* (Îac) Vin obținut din galbenă (**29**) de Odobești. **31** *sfp* (Reg) Corcodușe. **32** *a* (Bot; îc) **Lemn** ~ Drăcilă (*Berberis vulgaris*). **33** *smp* (Înv) Impozit perceput în galbeni în țările române în sec. XVII.

galbenare *sf* vz ***gălbinare***

galbin, ~ă *smnf* vz ***galben***

galbinare *sf* vz ***gălbinare***

galenă *sf* [At: ENC. TEHN. I, 399 / E: fr ***galène***] **1** Sulfură naturală de plumb folosită ca redresor la aparatele de radio fără lămpi, la prepararea unor vopsele etc. **2** (Îs) ~ *argentiferă* Sulfură de plumb care conține și argint.

galenic, ~ă *a* [At: MACAROVICI, CH. 636 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***galénique***] **1** (D. unele preparate farmaceutice) Care poate fi administrat direct bolnavilor sau poate servi la prepararea unor rețete. **2** (D. substanțe) Extras din produse de origine biologică. **3** (Îs) *Medicină ~ă* Medicină experimentală, folosind principiile medicului grec Galen.

galenism *sm* [At: DEX / E: fr ***galénisme***] Veche teorie medicală conform căreia bolile ar fi cauzate de ruperea echilibrului între umori.

galent *sm* [At: TDRG / V: *~ă* / Pl: *~i* / E: ngr ***γαλέντζα***] (Lpl) Papuc cu talpă de lemn.

galentă *sf* vz ***galent***

galeongiu *sm* vz ***galiongiu***

galeopitec *sm* [At: DEX / P: *~le-o~* / Pl: *~eci* / E: fr ***galéopithèque***] Mamifer insectivor din sud-estul Asiei, care poate plana (*Galopithecus*).

galeră *sf* [At: BĂLCESCU, M. V. 175 / Pl: *~re* / E: fr ***galère***, it ***galera***] **1** Vas mare, comercial sau maritim, cu pânze, cu două catarge și vâsle, care era de obicei pusă în mișcare de sclavi și de condamnați. **2** (Îvr; îs) *Condamnat la ~re* Condamnare de a vâsli pe galerele statului, pedeapsă înlocuită apoi cu munca silnică. **3** (Îs) *Muncă de ~* Muncă istovitoare.

galerian *sm* [At: IORGA, IST. L. I, 345 / P: *~ri-an* / Pl: *~ieni* / E: fr ***galérien***] (Frm) Condamnat la galere.

galerie *sf* [At: GOLESCU, Î. 95 / V: (înv) ***gălăr~*** / Pl: *~ii* / E: fr ***galerie***, cf it *galleria*, ger *Galerie*] **1** Sală lungă, boltită, adesea cu ornamente, așezată de regulă la fațada principală a unei clădiri. **2** Coridor lung, (boltit), din interiorul sau la exteriorul unei clădiri, servind ca loc de plimbare și element de legătură. **3** Coridor subteran care permite accesul la zăcământ și executarea lucrărilor miniere. **4** (Îs) *~ de deschidere* Galerie (**3**) care se sapă în steril pentru a ajunge la zăcământ. **5** (Îs) *~ia orizontului* Galerie (**3**) principală care e la același nivel și duce spre zăcământ. **6** (Îs) *~ de explorare* Galerie (**3**) care servește la identificarea dimensiunilor și formei unui zăcământ. **7** (Îs) *~de exploatare* Galerie (**3**) pentru exploatarea unui zăcământ. **8** Canal subteran care leagă două puncte ale unei lucrări hidrotermice. **9** Coridor subteran (ramificat) pe care-l sapă animalele pentru a le servi ca adăpost. **10** (Șîs *~ de tablouri, ~ de sculptură, ~de artă*) Muzeu, secție, sală în care sunt expuse opere și obiecte de artă. **11** (Prin metonimie) Serie de tablouri expuse. **12** (Pan) Serie de portrete dintr-o operă literară. **13** Magazin în care se vând opere de artă. **14** (Pgn; lpl) Magazin universal. **15** (Într-un oraș) Pasaj pietonal acoperit, cu magazine de ambele părți. **16** (Într-o sală de spectacole) Balcon situat la nivelul cel mai înalt. **17** (Pan) Spectatori de la galerie (**16**). **18** (Pex) Public zgomotos al unui spectacol, al unei adunări, al unei întruniri etc. **19** (Îe) **A face ~** A se manifesta zgomotos și entuziast ca încurajare în timpul unui spectacol, a unei întreceri sportive etc. **20** (Spc) Fani ai unei echipe sportive care o însoțesc la întrecerile pe care le are de disputat. **21** Construcție ca un balcon ieșit în afară care înconjoară partea din spate a unei corăbii. **22** Bară de lemn, de metal etc. de care se atârnă perdelele. **23** Tavă de metal pusă dinaintea unei sobe ca să nu cadă cărbunii pe dușumea. **24** Bandă de lemn pusă la trei laturi ale mesei ca îngrăditură, pentru a împiedica să cadă obiectele de pe masă.

galeropie *sf* [At: DN[3] / E: it ***galeropia***] (Med) Capacitate a de a vedea mai bine la lumină slabă decât la cea strălucitoare.

galeș[1], ~ă [At: DRĂGHICI, R. 5 / V: (reg) ***~liș*** / Pl: *~i, ~e* / E: bg ***калеч***] **1-2** *a, av* (D. ochi și privire, d. glas) Duios. **3** (D. oameni) Melancolic.

galeș[2] *sn* [At: ANON. CAR. / E: pbl ger *gallische (Leinwand)*] (Îvr) Un fel de pânză.

galeșă *sf* [At: LB / Pl: *~șe* / E: mg ***galles***] (Îvr) Gogoașă de fistic.

galet[1] *sm* [At: MDT / Pl: *~eți* / E: fr ***galet***] **1** Fragment dintr-o rocă sau mineral de mărimea unei nuci, șlefuit de ape, ghețari și care, prin cimentare, dă naștere conglomeratelor. **2** Rolă care permite o mișcare prin rostogolire. **3** Piesă de la mașina de filat mătase artificială care întinde firul la ieșirea din baia de filare. **4** (Teh) Bobină inelară. **5** (Teh) Secțiune a unui comutator rotativ.

galet[2] *sn* vz ***galetă[1]***

galetă[1] *sf* [At: CONV. LIT. XLIII, 923 / V: ***~t*** *sn* / Pl: *~te* / E: fr ***galette***, it ***galetta***] (Rar) Pesmet tare și lat luat de marinari în curse, de ostași în companie. **2** Prăjitură făcută din făină, unt și ouă.

galetă[2] *sf* [At: ECONOMIA, 220 / Pl: *~te* / E: it ***galetta***] (Îvr) Gogoașă de mătase.

galfăd, ~ă *a* [At: SLAVICI, N. II, 191 / Pl: *~fezi, ~e* / E: nct] (Ban) Palid (din cauza bolii) Si: (reg) *gălfezit*.

galga *sf* vz ***calga***

galgară *sf* vz ***gălgară***

galghior, ~oară *a, smn* vz ***gălbior***

galiard *sn* [At: DN[2] / P: *~li-ard* / Pl: *~e* / E: fr ***galliard***] Fiecare din extremitățile punții superioare ale unei nave.

galiardă *sf* [At: DEX / P: *~li-a~* / Pl: *~de* / E: fr ***galliarde***] **1** Vechi dans francez și italian cu ritm vioi. **2** Melodie după care se dansează galiarda (**1**). **3** Parte dintr-o suită instrumentală care urmează după pavană.

galic[1], ~ă [At: ANGHEL–IOSIF, C. L. 96 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***gallique***] **1-2** *a* Care aparține galilor[1] sau Galiei. **3-4** *a* Specific galilor[1] sau Galiei. **5-6** *a* Privitor la gali[1] sau Galia. **7** *a* Care provine de la gali[1]. **8** *a* (Îs) *Cocoșul ~* Emblemă reprezentând un cocoș, care simbolizează Franța. **9** *sf* (Șîs *limba ~ă*) Limba celtă vorbită de gali[1].

galic[2] *a* [At: DEX[2] / E: fr ***gallique***] (Îs) *Acid ~* Acid organic aromatic, astringent, extras din gogoșile de ristic și din coaja de stejar, folosit la fabricarea cernelii negre și a unor medicamente.

galican, ~ă [At: DA / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***gallican***] **1** *a* Care aparține galicanismului (**1**). **2** *a* Privitor la galicanism (**1**). **3** *a* Specific galicanismului (**1**). **4** *a* Care provine de la galicanism (**1**). **5** *smf* Adept al galicanismului (**1**).

galicanism *sn* [At: DA / Pl: (rar) *~e* / E: fr ***gallicanisme***] **1** Doctrină politico-religioasă care apără libertățile organizatorice ale Bisericii catolice din Franța față de papă. **2** Aderare la principiile Bisericii galicane.

galicism *sn* [At: NEGRUZZI, S. I, 363 / Pl: *~e* / E: fr ***gallicisme***] **1** Expresie idiomatică franceză greu ori imposibil de tradus în altă limbă. **2** (Rar) Franțuzism (**1**).

galie *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 134 / Pl: *~ii* / E: pn ***gala***] (Înv) **1** Glob. **2** Ghiulea Cf *găluscă*.

galiformă *sf* [At: DEX / Pl: *~me* / E: fr ***galliformes***] **1** (Lpl) Ordin de păsări tericole sau arboricole (cocoșul de munte, prepelița, păunul etc.). **2** (Șls) Pasăre din ordinul galiformelor (**1**).

galilean, ~ă [At: BIBLIA (1688), 771 / P: *~le-an* / Pl: *~ecni, ~eene* / E: ***Galileea***+ *-ean*] **1-2** *smf, a* (Persoană) originară din Galileea. **3** *sm* (Ca determinant apozitiv pe lângă numele lui Iisus) Iisus, numit astfel după locul nașterii.

galimatias *sns* [At: MAIORESCU, CR. I, 373 / V: (înv) ***~ie*** *sf* / P: *~ti-as* / E: fr ***galimatias***] Vorbire sau scriere confuză.

galimatie *sf* vz ***galimatias***

galinacee *sfi* [At: ENC. AGR. II / Pl: ~ ? / E: fr ***gallinacé***] **1** (Lpl) Subordin de păsări al cărui tip este găina. **2** (Șls) Pasăre din subordinul galinaceelor (**1**).

galion *sn* [At: URECHE, L. I. 130/20 / P: *~li-on* / V: (pop) ***~laon, ~lon*** / Pl: *~oane* / E: it, fr ***galion***, ngr ***γαλεωνι***] **1** Navă de război cu pânze. **2** Navă cu pânze folosită în trecut de spanioli la război sau pentru transportul mărfurilor. **3** (Pop) Corabie. **4** (Pop) Plută. **5** (Prc) Ornamentație (în lemn) de la prora unor nave cu pânze. **6** (Tip) Planșetă de lemn sau de zinc, pe care se așază rândurile de litere culese.

galiongiu *sm* [At: VĂCĂRESCU, ap. ȘIO / V: ***~leo~*** / P: *~li-on~* / Pl: *~ii* / E: tc ***kalionglu***] Marinar pe un galion.

galiot *sn* vz ***galiotă***

galiotă *sf* [At: DEX / V: ***~ot*** *sn* / Pl: *~te* / E: fr ***galiote***] Corabie de pescuit cu fundul plat și două catarge, folosită în trecut îndeosebi de olandezi.

galiscă[1] *sf* [At: ALRM II/I, h. 353 / Pl: *~iști* / E: nct] (Reg) Cușcă de porumbei.

galiscă[2] *sf* vz ***galițcă***

galischiu *sn* vz ***galaschiu***

galiș, ~ă *a, av* vz ***galeș[1]***

galiță *sf* [At: CALENDARIU (1814), 179/25 / A și: *~liță* / Pl: *~țe*, (Mol) *~ți, găliții* / E: ns cf bg, rs *галика*, srb *galica*] (Pop) **1** (Lpl) Păsări de curte. **2** (Buc) Gaiță.

galițcă *sf* [At: DDRF / Pl: ? /E: mg ***gálicka***] (Chm; îrg) Vitriol.

galițian, ~ă [At: DA / P: *~ți-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: ***Galiția*** + *-(e)an*] **1-2** *smf, a* (Persoană) originară din Galiția. **3-4** *smf, a* (Persoană) care face parte din populația de bază din Galiția. **5** *smp* Populație care locuiește în Galiția. **6-7** *a* Referitor la Galiția sau la galițieni (**1**). **8-9** *a* Specific Galiției sau galițienilor. **10-11** Care provine din Galiția sau de la galițieni. **12-13** *a* Care aparține Galiției sau galițienilor (**1**).

galițiancă *sf* [At: DA ms / P: *~ți-an~* / Pl: *~ience* / E: ***galițian*** + *-că*] **1-2** Galițiană (**1, 3**).

galițos, ~oasă *a* [At: CHEST. II, 461 / Pl: *~oși, ~oase* / E: nct] (Reg) Care are un gust deosebit.

galiu *sni* [At: DEX / E: fr ***gallium***] Element chimic, metal moale, ductil, cenușiu, folosit la termometre care măsoară temperaturi înalte sau, în aliaje, la tranzistoare, la oglinzi optice etc.

galoc *sm* vz ***galoș***

galof *sm* vz ***galoș***

galofil, ~ă *smf, a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***gallophile***] (Rar) Francofil.

galofilie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***gallophilie***] (Rar) Francofilie.

galofob, ~ă *smf, a* [At: DA / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***gallophobe***] (Rar) **1-2** (Persoană) care manifestă ostilitatea față de tot ceea ce aparține francezilor sau vine de la francezi.

galofobie *sf* [At: DA / Pl: *~ii* / E: fr ***gallophobie***] (Rar) Ostilitate față de tot ceea ce este francez.

galoman, ~ă *smf, a* [At: NEGRUZZI, S. I, 97 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***gallomane***] (Rar) **1-2** (Persoană) care are o admirație exagerată pentru cultura, limba, poporul francez.

galomanie *sf* [At: DA / Pl: *~ii* / E: fr ***gallomanie***] (Rar) Admirație exagerată față de tot ceea ce este francez și tendință de imitare a francezilor.

galon[1] *sn* vz ***galion***

galon[2] *sn* [At: (a. 1803) IORGA, S. D. XII, 145 / Pl: *~oane*, (înv) *~uri* / E: fr ***galon***] **1** Șiret, panglică etc. de mătase, lână, din fir de aur sau argint ca podoabă pentru pălării, haine, mobilă Si: *găitan*. **2** (Spc) Tresă. **3** (În armata română de altădată) Tresă care indica gradul de subofițer cusută la mânecă.

galon[3] *sn* [At: DUNĂREANU, R. 135 / Pl: *~oane* / E: fr ***gallon***] **1** Sticlă mare pentru băuturi. **2** Unitate de măsură pentru capacitate folosită în țările anglofone, egală cu circa patru litri.

galonat, ~ă [At: ODOBESCU, S. III, 144 / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***galonné***] **1** *a* Împodobit cu galoane[2] (1) Si: *găitanat*. **2** *smf* (D. oameni) Care se îmbracă pretențios, purtând haine cu galoane[2] (**1**). **3** *sm* Ofițer sau subofițer. **4** *smf* (Fig) Persoană cu multe succese (și premii) în activitate

galop *sn* [At: NEGRUZZI, S. I, 307 / Pl: *~uri* / E: fr ***galop***, it ***gallopo***] **1** Cel mai rapid mod de alergare a calului. **2** Dans foarte rapid, cu mișcări în doi timpi și cu ritm sacadat. **3** Melodie după care se dansează galopul (**2**). **4** Mișcare rapidă, făcută de obicei de copii în joacă, care imită fuga calului. **5** (Med) Triplu zgomot al inimii, constituit din adăugarea unui zgomot patologic la cele două zgomote normale.

galopa *vi* [At: NEGRUZZI, C. I, 38 / Pzi: *~pez* / E: fr ***galoper***, it ***galoppare***] **1** (D. cai) A merge în galop (**1**). **2** (D. oameni) A călări un cal în galop (**1**). **3** (D. motoare) A funcționa neregulat, cu variații bruște ale vitezei.

galopadă *sf* [At: CONTEMP., 1948, nr. 12, 14/2 / Pl: *~de* / E: fr ***galopade***] (Liv) Cursă în galop (**1**).

galopant, ~ă *a* [At: CARAGIALE, S. U. 28 / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***gallopant***] **1** În galop (**1**). **2** Rapid. **3** (Med; d. boli) Cu evoluție foarte rapidă (și mortală).

galopare *sf* [At: DEX / Pl: *~pări* / E: ***galopa***] **1** (D. cai) Mers în galop (**1**). **2** (D. oameni) Călărire a unui cal în galop (**1**) Cf *galopa* (**2**).

galoroman, ~ă [At: DEX / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***gallo-romain***, cf ger *galloromanisch*] **1** *smf* Persoană care făcea parte din populația rezultată din amestecul galilor[1] cu romanii, după cucerirea Galiei de către romani. **2** *a* Care aparținea galoromanilor (**1**). **3** *a* Specific galoromanilor (**1**). **4** Care provine de la galoromai (**1**). **5** Referitor la galoromani (**1**).

galoș *sm* [At: NEGRUZZI S. I, 70 / V: (Trs) ***~oc, ~of*** / Pl: *~i* / E: fr ***galoche***] Încălțăminte de cauciuc care se poartă peste ghete sau pantofi spre a le feri de umezeală și noroi.

galoșare *sf* [At: DEX-S / Pl: *~șări* / E: ***galoș***] Îmbrăcăminte cu o întăritură de piele sau de cauciuc a părții de jos a unei ghete, a unei cizme etc.

galvanic, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***galvanique***, cf it *galvanico*] **1** Care aparține galvanismului. **2** Referitor la galvanism. **3** (Îs) *Curent ~* Curent electric de conducție produs de pilele electrice Si: *curent electric continuu*. **4** (Îas) Curent electric folosit în electroterapie. **5** (Îs) *Element ~* Pilă electrochimică.

galvanism *sn* [At: DA / Pl: *~e* / E: fr ***galvanisme***] **1** Curent electric produs cu pilele electronice. **2** Acțiune de contracție și de destindere în mușchi produsă datorită unor curenți electrici. **3** Parte a fizicii care studiază galvanismul (**1**).

galvaniza *vt* [At: IOANOVICI, TEHN. 73 / Pzi: *~zez* / E: fr ***galvaniser***] **1** A produce electricitate cu mijloace galvanice (**1**). **2** A excita un țesut, un organ printr-un curent electric continuu în scop terapeutic ori experimental. **3** A acoperi o piesă metalică cu un strat de zinc prin cufundare într-o baie de zinc topit pentru a-i spori rezistența. **4** (Pgn) A acoperi o piesă metalică cu un strat subțire de metal depus prin electroliză. **5** (Fig) A însufleți, a stimula pe cineva (pentru scurt timp).

galvanizare *sf* [At: DA ms / Pl: *~zări* / E: ***galvaniza***] **1** Producere de electricitate cu mijloace galvanice (**1**). **2** Galvanoterapie. **3** Acoperire a unei piese metalice cu un strat de zinc prin cufundare într-o baie de zinc topit pentru a-i spori rezistența. **4** Acoperire a unei piese metalice cu un strat subțire de metal depus prin electroliză. **5** (Fig) Însuflețire, entuziasmare de scurtă durată Cf *galvaniza* (**5**).

galvanizator [At: DN[3] / Pl: *~oare, ~i* / E: fr ***galvanisateur***] **1** *sn* Instalație pentru galvanizare. **2** *sm* Lucrător specializat în galvanizare (**3, 4**).

galvano- [At: DA ms / E: fr, it ***galvano-***] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1** În legătură cu curentul electric. **2** Relativ la un element de galvanizare.

galvanocaustică *sf* [At: DA ms / Pl: *~ce* / E: fr ***galvanocaustique***, ger ***Galvanohaustik***] Galvanocauterizare.

galvanocauter *sn* [At: LTR / Pl: *~e* / E: fr ***galvanocautère***] Instrument chirurgical cu un ac, cuțit sau placă prin care trece curent electric continuu.

galvanocauterizare *sf* [At: DA ms / Pl: *~zări* / E: fr ***galvanocautérisation***] Ardere a unui țesut bolnav cu galvanocauterul.

galvanofaradizare *sf* [At: DN[3] / Pl: *~zări* / E: fr ***galvano-faradisation***] Metodă de tratament medical prin aplicarea simultană a unui curent continuu și a unuia indus.

galvanografie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***galvanographie***] (Pgr) Corodare electrolitică a clișeelor pentru tipar înalt, folosite ca anod al unei băi de galvanizare.

galvanohromie *sf* [At: DA / E: ngr ***γαλβανοχρωμία***] Colorare electrică a metalelor.

galvanometric, ~ă *a* [At: LTR[2] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***galvanométrique***] Care aparține galvanometriei.

galvanometrie *sn* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***galvanométrie***] Măsurare a curentului continuu cu galvanometrul.

galvanometru *sn* [At: CADE / Pl: *~re* / E: fr ***galvanomètre***] Instrument pentru constatarea prezenței și măsurarea curentului electric continuu de mică intensitate Si: *galvaniscop*.

galvanonarcoză *sf* [At: DEX / Pl: *~ze* / E: fr ***galvanonarcose***] Electronarcoză.

galvanoplastic, ~ă *a* [At: FIZICA, 152, ap. DA ms / Pl: *~ice, ~ice* / E: fr ***galvanoplastique***] **1** Care a fost reprodus în relief prin galvanoplastie. **2** Care aparține galvanoplastiei. **3** Referitor la galvanoplastie.

galvanoplastie *sf* [At: IOANOVICI, TEHN. 73 / Pl: *~ii* / E: fr ***galvanoplastie***] (Teh) **1** Reproducere în relief a unor obiecte prin depunere electrolitică de cupru, aur, nichel etc. pe acele obiecte sau pe tiparul lor din ceară, ipsos etc. **2** Obținere a unei copii metalice de pe un desen în relief.

galvanopunctură *sf* [At: DN[2] / Pl: *~ri* / E: fr ***galvanopuncture***] Electropunctură.

galvanoscop *sn* [At: LTR / Pl: *~oape* / E: fr ***galvanoscope,*** ger ***Galvanoscop***] Galvanometru.

galvanostegic, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***galvanostégique***] **1** Referitor la galvanostegie. **2** Care aparține galvanostegiei.

galvanostegie *sf* [At: LTR / Pl: *~ii* / E: fr ***galvanostégie***] Depunere pe cale electrolitică a unui strat metalic pe un obiect de metal pentru protejarea sau înfrumusețarea acestuia.

galvanostereotipie *sf* [At: DEX / Pl: *~ii* / P: *~re-o~* / E: fr ***galvano-stéréotypie***] Procedee de reproducere a formelor de tipar înalt prin galvanoplastie.

galvanotactism *sn* [At: DN[3] / E: fr ***galvanotactisme***] Reacție a organismelor vii la acțiunea curentului electric continuu.

galvanotaxie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***galvanotaxie***] Influență exercitată de curenții galvanici asupra organismelor unicelulare Si: *galvanotropism*.

galvanotehnică *sf* [At: DA / Pl: *~ici* / E: fr ***galvanotechnique***] Parte a metalurgiei electrice care se ocupă cu galvanoplastia și galvanostegia.

galvanoterapie *sf* [At: DA ms / E: fr ***galvanothérapie***] Tratament medical cu ajutorul curentului electric continuu.

galvanotip *sn* [At: DN[3] / Pl: *~uri* / E: fr ***galvanotype***] Clișeu tipografic obținut prin galvanotipie.

galvanotipie *sf* [At: FIZICA, 152, ap. DA ms / Pl: *~ii* / E: fr ***galvanotypie***] Procedeu tehnic de reproducere a planșelor tipografice și a gravurilor cu ajutorul unui mulaj acoperit pe cale electrolitică de un strat de cupru care e întărit apoi cu un strat de staniu, nichel sau fier.

galvanotropism *sn* [At: DEX / Pl: (rar) *~e* / E: fr ***galvanotropisme***] (Blg) Electrotropism.

galvatină *sf* vz ***glăvățână***

-gam [At: DN[3] / E: fr ***-game***] Element secund de compunere cu sensul: **1** Căsătorie. **2** Reproducere sexuată.

gama [At: DEX / E: fr ***gamma***] **1** *smi* A treia literă a alfabetului grecesc, adesea folosită ca simbol în matematică, fizică, logică etc. **2** *sfi* (Fiz; îs) *Raze* (sau *radiație*) ~ Radiație emisă de corpurile radioactive, având o putere de pătrundere extrem de mare. **3** *sfi* Unitate de măsură a masei egală cu o milionime de gram. **4** *sfi* Unitate de măsură a intensității câmpului magnetic, egală cu a miliona parte dintr-un oersted.

gamaglobulină *sf* [At: DEX / Pl: *~ne* / E: fr ***gammaglobuline***] Proteină din plasma sangvină a persoanelor imune.

gamar *sm* [At: DN[3] / Pl: *~i* / E: fr ***gammare***] Mic crustaceu care trăiește în apele dulci stătătoare sau în pâraie.

gamat, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***gammé***] (Frr; d. cruci) Cu brațele îndoite în unghi drept.

gamă[1] *sf* [At: VLAHUȚĂ, N. 149 / Pl: *~me* / E: fr ***gamme,*** cf ger *Gamma*, it *gamma*] **1** Succesiune de sunete (și note) care cuprinde toate sunetele unei scări muzicale dispuse în ordinea ascendentă sau descendentă a sunetelor și luând tonul și numele notei cu care începe succesiunea. **2** (Îs) *~diatonică* Gamă (**1**) formată din intervale de tonuri și semitonuri, scara ei cuprinzând șapte sunete. **3** (Îs) *~cromatică* Gamă (**1**) ale cărei sunete merg din semiton în semiton și a cărei scară cuprinde 12 sunete. **4** (Pct) Serie de culori în gradație naturală. **5** (Pan) Serie de operații pe care trebuie să le suporte o materie brută pentru a deveni un produs complet. **6** (Fig) Serie, succesiune de obiecte, de fenomene etc. ce alcătuiesc un tot (armonios).

gamă[2] *sfi* [At: PAȘCA, GL. / E: nct] (Reg) **1** Om dezordonat, delăsător. **2** Slăbănog.

gambă *sf* [At: ENC. AGR. II ap. DA ms / Pl: *~be* / E: lat ***gamba***] **1** (La oameni) Parte a membrului inferior cuprinsă între gleznă și genunchi Cf *pulpă*. **2** (La cai) Parte a membrelor posterioare cuprinsă între încheietura genunchiului și copită.

gambet *sn* [At: LTR[2] / Pl: *~e* / E: fr ***gambette***] Piesă metalică de legătură la unele organe ale utilajelor de exploatare petrolieră.

gambetă *sf* [At: DN / Pl: *~te* / E: ***Gambetta***] Pălărie bărbătească din fetru tare, cu calota ovală și borurile ușor răsfrânte Si: *melon*.

gambir *sm* [At: LTR / Pl: *~i* / E: lat ***gambir***] Plantă agățătoare subtropicală, din ale cărei frunze se obține un extract folosit ca astringent (*Ourouparia* și *Uncaria, gambir*).

gambit *sn* [At: DN / Pl: *~uri* / E: fr ***gambit***] Sacrificare a unei piese la începutul unei partide de șah (de obicei un pion) pentru obținerea unui avantaj în atac.

gambură *sf* [At: PAMFILE, J. III, 16 / Pl: *~ri* E: nct] **1** (Reg) Loc unde fug cei care au bătut țăl în jocul cu mingea de-a „tria lungă". **2** (Pop; cor) Joc cu lăutari.

gambuzie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***gambusie***] Pește mic, originar din America de Nord, care distruge larvele țânțarilor.

gamelă *sf* [At: DA / Pl: *~le* / E: fr ***gamelle***] Vas metalic în care soldații își primesc porția de mâncare în companie, la aplicații etc.

gamet *sm* [At: LTR / Pl: *~eți* / E: fr ***gamète***] Denumire generică pentru celulele sexuale ale animalelor și plantelor.

gametangiu *sm* [At: LTR / Pl: *~ii* / E: fr ***gamétange***] (Bot) Structură vegetală în care sunt produși gameții.

gametofit *sm* [At: DN[3] / Pl: *~iți* / E: fr ***gamétophyte***] Una dintre cele două generații din ciclul de dezvoltare a plantelor sexuate.

gametofitic, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***gamétophytique***] **1** De gametofite. **2** Referitor la gametofite. **3** (Îs) *Generație ~ă* Generație sexuală, producătoare de gameți.

gametogeneză *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ze* / E: fr ***gamétogenèse***] (Blg) Proces de formare a gameților.

gamfor *sm* vz ***camfor***

-gamie [At: DN[3] / E: fr ***-gamie***] Element secund de compunere, cu semnificația „căsătorie".

gamo- [At: DN[3] / E: fr, it ***gamo-***] Element prim de compunere, cu semnificația: **1** Căsătorie. **2** Reproducere sexuată.

gamofob, ~ă *smf, a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***gamophobe***] Care suferă de gamofobie.

gamofobie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***gamophobie***] Teamă de căsătorie.

gamogeneză *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ze* / E: ***gamo- + geneză***] (Blg) Reproducere a unui organism prin contopirea gameților Si: *reproducere sexuată*.

gamologie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***gamologie***] (Liv) Discuție teoretică asupra căsătoriei.

gamoman, ~ă *smf, a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***gamomane***] **1-2** (Persoană) Care suferă de gamomanie.

gamomanie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***gamomanïe***] Manie a psihopaților erotomani de a cere în căsătorie toate femeile cunoscute.

gamonă *sf* [At: DN³ / Pl: *~ne* / E: ger *Gamone*] (Blg) Substanță secretată de gameții feminini, care orientează mișcarea gameților masculini.

gamopetal, ~ă [At: CADE / Pl: *~le* / E: fr *gamopétale*] **1** *af* (D. corola unei flori; pex, d. flori) Cu petale unite. **2** *af* (D. plante) Care are florile cu petalele unite. **3-4** *sf* Plantă sau floare cu petalele unite.

gamosepal, ~ă [At: CADE / Pl: *~i, ~e* / E: fr *gamosépale*] **1** *a* (D. caliciul unei flori; pex, d. flori) Care are sepalele unite. **2** *a* (D. plante) Care are florile cu sepale unite. **3-4** *sf* Plantă sau floare cu sepalele unite.

gamză *sf* vz *gâmză*

ganaș *sn* vz *ganașă*

ganașă *sf* [At: LTR / Pl: *~șe* / E: fr *ganache*] (Zlg) Fiecare dintre cele două ramuri ale mandibulei la animale.

gance¹ *sf* vz *cange*

gance² *sf* [At: DDRF / V: (reg) *~ci, gănci* *sn* / Pl: *gănci* / E: ns, cf mg *gáncs* „mod", *gáncsó* „buboi la subsoară"] **1** (Îvp) Defect corporal sau boală mai ales la vite. **2** (Îvp) Răni învechite. **3** (Reg; îf *gănci*) Sifilis.

ganci *sn* vz *gance²*

gane *sms* [At: LIUBA, ap. DA ms / E: nct] (Reg; întrebuințat numai la vocativ, îf *ganeo!*) Invidiosule!

gang *sn* [At: CARAGIALE, S. N. 64 / Pl: *~uri* / E: ger *Gang*] **1** Loc de trecere pe sub boltitura unei case ori pe sub o construcție. **2** Culoar. **3** (Spc; la mine) Galerie subterană.

gangă¹ *sf* [At: IOANOVICI, TEHN. 31 / E: fr *gangue*] Parte sterilă care însoțește minereul util într-un zăcământ și care se îndepărtează.

gangă² *sf* [At: ȘEZ. V, 75 / Pl: ? / E: *gângăi*] (Reg) Persoană gângavă.

gangliectomie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr *gangliectomie*] (Med) Extirpare chirurgicală a unui ganglion.

ganglion *sn* [At: ENC. VET. 98 / P: *~li-on* / Pl: *~i* / E: fr *ganglion*] Masă de celule sferică sau alungită de pe traseul unui nerv sau al unui vas limfatic Si: (pop) *gâlmă*, (reg) *ghindură*, *momiță¹*.

ganglionar, ~ă *a* [At: DA / P: *~gli-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr *ganglionnaire*] **1** Care prezintă ganglioni. **2** Care se referă la ganglioni. **3** Specific ganglionilor.

ganglioplegic, ~ă *sn, a* [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr *ganglioplégique*] **1-2** (Medicament) Care împiedică temporar transmiterea influxului nervos prin ganglionii vegetativi Si: *neuroplegic*.

gangor *sm* vz *grangur*

gangoră *sf* vz *grangur*

gangrena *v* vz *cangrena*

gangrenare *sf* vz *cangrenare*

gangrenat¹ *sn* vz *cangrenat¹*

gangrenat², ~ă *a* vz *cangrenat²*

gangrenă *sf* vz *cangrenă*

gangrenos, ~oasă *a* vz *cangrenos*

gangster *sm* [At: DN / Pl: *~i* / E: eg, fr *gangster*] Membru al unei bande de răufăcători.

gangsteresc, ~ească *a* [At: DEX / Pl: *~ești* / E: *gangster* + *-esc*] De gangster.

gangsterism *sn* [At: DN / Pl: *~e* / E: fr *gangstérisme*] **1** Comportare de gangster. **2** Hoție sau escrocherie organizată în stil mare. **3** (Pex) Tâlhărie.

gangur *sm* vz *grangur*

gangura *v* vz *gânguri*

gangurel *sm* vz *grângurel*

gangurel *sm* vz *grângurel*

ganimed *sm* [At: DN³ / Pl: *~ezi* / E: *Ganimede*] (Liv) **1** Chelner. **2** (Rar) Tânăr cu înclinații perverse.

ganoid *sm* [At: LTR² / Pl: *~izi* / E: fr *ganoïde*] **1** (Lpl) Ordin de pești cu scheletul cartilaginos, cu pielea fără solzi sau acoperită de discuri osoase, cu coada împărțită în două părți inegale. **2** Pește din ordinul ganoizilor (1).

ganță¹ *sf* [At: H XVI, 21 / V: *gua~* / Pl: *~țe* / E: nct] (Ent; reg) Muscă.

ganță² *sf* vz *cange*

gaodi *sm* [At: CHEST. VIII, 99/14 / E: nct] (Reg) Termen de batjocură dat cuiva care mănâncă mult.

gaolean *sm* [At: DEX² / Pl: *~i* / E: fr *gaolian*, rs *гаолян*] Plantă furajeră din familia gramineelor, asemănătoare cu porumbul, cu semințe bogate în proteine și grăsimi (*Sorghum chinense*).

gaoră *sf* vz *gaură*

gaplă *sf* [At: FRÂNCU–CANDREA, M. 42 / Pl: *~le* / E: ger *Gapel*] (Trs ; înv) Mașină de extracție acționată de cai.

gar¹ [At: PANN, ap. MARIAN, O. II, 37 / E: fo] (Înv) **1** *i* Cuvânt care imită strigătul ciorii. **2** *sm* (Prt) Țigan.

gar² *sn* vz *gară¹*

gara *vt* [At: DA ms / Pzi: *~rez* / E: fr *garer*] **1** A manevra un tren, un tramvai etc. pe o linie de garaj. **2** A parca un autovehicul într-un depou, într-un garaj.

garafă *sf* vz *carafă*

garagață *sf, i* vz *caragață*

garaj *sn* [At: GHICA, S. 450 / Pl: *~e* / E: fr *garage*] **1** Clădire special amenajată pentru adăpostirea, întreținerea, repararea, vânzarea autovehiculelor. **2** (Îs) *Linie de ~* Linie ferată pe care sunt dirijate vagoanele când trebuie să staționeze mai mult într-o gară și care face legătura între locul de încărcare-descărcare și liniile pe care circulă trenurile.

garajist *sm* [At: IORDAN, L.R.A. 148 / Pl: *~iști* / E: fr *garajiste*] **1** Lucrător într-un garaj (1). **2** Proprietar al unui garaj (1).

garant, ~ă [At: ODOBESCU, S. III, 455 / Pl: *~nți, ~e* / E: fr *garant*] **1-2** *smf, a* (Persoană sau instituție) care garantează (1) cu anumite bunuri care-i aparțin pentru cineva Si: (pop) *chezaș*. **3** *a* (Spc; îs) *Puterile ~e* Nume dat statelor care au recunoscut actul politic al unirii Moldovei cu Țara Românească din 1859. **4** (Frm; iuz; îe) **A purta ~(ă)** A garanta (1).

garanta [At: I. IONESCU, M. 260 / Pzi: *~tez* / E: fr *garanter*] **1** *vi* A-și lua răspunderea cu averea sa că datoria făcută de altcineva va fi achitată conform obligațiilor stabilite. **2-3** *vti* A da cuiva siguranța că va avea ceva. **4-5** *vti* A răspunde de valoarea, de calitatea unui obiect. **6-7** *vti* A se angaja că aparatul vândut va funcționa corespunzător și că, în caz de defecțiune, va fi reparat. **8-9** *vti* A da asigurări că faptele sau comportarea altuia vor fi corespunzătoare, pozitive etc.

garantare *sf* [At: LEG. EC. PL. 145 / Pl: *~tări* / E: *garanta*] **1** Asumare a răspunderii cu propria avere că datoria făcută de altcineva va fi achitată conform obligațiilor stabilite. **2** Asigurare dată cuiva că va avea ceva. **3** Responsabilitate față de valoarea, de calitatea unui obiect.

garantat, ~ă [At: IORDAN, L.R.A. 479 / Pl: *~ați, ~e* / E: *garanta*] **1** *a* (D. un obiect, o marfă) A cărui valoare sau calitate este certificată, asigurată. **2** *av* Sigur, neîndoielnic.

garanță *sf* [At: LTR / Pl: *~țe* / E: fr *garance*] (Bot; rar) Roibă.

garanție *sf* [At: (a. 1776) URICARIUL I, 179 / Pl: *~ii* / E: fr *garantie*, it *garanzia*] **1** Obligație în virtutea căreia o persoană sau o instituție răspunde de ceva Si: (pop) *chezășie*, (înv) *adeverință* Cf *cauțiune*. **2** (Cer) Ceea ce servește drept asigurare că o obligație va fi ținută Si: *amanet*, *gaj*, (pop) *zălog*. **3** (Îlv) **A lua pe ~** A garanta. **4** (Îe) **Pe ~ia cuiva** Pe răspunderea cuiva. **5** (Îe) **A da ~** A da asigurări că un lucru va fi îndeplinit. **6** (Îe) **A prezenta ~** A fi de încredere. **7** Mijloc legal prin care se asigură executarea unei obligații (materiale).

garanțină *sf* [At: LTR / Pl: *~ne* / E: fr *garancine*] Colorant roșu extras din rădăcinile garanței.

garare *sf* [At: PREV. ACCID. 70 / Pl: *~rări* / E: *gara*] **1** Manevrarea unui tren, tramvai etc. pe o linie de garaj. **2** Adăpostire a unui vehicul într-un depou, într-un garaj.

garat, ~ă *a* [At: SCÂNTEIA, 1947, nr. 745 / Pl: *~ați, ~e* / E: *gara*] **1** Tras pe o linie de garaj. **2** Parcat într-un depou, într-un garaj.

gară¹ *sf* [At: CĂTANĂ, P.B. 86 / V: *~r* *sn* / E: srb *gar*] **1** (Ban) Cenușă de la paie. **2** Pulbere.

gară² *sf* [At: KOGĂLNICEANU, ap. CIHAC, I / E: pn *gwar(a)* „zgomot"] (Reg) Clevetire (1).

gară³ *sf* [At: DA / Pl: *gări* / E: fr **gare**] **1** Ansamblu de construcții, instalații etc. unde opresc trenurile pentru urcarea și coborârea pasagerilor, pentru încărcarea și descărcarea mărfurilor Si: *haltă, stație*. **2** (Îs) ~ *maritimă* (sau *fluvială*) Ansamblu de construcții, instalații etc. de pe cheiul unui port pentru îmbarcarea și debarcarea călătorilor, mărfurilor Cf *port*.

gară⁴ *af* [At: CHEST. V, 75/21 / Pl: nct / E: nct] (Reg; îs) *Oaie* ~ Oaie neagră pe bot.

garbiță *sf* vz **gârbiță**

gard¹ *sn* [At: CORESI, PS. 391 / Pl: *~uri* / E: vsl **градъ** cf alb *gardh*] **1** Construcție de lemn, de metal, de zidărie, din împletituri de nuiele sau ostrețe, de spini, bolovani sau târși care împrejmuiește o curte, un teren, o grădină etc. Cf *cunună, stobor, uluci, zaplaz*. **2** (Îc) ~ *viu* Plantație deasă de arbuști ca un gard (1), care împrejmuiește un loc sau are rol de element decorativ. **3** (Îe) **A-i părea ~ul pârleaz** A fugi mâncând pământul. **4** (Înv; îe) **N-are a face banul birului cu ~ul țarinei** N-are a face una cu alta. **5** (Îe) **A legat cartea de ~** Nu se mai ocupă de învățătură (aproape) deloc. **6** (Îe) **~ul rău învață vita vicleană** Obstacolele puse în calea cuiva din răutate împing omul să devină șmecher. **7** (Îe) **Păsările fripte nu se găsesc în parii ~urilor** Avantajele, indiferent de natură, nu se găsesc peste tot și cu ușurință. **8** (Pop; îs) *Copil de după* ~ (sau *de la umbra ~ului*, ori *făcut după ~*) Copil din flori. **9** (Pop; îe) **Propteaua ~ului** Persoană leneșă (și urâtă). **10** (Îe; d. bărbați) **A sări (peste) ~uri** A umbla după femei. **11** (Îae; d. femei) A umbla după bărbați. **12** (Îe) **A-și pune ~ la gură** A-și impune tăcere Si: *a-și pune lacăt la gură*. **13** (Îae; la imperativ) Tacă-ți gura! **14** (Îe) **A nimeri** (sau **a da**) **(ca Ieremia) cu oiștea-n ~** A face o gafă. **15** (Îe) **A lega pe cineva la** (sau **de**) **~** A păcăli. **16** (Îe) **A se ține de ceva ca orbul de ~** A persevera într-o acțiune. **17** (Îe) **A da din ~** (sau **din ~ul Mântulesei** sau, reg, **din ~ul Oancei, Răzoarei, Bârlobrezoaei, Iloaei**) A nu da cuiva ceea ce ți-a cerut. **18** (Îe) **A ajunge ca ~ul** A slăbi foarte rău. **19** (D. o ocupație, o afacere; îlv) **A o lega la ~** A abandona Si: *a o pune în cui*. **20** Țarc care împrejmuiește stogul de fân. **21** Împletitură de nuiele sau de trestie. **22** Gard (21) pus de-a curmezișul unei ape curgătoare pentru prinsul peștilor. **23** (Trs) Grădină. **24** Obstacol de la probele atletice de alergări. **25** (Lpl) Probă atletică în care se folosesc garduri (24).

gard² *sm* vz **guard**

gardagiu *sm* [At: GR. ANTIPA, ap. DA ms / Pl: *~ii* / E: **gard** + *-agiu*] (În bălțile Dunării) Cel care așază și păzește gardul (22) și adesea se scufundă să verifice dacă nu scapă peștii pe sub gard.

gardă *sf* [At: N. COSTIN, ap. LET. II, 69/23 / V: (înv) ***~die, guardie, gvardie, gva~, va~*** / Pl: *gărzi* / E: fr **garde**, rs **гвардия**] **1** Pază într-o unitate militară, într-o instituție civilă etc. **2** (Ccr) Grup de persoane sau persoană care asigură garda (1). **3** (Îe) **A face** (sau **a fi**) **de ~** A păzi. **4** (Îae; d. medici, asistente, infirmiere) A rămâne în spital, în policlinică, până ziua următoare supraveghind starea sănătății bolnavilor și rezolvând cazurile urgente. **5** (Îs) *Corp de* ~ Grup de soldați însărcinați să păzească ceva. **6** (Îas; pex) Casă în care stă corpul de gardă (5). **7** (Îs) *Cameră de* ~ Serviciu medical într-un spital, într-o policlinică etc. care funcționează fără întrerupere și rezolvă cazurile de internare, cele urgente și cele care survin în afara orelor obișnuite de funcționare. **8** (Înv; îs) ~ *a pieții* Soldați însărcinați cu paza unui oraș. **9** (Înv; îas; pex) Cazarmă unde locuia garda (8). **10** (Înv; îas; pex) Închisoare militară. **11** (Îs) ~ *de onoare* Subunitate militară care prezintă onorurile unei persoane oficiale. **12** (Îas) Pază simbolică în semn de respect la ocazii solemne Cf *escortă*. **13** (Îas) Grup de militari care efectuează garda (12). **14** (Îs) ~ *personală* (sau *de corp*) Grup de persoane însărcinate cu paza vieții unui demnitar, unei persoane foarte bogate, a unei celebrități etc. **15** (Îs) ~ *civică* (sau *națională*) Unitate de voluntari care asigură paza și liniștea într-un oraș. **16** Nume dat diferitelor organizații politice cu caracter militar. **17** (În timpul Revoluției socialiste ruse din 1917; îs) *~da albă* Armata contrarevoluționară. **18** (Îs) *~da roșie* Cete muncitorești care au servit ca bază a armatei sovietice. **19** (La noi în țară; îs) *~da de fier* Organizație politică extremistă, naționalistă, de dreapta dintre cele două războaie mondiale condusă de Corneliu Zelea Codreanu Cf *legionar*. **20** (Îs) *~da veche* Grup de persoane cu experiență într-un anumit domeniu. **21** (Îas sau *vechea* ~) Cei care au participat în trecut la o acțiune socială. **22** (Îs) *Tânăra* ~ Nume dat de scriitorul A. Fadeev tinerilor comuniști ruși care au luptat ca partizani împotriva germanilor. **23** (Îas; îoc *~da veche*) Grup de persoane care începe să capete experiență într-un domeniu, urmând să continue activitatea de acolo. **24** Poziție a brațelor și a corpului luată de un boxer, de un luptător etc. pentru a para loviturile adversarului sau pentru a ataca. **25** (Îe) *A se pune în* ~ A-și lua poziția de apărare sau de atac, la scrimă. **26** (Fig; îas) A-și lua toate măsurile de apărare pentru a nu fi surprins de ceva neplăcut. **27** (La jocul de șah; rar; șîs ~ *la regină*) Avertisment dat partenerului că regina este amenințată. **28** Apărătoare metalică pentru mână, montată între mânerul și lama unei săbii, unei spade etc. **29** (Îs) *~da trăgaciului* Piesă de protecție a trăgaciului la armele de foc.

garden *sn* vz **gardină**

gardenie *sf* [At: DA ms / Pl: *~ii* / E: fr **gardénia**] Plantă lemnoasă tropicală și subtropicală, cu frunze verzi persistente, cu flori mari, cu miros plăcut, care se cultivă la noi ca plantă decorativă (*Gardenia*).

garden-party *sn* [At: DN³ / P: *~dăn-party* / Pl: *~uri* / E: eg **garden-party**] (Agm) Petrecere în aer liber (în general într-o grădină).

garderob, ~ă [At: RUSSO, S. 16 / V: (pop) ***~op, ~dilop, ~dirop*** / Pl: *~uri* sn, *~e* sf / E: fr **garde-robe**] **1** *sn* Dulap, mai rar, cameră, în care se păstrează haine, obiecte de îmbrăcăminte, lenjerie. **2** *sf* Loc special la teatru, în locurile publice etc. unde se pot lăsa paltoanele, pălăriile etc. **3** *sf* Îmbrăcăminte pe care o posedă cineva. **4** *sf* Costume ale unui teatru.

garderobier, ~ă *smf* [At: DA ms / P: *~bi-er* / Pl: *~i, ~e* / E: **garderob(ă)** + *-ier*] Persoană care are în grijă garderoba publică sau cea a unui teatru.

garderop, ~ă *sn, sf* vz **garderob**

gardian *sm* [At: DUNĂREANU, CH. 94 / P: *~di-an* / Pl: *~ieni* / E: fr **gardien**] **1** Paznic al unui local, al unei instituții Si: (înv) *strajă*. **2** (În poliția de odinioară) Gardist (1). **3** Supraveghetor într-un magazin sau într-un spital, mai ales în saloanele cu bolnavi mintal. **4** (s) ~ *public* Agent de pază care supraveghează străzile unui oraș, piețele, parcurile etc.

gardiancă *sf* [At: BUL. FIL. VII-VIII, ap DA ms / P: *~di-an~* / Pl: *~ience* / E: **gardian** + *-că*] (Iuz) **1** Paznică. **2** (Înv) Supraveghetoare într-un muzeu sau într-un spital, mai ales în saloanele de bolnavi mintal.

gardie *sf* vz **gardă**

gardilop, ~ă *sn, sf* vz **garderob**

gardin *sn* vz **gardină**

gardina *vt* [At: FRÂNCU – CANDREA, M. 268 / V: (pop) ***~ni***, (reg) ***gărdini, ~nira*** / Pzi: *~nez* / E: **gardină**] A face gardina la doagele unui butoi.

gardină *sf* [At: POLIZU / V: ***~den, ~din*** *sn* / Pl: *~ni, ~ne* / E: ger **Gargel**] **1** Șanț la capătul doagelor, în care se fixează fundul butoiului. **2** (Buc; pex) Porțiune de doagă dintre capătul de sus și șănțulețul în care se fixează fundul. **3** (Pex) Ghizdul fântânii Si: *butălău, colac*. **4** (Înv; îs) *~na pădurii* Marginea pădurii. **5** (Rar) Borul pălăriei.

gardineci *sn* [At: H XI, 148 / Pl: *~ce* / E: **gardină** + *-eci*] (Pop) **1-2** Gărdinar (1-2).

gardini *vt* vz **gardina**

gardinira *vt* vz **gardina**

gardirop, ~ă *sn, sf* vz **garderob**

gardist *sm* [At: CARAGIALE, T. II, 29 / V: (înv) ***gua~, gva~, va~*** / Pl: *~iști* / E: **gardă** +*-ist*] **1** (În trecut) Agent de poliție care făcea de pază pe străzile unui oraș Si: *sergent de stradă*. **2** (Reg) Vătășel de primărie. **3** (În timpul Revoluției socialiste ruse din 1917; îs) ~ *alb* Contrarevoluționar din garda (17) albă. **4** (Între cele două războaie mondiale, la noi în țară) Legionar Cf *garda* (19) *de fier*.

garf *sn* [At: DICȚ / Pl: *~uri* / E: nct] **1** Bucată de carne de porc din zona primelor vertebre. **2** (Reg) Pârjoală.

gargalaie *sf* [At: VICIU, GL. / Pl: *~lăi* / E: fo] (Reg; când se taie porcii; pbl) Zgomot, guițături, larmă.

gargan *sm* [At: ATILA, P. 392 / Pl: *~i* / E: nct] (Reg) Pește mare, asemănător cu barbunul, în formă de țipar, verzui-negricios, cu capul terminat într-un cioc ascuțit.

gargantuesc, ~ă *a* [At: CARAGIALE, O. VII, 192 / Pl: *~ești* / E: fr ***gargantuesque***] (Frm) **1** Care seamănă cu Gargantua, eroul cărții lui Fr. Rabelais „Gargantua și Pantagruel". **2** (Liv) Enorm.

gargară *sf* [At: GRIGORIU-RIGO, M. P. I, 39 / V: (pop) ***gâlg~*** / Pl: *~re* / E: ngr ***γαργάρα***] **1** Clătire a gurii și a gâtului cu un lichid dezinfectant Si: (pfm) *gargariseală*. **2** Lichid, medicament cu care se face gargara (**1**) Si: *gargarism*. **3** (Fig; prt) Relatare fără șir, fără logică, ambiguă. **4** (Fig) Vorbărie fără susținere, pe care nu te poți baza (și care încearcă să distragă atenția).

gargariseală *sf* [At: CARAGIALE, T. II, 126 / Pl: *~eli* / E: ***gargarisi*** + *-eală*] **1** Gargară (**1**). **2** (Gmț; îe) **A se da la o ~** A se duce să bea o băutură alcoolică slabă.

gargarisi [At: CONTEMP. 1949, nr. 150, 4/5 / Pzi: *~sesc* / E: ngr ***γαργαρίζω***] **1** *vr* A face gargară (**1**). **2-3** *vtr* (Fig; prt) A vorbi nedeslușit sau fără șir, fără logică, ambiguu. **4** *vi* (Fig) A vorbi mult, fără susținere (și încercând să distragă atenția).

gargarisire *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ri* / E: ***gargarisi***] (Rar) Gargară (**1**).

gargarism *sn* [At: POLIZU / S și: (rar) *~izm* / Pl: *~e* / E: fr ***gargarisme***] Gargară (**2**).

gargariza *vi* [At: DA / Pzi: *~zez* / E: fr ***gargariser***] (Rar) A face gargară Si: *a gargarisi* (**1**).

gargarizm *sn* vz ***gargarism***

gargui *sn* [At: LTR / S: și: *~gouille* / Pl: *~e* / E: fr ***gargouille***] **1** Jgheab sau burlan scurt pentru scurgerea apei de ploaie, de obicei ornamentat cu figuri fantastice. **2** Figură cu care e ornamentat garguiul (**1**).

gargusă *sf* [At: LTR / V: ***~uz*** *sn* / Pl: *~se* / E: fr ***gargousse***] (Mil) Săculeț de pânză cu încărcătura de praf de pușcă pentru tunurile de calibru mare.

garguz *sn* vz ***gargusă***

garigă *sf* [At: DN[3] / Pl: *~igi* / E: fr ***garrigue***] (Ggf) Formațiune vegetală alcătuită din stejari, tufișuri și ierburi, care îmbracă solurile calcaroase din regiunile mediteraneene.

gariște *sf* [At: VICIU, GL. / Pl: *~ti* / E: srb ***gàrište***] (Reg) Luncă.

gariție *sf* vz ***gârâță***

garlez *sn* vz ***gârlici***

garlin *sn* [At: LTR / Pl: *~e* / E: ns cf fr *grelin*] (Mrn) Parâmă sau cablu de sârmă, folosită pentru manevrare în port.

garman *sn* [At: CHEST. II, 414/147 / Pl: *~uri* / E: nct] (Reg) Loc unde se ține nutrețul.

garmond *sni* [At: CARAGIALE, O. VII, 289 / E: ger ***Garmond***] Caracter de literă egal cu 10 puncte tipografice.

garnetă *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~te* / E: eg ***garnett***] (Pex) Mașină de destrămat deșeurile de lână cardată.

garni *ai* [At: BULL. LINGU. VIII/2, 210 / E: fr ***garni***] (Frm; d. mâncăruri, mai ales după friptură) Care este servit cu garnitură de legume, orez etc. Si: (rar) *garnisit*.

garnierit *sn* [At: LTR / Pl: *~e* / E: fr ***garniérite***] Silicat hidratat natural de nichel, de culoare verde-albăstrui.

garnisaj *sn* [At: LTR / Pl: *~e* / E: fr ***garnissage***] **1** Strat de materiale așezat pe suprafața unui obiect, unei construcții pentru a le proteja. **2** Strat de mărăcini, de nuiele etc. pus pe fundul sau pereții șanțurilor de scurgere ale unui torent pentru a împiedica eroziunea.

garnisi *vt* [At: ȘEZ. IV, 3 / Pzi: *~sesc* / E: fr ***garnir***] **1** A împodobi un lucru cu podoabe și accesorii. **2** A adăuga o garnitură sau ornamente un preparat culinar.

garnisire *sf* [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: ***garnisi***] **1** Împodobire a unui lucru, unei încăperi etc. cu podoabe și accesorii. **2** Adăugare a unei garnituri sau ornarea unui preparat culinar.

garnisit, ~ă *a* [At: ȘEZ. IV, 3 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***garnisi***] **1** (D. lucruri, încăperi) Împodobit. **2** (D. preparate culinare) Căruia i s-a adăugat o garnitură sau a fost ornat. **3** Care a fost prevăzut cu ...

garnitură *sf* [At: GHICA, S. 54 / Pl: *~ri* / E: fr ***garniture***] **1** Accesoriu care se pune la un lucru spre a-l împodobi sau a-l completa Si: (pfm) *gătеală*. **2** Salată, legume fierte care se servesc ca adaos la friptură. **3** (Teh) Piesă demontabilă care întărește sau protejează, micșorând uzura altor piese sau care asigură îmbinarea perfectă a două elemente prin care circulă un fluid. **4** Set complet de piese de mobilier pentru o anumită cameră. **5** Rufărie completă pentru un așternut de pat. **6** Locomotivă și vagoane ale unui tren. **7** Scule, piese de același fel dintr-un atelier sau dintr-o exploatare. **8** Totalitate a pieselor de același fel ale unei mașini. **9** (Îs) *~ de litere* Serie de litere și semne cu caractere tipografice identice și cu toate corpurile caracterului respectiv. **10** Totalitate a jucătorilor care alcătuiesc o echipă sportivă.

garniță *sf* [At: I. IONESCU, D. 527 / V: ***gâr~*** / Pl: *~țe* / E: cf bg *грьнць*, rs *горнець*, pn *garniec*, srb *grnac*, vsl *гранциı*] (Mol; Buc) **1** Vas de metal cu care se transportă lapte și alte lichide. **2** (Îf *går~*) Cofă.

garniz *sn* [At: CHEST. II, 239/183 / A: nct / Pl: *~e* / E: nct] (Reg) Unealtă de făcut jgheabul șindrilelor.

garnizoană *sf* [At: VĂCĂRESCUL, IST. 255 / V: (înv), ***~on*** *sn*, ***~onă*** / E: fr ***garnison***] **1** Unitate sau ansamblu de unități militare stabilite într-o localitate sau, pe timp de război, într-un loc întărit pentru a-l apăra. **2** (Pex) Orașul, locul sau clădirea unde este stabilită o garnizoană (**1**). **3** Conducere a unei garnizoane (**1**). **4** (Îe) **A fi în** (sau **la**) **~**, ori **a avea ~na în** (sau **la**) A face parte din trupele unei garnizoane (**1**).

garnizon *sn* vz ***garnizoană***

garnizona *vt* [At: IORGA, L. II, 118 / S și: *~iso~* / E: ***garnizoană***] (Nob) A ocupa un (oraș) cu armata.

garnizonă *sf* vz ***garnizoană***

garoafă *sf* [At: LB / V: (reg) ***~flă, găr~,*** (Mol) ***~fă*** / Pl: *~fe* / E: ngr ***γαρόφαλλον***] **1** (Reg; șîc *~ de ghiveci*, *~ de grădină*, șîf *~flă*) Plantă erbacee ornamentală, cu frunze opuse și liniare, cu flori cărnoase de culori diverse și miros plăcut Si: (pop) *buruiene de ghiței, buruiene de germe, calamfir, carafilă*, (reg) *chirișor, cocoșei, cuișoară de grădină, cuișoare, flori domnești, ~ de ghiveci, ~ de grădină, garofil* (**1**), *garofiță* (**15**), *ignele, neghină, neghinea, pahiu, sacfiu, sacfiu îngrămădit, sanfiu, sansiu, sanschiu, sămferel, sâmfireag, sâmfireanje, sânvireni tarcați, scânteiuțe, schinteuță, secfiu, sinferei, vâzdoagă, vâzdoance umplute, vâzdoage de Rusale* (*Dianthus caryophyllus*). **2** (Bot; reg) Garofiță (**9**) (*Dianthus deltoides*). **3** Cuișoriță (*Holosteum umbellatum*). **4** (Bot; reg; îc) **~fa-craiului** Garofița (**10**) Pietrei Craiului (*Dianthus callizonus*). **5** (Bot; reg; îc) **~fa-mării** Limba-peștelui (*Limonium vulgare*). **6** (Îc) **~fa-Sebeșului, ~fa de piatră, ~fe (de munte)** sau **~fe-sălbatice** Plantă cu flori albe sau roz, plăcut mirositoare, plasate câte două sau mai multe pe aceeași tulpină Si: (reg) *flori domnești, garofil* (**2**), *garofițe* (**5**) (*de munte*) (*Dianthus superbus*). **7** (Bot; reg; îc) **~-albă** (sau *~fe*) Micsandre. **8** (Bot; reg; îc) **~-bărboasă** Bălușcă. **9** (Bot; reg; îc) **~-călugărească, ~fe de câmp** sau **~fe-sălbatice** Garofiță (**3**). **10** (Bot; reg; Ipl sau îc) **~ de apă** Crin de baltă (*Butomus umbellatus*). **11** (Bot; reg; Ipl sau îc) **~ de grădină** sau **~-turcească** Planta *Dianthus barbatus* Si: *buruiene de ghiței, buruiene de jerme, cărânjea, cărunjea, cocoșei, cuișoare, garofițe* (**14**) (*de grădină*), *grozdică, gvordici, inger, neghinele, pietrucele, pușca lupului, sacfiu, sacfiu nemțesc, sacfiu turcesc, sacfiu tărcat, samfiu, sanfiu, sălcuța, scaunul popii, scânteuță, secfiu, susfiragi, țefliu, ursarel, ursinică, ursuele, vâzdoage, vâzdoance ungurești, zaschiu salbatic*. **12** (Bot; reg; îc) **~ de grădină** (sau **nemțească**) Cuișoare (*Dianthus chinensis*). **13** (Îc) **~-roșie** Planta *Dianthus tenuifolius*. **14** (Bot; reg; Ipl) Ochiul-boului (*Callistephus chinensis*). **15** (Bot; reg; Ipl) Cocoșel (*Dianthus collinus*). **16** (Bot; reg; Ipl sau îc) **~fe-oloage** Barba împăratului (*Mirabilis jalapa*). **17** (Bot; reg; Ipl) Mușcată (*Pelargonium zonale*). **18** (Bot; reg; Ipl) Zorele (*Pharbitis purpurea*). **19** (Bot; reg; Ipl) Crăițe (*Tagetes patula*). **20** (Bot; reg; Ipl) Viorele (*Viola mirabilis*). **21** (Bot; reg; îf *~flă* sau *găr~*) Cârciumărese (*Zinnia elegans*). **22** (Bot; reg; îc) **~fe-roșii** Arșinic (*Lychnis calcedonica*). **23** (Bot; reg) Garofițe (**4**) de munte.

garoaflă *sf* vz *garoafă*

garofil¹ *sm* [At: BORZA, D / Pl: ~*i* / E: nct] (Bot; reg) **1** Garoafă (1). **2** Garoafe (6) de munte.

garofil² *sm* vz *carafilă*

garofioară¹ *sf* [At: GCR II, 295 / Pl: ~*re* / E: *garoafă* + -*ioară*] **1-2** (Șhp) Garofiță (1-2).

garofioară² *sf* vz *gărăfioară*

garofiță *sf* [At: ALECSANDRI, P. P. 33 / Pl: ~*țe*, (rar) ~*ți* / E: *garoafă* + -*iță*] **1-2** (Șhp) Garoafă (1) (mică). **3** (Mpl) Plantă erbacee cu frunze lanceolate și flori purpurii Si: *buchet de câmp, bumbușca lupului, bumbut, buruiene de ghiței, buruiene de jerme, caramfile, cismuța cucului, cocoșel roșu, cuișoare de câmp, floare domnească, garoafă* (9) *călugărească, garoafă* (9) *de câmp, garoafe* (9) *sălbatice, iarba urâtului, lipitoare, pecingină, pușca lupului, pușcuța lupului, sanfiu de câmp, scânteie, vâzdoage, vâzdoance de câmp* (*Dianthus carthusianorum*). **4** (Îc) **~țe de munte** Plantă erbacee cu flori mari purpurii Si: (bot; reg) *fâliu, garoafă* (23), *iarba urâtului, ignele, vâzdoance de câmp* (*Dianthus compactus*). **5** (Bot; reg; îac) Garoafe (6) de munte. **6** (Bot; reg) Papucul domnișoarei (*Impatiens sultani*). **7** (Bot; reg; îc) **~ de grădiniță** Arșinic (*Lychnis calcedonica*). **8** (Bot; reg; îc) **~ de mare** Sică (*Statice*). **9** (Lpl) Planta *Dianthus deltoides* Si: (reg) *garoafă* (2). **10** (Îc) **~ța Pietrii Craiului** Plantă erbacee a cărei tulpină de 10–20 cm poartă o singură floare purpurie brăzdată radial de dungi mai închise (*Dianthus callizonus*). **11** (Bot; reg; lpl; șîc **~țe rare**) Cuișoare (*Dianthus chinensis*). **12** (Bot; reg; îc) **~ de mare** Limba peștelui (*Limonium vulgare*). **13** (Bot; reg; lpl) Ochiul boului (*Callistephus chinensis*). **14** (Bot; reg; lpl; șîc) **~țe de grădină** Garoafe (11) (*Dianthus barbatus*). **15** (Bot; reg; lpl) Garoafă (1) (*Dianthus caryophyllus*).

garoflat *sm* [At: H V, 393 / V: (reg) **~leț** / Pl: ~*ați* / E: nct] **1** (Pop) Floare mică liliachie, care răsare primăvara, prin câmpiile însțelenite. **2** (Reg; îf ~*leț*) Plantă nedefinită mai îndeaproape.

garofleț *sm* vz *garoflat*

garoi *sm* [At: H II, 310, 49 / V: *gor~* / Pl: ~ / E: nct] (Reg) **1** (Orn) Cioară. **2** Termen injurios pentru rromi.

garoș, ~ă *a* [At: H IV, 270 / Pl: ~*i*, ~*e* / E: cf mg *garos*] (Reg; d. animale) Pătat pe spinare cu negru, iar pe piept și pe picioare cu roșu ori cu alb.

garotte *sfi* [At: DN³ / E: fr *garotte*] Tortură constând în strangularea treptată a celui condamnat.

garou *sn* [At: DEX / Pl: ~*uri* / E: fr *garrot*] Bandă sau tub de cauciuc cu care se strânge mai ales brațul pentru întreruperea temporară a circulației sângelui și prevenirea unei hemoragii.

garson *sm* [At: DEX / Pl: ~*i* / E: fr *garçon*] (Frm; înv) Bărbat, tânăr care servește într-un restaurant.

garsonieră *sf* [At: DA ms / P: ~*ni-er~* / Pl: ~*re* / E: fr *garçonnière*] Apartament dintr-o singură cameră, baie și uneori bucătărie.

gartel *sn* [At: CV 1949, nr. 7, 31 / Pl: ~*uri* / E: nct] (Pop; Teh) Lemn ecarisat, cioplit la ferăstrăul mecanic, folosit la construirea bărcilor.

garvan, ~ă [At: H V, 129 / Pl: ~*i*, ~*e* / E: bg *garvan*] (Pop) **1** *sm* (Orn) Ciori. **2** *sm* (Dep) Poreclă pentru rromi. **3** *sf* O specie de cioară nedefinită mai îndeaproape.

gasconadă *sf* [At: CONTEMP. 1948 nr. 106, 5/5 / Pl: ~*de* / E: fr *gasconnade*] (Frm) **1** (Rar) Pălăvrăgeală în felul gasconilor. **2** (Liv) Fanfaronadă.

gasconerie *sf* [At: IBRĂILEANU, SP. CR. 40 / Pl: ~*ii* / E: fr *gasconnerie*] (Frr) **1** Pălăvrăgeală. **2** Fanfaronadă. **3** (Iuz) Mulțime de gasconi.

gasconism *sn* [At: DN³ / Pl: ~*e* / E: fr *gasconnisme*] (Frr) **1** Predispoziție (a francezilor) pentru fanfaronadă. **2** Lăudăroșenie.

gaseri *smp* [At: CHEST. II, 431 / E: nct] (Reg) **1** Coteț al porcilor. **2** Loc unde se adăpostesc porcii.

gaster *sn* [At: DN³ / Pl: ~*e* / E: fr, it *gaster*] (Med) **1** Stomac. **2** Cavitate de forma stomacului.

gasteropod *sn* [At: DA ms / V: **~stro~** / Pl: ~*e* / E: fr *gastéropodes, gastropodes*] **1** (Lpl) Clasă de moluște cu corpul într-o cochilie, care se mișcă cu ajutorul unui picior în formă de disc muscular Si: *melci*. **2** (Șls) Moluscă din clasa gasteropodelor (1).

gastr- vz *gastro-*

gastralgic, ~ă *a* [At: CADE / Pl: ~*ici*, ~*ice* / E: fr *gastralgique*] **1** Cu caracter de gastralgie. **2** (Îs) *Durere ~ă* Durere de stomac (de natură nervoasă).

gastralgie *sf* [At: DA / Pl: ~*ii* / E: fr *gastralgie*] Durere de stomac (de natură nervoasă) Si: (fam) *crampe*, (pop) *cârcei*.

gastrectazie *sf* [At: DN³ / Pl: ~*ii* / E: fr *gastrectasie*] (Med) Dilatație a stomacului.

gastrectomie *sf* [At: DEX / Pl: ~*ii* / E: fr *gastrecomie*] (Mol) Rezecție a stomacului sau a unei părți din el.

gastric, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: ~*ici*, ~*ice* / E: fr *gastrique*] **1** Care aparține stomacului. **2** Care provine de la stomac. **3** (Îs) *Suc ~* Suc secretat de stomac, cu rol important în digestie.

gastrină *sf* [At: DEX-S / Pl: ~*ne* / E: fr *gastrine*] Substanță secretată de mucoasa gastrică din regiunea pilorică.

gastrită *sf* [At: DA ms / Pl: ~*te* / E: fr *gastrite*] Inflamație a mucoasei stomacului care se manifestă prin dureri abdominale, balonări, grețuri, vărsături etc. Si: (pop) *aprindere de mațe*.

gastro- [At: DN³ / E: fr, it *gastro-*] Element prim de compunere cu semnificația: **1** Referitor la stomac. **2** De stomac. **3** Gastric.

gastrocel *sn* [At: DN³ / Pl: ~*e* / E: fr *gastrocèle*] (Med) Hernie a stomacului.

gastrodinie *sf* [At: DN³ / Pl: ~*ii* / E: fr *gastrodynie*] (Med) Durere (nevralgică) de stomac.

gastroduodenită *sf* [At: DN³ / Pl: ~*te* / E: fr *gastro-duodénite*] Inflamație a mucoasei stomacului și a duodenului.

gastroenterită *sf* [At: YGREC, M. N. 222 / Pl: ~*te* / E: fr *gastro-entérite*] (Med) Inflamație simultană a stomacului și intestinelor, care se manifestă prin diaree, dureri abdominale etc. Si: (reg) *urdinare*.

gastroenterocolită *sf* [At: DN³ / Pl: ~*te* / E: fr *gastro-entérocolite*] Inflamație a mucoasei stomacului, a intestinului subțire și a colonului.

gastroenterolog, ~ă *smf* [At: DN³ / P: ~*tro-en~* / Pl: ~*ogi*, ~*oge* / E: fr *gastro-entérologue*] Specialist în gastroenterologie.

gastroenterologie *sf* [At: DN³ / P: ~*tro-en~* / E: fr *gastro-entérologie*] Ramură a medicinei care studiază fiziologia și patologia tubului digestiv.

gastroenterostomie *sf* [At: DN³ / Pl: ~*ii* / E: fr *gastro-entérostomie*] (Med) Creare operatorie a unei comunicații directe între stomac și intestin.

gastrograf *sn* [At: DN³ / Pl: ~*e* / E: fr *gastrographe*] Instrument pentru înregistrarea mișcărilor stomacului.

gastrohepatic, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: ~*ici*, ~*ice* / E: *gastro-* + *hepatic*] **1** Care aparține atât stomacului, cât și ficatului. **2** Care afectează stomacul și ficatul.

gastrointestinal, ~ă *a* [At: DA / P: ~*tro-in~* / Pl: ~*i*, ~*e* / E: fr *gastro-intestinal*] **1** Care ține de stomac și de intestine. **2** Referitor la stomac și intestine.

gastrolatrie *sf* [At: DN³ / Pl: ~*ii* / E: *gastrolatru*] (Liv) Preocupare excesivă pentru mâncare.

gastrolatru, ~ă *smf* [At: DN³ / Pl: ~*ri*, ~*re* / E: fr *gastrolâtre*] (Liv) Persoană care trăiește doar pentru a mânca.

gastrolit *sn* [At: DN³ / Pl: ? / E: ger *Gastrolith*] (Blg) Granule de calcar aflate în stomacul racului, din care se reface crusta după năpârlire.

gastrologic, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: ~*ici*, ~*ice* / E: fr *gastrologique*] Referitor la gastrologie.

gastrologie *sf* [At: DN³ / Pl: ~*ii* / E: fr *gastrologie*] **1** Studiu al stomacului. **2** (Rar) Tratat de artă culinară.

gastromalacie *sf* [At: DN³ / Pl: ~*ii* / E: fr *gastromalacie*] (Med) Înmuiere a peretelui stomacului.

gastromel *sn* [At: DN³ / Pl: ~*i* / E: fr *gastromèle*] (Med) Monstru care prezintă gastromelie.

gastromelie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr **gastromélie**] (Med) Monstruozitate caracterizată de atașarea membrelor de abdomen.

gastronom, ~oamă *smf* [At: ODOBESCU, S. III, 24 / Pl: *~i, ~oame* / E: fr **gastronome**] **1** Specialist în gastronomie (1). **2** Persoană căreia îi place mâncarea aleasă (și băutura bună) și știe să le aprecieze.

gastronomic, ~ă *a* [At: HOGAȘ, DR. II, 190 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr **gastro**] **1-2** Care se referă la gastronomie sau la gastronomi. **3-4** Specific gastronomiei sau gastronomilor. **5** Care provine de la gastronomie.

gastronomie *sf* [At: C. NEGRUZZI, I, 286 / E: fr **gastronomie**] **1** Artă de a prepara mâncăruri alese. **2** Însușire de a aprecia calitatea, gustul mâncărurilor alese.

gastropatie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr **gastropathie**] Denumire generică pentru bolile de stomac.

gastropexie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr **gastropexie**] (Med) Fixare chirurgicală a stomacului deplasat.

gastroplegie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr **gastroplégie**] (Med) Paralizie a stomacului.

gastropod *sn* vz **gasteropod**

gastroragie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr **gastrorragie**] (Med) Hemoragie gastrică.

gastroree *sf* [At: DN³ / Pl: *~ei* / E: fr **gastrorrhée**] (Med) Hipersecreție gastrică.

gastroscop *sn* [At: DN³ / Pl: *~oape* / E: fr **gastroscope**] Instrument pentru examinarea interiorului stomacului.

gastroscopie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr **gastroscopie**] Examinare a stomacului cu gastroscopul.

gastrospasm *sn* [At: DN³ / Pl: *~e* / E: fr **gastrospasme**] Constricție spasmodică a stomacului.

gastrostomie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr **gastrostomie**] Deschidere a stomacului în exterior, pentru eliminarea conținutului gastric.

gastrotehnie *sf* [At: DN³ / E: fr **gastrotechnie**] Studiu al modificărilor suferite de alimente în timpul preparării culinare.

gastrotomie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr **gastrotomie**] Deschiderea chirurgicală a stomacului (pentru a extrage un corp străin din el).

gastrulație *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr **gastrulation**] (Blg) Proces de transformare a blastulei în gastrulă.

gastrulă *sf* [At: DN / E: fr **gastrula**] (Blg) Stadiu în dezvoltarea embrionului de după blastulă.

gașatancă *sf* vz **gălățeancă**

gașcă *sf* [At: POLIZU / Pl: *găști* / E: nct] **1** (Înv) Tovărășie (tainică) de oameni care urmăresc scopuri reprobabile Si: (liv) *clică, coterie*. **2** (Înv) Loc ascuns unde se adună gașca (1). **3** (Pop; spc; la jocurile de copii) Gaură în pământ cât căciula Si: (pop) *târg*. **4** (Mol) Baracă. **5** (Mol) Șatră. **6** (Pex) Grup de prieteni (tineri) care se distrează împreună, fac excursii etc. **7** (În limbajul tinerilor; îe) **A fi de ~** A avea spirit camaraderesc. **8** (Îe) **A (se) sparge ~ca** A se destrăma gașca (1). **9** (Îae) A se termina o petrecere sau o adunare.

gașpar *sm* vz **gașper**

gașper *sm* [At: JIPESCU, O. 101 / V: *~par* / Pl: *~i* / E: **Gașpar**] (Fam) **1** Țigan. **2** Individ.

gașperiță *sf* [At: CARAGIALE, M. 30 / Pl: *~te* / E: **gașper** + *-iță*] (Fam) **1** Țigancă. **2** Tipă.

gat *sn* [At: AGÂRBICEANU, D. Ț. 119 / Pl: *~uri* / E: mg **gát**, cf *gătej, zăgaz*] (Trs) Zăgaz de pietre de-a latul unui pârâu, prin care se închide calea păstrăvilor și a altor pești.

gata [At: NECULCE, L. 29 / E: cf alb *gat*] **1** *ai* (D. lucruri) Care în urma confecționării, construirii, preparării, realizării etc. este terminat. **2** *av* (Spc; d. mâncăruri; îe) **A fi ~** Gătit. **3** *ai* (Îs) *Haine (de) gata* Haine confecționate de fabrică, nu de un croitor particular, care se cumpără direct din magazin. **4** *a* (D. oameni, copii; îla) **De bani ~** Care nu-și câștigă singur existența, bucurându-se de averea familiei. **5** *a* (Pex; d. oameni, copii; îal) Infatuat (și adeseori năzuros). **6** (Îlav) **(Pe) de-a gata** Pe nemuncite, pe munca altuia. **7** (Pop; îal) Dintr-o dată. **8** *av* (Înv; îe) **A plăti de-a ~** A da toți banii datorați o dată. **9** *ai* (Înv; îs) *Bani ~* Bani peșin. **10** *av* (Îe) **A veni (sau a sosi) la (de-a) ~** A profita de ceva făcut de altul. **11** *av* (Fam; d. o treabă; îe) **A da ~** A isprăvi, a lichida ceva. **12** *av* (Fam; d. persoane; îae) A chinui, a distruge sau a epuiza pe cineva. **13** *av* (Fam; d. persoane; îae) A zăpăci, a ului. **14** *av* (D. persoane sau stări sufletești; îlv) **A fi ~** A apărea. **15** *av* (D. persoane; îae) A fi pregătit, a fi în situația de a săvârși ceva. **16** *av* (Îae) Care este înființat din... **17** *av* (Îae; complinit de un conjunctiv sau de un infinitiv) În stare să... **18** *av* (Îae; complinit de un supin sau de un infinitiv) A fi pregătit pentru ceva, pentru o anumită acțiune. **19** *av* (Îae; complinit de un conjunctiv sau de un infinitiv) Cât pe ce să... **20** *av* (Îe) **A fi ~ la (sau de) bătaie** A fi pregătit și chiar dornic să se bată. **21** *av* (Cu valoare de interjecție) Ajunge! Destul!

gatăr *snvz* **gater**

gater *sn* [At: CADE / V: (pop) *~tăr* / Pl: *~e* / E: ger **Gatter**] Joagăr.

gaterist *sm* [At: SCÂNTEIA 1951, nr. 1956 / Pl: *~iști* / E: **gater** + *-ist*] Muncitor care lucrează la gater.

gati *sp* vz **gatii**

gatii *sfp* [At: CADE / V: *~ti* / E: mg **gatya**] (Mar; Oaș) Izmene largi și mai scurte făcute din pânză de cânepă sau in, pe care le poartă bărbații vara în loc de pantaloni.

gator *sn* [At: CHEST. II, 281/377 / Pl: ? / E: nct] (Reg) Loc pe unde se intră în pivniță.

gatism *sn* [At: DN² / Pl: *~e* / E: fr **gâtisme**] (Frr) Ramolisment.

gaucho *smi* [At: DN² / P: *ga-u-cio* / E: sp **gaucho**] Văcar din pampasul argentinian.

gaudeamus *sn* [At: DN² / Pl: (rar) *~uri* / E: lat **gaudeamus**] **1** Cântec bisericesc de bucurie. **2** (Rar) Masă veselă.

gaudent *sm* [At: DN² / Pl: *~nți* / E: fr **gaudents**] (Lpl) Membru al unei congregații cavalerești bologneze.

gauleiter *sm* [At: SCÂNTEIA, 1949, nr. 1334 / P: *gau-lai~* / Pl: *~i* / E: ger **Gauleiter**] Conducător al unui district din Germania nazistă sau al unui teritoriu aflat sub ocupație nazistă.

gaullism *sn* [At: DN³ / P: *go-lism* / E: fr **gaullisme**] **1** Doctrină politică a lui Charles de Gaulle. **2** Regim bazat pe gaullism (1).

gaullist, ~ă [At: DN³ / Pl: *~iști, ~e* / E: fr **gaulliste**] **1** *a* Referitor la gaullism. **2** *smf* Adept al gaullismului.

gaur *sm* [At: DN³ / Pl: *~i* / E: fr **gaur**] Bivol sălbatic care trăiește în regiunile muntoase din India și Malaezia.

gaură *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 4 / V: (pop) **gaoră** / Pl: *găuri* / E: lat ***cavula**] **1** Scobitură, adâncitură, spărtură ivită de la sine sau anume făcută într-un corp, într-un material, în pământ etc. Si: (Mol) *bortă*, (Trs) *hudă* Cf *gaun²*, *găună, groapă, peșteră, scorbură, văgăună, vizuină*. **2** (Îs) *~a hornului* (sau *coșului*, ori reg. *hurli*) Gura hornului. **3** (Pop; îs) *~ sub sobă* (sau *sub vatră*) Cotlon. **4** (Îs) *~ în zid* Firidă. **5** (Îs) *~a acului* Orificiu prin care se bagă ața în ac. **6** *~a cheii* Orificiu prin care se bagă cheia în broască. **7** (Îs) *~a urechii* Orificiu prin care se pun cerceii în urechi. **8** (Pfm; îs) *~curului* Anus. **9** (Îe) **A se ascunde (ca) în ~ de șarpe** A se ascunde într-un loc sigur. **10** (Îe) **A (se) face** (sau **a fi**) **~** (sau **bortă**) **în cer** A se întâmpla un lucru neobișnuit. **11** (Îe) **A sufla pe ~** A nu putea intra în casă. **12** (Pop) Vale adâncă și prăpăstioasă între munți. **13** Drum așezat sub nivelul grădinilor și ogoarelor. **14** (Rar) Nară. **15** (Reg) Semn la urechile oilor. **16** Crăpătură în zid. **17** (Îoc *om*) Parte concavă a arșicului. **18** (Pop) Bordei. **19** (Îe) **Doar nu s-o face ~ în cer** Nu va fi o pagubă prea mare. **20** (Ast) *~-neagră* Relicvă de dimensiuni reduse a unei stele masive, formată prin prăbușire gravitațională, caracterizată prin densitate foarte mare și forță de atracție uriașă. **21** Vagin. **22** (Trv; îlv) ***A da la ~*** A avea relații sexuale.

gaurică *sf* vz **găurică**

gauss *sm* [At: DEX / Pl: *~uși* / E: fr **gauss**] Unitate de măsură a inducției magnetice în sistemul electromagnetic C.G.S. (centimetru, gram, secundă), egală cu a mia parte din unitatea inducției magnetice din M. K. S. (metru, kilogram, secundă).

gaussmetru *sn* [At: DN³ / Pl: *~re* / E: fr **gaussmètre**] Instrument de măsură a inducției magnetice.

gav, ~ă a [At: ALRM I/I, h. 100 / P: *~i, ~e* / E: nct] (Reg) Chior.
gavaj sn [At: DEX / Pl: *~e* / E: fr **gavage**] (Med)1 Hrănire cu ajutorul sondei gastrice. 2 Îndopare a păsărilor de curte.
gavanoasă sf vz **gavanos**
gavanos sn [At: I. NEGRUZZI, S. I, 64 / V: *~oasă sf* / Pl: *~oase* / E: tc **kavanos**] (Mol) 1 Borcan de dulceață. 2 Vas pentru păstrat untură, sare. 3 Oală de vin.
gavanoșel sn vz **găvănoșel**
gavaon sm [At: MARIAN, S. R., ap. DA / Pl: *~i* / E: nct] (Reg; dep) Țigan.
gavaz sm vz **cavaz**
gavăt sms [At: MARIAN, INS. 468 / V: **~vet, găvad** / E: bg **гавед**, cf pn *gawied*] (Trs) 1 Reptilă. 2 Păduchi de corp. 3 Viermi de rană. 4 (Fig) Mulțime de copii. 5 (Euf, în superstiții) Lup. 6 (Ast; pop; îf *găvăd*) Constelația Pegas.
gavet sm vz **gavăt**
gavial sm [At: DN[3] / Pl: *~i* / E: eg, fr **gavial**] Specie de crocodil cu botul foarte lung și îngust, umflat la capăt, care trăiește în fluviile din India și Birmania.
gavodi sm [At: CHEST. VIII 99/14 / A: nct / Pl: ? / E: nct] (Reg, irn) Om care mănâncă mult.
gavotă sf [At: DICȚ. / S și: (după fr) *gavottă* / Pl: *~te* / E: fr **gavotte**] 1 Vechi dans în doi timpi, cu mișcare moderată. 2 Melodie după care se dansează gavota (1). 3 Parte dintr-o suită instrumentală care folosește ca model gavota (2).
gavrilă sms [At: CADE / E: nct] (Pop; gmț) Urs.
gavuzdi v vz **găvozdi**
gavuzdit, ~ă a vz **găvozdit**
gaz[1] sn [At: MDT / Pl: *~e*, și (înv) *~uri* / E: fr **gaz**] 1 Nume generic dat corpurilor fluide cu densitate redusă, incolore, ușor deformabile și expansibile, care, din cauza coeziunii moleculare slabe, nu au o formă proprie stabilă și tind să ocupe întregul volum pe care-l au la dispoziție. 2 Amestec de substanțe gazoase întrebuințat drept combustibil. 3 (Îs) ~ *aerian* (sau *de iluminat*) Gaz obținut în mod artificial prin distilarea la temperaturi înalte (900°–1000°) a huilelor și folosit, după epurare, pentru încălzit și iluminat. 4 (Îs) ~ *e naturale* Gaze combustibile acumulate în pământ în urma unor procese naturale. 5 (Îs) ~ *metan* (sau *de baltă*) Gaz natural inflamabil care conține metan în proporție de până la 99%. 6 (Îs) ~ *de lemn* Gaz obținut prin distilarea uscată a lemnului, care se folosește drept combustibil (și în motoarele cu explozie). 7 (Îs) ~ *ideal* (sau *perfect*) Gaz ipotetic extrem de rarefiat, la care produsul dintre presiune și volum rămâne constant la orice temperatură. 8 (Îoc cu *gaz ideal*) Gaz obișnuit care se găsește în natură și nu se comportă conform legii gazelor perfecte. 9 Petrol rafinat. 10 (Pfm; îe) ***(Doar) n-am băut ~*** (Doar) n-am înnebunit. 11 Lampă primitivă cu gaz. 12 (Îs) ~ *lichefiat* Amestec de gaze combustibile ușor lichefiabile, obținut prin extragerea directă din gaze de sondă sau prin distilare din unele produse petroliere, păstrat în stare lichidă în butelii. 13 (Îs) ~ *nobil* Fiecare dintre elementele chimice situate în grupa a opta a sistemului periodic al elementelor, inclusiv heliu, caracterizate prin inerția lor chimică. 14 (Îs) ~ *solid* Combinație solidă de molecule de gaz metan și apă, care se găsește în special în zonele unde pământul este înghețat până la mari adâncimi. 15 (Lpl; șîs *~e toxice de luptă*) Substanțe gazoase toxice sau asfixiante folosite în război. 16 (Lpl) Emanații gazoase ale stomacului sau ale intestinelor. 17 (Îe) **A arde ~** (sau **~ul**) **degeaba** A nu face nimic.
gaz[2] sn [At: BACOVIA, O. 47 / V: *~ă*, (înv) *~ie sf* (pl *gazii*) / Pl: *~uri* / E: fr **gaze**] (Înv) Voal Cf *zăbranic*.
gaza vt [At: CONTEMP., 1949, nr. 159, 9/3 / Pzi: *~zez* / E: fr **gazer**] 1 A expune un spațiu limitat acțiunii unor gaze toxice pentru distrugerea anumitor organisme vii dăunătoare (paraziți, șoareci etc.) 2 A lansa gaze toxice într-o zonă în timp de război pentru a distruge în masă. 3 A expune o persoană sau un grup de persoane acțiunii gazelor toxice într-o încăpere închisă pentru a le ucide. 4 A arde capetele de fibre ieșite prin suprafața țesăturilor, prin trecerea produselor peste o flacără.

gazare sf [At: DA ms / Pl: *~zări* / E: **gaza**] 1 Expunere într-un spațiu limitat acțiunii unor gaze toxice pentru distrugerea organismelor vii dăunătoare. 2 Lansare de gaze toxice într-o zonă în timp de război pentru a distruge în masă. 3 Expunere a unei persoane sau a unui grup de persoane acțiunii gazelor toxice într-o încăpere închisă pentru a le ucide.
gazat, ~ă a [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: **gaza**] Intoxicat cu gaze.
gază[1] sf vz **gaz[2]**
gază[2] sf [At: CORESI, ap. DHLR 546 / Pl: *~ze* / E: ngr **γάσα**] (Învr) Comoară.
gazd sms vz **gazdă**
gazdaș sm vz **găzdaș**
gazdă sf [At: (a. 1767) IORGA, S. D. XIII, 263 / V: *gazd sm* / E: mg **gázda**] 1 (Trs; îoc *sărac* sau *slugă*) Țăran bogat Si: *bogătan, chiabur*, (reg) *găzdac*. 2 (Îla) **De ~ (mare)** Din oameni bogați. 3 (Trs) Proprietar. 4 (Mol; rar) Nevastă. 5 Persoană care primește pe cineva în casă (dându-i adăpost). 6 Persoană care ține pe cineva în casă în schimbul unei chirii (și cu întreținere plătită). 7 Stăpânul unei case în raport cu oaspeții săi Si: *amfitrion*. 8 (Pex) Organism pe (sau în) care trăiește un animal parazit aflat în stare larvară sau adultă. 9 Locuință ocupată de cineva în calitate de oaspete sau de chiriaș.
gazeifer, ~ă a vz **gazifer**
gazeifica vt vz **gazifica**
gazeificare sf vz **gazificare**
gazel sn [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: fr **ghazel**] Poezie (orientală) cu formă fixă alcătuită din distihuri și care de obicei cântă dragostea și vinul.
gazelă sf [At: ALECSANDRI, P. I, 320 / Pl: *~le* / E: fr **gazelle**] 1 Nume dat mai multor genuri de mamifere rumegătoare din familia antilopei, cu corpul suplu, cu picioarele lungi, cu coarne în formă de liră și cu ochii mari, care trăiesc în stepele și în deșerturile africane și asiatice. 2 Animal care face parte din unul dintre genurile gazelei (1).
gazetar sm [At: EMINESCU, I. V. 35 / Pl: *~i* / E: **gazetă** + *-ar*] Ziarist.
gazetă sf [At: (a. 1829) URICARIUL VIII, 107 / Pl: *~te*, (înv) *~turi* / E: fr **gazette**, it **gazetta**] 1 Publicație periodică având, de obicei, apariție zilnică, care conține știri, informații culturale etc. (de actualitate) Si: *ziar, jurnal*. 2 (Iuz; îs) ~ *de perete* Panou, vitrină etc., plasate de obicei în cadrul unei întreprinderi, instituții sau organizații, unde se afișau articole (și desene, fotografii) referitoare la activitatea unității respective sau la probleme generale.
gazetăraș sm [At: VLAHUȚĂ, ap. TDRG / Pl: *~i* / E: **gazetar** + *-aș*] 1 (Dep) Gazetar. 2 Gazetar neînsemnat, fără experiență și fără valoare.
gazetăresc, ~ească a [At: GHEREA, ST. CR. III, 135 / Pl: *~ești* / E: **gazetar** + *-esc*] 1 Specific gazetăriei. 2 Care se referă la gazetărie. 3 Care aparține gazetăriei. 4 Care provine de la gazetărie.
gazetărie sf [At: VLAHUȚĂ, ap. TDRG / Pl: (rar) *~ii* / E: **gazetar** + *-ie*] 1 Profesiunea de gazetar. 2 Domeniu de activitate al gazetarului Si: *ziaristică, jurnalistică*.
gazeu sn [At: IONESCU-MUSCEL, ȚES. 36 / Pl: *~ri* / E: fr **gazé**] Țesătură obținută printr-o combinație de țesut și împletit.
gazie[1] sf vz **ghizie**
gazie[2] sf [At: M. I. CARAGIALE, C. 51 / E: nct] Plantă nedefinită mai îndeaproape.
gazifer, ~ă a [At: PREV. ACCID. 52 / V: *~zei~* / E: fr **gazifère**] (Teh; d. o industrie, un zăcământ etc.) Producător de gaze.
gazifica vt [At: DA ms / V: *~zei~* / Pzi: *gazific* / E: **gaz[2]** + *-ifica*, cf fr *gazéifier*] 1 A transforma un combustibil solid sau lichid într-un combustibil gazos cu o compoziție chimică diferită de aceea a substanței din care provine. 2 A dispersa un lichid în masa unui gaz[1] (pentru a extrage țițeiul prin erupție).
gazificare sf [At: CONTEMP. 1948, nr. 108, 12/4 / V: *~zei~* / Pl: *~cări* / E: **gazifica**] (Teh) 1 Transformare a unui combustibil solid sau lichid într-un combustibil gazos cu o compoziție chimică diferită de aceea a substanței din care provine. 2 (Îs) *~a cărbunilor* Operație de ardere incompletă a cărbunilor în zăcământ, prin aprinderea lor intenționată și

captarea ulterioară a gazelor combustibile rezultate. **3** Dispersare de lichid în masa unui gaz[1] (pentru a extrage țițeiul, prin erupție). **4** (Rar) Introducere a gazelor (mai ales a celui metan), drept combustibil, într-o întreprindere, o clădire etc.

gazificator *sn* [At: DA ms / Pl: *~oare* / E: fr ***gazeificateur***] Aparat de încălzit, alimentat cu petrol gazificat, care arde cu flacără albastră.

gazin *sn* vz ***cazino***

gazoanalizator *sn* [At: DEX / P: *~zo-a~* / Pl: *~oare* / E: ***gaz + analizator***] (Teh) Aparat pentru analiza gazelor.

gazoduct *sn* [At: DEX / Pl: *~e* / E: fr ***gazoduct***] Conductă pentru transportul gazelor la distanțe (mari).

gazofilachie *sf* [At: CORESI, ap. DHLR II, 546 / Pl: *~ii* / E: ngr ***γαζοφυλακιον***] (Înv) Loc unde se păstrează o comoară.

gazogen *sn* [At: LTR / Pl: *~e* / E: fr ***gazogène***] (Teh) **1-2** Aparat sau instalație folosită pentru transformarea unui combustibil solid în gaz[1] combustibil. **3** (Teh) Generator de gaz[1]. **4** Rezervor metalic (cu capac în formă de clopot), în care se înmagazinează diferite gaze. **5** (Iuz) Aparat (în formă de sifon) cu ajutorul căruia se prepară în casă apa gazoasă.

gazogenerator *sn* [At: DN[3] / Pl: *~oare* / E: fr ***gazogénérateur***] **1-2** Aparat sau instalație în care un combustibil solid se transformă în gaze combustibile.

gazogenist *sm* [At: LEG. EC. PL. 292 / Pl: *~iști* / E: ***gazogen*** + *-ist*] (Teh) Specialist în gazogene.

gazolină *sf* [At: MDT / Pl: *~ne* / E: fr ***gazoline***] (Teh) Produs lichid combustibil foarte volatil și inflamabil, obținut prin lichefierea gazului[1] de sondă.

gazometric, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***gazométrique***] **1** Care aparține gazometriei. **2** Referitor la gazometrie.

gazometrie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***gazométrie***] Măsurare a volumelor de gaz, a densității gazelor etc.

gazometru *sn* [At: IOANOVICI, TEHN. 22 / Pl: *~re* / E: fr ***gazomètre***] (Teh) **1** Rezervor în care se înmagazinează gazul[1] de iluminat produs de o uzină, pentru a fi distribuit consumatorilor. **2** Aparat cu care se măsoară cantitatea de gaz[1] care trece printr-o conductă.

gazon *sn* [At: GHICA, ap. CADE / Pl: *~oane*, și (înv) *~uri* / E: fr ***gazon***] **1** Iarbă care se udă și se cosește des pentru a fi menținută scurtă, deasă și mereu verde. **2** Suprafață de teren pe care se află gazon **(1)**. **3** Sământă de diferite graminee din care crește gazonul **(1)**.

gazona *vt* [At: DEX / Pzi: *~nez* / E: fr ***gazonner***] A acoperi un teren cu gazon.

gazonare *sf* [At: DEX / Pl: *~nări* / E: ***gazona***] Acoperire a unui teren cu gazon.

gazonat, ~ă *a* [At: LTR / Pl: *~ați, ~e* / E: ***gazon*** + *-at*] (D. un teren, o pajiște) Acoperit cu gazon.

gazorniță *sf* [At: PAMFILE, I. C. 59 / Pl: *~țe* / E: ***gaz[1]*** + *-orniță*] **1** Lampă primitivă de petrol Cf *opaiț, poponeț*. **2** Bidon în care se păstrează petrolul.

gazos, ~oasă *a* [At: DA / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***gaz*** + *-os* cf fr *gazeux*] **1** (D. unele corpuri sau d. starea lor fizică) Care are structură de gaz[1]. **2** (D. lichide) Care conține dizolvat, sub presiune, un anumit gaz[1]. **3** (Iuz; îs) *Bomboane ~oase* Preparat special care servește la pregătirea, într-un aparat special, a apei gazoase.

gazoscop *sn* [At: DEX / Pl: *~oape* / E: fr ***gazoscope***] Aparat pentru detectarea prezenței gazelor inflamabile în galeriile subterane din mine.

gazotron *sn* [At: DEX / Pl: *~oane* / E: rs ***газотрон***] Tub electronic cu gaz, cu descărcare în arc, folosit ca diodă redresoare pentru tensiuni mari Si: *fanotron*.

găbănaș *sn* [At: VAIDA, ap. DA / Pl: *~e* / E: mg ***gabonas***] (Trs) **1** Cămară. **2** Grânar. **3** Loc unde se ține porumbul. **4** Șură. **5** Loc unde se află mai multe coșare și hambare.

găbăși *vt* vz ***găbji***

găbji *vt* [At: CONTEMPORANUL III, 292 / V: ***~bși, ~băși*** / Pzi: *~jesc* / E: ***gabj(ă)*** + *-i*] **1** (Pop) A prinde pe neașteptate și fără putință de scăpare pe cineva care a fugit și s-a ascuns Si: *a înhăța, a găbui* **(1)**. **2** A fura. **3** (Mol) A prinde pe cineva la strâmtoare. **4** (Reg) A bate.

găbjire *sf* [At: DEX / Pl: *~ri* / E: ***găbji***] **1** (Pop) Prindere a cuiva fără putință de scăpare Cf *găjbi* **(1)**. **2** Furt. **3** (Mol) Prindere a cuiva la strâmtoare. **4** Bătaie.

găbjit, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***găbji***] **1** (Pop) Prins fără putință de scăpare Cf. *găjbi* **(1)**. **2** Furat. **3** Prins la strâmtoare. **4** Bătut.

găbleazǎ *sf* vz ***gălbeazǎ***

găbși *vt* vz ***găbji***

găbui *vt* [At: CREANGĂ, GL. / Pzi: *~iesc* / E: ucr ***габати***, vsl ***гавати***] (Mol) **1** A găbji **(1)**. **2** (Subiectul este pușca) A nimeri. **3** A pune stăpânire pe ceva.

găbuire *sf* [At: DEX / Pl: *~ri* / E: ***găbui***] (Mol) Găbjire **(1)**.

găbuit, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***găbui***] (Mol) Găbjit **(1)**.

găbur *sm* [At: JAHRESBER X, 188 / Pl: *~i* / E: ger ***Gebauer***] (Trs) Nume dat de români țăranilor sași din Transilvania.

gădaș *sm* [At: FRÂNCU–CANDREA, M. 100 / Pl: *~i* / E: pbl vsl ***гадъ*** „animal scârbos" + *-aș*] (Trs) Animal rozător.

gădin *sm* vz ***godin[1]***

găfîi *v* vz ***gâfâi***

găfui *v* vz ***gâfâi***

găgâi *v* vz ***gâgâi***

găgâire *sf* vz ***gâgâire***

găgălaș, ~ă *a* vz ***drăgălaș***

găgăli *vi* [At: VAIDA, ap. DA / Pzi: *~lesc* / E: fo] (Reg) **1** (D. copii) A gânguri. **2** (D. gâște) A gâgâi.

găgău *sn* vz ***gâgău***

găgăuț[1], ~ă *smf* [At: JAHRESBER IX, 150 / Pl: *~i, ~e* / E: nct] (Pcf: formă incorectă) Găgăuz **(1)**.

găgăuț[2] *sm* vz ***găgăuță***

găgăuță *sf* [At: ALECSANDRI, T. 1376 / V: ***~uț*** *sm* / Pl: *~țe* / E: nct] Tont.

găgăuz, ~ă [At: JAHRESBER IX, 150 / Pl: *~i, ~e* / E: tc ***gagavuz***] **1** *smf* Persoană care aparține unei populații de origine turcă, dar de religie creștină care locuiește în Dobrogea, în sudul Republicii Moldova, Ucraina, Bulgaria, Turcia. **2** *a* Care aparține găgăuzilor **(1)**. **3** *a* Specific găgăuzilor **(1)**.

găetan *sn* vz ***găitan***

găetănat, ~ă *a* vz ***găitănat***

găgi *vr* [At: ARH. OLT. XXI, 265 / Pzi: *~gește* / E: nct] (Reg) **1** (D. mâncăruri mâncate des) A se sătura. **2** A i se face greață. **3** (Fig) A i se urî de cineva.

găgios, ~oasă *a* [At: CADE / P: *~ios* / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***găgi***] **1** Scârbos. **2** Supărăcios.

găgiuleasă *sf* [At: PĂSCULESCU, L. P. 103 / Pl: *~ese* / E: ***gagiu*** + *-(u)leasă*] **1-3** (Arg) Soție a gagiului **(2-4)**.

găgneață *sf* vz ***jăgneață***

găibăra *vr* [At: I. CR. II, 109 / V: ***ghib~*** / Pzi: *gaibăr* / E: ctm ***gaibă + cățăra***] (Reg; gmț) A se cățăra.

găibărat, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***găibăra***] (Reg; gmț) Cățărat.

găibărace *snp* vz ***gaibarace***

găicuță *sf* [At: GRAIUL I, 160 / Pl: *~țe* / E: ***gaică[3]*** + *-uță*] **1-6** Gaică[3] **(1-6)** mică.

găidi *vr* [At: I. CR. III, 87 / Pzi: *~desc* / E: ns cf *gaidă*] (Rar; reg) **1-2** A se găidili **(1-2)**.

găidili *vr* [At: I. CR. III, 87 / Pzi: *~lesc* / E: ns cf *găidi*] (Rar; reg) **1** A se cățăra. **2** A se răscrăcăra.

găiește *av* [At: ȚICHINDEAL, F. 17 / E: ***gaie*** + *-ește*] Ca găile Cf *gaie* **(1, 9)**.

găigană *sf* [At: REV. CRIT. III, 61 / V: ***gai~*** / E: tc ***kaigana***] (Ban) Jumări.

găigăni *v* vz ***gângăvi***

găimăceală *sf* [At: DA / Pl: *~celi* / E: ***îngăimăceală***] (Reg) Îngăimăceală.

găina [At: BIBLIA (1688), ap. TDRG / P: *gă-i~* / V: *~ni* / Pzi: *~nez* / E: drr ***găină***] **1** *vr* (D. păsări) A se găinăța Cf *băliga*. **2** *vi* (D. ființe) A lâncezi (ca o găină bolnavă). **3** *vr* (Îe) **A se duce unde s-a ~t cioara-ntâi** A se duce departe, de unde să nu se mai întoarcă.

găinamă *sf* [At: CADE / P: *gă-i~* / Pl: *~me* / E: ***găină*** + *-amă*] (Ban; csc) Număr mare de găini.

găinar *sm* [At: ANON. CAR. / P: *gă-i~* / V: (pop) ***gairariu, ~iu,*** (reg) ***~re*** *snp* / Pl: *~ri* / E: ***găină*** + *-ar*] **1** Vânzător de găini. **2** Vânzător de păsări de curte vii. **3** (Înv) Păzitor și îngrijitor de găini. **4** (Fam) Hoț de găini. **5** (Fam; pgn) Borfaș. **6** (Fam) Șantajist mărunt. **7** (Irn; iuz) Denumire dată jandarmilor care se lăsau mituiți cu lucruri mărunte sau sume mici. **8** (Fam) Persoană care se ocupă de afaceri ilicite mărunte. **9** Un fel de uliu Si: (Buc) *cobaț, hârău, hereu, herete, porumbariu, uliu-găinilor, uliu-de-porumbei*. **10** (Reg) Coteț. **11** *snp* (Teh; reg; îf *~e*) Bucăți de lemn prinse pe căpriori pentru a-i ține mai bine încheiați și pentru a mări rezistența la vânt.

găinare *snp* vz ***găinar***

găinariu *sm* vz ***găinar***

găinat *sm, sn* vz ***găinaț***

găinatic, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***găină*** + *-(a)tic*] (Reg) Miop.

găinaț *sn* [At: BIBLIA (1688), 270 / P: *gă-i~* / V: ***~at, gâineț, găniaț, găniet*** *sm, sn* / Pl: *~uri*, (înv) *~i* / E: lat (stercus) ***gallinaceum***] **1** Excremente de găini. **2** (Pfm) Excremente de pasăre.

găină *sf* [At: ȚETRAEV. (1574), 241 / V: (reg) ***ghi~*** / P: *gă-i~* / Pl: *~ni* / E: lat ***gallina***] **1** Specie de pasăre domestică, crescută pentru carne și ouă (*Gallus domestica*). **2** Pasăre care face parte din specia găinilor **(1)**. **3** (Îrc) Femelă a cocoșului. **4** (Îe) **A se culca (o dată) cu ~nile** A se culca foarte devreme. **5** (Îe) **A trăi ca ~na la moară** A trăi în belșug. **6** (Îe) **A-i cânta ~na în casă** A fi sub papucul femeii. **7** (Îe) **A fi ca ~na cu ou** A nu-și găsi locul. **8** (Îe) **A sta (sau a umbla) ca o ~ plouată** A fi trist, descurajat, abătut. **9** (Îc) **A mânca numai picioare de ~** A fi mincinos și flencar. **10** (Îc) **A avea orbul ~nii** A nu vedea bine. **11** (Îcs) *De-a ~a furată* Nume al unui joc de copii. **12** (Îs) *~arăpoaică* sau *hărăpească* Găină **(1)** cu fulgi negri, cu picioarele și pielea tuciurie. **13** (Îs) *~ boboșă* Găină **(1)** cu pene multe și mari pe picioare și cu moț. **14** (Îs) *~ conciată* (sau *moțată*) Găină **(1)** cu moț. **15** (Îs) *~ ciorecată* Găină cu pene pe picioare și fără moț. **16** (Îs; med) *~ turcească* Specie de găină **(1)**. **17** (Îs, ned) *~ cucuiată* Specie de găină **(1)**. **18** (Îs; ned) *~ bolbojată* Specie de găină **(1)**. **19** (Îc) **~sălbatică** (sau **-de-munte**, sau **-de-pădure**, sau **-neagră**) Femela cocoșului de munte Si: *bibilică*. **20** (Îc) **~de-apă** Lișiță. **21** (Ent; îc) **~na-lui-Dumnezeu** Buburuză. **22** (Arg) Pălărie. **23** (Ast; pop) Cloșca-cu-Pui.

găinăreasă *sf* [At: ISPIRESCU, L. 297 / P: *gă-i~* / E: ***găinar*** + *-easă*] **1** Păzitoare și îngrijitoare de găini Si: (rar) *găinăriță* **(1)**. **2** Vânzătoare de găini Si: (rar) *găinăriță* **(2)**. **3** (Pfm) Vânzătoare de păsări de curte vii Si: (rar) *găinăriță* **(3)**. **4** Nevastă a găinarului Si: (rar) *găinăriță* **(4)**.

găinări *v* [At: BUL. FIL. VII-VIII, 274 / P: *gă-i~* / Pzi: *~resc* / E: ***găinar***] (Rar) **1-3** A-și câștiga existența ca găinar **(1-3)**. **4** (Fam; înv) A fugi de la școală.

găinărie[1] *sf* [At: DONICI, ap. TDRG / P: *gă-i~* / Pl: *~ii* / E: ***găină*** + *-ărie*] **1** Coteț de găini Si: *găinăriște*. **2** Crescătorie de găini. **3** (Pfm) Păsări de curte.

găinărie[2] *sf* [At: CONTEMP. 1948, 109, 3/4 / P: *gă-i~* / Pl: *~ii* / E: ***găinar*** + *-ie*] **1** Furt de găini Cf *găinar* (4). **2** (Pfm) Potlogărie Cf *găinar* (5). **3** (Fam) Afacere ilicită măruntă Cf *găinar* (8).

găinăriște *sf* [At: ECONOMIA, 106/25 / P: *gă-i~* / Pl: *~ti* / E: ***găinar*** + *-iște*] Găinărie[1] (1).

găinărit *sn* [At: DA / E: ***găinări***] **1-3** Ocupație de găinar **(1-3)**.

găinăriță *sf* [At: CREANGĂ, P. 70 / P: *gă-i~* / Pl: *~țe* / E: ***găinar*** + *-iță*] (Rar) **1-4** Găinăreasă **(1-4)**.

găinăța *vr* [At: SBIERA, P. 56 / P: *gă-i~* / Pzi: *~țez* / E: ***găinaț***] (D. păsări) A defeca Si: *găina* **(1)**.

găinățat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***găinăța***] (D. păsări) Defecare.

găinățat[2], ***~ă*** *a* [At: DA ms / P: *gă-i~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***găinăța***] Murdărit de găinaț.

găineț *sn* vz ***găinaț***

găini *v* vz ***găina***

găinic *sn* vz ***gâinic***

găiniță *sf* [At: DA / P: *gă-i~* / Pl: *~țe* / E: ***găină*** + *-iță*] (Bot: reg) Bălușcă (*Ornithogalum*).

găinușă *sf* [At: CALENDARIU (1814), 80 / P: *gă-i~* / Pl: *~șe, ~și* / E: ***găină*** + *-uș(ă)*] **1-2** (Șhp) Găină (mică) Si: *găinuță* **(1-2)**. **3** (Ast; art) Cloșca-cu-pui Si: *găinuță* **(1-2)**. **4** (Îc) **~de-alun, ~alunară, ~roșie, ~de munte** Pasăre de munte sălbatică, puțin mai mare ca potârnichea, cu pene ruginii, cu alb și negru și pe cap cu moț, care se hrănește cu muguri, fructe, insecte și viermi Si: *brădioară, găinuță* **(5)**, *~roșie, gotcă-roșie, ierușcă, ieruncă* (*Tetrao bonasia*). **5** (Îc) **~ de baltă** (sau **de apă**) Pasăre migratoare acvatică, cu pene negre, cu o pată roșie de piele golașă în frunte și cu picioarele verzi Si: *corlă, găinuță* (*Gallinula chloropus*). **6** (Îc) **~neagră** Cocoș sălbatic. **7** (Orn; îac) Lișiță. **8** (Orn; îc) **~pestriță** Pasărea *Ortigometra porzana*. **9** (Ent; îc) **~de-seară** Cărăbuș. **10** (Îc) **~șa-popii** Un gândăcel roșiatic. **11** (Ent; îc) **~șa-lunii** Buburuză. **12** (Lpl; îf *~și*) Plantă veninoasă cu tulpina lungă, subțire, cu flori în vârf mici și albe, care crește în păduri umbroase și umede Si: *floarea-ciutei, hisopir, hisopinel, turiță-albă* (*Isopyrum thalictroides*). **13** (Bot; reg) Floarea-paștilor. **14** (Bot; reg; lpl) Bălușcă (*Ornithogalum*). **15** (Bot; reg) Turtă. **16** (Bot) Specie a buruienii-de-cinci-degete (*Potentilla obscura*). **17** Plantă din familia rozaceelor cu tulpina scurtă și cu flori albe Si: *frăgurel, găinuțe* **(7)** (*Pothentilla micrantha*). **18** (Bot; reg; îc) **~galbenă** Paștiță (*Anemone ranunculoides*). **19** (Bot; lpl) Planta *Potentilla chrysantha*. **20** (Bot; reg; lpl) Jerbiu (*Ranunculus sardous*). **21** (Bot; lpl) Făgurel (*Potentilla micrantha*). **22** (Bot; reg; lpl) Lușcă (*Ornithogalum boucheanum*). **23** (Bot; reg; lpl) Sclipeți (*Potentilla erecta*). **24** (Bot; reg) Dedițel (*Pulsatilla pratensis*).

găinușcă *sf* [At: DA / P: *gă-i~* / Pl: *~ște* / E: ***găină*** + *-ușcă*] **1-2** Găinușă **(1-2)**.

găinuță *sf* [At: LB / P: *gă-i~* / Pl: *~țe* / E: ***găină*** + *-uță*] **1-2** (Shp) Găinușă **(1-2)**. **3** Boabe de porumb puse pe cuptor, care nu s-au prefăcut în floricele Si: *puicuță*. **4** (Șîc **~de-omăt**) Pasăre sălbatică care vara are pene împestrițate cu puncte albe și sure și ruginii și sure, iar iarna e albă. **5** *Găinușă* **(5)***-de-apă*. **6** (Îc) **~ roșie** Găinușă **(4)**-roșie. **7** (Bot; reg; lpl) Cinci-degete (*Potentilla alba*). **8** (Bot; reg; lpl) Găinușe **(17)**. **9** (Bot; reg; lpl) Buruiană-de-cinci-degete (*Potentilla recta*).

găioară *sf* [At: CADE / P: *gă-ioa~* / Pl: *~re* / E: ***gaie*** + *-(i)oară*] Găișoară.

găior *s* vz ***grâori***

găișoară *sf* [At: CANDREA, Ț. O. / P: *gă-i~* / Pl: *~re* / E: ***gaie*** + *-ișoara*] Gaiță[1] mică Si: *găioară*.

găitan *sn* [At: DIONISIE, C. 224 / P: *gâ-i~* / V: ***găet~, ~iet~*** / Pl: *~e* / E: tc ***gajtan***] **1** Fir de lână, mătase, metal (aur, argint) răsucit în formă de sfoară groasă și folosit ca ornament la îmbrăcăminte Cf *șiret, ceapraz, galon*. **2** (Înv) Împletitură făcută din găitane **(1)**, care înlocuia platoșa în oastea Moldovei din Evul Mediu. (D. acțiuni, activități; înv; îc) **A merge ~** A decurge bine, fără nici o poticneală Si: *a merge strună, a merge ața*.

găietan *sf* vz ***găitan***

găităna *vtr* vz ***găitări***

găitănar *sm* [At: FILIMON, C. II, 56 / P: *gă-i~* / Pl: *~i* / E: ***găitan*** + *-ar*] Fabricant de găitane **(1)** Cf *ceaprazar*.

găitănaș *sn* [At: TEODORESCU, P. P. 440 / P: *gă-i~* / Pl: *~e* / E: ***găitan*** + *-aș*] **1-2** (Șhp) Găitan **(1)** (mic). **3** Găitan **(1)** foarte de efect la o îmbrăcăminte).

găitănat, ~ă *a* [At: ODOBESCU, S. III, 144 / V: ***găet~*** / P: *gă-i~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***găităna***] **1** (Înv) Împodobit cu găitane **(1)** Cf *galonat*. **2** (Fig; d. iarbă, flori) Răsucit la vârf.

găitănărie *sf* [At: DELAVRANCEA, ap. TDRG / P: *gă-i~* / E: ***găitănar*** + *-ie*] **1** Prăvălie în care se vând și se lucrează găitane (**1**). **2** Meserie de găitănar. **3** Marfă constituită din găitane.

găităni [At: RUSSO, S. 22 / P: *găi~* / Pzi: *~nez* / E: ***găitan***] (Înv) **1** *vt* A răsuci, a împleti găitane (**1**). **2** *vr* (Fig; d. iarbă) A se răsuci la vârf.

găițișoară *sf* [At: MARIAN, O. I, 62 / Pl: *~re* / E: *gaiță* + *-ișoară*] (Orn; reg) Dumbrăveancă.

găjulie *sf* [At: MARIAN, INS. 543 / V: ***guj~*** / Pl: *~ii* / E: ns cf *gâză*] (Reg) Nume dat insectelor care nu pot zbura, viermilor, reptilelor etc.

gălan, ~ă *a, av* vz ***galant***

gălăcios, ~oasă *a* vz ***gălăgios***

gălăgi *vi* [At: DA / V: ***hă~*** / Pzi: *~gesc* / E: rs **галажить**] (Rar) A face gălăgie.

gălăgie *sf* [At: GHICA, S. 50 / V: (Mol) ***hă~*** / E: pbl ***gălăgi*** + *-ie*] **1** Zgomot mare de oameni care strigă, vorbesc prea tare, se ceartă, se bat etc. Si: *hărmălaie, larmă,* (pop) *vuiet,* (reg) *holcă, lolăt, toi.* **2** Zgomot produs de mașini, aparate. **3** (Eng) Ceartă.

gălăgios, ~oasă *a* [At: DELAVRANCEA, ap. TDRG / V: (rar) ***~ăci~*** / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***gălăgie*** + *-os*] Care face multă gălăgie Si: *zgomotos.*

gălămoz[1] *sn* vz ***golomoz***[1]

gălămoz[2] *sm* vz ***golomoz***[2]

gălăndărie *sf* vz ***galanterie***

gălăntărie *sf* vz ***galanterie***

gălăongească *sf* [At: H IX, 74 / E: ***galaon***[2] + *-(ge)ască*] (Olt; ned) **1** Dans țărănesc. **2** Melodie după care se dansează gălăongeasca (**1**).

gălărie *sf* vz ***galerie***

gălătuc *sm* [At: I. CR. II, 80 / Pl: *~i* / E: cf *gălătuș*] (Reg) Gălătuș (**1**).

gălătuș [At: TDRG / Pl: *~i* / E: nct] (Reg) **1** *sm* Cocoloș mare, îndesat, de mămăligă Si: *gălătuc.* **2** *sm* Bulz. **3** *sm* Îmbucătură mare. **4** *av* (Îe) **A-i merge mâncarea pe gât ~** A înghiți cu noduri. **5** *sm* (Lpl; fig) Pumni aplicați după ceafă. **6** Cremene. **7** *sm* (Mpl) Bucăți de trunchi lungi cât carul, groase, rotunde, nedespicate Cf *bilă, butuc, tumurg.*

gălătușel *sm* [At: MARIAN, S. A. 190 / Pl: *~ei* / E: ***gălătuș*** + *-el*] (Pop) **1** Cocoloș mai mic de mămăligă. **2** Îmbucătură mică. **3** Butuc.

gălățean, ~ă [At: TDRG / Pl: *~eni, ~ene* / E: ***Galați*** + *-ean*] **1-2** *smf, a* (Locuitor) din Galați sau din județul Galați. **3-4** *smf, a* (Persoană) de origine din orașul Galați sau din județul Galați. **5** *sf* (Lpl) Plantă ornamentală din familia primulaceelor, cu flori roz sau purpurii Si: *primulă* (*Primula obconica*).

gălățeancă *sf* [At: CONV. LIT. VII, 311 / V: (reg) ***galața~*** / Pl: *~ence* / E: ***gălățean*** + *-că*] **1** Femeie care locuiește în orașul Galați sau în județul Galați. **2** Femeie originară din orașul Galați sau din județul Galați. **3** (Ned) Dans popular. **4** Cântec după care se dansează gălățeanca (**2**). **5** (Înv) Joc de cărți.

gălăuz *sm* [At: COMAN, GL. / Pl: *~i* / E: nct] (Orn; reg) Grâor (**1**).

gălăvaie *sf* [At: GEORGESCU-TISTU, B. 88 / E: nct] Gălăgie mare.

gălbază *sf* vz ***gălbează***

gălbăcios, ~oasă *a* vz ***gălbicios***

gălbiciune *sf* vz ***gălbiciune***

gălbăgi *vr* vz ***gălbeji***

gălbăgior, ~oare *a* vz ***gălbejor***

gălbăgitură *sf* vz ***gălbejitură***

gălbăjitură *sf* vz ***gălbejitură***

gălbăjoară *sf* vz ***gălbejioară***

gălbăjor , ~oare *a* vz ***gălbejor***

gălbăjos, ~oasă *a* vz ***gălbejos***

gălbănare[1] *sf* vz ***gălbenare***

gălbânare[2] *sf* vz ***gălbinare***

gălbănariță *sf* [At: ALRM I/I, h. 154 / Pl: *~țe* / E: ***gălbanare*** + *-iță*] Gălbinare.

gălbănări *sfp* vz ***gălbinare***

gălbănire *sf* vz ***gălbenire***

gălbănit, ~ă *a* vz ***gălbenit***

gălbănoi, ~oaie *a* [At: ȘEZ VII, 165 / Pl: *~i, ~oaie* / E: ***galben*** + *-oi*] **1-2** (Și aug) Foarte galben (și mare).

gălbănuș *sn* vz ***gălbenuș***

gălbășoară *sf* vz ***gălbejoară***

gălbânar *sn* vz ***gălbinare***

gălbânare *sf* vz ***gălbinare***

gălbeață *sf* vz ***gălbează***

gălbează *sf* [At: ANON. CAR. / V: (reg) ***calba~, că~, gable~, ~ba~, gulba~*** / Pl: *~eze* / E: cf alb *kël'bazë, gël'bazë*] **1** Vierme parazit care trăiește în căile biliare ale ovinelor (*Fasciola hepatica*). **2** Boală de ficat la oi, mai rar la vite, produsă de gălbează (**1**) Si: (reg), *gălbejoasă* (**3**). **3** (Pop) Plantă parazită din familia cucutei (*Cuscucuta trigolii*). **4** (Pop) Torțel (*Cuscuta epithymum*). **5** (Pop) Torțel (*Cuscuta compestris*). **6** (Pop) Torțel (*Cuscuta europaea*).

gălbegi *vr* vz ***gălbeji***

gălbeior, ~oară *a, smnf* vz ***gălbior***

gălbeji *vr* [At: LB / V: (reg) ***călbezi, ~băgi, ~begi, ~ezi*** / Pzi: *~jesc* / E: ***gălbează***] **1** (Pop; d. oi) A se îmbolnăvi de gălbează (**2**) Si: (rar) *a se îngalbeji* (**1**). **2** (Pfm; d. oameni, prin apropiere de cuvântul „galben") A deveni palid și slab la față, în urma unei boli, a unei suferințe, a îmbătrânirii.

gălbejit, ~ă *a* [At: ȘEZ. III, 147 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***gălbeji***] (Pop) **1** (D. oi) Bolnav de gălbează (**2**) Si: (rar) *gălbejos* (**1**), *îngălbejit* (**1**). **2** (Pfm; d. oameni) Îngălbenit la față Si: (rar) *gălbejos* (**4**). **3** (Pfm; d. ochi) Stins. **4** (Pfm; d. textile sau obiecte din sticlă) Care este de un galben-stins, galben-murdar.

gălbejitură *sf* [At: MARIAN, ap. DA / V: (pop) ***~băj~, ~băgi~*** / E: ***gălbejit*** + *-tură*] (Pop) **1** (Îf *~băj~, ~băgi~*) Gălbează (**1**). **2** (Dep) Lucru gălbejit, urât, învechit, uzat. **3** (Dep) Persoană galbenă la față, cu aspect bolnăvicios.

gălbejor, ~oară *a* [At: IORGA, în SĂM. V, 583 / V: (înv) ***~băj~, ~băgior*** / Pl: *~i, ~oare* / E: pbl ***gălbejit*** + *-ior*] **1-2** (Șhp; mai ales d. față) Care este ușor gălbejit (și delicat, fragil, bolnăvicios) Si: *gălbejos* (**3**). **3** (Pop) Galben (**1**).

gălbejoară *sf* [At: PANȚU, PL. / V: ***căbășo~, ~bășo~, ~băjo~*** / Pl: *~re* / E: ***gălbează*** + *-șor*] **1** (Mol. îf *~bășo~, ~băjo~*) Gălbinele (*Lisimachia vulgaris*). **2** (Reg; îf; *~bășo~*) Drețe (*Lysimachia nummularia*). **3** (Reg) Răchitan (*Lythrum salicaria*).

gălbejos, ~oasă [At: CANTEMIR, IST. 135 / V: (îvr) ***căl~,*** (reg) ***~băcios, ~băjos*** / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***gălbează*** + *-ios*] (Pop) **1** (D. oi) Gălbejit (**1**). **2** *a* (D. zone, regiuni, șîs) *Locuri ~joase* Regiuni în care oile se îmbolnăvesc de gălbează. **3** *sf* Gălbează (**2**). **4** (D. oameni) Gălbejit (**2**). **5** (Îvr; pex) Fără putere.

gălbenare *sf* vz ***gălbinare***

gălbenaș *sm* [At: ZILOT, CRON. 76 / V: ***~bin~*** / Pl: *~i* / E: ***galben*** + *-aș*] (Pop) **1-2** (Șhp) Galben (**25**) (mic) Si: *gălbenel* (**1-2**), *gălbior* (**4-5**).

gălbenatec, ~ă *a* vz ***gălbenatic***

gălbenatic, ~ă *a* [At: EMINESCU, L. P. 134 / V: ***~tec*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***galben*** + *-atic*] (Rar) Gălbui (**1**).

gălbeneală *sf* [At: DRĂGHICI, R. 155/22 / V: ***~bin~*** / Pl: *~ele, ~eli* / E: ***galben*** + *-eală*] **1** Paliditate Si: (pfm) *gălbiciune* (**1**). **2** Vopsea galbenă extrasă din drobiță, răchițică, scoarță de păduret și alte plante Si: *gălbeneață* (**2**). **3** (Pop) Icter. **4** (Pfm; reg) Obiecte felurite de culoare galbenă Si: (pfm) *gălbiciune* (**2**).

gălbeneață *sf* [At: LB / V: ***~bin~*** / Pl: *~ețe* / E: ***galben*** + *-eață*] (Pop) **1** Paliditate. **2** Gălbeneală (**2**).

gălbenel, ~ea [At: ALECSANDRI, P. P. 97 / V: ***~bin~*** / Pl: *~i, ~le* / E: ***galben*** + *-el*] **1-2** *sm* (Șhp) Gălbenaș (**1-2**) (mic). **3** *sf* Plantă erbacee cu tulpina groasă, cu frunze lanceolate și dințate, cu flori galbene, care crește în locuri umede Si: (reg) *brâncuță, hreniță, voinicică* (*Rorippa amphibia*). **4** *sf* Plantă din familia cruciferate (*Sisymbrium altissimum*). **5** *sf* (Bot; reg) Filimică (*Calendula arvensis*). **6** *sf* (Bot; reg) Năsturel. **7** *sfp* (Șîs *~ea de munte*) Plantă ierboasă din familia ranunculaceelor, cu

tulpina păroasă, florile galben-aurii și fructele așezate pe un receptacol păros Si: (reg) *bologari, floarea de leac, piciorul cocoșului, rânunchi* (*Ranunculus polyanthemos*). **8** *sfp* (Bot; reg) Drețe (*Lysimachia Nummularia*). **9** *sfp* (Îf *~bin~*) Plantă din familia primulaceelor, cu tulpina dreaptă, cu frunze ovale, lunguiețe și cu flori galbene dispuse în panicule terminale Si: (reg) *băsacăn, buruiană de argint, buruiană de friguri, filimică, floare de lânjoare, gălbăjoară, iarbă de lânjoare, iarba sângelui, lămâioară, linjoare, mărul cucului, rădăcină de lunjoare, rușnici, siliminä, urzică neagră* (*Lysimachia vulgaris*). **10** *sfp* (Bot; reg; șîf *~bin~*) Piciorul cocoșului (*Ranunculus pedatus*). **11** *sfp* (Îc) **~e de munte** Plantă din familia ranunculaceelor, cu frunzele păroase, florile aurii în vârful unui peduncul cilindric Si: *boglari, piciorul cocoșului* (*Ranunculus carpaticus*). **12** *sfp* (Îc) **~e de pădure** Plantă erbacee cu tulpina păroasă și flori galbene, care crește în regiuni înalte (*Ranunculus aureus*).

gălbenet *sm* [At: GORJAN, H. II, 160 / Pl: (rar) *~uri* / V: ***~bin~*** / E: ***galben*** + *-et*] (Pop; esc) Grămadă de galbeni.

gălbeneț, ~eață *a* [At: DOSOFTEI, V. S. 1/2 / V: ***~bin~*** / Pl: *~i, ~ețe* / E: ***galben*** + *-eț*] (Îvp) **1** Palid. **2** Blond.

gălbeni *vi, vtr* [At: DA / Pzi: *~nesc* / E: ***galben***] **1-3** (Îvp) A (se) îngălbeni.

gălbenică *sf* [At: H II, 289 / V: ***~bin~*** / Pl: *~ele* / E: ***galben*** + *-ică*] (Reg) **1** Filimică (*Calendula officinalis*). **2** Mușețel.

gălbenicios, ~oasă *a* vz ***gălbenicios***

gălbenime *sfs* [At: MARIAN, CH. 52 / V: ***~bin~*** / E: ***galben*** + *-ime*] (Rar; esc) Cantitate sau mulțime de obiecte de culoare galbenă.

gălbenior *s* [At: CHEST. VIII, 112/32 / E: ***galben*** + *-ior*] (Reg; gmț) Băutură nedefinită mai îndeaproape.

gălbenire *sf* [At: DA ms / V: ***~bin~, ~băn~*** / Pl: *~ri* / E: ***gălbeni***] (Pop) Îngălbenire.

gălbenit, ~ă *a* [At: DEX / V: ***~bin~, ~băn~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***gălbeni***] (Îvp) Îngălbenit.

gălbeniță *sf* vz ***gălbiniță***

gălbeniu, ~ie *a* [At: DRĂGHICI, R. 74 / V: ***~bin~*** / Pl: *~ii* / E: ***galben*** + *-iu*] (Rar) **1** Gălbui (1). **2** Palid.

gălbenoi, ~oaie *a* [At: ALRM II/I h. 84 / Pl: *~* / E: ***galben*** + *-oi*] (Reg) Palid.

gălbenuș, ~ă [At: ANON. CAR. / V: ***~băn~, ~bin~*** / Pl: *~e, ~uri, ~i* / E: ***galben*** + *-uș*] **1** *sn* (Adesea complinit prin „de ou") Parte sferică, galbenă a oului de pasăre și de reptilă, bogată în substanțe nutritive. **2** *a* (Nob) Gălbui. **3** *smp* Plantă din familia compozitelor, cu tulpina ramificată în partea inferioară, cu flori galbene, în capitule, care crește prin locuri virane, câmpuri Si: *iarba găinii, nechită* (*Crepis setosa*). **4** *smp* (Bot; reg) Cojarniță Si: (reg) *barba-lupului, lăptuca-iepurilor, măsălariu, pojarniță, sunătoare* (*Crepsis pulchra*). **5** *sfp* (Bot; reg) Găinuși (*Potentilla chrysantha*). **6** *sfp* (Bot; reg) Buruiană de cinci degete (*Potentilla recta*). **7** *sfp* (Bot; reg) Scrântitoare. **8** *sfp* Oul inului (*Camelina alyssum*). **9** *sn* (Bot; reg; șîf *~e*; șîc ***~a inului***) Lubiț (*Camellina sativa*).

gălbenuț, ~ă [At: VICIU, GL. / V: ***~bin~*** / Pl: *~i, ~e* / E: ***galben*** + *-uț*] **1** *a* (Rar) Gălbior (1). **2** *sm* (Bot) Burete comestibil, de culoare gălbuie. **3** *sf* (Pop) Vită cu părul galben.

gălbezi *vr* vz ***gălbeji***

gălbicios, ~oasă *a* [At: DUNĂREANU, R. 177 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***galben*** (sub influența lui *albicios*)] (Pfm) Galben la față Si: *gălbinicios* (3).

gălbiciune *sf* [At: RUSSO, S. 31 / Pl: *~ni* / E: ***galben*** (sub influența lui *albiciune*)] (Pfm) **1-2** Gălbeneală (**1, 4**).

gălbinare *sf* [At: BIBLIA (1688), 91 / V: ***~băn~, ~bân~, ~ben~, ~nere, ghelben~*** / Pl: *~nări* / E: ***galben*** + *-are*] **1** (Med; pfm) Icter. **2** (Pop; gmț; îe) **A suferi de ~ rusească** A fi bețiv. **3** (Pop; îe) **A găsi pe cineva ~a** A se îmbolnăvi de frică. **4** (Pop; îe) **A-și înghiți ~a** A păți ceva din prea mult efort făcut o dată Si: *a se trece cu firea*. **5** (Pop; îae) A muri. **6** (Reg) Boală de oi. **7** (Înv; imp) Culoare galbenă. **8** (Rar) Paliditate. **9** (Îvp) Gălbenuș de ou. **10** (Bot; șîf *~ben~*) Plantă erbacee cu tulpina ramificată spre vârf, cu frunze dințate, flori purpurii, care crește prin fânețele umede și se folosește ca colorant Si: *cornută, holeră, joldeală, pălămidă, scai muscălesc, secerdă, șerpet, șoldeală* (*Serratula tinctoria*). **11** (Bot; reg) Pălămidă (*Cirsium arvense*). **12** (Bot; reg) Lumânărică (*Gentiana asclepiadaea*). **13** (Bot; reg) Miază-noapte (*Melampyrum biharíense*). **14** (Bot; reg; îc) **~ de germe** Turiță mare (*Agrimonia eupatoria*). **15** (Bot; reg; îf *~ben~*) Linăriță (*Linaria vulgaris*). **16** (Bot; reg; îf *~ben~*) Vetrice (*Tanacetum vulgare*).

gălbinaș *sm* vz ***gălbenaș***

gălbineală *sf* vz ***gălbeneală***

gălbineață *sf* vz ***gălbeneață***

gălbinel, ~ea *sm, sf* vz ***gălbenel***

gălbinere *sf* vz ***gălbinare***

gălbinet *sms* vz ***gălbenet***

gălbineț, ~eață *a* vz ***gălbeneț***

gălbini *vi, vtr* vz ***gălbeni***

gălbinica, ~ă *a* [At: ALRM II/I, h. 84 / Pl: *~i, ~e* / E: pbl ***galben***] (Reg) Palid.

gălbinică *sf* vz ***gălbenică***

gălbinicel, ~ea *a* [At: MÎNDRESCU, L. P. 218 / Pl: *~cei, ~cele* / E: ***galben*** + *-icel*] (Nob) Gălbui (1).

gălbinicios, ~oasă [At: PANN, E. II, 33 / V: ***~ben~*** / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***galben*** + *-icios*] (Pop) **1** Gălbui (1). **2** Palid. **3** Gălbicios.

gălbinime *sfs* vz ***gălbenime***

gălbinire *sf* vz ***gălbenire***

gălbinit, ~ă *a* vz ***gălbenit***

gălbiniță *sf* [At: PANȚU, PL. / V: (reg) ***~ben~*** / Pl: *~țe* / E: ***galben*** + *-iță*] Plantă erbacee din familia labiatelor, cu frunzele pețiolate și flori galbene-aurii Si: *sugel galben, urzică moartă, urzică moartă galbenă, urzică galbenă, zebrea* (*Galebdolon luteum*).

gălbiniu, ~ie *a* vz ***gălbeniu***

gălbinuș, ~ă *a, sn, sm, sf* vz ***gălbenuș***

gălbinuț, ~ă *a, sm sf* vz ***gălbenuț***

gălbior, ~oară [At: ANON. CAR. / P: *~bi-or* / V: (reg) ***~bei~***, (reg) ***galghi~*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***galben*** + *-ior*] **1** *a* (Fam) Gălbui. **2** *a* (Îc) **Pere ~oare** Soi de pere văratice, mălăiețe, cu coaja galbenă. **3** *ai* (D. păr) Blond. **4-5** *sn* (Șhp) Gălbenaș (**1-2**). **6** *sm* (Bot; reg; mpl) Bureți galbeni (*Cantharelus cibarius*). **7** *sf* (Bot; reg) Rușuliță (*Hieracium aurantiacum*). **8** *sf* (Bot; reg) Solovârvariță (*Inula britannica*). **9** *sfp* (Bot; reg) Filimică (*Calendula officinalis*). **10** *sf* (Reg) Un fel de strugure.

gălbiu, ~ie *a* [At: CONACHI, P. 179 / Pl: *~ii* / E: ***gălbeniu***] (Pfm) **1-2** Gălbui (**1-2**).

gălbui, ~e *a* [At: EMINESCU, N. 51 / Pl: *~, ~e* / E: ***galben*** + *-ui*] **1** Care bate într-un galben foarte șters, aproape de alb Si: (rar) *gălbeniu, gălbenatic*, (pop) *gălbinicios* (1), (pfm) *gălbiu*, (reg) *gălburiu*, (nob) *gălbinicel*, (fam) *gălbior* (1), *galben* (1) *deschis, galben* (1) *pal*. **2** (Pop ; d. păr) Blond.

gălburiu, ~ie *a* [At: CDDE / Pl: *~ii* / E: ***galben*** (după *alburiu*)] (Reg) Gălbui.

găleant *sm* [At: CREANGĂ, GL. / Pl: *~nți* / E: nct] (Reg) Dichici.

găleată *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: *~eți*, (înv) *~et* / E: ml ***galleta***] **1** Vas de lemn, de metal, de plastic (rar de pânză impermeabilă) etc. pentru scosul, transportul și păstrarea apei, a altor lichide, a unor materiale pulverulente etc. Si: *căldare* Cf *ciubăr, doniță, strungăreață*. **2** Conținut al unei găleți (1). **3** (Îe) **A ploua** (sau **a turna, a vărsa, a cădea**) **cu ~ta** A ploua torențial. **4** Veche măsură de capacitate conținând 12 ocale. **5** Cantitate măsurând o găleată (4). **6** (Reg) Măsură pentru brânză, conținând cinci ocale sau 6, 30 kg. **7** (Reg) Cantitate de brânză de o găleată (**6**). **8** Veche măsură de capacitate pentru grâne, conținând 80 de litri sau patru feldere, sau 64 de cofe. **9** Cantitate măsurând o găleată (**8**). **10** Dare pe cereale introdusă de Mihnea-Vodă. **11** (Art) Întâiul joc la mireasă acasă jucat de flăcăi și fete, între care se amestecă mireasa alături de nașa mare și care se joacă

în jurul unei găleți cu apă care e împodobită cu o basma, un fir roșu și un fir de busuioc Si: *apă*. **12** (Art) Melodie după care se joacă găleata (**11**).

gălești *vr* [At: TOMESCU, GL. / Pzi: ~*șesc* / E: ***galeș***] (Reg) A se întrista.

găletar [At: I. CR. III, 253 / V: ***~etar*** *sn* / Pl: ~*e* și -*i* *sm* / E: ***găleată*** + -*ar*] **1** *sn* (Mol) Ciubăr eliptic, cu fundul mai mic decât gura, în care se spală rufele Cf *hârlău*. **2** *sm* (Pop) Persoană care face găleți. **3** *sm* (Pop) Cel care duce zidarilor varul cu găleata. **4** (Psr; reg) Cel care mulge oile (în găleată).

găletăreasă *sf* [At: CDDE / Pl: ~*ese* / E: ***găletar*** + -*easă*] (Psr) Găletăriță.

găletărit *sn* [At: DDRF / Pl: (rar) ~*uri* / E: ***găleată*** + -*ărit*] (Îvr) Impozit asupra fiecărei găleți de cereale.

găletăriță *sf* [At: LIUBA–IANA, M. 109 / Pl: ~*țe* / E: ***găletar*** + -*iță*] (Psr) Femeie care mulge oile și poartă gălețile cu lapte Si: *găletăreasă*.

găletușă *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: ~*șe* / E: ***găleată*** + -*ușă*] **1-2** (Șhp) Găleată (**1**) (mică). **3-4** (Reg) Gâlcă (**1-2**).

gălețar *sm* vz ***găletar***

gălfezi *vi* [At: DR IV, 685 / Pzi: ~*zesc* / E: nct] (Reg) A deveni palid din cauza unei boli.

gălfezit, ~ă *a* [At: MERA, L. B. 169 / Pl: ~*iți*, ~*e* / E: ***gălfezi***] (Reg) Palid (din cauza bolii) Si: *galfăd*.

gălgară *sf* [At: DDRF / V: ***gal~*** / Pl: ~*re* / E: ***gâlgâri***] (Reg) **1** Flacără foarte mare. **2** (Fig) Persoană care spune baliverne, fleacuri, lucruri neserioase.

gălgăi *v* vz ***gâlgâi***

gălgăriță *sf* vz ***gărgăriță***

gălgăuț *sn* [At: GOROVEI, C. 38 / Pl: ~*i* / E: derivat de la ***gâlgâit***] (Reg; gmț; csnp; în ghicitori) Gâlgâit (**1**).

gălgoloț *sn* vz ***gârgoloț***

gălie *sf* [At: DAMÉ, T. 135 / Pl: ~*ii* / E: nct] (Teh) Duriță la scripeții războiului de țesut Cf *carică*.

găligan, ~ă [At: CARGIALE, S. N. 36 / V: ***gâl~, gărl~*** / Pl: ~*i*, ~*e* / E: ns cf *glígan*] **1** *sm* (Prt; fam) Băiat sau bărbat foarte înalt Si: *lungan*, *gligan*. **2** *a* (Nob; d. obiecte) Mare.

gălomb *sm* vz ***golumb***

gălvățină *sf* vz ***glăvățână***

gălucă *sf* vz ***gălușcă***

gălumb *sm* vz ***golumb***

gălușcă *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 201/2 / V: (nob) ***~ucă*** / Pl: ~*ște*, ~*ști*, (iuz) ~*ușce* / E: mg ***galuska***, pn ***galuszka***, rs ***галушка***] **1** Perișoară din aluat, griș, din carne tocată, din brânză etc. **2** (Îe) **A înghiți ~ca** A răbda și a nu riposta la o insultă, o mustrare, la o minciună evidentă. **3** (Înv) Bilă de fier care, înfierbântată, se întrebuința ca instrument de tortură. **4** Lut modelat în formă de bulgăre cu care minerul umple găurile în care se așază explozibilul. **5** Dop din material refractar folosit la închiderea orificiului de scurgere a materialului topit dintr-un cuptor.

gălușcărițele *sfpa* [At: CHEST. VIII, 9 / E: ***gălușcă*** + -*riță*] (Reg) Fel de mâncare ce se consumă la nuntă.

găluscuță *sf* [At: DA / Pl: ~*țe* / E: ***gălușcă*** + -*uță*] **1-2** (Pfm; șhp) Gălușcă (**1**) (mică) Si: *găluștea* (**1-2**). **3** (Pop) Papanași Si: *găluștea* (**3**).

găluștea *sf* [At: MARIAN, S. R. I, 74 / Pl: ~*ele* / E: ***gălușcă*** + -*ea*] (Pop) **1-3** Găluscuță (**1-3**).

gălvățină *sf* vz ***glăvățână***

găman *smf*, (rar) *a* [At: BARONZI, L. I, 108 / Pl: ~*i* / E: nct] **1-2** (Fam) Mâncău.

gămălie *sf* [At: DAMÉ, T. 140 / V: (Mol; Trs; cu metateză) ***măgă~*** / Pl: ~*ii* / E: cf mg *gomoly* „minge, ghem, bot", *gomolya* „bot, bulgăr, ghem", scr *gomolja* „bot", *gomolj* „rădăcină bulboasă", cf *golomoț*] **1** Măciulie a unui bold. **2** Parte îngroșată (și sferică) în vârful unui obiect. **3** (Adesea însoțit de compliniri) Nume dat unor obiecte mici și rotunde. **4** Nasture de lemn al furcii deasupra căruia se leagă caierul. **5** (Gmț) Cap. **6** (Gmț) Persoană mică de statură. **7** (Gmt) Copil. **8** (Fig; îe) ~*iile ochilor* Pupile.

gămălioară *sf* [At: CUV. D. BĂTR. I, 282 / P: ~*li-oa~* / Pl: ~*re* / E: ***gămălie*** + -*(i)oară*] **1-2** (Șhp) Gămălie (**2**) (mică) Si: (rar) *gămăliuță* (**1-2**). **3-4** (Șhp) Gămălie (**3**) (extrem de mică) Si: (rar) *gămăliuță* (**3-4**). **5-6** (Șhp) Căpșor Si: (rar) *gămăliuță* (**5-6**). **7-8** (Șhp) Nume dat unei persoane mici de statură sau unui copilaș simpatic Si: (rar) *gămăliuță* (**7-8**).

gămăliuță *sf* [At: TDRG / P: ~*li-u~* / Pl: ~*țe* / E: ***gămălie*** + -*uță*] (Rar) **1-6**) (Șhp) Gămălioară (**1-6**).

gămănie *sf* [At: JIPESCU, ap. TDRG / Pl: ~*ii* / E: ***gaman*** + -*ie*] Înclinare a cuiva spre a mânca cu lăcomie.

gămbosire *sf* vz ***gâmbosire***

gămbositor, ~oare *a* vz ***gâmbositor***

gămoaie *sfp* [At: BUL. FIL. VII-VIII, 272 / E: nct] (Pop; rar) Vin de terasă, acrișor.

gămueț *sn* [At: ȘEZ. V, 148 / Pl: ~*e* / E: pbl ***ghemuleț***] (Reg) Un fel de desagă, de boccea, care aduce cu forma unui ghem, purtată pe spate.

gămuldeată *sf* [At: CHEST. II, 427 / Pl: ~*ețe* / E: ns cf *mogâldeață*] (Reg) Grămadă de gunoi care se scoate din grajd.

gănceală *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: ~*celi* / E: ***gance***[2] + -*(e)ală*] (Înv) Defect corporal sau boală Cf *gance*[2] (**1**).

gănceavă *sf* vz ***gâlceavă***

gănceluit, ~ă *a* [At: DDRF / Pl: ~*iți*, ~*e* / E: ***gance***[2]] (Îvp) Sifilitic.

gănci *sn* vz ***gance***[2]

găncios, ~oasă *a* [At: PAȘCA, GL. / Pl: ~*oși*, ~*oase* / E: ns cf arm *ngan* („mănâncă cu lăcomie")] (Reg) Lacom la mâncare.

gănguraș *sm* vz ***grânguraș***

găniaț *smn* vz ***găinaț***

gănieț *smn* vz ***găinaț***

găntărie *sf* [At: COMAN, GL. / E: ***ganța***[1] + -*ărie*] (Reg; esc) Mulțime mare de albine.

găoace [At: DOSOFTEI, V. S. 4/2 / V: ***gheo~, ghioacă, ghio~, sdioacă, zghioacă*** / P: *gă-oa~* / Pl: ~*oci* / E: nct] **1** *sf* Coajă tare a oului. **2** (Pfm; îe) **A ieși din ~** A scăpa de un rău. **3** *sf* (Pfm; îae; d. pui; fig, d. oameni) A apărea pe lume. **4** *sfs* (Pop; îe) **A pune palmele ~** A curba și alipi palmele astfel încât să formeze o scobitură. **5** (Înv) *sf* Mitră. **6** (Pop) Organ genital la femeie Cf *zgău*. **7** *sf* Jumătate de coajă de nucă, ghindă, alună etc. **8** *sf* (Pop) Cămașă sau pleavă a bobului de grâu. **9** *sf* (Pop; lpl) Valve ale scoicilor. **10** *sf* (Reg) Nasture. **11** *sf* (Pop) Gol ce se face în pâine, în brânză etc. din cauza bășicilor de aer care apar în timpul dospirii. **12** *sf* (Reg) Spațiu în care albinele depun nectarul. **13** *sf* (Reg) Cămăruță în care stă o singură albină. **14** *sf* (Reg; la stupărit) Loc în care stă larva. **15** *sm* (Pop, pbl) Larvă de insectă.

găoază *sf* [At: ANON. CAR. / V: ~*oz sn*, ns ***găvo~, glo~*** / P: *gă-oa~* / Pl: ~*ze* / E: nct] (Pop) **1** Anus. **2** Gaură. **3** Vagin. **4** Cloacă.

găocit, ~ă *a* [At: LB / P: *gă-o~* / Pl: ~*iți*, ~*e* / E: ***găoace*** + -*it*] (Reg; d. pâine, brânză etc.) Plin de găuri Cf *găoace* (**11**).

găoz *sn* vz ***găoază***

gărăfioară *sf* [At: SEVASTOS, C. 148 / Pl: ~*re* / E: ***garafă*** + -*ioară*] **1-2** (Șhp) Carafă (mică).

gărăgaie *sf* [At: MARIAN, S.R. II, 12 / E: fo] Gâgâit de gâște.

gărăi *vi*, *vr* vz ***gâgâi***

gărășâță *sf* vz ***gărășiță***[2]

gărășiță[1] *sf* vz ***groșiță***

gărășiță[2] *sf* [At: BĂCESCU, P. 31 / V: ***~șâță*** / Pl: ~*țe* / E: nct] (Iht; reg) Caracudă.

gărăvel *sm* [At: DOMBROWSKY, P. 79 / Pl: ~*ei* / E: nct] (Orn; reg) Graur.

gărână *sf* [At: H IX, 6 / Pl: ~*ni* / E: cf vsl *гарити* „a arde", *gariște*] (Reg) **1** Loc unde s-a tăiat o pădure și au rămas numai butucii Si: (pop) *curătură* (**1**), *runc*. **2** Pădure tânără Si: (pop) *lăstar*.

gărâță *sf* [At: H XI, 488 / V: ***gariție, gâriț*** *sm*, ***gârită*** / Pl: ~*țe*, ~*ți*, / E: nct] (Reg) Soi de pește Cf *cară*.

gărchian *sn* vz ***gârlan***

gărdaș *sm* [At: LEG. EC. PL. 297 / Pl: ~*i* / E: ***gard***[1] + -*aș*] Lucrător la prinderea peștelui cu gardurile (**22**).

gărdăli *vt* [At: COMAN. GL. / Pzi: *~lesc* / E: nct] (Reg) A lucra cu greutate Si: (reg) *a morânci*.

gărdăoaie *sf* vz ***gărdoaie***

gărdărit *sn* [At: CV 1949, nr. 5, 24 / Pl: *~uri* / E: ***gard***^{1} + *-ărit*] (În feudalism) Impozit pe garduri în folosul boierilor.

gărdeci [At: CHEST. II, 4/117C / Pl: *~uri* / E: ***gard***^{1} + *-eci*] (Reg) Întăritură făcută în țărmul unui râu ca să-l protejeze.

gărdinar *smn* [At: DAMÉ, T. 88 / V: ***~ner, grăd~*** *sn* / Pl: *~i, ~nere* / E: ***gardină*** + *-ar*] **1** Instrument de tâmplărie cu care se fac gardinele vaselor la lemn Si: *gardineci* **(1)**. **2** Compas al dogarului Si: *gardineci* **(2)**. **3** (Ban; îf *~ner*) Oblu cu trei cuțite și cu trei șăitare cu care se face în doage gardinul.

gărdiner *sn* vz ***gărdinar***

gărdini *vt* vz ***gardina***

gărdinuță *sf* [At: LB / Pl: *~țe* / E: ***gardină*** + *-uță*] **1** Șănțuleț la capătul doagelor în care se îmbină fundul butoiului. **2** (Pex) Porțiune mică de doagă dintre capătul de sus și șănțulețul în care se fixează fundul. **3** (Pex) Ghizd mic la fântână.

gărdioară *sf* vz ***gradioară***

gărdoaie *sfi* [At: BUL. FIL. VII-VIII, 274 / V: ***~dăo~*** / E: ***gard*** + *-oaie*] (Reg) **1** Gard pentru clăile de fân. **2** (Îf *~dăo~*) Îngrăditură în formă de cerc unde se adună nutrețul de iarnă al vitelor.

gărducean *sn* [At: ALRM II/I, h. 360 / V: (reg) ***~ușian*** / Pl: *~ene* / E: ***gard*** + *-ucean*] (Reg) **1-8** (Șhp) Gărduț **(1-8)**. **9** Gard de nuiele.

gărdui *vt* [At: JIPESCU, O. 88 / Pl: *~esc* / E: ***gard***^{1}] (Pop; c. i. grădina, curtea, un loc etc.) A împrejmui cu gard.

gărduit, ~ă *a* [At: ISPIRESCU, L. 236 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***gărdui***] (Pop; d. o grădină, o curte, un loc etc.) Care a fost împrejmuit cu gard.

gărdulet *sn* [At: DA / Pl: *~e* / E: ***gard***^{1} + *-uleț*] **1-8** (Șhp) Gărduț **(1-8)**.

gărdurariță *sf* [At: PANȚU, PL. / Pl: *~țe* / E: ***garduri*** + *-ariță*] **1** (Orn; pop) Pasăre cenușie de mărimea pitulicei. **2** (Bot; reg) Cătină de garduri (*Lycium halimifolium*).

gărdurean *sn* [At: CHEST. IV, 16/302 / Pl: *~e* / E: ***garduri*** + *-ean*] (Reg) Drum mai jos decât grădinile și ogoarele, de-o parte și de alta a lor.

gărdurel *sn* [At: HODOȘ, P. P. 115 / Pl: *~e* / E: ***gard***^{1} + *-urel*] (În poezia populară) **1-8** (Șhp) Gărduț **(1-8)**.

gărduș *sm* [At: I. IONESCU, M. 87 / V: ***gâr~*** / Pl: *~i* / E: ***gard***^{1} + *-uș*] **1-8** (Șhp) Gărduț **(1-8)**. **9** (Reg) Partea bătută cu scânduri de la pridvor. **10** (Reg; ncd) Nume al unui joc de copii.

gărdușian *sn* vz ***gărducean***

gărduț *sn* [At: DOSOFTEI, V. S. II, 17/2 / Pl: *~uri* / E: ***gard***^{1} + *-uț*] **1-8** (Șhp) Gard^1 **(1, 20-22)** (mic) Si: *gărducean* **(1-8)**, *gărduleț* **(1-8)**, *gărdurel* **(1-8)**, *gărduș* **(1-8)**.

gărgălan *sn* [At: KLOPȘTOCK, F. 166 / Pl: *~e* / E: nct] (Rar; pbl) Beregată.

gărgăliță *sf* vz ***gărgăriță***

gărgălițos, ~oasă *a* vz ***gârgărițos***

gărgăricit, ~ă *a* [At: CONV. LIT. II, 658 / Pl: *~ciți, ~e* / E: ***gârgărici***] (Îvp) Plin de gărgărițe sau de molii Si: (pop) *gărgărițos* **(1)**.

gărgăriță *sf* [At: ANON. CAR. / V: ***gâr~, ~ăli~, gârgăli~, găl~*** / A și: *~riță* / Pl: *~țe* / E: nct] (Ent) **1** Gândac mic din ordinul coleopterelor, roșiatic-cenușiu, dăunător alimentelor. **2** Viermi de porumb și de alte cereale, din care ies gărgărițe **(1)** Cf *călugăriță*. **3** (Îs) ~ *de mazăre* (sau *de bob, de grâu, de negară*) Măzărar. **4** (Rar; îs) ~ *de bucate* Molie de bucate. **5** (Rar; îs) ~ *albă* Larva fluturașului numit „molie de pâine". **6** (Șîs *~măgărească*) Buburuză.

gărgărițos, ~oasă *a* [At: MARIAN, INS. 95 / V: ***~ăli~ , gârgăli~*** / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***gărgăriță*** + *-os*] (D. alimente, grăunțe) **1** Gărgăricit. **2** Ros de gărgărițe. **3** Plin de larve.

gărgăun *sm* [At: DOSOFTEI, V. S. 78/2 / V: ***~e, gârgăuan, ~ă*** *sf* / Pl: *~i* / E: nct] **1** (Ent) Viespe mare de pădure, cu ac veninos, cu aripile și inelele de pe burtă galbene, iar restul corpului cenușiu, care scoate un bâzâit puternic atunci când zboară Si: *albina-țiganului, bărzăun, bândoan, bâzălău, bâzgar, găun*, (reg) *găunoi, viespar, viespar-rău, viespe-bondărească, viespe-gărgăune, viespoi* (*Vespa crabo*). **2** (Fig; Ipl) Pretenții nejustificate, extravagante, fumuri, toane. **3** (Îe) **A fi cu** (sau **a avea**) **~i la** (sau **în**) **cap** A avea idei ciudate, extravagante. **4** (Îac) A fi extrem de încrezut. **5** (Îe) **A-i intra (cuiva) ~i în cap** A deveni ciudat, extravagant sau încrezut. **6** (Îe) **A-i scoate (cuiva) ~ii din cap** A determina pe cineva să renunțe la ideile ciudate, extravagante sau grandomane pe care le are. **7** (Pop; fig; d. oameni) Hrăpăreț. **8** (Reg; fig) Om avut, zgârcit și mândru. **9** (Reg; fig) Copil rău și hrăpăreț. **10** (Trs; Buc) Poreclă dată țiganilor pentru îndrăzneala cu care umblă la cerșit. **11** (Gmț) Păduche. **12** (Ent; pop) Bărzăun. **13** (Reg) Bondar.

gărgăună *sf* vz ***gărgăun***

gărgăune *sm* vz ***gărgăun***

gărgăunos, ~oasă *a* [At: TDRG / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***gărgăun*** + *-os*] (Rar; fig; d. oameni) Care gândește extravagant și adesea aberant.

gărigată *sf* vz ***beregată***

gărigă *sf* vz ***cărică***

gărligan, ~ă *sm, a* vz ***găligan***

gărmât *sm* [At: H VI, 171 / Pl: *~i* / E: nct] (Reg) Porc de doi ani.

gărnicioară *sf* [At: CADE / Pl: *~re* / E: ***garniță*** + *-oară*] **1-2** (Șhp) Garniță (mică).

găroafă *sf* vz ***garoafă***

găroafe *sf* vz ***garoafă***

gărofă *sf* vz ***garoafă***

gărtlan *sn* vz ***gârlan***^{1}

găsalniță *sf* vz ***găselniță***

găsălniță *sf* vz ***găselniță***

găseală *sf* [At: TDRG / Pl: *~eli* / E: ***găsi*** + *-eală*] (Rar) Descoperire a ceva resimțit ca un lucru sau fapt pozitiv ori ca o surpriză neplăcută Si: (nob) *găsitură*.

găselniță^1 *sf* [At: DAMÉ, T. 120 / V: (pop, **2**) ***~sal~, ~săl~*** / Pl: *~țe* / E: bg **гъсеница** după derivate în *-elniță*] **1** (Ent) Fluturaș mic, roșu-cenușiu cu cercuri albe, care zboară seara, iar ziua stă lipit de stupine și ale cărui larve rod fagurii de miere Si: *molia albinelor, molie de albine* (*Galleria melonella*). **2** (Med; pop; îf *~sal~*) Boală la vite când stau cu unghiile în băligar. **3** (Mun; îe) **Găsi-te-ar ~tele** Lovi-te-ar boala.

găselniță^2 *sf* [At: DEX^2 / Pl: *~țe* / E: ***găsi*** + *-elniță*] Aspect al realității observat de cineva și evocat pentru efect într-o conversație sau într-un text scris.

găsi [At: PRAV. MOLD. 103 / Pzi: *~sesc* / E: vsl **гасити**] **1** *vt* (Adesea îcr *a căuta* și îoc *a pierde*) A da de sau peste ceva, ori cineva, din întâmplare sau căutând anume. **2** *vt* (Înv; îe) **A ~vreme** (sau **prilej**) A găsi **(1)** momentul potrivit, favorabil pentru a întreprinde ceva. **3** *vt* (Îae) A-și face timp pentru ceva. **4** (Pfm; mai ales d. copii; îe) **A nu-și ~ astâmpăr(ul)** A nu sta liniștit, a fi agitat, a alerga de colo-colo. **5** *vt* (Fam; îe) **A-și ~ (cu cineva) beleaua** (sau **Bacăul** ori **mantaua**) A da de un lucru neplăcut, a avea necazuri Si: *a da de dracul*. **6** *vt* (Pfm; îe) **A-și ~ omul** (sau **nașul popa,** ori **lelea bărbatul**) A găsi pe acea persoană pe care n-o poți înșela, păcăli, amăgi cu una cu două, pe care n-o poți birui, care te obligă să te comporți cum se cuvine. **7** *vt* (Pop; îe) **A-i ~ cuiva leacul** A-i veni de hac. **8** *vt* (Pfm; cu verbul la trecut; îcs) *A ~t orbul Brăila* A nimerit-o, s-a prins, în sfârșit. **9** *vt(a)* (Pfm; îcs) *Tu, (acum) cu mine* (sau *cu el* etc.) *ți-ai* (sau *te-ai*) *~it (să ...)?* Exprimare a mirării, indignării etc., față de faptele sau cuvintele tale nepotrivite. **10** *vt* (Pfm; îe) **Ți-ai ~t(-o)!** Nici gând! Si: *nici vorbă*. **11** *vt* (Cu valoare de verb copulativ; complinit de un nume predicativ) A se afla într-o anumită stare, situație etc. **12** *vr* (Pfm; urmat pp „cu") A se întâlni. **13** *vt* (Pop) A prinde pe cineva asupra unei fapte rele. **14** *vt* A descoperi. **15** *vt* (Înv; îe) **A-i ~ cuiva fața** A descoperi (o rezolvare). **16** *vt* (Pop; îe) **A ~ dreptate cuiva** A face cuiva dreptate. **17** *vt* (Înv) A inventa pretexte. **18** *vt* (Construit cu o completivă directă introdusă prin „că") A considera. **19** *vi* (Îe) **A ~ de cuviință** (sau pop. **cu cale**) A considera nimerit, potrivit. **20** *vt* (D. suferințe fizice sau d. moarte) A cuprinde sau a surprinde pe cineva pe neașteptate. **21** *vr* (Îlv) **A-și ~ mormântul** (sau

moartea) A muri. **22** *vt* (Îe) **Ce te-a ~it (de ...)?** Ce ai, ce ți s-a întâmplat de ... **23** *vt* (În imprecații; îe) **~te-ar ciorile** (sau **dracii**) Fir-ai al naibii. **24** *vr* (Îe) **A se ~ de față** A fi de față. **25** *vr* (Îe) **A se ~ scris** A fi scris. **26** *vr* (Construit cu pronumele reflexiv în dativ sau acuzativ și cu conjuncția „să") A se apuca pe neașteptate sau la un moment nepotrivit să ... **27** (Îe) **Să te găsesc sănătos** Formulă de salut la despărțire.

găsire *sf* [At: I. NEGRUZZI, S. II, 42 / Pl: *~ri* / E: ***găsi***] **1** Întâlnire a cuiva sau descoperire a ceva, din întâmplare sau căutând anume Si: *găsit[1]* (1). **2** (Înv; îe) **~ bună** Urare de revedere fericită, bună. **3** (Rar; îls) **~ cu cale** Decizie.

găsit[1] [At: JARNÍK–BÂRSEANU, D. 234 / E: ***găsi***] **1** *sn* Găsire (1). **2** *sn* (Fam; în urarea) *Bun ~* (sau îvp *Bun ~ul*) Urare folosită când două persoane cu același statut social se întâlnesc, de obicei bărbați. **3** (Îs) *De ~* Care a fost găsit (1) din întâmplare.

găsit[2], ***~ă*** *a* [At: HAMANGIU, C. C. 8 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***găsi***] Peste care s-a dat din întâmplare sau după ce a fost căutat.

găsitor, ~oare *a* [At: DA ms / Pl: *~i, ~oare* / E: ***găsi*** + *-tor*] (Îs) *Persoană ~oare* Persoană care din întâmplare a găsit (1) un obiect pierdut.

găsitură *sf* [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: ***găsi*** + *-(t)ura*] (Nob) Găseală.

găşter *sm* vz ***guşter***

găta *v* vz ***găti***

gătare *sf* vz ***gătire***

gătaruri *sfp* vz ***gătire***

gătat, ~ă *a* vz ***gătit[2]***

gătăjel *smn* vz ***gătejel***

găteală *sf* [At: NEGRUZZI, S. I, 253 / Pl: *~eli* / E: ***găti*** + *-eală*] **1** (Înv) Orice fel de bagaj. **2** Îmbrăcare sau împodobire cu haine (frumoase) Si: (rar) *gătire* (3). **3** (Pex) Toaletă. **4** (Spc; pop; îs) *~la miresei* Toaleta de nuntă a miresei. **5** (Pop; spc; îs) *~la mortului* Hainele cu care se îmbracă persoana decedată. **6** (Ccr) Lucru care servește ca podoabă.

găteajă *sf* vz ***gătej***

gătej [At: CREANGĂ, P. 130 / V: (reg) ***~ă, ~eajă*** *sf*, ***~erj*** *sn* / Pl: *~e*, (reg) *~i sm* / E: ns cf vsl гатн] **1** *sn* Creangă sau nuia uscată, subțire, cu care se aprinde sau se ațâță focul. **2** *sm* (Reg; îs) *~jii prepeleacului* Ramuri scurtate de la prepeleac care servesc de cuier.

gătejă *sf* vz ***gătej***

gătejăl *smn* vz ***gătejel***

gătejel [At: MARIAN, O. I, 304 / V: ***~tăj~, ~jăl*** / Pl: *~e sn, ~ei sm* / E: ***gătej*** + *-el*] **1-2** *smn* (Pop) Gătej (1) (mic) Si: *gătejișor*. **3** *sm* (Olt; fig; irn) Băiat sau bărbat pipernicit (care face pe sfătosul). **4** *sm* (Orn; pop) Pitulice (1). **5** (Orn; pop) Pântăruș. **6** *sn* (Pop; lpl) Mâncare ciobănească făcută (la foc de vreascuri) din urdă dulce și zer Cf *jintuit*. **7** *sn* (Mol; lpl) Mâncare din brânză, apă, ceapă și mălai.

gătejișor *sn* [At: GRAIUL II, 26 / Pl: *~oare* / E: ***gătej*** + *-ișor*] (Pop) **1-2** Gătejel (1-2).

gătejit, ~ă *a* [At: CAMIL PETRESCU, V. 116 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***gătej*** + *-it*] (Rar) Care a fost făcut găteje (1) sau bucăți mici sau chiar așchii.

gătenie *sf* [At: MAIOR, IST. 2 / Pl: *~ii* / E: ***găti*** + *-enie*] **1** (Înv) Pregătiri de război. **2** (Pop) Pregătiri (de nuntă, de sărbători etc.).

găterj *sn* vz ***gătej***

găti [At: VARLAAM, C. 22 / V: (reg) ***~ta, agăta*** / Pzi: *~tesc*, (reg) *gat*, (înv) *~tez* / E: ***gata***, cf alb *gatit*] **1-2** *vtr* (Îvp) A (se) pregăti fizic sau moral, pentru a întreprinde o acțiune, pentru a călători pentru o luptă, pentru o nuntă, pentru moarte etc. Si: *a se echipa*. **3** *vt* (Pop) A aranja cu tot ce trebuie un loc, patul, masa, casa etc. **4** *vr* (Pop; îe) **A se ~ de drum** A trage să moară. **5** *vr* (Îvp; d. vânt, vifor, ploaie etc.) A se stârni. **6** *vr* (Pop) indică momentul când cineva vrea să facă ceva) A fi gata să ... **7** *vt(a)* A prepara, de obicei la foc, mâncare. **8** *vt* (Pop; îe) **A ~ cuiva o papară** A pregăti cuiva ceva rău. **9-10** *vtr* A (se) îmbrăca frumos, dichisit, atrăgător. **11** *vt* (D. obiecte, lucruri, locuri) A împodobi. **12-13** *vti* (Pop; urmat de pp „de"; îf *~ta*) A termina de făcut un lucru Si: *a sfârși*, (pop) *a isprăvi*. **14** *vt* (Pop) A termina proviziile de apă, de băutură și de hrană. **15** *vt* (Pop; c.i. ființe; uneori complinit prin „de zile") A pune capăt zilelor.

gătin *sn* [At: DOSOFTEI, ap. TDRG / Pl: *~e* / E: lat ***catena***] (Îvr) Lanț.

gătire *sf* [At: NECULCE, L. 250/31 / V: (îvp) ***~tare, ~ruri*** *sfp* / Pl: *~ri*, *~tări* / E: ***găti***] **1** (Îvp) Pregătire fizică sau morală pentru a întreprinde o acțiune. **2** (Îvr) Echipament, pregătiri îndelungate, minuțioase, atente. **3** (Rar) Găteală (2). **4** (Rar) Toaletă. **5** Pregătire a unei mâncări. **6** (Pop; lpl; îf *~ruri*) Mâncăruri. **7** (Pop; rar) Terminare a proviziilor de apă, de băutură și de hrană.

gătit[1] *sn* [At: ȘINCAI, HR. I, 144/25 / Pl: *~uri* / E: ***găti***] **1** (Rar) Pregătire fizică sau morală pentru întreprinderea unei acțiuni, a unei călătorii, a unei lupte, a unui eveniment important din viața cuiva etc. **2** Preparare a mâncării. **3** Împodobire. **4** (Înv; ccr) Găteală (6). **5** (Pop; rar) Terminare a proviziilor.

gătit[2], ***~ă*** *a* [At: CREANGĂ, A. 123 / V: (reg) ***~tat*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***găti***] **1** (D. mâncăruri) Preparat (la foc). **2** Îmbrăcat frumos, îngrijit, dichisit. **3** (Reg) Care a fost sfârșit, isprăvit. **4** (Pop) Pregătit.

gătitură *sf* [At: (a. 1827) IORGA, S. D. XII, 212 / Pl: *~ri* / E: ***găti*** + *-(t)ură*] (Îvt) Bucate.

gătițel, ~ea *a* [At: MARIAN, D. 268 / Pl: *~ei, ~ele* / E: ***gătit[2]*** + *-el*] **1-2** (Șhp) Dichisit (cu foarte multă atenție).

găulea *sm* [At: CHEST. VIII, 99/25 / Pl: ? / E: nct] (Reg; fam, irn, dep) Om mâncăcios. Cf *găman*.

găun, ~ă [At: DOSOFTEI, ap. TDRG / V: ***~ă*** *sf* / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***cavo, -onis***] **1** *sn* (Înv) Parte scorburoasă, goală sau seacă a unui obiect. **2** (Înv; îe) **A auzi ~** A suna a gol. **3** *sf* (Buc; îf *~ă*) Gaură mică în pământ, cât o jumătate de cuib de pasăre. **4** *sm* (Ent; reg) Gărgăun. **5** *sm* (Ent; Trs) Bărzăun.

găunaș *sm* [At: CADE / Pl: *~i* / E: ***găun*** + *-aș*] (Ent; reg; șhp) **1-4** Găun (4-5) (mic).

găună *sf* vz ***găun***

găunășătură *sf* vz ***găunoșitură***

găunășiță *sf* [At: CHEST. VI, 109/3 / Pl: *~țe* / E: ***găunaș*** + *-iță*] (Reg) Coșniță.

găunătură *sf* vz ***găvănătură***

găunei *sm* [At: VAIDA / Pl: *~* / E: ***găun[1]*** + *-ei*] (Ent; reg) Tăun.

găuni [At: LB / Pzi: *~nesc* / E: ***găun***] (Îvp) **1** *vt* A face o gaură într-un lemn. **2** *vr* A deveni scorburos.

găunire *sf* [At: ECONOMIA, 5 / Pl: *~ri* / E: ***găuni***] (Îvp) **1** Facere a unei găuri într-un lemn. **2** Gaură într-un lemn.

găunoi[1] *sm* [At: POMPILIU, B., ap. DA ms / Pl: *~* / E: ***găun[1]*** + *-oi*] (Ent, reg) **1** Găun (4) mare. **2** Viespe mare. **3** Tăun.

găunoi[2] *sn* [At: MARIAN, ap. DA / Pl: *~oaie* / E: ***gaun[2]*** + *-oi*] (Reg) Găun (1) mare.

găunos, ~oasă *a* [At: BIBLIA (1688), 67/2 / P: *gă-u~* / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***găună*** + *-os*] **1** (D. copaci sau trunchiuri de copaci) Care este gol pe dinăuntru Si: *scorburos*. **2** (D. nuci) Care este fără miez Si: *sec*. **3** (D. dinți, măsele; pop) Cariat (într-un stadiu avansat). **4** (D. acțiuni ale oamenilor; fig) Care este lipsit de conținut. **5** (Fig; d. oameni) Lipsit de caracter.

găunoșa *vtr* vz ***găunoși***

găunoșală *sf* [At: DICȚ. / Pl: *~șeli* / E: ***găunoși*** + *-(e)ală*] (Rar) Găunoșie.

găunoșare *sf* vz ***găunoșire***

găunoșătură *sf* vz ***găunoșitură***

găunoși *vtr* [At: PISCUPESCU, O. 111 / V: ***~șa*** / P: *gă-u~* / Pzi: *~șesc* / E: ***găunos***] (Rar) **1-2** A face să devină sau a deveni găunos.

găunoșie *sf* [At: DA / Pl: *~ii* / E: ***găunos*** + *-ie*] Însușire de a fi gol pe dinăuntru.

găunoșire *sf* [At: DA / V: ***~șare*** / Pl: *~ri* / E: ***găunoși***] (Rar) **1** Apariție a unor goluri în trunchiul copacilor. **2** Uscare a miezului nucilor. **3** (Pop) Carie a dinților. **4** (Fig; rar) Transformare a oamenilor în sensul pierderii caracterului.

găunoșit, ~ă *a* [At: TDRG / Pl: *~iți, ~e* / E: ***găunoși***] **1** Devenit găunos. **2** Plin de găuri Si: *găurit*.

găunoșitură *sf* [At: CANTEMIR. IST. 140 / V: ***~nășăt~*** / P: *gă-u~* / E: ***găunoși*** + *-(i)tură*] (Rar) **1** Gaură. **2** Scorbură.

găunoșitură *sf* [At: CANTEMIR. I.I. I. 140 / V: ***~șă~*** / Pl: *~i* / E: ***găunoși*** + *-(i)tură*] (Rar) **1** Gaură. **2** Scorbură.

găurar *sn* [At: PAMFILE. I. C. 45 / Pl: *~e* / E: ***gaură*** + *-ar*] (Reg) **1** Sulă cu care se fac găurile la opinci. **2** (Trs) Lopățică cu găuri, care intră în amnarul războiului de țesut Si: *țindeică*. **3** Vas de lut cu fundul găurit Si: *răvar*.

găurea *sf* [At: I. CR. I. 5 / P: *gă-u~* / Pl: *~ele* / E: ***gaură*** + *-ea*] **1-2** (Șhp) Gaură (1) (mică) Si: *găurică* (**1-2**), *găurice* (**1-2**), (reg) *găuruță* (**1-2**). **3** (Lpl) Broderie pe o pânză din care s-au scos din loc în loc câteva fire. **4** (Pop; îcs) *În ~ele* Joc de copii nedefinit mai îndeaproape. **5** (Bot; reg; lpl) Viorele (*Scilla bifolia*). **6** (Bot; reg; lpl) Toporași (*Viola odorata*).

găurean *sm* [At: DA ms / Pl: *~eni* / E: ***gaură*** + *-ean*] (Reg) Nume de pe văile dealurilor sau ale munților Si: *vălean* Cf *muntean*.

găureancă *sf* [At: PAMFILE. I. C. 274 / Pl: *~ence* / E: ***găurean*** + *-că*] **1** Găurar (**2**). **2** (Reg) Nevastă de găurean Si: *văleancă* Cf *munteancă*.

găuri [At: BIBLIA (1688). 381^{1} / P: *~gă-u~* / Pzi: *~resc*, (nob) *gaur* și *găur* / E: ***gaură***] **1-2** *vtr* A (se) face o gaură (cu ajutorul unui instrument, al unei unelte etc.) Si: *a perfora*, (reg) *a borteli*, *a borti* (pop) *a sfredeli*. **3** *vr* A se degrada apărând găuri. **4** (Fig) A avea relații sexuale cu o femeie.

găurică *sf* [At: DA ms / V: ***gau~*** / P: *gă-u~* / Pl: *~ici* / E: ***gaură*** + *-ică*] **1-2** (Șhp) Găurea (**1-2**). **3** (Fam) Vagin.

găurice *sf* [At: CANTEMIR. IST. 157 / P: *gă-u~* / Pl: *~ici* / E: ***gaură*** + *-ice*] **1-2** (Șhp) Găurea (**1-2**).

găuricios, ~oasă *a* [At: CADE / Pl: *~oși*, *~oase* / E: ***gaură*** + *-icios*] (Ban) Găuros (**1**).

găurire *sf* [At: IOANOVICI. TEHN. 112 / P: *gă-u~* / Pl: *~ri* / E: ***găuri***] **1** Realizare a unei găuri (cu ajutorul unui instrument, al unei unelte etc.) Si: *găurit^{1}* (**1**), *perforare*, *perforat^{1}*, (reg) *bortelire*, *bortelit^{1}*, *bortire*, *bortit^{1}*. **2** Degradare provocată de găurire (**1**) sau de utilizare îndelungată ori necorespunzătoare Si: *găurit^{1}* (**2**). **3** Apariție a unei găuri Si: *găurit^{1}* (**3**).

găurit^{1} *sn* [At: ȘEZ. IV. 156 / P: *gă-u~* / Pl: *~uri* / E: ***găuri***] **1-3** Găurire (**1-3**).

găurit^{2}, ~ă [At: CREANGĂ. P. 243 / P: *gă-u~* / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***găuri***] **1** În care s-a făcut una sau mai multe găuri Si: *perforat^{2}*, (reg) *bortelit^{2}*, *bortit^{2}*. **2** Care are una sau mai multe găuri Si: *perforat^{2}*, (reg) *bortelit^{2}*, *bortit^{2}*. **3** Care e plin de găuri Si: *perforat^{2}*, *bortelit^{2}*, *bortit^{2}*. **4** Care s-a degradat formând găuri. **5** (Trv; d. fete) Care nu mai este virgină.

găuritor, ~oare [At: CADE / P: *gă-u~* / Pl: *~i*, *~oare* / E: ***găuri*** + *-(i)tor*] **1** *smf* Muncitor care execută lucrări de găurire. **2** *sf* Instrument de găurit. **3** *sf* Mașină de găurit.

găuritură *sf* [At: LM / P: *gă-u~* / Pl: *~ri* / E: ***găuri*** + *-(i)tură*] (Rar) **1** Gaură. **2** Deschizătură.

găuroaică *sf* [At: COMAN. GL. / Pl: *~ice*, *~ici* / E: ***gaură*** + *-oaică*] (Reg) Femeie care descântă de boli.

găuroi *sn* [At: CHEST. II. 334/48 / P: *gă-u~* / Pl: *~oaie* / E: ***gaură*** + *-oi*] **1-2** (Șdp) Gaură mare. **3** (Reg) Colț sau lădiță a vetrei unde se adună cenușa.

găuros, ~oasă *a* [At: CĂTANĂ / P. B. III. 64 / P: *gă-u~* / Pl: *~oși*, *~oase* / E: ***gaură*** + *-os*] (Reg) **1** Care e plin de găuri Si: *găuricios*. **2-5** Găunos (**1-4**). **6** Poros.

găuruță *sf* [At: CDDE. nr. 720 / P: *gă-u~* / Pl: *~țe* / E: ***gaură*** + *-uță*] (Reg) **1-2** Găurea (**1-2**).

găușel *sm* [At: MARIAN. ap. DA ms / Pl: *~ei* /E: lat ***galla***, cf *găoace*] (Trs) Cochilie de melc.

găvad *sm* vz ***găvăt***

găvan *smn* [At: CUV. D. BĂTR. I. 272 V: ***că~***, (reg) ***gav~*** / Pl: *~e*, *~uri*, (rar) *~i sm* / E: cf bg *чаван*, ngr *βαγανι*, srb *vagan*] (Pop) **1** Scobitură pe care o prezintă un obiect. **2** Parte scobită a lingurii. **3** Palmă a mâinii făcută căuș. **4** Parte scobită a pipei, în care se introduce tutunul. **5** Orbită a ochiului. **6** Adâncitură a mesei dulgherului, în care se țin uneltele. **7** Obiect sau parte a unui obiect care prezintă o scobitură. **8** Structură concavă (mare). **9** Blid mare (de lemn). **10-11** Conținut al unui găvan (**8-9**). **12** (Îe) **Anu' și ~u'** Se spune despre femeile care nasc în fiecare an. **13** (Pop; fig; îe) **A(i) se umple ~ul** A nu mai rezista. **14** (Pop; îe) **A dat Nan de ~** A pățit-o. **15** (Îae) S-a săturat. **16** Vas în care se toarnă porția câtorva soldați Cf *gamelă*. **17** Conținut al găvanului (**16**). **18** Lingură. **19** Polonic. **20-21** Conținut al găvanului (**18-19**). **22** Parte superioară a furcii de tors. **23** (La piuă) Albie în care se pun dimiile sau abaua. **24** (Reg) Parte a morii nedefinită mai îndeaproape. **25** (Top) Locuri joase cu văi întunecoase, în păduri. **26** (Reg) Teasc la cumpănă.

găvădună *sf* vz ***văgăună***

găvăli *vtr* [At: COMAN. GL. / Pzi: *~lesc* / E: nct] **1-2** A (se) plânge.

găvălie *sf* [At: CHEST. V. 7/400 / Pl: *~ii* / E: nct] (Reg; în limbajul ciobanilor) Fund al pălăriei.

găvăna *vt* vz ***găvăni***

găvănaș *sn* [At: ECONOMIA. 57/4 / Pl: *~uri* / E: mg ***gabonas***] (Reg) **1-14** (Șhp) Găvan (**1-7**) (mic). **15** (Mgm) Magazie pentru păstrarea cerealelor.

găvănat, ~ă *a* [At: DOSOFTEI. V. S. II, 47 / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***găvana***] Scobit.

găvănătură *sf* [At: ISPIRESCU. ap. TDRG / V: ***găună~*** / Pl: *~ri* / E: ***găvăna*** + *-(ă)tură*] (Pop) Cavitate.

găvăni *vt* [At: DA / Pzi: *~nesc* / E: ***găvan*** + *-i*] (Îvp) A scobi.

găvănos, ~oasă *a* [At: DOSOFTEI. V. S. 412 / Pl: *~oși*, *~oase* / E: ***găvan*** + *-os*] **1** (Pop) Scobit. **2** (Reg) Larg la gură.

găvănoșel *sn* [At: ALECSANDRI. T. 431 / V: ***gavan~*** / Pl: *~ele* / E: ***gavanos*** + *-el*] **1-2** (Pop; șhp) Borcan (mic).

găvănoși *vt* [At: DA ms / Pzi: *~șesc* / E: ***găvănos***] (Trs) A găvăni.

găvănoșit, ~ă *a* [At: TDRG / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***găvănoși***] (Reg) Scobit.

găvăună *sf* vz ***văgăună***

găvăzdi *v* vz ***găvozdi***

găvoază *sf* vz ***găoază***

găvoazde *sp* [At: CHEST. VIII. 95/27 / E: nct] (Reg; csnp) Semințe din care se face uleiul.

găvoz *sn* vz ***găvozd***

găvozd *sn* [At: VALRAAM. C. 612 / V: ***găvoz*** / Pl: *~oazde* / E: vsl **гвоздь**] **1** (Învr) Cui de fier. **2** (Învr) Piron. **3** (Reg) Instrument în formă de pană, cu care se despică buștenii.

găvozdi [At: VARLAAM. C. II. 642 / V: ***gavuzdi, ~văz~*** / Pzi: *~desc* / E: vsl **гвоздити**] **1** *vt* (Învr) A răstigni. **2-3** (Mol) *vtr* A (se) înghesui. **4** *vr* A se ascunde, ghemuindu-se.

găvozdit, ~ă *a* [At: CREANGĂ. P. 240 / V: ***gavuz~*** / Pl:*~iți*, *~e* / E: ***găvozdi***] **1** (Învr) Răstignit. **2** (Mol) Înghesuit. **3** (Mol) Ascuns Cf *găvozdi* (**4**).

găvozit, ~ă *a* [At: I. CR. IV. 95 / Pl: *~iți*, *~e* / E: cf *goază*] (Reg; mai ales d. gură) Căscat.

găzar *sm* [At: PAMFILE. I. C. 139 / Pl: *~i* / E: ***gaz^{1}*** + *-ar*] **1-2** Vânzător (ambulant) de petrol lampant Si: (pop) *păcurar^{2}*.

găzărie *sf* [At: DEX / Pl: *~ii* / E: ***gaz^{1}*** + *-ărie*] Loc unde se vinde petrol lampant.

găzdac, ~ă *smf* [At: MARIAN. NU. 253 / V: ***~ag*** / E: mg ***gazdág***] (Trs) Gazdă (**1**).

găzdag, ~ă *smf* vz ***găzdac***

găzdan *sm* [At: CANDREA. Ț. O. 50 / Pl: *~i* / E: ***gazdă*** + *-an*] (Reg) Bogătaș.

găzdaș *sm* [At: DACIA LIT. 37/9 / V: (Mol) ***gaz~*** / Pl: *~i* / E: ***gazdă*** + *-aș*] (Reg; în ritualul nunții) Cel care anunță sosirea mirelui.

găzdăcește *av* [At: RETEGANUL. ap. CADE / E: ***găzdac*** + *-ește*] (Trs) Ca un găzdac.

găzdăcie *sf* [At: MÎNDRESCU. UNG. 75 / V: ***~ăgie*** / Pl: *~cii* / E: ***găzdac*** + *-ie*] (Reg) Bogăție.

găzdăcoi *sm* [At: MÎNDRESCU. UNG. 75 / V: ***~ăgoi*** / Pl: *~* / E: ***găzdac*** + *-oi*] **1-2** (Reg; șdp) Bogătaș.

găzdăgie *sf* vz ***găzdăcie***

gâzdagoi *sm* vz ***gazdăcoi***

gâzdagşag *sn* vz ***gâzdaşag***

gâzdălău *sm* [At: CHEST. II, 7/407 / Pl: *~lăi* / E: ***gazdă*** + *-ălău*] (Reg) **1** Bogătaş. **2** Persoană care posedă mai multe case.

gâzdăli *v* vz ***gâzdălui***

gâzdălui [At: DOSOFTEI, V. S. 151 / V: *~li* / Pzi: *~esc* / E: ***gazdă*** + *-ălui*] (Îrg) **1** *vt* A găzdui (1). **2** *vi* A găzdui (2). **3** *vi* (Mar) A rezolva treburile casei. **4** *vi* (Reg; urmat de denumirea animalelor; îe) **A ~ cu ...** A se ocupa cu creşterea animalelor. **5** *vi* (Trs; îf *~li*) A-şi administra averea astfel încât să aducă mult venit.

gâzdăriţă *sf* [At: MARIAN, Î. 488 / Pl: *~ţe* / E: srb ***gazdarica***] Stăpână a casei Si: *găzdoaie* (6).

gâzdăşag *sn* [At: VAIDA, ap. DA / V: ***~ăgş~, ~diş~, ~doş~, ~duş~*** / Pl: *~uri* / E: mg ***gazdagság***] **1** (Trs) Bogăţie. **2** (Trs) Gospodărie. **3** (Reg) Clădirile de pe lângă casă, care ţin de gospodărie.

gâzdăşie *sf* [At: RETEGANUL, P. III, 82 / Pl: *~ii* / E: ***gâzdaş*** + *-ie*] (Reg) Găzdăcie.

gâzdişag *sn* vz ***gâzdăşag***

gâzdişoară *sf* [At: DICŢ. / Pl: *~re* / E: ***gazdă*** + *-işoară*] (Shp) Gazdă.

gâzdiţă *sf* [At: PĂSCULESCU, L. P. 10 / Pl: *~ţe* / E: ***gazdă*** + *-iţă*] (Şhp) Gazdă.

gâzdoaică *sf* [At: DA ms / Pl: *~ice* / E: ***gazdă*** + *-oaică*] (Reg) Soţie de gospodar Si: *găzdoaie* (1).

gâzdoi, ~oaie [At: ECONOMIA, 105/4 / P: *~doi, ~doa-ie* / Pl: *~, ~oaie* / E: ***gazdă*** + *-oi*] (Reg) **1** *sm* Gazdă (1). **2** *sm* Stăpân. **3** *sf* Soţia gazdei (1). **4** *sf* Gospodină. **5** *sf* (Rar) Soţie. **6** *sf* Stăpâna casei (în raport cu oaspeţii săi). **7** *sf* Stăpâna casei (în raport cu chiriaşii săi).

gâzdoşag *sn* vz ***gâzdăşag***

gâzdui [At: GORJAN, H. I, 113 / Pzi: *~iesc* / E: ***gazdă***, cf srb *gazdovati*] **1** *vt* A primi pe cineva în casa sa o anumită vreme, dându-i adăpost (şi mâncare). **2** *vi* A rămâne (să locuiască şi să mănânce) câtva timp în casa cuiva. **3** *vi* A administra treburile unei gospodări.

gâzduire *sf* [At: BELDIMAN, N. P. I, 103/12 / Pl: *~ri* / E: ***găzdui***] **1** Primire a cuiva în casă pentru o anumită vreme, dându-i adăpost (şi mâncare). **2** Şedere pentru câtva timp în casa cuiva. **3** Administrare a treburilor unei gospodării.

gâzduitor, ~oare *smf* [At: IORGA, ap. DA ms / Pl: *~i, ~oare* / E: ***găzdui*** + *-(i)tor*] Persoană care oferă găzduire.

gâzduleasă *sf* [At: CADE / Pl: *~lese* / E: ***gazdă*** + *-uleasă*] Gazdă (6).

gâzduşag *sn* vz ***gâzdăşag***

gâzduţ, ~ă *a* [At: TURCU, E. 34 / E: ***gazdă*** + *-uţ*] (Reg) Bogat.

gâzi *vi* [At: NOVACOVICIU, C. B. 10 ap. CADE / Pzi: *~zăsc* / E: srb ***gaziti***] (Ban) A călca (în picioare).

gâzoabă *sf* vz ***gâzoabă***

gâzoaică *sf* [At: DA ms / Pl: *~ice* / E: ***gaz***[1] + *-oaică*] (Reg) **1-2** Gazorniţă (1-2).

gâzoaie *sf* vz ***gâzoi***

gâzoi *sn* [At: DA ms / V: ***~oaie*** *sf* / Pl: *~oaie* / E: ***gaz***[1] + *-oi*] (Reg) **1-2** Gazorniţă (1-2).

gâb, ~ă [At: ALRM I/I h. 58 / V: ***gob*** / Pl: *~i, ~e, ~uri* / E: mg ***göb***] (Reg) **1** *sn* Gheb. **2-3** *smf, a* (Persoană) gheboasă.

gâbârdeci *smi* [At: RĂDULESCU-CODIN / E: formaţie spontană de la ***gâb***, srb ***grd*** + *-eci*] (Rar; reg) Om mic de înălţime.

gâcea *sms* [At: ALEXI, W. / E: ***gâci***] (Înv) **1** (Gmţ) Ghicitor. **2** (Îe) **Eşti gol ~** Toate le ghiceşti, toate le ştii.

gâci *vt* vz ***ghici***

gâcitură *sf* vz ***ghicitură***

gâde *sm* [At: CUV. D. BĂTR. I, 281 / Pl: *gâzi* / E: nct] (Mun; Mol) Călău.

gâdeli *vt* [At: COMAN, GL. / Pzi: *~lesc* / E: nct] (Reg) **1** A înfrunta. **2** A mânia.

gâdeluş *sn* [At: H XII, 43 / Pl: (nob) *~uri* / E: ***gâdila*** + *-uş*] (Reg) Joc de copii nedefinit mai îndeaproape.

gâdila [At: ANON. CAR. / V: ***~li, ghid~, ghidili***, (reg) ***gâzuli*** / Pzi: *~e* / E: bg ***гъделиче***] **1** *vt* A atinge uşor anumite părţi ale corpului cuiva spre a produce senzaţii care provoacă, fără voie, râsul. **2** *vt* (Pop; fig; şie **A ~ pe cineva la inimă**) A linguşi. **3** *vr* A fi gâdilicios (2). **4** *vt* (Înv) A produce cuiva o plăcere sau o senzaţie plăcută. **5** *vt* (Pfm; îe) **A te ~ limba** A avea o poftă irezistibilă de a vorbi, de a sporovăi Si: *a avea gâdilici* (2) *la limbă*.

gâdilare *sf* [At: DA ms / V: ***~lire*** / Pl: *~lări* / E: ***gâdila***] **1** Atingeri uşoare şi rapide pe anumite porţiuni ale corpului cuiva spre a-i produce, fără voie, râsul Si: (rar) *gâdilat* (1), *gâdilătură* (1), *gâdileală* (1) Cf *gâdila* (1). **2** (Fig) Linguşire.

gâdilat[1] *sn* [At: IONESCU-BOTENI, S. N. 38 / V: ***~lit*** / Pl: *~uri* / E: ***gâdila***] (Rar) **1** Gâdilare (1). **2** (Irn) Linguşire.

gâdilat[2], ***~ă*** *a* [At: MDA ms / Pl: *~aţi, ~e* / E: ***gâdila***] **1** Supus gâdilării. **2** (Fig) Linguşit.

gâdilător, ~oare *a* [At: PISCUPESCU, O. 110/9 / V: ***~lit~*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***gâdila*** + *-ător*] (Rar) **1** Care gâdilă (1). **2** (Pex) Care produce o senzaţie plăcută Cf *gâdila* (4).

gâdilătură *sf* [At: COSTINESCU / V: ***~ilit~*** / Pl: *~ri* / E: ***gâdila*** + *-tură*] **1** Gâdilare (1). **2** Senzaţie particulară produsă cuiva prin gâdilare (1). **3** (Pex) Provocare a râsului fără voie prin gâdilare (1) Si: *gâdilici* (1).

gâdileală *sf* [At: DA ms / Pl: *~eli* / E: ***gâdila*** + *-eală*] **1** Gâdilare (1). **2** Gâdilătură (2). **3** Joacă mai ales între copii în care se gâdilă (1) unii pe alţii.

gâdili *vtr* vz ***gâdila***

gâdilici *smi* [At: CREANGĂ, A. 151 / E: ***gâdila*** + *-ici*] **1** Gâdilătură (3). **2** (Îe) **A avea ~ la limbă** A te gâdila (4) limba. **3** (Îae) A nu putea ţine o taină.

gâdilicios, ~oasă [At: DA / Pl: *~oşi, ~oase* / E: ***gâdila*** + *-icios*] **1-2** *smf, a* (Persoană) care râde foarte uşor la gâdilare (1).

gâdilire *sf* vz ***gâdilare***

gâdilit *sn* vz ***gâdilat***

gâdilitor, ~oare *a* vz ***gâdilător***

gâdilitură *sf* vz ***gâdilătură***

gâdiuţă *sf* [At: REV. CRIT. I, 234 / Pl: *~ţe* / E: ns cf *gad, gadină*] (Reg; rar) Şoarece.

gâde *sfi* [At: CHEST. IV, 795 / E: nct] (Reg) Ridicătură de pământ mai mare, de câteva sute de metri.

gâf[1] *sm* [At: VICIU, GL. / Pl: *~i* / E: ns cf ***găfană, găvan***] (Reg) **1** Covată mică, rotundă, în care se frământă cozonacii. **2** (Trs) Măsură de aproximativ trei litri cu care se ia vamă la moară.

gâf[2] *sm* [At: CHEST. VIII, 22/7 / E: nct] (Reg) Mălai.

gâf[3], ***~ă*** [At: DAMÉ / Pl: *~i, ~e* / E: pvb ***gâfâi***] (Reg) **1** *sm* Suflet. **2** *sf* Poreclă dată oamenilor graşi deoarece gâfâie uşor.

gâfăi *vi* vz ***gâfâi***

gâfâi *vi* [At: GORJAN, H. II, 38 / V: ***gâfui, gâfîi, ~făi, ~fui*** / Pzi: *gâfâi* / E: fo] **1** *vi* (D. oameni şi animale) A respira des şi greu în urma unor eforturi, a unei boli etc. **2** (Fig; d. locomotive, maşini etc.) A produce un zgomot caracteristic, înfundat şi greoi.

gâfâială *sf* [At: DA / P: *~fâ-ia~* / Pl: *~ieli* / E: ***gâfâi*** + *-eală*] **1-2** Gâfâit (1-2).

gâfâire *sf* [At: DA / P: *~fâ-i~* / E: ***gâfâi***] (Rar) **1-2** Gâfâit (1-2).

gâfâit *sn* [At: JIPESCU, ap TDRG / V: (reg) ***~fuit*** / P: *~fâ-it* / Pl: *~uri* / E: ***gâfâi***] **1** Respiraţie deasă şi grea cauzată de eforturi, de o boală Si: *gâfâială* (1), (rar) *gâfâire* (1) Cf *gâfâi* (1). **2** Zgomot caracteristic gâfâitului Si: *gâfâială* (2), (rar) *gâfâire* (2) Vz *gâfâi* (2). **3** (Îlav) ***Pe ~e***, (reg) ***pe ~fuite*** Din greu şi gâfâind (1).

gâfâitor, ~oare *a* [At: DA / P: *~fâ-i~* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***gâfâi*** + *-tor*] **1** Care gâfâie (1). **2** (Fig) Care produce un zgomot asemănător gâfâielii Vz *gâfâi* (2). **3** (Pex; d. vorbe) Sacadat din cauza gâfâitului (1).

gâfui *vi* vz ***gâfâi***

gâfuit *sn* vz ***gâfâit***

gâgă *sf* [At: COSTINESCU / V: (reg) ***gagă, gaică*** / Pl: ? / E: ns cf bg *raro*] (Reg) **1** (Șîf *gaică*) Mamă (1). **2** (Șîf *gagă*) Soră mai mare. **3** (Șîf *gagă, gaică*) Țâță. **4** (e) **A da ~** A da țâță.

gâgâi *vi, vr* vz ***gâgâi***

gâgâială *sf* vz ***gâgâială***

gâgâire *sf* vz ***gâgâire***

gâgâit[1] *sn* vz ***gâgâit***[1]

gâgâit[2]***, ~ă*** *a* vz ***gâgâit***[2]

gâgât *sn* [At: MARIAN, ap DA / Pl: *~e* / E: ctn ***gâgâit***[1] și ***strigât***] Gâgâit (2).

gâgău *sn* [At: HEM 2829 / V: ***găg~*** / E: nct] (Trs) Mâncare făcută din mămăligă rece sfărâmată și prăjită în untură de porc Si: *puricei*.

gâgâi [At: CONTEMPORANUL II, 145 / V: ***găgăi, gărăi, ~găi, gârgăi, gugăi*** / Pzi: 3 *gâgâie* / E: fo cf *ga! ga!*] **1** *vi* (D. gâște sau rațe) A scoate strigăte caracteristice speciei. **2** *vt* (Fig) A se bâlbâi (din cauza nesiguranței sau a neștiinței).

gâgâială *sf* [At: MARIAN, O. II, 375 / V: ***~găi~*** / Pl: *~ieli* / E: ***gâgâi*** + *-(e)ală*] **1** Gâgâit[1] (1). **2** Gâgâit[1] (2). **3** Larmă provenită de la strigăte multe, asurzitoare, de gâște Si: *gâgâit*[1] (3), *gâgâitură*[2] (2). **4** (Fig) Bâlbâială Cf *gâgâi* (2).

gâgâire *sf* [At: CONTEMPORANUL II, 145 / V: ***găgăi~, gâgăi~, gugăi~*** / Pl: *~ri* / E: ***gâgâi***] **1** (D. gâște, rațe) Producere de sunete caracteristice speciei Si: *gâgâit*[1] (1). **2** Gâgâit[1] (2).

gâgâit[1] *sn* [At: DA ms / V: ***~găit, gugăit*** / E: ***gâgâi***] **1** (D. gâște, rațe) Gâgâire (1). **2** Strigăt caracteristic scos de gâște (și de rațe) Si: *gâgât, gâgâire* (2), *gâgâitură* (1). **3** Gâgâială (3).

gâgâit[2]***, ~ă*** [At: DA ms / V: ***~găit***[2] / Pl: *~iți, ~e* / E: ***gâgâi***] (Rar; fig; d. persoane) Bâlbâit Cf *gâgâi* (2).

gâgâitură *sf* [At: MARIAN, O. II, 375 / Pl: *~ri* / E: ***gâgâi*** + *-tură*] **1** Gâgâit[1] (1). **2** Gâgâială (3).

gâgâlice *sf* [At: LB / V: ***ghighil~*** / Pl: *~ici* / E: nct] **1** (Pfm; șhp) Ființă mică (și gingașă). **2** (Pfm) Obiect mic. **3** (Reg; lpl) Porumb mic.

gâgâțele *sfp* [At: H IV, 83 / E: nct] (Bot; reg) **1** Dedițel (*Pulsatilla montana*). **2** Brândușă (*Crocus banaticus*).

gâiganie *sf* vz ***gânganie***

gâinic *sn* [At: DAVIDOGLU, O. 45 / V: ***găi~*** / Pl: *~ice* / E: nct] (Pes; pbl) Frânghia de care se leagă carmacele.

gâjâi *vi* [At: COSTINESCU / Pzi: *gâjâi* / E: fo] (Rar) A răsufla greu, șuierător.

gâjâială *sf* [At: DA / Pl: *~ieli* / E: ***gâjâi*** + *-eală*] (Rar) **1** Răsuflare grea, șuierătoare. **2** (Pop) Laringită.

gâjâire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***gâjâi***] Răsuflare grea, șuierătoare Si: *gâjâit*[1] (1).

gâjâit[1] *sm* [At: MDA ms/ Pl: *~uri, ~e* / E: ***gâjâi***] Gâjâire.

gâjâit[2]***, ~ă*** [At: SANDU-ALDEA, A. M. 138 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***gâjâi***] **1** *a* Care răsuflă greu, șuierător. **2** *a* Care vorbește răgușit. **3** *a* (D. voce, sunete) Răgușit. **4** *smf* (Fig; dep) Persoană care are o voce răgușită cavernoasă.

gâjâit[3] [At: MDA ms / Pl: *~uri sn, ~iți sm* / E: ***gâjâi***] (Rar) **1** *sn* Faptul de a răsufla greu, șuierător. **2** *sm* (Fig; dep) Persoană care are o voce răgușită, cavernoasă.

gâjdei *sn* [At: COMAN, GL. / Pl: *~eie* / E: nct] (Reg) **1** Grup mic de oi. **2** (Lpl) Lucruri mărunte, vreascuri etc. ce încurcă la treabă.

gâjganie *sf* vz ***gânganie***

gâji *vi* [At: VÂRCOL, M. 86 / Pzi: *~jesc* / E: bg **газъ**] (Reg) **1** (Pbl) A deschide drum prin noroi sau zăpadă. **2** A se da la o parte, a face loc, când e mult prea multă lume adunată.

gâl[1] *i* [At: ALECSANDRI, T. 199 / E: fo] (Rep) **(1-2)** Cuvânt care imită sunetul produs de gâtlej când omul înghite repede, cu sete, cu lăcomie etc. o băutură sau când un lichid curge dintr-un vas (cu gâtul strâmt).

gâl[2] *sn* [At: H VII, 231 / E: nct] (Med; reg) Anghină.

gâlban *sm* vz ***câlbaș***

gâlbaș *sm* vz ***câlbaș***

gâlcă *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: *~ci* / E: cf bg *глаки*, pn *galka*, ucr *халка*, vsl *галка*] (Pop) **1** Umflătură sub piele Si: (reg) *gâlcătură* (1), *gâletușă* (3). **2** Inflamare a ganglionilor de la gât sau a amigdalelor Si: (reg) *gâlcatură* (2), *gâletușă* (4), *grumazare* (1). **3** Nod, îngroșătură care apare la firele toarse.

gâlcătură *sf* [At: GRAIUL I, 318 / Pl: *~ri* / E: ***gâlcă*** + *-(ă)tură*] **1-2** (Reg) Gâlcă (1-2).

gâlceavă *sf* [At: COD. VOR. 9 / V: (îvt) ***gânc~, gănc~*** / Pl: *~evi*, (rar) *~evuri* / E: bg **галчава**] **1** (Îvt) Larmă de nemulțumire Si: (rar) *gâlcevire* (1). **2** Ceartă între două sau mai multe persoane manifestată prin vorbă multă, discuții aprinse Si: (rar) *gâlcevire* (2), (pop) *sfadă, ciorovăială, cioandră, price*, (înv) *voroavă*. **3** (Bot; reg) Surguci (*Consolida ajacis*). **4** (Bot; reg) Nemțișori-de-câmp (*Consolida regalis*).

gâlcevi [At: DOSOFTEI, PS. 368 / Pzi: *~vesc* / E: ***gâlceavă***] **1** (Înv) *vt* A protesta contra cuiva prin vociferări Si: (nob) *îngâlcevi*. **2** *vt* (Pop) A se certa. **3** *vt* (Îvt) A-i disputa cuiva un drept. **4** *vtf* A învrăjbi două persoane.

gâlcevicios, ~oasă [At: POLIZU / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***gâlceavă*** + *-icios*] (Îvr) **1-2** *a, smf* Certăreț (1-2).

gâlcevire *sf* [At: NEGRUZZI, C. I, 149 / Pl: *~ri* / E: ***gâlcevi***] (Rar) **1-2** Gâlceavă (1-2).

gâlcevit *sn* [At: N. COSTIN, LET. II, 54/26 / E: ***gâlcevi***] Protest prin vociferări, murmure, zarvă Cf *gâlcevi* (1).

gâlcevitor, ~oare [At: BIBLIA (1688), 141/2 / V: (înv) ***~civ~*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***gâlcevi*** + *-tor*] (Pop) **1-2** *a, smf* Certăreț (1-2). **3** *a* (Uneori d. lucruri sau caracteristici) Care provoacă învrăjbire.

gâlcevos, ~oasă *a* [At: (a. 1792) IORGA, S. D. XII, 189 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***gâlceavă*** + *-os*] (Înv) **1-2** *a, smf* Certăreț (1-2).

gâlci *vr* [At: DA / Pzi: *~cesc* / E: ***gâlcă***] (Reg) A se îmbolnăvi de gâlci.

gâlcit, ~ă *a* [At: H III, 141 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***gâlci***] (Reg) Bolnav de gâlci.

gâlciuros, ~oasă *a* [At: CIAUȘANU, GL. / V: ***~cu~*** / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***gâlci*** (pll *gâlcă*) + *-uros*] (Rar) **1** Gâlcos (1). **2** (Fig; d. firul tras; îf *~cu~*) Cu noduri, când mai gros, când mai subțire.

gâlcivitor, ~oare *a, smf* vz ***gâlcevitor***

gâlcos, ~oasă [At: H III, 226, 306 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***gâlci*** + *-os*] (Reg) **1** *a* Cu gâlci Si: *gâlciuros* (1), *ghinduros* (1). **2** *sf* (Bot) Un fel de plantă care seamănă la frunză cu leușteanul.

gâlcșoară *sf* vz ***gâlcușoară***

gâlculiță *sf* [At: TDRG / Pl: *~țe* / E: ***gâlcă*** + *-uliță*] (Pop; șhp) **1-2** Gâlcuță (1-2).

gâlcuros, ~oasă *a* vz ***gâlciuros***

gâlcușoară *sf* [At: POLIZU / V: ***~cș~*** / Pl: *~re* / E: ***gâlca*** + *-(u)șoară*] (Pop; șhp) **1-2** Gâlcuță (1-2).

gâlcuță *sf* [At: ȘEZ. III, 119 / Pl: *~țe* / E: ***gâlcă*** + *-uță*] **1-2** (Pop; șhp) Gâlcă (mică) Si: *gâlculiță* (1-2), *gâlcușoară* (1-2).

gâldan[1] *sn* [At: PAȘCA, GL. / Pl: *~e* / E: ***gâldău*** css] (Reg) Loc în care se adună apa prin oprirea unei gârle sau a unei vâlcele Si: (reg) *gâldău* (1).

gâldan[2]***, ~ă*** *a* vz ***goldan***

gâldăbaș *sm* vz ***câlbaș***

gâldău *sn* [At: GORJAN, H. I, 66 / Pl: *~daie*, (reg) *~ă* / E: nct] (Reg) **1** Groapă plină cu apă Si: *gâldan*. **2** Lac.

gâldoi *sn* [At: CHEST. IV, 39/15 / V: (reg) ***~oniu*** / Pl: *~oaie* / E: ***gâldău*** css] (Reg) Adâncime cu vârtej într-o apă curgătoare.

gâldoniu *sn* vz ***gâldoi***

gâle *i* [At: PAMFILE, J. III / E: fo] (Rep) Strigăt cu care se cheamă gâștele la mâncare Si: *hale-hale, gâri-gâri*.

gâlgară *sf* vz ***gargară***

gâlgăi *vi, vt* vz ***gâlgâi***

gâlgâni *v* [At: ALEXI / Pzi: *~nesc* / E: ***gâlgâi*** css] (Nob) **1-8** A gâlgâi (1-4, 6-9).

gâlgără *sf* [At: TDRG / E: nct] (Reg) Boală la oi asemănătoare cu gălbeaza, care atinge mai ales noatenii.

gâlgări *vi* [At: DICȚ. / Pzi: *~resc* / E: ***gâlgâi*** css] (Reg) **1-8** Gâlgâi (1-4, 6-9). **9** A face gargară.

gâlgâi [At: DONICI, F. II, 39 / V: (reg) ***gâlgăi, ~găi*** / Pzi: *gâlgâi* și *~esc* / E: ***gâl-gâl***] **1** *vi* (D. lichide) A curge cu zgomot printr-un vas cu gâtul

strâmt Si: (nob) *a gâlgâni* (1), *a gâlgări* (1). 2 *vi* A curge cu un zgomot ritmic Si: (nob) *a gâlgâni* (2), *a gâlgări* (2). 3 *vt* A bea cu înghițituri mari, făcând un zgomot ritmic Si: (nob) *a gâlgâni* (3), *a gâlgări* (3). 4 *vi* A fuma, făcând să gâlgâie apa dintr-o narghilea Si: (nob) *a gâlgâni* (4), *a gâlgări* (4). 5 *vt* (Nob) A cânta trecând de la registrul normal al vocii la falset, în maniera iodlerului. 6 (D. ape, sânge etc.) A curge în valuri mari Si: (nob) *a gâlgâni* (5), *a gâlgări* (5). 7 (D. apă care fierbe) A clocoti. 8 (Pan; d. foc) A izbucni în flăcări mari Si: (nob) *a gâlgâni* (7), *a gâlgări* (7). 9 (Pan; d. fum) A ieși în vălătuci mari Si: (nob) *a gâlgâni* (8), *a gâlgări* (8). 10 (Fig; d. un drum, o stradă) A fi plin de forfota oamenilor. 11 (Rar; d. gaiță) A cânta.

gâlgâială *sf* [At: JIPESCU, ap. TDRG / P: *~gâ-ia~* / Pl: *~ieli* / E: ***gâlgâi*** + *-eală*] Gâlgâire (1).

gâlgâire *sf* [At: PAS, Z. I, 76 / Pl: *~ri* / E: ***gâlgâi***] 1 Zgomot caracteristic produs de un lichid care curge printr-un vas cu gâtul strâmt sau care alunecă pe gât Si: (rar) *gâlgâială, gâlgâitură, gâlgâit* (1). 2 (Rar; d. sânge, ape) Curgere în cantitate mare Cf *gâlgâi* (6) Si: *gâlgâit* (2). 3 (Rar; d. apă care fierbe, magmă) Clocotire Cf *gâlgâi* (6). 4 (Rar; pan; d. foc) Izbucnire în flăcări mari Cf *gâlgâi* (8).

gâlgâit *sn* [At: PAS, Z. I, 76 / Pl: *~uri* / E: ***gâlgâi***] 1-2 Gâlgâire (1-2) Si: (reg) *gâlgâuț*. 3 (Rar; d. apă care fierbe, magmă) Clocotire.

gâlgâitor, ~oare *a* [At: CAMILAR, T. 197 / P: *~gâ-i~* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***gâlgâi*** + *-tor*] 1 Care gâlgâie (1). 2 (D. ape, sânge etc.) Care gâlgâie (6). 3 (Rar; pan; d. cântece, muzică) Care gâlgâie (5).

gâlgâitură *sf* [At: CARAGIALE, S. 143 / Pl: *~ri* / E: ***gâlgâit*** + *-tură*] Gâlgâire (1).

gâlgoveață *sf* [At: PĂCALĂ, M. R. 139 / Pl: *~ețe* / E: nct] (Reg) Femeie ignorată din diferite motive, unele de ordin moral, de conduită proastă etc. Cf *secătură*.

gâlifar *sm* vz ***califar***

gâligan, ~ă *sm, a* vz ***găligan***

gâlmă *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 67/2 / V: ***hâ~, hâlm, holm*** *sn* / Pl: *~me* / E: slv **хлъмъ**] 1 (Înv) Dâmb. 2 (Pop) Umflătură. 3 (Pop) Ganglion.

gâlmei *sn* vz ***ghelmea!***

gâlmei *sn* [At: CADE / V: (cu metateză) ***glămâie, glămeie, glem~, glămie, glimeie, glemeie*** *sf* / Pl: *~ghelmei* / E: pbl ***gâlmă*** + *-ei*] (Reg) 1 Deal râpos, stâncos, fără verdeață. 2 (Îf *glemei*) Movilă (1). 3 Grămadă de gunoi care se scoate din grajd.

gâlt *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: nct] (Înv) Gât (1).

gâlt *sn* [At: ALRM II/I h. 86 / Pl: *~uri* / E: nct] (Reg) Gâtlej.

gâltan, ~ă *smf, sn, a* vz ***gâtlan***

gâltean *sm* vz ***gâtlan***

gâltej *sn* vz ***gâtlej***

gâltofan *sm* [At: COMAN, GL. 34 / Pl: *~i* / E: nct] (Reg) 1 Gușat (1). 2 Nătărău (1).

gâmârdoi *sn* vz ***gomârdoi***

gâmba [At: N. COSTIN, ap. LET. I, A. 60/21 / Pzi: *~besc* / E: lat ****gambare***] (Mol; îpp) 1 *vt* A pune mâna pe cineva, a apuca Cf *gâbji, găbui, gâmbosi, îngâmba*. 2 *vi* (Îlv) **A ~ de frig** A îngheța.

gâmbi *vt* [At: COMAN, GL. / Pzi: *~besc* / E: nct] (Reg) A înfuleca.

gâmbală *sf* vz ***agâmbeală***

gâmbă *sf* [At: VICIU, GL. / Pl: *~be* / E: mg ***gomba***] (Trs; mgm) 1 Epilepsie. 2 Boală nedefinită mai îndeaproape.

gâmboase *sfp* [At: ȘEZ. II, 229/10 / E: nct] (Pop) Lucruri mici percepute laolaltă, precum așchii, sfărâmături, putregaiuri, țărână, praf, insecte chiar.

gâmbosi [At: PSALT. SCH. 36 / Pzi: *~sesc* / E: nct] (Înv) 1-2 *vtr* A (se) înșela. 3 *vt* A ispiti.

gâmbosire *sf* [At: PSALT. 40/8 / V: ***gâm~*** / Pl: *~ri* / E: ***gâmbosi***] (Îpp; înv) 1 Înșelăciune. 2 Ispitire. 3 (Îe) **A se jura în ~** A se jura strâmb.

gâmbosit, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~iți, ~e* / E: ***gâmbosi***] 1 (Înv) Înșelat. 2 (Înv) Ispitit. 3 (Reg) Buimăcit[1].

gâmbositor, ~oare [At: PSALT., 22/9 / V: ***gâm~, ~iu*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***gâmbosi*** + *-(i)tor*] (Înv) Înșelător.

gâmbositoriu, ~oare *a* vz ***gâmbositor***

gâmfa *vt* [At: ALEXICI, L. P., 207/20 / V: ***~fla, gumfla*** / Pzi: *gâmf*, (rar) *~fez* / E: lat ***conflare,*** cf *îngâmfa*] (Pop; rar) Umfla.

gâmfare *sf* [At: CADE / V: ***gumflare*** / Pl: *~fări* / E: ***gâmfa***] (Înv) Îngâmfare.

gâmfătură *sf* [At: MAT. FOLK. I, 644 / Pl: *~ri* / E: ***gâmfa*** + *-(ă)tură*] (Pop) Umflătură.

gâmfla *vt* vz ***gâmfa***

gâmză *sf* [At: BARONZI, L., 94 / V: ***gam~*** / E: bg **гъмза**] (Reg; șîs *~neagră, ~-verde*) Un soi de struguri.

gânaie *sfp* [At: ALRM II/I h. 12 / E: dl ***gunoaie***] (Reg) Gunoaie Vz *gâmboase*.

gânceavă *sf* vz ***gâlceavă***

gând *sn* [At: PRAV. MOLD. 180 / Pl: *~uri* / E: mg ***gond***] 1 Rezultatul procesului de gândire (2) Si: (rar) *cuget*. 2 (Îlv) **A-i fi ~ul** sau **a-i sta ~ul la ceva** (ori **cineva**) A se gândi la cineva sau ceva. 3 (Îe) **A-l duce, a-l purta ~ul** (ori **~urile**) A face asociații de gândire, a schimba subiectul gândirii prin comparație cu cel anterior. 4 (Îe) **A-i zbura ~ul** A sări la o altă idee sau a-și pierde din neatenție, de oboseală sau din alte motive, șirul ideilor și a începe a se gândi la cu totul altceva. 5 (Îe) **A-i trece multe ~uri prin cap** A avea multe idei în general sau în legătură cu un anumit subiect. 6 (Îlav) **Ca ~ul (și ca vântul)** Extrem de rapid. 7 (Îlv) **A-și lua** (sau **a-și muta**) **~ul** A nu se mai gândi. 8 (Îvp; îe) **A fi** (sau **a afla pe cineva**) **într-un** (sau **la un**) **~** A fi de aceeași părere cu cineva. 9 (Înv; îe) **A da în ~ cu cineva** A face cauză comună cu cineva. 10 (Îvp; îe) **A da cu ~ul** A avea părerea că ... 11 (Îe) **A-i veni ~ul să** A-i veni ideea să ... 12 Imaginație. 13 (Pop; îlv) **A-și pune în ~ că ...** A-și închipui că ... 14 (Construit cu verbele *sta, pune, cădea, rămâne*; îe) **A sta (pierdut** sau **dus)** (ori **a se pune, cădea, rămâne**) **pe ~uri** A fi într-o stare de meditare, de reflexiune adâncă, vecină uneori cu întristarea. 15 (Îe; adeseori eufemistic) **A-l purta ~ul departe** A se gândi la lucruri mai puțin obișnuite, la lucruri depărtate, la persoane aflate la distanță (și îndrăgite). 16 (Îlv) **A sta pe** (sau, înv, **în**, ori, pop, **la**) **~uri** A chibzui. 17 (Pop; îe) **A sta la ~uri** A se gândi cu îngrijorare. 18 Îngrijorare. 19 (Fam; îs) *~uri negre* Gânduri (1) pesimiste. 20 (Îe) **A-l cuprinde** (sau **a-l frământa, a-l apăsa**) **~uri (negre)** A deveni tot mai trist din cauza îngrijorării sau a unor reflecții triste. 21 (Îe) **A-l apăsa ~ul** A-l preocupa mult, uneori obsedant, o idee. 22 (Îlv) **A-l pune pe** (sau **a-și face**, pfm, **a intra la**, pop, **a se lua de** și **a-l băga în**) **~uri** A se îngrijora. 23 (Îe; adesea folosită la afirmativ cu *numai* și la negativ cu *decât*) **A-i sta ~ul la** A fi preocupat (exclusiv) de ceva. 24 (Înv; nob; după vsl **промисленик**; îls) **Purtare-de-înainte-~** Providență. 25 (Înv) Presimțire. 26 (Înv; îlv) **A-i spune** (sau **a-i zice**) **~ că ...** A presimți. 27 Mintea ca sediu al cugetării și ca memorie. 28 (Îe) **Nici cu ~ul n-am gândit** Nu m-am așteptat să se întâmple așa ceva. 29 (Îe) **A bate cu ~ul (departe)** A-i merge mintea, a fi capabil de a înțelege lucruri dificile. 30 (Îe) **Când cu ~ul n-ai gândi** Când nici nu te aștepți. 31 (Pfm; îe) **A-i da** (sau **a-i trece, a-i veni, a-i trăsni**) **(ceva) prin ~** A-i veni brusc o idee. 32 (Fam; îlv) **A-i ieși din ~** A uita. 33 (Fam; îe) **A scoate ceva** (sau **pe cineva**) **din ~** A izgoni din amintiri, din minte. 34 (Îe) **A purta pe cineva în ~(uri)** A se gândi intens la cineva din cauza grijii sau a iubirii pe care i-o poartă. 35 (Înv; îla) **Ieșit din ~** Înnebunit. 36 (Pop; îe) **A-i fi în ~** A ști că nu trebuie să uite ceva. 37 Intenție. 38 (Îlv) **A avea de** (sau **a-și pune în, a veni cu**) **~ să**, pop, **a-l bate** (sau **a-l paște**), înv, **a-i fi ~ul să ...** A intenționa. 39 (Îlav) **Cu ~ să** Cu intenție să. 40 (Pfm) **A-și lua** (sau **a-și muta**) **~ul** A renunța la orice speranță din pricină că și-a schimbat sau i s-au năruit intențiile, planurile. 41 (Îs) **~ bun** Intenții bune. 42 (Îs) **~ rău** Intenții rele. 43 (Îe) **A veni cu ~ bun** (sau, rar, **~rău**) A apărea la cineva cu intenții bune (sau rele). 44 (Pfm) **A pune cuiva ~ rău** A plănui ceva rău contra cuiva. 45 Hotărâre luată de o persoană. 46 (Pop; îe) **Cu un ~ să se ducă și cu zece nu** Mai curând indecis decât hotărât. 47 (Îvp; îe) **A(-și) pune (în) ~** A lua hotărârea să. 48 Convingere, părere, impresie personală. 49 (Îe) **(A face ceva) cu ~ că** (A întreprinde ceva) având părerea că ... 50 Dorință.

51 (Îe) **A face pe** (sau după) **~ul cuiva** A face pe placul cuiva. **52** (Pop; îc) **~ul dracului** (sau **~ul mâţii**) Un tip de horă la nuntă.

gândac *sm* [At: DOSOFTEI, PS. 262 / V: (reg) ***~ă*** *sf* / Pl: *~aci* / E: cf srb *gundelj*, vsl гадакъ] **1** Nume generic dat insectelor din ordinul coleopterelor sau al altor insecte asemănătoare cu coleopterele. **2** (Îe) **A fi mâncat de ~aci** A avea haine rupte, ciuruite. **3** (Îe) **A avea ~aci în cap** A avea gărgăuni în cap. **4** (Îc) **~-de-casă** (sau **-de-bucătărie, -negru**) Şvab[1] (*Periplaneta orientalis*). **5** (Îc) **~-de-făină** Morar (*Tenebrio molitor*). **6** (Îc) **~-de-grâne** Grângoaşă (*Gymnopleurus pilularius*). **7** (Îc) **~-de-gunoi** Băligar (*Geotrupes stercorarius*). **8** (Îc) **~-de-hrişcă** Cărăbuşel (*Rhizotrogus solstitialis*). **9** (Îc) **~-de-mai** (sau **de primăvară**) Cărăbuş. **10** (Îc) **~ de mătase** Vierme de mătase (*Bombyx mori*). **11** (Îc) **~ de salcă** Muscar (*Telephorus fuscus*) **12** (Îc) **~ de scoarţă** Cariu de pădure (*Bostrychus tipographus*). **13** (Îc) **~ de prun** Cărăbuş (*Melolonta vulgaris*). **14** (Îc) **~ de trandafir** (sau **verde**) Ileana (*Cetonia aurata*). **15** (Îc) **~ul morţilor** Borză. **16** (Îc) **~ de turbă** (sau **de turbare, de turbat, de frasin** sau **verde**) Cantaridă Si: *gândăcel* **(3)** *de turbat*. **17** (Îc) **~ al mazării** Măzărar (*Bruchus pisi*). **18** (Îc) **~ puturos** (sau **negru**) Mamornic (*Meloe proscarabaeus*). **19** (Îc) **~-de-Colorado** Insectă coleopteră de culoare galbenă-portocalie, cu dungi longitudinale, negre pe elitre, dăunătoare cartofului (*Leptinotarsa decemlineata*). **20** (Reg; şîf *~ă*) Insectă. **21** (Reg) Şoarece. **22** (Trs) Şarpe. **23** (Trs; îc) **~ alb de casă** Şarpe de casă. **24** (Hip; în limbajul mamelor) Apelativ pentru un copilaş (bondoc).

gândacă *sf* vz ***gândac***

gândăcel *sm* [At: ALECSANDRI, P. II, 25 / Pl: *~ei* / E: ***gândac*** + *-el*] **1** Insectă din ordinul coleopterelor sau altă insectă asemănătoare cu coleopterele de dimensiuni (mai) mici. **2** (Îc) **~-verde** Gândac **(14)** verde. **3** (Îc) **~ de turbat** Gândac **(16)** de turbă. **4** (Îc) **~ scânteios** Licurici (*Lampyris noctiluca*). **5** (Hip) Apelativ pentru un copil mititel şi îndrăgit. **6** (Pex; pop) Numele unui dans ţărănesc.

gândăcer *sm* [At: TODORAN, GL. / Pl: *~i* / E: ***gândac*** + *-er*] (Reg) Insectă care trăieşte pe bozii.

gândăci [At: PAMFILE, J. II, ap. DA / Pzi: *~cesc* / E: ***gândac***] **1** *vi* A lucra cu migală, încet şi tacticos Vz *băcini, mocăi*. **2** *vr* (D. bebeluşi) A se juca cu mânuţele şi picioruşele în timp ce gângureşte.

gândăciu, ~ie *a* [At: LESNEA, P. E. 30 / Pl: *~ii* / E: ***gândac*** + *-iu*] (Rar; d. o culoare) **1** Ca a gândacului. **2** Închis.

gândăcos, ~oasă *a* [At: MARIAN, INS. VIII / Pl: *~oşi, ~oase* / E: ***gândac*** + *-os*] (Reg) Mic, nevoiaş şi fără nici un spor la lucru.

gândălac *sm* [At: CADE / Pl: *~aci* / E: ***gândac***] (Mol) **1** (Ent) Prunar. **2** (Zlg) Mormoloc.

gândi [At: DOSOFTEI, V. S. 72/2 / V: (reg) ***~ni, ghin~*** / Pzi: *~desc* / E: ***gând***] **1-2** *vir* A(-şi) forma o judecată, un raţionament, o idee despre ceva sau cineva. **3** *vr* (Adesea construit cu pp „la") A reflecta la ceva, a medita. **4** (Îoc *pe negândite*; îlav) **Pe ~te** Încet, după o cugetare îndelungată. **5** (Îe) **A da (cuiva) de gândit** A da cuiva ocazia de a medita, de a reflecta asupra unei probleme. **6-7** *vti* A concepe o abstracţiune sau ceva concret. **8** *vr* A chibzui cum e mai bine de făcut. **9** *vr* (Înv; în legătură cu dogma religioasă) A se îndoi. **10** *vr* A lua o hotărâre. **11** *vi* (Îvp; Mol; Trs; construit cu pp „de") A-i păsa de cineva sau de ceva. **12-13** *vrt* (Complementul e o propoziţie introdusă prin „că") presupune că ... **14** *vt* (Pop) A-şi închipui că. **15** *vt* (Îe) **(Nici) nu e de gândit** Nu se poate închipui. **16-17** *vrt* (Complementul e o prepoziţie introdusă prin „că") A spera că se va realiza ceva. **18-19** *vtr* A lua în considerare (că ...). **20** *vt* (Nob; la Anton Pann; îe) **A-l ~ de mort** A avea impresia că a decedat. **21-22** *vtr* (Complementul e o propoziţie introdusă prin „să") A avea intenţia să ... **23-24** *vti* (Pop; îe) **A-i ~ cuiva bine** (sau **rău** sau **gând bun** ori **rău**) şi **A ~ rău** (sau **bine**) **despre cineva** A avea faţă de cineva gânduri ori intenţii bune sau rele. **25** *vi* (Pop; cu dativul persoanei; îe) **A(-i) ~ cuiva** A bănui pe cineva de o faptă rea. **26** *vr* A se aştepta la ceva. **27** *vt(a)* (Fam; îe) **Când nici nu gândeşti** Când nici nu te aştepţi. **28** *vt(a)* (Fam; îe) **Unde nici nu gândeşti (acolo-l găseşti)** Unde nici nu te aştepţi. **29** *vt* (Fam; îe) **Nici cu gândul nu ~** Nu-ţi face iluzii, speranţe deşarte. **30** *vt* (Reg) A dori, a spera din tot sufletul. **31** *vi* (Înv) A se teme.

gândire *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 52 / Pl: *~ri* / E: ***gândi***] **1** Facultate superioară a creierului omenesc cu care se ajunge la o cunoaştere a lumii. **2** Procesul de a gândi **(1)**. **3** Rezultatul gândirii **(2)** prin care se conturează un gând **(1)**, se formează o idee, o noţiune, o judecată Si: (înv) *cugetare*. **4** Rezultatul gândirii **(2)** prin care se formează o concepţie amplă de natură morală, filozofică, religioasă, practică, estetică etc. Cf *concepţie, filozofie, opinie, credinţă*. **5** Minte, inteligenţă. **6** (Îs) *~ obiectivă* Procesul şi rezultatul de a gândi **(1)** raţional o realitate, un lucru, aşa cum este în esenţă, neutru, făcând abstracţie de subiectul care gândeşte. **7** (Îs) *~ subiectivă* Procesul şi rezultatul de a gândi **(1)** o realitate, un lucru, nefăcând abstracţie de cel care gândeşte, introducând sau extrăgând rolul unor factori nespecifici entităţii studiate. **8** (Îs) *~sănătoasă* Procesul şi rezultatul de a gândi **(1)** raţional, just, adecvat şi eficient. **9** Spirit. **10** (Determinat de *primitivă, clasică, medievală*) Concepţie sau mod de a gândi **(1)** specific unei perioade istorice, culturale sau a unei civilizaţii, unui popor. **11** (Determinat de *novatoare, creatoare, revoluţionară* etc.) Mod specific de a gândi **(1)** determinat de anumite principii de natură politică, filozofică, estetică. **12** (Îs) *~ laterală* Proces al gândirii **(1)** creatoare, având ca scop obţinerea tuturor variantelor posibile ale obiectului, fenomenului cercetat. **13** (Îs) *Şcoală de ~* Tradiţie de cercetare într-un anumit domeniu sau subdomeniu. **14** Înţelepciune. **15** (Determinat de *pasivă, activă, iute* etc.) Mod specific de a gândi **(1)** determinat de natura biologică sau psihologică a subiectului gânditor.

gândirism *sn* [At: DEX / E: ***Gândirea*** + *-ism*] Curent filozofic din România, de orientare existenţialist-ortodoxă, din jurul revistei „Gândirea", în primele decenii ale sec. XX.

gândirist, ~ă [At: DEX / Pl: *~işti, ~e* / E: ***Gândirea*** + *-ist*] **1-2** *smf, a* (Adept) al gândirismului. **3** *a* Specific gândirismului. **4** *a* Referitor la gândirism. **5** *a* Provenit de la gândirism.

gândit[1] *sn* [At: DA ms / E: ***gândi***] (Rar) Formare a unei judecăţi, a unui raţionament, a unei idei despre ceva sau cineva Cf *gândi* **(1)**.

gândit[2]***, ~ă*** *a* [At: CANTEMIR, IST. 184 / Pl: *~iţi, ~e* / E: ***gândi***] **1** Care a fost bine pătruns cu mintea, bine chibzuit. **2** (Îoc *negândit*[2]) Închipuit. **3** (Înv; d. persoane; îoc *negândit*[2]) Persoană care gândeşte **(1)** cu atenţie şi răbdare.

gânditor, ~oare [At: MINEIUL (1776), 148[2]/1 / V: ***~iu*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***gândi*** + *-tor*] **1-2** *smf, a* (Persoană) care reflectează Si: *cugetător*. **3** *smf* (Spc) Filozof. **4** *sm* (Înv; îc) **~toriu-de-Dumnezeu** Evlavios. **5** *a* Meditativ. **6** *a* Îngândurat şi oarecum îngrijorat. **7** (Fam; îe) **Ce-ai rămas asa ~?** Ce te frământă? **8** *a* (Fam) Absent, aproape distrat din cauza cufundării în propriile gânduri.

gânditoriu, ~ie *a* vz ***gânditor***

gândului *vi* [At: ŞEZ. II, 229/13 / Pzi: *~esc* / E: mg ***gondolni***] (Mol; rar) A purta de grijă cuiva.

gândura *vr* [At: DA / Pzi: *~resc* / E: ***gând***] (Înv) A se îngândura.

gândurel *sn* [At: DA / Pl: *~e* / E: ***gânduri*** + *-el*] (Pop; rar; şhp) **1-2** Gând **(1)** (de dor, de dragoste).

gâng *sn* [At: BARCIANU / Pl: *~uri* / E: ns cf *gângavi, gânganie*] (Rar) Sunet.

gângalie *sf* vz ***gânganie***

gângane *sf* ***gânganie***

gânganie *sf* [At: MOXA, 346/11 / V: ***~alie, ~goană, ~golie, ~ne***, (reg) ***gâig~, ~galaie*** / Pl: *~gănii, ~ii*, (pop) *~găni* / E: vsl **гжгнанне**] **1** Jivină mică, scârboasă sau veninoasă Cf *gad, godină*. **2** Nume generic pentru insecte. **3** (Pex) Nume generic pentru animale mici. **4** (Dep) Persoană nesuferită. **5** (Hip) Persoană mică de statură, aproape nebăgată în seamă de nimeni (şi muncitoare ca o furnică). **6** (Hip) Copil mic.

gângav, ~ă [At: ANON. CAR. / Pl: *~i, ~e* / E: vsl **гжгавъ**] **1-2** *a, smf* (Persoană) bâlbâită şi cu vorbire greoaie, nedesluşită Si: *gângăvit*[2] **(1-2)**.

gângă *sf* vz ***goangă***

gângăi *vi* vz ***gângăvi***

gângăios, ~oasă *a* [At: ALRM II/I, h. 40 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***gângăi*** + *-os*] (Pop) Bâlbâit.

gângăit[1] *sn* vz ***gângăvit***[1]

gângăit[2], ***~ă*** *a* vz ***gângăvit***[2]

gângălaie *sf* vz ***gânganie***

gângăni *vi* vz ***gângăvi***

gângăveală *sf* [At: DEX / Pl: *~eli* / E: ***gângăvi*** + *-eală*] **1** Vorbire nedeslușită, greoaie și bâlbâită Si: (pop) *gângăvie* (1), *gângăvire* (1), (rar) *gângăvit*[1] (1). **2** (Pgn) Bâlbâială. **3** (Fig) Exprimare greoaie și nesigură a unei idei Si: *gângăvire* (3), (pop) *gângăvie* (3), (rar) *gângăvit*[1] (3).

gângăvi [At: ALECSANDRI, T. 903 / V: ***~ăi, ~ăni, găigăni*** / Pzi: *~vesc* / E: ***gângav***] **1-2** *vir* A vorbi nedeslușit, greu și bâlbâit Si: *îngăima*. **3** *vti* (Fig) A formula cu greutate o idee fiind nesigur pe cunoștințele sale Si: *a îngăima*.

gângăvie *sf* [At: ANTIM, ap. TDRG / Pl: *~ii* / E: ***gângav*** + *-ie*] **1-3** Gângăveală (**1-3**).

gângăvire *sf* [At: DA / Pl: *~ri* / E: ***gângăvi***] **1-3** Gângăveală (**1-3**).

gângăvit[1] *sn* [At: DA / V: ***~ăit***[1]/ Pl: *~uri* / E: ***gângăvi***] (Rar) **1-3** Gângăveală (**1-3**).

gângăvit[2], ***~ă*** [At: DELAVRANCEA, ap. TDRG / V: ***~ăit***[2] / Pl: *~iți, ~e* / E: ***gângăvi***] **1-2** *smf, a* Gângav (**1-2**).

gângăvitor, ~oare [At: IORGA, L. 11 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***gângăvi*** + *-(i)tor*] **1-2** *smf, a* (Persoană) care gângăvește (1).

gângoană *sf* vz ***gânganie***

gângoază *sf* [At: MAT. FOLK. 821 / Pl: *~ze* / E: nct] *sf* (Reg; csc) Rămășițe de orice fel de calitate proastă.

gângolie *sf* vz ***gânganie***

gângura *v* vz ***gânguri***

gânguraș *sm* vz ***grânguraș***

gângurel *sm* vz ***grângurel***

gânguri [At: CREANGĂ, A. 35 / V: ***~ra, gongăi, gongăni, gongoni, gonguri, gungăni, gunguni, gungura, gun~*** / Pzi: *~resc* / E: fo] **1-2** *vti* (D. copiii mici) A scoate sunete disparate, nearticulate în vorbire. **3** *vi* (D. porumbei și turturele) A scoate sunetele caracteristice speciei.

gângurire *sf* [At: TOMA, C. V. 77 / V: (reg) ***gongonire, gungănire, gungunire, gungurare, gun~*** / Pl: *~iri* / E: ***gânguri***] **1** (D. copiii mici) Prima formă de emitere a vorbirii, alcătuită din sunete disparate, nearticulate în cuvinte Si: *gângurit* (1). **2** (D. porumbei și turturele) Producerea de sunete caracteristice speciei Si: *gângurit* (2).

gângurit *sn* [At: SĂM. II. 93, ap. DA / V: ***gun~, gongonit, gungănit, gungunit, gungurat, gun~*** / Pl: *~uri* / E: ***gânguri***] **1-2** Gângurire (**1-2**).

gâni *v* vz ***gândi***

gânj *smn* [At: DAMÉ, T. 11 / Pl: (rar) *~i, ~uri* / E: bg **гъз** „îndoitură", cf vsl ***гажь** „nuia", *гуз* „funie"] (Pop) **1** Nuia foarte flexibilă trecută prin foc și apoi răsucită care se folosește ca frânghie. **2** (Îe) **A se ține ~ de cineva** A se ține scai de cineva. **3** Verigă făcută din gânj (1) cu care se închide poarta legându-se de stâlpul ei. **4** Gânj (1) răsucit de legat pomii de la gard unii de alții Si: (reg) *gujbă*. **5** (La car) Legătură a leucii cu carâmbul de sus Si: (reg) *gujbă, peteucă, petiocă*. **6** (Lpl) Întinzătorile care leagă fundurile carului de răscoalele loirtelor Si: *baieri, brăciri, curmeie, cujbe, lambe, lanțuri, lănțușuri, tarânci*. **7** (La plugul de lemn) Potângul care leagă cotiga de grindei. **8** (La sanie) Legătura dintre proțap și sanie Si: *apărătoare, cetlău, coardă, lambă, lanțuș, legătură, prăjină, vlăioagă*. **9** (La barcă) Frânghie de care se leagă vâslele de barcă. **10** (Lpl) Lemne noduroase. **11** Un fel de viță sălbatică. **12** (Reg) Om bătrân. **13** Joc țărănesc, probabil o horă.

gânjei *sn* [At: DAMÉ, T. 153 / V: ***~eu, cânjeu, ~nzei*** / Pl: *~ie* / E: ***gânj*** + *-ei*] **1** (Reg; Mor) Părpăriță. **2** (Pop) Nod nervos de la vezica urinară care împiedică pierderea urinei. **3** (Pop; îe) **E tare** (sau **slab**) **de ~** Urinează rar (sau des). **4** (Pop; îe) **A slăbi ~u** A i se diminua virilitatea. **5** (Pop; îf *~eu*) Partea furcii care poartă caerul când furca se desface în două. **6-7** (Pop; îf *~nzei*) Parte nedefinită mai îndeaproape a arborelui sau, probabil, gânjul (1) cu care se leagă un arbore tânăr de parul care-l sprijină.

gânjeu *sn* vz ***gânjeiu***

gânji *v* vz ***gânjui***

gânjia *v* vz ***gânjui***

gânjui [At: GOROVEI, C. 147 / V: ***~ji, ~jia*** / Pzi: *gânjui, ~esc* / E: ***gânj***] **1** *vt* (Pop) A răsuci sau a împleti un gânj (1) Si: *îngânjui* (1), *îngânjului* (1). **2** *vr* (Trs; d. obiecte flexibile) A se îndoi Si: *îngânjui* (2), *îngânjului* (2).

gânjuit, ~ă *a* [At: GOROVEI, C. 147 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***gânjui***] (Pop) **1** Răsucit sau împletit Cf *gânjui* (1) Si: *îngânjuit* (1). **2** (D. obiecte flexibile) Îndoit Cf *gânjui* (2) Si: *îngânjuit* (2).

gânsac *sn* [At: ANON. CAR. / V: ***~sâc, gâsnac*** / Pl: *~aci* / E: bg **гъсак**] **1** (Mol; Trs) Gâscan. **2** (Pfm) Poreclă date unei persoane îndesate și scunde.

gânsăcel *sm* [At: MARIAN, O. II, 374 / Pl: *~ei* / E: ***gânsac*** + *-el*] **1-2** (Mol; Trs; șhp) Gânsac (mic). **3** (Pfm) Poreclă dată unui copil mai îndesat și scund.

gânsâc *sn* vz ***gânsac***

gânscar *sm* vz ***gâscar***

gânscariță *sf* vz ***gâscariță***

gânscă *sf* vz ***gâscă***

gânscărie *sf* vz ***gâscărie***

gânscăriță *sf* vz ***gâscăriță***

gânsculiță *sf* vz ***gâsculiță***

gânscușoară *sf* vz ***gâscușoară***

gânscuță *sf* vz ***gâscuță***

gânzei *sn* vz ***gânjei***

gâr *i* vz ***câr***

gâra *i* vz ***câr***

gâră *sf* vz ***câră***

gârâi *v* vz ***cârâi***

gârâie *s* [At: PAȘCA, GL. 29 / E: nct] (Reg; îlav) **Din ~** Din belșug.

gârb *sn* vz ***gârbă***

gârbaci *sn* [At: M. COSTIN, LET. I, 257/35 / V: ***câ~, cor~, gor~, scor~, zg~*** / Pl: *~ace* / E: bg **гърбач**, tc *kirbaç*] **1** Bici din curele împletite, (cu vârfurile plumbuite) sau din vână de bou, servind ca instrument de tortură. **2** (Pex) Jordie. **3** Lovitură de gârbaci (1).

gârbană *sf* [At: BOCEANU, GL. / Pl: *~ne* / E: bg **гарван**] (Orn; reg) Specie de cioară mai mare decât ceuca.

gârbav, ~ă *a* vz ***gârbov***

gârbă *sf* [At: CORESI, PS. 361 / V: ***gârb*** *sn* / Pl: *~be* / E: vsl **грѣбь**, cf *gârbov*] **1** (Înv) Spate. **2** (Înv; fig; îe) **În ~ba mea** Pe la spate, într-ascuns. **3** (Reg; îf *gârb*) Cocoașă. **4** (Înv; fig) Stăruință supărătoare. **5** (Îvp; îe) **A se ține ~ de cineva** A se ține scai de cineva. **6** (Pop; îe) **A da ~ba-n casă** A veni nepoftit.

gârbăceală *sf* [At: DA ms / Pl: *~eli* / E: ***gârbăci*** + *-eală*] Bătaie cu gârbaciul.

gârbăcel *sn* [At: ȘEZ. III. 65 / V: ***zg~*** / Pl: *~e* / E: ***gârbaci*** + *-el*] (Pop) Gârbaci (mai) mic.

gârbăci *vt* [At: ȘINCAI, HR. III. 131/10 / V: ***cor~*** / Pzi: *~cesc* / E: ***gârbaci***] (Rar) A bate cu gârbaciul.

gârbi[1] *vi* [At: DOSOFTEI, V. S. II. 60/2 / V: (reg) ***~rghi*** / Pzi: *~besc* / E: nct] (Mol; înv) **1** A năvăli prin surprindere asupra cuiva. **2** (Înv; îe) **A ~ pregiur** (de) **cineva** A se ține scai, a mișuna în jurul cuiva. **3** (Reg; îf *~rghi*) A se împotrivi.

gârbi[2] *vi* [At: GOROVEI, C. 225 / Pzi: *~besc* / E: nct] (Trs; Mrm; Buc; d. oameni; în batjocură) **1** A vorbi mult, fără rost și cu vocea ridicată Vz *trăncăni, lătra, melița*. **2** A se ciorovăi.

gârbiță[1] *sf* [At: COSTINESCU / V: ***gar~, ~rghi~*** / Pl: *~țe* / E: srb ***grbica***] (Pop) **1** (La animale) Greabăn. **2** (La oameni) Ceafă. **3** (Fig; rar) Trufie. **4** (Îe) **A muia cuiva ~ța** A înfrânge cuiva trufia, ifosele, încăpățânarea. **5** (Ban) Pielea care atârnă la gâtul boilor. **6** (Pop; îf *~rghi~*) O parte a

căruței. **7** (Bot; reg) Plantă erbacee acoperită cu solzi și flori mari, violete (*Limodorum abortivum*).

gârbiță² *sf* vz ***gârliță***

gârbov, ~ă *smf, a* [At: VARLAAM, C. 354 / V: ***~bav*** / Pl: *~i, ~e* / E: bg ***гърбав***, vsl ***гръбавъ***] **1-2** (Persoană) care are spinarea încovoiată (de bătrânețe) Si: *cocârjat, gârbovit.*

gârboveală *sf* [At: COSTINESCU / Pl: *~eli* / E: ***gârbovi*** + *-eală*] (D. oameni) Încovoiere a spinării (de bătrânețe) Si: *gârbovire*, (rar) *gârbovitură*, (îvp) *gârbovie*, (înv) *gârbovenie, gârbovină.*

gârboveană *sf* [At: REV. CRIT. III, 155 / Pl: *~ene* / E: ***gârbov*** + *-ean(ă)*] (Reg) **1** Îndoitura genunchiului din spate. **2** (Lpl) Picioare. **3** Piciorul de la genunchi în sus.

gârbovenie *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: *~ii* / E: ***gârbovi*** + *-enie*] (Înv) **1** Gârboveală. **2** Cocoașă.

gârbovi *vtr* [At: BIBLIA (1688), ap. TDRG / Pzi: *~vesc* / E: ***gârbov***] **1-2** A (se) încovoia spinarea Cf *cocoșa.*

gârbovie *sf* [At: FILIPESCU, ap. TDRG / Pl: *~ii* / E: ***gârbov*** + *-ie*] (Îvp) Gârboveală.

gârbovină *sf* [At: LB / Pl: *~ne* / E: ***gârbov*** + *-ină*] (Îvp) Gârboveală.

gârbovire *sf* [At: DA / Pl: *~ri* / E: ***gârbovi***] Gârboveală.

gârbovit, ~ă *a* [At: NEGRUZZI, C. 119 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***gârbovi***] **1-2** (Ajuns) gârbov.

gârbovitură *sf* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~ri* / E: ***gârbovi*** + *-(i)tură*] (Rar) Gârboveală.

gârboviță *sf* [At: POLIZU / Pl: *~țe* / E: ***gârbov*** + *-iță*] (Rar) Babă gârbovă.

gârcălod *sn* [At: GR. BĂN. / V: (reg) ***~cliod, ~rgă~*** / Pl: *~uri* / E: ***gârclan*** + *-nod*] (Ban) **1** Mărul lui Adam. **2** (Îf *~rgă~*) Beregată.

gârcâi *v* vz ***cârcâi***

gârci *sn* vz ***zgârci***

gârclan *sn* vz ***gârlan¹***

gârclanț *sn* vz ***gârlan¹***

gârclean *sn* vz ***gârlan¹***

gârcleanț *sn* vz ***gârlan¹***

gârcliod *sn* vz ***gârcălod***

gârcui *vt* [At: COMAN, GL. / Pl: *~, ~esc* / E: nct] (Reg) **1** A opri pe cineva de la ceva pentru a-i impune realizarea unei economii. **2** (D. vite) A rage stăruitor ca să capete fân.

gârdei *sn* [At: BUGNARIU, N. / Pl: *~e* / E: pbl ctm *cârd* și *botei*] Turmă mică de oi sau miei.

gârduș *sm* vz ***gărduș***

gârgalit, ~ă *a, s* vz ***gârgariț***

gârgan *sn* [At: ARH. FOLK. VI, 174 / Pl: *~e* / E: nct] (Reg) **1** Grumaz. **2** (Fig) Gâtul viorii.

gârgareț, ~ă *a, s* vz ***gârgariț***

gârgariț, ~ă [At: MARIAN, INS. 95 / V: ***~reț, ~aliț*** / Pl: *~i, ~e* / E: nct] **1** *a* (Reg; d. oameni și vite) Mâncăcios. **2** *a* (Reg; fig; d. oameni) Zeflemist ori glumeț. **3** *a* Animal foarte blând, care vine după om și-i mănâncă din mână. **4** *s* (Mol) Om muieratic.

gârgă *sf* vz ***cârcă***

gârgăhicios, ~oasă *a* vz ***gârgăricios***

gârgăi *vi* vz ***gâgâi***

gârgălanci *sn* [At: H II, 246 / Pl: ? / E: nct] (Reg) Nume dat uneia dintre cele patru femei care joacă drăgaica.

gârgălicios, ~oasă *a* vz ***gărgăricios***

gârgăliță *sf* vz ***gărgăriță***

gârgălițos, ~oasă *a* vz ***gărgărițos***

gârgălod *sn* vz ***gârcălod***

gârgăloț *sn* vz ***gârgoloț***

gârgără *sf* [At: ALECSANDRI, P. P. 319 / Pl: *~re* / E: ngr ***γαργάρι***] (Pop; Ent; șîs *~săsească*) Gărgăriță.

gârgăricios, ~oasă *a* [At: VICIU, GL. / V: ***~ăhi~, ~ăli~*** / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***gârgăriță*** + *-icios*] **1** (Ban; d. oameni) Lipsit de sensibilitate. **2** (Reg; d. vite) Lacom.

gârgăriță *sf* vz ***gărgăriță***

gârgăuan *sm* vz ***gărgăun***

gârgâi¹ *vi* [At: COMAN, GL. / Pzi: *~esc* / E: nct] (Reg; d. viermi, gândaci) A mișuna.

gârgâi² *vi* vz ***gâgâi***

gârgâr *sn* [At: DEX / Pl: *~e* / E: nct] Unealtă de pescuit marin prin încercuirea și adunarea bancurilor de pești.

gârgârici *vr* [At: COMAN, GL. / Pzi: *~cesc* / E: nct] (Reg; d. animale) A rămâne nedezvoltat Si: (reg) *închirci, zărânci.*

gârghi *vi* vz ***gârbi¹***

gârghiță¹ *sf* [At: ALARM II/I / Pl: *~țe* / E: nct] (Reg) Beregată.

gârghiță² *sf* vz ***gârbiță***

gârgoașă *sf* vz ***grângoașă***

gârgoi *sn* vz ***gurgoi***

gârgoloț *sn* [At: REV. CRIT. III, 155 / V: (reg) ***~găl~*** / Pl: ? / E: nct] (Trs) Gâtlej.

gâri-gâri *i* [At: H XII, 27 / E: fo] Strigăt cu care se cheamă gâștele să mănânce Si: *gâle-gâle, gâriață, gâriuță, hale-hale.*

gâri-mâr *i* vz ***câr***

gâriț *sm* vz ***gărâță***

gâriță *sf* vz ***gărâță***

gâriuță-gâriuță *i* [At: DA / E: ***gâri*** + *-uță* + ***gâri*** + *-uță*] (Pop; reg) Gâri-gâri.

gârjab, ~ă *a* vz ***gârjob***

gârjav, ~ă *a* vz ***gârjob***

gârjob, ~ă *a* [At: DOSOFTEI, V. S. 220 / V: (înv) ***câ~, ~jab, ~jav*** / E: ns pbl ctm *cârjă* și *gârbov*] **1** (Înv; d. lucruri) Încovoiat. **2** (Înv; fig) Nedrept. **3** (Reg; îf *~jab*) Cu gâtul strâmb ori cocoșat.

gârjobat, ~ă *a* [At: MARIAN, NU. 769 / V: ***câ~, cârbo~, cârjoiat*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***gârjob*** + *-at*] (Pop) **1** (D. spate) Cocârjat. **2** (D. cioc) Coroiat.

gârlaj *sn* vz ***grilaj***

gârlan¹ *sn* [At: LB / V: ***~rtl~***, (reg) ***gârtl~, ~rcl~, ~rclean, ~rcleanț, ~rclanț***, (înv) ***gârchian*** / Pl: *~uri* și *~e* / E: nct] (Reg) Gâtlej.

gârlan², ~ă *a* [At: N. REV. R. (1910), 86 / Pl: *~i, ~e* / E: ***gârlă*** + *-an*] (Pop; d. copii) Fără căpătâi, care stă toată ziua la gârlă, la scăldat sau pe drumuri.

gârlă *sf* [At: CANTEMIR, HR. 261/25 / Pl: *~le* / E: bg ***гърло***] **1** Apă curgătoare (mai mică). **2** Braț al unui râu. **3** Pârâu, uneori râu la câmpie. **4** Depresiune alungită, (sinuoasă), din lunca unei ape curgătoare, care e acoperită cu apă și leagă un râu de bălțile și lacurile din jurul lui. **5** (Pop) Canal care duce apa de la râu la moară. **6** (Pop) Vale. **7** (Ave; șîs *a curge ~*) Din belșug. **8** (Îe) **A se duce pe ~** (sau **pe apa ~lei**) A se pierde, a se risipi. **9** (Îe) **A da pe ~** A arunca ceva sau a pierde ceva din neglijență. **10** (Îae) A cheltui bani (cu neglijență). **11** (Îs) *~ de chefali* Canal într-o dună de nisip pentru prinderea chefalilor mari.

gârlănos, ~oasă *a* vz ***gâtlănos***

gârleci *sn* vz ***gârlici***

gârlej¹ *sn* vz ***gârlici***

gârlej² *sn* vz ***gâtlej***

gârlenci¹ *sn* [At: FRÂNCU – CANDREA, M. 100 / V: (reg) ***gligl~*** / Pl: *~nce* / E: ns cf *gârgoloț*] (La moți) Gâtlej.

gârlenci² *sn* vz ***gârlici***

gârlici *sn* [At: DOSOFTEI, V. S. 221 / V: ***~leci, ~lij, ~lej¹, garlez, ~lenci, gâtl~*** / Pl: *~uri*, (îvp) *~ice* / E: srb ***grlič***] **1** (Îvp) Intrare îngustă într-un cavou, într-o peșteră, într-o pivniță. **2** (Pop) Intrare îngustă într-o încăpere mai largă. **3** (Mol) Strungă. **4** (Mor) Gură din mijlocul pietrii alergătoare, prin care grăunțele, căzând din teică, trec între cele două pietre unde se macină. **5** (Pes) Fund al vârșii.

gârlicior *sn* [At: TDRG / Pl: *~oare* / E: ***gârlici*** + *-or*] **1-2** (Șhp) Gârlici (mic).

gârligan *sm* vz ***gligan***

gârlij *sn* vz ***gârlici***

gârlișoară *sf* [At: CADE / Pl: *~re* / E: ***gârlă*** + *-ișoară*] **1-6** Gârliță¹ (**1-6**).

gârliță [1] [At: GORJAN, H. II, 17/19 / Pl: *~țe* / E: ***gârlă*** + *-iță*] **1-6** Gârlă (**1-6**) mică.

gârliță [2] *sf* [At: CANTEMIR, IST. 377 / V: (reg) ***~rbi~*** Pl: *~țe* / E: bg **огърлица,** cf srb *ògrlica*] **1** (Înv) Lanț de fier cu care se legau de gât condamnații. **2** Boală la porci care se manifestă prin umflarea gâtului. **3** Gâscă sălbatică ce trece pe la noi toamna și primăvara în stoluri foarte mari și are carnea gustoasă (*Anser albifrons*). **4** Gâscă sălbatică mică și rară pe la noi (*Anser minutus*).

gârliță [3] *sf* vz ***gârniță*** [2]

gârloacă *sf* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: *~ace* / E: ***gârlă*** + *-oacă*] (Înv) Râu mic Si: *gârliță* [1].

gârloafă *sf* [At: FRÂNCU – CANDREA, M. 100 / Pl: *~fe* / E: nct] (Reg) Schimbătoare de la roțile plugului.

gârloaie *sf* vz ***gârloi***

gârloi *sn* [At: PĂSCULESCU, L. P. 71 / V: ***~oaie*** / Pl: *~oaie* / E: ***gârlă*** + *-oi*] Gârlă (**1**) mare.

gârlui *vi* [At: COMAN, GL. / Pzi: *~esc* / E: nct] (Reg; d. porci) A guița de foame (alergând de colo-colo după mâncare).

gârlup *sm* vz ***hurlupi***

gâr-mâr *i* vz ***câr-mâr***

gârn *sn* [At: ALRM II/I, h. 224 / Pl: ? / E: nct] (Reg) Colivă.

gârnat *sn* vz ***granat*** [1]

gârnată *sf* vz ***grenadă***

gârneață *sf* vz ***gârniță***

gârneț [1] *sm* [At: ȘEZ. VII, 105 / Pl: *~i* / E: ***gârniță***] **1** Gârniță (**1**). **2** (Pex; reg) Par (mai gros), de obicei din lemn de carpen.

gârneț [2] *sm* vz ***brâneț***

gârnișoară *sf* [At: REV. CRIT. I, 554 / Pl: *~re* / E: ***gârniță*** [2] + *-(i)șoară*] (Reg) Cofiță.

gârniță [1] *sf* [At: MSS., ap. TDRG / V: ***~neață, ~rli~*** / A: *~niță* / Pl: *~țe* / E: bg **граница**, srb ***granica***] **1** (Înv; sst) Carpen. **2** Arbore mic înrudit cu stejarul, cu trunchiul drept, a cărui scoarță are un strat solzos la exterior, cu frunze mari, lungi, fără pețiol, și al cărui fruct este numit „ghindă" (*Quercus frainetto*). **3** (Pop) Stejar. **4** (Reg; îf *~rli~*) Specie de cer [1], cu fructul aripat. **5** (Reg; îf *~rli~*) Fructul gârniței (**4**) care se dă cu lapte la porcii umflați în gât.

gârniță [2] *sn* vz ***garniță***

gârnițet *sn* [At: DEX / Pl: *~uri* / E: ***gârniță*** + *-et*] Pădure în care predomină gârnița (**2**).

gârnițoi *sn* [At: CHEST. II, 464/87 / Pl: *~oaie* / E: ***garniță*** + *-oi*] (Reg) Vas pentru apa de băut.

gârt *sn* [At: ALRM I/I h. 52 / Pl: nct / E: cf *gârtan*] (Reg) **1** Gât. **2** Parte a gâtului unde se află laringele.

gârtlan *sn* vz ***gârlan*** [1]

gârtan [At: CANTEMIR, HR. 19/16 / V: (reg) ***~tean*** / Pl: *~e sn, ~i sm* / E: vsl **гъртанъ**] **1** *sn* (Îvr) Gâtlej. **2** *sm* (Pop; pex) Persoană robustă, cu gâtul gros. **3** *sm* (Pop) Țăran necioplit.

gârtancă *sf* [At: I. CR. I, 60 / Pl: *~nce* / E: ***gârtan*** + *-că*] (Pop) **1** Femeie robustă cu gâtul gros Cf *gârtan* (**2**). **2** Țărancă necioplită.

gârtean *sn, sm* vz ***gârtan***

gârtlan *sn* vz ***gârlan*** [1]

gârtoni *vi* [At: H VIII, 261 / Pzi: *~nesc* / E: nct] (Reg) A grohăi.

gârțab *sn* [At: CHEST. II, 282/169 / Pl: *~e* / E: nct] (Reg) Lemn cu care se proptește ușa pivniței.

gâsăci *vr* [At: CHEST. V, 33/48 / Pzi: *~cesc* / E: cf *gâsâi*] (Reg; d. gâște) A se împreuna.

gâsâi *vi* [At: DICȚ. / Pzi: 3 *~ie* / E: fo] (Reg; d. gâște) Sâsâi.

gâscar *sm* [At: (a. 1784) GCR II, 136/9 / V: ***gâns~*** / Pl: *~i* / E: ***gâscă*** + *-ar*] (Pop) **1** Păzitor de gâște. **2** Cel care poartă gâsca la jocul „de-a-gâsca" (**8**).

gâscariță *sf* [At: BARONZI, I. L. I, 134 / V: ***gâns~, ~câr~*** / Pl: *~țe* / E: ***gâscă*** + *-ariță*] (Bot) **1** Planta *Arabidiopsis thaliana*. **2** Plantă din familia cruciferelor, cu frunzele acoperite cu peri albicioși și cu flori multe, albe, care crește pe coline și prin locuri aride (*Arabis alpina*). **3** (Îf *~căr~*) Plantă din familia cruciferelor (*Arabis hirsuta*).

gâscască *af* [At: GRAIUL I, 281 / E: ***gâscă*** + *-(e)ască*] (Reg; într-un descântec; îs) *Brâncă* ~ Brâncă (asemănătoare cu cea) de gâscă.

gâscă *sf* [At: PRAV. MOLD. 19 / V: (Trs) ***gâns~*** / Pl: *gâște*, (pop) *gâști* / E: bg **гъска**] **1** (Orn) Pasăre domestică mai mare decât rața, cenușie pe spate și pe laturi și albă pe piept, cu gâtul lung, crescută pentru carnea, untura și fulgii ei (*Anser domesticus*). **2** (Îc) **~-sălbatică** Specie mai mică de gâscă vânată pentru carne (*Anser anser*). **3** (Dep) Femeie ori fată proastă (sau credulă). **4** (Îla) **~ de jumulit** Om pe care îl poți exploata. **5** (Îe) **A strica orzul pe gâște** A dărui, a sacrifica ceva util, bun, valoros cuiva care nu știe să prețuiască. **6** (Pop; îla) **Cu ~ca-n barbă** Cărunt. **7** (Pop; îe) **Altă ~-n altă traistă** sau (reg) **altă ~, (neică Stane) în ceea traistă** Asta-i cu totul altceva, altă vorbă, altă înțelegere, alt comportament, altă atitudine față de o situație etc. **8** (Îcs) *De-a ~ca* Joc de copii nedefinit mai îndeaproape. **9** (Pop; lpl) Floricele de porumb coapte în pripă. **10** (Trs) Bulz tăiat în felii late și subțiri. **11** (Trs) Bulz. **12** (Pop; Teh; la vârtelniță) Fus. **13** (Teh; la casă) Tarac. **14** (Reg) Parte a morii nedefinită mai îndeaproape. **15** (Pop; Teh) Piuliță. **16** (Pop) Fiecare din cele două broaște sau surubelnițe cu care se strânge teascul de vin. **17** (Bot; îc) **Talpa gâștei** Troscot (*Chenopodium rubrum*). **18** (Bot; îac) Planta *Leonurus cardiaca* Si: (reg) *apucătoare, buruiana orbalțului, buruiana de beleasnă, cătâjnică, cervană, cione, creasta cocoșului, gisdei, iarba căsunăturii, iarba flocoasă, iarbă de dat, baba lupului, lingorică, somnișor, talpa lupului*. **19** (Reg; îac) Căpșunică (*Trifolium fragiferum*). **20** (Bot; reg; îc) **Talpa** (sau **piciorul** ori **laba**) **gâștei** Lobodă (*Chenopodium album*). **21** (Bot; reg; îac) Știr (*Atriplex patula*). **22** (Bot; reg; îac) Creasta cocoșului (*Celosia crestata*). **23** (Bot; reg; îac) Spanac porcesc (*Chenopodium hybridum*). **24** (Bot; reg; îac) Merișor (*Buxus sempervivens*). **25** (Bot; reg; îac) Priboi (*Geranium rotundifolium*). **26** (Bot; reg; îc) **Talpa gâștii** Colăcel (*Pelargonium grandiflorum*). **27** (Bot; reg; îac) Ciuboțica cucului (*Primula elatior*). **28** (Bot; reg; îc) **Laba gâștii** Unghia găii (*Astragalus glycyphyllos*). **29** (Bot; reg; îac) Calcea calului (*Caltha palustris*). **30** (Bot; reg; îac) Antonică (*Chaerophyllum aromaticum*). **31** (Bot; reg; îac) Granat (*Chrysanthemum parthenium*).

gâscănie *sf* [At: TOMESCU, GL. / Pl: *~ii* / E: ***gâscă*** + *-(ă)nie*] (Reg) **1** Crescătorie de gâște (**1**). **2** Cârd de gâște (**1**).

gâscărie *sfs* [At: MARIAN, O. II, 376 / V: ***gâns~*** / E: ***gâscă*** + *-ărie*] (Pop; rar) Mulțime de gâște.

gâscăriță [1] *sf* [At: MARIAN, NA. 234 / V: ***gâns~*** / Pl: *~țe* / E: ***gâscar*** + *-iță*] (Rar) Femeie sau fată care păzește gâștele.

gâscăriță [2] *sf* vz ***gâscariță***

gâscoi *sm* [At: (a. 1765) IORGA, S. D. XIII, 255 / Pl: ~ / E: ***gâscă*** + *-oi*] (Orn; Trs; Mol) Gânsac (**1**).

gâsculiță *sf* [At: MARIAN, O. II, 374 / V: ***gâns~*** / Pl: *~țe* / E: ***gâscă*** + *-uliță*] **1-2** (Orn; șhp) Gâscă (mică) Si: *gâscușoară* (**1-2**), *gâsculiță* (**1-2**), *gâscuță* (**1-2**). **3-4** (Dep; șhp) Femeie sau fată prostuță (dar simpatică, amuzantă).

gâscușoară *sf* [At: MARIAN, Î. 217 / V: ***gâns~*** / Pl: *~re* / E: ***gâscă*** + *-(u)șoară*] (Orn; șhp) **1-2** Gâsculiță (**1-2**).

gâscuță *sf* [At: LB / V: ***gâns~*** / Pl: *~țe* / E: ***gâscă*** + *-uță*] (Orn; șhp) **1-2** Gâsculiță (**1-2**).

gâsnac *sm* vz ***gânsac***

gâșâit, ~ă *a* [At: ALR II/I, h. 514/6879 / Pl: *~iți, ~e* / E: nct] (Reg) Răgușit.

gâșter *sm* vz ***gușter***

gât *sn* [At: PANN, S. I, 24 / Pl: *~uri* / E: vsl **гльтъ**] **1** Parte a corpului (la om și la unele animale) care unește capul cu trunchiul Si: (pop) *grumaz, gâtlan*. **2** Partea interioară a gâtului (**1**) Si: (pop) *beregata, gâtiță, gâtlej, înghițitoare*. **3** Parte de dinapoi a gâtului (**1**) Si: *ceafă, grumaz*. **4** (Îe) **A-i pune cuiva ștreangul de ~** A spânzura. **5** (Îae; fig) A constrânge. **6** (Îe) **A strânge de ~ pe cineva** A sugruma. **7** (Pop; îc) **A potrivi din ~ pe cineva** A da cuiva să bea pe săturare. **8** (Pop; îe) **A o strica la ~** (sau a

se strica la ~ cu cineva) A-și pierde încrederea, creditul pe care-l avea în ochii cuiva. **9** (Îe) **A se arunca** (sau **a se agăța**) **de ~ul cuiva** A îmbrățișa cu căldură pe cineva. **10** (Îae) A copleși și obosi pe cineva cu manifestările de dragoste. **11** (Îe) **A-și rupe** (sau **a-și frânge**) **~ul** A se accidenta grav sau a muri în urma unui accident. **12** (Îae) A-și pierde situația bună în urma unor greșeli. **13** (Îae) A fi arestat în urma săvârșirii unei ilegalități. **14** (Îe) **A lua** (sau **a înhăța**) **de ~ (pe cineva)** A brutaliza. **15** (Îae) A cere cuiva socoteală cu violență. **16** (Fam; îe) **A face ~** A avea pretenții neîntemeiate pe care și le exprimă gălăgios. **17** (Pop; îe) **A o lua în ~** A lua asupra sa o însărcinare, un lucru. **18** (Pop; îae) A se pune pe muncă cu toată râvna pentru împlinirea unui lucru. **19** (Pop; îe) **A-și pune ~ul (pentru ceva)** A garanta pentru cineva. **20** (Îvp; îe) **A da de ~ pe cineva** A nenoroci pe cineva. **21** (Pfm; îe) **A da pe ~** A bea (o băutură tare) dintr-o înghițitură. **22** (Pop; îe) **A trage pe ~** A bea mult, a fi bețiv. **23** (Pfm; îe) **A fi sătul până în ~** A fi dezgustat și a nu mai putea suporta în continuare o stare de lucruri. **24** (Pfm; îe) **A-i sta** (sau **a i se opri**) **în ~** A nu putea înghiți. **25** (Pfm; îae) A nu putea suferi pe cineva sau ceva. **26** (Pop; îe) **A se ține** (sau **a sta, a fi, a se lua**) **de ~ (cu cineva)** A fi prieten la cataramă cu cineva. **27** (Fam; îe) **A i se usca ~ul de sete** A-i fi foarte sete. **28** (Fam; îae) A pofti foarte mult să bea ceva. **29** Înghițitură (de vin, de rachiu) Si: *dușcă*. **30** (Îs) *~uri de rac* Cozi de rac fiert, scoase din coajă și servite ca garnitură. **31** Parte a unui obiect, a unor piese etc. care seamănă cu gâtul (1). **32** (Spc) Gât (31) al patului de pușcă. **33** (Îs) *Prună cu ~* Prună gâtlană. **34** (Îs) *Pară cu ~* Pară gâtlană. **35** (Spc) Deschizătură a cămășii pe unde iese capul. **36** (Spc) Parte strâmtă și lungă a unei sticle sau a unor vase de sticlă care se termină cu gura Si: (pop) *gurlui*. **37** (Spc) Parte strâmtă și alungită a pâlnei. **38** (Spc) Canal al coșului pe unde iese fumul. **39** (Spc; la instrumente muzicale) Parte prelungă unde sunt fixate și acordate coardele. **40** (Spc) Parte îngustă a cimpoiului. **41** (Pop; spc) Cioc îngust cu care se termină leuca. **42** (Spc) Parte a morii nedefinită mai îndeaproape.

gâtar *sn* [At: DAMÉ, T. 50 / Pl: *~e* / E: ***gât*** + *-ar*] (Pop) Cureaua lată de la hamuri care trece pe după gâtul calului Si: *grebănar, spătar*.

gâterează *sf* vz ***gâtireață***

gâtireață *sf* [At: DA / V: ***~terează*** (Pl: *~reze*, *~ețe* / E: ***gât*** + *-(ă)reață*] **1** (Pop) Beregată. **2** (Reg; îf *~terează*) Beregată de pasăre.

gâtișor *sn* [At: TEODORESCU, P. P. 271 / Pl: *~oare* / E: ***gât*** + *-ișor*] **1-2** (Șhp) Gât (1) mic. **3-4** (Șhp) Înghițitură (mică) de vin, de rachiu etc. **5** Gât (**36**) mai mic.

gâtiță *sf* [At: ALECSANDRI, T. 38 / Pl: *~țe* / E: ***gât*** + *-iță*] **1** (Mol) Gâtlej (1). **2** (Reg) Femeie cu gâtul lung și gol.

gâtlan [At: M. COSTIN, ap. GCR I, 206/22 / V: (îvr) ***gâltan***, (reg) ***~lean*** / Pl: *~i*, *~e* / E: pbl *gâlt* + *-an*] **1** *sn* (Înv) Gâtlej. **2** *sn* (Pop) Faringe. **3** *sm* (Orn; reg) Cocostârc. **4-5** *sf, a* (D. fructe) (Varietate) alungită la unul dintre capete. **6** *sf* (Bot; îc) **~ne-galbene** Crin galben.

gâtlănos, ~oasă *a* [At: H IV, 83 / V: (reg) ***gârl~*** / Pl: *~oși*, *~oase* / E: ***gâtlan*** + *-os*] **1** (Îs) *Prun ~* Varietate de prun care are fructele alungite ca un gât la unul din capete. **2** (Îs) *Măr ~* Varietate de măr cu fructe alungite.

gâtleajă *sf* vz ***gâtlej***

gâtlean *sn* vz ***gâtlan***

gâtlej *sn* [At: DOSOFTEI, PS. 21 / V: (înv) ***gârl~, gâltej***, (rar) *f* ***~eajă*** / Pl: *~uri* / E: ***gât*** + *-ej*] **1** Parte interioară a gâtului, cuprinzând faringele cu esofagul și laringele cu traheea Si: (pop) *beregată, gâtiță, înghițitoare*, (înv) *gâtlan*[1] (1). **2** (Pop) Faringe. **3** (Pop; mpl) Laringe. **4** (Pop) Esofag. **5** (Pop) Trahee. **6** (Pex) Înghițitură.

gâtleajă *sf* vz ***gâtlej***

gâtlici *sn* vz ***gârlici***

gâtos, ~oasă *a* [At: ALEXANDRESCU, M. 403 / Pl: *~oși*, *~oase* / E: ***gât*** + *-os*] (Pop) Cu gâtul lung sau gros.

gâtui [At: CONTEMPORANUL I, 686 / Pzi: *~iesc* / E: ***gât*** + *-ui*] **1** *vt* A sugruma. **2** *vt* (Îvp) A da pe gât o băutură tare. **3** *vr* A se îngusta într-o anumită porțiune.

gâtuială *sf* [At: DA / Pl: *~ieli* / E: ***gâtui*** + *-(e)ală*] Gâtuire (1).

gâtuire *sf* [At: CONTEMP., S II, 1949, nr. 160, 11/2 / Pl: *~ri* / E: ***gâtui***] **1** Sugrumare. **2** Omorâre prin sugrumare. **3** Îngustare. **4** (Fig) Încetinire sau împiedicare a lucrului sau a traficului.

gâtuit[1] *sn* [At: DA / Pl: *~uri* / E: ***gâtui***] (Rar) Sugrumat (1).

gâtuit[2], ***~ă*** *a* [At: CONTEMPORANUL I, 686 / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***gâtui***] **1** Sugrumat[2]. **2** (D. voce) Care pare a fi sugrumată din cauza emoției. **3** (D. unele obiecte, lucruri sau chiar locuri) Cu unele porțiuni înguste, foarte strâmte.

gâtuitură *sf* [At: SANDU-ALDEA, D. P. 56 / P: *~tu-i~* / Pl: *~ri* / E: ***gâtui*** + *(t)ură*] **1** Parte mai îngustă a unui lucru **2** Parte a unui lucru în formă de gât. **3** Zonă mai îngustă.

gâț[1] *sm* [At: VICIU, GL. / V: ***ghiț*** / Pl: *~i* / E: nct] (Reg) **1** Miel. **2** Ied. **3** (Lpl; îf *ghiți*) Nume generic pentru miei și iezi.

gâț[2] *am* [At: ALEXI, ap. DA / Pl: *~i* / E: nct] (Sst; d. purcei) Murdar.

gâț[3] *i* [At: CHEST. V, 77/48 / V: ***~î, ~i, ~i-gî*** / E: fo] (Reg) Strigăt cu care se alungă porcii.

gâță[1] *sf* [At: MARIAN, NU. 288 / Pl: *~țe*, *~ți* / E: nct] (Reg) **1** Panglică sau șnur care se împletește la capătul cosițelor ca să se poată înnoda când se leagă împrejurul capului. **2** Împletitură a părului în vârful capului, împodobită cu mărgele, panglici sau flori. **3** (La fete) Coadă împletită. **4** (Îe) **A împleti ~țe albe** A rămâne fată bătrână. **5** (Îe) **A face ~ cuiva** A face în necaz cuiva. **6** (Reg; îae) A amăgi.

gâță[2] *sf* [At: ARH. OLT. XXI, 265 / Pl: *~țe* / E: ns cf *gâț!*, *gâți!*] (Reg; rar) Turmă de porci.

gâță[3] *sf* [At: COMAN, GL. / Pl: *~țe* / E: nct] (Reg) Termen de mângâiere pentru pisică.

gâți *i* vz ***gâț***[3]

gâți-gî *i* vz ***gâț***[3]

gâțișoară *sf* [At: I. CR. II, 217 / Pl: *~re* / E: ***gâță***[1] + *-ișoară*] **1-2** (Șhp) Gâță[1] (1) (mică). **3-4** (Șhp) Gâță[1] (2) (mică). **5-6** (Șhp) Codiță, la fete, subțirică și mătăsoasă Cf *gâță*[1] (3).

gâțî *i* vz ***gâț***[3]

gâțucă *sf* [At: V. HANEȘ, Ț. O 117 ap. DA / Pl: *~uci* / E: ***gâța*** + *-ucă*] (Reg; în pieptănătura femeilor din Țara Oltului) Șuviță de păr trecută pe dinaintea urechii și apoi legată cu restul părului la spate.

gâză *sf* [At: EMINESCU, L. P. 125 / V: ***ghiză*** / Pl: *~ze* / E: pbl fo] (Ent) **1** Nume generic dat insectelor mici zburătoare. **2** (Reg; îe) **~ de viermi** Viermănar. **3** (Reg; îc) **~ de-carne** Muscă-de-carne. **4** (Reg; îc) **~ -de-vite** Tăun. **5** (Reg; îc) **~za-calului** Musca calului. **6** (Reg; îc) **~za-boului** Băligar. **7** (Reg; îc) **~ de-miere, ~ folositoare** Albină.

gâzoabă *sf* [At: MARIAN, INS. X / V: ***găz~*** / Pl: *~be* / E: nct] (Reg) Insectă de apă, cu picioare lungi.

gâzob *sn* [At: DA ms / Pl: *~oabe* / E: nct] (Reg) Gâză mare.

gâzobenie *sf* [At: MARIAN, INS. X / Pl: *~ii* / E: ***gâzoabă*** + *-enie*] (Reg) Mulțime de gâzoabe.

gâzobuță *sf* [At: MARIAN, INS. X / Pl: *~țe* / E: ***gâzoabă*** + *-uță*] **1-2** (Reg; șhp) Găzoabă (mică).

gâzuli *v* vz ***gâdila***

gâzulie *sf* [At: BARCIANU / Pl: *~ii* / E: ***gâză*** + *-ulie*] **1-2** Gâzuliță (1-2).

gâzuliță *sf* [At: CREANGĂ, P. 257 / Pl: *~țe* / E: ***gâză*** + *-uliță*] **1-2** Gâză (mică).

gâzuță *sf* [At: MARIAN, INS. 144 / Pl: *~țe* / E: ***gâză*** + *-uță*] **1-2** Gâzuliță.

geab *sn* vz ***gebhanea***

geaba *av* [At: BELDIMAN, TR. 344 / V: (Ban) ***~bă*** / E: tc ***ğaba***] (Pop) **1** În zadar. **2** Degeaba.

geabă *av* vz ***geaba***

geabea *sfs* [At: CIAUȘANU, V. / V: ***gebea*** / Pl: (nob) *~ele* / E: rrm ***čapě***] (D. cai; reg; îe) **A avea o ~ și a merge la~** (A avea un) mers deosebit (în buestru sau lin, potolit și legănat).

geabhana *sf* vz ***gebanea***

geabhană *sf* vz ***gebhanea***

geabhanea *sf* vz ***gebhanea***

geac *sn* [At: CIAUȘANU, V. / Pl: *~uri* / E: srb ***čak***] (Reg) **1** Săculeț pentru strecurat brânza, făcut din pânză rară, în formă de cornet. **2** (Iuz)

Trăistuță în care își puneau copiii cărțile, mâncarea etc. când mergeau la școală.

geacă *sf* vz *giacă*

gealap *sm* vz *gealat*

gealat *sm* [At: (a. 1776) URICARIUL XIX, 392 / V: *gelat, ~ap, ~lăp, ~lâp, ~lău* / Pl: *~ați* / E: tc *ğellad*] **1** (Înv) Călău. **2** (Fam; prt) Om voinic și violent. **3** (Orn; reg) Muscar sur. **4** (Orn; reg; îs) *~roșietic* Muscar mic.

geală *sf* [At: LTR / V: *gia~* / Pl: *~le* / E: nct] (Teh) Dispozitiv mecanic folosit în operația de săpare a sondelor de petrol.

gealăp *sm* vz *gealat*

gealău[1] *sm* vz *gealat*

gealău[2] *sn* [At: DAMÉ, T. 115 / V: *~lou, gelău, ghelău, ghilău, ghileu, ghiulău, jalău* / Pl: *~äie, ~ri* / E: mg *gyaló*] Rindea (mare).

gealâp *sm* vz *gealap*

gealep *sm* vz *gelep*[1]

gealou *sn* vz *gealău*[2]

geam *sn* [At: (a. 1805) IORGA, S. D. VIII, 41 / Pl: *~uri* / E: tc *čam*] **1** Placă de sticlă care se fixează în pervazurile (ori cercevelele) ferestrelor sau ale ușilor și care permite pătrunderea luminii în interiorul unei încăperi. **2** Bucată de sticlă care se fixează în rama ceasornicelor, a ochelarilor etc. **3** (Pgn) Fereastră. **4** (Înv; fam) Monoclu.

geamală *sf* [At: (a. 1795) ap. ȘIO / Pl: *~le* / E: tc *ğemal* (oyunu)] (Înv) Păpușă foarte mare care reprezenta un trup de femeie cu două capete și patru mâini, folosită în trecut în spectacolele populare de bâlci.

geamanar *sm* vz *gemănar*

geamandan *sn* vz *geamantan*

geamandură *sf* [At: DUNĂREANU, CH. 132 / Pl: *~ri* / E: pbl tc *ğamandura*] Corp plutitor, ancorat pe fundul unei ape, pentru a semnaliza locuri primejdioase sau restricții de navigație.

geamantan *sn* [At: ALECSANDRI, T. 114 / V: (reg) *~ndan, gem~, gemandan* / Pl: *~e* / E: tc *ğamandan*, cf ngr *τζαμαντανι*] Cufăr portabil din piele, carton, material plastic etc., în care se pun lucrurile necesare pentru călătorie Si: *valiză*.

geamantanaș *sn* vz *geamantănaș*

geamantănaș *sn* [At: CONV. LIT. XLIII, 404 / V: *~tan~* / Pl: *~e* / E: *geamantan* + *-aș*] **1-2** (Șhp) Geamantan (mic).

geamar *sn* [At: COMAN, GL. / V: *gem~* / Pl: *~i* / E: *geam* + *-ar*] (reg) **1** Geamgiu. **2** Poreclă dată unui om care poartă pantaloni largi.

geamăntănaș *sn* vz *geamantănaș*

geamăn, ~ă [At: MOXA, ap GCR I 59/12 / V: *gemen, gemin* / Pl: *gemeni, gemene* / E: lat *geminus*] **1-2** *smf, a* (Ființă) care a fost născută o dată cu altă ființă de către aceeași mamă. **3** *a* (D. plante) Care are două tulpini din aceeași rădăcină. **4** (Atm; îs) *Mușchii gemeni* Mușchii, dispuși pereche, ai gambei[1]. **5** *smp* (Ast) Constelație care aparține Căii-Laptelui, formată din două stele principale (numite Castor și Polux) și un număr de stele mai puțin strălucitoare. **6** *sf* (Ban) Gemănare (**1**). **7** *sf* (Reg) Furca de la car. **8** *a* (D. fructe) Care a crescut lipită de o alta. **9** *a* (D. arbori) Bifurcat.

geamăt *sn* [At: ALECSANDRI, P. I, 369 / V: *gemăt, gemet* / Pl: *gemete* / E: lat *gemitus*] **1** Sunet nearticulat scos de o ființă care simte o durere (fizică sau morală) Si: *tânguire, vaiet*. **2** (Fig) Vuiet (al unor elemente ale naturii).

geambarale *sfp* vz *geamparale*

geambaș *sm* [At: NECULCE, LET. II, 249/1 / V: *geambăș, jam~*, (înv) *~baz* / A: *geambaș* / Pl: *~i* / E: tc *ğambaz*] (Mun; Mol) **1** (Înv) Intrigant. **2** (Înv) Hoț. **3** (Complinit prin „de cai") Negustor de cai. **4** (Înv) Proxenet. **5** (Înv; fig) Om bun de gură.

geambăș *sm* vz *geambaș*

geambaz *sm* vz *geambaș*

geambașie *sf* [At: N. COSTIN, ap. GCR II, 10/21 / V: *~bășie*, (înv) *gimbășie* / Pl: *~ii* / E: *geambaș* + *-ie*] (Mun; Mol) **1** Intrigă. **2** Înșelătorie Cf *pehlivănie*. **3** Meserie de geambaș de cai.

geambășie *sf* vz *geambașie*

geambașlâc *sn* [At: ALECSANDRI, T. 1271 / Pl: *~uri* / E: tc *ğambazlyk*] Meserie de geambaș Si: *geambașie* (**2**).

geamblac *sn* [At: NOM. MIN. I, 43 / Pl: *~uri* / E: pbl *James Blake*] Ansamblu format din mai mulți scripeți ficși și o ramă, montat pe turla unei sonde.

geamurii *smp* vz *ceambur*

geamfes *sn* vz *geanfes*

geamgiu *sm* [At: H II, 311 / Pl: *~mgii* / E: tc *ğamğy*] Persoană care montează sau vinde geamuri.

geamie *sf* [At: NECULCE, ap. LET. II, 334/17 / Pl: *~ii*, (înv) *~iuri* / E: tc *ğami*] Construcție destinată celebrării cultului la musulmani, de obicei mai mare decât moscheea.

geamlâc *sn* [At: ODOBESCU, S. I, 128 / Pl: *~uri* / E: tc *ğanlyk*] **1** Totalitatea geamurilor unei locuințe. **2** Perete format din geamuri fixate pe un schelet metalic sau de lemn. **3** Verandă cu pereți de geamuri.

geamparagiu *sm* [At: DA ms / Pl: *~agii* / E: *geamparale* + *-giu*] Persoană care dansează geamparale.

geamparale *sfp* [At: PANN, N. 49/2 / V: *ceam~, ~mba~* / E: tc *ğalpara*] (Mun; tcm) **1** (Înv) Castaniete. **2** Dans popular românesc în trei timpi, asemănător horei, caracterizat prin mișcări vioaie. **3** Melodia după care se execută geamparalele (**3**).

geanabet *sm* [At: CARAGIALE, M. 164 / V: *gia~* / Pl: *~eți* / E: srb *čenabet*, tc *ğenabet*] (Mun; înv; fam) Imbecil.

geană[1] *sf* [At: BIBLIA 1688, ap. TDRG / Pl: *gene* / E: lat **genna*] **1** (Înv) Pleoapă (a ochiului). **2** Fiecare dintre firișoarele de păr de pe marginea unei pleoape. **3** (Îe) **A(-i) da (cuiva) ochii** (sau **pleoapele**) **în gene** sau **~n ~** A i se închide cuiva ochii de somn Si: *a ațipi*. **4** (Îe) **A veni Ene pe la gene** sau **A se pune Enache pe gene** A-i veni cuiva somnul Si: *a piroti*. **5** (Îe) **A face** sau **(a trage) cu geana** A face cu ochiul. **6** (Îae) A spiona. **7** Îe) **A lăsa genele** A se supăra. **8** (Îe) **A privi printre gene** A privi cu ochii întredeschiși. **9** (Fig) Dungă de lumină. **10** (Fig) Fâșie de deal, de nor etc. luminată.

geană[2] *sf* vz *geane*

geandâr *sn* [At: CHEST. II, 8/64 / V: *gian~, giandăriu, giandâriu, giandir* / Pl: *~e* / E: tc *ğadyr* „cort"] (Mol) **1** Loc acoperit unde se mulg oile. **2** Coliba stânii Si: *comarnic*. **3** Locul pe unde ies oile din stână. **4** (Sst) Săculeț.

geandră[1] *sf* [At: ȘEZ. V, 52 / V: (reg) *je~* / Pl: *~re* / E: nct] (Reg) **1** Mâncare de post, preparată din mămăligă rece, apă și sare. **2** Mămăligă.

geandră[2] *sf* [At: BUL. FIL. VII–VIII, 275 / E: nct] (Reg) Joc de copii Si: *țurcă, pichiu*.

geane *sf* [At: JAHRESBER. III, 331 / V: (reg) *geană, gianie* / E: tc *ğene*] (Ban) **1** Mulțime de oameni Si: *lume*. **2** (Îe) **Om ca ~a** Om ca toți oamenii.

geanfes *sn* [At: BOLINTINEANU, ap. ȘIO / V: *cean~, gian~, ~amf~* / Pl: *~uri* / E: tc *ğanfes*] (Tcî) Tafta subțire.

geangana *sf* [At: I. CR. III, 156 / E: nct] (Reg; îe) **A bate ~ua** A-și face cruce într-un mod ciudat, (caraghios).

geani *v* vz *gini*

geantă[1] *sf* [At: DOC. (1790), ap. ȘIO / Pl: *genți*, (înv) *~te, gente* / E: tc *čanta*] **1** Obiect din piele, din pânză, din material plastic etc. de formă mai ales dreptunghiulară, având în interior una sau mai multe despărțituri, care servește la transportarea cu mâna a unor acte, cărți, caiete etc. Si: (înv) *tașcă* Cf *servietă*. **2** Poșetă. **3** (Înv) Cartușieră.

geantă[2] *sf* vz *jantă*

geant *sn* [At: DA / Pl: *~uri* / E: nct] (Reg) Deal prăpăstios.

geanune *sf* vz *genune*

gear *sn* [At: (a. 1822) URICARIUL XII, 334 / Pl: *~uri* / E: tc *ğar*] **1** (Înv) Șal de India. **2** Postav oriental foarte fin, cu flori cusute cu mâna. **3** (Dob) Maramă. **4** (Dob) Broboadă de lână.

gearah *sm* vz *gerah*

gearmintan *sn* [At: H XIV, 399 / E nct] (Reg; ned) Veșmânt țărănesc de femeie.

geavrea *sf* vz *gevrea*

gebea *sfs* vz *geabea*

gebegiu *sm* [At: (a. 1693) ap. ȘIO / Pl: *~egii* / E: tc *ğebeği*] (Înv) 1 Cuirasier. 2 Panțâr. 3 Corp de trupe însărcinat cu paza și cu transportul armelor și al munițiilor (de război). 4 (Îe) **Gebegi-bașa** Intendent al arsenalurilor militare.

gebehanea *sf* vz *gebhanea*

gebhana *sf* vz *gebhanea*

gebhanea *sf* [At: NECULCE, LET. II, 433/30 / Pl: *~ele* / V: ***behanea, cephâna, geabhană, geab, gebehanea, ~na, gefâna, gephanea, zaphana, zephanea*** / Pl: *~nale* / E: tc *ğeb-hanè*] (Mil; tcî) Muniții de război constând mai ales din materii explozive.

gebigică *sf* [At: H XI, 177 / V: ***gib~*** / E: nct] (Bot; reg) Strugure cu boabe mici, ascuțite și negre.

gebrări *vt* [At: TEODORESCU, P. P. 579 / Pzi: *~resc* / E: ***gebrea*** + *-ări*] A șterge calul cu o gebrea.

gebrea *sf* [At: TEODORESCU, P. P. 53 / V: ***cheb~, gheb~*** / Pl: *~ele* / E: bg ***гебре***, tc *gebre*] Cârpă de șters sau frecat caii Si: *otreapă*.

gebuța *av* [At: MARIAN, O. I, 405 / E: ***geaba*** + *-uța*] 1-2 (Șhp) Geaba.

geculete *ss* [At: CIAUȘANU, V. 163 / E: ***geac*** + *-ulete*] (Reg) 1 Geac. 2 Sortiment de brânză.

gedinian, ~ă [At: DN[3] / P: *~ni-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***gédinnien***] (Glg) 1 *sn* Al doilea etaj al devonianului inferior. 2 *a* Care aparține gedinianului (1). 3 *a* Care provine din gedinian (1).

gefâna *sf* vz *gebhanea*

gelâpi *vi* [At: DA / Pzi: *~pesc* / E: ***gelap***] (Reg) A mânca cu lăcomie.

gelârie *sf* [At: CHEST. II, 7/345 / E: nct] (Reg; csn; răspuns la întrebarea: „Ce fac ei [oamenii] cu casele în care locuiesc?")

gelat *sm* vz *gealat*

gecko *sm* [At: DN[3] / E: eg, fr ***geko***] 1 (Zlg) Familie de șopârle din țările calde (*Gecko*). 2 Șopârlă care face parte din familia gecko (1).

geitonogamie *sf* [At: DN[3] / Pl: *ii* / E: ger ***Geitonogamie***] (Bot) Tip de polenizare în care polenul de pe staminele unei flori e dus pe gineceul altei flori de pe aceeași plantă.

gel *sn* [At: LTR / Pl: *~uri* / E: fr ***gel***] (Chm) Substanță coloidală cu consistență vâscoasă și însușiri specifice deopotrivă lichidelor și solidelor.

gelatină *sf* [At: MACEDONSKI, O. III, 83 / Pl: *~ne* / E: fr ***gélatine***] 1 (Chm) Substanță coloidală proteică preparată prin fierberea de oase, cartilaje etc., cu diferite întrebuințări practice. 2 Produs de cofetărie preparat din sirop de fructe sau dintr-o cremă dulce, închegată cu foi de gelatină (1). 3 Piele crudă pregătită pentru a fi tăbăcită.

gelatiniza *vtr* [At: DN / Pzi: *~zez* / E: cf fr *gélatiniser*] 1-2 A (se) transforma în gelatină. 3-4 A (se) îmbiba cu gelatină.

gelatinizare *sf* [At: LTR / Pl: *~zări* / E: ***gelatiniza***] 1 Transformare în gelatină. 2 Îmbibare cu gelatină.

gelatinos, ~oasă *a* [At: PONI, CH. 144 / Pl: *~oși, ~oase* / E: fr ***gélatineux***] 1 Care are aspectul gelatinei. 2 Care are consistența gelatinei. 3 Care conține gelatină.

gelație *sf* [At: DEX-S / E: eg ***gelation***, fr ***gélation***] Variație a limitei de curgere reală a gelului din noroaiele de foraj în funcție de timp.

gelău *sn* vz *gealău*

gelebiu *sm* vz *gelibiu*

gelelet, ~eață *a* [At: DICȚ. / Pl: *~i, ~e* / E: cf *ghelăi*] (Reg) Vorbăreț.

gelendre *snp* vz *ghelenderi*

gelep[1] *sm* [At: DIONISIE, C. 193 / V: ***~lep, jalip*** / Pl: *~i* / E: tc ***ğelep***] 1 (Tcî) Negustor oriental din Evul Mediu care cumpăra vite din țările române spre a le vinde la Constantinopol Si: *gelibiu*. 2-3 (Înv) Negustor (străin). 4 (Reg) Persoană care strânge totul pentru ea. 5 (Înv; îc) ***~-bașa*** Staroste al gelepilor.

gelep[2] *sm* [At: REV. CRIT. IV, 151 / Pl: *~i* / E: srb ***gelep***] (Reg) Cireadă.

gelepciu *sm* [At: (a. 1700) IORGA, S. D. XII, 10 / Pl: *~pcii* / E: tc ***ğelepџи***] (Înv) Negustor Cf *gelep[1]*.

gelepesc, ~ească [At: ȘIO / V: ***gil~*** / Pl: *~ești* / E: ***gelep*** + *-esc*] 1 *a* Specific gelepilor. 2 *a* Care se referă la gelepi. 3 *a* Care aparține gelepilor. 4 *a* Care provine de la gelepi. 5 *sf* Căciulă de miel (în formă de stup), cu fundul de postav Si: *cazaclie*.

geli *v* vz *gioli*

gelibiu *sm* [At: DOC (1792), ap. ȘIO / V: ***cel~, gelebiu*** / Pl: *~ii* / E: nct] Gelep[1] (1).

gelifica *vt* [At: DEX / Pzi: *gelific* / E: fr ***gélifier***] A transforma o soluție coloidală într-un gel.

gelificare *sf* [At: DEX / Pl: *~cări* / E: ***gelifica***] Transformare a unei soluții coloidale într-un gel.

gelifract *sn* [At: DN[3] / Pl: *~uri* / E: fr ***gélifract***] (Glg) Bloc format în urma gelifracției.

gelifracție *sf* [At: DN[3] / E: fr ***gélifraction***] (Glg) Dezagregare a rocilor sub acțiunea alternată și repetată a înghețului și dezghețului.

gelil *sn* [At: FRÂNCU-CANDREA, M. 42 / Pl: *~e* / E: nct] (Reg) 1 Fus. 2 Cârjă.

geliște *sf* vz *veliște*

geliță *sf* [At: ȘEZ. V, 74 / A: nct / Pl: *~țe* / E: nct] (Mol) 1 Ger mare. 2 (Fig) Om aspru.

geliv, ~ă *a* [At: DN / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***gélif***] (D. roci sau alte materiale) Care se dezagregă ușor sub acțiunea înghețurilor și a dezghețurilor repetate.

gelivație *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~ii* / E: fr ***gélivation***] (Glg) Degradare a rocilor de la suprafața pământului datorită variațiilor de temperatură.

gelivitate *sf* [At: LTR / Pl: (rar) *~tăți* / E: fr ***gélivité***] (Tch) Proprietate a unor materiale poroase de a se degrada sau distruge sub acțiunea alternativă a înghețului și dezghețului.

gelivură *sf* [At: LTR / Pl: *~ri* / E: fr ***gélivure***] Crăpătură adâncă în lungimea tulpinii arborilor provocată de îngheț.

gelos, ~oasă [At: NEGRUZZI, S. II, 19 / V: (reg) ***jaluz*** / Pl: *~oși, ~oase* / E: it ***geloso***] 1-2 *smf, a* (Persoană) care ține mult la ceva și se teme să nu-l piardă. 3-4 *smf, a* (Om) care este cuprins de gelozie (1). 5 *a* (Îvr) Invidios.

geloză *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~ze* / E: fr ***gélose***] (Blg) 1 Agar-agar. 2 Mediu solid pentru cultura bacteriilor, obținut prin dizolvarea în apă a agar-agarului.

gelozie *sf* [At: NEGRUZZI, S. I, 23 / Pl: *~ii* / E: it ***gelosia***] 1 Grijă obsedantă de a păstra numai pentru sine ceva iubit cu pasiune. 2 Sentiment chinuitor și obsedant pe care îl provoacă în sufletul cuiva bănuiala sau certitudinea că ființa iubită îi este necredincioasă. 3 (Rar) Invidie.

gelui *vt* [At: DRĂGHICI, R. 44 / V: (reg) ***ghelui, ghilui, gilui*** / Pzi: *~esc* / E: mg ***gyaluni***] 1 A netezi cu gealăul suprafața unei piese de lemn. 2 (Pgn) A rindelui.

geluială *sf* [At: DA ms / Pl: *~ieli* / E: ***gelui***] (Reg) Geluire.

geluire *sf* [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: ***gelui***] (Reg) 1 Netezire cu gealăul a suprafeței unei piese de lemn Si: *geluit[1]*. 2 (Pgn) Rindeluire.

geluit[1] *sn* [At: CONTEMP., S. II, 1949, nr. 159 / Pl: ? / E: ***gelui***] Geluire.

geluit[2], ~ă *a* [At: ECONOMIA, 219/22 / V: (reg) ***giul~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***gelui***] 1 Netezit cu gealăul. 2 (Pgn) Rindeluit.

geluitor *sm, a* [At: DA ms / Pl: *~i* / E: ***gelui*** + *-tor*] (Reg) 1-2 (Persoană) care geluiește.

geluitură *sf* [At: MARIAN, Î. 239 / Pl: *~ri* / E: ***gelui*** + *-tură*] 1 (Reg) Geluire (1). 2 (Ccr) Așchii lungi, subțiri și răsucite care se desprind la prelucrarea cu gealăul.

gem *sn* [At: LTR[2] / Pl: *~uri* / E: eg ***jam***] Produs alimentar obținut prin fierberea fructelor (întregi) cu zahăr până la gelificarea siropului.

geman *sn* [At: DA / Pl: ? / E: pbl ***genă*** + *-an*] (Îrg) Diamant.

gemanare *sf* vz *gemânare*

gemandan *sn* vz *geamantan*

gemantan *sn* vz *geamantan*

gemar *sm* vz *geamar*

gemă [At: MACEDONSKI, O. I, 164 / Pl: *~me* / E: fr ***gemme***, lat ***gemma***] 1 *sf* Nume generic pentru orice piatră prețioasă translucidă. 2 *sf* Bijuterie (sau obiect de artă) făcut dintr-o piatră prețioasă (sau semiprețioasă) pe

care sunt gravate figuri ori motive decorative. **3** *a* (Îs) *Sare* ~ Sare de bucătărie cristalizată, extrasă ca atare dintr-o salină Si: *halit*.

gemăna *vtr* [At: DA / Pzi: *~nez* / E: ***geamăn***] (Reg) **1-2** A (se) îngemăna.

gemănar, ~ă [At: BUL. FIL. VII-VIII, 276 / V: ***~men~, geaman~*** *a*, ***jemânari, ajemânări*** *smp* / Pl: *~i, ~e* / E: ***geamăn*** + *-ar*] **1** *a* (Reg) Cu două ramuri gemene. **2** *a* (Îs) *Molid* ~ Molid bifurcat. **3-4** *sm, a* (Pop) Geamăn. **5** *sf* (Reg) Gemănare **(1)**. **6** *sm* (Reg; lpl îf *geamanarl*) Doi căpriori de casă încheiați.

gemănare *sf* [At: DOSOFTEI, ap. TDRG / V: ***gim~, ~mân, ~man~, gium~, giumun~*** *sf*, ***giumănar*** *sn* / Pl: *~nări* / E: ***geamăn*** + *-are*] **1** Ramură bifurcată Si: *gemănar* **(5)**. **2** (Reg) Prăjină care leagă cumpăna unei fântâni de toartele ciuturii. **3** (Reg) O parte a căruței. **4** (Reg; lpl) Cele două brațe ale unei crengi bifurcate. **5** Parte a carului nedefinită mai îndeaproape Si: (pop) *lișițe*. **6** Bifurcare a unui râu. **7** (Înv) Copită despicată de rumegătoare.

gemănariță *sf* [At: PANȚU, PL.[2] / Pl: *~țe* / E: ***geamăn*** + *-ariță*] (Bot; reg) **1** Plantă din familia orhidaceelor cu tulpina dreaptă și înaltă, cu flori mari roșii (*Orchis papilionacea*). **2** Poroinic (*Orchis militaris*). **3** Poroinic (*Orchis purpurea*). **4** Untul-vacii (*Orchis morio*).

gemănaș *sm* [At: ALRM I/II h. 291 / Pl: *~i* / E: ***geamăn*** + *-aș*] (Reg) Geamăn.

gemărlui *v* vz ***ciumurlui***

gemărluială *sf* vz ***ciumurluială***

gemăt *sn* vz ***geamăt***

gemător, ~oare *a* [At: NEGRUZZI, S. II, 14 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***geme*** + *-ator*] (Rar) Care geme.

gemătură *sf* [At: ZANNE, P. II / Pl: *~i* / E: ***geme*** + *-ătură*] (Rar) Geamăt.

gemânare *sf* vz ***gemănare***

geme *vi* [At: NECULCE, ap. LET. II 421/19 / Pzi: *gem* / E: lat ***gemo, -ere***] **1** A scoate sunete nearticulate ca urmare a unei dureri (fizice sau morale). **2** (D. fenomene ale naturii) A murmura. **3** (D. fenomene ale naturii) A vui. **4** (Fig; urmat de pp „de") A fi încărcat peste măsură. **5** (Fig; d. popoare) A fi asuprit. **6** (Reg) A gâfâi. **7** (Reg; d. copii) A scânci.

gemelar, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***gémellaire***] (Med) Cu gemeni.

gemelipară *sf, a* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: fr ***gémellipare***] **1-2** (Femeie) care a născut gemeni.

gemelitate *sfs* [At: DN[3] / Pl: *~tăți* / E: fr ***gémellité***] Situație a două organisme gemene.

gemen, ~ă *a* vz ***geamăn***

gemenar, ~ă *a* vz ***gemănar***

gemesti *vi* [At: MAT. FOLK. 907 / Pzi: *~tesc* / E: nct] (Reg) **1** A prevesti. **2** A ursi.

gemet *sn* vz ***geamăt***

gemin, ~ă *a* vz ***geamăn***

geminat, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***géminé***, lat ***geminatus***] **1** (Liv) Îngemănat. **2** (Lin; îs) *Consoană ~ă* Consoană rezultată prin geminație **(2)**.

geminație *sf* [At: CADE / V: ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***gémination***, lat ***geminatio***] **1** (Liv) Îmbinare în perechi. **2** (Lin) Lungire a unei consoane, pronunțată cu o durată mai mare decât cea obișnuită. **3** Figură de stil care constă în repetarea unui cuvânt pentru a-i spori expresivitatea.

geminațiune *sf* vz ***geminație***

gemulă[1] *sf* [At: CANTEMIR, IST. 122 / Pl: (rar) *~uri* / E: pbl *geme*] (Îvr) Geamăt.

gemulă[2] *sf* [At: LTR / Pl: *~le* / E: fr ***gemmule***] **1** (Bot) Parte a embrionului vegetal, rudiment de tulpină. **2** (Zlg) Organ prin care se înmulțesc spongierii.

gemuleț *sn* [At: DEX / Pl: *~e* / E: ***geam*** + *-uleț*] **1-2** (Șhp) Geam (mic).

gemut *sn* [At: CANTEMIR, IST. 122 / Pl: (rar) *~uri* / E: ***geme***] Geamăt.

gen[1] *sn* [At: MAIORESCU, L. 122 / Pl: *~uri* / E: lat ***genus, -eris***] **1** (Blg) Categorie sistematică, subordonată familiei, care cuprinde una sau mai multe specii înrudite de plante sau de animale. **2** Tip (pe care îl reprezintă un obiect, o ființă, un fenomen etc.). **3** (Pgn) Fel de a fi al cuiva. **4** Diviziune obișnuită prin clasificarea creațiilor artistice după formă, stil, temă. **5** (Îs) *Pictură de* ~ Pictură care înfățișează aspecte ale vieții de toate zilele. **6** Fiecare dintre diviziunile fundamentale în care se împart operele literare și care cuprind creațiile asemănătoare prin modul de a reprezenta realitatea. **7** Categorie gramaticală bazată pe distincția dintre ființe și obiecte, precum și dintre ființele de sex masculin și cele de sex feminin. **8** Categorie care face distincție între sexul masculin și cel feminin. **9** (Log) Clasă de obiecte care au note esențiale comune și cuprind cel puțin două specii. **10** Stil personal, manieră de a se comporta, de a acționa, de a crea. **11-12** (Urmat de un nume propriu; îljv) **În ~ul lui...** (Într-un mod) care imită felul de a fi, de a se comporta, de a crea al lui...

-gen[2] [At: DN[3] / E: cf it *-geno*, fr *-gène*] Element secund de compunere savantă cu semnificația: **1** De origine. **2** Producător.

genar *sm* vz ***ghenarie***

genaral *sm* vz ***general***

genat, ~ă *a* [At: ZILOT[1], CRON. 347 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***geană***] (D. ochi; pex, d. oameni) Cu gene lungi și dese.

genă *sf* [At: CONTEMP., S. II, 1949, nr. 126, 9/5 / Pl: *~ne* / E: fr ***gène***] (Blg) Element al cromozomilor care determină transmiterea și manifestarea unor caractere ereditare.

gendar *sm* vz ***jandarm***

gendarm *sm* vz ***jandarm***

genealog *sm* [At: DA ms / Pl: *~ogi* / E: ger ***Genealog***, ngr ***γενεαλόγος***] (Rar) Genealogist.

genealogic, ~ă *a* [At: HASDEU, I. C. 85 / P: *~ne-a~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***généalogique***] **1** Care aparține genealogiei. **2** Privitor la genealogie. **3** (Îs) *Arbore* ~ Reprezentare grafică (de obicei sub forma unui copac cu ramuri) înfățișând filiația și gradul de înrudire ale membrilor unei familii. **4** Specific genealogiei. **5** Care provine de la genealogie.

genealogicesc, ~ească *a* [At: DA / Pl: *~cești* / E: rs ***генеалогический***] (Înv) Genealogic.

genealogie *sf* [At: CANTEMIR, HR. 26 / V: (înv) ***ghenealo~ghie*** / P: *~ne-a~* / Pl: *~ii* / E: fr ***généalogie***, lat ***genealogia***, ngr ***γενεαλογια***] **1** Urmărire sistematică a filiației existente între membrii unei familii (marcante) făcută pentru a stabili originea și gradul lor de înrudire. **2** Disciplină auxiliară a istoriei care se ocupă cu întocmirea unor astfel de filiații și legături pentru familiile domnitoare, nobiliare etc. **3** Filiație existentă între membrii unei familii.

genealogist, ~ă *smf* [At: NEGRUZZI, S. II, 205 / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***généalogiste***] (Rar) Persoană specializată în genealogie **(2)**.

genepro *sm* vz ***ienupăr***

genera *vt* [At: IONESCU-MUSCEL, FIL. 194 / Pzi: *~rez* / E: it, lat ***generare***] **1** A produce. **2** A determina. **3** A da naștere la...

general[1] *sm* [At: NECULCE, ap. LET. II, 353 / V: ***~nar~, ~rar, ~ariu, ghenăr~, ghe~, ghenerar, ghenerariu, ghină~***, (pop) ***ghinărariu, ghinerariș, ginărar, ginerar*** / Pl: *~i* / E: fr ***général***] **1** Grad de ofițer superior celui de colonel. **2** Persoană cu gradul de general[1] **(1)**.

general[2]***, ~ă*** [At: (a. 1855) URICARIUL IV, 437/16 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***général***, lat ***generalis***] **1-2** *sn, a* (Aspect) care este comun tuturor (sau marii majorități a ființelor sau obiectelor dintr-o anumită categorie. **3** *a* Care privește ceva în ansamblu, în trăsăturile fundamentale. **4** *a* Care se ocupă în linii mari de ceva. **5** *a* Stabilit prin generalizare. **6** *a* (Fig) Vag. **7** *sn* (Spc) Categorie filozofică reflectând trăsăturile esențiale comune obiectelor dintr-o clasă. **8-9** *a* (D. un fenomen sau o situație) Care privește (sau cuprinde) pe toți. **10** *a* La care participă toți (sau marea majoritate). **11** *a* (Îs) *Cultură ~ă* Cultură bazată pe cunoașterea elementelor fundamentale ale creațiilor din diferite domenii ale științei și artei. **12** *a* (Îlav) *În ~* În linii mari. **13-14** *a* Care se întâmplă (sau există) pe o întindere mare. **15** *a* Care cuprinde o arie foarte largă sau totul. **16** *a* Care are toată răspunderea în conducerea unei anumite diviziuni dintr-o instituție.

generalisim *sm* [At: GHICA, S. 106 / S și: *~issim* / Pl: *~i* / E: fr ***généralissime***, it ***generalissimo***] Comandant suprem al forțelor armate din unele țări.

generalist, ~ă *smf* [At: DEX-S / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***généraliste***] Medic specialist în medicină generală.

generalitate *sf* [At: GHEREA, ST. CR. III 320 / Pl: *~tăți* / E: fr ***généralité,*** lat ***generalitas, -atis***] **1** Caracterul sau însușirea a ceea ce este general[2]. **2** (Lpl) Idei generale sintetice, privitoare la un anumit domeniu. **3** (Lpl) Idei generale care nu au o legătură directă cu subiectul tratat, discutat etc. **4** (Mat) Numărul maxim al elementelor dintr-o mulțime.

generaliza [At: GHEREA, ST. CR. III, 393 / Pzi: *~zez* / E: fr ***généraliser***] **1-2** *vtr* A face să fie sau a deveni general[2]. **3** *vt* A da o formulare sau o expresie sintetică mai multor situații particulare care au unele trăsături comune. **4** *vt* A extinde mintal însușirile comune unui grup de obiecte sau fenomene asupra tuturor obiectelor și fenomenelor din clasa respectivă. **5-6** *vtr* A (se) extinde sfera de aplicare. **7** *vr* (D. boli) A se extinde în întregul organ sau organism. **8** *vt* A considera (de obicei fără temei) o întâmplare, o situație ca fiind generală.

generalizabil, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: cf fr *généralisable*] Care se poate generaliza.

generalizare *sf* [At: HEM 1927 / Pl: *~zări* / E: ***generaliza***] **1** Operație logică prin care se trece de la noțiuni cu o sferă mai restrânsă și un conținut mai bogat la noțiuni cu o sferă mai largă și un conținut mai restrâns. **2** Oferire a unei formulări (sau a unei expresii) sintetice mai multor situații particulare care au unele trăsături comune. **3** Extindere mintală a însușirilor comune unui grup de obiecte sau de fenomene asupra tuturor obiectelor și fenomenelor din clasa respectivă. **4** Extindere a sferei de aplicare. **5** Extindere a unei boli în întregul organ sau organism. **6** Considerare (de obicei fără temei) a unei întâmplări, a unei situații ca fiind generală.

generalizat, ~ă *a* [At: CULIANU, A. 142 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***generaliza***] **1** Căruia i s-a dat un caracter de generalitate. **2** Care a devenit general[2].

generalizator, ~oare *a* [At: ODOBESCU, S. II, 64 / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***généralisateur***] **1-2** Care (se) generalizează.

generalmente *av* [At: MACEDONSKI, O. IV, 40 / E: fr ***généralement,*** it ***generalmente***] **1** (Rar) În general. **2** De obicei.

generalnic, ~ă *a* [At: (a. 1835) URICARIUL VIII, 128 / E: rs ***генеральный***] (Înv) Obștesc.

generar *sm* vz ***general[1]***

generare *sf* [At: GEOM. SP. 10 / Pl: *~rări* / E: ***genera***] **1** Producere. **2** Determinare. **3** Creare. **4** (Gmt) Formare.

generariu *sm* vz ***general[1]***

generat, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***genera***] **1** Produs. **2** Determinat. **3** Creat.

generativ, ~ă *a* [At: DEX-S / Pl: *~i, ~e* / E: eg ***generative,*** fr ***génératif***] **1** Care generează. **2** (Îs) *Gramatică ~ă* Gramatică care încearcă să stabilească un număr finit de reguli după care să se formeze corect toate frazele dintr-o limbă.

generativism *sn* [At: DEX-S / E: eg ***generativism***] Curent lingvistic având ca bază teoria ce susține gramatica generativă.

generativist, ~ă [At: DEX-S / Pl: *~iști, ~e* / E: eg ***generalitivist***] **1** *a* Referitor la generativism. **2** *a* De generativism. **3** *smf* Specialist în generativism. **4** *a* Specific generativismului. **5** *a* Care provine din generativism.

generator, ~oare [At: CULIANU, C. 104 / V: *~rătoare sf* / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***générateur,*** lat ***generator, -oris***] **1** *a* Care generează ceva. **2** *sf* Linie dreaptă care generează prin deplasarea în spațiu (pe o traiectorie curbă) o suprafață riglată. **3** *sn* Aparat, mașină sau instalație care servește la producerea unei forme de energie, folosind energie de o altă natură. **4** *sn* (Îs) *~ cuantic* Generator sau amplificator de radiații electromagnetice care funcționează pe baza fenomenului de emisie stimulată a radiațiilor. **5** *sn* (Îs) *~ de zgomot* Dispozitiv electronic care produce o tensiune de zgomot (de obicei aleator) spre a fi folosită în măsurători. **6** *sn* (Îs) *~ de aeroioni* Aeroionizator. **7** *sn* Aparat sau instalație care servește la producerea unui fluid sau a unei suspensii lichide. **8** *sn* (Înv; îs) *Mașina ~* Aparat sau instalație care servește la producerea unui combustibil gazos. **9** *sn* (Îs) *~ de acetilenă* Aparat sau instalație care servește la producerea acetilenei din carbură de calciu și apă.

generatrice *sf* [At: GHEREA, ST. CR. II, 10 / Pl: *~* / E: fr ***génératrice***] (Frm) Generatoare.

generație *sf* [At: ALEXANDRESCU, M. 13 / V: *~iune* / Pl: *~ii* / E: fr ***génération,*** lat ***generatio***] **1** (Înv) Naștere a unei ființe (și, prin extensie, a unui lucru) din altă ființă. **2** (Înv) Posteritate. **3** (Înv: pex) Rudă. **4** (Îs) *Teoria ~i spontanee* Teorie materialistă naivă conform căreia din materii minerale sau organice pot lua naștere unele organisme vii în mod spontan. **5** Totalitate a oamenilor (dintr-o comunitate socială dată) care au aproximativ aceeași vârstă. **6** (Îe) **Din ~ în ~** Din tată în fiu. **7** (Îae) De la o epocă la alta (până la noi). **8** Perioadă de timp care desparte vârsta tatălui de cea a fiului. **9** Totalitate a animalelor domestice care aparțin aceleiași specii sau rase și care s-au născut în același an.

generațiune *sf* vz ***generație***

generăleasă *sf* [At: CAMILAR, N. I, 155 / Pl: *~ese* / E: ***general[1]*** + *-easă*] (Fam) Soție de general[1] (**2**).

generălie *sfs* [At: BRĂESCU, V. 137 / E: ***general[1]*** + *-ie*] **1-2** Grad (sau funcție) de general[1] (**1**).

generătoare *sf* vz ***generator***

genere *sni* [At: ODOBESCU, S. II, 98 / E: it (***in***) ***genere***] **1** (Îlav) **În ~** În general. **2** (Îal) În mod obișnuit.

generic, ~ă [At: MAIORESCU, CR. I, 161 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***générique***] **1** *a* Care aparține unei categorii întregi. **2** *a* Privitor la o categorie întreagă (de ființe, obiecte, fenomente). **3** *a* Care cuprinde toate cazurile de același fel. **4** *sn* Parte de la începutul sau de la sfârșitul unui film, în care sunt indicate numele principalilor realizatori ai filmului respectiv.

generos, ~oasă [At: DOSOFTEI, V. S. 165 / V: ***ghe~, gheneroz*** / Pl: *~oși, ~oase* / E: fr ***généreux,*** lat ***generosus***] **1** *a* (Îvr) De viță nobilă. **2** *a* (D. oameni) Care este gata să ajute în mod dezinteresat pe alții Si: *darnic, mărinimos*. **3** *a* (Fig) Fertil. **4** *a* (Fig) Bogat. **5-6** *a* Însuflețit de sentimente alese sau de idei progresiste. **7** *sma* (Iuz; lpl) Social-democrați care au trecut la liberali, trădând după teoriile socialiste interesele clasei muncitoare.

generozitate *sf* [At: NEGRUZZI, S. I, 260 / Pl: *~tăți* / E: fr ***générosité***] Calitate a omului generos Si: *dărnicie, mărinimie,* (liv) *munificență*.

genesic, ~ă *a* vz ***genezic***

genetiv *sn* vz ***genitiv***

genetic, ~ă [At: DA / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***génétique***] **1** *sf* Ramură a biologiei care studiază fenomenele și legile eredității și ale variabilității organismelor Si: (rar) *genezic* (**1**). **2-3** *a* Care aparține geneticii (**1**) sau genezei Si: (rar) *genezic* (**2-3**). **4-5** *a* Privitor la genetică sau la geneză Si: (rar) *genezic* (**4-5**). **6-7** *a* Specific geneticii sau genezei Si: (rar) *genezic* (**6-7**). **8** *a* (Îs) *Critică ~ă* Tendință în critica literară care susține că o operă literară poate fi explicată urmărindu-se procesul elaborării ei în conștiința creatorului (pe baza documentelor, schițelor etc.) Si: (rar) *genezic* (**8**).

genetician, ~ă *smf* [At: CONTEMP., 1949, nr. 126, 9/2 / P: *~ci-an~* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***généticien***] Specialist în genetică.

genetism *sns* [At: DN[3] / E: fr ***génétisme***] Teorie psihologică potrivit căreia perceperea spațiului este rezultatul educației simțurilor.

genetist, ~ă [At: CONTEMP., 1948, nr. 109, 7/1 / Pl: *~iști, ~e* / E: ***genetic***] **1** *smf* (Înv) Genetician. **2-3** *a* (Înv) Privitor la genetică sau la geneticieni.

genetiv *sn* vz ***genitiv***

geneză *sf* [At: ODOBESCU, S. III, 624 / Pl: *~ze* / E: fr ***genèse***] **1** Proces de naștere și de formare a unei ființe sau a unui lucru Si: *naștere, origine*. **2** Ansamblu de fapte, de împrejurări, de elemente care au concurat la formarea unui lucru. **3** Prima carte a Bibliei.

genezic, ~ă *a* [A: GHEREA, ST. CR. II, 134 / V: *~sic* / E: fr ***génsique***] (Rar) **1-6** Genetic (**2-7**).

geneziologie *sfs* [At: DN[3] / P: *~zi-o~* / E: fr ***génésiologie***] (Frr) Genetică.

geni[1] *vr* [At: BUL. FIL. VII–VIII, 276 / Pzi: 3 *~ește* / E: ***geană***] (Îe) **A se ~ de ziuă** A se lumina de ziuă.

geni[2] *v* vz ***gini***

genial, ~ă *a* [At: MAIORESCU, CR. III, 287 / P: *~ni-al* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***génial***] **1** (D. persoane) Înzestrate cu geniu. **2** (D. însușiri, acțiuni, opere etc.) De geniu.

genialitate *sf* [At: GHEREA, ST. CR. III, 314 / P: *~ni-a~* / Pl: *~tăți* / E: fr ***génealité***] **1-2** Însușire a unui geniu ori a ceea ce este genial.

genic[1]***, ~ă*** *a* [At: DEX[2] / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***genă*** + *-ic*] **1** (Blg) Referitor la gene. **2** Al genelor.

-genic[2] [At: DN[3] / E: fr ***-génique,*** it ***-genico***] Element secund de compunere savantă cu semnificația: **1** Care produce. **2** Care dă naștere. **3** Care provine din. **4** Care este produs. **5** Originar.

genicular, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: cf lat *geniculum*] **1** De la genunchi. **2** Al articulației genunchiului.

geniculat, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~ați, ~e* / E: cf lat *geniculum*] (Bot; d. organe) Îndoit brusc în formă de genunchi.

genie *sf* vz ***geniu***

genist *sm* [At: DEX[2] / Pl: *~iști* / E: ***geniu*** + *-ist*] Militar din trupele de geniu (**8**).

genital, ~ă *a* [At: PARHON, B. 24 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***génital,*** lat ***genitalis***] (Blg) Care servește la reproducerea organismului animal, la procreare Si: *genito*.

genitiv *sn* [At: DA / V: (înv) ***~ne~*** / Pl: *~e* / E: fr ***génitif,*** lat ***geniticus***] (Grm) Caz al declinării care indică dependența, apartenența, posesiunea și îndeplinește funcția de atribut.

genitival, ~ă *a* [At: DN / Pl: *~i, ~e* / E: ***genitiv*** + *-al*] **1** Care se află în cazul genitiv. **2** Care are valoarea cazului genitiv. **3** Care se referă la cazul genitiv.

genito- [At: DN[3] / E: fr ***génito-***] Element prim de compunere savantă cu sensul „genital".

genitor *sm* [At: DN / Pl: *~i* / E: fr ***géniteur***] (Blg) **1-2** Plantă sau animal din care ia naștere un hibrid.

genitoree *sfs* [At: DN[3] / E: fr ***génitorrhée***] (Med; d. femei) Scurgere albicioasă din organele genitale.

genito-urinar *a* [At: DN[2] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***génito-urinaire***] **1** Care se referă la ansamblul de organe de reproducere și urinare. **2** Care aparține acestui ansamblu.

geniță *sf* [At: DENSUSIANU, Ț. H. 139 / Pl: *~țe* / E: ***geană*** + *-iță*] **1-2** (Reg; șhp) Geană (mică).

geniu *sn* [At: BĂLCESCU, M. V. 3 / V: (înv) ***~ie*** *sf* / Pl: *~ii,* (înv) *~ri* / E: fr ***génie,*** lat ***genius***] **1** (Mit) Ființă supranaturală. **2** (Mit) Spirit protector. **3** (Mit) Duh bun sau rău. **4** Dispoziție naturală proprie unui popor sau unui individ de a se dezvolta într-o direcție creatoare Si: *fire*. **5** Cea mai înaltă treaptă de înzestrare spirituală a omului, caracterizată printr-o activitate creatoare ale cărei rezultate au o mare înzestrare. **6** (Îla) **De ~** Genial (**1**). **7** Armă militară care cuprinde trupe specializate pentru executarea lucrărilor de fortificații, de drumuri, de poduri etc.

genoate *snp* vz ***gionat***

genocid *sn* [At: CONTEMP., 1948, nr. 112, 10/4 / Pl: *~uri* / E: fr ***génocide***] Crimă comisă cu intenția de a distruge un grup uman, național, etnic etc.

genofobie *sfs* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: cf it *genofobia*] (Med) Teamă morbidă de activitatea sexuală.

genol *sns* [At: LTR[2] / E: fr ***génol***] Substanță chimică organică, folosită ca developator fotografic.

genom *smn* [At: DEX[2] / Pl: *~i sm, ~oame sn* / E: fr ***génome***] (Blg) Grup de cromozomi, diferiți genetic, care formează o unitate.

genos, ~oasă *a* [At: DA / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***geană*** + *-os*] Genat.

genotip *sn* [At: LTR / Pl: *~uri* / E: fr ***génotype***] (Blg) **1** Totalitate a proprietăților ereditare ale unui organism. **2** Totalitate a indivizilor cu aceeași structură ereditară indiferent de aspectul lor exterior. **3** Grup de indivizi, capabili de a-și păstra caracterele din generație în generație prin autogamie.

genotipic, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~ici, ~ice* / E: cf fr *génotypique*, it *genotipico*] **1** Referitor la genotip. **2** Care aparține genotipului. **3** Care provine din genotip.

genruânre *sf* vz ***genune***

gentil, ~ă [At: DOSOFTEI, V. S. 50 / V: (înv) ***ghentililoru*** / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***gentibil,*** it ***gentile***] (D. oameni și manifestările lor) **1** *a* Amabil. **2** *a* Politicos. **3** *a* Curtenitor. **4** *a* Îndatoritor. **5** *a* (Înv) Drăguț. **6** *a* (Înv) Plăcut. **7** *a* (Înv) Nostim. **8** *sm* (Înv) Gentilom.

gentilețe *sf* [At: CADE / Pl: (înv) *~ți* / E: it ***gentilezza***] **1** (Înv) Grație. **2-4** Purtare, atitudine, faptă gentilă. **5** Amabilitate. **6** Vorbe pline de curtoazie.

gentilic, ~ă *a* [At: CONTEMP., 1949, nr. 165, 1/1 / A și: *~lic* / Pl: *~ici, ~ice* / E: lat ***gentilicius***] **1** Care aparține gintei. **2** Privitor la gintă. **3** De gintă. **4** Specific gintei.

gentilică *sf* [At: BUL. FIL. IV, 119 / V: ***jan~*** / Pl: *~ici* / E: ns cf *jantă*] (Înv) **1** Pardesiu. **2** Joben. **3** (Prt) Haină uzată.

gentilom *sm* [At: NEGRUZZI, S. II, 95 / Pl: *~i* / E: fr ***gentilhomme***] **1** Nobil. **2** Aristocrat. **3** (Fig) Om ale cărui purtări sunt alese, ireproșabile.

gentleman *sm* [At: DEX / P: *gentălmen* / Pl: *~i* / E: eg ***gentleman***] **1** Bărbat cu comportări alese, ireproșabile, cu caracter distins. **2** (Rar; îs) *~-driver* Conducător de automobile de curse neprofesionist. **3** (Rar; îs) *~-rider* Călăreț neprofesionist. **4** (Îs) *~'s agreement* Acord, înțelegere verbală care nu are ca urmare consecințe juridice, ci creează numai obligații morale între părți. **5** (Îas) Acord internațional simplificat (încheiat de obicei în formă verbală pe baza încrederii reciproce).

gentry *sms* [At: DN[3] / E: eg, fr ***gentry***] (Agm) Mica nobilime din Anglia.

gentuliță *sf* [At: IONESCU-BOTENI, S. N. 154 / Pl: *~țe* / E: ***geantă*** + *-uliță*] **1-2** (Șhp) Geantă (mică).

gentuță *sf* [At: ȘIO I, 188 / Pl: *~țe* / E: ***geantă*** + *-uță*] **1-2** (Șhp) Geantă (mică).

gențianacee *sf* [At: LTR[2] / P: *~ți-a~* / Pl: *~* / E: fr ***gentianacées***] **1** (Lpl) Familie de plante erbacee cu frunze alterne sau opuse și flori solitare sau în buchet, răspândite mai ales în zona muntoasă. **2** (Șls) Plantă din familia gențianacee (**1**).

gențiană *sf* [At: ANGHEL, Î. G. 12 / V: ***ghen~, ghin~*** / P: *~ți-a~* / Pl: *~ne* / E: fr ***gentiane,*** lat ***gentiana***] **1** (Bot) Nume generic pentru unele specii de plante erbacee montane, cu flori de obicei mari, decorative, albastre sau galbene, cu corola rotată sau în formă de clopot. **2** Ghințură (*Gentiana cruciata*). **3** Ghințură (*Gentiana lutea*). **4** Ghințură (*Gentiana phlogifolia*). **5** Ghințură (*Gentiana pneumonanthe*). **6** Ghințură (*Gentiana* punctata).

genuarie *sm* [At: DA / E: pbl ctm *genar* și *ianuarie*] (Înv) Ianuarie.

genuche *sm* vz ***genunchi***

genuchi *sn* vz ***genunchi***

genuchia *vi* [At: DA / Pzi: *~iez* / E: ***genunchi***] (Înv) A îngenunchia.

genunche *sn* vz ***genunchi***

genunchier *sn* vz ***genuncher***

genuflexiune *sf* [At: CADE / P: *~xi-u~* / Pl: *~ni* / E: fr ***génuflexion***] Îndoire a genunchilor (executată de obicei în cursul unui exercițiu de gimnastică).

genuin, ~ă *a* [At: CĂLINESCU, I. 17 / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***genuinus***] (Liv) **1** Natural. **2** Pur. **3** Veritabil.

genulieră *sf* [At: LTR[2] / P: *~li-e~* / E: fr ***genouillère***] (Mil) **1** Diferență de nivel între planul de așezare al unui trăgător și nivelul liniei de ochire. **2** (În lucrările de fortificație) Diferență de nivel între nivelul platformei de tragere și partea inferioară a crenelului.

genună *sf* vz ***genune***

genunche *sn* vz ***genunchi***

genuncher [At: CREANGĂ, GL. / V: ***~chier*** / Pl: *~e* / E: ***genunchi*** + *-ar*] **1-2** *sn* (Reg) Suman sau pieptar din piele de miel, lung până la genunchi. **3** *sn* Scândură ținută de ciubotari pe genunchi în momentul în care cos ghetele. **4** *sn* Învelitoare din stofă, pânză, cauciuc sau metal cu

care este acoperit un genunchi bolnav cu scopul de a întări articulația sau de a o proteja. **5** *a* (D. cai) Care se poticnește.

genunchia *vi* [At: DA / Pzi: *~chez* / E: ***genunchi***] (Înv) A îngenunchia.

genunchier *sn* vz ***genuncher***

genunchi *sm* [At: COD. VOR. 23/11 / V: (înv) ***~uchi, ghe~*** *sm*, (iuz) ***~che, ~uche, ~runche, ghenuche, geruncbe, gerunchi, ghenunche*** *sn* / Pl: ~, (iuz) *~che, ~uri sn* / E: lat ***genuc(u)lum***] **1** Parte a piciorului (la oameni și la unele animale) care cuprinde regiunea articulației femurului cu tibia, incluzând și rotula. **2** (Îe) **Până la ~ul broaștei** Foarte puțin. **3** (Pop; îs) *Oul ~ului* Rotula. **4** (Îlav) **Din ~** Cu plecăciune. **5** (Îlav) **În ~** Cu picioarele îndoite din genunchi și cu gambele așezate pe pământ. **6** (Îlav) **Pe ~** Pe porțiunea anterioară a picioarelor, imediat mai sus de genunchi (**1**), la persoanele așezate. **7** (Îlav) **Cu ~i la gură** Ghemuit. **8** (Îe) **A cădea în ~** (înaintea cuiva) A se lăsa cu genunchii la pământ (înaintea cuiva) în semn de umilință, de respect sau pentru rugăciune. **9** (Îae) A ruga pe cineva în mod stăruitor, călduros, cu umilință. **10** (Fig; îe) **A i se tăia cuiva ~i** A avea senzația că nu se mai poate ține pe picioare (de emoție). **11** Lovitură dată cu genunchiul. **12** Deformare a pantalonilor în dreptul genunchilor (**1**). **13** (Înv) Seminție. **14** (Înv) Trib.

genunchieră *sf* [At: LTR² / P: *~chi-e~* / Pl: *~re* / E: ***genunchi*** + *-ieră*] Împletitură de lână, de bumbac, bandaj special etc. cu care se acoperă genunchiul (**1**) pentru a-l proteja (la sport sau la anumite munci).

genune *sf* [At: COD. VOR. 84/4 / V: (înv) ***gean~, ~eru~, ~nă, gerure, ~nruînre*** / Pl: *~ni*, (înv) ~ / E: net] **1** Cantitate de apă strânsă la un loc prin oprirea unei gârle. **2** (Înv) Mare. **3** (Îvr) Mulțime de oameni. **4** Abis. **5** (Înv; îs) *~a de foc* Focul iadului.

geo- [At: DA ms / E: ngr ***γεο***] Element prim de compunere savantă cu semnificația „referitor la Pământ".

geoanticlinal *sns* [At: DN³ / E: ger ***Geoantiklinale***] Convexitate (în formă de șa) a suprafeței Pământului.

geobiologie *sfs* [At: DN³ / E: fr ***géobiologie***] Disciplină care studiază legăturile dintre evoluția cosmică a Pământului și evoluția vieții.

geobotanic, ~ă [At: LTR² / P: *ge-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***géobotanique***] **1** *sf* Ramură a botanicii care se ocupă cu studiul răspândirii și evoluției plantelor pe suprafața globului pământesc. **2** *sf* Disciplină care studiază învelișul vegetal din punctul de vedere al componenței și al legilor care acționează în botanică. **3** *a* Referitor la geobotanică. **4** *a* De geobotanică. **5** *a* Specific geobotanicii.

geobotanică *sfs* [At: DN³ / P: *ge-o~* / E: fr ***géobotanique***] Disciplină care studiază răspândirea plantelor pe globul pământesc Si: *fitogeografie*.

geobotanist, ~ă *smf* [At: DEX-S / P: *ge-o~* / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***géobotaniste***] Specialist în geobotanică.

geocancerologie *sf* [At: DEX-S / P: *ge-o~* / E: fr ***géocancerologie***] Disciplină care studiază evoluția cancerului în interdependență cu alimentația și clima.

geocarp, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: ger ***geokarp***] (D. plante) Care prezintă geocarpie.

geocarpie *sfs* [At: DN³ / P: *ge-o~* / E: cf fr *géocarpie*] (Bot) Fenomen prezent la unele plante, care își înfundă, după fecundație, floarea în pământ, unde se dezvoltă fructele.

geocentric, ~ă *a* [At: TRIGONOM. 7 / P: *ge-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***géocentrique***] **1** Privitor la centrul Pământului. **2** Care are Pământul drept centru. **3** (Îs) *Sistem ~* Geocentrism. **4** (Îs) *Mișcare ~ă* Mișcare aparentă a unui astru împrejurul Pământului, considerat ca centru. **5** (Îs) *Latitudine ~ă* Latitudine a unei planete așa cum este văzută de pe Pământ. **6** (Îs) *Doctrină ~ă* Doctrină potrivit căreia Pământul reprezintă centrul universului și e cel mai important dintre corpurile care-l alcătuiesc.

geocentrism *sn* [At: DA ms / P: *ge-o~* / E: fr ***géocentrisme***] Concepție potrivit căreia Pământul ar fi centrul imobil al universului, în jurul lui învârtindu-se Soarele și ceilalți aștri.

geochimic, ~ă *a* [At: DEX-S / P: *ge-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***géochimique***] **1** Referitor la geochimie. **2** De geochimie. **3** Specific geochimiei.

geochimie *sf* [At: MDT / P: *ge-o~* / E: fr ***géochimie***] Ramură a chimiei care studiază răspândirea și deplasarea elementelor chimice care alcătuiesc scoarța Pământului.

geochimist, ~ă *smf* [At: CONTEMPORANUL, nr. 161, 6/1, ap. DA ms / P: *ge-o~* / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***géochimiste***] Specialist în geochimie.

geocriologie *sf* [At: DEX-S / P: *ge-o-cri-o~* / E: fr ***géocryologie***] Ramură a geografiei fizice care studiază zonele de îngheț ale scoarței terestre.

geocronologie *sfs* [At: DN³ / E: fr ***géochronologie***] Disciplină care, pe baza stabilirii vârstei geologice a straturilor, reconstituie succesiunea în timp a condițiilor în care s-au desfășurat fenomenele geologice.

geodă *sf* [At: LTR / P: *ge-o~* / Pl: *~de* / E: fr ***géode***] **1** (Glg) Agregat de minerale format prin depunere în cavitățile largi ale rocilor. **2** (Med) Cavitate patologică în diverse țesuturi.

geodepresiune *sf* [At: DEX² / P: *ge-o-de-pre-si-u-ne* / E: ***geo-*** + ***depresiune***] (Glg) Depresiune tectonică primară, rezultată din mișcările scoarței terestre.

geodez, ~ă *smf* [At: LTR / P: *ge-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: drr ***geodezie***] Specialist în geodezie.

geodezic, ~ă *a* [At: DA ms / P: *ge-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***géodésique***] **1** Care aparține geodeziei. **2** Privitor la geodezie. **3** (Îs) *Punct ~* Punct de pe suprafața terestră a cărui poziție este precis stabilită (constituind baza pentru măsurători noi). **4** (Îs) *Linie ~ă* Curbă mai scurtă decât oricare altă curbă situată pe aceeași suprafață și trecând prin aceleași puncte. **5** (Îs) *Triunghi ~* Triunghi ale cărui vârfuri sunt puncte geodezice. **6** Specific geodeziei.

geodezie *sf* [At: DA / P: *ge-o~* / E: fr ***godésie***] Știință aplicată care se ocupă cu studiul formei și al dimensiunilor Pământului, cu tehnica măsurării și a reprezentării cartografice sau numerice a suprafeței lui.

geodimetru *sn* [At: LTR² / P: *ge-o~* / Pl: *~re* / E: fr ***géodimètre***] Instrument pentru măsurarea pe cale electrooptică a distanțelor în geodezie.

geodinamic, ~ă [At: LTR / P: *ge-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***géodynamique***] **1** *sf* Disciplină care studiază modificările scoarței terestre sub acțiunea diferiților agenți. **2** *a* De geodinamică. **3** *a* Referitor la geodinamică. **4** *a* Specific geodinamicii.

geofită *sf, af* [At: LTR² / P: *ge-o~* / Pl: *~te* / E: fr ***géophytes***] **1-2** (Plantă perenă) care, în condiții defavorabile, continuă să supraviețuiască numai prin organele subpământene.

geofizic, ~ă [At: MDT / P: *ge-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***géophysique***] **1** *sf* Știință care studiază structura și proprietățile fizice ale globului terestru. **2** *a* Care aparține geofizicii (**1**). **3** *a* Privitor la geofizică. **4** *a* Specific geofizicii.

geofizician, ~ă *smf* [At: SCÂNTEIA, 1949, nr. 1326 / P: *ge-o-fi-zi-ci-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***géophysicien***] Specialist în geofizică.

geofon *sn* [At: LTR / P: *ge-o~* / Pl: *~oane* / E: fr ***géophone***] **1** Aparat electroacustic folosit în prospectarea geofizică (seismică). **2** Aparat acustic folosit la detectarea pierderilor de apă din conductele îngropate.

geofotogrammetrie *sf* [At: DEX-S / P: *ge-o~* / E: fr ***géophotogrammétrie***] Ramură a fotogrammetriei care se ocupă cu măsurarea, determinarea și reprezentarea suprafeței terestre.

geogenic, ~ă *a* [At: CADE / P: *ge-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***géogénique***] **1** Care aparține geogeniei. **2** Privitor la geogenie. **3** Specific geogeniei.

geogenie *sf* [At: CADE / P: *ge-o~* / E: fr ***géogénie***] Parte a geologiei și a cosmogoniei care studiază originea și formarea Pământului.

geognost *sm* [At: DA ms / P: *ge-o~* / Pl: *~oști* / E: fr ***géognoste***] Naturalist care se ocupă cu geognozia.

geognostic, ~ă *a* [At: CADE / V: *~ozic* / E: fr ***géognostique***] (Rar) Privitor la geognozie.

geognozic, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr: ***géognosique***] Geognostic.

geognozie *sf* [At: CADE / S și: *~sie* / P: *ge-o~* / E: fr ***géognosie***] Disciplină care studiază mineralele, rocile și resturile faunei și florei care alcătuiesc globul terestru.

geograf, ~ă *smf* [At: FN 119 / V: (înv) ***gheo~*** / P: *ge-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***géographe***, lat ***geographus***, ngr ***γεογραφος***] Specialist în geografie.

geografic, ~ă *a* [At: BOGZA, Ț. O. 259 / P: *ge-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***géographique***] **1** Privitor la geografie. **2** Care aparține geografiei. **3** Specific geografiei.

geograficește *av* [At: RUSSO, S. 88 / V: (înv) ***gheo~*** / E: ***geografic*** + *-ește*] Din punct de vedere geografic.

geografie *sf* [At: M. COSTIN, ap. LET. I, 24/17 / V: (înv) ***gheo~*** / P: *ge-o~* / E: fr ***géographie***] **1** Știință care studiază și descrie învelișul terestru, cu toate elementele sale, din punct de vedere fizic, economic, etnografic etc. **2** (Îs) ~ *lingvistică* Metodă de cercetare pe teren a graiurilor unei limbi, în care fenomenele de limbă înregistrate sunt cartografiate. **3** (Îs) ~ *biologică* Ramură a geografiei care se ocupă cu studiul răspândirii viețuitoarelor pe scoarța terestră. **4** (Îs) ~ *botanică* Ramură a geografiei care se ocupă cu descrierea răspândirii plantelor pe scoarța terestră. **5** (Îs) ~ *economică* Parte a geografiei care studiază repartiția pe glob a diferitelor forme de activitate economică. **6** (Îs) ~ *etnografică* Ramură a geografiei care studiază răspândirea diferitelor rase de oameni Si: *etnogeografie*. **7** (Îs) ~ *matematică* Ramură a geografiei care se ocupă cu studiul matematic al formei și al mărimii Pământului Si: *geodezie superioară*. **8** (Îs) ~*politică* Geopolitică. **9** (Îs) ~ *zoologica* Ramură a geografiei care se ocupă cu descrierea răspândirii animalelor pe scoarța terestră.

geoi *v* vz ***joi***[2]

geoid *sn* [At: LTR / P: *ge-o~* / Pl: *~e* / E: fr ***géoïde***] Corp geometric ce reprezintă forma teoretică a Pământului, la nivelul oceanelor.

geoizotermă *sf* [At: LTR[2] / S și: *~iso~* / P: *ge-o-i~* / Pl: *~me* / E: fr ***géoisotherme***]

geolog *smf, a* [At: DA ms / P: *ge-o~* / Pl: *~ogi, ~oge* / E: fr ***géologue***, ger ***Geolog***] **1-2** (Persoană) care se ocupă cu studiul geologiei (**1**). **3-4** (Persoană) care este specialistă în geologie (**1**).

geologic, ~ă *a* [At: PONI, CH. 127 / P: *ge-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***géologique***, it ***geologico***] **1-2** Care aparține geologiei (**1**) sau geologului (**1**) Si: (înv) *geologicesc* (**1-2**). **3-4** Care se referă la geologie (**1**) sau la geolog (**1**) Si: (înv) *geologicesc* (**3-4**). **5-6** Specific geologiei (**1**) sau geologului (**1**) Si: (înv) *geologicesc* (**5-6**). **7-8** Care provine de la geologie (**1**) sau de la geolog (**1**) Si: *geologicesc* (**7-8**). **9-10** De geologie (**1**) sau geolog (**1**) Si: *geologicesc* (**9-10**). **11** (Îs) *Diviziuni ~e* Diviziuni în care a fost împărțit timpul scurs de la consolidarea scoarței Pământului și până astăzi. **12** Străvechi.

geologicesc, ~ească *a* [At: DA ms / P: *ge-o~* / Pl: *~ești* / E: rs ***геологический***] (Înv) **1-10** Geologic (**1-10**). **11** (Pex) Străvechi.

geologicește *av* [At: DA ms / P: *ge-o~* / E: ***geologic*** + *-ește*] **1-2** Din punct de vedere geologic (**5-6**).

geologie *sf* [At: DA ms / P: *ge-o~* / Pl: *~ii* / E: fr ***géologie***, ger ***Geologie***, it ***geologia***] **1** Știință care studiază formarea, structura și evoluția scoarței terestre. **2** Manual de geologie (**1**). **3** Geografie.

geomagnetic, ~ă *a* [At: LTR[2] / P: *ge-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***géomagnetique***] **1-2** Care aparține magnetismului terestru sau geomagnetismului. **3-4** Care se referă la magnetismul terestru sau la geomagnetism. **5-6** Specific magnetismului terestru sau geomagnetismului. **7-8** Care provine de la magnetismul terestru sau de la geomagnetism. **9-10** De magnetism terestru sau geomagnetism.

geomagnetism *sns* [At: LTR[2] / P: *ge-o~* / E: fr ***géomagnétisme***] Ramură a geofizicii (**1**) care studiază magnetismul terestru.

geomant, ~ă *smf* [At: DN[3] / P: *ge-o~* / Pl: *~nți, ~e* / E: it ***geomante***, lat ***geomantis***] Persoană care practică geomanția.

geomantic, ~ă *a* [At: DN[3] / P: *ge-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***géomantique***, it ***geomantico***] **1-2** Referitor la geomanți sau la geomanție. **3-4** Care aparține geomanției sau geomanților. **5-6** Specific geomanției sau geomanților.

geomanție *sf* [At: DN[3] / P: *ge-o~* / E: fr ***géomancie***, lat ***geomantia***] Prezicere a viitorului cu ajutorul unor puncte trasate pe pământ sau prin analiza unor grămăjoare de pământ aruncate.

geomecanică *sf* [At: DEX[2] / P: *ge-o~* / Pl: *~ice* / E: fr ***géomécanique***] Studiul legilor mecanice după care se produc modificările scoarței terestre.

geomedicină *sf* [At: DN[3] / P: *ge-o~* / E: it ***geomedicina***] Disciplină care studiază influența condițiilor fizice dintr-o regiune asupra sănătății omului.

geometric, ~ă [At: NEGRUZZI S. I, 321 / P: *ge-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***géometrique***, lat ***geometricus***] **1** *a* Care aparține geometriei (**1**). **2** *a* Care se referă la geometrie (**1**). **3** *a* Care este specific geometriei (**1**). **4** *a* Care provine de la geometrie (**1**). **5** *a* De geometrie (**1**). **6** *a* (Îs) *Loc* ~ Totalitate a punctelor dintr-un spațiu, definite printr-o proprietate comună. **7** *a* (Îs) *Medie ~ă* Rădăcina pătrată extrasă din produsul a două numere. **8** *a* (Îs) *Progresie ~ă* Progresie matematică în care fiecare număr este egal cu produsul dintre numărul precedent și un număr constant numit rația progresiei. **9** *a* (Îs) *Desen* ~ Desen executat fără a se ține seamă de perspectivă. **10** *a* (Fig) Care are forma figurilor din geometrie (**1**) Si: *regulat, schematic*. **11** *a* (Îs) *Stil* ~ Stil ornamental bazat pe combinații de figuri geometrice (**10**), caracteristic artei primitive și începuturilor artei grecești. **12-13** *a, av* (În mod) exact Cf matematic. **14** *a* (Prt; îs) *Cap* ~ Care pricepe numai formele schematice ale lucrurilor, pierzând din vedere realitatea. **15** *av* În mod geometric (**3**). **16** *a* (Rar) Riguros.

geometricesc ~ească *a* [At: CANTEMIR, HR. 59 / P: *ge-o~* / Pl: *~ești* / E: rs ***геометрический***] (Înv) **1** Care aparține geometriei (**1**). **2** Care se referă la geometrie (**1**). **3** Care este specific geometriei (**1**). **4** De geometrie (**1**). **5** Inginerese. **6** Topometric.

geometricesc, ~ească *a* vz ***gheometricesc***

geometricește *av* [At: GOLESCU, Î. 68 / P: *ge-o~* / V: (înv) ***ghe~*** / E: ***geometric*** + *-ește*] **1** Ca în geometrie (**1**). **2** În modul geometriei (**1**). **3** (Înv) Inginerește.

geometrie *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 64/2 Cf 164/1 / P: *ge-o~* / V: ***ghe~*** (A și: (înv) *gheometrie*) / Pl: *~ii* / E: fr ***géomètrie***, lat ***geometria***] **1** Ramură a matematicii care studiază proprietățile figurilor și ale relațiilor care există între ele. **2** (Îs) ~ *plană* Geometrie (**1**) care studiază figuri ale căror elemente se află în același plan. **3** (Îs) ~ *în spațiu* Geometrie (**1**) care studiază figuri ale căror elemente nu se află în același plan. **4** Manual de geometrie (**1**). **5** Structură regulată, simetrică pe care o are o construcție, un obiect, un sistem.

geometrism *sn* [At: DN[3] / E: fr ***géométrisme***] (Fiz) Sistem care reduce totul la formele și metodele geometriei.

geometriza *vt* [At: CĂLINESCU, E. O. I, 109 / P: *ge-o~* / Pzi: *~zez* / E: fr ***géométriser***] **1** A da unui obiect formă (sau aspect) geometric (**1**). **2** A aranja în formă geometrică (**1**). **3** A raporta la geometrie (**1**).

geometrizare, *sf* [At: LTR[2] / P: *ge-o~* / Pl: *~zări* / E: ***geometriza*** + *-re*] **1** Conferire unui obiect a unui caracter (sau aspect) geometric (**1**) Si: *geometrizat*[1] (**1**). **2** Franjare în formă geometrică Si: *geometrizat*[1] (**2**). **3** Raportul la geometrie Si: *geometrizat*[1] (**3**).

geometrizat[1] *sn* [At: MDA ms / P: *ge-o~* / Pl: *~uri* / E: ***geometriza***] (Rar) **1-3** Geometrizare (**1-3**).

geometrizat[2] ***~ă*** *a* [At: JAR, ap. DA ms / P: *ge-o~* / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***géométrisé***] **1** Care a primit o formă geometrică (**1**). **2** (D. obiecte) Aranjat în formă geometrică. **3** Care este raportat la geometrie (**1**).

geometrografie *sf* [At: LTR[2] / P: *ge-o-me-tro-gra-fi-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***géométrographie***] (Mat) Studiu al găsirii soluției celei mai simple a unei probleme de geometrie (**1**) elementară.

geometru *smf, a* [At: GEOM. SP. 98. / P: *ge-o~* / V: ***ghe~*** / Pl: *~ri, ~re* / E: fr ***géomètre***, lat ***geometra***] **1-2** (Persoană) care se ocupă cu studiul geometriei (**1**). **3-4** Topograf.

geomor *sm* [At: DN[3] / P: *ge-o~* / Pl: *~i* / E: fr ***géomores***] **1** (Lpl) Oligarhie rurală în Grecia antică. **2** Membru al geomorului (**1**).

geomorfic, ~ă *a* [At: DN[3] / P: *ge-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: eg ***geomorphic***, fr ***géomorphique***] **1-2** Referitor la forma sau la configurația suprafeței Pământului.

geomorfie *sf* [At: CADE / P: *ge-o-mor-fi-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***geomorphie***] Ramură a geodeziei care se ocupă cu studiul formei scoarței terestre.

geomorfism *sn* [At: DN[3] / P: *ge-o~* / E: fr ***géomorphisme***] **1-2** Formă sau configurație a Pământului ori a scoarței terestre.

geomorfogeneză *sf* [At: DN[3] / P: *ge-o~* / Pl: *~ze* / E: fr ***géomorphogenèse***] Apariție a formelor de relief pe suprafața terestră.

geomorfogenie *sf* [At: DEX[2] / P: *ge-o-mor-fo-ge-ni-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***géomorphogénie***] Studiu al originii formelor reliefului terestru.

geomorfolog, ~ă *smf, a* [At: DEX[2] / P: *ge-o~* / Pl: *~ogi, ~oge* / E: fr ***géomorphologue***] **1-2** (Persoană) care se ocupă cu studiul geomorfologiei.

geomorfologic, ~ă *a* [At: DEX[2] / P: *ge-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***géomorphologique***] **1** Care aparține geomorfologiei. **2** Care se referă la geomorfologie. **3** Specific geomorfologiei. **4** Care provine de la geomorfologie. **5** De geomorfologie.

geomorfologie *sf* [At: LTR / P: *ge-o-mor-fo-lo-gi-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***géomorphologie***] Știință care studiază formele de relief ale scoarței terestre.

geonaie *sf* vz ***gionaie***

geonomic, ~ă *a* [At: CONTEMP., S. II, 1948, nr. 113, 11/2 / P: *ge-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***géonomique***] **1** Care aparține geonomiei. **2** Care se referă la geonomie. **3** Specific geonomiei. **4** Care provine de la geonomie. **5** De geonomie.

geonastie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~i* / E: cf gr γη „pământ“, ναστή „apăsare“] (Bot) Curbare sau răsucire a organelor plantelor spre pământ.

geonim *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: fr ***géonyme***] Nume de loc adoptat ca nume propriu.

geonoaie *sf* vz ***ghionoaie***

geonomic, ~ă *a* [At: DN[3] / P: *ge-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***géonomique***] **1** Care aparține geonomiei. **2** Referitor la geonomie.

geonomie *sf* [At: LTR[2] / P: *ge-o-no-mi-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***géonomie***, ger ***Geonomie***, rs ***геономия***] Știință care studiază structura scoarței terestre și a legilor după care se produc modificările acesteia.

geopolitic, ~ă [At: DA ms / P: *ge-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: ger ***Geopolitik***, rs ***геополитика***] **1** *sf* Teorie care susține că politica unui stat este determinată de poziția sa geografică. **2** *sf* Disciplină care studiază politica externă și relațiile dintre state ținând cont de poziția geografică a acestora. **3** *sf* Politică externă a unui stat stabilită în funcție de poziția sa geografică și de factorii geografici din zonă. **4** *a* Care aparține geopoliticii (**1**). **5** *a* Care se referă la geopolitică (**1**). **6** *a* Specific geopoliticii (**1**). **7** *a* Care provine de la geopolitică (**1**). **8** *a* De geopolitică (**1**).

geopolitician *sm* [At: DN[3] / Pl: *~ci-an* / Pl: *~ieni* / E: eg ***geopolitician***] **1** Adept al geopoliticii (**1**). **2** Specialist în geopolitică (**2**).

geopotențial *sns* [At: LTR / P: *ge-o-po-ten-ți-al* / E: eg ***geopotential***] Potențialul forței de atracție a masei Pământului.

georamă *sf* [At: LTR[2] / P: *ge-o~* / Pl: *~me* / E: fr ***géorama***, ger ***Georama***, it ***georama***] Încăpere sferică pe a cărei față interioară se reprezintă în relief, la o scară convențională, forma și accidentele scoarței terestre (oceane, mări, munți etc.), astfel încât spectatorul din interiorul ei să aibă priveliștea întregii suprafețe a globului pământesc.

georgeovea *sf* vz ***cercevea***

georgian[1], ~ă [At: DA ms / P: *~gi-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: ***Georgia*** + *-ean*] **1-4** *smf, a* (Persoană) care face parte din populația de bază a Republicii Georgia sau este originară de acolo. **5-6** *a* Care aparține Georgiei sau populației ei. **7-8** *a* Care se referă la Georgia sau la populația ei. **9-10** *a* Specific Georgiei sau populației ei. **11-12** *a* Care provine din Georgia sau de la populația ei. **13** *smp* Poporul Republicii Georgia.

georgian[2] [At: DN[3] / P: *~gi-an* / Pl: *~ieni* a / E: fr ***géorgien***] (Glg) **1** *sn* Prima epocă a cambrianului. **2** *am* Care aparține acestei epoci. **3** *am* Referitor la georgian[2] (**1**).

georgian[3], ~ă [At: MDA ms / Pl: *~ieni, ~iene* / E: ***Georgia*** (stat în SUA) + *-ian*] **1-2** *smf, a* (Persoană) care face parte din populația de bază a statului american Georgia. **3-4** *smf, a* (Persoană) care este originară din statul american Georgia. **5-6** *a* Care aparține statului american Georgia sau populației acestuia. **7-8** *a* Referitor la statul american Georgia sau la populația acestuia.

georgic, ~ă [At: DN[3] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***géorgique***, lat ***georgicus***] **1** *a* (Liv) Care se referă la muncile agricole. **2** *sf* Poezie care are ca subiect muncile agricole.

georgină *sf* vz ***gherghină***

georgiță *sf* [At: PANȚU, PL.[2] / P: *ge-o~* / Pl: *~țe* / V: ***gheorghiță*** / E: nct] (Bot; reg) Lăcrămioară (*Convallaria majalis*).

geoscopie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***géoscopie***] Prezicere a viitorului prin studierea culorilor pe care le ia asfințitul și răsăritul Soarelui.

geosferă *sf* [At: LTR / P: *ge-o~* / Pl: *~re* / E: fr ***géosphère***] Fiecare dintre învelișurile concentrice, cu formă aproximativ sferică, care, după ipotezele actuale, ar intra în alcătuirea scoarței terestre.

geosferic, ~ă *a* [At: DN[3] / P: *ge-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***géosphéric***] **1** Care aparține geosferei. **2** Care se referă la geosferă. **3** Specific geosferei. **4** Care provine de la geosferă. **5** De geosferă.

geosinclinal *sn* [At: LTR / P: *ge-o~* / Pl: *~e* / E: fr ***géosynclinal***] Regiune mobilă a scoarței terestre care suferă, în cursul timpului geologic (**1**), o scufundare intensă, însoțită de manifestări vulcanice și de acumulare.

geostatică *sf* [At : DN[3] / P: *ge-o~* / E: fr ***géostatique***] Statică a globului terestru.

geostaționar, ~ă *a* [At: DN[3] / P: *ge-o-sta-ți-o-nar* / Pl: *~i, ~e* / E: eg ***geostationary***, fr ***géostationnaire***] (D. sateliți artificiali) Care gravitează pe o traiectorie astfel calculată încât deplasarea să se facă cu viteza de rotație a Pământului, rămânând în poziție fixă în raport cu un reper de pe Pământ.

geostrofic, ~ă *a* [At: DN[3] / P: *ge-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: eg ***geostrophic***] (D. mase de aer) Care se deplasează paralel cu Pământul în straturile superioare ale atmosferei.

geotactism *sn* [At: LTR / P: *ge-o~* / Pl: *~e* / E: fr ***géotactisme***] (Blg) Ansamblu al fenomenelor prezentate de protoplasma din celulele anumitor plante, sub influența gravitației Si: *geotaxie*.

geotaxie *sf* [At: DN[3] / P: *ge-o-ta-xi-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***géotaxie***] Geotactism.

geotectonic, ~ă [At: LTR / P: *ge-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: rs ***геотектоника***] **1** *sf* Ramură a geologiei (**1**) care studiază structura scoarței terestre și cauzele mișcărilor și deformărilor pe care le suferă aceasta Si: *tectonică*. **2** *a* Care aparține geotectonicii (**1**). **3** *a* Privitor la geotectonică (**1**). **4** *a* Specific geotectonicii (**1**). **5** *a* Care provine de la geotectonică (**1**). **6** *a* De geotectonică (**1**).

geotehnic, ~ă [At: LTR / P: *ge-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***géotechnique***] **1** *sf* Știință aplicată care studiază comportarea terenurilor din punctul de vedere al stabilității și al rezistenței lor. **2** Care aparține geotehnicii (**1**). **3** *a* Referitor la geotehnică (**1**). **4** *a* Specific geotehnicii (**1**). **5** *a* Care provine de la geotehnică. (**1**). **6** *a* De geotehnică (**1**).

geotermal, ~ă *a* [At: LTR / P: *ge-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***géothermal***] (D. izvoare) Cu apă caldă sau fierbinte.

geotermic, ~ă *a* [At: LTR / P: *ge-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***géotermique***] **1** Care aparține căldurii din interiorul scoarței Pământului. **2** Care se referă la căldura din interiorul scoarței Pământului. **3** (Îs) *Treaptă ~ă* Distanță pe verticală, spre interiorul scoarței terestre, la care se înregistrează creșterea succesivă a temperaturii cu câte 1°C.

geotermie *sf* [At: LTR / P: *ge-o-ter-mi-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***géotermie***] **1** Căldură internă a Pământului. **2** Parte a geologiei care studiază variațiile în adâncime ale temperaturii uscatului, mărilor și oceanelor.

geotermometru *sn* [At: LTR / P: *ge-o~* / Pl: *~re* / E: fr ***géothermomètre***] Termometru pentru măsurarea temperaturii solului.

geotropic, ~ă *a* [At: DEX[2] / P: *ge-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***géotropique***] **1** Care se referă la geotropism. **2** Specific geotropismului.

geotropism *sn* [At: LTR / P: *ge-o~* / Pl: *~* / E: fr ***géotropisme***] Proprietate a unor plante sau organe ale plantelor de a crește cu o anumită orientare față de verticala locului, sub influența gravitației.

geotumoare *sf* [At : DN[3] / P: *ge-o~* / Pl: *~ori* / E: fr ***géotumeur***] Proeminență de mari dimensiuni a scoarței terestre, rezultată printr-o puternică mișcare de înălțare.

gephanea *sf* vz ***gebhanea***

gepid, ~ă [At: DA ms / Pl: *~izi, ~e* / E: ger ***Gepiden***] **1** *sm* (Lpl) Popor germanic (**12**), originar din Scandinavia, care, în Evul Mediu, s-a stabilit temporar și în Dacia. **2-3** *smf, a* (Persoană) care aparține gepizilor (**1**). **4** *a* Care provine de la gepizi (**1**).

ger[1] *sn* [At: CORESI, PS. 399 / Pl: *~uri* / E: ml ***gerum***] **1** Temperatură foarte scăzută (caracteristică mijlocului iernii). **2** (Reg; îe) **A se băga** sau **a-i intra cuiva ~ul** A degera. **3** (Îs) *Pui de ~* Gerișor. **4** (Îs) *~ul Bobotezii* Frig cumplit. **5** (Îs) *~ uscat* Frig mare, fără umiditate. **6** (Med) Boală la vaci care cauzează crăparea ugerului.

-ger[2] [At: DN[3] / E: fr ***gère,*** it ***-gero,*** lat ***gerus***] Element secund de compunere savantă cu semnificația: **1** Purtător. **2** Care poartă.

ger[3] vz ***geronto-***

gera[1] *vi* [At: RETEGANUL, CH. 36 / Pzi: *~rez* / E: ***ger*** + *-a*] (Trs; reg; rar; d. ger) A îngheța.

gera[2] *vt* [At: CARAGIALE, N. S. 60 / V: *gira* / Pzi: *gerez* / E: fr ***gérer***] (Rar) A administra în numele și în locul altuia.

gerah *sm* [At: (a. 1799) URICARIUL I, 97 / V: ***gearah, girah*** / Pl: *~i* / E: tc ***čerrah***] (Tcî) Chirurg.

geraniacee *sf* [At: LTR / P: *~ni-a-ce-e* / Pl: *~* / E: fr ***géraniacée***] **1** (Lpl) Familie de plante dicotiledonate cu frunze păroase și viu colorate. **2** Exemplar din familia geraniacee (**1**).

geraniol *sns* [At: LTR / P: *~ni-ol* / E: fr ***géraniol***] Alcool component principal al uleiului de trandafiri.

geraniu *sn* vz ***geranium***

geranium *sns* [At: LTR / P: *~ni-um* / V: ***geraniu*** / E: fr ***géranium***] (Îs) *Ulei de ~* Ulei eteric cu miros de trandafir obținut din unele specii de plante.

gerant, ~ă *smf, a* [At: DA ms / V: ***gir~*** / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***gérant***] **1-2** (Rar) (Persoană) care gerează[2].

gerar *sm* [At: ALECSANDRI, P. P. 34 / Pl: *~i* / E: ***ger*** + *-ar*] (Pop) Ianuarie.

gerare *sf* [At: ODOBESCU, S. II, 29 / V: ***gir~*** / Pl: *~rări* / E: ***gera***[2]] (Rar) Administrare în numele și în locul altuia Si: *gerat*[1].

gerat[1] *sn* [At: MDA ms / V: ***gir~***[1] / Pl: *~uri* / E: ***gera***] Gerare.

gerat[2]***, ~ă*** *a* [At: DA ms / V: ***gir~***[2] / Pl: *~ați, ~e* / E: ***gera***] Administrat în numele și în locul altuia.

gerberă *sf* [At: DN[3] / A și: *ger~* / Pl: *~re* / E: lat ***Gerbera*** (Jamesonii)] Plantă ornamentală din familia compozitelor, cu flori divers colorate (*Gerbera Jamesonii*).

gereme *sf* vz ***geremea***

geremea *sf* [At: KOGĂLNICEANU, ap. LET. III, 205/34 / V: (reg) ***gereme*** / Pl: *~ele* / E: tc ***ğereme***] (Tcî) Amendă.

geremetisi *vt* [At: (a. 1793) URICARIUL, I, 94, 283 / Pzi: *~sesc* / E: ns cf *geremea*] (Înv) A amenda.

geret *sn* vz ***gerid***

gerg *sn* [At: CODRU-DRĂGUȘANU, C. 14 / Pl: *~uri* / E: it ***gergo***] (Îvr) Jargon.

gergevea *sf* vz ***cercevea***

geri- vz ***gero-***

geriatrie *sf* [At: DEX[2] / P: *~tri-e* / E: fr ***gériatrie***] Ramură a medicinii care studiază și tratează bolile bătrâneții.

geriatru *sm* [At: DN[3] / Pl: *~ri* / E: cf ngr γεριατρός] Medic specialist în geriatrie.

gerid *sn* [At: VĂCĂRESCUL, IST. 256 / V: ***geret, gired, giret, girit*** / Pl: *~uri* / E: tc ***čirid, čirit***] **1** (Înv) Joc executat călare, pe o câmpie întinsă, la care participau aproximativ o sută de călăreți și care consta în aruncarea unui băț din fuga calului, către adversar, iar acesta îl prindea. **2** Băț gros, cu lungimea de peste un metru, în formă de suliță, folosit în gerid (**1**). **3** (Îf *giredu*) Joc de copii nedefinit mai îndeaproape.

gerilă *sms* [At: CREANGĂ, P. 239 / E: ***ger*** + *-ilă*] **1** Personaj din basmele populare românești, căruia îi este totdeauna cumplit de frig și care îngheață, cu suflarea, întreaga natură. **2** (Gmț) Om care suferă și se plânge mereu de frig.

gerișor *sn* [At: GRAIUL I, 380 / Pl: *~oare* / E: ***ger*** + *-ișor*] **1-2** (Șhp) Ger (**1**) (mai puțin aspru) Si: *geruleț* (**1-2**).

german[1] *sm* vz ***ghiorman***

german[2]***, ~ă*** [At: DA ms / V: (înv) ***ghe~*** / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***Germanus***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care face parte din populația de bază a Germaniei **3-4** *smf, a* (Persoană) originară din Germania Cf *neamț, sas, șvab*. **5-6** *a* Care aparține populației de bază a Germaniei sau celei originare din Germania. **7-8** *a* Care se referă la populația Germaniei sau la populația ei de bază. **9-10** *a* Specific Germaniei sau populației ei. **11-12** *a* Care provine de la Germania sau de la populația ei de bază. **13** *smp* Popoare indoeuropene care au trăit în Antichitate în centrul, vestul și nordul Europei. **14-15** *smf, a* (Persoană) care aparține germanilor (**13**). **16** *sf* Limba germană[2] (**10**).

germanic, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***germanique,*** lat ***germanicus***] **1-2** Care aparține germanilor[2] (**3**) sau popoarelor înrudite cu germanii. **3-4** Care se referă la germani[2] (**3**) sau la popoarele înrudite cu germanii. **5-6** Specific germanilor[2] (**3**) sau popoarelor înrudite cu germanii. **7-8** Care provine de la germani[2] (**3**) sau de la popoarele înrudite. **9** (Îs) *Limbi ~ice* Grup de limbi indo-europene (germană, engleză etc.) vorbite în centrul, vestul și nordul Europei, care s-au extins, cu timpul și în alte regiuni. **10** (Îs) *Popoare ~ice* Triburi vechi din care se trag germanii, englezii, scandinavii etc. **11** (Îs) *Filologie ~ă* Disciplină care se ocupă cu studiul limbilor și al literaturilor germanice.

germanism *sn* [At: MAIORESCU, CR. I 140 / Pl: *~e* / E: fr ***germanisme***] (Liv) Cuvânt, construcție etc. împrumutate din limba germană (**15**), fără a fi asimilate de limba în care acestea pătrund.

germanist *smf, a* [At: DA ms / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***germaniste***, ger ***Germanist***] **1-2** (Persoană) care este specialistă în filologia germanică (**11**).

germanistică *sf* [At: DA ms / E: ger ***Germanistik***] Disciplină care se ocupă cu studiul (comparativ al) limbilor și literaturilor germanice (**11**).

germaniu *sns* [At: LTR / V: ***~m*** / E: ger ***Germanium***] Element chimic, semimetal, de culoare cenușiu-deschis, folosit la fabricarea pieselor semiconducătoare, a redresoarelor etc.

germanium *sns* vz ***germaniu***

germaniza [At: MACEDONSKI, O. IV, 72 / Pzi: *~zez* / E: fr ***germaniser***] **1-2** *vt* A exercita o influență germană[2] (**9-10**) asupra unui popor. **3-4** *vr* A-și da un caracter, aspect german[2] (**9-10**). **5-6** *vtr* A face să adopte sau a adopta limba, obiceiurile etc. germane[2] (**10**).

germanizare *sf* [At: DA ms / Pl: *~zări* / E: ***germaniza***] **1-2** Exercitare a unei influențe germane[2] (**9-10**). **3-4** Conferirea unui caracter sau aspect german[2] (**9-10**).

germanizat, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***germaniza***] **1-2** Care a fost supus influenței germane[2] (**9-10**). **3-4** Căruia i s-a dat un caracter german[2] (**9-10**).

germanizator, ~oare *a* [At: NEGRUZZI, T., S. I, 201 / V: (înv) ***~zător*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***germaniza*** + *-ător*] **1-2** Care germanizează (**1, 5**).

germanizător, ~oare *a* vz ***germanizator***

germanofil, ~ă *smf, a* [At: IORGA, L. I, 207 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***germanophile***] **1-2** (Persoană) care aprobă, admiră, iubește tot ceea ce provine de la germani[2] (**3**) Cf *filogerman*.

germanofilie *sf* [At: DN[3] / E: fr ***germanophilie***] Simpatie pentru tot ceea ce este german[2] Si: (rar) *germanomanie*.

germanofob *smf, a* [At: DA ms / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***germanophobe***] **1-2** (Persoană) care dezaprobă, urăște tot ceea ce este german[2].

germanofobie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***germanophobie***] **1-2** Ură față de germani[2] (**3**) și față de tot ceea ce este de proveniență germană.

germanomanie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: ***german*** + ***manie***] (Rar) Germanofilie.

germănar *sms* [At: I. IONESCU, ap. TDRG / V: ***~minar, ~minariu*** / E: ns cf fr *Germinal*] (Pop) Luna martie.

germăt *sn* [At: FURTUNĂ, C. 111 / Pl: *~uri* / E: ns cf *viermăt*] (Reg) Mulțime de copii.

germen *sm* [At: MAIORESCU, CR. II, 292 / V: *~e, ~mine* / E: lat ***germen***] 1 (Șnt) Materie organică din care iese, prin dezvoltare, o ființă vie, animal, plantă Cf *sămânță*. 2 Ou fecundat. 3 Embrion al plantei. 4 (Fig) Principiu, element, cauză din care se dezvoltă ceva. 5-6 (Îlav) **În ~e** (Care se află) într-un stadiu inițial, înainte de a se dezvolta. 7 Microb.

germene *sm* vz ***germen***

germicid, ~ă *sn, a* [At: LTR / Pl: *~e* / E: fr ***germicide***] 1-2 (Substanță, agent) care distruge germenii (1) dăunători omului, animalelor și plantelor.

germina *vi* [At: BOGZA, C.O. 17 / Pzi: 3 *~nează* / E: lat ***germino, ~are***] (Blg) 1 (D. semințe; pex d. plante) A scoate germene (1) Si: *a încolți*. 2 (D. o materie organică, un organ care se poate dezvolta, dând naștere la ființe vii) A trece de la viața latentă sau embrionară la o viață activă. 3 (Fig) A lua naștere. 4 (Fig) A începe să se dezvolte.

germinal[1] *sm* [At: DEX[2] / Pl: *~e* / E: fr ***germinal***[1]] A șaptea lună a anului, de la 21 martie la 18 aprilie, în calendarul adoptat în timpul Revoluției franceze.

germinal[2]***, ~ă*** *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***germinal***[2]] Care se referă la germene (1).

germinar *sm* vz ***germânar***

germinare *sf* [At: DA ms / Pl: *~nări* / E: ***germina***] 1-4 Germinație (1-4).

germinariu *sms* vz ***germânar***

germinativ, ~ă *a* [At: SANDU-ALDEA, S. 40 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***germinatif***] (Blg) 1-2 Care poate să (facă să) germineze (1). 3 (Înv; în concepția biologică a geneticienilor; îs) *Plasmă ~ă* Substanță ereditară dintr-un organism. 4-7 Care aparține germinației (1-4). 8-11 Care se referă la germinație (1-4). 12-15 Specific germinației (1-4). 16-19 Care provine de la germinație (1-4). 20-23 De germinație (1-4).

germinator, ~oare [At: LTR / V: ***~nător*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***germina*** + *-(a)tor*] 1-2 *a* (Blg; Med) Care are puterea de a germina (1) sau de a face să germineze (1) Si: *germinatrice* (1-2). 3 *sn* Aparat cu ajutorul căruia se determină procentul de germinație (1) la diferite semințe.

germinatrice *af* [At: PARHON, B. 59 / Pl: ~ / E: fr ***germinatrice***] 1-2 (Frm) Germinatoare (1-2).

germinație *sf* [At: LTR[2] / P: *~ți-e* / V: ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***germination***, lat ***germinatio***] (Blg) 1 Proces fiziologic și morfologic în urma căruia embrionul din sămânța unei plante se dezvoltă, din rezervele acumulate în sămânță, până la faza de plantă tânără Si: *germinare* (1), *încolțire*. 2 Trecere de la viața latentă la viața activă. 3 (Fig) Naștere. 4 (Fig) Dezvoltare.

germinațiune *sf* vz ***germinație***

germinător, ~oare *a, sn* ***germinator***

germine *sm* vz ***germene***

gero-[1] [At: DN[3] / V: ***geri-*** / E: fr ***géro-***, it ***gero-*** cf gr γέρων] Element prim de compunere savantă cu semnificația: 1 Bătrân. 2 Bătrânesc. 3 Vechi. 4 De bătrânețe.

gero-[2] [At: DN[3] / E: it ***gero-*** cf gr χὶεροϛ] Element prim de compunere savantă cu semnificația: 1 Preoțesc. 2 Sacru.

gerocrație *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: it ***gerocrazia***] 1-2 Guvernare sau dominație a preoților.

gerodermie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***gérodermie***] (Med) Modificări degenerative ale tegumentelor bătrânilor.

geroe *sf* vz ***genune***

gerofant, ~ă [At: DN[3] / Pl: *~nți, ~e* / E: it ***gerofante***] 1 *sm* (Ant) Hierofant. 2 *sf* Preoteasă la vechii greci și egipteni.

gerofantic, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~ici, ~ice* / E: it ***gerofantico***] 1-2 Referitor la gerofanți (1-2). 3-4 De gerofanți (1-2).

gerofantie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: it ***gerofantia***] 1-2 (Ant) Demnitate de gerofant (1-2).

geroigienă *sf* [At: DEX-S / P: *~ro-i-gi-e~* / Pl: *~ne* / E: ***gero****(ntologie)* + ***igienă***] Igienă a modului de viață al bătrânilor.

geromorfism *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: fr ***géromorphisme***] (Med) Proces de îmbătrânire morfologică.

gerontism *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: fr ***gérontisme***] (Med) Senilitate mintală.

geronto- [At: DN[3] / V: (rar) ***ger-*** / E: fr ***géronto-***] Element prim de compunere savantă cu semnificația: 1 Bătrân. 2 Bătrânețe.

gerontocratic, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***gérontocratique***] 1 Referitor la gerontocrație. 2 Care ține de gerontocrație.

gerontocrație *sf* [At: RALEA, E. O. 177 / P: *~ți-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***gérontocratie***] Formă de guvernare în care conducerea este încredințată bătrânilor.

gerontofil, ~ă *smf, a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***gérontophile***] 1-2 (Persoană) care iubește bătrânii. 3-4 (Med) (Persoană) care suferă de gerontofilie (2).

gerontofilie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***gérontophilie***] 1 Dragoste față de bătrâni. 2 (Med) Perversiune care constă în atracția sexuală față de persoanele în vârstă.

gerontolog, ~ă *smf, a* [At: DEX-S / Pl: *~ogi, ~oge* / E: fr ***gérontologue***] 1-2 (Medic) specialist în gerontologie și geriatrie.

gerontologic, ~ă *a* [At: DEX-S / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***gérontologique***] 1 Care aparține gerontologiei și geriatriei. 2 Care se referă la gerontologie și geriatrie. 3 Specific gerontologiei și geriatriei. 4 Care provine de la gerontologie și geriatrie. 5 De gerontologie și geriatrie.

gerontologie *sf* [At: DN / P: *~gi-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***gérontologie***] Ramură a biologiei care studiază problemele bătrâneții.

geros, ~oasă *a* [At: VARLAAM, C. 36 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***ger*** + *-os*] 1 Care aduce ger (1). 2 Specific gerului (1). 3 Care provine de la ger (1). 4 Care aparține gerului (1). 5 De ger (1).

gerovital *sn* [At: DEX-S / Pl: ~? / E: ***Gero****(ntologie)* + ***vital***] (Far) Soluție pe bază de procaină folosită ca medicament pentru întârzierea proceselor de îmbătrânire la oameni.

geruche *smn* vz ***genunchi***

gerui *vu* [At: SLAVICI, V. P. 105 / P: *~ru-i* / Pzi: 3 *~ește* / E: ***ger***] 1 A fi ger (1). 2 A se lăsa ger (1). 3 A fi foarte frig, (și a ninge cu fulgi mici cristalizați).

geruială *sf* [At: ISPIRESCU, L. 130 / V: ***gelu~*** / P: *~u-ia~* / Pl: *~ieli* / E: ***gerui*** + *-eală*] 1 Vreme cu ger (1) Si: *geruire* (1), *geruit*[1] (1). 2 (Pop; ccr) Promoroacă.

geruire *sf* [At: POLIZU / P: *~ru-i~* / Pl: *~ri* / E: ***gerui***] 1-2 Geruială (1-2).

geruit[1] *sn* [At: MDA ms / P: *~ru-it* / Pl: ? / E: ***gerui***] 1-2 Geruială (1-2).

geruit[2]***, ~ă*** *a* [At: DELAVRANCEA, S. 184 / P: *~ru-it* / Pl: *~iți, ~e* / E: ***gerui***] Înghețat.

gerulet *sn* [At: CARAGIALE, O. VII, 83 / Pl: *~e* / E: ***ger*** + *-ulet*] 1-2 (Fam) Gerișor (1-2).

gerunche *sn* vz ***genunchi***

gerunchi *sn* vz ***genunchi***

gerundiu *sn* vz ***gerunziu***

gerundiv *sn* [At: DA ms / Pl: *~e* / E: lat ***gerundivus***] (Grm) 1 (În limba latină) Adjectiv verbal cu sens pasiv, derivat de la tema gerunziului. 2 (În limba franceză) Una dintre formele participiului prezent, precedate de prepoziția „en".

gerundival, ~ă *a* [At: DN / Pl: *~i, ~e* / E: ***gerundiv*** + *-al*] 1-2 Care este construit cu gerundivul (1-2). 3-4 Care conține un gerundiv (1-2).

gerune *sf* vz ***genune***

gerunzial, ~ă *a* [At: CV 1949, nr. 4, 42 / P: *~zi-al* / Pl: *~i, ~e* / E: ***gerunziu*** + *-al*] 1 Care conține un gerunziu. 2 Care e construit cu gerunziul.

gerunziu *sn* [At: DA / V: ***~ndiu*** / Pl: *~ii* / E: lat ***gerundium***] Mod verbal care exprimă o acțiune în desfășurare, fără referire la autorul și la momentul acțiunii.

gerure *sf* vz ***genune***

gerusia *sfa* [At: DEX / P: *~si-a* / E: ngr γερουσ'α] Geruzie.

geruzie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***géronsie***] Staful bătrânilor din vechea Spartă, care ajuta pe rege în conducerea statului.

gest *sn* [At: MAIORESCU, D. IV, 33 / Pl: *~uri* / (nob; înv) *~e* / E: fr ***geste***, lat ***gestus***] 1 Mișcare a mâinii, a capului etc. ce exprimă o idee,

un sentiment, o intenție și înlocuiește uneori vorbele, dând mai multă expresivitate vorbirii. **2** Atitudine. **3** Faptă.

gestaltism *sn* [At: DEX-S / P: *ghe-ștal~* / Pl: (nob) *~e* / E: fr ***gestaltisme***] Teorie a formei în psihologie și filozofie, potrivit căreia fenomenele nu trebuie studiate izolat, ele alcătuind ansambluri structurale ce nu trebuie disociate Si: *configurationism*.

gestaltist *smf, a* [At: DEX-S / P: *ghe-ștal~* / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***gestaltiste***] **1-2** (Adept) al gestaltismului.

gestapist, ~ă *smf* [At: CONTEMP., S. II, 1949, nr. 156, 14/2 / P: *ghe~* / E: ***Gestapo*** + *-ist*] (În regimul hitlerist) Membru al Gestapo-ului.

gestapo *sn* [At: SCÂNTEIA, 1947, nr. 740 / V: ***~u*** / P: *ghe~* / A și: *gestapo* / Pl: (rar) *~uri* / E: ger ***Gestapo***] Denumire a fostei poliții secrete germane hitleriste.

gestapou *sn* vz ***gestapo***

gestație *sf* [At: ARDELEANU, V. P. 117 / V: ***~iune*** / P: *~ți-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***gestation***, it ***gestazione***, lat ***gestatio***] **1** Perioadă din viața organismului unor femele, care ține de la fecundarea ovulului până la nașterea fătului Si: *sarcină*. **2** (Pex) Timpul cât durează sarcina. **3** (Fig) Perioadă de formare.

gestațiune *sf* vz ***gestație***

gestă[1] *sf* [At: DN[3] / Pl: *~te* / E: fr ***geste***, it ***gesta***] **1** (Liv) Faptă memorabilă. **2** (Liv) Act de vitejie. **3** Poem epic din Evul Mediu care evoca faptele de vitejie ale unor eroi.

gestă[2] *sf, a* [At: DN[3] / Pl: *~te* / E: ns cf it *gestante*] (Rar) (Femeie) gravidă.

gestică *sf* [At: DEX / Pl: *~ici* / E: *gest* + *-ică*] Ansamblu de gesturi folosite de un actor în interpretarea unui rol, în recitarea sau în lectura unui text.

gesticula *vi* [At: I. NEGRUZZI, S. III, 395 / Pzi: *~lez* / E: fr ***gesticuler***] A face gesturi (**1**) (multe), în special cu mâinile.

gesticulant, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***gesticulant***] (Rar) Care gesticulează.

gesticulare *sf* [At: MAIORESCU, CR. I, 295 / Pl: *~lări* / E: ***gesticula***] Exprimare prin gesturi (**1**) (multe) Si: (rar) *gesticulație*.

gesticulație *sf* [At: CADE / P: *~ți-e* / V: (înv) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***gesticulation***] (Rar) Gesticulare.

gesticulațiune *sf* vz ***gesticulație***

gestiona *vt* [At: DN[3] / P: *~ti-o~* / E: ***gestiune***] A avea în gestiune (**2**) bunurile, fondurile unei întreprinderi, instituții etc.

gestionar, ~ă [At: LEG. EC. PL. 237 / P: *~ti-o~*, (rar) *ge-sti~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***gestionnaire***] **1-5** *a* Care se referă la o gestiune (**1-5**). **6-10** *a* Care ține de o gestiune (**1-5**). **11-15** De gestiune (**1-5**). **16** *smf* Persoană însărcinată cu o gestiune (**1-5**) Cf *administrator, gerant*.

gestionare *sf* [At: LEG. EC. PL. 108 / P: *~ti-o~* / Pl: *~nări* / E: ***gestiona***] Însărcinare cu o gestiune (**2**) Cf *administrare, gerare*.

gestiune *sf* [At: HAMANGIU, C. C. 233 / P: *~ti-u~* / Pl: *~ni* / E: fr ***gestion***] **1** Gerare. **2** Administrare a bunurilor unei întreprinderi, instituții sau persoane. **3** Răspundere a păstrării bunurilor și a întrebuințării fondurilor unei întreprinderi, instituții sau persoane. **4** Ansamblu de operații privind primirea, păstrarea și eliberarea unor bunuri materiale aparținând altcuiva. **5** (Ccr) Totalitatea bunurilor încredințate cuiva în vederea administrării lor.

gestoză *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ze* / E: ger ***Gestoze***] Totalitate a manifestărilor patologice apărute în cursul sarcinii unei femei Si: *disgravidie*.

gestual, ~ă *a* [At: DEX[2] / P: *~tu-al* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***gestual***] **1** Care se exprimă prin gesturi (**1**). **2** Referitor la gesturi (**1**).

gesvă *sf* [At: COMAN, GL. / Pl: *~ve* / E: nct] (Reg) Ibric de cafea.

get, ~ă [At: DEX / Pl: *geți, ~e* / E: fr ***Getes***, lat ***Getae, -arume***] **1** *smp* Nume dat de greci dacilor. **2-3** *smf, a* (Persoană) care făcea parte din populația băștinașă a Daciei.

get-beget *ain* [At: ALECSANDRI, T. 995 cf 42 / V: ***eget-beget*** / E: tc ***čed-bi-čed***] (Mun; Mol; d. persoane; adesea întărit ironic prin *„coada vacii"*) **1** Din moși-strămoși. **2** Neaoș. **3** Autentic.

getic, ~ă *a* [At: LTR / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***gétique***, lat ***geticus***] **1** Care aparține geților (**2**). **2** Care se referă la geți (**1**). **3** Specific geților (**1**). **4** Care provine de la geți (**1**). **5** De geți (**1**). **6** (Glg; îs) *Cristalinul ~* Complex format din roci cristaline de mesozonă și de catazonă, care intră în alcătuirea Carpaților Meridionali. **7** (Glg; îs) *Depresiune ~ă* Unitate tectonică geologică din țara noastră, care cuprinde zona colinară a regiunii dintre valea Dâmboviței și Dunăre.

getinax *sn* [At: LTR[2] / E: dc] Material izolant constituit din foi de hârtie impregnate cu bachelită și presate, utilizat în electrotehnică.

getter *sn* [At: LTR[2] / P: *ghe-tăr* / E: eg. fr ***getter***] Substanță folosită pentru menținerea vidului în tuburile electronice.

geui *v* vz ***joi***

geunoaie *sf* vz ***ghionoaie***

geura *v* vz ***gheora***

geușă *sf* vz ***gheușă***

gevăli *vr* vz ***geveli***

geveli *vr* [At: ȘEZ. VI, 97 / V: ***gevăli*** / Pzi: *~lesc* / E: nct] (Reg) **1** A se plânge. **2** A se văita.

gevrea *sf* [At: (a. 1780) URICARIUL XI, 249/22 / V: ***cevrea, geavrea, giuvrea*** / Pl: *~ele* / E: tc ***čevre***] (Înv) Batistă de mătase sau de pânză cu broderie.

gevzer *sn* vz ***gheizer***

ghanez, ~ă [At: DEX / Pl: *~i, ~e* / E: ***Ghana*** + *-ez*] **1-2** *smf, a* (Persoană) care face parte din populația de bază a Ghanei. **3-4** *smf, a* (Persoană) care este originară din Ghana. **5-6** *a* Care aparține Ghanei sau ghanezilor (**1**). **7-8** *a* Care se referă la Ghana sau la ghanezi (**1**). **9-10** *a* Care provine din Ghana sau de la ghanezi.

ghâjariu *sm* [At: VICIU, GL. / P: *~ri-u* / E: nct] (Reg) **1** Stejar. **2** Tufiș de stejari.

ghe *i* [At: CAMILAR, C. 98 / V: ***ghi, ghiu, de*** / E: ns cf *de!*] (Reg) Îndemn cu care se mână calul.

gheabă *sf* vz ***gheb***

gheabur, ~ă *smf, a* vz ***cheabur***

gheaiduc *sm* vz ***haiduc***

gheal *i* vz ***ghelai***

gheaoș[1] *sn* [At: SCRIBAN, D. / P: *ghea-oș* / Pl: *~e, ~uri* / E: it ***ghiàia***] (Reg) Loc lutos sau nisipos.

gheaoș[2] *am* vz ***ghiaoș***

gheară *sf* [At: MSS. (1783), ap. GCR II, 130/31 / V: ***ghiară*** / Pl: *~re*, (reg) *~re* / E: ns cf sp. por *garra*] **1** Formație cornoasă ascuțită, curbată, crescută la vârful degetelor unor reptile, păsări și mamifere, servind mai ales la apărare și atac. **2** (Fam; îe) **A fi lung în** (sau **la, de**) **~re** A avea obiceiul să fure. **3** (Fam; îe) **A-și scoate** (sau **a-și arăta**) **~rele** A-și arăta partea ascunsă și rea a firii. **4-5** (Fam; îe) **A fi** (sau **a cădea, a încăpea** etc.) **în ~rele** (sau **~ra**) **cuiva** A fi (sau a ajunge etc.) în posesia, puterea sau sub autoritatea absolută a cuiva. **6** (Fam; îae) A fi la discreția cuiva. **7-8** (Fam; îae) A fi prins (și ținut închis). **9** (Fam; îe) **A pune ~ra** (pe cineva) A pune stăpânire (pe cineva). **10** (Fam; îae) A prinde (pe cineva). **11** (Fam; îe) **A fi** (sau **a se zbate**) **în ~rele morții** A fi grav bolnav, pe moarte. **12** (Teh) Piesă asemănătoare cu o gheară (**1**), care servește la apucat, împiedicat etc. **13** (Fam; îe) **A-i tăia (cuiva) ~rele** A-i lua posibilitatea de a mai fura. **14** (Fam; îe) **A scoate** sau **a scăpa (pe cineva) din ~rele cuiva** A scăpa din stăpânirea, robia, asuprirea, prigonirea cuiva. **15** (Fig; îs) *~rele morții* Aproape de moarte. **16** (Lpl) Cârlige aplicate în masa dulgherului, în care sprijină lemnul când îl lucrează. **17** (Îc) **~re de fier** Parte a joagărului. **18** (Bot; reg; îc) **~ra uliului** Plantă nedefinită mai îndeaproape. **19** (Bot; reg; îc) **~ra găii** Plantă nedefinită mai îndeaproape. **20** (Bot; reg; îc) **~ra hulubului** Plantă nedefinită mai îndeaproape.

gheată *sf* [At: SLAVICI, ap. TDRG / Pl: *ghete* / E: it ***ghetta***] **1** (Înv) Pantof. **2** Încălțăminte ce acoperă piciorul până deasupra gleznei Cf *botină, cizmă*. **3** (Îe) **A-l strânge ghetele** A se afla într-o împrejurare dificilă. **4** (Bot; reg) Nume de floare nedefinită mai îndeaproape.

gheață *sf* [At: CORESI, PS. 401 / V: (înv) ***ghiață*** / Pl: *~țuri*, (înv) *~ți* / E: lat ***glacia***] **1** *sf* Apă aflată în stare solidă, în urma înghețării. **2** *sf* (Îe) **A se da pe ~** A aluneca pe suprafața apei înghețate Cf *ciruiș, dădăuș, dăniuș, săniuș*. **3** *sf* (Îe) **A (se) sparge ~ta** sau **a (se) rupe ~ta** A dispărea sau a face să dispară o atmosferă tensionată. **4** *sf* (Reg) Grindină. **5** *sf* (Lpl) Întinderi mari de gheață (**1**). **6** (Fig) Indiferență. **7** (Fig; îla) ***De ~*** Rece, indiferent. **8** *sf* Senzație neplăcută de răceală, provocată de frică, emoție etc. **9** (Fig; îe) *A avea mâinile (picioarele* etc.) *~* A avea mâinile (picioarele etc.) înghețate. **10** (Bot; reg) Plantă erbacee cu flori mici, albe, roz sau roșii, care are frunzele acoperite cu papile albe care seamănă cu cristalele de gheață (**1**) Si: *ghețară* (*Mesembryanthemum crystallynum*). **11** *sf* (Bot; reg) Plantă erbacee cu tulpina cărnoasă, ramificată, cu frunze ovale – rotunde și cu flori numeroase, albe, mai rar roz sau roșii (*Begonia semperflorens*). **12** *ain* (Îs) *Bani ~* Bani economisiți. **13** *ain* (Îas) Bani în numerar. **14** *sf* (Pfm; îe) *Moaș-ta* (sau *moaș-sa*) *pe ~* Exprimă simpatie și admirație pentru cineva (care a rezolvat cu istețime o situație dificilă).

gheaugur *sn* vz ***gherghir***

gheaur *sm* vz ***ghiaur***

gheaur, ~ă *smf* vz ***ghiaur***

gheaurghir *sn* vz ***gherghir***

gheaver, ~ă *smf* vz ***dever***

gheavol *sm* vz ***diavol***

gheb¹ *sn* [At: CANTEMIR, IST. 89 / V: (**1**) ***gheabă*** *sf* (Pl: *ghebi*) / Pl: *~e*, (**1**) *~uri* / E: pbl ml ****glibbus***] **1** Cocoașă Cf *boldⁿ*. **2** Ridicătură de teren în formă de gheb (**1**). **3** (Lpl) Specie de ciuperci comestibile cu piciorul gălbui sau brun, având de jur-împrejur un inel și cu pălăria galben-brună (*Armillaria mellea*). **4** (Bot; reg; îc) **Gheabă-de-brad** Ciupercă comestibilă cu pălăria albă, subțire și cu piciorul lung și subțire (*Lepiota clypeolaria*). **5** (Bot; reg; îc) **Gheabă-de-pădure** Ciupercă comestibilă cu pălăria roșiatică sau brună, catifelată (*Collybia longipes*).

gheb² *sn* vz ***ghebă***

ghebă *sf* [At: H VII, 477 / V: ***~egă, chebă, chebe, chebi, cheburi, gheb*** *sn* (reg) ***tebi*** / E: tc ***kebe***] Haină bărbătească lungă, în formă de manta făcută de obicei din pâslă sau postav, adesea cusută și înflorată cu găitane de altă culoare, pe care țăranii o poartă ca un fel de palton Cf *sarică, suman, zeche, șubă, dulamă, guibea, bobou, zăbun*.

ghebir *sn* [At: COMAN, GL. / V: (reg) ***~u*** / Pl: *~uri* / E: ger ***Gebühr***] (Reg) Porție.

ghebiru *sn* vz ***ghebir***

gheboi *sn* [At: MANOLESCU, I. 181 / P: *~bo-i* / Pl: *~oaie* / E: ***ghebă*** + *-oi*] (Reg) Zăbun.

ghebos, ~oasă [At: DOSOFTEI, V. S. II, 17/129 / V: ***ghibos*** / Pl: *~oși*, *~oase* / E: ***gheb¹*** + *-os*] **1-2** *smf, a* (Persoană) care are cocoașă în spate Si: *cocoșat, ghebosat²* (**1**). **3** *smf, a* (Persoană) care are spatele încovoiat Si: *gârbovit*. **4** (Pop; îe) **A scăpa ~** A scăpa dintr-o situație în care putea lua bătaie. **5** (Pop) Bou cu cocoașă în spate sau care are șalele umflate în partea de sus, din cauza unor lovituri.

ghebosa *vr* [At: HOGAȘ, M.N. 191 / V: ***~sa*** / Pzi: *~șez* / E: ***ghebos***] **1** A se face ghebos (**1**) Si: *a se cocoșa*. **2** (Pex) A se gârbovi (de bătrânețe).

ghebosare *sf* [At: DEX² / Pl: *~șări* / V: ***~șire*** / E: ***ghebosa***] **1** Cocoșare. **2** (Pex) Gârbovire de bătrânețe Si: *ghebosat¹* (**2**).

ghebosat¹ *sn* [At: DEX² / Pl: *~uri* / V: ***~șit¹*** / E: ***ghebosa***] **1-2** (Rar) Ghebosare (**1-2**).

ghebosat², ~ă *a* [At: ODOBESCU, S. III, 157 / V: ***~șit²*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***ghebosa***] **1** Cocoșat. **2** (Fig) Adus de spate. **3** (Spc) Gârbovit (de bătrânețe). **4** (Pex; d. părți ale corpului) Curbat, îndoit.

ghebosi *vtr* vz ***ghebosa***

ghebosire *sf* vz ***ghebosare***

ghebosit¹ *sn* vz ***ghebosat¹***

ghebosit², ~ă *a* vz ***ghebosat²***

ghebrea *sf* vz ***gebrea***

ghebueș *sn* [At: MAT. FOLK. 1437 / P: *~bu-eș* / E: pbl *gheb*] **1** (Mol) Ghemotoc. **2** (Mol; fig) Gâgâlice (**1**).

ghebui *vr* [At: PONTBRIANT, D. / P: *~bu-i* / Pzi: *~esc* / E: ***gheb*** + *-ui*] **1-2** A se ghebosa (**1-2**).

ghebuire *sf* [At: PONTBRIANT, D. / P: *~bu-i* / Pl: *~ri* / Pl: *~iți, ~e* / E: ***ghebui***] **1-2** Ghebosare (**1-2**).

ghebuit, ~ă *a* [At: DOSOFTEI, V. S. II, 861 / P: *~bu-it* / V: (înv) ***ghibuit*** / E: ***ghebui***] **1-4** Ghebosat (**1-4**).

ghebuș *sm* [At: BĂCESCU, P. 31 / Pl: *~i* / E: nct] (Iht; reg) Ghiban (**1**).

ghebuță *sf* [At: DA / Pl: *~țe* / E: ***ghebă*** + *-uță*] Manta cu mâneci lungi, scurtă și îmblănită, purtată de femei.

ghecet *sn* [At: N. COSTIN, ap. LET. I, 114/22 / V: ***ghecit, ghicet*** / Pl: *~uri* / E: tc ***gècit***] (Tcî) **1** Vad. **2** Trecătoare. **3** (Imp) Luntre.

ghecit *sn* vz ***ghecet***

gheenă *sf* [At: COD. VOR. 124/1 / P: *ghe-e~* / V: (înv) ***ghienă, ghieenu*** *sn* / E: vsl ***геена***] Iad.

ghegă¹ *sf* vz ***ghebă***

ghegă² *sf* vz ***ghigă***

gheip *sn* vz ***ghep***

ghejet *sn* vz ***deget***

gheișă *sf* [At: LESNEA, C. D. 99 / P: *ghe-i~* / Pl: *~șe* / E: fr ***gheisha***] (În Japonia) Femeie care cântă și dansează.

gheizăș *sn* vz ***ghezăș***

gheizer *sn* [At: DA / V: ***gevzer, gaizer*** / S și: *gaiser, geyser, geizer* / E: ger ***Geyser***] (Glg) Izvor de apă fierbinte și vapori, de origine vulcanică, ce țâșnește cu intermitențe, sub forma unei coloane, până la o mare înălțime, răspândind în aer nori de aburi.

gheizerit *sn* [At: DN³ / Pl: ~ / E: fr ***gheysérite***] (Glg) Depozit silicos provenit din precipitarea apei gheizerelor.

ghelai¹ *i* [At: ALECSANDRI, P. P. 116 / V: ***gheal*** / E: tc ***ghel***] (Îvp) **1** (Tcm; în literatura populară) Haide! **2** (Tcm; în literatura populară) Vino! **3** Sunet cu care se îndeamnă boul să tragă la jug sau să-și bage gâtul în jug.

ghelai² *sn* [At: PAȘCA, GL. 30 / Pl: *~uri* / E: ns cf *ghelai*] (Reg) Gălăgie pe care o fac copiii când se joacă.

ghelană *sf* [At: H V, 534 / Pl: *~ne* / E: nct] (Bot; reg) Plantă nedefinită mai îndeaproape.

ghelă *sf* vz ***gherlă***

ghelăi *vi* [At: PAȘCA, GL. / P: *~lă-i* / Pzi: *~esc* / E: ***ghelai²***] (Reg) A face zgomot.

ghelăiman *sn* vz ***chiloman***

ghelălet *sm* [At: VÂRCOL. V. / Pl: *~i* / E: ns cf *ghelăi*] Om care râde mult.

ghelău *sn* vz ***gealău²***

ghelbenare *sf* vz ***gălbinare***

ghelberea *sf* [At: H III, 500 / Pl: *~ele* / E: nct] (Reg) Brâu de bumbac.

ghelbizdroc *sm* [At: BUL. FIL. IV, 119 / V: ***ghib~*** / Pl: *~oci* / E: ns cf *ghibirdic, giridic, nășpârstoc*] (Reg) **1** Copil nelegitim. **2** Degenerat.

ghelc *sm* [At: BĂCESCU, P. 31 / V: ***ghelt, ghelci*** / Pl: *~lci* / E: nct] (Iht; reg) **1** Ghiborț. **2** (Rar) Pește țigănesc (*Pungitus platygaster*) Si: *ghelcușor, ghelmez*.

ghelci *sm* vz ***ghelc***

ghelcușor *sm* [At: BĂCESCU, P. 139 / Pl: *~i* / E: ***ghelc*** + *-ușor*] (Iht; reg) Ghelc (**2**).

ghelenderi *smp* [At: CHEST. II, 119/343 / V: ***gelendre, ghelendre*** *snp* / E: ger ***Geländer***] **1** (Reg) Stâlpi care sprijină streașina casei. **2** (Îf *gelendre*) Balustradă.

ghelendre *snp* vz ***ghelendri***

ghelir *sn* [At: FILIMON, C. II, 341 / Pl: *~uri* / E: tc ***gelir***] (Tcî; fam) **1** Venit. **2** Câștig obținut fără muncă. **3** Chilipir.

gheliște *sf* vz ***veliște***

ghelmea *sf* [At: I. IONESCU, M. 551 / Pl: *~ele* / E: ***gâlmă*** + *-ea*] **1** Ridicătură de pământ. **2** Deal râpos, stâncos, în general lipsit de verdeață.

ghelmez sm [At: BĂCESCU, P. 141 / S și: *ghelmes* / Pl: ~*i* / E: nct] (Iht; reg) **1** Ghelc (2). **2** Ghiborț.

gheltuș s [At: CHEST. II, 70/31 / A: nct / Pl: nct / E: nct] (Reg) Cuvânt care denumește obiecte din casă și din jurul ei.

ghelț sm vz **ghelc**

ghelui v vz **gelui**

ghem[1] *sn* [At: ALECSANDRI, P. II, 237 / Pl: ~*e*, ~*uri* / E: lp ***ghemus**] **1** Obiect de formă (relativ) sferică, rezultat prin depănarea unor fire de ață, sfoară, lână etc. Cf *bulgăr, bulz, cocoloș, mototol*. **2** (Pop; îe) **A se mântui ața de pe ~** A fi aproape de moarte. **3** (Îe; d. tort) **A face ~** A depăna. **4** (Îae; d. obiecte) A mototoli. **5** (Îae; d. ființe) A aduna la un loc. **6** (Îlv) **A se face ~** A se ghemui (2). **7** (Îe) **A sta ~** A sta ghemuit[2] (1). **8** (Pex) Tort depănat. **9** Al treilea stomac al rumegătoarelor (după ierbar și ciur), ai cărui pereți interiori sunt căptușiți cu multe foițe. **10** Al patrulea stomac la mieii care sug. **11** (Mdv) Boală de vite Cf *încuietură*. **12** (Bot; reg; îc) **~ele popii** Remf (*Aristolochia clematitis*).

ghem[2] *sm* [At: DEX[2] / S și: *game* / Pl: ~*uri* / E: eg **game**] (La tenis) Etapă a jocului, reprezentând o subdiviziune a setului.

ghemândroc sm [At: LUNGIANU, ap. CADE / Pl: ~*oci* / E: pbl *ghem*[1]] (Reg) Om scund și îndesat.

ghemicol av [At: (a. 1815) URICARIUL IV, 115/15 / E: ns cf *ghenicon*] (Înv) Ghenicon (2).

ghemiș sm vz **ghimiș**

ghemoltoc sn [At: CONV. LIT. XL III, 1147 / Pl: ~*oace* / E: ctm **ghemotoc** + **folmotoc**] (Reg) **1** Ghemotoc (1). **2** (Fig) Umflătură.

ghemoșa vr [At: COMAN, GL. / Pzi: ~*șez* / E: ctm **ghemui** + **gheboșa**] (Reg) **1** A se ghemui (1). **2** A se apleca. **3** A se gheboșa.

ghemoșat, ~ă a [At: LUNGIANU, ap. CADE / Pl: ~*ați*, ~*e* / E: **ghemoșa**] (Reg) **1** Ghemuit[2] (1). **2** Aplecat. **3** Gheboșat[2]. **4** (Îe) **A sta ~** A sta aplecat asupra unui lucru mic și migălos. **5** (Îae) A sta ascuns.

ghemotoc sn [At: CARAGIALE, S. 59 / V: **ghim~, ghiom~** / Pl: ~*oace* / E: **ghem**[1] + -*(ot)oc*] **1** Obiect mototolit în formă de ghem[1] (1) Si: *bot, cocoloș*, (reg) *ghemoltoc* (1), (fig) *ghemuș* (2). **2** (Îe) **A se face ~** A se strânge în formă de ghem[1] (1). **3** (Îe) **A cădea ~** A cădea grămadă. **4** (Fig; Ipl) Minciuni.

ghemț sn [At: BUL. FIL. VII-VIII, 277 / Pl: ~*uri* / E: ger **Gems(e), gemsledem**] (Reg) Piele de căprioară folosită la încălțăminte.

ghemțar s [At: CV 1949, nr. 8, 33 / Pl: nct / E: nct] (Reg) Ac de păr.

ghemui [At: ALECSANDRI, P. II, 229 / P: ~*mu-i* / Pzi: ~*esc* / E: **ghem**[1] + -*ui*] **1** *vr* A se strânge ca un ghem[1] (1) Si: *a se ghemoșa* (1). **2-3** *vtr* A (se) înghesui.

ghemuire sf [At: DEX[2] / P: ~*mu-i~* / Pl: ~*ri* / E: **ghemui**] **1** Strângere în formă de ghem[1] (1) Si: *ghemuit*[1] (1). **2** Înghesuire.

ghemuit[1] *sn* [At: DEX[2] / P: ~*mu-it* / Pl: ~*uri* / E: **ghemui**] **1-2** Ghemuire (1-2).

ghemuit[2]*, ~ă a* [At: GORJAN, H. II, 19/16 / P: ~*mu-it* / Pl: ~*iți*, ~*e* / E: **ghemui**] **1** Strâns ca un ghem[1] (1) Si: *ghemoșat* (1). **2** Înghesuit.

ghemuleț sn [At: CADE, nr. 734 / Pl: ~*țe* / E: **ghem**[1] + -*uleț*] **1-2** (Șhp) Ghem[1] (1) (mic) Si: *ghemuș* (1), *ghemușor*.

ghemuș sn [At: MARIAN, INS. 10 / Pl: ~*e* / E: **ghem**[1] + -*uș*] **1** Ghemuleț (2). **2** (Fig) Ghemotoc (1). **3** (Spec) Cocoloș în care sunt învelite larvele carabanului.

ghemușor sm [At: CADE / Pl: ~*oare* / E: **ghem**[1] + -*ușor*] Ghemuleț (2).

ghemuț sn [At: I. IONESCU, M. 693 / Pl: ~*e* / E: **ghem**[1] + -*uț*] **1-2** (Șhp) Ghem[1] (1) (mic).

ghenar sm vz **ghenarie**

ghenare sm vz **ghenarie**

ghenarie sm [At: URECHE, ap. LET. I, 119/4 / V: (înv) **genar,** (înv) **ghenar,** (înv) **ghenare,** (înv) **ghenuarie,** (înv) **ghenuariu,** (înv) **ghenvarie,** (înv) **ghenvariu** / P: ~*ri-e* / E: vsl **генарк, ген(в)арин**] (Înv) Ianuarie.

ghenăral sm vz **general**[1]

ghendă sf vz **ghindă**

ghenealoghie sf vz **genealogie**

gheneral sm vz **general**[1]

ghenerar sm vz **general**[1]

gheneraríu sm vz **general**[1]

ghenicon [At: DOSOFTEI, V. S. 25/92 / Pl: ~*i* / E: ngr **γενικόν**] **1** *av* În general[2]. **2** *sm* General[1].

gheneros, ~oasă a vz **generos**

gheneroz, ~oasă a vz **generos**

ghentililoru a, sm vz **gentil**

ghențiană sf vz **gențiană**

ghenuarie sm vz **ghenarie**

ghenuariu sm vz **ghenarie**

ghenuche sn vz **genunchi**

ghenunche sn vz **genunchi**

ghenuchi sm vz **genunchi**

ghenuper sm vz **ienupăr**

ghenvarie sm vz **ghenarie**

ghenvariu sm vz **ghenuarie**

ghențiană sf vz **gențiană**

gheoace sf vz **găoace**

gheoagă sf vz **ghioagă**

gheocel sm vz **ghiocel**

gheograf sm vz **geograf**

gheograficesc, ~ească a [At: IORGA, L. III, 330 / P: *ghe-o~* / E: rs **географиский**] (Înv) Geografic.

gheograficește av vz **geograficește**

gheografie sf vz **geografie**

gheometricesc, ~ească a vz **geometricesc**

gheometricește av vz **geometricește**

gheometrie sf vz **geometrie**

gheometrie sf vz **geometrie**

gheometru sm vz **geometru**

gheometru smf, a vz **geometru**

ghenoaie sf vz **ghionoaie**

gheora vt [At: N. REV. R. (1910), 86 / V: **gheura** / P: *ghe-o~* / Pzi: ~*rez* / E: ns cf *dejgheura*] (Îvr) A curăța boabele de pe porumb.

gheorghinar sm vz **ghiorghinar**

gheorghină[1] *sf* vz **gherghină**[2]

gheorghină[2] *sf* vz **gherghină**[3]

gheorghiță sf vz **georgiță**

gheormec sn [At: H XIV, 378 / Pl: ~*uri* / E: ns cf tc *gömelek*] (Înv) Haină bărbătească nedefinită mai îndeaproape.

gheoș sm [At: DA ms / Pl: ~*i* / E: nct] (Orn; reg) Sfrâncioc.

ghep sn [At: COMAN, GL. / V: **ghip, gheip** / Pl: ~*uri* / E: mg **gép**] (Mgm; rar) Mașină.

ghepard sm [At: DN / Pl: ~*rzi* / E: fr **guépard**] Mamifer carnivor sălbatic cu cap mic și rotund, coadă lungă, picioare înalte, blană de culoare gălbuie cu pete mici, închise la culoare, care trăiește în stepele din Africa și sudul Asiei (*Acinonyx jubatus*).

ghera vt [At: AGÂRBICEANU, D. Ț. 109 / Pzi: ~*rez* / E: **gheară**] (Reg) A zgâria.

gheraie sfp [At: GRAIUL I, 90 / P: ~*ra-ie* / E: **gheară** + -*a(i)e*] (Pop) Gheare (mari).

gheran[1] *sm* [At: H V, 187 / Pl: ~*i* / E: ctm **ghiorlan** și **gheară**] (Zgl; reg) Șoarece.

gheran[2] *sn* [At: PAMFILE, I. C., 161 / Pl: ~*uri*, ~*e* / E: **gheară** + -*an*] Mânerul sau coada cleștelui dogarului.

gherăi vt [At: STANCU, D. 260 / P: ~*ră-i* / Pzi: ~*esc* / E: ns cf *ghera*] (Reg) A ghera.

gherăneală sf [At: CIAUȘAN[illegible] / Pl: ~*eli* / E: **gherăni** + -*eală*] (Pop) **1** Zgâriere. **2** Chinuire. **3** Hărțuire.

gherăni vt [At: I. CR. III, 277 / Pzi: ~*nesc* / E: **gheară** + -*ăni*] (Pop) **1** A ghera. **2** A chinui. **3** A hărțui.

gherb *sn* vz ***herb***

gherbă *sf* vz ***vierbă***

gherbe *sfp* [At: RĂDULESCU-CODIN, ap. CADE / E: nct] (Reg) **1** Toane. **2** (Îs) **În (toate) ~le lui** În toane bune.

gherbeată *sf* [At: N. REV. R. (1910), 86 / Pl: *~ate* / E: nct] (Reg) Beregată.

gherbevaș *sn* [At: CHEST. II, 316/389 / Pl: *~e* / E: mg ***görbe***] (Reg) **1** Vătrai. **2** (Pex) Orice unealtă de fier îndoită la un capăt.

gherdan *sn* [At: BIBLIA (1688), 120 / V: ***ghior~, ghir~, ghirdar*** / Pl: *~e* / E: tc ***ğerdane***] (Înv) **1** Colier de perle sau de pietre prețioase. **2** Salbă de mărgele sau de galbeni.

gherdap[1] *sm* [At: DA ms / Pl: *~i* / E: nct] (Reg) Moșneag foarte bătrân.

gherdap[2] *sn* [At: DDRF / Pl: *~uri* / E: tc ***girdab***] (Înv) **1** Vârtej de apă. **2** Loc cu cataracte periculoase. **3** Stânci sau pietre (în formă de scări) care se găsesc sub apă și care împiedică navigația. **4** Prag. **5** Loc strâmt și stâncos pe cursul unei ape, între doi munți. **6** (Îc) **~-aga** Mai-marele peste gherdapuri (**5**). **7** (Îac) Funcția mai-marelui peste gherdapuri (**5**).

gherdap[3] *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: nct] (Reg) Pedeapsă dată din răzbunare Si: (pop) *perdaf*.

gheren *sm* [At: H XIV, 65 / Pl: *~i* / E: nct] (Bot; reg) Plantă cu semințe roșii, din care se fac mături.

gherestit *am* [At: COMAN, GL. / Pl: *~iți* / E: nct] (Reg; prt; d. oameni) Prăpădit.

gheretă *sf* [At: D. ZAMFIRESCU, R. 126 / V: (pop) ***ghir~*** / Pl: *~te* / E: fr ***guérite***] **1** Încăpere mică, în general din lemn, în care stă santinela Cf *șibloc*. **2** Chioșc. **3** Baracă de bâlci. **4** Colibă la strungă, în care se adăpostesc mulgătorii.

gherghef *sn* [At: H II, 256 / V: ***derdef*** / Pl: *~uri* / E: tc ***gergef***] **1** Cadru de lemn sau de metal pe care se întinde pânză sau alt material, pentru a fi brodată cu acul. **2** (Pex) Țesătură întinsă pe gherghef (**1**).

ghergheläu *sm* vz ***ghergheleu***

ghergheleu *sm* [At: H V, 188 / V: ***~läu*** / E: nct] (Reg) **1** Pășune. **2** Platou.

ghergheliu *sm* [At: COMAN, GL. / Pl: *~ii* / E: ns cf *ghiorghiol, giugiuliu*] (Reg) Vin roșu amestecat cu vin alb.

gherghetcag *am* vz ***berbeteag***

gherghetel *sm* [At: BIBICESCU, P. P. 90 / Pl: *~ei* / E: nct] (Reg) Plantă nedefinită mai îndeaproape Cf *gherghin(ă)*.

gherghin *sm* [At: DAMÉ, T. 183 / V: ***ghior~*** / Pl: *~i* / E: nct] **1** (Bot; reg) Păducel (*Crataegus monogyna*). **2** (Bot; reg) Mărăcine din familia rozacee care face fructe rotunde, de forma unui ghem[1] (**1**), roșii când sunt coapte (*Crataegus monogyna*).

gherghină[1] *sf* [At: ALRM I/I, h. 50 / Pl: *~ne* / E: nct] (Reg) Bărbie.

gherghină[2] *sf* [At: H II, 26 / V: ***gheor~*** / Pl: *~ne* / E: ns cf *gherghin*] (Bot; reg) **1-2** Fructul gherghinului (**1-2**).

gherghină[3] *sf* [At: PANȚU, PL.[2] / V: ***gheor~, giorgină*** / Pl: *~ne* / E: ger ***Georgine***] (Bot; reg) **1** Dalie (*Dahlia variabilis* sau *cultorum*) **2** Planta *Georgina variabilis*.

gherghină[4] *sf* vz ***giurgină***

gherghir *sn* [At: LET. III 284/45 / V: (înv) ***gheavghir,*** (înv) ***ghevghir, gherghiu*** / Pl: *~uri* / E: tc ***kargir***] (Mol; tci) Beci sau cameră boltită (cu obloane de fier la ușă și la ferestre) în care se ascundeau obiecte prețioase din casă, pentru a fi păzite de incendii sau jafuri Cf *bașcă*.

gherghiu *sn* ***gherghir***

gheridon *sn* [At: ALECSANDRI, T. 1766 / Pl: *~oane* / E: fr ***guéridon***] Măsuță rotundă cu un singur picior.

gherilă *sf* [At: DN[3] / V: ***guerilă*** / Pl: *~le* / E: fr ***guérilla,*** sp ***guerrilla***] **1** Război al partizanilor din Spania și țările Americii Latine. **2** (Pex) Trupă de partizani.

gherist, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~iști, ~e* / E: ***Gherea*** + *-ist*] (D. o concepție, o critică etc.) **1** Care aparține lui Gherea. **2** Care este specific lui Gherea. **3** Care provine de la Gherea.

gherișoară *sf* [At: PĂSCULESCU, L. P. 164 / Pl: *~re* / E: ***gheară*** + *-ișoară*] **1-2** (Șhp) Gheară (**1**) (mică).

gherlan[1] *sm* [At: DA / Pl: *~i* / E: ***gherlă*** + *-an*] **1** Hoț. **2** Om care a stat la gherlă. **3** Zugrav de icoane.

gherlan[2] *sm* vz ***ghiorlan[1]***

gherlan[3] *sm* vz ***ghiorlan[2]***

gherlantă *sf* vz ***ghirlandă***

gherlă *sf* [At: VLAHUȚĂ, N. 190 / V: (înv, **2-4**) ***~elă*** / Pl: *~le* / E: pbl *Gherla* (cunoscut pentru închisoarea sa)] (Pfm) **1** Închisoare. **2** (La jocul de table) Zar nefavorabil. **3** (La jocul de table, biliard; îlv) **A da ~** A rata. **4** (Gmț; îe) **A da gherlă la plată** A pleca fără a plăti.

gherlm *s* [At: CHEST. II, 455/387 / Pl: nct / E: nct] (Reg) Parte a fântânii nedefinită mai îndeaproape Cf *ghermăn*.

gherman[1] *sm* vz ***ghiorman***

gherman[2], ~ă *smf, a* vz ***german***

ghermăn[1] *sm* [At: VICIU, GL. / A și: *ghermăn* / Pl: *~i* / E: nct] (Reg) **1** Cumpănă. **2** Furcă de la fântână.

ghermăn[2] *sm* vz ***ghiorman***

ghermea *sf* [At: LTR / Pl: *~ele* / E: nct] Piesă prismatică de lemn care se fixează în zidărie pentru a înlesni prinderea în cuie sau în șuruburi a tocului unei uși sau al unei ferestre.

ghermec *sn* [At: DAMÉ, T. 10 / Pl: *~ece* / E: nct] (Reg) Cercel (al carului).

ghermesit *sn* vz ***ghermesut***

ghermesut *sn* [At: DIONISIE, C. 166 / V: ***~sit, ~eșit*** / Pl: *~uri* / E: tc ***germsud***] (Tcî) Stofă de mătase sau de atlaz Si: (tcî) *ghermeză*.

ghermeșit *sn* vz ***ghermesut***

ghermete *sp* [At: DICȚ. / E: nct] **1** (Numai îe) **A lua la ~** A cere socoteală. **2** (Îae) A lua din scurt.

ghermeză *sf* [At: T. PAPAHAGI, C. L. 24 / Pl: *~ze* / E: nct] (Tcî) Ghermesut.

gheroc *sn* [At: DA / V: ***ghiroc*** / Pl: *~oace* / E: ger ***Gehroch***] (Înv) Redingotă.

gheruliță *sf* [At: DA ms / Pl: *~țe* / E: ***gheară*** + *-uliță*] **1-2** Gheruță (**1-2**).

gherușea *sf* [At: I. CR. III, 84 / Pl: *~ele* / E: ***gheară*** + *-ușea*] Gheruță.

gheruță *sf* [At: MARIAN, INS. 341 / Pl: *~țe* / E: ***gheară*** + *-uță*] **1-2** (Șhp) Gheară (**1**) mică Si: *gheruliță, gherușea*.

ghes *sn* [At: PANN, E. IV, 101 / Pl: *~uri* / E: nct] **1** (Îe) **A da** (cuiva) **~** A da (cuiva) o lovitură ușoară (cu cotul sau cu pumnul). **2** (Îae) A îndemna, a stimula.

ghesmane *sfp* vz ***ghisman***

ghest *sn* [At: CONV. LIT. XLV, 367 / V: ***ghiest*** / Pl: *~uri* / E: nct] Ghes.

gheșeft *sn* [At: CARAGIALE, S. 137 / Pl: *~uri* / E: ger ***Geshäft***] **1** Afacere măruntă (necinstită) Si: *gheșeftarie* Cf *ghelir*. **2** Speculă. **3** Afacere care aduce câștig fără eforturi.

gheșeftar *sm* [At: JAHRESBER X, 189 / Pl: *~i* / E: ***gheșeft*** + *-ar*] **1-2** Om care face gheșefturi (**1, 3**). **3** Speculant.

gheșeftărie *sf* [At: JAHRESBER X, 189 / P: *~ri-e* / Pl: *~ii* / E: ***gheșeft*** + *-ărie*] Gheșeft.

ghetar *sm* [At: BUL. FIL. VII-VIII, 277 / Pl: *~i* / E: ***gheată*** + *-ar*] Cizmar.

gheto *sn* vz ***ghetou***

ghetou *sn* [At: SAHIA, N. 64 / V: ***gheto*** / S și: *ghetto* / Pl: *~ri* / E: it fr ***ghetto,*** ger ***Getto***] **1** Cartier destinat exclusiv evreilor în timpul Evului Mediu în Italia sau în timpul persecuțiilor fasciste în țările ocupate de hitleriști și pe care aceștia nu aveau permisiunea de a-l părăsi. **2** Cartier sărac locuit în majoritate de negri. **3** (Pgn) Cartier în care locuiesc oameni sărmani.

ghetră *sf* [At: DA / Pl: *~re* / E: fr ***guêtre***] **1** Învelitoare de piele sau de stofă care acoperă pulpa piciorului sau numai partea de deasupra ghetei. **2** Fâșie de piele pentru protecția gleznei la muncitorii metalurgiști.

ghetuță *sf* [At: DA ms / Pl: *~țe* / E: ***gheată*** + *-uță*] **1-2** (Șhp) Gheată (mică).

ghet *sn* [At: COMAN, GL. / Pl: *~uri* / E: nct] (Reg) Unghi.

ghețar [At: MEHEDINȚI, G. F. 98 / Pl: *~i* / E: ***gheață*** + *-ar*] **1** *sn* Masă de gheață (1) perpetuă formată în regiunile alpine și în cele polare care se deplasează lent sub influența gravitației. **2** *sm* (Îs) ~ *plutitor* Aisberg. **3** *sn* Ghețărie. **4** *sn* Congelator. **5** *sm* Vânzător de gheață (1). **6** *sm* (Lpl) Duhuri binevoitoare care alungă grindina.

ghețară *sf* [At: PANȚU, PL.[2] / Pl: *~țări* / E: ***gheață*** + *-ară*] (Bot; reg) Gheață (**10**).

ghețărie *sf* [At: SANDU-ALDEA, D. N. 162 / P: *~ri-e* / Pl: *~ii* / E: ***gheață*** + *-ărie*, după fr ***glacière***] **1** Loc special amenajat în care se depozitează iarna blocuri de gheață (1) pentru a fi folosite în cursul verii **2** (Fig) Cameră, locuință extrem de friguroasă.

ghețișoară *sf* [At: H V, 389, X, 141 / Pl: *~re* / E: ***gheață*** + *-ișoară*] (Bot; reg; pbl) Planta *Mesembrianthemum crystallium*.

ghețoi *sn* [At: H IX, 90 / Pl: *~oaie* / E: ***gheață*** + *-oi*] Țurțur.

ghețos, ~oasă *a* [At: I. NEGRRUZZI, S. II, 282 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***gheață*** + *-os*] **1** Care are gheață (1). **2** Plin de gheață (1). **3** Care îngheață. **4** Glacial. **5** (Fig) Rece ca gheața (1).

ghețuș *sn* [At: GCR II, 59/23 / Pl: *~uri* / E: ***gheață*** + *-uș*] **1** Polei. **2** Loc acoperit cu un strat de gheață alunecos, pe care se dau copiii iarna.

ghețușcă *sf* [At: PAMFILE, J. I, 329 / Pl: *~ușți* / E: ***gheață*** + *-ușcă*] (Pop) Suprafață netedă de zăpadă bătătorită, pe care se dau copiii.

gheunoaie *sf* vz ***ghionoaie***

gheunoi[1] *sm* vz ***ghionoaie***

gheunoi[2] *sn* vz ***ghionoi***

gheura *v* vz ***gheora***

gheușa *v* vz ***ghioșa***

gheușă *sf* [At: H II, 27, 28, IX, 60 / V: ***geușă*** / P: *ghe-u~* / Pl: *~șe* / E: nct] (Reg) Capră cu părul de pe cap alb cu negru.

ghevă *sm* [At: PAȘCA, GL. / Pl: *~vi* / E: nct] (Reg) Frate al mirelui Cf *deavăr*.

ghevent *sn* vz ***ghivent***

ghevghir *sn* vz ***gherghir***

ghevind *sn* vz ***ghivent***

ghevint *sn* vz ***ghivent***

ghezăș *sn* [At: VLASIU, A. 52 / V: ***gheizăș, ghezeș, ghiczăș*** / Pl: *~e* / E: mg ***gözös***] (Mgm; Trs) Tren.

ghezec *sn* [At: COMAN, GL. / Pl: *~uri* / E: nct] (Reg) **1** Rând. **2** (Îlav) **Cu ~ul** Pe rând.

ghezeș *sn* vz ***ghezăș***

ghialog[1] *av* [At. BUD, P. P. 66 / E: mg ***gyalog***] (Mgm; rar) **1** Pe jos. **2** (Îlav) **Cu ~ul** Pe jos.

ghialog[2] *s* [At: VAIDA, ap. DA ms / Pl: nct / E: nct] (Reg) Joc numit „Rotunda".

ghiaoș *am* [At: COMAN, GL. / V: ***gheaoș*** / Pl: *~i* / E: ns cf *ghioș, ghioșa*] **1** Lipsit total de ceva. **2** Lefter.

ghiară *sf* vz ***gheară***

ghiarghilă *sf* [At: DA ms / Pl: *~le* / E: nct] (Reg; pbl) Gherghină (*Dahlia cultorum*).

ghiasmatar *sn* vz ***aghiasmatar***

ghiață *sf* vz ***gheață***

ghiaur, ~ă *smf* [At: NECULCE, ap. LET. II, 335/24 / V: ***gheaur*** / P: *ghia-ur* / Pl: *~i, ~e* / E: tc ***gaur*** „necredincios"] Denumire disprețuitoare dată în trecut de turci persoanelor de altă religie decât cea mahomedană.

ghiaurlâc *sn* [At: BELDIMAN, T. 386 / P: *ghia-ur~* / Pl: *~uri* / E: tc ***ğaurlyk***] (Tcî; d. manifestări ale persoanelor cu altă religie decât cea mahomedană) **1** Faptă păgânească. **2** Perfidie.

ghiban *sm* [At: H II, 80 / Pl: *~i* / E: bg ***гибан***] **1** (Iht) Pește răpitor de apă dulce, cu partea posterioară de culoare verde-închis, cu multe dungi late, negru-verzi Si: *baboi, ghebuș, ghiborț, râspăr, costriș, costruș, ghibănaș* (*Perca fluviatilis*). **2** (Fig; reg) Om căruia îi place să bea și să mănânce bine. **3** (Reg) Om greoi și cam nesimțit. **4** (Bot; reg) Plantă nedefinită mai îndeaproape.

ghibar *sm* [At: JAHRESBER IX, 225 / Pl: *~i* / E: ***ghiban*** css] (Iht) Crap de baltă.

ghibarț *i* [At: COMAN, GL. / E: nct] (Reg) Cuvânt care imită zgomotul produs la înghițirea mâncării.

ghibăl *s* [At: COMAN, GL. / Pl: nct / E: ger ***Giebel***] (Reg: csnp) Streașină.

ghibălan *sn* [At: CHEST. V, 165/72 / E: nct] (Reg) Flanelă purtată de ciobani.

ghibănaș *sm* [At: H II, 273 / Pl: *~i* / E: ***gluban*** + *-aș*] **1-2** (Șhp) Ghiban (1) (mic).

ghibăra *v* vz ***găibăra***

ghibârdei *sm* [At: RĂDULESCU-CODIN / Pl: ~ / E: nct] (Reg) Gâbârdeci.

ghibelin *sm* [At: DN[2] / Pl: *~i* / E: it ***ghibellino***] (În sec. XII–XV) Membru al unei grupări politice din Italia care sprijinea pe împărații germani în lupta lor împotriva puterii papale și a guelfilor.

ghibirdic *sm* [At: ȘEZ. VIII, 158 / Pl: *~ici* / E: nct] Copil sau om scund.

ghibiroancă *sf* [At: BARCIANU, ap. HEM 2462 / Pl: *~nce* / E: nct] (Reg) Cartof.

ghibizdroc *sm* vz ***ghelbizdroc***

ghibort *sm* vz ***ghiborț***

ghiborț *sm* [At: ANTIPA, P. 28 / V: ***ghibort, ghigorț, guborț*** / Pl: *~i* / E: ***ghiban*** + ***boarță***] (Iht; reg) **1** Pește de apă dulce, de 15–20 cm, de culoare verde-măslinie, cu capul scurt și cu aripile dorsale contopite, terminate cu ghimpi Si: *bălos, boandriș, bondric, chetricel, chetrar, costriș, ghelc* (1), *ghelmez* (2), *ghindar, ferezar, jorj, moș, porculean, râspăr, sboraș, vespe, vespere, zborș, zgaroi* (*Acerina cernua*). **2** Morunaș. **3** (Îf *ghigorț*) Biban.

ghiborțaș *sm* [At: DUNĂREANU, CH. 83 / Pl: *~i* / E: ***ghiborț*** + *-aș*] **1-2** (Iht; șhp) Ghiborț (mic).

ghibos, ~oasă *smf, a* vz ***ghebos***

ghibos, ~oasă *smf, a* vz ***ghebos***

ghibosi *vt* [At: I. CR. IV, 60 / Pzi: *~sesc* / E: ns cf *bigozi, gâbui, gâmbosi*] (Mol; Buc) A strânge puternic pe cineva în brațe Cf *a buchisi* (4).

ghibosit, ~ă [At: DA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***ghibosi***] **1** *a* (D. persoane) Strâns puternic în brațe. **2** *av* (Îe) **A scrie ~** A scrie mărunt.

ghibuit, ~ă *a* vz ***ghebuit***

ghibur *s* [At: RĂDULESCU-CODIN / Pl: nct / E: nct] (Reg; rar) Lămâiță.

ghibure *sm* [At: I. CR. IV, 159 / Pl: *~ri* / E: ns cf *ghibirdic, ghiritic*] (Reg) Știulete de porumb nedezvoltat.

ghiburel, ~ea *a* [At: PĂSCULESCU, L. P. 93 / Pl: *~ei* / E: ***ghibure*** + *-el*] (Reg) De mici dimensiuni.

ghicas *sn* vz ***bicaș***

ghicelic *sn* vz ***ghigilic***

ghicet *sm* vz ***ghecet***

ghici *vt* [At: BĂRAC, A. 33/9 / V: (Mol; Trs) ***gâci*** / Pzi: *ghicesc* / E: nct] **1** A descoperi intențiile cuiva. **2** (În superstiții) A prezice viitorul. **3** *vt* A dezlega o taină, o enigmă etc. **4** A dezlega o ghicitoare (2). **5** *vr* A se vedea nelămurit.

ghicire *sf* [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: ***ghici***] **1** Descoperire a intențiilor cuiva Si: *ghicit* (1). **2** (În superstiții) Prezicere a viitorului Si: *ghicit* (2). **3** Dezlegare a unei taine, enigme etc. Si: *ghicit* (3). **4** Dezlegare a unei ghicitoare Si: *ghicit* (4).

ghicit[1] *sn* [At: PAMFILE, J. III, 20 / Pl: *~uri* / E: ***ghici***] **1-4** Ghicire (**1-4**). **5** (Îlav) **Pe ~e** La întâmplare, la noroc. **6** (Îcs) *De-a ~ele* La întâmplare. **7** (Îacs) Joc de copii.

ghicit[2]***, ~ă*** *a* [At: GALACTION, O. 37 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***ghici***] **1** (D. o taină, o enigmă etc.) Descoperită. **2** (În superstiții) Descoperit prin mijloace supranaturale. **3** (Fig) Neclar, greu de deosebit.

ghicitor, ~oare [At: BIBLIA (1688), 283 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***ghici*** + *-itor*] **1** *smf* (În superstiții) Persoană care ghicește (2) Si: (îvr) *ghicitoreasă*. **2** *sf* Specie a literaturii populare, de obicei în versuri, în care

se prezintă metaforic un obiect, o ființă sau un fenomen, cerându-se identificarea acestora Si: *ghicitură*. 3 (Bot; reg) Brândușă de toamnă (*Colchicum autumnale*). 4 *sf* (Bot; reg) Măseaua-ciutei (*Erythronium dens-canis*).

ghicitoreasă *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ese* / E: ***ghicitor*** + *-easă*] (Îvr; în superstiții) Ghicitoare (1).

ghicitură *sf* [At: N. COSTIN, ap. LET. I, 49/4 / V: ***gâcitură*** / Pl: *~ri* / E: ***ghici*** + *-itură*] Ghicitoare (2).

ghiclău *s* [At: CHEST. IV, 91/560 / Pl: nct / E: ns cf *ghiclău*, *clucеră*] (Reg) Deal mare, puțin înalt, de forma unei căciuli.

ghicoli *vi* [At: COMAN, GL. / Pzi: *~lesc* / E: nct] (Reg) A avea epilepsie Si: (înv) *a vrăvui*.

ghid [At: LTR[2] / Pl: *ghizi*, *ghiduri* / E: fr ***guide***, rs ***гид***] 1 *sm* Persoană care conduce și îndrumă un grup de turiști, de vizitatori etc. oferindu-le explicațiile necesare Si: *călăuză*. 2 *sn* Carte care cuprinde informații de călătorie, hărți, planuri, îndrumări etc. necesare pentru orientarea într-o țară, regiune, muzeu etc. 3 *sm* (Teh; îs) ~ *de fir* Traversă așezată pe toată lungimea mașinii de depănat (și, în general, pe orice altă mașină textilă care prelucrează sau folosește fire textile) în care se fixează ochiurile prin care trec firele. 4 *sn* (Îs) ~ *de unde* Mediu în care are loc propagarea ghidată a unui fascicul de unde electromagnetice.

ghida [At: SOARE, MAȘ. 115 / Pzi: *~dez* / E: fr ***guider***] 1-2 *vtr* A (se) călăuzi. 3-4 *vtr* A (se) conduce. 5-6 *vtr* A (se) orienta. 7 *vt* A imprima o anumită mișcare unei piese mobile doar într-o anumită direcție și între anumite limite.

ghidaj *sn* [At: IOANOVICI, TEHN. 298 / Pl: *~e* / E: ***ghida*** + *-aj*] 1 Ghidare. 2 Dispozitiv mecanic ce impune unei piese mobile a unui sistem tehnic să se deplaseze într-o anumită direcție și între anumite limite.

ghidalan, ~ă *a* vz ***ghidălan***

ghidare *sf* [At: PREV. ACCID. 13 / E: ***ghida***] Îndrumare.

ghidat, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***ghida***] (D. o persoană) 1 Călăuzit. 2 (D. o piesă, o mașină) Dirijat.

ghidălan, ~ă *a* [At: ȘEZ. II, 47 / V: (Mol) ***~dal~*** / Pl: *~i, ~e* / E: nct] (Reg) Robust.

ghidălău, ~laie *a* [At: BUL. FIL. VII-VIII, 277 / Pl: *~ăi* / E: ***ghindălan*** css] (Reg) Ghidălan.

ghidănac *sn* [At: BARONZI, L. I, 92/6 / Pl: *~ace* / E: nct] 1 Ciocan sau topor mic din piatră cu coadă de lemn. 2 Ciomag scurt și gros, din lemn de corn.

ghidi *i* [At: ap. NECULCE, ap. LET. II, 344/19 / E: tc ***ghidi***] (Fam; înv; în mustrări, amenințări etc.; adesea repetat) Ia te uită!... Ce mai!...

ghidici *sm* [At: BĂCESCU, P. 186 / Pl: ~ / E: nct] Pește nedefinit mai îndeaproape.

ghidila *v* vz ***gâdila***

ghidili *v* vz ***gâdila***

ghidirin *sm* vz ***ghidrin***

ghidon *sn* [At: DA ms / Pl: *~oane* / E: fr ***guidon***] 1 (Mil) Fanion pentru alinierea infanteriei. 2 Bară de oțel curbată la capete, fixată pe furca roții directoare a unei biciclete, a unei motociclete, a unui scuter, acționată de mâinile conducătorului și servind la menținerea sau la schimbarea direcției vehiculului respectiv. 3 (Mrn) Pavilion din codul internațional de semnale, cu fluturătura tăiată în colțuri. 4 Pavilion de club.

ghidran *sm* [At: DEX / Pl: *~i* / E: nct] Varietate de cai cu părul roșcat, de talie mijlocie, folosită în tracțiune și călărie.

ghidrin *sm* [At: BĂCESCU, P. 33 / V: ***~dir~*** / Pl: *~i* / E: nct] (Reg) 1 Pește mic, de apă dulce și sărată, ce are pe spate, înaintea înotătoarei dorsale trei spini osoși (*Gasterosteus aculeatus*) Si: *chendrină*, *ghidron*, *jorjâc*. 2 (Iht) Pește țigănesc.

ghidron *sm* [At: BĂCESCU, P. 33 / Pl: *~i* / E: nct] (Iht; Dob) Ghidrin (1).

ghidropă *sf* [At: LTR / Pl: *~pe* / E: fr ***guidrope***] Frânghie legată de nacela unui balon și lăsată să se târască pe sol pentru a menține balonul la o înălțime constantă.

ghiduhala *sf* [At: BUL. FIL. VII-VIII, 277 / Pl: *~le* / E: pbl *ghidălan* + *matahală*] (Reg) Om înalt și voinic.

ghiduș, ~ă *a* [At: PRAVILA (1814), 152/2 / V: (reg) ***~duși*** / Pl: *~i* / E: ***ghidi*** + *-uș*] 1 (Mol) Bufon. 2-3 *smf, a* (Om) poznaș. 4 (Dep; d. oameni) Leneș.

ghidușar *sm* [At: BUL. FIL. VII-VIII, 279 / Pl: *~i* / E: ***ghiduș*** + *-ar*] (Rar) Om ghiduș.

ghidușărie *sf* [At: BUL. FIL. VII-VIII, 279 / Pl: *~ii* / E: ***ghiduș*** + *-ărie*] Ghidușie.

ghidușie *sf* [At: ALECSANDRI, T. 658 / Pl: *~ii* / E: ***ghiduș*** + *-ie*] (Fam) Poznă.

ghiduși *smf, a* vz ***ghiduș***

ghidușlâc *sn* [At: PAMFILE, J. II, ap. DA / Pl: *~uri* / E: ***ghiduș*** + *-lâc*] (Rar) Ghidușie.

ghieen *sn* vz ***gheenă***

ghiemăli *v* [At: VAIDA / Pzi: *~lesc* / E: mg ***emelni***] (Reg) A ridica cu ajutorul pârghiei.

ghienă *sf* vz ***gheenă***

ghiers *sn* vz ***vers***

ghiest *sn* vz ***ghest***

ghiezăș *sn* vz ***ghezăș***

ghiftar *sm* [At: SCÂNTEIA, 1949, nr. 1322 / Pl: *~i* / E: ***ghiht*** + *-ar*] Muncitor care încarcă furnalele.

ghiftui *vtr* [At: ECONOMIA, 101/9 / V: (reg) ***bi~***, (înv) ***dif~*** / Pzi: *~esc* / E: nct] 1-2 A da să mănânce sau a mânca extrem de mult Si: *a (se) îndopa*, *a (se) îmbuiba*.

ghiftuire *sf* [At: CANTEMIR, IST. 205 / V: (înv) ***bi~*** / Pl: *~ri* / E: ***ghiftui***] Îmbuibare.

ghiftuit, ~ă *a* [At: I. IONESCU, C. 219/15 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***ghiftui***] Îmbuibat.

ghiftuitor, ~oare *a* [At: GHEREA, ST. CR. I, 105 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***ghiftui*** + *-tor*] Care se ghiftuiește.

ghig *sn* [At: VAIDA / Pl: *~uri* / E: mg ***vég***] (Reg) 1 Genunchi. 2 (Lpl) Capăt de pânză.

ghigan, ~ă *a* [At: VAIDA / Pl: *~i, ~e* / E: mg ***vigan***] (Mgî; Trs) Sănătos.

ghigant, ~ă *a* vz ***gigant***

ghigar *sm* [At: CANTEMIR, IST. 291 / Pl: *~i* / E: ***ghigă*** + *-ar* Cf *mocan*] (Îvp) Porcar.

ghigă *sf* [At: N. COSTIN, ap. LET. II, 99/33 / V: ***ghegă*** / Pl: *~ge* / E: bg ***гега***] (Înv) Ghioagă.

ghigășea *sf* vz ***bicășel***

ghigealâc *sn* vz ***ghigilic***

ghighel, ~ă *a* [At: CIAUȘANU, GL. / V: ***~erl*** / E: ger ***Gigerl***] (Fam) Elegant.

ghigherl *am* vz ***ghighel***

ghighilice *sf* vz ***gâgâlice***

ghighir *sm* vz ***cighir***

ghighiuță *sf* [At: HEM 509 / P: *~ghi-u~* / Pl: *~țe* / E: cf *aghiuță*, *tichiuță*] (Înv) Diavol.

ghigilic *sn* [At: BELDIMAN, TR. 342 / V: (reg) ***dugealâc***, (înv) ***gealâc*** / Pl: *~e* / E: tc ***ge elik***] (Mol) Scufie de noapte.

ghigiu *sn* vz ***ghijă***

ghigoarțe *sfp* [At: COMAN, GL. / E: nct] (Reg) Fructe mici și pline de noduri.

ghigorț *sm* vz ***ghiborț***

ghigorțel *sm* [At: PĂSCULESCU, L. P. 175 / Pl: *~ei* / E: ***ghigorț*** + *-el*] 1-2 (Iht; reg; shp) Ghigorț (mic).

ghigosi *vt* [At: DA ms / Pzi: *~sesc* / E: nct] (Reg) 1 A îndesa. 2 A bate (tare) pe cineva.

ghihară *sf* vz ***chihoară***

ghihoară *sf* vz ***chihoară***

ghiht *sn* [At: LTR / Pl: *~uri* / E: nct] (Mtg) Gura de încărcare a unui cuptor.

ghij *sm* vz *ghiuj*

ghija *vt* [At: VÎRCOL. M. / Pzi: *~jez* / E: *ghijă*] (Reg) A desface foile de pe porumbi.

ghijă *sf* [At: LEON. MED. 53 / V: (reg) *~je, ghigiu* *sn* (Pl *~uri* / A : nct) / Pl: *~ji* / E: *ghiujură*] 1 (Ban) Coajă. 2 Foaie de porumb. 3 Păstaie de fasole. 4 (Îf *ghiujură*) Porumb mic cu boabele foate rare.

ghije *sf* vz *ghijă*

ghijoagă *sf* [At: DA ms / Pl: *~ge* / E: *ghiuj* + *mârțoagă*] (Reg) Mârțoagă.

ghijog *sm* vz *bijog*

ghijos, ~oasă *a* [At: ECONOMIA, 124/23 / Pl: *~oși, ~oase* / E: *ghijă* + *-os*] Păstăios.

ghijură *sf* [At: I. CR. III, 186 / Pl: *~re* / E: *ghigiuri* (pll *ghigiu*)] (Reg) Porumb mic, deformat, cu boabe mari.

ghilam, ~ă *a* vz *ghilampt*

ghilampt, ~ă *a* [At: BUL. FIL. IV, 119 / V: *~lam* / Pl: ? / E: nct] (Reg) Beat mort.

ghilan[1] *sm* [At: DAMÉ, T. 28 / Pl: *~i* / E: mg *gylán* cf *bălan*] (Mol) Bou cu păr închis la culoare și dungi albe.

ghilan[2] [At: SĂGHINESCU, V. 55 / Pl: *~i* / E: nct] 1 *sm* Om înalt și robust Si: *gligan* Cf *ghigan*. 2 *a* Leneș.

ghilău *sn* vz *gealău*[2]

ghilavai *sn* [At: COMAN, GL. / V: *ghilăvae* / Pl: *~e* / E: nct] (Reg) 1 Zgomot mare de copii. 2 (Pex) Chef cu multă lume.

ghilăvae *sf* vz *ghilavai*

ghilbaș *sn* vz *călbaș*

ghildă *sf* [At: CONACHI, P. 265 / Pl: *~de* / E: ger ***Gilde***, pn ***gild(j)a***, rs ***гильдия***] 1 Asociație economică, politică și religioasă, constituită în vestul Europei, la începutul Evului Mediu. 2 Asociație de negustori (pe bresle), constituită în Europa în Evul Mediu.

ghileală *sf* [At: DEX / Pl: *~eli* / E: *ghili* + *-eală*] (Reg) Ghilire.

ghilemele *sfp* vz *ghilimele*

ghileu *sn* vz *gealău*[2]

ghili *vt* [At: DA ms / Pzi: *~lesc* / E: ucr ***бѣлити***] (Reg) A înălbi o pânză prin înmuierea în apă și întinderea repetată la Soare.

ghiliceană *sf* vz *biliceană*

ghilicel *sm* [At: JARNÍK–BÂRSEANU, D. 76 / Pl: *~icei* / E: nct] (Bot; reg) Ghiocel (*Galanthus nivalis*).

ghiliguți *smp* [At: CHEST. V, 153/72 / E: nct] (Reg; pbl) Bureți din care ciobanii prepară o mâncare de post.

ghilimele *sfp* [At: CAMIL PETRESCU, T. II 30 / V: (înv) *~lem~, ~ete* / E: fr ***guillemets***] Semn de punctuație în formă de două mici unghiuri sau de două mici virgule dispuse paralel, care închid între ele citate, o vorbire directă, titluri de opere ori nume de institututii, cuvinte cărora li se dă un sens (stilistic) special sau asupra cărora vorbitorul vrea să insiste, traducerea ori sensul unui cuvânt Si: *semnele citării*.

ghilimete *sfp* vz *ghilimele*

ghilire *sf* [At: DEX / Pl: *~ri* / E: *ghili*] (Reg) Înălbire a unei pânze prin înmuiere în apă și expunere repetată la Soare.

ghiliș *sn* vz *ghiuluș*

ghilișí *v* [At: PAPAHAGI, M. 19 / Pzi: *~șesc* / E: *ghiliș*] (Mgm; Mar) A ține sfat.

ghilit[1] *sn* [At: DEX / Pl: *~uri* / E: *ghili*] (Reg) Ghilire.

ghilit[2], *~ă* *a* [At: DEX / Pl: *~iți, ~e* / E: *ghili*] (Reg; d. pânză) Care a fost albit (prin înmuierea în apă și întinderea repetată la Soare).

ghilitoare *sf* [At: ALECSANDRI, T. 45 / Pl: *~ri* / E: *ghili* + *-toare*] Locul unde se înălbește pânza Si: *înălbitoare*.

ghilitoare *sf* vz *bilitoare*

ghilosi *vr* [At: GRAIUL I, 328 / Pzi: *~sesc* / E: ngr ***γυαλίζω***] (Mol) 1 A se spăla mult pe față și pe corp, frecându-se cu săpun. 2 (Pex) A se spilcui. 3 A se machia.

ghiloș *sn* vz *ghioș*

ghiloșa *v* vz *ghioșa*[2]

ghiloșar *sm* vz *ghioșar*

ghiloșare *sf* vz *ghioșare*

ghiloșă *sf* vz *ghioșă*

ghilotei *sn* [At: ȘEZ. V, 74 / Pl: *~e* / E: nct] (Reg) Lemn cu noduri.

ghilotina *vt* [At: CAMIL PETRESCU, T. II, 572 / Pzi: *~nez* / E: fr ***guillotiner***] (Înv) A executa prin decapitare cu ghilotina.

ghilotinare *sf* [At: CAMIL PETRESCU, T. II, 578 / Pl: *~nări* / E: *ghilotina*] Execuție cu ghilotina.

ghilotinat, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: *ghilotina*] Decapitat cu ajutorul ghilotinei.

ghilotină[1] *sf* [At: ȘEZ. V, 74 / Pl: *~ne* / E: mg ***gyilok***] (Reg) 1 Umflătură la gât. 2 Ulcerație pe corpul animalului sau pe trunchiul copacului.

ghilotină[2] *sf* [At: MAIORESCU, CR. II, 180 / Pl: *~ne* / E: fr ***guillotine***] 1 Instrument de execuție a celor condamnați la moarte prin decapitare. 2 Pedeapsă cu moartea prin ghilotinare. 3 Instrument prevăzut cu o lamă ascuțită, care servește la tăierea foilor de tablă, de carton, de hârtie etc.

ghilț[1] *sn* vz *zbilț*

ghilț[2] *sm* [At: VICIU, GL. / E: ger ***Filz***] (Gms; reg) Pâslă.

ghilui *v* vz *gelui*

ghiluș *sn* vz *ghiuluș*

ghimber *sm* [At: PANȚU, PL.[2] / V: ***ghimbir, gimbir, imber, imbir, imbiriu*** / Pl: *~i* / E: mg ***gyömber***] Plantă erbacee din regiunile tropicale, cu rizom bogat în uleiuri aromatice (*Zingiber officinale*).

ghimbir *sm* vz *ghimber*

ghimbrucciu *sm* vz *ghiumbrucciu*

ghimerlie *sf* vz *ghimirlie*

ghimici *sm* [At: I. CR. III, 251 / Pl: *~* / E: *ghem* + *-ici*] (Reg; dep) Om mic de statură.

ghimie *sf* [At: MAGAZIN IST. IV, 309/8 / Pl: *~ii* / E: tc ***gemi***] (Tcî) Corabie.

ghimigiu *sm* [At: DOC. (1793), ap. ȘIO / Pl: *~ii* / E: tc ***gemiči***] (Tcî) Marinar.

ghimiraș *sn* vz *chimiraș*

ghimirlie[1] *sf* [At: H IV, 255 / Pl: *~ii* / E: ns cf *chimirlie, chimilioară*] Ferăstrău cu pânza îngustă.

ghimirlie[2] *sf* [At: ȘIO / V: *~mer~* / Pl: *~ii* / E: pbl tc ***kemerli***] Cocioabă.

ghimiș *sm* [At: DA ms / V: *ghe~* / Pl: *~i* / E: *ghem* + *-iș*] Ghimiciu.

ghimnasi *v* [At: PANN, E. IV, 84/22 / V: *~azi* / Pzi: *~sesc* / E: nct] (Înv) A pregăti pe cineva pentru duel.

ghimnazi *v* vz *ghimnasi*

ghimnazie *sf* vz *gimnaziu*

ghimnozofist *sm* vz *gimnozofist*

ghimotoc *sn* vz *ghemotoc*

ghimp *sm* vz *ghimpe*[1]

ghimpa *vtr* [At: DA / Pzi: *~pez* / E: *ghimpe*] (Reg) A înghimpa.

ghimpar *sm* [At: NOM. MIN. 44 / Pl: *~i* / E: *ghimpe* + *-ar*] (Teh) Tijă prevăzută cu ghimpi la unul din capete, folosită la extragerea diferitelor unelte sau piese rămase accidental în gaura unei sonde.

ghimpariță *sf* [At: PANȚU, PL.[2] / Pl: *~țe* / E: *ghimpe* + *-ariță*] Mică plantă erbacee cu frunze foarte ascuțite și cu flori verzi (*Crypsis aculeata*).

ghimpat, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: *ghimpe* + *-at*] 1 Care are ghimpi. 2 (Îs) *Sârmă ~ă* Sârmă pe care sunt fixate alte bucăți de sârmă, scurte și ascuțite.

ghimpă *sf* vz *ghimpe*[2]

ghimpe[1] *sm* [At: DOSOFTEI, ap. TDRG / V: *ghimp* / Pl: *~pi* / E: alb ***emp***] 1 Prelungire tare și ascuțită care crește pe tulpina, pe ramurile sau pe alte părți ale unor plante Si: *spin*. 2 Spin de pe corpul unor animale. 3 Țepușă de lemn care a intrat sub piele. 4 (Îe) **A sta (a ședea) ca pe ~i** A nu mai avea răbdare. 5 (Pop; îe) **A se atârna ~ii de cineva** A fi beat. 6 (Bot) Plantă ierboasă cu flori purpurii și spinoase Si: *pasul-dropiei, scai-ghimpos, scaiete* (*Centaurea calcitrapa*). 7 (Bot) Arbust verde, cu ramurile terminate printr-un spin, cu flori mici verzui și cu fructul în forma unei boabe roșii, mare cât o cireașă, care persistă și peste iarnă Si: *ghimpe pădureț* (*Ruscus aculeatus*). 8 (Bot. reg) Ghimpe-mare Si: *scai-măgăresc*

(*Cirsium lanceolatum*). **9** (Bot; reg) Holeră (*Xanthium spinosum*). **10** (Art) Numele a două dansuri populare țărănești. **11** Melodie după care se execută fiecare dintre aceste dansuri. **12** (Îe) **A avea** (sau **a simți**) **un ~ la** (sau **în**) **inimă** (sau **în cuget**) A avea un necaz, o supărare sau o nemulțumire (nedestăinuită nimănui).

ghimpe[2] *sm* [At: DOMBROWSKY, P. 120 / V: ***~pă*** *sf*, ***~l*** *sm* / Pl: *~pi* / E: ger ***Gimpel***] (Orn; reg) **1** Căldăraș mare. **2** Căldăraș mic.

ghimpel *sf* vz ***ghimpe***[2]

ghimpos, ~oasă [At: DOSOFTEI, V. S. 8/1 / Pl: *~oși*, *~oase* / E: ***ghimpe*** + *-os*] **1** *a* Cu ghimpi Si: *spinos, țepos*. **2** *sf* (Bot; reg) Ghimpariță Cf *iarbă-ghimpoasă*. **3** *a* (Fig) Sarcastic.

ghimpuros, ~oasă *a* [At: LB / Pl: *~oși*, *~oase* / E: ***ghimpe*** + *-(ur)os*] **1-2** Ghimpos (**1, 3**).

ghimpuruș *sm* [At: ȘEZ. V, 74 / Pl: *~i* / E: ***ghimpe*** + *-uruș*] (Șhp) **1-2** Ghimpe (mic).

ghimurluc *smn* vz ***ghiumurluc***

ghimuruc *sn* vz ***ghimbruc***

ghin *sn* [At: DA ms / V: ***din, gin, grin*** / Pl: *~uri* / E: nct] **1** Daltă cu tăiș semicircular, folosită de dogari și rotari. **2** Cazma îndoită pe amândouă laturile. **3** Cuțit cu lama curbată în formă de unghie, cu care se ciopleşte lemnul (în timpul sculptării lui). **4** Dispozitiv cu care pescarii scot nămolul de pe fundul apei pentru a aduna larvele de răsură necesare la pescuitul cegii.

ghina *v* vz ***ghinui***

ghină[1] *sf* [At: KLOPȘTOK, F. 98 / Pl: *~ne* / E: fr ***guigne***] (Înv; la jocul de cărți) Ghinion.

ghină[2] *sf* vz ***găină***

ghinăral *sm* vz ***general***[1]

ghinărar[1] *sm* vz ***general***[1]

ghinărar[2] *sn* [At: H XVI, 161 / Pl: *~i* / E: ns cf *ghin*] Unealtă de dulgherie (nedefinită mai îndeaproape).

ghinărariu *sm* vz ***general***[1]

ghinătură *sf* [At: RĂDULESCU-CODIN / Pl: *~ri* / E: ***ghina*** + *-ătură*] (Reg) Două pâini care, la copt, s-au lipit una de alta.

ghinc *sm* [At: BUL. FIL. VII-VIII, 279 / Pl: *~nci* / E: tc ***genë***] Unul din cei doi turci ai piesei populare „Iancu Jianu", pe care o joacă tineri amatori umblând din casă în casă de Sfântul Vasile.

ghincar *sm* [At: H VII, 480 / Pl: *~i* / E: nct] (Bot; reg) Ciulin.

ghindar *sm* [At: ALEXANDRESCU, M. 294 / Pl: *~i* / E: ***ghindă*** + *-ar*] **1** (Bot; Mun) Stejar. **2** (Orn; Buc) Gaiță. **3** (Reg) Pește nedefinit mai îndeaproape.

ghindă *sf* [At: (a. 1607) IORGA, D. B. I, 28 / V: ***ghen~*** (îrg) ***~de*** / Pl: *~nzi*, (înv) *~de* / E: lat ****glanda***] **1** Fructul stejarului (sau al altor copaci înrudiți). **2** (La jocul de cărți) Treflă. **3** (Reg; lpl) Amigdale.

ghindăraș *sm* [At: BĂCESCU, P. 33 / Pl: *~i* / E: ***ghindar*** + *-aș*] (Reg) Pește țigănesc.

ghinde *sf* vz ***ghindă***

ghindeșel *am* [At: MAT. FOLK. 67 / Pl: *~șei* / E: ***ghindă*** + *-șel*] (Nob) Mic de statură.

ghindi *v* vz ***gândi***

ghindisi *v* vz ***chindisi***

ghindișor *sm* [At: BĂCESCU, P. 33 / Pl: *~i* / E: ***ghindă*** + *-ișor*] (Iht; reg) Ghindăraș.

ghindoc *sm* [At: ZANNE, P. IX, 187 / Pl: *~oci* / E: ***ghindă*** + *-oc*] **1-2** (Șhp) Ghindă (mică). **3** (Fig) Om mic de statură.

ghindos, ~oasă *a* [At: DA ms / Pl: *~oși*, *~oase* / E: ***ghindă*** + *-os*] (Pop) Plin de ghinde.

ghindurare *sf* [At: TDRG / Pl: *~rări* / E: nct] (Pop) Angină.

ghindură *sf* [At: FILIPESCU, ap. TDRG / Pl: *~ri* / E: lat ***glandula***] (Pop) Ganglion.

ghindurea *sf* [At: DA ms / Pl: *~ele* / E: ***ghindură*** + *-ea*] **1-2** (Șhp) Ghindură (mică).

ghindurică *sf* [At: DA ms / Pl: *~ici* / E: ***ghindură*** + *-ică*] **1-2** (Șhp) Ghindură (mică).

ghinduriță *sf* [At: DICȚ. / Pl: *~țe* / E: ***ghindură*** + *-iță*] **1-2** Ghindurică (**1-2**).

ghinduros, ~oasă *a* [At: PISCUPESCU, O. 243/14 / Pl: *~oși*, *~oase* / E: ***ghindură*** + *-os*] **1** Cu ghinduri (multe) Si: *gâlcos* (**1**). **2** La care se umflă ghindurile.

ghinerari *sm* vz ***general***[1]

ghinghi *sp* [At: COMAN, GL. / E: nct] (Reg) Brâie (de încins) Cf *chingă*.

ghingiriu *a* [At: T. PAPAHAGI, C. L. / Pl: *~ri* / E: nct] (D. cai; csnp) Tânăr și frumos Cf *gingirliu, ghiurghiuliu*.

ghini *v* vz ***ghinui***

ghinion *sn* [At: ALECSANDRI, ap. CADE / Pl: *~oane* / E: fr ***guignon***] **1** Lipsă de noroc. **2** (Pex) Conjunctură nefavorabilă.

ghinionist, ~ă *smf, a* [At: DA ms / Pl: *~iști*, *~e* / E: ***ghinion*** + *-ist*] **1-2** (Persoană) care are ghinion.

ghinitoare *sn* [At: FRÂNCU-CANDREA, M. 100 / V: (reg) ***ginatoari*** *sf* / Pl: *~ori* / E: ***ghini*** + *-toare*] (Îrg) Instrument cu care se netezesc ciubărele pe dinăuntru, după ce s-au încleiat.

ghinoi *sn* [At: V. HANEȘ, Ț. O., ap. DA ms / Pl: *~oaie* / E: cf *ghionoi*] (Reg) Târnăcop.

ghint *sn* [At: DA / Pl: *~uri* / E: pn ***gwint***, ucr ***гвинт***] **1** Șanț în formă de spirală, făcut pe suprafața interioară a țevii unor arme de foc, pentru a imprima proiectilului o mișcare de rotație necesară menținerii stabilității acestuia pe o traiectorie dată. **2** (Iuz) Filet. **3** Cui sau piron cu capătul lat și proeminent Cf *bold, țintă*.

ghintă *sf* vz ***gintă***

ghinteală *sf* [At: CHEST. II, 236/6 / Pl: *~eli* / E: ns cf *ghintui*[2], *ghinui*] (Reg) Șindrile bine încheiate între ele.

ghintui[1] *vt* [At: DAMÉ, T. / Pzi: *~esc* / E: ***ghint***[1] + *-ui*] **1** A prevedea cu ghinturi țeava unei arme de foc. **2** (Iuz) A fileta un mic cilindru de metal, pentru a-l folosi ca șurub.

ghintui[2] *vt* [At: HASDEU, ap. TDRG / Pzi: *~esc* / E: ***ghint***[2] + *-ui*] A fereca cu ghinturi un buzdugan, o ghioagă.

ghintuire[1] *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~ri* / E: ***ghintui***[1]] **1** Executare de ghinturi[1] pe țeava unei arme de foc. **2** (Iuz) Filetare Cf *ghintui*[1] (**2**).

ghintuire[2] *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***ghintui***[2]] Ferecare cu ghinturi a unui buzdugan, a unei ghioage etc.

ghintuit[1] *sn* [At: DEX / E: ***ghintui***[1]] **1-2** Ghintuire[1] (**1-2**).

ghintuit[2] *sn* [At: MDA ms / E: ***ghintui***[2]] Ghintuire[2].

ghintuit[3], ***~ă*** *a* [At: (a. 1745) URICARIUL XI, 225 / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***ghintui***[1]] (D. țeava armelor de foc) Prevăzut cu ghinturi[1].

ghintuit[4], ***~ă*** *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***ghintui***[2]] Ferecat cu ghinturi[2].

ghintuleț *sn* [At: SLAVICI, N. II, 56 / Pl: *~e* / E: ***ghint*** + *-uleț*] **1-2** (Șhp) Ghint (mic).

ghinturi *snp* [At: MARIAN, NU. 500 / E: nct] (Buc; Cul) Răcituri.

ghinț[1] *sn* [At: MARIAN, D. 199 / V: (sg refăcut după pl) ***~țură*** *sf* / Pl: *~uri* / E: nct]

ghinț[2] *sn* [At: CREANGĂ, GL. / Pl: *~uri* / E: nct] Unealtă de cizmărie cu ajutorul căreia se lărgește încălțămintea.

ghințiană *sf* vz ***gențiană***

ghințură[1] *sf* [At: PANȚU, PL.[2] / V: (pop) ***entură, enzură, ințură, ginţură, guzu~*** / Pl: *~ri* / E: ns cf *gențiană*] (Bot; pop) Gențiană (*Gentiana cruciata excisa, lutea* sau *punctata*).

ghințură[2] *sf* vz ***ghinț***[1]

ghințurea *sf* [At: PANȚU, PL. / Pl: *~ele* / E: ***ghințură*** + *-ea*] (Bot; pop) Ghințură mică.

ghinui *vt* [At: FRÂNCU-CANDREA, M. 100 / V: ***~na***, ***~ni*** / Pzi: *~esc* / E: ***ghin***] (Reg) A lustrui ciuberele cu ghinitoarea.

ghioabă *sf* vz ***ghiob***

ghioacă[1] *sf* vz ***găoace***

ghioacă[2] *sf* vz **ghioagă**
ghioacă[3] *sf* vz **ghioc**
ghioacă[4] *sf* vz **ghiocă**
ghioace *sf* vz **găoace**
ghioagă *sf* [At: N. COSTIN, ap. LET. II, 99/33 / P: *ghioa-gă* / V: ***gheo~***, ***~acă*** / Pl: *~age* / E: nct] **1** Armă de luptă, alcătuită dintr-un ciomag (de lemn sau de fier) cu capătul bombat și ghintuit. **2** (Pgn) Ciomag. **3** Capătul bombat, de obicei ghintuit, al unei ghioage. **4** Par lung cu care se scot peștii din ascunzători.
ghioalcă *av* [At: RĂDULESCU-CODIN / E: ***ghiol***[1] cf *ghiolcăi*] **1-2** (Îljv) **Plin ~** Plin ochi. **3-4** (Îljv) **Ud~** Ud leoarcă.
ghioambă *sf* [At: DA / Pl: *~be* / E: nct] (Reg; irn) Braț.
ghioarcă *sf* [At: PAMFILE, J. I, ap. DA / V: ***~olcă***, ***~orcă*** / Pl: *~rce* / E: ns cf *ghiorc*] Parte adâncă a unui râu unde se formează vârtejuri Si: *bolbocă, bolboană*.
ghioarlă[1] *sf* [At: DA ms / P: *ghioar~* / Pl: *~le* / E: nct] (Îvr) Tânăr care umblă fără rost sau se joacă prea mult.
ghioarlă[2] *sf* [At: CAMILAR, N. II 404 / Pl: *~le* / E: nct] (Reg) Ghiorlan[2].
ghiob *sn* [At: POMPILIU, BIH. 1009 / V: (reg) ***dioabă*** *sf*, ***diob, giob*** *sn*, ***gioabă, ghioabă*** *sf* / E: cf mg *dibuny, dibirke*] (Trs) Putină de brânză.
ghiobec *sn* [At: TDRG / Pl: nct / E: nct] (Îrg) Zăbun.
ghiobuleț *sn* [At: SLAVICI, N. II, 12 / Pl: *~e* / E: ***ghiob*** + *-uleț*] **1-2** (Șhp) Ghiob (mic).
ghioc[1] *sn* vz **ghioci**
ghioc[2] *sn* [At: DOSOFTEI, V. S. 3/2 / Pl: *~uri* / E: lat ***coclea, -am*** cf *găușel*] **1** Gen de melci cu cochilia mare, ovală, cu aspect de porțelan, care trăiesc în mările calde (*Cypraea*). **2** (Prc) Cochilia ghiocurilor (**1**), întrebuințată ca ornament sau pentru preziceri asupra viitorului cuiva. **3** (Înv; îe) **A pune (cuiva) ~ la ureche** A înșela pe cineva.
ghioc[3] *sm* [At: PANȚU, PL.[2] / P: *ghi-oc* / V: (reg) ***dioc, ~oacă*** *sf* / Pl: *~oci* / E: nct] (Bot; reg) Albăstrea (*Centaurea*).
ghioca *sf* [At: H IV, 86 / P: *ghi-o-* / V: ***~oacă*** / Pl: nct / E: nct] (Reg; îf *ghioaca*) Cățea de vânătoare.
ghiocar *sm* [At: ALAS, 22 noiembrie 1936, 4/4 / Pl: *~i* / E: ***ghioc***[3] + *-ar*] Ghiocear.
ghiocear *sm* [At: DUNĂREANU, CH. 18 / V: ***~ciar*** / Pl: *~i* / E: ***ghioci***[2] + *-ar*] (Reg) Vizitiu al unei ghioci.
ghiocel *sm* [At: DRĂGHICI, R. 174/30 / P: *ghi-o~* / V: ***ghe~*** / Pl: *~cei* / E: ns cf *ghioc*[1]] **1** Ghioc mic. **2** Mică plantă erbacee perenă cu frunze liniare, cu o singură floare albă, în formă de clopoțel, aplecată în jos, care înflorește primăvara foarte timpuriu Si: (reg) *aișor, primăvăriță* (*Galanthus nivalis*). **3** (Bot; reg; îc) **~ei-mari** sau **bogați** Omătuțe (*Leucojum aestivum*). **4** (Bot, reg; îc) **~-de-grădină** Zarnacadea (*Narcissus pseudonarcissus poeticus*). **5** (Bot; reg; îc) **~ei-de munte** Coprină (*Narcissus radiiflorus*). **6** (Bot; reg; îc) **~-de toamnă** Plantă decorativă cu floarea mare și frumoasă, cu floarea galbenă aurie (*Amaryllis lutea*).
ghiocerie *sf* [At: CHEST. II, 434/85 / Pl: *~ii* / E: ***ghioci***[2] + *-ărie*] (Reg) Magazie în care se țin plugul, căruța, vasele de vie etc.
ghioci[1] *vr* [At: CHEST. II, 388/22 / Pzi: 3 *~cește* / E: nct] (Reg; d. tencuială sau varul de pe pereți) A se coji.
ghioci[2] *sn* [At: DAMÉ / V: ***ghioc*** / P: *ghioci* / Pl: *~uri* / E: tc ***göç***] **1** Căruță astfel construită încât să poată fi lungită la nevoie. **2** (Pgn) Car.
ghiociar *sm* vz **ghiocear**
ghiocică *a* [At: I. CR. I, 14 / Pl: ? / E: ***ghioc*** + *-ică*] (În poezia populară; csnp) Albă (ca ghiocelul).
ghiocușor *sn* [At: PAMFILE, I.C. 144 / Pl: *~oare* / E: ***ghioci*** + *-ușor*] (Îvp) Ghioci la care se înhamă numai un cal.
ghiodâlcă *sf* [At: DA / Pl: *~lci* / E: ns cf *modâlcă, bobâlcă*] (Pop) Umflătură (mai mare sau mai mică) apărută pe corpul omului, al animalelor și pe trunchiul copacilor.
ghiogar *sm* [At: CAMILAR, N. II, 43 / Pl: *~ri* / E: ***ghioagă*** + *-ar*] **1** Cel care mână vitele cu ghioaga. **2** Om bătăuș. **3** Om fără căpătâi.
ghioj *sm* vz **ghiuj**
ghiojgorea *av* [At: ALECSANDRI, T. 41 / V: ***~oșg~***, ***~șghioare*** / E: tc ***göz-göre***] (Trî) Văzând cu ochii.
ghiol[1] *sn* [At: CREANGĂ, P. 242 / V: (reg) ***giol*** *sm* / Pl: *~uri* / E: tc ***göl***] (Mol; Buc; Dob) Lac sau baltă (mare) cu fundul plin de mâl.
ghiol[2] *sn* [At: N. REV. R. (1910), ap. DA / Pl: *~uri* / E: nct] (Reg) Legătură de mai multe șiruri de mărgele.
ghiolbană *sf* [At: RETEGANUL, P. V, 11 / V: ***ghiul~***, ***~lha~*** / Pl: *~ne* / E: nct] **1** (Reg) Femeie cu ochii mari, frumoasă și cochetă. **2** Prostituată.
ghiolcă *sf* vz **ghioarcă**
ghiolcăni *vi* [At: CHEST. VII, 110/32 / V: ***~lgă~*** / Pzi: *~nesc* / E: cf *ghiolcăi*] (Reg; irn) A bea.
ghiolci *sn* vz **giulgiu**
ghiold *sn* [At: ISPIRESCU, L. 290 / Pl: *~uri* / E: ***ghiont*** + ***bold***] (Mun; Trs) **1** Ghiont. **2** Junghi.
ghioldan *sm* [At: H X, 29 / Pl: *~i* / E: nct] (Pop) Pom care face fructe albe.
ghioldaș *sm* [At: DIONISIE, C. 185 / V: ***iol~*** / Pl: *~i* / E: tc ***yoldaš***] (Tcî) Tovarăș.
ghioldi *v* vz **ghionti**
ghioldiș *av* [At: ARH. OLT. XXII, 274 / E: ***ghiold*** + *-iș*] (Îrg) **1** Pieziș. **2** Chiorâș.
ghioldorosi[1] *vt* [At: MAT. FOLK. 151 / Pzi: *~sesc* / E: nct] (Reg; csnp) A înghioldi Cf *ghiold*.
ghioldorosi[2] *v* [At: CIAUȘANU, GL. / Pzi: *~sesc* / E: nct] (Reg) A vorbi într-o limbă străină Cf *bolborosi*.
ghioldum *sn* [At: S. NĂDEJDE, ap. TDRG / Pl: *~uri* / E: nct] (Reg) Ghiont.
ghiolgăni *v* vz **ghiolcăni**
ghiolhană *sf* vz **ghiolbană**
ghiolț *sn* [At: CHEST. II, 337 / Pl: *~uri* / E: nct] (Reg) Spațiul dintre vatră (sau sobă) și peretele din dos, unde se culcă adesea copiii și bătrânii.
ghiom *sn* vz **ghium**
ghiomotoc *sn* vz **ghemotoc**
ghiondel *sn* vz **ghionderă**
ghionder *sn* vz **ghionderă**
ghionderă *sf* [At: LTR / V: ***~del, ~der*** *sn* / Pl: *~re* / E: tc ***gönder***] Prăjină care servește pentru a pune în mișcare o ambarcațiune mică, împingând cu ea în fundul apelor puțin adânci, sau cu care se mână peștele spre plasă, cu care se construiesc gardurile pentru prinderea peștelui etc.
ghiondic *s* [At: H II, 332 / Pl: ? / E: nct] (Ned) Citat între cuvintele referitoare la plutire.
ghiondiriu *s* [At: PAMFILE, J. II, ap. DA / Pl: *~ii* / E: Cf *ghionderă*] Prăjină de măsurat.
ghionghiona *v* vz **ghionghioni**
ghionghionele *sfp* [At: COSTINESCU / V: ***ghiunghiun~*** / E: tc ***iina-iin***] (Tcî) Fasoane.
ghionghioni *vr* [At: DICȚ. / V: (cscj) ***~na*** / Pzi: *~nesc* / E: ***ghionghionele***] (Înv) A face fasoane.
ghionoaie *sf* [At: CUV. D. BĂTR. I, 282 / P: *ghi-o~* / V: ***gheo~, gheu~, gheunoi, geonoaie, geunoaie, gio~*** / Pl: ~ / E: cf alb *gjon*] **1** (Orn; Mun) Ciocănitoare. **2** (Fig) Femeie rea și cicălitoare. **3** (Reg) Legumă nedefinită mai îndeaproape.
ghionoi *sn* [At: DAMÉ, T. 38 / V: ***gheu~*** / Pl: *~oaie* / E: nct] Târnăcop a cărui parte metalică este ascuțită la unul din capete și în formă de ciocan la celălalt capăt.
ghiont *smn* [At: NECULCE, ap. LET. II, 209/14 / V: ***gi~*** / Pl: *~nți, ~uri* *sn* / E: nct] **1** Lovitură dată cuiva cu pumnul sau cu cotul (pentru a-l îmbrânci, a-i atrage atenția la ceva etc.) Si: (pop) *brânci, ghiold*. **2** Pumnul strâns cu care înghiontim pe cineva. **3** (Reg; gmț; lpl) Sarmale.
ghiontac *sn* [At: I. CR. III, 87 / Pl: *~ace* / E: ***ghiont*** + *-ac*] (Reg; mpl) Îmbucătură mare înghițită repede.
ghionti [At: NEGRUZZI, S. I, 84 / V: ***~oldi*** / Pzi: *~tesc* / E: ***ghiont***] **1-2** *vtr* A (-și) da ghionturi. **3** *vr* A se lovi de cineva. **4** *vt* A îmboldi.

ghiontire *sf* [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: ***ghionti***] **1** Îmbrâncire. **2** Lovire. **3** Îmboldire.

ghiontit¹ *sn* [At: DEX / Pl: *~uri* / E: ***ghionti***] **1-3** Ghiontire (**1-3**).

ghiontit², ~ă *a* [At: NEGRUZZI, S. I, 38 / Pl: ***ghionti***] **1** Îmbrâncit. **2** Lovit cu ghiontul. **3** Îmboldit.

ghiontui *vtr* [At: MACEDONSKI, O. 25 / Pzi: *~esc* / E: ***ghiont*** + *-ui*] **1-3** A ghionti (**1-3**).

ghiontuială *sf* [At: CARAGIALE, M. 176 / Pl: *~ieli* / E: ***ghiontui*** + *-eală*] **1-3** Ghiontire (**1-3**).

ghiontuire *sf* [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: ***ghiontui***] **1-3** Ghiontire (**1-3**).

ghiorăi *v* vz ***chiorăi***

ghiorăială *sf* vz ***chiorăială***

ghiorăit *sn* vz ***chiorăit***

ghiorăitură *sf* vz ***chiorăitură***

ghiorc *i* vz ***ghiorț***

ghiorcă *sf* vz ***ghioarcă***

ghiordan *sn* vz ***gherdan***

ghiordea *sf* [At: DOC. (cca 1767) ap. ȘIO. / Pl: *~ele* / E: ***ghiordie***] (Înv) Ghiordie.

ghiordeică *sf* [At: (a. 1767) URICARIUL XVII, 61 / Pl: *~ici* / E: ***ghiordie*** + *-eică*] **1-2** (Șhp) Ghiordie (mică) Cf *scurteică*.

ghiordeie *sf* vz ***ghiordie***

ghiordel *sn* [At: LTR / Pl: *~e* / E: nct] Găleată din lemn sau din pânză impermeabilă, folosită la bordul unei nave.

ghiordie *sf* [At: (a. 1767) URICARIUL XVII, 58 / V: ***~dea, ~deie, ~rghie*** / Pl: *~ii* / E: tc ***kürdyie***] (Iuz) Giubea lungă, ce se purta iarna peste biniș.

ghiordum *sn* [At: CARAGIALE, S. N. 27 / V: ***ghiur~*** / Pl: *~uri* / E: tc ***gördum***] (Mol; înv) Joc cu 24 de cărți.

ghiorghie *sf* vz ***ghiordie***

ghiorghin *sm* vz ***gherghin***

ghiorghinar *sm* [At: GALACTION, O. 267 / V: ***gheo~*** / Pl: *~i* / E: ***ghiorghin*** + *-ar*] (Reg) Arbore nedefinit mai îndeaproape.

ghiorghiol *am* [At: H VI, 49 / Pl: ? / E: pbl *ghiurghiuliu*] (Îvp) Alb amestecat cu roșu.

ghiorghioliu, ~ie *a* vz ***ghiurghiuliu***

ghiorhăi *v* [At: (a. 1936) CUV. LIB., ap. DA ms / Pzi: *~esc* / E: ***ghiorăi*** + ***horhăi*** (sau ***grohăi***)] (Rar) Chiorăi.

ghiorlan¹ *sm* [At: ALECSANDRI, T. 599 / V: ***gher~*** / Pl: *~i* / E: ***ghiorăi***] (Fam) **1** (Mol) Bădăran. **2** (Mun) Om mâncăcios Si: *mâncău*, (reg) *borlan, folte, gâman*. **3** (Îrg; îe) **Pân' la anu și ~u'** Se zice despre femeile care au rămas însărcinate îndată după căsătorie.

ghiorlan² *sm* [At: PĂSCULESCU, L. P. 257 / V: ***gher~, ghir~*** / Pl: *~i* / E: nct] (Pop) Șobolan Cf *colțan*.

ghiorlăni *v* [At: DA ms / Pzi: *~nesc* / E: ***ghiorlan²***] (Reg) A săpa galerii în pământ.

ghiorman *sm* [At: RĂDULESCU-CODIN / V: ***ger~, gher~, ghermăn***, (reg) ***ver~*** / Pl: *~i* / E: bg **герман**] **1** Sărbătoare de primăvară celebrată de țărani pentru a preveni căderea grindinei. **2** (Ban; îf *gherman*) Înălțarea Domnului. **3** Om năbădăios.

ghioroc *sn* vz ***gheroc***

ghioroi *sm* [At: RĂDULESCU-CODIN / Pl: ~ / E: nct] Țăruș de fier cu care se fac găuri în pământ.

ghiorș *sm* [At: CV 1949, nr. 3, 34 / Pl: *~i* / E: mg ***gyorsvonat***] (Mgm; Trs) Tren accelerat.

ghiorț *i* [At: DELAVRANCEA, H. T. 11 / V: ***~rc*** / E: fo] **1** Cuvânt care imită sunetul produs de cel care bea un lichid cu înghițituri mari sau de intestinele goale. **2** Cuvânt care imită sunetul produs de un corp care este aruncat sau cade în apă. **3** Cuvânt care imită sunetul produs de stomac Cf *ghiorțăi* (**2**).

ghiorțăi *vi* [At: DA / Pzi: ~ / E: ***ghiorț***] (Pfm) **1** A bea cu înghițituri mari. **2** (D. intestine) A chiorăi.

ghiorțăitură *sf* [At: CONV. LIT. XLIV, 73 / Pl: *~ri* / E: ***ghiorțăi*** +*-(t)ură*] (Pfm) Înghițitură.

ghioslomea *sf* [At: H II, 290 / Pl: *~ele* / E: tc ***gözlemè***] (Dob; tcm) Turtă prăjită în unt sau untură.

ghiosluc *sm* vz ***ghizluc***

ghiosoli *v* [At: I. CR. 248 / Pzi: *~lesc* / E: nct] (Reg) A munci pe cineva.

ghioș¹ *am* [At: DAMÉ, T. 28 / Pl: *~i* / E: nct] (Reg; d. coarnele boului și ale vacii) Alb.

ghioș² *sn* [At: DEX / V: ***~iloș*** / Pl: *~uri* / E: fr ***guillochis***] **1** Ornament gravat format din două linii fine, drepte sau ondulate, folosit la împodobirea unor obiecte de sticlă sau de metal. **2** Desen complex format din linii apropiate și încrucișate dispuse geometric, folosit pentru realizarea fondului unor hârtii cu valoare nominală.

ghioșa¹ *vt* [At: CADE / V: ***gheușa*** / Pzi: *~șez* / E: nct] A desface coaja de nucă.

ghioșa² *vt* [At: LTR / V: ***~ilo~*** / Pzi: *~șez* / E: fr ***guillocher***] A executa un ghioș.

ghioșaj *sn* [At: LTR / V: ***~ilo~*** / Pl: *~e* / E: fr ***guillochage***] Ghioșare.

ghioșare *sf* [At: DEX² / Pl: *~șări* / E: ***ghioșe²***] Executare a ghioșului.

ghioșă *sf* [At: LTR / V: ***~ilo~*** / Pl: *~șe* / E: fr ***guilloche***] **1** Daltă subțire, folosită la gravarea pe pietre litografice sau pe plăci metalice. **2** Desen complex, format din linii drepte, frânte, spirale etc., obținut prin ghioșare.

ghioșcar *sm* vz ***ghiocear***

ghioșghioare *av* vz ***ghiojgorea***

ghioșgorea *av* vz ***ghiojgorea***

ghioșiu *sn* [At: DN³ / Pl: *~uri* / E: fr ***guillochis***] Ornament gravat în linii întretăiate, drepte sau ondulate, folosit în bijuterie.

ghiot, ~ă *a* [At: PAMFILE, C., ap. DA ms / Pl: ? / E: nct] (Reg) Nebunatic.

ghiotonea *sf* [At: TOMESCU, GL. / Pl: *~ele* / E: nct] (Reg) Haină de dimie înflorată, cu multe găitane.

ghiotoră *sf* vz ***ghioturá***

ghiotură *sf* [At: CREANGĂ, A. 5 / V: ***~toră, ~iut*** / Pl: *~re* / E: tc ***götürü***] **1** (Pfm; îlav) **Cu ~a** Fără măsură. **2** (Îal) Fără socoteală. **3** (Reg; îf *ghiutură*) Legătură.

ghiotârlan *sm* vz ***ghiturlan***

ghioz *sn* [At: CHEST. II, 334 / Pl: *~uri* / E: nct] (Reg) **1** Lădița vetrei unde se adună cenușa. **2** Scobitură în zidul pivniței unde se păstrează diferite lucruri.

ghiozdan *sn* [At: NEGRUZZI, S. I, 185 / V: ***ghiz~*** / Pl: *~e* / E: tc ***güzdan***] **1** Obiect din piele, din material plastic, din carton presat etc., de formă dreptunghiulară, având de obicei în interior mai multe despărțituri, folosit de școlari pentru a-și transporta (pe spate) cărțile și caietele. **2** Servietă. **3** (Fam; îe) **A băga la ~** A mânca.

ghiozdănaș *sn* [At: TEODORESCU, P. P. 440 / Pl: *~e* / E: ***ghiozdan*** + *-aș*] Ghiozdănel.

ghiozdănel *sn* [At: TDRG / Pl: *~e* / E: ***ghiozdan*** + *-el*] **1-2** (Șhp) Ghiozdan (mic).

ghip *sn* vz ***ghep***

ghipcan *sm* [At: ALECSANDRI, T. 397 / Pl: *~i* / E: nct] (Mol) Mârțoagă.

ghipiură *sf* [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: fr ***guipure***] (Reg) Dantelă cu ochiuri mari.

ghips *sn* [At: DA ms / V: ***gips*** / Pl: *~uri* / E: ger ***Gips***, fr ***gypse***, lat ***gypsum***] **1** Sulfat natural hidratat de calciu, incolor sau divers colorat, cu aspect sticlos, sidefos ori mătăsos, cu duritate mică, având numeroase folosiri în industrie. **2** (Îe) **A pune în ~** A imobiliza un membru sau o parte a corpului (care prezintă o fractură sau o fisură) cu ajutorul unui pansament făcut din ghips. **3** Obiect sau ornament arhitectonic făcut din ghips (**1**).

ghipsotecă *sf* [At: DEX-S / V: ***gi~*** / Pl: *~eci* / E: fr ***gypsothèque***] **1** Colecție de statuete și de plăci ornamentale din ghips. **2** Loc special amenajat pentru păstrarea ghipsotecii (**1**).

ghiran *s* [At: CHEST. II, 452/149 / E: nct] (Reg) Fântână.

ghirav, ~ă *a* [At: REV. CRIT. IV, 144 / A și: *ghirav* / Pl: *~i, ~e* / E: nct] (Reg) **1** Aspru. **2** Cam bolnav. **3** Slăbit (de boală).

ghiră *sf* [At: COMAN, GL. / Pl: *~re* / E: nct] (Reg) Murdărie.
ghircă *sf* [At: PANȚU, PL.² / E: ucr ***хирка***] (Bot; reg) Specie de grâu bogată în gluten (*Triticum durum*).
ghirdan *sn* vz ***gherdan***
ghirdar *sn* vz ***gherdan***
ghireată *sf* [At: CHEST. II 283/66 / Pl: *~ete* / E: nct] (Reg) Firidă.
ghiretă *sf* vz ***gheretă***
ghirghilâc *sm* [At: DICȚ. / Pl: *~lici* / E: nct] **1-2** Plantă sau animal pipernicit Cf *gâgâlice*.
ghirghiș *sm* [At: REV. CRIT. IV, 144 / Pl: *~i* / E: nct] (Reg) **1** Om grosolan. **2** Om furios.
ghiric *sm* [At: COMAN, GL. / Pl: *~ici* / E: nct] (Reg) Pragul ușii.
ghirin *sm* [At: DEX-S / A: nct / E: nct] Plantă erbacee cu fructe pedunculate, care crește prin locurile sărate și în regiunea maritimă (*Halimane pedunculata*).
ghiriște *sf* [At: CHEST. II, 122/176 / Pl: *~ti* / E: nct] (Reg) Loc de pe care s-a secerat grâul.
ghirlan *sm* vz ***ghiorlan²***
ghirlandat, ~ă *a* [At: MACEDONSKI, O. I, 162 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***ghirlandă*** + *-at*] (Rar) Împodobit cu ghirlande.
ghirlandă *sf* [At: NEGRUZZI, S. I, 286 / V: (rar) ***gherlantă, ~tă*** / Pl: *~de*, (înv) *~lănzi* / E: fr ***guirlande***, ger ***Girlande***, it ***guirlanda***, rs ***гирлянда***] **1** Împletitură decorativă în formă de lanț sau de cunună, făcută din frunze, flori și fructe. **2** Element ornamental în arhitectură și în artele decorative, având aspectul unei ghirlande (1).
ghirlandă *sf* vz ***gherlandă***
ghirlantă *sf* vz ***ghirlantă***
ghiroc¹ *sn* [At: CHEST. II, 337/103 / E: nct] (Reg) Spațiul dintre vatră (sau sobă) și peretele din spate unde se culcă adesea copiii și bătrânii.
ghiroc² *sn* vz ***gheroc***
ghirtoci *sm* [At: PANȚU, PL.² / E: mg ***birtok***] (Bot; reg) Urlupi (*Taphrina pruni*).
ghisac *sm* [At: BĂCESCU, P. 184 / Pl: *~aci* / E: nct] (Reg) Pește nedefinit mai îndeaproape.
ghiscan *sm* vz ***chițcan***
ghisluc¹ *sn* vz ***ghizluc***
ghisluc² *sm* [At: H XIV, 374 / V: ***ghiuz~, ~ius~*** / E: nct] (Bot; Dob) Grâu de toamnă.
ghismale *sfp* [At: H XIX, 353 / E: ns cf *ghisman*] (Reg) Mâncare din lapte prins și făină.
ghisman *sn* [At: H. II, 255 / V: ***~ă*** *sf*, ***ghitin~*** *sn*, ***ghițimană, ghițnană*** *sf*, ***~ițum~*** *sn*, ***~izmană*** *sf*, ***ghesmane*** *sfp* / Pl: *~e* / E: nct] (Reg) **1** Plăcintă cu brânză și smântână. **2** Plăcintă făcută din aluat de pâine.
ghismană *sf* vz ***ghisman***
ghismană *sfp* vz ***ghesmane***
ghisor *sn* vz ***bisor***
ghistină *sf* vz ***castană***
ghișău *sn* vz ***vișeu***
ghișbon *sn* [At: PAȘCA, GL. / Pl: *~oane* / E: nct] (Reg) Prăjină de lemn cu care se strânge fânul pe car.
ghișet *sn* vz ***ghișeu***
ghișetier *sm* [At: CAMIL PETRESCU, T. II, 444 / Pl: *~i* / E: fr ***guichetier***] (Înv) Temnicer care deschide și închide ghișeele celulelor.
ghișeu *sn* [At: CADE / V: (înv) *~et* / Pl: *~ee* / E: fr ***guichet***] Ferestruică ori deschizătură amenajată în ușa sau în peretele unui birou, prin care publicul poate lua contact direct cu funcționarii unei instituții.
ghitan *sm* [At: COMAN, GL. / Pl: *~i* / E: nct] (Reg) **1** Bastard. **2** Copil.
ghitănel *sm* [At: BUL. FIL. VII-VIII, 281 / Pl: *~ei* / E: ***ghitan*** + *-el*] (Reg; șhp) **1-2** Ghitan (**1-2**).
ghitară *sf* vz ***chitară***
ghiț¹ *sn* ***viță***
ghiț² *sm* vz ***gât¹***
ghiță *sf* [At: PĂCALĂ, ap. CADE / Pl: *~țe* / E: nct] (Trs) Lele.
ghițăit, ~ă *a* vz ***chițăit***
ghițiman *sm* vz ***ghisman***
ghițion *sm* [At: H VII, 68 / P: *~ți-on* / E: ns cf *fițion, vițion*] (Reg) Buruiană înaltă care crește pe câmp.
ghițman *sn* vz ***ghisman***
ghițmană *sf* vz ***ghisman***
ghițos, ~oasă *a* [At: CREANGĂ, ap. CADE / Pl: *~oși, ~oase* / E: nct] Lățos.
ghițui *v* vz ***chițui***
ghițuman *sn* vz ***ghisman***
ghițurlan *sm* [At: H II, 261 / V: ***ghioțâr~*** / Pl: *~i* / E: nct] (Reg) Șoarece care strică semănăturile.
ghiu¹ *i* vz ***ghe***
ghiu² *sn* [At: LTR / Pl: *~uri* / E: fr ***gui***] Bară de lemn sau de metal, fixată cu un capăt de partea inferioară a arborelui din pupa unei nave cu pânze, de care se leagă marginea de jos a velei.
ghiudem *sn* vz ***ghiuden***
ghiuden *sm* [At: DIONISIE, C. 222 / V: ***~em*** / Pl: *~uri*, (înv) *~i* sm / E: tc ***göden***] Cârnat uscat, presat și foarte condimentat, făcut din carne de oaie, de capră sau de vacă.
ghiufă *sf* [At: ALRT II, 215 / V: (reg) ***dg~, giu~*** / Pl: *~fe* / E: mg ***gyufa***] (Mgm; Trs; lpl) Chibrit.
ghiuitău *sn* [At: CV 1949, nr 3, 34 / Pl: ? / E: mg ***gyujtó***] (Mgm; Trs) Brichetă.
ghiuj *sm* [At: ALECSANDRI, T. 941 / V: ***ghioj*** / Pl: *~i* / E: cf alb ***gjysh*** Cf *gânj, vâj, bijog*] (Mol, Buc; fam; prt) Om bătrân (și ramolit, neputincios) Si: *baccea*.
ghiujan *sm* [At: DA ms / Pl: *~i* / E: ***ghiuj*** + *-an*] (Dep; irn) Om bătrân.
ghiujgălău *sm* [At: DDRF / V: ***~garău*** / Pl: *~ăi* / E: pbl ***ghiuj*** + *-ălău*] (Reg) **1** Bătrân ramolit. **2** (Îf *ghiujgarău*; dep; irn) Băiat mai mare.
ghiujgarău *sm* vz ***ghiujgălău***
ghiul¹ *sn* [At: DEX-S / Pl: *~uri* / E: tc ***kül***] Inel (bărbătesc) masiv din aur (cu pietre prețioase).
ghiul² *sn* [At: H V, 375 / Pl: ? / E: cf *gealău*] Unealtă de dulgherie nedefinită mai îndeaproape.
ghiul³ *sn* [At: PĂSCULESCU, L. P. 221/12 / V: ***gul*** / Pl: *~uri* / E: tc ***k'ül***] (Înv) Cantitate mare.
ghiulă *sf* [At: COMAN, GL. / Pl: *~e* / E: nct] (Reg; îcs) *De-a ~a* Joc de copii asemănător cu țurca.
ghiulău *sn* vz ***gealău²***
ghiulbană *sf* vz ***ghiolbană***
ghiuldom *s* [At: BUL. FIL. IV, 119 / Pl: ? / E: cf *ghiul*] (Reg) Boț de brânză.
ghiulea *sf* [At: ZILOT, ap. ȘIO / Pl: *~ele* / E: tc ***gülle***] **1** Proiectil sferic folosit la tunurile de tip vechi, cu țeava neghintuită. **2** (Pop) Obuz. **3** (Spt) Minge șutată foarte puternic.
ghiulghiuliu, ~ie *a* vz ***ghiurghiuliu***
ghiuluf *sn* vz ***zuluf***
ghiuliș *sf* vz ***ghiuluș***
ghiuliuș *sn* vz ***ghiuluș***
ghiuluș *sn* [At: N. COSTIN, ap. LET. I², 495 / V: ***diliș, ghiliș, ~liș, ~liuș, giliș*** / Pl: *~i* / E: mg ***gyülés***] (Mgî; rar) **1** Adunare mare. **2** Întrunire a corpurilor legiuitoare din Ungaria. **3** Grup de oameni care discută la o petrecere. **4** Petrecere a burlacilor anterioară nunții sau logodnei.
ghium *sn* [At: DICȚ. / V: ***ghiom*** / Pl: *~uri* / E: tc ***güm***] (Tcî) Ibric de aramă.
ghiumbruc *sf* [At: URICARIUL, ap. ȘIO / V: ***~unruc, ghimuruc, imbruc, iumbruc, iumruc*** / E: tc ***gumrük***] (Tcî) Vamă.
ghiumbrucciu *sm* [At: URICARIUL, ap. ȘIO / V: ***ghim~, ~mr~*** / Pl: *~ii* / E: tc ***gümrükëi***] (Iuz) Vameș.
ghiumrucciu *sm* vz ***giumbrucciu***
ghiumurluc [At: PĂSCULESCU, L. P. 260 / V: ***ghim~*** / Pl: *~i, ~e* / E: ***ghiumbruc***] **1** *sm* (Iuz) Grănicer. **2** *sn* (Îf *ghimurluc*) Ilic mic.

ghiu *i* vz *ghe*
ghiundelic *sn* [At: (a. 1786) IORGA, S. D. VI, 193 / Pl: *~uri* / E: tc *gündelyk*] (Tcî) Salariu.
ghiunghiucă *sf* [At: DA ms / Pl: *~uci* / E: nct] (Reg) Bibilică.
ghiunghiuna *v* vz *ghionghioni*
ghiunghiunele *sfp* vz *ghionghionele*
ghiunie *sf* [At: DAMÉ, T. 112 / P: *ghiu-ni-e* / Pl: *~ii* / E: tc *gönie*] (Îrg) Colțar.
ghiunruc *sn* vz *ghiumbruc*
ghiură *i* vz *jună*
ghiurdum *sn* vz *ghiordum*
ghiurghiuliu, ~ie *a* [At: NEGRUZZI, S. III, 94/22 / V: *~ulg~, ghior~* / Pl: *~ii* / E: tc *gülgüli*] (Reg) Roșu-deschis Si: *trandafiriu*.
ghiurlan *sm* [At: H IX, 122 / Pl: *~i* / E: nct] (Îrg) Pește nedefinit mai îndeaproape.
ghiurluc[1] *sn* [At: TOMESCU, GL. / Pl: ? / E: cf *ghizluc, ghimurluc*] (Îrg) Haină de damă din dimie.
ghiurluc[2] *sm* [At: H XI, 26 / Pl: *~uci* / E: nct] (Reg) **1** (Lpl) Plantă nedefinită mai îndeaproape. **2** Pășune pentru vite. **3** (Csnp) Par pentru sprijinit copacii.
ghiurt *sn* [At: STANCU, D. 280 / Pl: nct / E: nct] (Csnp) Cingătoare.
ghiuruleț *sm* [At: PĂSCULESCU, L. P. 32 / Pl: *~i* / E: cf mg *gyür*] (Reg; șhp) **1-2** Șir (mic) de mărgele.
ghiusluc *sm* vz *ghisluc*[2]
ghiusturea *sf* [At: H VII, 373 / E: nct] (Îrg) Unealtă de dulgherie nedefinită mai îndeaproape.
ghiutură *sf* vz *ghiotură*
ghiuturum *s* [At: PAMFILE, J. II, ap. DA / Pl: *~uri* / E: *ghiutură*] (Îrg) Halcă.
ghiuvaci *sn* vz *ghiveci*
ghiuverghilea *sf* vz *ghivergilea*
ghiuvergilea *sf* [At: URICARIUL, ap. ȘIO / V: *ghiv~, ~uverghilea* / E: tc *güvergile*] (Tcî) Salpetru.
ghiuvez, ~ează *a* vz *ghivez*
ghiuză[1] *sf* [At: VICIU, GL. / Pl: *~ze* / E: nct] (Reg) Buturugă groasă, noduroasă și greu de despicat.
ghiuză[2] *sf* vz *guză*
ghiuzât, ~ă *a* vz *ghiuzit*
ghiuzit, ~ă *a* [At: VICIU, GL. / V: (reg) *~zât* / Pl: *~iți, ~e* / E: *ghiuză* + *-it*] (Îrg) Zbârcit.
ghiuzluc *sm* vz *ghisluc*[2]
ghivâni *v* vz *divâni*
ghiveci *sn* [At: CARAGIALE, S. 5/20 / V: *ghiuvaci* / Pl: *~ece, ~uri* / E: tc *güveč*] **1** Vas de pământ ars, de plastic etc. de formă tronconică, folosit pentru plantarea (în casă) a florilor. **2** Vas de pământ pentru pregătirea alimentelor. **3** Mâncare preparată din tot felul de legume, cu sau fără carne. **4** (Îs) ~ *călugăresc* Ghiveci (**3**) fără carne. **5** (Fig) Lucruri diferite adunate la un loc. **6** (Înv) Cărbune. **7** (Reg) Groapă în pământ de formă conică în care se păstrează cartofii sau grâul. **8** (Îs) ~ *nutritiv* Amestec de pământ, nisip, mraniță, îngrășăminte chimice etc., în care se plantează răsadurile de legume. **9** (Prt) Creație literară, muzicală etc. eterogenă și lipsită de valoare.
ghivent *sn* [At: MON. OF., ap. TDRG / V: *ghev~, ghevint, ghevind, ~vint* / Pl: *~uri* / E: ger *Gewinde*] Șanț elicoidal regulat făcut pe suprafața interioară sau exterioară a unei piese cilindrice sau conice, care permite înșurubarea acesteia cu o piesă similară Si: *filet*, (iuz) *ghint*[1] (**2**).
ghivergic *sn* [At: COMAN, GL. / E: nct] (Îrg; pbl) Rasă de oi.
ghivergilea *sf* vz *ghiuvergilea*
ghivergiu, ~ie *a* [At: ȘEZ. I, 117 / Pl: *~gii* / E: cf *ghiviziu*] Ghiviziu.
ghivez, ~ă *a* [At: COMAN, GL. / V: *ghiu~* / E: nct] (Reg) Ghiviziu (**1**).
ghivint *sn* vz *ghivent*
ghiviză *sf* [At: ȘEZ. II, 228 / Pl: *~ze* / E: nct] (Îrg) Om slab cu ochii mari.
ghiviziu, ~ie *a* [At: SEVASTOS, C. 181/44 / V: *ghizăviu, ghiziviu* / E: tc *güvezi*] (Iuz) Roșu sau violet-închis.
ghivizie *sf* [At: ȘIO, ap. DA / Pl: *~ii* / E: srb *duvezlija*] (Îrg) Mătase roșie.
ghiză[1] *sf* [At: CHEST. II, 455/387 / Pl: *~ze* / E: nct] (Reg) Ghizd.
ghiză[2] *sf* vz *gâză*
ghizăviu, ~ie *a* vz *ghiviziu*
ghizd *sn* [At: H XI, 324 / Pl: *~e, ~uri* / E: ns cf vsl **гиздд, гиздь, гиздав**] **1** (Lpl) Perete făcut din bârne, piatră, tuburi etc. cu care se căptușește o fântână pe dinăuntru. **2** Împrejmuire din piatră, de bârne etc. în jurul unei fântâni Cf *știubei, bădâi*. **3** (Îrg) Fântână cu ghizduri (**2**). **4** (Bot; reg) Culbeceasă.
ghizdan *sn* vz *ghiozdan*
ghizdav, ~ă *a* [At: VARLAAM, C. 356/12 / Pl: *~ i, ~e* / E: vsl **гиздавъ**, bg **гиздав**] **1** (În literatura veche; d. persoane) Frumos. **2** Grațios. **3** Elegant. **4** (Rar) Plăcut. **5** (Irn) Plouat. **6** (Reg) Viteaz. **7** (Reg; d. copii) Deștept.
ghizdă *sf* [At: ARH. OLT. XXI, 265 / S și: *ghisdă* / Pl: *~de* / E: nct] (Ban, Olt) **1** Buzunar fals la cioareci. **2** Gaică cu care se leagă brăcinarul.
ghizdăvi *vr* [At: CANTEMIR, HR. 102/24 / Pzi: *~vesc* / E: *ghizdav*] (Înv) A se înfrumuseța.
ghizdăvie *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 164/1 / Pl: *~ii* / E: *ghizdav* + *-ie*] (Înv) Frumusețe.
ghizdea *sf* [At: CREANGĂ, P. 204 / V: *~lă* / Pl: *~ele* / E: *ghizd* + *-ea*] **1-2** (Șhp; lpl) Ghizd (mic).
ghizdeală *sf* vz *ghizdea*
ghizdei *sm* [At: GÂRLEANU, N. 114 / S și: *ghisd~* / V: *viz~* / Pl: ~ / E: *ghizd* + *-ei*] **1** (Șhp) Ghizd. **2** (Bot; reg) Plantă perenă de nutreț, cu frunze trifoliate, cu flori galbene (*Lotus corniculatus*) Si: *ghizdei-mărunt, motocei, trifoiște, trifoiște-colțurată*. **3** (Bot; reg; îc) **~-mare** Planta *Lotus uliginosus*. **4** (Bot; reg; îc) **~-cu-patru-muchi** Planta *Tetragonolobus siliquosus*. **5** (Bot; reg) Culbeceasă.
ghizdel *sm* [At: H X, 354 / Pl: *~e* / E: *ghizd* + *-el*] **1-5** (Reg) Ghizdei (**1-5**).
ghizditură *sf* [At: CHEST. II, 455/254 / Pl: *~ri* / E: *ghizd(i)t* + *-ură*] (Reg) Lemnăria fântânii.
ghizdui *v* [At: DA ms / Pzi: *~esc* / E: *ghizd*] (Reg) A căptuși pe dinăuntru o fântână cu ghizduri.
ghizdură *sf* [At: RĂDULESCU-CODIN, ap. DA / Pl: *~ri* / E: *ghizd* + *-ură*] **1-5** Ghizd (**1-5**).
ghizdurea *sf* [At: TDRG / Pl: *~ele* / E: *ghizdură* + *-ea*] **1-5** Ghizd (**1-5**).
ghizea *sf* [At: ȘIO / Pl: *~ele* / E: *ghizie* css] (Înv) Ghizie.
ghizie *sf* [At: (a. 1786) ȘIO / V: *gaz~* / E: tc *gezi*] (Tcî) Tafta.
ghiziviu, ~ie *a* vz *ghiviziu*
ghizluc *s* [At: H VII, 486 / V: *ghiosl~, ghisl~* / E: tc *güzlük*] (Tcî) Haină bărbătească.
ghizlucel *sn* [At: BURADA, ap. ȘIO / Pl: *~e* / E: *ghizluc* + *-el*] (Dob; șhp) **1-2** Ghizluc (mic).
ghizmană *sf* *ghisman*
ghizuină *sf* vz *vizuină*
ghizunie *sf* vz *vizunie*
ghreamăt *sn* vz *freamăt*
giac *sm* [At: ALRM II/I h. 44 / Pl: *~aci* / E: nct] (Reg) Săculeț.
giacă *sf* [At: DEX-S / V: *gea~* / Pl: *~ce* / E: eg *jacket*] Jachetă scurtă până în talie.
giaf *sn* vz *jaf*
gială *sf* vz *geală*
gianabet *sm* vz *geanabet*
gianc *sn* [At: ALRM II/I, h. 12 / Pl: *~nce* / E: nct] (Îrg) Gunoi în ochi.
giandăriu *sn* vz *geandâr*
giandâr *sn* vz *geandâr*
giandâriu *sn* vz *geandâr*

giandîr *sn* vz ***geandâr***

gianfes *sn* vz ***geanfes***

gianie *sf* vz ***geane***

giardia *sf* [At: DEX-S / P: *giar-di-a* / E: lat ***Giardia*** (*intestinalis*)] (Zlg) Lamblie.

giardiază *sf* [At: DN^2 / P: *~di-a~* / E: fr ***giardiase***] (Med) Boală parazitară cauzată de lamblie Si: *lambliază*.

giargon *sn* vz ***jargon***

giaver *sm* vz ***dever***

giban *sn* [At: CADE / Pl: *~e* / E: nct] (Olt) Vas de lemn în care se scurge rachiul din cazan.

gibă *sf* [At: H XI, 146 / Pl: *~be* / E: nct] (Reg) Pasăre nedefinită mai îndeaproape.

giberelină *sf* [At: DEX^2 / Pl: *~ne* / E: fr ***gibbérelline***] Substanță vegetală cu acțiune stimulatoare asupra creșterii plantelor folosită pentru a facilita aclimatizarea și dezvoltarea unor plante de cultură.

gibernă *sf* [At: DA ms / Pl: *~ne* / E: fr ***giberne***] (Frr) Cartușieră.

gibigică *sf* vz ***gebigică***

gibon *sm* [At: DA ms / Pl: *~i* / E: ger ***Gibbon,*** fr ***gibbon,*** it ***gibbone***] **1** Gen de maimuțe antropoide cu membrele anterioare foarte lungi, fără coadă, cu blană neagră sau cenușie, care trăiesc în pădurile tropicale din Asia, Sumatra, Java etc. (*Hylobates*). **2** Maimuță care aparține genului gibonilor **(1)**.

giboune *s* [At: COMAN, GL. / E: nct] (Îrg) Vas în care curge țuica la cazan.

gibozitate *sf* [At: DEX^2 / Pl: *~tăți* / E: fr ***gibbosité***] (Med) Deformare a coloanei vertebrale, care se manifestă printr-o curbură cu proeminența dorsală Si: *cifoză, cocoașă* **(1)**.

gibră *sf* [At: H II, 245 / Pl: *~re* / E: tc ***ğibra***] (Îrg) Rachiu.

gice *v* vz ***zice***

gicnă *sf* vz ***gignă***

gidogină *sf* [At: I. CR. II, 22 / Pl: *~ne* / E: nct] (Îrg) Vâlcea strâmtă Cf *vizuine*.

gidunie *sf* [At: DA / Pl: *~ii* / E: nct] (Reg) Prăpastie.

gig¹ *sn* vz ***vig***

gig² *sn* [At: LTR / Pl: *~uri* / E: eg ***gig***] **1** Ambarcație sportivă cu scaune rulante, folosită la învățarea canotajului. **2** Trăsură mică cu două roți, trasă de un cal.

giga- [At: DN^3 / E: fr ***giga-***, cf gr *γίγας*] Element de compunere savantă care, antepus denumirii unei unități de măsură, o multiplică de un miliard de ori.

gigacalorie *sf* [At: DEX-S / Pl: *~ii* / E: fr ***gigacalorie***] (Fiz) Unitate de măsură egală cu un miliard de calorii.

gigafon *sn* [At: DN^3 / Pl: *~oane* / E: fr ***gigaphone***] (Fiz) Difuzor cu cameră de compresiune foarte puternic.

gigahertz *sm* [At: DN^3 / Pl: *~i* / E: fr ***gigahertz***] Unitate de frecvență egală cu un miliard de hertzi.

gigant, ~ă [At: MINEIUL (1776) 28^1/2 / V: ***ghi~*** / Pl: *~nți, ~e* / E: lat ***gigas, -antis,*** gr ***γίγας, -αντος,*** it ***gigante***] **1-2** *smf, a* (Ființă) de proporții uriașe Si: *uriaș*. **3** *smf* Construcție, întreprindere etc. uriașă. **4** *smf* (Fig) Persoană care se remarcă prin calități excepționale. **5** *sm* (Mit) Nume dat unor ființe fabuloase de statură uriașă, care s-au răsculat împotriva lui Zeus.

gigantesc, ~ă *a* [At: DN^2 / Pl: *~ești* / E: fr ***gigantesque***] (Liv) Gigantic.

gigantic, ~ă *a* [At: MACEDONSKI, O. I, 243 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***gigant*** *-ic*, cf ger *gigantisch*] De proporții uriașe Si: *enorm, colosal*.

gigantism *sn* [At: CONTEMP., S. II, 1948, nr. 112, 5/3 / E: fr ***gigantisme***] **1** Calitate a ceea ce este uriaș. **2** Mărime exagerată. **3** (Med) Boală endocrină care constă în creșterea excesivă în lungime a corpului sau a unor părți ale lui.

gigantiza *vt* [At: DEX^2 / Pzi: *~zez* / E: ***gigant***] (Rar) A da proporții gigantice.

gigantizare *sf* [At: CONTEMP., S. II, 1950, nr. 170 / Pl: *~zări* / E: ***gigantiza***] Dobândire de proporții uriașe.

giganto- [At: DN^3 / E: fr ***giganto-***] Element prim de compunere savantă, cu semnificația „foarte mare".

gigantografie *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ii* / E: fr ***gigantographie***] (Pgr) Reproducere în format mare, prin proiecție, a unui clișeu inițial mai mic.

gigantomahie *sf* [At: DN^3 / E: fr ***gigantomachie***] Luptă mitică a giganților contra zeilor.

gigantomanie *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ii* / E: ger ***Gigantomanie***] (Rar) Tendință de prezenta totul exagerat sau de a plănui lucruri gigantice.

gigantostracee *sf* [At: DN^3 / Pl: *~* / E: fr ***gigantostracées***] **1** (Lpl) Ordin de crustacee gigantice, care au apărut la sfârșitul silurianului și au trăit până la sfârșitul erei paleozoice. **2** Crustaceu din ordinul gigantostraceelor **(1)**.

gigantozaur *sm* [At: DN^3 / Pl: *~i* / E: cf lat *gigantosaurus*] Reptilă gigantică erbivoră din ordinul dinozaurienilor, lungă de aproape 40 m și având înfățișarea unei girafe.

gigat, ~ă *a* [At: I. CR. IV, 123 / Pl: *~ați, ~e* / E: nct] (Mol) **1** Slab. **2** Iute la mers.

gigă *sf* [At: DN / E: fr ***gigue,*** it ***giga***] **1** Vechi dans vioi și vesel, de origine engleză. **2** Melodie după care se dansează giga **(1)**. **3** Ultima parte vechilor suite instrumentale. **4** Vechi instrument cu coarde, asemănător viorii.

gigea *ain* [At: VLAHUȚĂ, la TDRG / V: (Mol; Buc) ***cicea*** / E: tc ***ğiği*** cf *giugiuli*] (Fam; în limbajul copiilor) Frumos.

gigel, ~ea [At: ALAS, 29 mai 1938, 8/2 / Pl: *~ei, ~e* / E: ***gigea***] **1** *a* Drăguț. **2** *sm* Bărbat întreținut de o femeie mai în vârstă Si: (pop) *pește*. **3** *sf* (Lpl) Jucării.

gighiuță *sf* vz ***jighiuță***

gigică *ain* [At: BUL. FIL. VII-VIII 281 / E: ***gigea*** + *-ică*] (Șhp) Drăguț.

giglete *snp* [AT: I. IONESCU, M. 711 / E: nct] (Îvp) Fiecare din cele două speteze care leagă partea de sus a jugului de policioară Si: *bulfeu*.

gignă *sf* [At: H X, 22 / V: ***gicnă, gihnă, ji~*** / Pl: *~ne* / E: nct] (Mol; Buc) (Ned) **1** Unealtă de fierărie. **2** (Lpl) Perete de lut așezat între vatră și foale pentru ca acestea să nu se aprindă.

gignea *sf* [At: DAMÉ, T. 108 / V: ***jig~*** / E: ***gignă*** + *-ea*] (Îrg) Cușnița în care se înroșește fierul.

gigniță *sf* [At: H X, 466 / Pl: *~țe* / E: ***gignă*** + *-iță*] (Reg) **1-2** Gignă **(1-2)**.

gigoletă *sf* [At: DN^2 / Pl: *~te* / E: fr ***gigolette***] (Frr) Femeie de moravuri ușoare.

gigolo *smi* [At: DEX^2 / P: *ji~* / E: fr ***gigolo***] Bărbat care își folosește calitățile fizice pentru a fi întreținut de femei (mai în vârstă).

gigos, ~oasă *a* [At: ȘEZ. II, 229 / Pl: *~oși, ~oase*/ E: nct] Cu început de gușă.

gigul *sn* vz ***vicol***

gihnă *sf* vz ***gignă***

gilă *sf* [At: DN^3 / Pl: *~le* / E: eg ***gila***] (Șîs *montru ~la*) Șopârlă veninoasă cu corp uriaș, de culoare portocalie sau neagră, care trăiește în America de Nord și Centrală.

gilălui *vt* [At: COD. VOR. 37/13 / Pzi: *~esc* / E: mg ***gyülölni***] (Iuz) **1** A urî. **2** A urmări. **3** A persecuta. **4** A invidia. **5** A râvni.

gilbert *sm* [At: LTR / P: *jilber* / Abr: *Gb* / Pl: *~rți* / E: eg, fr ***gilbert***] (Fiz) Unitate de măsură a tensiunii magnetice și magnetomotoare.

gilbox *sn* [At: LTR / S și: *gill-box* / Pl: *~uri* / E: eg ***gill-box***] (Tex) Tren de laminare folosit în filatura de lână pieptănată.

gilepeasc, ~ească *sf* vz ***gelepesc***

giletcă *sf* vz ***jiletcă***

gilip *sn* vz ***jilip***

giliș *sn* vz ***ghiuluș***

giloșag *sn* [At: PSALT. 290/31 / Pl: *~uri* / E: mg ***gyülölség***] (Îrg) Ură.

gilotaj *sn* [At: LTR / E: fr ***gillotage***] (Pgr) Acoperire cu un strat protector a clișeelor zincografice.

gilui *v* vz ***gelui***
gimănare *sf* vz ***gemănare***
gimbășie *sf* vz ***geambașie***
gimber *sn* vz ***cimbir***
gimbir[1] *sn* vz ***cimbir***
gimbir[2] *sm* vz ***ghimber***
gimbiș *sn* vz ***giumbuș***
gimbișlâc *sn* vz ***giumbușluc***

gimcana *sf* [At: DN^3 / E: eg. fr ***gymnakhana,*** it ***gimcana***] (Spt) Întrecere automobilistică sau motociclistică care obligă pe participanți să treacă obstacole improvizate sau probe neobișnuite, bizare.

gimcanist, ~ă *smf, a* [At: DN^3 / Pl: *~iști, ~e* / E: it ***gimcanista***] **1-2** (Sportiv) care participă la o gimcana.

gimnant, ~ă *a* [At: DN^3 / Pl: *~anți, ~e* / E: cf gr ***γυμνός + ανθός***] (D. flori) Fără înveliș floral.

gimnast, ~ă *smf* [At: DA / Pl: *~aști, ~e* / E: fr ***gymnaste***] Sportiv care activează în domeniul gimnasticii.

gimnastic, ~ă [At: (a. 1834) URICARIUL VIII, 193 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***gymnastique,*** ngr ***γυμναστικός***] **1** *a* De gimnastică. **2** *a* Referitor la gimnastică. **3** (Îs) *Pas ~* Mers cadențat și vioi, care se execută după anumite reguli, de obicei la deplasarea în grup. **4** *sf* Ansamblu de exerciții fizice care contribuie la dezvoltarea armonioasă a corpului omenesc, la corectarea unor deficiențe sau care constituie o ramură sportivă. **5** *sf* (Fig; îs) *~ca minții* Totalitatea exercițiilor care dezvoltă facultățile intelectuale.

gimnaz *sn* vz ***gimnaziu***

gimnazial, ~ă *a* [At: ODOBESCU, S. II, 66 / Pl: *~i, ~e* / E: ***gimnaziu*** + *-al*] **1** Care ține de gimnaziu. **2** Privitor la gimnaziu. **3** Care aparține gimnaziului. **4** De gimnaziu.

gimnaziarh *sm* [At: DN^3 / Pl: *~i* / E: lat ***gymnasiarchus***] (Ant) Conducător al unui gimnaziu.

gimnaziast *sm* [At: MAIORESCU, CR. I, 278 / Pl: *~aști* / E: nct] (Învr) Gimnazist.

gimnazie *sf* vz ***gimnaziu***

gimnazier *sm* [At: SADOVEANU, P. S. 139 / Pl: *~i* / E: ***gimnaziu*** + *-er*] (Rar) Gimnazist.

gimnazist, ~ă *smf* [At: CONTEMPORANUL IV, 2 / Pl: *~iști, ~e* / E: ***gimnaziu*** + *-ist*] Elev de gimnaziu.

gimnaziu *sn* [At: RUSSO, S. 55 / S și: *gimnasiu* / V: ***ghimnazie*** *sf,* ***gimnaz, ~zie*** *sf* / Pl: *~ii* / E: fr ***gymnase,*** gr ***γυμνάσιον,*** lat ***gymnasium***] **1** (Buc; Trs; iuz) Liceu. **2** Școală care cuprinde clasele V–VIII. **3** (În Grecia antică) Școală în care tinerii absolvenți ai palestrei își desăvârșeau educația fizică și intelectuală. **4** (În unele țări) Liceu.

gimnic, ~ă *a* [At: DN^3 / Pl: *~ici, ~ice* / E: cf lat *gymnicus*] (Liv) Gimnastic.

gimno- [At: DN^3 / E: fr ***gymno-,*** it ***ginno-***] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1** Nud. **2** Deschis.

gimnofob, ~ă *a, smf* [At: DN^3 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***gymnophobe***] **1-2** (Suferind) de gimnofobie.

gimnofobie *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ii* / E: fr ***gymnophobie***] (Med) Aversiune patologică față de vederea corpului gol.

gimnosofist *sm* vz ***gimnozofist***

gimnospermă *sf* [At: ENC. AGR. / Pl: *~me* / E: fr ***gymnosperme***] **1** (Lpl) Diviziune a fanerogamelor cuprinzând plantele ale căror semințe se dezvoltă pe carpelă deschisă. **2** Plantă din diviziunea gimnospermelor **(1)**.

gimnozofie *sf* [At: DN^3 / E: fr ***gymnosophie***] Doctrină filozofică din India, care obliga pe adepții săi să trăiască necăsătoriți, dezbrăcați complet și să ducă un regim vegetarian.

gimnozofist *sm* [At: CANTEMIR, IST. 141 / V: ***ghi~, ~oso~*** / Pl: *~iști* / E: fr ***gymnosophiste,*** ger ***Gymnosophist***] Filozof hindus, ascet și mistic, care se caracteriza printr-o viață de o simplitate extremă și prin disprețul față de orice plăceri, față de durere și de moarte.

gimnot *sm* [At: DA ms / Pl: *~oți* / E: fr ***gymnote***] Pește din apele Americii de Nord, asemănător la aspect cu țiparul, caracterizat prin organe producătoare de electricitate.

gimț *s* vz ***cimț***
gin[1] *sn* vz ***ghin***

gin[2] *sn* [At: LTR / Pl: *~uri* / E: eg ***gin***] Băutură alcoolică obținută prin distilarea mustului fermentat de cereale, în care s-au pus boabe de ienupăr.

gin[3] *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: eg ***gin***] (Teh) Mașină de egrenat bumbacul.

gin[4]***-*** vz ***gineco-***

ginandrie *sf* [At: DEX^2 / E: fr ***gynandrie***] **1** (Med) Masculinizare a femeii din cauza lipsei hormonilor estrogeni și a dominanței celor androgeni. **2** (Bot) Formă sub care se prezintă, la unele flori, androceul și gineceul, din cauza concreșterii staminelor și a pistilului.

ginandru, ~ă *a* [At: DN^3 / Pl: *~ri, ~re* / E: fr ***gynandre***] (D. flori) Care prezintă ginandrie.

ginărar *sm* vz ***general***[1]
gindar *sm* vz ***ghindar***

gindăoană *sf* [At: ȘEZ. V, 68 / Pl: ? / E: ***Ghindăoani***] (D. pere) Alungite, galbene și cu gust dulce-aspru.

gineală *sf* [At: BL II, 156 / Pl: *~eli* / E: ***gini*** + *-eala*] (Fam) **1** Ginire. **2** (Îe) **Ia ~** la privește.

gineceu *sn* [At: IORGA, C. I. I 100 / Pl: *~ce* / E: fr ***gynécée,*** lat ***gynaeceum***] **1** Apartament rezervat femeilor în casele antice grecești și în cele turcești Cf *harem*. **2** (Bot) Pistilul unei flori. **3** Loc rezervat femeilor în vechile biserici creștine.

gineco- [At: DN^3 / V: ***gin-*** / E: fr ***gynéco-,*** it ***gineco-***] Element secund de compunere savantă cu semnificația: **1** Femeie. **2** Referitor la femeie. **3** Femeiesc.

ginecocrație *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ii* / E: fr ***gynécocratie***] Sistem de guvernare în care conducerea aparținea unei femei.

ginecofobie *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ii* / E: fr ***gynécophobie***] (Liv) Teamă patologică de femei.

ginecolog, ~ă *smf* [At: DA ms / Pl: *~ogi, ~oge* / E: fr ***gynécologue***] Medic specializat în ginecologie.

ginecologic, ~ă *a* [At: SAHIA, U.R.S.S. 119 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***gynécologique***] **1** Care aparține ginecologiei. **2** Privitor la ginecologie. **3** De ginecologie.

ginecologie *sf* [At: DA ms / E: fr ***gynécologie***] (Med) Știință care se ocupă cu funcțiile și cu bolile aparatului genital feminin.

ginecomanie *sf* [At: DN^3 / E: fr ***gynécomanie***] (Liv) Înclinare excesivă pentru femei.

ginecomast *am* [At: DN^3 / Pl: *~aști* / E: fr ***gynécomaste***] (Med; d. bărbați) Care prezintă ginecomastie.

ginecomastie *sf* [At: DN^3 / E: fr ***gynécomastie***] (Med) Dezvoltare exagerată a mamelelor la bărbat.

ginecopatie *sf* [At: DN^3 / E: fr ***gynécopathie***] Boală a organelor genitale femeiești.

ginefobie *sf* vz ***ginecofobie***
ginerar *sm* vz ***general***[1]

gineraș *sm* [At: TDRG / Pl: *~i* / E: ***ginere*** + *-aș*] (Șhp) Ginere.

ginere *sm* [At: TETRAEV. (1574) 244 / V: ***jin~*** / Pl: *~ri* / E: lat ***gener, -erum***] **1** Soț. **2** (Trs; Mun) Mire. **3** (Ban) Cumnat.

ginereadă *sf* [At: MAT. FOLK. 1491 / Pl: *~ezi* / E: nct] (În poezia populară; pbl) Cireadă.

generel *sm* [At: ALRM I/II h. 363 / Pl: *~ei* / E: ***ginere*** + *-el*] **1** (Șhp) Ginere. **2** (Lpl) Miri.

gineri *vt* [At: ALECSANDRI, T. 325 / Pzi: *~resc* / E: ***ginere***] (Pop) A-i da cuiva fiica de soție.

ginerică *sm* [At: GORJAN, H. IV, 109 / Pl: *~ici* / E: ***ginere*** + *-ică*] (Fam) Ginerel **(1)**.

ginerie *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: *~ii* / E: ***ginere*** + *-ie*] (Rar) **1** Calitatea de ginere. **2** Perioadă în care cineva este ginere.

gineroaică *sf* [At: TEODORESCU. P. P. 362 / Pl: *~ice* / E: ***ginere*** + *-oaică*] (Îvr; ir) Mireasă.

ginestră *sf* [At: BORZA. D. / Pl: *~re* / E: it ***ginestra***] Mic arbust cu frunze lanceolate și cu flori galbene (*Genista ovata*).

gingaș, ~ă *a* [At: DOSOFTEI. V. S. 27 / A și: *~gaș* / Pl: *~i, ~e* / E: mg ***dsingás***] **1** (D. ființe și obiecte) Plăpând. **2** Delicat. **3** Răsfățat. **4** (D. lucruri, acțiuni etc.) Care cere multă pricepere pentru a putea fi dus la bun sfârșit Si: *anevoios, dificil*. **5** (D. manifestările ființelor) Plin de delicatețe Si: *sensibil*. **6** (D. oameni și animale) Mofturos la mâncare. **7** (D. plante) Care nu rezistă la frig sau la căldură excesivă.

gingălaș, ~ă *a* [At: ZILOT. CRON. 346 / Pl: *~i, ~e* / E: ***gingaș*** + ***drăgălaș***] (Înv) Gingaș.

gingășel, ~ea *a* [At: ALECSANDRI. P. P. 36 / Pl: *~ei, ~e* / E: ***gingaș*** + *-el*] (Șhp) Gingaș.

gingăși [At: DOSOFTEI. PS.. 368 / Pzi: *~șesc* / E: ***gingaș***] (Îvr) **1** *vr* A deveni nerezistent. **2** *vr* A se alinta. **3** *vt* A intra cuiva în voie.

gingășică *af* [At: ALECSANDRI. P. P. 337 / Pl: *~ici* / E: ***gingaș*** + *-ică*] Gingășea.

gingășie *sf* [At: GHEORGACHI. ap. LET. III. 309/34 / Pl: *~ii* / E: ***gingaș*** + *-ie*] **1** Înfățișare gingașă. **2** Delicatețe. **3** Manifestare plină de delicatețe, de sensibilitate, de duioșie. **4** (D. o plantă) Lipsă de rezistență la frig sau la căldură excesivă.

gingășime *sf* [At: CONACHI. P. 268 / Pl: *~mi* / E: ***gingaș*** + *-ime*] (Înv) **1-4** Gingășie **(1-4)**.

gingășitură *sf* [At: DOSOFTEI. PS. 259 / Pl: *~ri* / E: ***gingăși*** + *-tură*] (Înv) Răsfăț.

ginge *sf* vz ***gingie***

gingea *sf* vz ***gingie***

gingeie *sf* vz ***gingie***

gingei *smn* vz ***gingie***

gingel *sm* [At: ALRM I/I h. 77 / Pl: *~gei* / E: nct] (Ban) Negel.

gingen *sm* vz ***gingie***

gingenă *sf* vz ***gingină***

gingiană *sf* [At: DR. X. 140 / Pl: *~ne* / E: ***gingea*** + ***gingină***] (Reg) Gingie.

gingie[1] *sf* [At: GREGORIAN. GL. / Pl: *~ii* / E: nct] (Reg) Ghindă.

gingie[2] *sf* [At: PISCUPESCU. O. 310/43 / V: ***~ge*** (Pl: *gingi*), ***~gea***, ***~gei*** *smn* (Pl: *~gei, ~geie*), ***~geie*** *sf* (Pl: *~gei*), ***~gel***, ***~gen***, ***~gin*** *sm*, ***~genă***, ***~ină*** *sf* / A și: *gingie* / Pl: *~ii* / E: lat ***gingiva***] Țesut care învelește rădăcinile și o parte din corpul dinților și al măselelor.

gingiea *sf* [At: POP. ap. COMAN. GL. 66 / Pl: *~ele* / E: ***gingie*** + *-ea*] (Șhp) Gingie.

gingiliu, ~ie *a* vz ***gingirliu***

gingin *sm* vz ***gingie***

gingină *sf* vz ***gingie***

ginginos, ~oasă *a* [At: I. IONESCU. C. 88/8 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***gingină*** + *-os*] (Pop; îs) *Dinți ~oși* Dinți incisivi.

gingioară *sf* [At: CIOCÂRLAN. P. P. 39 / P: *~gi-oa~* / Pl: *~re* / E: ***gingie*** + *-ioară*] (Șhp) Gingie.

gingirică *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~ici* / E: nct] Mic pește marin, asemănător cu scrumbia de Dunăre (*Clupeonella delicatula*).

gingirliu[1], *~ie* *a* [At: H I. 128 / V: ***~gil~*** / Pl: *~ii* / E: ns cf *ghiurghiuliu*] (D. vin) Roșu deschis.

gingirliu[2], *~ie* *a* [At: CONV. LIT. XLV. 618 / V: ***giungiur~*** / Pl: *~ii* / E: tc ***ğiğili***. cf *giugiuli*] **1** (Tcm; Mun; îs) *Cafea ~ie* Cafea cu caimac. **2** (Înv; d. oameni) Drăguț.

gingival, ~ă *a* [At: A. POP. CHIRURG. 299 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***gingival***] **1** Care aparține gingiei. **2** Referitor la gingie. **3** Specific gingiei.

gingivectomie *sf* [At: DN[3] / E: fr ***gingivectomie***] (Med) Rezecție a pereților gingivali ai pungilor parodontale.

gingivită *sf* [At: YGREC. M. N. / Pl: *~te* / E: fr ***gingivite***] (Med) Inflamație a gingiilor.

gingivoragie *sf* [At: DN[3] / E: fr ***gingivorragie***] (Med) Sângerare a gingiilor.

ginglim *sn* [At: DN[3] / E: fr ***ginglyme***] (Atm) Articulație a oaselor în formă de balama.

gini *vt* [At: BL II. 155 / V: ***gea~, ge~*** / Pzi: *~nesc* / E: nct] (Arg) **1** A observa. **2** (Îe) **~nește marginea** Bagă de seamă.

ginire *sf* [At: BL II. 156 / E: ***gini***] Observare.

ginistru *sm* [At: PANȚU. PL.[2] / Pl: *~ri* / E: ger ***Ginster***] (Bot) **1** Drob (*Genista oligosperma*). **2** Drobiță (*Genista tinctoria*).

ginkgo *sm* [At: DN[3] / E: fr ***ginkgo***] (Bot) Arbore străvechi originar din China, cu frunzele în evantai, cultivat ca plantă ornamentală.

ginofor *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: ger ***Gynophore***] (Bot) Pedunculul care poartă gineceul rezultat din alungirea ultimului internodiu al axului floral.

ginostemium *sn* [At: DN[3] / Pl: *~uri* / E: ger ***Gymnostemium***] (Bot) Formație columniferă, prezentă la florile orhideelor, rezultată prin concreșterea cu stilul geneceului.

ginseng *sm* [At: DEX[2] / E: fr, eg ***ginseng***] **1** Plantă din familia araliaceelor originară din China, folosită pentru proprietățile ei terapeutice deosebite Si: *rădăcina-vieții* (*Panax*). **2** Întăritor preparat din ginseng **(1)**.

gint *sn* [At: COD. VOR. 30/17 / Pl: (înv) *~ure* / E: lat ***gens, gentis***, cf dubletul *gintă*] (Iuz) **1** Neam. **2** Popor.

gintar *sn* [At: CADE / E: nct] (Olt) Praf obținut din drojdia vinului întrebuințat la acrirea verzei, a știrului și la vopsirea țesăturilor.

gintă *sf* [At: NEGRUZZI. S. I. 201 / V: (înv) ***ghin~, ~te*** / Pl: *~nți, ~te* / E: lat ***gens, -gentis***. cf dubletul *gint*] **1** (Liv) Neam. **2** Rasă. **3** Grup de oameni care provin dintr-un strămoș comun, alcătuind forma de organizare fundamentală a comunei primitive. **4** Formă de organizare socială proprie unei ginte **(3)**. **5** (Jur; îs) *Dreptul ~nților* Dreptul internațional.

gintălău *sn* vz ***jintălău***

ginte *sf* vz ***gintă***

gintiță *sf* vz ***jintiță***

ginţură *sf* vz ***ghințură***

gioabă *sf* vz ***ghiob***

gioablă *sf* [At: COMAN. GL. / Pl: *~le* / E: ***gioarsă*** + ***rablă***] (Reg) **1-2** Gioarsă **(1-2)**.

gioală *sf* vz ***giol***

gioarsă *sf* [At: DA ms / V: ***ci~*** / Pl: *~se* / E: ns, cf *cioarsă*] **1** (Fam) Haină uzată. **2** (Pgn) Obiect uzat.

gioavlă *sf* [At: COMAN. GL. / Pl: *~le* / E: nct] (Reg) Noroi.

giob *sn* vz ***ghiob***

giobertit *sn* [At: DN[3] / Pl : *~e, ~uri* / E: fr ***giobertite***] Carbonat natural de magneziu Si: *magnezit*.

giocoso *av* [At: DN[2] / P: *~o-zo* / E: it ***giocoso***] (Muz; ca indicație de execuție) Vesel.

giocuri *v* vz ***jocuri***

giogar *sn* vz ***joagăr***

gioglcie *sn* vz ***jugleie***

giogolean *sm* [At: DA ms / Pl: *~eni* / E: nct] (Bot; reg) Cais.

gioi *v* vz ***joi***

gioian *sm* [At: PANȚU. PL.[2] / Pl: *~i* / E: nct] (Bot; Mol) Plantă din familia umbeliferelor, cu flori albe, care crește prin lunci și locuri mlăștinoase Si: *joină* (*Oenanthe silaifolia*).

giol[1] *sm* vz ***ghiol***

giol[2] *sn* [At: ISPIRESCU. ap. TDRG / V: ***gioală*** *sf* / Pl: *~oale* / E: pbl tc *čül*] **1** (La jocul de arșice) Cantitatea de arșice pe care trebuie să o pună la un joc fiecare jucător. **2** (Pfm; îe) **A face** (sau **a da**) **pui de ~** A câștiga toate arșicele adversarului. **3** (Îae) A fura. **4** (Mol; Ipl) Arșice. **5** (Pfm; îe) *A da la gioale* A lovi la picioare.

giolar *sm* [At: GHICA. S. 300 / Pl: *~i* / E: ***giol*** + *-ar*] (Înv) Jucător (priceput) de arșice.

giolărie *sf* [At: KLOPȘTOCK. F. 61 / Pl: *~ii* / E: ***giol*** + *-arie*] (Înv) Joc de arșice practicat de giolari.

giolgiu *sn* vz ***giulgiu***

gioli *v* [At: PAMFILE, J. II, ap. DA / V: *geli* / Pzi: *~lesc* / E: ***giol***] (Înv) A fura.

giolit, ~ă *a* [At: JIPESCU, ap. ȘIO / Pl: *~iți, ~e* / E: ***gioli***] (Îrg) Șterpelit.

giomb *sn* [At: PAMFILE, I. C. 26 / Pl: *~uri* / E: nct] (Îrg) Vas pentru lapte sau smântână.

gionaie *sf* [At: TOMESCU, GL. / V: *geo~* / P: *gi-o~* / Pl: *~năi* / E: ns cf *cionaie*] (Reg; dep) Vacă mică și slabă.

gionat *sn* [At: CONV. LIT. XLIV. II 619 / V: ***genoate*** *snp* / Pl: *~e* / E: nct] (Rar; irn) Picior (de om) Cf *zgaibă*.

gionie *sf* [At: H VII, 407 / Pl: *~ii* / E: ***ghion*** +*-ie*] (Pbl) Ghin Cf *ghionoi*.

gionoaie *sf* vz ***ghionoaie***

giont *sn* vz ***ghiont***

giorap *sm* vz ***ciorap***

giorgină *sf* vz ***gherghină***[3]

giori *v* vz ***joi***[2]

giorno *av* [At: DN[3] / E: it ***giorno***] **1** (Îlav) **A ~** Ca ziua. **2** (D. încăperi; îe) **Luminat a ~** Luminat cu multe lămpi.

giornal *sn* vz ***jurnal***

giorovăi *v* vz ***ciorovăi***

giosora *v* vz ***josora***

giostră *sf* [At: DN[3] / Pl: *~re* / E: it ***giostra***] Compunere poetică în care se povestește despre o întrecere cavalerească.

giot *sn* [At: MACEDONSKI, O. III, 128 / Pl: *~uri* / E: nct] (Pbl) Jambiere.

giovelor *sm* [At: ȘINCAI, HR. III, 116/18 / Pl: *~i* / E: it ***giovelliere***] (Iuz) Giuvaergiu.

giovlăi *v* [At: COMAN, GL. / Pl: *~esc* / E: ***gioavlă***] (Reg) A merge cu greu prin nămol.

giovli *vr* [At: STANCU, D. 284 / Pzi: *~lesc* / E: cf *javlă* (pentru *javră*)] (Îvr; d. câini) A îmbătrâni și a-și pierde puterile.

gipaet *sm* [At: DN[3] / P: *~eți* / E: fr ***gypaète***] (Zlg; rar) Pasăre mare de pradă care trăiește pe înălțimile munților Si: *vulturul bărbos, zăgan*.

gips *sn* vz ***ghips***

gipsariță *sf* vz ***ipcărige***

gipsofilă *sf* [At: DN[3] / Pl: *~le* / E: fr ***gypsophile***] Plantă erbacee cultivată pentru florile sale albe, roze sau roșii Si: (pop) *gipsariță*.

gipsotecă *sfi* vz ***ghipsotecă***

gir[1] *sn* [At: CARAGIALE, T. I, 193 / Pl: *~uri* / E: ger ***Giro***, it ***giro***] **1** Semnătură pe o cambie prin care proprietarul cambiei dispune plata sumei prevăzute în document către o anumită persoană și la o dată anumită. **2** Mijloc, act prin care cineva garantează pentru acțiunile, cinstea, angajamentele etc. cuiva.

gir[2]***-*** vz ***giro-***

gir[3]***-*** [At: DN[3] / E: fr ***gyre***] Element de compunere savantă cu semnificația: **1** Cerc. **2** Rotativ.

gir[4] *sn* vz ***jur***[2]

gira[1] *vt* [At: DA / Pzi: *~rez* / E: ger ***girieren***] A garanta printr-un un gir (o cambie).

gira[2] *vt* ***gera***[2]

gira[3] [At: DA ms / Pzi: 3 *~rează* / E: it ***girare***] **1** *vr* (D. vânt) A-și schimba direcția de la dreapta la stânga Si: *a se roti*. **2** *vt* (D. nave) A se roti în jurul unei ancore sub acțiunea vântului sau a curentului de maree.

girad *sn* vz ***gireadă***

giradă *sf* vz ***gireadă***

girafă *sf* [At: BUL. FIL. VII-VII, 283 / Pl: *~fe* / E: fr ***girafe***, it ***giraffa***] **1** Gen de mamifere rumegătoare cu gâtul și picioarele de dinainte lungi, cu capul mic, cu blana gălbuie cu pete brune, care trăiește în Africa (*Giraffa*). **2** Animal din genul girafelor (**1**). **3** Suport care permite deplasarea unui microfon (în scenele în care actorii, cântăreții etc. se mișcă în scenă).

girah *sm* vz ***gerah***

girandolă *sf* [At: CADE / Pl: *~le* / E: fr ***girandole***] (Liv) **1** Candelabru cu mai multe brațe. **2** (Lpl) Cercei cu diamante.

girant[1] *sm* [At: COD. PEN. R. P. R. 434 / Pl: *~nți* / E: ger ***Girant***, it ***girante***] Persoană care girează o cambie.

girant[2] *smf* vz ***gerant***

girare[1] *sf* [At: DA ms / Pl: *~rări* / E: ***gira***] (Cmr) Garantare a unui gir.

girare[2] *sf* vz ***gerare***

girat[1] *sn* vz ***gerat***[1]

girat[2]***, ~ă*** *a* vz ***gerat***[2]

giratar *sm* [At: DEX / Pl: *~i* / E: it ***giratario***] Persoană în favoarea căreia este girată o cambie.

giratoriu, ~ie *a* [At: DN / Pl: *~ii* / E: fr ***giratoire***] **1** (D. o mișcare) Circular. **2** (Îs) *Sens ~* Sens de circulație la o intersecție, într-o piață etc. conform căruia un vehicul este obligat să facă o rotație de la dreapta la stânga.

girație *sf* [At: MDT / Pl: *~ii* / E: fr ***giration***, it ***girazione***] (Teh) Mișcare de rotație.

giravion *sn* [At: DN / Pl: *~oane* / E: fr ***giravion***] Avion la care sustentația se obține prin mișcarea circulară a unor rotoare cu axă verticală.

girdan *sn* vz ***gherdan***

gireadă *sf* [At: I. IONESCU, M. 527 / V: ***girad*** *sn*, ***gira~, și~*** / Pl: *~ezi* / E: nct] **1** (Mol; Trs) Șiră (de paie, de grâu etc.). **2** (Îrg) Grămadă de legume.

girec *sm* vz ***direc***

gired *sn* vz ***gerid***

giresală *sf* [At: CHEST. IV, 120/29 / Pl: *~seli* / E: nct] (Reg) Locul unde ciobanii închid oile noaptea cu scopul de a îngrășa pământul.

giret *sf* vz ***gerid***

girici *smp* [At: CHEST. II, 114/9 / E: nct] (Reg) Stâlpii în care se fixează ușa.

girid *sn* vz ***gerid***

giridic *sm* vz ***giritic***

girit *sn* vz ***gerid***

giritic *sm* [At: DA / V: ***~idic*** / Pl: *~ici* / E: ns cf *ghibirdic*] (Reg) Pipernicit.

girl *sf* [At: DN[3] / E: eg ***girl***] (Agm) **1** Fată. **2** Dansatoare din corpul de balet al unei reviste sau al unui music-hall.

giro- [At: DN[3] / E: fr ***gyro-***] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1** Cerc. **2** Rotativ.

girobusolă *sf* [At: DN[3] / Pl: *~le* / E: după fr ***gyrocompas***] Girocompas.

giroclinometru *sn* [At: DEX[2] / Pl: *~ri* / E: fr ***gyroclinomètre***] Clinometru giroscopic.

girocompas *sn* [At: DEX[2] / Pl: *~uri* / E: fr ***gyrocompas***] Girodirecțional.

girodină *sf* [At: DN[2] / Pl: *~ne* / E: fr ***gyrodine***] Giravion la care sustentația în aer este asigurată de un rotor plasat independent de elice.

girodirecțional *sn* [At: DN[2] / Pl: *~e* / E: ***giro***[scop] + ***direcțional***] Instrument de bord care indică, în grade, direcția avionului Si: *girocompas*.

giromanție *sf* [At: DN / S și: *~ncie* / E: fr ***gyromantie***] Previziune făcută de cineva care se învârtește într-un cerc până amețește și cade pe una dintre literele înscrise în jurul cercului.

girometru *sn* [At: DT / Pl: *~re* / E: fr ***gyromètre***, ger ***Gyrometer***, it ***girometro***, rs ***гирометр***] Instrument care înregistrează grafic viteza unghiulară a unui avion.

girondian, ~ă [At: LTR[2] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***girondien***] (Glg) **1** *sn* Etaj al miocenului inferior din regiunile cu sedimentație mai adâncă. **2** *a* Care aparține girondianului (**1**). **3** *a* Care provine din girondian (**1**). **4** *a* Specific girondianului (**1**).

girondin *sm* [At: DN[2] / Pl: *~i* / E: fr ***Girondin***] Membru al unei grupări politice din Franța în timpul Revoluției de la 1789–1794, care, preluând puterea, s-a situat pe poziții moderate, împotriva exceselor revoluției.

giroorizont *sn* [At: LTR / P: *~ro-o~* / Pl: *~uri* / E: fr ***gyrohorizon***] Aparat de bord giroscopic, care indică înclinarea longitudinală și laterală a avionului.

giropilot *sn* [At: LTR / Pl: *~oți* / E: fr ***gyropilote***] (Nav) Pilot automat.

giroplan *sn* [At: LTR / Pl: *~ne* / E: fr ***gyroplane***] Autogir prevăzut cu un rotor cu patru pale și cu aripi de avion.

giroscop *sn* [At: MDT / Pl: *~oape* / E: fr ***gyroscope***] (Teh) **1** Corp solid sprijinit în așa fel, încât este liber să se rotească în jurul axei sale. **2** Aparat care, antrenat de o mișcare de rotație în jurul uneia dintre axe, se poate deplasa astfel încât să nu modifice direcția axei sale de rotație. **3** Dispozitiv care asigură stabilitatea și orientarea în spațiu a unui avion, a unui submarin etc.

giroscopic, ~ă *a* [At: MARIAN–ȚIȚEICA, FIZ. I, 112 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***gyroscopique***, ger ***Gyroskop***, it ***giroscopio***, rs ***гироскоп***] (Teh) **1** Care aparține giroscopului. **2** Privitor la giroscop. **3** (Îs) *Compas ~* Aparat care indică unui avion direcția în grade, unei nave nordul geografic etc.

girostat *sn* [At: DN² / Pl: *~uri, ~e* / E: fr ***gyrostat***] Corp solid care are o mișcare de rotație în jurul axei sale.

girostatic, ~ă *a* [At: DN² / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***gyrostatique***] **1-2** Referitor la aplicațiile girostatului.

girovag *sm* [At: DN² / Pl: *~agi* / E: lat ***gyrovagus***] (Liv) **1** Vagabond. **2** Călugăr cerșetor.

girovertical, ~ă [At: LTR² / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***gyrovertical***] **1-2** *sn, a* (Giroscop) care are axa de rotație verticală.

giruetă *sf* [At: DN² / P: *~ru-e~* / Pl: *~te* / E: fr ***girouette***] Instrument meteorologic cu care se determină direcția și intensitatea vântului.

girus *sn* [At: DEX-S / Pl: *~uri* / E: lat ***gyrus***] (Atm; îs) *~ cerebral* Circumvoluție.

gisant *sn* [At: DN³ / E: fr ***gisant***] (Rar) Efigie funerară orizontală, reprezentând pe cel îngropat.

gisment *sn* [At: DN² / Pl: *~e* / E: fr ***gisement***] **1** Unghi format de axa unui avion cu direcția către un post de emisie terestru. **2** Dispunerea straturilor minerale în scoarța Pământului. **3** Strat de minerale.

gistrui *v* [At: MARIAN. NU. 812 / Pzi: *~esc* / E: ns cf *agest(r)i*] (Înv; d. corăbii) A se scufunda.

giști *v* vz ***viști***

gitan, ~ă [At: DN / Pl: *~i, ~e* / E: sp ***gitana***, fr ***gitane***] (Liv) **1** *smf* Țigan din Spania. **2** *a* Țigănesc.

gitar *sn* vz ***șiștariu***

gitioan, ~ă *a* vz ***hition***

gitrui *v* vz ***vitrui***

gitrului *vt* [At: PAȘCA, GL. / Pzi: *~esc* / E: mg ***gyötör***] (Reg) A apuca.

gituos, ~oasă *a* [At: I. CR. II, 79 / P: *~tu-os* / Pl: *~oși, ~oase* / E: nct] (Reg) Mâncăcios.

giubea *sf* [At: (a. 1780) IORGA, S.D. VIII, 4 / Pl: *~ele* / E: tc ***ğubbè*** cf *șubă, jupon*] (Iuz) **1** Haină lungă și largă din postav (fin), adesea căptușită cu blană, purtată de boieri. **2** Haină lungă și largă de postav purtată de preoți și, în unele locuri, de țărani.

giubeică *sf* [At: DA ms / Pl: *~ici* / E: ***giubea + scurteică***] (Înv; Ban) Scurteică.

giubeliu *sm* [At: MACEDONSKI, O. III, 95 / Pl: *~ii* / E: ***giubea*** + *-iu*] (Înv) **1** Boier care poartă giubea. **2** (Fig) Om cu mentalități învechite.

giubelușă *sf* [At: MAT. FOLK. 262 / Pl: *~șe* / E: ***giubea*** + *-(el)ușă*] (Șhp) Giubea.

giubeluță *sf* [At: I. NEGRUZZI, S. III, 10 / Pl: *~țe* / E: ***giubele*** + *-uță*] (Șhp) Giubelușă.

giuben *sn* vz ***joben***

giubră *sf* [At: VICIU, GL. / Pl: *~re* / E: cf *giubea*] (Îrg) Pieptar de piele fără mâneci Cf *bundă*.

giuburluc *sn* [At: H XI, 351 / Pl: *~uri* / E: nct] (Îrg) Haină bărbătească.

giucărie *sf* vz ***jucărie***

giucătorie *sf* vz ***jucătorie***

giudea *sf* [At: MAGAZIN IST. IV, 356 / Pl: *~ele* / E: tc ***ğida***] (Tcî) **1** Suliță. **2** Lance.

giudecată *sf* vz ***judecată***

giudecătoare *sf* vz ***judecătoare***

giudecător, ~oare *smf* vz ***judecător***

giudecca *sf* [At: DN³ / E: it ***giudecca***] (Rar) Ghetou unde locuiau evreii în anumite orașe medievale.

giudecie *sf* vz ***judecie***

giudeț *sn, sm* vz ***județ***

giufă *sf* vz ***ghiufă***

giugan *sm* [At: MAT. FOLK. 1209 / Pl: *~i* / E: nct] (Reg) Cal castrat.

giugar, ~ă *a* vz ***jugar***

giugea[1] *sm* [At: BELDIMAN, T. 341 / Pl: ? / E: tc ***ğügè***] (Tcî) Pitic.

giugea[2] *sf* [At: COMAN, GL. / Pl: *~ele* / E: nct] (Îrg) Cuțit care nu taie.

giugiuc [At: ȘIO / E: tc ***ğüğük***] (Tcm; fam) **1** *ain* Drăguț. **2** *av* Extraordinar.

giugiuleală *sf* [At: ISPIRESCU, L. 270 / Pl: *~eli* / E: ***giugiuli*** *+-eală*] (Fam) Mângâiere.

giugiuli [At: GORJAN, H. IV, 74/13 / V: ***gug~, gugu~*** / Pzi: *~lesc* / E: ns cf *gingirliu, giugiuc*] **1-2** *vtr* (D. oameni) A dezmierda pe cineva cu vorbe drăgăstoase și a-l mângâia. **3** *vr* (D. câini) A se gudura. **4** *vr* (D. păsări) A se împerechea.

giugiulire *sf* [At: DA ms / V : ***gug~, gugu~*** / Pl: *~ri* / E: ***giugiuli***] **1** Mângâiere. **2** Gudurare. **3** Împerechere.

giugiulit[1] *sn* [At: DELAVRANCEA, S. 5 / V: ***gug~, gugu~*** / Pl: *~uri* / E: ***giugiuli***] **1-3** Giugiulire (**1-3**).

giugiulit[2]***, ~ă*** *a* [At: DA ms / V: ***gug~, gugu~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***giugiuli***] **1** Mângâiat. **2** Gudurat. **3** Împerecheat.

giugiulitură *sf* [At: CONV. LIT., ap. TDRG / Pl: *~ri* / E: ***giugiuli*** + *-tură*] Giugiuleală.

giugiumă *sf* [At: PANȚU, PL.² / Pl: *~me* / E: nct] (Bot; reg) Izmă-bună (*Mentha piperita*).

giuglău *sm* [At: H IV, 156 / Pl: *~ăi* / E: nct] (Reg) Câine ciobănesc.

giugleie *sfp* vz ***juglete***

giui *v* vz ***joi***

giulgi *sn* vz ***giulgiu***

giulgiu *sn* [At: ANON. CAR. / V: ***ajol~, ghiolci, giol~, giulgi, gol~*** / Pl: *~ri* / E: mg ***gyolcs***] **1** Pânză subțire și fină care se așterne peste ceva, care acoperă ceva. **2** Pânză cu care se acoperă mortul Si: *lințoliu*, (reg) *păioară*. **3** Cearșaf cu care se acoperă fața sau corpului mortului.

giulgiui *vt* [At: ALECSANDRI, P. II, 298 / Pzi: *~esc* / E: ***giulgiu***] (Îvr; numai la Alecsandri) A înveli cu un giulgiu.

giuluit, ~ă *a* vz ***geluit***[2]

giuluș *sn* [At: VĂCĂRESCUL, IST. 274/10 / Pl: *~uri* / E: tc ***ğülus***] **1** (Tcm; iuz) Urcare pe tron. **2** (Îc) ***~-namea*** Scrisoare oficială prin care se notifica urcarea pe tron a sultanului.

giumag *sn* vz ***ciomag***

giumănar *sn* vz ***gemănare***

giumănare *sf* vz ***gemănare***

giumbir *sn* vz ***cimbir***

giumbuș *sn* [At: CARAGIALE, S. 76 / V: ***gimbiș*** / Pl: *~uri* / E: tc ***ğümbüš***] (Tcm; iuz) **1** Giumbușluc Cf *ghidușie*. **2** Grațic.

giumbușel, ~ea *a* [At: PAMFILE, J. II, ap. DA / Pl: *~ei, ~e* / E: ***giumbuș*** + *-el*] **1** Hazliu. **2** Care face giumbușlucuri.

giumbușlău, ~lie *a* [At: POLIZU / Pl: *~ii* / E: nct] (Iuz) Căruia îi plac giumbușlucurile.

giumbușlâc *sn* vz ***giumbușluc***

giumbușluc *sn* [At: ANGHEL–IOSIF, C. L. 192 / V: ***gimbișlâc, ~lâc*** / Pl: *~uri* / E: ***giumbuș*** + *-luc*] **1** Faptă, vorbă, atitudine care înveselește Si: *caraghioslâc, ghidușie*, (iuz) *giumbuș*. **2** Grațic. **3** (Prt) Glumă de prost gust.

giumert, ~ă *a* [At: ZANNE, P. VIII, 223 / Pl: *~rți, ~e* / E: tc ***gömert***] (Tcm; iuz) Generos.

giumunare *sf* vz ***gemănare***

giuncancă *sf* vz ***juncancă***

giuncă *sf* vz ***juncă***

giuncănaș *sm* vz ***juncănaș***

giuncut *sn* vz ***juncuț***

giunere *sm* vz *ginere*
giungiurliu, ~ie *a* vz *gingirliu*[2]
giunișan *sm* vz *junișan*
giupăn *sm* vz *jupân*
giupân *sm* vz *jupân*
giur *sn* vz *jur*[2]
giurat *sn* vz *jurat*[2]
giurăi *v* vz *jurui*[1]
giurământ *sn* vz *jurământ*
giurgină *sf* [At: PANN, H. 86/17 / V: *gherghină, ~giu~* / Pl: *~ne* / E: tc *ğurğina*] (Înv) **1** Gruzină. **2** Dans de origine turcească (cu figuri și gesturi caraghioase). **3** (Îe) **A juca** (pe cineva) **~na** A păcăli pe cineva. **4** (Olt; îe) **A juca gherghina** A fi ceva din belșug.
giurgiu *sn* [At: RETEGANUL, CH. 12 / Pl: ? / E: ns cf *ciurlă*] (Reg; îe) **Cu părul făcut ~** Cu părul zbârlit.
giurgiună *sf* vz *giurgină*
giuriuvea *sf* vz *cercevea*
giurgiuvean, ~ă [At: DA ms / Pl: *~eni, ~ene* / E: *Giurgiu* + *-ean*] **1-2** *smf* Persoană născută și crescută în orașul sau în județul Giurgiu. **3-4** *smf* Locuitor din municipiul sau din județul Giurgiu. **5-8** *a* Privitor la orașul sau județul Giurgiu ori la locuitorii acestora. **9-12** *a* Caracteristic orașului sau județului Giurgiu ori locuitorilor acestora. **13-16** *a* De orașul sau județul Giurgiu ori de locuitorii acestora.
giurgiuveancă *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~vence* / E: *giurgiuvean* + *-că*] **1-2** Femeie născută sau crescută în orașul sau județul Giurgiu. **3-4** Locuitoare din orașul sau județul Giurgiu.
giuroi *sn* vz *șiroi*
giurui[1] *v* vz *jurui*[2]
giurui[2] *v* vz *ciurui*
giuruială *sf* vz *ciuruială*
giuruire *sf* vz *juruire*[1]
giuruit, ~ă *a* vz *juruit*[1]
giușcă *sf* [At: CADE / Pl: *~ște* / E: nct] (Orn; reg) Pescar.
giuvaier *sn* [At: NEGRUZZI, S. III, 421 / V: *ju~* / Pl: *~e, ~uri* / E: tc *ğevahir*] **1** Obiect de podoabă făcut (cu artă) din metal prețios (și pietre scumpe) Si: *bijuterie*. **2** (Fig) Obiect de mare valoare artistică. **3** (Fig) Persoană cu calități excepționale.
giuvaiergereasă *sf* [At: DEX-S / Pl: *~rese* / E: *giuvaierger* + *-easa*] Negustoreasă de giuvaieruri.
giuvaiergerie *sf* [At: DEX / Pl: *~ii* / E: *giuvaiergiu* + *-ărie*] **1** Arta giuvaiergeritului. **2** Lucrare făcută de giuvaiergiu. **3-4** Atelierul sau prăvălia giuvaiergiului.
giuvaiergiu *sm* [At: FILIMON, ap. ȘIO / P: *~va-ier~* / V: *ju~* / Pl: *~rgii* / E: tc *ğevahirği*] Bijutier.
giuvaiericale *sfp* [At: (a. 1792) ȘIO / E: ngr **τζοβαερικά**] (Pfm) Bijuterii.
giuvaiurlâc *sn* [At: BV III, 37 / Pl: *~uri* / E: *giuvaiur* (*giuvaier*) + *-lâc*] (Înv) Giuvaier.
giuvargilea *sf* [At: COMAN, GL. / Pl: nct / E: nct] (Îrg) Silitră pentru muniții.
giuvrea *sf* vz *gevrea*
givă *sf* [At: BĂCESCU, P. 33 / Pl: *~ve* / E: nct] (Iht; reg) Porcușor.
givăr *sm* vz *dever*
givețian [At: DN[3] / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr *givétien*] **1** *sn* Ultimul etaj al devonianului mediu. **2** *a* Care aparține givețianului (**1**). **3** *a* Specific givețianului (**1**). **4** *a* Care provine din givețian (**1**).
givorniță *sf* vz *vifornița*
giză *sf* vz *viză*
givraj *sn* vz *jivraj*
givrat, ~ă *a* vz *jivrat*
glabelă *sf* [At: LTR / Pl: *~le* / E: fr *glabelle*] Regiune anatomică situată la rădăcina nasului, între arcadele sprâncenelor.
glabru, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~ri, ~re* / E: fr *glabre*] (Blg; d. plante sau animale) Care este lipsit de peri pe suprafață.
glacial, ~ă *a* [At: VLAHUȚĂ, D. 134 / P: *~ci-al* / Pl: *~i, ~e* / E: fr *glacial*, it *glaciale*, lat *glacialis*] (Liv) **1** De gheață. **2** Rece ca gheață. **3** Care îngheață. **4** (Fig; d. acțiuni, manifestări ale oamenilor) Lipsit de orice căldură, bunăvoință, prietenie Si: *distant, rece*.
glaciar, ~ă *a* [At: DA / P: *~ci-ar* / Pl: *~i, ~e* / E: fr *glaciaire*] **1** (Îs) *Perioadă* (sau *epocă, eră*) *~ă* Perioadă din era cuaternară (sau dintr-o altă eră) în care ghețarii ocupau regiuni foarte întinse pe pământ și în care alternau intervalele reci cu cele calde. **2** Care aparține erei glaciare (**1**). **3** Privitor la era glaciară (**1**). **4** Provenit din topirea ghețarilor. **5** Rezultat în urma acțiunii ghețarilor.
glaciarizație *sf* [At: DN[3] / E: pbl fr *glaciarisation*] Extindere a ghețarilor ca urmare a unei alimentări abundente.
glaciație *sf* [At: LTR / P: *~ci-a~* / V: *~iune* / Pl: *~ii* / E: fr *glaciation*] **1** Interval rece din perioada glaciară, caracterizat prin dezvoltarea intensă a ghețarilor. **2** (Pex) Dezvoltare intensă a ghețarilor, caracteristică unei glaciații (**1**).
glaciațiune *sf* vz *glaciație*
glaciodislocație *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ții* / E: pbl fr *glaciodislocation*] Deplasare a rocilor din poziția inițială datorită presiunii exercitate de masa unui ghețar în mișcare Si: *glaciotectonică*.
glaciolog, ~ă *smf* [At: DN[2] / P: *~ci-o~* / Pl: *~ogi, ~oge* / E: fr *glaciologue*] Specialist în glaciologie.
glaciologic, ~ă *a* [At: DN[2] / P: *~ci-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr *glaciologique*] **1** Care aparține glaciologiei. **2** Privitor la glaciologie. **3** De glaciologie.
glaciologie *sf* [At: LTR / P: *~ci-o~* / E: fr *glaciologie*] Studiul ghețarilor.
glaciotectonică *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ici* / E: fr *glaciotectonique*] Glaciodislocație.
glacis *sn* [At: LTR / Pl: *~uri* / E: fr *glacis*] (Glg) Teren neted în pantă ușoară.
gladeș *sn* vz *glădici*
gladiator *sm* [At: DA / Pl: *~i* / E: fr *gladiateur*, ger *Gladiator*, it *gladiatore*, lat *gladiator, -is*] (În Roma antică) Bărbat liber (sau sclav) care se lupta în arenă cu alt luptător sau cu fiare sălbatice.
gladiatoric, ~ă *a* [At: IBRĂILEANU, SP. CR. 92 / Pl: *~ici, ~ice* / E: *gladiator* + *-ic*] **1-2** Relativ la gladiator sau la felul său de luptă. **3-4** Caracteristic gladiatorului sau felului lui de luptă. **5-6** De gladiator sau de felul lui de luptă.
gladie *sf* [At: GALACTION, O. I, 148 / Pl: *~ii* / E: lat *gladius*] (În Roma antică) Sabie.
gladij *sm* vz *glădiș*
gladiolă *sf* [At: PANȚU, PL.[2] / P: *~di-o~* / Pl: *~le, ~oale* / E: ger *Gladiole*, cf lat *gladiolus*] Plantă erbacee ornamentală cu tulpina înaltă, cu frunze lungi în formă de sabie și cu flori mari de diferite culori (*Gladiolus hybridus*).
gladioliform, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr *gladioliforme*] În formă de spadă.
gladiș *sm* vz *glădici*
gladium *sn* [At: DEX[2] / E: lat *gladius*] Sabie cu două tăișuri, folosită de romani.
glaf *sn* [At: ODOBESCU, S. I, 127 / Pl: *~uri* / E: bg **глаѣъ**] (Aht) **1** Săpătură făcută cu dalta în lungul sau împrejurul unei coloane. **2** Element de construcție din lemn, din marmură sau din beton, folosit la căptușirea părții inferioare a golului unei ferestre. **3** Muchia finisată a deschiderii făcute într-un perete.
glag *sn* [At: VICIU, GL. / Pl: *~uri* / E: nct] (Trs) Colț de stradă.
glage *sf* vz *glajă*
glago *s* [At: CHEST. II, 29/9a / Pl: ? / E: cf *glag*] (Reg; pbl) Casă.
glagoare *sf* vz *glagore*
glagol *sn* vz *glagore*
glagole *sfi* vz *glagore*
glagolitic, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr *glagolitique*, ger *glagolitisch*, it *glagolitico*] **1** (Îs) *Alfabet ~* sau *scriere ~ă* Alfabet întocmit

după modelul literelor mici grecești și folosit în unele scrieri slave bisericești. 2 (Îs) *Literă ~ă* Literă care aparține alfabetului glagolitic.

glagomă *sf* [At: TOMESCU, GL. / Pl: *~me* / E: nct] (Reg) Gălăgie.

glagore *sfi* [At: CREANGĂ, GL. / V: ***~goa~, ~gol*** *sn*, ***~ole, ~rie*** / E: vsl **глаголъ**] 1 (Înv) A patra literă din alfabetul chirilic. 2 (Îvp) Istețime. 3 (Pop) Minte.

glagorie *sfi* vz ***glagore***

glaichi *s* [At: CHEST. II 90/54 / Pl: ? / E: nct] (Reg; îs) *~ul zidului* Zid care alcătuiește temelia casei, pe care se pun tălpile.

glajă *sf* [At: (a. 1804) IORGA, S. D. XII, 156 / V: ***~age, ~je*** / Pl: *~je* / E: ger ***Glas***] (Trs; Mol) 1 Geam. 2 Vas de sticlă Cf *șip, butelie, garafă, flacon*. 3 Sticlă de lampă.

glaje *sf* vz ***glajă***

glam *sn* [At: DA / Pl: *~uri* / E: nct] (Îrg) 1 Ață încâlcită Si: *grămadă*. 2 Bucată mare dintr-un obiect. 3 Pământ argilos. 4 Stalagmită.

glamb *sn* [At: ALRT II, 101 / Pl: *~uri* / E: nct] (Îrg) Cocoloș Cf *glam*.

glamnică *sf* [At: RĂDULESCU-CODIN, Î. / V: ***~avni~*** / Pl: *~e* / E: vsl **главникъ**, cf bg *главник*] (Îvp) 1 Șervet răsucit în formă de colac, pe care îl pun femeile pe cap când cară greutăți Si: *oblanic*. 2 (Îe) **Cu ~ la inimă** Topit de durere.

gland *sn* [At: DN^{2} / Pl: *~uri* / E: fr ***gland***] (Atm) Porțiunea terminală a penisului.

glandă *sf* [At: BOGZA, C. O. 123 / Pl: *~de* / E: fr ***glande***] Organ anatomic în formă de tub care produce o secreție, conducând-o în exteriorul organismului, în sânge, în limfă etc.

glander *s* [At: CHEST. II, 274/376 / E: nct] (Îrg) Parte a pridvorului făcută din scândură.

glandră *sf* [At: ȘEZ. V, 74 / Pl: *~re* / E: nct] (Îrg) Mâncare făcută din mămăligă prăjită, apă rece și sare.

glandular, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***glandulaire***] 1 Care are aspectul sau constituția unei glande. 2 Care aparține glandelor. 3 Privitor la glande. 4 Care este cauzat de glande.

glandulă *sf* [At: ANATOMIA, 98 / Pl: *~le* / E: fr ***glandule***, it ***glandula***] Glandă mică.

glandulos, ~oasă *a* [At: DA ms / Pl: *~oși, ~oase* / E: fr ***glanduleux***, it ***gladuloso***] Glandular.

glandure *sfp* [At: ALRM II/I h. 88 / E: nct] (Reg) Amigdale.

glang *av* [At: VICIU, GL. / E: nct] (Înv; Trs) 1 Sus. 2 Înalt.

glangur *sm* vz ***grangur***

glanț *sn* [At: NEGRUZZI, S. III, 58 / V: ***gliant*** / Pl: *~uri* / E: ger ***Glanz***] 1 Lustrul pieilor finisate (și acoperite cu un strat de lac). 2 (Înv) Piele acoperită cu un strat de lac.

glas *sn* [At: COD. VOR. 15/14 / Pl: *~uri* / E: vsl **гласъ**] 1 Ansamblul sunetelor produse de vibrarea coardelor vocale umane. 2 Facultatea specifică omului de a emite sunete articulate. 3 Voce. 4 Strigăt produse de unele animale. 5 Ciripitul păsărilor. 6 (D. instrumente muzicale) Ton. 7 Strigăt de durere, de deznădejde etc. Si: *tânguire, bocet* Cf *glăsi*. 8 (Îlav) **Într-un ~** Toți deodată. 9 (Îal) În unanimitate. 10 (Înv; îe) **A-și da ~ cu cineva** A se pune de acord cu cineva. 11 (Înv; îe) **A da ~ cuiva** A chema pe cineva. 12 (Îe) **A-i pieri cuiva (sau a i se stinge, a-și pierde ~)** A nu mai putea să vorbească, să răspundă. 13 (Îlv) **A da ~** A striga. 14 (Îalv) A exprima (oral sau în scris). 15 (Îlv) **A ridica** (sau **a înălța**) **~ul** A vorbi, a răspunde cu un ton ridicat, răstit. 16 (Îal) A protesta. 17 (Îe) **A căpăta** (sau **a prinde ~**) A căpăta curaj, a-și reveni și a începe să vorbească. 18 Scară muzicală în cântarea bisericească apuseană. 19 Fiecare dintre cele opt moduri fundamentale după care se execută cântările bisericești. 20 Piliță moale de culoare gri care se găsește în crăpăturile unui fag bătrân, folosită la prepararea unui sirop contra răgușelii. 21 (Îc) **~ul-cucului** Veriguța de ouă a fluturelui inelar Si: *mărgica cucului, somnișor*. 22 Zgomot produs de vânt, de o apă etc. 23 Sunet produs de un instrument muzical sau de un obiect sonor. 24 (Fig; înv) Veste. 25 (Înv) Vot.

glasa *vt* [At: DN / Pl: *~sez* / E: fr ***glacer***] 1 A acoperi o prăjitură, o bomboană, un fruct sau o mâncare cu o glazură Si: *glazura*. 2-3 A lustrui sau a apreta un obiect (de piele).

glasare *sf* [At: LTR^{2} / Pl: *~sări* / E: ***glasa***] 1 Acoperire a unei prăjituri, a unei bomboane, a unui fruct etc. cu o glazură. 2-3 Lustruire sau apretare a unui obiect din piele.

glasat, ~ă *a* [At: DN / Pl: *~ați, ~e* / E: ***glasa***] 1 (D. prăjituri, bomboane, fructe etc.) Acoperit cu glazură (1). 2 (D. orez, paste făinoase) Acoperit cu galzură (2). 3-4 (D. obiecte de piele) Lustruit sau apretat.

glasbeton *sn* [At: C V 1949, nr. 9, 27 / Pl: *~uri* / E: ger ***Glasbeton***] (Teh) Geam solid format din tuburi de sticlă închegate cu beton.

glasiu *sn* [At: DEX / Pl: *~ri* / E: fr ***glacis***] Culoare clară și transparentă aplicată pe o culoare mai densă pentru a reda clarobscurul.

glasnic, ~ă [At: DOSOFTEI, V. S. 122/2 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***glas*** + *-nic*] (Înv) 1-2 *sf, a* (Grm; șîs *slovă ~ă*) Vocală. 3 *sm* (Rar) Orator renumit.

glasnost *sn* [At: MDA ms / Pl: (rar) *~uri* / E: fr ***glasnost***] Politică de transparență a vieții publice, ce însoțea schimbarea de orientare din fosta Uniune Sovietică, începută în 1985 de fostul președinte M. Gorbaciov.

glaspapir *sn* [At: DA ms / A și: *~pir* / Pl: *~e, ~uri* / E: ger ***Glaspapier***] Hârtie specială mai groasă pe care a fost lipit un strat de particule abrazive și care se folosește la șlefuitul lemnului, metalelor etc. Si: *șmirghel*.

glastâră *sf* vz ***glastră***

glastră *sf* [At: FILIMON, C. II, 59 / V: ***~târă*** / Pl: *~re*, (îvr) *~turi* / E: ngr ***γλαστρα***] 1 Ghiveci pentru plante ornamentale. 2 Vas special cu apă în care se păstrează flori Si: *vază*.

glasură *sf* vz ***glazură***

glasvand *sn* [At: C V 1949, nr. 9, 28 / A și: *glasvand* / V: ***~nt, ~azv~*** / S și: *~swa~* / E: ger ***Glaswand***] 1 Perete interior alcătuit din panouri de sticlă montate pe un cadru de lemn sau de metal. 2 Ușă pliantă, cu geamuri, care separă două încăperi. 3 (Înv) Ușă pe rulmenți (la trenuri și tramvaie). 4 Paravan de sticlă la duș.

glasvant *sn* vz ***glasvand***

glat *s* [At: CHEST. IV, 59/302 / Pl: ? / E: nct] (Reg) Stăvilar format din lemne, bușteni, crengi, vreascuri.

glauc, ~ă *a* [At: DN^{3} / Pl: *~uci, ~uce* / E: fr ***glauque***, lat ***glaucus***] (Liv) Care este de culoare albastră cu nuanță de verde Si: *albastru-verzui*.

glaucom *sn* [At: DA ms / P: *gla-u-com* / Pl: *~uri, ~oame* / E: fr ***glaucome***, lat ***glucom***] Boală de ochi caracterizată prin creșterea tensiunii oculare, dureri locale intense și grave tulburări de vedere.

glaucomatos, ~oasă *a* [At: DN^{3} / P: *gla-u-co~* / Pl: *~oși, ~oase* / E: fr ***glaucomateux***] (Med) 1 Afectat de glaucom. 2 Provocat de glaucom.

glauconit *sn* [At: LTR^{2} / Pr: *gla-u-co~* / Pl: *~uri* / E: fr ***glaucomite***] Silicat natural complex de fier și de potasiu.

glavă *sf* [At: (sec. XVIII) ap GCR I 245/16 / V: ***glevă*** / Pl: (rar) *~ve* / E: bg **глава**] (Înv) 1 Cap de animal. 2 Cap mare și prost. 3 Capitol. 4 (Min; Ban) Grindă de susținere.

glavizna *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 121/1 / Pl: *~ne* / E: vsl **главизна**] (Înv) Capitol.

glavnică *sf* vz ***glamnică***

glazura *vt* [At: DEX / Pzi: *~rez* / E: ***glazură***] 1 A glasa. 2 A acoperi orezul cu glazură (2). 3 (Teh) A smălțui.

glazurare *sf* [At: LTR^{2} / Pl: *~rări* / E: ***glazura***] 1 Glasare. 2 Acoperire a orezului cu grazură (2) Si: *glazurat*^{1} (2). 3 (Teh) Smălțuire.

glazurat^{1} *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***glazura***] 1-3 Glazurare (1-3).

glazurat^{2}***, ~ă*** *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***glazura***] 1 Glasat. 2 (D. orez) Acoperit cu glazură (2). 3 (Teh) Smălțuit.

glazurator, ~oare *smf* [At: DN^{3} / Pl: *~i, ~oare* / E: ***glazura*** + *-tor*] Muncitor calificat în lucrări de glazurare.

glazură *sf* [At: IONESCU-MUSCEL, ȚES 75 / V: ***~sură*** / Pl: *~ri* / E: ger ***Glasur***] 1 Strat subțire de zahăr ars, de ciocolată, de șerbet etc. cu care se acoperă unele prăjituri, bomboane, fructe etc pentru a le da un gust și un aspect mai plăcut. 2 Strat subțire și transparent din ou, lapte etc. cu care se acoperă orezul, unele paste făinoase etc. pentru a le da un

aspect mai frumos și pentru a nu se lipi la fiert sau la prăjit. **3** (Teh) Masă sticloasă sau translucidă, colorată sau nu, care servește la acoperirea produselor ceramice pentru a le impermeabiliza sau în scop decortiv Si: *email, smalț*.

glazvant *sn* vz ***glasvand***

glădice *sf* vz ***glădiță***

glădiță *sf* [At: LTR / Pl: *~țe* / E: nct] Arbore asemănător cu salcâmul, cu ramuri spinoase, flori mici, verzui și fructe păstăi, cultivat pentru perdele de protecție, în păduri etc. Si: *plătică* (*Gleditschia triaconthos*).

glădici *sm* [At: GHICA. S. 534 / V: ***gladij, gladiș, gladeș, ~ius, ~iș*** / Pl: *ice* / E: srb ***gladiš***] (Reg) Arbust cu frunze ascuțite și cu flori albe (*Acer tataricum*).

glădicius *sn* vz ***glădici***

glădiș *sn* vz ***glădici***

glăfui *v* [At: DDRF / Pzi: ~esc / E: ***glaf***] (Aht) A face glafuri.

glăjar *sm* [At: DA ms / V: (reg) ***~jer*** / Pl: *~i* / E: ***glajă*** + *-ar*] (Reg) **1-2** Fabricant sau negustor de sticlă Cf *geamgiu*.

glăjer *sm* vz ***glăjar***

glăjerie *sf* [At: LB / Pl: *~ii* / E: ***glăjer*** + *-ie*] (Reg) **1** Fabrică de sticlă. **2** Atelierul geamgiului. **3** Mulțime de obiecte din sticlă.

glăjiță *sf* [At: JAHRESBER X. 190 / Pl: *~țe* / E: ***glajă*** + *-iță*] **1-6** (Șhp) Glăjuță (**1-6**).

glăjuță *sf* [At: RETEGANUL. P. III. 83 / Pl: *~țe* / E: ***glajă*** + *-uță*] **1-6** (Șhp) Glajă (**1-3**) (mică).

glămăcioacă *sf* [At: I. CR., II. 277 / Pl: *~ace* / E: cf *glam, glămâi*] (Îrg) Gămălia din capătul unui băț.

glămâi *sn* [At: ȘEZ. II, 24 / Pl: *~e* / E: ***glam***] (Îvp) Bucată de lemn gros retezat la capete.

glămâie *sf* vz ***gâlmei***

glămeie *sfp* vz ***gâlmei***

glămie *sf* vz ***gâlmei***

glămnic *s* [At: CHEST. II. 125/44 / E: cf *glamnică*] (Reg) Bucată de lemn cu care se prelungește o bârnă mai scurtă sau cu scobituri.

glămujdi *vi* vz ***grămujda***

glănțui [At: HERZ-GHER., M. II. 411 / V: (reg) ***glian~*** / Pzi: *~esc* / E: ***glanț*** + *-ui*] **1** *vi* A străluci. **2** *vt* A lustrui.

glăsa *v* vz ***glăsi***

glăscior *sn* [At: EMINESCU, N. 82 / Pl: *~ioare* / E: ***glas*** + *-cior*] **1-2** (Șhp) Glas subțire.

glăsi *vi* [At: COD. VOR. 37/2 / V: ***~sa*** / Pzi: *~sesc* / E: vsl ***гласити***] (Îvp) **1** A se tângui (cu glas tare). **2** (Spc) A boci. **3** A cânta. **4** A suna. **5** A vorbi.

glăsitor *sm* [At: CORESI, ap. GCR I, 30/26 / V: ***~iu*** / Pl: *~i* / E: ***glăsi+*** *-tor*] (Rel; înv) Vestitor.

glăsitoriu *sm* vz ***glăsitor***

glăsui [At: MINEIUL (1776) 3 1/2 / Pzi: *~esc* / E: ***glas+*** *-ui*] **1** *vr* (Îvp) A se văita. **2** *vr* (Îvp) A se boci (cu glas tare). **3** *vr* (Îvp) A se plânge. **4-5** *vti* (Fig; poetic) A spune. **6** *vt* (Înv) A cânta. **7** *vi* (Înv; fig; d. texte) A conține. **8** *vi* (Înv; d. texte) A exprima. **9** *vi* (Înv; complinit prin *la fel*) A corespunde. **10** *vi* (Înv; pex) A coincide.

glăsuire *sf* [At: MINEIUL (1776). 85 / Pl: *~ri* / E: ***glăsui***] **1** (Îvp) Văitare. **2** (Îvp) Bocire (cu glas tare). **3** (Îvp) Plângere. **4** (Îlav) **Într-o ~** Cu toții. **5** (Îal) De comun acord. **6** (Fig; poetic) Spunere. **7** (Ccr; fig) Cuvânt. **8** (Înv) Conținut al unui text. **9** (Înv) Redactare.

glăsuit[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***glăsui***] **1-5** (Înv) Glăsuire (**1-5**).

glăsuit[2]***, ~ă*** *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***glăsui***] **1** (Îvp) Văitat. **2** (Îvp) Bocit (cu glas tare). **3** (Îvp) Plâns. **4** (Fig; poetic) Spus. **5** (Înv) Cântat. **6** (Înv; fig; d. texte) Care exprimă. **7** (Înv) Care corespunde. **8** (Înv; pex) Care coincide.

glăsuitor, ~oare [At: MINEIUL (1776). 68/2 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***glăsui+*** *-tor*] (Înv) **1** *a* Care glăsuiește (4) Si: *cuvântător*. **2** *a* (D. păsări) Cântător. **3** *sf* (Grm) Vocală Cf *glasnic*.

glăsuleț *sn* [At: CADE / Pl: *~e* / E: ***glas+*** *-(u)leț*] **1-2** (Șhp) Glăscior (**1-2**).

glăsurel *sn* [At: MARIAN. Î. 478 / Pl: *~e* / E: ***glas+*** *-(u)rel*] **1-2** (Șhp) Glăscior (**1-2**).

glăsușor *sn* [At: TDRG / Pl: *~oare* / E: ***glas+*** *-ușor*] **1-2** (Șhp) Glăscior (**1-2**).

glăsuț *sn* [At: ALECSANDRI. P. P. 114 / Pl: *~e* / E: ***glas+*** *-uț*] **1-2** (Șhp) Glăscior (**1-2**).

glăvată *sf* [At: DA ms / Pl: *~te* / E: ns cf bg *глава*] (Reg) Cap mare și prost.

glăvățână *sf* [At: CANTEMIR. IST. 318 / V: (prin metateză) ***gălvățină***, (înv) ***~țină, galvatină*** / Pl: *~ne* / E: bg ***главетина***] (Înv) **1** Cap de animal Si: *glavă*. **2** (Îf *glăvățină*) Greutate rotundă și mobilă a cântarului care indică măsura.

glăvățină *sf* vz ***glăvățână***

glăvânță *sf* [At: BIBLIA (1688). 247/1 / Pl: *~țe* / E: ns cf *glaviznă*] (Aht; înv) Capitel.

glăvie *sf* [At: DA ms / Pl: *~ii* / E: pbl ctm *glavă* + *scăfârlie*] (Reg) Scăfârlie.

glăvină *sf* [At: H IX. 49 / Pl: *~ne* / E: bg ***главина***] (Reg) Parte a morii nedefinită mai îndeaproape.

glăvoancă *sf* vz ***zglăvoc***

glean *sms* [At: TDRG / E: ns cf bg *глина*] (Mlg; Mol) Ardezie.

gleaznă *sf* vz ***glezna***

glebă *sf* [At: GHICA. ap. CADE / Pl: *~be* / E: fr ***glibe***] **1** (Frî; în Evul Mediu) Moșie de care erau legați șerbii și pe care nu o puteau părăsi niciodată. **2** (Pex; în Evul Mediu) Situație a unei persoane care nu își putea părăsi pământul. **3** (Liv; frm) Brazdă de pământ.

gledă *sf* vz ***glidă***

gledice *sf* vz ***gledicie***

gledicie *sf* [At: PANȚU. PL. / V: *~ice* / Pl: *~icii* / E: nct] (Bot; reg) Plătică (*Gleditschia triancanthos*).

glei[1] *s* [At: DA ms / Pl: ? / Et: nct] (Reg) Bucată de pământ afânat cu iarbă.

glei[2] *sn* [At: DN[3] / Pl: *~uri* / E: cf fr *glaise*] Strat al solului de culoare cenușiu sau vânătă-verzuie, bogat în forme reduse ale oxizilor de fier.

gleic, ~ă *a* [At: LTR[2] / Pl: *~ici, ~ice* / E: cf fr *glaiseux*] **1** Referitor la glei[2]. **2** De natura gleiului[2].

gleizare *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~zări* / E: ***glei+*** *-iza*] Proces de reducere a oxizilor de fier din sol, sub influența umidității în condiții de anaerobioză.

glemeie *sf* vz ***gâlmei***

glemujda *v* vz ***grămujda***

glenă *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ne* / E: fr ***glène***] (Atm) Cavitate articulară puțin adâncă a unui os.

glenci *sn* [At: PITIȘ. CONV. LIT. XXXVII. 726 / Pl: *~uri* / E: ger ***Glitsch(bahn)***] (Reg) **1** Gheață pe care se joacă copiii. **2** Leagăn făcut dintr-o funie legată de un pom Si: *scrânciob*, (reg) *scârcium, zduin*.

gleng *sn* [At: NOM. MIN. I, 343 / Pl: *~uri* / E: ger ***Gelenk***] (Înv) Parte a ghetei care corespunde gleznei.

glenie *sf* [At: COMAN, GL. / Pl: *~ii* / E: nct] (Reg) Buruiană care crește în lanurile de grâu.

glenoid, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~izi, ~e* / E: fr ***glenoïde***] (Atm; d. unele cavități ale corpului) Care permite articularea oaselor Si: *glenoidal*.

glenoidal, ~ă [At: DN[3] / P: *~no-i~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***glénoïdal***] (Atm) Glenoid.

glenoidită *sf* [At: DN[3] / Pr: *~no-i~* / Pl: *~te* / E: fr ***glénoïdite***] (Med) Osteită a cavității glenoide a omoplatului.

gleră *sf* [At: DN[3] / Pl: *~re* / E: fr ***glaire***] **1** (Blg) Secreție albicioasă și cleioasă a unei mucoase Si: *mucozitate*. **2** (Rar) Albuș de ou crud.

gleros, ~oasă *a* [At: DN[3] / Pl: *~oși, ~oase* / E: fr ***glaireux***] (Liv) Care are aspect de albuș de ou.

glesnă *sf* vz ***glezna***

glet *sn* [At: C V 1949, nr. 9, 27 / Pl: *~uri* / E: ger ***Glätt****(putz)*] (Teh) **1** Strat subțire de pastă de var amestecată cu ipsos aplicată pe o tencuială, pentru a obține o suprafață netedă pentru zugrăvit sau văruit. **2** Clei de ipsos izolant cu care se vopsesc ușile, ramele și materialul lemnos.

gletui^1 *vt* [At: C V 1949, nr. 8, 31 / Pzi: *~esc* / E: ger ***glätten***] (Reg) A lustrui talpa unei ghete.

gletui^2 *vt* [At: MDA ms / Pzi: *~esc* / E: ***glet*** + *-ui*] **1** A aplica un strat subțire de glet (1) pe perete. **2** A vopsi ușile, ramele etc. cu glet (2).

glevă *sf* vz ***glavă***

gleznă *sf* [At: URECHE, L. I, 118/30 / V: ***~snă, ~eaz~*** / Pl: *~ne*, (îrg) *~ni* / E: vsl **глезынъ**] **1** Parte a membrului inferior care cuprinde porțiunea articulației tibiei cu tarsul. **2** Proeminență osoasă formată în regiunea articulației tibiei cu tarsul. **3** Parte mai subțire a gambei situată deasupra articulației tibiei cu tarsul. **4** Parte a membrelor unor animale cuprinsă între fluier și chișiță. **5** (Îvp; îe) **A face (ceva) din călcâie până la ~ne** A munci mult, dar fără spor. **6** (Pop; îlav) **Până la ~ (sau în ~ne)** Foarte puțin. **7** (Reg) Încheietura mâinii. **8** (Reg; pex) Antebraț.

gleznieră *sf* [At: DEX / P: *~ni-e~* / Pl: *~re* / E: ***gleznă*** + *-ieră*] Bandă (elastică) din bumbac, din lână sau din fibre sintetice, folosită pentru protecția gleznelor de către balerini, sportivi etc.

gleznișoară *sf* [At: ALECSANDRI, P. P. 190 / Pl: *~re* / E: ***gleznă***+ *-ișoară*] **1-2** (Șhp) Gleznă (3) (subțire).

gliadină *sf* [At: LTR / P: *gli-a~* / Pl: *~ne* / E: it ***gliadina***, fr ***gliadine***] Proteină vegetală nedefinită mai îndeaproape.

glial, ~ă *a* [At: DN^3 / P: *gli-al* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***glial***] Care se referă la nevroglie.

gliant^1 *sn* vz ***glanț***

gliant^2 *sn* vz ***glonț***

gliantui *v* vz ***glănțui***

glic- vz ***glico-***

glicemie *sf* [At: DN^2 / Pl: *~ii* / E: fr ***glycémie***] **1** Prezență a glucozei în sângele din organismul uman. **2** Cantitate de glucoză aflată în sânge.

gliceridă *sf* [At: LTR^2 / Pl: *~de* / E: fr ***glycéride***] (Chm) Ester alcătuit din glicerină și acizi grași, prezent în grăsimile animale și vegetale.

glicerină *sf* [At: PONI, CH. 203 / Pl: *~ne* / E: fr ***glycérine***] Alcool cu aspect de lichid uleios, incolor, inodor, dulceag, extras din grăsimi sau fabricat sintetic, folosit la fabricarea explozivilor, a produselor farmaceutice, cosmetice și în alte industrii Si: *glicerol*.

glicero-^{1} [At: DN^3 / E: fr ***glycéro-***^{1}] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1** Glicerină. **2** De la glicerină.

glicero-^{2} [At: DN^3 / E: fr ***glycéro-***^{2}] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1** Dulce. **2** Zaharat.

glicerofosfat *sm* [At: DA ms / Pl: *~ați* / E: fr ***glycérophosphate***] (Med) **1** Sare a acidului glicerofosforic folosită ca modificator nutrițional. **2** Tonic al sistemului nervos.

glicerofosforic *am* [At: LTR^2 / Pl: *~ici* / E: fr ***glycérophosphorique***] (Îs) *Acid ~* Combinație a acidului fosforic cu glicerină.

glicerol *sn* [At: DN^3 / Pl: ? / E: fr ***glycérol***] Glicerină.

glicerolat, ~ă *sm, a* [At: DN^3 / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***glicérolé***] **1-2** (Medicament) care e preparat pe bază de glicerină.

glicină^1 *sf* [At: ANGHEL–IOSIF, C. L. 18 / Pl: *~ne* / E: fr ***glycine***] Arbust decorativ agățător, având flori asemănătoare cu ale salcâmului, parfumate, albastre sau violete Si: *glicinie* (*Wistaria sinensis*).

glicină^2 *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ne* / E: ger ***Glyzin***] Pulbere albă, cristalină, solubilă în apă în prezența unei substanțe alcaline, folosită ca reductor în fotografie.

glicinie *sf* [At: DA ms / Pl: *~ii* / E: ***glicină*** + *-ie*] (Bot) Glicină (*Wistaria sinensis*).

gliciniu *sn* vz ***gluciniu***

glico- [At: DN^3 / V: ***glic-*** / E: fr *glico-*] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1** Dulce. **2** Zaharos.

glicocol *sm* [At: LTR^2 / Pl: *~i* / E: fr ***glycocolle***] (Blg) Aminoacid simplu, prezent în numeroase proteine.

glicogen *sm* [At: MACAROVICI, CH. 531 / S și: *glyc~* / Pl: *~i* / E: fr ***glycogène***] (Blg) Polizaharidă având o structură asemănătoare cu amidonul, care se găsește mai ales în ficat și în mușchi.

glicogenetic, ~ă [At: DN^3 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***glycogénétique***] Care se referă la glicogeneză.

glicogeneză *sf* [At: LTR^2 / Pl: *~ze* / E: fr ***glycogenése***] (Bch) Producere a glicogenului în ficat.

glicogenic, ~ă *a* [At: DN^3 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***glycogénique***] (Blg) Care se referă la glicogen.

glicogenogeneză *sf* [At: LTR^2 / Pl: *~ze* / E: fr ***glycogénogenése***] Formare a glucozei din proteine sau grăsimi.

glicogenoliză *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ze* / E: ger ***Glykogenolyse***] Transformare prin hidroliză a glicogenului în glucoză.

glicol *sm* [At: LTR^2 / Pl: *~i* / E: fr ***glycol***] Alcool cu aspect de lichid incolor, siropos, dulce, folosit mai ales ca dizolvant.

glicoliză *sf* [At: LTR^2 / Pl: *~ze* / E: fr ***glycolyse***] (Bch) Descompunere a glucidelor în ficat și în mușchi.

glicometru *sn* [At: DN^2 / Pl: *~re* / E: fr ***glycomètre***] Areometru folosit pentru determinarea cantității de zahăr dintr-un lichid Si: *glucometru*.

gliconic, ~ă *a* [At: DN^3 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***glyconique***] (D. versuri) Care e compus dintr-un dactil, un troheu și o silabă oarecare.

glicopenie *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ii* / E: ***glico-*** + ***-penie***] (Med) Hipoglicemie.

glicopexie *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ii* / E: fr ***glycopexie***] Fixare a zahărului la nivelul țesuturilor organice.

glicoproteidă *sf* [At: DN^3 / Pl: *~de* / E: fr ***glycoproteïdes***] Proteină care conține în moleculă glucide, existentă în cartilagii, în unii hormoni și în albușul de ou.

glicozidă *sf* [At: LTR^2 / Pl: *~de* / E: fr ***glycoside***] Substanță de origine vegetală care conține în structura sa hidrați de carbon și din care, prin hidroliză, se obține glucoză Si: *glucozidă*.

glicozuric, ~ă *smf, a* [At: DN^3 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***glycosurique***] **1-2** (Bolnav) de glicozurie (2) Si: *diabetic*.

glicozurie *sf* [At: DEX / Pl: *~ii* / E: fr ***glycosurie***] **1** Prezență a glucozei în urină. **2** Prezență anormală a glucozei în urină la bolnavii de diabet. **3** Cantitate de glucoză aflată în urină.

glid *sn* vz ***glidă***

glidă [At: JARNÍK–BÎRSEANU, D. 306 / V: ***gledă, glid*** *sn* / Pl: *~de* / E: ger ***Glied***] (Mil; Trs) **1** *sf* Șir de soldați. **2** *sf* Grup de mai mulți soldați. **3** *av* (Îf *gledă*) În șir (ca soldații).

glie *sf* [At: MARIAN, S. R. II, 178 / Pl: *~ii* / E: nct] **1** (Pop) Brazdă de pământ cu iarbă (cât se poate desprinde cu hârlețul). **2** (Pop; pex) Pământ. **3** (Pop) Ogor. **4** (Fig) Țară. **5** (Reg; îe) **Sub ~** În mormânt. **6** (Buc; înv) Brazdă cu o mlădiță de răchită înfiptă în ea, care se pune pe vârful stâlpilor la poartă în ajunul zilei de Sf. Gheorghe.

gligan *sm* [At: CUV. D. BĂTR. I, 283 / Pl: *~i* / E: bg **глиган**] **1** (Zlg; îrg) Porc mistreț. **2** (Pfm; dep) Om înalt și prost. **3** (Reg) Om voinic.

gliglenci *sn* vz ***gârlenci***^{1}

glimeie *sf* vz ***gâlmei***

glince *sf* [At: BARONZI, L. 44 / V: ***cli~*** / Pl: *~nci* / E: ns cf *glință*] (Mun) **1** Glință. **2** (Îcs) *De-a ~a* Joc de copii asemănător cu jocul cu mingea.

glință *sf* [At: VICIU, GL. / Pl: *~țe* / E: srb ***klinca***] (Mun) Popic cu care se joacă tinerii în lipsă de minge Si: *glince* (**1**).

gliojdori *v* vz ***glojdări***

gliom *sn* [At: DEX / P: *gli-om* / Pl: *~uri* / E: fr ***gliome***] Tumoare localizată la nivelul sistemului nervos.

gliommero *sn* vz ***liomer***

gliosarcom *sm* [At: DN^3 / Pl: *~oame* / E: fr ***gliosarcome***] (Med) Gliom bogat în celule, cu evoluție malignă.

glioză *sf* [At: DN^3 / P: *gli-o~* / Pl: *~ze* / E: fr ***gliose***] (Med) Proliferare cu aspect tumoral a rețelei nevroglice.

glipt- vz ***glipto-***

gliptal *sn* [At: DN[3] / Pl: *~uri* / E: fr ***glyptal***] Rășină sintetică, folosită rar în industrial lacurilor, nefiind stabilă în apă.

gliptic, ~ă [At: DA ms / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***glyptique***] **1** *sf* Arta de a grava figuri sau motive decorative pe o piatră prețioasă sau semiprețioasă sau pe mulaje pentru monede și medalii. **2** *a* Care aparține glipticii (1). **3** *a* Referitor la gliptică (1).

glipto- [At: DN[3] / V: ***glipt-*** / E: fr ***glypto-***] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1** Gravat. **2** Încrustat.

gliptodon *sm* [At: DN[3] / Pl: *~i* / E: fr ***glyptodon***] Mamifer uriaș, fără dinți, din era cuaternară.

gliptogeneză *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ze* / E: fr ***glyptogenèse***] (Glg) Roadere a litosferei, în special a reliefurilor înalte, de către agenți externi.

gliptografie *sf* [At: DA ms / Pl: *~ii* / E: fr ***glyptographie***] Știință care se ocupă cu studiul pietrelor antice gravate.

gliptologie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ogii* / E: fr ***glyptologie***] Studiul pietrelor gravate.

gliptotecă *sf* [At: DA ms / Pl: *~eci* / E: fr ***glyptothèque***, ger ***Glyptothek***] **1** Colecție de pietre prețioase sau semiprețioase gravate. **2** (Pex) Muzeu sau secție dintr-un muzeu în care se păstrează colecții de pietre prețioase sau semiprețioase gravate.

glisa *vi* [At: PREV. ACCID. 86 / Pzi: *~sez* / E: fr ***glisser***] **1** (D. piese tehnice) A se deplasa de-a lungul altei piese, printr-o frecare minimă. **2** (D. hidroavioane) A aluneca pe suprafața apei. **3** (Muz) A executa un glissando (3).

glisadă *sf* [At: DEX / Pl: *~de* / E: fr ***glissade***] Zbor în care un avion înaintează înclinat pe o aripă, astfel încât să se apropie de sol parcurgând o distanță cât mai mică.

glisant, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***glissant***] (Teh) **1** (D. suprafețe) Pe care poate aluneca un corp printr-o frecare minimă. **2** (D. piese) Care alunecă (printr-o frecare minimă) de-a lungul altei piese ce care se află în contact. **3** Care alunecă prin intermediul unui dispozitiv. **4** (D. sol) Alunecos.

glisare *sf* [At: IONESCU-MUSCEL, FIL. 264 / Pl: *~sări* / E: ***glisa***] **1** Deplasare a unei piese de-a lungul altei piese, printr-o frecare minimă. **2** Alunecarea unui hidroavion pe suprafața apei. **3** Lansare prin alunecare pe un plan înclinat. **4** Figură în baletul clasic. **5** (Muz) Executare a unui glissando (3).

glisieră *sf* [At: IOANOVICI, TEHN. I, 145 / P: *~si-e~* / Pl: *~re* / E: fr ***glissière***] (Teh) Bară fixă, netedă, de-a lungul căreia alunecă o piesă, un element mobil etc.

glisor *sn* [At: DN[3] / Pl: *~oare* / E: fr ***glissoir***] Dispozitiv care permite unor tipuri de vehicule să alunece pe o pernă de aer deasupra unei suprafețe plane.

glissando *smi, av* [At: DEX / E: it ***glissando***] (Muz) **1-2** (Mod de executare a unei bucăți muzicale) printr-o alunecare continuă și treptată de la un sunet la altul. **3** Bucată muzicală executată astfel.

glistir *sn* vz ***clistir***

gliuță *sf* [At: DA ms / P: *gli-u~* / Pl: *~țe* / E: ***glie*** + *-uță*] **1-8** (Șhp) Glie (**1-3, 6**) (mică).

glivi *vt* [At: GIUGLEA–VÂLSAN, ap. DA ms / Pzi: *~vesc* / E: nct] (Reg; înv) **1** A ocroti pe cineva. **2** A încurca pe cineva.

glivilă *sf* [At: H XVI, 400 / A: nct / Pl: *~le*] (Bot; reg) Burete de culoare vânătă, cu piciorul albastru-vânăt, cu miros plăcut.

gloabă *sf* [At: PRAV. MOLD. 93/2 / Pl: *~be* / E: vsl ***глоба***] **1** (Înv) Amendă care se aplică cuiva ca urmare a săvârșirii unor delicte sau crime. **2** (Înv) Taxă care se plătea în trecut în scopul interzicerii redeschiderii unui proces. **3** (Înv; îe) **Obor de ~** Loc în care se închid vitele găsite pe proprietatea altcuiva. **4** Cal slab, bătrân Si: *mârțoagă, talan.*

gload *sn* vz ***glod***

gloan *am* [At: DA / Pl: *~i* / E: nct] (Ban; d. oameni) Prost.

gloani *vir* [At: DA ms / Pzi: *~nesc* / E: ***gloan***] (Ban) **1-2** A se prosti.

gloanit, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***gloani***] (Ban; d. oameni) **1** Prostit. **2** Slăbit trupește și sufletește din cauza bătrâneții.

gloanță[1] *sf* vz ***cloanță***

gloanță[2] *sf* vz ***glonț***

gloască *sf* [At: CHEST. II, 455/62 / Pl: *~sce* / E: nct] (Reg) Parte a fântânii nedefinită mai îndeaproape.

gloată [At: COD. VOR. 48/1 / Pl: *~te* / E: vsl ***глота***] **1** *sf* (Șdp) Mulțime de oameni strânși la un loc Si: *ceată, droaie.* **2** *sf* (Înv; după gr *συναγωγή*) Sobor. **3** *sf* (Înv) Suită. **4** *sf* (În Evul Mediu) Masa poporului, compusă mai ales din țărani și din orășenimea săracă și mijlocie. **5** *sf* (Înv) Mase populare Si: *norod.* **6** *sf* (Mil; în Evul Mediu) Oaste pedestră alcătuită din țărani. **7** *sf* (Iuz) Armată de apărare în caz de război, alcătuită din rezerviști. **8** *sf* (Ban) Lucrători la câmp. **9** *sf* (Fam) Cantitate mare de ființe sau lucruri. **10** *sf* (Reg) Familie. **11** *sf* (Spc) Copiii unei familii. **12** *sf* (Fam; îe) **A avea o ~ de copii** A avea mulți copii. **13** *sf* (Reg) Femeie. **14** *av* Mult. **15** *av* În masă. **16** *av* Grămadă.

gloază *sf* vz ***găoază***

glob [At: ALEXANDRESCU, M. 20 / Pl: *~i* **(7)** *~uri* **(1-6)** / E: fr ***globe***, lat ***globus***] **1** *sn* Corp sferic sau sferoidal. **2** *sn* (Spc) Corp sferic, de sticlă sau de porțelan, montat la o lampă sau la un bec. **3** *sn* Planeta locuită de oameni Si: *Pământ.* **4** *sn* (Șîs ~ *terestru*, ~ *pământesc*, ~ *geografic*) Obiect sferic pe a cărui suprafață exterioară este reprezentat aspectul continentelor, mărilor și al oceanelor care alcătuiesc planeta Pământ. **5** *sn* (Șîs ~ *ceresc*) Obiect sferic pe a cărui suprafață exterioară este reprezentat aspectul bolții cerești. **6** *sm* (Șîs ~ *ocular* sau *al ochiului*) Parte a ochiului, de formă sferoidală, adăpostită în orbită.

global, ~ă *a* [At: RALEA, E. O. 33 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***global***] **1** Care ia în considerație toate elementele unui ansamblu. **2** Care rezultă prin însumarea tuturor elementelor de același fel Si: *total.*

globalism *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: it ***globalismo***] **1** Proces cognitiv propriu copiilor, prin care se reține întregul unui obiect pentru a diferenția apoi părțile componente. **2** Metodă pedagogică și didactică bazată pe caracteristicile infantile de a percepe întregul înaintea părților sale componente.

globalitate *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ități* / E: ***global*** + *-itate*, după eg *globality*] (Liv) **1** Caracter global (**1**). **2** Totalitate.

globaliza *vt* [At: DN[4] / Pzi: *~zez* / E: fr ***globaliser***] **1** A reuni într-un tot elemente dispersate. **2** A judeca o problemă în ansamblu.

globalizare *sf* [At: MDA ms / Pl: *~zări* / E: ***globaliza***] Fenomen de transformare a lumii într-o unitate, care se manifestă la scara întregului glob prin crearea de instituții și organisme politice suprastatale, printr-o politică economică și de securitate comună etc.

globan *sm* [At: REV. CRIT. I, 279 / Pl: *~i* / E: nct] (Înv) Persoană care nu știa decât să citească și era numită preot după un curs de câteva luni la episcopie.

globăni *vt* [At: DA ms / Pzi: *~nesc* / E: ***gloabă*** + *-ăni*] **1-2** (Înv) A globi (**1-2**).

globănit *sn* [At: (a. 1741), URICARIUL IV, 397/20 / Pl: *~uri* / E: ***globăni***] (Înv) **1** Aplicare a unei amenzi. **2** (Ccr) Amendă. **3** (Reg) Jefuire.

globe-trotter *sm* [At: DA ms / S și: *globetroter* / P: *globtrotăr* / Pl: *~i* / E: eg ***globe-trotter***] Persoană care face înconjurul lumii pe jos.

globi *vt* [At: PRAV. MOLD. 110/2 / Pzi: *~besc* / E: ***gloabă***] (Înv) **1** A aplica cuiva o amendă Si: (înv) *a globăni* (**1**). **2** (Reg) A jefui pe cineva Si: (înv) *a globăni* (**2**). **3** A supune pe cineva la dări pe nedrept. **4** (Reg) A da cuiva o pedeapsă.

globigerină *sf* [At: DEX / Pl: *~ne* / E: fr ***globigerine***] (Zlg) **1** (Lpl) Gen de foraminifere cu cochilia perforată și împărțită în mai multe camere sferice. **2** Animal care aparține genului globigerinelor (**1**).

globină *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~ne* / E: fr ***globine***] (Blg) Substanță organică ce, împreună cu hemul, formează hemoglobina.

globire *sf* [At: PRAVILA (1814), 132 / Pl: *~ri* / E: ***globi***] (Înv) **1** Aplicare a unei amenzi. **2** (Rar) Jefuire. **3** Supunere (a cuiva) la dări pe nedrept. **4** (Reg) Aplicare a unei pedepse.

globit, ~ă *a* [At: BELDIMAN, E. 401 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***globi***] (Înv; d. oameni) **1** Amendat. **2** (Reg) Jefuit. **3** Căruia i s-au aplicat dări pe nedrept. **4** (Reg) Pedepsit.

globitor *sm* [At: ANON. CAR. / Pl: *~i* / E: ***globi***+ *-(i)tor*] (Înv) **1-4** Persoană care globește (**1-4**).

globnic *sm, a* [At: URECHE, ap. LET. I, 104/11 / Pl: *~ici* / E: vsl ***глобьникы***] **1-2** (Înv) (Funcționar) însărcinat cu încasarea amenzilor.

globoid, ~ă *sn, a* [At: DN³ / P: *~bo-id* / Pl: *~izi, ~e* / E: it ***globoide***] **1-2** (Corp) care are o formă aproximativ sferică.

globul *sm* vz ***globulă***

globular, ~ă *a* [At: PARHON, B. 41 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***globulaire***] **1** Care are formă de glob (**1**). **2** (Spc) Care se referă la globulele sângelui. **3** (Îs) *Fontă ~ă* Fontă care are structura granuloasă. **4** (D. flori, fructe etc.) Glomerulat.

globulare *sf* [At: LTR² / Pl: *~lări* / E: it ***globulare***] Proces de transformare a formei cristaline a unor constituenți structurali în formă globulară Si: *globulizare*.

globulă *sf* [At: DA ms / V: ***~bul*** *sn* / Pl: *~le* / E: fr ***globule,*** lat ***globulus***] **1** Corp mic de formă sferică. **2** (Spc) Fiecare dintre particulele sferice care se găsesc în diverse lichide organice. **3** (Îs) *~ roșie* Celulă care intră în compoziția sângelui și care conține hemoglobină Si: *eritrocit, hematite*. **2** (Îs) *~ albă* Celulă care intră în compoziția sângelui și are rol în procesul de apărare a organismului Si: *leucocită*.

globuleț *sn* [At: DA ms / Pl: *~e* / E: ***glob***+ *-uleț*] **1-2** (Șhp) Glob (**1**) (mic) Si: *globușor* (**1-2**).

globulină *sf* [At: DA ms / Pl: *~ne* / E: fr ***globuline***] Proteină care se găsește în plasma sangvină, în lapte, în vegetale, în cristalul ochiului și în unele urine patologice.

globulinemie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***globulinémie***] Prezență a globulinei în sânge.

globulinurie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***globulinurie***] Prezența globulinei în urină.

globulizare *sf* [At: DN³ / Pl: *~zări* / E: nct] Globulare.

globulos, ~oasă *a* [At: DA ms / Pl: *~oși, ~oase* / E: fr ***globuleux***] **1** Care are formă de globulă (**1**). **2** Care este compus din globule (**2**).

globurele *sfp* [At: PODARIU, FL. 91 / E: nct] (Reg) Crenguțe înmugurite.

globușor *sn* [At: DA ms / Pl: *~oare* / E: ***glob***+ *-ușor*] **1-2** (Șhp) Globuleț (**1-2**).

glockenspiel *sn* [At: DN³ / P: *glocănșpil* / Pl: *~uri* / E: ger ***Glockenspiel***] Instrument de percuție alcătuit din lame metalice așezate pe un suport care, lovite cu ciocănele de lemn, scot sunete asemănătoare cu clinchetul de clopoțel Si: *joc de clopoței*.

glod *sn* [At: DOSOFTEI, PS. 222 / V: (îvr) ***gload*** / Pl: *~uri* / E: mg ***galád***, rs ***гауда***] (Pop) **1** Noroi. **2-4** Loc, teren, drum noroios. **5** Bulgăre de pământ uscat sau înghețat. **6** (Pan) Bucată (mare). **7** (Fig) Asperitate. **8** Cocean de porumb. **9** Cotor de măr sau de pară.

glodar *sm* [At: H XVI, 205 / Pl: *~i* / E: ***glod***+ *-ar*] (Reg) Pește nedefinit mai îndeaproape.

glodaș¹ *sm* [At: LTR / Pl: *~i* / E: ***glod***+ *-aș*] Lucrător care execută transportul și depozitarea sării din salină la suprafață.

glodaș² *sm* vz ***glotaș***

glodăraie *sf* [At: CARAGIALE, S. N. 112 / Pl: *~răi* / E: ***glod***+ *-ăraie*] (Reg) Cantitate mare de noroi.

glodărie *sf* [At: HOGAȘ, DR. II, 121 / Pl: *~ii* / E: ***glod***+ *-ărie*] (Reg) **1** Cantitate mare de noroi Si: (înv) *glodiște*. **2** Loc acoperit cu noroi. **3** Teren plin de neregularități.

glodi *vt* [At: GRIGORIU-RIGO, M. P. I, 149 / Pzi: *~desc* / E: rs ***гaодать***, srb ***glodati***] (Pop) **1** A roade (o parte a corpului), producând o senzație neplăcută. **2** A înțepa (o parte a corpului), producând durere. **3** A freca (o parte a corpului), producând durere.

glodire *sf* [At: DEX / Pl: *~ri* / E: ***glodi***] **1** Producere a unei senzații neplăcute prin roadere. **2** Înțepătură care provoacă o senzație de durere. **3** Frecare a unei părți a corpului de o alta, producând durere.

glodiște *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 71 / Pl: *~ti* / E: ***glod*** + *-iște*] (Înv) Glodărie (**1**).

glodit, ~ă *a* [At: COMAN, GL. / Pl: *~iți, ~e* / E: ***glodi***] **1** (D. o parte a corpului) Căreia i s-a produs o durere prin roadere. **2** (D. o parte a corpului) Înțepat. **3** (D. părți ale corpului) Care se freacă una de alta producând o senzație de durere. **4** (D. mătură) Care s-a uzat prin folosire excesivă.

glodoros, ~oasă *a* vz ***gloduros***

glodos, ~oasă *a* [At: CANTEMIR, HR. 139 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***glod***+ *-os*] (Mol) Plin de noroi.

glodovețe *sfp* [At: DA ms / E: ns cf *gorgoază*] (Reg) Fructe.

glodurariță *sf* [At: DEX-S / Pl: *~țe* / E: ***glodur(os)***+ *-ariță*] Plantă perenă asemănătoare arbuștilor, cu flori minuscule (*Camphorosma monspelica*).

gloduros, ~oasă *a* [At: PANN, E. I, 91/3 / V: ***~dor~*** / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***gloduri***+ *-os*] **1** (Mun) Care e plin de bulgări, de hopuri. **2** (Reg; fig) Aspru. **3** (Reg; fig) Cu neregularități. **4** (Reg; d. abstracte) Care e lipsit de armonie. **5** (Mol) Plin de noroi.

glogoază *sf* [At: COMAN, GL / Pl: *~ze* / E: nct] (Reg; mpl) Corpuri străine (din fasole și grâu).

glogoțală *sf* vz ***glogozeală***

glogozală *sf* vz ***glogozeală***

glogozeală *sf* [At: M. COSTIN, ap. LET. I, 247/18 / V: ***~zală, ~oțală*** / Pl: *~zeli* / E: ***glogozi***+ *-eală*] (Reg) **1** Aglomerație care te amețește. **2** (Fig) Încurcătură.

glogozi *vt* [At: DA / Pzi: *~zesc* / E: nct] (Reg) A încurca.

glogozit, ~ă *a* [At: CANTEMIR, IST. 84 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***glogozi***] (Reg) **1** (D. lucruri) Îngrămădit. **2** (Fig) Încurcat. **3** (Fig) Confuz.

glojdan *sm* [At: DA / Pl: *~i* / E: nct] (Bot; reg) Măcriș de câmp (*Barleris vulgaris*).

glojdăni *vt* [At: COMAN, GL. / Pzi: *~nesc* / E: ns cf *glojdări*] (Reg) A mânca cu greu din cauza lipsei dinților.

glojdari *v* vz ***glojdări***

glojdări *vt* [At: ARH. OLT. XXI, 265 / V: ***~dari, ~deri, ~dori, gliojdori*** / Pzi: *glojdăr, ~resc* / E: ns cf *gloșdar*] (Reg) **1** (D. vite) A mânca coceni. **2** (Fig; d. oameni) A mânca porumb fiert sau copt până nu mai rămâne decât coceanul. **3** A paște iarbă până la rădăcină. **4** A înțepa.

glojdean *sm* [At: ȘEZ. VI, 86 / Pl: *~eni* / E: ns cf *glojdan*] (Reg) Foaie de pe știuletele porumbului.

glojderi *v* vz ***glojdări***

glojdină *sf* [At: TOMESCU, GL. / Pl: *~ne* / E: nct] (Reg) Cal slab și urât.

glojdori *v* vz ***glojdări***

glojderi *v* vz ***glojdări***

glomerul *sn* vz ***glomerulă***

glomerular, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~ari, ~e* / E: ***glomerulă*** + *-ar*] **1-4** Care aparține glomerulelor (**1-4**). **5-8** Privitor la glomerule (**1-4**). **9-12** Format din glomerule (**1-4**). **13-16** Cu glomerule (**1-4**).

glomerulat, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ți, ~e* / E: ***glomerulă***+ *-at*] (D. flori, fructe etc.) Care sunt înghesuite mai multe la un loc, în formă de glomerulă (**4**).

glomerulă *sf* [At: PARHON, B. 21 / V: ***glomerul*** *sn* / Pl: *~le* / E: fr ***glomérule***] **1** Agregat de mici dimensiuni, format prin alipirea unor particule de pământ. **2** Formație anatomică cu aspect de ghem, alcătuită din tuburi glandulare, vase de sânge, nervi etc. **3** Tip de fruct format prin creșterea la un loc a mai multor fructe provenite din flori independente. **4** Tip de inflorescență în care florile sunt prinse pe un peduncul foarte mic. **5** Element al rinichiului.

glomerulită *sf* [At: DN³ / Pl: *~te* / E: fr ***glomérulite***] (Med) Varietate de nefrită în care domină leziunile glomerulei (**5**).

glomerulonefrită *sf* [At: DN³ / Pl: *~te* / E: fr ***glomérulonéphrite***] (Med) Inflamație a rinichilor care începe în nodulii sangvini.

glomeruloscleroză *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ze* / E: fr ***glomérulosclérose***] Nefrită caracterizată prin sclerozarea glomerulelor (**5**).

glomotoc *sn* [At: TELEOR. ap. TDRG / Pl: *~toace* / E: ctm ***ghemotoc*** + ***gomoloz***] (Reg) **1** Materie în formă de ghem Si: *boț, cocoloș, gomoloz*. **2** Bulgăre de zăpadă.

glomoz *sn* vz ***golomoz***

glomozi *v* vz ***golomozi***

glonte *sn* vz ***glonț***

glonț [At: M. COSTIN, ap. LET. I, 224/60 / V: ***glonte*** *sn*, (înv) ***gloanță*** *sf*, ***gliant*** *sn* / Pl: *gloanțe*, (înv) *~uri sn*, (reg) *~i sm* / E: nct] **1** *sn* Mic proiectil de oțel, de aramă sau de plumb, pentru unele arme de foc. **2** *sn* Partea dinspre vârf a unui cartuș. **3** *sn* (Pex) Cartuș. **4** *sn* Unealtă de zidărie constând dintr-o greutate de plumb atârnată de o sfoară pentru a indica direcția verticală. **5** *av* Extrem de repede. **6** *av* (Îe) **A pleca** (sau **a se duce**) ~ A pleca foarte repede. **7** (Trs; îf *gloanță*) Ghiulea. **8** (Bot; reg) Bulbuci (*Caltha palustris*).

glonțan [At: MACEDONSKI, O. III, 8 / Pl: *~e* (**1**), *~i* (**2-3**) / E: nct] (Reg) **1** *sn* (Mpl) Bulgăre de noroi uscat sau înghețat. **2** *sm* Parte de drum neumblată. **3** *sm* (Ned) Ciulin care crește pe câmp.

glonțiș *sn* [At: H XVI, 3 / Pl: *~uri* / E: ***glonț*** + *-iș*] (Reg) Pietriș mărunt.

glonțișor *sm* [At: LB / Pl: *~oare* / E: ***glonț*** + *-ișor*] **1-2** (Șhp) Glonț (mic) Si: *glonțuleț* (**1-2**).

glonțuit, ~ă [At: GALACTION, O. I, 99 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***glonț***+ *-uit*] (Reg) Lovit de gloanțe (**1**).

glonțuleț *sn* [At: DA ms / Pl: *~e* / E: ***glonț***+ *-uleț*] **1-2** (Șhp) Glonțișor (**1-2**).

glonțuros, ~oasă *a* [At: MAT. FOLK. I, 237 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***glonț*** + *-uros*] (Reg; d. drum) Plin de bulgări de noroi uscat, de hopuri Cf: *zgrunțuros*.

gloria *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ii* / E: lat ***gloria***] (Met) Aureolă colorată în culorile spectrului, care înconjoară umbra unui obiect proiectată pe un nor cu grosime uniformă.

glorie *sf* [At: (a. 1817) URICARIUL IV, 302/6 / P: *~ri-e* / Pl: *~ii* / E: lat ***gloria***] **1** Onoare adusă unei persoane sau unui eveniment. **2** Renume obținut de cineva sau de ceva pentru fapte ori însușiri excepționale. **3** (Pex) Persoană de mare valoare Si: *celebritate*. **4** (Fig) Strălucire.

glorifica *vt* [At: MAIORESCU, CR. II, 186 / Pzi: *~rific* / E: fr ***glorifier***, lat ***glorificare***] (Liv) A slăvi pe cineva sau ceva Si: *a preamări*.

glorificare *sf* [At: MAIORESCU, CR. II, 186 / Pl: *~cări* / E: ***glorifica***] (Liv) Slăvire a cuiva sau a ceva Si: *preamărire*.

glorificator, ~oare *smf, a* [At: DN^3 / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***glorificateur***] **1-2** (Liv) (Persoană) care glorifică.

gloriolă *sf* [At: DA ms / Pl: *~le* / E: fr ***gloriole***] (Frî) Glorie (**2**) deșartă izvorâtă din fapte mărunte Si: *vanitate*.

glorios, ~oasă *a* [At: BĂLCESCU, M. V. 7/21 / P: *~ri-os* / Pl: *~oși, ~oase* / E: fr ***glorieux***, lat ***gloriosus***] **1** Care e plin de glorie (**2**). **2** Care aduce glorie (**2**). **3** (D. oameni) Slăvit. **4** (Fig) Plin de strălucire.

glos- vz ***gloso-***

glosa *vt* [At: DA ms / Pzi: *~sez* / E: fr ***gloser***] **1** A explica un cuvânt sau o îmbinare de cuvinte. **2** A întocmi un glosar (**1**). **3** (Înv) A critica un text. **4** (Înv) A cenzura.

glosalgie *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ii* / E: fr ***glossalgie***] (Med) Durere de limbă Si: *glosodinie*.

glosar *sn* [At: NEGRUZZI, S. I, 258 / Pl: *~e* / E: fr ***glossaire***, lat ***glossarium***] **1-2** Listă sau colecție de cuvinte regionale învechite sau puțin cunoscute, însoțite de explicația lor, concepută ca lucrare anexă ori independentă. **3** (Îvr) Dicționar.

glosare *sf* [At: DEX / Pl: *~sări* / E: ***glosa***] **1** Explicare a unui cuvânt sau a unor îmbinări de cuvinte. **2** Adnotare a unui text. **3** (Înv) Criticare. **4** (Înv) Cenzurare.

glosat^1, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***glosa***] **1** (D. un cuvânt) Explicat. **2** (D. un text) Adnotat. **3** (Pex; înv) Criticat. **4** (Înv) Cenzurat. **5** (D. cuvinte) Aranjate sub formă de glosar (**1**).

glosat^2, ~ă *a* [At: DN^3 / Pl: *~ați, ~e* / E:] (D. organe) Care au formă de limbă.

glosator, ~oare *smf* [At: DA ms / Pl: *~i, ~oare* / E: ***glosa*** + *-tor*, cf fr *glossateur*] Persoană care glosează (**2**) un text. **2** (Pex) Comentator.

glosă^1 *sf* [At: EMINESCU, ap. DA / Pl: *~se* / E: fr ***glose***, ger ***Glosse***, it ***glossa***, lat ***glossa***] **1** Explicare a sensului unui pasaj sau a unui cuvânt dintr-o scriere. **2** (Spc) Comentariu sau notă explicativă făcută pe marginea unui text. **3** (Lpl) Totalitatea cuvintelor care alcătuiesc un glosar. **4** Formă fixă de poezie în care fiecare strofă, începând de la cea de-a doua, comentează succesiv câte un vers din prima strofă, versul comentat repetându-se la sfârșitul strofei respective, iar ultima strofă reproduce în ordine inversă versurile primeia.

glosă^2 *sf* [At: CADE / Pl: *~se* / E: nct] (Iht) Limbă de mare (*Solea nasuta*).

glosem *sn* [At: DN^3 / Pl: *~e* / E: fr ***glossème***] (Lin) Nume dat în teoria glosematică unității minimale a limbii ce poate a servi ca suport unei semnificații.

glosematică *sf* [At: DEX / E: fr ***glossématique***] Ramură a lingvisticii structuraliste care urmărește descrierea limbilor dintr-o perspectivă pur formală, considerând limba ca un sistem de relații interne, ca scop în sine și nu mijloc.

glosie^1 *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ii* / E: fr ***glossie***] (Lin) Limbă.

-glosie^2 [At: DN^3 / E: fr ***-glosie***] Element secund de compunere savantă cu semnificația: **1** Limbă. **2** Referitor la limbă.

glosită *sf* [At: CADE / Pl: *~te* / E: fr ***glossite***] Inflamație a limbii, care însoțește anumite boli.

gloso- [At: DN^3 / V: ***glos-*** / E: fr ***glosso-***] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1** Limbă. **2** Referitor la limbă. **3** Al limbii.

glosodinie *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ii* / E: fr ***glossodynie***] (Med) Glosalgie.

glosofaringian, ~ă *a* [At: DA ms / P: *~gi-an* / Pl: *~gieni, ~giene* / E: fr ***glosso-pharyngien***] (Atm) **1** Care aparține limbii și faringelui. **2** Care se referă la limbă și faringe. **3** Care provine de la limbă și faringe.

glosografie *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ii* / E: fr ***glossographie***] **1-2** Studiul gloselor (**2**).

glosolalie *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ii* / E: fr ***glossolalie***] Limbaj personal neinteligibil (al unor bolnavi) alcătuit din silabe și cuvinte fără sens.

glosologie *sf* [At: DA ms / Pl: *~ii* / E: fr ***glossologie***, it ***glossologia***] **1** Cunoaștere a termenilor speciali ai unei științe. **2** (Med) Studiul afecțiunilor limbii.

glosoplegie *sf* [At: DN^3 / Pl: *~gii* / E: fr ***glossoplégie***] (Med) Paralizie a limbii.

glosoptoză *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ze* / E: fr ***glossoptôse***] (Med) Ptoză a limbii către faringe.

glosotomie *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ii* / E: fr ***glossotomie***] (Med) Amputație a limbii.

gloșdar *sm* [At: TOMESCU, GL. / Pl: *~i* / E: nct] (Reg) Știulete de porumb cu boabe puține.

-glot [At: DN^3 / E: fr ***-glotte***] Element secund de compunere savantă cu semnificația: **1** Limbă. **2** Vorbitor al unei limbi.

glotal, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***glottal***] (Atm) **1** Care aparține glotei. **2** Care se referă la glotă. **3** Care provine de la glotă.

glotaș *sm* [At: (a. 1814) URICARIUL II, 182/15 / V: *~daș* / Pl: *~i* / E: ***gloată*** + *-aș*] **1** (Înv) Soldat din corpul unei gloate (**7**). **2** (Înv; lpl) Copiii unei familii.

glotă *sf* [At: DA ms / Pl: *~te* / E: fr ***glotte***] Orificiu al laringelui, aflat între cele două coarde vocale.

gloti *vtr* [At: IORDAN, L. R. A. 238 / Pzi: 3 *~tesc* / E: ***gloată***] **1-2** (Înv; d. oameni) A se aduna grămadă.

glotic, ~ă *a* [At: DN^3 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***glotique***] (Atm) **1** Care se referă la glotă. **2** Care aparține glotei.

glotită *sf* [At: DN^3 / Pl: *~te* / E: fr ***glottite***] (Med) Inflamație a coardelor vocale inferioare.

glotiș *av* [At: MURNU, I. 27 / E: ***gloată***+ *-iș*] În gloată (**17**).

gloto- [At: DN[3] / E: it ***glotto-***] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1** Limbă. **2** Referitor la limbă. **3** Lingvistic.

glotogonic, ~ă *a* [At: CV 1949, nr. 1 / Pl: *~ici, ~ice* / E: pbl rs ***глотогонический***] (Rar) Care privește originea și dezvoltarea limbilor.

glotologie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ogii* / E: it ***glottologia***] (Itm) Lingvistică.

glovan, ~ă *a* [At: COMAN. GL. / Pl: *~i, ~e* / E: nct] (Reg; d. oameni) **1** Amețit. **2** Nepriceput.

glucă *sf* vz ***glugă***

glucid *sn* vz ***glucidă***

glucidă *sf* [At: DEX / V: (iuz) ***~id*** *sn* / Pl: *~de* / E: fr ***glucide***] Substanță organică naturală care conține carbon, hidrogen și oxigen, reprezentând un constituent fundamental al materiei vii și având un rol important în metabolism.

glucidic, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***glucidique***] Care se referă la glucide.

gluciniu *sns* [At: MACAROVICI, CH. 354 / V: ***glic~*** / E: fr ***glucinium***] (Chm; rar) Beriliu.

glucocorticoid *sm* [At: DEX-S / Pl: *~izi* / E: fr ***glucocorticoïde***] (Blg) Hormon secretat de glanda corticosuprarenală, cu rol în reglarea metabolismului glucidelor, lipidelor și proteidelor, precum și în cel al apei și al electroliților.

glucometrie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***glucométrie***] Ansamblul metodelor de dozare a glucozei în mustul strugurilor sau în derivatele lui.

glucometru *sn* [At: LTR / Pl: *~re* / E: fr ***glucometre***] Glicometru.

gluconat *sm* [At: LTR[2] / Pl: *~ați* / E: fr ***gluconate***] Sare a acidului gluconic.

gluconic, ~ă *a* [At: MACAROVICI, CH. 546 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***gluconique***] (Chm) **1** (D. acizi) Care se formează prin oxidarea glucozei cu apă de brom. **2** (Îs) *Acid ~* Acid obținut din glucoză, cu numeroase utilizări în medicină. **3** (Îs) *Calciu ~* Gluconat de calciu.

glucozamină *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~ne* / E: fr ***glucosamine***] Derivat aminic al glucozei, care intră în alcătuirea chitinei.

glucozat, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***glucosé***] Care conține (multă) glucoză.

glucoză *sf* [At: LEG. EC. PL. 28 / Pl: *~ze* / E: fr ***glucose***] Monozaharid, de culoare albă, care se găsește în miere, în fructe, în plante, în organism sau se prepară pe cale industrială, având numeroase utilizări în industrie și farmacie.

glucozidă *sf* [At: DN[3] / Pl: *~de* / E: fr ***glucoside***] Glicozidă.

glucozier *sm* [At: LEG. EC. PL. 298 / Pl: *~i* / E: ***glucoză*** + *-ier*] Tehnician specializat în prelucrarea glucozei.

gludie *sf* [At: DA / Pl: *~ii* / E: ns cf rs *глудка*] (Reg) **1** Glie (1). **2** (Îe) **A fi cu ~ia pe gură** A fi mort.

glugă *sf* [At: M. COSTIN, ap. LET. I, 28/3 / V: (Mun) ***~ucă, clucă*** / Pl: *~ugi* / E: bg ***гугла***] **1** Obiect de îmbrăcăminte în formă de pungă conică, care acoperă capul pentru a-l feri de ploaie, de frig etc. Si: (reg) *gluguci*. **2** Grămadă (de formă conică) de știuleți de porumb sau de mănunchiuri de cânepă. **3** (Reg) Căpiță. **4** (Fig; d. oameni; îs) *~ de coceni* Om laș. **5** (Fig; d. oameni; îas) Om lipsit de importanță. **6** (Bot; îc) **~ -ciobanului** Papucul-doamnei (*Prunella vulgaris*).

gluguci *sn* [At: PAMFILIE, I. C. 357 / Pl: *~uri* / E: ***glugă***+ *-uciu*] (Reg) Glugă (1).

gluguță *sf* [At: MATEESCU, B. 3 / Pl: *~țe* / E: ***glugă***+ *-uță*] **1-2** (Șhp) Glugă (1) (mică).

glujdei *sn* [At: COMAN, GL. / Pl: *~eie* / Et: nct] (Reg; mpl) Bețe de ogrinji.

glumaș, ~ă *a* [At: (a. 1784) GCR II, I 35/21 / Pl: *~i, ~e* / E: ***glumă***[1]+ *-aș*] (Îvr) Glumeț.

glumă[1] *sf* [At: VARLAAM, C. 29 / V: (reg) ***~mbă*** / Pl: *~me* / E: bg ***глума***, vsl ***глоумъ***] **1** *sf* Scurtă povestire plină de haz (și cu un final neașteptat), care provoacă râs și veselie Si: (îvr) *glumie*. **2** Vorbă care provoacă râs. **3** Faptă hazlie. **4** (Îlav) **În ~** Fără nici o intenție serioasă. **5** (Îal) Fără răutate. **6** (Îlav) **Fără ~** În mod serios. **7** (Îlav) **Nu ~ !** Cu adevărat. **8** (Îal) Serios. **9** (Îal) De-a binelea. **10** (Îal) De tot. **11** (Îe) **A se întrece cu ~** A întrece limita admisă într-o anumită situație. **12** (Îe) **A merge prea departe cu ~** A-și permite prea mult. **13** (Îe) **A lua (ceva) în ~** A nu lua ceva în serios. **14** (Îe) **A lăsa ~ (la o parte)** A vorbi serios. **15** (Îe) **A nu ști** (sau **a nu înțelege**) **de ~** Se spune (ca reproș) despre cineva care se supără când glumești cu el. **16** (Îae) A lua lucrurile în serios. **17** (Îe) **A nu-i arde (cuiva) de ~** A fi supărat, indispus etc. **18** (Îe) **Nu-i (de) ~** E un lucru serios. **19** (Îe) **A se îngroșa ~ma** Se spune despre o situație care a început ca o glumă și s-a transformat în ceva serios sau periculos. **20** (Îlav) **În** (sau **din** ori, rar **de**) **~** Fără intenții rele. **21** Păcăleală.

glumă[2] *sf* [At: DA ms / Pl: *~me* / E: fr ***glume***] (Bot) Bractee membranoasă situată la baza fiecărui spiculeț al unei plante graminee.

glumbă *sf* vz ***glumă***[1]

glumbi *v* vz ***glumi***

glumelă *sf* [At: DN[3] / Pl: *~li* / E: fr ***glumelle***] Fiecare dintre cele două bractee care acoperă floarea la graminee.

glumeț, ~eață [At: MAIORESCU, CR. II, 338 / Pl: *~i, ~e* / E: bg ***глумец***] **1** *a* (D. oameni) Care face multe glume. **2** *a* (D. oameni) Căruia îi place să glumească. **3** *a* (D. manifestări ale oamenilor, întâmplări, glume etc.) Care provoacă râsul Si: *hazliu*. **4** *a* Plin de voie bună. **5** *a* Care provoacă voia bună. **6-7** *sm, a* (Fig; irn) Nebun.

glumi [At: PSALT. SCH. 393 / V: (reg) ***~mbi*** / Pzi: *~mesc* / E: ***glumă***[1]] **1** *vi* A spune glume[1] (1). **2** *vi* A nu vorbi serios. **3** *vi* (Îl) **A nu ~ cu ...** A trata (ceva) cu seriozitate. **4** *vi* (Îae) A nu face nici o concesie. **5** *vi* (Îae) A nu arăta nici un fel de îngăduință. **6** *vr* (Îvr) A se exercita. **7** *vr* (Înv) A vorbi de rău pe cineva.

glumie *sf* [At: ALECSANDRI, P. P. 209 / Pl: *~ii* / E: nct] (Îvr) Glumă[1] (1).

glumit *sn* [At: HODOȘ, P. 40 / Pzi: *~uri* / E: ***glumi***] **1** (Rar) Spunere a unei glume (1). **2** (Îe) **Nu-i de ~ cu ...** Trebuie luat în serios.

glupav[1]***, ~ă*** *a* [At: (a. 1785) CGR II, 145/9 / Pl: *~i, ~e* / E: bg ***глупав***] (Înv; d. oameni) Prost.

glupav[2]***, ~ă*** *a* vz ***hâlpav***

glutamină *sf* [At: LTR / Pl: *~ne* / E: fr ***glutamine***] Substanță care se găsește în plante, în unele țesuturi și în sânge, obținându-se prin hidroliza proteinelor.

glută *sf* [At: ALRM II, h. 89 / Pl: *~te* / E: nct] (Reg) Grijă (1).

gluteină *sf* [At: DEX-S / Pl: *~ne* / E: fr ***glutéine***] Proteină constituentă a glutenului.

gluten *sn* [At: GHICA, S. 522 / Pl: ? / E: lat ***gluten***] (Chm) Substanță proteică prezentă în boabele și făina cerealelor.

glutenină *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ne* / E: fr ***gluténine***] Proteină din cereale, insolubilă în apă.

glutinație *sf* [At: DN[3] / V: ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***glutination***, lat ***glutinatio***] (Chr) Unire a unor părți care au fost tăiate, divizate.

glutinațiune *sf* vz ***glutinație***

glutinos, ~oasă *a* [At: DA ms / Pl: *~oși, ~oase* / E: fr ***glutineux***] **1** Care conține gluten. **2** Care are o compoziție asemănătoare cu glutenul Cf: *cleios, vâscos*.

glutograf *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: ***glut(en)*** + *-graf*] Aparat pentru determinarea extensibilității glutenului.

gluton *sm* [At: DEX / Pl: *~i* / E: fr ***glouton***] Animal mamifer carnivor cu blana de culoare brun-deschis, răspândit dincolo de cercul polar nordic (*Gulo luscus*).

gnais *sn* [At: MARCOVICI, CH. 366 / S și: *gneis* / Pl: *~uri* / E: fr ***gneiss***, ger ***Gneiss***] (Mlg) Rocă metamorfică compusă din cuarț, feldspat și mică.

gnatostom *sm* [At: DN[3] / Pl: *~i* / E: ger ***Gnathostomen***] **1** (Lpl) Subîncrengătură a vertebratelor cuprinzând animale fără fălci. **2** Animal care face parte din subîncrengătura gnatostomilor (1).

gneapăn *sm* vz ***jneapăn***

gnetală *sf* [At: DN[3] / Pl: *~le* / E: fr ***gnétales***] **1** Ordin de plante gimnosperme cuprinzând liane din țările tropicale. **2** Plantă din ordinul gnetalelor (1).

gnochi *snp* [At: DN³ / P: *gno-chi* / E: it ***gnocchi***] Varietate de colțunași italieni.

gnom¹ *sm* [At: DA ms / Pl: *~i* / E: fr ***gnome***] (În tradiția cabalistică) Spirit care locuiește în interiorul Pământului, păzind bogățiile lui ascunse.

gnom² *sn* [At: DN³ / Pl: ? / E: it ***gnome***] (Liv) **1** Sentință. **2** Proverb. **3** Maximă. **4** Zicătoare. **5** Moto. **6** Cugetare.

gnomic, ~ă [At: DA ms / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***gnomique***] **1** *a* (D. scrieri) Care cuprinde maxime, sentințe, reflecții, sfaturi morale. **2-3** *sm, a* (Șîs *poet~*) (Poet din Grecia sau din Roma antică) autor al unor opere gnomice (1). **4** *a* (Liv; d. unele timpuri verbale) Care indică acțiunea sub formă generală. **5** *a* (Liv; d. timpuri verbale) Care se îndeplinește indiferent de timp.

gnomism *sn* [At: DN³ / Pl: ? / E: ***gnomic*** + *-ism*] (Liv) Caracter gnomic (1).

gnomologic, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~gici, ~gice* / E: fr ***gnomologique***] Care se referă la gnomologie.

gnomologie *sf* [At: DN³ / Pl: *~gii* / E: fr ***gnomologie***] (Liv) Culegere de sentințe, de maxime.

gnomon *sn* [At: DEX / Pl: *~oane* / E: fr ***gnomone***, lat ***gnomon***] Instrument antic folosit pentru a determina meridianul locului și pentru stabilirea orei.

gnomonică *sf* [At: DN³ / Pl: *~ice* / E: fr ***gnomonique***] Tehnica de a construi cadrane solare.

gnoseo- [At: DN³ / P: *~se-o~* / E: gr ***γνῶσις***] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1-2** (De) cunoaștere. **3-4** (Referitor la) știință.

gnoseolog, ~ă *smf* [At: DN³ / P: *~se-o~* / Pl: *~ogi, ~oge* / E: drr ***gnoseologie***] Adept al gnoseologiei (**1-2**).

gnoseologic, ~ă *a* [At: DA ms / P: *~se-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***gnoseologie*** + *-ic*] (Flz) **1** Care se referă la gnoseologie. **2** Care aparține gnoseologiei.

gnoseologie *sf* [At: CONTEMP., S. II, 1949, nr. 126, 9/1 / P: *~se-o~* / Pl: *~ogii* / E: ger ***Gnoseologie***] (Flz) **1** Teorie filozofică asupra capacității omului de a cunoaște realitatea și de a ajunge la adevăr. **2** Teoria cunoașterii.

gnostic¹, ~ă [At: DA ms / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***gnostique***] **1** *a* Care se referă la gnosticism. **2** *a* Care aparține gnosticismului. **3** *smf* Persoană care aderă la gnosticism.

-gnostic² [At: DN³ / E: fr ***-gnostique***] Element secund de compunere savantă cu semnificația: **1-2** (Referitor la) cunoaștere.

gnosticism *sn* [At: DA ms / E: fr ***gnosticisme***] Curent filozofic-religios, apărut în Evul Mediu, care caută să îmbine teologia creștină cu filozofia elenistică greacă și cu unele religii orientale, susținând posibilitatea unei cunoașteri mistice.

gnoză¹ *sf* [At: GALACTION, O. I, 355 / S și: *gnosă* / Pl: *~ze* / E: fr ***gnose***] **1** (Flz) Cunoaștere prin intermediul rațiunii. **2** (Rel) Doctrină a gnosticilor. **3** Filozofie a magilor. **4** Filozofie presupusă a fi desăvârșită, care cuprinde toate cunoștințele presupuse sfinte și împărtășite celor inițiați.

-gnoză² [At: DN³ / E: fr ***-gnose***] Element secund de compunere savantă cu sensul „cunoaștere".

gnozie¹ *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***gnosie***] (Psh) Recunoaștere a obiectelor cu ajutorul organelor de simț.

-gnozie² [At: DN³ / E: fr ***-gnosie***] Element secund de compunere savantă cu sensul „cunoaștere".

gnu *smi* [At: DEX / Pl: ? / E: fr ***gnoux***] Specie de antilopă africană de culoare brună-cenușie, cu coarnele scurte și aduse înapoi (*Connochaetes gnu*).

goadin *sm* vz ***godin***

goagă¹ *sf* [At: VICIU, GL. / Pl: *~age* / E: nct] (Reg) **1** Necaz. **2** Nefericire.

goagă² *sf* vz ***gog¹***

goalkeeper *sm* [At: DN³ / P: *golchipăr* / Pl: *~i* / E: eg ***goalkeeper***] Portar la jocul de fotbal.

goambă *sf* [At: MARIAN, INS. 64 / Pl: *~be* / E: ns cf *goangă*] **1** (Ent; Trs) Gândac mare și negru care trăiește în locuri umede și elimină la atingere o secreție urât mirositoare Si: *borză* (*Blaps mortipaga*). **2** (Îc) **~ de câmp** Măzărar (*Bruchus pisi*).

goană *sf* [At: URECHE, ap. LET. I, 191/2 / Pl: (rar) *~ne* / E: drr ***goni***] **1** Deplasare cu pași mari și repezi. **2** Urmărire în fugă. **3** (Îe) **A pune (pe cineva) pe ~** sau **a lua (pe cineva) la ~** A fugări pe cineva. **4** (Îe) **A nu slăbi (pe cineva) din ~** A urmări continuu pe cineva. **5** Viteză mare cu care se deplasează un vehicul. **6** Grabă mare cu care se deplasează o ființă. **7** Vânătoare (cu gonaci și câini). **8** (Îvr) Persecuție. **9** (Pop) Împreunare a vacii cu taurul. **10** (Înv; la jocul de cărți) Ghinion. **11** (Îe) **A se lua la ~** (cu cineva) A se întrece. **12** Fugă a calului. **13** (Îlav) **În ~** În galop. **14** (Îlav) **Din ~** Din fuga calului. **15** (Îal) Din alergare.

goandă *sf* vz ***goangă***

goandră *sf* vz ***goangă***

goangă *sf* [At: ȚICHINDEAL, F. 473/19 / V: ***gân~, ~ndă, ~ndră*** / Pl: *~nge* / E: pbl fo] **1** Orice insectă care nu are altă denumire. **2** (Reg) Insectă mică. **3** (Reg) Vierme. **4** (Reg; spc) Vierme de mătase. **5** (Ent; Trs; îc) **~-de-balegă** Bălegar (*Geotrupa stercorarius*). **6** (Ent; Trs; îc) **~-cu-foc** Licurici (*Lampyris noctiluca*). **7** (Reg; fig) Fetiță. **8** (Reg; îf *goande*) Gângurit. **9** (Reg; îf *goande*) Vorbe cu care facem să râdă un bebeluș. **10** (Pfm; îe) **A spune ~ge** A spune fleacuri. **11** (Îae) A spune minciuni. **12** (Îe) **A se ține de ~ge** A face glume nepotrivite. **13** (Îae) A fi neserios. **14** (Buc; îf *goandă*) Goambă (**1**) (*Blaps mortipaga*). **15** (Trs; îc) **Goandă de câini, Goandă câinească** Musca-calului (*Hipobosca equina*).

goangăn *sn* vz ***goangănă.***

goangănă *sf* [At: RĂDULESCU-CODIN / V: ***~ăn*** *sn* / Pl: *~ne* / E: mg ***gógóny***] (Reg) **1** Ghem de păr, lână etc. încleiat la un loc cu rășină, balegă etc. **2** (Îf *goangăn*) Bucată mare. **3** Bucată de pâine. **4** Bucată de mămăligă.

goanță *sf* [At: I. C. R. III, 346 / Pl: *~țe* / E: nct] (Reg) **1** (Lpl) Boabe de fasole care se scot din păstăi încă verzi. **2** Pietricică rotundă de cremene.

goardină *sf* vz ***gordin***

goarnă *sf* [At: H X, 467 / V: (rar) ***gor~*** / Pl: *~ne* / E: rs ***горн***] **1** Instrument muzical de suflat, din alamă, folosit mai ales în armată Si: *trâmbiță, trompetă*. **2** (Gmț; îlv) **A da pe ~** A bea băuturi alcoolice.

goarneșă *sf* [At: VICIU, GL. / Pl: *~șe* / E: nct] (Reg) **1** Varietate de struguri, nedefinită mai îndeaproape. **2** (Fig) Minciună mare, gogonată.

goață¹ *sf* [At: VICIU, GL. 105 / Pl: *~țe* / E: nct] (Reg) Cartof (*Solanum tuberosum*).

goață² *sf* vz ***goță***

goază *sf* vz ***goz***

gob *sm* vz ***gâb***

gobaie *sf* vz ***cobaie***

gobârleu *sn* [At: CHEST. II, 69/100 / Pl: *~ee* / E: nct] (Reg) Loc în care se strânge gunoiul de la vite.

gobeie *sfp* vz ***gobleie***

gobelin *sn* vz ***goblen***

gobelet *sn* [At: DN³ / V: ***~bleu*** / Pl: *~uri* / E: fr ***gobelet***] (Ant) Vas de băut de formă evazată, fără picior sau toarte.

gobici *sp* [At: COMAN, GL. / E: nct] (Bot; reg) Ciuline (*Carduus nutans*).

gobleie *sfp* [At: CAMILAR, N. II, 402 / V: ***~be~*** / E: nct] (Reg) **1** Membre lungi. **2** (La păsări) Labe lungi.

goblen *sn* [At: DA ms / V: (iuz) ***~belin*** / Pl: *~uri* / E: fr (*manufacture des*) ***Gobelins***] **1-3** Tapiserie, broderie sau țesătură artistică făcută din fire colorate, reprezentând o imagine plastică.

gobleu *sn* vz ***gobelet***

goblezan *sm* vz ***coblizan***

goblizan *sm* vz ***coblizan***

goblizău *sn* [At: COMAN, GL. / Pl: *~ăi* / E: ns cf *goblizan*] (Reg) Băiat voinic și rău.

gobori *v* vz ***coborî***

goci *sm* [At: DA ms / A: nct / Pl: *~* / E: nct] (Reg) Administrator-contabil.

gocică *sf* vz ***cotcă***

gociman *sm* [At: (a. 1694) IORGA, S. D. I, 281 / V: (înv) ***greci~, guc~, gotm~, gojm~*** / Pl: *~i* / E: săs ***Gottsmann***] (Reg) Epitrop.

godac *sm* [At: CREANGĂ, P. 79 / Pl: *~aici* / E: pbl vsl **годъ**] (Mol) **1** Porc tânăr de un an sau doi Si: (reg) *godin*[1], *godinac* (**1**). **2** Pui de porc sălbatic Si: (reg) *godinac* (**2**). **3** Pui de urs în vârstă de un an Si: (reg) *godinac* (**3**). **4** Copil mic.

godană *sf* [At: H X, 151 / Pl: *~ne* / E: nct] (Reg) Godină[1] (**1**).

godavil *sn* vz ***godevil***

godăcel *sm* [At: DA / Pl: *~cei* / E: ***godac***+ *-cel*] **1-6** (Reg; șhp) Godac (**1-3**) (mic).

godăciță *sf* [At: DA ms / Pl: *~țe* / E: ***godac***+ *-iță*] (Reg) Purcică în vârstă de un an sau doi.

godănac *sm* vz ***godinac***

godânac *sm* vz ***godinac***

godârvoc *sm* vz ***codârvac***

gode *pnhi* [At: HODOȘ, P. P., ap. DA / E: nc cf srb ***štogod***] (Ban; înv) Orice.

godelui *av* [At: DA ms / E: nct] (Olt) Parcă.

goden *sn* vz ***godin***[2]

godenac *sm* vz ***godinac***

godeșnac *sm* vz ***godișnac***

godeu *sn* [At: SOARE, MAȘ. 77 / V: ***~ă*** / Pl: *~ri* / E: fr ***godet***] **1** Cupă de metal care se montează la aparatele de ridicat sau de transportat materiale și care se încarcă și se descarcă automat. **2** Mic recipient din material izolant, folosit pentru realizarea unor legături electrice. **3** Fald la o rochie, la o draperie etc. **4** (Îf *~ă*) Vas mic în care se amestecă culorile pentru pictură.

godevil *sn* [At: DN[3] / V: ***godav~*** / Pl: *~uri* / E: eg. fr ***go-devil***] Dispozitiv pentru curățarea interioară a țevilor (mai ales în industria petrolieră).

godi [At: VICIU, GL. / V: (reg) ***gogi*** / Pzi: *~desc* / E: ***godie***] (Reg) **1** *vt* A cânta miresei cântece de rămas bun. **2** *vt* (Pex) A deplânge mireasa. **3** *vi* (D. mireasă) A se tângui.

godia *vi* [At: DN[3] / P: *~di-a* / Pzi: 3 *~iază* / E: fr ***godiller***] A vâsli cu ajutorul unei rame așezate la pupă, făcând ca barca să înainteze în zigzag.

godiare *sf* vz ***godiere***

godie[1] *sf* [At: RETEGANUL, TR. 176/26 / V: (reg) ***gogie, godje*** / Pl: *~ii* / E: ns cf vsl **годити**] **1** (Trs) Mireasă. **2** (Pop) Orație de nuntă.

godie[2] *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~ii* /E: fr ***godille***] Vâslă lungă care servește la godiere.

godiere *sf* [At: DN[3] / V: ***~diare*** / Pl: *~ri* / E: ***godia***] Procedeu de vâslire cu o singură ramă așezată la pupă, prin care se realizează atât propulsarea, cât și dirijarea ambarcației.

godin[1] *sm* [At: H I, 58 / V: ***goad~, gădin*** / Pl: *~i* / E: nct] (Reg) Godac (**1**).

godin[2] *sn* [At: DA ms / V: ***~den*** / Pl: *~uri* / E: fr ***godin***] Sobă de fier (cilindrică) folosită la încălzit.

godinac *sm* [At: H I, 130 / V: ***~dăn~, ~dân~, ~den~, ~oti~, co~*** / Pl: *~aici* / E: bg **година**] (Reg) **1** Porc tânăr. **2** (Fig; îf *godănac*) Copil între zece luni și un an și jumătate. **3** (Fig) Adolescent ieșit la horă. **4** (Fam) Copil neastâmpărat. **5** (Fam; îf *codinac*) Copil.

godinacă *sf* [At: H II, 79 / Pl: *~ace* / E: nct] (Reg) Purcea tânără.

godinaș *sm* [At: FRÂNCU–CANDREA, R. 52 / Pl: *~i* / E: ***godin***[1]+ *-aș*] (Reg) Purcel tânăr.

godină[1] *sf* [At: H. XII, 170 / Pl: *~ne* / E: ***godac***] (Reg) **1** Purcică de un an. **2** Purcel.

godină[2] *sf* [At: DELAVRANCEA, S. 40 / Pl: *~ne* / E: nct] **1** (Mun) Specie de dovleac nedefinită mai îndeaproape (*Solanum melongena*). **2** (Reg) Specie de pepene galben cu coaja lucioasă (*Solanum melongena*). **3** (Reg) Plantă erbacee leguminoasă cu flori vioelete și cu fructe comestibile mari, ovale, cărnoase, de culoare violet-închis Si: *vânătă* (*Solonum melongena*). **4** (Reg; prc) Fructul godinei (**3**). **5** (Bot; Trs) Ciumăfaie (*Datura stramonium*).

godișnac *sm* [At: H I, 130 / V: ***~deș~*** / Pl: *~aci* / E: cf *godinac*] (Reg) Porc de trei ani.

godivac *sm* vz ***codinac***

godje *sf* vz ***godie***

godron *sn* [At: LTR[2] / Pl: *~oane* / E: fr ***godron***] Ornament în relief format din proeminențe ovale alungite, dispuse pe un element de arhitectură, pe un vas etc.

godronat, ~ă *a* [At: LTR[2] / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***godronné***] (D. elemente de arhitectură, vase etc.) Care are godroane.

goeland *sm* [At: DELAVRANCEA, S. 63 / P: *go-e~* / Pl: *~nzi* / E: fr ***goéland***] (Orn) **1** Călifar (*Casarca ferruginea*). **2** (Rar) Pescăruș (*Sterna sandvicensis*).

goeletă *sf* [At: GHICA, S. 391 / P: *go-e~* / Pl: *~te* / E: fr ***goélette***, it ***goeletta***] Corabie cu pânze având două până la șase catarge.

goethean, ~ă *a* [At: DEX-S / P: *gö-te-an* / Pl: *~eeni, ~eene* / E: ***Goethe***+ *-an*] **1** Care aparține lui Goethe. **2** Referitor la Goethe. **3** Specific lui Goethe. **4** De Goethe.

gofăi *vi* [At: PĂSCULESCU, L. P. 107 / Pzi: *gofăi* / E: ns cf *gâfâi*] (Pop) A imita grohăitul porcului.

gofra *vt* [At: DN / Pzi: *~rez* / E: fr ***gaufrer***] **1** A imprima rânduri de cute paralele (și ondulate) pe o țesătură, pe o hârtie etc. **2** A aplica pe o țesătură un desen imprimat în relief.

gofraj *sn* [At: LTR / Pl: *~e* / E: fr ***gaufrage***] **1** Serie de cute paralele (și ondulate) aplicate pe o țesătură, pe o hârtie etc. **2** Efect de finisare a unor țesături, constând în aplicarea de desene în relief.

gofrare *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~rări* / E: ***gofra***] **1** Imprimare de rânduri paralele (și ondulate) pe o țesătură, pe o hârtie etc. **2** Aplicare pe o țesătură a unor desene imprimate în relief.

gofrat[1] *sn* [At: DEX / Pl: *~uri* / E: ***gofra***] **1-2** Gofrare (**1-2**).

gofrat[2]***, ~ă*** [At: LTR[2] / Pl: *~ați, ~e* / E: ***gofra***] **1-2** (D. țesături, hârtii etc.) Pe care s-au aplicat cute paralele (și ondulate) sau desene în relief.

gofreu *sn* [At: LTR[2] / Pl: *~uri* / E: fr ***gaufré***] (Aht) Ornament constituit din adâncituri cu conturul pătrat, dispuse în șiruri paralele.

gog[1] *sm* [At: ALECSANDRI, T. 1746 / V: ***goagă*** *sf*, ***gong*** / Pl: *~ogi* / E: ns cf *Gogu*] (Îrg) Băiat prost.

gog[2] *sm* [At: ALEXICI, L. P. 200 / Pl: nct / E: ns cf *gogă*] (Reg) Paparudă.

goga *sf* vz ***gogă***[1]

gogă[1] *sf* [At: DA ms / V: ***goga, goge*** / Pl: ? / E: ns cf alb *goge*] (Reg) Personaj imaginar cu care se sperie copiii Cf *baubau, cana*.

gogă[2] *sf* [At: PAMFILE, J. II, 336 / V: ***goagă*** / Pl: *~ogi* / E: mg ***gogó***] (Reg) **1** Miez de nucă verde. **2** (Îcs) *În gogi* Joc de copii nedefinit mai îndeaproape Cf *de-a poarca*. **2** Partea de sus a cuptorului. **3** (D. persoane; îe) **A sta ~** A sta ghemuit de frig sau boală.

gogâlnă *sf* [At: CHEST. IV, 78/91, 591 / Pl: *~ne* / E: ns cf *bobâlnău*] (Reg) Ridicătură de pământ mai joasă decât dealul.

gogâlț *i* [At: RUSSO, S., ap. DA / V: ***co~*** / E: fo] Cuvânt care imită zgomotul făcut de cineva care înghite repede și lacom un aliment sau un lichid Cf *ghiorț*.

gogâlțâi *vi* [At: I. CR. III, 346 / Pzi: *~esc* / E: ***gogâlț***] (Reg) A înghiți în sec, repede și zgomotos.

goge *sf* vz ***gogă***[1]

gogea *sf* [At: DA ms / Pl: ? / E: ns cf *gogă*[2]] Bulgăre de sare.

gogeamite *aim* vz ***cogeamite***

goger *sn* [At: I. CR. IV, 26 / V: (reg) ***~i, ~iu, gogier, gojder, gojer*** / Pl: *~e* / E: nct] (Reg) Coteț pentru porci sau pentru viței Si: *cocină, culcuș*, (reg) *stroh*.

gogeri *sn* vz ***goger***

gogeriu *sn* vz ***goger***

goghe *s* [At: H II, 256 / A: nct / Pl: ? / E: nct] (Reg) Termen de adresare pentru rudele tinere mai îndepărtate.

goghie *sf* [At: BĂCESCU, P. 34 / V: ***gug~*** / Pl: *~ii* / E: nct] (Iht; reg) **1** Puiet de pești (mai ales de ocheană), de culoare albă și cu corp bombat. **2** (Îc) **~ -albă** Pui de diferite specii de *Abramis* și *Leusciscus*, cu corpul alb. **3** (Îc) **~ -roșie** Pui de boarță și de roșioară, cu mult roșu la ochi și pe aripi. **4** (Îf *gughie*) Sorcan (*Leucaspius delineatus*). **5** (Rar) Guvid (*Gobius*).

gogi[1] *vt* [At: I. CR. III, 187 / Pzi: *gogesc* / E: ***gogă[2]***] (Reg) A curăța nucile de coaja verde.

gogi[2] *vi* [At: RESMERIȚĂ, D. / Pzi: *gogesc* / E: nct] (Pfm) A duce o boală pe picioare timp îndelungat.

gogi[3] *v* vz ***godi***

gogie *sf* vz ***godie***

gogier *sn* vz ***goger***

gogineață *sf* [At: CHEST. II, 431/171 / V: ***gojeniață, gojiniață*** / Pl: *~ețe* / E: nct] (Reg) Coteț de porci Cf *goger*.

goginete *s* [At: CHEST. II, 431/136 / Pl: ? / E: nct] (Reg) Gogineață.

gogire *sf* [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: ***gogi***] (Pfm) Starea în care se află cel care duce o boală pe picioare timp îndelungat.

gogleaz *sn* [At: PANN, E. 135/6 / V: ***~ă*** *sf* / Pl: *~eze* și (rar) *~ezi* / E: ns cf *goklesz*] (Reg) **1** (Mpl) Resturi de paie nemâncate de vite. **2** (Lpl) Obiecte neînsemnate din curte sau din casă Cf *bucluc* (**4**). **3** (Pex) Orice fel de gunoi. **4** Pielița albă a porumbului curățat de foi. **5** Fructe necoapte. **6** (Lpl; înv; fig) Vorbe frumoase spuse cuiva. **7** (Dep; fig; îf *goglează*) Femeie neîngrijită.

goglează *sf* vz ***gogleaz***

goglet, ~eață *a* vz ***boblet***

gogină *sf* [At: DA ms / Pl: *~ne* / E: srb ***glòginja***] (Ban; pbl) Fructul roșu al păducelului.

gogoașă *sf* [At: PISCUPESCU, O. 318/18 / V: (reg) ***gorg~, gug~*** / Pl: *~șe, ~oși* / E: ns cf mg *gubó*] **1** (Bot) Excrescență rotundă, de mărimea unei alune, întâlnită pe ramurile unor specii de stejar. **2** (Bot; îc) **~ -de-ristic** (sau **~ -de cerneală** ori **~ -de-stejar**) Gogoașă (**1**) formată pe ramurile stejarului *Quercus infectoria*, folosită ca medicament astringent sau în industrie, la fabricarea cernelei negre. **3** (Pex) Stejar pe care cresc gogoși (**2**). **4** (Bot; îc) **~ -de-tufă** Gogoașă (**1**) care crește pe ramurile stejarului *Quercus pubescens*. **5** (Pfm; îlv) **A vinde** (sau **a spune**) **~oși** A minți. **6** (Pfm; fig) Minciună. **7** (Reg) Fruct (rotund) al unor plante, nedefinit mai îndeaproape. **8** (Reg; lpl) Ciupercă din familia licoperdiaceelor, sferică, cu carnea albă, cu gust și miros plăcut, necomestibilă atunci când devine cenușie Si: (reg) *bășica-porcului, bășica-calului, bășina-lupului, bășina-porcului, bășina-vulpii, puf, pufoi, pufulete, răsuflătoarea-pământului* (*Lycoperdon bovista*). **9** (Bot; reg) Păpălău (*Physales alkekengi*). **10** (Reg; șîc) **~ -de-pământ** Cartof. **11** (Ent) Crisalidă a anumitor insecte. **12** (Îc) **~ de mătase** (sau, pop. **de borangic**) Cocon (de vierme-de-mătase). **13** (Reg) Glob ocular Si: (reg) *boboș, bulbuc*. **14** (Reg) Cocoașă. **15** (Înv) Sac membranos din corpul peștilor. **16** Prăjitură din aluat care, rumenită în ulei, se umflă și devine rotundă. **17** (Pgn) Orice fel de obiect rotund (și gol pe dinăuntru). **18** (Fam; gmț) Organul sexual feminin.

gogojlie *sf* vz ***gogolie***

gogolat, ~ă *a* vz ***cocolit***

gogoli *v* vz ***cocoli***

gogolie *sf* [At: PAMFILE, S. T. 189 / V: ***~ojl~*** / Pl: *~ii* / E: nct] (Reg) **1** Obiect rotund nedefinit mai îndeaproape. **2** (Spc) Cocon (de vierme-de-mătase).

gogoliu *sn* [At: I. CR. II, 230 / Pl: ? / E: nct] (Reg) Cocoloș.

gogoloi *sn* [At: RESMERIȚĂ, D. / Pl: *~oaie* / E: nct] (Pfm) Mic obiect (maleabil) de formă sferică.

gogoloț [At: MARIAN, S. R. I, 74 / V: (reg) *~oz*, ***gologoț*** / Pl: *~oațe* și *~i* / E: nct] (Reg) **1** *snm* Golomoz. **2** *sn* (Lpl) Cartofi. **3** *sn* Fruct uscat, de rug.

gogoloz *snm* vz ***gogoloț***

gogoman, ~ă [At: PANN, P. V. III, 127/11 / V: (Mun) ***guguman*** / Pl: *~i, ~e* / E: ns cf ***gog[1]*** + *-oman*] (Fam; dep) **1-2** *smf, a* (Om) prost. **3** *sm* (Pop; îe) **A fi Ștefan ~** A fi prost.

gogomănel *sm* [At: MARIAN, S. R. 67 / Pl: *~ei* / E: ***gogoman*** + *-el*] **1-4** (Șhp) Gogoman (**1-2**) (mic).

gogomănie *sf* [At: NEGRUZZI, S. I, 300 / V: ***gugum~*** / Pl: *~ii* / E: ***gogoman*** + *-ie*] (Fam; dep) Prostie comisă sau rostită de cineva.

gogon *sn* [At: JIPESCU, ap. TDRG / Pl: *~i* / E: ns cf *gogoașă*] (Îvr) Obiect, mic, rotund și tare.

gogonat, ~ă *a* [At: NEGRUZZI, S. I, 230 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***gogon*** + *-at*] (Fam) **1** (D. obiecte) Cu formă (relativ) sferică. **2** (Fig; d. noțiuni abstracte) Exagerat Cf *gogoneț*.

gogonea [At: H II, 255 / Pl: *~ele* / E: ***gogon*** + *-ea*] **1** *sf* (Reg) Glob de sticlă. **2** *sf* (Reg) Ghem (mic) de ață. **3** *a* (Reg) Rotund. **4** *sf* (Bot; mpl) Fructul neajuns la maturitate al pătlăgelelor roșii, de culoare verde sau verde-roșiatică, din care se fac murături. **5** *sf* (Reg; îf *gonele*) Cartofi.

gogoneț, ~eață *a* [At: JIPESCU, ap. TDRG / Pl: *~i, ~e* / E: ***gogon***+ *-eț*] **1** (Reg) Rotund, plin și tare Si: *coconeț* (**1**). **2** (Reg; îs) *Prune ~e* (sau *coconețe*) Corcodușe. **3** (Fam; fig) Gogonat (**2**).

gogonețe *sfp* [At: DA ms / E: nct] (Reg) Preparat din carne de vacă, nedefinit mai îndeaproape.

gogoni[1] *vr* [At: DICȚ. / Pzi: 3 *~nește* / E: ***gogon***] (Înv; d. bube) A coace.

gogoni[2] *vt* [At: CĂTANĂ, B. III, 54 / Pzi: *~nesc* / E: nct] (Ban) A dezmierda.

gogonoi *sm* [At: RĂDULESCU-CODIN, Î. / Pl: ~ / E: ***gogon*** + *-oi*] (Pop) Poreclă dată unui om mic și gras.

gogoriță *sf* [At: CARAGIALE, T. I, 188 / Pl: *~țe* / E: ns cf *gogă[1]*] (Mun) **1** Ființă imaginară cu care se sperie copiii. **2** (Lpl) Babe urâte Cf *mama-pădurii*. **3** (Fig) Fantomă. **4** (Fig) Amenințare mincinoasă, neîntemeiată.

gogoroană *sf* [At: AGÂRBICEANU, ap. DA / V: ***~nță*** / Pl: *~ne* / E: nct] (Reg) **1** Bomboană. **2** (Pgn) Bucată de zahăr.

gogoroanță *sf* vz ***gogoroană***

gogoșar[1] *sm* [At: ALECSANDRI, T. 136 / Pl: *~i* / E: ***gogoașă*** + *-ar*] **1** (Rar) Vânzător de gogoși. **2** (Fig) Mincinos.

gogoșar[2] *sm* [At: DA ms / Pl: *~i* / E: nct] **1** Specie de ardei gras cu fructe mari, cărnoase, de formă aproximativ sferică și de culoare roșie sau verde (*Capsicum annum*). **2** (Prc) Fructul gogoșarului (**1**).

gogoșar[3] *sm* [At: DOMBROWSKY, P. 352 / Pl: *~i* / E: nct] (Orn; reg) Sturz-de-iarnă (*Turdus pillaris*).

gogoșea *sf* [At: PANN, P. V. III 95/8 / V: (reg) ***gug~*** / Pl: *~ele* / E: ***gogoașă*** + *-ea*] **1-2** (Șhp) Gogoașă (**16**) (mică). **3** (Pfm; fig) Minciună. **4** (Bot; reg; îc) **~ele-de-brâncă** Floare nedefinită mai îndeaproape.

gogoșel *am* [At: H XVI, 9 / Pl: *~ei* / E: nct] (Îs *prun ~*; pbl) Varietate de prun.

gogoșerie *sf* [At: TDRG / Pl: *~ii* / E: ***gogoașă*** + *-ărie*] Loc în care se vând gogoși (**16**).

gogoșiu, ~ie *a* [At: DICȚ. / Pl: *~ii* / E: ***gogoașă*** + *-iu*] (Înv) În formă de gogoașă (**17**) Si: (reg) *gogoneț* (**1**).

gogoța *v* vz ***cocoța***

gogren *sn* vz ***grogrenă***

gogrenă *sf* vz ***grogrenă***

goiabijă *sf* [At: LIUBA-IANA, M. / Pl: nct / E: mg ***golyóbi(c)s***] (Ban; mgm) Desiș de plante de pădure.

goidăni *vi* [At: T. PAPAHAGI, M. 126 / Pzi: *~nesc* / E: nct] (Buc; d. vite) A rage.

goire *sfs* [At: PAMFILE, S. T. 40 / E: nct] (Reg) Petrecere tradițională care are loc la mănăstirea Toplița de ziua tăierii capului Sf. Ioan Botezătorul.

goit *sn* [At: PAȘCA, GL. / Pl: *~uri* / E: nct] (Reg) Țipăt strident pe care îl scot copiii când plâng Si: *racnet*.

goiță *sf* vz ***căița***

gojbăliță *sf* [At: I. CR. IV, 130 / V: ***guj~*** / Pl: *~țe* și *~ți* / E: nct] (Mol) Pasăre de curte Si: (reg) *cobaie*.

gojder *sn* vz ***goger***

gojeniață *sf* vz ***gogineață***

gojer *sf* vz ***goger***

gojgar *sn* [At: JIPESCU, ap. TDRG / Pl: ? / E: ns cf *gogă²*] (Reg; la jocul cu nuci) Gaură în care se aruncă nucile.

goji *v* vz ***govi***

gojiniață *sf* vz ***gogineață***

gojman *sm* vz ***gociman***

gol¹, ~oală [At: COD. VOR. 119/13 / Pl: *goi, goale* și (înv) *goli* a, *~uri* sn / E: vsl **голъ**] **1** *a* (D. oameni) Fără îmbrăcăminte sau încălțăminte Si: *dezbrăcat, desculț, nud*. **2** *a* (Fig) Lipsit de. **3** *a* (Fig) Sărăcăcios. **4-5** *a* (Îljv) **Cu** (sau **în**) **pielea goală** Dezbrăcat. **6** *a* (Îe) **(A fi) cu coatele goale** Cu haina ruptă în coate. **7** *a* (Pex; îae) Îmbrăcat sărăcăcios. **8** *sm* (Pfm; îc) **Un coate-goale** Persoană săracă. **9** *a* (Îe) **Cu capul ~** Cu capul descoperit. **10-11** *a* (Îljv) **Cu** (sau **în**) **picioarele goale** Desculț. **12** *a* (Reg; îe) **Trup** (sau **corp**) **~** Parte a fotei fără ornament. **13** *a* (Pfm; îs) *~ nap* (sau *cocean*, sau *pușcă*, sau *pistol*, sau *ca degetul*, sau *ca șarpele*) Complet dezbrăcat. **14** *a* (D. suprafețe, terenuri, regiuni) Care nu este acoperit cu vegetație, cu case etc. Si: *pustiu*. **15** *a* (Îe) **Sub cerul ~** Fără adăpost. **16** *a* (Îae) Afară. **17** *a* (Înv; îe) **A dormi pe pământul ~** (sau **pe scândura goală**) A dormi fără așternut, direct pe pământ sau pe scândurile patului. **18** *a* (Înv; d. sabie) Scoasă din teacă. **19** *a* (D. alimente, lichide) Care nu este combinat cu nimic altceva Si: *simplu*. **20** *a* (Fam; îe) **Minciună goală** Minciună evidentă. **21-22** *a* (Fam; îe) **A (se) da de ~** A (se) trăda. **23** *a* (D. recipiente, spații închise etc.) Care nu conține nimic. **24** *a* (Fam; îe) **Cu mâna goală** Fără nici un dar (sau ban). **25** *a* (Îae) Care nu are nici o armă asupra sa. **26** *a* (Fam; îe) **Pe burta** (sau, pop **inima**) **goală** ori **pe stomacul ~** Pe nemâncate. **27** *a* (Fig) Care este fără temei, fără fond. **28** *a* (Îe) **Adevărul ~ (-goluț)** Adevăr spus direct, fără menajamente. **29** *a* (Îae) Adevăr evident. **30** *a* (Pfm; îe) **A lăsa (pe cineva sau ceva) ~** A jefui (pe cineva sau ceva) de tot ce are. **31** *a* (D. copaci, crengi) Care este lipsit de frunze Si: *golaș* (4). **32** *a* (D. pereți) Care nu este acoperit cu nimic. **33** *a* (D. corpuri) Care are o cavitate în interior. **34** *av* (Înv) La fel (cu). **35** *sn* Spațiu liber Si: *gaură, vid*. **36** *sn* (Îlav) **În ~** Fără folos Si: *zadarnic*. **37** *sn* (The; îoc *în sarcină*; îalav) Fără a produce. **38** *sn* (Îalav) În abis. **39** *sn* (Îalav) Cu privirea fixă, fără țintă. **40** *sn* (Înv; îe) **A ieși la ~** A ieși în câmp liber. **41** *sn* (Înv; îe) **A prinde cu ~ul** A prinde cu minciuna. **42** *sn* (Pop; îe) **A merge cu ~ul** sau **a(-i) ieși cu ~ul** A ieși înaintea cuiva cu un vas fără conținut predispunându-l la ghinioane. **43** *sn* (Îe) **A umple un ~** A completa o lipsă. **44** *sn* (Pex; îae) A satisface o nevoie reală. **45** *sn* (Sil) Poiană. **46** *sn* (Con; îs) *~ul ferestrei* (sau *al ușii*) Spațiu care se lasă într-un perete și în care se așază o fereastră (sau o ușă). **47** *sn* (Îs) *~ de aer* Zonă din atmosferă unde o aeronavă întâlnește un curent de aer descendent. **48** *sn* (Îs) *~ de producție* Stagnare temporară a producției. **49** *sn* (Îs) *~ de trezorerie* Lipsă de fonduri pentru acoperirea plăților curente, intervenită în activitatea unei întreprinderi. **50** *sn* (Îe) **A simți un ~ la** (sau **în**) **stomac** A avea o senzație neplăcută la stomac din cauza foamei sau a fricii.

gol² *sm* [At: IORDAN, L.R.A. 498 / Pl: *~uri* / E: eg ***goal***] (Spt) **1** Introducere a mingii în poarta echipei adverse. **2** (Pex) Punct marcat în favoarea echipei care a reușit gol (1).

golan [At: SLAVICI, N. I, 80 / Pl: *~i* / E: bg **голан,** srb ***golem***] **1-2** *smf, a* (Dep) (Om) care nu are cu ce se îmbrăca Si: *sărac, zdrențăros*. **3** *sm* (Prt) Om de nimic Si: (fam) *derbedeu, haimana, vagabond*. **4** *sm* (Reg) Vânt.

golancă *sf* [At: SANDU-ALDEA, D. N. 162 / Pl: *~nce* / E: ***golan*** + *-că*] **1** (Dep) Femeie foarte săracă. **2** (Reg) Fată fără zestre.

golaș, ~ă [At: BIBLIA (1688), 142 / Pl: *~i, ~e* / E: ***gol*** + *-aș*] **1** *a* (D. păsări) Fără pene. **2** *a* (D. animale) Fără păr Si: *pleșuv*. **3** *a* (D. oameni) Gol (1). **4** *a* (D. copaci, crengi) Care este lipsit de frunze Si: *gol* (31). **5** *sfp* Varietate de piersici cu coaja netedă, fără puf. **6** *a* (D. suprafețe, terenuri, regiuni) Care este lipsit de vegetație Si: *gol* (14). **7** *sm* (Bot; reg) Ură (*Gymnadenia conopea*). **8** *sm* (Bot; reg) Ură (*Gymnadenia odoratissima*).

golaveraj *sn* [At: DEX / Pl: *~e* / E: fr ***goal-average***] Diferența dintre golurile marcate și cele primite de o echipă la unele jocuri sportive, care departajează între ele două echipe aflate la egalitate de puncte.

golăciune *sf* vz ***goliciune***

golănaș *sm* [At: DA ms / Pl: *~i* / E: ***golan*** + *~aș*] **1-6** (Șhp) Golan (**1, 3-4**) (mic).

golănel *sm* [At: ISPIRESCU, L. 279 / Pl: *~ei* / E: ***golan*** + *-el*] **1-6** (Șhp) Golănaș (**1-6**).

golănesc, ~ească *a* [At: CONTEMP., S. II, 1949, nr. 165, 10/1 / Pl: *~ești* / E: ***golan*** + *-esc*] **1** Care aparține golanului (3). **2** Referitor la golan (3). **3** Specific golanului (3). **4** De golan (3).

golăneț, ~eață [At: ISPIRESCU, L. 289 / V: ***~lon~*** / Pl: *~i, ~e* / E: ***golan*** + *-eț*] (Îvr) **1-2** *smf, a* Golan (**1-2**). **3** *a* (D. lucruri) Sărăcăcios.

golăni *vi* [At: CUV. LIB. 12 X, 1935, ap. DA ms / Pzi: *~nesc* / E: ***golan***] (Pfm) **1** A trăi ca un golan (1). **2** A face o muncă grea.

golănie *sf* [At: CAMILAR, T., ap. DA ms / Pl: *~ii* / E: ***golan*** + *-ie*] **1-2** (Pfm) Faptă sau vorbă de golan (3) Si: *impertinență, obrăznicie*. **3** (Rar) Vagabondaj.

golănime *sf* [At: I. CR. II, 286 / E: ***golan*** + *~ime*] (Pfm) **1** (Dep) Lume săracă. **2** Mulțime de golani (3). **3** Totalitatea golanilor (3).

golășel, ~ea *a* [At: POMPILIU, B. 35 / Pl: *~ei, ~e* / E: ***golaș*** + *~el*] **1-8** (Șhp) Golaș (**1-4**) (și mic).

golăși *vr* [At: MUSCEL, 63 / Pzi: *~șesc* / E: ***golaș***] (Îvr) **1-3** A rămâne golaș (**1-3**). **4** (D. copaci) A se desfrunzi.

golătate *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: *~ătăți* / E: ***gol*** + *-ătate*] (Îvr) **1** Goliciune (1). **2** Sărăcie.

golâmb *sm* vz ***golumb***

golâmbar *sn* vz ***golumbar***

golâmbărie *sf* vz ***golumbărie***

goldan, ~ă [At: PANȚU, PL.² / V: ***gâl~, hol~*** / Pl: *~i, ~e* / E: nct] **1** *sm* (Bot) Varietate de prun originar din Grecia Si: (reg) *corcoduș, crihin* (*Prunus insititia*). **2** *sf* Fructul goldanului (1), de formă aproape sferică, cu pielița subțire și cu miezul galben, zemos și dulce Si: *corcodușă, fârticușă (-verde), prună' gogoneață* Cf *avramă, bardacă, prună-dulce, prună-rotundă*.

gold-point *sn* [At: DN³ / P: *gold-point* / Pl: *~uri* / E: eg ***gold-point***] Schimb valutar care, în lipsa măsurilor restrictive legale, face mai avantajoasă efectuarea operațiilor financiare în aur.

goldschnit *sn* [At: DN³ / P: *goldșnit* / Pl: *~uri* / E: ger ***Goldschnit***] (Pgr) Dungă de poleială aurită aplicată pe marginea cărților.

golean *sn* [At: CHEST. IV, 98/106 / Pl: ? / E: ***gol*** + *~ean*] (Reg) Poiană.

goleț *sm* [At: CADE / Pl: *~i* / E: ***gol*** + *~eț*] **1** Golăneț (1). **2** (Reg) Țigan nomad Si: *corturar*. **3** (Reg) Străin.

golf¹ [At: DA ms / E: eg ***golf***] **1** *sn* Joc sportiv, de origine scoțiană, între două sau patru persoane, în care se urmărește introducerea unei mingii în mai multe găuri succesive (aflate pe un teren special) prin lovirea ei cu o crosă. **2** *ai* (Îs) *Pantaloni ~* Pantaloni largi de sport, care acoperă piciorul sub genunchi.

golf² *sn* [At: ALEXANDRESCU, M. 157 / Pl: *~uri* / E: fr ***golfe,*** ger ***Golf,*** it ***golfo***] Parte a unui ocean, a unei mări sau cotitură a unui lac care înaintează într-o deschizătură (largă) a uscatului Si: (reg) *adâncătură, sân-de-mare*.

golgheter *sm* [At: DEX / Pl: *~i* / E: eg ***goal-getter***] Sportiv care marchează cele mai multe goluri în cursul unei competiții sportive.

golgiu *sn* vz ***giulgiu***

golgoană *sf* vz ***gorgană***

golgoasă *sf* [At: H IX, 60 / Pl: ? / E: nct] (Reg; în superstiții) Monstru.

golgojână *sf* vz ***golgojină***

golgojină *sf* [At: ALR II/I h. 83 / V: ***~jână*** / Pl: *~ne* / E: nct] (Reg) Gușă.

golgotină *sf* [At: ECONOMIA, 46/24 / V: **gorg~** / Pl: *~ne* / E: nct] (Reg) Bolbotină.

goli [At: MOXA, 392/35 / Pzi: *golesc* / E: **gol[1]**] **1-2** *vtr* (Înv) A (se) dezbrăca de tot. **3** *vt* (Înv; spc) A dezbrăca părți intime ale corpului. **4** *vr* (Fam; d. ființe) A evacua fecalele sau urina din organism. **5** *vt* (Înv; d. arme) A scoate din teacă. **6** *vt* A scoate sau a consuma întregul conținut dintr-un recipient, spațiu etc. Si: *a deșerta*. **7** *vi* (Înv; îlv) **A ~ (tot) sacul** A mărturisi (tot). **8** *vrp* (D. recipiente) A rămâne fără conținut. **9** *vrp* (Fig; d. spații) A rămâne fără ființe. **10** *vt* A bea tot conținutul dintr-un recipient. **11** *vt* (*a*) (Îvr; complinit de *avere, bani* etc.) A jefui. **12** *vi* (Îvr) A fi lipsit (de ceva). **13** *vt* (Fig) A rămâne fără gânduri, sentimente.

goliard *sm* [At: DN² / P: *~li-a~* / Pl: *~rzi* / E: fr **goliard**] **1** Poet medieval de limbă latină, rătăcitor, care cânta bucuria de a trăi. **2** Student medieval.

goliardic, ~ă *a* [At: DEX-S / P: *~li-ar~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: **goliard** + *-ic*] **1** Care aparține goliarzilor. **2** Referitor la goliarzi. **3** Specific goliarzilor. **4** De goliard. **5** (Îs) *Beret ~* Pălărie a studenților medievali, specifică facultăților.

goliardie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr **goliardie**] (Frr) **1** Năzdrăvănie. **2** Libertinism. **3** Nonconformism.

goliat *sn* [At: DN³ / Pl: *~ați* / E: **Goliat**] (Liv) Om de statură uriașă.

golicică *sf* [At: DEX-S / Pl: *~icele* / E: **goli** + *-icică*] Plantă glabră cu frunzele sinuos dințate (*Myagrum perfoliatum*).

goliciune *sf* [At: VARLAAM, C. 352/22 / V: **~lăci~** / Pl: *~ni* / E: **gol[1]** + *-iciune*] **1** Starea omului gol[1] (1) Si: *nuditate*. **2** (Pex) Părțile goale ale trupului. **3** (Fig) Aspectul real (și neplăcut) al unui lucru, al unei soluții etc. **4** (Reg; îc) **~fetei-pădurii** Barba popii (*Aruncus vulgaris*). **5** (Înv) Lipsă (de îmbrăcăminte). **6** Starea unui loc lipsit de vegetație (sau de ființe) Si: *pustietate*.

golie *sf* [At: ȘEZ. VII 180 / Pl: *~ii* / E: mg **gólya**] (Orn; mgm) Cocor (*Grus grus*).

goliman *sn* [At: VICIU, GL. / Pl: *~i* / E: **gol** + *-man*] (Reg) Om prost îmbrăcat.

golime *sf* [At: COȘBUC, AE. 39 / Pl: ? / E: **gol** + *-ime*] (Îvr) Spațiu în care nu se află nimic.

golire *sf* [At: LTR / Pl: *~ri* / E: **goli**] **1** Dezbrăcare. **2** Dezbrăcare a unor părți intime ale corpului Si: *golit[1]* (2). **3** (Fam) Evacuare a fecalelor sau a urinei din organism Si: *golit[1]* (3). **4** Scoatere a unei arme din teacă Si: *golit[1]* (4). **5** Scoatere a conținutului dintr-un recipient Si: *golit[1]* (5). **6** Rămânere fără conținut Si: *golit[1]* (6). **7** Consumare a întregului conținut dintr-un recipient Si: *golit[1]* (7). **8** (Îvr) Jefuire. **9** (Îvr) Lipsire de ceva Si: *golit[1]* (9). **10** (Fig) Stare în care omul rămâne fără gânduri, sentimente Si: (rar) *golit[1]* (10). **11** (Ccr; teh) Dispozitiv alcătuit dintr-o conductă cu robinet, folosit la evacuarea apei dintr-o instalație.

goliș *sn* [At: CHEST. IV, 98/102 / Pl: *~uri* / E: **gol** + *~iș*] (Reg) Loc lipsit de arbori și de iarbă, într-o pădure.

golișor, ~oară [At: V. A. URECHIA, ap. TDRG / Pl: *~i, ~oare* / E: **gol** + *-ișor*] **1-2** (Șhp) (Aproape) gol (1).

goliște *sf* [At: SADOVEANU, V. F. 179 / Pl: *~ti* / E: **gol** + *-iște*] (Înv) **1** Parte goală (14) a munților. **2** Loc lipsit de vegetație Si: (reg) *goliș*. **3** (Reg) Lipsă de zăpadă.

golit[1] *sn* [At: DA ms / Pl: ? / E: **goli**] **1-9** Golire (1-9). **10** (Rar) Golire (10).

golit[2], ~ă *a* [At: ALECSANDRI, P. / Pl: *~iți, ~e* / E: **goli**] **1** (D. oameni) Dezbrăcat. **2** (Înv; fig) Jefuit. **3** Lipsit (de ceva). **4** (D. sabie) Scos din teacă. **5** (D. recipiente) Deșertat. **6** (Fig) Rămas fără gânduri, sentimente.

golivas *sm* [At: REV. CRIT. III, 155 / Pl: *~ași* / E: **goli** + **vas**] (Reg) **1** Om căruia îi place să bea Si: (reg) *biban* (3). **2** (Pbl) Persoană care golește paharele cu băutură ale altora.

gologan *sm* [At: I. IONESCU, M. 358 / V: **bo~** / Pl: *~i* / E: rs **голова**] **1** (Iuz) Monedă de aramă (în valoare de 10 bani) Si: (reg) *ban[2]* (2). **2** (Pgn) Monedă de mică valoare Si: *ban[2]* (1).

gologănel *sm* [At: JIPESCU, O. 63 / Pl: *~ei* / E: **gologan** + *-el*] (Reg; șhp) **1-4** Gologan (1-2) (mic).

gologăni *vt* [At: ALECSANDRI, T. 401 / Pzi: *~nesc* / E: **gologan**] (Îvr) A înșela pe cineva luându-i banii.

gologoț *sn* vz **gogoloț**

golomăț[1] *sn* vz **golomoz[1]**

golomăț[2] *sm* vz **golomoz[2]**

golomoc[1] *sn* vz **golomoz[1]**

golomoc[2] *sn* vz **golomoz[2]**

golomos *sn* vz **golomoz[1]**

golomoț[1] *sn* vz **golomoz[1]**

golomoț[2] *sn* vz **golomoz[2]**

golomoz[1] *sn* [At: LB / V: **gălăm~, gomoloz, ~os, ~oț, ~oc, ~ăț, glo~** / Pl: *~i* / E: nct] (Reg) **1** Cocoloș (dintr-un material solid). **2** Grămadă de plante strânse și făcute ghem. **3** Moloz. **4** (Îf *gălăm~*) Pământ și lut cu paie, pentru lipitul pereților. **5** (Îf *gălăm~*) Mocirlă. **6** Grămadă de oameni care vorbesc toți odată. **7** Amestecătură. **8** (Fig) Batjocură. **9** (Îf *glo~*) Amestec. **10** (Îf *~oț*) Harababură.

golomoz[2] *sm* [At: PANȚU, PL. / V: **gălăm~, ~oc, ~oț, ~măț** / Pl: *~i* / E: nct] Plantă erbacee perenă din familia gramineelor, cu flori roșietice sau violete, cultivată ca plantă furajeră (*Dactylis glomerata*).

golomozi *vt* [At: VICIU, GL. / V: **glo~, gomoloca, gomoloci, gomoloși** / Pzi: *~zesc* / E: **golomoz**] (Reg) **1** A sfărâma. **2** A amesteca. **3** A mototoli. **4** (Fig) A vorbi fără înțeles.

goloneț, ~eață *a, sm* vz **golăneț**

golopi *smp* [At: (a. 1910) N. REV. R., 86, ap. DA / V: **gulupi** / E: nct] **1** (Olt) Prune de toamnă. **2** (Ban) Prune coapte înainte de timp, în urma unei boli.

goloprasciță *sf* vz **coropișniță**

goloprijniță *sf* vz **coropișniță**

goloprișniță *sf* vz **coropișniță**

golpiu *sn* vz **engolpion**

golubar *sm* vz **golumbar**

golubărie *sf* vz **golumbărie**

golubeatnic *sn* [At: CHEST. II, 433/163 / Pl: *~ice* / E: nct] (Reg) Golumbar.

golumb, ~ă [At: ȚICHINDEAL, F. 324/7 / V: **gal~** *sm*, **~lâmb** *sm* / Pl: *~i, ~e* / E: vsl **голѫбь**] (Reg) **1** *smf* (Orn) Porumbel. **2** *a* De culoarea porumbelului.

golumbar *sn, sm* [At: ALRM II/I, h. 353 / V: **~lâm~, ~ubar, ~iu** / Pl: *~e* și *~i* sm / E: **golumb** + *-ar*] (Reg) **1** Adăpost pentru porumbei Si: *hulubar, porumbar*. **2** (Îf *golâmbar*) Deschizătură în acoperiș prin care intră lumina și aerul în pod.

golumbariu *sn* vz **golumbar**

golumbărie *sf* [At: ALRM II/I, h. 353 / V: **~lâm~, ~ubărie** / Pl: *~ii* / E: **golumb** + *~ărie*] (Reg) Golumbar (1).

golumbel, ~ea *smf* [At: MARIAN, Î. 297 / Pl: *~ei, ~ele* / E: **golumb** + *~el*] **1-2** (Șhp) Golumb (1) (mic).

golumbiță *sf* [At: CADE / Pl: *~țe* / E: **golumb** + *-iță*] (Orn; reg) Porumbiță.

golund *sn* [At: PRIBEAGUL, P. R. 56 / Pl: *~uri* / E: nct] (Reg) Șiret[1] (1).

goluț, ~ă *a* [At: CONTEMPORANUL II, 26 / Pl: *~i, ~e* / E: **gol** + *-uț*] **1-16** (Șhp) (Aproape) gol (**1-2, 14, 19, 23, 27, 32, 33**).

gomaj *sn* [At: DEX² / Pl: ? / E: fr **gommage**] **1** (Teh) Blocare a segmenților în canalele din piston, ca urmare a depunerilor reziduurilor de ardere. **2** Eliminare a celulelor moarte ale pielii realizată cu un produs cosmetic ușor abraziv.

gomă[1] [At: DA ms / Pl: nct / E: ns, cf *gomă[1]*] (Rar) **1** *sfp* Persoane care aparțin unei societăți cu pretenții de distincție. **2** *sf* (Pgn) Comportare (sau atitudine) excesiv de protocolară. **3** *sf* (Îe) **A face ~** A practica un formalism exagerat. **4** *sf* (Fam) Eleganță excesivă (în vestimentație).

gomă[2] *sf* [At: DEX / Pl: *~e* / E: fr **gomme**] **1** (Med) Tumoare cu aspect de noduli, de natură infecțioasă sau parazitară, care apare pe piele, ficat

etc. **2** Secreție cu aspect vâscos produsă de unele plante sub acțiunea bacteriilor parazite.

gomăni *v* vz ***gomoni***

gomăt *sn* vz ***zgomot***

gomâlteață *sf* [At: PAMFILE, J. II, ap. DA / Pl: *~ețe* / E: nct] **1-2** (Șhp) Grămadă (de obiecte, bani etc.) (mică).

gomârdoi *sn* [At: BOCEANU, GL. / V: ***gâm~*** / Pl: *~oaie* / E: nct] **1-2** (Aug) Grămadă (de obiecte de același fel) (mare).

gomboș *sn* [At: JAHRESBER V, 307 / V: ***boangăș, bongoș*** / Pl: ? / E: mg ***gombos(-tü)***] (Trs) Ac cu gămălie Si: *bold*, (reg) *spilcă*.

gomenol *sn* [At: LTR / Pl: ? / E: fr ***goménol***] (Far) Lichid medicamentos uleios, incolor sau gălbui, de natură vegetală, întrebuințat ca antiseptic (al căilor nazale).

gomfrenă *sf* [At: DN³ / Pl: *~ne* / E: lat ***gomphrena***] Plantă erbacee cu tulpina ramificată de la bază și cu flori violet-lucitoare (*Gomphrena*).

gomilă *sf* [At: DA ms / Pl: *~le* / E: srb ***gomila***] (Ban) Mică ridicătură de pământ sau de pietre, făcută pentru a servi ca semn de hotar între două locuri.

gomoli *vt* [At: LB / Pzi: *~lesc* / E: ns cf *gogoli*] (Trs) A mângâia.

gomoloca *v* vz ***golomozi***

gomoloci *v* vz ***golomozi***

gomoloși *v* vz ***gomolozi***

gomoloz *sn* vz ***golomoz***

gomon *sn* [At: CIHAC II, 124 / Pl: ? / E: vsl ***гомон***] (Îvp) **1** Adunare (**1**). **2** Ceartă (**1**).

gomona *v* vz ***gomoni***

gomoni [At: MARIAN, NU. 320 / V: ***~măni***, ***~na*** / Pzi: *~nesc* / E: ns cf rs *гомонити*] **1** *vr* (Reg) A vorbi cu cineva încet, în mod confidențial Si: *a se înțelege, a se sfătui*. **2** *vi* (Mol) A sta de vorbă Si: *a vorbi*, (pop) *a glăsui*.

gomornic *sn* vz ***gromovnic***

gomos, ~oasă *smf, a* [At: DA ms / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***gomă¹*** + *-os*] **1-2** (Fam) (Persoană) care se remarcă printr-o eleganță excesivă (și plină de pretenții) Si: (pfm) *fudul, îngâmfat, mândru*.

gomot *sn* vz ***zgomot***

gomotețe *sfp* [At: CHEST. II, 390/347 / E: nct] (Reg) Clădiri aferente unei gospodării.

gomoză *sf* [At: DN³ / Pl: *~ze* / E: fr ***gommose***] Boală a plantelor caracterizată prin scurgerea unei gome² (**2**) din țesutul atacat.

-gon¹ [At: DN³ / E: fr ***-gone***] Element secund de compunere savantă cu semnificația „unghi".

-gon² [At: DN³ / E: fr ***-gone***] Element secund de compunere savantă cu semnificația: **1** Sământă. **2** Origine.

gonac *sm* [At: BĂCESCU, P. 184 / Pl: *~aci* / E: nct] (Iht; reg) Specie de pește nedefinită mai îndeaproape.

gonaci [At: VARLAAM, C. 374 / Pl: *~* / E: ***goni*** + *-aciu*] **1** *sm* (Rar) Persoană care gonește pe cineva Si: (reg) *gonaș* (**1**). **2** *sm* (Rar) Persoană care fugărește sau (urmărește) pe cineva Si: (reg) *gonaș* (**2**). **3-4** *sm, am* (Înv) (Călăreț în vechea armată) ușor înarmat, care de obicei îndeplinea misiuni de cercetare Si: (reg) *gonaș* (**3**). **5** *sm* (Pop) Hăitaș (**1**). **6** *sm* (Îvr) Persecutor. **7** *sm* (Rar) Cal sprinten. **8** *sm* (Ent; Buc) Fugău (*Hydrometra paludum*).

gonadă *sf* [At: DEX / Pl: *~de* / E: fr ***gonade***] Glandă sexuală care produce gameți și secretă hormoni.

gonadotrop *sm* [At: DEX-S / Pl: *~i* / E: fr ***gonadotrope***] Hormon secretat de hipofiză cu acțiune stimulatoare asupra glandelor sexuale.

gonalgic, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***gonalgique***] **1** Care aparține gonalgiei. **2** Referitor la gonalgie. **3** Specific gonalgiei.

gonalgie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***gonalgie***] (Med) Durere în genunchi.

gonartrită *sf* [At: DN³ / Pl: *~te* / E: fr ***gonarthrite***] Inflamație a articulației genunchiului.

gonartroză *sf* [At: DN³ / Pl: *~ze* / E: fr ***gonarthrose***] Artroză a articulației genunchiului.

gonaș *sm* [At: NECULCE, ap. LET. II, 244/15 / Pl: *~i* / E: ***goană*** + *~aș*] **1-3** (Pop) Gonaci (**1-3**). **4** (Rar) Hăitaș (**1**).

gondă *sf* vz ***goandă***

gondola¹ *vt* [At: DEX-S / Pzi: *~lez* / E: fr ***gondoler***] A bomba (o tablă, un placaj etc.).

gondola² *vr* [At: DEX-S / Pzi: *~lez* / E: ***gondolă***] (Rar) A se mișca unduindu-se.

gondolare¹ *sf* [At: DEX² / Pl: *~lări* / E: ***gondola¹***] Bombare a unei table, a unui placaj etc.

gondolare² *sf* [At: DEX² / Pl: *~lări* / E: ***gondola²***] (Rar) Mișcare unduioasă.

gondolă *sf* [At: NEGRUZZI, S. III, 406 / A și: *gondolă* / Pl: *~le* / E: it ***gondola***] **1** Barcă lungă, puțin adâncă, cu fundul plat, cu prora ridicată și încovoiată, manevrată cu o singură vâslă, folosită la Veneția. **2** (Reg; pbl) Tambură. **3** Suport în formă de gondolă (**1**) pe care este așezată marfa într-un magazin cu autoservire. **4** Nacelă în care se află motorul unui dirijabil.

gondoletă *sf* [At: ALECSANDRI, P. I, 167 / Pl: *~te* / E: fr ***gondolette***] **1-2** (Șhp) Gondolă (mică).

gondolier *sm* [At: I. NEGRUZZI, S. III 26 / P: *~li-er* / Pl: *~i* / E: fr ***gondolier***, it ***gondoliere***] Bărbat care conduce o gondolă.

gondolieră *sf* [At: DEX / P: *~li-e~* / Pl: *~re* / E: ***gondolier***] Cântec al gondolierilor.

gonfalon *sn* [At: DN² / Pl: *~oane* / E: fr ***gonfalon***] **1** Steag de război în Evul Mediu, cu partea liberă despicată în trei sau patru cozi. **2** Însemn al vechilor comune italiene sau al unor magistraturi din Italia medievală.

gonfalonier *sm* [At: DN / Pl: *~i* / E: it ***gonfaloniere***] **1** Purtătorul steagului sau al insignelor unui stat, unui oraș, unei instituții în vechile republici italiene. **2** Magistrat superior din vechile republici italiene.

gonfla [At: DN² / Pzi: *~lez* / E: fr ***gonfler***] **1-2** *vtr* A (se) umfla. **3** *vr* (D. cavități anatomice) A-și mări volumul prin îmbibare cu un lichid organic.

gonflabil, ~ă *a* [At: DEX-S / Pl: *~i, ~e* / E: ***gonfla*** + *-bil*] (D. obiecte cu pereți elastici sau flianți) Care se poate umfla.

gonflant *sn* [At: DN / Pl: ? / E: fr ***gonflant***] Substanță care poate fi absorbită de un material coloidal provocând umflarea acestuia.

gonflare *sf* [At: DN² / Pl: *~lări* / E: ***gonfla***] (Liv) Umflare.

gonflat, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~ați, ~e* / E: ***gonfla***] (Liv) Umflat.

gong¹ *sn* [At: SEBASTIAN, T. 71 / Pl: *~uri* / E: fr ***gong***, ger ***Gong***] **1** Disc de metal care, lovit cu un ciocănel special, produce un sunet caracteristic, fiind întrebuințat ca instrument muzical sau de chemare, de semnalizare. **2** Sunet emis de gong¹ (**1**).

gong² *sm* vz ***gog¹***

gongăi *vi* vz ***gânguri***

gongălău *sm* [At: VICIU, GL. / Pl: *~ăi* / E: ***goangă*** + *-lău*] (Ent; reg) Cărăbuș (*Melolontha vulgaris*).

gongălie *sf* [At: CADE / V: ***~gol~*** / Pl: *~ii* / E: ***goangă*** + *-lie*] (Ban) Goangă (**1**).

gongăneală *sf* vz ***gângurire***

gongăni *vi* vz ***gânguri***

gongănire *sf* vz ***gângurire***

gongănit *sn* vz ***gângurit***

gongărie *sf* [At: H IX, 5 / Pl: *~ii* / E: ***goangă*** + *-rie*] Mulțime de goange.

gonghicioare *sfp* [At: PANȚU, PL.² / E: nct] (Bot; reg) Coacăze (*Ribes rubrum*).

gonghiță *sf* [At: CANDREA, F. 369 / Pl: *~țe* / E: ***goangă*** + *~iță*] **1-2** (Ent) Gonguță (**1-2**).

gongolie *sf* vz ***gongălie***

gongoni *v* vz ***gânguri***

gongonire *sf* vz ***gângurire***

gongonit *sn* vz ***gângurit***

gongoric, ~ă *a* [At: CĂLINESCU, I. 56 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***Gongora*** + *-ic*] **1** (D. scriitori) Care are un stil afectat, artificial. **2** Care aparține

gongorismului. 3 Care provine de la gongorism. 4 Referitor la gongorism. 5 Specific gongorismului.

gongorism *sn* [At: DA ms / Pl: ? / E: ***Gongora*** + *-ism*] Stil afectat, prețios, excesiv metaforic, care caracterizează unele opere literare.

gongoriță *sf* [At: ALRT. II, 284 / Pl: *~țe* / E: nct] (Ent) Gărgăriță (1) (*Calandra granaria*).

gonguri *v* vz ***gânguri***

gonguță *sf* [At: DA ms / Pl: *~țe* / E: ***goangă*** + *-uță*] **1-2** (Reg; șhp) Goangă (1) (mică).

goni [At: COD. VOR. 76/4 / Pzi: *~nesc* / E: vsl ***гонити***] **1** *vt* A urmări în fugă Si: *a fugări*. **2** *vt* (Spc) A alunga vânatul spre locul de pândă al vânătorilor. **3** *vt* (Înv) A vâna. **4** *vt* (Înv) A pescui. **5** *vt* (Înv) A prigoni. **6** *vt* A alunga. **7** *vt* (Înv; în superstiții) A îndepărta un rău (prin amenințări sau prin formule magice). **8** *vt* (Îvr) A concedia (în mod brusc). **9** *vt* (Înv; fig) A urmări (o țintă, un ideal). **10** *vt* (Înv) A frecventa. **11-12** *vri* (D. vite) A se împreuna. **13** *vi* A alerga. **14** *vi* (D. autovehicule) A merge cu viteză mare.

goniciune *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 4/2 / Pl: *~ni* / E: ***goni*** + *-ciune*] (Înv) Prigonire.

gonidii *sfp* [At: DN / E: fr ***gonidie***] Celule verzi de alge care trăiesc în simbioză cu anumite ciuperci, formând împreună licheni.

-gonie [At: DN³ / E: fr ***-gonie***] Element secund de compunere savantă cu semnificația: **1** Generic. **2** Origine.

gonio- [At: DN³ / E: fr ***gonio-***] Element prim de compunere savantă cu semnificația „unghi".

goniometric, ~ă *a* [At: EVID. CONT. 240 / P: *~ni-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***goniométrique***, it ***goniometrico***] **1** Care aparține goniometriei. **2** Referitor la goniometrie. **3** Specific goniometriei.

goniometrie *sf* [At: LTR / P: *~ni-o~* / Pl: *~ii* / E: fr ***goniométrie***, ger ***Goniometrie***, it ***goniometria***] **1** Ramură a geometriei aplicate care se ocupă cu studiul unghiurilor și cu măsurarea valorii lor. **2** (Spc) Tehnică a măsurării valorii unghiurilor cu ajutorul goniometrului. **3** Radiogonometrie.

goniometru *sn* [At: IOANOVICI, TEHN. 286 / P: *~ni-o~* / Pl: *~re* / E: fr ***goniometre***, ger ***Goniometer***, it ***goniometro***] **1** Instrument care folosește la măsurarea valorii unghiurilor. **2** Radiogonometru.

gonion *sn* [At: DN³ / Pl: *~oane* / E: fr ***gonion***] (Atm) Unghi facial format de ramurile orizontale și cele verticale ale maxilarului inferior.

gonire *sf* [At: COȘBUC, AE. 19 / Pl: *~ri* / E: ***goni***] **1** Fugărire. **2** (Spc) Alungare a vânatului spre locul de pândă al vânatorilor Si: *gonit¹*. **3** (Înv) Vânare. **4** (Înv) Pescuire. **5** (Înv) Prigonire. **6** Alungare. **7** (Înv; în superstiții) Îndepărtare a unui rău (prin amenințări sau prin formule magice) Si: *gonit¹*. **8** (Îvr) Concediere. **9** (Înv; fig) Urmărire a unei ținte, a unui ideal Si: *gonit¹*. **10** (Înv) Frecventare. **11** (D. vite) Împreunare. **12** Alergare. **13** (D. autovehicule) Deplasare cu viteză (mare) Si: *gonit¹*.

gonit¹ *sn* [At: ALECSANDRI, P. I, 8 / Pl: ? / E: ***goni***] **1-13** Gonire (**1-13**).

gonit², ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***goni***] **1** Fugărit. **2** (Spc; d. vânat) Alungat spre locul de pândă al vânătorilor. **3** (Înv) Vânat. **4** (Înv) Pescuit. **5** (Înv) Prigonit. **6** Alungat. **7** (Înv; în superstiții; d. un rău) Îndepărtat (prin amenințări sau prin formule magice). **8** (Îvr) Concediat. **9** (Înv; fig; d. țintă, ideal) Urmărit. **10** (Înv) Frecventat. **11** (D. vite) Împreunat. **12** Alergat. **13** (D. autovehicule; rar) Condus cu viteză mare.

gonitoare *sf* [At: ZANNE, P. I, 628 / Pl: *~ori* / E: ***goni*** + *-toare*] (Nob) Goană (**1**).

gonitor, ~oare [At: DOSOFTEI, V. S. 143/1 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***goni*** + *-(i)tor*] **1** *a* (Rar) Care gonește. **2** (Înv; fig) Care constrânge. **3** *smf* (Înv) Prigonitor. **4-5** *smf, a* (Reg) (Vită) care are vârsta la care se poate împreuna (în vederea reproducerii) Si: (pop) *juncă*. **6** *sm* (Reg; pex) Taur. **7** *sm* (Ast; reg) Constelația Taurul. **8** *sm* (Ent; Buc) Fugău (*Hydrometra paludum*). **9** *sm* (Reg) Câine de vânătoare. **10** *sf* (Reg) Plantă nedefinită mai îndeaproape.

gonitorie *sf* [At: DRĂGHICI, ap. TDRG / Pl: ? / E: ***gonitor*** + *-ie*] (Nob) Perioada de fertilitate a taurului.

gonitură *sf* [At: CANTEMIR, ap. TDRG / Pl: *~ri* / E: ***goni*** + *-ură*] (Înv) Goniciune.

gonițar *sm* [At: MARIAN, INS. 452 / Pl: *~i* / E: ***goniță*** + *-ar*] (Ent; Buc) Fugău (*Hydrometra paludum*).

goniță *sf* [At: MARIAN, INS. 3 / Pl: *~țe* / E: ***goni*** + *~iță*] **1** (Reg) Vacă în perioada gonitului (**11**). **2** (Buc) Vacă tânără, nefertilă. **3** (Reg; irn) Femeie cu haine murdare. **4** (Reg; irn) Om ud, murdar. **5** (Trs) Împreunare a taurului cu vaca. **6** (Ent) Insectă coleopteră cu aripile negre și abdomenul galben, care înoată învârtindu-se foarte repede la suprafața apei (*Gyrinus natator*). **7** (Reg) Plantă nedefinită mai îndeaproape, folosită pentru stimularea oilor în vederea reproducerii Cf *gonitoare*.

gono- [At: DN³ / E: fr ***gono-***] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1** Naștere. **2** Origine. **3** Sămânță.

gonocit *sn* [At: DEX-S / Pl: *~e* / E: eg ***gonocyte***] (Blg) Celulă germinală.

gonococ *sm* [At: DA ms / Pl: *~oci* / E: fr ***gonocoque***] (Med) Microb patogen care provoacă blenoragia.

gonococie *sf* [At: DN³ / E: fr ***gonococcie***] (Med) Ansamblul manifestărilor morbide produse de prezența gonococului în organism.

gonocorism *sn* [At: DN³ / E: fr ***gonochorisme***] (Blg) Condiția biologică a unei specii în care sexele sunt separate.

gonogeneză *sf* [At: DN³ / E: ***gono-*** + ***geneză***] (Blg) Ansamblu de procese care duc la formarea și la maturizarea organelor sexuale.

gonoi *sn* [At: ALRM I/I, h. 183 / Pl:? / E: nct] (Reg) Puroi.

gonoree *sf* [At: DICȚ. / Pl: ? / E: fr ***gonorhée***] (Med) Blenoragie.

gonoștiriță *sf* vz ***coropișniță***

gont *s* [At: CHEST. II, 240/155 / Pl: nct / E: nct] (Reg) Jgheab.

gopac *sn* [At: DEX / Pl: *~uri* / E: ucr ***хопак***] **1** Dans popular ucrainean cu mișcări energice, sărituri și fandări. **2** Melodie după care se execută gopacul (**1**).

gopaș *sm* [At: COMAN, GL. / Pl: *~i* / E: nct] (Reg) Cal care merge șchiopătând.

goraban *sm* [At: H X, 535 / Pl: *~i* / E: nct] (Ent; reg) Insectă asemănătoare cu musca, nedefinită mai îndeaproape.

gorână *sf* [At: MANOLESCU, I, 18, 33 / A: nct / Pl: *~ne* / E: ns cf vsl *горънъ*] (Reg) Bârnă orizontală fixată sub grinzile care susțin pardoseala de scânduri a unui pod și care servește drept poliță.

gorân *sm* vz ***gorun***

gorbaci *sn* vz ***gârbaciu***

gorban *sn* vz ***curban***

gordan *sm* [At: H XVI, 30 / V: ***~dean, ~rgan, ~dană*** *sf* / Pl: *~i* / E: ns cf *gordin*] (Reg) **1** Strugure cu boabe albe, cu pielița subțire și cu gust plăcut. **2** (Îf *gordean*) Strugure cu boabe galbene, cu gust plăcut, care se coace timpuriu. **3** (Îf *gorgan*) Strugure cu boabe mari, albe și parfumate.

gordană *sf* vz ***gordan***

gordean *sm* vz ***gordan***

gorden *sm* vz ***gordin***

gordian *a* [At: DN / P: *~di-a~* / Pl: ? / E: fr ***gordien***] **1** (Fig; îs) *Nod ~* Dificultate extrem de mare, greu sau imposibil de rezolvat. **2** (Îe) **A tăia nodul ~** A rezolva cu repeziciune și energic (sau cu brutalitate) o dificultate.

gordin *sm* [At: I. IONESCU, M. 439 / V: ***~den, ~ă*** *sf*, ***goardină*** *sf* / Pl: *~i* / E: rs ***гордина***] (Reg) **1** Strugure cu boabe negre, tari, mici, dese și gustoase, cu coaja tare. **2** (Îf *gorden*) Strugure cu boabe de culoare verde-închis, mărunte și dese, din care se face un vin foarte tare. **3** (Îf *gordină*) Strugure cu boabe albe și mari, care se coace timpuriu. **4** (Îc) **~păsăresc** Strugure cu boabe albe, mari, rare și dulci.

gordină *sf* vz ***gordin***

gordonă *sf* vz ***gordună²***

gordunaș *sm* [At: BUL. FIL. 97 / Pl: *~i* / E: ***gordună*** + *-aș*] (Reg) Contrabasist.

gordună¹ *sf* vz ***gurdună¹***

gordună² *sf* [At: BUL. FIL. IV 59 / V: ***~donă, gur~*** / Pl: *~ne* / E: nct] (Reg) Contrabas.

gorgan[1] *sm* vz *gordan*

gorgan[2] *sn* [At: CUV. D. BĂTR. I, 250 / Pl: ~*e* / E: rs **корган**] **1** (Reg) Ridicătură de pământ pietros în formă de căpiță Si: (reg) *dâlmă, gâlmă, măgură, movilă*. **2** (Spc) Movilă înălțată deasupra unui mormânt străvechi.

gorgană *sf* [At: BUGNARIU, N. / V: *golgoană* / Pl: ~*ne* / E: *gorgan*] **1** (Trs) Vale îngustă. **2** (Reg) Locul unde valea iese dintre munți. **3** (Reg) Loc plin cu denivelări mici.

gorgănos, ~oasă *a* [At: CONV. LIT. XLIV, 657 / Pl: ~*oși*, ~*oase* / E: *gorgan* + *-os*] (D. copaci; înv) Noduros.

gorgoană *sf* vz *gergonă*

gorgoașă *sf* vz *gogoașă*

gorgoase *sfp* [At: H III, 24 / E: *gorgoază*] (Reg) Fructe suficient de coapte pentru a fi mâncate Cf *borboase, gorgotină, grângoașe*.

gorgoază *sf* [At: GRIGORIU-RIGO, M. P. I, 69 / Pl: ~*ze* / E: nct] (Mpl; reg) **1** Fruct necopt. **2** Fructe uscate.

gorgolici *sn* [At: PAMFILE, J. II, 335 / Pl: ? / E: nct] (Reg) Mâncare preparată din boabe de porumb fierte cu dovleac.

gorgonă *sf* [At: REV. CRIT. III, 67 / V: *~oană, ~horhoană* / Pl: ~*ne* / E: lat *Gorgona*, fr *Gorgones*] **1** Monstru din mitologia greacă, închipuit ca o femeie cu șerpi în loc de păr, a cărei privire împietrea orice ființă. **2** Ornament arhitectural reprezentând capul unei gorgone (**1**).

gorgoni *vt* [At: REV. CRIT. III, 100 / Pzi: ~*nesc* / E: *gorgoane*] (Reg) **1** A alunga. **2** A da drumul cuiva.

gorgotină *sf* vz *golgotină*

gorgotiș *sf* [At: CHEST. IV 59/179 / Pl: ~*e* / E: nct] (Reg) Stăvilar natural la cotitura unui râu, format din lemne, crengi și vreascuri aduse de apă.

gorgozan *sm* [At: DAMÉ, T. 95 / Pl: ~*i* / E: nct] (Reg) Stâlp bătut în pământ servind de element de susținere pentru un pod, un gard etc. Si: *tarac*.

gorgună *sf* [At: REV. CRIT. III, 155 / Pl: ~*ne* / E: ns cf *gorgoane*] (Îvr) Femeie bătrână și rea.

gorilă *sf* [At: VLAHUȚĂ, D. 239 / V: (rar) *gorii* sm / Pl: ~*le* / E: fr *gorille*, it *gorilla*, ger *Gorilla*] (Zlg) Cea mai mare dintre maimuțele antropoide, care trăiește în pădurile Africii ecuatoriale (*Gorilla gorilla*).

gorjean, ~ă [At: DEX / Pl: ~*eni*, ~*ene* / E: *Gorj* + *-ean*] **1** *smf* Persoană născută și crescută în județul Gorj. **2-3** *smf, a* (Locuitor) din județul Gorj. **4** *smp* Populația din județul Gorj. **5-6** *a* Care aparține gorjenilor (**4**) sau județului Gorj. **7-8** *a* Referitor la gorjeni (**4**) sau la județul Gorj. **9-10** *a* Specific gorjenilor (**4**) sau județului Gorj.

gorjeancă *sf* [At: DEX / Pl: ~*ence* / E: *Gorjean* + *-că*] **1** Femeie născută și crescută în județul Gorj. **2** Locuitoare din județul Gorj.

gormar *sn* [At: DA ms / Pl: ~*e* / E: nct] (Reg) Un fel de șurub.

gornă *sf* vz *goarnă*

gorneac *sm* [At: GRECESCU, FL. 697 / Pl: ? / E: bg **горнјак**, srb *gornjak*] (Reg) Vânt rece care bate în zona de deal Cf *muntean*.

gornic *sm* [At: (a.1818) IORGA, S. D. XIII, 78 / Pl: ~*ici* / E: ns cf vsl **горьникъ**] (Reg) **1** Pădurar. **2** Paznic de câmp Si: *pândar*. **3** Aprod.

gorniceasă *sf* [At: JARNÍK–BÂRSEANU, D. 365 / Pl: ~*cese* / E: *gornic* + *-easă*] (Reg) **1-3** Nevasta gornicului (**1-3**).

gornicie *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: ~*ii* / E: *gornic* + *-ie*] (Înv) Paza terenurilor agricole.

gornist *sm* [At: BACOVIA, O. 40 / Pl: ~*iști* / E: *goarnă* + *-ist*] Soldat (sau persoană) care cântă din goarnă Si: *trâmbițaș, trompetist*.

gorniță *sf* [At: DOSOFTEI, ap. TDRG / Pl: ~*țe* / E: vsl **горьница**] (Înv) Cerdac.

gorodovoi *sm* [At: ARDELEANU, ap. DA ms / Pl: ~ / E: rs **городовой**] (Rsm; iuz) Agent al poliției municipale însărcinat, în trecut, cu menținerea ordinei.

goroflati *smp* [At: H IV, 10 / E: ns cf *garoflat*] (Reg) Floare nedefinită mai îndeaproape.

goroi[1] *sm* vz *garoi*

goroi[2] *v* vz *grohăi[1]*

goron *sm* vz *gorun*

goroncuță *sf* [At: PANȚU, PL.[2] / Pl: ~*țe* / E: nct] (Bot) Zambilă (*Hyacinthus orientalis*).

goronet *sn* [At: DR XI, 64 / Pl: ~*uri* / E: *goran* + *-et*] (Reg) Goruniș.

goroniș *sn* vz *goruniș*

goroniște *sf* vz *goruniște*

goroniță *sf* [At: VICIU, GL. / Pl: ~*țe* / E: *goron* + *-iță*] (Bot; reg) Sământă de gorun, mai mică decât ghinda.

goropiștniță *sf* vz *coropișniță*

goroveală *sf* [At: BOCEANU, GL. / Pl: ~*ele* / E: nct] (Reg) Apă tulbure, amestecată cu noroi și nisip Si: (reg) *torbosală*.

goroveie *sfp* [At: NOVACOVICI, C. B. 10 / E: nct] (Reg) Lemne mici și uscate duse de apă la mal.

gorovele *sfp* [At: BUL. FIL. 287 / E: ns cf *gorgoase, rogodele*] (Reg) Fructe din care se face chisăliță sau care se usucă și se păstrează pentru iarnă.

gorscinărit *sn* vz *goștinărit*

gorștenă *sf* vz *goștină*

gorștinar *sm* vz *goștinar*

gorștină *sf* vz *goștina*

gorștinărit *sn* vz *goștinărit*

gorun *sm* [At: (a. 1571) CUV. D. BĂTR. I, 251 / V: *gorân, goron* / A și: *gorun* / Pl: ~*i* / E: srb *gorun*, bg **горун**] **1** Specie de stejar cu trunchiul drept, cu frunze ovale, lobate pe margine și cu fructul o ghindă Si: (reg) *sladun, stedun, tufan* (*Quercus petraea*). **2** (Reg; îc) ~ **iernatec** Arborele *Quercus sessiliflora*. **3** (Reg) Moșmon (*Mospilus germanica*). **4** (Lpl; reg) Grinzi de lemn care se așază la temelia unei case.

gorună *sf* [At: DICȚ. / Pl: ~*ne* / E: nct] (Înv) **1-3** Fructul gorunului (**1-3**).

gorunel *sm* [At: CIAUȘANU, V. 63 / Pl: ~*ei* / E: *gorun* + *-el*] **1-2** (Șhp) Gorun (mic).

gorunet *sn* [At: DEX / Pl: ~*uri* / E: *gorun* + *-et*] (Înv) **1-2** Goruniș (**1-2**).

goruniș *sn* [At: LIUBA–IANA, M. 68 / V: *~ron~* / Pl: ~*uri* / E: *gorun* + *-iș*] **1** Pădure de goruni (**1**) Si: (înv) *gorunet, goruniște, stejăret*. **2** Pădure în care predomină gorunii (**1**) Si: (reg) *gorunet, goruniște, stejăret*. **3** Mulțime de goruni (**1**).

goruniște *sf* [At: LB / V: *~ron~* / Pl: ~*ti* / E: *gorun* + *-iște*] (Înv) **1-2** Goruniș (**1-2**).

gospod *ain* [At: (a. 1743) URICARIUL, I 58/16 / Pl: ? / E: vsl **господьны**] (Slm; înv) Domnesc.

gospodă *sf* [At: VICIU, GL. / A: nct / Pl: ? / E: nct] (Îrg) Zgomot.

gospodar [At: NECULCE, ap. LET. II, 299 / V: *ho~*, (nob) *bo~* / Pl: ~*i* / E: vsl **господаръ**] **1** *sm* (Înv) Domn. **2** *sm* (Înv) Prinț. **3** *sm* Persoană care posedă o gospodărie Si: (reg) *gospodăraș*. **4** *sm* Țăran cu stare. **5** *sm* (Înv) Mic proprietar. **6** *sm* (Îvr) Soțul în raport cu soția. **7-8** *sm, a* (Om) care dovedește pricepere în conducerea unei gospodării (personale sau de stat), instituții, organizații etc. **9** *sm* (Reg; lpl) Nuntași.

gospodară *sf* [At: ALAS, ap. IORDAN, L. R. A. 101 / Pl: ~*re* / E: *gospodar*] (Nob) Gospodină (**3**).

gospodăraș *sm* [At: CHEST. II, 3/185 / Pl: ~*i* / E: *gospodar* + *-aș*] (Reg) Gospodar (**3**).

gospodăreasă [At: DA ms / Pl: ~*ese* / E: *gospodar* + *-easă*] Gospodină (**3**).

gospodăresc, ~ească *a* [At: DRĂGHICI, R. 101 / Pl: ~*ești* / E: *gospodar* + *-esc*] **1** Care ține de un gospodar (**7**) priceput. **2** Care este specific unui gospodar (**7**) priceput. **3** De (bun) gospodar (**7**). **4** (Fig; d. oameni) Chibzuit. **5-8** De gospodărie (**1-4**). **9** (Rar) Care privește conducerea gospodăriei (**5**).

gospodărește *av* [At: DA ms / E: *gospodar* + *-ește*] **1** Ca gospodarii (**3**). **2** Cu chibzuială Si: (fam) *așezat*.

gospodări [At: I. IONESCU, C. IV / Pzi: ~*resc* / E: *gospodar*] **1** *vi* A conduce treburile casei. **2** *vi* A face menajul casei. **3** *vt* A administra un bun, o instituție, un stat etc. ca un bun gospodar (**3**). **4-5** *vtr* A-și întemeia sau a face pe cineva să-și întemeieze casa, gospodăria proprie. **6-7** *vtr* (Pex) A (se) căsători.

gospodărie *sf* [At: I. IONESCU, C. III / V: (reg) ***~păd~*** / Pl: *~i* / E: ***gospodar*** + *-ie*] **1** Totalitatea bunurilor care constituie averea (imobilă) a unui țăran și a familiei sale Si: *casă*. **2** Unitate formată dintr-o locuință și din persoanele (înrudite) care o locuiesc. **3** (Prc) Persoane (înrudite) care locuiesc împreună, având buget comun și valorificând în comun bunurile dobândite prin munca lor. **4** Activitate casnică a gospodinei **(1)**. **5** (Iuz) Unitate de producție agricolă, de prestări servicii etc. (de stat, cooperatistă sau particulară). **6** Administrare a unui bun, a unei instituții (publice) etc. **7-8** Instituție sau ansamblu de instituții care asigură gospodăria **(6)**. **9** (Iuz) Economie. **10** (Reg) Căsnicie.

gospădărie *sf* vz ***gospodărie***

gospodărioară *sf* [At: CONTEMP., S. II, 1949, nr. 9/6 / Pl: *~re* / E: ***gospodărie*** + *-ioară*] **1-2** (Șhp) Gospodărie **(1)** (mică).

gospodărire *sf* [At: LEG. EC. PL. 86 / Pl: *~ri* / E: ***gospodări***] **1** Conducere a treburilor casei Si: *gospodărit[1]* **(1)**. **2** Administrare a unui bun, a unei instituții, a unui stat etc. Si: *gospodărit[1]* **(2)**. **3** Întemeiere a unei case, gospodării **(1)** etc. Si: *gospodărit[1]* **(3)**. **4** (Pex) Căsătorire.

gospodărit[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***gospodări***] **1-4** Gospodărire **(1-4)**.

gospodărit[2]*, *~ă *a* [At: I. NEGRUZZI, S. IV, 33 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***gospodări***] **1** (D. treburile casei) Condus. **2** (D. menaj) Făcut. **3** (D. un bun, o instituție etc.) Administrat. **4** (D. oameni) Care și-a întemeiat o casă, o gospodărie. **5** (Pex; d. oameni) Căsătorit.

gospodăriță *sf* [At: DA ms / Pl: *~țe* / E: ***gospodar*** + *-iță*] Gospodină **(3)**.

gospodăros, ~oasă *a* [At: GHIBĂNESCU, ap. TDRG / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***gospodar*** + *-os*] (D. oameni) **1** Gospodar **(8)**. **2** Econom.

gospodin *sm* [At: PSALT. 128/12 / Pl: *~i* / E: vsl **господинъ**] **1** (Îvr) Dumnezeu. **2** (Înv; după slavonul *господи помилоуи*; îe) **Pe gospodi pomilui** Pe degeaba. **3** (Rsî) Stăpân.

gospodină [At: NEGRUZZI, S. I, 147 / Pl: *~ne* / E: vsl **господини**] **1** *sf* Stăpână a unei gospodării **(1)**. **2** *sf* Femeie care se ocupă cu treburile casei Si: *casnică*. **3** *sf* Femeie pricepută în treburile casei Si: *gospodăreasă, gospodăriță*, (nob) *gospodară*. **4-5** *sf, af* (Femeie) harnică.

gospojană *sf* [At: I. IONESCU, M. 460 / Pl: *~ne* / E: bg, rs **госпожа**] (Înv) Doamnă.

gospojdă *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 5/18 / Pl: *~de* / E: vsl **госпожда**] (Înv) Doamnă.

gost *sm* [At: MARIAN, NU. 641 / Pl: *goști* / E: srb ***gost***] (Sbm; Ban) **1** Musafir. **2** (Spc; lpl) Nuntași.

gosta *v* vz ***gosti***

gostat *sn* [At: DEX / Pl: *~uri* / E: ***Go****(spodărie agricolă de)****stat***] (Iuz) Gospodărie agricolă de stat.

gosti *vt* [At: ANON. CAR. / V: ***~ta*** / Pzi: *~tesc* / E: srb ***gostiti***] (Sbm; Ban) A ospăta.

gostie *sf* [At: ALEXICI, L. P. 261 / V: ***goștie*** / Pl: *~ii* / E: srb ***gosti*** + *-ie*] (Sbm; Ban) **1** Petrecere. **2** Botez. **3** Vizită.

goșteană *sf* [At: LB / Pl: *~ene* / E: ger ***Goldstein***] (Trs) Minereu care conține aur.

goștei *sm* vz ***groștei***

goștie *sf* vz ***gostie***

goștinar *sm* [At: (a. 1680) IORGA, D. B. II, 29 / V: ***gorș~*** / Pl: *~i* / E: ***goștină*** + *-ar*] (Înv) Slujbaș însărcinat cu încasarea goștinei.

goștină *sf* [At: DOC (1629), ap. HEM 3204 / V: ***gorș~, gorștenă*** / Pl: *~ne* / E: nct] (Mol; înv) Dare pe oi, porci sau vaci Si: (înv) *goștiniță*.

goștinărit *sn* [At: DIONISIE, C. 192 / V: ***gorș~, gersci~*** / Pl: *~uri* / E: ***goștină*** + *-(ă)rit*] (Înv) **1** Perceperea goștinei. **2** Geoștină.

goștini *vt* [At: (a. 1814) URICARIUL V, 251/27 / Pzi: *~nesc* / E: ***goștină***] (Înv) A impune pe cineva la goștină.

goștiniță *sf* [At: (a. 1814) URICARIUL III, 49/29 / Pl: *~țe* / E: ***goștină*** + *-iță*] (Înv) Goștină.

got *sm* [At: DA / Pl: *goți* / E: lat ***Gothus***] **1** (Lpl) Neam germanic, originar din Scandinavia, care prin sec. II a început să migreze spre sud. **2** Persoană care aparține goților.

gotcan *sm* [At: MARIAN, O. II, 229 / Pl: *~i* / E: ***gotcă*** + *-an*] (Orn) Cocoș de munte (*Tetrao urogallus*).

gotcă *sf* [At: CREANGĂ, P. 189 / Pl: *~tci* / E: ucr **готка**] **1** (Orn) Găină-sălbatică. **2** (Îe) **A se face** (sau **a se înroși**) **ca** (sau **cum e**) **~ca** sau **roș-~** A se face foarte roșu. **3** (Orn; îc) **~ pădure** (sau **neagră** ori **pestriță**) Cocoș sălbatic (*Tetrao urogallus*). **4** (Orn: îc) **~roșie** Găinușă. **5** (Fig) Nume de ocară dat unor oameni. **6** (Orn) Bibilică (*Numida meleagris*). **7** (Reg) Clin de ceară care atârnă în stupi. **8** (Reg) Chiciură. **9** (Reg; prin confuzie cu *a se duce pe copcă*; îe) **A se duce pe ~** A se pierde pentru totdeauna.

gotic, ~ă [At: NEGRUZZI, S. I, 192 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***gothique***] **1** *a* Caracteristic goților **(1)**. **2** *a* Care se referă la goți **(1)**. **3** *a* Al goților **(1)**. **4** *a* (Îs) *Scriere ~ă* Scriere cu caractere drepte și ascuțite, folosită în apusul Europei în Evul Mediu și în Germania până în sec. XX. **5** *a* (Îs) *Litere* (sau *caractere*) *~e* Litere (sau caractere) specifice scrierii gotice **(4)**. **6** *a* (Îs) *Alfabet ~* Alfabet cu scriere gotică **(4)**. **7** *a* (Îs) *Peniță ~ă* Peniță specială pentru scrierea gotică **(4)**. **8** *a* (Îs) *Stil ~* Stil arhitectural apărut în sec. XII în Europa Occidentală, caracterizat prin predominarea formelor arhitectonice înalte și zvelte, arcuri și bolți ogivale, contraforturi, vitralii și un număr mare de sculpturi de piatră. **9** *a* (D. o clădire) Care este construită în stil gotic **(9)**. **10-11** *sn, a* (Șîs *artă ~ă*) (Formă de artă) răspândită în Europa în sec. XII–XV ca o continuare a artei romanice. **12** *a* (Îs) *Roman ~* Roman dezvoltat în Anglia în a doua jumătate a sec. XVIII, care cultiva interesul pentru istorie, întâmplări terifiante etc. **13** *sf* Limbă germanică orientală vorbită de vechii goți **(1)**.

gotinac *sm* vz ***godinac***

gotlandian [At: DN[3] / P: *~di-an* / Pl: *~ieni* / E: fr ***gothlandien***] (Glg) **1** *sn* Perioadă a paleozoicului considerată în trecut ca o diviziune superioară a silurianului, astăzi ca silurian propriu-zis. **2** *a* Care aparține gotladianului **(1)**. **3** *a* Referitor la gotladian **(1)**. **4** *a* Care provine din gotlandian **(1)**.

gotonfitișor *sm* vz ***cotonflitișor***

gotofreanț *sm* vz ***cotofleanț***

gotov *am* [At: (a. 1639) IORGA, S. D. I. 276 / Pl: *~i* / E: vsl **готовъ**] (Îvr) În numerar.

gotovi *vt* [At: COD. VOR. 53/9 / Pzi: *~vesc* / E: vsl **готовити**] (Îvr) A pregăti.

gotovință *sf* [At: CORESI, PS. 416 / Pl: *~țe* / E: ***gotovi*** + *-ință*] (Înv) **1** Pregătire. **2** Sfârșit. **3** (Fig) Distrugere.

gotovire *sf* [At: CORESI, PS. 165 / Pl: *~ri* / E: ***gotovi***] (Îvr) Pregătire.

goțman *sm* vz ***gociman***

goțoi [At: (a. 1639) IORGA, S. D. I, 276 / Pl: *~* / E: pn ***goță*** + *-oi*] (Trs) **1** *sm* Fecior care este udat cu apă în ziua de Sf. Gheorghe. **2** *sm* Fecior care se îngrijește de pernele miresei ca să nu cadă din car. **3** *am* (D. bărbați) Îmbrăcat cu zdrențe. **4** *am* (D. bărbați) Supărat.

goță *sf* [At: VICIU, GL. / V: ***goață*** / Pl: *~țe* / E: ns cf *gogă*] **1** (Trs) Animal cu care se sperie copiii atunci când plâng. **2** (Reg) Zi de post.

goțană *i* [At: VICIU, GL. / Pl: *~ne* / E: fo] (Rep) Cuvânt cu care se cheamă porcii.

gour *sn* [At: DN[3] / Pl: ? / E: fr ***gour***] (Glg) Depresiune adâncă de mici dimensiuni, care se formează pe planșeul peșterilor prin apariția unor creste concreționare de calcar.

gova *v* vz ***govi***

govă *sf* [At: DOSOFTEI, PS. 264 / Pl: *~ve* / E: ns cf *govie*] (Înv) Fecioară.

gove *sf* vz ***govie***

goveală *sf* [At: I. CR. III, 188 / Pl: *~eli* / E: ***govi*** + *+eală*] (Îrg) Bolire.

govi *vi* [At: DOSOFTEI, V. S. 150/1 / V: *~va*, (reg) ***goji*** / Pl: *~esc* / E: vsl **говѣти**] (Reg) **1** (D. fete) A ține de urât miresei. **2** A cânta miresei la nuntă. **3** A boli. **4** (Spc) A tuși tare. **5** (În superstiții) A atrage răul asupra cuiva.

govidă *sf* vz ***guvid***

govie *sf* [At: MACEDONSKI. O. III. 135 / V: **~ve** / Pl: *~ii* / E: cf *govi*] 1 (Ban) Mireasă. 2 (Reg) Petrecere la care iau parte mai multe sate.

govinete *sm* [At: CHEST. II. 325 / Pl: *~eți* / E: nct] (Reg) Loc de pe cuptor unde dorm de obicei copiii.

govioară *sf* [At: CORCEA. B. 106 / P: *~vi-oa~* / Pl: *~re* / E: ***govie*** + *-ioară*] **1-2** (Reg; șhp) Mireasă (drăguță).

govitor *sm* [At: COD. VOR. 40/8 / Pl: *~i* / E: ***govi*** + *-(i)tor*] (Îvr) **1** Credincios. **2** Om pios.

goz *sn* [At: DOSOFTEI. V. S. 70/1 / V: ***goază*** *sf* / Pl: *~uri* / E: mg ***gaz***] (Reg) **1** (Cu sens colectiv) Resturi nefolositoare de materii vegetale Si: (reg) *gozăete*, *gozură* **(1)**, (Mar) *gozuc* **(1)**. **2** (Pgn) Gunoi. **3** Murdărie. **4** (Fig) Faptă netrebnică Si: (reg) *gozură* **(4)**, (Mar) *gozuc* **(4)**.

gozar *sm* [At: FRÂNCU-CANDREA. M. 40 / V: ***~zer*** / E: ***goz*** + *-ar*] (Trs) Gunoier.

gozăete *sm* [At: MARIAN. S. A. 261 / Pl: *~eți* / E: ***goz*** + *-(ă)ete*] (Reg) Goz **(1)**.

gozăi *vr* [At: I. CR. IV. 123 / Pzi: *~esc* / E: ***goz*** + *-ăi*] (D. porci) A-și căuta culcușul.

gozărău *sn* [At: MUSCEL. 37 / Pl: *~raie* / E: ***gozar*** + *-ău*] (Reg) **1** Resturi nefolositoare. **2** (Pgn) Gunoi. **3** Murdărie.

gozer *sm* vz ***gozar***

gozolări *sfp* [At: CHEST. V. 43/21 / E: ***goz*** + *-olări*] (Reg; pbl) Diferite plante și buruieni.

gozomat *sn* [At: I. CR. III. 346 / Pl: *~uri* / E: mg ***gozomatya***] (Reg) Pleavă rămasă de la vânturarea semințelor de cânepă, in, grâu, fasole etc.

gozomete *sm* [At: I. CR. IV. 123 / Pl: *~meți* / E: mg ***gozmota***] (Mol) Gunoi.

gozor *sn* [At: BUL. FIL. X. 158 / Pl: nct / E: ctm ***goz*** + ***cotor***] (Reg) **1** Gunoi. **2** (Arg) Mărunțiș.

gozorar *sm* [At: DA ms / Pl: *~i* / E: ***gozor*** + *-ar*] (Reg) Măturător prin hambare, vagoane etc.

gozos, ~oasă *a* [At: DA ms / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***goz*** + *-os*] (Reg) (D. culturi de cereale) Plin de buruieni.

gozuc *sn* [At: BUD. P. P. 71 / Pl: *~uri* / E: ***goz*** + *-uc*] (Mar) **1-4** Goz **(1-4)**.

gozură *sf* [At: DUNĂREANU. CH. 75 / Pl: *~ri* / E: ns cf *goz*] (Reg) **1-4** Goz **(1-4)**.

gozurele *sn* [At: MARIAN. D. 196 / Pl: ~ / E: ***gozuri*** + *-ele*] **1-2** Goz **(1)** (puțin).

gozuros, ~oasă *a* [At: BUD. P. P. 28 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***goz*** + *-uros*] (Mar) **1** Plin de gunoaie. **2** Buruienos.

grab *sn* vz ***grabă***

grabă *sf* [At: PRAV. 316 / V: ***grab, ~bi*** *sn* / Pl: (înv) *grăbi* / E: ***grăbi***] **1** Dorință de a face ceva sau de a ajunge undeva cât mai repede. **2** Iuțeală cu care se face ceva Si: *grăbire* **(1)**, *zor*, (înv) *grăbnicie*. **3** (Îe) **A avea ~ mare** sau **a-i fi cuiva (de) ~** A fi grăbit **(2)**. **4** (Îlav) **În ~, cu ~** (înv **cu grab), pe ~, în ~ba mare** Grăbit **(3)**. **5** (Îal) În pripă. **6** (Îal) În mod precipitat. **7** (Îal) Repede. **8** (Îlav) **Mai în ~** Mai curând. **9** (Îal) Mai ușor. **10** (Îal) Mai bine. **11** (Înv; îs) **Moarte de ~** Moarte accidentală.

graben *sn* [At: DEX / Pl: ? / E: fr ***graben***, ger ***Graben***] (Glg) Compartiment al scoarței terestre scufundat, mărginit de falii paralele.

grabi *sn* vz ***grabă***

grabior *av* [At: HERZ-GHER. M. I. 4/2 / E: ***grabă*** + *-ior*] (Buc) Repejor.

grabiță *sf* [At: FRÂNCU-CANDREA. M. I, 100 / Pl: *~țe* / E: ***grabă*** + *-iță*] (Trs) Cocă de aluat pe care femeile o folosesc ca probă, pentru a vedea dacă este bine încins cuptorul.

grabnic, ~ă [At: N. COSTIN. ap. LET. II. 46/27 / V: (reg) ***grafn~, gramn~, ~avn~*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***grabă*** + *-nic*] **1** *a* Care se grăbește. **2** *a* Care arată grabă **(1)**. **3** *a* Care se întâmplă repede, pe neașteptate. **4** *a* Care trebuie făcut fără întârziere. **5** *a* Care vine și trece repede. **6** *a* (Nob) Care merge repede. **7** *a* (Nob) Iute în mișcări. **8** *a* (Pop; d. fructe) Care se coace prea repede. **9** *a* (Jur; înv; îs) *Moarte* (sau *ucidere*) *~ă* Moarte (sau ucidere) accidentală. **10** *a* (Reg; îs) **Moarte grafnică** Apoplexie. **11** *a* (Înv; cu compliniri introduse prin prepoziția *la*) Iute din fire Si: *impulsiv*, *pripit*. **12** *a* (Pex; d. oameni) Nesocotit. **13** *av* Repede. **14** *av* În grabă. **15** *av* În pripă.

gracil, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr, it ***gracile***] (Rar; d. oameni) Cu o structură fizică fragilă Si: *delicat, firav, plăpând*.

gracilitate *sf* [At: DN[3] / E: fr ***gracilité***, it ***gracilità***] Fragilitate.

gracioso *av* vz ***grazioso***

grad *sn* [At: I. VĂCĂRESCUL. P. 43/1 / Pl: *~e*, (îvp) *~uri* / E: lat ***gradus***] **1** Unitate de măsură pentru diverse mărimi variabile (temperatură, presiune atmosferică etc.) în cadrul unor sisteme sau scări de reper. **2** (Îs) *~ Celsius* Unitate de măsură a temperaturii. **3** (Îs) *~ Fahrenheit* Unitate de măsurare a temperaturii egală cu a 180-a parte din diferența dintre temperatura de topire a gheții și temperatura de fierbere a apei la temperatura atmosferică. **4** (Pop; ccr) Termometru. **5** (Gmt) Unitate de măsură pentru unghiuri reprezentând a 360-a parte dintr-un întreg. **6** (Înv) Unitate de măsură pentru lungime. **7** (Îs) *~ de libertate* Indice care arată posibilitățile de mișcare ale (elementelor) unui sistem mecanic. **8-9** (Mat) Exponent sau suma exponenților mărimii literale a unui monom. **10** (Mat) Cel mai mare dintre exponenții monoamelor care alcătuiesc un polinom. **11** (Îcs) *Ecuație de ~ul întâi (al doilea etc.)* Ecuație a cărei necunoscută este la puterea întâi (a doua etc.). **12** Fiecare dintre diviziunile în care se împarte un sistem sau o scară de reper, de măsură. **13** Valoare a unei mărimi considerată în raport cu valoarea de referință. **14** (Îs) *~ alcoolic* Fiecare dintre procentele de alcool pur din volumul unui lichid alcoolic. **15-16** Etalon sau criteriu de apreciere a felului cum se realizează un proces tehnic, o însușire a unui material etc. **17** (Îs) *~ de comparație* Formă pe care o iau adjectivul și unele adverbe pentru a arăta măsura mai mică sau mai mare în care un substantiv sau un verb posedă însușirea sau caracteristica exprimată de acel adjectiv sau adverb. **18** (Urmat de determinări introduse de prepoziția *de*) Treaptă, nivel sau stadiu într-un proces, situație dată etc. **19** (Îs) *~ de rudenie* Raport de apropiere între rude. **20** Intensitate relativă a unei stări afective, morale sau patologice. **21** (Îlav) **În ultimul ~** În stadiul cel mai avansat. **22** (Îlav) În stadiul cel mai grav. **23-24** (Îlav) **În cel mai mare** (sau **mic**) **~** Cât se poate de mult (sau de puțin). **25-26** (Îal) La maximum sau la minimum. **27** Fiecare din treptele sistemului de organizare a unor instituții. **28** Fiecare din treptele unei ierarhii (mai ales militare). **29** (Pex) Loc pe care îl ocupă cineva în ierahia unei funcții. **30** Persoană care ocupă o anumită funcție într-o ierarhie. **31-32** (Pop; ccr) Ofițer sau subofițer. **33** (Îs) *~ universitar* Titlu (de master, doctor etc.) decernat de o universitate. **34** (Teh) Asperități care rămân pe piese sau subansamble după primele operații. **35** (D. piese sau subansamble; îe) **A scoate ~ul** A elimina asperitățile sau bavurile printr-o operație de finisare. **36** (Îae) A netezi complet un obiect.

-grad [At: DN[3] / E: fr ***-grade***] Element secund de compunere savantă cu semnificația „care merge".

grada *vt* [At: COD. PEN. R. S. R. 15 / Pzi: *~dez* / E: ***grad***] **1** A împărți în grade **(12)** Si: *a gradua* **(1)**. **2** A împărți în raport cu o scară, un punct de reper, eșalon etc. **3** (Îe) **A ~ o pedeapsă** A fixa o pedeapsă în raport cu gravitatea faptei. **4-5** A mări sau a micșora ceva încetul cu încetul Si: *a gradua* **(2-3)**. **6** A conferi cuiva un grad **(28)** într-o ierarhie (mai ales în cea militară). **7** A măsura cu un aparat o substanță lichidă pentru a-i constata tăria, puritatea etc.

gradare *sf* [At: MAIORESCU. CR. I. 107 / Pl: *~dări* / E: ***grada***] **1** Împărțire în grade **(12)**. **2** Împărțire în raport cu o scară, un punct de reper, un eșalon etc. **3-4** Mărire sau micșorare încetul cu încetul. **5** Conferire a unui grad **(28)** într-o ierahie militară. **6** Măsurare cu un aparat a unei substanțe lichide pentru a-i constata tăria, puritatea etc.

gradat[1] *sm* [At: SANDU-ALDEA. A. M. 223 / Pl: *~ați* / E: fr ***gradé***] Militar având un grad **(28)** inferior celui de ofițer.

gradat², ~ă *a* [At: ODOBESCU, S. III, 195 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***grada***] **1** Împărțit în grade (**12**) Si: *graduat* (**1**). **2** Împărțit în raport cu o scară, un punct de reper, un eșalon etc. Si: *graduat* (**2**). **3-4** Mărit sau micșorat încetul cu încetul. **5** (D. oameni) Căruia i s-a conferit un grad (**28**) într-o ierarhie militară. **6** (D. o substanță lichidă) Căreia i s-a măsurat tăria, puritatea etc. **7** (Chm; îs) *Cilindru ~* Vas de sticlă cilindric cu gradații (**5**) pentru măsurarea lichidelor.

gradație *sf* [At: ODOBESCU, S. II, 246 / V: (înv) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***gradation***] **1** Înaintare treptată către o țintă. **2-3** Creștere sau descreștere treptată, progresivă. **4** Evoluție progresivă a unui proces, fenomen, acțiune etc. **5** Fiecare dintre diviziunile care se găsesc pe suportul unui instrument de măsură. **6** Figură de stil care constă în trecerea treptată, ascendentă sau descendentă, de la o idee la alta. **7** (Pct) Trecere treptată de la o nuanță la alta. **8** (Muz) Trecere de la un ton la altul. **9** Fiecare dintre treptele de încadrare pe care se află un salariat în cadrul gradului (**27**) său, acordată pe baza vechimii în serviciu și a aportului de muncă. **10** (Pex) Spor de salariu care corespunde fiecăreia dintre gradații (**9**).

gradațiune *sf* vz ***gradație***

grade *sf* [At: LIUBA-IANA, M. 102 / V: ***~die*** / E: srb ***grada***] **1** (Sbm; Ban) Lemn pentru construcții. **2** (Fig) Lucru de nimic.

gradel *sn* [At: (a. 1803) IORGA, S. D. XII, 145 / V: (înv) ***cr~*** / A și: *gradel* / Pl: ? / E: ger ***Grad(e)l***] (Grm) **1** Pânză de bumbac, țesută strâns, întrebuințată pentru rufăria bărbătească. **2** Sac pentru haine femeiești.

gradcn *sn* [At: DEX / Pl: *~e* / E: fr ***gradin***] **1** Treaptă înaltă așezată la baza unui edificiu. **2** Fiecare dintre treptele unui amfiteatru, stadion etc. pe care sunt așezate băncile sau scaunele.

gradici *sn* [At: CHEST. II, 283/375 / Pl: *~uri* / E: nct] (Reg) Scobitură în zidul pivniței pentru păstrarea diferitelor lucruri.

gradie *sf* vz ***grade***

gradient *sm* [At: DEX / P: *~di-ent* / Pl: *~nți* / E: fr ***gradient***] **1** Mărime care indică variația presiunii barometrice sau a temperaturii în anumite condiții. **2** Gradație de presiune barometrică ce se stabilește între centrul și marginile unui ciclon. **3** Număr de grade cu care crește temperatura spre centrul pământului.

gradier *sn* [At: LTR / P: *~di-er* / Pl: *~i* / E: ger ***Gradier(werk)***] Construcție folosită la răcirea apei necesară instalațiilor energetice.

gradină *sf* [At: LTR² / Pl: *~ne* / E: it ***gradina***] Daltă specială din oțel, folosită în sculptură sau la cioplirea elementelor de construcție decorative.

gradua *vt* [At: IONESCU-MUSCEL, FIL. 290 / Pzi: *~uez* / E: fr ***graduer***] **1-3** A grada (**1, 4-5**).

gradual *sn* [At: DN² / P: *~du-al* / Pl: *~e* / E: it, lat ***graduale***] **1** Cânt gregorian în liturghia catolică. **2** Carte de cântece pentru liturghie la catolici.

graduat, ~ă *a* [At: IONESCU-MUSCEL, ȚES. 463 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***gradua***] **1-2** *a* Gradat (**1-2**). **3** *av* Treptat.

graf¹ *sn* [At: CANTEMIR, HR. 421 / Pl: *~i* / E: ger ***Graf***] (Gms) Conte.

graf² *sn* [At: LTR / Pl: *~e, ~uri* / E: fr ***graphe,*** eg ***graph***] (Mat) **1** Ansamblu a două mulțimi disjuncte, între care s-a stabilit o corespondență. **2** (Îs) *Teoria ~elor* Disciplină care studiază proprietățile topologice ale structurii grafurilor² (**1**). **3** Reprezentarea grafică a locului geometric al unei funcții.

-graf³ [At: DN³ / E: fr ***-graphe,*** it ***-grafo***] Element secund de compunere savantă cu semnificația: **1** Care scrie. **2** Care desenează. **3** Care înregistrează. **4** Scriitor. **5** Desenator. **6** Înregistrator.

grafem *sn* [At: DEX / Pl: *~e* / E: fr ***graphème***] Semn grafic al unui sunet sau fonem Si: *literă*.

graffiti *snp* [At: DN³ / E: fr, eg ***graffiti***] **1** Inscripții sau desene de pe monumentele antice. **2** Desene sau inscripții pe pereți.

grafiar *sn* [At: DN³ / Pl: *~e* / E: lat ***graphiarium***] Etui în care se țineau stiletele, grafiurile etc.

grafic, ~ă [At: MAIORESCU, CR. III, 208 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***graphique***] **1** *sn* Reprezentare prin desen a unei mărimi, a variației unei mărimi sau a raportului dintre două sau mai multe mărimi variabile. **2** *sn* Reprezentare prin linii, figuri geometrice, hărți etc. a unor date din diverse domenii de activitate. **3-4** *a* Care aparține graficului (**1-2**). **5-6** *a* Referitor la grafic (**1-2**). **7** *sn* (Iuz; îcs) *~ de utilizare a lucrătorului* Grafic (**2**) care reprezintă mărimea și succesiunea timpului manual, de mașină și a timpului mort pentru fiecare din mașinile-unelte deservite simultan de același lucrător. **8** *sn* (Iuz; îcs) *~ de producție* Grafic (**2**) care reprezintă realizările din producție ale unui muncitor, ale unei fabrici etc. **9** *sn* (Îs) *~ de frecvență* Grafic (**2**) care reprezintă frecvența salariaților. **10** *sn* (Îcs) *~ul circulației trenurilor* Grafic (**2**) care reprezintă mersul trenurilor pe o linie ferată. **11** *sf* Ramură a artei plastice la baza căreia se află desenul fără culoare și desenul tehnic și care folosește diverse procedee tehnice precum gravarea, litografia etc. **12** *a* Care aparține graficii (**11**). **13** *a* Referitor la grafică (**11**). **14** *a* Care se exprimă cu ajutorul desenului. **15** *a* (Îs) *Arte ~e* Arte care țin de trasarea de linii sau semne pe suprafețe plane. **16** *sf* Tehnică a reproducerii și a multiplicării originalelor scrise sau desenate, sub formă de imprimante sau cărți. **17** *a* Care se raportează la felul de a scrie. **18** *a* Care ține de felul în care se realizează o tipăritură. **19** *a* Referitor la felul în care se realizează o tipăritură.

grafician, ~ă *smf* [At: CONTEMP., S. II, 1948, nr. 112, 15/5 / Pl: *~ieni, ~iene* / E: ***grafic*** + *-ian*] Persoană care se ocupă cu grafica (**11**).

grafie¹ *sf* [At: CONTEMP., S. II, 1949, nr. 164, 4/7 / Pl: *~ii* / E: fr ***graphie***] **1** Mod de redare în scris a cuvintelor Si: *scriere*. **2** Fel specific de a scrie al cuiva Si: *scris¹*. **3** Linie specifică a unui desen, care caracterizează pe autorul lui.

grafie-² [At: DA ms / E: fr ***graphie-***] Element prim de compunere cu semnificația: **1** Descriere. **2** Știință.

grafină *sf* [At: DA ms / Pl: *~ne* / E: rs ***графина***] (Rsî) **1** Contesă. **2** (Mol; îe) **Îmbrăcată ~** Îmbrăcată foarte elegant.

grafism *sn* [At: DN³ / Pl: ? / E: fr ***graphisme***] **1** Redare în linii simple. **2** Simplitate. **3** Simplificare. **4** Fel de a prezenta o imagine fotografică, astfel încât liniile sale principale să se ordoneze după un ritm care îi dă echilibru și unitate. **5** (Liv) Tendință de a da prioritate elementelor grafice într-o operă de artă.

grafit *sn* [At: BACOVIA, O. 236 / Pl: *~e, ~uri* / E: fr ***graphite***] **1** Carbon natural aproape pur, cristalizat în sistemul hexagonal, de culoare cenușie-neagră și cu luciu metalic, având numeroase folosiri în industrie. **2** (Iuz) Inscripție pe un zid. **3** Pictură murală lucrată în clar-obscur.

grafitic, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***graphitique***] Care conține grafit (**1**).

grafitiza *vt* [At: DN³ / Pzi: *~zez* / E: ***grafit*** + *-iza* cf ger *graphitieren*] A purifica fonta prin separarea grafitului (**1**).

grafitizare *sf* [At: DN³ / Pl: *~zări* / E: ***grafitiza***] Purificare a fontei prin separarea grafitului (**1**).

grafitizată *af* [At: DN³ / Pl: *~te* / E: ***grafitiza***] (D. fontă) Purificată prin separarea grafitului (**1**).

grafitos, ~oasă *a* [At: DEX / Pl: *~oși, ~oase* / E: fr ***grafiteux***] **1** Care conține grafit (**1**). **2** Care are aspect de grafit (**1**).

grafiu *sn* [At: DN³ / P: *~fiu* / Pl: nct / E: lat ***graphium***] Instrument de scris în formă de cui, folosit în antichitate.

grafnic, ~ă *a* vz ***grabnic***

grafo- [At: DN³ / E: fr ***grapho-***] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1** Referitor la scriere. **2** A scrie.

grafofob, ~ă *smf* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***graphophobe***] Bolnav de grafofobie.

grafofobie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***graphophobie***] Teamă patologică de a scrie.

grafofon *sn* [At: DA ms / Pl: *~oane* / E: fr ***graphophone***] (Înv) Fonograf la care sunetele erau înregistrate pe cilindri.

grafolog, ~ă *smf* [At: DA ms / Pl: *~ogi, ~oge* / E: fr ***graphologue***] **1-2** Specialist în grafologie (**1-2**). **3-4** Persoană care se ocupă cu grafologia (**1-2**).

grafologic, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~gici, ~gice* / E: fr ***graphologique***] **1-2** Referitor la grafologie (**1-2**). **3-4** Care ține de grafologie (**1-2**).

grafologie *sf* [At: DA ms / Pl: *~gii* / E: fr ***graphologie***] **1** Studiu asupra caracterului scrisului cuiva în scopul recunoașterii unor documente, înscrisuri etc. sau al stabilirii raporturilor care există între caracterul unei persoane și scrisul său. **2** (Îs) ~ *patologică* Disciplină care se ocupă cu studierea particularităților scrisului apărute în urma unei boli mintale.

grăfoman *sm* [At: DA ms / Pl: *~i* / E: fr ***graphomane***] **1** Maniac al scrisului. **2** (Fam) Reclamagiu.

grafomanie *sf* [At: DA ms / Pl: *~ii* / E: fr ***graphomanie***] Tendință patologică de a scrie mult și fără rost Si: *graforee*.

grafomant, ~ă [At: DN^3 / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***graphomant***] **1** *smf* Specialist în grafomanție. **2** *a* Referitor la grafomanție. **3** *a* De grafomanție.

grafomanție *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ii* / E: it ***grafomanzia***] Tehnică divinatorie care pretinde că poate descifra caracterul unei persoane și viitorul ei din analiza scrisului.

grafometric, ~ă *a* [At: DN^3 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***graphometrique***] **1** Care ține de grafometrie. **2** Referitor la grafometrie.

grafometrie *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ii* / E: fr ***graphométrie***] Studiul comparativ al grafiilor și al grafismelor (pentru identificarea scrisului).

grafometru *sn* [At: DA / Pl: *~re* / E: fr ***graphomètre***] Instrument pentru măsurarea unghiurilor de pe teren, folosit în ridicarea de planuri.

graforee *sf* [At: DN^3 / P: *~re-e* / Pl: ? / E: fr ***graphorée***] Grafomanie.

grafoscopie *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ii* / E: fr ***graphoscopie***] Studiul caracterelor generale ale grafiei în scopul identificării scrisului.

grafospasm *sn* [At: DN^3 / Pl: *~e* / E: fr eg ***graphospasm***] Spasm al musculaturii antebrațului și al mâinii care intervine în timpul scrisului.

graf-plotter *sn* [At: DEX-S / P: *~plotăr* / Pl: *~e* / E: eg ***graf-plotter***] (Elt; Inf) Dispozitiv periferic prin intermediul căruia se poate genera o imagine grafică pe un suport material Si: *plotter*.

graghiștie *sf* vz ***grădiște***

gragic *s* [At: CHEST. II, 80 / Pl: ? / E: ns cf *grade*] (Reg) Lemn cioplit pentru construcții.

graham *sn* [At: DA ms / A și: *graham* / Pl: *~uri* / E: ger ***Graham***] (Îs) *Pâine (de)* ~ Pâine dietetică făcută din făină integrală fără sare.

grai *sn* [At: COD. VOR. 144/8 / V: ***~ure*** / Pl: *~uri* / E: drr ***grăi***] **1** (Înv) Cuvânt. **2** (Înv) Vorbire. **3** (Înv; îs) ~ *deschis* Elocvență. **4** (Înv) Cuvântare. **5** (Înv; lpl) Tratative. **6** (Grm; iuz) Verb. **7** Glas. **8** (Îlav) **Într-un ~** Toți deodată. **9-10** (Pfm; îe) **A prinde ~** A începe (sau a se hotărî) să vorbească. **11** (Pfm; îe) **A-i pieri** (sau **a-și pierde**) **~** A amuți de frică, emoție etc. **12** (Îae) A nu mai avea ce să spună. **13** Facultatea de a vorbi. **14** (Îlav) **Prin viu ~** Oral. **15** Limbă. **16** (Lin) Dialect. **17** (Lin) Unitate lingvistică subordonată dialectului, caracteristică unei regiuni restrânse. **18** Fel de a vorbi. **19** (Rar) Accent.

graifăr *sn* vz ***graifer***

graifer *sn* [At: LTR^2 / V: ***~făr*** / Pl: *~e* / E: ger ***Greifer***] **1** Componentă a unor mașini de cusut care prinde și deplasează ața.

grainic *sm* vz ***crainic***

graiță *sf* [At: DA ms / Pl: *~țe* / E: nct] (Reg) Creițar.

graiure *sn* vz ***grai***

graj *sn* vz ***grajd***

grajd *sn* [At: NECULCE, ap. LET. II, 348/28 / V: ***~i, graj*** / Pl: *~uri*, (înv) *~ure* / E: vsl ***граждъ***] **1** Construcție special amenajată pentru adăpostirea animalelor domestice mari. **2** (Fig; prt) Locuință foarte murdară. **3** (Reg) Grânar.

grajdi *sn* vz ***grajd***

gral *sn* [At: DN^3 / S și: *graal* / Pl: (rar) *~uri* / E: pbl ger ***Gral***] **1** (În legendele medievale; șîs *sfântul ~*) Vas utilizat de Iisus Hristos la Cina cea de taină, în care Iosif din Arimateia a strâns sângele acestuia, și despre care se credea că are puteri miraculoase. **2** (Liv) Țel.

gralie *sf* [At: DICȚ. / Pl: *~ii* / E: nct] (Reg) Furcă de fier.

gram^1 [At: DA ms / Pl: *~e* / E: fr ***gramme***, ger ***Gramm***, ngr ***γραμμα***, rs ***грамм***] **1** *sn* Unitate de măsură pentru masă egală cu a mia parte dintr-un kilogram. **2** *sn* (Îc) **~-forță** Unitate de măsură reprezentând a mia parte dintr-un kilogram-forță. **3** Element secund de compunere savantă folosit în terminologia metrologică pentru formarea multiplilor și submultiplilor gramului (**1**).

gram^2 *ain* [At: DN^3 / E: fr, eg ***gram*** (după Gram, bacteriolog danez)] (Îs) *Colorație ~* Metodă de laborator care permite clasificarea microbilor în grampozitivi și gramnegativi, prin colorarea preparatelor bacteriene

gramaj *sn* [At: DN^2 / Pl: *~e* / E: fr ***grammage***] Masă exprimată în grame (pe care o are sau trebuie să o aibă o substanță).

gramatic^1, ~ă *smf* [At: ALECSANDRI T 1203 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ger ***Grammatiker***, lat ***grammaticus***, ngr ***γραμματικός***] (Rar) **1-2** Gramatician (**1-2**).

gramatic^2 *sm* vz ***grămătic***

gramatical, ~ă [At: RUSSO, S 59 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***grammatical***, lat ***grammaticalis***] **1-3** *a* Care aparține gramaticii (**1-3**). **4-6** *a* Conform regulilor gramaticii (**1-3**). **7-9** *a* Referitor la gramatică (**1-3**) (și la regulile ei). **10** *av* (În legătură cu verbele „a scrie" și „a vorbi") Corect.

gramaticaliza *vr* [At: DEX / Pzi: 3 *~zează* / E: fr ***grammaticaliser***] (D. cuvinte cu sens lexical) A ajunge să exprime o relație gramaticală (**1**) (căpătând rol de instrument gramatical).

gramaticalizare *sf* [At: DEX / Pl: *~zări* / E: ***gramaticalizare***] Transformare a unor cuvinte cu sens lexical în instrumente gramaticale.

gramatică *sf* [At: GOLESCU, Î. 3 / V: (înv) ***grămătică*** / S și: *grammatică* / Pl: *~ici* / E: it ***grammatica***, lat ***grammatica***, ngr ***γραμματική***] Ansamblu de reguli privind modificarea formelor cuvintelor și îmbinarea lor în propoziții. **2** Ramură a lingvisticii care se ocupă cu studiul structurii gramaticale a unei limbi, regulile privitoare la modificarea elementelor limbii și la îmbinarea lor în propoziții și fraze. **3** Manual care cuprinde regulile și elementele gramaticii (**2**). **4** (Lin; îs) ~ *istorică* Disciplină care studiază evoluția formelor gramaticale ale unei limbi pornind de la limba de bază. **5** (Lin; îs) ~ *comparativ-istorică* Disciplină care studiază comparativ evoluția formelor gramaticale ale mai multor limbi înrudite. **6** (Lin; îs) ~ *descriptivă* Disciplină care descrie structura gramaticală a unei limbi.

gramaticesc, -ească *a* [At: VĂCĂRESCUL, IST. 245 / Pl: *~ești* / E: rs ***грамматические***] **1-9** (Înv) Gramatical (**1-9**).

gramaticește *av* [At: MAIOR, IST. 233/10 / E: ***gramatică*** + *-ește*] (Înv) Gramatical (**10**).

gramatician, ~ă *smf* [At: DEX / P: *~ci-an* / Pl: *~cieni, ~ciene* / E: ***gramatică*** + *-ian*] **1** Persoană specializată în studii de gramatică Si: (rar) *gramatic*^{1} (**1**). **2** Autor de gramatici Si: *gramatic*^{1} (**1**).

gramaticie *sf* vz ***grămăticie***

gramatie *sf* [At: (sec. XVIII), ap. DA ms / Pl: *~ii* / E: ngr ***γραμματεία***] (Înv) Învățătură.

gramatist *sm* [At: MAIORESCU, CR. I, 372 / Pl: *~iști* / E: ngr ***γραμματιστής***] (Înv) **1-2** Gramatician (**1-2**).

gramieră *sf* [At: DN^2 / Pl: *~re* / E: ***gram*** + *-ieră*] Balanță specială în formă de sfert de cerc folosită în industria celulozei și hârtiei la determinarea gramajului.

graminacee *sf* [At: DA ms / Pl: *~* / E: it ***graminaceo***] **1-2** Graminee (**1-2**).

graminee *sf* [At: I. IONESCU, M. 354 / Pl: *~* / E: fr ***graminée***] (Bot) **1** (Lpl) Familie de plante erbacee (sau, mai rar, lemnoase) monocotiledonate, cu rădăcina fasciculată, cu tulpina formată din noduri și cu inflorescența în formă de spic. **2** Plantă din familia gramineelor (**1**).

gramnegativ *an* [At: DN^3 / Pl: *~e* / E: fr ***gramnégatif***] (D. preparate bacteriene) Colorat în roșu.

gramnic, ~ă *a, av* vz ***grabnic***

gramofon *sn* [At: PANȚU, PL.^{2} / Pl: *~oane* / E: fr ***gramophone***, ger ***Gramophone***] **1** Aparat pentru reproducerea sunetelor înregistrate pe plăci de ebonită, prevăzut cu o doză de redare cu ac și cu o pâlnie de rezonanță. **2** Plantă erbacee, cu flori roz, în formă de pâlnie, cu fructul în formă de capsulă, care crește pe colinele aride din Dobrogea (*Convalvulus lineatus*).

gramolă *sf* [At: DEX / Pl: *~le* / E: it ***gramola***] (Teh) Dispozitiv pentru frământarea și omogenizarea mecanizată a aluatului.

grampir *sm* [At: VICIU, GL. / Pl: *~i* / E: nct] (Reg) Cartof.

grampozitiv *an* [At: DN³ / Pl: *~e* / E: fr ***grampositif***] (D. preparate bacteriene) Colorat în albastru-închis.

gran *sn* [At: DA ms / Pl: *~e* / E: rs ***гран***] (Înv) Măsură egală cu 6 centigrame, folosită la prepararea produselor farmaceutice.

granadir *sm* vz ***grenadier***

granat¹ *sn* [At: MARIAN, NU. 540 / V: ***gârn~, gren~, (2) gră~*** / Pl: *~e* / E: lat ***granatum***] **1** (Pop) Rodie. **2** (Pop) Spilcuțe (*Tanacetum balsamita*). **3** Silicat natural de calciu, magneziu, fier, mangan, aluminiu sau crom, întrebuințat ca piatră de șlefuit sau, în stare pură (de culoare roșie) ca piatră semiprețioasă.

granat² *sm* [At: PANȚU, PL.² / Pl: *~ați* / E: nct] Plantă aromatică erbacee cu flori albe și galbene Si: (pop) *iarbă-amară, matricea, poala-Sfintei-Marii, tarhon* (*Chysanthemum parthenium*).

granatar *sm* [At: N. COSTIN, ap. LET. II, 111/8 / Pl: *~i* / E: ***granată*** + *-ar*] (Înv) Grenadier.

granată *sf* vz ***grenadă***

granăr *sm* [At: CHEST. II, 10/4 / Pl: *~i* / E: nct] (Reg) Muncitor care construiește case.

granda *ain* [At: PAPADAT-BENGESCU, ap. IORDAN, STIL. 317 / E: it ***di grando***] (Itm; asr) **1** (D. oameni; numai îla) **Di ~** Care are (sau pare să aibă) o situație socio-financiară excelentă. **2** (D. obiecte sau manifestări ale oamenilor; îal) Care denotă (justificat sau nu) grandoare. **3** (Îal; rar) **Di ~** Cu trufie.

grandangular *sn* [At: DN³ / Pl: *~e* / E: fr ***grand-angulaire***] Obiectiv de filmare cu distanță focală scurtă, cu un unghi de cuprindere mare și profunzime de claritate mare Si: *superangular*.

grande *sm* [At: DN³ / Pl: *~uzi* / E: sp ***grande***] Nobil spaniol.

grandee *sf* [At: DN³ / Pl: *~* / E: eg ***grandee***] (Mrn) **1** Parâmă cusută pe marginea unei pânze ca întăritură și pentru a-i micșora lungimea. **2** Marginea unei vele.

grandilocvent, ~ă *a* [At: CĂLINESCU, I. 389 / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***grandiloquent***] (D. stil, exprimare) Emfatic.

grandilocvență *sf* [At: DA ms / Pl: *~țe* / E: fr ***grandiloquence,*** it ***grandiloquenza***] Întrebuințare a unui stil sau a unei exprimări emfatice.

grandios, ~oasă *a* [At: GHEREA, SP. CR. I, 207 / V: ***~oz*** / P: *~di-os* / Pl: *~oși, ~oase* / E: fr ***grandiose,*** it ***grandioso***] Impunător (prin proporțiile sale) Si: *măreț*.

grandioz *a* vz ***grandios***

grandiozitate *sf* [At: I. NEGRUZZI, S. III, 419 / P: *~di-o-* / E: it ***grandiosità,*** fr ***grandiosité***] (Îvr) Grandoare.

grandoare *sf* [At: BOGZA, C. O. 66 / Pl: *~ori* / E: fr ***grandeur***] (Liv) **1** Măreție. **2** Sublim.

grandoman, ~ă *a* [At: IORGA, CH. II, 79 / Pl: *~i, ~e* / E: drr ***grandomanie***] Persoană care suferă de grandomanie Si: *megaloman*.

grandomanie *sf* [At: DA ms / Pl: *~ii* / E: ns cf fr *grand,* rom *manie*] Mania de a-și acorda importanță exagerată, nejustificată Si: *megalomanie*.

granducă *sm* [At: VĂCĂRESCUL, IST. 289 / Pl: *~uci* / E: it ***granduca***] (Înv) Mare duce.

grangor *sm* vz ***grangur***

grangur *sm* [At: CANTEMIR, IST. 179 / V: ***gan~, ~e, ~gor, grean~, gla~*** / Pl: *~i* / E: ml ***galgulus***] **1** Pasăre cântătoare migratoare, cu penele galben-aurii pe corp, pe aripi și pe coadă (la bărbătuș) sau verzui pe corp, cu pântecele alb și aripile gri la femelă Si: (reg) *ciuflor, domnișor, pișcă-n-flori, zamfiră* (*Oriolus oriolus*). **2** (Prt) Persoană care ocupă o poziție socială sau politică înaltă Si: (pfm) *știab*.

grangure *sm* vz ***grangur***

grangurean *sm* vz ***grangure***

grangurel *sm* vz ***grângurel***

granic *sn* [At: ALRM II / I, h. 408 / V: (reg) ***crain~*** / Pl: *~ice* / E: ger ***Kranich***] **1** (Reg) Mașină cu care se ridică pietre sau lemne grele Si: *elevator, macara,* (reg) *pălan*. **2** (Mrn) Bigă specială folosită pe șlepuri.

granit *sn* [At: I. IONESCU, M. 49 / Pl: *~uri* / E: fr ***granite***] Rocă eruptivă foarte dură, granuloasă, compusă din feldspat, mică și cuarț, întrebuințată în construcții.

granitelă *sf* [At: DA ms / Pl: *~le* / E: fr ***granitelle***] (Glg) Varietate de granit cu pete albe, galbene etc.

granitic, -ă *a* [At: MACEDONSKI, O. I, 168 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***granit*** + *-ic*] **1** De granit. **2** Care are aspectul (și duritatea) granitului.

granitizare *sf* [At: DN² / Pl: *~zări* / E: după fr ***granitisation***] Proces natural de formare a rocilor granitice (2).

graniță *sf* [At: NECULCE, ap. LET. II, 327/28 / V: (Mol) ***hra~*** / Pl: *~țe* (înv) *~ți* / E: vsl ***граница***] **1** Limită care desparte două state Si: *frontieră, hotar*. **2** (Îvr; îs) *Peste* (sau *dincolo de*) *~* În Antichitate. **3** (Pgn; fig) Margine.

granivor, ~ă *smf, a* [At: DA ms / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***granivore***] **1-2** (Pasăre) care se hrănește cu semințe.

granodiorit *sn* [At: LTR / P: *~di-o~* / Pl: *~e* / E: fr ***granodiorite***] Rocă granulară cu structură intermediară între granit și diorit, folosită ca piatră de pavaj și în construcții.

grant¹ *sn* [At: BUL. FIL. VII-VIII, 288 / Pl: *~uri* / E: fr ***grand***] **1** (Iuz; irn; îe) **A-și ține ~ul** A-și păstra demnitatea. **2** (Îae) A-și păstra rangul.

grant² *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: pbl ***Grant*** (numele podului)] (Înv; arg; îe) **Furt prin ~** Furt comis în complicitate, de către doi hoți, dintre care unul se preface a fi păgubit.

grant³ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: eg ***grant***] Subvenție.

grantist *sm* [At: BUL. FIL. VII-VIII, 288 / Pl: *~iști* / E: ***grant²*** + *-ist*] (Înv; arg) Grăntaș.

granul *sn* vz ***granulă***

granula *vt* [At: DA ms / Pzi: *~lez* / E: fr ***granuler***] A transforma o materie în granule (1).

granular, ~ă *a* [At: ANATOMIA, 19 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***granulaire***] Alcătuit din granule (1).

granulare *sf* [At: LEG. EC. PL. 306 / Pl: *~lări* / E: ***granula***] Transformare a unei materii în granule (1).

granulat, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~ați, ~e* / E: ***granula***] **1** Compus din granule. **2** Care prezintă granulații. **3** În formă de granule.

granulator *sn* [At: LTR / Pl: *~oare* sn, *~i* sm / E: fr ***granulateur***] **1** *sn* Mașină folosită la granularea (și sortarea) materialelor dure. **2** *sn* (Îc) **~girator** Granulator (1) care zdrobește prin învârtire. **3** *sn* (Îc) **~pendular** Granulator (1) care pendulează. **4** *sm* Muncitor care lucrează la granularea cimentului.

granulație *sf* [At: PONI, CH. 182 / V: (înv) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***granulation***] **1** Structura granulară (1) a unei materii. **2** (Prc) Granulă (1). **3** (Med) Leziune organică formată din mici tumori care apar mai ales la suprafața membranelor mucoase și seroase.

granulațiune *sf* vz ***granulație***

granulă *sf* [At: IOANOVICI, TEHN. 38 / V: ***~nul*** *sn* / Pl: *~le* / E: fr ***granule***] **1** Particulă care intră în componența unui corp solid cu structură eterogenă sau care rezultă din sfărâmarea ori tăierea acestuia Si: *grăuncior, grăunte*. **2** Pastilă care conține un amestec de substanțe medicamentoase încorporate într-o masă zaharoasă.

granulie *sf* [At: DA ms / Pl: *~ii* / E: fr ***granulie***] (Med) Tuberculoză generalizată Si: *tifobaciloză*.

granulin *sn* [At: DN³ / E: fr ***granuline***] Pământ decolorant, preparat prin activarea pentonitei, folosit pentru decolorarea uleiurilor.

granulit *sn* [At: DL / Pl: *~e* / E: fr ***granulite***] **1** Rocă metamorfică șistoasă și grăunțoasă, asemănătoare cu gnaisul. **2** Argilă artificială obținută prin arderea granulelor de argilă în cuptoare speciale, folosită ca material de construcție.

granulocit *sn* [At: DN³ / Pl: *~e* / E: fr ***granulocyte***] Leucocită cu mai multe nuclee.

granulocitopenie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***granulocytopénie***] (Med) Granulopenie.

granulocitoză *sf* [At: DN³ / Pl: *~ze* / E: fr ***granulocytose***] (Med) Creștere a numărului de granulocite sangvine peste valoarea normală.

granulom *sn* [At: DN³ / Pl: *~oame* / E: fr ***granulome***] (Med) **1** Tumoare de dimensiuni reduse, apărută în urma unui proces inflamator. **2** Țesut inflamat care apare la rădăcina unui dinte în urma unui abces cronic.

granulomatos, ~oasă *a* [At: DN³ / Pl: *~oși, ~oase* / E: fr ***granulomatéux***] De natura granulomului.

granulometric, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***granulométrique***] **1** Care aparține granulometriei. **2** Privitor la granulometrie. **3** Specific granulometriei.

granulometrie *sfs* [At: DN³ / E: fr ***granulomérie***] Determinare a granulozității unui material.

granulopenie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***granulopénie***] (Med) Scădere a numărului granulocitelor din sânge Si: *granulocitopenie*.

granulos, ~oasă *a* [At: ENC. VET. 70 / Pl: *~oși, ~oase* / E: fr ***granuleux***] Granular.

granulozitate *sf* [At: DN³ / Pl: *~ități* / E: fr ***granulosité***] Structura unui material granular din punctul de vedere al repartiției procentuale a granulelor (1) componente după mărimea lor.

grapă¹ *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 115/2 / Pl: *~pe* (înv) *grăpi, gropi* / E: nct] **1** Unealtă agricolă formată dintr-un grătar cu dinți sau cu roți dințate ori dintr-o legătură de mărăcini, folosită la mărunțirea, afânarea și netezirea pământului arat Si: (reg) *boroană*. **2** (Reg; îe) **A merge cu ~pa** A merge încet și greu. **3** (Reg; îe) **A merge ca ~pa pe uscat** A o duce foarte greu. **4** (Reg; îe) **A se ține ~ de cineva** A însoți pretutindeni pe cineva (cerându-i permanent ceva). **5** (Reg) Joc de copii nedefinit mai îndeaproape, în care se folosește grapa (1). **6** (Înv) Steag. **7** (Ast; pop) Carul mic. **8** (Reg; fig) Femeie grasă și nepieptănată. **9** (Sst) Roibă (*Bromus secalinus*).

grapă² *sf* [At: MACEDONSKI, O. I, 155 / Pl: *~pe* / E: fr ***grappe***] (Frr) **1** Ciorchine. **2** Tip de inflorescență în formă de ciorchine.

grapină *sf* [At: DL / Pl: *~ne* / E: fr ***grappin***] (Mrn) Mică ancoră cu patru brațe.

grapiță *sf* [At: CHEST. V, 168/21 / Pl: *~ți* / E: ***grapă¹*** + *-iță*] (Ban; Ent) Căpușă.

graptolit *sm* [At: DN² / Pl: *~iți* / E: fr ***graptolite***, ger ***Graptolithen***] **1** (Lpl) Clasă de animale fosile de la începutul erei primare, care trăiau în colonii de indivizi care aveau, fiecare, funcții diferite. **2** Individ din clasa graptoliților (1).

gras, ~ă [At: CORESI, PS. 412 / Pl: *~ași, ~e* / E: ml ***grassus, -a, -um***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care are sub piele un strat gros de grăsime (și forme pline, rotunde) Si: *dolofan, durduliu, rotofei*, (liv) *rubicond*. **3** (Îs) *a* **Țesut ~** Țesut adipos. **4** *a* (Pop; irn; îe) **~ ca scripca** Foarte slab. **5** *a* (Pop; îe) **~ la ceafă** (sau **la pungă**) Bogat. **6** *a* (Pop; îae) Mojic. **7** *a* (Fig; d. sume de bani) Mare. **8** *a* (Fig; d. râs) Cu hohote. **9** *a* (D. carne, alimente) Care conține (multă) grăsime. **10** *sn* (Înv) Grăsime. **11-12** *sn* (Înv; la plante) Măduvă (sau suc secretat). **13** *a* (Chm; îs) **Acid ~** Acid care se combină cu glicerina și formează grăsimi. **14** *a* (D. fructe, legume) Cărnos. **15** *a* (D. iarbă) Cu firul gros și plin de sevă. **16** *a* (D. pământ) Fertil. **17** *sf* (Îs) **~a de Cotnari** Specie de viță-de-vie cu struguri având boabele dese, galbene-verzui, cu pete ruginii, din care se produce un vin alb superior. **18** *sf* (Îas) Vin produs din această specie. **19** *sm* Strugure alb, pe jumătate rumen, cu boabe de mărime mijlocie și cu gust dulce, care se coace primul. **20** *a* (D. boabele strugurilor) Plin. **21-22** *sf, a* (Literă tipografică sau caracter) care are conturul mai gros decât al literelor aldine. **23** *a* (D. texte) Care este cules cu caractere grase (22). **24** *a* (D. teme, subiecte) Generos (și incitant). **25** *a* (D. piele, păr) Unsuros. **26** *a* (D. salarii, câștiguri bănești; fig) Mare. **27** *a* (Reg; d. iarnă) Cu puțin ger și zăpadă multă.

graseia *vi* [At: DA ms / P: *~se-ia* / Pl: *~iez* / E: fr ***grasseyer***] A pronunța sunetul „r" în mod uvular sau velar (ca francezii).

graseiat¹ *sn* [At: MDA ms / P: *~se-iat~* / Pl: *~uri* / E: ***graseia***] Graseiere.

graseiat², ***~ă*** *a* [At: PAS, Z. II, 224 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***graseia***] Cu sunetul „r" pronunțat în mod uvular sau velar (ca francezii).

graseiere *sf* [At: DA ms / P: *~se-ie~* / Pl: *~ri* / E: ***graseia***] Pronunțare uvulară sau velară a sunetului „r", așa cum o fac francezii.

graset *sn* [At: DEX / Pl: *~e* / E: fr ***grasset***] Parte a membrului posterior la animalele mari, având ca bază rotula și țesuturile moi din jur.

grașâță *sf* [At: CHEST. VIII, 7/19 / Pl: *~țe* / E: srb ***graščiča***] (Reg) Mâncare de post.

grașiță *sf* [At: PANȚU, PL.² / V: *~șniță* / Pl: *~țe* / E: srb ***grašica***] Plantă erbacee mică, grasă, cu frunze cărnoase și flori galbene, care crește mai ales pe terenuri nisipoase Si: (reg) *dragoste, iarbă-grasă* (*Portulaca oleracea*).

grașniță *sf* vz ***grașiță***

gratargiu *sn* [At: IORDAN, L. R. A. 158 / Pl: *~gii* / E: ***grătar*** + *-giu*] (Rar) Bucătar specializat în fripturi la grătar.

graten *sn* [At: DN³ / Pl: *~e* / E: fr ***gratin***] **1** Preparat culinar cu pesmet și copt în cuptor. **2** Vas termorezistent în care se pregătesc gratenele (1).

gratie *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 104 / Pl: *~ii* / E: ml ****gratis***] **1** Fiecare din barele metalice (paralele) așezate pe un cadru și care servește la protejarea (și securizarea) ușilor și a ferestrelor sau ca ornament arhitectonic. **2** (Înv) Instrument de tortură în formă de grătar (2), pe care erau arși condamnații. **3** (Reg) Împletitură de nuiele în formă de grătar (2) Si: (reg) *leasă²*.

gratifica *vt* [At: DL / Pzi: *~tific* / E: fr ***gratifier***, lat ***gratificare***] **1** A acorda cuiva o gratificație (sau o favoare). **2** (Pex; fig) A atribui ceva cuiva.

gratificare *sf* [At: DN² / Pl: *~cări* / E: ***gratifica***] **1** Acordare a unei gratificații (sau a unei favori). **2** (Pex; fig) Atribuire.

gratificat, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***gratifica***] **1** Care a pricinuit o favoare. **2** (Liv) Recompensat. **3** (Fig) Care a pricinuit nejustificat ceva.

gratificație *sf* [At: DL / Pl: *~ii* / E: fr ***gratification***, lat ***gratificatio***] Recompensă bănească acordată unui angajat peste salariul obișnuit (la sfârșitul anului) pentru buna îndeplinire a sarcinilor de muncă.

gratificațiune *sf* vz ***gratificație***

gratina *vt* [At: DN² / Pzi: *~nez* / E: fr ***gratiner***] (D. alimente) A acoperi cu pesmet și a coace.

gratinare *sf* [At: DEX / Pl: *~nări* / E: ***gratina***] Acoperire a unor alimente cu pesmet și coacerea lor.

gratinat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: (rar) *~uri* / E: ***gratina***] Gratinare.

gratinat², ***~ă*** *a* [At: DEX-S / Pl: *~ați, ~e* / E: ***gratina***] (D. alimente) Acoperit cu pesmet (și copt).

gratis *av* [At: DL / E: fr ***gratis***, lat ***gratis***] **1** Fără bani. **2** (Fam; îlav) **Pe ~** Fără plată. **3** (Fig; îal) În mod nejustificat.

gratitudine *sf* [At: DL / Pl: *~ni* / E: fr ***gratitude***, lat ***gratitudo, -ionis***] (Liv) Recunoștință.

gratuit, ~ă *a* [At: DL / Pl: *~iți, ~e* / E: fr ***gratuit***, lat ***gratuitus***] **1** Care nu costă nimic. **2** *av* Fără bani. **3** (Fig) Inutil. **4** (Fig) Nejustificat.

gratuitate *sf* [At: DL / Pl: *~ități* / E: fr ***gratuité***, lat ***gratuitas, -atis***] **1** Însușirea de a fi gratuit (1). **2** (Ccr) Obiect care se acordă gratuit (2). **3** Obiecte sau servicii care se acordă gratuit (1) unui angajat de instituția la care lucrează. **4** (Fig) Inutilitate. **5** (Fig) Lipsă de temei. **6-7** (Ccr; lpl) Vorbe inutile (sau nefondate).

gratula *vtr* [At: DN² / Pzi: *~lez* / E: lat ***gratulari***, it ***gratulare***] (Asr) **1-2** A (se) felicita. **3-4** A (se) lăuda.

gratulare *sf* [At: DEX / Pl: *~lări* / E: ***gratula***] (Asr) **1** Felicitare. **2** Laudă.

gratulat *sn* [AT: DA / Pl: *~uri* / E: ***gratula***] (Îrg) Felicitat[1].

gratulație *sf* [At: DN² / Pl: *~ii* / E: lat ***gratulatio***] (Asr) **1-2** Gratulare (**1-2**).

grația *vt* [At: DA ms / P: *~ți-a* / Pzi: *~iez* / E: fr ***gracier***] **1-2** A reduce (sau a anula) pedeapsa unui condamnat printr-un act emis de șeful statului.

grațiat, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***grația***] (D. condamnați) A cărui pedeapsă a fost redusă (sau anulată) prin decret prezidențial.

grație [At: NEGRUZZI, S. I, 338 / Pl: *~ii* / E: lat ***gratia***, it ***grazia***] **1** *sf* Drăgălășenie (și finețe) în mișcări și atitudine. **2** Farmec. **3** *sf* (Îc) **Cele**

trei ~ii Cele trei zeițe din mitologia romană considerate ca personificări ale frumuseții și gingășiei feminine. **4** *sf* (Fam; îe) **A face ~ii** A căuta să pară fermecător prin gesturi și atitudini afectate. **5** *sf* (Îae) A-și manifesta în mod nejustificat nemulțumirea. **6** *sf* Bunăvoință. **7** *sf* Favoare de care se bucură cineva. **8** *sf* (Iuz) Iertare (de o pedeapsă). **9** *sf* Îndurare divină. **10** *sf* (Îs) *Anul de* ~ Formulă emfatică ce precedă indicarea unui an calendaristic. **11** *pp* (Construit cu dativul) Datorită.

grațiere *sf* [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: ***grația***] **1-2** Reducere (sau anulare) a unei pedepse printr-un act prezidențial.

grațios, ~oasă *a* [At: NEGRUZZI, S. I. 284 / P: *~ți-os* / Pl: *~oși, ~oase* / E: lat ***gratiosus***, it ***grazioso***] **1** *a* Plin de grație(1). **2** *a* (Înv) Amabil. **3** *sn* Categorie estetică vizând măiestria și ingeniozitatea execuției în artă, ușurința și naturalețea ei.

grațiozitate *sf* [At: ARDELEANU, V. P. 104 / Pl: *~ități* / E: lat ***gratiositas, -atis***, it ***graziosità***] **1** (Adesea irn) Bunăvoință politicoasă. **2** (Lpl) Atitudine, vorbe pline de afectare. **3** (Lpl; pex) Mofturi.

graur [At: ODOBESCU, S. III, 23 / V: (pop) *~e* / P: *gra-ur* / E: ml ***graulus***] **1** *sm* Pasăre migratoare cântătoare cu ciocul ascuțit, de culoare gălbuie și cu pene negre-verzui cu pete albe (*Sturnus vulparis*). **2** *sm* (Pop; euf) Țigan. **3** *a* (D. cai) Care are culoarea cenușie (împestrițată cu pete albe).

graure *sm* vz ***graur***

grav, ~ă [At: NEGRUZZI, S. I., 37 / V: (înv) *~e* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***grave***, lat ***gravis***] **1-2** *a, av* (Care este) extrem de important prin consecințele neplăcute pe care le poate avea. **3** *a* Care poate avea urmări rele. **4** *a* (D. boli, răni) Care poate provoca moartea Si: *periculos, primejdios*. **5** *a* (D. oameni, figura, privirea sau manifestările lor) Care este foarte serios Si: *sever, solemn*. **6-7** *a, av* (D. voce, sunete, ton, timbru sau despre modul de execuție a unei piese muzicale) (Care se află) în registrul cel mai jos Si: *adânc, gros, jos, profund*. **8** *a* (Grm; îs) *Accent* ~ Accent care servea, în vechea ortografie română, la indicarea unor vocale accentuate, în special a finalelor. **9** *a* (Grm; îas) Accent care, în scrierea greacă, înlocuiește accentul acut pe ultima silabă când cuvântul respectiv nu e urmat de semne de punctuație. **10** (Grm; îas) Accent (oblic, de la stânga la dreapta) purtat în unele limbi de o vocală deschisă.

grava *vt* [At: DA / Pzi: *~vez* / E: fr ***graver***, ger ***gravieren***, it ***gravare***] A săpa imagini, ornamente, litere etc. într-un material, cu ajutorul unor instrumente sau al unor mijloace tehnice speciale, pentru a obține un clișeu de imprimare sau în scop decorativ.

gravare *sf* [At: DEX / Pl: *~vări* / E: ***grava***] Săpare de imagini, ornamente, litere etc. într-un material, cu ajutorul unor instrumente sau al unor mijloace tehnice speciale, pentru a obține un clișeu de imprimare sau în scop decorativ Si: *gravură* (1), *gravat*.

gravat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: (rar) *~uri* / E: ***grava***] Gravare.

gravat[2]***, ~ă*** *a* [At: ODOBESCU, S. II, 219 / Pl: *~ați, ~te* / E: ***grava***] Care a fost supus operației de gravare.

grave[1] *a, av* vz ***grav***

grave[2] [At: DEX-S / E: it ***grave***] **1** *av* (Muz; indică modul de execuție) Grav (7). **2-3** *sn* (Parte dintr-o) compoziție muzicală în tempoul grave (1).

gravelă *sf* [At: DEX / Pl: *~le* / E: fr ***gravelle***] Litiază urinară.

gravelit *sn* [At: DEX-S / Pl: *~e* / E: cf eg ***gravel***] Granulit (2).

gravidă *sf, af* [At: KLOPȘTOCK, F. 62, ap. DA ms / Pl: *~de* / E: lat ***gravida***, fr ***gravide***] **1-2** (Femeie) care poartă un făt în cavitatea uterină Si: *însărcinată*, (pfm) *borțoasă*.

gravidie *sf* [At: DEX-S / E: fr ***gravidie***] Graviditate.

gravidism *sn* [At: DN³ / E: it ***gravidismo***] (Med) Ansamblul manifestărilor care însoțesc graviditatea.

graviditate *sf* [At: DA ms / E: fr ***gravidité***, lat ***graviditas, -atis***] **1** Starea femeii gravide (din momentul conceperii fătului și până la nașterea lui Si: *gravidie*. **2** Starea de sarcină.

gravific, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***gravifique***] (Rar) Referitor la gravitație.

gravimetric, ~ă *a* [At: ENC. TEHN. / Pl: *~ici, ~ce* / E: fr ***gravimétrique***] **1-2** Care aparține gravimetriei (**1-2**). **3-4** Privitor la gravimetrie (**1-2**).

gravimetrie *sf* [At: LTR / E: fr ***gravimétrie***, ger ***Gravimetrie***, it ***gravimetria***] **1** Parte a geofizicii care studiază distribuția geografică a câmpului de gravitație. **2** Metodă chimică prin care se determină cantitatea unui element dintr-un amestec prin separarea lui cu ajutorul unui reactiv.

gravita *vi* [At: HASDEU, I. C. 153 / Pzi: *~tez* / E: fr ***graviter***, it ***gravitare***] **1-2** (A fi sau) a se mișca în câmpul de gravitație (**2**) al altui corp. **3** (Fig) A evolua, a avea loc, a trăi în jurul sau în vecinătatea (și sub influența) cuiva sau a ceva.

gravitate *sf* [At: MAIORESCU, CR. II, 114 / Pl: *~ități* / E: fr ***gravité***, lat ***gravitas, -atis***] **1** Fenomen de atracție reciprocă a corpurilor, dependent de masa lor Si: *gravitație* (**1**). **2** (Îs) *Câmp de* ~ Spațiu în care un corp își exercită atracția asupra altor corpuri Si: *câmp de gravitație* (**2**). **3** (Îs) *Centru de* ~ Punct fix prin care trece rezultanta greutăților moleculelor care compun un corp în toate pozițiile posibile. **4** (Îas) Punctul de aplicație al rezultatelor forțelor de gravitație (**1**) exercitate asupra părților care alcătuiesc un corp Si: *centru de gravitație* (**3**). **5** (Îas) Punctul care susține un corp în echilibru Si: *centru de gravitate* (**4**). **6** (Fig; îas) Loc în jurul (și sub influența) căruia evoluează, trăiește cineva sau ceva în echilibru Si: *centru de gravitație* (**5**). **7** Caracterul unui sunet muzical de a fi grav (**6**). **8** Aspect extrem de important prin consecințele neplăcute, primejdioase pe care le poate avea. **9** Seriozitate extremă (în manifestări, atitudini etc.). **10** (Rar) Greutate.

gravitație *sf* [At: MAIORESCU, CR. II, 114 /V: (înv) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***gravitation***, ger ***Gravitation***, it ***gravitazione***] **1** Fenomen de atracție reciprocă a corpurilor, dependent de masa lor Si: *gravitate* (**1**). **2** (Îs) *Câmp de* ~ Spațiu în care un corp își exercită atracția asupra altor corpuri Si: *câmp de gravitate* (**2**). **3** (Îs) *Centru de* ~ Punctul de aplicație al rezultantei forțelor de gravitație (**1**) exercitate asupra părților care alcătuiesc un corp Si: *centru de gravitate* (**4**). **4** (Îas) Punctul care susține un corp în echilibru Si: *centru de gravitate* (**5**). **5** (Fig; îas) Loc în jurul (și sub influența) căruia evoluează, trăiește cineva sau ceva Si: *centru de gravitate* (**6**).

gravitațional, ~ă *a* [At: MARIAN–ȚITEICA, ap. DA ms / P: *~ți-o~* / Pl: *~i, ~e*/ E: fr ***gravitationnel***] **1** Care aparține gravitației (**1**). **2** Care se referă la gravitație (**1**). **3** De gravitație (**1**).

graviton *sm* [At: DEX-S / Pl: *~i* / E: eg ***graviton***] Particulă ipotetică, considerată a fi cuantă a câmpului de gravitație (2).

gravitațiune *sf* vz ***gravitație***

gravnic, ~ă *a* vz ***grabnic***

gravor *sm* [At: DA / Pl: *~i* / E: fr ***graveur***] **1** Specialist în gravură (**1**). **2** Persoană care se ocupă cu gravura (**2**).

gravură *sf* [At: ODOBESCU, S. III, 61 / Pl: *~ri*/ E: fr ***gravure***] **1** Gravare. **2** Gen al graficii în care imaginea artistică este obținută prin reproducerea după o placă pe a cărei suprafață a fost trasat sau gravat desenul în adâncime sau în relief. **3-4** (Arta sau) tehnica gravorului (**1-2**). **5** Placă de cupru, de piatră etc. pe care s-a gravat o imagine spre a fi reprodusă. **6** (Pex) Imaginea reprodusă după o gravură (**5**).

grazdă *sf* [At: CORESI, ap. DHLR II, 558 / Pl: *~de* / E: nct] (Înv) Desfrâu.

grazioso *av* [At: DN³ / P: *gra-ți~* / E: it ***grazioso***] (Muz; indică modul de execuție) Cu ușurință și grație.

grăbar *sm* [At: PANȚU, PL.² / Pl: *~i* / E: srb ***grabar***] (Bot; reg) Sfineac (*Carpinus orientalis*).

grăbghită *sf* vz ***grăbit***

grăbi [At: MOXA, 404/7 / Pzi: *~besc* / E: vsl ***грабити***] **1** *vi* A face repede toate pregătirile necesare. **2-3** *vti* A-și iuți sau a face pe cineva să-și iuțească mișcările, mersul spre a ajunge cât mai repede undeva. **4-5** *vti* A acționa sau a face pe cineva să acționeze cât mai repede. **6** *vt* A face ca o treabă, un fenomen etc. să aibă loc sau să se realizeze foarte repede Si: *a accelera, a iuți, a zori*. **7** *vr* A acționa sau a face ceva în grabă și fără prea multă chibzuială Si: *a se pripi*. **8** *vt* (D. Soare; c. i. plantele, fructele) A face să se coacă repede.

grăbici *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: ***grăbi*** + *-iciu*] (Reg) Boală la vite, constând într-o inflamație interioară a anusului.

grăbire *sf* [At: LEG. EC. PL. 419 / Pl: *~ri* / E: ***grăbi***] **1** Grabă (**1**). **2** Iuțire a mersului, a mișcărilor pentru a ajunge cât mai repede undeva. **3** Realizare a unui fenomen cât mai repede. **4** Pripire. **5** (Înv; îlav) ***Cu ~*** Grabnic.

grăbit, ***~ă*** [At: CREANGĂ, A. 20 / V: ***~bghită*** *sf* / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***grăbi***] **1** *a* Care face repede toate pregătirile necesare. **2** *a* (D. oameni) Care merge repede pentru a ajunge undeva. **3** *a* Care acționează cât mai repede. **4** *a* Care acționează în grabă și fără prea multă chibzuială. **5** *a* (D. fructe) Copt repede. **6** *sf* (Îf *grăbghită*) Plăcintă din mălai și aluat de pâine. **7** *sf* (Reg; îf *grăbghiță*) Clătită (**6**).

grăbițel *sn* [At: VICIU, GL. / V: ***grăghi~*** / Pl: *~e* / E: ***grăbit*** + *-el*] (Reg) Lipie coaptă în grabă când se face pâinea.

grăbitor, ***~oare*** [At: CORESI, EV.138/17 / Pl: *~i*, *~oare* / E: ***grăbi*** + *+(i)tor*] (Înv) **1** *a* Lacom. **2** *a* Care se grăbește (**2**). **3** *sm* (Bot) Strugure cu boabe mijlocii care se coace mai devreme.

grăblea *sf* vz ***greblă***

grabnicie *sf* [At: LB / Pl: *~cii* / E: ***grabnic*** + *-ie*] (Înv) Grabă (**1**).

grăbos, ***~oasă*** *a* [At: DR V, 191 / Pl: *~oși*, *~oase* / E: ns cf *grăbănos*] (Reg; d. cai) Cu spinarea ruptă.

grăbunță *sf* vz ***zgrăbunță***

grăcina *vi* [At: BOCEANU, GL. / Pzi: *gracin* / E: nct] **1** (Reg) A face zgomot inutil. **2** (Olt; fig) A suferi de foame.

grădea *sf* [At: ȚICHINDEAL, F. 320 / V: ***~elă*** / Pl: *~ele* / E: srb ***gradela***] (Reg) **1** Nuia din care se împletesc garduri. **2** (Pex) Gard făcut din grădele (**1**). **3** (Pex) Împletitură din nuiele, cu care se împrejmuiește un loc.

grădinar[1] *sm* [At: (a. 1828) URICARIUL VII, 197/18 / V: ***gred~***, ***gredinariu*** / Pl: *~i* / E: ***grădină*** + *-ar* după bg **градинарь**] **1** Persoană care se ocupă cu cultivarea unei grădini (**1**). **2** (Îe) **A vinde castraveți ~ului** A încerca să prostești pe cineva care este priceput în domeniul de care se vorbește.

grădinar[2] *sn* vz ***gărdinar***

grădină *sf* [At: BIBLIA (1688) 4/26 / A și: (Trs) *grădină* / Pl: *~ni* / E: bg **градина**, srb ***gradina***] **1** Suprafață de teren arabil, de obicei îngrădită, pe care se cultivă legume, flori sau pomi fructiferi, în vederea obținerii unor produse Si: (rar) *grădinărit* (**2**), (reg) *grădinit*. **2** (Fig; înv; îe) **O ~ de om** Om plăcut, simpatic. **3** (Șîs ~ *publică*) Suprafață de teren plantată și amenajată cu alei, bănci etc., care servește ca loc de agrement sau care are rol decorativ. **4** (Îs) ~ *botanică* Instituție științifică dotată cu o suprafață de teren pe care sunt cultivate colecții de plante (rare), în scopul prezentării și studierii. **5** (Îs) ~ *zoologică* Instituție științifică dotată cu o suprafață de teren pe care sunt crescute animale vii din diverse regiuni ale pământului, spre a fi expuse publicului sau studiate. **6** (Îs) ~ *de vară* Restaurant amenajat în timpul verii în aer liber. **7** (Îs) *~-chimică* (sau *minerală*) Experiență în care cristale de diferite săruri minerale colorate, introduse într-o soluție apoasă de silicat de sodiu sau ferocianura de potasiu, se cristalizează diferit. **8** (Înv; îs) ~ *de copii* Grădiniță (**3**). **9** (Iuz; îs) ~ *sezonieră* Grădiniță care funcționa în mediul rural, în timpul muncilor agricole. **10** (Înv; îe) **A face ~** A culca la pământ.

grădinăreasă *sf* [At: DA ms / Pl: *~ese* / E: ***grădinar*** + *-easă*] **1** Persoană care se ocupă cu cultivarea grădinii (**1**) Si: *grădinăriță* (**1**). **2** Soție de grădinar (**1**) Si: *grădinăriță* (**2**).

grădinăresc, ***~ească*** *a* [At: ISPIRESCU, L. 232 / Pl: *~ești* / E: ***grădinar*** + *-esc*] **1-2** Care se referă la grădinar (**1**) sau la grădină (**1**). **3-4** Care aparține grădinii (**1**) sau grădinăritului (**1**).

grădinări *vi* [At: DR X, 567 / Pzi : *~resc* / E: ***grădinar***] (Rar) A se ocupa cu cultivarea grădinilor (**1**).

grădinărie *sf* [At: SUȚU, ap. TDRG / Pl: *~ii* / E: ***grădinar*** + *-ie*] **1** Grădinărit (**1**). **2** Grădină (**1**) de zarzavat. **3** Cultură de grădină (**1**).

grădinărit *sn* [At: S. BODNĂRESCU, ap. TDRG / Pl: *~uri* / E: ***grădinări***] **1** Ocupația grădinarului (**1**) Si: *grădinărie* (**1**). **2** (Rar) Grădină (**1**).

grădinăriță *sf* [At: DA ms / Pl: *~țe* / E: ***grădinar*** + *-iță*] **1-2** Grădinăreasă (**1-2**).

grădinică *sf* [At: TEODORESCU, P. P. 341 / Pl: *~ici* / E: ***grădină*** + *-ică*] **1-2** (Șhp) Grădiniță (**1-2**).

grădinit *sn* [At: ȘEZ. III, 53 / Pl: *~uri* / E: ***grădină*** + *-it*] (Reg) Grădină (**1**).

grădiniță *sf* [At: ALECSANDRI, P. P. 33 / Pl: *~țe* / E: ***grădină*** + *-iță*] **1-2** (Șhp) Grădină (**1**) (mică) Si: *grădinică* (**1-2**), (înv) *grădinuță* (**1-2**), (reg) *grădioară* (**1-2**). **3** (Șîs ~ *de copii*) Instituție pentru educarea copiilor între 3 și 6 ani Si: *grădină* (**8**). **4** Dans popular nedefinit mai îndeaproape. **5** Melodie după care se execută grădinița (**4**).

grădinuță *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 93/2 / Pl: *~țe* / E: ***grădină*** + *-uță*] **1-2** (Înv; șhp) Grădiniță (**1-2**).

grădioară *sf* [At: ȘEZ. I, 112 / V: ***gărd~*** / P: *~di-oa~* / Pl: *~re* / E: ***grădină*** + *-ioară*] **1-2** (Șhp) Grădiniță (**1-2**).

grădiște *sf* [At: ODOBESCU, S. II, 144 / V: ***graghiștie*** / A și: *grădiște* / Pl: *~ti* / E: bg **градище**] **1** Ridicătură (alungită) de pământ formată în lunca unui râu ca urmare a eroziunii. **2** Loc al unei cetăți vechi sau al unei locuințe preistorice.

grădui *vt* [At: I. IONESCU, P. 156 / Pzi: *~esc* / E: ***grad***] (Înv) A măsura cu un aparat tăria alcoolului sau calitatea laptelui.

grăghițel *sn* vz ***grăbițel***

grăi [At: COD. VOR. 79/13/ V: ***grei*** / Pzi: *~esc*, (înv) *ghirăesc* / E: srb ***grăjati***] **1-2** *vit* (Pop) A spune (ceva). **3** *vi* (Pop) A vorbi. **4** *vi* (Înv; îe) **A ~ de price** A spune ceva cu scopul de a provoca ceartă. **5-6** *vi* (Înv; îe) **A ~ (de) bine** sau **(de) rău (de cineva)** A spune lucruri bune sau rele despre cineva. **7** *vr* (Mol; Buc) A lua o hotărâre împreună. **8-9** *vtr* (Înv) A (se) numi. **10** *vt* (Trs) A chema pe cineva. **11** *vt* (Trs) A se adresa cuiva.

grăime *sf* vz ***greime***

grăire *sf* [At: VARLAAM. C. 23/1 / Pzi: *~ri* / E: ***grăi***] **1** (Pop) Spunere. **2** (Pop) Vorbire. **3** (Trs) Capacitate de a vorbi. **4** (Înv; ccr) Vorbă. **5** (Pop; îls) **~ de rău** Clevetire. **6** (Mol; Buc) Luare a unei decizii împreună cu altcineva. **7** (Înv) Numire. **8** (Trs) Chemare. **9** (Trs) Adresare.

grăit[1] *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: ***grăi***] **1-4** (Pop) Grăire (**1-4**). **5** (Pop) Cuvânt. **6** (Reg) Acordare a darurilor la nuntă tinerilor căsătoriți.

grăit[2], ***~ă*** [At: TETRAEV. (1574), 203 / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***grăi***] **1** *a* (Pop) Spus. **2** *a* (Pop) Vorbit. **3** *a* (Mol; Buc; d. o hotărâre) Luată împreună cu altcineva. **4** *a* (Înv) Numit. **5** *a* (Trs; d. o persoană) Chemat. **6** *sf* (Înv) Cuvânt.

grăitor, ***~oare*** [At: PSALT. SCH. 11 / V: (înv) ***~iu*** / P: *gră-i~* / Pl: *~i*, *~oare* / E: ***grăi*** + *-itor*] **1** *a* (Pop) Care vorbește. **2** *a* (Pop) Care spune. **3** *a* (Îs) **Exemplu ~** Exemplu concludent. **4** *sm* (Înv; complinit prin *din pântece*) Ventriloc. **5** *sm* (Înv; complinit prin *de cele dumnezeiești*; după vsl **богословъ**) Teolog. **6** *sm* (Înv; construit cu complementul la acuzativ; îs) *~iu menciuni* Mincinos. **7** *sm* (Reg) Pețitor.

grăitoriu, ***~ie*** *sm*, *a* vz ***grăitor***

grăitorit *sn* [At: H IX, 7 / Pl: *~uri* / E: ***grăitor*** + *-it*] (Reg; rar) Pețit.

grăiuț *sn* [At: ȚIPLEA, P. P., ap. DA ms / Pl: *~uri* / E: ***grai*** + *-uț*] **1-6** (Șhp) Grai (**1-2, 7**) (plăcut).

grăjdar *sm* [At: GRAIUL I, 369 / V:(reg) ***~dier*** / Pl: *~i* / E: ***grajd*** + *-ar*] Bărbat care se ocupă de îngrijirea grajdurilor și a animalelor adăpostite în ele.

grăjdeț *sn* [At: CHEST. II, 429/57 / Pl: *~e* / E: ***grajd*** + *-eț*] (Reg) Loc în care se adăpostesc oile și caprele.

grăjdier *sm* vz ***grăjdar***

grăjdișor *sn* [At: TDRG / Pl: *~oare* / E: ***grajd*** + *-ișor*] **1-2** Grăjduleț (**1-2**).

grăjdiuț *sn* vz ***grăjduț***

grăjduleț *sn* [At: MAT. FOLK. 338 / Pl: *~e* / E: ***grajd*** + *-uleț*] **1-2** (Șhp) Grajd (mic).

grăjduț *sn* [At: MARIAN, S. R. 91 / V: ***~diuț*** / Pl: *~uri* / E: ***grajd*** + *-uț*] **1-2** Grăjduleț (**1-2**). **3** (Reg) Grăjdeț. **4** (Reg) Cămară.

grămadă [At: BIBLIA (1688), 153/34 / Pl: *~mezi*, (înv) *~măzi* / E: vsl **грамада**] **1** *sf* Cantitate mare de obiecte sau materiale strânse la un loc (în dezordine). **2** *av* În cantitate mare, formând o grămadă. **3** *sf* (Pfm; îlav) **Cu ~da** Mult. **4** *sf* (Îal) În număr mare. **5** *sf* (Pfm; îl) **O ~ de** Foarte mult (mulți, multe). **6** *av* (Pfm; îe) **A cădea** (sau **a se prăbuși**) ~ A se prăbuși la pământ (în nesimțire). **7** *av* (Pfm; îe) **A da** (sau **a face, a pune** etc pe cineva) **jos** ~ A doborî. **8** *sf* (Pfm; pex; îal) A omorî. **9** *sf* Mulțime de ființe. **10** *sf* (Spc) Îngrămădire de jucători, la rugby Si: *meleu*. **11** *sf* (Buc) Totalitatea locuitorilor unei comune.

grămădare *sf* [At: FRÂNCU-CANDREA, ap. DA / Pl: *~dări* / E: ns cf *grămădi*] (Reg) Grămadă de pietre Si: (pop) *grohotiș* (**1**).

grămădeală *sf* [At: IORGA, ap. DA / Pl: *~eli* / E: *grămădi* + *-eală*] (Pop) Îngrămădire.

grămădi *vtr* [At: COD. VOR. 96/1 / Pzi: *~desc* / E: vsl **грамадити**] (Pop) **1-2** A (se) îngrămădi.

grămădire *sf* [At: IORGA, L. I 274 / Pl: *~ri* / E: *grămădi*] (Pop) **1-2** Îngrămădire (**1-2**). **3** (Înv; îlav) **Cu ~** În număr mare.

grămădit, ~ă *a* [At: ȘINCAI, HR. II, 130 / Pl: *~iți*, *~e* / E: *grămădi*] (Pop) **1** Îngrămădit. **2** (D. țesături sau cusături, lucru de mână etc.) Bătut.

grămăditor, ~oare *smf* [At: ȘEZ. II, 76 / Pl: *~i*, *~oare* / E: *grămădi* + *-tor*] (Reg) Persoană care strânge fânul în grămezi sau în căpițe.

grămăgioară *sf* vz *grămăjoară*

grămăjea *sf* [At: PĂSCULESCU, L. P. 266 / Pl: *~ele* / E: *grămadă* + *-ea*] (Rar; în rimă) **1-2** Grămăjoară (**1-2**).

grămăjoară *sf* [At: SBIERA, F. S. 118 / V: (reg) *~ăgioară* / Pl: *~re* / E: *grămadă* + *-ioară*] **1-2** (Șhp) Grămadă (**1**) (mică).

grămăjuie *sf* [At: DL / P: *~ju-ie* / E: *grămadă* + *-uie*] **1-2** (Șhp) Grămăjoară (**1-2**).

grămătic *sm* [At: CORESI, PS. 444 / V: (înv) *gramatic*[2] / Pl: *~ici* / E: ngr **γραμματικός**] (Înv) **1** (În limbajul bisericesc) Dascăl. **2** Secretar (și contabil) într-o cancelarie domnească (sau boierească). **3** (Irn) Lingvist. **4** (Irn) Gramatician.

grămătică *sf* vz *gramatică*

grămăticie *sf* [At: (a 1755) URICARIUL II, 279/32 / V: *gramat~* / Pl: *~cii* / E: *grămătic* + *-ie*] (Înv) Cancelarie domnească (sau boierească).

grămujda *vt* [At: REV. CRIT. III, 156 / V: (reg) *~di*, *~ușda*, *glem~* / E: nct] (Trs; numai la negativ) A nu scoate nici un cuvânt.

grămujdi *v* vz *grămujda*

grămușda *v* vz *grămujda*

grânat *sn* vz *granat*[2]

grângurel *sm* [At: DA / V: *gan~*, *gran~*, *gân~*, *grângorel* / Pl: *~ei* / E: *grangur* + *-el*] **1-2** (Șhp) Grangur (mic).

grănicer *sm* [At: (a. 1862) IORGA S.D. XIII, 135 / V: (reg) *~ițer* / Pl: *~i* / E: *graniță* + *-er*] Militar instruit pentru a asigura paza la granița unei țări Si: (îrg) *cordonaș*.

grănicieresc, ~ească *a* [At: IORGA, ap. DA / Pl: *~ești* / E: *grănicer* + *-esc*] **1** Care aparține grănicerilor. **2** Referitor la grăniceri. **3** (Înv; îs) *Ținut* ~ Regiune de graniță a Imperiului Habsburgic, ai cărei locuitori se bucurau de anumite privilegii în schimbul supravegherii și apărării hotarelor.

grănița *vt* [At: IORDAN, L. R. A. 239 / V: (reg) *~țui* / Pzi: *~țez* / E: *graniță*] (Trs) A stabili marginile unei proprietăți, ale unui teren.

grănițare *sf* [At: MACEDONSKI, O. I, 161 / Pl: *~țări* / E: *grănița*] (Înv) Stabilire a unui hotar.

grănițat, ~ă *a* [At: MACEDONSKI, O. I, 109 / Pl: *~ați*, *~e* / E: *grănița*] (Înv) Căruia i s-au stabilit niște limite.

grănițui *v* vz *grănița*

grântaș *sm* [At: BUL. FIL. VII-VIII, 288 / Pl: *~i* / E: *grant*[2] + *-aș*] (Înv; arg) Hoț care fură prin grant[2].

grântos *am* [At: DIACONU, P. 50 / Pl: *~oși* / E: *grant*[1] + *-os*] (Rar; reg) Încăpățânat.

grăpa *vt* [At: DOSOFTEI, V.S. 23/2 / Pzi: *grap*, (înv) *grăp*, *grăpez* / E: *grapă*] **1** A mărunți (și afâna) cu grapa pământul arat, pentru a acoperi semințele Si: (reg) *a boroni*. **2** (Înv) A tortura pe cineva, smulgându-i carnea.

grăpadă *sf* [At: PANȚU, PL.[2] / Pl: *~pezi* / E: *grapă*[2]] (Bot; reg) Ciormoiag (*Melampyrum saxosum*).

grăpare *sf* [At: I. IONESCU, C. 71 / Pl: *~pări* / E: *grăpa*] Mărunțire, afânare și netezire a pământului cu grapa (**1**).

grăpariță *sf* [At: PANȚU, PL.[2] / Pl: *~țe* / E: *grapă*[2] + *-ariță*] (Bot; reg) Ciormoiag (*Malampyrum saxosum*).

grăpat[1] *sn* [At: I. IONESCU, C. 71 / Pl: *~uri* / E: *grăpa*] Grăpare.

grăpat[2]*, ~ă* *a* [At: DA ms / Pl: *~ați*, *~e* / E: *grăpa*] (D. pământuri, terenuri) Lucrat cu grapa (**1**).

grăpăna *vr* [At: NESTOR-URECHE, ap. CADE / Pzi: *~nez* / E: nct] (Îrg) A se cățăra.

grăpătoare *sf* [At: ALR. T. II. 94/26 / Pl: *~tori* / E: *grapă* + *-(ă)toare*] (Reg) Cimitir.

grăpător *sm* [At: SBIERA, ap. CADE / Pl: *~i* / E: *grăpa* + *-(ă)tor*] Persoană care lucrează cu grapa[1] (**1**).

grăpătură *sf* [At: I. IONESCU, D. 197 / Pl: *~ri* / E: *grăpa* + *-tură*] (Înv) Grăpare.

grăpiș *av* [At: DOSOFTEI, V. S. 103 / E: *grapă*[1] + *-iș*] **1** (Înv) Anevoie. **2** (Pfm; îlav) **Târâș-~** Cu mare greutate.

grăsan, ~ă *smf, a* [At: DUMITRIU, ap. DA ms / Pl: *~i*, *~e* / E: *gras* + *-an*] **1-2** (Șdp) (Persoană) (foarte) gras(ă).

grăscean, ~ă [At: GHICA, S. 2 / Pl: *~ceni*, *~cene* / E: *gras* + *-ean*] **1-2** *a* (Șhp) Grăsuț (**1-2**). **3** *sm* Purcel între 3 și 7 luni.

grăscior, ~oară *a* [At: BUGNARIU, N. / Pl: *~i*, *~e* / E: *gras* + *-uc* + *-ior*] **1-2** (Șhp) Grăsuț (**1-2**).

grăsime *sf* [At: BIBLIA (1688), 349 / Pl: *~mi* / E: *gras* + *-ime*] **1** Țesut adipos. **2** Untură. **3** Ulei. **4** (Ccr) Pată unsuroasă. **5** Însușire a unei persoane grase (**1**). **6** (Fig) Avere. **7** (Fig; rar) Calitate a unui text de a fi incitant.

grăsos, ~oasă *a* [At: PARHON, B. 15 / Pl: *~oși*, *~oase* / E: *gras* + *-os*] **1** Care conține grăsime. **2** Care are aspect uleios.

grăsuc, ~ă *a* [At: CADE / Pl: *~uci*, *~uce* / E: *gras* + *-uc*] **1-2** (Șhp) Grăsuț (**1-2**).

grăsulean, ~ă *a* [At: DICȚ. / Pl: *~eni*, *~ene* / E: *gras* + *-ulean*] **1-2** (Șhp) Grăsuț (**1-2**).

grăsuleț, ~eață *a* [At: DICȚ. / Pl: *~i*, *~e* / E: *gras* + *-uleț*] **1-2** (Șhp) Grăsuț (**1-2**).

grăsuliu, ~ie *a* [At: GORJAN, H. IV, 160/2 / Pl: *~ii* / E: *gras* + *-uliu*] **1-2** (Șhp) Grăsuț (**1-2**).

grăsun, ~ă [At: H II, 79 / V: *~e* / Pl: *~i*, *~e* / E: ns cf lat* *grasso*, *~onis*] **1** *sm* Porc tânăr (până la un an). **2-3** *a* (Șhp) Grăsuț (**1-2**).

grăsune *sm, a* vz *grăsun*

grăsunel, ~ea *a* [At: H IX, 85 / Pl: *~ei*, *~ele* / E: *grăsun* + *-el*] **1-2** (Șhp) Grăsuț (**1-2**).

grăsuț, ~ă *a* [At: RETEGANUL, P. III, 59 / Pl: *~i*, *~e* / E: *gras* + *-uț*] **1-2** (Șhp) Cam (gras).

grășătoare *sf* [At: DA ms / Pl: *~ori* / E: nct] (Bot; reg) Îngrășătoare.

grătar *sn* [At: DOSOFTEI, V. S. 20 / Pl: *~e* / E: ns cf lat* *gratarium*] **1** Obiect din bare metalice paralele sau încrucișate, care servește la protejarea (și securizarea) ușilor și geamurilor. **2** Obiect din vergele metalice paralele pe care se frig diverse alimente (carne, pește etc). **3** (Pex) Friptură pregătită la grătar (**2**). **4** (D. carne, pește, ciuperci; îla) **La ~** Fript pe grătar (**2**). **5** Obiect din bare metalice paralele, care servește la curățarea încălțămintei pe talpă. **6** Parte de deasupra ieslei, în formă de scară înclinată fixată de-a lungul peretelui, în care se pune fânul. **7** (Rar) Coșul pieptului. **8** Ansamblu de bare metalice paralele (sau încrucișate) care se folosește la instalațiile de ardere, pentru înlăturarea cenușii la instalațiile hidrotehnice, în industria mineritului etc. **9** (Elt) Electrod în formă de sită intercalat între anodul și catodul unui tub electronic sau între alți doi electrozi.

grătăraș *sn* [At: (a. 1827) IORGA, S. D. VII, 262 / Pl: *~e* / E: *grătar* + *-aș*] **1-8** Grătar (**2-4**, **6**) (mic).

grătieriu *sn* [At: BREBENEL. GR. P. / P: *~ti-e~* / E: ns cf *gratie*] (Trs) Sfredel nedefinit mai îndeaproape.

grătioară *sf* [At: BIBLIA (1688), ap. CADE / Pl: *~oare* / E: ***gratie*** + *-oară*] **1-2** (Șhp) Gratie (mică).

grăui *v* vz ***grohăi***[1]

grăuncean *sn* [At: CANTEMIR, IST. 191 / P: *gră-un~* / Pl: *~cene* / E: ***grăunte***+ *-ean*] **1-2** (Înv) Grăuncior (**1-2**).

grăuncer *sn* [At: H XI, 469 / P: *gră-un~* / Pl: *~e* / E: ***grăunte***+ *-er*] (Reg) Grăunțar.

grăuncior *sm* [At: DA / P: *gră-un~* / Pl: *~oare*, (reg) *~oară* / E: ***grăunte*** + *-ior*] **1-2** Grăunte (**1**) (mic) Si: (înv) *grăuncean* (**1-2**), *grăunțel*.

grăunte [At: TETRAEV. (1574), 222 / V: ***grăunt, grăunță*** *sf* / P: *gră-un~* / Pl: *~nțe*, (reg) *~nță*, *~nți*, (înv) *~nțuri* / E: refăcut din pll *grăunță* (< ml *granuceum*)] **1** *sm* Sămânța unor plante, mai ales a cerealelor Si: *boabă, bob*[1]. **2** *snp* Grâne (mai ales ovăz, orz) care servesc de nutreț cailor. **3** *sn* (Pan) Fructul copt, în formă de bob, al altor plante. **4** (Pop; euf; îe) **A (nu) avea ~nțe în cap** A fi prost. **5** *sm* (Îla) **Cât un ~ de muștar** Foarte mic. **6** *sm* (Pan) Mic obiect asemănător cu un grăunte (**1**), izolat dintr-o masă de obiecte asemănătoare sau desprins dintr-un obiect mai mare. **7** *sm* (Pex) Cristal metalic de formă neregulată care rezultă dintr-un cristal elementar, în urma solidificării sau a tratamentelor termice. **8** *sn* (Înv) Veche unitate de măsură a masei, egală cu 0,005 g. **9** *sn* (Pan) Obiect mic și neînsemnat. **10** *sn* (Muz; înv) Partea cea mai îngustă a instrumentelor de alamă. **11** (Pex) Cantitate foarte mică.

grăunt *sm, sn* vz ***grăunte***

grăunțar *sn* [At: H II, 46 / P: *gră-un~* / Pl: *~e* / E: ***grăunt*** + *-ar*] (Pop) Parte a morii în care se toarnă grăunțele (**1**) măcinate Si: (reg) *grăuncer*.

grăunțat, ~ă *a* [At: IORGA, L. R. 12 / P: *gră-un~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***grăunt*** + *-at*] **1** (Îvp) Rotund ca grăunțele (**1**). **2** În forma grăunțelui.

grăunță *sf* vz ***grăunte***

grăunțel *sm* [At: BARCIANU / P: *gră-un~* / E: ***grăunt*** + *-el*] **1-2** (Înv; șhp) Grăuncior (**1-2**).

grăunți *vt* [At: DA / P: *gră-un~* / Pzi: *~țesc* / E: ***grăunț***] (Înv) A preface în grăunțe (**6**) prin măcinare sau pisare.

grăunțos, ~oasă *a* [At: MURGOCI, ap. DA ms / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***grăunțe*** (pl. lui ***grăunt*** sau ***grăunță***) + *-os*] **1** Cu grăunțe (**1**) Si: *granulos*. **2** Care are aspect de parcă ar fi alcătuit din grăunțe (**1**).

grăuraș *sm* [At: DOINE. 86 / P: *gră-u~* / Pl: *~i* / E: ***graur*** + *-aș*] **1-2** (Pop; șhp) Graur (**1**) (mic) Si: *grăurel* (**1-2**).

grăurel *sm* [At: MARIAN. Î. 297 / P: *gră-u~* / Pl: *~ei* / E: ***graur***+ *-el*] **1-2** (Pop; șhp) Grăuraș (**1-2**).

grăuriță *sf* [At: MARIAN. O. I, 426 / Pl: *~țe* / E: ***graur***+ *-iță*] **1-2** (Pop; șhp) Femela graurului (**1**).

grăuruș *sm* vz ***greieraș***

grâmji *vi* [At: BUD. P. P. 67 / V: ***grânji*** / Pzi: *~jesc* / E: nct] (Mar) A scânci.

grânar [At: OLLĂNESCU, H. O. 101 / Pl: *~e* sn, *~i* sm / E: ***grâne*** (pl lui *grâu*)+ *-ar*] **1** *sn* Magazie de cereale Si: *hambar*, (pop) *jitniță*. **2** *sn* (Fig) Ținut care produce (și exportă) grâne în cantități mari. **3** *sm* Negustor de cerale.

grânare *sf* [At: H X, 246 / Pl: ? / E: ***grâne*** (pl lui *grâu*)+ *-are*] (Reg) Iarbă nedefinită mai îndeapreoape.

grânaț *sn* vz ***grâneață***

grânărie *sf* [At: H V, 375 / Pl: *~ii* / E: ***grânar***+ *-ie*] **1** (Înv) Meseria grânarului. **2** (Pop) Cantitate mare de grâne. **3** (Pop) Hambar.

grândei *sn* vz ***grindei***

grâneață *sf* [At: I. IONESCU, C. 188/18 / V: ***~naț*** / Pl: *~eți* / E: ***grâne*** + *-eață*] (Reg) **1** Ogor semănat. **2** Grâne.

grânet *sns* [At: DR XI, 71 / E: ***grâne*** (pl lui *grâu*)+ *-et*] (Reg) **1** Ogor semănat cu grâu. **2** Holde de grâu.

grângoașă *sf* [At: MARIAN. INS. 12 / V: ***grin~, gârg~*** / Pl: *~șe* / E: nct] (Ent; reg) Insectă caleopteră cu aripi tari (*Gymnopleurus pilularius*).

grângorel *sm* vz ***grăngurel***

grânguraș *sm* vz [At: DA ms / Pl: *~i* / E: ***grangure***+ *-aș*] (Șhp) Grăngurel.

grâniște *sf* [At: DR XI, 83 / Pl: *~* / E: ***grâne*** (pl lui *grâu*)+ *-iște*] (Reg) **1** Ogor semănat cu grâu. **2** Holde de grâu.

grânji *v* vz ***grâmji***

grâor *sm* [At: COMAN, GL. / V: (reg) ***grăior*** / Pl: *~i* / E: nct] (Reg) **1** Gâscă sălbatică migratoare (nedefinită mai îndeaproape) Si: (reg) *gălăuz*. **2** Gâscă sălbatică nemigratoare, cu pene albastre-pestrițe, nedefinită mai îndeaproape.

grâu [At: COD. VOR. 93/81 / Pl: (pop; **13**) *grâie*, (reg; **13**) *~ri*, (înv; **12**) *~re*, (**12**) *~âne* / E: ml ***granum***] **1** *sm* Gen de plante erbacee, din familia gramineelor, cu rădăcina adâncă, cu frunzele lanceolate și cu inflorescența în spic lung, îngust, cu mustăți din ale căror boabe se obține făină (*Triticum*). **2** *sm* Plantă care face parte din genul grâului. **3** (Pex) Sămânța de grâu (**2**). **4** *sm* (Șîs *~alb, ~cârnău, ~de primăvară, ~de toamnă, ~rusesc*) Plantă erbacee graminee Si: (reg) *arnăut, hulcă, lesiță, ulică* (*Triticum aestivum*). **5** *sm* (Îs) *~ fără mustață, ~fără țeapă, ~tuns* Plantă erbacee, graminee cu spicul fără mustăți (*Triticum aestivum muticum*). **6** *sm* (Reg; îs) *~umblător* Plantă erbacee, graminee cu spicul fără mustăți (*Triticum aestivum muticum*; varietatea *alborubum*). **7** *sm* (Reg; îs *~roșu, ~roșu de Ungaria*) Plantă erbacee, graminee Si: *ghirca roșu, hârca, ulca roșu* (*Triticum aestivum multicerin*). **8** *sm* (Șîs *~cu mustăți, ~țapaș*) Plantă erbacee, graminee cu spicul cu mustăți (*Triticum aestivum aristatum*). **9** *sm* (Șîs *~bălan, ~bătrân, ~de Banat*) Plantă erbacee, graminee (*Triticum aestivum aristatum*, varietatea *erythrospermum*). **10** *sm* (Șîs *~azima, ~de toamnă, ~roșu de Tisa, ~urias*) Plantă erbacee, graminee (*Triticum aestivum aristatum*, varietatea *feruginenumm*). **11** *sm* (Șîs *~cârnău tuns, ~de iarnă, ~englezesc, ~tuns*) Plantă erbacee, graminee Si: (reg) *arnăut* (*Triticum hybernium*). **12** *sm* (Îs) *~alb, ~de vara, ~polonez* Plantă erbacee, graminee (*Triticum polonicum*). **13** *sm* (Bot; șîs *~tare*) Ghircă (*Tricum durum*). **14** *sm* (Bot; reg) Alac (*Triticum monocecum*). **15** (Bot; rîs *~alac, ~gol, ~moale*) Alac (*Triticum spelta*). **16** (Șîs *~englezesc, ~mare*) Plantă erbacee, graminee (*Triticum turgidum*). **17** *sm* (Bot; reg; îs) *~de baltă* Ierboi de baltă (*Beckmamaia erucaeformis*). **18** *sm* (Bot; reg; îs) *~negru* Hrișcă tătărească. **19** *sm* (Bot; reg; îs) *~negru, ~ul prepeliței* Ciomoiog (*Melampyrum arvense*). **20** *sm* (Bot; reg; îs) *~negru, ~ prepelițelor* Soră cu frate (*Melampyrum nemorosum*). **21** *sm* (Bot; reg; îs) *~sălbatic* Obsigă (*Brachypodium silvaticum*). **22** (Bot; reg; îas) Obsigă (*Brachypodium pinnatum*). **23** (Bot; reg; îs) *~l cucului* Mălaiul cucului (*Luzula campestris*). **24** *sm* (Bot; reg; îas) Nu-mă-uita (*Myosotis palustris*). **25** *sm* (Bot; reg; îas) Nu-mă-uita (*Myosotis sylvatica*). **26** *sm* (Bot; reg; îs) *~l lupului* Jabdie (*Polytrichum commune*). **27** *sm* (Bot; reg; îs) *~l mâței* Fir (*Agropyron repens*). **28** *sm* (Bot; reg; îs) *~l potârnichii* (sau *potârnichilor*) Paracherniță (*Parietaria afficinalis*). **29** *sn* (Pgn; lpl; îf *~âne*) Cereale sub formă de boabe curățate. **30** *sn* (Pex; lpl) Teren însămânțat cu grâu (**2**) sau cereale. **31** *sn* (Pex; mpl) Plantele de pe grâne (**30**).

grâuleț *sm, sn* [At: TEODORESCU, P. P. 142 / P: *grâ-u~* / Pl: *~uri* / E: ***grâu*** + *-uleț*] **1-6** (Pop; șhp) Grâu (**2, 29, 31**) (mic) Si: (pop; șhp) *grâușor* (**1-6**), (reg; șhp) *grâuț* (**1-6**).

grâușor *sm, sn* [At: TEODORESCU, P. P. 39 / P: *grâ-u~* / Pl: *~oare* / E: ***grâu*** + *-ușor*] **1-6** (Bot; pop; șhp) Grâu. **7** (Bot) Untișor (*Ficaria verna*). **8** (Bot; reg) Zâzanie (*Lolium perenne*). **9** (Bot; reg) Ciormoiag (*Melampyrum barbatum*).

grâuț *sn* [At: BUD. P. P. 14 / Pl: *~uri* / E: ***grâu*** + *-uț*] **1-6** (Bot; reg; șhp) Grâuleț (**1-6**).

grea *vt* [At: DN / Pzi: *~eez* / E: fr ***gréer***] (Mrn) A echipa o navă cu greementul necesar.

greab *sm* [At: CHEST. II, 6/263 / V: ***greav*** / Pl: *~i* / E: nct] (Reg) Capul familiei la țigani.

greabăn *sn* [At: GANE, ap. TDRG / V: ***greb~, greben*** / Pl: *~e*, (înv) *~beni* / E: vsl **гребенъ**] **1** Regiune a corpului unor animale (mari) situată

între gât și spinare. 2 (Pop; îe) **A fi numai ~ul pe el** A fi foarte slab. 3 (Reg) Cocoașă. 4 (Pan) Coamă a unui munte.

greangur *sm* vz ***grangur***

greare *sf* [At: LTR / Pl: *~eări* / E: ***grea***] (Mrn) Echipare a unei nave cu greementul necesar.

greasă *sf* vz ***gresie***

greașnic *sm* [At: PSALT. HUR., ap. DHLR II, 510 / Pl: *~ici* / E: vsl **грѣшникъ**] (Înv) Păcătos.

great[1] *sf* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***grea***] (Mrn) Greare.

great[2], ***~ă*** *a* [At: DN[3] / Pl: *~ați, ~e* / E: ***grea***] (Mrn; d. nave) Echipat cu greementul necesar.

greață *sf* [At: COD. VOR. 94/10 / Pl: *~ețuri*, (înv) *~ețe* / E: ***greu*** + *-eață* cf *îngrețoșa*] 1 Senzație neplăcută, adesea însoțită de vărsături, reprezentând reacția unor receptori nervoși din cavitatea abdominală la diverși agenți. 2 (Înv) Greutate. 3 (Înv; îlav) **A ~** Anevoie. 4 (Irn; îe) **A(-i) fi cuiva ~** Exprimă situația cuiva care face un lucru cu neplăcere sau neatent. 5 (Irn; îae) Exprimă situația cuiva care evită să facă un anumit lucru. 6 (Fig) Sentiment de silă față de cineva sau de ceva.

greav *sm* vz ***greab***

grebăluță *sf* [At: RUSSO, S. 26 / Pl: *~țe* / E: ***greblă*** + *-uță*] 1-2 (Îrg) Grebluță (1-2).

grebăn *sn* vz ***greabăn***

grebănar *sn* [At: DAMÉ, T. 50 / Pl: *~e* / E: ***greabăn*** + *-ar*] (Pop) Curea a hamului care se trece peste greabănul (1) calului Si: (pop) *gâtar*.

grebănat, ~ă *a* [At: BUL. FIL. VII-VIII, 289 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***greabăn*** + *-at*] (Mol) Cocoșat.

grebănoc *sm* [At: SEVASTOS, ap. TDRG / V: *~nog* / Pl: *~oci* / E: ***greabăn*** + *-oc*] (Mol) Cocoșat.

grebănog *sm* vz ***grebănoc***

grebănos, ~oasă *a* [At: CANTEMIR, IST. 207 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***greabăn*** + *-os*] (Mol) 1 (D. animale) Cu greabănul (1) proeminent. 2 (D. oameni) Cocoșat.

grebănoșel, ~ea *a* [At: SEVASTOS, ap. TDRG / Pl: *~ei, ~e* / E: ***grebănos*** + *-el*] (Mol; șhp) 1-2 Cocoșat.

grebănoșică *sf* [At: DA ms / Pl: *~ici* / E: ***grebănos***+ *-ică*] (Mol; șhp) 1-2 Cocoșată.

greben *sm* vz ***greabăn***

grebenț *sm* vz ***zgrebeni***

grebla *vt* [At: MARIAN, Î. 16 / Pzi: *~lez* / E: derivat de la ***greblă***] 1 A lucra cu grebla. 2 A curăța un loc prin strângere cu grebla Si: (reg) *a potoli, a netezi*.

greblan *sn* [At: DR V, 316 / E: ***greblă*** + *-an*] (Reg) Greabăn.

greblar *sm* [At: DA ms / Pl: *~i* / E: ***greblă*** + *-ar*] Om care face sau vinde greble.

greblare *sf* [At: DA ms / Pl: *~ lări* / E: ***grebla***] Operație făcută cu grebla pentru strângerea paielor, mărunțirea bulgărilor de pământ, nivelarea solului etc. Si: *greblat*[1].

greblaș *sm* [At: BUL. FIL. VII-VIII 290 / Pl: *~ i* / E: ***greblă*** + *-aș*] 1 Lucrător cu grebla. 2 (Fig; gmț) Ajutor la jocul de ruletă Si: *crupier*.

greblat[1] *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: ***grebla***] Greblare.

greblat[2], ***~ă*** *a* [At: SANDU-ALDEA, A. M. 203 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***grebla***] Care este sau a fost adunat cu grebla.

greblă *sf* [At: ANON. CAR. / V: ***grăblea*** / Pl: *~le* / E: bg **гребло**] 1 Unealtă sau mașină agricolă cu ajutorul căreia se strâng paiele, fânul etc. sau cu care se mărunțesc bulgării de pământ, se nivelează solul etc. 2 Construcție orientată transversal pe un curs de apă, servind la oprirea buștenilor.

greblătoare *sf* [At: ALRT II, 324 / Pl: *~ori* / E: ***greblă*** + *-(ă)toare*] (Trs) Femeie care adună cu grebla grâul cosit de cosași.

greblătură *sf* [At: MARIAN, S. R. II, 207 / Pl: *~turi* / E: derivat de la ***grebla*** + *-ură*] Ceea ce s-a adunat cu grebla.

greblău *sn* [At: HERZ.-GHER., M. II-III 413 / Pl: *~ae* / E: ***greblă*** + *-ău*] (Reg) Pieptene mare.

grebleș, ~ă *a* [At: DAMÉ, T. 28 / V: ***~bliș*** / E: ***greblă*** + *-eș*] (Pop) 1 (D. coarnele vitelor) Aduse ca dinții greblei. 2 (Îs) *Bou ~* Bou cu coarnele aduse ca dinții greblei.

grebliș, ~ă *a* vz ***grebleș***

grebliță *sf* [At: GCR III, 369 / Pl: *~țe* / E: ***greblă*** + *-iță*] 1-2 (Șhp) Grebluță (1-2) Si: *grebluță, grebuță*.

grebluță *sf* [At: MARIAN, V. 226 / Pl: *~e* / E: derivat de la ***greblă*** + *-uță*] 1-2 (Șhp) Greblă (de dimensiuni reduse) Si: *grebliță, grebuliță, grebăluță*.

grebuliță *sf* [At: DA ms / Pl: *~țe* / E: ***greblă*** + *-iță*] 1-2 (Șhp) Grebluță (1-2).

grec, ~ească [At: CORESI, ap. GCR I 15/33 / Pl: *~eci, ~ece* / E: ml ***graecus***] 1-2 *smf, a* (Persoană) care face parte din populația de bază a Greciei sau este originară de acolo 3 *sm* (Iuz) Negustor. 4 *sm* (Iuz) Băcan. 5-6 *a* Care aparține Greciei sau grecilor (1) Si: *grecesc* (1-2), (dep) *grecoteiesc*. 7-8 *a* Privitor la Grecia sau la greci (1) Si: *grecesc* (1-2). 9 *sf* Limba vorbită de greci (1) Si: (înv) *grecie*. 10 *sfa* (Pop) Dans popular nedefinit mai îndeaproape. 11 *sfa* (Pop) Melodie după care se execută greaca (10).

grecanic, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~ici, ~ice* / E: it ***grecanico***, lat ***graecanicus***] (Liv) 1 De tradiție și de uz grecesc. 2 (Rar) Grec impur.

grecesc, ~ească *a* [At: CORESI, EV. 12/8 / Pl: *~cești* / E: ***grec*** + *-esc*] 1-3 Grec (2, 5-6). 4 *sf* Muzică grecească. 5 *sf* (Pfm) Dans pe muzică grecească. 6 *sf* (Bot; reg) Plantă nedefinită mai îndeapreoape

grecește *av* [At: COD. VOR. 35/10 / V (înv): ***~ciaște*** / E: ***grec*** + *-ește*] 1 Ca grecii (1). 2 În greacă (9). 3 (Pop; îe) **A sta ~** A sta cu picioarele încrucișate. 4 (Înv; îe) **A sta ~ în inima cuiva** A ști tot ce vrea sau gândește cineva. 5 (Pop.; îe) **A vorbi ~** A fi beat.

greci *vtf* [At: HASDEU, I. C. 156 / Pzi: *~cesc* / E: ***grec***] (Îvr) A greciza.

greciaște *av* vz ***grecește***

grecie *sf* [At: M. COSTIN, ap. GCR I, 188/3 / Pl: (rar) *~ii* / E: ***grec*** +*-ie*] (Înv) Greacă (9).

greciman *sm* vz ***gociman***

grecioasă *af* [At: BIBLIA (1688), 277/2 / Pl: *~oase* / E: ***greață*** + *-ioasă*] (Înv; d. femei) Însărcinată.

grecism *sn* [At: RUSSO, S. 64 / Pl: *~e* / E: ***grec*** + ***-ism***] 1-3 Cuvânt, expresie sau locuțiune de origine greacă (9), care au fost împrumutate fără a fi fost asimilate. 4 Influență a limbii și culturii grecești asupra altei limbi și culturi.

grecism *sn* [At: HASDEU, I. C. 44 / Pl: *~cisme* / E: ***grec*** + *-ism* cf fr *grécisme*] 1 Tot ceea ce constituie specificul culturii, naționalității grecești Si: *elenism*. 2 Cuvânt, expresie sau construcție care au fost împrumutate din limba greacă, fără să fi fost asimilate. 3 Influența limbii (și culturii) grecești asupra altei limbi (și culturi).

grecit, ~ă *a* [At: I. NEGRUZZI, S. I, 478 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***greci***] (Înv) Care s-a asimilat cu grecii.

grecitate *sf* [At: IORGA, L. II, 7 / E: ***grec*** + *-itate*] Neamul și cultura greacă (6).

greciza *vtf* [At: IORGA, L. II, 13/ Pzi: *~zez* / E: fr ***gréciser***] A face să devină grec (2) Si: (îvr) *a greci*.

grecizant *sm* [At: MDA ms / Pl: *~nți* / E: fr ***grécisant***] (Rar) Fapt de limbă care grecizează o altă limbă.

grecizare *sf* [At: DN[3] / Pl: *~zări* / E: ***greciza***] Determinare a cuiva să devină grec (2).

grecizant *sm* [At: DA ms / Pl: *~nți* / E: fr ***grécisant***] Elenizant.

grecizat, ~ă *a* [At: IORGA, L. II, 13 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***greciza***] (D. oameni) Care a trecut la naționalitatea greacă Si: (înv) *grecit*.

greco-[1] [At: DIONISIE, C. 211 / E: ***grec***] Element de compunere „grec".

greco[2] *sn* [At: DN[3] / Pl: *~uri* / E: fr ***grecque***, it ***greca***] Desen inspirat din motivele antice grecești, folosit ca broșură în țesături de mobilă, la covoare etc.

grecoaică *sf* [At: DA / Pl: *~ice* / E: ***grec*** + *-oaică*] Femeie de origine greacă (2) Si: (îvr) *grecoaie, grecoiță*.

grecoaie *sf* [At: ŞINCAI, HR. II 215/36 / P: *~coa-ie* / Pl: ~ / E: ***grec*** + *-oaie*] (Îrg; şdp) Greacă (**1**).

greco-bulgărime *sf* [At: EMINESCU, P. 247 / E: ***greco-*** + ***bulgărime***] Amestec de populaţie de origine greacă şi bulgară stabilită în ţările române în căutare de câştiguri.

greco-catolic, ~ă *smf, a* [At.: IORGA, L. II, 324 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***grec*** + ***catolic***] **1–2** *smf, a* (Persoană) care a aderat la Biserica unită cu Roma. **3** *a* (D. culte religioase) Care ţine de Biserica unită.

grecoiţă *sf* [At: DA / P: *~co-i~* / Pl: *~ţe* / E: ***grec*** + *-(o)iţă*] (Îvr) Grecoaică.

grecoman, ~ă *sm* [At: DA / Pl: *~i, ~e* / E: drr ***grecomanie***] Partizan fanatic al grecilor.

grecomanie *sf* [At: DN[2] / Pl: *~ii* / E: fr. ***grécomanie***] Manie de a imita obiceiurile, limba etc. grecilor şi de a susţine tot ce vine de la greci.

greco-oriental, ~ă *smf, a* [At: DA / P: *~ri-en~* / Pl: *~i, ~e* / E: ***grec*** + ***oriental***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care a aderat la religia ortodoxă. **3** *a* (D. culte religioase) Care ţine de Biserica ortodoxă Si: *ortodox*, (rar) *greco-răsăritean*.

greco-răsăritean, ~ă *smf, a* [At: DA / Pl: *~eni, ~ene* / E: ***grec*** + ***răsăritean***] (Rar) Greco-oriental.

greco-roman, ~ă *a* [At: DIONISIE, C. 211 / Pl. *~i, ~e* / E: ***grec*** + ***roman***] **1** Care ţine de epoca vechii Grecii şi a Imperiului Roman Si : (îvr) *greco-romeu* (**1**). **2** Privitor la epoca vechii Greci şi la Imperiul Roman (**2**) Si: (îvr) *greco-romeu* (**1-2**). **3** (Îs) *Lupte ~e* Luptă în care este permisă doar apucarea de deasupra centurii şi în care sunt interzise procedeele făcute cu picioarele.

greco-român, ~ă *a* [At: ODOBESCU, II 195 / Pl: *~i, ~e* / E: ***grec*** + ***român***] Care ţine de civilizaţia greacă şi totodată de cea românească.

greco-romeu *sm, am* [At: DIONISIE, C. 211 / Pl: *~ei* / E: ***grec*** + ***romeu***] (Îvr) **1-2** Greco-roman (**1-2**).

greco-romen *sm* [At: DIONISIE, C. 211 / Pl: *~i* / E: fr ***gréco-romain***] (Înv) Grec.

greco-scitic, ~ă *a* [At: ODOBESCU, S. II, 195 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***grec*** + ***scitic***] Care ţine de civilizaţia greacă şi totodată de cea scitică.

grecotei *sm* [At: ZILOT, CRON. 71 / Pl: ~ / E: ***grec*** + *-otei*] (Pfm; prt) Grec (**1**).

grecoteiesc, ~iască *a* [At: JIPESCU, ap. TDRG / P: *~te-iesc*/ Pl: *~eşti* / E: ***grecotei*** +*iesc*] **1-2** (Pfm; prt) Grecesc (**1-2**).

grecuşor *sm* [At: CADE / Pl: *~i* / E: ***grec*** + *-uşor*] **1-2** (Şhp) Grec (**1**) (mic).

greder *sn* [At: LTR / Pl: *~e* / E: eg ***grader***] Maşină utilizată pentru diverse operaţii de construire şi întreţinere a drumurilor, mai ales pentru nivelări.

gredinar *sm* vz ***grădinar***

gredinariu *sm* vz ***grădinar***

greement *sn* [At: LTR / Pl: *~e* / E: fr ***gréement***] Ansamblu format din catargele, velele şi parâmele unei nave sau ale unei ambarcaţii cu pânze.

green *sn* [At: DN[3] / P: *grin* / Pl: *~uri* / E: eg ***green***] (Agm; rar) Loc semănat cu gazon pentru jocul de golf.

gref *smn* [At: URICARIUL IV, 136/13 / Pl: *~i, ~uri* / E: bg ***rpex***] **1** Unitate de măsură a lungimii egală cu o jumătate de rup sau a 11-a parte dintr-un cot. **2** (Tip; înv; spc) Porţiune dintr-un text tipărit.

grefa *vt* [At: RESMERIŢĂ, D. / Pzi: *~fez* / E: fr ***greffer***] (Med) **1** A aplica o grefă[2] Si: *a transplanta*. **2** (Înv) A încrusta. **3** (Liv) A adăuga un element unui ansamblu deja structurat.

grefare *sf* [At: DEX / Pl: *~fări* / E: ***grefa***] (Med) **1** Executare a unei grefe[2] Si: *transplantare*. **2** (Înv) Încrustare.

grefat, ~ă *a* [At: DN / Pl: *~ati, ~e* / E: ***grefa***] **1** (D. grefe) Transplantat. **2** (D. organisme) Căruia i s-a transplantat o grefă[2]. **3** (Înv) Încrustat. **4** (Liv) Care a fost adăugat unui ansamblu deja structurat.

grefă[1] *sf* [At: HAMANGIU, C. C. / Pl: *~fe* / E: fr ***greffe***] Serviciu al unei instanţe judecătoreşti în care se întocmesc, se păstrează şi se comunică actele de procedură.

grefă[2] *sf* [At: DN / Pl: *~fe* / E: fr ***greffe***] **1** Fragment de ţesut sau de organ transplantat dintr-o regiune în alta a corpului aceluiaşi individ sau de la un organism la altul Si: *grefon, transplant*. **2** Operaţie pentru refacerea unui ţesut sau a unui organ cu ajutorul unei grefe[2] (**1**).

grefier *sm* [At: HAMANGIU, C. C. / P: *~fi-er* / Pl: *~i* / E: fr ***greffier***] Funcţionar judecătoresc însărcinat cu înregistrarea dezbaterilor instanţei de judecată, cu redactarea hotărârilor, cu întocmirea, păstrarea şi comunicarea actelor de procedură.

grefieriţă *sf* [At: I. NEGRUZZI, S. I, 183 / P: *~fi-e~* / Pl: *~ţe* / E: ***grefier*** + *-iţă*] **1** Soţie de grefier. **2** (Rar) Femeie de grefier.

grefon *sn* [At: DN / Pl: *~oane* / E: fr ***greffon***] (Rar) Grefă[2] (**1**).

gregar, ~ă *a* [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***grégaire***, lat. ***gregarius***] **1** *a* (D. animale) Care trăieşte în grupuri compacte, în turme, cete, cârduri. **2** *a* (Îs) *Intinct ~* Instinct care determină unele animale să trăiască, să migreze în turme, cete cârduri. **3** *a* (Îs) *Spirit* (sau *instinct*) *~* Spirit sau instinct care îndeamnă pe unii oameni să se supună orbeşte, să-şi piardă, cu totul individualitatea în mijlocul mulţimii din care fac parte. **4** *smf* (Rar) Membru al unei organizaţii (politice) lipsit de orice iniţiativă. **5** *smf* Cel care se sacrifică în folosul retierului vedetă în cursele cicliste profesioniste pe şosea.

gregarism *sn* [At: DN / Pl: *~e* / E: fr ***grégarisme***] (Rar) **1** Stare a animalelor care trăiesc în turmă. **2** (Fig) Instinct gregar (**3**).

gregenţin *sm* vz ***greghetin***

gregetin *sm* vz ***greghetin***

gregheci *sm* vz ***greghetin***

gregheciu *sm* vz ***greghetin***

greghetin *sm* [At: RESMERIŢĂ, D. / V: ***~genţin, ~getin, ~gheci, ~gheciu, ~gheţel, ~gotin, ~hotin*** / Pl: *~i* / E: nct] **1** Plantă erbacee din familia geraniacee, cu tulpina dreaptă, ramificată, cu frunze palmate şi lobate, cu flori albastre, liliachii sau albe, dispuse două câte două, care creşte prin livezi, margini de păduri Si: (reg) *ciocul-berzei, gregheţui, pliscul-cocoarei, săgeţică* (*Geranium pratense*). **2** (Bot; reg) Pliscul-cucoarei (*Erodium cicutarium*). **3** (Bot; reg) Pliscul-cocorului (*Geranium lucidum*). **4** (Bot; reg) Pliscariţă (*Geranium pyrenaicum*). **5** (Bot; reg) Frate al priboiului (*Geranium sylvaticum*).

gregheţel *sm* vz ***greghetin***

gregheţui *sm* [At: DA ms / Pl: ~ / E: ***greghetin*** css] (Bot; reg) Greghetin (**1**).

gregorian *a* [At: RESMERIŢĂ, D. / P: *~ri-an* / Pl: *~iene* / E: fr ***grégorien***] **1** (Îs) *Calendar ~* Calendar întocmit la sfârşitul sec. XVI din ordinul papei Grigore al XIII-lea şi adoptat, în prezent, de toate ţările Europei. **2** (Îs) *Cânt ~* Cânt ritual folosit în Biserica latină, ce a constituit baza cântului liturgic catolic.

gregotin *sm* vz ***greghetin***

grehotin *sm* vz ***greghetin***

grei *v* vz ***grăi***

greier *sm* [At: CANTEMIR, IST. 108 / V: (reg) ***greir, grel, greore, grier, griere, greiere, grior, griore*** / Pl: *~i* / E: lat ***gryllus***] **1** Gen de insecte cu corpul scurt şi gros, cu antene lungi şi cu ochi mari, cu picioarele posterioare adaptate la sărit, care produc un sunet ascuţit şi pătrunzător prin frecarea elitrelor (*Gryllus*). **2** Insectă care face parte din genul greierilor (**1**). **3** (Pfm; îe) **A avea ~i în cap** A fi (cam) nebun.

greieraş *sm* [At: DEX / V: ***grieraş*** / P: *gre-ie~* / Pl: *~i* / E: ***greier*** + *-aş*] (Şhp) **1-2** Greieruş (**1–2**).

greiere *sm* vz ***greier***

greierel *sm* [At.: DEX / V: ***grie~*** / P: *gre-ie~* / Pl: *~rei* / E: ***greier*** + *-el*] (Şhp) **1-2** Greieruş (**1–2**).

greieruş *sm* [At: CANTEMIR, IST. 108 / V: (îvp) ***greluş, greuluş, grieruş, griuruş, gruruş*** / P: *gre-ie~* / Pl: *~i* / E: ***greier*** + *-uş*] **1-2** (Şhp) Greier (**1**) (mic) Si: *greieraş, greierel*.

greime *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 216 / V: (înv) *grâime, greuime* / P: *gre-i~* / Pl: *~mi* / E: *grea* + *-ime*] (Înv) **1-3** Greutate (**1-3**). **4** Mulțime de ființe. **5** Grosul unei armate. **6** (Reg) Vreme rea, cu furtună.

greir *sm* vz ***greiere***

greisen *sn* [At: LTR / P: *grai-zen* / Pl: *~uri* / E: ger ***Greisen***] (Glg) Rocă granuloasă, alcătuită din cuarț și mică, formată prin transformarea granitului sub acțiunea soluțiilor magnatice reziduale.

greisenificare *sf* [At: LTR / Pl: *~cări* / E: ****greisenifica***] Fenomen de formare a greisenului.

greițar *sm* vz ***creițar***

grej [At: DN² / Pl: *~uri* / E: fr ***grège***] **1** *sn* Fir de mătase naturală brută. **2** *ain* (D. firele de mătase naturală sau d. mătasea naturală) Care are culoarea naturală.

greji *vtr* vz ***griji***

grel *sm* sm vz ***greier***

greluș *sm* vz ***greieruș***

gremial *sn* [At: DN³ / P: *~mi-al* / Pl: *~uri* / E: fr ***grémial***] Bucată de stofă care se pune pe genunchii unui prelat catolic în timpul slujbei când stă pe scaun.

gren *sn* [At: DN³ / Pl: *~uri* / E: fr ***grain*** (de vent)] (Rar) Furtună locală neașteptată și trecătoare, însoțită uneori de ploaie și zăpadă.

grena [At: DN² / Pl: *~uri* / E: fr ***grenat***] **1** *sn* Culoarea roșu-închis. **2** *ain* Roșu-închis.

grenadă *sf* [At: RESMERIȚĂ, D. / V: *granată, ~ată*, (pop) *gârnată* / Pl: *~de* / E: fr ***grenade***, it ***granat***] **1** Proiectil ușor, dintr-un corp metalic alungit, care are o încărcătură explozivă și un focos care se aruncă cu mâna sau cu un dispozitiv special. **2** Obiect de forma unei grenade (**1**) folosit la probele atletice de aruncări. **3** (Pex) Probă atletică practicată cu o grenadă (**2**).

grenadier *sm* [At: RESMERIȚĂ, D. / P: *~di-er* / V: *granadir, ~dir* / Pl: *~i* / E: fr ***grenadier***] **1** Soldat infanterist care lupta folosind grenada. **2** (Înv) Soldat infanterist dintr-o unitate de elită.

grenadină *sf* [At: RESMERIȚĂ, D. / Pl: *~ne* / E: fr ***grenadine***] **1** Fir de mătase naturală întrebuințat la fabricarea dantelelor. **2**. Țesătură subțire și transparentă din bumbac sau din mătase din care se confecționează rochii de vară, perdele etc. **3** (Înv) Un fel de sirop roșu.

grenadir *sm* vz ***grenadier***

grenat *sv* vz ***granat***[1]

grenată *sf* vz ***grenadă***

greoi, ~oaie [At: BELDIMAN, N. P. I, 7 / P: *gre-oi* / Pl: *~, ~oaie* / E: ***greu*** + *-oi*] **1-2** *a*, *av* (D. ființe sau d. modul lor de a acționa) (Care se mișcă, se desfășoară sau pornește) încet, cu greutate și fără delicatețe. **3-4** *a, av* (Fig; d. modul de a gândi al cuiva) (Care este) lipsit de vioiciune, de suplețe, de rafinament. **5-6** *a, av* (D. limbă, stil etc.) (Care este) încărcat, complicat, confuz.

greomânt *sn* vz ***greumânt***

greore *sm* vz ***greiere***

greotate *sf* vz ***greutate***

grep *sn* [At: DEX / Pl: *~uri* / E: prescurtat din ***grepfrut***] Grepfrut.

grepfrut *sn* [At: DN / S și: *grape-fruit* / E: eg, fr ***grape-fruit***] Fruct citric mai mare decât portocala, galben sau roșiatic, cu gust acrișor-amărui, produs de un arbore subtropical.

gres[1] vz ***greș***[3]

gres[2] *sn* [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~uri* / E: fr ***grès***] (Îvr) Conglomerat format din granule de cuarț.

gresa *vt* [At: DN / Pzi: *~sez* / E: fr ***graisser***] (Teh) A unge piesele în mișcare și în contact ale unui mecanism, ale unei mașini etc, pentru a reduce frecarea, uzura sau încălzirea lor, ori pentru a le proteja împotriva unor agenți externi.

gresaj *sn* [At: LTR / Pl: *~e* / E: fr ***graissage***] (Teh) Ungere a pieselor aflate în mișcare sau în contact Si: *gresare*.

gresare *sf* [At: LTR / Pl: *~sări* / E: ***gresa***] (Teh) Gresaj.

gresat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***gresa***] Gresare.

gresat[2], *~ă* *a* [At: DEX / Pl: *~ați, ~e* / E: ***gresa***] (D. piese sau despre mecanisme aflate în mișcare sau în contact) Care a fost uns.

gresă *sf* vz ***gresie***

gresie *sf* [At.: DAMÉ / P: *~si-e* / V: ***greasă, grezie*** / Pl: *~ii* / E: alb ***garese*** „răzuș de olar"] **1** Rocă sedimentară foarte dură, formată prin cimentarea nisipurilor cu diverse materiale. **2** Cute de ascuțit coasa făcută din gresie (**1**). **3** (Reg; pan) Bucată de lemn care vine deasupra osiei de dinainte a carului și care formează, împreună cu osia, corpul în care intră gruiul și inima carului Si: (reg) *baargic, baingic, masă, perinoc, scaunul de dinainte*. **4** (Reg) Spetează de lemn care se suprapune piscului de la car. **5** (Reg) Spetează de lemn suprapusă osiei pe care stă capul grindeiului de la plug. **6** (Reg; lpl) Cele două pietre care macină boabele la moară. **7** Olărie dură și opacă, având la bază o argilă plastică.

gresor [At: LTR / Pl: *~oare* sn, *~i* sm / E: fr ***graisseur***] **1** *sn* Dispozitiv al unei mașini care servește la gresaj Si : *ungător*. **2** *sm* Muncitor care efectuează operații de gresare.

greș[1] vz ***groș***

greș[2] *sn* [At: (a. 1633) IORGA, D. B. I, 50 / Pl: *~uri* sn, *~i* sm / E: drr ***greși***] (Îrg) **1** Greșeală (**1**). **2** (Îlav) **Fără ~** Perfect. **3** (Îe) **A da** sau, rar, **a face ~** A nu nimeri ținta sau obiectivul ochit. **4** (Îae) A nu izbuti într-o acțiune, într-o întreprindere. **5** (Îae) A se înșela. **6** (Pop ; îe) **A da** sau **a băga ~ cuiva** A-i găsi cuiva o vină, un defect. **7** (Înv; îe) **A-i da (cuiva) ~** A-i imputa (cuiva) ceva, găsindu-l vinovat. **8** (Reg; îe) **A nu avea ~** A nu constitui o greșeală. **9** (Îae) A nu aduce vătămare. **10** (Îae) A fi nimerit. **11** (Reg) Loc unde plugul a deviat din brazdă, lăsând pământ nearat. **12** (Reg) Petec de pământ nearat între două brazde ori printre arătură. **13** (Reg) Pământul nemișcat din loc când plugarul ia brazda prea mare sau când boii nu merg pe brazdă.

greș[3] *sm* [At: BIBLIA (1688), 179/3 / V: ***gres*** / Pl: *~i* / E: lp ****agrestius***] (Îvr) Mic ciorchine de strugure necules de culegători.

greșa *sf* vz ***greșeală***

greșală *sf* vz ***greșeală***

greșeală *sf* [At: MINEIUL (1776), 35^V/2 / V: (iuz) ***~șală***, (reg) ***~șa***, ***grișea*** / Pl: *~șeli* / E: ***greși*** + *-eală*] **1** (Înv) Păcat. **2** Faptă, acțiune etc. care constituie o abatere (conștientă sau involuntară) de la adevăr, de la ceea este real, drept, normal, bun (și care poate atrage după sine un rău, o neplăcere). **3** (Ccr) Ceea ce rezultă în urma unei greșeli (**2**). **4** (Îlav) **Fără ~** Perfect. **5** (Îlav) **Din ~** Fără intenție. **6** (Înv) Defect (corporal).

greșelnic, ~ă *a* [At: RESMERIȚĂ, D. / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***greșală*** + *-nic*] (Înv) Care greșește.

greșeluță *sf* [At: DA / Pl: *~țe* / E: *greșeli* (pl. lui *greșeală*) + *-uță*] **1-2** (Șhp) Greșeală (mică).

greși [At: COD. VOR. 66/10 / Pzi: *~șesc* / E: vsl ***грѣшити***] **1** *vt* A comite o greșeală. **2** *vr* (Pex) A se înșela. **3** *vt* A nu nimeri ținta, obiectivul ochit Si: *a da greș*. **4** *vt* A face ceva rău. **5** *vt* A pune la loc greșit. **6** A lua un lucru drept altul Si: *a confunda, a încurca*. **7** *vi* (Îlv) **A ~ drumul sau calea** A se rătăci. **8** *vi* A se face vinovat de ceva față de cineva. **9** *vi* A face cuiva un rău, un neajuns. **10** *vi* A păcătui. **11** *vr* (Reg; d. fecioare sau, rar, femei) A avea raporturi sexuale în afara căsătoriei (și a rămâne însărcinată).

greșire *sf* [At: RESMERIȚĂ, D. / Pl: *~ri* / E: ***greși***] **1** Comitere a unei greșeli. **2** Înșelare. **3** Nenimerire a țintei, a obiectivului ochit. **4** Executare proastă a ceva. **5** Punere la loc greșit. **6** Luare a ceva drept altceva. Si: *confundare, încurcare*. **7** (Îls) **~ea drumului** sau **a căii** Rătăcire a drumului, a căii. **8** Vinovăție față de cineva. **9** Pricinuire a unui rău, a unui neajuns cuiva. **10** Păcătuire.

greșit, ~ă [At: PSALT. SCH. 234 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***greși***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care a comis o greșeală. **3** *a* (D. oameni) Care s-a înșelat. **4** *a* (D. lovituri) Care nu a nimerit ținta, obiectivul ochit. **5** *a* (D. lucru) Care nu a fost executat bine. **6** *a* (D. obiecte) Care a fost pus în alt loc decât trebuia. **7** (D. lucruri) Care a fost luat drept altceva Si: *confundat, încurcat*. **8** *a* (D. oameni) Care s-a rătăcit pe drum, pe cale. **9** *a* Care a devenit vinovat față de cineva. **10** *a* (D. oameni și d. acțiunile lor) Care a făcut un rău

sau un neajuns cuiva **11** *a* Care a păcătuit. **12** *a* (Reg; d. fecioare, rar, d. femei) Care a avut raporturi sexuale în afara căsătoriei (rămânând însărcinată). **13** *a* (D. teorii, ipoteze etc.) Eronat.

greșlă *sf* [At: IORGA, ap. SCRIBAN, D. / Pl: *~le* / E: nct] Monedă de pe la anul 1700.

greșnic *sm* [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~ici* / E: vsl **грѣшник**] (Înv) Păcătos.

grețos, ~oasă *a* [At: CANTEMIR, IST. 28 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***greța+*** *-os*] **1** Care provoacă greață Si: *scârbos, dezgustător*. **2** (Rar) Căruia i se face ușor greață.

greu, grea [At: PRAV. MOLD. 54 / Pl: *grei, grele* (înv) *grăi* / E: ml ***gravis***] **1** *a* Care are greutate mare. **2** *a* (Înv; îs) *Aur greu* Aur masiv. **3** *av* (Îe) **A se lăsa ~ pe ceva** sau **pe cineva** A se lăsa cu toată greutatea corpului pe ceva sau pe cineva. **4** *a* (D. obiecte, ființe, oameni) Care este încărcat cu o sarcină. **5** *a* (D. obiecte încărcate cu corpuri solide, lichide sau gazoase) Care este greu din pricina conținutului. **6** *a* (Reg.; d. turme) Mare. **7** *a* (Înv.; d. armate) Care are în dotare mult armament, cu artilerie, care de luptă sau de transport etc. **8** *a* (Înv.; d. tabere) Care are mult armament, artilerie, care de luptă sau de transport. **9** *a* (Îoc *artilerie ușoară*; îs) *Artilerie grea* Unitate de artilerie cu piese de calibru mare. **10** *a* (Îoc *cavalerie ușoară*; îs) *Cavalerie grea* Cavalerie care folosea piese de artilerie de calibru mijlociu sau mare. **11** *a* (Îvp; d. avere) Mare. **12** *a* (Pfm; îs) *Familie* (sau *casă*) *grea* Familie cu mulți membri, dificil de susținut material. **13** *a* (Pop; îs) *Femeie grea* (sau, îrg *grea de prunc* ori *grea în pântece*) Femeie însărcinată. **14** *a* (Îrg; d. femei; îla) **Grea-mare** Gata să nască. **15** *sn* (Îvr; îc) **Greul-pământului** Câine cu însușiri magice din basmele populare românești. **16** *a* (Pfm; d. părți ale corpului omenesc) Care dă senzația că atârnă sau că apasă. **17** *a* (Înv; cu indicarea activității, îcs) ~ *la...* Greoi. **18** *a* (Pfm; d. somn) Adânc. **19** *av* (Pop; fig; îe) **A dormi ~** A fi mort. **20** *av* (Pfm; în legătură cu verbele *a ofta, a suspina*) Din adâncul inimii. **21** *a* (Pfm; îe) **A avea inima grea** A fi îngrijorat. **22** *a* (Pfm; îae) A fi trist. **23** *a* (Pfm; îe) **A avea mână grea** A lovi periculos. **24** *a* (Pfm; îae) A lucra neatent sau neîndemânatic, provocând dureri pacienților. **25** *a* (Pfm; îe) **A avea cap ~** sau **a fi ~ de** (sau **la**) **cap** A nu pricepe ușor. **26** *av* (D. mâncăruri; pfm; îe) **A cădea** (sau **a mistui**) ~ Care nu fac bine la stomac. **27-29** *a, av* (D. miros) (Care este) neplăcut, producând scârbă sau greață. **29-30** *a, av* (D. aer) (Care miroase) neplăcut, producând greață. **31-32** *a, av* (D. sunet) Grav. **33** *a* (D. activități) Dificil. **34** *a* (D. boală, durere) Grav. **35** *a* (D. un sentiment) Chinuitor. **36** *a* (D. vreme) Furtunos. **37** *a* (D. anotimp) Friguros. **38** *a* (D. timp, împrejurări etc.) Zbuciumat. **39** *a* (D. timp, împrejurări) Cu privațiuni. **40** *a* (D. drumuri, locuri) Inaccesibil. **41** *a* (D. respirație) Anevoios. **42** *a* (D. impozite, datorii) Împovărător. **43** *av* Cu dificultate. **44-45** *a, av* (Pfm; îljv; urmat de un participiu substantivat, rar, de un infinitiv) ~ **de ...** (Care este) dificil. **46** *av* (Pfm; îe) **A-i fi** (sau **a-i veni, a-i cădea, a-i pica cuiva**) **~ ceva** (sau **de cineva, de ceva, de a face** ori **să facă ceva**) A se afla într-o situație dificilă. **47** *av* (Pfm; îae) A-l supăra pe cineva ceva. **48** *av* (Pfm; îe) **A o duce ~** A fi în mare dificultate (mai ales materială). **49** *av* (D. oameni) Care se poartă dușmănos față de cineva. **50** *av* (Înv; d. oameni sau d. animale sălbatice) Rău. **51** *av, a* (Înv) Incomod. **52** *sn* (Înv) Necaz. **53** *sn* (Pfm; îe) **A duce ~l la ceva** A avea de rezolvat partea cea mai dificilă dintr-o activitate. **54** *sn* (Pfm; îe) **A scoate pe cineva de la ~** A scoate pe cineva dintr-o situație precară. **55** *sn* (Pfm; îe) **Ți-e mai mare ~l să ...** Te apucă jalea să ... **56** *sn* (Înv; îs) **Mare ~** Cantitate mare din ceva. **57** *sn* (Îrg; îlav) **Cu (mare sau mult) ~** Anevoios. **58** *sn* (Pfm; în legătură cu verbe ca *a ofta, a răsufla, a munci* etc.; îlav) **Din** (sau, învechit, **în, de**) ~ Mult. **59** *sn* (Înv) Partea cea mai numeroasă dintr-un ansamblu de elemente. **60** *a* (Îs) *Industrie grea* Totalitatea ramurilor industriale care produc în general mijloace de producție. **61** *a Categorie grea* Categorie în care intră boxerii, luptătorii, halterofilii etc. cu greutate mare. **62** *a* (Spt ; îs) *Categorie super-grea* Categorie în care instră boxerii, luptătorii, halterofilii etc. cu cea mai mare greutate. **63** *a* (Îs) *Pas ~* Moment greu, care implică o mulțime de greutăți sau incertitudinii. **64** *a* (Îs) *Cuvânt ~* Cuvânt decisiv. **65** *a* (D. nori) Care are culoare neagră și e prevestitor de ploaie și furtună. **66** *a* (D. atmosferă, ceață) Dens, compact. **67** *a* Care se înțelege sau se învață cu eforturi deosebite. **68** *av* (Pfm; îe) **~ la deal cu boii mici** sau **~ la deal și ~ la vale** Exprimă situația cuiva care este silit să facă față unei împrejurări dificile cu mijloace puține. **69** *a* (Îs) *Vorbă ~* Jignire. **70** *av* (Îe) **A plăti ~** A plăti scump, cu mari sacrificii. **71** *av* (Îae) A nu plăti la timp (amânând mereu). **72** *sn* (Pfm; îe) **Acu-i ~l** A sosi momentul decisiv. **73** *sn* (Pfm; îe) **A da de ~** A întâmpina dificultăți.

greuia *vt* [At: LB / P: *gre-u-* / Pzi: *~iez* / E: ***greu*** + *-ia*] (Înv; d. mână) A apăsa.

greuime *sf* vz ***greime***

greuință *sf* [At: CANTEMIR, HR. 297/113 / P: *gre-u-* / Pl: ? / E: ***greu*** + *-ință*] (Înv) Putere.

greuleț *av* [At: PANN, H. 10 / P: *gre-u-*/ E: ***greu*** + *-uleț*] **1-2** (Pfm; șhp) Cam greu (1) Si: *greușor* **(1-2)**, *greuț* **(1-2)**.

greuluș *sm* vz ***greieruș***

greumânt [At: POPOVICI-BĂNĂȚEANU, ap. TDRG / V: ***greomânt*** / P: *gre-u~* / Pl: ? / E: ns cf *greu*] (Reg) **1** Chin. **2** Greutate.

greunatic, ~ă *a* [At: SLAVICI, N. 15 / P: *gre-u-* / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***(în)greuna*** + *-atic*] (Reg; d. oameni) Corpolent și greoi în mișcări.

greunătate [At: JAHRESBER VIII, 82 / P: *gre-u~* / Pl: *~tăți* / E: ***greunatic*** css] (Înv) **1-3** Greutate **(1-3)**.

greur *sm* vz ***greier***

greure *sm* vz ***greier***

greuruș *sm* vz ***greieruș***

greușor, ~oară *a* [At.: PANN, H. 10 / P: *gre-u~* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***greu*** + *-ușor*] **1-2** (Pfm; șhp) Greuleț **(1-2)**.

greutate *sf* [At: VARLAAM, C. 228/12 / P: *gre-u~* / Pl: *~tăți* / E: lp * ***grevitas, -tatem***] **1** Apăsare a unui corp asupra unei suprafețe (orizontale) pe care se sprijină Si: (înv) *greime* **(1)**, *greunătate* **(1)**. **2** Însușire a unui corp de a fi greu Si: (înv) *greime* **(2)**, *greunătate* **(2)**. **3** Forță cu care este atras de pământ un corp (în cădere) Si: (înv) *greime* **(3)**, *greunătate* **(3)**. **4** (Îs) ~ *specifică* Greutate (1) a unității de volum a unui corp. **5** (Îas) Mărime care indică, în procente, raportul în care se află o parte a unei colectivități față de întreaga colectivitate. **6** (Îas) Valoare proprie a unui obiect. **7** (Îs) ~ *atomică* Număr care arată de câte ori atomul unui element este mai greu decât a 12-a parte din masa atomului de carbon. **8** (Îs) *~moleculară* Număr egal cu suma greutăților atomice ale elementelor unei molecule. **9** (Îs) ~ *monetară* Greutate a **(1)** metalului din care este făcută o monedă. **10** (Îs) ~ *volumetrică* Greutate a **(1)** unui volum determinat. **11** (Îs) *~brută* Greutate a **(1)** unui obiect inclusiv aceea a ambalajului. **12** (Îs) ~ *netă* Greutate a **(1)** unui obiect din care s-a scăzut greutatea **(1)** ambalajului. **13** Obiect cu o masă (relativ) mare (cărat de cineva sau de ceva). **14** Senzație de apăsare (fiziologică sau morală), de oboseală, de neliniște. **15** (Îe) **A i se lua** (sau **a-i cădea**) **cuiva o ~ de pe inimă** A răsufla ușurat că a scăpat de un necaz. **16** Bucată de metal de formă caracteristică și cu masa etalonată, care servește la stabilirea, prin cântărire, a masei altor corpuri. **17** Bucată de metal sau de alt material care îndeplinește anumite funcții într-un mecanism. **18** Halteră. **19** Sferă metalică etalonată folosită la probele atletice de aruncări. **20** (Pex) Probă atletică în care se aruncă greutatea (19). **21** (Spc; îs) *~a fântânii* Butuc de lemn sau piatră prinse de capătul cumpenei fântânii, spre a ține echilibrul găleții. **22** Dificultate în realizarea a ceva. **23** (Îlav) **Cu(mare) ~** (Foarte) greu. **24** (Fam) Putere. **25** (Fam) Influență. **26** Putere de convingere. **27** Valoare documentară. **28** Gravitate. **29** Asprime. **30** Povară grea purtată pe spate sau în mâini. **31** (Pop) Sarcina femeii gravide. **32** Obligația de a suporta cheltuielile. **33** (Pfm; îs) *Om cu ~* Om care are o casă grea de întreținut. **34** (Îas) Om de valoare. **35** (Îas) Om cu (mare) influență. **36** Putere documentară. **37** Indispoziție cauzată de o mâncare prea grasă sau de prea multă mâncare. **38** (Reg; îs) ~ *în somn* Coșmar. **39** Osteneală. **40** Povară greu de suportat. **41** Impozite, taxe, cheltuieli foarte mari, greu de plătit. **42** (Îvr; îs) ~ *asupra cuiva* Plângere împotriva cuiva. **43** (Înv) Asprimea iernei. **44** (Îvr) Armată multă.

greutiș *sn* vz ***grohotiș***

greuț, ~ă a [At: S. NĂDEJDE, ap. TDRG / P: *gre-uț* / Pl: *~i, ~e* / E: *greu+ -uț*] 1-2 (Pfm: șhp) Greuleț (1-2).

greva vti [At: ANGHEL–IOSIF, C. M. I, 106 / Pzi: *~vez* / E: fr *grever*] 1-2 A împovăra o proprietate cu ipoteci. 3-4 A împovăra un buget cu cheltuieli. 5-6 A supune ceva sau pe cineva unor condiții grele.

grevare sf [At: DEX / Pl: *~vări* / E: *greva*] 1 Împovărare a unei proprietăți cu ipoteci. 2 Împovărare a unui buget cu cheltuieli. 3-4 Supunere a ceva sau a cuiva unor condiții grele.

grevat, ~ă a [At: RESMERIȚĂ, D. / Pl: *~ați, ~e* / E: *greva*] 1 (D. proprietăți) Împovărat cu ipoteci. 2 (D. buget) Împovărat cu cheltuieli. 3-4 Supus unor condiții grele.

grevă sf [At: DA / Pl: *~ve* / E: fr *grève*] 1 Încetare organizată a activității într-una sau mai multe întreprinderi, instituții etc., cu scopul de a determina pe patroni sau guvernul, autoritățile să satisfacă unele revendicări (economice, politice etc.). 2 (Îs) *~va foamei* Refuzul de a mânca, folosit de cineva în semn de protest. 3 (Îs) *~ japoneză* Grevă (1) în care angajații continuă lucrul, dar poartă banderole sau alte însemne care atenționează conducătorii că există un conflict de muncă.

grevist, ~ă [At: DEX² / Pl: *~iști, ~e* / E: fr *gréviste*] 1-2 *smf, a* (Persoană) care participă la o grevă. 3 *a* Care aparține grevei (1). 4 *a* Privitor la grevă (1).

grezie sf vz *gresie*

gri [At: DN / Pl: *~uri* / E: fr *gris*] 1 *sn* Culoare cenușie. 2 *ain* Cenușiu (1).

gribiță sf [At: ȘEZ. VIII, 187 / Pl: *~țe* / E: cf bg **гриб, гриба** „năvod"] (Trs) Ochi de plasă.

gricăi vi [At: MATEESCU, B. 131 / Pzi: *~esc* / E: nct] (Reg; d. ființe) A mișuna.

griddipmetru sn [LTR² / Pl: *~re* / E: eg *grid-dip meter*] (Elt) Aparat dintr-un undametru cu absorbție și un oscilator calibrat în frecvență.

grier sm vz *greier*

grieraș sm vz *greieraș*

griere sm vz *greier*

grierel sm vz *greierel*

grieruș sm vz *greieruș*

grif¹ sm vz *gref*

grif² sn [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: pbl ger *Griffbrett*] Gâtul chitarei (electrice).

grifa vt [At: DN² / Pzi: *~fez* / E: fr *griffer*] A marca arborii cu ajutorul grifei.

grifare sf [At: LTR² / Pl: *~făr*i / E: *grifa*] Marcare a arborilor cu grifa.

grifat, ~ă a [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: *grifa*] (D. arbori) Marcat cu grifa.

grifă sf [At: LTR / Pl: *~fe* / E: fr *griffe*] 1 Instrument cu care se marchează scoarța arborilor din pădure pentru diverse lucrări silvice. 2 Dispozitiv care permite peliculei într-un aparat de filmat să prindă intermitent perforațiile filmului.

grifcă sf vz *gripcă*

grifon sm [At: DN / Pl: *~i* / E: fr *griffon*] 1 Monstru mitologic cu corp de leu, cu aripi și gheare de vultur și cu urechi de cal. 2 Motiv decorativ reprezentând grifonul (1). 3 Specie de câine de vânătoare cu părul aspru și lățos.

grijanie sf [At: VLAHUȚĂ, ap. TDRG / Pl: *~ii* / E: *griji* + *-anie*, cf bg *грижение*] (Bis; pfm) Împărtășanie.

grijă sf [At: VARLAAM, C. 228 / V: *~je* / Pl: *~ji* și, rar, *~je* / E: bg **грижа**] 1 Neliniște simțită de cineva la gândul unei eventuale primejdii sau al unor întâmplări neplăcute care ar putea avea loc Si: *îngrijorare*. 2 (Îlav) **Cu (mare) ~** Cu mare băgare de seamă. 3 (Pop ; îla) **Cu (mare) ~** Care inspiră grijă (1). 4 (Îlav) **Fără ~** Fără nici un gând neliniștitor. 5 Atenție (încordată) ca lucrurile să se desfășoare în bune condiții și să nu se întâmple ceva rău. 6 (Îe) **A avea (de) ~** A băga de seamă. 7 (Îe) **A avea ~** A se îngriji. 8 (Îe) **A da** (sau **a lăsa**) **în ~ja cuiva** ori **de** (sau **în**) **~ (să...)** A recomanda atenției, îngrijirii cuiva. 9 (Îlav) **Cu (mare) ~** Cu mare băgare de seamă. 10 Preocupare să nu i se întâmple ceva rău cuiva. 11 Supraveghere a cuiva sau a ceva. 12 Interes viu pentru ocrotirea cuiva sau a ceva. 13-14 Străduință (cu măsuri luate din vreme) ca ceva să se facă bine sau ca cineva să aibă toate cele necesare. 15 (Îlav) **Despre ~ja ...** În ceea ce privește... 16 (Îlv) **A purta de ~** A se îngriji. 17 (Mol: mpl) Pomenire făcută pentru morți. 18 (Pfm; îe) **A intra la ~ji** A începe să fie îngrijorat.

grifcă sf vz *gripcă*

grijăliv, ~ă a, smf vz *grijuliu*

grije sf vz *grijă*

griji vi, vr [At: BIBLIA (1688), 364 / Pzi: *-esc* / Imp: *grijește* și (Trs) *griji* / E: cf bg *грижа*] (Înv) 1 *vi* (Construit cu *de*) A fi îngrijorat de ceva. 2 *vt* A îngriji ceva. 3-4 *vir* A băga de seamă. 5 *vt* A asculta. 6-7 *vit* A păzi. 8 *vt* (C. i. mâncăruri) A pune bine pentru a păstra și pentru a doua zi. 9 *vt* A se strădui. 10-11 *vr* A se îngriji de ceva sau de cineva. 12 *vt* A ocroti pe cineva. 13-14 *vti* (Construit cu *de* sau *pentru*, ori să) A fi preocupat de binele cuiva. 15-16 *vtr* A (se) păzi de ceva. 17 *vt* A rândui. 18 *vt* A curăți. 19-20 *vti* A pune în rânduială o casă curățind-o, deretecând-o. 21 *vt* A curăța alimentele din care se gătește. 22-23 *vti* A face toate pregătirile necesare pentru ceva. 24-25 *vir* A(se) aproviziona. 26-27 *vit* A procura ceva cuiva. 28 *vt* A face toate pregătirile necesare pentru odihna veșnică. 29 *vt* A împărtăși cu Sfânta cuminecătură pe cineva. 30 A face slujbele de îngropăciune.

grijiliu, ~ie a vz *grijuliu*

grijință sf [At: DOSOFTEI, V. S. 188/2 / Pl: *~țe* / E: *griji* + *-ință*] (Înv) Grijire.

grijire sf [At: BIBLIA (1688), 267 / Pl: *~ri* / E: *griji*] (Înv) 1 Îngrijorare. 2 Îngrijire. 3 Băgare de seamă Si: *grijit* (3). 4 Ascultare. 5 Păzire. 6 Punere la păstrare Si: *grijit* (6) 7 Străduire. 8-9 Îngrijire de cineva sau de ceva Si: *grijit* (8-9). 10 Ocrotire. 11 Preocupare de binele cuiva Si: *grijit* (11). 12 Păzire de ceva Si: *grijit*. 13 Rânduire. 14 Rânduire a unei case, curățind-o, deretecând-o Si : *grijit* (14). 15 Curățire a alimentelor din care se gătește Si: *grijire* (15). 16 Împărtășire.

grijit¹ sn [At: ECONOMIA, 162/ Pl: *~uri* / E: *griji*] (Înv) 1-16 Grijire (1-16).

grijit², ~ă a [At: CREANGĂ, P. 107 / Pl: *~iți, ~e* / E: fr *griji*] 1 (Pop) Îngrijit. 2 Bine orânduit. 3 (Mol; d. pui, păsări) Curățat (de pene, măruntaie etc.) 4 Care a primit Sfânta cuminecătură.

grijitor, ~oare a [At: DOSOFTEI, V. S. 144 / V: *~iu* / Pl: *~i, ~oare* / E: *griji* + *-(i)tor*] 1 (Înv) Care îngrijește. 2 (Reg) Grijuliu.

grijitură sf [At: LB / Pl: *~ri* / E: *griji* + *-(i)tură*] (Îrg) Îngrijire.

grijliv, ~ă a vz *grijuliu*

grijnic, ~ă a [At: BIBLIA (1688), 3 /pref. 19 / Pl: *~ici, ~ice* / E: *grijă+ -nic*] 1-4 (Înv) Grijuliu (1-4)

grijuliu, ~ie smf, a [At: DOSOFTEI, V. S. 1 / V: *~jăliv, ~jiliu, ~jliv* / Pl: *~ii* / E: bg **грижлив**] 1-2 (Persoană) care are grijă (5) de gospodăria, de treburile și de lucrurile sale Si: (înv) *grijnic* (1-2). 3-4 (Reg) (Persoană) care este plină de grijă (1) Si: (înv) *grijnic* (3-4).

grijuliv, ~ă a vz *grijuliu*

gril sn [At: DN³ / Pl: (rar) *~uri* / E: eg **grill**, fr **grill**] (Agn) Grătar pentru fripturi.

grilaj sn [At: IORGA, N. R. B. 234 / V: (pop) *~gârl~* / Pl: *~e* și *~uri* / E: fr *grillage*] 1 Gărduleț din vergele de fier, stinghii (încrucișate) de lemn, din plasă de sârmă etc., care se montează la fereastră, la ușă, la unele garduri etc.

grilă sf [At: LTR / Pl: *~le* / E: fr *grille*] 1 Grătar fix sau mobil alcătuit dintr-o rețea de vergele paralele, care se așază în fața unei ferestre, uși, vitrine etc. pentru a o apăra. 2 (Mil) Obstacol făcut din bare de oțel, așezat în fața sau în spatele șanțului unei fortificații sau la deschiderile unei cazemate. 3 Electrod în formă de sită sau de gard din sârmă intercalat între anodul și catodul unui tub electric sau între alți doi electrozi, prin deschiderile căruia poate trece un flux de electroni sau de ioni Si: *grătar* (9), *sită*. 4 Prăjitură în formă de grilă (1), preparată din aluat și unsă cu

sirop de zahăr sau miere. **5** Organizare și dispunere a unor date sub formă de tabel. **6** (Îs) ~ *de salarizare* Ansamblu ierarhizat al salariilor într-o întreprindere, într-o convenție civilă etc. **7** (Șîs *test* ~) Modalitate de verificare a cunoștințelor în care întrebările sunt însoțite de variante de răspunsuri, din care cel verificat trebuie să aleagă pe cea corectă.

grima *vtr* [At: DN^3 / Pzi: *~mez* / E: fr ***grimer***] **1-2** A (se) machia pentru seară. **3-4** (Pgn) A (se) machia.

grimare *sf* [At: DN^3 / Pl: *~mări* / E: ***grima***] Machiere.

grimasă *sf* [At: RUSSO, S. 6 / Pl: *~se* / E: fr ***grimace***] **1** Strâmbătură voită sau spontană a feței, care exprimă o anumită stare sufletească. **2** (Fig) Aparență înșelătoare. **3** (Fig) Disimulare.

grimat[1] *sn* [At: DA ms / PL: *~uri* / E: ***grima***] Machiere.

grimat[2]***, ~ă*** *a* [At: DEX / Pl: *~ați, ~e* / E: ***grima***] Machiat[2].

grimă *sf* [At: DEX / Pl: *~me* / E: ***grima*** drr] Machiaj (pentru actori).

grimea *sf* [At: DA / Pl: *~ele* / E: tc ***derme***] (Trî) Basma.

grimeluță *sf* [At: DEX / Pl: *~uțe* / E: ***grimele*** (pl lui *grimea*) + *-uță*] (Reg; șhp) Băsmăluță.

grimer, ~ă *smf* vz ***grimeur***

grimeur, ~ă *smf* [At: DEX / P: *grimör* / V: ***~mer, ~mor*** / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***grimeur***] Machior.

grimoar *sn* [At: DN^3 / P: *~moar* / Pl: *~e* / E: fr ***grimoire***] **1** (Liv) Formular care cuprinde formule magice de vrăjitorie. **2** (Fig; rar) Discurs obscur. **3** (Rar) Scriere neinteligibilă.

grimon *sn* [At: DN^3 / Pl: *~oane* / E: fr ***grimon***] Culoare de machiaj sub formă de baton subțire.

grimor, ~ă *smf* vz ***grimeur***

grimpant, ~ă *a* [At: DN^3 /Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***grimpant***] (D. plante) Cățărător.

grin *sn* v ***ghin***

grind *sn* [At: (a. 1579) CUV. D. BĂTR. I, 253 / Pl: *~uri* / E: vsl ***грендоу***] **1** Mică ridicătură de teren de formă alungită din mijlocul apelor curgătoare sau ale mării, care rezultă din depuneri aluvionare. **2** (Reg) Loc mai ridicat. **3** (Reg) Deal mic.

grindar *sn, sm* [At: MARIAN, S. R. I, 212/ Pl: *~e* sn, *~i* sm / E: ***grindă***+ *-ar*] Grinda mare pusă de-a curmezișul, sub celelalte grinzi ale casei țărănești.

grindă *sf* [At: CANTEMIR, IST. 89 / Pl: *~nzi* / E: vsl ***гренда***] **1** Element de construcție din lemn, oțel, beton armat etc., cu lungime mare, folosit la asigurarea rezistenței unei construcții. **2** (Spc) Fiecare dintre bârnele orizontale pe care se sprijină greutatea acoperișului casei țărănești, vizibile din odaie. **3** (Pop; îe) **A încresta în ~** A însemna sau a scrie ceva spre a și aminti mai târziu. **4** (Pop; îe) **A tăia în ~** A nu face nimic. **5** (Pop; îe) **A pune ochii în ~** A fi pe moarte. **6** (Pop) Scândura care se află pe peretele dinspre nord, deasupra patului, pe care sunt așternute lăvicerele, țolurile și scoarțele în casa țărănească. **7** (Reg) Lemnul în care se opresc ciocanele de la piuă. **8** (Înv) Parte din scutul unei steme, tăiată orizontal, prin mijloc.

grindărie *sf* [At: H XI, 273 / Pl: *~ii* / E: ***grindă*** + *-ărie*] (Reg) Meseria celui care confecționează grinzi (1) de lemn.

grindea *sf* [At: DA / Pl: *~ele* / E: pbl ***grindel*** css] (Reg) Grindel.

grindei *sn* [At: ECONOMIA, 20 / Pl: *~e* / V: (reg) ***grindeu, grân~, ~u*** / E: vsl * ***гредели***] (Reg) **1** Grindă mică pusă orizontal de-a curmezișul unor construcții. **2** (Pan) Colac mare pe care îl duc nepoții la bunici, ca plocon de praznice. **3** (Pan) Sulul orizontal al plugului pe care sunt fixate toate celelalte părți și care se sprijină, la un cap, pe rotile, iar celălalt cap poartă coarnele, fierul etc. **4** (Pan) Lemnele care se întretaie și care formează corpul grapei. **5** (Pan) Talpa războiului de țesut. **6** (Pan) Fusul de lemn al morii. **7** (Pan) Fusul care învârtește roata de apă a piuei. **8** (Pan) Sulul de lemn care se sprijină pe cei doi stâlpi bătuți în pământ la scrânciob. **9** (Pan) Sulul pe care se înfășoară otgonul fântânilor cu găleată. **10** Bătătorul meliței.

grindeică *sf* [At: H XII, 386 / Pl: *~ici* / E: ***grindei*** + *-că*] (Iht; reg) Grindel (*Cobitis barbatula*).

grindeiu *sn* vz ***grindei***

grindeiușă *sf* [At: ANTIPA, F. 198 / Pl: *~șe* / E: ***grindei*** + *-ușă*] (Iht; reg) Grindel (*Cobitis barbatula*).

grindel *sm* [At: H X, 68 / Pl: *~ei* / E: ns cf *grindei*] Pește mic, din râurile de munte, înrudit cu țiparul, cu corp aproape cilindric, de culoare verde-gălbuie cu pete mari negre, pe spate și pe burtă fără solzi, în rest cu solzi foarte mici, cu șase mustăți pe buza de sus Si: (reg) *grindeică, grindea, grindeiușă, grindeliță, moină, molan, molete, vârlan* (*Cobitis barbatula*).

grindeliță *sf* [At: MARIAN, SA. 269/ Pl:*~țe* / E: ***grindel*** + *-iță*] (Iht; reg) Grindel (*Cobitis barbatulus*).

grindenă *sf* vz ***grindină***

grindene *sf* vz ***grindină***

grindeu *sn* vz ***grindei***

grindina [At: TEODORESCU, P. P. 40 / Pzi: 3 *~ină* și *~ează* / E: lat ***grandinare***] **1** *viim* (Reg) A cădea grindină. **2** *vt* (Liv; d. săgeți trase) A acoperi ca o grindină.

grindină [At: CORESI, PS. 214 / V: ***grindenă, grindene, grindine*** / Pl: *~ne* / E: ml ***grando, -inis***] **1** *sf* Precipitație atmosferică alcătuită din particule de gheață care au formă de pietricele. **2** *sf* (Pan) Ceea ce vine, cade, năvălește în cantitate mare. **3** *av* (Fig) În cantitate mare și unul după altul.

grindine *sf* vz ***grindină***

grindiș[1] *sn* [At: ALECSANDRI, P. P. 191 / Pl: *~uri* / E: ***grindă*** + *-iș*] **1** (Îrg) Depozit sau mulțime de grinzi. **2** Schelă. **3** Scheletul de grinzi al acoperișului casei țărănești.

grindiș[2] *sn* [At: RESMERIȚĂ, D. / Pl: *~uri* / E: ***grind*** + *-iș*] (Reg) **1** Podiș. **2** Tăpșan.

grindișoară *sf* [At: DA ms / Pl: *~re* / E: ***grindă*** + *-șoară*] (Pop) Grinduță.

grinduliță *sf* [At: DA ms / Pl: *~țe* / E: ***grindă*** + *-uliță*] (Șhp) Grinduță.

grinduță *sf* [At: ECONOMIA, 24 / Pl: *~țe* / E: ***grindă*** + *-uță*] (Șhp) **1-2** Grindă (1) (mică) Si: (Pop) *grindișoară, grinduliță*.

gringoașă *sf* vz ***grângoașă***

grinota *vt* [At: DN^3 / Pzi: *~tez* / E: fr ***grignoter***] A decupa o tablă cu ajutorul unui poanson, cu care se dau găuri alăturate de-a lungul unui contur (trasat).

grinotare *sf* [At: DN^3 / Pl: *~tări* / E: ***grinota***] Decupare a unei table cu ajutorul unui poanson, cu care se dau găuri alăturate de-a lungul unui contur (trasat) Si: *grinotat*.

grinotat *sn* [At: DN^3 / Pl: *~uri* / E: ***grinota***] Grinotare.

grinspan *sn* [At: LB / Pl: *~e* / E: ger. ***Grünspan,*** mg ***grispán***] (Îrg) Cocleală.

grinzai *sn* [At: VAIDA, ap. DA / Pl: *~e* / E: nct] (Reg) Gunoi din casă.

grior *sm* vz ***greier***

griore *sm* vz ***greier***

gripa *vtrf* [At: DN^3 / Pzi: 3 *~ează* / E: fr ***gripper***] **1-2** (D. piese de motoare și d. motoare) A (se) bloca în timpul funcționării. **3-4** (D. oameni) A (se) îmbolnăvi de gripă.

gripal, ~ă *a* [At: DN^3 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***grippal***] **1** Care aparține gripei. **2** Privitor la gripă. **3** Care provoacă gripa.

gripare *sf* [At: DN^3 / Pl: *~pări* / E ***gripa***] **1** Blocare a unei piese de motor sau a unui motor în timpul funcționării Si: *gripat*[1] (1). **2** Îmbolnăvire de gripă Si: *gripat*[1] (2).

gripat[1] [At: DEX^2 / Pl: *~uri* / E: ***gripa***] **1-2** Gripare (1-2).

gripat[2]***,~ă*** *a* [At: DN^3 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***gripa***] **1** (D. o piesă de motor sau d. un motor) Care s-a gripat (1) în timpul funcționării. **2** (D. persoane) Care s-a îmbolnăvit de gripă (1).

gripă *sf* [At: DA / Pl: *~pe* / E: fr ***grippe***, ger ***Grippe***] **1** Boală contagioasă și infecțioasă, de natură virotică, localizată la nivelul aparatului respirator, care se manifestă prin stare generală proastă, febră, inflamația căilor respiratorii superioare, dureri musculare și de cap etc. **2** (Pgn) Nume dat unor afecțiuni sezoniere care se manifestă prin febră și catar nazal sau bronhial.

gripcă *sf* [At: DDRF / V: ~*ifcă* / Pl: *gripci* / E: bg **грипбка**] (Îrg) **1** Lamă lungă de metal, ascuțită la un capăt, cu care se strungărea în rotărit. **2** Lamă mică triunghiulară, ascuțită la o parte și fexată într-un mâner lung, cu care se răzuiau doagele murdare în rotărie. **3** Instrument cu care se răzuiau butoaiele pe dinăuntru. **4** Un fel de daltă cu capătul ascuțit întors care era folosită în dulgherie. **5** Lamă lungă de metal folosită în fierărie. **6** Răzătoare cu care se rădea aluatul rămas pe covata în care s-a frământat pâinea. **7** Roata zimțată a fusului mic de la joăgărul de tăiat lemne.

gripsăna *vt* vz ***zgrăpțăna***

gripsor *sm* vz ***zgripsor***

griptoroaică *sf* vz ***zgripțoroaică***

gris *sn* vz ***griș***

grisai *sn* [At: DN³ / P: ~*zai* / Pl: ~*uri* / E: fr ***grisaille***] Pictură monocromă (de obicei în tonuri de gri) care dă impresia reliefului și a sculpturii Si: *camaieu*.

grisă *sf* vz ***griș***

griș *sn* [At: PISCUPESCU, O. 234 / V: *gris sn*, *grisă sf* / E: ger ***Griess***] Produs alimentar obținut din boabe de grâu sau de alte cereale, măcinate mai mare.

grișea *sf* vz ***greșeală***

grițăraș *sm* vz ***creițăraș***

griuruș *sm* vz ***greieruș***

griv, ~ă *a, smf* [At: ANON. CAR. / Pl: ~*i*, ~*e* / E: bg **грив**] **1** *a* (Îvp; d. animale, mai ales d. câini, păsări) Pestriț. **2** *sf* (Îrg) Cățea de vânătoare. **3** *sf* (Îrg; îe) **Departe-i ~ va de iepure** Se spune când cineva nu reușește să ghicească un adevăr.

grivală *sf* vz ***crivală***

grivan *sm* [At: H II, 99 / Pl: ~*i* / E: ***griv*** + *-an*] (Reg) **1** Șoarece mare, cu o pată albă împrejurul gâtului. **2** Șobolan (*Rattus norvegicus*). **3** Orbeț (*Spalax microphtalmus*). **4** Hârciog (*Cricetus cricetus*). **5** (Fig) *smf* Locuitor din satele formate de târlași.

grivă *sf* [At: RESMERIȚĂ, D. / Pl: ~*ve* / E: ***griv***] Câine de vânătoare pătat.

grivei *sm, a* [At: ANON. CAR. / Pl: ~ / E: ***griv*** + *-ei*] **1-2** (Câine) cu blana pestriță.

grivet *sn* vz ***crivăț***

griviță *sf* [At: H III, 38 / Pl: ~*țe* / E: ***Grivița***] (Îrg) **1** Cântec popular care se referă la localitatea Grivița și la luptele care au avut loc acolo în Războiul de Independență din 1877. **2** Dans popular dansat după griviță (1).

grivnă *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: ~*ne* / E: vsl **гривна**] (Înv) **1** Brățară purtată de femei. **2** Unitate de măsură a greutății, egală cu 0,5 kg sau 0,25 kg Si: *pfund*. **3** Monedă introdusă la noi în sec. XV din Polonia.

griza *vtr* [At: DEX / Pl: ~*zez* / E: fr ***griser***] (Frm) **1-2** A (se) îmbăta ușor Si: *a (se) ameți*.

grizare *sf* [At: DEX / Pl: ~*zări* / E: ***griza***] (Frm) Amețire (ușoară) din cauza băuturii.

grizat, ~ă *a* [At: DEX / Pl: ~*ați*, ~*e* / E: ***griza***] (Frm; d. oameni) Amețit ușor de băutură.

grizetă *sf* [At: SCRIBAN, D. / Pl: ~*te* / E: fr ***grisette***] (Frm) **1-2** Lucrătoare sau vânzătoare cochetă și ușuratică.

grizona *vr* [At: MDA ms / Pzi: ~*nez* / E: fr ***grisonner***] (Frm; d. păr) A încărunți.

grizonant, ~ă *a* [At: DEX / Pl: ~*nți*, ~*e* / E: fr ***grisonnat***] (Frm; d. păr) Care începe să încărunțească Si: *cărunt*, *gri*, *sur*.

grizonare *sf* [At: MDA ms / Pl: ~*nări* / E: ***grizona***] (Frm) Încărunțire a părului.

grizonat, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: ~*ați*, ~*e* / E: ***grizona***] (Frm) **1** (D. păr) Cărunt. **2** (Pex; d. oameni) Cu părul cărunt.

grizu *sn* [At: LTR / E: fr ***grisou***] Amestec natural gazos, inflamabil și explozibil, în care predomină metanul și care se degajă în timpul lucrărilor miniere.

grizudinamită *sf* [At: LTR / Pl: ~*te* / E: ***grizu*** + ***dinamită***] Exploziv antigrizutos constituit din nitroglicerină, nitroceluloză, azotat de amoniu și substanțe combustibile.

grizumetrie *sf* [At: LTR / Pl: ~*ii* / E: fr ***grisoumétrie***] Procedeu prin care se determină conținutul de metan din grizul dintr-o mină.

grizumetru *sn* [At: LTR / Pl: ~*re* / E: fr ***grisoumètre***] Aparat care determină conținutul de metan din gazul existent dintr-o mină.

grizunaftalit *sn* [At: LTR / Pl: ~*e* / E: nct] Exploziv antigrizutos de tip amonitic, format din azotat de amoniu, clorură de sodiu și celuloză.

grizunite *sfp* [At: LTR / E: fr ***grisounites***] (Min) Explozivi antigrizutoși pe bază de azotat de amoniu.

grizuscop *sn* [At: LTR / Pl: ~*oape* / E: fr ***grisouscope***] (Min) Aparat care arată că procentul de metan din atmosfera unei exploatări miniere a atins limita periculoasă.

grizuscopie *sf* [At: DN³ / Pl: ~*ii* / E: fr ***grisouscopie***] Determinare aproximativă a conținutului de grizu dintr-o mină.

grizutină *sf* [At: LTR / Pl: ~*ne* / E: fr ***grisoutine***] (Min) Exploziv antigrizutos pe bază de amoniu.

grizutos, ~oasă *a* [At: LTR / Pl: ~*oși*, ~*oase* / E: fr ***grisouteux***] Care conține grizu.

grizzly *sm* [At: DEX / Pl: ~ / E: eg ***grizzly***] Rasă de urs brun, de talie mare, agresiv, care trăiește în America de Nord (*Ursus arctos horribilis*).

groapă *sf* [At: TETRAEV. (1574), 247 / Pl: *gropi* / E: ns cf alb *gropë*] **1** Cavitate săpată în pământ în care se înmormântează un cadavru. **2** (Pex) Mormânt. **3** (Fig) Moarte. **4** (Îe) **A băga** (sau, pop, **a vârî**) **pe cineva în ~** A supăra pe cineva foarte tare (din aceasta trăgându-i-se moartea). **5** (Îe) **A duce pe cineva la ~** A înmormânta pe cineva. **6** (D. bătrâni, bolnavi; îe) **A fi** (sau **ajunge**) **la marginea gropii**, sau **a fi cu un picior în ~** ori (trivial) **a mirosi a ~** A fi foarte aproape de moarte. **7** (Pgn) Gaură largă și adâncă în pământ. **8** (Îs) ~ *de var* Groapă (7) în care se stinge varul. **9** (Îs) ~ *de nisip* Groapă (7) din care se scoate nisip. **10** (Îas) Groapă (7) plină cu nisip unde se joacă copiii. **11** (D. oameni; îe) **A fi prost de dă în gropi** sau **a da în gropi (de prost ce e)** A fi foarte prost. **12** (Fig) Cursă. **13-14** (Fig; îe) **A săpa cuiva ~pa** A căuta pe ascuns distrugerea sau înlăturarea cuiva. **15** (Îae) A unelti împotriva cuiva. **16** (Îcs) ~*pa cu pietre* Joc de copii nedefinit mai îndeaproape. **17** (Îcs) *Musca-n gropi* Joc de copii nedefinit mai îndeaproape. **18** (Spc) Pivniță nezidită, pentru păstrarea cerealelor și a legumelor. **19** (Pex) Loc neted, plan, perpendicular pe panta muntelui.

groază *sf* [At: VARLAAM, C. 369 / 12 / Pl: (înv) ~*ze*, *grozi* / E: vsl **гроза**] **1** Frică puternică și violentă provocată de un lucru înfiorător, de un pericol mare, de o nenorocire etc. **2** (Ccr) Persoană sau lucru care provoacă groză (1). **3** (Îe) **A-i fi ~ de ceva** A-i fi foarte frică de ceva. **4** (Îae) A-i fi lehamite de ceva. **5** (Fig; îlav) **O ~ de...** O cantitate foarte mare de...

groaznec, ~ă *a, av* vz ***groaznic***

groaznic, ~ă [At: VARLAAM, C. 381/ V: (înv) ***~nec, ~oz~, ~ozdn*** / Pl: ~*ici*, ~*ice* / E: bg **грозен**] **1** *a* Care inspiră groază (1) (prin aspect, manifestări, consecințe) Si: *abominabil*, *grozav*, *înfricoșator*, *înspăimântător*. **2** *a* Care este extrem de puternic, de violent, de intens. **3** *av* Tare. **4** *av* Mult. **5** *av* Foarte. **6** *av* Extrem de...

grob, ~ă *a* [At: DEX-S / Pl: ~*i*, ~*e* / E: ger ***grob***] (Liv) **1** Aspru. **2** Dur. **3** Grosolan.

grobian, ~ă *smf, a* [At: CREANGĂ, GL. / V: ***grub~*** / P: ~*bi-an* / Pl: ~*ieni*, ~*iene* / E: ger ***grobian***] **1-2** (Om) prost crescut Si: *bădăran*, *mojic*, *necioplit*.

grobiancă *sf, af* [At: TDRG / V: ***grub~*** / Pl: ~*ience* / E: ***grobian*** + *-că*] **1-2** (Femeie) prost crescută.

grobienie *sf* [At: GANE, ap. TDRG / Pl: ~*ii* / E: ***grobian*** + *-ie*] Mojicie.

grobiște *sf* [At: SCRIBAN, D. / Pl: ~*ți* / E: bg **гробище**] (Reg) Cimitir.

grobnic *sn* [At: DOSOFTEI, V. S. 57/23 / Pl: ~*ice* / E: vsl **гровны**] **1** (Înv) Giulgiu. **2** (Mun) Gropniță (1).

grobniță *sf* vz ***gropniță***

groditură *sf* [At: (a. 1797) URICARIUL XVI, 275 / Pl: *~ri* / E: nct] (Înv) Garnitură la o haină.

grof *sm* [At: ANON. CAR. / Pl: *~i* / E: mg *gróf*] (Trs) **1** Mare latifundiar maghiar având titlul de conte. **2** (În basme) Boier (mare). **3** (Îe) **A trăi ca un ~** A trăi bine, în bunăstare.

grofăi *v* vz ***grohăi***

grofăni *v* vz ***grohăi***

grofesc, ~ească *a* [At: RETEGANUL, P. III, 31/30 / Pl: *~ești* / E: ***grof*** + *-esc*] (Trs) **1** Care aparține grofilor (1). **2** Referitor la grofi (1).

grofește *av* [At: LB / E: ***grof*** + *-ește*] (Trs) În felul grofilor (1).

grofie *sf* [At: LB / Pl: *~ii* / E: ***grof*** + *-ie*] (Trs) **1** Demnitatea de grof (1). **2** Titlu de grof (1).

grofiță *sf* [At: TDRG / Pl: *~țe* / E: ***grof*** + *-iță*] (Trs) **1** Fiică a unui grof (1). **2** Soție a unui grof (1).

grofoaie *sf* [At: TDRG / Pl: *~* / E: ***grof*** + *-oaie*] (Trs; șdp) **1** Proprietară de pământ cu titlul de contesă. **2** Soție a unui grof (1). **3** (D. femei; îe) **A fi gătită ca o ~** A fi foarte elegantă. **4** (Dep) Femeie leneșă, care nu face nimic.

grog *sn* [At: DA / Pl: *~uri* / E: eg ***grog***] Băutură preparată din rom, coniac sau rachiu amestecat cu apă fierbinte, îndulcită, la care se adaugă lămâie.

groggy *ai* [At: DEX / P: *gro-ghi* / E: eg ***groggy***] **1** (D. boxeri) Care a pierdut controlul luptei pentru câteva momente. **2** (Pgn; d. sportivi sau echipe sportive) Care este net dominat de adversar. **3** (Gmț) Amețit de băutură.

grogrenă *sf* [At: DEX[2] / V: ***gogren*** *sn*, ***gog~*** / Pl: *~ne* / E: fr ***gros-grain***] Panglică textilă folosită în croitorie pentru întărituri, finisaje etc.

groh[1] *i* [At: DA / E: fo] Cuvânt care imită sunetul produs de porci când grohăie[1].

groh[2] *sn* [At: PAMFILE, I. C. 428 / V: ***croh*** / Pl: *~uri* / E: ns cf *grohăi[1]*] (Reg) Așternut de paie pe care dorm porcii.

grohăi[1] *vi* [At: CREANGĂ, A. 21 / V: ***goroi, grăui, ~ofăi, ~ogăni, ~hoi, ~hoti, ~oi, ~oni, ~ooi, ~ooni, ~ooti, ~ăni, ~honi, ~onhăni, gruhăi, gruhui*** / Pzi: 3 *~e* / E: ***groh***] (D. porci) A scoate sunete caracteristice speciei.

grohăi[2] *vt* [At: I. CR. II, 55 / V: ***gruh~*** / Pzi: *~esc* / E: fo, cf *grohot*] (Reg) **1** A călca în picioare. **2** A înlătura paiele de pe arie când se treieră cu caii. **3** A decoji meiul. **4** A pune caii să calce spicele până ce rămâne numai sămânța și pleava.

grohăire *sf* [At: DA / V: ***~hoi, ~ăni, gruh~, ~honi, ~hoti~, ~oti~, ~onhăni, ~oni~, ~ooi~, ~ooni~, gruhăi~, gruhui~*** / Pl: *~ri* / E: ***grohăi[1]***] Producere a sunetelor caracteristice de către porci Si: *grohăit* (1).

grohăit *sn* [At: CANTEMIR, IST. 298 / V: ***~ănit, ~hoit, ~gonit, ~onhănit, ~onit, ~ooit, ~oonit, ~ootit, gruh~, gruhăit, gruhuit*** / Pl: *~uri* / E: ***grohăi[1]***] **1** Grohăire. **2** (Ccr) Sunet produs de porci.

grohăitor, ~oare [At: DEX / P: *~hă-i~* /Pl: *~i, ~oare* / E: ***grohăi*** + *-tor*] **1** *a* Care grohăie. **2** (Îvp) Batoză (de păioase).

grohăitură *sf* [At: DEX / P: *~hă-i~* / Pl: *~ri* / E: ***grohăi*** + *-tură*] **1-2** Grohăit (1-2).

grohăni *v* vz ***grohăi[1]***

grohănire *sf* vz ***grohăire***

grohănit *sn* vz ***grohăit***

grohăt *sn* [At: DA / Pl: *~e* / E: pbl ***grohot[2]***] (Reg) Gunoi mic Si: (reg) *huc*.

grohnicer *sm* ***gropnicer***

grohoi *v* vz ***grohăi[1]***

grohoire *sf* vz ***grohăire***

grohoit *sn* vz ***grohăit***

grohoni *v* vz ***grohăi[1]***

grohonire *sf* vz ***grohăire***

grohonit *sn* vz ***grohăit***

grohot[1] *sn* [At: LB / Pl: *~uri* / E: ***grohăit***] (Îrg) Grohăit.

grohot[2] *sn* [At: H XVIII, 15 / V: (reg) ***~tă*** *sf* / Pl: *~uri* / E: rs ***грохот*** „zgomot produs de năruirea pietrelor"] (Reg) **1-4** Grohotiș (1-4). **5** (Mpl) Ruine astupate de pământ.

grohotar *sn* [At: ȘEZ. III, 180 / Pl: ? / E: ***grohot[2]*** + *-ar*] (Reg) Loc cu grămezi mari de pietre.

grohotă *sf* vz ***grohot[2]***

grohoti[1] *v* vz ***grohăi[1]***

grohoti[2] *vtr* [At: SCRIBAN, D. / Pzi: *~tesc* / E: ucr ***грохотити*** „a bubui"] (Înv) **1-2** A (se) preface în grohotiș (1).

grohotic *sm* [At: DA / Pl: *~ici* / E: ***grohot[1]*** + *-ic*] (Reg) Porc.

grohotire[1] *sf* vz ***grohăire***

grohotire[2] *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***grohoti[2]***] (Înv) Prefacere în grohotiș (1).

grohotiș *sn* [At: H IV 245 / V: ***greut~*** / Pl: *~uri* / E: ***grohot[2]*** + *-iș*] (Reg) **1** Grămadă de pietre. **2** (Spc) Îngrămădire de bucăți colțuroase de rocă, de dimensiuni variabile, rezultate din dezagregarea stâncilor și prăvălite din munți sau aduse de ghețari. **3** (Pex) Rocă sedimentară formată din grohotiș (2). **4** (Pex) Loc acoperit cu grohotiș (2). **5** Amestec de piatră măruntă cu nisip.

grohotit[1] *sn* [At: MDA ms / V: (reg) ***grootit*** / Pl: *~uri* / E: ***grohoti[1]***] (Reg) Grohăire[1].

grohotit[2] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***grohoti[2]***] (Înv) Grohotire[2].

groi[1] *vt* [At: GR. BĂN. / Pzi: *~iesc* / E: nct] **1** A bătători pământul. **2** A mărunți bulgării de pământ.

groi[2] *v* vz ***grohăi[1]***

groire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***groi***] (Reg) **1** Strivire a plantelor, a pământului etc. **2** Fărâmițare a bulgărilor.

groit[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***groi[1]***] (Reg) **1-2** Groire (1-2).

groit[2], ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***groi***] (Reg) **1** (D. pământ, plante etc) Strivit[2]. **2** (D. bulgări) Fărâmițat[2].

grojdi *vi* [At: BIBLIA (1688), ap SCRIBAN, D. / V: (îrg) ***hr~, r~, ruj~*** / Pzi: *~desc* / E: nct] (Îrg) **1** A clefăi. **2** A crănțăni. **3** (Îf *rojdi, rujdi*) A zgâria.

grojdire *sf* [At: MDA ms / V: (îrg) ***hr~, r~, ruj~*** / Pl: *~ri* / E: ***grojdi***] (Îrg) **1** Clefăire. **2** Crănțănire. **3** (Îf *rojdire, rujdire*) Zgâriere.

grojdit *sn* [At: MDA ms / V: (îrg) ***hr~, r~, ruj~*** / Pl: *~uri* / E: ***grojdi***] (Îrg) **1-3** Grojdire (1-3).

grom *sm* [At: RESMERIȚĂ, D. / V: ***grum*** / S și: *groom* / Pl: *~i* / E: eg ***groom***] (Liv) Valet.

grombuc *sn* vz ***gronbuh***

gromodnic *sn* vz ***gromovnic***

gromolnic *sn* vz ***gromovnic***

gromovnic *sn* [At: (cca 1660–1680) GCR I, 175/8 / V: ***gomornic, ~oln~, ~modn~*** (înv) / Pl: *~ice* / E: vsl ***громовник***] (Înv) Carte populară cu caracter astrologic, care cuprinde preziceri asupra sorții omului și asupra timpului pe baza interpretării tunetelor și fulgerelor în raport cu zodia în care ele se produc.

grongăni *v* vz ***grunguni***

grongănire *sf* vz ***grungunire***

grongănit *sn* vz ***grungunit***

grongoi *v* vz ***grunguni***

grongoire *sf* vz ***grungunire***

grongoit *sn* vz ***grungunit***

gronhăni *v* vz ***grohăi[1]***

gronhănire *sf* vz ***grohăire***

gronhănit *sn* vz ***grohăit***

groni *v* vz ***grohăi[1]***

gronire *sf* vz ***grohăire***

gronit *sn* vz ***grohăit***

gronji *smp* vz ***grunz***

gronțuros, ~oasă *a* vz ***grunzuros***

grooi *v* vz ***grohăi[1]***

grooire *sf* vz ***grohăire***

grooit *sn* vz ***grohăit***

grooni *v* vz ***grohăi[1]***

groonire *sf* vz ***grohăire***

groonit *sn* vz ***grohăit***
grooti[1] *v* vz ***grohăi[1]***
grooti[2] *v* vz ***grohoti[1]***
grootire *sf* vz ***grohăire***
grootit *sn* vz ***grohotit[1]***
grop *sn* [At: DA / Pl: *~uri* / E: it ***groppo***] Săculeț cu bani, pecetluit, care se expediază prin poștă.
gropan *sn* vz ***gropană***
gropană *sf* [At: ANON. CAR. / V: ***~an*** *sn* / Pl: *~ne* / E: ***groapă*** + *-an*] (Pop) **1-2** (Șhp) Groapă (7) (adâncă).
gropar *sm* [At: DA / Pl: *~i* / E: ***groapă*** + *-ar*] **1** Persoană care se ocupă cu săparea de gropi (7) pentru morminte Si: (reg) *cioclu, gropaș, gropițaș, gropnicer, îngropător*. **2** (Pex) Îngrijitor de cimitire. **3** (Ent; reg) Gen de insecte coleoptere care se hrănesc cu cadavre Si: *necrofor* (*Necrophorus*).
gropaș *sm* [At: DA / Pl: *~i* / E: ***groapă*** + *-aș*] (Rar) Gropar (1).
gropănos, ~oasă *a* [At: MARDARIE, L. / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***gropan*** + *-os*] (Înv) Gropos.
gropăreasă *sf* [At: TDRG / Pl: *~ese* / E: ***gropar*** + *-easă*] (Rar) Soție de gropar (1).
gropășiță *sf* [At: TDRG / Pl: *~țe* / E: ***gropaș*** + *-iță*] (Reg) Soție de gropar (1).
gropila *vr* [At: CONV. LIT. XVII/2, 268 / Pzi: 3 *~lează* / E: ***gropilă***] (Mol; d. drumuri) A se strica din cauza gropilor (7).
gropilat, ~ă *a* [At: BIBLIA (1688), 79 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***gropilă*** + *-at*] (Înv) Adânc.
gropilă *sf* [At: MARDARIE, L. / Pl: *~le* / E: ***groapă*** + *-ilă*] **1-2** (Înv) Adâncitură (mică).
gropiliță *sf* [At: (a 1773) GCR II, 97 / Pl: *~țe* / E: ***gropilă*** + *-iță*] **1-2** (Înv; șhp) Adâncitură (mică).
gropilos, ~oasă *a* [At: BIBLIA (1688), ap TDRG / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***gropilă*** + *-os*] (Înv) Gropos.
gropiș *sn* [At: POLIZU / Pl: *~uri* / E: ***groapă*** + *-iș*] (Rar) Loc plin de gropi (7).
gropit, ~ă *a* [At: SLAVICI, V. P. 127 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***groapă*** + *-it*] (Rar; d locuri, terenuri) Care are (multe) gropi (7).
gropițaș *sm* [At: GRAIUL II, 110 / Pl: *~i* / E: ***gropiță*** + *-aș*] (Reg) Gropar (1).
gropiță *sf* [At: NECULCE, ap. LET. II, 270/1 / Pl: *~țe* / E: ***groapă*** + *-iță*] **1-2** (Șhp) Groapă (7) (mică). **3** (Spc) Adâncitură mică în obraz, în bărbie sau la mâini pe care o au unii oameni (grași). **4** (Înv) Mormânt.
gropnicer *sm* [At: MARIAN, Î. 319 / V: (reg) ***~ohn~*** / Pl: *~i* / E: ***gropniță*** + *-er*] (Reg) Gropar (1).
gropniță *sf* [At: PRAV. 216 / V: *~ohn~* / Pl: *~țe* / E: bg ***гробница*** (ctm cu *groapă*)] (Înv) **1** Loc de înmormântare Si: *cavou, criptă, mauzoleu, mormânt, gropiță* (4). **2** (Pgn) Cimitir. **3** (Spc) Încăpere situată între pronaosul și naosul unei biserici, în care, de obicei, se găsesc mormintele ctitorilor. **4** Groapă făcută adânc în pământ în care se ascundeau provizii, arme și oameni, în timp de năvăliri barbare.
gropos, ~oasă *a* [At: IORGA, N.R.B. 26 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***groapă*** + *-os*] (Rar) Cu gropi (7) Si: (înv) *gropănos, gropilos*.
gropșoară *sf* vz ***gropușoară***
gropușoară *sf* [At: JARNÍK–BÎRSEANU, D. 495 / V: ***~pș~*** / Pl: *~re* / E: ***groapă*** + *-ușoară*] **1-2** Gropiță (1-2).
gropuță *sf* [At: ECONOMIA, 15 / Pl: *~țe* / E: ***groapă*** + *-uță*] (Rar) **1-2** Gropiță (1-2).
gros[1], ~oasă [At: VARLAAM, C. 63 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ml ***grossus***] **1** *a* (D. ființe sau d. părți ale corpului lor) Dezvoltat mult în lățime. **2** *a* (D. obiecte) Voluminos. **3** *af* (Pop; d. femei) Însărcinată. **4** *a* (Pfm; fig; îe) **A fi ~ la** (sau **de**) **obraz** ori **a fi ~ la piele** (sau **cu pielea ~oasă**) A fi nesimțit. **5** *a* (Pfm; îae) A fi obraznic. **6** *a* (Pfm; fig; îe) **A fi ~ la ceafă** (sau **cu ceafa ~oasă**) A fi bogat. **7** *a* (Pfm; fig; îae) A fi bădăran. **8** *a* (Pfm; fig; îe) **A fi ~ de cap** A înțelege (mai) greu anumite lucruri. **9** *a* (Pfm; îe) **A fi ~ la pungă** (sau **cu punga groasă**) A fi înstărit. **10** *a* (Înv; fig; d. ființe) Grosolan. **11** *a* (Înv; fig; d. ființe) Incult. **12** *a* (D. corpuri cilindrice) Care are diametrul sau circumferința mai mare decât dimensiunile obișnuite. **13** *a* (Îs) *Intestinul ~* Parte a tubului digestiv cu secțiunea mai mare, cuprinsă între ileon și anus. **14** *a* (Spc; d. țesături) Țesut din fire groase (12). **15** *a* (D. materii lichide sau gazoase) Dens. **16** *a* (Fig; d. întuneric, umbră, ceață etc) Compact. **17** *a* (Înv; îs) *~ negru* Negru închis. **18-19** *a, av* (Fig; d. voce, glas, sunete și în relație cu verbele „a vorbi", „a cânta") (Care este) grav. **20** *a* (Pfm; d. ocupații, meșteșuguri etc.) Care nu tinde la perfecțiune. **21** *a* (Fig) Lipsit de finețe. **22** *a* (Ccr; fig; d. minciuni) Gogonat. **23-24** *a, av* (Care este) din belșug Si: *mult*. **25** *a* (Pfm; îe) **A avea bani groși** A fi foarte avut. **26** *a* (Pfm; îe) **A împinge bani groși** A mitui. **27** *a* (Ccr; d. litere) Care este mai lat decât literele obișnuite. **28** *av* (În relație cu verbele „a scrie") Îngroșat. **29** *av* (Înv) Superficial. **30** *av* (Înv) În mod grosolan. **31** *sna* Partea cea mai numeroasă dintr-o colectivitate, dintr-un ansamblu de obiecte, de fenomene (de același fel). **32** *sna* Partea cea mai grea (a unui lucru). **33** *sn* (Pfm; îlav) **Din ~** (sau **cu ~ul**) Din greu. **34** *sn* (Pfm; îal) În cantitate mare. **35** *sm* (Reg; ccr) Buștean. **36** *sm* (Reg; ccr) Bârnă (mare). **37** *sm* (Înv) Scândură cioplită într-un anumit mod și prevăzută cu lacăt, cu care se încătușau picioarele celor arestați. **38** *sn* (Pfm) Închisoare. **39** *a* (Iuz; îs) *Banii ~ului* Amendă ce se plătea de către cei arestați.
gros[2] *sm* [At: DEX[2] / Pl: *groși* / E: ger ***Gros***] **1** Măsură folosită în comerț, pentru mărfuri sub formă de obiecte mici de același fel, egală cu 12 duzini, adică 144 de bucăți. **2** (Îs) *Mic ~* Depozit care livrează mărfuri în cantități comerciale.
grosamă *sf* vz ***grozamă***
grosărie *sf* [At: (a. 1795), URICARIUL IV, 58/161 / E: ***gros*** + *-ărie*] (Iuz) Grosărit.
grosărit *sn* [At: I. IONESCU, M. 248 / E: nct] (Iuz) Amendă pe care trebuiau să o plătească cei aflați la gros[1] (38) cf *gros[1]* (39).
groscior, ~oară [At: GRECESCU, F. 51 / V: ***~șcior, ~știor*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***gros*** + *-cior*] **1-2** (Șhp) *a* Grosuț. **3** (Reg) *sns* Smântână care se formează deasupra laptelui de vacă nefiert.
groscioraș *sms* [At: BUD, P. P., ap. DA / E: ***groscior*** + *-aș*] (Șhp) **1-2** Groscior (1-2).
grosciori *vt* [At: LB / Pzi: *~resc* / E: ***groscior***] (Înv) A strânge grosciorul (2).
grosier, ~ă *a* [At: DN[2] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***grossier***] (Liv) **1** Care este lipsit de finețe. **2** Care este făcut fără grijă, fără finețe. **3** (Fig) Lipsit de educație, de cultură, de bune maniere.
grosime *sf* [At: MELIK, G. 1 / Pl: *~mi* / E: ***gros*** + *-ime*] **1** Circumferință. **2** Diametrul secțiunii transversale a unui corp cilindric. **3** Dimensiunea unui corp în plan orizontal, pe secțiune transversală. **4** Dimensiunea unui corp în plan vertical. **5** Distanța dintre fețele unui corp, ale unui strat.
grosisment *sn* [At: DN[2] / Pl: *~e* / E: fr ***grossissement***] Raportul dintre unghiul sub care se vede un obiect cu ajutorul unui instrument optic și unghiul sub care se vede același obiect cu ochiul liber.
grosișor, ~oară *a* [At: DA / Pl: *~i, ~e* / E: ***gros*** +*-ișor*] (Înv; șhp) **1-2** Groscior.
grosoală *sf* vz ***groșală***
grosolan, ~ă *a* [At: (a. 1832) URICARIUL X, 402/20 / Pl: *~i, ~e* / E: it ***grossolano***] **1** (D. oameni și manifestările lor) Lipsit de delicatețe Si: *nepoliticos, necioplit*. **2** (D. obiecte) Insuficient prelucrat sau prelucrat în mod sumar Si: *brut, necizelat*.
grosolănie *sf* [At: OLLĂNESCU, H. A. P. 33 / Pl: *~ii* / E: ***grosolan*** + *-ie*] Faptă, vorbă, atitudine de om grosolan Si: *bădărănie, mojicie, mitocănie*.
grosoman, ~ă *sm* [At: DA / Pl: *~i, ~e* / E: ***gros*** + *-oman*] (Înv) **1** Om gras și greoi. **2** Om grosolan (1).
gros-plan *sn* [At: DEX-S / P: *groplan* / Pl: *~* / E: fr ***gros-plan***] (Cig) Mod de încadrare în tehnica filmării, în care fotograma cuprinde numai un detaliu sau fața personajului.

grosso modo *av* [At: RESMERIȚĂ, D. / E: loc lat ***grosso modo***] **1** În caracteristicile cele mai generale. **2** Judecând în ansamblu.

grostei *sm* vz ***groștei***

grosteică *sf* [At: H IX, 18 / Pl: *~ice* / E: ***grostei*** + *-că*] (Îrg) Purcea care are între șase luni și doi ani.

groster *sm* [At: H IV, 116 / Pl: *~i* / E: nct] (Îrg) Groștei.

grosular *sn* [At: LTR / E: fr ***grossulaire***] (Mlg) Varietate de granat.

grosuț, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~i, ~e* / E: ***gros*** + *-uț*] **1-2** (Șhp) (Destul de) gros Si: *groscior*.

groș *sm* [At: HASDEU, I. C. I 27 / V: (reg) ***gruș, greș*** / Pl: *~i* / E: ger ***Groshen***, pn ***grosz***] **1** (Înv) Monedă de argint care a circulat în țările Europei de mijloc și de vest, inclusiv în Moldova. **2** (Înv) Monedă de argint emisă (pe la sfârșitul sec. XIV) de unii domni ai Moldovei. **3** (Bas; pfm) Bani mărunți. **4** (Pop; îe) **A afla ~ pe ~** A găsi comori sau avere multă. **5** (Pop; îe) **A înșira** (sau **a spune, a îndruga) moș(i) pe ~(i)** A vorbi mult și fără rost. **6** (Pop; iae) A spune minciuni.

groșală *sf* [At: HEM 2837/10 / V: ***~osa~*** / E: ****groșa*** *+-eală*] Drojdie de vin din care se face rachiul. Cf *borhot, boască, boroghină, hușci, boștină, cliuc, grunj, prăștină, tescovină*.

groșar *sm* [At: MATEESCU, B. 49 / Pl: *~i* / E: nct] (Îvp) Temnicer.

groșcior *sn* vz ***groscior***

groșiț *sm* vz ***groșiță***

groșiță *sf* [At: ANON. CAR. / V: ***groșiț*** / Pl: *~țe* / E: ***groș*** + *-iță*] (Iuz; Ban) **1** Monedă străină de argint, care a circulat și în țările române. **2** Monedă poloneză de aramă, care a circulat și în țările române.

groșițar *sm* [At: VICIU, GL. / Pl: *~i* / E: ***groșiță*** + *-ar*] (Îrg) Pădurar plătit cu ziua.

groștei *sm* [At: RĂDULESCU-CODIN / V: ***goș~, ~ost~*** / Pl: *~* / E: lat ****gross[i]cellus***] (Îrg) Purcel mic Cf *godac, grăsun*.

groștel *sm* [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~ei* / E: nct] (Îrg) Purcel înțărcat.

groșteu *sm* [At: H XI, 40 / Pl: *~ei* / E: nct] (Îrg) Groștei.

groștină *sf* vz ***goștină***

groștior *sn* vz ***groscior***

grotă *sf* [At: I. NEGRUZZI, S. III, 345 / Pl: *~te* / E: fr ***grotte,*** it ***grotta***] (Liv) Peșteră.

grotesc, ~ă [At: ALECSANDRI, P. II 87 / Pl: *~ești* / E: fr ***grotesque,*** it ***grottesca***] **1** *a* Care este de un comic excesiv prin aspectul caricatural. **2** *a* Neobișnuit de caraghios Si: *burlesc, ridicol*. **3** *a* Bizar. **4** *sn* Categorie, ipostază estetică reflectând realitatea în forme fantastice, bizare, disproporționate, caricaturale. **5** *sn* Corp de literă de tipar fără piciorușe, format din arce și segmente de dreaptă de aceeași grosime. **6** *sn* Gen de ornamentație de origine romană, reintrodus în epoca Renașterii, constând într-o decorație fantastică, pictată sau sculptată, alcătuită din motive geometrice vegetale, animale și personaje (bizare) îmbinate cu arabescuri.

ground *sn* [At: DN[3] / P: *graund* / E: eg ***ground***] (Spt; rar) Teren de joc.

grozamă *sf* [At: PANȚU, PL. / V: ***~osa~, ~ană, grusa~*** / Pl: *~me* / E: nct] **1** Mic arbust cu glori galbene, din ramurile căruia se fac mături Si: *drog* (*Genista sagitallis*). **2** (Bot; reg; îc) **~-mare** Lemnul-bobului (*Cytisus nigricans*). **3** (Bot; reg; îc) **~-mică** Drobiță (*Genista tinctoria*). **4** (Bot; reg; îc) **~-păroasă** Drob-de-munte (*Cytisus hirsutus*).

grozană *sf* vz ***grozamă***

grozav, ~ă *a* [At: VARLAAM, C. II 6/22 / Pl: *~i, ~e* / E: bg **грозав**] **1** (Înv) Care produce groază (prin aspect, manifestări, consecințe etc.) Si: *groaznic, îngrozitor*. **2** Diform. **3** Care este extrem de puternic, de violent, de mare. **4** Tare. **5** Extrem de... **6** Care se remarcă prin calitățile sale Si: *remarcabil, excepțional*. **7** Foarte. **8** (Îlv) **A face pe ~ul** A se mândri (în mod nejustificat) cu calitățile sale Si: *a se grozăvi* (**2**). **9** (Irn) De seamă Si: *curajos, extraordinar*. **10** (Îe) **A se crede ~** A avea o părere bună despre sine.

grozavnic, ~ă *a* [At: GOLESCU, Î. 114 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***grozav*** + *-nic*] (Iuz) Foarte mare.

grozăvatic, ~ă *a* [At: ANON. CAR. / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***grozav*** + *-atic*] (Îvr) Urât.

grozăvenie *sf* [At: BOGDAN, ap. TDRG / Pl: *~ii* / E: ***grozav*** + *-enie*] (Pfm) **1** Aspect, situație groaznică Si: *grozăvie* (**1**). **2-3** (Ccr) Lucru sau ființă înfricoșătoare Si: *grozăvie* (**2-3**). **4** Calitatea de a fi ieșit din comun datorită calităților Si: *grozăvie* (**4**). **5** Însușire a unui lucru cu deosebite calități Si: *grozăvie* (**5**). **6-7** (Ccr) Lucru sau ființă care întrunește calități deosebite, ieșite din comun Si: *grozăvie* (**6-7**). **8** (Fig) Număr, cantitate mare. **9** (Fig) Mulțime (de...).

grozăvi *vr* [At: VARLAAM, C. 227/2 / Pzi: *~vesc* / E: ***grozav***] **1** (Înv) A (se) schimonosi. **2** (Fam; dep) A avea o impresie exagerat de bună despre propriile însușiri (și a face caz de ele).

grozăvie *sf* [At: PRAV. MOLD. 114/2 / Pl: *~ii* / E: ***grozav*** + *-ie*] **1-7** Grozăvenie (**1-7**). **8** (Iuz) Sluțenie.

grozăvior, ~oară *a* [At: SEVASTOS, C. 147/27 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***grozav*** + *-ior*] (Rar; șhp) Grozav.

grozăvire *sf* [At: IORGA, S. D. XII, 148 / Pl: *~ri* / E: ***grozăvi***] (Fam; dep) Groază.

grozăvit, ~ă *a* [At: CATANĂ, P. B. I, 104 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***grozăvi***] (Ban) Grozav.

grozdnic, ~ă *a* vz ***groaznic***

grozliv, ~ă *a* [At: VARLAAM, C. 13/22 / Pl: *~i, ~e* / E: ns cf bg *грозен*, rus *грозный*] (Iuz) Îngrozitor.

groznic, ~ă *a* vz ***groaznic***

grozniceşte *av* [At: LB / E: ***groznic*** + *-ește*] (Iuz; Ban) **1** Teribil. **2** Fără milă. **3** Foarte tare.

groznicie *sf* [At: CANTEMIR, IST. 186 / Pl: *~ii* / E: ***groaznic*** + *-ie*] (Iuz) **1** Neîndurare. **2** Tiranie. **3** Aspect fioros.

grubă *sf* vz ***hrubă***

grubian, ~ă *a, smf* vz ***grobian***

grubiancă *af, sf* vz ***grobiană***

grudie *af* [At: DA ms / Pl: *~ii* / E: nct] (Reg; d. sare) Grunjoasă.

gruguni *v* vz ***grunguni***

grugunire *sf* vz ***grungunire***

grugunit *sn* vz ***grungunit***

gruhă *sf* [At: MARIAN, O. II, 346 / Pl: *~he* / E: cf *grui[2]*] (Orn; Trs) Cocor (*Grus grus*).

gruhăi *v* vz ***grohăi[2]***

gruhăire *sf* vz ***grohăire***

gruhăit *sn* vz ***grohăit***

gruhâi *v* vz ***grohăi[1]***

gruhâire *sf* vz ***grohăire***

gruhâit *sn* vz ***grohăit***

gruhui *v* vz ***grohăi[1]***

gruhuire *sf* vz ***grohăire***

gruhuit *sn* vz ***hrohăit***

grui[1] *sn* [At: ȘINCAI, HR. II, 274/15 / Pl: *~uri* și *~e* / E: ns cf lat *grunium*] (Reg) **1** Deal mic Si: *colină[1], delușor*, (pop) *grumaz* (**10**), *movilă*. **2** Vârf de deal. **3** Coastă de deal. **4** (Pan) Lemn din osia de dinainte a carului de care se prinde proțapul Si: *pisc*. **5** (Pan) Drug de lemn la sanie care leagă piscurile sau cârmacele celor două tălpi Si: (reg) *bot, botniță, cruce, habot, obăd, obot*. **6** Cârlig de care se țin legate bărcile în chei.

grui[2] *sms* [At: ANON. CAR. / V: (reg) ***gruie[2]*** / E: lat ***grus, -is***] **1** (Orn; Trs) Cocor (*Grus grus*). **2** (Reg; Ipl) Gâscă sălbatică. **3** (Reg; fig) Tânăr subțirel și drept Si: (reg) *copuc*. **4** (Reg; pan; fig) Copac tânăr, cu tulpina subțire și dreaptă.

gruie[1] *sf* [At: LTR / S și: *grue* / Pl: *~* / E: fr ***grue***] **1** Macara folosită la bordul navelor pentru ridicarea unor elemente ale navei (bărci, ancore, scări de bord etc.). **2** Suport mobil care poartă camera de luat vederi și pe operator, pentru înregistrarea unor imagini în mișcare.

gruie[2] *sf* vz ***grui[2]***

gruieț *sn* [At: LB / P: *~u-ieț* / E: ***grui[1]*** + *-eț*] (Reg) **1-6** (Șhp) Grui[1] (**1-3**) (mic).

gruios, ~oasă *a* [At: VICIU, GL. / P: *~u-ios* / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***grui***^{1}+ *-os*] (Reg) Pieziș.

gruișor *sm* [At: MARIAN, O. II, 346 / P: *~u-i~* / Pl: *~i* / E: ***grui***^{2}+ *-(i)șor*] **1-4** (Șhp) Grui^{2} **(1-2)** (mic). **5-6** (Trs; șhp) Cocor (mic).

grum *sm* vz ***grom***

grumaj *smn* vz ***grumaz***

grumaz *smn* [At: CORESI, PS. 375 / V: (reg) ***~aj, gurmaj, gurm~*** / Pl: *~aji*, (înv) *~i* sm, (rar) *~uri* sn / E: ns cf alb *grumas*] (Pop) **1** Gât. **2** (Prc) Ceafă. **3** (Îe) **A lua (pe cineva) de ~** A lua (pe cineva) prizonier. **4** (Îe) **A-și pleca ~ul** (în fața cuiva) A se umili. **5** (Îae) A se lăsa robit. **6** (Îe) **A-și îndoi ~ul** A renunța la luptă, considerându-se învins. **7** (Îe) **A pune piciorul pe ~ul cuiva** A subjuga pe cineva. **8** (Rar) Gâtlej. **9** (Pan; rar) Parte mai îngustă a unor obiecte, asemănătoare cu gâtul **(1)**. **10** (Pop) Grui **(1)**.

grumăjel *sm* [At: ȚARA OLTULUI, III, nr. 24 / Pl: *~ei* / E: ***grumaz*** + *-el*] (Pop) **1-4** (Șhp) Grumaz **(1-2)** (mic). **5** (Reg; lpl) Cureaua cu care se leagă biciul de codiriște sau dârjana de hădărag.

grumăjer *sn* [At: ODOBESCU, S. I, 65/11 / Pl: *~e* / E: ***grumaz*** + *-er*] (Pop; rar) Parte a armurii care apără gâtul.

grumăjor *sm* [At: CANTEMIR, IST. 107 / Pl: *~i* / E: ***grumaz*** + *-or*] (Pop; șhp) **1-2** Grumaz **(1)** (mic).

grumăzar *sn* vz ***grumăzare***

grumăzare *sf* [At: LB / V: (reg) *~ar sn* / Pl: *~zări* / E: ***grumaz***] (Reg) **1** Inflamare a ganglionilor din regiunea gâtului Si: (reg) *buboi, gâlcă* **(2)**, *scurtă, uimă*. **2** (La cai) Opritoare legată de gât.

grumăzuț *sm* [At: LB / Pl: *~i* / E: ***grumaz*** + *-uț*] (Pop; șhp) **1-2** Grumăjor **(1-2)**.

grumb, ~ă *a* [At: DOSOFTEI, V. S. 129 / Pl: *~i, ~e* / E: vsl ***громвъ***] (Înv) **1** Aspru. **2** Ordinar. **3** Necioplit. **4** (Îs) *Pâine ~ă* Pâine neagră.

grumbav *sm* [At: MARDARIE, L. 814 / Pl: *~i* / E: ***grumb*** + *-av*] (Înv) Meșter nepriceput.

grumbă *sf* vz ***crumpenă***

grumbiște *sf* [At: DR XI, 69 / V: (reg) ***~umi~*** / E: ***grumbă*** + *-iște*] (Reg) Crumpeniște.

grumbuh *sn* [At: COMAN, GL. / V: (reg) ***grombuc*** / Pl: *~uri* / E: ger ***Grundbuch***] (Grm; reg) Cadastru.

grumiște *sf* vz ***grumbiște***

grumpă *sf* vz ***crumpenă***

grumpen *sm* vz ***crumpenă***

grumpir *sm* vz ***crumpenă***

grumudeu *sn* vz ***grumuleu***

grumuleu *sn* [At: DR X, 376 / V: (reg) ***~udeu*** / Pl: *~eie* / E: net] (Reg) Vârf.

grumura *vt* [At: VICIU, GL. / Pzi: *grumur* / E: nct] (Reg) **1** A încărca. **2** A îngrămădi. **3** A acoperi cu un strat de ceva.

grund *sn* [At: LTR / V: (reg) ***~nt*** / Pl: *~uri* / E: ger ***Grund***] **1** Primul strat de material special aplicat pe suprafața unei piese, a unui obiect, a unui element de construcție care urmează să fie finisată. **2** Material special cu care se realizează grundul **(1)**. **3** Strat de vopsea albă care se aplică pe pânza, pe cartonul sau pe scândura pe care se pictează. **4** Strat de mortar aplicat pe zidărie, servind ca suport pentru tencuiala vizibilă.

grundui *vt* [At: DEX / Pzi: *~iesc* / E: ***grund***] **1-3** A aplica grund **(1, 3-4)** pe suprafața unui obiect.

grunduire *sf* [At: DEX / Pl: *~ri* / E: ***grundui***] **1-3** Aplicare de grund **(1, 3-4)** pe suprafața unui obiect.

grunduit^{1} *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***grundui***] **1-3** Grunduire **(1-3)**.

grunduit^{2}***, ~ă*** *a* [At: DEX / Pl: *~iți, ~e* / E: ***grundui***] **1-3** Pe suprafața căruia s-a aplicat grund **(1, 3-4)**.

grung *sn* vz ***grunz***

grungăni *v* vz ***grunguni***

grungănire *sf* vz ***grungunire***

grungănit *sn* vz ***grungunit***

grunguni *vi* [At: H I, 365 / V: (reg) ***grongăni, grongoi, gruguni, ~găni, ~ura, ~uri, gruni, gugăi***^{2}***, gugui, guguli***^{2}***, guguri, gungăni***^{2}***, guguni***^{2}***, gungura***^{2}***, gunguri***^{2}***, gurgui, gurguni, gurlui, gurui*** / Pzi: 3 *grungune* și *~nește* / E: fo] (Reg) **1** (D. porumbei) A scoate sunete caracteristice speciei. **2** (D. porci) A grohăi.

grungunire *sf* [At: MDA ms / V: (reg) ***grongăuire, grongoire, grug~, ~gănire, ~urare, ~urire, grunire, gugăire, guguire, gugulire, gugurire, gungănire***^{2}***, gungănire***^{2}***, gungunire***^{2}***, gungurare***^{2}***, gungurire***^{2}***, gurguire, gurgunire, gurluire, guruire*** / Pl: *~ri* / E: ***grunguni***] **1** (Reg) Sunetul scos de porumbei, porci. **2** Grohăire.

grungunit *sn* [At: MDA ms / V: (reg) ***grongănit, grongoit, grug~, ~gănit, ~urat, ~urit, grunit, gugăit***^{2}***, guguit, guguli***^{3}***, gugurit, gungănit***^{2}***, gungunit***^{2}***, gungurat***^{2}***, gungurit***^{2}***, gurguit, gurgunit, gurluit, guruit*** / Pl: *~uri* / E: ***grunguri***] (Reg) **1-2** Grungunire **(1-2)**.

grungura *v* vz ***grunguni***

grungurare *sf* vz ***grungunire***

grungurat *sn* vz ***grungunit***

grunguri *v* vz ***grunguni***

grungurire *sf* vz ***grungunire***

grungurit *sn* vz ***grungunit***

gruni *v* vz ***grunguni***

grunire *sf* vz ***grungunire***

grunit *sn* vz ***grungunit***

grunj *sm* vz ***grunz***

grunjeu *sn* [At: MAT. FOLK., 87 / Pl: *~eie* / E: ***grunz*** + *-eu*] (Reg) Grămadă.

grunjos, ~oasă *a* [At: ANON. CAR. / V: (înv) ***~nzos*** / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***grunz*** + *-os*] **1** Granulos. **2** Care este în formă de bulgări Si: *grunzuros* **(2)**. **3** Care are aspect de bulgări Si: *grunzuros* **(3)**.

grunjuros, ~oasă *a* vz ***grunzuros***

grunt *sn* vz ***grund***

grunțăi *vt* [At: DA / Pzi: *grunțăi* / E: fo] (Reg) A ronțăi.

grunțăire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***grunțăi***] (Reg) **1-2** Grunțăit^{1} **(1-2)**.

grunțăit^{1} *sn* [At: SĂM. III, 662 / Pl: *~uri* / E: ***grunțăi***] (Reg) **1** Ronțăire. **2** (Ccr) Sunetul produs de cocenii de porumb când se freacă unul de altul pentru a desprinde boabele.

grunțăit^{2}***, ~ă*** *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***grunțăi***] (Reg) Care este ronțăit.

grunțuială *sf* [At: ALRM II/1, h. 281 / Pl: *~ieli* / E: pbl ***grund***] (Reg) Tencuială.

grunțuros, ~oasă *a* vz ***grunzuros***

grunz *sm* [At: BIBLIA (1688), 366 / V: (înv) ***gronji*** *smp*, ***~ng, ~nj*** *sn* / Pl: *~nji*, (înv) *~i* sm și *~uri* sn / E: ns cf alb *grundë* „tărâțe"] **1** Bucată dintr-o materie tare și sfărâmicioasă Cf *bulgăre*. **2** (Reg; spc) Drob de sare. **3** (Reg; spc) Bulgăre de noroi înghețat. **4** (Îrg; spc) Bucată de tămâie. **5** (Reg; pex) Bucată de tescovină obținută prin stoarcere de teasc.

grunzărie *sf* [At: ȘEZ. V, 76/16 / Pl: *~ii* / E: ***grunz*** + *-ărie*] (Reg) Drum cu bulgări de noroi înghețat.

grunzăros, ~oasă *a* vz ***grunzuros***

grunzos, ~oasă *a* vz ***grunjos***

grunzuraș *sm* [At: SADOVEANU, M. C., 19 / Pl: *~i* / E: ***grunzuri*** (pl lui *grunz*) + *-aș*] (Hip) **1-5** Grunz **(1-5)**.

grunzuros, ~oasă *a* [At: DA / V: (înv) ***gronțuros, ~nju~, ~zăros, ~nțu~, sgrențu~, sgrunțu~, zgrențu~, zgronțu~, zgrunțu~*** / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***grunz*** + *-uros*] **1-3** Grunjos **(1-3)**. **4** (Fig; rar) Plin de piedici.

grup *sn* [At: MAIORESCU, D. II, 170 / Pl: *~uri* și (înv) *~e* / E: fr ***groupe***] **1** Ansamblu de animale sau plante asemănătoare, aflate laolaltă Si: *categorie, clasă, rasă, specie*. **2** Ansamblu de obiecte, pe piese etc. de același fel, reunite pe baza caracteristicilor funcționale și alcătuind un tot. **3** (Îs) *~ sanitar* Încăpere prevăzută cu closet, chiuvetă (și, uneori, cu cadă). **4** (Îs) *~ electrogen* Ansamblu format dintr-un motor și unul sau mai multe generatoare electrice acționate de acesta. **5** (Îs) *~ de sudură* Ansamblu

format dintr-un generator electric și un motor cu ardere internă care produce curent intens necesar sudurii. **6** Ansamblu de persoane reunite (în mod stabil sau temporar) pe baza unei comunități de interese, de concepții etc. Si: *colectiv*, *grupă* **(4)**. **7** (Îs) ~ *social* Colectivitate de indivizi între care există relații sociale, care se supun acelorași norme de comportament și urmăresc un scop comun. **8** (Îlav) **În ~** Mai mulți laolaltă. **9** (Îlav) **În ~uri de câte ...** Câte ... deodată. **10** (Îlav) **~uri- ~uri** (În) mai multe cete sau grămezi. **11** (Spc) Fracțiune politică. **12** (Mat) Mulțime de elemente în care fiecărei perechi de elemente îi corespunde un element din aceeași mulțime, în care este adevărată asociativitatea (oricare ar fi elementele mulțimii), în care există un element neutru și un element opus legii de compunere a mulțimii.

grupa [At: NEGRUZZI, S. I, 339 / Pzi: *~pez* / E: fr ***grouper***] **1-2** *vtr* A (se) aduna la un loc. **3** *vt* A comasa. **4** *vr* A se alătura unei mișcări, unui curent, unui conducător (militând pentru o idee). **5** *vt* A repartiza pe categorii.

grupaj *sn* [At: DEX / Pl: *~e* / E: ***grupa*** + *-aj*, cf fr *groupage*] **1-3** (Rar) Grupare **(1-3)**. **4** Fel în care sunt aranjate articolele pe o pagină de ziar sau de revistă. **5** (Ccr) Informații privitoare la probleme înrudite, adunate laolaltă.

grupal, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: ***grup*** + *-al*] (Liv) **1-2** Referitor la grup **(1, 6)**. **3** Așezat în grupuri **(8)**.

grupare *sf* [At: RESMERIȚĂ, D. / Pl: *~pări* / E: ***grupa***] **1** Adunare la un loc a unor obiecte, persoane, animale, plante etc Si: *reunire*. **2** Comasare. **3** Repartizare pe categorii. **4** Alăturare la o mișcare, la un curent, la un conducător (militând pentru o idee). **5** (Ccr) Colectiv. **6** (Mil) Întrunire temporară de subunități, unități diferite sub o comandă unică în vederea unei misiuni de luptă. **7** (Chm) Ansamblu de atomi legați între ei, a căror prezență în molecula unei substanțe determină o funcție chimică. **8** (Spc) Grup **(11)**. **9** (Îs) ~ *patronală* Grupare **(1)** de interese formată de patroni de întreprinderi și opusă sindicatelor muncitorești. **10** (Îs) ~ *socială* Categorie socială.

grupat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***grupa***] **1-3** Grupare **(1-3)**.

grupat², ~ă *a* [At: RESMERIȚĂ, D. / Pl: *~ați, ~e* / E: ***grupa***] **1** Adunat la un loc. **2** Comasat². **3** Repartizat pe categorii.

grupă *sf* [At: ALECSANDRI, P. II, 121 / Pl: *~pe* / E: fr ***groupe***] **1** Colectiv restrâns de oameni, subordonat unei forme organizatorice mai largi. **2** Unitate administrativă dintr-o întreprindere sau dintr-o instituție, bazată pe specializare, pe diviziunea muncii. **3** Cea mai mică subunitate militară de instrucție și de luptă. **4** (Rar) Grup **(6)**. **5** Subdiviziune (în științe) care cuprinde elemente cu trăsături comune. **6** (Îs) ~ *sangvină* Fiecare dintre categoriile de clasificare a sângelui, întemeiată pe ansamblul de caracteristici ale globulelor roșii și ale plasmei sangvine. **7** (Spc) Fiecare dintre subîmpărțirile care rezultă din așezarea elementelor chimice în sistemul periodic, grupând elementele cu proprietăți înrudite.

grupet *sn* [At: CARAGIALE, N. S. 51 / Pl: *~e* / E: it ***grupetto***] Grup **(2)** format din mai multe note muzicale scurte care se execută într-o singură măsură (împreună cu nota principală).

grupuleț *sn* [At: SAHIA, U. R. S. S. 41 / Pl: *~e* / E: ***grup*** + -uleț] **1-8** (Șhp) Grup **(1, 2, 6, 11)** (restrâns).

grupușor *sn* [At: DEX / Pl: *~oare* / E: ***grup*** + *-ușor*] **1-8** Grupuleț **(1-8)**.

gruruș *sm* vz ***greieruș***

grus *sn* [At: DN³ / Pl: *~uri* / E: ger ***Grus***] (Cns) Varietate de criblură.

grusamă *sf* vz ***grozamă***

gruș *sm* vz ***groș***

gruni *v* vz ***grunguni***

grunire *sf* vz ***grungunire***

grunit *sn* vz ***grungunit***

gruyere *si* [At: DN³ / P: *~rü-ier* / E: fr ***gruyère***] Brânză fermentată, de rețetă franceză, cu scoarța tare, asemănătoare cu șvaițerul.

gruzin, ~ă *smf, a* [At: DEX / Pl: *~i, ~e* / E: rs **грузин**] **1-13** Georgian **(1-13)**.

guaiac *sm* [At: DN³ / V: ***gaiac*** / P: *gua-iac* / Pl: *~aci* / E: eg ***guayaco***] Arbore exotic rășinos, important pentru lemnul și extractele lui, folosite în medicină (*Guaiacum officinale*).

guaiacol *sn* vz ***gaiacol***.

guanaco *smi* [At: DN³ / E: fr ***guanaco***] Specie de lamă sălbatică din Anzii chilieni.

guanidină *sf* [At: DEX / Pl: *~ne* / E: fr ***guanidine***] Substanță chimică organică solidă, solubilă în apă, folosită la fabricarea unor medicamente, a unor rășini sintetice etc.

guanină *sf* [At: DN³ / Pl: *~ne* / E: fr ***guanine***] (Chm; Blg) Bază azotată purinică, prezentă în țesuturi animale și derivate organice.

guano *sns* [At: RESMERIȚĂ, D. / E: fr ***guano***] **1** Îngrășământ organic natural, bogat în fosfor și în azot, care se găsește în mari cantități în America de Sud, provenit din acumularea excrementelor și a cadavrelor de păsări, de lilieci din peșteri, a cadavrelor unor animale marine etc. **2** (Pan) Îngrășământ preparat din deșeurile industriei de prelucrare a cărnii.

guanță *sf* vz ***ganța¹***

guarana *sfsa* [At: DN³ / E: fr ***guarana***] **1** Liană care crește în Brazilia (*Paullinia cupana*). **2** Pastă preparată din semințe de guarana **(1)** întrebuințată ca antinevralgic și ca astringent în tratamentul dizenteriei. **3** Instrument muzical din țările Americii de Sud, asemănător cu chitara.

guarani [At: DEX / E: fr ***guarani***] **1** *sns* Limbă indigenă vorbită în Paraguay. **2** *ai* Care aparține unei populații indigene din Paraguay. **3** *sms* Unitate monetară din Paraguay.

guard *sm* [At: RESMERIȚĂ, D. / V: ***gard*** / Pl: *~rzi* / E: it ***guardia***] (Înv) **1** Paznic. **2** (Prc) Soldat însărcinat cu paza.

guardaman *sn* [At: DN³ / Pl: *~e* / E: it ***guardamano***] (Mrn) Apărătoare de mână folosită de velari la cusutul velelor, făcută din piele și având între degetul mare și podul palmei un disc metalic cu care se împinge acul.

guardie *sf* vz ***gardă***

guardist *sm* vz ***gardist***

guaș *sn* vz ***guașă***

guașă *sf* [At: SCRIBAN, D. / V: ***guaș*** *sn*, ***~șe*** / Pl: *~șe* / E: fr ***gouache***] **1** Culoare preparată din pigmenți minerali, gumă arabică și apă, folosită în pictură. **2** Tablou executat cu guașă **(1)**.

guașe *sf* vz ***guașă***

guatemalez, ~ă [At: DEX / Pl: *~i, ~e* / E: ***Guatemala*** + *-ez*] **1-2** *smf, a* (Persoană) face parte din populația de bază a din Guatemalei. **3-4** *smf, a* (Persoană) care este originară din Guatemala. **5** *smf* Populația Guatemalei. **6-7** *a* Care aparține guatemalezilor **(5)** sau Guatemalei. **8-9** *a* Privitor la guatemalezi **(1)** sau la Guatemala. **10-11** *a* Care provine din Guatemala sau de la guatemalezi **(5)**.

gub *sn* vz ***gubă***

gubav, ~ă *a* [At: DOSOFTEI, V. S. 110 / V: (reg) ***~băv*** / A și: *~bav* / Pl: *~i, ~e* / E: srb ***gubav*** „lepros"] (Reg) **1** Lepros. **2** (Pex) Care are bube. **3** (Pgn) Bolnăvicios. **4** (Pgn) Lipsit de putere. **5** (Pgn) Slab. **6** (Pbl) Smerit.

gubă *sf* [At: I. CR. II, 247 / V: (reg) ***gub*** *sn* / Pl: *~be* / E: mg ***guba***] (Mgmr) Suman (mițos).

gubănaș *sm* [At: PANȚU, PL. / Pl: *~i* / E: nct] (Bot; reg) Suliman (*Ajuga genevensis*).

gubăv, ~ă *a* vz ***gubav***

gubăvenie *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: *~ii* / E: ***gubav*** + *-enie*] (Reg) Lepră.

gubăvi *vr* [At: ANON. CAR. / Pzi: *~vesc* / E: ***gubăvie***] (Reg) **1** A se umple de lepră. **2** A se buhăi.

gubăvie *sf* [At: DOSOFTEI, V. S., ap. TDRG / Pl: *~ii* / E: ***gubav*** + *-ie*] (Reg) **1** Lepră. **2** Tuse urâtă. **3** (Fig) Curvă.

gubăvire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***gubăvi***] (Reg) **1** Îmbolnăvire de lepră. **2** Buhăire.

gubăvit, ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***gubăvi***] (Reg) **1** Umplut de lepră. **2** Buhăit².

guben, ~ă *a* [At: DA / Pl: *~i, ~e* / E: nct] (Reg) Galben.

gubern *sn* vz ***guvern***

gubernant *sm* vz ***guvernant***

gubernat *sm* [At: (cca 1660–1680) GCR I, 177/20 / Pl: *~ați* / E: lat ***gubernator***] (Înv) **1** Administrator al unei gubernii (**1**). **2** Guvernator.

gubernator *sm* vz ***guvernator***

gubernatur *sm* vz ***guvernator***

gubernial, ~ă *a* vz ***guvernial***

gubernie *sf* [At: (a. 1820) IORGA, S. D. XII, 216 / A și: *~ie* / Pl: *~ii* / E: rs ***губерния***] (Înv) **1** Unitate teritorial-administrativă în vechea Rusie. **2** Guvern.

guberniță *sf* [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~țe* / E: nct] (Reg) **1** Guturai. **2** (Pgn) Gripă.

gubice *sf* [At: DA ms / Pl: *~ici* / E: nct] (Reg) Pasăre nedefinită mai îndeaproape.

gubort *sm* vz ***ghiborț***

guciman^{1} *sm* vz ***gociman***

guciman^{2} *sn* vz ***gugiuman***

gucimă *sf* vz ***cușmă***

gudă *sf* [At: VAIDA, ap. DA / Pl: *~de* / E: nct] (Reg) **1** Cățea. **2** Haită. **3** (Fig) Femeie răutăcioasă. **4** (Fig) Femeie depravată Si: (reg) *gudră, curvă*. **5** (Fig) Îngrijorare. **6** (Fig; îlav) **Cu ~ și necaz** Cu îngrijorare și necaz. **7** Vătaful flăcăilor care umblă în noaptea de Crăciun cu colindatul.

gudărie *sf* [At: CONACHI, P. 303 / Pl: *~ii* / E: ***gudura***] (Înv) Lingușire.

gudră *sf* [At: PAȘCA, GL. / Pl: *~re* / E: pbl ctm ***gudră*** + ***gudură***] (Reg) Curvă.

gudron *sn* [At: DA / Pl: *~oane* / E: fr ***goudron***] Lichid vâscos de culoare închisă, cu miros specific, obținut prin rafinarea uleiurilor minerale Si: *catran*.

gudrona *vt* [At: SOARE, MAȘ. 122 / Pzi: *~nez* / E: fr ***goudronner***] A acoperi cu gudron.

gudronaj *sn* [At: DEX / Pl: *~e* / E: fr ***goudronnage***] (Rar) Gudronare.

gudronare *sf* [At: DEX / Pl: *~nări* / E: ***gudrona***] Acoperire (a funiilor, a bucăților de carton etc.) cu gudron Si: *gudronaj*, (rar) *gudronat^{1}*.

gudronat^{1} *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***gudrona***] (Rar) Gudronare.

gudronat^{2}, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***gudrona***] Care este acoperit cu gudron.

gudronator *sn* [At: DEX / Pl: *~oare* / E: ***gudrona*** + *-tor*] Mașină de gudronare.

gudura [At: NEGRUZZI, S. I, 59 / V: (reg) **~ri** / Pzi: *gudur* / E: ns cf alb *gudutis*] **1** *vr* (D. câini) A-și manifesta bucuria sau atașamentul față de om, dându-i târcoale și mișcând din coadă. **2** *vt* (Nob; d. cai) A scutura coama. **3** *vr* (Fig; dep; d. oameni) A se lingui. **4** *vr* (Fig; dep; d. oameni) A se umili.

gudurare *sf* [At: MDA ms / V: (reg) **~rire** / Pl: *~rări* / E: ***gudura***] **1** Manifestare de către câini a bucuriei sau a atașamentului față de om, dându-i târcoale și mișcând din coadă. **2** (Nob; d. cai) Scuturare a coamei. **3** (Fig; dep) Lingușire. **4** (Fig; dep) Umilire.

gudurat^{1} *sn* [At: MDA ms / V: (reg) ***~rit^{1}*** / Pl: *~uri* / E: ***gudura***] (Reg) **1-4** Gudurare (**1-4**).

gudurat^{2}, ~ă *a* [At: CONTEMP., S. II, 1949, nr. 162, 16/2 / V: (reg) ***~rit^{2}*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***gudura***] (Nob; fig) Lingușitor.

gudură *sf* [At: PAȘCA, GL. / Pl: *~re* / E: ***gudura***] (Reg) Femeie lingușitoare.

gudurător, ~oare *a* [At: SBIERA, P. 121 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***gudura*** + *-(ă)tor*] **1** (D. câini) Care se gudură (**1**). **2** (Fig; d. oameni) Care se lingușește.

guduri *v* vz ***gudura***

gudurire *sf* vz ***gudurare***

gudurit^{1} *sn* vz ***gudurat^{1}***

gudurit^{2}, ~ă *a* vz ***gudurat^{2}***

gudurlui *sn* [At: PAMFILE, C. 20 / Pl: ? / E: nct] (Reg; d. grumaz; csnp; îla) **Cu ~** Foarte gros.

guduroi *am* [At: PAȘCA, GL. / E: nct] (Reg; d. cer) Înnorat.

guelf *sm* [At: DEX / A: nct / Pl: *~i* / E: fr ***guelfe***, it ***guelfo***] (Înv) **1** Membru al unei grupări politice din Italia (din sec. XII–XV), care sprijinea pe papi împotriva împăraților germani și a ghibelinilor. **2** Membru al unei fracțiuni politice a nobilimii de la Florența, care susțineau în sec. XIII candidatura unui principe din casa de Bavaria la tronul Imperiului Roman contra partidei casei Hohenstaufen.

guelfism *sn* [At: DN^{3} / E: it ***guelfismo***] (Înv) **1-2** Ideologia guelfilor (**1-2**).

guerilă *sf* vz ***gherilă***

gueriler *sm* [At: DN^{3} / P: *ghe-ri~* / Pl: *~i* / E: fr ***guérillero***] Luptător de gherilă.

guet *sn* [At: PAMFILE, CR. 198 / Pl: ? / E: nct] (Reg) Guițat.

gufar *sm* [At: GOLESCU, Î. 81 / Pl: *~i* / E: nct] (Reg) Pește nedefinit mai îndeaproape.

gugă *sf* vz ***gogă^{1}***

gugăi^{1} *v* vz ***gâgâi***

gugăi^{2} *v* vz ***grunguni***

gugăire^{1} *sf* vz ***gâgâire***

gugăire^{2} *sf* vz ***grungunire***

gugăit^{1} *sn* vz ***gâgâit***

gugăit^{2} *sn* vz ***grungunit***

gughie *sf* vz ***goghie***

gugiman *sn* vz ***gugiuman***

gugimană *sf* vz ***gugiuman***

gugiu^{1} *sn* [At: GHEREA, ST. CR. II, 88 / Pl: *~ri* / E: nct] **1** (Mol; Buc) Guler lat și pătrat care atârnă pe spate la mantalele țărănești Si: (reg) *gugiuman* (**3**). **2** (Trs) Căciulă pentru copiii mici.

gugiu^{2} *sn* [At: PAȘCA, GL. / Pl: *~ri* / E: nct] (Reg) Gropiță în pământ care servește la un joc cu mingea, nedefinit mai îndeaproape, al copiilor.

gugiuli *v* vz ***giugiuli***

gugiulire *sf* vz ***giugiulire***

gugiulit^{1} *sn* vz ***giugiulit^{1}***

gugiulit^{2}, ~ă *a* vz ***giugiulit^{2}***

gugiuman *sn* [At: GHEORGACHI, ap. LET. III, 298/29 / V: (îrg) ***guciman^{2}, ~im~, ~imană*** *sf*, ***~ă*** *sf*, ***gujiman*** / Pl: *~e* / E: tc ***güčemin***] **1** (Înv) Căciulă de samur purtată de domnitori și de boieri, ca semn al demnității lor Si: *calpac, cauc, işlic*. **2** (Reg; îf *gujiman*) Glugă care atârnă în loc de guler la mantalele țărănești. **3** (Reg; îaf) Gugiu^{1} (**1**).

gugiumană *sf* vz ***gugiuman***

gugoașă *sf* vz ***gogoașă***

gugoșea *sf* vz ***gogoșea***

gugu *sm* [At: VICIU, GL. / Pl: ? / E: ger ***Kugel*** „glob"] (Trs) Bulgăre de pământ găurit în mijloc, cu care se joacă copiii „de-a pocnitoarea".

gugui *v* vz ***grunguni***

guguire *sf* vz ***grungunire***

guguit *sn* vz ***grungunit***

gugulea *sms* [At: ALECSANDRI, T. 990 / E: nct] (Pop; hip) Copil drăguț.

guguli^{1} *v* vz ***giugiuli***

guguli^{2} *v* vz ***grunguni***

gugulice *sf* [At: COSTINESCU / Pl: *~ci* / E: nct] (Reg; hip) Copil drăguț.

gugulire^{1} *sf* vz ***giugiulire***

gugulire^{2} *sf* vz ***grungunire***

gugulit^{1} *sn* vz ***giugiulit^{1}***

gugulit^{2}, ~ă *a* vz ***giugiulit^{2}***

gugulit^{3} *sn* vz ***grungunit***

guguman, ~ă *sm, a* vz ***gogoman***

gugumănie *sf* vz ***gogomănie***

guguri *v* vz ***grunguni***

gugurire *sf* vz ***grungunire***

gugurit *sn* vz ***grungunit***

guguș *sm* [At: H II, 289 / Pl: *~i* / E: bg ***гугушка***] (Orn; reg) Porumbel (*Columba*).

guguşciuc *sm* vz ***guguştiuc***

guguşciucă *sf* vz ***guguştiucă***

guguşlie *sf* [At: CIHAC II. 502 / Pl: *~ii* / E: nct] (Reg) Cocon de mătase Si: *gogoaşă*.

guguştiuc *sm* [At: M. I. CARAGIALE, C. 123 / V: (reg) ***~şciuc, ~tuc*** / Pl: *~uci* / E: bg **гугушгук**] **1** (Orn; reg) Porumbel (*Columba*). **2** (Fig; fam) Persoană naivă.

guguştiucă *sf* [At: DOMBROWSKI / V: (reg) ***~şciucă, ~tucă*** / Pl: *~uce* / E: ***guguştiuc***] (Orn; reg) Femela guguştiucului **(1)**.

guguştuc *sm* vz ***guguştiuc***

guguştucă *sf* ***guguştiucă***

gui[1] *av* [At: PAMFILE, J. III, ap. DA / E: nct] (Reg) **1** (Îlav) **~ -negui** Vrând-nevrând. **2** (Îal) Cât pe ce.

gui[2] *vr* vz ***guri***[2]

guic *i* vz ***guiţ***

guici *v* vz ***guiţa***

guicire *sf* vz ***guiţare***

guicit *sn* vz ***guiţat***

guilemotă *sf* [At: DN[3] / P: *ghi-le~* / Pl: *~te* / E: fr ***guillemot***] Pasăre palmipedă asemănătoare pinguinului, cu ciocul drept şi lung, care îşi face cuibul pe coastele arctice.

guinee *sf* [At: DEX / P: *gui-ne-e* / E: eg ***guinea***] (Înv) Veche monedă engleză (de aur), a cărei valoare a variat în timp.

guiţ *i* [At: PĂSCULESCU, L. P. 86 / V: ***guic*** / E: fo] (Adesea repetat) Cuvânt care imită strigătul scos de porci Si: (rar) *coviţ*.

guiţa *vi* [At: ISPIRESCU, L. 129 / P: *gu-i~* / V: (reg) ***guici, guiţi*** / Pzi: 3 *~iţă* / E: ***guiţ***] **1** (D. porci) A ţipa cu glas subţire şi ascuţit (de foame sau când se cred în pericol). **2** (Fig; irn; d. oameni) A scoate strigăte stridente.

guiţare *sf* [At: PAMFILE, S. T. 202 / P: *gu-i~* / V: (reg) ***guicire, ~ţire*** / E: ***guiţa***] Guiţat.

guiţat *sn* [At: DA ms / P: *gu-i~* / V: (reg) ***guicit, ~ţit*** / E: ***guiţa***] Strigăt specific scos de porci Si: *guiţare, guiţătură*.

guiţi *v* vz ***guiţa***

guiţire *sf* vz ***guiţare***

guiţit *sn* vz ***guiţat***

guj *sm* vz ***guz***

gujălie *sf* [At: H II, 27 / Pl: *~ii* / E: nct] (Reg; mpl) Pasăre de curte.

gujban *sn* vz ***cuiban***

gujbă *sf* vz ***cujbă***

gujbăliţă *sf* vz ***gojbăliţă***

gujbi *v* vz ***cujbi***

gujbire *sf* vz ***cujbire***

gujbit[1] *sn* vz ***cujbit***[1]

gujbit[2]***, ~ă*** *a* vz ***cujbit***[2]

gujiman *sn* vz ***gugiuman***

gujniţă *sf* vz ***cuşniţă***

gujoasă *sf* [At: I. CR. IV, 54 / Pl: *~se* / E: nct] (Bot; reg) Păpălău (*Physalis alkekengi*).

gujon *sn* [At: DN[3] / Pl: *~oane* / E: fr ***goujon***] **1** (Cns) Bară de oţel aşezată paralel cu axa drumului, la rosturile transversale de dilataţie ale planşelor unei îmbrăcăminţi de beton vibrat. **2** (Teh) Tijă filetată în acelaşi sens pe toată lungimea sa sau numai la cele două capete, folosită la îmbinarea demontabilă a două piese.

gujulie *sf* vz ***găjulie***

gul *sn* vz ***ghiul***[3]

gulai *sn* vz ***guleai***

gulaş *sn* [At: CADE / Pl: *~uri* / E: mg ***gulyás***] (Pop) Tocană de carne, ceapă şi găluşte de făină sau cartofi.

gulă[1] *sf* [At: POP., ap. CONV. LIT. XXXVI, 889 / Pl: *~le* / E: mg ***gul(y)a***] (Mgmr) Cârd de vite Si: *cireadă, turmă*.

gulă[2] *sf* [At: H X, 205 / Pl: *~le* / E: ***gulie***] (Bot; reg) **1-2** Gulie **(1-2)**.

gulbază *sf* vz ***gălbează***

gulden *sn* [At: DEX / Pl: *~i* / E: fr ***gulden***] **1** (Înv) Monedă (de aur sau de argint) care a circulat în mai multe ţări din Europa Si: *florin*. **2** Principala unitate monetară din Olanda Si: *florin*.

guleai *sn* [At: CREANGĂ, P. 325 / V: (reg) ***gulai*** / Pl: *~uri* / E: rs **гуляиь** (imperativul lui **гулять**)] (Mol) Chef.

guler *sn* [At: BIBLIA (1688), ap. TDRG / Pl: *~e* / E: mg ***gallér***] **1** Parte a unor obiecte de îmbrăcăminte (constând dintr-o fâşie de stofă sau pânză) cu care se termină o haină la gât. **2** Fâşie de pânză, de obicei scrobită, care se pune în jurul gâtului (la bărbaţi), prinzându-se (cu butoni, nasturi) de cămaşă Vz *guleraş* **(3)**. **3** (Fam; îe) **A lua** (sau **a apuca** pe cineva) **de ~** A aduce (pe cineva) cu forţa. **4** (Fam; fig; îae) A cere cuiva socoteală pentru cele făcute. **5** (Pfm; fig; îe) **A strânge** (pe cineva) **~ul** A se simţi încolţit. **6** (Pfm; fig; îae) A fi intimidat. **7** (Fig) Spumă care se formează la gura paharului cu bere. **8** (Teh) Porţiune dintr-o piesă cilindrică, conică etc. (confecţionată o dată cu piesa sau montată ca un inel presat pe piesă) care are diametrul mai mare decât restul piesei. **9** (Teh; îs) *~ul osiei* Inel care se montează prin presare la capătul piesei (sau care se confecţionează prin forjare o dată cu întreaga piesă). **10** (Reg) Fâşie de pânză cu care se leagă lumânările la mort. **11** (Reg) Batistă (sau fâşie de pânză) nouă care se leagă cu un colţ de o lumânare şi se dă de pomană pentru morţi Si: *pomeneală*.

guleraş [At: BARCIANU / Pl: *~e* sn, *~i* sm / E: ***guler*** + *-aş*] **1-2** *sn* (Şhp) Guler **(1)** (mic). **3** *sn* Fâşie la o rochie, la o uniformă etc. **4** *sm* (Bot; reg) Bureţi-galbeni (*Amanita caesarea*). **5** *sm* (Bot; reg) Dosnică galbenă (*Carpesium cernuum*).

gulerat, ~ă [At: ALECSANDRI, T. 57 / V: (pmz) ***gurelat*** / Pl: *~aţi, ~e* / E: ***guler*** + *-at*] **1-2** *smf, a* (Prt) (Persoană) care poartă guler (mare sau scrobit). **3-4** *smf, a* (Fig; prt) (Persoană) care este îmbrăcată în uniformă de militar sau de funcţionar. **5-6** *smf, a* (Înv; fig; prt) (Persoană) care aparţinea claselor dominante (având o atitudine arogantă, sfidătoare). **7-8** *smf, a* (Fig; prt) (Persoană) care este bine îmbrăcată. **9** *a* (D. animale) Care are o dungă (albă) în jurul gâtului.

gulerel *sn* [At: MÎNDRESCU, L. P. 213 / Pl: *~e* / E: ***guler*** + *-el*] (Pop; şhp) **1-2** Guleraş **(1-2)**.

guleş *sm* [At: VAIDA / Pl: *~i* / E: ***gulă***[1]] (Reg) Păstor.

gulfstream *sn* [At: DEX / P: *galfstrim* / E: eg ***gulfstream***] Curent cald care porneşte din Oceanul Atlantic (Golful Mexic), trece pe la sudul Floridei şi se ramifică spre vestul Europei.

gulgulea *sf* [At: FN 53 / Pl: *~ele* / E: tc ***ghoulghoule*** „tumult"] (Tcî) **1** Răscoală. **2** Neorânduială.

guli *v* vz ***giugiuli***

gulie *sf* [At: CANTEMIR, HR. 129 / Pl: *~ii* / E: bg **гулия**, ngr **γουλί**] **1** Plantă erbacee legumicolă cu frunze mari, dinţate şi cu tulpina îngroşată, sferoidală, comestibilă (*Brassica oleracea*) Si: (reg) *cacalambă, gulă*[2] **(1)**. **2** (Bot; Mol) Napi porceşti (*Helianthus tuberosus*). **3** (Reg) Bucată de lemn cilindric folosit de copii în loc de minge la jocul „în gogi" sau „poarca".

guliman *sn* [At: CHEST. II, 128/268 / Pl: *~e* / E: nct] (Reg) Tencuială.

gulimos *sms* [At: CHEST. II, 128/302 / E: nct] (Reg) Tencuială.

gulire *sf* vz ***giugiulire***

gulit[1] *sn* vz ***giugiulit***[1]

gulit[2]***, ~ă*** *a* vz ***giugiulit***[2]

guliubaie *sf* [At: DA ms / Pl: *~bai* / E: nct] (Buc) Lighioană.

gulub *sm* vz ***hulub***

gulupi *smp* vz ***golopi***

gulură *sf* vz ***gurulă***

guma *vt* [At: DEX / Pzi: *~mez* / E: ***gumă***] **1-2** A aplica un strat de gumă **(1)** sau de cauciuc pe suprafaţa unui obiect. **3** A aplica un strat de clei pe spatele unei etichete, unei mărci poştale etc., în vederea lipirii acestora pe ceva.

gumaj *sn* [At: DEX / Pl: *~e* / E: fr ***gommage***] **1-3** Gumare **(1-3)**.

gumare *sf* [At: DEX / Pl: *~mări* / E: ***guma***] **1-2** Aplicare a unui strat de gumă **(1)** sau de cauciuc pe suprafaţa unui obiect Si: *gumaj* **(1-2)**,

gumat^{1} (1-2). 3 Aplicare a unui strat de clei pe spatele unei etichete, mărci poștale etc., în vederea lipirii acestora pe ceva Si: *gumaj* (3), *gumat^{1}* (3).

gumat^{1} *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***guma***] (Rar) 1-3 Gumare (1-3).

gumat^{2}*, ~ă** *a* [At: CADE / Pl: *~ați, ~e* / E: ***guma] Care este acoperit cu gumă (1), cu cauciuc sau cu clei.

gumă *sf* [At: HOGAȘ, M. N. 17 / Pl: *~me* / E: fr ***gomme***, it ***gomma***] 1 Substanță vâscoasă secretată de unele plante sau obținută sintetic, care se întărește când intră în contact cu aerul și este folosită în industrie. 2 (Îs) ~ (sau, înv, *gumi*) *arabică* Substanță vâscoasă obținută din lichidul secretat de unele specii de salcâm (sau pe cale sintetică) și folosită ca material de lipit pentru hârtie. 3 (Pop) Fâșie elastică fabricată din gumă (1) Si: *elastic*. 4 Mic obiect de cauciuc folosit la ștergerea urmelor de creion sau de cerneală de pe hârtie Si: *radieră*. 5 (Pgn) Cauciuc. 6 (Îs) ~ *de mestecat* Pastă de mestecat, aromatizată, obținută din gumă (1).

gumfla *v* vz ***gâmfa***

gumflare *sf* vz ***gâmfare***

gumifer*, ~ă** *a* [At: DA ms / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***gummifére] (D. plante) Care secretă gumă (1).

gumilastic *sn* [At: P. CONSTANT, R. 174 / Pl: *~ice* / E: fr ***gomme élastique***, ger ***Gummi elastikum***] (Pfm) Elastic.

guneaț *sn* [At: CADE / V: (reg) ***~ă*** *sf* / Pl: *~ețe* / E: srb ***gunac(a)***] (Reg) Manta.

guneață *sf* vz ***guneaț***

gungăni^{1} *v* vz ***gânguri***

gungăni^{2} *v* vz ***grunguni***

gungănire^{1} *sf* vz ***gângurire***

gungănire^{2} *sf* vz ***grungunire***

gungănit^{1} *sn* vz ***gângurit***

gungănit^{2} *sn* vz ***grungunit***

gunguni^{1} *v* vz ***gânguri***

gunguni^{2} *v* vz ***grunguni***

gungunire^{1} *sf* vz ***gângurire***

gungunire^{2} *sf* vz ***grungunire***

gungunit^{1} *sn* vz ***gângurit***

gungunit^{2} *sn* vz ***grungunit***

gungura^{1} *v* vz ***gânguri***

gungura^{2} *v* vz ***grunguni***

gungurare^{1} *sf* vz ***gângurire***

gungurare^{2} *sf* vz ***grungunire***

gungurat^{1} *sn* vz ***gângurit***

gungurat^{2} *sn* vz ***grungunit***

gunguri^{1} *v* vz ***gânguri***

gunguri^{2} *v* vz ***grunguni***

gungurire^{1} *sf* vz ***gângurire***

gungurire^{2} *sf* vz ***grungunire***

gungurit^{1} *sn* vz ***gângurit***

gungurit^{2} *sn* vz ***grungunit***

gunguță *sf* [At: DA ms / Pl: *~țe* / E: nct] (Reg) Nasture de la suman.

gunoeliște *sf* [At: DA ms / Pl: *~ti* / E: nct] (Reg) Loc dinaintea strungii, unde se odihnesc oile după muls.

gunoi^{1} *sn* [At: CANTA, ap. LET. III, $18^{3}/25$ / Pl: *~oaie* / E: vsl ***гнои***] 1 Resturi care se aruncă. 2 Excremente (de vite). 3 Balegă amestecată cu paiele care au servit vitelor drept așternut, întrebuințată ca îngrășământ agricol organic. 4 Fir de pai, scamă, murdărie etc. care se depune pe haine, care cade în lichide, care intră în ochi etc. 5 (Pfm; îe) **A nu face ~oaie (multe) la casa cuiva** A nu sta multă vreme în casa cuiva. 6 (Pfm; îe) **A sta (cuiva) ca un ~ în ochi** A supăra pe cineva. 7 (Pfm; îae) A displăcea. 8 (Fig) Om de nimic Si: *lepădătură*.

gunoi^{2} [At: ANON. CAR. / V: *~a* / Pzi: *~esc* / E: ***gunoi^{1}***] 1 *vt* A îngrășa pământul cu gunoi^{1} (3). 2-3 *vtr* (D. păsări) A(-și) depune excrementele (murdărind ceva). 4 *vr* (Pop; fig; d. oameni) A slăbi extrem de mult (de boală, de muncă etc.) Cf: *a putrezi*. 5 *vt* (Fam; fig; c. i. oameni) A face să slăbească, supunându-l la munci grele, tortură, persecuție etc.

gunoia *v* vz ***gunoi***

gunoiaș *sn* [At: MAT. FOLK. I, 665 / P: *~no-iaș* / Pl: *~e* / E: ***gunoi^{1}***+ *-aș*] (Hip) Gunoi^{1} (4).

gunoiat^{1} *sn* vz ***gunoit^{1}***

gunoiat^{2}*, ~ă** *a* vz ***gunoit^{2}

gunoiață *sf* [At: COMAN, GL. / P: *~no-ia~* / Pl: *~iețe* / E: ***gunoi^{1}***+ *-eață*] (Reg) Gunoi^{1} (4) mic.

gunoier*, ~ă** [At: STANCU, D. 307 / P: *~no-ier* / Pl: *~i, ~e* / E: ***gunoi^{1}+ *-er*] 1 *smf* Persoană din serviciul salubrității publice care ridică periodic gunoiul^{1} (1) depozitat în curți și pe străzi. 2 *sn* (Reg) Grămadă de gunoi^{1} (3) scos din grajd.

gunoios*, ~oasă** *a* [At: ȘEZ. I, 251 / P: *~no-ios* / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***gunoi^{1}+ *-os*] (Rar) Plin de murdărie.

gunoire *sf* [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: ***gunoi^{2}***] Îngrășare a pământului cu gunoi^{1} (3) Si: *gunoit^{1}*.

gunoiște *sf* [At: CORESI, PS. 320 / P: *~no-i~* / Pl: *~ti* / E: ***gunoi^{1}***+ *-iște*] 1 Grămadă de gunoi^{1} (1) Si: (reg) *gunoiștină* (1). 2 Loc unde se adună gunoiul^{1} (1) Si: (reg) *gunoiștină* (2). 3 Teren agricol îngrășat cu gunoi^{1} (3).

gunoiștină *sf* [At: VAIDA / P: *~no-i~* / Pl: *~ne* / E: ***gunoiște***+ *-ină*] (Reg) 1-2 Gunoiște (1-2).

guralist *sm* [At: IORDAN, L.R.A. 182 / Pl: *~iști* / E: ***gură*** + *-alist*] (Înv) Gurist.

gunoit^{1} *sn* [At: I. IONESCU, D. 271 / V: ***~iat*** / Pl: *~uri* / E: ***gunoi^{2}***] Gunoire.

gunoit^{2}*, ~ă** *a* [At: NEGRUZZI, S. II, 265 / V: ***~iat / Pl: *~iți, ~e* / E: ***gunoi***] 1 (D. terenuri) Fertilizat cu gunoi^{1} (3). 2 (D. obiecte) Murdărit cu gunoi. 3 (D. fântâni) Infestat de gunoi.

gunosi *vr* [At: PSALT. 107/10 / V: ***~sli*** / Pzi: *~sesc* / E: vsl ***гносити***] (Înv) A se scârbi de ceva.

gunosli *vr* vz ***gunosi***

guraliu*, ~ie** *a* vz ***guraliv

guraliv*, ~ă** *smf, a* [At: EMINESCU, P. 273/ V: ***~iu / Pl: *~i, ~e* / E: bg ***говорлив***] (Om) care vorbește mult (și adesea fără rost) Si: *limbut, vorbăreț*.

guralivnic*, ~ă** *a* [At: NECULUȚĂ, Ț. D. 132 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***guraliv + *-nic*] Vorbăreț.

guran *sm* [At: ANON. CAR. / Pl: *~i* / E: ***gură*** + *-an*] 1 Pește-lup (*Asupius Aspius*). 2 (Reg) Șalău (*Lucioperca*). 3 (Înv) Om cu gura mare.

gurar [At: JIPESCU, O. 106 / Pl: *~i* sm, *~e* sn / E: ***gură*** + *-ar*] 1 *sm* (Înv) Lucrător care stătea la intrarea în mină spre a răsuci frânghiile. 2 (Mpp) Aftă (1). 3 *sn* (Reg) Guritor. 4 *sn* (Reg) Instrument cu care astupă gura cuptorului.

gurare *sfs* [At: H XIV, 67 / E: ***gură*** + *-are*] (Reg) 1 Boală a vitelor și a porcinelor (nedefinită mai îndeaproape). 2 (Fig) Porc nărăvaș. 3 Planta *Bryonia alba* cu care se tămăduiesc animalele care suferă de gurare (1).

gurariț*, ~ă** *a* [At: DA ms / Pl: *~i, ~e* / E: ***gură + *-ariț*] (Reg) Vorbăreț.

gură *sf* [At: COD. VOR. 122/14 / Pl: *~ri*, (înv) *~re* / E: ml ***gula***] 1 Cavitate care se deschide în partea anterioară (inferioară) a capului oamenilor și animalelor, prin care alimentele sunt introduse în organism Si: *bot, cioc, clobanț, clonț*, (irn) *fleoancă, fleură, flit, leoapă, plisc, pupăză, rât, tic*, (înv) *rost*. 2 (Prc) Buzele și deschizătura dintre ele. 3 (Prc) Buze. 4 (D. cai; îe) **A fi moale (sau tare) în ~** ori **a avea ~ra moale (sau tare)** A se supune ușor (sau greu) la comenzile ce i se dau prin mișcarea frâului. 5 (Îe) **A da ~ra unui cal** A-l lăsa să fugă în voia lui. 6 (Pop; îlv) **A se duce (ca) pe ~ra lupului** A dispărea. 7-8 (Pfm; îe) **A scoate** (sau **a scăpa ca**) **din ~ra lupului** A (se) salva dintr-o mare primejdie ca prin minune (sau în ultimul moment). 9 (Pfm; îe) **A țipa** (sau **a striga**) **ca din ~ra șarpelui** (sau **ca din ~ de șarpe**) ori **cât îl ține** (ori **îl ia**) **~ra** A țipa din răsputeri. 10 (Pop; îe) **A se zvârcoli ca în ~ de șarpe** A se zbate cu disperare. 11 (Îc) **~ de broască** Unealtă de dulgherie pentru scobit pe marginile tocurilor de ușă sau de fereastră Cf *lamba*. 12 (Îc) **~ de lup** Ochi dublu al unei parâme cu care se prinde un cârlig de remorcă sau o

macara, sau se fixează parâma de o bară. **13** (Îac) Unealtă care servește la îndoirea tablei groase. **14** (Îac) Defect congenital de conformație a feței omului, constând într-o despicătură la buza și la gingia superioară, care se prelungește în cerul gurii și în comunicarea cavității bucale cu fosele nazale. **15-16** (Îc) **~-cască** (sau **căscată**) Persoană care-și pierde vremea în zadar (sau care dovedește neglijență, dezinteres condamnabil). **17-18** (Îac) Persoană care stă absentă (sau care nu înțelege ce i se spune). **19** (Bot; îc) **~ra leului, ~-dragă, ~ra-mielului, ~ra-morunului, ~ra-ursului** Plantă erbacee din familia scrofulariaceelor cu flori roșii-purpurii sau albe care se aseamănă cu o glugă deschisă Si: *cascate* (*Antirrhinum majus*). **20** (Bot; îc) **~ra-lupului** Plantă erbacee din familia labiatelor cu tulpina dreaptă și ramificată, cu frunzele ovale, alungite și florile de culoare violet închis (*Scutellaria altissima*). **21** (Bot; îc) **~ra-mâței** Linariță (*Linaria vulgaris*). **22** (Bot; îc) **~ra-porumbului** Plantă nedefinită mai îndeaproape. **23** (Bot; îc) **~ra-paharului** Tufănică (*Chryasnthemum sinense*). **24** (Bot; îc) **~ra-țigăncii** Plantă nedefinită mai îndeaproape. **25** Organ cu care se hrănește o ființă. **26** (Îe) **A avea** (sau **a-i fi cuiva**) **~ra amară** (sau **rea**) ori **a avea fiere în ~** A simți gust amar în gură (de emoție, de frică etc.). **27** (Fam; îc) **A uita de la mână pân' la ~** A uita foarte repede. **28** (Îlav) **Cu sufletul la ~** Abia mai putând respira (de emoție sau de oboseală). **29** (Pop; îal) Foarte bolnav, aproape de moarte. **30** (Îe) **A nu pune** (sau **a nu băga, a nu lua**) **nimic în ~** A nu mânca nimic. **31** (Îe) **A pune** (sau **a lua, a băga**) **ceva în ~** A mânca (puțin). **32** (Pop; îe) **A-și trage** (sau **a-și da bucățica**) **de la ~** A se lipsi de cele necesare în favoarea altuia. **33** (Pop; îlv) **A-și trage ~ra la cale** A mânca. **34** (Îe) **A (i se) face** (cuiva) **~ra pungă** A avea o senzație neplăcută de acreală din cauza unor alimente sau băuturi introduse în gură **(1)**. **35** (Pop; îe) **A face ~ra pâlnie** A bea mult. **36** (Îae) A se îmbăta. **37** (Fam; îe) **A da** (cuiva) **mură-n ~** A da cuiva ceva de-a gata, fără ca acela să facă cel mai mic efort. **38** (Îls) **De-ale ~rii** Mâncare. **39** Îmbucătură. **40** Scobitură. **41** (Îlav) **Nici o ~ de apă** Nimic. **42** (Fig) Membru al familiei pe care trebuie să-l hrănești Si: (pop) *mâncător, suflet*. **43** Sărut. **44** Organ al vorbirii Si: (pop) *clonță*. **45** (Îe) **A avea ~ de aur** (sau **aurită**) A prevesti (corect și) de bine. **46** (Fam; îe) **A umbla** (cuiva) **cuvântul prin ~** A nu găsi cuvântul potrivit pentru a exprima ceva (dar a fi pe punctul de a-l afla). **47** (Mai ales pe un ton poruncitor sau amenințător; îe) **A tăcea** (sau **a nu blești**) **din ~** A nu (mai vorbi) deloc. **48** (Îe) **A astupa** (sau **a închide**) **~ra** (cuiva) A face pe cineva să nu mai spună (sau să nu mai ceară) nimic. **49** (Îe) **A lua** (cuiva) **vorba din ~** A spune tocmai ceea ce voia să zică altul din clipa respectivă. **50** (Îae) A întrerupe pe cineva, nelăsându-l să termine ce avea de spus. **51** (Pop; îe) **A i se muia** (cuiva) **~ra** A nu mai avea curaj să vorbească. **52** (Îae) A schimba tonul și conținutul celor spuse. **53** (Îe) **A-și bate** (sau **a-și strica, a-și răci, a-și rupe**) **~ra degeaba** (sau **de pomană** ori **de clacă**) A pleda fără nici un folos. **54** (Îe) **A-l lua** (sau **a-l scăpa**) **~ra (pe dinainte)** A se destăinui fără voie. **55** (Îae) A spune un lucru pe care mai târziu regretă că l-a destăinuit. **56** (Fam; îe) **A avea ~ra spartă** (sau **de cârpă**) A divulga orice secret. **57** (Îe) **A fi slobod la ~** A fi obraznic sau a folosi cuvinte obscene. **58** (Îe) **A fi cu ~ra mare** A fi certăreț. **59** (Îe) **A avea o ~ cât o șură** A vorbi mult și tare. **60** (Îe) **A-și pune lacăt** (sau **gard**) **la ~** ori **a-și păzi ~ra** A fi prudent în tot ceea ce spune. **61** (Îae) A-și impune tăcere. **62** (Îe) **A da din ~** (sau **cu ~ra**) ori **a-i umbla** (sau **a-i merge, a-i toca**) (cuiva) **~ra (ca o meliță, ca o fofează, ca o moară stricată, ca o pupăză)** A vorbi repede și fără întrerupere Si: *a flecări*. **63** (Îe) **A nu se uita în** (sau **la**) **~ra cuiva** A nu crede ceea ce spune cineva. **64** (Îlav) **Din ~ în ~** Prin tradiție orală. **65** (Îlav) **~ în** (sau **la, cu**) **~** Printr-o înțelegere directă Cf *între patru ochi*. **66** (Îal) Foarte aproape unul de călălalt. **67** (Înv; îlav) **Cu o ~** Unanim. **68** (Îe) **A vorbi** (sau **a zice**) **cu jumătate de ~** (sau **cu ~ra jumătate**) A vorbi fără convingere. **69** (Prt; îe) **A fi bun de ~** A fi vorbăreț. **70** (Îae) A ști să pledeze bine cauza cuiva. **71** (Îe) **A fi rău de ~** (sau **~ rea**) (Îae) A fi bârfitor. **72** A vorbi urât, folosind cuvinte obscene. **73** (Îae) A prevesti (cuiva) ceva nefavorabil. **74** (Fam; îe) **~-spartă** Om care nu poate ține un secret Si: *flecar, limbut*. **75** Ceea ce spune cineva Si: *cuvânt, declarație, mărturisire, spusă, vorbă*. **76-77** (Îs) *~ra satului* (sau *a mahalalei* ori *a lumii*) (Persoana care lansează sau duce) bârfe, critici, intrigi care trec apoi de la unul la altul. **78** (Trs; gmț; îs) *~ra satului* Pețitor. **79** (Îe) **A intra în ~ra lumii** (sau **satului, mahalalei**) A ajunge să fie vorbit de rău (provocând antipatia comunității). **80** (Îe) **A te lua după ~ra cuiva** A acționa (în mod greșit) după sfatul cuiva. **81** (Îlav) **Din ~** Verbal. **82** (Înv) Cerere insistentă. **83** (Înv; mpl) Pâri repetate. **84** (Îe) **A se pune** (sau **a sta**) **cu ~ra pe cineva** A insista mult pe lângă cineva cu scopul de a-l convinge să facă ceva Si: *a cicăli*. **85** (Pop) Voce. **86** (Îe) **A striga** (sau **a (se) boci, a vorbi**) **în ~ra mare** A striga (sau a (se) boci, a vorbi) pe un ton ridicat. **87** (Îe) **A nu i se auzi ~ra** A fi liniștit. **88** (Pop) Gălăgie. **89** (Îe) **A face ~ (mare** sau **largă)** A face gălăgie Si: *a vocifera*. **90** (Pfm; îe) **A da o ~** A striga. **91** (Pop) Ceartă. **92** (Îe) **A se lua în** (sau **de**) **~** (cu cineva) A se apuca de ceartă. **93** (Îe) **A sta** (sau **a sări, a începe**) **cu ~ra pe** (sau **la**) **cineva** ori **a-i da** (ori **a-i trage**) **o ~** (cuiva) A certa pe cineva. **94** (Pop; îe) **A da ~ la câini** A porunci câinilor să nu mai latre. **95** (Îe) **A fi cu ~ra mare** A fi certăreț. **96** (Pfm; îe) **A-i da** (ori **a-i trage**) **o ~** (cuiva) A săruta pe cineva. **97** (Pop) Laudă. **98** (Pop) Putință de a vorbi Si: *grai*. **99** (Îe) **A nu avea ~ (să răspunzi, să spui ceva)** A nu avea posibilitatea (sau curajul) de a mai zice ceva. **100** (personificat) Persoană care spune ceva Si: *vorbitor*. **101** (Îs) *~rile rele* Bârfitorii. **102** (Hip; îs) *~ra mea* (sau *mamei*) Drag. **103** (Adesea îoc „fund") Deschizătură a unui obiect, a unei încăperi etc., prin care intră, se introduce, se varsă, iese etc. ceva, prin care se stabilește o comunicație etc. **104** (Îs) *~ra hamului* Parte a hamului care se pune peste capul calului când se înhamă Cf *pieptul hamului*. **105** (Lpl) Panglici cusute cu fir și flori care împodobesc (mai ales) deschizătura de la gât a unei haine. **106** (Îs) *~ra băii* Gură **(103)** a unei mine. **107** (Îs) *~ de vizitare* (sau *de om*) Gaură prin care intră omul care controlează sau curăță interiorul unui rezervor, al unui cazan etc. **108** (Îs) *~ de observare* Gaură prevăzută cu sticlă colorată, prin care se poate urmări procesul de topire în interiorul unui cubilou. **109** (Îs) *~ de pod* Fereastra podului de casă. **110** (Top) Intrare. **111** (Pop) Gaură în care intră (mai ales) capătul unui obiect. **112** (Pop) Capăt (sau vârf) al unui obiect (mai ales al unei unelte) care intră într-o deschizătură. **113** (Îs) *~ra roții* Gaură a căpățânii, prin care intră osia. **114** (Îs) *~ra tejghelei* Scobitură în masa dulgherului în care se bagă și se strânge lemnul lucrat. **115** Loc de vărsare al unei ape într-o altă apă. **116** Capătul unui drum. **117** (Îs) *~ra târgului* (sau *podului*) Locul pe unde circulă lumea când vine sau când pleacă de la târg (ori când intră sau când iese de pe un pod). **118** (Pop; îs) *~ra vântului* Loc prin care suflă mereu vântul. **119** Deschizătură din capătul unei țevi. **120** (Îs) *~ de foc* Nume generic pentru armele de foc (grele). **121** (Îs) *~ de apă* Instalație care cuprinde un robinet și unele piese de racord sau de protecție, servind la luarea apei din rețeaua de distribuție pe care e montată Si: *hidrant*. **122** (Îs) *~ de incendiu* Gură **(121)** la care se montează un furtun sau o țeavă specială servind la distribuirea apei sub presiune în caz de incendiu. **123** (Îs) *~ de stradă* Construcție accesorie a unei rețele de canalizare așezată sub rigola străzii pentru a colecta apa de ploaie și a o conduce la rețeaua subterană de canalizare. **124** (Îs) *~ artificială* Aparat compus, în general, dintr-un difuzor montat într-o incintă acustică, de formă și dimensiuni special alese, astfel încât caracteristicile acustice să fie asemănătoare cu acelea ale gurii umane. **125** (Îs) *~ra oului* Spărtură în coaja oului prin care a ieșit puiul. **126** (Țes) Începutul unei țesături Cf *rost, piedin*. **127** (Îe) **A lega ~ra pânzii** A înnoda capetele firelor de urzeală înainte de a începe țesutul. **128** (Îae) A se înstări. **129** (Pop; îe) **A prinde pânza ~** A se fi făcut deja începutul. **130** (Îe) **A se afla** (sau **a trimite pe cineva**) **în ~ra tunului** A fi expus (sau a expune pe cineva) la un mare pericol. **131** (Pop; îs) *~ra coasei* (sau *cuțitului, securei* etc.) Tăiș.

gurariță *sfs* [At: H II, 83 / E: ***gură*** + *-ariță*] (Reg; pbl) Febră aftoasă Cf *gurar* (2).

guratec, ~ă *a* vz ***guratic***

guratic, ~ă *a* [At: MERA, L. B. / V: ***~tec*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***gură*** + *-atic*] (Reg) **1** Guraliv. **2** Care răspunde cu asprime.

gurăi *vi* [At: DEX / Pzi: 3 *~ie* / E: ***gură*** + *-ăi*] (Rar; d. unele păsări) A scoate sunete caracteristice speciei.

gurban *sn* vz ***curban***

gurcan *sms* [At: CHEST. IV. 85 / E: cf *gurean*] (Reg) Vânt care bate dinspre sud.

gurdună¹ *sf* [At: FRÂNCU–CANDREA, M. 52 / V: ***gor~*** / Pl: *~ne* / E: mg ***gordon***] **1** (Trs) Contrabas. **2** (Mun) Orgă.

gurdună² *sf* [At: COMAN, GL. / Pl: *~ne* / E: nct] (Reg; șhp) **1-2** Colibă (mică).

gurdunist *sm* [At: AGÂRBICEANU, ap. LUC. XII, 138 / Pl: *~iști* / E: ***gurdună*** + *-ist*] (Reg) Lăutar care cântă la gurdună (1).

gurean *sms* [At: H XVII, 259 / E: bg ***горжанин***] (Reg) Vânt de răsărit.

gurelat *am* vz ***gulerat***

gureș, ~ă *a* [At: SLAVICI, N. II, 228 / V: *~riș* / Pl: *~i, ~e* / E: ***gură*** + *-eș*] **1** (D. oameni) Guraliv. **2** (D. păsări) Care ciripește mult (și vesel).

gurgoi *sn* [At: SEVASTOS, N. 85 / V: ***gâr~*** / Pl: *~oaie* / E: ***gurgui*** css] **1** Gurgui (**1, 3**). **2** (Reg) Partea rotunjită, din față, a unei tălpi de sanie. **3** (Reg) Vârf de baston înfrumusețat cu crestături. **4** (Reg) Răspântie.

gurgoiat, ~ă *a* vz ***gurguiat***

gurgoiet, ~ă *a, sf* vz ***gurguiat***

gurgui *sn* [At: CANTEMIR, IST. 287 / Pl: *~e* / E: cf lat *gurgulio*] **1** Partea mai strâmtă, în formă de cioc, de la gura ulciorului. **2** Vârful sânului Cf *sfârc, mamelon*. **3** Partea din vârf a opincii, strânsă cu nojițe. **4** Vârful unui deal sau al unui munte. **5** (Îe) **A lua pe (cineva) în (pe) ~** A alunga (pe cineva). **6** (Îae) A bate pe cineva.

gurgui *v* vz ***grunguni***

gurguia [At: PANN, P. V. I, 73/12 / Pzi: *~iez* / E: ***gurgui***] **1-2** *vtr* (Reg) A (se) îngrămădi. **3** *vr* A se urca. **4** *vr* (Înv) A se îngâmfa.

gurguială *sf* [At: CUV. D. BĂTR. I, 284 / Pl: *~ieli* / E: ***gurgui*** + *-eală*] (Înv) Umflătură.

gurguiat, ~ă [At: PANN, P. V. II, 51/4 / V: ***~goi~, ~goiet*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***gurguia***] **1** *a* (Reg) Care are forma unui gurgui. **2** *sf* Specie de struguri nedefinită mai îndeaproape. **3** *a* (Nob; d. oameni) Încovoiat.

gurguire *sf* vz ***grungunire***

gurguit *sn* vz ***grungurit***

gurgumiu [At: BOCEANU, GL. / E: nct] **1** *am* (Reg) Care are forma unei movile. **2** *sn* Movilă de pământ.

gurguni *v* vz ***grunguni***

gurgunire *sf* vz ***grungunire***

gurgunit *sn* vz ***grungunit***

gurguța *vr* [At: DOSOFTEI, V. S. 193 / Pzi: *~țez* / E: cf *gurgui*] **1** (Mol) A se înălța. **2-3** A se gurguia (**3-4**). **4** (Fam) A se răsti la cineva.

gurguțat, ~ă *a* [At: GOROVEI, C. 166 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***gurguța***] (Reg) **1** Înalt. **2** Cocoțat. **3** Ridicat.

guri¹ *vt* [At: H. V, 151 / Pzi: *~resc* / E: ***gură***] (Reg) A lega firele urzelii la capete pentru a forma ochiuri.

guri² *vr* [At: ECONOMIA. 44/12 / V: ***gui*** / Pzi: *~resc* / E: vsl ***горе***] **1** (Reg) A se urca (pe munte, pe cal etc.). **2** *vr* (Îe) **A se ~ de ziuă** A se lumina. **3** *vr* (Îf *gui*) A se sui călare pe un munte.

guricică *sf* [At: JAHRESBER. VII, 63 / Pl: *~icele* / E: ***gură*** + *-icică*] (Pfm) Guriță (**1-2**).

guricioară *sf* [At: ȚIPLEA, P. P., ap. DA ms / Pl: *~re* / E: ***guriță*** + *-ioară*] (Pop; șhp) Guriță (**1-3**).

gurilățel, ~ea *a* [At: MARIAN, SA. 326 / V: ***~țică*** *af* / Pl: ***~ei, ~ele*** / E: pbl ***gură***+ *-(ă)țel*] (Reg; gmț) Botos.

gurilățică *af* [At: DA ms / Pl: *~ici* / E: ***gurilățea*** css] (Reg; gmț) Botoasă.

gurioară *sf* [At: ȚIPLEA, P. P., ap. DA ms / V: *~ri-oa~* / Pl: *~re* / E: ***gură*** + *-ioară*] (Pop; șhp) Guriță (**1-3**).

guriș, ~ă *a* vz ***gureș***

gurișoară *sf* [At: JARNÍK–BÎRSEANU, D. 22 / Pl: *~re* / E: ***gură*** + *-ișoară*] Guriță (**1-2**).

gurist *sm* [At: ALAS 10 VI, 1934, 413 / Pl: *~iști* / E: ***gură*** + *-ist*] (Prt) Solist vocal.

guritor *sn* [At: H IV 56 / Pl: *~oare* / E: ***guri*** + *-tor*] (Reg; țes) Nuia cu care se învârtește sulul pe care se înfășoară pânza.

gurlan *sm* [At: H III, 15 / Pl: *~i* / E: nct] (Mol) Șoarece mare, cu părul albicios Cf *guzgan, ghiorlan*.

gurliște *sf* [At: CHEST. II, 314 / Pl: *~ti* / E: nct] (Reg) Loc amenajat în apropierea cuptorului pentru uscarea hainelor.

gurlui¹ *v* vz ***grunguni***

gurlui² *sn* [At: CONV. LIT. XII, 130, ap. TDRG / Pl: *~e* / E: ***gurgui***] **1** Gurgui (**1**). **2** Capătul țevii flexibile cu care este prevăzută o narghilea.

gurluire *sf* vz ***grungunire***

gurlupi *smp* [At: H VI, 236 / E: nct] (Reg) Prune nedefinite mai îndeaproape, care cad din pom necoapte.

gurmaj *smn* vz ***grumaz***

gurmand, ~ă *smf, a* [At: DA ms / Pl: *~nzi, ~e* / E: fr ***gourmand***] **1-2** (Persoană) căreia îi plac (și care știe să aprecieze) mâncărurile bune.

gurmaz *smn* vz ***grumaz***

gurmă *sf* [At: ENC. AGR. / Pl: *~me* / E: fr ***gourme***] Boală infecțioasă a mânjilor și a cailor tineri, manifestată prin febră, catar nazal și abcese ale unor ganglioni.

gurmir *sn* [At: PĂSCULESCU, L. P. 32 / Pl: *~e* / E: nct] Podiș.

gurnă¹ *sf* [At: BELDIMAN, O. 4/8 / Pl: *~ne* / E: ngr ***γοῦρνα***] (Grî) Urnă.

gurnă² *sf* [At: DEX / Pl: *~ne* / E: cf eg *gurney*] (Mrn) Parte curbă a carenei care leagă fundul cu pereții verticali ai unei nave.

gurnie *sf* [At: MARDARIE, L. 3745 / Pl: *~ii* / E: ns cf vsl ***гокн***] (Înv) Burlan.

guru *smi* [At: DEX / E: eg ***guru***, fr ***gourou***] (Liv) **1** Înțelept. **2** Filozof. **3** Mentor spiritual. **4** (Prc) Preot al diverselor secte hinduse.

gurucă *sf* [At: ȚIPLEA, P. P., ap. DA ms / Pl: *~uci* / E: ***gură*** + *-ucă*] (Reg) Guriță (**1-3**).

gurui *v* vz ***grunguni***

guruire *sf* vz ***grungunire***

guruit *sn* vz ***grungunit***

gurulă *sf* [At: RĂDULESCU-CODIN, Î., ap. DA ms / V: ***gulură*** / Pl: *~le* / E: nct] (Reg) Ham rudimentar format numai din curelele de la pieptul și gâtul calului și din cele două șleauri.

gurură *sf* [At: DAMÉ, T. 50 / Pl: *~ri* / E: nct] Parte a hamului nedefinită mai îndeaproape Cf *curar, bucar, vânar, hamut*.

gurușel *sm* [At: BĂCESCU, P. 82 / Pl: *~ei* / E: nct] (Iht; reg) Caracudă (*Carassius Carassius*).

gurut *sns* [At: DEX / E: nct] (Reg) Pastă alimentară făcută din făină de hrișcă și de grâu, cu adaos de brânză, lapte și ouă.

guruță *sf* [At: RETEGANUL, TR. 100 / Pl: *~țe* / E: ***gură*** + *-uță*] (Reg; șhp) Guriță (**1-3**).

gurzui *sn* [At: DENSUSIANU, Ț. H. ap. VICIU, GL. / Pl: *~e* / E: ***gurgui***] (Reg) Gurgui (**3**).

guseu *sn* [At: DEX / Pl: *~ri* / E: fr ***gousset***] (Cns) Placă de oțel care servește la prinderea barelor ce se unesc într-un nod al unei grinzi.

guslă *sf* vz ***guzlă***

gust¹ *sn* [At: DOSOFTEI, V. S. 151 / Pl: *~uri* / E: ml ***gustus***] **1** Simț prin care organismul primește (cu ajutorul limbii și mucoasei bucale) informații asupra proprietăților chimice ale unor substanțe cu care vine în contact. **2** Senzație produsă de o substanță (alimentară) prin excitarea limbii și mucoasei bucale. **3** Proprietate a unor substanțe (alimentare) de a determina gustul (**2**). **4** (Fig) Capacitate de a înțelege sau de a aprecia frumosul (în natură, în artă). **5** (Îlav) **Cu ~** Cu pricepere. **6** (Îal) În mod estetic. **7** (Îla) **Cu ~** Gustos. **8** (Îla) **Fără (nici un) ~** Lipsit de gust bun, fad. **9** (Îe) **A da de** (sau **a afla**) **~ul (unui lucru)** A începe să-i placă (un lucru). **10** (D. oameni; îla) **De ~** Cu simț estetic sau artistic dezvoltat. **11** (Îal; d. manifestări, realizări ale oamenilor) Care exprimă, arată un simț

estetic sau artistic dezvoltat. 12 (D. oameni; îla) **Fără** (sau **lipsit de**) ~ Lipsit de simț estetic. 13 (Îal; d. manifestări sau realizări ale oamenilor) Urât. 14 (Îla) **De prost** ~ Care arată lipsa simțului estetic. 15 (Îal) Nepotrivit. 16 (Îal) Penibil. 17 (Îal) Jenant. 18 Plăcere. 19 Dorință. 20 Poftă. 21-22 (Îe) **A (i se) tăia** sau **a (i se) lua cuiva** ~ A pierde sau a face să piardă plăcerea sau dispoziția pentru ceva. 23 (Îe) **A avea** (sau **a-i fi** ori **a (i) se face cuiva** ~ **de...** sau **a(-l) prinde** sau **a(-l) apuca (pe cineva)** **~ul de...** A fi (sau a se lăsa) cuprins de dorința de a face ceva. 24 (Îe) **A face pe ~ul cuiva** A face potrivit plăcerii sau dorinței cuiva. 25 (Îe) **A(-și) face ~ul** A-și îndeplini o dorință, a-și satisface o plăcere. 26 Înclinație. 27 (Fig) Preferință. 28 (Înv) Gustare. 29 (Reg; îe) **A veni cu** ~ A aduce o mostră de rachiu sau de vin pentru vânzare.

gust[2] *sm* [At: HEM 530 / E: pbl ***(au)gust***] (Reg) Luna august.

gust[3]***, ~ă*** *a* [At: DA ms / Pl: *guști, ~e* / E: ***îngust***] (Reg) Îngust.

gusta [At: COD. VOR. 50/9 / Pzi: *gust*, (înv) *gustez* / E: ml ***gusto, -are***] 1 *vt(a)* A lua puțin dintr-o mâncare sau băutură spre a-i încerca gustul. 2 *vt* A mânca ceva în cantități mici spre a-și înșela foamea. 3 *vt* A bea ceva în cantități mici spre a-și înșela setea. 4-5 *vti* A mânca. 6 *vi* (Reg) A prânzi. 7-8 *vti* A se bucura de ceva. 9 *vt* A aprecia.

gustar *smi* [At: MARIAN, S. R. I, 96 / E: (A)***gust*** + *-ar*] 1 (Pop) Luna august Si: *gustător* (1), *gustea* (1). 2 (Îrg) Luna septembrie Si: *gustător* (2), *gustea* (2).

gustare *sf* [At: PSALT. 1224 / Pl: *~tări* / E: ***gusta***] 1 Încercare a gustului unei mâncări. 2 Mâncare (rece) luată în cantități mici, între mesele obișnuite. 3 (Reg) Mâncare principală din timpul zilei. 4 (Înv) Gust. 5 Hrană.

gustat[1] *sn* [At: JARNÍK–BÎRSEANU, D. 233 / Pl: *~uri* / E: ***gusta***] Gustare (1).

gustat[2]***, ~ă*** *a* [At: DOSOFTEI, V. S. 80/2 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***gusta***] 1 (Îvp; d. oameni) Care a mâncat puțin. 2 (Fig; d. spectacole, discursuri etc.) Care este apreciat.

gustativ, ~ă *a* [At: PARHON, B. 65 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***gustatif***] 1 Care aparține gustului. 2 Care se referă la gust. 3 Care provoacă senzația de gust.

gustativitate *sf* [At: DN³ / E: pbl fr ***gustativité***] Capacitatea de a deosebi ușor gusturi apropiate.

gustăra *v* vz ***gustări***

gustăreală *sf* [At: ZAMFIRESCU, ap. CADE / Pl: *~reli* / E: ***gustări*** + *-eală*] 1 (Înv) Gustatul unei mâncări. 2 (Înv) Îmbucătură.

gustăreț, ~eață *a* [At: MOXA 374/38 / Pl: *~i, ~țe* / E: ***gusta*** + *-ăreț*] (Înv; d. oameni) 1 Căruia îi place să guste. 2 Bețiv.

gustări *vti* [At: PAMFILE, J. II 394 / V: *~ra* / Pzi: *~resc* / E: ***gusta*** + *-ări*] (Reg) 1-2 A lua rapid o gustare mică. 3-4 A mânca sau a bea puțin pentru a simți gustul.

gustărică *sf* [At: SBIERA, F. S. 195 / Pl: *~ici* / E: ***gustare*** + *-ică*] 1-2 Gustare (2)

gustărit *sn* [At: PANN, P. V. II 7/30 / Pl: *~uri* / E: ***gustări***] (Reg) Gustare (1).

gustător *smi* [At: H X, 548 / E: ***gustat*** + *-(ă)tor*] 1 (Pop) Luna august Si: *gustar* (1). 2 (Îrg) Luna septembrie Si: *gustar* (2).

gustea *sn* [At: MARIAN, S. R. I, 96 / E: ***(a)gust*** + *-ea*] 1 (Pop) Luna august Si: *gustar* (1). 2 (Îrg) Luna septembrie Si: *gustar* (2).

gustos, ~oasă *a* [At: CREANGĂ, A. 103 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***gust*** + *-os*] (D. mâncăruri și băuturi) Care are gust bun, plăcut.

gușa [At: ANON. CAR. / Pzi: *~șez* / E: ***gușat***] 1 *vi* A deveni gușat. 2 *vr* (Fig) A se mândri.

gușailă *sms* [At: COMAN, GL. / V: *~șei~* / P: *~șa-i~* / E: ***gușă*** + *-ilă*] (Reg; irn) Poreclă dată oamenilor gușați.

gușaiman *sms* [At: COMAN, GL. / E: ***gușă***] (Reg) Gușailă.

gușarniță *sf* [At: CANDREA, F. 222 / Pl: *~țe* / E: ***gușă*** + *-arniță*] 1 (Pop) Parotidă epidermică. 2 Tetanos Cf *trismus, fălcariță*.

gușat, ~ă [At: ANON. CAR. / Pl: *~ați, ~e* / E: ***gușă*** + *-at*] 1-2 *smf, a* (Persoană) care are gușă. 3-4 *smf, a* (Persoană) fără minte. 5 *a* (Reg; d. fructe) Care prezintă umflături. 6 *a* (reg; d. pomi) Cu fructe gușate (5).

gușă *sf* [At: ANON. CAR. / V: *~șe* / Pl: *~și* / E: ml ***geusiae***] 1 (Fam) Gât. 2 (La păsări) Porțiune mai dilatată, în formă de pungă, a esofagului, în care alimentele stau câteva timp înainte de a trece în stomac. 3 (Pop; îlv) **A se umfla în** ~ A se mândri. 4 (Fam; îal) A se răsti. 5 (Reg; îc) **~-porumbului** (sau **~-porumbelului**) Plantă erbacee cu frunze opuse și ascuțite, cu flori albe-verzui, cu fructul în formă de bobițe negre (*Cucubalus baccifer*). 6 (Reg; îac) Plantă erbacee cu flori albe, cu fructul o capsulă (*Silene cucubalus*). 7 (Reg; îac) Odolean (*Valeriana dioica*). 8 (Reg; îac) Odolean (*Valeriana officinalis*). 9 (Reg; la albine) Organ în care se prelucrează nectarul. 10 (La oameni) Umflătură patologică formată în partea anterioară a gâtului prin mărirea glandei tiroide. 11 Boală care provoacă gușa (10). 12 (Pop; lpl) Gâlci. 13 Cută de grăsime care atârnă sub bărbie la unele persoane. 14 Gâtlej. 15 (Reg) Boală (la vite și ovine) manifestată prin tuse. 16 (La animale amfibii) Pielea de pe maxilarul inferior, care ajută, împreună cu mușchii respectivi, la respirație. 17 (La reptile) Bărbie. 18 Partea de sub gât a unei blăni sau a unei piei. 19 (Glg) Incrustații ale unor cristale de naturi diferite într-un mineral. 20 (Reg) Nod al caierului. 21 (Fig) Loc în care începe o vale să se lărgească. 22 (Îe) **A râde din** ~ A râde afectat, forțat. 23 (Îe) **A vorbi din** ~ A vorbi gros. 24 (Îae) A vorbi afectat. 25 (Îs) *~de conductă* Cută care se formează uneori la curbarea unei țevi.

gușban *sn* vz ***cujban***

gușbă *sf* vz ***cujbă***

gușe *sf* vz ***gușă***

gușeilă *sm* vz ***gușailă***

gușerie *sf* [At: DA ms / Pl: *~ii* / E: nct] (Reg) Jug de lemn pus cailor la treierat.

gușețel *am* [At: CIAUȘANU, V. / E: nct] (Reg; numai îs) *Prun* ~ Specie de prun, nedefinită mai îndeaproape, ale cărui fructe se coc în luna iulie.

guși *vt* [At: I. CR., ap. CADE / Pzi: *~șesc* / E: ***gușă***] (Reg) A sugruma.

gușiță *sf* [At: BIANU, D. S. / Pl: *~țe* / E: ***gușă*** + *-iță*] 1-2 (Șhp) Gușă (mică). 3 (În credințele populare; lpl) Viermișori care se află în apa potabilă și care provoacă gușa.

gușnică *sf* [At: PANȚU, PL. / Pl: *~ice* / E: nct] (Bot) Baraboi (*Chaerophyllum bulbosum*).

gușoi *v* vz ***gușui***

gușter [At: H I 262 / V: ***gușteré, guștire, guștir, găster*** / Pl: *~i, ~e* / E: srb ***gušter***] 1 *sm* Specie de șopârlă veninoasă de culoare verde, galbenă sau neagră, care se hrănește cu insecte (*Lacerta viridis*). 2 *sm* (Fig) Om perfid. 3 *sn* (Mpp) Boală a laringelui la copii (însoțită de apariția unor membrane false pe căile respiratorii), manifestată prin sufocarea și tuse răgușită Si: *crup*² (1). 4 *sn* (Reg) Gâtlej. 5 *sn* (Reg) Esofag. 6 *sn* (Reg) Uvulă. 7 (Reg) Plantă nedefinită mai îndeaproape.

gușterariță *sf* [At: PANȚU, PL.² / Pl: *~țe* / E: ***gușter*** + *-ariță*] (Bot; reg) Brâncă (1-2).

gușteré *sm* vz ***gușter***

gușteroaică *sf* [At: MAT. FOLK. I, 591 / Pl: *~ice* / E: ***gușter*** + *-oaică*] (Pop) Femela gușterului (1).

guștir *sm* vz ***gușter***

guștire *sm* vz ***gușter***

guștiriță *sf* [At: LB / Pl: *~țe* / E: ***gușter*** + *-iță*] (Reg) Limbric de cal.

gușui *vt* [At: CADE / V: *~șoi* / Pzi: *gușui* / E: ***gușă***] (Reg) 1 A sugruma Si: *a guși*. 2 A sfâșia la gât.

gușuliță *sf* [At: ȘEZ. V 90 / Pl: *~țe* / E: ***gușă*** + *-uliță*] (Șhp) Gușă.

guț *sm* vz ***guț***

gutapercă *sf* [At: KLOPȘTOCK, F. 23 / E: fr ***gutta-percha***] Substanță plastică și izolantă, extrasă din latexul frunzelor unei plante tropicale, folosită în tehnică, în medicină etc.

gutație *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***guttation***] Eliminare a apei din plante prin frunze, sub formă de picături, în timpul nopții.

gută¹ *sf* [At: ANON. CAR. / V: ***gutu*** *sn* / E: fr ***goutte***, lat ***gutta***] **1** (Reg) Picătură de apă. **2** (Arh) Ornament sub formă de picătură a antablamentului ordinului doric. **3** (Reg; îe) **A se face** (cineva) **~ de apă** A fi ud leoarcă. **4** Boală provocată de depunerea sărurilor acidului uric în regiunea unor articulații, care se manifestă prin umflături ale articulațiilor, însoțite de dureri violente Si: *podragă*. **5** (Med) Apoplexie. **6** (Med) Paralizie. **7** (Îe) **A lovi pe cineva ~a** A se îmbolnăvi de apoplexie. **8** (Îae) A paraliza.

gută² *sf* [At: DEX / Pl: *~te* / E: eg ***gut***] Fir subțire de material plastic, de care se leagă cârligul undiței.

gutăi *sm* vz ***gutui***

gutâi *sm* vz ***gutui***

gutăie *sf* vz ***gutuie***

gutâie *sf* vz ***gutuie***

gutân *sm* vz ***gutui***

gutânai *sn* vz ***guturai***

gutânar *sn* vz ***guturai***

gutână *sf* vz ***gutuie***

gutie *sf* vz ***gutuie***

gutieră *sf* [At: DN³ / Pl: *~re* / E: fr ***gouttière***] **1** Piesă longitudinală așezată la marginea bordajului punții. **2** Aparat folosit în chirurgie pentru susținerea unui membru fracturat.

gutiu *sm* vz ***gutui***

gutos, ~oasă *smf, a* [At: KLOPSTOCK. F. 21 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***gută*** + *-os*] **1-2** (Persoană) care suferă de gută¹.

gutu *sn* vz ***gută¹***

gutui *sm* [At: MARDARIE, L. / V: ***~tăi, ~tâi, ~tân, ~tiu*** / Pl: *~* / E: ns cf lat *cotoneus*] **1** (Șîc; Trs; ***măr~***) Pom fructifer din familia rozaceelor, cu frunze mari și groase, cu flori albe-roz și cu fructe mari, galbene, acoperite cu puf (*Cydonia oblonga*).

gutuie *sf* [At: NEGRUZZI, S. I, 222 / V: ***~tăie, ~tâie, ~tână, ~tie*** / P: *~tu-ie* / Pl: *~tui* / E: ***gutui***] **1** (Bot; Trs; șîc *măr~*) Fructul gutuiului Si: (reg) *alămioară*. **2** (Îe) **A înghiți cineva ~ia** A o păți.

gutuiță *sf* [At: PANȚU, PL.² / Pl: *~tu-i~* / Pl: *~țe* / E: ***gutuie*** + *-iță*] (Bot) Voronică (*Marrubium peregrinum*).

gutunai *sn* vz ***guturai***

gutunar *sn* vz ***guturai***

gutunare *sf* [At: ALRM I/I h. 159 / E: nct] (Reg) Astm.

gutunări *v* vz ***guturăi***

gutunărit *v* vz ***guturăit***

guturai¹ *sn* [At: ANON. CAR. / V: ***~rar, cutunar, ~tnar, butunar, ~tânar, ~tunai, gutânai*** / Pl: *~uri* / E: lat **gutturalium* (<*guttur* „*gât, gâtlej*")] Boală contagioasă cu caracter epidemic, provocată de virusuri, care constă în inflamarea acută a mucoasei nazale, însoțită de o bogată secreție apoasă Si: *coriză*.

guturai² *sn* [At: H IX, 46 / Pl: *~uri* / E: ns cf bg *гутурач*] (Reg) Boală la vite.

gutural, ~ă [At: DA ms / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***guttural***] **1** *a* (D. sunete sau voce) Care este emis din fundul gâtului. **2-3** *sf, a* (Consoană) velară.

guturar *sn* vz ***guturai***

guturăi *vr* [At: TDRG / V: (pop) ***~unări*** / Pzi: *~esc* / E: ***guturai***] (Rar) A se îmbolnăvi de guturai.

guturăios, ~oasă *a* [At: COSTINESCU / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***guturai*** + *-os*] (Pop; d. oameni) **1** Care se îmbolnăvește ușor de guturai. **2** Care are guturai.

guturăit, ~ă *a* [At: DDRF / V: ***~unărit*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***guturăi***] Care este bolnav de guturai.

gutus *sn* [At: DN³ / E: lat ***gutus***] (Ant) Vas cu gâtul foarte strâmt, din care se vărsa picătură cu picătură vinul pentru sacrificii.

guț *sm* [At: BARONZI, L. 95 / V: ***gut*** / E: bg ***гуцам***] (Orn; reg) Porumbel.

guțan, ~ă *a* [At: CONV. LIT. XLIII, 917 / E: ***guț*** + *-an*] (Csnp) În felul porumbelului denumit guț.

guvă *sf* [At: ALRM I/I h. 38 / Pl: *~ve* / E: nct] (Reg) Fiecare dintre cele două orificii ale nasului Si: *nară*.

guvern *sn* [At: I. VĂCĂRESCUL, P. 54 / V: (iuz) ***gube~*** / Pl: *~e* / E: drr ***guverna***] **1** Organ de stat care exercită puterea executivă Si: (înv) *ocârmuire*. **2** Consiliu de Miniștri.

guverna *vt* [At: MACEDONSKI, O. I 258 / Pzi: *~nez* / E: fr ***gouverner***] **1** A conduce un stat. **2** (Rar; pex) A îndruma conduita cuiva. **3** (Grm) A impune, a cere un anumit caz, o anumită construcție. **4** (Mrn) A menține sau a schimba direcția de deplasare cu ajutorul cârmei.

guvernabil, ~ă *a* [At: IORGA, L. II, 6 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***gouvernable***] Care poate fi guvernat.

guvernamental, ~ă *a* [At: I. NEGRUZZI, S. I 450 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***gouvernemental***] **1** Care aparține guvernului. **2** Privitor la guvern. **3** Care reprezintă guvernul. **4** Care susține guvernul. **5** Care provine de la guvern.

guvernamentalism *sn* [At: GHEREA, ST. CR. III 41 / Pl: *~e* / E: fr ***gouvernamentalisme***] **1** Politică de constrângere dusă de guvernul unui stat. **2** Politică manifestată prin atitudine favorabilă (dusă uneori până la servilism) față de principiile guvernului.

guvernant, ~ă [At: GORJAN, H. IV, 17 / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***gouvernant***] **1** *sm* (Înv) Guvernor. **2** *smp, a* (Mpl) (Persoană) care guvernează. **3** *sf* (Înv) Persoană angajată pentru creșterea și educarea în familie a copiilor.

guvernare *sf* [At: EMINESCU, I. V. 45 / Pl: *~nări* / E: ***guverna***] **1** Conducere, administrare a unui stat. **2** Perioadă în care un guvern își exercită activitatea.

guvernat, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***guverna***] Condus.

guvernator *sm* [At: CANTEMIR, HR. 487 / V: (înv) ***gube~, gubernatur*** / Pl: *~i* / E: ***guverna*** + *-tor* cf rs *губернатор*] **1** (În unele state) Persoană care conduce, în numele șefului statului, o unitate administrativ-teritorială mai mare sau teritoriul dependent, o colonie. **2** Persoană care conduce o instituție de credit depinzând de o autoritate centrală.

guvernământ *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: fr ***gouvernement***] **1** (Înv) Guvernare. **2** (Îs) *Formă de ~* Formă de conducere politică a unui stat. **3** (În unele state) Unitate teritorial-administrativă condusă de un împuternicit al șefului statului.

guvernial, ~ă *a* [At: DA ms / V: ***gube~*** / P: *~ni-al* / E: ***guvern*** + *-(i)al*] **1** (Înv; numai îs) *Consilier ~* sau *secretar ~* Titlu care se dădea funcționarilor cu un anumit grad în ierarhia administrativă de altădată a Austro-Ungariei.

guvernor *sm* [At: NEGRUZZI, S. II 151 / Pl: *~i* / E: fr ***gouverneur***] (Frm; iuz) Persoană însărcinată cu educația unui tânăr nobil sau a unui prinț.

guvid *sm* [At: ANTIPA, P. 60 / V: ***govidă*** *sf* ***~e, ~ă*** / E: ngr ***γουβίδι***] **1** Nume generic dat unor pești teleosteeni mici, cu capul mare, lățit și cu corpul subțiat spre coadă Si: *baboi, bâcioc, cățel, chetrar, ciobănaș, gonet, mialc, moacă de nămol, mocănaș, porcușor de vad, zimbraș, zglăvoacă* (*Gobius*). **2** (Îs) *~ mare* Strunghil (*Gobius melanostromus*).

guvidă *sf* vz ***guvid***

guvide *sm* vz ***guvid***

guvide *sf* vz ***govide***

guyot *sn* [At: DN³ / E: fr, eg ***guyot***, cf np *Guyot*] Relief submarin de origine vulcanică, în formă de trunchi de con cu secțiunea ovală, care se ridică izolat pe fundul oceanului.

guz *sm* [At: CANTEMIR, IST. 94 / V: (înv) ***guziu, guj*** / Pl: *~i* / E: mg ***güzü***, cf *guzgan*] (Reg) **1** Nume generic dat unor animale din ordinul rozătoarelor care trăiesc sub pământ. **2** (ÎS) *Guziu-orb* Cârtiță.

guzan *sm* vz ***guzgan***

guză *sf* [At: DA ms / V: ***ghiu~*** / Pl: *~ze* / E: nct] (Reg) Rană.

guzgan *sm* [At: H III, 37 / V: ***~zan*** / Pl: *~i* / E: ***guz*** + *-an*] **1** Șobolan (*Rattus norvegicus*). **2** (Îc) *~-de-câmp* Șoarece de câmp (Icreicetus frumentarius). **3** (Îc; șîf *guzan*) *~ orb* Cârtiță (*Talpa euripea*). **4** (Mvt; îc) **Coada ~ului** Boală pe care o fac la coadă caii. **5** (Înv) Cartușieră pentru cartușe de revolver.

guzgănărie *sf* [At: CADE / E: ***guzgan*** + *-ărie*] Mulțime de guzgani.

guziu *sm* vz ***guz***

guzlar *sm* [At: DEX-S / Pl: *~i* / E: ***guzlă***] Persoană care cântă la guzlă.

guzlă *sf* [At: MACEDONSKI, O. I, 132 / V: ***gus~*** / Pl: *~le* / E: fr ***guzla***, srb ***gusle***] Instrument muzical popular specific popoarelor slave, făcut dintr-o cutie de lemn plată, goală, cu una sau mai multe coarde.

guzui *vt* [At: DA ms / P: *~zu-i* / Pzi: *~esc* / E: nct] (Reg) A scurma.

guzuit, ~ă *a* [At: MARIAN, V. 176 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***guzui***] (Reg) Scurmat.

guzunoi *sm* vz ***guzuroi***

guzură *sf* vz ***ghintură***

guzuroi *sm* [At: MARIAN, ap. DA ms / V: ***~unoi*** / Pl: ~ / E: ctm ***guz*** + ***mușuroi***] (Zlg; reg) Cârtiță.

gvalt *sn* [At: DOSOFTEI, V. S. 245/1/ Pl: *~uri* / E: pn ***gwalt***] (Înv) Silă.

gvardă *sf* vz ***gardă***

gvardie *sf* ***gardă***

gvardist *sm* vz ***gardist***

H

h *smi* [At: DA / E: lat *h*] **1** A opta literă a alfabetului limbii române Si: *haş* (1). **2** Consoană spirantă laringală la începutul cuvintelor şi între două vocale, între care a doua nu este i Si: *haş* (2). **3** Consoană spirantă velară la sfârşitul cuvintelor sau în vecinătatea unei consoane. **4** Consoană spirantă palatală când e urmată de i. **5** Semn grafic fără pronunţie în grupurile che, chi, ghe, ghi.

ha[1] *i* [At: ALECSANDRI, T. 234 / E: fo] **1** Exprimă surprindere. **2** Exprimă satisfacţie. **3** (Înv; după av *bine*) Foarte. **4** Exprimă interogaţia. **5** (Are) Imită râsul Cf *hohot*.

ha[2] *ada* vz ***al***

hab *s* [At: CHEST. IV, 39/362 / Pl: nct / E: nct] (Reg; îs) *~ul apei* Adâncime cu vârtej dintr-o apă curgătoare.

haba[1] *av* vz ***heba***

haba[2] *sf* vz ***aba***[1]

haba[3] *i* vz ***aba***[2]

habaciu *sm* [At: (a. 1669) DOC., ap. ŞIO / V: ***~agiu*** / Pl: ***~ii*** / E: nct] Haină nedefinită mai îndeaproape.

habad *sn* [At: CHEST. IV, 59/66b / Pl: ? / E: ns cf srb *habad*, ucr *хаба*з „tufiş"] (Reg) Îngrămădire de lemne, buşteni, crengi aduse de apă şi oprite la cotitura unui râu, formând un stăvilar Cf *habădicar*.

habadir *sn* [At: VICIU, GL. / Pl: ? / E: nct] (Reg) **1** Val de pânză întins la soare. **2** Mânecar scurt de pânză. **3** Vestmânt de pânză albă purtat peste piept, închis în faţă.

habagiu *sm* vz ***habaciu***

haban, ~ă *smf* [At: DEX[2] / Pl: *~i, ~re* / E: ger ***Habaner***] Membru al unei secte religioase baptiste ai cărei adepţi au emigrat şi în Transilvania în sec. XVI.

habană *a* [At: MDENC / Pl: *~e* / E: nct] (Îs) *Ceramică ~* Tip de ceramică fină, smălţuită, cu fond alb, cu motive cinegetice, realizată de olarii din Transilvania în sec. XVII.

habaneră *sf* [At: MDENC / Pl: *~e* / E: sp, fr ***habanera***] **1** Dans popular de origine cubaneză, cu mişcare moderată şi figuri ritmice caracteristice. **2** Melodie după care se execută acest dans.

habar *sn* [At: ALECSANDRI, T. 1153 / V: ***~ber*** / Pl: *~uri* / E: tc ***habar***, cf rs dal *хабар*] (Îvp) **1** Ştire. **2** Veste. **3** Idee. **4** (Îe) **A nu avea ~** A nu avea nici o ştire. **5** (Îae) A nu şti nimic. **6** Grijă. **7** Necaz. **8** (Îe) **A nu avea ~** A nu se îngriji de ceva. **9** (Îae) A nu-i păsa de nimic. **10** (Îae) A nu avea nici o grijă. **11** Treabă. **12** Afacere. **13** (Îe) **Cum ţi-e ~ul?** Cum îţi merge?

habaric *sn* [At: CHEST. II, 128/394 / Pl: ? / E: nct] (Zid; reg) **1** Tencuială. **2** Mortar.

habatic *sn* vz ***habădic***

habă[1] *sf* vz ***aba***[1]

habă[2] *sf* [At: LB / Pl: *~be* / E: nct] (Trs) **1** Şezătoare. **2** Clacă. **3** (Pex) Loc unde se adună femei, fete şi flăcăi pentru a lucra.

habă[3] *sf* [At: BUGNARIU, N., ap. DA ms / Pl: *~be* / E: nct] (Med; pop) **1** Boală. **2** Bube rele. **3** Sifilis.

habăuca *sfa* vz ***haboca***

habdula *sms* [At: BUL. FIL. IV, 178 / E: nct] (Înv) Haple.

habeas corpus *sn* [At: RESMERIŢĂ, D. / P: *~be-as* / Pl: *~uri* / E: lat ***habeas corpus***] (Jur) Drept care garantează libertatea individuală şi protejează împotriva arestării arbitrare, permiţând arestatului să ceară prin avocatul său să compară în faţa unui magistrat care urmează să decidă asupra legalităţii arestării.

habegiu *sm* [At: MAG. IST. IV, 332/14 / Pl: *~ii* / E: nct] (Sst) Hagiu.

habenulă *sf* [At: DN[3] / Pl: *~le* / E: fr ***habenule***] (Atm) **1** Pedunculul anterior al hipofizei. **2** Structură anatomică în formă de panglică.

haber *sn* vz ***habar***

habeuca *sf* vz ***haboca***

habitaclu *sn* [At: LTR / Pl: *~e* şi *~uri* / E: fr ***habitacle***] **1** Locaş special al busolei pe o navă. **2** Suport nemagnetic al busolei marine. **3** Calotă de alamă care acoperă busola. **4** Spaţiu amenajat cu o anumită destinaţie într-un mijloc de transport: pentru echipaj, călători, poştă etc.

habitat *sn* [At: MDENC / Pl: *~e* / E: fr ***habitat***] Suprafaţă locuită de o populaţie, de o specie de plante sau de animale Si: *biotop*.

habitual, ~ă *a* [At: DEX[2] / P: *~tu-al* / Pl: ***~i, ~e*** / E: fr ***habituel***] (Rar) **1** Obişnuit. **2** Frecvent.

habitudine *sf* [At: MDENC / Pl: *~i* / E: fr ***habitude***, lat ***habitudo, -inis***] (Liv) **1** Obişnuinţă. **2** Obicei. **3** Deprindere.

habitus *sn* [At: LTR / Pl: *~uri* / E: lat ***habitus***] **1** Aspect exterior al unui individ, care oferă indicii asupra stării lui de sănătate. **2** Aspect exterior specific al cristalelor, rezultat din dezvoltarea diferită a feţelor.

habnic, ~ă *a* vz ***ohabnic***

haboca *sfi* [At: VICIU, GL. / V: ***~beuca, ~băuca*** / E: mg ***haboca***] (Reg) **1** (Îlav) **Cu ~** Cu sila. **2** (Îal) Cu forţa. **3** (Îal) Cu îndrăzneală. **4** (Îal) Cu duşmănie.

habotnic, ~ă *a* [At: CAMIL PETRESCU, V. 93 / Pl: ***~ici, ~ice*** / E: rs ***хабадник***] **1** (D. evrei) Care respectă cu stricteţe preceptele iudaismului. **2** (Pex; d. creştini) Bigot. **3** (Fig) Fanatic.

habotnicie *sf* [At: I. BOTEZ, B. I, 54 / Pl: *~ii* / E: ***habotnic*** + *-ie*] **1** Credinţă religioasă exagerată. **2** Zel exagerat pentru practicile religioase. **3** (Fig) Fanatism.

habsă *sf* [At: CHEST. V, 76/109 / Pl: *~se* / E: nct] (Reg; dep) Cal care împroaşcă.

habsburgic, ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***Habsburg*** + *-ic*] **1-2** Privitor la dinastia Habsburg sau la Imperiul Austro-Ungar sub această dinastie. **3-4** Care aparţine dinastiei Habsburg sau Imperiului Austro-Ungar sub această dinastie. **5-6** Specific dinastiei Habsburg sau Imperiului Austro-Ungar sub această dinastie.

habtac *av* [At: HERZ.-GHER. II-III, 120 / V: ***hapt~*** / E: ger ***habt acht!*** „drepţi!"] (Gms; reg) **1** (Şîe **a face ~**) Drepţi! **2** (Îe) **A sta ~** A sta drepţi. **3** (Îae) A sta tăcut. **4** (Îae) A sta liniştit.

habuc *sn* ***hăbuc***[1]

habuci *v* vz ***hăbuci***

habuz *sn* vz ***havuz***

hac[1] *sn* [At: N. COSTIN, ap. LET. II, 28/23 / Pl: (rar) *~uri* / E: tc ***hak***] **1** (Mol; îvp) Răsplată. **2** (Mol; îvp) Simbrie. **3** (Îvp; îc) **A-i veni cuiva de** (sau **la**) **~** A răsplăti pe cineva după merit. **4** (Îae) A sili pe cineva să se dea învins. **5** (Îae) A o scoate la cap cu cineva (mai puternic). **6** (Pex; îae) A omorî pe cineva. **7** (D. boală; îae) A birui. **8** (D. foame; îae) A potoli. **9** (Înv; îe) **A da de** (sau **peste**) **hac** A găsi un adversar mai puternic. **10** (Înv; îe) **A fi (cuiva) ~ul** A-l pune la respect. **11-12** (Înv) (Ani de) serviciu. **13** Cheltuieli ale gospodăriei.

hac[2] *sn* [At: NEGRUZZI, S. II, 227 / Pl: *~uri* / E: pn ***hak*** „cârlig"] (Înv) Cui de fier pe talpa ghetelor sau la potcoave, pentru a nu aluneca iarna.

hac[3] *sn* [At: LB / V: ***hanc*** / Pl: *~uri* / E: ger ***Hack(holz)***] (Trs) **1** (pl) Vreascuri. **2** (pl) Crăci căzute. **3** Surcele. **4** Codru de fag.

hac[4] *sn* [At: BUGNARIU, N., ap. DA ms / Pl: *~uri* / E: nct] **1** Asemănare. **2** Pereche.

hacana *av* [At: DA ms / V: ***ac~*** / E: rrm ***hacana***] (Arg; la comparativ) **1** Mai la o parte. **2** În lături.

hacean *sm* [At: DA ms / Pl: *~eni* / E: cf *cocean*] (Reg) Cocean.

hachițe *sfp* [At: CONV. LIT. XLIV, 544 / V: ***haghițe*** / E: nct] **1** (Mol) Boală umană nedefinită mai îndeaproape. **2** (Îe) **A-l apuca** (sau **a-i veni**) **~le** A-l apuca istericalele. **3** (Îae) A avea capricii. **4** Ceartă.

haciendă *sf* [At: DN[3] / P: *~si-en~* / Pl: *~de* / E: sp ***hacienda***] (Spm) Gospodărie înconjurată de o exploatație agricolă, în America Latină.

hacimă *sf* vz ***hașmă***

hacioa *i* vz ***hâș***

haciș *sni* vz ***hașiș***

hacker *sm* [At: MDA ms / P: *hecăr* / Pl: *~i* / E: eg ***hacker***] Persoană care încearcă să obțină acces neautorizat la un computer sau la datele deținute în acesta.

hacorș *s* [At: CHEST. IV, 86/174 / A: nct / Pl: nct / E: nct] (Reg) Povârniș de munte.

hadaburcă *sf* vz ***bandraburcă***

hadarag *smn* vz ***hădărag***

hadă[1] *sf* [At: KLEIN, D. 134 / Pl: *~de* / E: mg ***had***] (Mgmr) **1** Ceată. **2** Droaie. **3** Familie. **4** Neam. **5** (Fig) Tagmă.

hadă[2] *sf* [At: H XVI, 282 / Pl: *~de* / E: nct] (Mor; reg) Lăptoc.

hadâm *sm* [At: MOXA, 393/11 / V: ***cadân, ~mb, ~ân*** / Pl: *~i* / E: tc ***hadym***] (Trî) Eunuc.

hadâmb *sm* vz ***hadâm***

hadân *sm* vz ***hadâm***

hades *sn* [At: DN[3] / Pl: *~uri* / E: fr ***hadès***] (Liv) Infern.

hadină *sf* [At: HERZ.-GHER. II-III, 419 / Pl: *~ni* / E: ucr ***хадина*** „șarpe"] **1** (Iht; imp) Chișcar. **2** (Reg) Câine rău. **3** (Reg) Monstru. **4** (Reg; dep) Dobitoc.

hadrom *sn* [At: DN[3] / Pl: ? / E: ger ***Hadrom***] (Bot) Fascicul conducător lemnos, format din vase și fibre lemnoase.

hadron *sm* [At: DN[3] / Pl: *~i* / E: fr ***hadron***] (Fiz) Particulă cu masă superioară sau egală cu protonul, supusă unei interacțiuni electromagnetice și gravitaționale foarte slabe.

hadrozaur *sm* [At: DEX[2] / S și: *~osa~* / Pl: *~i* / E: eg ***hadrosaur***] Specie de dinozaur care a trăit în urmă cu 70–75 de milioane de ani.

haeap *sm* vz ***haiap***

hafniu *sns* [At: LTR / E: fr ***hafnium***, ger ***Hafnium***] Element chimic, metal rar, asemănător cu oțelul, care se găsește în minereurile de zirconiu și care se folosește în electrotehnică Si: *celțiu*.

hagadă *sf* [At: DN[3] / Pl: *~de* / E: ger ***Haggada***] Povestire însoțită de cântece tradiționale ebraice, referitoare la ieșirea evreilor din Egipt.

hagemiș *sn* [At: IORGA, C. I. I, 128 / Pl: *~uri* / E: tc ***agem*** + *-iș*] (Înv) Covor persan.

haghițe *sfp* vz ***hachițe***

hagi *sm* vz ***hagiu***

hagialâc *sn* [At: CODRU-DRĂGUȘANU, C. 113 / V: ***agi~*** / Pl: *~uri* / E: tc ***hagilyk***] **1** (Bis) Călătorie a creștinilor la locurile sfinte de la Ierusalim. **2** Călătorie a musulmanilor la locurile sfinte de la Meca. **3** (Pex) Pelerinaj. **4** (Îe) **A se duce la ~** A se ruina. **5** (Fig) Loc de pelerinaj.

hagie *sf* vz ***agie***

hagiică *sf* [At: CONV. LIT., ap. TDRG / Pl: *~ice* / E: bg ***нагийка***] **1-2** Soție de hagiu (**1-2**). **3** Creștină care a fost în pelerinaj la locurile sfinte de la Ierusalim. **4** Musulmană care a fost în pelerinaj la locurile sfinte de la Meca. **5** (Pex) Pelerină.

hagimațuchi *smi* vz ***hasmațuchi***

hagimă[1] *sf* [At: RESMERIȚĂ, D. / Pl: *~me* / E: mg ***hagyme***] Arpagic.

hagimă[2] *sf* vz ***hașmă***

hagimesc, ~ească *a* vz ***agemesc***

hagio- [At: DN[3] / P: *~gi-o* E: fr ***hagio-***] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1** Sfânt. **2** Sacru. **3** Referitor la sfinți. **4** Specific sfinților. **5** Al sfinților. **6** De sfinți.

hagiograf, ~ă [At: IORGA, L. II, 618 / P: *~gi-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***hagiographe*** gr ***ἁγιόγραφος***] **1** *smf* Persoană care studiază și scrie despre viețile sfinților. **2** *a* Care conține vieți ale sfinților. **3-8** Hagiografic (**1-6**).

hagiografic, ~ă *a* [At: DA ms / P: *~gi-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***hagiographique***] **1-2** Privitor la hagiograf (**1**) sau la hagiografie Si: *hagiograf* (**3-4**), *hagiologic* (**1-2**). **3-4** Care aparține hagiografului (**1**) sau hagiografiei Si: *hagiograf* (**5-6**), *hagiologic* (**3-4**). **5-6** De hagiograf (**1**) sau de hagiografie Si: *hagiograf* (**7-8**), *hagiologic* (**5-6**).

hagiografie *sf* [At: DA ms / P: *~gi-o~* / Pl: *~ii* / E: fr ***hagiographie***, rs ***хабазагиографиа***] Ramură a teologiei care se ocupă cu viețile sfinților Si: *hagiologie*.

hagiologic, ~ă *a* [At: DN[3] / P: *~gi-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***hagiologique***] **1-6** Hagiografic (**1-6**).

hagiologie *sf* [At: DN[3] / P: *~gi-o~* / Pl: *~ii* / E: fr ***hagiologie***] Hagiografie.

hagionim *sn* [At: DEX[2] / P: *~gi-o~* / Pl: *~e* / E: fr ***hagionyme***] (Liv) Nume de sfânt.

hagiu *sm* [At: (a. 1740) URICARIUL XXIV, 442 / V: ***~gi*** / Pl: *~ii* / E: tc ***hagi***] **1** Creștin care a călătorit la Ierusalim. **2** Musulman care a călătorit la Meca. **3** (Pex) Pelerin. **4** (Îf *~gi*) Titlu dat persoanelor care au făcut o astfel de călătorie.

hagiumă *sf* vz ***hașmă***

hagiurluc *sn* [At: DA ms / V: ***hair~, hai~*** / Pl: *~uri* / E: cf *hagialâc*] (Îe) **A ajunge la ~** A se ruina.

haha *i* [At: RĂDULESCU-CODIN, ap. DA ms / E: fo] (Reg) Cuvânt cu care se mână turmele de porci, oi, capre, bovine.

hahaleră *sf* [At: COMAN, GL. / Pl: *~re* / E: ns cf *ha ha*] (Prt) **1** Om vorbăreț. **2** Om neserios. **3** Om de nimic.

haham *sm* [At: AMIRAS, ap. LET. III, 133/12 / Pl: *~i* / E: tc ***haham***] **1** (Înv) Rabin. **2** (Înv; îc) **~-bașa** Mare rabin. **3** Tăietor de vite și păsări de sacrificiu la evrei Si: *hamân*.

hahan *sn* [At: I. CR. II, 109 / Pl: *~e* / E: nct] (Reg) **1** Par. **2** Ciomag.

hahău [At: I. CR. IV, 159 / Pl: *~e sn, ~i sm* / E: nct] **1** (Reg) Par. **2** Ciomag. **3** (Fig) Om înalt și slab. **4** (Prt) Om înalt și prost.

hahnium *smi* [At: MDENC / P: *~ni-um* / E: fr, it, eg ***hahnium***] (Chm) Element artificial posturanic, obținut dintr-un izotop al californiului.

haho *i* vz ***aho***

hahol *sm* [At: CONTEMPORANUL, VI, 36 / Pl: *~i* / E: rs ***хохол***] (Prt) Nume dat ucrainienilor de către ruși.

hai[1] *i* [At: ANON. CAR. / V: ***~in*** / E: fo] **1** (Are) Imită un suspin. **2** (Are) Exprimă regretul. **3** (Are) Exprimă admirația. **4** Exprimă o interogație familiară. **5** (Exclamativ) Ba bine că nu! **6** Haide.

hai[2] *v* vz ***hăi***[2]

hai[3] *sn* [At: STANCU, D. 163 / Pl: *~uri* / E: nct] **1** Zgomot mare. **2** Veselie gălăgioasă. **3** (Șîe) **A face cuiva un ~** Scandal.

haiabâc *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: ns cf mg *hajbokolni* „a linguși"] (Reg) **1** Învoială sau intrigă ce se pune la cale la șezători. **2** (Pex) Șezătoare.

haian *sm* vz ***aian***

haiap *sm* [At: ȘEZ. I, 214 / V: ***haeap*** / Pl: *~i* / E: cf *harap*] (Reg; prt) Formulă de adresare pentru țigani.

haibăr *sn* [At: RĂDULESCU-CODIN, ap. DA ms / Pl: *~e* / E: ns pbl ctm *haină* + *laibăr*] (Reg) Haină largă și lungă până la pământ.

haibele *sfp* [At: COMAN, GL. / E: ns cf *haibăr*] (Reg; ned) Obiect purtat de călărașii din Galați.

haică *af* [At: H XVIII, 261 / Pl: ? / E: mg ***hajka*** „colilie"] Nume dat de ciobani oilor după culoarea lânii.

haicăi [At: N. COSTIN, ap. LET. I, 265/44 / Pzi: *~esc* / E: ns cf srb *hajkati*] (Înv) **1** *vt* A alunga. **2-3** *vti* A goni. **4** *vi* A dudui.

haid *i* vz ***haide***

haida *i* vz ***haide***

haidalera *av* [At: CV 1950, nr. 4, 33 / E: ns cf *haida*] **1** (Îe) **A umbla ~** A umbla în ascuns. **2** (Îae) A umbla fără rost Si: *a vagabonda*. **3** (Îe) **A lucra ~** A lucra pe ascuns.

haidamac [At: (a. 1821) ȘIO, ap. DA ms / V: ***ai~, hăidăm~*** / Pl: *~aci sm, ~ace sn* / E: tc ***haydamak***] **1** *sm* (Mun) Om zdravăn, dar leneș. **2** *sm* Căpitan de hoți. **3** *sm* (Mol) Om care pierde vremea în zadar. **4** *sm* (Mol) Prostălău. **5** *sn* (Ban; îf *ai~*) Bâtă mare.

haidamuri *snp* [At: CHEST. II, 53/259 / E: ns cf *haidamac*] (Reg; pbl) **1** Namilă. **2** Casă mare.

haidău¹ *sm* [At: (a. 1693) ȘIO, ap. DA ms / Pl: *~ăi* / E: mg ***hajto***] (Reg) **1** Om însărcinat cu paza vitelor mari. **2** Om voinic, tânăr, dar leneș. **3** Om depravat.

haidău² *sna* [At: FRÂNCU-CANDREA, M. 139 / Pl: *~uri* / E: mg ***hajdu***] **1** Dans popular de flăcăi din Ardeal, cu mișcare moderată. **2** Melodie după care se execută acest dans.

haide [At: M. COSTIN, ap. LET. I, 529/10 / V: ***aida, a~, haid, ~da, ~ea, ~di, ~iti, hida*** / Imt: 4 *~m*, 5 *~ți* / E: tc ***hajde***] **1** *i* Exprimă voința de acțiune Si: *hait¹* (1). **2** *vi* Exprimă un îndemn la o acțiune la care se poate asocia și vorbitorul Si: *hait²* (2). **3** *vi* Vino aici! Si: *hait²* (3). **4** *vi* Veniți cu mine! Si: *hait²* (4). **5** *vi* (Cu sens de prezent istoric) Merge. **6** *vi* (Rep) Merge mereu. **7** *i* (Precedând un conjunctiv cu valoare de imperativ) Exprimă nerăbdarea. **8** *i* (După exclamații) Exprimă surpriza neplăcută. **9** *i* (Îcs) *Haida de!* Exclamație de urare la ciocnirea paharelor. **10** *i* (Îacs) Fie și așa. **11** *i* (Îacs) Exprimă dezaprobarea. **12** *i* (Îcs) *~ hai* Exprimă mustrarea adresată cuiva care nu urmează sfaturile bune. **13** *i* (Îf *~iti*) Exprimă nerăbdarea vorbitorului să se întâmple ceva. **14** *i* Exprimă regretul vorbitorului pentru ceva întâmplat.

haidea *i* vz ***haide***

haidea-baidea *av* [At: COMAN. GL. / E: cf *haidea*] (Reg) **1** În neorânduială. **2** Fără socoteală.

haidi *i* vz ***haide***

haidos *am* vz ***haidoș***

haidoș *am* [At: SĂM. IV, 765 / V: ***~os, ~itoș*** / Pl: *~i* / E: ns cf mg *hajtos* „leneș"] **1** Zdravăn. **2** Voinic și chipeș.

haiduc *sm* [At: M. COSTIN, ap. LET. I, 222/6 / V: ***a~, ghea~, va~*** / Pl: *~uci* / E: srb ***hajduk***, cf mg *hajdu*] **1** (Înv) Soldat de infanterie în vechea armată maghiară. **2** (Înv) Mercenar ungur în vechea armată română. **3** (Înv; pex) Soldat român. **4** (Trs) Paznic al închisorilor. **5** (Trs) Jandarm. **6** (Trs) Polițai. **7** Om răzvrătit împotriva ordinii sociale, care făcea parte dintr-o ceată, se ascundea în păduri și jefuia. **8** Om care fura de la cei bogați pentru a împărți averile celor săraci. **9** Nume de câine ciobănesc care gonește lupii și se îndepărtează mult de stână.

haiducame *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: *~mi* / E: ***haiduc*** + *-ame*] **1-8** (Înv; csc) Haiducime (1-8).

haiducă [At: CIAUȘANU, V. 165 / Pl: *~uce* / E: ***haiduc*** + *-ă*] **1-2** *sf, af* (Femeie) voinică. **3-4** *sf, af* (Femeie) care are aspect masculin. **5** *sfa* Nume al unui dans popular Cf *haidău²* (1). **6** *sfa* Melodie după care se execută acest dans Cf *haidău²* (2). **7-8** *af* (D. mâncare; pbl) Haiducească (5-6).

haiducel *sm* [At: ALECSANDRI, P. P. 58 / Pl: *~ei* / E: ***haiduc*** + *-el*] **1-18** (Șhp) Haiduc (1-8) (tânăr).

haiducesc, ~ească [At: ANON. CAR. / Pl: *~ești* / E: ***haiduc*** + *-esc*] **1-2** *a* Referitor la haiduc (7-8). **3-4** *a* Specific haiducului (7-8). **5-6** *a* Care aparține haiducului (7-8). **7-8** *a* De haiduc (7-8). **9** *sna* Nume al unui dans popular Cf *haidău²* (1). **10** *sna* Melodie după care se execută acest dans Cf *haidău²* (2).

haiducește *av* [At: ANON. CAR. / E: ***haiduc*** + *-ește*] **1-2** În felul haiducilor (7-8).

haiduci [At: I. IONESCU, M. 248 / Pzi: *~cesc* / E: ***haiduc***] **1-2** *vi* A duce viață de haiduc (7-8). **3-6** *vt* A (cutreiera sau) a jefui ca un haiduc (7-8). **7-10** *vtr* A (se) face haiduc (7-8).

haiducie *sf* [At: ODOBESCU, ap. CADE / Pl: *~ii* / E: ***haiduc*** + *-ie*] **1-8** Îndeletnicire de haiduc (1-8). **9-10** Viață de haiduc (7-8). **11-12** Purtare de haiduc (7-8). **13-14** Obiceiuri de haiduc (7-8).

haiducime *sf* [At: DA ms / Pl: *~mi* / E: ***haiduc*** + *-ime*] (Csc) **1-8** Mulțime de haiduci (1-8) Si: (înv) *haiducame* (1-8).

haiducire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***haiduci***] **1-2** Trăire a unei vieți de haiduc (7-8) Si: *haiducit¹* (1-2). **3-6** (Cutreierare sau) jefuire în felul haiducilor (7-8) Si: *haiducit¹* (3-6). **7-8** Alegere a îndeletnicirii de haiduc (7-8) Si: *haiducit¹* (7-8).

haiducit¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***haiduci***] **1-8** Haiducire (1-8).

haiducit², ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***haiduci***] **1-2** Care trăiește o viață de haiduc (7-8). **3-6** Care (cutreieră sau) jefuiește în felul haiducilor (7-8). **7-8** Care devine haiduc (7-8).

haieu *sn* [At: COMAN, GL. / Pl: *~uri* / E: nct] (Reg) Vapor.

haihui [At: ISPIRESCU, U. 107 / E: fo] **1** *i* Exprimă veselia. **2** *i* Exprimă nepăsarea. **3** *av* (Îe) **A umbla ~** A umbla razna. **4-5** *av, a* (În mod) nepăsător. **6** *si* Veselie. **7** *si* Nepăsare. **8** *a* (D. oameni) Zănatic. **9** *a* (D. oameni) Năuc.

hai-kai *sn* vz ***haiku***

haiku *sn* [At: MDENC / V: ***~-kai*** / Pl: *~uri* / E: fr ***haiku***, eg ***haikku***] (Liv) Poezie japoneză din 17 silabe dispuse în trei grupe.

hailaif [At: CARAGIALE, ap. DA ms / S și: *high-life* / Pl: *~uri* / E: eg ***high-life***] **1** *sn* Societate înaltă. **2-3** *sn, a* (Irn) (Societate) care are pretenții de lume bună.

hai-lerui *i* [At: DA ms / E: ns cf lat bis *halleluiah*] Refren care exprimă exaltarea religioasă în colindele românești.

hailuc *sns* [At: CV 1950, nr. 4, 43 / E:] (Reg) **1** (Îlav) **De ~** De râs. **2** (Îal) De pomină.

haimana *sf* [At: CREANGĂ, GL. / Pl: *~le* / E: tc ***haimana***] **1** Om de nimic. **2** Vagabond. **3** (Îrg; îe) **A fi de ~** A fi fără stăpân, la dispoziția fiecăruia.

haimanalâc *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: ***haimana*** + *-lâc*] Vagabondaj.

haimăni *vi* [At: PANN, P. V. 141/27 / Pzi: *~nesc* / E: ***haimana***] (Înv) A umbla ca o haimana.

haimân *sn* [At: ȘEZ. II, 229 / Pl: ? / E: nct] (Reg) **1** Petrecere. **2** Chef.

hain¹ *i* vz ***hai¹***

hain², ~ă *a* [At: PRAV. MOLD. 159 / V: ***hâin*** / Pl: *~i, ~e* / E: tc ***haïn***] **1** (Înv) Trădător. **2** (Înv) Necredincios. **3** (Înv) Rebel. **4** (Înv) Viclean. **5** Răutăcios. **6** Nemilos. **7** Aprig. **8** Avar. **9** (Reg; sst) Inimos.

haină *sf* [At: PRAV. 34 / Pl: *~ne* și (reg) *hăini* / E: srb ***hajina***] **1** Îmbrăcăminte purtată peste lenjerie. **2** (Pex; mpl) Orice obiect de îmbrăcăminte. **3** Îmbrăcăminte bărbătească cu mâneci, care se poartă pe sub pardesiu sau palton. **4** (Fig) Aparență. **5** (Fig) Înveliș exterior. **6** (Trs; îs) *~ne de pat* Așternut al patului. **7** (Înv; Trs; îs) *~e albe* Albituri.

haini [At: PRAV. MOLD. 160/2 / V: ***hâi~*** / Pl: *~nesc* / E: ***hain***] **1** *vt* (Înv) A trăda. **2** *vr* (Înv) A deveni necredincios. **3** *vr* (Înv) A se răzvrăti. **4** *vr* (Înv) A se lepăda de cineva. **5** *vr* A se înstrăina de locurile natale. **6** *vr* A se înrăutăți. **7-8** *vr* A se face hain (5-6). **9** *vr* A deveni vicios.

hainie *sf* [At: AXÎNTE URICARIUL, ap. LET. II, 137/27 / Pl: *~ii* / E: ***hain*** + *-ie*] **1** (Înv) Trădare. **2** (Înv) Răzvrătire. **3** Răutate. **4** Perfidie. **5** Dușmănie.

hainire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***haini***] **1** (Înv) Trădare. **2** (Înv) Transformare în om necredincios Si: *hainit¹* (2). **3** Răzvrătire. **4** Lepădare

de cineva Si: *hainit¹* (4). 5 Înstrăinare de locurile natale Si: *hainit¹* (5). 6 Înrăutățire. 7-8 Transformare în om hain (5-6) Si: *hainit¹* (7-8). 9 Transformare în om vicios Si: *hainit¹* (9).

hainit¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***haini***] 1 (Înv) Trădare. 2 (Înv) Hainire (2). 3-5 Răzvrătire (3-5). Hainire (4-5). 6 Înrăutățire. 7-9 Hainire (7-9).

hainit², ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***haini***] 1 (Înv) Care a fost trădat. 2 (Înv) Care s-a înstrăinat de locurile natale. 3 Care s-a înrăutățit. 4-5 Care a devenit hain (5-6). 6 Care a devenit vicios.

hainlâc *sn* [At: NECULCE, ap. LET. II, 32/36 / P: *ha-in~* / Pl: *~uri* / E: tc ***haïnlyk***] (Înv) 1 Trădare. 2 Răzvrătire.

haios, ~oasă *a* [At: DEX² / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***hai³*** + *-os*] (Fam) 1 Plin de haz. 2 Simpatic. 3 Nostim.

hair *sn* [At: PAMFILE, CER. 196 / Pl: *~uri* / E: tc ***haïr***] 1 Parte. 2 Noroc. 3 Folos.

hairat *sn* vz ***irat***

hairlâc *sn* [At: SĂGHINESCU, V. 56 / Pl: *~uri* / E: ***hair*** + *-lâc*] (Înv) 1 Noroc. 2 Folos. 3 Profit.

hairluc *sn* vz ***hagiurluc***

hais *i* vz ***hăis***

haiște [At: PAMFILE, S. T. 116 / Pl: *~ti* / E: cf *vraiște*] 1 *sf* (Reg) Casă rămasă neterminată. 2 *av* În neorânduială. 3 *ai* Desfăcut. 4 *ai* Rupt.

hait¹ *i* vz ***hăi***

hait² *i* [At: DA ms / V: ***ait, aiti*** / E: fo] 1-4 Haide (1-4).

hait³ *sn* [At: LTR² / Pl: ? / E: mg ***hajta***] 1 (Reg) Închidere a apei prin stavile. 2 Baraj mic de lemn.

haitaș *smn* vz ***hăitaș***

haită *sf* [At: ALECSANDRI, T. 725 / Pl: *~e* și (nob) *hăituri* / E: mg ***hajtá***] 1 (Înv) Gonire a animalelor sălbatice, în timpul vânătorii. 2 (Reg) Dans popular. 3 (Reg) Melodie după care se execută acest dans. 4 Ceată de vânători, de gonaci și de câini, care participă la vânătoare. 5 Grup de câini de vânătoare care hăituiesc împreună vânatul. 6 Grup de lupi care trăiesc și vânează împreună. 7 (Fig) Grup de persoane agresive. 8 Cățea rea. 9 (Îs) *~ de câine* Câine rău. 10 (Fig; dep; îs) *~ de om* Om rău. 11-12 (Fig) Femeie rea sau necinstită.

haităul¹ *sm* [At: COMAN, GL. / Pl: *~ăi* / E: nct] (Reg) Cerc de viță.

haităul² *sm* vz ***hăitău***

haitei *sn* vz ***hinteu***

haiteș, ~ă *a, av* vz ***haitiș***

haiteu *sm* vz ***hăitău***

haiti *i* vz ***haide***

haitic *sn* [At: ISPIRESCU, ap. ȘĂINEANU, D. U. / Pl: *~uri* / E: ***haită*** + *-ic*] Haită mică de lupi.

haitie *sf* [At: PAMFILE, J. II, 54 / Pl: *~ii* / E: ***haită*** + *-ie*] 1-2 Haită (5-6).

haitiș, ~ă [At: DOSOFTEI, V. S. II, 701 / V: ***~teș, hăi~*** / Pl: *~i, ~e* / E: cf mg *hajtani* „a îndoi"] 1 *a* (D. vite) Care merge crăcănat, aruncând picioarele în lături. 2 *a* Care merge aplecat într-o parte. 3 *a* (D. oameni) Care are picioarele strâmbe, cu genunchii apropiați și gleznele depărtate. 4 *a* (D. oameni) Care are genunchii depărtați și gleznele apropiate. 5 *a* (D. obiecte) Frânt în formă de unghi. 6 *av* În mod întortocheat. 7 *av* În mod sucit.

haitoș *am* vz ***haidoș***

haituri *sfp* [At: DA ms / E: cf *ai*] (Reg) Piftie.

haițaș *smn* vz ***hăitaș***

haiurluc *sn* vz ***hagiurluc***

haizaș *sn* [At: LTR / V: ***haz~, hăi~, hei~*** / Pl: *~uri* / E: mg ***hajzás***] (Trs; mgm) 1 Acoperiș al unei construcții rustice. 2 Povârniș pe care se dă drumul la vale lemnelor din pădure.

haizășel *sn* [At: CHEST. VI, 113/3 / Pl: *~uri* / E: ***haizaș*** + *-el*] (Trs; mgm) 1-4 (Șhp) Haizaș (1-2) (mic). 3 Acoperitoare pusă deasupra coșniței pentru a feri conținutul de soare, ploaie etc.

hajboti *vt* [At: COMAN, GL. / Pzi: *~tesc* / E: nct] (Reg) A arunca ceva cu zgomot în apă.

hajdău *s* vz ***hâjgău***

hajimă *sf* vz ***hașmă***

hajlău *s* [At: ALRT II, 74 / Pl: nct / E: nct] (Reg) Fitil de sulf.

hajmă *sf* vz ***hașmă***

hajmandău *sm* [At: AGÂRBICEANU, LUC. III, 102 / V: ***hoj~*** / Pl: *~ăi* / E: ns cf *hojmalău*] (Reg; prt) 1 Băiat mare și voinic. 2 Băiat mare și leneș. 3 Băiat mare și prost.

hal *sn* [At: E. KOGĂLNICEANU, ap. LET. III, 244/8 / Pl: (rar) *~uri* / E: tc ***hal***] 1 Stare de decadență. 2 Împrejurare nefavorabilă. 3 Situație proastă. 4 Aspect mizerabil. 5 Nenorocire. 6 Întâmplare rea. 7 Primejdie de moarte. 8 (Înv) Posibilitate. 9 (Înv; îe) **A nu avea ~ să...** A nu putea să... 10 (Înv; îae) A nu fi în stare de ceva. 11 (Pfm; îe) **A fi** (sau **a ajunge**) **într-un ~ fără de ~** A fi într-o stare foarte rea.

hal *sn* vz ***hol***

halacanie *sf* vz ***hălăcanie***

halacustă *sf* vz ***lăcustă***

haladudă *sf* [At: I. CR. IV, 188 / Pl: *~de* / E: nct] (Reg; prt) Femeie grăsulie și puternică.

halagea *sf* [At: DELAVRANCEA, S. 216 / Pl: *~ele* / E: cf *gălăgie*] (Mun) Gălăgie mare.

halagiu *sm* [At: IORDAN, L. R. A. 158 / Pl: *~ii* / E: ***hală¹*** + *-agiu*] (Rar) 1-2 Negustor în hală¹ (1-2).

halai *sn* vz ***alai***

halaj *sn* [At: LTR / Pl: *~e* / E: fr ***halage***] 1 Operație de tragere a navelor pe mal. 2 Remorcare a navelor, cu mijloace mecanice sau animale, de-a lungul unei căi navigabile. 3 (Îs) *Drum* (sau *zonă*) *de ~* Drum de-a lungul apei rezervat mijloacelor de tracțiune folosite la halaj (2).

halal [At: BELDIMAN, ap. LET² III, 386 / V: ***~am*** / E: tc ***halal***] 1 *sms* (Înv) Recunoștință. 2 *sms* (Înv) Plocon. 3 *sms* (În superstiții; îoc *haram*) Noroc. 4 *i* (Îoc *haram*) Bravo! 5 *av* (Îoc *haram*; urmat de *pp* „de") Ferice de... 6 *smi* (Fam; irn; îe) **~ să-ți fie!** Să-ți fie de bine. 7 *smi* (Fam; îae) Bravo ție!

halalaie *sf* vz ***hălălaie***

halalî *sn* vz ***halaliu***

halaliu *sn* [At: (a. 1761) TARIF, ap. DA ms / V: ***~lî, hel~*** / Pl: *~uri* / E: tc ***halaly***] (Cmr; înv) Stofă orientală subțire, din mătase și bumbac.

halam *smi, i* vz ***halal***

halamuște *sf* [At: PAMFILE, J. II, ap. DA ms / Pl: ? / E: ns cf rs *хламоз*, ceh *хламоз* „gălăgie"] Lume multă.

halandala *av* vz ***alandala***

halaoi, ~oaie *a* vz ***hălăoi***

halapanță *sf* [At: COMAN, GL. / Pl: *~țe* / E: nct] (Reg) Femeie sau fată înaltă.

halarip [At: REV. CRIT. IV, 144 / Pl: *~i, ~e* / E: nct] 1 *sna* Dans țigănesc, în timpul căruia participanții se izbesc de pământ și scuipă în toate părțile. 2 *sna* Melodie după care se execută acest dans. 3 *sm* (Pex; prt) Nume dat țiganilor.

halastâncă *sf* vz ***alestâncă***

halaștău *sn* vz ***heleșteu***

halașteu *sn* vz ***heleșteu***

halat¹ *sn* [At: MARIAN, S. R. II, 207 / Pl: *~uri* și *~e* / E: bg ***алат***, srb ***alat***, tc ***alat***] 1 (reg) Unealtă de plugărie Cf *călai, ciocâltău, ciopoc, hăltei, hinteu, tacâm*. 2 (Pex) Unealtă specifică unei meserii. 3 Accesoriu de vânătoare. 4 (Csc) Obiecte ale gospodăriei Cf *alat¹, olat*.

halat² *sn* [At: DAMÉ, T. 162 / Pl: *~uri*, și *~e* / E: tc ***halat***] 1 (Mrn) Funie groasă, unsă cu păcură, cu care se leagă vasele. 2 (Spc) Lanț cu care se strânge moara.

halat³ *sn* [At: EMINESCU, P. 221 / Pl: *~e* / E: tc ***haljat***, rs ***халат***] 1 Haină lungă și largă, comodă, purtată acasă. 2 (Îs) *~ de baie* Halat (1) dintr-un material absorbant, care se îmbracă după baie. 3 (Spc) Haină din pânză albă purtată de personalul medical peste hainele obișnuite, în scopuri igienice. 4 (Spc) Haină din pânză colorată, purtată în timpul lucrului peste hainele obișnuite pentru a nu le murdări sau uza.

hală[1] *sf* [At: SLAVICI, N. I, 253 / Pl: *~le* / E: fr ***halle***, ger ***Halle***] **1** Piață acoperită. **2** (Îs) *~ de vechituri* Piață unde se vând lucruri vechi. **3** Construcție care acoperă o suprafață mare de teren. **4** Sală mare pentru producție industrială. **5** Sală mare pentru expoziții. **6** Sală pentru diferite sporturi. **7** Sală pentru mari adunări populare.

hală[2] *sf* [At: ANON. CAR. / V: ***ală*** / Pl: *~le* / E: srb ***hala***] **1** (Reg) Uragan. **2** (Reg) Vijelie. **3** (Înv) Faptă care îngrozește. **4** (Înv) Monstru. **5** (Euf; lpl) Iele. **6** (Îrg) Om mâncăcios. **7** (Reg) Animal sălbatic (de pradă).

halău[1] *sn* vz ***valău***

halău[2] *sn* [At: LB / V: ***hăl~*** / Pl: *~laie* / E: mg ***háló***] (Pes) Plasă de prins pește Cf *cârsnic*.

halângar *s* [At: H IX, 90 / Pl: nct / E: ***halângă*** + *-ar*] (Reg) Mulțime de pomi prea deși.

halângă *sf* [At: PAMFILE, A., ap. DA ms / Pl: ? / E: vsl ***кальга***, cf srb *haluga*] (Reg) **1** Tufiș mărunt. **2** Vie cu vițe mari.

halbă *sf* [At: CARAGIALE, M. 97 / V: (reg) ***hoa~***, ***hol~*** / Pl: *~be* / E: ger ***Halbe***] **1** Pahar de bere de o jumătate de litru Cf *țap*. **2** (Reg; îf *hoa~*, *hol~*) Sticlă.

halbăra *sf* [At: PAMFILE, I. C. 361 / V: ***hăl~*** / Pl: *~le* / E: cf *falbala*] **1** Volan lat la poalele unei rochii. **2** Ornament de dantelă. **3** (Pex) Încrețituri.

halca *sf* [At: VARLAAM, C. 74 / V: ***a~***, ***halcă***, ***hâlca*** / Pl: *~le* / E: tc ***halca***] **1** Verigă. **2** Cerc metalic. **3** (Spc) Scoabă. **4** (Înv) Cerc prin care jucătorii își treceau sulița, la jocul oriental gerid. **5** (Pex) Jocul gerid. **6** (Îe) **A bate ~ua** A pierde timpul. **7** (Îcs) *De-a hâlca* Joc de copii nedefinit mai îndeaproape.

halcată *sf* [At: RĂDULESCU - CODIN, ap. DA ms / V: ***hăl~*** / Pl: *~te* / E: ctm ***halcă*** + ***bucată***] **1** Bucată de carne care atârnă, ruptă dintr-un animal. **2** (Lpl) Bucăți mari de carne.

halcă[1] *sf* [At: LB / Pl: *hălci* și (înv) *~lce* / E: mg ***halk***] **1** Despicătură groasă de lemn. **2** Bucată mare dintr-un întreg Cf *dărab*, *hartan*. **3** Bucată mare de carne (din coastă). **4** Codru de pâine, de mămăligă sau de brânză. **5** Bucată mare de pământ arabil. **6** (Reg) Jumătate dintr-un bostan sau castravete. **7** (Trs) Parcelă mică și îngustă de teren.

halcă[2] *sf* [At: CADE / Pl: *hălci* / E: nct] (Reg) Larmă.

halcă[3] *sf* vz ***halca***

halcățea *sf* [At: COMAN, GL. / Pl: *~ele* / E: ***halcată*** + *-ea*] (Reg) **1-2** (Șhp) Halcată (1) (mică).

halci *v* vz ***hălci***

halcograf, ~ă *smf* [At: COSTINESCU / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***chalcographe***] (Iuz) Persoană care practică gravura în metal.

halcografie *sf* [At: COSTINESCU / Pl: *~ii* / E: fr ***chalcographie***] (Iuz) **1** Artă de a grava în metale. **2** Atelier unde se practică gravura în metal.

haldan *sm* vz ***aldan***

haldă *sf* [At: LTR / Pl: *~de* / E: fr ***halde***] Loc unde se depozitează materialul neutilizabil provenit din lucrările miniere, de la extracție sau de la prepararea mecanică a minereurilor ori a cărbunelui.

haldău[1] *sm* [At: CV 1950, nr. 4, 43 / Pl: *~ăi* / E: cf *haidău*] **1** (Prt) Om voinic. **2** (Prt) Om foarte înalt. **3** (Gmț) Păduche mare.

haldău[2] *sm* vz ***haldeu***

haldean, ~ă *a* [At: BOGZA, C. O. 219 / Pl: *~eni*, *~ene* / E: ***(C)haldeea*** + *-an*] (Înv) **1-3** Caldeean (1-3).

haldeu [At: CREANGĂ, GL. / V: ***~dău*** / Pl: *~ei* / E: gr ***χαλδαιός***, vsl ***халъйнъ***] (Înv) **1-2** *sm*, *am* Caldeean (1-2). **3** *sm* Poreclă dată de călugări preoților de mir. **4** *sm* (Rar) Rabin.

haldur *sm* vz ***handur***

hale *sfp* [At: H IX, 93 / E: ***halea***[1]] (Reg) Păsări de curte.

halea[1] *i* [At: ALECSANDRI, T. 264 / V: ***hale*** *sfp*, ***~li*** / E: fo] (Are) Strigăt cu care se mână gâștele, curcile sau rațele.

halea[2] [At: GHICA, S. XIV, 45 / E: tc ***haljá***] **1-2** *av*, *ai* (În mod) actual. **3** *ai* (Înv; d. boieri, îoc *mazil*) În serviciu în divanul domnesc în momentul respectiv.

halea-balea *sfi* vz ***halea-malea***

haleală *sf* [At: DUNĂREANU, CH. 84 / V: ***hăl~*** / Pl: *~eli* / E: ***hali*** + *-eală*] (Fam) **1** Mâncare. **2** Lucruri de furat. **3** (Reg) Bătaie. **4** (Reg) Prindere a mingii.

halea-malea *sfi* [At: MARIAN, Î. 222 / V: *~-ba~*, *~-pa~* / E: nct] (reg) Nume al unui joc de copii în care se spun aceste cuvinte.

halea-palea *sfi* vz ***halea-malea***

haleață *sf* [At: ARH. OLT. XXI, 266 / Pl: *~ețe* / E: ***hali*** + *-eață*] (Reg) Bucată de carne.

halebardă *sf* [At: DA ms / V: ***al~***, ***hel~*** / Pl: *~de* / E: fr ***hallebarde***] Armă medievală în formă de lance, cu un vârf de fier ascuțit, prevăzut pe o parte cu o secure, iar pe partea opusă cu un cârlig.

halebardier *sm* [At: MDENC / V: ***al~*** / Pl: *~i* / E: fr ***hallebardier***] Soldat înarmat cu o halebardă.

halegiog *sm* [At: LB / Pl: *~ogi* / E: ns cf *halep*] Măsură de 12 cupe.

halenă *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ne* / E: fr ***haleine***] **1** Aer care iese din plămâni prin expirație. **2** Respirație neplăcut mirositoare.

halep *sn* [At: (a. 1855) URICARIUL XIX, 325 / Pl: *~uri* / E: tc ***haleb***] (Mol) Măsură de lungime de 0,69 m Cf *arșin*, *cot*.

halercă *sf* vz ***holercă***

haleș *sm* vz ***jaleș***

half *sm* [At: DN[3] / Pl: *~i* / E: eg ***half***] (Rar; la fotbal) Mijlocaș.

half-time *sni* [At: DN[3] / P: *haftaim* / E: eg ***half-time***] Repriză sportivă.

halfă *sf* [At: VICIU, GL. / Pl: *~fe* / E: ger ***Hälfte***] (Trs) Parte dintr-o mulțime.

hali[1] *i* vz ***halea***[1]

hali[2] *vt* [At: CREANGĂ, P. 145 / V: ***hăli*** / Pzi: *~lesc* / E: rrm ***hal***] (Fam) **1** A șterpeli. **2** (Fig) A se lăsa păcălit. **3** A înghiți cu lăcomie. **4** (Pex) A mânca. **5** (Reg) A arunca mingea cuiva.

halică *sf* vz ***alică***

halici *vt* [At: RĂDULESCU-CODIN, ap. DA ms / Pzi: *~icesc* / E: nct] (Reg) A alege.

halicit, ~ă *a* [At: RĂDULESCU-CODIN, ap. DA ms / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***halici***] (Reg) **1** Clar. **2** Distinct.

haliciu *sn* vz ***alică***

halieutic, ~ă [At: DN[3] / P: *~li-e~* / Pl: *~ici* / E: fr ***halieutique***, lat ***halieutica***] **1** *sf* Studiu al pescuitului. **2** *sf* Tratat de pescuit. **3-4** *a* Referitor la halieutică (**1-2**). **5-6** *a* Specific halieuticii (**1-2**). **7-8** *a* Al halieuticii (**1-2**).

halif *sm* vz ***calif***

halifeală *sf* [At: CANTEMIR, HR. 335 / Pl: *~eli* / E: ***(c)halif*** + *-eală*] (Înv) **1-2** Califat (**1-2**).

halilei *i* [At: VASILIU, C. 163 / E: fo] **1-3** Aoleu (**1-2, 6**).

halima[1] *sf* [At: ALECSANDRI, T. 70 / Pl: *~le* / E: ngr ***χαλιμά***] **1** Titlu al colecției de povești arabe „O mie și una de nopți". **2** (Pex) Poveste lungă și încurcată. **3** (Fig) Minunăție. **4** (Fig) Peripeție.

halima[2] *sf* vz ***halimai***

halimai *sn* [At: BULL. LINGU. II, 161 / V: ***halima***[2] / Pl: ? / E: rrm ***halimata*** pll „halipe"] (Arg) Zgomot mare.

halimatură *sf* [At: BULL. LINGU. II, 161 / Pl: *~ri* / E: ns cf rrm *halimata*] (Arg; înv) Pâine.

halime *sf* [At: HEM 679 / Pl: *~mi* / E: ***hală***[2] + *-ime*] **1** (Reg; csc) Mulțime de monștri. **2** (Reg; csc) Mulțime de animale sălbatice (de pradă). **3** (Ban) Lăcomie la mâncare sau la băutură.

halina *sf* [At: COMAN, GL. / Pl: *~ne* / E: nct] (Reg) Postav dur.

halipă *sf* [At: LESNEA, C. D. 86 / Pl: *~pe* / E: ns cf ucr *халепа* „nenorocire"] (Reg) **1** Haină veche, ruptă **2** (Reg) Haină subțire de vară.

halire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***hali***] (Fam) **1** Șterpelire. **2** (Fig) Păcălire. **3** Înghițire cu lăcomie Si: *halit*[1] (**3**). **4** (Pex) Mâncare. **5** (Reg) Aruncare a mingii cuiva Si: *halit*[1] (**5**).

halisă *sf* [At: BIBLIA (1688) 366/2 / Pl: *~se* și (înv) *~si* / E: gr ***χαλίκων***] (Înv) **1** Pietricică. **2** Alică.

haliștău *sn* vz ***heleșteu***

halit[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***hali***] (Fam) **1** Șterpelire. **2** (Fig) Păcălire. **3** Halire (3). **4** (Pex) Mâncare. **5** (Reg) Halire (5).

halit[2] *sn* [At: LTR / Pl: *~uri* / E: ger ***Halit***] (Glg) Minereu compus din clorură de sodiu, care formează depozite sedimentare groase împreună cu șisturile argiloase Si: *gemă, sare*.

halit[3], *~ă a* [At: CHEST. VIII, 99/1 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***hali***] (Fam) **1** (D. obiecte) Șterpelit. **2** (Fig; d. oameni) Păcălit. **3** Înghițit cu lăcomie. **4** (Pex) Mâncat. **5** (D. minge) Aruncat cuiva.

halitău s [At: CHEST. II, 323/374 / Pl: ? / E: nct] (Reg) Tablă cu care se acoperă gura sau ușa cuptorului.

haliță sf [At: VAIDA / Pl: *~țe* / E: nct] (Reg) **1** Persoană cu purtări imorale. **2** Femeie de moravuri ușoare.

hall *sn* vz ***hol***

halmej-balmoș *sn* vz ***halpoș-balmoș***

halo[1] *sn* [At: MDT / V: ***~u*** / Pl: *~ri* / E: fr ***hali***, ger ***Halo***] **1** Cerc luminos (și colorat) care, din pricina unor condiții atmosferice, apare uneori în jurul soarelui sau al lunii. **2** Văl produs pe o placă fotografică dacă în aparat pătrunde un fascicul luminos prea intens.

halo-[2] [At: DN[3] / E: fr ***halo-***] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1** Sare. **2** Referitor la sare. **3** Specific sării. **4** De sare.

halocarst *sn* [At: DN[3] / Pl: *~uri* / E: fr ***halokarst***] (Glg) Carst dezvoltat într-o zonă de sare.

halocromie *sf* [At: LTR / Pl: *~ii* / E: fr ***halochromie***] (Chm) Fenomen de colorare a unor compuși organici când se transformă în săruri.

halofil, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***halophile***] (Blg; d. organisme) Care se dezvoltă în mediu sărat.

halofită *sf* [At: MDENC / Pl: *~te* / E: fr ***halophyte***] **1-2** *sf, a* (Plantă) adaptată condițiilor de viață pe solurile sărate.

halogen *sm* [At: LTR / Pl: *~i* / E: fr ***halogène***] (Chm) Element monovalent, electronegativ, din grupa a șaptea a sistemului periodic (fluor, clor, brom, iod) care, combinându-se direct cu metalele, formează săruri.

halogena *vt* [At: DN[3] / Pzi: *~nez* / E: fr ***halogéner***] A supune o substanță reacției de halogenare.

halogenare *sf* [At: LTR / Pl: *~nări* / E: ***halogen*** + *-are*] (Chm) Introducere a unui halogen într-o moleculă organică Si: *halogenație*.

halogenație *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***halogénation***] (Chm) Halogenare.

halogenură *sf* [At: LTR / Pl: *~ri* / E: ***halogen*** + *-ură* cf fr *halogénure*] (Chm) Sare rezultată din combinarea unui halogen cu un metal Si: *haloid*.

halografie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr. ***halographie***] (Chm) Descriere a sărurilor.

haloid *sm* [At: LTR / Pl: *~izi* / E: fr ***haloïde***, ger ***Haloid***, rs ***хaлоид***] (Chm) Halogenură.

haloizit *sn* [At: LTR[2] / P: *~o-i~* / Pl: *~e* / E: fr ***halloizyte***] Silicat natural hidratat de aluminiu din grupa mineralelor argiloase, alb sau divers colorat, cu luciu mat.

halometru *sn* [At: LTR / Pl: *~e* / E: fr ***halomètre***] Aerometru folosit la stabilirea concentrației de săruri anorganice solubile a substanțelor zaharate.

halomegalie *sf* [At: D. MED. / Pl: *~ii* / E: fr ***halomégalie***] (Atm) Hipertrofie a degetului mare de la picior.

halomorf, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***halomorphe***] (Glg; d. sol) Bogat în sare.

halon *sn* [At: DEX[2] / E: fr ***halon***] Gaz incolor, inodor și rău conducător de electricitate, folosit în extinctoare.

haloplancton *sn* [At: LTR[2] / Pl: *~oane* / E: eg ***haloplancton***] Plancton care trăiește și se dezvoltă în ape sărate de diferite concentrații.

halor *sm* [At: DN[3] / Pl: *~i* / E: fr ***haleur***] (Mrn) Muncitor care lucrează la halajul navelor.

halotcă *sf* [At: PAMFILE. A. R. 246 / Pl: *~tce* / E: rs ***холоика***] (Prt) Femeie depravată.

halotehnie *sf* [At: COSTINESCU / Pl: *~ii* / E: fr ***chalotechnie***] **1** Parte a chimiei care studiază sărurile. **2** Tehnică a producerii și utilizării sărurilor.

halovină *sf* [At: JAHRESBER III, 312 / Pl: *~ne* / E: cf *hală*[2]] (Îrg) Monstru.

halou *sn* vz ***halo***[2]

halpoș-balmoș *sn* [At: DA ms / V: ***~lmej-~***, ***halumiș-balumiș*** / Pl: (rar) ~ / E: cf *balmoș*] (Reg) Mâncare ciobănească Cf *balmoș*.

halt[1] *i* [At: STANCU, D. 336 / E: ger ***halt***] (Gms) Stai!

halt[2] *sn* [At: E. KOGĂLNICEANU, ap. LET. 285/44 / Pl: *~uri* / E: ngr ***χάλι***] (Grî; lpl) **1** Palavre. **2** Mofturi.

haltam *sn* [At: COMAN, GL. / Pl: ? / E: nct] (Reg) **1** (Îlav) **Cu ~** Cu de-a sila. **2** (Îal) Hoțește. **3** (Îal) Pe nedrept.

haltă *sf* [At: LESNEA. C. D. 95 / Pl: *~te* / E: ger ***Halte***] **1** Oprire. **2** Stație mică pe calea ferată. **3** (Mil; îs) ~ *de gustare* Oprire în marșul unei trupe, pentru o gustare și ajustarea echipamentului.

haltei *sn* vz ***hinteu***

halteră *sf* [At: DA ms / Pl: *~re* / E: fr ***haltère***] **1** Aparat de gimnastică alcătuit din două bile sau discuri de metal greu, de diferite mărimi, unite printr-o bară, cu care se fac diferite mișcări, pentru dezvoltarea musculaturii brațelor și toracelor. **2** (Lpl) Probă de atletism care se execută cu acest aparat.

halterofil *sm* [At: MDENC / Pl: *~i* / E: fr ***haltérophile***] Persoană care practică sportul cu haltere.

halterofilie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***haltérophilie***] (Rar) Sport cu haltere.

halubă *sf* [At: ALEXI, W. / V: ***helob*** / Pl: *~be* / E: nct] (Reg) **1** Haine proaste. **2** Rufe. **3** (Îf *helob*) Cearșaf alb.

haluce *sn* vz ***halux***

halucina *vt* [At: THEODORESCU, C. 17 / Pzi: *~nez* / E: fr ***halluciner***, it ***allucinare***] **1-2** A avea sau a face pe cineva să aibă halucinații.

halucinant, ~ă *av, a* [At: BOGZA, C. O. 199 / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***hallucinant***] **1-2** (Într-un mod) care provoacă halucinații.

halucinare *sf* [At: MAIORESCU, L. 109 / Pl: *~nări* / E: ***halucina***] **1** Provocare a unor halucinații Si: *halucinat*[1]. **2** (Ccr) Halucinație (2).

halucinat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***halucina***] Halucinare (1).

halucinat[2], ***~ă*** [At: MACEDONSKI, O. I, 64 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***halucina***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care are halucinații. **3** *a* Închipuit.

halucinatoriu, ~ie *a* [At: PARHON, B. 105 / Pl: *~ii* / E: fr ***hallucinatoire***] **1** Care se referă la halucinație. **2** Care are legătură cu halucinația. **3** Care provoacă halucinații.

halucinație *sf* [At: GHEREA, ST. CR. I, 332 / V: ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***hallucination***, it ***hallucinazione***, rs ***галлюцинация***] **1** Stare psihică anormală, în care o persoană are iluzia percepției unor lucruri inexistente. **2** (Ccr) Vedenie. **3** (Ccr) Iluzie.

halucinațiune *sf* vz ***halucinație***

halucinogen, ~ă *snf, a* [At: MDENC. / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***hallucinogène***] **1-2** (Medicament, substanță) care provoacă halucinații.

halucinoză *sf* [At: D. MED. / Pl: *~ze* / E: fr ***hallucinose***] (Med) Stare patologică caracterizată prin halucinații recunoscute de bolnav ca stări anormale.

haluit, ~ă *a* vz ***hăluit***[2]

haluite *sfp* [At: PAMFILE, S. 58 / E: cf *haluit*] (Reg; euf) Iele.

halumiș-balumiș *sn* vz ***halpoș-balmoș***

halușcă *sf* [At: MARIAN, INS. 487 / Pl: *~ște, ~ști* și *~șce* / E: ucr ***халушка***] (Reg) Găluscă.

halux *sn* [At: DN[3] / V: ***~uce*** / Pl: *~uri* / E: fr, lat ***hallux***] **1** (Atm) Deget mare de la picior. **2** (Îs) ~ *valgus* Deviere în afară a haluxului. **3** (Îs) ~ *varus* Deviere spre interior a haluxului.

halva *sf* [At: (a. 1791) DOC., ap. DA ms / V: ***alva*** / Pl: *~le* / E: tc ***halva***] Prăjitură orientală făcută din tahân, semințe de floarea-soarelui, făină sau griș, cu zahăr sau miere, uneori cu adaos de alviță, nuci, cacao etc.

halvagerie *sf* [At: DA ms / Pl: *~ii* / E: ***halvagiu*** + *-ărie*] (Înv) **1** Loc unde se prepară halva. **2** Prăvălie unde se vinde halva.

halvagiu *sm* [At: ALECSANDRI, T. 1440 / Pl: *~ii* / E: ***halva*** + *-giu*] (Înv) **1** Persoană care prepară halva. **2** Negustor de halva.

halvet *sn* [At: BELDIMAN, ap. LET^{2} III, 409 / Pl: *~uri* / E: tc ***halvet***] (Trî) Convorbire particulară, secretă, a unor demnitari.

halviţar *sm* vz ***alviţar***

halviţă *sf* vz ***alviţă***

ham^{1} *sn* [At: M. COSTIN, ap. LET. I, 254/6 / Pl: *~uri*, (înv) *~ure* / E: mg srb ***ham***] **1** Curele (uneori sfori groase) necesare pentru înhămarea animalului de tracţiune. **2** (Îe) **A-şi lua ~ul (şi praştia)** A-şi asuma o răspundere. **3** (Îoc *cal de călărie;* îs) *Cal de* ~ Cal de tracţiune.

ham^{2} *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: ***ham^{1}***] **1** Bretele cu care se leagă copilul mic în spatele sau pe pieptul mamei. **2** (Olt) Împletitură de papură sau de cânepă în care se duce oala cu mâncare caldă la câmp.

ham^{3} *sn* [At: PAMFILE, J. II, ap. DA ms / Pl: *~uri* / E: ns cf *han*] Casă mare, nemobilată, nefolosită.

ham^{4} *i* [At: PAMFILE, J. II, ap. DA ms / E: fo] Onomatopee care imită lătratul câinelui.

hamac *sn* [At: CAMIL PETRESCU, V. 109 / Pl: *~e* şi (înv) *~uri* / E: fr ***hamac***, rs ***хамак***] Pânză sau plasă care se suspendă orizontal de ambele capete între doi stâlpi şi care foloseşte ca pat sau leagăn.

hamadă *sf* [At: MDENC / Pl: *~de* / E: fr ***hamada***] Podiş în deşerturile din zonele intertropicale, în special în Sahara, acoperit cu pietre colţuroase, rezultat al dezagregării.

hamadriadă *sf* [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~de* / E: fr ***hamadryade***] (Îmg) Fiecare dintre nimfele pădurii, care se năşteau şi mureau o dată cu arborii în care îşi aveau sălaşul.

hamailîi *sn* vz ***hămailâu***

hamal *sm* [At: LET. III, 285/7 / V: ***hăm~*** / Pl: *~i* / E: tc ***hammal***] Persoană plătită pentru a căra greutăţi.

hamalâc *sn* [At: GORJAN, H. II, 96/21 / Pl: *~uri* / E: tc ***hamalik***] **1** Meserie de hamal. **2** Plată a hamalului. **3** (Fig) Muncă (fizică) grea, istovitoare, ca de hamal.

hamalbaş *sm* [At: ŞIO, ap. DA ms / Pl: *~i* / E: tc ***hammalbaşy***] (Înv) Mai mare peste hamalii şătrăriei.

hamalesc, ~ească *a* [At: GORJAN, H I, 90/24 / Pl: *~eşti* / E: ***hamal*** + *-esc*] **1** Referitor la hamal. **2** Specific hamalului. **3** Al hamalului. **4** Ca un hamal.

hamam *s* [At: CADE / Pl: nct / E: tc ***hamam***] (Trî) Baie turcească de aburi.

hamamelis *sn* [At: LTR / Pl: ? / E: fr ***hamamélis***] (Bot) Arbore din Statele Unite ale cărui frunze şi a cărui scoarţă au proprietăţi vasoconstrictoare.

hamarâş *av* [At: DA ms / E: mg ***hamar***] (Înv; reg) **1** Foarte repede. **2** Impetuos.

hamân *sm* [At: HERZ-GHER. II-III, 419 / Pl: *~i* / E: nct] Haham **(3)**.

hambac *sn* [At: (a. 1779) IORGA, S. D. VIII, 81 / Pl: *~uri* / E: ngr ***ἄμπακος***] Abac^{1}.

hambar *sn* [At: NECULCE, ap. LET. II, 382/35 / V: ***am~, hâm~, hămbariu, hâm~, hom~, hombariu*** / Pl: *~e* / E: tc ***(h)ambar***] **1-2** Magazie pentru păstrarea grânelor sau a uneltelor agricole. **3** (Mor) Magazie mică deasupra morii, cu două despărţituri, una pentru grâu, alta pentru porumb, în care se toarnă, prin coşurelele de deasupra, vama datorată morarului. **4** (Reg) Cămară de alimente. **5** Ladă mare de lemn în care se păstrează făina sau mălaiul. **6** (Trs) Ladă mare cu pereţi de sârmă împletită, cu acoperiş de lemn prevăzut cu cârlige, în care se agaţă carnea. **7** (Înv) Parte a corabiei unde se depozitează încărcătura.

hambesa *av* [At: PAMFILE, J. II, ap. DA ms / E: nct] (Reg; îe) **A umbla** ~ A umbla fără rost.

hambeş, ~ă *a* [At: I. CR. II, 302 / Pl: *~i, ~e* / E: nct] (Înv) Harnic.

hamburger *sm* [At: DN^{3} / Pl: *~i* / E: eg, fr, it ***hamburger***] Bucată de carne tocată friptă, servită într-o chiflă.

hamei *sn* [At: (a. 1821) URICARIUL II, 127/31 / V: (reg) ***hăm~^{1}, hem~*** / Pl: *~e* / E: nct] (Bot; reg) Plantă erbacee agăţătoare cu flori galbene-verzui, ale cărei inflorescenţe femele aromatice se întrebuinţează la fabricarea berii, a pâinii şi în medicina populară (*Humulus lupus*).

hameleon *sm* vz ***cameleon***

hamelnic *sm* vz ***humelnic***

hamesit, ~ă *a* vz ***hămesit^{2}***

hameş^{1}, ~ă *a, sfa* vz ***hamiş***

hameş^{2}, ~ă *smf, a* [At: N. REV. R. XI, nr. 3, 86 / Pl: *~i, ~e* / E: cf alb *hameş* modificat după sufixul *-eş*] (Reg) **1-2** (Om) lacom şi strângător.

hamete *i* [At: DA ms / E: ns cf *lehamite*] (Înv) **1** Fie. **2** Bine că.

hamfău *sn* [At: GHEŢIE, R. M. / V: ***~flău*** / Pl: *~äie* / E: mg ***hémfa***] (Reg) **1** Lemn (sau răscruce) la căruţă sau la trăsură de care se leagă funiile hamurilor. **2** Cruce la ham Si: (reg) *chişafău, drepşenie, logău, orcie.*

hamflău *sn* vz ***hamfău***

hamger *sn* vz ***hanger***

hamiş, ~ă [At: (a. 1784) IORGA, S. D. VIII, 82/21 / V: ***~mnişa*** / Pl: *~i, ~e* / E: mg ***hamis***] (Mgm) **1** *a* Răutăcios. **2** *a* Afurisit. **3** *a* Viclean. **4** *a* Isteţ. **5** *a* Fals. **6** *sfa* (Îlav) **Cu ~a** Cu înşelăciune.

hamitic, ~ă *a* [At: DEX^{2} / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***hamitique***] **1** Care aparţine vechilor hamiţi. **2** Specific vechilor hamiţi. **3** Referitor la vechii hamiţi. **4** Care provine de la vechii hamiţi. **5** De vechii hamiţi. **6** (Îs) *Limbi ~e* Grup de limbi vorbite în nordul şi estul Africii.

hamiţi *smp* [At: DEX^{2} / E: fr ***chamites***] Grup de popoare din nordul şi estul Africii, înrudite prin limbă şi trăsături fizice.

hamletic, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ici, ~e* / E: ***Hamlet*** + *-ic*] **1-2** Care aparţine piesei sau personajului shakespearian Hamlet. **3-4** Specific piesei sau personajului shakespearian Hamlet. **5-6** Care provine de la piesa sau personajul shakespearian Hamlet. **7-8** De piesa sau personajul shakespearian Hamlet.

hamletiza *vt* [At: DEX^{2} / Pzi: *~zez* / E: ***Hamlet*** + *-iza*] (Liv) A face din orice lucru o dilemă.

hammerless *sn* [At: DN^{3} / Pl: ? / E: eg ***hammerless***] Puşcă de vânătoare cu cocoaşe interne.

hamner *sn* [At: DA ms / Pl: *~e* / E: ger ***Hammer***] (Reg) Ciocan folosit de minerii din Transilvania.

hamnic, ~ă *a* vz ***ohabnic***

hamnişa *sfa* vz ***hamiş***

hampelman *sn* [At: LTR / Pl: ? / E: ger ***Hampelmann***] Macara cu una sau două role, folosită în industria petrolieră, la spălatul percutant al sondelor.

hamsie *sf* [At: TDRG / V: ***~mşiu*** *sm* / Pl: *~ii* / E: bg ***хамсия***] (Iht) Mic peşte de mare, ce se mănâncă murat în sare sau prăjit (*Engraulis encrasicholus ponticus*).

hamster *sm* [At: LTR^{2} / Pl: *~i* / E: eg ***hamster***, ger ***Hamster***] Mamifer din familia rozătoarelor, de talia unui şobolan, cu blană de diferite culori Si: (înv) *hârciog* (*Cricetus cricetus*).

hamşiu *sm* vz ***hamsie***

hamut *sn* [At: ODOBESCU, S. III, 108 / Pl: *~uri* / E: bg ***хаммут***] (Înv) Gâtar (la ham) Si: *vânar.*

hamza *sf* [At: POLIZU / V: ***hămzea*** / Pl: *~le* / E: nct] (Mov; reg) Scoc.

hamzău *sm* [At: CHEST. V, 76/83 / Pl: *~ăi* / E: nct] (Reg) Cal.

han^{1} *sm* [At: M. COSTIN, ap. DA ms / Pl: *~i* / E: tăt, tc ***hân***] **1** Conducător al tătarilor (din Crimeea). **2** Funcţie deţinută de un han^{1} **(1)** Si: (înv) *hanlâc.*

han^{2} *sn* [At: (a. 1782) GCR. II, 127/21 / Pl: *~uri* / E: tc ***han***] **1** (Înv) Clădire cu multe camere, cu curte interioară mare, cu ziduri înalte şi porţi de fier, în care se adăposteau mărfurile, averile şi persoanele în vremuri de primejdie. **2** (Iuz) Hotel cu ospătărie aflat pe marginea drumului, în care poposeau negustorii. **3** (La oraş, prt) Cârciumă în care se poate dormi.

hanap *sn* [At: LTR^{2} / Pl: *~uri* / E: fr ***hanap***] (Înv) Cupă din lemn, metal etc. bogat ornamentată, folosită în Evul Mediu pentru băut.

hanasâna *i* vz ***anasâna***

hanat *sn* [At: IORGA, L. II, 251 / Pl: *~uri* / E: ***han^{1}*** + *-at*] Domnie a unui han^{1} **(1)**.

hanâmă *sf* [At: FILIMON, C. II, 742 / V: ***~numă*** / E: tc ***hanym***] (Tcî) Femeie din nobilimea turcă.

hanc *sn* ***hac***[3]

handatar *sm* vz ***han-tătar***

handără *av* [At: CIAUȘANU. V. 166 / Pl: *~re* / E: nct] (Reg; îe) **A se ține ~** (după cineva) A se ține scai (după cineva).

handbal *sn* [At: DL / Pl: *~uri* / E: eg ***hand-ball***, fr, ger ***Handball***] Joc sportiv de echipă, în care jucătorii, aruncând mingea cu mâna, încearcă s-o introducă în poarta echipei adverse.

handbalist, ~ă *smf, a* [At: DN[3] / Pl: *~iști, ~e* / E: ***handbal*** + *-ist*] **1-2** (Persoană) care practică handbalul.

handbalistic, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***handbal*** + *-istic*] **1** Care aparține handbalului. **2** Referitor la handbal. **3** Specific handbalului. **4** Care provine de la handbal. **5** De handbal.

handic *sn* vz ***hindichi***

handicap *sn* [At: RALEA, E. O. 329 / Pl: *~uri* / E: fr ***handicap***] **1** Întrecere sportivă (mai ales alergări de cai). **2** (Fig) Întrecere. **3** Greutate suplimentară, diferență de timp sau distanță impusă unora dintre concurenți la o întrecere sportivă. **4** (Fig) Piedică. **5** Deficiență motorie, mintală sau orice altă infirmitate a unei persoane.

handicapa *vt* [At: CONTEMP., S. II, 1948, nr. 108, 2/5 / Pzi: *~pez* / E: ***handicap***] **1** A nu da, într-o întrecere, aceleași șanse tuturor candidaților. **2** (Fig) A stânjeni. **3** (Fig) A pune într-o stare de inferioritate. **4** (Fig) A îngreuna.

handicapare *sf* [At: DA ms / Pl: *~pări* / E: ***handicapa***] **1** Neacordare, într-o întrecere, a acelorași șanse tuturor candidaților Si: *handicapat*[1] **(1)**. **2** (Fig) Stânjenire. **3** (Fig) Inferioritate. **4** (Fig) Îngreunare.

handicapat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: (rar) *~uri* / E: ***handicapa***] **1** Handicapare **(1)**. **2** (Fig) Stânjenire. **3** (Fig) Inferioritate. **4** (Fig) Îngreunare.

handicapat[2], *~ă* [At: IORDAN, L. R. A. 499 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***handicapa***] **1-2** *a* (Înv) Îngreunat sau ușurat printr-un handicap **(3)**. **3** *a* (Fig) Stânjenit. **4** *a* (Fig) Pus în inferioritate. **5-6** *smf, a* (Persoană) care are o infirmitate. **7-8** *smf, a* (Persoană, echipă etc.) care este în dezavantaj într-o întrecere (sportivă).

handling *sn* [At: DN[3] / Pl: ? / E: eg, fr ***handling***] Complex de servicii pentru a satisface asistența avioanelor și a pasagerilor în timpul staționării pe aeroport.

handolie *sf* [At: CHEST. IV, 86/778 / P: *~li-e* / Pl: *~ii* / E: ns cf vsl **ѹдол**] (Reg) Parte din spate, mai joasă, care nu se vede, a unui deal Si: (reg) *hareapă*.

handosi *vt* [At: MAT. FOLK. I, 86 / Pzi: *~sesc* / E: ns cf *fandosi*] (Trs; pbl într-o baladă populară) A fandosi.

handra *av* [At: ȘEZ. II, 229 / E: nct] (Reg) Fără scop Si: *degeaba*.

handralău *sm* [At: ȘEZ. VII, 153 / V: ***~răl~, hândrăl~, hondrăl~*** / Pl: *~ăi* / E: ***handră*** + *-ălău*] **1** Flăcău la vârsta însurătorii Cf (reg) *handralet*, (reg) *harhatău*, (reg) *hătălău*. **2** Amant. **3** (Îe) **A umbla ~** A umbla încoace și încolo fără rost.

handralela *av* [At: DA ms / E: ctm ***handralău*** + ***lela***] (Reg; îe) **A umbla~** A umbla fără țintă.

handralet *sm* [At: COMAN, GL. / Pl: *~i* / E: ns cf *handralău*] (Reg) Iubit.

handramanda *av* vz ***handramandra***

handramandra *av* [At: DA ms / V: *~da* / E: nct] (Reg; îsc) **De-a ~** Fără rost Cf *handra*.

handră *sf* [At: I. CR. III, 377 / Pl: *~re* / E: nct] **1** (D. o haină) Zdreanță. **2** (Îe) **A lua (o haină) la ~** A lua (o haină) mereu la purtare. **3** (Îae) A rupe (o haină). **4** (Reg; d. o casă) Hardughie. **5** (Bot; reg) Iarbă care crește prin grâu, sufocându-l. **6** (Îe) **A se lua în ~** A se întovărăși cu alții pentru a face rele.

handrăburcă *sf* [At: CHEST. II, 437/247 / Pl: ? / E: nct] (Reg) Groapă în care se păstrează cartofii sau grâul.

handrălău *sm* vz ***handralău***

handrău *s* [At: DA ms / Pl: nct / E: nct] (Reg) Pământ arabil.

handroc *sn* vz ***androc***

handur *sm* [At: PAMFILE, I. C. 202 / V: ***haldur***, (pmz) ***durhan***, / Pl: *~i* / E: nct] (Bot; reg) **1** Specie de cânepă. **2** (Îc) **~-de-toamnă** Cânepă înaltă și groasă care se seamănă în porumbiște pentru sământă (*Cannabis sativa*). **3** (Îc) **~-de-vară** Cânepă cu tulpina netedă și groasă, de aproximativ 2 cm, din care fac copiii biciuri (*Cannabis sativa*).

hang *sn* [At: EMINESCU, P. 195 / Pl: *~uri* / E: mg ***hang***] **1-2** (Îe; șfg) **A ține ~ul** A acompania (o melodie) Si: *a ține isonul*. **3** (Fig; îae) A ține partea cuiva. **4** (Fig; îae) A aproba tot ce face cineva. **5** (Fig; îae) A face pe placul cuiva. **6** Părți ale instrumentelor muzicale ce servesc la acompaniament. **7** (Cor) Nume al unui dans popular. **8** Melodie după care se execută acest dans.

hangan *sm, am* [At: PAMFILE, A. R. 68 / V: ***hân~*** / Pl: *~i* / E: ***Hangu***] (Bot; reg) **1-2** (Specie de porumb) cu bobul mare lunguieț, galben-roșcat, cu firul scurt și știuletele mare, care crește de obicei la munte.

hangar[1] *sm* [At: DA ms / Pl: *~i* / E: ***hang*** + *-ar*] (Reg) Cobzar.

hangar[2] *sn* [At: PAS, Z. IV, 45 / Pl: *~e* / E: fr ***hangar***] Construcție amplasată în apropierea pistei de decolare și aterizare, destinată adăpostirii, reparării și întreținerii avioanelor.

hangarale *sfp* vz ***angara***

hangă *sf* [At: MAG. IST. III, 77/32 / Pl: *~ngi* / E: ns cf mg *hanga*] (Înv; pbl) Ladă.

hangărea *sf* vz ***angara***

hangăt *sn* [At: CV 1949, nr. 5, 29 / V: ***~gât*** / Pl: ? / E: nct] **1** (Reg) Acoperiș al straturilor din mină. **2** (Reg) Strat de rocă de deasupra cărbunelui din mină.

hangău *sm* [At: PAȘCA, GL. / Pl: *~ăi* / E: nct] (Îrg) Adolescent.

hangât *sn* vz ***hangăt***

hangear *sn* vz ***hanger***

hanger *sn* [At: MOXA, 390/17 / V: ***an~, hamg~***, (înv) ***~ear*** / Pl: *~e*, (rar) *~uri* / E: tc ***hanger***] (Înv) **1** Pumnal încovoiat care se purta la brâu. **2** Cuțit mare.

hangioacă *sf* [At: BUGNARIU, ap. DA ms / P: *~gioa~* / Pl: *~ace* / E: ***hangioc*** + *-oacă*] **1-5** Hangiță **(1-5)**. **6** Econoamă.

hangioaică *sf* [At: DA ms / P: *~gioai~* / Pl: *~ice* / E: ***hangiu*** + *-oaică*] **1-5** Hangiță **(1-5)**.

hangioc *sm* [At: BUGNARIU, ap. DA ms / Pl: *~gioc* / Pl: *~oci* / E: ns cf *hangioacă*] **1-3** Hangiu **(1-3)**. **4** Econom.

hangiță *sf* [At: SĂM. IV, 865 / Pl: *~țe* / E: ***hangiu*** + *-iță*] **1-3** Soție de hangiu **(1-3)** Si: *hangioacă* **(1-3)**, *hangioaică* **(1-3)**. **4** Femeie care ține un han[2] **(1)** Si: *hangioacă* **(4)**, *hangioaică* **(4)**. **5** Femeie care servește la un han[2] **(1)** Si: *hangioacă* **(5)**, *hangioaică* **(5)**.

hangiu *sm* [At: PRAVILA (1814), 176 / Pl: *~ii* / E: tc ***hanci***] (Iuz) **1** Proprietar al unui han[2] **(1)** Si: *hangiec* **(1)**. **2** Om care ține un han[2] **(2)** Si: *hangiec* **(2)**. **3** Om care servește la un han[2] **(2)** Si: *hangiec* **(3)**.

hanlâc *sn* [At: E. KOGĂLNICEANU, ap. DA ms / Pl: *~uri* / E: tc ***hanlik***] (Înv) Rang de han[1] **(1)**.

hanorac *sn* [At: DN[3] / Pl: *~ace* / E: fr ***anorak***] Haină scurtă confecționată din pânză deasă, de obicei impermeabilă, prevăzută cu glugă, folosită în anumite competiții sportive, excursii, sport etc.

hanos *sm* vz ***anason***

hansă[1] *sf* [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~se* / E: fr ***hanse***, ger ***Hansa***] Asociație comercială occidentală în Evul Mediu.

hansă[2] *sf* vz ***hâns***

hanseatic, ~ă *a* [At: SCRIBAN, D. / P: *~se-a~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***hanséatique***, ger ***hanseatisch***] **1** Care se referă la hansă[1]. **2** Al hansei[1]. **3** Care provine de la hansă[1]. **4** Specific hansei[1]. **5** De hansă[1].

hanșiță *sf* [At: CIAUȘANU, V. 166 / Pl: *~țe* / E: nct] **1** Cal sau iapă mare și urât(ă). **2** (Fig; dep) Femeie urâtă și proastă.

hantarig *sn* [At: VICIU, GL. / Pl: *~ige* / E: mg ***hankalék, hankalik***] (Mgmr) Cumpănă a fântânii.

han-tătar *sm* [At: LB / V: ***handatar*** / S și: *hantătar* / Pl: *~i* / E: ***han^1*** + ***tătar***] **1** (Înv) Han^1 (1). **2** (Pex) Păgân. **3** (Fam; în imprecații și exclamații) Drac.

hanteIă *sf* [At: DN^3 / Pl: *~le* / E: ger ***Hantel***] Greutate din metal de 1–5 kg, compusă din două sfere unite între ele printr-un mâner, folosită în gimnastică.

hantoș *sn* [At: VICIU, GL. / V: ***oantăș*** / Pl: *~uri* / E: nct] (Trs) Bulgăre mare de pământ.

hantru *sm* [At: DL / Pl: *~ri* / E: ***h***(ectar) + ***a***(rătură) + ***n***(ormală) + ***tr***(actor)] Unitate de măsură convențională care reprezintă echivalentul energetic corespunzător executării cu tractorul a unei arături-normale pe o suprafață de un hectar de teren.

hanț^1 *i* [At: COMAN, GL. / E: fo] (Reg) Imită sunetul care se produce atunci când câinele închide gura ca să apuce cu dinții.

hanț^2 *sn* [At: LB / Pl: *~uri* / E: ns cf *hanță^1*] **1** (Trs) Carne. **2** Carne de mortăciune. **3** Stârv. **4** (Buc; Mol; dep) Vită sau porc slab.

hanțală *sf* [At: DA ms / Pl: *~le* / E: nct] (Reg) Hanț^2 (1).

hanță^1 *sf* [At: MACEDONSKI, O. III, 13 / Pl: *~țe* / E: ns cf *hănțăni^1*] (Olt) **1** Gură. **2** (Îla) **Bun de ~** Guraliv. **3** Voce. **4** Lătrat. **5** Palavragiu.

hanță^2 *sf* [At: BARONZI, L. 99 / Pl: *~țe* / E: pbl ctm ***handră*** + ***zdreanță***] Zdreanță.

hanță^3 *sf* vz ***harță***

hanțușcă *sf* [At: PAMFILE, J. II, 34 / Pl: *~ște* / E: ns cf *hunțuț*] (Pop; d. femei; folosit numai ca atribut îs) *~de muiere* (sau *de fată*) Femeie afurisită.

hanumă *sf* vz ***hanâmă***

hanus^1 *sm* [At: BĂCESCU, P. 111 / Pl: *~uși* / E: nct] (Iht) Pește de mare din familia guvizilor.

hanus^2 *sm* [At: PANȚU, PL.^{2} / Pl: *~uși* / E: ***hanos***] (Bot; Mol) Molură (*Foeniculum vulgare*).

hanzelă *sf* [At: LTR^2 / Pl: *~le* / E: nct] Instalație de fabricat bomboane sau caramele, având ca elemente principale o mașină de rolat, un dispozitiv de ștanțare și o pompă cu care se introduce umplutura.

haos *sn* [At: N. COSTIN, ap. LET. I, 41/7 / P: *ha-os* / Pl: *~uri* / E: fr ***chaos***] **1** (Mit; Flz) Stare primitivă de confuzie generală a elementelor naturii și a materiei. **2** (Mit; Flz; după unele legende) Prăpastie adâncă în care se găsea haosul (1) înainte de organizarea lumii. **3** (Fig) Confuzie. **4** (Fig) Dezordine. **5** (Fig) Prăpastie.

haotic, ~ă *a* [At: IORGA, L. II, 232 / P: *ha-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***chaotique***] **1** Confuz. **2** Dezordonat. **3** Care sugerează nemărginirea haosului (1). **4** (Fig) Puternic. **5** (Fig) Zgomotos. **6** (Fig) Impunător.

hap^1 *i* [At: CARAGIALE, S. V. 56 / E: fo] **1** Interjecție care exprimă mișcarea rapidă cu care se înghite ceva Cf *haț*. **2** (Îe) **A face ~** A înhăța. **3** (Îe) **A fi ~ pe cap** Tocmai pe tocmai.

hap^2 *sn* [At: GORJAN, H. IV, 43/12 / Pl: *~uri* / E: tc ***hap***] **1** Pastilă. **2** (Îe) **A înghiți ~ul** (sau **un hap**) A i se întâmpla un lucru neplăcut.

hap^3 *sn* [At: VICIU, GL. / Pl: *~uri* / E: mg ***háp***] (Reg) Măcinătură.

hapatic *sn* vz ***hăbădic***

hapax *sn* [At: DN^3 / Pl: *~uri* / E: fr ***hapax legomenon,*** ngr ***καλαξλεγομενον***] (Liv; șîc **hapax legomenon**) **1** Cuvânt cu apariție singulară în literatură sau într-un text. **2** (Pex) Lucru spus o singură dată.

hapău *sm* vz ***hăpău^1***

hapcă^1 *sf* [At: LTR^2 / Pl: *~pce* / E: nct] (Pes) Undiță legată de o sfoară groasă.

hapcă^2 *sf* [At: I. IONESCU P. 14 / Pl: *~pce* / E: ns cf bg *хапка*, ucr *кхапком, кхапкхї*] **1** (Îljv) **Cu ~ca** Cu de-a sila. **2** (Îal) Pe nedrept. **3** (Îal) Foarte mult. **4** (Îe) **Nu-i cu ~ca** Nu se poate lua la întâmplare. **5** (Îe) **A lua cu ~ca** A lua repede și pe nedrept Si: *a lua cu rostopal*.

hapchină *sf* [At: ȘEZ. VI, 148 / Pl: *~ne* / E: nct] (Reg) **1** Bucată. **2** Deschizătură. **3** Ruptură mare.

hapcină *sf* [At: PAȘCA, GL. / V: ***hop~*** / Pl: *~ne* / E: nct] (Reg) **1** Hop. **2** Râpă. **3** Coastă de deal ruptă de ploaie.

hapciu *i* [At: CONTEMPORANUL II, 70 / V: ***hapții, he-pți-ha!*** / E: fo] Onomatopee care imită strănutul.

haplă *sf* vz ***haple***

haple *smi* [At: RĂDULESCU-CODIN, ap. DA ms / V: ***~lă*** *sf* / E: bg ***хапльо***] **1** (Fam; adesea articulat) Nătărău. **2** Prostănac. **3** (Îf *haplă*) Om mare și înalt.

haplofază *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ze* / E: fr ***haplophase***] (Blg) Fază haploidă (2).

haploid, ~ă *a* [At: LTR^2 / P: *~lo-i~* / Pl: *~izi, ~e* / E: fr ***haploïde***] (Blg) **1** (D. indivizi și celule) Care posedă numai jumătate din numărul normal de cromozomi. **2** (Îs) *Fază ~ă* Stare în care se află celulele sexuale în nucleele cărora există o jumătate din numărul de cromozomi caracteristic celulelor somatice Si: *haplofază*.

haploidie *sf* [At: DN^3 / P: *~lo-i-di-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***haploïdie***] (Blg) Stare a organismelor haploide.

haplologie *sf* [At: DA ms / P: *~gi-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***haplologie***] (Lin) Suprimare prin disimilație totală a unei silabe identice sau asemănătoare cu o silabă vecină din același cuvânt sau din cuvinte învecinate.

haplont *sm* [At: DN^3 / Pl: *~nți* / E: ger ***Haplont***] (Blg) Organism cu un număr simplu de cromozomi.

haplostemon, ~ă *a* [At: DN^3 / Pl: *~i, ~e* / E: ger ***haplostemon***] (Bot) **1** (D. androceu) Format dintr-un singur cerc de stamine. **2** (P. plante) Care are un asemenea androceu.

happening *sn* [At: DEX^2 / P: *hepning* / Pl: *~uri* / E: eg ***happening***] Spectacol spontan, improvizat.

happy-end *sn* [At: DN^3 / P: *hepi~* / Pl: *~uri* / E: eg ***happy-end***] **1** Sfârșit fericit al unei creații dramatice, cinematografice etc. **2** (Pex) Final fericit al unei întâmplări.

hapsân, ~ă *smf, a* [At: ALECSANDRI, T. 1768 / Pl: *~i, ~e* / V: ***~sin*** / E: ns cf mg *habzsi*] **1-2** (Om) rău la inimă Si: *câinos, hain*. **3-4** (Om) lacom (de bani, mâncare etc.) Si: *avid, rapace*.

hapsin *smf, a* vz ***hapsân***

hapșa *sfi* [At: COMAN, GL. / E: nct] (Reg; îe) **A lua cu ~** A lua fără voie.

hapși *vi* [At: JAHRESBER VII, 82 / Pzi: *~șesc* / E: ns cf mg *habzsolni*] (Reg) A mânca lacom.

haptac *av* vz ***habtac***

hapții *i* vz ***hapciu***

hapuc *sn* [At: PAMFILE I. C. 3 / Pl: *~uce* / V: ***~că*** *sf*, ***~ușchi*** / E: mg ***hapkalkodni***] (Trs) **1** Minge din păr de bou. **2** Cocoloș. **3** (Îcs) *De-a ~a* Joc cu mingea.

hapucă *sf* vz ***hapuc***

hapușchi *sn* [At: VICIU, GL. / Pl: ~ / E: ***hapuc*** + *-ușchi*] (Reg) **1-4** (Șhp) Hapuc (**1-2**) (mic).

har^1 *av, i, si* vz ***hart^1***

har^2 *sn* [At: CORESI, EV. 622 / Pl: *~uri* / S și: (înv) *ghar* / E: vsl ***къдрь***] **1** Însușire care face pe cineva vrednic de admirație. **2** Grație divină acordată omului. **3** (Îe) ~ *Domnului!* Mulțumită lui Dumnezeu. **4** Putere sacramentală a preoților de a oficia actele de cult. **5** Bunăvoință acordată cuiva din îndurare. **6** (Înv; îe) **A afla ~ înaintea cuiva** A obține bunăvoința cuiva. **7** (Înv) Milă. **8** Dar. **9** (Îe) **A da în ~** A dărui. **10** (Înv; îe) **A lua în ~ numele Domnului** A comite o blasfemie. **11** (Înv; îe) **În ~ Domnului** Fără motiv. **12** Rost. **13** (Înv; îe) **A ști ~ul unui lucru** A se pricepe la ceva.

hara *i* [At: GANE, ap. TDRG / V: ***~rcea, ~rpa, ~rta, ~rtal^1*** / E: fo] **1** (D. câini, rep.) Ham! **2** (Îe) **Că-i ~, că-i para** Exprimă încurcarea cuiva în argumente neconvingătoare. **3** (Îc) **~-para** Învălmășeală (mare). **4** (Îac) Batjocură. **5** (Îac) Larmă. **6** (Îac) Cheltuială nesocotită. **7** (Îe) **A face (o) ~-para** (sau **harcea-parcea, harta-parta, hartal-partal, harpa-harpa**) A bate. **8** (Îae) A face bucăți. **9** (Îae) A strivi. **10** (Îal) A spulbera. **11** (Îal) A împrăștia.

haraba *sf* [At: I. IONESCU, C. 122/5 / V: ***ar~*** / Pl: *~bale* / E: tc ***araba***] (Reg; înv) **1** Căruță mare folosită la transportul de mărfuri și de oameni. **2** Cantitate de mărfuri care intră într-o căruță mare.

harababură *sf* [At: POLIZU / V: ***ar~*** / Pl: *~ri* / E: tc ***anababulă***] (Pfm) **1** Dezordine. **2** Învălmășeală. **3** Încurcătură. **4** Gălăgie. **5** Scandal.

harabaciu *sm* vz ***harabagia***

harabagie *sf* [At: CREANGĂ, P. 107 / Pl: *~ii* / E: ***harabagiu*** + *-ie*] (Tcî) Cărăușie.

harabagiesc, ~ească *a* [At: (a. 1815) URICARIUL I, 246/27 / Pl: *~ești* / P: *~gi-esc* / E: ***harabagiu*** + *-esc*] (Tcî; rar) **1** Care aparține harabagiilor. **2** Care se referă la harabagii. **3** Care provine de la harabagii.

harabagilâc *sn* [At: (a. 1827) URICARIUL VII, 107/7 / P: *~lic* / Pl: *~uri* / E: tc ***arabacilik***] (Tcî) **1** Transport. **2** Marfă transportată cu harabaua. **3** Taxă plătită de harabagii la barierele târgurilor.

harabagilic *sn* vz ***harabagilâc***

harabagiu *sm* [At: (a. 1806) URICARIUL X, 214/22 / V: ***ar~, ~aciu*** / Pl: *~ii* / E: tc ***arabacy***] (Tcî) **1** Căruțaș plătit să transporte cu harabaua mărfuri sau oameni. **2** Negustor turc care își transporta marfa în căruțe mari.

harabaie *sf* vz ***hărăbaie***

harac[1] *smn* vz ***arac***

harac[2] *sn* vz ***haraci***

haracciu *sm* [At: (a. 1802) TES. II, 310 / Pl: *~ii* / E: tc ***haraku***] (Tcî) **1** Funcționar al administrației otomane însărcinat cu strângerea haraciului Si: *hărăcer*. **2** (Îc) **~cci-bașa** Conducător al haracciilor.

harachiri *sns* [At: LTR / S și: *hara-kiri* / E: fr ***hara-kiri***] **1** Sinucidere prin spintecarea cavității abdominale, practicată în Japonia în special de samurai, în caz de înfrângere sau de dezonoare. **2** (Îe) **A-și face ~** A se sinucide prin spintecarea pântecului. **3** (Teh) Material folosit în sudura cu gaz a aluminiului, constituit dintr-un amestec de clorură de litiu și alte cloruri alcaline.

haraci *sn* [At: MOXA, 381/37 / V: ***araciu, ~ac***[2]***, ~ag***[2]***, hăr~, hărag***[2] / Pl: *~uri* / E: tc ***haraç***] (Tcî) **1** Tribut anual pe care țările vasale îl plăteau Imperiului Otoman. **2** (Pex) Bir.

haraciladisi *v* ***harasladisi***

haraciladizmă *v* vz ***harasladismă***

haracosi *vt* [At: POLIZU / Pzi: *~sesc* / E: ngr ***καρακοσι***] (Înv) **1** A trage linii. **2** A alinia.

haracsi *v* vz ***hărăcsi***

haracter *sn* vz ***caracter***

haractir *sn* vz ***caracter***

haractiriu *sn* vz ***caracter***

harag[1] *sm* vz ***arac***

harag[2] *sn* vz ***haraci***

haraiman *sn* [At: I. CR. I, 77 / Pl: *~e* / E: nct] (Reg) **1-2** Zgomot (mare).

haral *sn* vz ***arar***[1]

haralibe *sfp* [At: VICIU, GL. 28 / E: nct] (Reg; fam) Picioare.

haram *sn* [At: ȘINCAI, HR II, 308/32 / V: ***ar~, haream, hă~*** / Pl: *~uri, ~rămuri* / E: tc ***haram***] (Înv) **1** Lucru luat cuiva pe nedrept. **2** Jaf. **3** (Îe) **~ul ~ se face** Lucrul luat pe nedrept se pierde precum s-a dobândit. **4** (Îe) **(E) ~ de** Vai de. **5** (Îe) **(E) ~ că** Păcat că. **6** (Îe) **A mânca ~** A vorbi fără rost. **7** (Îlav) **De ~** Pe nedrept. **8** (Îal) Degeaba. **9** (Reg) Vită slabă. **10** (Rar) Mârțoagă. **11** (Reg) Om slab. **12** (Reg) Boală.

harambasă *sm* vz ***harambașă***

harambaș *sm* vz ***harambașă***

harambașă *sm* [At: JAHRESBER III, 313 / V: ***ar~, arim~, ~ asă, ~ș, ~râmbaș, hărăm~*** / Pl: *~și* / E: tc ***haram-bașe***] (Îvp) Căpetenie a hoților sau a haiducilor.

harambășie *sf* [At: DA ms / Pl: *~ii* / E: ***harambașă*** + *-ie*] (Îvp) Funcție de harambașă.

harambeție *sf* [At: RETEGANUL, TR. 40 / Pl: *~ii* / E: ns cf *haram* + *beție*] (Înv) Beție strașnică.

haramgiu *sm* [At: MAN. GÖTT, ap. DA ms / Pl: *~gii* / E: ***haram*** + *-giu*] (Înv) **1** Cămătar. **2** Tâlhar. **3** Om crud.

haramin *sm* [At: ALECSANDRI, P. P. 65 / V: ***haramnin*** / Pl: *~i* / E: ***haram*** + *-in*] (Îrg) **1** Haiduc. **2** (Fig) Om fără milă.

haramină *sf* [At: CONTEMPORANUL III, 294 / Pl: *~ne* / E: ***haram*** + *-ină*] (Îrg) **1** Ființă proastă și ticăloasă Cf *haramin* (**2**). **2** Termen injurios întrebuințat la adresa romilor.

haramiți *vt* [At: DA ms / Pzi: *~țez* / E: ns cf *fărâniță*] (Reg; d. o țesătură) A rupe în bucăți.

haramlâc *sn* [At: RĂDULESCU-CODIN, ap. DA ms / Pl: *~uri* / E: ***haram*** + *-lâc*] (Tcî; îla) **De ~** Câștigat prin mijloace necinstite Cf *haram*.

haramnin *sm* vz ***haramin***

haramtuturi *snp* [At: PAMFILE, A. R. 246 / E: ns cf *haram*] (Csnp) **1** Mărunțișuri. **2** Catrafuse.

harană *sf* vz ***hrană***

harancă *sf* [At: PAMFILE, A. R. 246 / V: ***a~, hăr~*** / Pl: *~nce* și *~rănci* / E: nct] **1** Armeancă. **2** Femeie rea. **3** Zgripțuroaică.

harang *sn* [At: ANON. CAR. / V: ***~răng, harâng, hărang*** / Pl: *~uri* și (rar) *~nge* / E: mg ***harang***] (Mgm; Ban) Clopot.

harap *sm* vz ***arap***[2]

hara-para [At: CREANGĂ, GL. Î / V: ***~rta-parta*** / E: fo] (Fam) **1** *sfi* **A face o ~** A provoca o învălmășeală. **2** *av* (Îe) **A face ~** A face harcea-parcea.

harapnic *sn* [At: CREANGĂ, A. 41 / V: ***ar~*** / Pl: *~ice* / E: pn ***harapnik***] (Reg) **1-2** Bici mare împletit din cânepă sau din piele, cu codiriște scurtă și cu șfichi de mătase la vârf (ca să pocnească mai tare) cu care se mână boii și cu care se merge la urat în seara de Anul Nou Cf *bici*.

harar *sn* vz ***arar***[1]

harariu *sn* vz ***arar***[1]

haras *sn* [At: H XVII, 152 / Pl: *~uri* / E: nct] (Trs) **1** Lână merinos, colorată. **2** Stofă de lână.

harasladisi *vti* [At: COD. CARAGEA, ap. DA ms / V: ***~acil~*** / Pzi: *~sesc* / E: ngr ***χαρασλανδισι***] (Înv) **1** A urca prețul la o licitație. **2** A adjudeca.

harasladismă *sf* [At: COD. CARAGEA, ap. DA ms / V: ***~acil~*** / S și: *~diz~* / P și: *~diz~* / E: ngr ***καρασλαδισμα***] (Grî) Adjudecare.

haraus *i* [At: ALRT II, 112/30 / E: ger ***heraus***] (Gms; Trs; pbl) Interjecție cu care cineva este alungat (afară).

harăng *sn* vz ***harang***

harâmbaș *sm* vz ***harambașă***

harâng *sn* vz ***harang***

harbagic *sns* vz ***arpagic***

harbată *sf* [At: DA ms / Pl: *~te* / E: ucr ***харбата*** cf lat *herba thea*] (Buc) Ceai.

harbătă *af* [At: COMAN, GL. / Pl: *~te* / E: nct] (Reg; dep; d. o femeie) Care nu-și stăpânește gura (vorbind vulgar).

harbel *am* [At: VÂRCOL, V, ap. DA ms / Pl: *~i* / E: bg ***харбел***] (Îla) **~ la jură** Om palavragiu.

harbujel *sm* [At: TDRG / Pl: *~ei* / E: ***harbuz*** + *-el*] **1-2** (Șhp) Harbuz (mic).

harbut *sm* vz ***harbuz***

harbuț *sm* vz ***harbuz***

harbuz *sm* [At: CANTEMIR, I. I. I, 130 / V: ***arbuj, ar~, ~ut, ~uț*** / Pl: *~uji* / E: ucr ***харбуз***] (Reg) Pepene verde Si: *hârban, lubeniță*.

harbuzărie *sf* [At: (a. 1808) GCR II, 200 / V: ***ar~*** / Pl: *~ii* / E: ***harbuz*** + *-ărie*] (Reg) Pepenărie. **2** Mulțime (mare) de pepeni.

harbuzesc, ~ească *a* [At: ȘEZ. V, 68 / Pl: *~ești* / E: ***harbuz*** + *-esc*] (Reg) **1** (Îs) *Pere ~ești* Pere zemoase, gălbui, foarte dulci. **2** (Îs) *Păr ~* Păr care face astfel de pere.

harc[1] *i* [At: RĂDULESCU-CODIN, ap. DA ms / E: ns cf *hart*] Cuvânt cu care se mână calul din dreapta.

harc[2] *sn* vz ***arc***

harca *sfi* [At: DAMÉ, T. 99 / E: nct] (Îrg) Zid din piatră și var situat între temelia și tălpile casei țărănești.

harcaluc *sn* [At: CV 1950, nr. 4, 43 / Pl: ? / E: nct] (Reg) Tablă groasă din care se fac cercuri pentru butoaie.

harcan *sn* vz ***arcan***^{1}

harcât *sn* vz ***horhât***

harce^{1} *sm* vz ***hârte***

harce^{2} *sm* vz ***hârț***

harcea *i* vz ***hara***

harcea-parcea *av* [At: TDRG / V: ***harța-parța*** / E: tc ***parça-parça***] **1** (Fam; îe) **A face** (pe cineva sau ceva) ~ A tăia (pe cineva sau ceva) în bucăți. **2** (Îae) A distruge.

harchină *sf* [At: (a. 1868) ap. TDRG / V: ***~rși~, ~rșchi~*** / Pl: *~ne* / E: nct] (Reg) Bucată mare (de mămăligă, de slănină etc.).

harciu *s* [At: IORGA, S. N. 216 / A: nct / Pl: nct / E: nct] Miere.

harcotar *sf* [At: COMAN, GL. / Pl: *~i* / E: ***Harcov***] (Îrg) Negustor ambulant.

harcotă^{1} *sf* [At: RĂDULESCU-CODIN, ap. DA ms / Pl: *~te* / E: nct] (Îrg) Femeie cu purtări urâte.

harcotă^{2} *sf* [At: COMAN, GL. / Pl: *~te* / E: cf *harcotar*] (Îrg) Marfă adusă de negustorii ambulanți.

hard *sn* [At: DEX^{2} / Pl: *~uri* / E: eg ***hardware***] **1-2** Hardware **(1-2)**.

hardaboi *smp* [At: COMAN, GL. / E: nct] (Reg) Cartofi.

hardal *s* [At: PANȚU, PL.^{2} / Pl: ? / E: tc ***hardal***, cf ngr *χαρδάλι*] (Bot; reg) Muștar-de-câmp (*Sinapis arvensis*).

hardavoi *sm* vz ***gorodovoi***

hardpan *sn* [At: LTR^{2} / Pl: *~uri* / E: eg ***hard pan***] Strat impermeabil pe care nu-l pot străbate rădăcinile plantelor, format din hidroxizi de fier și alți coloizi care se precipită.

hard-rock *sn* [At: DEX^{2} / Pl: *~uri* / E: eg ***hard rock***] **1** Stil în muzica rock cu sonorități puternice. **2** Cântec în stil hard-rock.

hard-top *sn* [At: DN^{3} / P: *hard-top* / E: eg ***hard-top***] Mașină cu capotă demontabilă, rigidă, din metal sau plastic.

hardughie *sf* [At: ALECSANDRI, T. 1763 / V: (înv) ***arduvie, hurdubie*** / Pl: *~ii* / E: ngr ***καρδωγί***] **1** Clădire mare, de obicei veche și dărăpănată. **2** Încăpere mare, de obicei veche și dărăpănată Si: *șandrama* **(1)**. **3** (Fig) Om bătrân, care a fost cândva solid. **4** (Înv) Trăsură mare.

hardughit, ~ă *a* [At: ALECSANDRI, T. 1745 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***hardughie*** + *-it*] (D. obiecte și persoane) Care este hodorogit.

hardware *si* [At: DEX^{2} / P: *had-ueă* / E: eg ***hardware***] (Cib) **1** Structură fizică a unui sistem de calcul și diverse periferice Si: *hard* **(1)**. **2** Echipament propriu-zis al sistemului de calcul Si: *hard* **(2)**.

harea *sf* [At: (a. 1761) ap. DA ms / Pl: ? / E: nct] (Înv) Tafta groasă cu ape.

haream *sn* vz ***haram***

hareci [At: (a. 1770) URIC., ap. TDRG / V: *ar~* / E: tc ***hareç***] (Înv) **1** *i* Strigăt cu care conducătorul unei licitații închide licitația. **2** *sn* Preț al unui lucru obținut la licitație. **3** *sn* Adjudecare.

harecilui *vt* [At: ALECSANDRI, T. 1778 / V: ***~iui*** / Pzi: *~esc* / E: tc ***haraclamak***] (Înv) A licita.

hareciluire *sf* [At: ȘIO, ap. DA ms / Pl: *~ri* / E: ***hareciu***] (Înv) Adjudecare.

hareciui *v* vz ***harecilui***

harem *sn* [At: (a. 1715) IST., ap. TDRG / Pl: *~uri* / E: tc ***harem***] **1** Totalitate a cadânelor unui mahomedan poligam. **2** Parte a casei rezervată cadânelor. **3** (Iuz; în epoca fanariotă) Parte a palatului domnesc rezervată doamnei și suitei acesteia Si: *iatac*. **4** (Iuz) Doamna și domnițele împreună cu slujitorii lor de la curtea domnească.

hareng *sn* vz ***harang***

hares^{1} *sn* vz ***haras***

hares^{2} *sn* [At: LTR^{2} / Pl: *~uri* / E: ger ***Harex***] Hârtie presată impregnată cu rășini fenolice, folosită ca material electroizolant.

harete *sm* vz ***arete***

haretism *sn* [At: DEX^{2} / Pl: *~e* / E: [Spiru] ***Haret*** + *-ism*] (Iuz) Concepție sociologică în care se preconiza ridicarea stării materiale și culturale a satului prin activitatea extrașcolară a învățătorilor.

harez *sn* vz ***arz***

harfă *sf* vz ***harpă***

harfist, ~ă *smf* vz ***harpist***

harfonistă *sf* [At: ALEXI, W. / Pl: *~te* / E: nct] (Prt) Actriță de varieteu.

hargalâc *sn* vz ***hargalic***

hargalic *sn* [At: SEVASTOS, N. 113 / V: ***~lâc*** / E: ns cf *agârlâc angarlâc, argalâc*] (Mol) Amestecătură.

hargat, ~ă *smf* vz ***argat***

harghitean, ~ă *smf, a* [At: DEX^{2} / Pl: *~eni, ~ene* / E: ***Harghita*** + *-ean*] **1-2** (Persoană) care este născută și crescută în județul Harghita. **3-4** (Locuitor) din județul Harghita.

harghiteancă *sf* [At: DEX^{2} / Pl: *~ence* / E: ***Harghitean*** + *-că*] **1** Femeie născută și crescută în județul Harghita. **2** Locuitoare din județul Harghita.

hargilâc *sn* [At: BELDIMAN, TR. 347 / Pl: *~uri* / E: tc ***harglyk***] (Tcî) Cheltuială.

harhagea *sf* [At: I. CR. III, 252 / Pl: *~ele* / E: nct] (Îrg) **1** Dans popular nedefinit mai îndeaproape, a dispărut. **2** Melodie după care se executa acest dans. **3** (Îe) **A umbla ~ua** A umbla fără nici un rost, jucându-se Cf *a tăia frunză la câini*.

harhal *sn* [At: (a. 1786) DOC., ap. TDRG / Pl: *~uri* / E: ngr ***χαρχάλι***, cf tc *halhal*] (Iuz) Salbă.

harhalaie *sf* vz ***hărhălaie***

harhalău *sn* [At: DA ms / Pl: *~ăie* / E: nct] (Reg) Guturai.

harhalic *sn* [At: MARIAN, Î. II, ap. DA ms / Pl: ? / E: nct] (Înv; csnp, într-o poezie populară bucovineană) Haiducie.

harhalie *sf* [At: DA ms / Pl: *~ii* / E: cf *harhalaie*] **1** Liotă. **2** Gălăgie.

harhar *sm* vz ***harhăr***

harhatău *sm* [At: I. CR. IV, 236 / Pl: *~ăi* / E: nct] (Mol) Amant.

harhăr *sm* [At: PAMFILE, J. III, ap. DA ms / V: (reg) ***~har*** / Pl: *~i* / E: nct] (Dep) Evreu.

harhăt *sn* [At: IORGA, C. I. II, 205 / Pl: *~e* / E: fo] (Reg) **1** Zgomot produs de oameni vorbind deodată. **2** Țipete. **3** Ceartă zgomotoasă.

harhotă *sf* [At: BUGNARIU, N., ap. DA ms / Pl: *~te* / E: nct] (Reg) Om sfătos, cu gura mare.

hari *i* [At: TDRG / E: nct] (Mol) Strigăt cu care rândașul dă calul într-o parte.

harici(u) *sm* vz ***arici***

haricsi *v* vz ***hărăcsi***

harim-narim *s* [At: BUL. FIL. IV, 107 / Pl: ? / E: ns cf *aliș-veriș*] (Arg; îe) **A face ~** A fura.

haring *sm* vz ***hering***

haringă *sf* vz ***hering***

haripă *sf* vz ***aripă***

haripe *sm* vz ***aripă***

harișcă *sf* vz ***hrișcă***

hariton *sm, a* [At: DA ms / Pl: *~i* / E: ***Hariton***] (Reg) **1–2** (Om) prost, leneș, gogoman.

harjatar, ~ă *a* [At: FURTUNĂ, C., ap. DA ms / Pl: *~i, ~e* / E: nct] (Îrg) Prost.

harjate *sfp* vz ***hârjate***

harm *smn* [At: DAMÉ, T. 32 / Pl: ? / E: cf *arm*] Arm.

harmagiuc *smi* vz ***hasmațuchi***

harmai *vt* [At: DA ms / Pzi: *~esc* / E: nct] (Reg) A răscoli ceva.

harmalaie *sf* vz ***hărmălaie***

harman *sn* [At: LTR / Pl: ? / E: nct] Amestec de tutun de varietăți și calități diferite, pregătit după un anumit tip de rețetă, spre a se obține un tip de țigaretă.

harmasar *sm* vz ***armăsar***

harmată sf [At: DOSOFTEI, ap. HEM 1682 / V: *ar~* / Pl: *~te*, *~măți* / E: pn *(h)armata*, cf *armată*, *armadă*] 1 (Mil; Mol; Buc) Tun. 2 (Buc; fig) Femeie voinică. 3 (Îvp; îf *armată*) Pușcă.

harmațuchi smi vz *hasmațuchi*

harmălaie sf vz *hărmălaie*

harmăsariu sm vz *armăsar*

harmințaș sm vz *hărmințaș*

harmițed sn [At: DHLR II, 540 / Pl: ? / E: mg *harmincad*] (Înv) Taxă vamală Cf *hărminție*.

harmonică sf vz *armonică*

harmonie sf vz *armonie*

harmugă sf [At: CHEST. II, 225/247 / Pl: ? / E: nct] (Reg) Loc în care se fixează capetele de jos ale căpriorilor sau ale caprelor.

harmură sf vz *armură*

harn, ~ă a [At: COMAN, GL. / Pl: *~i*, *~e* / E: ns cf *fârnâi*] (Reg; d. oameni) Fonfăit.

harnașa vt [At: DEX² / Pzi: *~șez* / E: fr *harnacher*] (Rar) 1 A înhăma un cal. 2 A înșeua un cal.

harnașament sn [At: ARDELEANU, D. 112 / Pl: *~e* / E: fr *harnachement*] Totalitate a obiectelor necesare la înhămarea, înșeuarea și conducerea calului.

harnașare sf [At: DEX² / Pl: *~șări* / E: *harnașa*] (Rar) 1 Înhămare a unui cal Si: *harnașat¹* (1). 2 Înșeuare a unui cal Si: *harnașat¹* (2).

harnașat¹ sn [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: *harnașa*] 1-2 Harnașare (1-2).

harnașat², ~ă a [At: MDA ms / Pl: *~ați*, *~e* / E: *harnoșa*] (D. un cal) 1 Înhămat. 2 Înșeuat.

harniai s [At: PANȚU, PL.² / Pl: nct / E: nct] (Bot; reg) Iarba-fiarelor (*Vincetoxicum officinale*).

harnic, ~ă a [At: (a. 1581) CORESI, ap. TDRG / Pl: *~ici*, *~ice* / E: vsl **харьникъ**] 1 (Înv) Mulțumitor. 2 (Îvp) Înzestrat cu calități alese Si: *de ispravă*, *destoinic*, *vrednic*. 3 Capabil de ceva. 4 (Înv; îe) **A fi ~ să... (a... sau de...)** A fi în stare să... 5 Sârguincios. 6 Activ. 7 Care muncește mult și cu râvnă. 8 Care lucrează iute și cu spor.

harpagon sm [At: RESMERIȚĂ, D. / V: *ar~* / Pl: *~i* / E: fr *harpagon*] Om zgârcit Si: *avar*, *zgârie-brânză*.

harpa i vz *hara*

harpagic sn vz *arpagic*

harpagon sm [At: CADE / Pl: *~i* / E: fr *harpagon*] (Liv) Om avar.

harpa-harpa i [At: PAMFILE, J. II, ap. DA ms / E: ns cf *hara*, *hălpăcăi*] Imită zgomotul făcut de o persoană care mănâncă repede.

harpă¹ sf [At: ANON. CAR. / V: *arfă*, *arpă*, *~rfă* / Pl: *~pe* / E: fr *harpe*, ger *Harfe*] 1 Instrument muzical de formă triunghiulară, cu coarde inegale ca lungime și acordaj, puse în vibrație cu degetele ambelor mâini. 2 (Înv; îs) *~ eoliană* Harpă construită astfel încât, fiind suspendată în aer, să scoată sunete armonioase când e atinsă de vânt. 3 Ciur dreptunghiular pentru cereale.

harpă² sf vz *aripă*

harpie sf [At: DA ms / P: *~pi-e* / A și: *harpie* / Pl: *~ii* / E: fr *harpie*] 1 (Mit) Monstru fabulos, reprezentat sub forma unei femei înaripate, cu trup și cu gheare de vultur, personificând furtunile și moartea. 2 (Fig) Femeie hrăpăreață și rea Si: *zgripțuroaică*. 3 Specie de vultur din America de Sud și Centrală, care trăiește în pădurile din apropierea apelor.

harpist, ~ă smf [At: GHICA, S. 247 / Pl: *~iști*, *~e* / E: fr *harpiste*] Persoană care cântă la harpă.

harpon sn [At: DA ms / Pl: *~oane* / E: fr *harpon*] 1 Instrument de metal asemănător unei lănci, legat la un capăt de un cablu lung, folosit la vânarea unor animale acvatice. 2 Dispozitiv folosit de marinari pentru a prinde diferite obiecte. 3 Rachetă navă din dotarea marinei americane. 4 Ac gros pentru biopuncții Si: *trocar*.

harponier sm [At: DEX² / P: *~ni-er* / Pl: *~i* / E: *harpon* + *-ier*] 1 Pescar care folosește harponul. 2 Marinar însărcinat cu aruncarea harponului.

harpsicord sn [At: DEX / S și: *harpsichord* / Pl: ? / E: eg *harpsichord*] (Liv) Clavecin.

harpuce sf [At: H XII, 393 / Pl: nct / E: nct] (Îcs) *De-a ~a* Joc de copii nedefinit mai îndeaproape.

harst i vz *hârști²*

harș i vz *hârș*

harșa sf [At: (a. 1773) GCR II, 90/12 / V: *ar~*, *arșea*, *hașea*, *hărșa* / S și: *~șea* / Pl: *~le* / E: tc *hașa*] (Înv) Pătură fină de lână (sau bucată de stofă sau de alt material) împodobită cu diverse cusături și ornamente, care se punea pe cal, sub șa.

harșău sn vz *așău*

harșchină sf vz *harchină*

harșea sf vz *harșa*

harșeu sn vz *așău*

harșie sf vz *hârșie*

harșui v [At: I. CR. IV, 187 / Pzi: *~esc* / E: nct] (Buc; pbl) A apuca ceva de dinaintea cuiva.

harșt i vz *hârș*

hart¹ [At: POLIZU / V: *har¹*, *~ri* / E: nct] (Pop) 1 *i* Cuvânt prin care se îndeamnă caii să meargă într-o parte. 2 *av* (Îe) **A ține ~** A o lua la stânga. 3 *si* Parte stângă a unui atelaj.

hart² i vz *hârști²*

harta i vz *hara*

harta-parta i vz *harcea-parcea*

hartal¹ i vz *hara*

hartal² sn vz *hartan*

hartam sn vz *hartan*

hartamă sf vz *hartan*

hartan sn [At: BARCIANU / V: *ar~*, *~tal*, *~tam sn*, *~amă sf*, *hărtam*, *hăr~* / Pl: *~e*, (pop) *~uri* / E: nct] 1 Bucată (mare) de carne Si: *halcă*. 2 Bucată dată ca adaos, peste plată. 3 (Rar) Ruptură dintr-un obiect de îmbrăcăminte. 4 Zdreanță.

hartapa sf [At: MUSCEL, 111 / Pl: *~le* E: *hărtăpăli*] (Reg) 1 (Lpl) Zdrențe, rupturi (dintr-un obiect de îmbrăcăminte). 2 Bucată mare de mămăligă.

harta-parta sfi, av vz *hartaparta*

hartă sf [At: DOSOFTEI, V. S. 65 / Pl: *hărți* / E: ngr **χαρτα**] 1 Reprezentare grafică în plan orizontal a suprafeței Pământului (totală sau parțială), generalizată și micșorată conform unei anumite scări de proporție și întocmită pe baza unei proiecții cartografice. 2 (Înv) Document. 3 (Îs) *~ta fusurilor orare* Hartă care indică limitele reale ale fusurilor orare. 4 (Îs) *~ geologică* Hartă pe care este reprezentată răspândirea diferitelor formații geologice. 5 (Îs) *~ hidrologică* Hartă pe care sunt reprezentate repartiția proprietăților fizice și chimice și condițiile de zăcământ ale apelor subterane. 6 (Îs) *~ lingvistică* Hartă care indică repartiția diverselor fapte de limbă. 7 (Îs) *~ sinoptică* Hartă făcută din 6 în 6 ore în care se înscriu principalele elemente meteorologice. 8 (Îs) *~ de anomalii* Hartă care indică abaterile unor elemente meteorologice, față de valorile medii multianuale.

harțică sfs vz *hârtică*

hartițică sfs vz *hârtică*

hartofilax sms [At: GCR I, 78 / E: gr **χαρτοθίλαξ**] (Înv) 1 Dregător care se ocupă cu visteria domnească Si: *vistiernic*. 2 Funcție de vistiernic.

hartoi¹ v vz *fârtoi*

hartoi² sn [At: I. CR. V, 183 / Pl: *~oaie* / E: *hartoi*] (Reg) Drum situat într-un loc costiș.

hartoi [At: RESMERIȚĂ, D. / V: *~tui*, *~rțui*, *hăr~*, *hărtui*, *hărțui*, *hârt~* / Pzi: *~esc* / E: mg *fartolni*] 1 *vt* A face să alunece într-o parte un vehicul (sanie, plută). 2 *vr* (D. sănii) A aluneca într-o parte. 3 *vt* A înlătura din drum un vehicul. 4 *vt* A coti. 5 *vr* A se răsturna. 6 *vr* A se feri.

hartomandie sfs [At: I. VĂCĂRESCU, P. 549/12 / E: ngr **χαρτομανδεία**] (Înv) Cartomanție.

hartui v vz *hartoi*

harț sn vz *harță*

harțaba sf [At: M. I. CARAGIALE, C. 114 / V: *hărțăba*, *~apa* / Pl: *~le* / E: nct] (Reg) 1 Femeie depravată. 2 Om plictisitor.

harțag sn vz *arțag*

harțalâc sn [At: COMAN, GL. / Pl: *~uri* / E: **harță** + *-lâc*] (Reg) Ceartă cu gălăgie mare.

harțapa sf vz **harțaba**

harțar sm vz **arțar**

harță sf [At: URECHE, ap. LET. I, 119/7 / V: (înv) *harț sn*, (reg) *hanță*[3] / Pl: *~țe* / E: mg **harc**] 1 (Înv) Ciocnire între avangărzi sau între mici grupuri militare potrivnice. 2 (Înv) Detașament însărcinat să oprească înaintarea dușmanilor prin ușoare încăierări. 3 Încăierare. 4 (Înv) Duel. 5 Război. 6 (Pop) Răzmeriță. 7 Ceartă.

harțe sfp vz **harți**

harți smp [At: (a. 1640) PRAV. GOV., ap. HEM 1761 / V: **arț** *sm*, **arți**, **harțe** *sfp*, **hârț** *sm*, **hârță** *sf*, **hârți** / E: nct] (Îrc) 1 Dezlegare de post (în zilele de miercuri sau de vineri consacrate de obicei postului). 2 (Înv; îe) **A da prin ~** A nu posti (niciodată).

harțug av [At: HEREZ.-GHER. M. II-III, 421 / E: nct] (Reg) 1 Drept înainte. 2 Țintă. 3 Glonț, ca din pușcă.

harțui v vz **hartoi**

harțun[1] *av* [At: SBIERA, P. 266 / V: **ar~**, **~a**, **hăr~** / E: cf pn *harcem*] (Buc) 1 De-a dreptul. 2 Repede.

harțun[2] *sm* [At: MARIAN / V: **ar~** / Pl: *~i* / E: nct] (Buc) Viteaz.

harțuna av vz **harțun**[1]

haruspiciu sm [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr **haruspice**, lat **haruspex, -picis**] (Ant) Preot care prezicea viitorul prin examinarea măruntaielor animalelor jertfite.

harvă sf [At: CIHAC II, 723 / V: *hăr~* / Pl: *~ve* / E: nct] (Mun) 1 Vie situată la șes sau la poalele unei coline. 2 Vie izolată.

harzoval sn vz **arzihal**

hasa sf [At: (a. 1834) URICARIUL VIII, 181 / V: **hă~** / E: tc **hassa**] (Mol) Pânză de bumbac.

hasap sm vz **casap**

hască [At: CREANGĂ, A. 81 / Pl: *haște* / E: pn **haska**] (Îrg) Bucată de piele pusă în cizme pentru a le lărgi căputa.

hasec sm vz **hasichiu**

hasechi sm vz **hasechi**

hasichi sm [At: N. COSTIN, L. I, 282/23 / V: (înv) **~sec**, **~sechi**, **~sichi** / Pl: ~ / E: tc **hasseki**] (Tcî) 1 Soldat din garda seraiului Cf *boltagiu*, *bostangiu*. 2 Gardă de corp a sultanului. 3 (Îc) **~aga** Al doilea comandant al baltagiilor care avea în subordine 300 de hasichi **(1)** și care executa sentințele de moarte date de către sultan.

hasichi sm vz **hasechi**

haslă[1] *sf* [At: DOSOFTEI, PS. 88/66 / Pl: *~e* / E: pn **haslo**] (Iuz) 1 Rezolvare. 2 Soluție.

haslă[2] *sf* [At: DOSOFTEI, PS. 303 / S și: (înv) *gh~* / Pl: *~le* / E: pn **haslo**] (Înv) Strigăt de bucurie și de preamărire.

hasman sm vz **asman**

hasmațuchi smi [At: (a. 1773) GCR II, 98 / V: **amazu~**, **asmațiu**, **asmațuc**, **as~**, **asmațuic**, **asmăciuc**, **asmățui**, **ațima~**, **atmaciuc**, **hagim~**, **harmagiuc**, **harm~**, **hașmaciucă** *sf*, **hașm~**, **hatm~**, **hazm~** / E: ns cf tc *asma ğyk*] (Bot) 1 (Șîc **asmațui-măgăresc**) Planta erbacee *Anthriscus cerefolium*, cu miros caracteristic, din familia umbeliferelor, cu tulpina acoperită cu peri moi în regiunea nodurilor, cu flori albe și fructe lungi, care crește în tufișuri, la marginea pădurilor și a viilor, cultivată uneori ca plantă culinară Si: (reg) *turbure*, *turburea*. 2 (Reg; îf *hașmaciucă*) Planta erbacee *Anthrisque silvestris*, cu flori albe, rar gălbui, dispuse în mici umbele. 3 (Reg; îaf) Planta *Chaerophyllum silvestre*. 4 (Îe) **A mânca ~** A se păcăli. 5 (Reg; îc **~ul-măgarului** sau **~măgăresc**) Planta *Torilis anthriscus*. 6 (Reg; îc **~sălbatic**) Planta *Anthriscus trichosperma*. 7 Bolgari (*Ranunculus seleratus*). 8 Hajme (*Allium ascalonicum*).

hasmă sf vz **hașmă**

hasmodie sf vz **hazmodie**

hasna sf vz **hazna**

hasnagiu sm vz **haznagiu**

hasnatar sm vz **haznatar**

hasnă[1] *sf* [At: BIBLIA (1688), ap. DA ms / V: *haz~* / Pl: *~ne* / E: mg **haszon**] 1 (Reg) Folos. 2 (Îe) **A(-i) lua ~** A se servi de. 3 (Înv) Roade ale pământului.

hasnă[2] *sf* vz **caznă**

hasnaș, ~ă a [At: (a. 1779) IORGA, S. D. XII, 291 / Pl: *~i, ~e* / E: **hasnă** + *-aș*] (Înv) Folositor.

hasnătar sm vz **haznatar**

hasnătariu sm vz **haznatar**

hasnea sf vz **hazna**

haspel sn [At: LTR[2] / Pl: *~uri* / E: ger **Haspel**] (Trs) 1 Mașină folosită la finisarea țesăturilor. 2 Mașină folosită la finisarea pieilor. 3 Mașină care trece firele de pe bobine pe sculuri, pentru a forma pachete de bumbac. 4 Mașină folosită la fierberea și vopsirea pânzei. 5 Bazin prevăzut la partea superioară cu un sistem de palete mobile, utilizat în tăbăcărie.

hastat, ~ă a [At: DN[3] / Pl: *~ați, ~e* / E: fr **hasté**] (Bot; d. frunze) În formă de lance.

hastați smp [At: DN[2] / E: lat **hastati**] (Rar) Soldați veterani, înarmați cu lănci, care formau prima linie dintr-o legiune romană.

hastâncă sf [At: ARH. FOLK. IV, 221 / Pl: *~nci* / E: nct] (Reg) Stambă subțire, albastră.

hasur sm [At: LB / V: *~ă sf* / Pl: *~i*, / E: srb **hasura**] (Înv) Rogojină.

hasură sf vz **hasur**

haș[1] *i* [At: BUL. FIL. IV, 107 / E: fo] Cuvânt care imită zgomotul produs de un obiect tras repede.

haș[2] *smi* [At: MDA ms / E: fo] **1-2** Denumire a literei și sunetului h **(1-2)**.

hașa sf vz **harșa**

hașcana sf [At: CHEST. II, 295/136 / Pl: *~le* / E: nct] (Reg) Bucătărie țărănească.

hașcă[1] *sf* [At: I. CR. II, 21 / Pl: *hăști* / E: ns cf ucr *хащини*] (Reg) 1 Copac uscat, cu trunchiul găunos. 2 Trunchi găunos de copac. 3 Buturugă.

hașcă[2] *sf* [At: LB / V: *aș~* / Pl: ? / E: nct] (Înv) Mic recipient la vechile arme de foc, în care se punea praful de pușcă.

hașcă[3] *sf* [At: CADE / V: *hâș~* / Pl: *~șce* / E: cf mg *haskér*] (Reg) 1 Piele de vită bolnavă. 2 Animal bolnav și extrem de slab. 3 (Fig) Femeie depravată.

hașchie sf vz **așchie**

hașchină sf [At: CV 1950, nr. 5, 32 / Pl: *~ne* / E: nct] (Reg) **1-2** Bucată (mai mare) (mai ales de mămăligă).

hașe sn [At: DN[3] / V: **~u** / Pl: *~uri* / E: fr **haché**] 1 Carne tocată. 2 Conservă preparată sub formă de pastă de ficat, carne (de porc, de pasăre etc.) și slănină.

hașea sf vz **harșa**

hașeu sn vz **hașe**

hașis sni [At: ANGHEL-IOSIF, C. M. I, 37 / V: **haciș** / Pl: (înv) *~uri* / E: fr **haschisch**, rs **хашиш**] Substanță narcotică extrasă din vârfurile înflorite ale unei specii de cânepă exotică (*Cannabis indica*) folosită ca excitant psihic, care, consumată sistematic, provoacă toxicomanii grave.

hașișism sn [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: fr **haschischisme**] Ansamblu de tulburări, provocate de intoxicația cu hașiș.

hașleiță sf [At: VICIU, GL. / P: *~le-i~* / Pl: *~țe* / E: **hașleu** + *-iță*] (Reg) Chibrit.

hașleu sms [At: VICIU, GL. / E: ns cf ger *Einschlag*] (Trs) 1 Pucioasă. 2 Minereu de sulf așezat pe o pânză, folosit (prin ardere) la distrugerea stupilor.

hașli v [At: BUL. FIL. IV, 103 / Pzi: *~lesc* / E: **haș**[1]] (Arg) A fura.

hașmaciucă sf vz **hasmațuchi**

hașmațuchi smi vz **hasmațuchi**

hașmă sf [At: HASDEU, I. C. I, 267 / V: **agimă**, **hacimă**, **hagimă**[2], **hagiumă**, **hajimă**, **hajmă**, **hasmă** / Pl: *~me* / E: mg **hagyma**] 1 Plantă erbacee cu bulb, cu frunze cilindrice și cu flori albe, roz sau albastre, care se prezintă în inflorescențe sferice (*Allium ascalonicum*) Si: (reg)

ceapă-franțuzească, horcegi, pur, șalotă, vlașiță, vrașiță. **2** (Reg; îc) **~-turcească** Arpagic.

hașpor *sm* [At: LB / V: ***~pură*** *sf* / Pl: *~i* / E: nct] **1** (Trs) Pârâu adânc. **2** (Reg) Hat.

hașpură *sf* vz ***hașpor***

haștie *sf* vz ***hașturâ***

hașturâ *sf* [At: KLEIN. D. 229 / V: ***~tie*** / Pl: *~ri* / E: nct] (Înv) Femeie depravată.

hașura *vt* [At: DA ms / Pzi: *~rez* / E: fr ***hachurer***] A acoperi cu hașuri o porțiune dintr-un desen, dintr-o hartă etc.

hașurare *sf* [At: LTR² / Pl: *~rări* / E: ***hașura***] Acoperire cu hașuri a unei porțiuni dintr-un desen, dintr-o hartă etc. Si: *hașurat¹*.

hașurat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***hașura***] Hașurare.

hașurat², ~ă *a* [At: SOARE. MAȘ. 58 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***hașura***] Acoperit cu hașuri.

hașurator *sn* [At: DEX / V: ***~răt~*** / Pl: *~oare* / E: ***hașura*** + *-tor*] Instrument care servește la trasarea hașurilor.

hașură *sf* [At: CADE / Pl: *~ri* / E: fr ***hachure***] **1-2** Fiecare dintre liniile (negre) paralele sau întretăiate, egale ca grosime și trasate la distanțe egale pe o porțiune de desen pentru a marca semitonurile pe o hartă sau umbrele pe un desen tehnic. **3** Fiecare dintre liniile (negre), paralele sau întretăiate, egale ca grosime și trasate la distanțe egale pe o porțiune de desen, pentru a da anumite indicații.

hașurător *sn* vz ***hașurator***

hat¹ *sn* [At: (a. 1723) URICARIUL XXIV, 434/1 / Pl: *~uri* / E: ucr ***хат***] **1** (Înv) Fâșie îngustă de pământ nelucrat, servind drept hotar și potecă între două terenuri agricole aparținând unor gospodării diferite Si: (reg) *călușire, dorjică, forgașă, hașpor* **(2)**, *hotar, mejă, mejdină, mezuină, răzor*. **2** (Îvp) Câmp nelucrat Si: *pârloagă, țelină*. **3** Hotar. **4** (Îe) **A fi într-un ~ cu cineva** A fi vecin cu cineva. **5** (Îla) **Din ~** Vecin. **6** (D. femei; îe) **A umbla ~urile** A duce o viață desfrânată. **7** (Îe) **A nu ieși la ~** (cu cineva) A nu ajunge la un acord (cu cineva). **8** (Reg) Albie (minoră) a unei ape curgătoare Cf *matcă*.

hat² *sn* [At: M. COSTIN, O. I. 223 / V: ***~at*** / Pl: *~uri* / E: tc ***hatt***] (Tcî) Hatișerif.

hata *sf* [At: (a. 1782) DOC., ap. DA ms / E: tc ***hata***] (Tcî) Pagubă.

hatai *sfs* vz ***hataia***

hataia *sf* [At: (a.1693) COND., ap. TDRG / V: ***~tai*** *sn*, ***hetai*** *sn* / Pl: *~le* / E: tc ***hatayî***] (Tcî) Stofă fină de mătase.

hatal¹ *sn* [At: CV 1950, nr. 4, 43 / Pl: *~uri* / E: nct] (Reg) Folos Cf *hasnă*.

hatal² *sni* [At: (a. 1847) URICARIUL X, 402 / V: ***hă~*** / E: nct] (Reg) **1** Părere de rău. **2** (Îlav) *Cu ~* Cu părere de rău Si: *silit*. **3** (Îe) **A da cu ~ul** A da ceva cu inima îndoită. **4** (Îe) **A munci cu ~ul** A munci cu bucata.

hatalău *sn* vz ***hătălău***

hatalm *sn* [At: PRAV. MOLD. 22 / V: ***hăt~, het~*** / Pl: *~uri* / E: mg ***hatalom***] (Mgî) **1** Forță. **2** Silă. **3** (Îlav) **Cu ~** Cu forța. **4** Amendă.

hatarag *sn* vz ***hădărag***

hataș *sn* vz ***hâtaș²***

hatat *sn* vz ***hat²***

hatâr *sn* [At: GHEORGACHI, ap. LET. III, 296/34 / Pl: *~uri* / E: tc ***hatir***] (Pfm) **1** Plăcere. **2** (Îlav) **Pentru** (sau **de, în**) **~ul** (cuiva sau a ceva) De dragul (cuiva sau a ceva). **3** (Îlav) Pentru a face plăcere (cuiva). **4** (Înv; îlpp) **De ~ul unui lucru** Grație unui lucru. **5** Favoare. **6** (Îe) **A face** (cuiva) **un ~** A acorda (cuiva) o favoare. **7** (Îae) A satisface (cuiva) o dorință sau un capriciu. **8** (Îae) A manifesta față de cineva o atitudine concesivă. **9** (Îae) A face un serviciu cerut. **10** Concesie. **11** (Înv; îe) **A căuta ~ul cuiva** A acorda (cuiva) o favoare. **12** (Înv; îe) **A păzi ~ul cuiva** A păstra interesul (pentru cineva). **13** (Înv; spc) Favoare acordată pe nedrept de către un funcționar. **14** Poftă. **15** (Îe) **A strica ~ul cuiva** A lipsi pe cineva de plăcerea la care se așteaptă.

hatârgiu *sm* [At: JIPESCU, O. 262 / Pl: *~ii* / E: ***hatâr*** + *-giu*] (Înv) **1** Cel care face hatâruri. **2** Cel care se bucură de un hatâr.

hateria *sfi* [At: DN³ / E: fr ***hattéria***] Reptilă cu corpul și capul acoperite cu solzi cornoși, care trăiește în Noua Zeelandă în vizuini și duce o viață nocturnă.

hateș *sm* [At: SIMA, M., ap. DA ms / Pl: *~i* / E: ***hat*** + *-eș*] (Rar) Vecin.

hatic *sn* [At: REV. CRIT. IV, 290 / Pl: *~uri* / E: nct] Loc de șosea.

hatie *sf* [At: SCRIBAN, D. / Pl: *~ii* / E: ***hat¹*** + *-ie*] (Reg) **1-2** Îngrămădire de nuiele, pietre, bolovani etc. executată pentru a amenaja cursul unei ape sau pentru a stăvili revărsarea ei. **3** Fascină.

hatihumaiu *sn* vz ***hatihumaium***

hatihumaium *sn* [At: (a. 1792) URICARIUL III, 166 / V: ***~u, humaiu*** / Pl: *~uri* / E: tc ***hatti humayun***] (Tcî) Hatișerif.

hatișărif *sn* vz ***hatișerif***

hatișerif *sn* [At: M. COSTIN, ap. LET. I, 223/23 / V: ***a~, ~șărif, ~șirif*** / Pl: *~uri* / E: tc ***hatti-șerif***] (Tcî) Ordin sau decret emis de cancelaria Porții Otomane către marii demnitari ai impeiului și către domnia ț. r., purtând pecetea sultanului, pentru a fi executat întocmai Si: *hat²*.

hatișirif *sn* vz ***hatișerif***

hatiță *sf* [At: KLEIN. D. 92 / Pl: *~țe* / E: ***hat*** + *-iță*] (Reg) Femeie foarte depravată.

hatman *sm* [At: VARLAAM, C. 43 / S și: (înv) *gh~* / A și: *hatman* / V: ***het~, iat~*** / Pl: *~i* / E: pn ***hetman***] **1** Boier de divan în Moldova, care era însărcinat de domn cu comanda întregii oștiri, având în același timp și funcția de pârcălab și portar al Sucevei. **2** Titlu purtat de acest boier. **3** (Îs) **Mare-~** Mare spătar. **4** (Îas) Titlu purtat de acest boier. **5** (Mun) Comandant al zapciilor de divan. **6** Titlu purtat de marii comandanți ai oștirilor polone și ai celor căzăcești. **7** Persoană având acest titlu. **8** (Pex) Comandant al unei puteri armate Cf *arhistrateg* **(2-3)**, *stratornic*.

hatmanie *sf* vz ***hătmănie***

hatoaică *sf* vz ***atoaică***

hatorică *af* [At: DEX / Pl: *~ice* / E: fr ***hathorique***] (Îs) *Coloana ~* Coloană, în arhitectura veche egipteană, având capitelul decorat cu patru capete, aparținând zeiței Hathor.

hatru *sm* [At: CHEST. IV, 129/117 / Pl: *~ri* / E: nct] (Reg) Semn care desparte două holde una de alta.

hat-trick *sn* [At: DN³ / P: *het-tric* / Pl: *~uri* / E: eg ***hat-trick***] (Spt) Performanță a unui jucător de fotbal sau hochei pe gheață care înscrie trei goluri consecutive în același meci.

haț *i* [At: CREANGĂ, P. 23 / V: ***~i, ~a, hăț, hâț*** / E: fo] **1** Indică o mișcare bruscă, făcută pentru a prinde ceva. **2** Indică apucarea unui lucru. **3** (Îe) **Azi hâr, mâine ~** Ceartă. **4** (Îae) Altercație. **5** (Reg) Strigăt cu care se alungă porcii. **6** (Îf *hăț*; îoc *har*) Strigăt cu care se îndeamnă caii să o ia la dreapta. **7-8** (Îf *hâț*; îe) **~ în sus, ~ în jos** sau **~ în dreapta, ~ în stânga** Exprimă sforțările, încercările numeroase și diverse (pentru a duce la îndeplinire o acțiune sau) pentru a scăpa dintr-o situație grea.

hața *i* vz ***haț***

hațaș¹ *sm* [At: I. CR. IV, 306 / Pl: *~i* / E: nct] (Buc) Tâlhar.

hațaș² *sm* vz ***hățaș¹***

hați *i* vz ***haț***

hațațui, ~ie *a* [At: BL IX, 59 / Pl: *~, ~ie* / E: nct] **1** Fără minte. **2** Zăpăcit.

hațcadău *sm* [At: ȘEZ. V, 98 / Pl: *~ăi* / E: cf mg *acogató*] (Mol) **1** Gânsac mare și voinic. **2** Cocoș mare și voinic.

hațeg *sn* [At: H IX, 162 / Pl: *~uri* / E: nct] (Reg) **1** Pădure măruntă. **2** Pădure tânără. **3** Tufiș. **4** Lăstar des.

hațegan, ~ă [At: HEM 2082 / V: ***hațăgan*** / Pl: *~i, ~e* / E: ***Hațeg*** + *-an*] **1** *smf* Persoană (originară) din Hațeg. **2-3** *a* Care aparține (Hațegului sau) populației lui. **4-5** *a* Privitor (la Hațeg sau) la populația lui. **6** *sfa* (Cor) Dans popular românesc răspândit în sudul Transilvaniei, cu mișcare foarte vioaie, care se joacă în perechi. **7** *sfa* Melodie după cere se execută acest dans. **8** *sm* (Reg; îf *hățăgan*) Vânt de nord. **9** *sm* (Reg) Vânt de răsărit.

hațegancă *sf* [At: DA ms / Pl: *~nce* / E: ***hațegan*** + *-că*] **1** Locuitoare din Hațeg. **2** Persoană de sex feminin originară din Hațeg.

hațiș *sn* vz ***hățiș¹***

hatmatuchi *smi* vz ***hasmatuchi***

hațoagă sf vz *hățoagă*
hau i [At: BACOVIA, O. 48 / E: fo] Imită lătratul câinelui.
haubiță sf [At: URECHE, ap. LET. I. 195/10 / V: *hub~* / Pl: *~țe* / E: pn *haubice*] (Mil; înv) Tun cu țeava scurtă și cu calibru mare, destinat a arunca bombele la mari înălțimi.
hauc sn [At: ȘEZ. VII. 181 / P: *ha-uc* / Pl: *~uri* / E: nct] (Reg) Vreasc.
haui vti vz *aui*
haulă [At: REV. CRIT. III. 156 / Pl: *~le* / E: nct] (Reg) **1-2** *sf* Casă (mare și) goală. **3** *sf* Casă mare și proastă. **4** *av* (Îe) **A lăsa ~** A lăsa gol.
haustor sm [At: DN[3] / P: *ha-us~* / Pl: *~i* / E: cf fr *haustorie*] Organ vegetal asemănător cu o ventuză, cu ajutorul căruia unele plante parazite își absorb hrana din plantele pe care le parazitează.
haut sm [At: ANTIPA, F. 167 / V: *hautâ* / P: *ha-ut* / Pl: *~uți* / E: tc *haut*] Pește răpitor, cu solzi mici, pe spinare verde-albăstrui, pe laturi argintiu, pe burtă alb, cu o lungime de 35–40 de cm, care trăiește în râuri Si: *avat, boulean* (4), *havat[3], lupul peștelui, pește cu șapte nume, pește țigănesc, vâigan, vâlcan, vâlsan, vrespere* (*Haut asplus asplus*).
hautâ sf vz *haut*
haute-couture sfi [At: DN[3] / P: *hot-cutür* / E: fr *haute-couture*] (Frm) **1** Croitorie cu creație vestimentară. **2** Croitorie de lux. **3** (Îoc *pret-à-porter*) Croitorie de unicate sau serii mici.
hauterivian [At: DN[3] / P: *o-tri~* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr *hauterivien*] **1** *sni* Al treilea etaj al cretacicului inferior. **2** *a* Care se referă la acest etaj. **3** *a* Care provine de la acest etaj. **4** *a* Care aparține acestui etaj.
hava vt [At: DL / Pzi: *~vez* / E: fr *haver*] A săpa cu haveza făgașe într-un zăcământ în curs de exploatare pentru a ușura desprinderea materialului din masiv.
havadis sn [At: E. KOGĂLNICEANU, ap. LET. III. 265/9 / V: *~diș* / E: tc *havadis*] (Tcî) **1** Veste. **2** Noutate. **3** Știre.
havadiș sn vz *havadis*
havaet sn vz *avaet*
havai a [At: (a. 1793) ȘIO, ap. DA ms / V: *a~* / Pl: *~ii* / E: tc *havai*] (Înv) Albastru-azuriu.
havaiană sf [At: DL / P: *~va-ia~* / Pl: *~ne* / E: fr [guitare] *hawaienne*] Instrument muzical cu coarde asemănător cu chitara, cu sunetul melodios, lin și tărăgănat.
havaj sn [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: fr *havage*] (Min) Havare.
havalagiu sm [At: AMIRAS, ap. LET. III. 127/9 / V: *~legiu* / Pl: *~ii* / E: *havalea* + *-giu*] (Înv) Slujbaș trimis de Poartă în ț. r. pentru a lua în primire havalele (**2-3**). **2** Perceptor.
havalea sf [At: NECULCE, ap. LET. II. 273/33 / V: *av~* / Pl: *~ele* / E: tc *havale*] (Tcî) **1** Ordin al Porții, prin care se cerea ț. r. contribuția în bani sau în natură și în contul haraciului. **2-3** Prestație (în bani sau) în natură, cerută de Poartă, făcută în contul haraciului. **4** (Îe) **A face ~ (la cineva)** A da în grija cuiva. **5** (Mpl) Îndatorire constând din prestarea de zile de clacă, podvezi etc., pe care o aveau țăranii pe vremea clăcii. **6** (Mpl) Nevoi zilnice. **7** (Lpl; îf *avalele*) Afaceri (**1-3**). **8** (Îe) **A plăti avalele** A plăti contribuțiile. **9** Pisc de munte.
havalegiu sm vz *havalagiu*
havan[1] ai vz *havană*
havan[2] a, sn [At: DA ms / Pl: *~ni* / E: fr *havane*] **1-2** (De) culoare maro deschis (ca aceea a tutunului).
havan[3] sn [At: (a. 1715) ARHIVA R., ap. DA ms / V: *av~* (**2-5**) / Pl: *~uri* / E: tc *havan*] **1** (Tcî; Mil) Mortieră pentru aruncat bombe Si: *havantop* Cf *bombardă, haubiță, pin*. **2-3** (Mol; îf *avan*) Vas de alamă sau de tuci, cu un mic pilug, în care pisează bucătarii semințele. **4-5** (Mol; îf *avan*) Vas de marmură groasă sau de piatră, cu un pilug de lemn, în care se pisează carnea tocată pe un fund Si: *piuliță*. **6** (Mun) Mașină de tăiat tutun.
havană sf [At: VLAHUȚĂ, D. 40 / V: *~n* / Pl: *~ne* / E: fr *havane*] **1** Țigară de foi fabricată din tutun de calitate superioară, provenit din Cuba. **2** (Pex) Țigară de foi de calitate superioară. **3** Plută de mare alcătuită din trunchiuri de brad dispuse în forma unui pachet de țigări de foi și legate cu cabluri.
havantop sn [At: DIONISIE, C. 181 / Pl: *~uri* / E: tc *havan-topu*] (Tcî) Havan[1] (**1**).
havare sf [At: MDT / Pl: *~ări* / E: *hava*] Săpare de făgașe cu haveza într-un zăcământ în curs de exploatare pentru a ușura desprinderea materialului din masiv Si: *havaj, havat[1]* (**1**).
havarica sf [At: I. NEGRUZZI, I. 129 / Pl: *~cale* / E: ngr **χαναρικά**] (Înv; mpl) Delicatese constând din animale mici de mare în afară de pești.
havat[1] sn [At: LTR / Pl: *~uri* / E: *hava*] **1** Havare. **2** (Îs) *Mașină de ~* Haveză.
havat[2], ~ă a [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: *hava*] (D. un zăcământ) Săpat cu haveza.
havat[3] sm [At: ANTIPA, F. 169 / V: *~vut* / Pl: *~ați* / E: cf *haut*] Haut.
havator sm [At: DEX / Pl: *~i* / E: *hava* + *-tor*] Miner care practică havajul.
haveză sf [At: LTR / S și: *~euză* / Pl: *~ze* / E: fr *haveuse*] (Teh) Mașină utilizată la tăiatul straturilor de cărbune (sau de minereu).
havliță sf [At: URECHE, L. I. 228 / V: *huv~, hușniță* / Pl: *~țe* / E: ger *Haubitze*] (Iuz) **1** Tun. **2** Obuzier.
havră sf [At: PANN, ap. DA ms / Pl: *~re* / E: tc *havra*] (Rar) Sinagogă.
havut sm vz *havat*
havuz sn [At: AMIRAS, ap. LET. III. 163/28 / V: *a~, habuz* / Pl: *~uri*, și *~e* / E: tc *havuz*] **1** Bazin de apă descoperit, construit în parcuri, în scuaruri etc. din piatră sau din beton, de obicei cu fântână arteziană în interior. **2** Fântână arteziană. **3** (Reg; îf *habuz*) Scobitură în pământ din care se scoate nisip.
haz sn [At: BELDIMAN O. 50/14 / Pl: (rar) *~uri* / E: ngr **χάζι**, tc *hazz*] **1** (Înv) Plăcere pe care o simte cineva. **2** (Înv) Plăcere pe care o face cineva cuiva. **3** Calitate a cuiva de a plăcea (prin veselie, farmec, grație etc.). **4** (Înv; îe) **A avea ~** A simți plăcere și bucurie. **5** (Îae) A avea farmec. **6** (Înv; îe) **A fi cu ~** A avea farmec. **7** (Îae) A avea umor. **8-9** (Înv; îe) **A nu face ~ de cineva** (sau **de ceva**) A nu da importanță cuiva (sau la ceva). **10-11** (Înv; îae) A-i plăcea de cineva sau de ceva. **12-13** (Înv; îae) A iubi pe cineva sau ceva. **14** Stare de bună dispoziție Si: *veselie*. **15** Calitate a cuiva de a înveseli pe cei din jur prin firea sa veselă. **16** Calitate a cuiva de a înveseli pe alții prin glume. **17** Umor. **18** (Îs) *Vorbe cu ~* Vorbe spirituale. **19** (Îe) **A face ~** A fi vesel. **20-21** (Îae) A face glume pe seama cuiva sau a ceva. **22** (Îe) **A face ~ de necaz** A-și ascunde supărarea glumind. **23-24** (Îljv) **Cu ~** Nostim. **25-26** (Irn; îe) **Știi că ai** (sau **are**) **~ ?** Știi că-mi placi (sau că-mi place)?
hazaică sf [At: CIHAC II, 137 / Pl: *~ice* / E: rs **хозяйка**] **1** Femeie. **2** Stăpâna casei. **3** Familie.
hazard sn [At: NEGRUZZI, S. I. 308 / V: *az~* / Pl: *~uri* / E: fr *hasard*] **1-2** Împrejurare (favorabilă sau nefavorabilă), a cărei cauză rămâne necunoscută. **3** Concurs de împrejurări cu cauză necunoscută. **4** Întâmplare neprevăzută. **5** Destin. **6** Risc. **7** (Îs) *Joc de ~* Joc de noroc. **8** Accident.
hazarda vr [At: MAIORESCU, D. IV. 506 / Pzi: *~dez* / E: fr *hasarder*] **1** A intreprinde o acțiune, bazându-se pe întâmplare. **2** A se expune. **3** A se aventura. **4** A risca.
hazardare sf [At: DEX / Pl: *~dări* / E: *hazarda*] **1** Intreprindere a unei acțiuni, bazată pe întâmplare Si: *hazardat[1]* (**1**). **2** Expunere. **3** Aventurare. **4** Risc.
hazardat[1] sn [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: *hazarda*] **1** Hazardare (**1**). **2** Expunere. **3** Aventurare. **4** Risc.
hazardat[2], ~ă a [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: *hazarda*] **1** Care are rezultate nesigure Si: (îvr) *hazardos* (**1**). **2** Periculos. **3** Riscant.
hazardos, ~oasă a [At: NEGRUZZI, S. I. 346 / Pl: *~oși, ~oase* / E: *hazard* + *-os*] (Îvr) **1** Hazardat[2] (**1**). **2** Periculos. **3** Riscant.
hazaș sn vz *haizaș*
hazbir sm [At: CHEST. II. 7 / Pl: *~i* / E: mg *házbiró*] (Reg) Persoană care are mai multe case.
hazdran sn vz *hazran*

hazeain, ~ă smf, a [At: CHEST. II, 3/156 / Pl: *~i* / E: rs *хозяин*] (Reg) 1-2 (Persoană) care are casă și gospodărie.

hazlâu, ~ie a vz *hazliu*

hazliu, ~ie a [At: CONACHI, P. 151 / V: *~lâu, ~zul~* / Pl: *~ii* / E: *haz* + *-liu*] 1 Plin de umor Si: *hazos* (1). 2 Vesel. 3 Simpatic. 4-5 Caraghios (1-2).

hazman sm vz *asman*

hazmațuchi smi vz *hasmațuchi*

hazmodie sf [At: IORGA, S. N. 216 / V: *hasm~* / Pl: *~ii* / E: ngr *χασμοδία*] (Înv) 1 Scandal. 2 Situație încurcată, zgomotoasă și comică.

hazna sf [At: NECULCE, ap. LET. II, 210/34 / V: (înv) *hasna, hasnea, ~nea, hăz ~* / Pl: *~le* / E: tc *hazine*] 1 Bazin subteran de dimensiuni relativ mici, folosit pentru colectarea și decantarea apelor impurificate provenite dintr-un număr mic de gospodării Si: *fosă septică*. 2 Rezervor de apă. 3 Cișmea. 4 Loc unde se depune funinginea din coșurile sobelor și de unde se scoate printr-o deschizătură. 5 (Înv) Încăpere a vistieriei în care se păstrau valori importante. 6 Vistierie. 7 Tezaur.

haznadar sm vz *haznatar*

haznagiu sm [At: ȘEZ. III, 214 / V: *hasn~* / Pl: *~ii* / E: *hazna* + *-giu*] (Îvp) Căruțaș însărcinat cu transportul conținutului haznalelor (1).

haznatar sm [At: NECULCE, ap. LET. II, 208/33 / V: *~adar, hasn~, hasnăt~, ~năt~, ~nătariu, ~net~* / Pl: *~i* / E: tc *haznatar*] 1 (Înv) Vistier. 2 Persoană care golește haznaua (1) Cf *căcănar* (1).

hazn㹠sf [At: ANON. CAR. / S și: *hasnă* / Pl: *~ne* / E: mg *haszon*] (Reg) Folos.

hazn㲠sf vz *hasnă*

haznătar sm vz *haznatar*

haznătariu sm vz *haznatar*

haznea sf vz *hazna*

haznetar sm vz *haznatar*

hazos, ~oasă a [At: CREANGĂ, A. 89 / V: *hăz~* / Pl: *~oși, ~oase* / E: *haz* + *-os*] 1 Hazliu (1). 2 Vesel. 3 Simpatic. 4-5 Caraghios (1-2).

hazran sn [At: GHEORGACHI, ap. LET. III, 298/17 / V: *~zdr~* / Pl: *~e* / E: tc *hazuran*] (Tcî) 1 Baston pe care îl purtau demnitarii turci ca semn al statutului lor. 2 Baston primit de la domnitor de către boierii de rang mare și de către episcopi, ca semn al rangului lor.

hazuliu, ~ie a vz *hazliu*

hă i [At: (a. 1845) AL. OP. I, 1125, ap. TDRG / V: *hâ* / E: fo] 1 (Are) imită râsul silit. 2 (Are) Imită râsul idiot.

hăbădic sn [At: I. CR. II, 219 / V: *habatic, hapatic, hebetic* / Pl: *~uri* / E: ns cf *hăbădie*] (Reg) 1 Vreasc. 2 Mărunțiș. 3 Așchie de la geluit.

hăbădicar sn [At: ȘEZ. VII, 180 / Pl: *~e* / E: *hăbădic* + *-ar*] (Reg) 1 (Csc) Vreascuri nefolositoare. 2 Loc unde sunt îngrămădite multe vreascuri.

hăbădie sf [At: MARIAN, ap. CADE / V: *~bud~* / Pl: *~ii* / E: ns cf srb *habatija* „boz"] (Reg) 1 Grămadă de vreascuri. 2 Tufiș. 3 Buruieni înalte.

hăbătic sn [At: BUGNARIU, N., ap. DA ms / Pl: *~uri* / E: ns cf mg *habarék*] (Reg) 1 Mâncare slabă. 2 Mâncare prost gătită.

hăbăuc, ~ă a [At: (a. 1822) BOBB, ap. TDRG / Pl: *~uci, ~uce* / E: mg *haboca*] (D. oameni) 1 Nebun. 2 Zăpăcit. 3 Prost. 4 Năuc. 5 (Îe) **A o lua ~a** A umbla în zadar. 6 (Îae) A vagabonda.

hăbăuci [At: CALENDARIU (1814) ap. DA ms / V: *~beci, ~beteci* / Pzi: *~ucesc* / E: *hăbăuc*] 1-2 *vti* A înnebuni. 3-4 *vtr* A (se) prosti. 5-6 *vtr* A (se) zăpăci.

hăbăucie sf [At: LB / Pl: *~ii* / E: *hăbăuc* + *-ie*] 1 Țicneală. 2 Prostie. 3 Năuceală.

hăbeci v vz *hăbăuci*

hăbeteci v vz *hăbăuci*

hăbuc¹ [At: DOSOFTEI, ap. TDRG / V: *hab~* / Pl: *~uci* / E: nct] 1 *sm* Bucată. 2 *sm* (Îe) **A rupe** (sau **a face**) **~uci** A rupe în bucăți. 3 *sm* (Îae) A sfărâma. 4 *sm* (Spc; îae) A mesteca. 5 *sm* (Spc; îae) A încâlci lâna. 6 *a* Rupt. 7 *a* Spart. 8 *a* Mărunțit.

hăbuc² s [At: RĂDULESCU-CODIN, ap. CADE / Pl: ? / E: nct] (Reg) 1 Căldură înăbușitoare. 2 Grămadă de mărăcini.

hăbuceală sf [At: VÎRCOL, V / Pl: *~eli* / E: *hăbuci* + *-eală*] (Reg) 1 Zăpușeală. 2 Doborâre a lăstarilor fără struguri.

hăbuci vt [At: REV. CRIT. III, 156 / V: *hab~* / Pzi: *~cesc* / E: *hăbuc*] (Reg) 1 A rupe. 2 A sparge. 3 A culca la pământ. 4 A distruge.

hăbucos, ~oasă a [At: H II, 131 / Pl: *~oși, ~oase* / E: *hăbuc* + *-os*] (Reg) 1 (D. oi) cu lâna încâlcită. 2 (D. lână) Împâslit.

hăbudie sf vz *hăbădie*

hăcăi vt [At: ALECSANDRI, T. 346 / Pzi: p 3 *~ește* / E: fo] (Reg) A măcăi.

hăcăit sn [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: *hăcăi*] (Reg) 1-2 Hăcăire (1-2).

hăcedui vi [At: H XVII, 177 / Pzi: *~esc* / E: ns cf mg *hacsétolni* „a-i umbla gura"] (Psr; reg) A alerga și a striga după oi când s-au împrăștiat prin pădure.

hăci s [At: ALECSANDRI, T. 409 / V: *hâci* / Pl: nct / E: cf *hici*] (Reg; îlav) **Cât** (sau **nici**) **~ul** Nimic.

hăciugă sf [At: LB / Pl: ? / E: ns cf *hălăciugă, hățiș, huceag*] 1 Fag tăiat pentru a crește multe nuiele. 2 Desiș de brad. 3 Hățiș.

hăcui vt [At: DOSOFTEI, V. S. 94/2 / Pzi: *~esc* / E: ger *hacken*] 1 A tăia în bucăți mici. 2 A bate rău. 3 A omorî cu cruzime, prin mai multe lovituri de cuțit.

hăcuire sf [At: SADOVEANU, M. 171 / Pl: *~ri* / E: *hăcui*] 1 Tăiere în bucăți mici Si: *hăcuit¹* (1). 2 Bătaie foarte rea Si: *hăcuit¹* (2). 3 Omorâre cu cruzime, prin mai multe lovituri de cuțit Si: *hăcuit¹* (3).

hăcuit¹ sn [At: (a. 1703) GCR, ap. TDRG / Pl: *~uri* / E: *hăcui*] 1-3 Hăcuire (1-3).

hăcuit², ~ă a [At: DOSOFTEI, V. S. 94 / Pl: *~iți, ~e* / E: *hăcui*] 1 Tăiat în bucăți mici. 2 Tocat. 3 Bătut rău. 4 Omorât cu cruzime, prin mai multe lovituri de cuțit.

hădarg smn vz *hădărag*

hădărag smn [At: MARIAN, ap. DA ms / V: *hadar~, hatar~, ~darg* / Pl: *~agi* și *~age* / E: *hădărău* css] 1 Lemn al îmblăciului cu care se lovesc grânele Si: *hădărău* (1), *hădărog*. 2 (Lpl; șîf *~dargi*) Lemne cu care se trage năvodul Si: *cleci, cofuze, daragi*. 3 (Mor) Băț care bate grăunțele ca să curgă între pietre. 4 (Îf *hadarag*) Băț cu care este învârtită râșnița Si: *hădărău* (2). 5 Parte a războiului de țesut nedefinită mai îndeaproape. 6 (Pex) Băț mare. 7 (Reg) Hădărăugă.

hădărău sn [At: KLEIN, D. 91/ Pl: *~raie* / E: mg *hadaró*] 1-2 Hădărag (1, 3). 3 (Olt) Jujeu. 4 (Fig) Blendănău.

hădărăugă sf [At: CHEST. II, 455/186 / P: *~dă-rău~* / Pl: *~ge* / E: nct] (Reg) Parte a fântânii nedefinită mai îndeaproape Si: *hădărag* (6).

hădărog smn [At: VAIDA / Pl: *~ogi* și *~oage* / E: *hădărag* css] Hădărag (1).

hădăucă sf [At: H X, 353 / Pl: *~dăuci* / E: cf *hudă¹*] 1 Vale strâmtă și adâncă. 2 Făgaș. 3 Vale plină cu cioturi și pietre făcută de un șuvoi de apă.

hădorog, ~ragă sn, sf vz *hodorog²*

hăgaș sn [At: HOGAȘ, M. N. 206 / V: *hog~* / Pl: *~uri* / E: mg *vágás*] (Reg) 1 Șanț făcut pe drum de roțile carului. 2 (Buc) Vâlcea săpată de o apă curgătoare Cf *hăgău*. 3 Șanț făcut de scurgerea unei ape. 4 (Reg) Surpătură făcută de un torent pe coasta muntelui. 5 Șanț crestat în lemn. 6 (Buc) Drum pe care merg vitele la păscut. 7 Porțiune de pământ pe o costișă.

hăgău sn [At: RETEGANUL, TR. 134 / V: *hag~* / Pl: *~uri* / E: mg *hágó*] (Trs) Loc sterp, măturat de ape.

hăgăună sf [At: PAȘCA, GL. / Pl: *~ni* / E: nct] (Reg) Nuia uscată.

hăghiece sfp [At: I. CR. IV, 251 / E: mg *ághegy*] (Reg) Vreascuri uscate căzute din copaci.

hăi¹ [At: ALECSANDRI, T. 906 / V: *hait, hâai, hâichi, hâit, hâiti* / E: fo] 1-2 *i* (Are) Hai (1-2). 3 *i* Strigăt cu care se mână vitele. 4 *i* (După un vocativ) Formulă familiară de adresare. 5 *i* Strigăt cu care vânătorul asmute câinii după vânat. 6 *sn* (Reg) Häit¹ (4). 7 *sn* (Reg; pex) Urat.

hăi^{2} [At: SANDU-ALDEA, A. M. 135 / V: ***hai***^{2} / Pzi: *~esc* / E: fo] **1** *vi* A îndemna vitele. **2** *vt* A goni fiarele la vânătoare.
hăibăra *vr* [At: RĂDULESCU-CODIN, ap. DA ms / Pzi: *~rez* / E: ***haibăr***] (Reg) A se îmbrăca cu un haibăr Si: *a se înhăibăra*.
hăidămac *smn* vz ***haidamac***
hăidea *i* vz ***huideo***
hăiman *sm* [At: TODORAN, GL. / Pl: *~i* / E: cf *haimana*] (Dep) Om care umblă fără treabă dintr-un loc într-altul.
hăimăni *vi* [At: PANN, P. V. I, 141 / V: ***hai~*** / Pzi: *~nesc* / E: ***haimana***] A umbla haimana.
hăin, ~ă *a* vz ***hain***^{2}
hăinal *sn* [At: PAȘCA, GL. / Pl: ? / E: mg ***hajnal***] (Reg) **1** Mulțime de oameni în mers.
hăinar *sm* [At: G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 277 / Pl: *~i* / E: ***haină*** + *-ar*] (Înv) **1** Negustor de haine. **2** (Pex) Negustor de confecții. **3** Croitor.
hăinărie *sf* [At: DA ms / Pl: *~ii* / E: ***haină*** + *-ărie*] (Înv) **1** Magazin în care se vând haine. **2** (Pex) Magazin în care se vând confecții. **3** Croitorie. **4** (Csc) Cantitate mare de haine.
hăinean, ~ă *a* [At: GRAIUL I, 9 / Pl: *~eni, ~ene* / E: ***hăin*** + *-ean*] (Reg) **1-4** Hain **(5-8)**.
hăini *v* vz ***haini***
hăinică *sf* [At: LB / Pl: *~ici* / E: ***haină*** + *-ică*] **1-6** (Șhp) Hăinuță **(1-6)**.
hăinicea *sf* [At: BUD. P. P. 16 / Pl: *~ele* / E: ***haină*** + *-icea*] **1-6** (Șhp) Hăinuță **(1-6)**.
hăinișoară *sf* [At: BĂRAC, T. 7/13 / Pl: *~re* / E: ***haină*** + *-ișoară*] **1-6** (Șhp) Hăinuță **(1-6)**.
hăiniță *sf* [At: MÂNDRESCU, L. P. 146 / Pl: *~țe* / E: ***haină*** + *-iță*] **1-6** (Șhp) Hăinuță **(1-6)**.
hăinucă *sf* [At: LB / Pl: *~uci* / E: ***haină*** + *-ucă*] **1-6** (Șhp) Hăinuță **(1-6)**.
hăinuță *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: *~țe* / E: ***haină*** + *-uță*] **1-6** (Șhp) Haină **(1-3)** (mică) Si: *hăinică* **(1-6)**, *hăinicea* **(1-6)**, *hăinișoară* **(1-6)**, *hăiniță* **(1-6)**, *hăinucă* **(1-6)**. **7** (Olt) Vestă țărănească țesută din lână colorată, brodată cu mărgele.
hăire *sf* [At: MACEDONSKI, O. III, 19 / Pl: *~ri* / E: ***hăi***^{2}] **1** Îndemnare a vitelor Si: *hăit*^{1} (1). **2** Gonire a câinilor la vânătoare Si: *hăit*^{1} (2).
hăis *i* [At: (a. 1805) CRIȘAN, 109, ap. TDRG / V: ***hais, ~sa, heis*** / E: mg ***hajsz***, săs ***hoits***, srb ***ajs***] (Pop) **1** Strigăt cu care se îndeamnă boii înjugați să o ia la stânga Cf: *cea, ceala*. **2** (Îe) **Cu ~a-n cealǎ nu vezi zeamă-n oală** O afacere încurcată nu se sfârșește bine. **3** (Îe) **A da ~a** A mâna boii la stânga. **4** (Fig; îae) A evolua într-o direcție greșită. **5** (Îe) **A da ~ în loc** A se întoarce pe drumul pe unde a venit. **6** (Îe) **A face ~a** A dispărea repede spre stânga. **7** (Îe) **A apuca ~a** A se abate de la drumul cuvenit. **8** (Îe) **Nu știe nici de ~ nici de cea** Este nepriceput. **9** (Îae) Este neascultător. **10** (Îe) **A trage unul ~ și celălalt cea** A nu se înțelege. **11** (Îe) **A trage ~a** A nu fi niciodată de acord cu ceilalți.
hăisa *i* vz ***hăis***
hăisui *vt* [At: KLEIN, D. 134 / Pzi: *~esc* / E: mg ***hajsza*** „vânătoare"] (Reg) A alunga fiarele sălbatice din culcuș.
hăit^{1} *sn* [At: TEODORESCU, P. P. 143 / P: *hă-it* / V: ***hâit*** / Pl: *~uri* / E: ***hăi***^{2}] **1-2** Hăire **(1-2)**. **3** Strigăt cu care se îndeamnă vitele. **4** Strigăt al colindătorilor care umblă cu plugușorul Si: *hăi* **(6)**. **5** (Pex) Plugușor. **6** (Pex) Colindat.
hăit^{2}***, ~ă*** *a* [At: MDA ms / P: *hă-it* / Pl: *~iți, ~e* / E: ***hăi***^{2}] **1** Îndemnat. **2** Colindat^{2}.
hăit^{3}***, ~ă*** *a* vz ***hâit***^{4}
hăita *vr* [At: DA ms / Pzi: *~tez* / E: ***haită***] A se înhăita.
hăitană *sf* [At: VASILIU, P. L. 258 / Pl: *~ne* / E: ***haită***] **1** Femeie frumoasă și cam imorală. **2** (Prt) Femeie ușuratică.
hăitar *sm* [At: ODOBESCU, O. III, 144 / Pl: *~i* / E: ***haită*** + *-ar*] Hăitaș **(1)**.
hăitaș [At: NEGRUZZI, S. I, 106 / V: ***hai~, haițaș*** / Pl: *~i* / E: mg ***hajtas***] **1** *sm* Om care participă la vânătoare scoțând fiarele sălbatice din ascunzișuri în calea vânătorilor Si: *botaș, hăitar, hăitău, hăituitor* **(3)**. **2** *sn* (Mol) Vânătoare la care participă mulți oameni. **3** *sn* (Reg) Cărăruie făcută în pădure de animalele sălbatice. **4** *sn* (Îrg) Sumă de bani care se plătește pentru vitele găsite în locuri oprite. **5** *sn* (Reg) Zăgaz pentru oprirea apelor. **6** *sn* (Reg) Parte înclinată a acoperișului unei case.
hăitău *sm* [At: H XVIII, 34 / V: ***hai~***^{2}***, haiteu*** / Pl: *~ăi* / E: mg ***hajtó***] Hăitaș **(1)**.
hăitei *sn* vz ***hinteu***
hăiti *vr* [At: CHEST. II, 13/167 / Pzi: *~tesc* / E: ***hăitiș***] (Reg) **1** A se surpa. **2** A se nărui. **3** A se hâi **(6)**.
hăitire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***hăiti***] (Reg) **1** Surpare. **2** Năruire. **3** Hâire **(4)**.
hăitiș *a, av* vz ***haitiș***
hăitit^{1} *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***hăiti***] (Reg) **1** Surpare. **2** Năruire. **3** Hâire **(4)**.
hăitit^{2}***, ~ă*** *a* [At: CHEST. II, 16/165 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***hăiti***] (Reg; d. case) **1** Surpat^{2}. **2** Năruit^{2}. **3** Hâit^{4}.
hăitoacă *sf* [At: PAȘCA, GL. / Pl: *~ace* / E: mg ***hajtóka***] (Reg) Îndoitură în partea de jos a pantalonilor sau cioarecilor, pentru a nu se murdări.
hăitui^{1} [At: COSTINESCU / Pzi: *~esc* / E: mg ***hajtani***] **1** *vi* A merge în căutarea vânatului. **2** *vt* (Spc) A scoate fiarele sălbatice din ascunzișuri în calea vânătorilor. **3** *vt* (Pex) A alunga pe cineva. **4** *vt* (Pex) A fugări pe cineva. **5** *vt* (Pex) A urmări pe cineva. **6** *vt* A goni un animal de undeva. **7** *vt* (Fig) A împinge pe cineva să facă ceva. **8** *vr* (Reg) A se nărăvi la ceva.
hăitui^{2} [At: COMAN, GL. / Pzi: *~esc* / E: cf *haitău*^{1}] (Reg) A lega via.
hăituială *sf* [At: ALECSANDRI, ap. CADE / V: ***hui~*** / Pl: *~ieli* / E: ***hăitui***^{1} + *-eală*] **1-8** Hăituire **(1-8)**.
hăituire *sf* [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: ***hăitui***^{1}] **1** Mers în căutarea vânatului Si: *hăituială* **(1)**, *hăituit*^{1} **(1)**. **2** (Spc) Scoatere a fiarelor sălbatice din ascunzișuri în calea vânătorilor Si: *hăituială* **(2)**, *hăituit*^{1} **(2)**. **3** (Pex) Alungare a cuiva Si: *hăituială* **(3)**, *hăituit*^{1} **(3)**. **4** (Pex) Fugărire a cuiva Si: *hăituială* **(4)**, *hăituit*^{1} **(4)**. **5** (Pex) Urmărire a cuiva Si: *hăituială* **(5)**, *hăituit*^{1} **(5)**. **6** Gonire a unui animal de undeva Si: *hăituială* **(6)**, *hăituit*^{1} **(6)**. **7** (Fig) Împingere a cuiva să facă ceva Si: *hăituială* **(7)**, *hăituit*^{1} **(7)**. **8** (Reg) Nărăvire la ceva Si: *hăituială* **(8)**, *hăituit*^{1} **(8)**.
hăituit^{1} *sn* [At: H X, 316 / Pl: *~uri* / E: ***hăitui***^{1}] **1-8** Hăituire **(1-8)**.
hăituit^{2}***, ~ă*** *a* [At: SADOVEANU, N. F. 99 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***hăitui***^{1}] **1** (D. animale sălbatice) Căutat de vânători. **2** (Spc; d. animale sălbatice) Silit să iasă din ascunziș în calea vânătorilor. **3** (Pex; d. oameni) Alungat^{2}. **4** (Pex; d. oameni) Fugărit^{2}. **5** (Pex; d. oameni) Urmărit^{2}. **6** (D. animale) Gonit de undeva. **7** (Fig; d. oameni) Împins să facă ceva. **8** (Reg) Nărăvit la ceva.
hăituitor, ~oare [At: H X, 107 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***hăitui***^{1} + *-tor*] **1-2** *smf, a* (Vânător) care merge în căutarea vânatului. **3** *sm* Hăitaș **(1)**. **4-5** *smf, a* (Pex) (Persoană) care alungă pe cineva. **6-7** *smf, a* (Pex) (Persoană) care fugărește pe cineva. **8-9** *smf, a* (Pex) (Persoană) care urmărește pe cineva. **10-11** *smf, a* (Persoană) care gonește un animal de undeva. **12-13** *smf, a* (Fig) (Persoană) care împinge pe cineva să facă ceva.
hăitură *sf* vz ***hâitură***
hăitușcă *sf* [At: BUL. FIL. XI–XII, 473 / Pl: *~ști* și *~ște* / E: ***haită*** + *-ușcă*] **1-6** (Șhp) Haită **(8,11-12)** (mică) Si: *ștrengăriță* **(1-6)**. **7** (Mol) Fată șireată și frumoasă. **8** Ștrengăriță.
hăituță *sf* [At: DONICI, ap. TDRG / Pl: *~țe* / E: ***haită*** + *-uță*] **1-6** (Șhp) Hăitușcă **(1-6)**.
hăizaș *sn* vz ***haizaș***
hăizav, ~ă *a* [At: VICIU, GL. / Pl: *~i, ~e* / E: nct] (Reg; d. oameni) Puternic.
hălăcanie *sf* [At: ȘEZ. III, 180 / V: ***halac~*** / Pl: *~ii* / E: ***hălăcăi*** + *-anie*] **1** Zgomot mare. **2** Ceartă gălăgioasă.
hălăcăi *vi* [At: MARIAN, ap. DA ms / Pzi: *~esc* / E: fo cf *hălălăi, hălăi*] (Buc) **1** A face mult zgomot. **2** A se certa cu scandal.
hălăciudă *sf* vz ***hălăciugă***

hălăciugă [At: (a. 1831) PLEȘOIANU, T. 179, ap. TDRG / / V: ***~udă, ~ăgiucă, heleci~*** / Pl: *~ugi, ~uge* / E: cf *haciugă*] **1** *sf* Tufiș des. **2** *sf* Tufă izolată, pe câmp. **3** *sf* Lăstari deși ieșiți dintr-un copac tăiat. **4** *sf* Desiș de porumb, dovleci și fasole, în grădină. **5** *sf* Ascunzătoare din mărăcini și pomișori. **6** *sf* Pădure deasă, plină de ramuri și uscături. **7** *a* (Îs) *Fasole ~* (Reg) Specie de fasole (*Phasoleus vulgaris*). **8** *sf* (Reg) Mulțime pestriță de oameni. **9** *sf* (Pan) Păr mult și încurcat. **10** *a* (D. păr) Zbârlit. **11** *sf* (Reg) Casă rea. **12** *sf* (Reg; îf *heleci~*) Rămășiță nefolositoare.

hălăciuhă *sf* [At: CHEST. V, 85/35 / Pl: *~he* / E: cf *hălțiugă*] (Reg) Lapte acru subțire, de proastă calitate.

hălădi *v* vz ***hălădui***

hălădui [At: DOSOFTEI, V. S. 28/2 / V: ***~di, hlă~*** / Pzi: *~esc* / E: mg ***haladni***] **1** *vi* (Înv) A fugi de cineva sau de ceva. **2** *vi* (Înv) A se refugia undeva. **3** *vi* (Înv) A evada. **4** *vi* (Înv) A ajunge undeva (prin fugă). **5** *vt* A reuși să facă ceva. **6** *vi* A scăpa cu viață dintr-o mare primejdie. **7** *vi* A locui undeva în pace. **8** *vi* A sta undeva ferit de primejdii. **9** *vi* (Reg) A se însănătoși. **10** *vt* (Reg) A termina ceva. **11** *vt* (Reg; îe) **Dumnezeu să vă ~ască** Rămâneți cu bine. **12** *vi* (Reg; îe) **Cum o mai ~ești?** Ce mai faci? **13** *vt* (Reg) A pune ceva la loc sigur. **14** *vt* (Reg) A descărca. **15** *vi* (Reg) A naște.

hălăduință *sf* [At: (a. 1814) TES. II, 381 / Pl: *~țe* / E: ***hălădui*** + *-ință*] (Înv) **1** Hălăduire **(2)**. **2** Evadare. **3-6** Hălăduire **(4-8)**. **7** (Ccr) Locuință. **8** (Ccr) Adăpost.

hălăduire *sf* [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: ***hălădui***] **1** (Înv) Fugă de cineva sau de ceva Si: *hălăduit[1]* **(1)**. **2** (Înv) Găsire a unui refugiu Si: *hălăduit[1]* **(2)**, (înv) *hălăduință* **(1)**. **3** (Înv) Evadare. **4** Sosire la o destinație (după o fugă) Si: *hălăduit[1]* **(4)**, (înv) *hălăduință* **(3)**. **5** Reușită într-o acțiune Si: *hălăduit[1]* **(5)**. **6** Scăpare dintr-o mare primejdie Si: *hălăduit[1]* **(6)**, (înv) *hălăduință* **(4)**. **7** Trai în pace Si: *hălăduit[1]* **(7)**, (înv) *hălăduință* **(5)**. **8** Existență într-un loc ferit de primejdii Si: *hălăduit[1]* **(8)**, (înv) *hălăduință* **(6)**. **9** (Reg) Însănătoșire. **10** (Reg) Terminare. **11** (Reg) Așezare la loc sigur a unor obiecte Si: *hălăduit[1]* **(11)**. **12** (Reg) Descărcare. **13** (Reg) Naștere.

hălăduit[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***hălădui***] **1-2** (Înv) Hălăduire **(1-2)**. **3** (Înv) Evadare. **4-8** Hălăduire **(4-8)**. **9** (Reg) Însănătoșire. **10** (Reg) Terminare. **11** (Reg) Hălăduire **(11)**. **12** (Reg) Descărcare. **13** (Reg) Naștere.

hălăduit[2], ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți ~e* / E: ***hălădui***] **1** (Înv) Care a fugit de cineva sau de ceva. **2** (Înv) Care a găsit un refugiu. **3** (Înv) Evadat[2]. **4** Care a sosit la o destinație (după o fugă). **5** Care a reușit să facă ceva. **6** Care a scăpat dintr-o mare primejdie. **7** Care trăiește în pace. **8** Care există într-un loc lipsit de primejdii. **9** (Reg) Însănătoșit[2]. **10** (Reg) Terminat[2]. **11** (Reg; d. obiecte) Așezat la loc sigur. **12** (Reg) Descărcat[2]. **13** (Reg; d. femei) Care a născut.

hălăgătină *sf* vz ***hălăgătnă***

hălăgi *v* vz ***gălăgi***

hălăgie *sf* vz ***gălăgie***

hălăgiucă *sf, a* vz ***hălăciugă***

hălăi *vi* [At: BOCEANU, GL. / Pzi: *~esc* / E: fo cf *hălălai, hălăcăi*] **1** A face mare gălăgie. **2** A se certa cu scandal.

hălăl *sm* [At: ȘEZ. VIII, 171 / Pl: *~i* / E: nct] (Reg) Gealat.

hălălaie *sf* [At: ISPIRESCU, L. 375 / V: ***halal~*** / Pl: *~lăi* / E: ***hălălai***] **1** Zgomot. **2** Vorbărie. **3** Ceartă zgomotoasă. **4** Petrecere zgomotoasă.

hălălăi *vi* [At: PANN, E. IV, 93/2 / Pzi: *~esc* / E: fo cf *hălăcăi, hălăi*] **1** A vorbi toți deodată, tare. **2** A face mult zgomot.

hălălăire *sf* [At: MACEDONSKI, O. III, 25 / Pl: *~ri* / E: ***hălălăi***] **1** Vorbire simultană cu voce tare a mai multor persoane Si: *hălălăit* **(1)**. **2** Zgomot mare Si: *hălălăit* **(2)**.

hălălăit *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***hălălăi***] **1-2** Hălălăire **(1-2)**.

hălălău *sm, am* [At: DDRF / Pl: *~ăi* / E: fo] (Reg) **1-2** (Om) stângaci. **3-4** (Om) burtos și greoi.

hălălui *v* vz ***dălălui***

hălămujdie *sf* vz ***halamuște***

hălăoi, ~oaie *a* [At: MARIAN, INS. 32 / V: ***halaoi*** / Pl: *~, ~oaie* / E: fo cf *hălălău*] (Trs; Buc) **1** Greoi. **2** Leneș. **3** Stângaci.

hălăpi *v* vz ***hălpăi***

hălărie [At: COMAN, GL. / Pl: *~ii* / E: nct] (Reg) **1** *sf* Zgomot făcut de mulți oameni care vorbesc și râd. **2** *sf* Obiecte multe în dezordine. **3** *av* Buluc.

hălăslui *v* vz ***hălăstui***

hălăsti *v* vz ***hălăstui***

hălăstui [At: CORESI, PS. 214 / V: ***~slui, ~ti*** / Pzi: *~esc* / E: mg ***halasztani***] **1** *vt* (Înv) A cruța. **2** *vr* (Înv) A se salva. **3** *vt* (Mgm; reg) A amâna.

hălăștău *sn* vz ***heleșteu***

hălău[1] *sms* [At: BOCEANU, GL. / E: cf *hălăi*] (Reg) **1** Mustrare. **2** Scandal.

hălău[2] *sm* vz ***halău[1]***

hălăuci *vi* [At: DA ms / Pzi: *~cesc* / E: cf *hălău*] (Reg) A năuci.

hălăunit, ~ă *a* [At: DENSUSIANU, Ț. H. 234 / Pl: *~iți, ~e* / E: cf *hălău*] (Reg) Năucit[2].

hălăunzi *vi* [At: TODORAN, GL. / Pzi: *~zesc* / E: cf *hălăi*] (Reg) A năuci.

hălbăra *sf* vz ***halbăra***

hălcată *sf* vz ***halcata***

hălcăluță *sf* [At: POLIZU / Pl: *~țe* / E: ***halcale*** (pll *halca*) + *-uță*] (Înv) **1-6** (Șhp) Halca **(1-3)** (mică).

hălcăzui *vi* [At: ȘEZ. III, 15 / Pzi: *~esc* / E: nct] **1** A vorbi tare și mult. **2** A mâna vitele strigând.

hălcer *sn* [At: H X, 209 / Pl: *~e* / E: ***hălci*** + *-ar*] Unealtă de dulgherie.

hălci *vt* [At: PAMFILE, I. C. 100 / V: ***hal~*** / Pzi: *~cesc* / E: ***halcă[1]***] **1** A tăia. **2** A ciopi.

hălcire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***hălci***] **1** Tăiere. **2** Crăpare.

hălcit[1] *sn* [At: H X, 69 / Pl: *~uri* / E: ***hălci***] **1** Tăiere. **2** Crăpare.

hălcit[2], ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***hălci***] Din care s-au tăiat bucăți mari.

hălcitor *sn* [At: H III, 134 / Pl: *~oare* / E: ***hălci*** + *-tor*] Unealtă de dulgherie.

hălcui *vt* [At: PAMFILE, I. C. 100 / Pzi: *~esc* / E: ***halcă[1]*** + *-ui*] A ciopli.

hălcuță *sf* [At: CHEST. IV, 128/91 / Pl: *~țe* / E: ***halcă[1]*** + *-uță*] **1-14** (Șhp) Halcă[1] **(1-7)** (mică).

hăldan *sm* vz ***aldan***

hăldănaș *sm* [At: MARIAN, ap. DA ms / Pl: *~i* / E: ***hăldan*** + *-aș*] (Bot) **1-2** (Șhp) Aldan (mic).

hăldău *sm* [At: GR. S. I, 238 / V: ***hâl~*** / Pl: *~dae* / E: nct] (Reg) **1** Băltoacă. **2** Baltă mare. **3** Loc unde se adună apa, prin stăvilirea cursului unei gârle sau a unei vâlcele.

hăleală *sf* vz ***haleală***

hăleșteu *sn* vz ***heleșteu***

hăleșteuță *sf* [At: KLEIN, D. / Pl: *~țe* / E: ***hăleșteu*** + *-uță*] **1-2** (Înv; șhp) Heleșteu (mic).

hălgătină *sf* [At: FRÂNCU–CANDREA, M. 101 / V: ***~lăg~*** / Pl: *~ne* / E: nct] (Reg; prt) **1** Străin. **2** Orășean. **3** Slujbaș. **4** Om foarte sărac.

hăli *v* vz ***hali[2]***

hălos, ~oasă *a* [At: CHEST. VIII, 92/2 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***hală[2]*** + *-os*] (Reg; prt; d. oameni; îs) *~ pe mâncare* Care mănâncă prea mult și cu lăcomie.

hălpan, ~ă *a* [At: CHEST. VIII, 101/29 / Pl: *~i, ~e* / E: ns cf *hulpav*] (Reg; pbl) Lacom la mâncare.

hălpăcăi *vt* [At: DA ms / Pzi: *~esc* / E: fo] (Reg) A mânca repede și lacom, pe nemestecate, cu zgomot.

hălpăi *vt* [At: CADE / V: ***~lăpi, ~ăni*** / Pl: *~esc* și ***hăl~*** / E: ns cf bg *хлапам*, srb *hlapiti*] (Reg) (A mânca sau) a bea repede și lacom, cu zgomot cf *hali, hăpăi*.

hălpăire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***hălpăi***] (Reg) **1-2** Consumare (a unei mâncări sau) a unei băuturi repede și cu lăcomie Si: *hălpăit[1]* **(1-2)**.

hălpăit[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***hăplăi***] (Reg) **1-2** Hălpăire **(1-2)**.

hălpăit², ***~ă*** *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***hălpăi***] (Reg) **1-2** (Mâncat sau) băut repede și cu lăcomie.

hălpăni *vt* vz ***hălpăi***

hălpi *vr* [At: I. CR. III. 251 / Pzi: *~pesc* / E: nct] (Reg; d. culturi) A se lăsa la pământ.

hăltăcări [At: ECONOMIA 170/3 / Pzi: *~resc* / E: fo] **1-2** *vt* A hâltăcăni. **3** *vr* (Pex; d. lichide) A se clătina cu zgomot în vas. **4** *vr* (Pex; d. lichide) A se tulbura.

hălui *vt* [At: MDA ms / Pzi: *~esc* / E: ***hală²*** + *-ui*] (Reg; în superstiții; subiectul e un duh rău) **1** A poci. **2** A face să se îmbolnăvească de epilepsie. **3** A face pe cineva să paralizeze.

hăluire *sf* [At: H XVII, 170 / Pl: *~ri* / E: ***hălui***] (Reg; îrr superstiții) **1** Pocire de către iele sau de către un duh rău Si: *hăluit¹* (**1**). **2** Îmbolnăvire de epilepsie Si: *hăluit¹* (**2**). **3** (Ccr) Epilepsie. **4** Paralizare.

hăluit¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***hălui***] (Reg; în superstiții) **1-2** Hăluire (**1-2**). **3** (Ccr) Epilepsie. **4** Paralizare.

hăluit², ***~ă*** *a* [At: HEM 680 / V: ***hal~*** / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***hălui***] (Reg; în superstiții) **1** Pocit de iele. **2** Epileptic. **3** Paralizat.

hămailâu *sn* [At: (a. 1816) IORGA, S. D. XII, 174 / V: ***hamaili*** / Pl: *~âie* / E: tc ***hamaily***] (Trî) **1** Talisman împotriva vrăjilor sau a deochiului. **2** Medalion. **3** (Îf *hamaili*) Medalion-casetă în care se țin amintiri.

hămat, ***~ă*** *a* [At: DA ms / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***ham¹***] Înhămat².

hămăi *vi* [At: SADOVEANU, SĂM. II, 261 / V: ***~mui***, ***hâmâi*** / Pzi: p 3 *~ește* și *hămăie* / E: ***ham⁴***] (D. câini) **1** A emite în mod repetat sunetul „ham". **2** A lătra.

hămăială *sf* [At: VLAHUȚĂ, CL. 57 / Pl: *~ieli* / E: ***hămăi*** + *-eală*] **1** Hămăire (**1**). **2** Lătrare. **3** Lătrat concomitent, gălăgios, al mai multor câini.

hămăire *sf* [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: ***hămăi***] **1** Emitere în mod repetat a sunetului ham Si: *hămăială* (**1**), *hămăit¹* (**1**), *hămăitură* (**1**). **2** Lătrare.

hămăit¹ *sn* [At: RESMERIȚĂ, D. / Pl: *~uri* / E: ***hămăi***] **1** Hămăire (**1**). **2** Lătrare.

hămăit², ***~ă*** *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***hămăi***] Pe care îl latră câinii.

hămăitură *sf* [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: ***hămăi*** + *-tură*] **1** Hămăire (**1**). **2** Lătrare.

hămălaie *sf* [At: VICIU, GL. / Pl: *~lăi* / E: nct] (Reg; prt) Femeie sau fată înaltă, solidă și neghioabă.

hămări *vr* [At: FRÂNCU–CANDREA, M. 101 / Pzi: *~resc* / E: ns cf mg *hamar* „iute"] A se obrăznici.

hămătură *sf* [At: CV 1950, nr. 4, 35 / Pl: *~ri* / E: ns cf *ham⁴*] (Reg) Tuse înecăcioasă, la bătrâni.

hămbar *sn* vz ***hambar***

hămbariu *sn* vz ***hambar***

hămbărărie *sf* [At: CHEST. II, 436/44 / Pl: *~ii* / E: ***hambar*** + *-ărie*] **1** Loc unde se află multe hambare. **2** Depozit de cereale.

hămbăraș *sn* [At: DAMÉ, T. 153 / Pl: *~e* / E: ***hambar*** + *-aș*] **1-4** (Șhp) Hambar (**1-7**) (mic). **15** (Mor) Ladă în care curge făina.

hămei¹ *sn* vz ***hamei***

hămei² *vr* [At: NECULCE, ap. LET. II, 353/21 / V: (reg) ***hem~***, ***him~*** / Pzi: *~esc* / E: ns cf rs *хамеи*] (Înv) **1** A se zăpăci. **2** A se ameți.

hămeire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***hămei***] (Înv) **1** Zăpăcire. **2** Amețire.

hămeit¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***hămei***] (Înv) **1** Zăpăcire. **2** Amețire.

hămeit², ***~ă*** *a* [At: NECULCE, ap. LET. II, 361/1 / P: *~me-it* / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***hămei***] (Înv) **1** Zăpăcit. **2** Amețit.

hămesală *sf* vz ***hămeseală***

hămeseală *sf* [At: CONACHI, P. 114 / V: (reg) ***~sală***, ***~mis~***, (reg) ***~misa~*** / Pl: *~eli* / E: ***hămesi*** + *-eală*] **1** Foame puternică Si: *hămesie* (**1**), *hămesire* (**1**), *hămesit¹* (**1**), *hămisitură* (**1**), *lihneală*. **2** Slăbiciune cauzată de foame Si: *hămesie* (**2**), *hămesire* (**2**), *hămesit¹* (**2**), *hămesitură* (**2**).

hămesi [At: N. COSTIN, ap. LET. II, 116/14 / V: ***~eși***, ***~misi***, ***~mne~***, ***~mnisi***, ***hem~***, ***hemeși***, ***himisi*** / Pzi: *~sesc* / E: alb ***hames*** „mâncău"] (Uneori complinit prin „de foame") **1** *vi* A flămânzi. **2** *vi* A-și pierde puterile. **3** *vi* A leșina de foame. **4-5** *vt* A chinui sau a doborî foamea pe cineva. **6** *vt* A lăsa pe cineva să moară de foame.

hămesie *sf* [At: DA ms / Pl: *~ii* / E: ***hămesi*** + *-ie*] (Nob) **1-2** Hămeseală (**1-2**).

hămesire *sf* [At: CONTEMPORANUL I, 405 / V: ***~mis~*** / Pl: *~ri* / E: ***hămesi***] **1-2** Hămeseală (**1-2**).

hămesit¹ *sn* [At: DA ms / V: ***~mis~¹*** / Pl: *~uri* / E: ***hămesi***] **1-2** Hămeseală (**1-2**).

hămesit², ***~ă*** *smf, a* [At: M. COSTIN, ap. LET. I, 253/6 / V: ***ham~***, ***~ezit***, ***~misit***, ***~mișit***, (reg) ***hămnisit***, ***hemes~***, ***hemeșit*** / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***hămesi***] (Adesea complinit prin „de foame") **1-2** (Om) foarte flămând. **3-4** (Om) slăbit. **5-6** (Om) leșinat. **7-8** (Om) lacom.

hămesag *sn* vz ***hămișag***

hămeșăgos, ***~oasă*** *a* [At: DENSUSIANU, Ț. H. 319 / Pl: *~oși*, *~oase* / E: ***hămeșag*** + *-os*] (Mgî) **1** Înșelător. **2** Viclean.

hămeși *vit* vz ***hămesi***

hămezit, ***~ă*** *smf, a* vz ***hămesit²***

hămisală *sf* vz ***hămeseală***

hămiseală *sf* vz ***hămeseală***

hămisi *v* vz ***hămesi***

hămisire *sf* vz ***hămesire***

hămisit¹ *sn* vz ***hămesit¹***

hămisit², ***~ă*** *a* vz ***hămesit²***

hămisitură *sf* [At: LB / Pl: *~ri* / E: ***hămisi*** + *-tură*] **1-2** Hămeseală (**1-2**).

hămișag *sn* [At: (a. 1767) IORGA, S. D. XIII, 266 / V: (reg) ***~meș~***, (reg) ***~mniș~*** / Pl: *~uri* / E: mg ***hamiság***] (Mgî) **1** Viclenie. **2** Înșelăciune.

hămișel, ***~ea*** *a* [At: BARCIANU / Pl: *~ei*, *~e* / E: ***hamiș*** + *-el*] (Mgm; reg) **1-10** (Șhp) Hamiș (**1-5**) (mic) Si: *hămișică* (**1-10**).

hămiși *vtr* [At: VAIDA, ap. DA ms / V: ***~mni~*** / Pzi: *~șesc* / E: mg ***hamisitni***] (Mgm; Trs) **1-2** A (se) face șiret. **3-4** A (se) învăța la ceva rău.

hămișică *af* [At: DA ms / Pl: *~ici* / E: ***hămișea*** css] **1-10** (Șhp) Hămișea (**1-10**).

hămișit, ***~ă*** *a* vz ***hămesit²***

hămișliu, ***~ie*** [At: DL / Pl: *~ii* / E: ***hamiș*** + *-liu*] (Reg) **1** *a* Viclean. **2** *a* Șiret. **3** *sm* (Îe) **A se juca de-a ~ul** A face pe șiretul.

hămnesi *v* vz ***hămesi***

hămnisi *v* vz ***hămesi***

hămnisit, ***~ă*** *smf, a* vz ***hămesit²***

hămnișag *sn* vz ***hămnișag***

hămniși *vtr* vz ***hămiși***

hămplău *sm* [At: CV 1950, nr. 4, 33 / Pl: *~ăi* / E: ns cf *haplău*] (Reg) Poreclă dată unui om foarte dezvoltat (fizic).

hămucă *sf* [At: KLEIN, D. 134 / Pl: *~uce* / E: mg ***homok***] (Reg) **1** Nisip. **2** Praf de pe drum.

hămucos, ***~oasă*** *a* [At: VAIDA, ap. DA, ms / Pl: *~oși*, *~oase* / E: ***hămucă*** + *-os*] Nisipos.

hămuhă *sf* vz ***camhă***

hămui¹ *v* vz ***hămăi***

hămui² *vt* [At: CIAUȘANU, GL. / Pzi: *~esc* / E: ***ham*** + *-ui*] (Reg) **1** A face pe cineva să muncească din greu. **2** A da (pe cineva) pe brazdă prin muncă. **3** A hărsi (pe cineva).

hămuire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***hămui***] (Reg) Istovirea unui animal pus să tragă prea mult la ham².

hămuit¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***hămui***] (Reg) Hămuire.

hămuit², ***~ă*** *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți*, *~te* / E: ***hămui***] (Reg; d. un animal) Istovit în urma tragerii îndelungate la ham².

hămurar *sm, a* [At: H XIV, 436 / Pl: *~i* / E: ***ham*** + *-ar*] **1-4** (Om) care face sau vinde hamuri.

hămurărie *sf* [At: I. IONESCU, D. 193 / P: *~ri-e* / Pl: *~ii* / E: ***hămurar*** + *-ie*] **1-2** Loc unde se fac sau se vând hamuri. **3-4** Meserie a hămurarului (**1, 3**). **5** Totalitate a hamurilor de la șa.

hămuș *sn* [At: ANON. CAR. / Pl: ? / E: ns cf mg *hamus, hamvas*] **1** Baie de leșie în care se țin pieilele pentru a li se curăța părul Si: *amuș* (1). **2** Cădere a părului. **3** Smulgere a părului. **4** Lână tăiată între picioarele mieilor și mai ales ale oilor, pentru a putea fi mulse mai ușor.

hămușală *sf* [At: CHEST. II, 386/395a / Pl: *~șeli* / E: nct] (Reg) Igrasie.

hămuși *v* [At: ANON. CAR. / Pzi: *~șesc* / E: **hămuș**] **1** (D. pieile care se tăbăcesc) A curăța de păr Si: *a pănuși* Cf *a pârui*. **2** A rupe (cuiva) părul de pe cap Si: *a pănuși*.

hămușire *sf* [At: LTR / Pl: *~ri* / E: **hămuși**] (Înv) Procedeu folosit în tăbăcărie pentru îndepărtarea părului de pe o piele printr-un proces de descompunere bacteriană Si: *hămușit[1]*.

hămușit[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: **hămuși**] Hămușire.

hămușit[2], ~ă *a* [At: ȚICHINDEAL, F. 90 / Pl: *~iți, ~e* / E: **hămuși**] **1** (D. pieile tăbăcite) Curățat de păr. **2** (D. un cadavru) De pe care s-a curățat părul. **3** (D. oameni și animale) Care are părul smuls.

hămzea *sf* vz ***hamza***

hăndal *s* [At: CHEST. II, 53/345 / Pl: nct / E: nct] (Reg) **1** Casă mare. **2** Loc unde se taie sarea Cf *ocnă, salină*.

hăndălui *vr* [At: CHEST. II, 13/258 / P: *~lu-i* / Pzi: *~esc* / E: nct] (Reg; d. o casă) A se învechi Cf *hăndrălit*.

hăndic *sn* vz ***hindichiu***

hăndichi *sn* vz ***hindichi***

hăndrălău *sm* vz ***handralău***

hăndrăli *vt* [At: DA ms / Pzi: *~lesc* / E: **handră**] (Reg; d. haine) A purta până la rupere.

hăndrălit, ~ă *a* [At: CHEST. II, 13/270 / Pl: *~iți, ~e* / E: **hăndrăli**] (Reg) **1** (D. haine) Uzat. **2** (D. case) Năruit.

hăndrălui *vi* [At: ȘEZ. III, 15 / P: *~lu-i* / Pzi: *~esc* / E: **handra**] (Reg) **1** A vorbi fără rost Si: *a hondrăi* (1). **2** A trândăvi.

hănesc, ~ească *a* [At: ȘIO, ap. DA ms / Pl: *~ești* / E: **han[2]** + *-esc*] **1** Care aparține hanului[1] (1). **2** Specific hanului[1] (1). **3** Referitor la han[1] (1). **4** Care provine de la han[1] (1). **5** De han[1] (1). **6** (Îs) *Sate ~ești* Cele șapte sate din județul Doroboi, date în stăpânirea hanului[1] în anul 1595.

hăngan *sm, am* vz ***hangan***

hăngănesc, ~ească *a* [At: I. IONESCU, P. 243 / Pl: *~ești* / E: **hangan** + *-esc*] (D. porumb) Hangan (2).

hăngheraș *sm* [At: POMPILIU, B. 38 / Pl: *~e* / E: **hanger** + *-aș*] **1-4** (Șhp) Hanger (1-2) (mic).

hănie *sf* [At: N. COSTIN, ap. LET. I a, 79/19 / P: *~ni-e* / Pl: *~ii* / E: **han[1]** + *-ie*] (Înv) **1** Funcție îndeplinită de han[1] (1). **2** Țară condusă de un han[1] (1).

hănțăli *vt* [At: DA ms / Pzi: *~lesc* / E: **hanț**] (Reg; subiectul este lupul) A sfâșia prada.

hănțăni[1] *vi* [At: ARH. OLT. XXI, 266 / Pzi: *~nesc* / E: **hanță[2]**] A trăncăni.

hănțăni[2] *v* vz ***hâțâna***

hănțănos, ~oasă *a* [At: COMAN, GL. / Pl: *~oși, ~oase* / E: nct] (Reg) Hănțos[2].

hănțău *sn* [At: DAMÉ, T. 43 / Pl: *~ri* / E: ns cf *hănțui*] Scăunoaie a rotarului în care se înțepenesc spițele Si: *scaun-de-spițe*.

hănțos[1], ~oasă *a* [At: CIAUȘANI, GL. / Pl: *~oși, ~oase* / E: **hanță[2]** + *-os*] Palavragiu.

hănțos[2], ~oasă *a* [At: DA ms / Pl: *~oși, ~oase* / E: **hanț[2]** + *-os*] (Reg) Mare iubitor de carne Si: *hănțănos*.

hănțui *vt* [At: LB / P: *~țu-i* / Pzi: *~esc* / E: **hanț[2]**] (Trs) **1** (D. carne) A tăia în bucăți Si: *a măcelări*, (reg) *a dărăburi*. **2** (D. oameni) A târî pe cineva cu putere pe pământ.

hănțuit, ~ă *a* [At: KLOPȘTOCK, F. 115 / P: *~țu-it* / E: **hanță[1]** + *-it*] Zdrențuit.

hăocuri *snp* [At: DA ms / P: *~hă-o~* / E: nct] (Pbl) Coclauri.

hăoli *v* vz ***aoli[1]***

hăp *i* [At: H XVI, 10 / V: *~i, hâp* / E: fo] **1** (Reg; rep) Strigăt al vânătorilor pentru a ști unul de celălalt. **2** (Reg) Strigăt al călușarilor.

hăpa *i* vz ***hop***

hăpăci *vi* [At: CHEST. VIII, 102/34 / Pzi: *~cesc* / E: nct] (Reg) A hăpăi (2).

hăpăga *vi* [At: PAMFILE, A. R., ap. DA ms / Pzi: *~ăghez* / E: nct] A aluneca.

hăpăi [At: (a. 1868) BARCIANU ap.TDRG / P: *~pă-i* / V: ***hlă~*** / Pzi: *~esc* / E: **hap[1]**] **1** *vt* A mânca repede. **2** *vi* A mânca zgomotos Si: *a hăpăci*.

hăpăire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: **hăpăi**] **1** Consumare a unei mâncări cu înghițituri rapide și cu zgomot. **2** (Rar) Vorbire rapidă și fără șir (mâncând cuvintele).

hăpăit[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: **hăpăi**] **1-2** Hăpăire (1-2).

hăpăit[2], ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~te* / E: **hăpăi**] (D. o mâncare) Consumat cu înghițituri rapide și cu zgomot.

hăpălig *sn* [At: FRÂNCU-CANDREA, M. 101 / Pl: *~ige* / E: nct] (Trs) Arac.

hăpălui *v* [At: GOROVEI, C. 225 / P: *~lu-i* / Pzi: *~esc* / E: mg **happolni**] A lătra.

hăpău[1] *sm* [At: CV 1950, nr. 3, 35 / V: ***hap~*** / Pl: *~ăi* / E: nct] (Reg) **1** Om care mănâncă mult și repede. **2** Om lacom. **3** Om rău.

hăpău[2] *sm* vz ***hăplău***

hăpi *i* vz ***hăp***

hăplău *sm* [At: AGÂRBICEANU, D. Ț. 95 / V: ***~pău*** / Pl: *~ăi* / E: **haple** + *-ău*] **1** Mare nătărău. **2** Tontălău.

hăpt *i* vz ***hăt***

hăpui *vt* [At: GCR I, 326/7 / Pzi: *~esc* / E: **hap** + *-(u)i*] (Reg; înv) A subjuga.

hărac *sm* vz ***arac***

hăracan *sm* vz ***sărac***

hăraci *sm* vz ***haraci***

hărag[1] *sn* vz ***arac***

hărag[2] *sn* vz ***haraci***

hăram *sn* vz ***haram***

hărană *sf* vz ***hrană***

hăranca *sf* vz ***haranca***

hărang *sn* vz ***harang***

hăraniște *sfs* [At: CHEST. VIII, 3/2 / E: **h(ă)rană** + *-iște*] (Reg) Hrană ce se gătește pentru întreaga familie pentru o zi.

hărăbaie *sf* [At: MACEDONSKI O. III, 125 / V: ***harab~*** / Pl: *~băi*, (reg) *~băli* / E: **haraba** + *-(a)ie*] **1** (Înv) Casă mare golită de lucruri. **2** Casă rău împărțită. **3** Vehicul mare. **4** (Fig) Autobuz.

hărăbar *sni* vz ***hărăbor[2]***

hărăbăie *sf* [At: CHEST. II, 16/392 / Pl: *~ii* / E: ns cf *hărăbaie*] (Reg) Casă dărăpănată.

hărăboc *sni* [At: CHEST. II, 53/72 / E: ns cf *hărăbaie*] (Reg) Casă mare.

hărăbor[1], ~ă *a* vz ***hrăbor***

hărăbor[2] *sni* [At: BARCIANU / V: ***~bar*** / E: ns cf *hrăbor*] **1** Larmă. **2** Vociferări. **3** Vorbărie.

hărăbuc *sn* [At: CHEST. IV, 105/918 / P: *ăr~* / Pl: *~uce* / E: nct] (Reg) Tufiș des într-o pădure mare.

hărăbușcă *sf* [At: SANDU-ALDEA, A. M. 123 / Pl: *~uște* / E: **haraba** + *-ușcă*] **1-4** (Șhp) Haraba (1-2) (mică).

hărăceală *sf* [At: H II, 58 / Pl: *~celi* / E: **hărăci** + *-eală*] (Reg) Legare a viei.

hărăcear *sm* vz ***hărăcer***

hărăcer *sm* [At: (a. 1774) URICARIUL VI, 439/11 / V: ***~cear, ~ăger*** / Pl: *~i* / E: bg **харачар**] (Înv) Haracciu (1).

hărăci *vt(a)* vz ***arăci***

hărăcit[1] *sn* vz ***arăcit[1]***

hărăcit[2], ~ă *a* vz ***arăcit[2]***

hărăcsi *vt* [At: POLIZU / V: ***haracsi, haricsi, ~ăpsi, ~ăsi*** / Pzi: *~sesc* / E: ngr ***χαραξί***] **1** (Pop) A lua cuiva sânge, printr-o tăietură superficială a pielii. **2** (Reg) A sacrifica.

hărăgel *sm* vz ***arăcel***

hărăger *sm* vz ***hăracer***
hărăgi *v* vz ***araci***
hărăgică *sf* [At: H I. 57 / Pl: *~ici* / E: nct] (Bot; reg) Sângele-voinicului (*Lathagus odoratus*).
hărăgit¹, ~ă *a* [At: ȘEZ II. 42 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***hărăgi***] (Pop) Pocit.
hărăgit² *sn* vz ***arăcit¹***
hărăgit³, ~ă *a* vz ***arăcit²***
hărăibai *sn* [At: CIAUȘANU, GL. / Pl: nct / E: nct] (Reg) **1** Tămbălău. **2** Tumult. **3** Răzmeriță. **4** Scandal. **5** (Înv) Nedreptate.
hărămbaș *sm* vz ***harambașă***
hărămpaș *sm* [At: PRECUP, P. 43 / Pl: *~e* / E: nct] (Reg) Gloată.
hărămuc *sn* [At: (a. 1821) ȘIO, ap. DA ms / Pl: *~uri* / E: ***haram*** + *-uc*] (Înv) Ceată Cf *hărămpaș*.
hărăng *sn* vz ***hărang***
hărăngăzău *sm* [At: ANON. CAR. / Pl: *~zăi* / E: mg ***harangozó***] (Mgm; Ban; Trs) Clopotar.
hărăngel *sm* [At: GREGORIAN, CL. 58 / Pl: *~gei* / E: ***hărang*** + *-el*] **1-2** (Ban; șhp) Hărang (mic).
hărăni *v* vz ***hrăni***
hărănie *sf* [At: CHEST. II. 53/145 / Pl: *~ii* / E: nct] (Reg) Casă mare.
hărănit, ~ă *a* vz ***hrănit²***
hărăoaie *sf* [At: COMAN, GL. / Pl: *~* / E: nct] (Reg) Hotar.
hărăpană *sn* [At: COMAN, GL. / Pl: *~ne* / E: mg ***harapó***] (Reg) Cleşte de foc.
hărăpsi *vt* vz ***hărăcsi***
hărăsi¹ *vt* vz ***hărăcsi***
hărăsi² *vti* vz ***hărăzi***
hărăsit, ~ă *a* vz ***hârsit***
hărăț¹ *sm* [At: DOSOFTEI, V. S. 151 / V: ***ghărăție, ghâr~, ~riț*** / Pl: *~răți* / E: pbl pvb ***hărăți***] (Înv) **1-2** (Mil) Luptător din categoria celor însărcinați să deschidă lupta cu dușmanii sau să-i oprească prin mici încăierări. **3** (Îf *ghărăție*) Viteaz.
hărăț² *sm* vz ***hărău***
hărățag *sn* [At: ALECSANDRI, T. I, XXIII / Pl: *~uri* / E: ctm ***hărăți*** și ***harțag***] Provocare.
hărățeală *sf* [At: HEM 190 / Pl: *~țeli* / E: ***hărăți*** + *-eală*] (Pop) Luptă.
hărăți [At: M. COSTIN, ap. LET. I. 239/22 / V: ***~zi*** / Pzi: *~țesc* / E: ns cf mg *herécelni*] **1** *vrr* (Înv; d. armate dușmane) A se angaja la luptă, hărțuindu-se. **2** *vt* (Reg) A asmuți un câine prin amenințări. **3-4** *vtrr* (Îc) **A (se) ~ pe (cu) cineva** A nu(-și) da pace (cuiva sau) unul altuia.
hărăție *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 215 / Pl: *~ii* / E: ***hărăți*** + *-ie*] Vitejie.
hărățire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***hărăți***] **1** (Înv; d. două armate dușmane) Angajare într-o bătălie, prin hărțuire Si: (înv) *hărățit¹* (**1**). **2** (Reg) Asmuțire a unui câine prin amenințări Si: (înv) *hărățit¹* (**2**).
hărățit¹ *sn* [At: ȘEZ. IX. 77 / Pl: *~uri* / E: ***hărăți***] (Înv) **1-2** Hărățire (**1-2**).
hărățit², ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***hărăți***] **1**(Înv) Hărțuit². **2** (Îrg; d. un câine) Asmuțit².
hărău *sm* [At: ȚICHINDEAL. F. 324/6 / V: ***~răț, hâr~, hereu, hir~*** / Pl: *~răi* / E: nct] (Orn) **1** Specie de uliu Cf *erete, ulton, uluі*. **2** Uliul-găinilor (*Accipiter gentilis*).
hărăzeală *sf* [At: PRAVILA (1659), ap. DA ms / Pl: *~zeli* / E: ***hărăzi¹*** + *-eală*] (Înv) Donație.
hărăzi¹ *vt* [At: N. COSTIN, ap. LET. II. 94/32 / V: ***~si*** / Pzi: *~zesc* / E: vsl ***харизати***] **1** (Înv) A face cuiva o donație Si: (înv) *a hărăzui* (**1**). **2** (Înv) A acorda (un titlu, un privilegiu, o distincție etc.) Si: (înv) *a hărăzui* (**2**). **3** A hotărî ceva în vederea unui anumit scop Si: (înv) *a hărăzui* (**3**). **4** A dedica. **5** A destina.
hărăzi² *vtrr* vz ***hărăți***
hărăzire *sf* [At: CARAGEA, L. 93/10 / Pl: *~ri* / E: ***hărăzi***] **1** (Înv) Donație. **2** (Înv) Acordare a unui titlu, privilegiu etc. Si: *hărăzit¹* (**2**). *hărăzitură* (**2**). **3** Luare a unei hotărâri în vederea unui anumit scop Si: *hărăzit¹* (**3**). **4** Dedicație. **5** Destinare.
hărăzit¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *-uri* / E: ***hărăzi***] **1** (Înv) Donație. **2-3** Hărăzire (**2-3**). **4** Dedicație. **5** Destinare.
hărăzit², ~ă *a* [At: KOGĂLNICEANU, A. I, 3/5 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***hărăzi***] **1** (Înv) Dăruit². **2** (Înv) Acordat². **3** (Înv) Devotat². **4** Hotărât în vederea unui scop. **5** Dedicat². **6** Destinat².
hărăzitor, ~oare *smf, a* [At: N. COSTIN, ap. GCR. II. 2 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***hărăzi*** + *-(i)tor*] **1-2** (Înv) (Persoană) care dăruiește. **3-4** (Înv) (Persoană) care acordă (un titlu, un privilegiu, o distincție). **5-6** (Persoană) care hotărăște ceva în vederea unui anumit scop.
hărăzitură *sf* [At: N. COSTIN, ap. LET. I a 108/47 / Pl: *~ri* / E: ***hărăzi*** + *-tură*] (Înv) **1** Donație. **2** Hărăzire (**2**). **3** Dedicație. **4** Destinare.
hărăzui *vt* [At: LB / Pzi: *~esc* / E: nct] (Înv) **1-3** A hărăzi (**1-3**).
hărcăit *sn* vz ***hârcâit***
hărcăteală *sf* [At: DA ms / Pl: *~eli* / E: ***hărcăti*** + *-eală*] (Reg) Harhăt.
hărcăti *v* vz ***hărhăti***
hărdălui *vt* [At: TODORAN, GL. / Pzi: *~esc* / E: nct] (Reg) A se ocupa cu ceva.
hărdău *sn* vz ***hârdău***
hărdăzău *sn* vz ***hurduzău***
hăream *sn* vz ***haram***
hărean¹ *sn* vz ***hrean***
hărean² *sm* [At: H XIV, 446 / Pl: *~i* / E: nct] Zer care rămâne după ce se bate untul.
hăreț *sm* [At: BIBLIA (1688), 77/1 / V: ***~răț*** / Pl: *~i* / E: nct] (Orn; înv) Herete.
hărgaceu *sm* [At: COMAN, GL. / Pl: *~ei* / E: nct] (Îrg) Copil de 2-4 ani.
hărgat, ~ă *smf* vz ***argat***
hărghilie *sf* vz ***herghelie***
hărgi *vt* [At: DOINE, 87 / Pzi: *~rgesc* / E: fo] A-și arăta dinții.
hărgolaș *sn* [At: KLEIN, D. 216 / Pl: *~i* / E: nct] (Îrg) Salariat.
hărhălaie *sf* [At: ȘIO, ap. DA ms / V: ***harhal~*** / Pl: *~lăi* / E: ctm ***harhăt*** și ***hărmălaie***] (Reg) **1-2** Hărmălaie (**1-2**).
hărhăti [At: CONTEMPORANUL, VII, 386 / V: ***~ăți, ~rcăti, hârhăi*** / Pzi: *~tesc* / E: ***harhăt***] **1** *vi* (Reg; d. mai multe persoane) A vorbi deodată. **2** *vi* (Reg; d. mai multe persoane) A face larmă. **3** *vrr* A se certa. **4** *vi* A încolți cu vorbe rele pe cineva. **5** *vi* A râde mult de nimica toată. **6** *vt* (D. câini) A lătra pe cineva mai mulți deodată.
hărhătire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***hărhăti***] **1** (Reg) Vorbit concomitent al mai multor persoane Si: *hărhătit* (**1**). **2** (Reg; d. mai multe persoane) Producere de zgomot Si: *hărhătit* (**2**). **3** Ceartă. **4** Încolțire cu vorbe rele a cuiva Si: *hărhătit* (**4**). **5** Râs mult din nimic Si: *hărhătit* (**5**). **6** Lătrat al câinilor mai mulți deodată Si: *hărhătit* (**6**).
hărhătit *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***hărhăti***] **1-2** Hărhătire (**1-2**). **3** Ceartă. **4-6** Hărhătire (**4-6**).
hărhăți *v* vz ***hărhăti***
hărincă *sf* [At: DA ms / Pl: *~nci* / E: nct] (Reg) Pește din apele de munte, nedefinit mai îndeaproape.
hăring *sm* vz ***hering***
hăripă *sf* vz ***aripă***
hăriț *sm* vz ***hărăț***
hărjeate *sfp* [At: MARDARIE, L. 3841 / V: ***harja~*** / E: mg ***házsárd***] (Înv) Tăblițe de joc.
hărloapă *sf* vz ***hârtop***
hărmăială *sf* vz ***hărmălaie***
hărmălaie *sf* [At: CONTEMPORANUL, II, 240 / V: ***harmal~, har~, ~ăială*** / Pl: *~lăi* / E: fo] **1** Zgomot mare (produs de strigăte, de glasuri amestecate) Si: (reg) *hărhălaie* (**1**). **2** Dezordine însoțită de zgomot Si: (reg) *hărhălaie* (**2**).
hărmăsar *sm* vz ***armăsar***
hărmălioacă *sf* [At: PAȘCA, GL. / Pl: *~ce* / E: nct] (Reg) Necaz.
hărmigar *sm* [At: MARIAN, GL. / V: ***hor~*** / Pl: *~i* / E: cf *armig*] (Reg) Păzitor de cai.

hărminţaş *sm* [At: ŞINCAI. HR. II. 123/20 / V: *har~* / Pl: *~i* / E: nct] (Îrg) Funcţionar care percepea hărminţia.

hărminţie *sf* [At: ŞINCAI. HR. II. 123/19 / P: *~ţi-e* / Pl: *~ii* / E: mg ***harminc***] (Îrg) Dare plătită de neguştori la intrarea în oraşe, pentru animale, mărfuri şi vehicule.

hărmuit, ~ă *a* [At: ŞEZ. IX. 153 / Pl: *~iţi, ~e* / E: nct] **1** (D. haine sau alte lucruri) Aşezat în dezordine. **2** Uzat.

hărnicăţel, ~ea *a* [At: PAMFILE, J. II, ap. DA ms / Pl: *~ei, ~e* / E: ***hărnicuţ*** + *-el*] (Reg; şhp) **1-6** Hărnicel **(1-6)**.

hărnicel, ~ea [At: PAMFILE, C. 15/20 / Pl: *~cei, ~e* / E: ***harnic*** + *-el*] **1-6** (Şhp) Harnic **(1-3)** (mic) Si: *hărnicuţ* **(1-6)**, *hărnicică* **(1-6)**, *hărnicăţel* **(1-6)**.

hărnici [At: SEVASTOS, N. 2/31 / Pzi: *~cesc* / E: ***harnic***] **1-3** *vr* A se arăta harnic **(1-3)**. **4-6** *vr* A deveni harnic **(1-3)**. **7** *vt* A stimula pe cineva la lucru. **8** *vi* A lucra cu zel. **9** *vi* A lucra din greu.

hărnicică *af* [At: DA / Pl: *~ici* / E: ***harnic*** + *-ică*] **1-6** (Şhp) Hărnicea **(1-6)**.

hărnicie *sf* [At: URECHE, ap. LET. I. 148/34 / Pl: *~ii* / E: ***harnic*** + *-ie*] **1** Vrednicie. **2** Sârguinţă. **3** Spor la lucru. **4** Zel. **5** (Iuz) Pricepere.

hărnicuţ, ~ă *a* [At: CREANGĂ, A. 69 / Pl: *~i, ~e* / E: ***harnic*** + *-uţ*] **1-6** (Şhp) Hărnicel **(1-6)**.

hărpăi *vit* [At: PAMFILE, J. II, ap. DA ms / Pzi: *~esc* / E: fo] (Reg) A mânca repede.

hărpăială *sf* [At: PAMFILE, J. II, ap. DA ms / Pl: *~ieli* / E: ***hărpăi*** + *-ială*] Mâncat repede.

hărpi *sp* [At: CHEST. II. 177/406 / E: nct] (Îrg) Parte a ferestrei.

hărsit, ~ă *a* vz ***hârşit***

hărşa *sf* vz ***harşa***

hărşie *sf* vz ***hârşie***

hărşni *vt* [At: SBIERA, P. 121 / V: *~şti, hâr~* / Pzi: *~nesc* / E: ***harş***] (Reg) **1** A tăia ceva (dintr-o lovitură scurtă) Si: *a reteza*. **2** A fura ceva foarte repede şi cu abilitate.

hărşnire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***hărşni***] (Reg) **1** Retezare a unui lucru (dintr-o lovitură) Si: *hărşnit*[1] **(1)**. **2** Furat rapid şi abil al unui lucru Si: *hărşnit*[1] **(2)**.

hărşnit[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***hărşni***] (Reg) **1-2** Hărşnire **(1-2)**.

hărşnit[2]***, ~ă*** *a* [At: MDA ms / Pl: *~iţi, ~e* / E: ***hărşni***] (Reg) **1** Tăiat dintr-o lovitură scurtă. **2** Furat cu rapiditate şi abilitate.

hărşti *v* vz ***hărşni***

hărtam *sn* vz ***hartan***

hărtan *sn* vz ***hartan***

hărtănaş *sn* [At: DL / Pl: *~e* / E: ***hartan*** + *-aş*] **1-2** (Şhp) Hartan **(1)** (mic).

hărtăni [At: ZILOT, CRON. 357 / Pzi: *~nesc* / E: ***hartan***] **1-2** *vtr* A (se) face bucăţi. **3** *vt* A sfâşia. **4** *vt* A zdrenţui. **5** *vi* (Iuz) A adresa cuiva vorbe răutăcioase.

hărtănire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***hărtăni***] **1** Desfacere în bucăţi Si: *hărtănit*[1] **(1)**. **2** Sfâşiere. **3** Zdrenţuire. **4** (Iuz) Adresare de cuvinte răutăcioase cuiva Si: *hărtănit*[1] **(4)**.

hărtănit[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***hărtăni***] **1** Hărtănire **(1)**. **2** Sfâşiere. **3** Zdrenţuire. **4** (Iuz) Hărtănire **(4)**.

hărtănit[2]***, ~ă*** *a* [At: ISPIRESCU, L. 28 / Pl: *~iţi, ~e* / E: ***hărtăni***] **1** Care este făcut bucăţi. **2** Sfâşiat. **3** Zdrenţuit. **4** (Rar) Care este îmbrăcat în haine proaste.

hărtăpăli *vt* [At: JIPESCU, O. 24 / Pl: *~lesc* / E: ctm ***hărtăni*** + ***harta-parta***] (Reg) A face bucăţi.

hărtică *sf* vz ***hârtică***

hărticea *sf* [At: MARIAN, NU. 674 / Pl: *~ele* / E: ***hârtie*** + *-cea*] (Reg; în poezia populară) **1-2** (Şhp) Hârtie **(5)** (de mică valoare).

hărtie *sf* vz ***hârtie***

hărtoapă *sf* vz ***hârtop***

hărtoi *v* vz ***hartoi***

hărtui *v* vz ***hartoi***

hărtulie *sf* vz ***hărţulie***

hărturie *sf* vz ***hărţulie***

hărţag *sn* vz ***arţag***

hărţaş [At: ŞINCAI. HR. I. 185 / Pl: *~i* / E: ***harţă*** + *-aş*, cf mg *harcos*] (Înv) **1** *sm* Soldat care începe lupta. **2** *a* Războinic.

hărţăba *sf* vz ***harţaba***

hărţăgos, ~oasă *a* vz ***arţăgos***

hărţăli *v* vz ***hărţui***

hărţăloage *sfp* [At: COMAN, GL. / E: cf *hârţoage*] (Reg) **1** Documente multe. **2** Documente vechi, de tot felul. **3** Hârtii fără importanţă.

hărţâş *sn* [At: CHEST. IV. 26/426 / Pl: *~uri* / E: nct] (Reg) Cărare în pădure, făcută de animale sălbatice.

hărţeşel *sm* [At: CHEST. IV, 24/174a / Pl: *~ei* / E: ***hărţaş*** + *-el*] **1-4** (Şhp) Hărţaş **(1-2)** (mic).

hărţugar *sm* [At: CV 1949, nr. 5, 32 / Pl: *~i* / E: nct] (Reg) **1** Vânzător ambulant de mărunţişuri. **2** Vânzător de vopsele.

hărţui[1] *v* vz ***hartoi***

hărţui[2] [At: BĂLCESCU, M. V. 541 / V: ***hâr~, ~ţăli*** / Pzi: *~esc* / E: ***harţă*** + *-ui*] **1** *vrr* A se lua la luptă Si: *a se încăiera*. **2** *vt* A desfăşura atacuri scurte şi repetate asupra inamicului cu scopul de a-i provoca panică şi de a nu-i permite deplasarea, pregătirea unor acţiuni de luptă, aprovizionarea etc. **3** *vt* A necăji pe cineva cu tot felul de neplăceri Cf *a cicăli, a sâcâi*. **4** *vt* (Reg; d. câini) A asmuţi. **5** *vrr* A purta discuţii repetate şi contradictorii cu cineva.

hărţuială *sf* [At: SEVASTOS, N. 91/31 / P: *~ţu-ia~* / Pl: *~ieli* / E: ***hărţui*** + *-eală*] **1** Încăierare. **2-5** Hărţuire **(2-5)**.

hărţuire *sf* [At: MARDARIE, L. 430 / Pl: *~ri* / E: ***hărţui***] **1** Încăierare. **2** Desfăşurare a unor atacuri scurte şi repetate asupra inamicului cu scopul de a-i provoca panică şi de a-i împiedica acţiunile Si: *hărţuială* **(2)**, *hărţuit*[1] **(2)**. **3** Necăjire a cuiva cu tot felul de neplăceri Si: *hărţuială* **(3)**, *hărţuit*[1] **(3)** Cf *cicălire, sâcâire*. **4** (Reg) Asmuţire a unui câine Si: *hărţuială* **(4)**, *hărţuit*[1] **(4)**. **5** Purtare a unor discuţii repetate şi contradictorii cu cineva Si: *hărţuială* **(5)**, *hărţuit*[1] **(5)**.

hărţuit[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***hărţui***] **1** Încăierare. **2-5** Hărţuire **(2-5)**.

hărţuit[2]***, ~ă*** *a* [At: CAMIL PETRESCU, T. II, 105 / V: ***hâr~*** / Pl: *~iţi, ~e* / E: ***hărţui***] **1** Care nu este lăsat în pace Cf *cicălit, sâcâit*. **2** Cuprins de nelinişte. **3** (Reg; d. un câine) Asmuţit[2].

hărţuitor, ~oare [At: BĂLCESCU, M. V. 617 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***hărţui*** + *-tor*] **1-2** *smf, a* (Persoană) care desfăşoară atacuri scurte şi repetate. **3-4** *smf, a* (Persoană) care necăjeşte pe cineva cu tot felul de neplăceri. **5-6** *smf, a* (Persoană) care asmute un câine. **7-8** *smf, a* (Persoană) care deschide discuţii repetate şi contradictorii cu cineva.

hărţulie *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 227 / V: ***~rtu~, ~rturie, hâr ~*** / Pl: *~ii* / E: ctm ***hartă*** + ***cărţulie***] (Îvp; şhp) **1-8** Hârtie **(2-5)** (mică). **9** Scrisorică. **10-11** Hartă **(1)** (mică).

hărţun *av* vz ***harţun***[1]

hărvă *sf* vz ***harvă***

hăsa *sf* vz ***hasa***

hăsman *sm* vz ***asman***

hăsmăndău *sm* vz ***haşmandău***

hăsnar *sm* [At: KLEIN, D. 135 / V: ***hăzn~*** / Pl: *~i* / E: ***hasnă***[1] + *-ar*] (Reg) **1** Vânzător de fructe. **2** Negustor de vite.

hăsnăriţă *sf* [At: DA ms / Pl: *~ţe* / E: ***hăsnar*** + *-iţă*] **1-2** Soţie a hăsnarului **(1-2)**. **3** Vânzătoare de fructe.

hăsnui [At: ANON. CAR. / V: ***hăzn~*** / Pzi: *~esc* / E: ***hasnă***[1] + *-ui*] **1** *vi* A fi de folos Si: *a hăznăli* **(1)**, *a hăznălui* **(1)**. **2** *vt* A avea folos Si: *a hăznăli* **(2)**, *a hăznălui* **(2)**. **3** *vt* A uza de ceva Si: *a haznăli* **(3)**, *a hăznălui* **(3)**. **4** *vt* A exploata ceva Si: *a haznăli* **(4)**, *a hăznălui* **(4)**. **5** *vt* A cauza ceva Si: *a hăznăli* **(5)**, *a hăznălui* **(5)**.

hăsnuială *sf* [At: COD. SILV. 10 / V: ***hăzn~*** / Pl: *~ieli* / E: ***hăsnui*** + *-eală*] **1** Folosire. **2** Hăsnuire **(2)**. **3** Dobândă. **4** Hăsnuire **(4)**.

hăsnuire *sf* [At: KLEIN, D. 135 / V: ***hăzn~*** / Pl: *~ri* / E:] **1** Folosire. **2** Obținere a unui folos Si: *hăsnuială* (**2**), *hăsnuit*^{1} (**2**). **3** Dobândă. **4** Exploatare nesocotită a resurselor Si: *hăsnuială* (**4**), *hăsnuit*^{1} (**4**).

hăsnuit^{1} *sn* [At: MDA ms / V: ***hăzn~*** / Pl: *~uri* / E: ***hăsnui***] **1** Folosire. **2** Hăsnuire (**2**). **3** Dobândă. **4** Hăsnuire (**4**).

hăsnuit^{2}, ***~ă*** *a* [At: MDA ms / V: ***hăzn~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***hăsnui***] **1** Folosit. **2** Exploatat cu nesocotință.

hăst, hastă *pd, ad* vz ***ăsta***

hăstra *pd* vz ***ăsta***

hășcău *sn* [At: H XVII, 310 / Pl: ? / E: nct] (Reg) Măturică pentru amestecat zerul, când fierbe, până se alege urda.

hășie *sf* vz ***hârșie***

hășîi *v* vz ***hâșâi***

hăși *v* vz ***hâșâi***

hășmăndău *sm* [At: PLOPȘOR. V. O. 10 / V: ***hăsm~*** / Pl: *~i* / E: nct] **1** Pierde-vară. **2** Om fără căpătâi.

hăt *av* [At: KLEIN, D. / V: ***hăpt*** / E: ucr ***хет***] (Reg) **1** Foarte. **2** Mult. **3** Departe. **4** Demult. **5** (Reg) Extrem de.

hătal *sni* vz ***hatal***^{2}

hătalm *sn* vz ***hatalm***

hătaș *sn* vz ***hățaș***^{2}

hătălău *sm* [At: I. CR. IV, 85 / V: ***hatal~*** / Pl: *~ăi* / E: nct] (Reg) **1** Flăcău care umblă după fete. **2** Amant. **3** Bărbat muieratic.

hătălic *sm* [At: CV 1950, nr. 4, 45 / Pl: *~ici* / E: ***hătălău*** + *-ic*] (Reg) Băiețandru.

hătălmaș, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~i, ~e* / E: mg ***hatalmas***] (Reg) Care inspiră respect prin puterea lui deosebită.

hătcăi *i* [At: NECULCE, L. 252/23 / V: ***hât~, hit~*** / Pzi: *~esc* / E: scr ***hajikati***] (Îvr) **1-2** A huidui (**1-2**). **3** A pune pe fugă. **4** A alunga. **5** (D. strigoi) A exorciza.

hăti^{1} *vt* [At: ȘEZ. VII, 181 / Pzi: *~tesc* / E: ns cf vsl *хытити*] (Reg) **1** A trage. **2** A scoate.

hăti^{2} *vt* [At: SBIERA, P. 278/22 / Pzi: *~tesc* / E: ucr ***хатити***] (Reg) **1** A baricada. **2** A îngrămădi ceva de-a lungul unui drum, spre a-l bloca. **3** (Pex) A arunca. **4** A zăgăzui cursul unei ape. **5** (Fig) A trânti ceva unde nu-i este locul. **6** (Fig) A pune mai mult decât trebuie.

hătijoc *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: mg ***hátizsák***] (Mgm; reg) Traistă de dus mâncare la câmp.

hătire *sf* [At: MDA ms / Pzi: *~ri* / E: ***hăti***] (Reg) **1** Baricadare. **2** Îngrămădire a ceva de-a lungul unui drum, spre a-l bloca Si: *hătit*^{1} (**2**). **3** (Pex) Aruncare. **4** Zăgăzuire a cursului unei ape Si: *hătit*^{1} (**4**). **5** (Fig) Trântire a unui lucru acolo unde nu îi este locul Si: *hătit*^{1} (**5**). **6** (Fig) Punere a a ceva într-o cantitate mai mare decât cea necesară Si: *hătit*^{1} (**6**).

hătit^{1} *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***hăti***] (Reg) **1** Baricadare. **2** Hătire (**2**). **3** (Pex) Aruncare. **4-6** Hătire (**4-6**).

hătit^{2}, ***~ă*** *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***hăti***] (Reg) **1** Baricadat^{2}. **2** Care este îngrămădit de-a lungul unui drum, spre a-l bloca. **3** Aruncat^{2}. **4** (D. cursul unei ape) Zăgăzuit^{2}. **5** (Fig) Care este trântit într-un loc nepotrivit. **6** (Fig) Care este pus într-o cantitate mai mare decât trebuie.

hătmănească *sf* [At: MARIAN, V. 170 / Pl: *~ese* / E: ***hatman*** + *-ească*] **1-4** Soție de hatman (**1, 3, 5, 8**).

hătmănesc, ~ească *a* [At: (a. 1803) URICARIUL, VII, 377 / Pl: *~ești* / E: ***hatman*** + *-esc*] **1-4** Privitor la hatman (**1, 3, 5, 8**). **5-8** Care provine de la hatman (**1, 3, 5, 8**). **9-12** Care aparține hatmanului (**1, 3, 5, 8**). **13-17** Care se referă la hătmănie (**5-9**). **18-22** Care provine de la hătmănie (**5-9**). **23** Care aparține hătmăniei (**9**).

hătmăni *vi* [At: N. COSTIN, ap. TDRG / Pzi: *~nesc* / E: ***hatman***] (Înv) **1-4** A fi hatman (**1, 3, 5, 8**). **5** A stăpâni.

hătmănie *sf* [At: NECULCE, ap. LET. II, 259/27 / V: ***hatman~, ~iie*** / Pl: *~ii* / E: ***hatman*** + *-ie*] **1-4** Demnitate de hatman (**1, 3, 5, 8**). **5-8** Conducere a hatmanului (**1, 3, 5, 8**). **9** Organ suprem de conducere și organizare a oștirii. **10** Comandă supremă. **11** Minister de război.

hătmăniie *sf* vz ***hătmănie***

hătrăcăli *vr* [At: H XVII, 170 / Pzi: *~lesc* / E: nct] (Reg) A clătina apa dintr-un vas.

hătru, ~ă *a* vz ***hâtru***

hătui *vi* [At: (a. 1802) IORGA, S. D. XIII, 151 / Pzi: *~esc* / E: ***hat***^{1}] (Înv) A se mărgini.

hăturele *sfp* [At: JAHRESBER. IV, 211 / E: ***haturi*** + *-ele*] **1-6** (Șhp) Hat^{1} (**1, 3, 8**) (mic). **7** (Îe) **A umbla (a se lua) pe ~** A umbla după dragoste.

hăț^{1} *i* vz ***haț***

hăț^{2} *sn* [At: DOSOFTEI, V. S. 383 / V: (iuz) ***ghăț, hâț*** / Pl: *~uri* / E: pbl ***hăț***^{1}] **1** Parte a hamului alcătuită din curele lungi, prinse de inelele căpițelei, cu ajutorul căreia se conduc caii. **2** (Pan) Frânghie legată de căpăstru, cu ajutorul căreia se mână un animal de tracțiune. **3** (Îs) *Cal din ~* Cal din stânga oiștii. **4** (Îe) **A ține ~urile în mână** A prelua conducerea. **5** (Îe) **A scăpa ~urile din mână** A pierde conducerea. **6** (Îe) **A-i veni iapa la ~** A-i merge bine (cuiva). **7** (Îe) **A ține (pe cineva) în ~uri** A-și exercita autoritatea strictă asupra cuiva. **8** Laț. **9** Ștreang.

hățaică *sf* [At: DA ms / Pl: *~ice* / E: ***hâță***^{1} + *-aică*] (Reg) Sanie cu picioare.

hățaș^{1} *sm* [At: ALECSANDRI, ap. TDRG / V: ***haț~*** / Pl: *~i* / E: ***hăț***^{2} + *-aș*] Cal care se mână cu ajutorul hățurilor, înhămat alături de un lăturaș.

hățaș^{2} *sn* [At: CREANGĂ, A. 72 / V: ***hataș, hătaș*** / Pl: *~uri* / E: nct] (Reg) **1** Cărare făcută de fiarele sălbatice prin pădure. **2** Plai unde pasc căprioarele. **3** Drum al turmelor de oi pe munte. **4** Drum mai lat, pe care merge cireada la păscut. **5** Potecă spre vârful muntelui. **6** Drum râpos, stricat de ploi .

hățăgan, ~ă *smf, a* vz ***hațegan***

hățăna *v* vz ***hâțâna***

hățăni *v* vz ***hâțâna***

hățău *sn* [At: CIAUȘANU, GL. / Pl: *~țaie* / E: cf *hățaș*^{2}] (Reg) **1** Loc pe unde se prăvălesc la vale lemnele tăiate în pădurea de munte. **2** Urmă lăsată de prăvălirea lemnelor. **3** (Îe) **A lua la ~** A certa.

hățel *sn* [At: DA ms / Pl: *~ele* / E: ***hățaș***^{2} + *-el*] (Reg; șhp) **1-12** Hățaș^{2} (**1-6**) (mic).

hăți^{1} *vt* [At: PAMFILE, C., ap. DA ms / Pzi: *~țesc* / E: fo] A asmuți câinii.

hăți^{2} *vt* [At: LB / Pzi: *~țesc* / E: ***hăț***^{2}] **1** A zgâlțâi pe cineva. **2** A trage cu forța pe cineva.

hățire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***hăți***^{2}] (Reg) **1** Zgâlțâire. **2** Tragere cu forța a cuiva Si: *hățit*^{1} (**2**).

hățiș^{1} *sn* [At: GHICA, S. 284 / V: ***haț~, hârț~*** / Pl: *~uri* / E: nct] **1** Loc plin cu mărăcini, cu arbuști spinoși. **2** Desiș greu de străbătut. **3** Pădure mică foarte deasă, cu mulți lăstari tineri. **4** (Reg) Cărare greu accesibilă prin pădurile de munte.

hățiș^{2} *av* [At: PAMFILE, A. R. / E: ***hăț***^{2} + *-iș*] (Reg; îe) **A ține ~** A ține morțiș.

hățit^{1} *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***hăți***^{2}] (Reg) **1** Zgâlțâire. **2** Hățire (**2**).

hățit^{2}, ***~ă*** *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***hăți***^{2}] (Reg) **1** Zgâlțâit^{2}. **2** Tras cu forța.

hățoagă *sf* [At: I. CR. II, 22 / V: ***haț~*** / Pl: *~age* / E: ***hățiș***^{1}] (Reg) Cărare făcută de animale sălbatice sau domestice.

hățucă *sf* [At: KLEIN, D. 178 / V: ***~uică*** / Pl: *~ici* / E: ucr ***хащука***] Cărare prin hățiș^{1} (**2**).

hățui *vt* [At: BELDIMAN, N. P. I, 57/7 / Pzi: *~esc* / E: ***hăț***^{2} + *-ui*] **1** A mâna caii cu ajutorul hățurilor. **2** (Fig) A înfrâna. **3** (Fig) A stăpâni.

hățuială *sf* [At: BOCEANU, GL. / Pl: *~ieli* / E: ***hățui*** + *-eală*] (Reg) **1** Joc. **2** Zbenguială.

hățuică *sf* vz ***hățucă***

hățuire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***hățui***] **1** Mânare a cailor cu ajutorul hățurilor Si: *hățuit*^{1} (**1**). **2** (Fig) Înfrânare. **3** (Fig) Stăpânire.

hățuit^{1} *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***hățui***] **1** Hățuire (**1**). **2** (Fig) Înfrânare. **3** (Fig) Stăpânire.

hăţuit², *~ă a* [At: MDA ms / Pl: *~iţi, ~e* / E: ***hăţui***] (D. cai) Mânat cu ajutorul hăţurilor. **2** (Fig) Înfrânat. **3** (Fig) Stăpânit.

hău¹ sn [At: ALECSANDRI, P. I, 10 / Pl: *~uri* / E: ns cf alb *haus* „prăpastie"] **1** Prăpastie adâncă. **2** (Îlav) **Cât (e) ~ul (şi dudăul)** Niciodată. **3** (Îal) Cu nici un preţ.

hău² sn [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: drr ***hăui***] (Rar) Hăuit.

hău³ i [At: ŞEZ. V, 98 / E: nct] (Reg) **1** Formă de atenţionare înainte de a se adresa cuiva. **2** Particulă interogativă.

hăuc sn [At: VICIU, GL. / Pl: *~uce* / E: cf ger *Hacke*] (Trs) **1** Un fel de târnăcop. **2** Un fel de ţapină cu două braţe, unul în prelungirea osiei, celălalt încovoiat.

hăucăi vi [At: MARIAN, O. II, 284 / Pzi: p 3 *~ăucăie* şi *~eşte* / E: ***hau*** + *-ăi*] (D. câini) A lătra.

hăugaş sn [At: ALECSANDRI, T. 1205 / Pl: *~e* / E: cf *făgaş*] **1** Şanţ făcut de un torent. **2** Urmă rămasă în noroi de la o roată. **3** (Fig) Direcţie. **4** (Fig) Obicei. **5** (Îe) **S-a dat în ~ul lui** S-a îndreptat. **6** (Buc) Jgheab la moară.

hăui vi vz ***aui***

hăuială sf vz ***auială***

hăuit sn [At: DA ms / P: *hă-u-it* / Pl: *~uri* / E: ***hăui***] **1** Răsunet prelung. **2** Ecou. **3** Hăulit.

hăuli¹ [At: ALECSANDRI, P. III, 42 / P: *hă-u~* / V: ***aoli, hau~ ~uni, holi*** / Pzi: *~lesc* / E: fo] **1** *vi* (D. oameni) A chiui. **2** *vi* (D. sunete) A răsuna prelung. **3** *vt* (Rar) A cânta ceva cu sunete prelungi, puternice. **4** *vi* (D. câini, lupi etc.) A urla.

hăuli² v vz ***aoli¹***

hăulire sf [At: MARIAN, Î. 3 / P: *hă-u~* / Pl: *~ri* / E: ***hăuli***] **1** Chiuire. **2** Răsunet prelung Si: *hăulit* **(2)**, *hăulitură* **(2)**. **3** Cântare cu sunete prelungi, puternice Si: *hăulit* **(3)**, *hăulitură* **(3)**. **4** Urlet al lupilor, câinilor etc. Si: *hăulit* **(4)**, *hăulitură* **(4)**.

hăulit sn [At: MARIAN, NU. 246 / P: *hă-u~* / Pl: *~uri* / E: ***hăuli***] **1** Chiuire. **2-4** Hăulire **(2-4)**.

hăulitură sf [At: DA ms / P: *hă-u~* / Pl: *~ri* / E: ***hăuli*** + *-tură*] **1** Chiuire. **2-4** Hăulire **(2-4)**.

hăuni v vz ***hăuli¹***

hăzap sm [At: VICIU, GL. / Pl: *~i* / E: nct] Mâncău.

hăzaş sn vz ***haizaş***

hăzări vt [At: DR. IX, 56 / Pzi: *~resc* / E: cf *hărăţi, zădărî*] (Reg) A întărâta.

hăzos, ~oasă a vz ***hazos***

hăznar sm vz ***hăsnar***

hăznăli vi [At: VAIDA, ap. DA ms / Pzi: *~lesc* / E: mg ***haznalni***] **1-5** A hăsnui **(1-5)**.

hăznălui vi [At: DDRF / Pzi: *~esc* / E: ***hasnă*** + *-ălui*] **1-5** A hăsni **(1-5)**.

hăznea sf vz ***hazna***

hăznui v vz ***hăsnui***

hăznuială sf vz ***hăsnuială***

hăznuire sf vz ***hăsnuire***

hăznuit¹ sn vz ***hăsnuit¹***

hăznuit², ~ă a vz ***hăsnuit²***

hăzos, ~oasă a vz ***hazos***

hâ i [At: ALECSANDRI, T. 1125 / E: fo] **1** (Pop) Exprimă o afirmaţie. **2** (Pop) Exprimă o interogaţie. **3** (Rep) Imită plânsul.

hâai i vz ***hâi¹***

hâc¹ i [At: ALECSANDRI, T. 72 / E: fo] **1** Imită sunetul scos de cineva care primeşte o lovitură puternică. **2** Sughiţ.

hâc² sm [At: SBIERA, P. 301/6 / Pl: *hâci* / E: mg ***hökkön***] (Reg) Pitic.

hâcă sf [At: MARIAN, ap. DA ms / Pl: *hâci* / E: Cf: *mg hök* „îndărăt!"] **1** Necaz. **2** Neplăcere. **3** Supărare. **4** Ceartă. **5** Proces.

hâcâi vi [At: DL / Pzi: *~esc* / E: ***hâc*** + *-âi*] **1** A răsufla greu. **2** A icni.

hâcâire sf [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***hâcâi***] (Reg) **1** Răsuflare grea. **2** Icnet.

hâcâit sn [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***hâcâi***] **1** Răsuflare grea. **2** Icnet.

hâcea i vz ***hâş***

hâci¹ i vz ***hâş***

hâci² s vz ***hâci***

hâci³ sn vz ***huci²***

hâcia v vz ***hâcii***

hâcii [At: MARIAN, O. I, 1217 / V: *~ia*, ***huc~*** / Pzi: *~esc* / E: ***hâci***] **1** *vi* A emite strigătul „hâci" Si: *a hâcili* **(1)**, *a hâciui* **(1)**, *a huşcăi* **(1)**. **2** *vti* A izgoni.

hâcili [At: I. CR. III, 152 / Pzi: *~lesc* / E: cf *hâci*] **1** *vi* A hâcii **(1)**. **2** *vti* A izgoni.

hâcioa i vz ***hâcea***

hâciui [At: ŞEZ. I, 282 / V: ***huc~*** / Pzi: *~esc* / E: ***hâci*** + *-ui*] **1** *vi* A hâcii **(1)**. **2** *vti* A izgoni.

hâd, hâdă [At: NEGRUZZI I, 161 / Pl: *hâzi, ~e* / E: ucr ***хид***] **1** *a* Foarte urât. **2-3** *av, a* (În mod) dezgustător.

hâdache sms [At: CADE / E: ***hâd*** + *-ache*] Denumire eufemistică a diavolului.

hâdos, ~oasă a [At: DA ms / Pl: *~oşi, ~oase* / E: ***hâd*** + *-os*] Hidos.

hâdoşenie sf [At: DEX² / Pl: *~ii* / E: ctm ***hâd*** + ***hidoşenie***] **1** Urăţenie mare. **2** (Ccr) Obiect foarte urât. **3** (Ccr) Persoană foarte urâtă.

hâduţ, ~ă a [At: MARIAN, S. R. I, 270 / Pl: *~i, ~e* / E: ***hâd*** + *-uţ*] **1-4** (Şhp) (Mai puţin) hâd **(1, 3)**.

hâgan sm [At: COMAN, GL. / Pl: *~i* / E: nct] (Pbl) **1** Urăţenie. **2** Monstru.

hâhâi¹ vi [At: H XII, 481 / Pzi: *~esc* / E: fo] **1** (D. porumbei) A emite sunetul caracteristic speciei. **2** (D. oameni) A râde pe înfundate.

hâhâi² v vz ***hâi***

hâi [At: LB / V: ***hăi, hâhâi*** / Pzi: *~esc* / E: mg ***hajlani, hajloni***] **1-2** *vtr* A (se) surpa. **3** *vt* A apăsa greu până la dărâmare. **4** *vt* (Îe) **A ~ în bătaie** A rupe în bătaie. **5** *vr* A se nărui. **6** *vr* A se apleca într-o parte Si: *a se hăiti* **(3)**. **7** *vr* A se vătăma. **8** *vr* A se boşorogi.

hâichi i vz ***hăi¹***

hâidea i vz ***huideo***

hâire sf [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***hâi***] **1** Surpare. **2** Apăsare cu greutate pe ceva până la dărâmare Si: *hâit³* **(2)**, *hâitură* **(2)**. **3** Năruire. **4** Aplecare într-o parte Si: *hăitire* **(3)**, *hăitit¹* **(3)**, *hâit³* **(4)**, *hâitură* **(4)**. **5** Vătămare. **6** Boşorogire.

hâit¹ sn vz ***hăit¹***

hâit² i vz ***hăi¹***

hâit³ sn [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***hâi***] **1** Surpare. **2** Hâire **(2)**. **3** Năruire. **4** Hâire **(4)**. **5** Vătămare. **6** Boşorogire.

hâit⁴, ~ă a [At: VLAHUŢĂ, N. 122 / V: ***hăit*** / Pl: *~iţi, ~e* / E: ***hâi***] **1** Surpat. **2** Apăsat cu greutate mare până la dărâmare. **3** Năruit. **4** Aplecat într-o parte Si: (reg) *hăitit²* **(3)**. **5** Vătămat. **6** Boşorogit.

hâitei sn vz ***hinteu***

hâiti i vz ***hăi¹***

hâitură sf [At: DRĂGHICI, R. 113/18 / V: ***hăi~*** / Pl: *~ri* / E: ***hâi*** + *-tură*] **1** Surpătură. **2** Hâire **(2)**. **3** Năruire. **4** Hâire **(4)**. **5** Strâmbătură. **6** Vătămătură. **7** (Med; pop) Hernie. **8** Boşorogire.

hâj¹ sn [At: DOSOFTEI, V. S. 102/1 / V: ***hârj, îrj*** / Pl: *~uri* / E: pn ***hyž***] **1** (Înv) Bordei. **2** (Reg) Hambar mic. **3** (Reg) Şură în care se ţin alimente. **4** Clădire separată în care se ţin vase cu lapte, smântână, seu etc.

hâj² sm [At: VASILIU, C. 33 / Pl: *~i* / E: nct] (Îrg; îs) *~ de babă* Babă afurisită.

hâjdoacă sf vz ***hârştioagă***

hâjgău s [At: CHEST. II, 54/229 / V: ***hajdău*** / Pl: nct / E: nct] (Reg; prt) **1** Casă. **2** (Îf *hajdău*) Casă mare.

hâjoi smi [At: ŞEZ. IV, 202 / E: ***hâj²*** + *-oi*] (Reg) **1-2** Babă (extrem de) afurisită.

hâjuţ sn [At: HERZ.-GHER. II–III, 423 / Pl: *~uri* / E: ***hâj¹*** + *-uţ*] **1-8** (Şhp) Hâj¹ **(1-4)** (mic).

hârj sn vz ***hâj¹***

hâlbări *vr* [At: MARIAN, O. I, 232 / Pzi: *~resc* / E: ***hâlbe*** + *-ări*] (Trs; Buc) **1** (D. porci) A umbla cu râtul prin hâlbe. **2** (Pex) A se bălăci (în apă murdară). **3** (Îe) **A se ~ în mâncări** A mânca mult și urât.

hâlbâc *i* vz ***hâltâbâc***

hâlbe *sfp* [At: ȘEZ. III, 15 / V: ***hel~*** / E: nct] (Trs; Buc) Spălătură de vase cu care se hrănesc porcii Cf *lături*.

hâlboacă *sf* vz ***holboacă***

hâlboană *sf* vz ***holboană***

hâlbon *s* vz ***hilbon***

hâlbonc *sn* [At: H VIII, 15 / Pl: *~oance* / E: cf *holboacă*] Groapă săpată în râu sau în vale.

hâlborniță *sf* [At: DA ms / Pl: *~țe* / E: ***hâlbe*** + *-orniță*] (Buc) Vas în care se țin hâlbele.

hâlbou *sn* [At: CHEST. IV, 39/371 / Pl: *~oaie* / E: cf *holboacă*] (Reg) Adâncime cu vârtej într-o apă curgătoare.

hâlbură *sf* [At: BUGNARIU, N., ap. DA ms / Pl: *~ri* / E: cf *holboană*] Loc unde o apă curgătoare este mai adâncă.

hâlbușoare *sfp* [At: ȘEZ. II, 7 / E: ***hâlbe*** + *-ușoare*] **1-2** (Șhp) Hâlbe (puține).

hâlca *sf* vz ***halca***

hâlcuri *snp* [At: PAȘCA, GL. / E: nct] (Reg) Vase.

hâldău *sn* vz ***haldău***

hâldâbâc *i* vz ***hâltâbâc***

hâlm *sn* vz ***holm***

hâlmă *sf* [At: DA ms / Pl: *~me* / E: cf *gâlmă*] (Reg) Movilă.

hâlmos, ~oasă *a* [At: DDRF / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***hâlmă*** + *-os*] (Reg; d. terenuri) Cu hâlme.

hâlpav, ~ă *a* vz ***hulpav***

hâlpov, ~ă *a* vz ***hulpav***

hâltav, ~ă *a* vz ***hulpav***

hâltâbâc *i* [At: JIPESCU, O. 81 / V: ***~lb~, ~ldâ~ hâtâlb~*** / E: fo] Bâldâbâc.

hâltâc *i* [At: GOROVEI, C. 145 / E: fo] (Reg) Cuvânt care imită zgomotul unui lichid clătinat într-un vas.

hâltâcăni *vt* [At: ARH. OLT. XXI, 266 / Pzi: *~nesc* / E: fo] (Reg) **1** A clătina un lichid într-un vas Si: *a hăltăcări* **(1)**. **2** (Spc) A bate un butoi cu vin sau cu lapte, pentru a ajuta la amestecarea conținutului Si: *a hăltăcări* **(2)**.

hâltâcâi *vt* [At: COMAN, GL. / Pzi: *~esc* / E: ***hâltâc*** + *-âi*] (Reg) A produce sunetul hâltâc Si: *a hâltâci*.

hâltâci *vt* [At: SĂM. IV, 767 / Pzi: *~cesc* / E: ***hâltâc***] (Reg) A hâltâcâi.

hâltei *sn* vz ***hinteu***

hâlti *vt* [At: ȘEZ. III, 15 / Pzi: *~tesc* / E: cf *hâltav*] (Reg) A bea lacom și mult.

hâltiugă *sf* [At: I. CR. III, 286 / V: ***hel~*** / Pl: *~uge* / E: nct] (Reg) **1** (Prt) Mâncare fără gust. **2** (Prt) Mâncare cu multă apă, ca niște lături. **3** (Îf *hel~*) Borș fără nimic fiert.

hâlțăni *v* vz ***hâțâna***

hâlțâna *v* vz ***hâțâna***

hâlți *smp* vz ***câlți***

hâlțina *v* vz ***hâțâna***

hâm *i* vz ***hm***

hâmâi *vi* vz ***hămăi***

hâmb *s* [At: CIAUȘANU, V. 166 / Pl: nct / E: nct] (Reg) **1** Oală mare, de făcut mâncare pentru praznic. **2** (Prt) Femeie voinică.

hâmbar *sn* vz ***hambar***

hâmnea *smi* [At: CREANGĂ, GL. / E: nct] (Reg) **1-3** Poreclă dată oamenilor hămesiți **(1, 3, 5)** Si: *hâmnioaie* **(1-3)**.

hâmnioaie *sf* [At: I. CR. VI, 126 / P: *~ni-oa-ie* / Pl: *~* / E: nct] (Reg) **1-3** Poreclă dată unei femei hămesite **(1, 3, 5)**.

hândel *s* [At: BUL. FIL. IV, 135 / Pl: nct / E: rrm ***hindel***] Excremente.

hândichi[1] *sn* vz ***hindichi***

hândichi[2] *s* [At: CHEST. IV, 41/426 / Pl: nct / E: nct] (Reg) Întăritură făcută în țărmul unui râu, pentru a împiedica eroziunea.

hângaș *sn* [At: LTR[2] / Pl: *~uri* / E: nct] (Reg) Jgheab la teascurile țărănești folosite la prepararea vinului.

hânghercă *sf* [At: H VII, 445 / Pl: *~rci* / E: ns cf *vinghercă*] (Reg) Haină bărbătească nedefinită mai îndeaproape.

hângi *sn* vz ***huei***

hâns *sm* [At: LB / V: ***hansă*** *sf*[2], ***~nz*** *sn* / Pl: *~uri* / E: ns cf mg *homszék, hancsik*] (Reg) **1** (Csc) Tufe dese de spini și arbuști. **2** Tufiș. **3** Pământ lăsat în părăsire. **4** Hotar.

hânsar *sm* [At: MOXA, ap. CUV. D. BĂTR. I, 377 / Pl: *~i* / E: vsl ***хасарь***] (Înv) **1** (Mun) Haiduc. **2** (Mun) Tâlhar. **3** (Mun) Corsar. **4** (Mol) Ostaș călare fără leafă, care era răsplătit din prada luată de la dușmani. **5** (Mol) Plugar.

hânsă[1] *sf* [At: DA ms / Pl: *~se* / E: nct] (Reg) Ploaie scurtă, la intervale dese.

hânsă[2] *sf* [At: DA / Pl: *~se* / E: ns cf mg *hon* „acasă"] (Reg) **1** Dor. **2** Nostalgie.

hânsă[3] *sf* [At: PAȘCA, GL. / Pl: *~se* / E: nct] (Reg) Parte dintr-un întreg.

hânțăni *v* vz ***hâțâna***

hânțău *sn* [At: DL / Pl: *~țaie* / E: nct] Bancă cu clește de fixare, asemănătoare cu scăunoaia, pe care rotarul fixează bucățile de lemn din care face spițele.

hânz[1] *sn* [At: CV 1950, nr. 1, 31 / Pl: *~uri* / E: nct] (Reg) Răritură de-a lungul pânzei, cauzată de un defect al spetei.

hânz[2] *sn* vz ***hâns***

hâp *i* vz ***hap***

hâr[1] *i* [At: HEM 3234 / P: *hârr* / E: fo] Imită un: **1** Zgomot produs de mecanisme vechi, care nu mai funcționează bine. **2** Zgomot produs de organele respiratorii bolnave. **3** Mârâituri de animale întărâtate. **4** (Fig) Zgomot cu care se întărâtă oamenii. **5** Zgomot cu care se alungă animalele. **6** (Îe) **Că(-i) ~, că(-i) mâr** Exprimă încurcarea cuiva în explicații neconvingătoare.

hâr[2] *sms* vz ***hâră***[1]

hârană *sf* vz ***hrană***

hâră[1] *sf* [At: LB / V: ***~r*** *sms* / Pl: *~re* / E: vsl ***кхирь***] **1** (Med; reg) Tuse (puternică). **2** (Reg) Hemoptizie. **3** (Fig) Babă. **4** (Îcs) *De-a ~ra* Joc de copii. **5** Mătreață pe pielea vitelor slabe. **6** Escară apărută sub lâna oilor. **7** (Îf *hâr*) Păduche de vită. **8** (Reg) Păduche de om. **9** (Reg) Rapăn. **10** (Reg) Mătreață. **11** Jeg.

hâră[2] *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: *~re* / E: pvb ***hârâi***] **1** (Înv) Mârâit al câinelui. **2** (Fig; reg; d. oameni) Ceartă. **3** (Fig; reg) Zâzanie. **4** (Îlav) **De-a ~a** Din spirit de contracție, în necaz.

hărăi *v* vz ***hârâi***

hărăială *sf* vz ***hârâială***

hărăire *sf* vz ***hârâire***

hărăit[1] *sn* vz ***hârâit***[1]

hărăit[2]***, ~ă*** *a* vz ***hârâit***[2]

hărăitor, ~oare *a, sf* vz ***hârâitor***

hărăitură *sf* vz ***hârâitură***

hârău *sm* vz ***hărău***

hârâi [At: ANON. CAR. / V: ***~răi*** / Pzi: *hârâi, ~esc* / E: ***hâr***[1]] **1** *vi* (D. mecanisme stricate) A scoate un zgomot specific. **2** *vi* (D. organe respiratorii bolnave) A scoate sunete răgușite Si: *a hârcâi* **(1)**. **3** *vi* (D. oameni) A vorbi neclar. **4** *vi* A mormăi. **5** *vi* A sforăi. **6** *vi* (Fig; d. oameni) A trăi greu. **7** *vi* (D. animale) A mârâi. **8** *vi* (Fig; d. oameni) A vorbi cu răutate. **9** *vr* A se încăiera. **10-11** *vtr* A (se) întărâta. **12-13** *vtr* A (se) târî.

hârâială *sf* [At: DELAVRANCEA, S. 188 / V: ***~răi~*** / Pl: *~ieli* / E: ***hârâi*** + *-eală*] **1-3** Hârâire **(1-3)**. **4** Mormăială. **5** Sforăit. **6-8** Hârâire **(6-8)**. **9** Încăierare. **10** Întărâtare. **11** Târâre.

hârâire *sf* [At: MDA ms / V: ***~răi~*** / Pl: *~ri* / E: ***hârâi***] **1** Zgomot dogit al unor mecanisme stricate Si: *hârâială* **(1)**, *hârâit*[1] **(1)**, *hârâitura* **(1)**. **2** Sunet răgușit produs de organe respiratorii bolnave Si: *hârâială* **(2)**.

hârâit[1] (2), *hârâitură* (2), *hârcâială* (1), *hârcâire* (1), *hârcâit[1]* (1), *hârcâitură* (1). 3 Vorbire neclară a oamenilor Si: *hârâială* (3), *hârâit[1]* (3), *hârâitură* (3). 4 Mormăială. 5 Sforăit. 6 Trai dificil al oamenilor Si: *hârâială* (6), *hârâit[1]* (6), *hârâitură* (6). 7 Mârâit al animalelor Si: *hârâială* (7), *hârâit[1]* (7), *hârâitură* (7). 8 Vorbe răutăcioase Si: *hârâială* (8), *hârâit[1]* (8), *hârâitură* (8). 9 Încăierare. 10 Întărâtare. 11 Târâre.

hârâiș *av* [At: PAMFILE, J. I, 333 / E: ***hârâi*** + *-iș*] 1 Târâș. 2 (Îc) **~mârâiș** Cu greu.

hârâit[1] *sn* [At: DUNĂREANU, CH. 199 / V: ***~răit*** / Pl: *~uri* / E: ***hărai***] 1-3 Hârâire (1-3). 4 Mormăială. 5 Sforăit. 6-8 Hârâire (6-8). 9 Încăierare. 10 Întărâtare. 11 Târâre.

hârâit[2], ~ă [At: EMINESCU, P. 192 / V: ***~răit*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***hârâi***] 1-12 *av, a* (În mod) hârâitor (1-6).

hârâitor, ~oare [At: CARAGIALE, O. VII, 300 / V: ***~răi~, hurui~*** / Pl: *~i, ~oare* / E: ***hârâi*** + *-tor*] 1-6 *a* Care hârâie (1-5,7). 7 *sf* Jucărie cu care se produce un zgomot dogit, prin rotirea unui dispozitiv.

hârâitură *sf* [At: CANTEMIR, IST. 339 / V: ***~răi~*** / Pl: *~uri*, (înv) *~ure* / E: ***hârâi*** + *(-i)tură*] 1-3 Hârâire (1-3). 4 Mormăială. 5 Sforăit. 6-8 Hârâire (6-8). 9 Încăierare. 10 Întărâtare. 11 Târâre.

hârb *sn* [At: DOSOFTEI, PS. 15 / Pl: *~uri* / E: bg ***хърб***] 1 (Înv) Scoică. 2 (Pop) Bucată dintr-un vas spart Si: *ciob*. 3-5 Lucru lipsit de valoare, stricat, vechi. 6 Vas (vechi și spart). 7 (Pop) Vas de lut sau de metal în care se pun bucatele Cf *farfurie, cratiță, strachină*. 8 Vas pentru gătit. 9 (Spc) Opaiț. 10 (Îe) **Râde ~ de ciob (oală, strachină) spart(ă)** A râde de defectele altuia, fără a le vedea pe ale sale. 11 (Îe) **A face ~uri** A sparge. 12 (Îe) **A-i sfărâi cuiva cu ~ul** A-l fermeca. 13 (Fig) Om de nimic. 14 (Fig) Om bătrân și neputincios.

hârban *sm* [At: VICIU, GL / Pl: *~i* / E: ctm ***harbuz*** și ***bostan***] (Reg) Pepene verde Si: *harbuz*.

hârbar[1] *sn* [At: MARIAN, ap. DA ms / Pl: *~e* / E: ***hârb*** + *-ar*] (Reg) Loc unde se află aruncate multe hârburi (3-5).

hârbar[2], ~ă [At: PANN, P. V. II, 117 / Pl: *~i, ~e* / E: ***hârb*** + *-ar*] 1 *a* (Fam; d. câini și porci) Care-și bagă botul prin toate hârburile. 2 *a* (Fam; d. câini) Care rătăcește de colo-colo fără stăpân. 3 *a* (Fam; d. câini și porci) Blând. 4-5 *smf, a* (Om) care nu are locuință Si: *hârbareț* (3-4). 6-7 *smf, a* (Om) îndrăzneț. 8-9 *smf, a* (Om) murdar.

hârbareț, ~riță [At: NEGRUZZI, S. III, 16 / Pl: *~i, ~rițe* / E: ***hârb*** + *-areț*] 1 *a* (Reg) Care gustă din toate mâncărurile. 2 *a* Pofticios. 3-4 *smf, a* Hârbar (4-5).

hârbăjitură *sf* [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: ns cf *hârb*] (Reg) Cocioabă (1).

hârbălui *vtr* [At: CADE / Pzi: *~esc* / E: cf *hârb*] (Reg) 1-10 A hârbui (1-10).

hârbăluit, ~ă *a* [At: CHEST. II, 16/7 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***hârbălui***] 1-5 Hârbuit[2] (1-5).

hârbări [At: RĂDULESCU-CODIN, ap. CADE / Pzi: *~resc* / E: ***hârbar***] 1 *vi* A trăi ca un vagabond. 2 *vi* A trăi în comun cu altul. 3 (Trs) A crește purcei pe lângă casă.

hârbărie *sfs* [At: MARIAN, ap. DA / E: ***hârb*** + *-ărie*] (Pop) Mulțime de hârburi.

hârbeică *sf* [At: CADE / Pl: *~ici* / E: ***hârb*** + *-eică*] 1 Vas de bucate Si: *hârboc* (1). 2 Cratiță cu trei picioare de fontă sau de lut Si: *hârboc* (2). 3 Cratiță pentru prăjit a ciobanului Si: *hârboc* (3). 4 Hârbleadă (1).

hârbeliște *sf* [At: PAMFILE, J., ap. DA ms / V: ***her~*** / Pl: *~ti* / E: ***hârb*** + *-eliște*] 1 Obiect stricat. 2 Car stricat. 3 Plug stricat. 4 Acaret mare și inutil. 5 Casă dărăpănată.

hârbleadă *sf* [At: H XVII. 175 / Pl: *~de* / E: ns cf bg *хърбел*] (Reg) 1 Vas de pământ, de fontă, de doage, care nu mai este utilizabil Si: *hârbeică* (4), *hârboc* (4). 2 (Fig) Om bolnav.

hârboaică *sf* [At: CHEST. V. 6 / Pl: *~ce* / E: ***hârb*** + *-oaică*] (Reg) Oală largă, de doi litri, pentru măsurat laptele.

hârboc *sn* [At: CADE / Pl: *~oace* / E: ***hârb*** + *-oc*] 1-3 Hârbeică (1-3). 4 Hârbleadă (1).

hârboi *sn* [At: H XVIII. 21 / Pl: *~oaie* / E: ***hârb*** + *-oi*] 1-14 Hârb (2-8) (mare). 15 (Reg) Vas în care se duce mâncarea la câmp.

hârbșor *sn* vz ***hârbușor***

hârbui [At: ALECSANDRI, T. 1763 / Pzi: *~esc* / E: ***hârb***] 1-2 *vtr* A (se) preface în hârburi (2). 3-4 *vtr* A (se) strica. 5-6 *vtr* A (se) învechi. 7-8 *vtr* A (se) ruina. 9 *vr* (D. oameni) A-și pierde (din cauza bolii sau a bătrâneții) integritatea facultăților fizice și mentale. 10 *vr* (Reg; d. oameni) A-și face cu greu rost de ceva. 11 *vr* (Reg; d. oameni) A-și duce viața cu greu.

hârbuire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***hârbui***] 1 Prefacere în hârburi (2) Si: *hârbuit[1]* (1). 2 Degradare. 3 Învechire. 4 Ruinare. 5 (D. oameni) Pierdere a integrității facultăților fizice și psihice Si: *hârbuit[1]* (5). 6 (Reg; d. oameni) Procurare dificilă a unui lucru Si: *hârbuit[1]* (6). 7 (Reg; d. oameni) Ducere cu greu a existenței Si: *hârbuit[1]* (7).

hârbuit[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***hârbui***] 1 Hârbuire (1). 2 Degradare. 3 Învechire. 4 Ruinare. 5-7 Hârbuire (5-7).

hârbuit[2], ~ă *a* [At: DOSOFTEI, ap. TDRG / Pl: *~iți, ~e* / E: ***hârbui***] 1 Prefăcut în hârburi (2). 2 (Șfg) Stricat[2]. 3 (Reg) Învechit[2]. 4 (Șfg) Hodorogit[2]. 5 (D. oameni) Șubrezit[2].

hârbușor *sn* [At: TDRG / V: ***~bș~*** / Pl: *~oare* / E: ***hârb*** + *-ușor*] 1-14 (Șhp) Hârb (2-8) (mic) Si: *hârbuț* (1-14).

hârbuț *sn* [At: LB / Pl: *~e* / E: ***hârb*** + *-uț*] 1-14 (Șhp) Hârbușor (1-14).

hârca *av* [At: I. CR. V, 182 / E: nct] 1 (Reg; îe) **A se da (cineva) ~** A-și face vânt cu scaunul, când se dă în scrânciob. 2 (Ilav) **(De-a) ~~** De-a dura.

hârcav, ~ă *a* [At: DOSOFTEI, V. S. 244 / Pl: *~i, ~e* / E: vsl ***хракавъ***] (Slî) Bâlbâit.

hârcă *sf* [At: VĂCĂRESCU, P. 350/2 / Pl: *~ce* și *ci* (5) / E: ucr ***кхирка***] 1-2 Craniu (de om). 3 Țeastă. 4 (Dep) Epitet dat unei femei bătrâne, urâte și rele Si: *babornița*. 5 (Îc) *Babă-~* Femeie bătrână, urâtă și rea. 6 (Îe) **A face de ~** A face de râs. 7 Boală pe care o capătă bobocii când beau must de pe lângă gunoi.

hârcâi *v* vz ***hârcâi***

hârcău *sm* [At: DA ms / Pl: *~ăi* / E: ***hârcâi*** + *-ău*] (Reg) Persoană care scuipă mult Si: *hârcâilă*.

hârcâi [At: ANON. CAR. / V: ***~căi, ~coi*** / Pzi: *~esc* / E: fo cf *hârâi, hor(c)ăi*] 1 *vi* A hârâi (2). 2 *vi* (Spc) A avea respirația hârâitoare a tuberculoșilor. 3 *vi* (Spc) A horcăi (1). 4 *vi* A tuși din piept. 5 *vti* A expectora. 6 *vt* A zgâria un perete, răcâindu-l cu ceva. 7 *vt* A freca (cu nisip).

hârcâială *sf* [At: ȘEZ. IX, 147 / P: *~câ-ia~* / Pl: *~ieli* / E: ***hârcâi*** + *-eală*] 1 Hârâire (2). 2-4 Hârcâire (2-4). 5 Expectorație. 6-7 Hârcâire (6-7).

hârcâilă *smi* [At: DA ms / E: ***hârcâi*** + *-ilă*] (Reg) Hârcău.

hârcâire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***hârcâi***] 1 Hârâire (2). 2 (Spc) Respirație hârâitoare a tuberculoșilor Si: *hârcâiala* (2), *hârcâit[1]* (2), *hârcâitură* (2). 3 (Spc) Respirație grea a celui aflat în agonie Si: *hârcâială* (3), *hârcâit[1]* (3), *hârcâitură* (3). 4 Tuse din piept Si: *hârcâială* (4), *hârcâit[1]* (4), *hârcâitură* (4). 5 Expectorație. 6 Zgâriere a unui perete, răcâindu-l cu ceva Si: *hârcâială* (6), *hârcâit[1]* (6), *hârcâitură* (6). 7 Frecare (cu nisip) a ceva Si: *hârcâială* (7), *hârcâit[1]* (7), *hârcâitura* (7).

hârcâit[1] *sn* [At: NEGRUZZI, S. I, 62 / Pl: *~uri* / E: ***hârcâit***] 1 Hârâire (2). 2-4 Hârcâire (2-4). 5 Expectorație. 6-7 Hârcâire (6-7).

hârcâit[2], ~ă *a* [At: MDA ms / Pzi: *~iți, ~e* / E: ***hârcâi***] 1 Expectorat. 2 (D. un perete) Zgâriat prin răcâire cu ceva. 3 Frecat (cu nisip).

hârcâitură *sf* [At: I. NEGRUZZI, S. V, 511 / Pl: *~ri* / E: ***hârcâi*** + *-ură*] 1 Hârâire (2). 2-4 Hârcâire (2-4). 5 Expectorație. 6-7 Hârcâire (6-7).

hârciob *sn* [At: CHEST. II, 16/196 / Pl: *~uri* / E: nct] (Reg) Dărăpănătură.

hârciog[1] *sm* [At: LB / Pl: *~ogi* / E: mg ***hörcsög***] Mamifer rozător cu blană pufoasă, roșcată-cafenie, cu coadă scurtă și cu două pungi de amândouă părțile gurii, pentru transportul proviziilor în galeriile subterane unde hibernează Si: *grivan* (*Cricetus cricetus*). 2 (Reg) Guzgan. 3 Sobol. 4 Mârțoagă.

hârciog[2] *s* [At: CANDREA, Ț. O., ap. DA ms / Pl: nct / E: nct] (Med; pop) Diaree.

hârcoi *v* vz ***hârcâi***

hârdai *sn* vz ***hârdău***

hârdaiaș *sn* vz ***hârdăiaș***

hârdăiaș *sn* [At: ODOBESCU, S. II, 189 / V: **~da~** / Pl: *~e* / E: ***hârdău*** + *-aș*] **1-10** (Șhp) Hărdău (**1-5**) (mic) Si: *hârdăior* (**1-10**), *hârdăuț* (**1-10**), *hârgâuță* (**1-10**).

hârdăior *sn* [At: MATEESCU, B. 65 / Pl: *~oare* / E: ***hârdău*** + *-ior*] **1-10** (Șhp) Hârdăiaș (**1-10**).

hârdău *sn* [At: POLIZU / V: (înv) ***~dai, hăr~,*** (îvr) ***hurdai, hur~, hurdoi*** / Pl: *~daie* / E: mg ***hordó***] **1** Vas din doage de lemn, cu torți, întrebuințat la transportarea sau păstrarea lichidelor Si: *ciubăr*. **2** Vas întrebuințat la transportarea cerealelor sau fructelor. **3** Vas de lut în care se face mămăliga. **4** Vas pentru mulsul oilor Cf *șiștar*. **5** Cantitate conținută într-un hârdău. **6** (Îe; arg) **A turna (pe cineva) la ~** A aresta. **7** (Arg; îs) *~ul lui Petrache* Închisoare.

hârdăuț *sn* [At: PONTBRAINT, D. / P: *~dă-uț* / Pl: *~e* / E: ***hârdău*** + *-uț*] **1-10** (Șhp) Hârdăiaș (**1-10**).

hârdoa *i* [At: MARIAN / V: ***hor~, hur~*** / E: cf *hârdoc*] (Buc) Strigăt cu care se alungă berbecii.

hârdoc *sm* [At: VICIU, GL. / Pl: *~oci* / E: cf *hârdoa*] (Trs) Berbec.

hârea *i* [At: MARIAN, ap. DA ms / V: ***ar~, îr~*** / E: cf *harea, hârda, hart*] (Reg) Strigăt cu care se îndeamnă oile sau boii.

hârgai *sn* [At: KLEIN, D. 95 / Pl: *~e* / E: nct] (Îrg) Vas în care se fierbe mămăliga.

hârgan *sm* [At: ANON. CAR. / Pl: *~i* / E: nct] (Bot; reg) Harbuz.

hârgaț *sm* [At: VICIU, GL. / Pl: nct / E: cf *arcat*] (Bot; reg) Salcâm.

hârgău *sn* [At: KLEIN, D. / Pl: *~gaie, ~găi, ~gane* / E: nct] (Îrg) **1** Vas de lut smălțuit, cu trei picioare, pentru gătit mâncarea. **2** Ceaun de mămăligă. **3** Oală mare în care se duce mâncarea la câmp. **4** Oală butucănoasă. **5** (Lpl) Vase de bucătărie. **6** (Înv) Hârdău (**1**).

hârgăuță *sf* [At: ALRT. II, 152 / Pl: *~țe* / E: ***hârgău*** + *-uță*] (Îrg; șhp) **1-10** Hârdăiaș (**1-10**).

hârghie *sf* [At: H XVIII. 315 / S și: *~ghe* / Pl: *~ii* / E: nct] (Reg) **1** Rău. **2** Cuvânt injurios. **3-4** (Prt) Om (nesuferit sau) leneș. **5** (Prt) Om lipsit de vlagă. **6** Om hămesit de foame.

hârghilă *sf* vz ***herghelie***

hârgi *vt* [At: DOINE, 87 / Pzi: *~gesc* / E: fo] (Îrg) A rânji.

hârgoi *sn* [At: ȘEZ. VII, 190 / Pl: *~oaie* / E: ns cf *hang*] **1** Parte a cimpoiului. **2** Țeavă lungă făcută din patru țevi de soc, pentru bas.

hârgoni *vrr* [At: AGÂRBICEANU, ap. DA ms / Pzi: *~nesc* / E: nct] A se lua la harță.

hârhastă *sf* [At: DOMBROWSKI, P. 62 / Pl: *~te* / E: nct] (Orn; reg) Coțofană.

hârhăi *v* vz ***hârhăti***

hârhom *sn* [At: CIAUȘANU, V. ap. DA ms / Pl: ? / E: nct] (Reg; csc) **1** Mulțime. **2** Stol. **3** (Îe) **A se ține ~** A merge înșiruiți.

hârj *sn* vz ***hâj***

hârjău *s* [At: CHEST. V, 61/70 / Pl: *~ăi* / E: ns cf *hârjoleu*[2]] (Îrg) Obiect întrebuințat la stână, nedefinit mai îndeaproape.

hârjâi *v* vz ***hârșâi***

hârjâire *sf* vz ***hârșâire***

hârjâit *sn* vz ***hârșâit***[1]

hârjâitură *sf* vz ***hârșâitură***

hârjele *sfp* [At: BUGNARIU, N., ap. DA ms / E: nct] (Îe) **1 A grăi în ~** A vorbi figurat, în alegorii. **2** (Îae) A face glume.

hârjetar *sm* [At: IORGA, L. I, 75 / Pl: *~i* / E: nct] (Înv) Cartofor.

hârji *vi* [At: ALRM II/I, h. 70 / Pzi: *~jesc* / E: nct] (Reg) A scrâșni din dinți.

hârjiit *sn* vz ***hârșâit***[1]

hârjiitură *sf* vz ***hârșâitură***

hârjit, ~ă *a* [At: COMAN, GL. / Pl: *~iți, ~e* / E: ***hârji***] (Reg) Cu gura deschisă.

hârjoabă *sf* [At: CHEST. II, 16/247 / Pl: *~be* / E: nct] (Reg) Casă dărăpănată.

hârjoană *sf* [At: ALECSANDRI, T. 665 / Pl: *~ne* / E: drr ***hârjoni***] **1** Hârjonire. **2** (Spc) Joc de copii, în care fetele și băieții se îmbrâncesc, se sărută în glumă.

hârjoleu[1] *sm* [At: CHEST. V, ap. DA ms / Pl: *~ei* / E: nct] (Reg) **1** Om glumeț și spiritual, care știe întotdeauna să scape din încurcături. **2** Om certăreț. **3** Băiat neastâmpărat, care necăjește fetele.

hârjoleu[2] *sm* [At: CHEST. V, ap. DA ms / Pl: *~ei* / E: ns cf *hârjău*] (Reg) **1** Băț. **2** Laviță pe care se țin gălețile după ce s-au muls oile.

hârjoli *vr* [At: CONV. LIT. XLIV, 203 / Pzi: *~lesc* / E: nct] (Îrg) **1** A se răsfăța. **2** A-și face mendrele.

hârjoneală *sf* [At: GORUN, F. 166 / Pl: *~eli* / E: ***hârjoni*** + *-eală*] Hârjonire.

hârjoni *vrr* [At: ALECSANDRI, T. 521 / Pzi: *~nesc* / E: mg ***horsolodni***] **1** A se încăiera cu cineva în joacă. **2** A se obrăznici.

hârjonire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***hârjoni***] Încăierare cu cineva în joacă Si: *hârjoană* (**1**), *hârjoneală*, *hârjonit*.

hârjonit *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***hârjoni***] Hârjonire.

hârlav, ~ă *a* [At: JIPESCU, O. 56 / Pl: *~i, ~e* / E: ns cf bg *хърлив*] **1** Ticălos. **2** Stricat.

hârlă[1] [At: TEODORESCU, P. P. 83 / Pl: *~le* / E: nct] **1** *sf* (Îe) **A se alege ~ de...** A se alege praful de cineva. **2** *av* În cantitate mare.

hârlă[2] *sf* [At: DA ms / Pl: *~le* / E: nct] (Reg) Scroafă prost hrănită.

hârlăoancă *sf* [At: PAMFILE, J. III, 15 / V: ***hăr~, hârlăucă, ~lăucă*** / Pl: *~ce* / E: ***Hârlău*** + *-ancă*] (Mol) **1** Dans jucat de doi flăcăi și două fete. **2** Melodie după care se execută acest dans.

hârlăvenie *sf* [At: COMAN, GL. / Pl: *~ii* / E: nct] (Reg) Murdărie mare.

hârlăvit, ~ă *a* [At: JIPESCU, O. ap. TDRG / Pl: *~iți, ~e* / E: nct] (Înv) Stricat[2].

hârlecior *sn* [At: MARIAN, V. 226 / Pl: *~oare* / E: nct] **1-4** (Șhp) Hârlețel (**1-4**).

hârlete *sm* [At: COMAN, GL. / Pl: *~eți* / E: nct] (Reg) Scriptete.

hârleț *sn* [At: (a. 1588) CUV. D. BĂTR. 194/18 / V: *~lez* / Pl: *~e* / E: vsl ***роулнсь***] **1** (Mol; Trs) Lopată. **2** (Mun; îf *hârlez*) Cazma. **3** Partea cea mai lungă din iadeșul rupt. **4** (Îe) **De-amu numai sapa și ~ul** (D. oameni) A ajuns la sfârșitul vieții.

hârlețel *sn* [At: MARIAN, V. 226 / Pl: *~e* / E: ***hârleț*** + *-el*] **1-4** (Șhp) Hârleț (**1-2**) (mic) Si: *hârlecior* (**1-4**).

hârloabă *sf* vz ***hârloagă***

hârloagă *sf* [At: REV. CRIT. IV, 144 / V: ***~abă, ~lobă*** / Pl: *~ge* / E: nct] (Reg; lpl) Cal slăbănog. **2** Oaie bătrână.

hârloapă *sf* vz ***hârtop***

hârlobă *sf* vz ***hârloagă***

hârlog *sm* [At: DA ms / Pl: *~i* / E: nct] (Reg) Mascur bătrân.

hârlostea *sf* [At: LTR / Pl: *~ele* / E: nct] Plan înclinat de scânduri acoperit cu o țesătură de lână scămoșată, pentru reținerea firelor de aur din nisipurile aurifere spălate cu apă.

hâros, ~oasă *a* [At: MARIAN, INS. 481 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***hâră*** + *-os*] (Buc) Plin de hâră.

hârsă *sf* [At: GRAIUL, ap. DA ms / Pl: *~se* / E: ctm ***hârsi*** + ***hârcă***] (Prt) Persoană în vârstă.

hârsenie *sf* [At: CADE / Pl: *~ii* / E: ***hârsi*** + *-enie*] (Reg) Zgârcenie.

hârsi *vr* [At: ISPIRESCU, U. 24/20 / Pzi: *~sesc* / E: nct] (Reg) **1** A nu se îndura să cheltuiască. **2** A se zgârci. **3** A se hârșâi (**3**).

hârsire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***hârsi***] (Reg) **1** Reținere în a cheltui Si: *hârsit*[1] (**1**). **2** Zgârcenie. **3** Deprindere cu necazurile și nevoile Si: *hârsit*[1].

hârsit[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***hârsi***] (Reg) **1** Hârsire (**1**). **2** Zgârcenie. **3** Hârsire (**3**).

hârsit², **~ă** *a* [At: LB / V: ***arsât, hărăs~*** / Pl: ~*iți*, ~*e* / E: ***hârsi***] (Reg) **1** Lacom de câștig. **2** Avar. **3** (Pex) Neomenos. **4** Sărac lipit pământului. **5** Pierit de foame. **6** Uzat. **7** Murdar.

hârș *i* [At: CREANGĂ, A. 10 / V: ***harș, harșt, ~ști*** / E: fo] **1** Cuvânt care imită zgomotul produs de frecarea sau de zgârierea suprafeței aspre a două obiecte. **2** Cuvânt care imită zgomotul produs prin spintecarea cu putere a aerului (lovind, plesnind, retezând etc. ceva).

hârșău *sn* vz ***așău***

hârșâi [At: CONTEMPORANUL, I, 198 / V: ***~rjâi, ~rșcăi, ~șcâi, ~șii***, / Pzi: ~*esc* / E: ***hârș*** + *-âi*] **1** *vi* A se freca de ceva, făcând zgomot. **2** *vt* A scrijeli. **3** *vt* A tăia ceva cu ferăstrăul. **4** *vr* A se deprinde cu necazurile și nevoile Si: *a se hârsi* (3). **5** *vr* A se istovi. **6** *vr* A se stâlci.

hârșâire *sf* [At: DL / V: ***~rjâ~, ~șcâ~, ~șii~*** / Pl: ~*ri* / E: ***hârșâi***] **1** Frecare de ceva, producând zgomot Si: *hârșâit¹* (1), *hârșâitură* (1). **2** Scrijelire. **3** Tăiere cu ferăstrăul Si: *hârșâit¹* (3), *hârșâitură* (3). **4** Deprindere cu necazurile și nevoile Si: *hârșâit¹* (4), *hârșâitură* (4). **5** Istovire. **6** Stâlcire.

hârșâit¹ *sn* [At: CARAGIALE, M. 332 / V: ***~rjâ~, ~rjii~, ~șcâ~, ~șii~*** / Pl: ~*uri* / E: ***hârșâi***] **1** Hârșâire (1). **2** Scrijelire. **3-4** Hârșâire (3-4). **5** Istovire. **6** Stâlcire. **7** Zgomot produs de frecarea sau scrijelirea a ceva.

hârșâit², **~ă** *a* [At: CREANGĂ, P. 60 / V: ***~rjâ~, ~șcâ~, ~șii~, ~șit*** / Pl: ~*iți*, ~*e* / E: ***hârșâi***] **1** Frecat². **2** Zgâriat². **3** Uzat². **4** Tocit². **5** Obosit². **6** Sleit². **7** Deprins cu greutățile vieții.

hârșâitură *sf* [At: DELAVRANCEA, S. 91 / V: ***~rjâ~, ~șcâ~, ~șii~*** / Pl: ~*ri* / E: ***hârșâi*** + *-tură*] **1** Hârșâire (1). **2** Scrijelire. **3-4** Hârșâire (3-4). **5** Istovire. **6** Stâlcire. **7** Tăietură însoțită de zgomot caracteristic. **8** Scârțâit¹.

hârșcăi *v* vz ***hârșâi***

hârșcăli *sfp* [At: CHEST. V. 20 / E: ***hârșcăi***] (Reg) Oi bătrâne.

hârșcâi *v* vz ***hârșâi***

hârșcâire *sf* vz ***hârșâire***

hârșcâit¹ *sn* vz ***hârșâit¹***

hârșcâit², **~ă** *a* vz ***hârșâit²***

hârșcâitură *sf* vz ***hârșâitură***

hârșie *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 17/17 / V: ***arșiie, har~, hăr~***, (înv) ***ghăș~, hăș~*** / Pl: ~*ii* / E: mg *hasker, haskártya*] (Reg) **1** Piele cu blană (neagră) de miel cu lâna măruntă și creață din care se fac căciuli și gulere. **2** Piele rea de miel. **3** Piele slabă. **4** (Prt) Animal numai piele și oase. **5** (Prt) Persoană rea, fără inimă.

hârșii *v* vz ***hârșâi***

hârșiire *sf* vz ***hârșâire***

hârșiit¹ *sn* vz ***hârșâit¹***

hârșiit², **~ă** *a* vz ***hârșâit²***

hârșiitură *sf* vz ***hârșâitură***

hârșim *sms* [At: I. CR. IV, 59 / E: nct] (Reg) **1** (Îe) **Mi-a ieșit ~ul** Am ajuns de pomină. **2** (Îae) Mi-a ieșit faimă rea.

hârșit, **~ă** *a* vz ***hârșâit²***

hârșni *v* vz ***hărșni***

hârște *sf* [At: CHEST. V. 20/70 / Pl: ~*ti* / E: cf *hârșcăli*] (Csc) Turmă de oi bătrâne.

hârști¹ *i* vz ***hârș***

hârști² *i* [At: ȘEZ. III, 189 / V: ***hart, harst, ~rt*** / E: fo] (Reg) Strigăt cu care se îndeamnă oile la strungă.

hârștioagă *sf* [At: I. CR. III, 156 / V: ***arș~, hâjdoacă, hâș~*** / Pl: ~*age* / E: nct] **1** Oaie bătrână, fără dinți, care nu mai fată, îngrășată pentru tăiat. **2** (Pex) Vită de nimic. **3** Piele după ce s-a jupuit. **4** (Îe) **A da ~ga popii** A muri.

hârt *i* vz ***hârști²***

hârtărărie *sf* [At: IORDAN, L. R. A. 168 / Pl: ~*ii* / E: ***hârtie*** + *-ărie* cdp fr *paperasserie*] (În limbajul funcționăresc) Mulțime de hârtii, documente.

hârtău *sn* [At: GHICA, S. 28 / Pl: ~*taie* / E: ***hart***(an) + *-ău*] Bucată lungă de pământ.

hârte *sm* vz ***hârț²***

hârteo *i* [At: COMAN, GL. / E: nct] Strigăt cu care se îndeamnă boul sau vaca să se dea la o parte sau să-și mute piciorul.

hârtică *sf* [At: COMAN, GL. / V: ***har~, hăr~, ~ijică, het~*** / Pl: ~*ici* / E: mg ***hektika***] (Reg) Tuberculoză.

hârtie *sf* [At: CANTEMIR, ap. GCR I, 363/6 / Pl: ~*ii* / E: ngr ***χαρτία***, rs ***хартия***, vsl ***хартия***] **1** Produs industrial pentru scris, tipărit, desenat, împachetat etc. din substanțe organice vegetale și materiale de încleiere și colorare, în formă de foi subțiri și întinse. **2-3** Foaie de hârtie (1), scrisă sau tipărită. **4** (Îe) **A pune pe ~** A scrie. **5** (Fam) Document cu caracter oficial. **6** (Șîs ~ *monedă*) Bancnotă de hârtie (1). **7** (Îs) ~ *de valoare* Înscris care atestă participarea la formarea unui capital sau la acordarea unui împrumut și care dă posesorului dreptul de a primi dividende sau dobândă. **8** (Spt) Categorie de greutate în box, la juniori, între 45 și 48 kg.

hârtier *sm* [At: ALEXI, W. / Pl: ~*i* / E: ***hârtie*** + *-er*] **1** Persoană care fabrică hârtie (1). **2** Persoană care vinde hârtie (1).

hârtierie *sf* [At: LB / P: ~*ti-e-ri-e* / Pl: ~*ii* / E: ***hârtier*** + *-ie*] **1** Cantitate mare de hârtie. **2** Fabrică de hârtie. **3** Papetărie. **4** Moară de hârtie, unde se macerează deșeuri.

hârtierit *sns* [At: N. A. BOGDAN, ap. TDRG / E: ***hârtier*** + *-it*] Mulțime de hârtii.

hârtiiar *sm* [At: GHIBĂNESCU, S. I. XXII, 35-36 / Pl: ~*i* / E: ***hârtie*** + *-ar*] (Înv) Agent fiscal al vechii visterii.

hârtijică *sf* vz ***hârtică***

hârtilean, **~ă** [At: COMAN, GL. / V: ***hir~*** / Pl: ~*eni*, ~*ene* / E: mg ***hirtelen***] (Reg) **1-2** *av*, *a* (În mod) rapid. **3-4** *av*, *a* (În mod) subit.

hârtioară *sf* [At: PISCUPESCU, O. 216/1 / V: ~*rti* ~ / Pl: ~*re* / E: ***hârtie*** + *-oară*] **1-8** (Șhp) Hârtie (2-5) (mică) Si: *hârtiuță* (1-8).

hârtiuță *sf* [At: PAMFILE, C. Ț. 220 / Pl: ~*țe* / E: ***hârtie*** + *-uță*] **1-8** (Șhp) Hârtioară (1-8). **9** Scrisorică.

hârtoapă *sf* vz ***hârtop***

hârtoi *v* vz ***hartoi***

hârtop *sn* [At: DOSOFTEI, V. S. 34 / V: ***hârloapă*** *sf*, ***hârtoapă*** *sf*, ***~oapă*** *sf*, ***hortoapă*** *sf*, ***hotroapă*** *sf*, ***vârtoapă*** *sf*, ***vâ~*** / Pl: ~*oape* și (rar) ~*uri* / E: vsl ***врътъпъ***] **1** Vizuină. **2** Grotă. **3** Groapă pe un drum. **4** Scobitură lungă și adâncă formată de o apă. **5** Râpă prăpăstioasă. **6** Afundătură în care cresc diferite ierburi. **7** Adâncitură în care s-a adunat apă. **8** Loc cu multe denivelări. **9** Pietriș care cade de pe munte la vale. **10** Poiană pe coastă. **11** Cantitate care se poate lua cu coasa, de jur-împrejur, de un cosaș.

hârtopos, **~oasă** *a* [At: N. A. BOGDAN, ap. TDRG / V: ***hor~, hotro~*** / Pl: ~*oși*, ~*oase* / E: ***hârtop*** + *-os*] Plin de gropi.

hârtui *v* vz ***hartoi***

hârț¹ *sm* vz ***harți***

hârț² *sm* [At: ANON. CAR. / V: ***~rte*** / Pl: ~*i* / E: ns cf mg *harec*, srb *hrčlak*] Șoarece.

hârțalău *sm* [At: HERZ.–GHER. M. II-III, 422 / Pl: ~*ăi* / E: ***hârț*** + *-alău*] (Reg) Scripcar care cântă fals, scârțâind.

hârță *sf* vz ***harți***

hârțâi *vi* [At: DA ms / Pzi: *hâr~* / E: fo] **1** A cânta prost la vioară. **2** A tăia cu ferăstrăul.

hârți¹ *i* [At: CREANGĂ, P. 41 / E: fo] (Îe) **~ încoace, scârți încolo** Exprimă o încercare neizbutită de a urni din loc un lucru greu.

hârți² *smp* vz ***harți***

hârțioară *sf* vz ***hârtioară***

hârțiș *sn* vz ***hățiș¹***

hârțișor *sn* [At: ALRT II, 250/21 / Pl: ~*oare* / E: ***hârți¹*** + *-șor*] **1-2** (Șhp) Hârți¹ (ușor).

hârțoagă *sf* [At: ALECSANDRI, T. 256 / V: ***~og*** *sn* / Pl: ~*oage* / E: ***hârtie*** + *-oagă*] (Prt) **1** Hârtie veche. **2** Hârtie fără valoare. **3** Document fără valoare. **4** Carte sau caiet vechi. **5** (Îf ~*og*) Registru pentru însemnări.

hârțoaică *sf* [At: H XVIII, 139 / Pl: ~*ice* / E: ***hârț²*** + *-oaică*] (Zlg) Femelă a hârțului².

hârțoală *sf* [At: VAIDA / Pl: *~le* / E: ***hârțoli***] (Reg) **1** Încăierare. **2** Război. **3** (Pop) Răzmeriță. **4** Ceartă.

hârțog *sn* vz ***hârțoagă***

hârțoi *sm* [At: H XVIII, 283 / P și: *~oni* / Pl: ~ / E: ***hârț***[2] + *-oi*] (Zlg; reg) **1-2** Hârț[2] (mare). **3** Hârț[2] mascul.

hârțui *v* vz ***hârțui***

hârțuit, ~ă *a* vz ***hârțuit***

hârțulie *sf* vz ***hârțulie***

hârzoabă *sf* vz ***hârzob***

hârzoapă *sf* vz ***hârzob***

hârzob *sn* [At: CANTEMIR, I. I. I, 287/ V: ***~oabă*** *sf*, ***~oapă*** *sf*, ***~obă*** *sf*, ***~op***, ***vârzoabă*** *sf*, ***vâ~*** / Pl: *~uri* și (înv) *~oabe* / E: bg ***вързоп***] (Reg) **1** Funie groasă folosită la coborârea sau la ridicarea greutăților din adâncime. **2** (Îe) **A se crede coborât cu ~ul din cer** A se crede mult superior celor din jur, a fi îngâmfat. **3** (Îe) **A cădea cu ~ul din cer** A veni pe neașteptate. **4** (Îae) A se realiza de la sine. **5** Ladă care servea drept scenă, în spatele căreia păpușarul mânuia păpușile. **6** Coșuleț din cetină de brad în care se pun la uscat unii pești. **7** (Buc) Cerc sau vas de forma unui coșuleț sau cupe, atârnat cu un lănțișor de tavan. **8** (Pex) Policandru. **9** Unealtă ciobănească, cerc de alun cu împletitură de tei sau cânepă, pe care se pune strecurătoarea cu cașul. **10** Tălpi late și foarte lungi, dintr-o potcoavă de lemn pe care se împletesc sfori, folosite la munte pentru a nu se scufunda în zăpadă. **11** Opincă rău croită. **12** Sfoară cu care se leagă opincile. **13** (Pex) Lucru prost făcut. **14** (Pex) Cal slab. **15** (Îe) **A lega ~** A lega ceva în formă de elipsă. **16** Formațiune anormală în formă de ploscă la coarnele de cerb. **17** Nuia despicată în patru cu care se dau jos fructele din pom.

hârzobaș *sn* [At: TDRG / Pl: *~e* / E: ***hârzob*** + *-aș*] (Reg; șhp) **1-10** Hârzob (**5-9**) (mic).

hârzobat, ~ă *a* [At: TEODORESCU, P. P. 105 / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***hârzob*** + *-at*] **1** Rău croit. **2** Desfăcut.

hârzobă *sf* vz ***hârzob***

hârzoc *sn* [At: CHEST. V, 137/110 / Pl: *~oace* / E: cf *hârzob*] (Reg) Bucată de lemn de care se atârnă strecurătoarea.

hârzop *sn* vz ***hârzob***

hâsâi *v* vz ***sâsâi***

hâsca *i* [At: H I, 59 / E: cf *gâscă*] (Reg) Strigăt cu care se cheamă gâștele.

hâș *i* [At: ANON. CAR. / V: ***câș***, ***hacioa***, ***hâcea***, ***hâci***, ***~și***, ***huci***, ***hucea***, ***huș***, ***huși***, ***uș*** / E: fo] **1** Strigăt cu care se alungă păsările de curte. **2** (Prt; gmț) Strigăt cu care se alungă o persoană. **3** (Îf *câș*) Strigăt cu care se cheamă oile sau mânjii.

hâșăi *v* vz ***hâșâi***

hâșâi *vt* [At: ALECSANDRI, T. 896 / V: ***câ~***, ***hâși***, ***hâșîi***, ***~șăi***, ***~șei***, ***~și***, ***~șîi***, ***hiși***, ***huș~***, ***hușui*** / Pzi: *~esc* / E: ***hâș*** + *-âi*] A alunga păsările cu strigătul „hâș".

hâșcală *sf* [At: LB / Pl: *~le* / E: ***hașcă***[3] + *-ală*] (Reg) **1** Piele de proastă calitate, subțire. **2** Vită slabă. **3** Om jegărit.

hâșcă *sf* vz ***hașcă***[3]

hâșcăni *vr* [At: DA ms / Pzi: *~nesc* / E: fo] (Reg) **1** A se foi tot timpul. **2** A nu-și găsi locul pe scaun.

hâșei *v* vz ***hâșâi***

hâși[1] *i* vz ***hâș***

hâși[2] *v* vz ***hâșâi***

hâșiat, ~ă *a* [At: MÂNDRESCU, P. 76 / V: ***~iet*** / Pl: *~ați*, *~e* / E: cf *sfâșia*] (Reg) **1** Rupt. **2** Zdrențuit.

hâșîi *i* vz ***hâșâi***

hâștioagă *sf* vz ***hârștioagă***

hâtâlbâc *i* vz ***hâltâbâc***

hâtcăi *v* vz ***hâtcăi***

hâtion, ~oană *a* vz ***hition***

hâtnău *sn* [At: CHEST. IV, 37/552 / Pl: *~uri* / E: nct] (Reg) Vale strâmtă și adâncă.

hâtrie *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 166 / V: ***hit~*** / Pl: *~ii* / E: ***hâtru*** + *-ie*] **1** (Înv) Vicleșug. **2** (Reg) Mândrie. **3** (Reg; îe) **A umbla a ~** A umbla țanțoș.

hâtru, ~ă [At: N. COSTIN, ap. LET. I, 85/30 / Pl: *~i*, *~e* / E: vsl ***кытръ***] **1-2** *smf, a* (Om) glumeț, pus pe șotii. **3-4** *smf, a* (Om) înțelept. **5-6** *smf, a* (Om) viclean. **7** *av* Cu viclenie.

hâț *i* vz ***haț***

hâț *sn* vz ***hâț***[3]

hâța *i* [At: CARAGIALE, N. S. 56 / E: fo] **1** Exprimă o mișcare ritmică, legănată sau întreruptă. **2** Exprimă o mișcare înceată, greoaie.

hâță[1] *sf* [At: VICIU, GL. / Pl: *~țe* / E: ***hâța***] (Reg) **1** Săniuță pentru copii. **2** Sanie mică pentru adus lemne din pădure.

hâță[2] *sf* [At: LIUBA-IANA, M. 4 / Pl: *~țe* / E: nct] (Ban) Turmă de 50 până la 100 de porci.

hâțâi *vtr* [At: I. CR. II, 193 / Pzi: *~esc* / E: ***hâț*** + *-âi*] **1-6** A (se) hâțâna (**1-6**). **7-8** A (se) legăna. **9-10** A (se) zgâlțâi.

hâțâire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***hâțâi***] **1-3** Hâțânare (**1-3**). **4** Legănare. **5** Zgâlțâire.

hâțâit[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***hâțâi***] **1-3** Hâțânare (**1-3**). **4** Legănare. **5** Zgâlțâire.

hâțâit[2]***, ~ă*** *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***hâțâi***] **1-2** Hâțânat[2] (**1-2**).

hâțâna *vtr* [At: COSTINESCU / V: (reg) ***hățăna***, ***hățăni***, ***hănțăni***, ***hâlțăni***, ***hâlț~***, ***hâlțina***, ***hânțăni***, ***hâțina*** / Pzi: *hâțân* / E: fo cf *hâț*] **1-2** A (se) mișca pendulând într-o parte și în alta Si: *a (se) hâțâi* (**1-2**). **3-6** *vtr* A (se) clătina (scârțâind) Si: *a (se) hâțâi* (**3-6**). **7-8** A (se) legăna. **9-10** A (se) zgâlțâi puternic.

hâțânare *sf* [At: MDA ms / Pl: *~nări* / E: ***hâțâna***] **1** Mișcare pendulând într-o parte și în alta Si: *hâțâire* (**1**), *hâțâit*[1] (**1**), *hâțânat*[1] (**1**). **2-3** Clătinare cu scârțâit Si: *hâțâire* (**2-3**), *hâțâit*[1] (**2-3**), *hâțânat*[1] (**2-3**). **4** Legănare.

hâțânat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***hâțâna***] **1-3** Hâțânare (**1-3**). **4** Legănare.

hâțânat[2]***, ~ă*** *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***hâțâna***] **1** Care este clătinat Si: *hâțâit*[2] (**1**). **2** Care este legănat Si: *hâțâit*[2] (**2**).

hâțe *sfp* [At: COMAN, GL. / E: nct] (Reg) **1** Iepe. **2** Cozi ale fetelor.

hâțina *v* vz ***hâțâna***

hâțuț *sm* [At: REV. CRIT. IV, 144 / Pl: *~i* / E: nct] (Reg) Purceluș înțărcat de câteva zile.

hâzanie *sf* vz ***hâzenie***

hâzdea *i* [At: H IV, 146 / E: nct] Strigăt vânătoresc.

hâzenie *sf* [At: PASCU, S. 242 / V: ***~zan~*** / Pl: *~ii* / E: ***hâd*** + *-enie*] **1** Hidoșenie. **2-3** (Ccr) Lucru sau persoană urât(ă) Si: *hâzime* (**2-3**). **4** Monstru.

hâzi [At: REV. CRIT. V, 51 / Pzi: *~zesc* / E: ***hâd***] **1-2** *vr* (Pop) A deveni hâd (**1,3**). **3** *vi* A murdări.

hâzime *sf* [At: DA ms / Pl: *~mi* / E: ***hâzi*** + *-ime*] **1** Hidoșenie. **2-3** (Ccr) Hâzenie (**2-3**). **4** Monstru.

hâzire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***hâzi***] **1-2** (Pop) Dobândire a însușirii de hâd (**1,3**) Si: *hâzit*[1] (**1-2**). **3** Murdărire.

hâzit[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***hâzi***] **1-2** Hâzire (**1-2**). **3** Murdărire.

hâzit[2]***, ~ă*** *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți*, *~e* / E: ***hâzi***] **1-2** Care a devenit hâd (**1,3**).

he *i* vz ***hei***

heaba *av* vz ***heba***

heac *sn* vz ***hac***[3]

heading *sn* [At: DN[3] / P: *hi-din* / Pl: *~uri* / E: eg ***heading***] (Spt) **1** Lovitură dată cu capul la fotbal. **2** Joc efectuat cu capul la fotbal.

heasc *sm* [At: LB / V: ***hesc*** / Pl: *~uri* / E: ctm ***heac*** + ***vreasc***] (Reg) **1** Vreasc. **2** Surcea.

heață *sf* [At: DA ms / Pl: *hețe* / E: nct] (Olt) Nuia subțire ca degetul și lungă cam de un metru.

heba *av* [At: (a. 1642) CAZANIA, ap. CCR. 156/8 / V: ***heaba*** / E: mg ***hiába***] (Mgm; Trs) **1** În zadar. **2** Degeaba.

hebăl *sn* [At: ALRM II/I h. 408 / V: *~ăn, ~ăr, heigăr, hevărl* / Pl: *~e* / E: ger *Hebel* „pârghie"] (Gms; reg) Macara.

hebăn *sn* vz *hebăl*

hebăr *sn* vz *hebăl*

hebdomadar, ~ă [At: CARAGIALE, N. S. 68 / V: *eb~,* / Pl: *~i, ~e* / E: fr *hebdomadaire,* it *ebdomadario,* lat *hebdomadarius*] **1-2** *sn, a* (Publicație) care apare o dată pe săptămână Si: *săptămânal.*

hebe- [At: DN^3 / E: fr *hébé-*] Element prim de compunere savantă cu sensul: **1-2** (Referitor la) adolescență. **3** Specific pubertății.

hebefrenic, ~ă [At: DN^3 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr *hébéphrénique*] (Med) **1-2** *smf, a* (Persoană) care suferă de hebefrenie.

hebefrenie *sf* [At: D. MED. / Pl: *~ii* / E: fr *hébéphrénie*] (Med) Formă de schizofrenie care apare la pubertate.

hebelogie *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ii* / E: fr *hébélogie*] Ramură a psihologiei care tratează problemele adolescenței.

hebertist, ~ă [At: DN^3 / Pl: *~iști, ~e* / E: fr *hébertiste*] **1-2** *smf, a* (Partizan) al revoluționarului Jacques Hébert, șef al facțiunii ultrarevoluționare a Comunei din Paris.

hebereu [At: VAIDA, ap. DA ms / Pl: *~ei, ~eie* / E: mg *heverö*] (Reg) **1** *sm* Om care stă degeaba. **2** *sn* Lucru nefolositor. **3** *av* (Îe) **A umbla ~** A umbla fără rost.

hebet *sn* [At: MAT. FOLK. 99 / Pl: *~uri* / E: nct] (Reg; pbl) Goană.

hebetic *sn* vz *hăbădic*

hebetudine *sf* [At: DEX / Pl: *~ni* / E: fr *hébétude,* lat *hebetudo, -inis*] Stare maladivă de toropeală, cu amorțeală generală, fără delir sau halucinații.

heboid, ~ă *smf, a* [At: DN^3 / P: *~bo-id* / Pl: *~izi, ~e* / E: fr *héboïde*] (Med) **1-2** (Bolnav) care se manifestă prin tendința de a comite acte antisociale.

hec i [At: SADOVEANU, ap. TDRG / E: fo] Cuvânt care imită sughițul unui om beat.

hecatombă *sf* [At: GCR. II, 88 / V: (înv) *e~, ecatomvă* / Pl: *~be* / E: fr *hécatombe,* gr *ἑκατόμβη*] **1-2** Jertfă religioasă (de o sută de animale) la popoarele vechi. **3** Denumire a sărbătorii în care se făceau asemenea jertfe. **4** (Fig) Masacru. **5** (Fig) Grămadă de cadavre.

hecaton- vz *hecto-*

hecatonchir *sm* [At: DN^3 / Pl: *~i* / E: fr *hécatonchires*] (Mit) Gigant cu cinzeci de capete și o sută de mâini.

hecatonstil *sn* [At: DN^3 / Pl: *~e* / E: fr *hécatonstyle*] (Aht) Portic cu o sută de coloane.

hecelă *sf* [At: PAMFILE, I. C. 207 / V: *hehel* *sn, hehe~* / Pl: *~le* / E: mg *ecselö*] (Trs) Darac.

hecela *vt* [At: DA ms / V: *hehe~* / Pzi: *~lez* / E: *hecelă*] A dărăci.

hecht *sni* [At: LTR^2 / P: *heht* / E: ger *hecht*] Formă sub care se prezintă pielea după eliminarea părților cu structură prea slabă, pentru a putea fi folosită la croit.

hecimpeci *sn* [At: COMAN, GL. / V: *~cium~* / Pl: *~uri* / E: nct] (Trs) Marmeladă de măceșe.

hecnă *sf* vz *hegnă*

hect- vz *hecto-*

hectar *sn* [At: DA ms / S și (abr): *ha* / Pl: *~e* / E: fr *hectare*] (Agr): Unitate de măsură pentru suprafețe egală cu un hectometru pătrat sau cu 100 de ari.

hectic, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr *hectique*] (Med; d. febră) Slab și continuu (cu mari oscilații).

hectizie *sf* [At: DEX / Pl: *~ii* / E: fr *hectisie*] (Med) Friguri continue.

hecto- [At: DA ms / V: *hecaton-, hect-* / E: fr *hect(o)-*] Element prim de compunere cu sensul: **1** O sută. **2** De o sută de ori.

hectograf *sn* [At: DA ms / Pl: *~e* / E: fr *hectographe,* ger *Hektograph*] Instrument de reprodus mai multe exemplare după un scris ori un desen, decalcat pe o pastă gelatinoasă, cu o cerneală specială Si: *șapirograf.*

hectogram *sn* [At: DA ms / S și (abr): *hg* / Pl: *~e* / E: fr *hectogramme*] Unitate de măsură pentru greutate, egală cu 100 de grame.

hectolitric, ~ă *a* [At: DL / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr *hectolitrique*] **1** Măsurat în hectolitri. **2** (Îs) *Greutate ~ă* Greutate a unui hectolitru de cereale.

hectolitru *sm* [At: DA ms / S și (abr): *hl* / Pl: *~i* / E: fr *hectolitre,* ger *hektoliter*] Unitate de măsură pentru capacitate, egală cu 100 de litri.

hectometric, ~ă *a* [At: DN^3 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr *hectométrique*] **1-3** Referitor la hectometru (**1-3**). **4-6** Măsurat în hectometri (**1-3**).

hectometru *sm* [At: DA ms / S și (abr): *hm* / Pl: *~i* / E: fr *hectomètre,* ger *Hektometer*] **1** Unitate de măsură pentru lungime, egală cu 100 de metri. **2** (Îs) *~ pătrat* Unitate de măsură pentru suprafață, egală cu aria unui pătrat cu latura de 100 de metri Cf (Agr): *hectar.* **3** (Îs) *~ cub* Unitate de măsură pentru volum, egală cu volumul unui cub cu latura de 100 de metri.

hectopiez *sm* [At: DN^3 / P: *~piez* / Pl: *~i* / E: fr *hectopièse*] Unitate de măsură pentru presiune, egală cu 100 de piezi Si: *bar.*

hectowatt *sm* [At: DEX / Pl: *~ați* / E: fr *hectowatt*] Unitate de măsură pentru putere, egală cu 100 de wați.

hecță *sf* [At: DA ms / Pl: *~țe* / E: nct] (Reg) Femeie mândră.

heder *sn* [At: LTR^2 / Pl: *~e* / E: eg *header,* rs *хедер*] Parte componentă a combinelor de recoltat cereale, formată dintr-o platformă care are în față aparatul de tăiere, despărțitoarele de lan, un transportor, rabatorul și mecanismele de acționare ale acestora.

hedonism *sn* [At: DA ms / V: *e~* / Pl: *~e* / E: fr *hédonisme*] **1** Concepție etică potrivit căreia scopul vieții este plăcerea, eliberarea de suferință. **2** (Est) Teorie care consideră că principala funcție a artei este de a delecta. **3** Tendință exagerată de a căuta plăcerea, frecventă în stările maniacale.

hedonist, ~ă [At: DA ms / V: *e~* / Pl: *~iști, ~e* / E: fr *hédoniste*] **1-6** *smf, a* (Adept) al hedonismului (**1-3**) Si: *hedonistic* (**1-3**). **7-9** *a* Referitor la hedonism (**1-3**) Si: *hedonistic* (**4-6**). **10-12** *a* Care provine din hedonism (**1-3**) Si: *hedonistic* (**7-9**).

hedonistic, ~ă *a* [At: DN^3 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr *hédonistique*] **1-9** Hedonist (**2,4,6-12**).

hegeduș *sm* [At: ALRT II, 131/28 / V: *higheghiș, highidiș, highid~* / Pl: *~i* / E: mg *hegedüs*] (Mgm; reg) **1** Viorist. **2** Lăutar.

hegelian, ~ă [At: DA ms / P: *~ghe-li-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr *hégélien*] **1-2** *smf, a* (Adept) al filosofiei lui Hegel. **3** *a* Referitor la filozofia lui Hegel. **4** *a* Care aparține lui Hegel. **5** *a* Care provine de la Hegel.

hegelianism *sn* [At: DA ms / P: *~ghe-li-a~* / Pl: *~e* / E: fr *hégélianisme*] Sistem filosofic idealist dialectic, creat de G. W. F. Hegel, principiul fundamental fiind „spiritul absolut", o rațiune universală independentă de cea umană, care se autodezvoltă în virtutea contradicțiilor sale interne.

hegemon, ~ă [At: CONTEMP. 1948, nr. 105, 1/1 / V: *ighe~, ighim~, ighiemun, ~ghe~* / Pl: *~i, ~e* / E: lat *hegemon,* fr *hégémon*] **1-2** *sm, a* (Persoană) care are hegemonie asupra cuiva. **3** *sm* Conducător. **4-5** *sm, a* (Persoană) care reprezintă forța principală, determinantă.

hegemonic, ~ă *a* [At: DN^3 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ger *hegemonisch*] **1-2** Referitor la hegemonie sau la hegemon. **3-4** Care provine de la hegemonie sau de la hegemon. **5** Cu caracter de hegemonie.

hegemonie *sf* [At: CONTEMP. 1984, nr. 105 6/6 / V: *~ghe~* / Pl: *~ii* / E: fr *hégémonie*] **1** Drept al unui oraș antic de a conduce confederația din care făcea parte. **2-3** Supremație politică și economică a unui oraș asupra unei țări sau asupra unei regiuni. **4** (Pex) Supremație. **5** (Pex) Rol conducător. **6** Dominație a unui stat asupra altor state. **7** Dominație a unei clase sociale asupra unei societăți.

hegemonism *sn* [At: DN^3 / V: *~ghe~* / Pl: *~e* / E: *hegemon* + *-ism*] Tendință de supremație (politică) a unui stat asupra altor state.

heghemon, ~ă *a* vz *hegemon*

heghemonie *sf* vz *hegemonie*

heghemonism *sn* vz *hegemonism*

hegheș, ~ă *a* [At: JARNÍK–BÎRSEANU, D. 432 / V: *~șc* / Pl: *~i, ~e* / E: mg *hegyes*] (Mgm, Trs) **1** (D. bovine) Cu coarnele înalte, ascuțite și date pe spate, ca ale caprelor. **2** (Pex) Încovoiat.

heghesc, ~ă *a* vz *hegheș*

heghi *sm* [At: ALRT II, 150/4 / Pl: *~* / E: mg (szöllö) *hagy*] (Mgm; reg) Viță-de-vie.

hegiră *sf* [At: DA ms / V: *e~* / Pl: *~re* / E: fr ***hégire***] Eră la mahomedani, care datează de la fuga lui Mahomed de la Meca La Medina, în anul 622 d. Hr.

hegnă *sf* [At: DA ms / V: ***hecnă*** / Pl: *~ne* / E: nct] Aparat de lăcărit țițeiul, acționat de cai.

hegni [At: ȘINCAI, HR. III, 101/30 / V: ***heicni, heig~, heini, heug~*** / Pzi: *~nesc* / E: nct] **1** *vi* (D. vite) A se retrage, dând înapoi. **2** *vt* A da vita într-o parte. **3** *vt* (Înv) A da jos din domnie.

hegnire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***hegni***] **1** Retragere a vitelor Si: *hegnit[1]* **(1)**. **2** (Înv) Mazilire a unui domnitor Si: *hegnit[1]* **(2)**.

hegnit[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***hegni***] **1-2** Hegnire **(1-2)**.

hegnit[2], ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***hegni***] **1**(D. vite) Care s-a retras. **2** (Înv; d. domnitori) Mazilit[2].

hehe *i* vz ***hei***

hehei *i* vz ***hei***

hehel *sn* vz ***hecelă***

hehela *v* vz ***hecela***

hehelă *sf* vz ***hecelă***

hei[1] *i* [At: CANTEMIR, I. I. I, 156 / V: ***ehei, ehe, ehehei, he, hehe, hehei*** / E: fo] (Are) Exclamație care exprimă: **1** O chemare. **2** Bucurie, voie bună, plăcere. **3** Admirație. **4** Nerăbdare. **5** Rezervă, contrarietate. **6** Surprindere. **7** Regret. **8** Părerea vorbitorului că lucrurile sunt mult mai complicate decât par. **9** Încercare de a atrage atenția cuiva.

hei[2] *sn* [At: (a. 1791) IORGA, S. D. XII, 188 / V: ***heli*** / Pl: *~uri, ~e* / E: mg ***hely***] (Reg; mpl) **1** Loc în jurul casei. **2** (Îe) **A fi om cu ~** A fi om cumsecade, gospodar, de cuvânt. **3** Loc (de casă), dependințe etc. în jurul casei. **4** Unelte din gospodărie.

heiabă *av* vz ***hebă***

heicni *v* vz ***hegni***

heicui *vt* [At: PAȘCA, GL. / Pzi: *~esc* / E: nct] (Reg) **1** A deplasa un obiect mai în spate. **2** A face un vehicul să dea înapoi.

heigăr *sn* vz ***hebăl***

heigni *v* vz ***hegni***

heihel *sn* vz ***hecelă***

heimatlos *sm, ai* [At: DN[3] / P: *hai-mat~* / A și: *~los* / Pl: *~oși* / E: ger ***Heimatlos***] (Gsm) **1-2** (Persoană) care nu are cetățenie Si: *apatrid*.

heini *v* vz ***hegni***

heis *i* vz ***hăis***

heite *i* [At: FRÂNCU-CANDREA, R. 53 / E: cf *iete*] (Trs; îe) **Heite focu'!** **1** Exprimă compătimire. **2** Exprimă admirație.

heiț *sms* [At: ȘEZ. III, 15 / E: nct] (Reg) Carne slabă (mai ales de miel).

heizaș *sn* vz ***haizaș***

hel *sm* [At: GORJAN, H. IV, 101/30 / V: ***~ă*** (Pl: *~e*) *sf* / Pl: *~i* / E: ngr ***χέλυ***] (Iht; Mun) Țipar.

helancă *sf* [At: DN[3] / Pl: *~lănci* / E: fr, it ***helanca***] (Cmr) **1** Țesătură sintetică supraelastică. **2** Obiect vestimentar (bluză, tricou etc.) confecționat din această țesătură.

helci *sm* vz ***helge***

helă *sf* vz ***hel***

helaliu *sn* vz ***halaliu***

helbe *sf* vz ***hâlbe***

helbet *i* [At: ALECSANDRI, T. 100 / V: ***el~*** / E: tc ***elbet***] (Trî; Mol) **1** Desigur. **2** Se înțelege de la sine Si: *helbetim* **(2)**. **3** Fii fără grijă Si: *helbetim* **(3)**. **4** (Prt) Lehamite.

helbetim *i* [At: DA ms / E: tc ***elbetim***] (Trî; Mol) **1** Desigur. **2-3** Helbet **(2-3)**. **4** (Prt) Lehamite.

helci *sm* vz ***helge***

helcologie sf [At: D. MED. / E: fr ***helcologie***] Studiu al ulcerațiilor.

helcometru *sn* [At: DN[3] / Pl: *~re* / E: fr ***helcomètre***] Aparat de gimnastică pentru dezvoltarea forței musculare prin învingerea rezistenței unei greutăți (reglabile), ridicată și coborâtă cu ajutorul unor scripeți.

helcoză *sf* [At: D. MED. / Pl: *~ze* / E: ***helcose***] (Med) Ulcerație.

hele *i* vz ***elei***

helebardă *sf* vz ***halebardă***

heleciugă *sf, a* vz ***hălăciugă***

helenism *sn* vz ***elenism***

helenist, ~ă *a* vz ***elenist***

helenistic, ~ă *a* vz ***elenistic***

helepol *sn* [At: DN[3] / Pl: *~uri* / E: fr ***hélépole***, lat ***helepolis***] (Ant) Turn mobil de asediu la adăpostul căruia se înainta până sub zidurile cetății asediate.

heleș-beleș *s* [At: COMAN, GL. / V: ***~liș-beliș*** / E: nct] (Reg) **1** Interes. **2** Grabă. **3** Nevoie. **4** (Îe) **A fi de ~** A fi la dispoziția, la bunul plac al cuiva.

heleșteu *sn* [At: (a. 1648) IORGA, D. B. I 78 / V: (reg) ***elestău, el~, eliștiu, halaș~, halaștău, haliștău, hălăștău, hăl~*** / Pl: *~eie*, (îrg) *~taie* / E: mg ***halastó***] **1-2** (Bazin cu apă sau) iaz din stăvilirea unei ape curgătoare, pentru creșterea și reproducerea peștilor. **3** (Pex) Lac. **4** (Reg) Noroi.

helgă *sf* vz ***helge***

helge *sf* [At: CANTEMIR, IST. 106 / V: ***elci, helci, ~gă, ~gie*** / Pl: *~gi* / E: mg ***hölgy***] (Zlg; reg) **1** Hermină **(1)**. **2** (Îe) **Alb ca** (sau **cum e**) **~a** Alb strălucitor. **3** Curat lună.

helgie *sf* vz ***helge***

heli *sn* vz ***hei[2]***

heliac, ~ă *a* [At: DEX[2] / V: ***el~*** / Pl: *~aci, ~ace* / E: fr ***héliaque***] (Liv) **1** Solar. **2** (Îs) *Spectru ~* Spectru solar. **3-4** (D. aștri) Care răsare sau apune o dată cu Soarele. **5-6** (D. răsăritul sau apusul unui astru) Concomitent cu al Soarelui.

heliade *sfp* [At: DN[3] / E: gr ***Χελιάδες***] (Mit) Fiice ale lui Helios, care, plângând pe fratele lor Faeton, ucis de fulgerul lui Zeus, s-ar fi transformat în plopi.

heliant *sm* [At: DN[3] / Pl: *~nți* / P: *~li-ant* / E: fr ***héliant***] (Liv) Floarea-soarelui (*Helianthus annuus*).

heliantină *sf* [At: LTR[2] / P: *~li-an~* / Pl: *~ne* / E: fr ***hélianthine***] (Chm) Metiloranj.

heliast *sm* [At: DEX / P: *~li-ast* / Pl: *~aști* / E: fr ***héliaste***] (Ant) Membru al unui cunoscut tribunal din Atena, care-și ținea ședințele în aer liber la răsăritul Soarelui.

helice sf vz ***elice***

helicid *sn* [At: LTR[2] / Pl: *~e* / E: fr ***hélicide***] Substanță folosită pentru distrugerea melcilor și a altor gasteropode.

helicoidal, ~ă *a* vz ***elicoidal***

helicon *sn* [At: DL / Pl: *~oane* / E: fr ***hélicon***] Instrument muzical de suflat din alamă, asemănător cu tuba, cu tonuri grave, folosit de fanfarele militare, alcătuit dintr-un tub încovoiat în formă de spirală, prin care trece capul și mâna dreaptă a instrumentistului.

helicopter *sn* vz ***elicopter***

helicostat *sn* vz ***elicostat***

helictită *sf* [At: DN[3] / Pl: *~te* / E: fr ***hélictite***] (Glg) Fenomen constând în concrețiuni calcaroase în formă de spirală care se formează pe pereții peșterilor, ramificându-se în toate direcțiile.

heligară *sf* vz ***eligară***

helio- [At: DA ms / P: *~li-o* / E: fr ***hélio-***] Element prim de compunere cu sensul: **1-2** (Referitor la) Soare. **3** Specific Soarelui. **4** Care provine de la Soare. **5** Care aparține Soarelui. **6-7** (De) lumina Soarelui.

heliocentrală *sf* [At: DN[3] / P: *~li-o~* / Pl: *~le* / E: fr ***héliocentrale***] Centrală electrică solară.

heliocentric, ~ă *a* [At: DEX / P: *~li-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***héliocentrique***] **1** Care aparține heliocentrismului. **2** Referitor la heliocentrism. **3** Care provine din heliocentrism. **4** (Îs) *Sistem ~* Teorie fundamentată de Copernic, conform căreia Soarele se află în centrul sistemului nostru planetar, iar Pământul și celelalte planete se rotesc în jurul său Si: *heliocentrism*.

heliocentrism *sn* [At: DL / P: *~li-o~* / Pl: *~e* / E: fr ***héliocentrisme***] Sistem heliocentric **(4)**.

heliocromie *sf* [At: DN[3] / P: *~li-o~* / Pl: *~ii* / E: fr ***héliocromie***] (Tip) Tipar adânc, policrom.

heliodor *sn* [At: DEX / P: *~li-o~* / E: fr ***héliodore***] Varietate galbenă, transparentă de beril, care conține puțin oxid de fier și este o piatră prețioasă.

heliofil, ~ă *a* [At: LTR[2] / P: *~li-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***héliophile***] **1** Iubitor de lumină. **2** (Bot; d. plante) Care se întoarce către lumină. **3** (Bot; d. plante) Care crește orientat către lumină. **4** (Bot; d. plante) Care crește în regiuni puternic însorite.

heliofizioterapic, ~ă *a* [At: DEX[2] / P: *~li-o-fi-zi-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***helio- + fizioterapic***] **1** Specific fizioterapiei solare. **2** Referitor la fizioterapia solară. **3** Care aparține fizioterapiei solare.

heliofob, ~ă [At: DN[3] / V: ***el~*** / P: *~li-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: drr ***heliofobie***] **1-2** (Med) *smf, a* (Persoană) care suferă de heliofobie. **3** *a* (D. plante) Care nu suportă lumina solară, crescând în zone umbrite.

heliofobie *sf* [At: D. MED. / V: ***el~*** / P: *~li-o~* / E: ***héliophobie***] **1-2** (Med) Teamă (exagerată sau nejustificată) de lumina solară.

heliograf *sn* [At: LTR / P: *~li-o~* / Pl: *~e* / E: fr ***héliographe***] (Teh) **1** Aparat pentru reproducerea, prin copiere, a desenelor executate pe hârtie de calc, cu ajutorul unei hârtii speciale impregnate cu o soluție sensibilă la lumină, developarea făcându-se cu vapori de amoniac. **2** Aparat pentru transmiterea semnalelor luminoase prin dirijarea, cu ajutorul unei oglinzi, a reflectării razelor solare. **3** Aparat pentru măsurarea puterii calorice a Soarelui și înregistrarea perioadelor din zi cu timp însorit. **4** Aparat pentru fotografierea Soarelui.

heliografic, ~ă *a* [At: LTR / P: *~li-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***héliographique***] **1** Referitor la heliografie **(1)**. **2** Specific heliografiei **(1)**. **3** Care aparține heliografiei **(1)**. **4** (Îs) *Hârtie ~ă* Hârtie specială, sensibilă la acțiunea luminii, pe care se copiază la heliograf desene făcute pe hârtie de calc.

heliografie *sf* [At: DELAVRANCEA, S. 121 / P: *~li-o~* / Pl: *~ii* / E: fr ***héliographie***] **1** Reproducere în mai multe exemplare a unei imagini cu ajutorul heliografului. **2** Procedeu de tipar care folosește clișee pe plăci de cupru obținute pe cale fotochimică și acoperite cu un strat de granule foarte fine de asfalt. **3** (Înv; ccr) Heliogravură **(2)**. **4** (Rar) Descriere a Soarelui.

heliogravor *sm* [At: DN[3] / P: *~li-o~* / Pl: *~i* / E: fr ***héliograveur***] Lucrător specialist în heliogravură **(1)**.

heliogravură *sf* [At: NOM. MIN. I, 211 / P: *~li-o~* / Pl: *~ri* / E: fr ***héliogravure***] **1** Ansamblu de procedee fizice și chimice cu care se execută clișee de cupru pentru imprimarea heliografică. **2** (Ccr) Gravură obținută prin acest procedeu Si: *heliografie* **(3)**. **3** Procedeu fotomecanic de gravare a formelor de tipar adânc Si: *fotogravură*.

heliolitografie *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~ii* / E: fr ***héliolithographie***] Procedeu litografic în care formele de tipar sunt obținute prin reproducere fotografică.

heliomarin, ~ă *a* [At: DEX[2] / P: *~li-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***héliomarin***] (D. tratamente medicale) Care utilizează acțiunea simultană a razelor solare și a aerului de mare.

heliometric, ~ă *a* [At: DN[3] / P: *~li-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***héliométrique***] **1** Referitor la heliometru. **2** Care aparține heliometrului. **3** Făcut cu heliometrul.

heliometru *sn* [At: CULIANU, C. 144 / P: *~li-o~* / Pl: *~re* / E: fr ***héliomètre***] Instrument optic pentru determinarea diametrului aparent al Soarelui și al planetelor.

helion *sm* [At: LTR / P: *~li-o~* / Pl: *~i* / E: fr ***hélion***] Nucleu al atomului de heliu.

heliopatie *sf* [At: DN[3] / P: *~li-o~* / Pl: *~ii* / E: fr ***héliopathie***] (Med) Denumire generală pentru accidentele cauzate de razele solare.

helioplastie *sf* [At: DEX / P: *~li-o~* / Pl: *~ii* / E: fr ***hélioplastie***] Procedeu de gravură fotografică prin care se obțin planșe gravate în relief.

helioscop *sn* [At: NICA, L. VAM. 86 / P: *~li-o~* / Pl: *~oape* / E: fr ***hélioscope***] Aparat sau dispozitiv optic care se atașează la lunetă pentru a proteja ochii în timpul observării Soarelui.

heliostat *sn* [At: LTR / P: *~li-o~* / Pl: *~e* / E: fr ***héliostate***] Instrument alcătuit dintr-un sistem optic, pus în mișcare de un mecanism de ceasornic, folosit pentru a transmite un fascicul de raze solare într-o direcție determinată.

heliotactism *sn* [At: D. MED. / P: *~li-o~* / E: ***héliotactisme***] Heliotropism.

heliotehnic, ~ă [At: DEX[2] / P: *~li-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***héliotechnique***] **1** *sf* Tehnică de obținere a curentului electric din energia luminii solare, cu ajutorul fotopilelor. **2** *a* Referitor la heliotehnică **(1)**. **3** *a* Specific heliotehnicii **(1)**. **4** *a* Care aparține heliotehnicii **(1)**.

heliotehnician, ~ă *smf* [At: DEX[2] / P: *~li-o-teh-ni-ci-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: ***hélio- + technician***] Specialist în heliotehnică **(1)**.

helioterapic, ~ă *a* [At: DN[3] / P: *~li-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***héliothérapique***] **1** Referitor la helioterapie. **2** Specific helioterapiei. **3** Care provine din helioterapie.

helioterapie *sf* [At: A. POP, CHIRURG. 805 / P: *~li-o~* / Pl: *~ii* / E: fr ***héliothérapie***] Tratament care constă în expunerea corpului omenesc la razele solare ultraviolete, folosit în rahitism, reumatism, tuberculoză osoasă, unele boli de piele etc. Si: *baie de soare*.

helioterm, ~ă *a* [At: DN[3] / P: *~li-o~* / E: drr ***heliotermie***] **1-3** Heliotermic **(1-3)**.

heliotermic, ~ă *a* [At: DEX / P: *~li-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***héliothermique***] **1** Referitor la heliotermie Si: *helioterm* **(1)**. **2** Specific heliotermiei Si: *helioterm* **(2)**. **3** Care aparține heliotermiei Si: *helioterm* **(1)**.

heliotermie *sf* [At: DEX / P: *~li-o~* / E: ***heliotermic***] Fenomen fizic care constă în păstrarea mai mult timp a căldurii înmagazinate în apa sărată comparativ cu regiunile învecinate, datorită prezenței la suprafața lacurilor a unui strat izolator de apă dulce, care împiedică iradierea căldurii în atmosferă.

heliotipie *sf* [At: ȘĂINEANU, D.U. / P: *~li-o~* / E: fr ***héliotypie***] Fotocolografie.

heliotrop [At: PANȚU, PL.[2] / P: *~li-o~* / Pl: *~e* **(1-2)**, *~i* **(3)** / E: fr ***héliotrope***] **1** *sn* (Chm) Sare de sodiu, folosită drept colorant în industria textilă. **2** *sn* (Glg) Varietate de calcedonie, de culoare verde-închis sau roșie, cu pete galbene strălucitoare, folosită ca piatră semiprețioasă. **3** *sm* (Bot) Plantă aromatică, cu frunze ovale, cu flori de culoare albă sau albastru-deschis, folosită în cosmetică și cofetărie (*Heliotropum europaeum*). **4** *sns* Ulei eteric extras din heliotrop **(3)**.

heliotropic, ~ă *a* [At: DN[3] / P: *~li-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***héliotropique***] (Blg) **1** Referitor la heliotropism. **2** Specific heliotropismului. **3** Care aparține heliotropismului. **4** Care provine de la heliotropism.

heliotropină *sf* [At: NOM. MIN. I, 223 / P: *~li-o~* / Pl: *~ne* / E: fr ***héliotropine***, ger. ***Heliotropine***] Substanță chimică cristalină extrasă din heliotrop **(3)**, utilizată în cosmetică.

heliotropism *sn* [At: LTR / P: *~li-o~* / E: fr ***héliotropisme***] Proprietate a unor plante de a se orienta spre Soare sau spre altă sursă de lumină Si: *fototropism*.

helioză *sf* [At: D. MED. / P: *~li-o-ză* / Pl: *~ze* / E: fr ***héliose***] Insolație.

heliozincografie *sf* [At: DEX / P: *~li-o~* / Pl: *~ii* / E: ***helio- + zincografie***] **1** Procedeu de reproducere a hărților și a desenelor, care constă în trecerea desenului pe o placă de zinc granulat. **2** (Ccr) Reproducere obținută astfel.

heliport *sn* vz ***eliport***

helipot *sn* [At: DEX[2] / Pl: *~uri* / E: fr ***hélipot***] (Elt) Potențiometru de precizie, la care variația totală a valorii se obține printr-un număr mare de rotații.

heliș-beliș *s* vz ***heleș-beleș***

heliște *sf* vz ***veliște***

heliu *sn* [At: MARIAN-ȚIȚEICA, FIZ. II, 100 / V: ***~m*** / E: fr ***hélium***] Element chimic din familia gazelor nobile, rar, inert, incolor și inodor,

cel mai ușor dintre gazele din atmosferă, folosit mai ales la umplerea dirijabilelor, fiind neinflamabil.

helium *sn* vz ***heliu***

helmint *sm* [At: SCRIBAN. D. / Pl: *~nți* / E: fr ***helminhte***] (Med) Nume generic pentru viermii paraziți.

helmintiază sf [At: DEX / P: *~ti-a~* / Pl: *~ze* / E: fr ***helminthiase***] Infestare cu viermi paraziți intestinali (întâlnită mai ales la copii).

helmintic, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***helminthique***] (Med) **1** Referitor la helminți. **2** Specific helminților. **3** Care aparține helminților.

helmintologie *sf* [At: DEX / Pl: *~ii* / E: fr ***helminthologie***] Disciplină care studiază viermii paraziți și mijloacele de combatere a lor.

helmitosporioză *sf* [At: DEX / P: *~ri-o~* / Pl: *~ze* / E: fr ***helminthosporiose***] Boală a plantelor provocată de unele ciuperci parazite, manifestată prin apariția pe frunze a unor pete brune în dreptul cărora țesuturile se rup.

helob *sn* vz ***halubă***

helofită *sf, af* [At: LTR² / Pl: *~te* / E: fr ***hélophyte***] **1-2** (Plantă de mlaștină) cu rizomul în apă sau în nămol, formă intermediară între plantele de apă și cele terestre.

helteu *sn* vz ***hinteu***

heltiugă *sf* vz ***hâltiugă***

helveți *smp* [At: DEX / E: lat ***Helveti***] (Ant) Trib celtic din partea de nord-vest a Elveției de azi.

helvețian [At: DN³ / P: *~ți-an* / Pl: *~iene* / E: fr ***helvétien***] (Glg) **1** *sn* Al doilea etaj al miocenului. **2** *a* Referitor la acest etaj. **3** *a* Care aparține acestui etaj. **4** *a* Care provine din acest etaj.

hem¹ *c* [At: ISPIRESCU, ap. TDRG / E: bg ***хем***] (Ivp; rep) **1** Și... și... **2** Ori... ori... **3** Când... când...

hem² *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: fr ***hem***] **1** Materie colorantă din componența hemoglobinei. **2** Nucleu al hemoglobinei și al altor pigmenți respiratori celulari, de care se leagă un ion de fier.

hem³- vz ***hemo-***

hemangiom *sn* [At: DEX / P: *~gi-om* / Pl: *~oame* / E: fr ***hémangiome***] **1** Anomalie vasculară (congenitală) care constă dintr-o aglomerare de vase capilare nou formate și care se prezintă ca o pată roșie-violacee de dimensiuni variate, localizată pe mâini, pe față, pe buze etc. **2** Tumoare benignă a vaselor sanguine.

hemartroză *sf* [At: D. MED. / Pl: *~ze* / E: fr ***hémarthrose***] Acumulare de sânge într-o articulație, ca urmare a unei leziuni, a unei boli.

hematemeză *sf* [At: ENC. ROM. / Pl: *~ze* / E: fr ***hémathémèse***] Hemoragie digestivă eliminată pe gură, frecventă în ulcerul gastro-duodenal și în cancerul gastric.

hemathidroză *sf* [At: D. MED. / Pl: *~ze* / E: fr ***hémathidrose***] (Med) Eliminare de sudoare cu sânge.

hematic, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***hématique***] (Îs) *Organ ~* Organ care produce hematii.

hematie *sf* [At: ENC. VET. 62 / Pl: *~ii* / E: fr ***hématie***] Celulă sangvină de culoare roșie, datorită hemoglobinei pe care o conține Si: *eritrocit, globulă roșie*.

hematimetrie *sf* [At: D. MED. / Pl: *~ii* / E: fr ***hématimétrie***] (Med) Numărătoare a hematiilor.

hematimetru *sn* [At: D. MED. / Pl: *~re* / E: fr ***hématimètre***] Aparat folosit pentru numărarea globulelor (roșii) din sânge.

hematină *sf* [At: MACAROVICI. CH. 623 / Pl: *~ne* / E: fr ***hématine***] Pigment din sânge care conține fier.

hematit *sn* [At: ENC. ROM. / V: *~ă sf* / Pl: *~e* / E: fr ***hématite***] Oxid natural de fier foarte dur, de culare roșie sau brună, cu luciu semimetalic.

hematită *sf* vz ***hematit***

hemato- [At: D. MED. / V: ***hemat-*** / E: fr ***hémato-***] Element prim de compunere cu sensul: **1-2** (Referitor la) sânge. **3** Al sângelui. **4** Sanguin. **5** Referitor la hematii.

hematoblast *sn* [At: DN³ / Pl: *~uri* / E: ***hématoblaste***] Unul din elementele celulare ale sângelui.

hematocel *sn* [At: ENC. ROM. / Pl: *~e* / E: fr ***hématocèle***] Tumoare formată printr-o acumulare de sânge într-un țesut celular.

hematocheratoză *sf* [At: DEX / Pl: *~ze* / E: fr ***hématokératose***] Dezvoltare excesivă a stratului cornos din epidermă.

hematocolpos *sn* [At: D. MED. / Pl: *~uri* / E: fr ***hématocolpos***] Colectare de sânge menstrual în vagin.

hematocrit *sn* [At: D. MED. / Pl: *~e* / E: fr ***hématocrite***] **1** Aparat care permite separarea prin centrifugare a elementelor celulare din plasmă, pentru stabilirea gradului de diluție sau de concentrare a sângelui Si: *hematoglobinometru*. **2** Analiză făcută cu hematocritul (1).

hematocrom *sm* [At: DEX² / Pl: *~i* / E: eg ***hematochrome***] (Blg) Pigment roșu, carotenoid al unor alge.

hematodermie *sf* [At: D. MED. / Pl: *~ii* / E: fr ***hématodermie***] (Med) Nume generic al afecțiunilor sistemului hematopoietic însoțite de afecțiuni cutanate.

hematofag, ~ă [At: D. MED. / Pl: *~agi, ~age* / E: fr ***hématofage***] **1-2** *smf, a* (Animal) care se hrănește cu sângele altui animal Si: *hemofag* **(1-2)**. **3** *a* Referitor la hematofagie. **4** *a* Specific hematofagiei. **5** *a* De hematofagie.

hematofagie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***hématophagie***] (Med) **1** Fagocitoză a hematiilor. **2** Faptul de a se hrăni cu sânge.

hematofobie *sf* [At: D. MED. / Pl: *~ii* / E: fr ***hématophobie***] Teamă patologică de sânge.

hematogen, ~ă [At: DEX / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***hématogène***] **1** *a* (D. medicamente) Care face să crească numărul globulelor roșii din sânge. **2** *sn* Produs alimentar concentrat, obținut prin amestecarea laptelui cu sânge și cu diferite substanțe aromatizate și folosit ca tonic puternic în anemii pernicioase, slăbiciune anormală etc.

hematoglobinometru *sn* [At: DEX / Pl: *~re* / E: fr ***hématoglobinomètre***] Hematocrit **(1)**.

hematolog, ~ă *smf, a* [At: DEX / Pl: *~ogi, ~oge* / E: fr ***hématologue***] **1-2** (Medic) specialist în hematologie.

hematologic, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***hématologique***] **1** Specific hematologiei. **2** Referitor la hematologie. **3** Care aparține hematologiei.

hematologie *sf* [At: D. MED. / Pl: *~ii* / E: fr ***hématologie***] Ramură a biologiei și a medicinei care se ocupă cu studiul morfologiei, fiziologiei și patologiei sângelui și al organelor hematopoietice.

hematom *sn* [At: ENC. ROM. / Pl: *~oame* / E: fr ***hématome***] Tumoare care conține o aglomerare de sânge închistat, provocată de ruperea spontană sau traumatică a vaselor sangvine.

hematometrie *sf* [At: D. MED. / Pl: *~ii* / E: fr ***hématométrie***] Examen al sângelui în vederea determinării tipurilor și proporției diferitelor elemente constitutive, precum și a cantității de hemoglobină.

hematometru *sn* [At: D. MED. / Pl: *~re* / E: fr ***hématomètre***] (Med) Retenție a sângelui menstrual în cavitatea uterină.

hematomielie *sf* [At: D. MED. / Pl: *~ii* / E: fr ***hématomyélie***] Hemoragie în măduva spinării.

hematopoietic, ~ă *a* [At: ANATOMIA. 39 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***hématopoiétique***] **1** Specific hematopoiezei. **2** Referitor la hematopoieză. **3** Care aparține hematopoiezei.

hematopoieză *sf* [At: ENC. ROM. / E: fr ***hématopoïèse***] Proces de formare și maturare a celulelor sangvine Si: *hemopoieză*.

hematoporfirină *sf* [At: LTR² / Pl: *~ne* / E: fr ***hématoporphyrine***] Substanță provenită din hem prin eliminarea fierului și care apare ca produs de descompunere a hemoglobinei în sânge și în urină.

hematosalpingită *sf* [At: D. MED. / Pl: *~te* / E: fr ***hématosalpingite***] Hematom al trompei uterine Si: *hematosalpinx*.

hematosalpinx *sn* [At: D. MED. / Pl: *~uri* / E: fr ***hématosalpinx***] (Med) Hematosalpingită.

hematoscop *sn* [At: LTR² / Pl: *~oape* / E: fr ***hématoscope***] Instrument folosit pentru dozarea hemoglobinei în sânge.

hematoscopie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***hématoscopie***] Examinare a sângelui la microspcop.

hematospectroscopie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***hématospectroscopie***] (Med) Examinare a sângelui cu ajutorul spectroscopului.

hematospermie *sf* [At: D. MED. / Pl: *~ii* / E: fr ***hématospermie***] (Med) Prezență a sângelui în spermă Si: *hemospermie*.

hematoterapie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***hématothérapie***] (Med) Hemoterapie.

hematoxilină *sf* [At: LTR² / Pl: *~ne* / E: fr ***hématoxyline***] Substanță incoloră, solubilă în alcalii, insolubilă în apă, alcool și eter.

hematoză *sf* [At: BIANU, D. S. / Pl: *~ze* / E: fr. ***hématose***] Transformare a sângelui venos în sânge arterial prin eliminarea CO_2 și fixarea O_2 din aerul introdus în plămâni în timpul respirației Si: *oxigenare* (a sângelui).

hematozoar *sn* [At: ENC. ROM. / P: *~zo-ar* / Pl: *~e* / E: ***hématozoaire***] Sporozoar parazit care trăiește în hematii la om și în tubul digestiv al țânțarului anofel și care este agentul patogen al malariei Si: *plasmodiu* (*Plasmodium malariae*)

hematuric, ~a *a* [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***hématurique***] (Med) Cu caracter de hematurie.

hematurie *sf* [At: ENC. ROM. / Pl: *~ii* / E: fr ***hématurie***] Prezență a sângelui sau a hematiilor în urină, întâlnită în unele afecțiuni urinare.

hemei¹ *sm* vz ***hamei***

hemei² *v* vz ***hămei***

hemeiugă *sf* [At: VICIU, GL. / Pl: ? / E: net] (Bot; reg) Hamei.

hemeralop, ~ă *smf, a* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***héméralope***] **1-2** (Persoană) care suferă de hemeralopie.

hemeralopie *sf* [At: D. MED. / Pl: *~ii* / E: fr ***héméralopie***] Slăbire sau pierdere a vederii în condiții de iluminare redusă, datorită absenței vitaminei A Si: *cecitate nocturnă*.

hemero- [At: DN³ / E: fr ***hémér(o)-***] Element prim de compunere savantă cu sensul: **1-2** (Referitor la) zi.

hemerocal *sm* [At: DN³ / Pl: *~i* / E: fr ***hémérocalle***] Plantă bulboasă din familia liliacee, cultivată pentru florile sale galbene și roșietice.

hemerolog *sm* [At: DN³ / Pl: *~ogi* / E: fr ***hémérologue***] **1** Autor de calendare. **2** Persoană care studiază probleme legate de calendare.

hemerologic, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***hémérologique***] (Rar) **1** Specific hemerologiei. **2** Referitor la hemerologie. **3** Care aparține hemerologiei.

hemerologie *sf* [At: DEX / Pl: *~ii* / E: fr ***hémérologie***] **1-2** Știință și artă de a alcătui calendare.

hemerotecă *sf* [At: DN³ / Pl: *~eci* / E: fr ***hémérothèque***] (Rar) **1** Bibliotecă de publicații periodice. **2** Secție de periodice a unei biblioteci.

hemesi *v* vz ***hămesi***

hemesit, ~ă *a* vz ***hămesit***

hemeși *v* vz ***hămesi***

hemeșit, ~ă *a* vz ***hămesit***

hemetui *vr* [At: I. CR. II, 84 / Pzi: *~esc* / E: cf *lehamite*] A se sătura.

hemi- [At: DA ms / V: *e~* / E: fr ***hémi-***] Element prim de compunere savantă cu sensul: **1-2** (Pe) jumătate.

hemiageuzie *sf* [At: DN³ / P: *~mi-a~* / Pl: *~ii* / E: fr ***hémiageusie***] Absență a gustului pe o jumătate de limbă.

hemialgie sf [At: D. MED. / P: *~mi-al~* / Pl: *~ii* / E: fr ***hémialgie***] Durere limitată la o singură parte a corpului.

hemianestezie *sf* [At: D. MED. / P: *~mi-a~* / Pl: *~ii* / E: fr ***hémianesthésie***] (Med) Pierdere a sensibilității unei jumătăți (laterale) a corpului.

hemianopsie *sf* [At: D. MED. / P: *~mi-a~* / Pl: *~ii* / E: fr ***hémianopsie***] (Med) Slăbire sau pierdere a vederii într-o jumătate a fiecărei retine, întâlnită în unele boli nervoase, nepermițând ochilor să cuprindă decât o parte a câmpului vizual.

hemianosmie *sf* [At: D. MED. / P: *~mi-a~* / Pl: *~ii* / E: fr ***hémianosmie***] (Med) Pierdere a sensibilității unei jumătăți din mucoasa nazală.

hemiasinergie *sf* [At: D. MED. / P: *~mi-a~* / Pl: *~ii* / E: fr ***hémiasynergie***] (Blg) Asinergie a unei jumătăți a corpului.

hemiataxie *sf* [At: D. MED. / P: *~mi-a~* / Pl: *~ii* / E: fr ***hémiataxie***] Ataxie care afectează numai jumătate a corpului.

hemiatrofie *sf* [At: D. MED. / P: *~mi-a~* / Pl: *~ii* / E: fr ***hémiatrophie***] (Med) Atrofie limitată la o jumătate a corpului sau a unui organ.

hemiceluloză *sf* [At: LTR² / Pl: *~ze* / E: fr ***hémicellulose***] Polizaharid complex, larg răspândit la plantele superioare.

hemiciclu *sn* [At: CARAGIALE, N. F. 108 / V: ***em~*** / Pl: *~uri* / E: fr ***hémicycle***] **1** Spațiu mare sau construcție în formă de semicerc pentru săli de cursuri, de spectacole etc. **2** Ansamblu al valorilor sau al stărilor care constituie jumătate din ciclul unei variații periodice (de obicei armonice).

hemicoloid *sf* [At: DN³ / P: *~lo-id* / Pl: *~izi* / E: ***hemi- + coloid***] Substanță coloidală polimerizată, cu un grad de polimerizare până la 100.

hemicranie *sf* [At: D. MED. / Pl: *~ii* / E: fr ***hémicrânie***] Durere a unei jumătăți a capului, constituind unul dintre simptomele migrenei.

hemicriptofită *sf, a* [At: DEX / Pl: *~te* / E: fr ***hémicryptophyte***] **1-2** (Plantă perenă) la care mugurii de reînnoire apar în dreptul suprafeței solului sub stratul de frunze moarte sau de mușchi care acoperă pământul.

hemicristalin, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***hémicristalin***] (D. roci vulcanice) Care are structura parțial cristalizată.

hemidiaforeză *sf* [At: D. MED. / Pl: *~ze* / E: fr ***hémidiaphorèse***] (Med) Secreție unilaterală de sudoare.

-hemie vz ***-emie***

hemiedric, ~ă *a* [At: DN³ / P: *~mi-e~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***hémiédrique***] **1** Referitor la hemiedrie. **2** Al hemiedriei. **3** Specific hemiedriei. **4** Care prezintă hemiedrie.

hemiedrie *sf* [At: LTR² / P: *~mi-e~* / Pl: *~ii* / E: fr ***hémiédrie***] Caracteristică a unor cristale de a nu prezenta modificări decât pe jumătate din muchii.

hemielitră sf [At: DN³ / Pl: *~re* / E: fr ***hémiélytre***] (Ent) Aripă a unor insecte, jumătate chitinoasă, jumătate membranoasă.

hemifonie *sf* [At: DEX / Pl: *~ii* / E: fr ***hémiphonie***] Incapacitate de a vorbi cu voce tare.

hemimel, ~ă *smf* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***hémimèle***] (Med) Monstru care prezintă hemimelie.

hemimelie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***hémimélie***] (Med) **1-2** Malformație congenitală caracterizată prin absența (extremității) membrelor.

hemimetabolă *af* [At: DEX / Pl: *~le* / E: fr ***hémimétabole***] (Ent; d. insecte) Heterometabolă (**2**).

hemimorfit *sn* [At: DN³ / Pl: *~e* / E: fr ***hémimorphite***] Calamină (**2**).

hemină *sf* [At: LTR² / Pl: *~ne* / E: fr ***hémine***] Substanță organică produsă prin încălzirea hemoglobinei cu clorură de sodiu și acid acetic, folosită în medicina judiciară pentru identificarea petelor de sânge.

hemion *sm* [At: DEX / Pl: *~i* / E: fr ***hémione***] (Zlg) Măgar sălbatic de mărimea catârului, care trăiește în Mongolia.

hemiopie *sf* [At: DEX² / P: *~mi-o~* / Pl: *~ii* / E: fr ***hémiopie***] (Med) Afecțiune a vederii în care bolnavul percepe numai o parte a obiectului pe care-l privește.

hemiparacuzie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***hémiparacousie***] (Med) Paracuzie limitată la o ureche.

hemiparestezie *sf* [At: D. MED. / Pl: *~ii* / E: fr ***hémiparesthésie***] (Med) Parestezie a unei jumătăți a corpului.

hemipareză *sf* [At: D. MED. / Pl: *~ze* / E: fr ***hémiparésie***, după *pareză*] (Med) Diminuare a forței, vitezei și amplitudinii mișcărilor voluntare la una dintre jumătățile corpului, din motive organice sau funcționale.

hemiplegic, ~ă [At: DEX / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***hémiplégique***] (Med) **1-2** *smf, a* (Suferind) de hemiplegie. **3** *a* Referitor la hemiplegie. **4** *a* Specific hemiplegiei. **5** *a* Al hemiplegiei.

hemiplegie *sf* [At: BIANU, D. S. / Pl: *~ii* / E: fr ***hémiplégie***] Paralizie a unei jumătăți a corpului, datorată lezării căii nervoase motorii Si: *hemiplexie*.

hemiplegist, ~ă *smf, a* [At: IORDAN, L. R. A. 93 / Pl: *~iști, ~e* / E: ***hemiplegie*** + *-ist*] (Rar) **1-2** (Persoană) care suferă de hemiplegie.

hemiplexie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***hémiplexie***] (Med) Hemiplegie.

hemipter *sn* [At: DL / V: ***~ă*** *sf* / Pl: *~e* / E: fr ***hémiptère***] (Zlg) **1** (Lpl) Ordin de insecte cu prima preche de aripi chitinizată și a doua membranoasă Si: heteropter **(1)**. **2** (Șls) Insectă din ordinul hemiptere **(1)** Si: *heteropter* **(2)**.

hemipteră *sf* vz ***hemipter***

hemisferă *sf* vz ***emisferă***

hemisferic, ~ă *a* vz ***emisferic***

hemistih *sn* vz ***emistih***

hemispasm *sn* [At: D. MED. / Pl: *~e* / E: fr ***hémispasme***] Spasm care se produce cu intensitate redusă.

hemistih *sn* vz ***emistih***

hemo- [At: LM / V: ***hem-*** / E: fr ***hémo-***] Element prim de compunere cu sensul: **1-2** (Referitor la) sânge. **3** Specific sângelui. **4** Al sângelui. **5** De sânge. **6** Sanguin.

hemocianină *sf* [At: D. MED. / Pl: *~ne* / E: fr ***hémocyanine***] Proteină de culoare albastră, conținând cupru, prezentă în hemolimfa unor protozoare și a crustaceelor.

hemocit *sn* [At: D. MED. / Pl: *~e* / E: fr ***hémocyte***] Denumire generică pentru celula sangvină.

hemocitometru *sn* [At: D. MED. / Pl: *~re* / E: fr ***hémocytomètre***] (Med) Dispozitiv de măsurare a hematiilor.

hemocultură *sf* [At: ENC. AGR. / Pl: *~ri* / E: fr ***hémoculture***] Cultivare și identificare a unor germeni patogeni din sânge prin însămânțarea sângelui pe un mediu de cultură.

hemodiagnostic *sn* [At: DEX / P: *~di-ag~* / Pl: *~ice* / E: fr ***hémodiagnostique***] Diagnostic pus în urma analizei sângelui.

hemodializă *sf* [At: D. MED. / Pl: *~ze* / E: fr ***hémodialyse***] (Med) Dializă a sângelui.

hemodializor *sn* [At: D. MED. / Pl: *~oare* / E: fr ***hémodialyseur***] (Med) Rinichi artificial.

hemodinamică *sf* [At: D. MED. / Pl: *~ici* / E: fr ***hémodynamique***] **1** Circulație a sângelui în aparatul vascular. **2** Capitol al fiziologiei care studiază circulația sângelui în organism.

hemodinamometru *sn* [At: DN[3] / Pl: *~re* / E: fr ***hémodynamomètre***] (Med) Instrument pentru măsurarea presiunii sângelui.

hemofag, ~ă *smf, a* [At: DN[3] / Pl: *~agi, ~age* / E: fr ***hémophage***] (Blg) **1** Hematofag **(1-2)**.

hemofilic, ~ă [At: DN[3] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***hémophilique***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care suferă de hemofilie. **3** *a* Referitor la hemofilie. **4** *a* Specific hemofiliei. **5** *a* De hemofilie.

hemofilie *sf* [At: ENC. ROM. / Pl: *~ii* / E: fr ***hémophilie***] Boală ereditară, transmisă de mamă numai băieților, care constă într-o predispoziție spre hemoragie, cauzată de prelungirea timpului de coagulare a sângelui.

hemoftalmie *sf* [At: D. MED. / Pl: *~ii* / E: fr ***hémophtalmie***] Hemoragie în corpul vitros.

hemogenic, ~ă [At: DN[3] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***hémogénique***] (Med) **1-2** *smf, a* (Persoană) care suferă de hemogenie.

hemogenie *sf* [At: D. MED. / Pl: *~ii* / E: fr ***hémogénie***] Boală a sângelui, mai frecventă la femei, caracterizată prin scăderea numărului trombocitelor, purpură hemoragică, creșterea timpului de sângerare etc.

hemoglobină *sf* [At: ENC. ROM. / V: ***em~*** / E: fr ***hémoglobine***] **1** Substanță organică feruginoasă care constituie materia colorantă a globulelor roșii și care, prin proprietatea sa de a se oxida și de a se reduce cu ușurință, are rol în procesul respirator, răspândind în corp oxigenul inspirat. **2** (Cmr) Medicament feruginos extras din globulele roșii, cu care se tratează anemia.

hemoglobinemie *sf* [At: D. MED. / Pl: *~ii* / E: fr ***hémoglobinémie***] **1** Prezență a hemoglobinei în plasma sangvină, datorită distrugerii globulelor roșii. **2** Cantitate de hemoglobină în plasma sangvină.

hemoglobinometrie *sf* [At: D. MED. / Pl: *~ii* / E: fr ***hémoglobinométrie***] (Med) Determinare a cantității de hemoglobină din plasma sangvină.

hemoglobinometru *sn* [At: LTR[2] / Pl: *~re* / E: fr ***hémoglobinomètre***] Aparat cu ajutorul căruia se poate determina hemoglobinemia **(2)** Si: *hemometru*.

hemoglobinopatie *sf* [At: D. MED. / Pl: *~ii* / E: fr ***hémoglobinopathie***] (Med) Nume generic pentru bolile hemoglobinei.

hemoglobinurie *sf* [At: ENC. VET. / Pl: *~ii* / E: fr ***hémoglobinurie***] Prezență a hemoglobinei în sânge.

hemogramă *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~me* / E: fr ***hémogramme***] (Med) **1** Examen de laborator care stabilește compoziția sângelui din punctul de vedere al elementelor figurate (globule roșii și albe). **2** (Ccr) Buletin de analiză care cuprinde rezultatul hemogramei **(1)**.

hemohidartroză *sf* [At: D. MED. / Pl: *~ze* / E: fr ***hémo-hydarthrose***] (Med) Revărsare simultană de sânge și de lichide seroase într-o articulație.

hemoleucogramă *sf* [At: DN[3] / Pl: *~me* / E: fr ***hémo-léucogramme***] Analiză constând în notarea leucocitelor și a hematiilor.

hemolimfă *sf* [At: DEX / Pl: *~fe* / E: fr ***hémolymphe***] Lichid organic care are aceleași proprietăți cu ale sângelui și care se găsește în aparatul circulator al nevertebratelor.

hemolitic, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***hémolytique***] **1** Care produce hemoliză. **2** Referitor la hemoliză. **3** Specific hemolizei. **4** De hemoliză.

hemoliză *sf* [At: ENC. AGR. / Pl: *~ze* / E: fr ***hémolyse***] Distrugere a hematiilor din sânge și trecere a lor în plasmă.

hemolizină *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~ne* / E: fr ***hémolysine***] Substanță care are proprietatea de a descompune și dizolva globulele roșii, eliberând hemoglobina.

hemometru *sn* [At: LTR[2] / Pl: *~re* / E: fr ***hémomètre***] Hemoglobinometru.

hemopatic, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***hémopathique***] (Med) Referitor la hemopatie.

hemopatie *sf* [At: D. MED. / Pl: *~ii* / E: fr ***hémopathie***] Denumire generică pentru bolile sângelui.

hemopoieză *sf* [At: D. MED. / P: *~po-ie~* / Pl: *~ze* / E: fr ***hémopoèse***] (Med) Hematopoieză.

hemoprofilaxie *sf* [At: D. MED. / Pl: *~ii* / E: fr ***hémoprophylaxie***] Injectare în scop profilactic de sânge uman matern sau patern, presupus a conține anticorpi protectori față de boala cu care un copil a venit în contact, tratament practicat în trecut mai ales împotriva rujeolei.

hemoptizic, ~ă *smf, a* [At: DN[3] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***hémopthysique***] **1-2** (Bolnav) de hemoptizie.

hemoptizie *sf* [At: ENC. ROM. / S și: *~iie* / V: ***em~*** / Pl: *~ii* / E: fr ***hémoptysie***] (Med) Eliminare de sânge prin tuse, provocată de o hemoragie a căilor respiratorii, mai ales în cazurile de tuberculoză pulmonară.

hemoragic, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***hémoragique***] **1** Care provoacă hemoragie. **2** Care provine din hemoragie. **3** Referitor la hemoragie. **4** Specific hemoragiei.

hemoragie *sf* [At: ENC. ROM. / Pl: *~ii* / E: fr ***hémorragie***] **1** Părăsire a patului vascular de către sânge Si: *hemoree*. **2** (Fig) Scurgere, pierdere de valori umane sau materiale.

hemoree *sf* [At: DEX / Pl: *~ei* / E: fr ***hémorrhée***] (Med) Hemoragie **(1)**.

hemoroid *sm* [At: ENC. ROM. / V: (îvp) ***em~, emoroidă*** *sf*, ***~ă*** *sf* / P: *~ro-id* / Pl: *~izi* / E: fr ***hémorroïde***] Dilatație varicoasă internă sau externă a venelor din regiunea rectului, manifestată prin dureri și hemoragii Si: (reg) *trânj*.

hemoroidal, ~ă *a* [At: DA ms / V: ***em~*** / P: *~ro-i~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***hémorroïdal***] **1** Specific hemoroizilor. **2** Referitor la hemoroizi. **3** Care aparține hemoroizilor.

hemoroidar, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i* / E: fr ***hémoroïdaire***] Care este afectat de hemoroizi.

hemoroidă *sf* vz ***hemoroid***

hemoroidectomie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***hémorroïdectomie***] Rezecție chirurgicală a hemoroizilor.

hemosiderină *sf* [At: LTR² / Pl: *~ne* / E: fr ***hémosidérine***] Pigment bogat în fier, prezent în ficat.

hemosideroză *sf* [At: D. MED. / Pl: *~ze* / E: fr ***hémosidérose***] (Med) Boală care se manifestă prin depunerea patologică a hemosiderinei în diverse organe (ficat, plămâni etc.)

hemospermie *sf* [At: D. MED. / Pl: *~ii* / E: fr ***hémospermie***] (Med) Hematospermie.

hemostatic, ~ă *sn, a* [At: ENC. ROM. / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***hémostatique***] **1-2** (Agent fizic, mecanic sau chimic) care oprește hemoragia.

hemostază *sf* [At: BIANU, D. S., ap. DA ms / Pl: *~ze* / E: fr ***hémostase***] Oprire a unei hemoragii.

hemoterapie *sf* [At: ENC. ROM. / Pl: *~ii* / E: fr ***hémothérapie***] Administrare de sânge în scop terapeutic.

hemotorax *sn* [At: D. MED. / Pl: *~uri* / E: fr ***hémothorax***] (Med) Acumulare de sânge în cavitatea pleurală.

hemotoxie *sf* [At: DEX / Pl: *~ii* / E: fr ***hémotoxie***] Otrăvire a sângelui.

hemotoxină *sf* [At: DN³ / Pl: *~ne* / E: fr ***hémotoxine***] (Med) Substanță care exercită o acțiune nocivă asupra globulelor roșii, deosebindu-se de hemolizină prin absența specificității.

hemotrop, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***hémotrope***] (Blg; d. virusuri) Care se fixează, cu predilecție, pe celulele sanguine.

hemovaccinare *sf* [At: DEX / Pl: *~nări* / E: fr ***hémovaccination***] Inoculare de sânge sau de plasmă în piele (în scop profilactic).

henclеșe *sf* [At: CV 1950, nr. 5, 3 / Pl: ? / E: nct] (Reg) Cozonac neîmpletit.

hendec sn vz ***hindichi***

hendechi *sn* vz ***hindichi***

hendiadă *sf* [At: SCRIBAN, D. / P: *~di-a~* / Pl: *~de* / E: fr, lat ***hendiadys***] (Lit) Figură de stil care constă în înlocuirea unui substantiv însoțit de un atribut prin două substantive sau a unui atribut adjectival cu unul substantival.

hendic *sn* vz ***hindichi***

hendichi *sn* vz ***hindichi***

hengher *sm* vz ***hingher***

hengherie *sf* vz ***hingherie***

henghir *sm* vz ***hingher***

henoteism *sn* [At: DEX / Pl: *~e* / E: fr ***hénothéisme,*** ger ***Henotheisme***] Formă primitivă de religie care face trecerea de la politeism la monoteism, în care una dintre divinitățile adorate devine principalul obiect de cult.

henrimetru *sn* [At: DN³ / Pl: *~re* / E: fr ***henrymètre***] (Fiz) Aparat de măsurat inductanța electrică.

henry *smi* [At: DEX / S și: *~ri* / E: eg, fr ***henry***] (Fiz) Unitate de inductanță electrică, egală cu inductanța unei spire într-un flux magnetic propriu de un weber când spira e parcursă de un curent de un amper.

hentei *sm* vz ***hinteu***

henț *sn* [At: DL / Pl: *~uri* / E: eg ***hands***] (La fotbal) Atingere cu mâna a mingii, neregulamentară, de către un jucător de câmp, în suprafața de joc, atrăgând după sine o penalizare.

heortologie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***héortologie***] (Liv) Studiu asupra sărbătorilor grecești.

hep¹ *sn* [At: VICIU, GL. / Pl: *~uri* / V: ***hiep*** / Pl: *~uri* / E: ger ***Hep***] **1** Cosor pentru curățat via. **2** (Reg; îf *hiep*) Cosor mare pentru curățat arinii de coajă.

hep² *i* [At: TDRG / E: fo] (Înv; are) Strigăt cu care vânătorii sau excursioniștii se cheamă unul pe altul.

hepar *sn* [At: LTR² / Pl: *~e* / E: fr ***hépar***] **1** (Atm) Ficat. **2** (Cmr) Medicament preparat din extract de ficat, cu acțiune stimulatoare asupra hematopoiezei, având proprietatea de a regenera celula hepatică.

heparină *sf* [At: LTR² / Pl: *~ne* / E: fr ***héparine***] (Cmr) Medicament cu proprietatea de a împiedica coagularea sângelui (folosit în infarct, flebite etc.).

heparinemie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***héparinémie***] (Med) Prezență a heparinei în sânge.

heparinurie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***héparinurie***] (Med) Prezență a heparinei în urină.

hepat- vz ***hepato-***

hepatalgie *sf* [At: D. MED. / Pl: *~ii* / E: fr ***hépatalgie***] Durere de ficat.

hepatectomie *sf* [At: D. MED. / Pl: *~ii* / E: fr ***hépatectomie***] Rezecție chirurgicală a unei părți din ficat.

hepatic, ~ă *a* [At: DL / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***hépatique***] **1** Specific ficatului. **2** Referitor la ficat. **3** Care aparține ficatului. **4** Care provine de la ficat.

hepaticee *sfi* [At: LM / E: fr ***hépaticée***] **1** (Lpl) Familie de plante criptogame cu frunze numai de o parte a tulpinii sau fără frunze. **2** (Șls) Plantă din familia hepaticee (**1**).

hepaticotomie *sf* [At: D. MED. / Pl: *~ii* / E: fr ***hépaticotomie***] (Med) Incizie a canalului hepatic făcută în scopul înlăturării calculilor biliari.

hepatită *sf* [At: COSTINESCU / V: ***ep~*** / Pl: *~te* / E: fr ***hépatite***] Denumire generică dată afecțiunilor inflamatorii de natură virală, microbiană sau toxică ale ficatului.

hepatizație *sf* [At: D. MED. / Pl: *~ii* / E: fr ***hépatisation***] (Med) Leziune a unui țesut care îi dă aspectul și consistența ficatului.

hepato- [At: D. MED. / V: ***~t-*** / E: fr ***hépato-***] Element prim de compunere cu semnificația: **1-2** (De) ficat. **3** Referitor la ficat. **4** Al ficatului. **5** Specific ficatului.

hepatocel *sn* [At: D. MED. / Pl: *~e* / E: fr ***hépatocèle***] (Med) Hernie a ficatului.

hepatocit *sn* [At: DN³ / Pl: *~e* / E: fr ***hépatocyte***] (Atm) Celulă a ficatului.

hepatogen, ~ă *a* [At: D. MED. / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***hépatogène***] (Med) Care este produs de ficat.

hepatografie *sf* [At: D. MED. / Pl: *~ii* / E: fr ***hépatographie***] (Med) Radiografie a ficatului.

hepatolog, ~ă *smf, a* [At: DN³ / Pl: *~ogi, ~oge* / E: fr ***hépatologue***] **1-2** (Medic) specialist în hepatologie.

hepatologic, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***hépatologique***] **1** Specific hepatolgiei. **2** Referitor la hepatologie. **3** Care aparține hepatologiei.

hepatologie *sf* [At: D. MED. / Pl: *~ii* / E: fr ***hépatologie***] Disciplină a medicinii interne care se ocupă cu studiul anatomiei, fiziologiei și patologiei ficatului.

hepatom *sn* [At: D. MED. / Pl: *~oame* / E: fr ***hépatome***] (Med) **1-2** Tumoare hepatică (malignă).

hepatomegalie *sf* [At: D. MED. / Pl: *~ii* / E: fr ***hépatomégalie***] Mărire a dimensiunii ficatului, întâlnită în unele boli.

hepatopancreas *sn* [At: DN³ / P: *~cre-as* / Pl: *~e* / E: fr ***hépatopancréas***] (Blg) Glandă digestivă la unele nevertebrate care cumulează funcțiile ficatului și ale pancreasului.

hepatopatie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***hépatopathie***] (Med) Nume generic al bolilor ficatului.

hepatopexie *sf* [At: D. MED. / Pl: *~ii* / E: fr ***hépatopexie***] (Med) Fixare chirurgicală a unui ficat deplasat.

hepatoptoză *sf* [At: D. MED. / Pl: *~ze* / E: fr ***hépatoptôse***] (Med) Deplasare a ficatului în jos.

hepatorafie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***hépatorraphie***] (Med) Sutură a unei răni a ficatului.

hepatoragie *sf* [At: D. MED. / Pl: *~ii* / E: fr ***hépatorragie***] (Med) Hemoragie hepatică.

hepatostomie *sf* [At: D. MED. / Pl: *~ii* / E: fr ***hépatostomie***] (Med) Practicare operatorie a unei derivații biliare.

hepatotomie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***hépatotomie***] (Med) Incizie chirurgicală a ficatului.

hepatotoxemie *sf* [At: D. MED. / Pl: *~ii* / E: fr ***hépatotoxémie***] (Med) Intoxicație de origine hepatică.

hepatotoxină *sf* [At: D. MED. / Pl: *~ne* / E: fr ***hépatotoxine***] (Med) Toxină (exogenă sau endogenă) cu efect nociv asupra ficatului.

hepatotrop, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***hépatotrope***] (D. viruși) **1** Care are afinitate pentru ficat. **2** Care se fixează la ficat.

hepleșit, ~ă *a* [At: CHEST. VIII. 109 / Pl: *~iți, ~e* / E: nct] (Reg; csnp) Beat.

hepsă *av* [At: I. CR. II, 207 / E: tc ***hepsi***] (Tcm; reg) Peste tot.

hepta- [At: LM / E: fr ***hepta-***] Element prim de compunere cu semnificația: **1** Șapte. **2** De șapte ori.

heptacord *sn* [At: DEX / Pl: *~uri* / E: fr ***heptacorde***] Liră cu șapte coarde la vechii greci.

heptaedric, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***heptaédrique***] **1** În formă de heptaedru. **2** Referitor la heptaedru. **3** Specific heptaedrului.

heptaedru *sn* [At: DEX / Pl: *~re* / E: fr ***heptaèdre***] Corp geometric cu șapte fețe.

heptagon *sn* [At: DA / V: ***ep~*** / Pl: *~oane* / E: fr ***heptagone***] Poligon cu șapte laturi și cu șapte unghiuri.

heptagonal, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***heptagonal***] **1** În formă de heptagon. **2** Referitor la heptagon. **3** Specific heptagonului.

heptameron *sn* [At: DN³ / Pl: *~oane* / E: ger ***Heptameron***] Operă cuprinzând povestirea unor întâmplări în șapte zile.

heptametru *sn* [At: DEX / Pl: *~re* / E: fr ***heptamètre***] Vers alcătuit din șapte picioare.

heptan *sm* [At: LTR² / Pl: *~i* / E: fr ***heptane***] Hidrocarbură saturată din clasa parafinelor, cu șapte atomi de carbon în moleculă, care se prezintă ca un lichid inflamabil, folosită drept carburant.

heptaoxid *sm* [At: DN³ / P: *~ta-o~* / Pl: *~izi* / E: fr ***heptoxyde***] Oxid care conține în moleculă șapte atomi de oxigen.

heptarhie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***heptarchie***] Formă de guvernare colegială a șapte persoane.

heptasilab *sn, a* [At: DN³ / Pl: *~e* / E: fr ***heptasylabe***] **1-2** (Vers) format din șapte silabe.

heptatlon *sn* [At: DEX² / Pl: *~oane* / E: ***hepta-*** + (penta)***tlon***] Complex de șapte probe atletice selecționate din alergări, sărituri și aruncări.

heptavalent, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***heptavalent***] (D. elemente chimice) Care are valența șapte.

heptemimer, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***heptémimère***] (D. cezura unui vers) Care se află după a șasea jumătate de picior.

heptică *sf* vz ***oftică***

hep-ti-ha *i* vz ***hapciu***.

heptodă *sf* [At: LTR² / Pl: *~de* / E: fr ***heptode***] Tub electronic cu vid, care are șapte electrozi.

heragră *sf* [At: M. COSTIN, ap. LET. I. 259/10 / Pl: *~re* / E: ns cf. *podagră*] (Med; înv) Gută la mâini.

herald *sm* [At: BOUREANU, S. P. 28 / Pl: *~lzi* / E: lat ***heraldus***, cf. fr *héraut*] Dregător la curțile suveranilor din Evul Mediu, care avea sarcina de a purta insignele monarhilor sau ale principilor, de a anunța începutul turnirului și numele învingătorului, de a transmite declarațiile de război etc.

heraldic, ~ă [At: NEGRUZZI, S. I, 192 / V: ***er~*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***héraldique***] **1** *sf* Disciplină auxiliară a istoriei, care se ocupă cu studiul stemelor statelor, cu blazoanele caselor domnitoare, ale familiilor nobiliare, ale orașelor etc. **2** *a* Specific heraldicii (**1**). **3** *a* Privitor la heraldică (**1**). **4** *a* Care aparține heraldicii.

heraldist, ~ă *smf* [At: DN³ / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***héraldiste***] Specialist în heraldică (**1**).

herască *sf* [At: KLOPȘTOK. F. 40 / V: ***hie~*** / Pl: ? / E: nct] (Bot; reg) Plantă nedefinită mai îndeaproape.

herastău sn vz ***ferăstrău***

heratic, ~ă *a* vz ***fieratic***

herăsău *sn* vz ***ferăstrău***

herăstrău *sn* vz ***ferăstrău***

herâie¹ *sf* [At: (a. 1604) DOC. ap. DA ms / V: ***fer~, ferie, ~rie, fereon*** *sn* / Pl: *~âi* / E: nct] (Jur; înv) Taxă fixată de domn pentru reluarea unui proces, cu scop de a garanta stabilitatea obiectului revendicat. Si: *zavescă*.

herâie² *sf* vz ***fierâie***

herb *sn* [At: DOSOFTEI. PS. 1 / V: ***gh~, hierb*** / Pl: *~uri* / E: pn ***herb***] (Înv) **1** Stemă a unei țări. **2** Blazon al unei familii nobiliare etc. **3** (Fig) Origine, neam nobil.

herbar *sn* vz ***ierbar***

herbatei *sn* [At: LB / Pl: ? / E: lat ***herba theae***] Ceai.

herbeliște *sf* vz ***hârbeliște***

herboriza *v* vz ***erboriza***

herborizare *sf* vz ***erborizare***

herborizație *sf* vz ***erborizație***

hercăni *v* vz ***chrcăni***

hercinic, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~ici, ~ice* / E: cf fr *hercynien*] **1** (Îs) *Orogeneză ~ă* Totalitate a mișcărilor de cutare a scoarței Pământului manifestate din devonian până în permian, în urma cărora s-au format o serie de munți. **2** Specific orogenezei hercinice (**1**). **3** Format în (sau) prin orogeneză hercinică (**1**).

hercule *sm* [At: DN³ / Pl: *~li* / E: fr ***hercule***] **1** Om voinic. **2** Om foarte puternic.

herculean, ~ă *a* [At: CIAUȘANU. V. 20 / V: ***er~*** / Pl: *~eeni, ~eene* / E: fr ***herculeén***] **1** Asemănător lui Hercule. **2** Specific lui Hercule. **3** Referitor la Hercule. **4** Foarte puternic.

herdeli *vt* [At: VICIU, GL. / Pzi: *~lesc* / E: nct] (Reg) A lucra.

herdelie *sf* vz ***herghelie***

herean *sm* vz ***hrean***

herede *sm* vz ***erede***

heredei *s* vz ***heredeu***

heredeu *sn* [At: PAMFILE, CR. 242 / V: ***~dei*** / Pl: *~eie* / E: nct] (Reg) Nutreț verde pentru vite.

heredi *vt* [At: COMAN, GL. / Pzi: *~desc* / E: nct] (Reg) A lucra.

heredie¹ *sf* [At: COMAN, GL. / Pl: *~ii* / E: cf *heredi*] (Reg) Muncă.

heredie² *sf* [At: DA ms / Pl: *~ii* / E: nct] (Reg) Huruială.

heredie³ *sf* vz ***hereghie³***

hereditar, ~ă *a* vz ***ereditar***

hereditate *sf* vz ***ereditate***

hereford *si* [At: DEX / E: eg ***hereford***] Rasă de taurine de culoare roșcată pe tot corpul, cu excepția capului, abdomenului și a extremităților picioarelor.

hereghie¹ *sf* [At: IORGA, B. R. 13 / Pl: *~ii* / E: cf *herghie*] (Înv) Monetărie a statului.

hereghie² *sf* [At: M. COSTIN, ap. DA ms / V: ***ghe~*** / Pl: *~ii* / E: ns cf mg *eredni*] (Mol; înv) **1** Origine. **2** Neam. **3** Familie. **4** (Csc) Rubedenii.

hereghie³ *sf* [At: COMAN, GL. / V: ***~edie*** / Pl: *~ii* / E: nct] (Reg) **1** Lipsă. **2** Nevoie.

hereseu *sn* vz ***ferăstrău***

herestrăietoare *sf* vz ***ferestrăietoare***

herestea *sf* vz ***cherestea***

heresteu *sn* vz ***ferăstrău***

herestrău *sn* vz ***ferăstrău***

herestui *v* vz ***ferestrui***

herete *sm* vz ***erete***

heretic, ~ă *a* vz ***eretic***

heretiseală *sf* vz ***hiritiseală***

heretisi *v* vz ***hiritisi***

heretisire *sf* vz ***hiritisire***

heretisit¹ *sn* vz ***hiritisit¹***

heretisit², ~ă *a* vz ***hiritisit²***

heretismă *sf* [At: DIONISIE, C. 188 / Pl: *~me* / E: ngr ***χαιρέτισμα***] (Grî) **1** Salutare. **2** Felicitare.

heretismos *sn* [At: DIONISIE. C. 190 / E: ngr **χαιρετισμός**] (Grî) 1 Felicitare. 2 Sărbătorire a zilei onomastice.

hereti *v* [At: NEGRUZZI. S. II. 121 / Pzi: *~țesc* / E: nct] (Reg) A se trudi.

hereu *sm* vz ***hărău***

herezie *sf* vz ***erezie***

herezi *v* vz ***erezi***

herghelegiu *sm* [At: CANTEMIR. IST. 75 / V: ***~ligiu*** / Pl: *~ii* / E: tc ***hergeleçi***] **1-2** (Păzitor sau) îngrijitor al unei herghelii.

herghelie *sf* [At: M. COSTIN. ap. DA ms / V: ***er~, herde~, harghil~*** / Pl: *~ii* / E: tc ***hergele***] **1** Crescătorie de cai alcătuită din animale de reproducție și din exemplare de diferite vârste, care cresc sau pasc laolaltă. **2** Loc unde se află această crescătorie. **3** (Fam; dep) Femeie vorbăreață. **4** Grup mare de cai de o anumită categorie.

hergheligiu *sm* vz ***herghelegiu***

herghie *sf* [At: DOSOFTEI. V. S. titlu[v] / V: ***ghe~*** / Pl: *~ii* / E: cf *gherb*] Herb.

heria *av* [At: CIAUȘANU. V. 166 / E: cf *herie*[3]] (Reg; îe) **A umbla ~** A umbla fără rost.

herias *sm* [At: COMAN. GL. / Pl: *~i* / E: ***heria*** + *-aș*] Copil neastâmpărat, care umblă toată ziua fără rost.

herie[1] *sf* vz ***herâie***

herie[2] *sf* vz ***ferie***

herie[3] *sf* [At: COMAN. GL. / Pl: *~ii* / E: nct] (Reg; îs) *~ de bolovani* Piatră măruntă (care înțeapă la picioare).

herincă *sf* vz ***hering***

hering *sm* [At: ANON. CAR. / V: ***arâng,*** (reg) ***har~, hăr~, ~ncă*** *sf*, ***hirincă*** *sf* / Pl: *~ingi* / E: ger ***Hering***] Pește marin asemănător cu scrumbia, lung de circa 20 cm, cu spinarea verde-albăstruie și cu laturile argintii (*Clupea harengus*).

heriș *a* [At: I. CR. II. 207 / E: tc ***her-iș*** „orice lucru"] (Trî: Mol) Numai.

heriuș *sn* [At: COMAN. GL. / Pl: *~uri* / E: nct] (Reg) Pământ pietros Cf. *bolovăniș*.

herleș, ~ă *smf, a* [At: DA ms / Pl: *~i, ~e* / E: nct] (Reg) **1-2** (Om) cu picioarele strâmbe.

hermafrodism *sn* [At: ENC. ROM. / Pl: *~e* / E: fr ***hermafrodisme***] Hermafroditism.

hermafrodit, ~ă [At: CANTEMIR. IST. 93 / Pl: *~iți, ~e* / E: fr ***hermaphrodite***] **1-3** *smf, a* (Blg) (Animal sau plantă) androgin(ă) (1). **4** *smf* Androgin (3).

hermafroditism *sn* [At: ENC. ROM. / E: fr ***hermafroditisme***] Prezență a organelor sexuale de ambele sexe la același individ Si: *androginie* (2), *bisexualitate*.

hermandad *sn* [At: DN[3] / Pl: ? / E: fr, sp ***hermandad***] (Liv) Asociație de orășeni din Spania Evului Mediu, constituită împotriva răufăcătorilor.

herme *sfp* [At: DEX / E: ***Hermes***] Stâlpi de piatră amplasați de-a lungul drumurilor, la răspântii și la intrarea în casele grecești, având sculptat în partea superioară capul lui Hermes.

hermelin *sm* vz ***hermelină***

hermelină *sf* [At: ȘĂINEANU / V: ***armelin, ermelin*** *sm*, ***er~, ~in*** *sm* / Pl: *~ne* / E: mg ***hermelin***] **1-2** Hermină (1-2).

hermeneutic, ~ă [At: DA ms / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***herméneutique***, ger ***Hermeneutik***] **1** *sf* Știință și artă a interpretării textelor vechi, în special biblice Si: *exegeză*. **2** *sf* (Pgn) Știință a interpretării fenomenelor culturii spirituale. **3-4** *a* Specific hermeneuticii (1-2). **5-6** *a* Referitor la hermeneutică (1-2). **7-8** *a* Care aparține hermeneuticii (1-2).

hermenție *sf* [At: DA ms / Pl: *~ii* / E: nct] (Reg; pbl) Devastare.

hermetic, ~ă *a* vz ***ermetic***

hermeticește *av* vz ***ermeticește***

hermetism *sn* vz ***ermetism***

herminat, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***herminé***] (D. găini) Cu penajul alb, mărginit cu negru la coadă și la aripi și negru mărginit cu alb la gât.

hermină *sf* [At: ȘĂINEANU / V: ***er~*** / Pl: *~ne* / E: fr ***hermine***] **1** Animal carnivor asemănător cu nevăstuica, având blana cafenie vara, albă, fină și lucioasă iarna Si: *hermelină*, (îrg) *cacom* (1), (reg) *helge* (1). (*Mustela erminea*). **2** Blană prelucrată de hermină (1) Si: *hermelină* (2), (îrg) *cacom* (2), (reg) *helge* (2). **3** Haină lucrată din blană de hermină (1).

herminos, ~oasă *a* [At: ARH. FOLK. VII, 84 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***hermină*** + *-os*] (Reg; d. buză) Gros.

herneu *sn* vz ***arneu***

herniar, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***herniaire***] **1** Specific herniei. **2** Referitor la hernie. **3** Care aparține herniei.

hernie *sf* [At: ENC. VET. 313 / Pl: *~ii* / E: fr ***hernie***, lat ***hernia***] **1** Umflătură formată prin ieșirea totală sau parțială a unui organ din cavitatea sa naturală printr-un orificiu natural sau artificial. **2** (Spc) Ieșire a intestinului subțire din peritoneu Si: (reg) *boșorogeală* (1), *surpătură*, *vătămătură*. **3** (Spc; îs) *~ de disc* Ieșire a nucleului cartilaginos din discul intervertebral. **4** (Bot; îs) *~ia verzei* Boală a verzei provocată de o ciupercă și manifestată prin apariția pe rădăcina plantei atacate a unor tumori galbene, apoi brune.

hernieu *sn* vz ***arneu***

herniotomie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***herniotomie***] **1-3** (Med) Intervenție chirurgicală reparatorie a unei hernii (1-3).

heroidă *sf* [At: ENC. ROM. / Pl: *~de* / E: fr ***héroïde***] Epistolă în versuri, în care se celebrează un erou sau un persoanj celebru.

heroină *sf* [At: LTR / P: *~ro-i~* / E: fr ***héroïne***] Medicament derivat din morfină, cu acțiune analgezică și stupefiantă, mai toxic decât morfina.

heroinoman, ~ă *smf* [At: DN[3] / P: *~ro-i~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***héroïnomane***] Persoană care se droghează cu heroină.

heroinomanie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***héroïnomaie***] (Med) Drogare cu heroină.

herostratic, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~ici, ~ice* / E: ger ***herostratisch***] (Liv; îs) *Renume ~* Renume rău.

herotoni *v* vz ***hirotoni***

herotonire *sf* vz ***hirotonire***

herotonisi *v* vz ***hirotonisi***

herotonisire *sf* vz ***hirotonisire***

herotonisit[1] *sn* vz ***hirotonisit***[1]

herotonisit[2]**, ~ă** *a* vz ***hirotonisit***[2]

herotonit[1] *sn* vz ***hiritonit***[1]

herotonit[2]**, ~ă** *a* vz ***hiritonit***[2]

herou *sm* vz ***erou***

herovic *sn* vz ***heruvic***.

herovicar *sn* [At: TDRG / Pl: *~e* / E: ***herovic*** + *-ar*] (Înv; pbl) Carte în care e scris heruvicul.

herovim *sm* vz ***heruvim***

herpes *sn* [At: ENC. ROM. / V: (nob) ***er~*** / Pl: *~uri* / E: fr ***herpés***, lat ***herpes***] **1** Boală de piele virală, cu caracter recidivant, care se manifestă prin apariția, de obicei în jurul buzelor, al nasului sau al organelor genitale, a unor grupuri de bășicuțe pline cu lichid. **2** Fiecare dintre bășicuțele prin care se manifestă herpesul (1).

herpetic, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***herpétique***] De natura herpesului.

herpetiform, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***herpétiforme***] De forma herpesului (2).

herpetologie *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~ii* / E: fr ***herpétologie***] Ramură a zoologiei care se ocupă cu studiul reptilelor și al batracienilor.

hersă *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~se* / E: fr ***herse***] Grătar metalic care închidea intrarea în cetățile medievale, servind ca barieră auxiliară a porții.

hertep *sms* vz ***vertep***

hertiu *sn* [At: LB / Pl: ? / E: nct] (Trs; înv) **1** Pânză obișnuită nealbită. **2** Sac în care se stoarce uleiul de floarea soarelui.

hertz *sm* [At: MARIAN–ȚIȚEICA. FIZ. 22 / P: *herț* / S și: *~rț* / Pl: *~i* / E: fr ***hertz***, ger ***Hertz***] (Fiz) Unitate de măsură pentru frecvență egală

cu frecvența unei mișcări periodice cu perioadă de o secundă Si: *ciclu pe secundă*.

hertzian, ~ă *a* [At: ENC. TEH. 106 / P: *~ți-an* / S și: *~rți~* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***hertzien***] **1** Specific undelor electromagnetice radio. **2** Referitor la undele electromagnetice radio. **3** Care aparține undelor electromagnetice radio. **4** (Îs) *Undă ~iană* Undă electromagnetică prin care se fac transmisiile radiofonice. **5** (Îs) *Cablu ~* Sistem de transmisie a mesajelor prin unde hertziene.

herț *sn* vz ***hertz***

herțec *sm* vz ***herțeg***

herțeg *sm* [At: CODRU-DRĂGUȘANU, C. 5 / V: ***~ec*** / Pl: *~egi* / E: mg ***herceg***] (Înv) **1** Duce. **2** Voievod.

herțian, ~ă *a* vz ***hertzian***

herțog *sm* [At: ȘINCAI, HR. I, 288/4 / Pl: *~ogi* / E: ger ***Herzog***] (Înv) **1** Duce. **2** Voievod.

herul, ~ă [At: DEX / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***Hérules***] **1-2** *smf, a* (Persoană) dintr-un neam germanic din uniunea de triburi a goților. **3** *a* Specific herulilor (1). **4** *a* Referitor la heruli (1). **5** *a* Care aparține herulilor (1).

heruvic *sn* [At: GHEORGACHI, ap. LET. III, 318/35 / V: ***~rov~*** / Pl: *~uri* / E: ngr ***χερουβικός***] Imn bisericesc ortodox în onoarea heruvimilor, cântat înainte de cuminecarea preotului.

heruvim *sm* [At: VARLAAM, C. II, 22/1 / V: ***herov~*** / Pl: *~i* / E: vsl ***херoувимъ***] **1** Înger care urmează ierarhic după arhanghel Cf. *arhanghel, serafim*. **2** (Reg; lpl) Ripidă.

heruvimesc, ~ească *a* [At: MARDARIE, L. / Pl: *~ești* / E: ***heruvim*** + *-esc*] (Înv) **1** Specific heruvimilor Si: *heruvimicesc* (1). **2** Referitor la heuvimi Si: *heruvimicesc* (2). **3** Care aparține heruvimilor Si: *heruvimicesc* (3). **4** Care provine de la heruvimi Si: *heruvimicesc* (4).

heruvimicesc, ~ească *a* [At: (a. 1802) GCR II, 192/7 / Pl: *~ești* / E: ***heruvim*** + *-icesc*] **1-4** Heruvimesc (1-4).

hervanea *sf* [At: DA ms / V: (înv) *~niu sn* / Pl: *~ele* / E: tc ***harvany***] (Înv) Mantie domnească introdusă în 1832 în locul cabaniței (1).

hervaniu *sn* vz ***hervanea***

hespă *sf* vz ***viespe***

hesperidă *sf* [At: DEX / Pl: *~de* / E: fr ***héspéridées***] Fruct asemănător cu baca, moale, care conține uleiuri eterice.

hesperornis *sms* [At: DEX / E: fr ***hesperornis***] Pasăre fosilă acvatică, asemănătoare cu pinguinul, cu aripile reduse la două palete, care a trăit în cretacic și care face trecerea de la reptile la păsări.

hessian *sns* [At: DEX / P: *~si-an* / E: fr ***hessian***] Țesătură de iută cu legătură de pânză, folosită în tapițerie, la confecționarea sacilor și ca ambalaj.

heștău *sns* [At: CHEST. IV, 68 / Pl: *~tee* / E: cf *heleșteu*] (Reg) Lac (artificial) unde se cresc pești Cf. *heleșteu*.

hetai *sf* vz ***hatai***

hetairă *sf* [At: DA / P: *~ta-i~* / Pl: *~re* / E: fr ***hétaïre***] Curtezană din vechea Grecie.

hetairism *sns* [At: DEX / P: *~ta-i~* / E: fr ***hétaïrisme***] Raport sexual extraconjugal al unui bărbat cu o prostituată.

hetalm *sn* vz ***hatalm***

heteriș *sn* [At: PĂCALĂ, M. R. 139 / Pl: *~uri* / E: nct] (Reg) Pădurice deasă de fagi și de mesteceni.

hetero- [At: DA ms / V: ***et~*** / E: fr ***hétéro-***] Element prim de compunere cu sensul: **1** Diferit. **2** Altul.

heteroauxină *sf* [At: LTR² / P: *~ro-a-u~* / Pl: *~ne* / E: fr ***hétéroauxine***] Hormon vegetal de creștere care se găsește în drojdii, porumb etc.

heterocarp, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***hétérocarpe***] (D. plante) Care prezintă heterocarpie.

heterocarpie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***hétérocarpie***] Prezență de fructe heteromorfe la unele plante.

heterocerc, ~ă *a* [At: LTR² / Pl: *~rci, ~rce* / E: fr ***hétérocerque***] (D. înotătoarea codală a unor pești; îoc *homocerc*) Cu lobi inegali, cel dorsal mai mare decât cel ventral.

heterociclic, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***hétérocyclique***] (Chm; d. compuși organici) Care are în ciclu, pe lângă atomi de carbon, și atomi ai altor elemente.

heterociclu *sn* [At: DEX / Pl: *~uri* / E: fr ***hétérocycle***] Compus organic ciclic, care conține, pe lângă atomi de carbon, și atomi de azot, sulf, oxigen.

heteroclit, ~ă *a* [At: HOGAȘ, M. N. 94 / V: ***et~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: fr ***hétéroclite***, lat ***heteroclitus***] **1** Alcătuit din elemente disparate, etrogene. **2** Neobișnuit. **3** Ciudat.

heterocromie *sf* [At: ENC. ROM. / Pl: *~ii* / E: fr ***hétérochromie***] (Med) Anomalie congenitală caracterizată prin colorarea diferită a irisurilor.

heterocromozom *sm* [At: D. MED. / Pl: *~i* / E: fr ***hétérochromosome***] (Blg) Cromozom sexual Si: *heterozom*.

heterodinare *sf* [At: LTR² / V: ***et~*** / Pl: *~nări* / E: ***heterodină***, cf eg *heterodyne*] (Fiz) Operație de amestecare, într-un element nelinear, a unor semnale de frecvețe diferite, în scopul obținerii unei translații de frecvență.

heterodină *sf* [At: LTR² / V: ***et~*** / Pl: *~ne* / E: fr ***hétérodyne***] Generator electronic cu ajutorul căruia se produc radiații de înaltă frecvență.

heterodont, ~ă *smf, a* [At: ENC. ROM. / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***hétérodont***] **1-2** (Animal) care are dinții diferențiați în canini, incisivi, molari etc.

heterodox, ~ă [At: (a. 1704) BV I, 460 / S și: (înv) *~ocs, ~oss* / V: ***et~*** / Pl: *~ocși*, (rar) *~i* / E: fr ***hétérodoxe***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care se abate de la doctrina oficială a Bisericii ortodoxe. **3-4** *smf, a* (Persoană) care se abate de la credința sa religioasă. **5-6** *smf, a* (Om) nonconformist. **7** *a* Specific heterodoxiei. **8** *a* Referitor la heterodoxie. **9** *a* Care aparține heterodoxiei.

heterodoxie *sf* [At: CODRU-DRĂGUȘANU, C. 153 / S și: (înv) *~ocsie* / V: ***et~*** / Pl: *~ii* / E: fr ***hétérodoxie***] Concepție care se abate de la doctrina oficială a Bisericii ortodoxe (sau catolice).

heterofilie *sf* [At: ENC. ROM. / Pl: *~ii* / E: fr ***hétérophilie***] Existență a frunzelor de forme diferite pe aceeași plantă.

heterofon, ~ă *a* [At: DN³ / V: ***et~*** / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***hétérophone***] **1** Specific heterofoniei. **2** Referitor la heterofonie. **3** Care aparține heterofoniei.

heterofonie *sf* [At: DN³ / V: ***et~*** / Pl: *~ii* / E: fr ***hétérophonie***] Deviere incidentală de la linia melodică de bază în cazul suprapunerii a două sau mai multe voci care intonează aceeași melodie.

heterogam, ~ă *a* [At: ENC. ROM. / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***hétérogame***] **1** (D. plante) Care are două sau mai multe tipuri de flori. **2** Referitor la heterogamie. **3** Specific heterogamiei. **4** Care aparține heterogamiei.

heterogamie sf [At: ENC. ROM. / Pl: *~ii* / E: fr ***hétérogamie***] Formă de înmulțire sexuată prin unirea a doi gameți diferiți ca formă, mărime și structură Si: *anizogamie*.

heterogen, ~ă *a* vz ***eterogen***

heterogeneză *sf* vz ***eterogeneză***

heterogenie *sf* vz ***eterogenie***

heterogenitate *sf* vz ***eterogenitate***

heterogonie *sf* [At: ENC. AGR. / Pl: *~ii* / E: fr ***hétérogonie***] (Blg) **1** Formare pe același individ a două sau trei tipuri de flori diferite din punct de vedere al structurii androceului. **2** Însușire a unor specii de a prezenta una sau mai multe reproduceri partogenetice urmate de una sexuală. **3** Alternare între generații cu modalități diferite de reproducere sexuală.

heterogrefă *sf* [At: D. MED. / V: ***et~*** / Pl: *~fe* / E: fr ***hétérogreffe***] (Med) Operație de refacere a unui țesut sau a unui organ, în care grefonul provine de la o altă specie Si: *heteroplastie*.

heteromer, ~ă [At: ENC. ROM. / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***hétéromère***] (Blg) **1-2** *smf, a* (Organism) format din constituienți morfologici, anatomici etc. diferiți.

heterometabolă *sf, a* [At: DEX / Pl: *~e* / E: fr ***hétérométabole***] **1-2** (Insectă) din a cărei metamorfoză lipsește stadiul de nimfă Si: *hemimetabolă*.

heteromorf, ~ă *a* [At: LTR / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***hétéromorphe***] **1** (D. substanțe) Care are două sau mai multe forme cristaline diferite. **2** (D. animale) Care prezintă în cursul dezvoltării, mai multe aspecte morfologice.

heteromorfie *sf* [At: ENC. ROM. / Pl: *~ii* / E: fr ***hétéromorphie***] **1-2** Heteromorfism (**1-2**). **3** (Bot) Sterilitate a florilor generată de existența deosebirilor de lungime între stil și stamine.

heteromorfism *sn* [At: DN³ / E: fr ***hétéromorphisme***] **1** Însușire a substanțelor de a avea două sau mai multe forme cristaline diferite Si: *heteromorfie* (1). **2** Însușire a animalelor de a prezenta în cursul dezvoltării mai multe aspecte morfologice diferite Si: *heteromorfie* (2).

heteromorfoză *sf* [At: D. MED. / Pl: *~ze* / E: fr ***hétéromorphose***] (Med) Înlocuire a unei porțiuni de organ distruse.

heteronim, ~ă *a* [At: DEX² / V: ***et~*** / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***hétéronyme***] **1** (D. opere literare) Publicate sub numele (real al) altui autor. **2** (D. autori) Care publică sub numele altui autor.

heteronimie *sf* [At: DN³ / V: ***et~*** / Pl: *~ii* / E: fr ***hétéronymie***] **1** Caracteristică a unei opere literare de a fi publicată sub numele (real al) altui autor. **2** Caracteristică a unui autor de a publica sub numele altui autor.

heteronom, ~ă *a* [At: DA ms / V: ***et~*** / Pl: *~i, ~e*, / E: fr ***hétéronome***] Care se supune unei legi externe, străină fenomenului respectiv.

heteronomie *sf* [At: DN³ / V: ***et~*** / Pl: *~ii* / E: fr ***hétéronomie***] Însușire de a se supune unei legi externe, străine fenomenului respectiv.

heteroplastic, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***hétéroplastique***] **1** Specific heteroplastiei. **2** Referitor la heteroplastie. **3** Care aparține heteroplastiei.

heteroplastie *sf* [At: D. MED. / Pl: *~ii* / E: fr ***hétéroplastie***] Hetrogrefă.

heteroplazie *sf* [At: D. MED. / Pl: *~ii* / E: fr ***hétéroplasie***] Formare a unui țesut anormal în organsim.

heteroproteidă *sf* [At: LTR² / Pl: *~de* / E: fr ***hétéroprotéide***] (Blg) Substanță organică compusă dintr-o proteină și o substanță neproteică.

heteropter *sn* [At: ENC. ROM. / Pl: *~e* / E: fr ***hétéroptère***] (Blg) **1** (Lpl) Ordin de insecte cu prima pereche de aripi pe jumătate chitinizată și în rest membranoasă. **2** (Șls) Insectă din ordinul heteroptere (**1**).

heterosexual, ~ă *a* [At: D. MED. / V: ***et~*** / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***hétérosexuel***] (Îoc *homosexual*) Atras de sexul opus Si: *normosexual*.

heterosexualitate *sfs* [At: DN³ / V: ***et~*** / E: fr ***hétérosexualité***] (Îoc *homosexualitate*) Atracție spre sexul opus Si: *normosexualitate*.

heterosferă *sf* [At: DN³ / V: ***et~*** / Pl: *~re* / E: fr ***hétérosphère***] (Ggf) Strat al atmosferei, situat deasupra homosferei, în care predomină gazele ușoare.

heterosis *sn* vz ***heterozis***

heterostil, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: ger ***heterostyl***] (D. flori) Care are pistiluri de lungimi diferite.

heterostilie *sf* [At: LTR² / Pl: *~ii* / E: ger ***Heterostylie***] (Bot) Prezență a unor pistiluri de lungimi diferite în florile aceleiași specii.

heterotaxie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***hétérotaxie***] (Med) **1** Poziție anormală sau modificare a poziției unui organ anatomic. **2** Dereglare a proprietăților fizice ale unui organ, cu sau fără alterarea lui.

heteroterapie *sf* [At: D. MED. / Pl: *~ii* / E: fr ***hétérothérapie***] (Med) Tratament al unei boli prin mijloace specifice alteia.

heteroterm, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***hétérotherme***] (Blg; d. animale) Care își pierde sezonier capacitatea de reglare a temperaturii corpului.

heterotermie *sf* [At: DEX / Pl: *~ii* / E: fr ***hétérothermie***] Pierdere sezonieră a capacității de reglare a temperaturii corpului, caracteristică animalelor care hibernează.

heterotip, ~ă *a* vz ***eterotip***

heterotopic, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***hétérotopique***] (Med) **1** Specific heterotopiei. **2** Referitor la heterotopie. **3** Care aparține heterotopiei.

heterotopie *sf* [At: D. MED. / Pl: *~ii* / E: fr ***hétérotopie***] (Med) Deplasare sau poziție anormală (congenitală) a unui organ Si: *ectopie*.

heterotransplant *sn* [At: D. MED. / Pl: *~uri* / E: fr ***hétérotransplant***] (Med; îoc *autotransplant*) Transplant recoltat de la alt individ.

heterotrof, ~ă [At: D. MED. / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***hétérotrophe***] **1-2** *smf, a* (Organism) care se hrănește numai cu substanțe organice, neavând capacitatea de a sintetiza substanțele organice din cele anorganice.

heterotrofie *sf* [At: ENC. ROM. / Pl: *~ii* / E: fr ***hétérotrophie***] Mod de hrănire a organismelor exclusiv cu substanțe organice.

heterozigot *smf, a* [At: ENC. AGR. / Pl: *~oți, ~e* / E: fr ***hétérozygote***] **1-2** (Blg) (Organism diploid) cu două gene diferite pe același locus (una mutantă).

heterozis *sn* [At: DEX / V: ***~osis*** / Pl: *~uri* / E: ger ***heterözis***] Creștere a vitalității, a puterii de adaptare, a productivității etc. în urma încrucișării dintre două soiuri de plante sau dintre două rase de animale cu ereditate diferită.

hetereozom *sm* [At: D. MED. / Pl: *~i* / E: fr ***hétérosome***] Heterocromozom.

heteș *sm* [At: CHEST. V, 31/24 / Pl: *~i* / E: mg ***hetes***] (Reg) Copil angajat la stână.

heteșar *sm* [At: CONV. LIT. XXXVI, 901 / Pl: *~i* / E: ***heteș*** + *-ar*] (Mgm; Ban) Argat.

hetică *sf* vz ***hârtică***

hetleanșug *sn* vz ***viclеșug***

hetman *sm* v ***hatman***

hettangian [At: DN³ / P: *~gi-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***hettangien***] **1-2** *a, sn* (De) primul (după unii cercetători, al doilea) etaj al jurasicului inferior. **3** *a* Care se referă la hettangian (**2**). **4** *a* Care provine din hettangian (**2**). **5** *a* Care aparține de hettangian (**2**).

heț *av* [At: KLEIN, D. 209 / E: fo] (Reg) Hăț.

hevărl *sn* vz ***hebăl***

hevea *sfni* [At: LTR² / E: fr ***hévéa***] Arbore exotic din regiunile tropicale, înalt, lipsit de ramuri la partea inferioară, din care se extrage cauciucul (*Hevea brasiliensis*).

heucis *av* [At: DA ms / E: nct] (Reg) Într-o parte.

heugni *v* vz ***hegni***

hexa- [At: DA ms / V: ***exa-*** / E: fr ***héxa-***] Element prim de compunere cu sensul: **1** Șase. **2** De șase ori. **3** Care este alcătuit din șase părți, elemente etc.

hexaclorbenzen *sm* [At: LTR² / Pl: *~i* / E: fr ***héxachlorbenzène***] Compus chimic obținut prin substituirea atomilor de hidrogen din benzen cu atomi de clor, întrebuințat la combaterea mălurii grâului.

hexaclorciclohexan *sm* [At: LTR / Pl: *~i* / E: fr ***héxachlorciclohéxan***] Compus chimic sintetic, amestec de mai mulți izomeri, folosit ca insecticid Si: *analcid*.

hexacoralier *sm* [At: ENC. ROM. / P: *~li-er* / Pl: *~i* / E: fr ***héxacoralliaires***] **1** (Lpl) Subclasă de celenterate marine, solitare sau adunate în colonii, cu șase tentacule. **2** (Șls) Animal care face parte din subclasa hexacoralieri (**1**).

hexacord *sn* [At: ENC. ROM. / Pl: *~uri* / E: fr ***héxacorde***] **1** Liră cu șase coarde la vechii greci. **2** Ansamblu de șase trepte succesive ale unei scări muzicale.

hexaedric, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***héxaédrique***] **1** Specific hexaedrului. **2** Referitor la hexaedru. **3** Care aparține hexaedrului. **4** În formă de hexaedru.

hexaedru *sn* [At: ENC. ROM. / V: ***ex~*** / Pl: *~re* / E: fr ***héxaèdre***] Poligon cu șase fețe.

hexagon *sn* [At: IORGA, ap. DA ms / V: ***ex~*** / Pl: *~oane* / E: fr ***héxagone***, lat ***hexagonus***] Poligon cu șase laturi și cu șase unghiuri.

hexagonal, ~ă *a* [At: IORGA, ap. DA ms / V: ***ex~*** / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***héxagonal***] **1** În formă de hexagon. **2** Specific hexagonului. **3** Referitor la hexagon. **4** Care aparține hexagonului. **5** (Îs) *Sistem ~* Sistem de cristalizare cu un ax de simetrie de gradul șase.

hexagramă *sf* [At: DN³ / Pl: *~me* / E: fr ***héxagramme***] (Lit) Reunire a șase litere.

hexametafosfat *sm* [At: LTR / Pl: *~ați* / E: fr ***héxamétaphosphate***] Polimer la metafosfatului, întrebuințat la dedurizarea apelor și în industria petrolieră.

hexametilentetramină *sfs* [At: LTR / E: fr ***héxamétylènetétramine***] Substanță chimică folosită ca antiseptic în infecții renale și intestinale și în industria rășinilor sintetice Si: *urotropină*.

hexametru *sm* [At: RESMERIȚĂ, D. / V: *ex~* / Pl: *~ri* / E: fr ***héxamètre***] (În versificația latină și elenă) Vers dactilic de șase picioare, în care dactilul ocupă locul al cincilea, folosit în compoziții epice, în special în epopei, legende eroice, satire, scrisori.

hexamotor *sn, a* [At: DN³ / Pl: *~oare* / E: fr ***héxamoteur***] **1-2** (Avion) cu șase motoare.

hexan *sm* [At: LTR / Pl: *~i* / E: fr ***héxane***] Hidrocarbură saturată, volatilă, incoloră, insolubilă în apă, cu miros specific, care se obține prin distilare din petrol și care este folosită ca dizolvant.

hexapod, ~ă [At: ENC. ROM. / Pl: *~ozi, ~e* / E: fr ***héxapode***] **1-2** *sn, a* (Animal) care are șase picioare. **3** *sn* (Lpl) Clasă de insecte cu șase picioare. **4** *sn* (Șls) Insectă care face parte din clasa hexapode (**3**).

hexareactor *sn, a* [At: DN³ / Pl: *~oare* / E: fr ***hexaréacteur***] **1-2** (Avion) propulsat de șase turboreactoare.

hexastic, ~ă *sn, a* vz ***hexastih***

hexastih, ~ă *sn, a* [At: DEX / V: *~ic* / Pl: *~uri sn, ~i, ~e a* / E: fr ***héxastique***] (Text literar) compus din șase versuri.

hexastil *sn* [At: LTR² / Pl: *~uri* / E: fr ***héxasyle***] Edificiu sau monument cu șase coloane la fațadă.

hexavalent, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***héxavalent***] (D. radicali sau elemente chimice) Care are valența șase.

hexodă *sf* [At: LTR / Pl: *~de* / E: fr ***héxode***] Tub electronic cu vid care are șase electrozi.

hexoză sf [At: LTR / Pl: *~ze* / E: fr ***héxose***] Nume generic dat monozaharidelor cu șase atomi de carbon în moleculă.

hezaș *sn* vz ***haizaș***

hfală *sf* vz ***fală***

hi¹ *i* [At: ALECSANDRI, T. 45 / V: ***~e, ~i, ~t*** / E: fo] **1** Strigăt cu care se îndeamnă caii la mers. **2** (Îcs) *Hi cățeaua* Dans popular. **3** Melodie pe care se dansează acest dans.

hi² *i* [At: CĂLINESCU, E. O. II, 124 / E: fo] Imită râsul.

hi³ *v* vz ***fi***

hiaba *av* [At: KLEIN, D. 135 / V: *ia~* / E: mg ***hiaba***] Geaba.

hiacint *sn* [At: DEX / Pl: *~uri* / V: ***ia~*** / E: fr ***hyacinthe,*** lat ***hyacinthus***] Piatră semiprețioasă de culoare roșie sau portocalie, varietate nobilă de zirconiu.

hiadă *sf* [At: DEX / P: *hi-a~* / Pl: *~de* / E: ***Hyades***] (Mit) Nimfă a norilor încărcați de ploaie.

hial- vz ***hialo-***

hialin, ~ă *a* [At: DEX / P: *hi-a~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***hyalin***] **1** Care are aspectul, transparența sticlei. **2** (Îs) *Țesut ~* Țesut rezultat din transformarea patologică a substanței țesutului conjunctiv într-o masă sticloasă, omogenă.

hialinoză *sf* [At: DEX / P: *hi-a~* / Pl: *~ze* / E: fr ***hyalinose***] Transformare patologică a țesutului conjunctiv în țesut hialin, frecventă în bolile de inimă, de rinichi etc.

hialit *sn* vz ***hialită***

hialită *sf* [At: DEX / P: *hi-a~* / V: *~it sn* / Pl: *~te* / E: fr ***hyalite***] **1** Varietate de opal transparent. **2** Sticlă neagră de Boemia. **3** (Med) Inflamație a corpului vitros al ochiului.

hialo- [At: DN³ / V: *~l-* / E: fr ***hialo-***] Element prim de compunere cu sensul: **1-2** (De) sticlă. **3** Transparent ca sticla. **4** Sticlos. **5** Vitros. **6** Referitor la sticlă.

hialograf *sn* [At: DEX / P: *hi-a~* / Pl: *~e* / E: ***hyalographe***] Instrument cu dispozitive reglabile, cu ajutorul căruia se pot desena mecanic perspective.

hialografie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***hyalographie***] **1** Artă de a desena cu ajutorul hialografului. **2** Artă a gravării pe sticlă.

hialoid, ~ă *a* [At: DEX / P: *hi-a-lo-id, ~i-dă* / Pl: *~izi, ~e* / E: fr ***hyaloïde***] **1** (Liv) Care are aspect sticlos. **2** (Atm; îs) *Umoare ~ă* Lichid transparent care umple fundul globului ocular. **3** (Atm; îs) *Membrană ~ă* Membrană subțire care învelește corpul vitros.

hialoplasmă *sf* [At: DEX / P: *hi-a~* / Pl: *~me* / E: fr ***hyaloplasme***] (Atm) Ectoplasmă (**1**).

hiaspă *sf* vz ***viespe***

hiat *sn* [At: MAIORESCU, CR. III, 206 / V: ***~us*** / P: *hi-at* / Pl: *~uri* / E: fr. lat ***hiatus***] **1** (Fon) Întâlnire a două vocale care nu formează un diftong, ci sunt pronunțate succesiv în silabe diferite, acestea făcând parte fie din același cuvânt fie din cuvinte diferite. **2** (Atm) Spațiu sau deschidere marcată într-o structură unică. **3** (Fig) Pauză. **4** (Fig) Discontinuitate.

hiatal, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: ***hiat*** + *-al*] **1-2** Referitor la hiat (**1-2**). **3-4** Care provine din hiat (**1-2**). **5-6** Care aparține hiatului (**1-2**). **7-8** Care este specific hiatului (**1-2**).

hiatus *sn* vz ***hiat***

hibaș, ~ă *a* [At: POMPILIU, B. I / Pl: *~i, ~e* / E: mg ***hibás***] (Reg) Care are unul sau mai multe defecte..

hibă *sf* [At: N. REV. R. 1910, 86 / V: ***ibă*** / Pl: *~be* / E: mg ***hiba***] **1** Defect. **2** Boală. **3** Viciu. **4** (Fig) Vină. **5** Lipsă. **6** Nevoie. **7** Grijă.

hibăli *vi* [At: VAIDA / Pzi: *~lesc* / E: ***hibă***, cf mg *hibázni*] (Trs) A greși.

hiberna *vi* [At: ARDELEANU, D. 130 / Pzi: *~nez* / E: fr ***hiberner***] **1** (D. animale) A fi în timpul iernii într-o stare de viață latentă, cu metabolismul încetinit, cu temperatura corpului scăzută. **2** (Fig) A-și petrece viața în somnolență. **3** (Fig) A sta inactiv.

hibernacul *sm* [At: DEX / Pl: *~i* / E: fr ***hibernacle***] (Bot) Mugure metamorfozat și caduc, care constituie partea de rezistență în timpul iernii a unor plante acvatice.

hibernaj *sn* [At: RALEA, E. O. 59 / Pl: *~e* / E: fr ***hibernage***] **1-2** (Rar) Hibernare (**1-2**).

hibernal, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***hibernal,*** lat ***hibernalis***] **1** Specific iernii. **2** Referitor la iarnă. **3** Care aparține iernii.

hibernant, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***hibernant***] **1** (D. animale) Care hibernează (**1**). **2** (Fig; d. oameni) Care rămâne inactiv.

hibernare *sf* [At: DA / Pl: *~nări* / E: ***hiberna***] **1** Stare de amorțeală, de viață latentă (asemănătoare somnului), în care petrec unele animale iarna, când metabolismul este încetinit și temperatura corpului este scăzută Si: *hibernaj* (**1**), *hibernat¹* (**1**), *hibernație* (**1**). **2** (Fig) Stare de inactivitate (a unor oameni) Si: *hibernaj* (**2**), *hibernat¹* (**2**), *hibernație* (**2**). **3** (Îs) *~ artificială* Hibernoterapie.

hibernat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***hiberna***] **1-2** Hibernare (**1-2**).

hibernat², ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***hiberna***] (D. animale) Care a hibernat în timpul iernii.

hibernație *sf* [At: DA ms / V: (nob) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***hibernation***] **1-2** Hibernare (**1-2**).

hibernațiune *sf* vz ***hibernație***

hibernoterapie *sf* [At: DEX / Pl: *~ii* / E: fr ***hibernothérapie***] Stare de hibernare (**3**), realizată pe cale artificială, în scop terapeutic sau în unele intervenții chirurgicale.

hibiscus *sm* [At: DEX / Pl: *~uși* / E: fr ***hibiscus***] Arbore tropical din familia malvaceelor, cu flori decorative.

hibrid, ~ă [At: IBRĂILEANU, SP. CR. 105 / V: ***ib~*** / Pl: *~izi, ~e* / E: fr ***hybbride,*** lat ***hybridus***] **1-2** *sm, a* (Organism) provenit din încrucișarea a doi indivizi de genuri, de specii, de soiuri sau de rase diferite. **3** *a* (Fig; d. idei, fapte) Alcătuit din elemente disparate, lipsite de armonie.

hibrida *vt* [At: LTR / Pzi: *~dez* / E: fr ***hybrider***] **1** A obține un hibrid prin procesul de hibridare Si: *a hibridiza* (**1**). **2** A încrucișa prin hibridare două organisme, două specii etc. pentru a obține un hibrid (**1**) Si: *a hibridiza* (**2**).

hibridare *sf* [At: CONTEMP. 1949, nr. 126, 9/6 / Pl: *~dări* / E: ***hibrida***] Proces, spontan sau provocat artificial, de încrucișare sexuală sau vegetativă între doi indivizi de specii, de soiuri sau de rase diferite Si: *hibridat¹, hibridație, hibridizare, hibridizat¹*.

hibridat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***hibrida***] Hibridare.

hibridat[2], ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***hibrida***] (D. plante sau animale) Care este rezultat din hibridare Si: *hibridizat[2]*.

hibridație *sf* [At: DEX / Pl: *~ii* / E: fr ***hybridation***] Hibridare.

hibriditate *sf* [At: CĂLINESCU, E. O. II, 44 / Pl: *~tăți* / E: ***hibrid*** + *-itate*] Calitate de a fi hibrid (1).

hibridiza *vt* [At: DEX / Pzi: *~zez* / E: ger ***hybridisieren***] **1-2** A hibirida (1-2).

hibridizare *sf* [At: DA ms / Pl: *~zări* / E: ***hibridiza***] Hibridare.

hibridizat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***hibridiza***] Hibridare.

hibridizat[2], ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***hibridiza***] Hibridat[2].

hică *sf* [At: DA ms / Pl: *~ici* / E: nct] (Reg) Unitate de măsură pentru cereale, egală cu două brădii (aproximativ 24 kg).

hicăi *vt* [At: MARIAN, NU. 13 / Pzi: *~esc* / E: nct] (Reg) **1** (C. i. câini) A maltrata. **2** (Pex; c. i. oameni) A insulta grosolan.

hichiriță *sf* [At: I. CR. II, 182 / Pl: *~țe* / E: nct] (Reg; csnp) Pichiriță.

hici[1] *av* [At: ANON. CAR. / E: tc ***hici***] (Tcm; în construcții negative) Nici un pic, deloc.

hici[2] *sn* vz ***huci***

hiclean, ~ă *a* vz ***viclean***

hiclenie *sf* [At: DA ms / Pl: *~ii* / E: ***hiclean*** + *-ie*] Denumire dată în vechiul drept românesc trădării.

hicni *v* vz ***icni***

hicori *smi* [At: DN[3] / E: fr ***hickory***] **1** Arbore asemănător nucului, care crește în America de Nord. **2** Lemn al acestui arbore.

hicsoși *smp* [At: DEX / E: fr ***Hyksos***] Triburi nomade asiatice care au invadat Egiptul în sec. XVIII-XVI î. Hr.

hictal *sn* [At: PAMFILE, A. 23 / Pl: ? / E: nct] (Îrg) Hotar (al unei moșii mari) marcat de un drum.

hicuță *sf* vz ***ficuță***

hid- vz ***hidro-***

hidalgie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: sp ***hidalguia***] (Spm) **1** Boierie. **2** Noblețe.

hidalgo *smi* [At: DN[3] / E: sp ***hidalgo***] **1** Nobil spaniol. **2** Calitate de nobil. **3** Demnitate de nobil.

hidartroză *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ze* / E: fr ***hydarthrose***] (Med) Acumulare de lichide seroase într-o articulație.

hidatic *an* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: fr ***hydatique***] (Îs) *Chist ~* Veziculă cu conținut lichid care se formează în unele organe.

hidatidă *sf* [At: DN[3] / Pl: *~de* / E: fr ***hydatide***] (Zlg) Formă larvară a teniei echinococ.

hidatidoză *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ze* / E: fr ***hydatidose***] (Med) Echinococoză.

hidatioză *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~ze* / E: fr ***hidatiose***] (Med) Echinococoză.

hidatodă *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~de* / E: fr ***hydatode***] Formație epidermică a frunzelor, având formă și structură diferite, având funcția de a elimina apa sub formă de picături.

hideat *sn* [At: IORGA, D. B. I, 56 / Pl: *~uri* / E: ns cf *adet*] (Îvr) **1** Obicei. **2** (Spc) Impozit.

hidec *sn* vz ***hindichi***

hidic *sn* vz ***hindichi***

hidlaș *sn* [At: COMAN. GL. / Pl: ? / E: nct] (Reg) Podea a cotețului.

hidos, ~oasă *a* [At: NEGRUZZI, S. I, 344 / Pl: *~oși, ~oase* / E: fr ***hideux***] Foarte urât.

hidoșenie *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~ii* / E: ***hidos*** + *-enie*] **1** Urâțenie foarte mare. **2** Monstruozitate.

hidr- vz ***hidro-***

hidracarian *sm* [At: DEX[2] / Pl: *~ieni* / E: fr ***hydracariens***] (Zlg) **1** (Lpl) Familie de acarieni de origini diferite, adaptați la viața subacvatică. **2** (Șls) Animal din această familie.

hidracid *sm* [At: DN[3] / Pl: *~izi* / E: fr ***hydracide***] (Chm) Acid format din combinarea hidrogenului cu un alt corp simplu.

hidradenom *sn* [At: DN[3] / Pl: *~oame* / E: fr ***hydradénome***] (Med) Adenom sudoripar.

hidragog, ~ă *sn, a* [At: DN[3] / Pl: *~ogi, ~oge* / E: fr ***hydragogue***] **1-2** (Medicament) care are efect de purgativ puternic.

hidramnios *sn* [At: DN[3] / Pl: *~oși, ~oase* / E: fr ***hydramnios***] (Med) Exces de lichid în organism.

hidrant *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* și *~uri* / E: ger ***Hydrant***] Dispozitiv de închidere și deschidere a apei din conducte sub presiune, la care se pot adapta unul sau mai multe furtunuri.

hidrargilit *sm* [At: DEX[2] / Pl: *~iți* / E: fr ***hydrargylite***] (Glg) Hidroxid natural de aluminiu, de obicei alb, care este un important minereu de aluminiu.

hidrargir *sn* [At: DN[3] / Pl: ? / E: fr ***hydrargyre***, lat ***hydrargyrum***] (Chm) Mercur.

hidrargirism *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: fr ***hydrargyrisme***] (Med) Intoxicație cu săruri sau vapori de mercur.

hidrargiroză *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ze* / E: fr ***hydrargyrose***] (Med) Boală provocată de intoxicația cu mercur, care se manifestă prin inflamarea și hemoragia gingiilor, dureri și contracții ale membranelor, tulburări psihice etc.

hidrat *sm* [At: LTR / Pl: *~ați* / E: fr ***hydrat***] **1** Compus chimic anorganic solid, de obicei sare, cristalizat cu una sau mai multe molecule de apă. **2** Denumire improprie pentru hidroxid. **3** (Îs) *~ați de carbon* Glucide.

hidrata [At: DA ms / Pzi: 3 *~tează* / E: fr ***hydrater***] (D. substanțe chimice) **1** *vr* A se combina cu apa. **2-3** *vtr* (D. corpuri solide) (A absorbi sau) a face să absoarbă apă prin adeziune. **4-5** *vtr* (Med) A(-și) introduce lichide în organism pentru a compensa pierderile prin transpirație, hemoragii, diaree, vărsături etc.

hidratabil, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***hydratable***] **1-3** Care se poate hidrata (1-3).

hidratant, ~ă [At: DN[3] / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***hydratant***] **1-2** *a* Care hidratează (2-4). **3-4** *sn, a* (Produs cosmetic) care are proprietatea de a reda epidermei conținutul său în apă.

hidratare *sf* [At: MACAROVICI, CH. 103 / Pl: *~tări* / E: ***hidrata***] (Chm) **1** Interacțiune dintre particulele unei substanțe dizolvate și moleculele de apă (însoțită de degajare de căldură) Si: *hidratat[1]* (1). **2** Absorbire a apei de către corpuri solide, prin adeziune Si: *hidratat[1]* (2). **3** (Med) Introducere de apă în organism (în caz de hemoragii, diaree, vărsături etc.) Si: *hidratat[1]* (3).

hidratat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***hidrata***] **1-3** Hidratare (1-3).

hidratat[2], ~ă *a* [At: MACAROVICI, CH. 103 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***hidrata***] (D. substanțe chimice) **1** Care s-a combinat cu apa. **2** (D. corpuri solide; îoc *anhidru*) Care a reținut apă în interiorul său prin adeziune.

hidraulic, ~ă *a* [At: PONI, F. 45 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***hydraulique***] **1** *sf* Știință care studiază legile de echilibru și de mișcare ale lichidelor și aplicarea lor în tehnică. **2** *a* Specific hidraulicii (1). **3** *a* Referitor la hidraulică (1). **4** *a* Care aparține hidraulicii (1). **5** *a* (Îs) *Presă ~ă* Presă al cărei mecanism este alcătuit dintr-un cilindru cu piston acționat de apă sub presiune.

hidrazidă *sf* [At: DN[3] / Pl: *~de* / E: fr ***hydraside***] Substanță chimică cristalină, solubilă în apă, cu puternică acțiune bacteriostatică.

hidrazină *sf* [At: MACAROVICI, CH. 306 / Pl: *~ne* / E: fr ***hydrasine***] Combinație chimică a azotului cu hidrogenul, care se prezintă ca un lichid incolor ce fumegă în aer și se folosește ca antioxidant, reducător, combustibil pentru rachete etc.

hidrazobenzen *sm* [At: DEX[2] / Pl: *~i* / E: fr ***hydrazobenzène***] Derivat al hidrazinei, care se prezintă sub formă de cristale incolore cu miros de camfor și care este folosit ca insecticid.

hidrazonă *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ne* / E: fr ***hydrazone***] Nume dat unor compuși ai glucidelor cu hidrazinele.

hidră *sf* [At: ȚICHINDEAL, F. 135 / V: *id~* / Pl: *~re* / E: fr ***hydre***, gr ***ὕδρος***, lat ***hydra***] **1** (Mit) Șarpe cu mai multe capete care, tăiate, creșteau la loc și care a fost ucis de Hercule. **2** (Fig) Nenorocire care crește inevitabil. **3** Constelație. **4** (Zlg) Animal acvatic de apă dulce care se fixează cu ajutorul unui disc.

hidremie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***hydrémie***] (Med) Creștere anormală a cantității de apă din sânge.

hidriatrie *sf* [At: DN[3] / P: *~dri-a~* / Pl: *~ii* / E: fr ***hydriatrie***] (Med) Tratament bazat pe utilizarea apelor.

hidric, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***hydrique***] **1** Referitor la apă. **2** Care provine din apă. **3** Care este specific apei. **4** Care aparține apei. **5** (D. regimuri alimentare) Care se compune numai din lichide.

hidrie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***hydrie,*** lat ***hydria***] (Ant) Vas mare de argilă arsă sau de metal, de forma unei pere răsturnate, cu trei mânere.

hidro- [At: DA ms / V: ***hid-, hidr-*** / E: fr ***hydro-***] Element prim de compunere cu sensul: **1-2** (De) apă. **3-6** Hidric **(1-4)**. **7** (Chm) Care conține hidrogen.

hidroa *sfi* [At: DN[3] / E: fr ***hydroa***] (Med) Erupție veziculoasă.

hidroacustic, ~ă [At: DN[3] / P: *~dro-a~* / Pl: *~ici, ~ice*/ E: fr ***hydro-acoustique***] **1** *sf* Ramură a acusticii care se ocupă cu producerea și propagarea sunetelor în apă. **2** *a* Care se referă la hidroacustică (1). **3** *a* Specific hidroacusticii (1). **3** *a* De hidroacustică.

hidroameliorare *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~rări* / E: ***hidro-*** + ***ameliorare***] Hidroameliorație.

hidroameliorativ, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***hydroamélioratif***] **1** Care se referă la hidroameliorații. **2** Care produce hidroameliorații. **3** Care aparține hidroameliorațiilor. **4** Care este caracteristic hidroameliorațiilor.

hidroameliorator, ~oare [At: DN[3] / P: *~dro-a-me-li-o~* / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***hydroaméliorateur***] **1** *a* Care are ca efect hidroameliorații. **2-3** *smf, a* (Persoană) care studiază hidroameliorațiile. **4-5** *smf, a* (Persoană) care execută lucrări de hidroameliorații.

hidroameliorație *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***hydroamélioration***] (Mpl) Ansamblu de lucrări hidrotehnice de ameliorare a solului cu scopul de a menține în sol un raport favorabil între apă și ceilalți factori ai fertilității solului pe terenurile cu exces sau cu deficit de apă Si: *hidroameliorare*.

hidroarheologie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***hydroarchéologie***] Disciplină care studiază vechile civilizații pe baza descoperirilor arheologice subacvatice.

hidroautomat *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: ***hidro-*** + ***automat***] Aparat care realizează ridicarea apei la o înălțime oarecare fără ajutorul pompelor.

hidroaviație *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***hydroaviation***] **1** Ramură a aeronauticii care se ocupă cu studiul hidroavioanelor. **2** Aviație civilă sau militară dotată cu hidroavioane.

hidroavion *sn* [At: LTR / P: *~dro-a-vi-on* / Pl: *~oane* / E: fr ***hydroavion***] Avion înzestrat cu dispozitive de amerizare, care înlocuiesc trenul de aterizare și care îi permit să plutească pe apă Si: *hidroplan*.

hidrobază *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ze* / E: fr ***hydrobase***] Bază pentru hidroavioane.

hidrobicicletă *sf* [At: DN[3] / Pl: *~te* / E: fr ***hydrobicyclette***] Ambarcațiune pusă în mișcare de un mecanism cu pedale.

hidrobiolog, ~ă *smf* [At: DN[3] / P: *~bi-o~* / Pl: *~ogi, ~oge* / E: dr ***hidrobiologie***] Specialist în hidrobiologie.

hidrobiologic, ~ă *a* [At: DN[3] / P: *~bi-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***hidrobiologie***] **1** Referitor la hidrobiologie. **2** Care este specific hidrobiologiei. **3** Care aparține hidrobiologiei.

hidrobiologie *sf* [At: DA ms / P: *~bi-o~* / Pl: *~ii* / E: fr ***hydrobiologie***, ger ***Hydrobiologie***] Ramură a biologiei care studiază viața animală și vegetală din mediul acvatic, precum și toate procesele biologice care au loc în apă.

hidrobion *sn* [At: DN[3] / Pl: *~oane* / E: cf *hidro-* + *bio-*] Vas mare din lemn sau metal pentru transportul peștilor vii.

hidrobuz *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: ***hidro-*** + (auto)***buz***] Ambarcație de mic tonaj pentru transportul de pasageri de-a lungul coastelor mării.

hidrocarbonat *sm* [At: LTR / Pl: *~ați* / E: fr ***hydrocarbonate***] Substanță organică constituită din carbon, hidrogen și oxigen în care oxigenul și hidrogenul se găsesc în același raport ca în molecula de apă Si: *carbohidrat*.

hidrocarbură *sf* [At: IOANOVICI, TEH. 18 / Pl: *~ri* / E: fr ***hydrocarbure***] Combinație chimică alcătuită din carbon și hidrogen.

hidrocauciuc *sn* [At: DN[3] / Pl: *~uri* / E: fr ***hydrocaoutchouc***] Produs obținut prin hidratarea cauciucului.

hidrocefal, ~ă [At: DA ms / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***hydrocéphale***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care suferă de hidrocefalie.

hidrocefalie *sf* [At: DA ms / Pl: *~ii* / E: fr ***hydrocéphalie***] Boală constând în prezența unei mari cantități de lichid seros (cefalo-rahidian) în interiorul sau în afara masei cerebrale, între meninge Si: *hidropie encefalică*.

hidrocel *sf* [At: ENC. VET. 81 / E: fr ***hydrocèle***] (Med) Afecțiune constând în revărsarea sau îngrămădirea de lichid seros între cămășile testiculului.

hidroceluloză *sf* [At: IONESCU-MUSCEL, FIL. 71 / Pl: *~ze* / E: fr ***hydrocellulose***] (Chm) Formă de celuloză obținută prin hidroliza parțială sau totală a celulozei sub acțiunea acizilor minerali.

hidrocentrală *sf* [At: LTR / Pl: *~le* / E: fr ***hydrocentrale***] Centrală electrică în care energia potențială și cinetică a apei se transformă în energie electromagnetică, în general cu ajutorul roților sau al turbinelor hidraulice.

hidrocentru *sn* [At: LTR[2] / Pl: *~re* / E: fr ***hydrocentre***] Regiune geografică bogată în ape și energie hidraulică.

hidrochimic, ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***hydrochimique***] **1** Referitor la hidrochimie. **2** Care provine de la hidrochimie. **3** Care aparține hidrochimiei. **4** De hidrochimie.

hidrochimie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***hydrochimie***] Disciplină care studiază proprietățile chimice ale apelor.

hidrochimist, ~ă *smf* [At: DN[3] / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***hydrochimiste***] Specialist în hidrochimie.

hidrochinonă *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~ne* / E: fr ***hydroquinone,*** ger ***Hydrochinon***] Substanță chimică organică obținută prin reducerea chinonei și folosită ca revelator în fotografie.

hidrociclon *sn* [At: LTR[2] / Pl: *~oane* / E: fr ***hydrocyclone***] Aparat de sortare și de concentrare a materialelor granulare, în care separarea granulelor se face sub acțiunea forței centrifuge, exercitată de un curent de apă.

hidrocinematică *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~ici* / E: ***hidro-*** + ***cinematică***] Ramură a hidrodinamicii care studiază mișcarea fluidelor, independent de forțele care se exercită asupra lor.

hidrocor, ~ă *sf, a* [At: LTR[2] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***hydrochore***] **1-2** (Plantă) care are fructe sau semințe adaptate pentru răspândirea prin intermediul apei.

hidrocorie *sf* [At: DEX / Pl: *~ii* / E: fr ***hydrochorie***] Mod de răspândire a semințelor prin intermediul apei, caracteristic plantelor hidrocore.

hidrocortizon *sn* [At: LTR[2] / Pl: *~oane* / E: fr ***hydrocortisone***] **1** Hormon secretat de glandele suprarenale, care, preparat sintetic, are acțiune antiinflamatorie și antialergică Si: *cortizon*. **2** (Cmr) Medicament care conține hidrocortizon **(1)**.

hidrocosmetică *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ici* / E: fr ***hydrocosmétique***] Ramură a cosmeticii care folosește cu predilecție apa și preparatele cosmetice hidratante.

hidrocultură *sf* [At: DN[3] / E: fr ***hydroculture,*** ger ***Hydrokultur***] Cultură a plantelor (industriale) prin menținerea rădăcinilor în soluții nutritive sau în apă, renunțându-se la folosirea pământului Si: *hidroponică*.

hidrocutare *sf* [At: DN[3] / Pl: *~tări* / E: cdp fr ***hydrocution***] Hidrocuție.

hidrocuție *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~ii* / E: fr ***hydrocution***] (Med) Sincopă survenită ca urmare a contactului brusc cu apa rece Si: *hidrocutare*.

hidrodinamic, ~ă [At: LTR / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***hydrodynamique***] (Fiz) **1** *sf* Ramură a hidromecanicii care studiază dinamica fluidelor. **2** *a* Care se referă la dinamica fluidelor. **3** *a* Care aparține dinamicii fluidelor. **4** *a* De dinamica fluidelor.

hidroejector *sn* [At: DN[3] / Pl: *~oare* / E: fr ***hydro-éfecteur***] Ejector hidraulic.

hidroelectric, *~ă a* [At: LTR / P: *~dro-e~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***hydro-électrique***] **1** (D. instalații) Care transformă energia hidraulică în energie electrică. **2** (Îs) *Centrală ~ă* Ansamblu de instalații, clădiri și amenajări în care se produce energie electromagnetică prin transformarea din alte forme de energie Si: *hidrocentrală*. **3** (D. centrale electrice) Care folosește debitul și căderea unui râu sau al unui fluviu.

hidroelevator *sn* [At: LTR² / P: *~dro-e~* / Pl: *~oare* / E: fr ***hydro-élévateur***] Dispozitiv folosit pentru ridicarea și îndepărtarea apei și a noroiului din săpăturile executate cu mijloace hidromecanice.

hidroenergetic, *~ă a* [At: DEX / P: *~dro-e~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***hidro- + energetic***] **1** Referitor la hidroenergie. **2** Specific hidroenergiei. **3** Care aparține hidroenergiei. **4** De hidroenergie.

hidroenergie *sf* [At: DEX² / P: *~dro-e~* / E: fr ***hydroénergie***] Energie produsă de apa în mișcare Si: *energie hidraulică*.

hidrofan *sn* [At: LTR² / Pl: *~e* / E: fr ***hydrophane***] Varietate de opal, ușoară și poroasă.

hidrofaună *sf* [At: DN³ / Pl: *~ne* / E: fr ***hydrofaune***, it ***idrofauna***] Faună acvatică.

hidrofil, *~ă* [At: MACAROVICI, CH. 153 / E: fr ***hydrophile***] **1** *a* Care absoarbe apă în mare cantitate. **2** *a* Care se îmbibă ușor cu apă. **3** *a* Care are afinitate pentru apă, avid de apă. **4-5** *sf, a* (Bot) (Plantă) la care florile se polenizează în apă sau la suprafața apei Si: *hidrogam* (**1-2**).

hidrofilie *sf* [At: DA ms / E: fr ***hydrophilie***] **1-3** Proprietate a unei substanțe de a fi hidrofilă (**1-3**).

hidrofiliza *vt* [At: DN³ / Pzi: *~zez* / E: eg ***hydrophilize***, fr ***hydrophiliser***, it ***idrofilizzare***] A trata un material pentru a deveni hidrofil.

hidrofilizare *sf* [At: LTR² / Pl: *~zări* / E: ***hidrofiliza***] Tratare a unui material pentru a deveni hidrofil Si: *hidrofilizat¹*.

hidrofilizat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***hidrofiliza***] Hidrofilizare.

hidrofilizat², *~ă a* [At: DEX² / Pl: *~ați, ~e* / E: ***hidrofiliza***] (D. materiale) Care a fost tratat pentru a deveni hidrofil.

hidrofinare *sf* [At: DEX / Pl: *~nări* / E: cf eg *hydrofining*] Operație de eliminare prin hidrogenare catalitică a sulfului sau a unor compuși care conțin sulf din unele produse petroliere.

hidrofit, *~ă sf, a* [At: LTR² / Pl: *~iți, ~e* / E: fr ***hydrophites***] **1-2** (Plantă) care s-a adaptat la viața acvatică (în apă dulce sau sărată).

hidrofob, *~ă* [At: IONESCU-MUSCEL, ȚES. 50 / E: fr ***hydrophobe***] **1-4** *smf, a* (Persoană) care suferă de hidrofobie (**1-2**). **3** *a* (Înv; imp) Turbat. **4** *a* (Chm; d. substanțe, îoc *hidrofil*) Care nu are afinitate pentru apă.

hidrofobie *sf* [At: HOGAȘ, H. 24 / Pl: *~ii* / E: fr ***hydrophobie***] **1** (Med) Teamă patologică de contactul corporal cu apa. **2** Aversiune pentru consumarea apei sau a altor lichide, caracteristică unor boli ca turbarea, meningita, tetanosul, isteria etc. **3** (Înv; imp) Turbare. **4** (Chm) Proprietate a unei substanțe de a fi hidrofobă (**4**).

hidrofobizat, *~ă a* [At: DEX² / Pl: *~ați, ~e* / E: ***hidrofob***] (Rar) Impermeabilizat.

hidrofon *sn* [At: LTR² / Pl: *~oane* / E: fr ***hydrophone***] Aparat utilizat pentru semnalizarea sub apă cu ajutorul sunetelor, format din microfoane acționate electromagnetic.

hidrofor *sn* [At: LTR / Pl: *~oare* / E: fr ***hydrophore***, ger ***Hydrophore***] (Teh) Dispozitiv mecanic cu ajutorul căruia se poate ridica apa prin conducte la o anumită înălțime, folosind forța de expansiune a aerului închis într-un rezervor metalic, în care apa a fost introdusă cu ajutorul unei pompe de presiune.

hidroftalmic, *~ă smf, a* [At: DEX / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***hydrophtalmique***] **1-2** (Persoană) care suferă de hidroftalmie.

hidroftalmie *sf* [At: D. MED. / Pl: *~ii* / E: fr ***hydrophtalmie***] Stare patologică constând în întinderea globului ocular din cauza unei presiuni interioare prea puternice.

hidrofug, *~ă a* [At: DL / Pl: *~ugi, ~uge* / E: fr ***hydrofuge***] (D. materiale) Hidrofob (**4**).

hidrofugare *sf* [At: LTR² / Pl: *~gări* / E: cf fr *hydrofugation*] Operație de finisare a țesăturilor care are ca scop micșorarea capacității de umezire a acestora, care se realizează fie prin apretare, fie prin modificarea structurii chimice a fibrelor.

hidrogam, *~ă sf, a* [At: DEX / Pl: *~me* / E: fr ***hydrogamme***] **1-2** (Bot) Hidrofil (**4-5**).

hidrogel *sn* [At: LTR² / Pl: *~uri* / E: fr ***hydrogel***] (Chm) Gel în care mediul de dispersie este apa.

hidrogen *sns* [At: MACAROVICI, CH. 242 / E: fr ***hydrogène***, ger ***Hydrogen***] **1** (Chm) Element chimic gazos mult mai ușor decât aerul, incolor, inodor, insipid și inflamabil, care, combinat cu oxigenul (în proporție de doi atomi de hidrogen la un atom de oxigen) formează (o moleculă de) apă. **2** (Îs) *~ fosforat* Combinație a fosforului cu hidrogenul, care se prezintă ca un gaz incolor, foarte toxic Si: *fosfină*. **3** (Îs) *~ greu* Deuteriu. **4** (Îs) *~ sulfurat* Combinație a sulfului cu hidrogenul, care se prezintă ca un gaz incolor, cu miros de ouă stricate, toxic Si: *acid sulfhidric*.

hidrogena *vt* [At: DEX / Pzi: *~nez* / E: fr ***hydrogéner***] A introduce hidrogen în molecula unei combinații chimice.

hidrogenare *sf* [At: MACAROVICI, CH. 242 / Pl: *~nări* / E: ***hidrogena***] (Chm) Reacție în care se introduce hidrogen într-o moleculă, prin adiție sau prin substituție, în prezența sau în absența catalizatorilor Si: (rar) *hidrogenat¹*.

hidrogenat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***hidrogena***] (Rar) Hidrogenare.

hidrogenat², *~ă a* [At: MACAROVICI, CH. 302 / E: ***hidrogena***] (D. substanțe) **1** În molecula căruia s-a introdus hidrogen prin hidrogenare. **2** Care este combinat cu hidrogenul.

hidrogenerator *sn* [At: LTR² / Pl: *~oare* / E: ***hidro- + generator***] Generator electric, în general de curent alternativ, acționat de un motor hidraulic.

hidrogenoliză *sf* [At: DEX / Pl: *~ze* / E: cf *hidrogenare*] Reacție simultană de hidrogenare și de rupere a unei catene de atomi de carbon.

hidrogeolog, *~ă smf* [At: DN³ / P: *~ge-o~* / Pl: *~ogi, ~oge* / E: fr ***hydrogéologue***] Specialist în hidrogeologie.

hidrogeologie *sf* [At: DEX / P: *~ge-o~* / E: fr ***hydrogeologie***] Știință care se ocupă cu studiul distribuției, al regimului dinamicii și genezei apelor subterane.

hidroglisor *sn* [At: LTR / Pl: *~oare* / E: fr ***hydroglisseur***] Ambarcație cu fundul plat, puțin cufundată în apă, care se mișcă extrem de repede, fiind pusă în mișcare de o elice aeriană.

hidrograd *sn* [At: LTR² / Pl: *~e* / E: ***hidro- + grad***] (Ggf) Unitate de măsură a nivelului apelor curgătoare, egală cu a zecea parte din amplitudinea maximă.

hidrograf, *~ă* [At: DA ms / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***hydrographe***, ger ***Hydrograph***] **1** *smf* Specialist în hidrografie. **2** *sn* Hidrometru înregistrator. **3** Hidrogramă.

hidrografic, *~ă a* [At: DA ms / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***hydrographique***] **1** Care aparține hidrografiei. **2** Care se referă la hidrografie. **3** Specific hidrografiei. **4** (Îs) *Bazin ~* Regiune din care își adună afluenții o apă curgătoare mai mare.

hidrografie *sf* [At: ODOBESCU, S. II, 167 / E: fr ***hydrographie***, ger ***Hydrographie***] **1** Ramură a geografiei fizice care se ocupă cu studiul apelor în general și al cursurilor de apă din interiorul continentelor în special. **2** Totalitate a apelor curgătoare sau stătătoare dintr-o regiune. **3** Știință care se ocupă cu elaborarea hărților marine. **4** Totalitate a hărților care reprezintă o mare sau un ocean.

hidrogramă *sf* [At: LTR² / Pl: *~me* / E: fr ***hydrogramme***] Grafic care indică variația nivelului sau a debitului unui curs de apă într-o unitate de timp Si: *hidrograf* (**3**).

hidroizohipsă *sf* [At: LTR² / P: *~dro-i~* / Pl: *~se* / E: fr ***hydroisohypse***] (Glg) Curbă obținută prin unirea punctelor cu același nivel hidrostatic subteran la straturile acvifere cu nivel liber.

hidroizola *vt* [At: DEX² / P: *~dro-i~* / Pzi: *~lez* / E: ***hidro- + izola***] A izola pentru a împiedica sau reduce infiltrarea sau orice altă acțiune a apei asupra unei construcții.

hidroizolare *sf* [At: LTR[2] / P: *~dro-i~* / Pl: *~lări* / E: ***hidroizola***] Izolare pentru a împiedica sau reduce infiltrarea sau orice altă acțiune a apei asupra unei construcții Si: *hidroizolat[1]*.

hidroizolat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***hidroizola***] Hidroizolare.

hidroizolat[2], ~ă *a* [At: DEX[2] / P: *~dro-i~* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***hidroizola***] (D. construcții) Care este protejat împotriva acțiunilor apei.

hidroizopieză *sf* [At: DN[3] / P: *~dro-i-zo-pi-e~* / Pl: *~ze* / E: fr ***hydroisopièse***] Linie care unește pe o diagramă punctele cu același nivel hidrostatic la straturile acvifere cu nivel ascendent.

hidrolază *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~ze* / E: fr ***hydrolase***] Enzimă care catalizează reacțiile de hidroliză.

hidrolitic, ~ă *a* [At: MACAROVICI, CH. 123 / E: fr ***hydrolytique***] **1** Care se obține prin hidroliză. **2** (Chm; îs) *Disociație ~ă* Hidroliză.

hidroliza *vtr* [At: MACAROVICI, CH. 113 / Pzi: *~zez* / E: fr ***hydroliser***] (Chm; d. o sare) **1-2** A (se) descompune prin hidroliză.

hidrolizabil, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***hydrolysable***] Care poate fi hidrolizat.

hidroliză *sf* [At: MACAROVICI, CH. 123 / Pl: *~ze* / E: fr ***hydrolyse***, ger ***Hydrolyse***] (Chm) **1** Reacție chimică pe care o suferă unele săruri (sub acțiunea ionilor de hidrogen și de oxidril din apă) transformându-se în acidul și baza din care erau formate. **2** Reacție chimică de dedublare a moleculelor unui compus organic sub acțiunea apei în prezența unui catalizator sau a unei enzime.

hidrolocator *sn* [At: DN[3] / Pl: *~oare* / E: eg ***hydrolocator***] (Mrn) Aparat hidroacustic care determină direcția și distanța unui obiect aflat sub apă, prin intermediul ultrasunetelor Si: *sonar*.

hidrolog, ~ă *smf* [At: DA ms / Pl: *~ogi, ~oge* / E: fr ***hydrologue***] Specialist în hidrologie.

hidrologic, ~ă *a* [At: DA ms / E: fr ***hydrologique***] **1** Care aparține hidrologiei. **2** Care se referă la hidrologie. **3** Specific hidrologiei. **4** (Îs) *Bilanț ~* Raport dintre cantitatea de apă primită și cea cedată pe un teritoriu într-un anumit timp din precipitații atmosferice, din scurgerea apei la suprafață și din evaporare.

hidrologie *sf* [At: MDT / Pl: *~ii* / E: fr ***hydrologie***, ger ***Hydrologie***] Ramură a geografiei fizice care studiază proprietățile generale ale apelor de la suprafața scoarței terestre, legile generale care dirijează procesele din hidrosferă, influența reciprocă dintre hidrosferă, atmosferă, litosferă și biosferă, precum și prognoza evoluției elementelor hidrologice, în vederea folosirii lor raționale în economie.

hidromanie *sf* [At: D. MED. / Pl: *~ii* / E: fr ***hydromanie***] (Med) Tulburare psihică definită prin tendința de a se sinucide prin înec.

hidromanție *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***hydromancie***] Artă de a prezice viitorul prin cercetarea apei.

hidromasaj *sn* [At: D. MED. / Pl: *~e* / E: fr ***hydromassage***] Masaj făcut cu ajutorul apei în mișcare.

hidromecanic, ~ă [At: LTR / E: fr ***hydromécanique***] **1** *sf* Știință care studiază legile echilibrului și ale mișcării fluidelor, precum și acțiunea corpurilor solide cu care vin în contact. **2** *a* Care aparține hidromecanicii (1). **3** *a* Care se referă la hidromecanică (1). **4** De hidromecanică (1).

hidromecanizare *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~zări* / E: ***hidro-*** + ***mecanizare***, cf fr *hydromecanisation*] Ansamblu al procedeelor de mecanizare, cu ajutorul curenților de apă, a lucrărilor de excavare, transportare și depunere a materialelor rezultate, aplicat în exploatările din cariere, în mine, la construcția de terasamente, diguri, canale etc.

hidromecanizat, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~ați, ~e* / E: ***hidromecanizare***] Care este realizat prin hidromecanizare.

hidromel *sn* [At: LTR / Pl: ? / E: fr ***hydromel***] Băutură obținută prin fermentația alcoolică a mierii de albine cu apă Si: *mied, mursă*.

hidrometalurgie *sf* [At: DEX / Pl: *~ii* / E: fr ***hydrométallurgie***] Ramură a metalurgiei care se ocupă cu extragerea metalelor din minereuri cu ajutorul soluțiilor apoase, prin solubilizare, filtrare, precipitare etc.

hidrometeor *sm* [At: LTR[2] / P: *~te-or* / Pl: *~i* / E: fr ***hydrométéore***, ger ***Hidrometeore***] Produs de condensare a vaporilor de apă din atmosferă.

hidrometeorologic, ~ă *a* [At: DN[3] / P: *~te-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***hydrométéorologique***] **1** Referitor la hidrometeorologie. **2** Specific hidrometeorologiei. **3** Care aparține hidrometeorologiei. **4** De hidrometeorologie.

hidrometeorologie *sf* [At: DEX / P: *~te-o~* / E: ger ***Hydrometeorologie***] Ramură a geografiei fizice care studiază circulația apei în atmosferă.

hidrometric, ~ă *a* [At: LTR / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***hydrométrique***] **1** Privitor la hidrometrie. **2** Care aparține hidrometriei. **3** Specific hidrometriei.

hidrometrie *sf* [At: LTR / E: fr ***hydrométrie***, ger ***Hydrometrie***] Ramură a hidrologiei care se ocupă cu determinarea cantitativă a debitului unui curs de apă, cu studiul metodelor tehnice pentru determinarea vitezei, a adâncimii unui curs de apă, a unui strat de apă subteran sau a apei dintr-o conductă, în vederea realizării proiectelor de construcție hidrotehnică și a planului de gospodărire a apelor.

hidrometru *sn* [At: CADE / Pl: *~re* / E: fr ***hydromètre***] (Teh) **1** Aparat pentru măsurarea densității și a vitezei de curgere a lichidelor. **2** Manometru metalic cu scala gradată în unități de coloană de apă, cu care se măsoară nivelul unui curs de apă. **3** Pluviometru.

hidromineral, ~ă *a* [At: DEX[2] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***hydrominéral***] **1** Relativ la apele minerale. **2** Specific apelor minerale.

hidromodul *sm* [At: LTR[2] / Pl: *~i* / E: fr ***hydromodule***] Debit de apă exprimat în litri pe secundă, necesar în timpul unui sezon pentru irigarea suprafeței de un hectar, calculat pentru fiecare cultură agricolă.

hidromonitor *sn* [At: LTR[2] / Pl: *~oare* / E: fr ***hydromoniteur***, ger ***Hydromonitor***, rs ***гидромонитор***] Instalație pentru săparea pământului, formată dintr-o conductă metalică prin care se proiectează o vână de apă sub presiune.

hidronefrotic, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***hydronephrotique***] (Med) **1** Referitor la hidronefroză. **2** Specific hidronefrozei. **3** Care aparține hidronefrozei. **4** De hidronefroză.

hudronefroză *sf* [At: D. MED. / Pl: *~ze* / E: fr ***hydronéphrose***] Acumulare de urină în rinichi datorată unui obstacol pe ureter.

hidronim *sn, a* [At: DEX / Pl: *~e* / E: fr ***hydronyme***] **1-2** (Cuvânt) care denumește o apă.

hidronimie *sf* [At: DEX / Pl: *~ii* / E: fr ***hydronymie***] **1-2** (Studiu care se referă la) totalitatea numelor de ape (dintr-o regiune).

hidroniu *sm* [At: LTR[2] / Pl: *~ii* / E: fr ***hydronium***] Ion rezultat din unirea protonului cu o moleculă de apă.

hidropat [At: I. NEGRUZZI, S. I, 105 / Pl: *~ați* / E: fr ***hydropathe***] **1** *sm* (Med, rar) Medic specialist în hidroterapie. **2-3** *a* (Dep) Care tratează (toate) bolile prin hidroterapie.

hidropatic, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~ici, ~ice* / E: ger ***hidropatisch***] **1** Referitor la hidropatie. **2** Specific hidroterapiei. **3** Care aparține hidropatiei.

hidropatie *sf* [At: DEX / Pl: *~ii* / E: fr ***hydropathie***] Hidroterapie.

hidropedeză *sf* [At: DEX / Pl: *~ze* / E: fr ***hydropédèse***] Transpirație abundentă.

hidropericard *sn* [At: D. MED. / Pl: *~e* / E: fr ***hydropéricarde***] (Med) Acumulare a unei serozități în pericard.

hidropexie *sf* [At: D. MED. / Pl: *~ii* / E: fr ***hydropexie***] (Med) Fixare a apei în țesuturile organismului.

hidropic, ~ă *smf, a* [At: DOSOFTEI, V. S. 217 / V: (pop) ***dropică*** *sf* / Pl: (rar) *~ici, ~ice* / E: fr ***hydropique***] **1-2** (Persoană) care suferă de hidropizie Si: *hidropicos*.

hidropicos, ~oasă *smf, a* [At: CANTEMIR, IST. 110 / V: (pop) ***dropicos*** / E: ***hidropic*** + *-os*] (Înv) **1-2** Hidropic (**1-2**).

hidropie *sf* [At: KLEIN, D. / Pl: *~ii* / E: nct] (Înv) Hidropizie.

hidropizie *sf* [At: ȘINCAI, HR. III, 18/33 / V: (înv) ***idropisie*** / E: fr ***hydropisie***, it ***idropisia***, lat ***hydropisis***] (Med) Afecțiune determinată de o acumulare de serozitate într-o cavitate naturală a corpului (abdomen, torace etc.) sau între elementele țesutului conjunctiv Si: *(boală-de-) apă*.

hidroplan *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: fr ***hydroplane***] Hidroavion.

hidroplana *vi* [At: DN³ / Pzi: 3 *~nează* / E: fr ***hydroplaner***] (D. hidroavioane) A se deplasa plutind la suprafața apei.

hidroplanaj *sn* [At: DN³ / Pl: *~e* / E: fr ***hydroplanage***] Hidroplanare.

hidroplanare *sf* [At: LTR² / Pl: *~nări* / E: ***hidroplana***] Deplasare a unui hidroavion pe apă prin autopropulsie aerodinamică Si: *hidroplanaj, hidroplanat.*

hidroplanat *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***hidroplana***] Hidroplanare.

hidroplasmă *sf* [At: D. MED. / Pl: *~e* / E: fr ***hydroplasme***] Constituent lichid al protoplasmei.

hidropneumatic, ~ă *sn, a* [At: DN³ / P: *~pne-u~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***hydropneumatique***] **1-2** (Aparat) care funcționează cu ajutorul apei sau al unui lichid ori gaz comprimat.

hidropneumotorax *sn* [At: D. MED. / Pl: *~uri* / P: *~pne-u~* / E: fr ***hydropneumothorax***] (Med) Pneumotorax spontan caracterizat prin prezența de lichid în cavitatea pleurală.

hidroponic, ~ă [At: DEX / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***hydroponique***] **1** *sf* Cultură legumicolă sau floricolă în soluții nutritive sau pe un substrat de pietriș sau de nisip prin care circulă permanent apă cu îngrășăminte chimice. **2** *a* Referitor la hidroponică **(1)**. **3** *a* De hidroponică **(1)**.

hidroragie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***hydroragie***] (Med) Trecere a apei din plasma sanguină în spațiile interstițiale ale organismului.

hidroree *sf* [At: D. MED. / Pl: *~ei* / E: fr ***hydrorrhée***] (Med) Scurgere cronică a unui lichid seros.

hidrosadenită *sf* [At: D. MED. / Pl: *~te* / E: fr ***hydrosadénite***] Inflamație a glandelor sudoripare, de obicei a celor de la subsuoară, care evoluează sub forma unor abcese adânci.

hidrosalpinx *sn* [At: D. MED. / Pl: *~uri* / E: fr ***hydrosalpinx***] (Med) Acumulare de lichid seros în salpinge.

hidroscală *sf* [At: LTR² / Pl: *~le* / E: fr ***hydroscale***] Aeroport pe apă destinat decolării sau amerizării hidroavioanelor, pe care se află instalațiile necesare manevrării, adăpostirii și întreținerii acestora.

hidroseparator *sn* [At: LTR² / Pl: *~oare* / E: ***hidro- + separator***] Instalație de separare acționată cu ajutorul unui curent de apă și folosită la prepararea mecanică a cărbunilor.

hidrosferă *sf* [At: MACAROVICI, CH. 32 / E: fr ***hydrosphère***, ger ***Hydrosphäre***] (Glg. Ggf) Înveliș de apă al globului terestru, alcătuit din oceane, mări, lacuri, ghețari, ape curgătoare, ape subterane, zăpezi și ghețuri.

hidrosol *sn* [At: LTR² / Pl: *~uri* / E: fr ***hydrosol***] Sistem coloidal solubil în care mediul de dispersie este apa.

hidrosolubil, ~ă *a* [At: LTR² / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***hydrosoluble***] (D. substanțe) Care se dizolvă în apă.

hidrosonicitate *sf* [At: DEX² / E: ***hidro- + sonicitate***] Ramură a fizicii care studiază transmiterea energiei prin unde elastice în medii lichide.

hidrostatic, ~ă [At: MACAROVICI, CH. 691 / E: fr ***hydrostatique***] (Fiz) **1** *a* Care se referă la echilibrul fluidelor. **2** *a* (Îs) *Balanță ~ă* Balanță cu brațe egale, pentru determinarea densității solidelor și lichidelor. **3** *sf* Ramură a hidromecanicii care se ocupă cu studiul fluidelor în echilibru, supuse acțiunii unui sistem de forțe Si: *statica fluidelor.*

hidrostatician, ~ă *smf* [At: DN³ / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***hydrostaticien***] Specialist în hidrostatică **(3)**.

hidrostatimetru *sn* [At: DN³ / Pl: *~re* / E: fr ***hydrostatimètre***] Aparat electric pentru determinarea nivelului apei dintr-un curs de apă.

hidrotactism *sn* [At: DN³ / Pl: *~e* / E: fr ***hydrotactisme***] Mișcare a organismelor vii datorită aerului umed.

hidrotehnic, ~ă [At: LEG. EC. PL. 92 / Pl: *~ici, ~ce* / E: fr ***hydrotechnique***, ger ***Hydrotechnik***] **1** *sf* Ramură a tehnicii care se ocupă cu folosirea apei și cu proiectarea și executarea lucrărilor de folosire a apei, a energiei hidraulice și a lucrărilor de prevenire a distrugerilor provocate de ape. **2** *a* Privitor la hidrotehnică **(1)**. **3** *a* Specific hidrotehnicii. **4** *a* Care aparține hidrotehnicii.

hidrotehnician, ~ă *smf* [At: DEX / P: *~ci-an* / Pl: *~ieni, ~e* / E: ***hidrotehnică*** + *-ian*] Specialist în hidrotehnică **(1)**.

hidroterapeut *sm* [At: DN³ / P: *~pe-ut* / Pl: *~uți* / E: fr ***hydrothérapeute***] Specialist în hidroterapie.

hidroterapic, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***hydrothérapique***] **1** Care se referă la hidroterapie. **2** Care aparține hidroterapiei. **3** De hidroterapie.

hidroterapie *sf* [At: DA ms / Pl: *~ii* / E: fr ***hydrothérapie***] (Med) Tratament care constă în folosirea apei sub formă de băi, dușuri, aburi etc. la diferite temperaturi Si: *hidropatie.*

hidrotermal, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***hydrothermal***] **1** Care se referă la ape fierbinți, provenite prin răcirea topiturilor magmatice. **2** (Glg. Îs) *Proces ~* sau *fază ~ă* Ultimă etapă a consolidării magmatice.

hidrotermoterapie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***hydrothermothérapie***] Tratament cu ape termale.

hidrotimetrie *sf* [At: LTR² / Pl: *~ii* / E: fr ***hydrotimétrie***] Măsurare a densității unei ape.

hidrotipie *sf* [At: LTR² / Pl: *~ii* / E: fr ***hydrotypie***] Procedeu de realizare a fotografiilor în culori, folosit mai ales la copierea filmelor cinematografice în culori cu matrițe în relief, care se colorează cu coloranți solubili în apă.

hidrotorax *sn* [At: D. MED. / Pl: *~uri* / E: fr ***hydrotorax***] (Med) Colectare de lichid în cavitatea pleurală.

hidrotropism *sn* [At: LTR² / Pl: *~e* / E: fr ***hydrotropisme***] Mișcare de orientare a rădăcinilor plantelor superioare și a miceliilor de ciuperci spre locurile mai umede ale solului.

hidrovitamină *sf* [At: DN³ / Pl: *~ne* / E: fr ***hydrovitamine***] Vitamină solubilă în apă.

hidroxid *sm* [At: LTR / Pl: *~izi* / E: fr ***hydroxyde***] Compus chimic anorganic a cărui moleculă conține în structura sa una sau mai multe grupe hidroxil.

hidroxil *sm* [At: LTR / Pl: *~i* / E: fr ***hydroxyle***] Radical monovalent format dintr-un atom de hidrogen și un atom de oxigen Si: *oxidril.*

hidroxilamină *sf* [At: LTR / Pl: *~ne* / E: fr ***hydroxilamine***] (Chm) Bază rezultând din înlocuirea unui atom de hidrogen al amoniacului cu un oxidril, capabilă să dea săruri cu acizi organici și anorganici, având mare putere reducătoare.

hidroză *sf* [At: DN³ / Pl: *~ze* / E: fr ***hydrose***] (Med) Tulburare funcțională a secreției sudorale.

hidrozoar *sn* [At: DEX / P: *~zo-ar* / Pl: *~e* / E: fr ***hydrozoaires***] (Zlg) **1** (Lpl) Clasă de celenterate marine și de apă dulce, care trăiesc solitare sau în colonii. **2** (Lsg) Animal care face parte din această clasă.

hidrură *sf* [At: LTR / Pl: *~ri* / E: fr ***hydrure***] **1** Combinație a hidrogenului cu alte elemente chimice. **2** (Chm, îs) *~ de bor* Boran.

hie¹ *i* vz ***hi¹***

hie² *sf* [At: VAIDA, ap. DA ms / Pl: *~ii* / E: mg ***hí***] Lipsă.

hiecine *pnh* vz ***fiecine***

hiemal, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***hiémal***] **1** (Liv) De iarnă. **2** (Bot; d. plante) Care trăiește sau crește iarna.

hienă *sf* [At: EMINESCU, P. 120 / P: *hi-e~* / Pl: *~ne* / E: fr ***hyène***, ger ***Hyane***, lat ***hyaena***] **1** (Zlg) Mamifer carnivor asemănător cu câinele, cu blana cenușie tărcată, cu gâtul gros, cu urechile golașe și cu picioarele anterioare mai lungi decât cele posterioare, care trăiește în Africa și în Asia și care se hrănește mai ales cu cadavre (*Hyaena hyaena*). **2** (Fig) Om ticălos, nemernic, mizerabil.

hienidă *sf* [At: DN³ / P: *hi-e~* / Pl: *~de* / E: fr ***hyénidés***] (Zlg) **1** (Lpl) Familie de mamifere carnivore din care face parte hiena. **2** (Șls) Animal din această familie.

hiep *sn* vz ***hep¹***

hier *sm* [At: DA ms / Pl: *~i* / E: vsl ***хѣръ***] Nume al literei H din alfabetul chirilic.

hierarhie *sf* vz ***ierarhie***

hierască *sf* vz ***herască***

hieratic, ~ă *a* [At: MACEDONSKI, O. I, 162 / V: ***ie~*** / P: *hi-e-ra~* / E: fr ***hiératique***, lat ***hieraticus***] **1** Care se referă la lucruri sacre Si: *sacru,*

sfânt. **2** (În artă) A cărui formă este impusă de tradiția religioasă. **3** (Îs) *Scriere ~ă* Scriere cursivă și simplificată a hieroglifelor. **4** (D. ținuta corpului) Rigid. **5** (D. concepții, atitudini, orientări etc.) Tradițional. **6** Măreț. **7** (Fig) Calm (în aparență). **8** (Fig) Distant.

hieratism *sn* [At: CONTEMP. S. II. 1950, nr. 170, 5/6 / P: *hi-e-ra~* / E: fr ***hiératisme***] (Rar) **1-2** Spirit sau sistem hieratic. **3-9** Caracter a ceea ce este hieratic (**1-2**, **4-8**). **10** (Pex) Îndepărtare de viața reală prin adoptarea unor tipare fixe, rigide.

hierb *sn* vz ***herb***

hiermuleț *sm* vz ***irermuleț***

hierneu *sn* vz ***arneu***

hiero- [At: DA ms / E: fr ***hiero-***, ger ***hiero-***, it ***iero-***, lat ***hiero-***, ngr ***ιερό***, rs ***иеро-***] Element prim de compunere însemnând: **1-2** (De) sfânt. **3** Cu caracter sacru.

hierodiacon *sm* [At: (a. 1766) URICARIUL XIV, 188 / V: *ie~* / Pl: *~i* / E: ngr ***ιεροδιάκονος***] Rang superior de diacon.

hierodul, ~ă *smf* [At: DN^3 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***hiérodoule***] (Ant) Sclav în serviciul unui templu grec.

hierofant *sm* [At: RESMERIȚĂ, D. / P: *hi-e~* / Pl: *~nți* / E: fr ***hiérophante***] Preot antic grec care iniția pe neofiți în mistere și în oracole.

hieroglifă *sf* [At: ODOBESCU, S. III, 79 / V: *ie~* / Pl: *~fe* / E: fr ***hiéroglyphe***, ger ***Hieroglyphe***, it ***ieroglifo***] **1** (În scrierea vechilor egipteni) Semn sfințit care exprimă în mod simbolic ideile, prin reprezentare de obiecte naturale. **2** (Lpl. cu sens ironic; fig) Scris necitet, indescifrabil.

hieroglific, ~ă *a* [At: NEGRUZZI, S. I, 11 / V: *ie~* / E: fr ***hiéroglyphique***, lat ***hieroglyphicus***, it ***ieroglifico***, ngr ***ιερογλυφικό***] **1** Care este scris cu hieroglife Si: (înv) *hieroglificesc* (**1**). **2** (Fig; fam) Greu de înțeles Si: (înv) *hieroglificesc* (**2**). **3** (Fam) Indescifrabil.

hieroglificesc, ~ească *a* [At: CANTEMIR, I.I.T. 128 / V: *ie~* / Pl: *~ești* / E: rs ***иероглифический***] (Înv) **1-2** Hieroglific (**1-2**). **3** (Fam) Indescifrabil.

hiestru *am* vz ***fiestru***

hifă *sf* [At: D. MED. / Pl: *~fe* / E: fr ***hyphe***] Filament din celule care alcătuiește miceliul unei ciuperci.

hifen *sn* [At: DN^3 / A și: *hi~* / Pl: *~e* / E: lat ***hyphen***] (Lin) Reunire a două cuvinte în unul singur pentru a exprima o singură noțiune.

hi-fi [At: DEX^2 / P: *haifi* / E: eg ***hi***[gh]-***fi***[delity]] **1-2** *ai, sfi* (De) înaltă fidelitate.

high fidelity [At: DN^3 / P: *hai fideliti* / E: eg ***high fidelity***] **1-2** *sfi, ai* (Echipament fonografic de) înregistrare și redare sonoră de înaltă fidelitate.

higan, ~ă *a* [At: KLEIN, D. 169 / Pl: *~i, ~e* / E: nct] (Îvr) **1** Vesel. **2** Iute.

higă *sf* [At: H III, 290 / Pl: ? / E: nct] (Iht; pbl) Cegă.

higege *sf* vz ***higheghe***

higeț *sn* [At: CHEST. IV, 105 / Pl: ? / E: nct] (Reg) Tufiș des într-o pădure mare Si: *higiu*.

higheghe *sf* [At: ARH. FOLK. VII, 57 / V: *~gege* / P și: *higieghie* / Pl: *~ghi* / E: cf mg *hegedü*] (Mgm; Trs) Vioară.

higheghiș *sm* vz ***hegeduș***

highidiș *sm* vz ***hegeduș***

highiduș *sm* vz ***hegeduș***

higienă *sf* vz ***igienă***

higienic, ~ă *a* vz ***igienic***

higienist, ~ă *smf* vz ***igienist***

higiu *sn* vz ***huciu***

higro- [At: D. MED. / E: fr ***hygro-***] Element prim de compunere cu sensul: **1** Umed. **2-3** (Referitor la) umiditate.

higrofil, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***hygrophile***] (D. plante) **1** Care caută umiditatea. **2** Care se dezvoltă în condiții de mare umiditate.

higrofită [At: DEX / Pl: *~te* / E: fr ***hygrophyte***] **1-2** *sf, a* (Plantă) care se dezvoltă normal când substratul pe care vegetează are o mare umiditate.

higrograf *sn* [At: MDT / S și: *hyg~* / Pl: *~e* / E: fr ***hygrographe***] Aparat pentru înregistrarea gradului de umiditate a aerului din atmosferă.

higrogramă *sf* [At: LTR^2 / Pl: *~me* / E: fr ***hygrogramme***] Diagramă care reprezintă variația umidității aerului.

higrologie *sf* [At: DEX / Pl: *~ii* / E: fr ***hygrologie***] Disciplină care se ocupă cu studiul umidității aerului.

higromă *sf* [At: D. MED. / Pl: *~me* / E: fr ***hygroma***] (Med) Inflamație a pungilor seroase de sub piele, în dreptul unei articulații.

higrometric, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***hygrométrique***] **1** Specific higrometriei. **2** Referitor la higrometrie. **3** Care aparține higrometriei.

higrometrie *sf* [At: LTR / V: *ig~* / E: fr ***hygrométrie***, ger ***Hygrometrie***] Ramură a meteorologiei care se ocupă cu descrierea metodelor și a aparatelor utilizate în determinarea umidității aerului atmosferic Si: (rar) *higroscopie* (**1**).

higrometru *sm* [At: IONESCU-MUSCEL, ȚES. 625 / Pl: *~re* / E: fr ***hygromètre***, ger ***Hygrometer***] Aparat cu care se măsoară umiditatea gazelor.

higroscop *sn* [At: DA ms / V: *ig~* /Pl: *~oape* / E: fr ***hygroscope***, ger ***Hygroskop***] Instrument folosit pentru studierea variației umidității aerului atmosferic.

higroscopic, ~ă *a* [At: DL / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***hygroscopique***] Care are calitatea de a absorbi umiditatea din aer.

higroscopicitate *sf* [At: LTR^2 / E: ***higroscopic*** + *-itate*] Proprietate a unui corp de a fi higroscopic Si: *higroscopie* (**2**).

higroscopie *sf* [At: DN^3 / E: fr ***hygroscopie***] (Rar) **1** Higrometrie. **2** Higroscopicitate.

higrostat *sn* [At: DL / Pl: *~e* / E: fr ***hygrostat***] Aparat folosit pentru menținerea umidității relative a aerului dintr-o încăpere, dintr-o instalație etc.

hihăi *vir* [At: DA ms / Pzi: *~esc* / E: nct] (Pfm) A chihăi^1.

hihoho *i* vz ***mihoho***

hihot *sn* vz ***chicot***

hihoti *v* vz ***chicoti***

hii^1 *i* vz ***hi^1***

hii^2 *i* vz ***ii***

hijalie *sf* vz ***vijelie***

hil^1 *sn* [At: DL / Pl: *~uri* / E: fr ***hile***, lat ***hilum***] **1** (Atm) Porțiune la suprafața unui organ spongios în care pătrund vasele sangvine și nervii. **2** (Bot) Cicatrice aflată pe învelișul seminței, la locul unde aceasta s-a desprins de piciorușul ovulului.

hil^2 *sn* vz ***chil***

hilar^1, ~ă *a* [At: DL / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***hilaire***] (Atm) **1** Care se referă la hil^1. **2** Care aparține hilului^1.

hilar^2, ~ă *a* vz ***ilar***

hilariant, ~ă *a* vz ***ilariant***

hilarii *sfp* [At: DN^3 / E: nct] (Ant) Sărbători în cinstea Cibelei, mama zeilor, și a zeului Attis, zeu al vegetației și agriculturii în Asia Mică.

hilaritate *sf* vz ***ilaritate***

hilău *sn* [At: H VI, 17 / Pl: ? / E: nct] Unealtă de dulgherie nedefinită mai îndeaproape.

hilbon *s* [At: COMAN, GL. / V: ***hâl~*** / Pl: ? / E: nct] (Reg) Loc adânc plin cu apă într-o vale.

hildiș *sm* vz ***fildeș***

hilea *sfi* [At: DEX / E: ger ***Hyläa***] Denumire a pădurii ecuatoriale congoleze.

hiler^1 *sn* [At: PAMFILE, A. R. 234 / V: ***fi~*** / Pl: *~e* / E: nct] Unitate de măsură de două prăjini și trei palme.

hiler^2 *sms* vz ***filer^1***

hilgi *sfp* [At: HERZ.–GHER. II–III, 422 / E: nct] (Reg) Înveliș al cartușului.

hiliarh *sm* [At: BELDIMAN, TR. 16/10 / P: *~li-arh* / Pl: *~i* / E: ngr ***χιλίαρχος***] (Grî) Comandant peste o mie de oameni Cf (înv) *căpitan-de-mie, miaș, polcovnic*.

hiliasm *sn* vz ***chiliasm***

hilibă sf vz *hrib*

hilichi sp [At: CHEST. II, 245 / A: nct / E: nct] (Reg) Scurtături de lemn, lungi de aproximativ un metru, care susțin acoperișul la casele fără streașină.

hilici[1] *i* [At: N. REV. R. XI, 86 / E: nct] (Reg) Strigăt prin care se oprește vițelul să mai sugă.

hilici[2] *vt* [At: N. REV. R. XI. 86 / Pzi: ~*esc* / E: ***hilici***[1]] (Reg) A opri vițelul să mai sugă.

hilimi vr [At: TODORAN. GL. / Pzi: ~*mesc* / E: nct] (Reg) A se mulțumi cu ceva.

hilimică sf vz ***filimică***.

hilimoacă sf [At: PANȚU. PL.[2] / Pl: ~*ace* / E: nct] (Bot. Trs) Ienupăr-pitic.

hilintă sf [At: POMPILIU. BIH. 1011 / Pl: ~*țe* / E: nct] (Reg) Leagăn.

hiliște sf vz ***veliște***

hiliuță sf [At: RĂDULESCU-CODIN, M. N., ap. DA ms / Pl: ~*țe* / E: nct] (Reg) Basma albă, brodată pe margini, purtată de femeile tinere.

hilizi v vz ***hlizi***[2]

hilo- [At: DN[3] / E: fr ***hylo-***] Element prim de compunere savantă cu sensul: **1-2** (De) materie. **3** Privitor la materie. **4** Specific materiei.

hilobatidă sf [At: DN[3] / Pl: ~*de* / E: cf lat *hylobates*] (Zlg) **1** (Lpl) Specie de maimuțe cunoscute sub numele de giboni. **2** (Șls) Maimuță din această specie.

hiloscos, ~oasă smf, a vz ***firoscos***

hiloți smp vz ***iloți***

hilozoism sn [At: DEX / Pl: ~*e* / E: fr ***hylozoïsme***] Teorie conform căreia întreaga materie ar fi vie, însuflețită, având capacitatea de a simți și de a gândi.

hilozoist, ~ă smf, a [At: DEX / Pl: ~*iști*, ~*e* / E: fr ***hylozoïste***] **1-2** (Adept) al hilozoismului.

hiltă sf [At: DOSOFTEI. PS. 141 / E: vsl ***хытра***] (Înv) Răutate.

himaroi sp [At: ALRM II/I h. 167 / E: ***hemoroizi***] (Reg) Hemoroizi.

himation sn [At: DN[3] / Pl: ~*oane* / E: fr ***himation***] (Ant) Mantie amplă purtată de greci, prinsă cu o agrafă pe piept sau pe umăr.

himei v vz ***hămei***[2]

himen sn [At: DA ms / V: ***imen*** / A și: *hímen* / Pl: ~*e* / E: fr, lat ***hymen***] (Atm) Membrană care acoperă, la fetele virgine, orificiul extern al vaginului.

himenaic, ~ă a [At: DN[3] / Pl: ~*ici*, ~*ice* / E: it ***imenaico***, lat ***hymenaicus***] **1-3** Himenal **(1-3)**.

himenal, ~ă a [At: DN[3] / Pl: ~*i*, ~*e* / E: fr ***hyménal***] **1** Al căsătoriei. **2** Referitor la căsătorie. **3** Specific căsătoriei. **4** (Atm) Referitor la himen (**1**). **5** (Atm) De himen (**1**).

himeneu [At: OLLĂNESCU, H. O. 216 / S: *hym~* / Pl: ~*ri* / E: fr ***hyménée***, lat ***hymenaeos***, ngr ***ὑμεναῖος***] **1** *sm* (În Antichitate) Zeu al căsătoriilor. **2** *sn* (Lit; înv) Căsătorie. **3** *sn* (Blg) Himeniu.

himeniu sn [At: DN[3] / Pl: ~*ri* / E: fr ***hyménium***] Parte centrală a ciupercilor, formată din elemente producătoare de spori Si: *himeneu* (**3**).

himenopter, ~ă sn [At: DA ms / Pl: ~*e* / E: fr ***hyménoptère***, ger ***Hymenopteren***] **1** (Lpl) Ordin care cuprinde insecte cu două perechi de aripi membranoase, cu metamorfoză completă, femelele având la vârful abdomenului un ac cu venin, și care trăiesc adesea organizate în colonii. **2** (Șls) Insectă care face parte din acest ordin.

himenopterologie sf [At: DN[3] / Pl: ~*ii* / E: fr ***hyménoptérologie***] Parte a entomologiei care studiază himenopterele.

himeră sf [At: CANTEMIR, IST. 93 / V: ***im~*** / Pl: ~*re* / E: fr ***chimère***, it ***chimera***, lat ***Chimaera***] **1** (Mit) Monstru având capul de leu, trupul de capră și coada de balaur. **2** Motiv decorativ reprezentând un monstru. **3** (Bot) Formă bizară apărută la plante, întrunind însușiri a două varietăți, fără a fi provenită din încrucișări. **4** (Pex) Închipuire ireală Si: *nălucire*.

himeric, ~ă a [At: EMINESCU, P. 223 / S și: (înv) *chim~* / Pl: ~*ici*, ~*ice* / E: ***himeră*** + -*ic*] **1** Care se bazează pe himere (**4**) Si: *iluzoriu*. **2** Ca de himeră Si: *fantastic*.

himie sf vz ***chimie***

himilică sf vz ***filimică***

himisi v vz ***hămesi***

himnic, ~ă a vz ***imnic***

himnologic, ~ă a vz ***imnologic***

himnologie sf vz ***imnologie***

hinag sm [At: H II, 218 / Pl: ~*ngi* / E: nct] (Bot. reg) Mărăcine cu ghimpi tari ce cresc orizontal.

hină[1] *sf* [At: VICIU, GL. 101 / E: mg ***hinna*** „leagăn"] (Reg) Parte din spate a plutei.

hină[2] *sf* vz ***chinină***

hincheu sn vz ***hinteu***

hinchi sn vz ***inc***

hinci sn vz ***huci***

hincoti v vz ***chicoti***

hincui vr [At: VASILIU, L. P. 77 / Pzi: ~*esc* / E: nct] (Reg) A se îndrăgosti.

hind sm vz ***ind***

hindi sni [At: DEX / E: fr ***hindi***] Unul dintre aspectele literare ale limbii hindustane, limbă oficială în India.

hindichi sn [At: NECULCE, ap. LET. II, 435/4 / V: (înv) ***handic***, ***hăndic***, ***hăn~***, ***hân~***, ***hendac***, ***hendec~***, ***hen~***, ***hidec***, ***hidic*** / Pl: ~*ri* / E: bg ***хендек***, srb ***hendek***, tc ***handak***] **1** (Înv) Șanț de întărire Cf *meterez*. **2** (Pex) Șanț. **3** (Fig) Taină.

hinduism sn [At: DEX / Pl: ~*e* / E: fr ***hindouisme***, ger ***Hinduismus***] Religie răspândită în India, bazată pe principalele dogme ale brahmanismului și ale budismului.

hinduist, ~ă smf, a [At: DEX / Pl: ~*iști*, ~*e* / E: fr ***hindouiste***] **1-2** (Adept) al hinduismului.

hindus, ~ă [At: CONTEMP., S. II, 1949, nr. 126, 14/2 / E: fr ***hindou***] **1** *smf* Persoană care face parte din populația de bază a Indiei. **2-3** *smf* Persoană aparținând religiei brahmanice sau celei hinduiste. **4-5** *a* Care aparține Indiei sau populației ei. **6-7** *a* Privitor la India sau la populația ei.

hindustană sf vz ***hindustani***

hindustani sf, a [At: DEX / V: ***~nă*** *sf* / E: fr ***hindoustani***] **1-2** (Limbă) indo-iraniană, vorbită în India și în Pakistan.

hinezărie sf vz ***chinezărie***

hingher[1] *sm* [At: (a. 1620) CUV. D. BĂTR. I. 284 / V: ***en~***, ***hen~***, (Mol) ***henghir*** / Pl: ~*i* / E: săs ***hoenger*** (ger ***Henker***)] **1** Persoană însărcinată cu prinderea (și omorârea) câinilor fără stăpân Si: (reg) *hoher* (**1**). **2** (Pex) Călău. **3** (Fig) Om sadic.

hingher[2] *sm* vz ***enghel***

hinghereaua sfa [At: DA ms / E: nct] (Reg) **1** Dans popular nedefinit mai îndeaproape. **2** Melodie după care se dansează acest dans.

hinghereală sf [At: DA ms / Pl: ~*eli* / E: ***hingheri*** + -*eală*] **1** Prindere (și omorâre) a câinilor fără stăpân. **2** (Fig) Chinuire.

hinghereasă sf [At: GOROVEI, C. 127 / Pl: ~*ese* / E: ***hingher*** + -*easă*] **1-2** (Șdp) Soție de hingher Si: *hingheroaică* (**1-2**).

hingherel sm [At: MARIAN, O. I, 119 / Pl: ~*ei* / E: ***hingher*** + -*el*] **1-2** (Șhp) Hingher (**1**) (tânăr). **3** (Orn, reg) Pasăre din familia șoimului.

hingheri vt [At: TDRG / Pzi: ~*resc* / E: ***hingher***] **1** A se ocupa cu hingheria. **2** (Fig) A chinui pe cineva.

hingherie sf [At: TDRG / Pl: ~*ii* / E: ***hingher***] **1** Meserie a hingherului (**1**). **2-3** (Ccr) Loc unde hingherii (închid și) omoară câinii.

hingherire sf [At: MDA ms / Pl: ~*ri* / E: ***hingheri***] Prindere (și omorâre) a câinilor fără stăpân Si: *hingherit*.

hingherit sn [At: MDA ms / Pl: ~*uri* / E: ***hingheri***] Hingherire.

hingheroaică sf [At: DA ms / Pl: ~*ice* / E: ***hingher*** + -*oaică*] (Șdp) **1-2** Hinghereasă (**1-2**). **3** Femeie foarte rea.

hingiu *sn* vz *huciu*

hinisit, ~ă *a* [At: TODORAN, GL. / Pl: *~iți, ~e* / E: nct] (Reg) 1 Amărât. 2 Slăbit.

hinta[1] *i* [At: MARIAN, NA. 347 / E: cf mg *hinta* „leagăn"] (Reg, are) Cuvânt cu care se leagănă copiii Si: *nani, nani*.

hinta[2] *vt* [At: LB / Pzi: ? / E: *hinta*[1], cf mg *hintalni* „a legăna"] (Reg) A legăna.

hintău *sn* vz *hinteu*

hinteag s [At: KLEIN, D. / Pl: nct / E: nct] (Reg) Veșmânt.

hinterland *sn*[At: DL / Pl: *~uri* / E: ger ***Hinterland***] (Glg) **1** Regiune relativ rigidă din punct de vedere tectonic, situată în spatele unui sistem muntos cutat. **2** Teritoriu care gravitează în jurul unui centru economic. **3** Regiune învecinată cu un teritoriu ocupat, folosită ca bază a unor acțiuni expansioniste. **4** Totalitate a coloniilor și a țărilor dependente de metropolă.

hinteț *sn* [At: LB / Pl: *~e* / E: ***hinteu*** + *-eț*] **1-2** (Reg; șhp) Hinteuș (**1-2**).

hinteu *sn* [At: (a. 1778) IORGA, S. D. XII, 98 / V: ***haltei, hăitei, hâitei, hâltei, helteu, hentei, ~ncheu*** / Pl: *~eie, ~eaie* / E: mg ***hintó***] **1** (Trs) Trăsură. **2** (Lpl) Totalitate a uneltelor (plug, tânjală, cârceie) care servesc la înjugatul boilor în patru (mai ales la plug). **3** (Lpl) Tânjale (cu toate părțile componente). **4** (Îf *halteie*) Totalitate a uneltelor care aparțin unui car sau unei căruțe.

hinteuș *sn* [At: LB / P: *~te-uș* / Pl: *~e* / E: ***hinteu*** + *-uș*] **1-2** (Reg, șhp) Hinteu (**1**) (mic) Si: *hinteț* (**1-2**).

hioală *sf* vz *hiolă*

hioid *sn, a* [At: ANATOMIA 95 / P: *hi-o-id* / E: fr ***hyoïde***] (Ant) **1-2** (Șîs *Os* ~) (Os) mic, în formă de potcoavă, așezat în partea anterioară și superioară a gâtului, între baza limbii și laringe.

hioidian, ~ă *a* [At: DN[3] / P: *hi-o-i-di-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***hyoidien***] **1** Privitor la osul hioid. **2** Care aparține osului hioid. **3** Specific osului hioid.

hiolă *sf* [At: VLAHUȚĂ, D. 81 / V: *~oală* / E: nct] **1** (Îlav) **În ~** Târând după sine. **2** (Îe) **A lua în ~** A împinge pe cineva fără voie.

hioldaș *sm* [At: DIONISIE, C. 187 / E: nct] (Reg) Ghioldaș.

hip[1] *sn* [At: LIUBA-IANA, ap. DA ms / Pl: *~uri* / E: nct] **1-2** (Îe) **A fi cu ~uri** A fi (neastâmpărat sau) nervos.

hip[2] *sn* [At: PAȘCA, GL. / Pl: *~uri* / E: nct] (Reg) Clipă.

hip-[3] vz ***hipo-***[1]

hip-[4] vz ***hipo-***[2]

hipalagă *sf* [At: DN[3] / Pl: *~age* / E: fr ***hypallage,*** it ***ipallage***] (Lit) Procedeu stilistic prin care se atribuie unor cuvinte ale unei fraze ceea ce convine altor cuvinte.

hipalgezie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***hypalgésie***] (Med) **1** Sensibilitate dureroasă. **2** Durere ușoară Si: *hipalgie*.

hipalgie *sf* [At: D. MED. / Pl: *~ii* / E: fr ***hypalgie***] (Med) Hipalgezie.

hipantropie *sf* [At: D. MED. / Pl: *~ii* / E: fr ***hippanthropie***] (Med) Monomanie în care bolnavul se crede transformat în cal.

hiparion *sm* [At: DEX / P: *~ri-on* / Pl: *~i* / E: fr ***hipparion***] Gen fosil de ecvide, care avea la membre câte un deget funcțional și care este considerat strămoșul calului.

hiper- [At: IORDAN, L. R. A. 193 / S și: (înv) *hyp~* / E: fr ***hyper-***, ger ***hyper-***, gr ***ὑπερ-***, lat ***hyper-***] (Îoc hipo-) Element de compunere însemnând: **1** Peste. **2** Deasupra. **3** Excesiv de... **4** Prea.

hiperaciditate *sf* [At: DL / Pl: *~tăți* / E: ***hiper- + aciditate***] Tulburare funcțională care se manifestă prin creșterea excesivă a acidului clorhidric din secreția gastrică, întâlnită la gastrite, ulcer duodenal Si: *hiperclorhidrie*.

hiperacuzie *sf* [At: D. MED. / Pl: *~ii* / E: fr ***hyperacousie***] Hiperestezie a auzului.

hiperalcalin, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***hyperalcalin***] Cu un caracter alcalin foarte puternic.

hiperalgezic, ~ă *smf, a* [At: DN[3] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***hyperalgésique***] (Med) **1-2** (Persoană) care suferă de hiperalgezie.

hiperalgezie *sf* [At: D. MED. / Pl: *~ii* / E: fr ***hyperalgésie***] (Med) Sensibilitate exagerată la durere Si: *hiperalgie, hiperestezie* (**2**).

hiperalgie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***hyperalgie***] (Med) Hiperalgezie.

hiperbat *sn* vz ***hiperbată***

hiperbată *sf* [At: DEX / V: *~at sn* / Pl: *~te* / E: fr ***hyperbate***] **1** Inversiune a ordinii naturale a cuvintelor. **2** Adaos pe care îl face scriitorul sau vorbitorul după încheierea unui anunț.

hiperbolă *sf* [At: MDT / A și: *hiperbolă* / Pl: *~le* / E: fr ***hyperbole,*** lat ***hyperbole***] **1** (Lit) Figură de stil care constă în exagerarea expresiei pentru a reda mai plastic ideea și a produce o impresie mai puternică. **2** (Mat) Curbă reprezentând locul geometric al punctelor din plan a căror diferență între distanțele la două puncte fixe numite focare este constantă.

hiperbolic, ~ă *a* [At: IONESCU-MUSCEL, FIL. 178 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***hyperbolique,*** lat ***hyperbolicus***] **1-2** Care are caracterul hiperbolei (**1-2**). **3-4** Care conține sau folosește hiperbole (**1**). **5** (În vorbirea curentă, d. expresii, afirmații etc.) Care este exagerat. **6** (Mat) De forma unei hiperbole (**2**). **7** (Mat, îs) *Suprafață ~ă* Suprafață creată prin rotirea unei hiperbole. **8** (Mat, îs) *Funcție ~ă* Funcție care derivă geometric din hiperbolă (după cum funcția trigonometrică derivă din cerc).

hiperbolism *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: fr ***hyperbolisme***] **1-6** Caracter a ceea ce este hiperbolic (**1-6**). **7** Exagerare.

hiperboliza *vt* [At: DN[3] / Pzi: *~zez* / E: ***hiperbolă*** + *-iza*] A da dimensiuni exagerate mărimii, importanței etc. unui lucru, unui fapt etc.

hiperbolizant, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***hyperbolisant***] Care hiperbolizează.

hiperbolizare *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~zări* / E: ***hiperboliza***] Conferire de dimensiuni exagerate mărimii, importanței etc. unui lucru, unui fapt etc. Si: *hiperbolizat*[1].

hiperbolizat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***hiperboliza***] Hiperbolizare.

hiperbolizat[2]*, ~ă* *a* [At: DEX[2] / Pl: *~ați, ~e* / E: ***hiperboliza***] Care este foarte exagerat.

hiperboloid *sm* [At: LTR[2] / Pl: *~izi* / E: fr ***hyperboloïde***] (Mat) Suprafață rezultată din revoluția unei hiperbole în jurul uneia dintre axele sale.

hiperborean, ~ă *a* [At: DEX / P: *~re-an* / Pl: *~eeni, ~eene* / E: fr ***hyperboréen***] Care se află la extremitatea de miazănoapte a globului pământesc.

hiperboreu, ~ee *smf, a* [At: DN[3] / Pl: *~ei, ~ee* / E: fr ***hyperborée***] **1-2** (Persoană) din regiunea extremului nordic. **3-4** (Pgn) (Persoană) de la nord Si: *hiperborean*.

hipercalcemie *sf* [At: D. MED. / Pl: *~ii* / E: fr ***hypercalcémie***] (Med) **1** Creștere anormală a cantității de calciu în sânge. **2** Cantitate de calciu anormal de mare prezentă în sânge.

hipercaracterizare *sf* [At: DN[3] / Pl: *~zări* / E: ***hiper- + caracterizare***] Cumul de mijloace morfologice folosit pentru evidențierea unei singure valori lexicale sau gramaticale.

hipercheratoză *sf* [At: DEX / Pl: *~ze* / E: fr ***hyperkératose***] Îngroșare a stratului cornos al pielii.

hipercheratozic, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***hyperkératosique***] **1** Referitor la hipercheratoză. **2** Specific hipercheratozei. **3** De hidrocheratoză.

hiperchilie *sf* [At: D. MED. / Pl: *~ii* / E: fr ***hypercylie***] (Med) Creștere a secreției gastrice.

hiperchinezie *sf* [At: DEX / Pl: *~ii* / E: fr ***hyperkinésie***] Activitate exagerată efectuată de mușchii scheletici sau de mușchii netezi ai unui organ cavitar.

hiperclorhidrie *sf* [At: D. MED. / Pl: *~ii* / E: fr ***hyperclorhydrie***] Hiperaciditate (gastrică).

hipercolie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***hypercolie***] (Med) Creștere a secreției biliare.

hipercompresor *sn* [At: DN[3] / Pl: *~oare* / E: fr ***hypercompresseur***] Aparat care permite obținerea de presiuni foarte mari.

hipercorect, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~cți, ~e* / E: fr ***hypercorrect***] (Lin, d. forme gramaticale, d. cuvinte, grafii etc.) **1** Care este eronat din cauză că i s-a aplicat, prin analogie, o regulă lingvistică valabilă pentru alte situații. **2** Care conține o greșeală izvorâtă din teama de a nu greși.

hipercorectitudine *sf* [At: DEX / Pl: *~ni* / E: ***hiper-*** + ***corectitudine***] (Lin) Greșeală de limbă care constă în folosirea de forme hipercorecte, datorită efortului conștient al vorbitorilor de a se conforma mecanic normelor limbii literare.

hipercrinie *sf* [At: D. MED. / Pl: *~ii* / E: fr ***hypercrinie***] (Med) Secreție exagerată a unei glande endocrine.

hipercritic, ~ă *a, sf* [At: DA ms / S și: (înv) *hyp~* / Pl: *~ici* / E: ***hypercritique***] (Rar, irn) **1-2** (Care are caracter de) critică exagerată, excesivă.

hipercromie *sf* [At: LTR² / Pl: *~ii* / E: fr ***hyperchromie***] (Med) Exagerare a pigmentației normale a pielii.

hiperemeză *sf* [At: DN³ / Pl: *~ze* / E: fr ***hyperémèse***] Vomitare abundentă.

hiperemic, ~ă [At: DEX / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***hiperemie***] **1** *a* Privitor la hiperemie. **2** *a* De hiperemie. **3-4** *smf, a* (Persoană) care prezintă forme de hiperemie.

hiperemie *sf* [At: ENC. VET. 23 / S și: (înv) *hyp~* / Pl: *~ii* / E: fr ***hyperémie***, ger ***Hyperämie***] (Med) Afluență excesivă de sânge într-un organ sau într-un țesut Si: *congestie*.

hiperemotiv, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~i, ~e* / E: ***hiper-*** + ***emotiv***] **1** Foarte emotiv. **2** Excesiv de impresionabil.

hiperemotivitate *sf* [At: DEX / Pl: *~tăți* / E: fr ***hyperémotivité***] Emotivitate excesivă, bolnăvicioasă.

hiperergie *sf* [At: D. MED. / Pl: *~ii* / E: fr ***hyperergie***] (Med) Hipersensibilitate alergică.

hiperestezie *sf* [At: ENC. VET. 43 / S și: (înv) *hyp~* / Pl: *~ii* / E: fr ***hyperesthésie***] (Med) **1** Sensibilitate exagerată a unui organ de simț. **2** Hiperalgezie.

hiperexcitabilitate *sf* [At: DEX / Pl: *~tăți* / E: ***hiper-*** + ***excitabilitate***] Excitabilitate excesivă, patologică.

hiperfocal, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***hyperfocal***] (Fiz) **1** Mai departe de focarul unei lentile. **2** (Îs) *Distanță ~ă* Distanța cea mai mică la care trebuie plasat un obiect în fața aparatului de fotografiat pentru a avea imaginea clară.

hiperfoliculinie *sf* [At: DEX / Pl: *~ii* / E: fr ***hyperfolliculinie***] Secreție exagerată de foliculină.

hiperfoliculinism *sn* [At: D. MED. / Pl: *~e* / E: fr ***hyperfolliculinisme***] Sindrom determinat de creșterea secreției de foliculină.

hiperfrecvență *sf* [At: DEX² / Pl: *~țe* / E: fr ***hyperfréquence***] (Fiz) Frecvență corespunzătoare microundelor.

hiperfuncție *sf* [At: DN³ / V: *~iune* / Pl: *~ii* / E: fr ***hyperfonction***] (Med) Activitate exagerată a unui organ.

hiperfuncțiune *sf* vz ***hiperfuncție***

hipergalactie *sf* [At: D. MED. / Pl: *~ii* / E: fr ***hypergalactie***] Creștere a secreției lactate.

hipergeuzie *sf* [At: D. MED. / Pl: *~ii* / E: fr ***hypergueasie***] (Med) Hipersensibilitate gustativă.

hipergeometric, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***hypergéométrique***] (Mat; îs) *Funcție ~ă* Funcție care se definește ca suma seriei studiate de Gauss, având ca soluție o ecuație diferențială.

hiperglicemie *sf* [At: D. MED. / Pl: *~ii* / E: fr ***hyperglycémie***] (Med) Creștere peste valorile normale a concentrației de glucoză din sânge, frecventă în diabetul zaharat.

hiperhidroză *sf* [At: D. MED. / Pl: *~ze* / E: fr ***hyperhidrose***] **1** Boală caracterizată printr-o hipersecreție a glandelor sudoripare. **2** Transpirație abundentă patologică.

hipericacee *sf* [At: DN³ / Pl: *~* / E: fr ***hypéricacées***] (Bot) **1** (Lpl) Familie de plante dicotiledonate dialipetale, având ca tip sunătoarea. **2** (Șls) Plantă din această familie.

hiperinsulinism *sn* [At: D. MED. / Pl: *~e* / E: fr ***hyperinsulinisme***] Boală endocrină cauzată de secreția excesivă de insulină.

hiperiritabil, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: ***hiper-*** + ***iritabil***] (Irn) Deosebit de iritabil.

hiperită *sf* vz ***iperită***

hipermenoree *sf* [At: DEX / Pl: *~ei* / E: fr ***hyperménorrhé***] Menstruație foarte abundentă, întâlnită la începutul menopauzei, în unele boli uterine, în cancerul uterin etc.

hipermetrie *sf* [At: D. MED. / Pl: *~ii* / E: fr ***hypermétrie***, it ***ipermetria***] **1** (Med) Amplitudine exagerată de mișcare a unei articulații. **2** (Lit) Caracteristică a hipermetrului.

hipermetrop, ~ă *smf, a* [At: ANATOMIA, 229 / S și: (înv) *hyp~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***hypermétrope***] (Med) **1-2** (Persoană) care suferă de hipermetropie.

hipermetropie *sf* [At: DA ms / S și: (înv) *hyp~* / Pl: *~ii* / E: fr ***hypermétropie***] (Med) Defect de vedere care se datorează faptului că focarul imaginii este situat dincolo de retină Si: *hipermetropism, hiperopie*.

hipermetropism *sn* [At: DEX / Pl: *~e* / E: fr ***hypermétropisme***] (Med) Hipermetropie.

hipermetru *sm* [At: DEX / Pl: *~ri* / E: fr ***hypermètre***] Vers antic cu o silabă suplimentară care, în rostire, se elimină înaintea cuvântului următor, dacă acesta începe cu o vocală.

hipermnezie *sf* [At: DEX / Pl: *~ii* / E: fr ***hypermnésie***] Excitație excesivă, patologică, a memoriei.

hipernefrită *sf* [At: DN³ / Pl: *~te* / E: ger ***Hypernefritis***] (Med) Congestie suprarenală.

hipernefrom *sf* [At: D. MED. / Pl: *~oame* / E: fr ***hypernéphrome***] (Med) **1** Tumoare a rinichiului. **2** (Îs) *~ medular* Tumoare localizată în glanda medulosuprarenală.

hiperon *sm* [At: DN³ / Pl: *~i* / E: fr ***hypéron***] (Fiz) Particulă elementară cu masă mai mare decât masa protonului.

hiperonic, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***hiperon*** + *-ic*] (Fiz) De hiperon.

hiperopie *sf* [At: D. MED. / Pl: *~ii* / E: ger ***Hyperopie***] (Med) Hipermetropie.

hiperorexie *sf* [At: D. MED. / Pl: *~ii* / E: fr ***hyperorexie***] (Med) Bulimie.

hiperosmie *sf* [At: D. MED. / Pl: *~ii* / E: fr ***hyperosmie***] Sensibilitate excesivă a simțului mirosului.

hiperostoză *sf* [At: D. MED. / Pl: *~ze* / E: fr ***hyperostose***] (Med) Dezvoltare anormală a zonei osoase.

hiperovarie *sf* [At: D. MED. / Pl: *~ii* / E: fr ***hyperovarie***] (Med) Hiperfuncție endocrină a ovarului.

hiperparatiroidism *sn* [At: D. MED. / P: *~ro-i~* / Pl: *~e* / E: fr ***hyperparathyroïdisme***] Boală manifestată prin decalcifierea generalizată a oaselor și prin depuneri de săruri de calciu în piele și în diverse organe.

hiperparazit, ~ă *sm, a* [At: LTR² / Pl: *~iți, ~e* / E: fr ***hyperparasite***] **1-2** (Parazit) care parazitează alți paraziți, care atacă plantele și animalele.

hiperpirexie *sf* [At: D. MED. / Pl: *~ii* / E: fr ***hyperpyrexie***] (Med) Hipertermie exagerată.

hiperplazic, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***hyperplasique***] **1** Referitor la hiperplazie. **2** Specific hiperplaziei. **3** De hiperplazie.

hiperplazie *sf* [At: D. MED. / Pl: *~ii* / E: fr ***hyperplasie***] Creștere excesivă a unui țesut, datorită înmulțirii rapide a celulelor.

hiperprosexie *sf* [At: D. MED. / Pl: *~ii* / E: eg ***hyperprosexia***] (Psh) Concentrare exagerată a atenției.

hiperproteinemie *sf* [At: D. MED. / P: *~te-i~* / Pl: *~ii* / E: fr ***hyperprotéinémie***] (Med) **1** Creștere a cantității de proteine din sânge peste concentrația normală. **2** Cantitate de proteine care depășește concentrația normală în sânge.

hipersceptic, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***hiper-*** + ***sceptic***] (Irn) Exagerat de sceptic.

hipersecreție *sf* [At: D. MED. / Pl: *~ii* / E: fr ***hypersécrétion***] Secreție exagerată a unei glande.

hipersensibil, ~ă *a* [At: DL / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***hypersensible***] Excesiv de sensibil.

hipersensibilitate *sf* [At: CAMIL PETRESCU, P. V. 9 / S și: (înv) *hyp~* / Pl: *~tăți* / E: fr ***hypersensibilité***] Sensibilitate exagerată.

hipersensibiliza *vtr* [At: DN³ / Pzi: *~zez* / E: fr ***hypersensibiliser***] **1-2** A (se) sensibiliza foarte mult.

hipersensibilizare *sf* [At: LTR² / Pl: *~zări* / E: ***hipersensibiliza***] **1** Sensibilizare exagerată Si: *hipersensibilizat¹* (**1**). **2** Tratament al emulsiilor fotografice pentru mărirea sensibilității Si: *hipersensibilizat¹* (**2**).

hipersensibilizat¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***hipersensibiliza***] **1-2** Hipersensibilizare (**1-2**).

hipersensibilizat², ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~ați, ~e* / E: ***hipersensibiliza***] Care a devenit foarte sensibil.

hipersialie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***hypersialie***] (Med) Creștere anormală a fluxului salivar.

hipersomnie *sf* [At: D. MED. / Pl: *~ii* / E: fr ***hypersomnie***] (Med) Tendință de somn prelungit Si: *somnolență*.

hipersonic, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: eg ***hypersonic***, fr ***hypersonique***] **1** (D. viteze) Care depășește viteza supersonică. **2** (D. aparate de zbor) Care atinge o viteză hipersonică (**1**).

hiperspațiu *sn* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: după fr ***hyperspace***] (Mat) Spațiu fictiv cu mai mult de trei dimensiuni.

hipersplenism *sn* [At: D. MED. / Pl: *~e* / E: fr ***hypersplénisme***] (Med) Stare patologică datorată hipertrofiei splinei.

hiperstenie *sf* [At: D. MED. / Pl: *~ii* / E: fr ***hypersthénie***] (Med) Funcționare exagerată a unor țesuturi și organe.

hipersunet *sn* [At: DEX² / Pl: *~e* / E: ***hiper- + sunet*** (după eg *hypersound*)] (Fiz) Ultrasunet de frecvență foarte înaltă.

hipersustentație *sf* [At: LTR² / Pl: *~ii* / E: fr ***hypersustentation***] Mărire a sustentației avioanelor cu ajutorul unor dispozitive manevrabile sau automate, montate la bordurile aripilor sau pe ampenaje.

hipertensiune *sf* [At: YGREC, M. N. / S și: (înv) *hyp~* / P: *~si-u~* / Pl: *~ni* / E: fr ***hypertension***] (Med) Creștere trecătoare sau constantă a presiunii sângelui în sistemul arterial sau în cel venos, datorită unor stări nervoase, boli renale, cardiovasculare, endocrine etc. Si: *hipertonie* (**3**).

hipertensiv, ~ă *smf, a* [At: DA ms / S și: (înv) *hyp~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***hypertensif***] **1-2** (Persoană) care suferă de hipertensiune.

hipertermal, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: *~i, ~e* / E: ***hiper- + termal***] (D. ape minerale) Cu temperatură foarte ridicată.

hipertermie *sf* [At: D. MED. / Pl: *~ii* / E: fr ***hyperthermie***] (Med) Creștere anormală a temperaturii corpului.

hipertimie *sf* [At: D. MED. / Pl: *~ii* / E: fr ***hyperthymie***] (Med) Creștere exagerată a bunei dispoziții caracteristică stărilor maniacale.

hipertiroidian, ~ă *smf, a* [At: DN³ / P: *~ro-i-di-an* / Pl: *~ieni, ~e* / E: fr ***hypertyroïdien***] **1-2** (Persoană) care suferă de hipertiroidie.

hipertiroidie *sf* [At: D. MED. / P: *~ro-i~* / Pl: *~ii* / E: fr ***hyperthyroïdie***] Boală endocrină datorată secreției excesive a hormonilor tiroidieni și care se manifestă prin creșterea glandei tiroide, slăbire, ridicarea metabolismului bazal etc. Si: *hipertiroidism*.

hipertiroidism *sn* [At: D. MED. / P: *~ro-i~* / Pl: *~e* / E: fr ***hyperthyroïdisme***] Hipertiroidie.

hipertonic, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***hypertonique***] (D. soluții) Care are o presiune osmotică superioară unei alte soluții.

hipertonicitate *sf* [At: DN³ / Pl: *~tăți* / E: fr ***hypertonicité***] Creștere a presiunii osmotice Si: *hipertonie* (**4**).

hipertonie *sf* [At: D. MED. / Pl: *~ii* / E: fr ***hypertonie***] **1** Stare a unei soluții hipertonice. **2** Creștere a tonusului mușchilor scheletici sau ai diferitelor organe interne și a sistemului nervos vegetativ. **3** Hipertensiune. **4** Hipertonicitate.

hipertricoză *sf* [At: D. MED. / Pl: *~ze* / E: fr ***hypertrichose***] (Med) Hirsutism.

hipertrofia *vr* [At: ANATOMIA 240 / S și: (înv) *hyp~* / Pzi: *~iez* / E: fr ***hypertrophier***] (D. organe și țesuturi) A-și mări volumul în mod anormal ca urmare a unei funcții nutritive exagerate sau a unui proces maladiv.

hipertrofic, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***hypertrophique***] (Med) Care prezintă hipertrofie.

hipertrofie *sf* [At: DA ms / S și: (înv) *hyp~* / Pl: *~ii* / E: fr ***hypertrophie***, ger ***Hypertrophie***] Hipertrofiere.

hipertrofiere *sf* [At: DN³ / P: *~fi-e~* / E: ***hipertrofia***] Dezvoltare excesivă a volumului unui organ sau al unui țesut într-un mod anormal, datorită unei funcții nutritive exagerate ori din cauza unui proces maladiv Si: *hipertrofie*.

hiperurbanism *sn* [At: DA ms / S și: (înv) *hyp~* / Pl: *~e* / E: fr ***hyperurbanisme***] **1** Fenomen care constă în crearea unor variante fonetice, forme gramaticale, accentuări sau grafii incorecte, datorită intenției vorbitorului de a evita o exprimare sau o grafie presupusă neliterară Cf *hipercorectitudine*. **2** Formă care rezultă din acest fenomen.

hipervitaminoză *sf* [At: DN³ / Pl: *~ze* / E: fr ***hypervitaminose***] Tulburare a organismului datorită administrării exagerate a unor vitamine, în special a vitaminelor A sau D.

hipiatric, ~ră *a* [At: DN³ / P: *~pi-a~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***hippiatrique***] **1-2** Referitor (la bolile cailor sau) la hipiatrie. **3-4** Specific (bolilor cailor sau) hipiatriei. **5-6** (De bolile cailor sau) de hipiatrie.

hipiatrie *sf* [At: DN³ / P: *~pi-a~* / E: fr ***hippiatrie***] Studiu al bolilor la cai.

hipiatru, ~ră *smf* [At: DN³ / Pl: *~ri, ~re* / E: fr ***hippiatre***] Medic veterinar specialist în hipiatrie.

hipic, ~ă *a* [At: LEG. EC. PL. 85 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***hippique***] **1** De cai. **2** Referitor la cai. **3** Specific cailor. **4** La care participă cai (de curse). **5** Referitor la cursele de cai. **6** Specific curselor de cai.

hipism *sn* [At: DN³ / E: fr ***hippisme***] Sport practicat cu cai (de curse).

hipn- vz ***hipno-***

hipnagogic, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***hypnagogique***] **1-2** Referitor la stările (care conduc la somn sau) care sunt intermediare între veghe și somn. **3** Specific stărilor de somnolență. **4** Care aparține stărilor de somnolență.

hipnalgie *sf* [At: D. MED. / Pl: *~ii* / E: fr ***hypnalgie***] (Med) Durere care se manifestă numai în timpul somnului.

hipno- [At: D. MED. / V: ***hipn-*** / E: fr ***hypn-***] Element prim de compunere cu sensul: **1** Referitor la somn. **2** Specific somnului. **3** Al somnului. **4-5** (De) somn.

hipnogen, ~ă *sn, a* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***hypnogène***] **1-2** (Substanță, medicament) care provoacă somnul.

hipnonarcoză *sf* [At: D. MED. / Pl: *~ze* / E: ger ***Hypnonarkose***] (Med) Narcoză obținută prin hipnoză profundă.

hipnopatie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***hypnopathie***] **1** Maladie microbiană care se manifestă printr-un somn greu, prelungit Si: *boala somnului*. **2** (Pex) Tendință patologică la somn.

hipnopedie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***hipnopédie***] Ansamblu de procedee care permit ușurarea memorării în timpul somnului.

hipnoterapie *sf* [At: D. MED. / Pl: *~ii* / E: eg ***hypnotherapy***] (Med) Tratament prin hipnoză.

hipnotic, ~ă [At: HOGAȘ, M. N. 82 / V: (rar) ***ip~*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: lat ***hypnoticus***, fr ***hypnotique***, it ***ipnotico***] **1-2** *sn, a* (Substanță) care provoacă un somn artificial Si: *hipnotizant, somnifer, soporific*. **3** *a* Provocat de hipnoză. **4** *a* (Fig) Captivant.

hipnotism *sn* [At: DA ms / Pl: *~e* / E: fr ***hypnotisme***, ger ***Hypnotismus***, rs ***гипнотизм***] **1** Totalitate a fenomenelor caracteristice hipnozei. **2** Totalitate a procedeelor practicate pentru provocarea hipnozei și pentru aplicațiile ei terapeutice.

hipnotiza *vt* [At: DA ms / Pzi: *~zez* / E: fr ***hypnotiser***] **1** A adormi pe cineva prin hipnoză. **2** A provoca apariția unor faze hipnotice în celula scoarței cerebrale. **3** (Fig) A captiva total atenția cuiva asupra unui obiect (având ca urmare anihilarea sau subordonarea voinței) Si: *a fascina*.

hipnotizant, ~ă *av, a* [At: CAMIL PETRESCU, V. 71 / Pl: *~nți, ~e* / E: ***hipnotiza*** + *-ant*] **1-4** (Într-un mod) care hipnotizează (**1-2**). **5-6** (Fig) (Într-un mod) captivant.

hipnotizare *sf* [At: MACEDONSKI, O. I, 120 / Pl: *~zări* / E: ***hipnotiza***] **1** Adormire a cuiva prin hipnoză Si: *hipnotizat*[1] **(1)**. **2** Provocare a apariției unor faze hipnoice în celula scoarței cerebrale Si: *hipnotizat*[1] **(2)**. **3** (Fig) Captivare a atenției cuiva asupra unui obiect (având ca urmare anihilarea sau subordonarea voinței) Si: *fascinare, hipnotizat*[1] **(3)**.

hipnotizat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***hipnotiza***] **1-3** Hipnotizare **(1-3)**.

hipnotizat[2]***, ~ă*** *smf, a* [At: HOGAȘ, M. N. 53 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***hipnotiza***] **1-2** (Persoană) care este în stare de hipnoză **(1)**. **3-4** (Persoană) care acționează după o voință străină, ca un hipnotizat **(1-2)**. **5-6** (Fig) (Om) moleșit. **7-8** (Fig) (Om) fascinat de cineva sau de ceva.

hipnotizator, ~oare *smf, a* [At: ARDELEANU, U. D. 96 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***hipnotiza*** + *-(ă)tor*] **1-6** (Persoană) care hipnotizează **(1-3)** Si: *hipnotizor* **(1-3)**.

hipnotizor, ~oare *smf, a* [At: DEX / Pl: *~i, ~oare* / E: fr ***hypnotiseur***] (Rar) **1-6** Hipnotizator **(1-6)**.

hipnoză *sf* [At: DA ms / Pl: *~ze* / E: fr ***hypnose***, ger ***Hypnose***] **1** Stare asemănătoare cu somnul sau cu somnambulismul, provocată artificial prin sugestie, în timpul căreia controlul conștient asupra propriei comportări și contactul cu realitatea slăbește, acțiunile celui hipnotizat fiind supuse voinței hipnotizatorului. **2** (Fig) Fascinație.

hipo-[1] [At: DA ms / E: fr, ger, lat ***hypo-***, gr ***ὑπο-***, rs ***гипо-***] Element prim de compunere cu sensul: **1-2** (Prea) puțin. **3** Mai puțin (decât normal). **4** Sub (un anumit nivel).

hipo-[2] [At: LEG. EC. PL. 201 / E: fr, ger ***hippo-***, gr ***ἱππο-***, lat ***ippo-***, rs ***гиппо-***] Element prim de compunere cu semnificația: **1-2** (De) cai. **3** Referitor la cai. **4** Specific cailor. **5** Al cailor. **6-7** (Spc) (Referitor la) curse de cai.

hipoaciditate *sf* [At: D. MED. / Pl: *~tăți* / E: fr ***hypoacidité***] (Med) Tulburare organică datorată scăderii secereției sucului gastric sub valorile normale, întâlnită în unele boli de stomac.

hipoacuzic, ~ă *smf, a* [At: DN[3] / P: *~po-a~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***hypoacousique***] (Med) **1-2** (Persoană) care suferă de hipoacuzie.

hipoacuzie *sf* [At: D. MED. / P: *~po-a~* / Pl: *~ii* / E: fr ***hypoacousie***] (Med) Slăbire a acuității auzului.

hipoalgezie *sf* [At: D. MED. / P: *~po-a~* / Pl: *~ii* / E: fr ***hypoalgésie***] (Med) Scădere a sensibilității la durere.

hipoazotidă *sf* [At: DEX / P: *~po-a~* / Pl: *~de* / E: fr ***hypoazotide***] Bioxid de azot.

hipobaric, ~ă *a* [At: DEX[2] / P: *~po-a~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: eg ***hypobaric***] (Fiz) Cu presiune scăzută.

hipobromit *sm* [At: DN[3]/ Pl: *~iți* / E: fr ***hypobromite***] Sare a acidului hipobromos.

hipobromos *am* [At: LTR[2] / Pl: *~oși* / E: nct] (Îs) *Acid ~* Acid oxigenat al bromului.

hipocalcemie *sf* [At: D. MED. / Pl: *~ii* / E: fr ***hypocalcémie***] (Med) Scădere anormală a calciului din sânge.

hipocamp *sm* [At: DEX / Pl: *~i* / E: fr ***hyppocamp***] **1** (Mit) Animal fabulos, cu cap de cal, cu două picioare și coadă de pește, care trăgea carul lui Neptun. **2** (Iht) Cal-de-mare.

hipocaust *sn* [At: DEX / P: *~caust* / Pl: *~e* / E: fr ***hypocauste***] **1** (Ant) Instalație de încălzire cu aer cald, la romani. **2-3** (Focar subteran sau) canal care servea la acest fel de încălzire.

hipocaustic, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***hypocaustique***] **1** De hipocaust. **2** Care aparține hipocaustului. **3** Referitor la hipocaust. **4** Specific hipocaustului.

hipocentaur *sm* [At: DEX / Pl: *~i* / E: fr ***hippocéntaure***, lat ***hippocentaurus***] (Mit; rar) Centaur.

hipocentru *sm* [At: DL / Pl: *~ri* / E: fr ***hypocentre***] **1** Centru al unui cutremur de pământ, situat de obicei în adâncul scoarței Pământului, acolo unde au avut loc deplasări de straturi. **2** Regiune de unde se propagă un cutremur.

hipochinezie *sf* [At: DN[3] / S și: (înv) *~oki~* / Pl: *~ii* / E: cf ger *Hypokinese*] (Med) **1-2** Reducere a funcționării motorii (a organelor cavitare sau) a mușchilor striați.

hipocicloidă *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~de* / E: fr ***hypocycloïde***] Curbă plană descrisă de un punct de pe circumferința unui cerc care se rostogolește, fără să alunece, pe un alt cerc fix.

hipociclu *sn* [At: DEX / Pl: *~ri* / E: fr ***hypocycle***] Cerc care se rostogolește fără alunecare în interiorul unui cerc de bază fix.

hipocloremie *sf* [At: D. MED. / Pl: *~ii* / E: fr ***hypochlorémie***] (Med) Scădere anormală a cantității de clor din sânge Si: *cloropenie*.

hipoclorhidrie *sf* [At: D. MED. / Pl: *~ii* / E: fr ***hypoclohydrie***] (Med) Scădere a acidității sucului gastric.

hipoclorit *sm* [At: D. MED. / Pl: *~iți* / E: fr ***hypoclorite***] **1** Sare a acidului hipocloros, care se obține prin acțiunea clorului asupra hidroxizilor puternic bazici sau pe cale electrolitică. **2** (Îs) *~ de sodiu* Sare de sodiu a acidului hipocloros, întrebuințată ca dezinfectant și ca decolorant Si: *apă de javel*. **3** (Îs) *~ de potasiu* Sare de potasiu a acidului hipocloros.

hipocloros *am* [At: DEX / Pl: *~oși* / E: fr ***hypocloreux***] (Îs) *Acid ~* Acid oxigenat al clorului.

hipocolie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***hypocholie***] (Med) Reducere a secreției biliare.

hipocondrie *sf* vz ***ipohondrie***

hipocondru[1]***, ~ă*** *a* vz ***ipohondru***

hipocondru[2] *sn* [At: DL / Pl: *~re* / E: fr ***hypocondre***] Fiecare dintre regiunile laterale ale peretelui abdominal la mamifere și la păsări, situate la dreapta și la stânga regiunii epigastrice, sub ultimele coaste.

hipocoristic, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***hypocoristique***] (D. cuvinte sau d. sufixe) Care exprimă mângâiere, sentimente de afecțiune Si: *alintător, dezmierdător, tandru*.

hipocotil *sn* [At: DEX / Pl: *~e* / E: fr ***hypocotyle***] Porțiune din tulpina unei plantule cuprinsă între cotiledoane și baza rădăcinii.

hipocratic, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***hyppocratique***] **1** Care aparține hipocratismului. **2** Privitor la hipocratism. **3** (D. degete) Îngroșat mult la capăt. **4** (D. degete) Cu unghia lățită și încovoiată.

hipocratism *sn* [At: DEX / Pl: *~e* / E: fr ***hippocratisme***] **1** Sistem de tratare a bolilor care se fundamentează pe concepția lui Hipocrat. **2** (Atm; îs) *~ digital* Anomalie care constă în îngroșarea extremităților degetelor, cu bombarea unghiilor.

hipocren *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: ger ***Hippokrene***] Enigmă în care soluția (o zicală sau o expresie cunoscută) se obține prin interpretarea unei ilustrații.

hipocrinie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***hypocrinie***] (Med) Reducere a secreției unei glande endocrine.

hipocristalin, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***hypocristalin***] (D. structura rocilor eruptive) Alcătuit din cristale și din sticlă.

hipocrit, ~ă *smf, a* vz ***ipocrit***

hipocrizie *sf* vz ***ipocrizie***

hipocromie *sf* [At: D. MED. / Pl: *~ii* / E: fr ***hypochromie***] (Med) Scădere a pigmentației pielii.

hipoderm *sn* [At: D. MED. / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***hypoderme***] **1** (Atm) Strat profund al pielii, situat sub dermă, bogat în țesut adipos. **2** (Zlg) Epiteliu generator al chitinei la artropode, nematode etc. situat sub cuticulă. **3** (Bot) Strat de celule situat imediat sub epiderma frunzelor.

hipodermă *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~me* / E: fr ***hypoderma***] (Zlg) Muscă a cărei larvă este un parazit al pielii rumegătoarelor.

hipodermic, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***hypodermique***] **1** (Atm) Subcutanat. **2-4** Referitor la hipoderm **(1-3)**. **5-7** Specific hipodermului **(1-3)**. **8-10** Care aparține hipodermului **(1-3)**.

hipodermită *sf* [At: D. MED. / Pl: *~te* / E: fr ***hypodermite***] Inflamație a țesutului celular subcutanat.

hipodermoză *sf* [At: DEX / Pl: *~ze* / E: fr ***hypodermose***] Boală parazitară a animalelor rumegătoare mari, provocată de larvele hipodermei.

hipodrom *sn* [At: DOSOFTEI, V. S. 32 / V: (înv) ***~miu, ~drum*** / Pl: *~uri, ~oame* / E: ger ***Hippodrom,*** gr ***ἱππόδρόμιον,*** lat ***hippodromos***] **1** Incintă amenajată pentru desfășurarea concursurilor hipice, prevăzută cu tribune pentru spectatori. **2** Câmp amenajat pentru cursele de cai.

hipodromiu *sn* vz ***hipodrom***

hipodrum *sn* vz ***hipodrom***

hipoergie *sf* [At: D. MED. / P: *~po-er~* / Pl: *~ii* / E: fr ***hypoergie***] (Med) Reducere a capacității organismului de a reacționa la diverși antigeni.

hipoestezie *sf* [At: D. MED. / P: *~po-es~* / Pl: *~ii* / E: fr ***hypoesthésie***] (Med) **1** Diminuare a sensibilității unui organ de simț. **2** (Spc) Diminuare a sensibilității cutanate.

hipofag, ~ă *a* [At: RESMERIȚĂ, D. / Pl: *~agi, ~age* / E: fr ***hippophage***] Care se hrănește cu carne de cal.

hipofagie *sf* [At: DEX / Pl: *~ii* / E: fr ***hippophagie***] Hrănire cu carne de cal.

hipofiza *vt* [At: DN³ / Pzi: *~zez* / E: fr ***hypophiser***] (Med) A injecta peștii cu extract de hipofiză.

hipofizar, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***hypophisaire***] **1** Care aparține hipofizei. **2** Privitor la hipofiză. **3** Specific hipofizei. **4** De hipofiză.

hipofizare *sf* [At: DN³ / Pl: *~zări* / E: ***hipofiza***] Metodă prin care se injectează peștii cu extract de hipofiză.

hipofiză *sf* [At: DA ms / Pl: *~ze* / E: fr ***hypophyse,*** ger ***Hypophyse***] (Șîs) *Glandă ~* Glandă endocrină cu funcții multiple, situată pe fața inferioară a encefalului, cu o mare influență asupra celorlalte glande, în special asupra glandelor sexuale și a tiroidei Si: *adenohipofiză, glandă pituitară.*

hipofizectomie *sf* [At: D. MED. / Pl: *~ii* / E: fr ***hypophisectomie***] (Med) Ablațiune a hipofizei.

hipofoliculinie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***hypofolliculinie***] Hipofoliculinism.

hipofoliculinism *sn* [At: DN³ / Pl: *~e* / E: fr ***hypofolliculinsme***] (Med) Disfuncție hormonală cu scăderea foliculinei Si: *hipofoliculinie.*

hipofon, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***hypophone***] **1** Referitor la hipofonie. **2** Specific hipofoniei. **3** De hipofonie.

hipofonie *sf* [At: DEX / Pl: *~ii* / E: fr ***hypophonie***] (Fon) Amuțire a unui sunet.

hipofosfat *sm* [At: LTR² / Pl: *~ați* / E: fr ***hypophosphate***] Sare a acidului hipofosforic.

hipofosfit *sm* [At: LTR² / Pl: *~iți* / E: fr ***hypophosphite***] Sare a acidului hipofosforos.

hipofosforic *a* [At: LTR² / Pl: *~ici* / E: fr ***hypophosphorique***] (Îs) *Acid ~* Acid oxigenat al fosforului cristalin.

hipofosforos *am* [At: LTR² / Pl: *~oși* / E: fr ***hypophosphoreux***] **1** Cu fosfor pentavalent. **2** (Îs) *Acid ~* Acid mai puțin oxigenat al fosforului, folosit ca agent reducător.

hipofuncție *sf* [At: DEX / V: ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***hypofonction***] Diminuare a activității unui organ, a unui sistem, a unei funcții.

hipofuncțiune *sf* vz ***hipofuncție***

hipogalactie *sf* [At: D. MED. / Pl: *~ii* / E: fr ***hypogalactie***] (Med) Scădere a secreției glandei mamare.

hipogastric, ~ă *a* [At: DA ms / V: ***ip~*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***hypogastrique***] **1** Care aparține hipogastrului. **2** Privitor la hipogastru. **3** Care se raportează la hipogastru.

hipogastru *sn* [At: DA ms / Pl: *~re* / E: fr ***hypogastre***] (Atm) Parte a abdomenului situată sub regiunea ombilicală.

hipogen, ~ă *a* [At: LTR² / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***hypogène***] (D. roci, procese geologice etc.) Care își are originea în interiorul Pământului.

hipogenezie *sf* [At: D. MED. / Pl: *~ii* / E: fr ***hypogénésie***] (Blg) Dezvoltare deficitară.

hipogenitalism *sn* [At: D. MED. / Pl: *~e* / E: fr ***hypogénitalisme***] (Med) Dezvoltare incompletă și funcționare redusă a glandelor sexuale.

hipogeu, ~ee [At: LTR² / Pl: *~ei, ~ee* / E: fr ***hypogée***] **1** *sn* (Ant) Construcție subterană din mai multe încăperi, destinate să servească de mormânt. **2** *a* (Zlg, Bot; îoc *epigeu*) Care trăiește sub Pământ. **3** *a* (D. un mod de germinație) La care cotiledoanele nu ies la suprafața Pământului. **4** *a* (D. roci sau procese geologice) Care își are originea în interiorul Pământului.

hipogeuzie *sf* [At: D. MED. / Pl: *~ii* / E: fr ***hypogueusie***] (Med) Hiposensibilitate gustativă.

hipogin, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***hypogyne***] (D. elemente florale; îoc *epigin*) Inserat dedesubtul ovarului.

hipoglicemiant, ~ă *a* [At: DEX / P: *~mi-ant* / Pl: *~nți, ~e* / E: fr ***hypoglicémiant***] Care provoacă hipoglicemie.

hipoglicemie *sf* [At: D. MED. / Pl: *~ii* / E: fr ***hypoglicémie***] Scădere sub valorile normale a concentrației de glucoză din sânge.

hipoglos *a* [At: DEX / Pl: *~oși* / E: fr ***hypoglosse***] (Îs) *Nerv ~* Nerv situat dedesubtul limbii.

hipogrif *sm* [At: DEX / Pl: *~i* / E: fr ***hypogriffe***] Animal fabulos din mitologie, jumătate cal, jumătate vultur.

hipohemie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***hypohémie***] (Med) Circulație defectuoasă și lentă a sângelui.

hipohidroză *sf* [At: D. MED. / Pl: *~ze* / E: fr ***hypohidrose***] (Med) **1** Diminuare importantă a secreției sudorifice. **2** Absență a transpirației.

hipohondrie *sf* vz ***ipohondrie***

hipohondru, ~ă *a* vz ***ipohondru***

hipoid, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~izi, ~e* / E: fr ***hypoïde***] (D. angrenaje) Alcătuit din roți dințate cilindrice sau conice care nu au axele în același plan.

hipoinsulinism *sn* [At: DN³ / Pl: *~e* / E: fr ***hypo-insulinisme***] Reducere a secreției de insulină.

hipolog, ~ă *smf* [At: HOGAȘ, M. N. 7 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***hippologue***] **1** Persoană care se ocupă de studiul cailor. **2** Persoană care se pricepe la cai. **3** (Ir) Geambaș.

hipologic, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***hippologique***] (Zlg) **1-2** Referitor (la cai sau) la hipologie. **3-4** Specific (cailor sau) hipologiei. **5-6** Care aparține (cailor sau) hipologiei. **7-8** (De cai sau) de hipologie.

hipologie *sf* [At: ENC. VET. / Pl: *~ii* / E: fr ***hippologie,*** rs ***гиппология***] Ramură a zootehniei care se ocupă cu anatomia și cu fiziologia calului, cu descrierea și cu clasificarea speciilor și a raselor de cai, precum și cu metodele de întreținere, de ameliorare și cu dresarea cailor.

hipomanție *sf* [At: DEX / Pl: *~ii* / E: fr ***hippomancie***] Practică a prezicerii la vechii celți, care se făcea după nechezatul și după mișcările unor cai sacri.

hipomenoree *sf* [At: D. MED. / Pl: *~ei* / E: fr ***hypoménorrhée***] Menstruație redusă cantitativ, întânită în unele boli endocrine sau la începutul menopauzei.

hipometrie *sf* [At: LTR² / Pl: *~ii* / E: fr ***hypométrie***] Ramură a zootehniei care se ocupă cu clasificarea cailor după anumite măsurători.

hipometrop, ~ă *smf, a* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: ***hypométrope***] (Med) **1-2** (Persoană) care suferă de hipometropie.

hipometropie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***hypométropie***] (Med) Miopie.

hipometru *sn* [At: DL / Pl: *~re* / E: ger ***Hippometer***] Aparat pentru măsurarea dimensiunilor părților corpului la animale (mai ales la cai).

hipomnezie *sf* [At: D. MED. / Pl: *~ii* / E: fr ***hypomnésie***] (Med) Slăbire a memoriei.

hipomobil, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***hippomobile***] (D. vehicule, tracțiune etc.) Pus în mișcare de cai.

hiponastie *sf* [At: DEX / Pl: *~ii* / E: fr ***hyponastie***] Mișcare provocată de creșterea mai rapidă a suprafeței dorsale a unui organ vegetal plat (frunză, petală) decât a celei ventrale.

hipoovarie *sf* [At: D: MED. / Pl: *~ii* / E: fr ***hypo-ovarie***] (Med) Funcție endocrină ovariană insuficientă.

hipoparatiroidism *sn* [At: D. MED. / Pl: *~e* / E: fr ***hypoparathyroïdisme***] (Med) Boală cauzată de o secreție insuficientă de hormon paratiroidian.

hipopatologie *sf* [At: DEX / Pl: *~ii* / E: fr ***hippopathologie***] Disciplină care studiază defectele și bolile cailor.

hipopepsie *sf* [At: D. MED. / Pl: *~ii* / E: fr ***hypopepsie***] (Med) Digestie gastrică insuficientă.

hipopion *sn* [At: D. MED. / Pl: *~oane* / E: fr ***hypopion***] Aglomerare de puroi pe fundul ochiului ca urmare a inflamației corneei și a retinei Si: *pioftalmie*.

hipoplazie *sf* [At: D. MED. / Pl: *~ii* / E: fr ***hypoplasie***] Dezvoltare incompletă sau insuficientă a unui organ sau a unui țesut.

hipopotam *sm* [At: BOGZA, C. O. 251 / Pl: *~i* / E: fr ***hippopotame***, gr ***ἱπποποταμός***] Mamifer pahiderm, mare și greoi, cu picioarele scurte, cu pielea groasă și fără păr, care trăiește în fluviile și în lacurile din Africa ecuatorială (*Hippopotamus amphibius*).

hipoproteinemie *sf* [At: D. MED. / P: *~te-i~* / Pl: *~ii* / E: fr ***hypoprotéinémie***] (Blg) Diminuare a cantității de proteine din sânge.

hiporchemă *sf* [At: DEX / Pl: *~me* / E: fr ***hyporchème***] (Ant) Cântec însoțit de dans, care se executa în cinstea zeului Apolo sau a zeiței Artemis.

hiporexie *sf* [At: D. MED. / Pl: *~ii* / E: cf gr *ὑπο-* + *ορέξις*] (Med) Scădere a poftei de mâncare.

hiposceniu *sn* [At: LTR[2] / Pl: *~ii* / E: fr ***hyposcénium***] **1** Zid care susținea, în Antichitate, scena unui teatru deasupra orchestrei. **2** Parte a orchestrei care se afla în fața acestui zid.

hiposecreție *sf* [At: D. MED. / Pl: *~ii* / E: fr ***hyposécrétion***] Scădere a secreției unei glande sub valorile normale.

hiposensibilitate *sf* [At: D. MED. / Pl: *~tăți* / E: fr ***hyposensibilité***] (Med) Sensibilitate scăzută.

hiposmie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***hyposmie***] (Med) Diminuare a sensibilității mirosului.

hipospadias *sn* [At: D. MED. / P: *~di-as* / Pl: *~uri* / E: fr ***hypospadias***] (Med) Malformație congenitală caracterizată prin situarea meatului dedesubtul penisului.

hipostază *sf* [At: DL / Pl: *~ze* / E: fr ***hypostase***] Stagnare a sângelui în vasele capilare ale membrelor inferioare ale corpului sau în plămânii bolnavilor care au stat mai mult timp în pat.

hipostenie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***hyposthénie***] (Blg) Slăbire a funcționării unor țesuturi și organe.

hipostil *sn* [At: DL / Pl: *~uri* / E: fr ***hypostyle***] (Ant) Încăpere mare din palatele sau templele egiptene, cu plafonul susținut de coloane.

hiposulfit *sm* [At: LTR[2] / Pl: *~iți* / E: fr ***hyposulfite***] Sare a acidului hiposulfuros Si: *tiosulfat*.

hiposulfuric *am* [At: DN[3] / Pl: *~ici* / E: fr ***hyposulfurique***] (Îs) *Acid ~* Acid oxigenat al sulfului.

hiposulfuros *am* [At: LTR[2] / Pl: *~oși* / E: fr ***hyposulfureux***] (Îs) *Acid ~* Oxiacid al sulfatului Si: *acid tiosulfuric*.

hipotactic, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***hypotactique***, ger ***hypotaktisch***] **1** Referitor la hipotaxă. **2** Specific hipotaxei. **3** Care aparține hipotaxei. **4** Exprimat prin hipotaxă.

hipotalamic, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***hypothalamique***] **1** Al hipotalamusului. **2** Referitor la hipotalamus. **3** Specific hipotalamusului. **4** Care provine de la hipotalamus.

hipotalamus *sn* [At: DEX / Pl: *~uri* / E: fr ***hypothalamus***] Formație cenușie a creierului, care corespunde părții inferioare a encefalului, având rol important în reglarea superioară a funcțiilor vegetative ale organismului.

hipotaxă *sf* [At: DN[3] / Pl: *~xe* / E: fr ***hypotaxe***] **1-2** (Lin) Subordonare sintactică (prin elemente relaționale).

hipotă *sf* vz ***pipotă***

hipoteca *v* vz ***ipoteca***

hipotecar, ~ă *a* vz ***ipotecar***

hipotecare *sf* vz ***ipotecare***

hipotecat[1] *sn* vz ***ipotecat***

hipotecat[2], ~ă *a* vz ***ipotecat***

hipotecă *sf* vz ***ipotecă***

hipotehnie *sf* [At: DN[3] / E: fr ***hippotechnie***] Creștere și dresare a calului.

hipotenar *sn, a* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: fr ***hypothénar***] **1-2** (Proeminență) care formează partea internă medială a palmei, corespunzând mușcilor degetului mic.

hipotensiune *sf* [At: YGREC, M. N., ap. DA ms / S și: (înv) *hyp~* / Pl: *~ni* / E: fr ***hypotension***] **1-2** Scădere trecătoare, în stări de șoc, sau menținere constantă a tensiunii arteriale sub valorile normale Si: *hipotonie* (**3-4**).

hipotensiv, ~ă [At: DA ms / S și: (înv) *hyp~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***hypotensif***] **1-2** *smf, a* (Îoc *hipertensiv*) (Persoană) care suferă de hipotensiune. **3-4** *sn, a* (Medicament) care provoacă scăderea tensiunii arteriale, utilizat în tratamentul hipertensiunii arteriale.

hipotenuză *sf* vz ***ipotenuză***

hipotermal, ~ă *a* [At: LTR[2] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***hypothermal***] Care se referă la prima etapă a depunerii mineralelor din soluții fierbinți.

hipotermie *sf* [At: D. MED. / Pl: *~ii* / E: fr ***hypothermie***] (Med) Scădere subnormală a temperaturii corpului.

hipotetic, ~ă *a* vz ***ipotetic***

hipoteză *sf* vz ***ipoteză***

hipotimie *sf* [At: D. MED. / Pl: *~ii* / E: fr ***hypothymie***] (Med) Diminuare a tonusului afectiv (în stările depresive).

hipotipoză *sf* [At: DN[3] / V: ***i~*** / Pl: *~ze* / E: fr ***hypotypose***] (Lit) Figură de stil care sugerează imagini vizuale foarte vii.

hipotiroidian, ~ă [At: DN[3] / P: *~ro-i-di-an* / Pl: *~ieni, ~iene* / E: fr ***hypotyroïdien***] **1-2** *smf, a* (Bolnav) de hipotiroidie. **3** *a* Referitor la hipotiroidie. **4** *a* Caracteristic hipotiroidiei. **5** *a* Care provine din hipotiroidie. **6** *a* De hipotiroidie.

hipotiroidie *sf* [At: D. MED. / P: *~ro-i~* / Pl: *~ii* / E: fr ***hypothyroïdie***] Stare patologică datorată reducerii secreției glandei tiroide și manifestată clinic prin mixedem la adulți și cretinism la copii Si: *hipotiroidism*.

hipotiroidism *sn* [At: D. MED. / P: *~ro-i~* / Pl. *~e* / E: fr ***hypothyroïdisme***] Hipotiroidie.

hipotonic, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***hypotonique***] **1** (D. o soluție) Care are o presiune osmotică inferioară altei soluții. **2** (Îs) *Ser ~* Ser a cărui concentrație moleculară este inferioară celei a sângelui.

hipotonicitate *sf* [At: D. MED. / Pl: *~tăți* / E: fr ***hypotonicité***] (Fiz) Scădere a presiunii osmotice Si: *hipotonie* (**1**).

hipotonie *sf* [At: D. MED. / Pl: *~ii* / E: fr ***hypotonie***] **1** Hipotonicitate. **2** Diminuare a tonusului muscular. **3-4** (Med) Hipotensiune (**1-2**).

hipotracțiune *sf* [At: DEX / P: *~ți-u~* / Pl: *~ni* / E: ***hipo-[2]*** + ***tracțiune***] Tracțiune care se face cu ajutorul cailor.

hipotricoză *sf* [At: D. MED. / Pl: *~ze* / E: fr ***hypotrichose***] (Med) Alopecie congenitală.

hipotrofie *sf* [At: D. MED. / Pl: *~ii* / E: fr ***hypotrophie***] Dezvoltare insuficientă a volumului unui organ sau a unui țesut, datorată unei proaste nutriții ori unui proces maladiv.

hipovitaminoză *sf* [At: DEX / Pl: *~ze* / E: fr ***hypovitaminose***] Tulburare funcțională sau organică datorată insuficienței din alimentație a uneia sau a mai multor vitamine.

hipoxemie *sf* [At: D. MED. / Pl: *~ii* / E: fr ***hypoxémie***] (Med) Scădere a presiunii și a cantității de oxigen din sângele arterial.

hipoxie *sf* [At: D. MED. / Pl: *~ii* / E: fr ***hypoxie***] Scădere a cantității de oxigen din țesuturi, din medii de cultură sau din aer.

hipozom, ~ă *a* [At: D. MED. / Pl: *~i* / E: fr ***hyposome***] Insuficient dezvoltat din punct de vedere fizic.

hippy *smfi, a* [At: DN[3] / S și: *hipi* / P: *hipi* / E: eg ***hippy***] **1-2** (Tânăr) noncoformist, contestatar, neglijent în îmbrăcăminte și uneori consumator de droguri sau cu înclinare spre promiscuitate etc. Vz *beatnic*.

hippysm *sn* [At: DEX[2] / S și: *hipism* / P: *~pism* / E: eg ***hippysm***] (Rar) **1** Fenomen hippy. **2-3** Comportament (ca al unui) hippy. **4** Ideologie hippy.

hipso- [At: LTR[2] / E: fr ***hypso-***] Element prim de compunere savantă cu sensul: **1** Înălțime. **2** Înalt.

hipsocrom, ~ă *a* [At: LTR[2] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***hypsochrome***] (Med; d. anemie) În care scade cantitatea de hemoglobină.

hipsocromie *sf* [At: LTR² / V: *i~* / Pl: *~ii* / E: fr ***hypsochromie***] **1** (Med) Diminuare a pigmentației pielii. **2** Proces de deschidere a culorii ca rezultat al modificării structurii unei substanțe prin introducerea unui substituent în molecula corpului colorant.

hipsofilă *sf* [At: DN³ / Pl: *~le* / E: cf fr *hypsophile*, it *ipsofillo*] (Bot) Frunză modificată din regiunea florii sau a inflorescenței, care participă la formarea embrionului.

hipsograf *sn* [At: LTR² / Pl: *~e* / E: fr ***hypsographe***] Hipsometru înregistrator.

hipsografic, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***hypsographique***] **1-2** Referitor la hipsografie (**1-2**). **3-4** Specific hipsografiei (**1-2**). **5-6** Care aparține hipsografiei (**1-2**). **7-8** De hipsografie (**1-2**).

hipsografie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr *hypsographie*] **1** Ramură a geomorfologiei care se ocupă cu descrierea reliefului după altitudine. **2** Totalitate a formelor de relief dintr-o regiune, analizate după altitudine Si: *orografie*.

hipsometric, ~ă *a* [At: LTR² / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***hypsométrique***] **1-2** Referitor la hipsometrie (**1-2**). **3-4** Specific hipsometriei (**1-2**). **5-6** Care aparține hipsometriei (**1-2**). **7-8** De hipsometrie (**1-2**).

hipsometrie *sf* [At: LTR² / Pl: *~ii* / E: fr ***hypsométrie***] **1** Altimetrie. **2** Totalitate a elementelor care redau pe o hartă altitudinea reliefului Si: *orometrie*.

hipsometru *sn* [At: LTR² / Pl: *~re* / E: fr ***hypsomètre***] Instrument pentru determinarea altitudinii unui loc prin măsurarea variației temperaturii de fierbere a apei.

hipsoterapie *sf* [At: D. MED. / Pl: *~ii* / E: fr ***hypsothérapie***] (Med) Tratare a unor boli prin folosirea climatului de altitudine.

hipuric *am* [At: LTR² / Pl: *~ici* / E: fr ***hippurique***] (Îs) *Acid ~* Derivat al acidului benzoic, prezent în vegetale, care se elimină din organism prin urină.

hipurie *sf* [At: D. MED. / Pl: *~ii* / E: fr ***hippurie***] Prezență în cantitate prea mare a acidului hipuric în urină.

hipurit *sm* [At: DEX / Pl: *~iți* / E: fr ***hippurite***] **1** (Lpl) Gen fosil de lamelibranhiate care au trăit în cretacicul superior. **2** (Șls) Animal din acest ordin.

hir¹ *i* [At: H VII, 483 / E: fo] Onomatopee care imită sunetul produs de bibilică.

hir² *sn* [At: MARIAN, O. II, 55 / V: ***~e*** *sf*, ***~riu*** / Pl: *~uri* / E: mg ***hir***] **1** (Mgm; Trs) Veste. **2** (Reg; îf *hire*) Amintire.

hiran *sn* vz ***hrean***

hirav, ~ă *a* vz ***firav***

hirău *sm* vz ***hărău***

hirâi *v* [At: DA ms / Pzi: *~iesc* / E: ***hir¹*** *+-âi*] **1** (D. bibilică) A emite sunetul caracteristic speciei. **2** (D. oameni) A imita sunetul produs de bibilică.

hircă *sf* vz ***ghircă***

hire *sf* vz ***hir²***

hirean *sn* vz ***hrean***

hireslui *v* vz ***ferăstrui***

hiresteu *sn* vz ***ferăstrău***

hirestrui *v* vz ***ferăstrui***

hirestui *v* vz ***ferăstrui***

hireș¹, ~ă *a* [At: I. CR. II, 247 / V: ***~iș*** / Pl: *~i, ~e* / E: mg ***hires*** cf *fireș*, *hireș¹*] (Mgm; reg) **1** Renumit. **2** Chipeș. **3** (Pex) Fudul. **4** (Îe) **Îi ~rișă** Îi stă bine.

hireș², ~ă *a* vz ***fireș***

hireșetă *sf* [At: BUD. P. P. 34 / V: ***~riș~*** / Pl: *~țe* / E: ***ireș*** + *-eță*] (Trs) **1** Frumusețe. **2** Fudulie.

hirete *sm* vz ***erete***

hirib *sm* vz ***hrib***

hiribă *sf* vz ***hribă***

hiribiță *sf* [At: H IX, 71 / Pl: *~țe* / E: bg ***érebica***] (Orn; reg) Potârniche.

hiriclit, ~ă *a* [At: VAIDA / V: ***hiruc~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: cf *hir²*] (Mgm, Trs) Faimos.

hirincă *sf* vz ***hering***

hirișău *sn* vz ***ferăstrău***

hiristeu *sn* vz ***ferăstrău***

hiriș¹, ~ă *a* vz ***hireș¹***

hiriș², ~ă *a* vz ***fireș***

hirișcă *sf* vz ***hrișcă***

hirișetă *sf* vz ***hireșetă***

hiriște *sf* vz ***veliște***

hiritiseală *sf* [At: DELAVRANCEA, S. 6 / V: ***firi~, firti~, heret~*** / Pl: *~seli* / E: ***hiritisi*** + *-eală*] (Grc; iuz) **1** Salutare. **2** Felicitare. **3** Hiritisire (**2**).

hiritisi *vt* [At: DIONISIE, C. 185 / V: ***firit~, heret~*** / Pzi: *~sesc* / E: ngr ***χαιρετίζω***] (Grc; iuz) **1** A saluta. **2** A felicita.

hiritisire *sf* [At: I. CR. III, 244 / V: ***firit~, heret~*** / Pl: *~ri* / E: ***hiritisi***] (Grc; iuz) **1** Salutare. **2** Felicitare. **3** Petrecere la care se aduc felicitări de ziua cuiva Si: *hiritiseală* (**3**), *hiritisit¹* (**3**).

hiritisit¹ *sn* [At: MDA ms / V: ***firit~, heret~*** / Pl: *~uri* / E: ***hiritisi***] (Grc; iuz) **1** Salutare. **2** Felicitare. **3** Hiritisire (**2**).

hiritisit², ~ă *a* [At: MDA ms / V: ***firit~, heret~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***hiritisi***] (Grc; iuz; d. oameni) **1** Salutat². **2** Felicitat². **3** Căruia i se organizează o petrecere la care i se aduc felicitări de ziua sa.

hiriu *sn* vz ***hir²***

hirograf *sn* vz ***chirograf***

hiromancie *sf* vz ***chiromanție***

hiromandie *sf* vz ***chiromanție***

hiromanție *sf* vz ***chiromanție***

hiromanție *sf* vz ***chiromanție***

hirotesi *v* [At: ENC. ROM. / Pzi: *~sesc* / E: ngr ***χειροθέτω***] (Înv) A ridica o persoană din cler la o poziție ierarhică superioară, prin punerea mâinilor arhierești sub formă de binecuvântare, fără a-i conferi prin aceasta și darul, ca la hirotonie.

hirotesie *sf* [At: ȘAGUNA, ap. TDRG / Pl: *~ii* / E: ngr ***χειροθεσία***] (Înv) Hirotesire.

hirotesire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***hirotesi***] (Înv) Ridicare a unei persoane din cler la o poziție ierarhică superioară, fără a-i împărtăși darul Si: *hirotesie*.

hirotic *sm* [At: MAT. FOLK. 1484 / Pl: *~ici* / E: nct] Persoană hirotonită.

hirotoni *vt* [At: DOSOFTEI, V. S. 23 / V: ***her~*** / Pzi: *~nesc* / E: drr ***hirotonie***] **1-2** A hirotonisi (**1-2**).

hirotonie *sf* [At: PRAV. MOLD. 81 / V: ***chir~*** / Pl: *~ii* / E: gr ***χειροτνία***, vsl ***хиротонию***] **1-2** Hirotonisire (**1-2**).

hirotonire *sf* [At: DA ms / V: ***her~*** / Pl: *~ri* / E: ***hirotoni***] **1-2** Hirotonisire (**1-2**).

hirotonisi *vt* [At: VARLAAM, C 84/2 / V: ***her~, ~nosi*** / Pzi: *~sesc* / E: ngr ***χειροτονῶ***, vsl ***хиротонисати***] **1** A ridica un diacon la rangul de preot, conferindu-i darul preoțesc Si: *hirotoni* (**1**). **2** (Pex) A face pe cineva diacon, arhiereu etc. prin conferirea darului Si: *hirotoni* (**2**).

hirotonisire *sf* [At: DA ms / V: ***her~*** / Pl: *~ri* / E: ***hirotonisi***] **1** Ridicare a unui diacon la rangul de preot, conferindu-i darul preoției Si: *hirotonie* (**1**), *hirotonire* (**1**), *hirotonit¹* (**1**), *hirotonisit¹* (**1**). **2** (Pex) Ridicare la rangul de diacon, arhiereu etc. prin conferirea rituală a darului Si: *hirotonie* (**2**), *hirotonire* (**2**), *hirotonisit¹* (**2**), *hirotonit¹* (**2**).

hirotonisit¹ *sn* [At: MDA ms / V: ***her~*** / Pl: *~uri* / E: ***hirotoni***] **1-2** Hirotonisire (**1-2**).

hirotonisit², ~ă *a* [At: DA ms / V: (înv) ***her~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***hirotonisi***] **1** (D. diaconi) Ridicat la treapta preoției Si: *hirotonit²* (**1**). **2** (Pex) Învestit ca diacon, arhiereu etc. Si: *hirotonit²* (**2**).

hirotonit¹ *sn* [At: ȘINCAI, HR. I, 237/5 / V: ***her~*** / Pl: *~uri* / E: ***hirotoni***] **1-2** Hirotonisire (**1-2**).

hirotonit², ~ă *a* [At: GCR II, 61/38 / V: (înv) ***her~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***hirotoni***] (Rar) **1-2** Hirotonisit² (**1-2**).

hirotonosi *v* vz ***hirotonisi***

hirsut, ~ă *a* [At: SADOVEANU, V. F. 72 / Pl: *~uți, ~e* / E: fr ***hirsute***, lat ***hirsutus***] **1** Cu părul și cu barba neîngrijite. **2** Aspru. **3** Posac. **4** (Bot; d. un organ) Prevăzut cu peri lungi, rigizi Si: *hispid*.

hirsutism *sn* [At: D. MED. / E: fr ***hirsutisme***] Creștere anormală de păr pe față, pe corp și pe membre, în special la femei, datorită unor tulburări endocrine Si: *hipetricoză*.

hirtă *sf* [At: DEX / V: ***fir~*** / Pl: *~te* / E: ger ***Viertel***] (Reg) Unitate de măsură pentru suprafețe, egală cu un sfert de pogon.

hirtilean, ~ă *a* vz ***hârtilean***

hirtimos *sn* vz ***heretismos***

hiruclit, ~ă *a* vz ***hiriclit***

hirudineu *sn* [At: DEX / Pl: *~ee* / E: fr ***hirudinées***] (Zlg) **1** (Lpl) Clasă de viermi din încrengătura anelidelor, cu corpul segmentat, turtit dorsoventral, cu câte o ventuză la extremități, care trăiesc în apă dulce și sug sânge (*Hirudinea*). **2** (Șls) Animal din clasa hirudinee (**1**).

hirudinină *sf* [At: DN³ / Pl: *~ne* / E: fr ***hirudinine***] Substanță anticoagulantă, secretată de glande situate în cavitatea bucală a lipitorilor.

hirudinizare *sf* [At: D. MED. / Pl: *~zări* / E: ***hirudineu***] Aplicare de lipitori pe corp în scop terapeutic.

hirurg, ~ă *sm* vz ***chirurg***

hirurgie *sf* vz ***chirurgie***

hirundiner *sn* [At: KLEIN, D. 25 / Pl: *~e* / E: nct] (Bot; reg) Iarba-fiarelor.

hirurgical, ~ă *a* vz ***chirurgical***

his! *i* [At: JARNÍK–BÎRSEANU, D. 333 / E: ns cf *hois*] Hăis!

hisa *sf* [At: H XVIII, 284 / E: cf *hoisa*] (Reg) **1** Dans țărănesc. **2** Melodie după care se execută dansul hisa (**1**).

hisopir *sm* [At: PANȚU, PL.² / Pl: *~i* / E: gr ***ἰσόπυρον*** (lat ***isopyrum***)] (Bot; reg) Găinuși (*Isopyrum thalictroides*).

hisopirel *sm* [At: PANȚU, PL.² / Pl: *~ei* / E: ***hisopir*** + *-el*] (Bot; reg) **1-2** (Șhp) Găinuși (*Isopyrum thalictroides*) (mici).

hispanic, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***hispanique***] (Rar) **1-3** Spaniol (**1-3**). **4** Care se referă la limba și cultura spaniolă. **5** Specific limbii și culturii spaniole. **6** Care aparține limbii și culturii spaniole.

hispanism *sn* [At: DEX / Pl: *~e* / E: fr ***hispanisme***] **1** Cuvânt, expresie din limba spaniolă. **2** Fel de a vorbi propriu limbii spaniole.

hispanist, ~ă *smf* [At: DEX / Pl: *~iști, ~e* / E: fr ***hispaniste***] Specialist în hispanistică.

hispanistică *sf* [At: DN³ / Pl: *~ici* / E: ger ***Hispanistik***] Studiu al limbii și al culturilor spaniolă, portugheză, catalană.

hispanofil, ~ă *smf* [At: DEX / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***hispanophile***] Admirator a tot ceea ce este de origine spaniolă.

hispid, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~izi, ~e* / E: fr ***hispide***, lat ***hispidus***] (Bot) Hirsut (**4**).

histamin- [At: DN³ / E: fr ***histamin-***] Element de compunere cu semnificația: **1-2** (De) histamină. **3** Referitor la histamină. **4** Specific histaminei. **5** Care aparține histaminei.

histamină *sf* [At: LTR² / Pl: *~ne* / E: ger ***Histamin***, fr ***histamine***] Amină prezentă în țesuturile vegetale și animale, cu acțiune puternic dilatatoare asupra vaselor sangvine, având un rol important în apariția proceselor alergice.

histaminemie *sf* [At: D. MED. / Pl: *~ii* / E: fr ***histaminémie***] (Fzl) **1** Prezență a histaminei în sânge. **2** Cantitate de histamină prezentă în sânge.

histaminic, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***histaminique***] (Blg) **1** Referitor la histamină. **2** Specific histaminei. **3** Care aparține histaminei. **4** De histamină.

histaminopexie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***histaminopexie***] (Med) Fixare a histaminei pe unele substanțe.

histaminurie *sf* [At: D. MED. / Pl: *~ii* / E: fr ***histaminurie***] (Med) **1** Prezență a histaminei în urină. **2** Cantitate de histamină prezentă în urină.

hister- vz ***histero-***

histeralgie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***hysteralgie***] (Med) Durere uterină.

histerectomie *sf* [At: D. MED. / Pl: *~ii* / E: fr ***hystérectomie***] Îndepărtare pe cale chirurgicală a uterului.

histerezis *sn* [At: D. MED. / Pl: *~uri* / E: fr ***hystéresis***] Fenomen cu caracter ireversibil care constă în faptul că succesiunea stărilor unei substanțe, determinate de variația unui parametru, diferă de succesiunea stărilor determinate de variația în sens contrar a aceluiași parametru.

histeric, ~ă *a* vz ***isteric***

histerie *sf* vz ***isterie***

histero- [At: D. MED. / V: ***~r-*** / E: fr ***hystér(o)-***] Element prim de compunere cu semnificația: **1-2** (De) uter. **3** Referitor la uter. **4** Specific uterului. **5** Care aparține uterului.

histerocel *sn* [At: D. MED. / Pl: *~e* / E: fr ***hystérocèle***] (Med) Hernie a uterului.

histerografie *sf* [At: D. MED. / Pl: *~ii* / E: fr ***hystérographie***] (Med) Radiografie a uterului.

histerologie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***hystérologie***] (Med) Disciplină care se ocupă cu bolile uterine.

histerom *sn* [At: D. MED. / Pl: *-oame* / E: fr ***hystérome***] (Med) Fibrom uterin.

histeromalacie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***hystéromalacie***] (Med) Îmbătrânire a uterului.

histerometrie *sf* [At: D. MED. / Pl: *~ii* / E: fr ***hystérométrie***] (Med) Cateterism al uterului cu ajutorul histerometrului.

histerometru *sn* [At: D. MED. / Pl: *~re* / E: fr ***hystéromètre***] (Med) Instrument folosit pentru a sonda, a măsura sau a redresa uterul.

histeron-proteron *sn* [At: DN³ / Pl: *?* / E: fr, it ***hysteron-proteron***] (Ret) Figură de stil constând în răsturnarea ordinii firești între fenomene, anticipându-se ceea ce ar trebui să urmeze.

histeropexie *sf* [At: D. MED. / Pl: *~ii* / E: fr ***hystéropexie***] (Med) Operație de fixare chirurgicală a uterului.

histeroptoză *sf* [At: DN³ / Pl: *~ze* / E: fr ***hystéroptose***] (Med) Cădere a uterului.

histeroragie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***hystérorrhagie***] (Med) Hemoragie uterină.

histerosalpingografie *sf* [At: D. MED. / Pl: *~ii* / E: fr ***hystérosalpingographie***] Explorare radiologică a uterului și a trompelor uterine.

histeroscopie *sf* [At: D. MED. / Pl: *~ii* / E: fr ***hystéroscopie***] (Med) Examinare vizuală a cavității uterine cu ajutorul unui instrument special.

histerotomie *sf* [At: D. MED. / Pl: *~ii* / E: fr ***hystérotomie***] Intervenție chirurgicală pentru deschiderea uterului în vederea extargerii fătului în caz de naștere anormală.

histidină *sf* [At: LTR² / Pl: *~ne* / E: fr ***histidine***] Aminoacid foarte răspândit în natură, care intră în structura majorității proteinelor și care este prezent în cantități relativ mari în hemoglobină.

histiocit *sn* [At: D. MED. / P: *~ti-o~* / Pl: *~e* / E: fr ***histiocyte***] (Blg) Celulă stelară din țesutul conjunctiv, având un rol determinant în cicatrizarea rănilor și în apărarea organismului față de infecții.

histire *sf* [At: H IV, 255 / Pl: *~ri* / E: nct] (Reg) Unealtă pentru îndreptat și șlefuit Si: *rindea*.

histo- [At: D. MED. / E: fr ***histo-***, it ***isto-***] Element prim de compunere cu semnificația: **1-2** (Referitor la un) țesut organic.

histoautoradiografie *sf* [At: D. MED. / P: *~to-a-u-to-ra-di-o~* / Pl: *~ii* / E: fr ***histoautoradiographie***] Metodă modernă de studiu al preparatelor histologice, în care se utilizează o peliculă radiografică marcată cu izotopi radioactivi, fixată în secțiune.

histochimic, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***histochimique***] **1** De histochimie. **2** Referitor la histochimie. **3** Specific histochimiei. **4** Care aparține histochimiei.

histochimie *sf* [At: D. MED. / Pl: *~ii* / E: fr ***histochimie***] Ramură a histologiei care studiază, cu ajutorul unor coloranți, structura chimică a celulelor și a țesuturilor organismelor.

histodiagnostic *sn* [At: DN^3 / Pl: *~ice* / E: fr ***histodiagnostic***] Diagnostic obținut pe baza examenului histologic.

histofiziologie *sf* [At: DEX / P: *~zi-o~* / E: fr ***histophysiologie***] Ramură a histologiei și a fiziologiei care studiază funcțiile celulei și ale țesuturilor organismului.

histogen, ~ă *a* [At: DN^3 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***histogène***] (Blg) Care dă naștere la țesuturi noi.

histogeneză *sf* [At: D. MED. / Pl: *~ze* / E: fr ***histogenèse***] Proces de formare a țesuturilor în cursul dezvoltării embrionare a animalelor și plantelor.

histogramă *sf* [At: LTR^2 / Pl: *~me* / E: fr ***histogramme***] Grafic care reprezintă prin dreptunghiuri o distribuție statistică (matematică).

histoid, ~ă *a* [At: D. MED. / Pl: *~izi, ~e* / E: fr ***histoïde***] (Med) Care seamănă cu un țesut.

histoliză *sf* [At: D. MED. / Pl: *~ze* / E: fr ***histolyse***] (Med) Distrugere a țesuturilor.

histolog, ~ă *smf* [At: DN^3 / Pl: *~ogi, ~e* / E: ger ***Histolog***] Specialist în histologie.

histologic, ~ă *a* [At: RESMERIȚĂ, D. / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***histologique***] **1** De histologie. **2** Privitor la histologie. **3** Specific histologiei. **4** Care aparține histologiei.

histologie *sf* [At: DA ms / V: ***i~*** / E: fr ***histologie***, ger ***Histologie***, it ***istologia***, rs ***гистология***] Studiu al țesuturilor organice, al celulelor, al formațiilor necelulare și al structurii lor microscopice.

histomonoză *sf* [At: DEX / Pl: *~ze* / E: fr ***histomonose***] Boală parazitară a păsărilor, în special a puilor de curcă, provocată de un protozoar care se localizează în intestin și în ficat.

histonă *sf* [At: LTR^2 / Pl: *~ne* / E: fr ***histone***] (Blg) Proteină cu proprietăți bazice, care se găsește în nucleul celulelor.

histopatologic, ~ă *a* [At: D. MED. / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***histopatologique***] **1** De histopatologie. **2** Referitor la histopatologie. **3** Specific histopatologiei. **4** Care aparține histopatologiei.

histopatologie *sf* [At: D. MED. / Pl: *~ii* / E: fr ***histopathologie***] Ramură a histologiei care studiază aspectul microscopic al organelor sau al țesuturilor bolnave.

historia *vt* [At: DN^3 / Pzi: *~iez* / E: fr ***historier***, it ***istoriare***] (Liv) A orna cu desene sau cu picturi, reprezentând legende, scene istorice etc.

historiat^1 *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***historia***] Historiere.

historiat^2, ~ă *a* [At: LTR^2 / Pl: *~ați, ~e* / E: cf fr *historié*] (D. inițiale, manuscrise) Ornat cu figurine cu caracter istoric, mitologic etc.

historic *sm* vz ***istoric***

historiere *sf* [At: DN^3 / Pl: *~ri* / E: ***historia***] (Liv) Ornare cu figurine cu caracter istoric Si: *historiat^1*.

historiogramă *sf* [At: D. MED. / P: *~ri-o~* / Pl: *~me* / E: fr ***historiogramme***] Grafic care consemnează evoluția în timp a unui fenomen Si: *cronogramă*.

histoterapie *sf* [At: D. MED. / Pl: *~ii* / E: fr ***histothérapie***] Tratament efectuat cu ajutorul unor țesuturi organice conservate la rece.

histotom *sn* [At: DEX / Pl: *~uri* / E: fr ***histotome***] Instrument folosit pentru disecția țesuturilor.

histotoxic, ~ă *sn, a* [At: D. MED. / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***histotoxique***] **1-2** (Substanță) care distruge țesuturile.

histotropism *sn* [At: D. MED. / Pl: *~e* / E: fr ***histotropisme***] Afinitate a unor specii de paraziți pentru țesuturile vii.

histrion *sm* [At: RESMERIȚĂ, D. / V: ***i~*** / Pl: *~i* / E: fr ***histrion***, lat ***histrio, -onis***] **1** (Ant) Actor de comedie Si: *bufon*. **2** Măscărici lipsit de talent. **3** Om care se dă în spectacol tot timpul și îi face să râdă pe cei din jur. **4** (Fig) Om ipocrit, perfid, șarlatan.

histrionic, ~ă [At: DEX / P: *~ri-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***histrionique***] **1-4** *a* De histrion **(1-4)**. **5-8** *a* Referitor la histrion **(1-4)**. **9-12** *a* Care aparține histrionului **(1-4)** **13-14** *av, a* (Fig) (În mod) ipocrit.

hișii *v* vz ***hâșâi***

hispan *sm* [At: DA ms / Pl: *~i, ~e* / E: cf *hispanic*] **1-3** Spaniol **(1-3)**.

hișteag *sn* vz ***huceag***

hiștor *sm* vz ***șiștor***

hit^1 *i* vz ***hi^1***

hit^2 *sn* [At: DEX^2 / Pl: *~uri* / E: eg ***hit***] Șlagăr.

hitcăi *v* vz ***hâtcăi***

hiteoan, ~ă *a* vz ***hition***

hiteuan, ~ă *a* vz ***hition***

hitioan, ~ă *a* vz ***hition***

hition, ~oană *a* [At: CUV. D. BĂTR. I, 285 / V: ***gitioan, hât~, ~teoan, ~teuan, ~ioan, ~iuan, vi~*** / P: *~ti-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: mg ***hitvány***] (Mgm; reg) **1** Slab. **2** Plăpând. **3** Care nu se poate îngrășa.

hitioni [At: CANTEMIR, IST. 63 / V: (înv) ***vi~*** / Pzi: *~nesc* / E: ***hition***] **1** *vi* A slăbi. **2** *vr* A se jegări.

hitionire *sf* [At: CANTEMIR, IST. 121 / V: ***vi~*** / P: *-ti-o-* / E: ***hitioni***] (Îrg) **1** Slăbire. **2** Jegărire.

hitit, ~ă [At: DEX / Pl: *~iți, ~e* / E: fr ***hittite***] **1** *smf* Persoană care făcea parte dintr-o populație indo-europeană care a pătruns în mil. II î.Hr. în Asia Mică. **2** *a* Care aparține hitiților **(1)**. **3** *a* Privitor la hitiți **(1)**. **4** *a* Specific hitiților **(1)**. **5** *sf* Limbă vorbită de hitiți.

hitiuan, ~ă *a* vz ***hition***

hitlerism *sn* [At: DA ms / Pl: (rar) *~e* / E: fr ***hitlérisme***] Doctrină rasistă și dictatorială elaborată de Hitler.

hitlerist, ~ă [At: JAR. E. 53 / Pl: *~iști, ~e* / E: ***Hitler*** + *-ist*] **1-2** *smf, a* (Adept) al hitlerismului. **3-5** *a* Caracteristic lui Hitler, hitlerismului sau hitleriștilor. **6-8** *a* Referitor (la Hitler,) (la hitlerism sau) la hitleriști. **9** *a* (D. un regim) Dictatorial.

hitlean, ~ă *a* vz ***viclean***

hiton *sn* vz ***chiton***

hitre *s* [At: CV 1949, nr. 8, 35 / Pl: nct / E: nct] (Reg) Vârtej de apă.

hitrie *sf* vz ***hârtie***

hița *v* [At: CIAUȘANU, GL. / V: ***i~*** / Pzi: *~țez* / E: nct] (Reg) A se sprijini când pe un picior când pe altul.

hițal *sm* [At: DA ms / Pl: *~i* / E: nct] (Reg) Călău.

hițigon *sn* vz ***fițion***

hî! *i* vz ***hă***

hlad *sn* [At: BUGNARIU, NĂS., ap. DA ms / Pl: ? / E: nct] (Reg) Lemn cu care se căptușește spatele colibei pentru a împiedica scurgerea apei în interior.

hladnic *sn* [At: (a. 1668) URICARIUL, XXV, 275-276 / Pl: nct / E: nct] (Înv, csnp) Răchitiș sau loc umbros lângă un râu.

hlamidă *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 86 / Pl: *~de* / E: gr ***χλαμύς, -ύδος***, fr ***chlamyde***, vsl ***хламида***] **1** Mantie făcută ditr-o bucată dreptunghiulară de stofă albă sau roșie, prinsă cu o agrafă pe umăr, purtată de vechii greci și romani în călătorii, la festivități etc. **2** Mantie împărătească sau arhierească la bizantini. **3** (Rar) Haină.

hlandan *sm* vz ***aldan***

hlap, ~ă *a* [At: MOXA 382 / Pl: *~i, ~e* / E: pn ***chłapać***, srb ***hlapati***, vsl ***хлапъ***] (Înv) Desfrânat.

hlăndan *sm* vz ***hăldan***

hlăndănos, ~oasă *a* [At: ȘEZ. IX, 144 / Pl: *~oși, ~e* / E: ***hlăndan*** + *-os*] (Reg; d. grânele abia încolțite) Cu paiul gros.

hlăpăi *v* vz ***hăpăi***

hlăpie *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: *~ii* / E: ***hlap*** + *-ie*] (Înv) **1** Desfrânare. **2** Lăcomie.

hleab *sn* [At: CREANGĂ, GL. / V: (reg) ***hliab, hol~*** / Pl: *~uri* / E: cf rs, ucr *хлябать* „a fi hodorogit"] (Mol; Buc) **1-2** Obiect stricat sau vechi. **3** (Gmț; îf *hol~*) Casă. **4-5** (Buc; d. oameni; prt) Moșneag sau babă. **6** (Reg; lpl) Clădiri auxiliare ale unei gospodării.

hleabui *vr* [At: CHEST. II, 13 / Pzi: *~resc* / E: ***hleab*** + *-uri*] (Reg) A se strica.

hleamp *sn* [At: BUGNARIU, NĂS., ap. DA ms / Pl: *~uri* / E: ***hleab***] (Reg) Acaret al unei gospodării.

hlebui *vr* [At: DA ms / Pzi: *~iesc* / E: ***hleab***] (Reg) A se strica.

hlebuit, ~ă *a* [At: ŞEZ. V, 99 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***hlebui***] (Reg) **1** Stricat. **2** Hodorogit. **3** (Fig) Care nu mai are zile multe.

hlei *sn* [At: I. IONESCU, C. 236/5 / Pl: (rar) *~uri* / E: ucr ***хлей***, cf *clei*] (Mol) **1** Pământ argilos, cleios. **2** Lut. **3** Noroi.

hleios, ~oasă *a* [At: NEGRUZZI, S. I, 184 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***hlei*** + *-os*] (Reg; d. terenuri) **1** Noroios. **2** Mlăștinos. **3** Lutos.

hlentui *v* vz ***hrentui***

hlențui *v* vz ***hrentui***

hleoapă *sf* vz ***leoapă***

hlepșit, ~ă *a* vz ***lepșit***

hlestacovism *sn* [At: DN³ / Pl: (rar) *~e* / E: ***Hlestacov*** + *-ism*] Lăudăroșenie ușuratică și mincinoasă.

hlesturi *snp* [At: CHEST. IV, 45/371 / E: nct] (Reg) Lemne aduse de apă după o ploaie mare.

hliab *sn* vz ***hleab***

hliban *sn* [At: CONTEMPORANUL, III, 618 / Pl: *~e* / E: ucr ***хлиб***] (Ucm; reg) Pâine.

hlichit, ~ă *a* vz ***hlipit***

hlidi *vi* [At: DA ms / Pzi: *~desc* / E: ucr ***хладить***] (Reg) **1** A se uita cu jind. **2** (Pex) A pândi.

hlifi *v* vz ***hlizi***

hlimpău *sm* [At: DA ms / Pl: *~ăi* / E: ***hlimpi***] (Reg) Om care plescăie când mănâncă.

hlinșug *sn* vz ***vicleșug***

hlinzi *v* vz ***hlizi***

hliomp [At: COMAN, GL. / Pl: *~uri sn, ~i sm* / E: nct] (Reg) **1** *sn* (Csc) Găteje sfărâmate. **2** *sm* Moșneag neputincios Cf *hleab, ghiuj*.

hlipăt *sn* [At: DOSOFTEI, PS. 127 / Pl: *~e* / E: ***hlipi*** + *-ăt*] (Înv) Suspin.

hlipchicios, ~oasă *a* vz ***hlipicios***

hlipchit, ~ă *a* vz ***hlipit***

hlipi *vi* [At: COD. VOR. 131/5 / Pzi: *~pesc* / E: bg ***хлипат***, rs, ucr ***хлапать***, vsl ***хлипати***] (Îrg) **1** A suspina. **2** A se văita.

hlipicios, ~oasă *smf, a* [At: BUGNARIU, NĂS., ap. DA ms / V: (reg) *~pchi~* / Pl: *~oși, ~oase* / E: cf *hlimpău, hlidi*] (Reg) **1-2** (Om) mâncăcioasă. **3-4** (Om) pofticios.

hlipit, ~ă *a* [At: CONTEMPORANUL, III, 686 / V: (reg) *~ichit, ~pchit* / Pl: *~iți, ~e* / E: cf *hlipicios*] (Reg) Lihnit de foame.

hlipuș *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: nct] (Reg; lpl) Fructe coapte.

hlisă *sf* vz ***clisă***

hliupcă *sf* [At: DA ms / Pl: *~pci* / E: nct] (Reg) Pălărie veche, pleoștită Cf *clop*.

hliză *sf* [At: (a. 1741) URICARIUL XII, 326/27 / Pl: *~ze* / E: nct] (Mol) **1** Fâșie de pământ de cca 2-3 ha. **2** Parte dintr-un lan. **3** Proprietate lungă și îngustă Cf *răstav, sfoară, tabunea, tarla*.

hlizenie *sf* [At: CHEST. II, 49/250b / Pl: *~ii* / E: nct] (Reg) **1** Hâzenie. **2** (Spc) Casă urâtă.

hlizi¹ *vt* [At: (a. 1766) URICARIUL, XIX, 37 / Pzi: *~zesc* / E: ***hliză***] (Înv; csnp) A împărți cuiva hlize.

hlizi² *vr* [At: ALECSANDRI, T. 1432 / V: ***hili~, ~ifi, ~inzi*** / Pzi: *~zesc* / E: cf bg *хлезя*, ceh *liziti*] **1** A surâde cu subînțeles. **2** A râde mult, prostește, fără rost. **3** A se hârjoni. **4** A cocheta. **5** A se mira. **6** A se holba.

hlizire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***hlizi***] **1** Surâs cu subînțeles Si: *hlizit¹* (**1**). **2** Râs mult, prostesc, fără rost Si: *hlizit¹* (**2**). **3** Hârjonire. **4** Cochetare. **5** Mirare. **6** Holbare.

hlizișoară *sf* [At: JEHRESBER. IX, 226 / Pl: *~re* / E: ***hliză*** + *-ișoară*] **1-6** (Șhp) Hliză (**1-3**) (mică).

hlizit¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***hlizire***] **1-2** Hlizire (**1-2**). **3** Hârjonire. **4** Cochetare. **5** Mirare. **6** Holbare.

hlizit², ~ă *a* [At: LESNEA, I. 46 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***hlizi***] **1** Care surâde cu subînțeles. **2** Care râde mult, prostește, fără rost. **3** Care se hârjonește. **4** Care cochetează. **5** Care se miră. **6** Care se holbează.

hloabă *sf* vz ***hlobă***

hlobă *sf* [At: ȘEZ. VII, 187 / V: ***~oabă, hlubă, holoa~, hubă, hublă, hulo~, hulubă, ulubă*** / Pl: *~be* / E: pn ***hołoble***, ucr ***охлобля, охоллобля***] **1** (Mol, Buc) Fiecare dintre cele două prăjini de la trăsura sau căruța cu un cal. **2** (Reg; îe) **A bate ~bile, să (se) priceapă calul** A face aluzii. **3** (Reg; lpl; îf *~oabe, holoabe*) Brațe ale scrânciobului. **4** (Reg; îf *hublă*) Unealtă de zidărie nedefinită mai îndeaproape.

hlobăna *vtr* [At: N. REV. R. II, 231 / V: ***~ni, ho~, hobăni*** (pzi: *hobănesc*) / Pzi: *hlobăn* / E: ctm ***hlobă*** + ***legăna***] **1-2** (Reg) A (se) clătina (ca hlobele căruței). **3-4** (Reg) A (se) legăna.

hlobănat¹ *sn* [At: VICIU, COL. 42 / V: ***~nit*** / Pl: *~uri* / E: ***hlobăna***] (Reg) **1** Clătinare. **2** Legănare.

hlobănat², ~ă *a* [At: ȘEZ. IX, 154 / V: ***~nit*** / Pl: *~ați, ~e* / E: ***hlobăna***] (Îrg) **1** Clătinat². **2** Legănat².

hlobăni *v* vz ***hlobăna***

hlobănit¹ *sn* vz ***hlobănat¹***

hlobănit², ~ă *a* vz ***hlobănat²***

hlopiț *sm* [At: I. CR. V, 183 / Pl: *~i* / E: ucr ***хлопек***] (Reg; irn) Copil. Cf *puradel*.

hlor vz ***clor-***

hlubă *sf* vz ***hlobă***

hluchium *sn* [At: I. CR. IV, 158 / V: ***hu~*** / E: nct] (Îrg) Bucată de mălai.

hlud *sn* [At: CHEST. V. 129/35 / Pl: *~uri* / E: srb ***hlud***, vsl ***хлоудъ***] (Reg) **1** Par. **2** (Spc) Fiecare dintre lemnele scurte care se pun la acoperișul colibei ca să susțină fânul. **3** Fiecare dintre parii băgați în amnare la strungă.

hludeț *sn* vz ***huludeț***

hlugen *sm* vz ***hlujan***

hluger¹ *sm* vz ***luger***

hluger² *sm* vz ***hlujar***

hluj¹ *smn* [At: PAMFILE, I. C. 246 / Pl: *~i, ~uri* / E: refăcut din pll *hlujer*] (Reg) **1-2** Hlujan (**1-2**).

hluj² *sms* [At: PAMFIL, A. / E: nct] (Îrg) Noroi cleios.

hlujan *sm* [At: DRĂGHICI, R. 52/8 / V: ***~gen, ~jen*** / Pl: *~jeni* / E: ***hluj*** + *-an*] (Mol) **1** Tulpină a unor plante erbacee mari Si: *hluj* (**1**), *hlujar* (**2**). **2** (Spc) Tulpină de porumb (după ce s-au cules știuleții) Si: *hluj* (**2**), *hlujar* (**2**).

hlujar *sm* [At: CANTEMIR, IST. 86 / V: ***~uger , ~ujer*** / Pl: *~jeri* / E: nct] (Reg) **1-2** Hlujan (**1-2**).

hlujen *sm* vz ***hlujan***

hlujer¹ *sm* vz ***lujer***

hlujer² *sm* vz ***hlujar***

hlujer³ *sm* vz ***hulujan***

hlujeră *sf* vz ***lujer***

hlupov, ~ă *a* vz ***hulpav***

hlută *sf* [At: CHEST. V, 35/35 / Pl: *~te* / E: nct] (Reg; rar) Colibă în care locuiesc ciobanii.

hluzâie *sf* vz ***hluzie***

hluzie *sf* [At: DA ms / V: ***~zâie*** / Pl: *~ii* / E: ns cf rs *[illegible]*] (Reg) Mulțime de oameni.

hm! *i* [At: ALECSANDRI, T. 226 / V: ***hâm, hum*** / E. fo] (Are) Cuvânt care exprimă: **1** Neîncredere. **2** Rezervă. **3** Nemulțumire. **4** Surpriză. **5** Îngândurare. **6** Nehotărâre.

ho! [At: ANON. CAR. / E: fo] **1** Strigăt cu care sunt oprite vitele, mai ales caii Cf *aho*. **2** Strigăt cu care se cere să se oprească unor persoane. **3** (Fam; la adresa unui vorbitor) Destul! **4** Strigăt cu care se alungă vitele când dau năvală în holde. **5** (Are) Exclamație aprobatoare întărită. **6** (Rar) Strigăt cu care se îndeamnă vitele la mers.

hoaca *sfia* [At: ALRM II/I h. 199 / V: ***~arca*** / E: nct] (Reg) Caua.

hoagă *sf* [At: I. CR. IV, 188 / V: ***ho~, o~*** / Pl: *~ge* / E: ***hogaș***] (Reg) Groapă cu apă Cf *vâlcea*.

hoajbă *sf* [At: CHEST. V, 72/76 / Pl: *~be* / E: nct] (Reg; dep) Oaie bătrână.

hoalătă *sf* vz ***holotă***

hoală *sf* [At: H XVII. 255 / Pl: *~le* / E: ns cf *hală*[2], *holă*, *holie*] (Orn; reg) **1** Vultur (*Aegypus monachus*). **2** (Pcx) Pasăre mare.

hoalbă *sf* vz ***halbă***

hoampă[1] *sf* [At: TODORAN. GL. / Pl: *~pe* / E: nct] (Reg) **1** Gaură mare. **2** Loc gol lăsat în perete (la casele făcute din lemn) pentru cuptorul de pâine.

hoampă[2] *sf* [At: CHEST. V. 68/35 / Pl: *~pe* / E: nct] (Reg; dep) Capră cu coarne lungi.

hoancă[1] *sf* [At: D. ZAMFIRESCU, ap. TDRG / Pl: *~ce* / E: cf *hoantă*, *hoandră*, *hoanță*, *hoarcă*, *hoașcă*] (Dep) **1-2** Femeie (bătrână).

hoancă[2] *sf* [At: DA ms / Pl: *~ce* / E: cf *hobaie*] (Trs) **1** Vale îngustă între dealuri. **2** Afundătură naturală, fără apă, între două dealuri. **3** Gaură mare în pământ.

hoandră[1] *sf* [At: I. CR. VI, 127 / Pl: *~re* / E: cf *hoancă*, *hoantă*, *hoarcă*, *hoarță*, *hoașcă*] (Reg; dep) Femeie șleampătă.

hoandră[2] *sf* [At: REV. CRIT. III, 156 / Pl: *~re* / E: cf *cioandră*] **1** Ceartă. **2** Gălăgie.

hoanghină *sf* [At: CREANGĂ, P. 99 / Pl: *~ne* / E: cf *hoancă*] (Rar) Hoașcă (1).

hoanpău *sn* [At: CHEST. V, 115/72 / Pl: nct / E: nct] (Reg) Zer fiert rămas de la urda frământată.

hoantă *sf* [At: RĂDULESCU-CODIN, Î. ap. DA ms / Pl: *~te* / E: cf *hoancă*[1], *hoandră*, *hoarcă*, *hoanță*, *hoașcă*] (Reg; dep) Lepădătură.

hoantiță *sf* [At: COMAN, GL. / Pl: *~țe* / E: ***hoantă*** + *-iță*] (Reg; dep; lpl) Vite multe care nu aduc folos.

hoară[1] *sf* vz ***oară***[2]

hoară[2] *sf* vz ***horă***

hoară[3] *sf* [At: ȘEZ. VI, 99 / Pl: *~re* / E: nct] (Pop) Lână care rămâne de la piuă.

hoarbă[1] *sf* [At: CHEST. IV, 17/174 / Pl: *~be* / E: nct] (Reg) Loc din țarină pe unde merge carul.

hoarbă[2] *sf* vz ***vorbă***

hoarca *sfa* vz ***hoaca***

hoarcă *sf* [At: FRÂNCU-CANDREA, M. 281 / Pl: *~rce* / E: cf *hoancă*, *hoandră*, *hoantă*, *hoarță*, *hoașcă*] (Reg) Hoașcă.

hoardă *sf* [At: DA ms / V: ***hor~***, ***oar~*** / Pl: *~de* / E: pn ***horda***, rs ***орда***] **1** Grupare în care erau organizate popoarele nomade mongole primitive Cf *ordie*. **2** Ceată de oameni care pradă și pustiesc. **3** (Pex) Armată cotropitoare.

hoare *sf* vz ***horă***

hoarnă *sf* vz ***horn***

hoarță *sf* [At: CHEST. II, 50/200 / Pl: *~țe* / E: cf *hoancă*[1], *hoandră*, *hoantă*, *hoarcă*, *hoașcă*] (Reg) **1-2** Lucru (vechi sau) stricat Si: *horțoș* (**1-2**). **3** (Dep) Violină.

hoaspă *sf* [At: REV. CRIT. III, 156 / V: ***hos~***, ***vo~***, ***vos~*** / Pl: *~pe* / E: cf *hospi*, *hostoape*, *hoștopină*] **1** (Reg) Înveliș al grăuntelui de cereale, al bobului de fasole, de mazăre etc. **2** (Trs) Pieliță a bobului de strugure. **3** (Trs; lpl) Strujele. **4** (Mol) Spumă de deasupra borșului.

hoașcă *sf* [At: JIPESCU, O. 76 / V: ***oa~*** / Pl: *~ște* / E: cf *hoancă*, *hoandră*, *hoantă*, *hoarcă*, *hoarță*] (Dep) **1** Femeie bătrână și rea Si: *hoanghioră* (rar). **2** Moșneag neputincios.

hoatră *sf* vz ***voatră***

hoață *sf* [At: ȘEZ. IV, 219 / V: ***oa~*** / Pl: *~țe* / E: ***hoț***] **1** Femeie care fură. **2** (Gmț) Ștrengăriță. **3** (Ent; reg) Insectă cu miros urât, care trăiește în locuințele oamenilor.

hobag *sm* vz ***iobag***

hobaie *sf* [At: GRAIUL I, 120 / Pl: *~băi* / E: ns cf *hoancă*[2]] (Reg) **1** Vale îngustă și puțin adâncă. **2** Vale între două dealuri, în formă de șa.

hoban *sn* [At: DEX / Pl: *~e* / E: fr ***hauban***] **1** Coardă din sârmă de oțel, cu care se leagă aripile de fuzelajul unui avion. **2** (Mar) Coardă pentru susținerea catargelor.

hobanare *sf* [At: DN[3] / Pl: *~nări* / E: fr ***haubanage***] **1** Susținere prin hobanare. **2** Totalitate a hobanelor unui avion.

hobă *sf* [At: CHEST. VIII, 106 / Pl: *~be* / E: nct] (Reg) Om care bea mult fără a se îmbăta.

hobăgime *sf* vz ***iobăgime***

hobăl *sn* [At: DA ms / Pl: *~e* / E: ger ***Hobel***] (Gms; reg) Rindea cu care se lustruiesc scândurile.

hobăna *v* vz ***hlobăna***

hobăni *v* vz ***hlobăna***

hobăt *sn* vz ***hobot***

hobâc *sn* [At: PAMFILE, J. II, ap. DA ms / Pl: *~uri* / E: cf *hobaie*] **1** Prăpastie pe un drum în pantă care cotește. **2** Groapă pe un drum, făcută de ape.

hobby *sn* [At: DN[3] / S și: *hoby* / P: *hobi* / Pl: *~uri* / E: eg ***hobby***] Ocupație favorită a cuiva în afara profesiunii.

hobbyist *sm* [At: DEX[2] / Pl: *~iști* / E: eg ***hobbyist***] Persoană care are un hobby sau mai multe.

hoblânc *sn* vz ***oblânc***

hoblânca *v* vz ***oblânca***

hobod *sn* vz ***hobot***

hoboroc *sn* vz ***oboroc***

hoboroz *sn* [At: CHEST. II, 414 / Pl: ? / E: nct] (Reg) Loc în care se ține nutrețul.

hobot *sn* [At: CONACHI, P. 147 / V: ***~băt***, ***~bod***, (reg) ***obăd***, ***ob~*** / Pl: *~e* / E: vsl ***хоботъ***] **1** (Trs; dep) Nas mare și diform. **2** (Reg) Parte a saniei care stă cruciș peste pisc. **3** Parte de deasupra a capului proțapului, prin care se bagă cuiul ce trece prin jug și prin proțap. **4** Bucată de lemn care leagă vârful tălpicilor la sanie. **5** (Reg) Basma purtată de mireasă. **6** (Pex) Văl al miresei. Cf *balț*, *broboadă*, *nemeteț*, *potilat*, *procov*, *savon*, *tulbent*, *zăbranic*.

hoboti *v* vz ***înhobota***

hobră *sf* [At: CHEST. V, 38/44 / Pl: *~re* / E: nct] (Reg) Colibă unde stau ciobanii noaptea când veghează oile.

hobrânca *v* [At: DA ms / Pzi: *~rânc* / E: ***hodrânca***] (Reg) A hurduca.

hobridrag *sm* [At: DAMÉ, T. 185 / Pl: *~i* / E: cf *lobidrag*] (Bot; Olt) Lobidrag (*Trophaeolum majus*).

hobșâtar *sm* vz ***obșitar***

hobșit *sn* vz ***obșit***

hobșitar *sm* vz ***obșitar***

hobșitaș *sm* vz ***obșitaș***

hoca *sf* [At: (a. 1792) URICARIUL XIX, 42/15 / Pl: *~le* / E: tc ***hokka***] (Trî) **1** Vas de băut rotund și înalt, fără picior și fără toartă. **2** Conținut al unei ocale (**1**).

hochei *sni* [At: DA ms / P: *ho-chei* / E: eg ***hockey***] **1-2** (Îs) ~ *pe iarbă* (sau *pe gheață*) Joc sportiv pe iarbă (sau pe gheață), în care jucătorii, servindu-se de o crosă, caută să introducă în poarta echipei adverse (o minge sau) un puc.

hocheist *sm* [At: DA ms / S și: *~cke~* / Pl: *~iști* / E: ***hochei*** + *-ist*] **1-2** Jucător de hochei (**1-2**).

hocheton *sn* [At: DEX / Pl: *~uri* / E: fr ***hoqueton***] Vestă de pânză groasă, pe care o purtau ostașii și mai ales arcașii medievali.

hochi! *i* vz ***hoci***

hochim *sn* [At: URECHE, ap. LET. I, 66/12 / V: (înv) ***~ium*** / Pl: *~uri* / E: tc ***hüküm***] (Trî) Ordin scris din partea sultanului.

hochium *sn* vz ***hochim***

hochiumat *sn* [At: (a. 1669) URICARIUL XII, 86 / E: tc ***hüküm at***] (Trî) Ordin scris din partea sulanului adresat cadiilor.

hoci! *i* [At: ȘEZ. III. 189/26 / V: ***hochi*** / E: ucr ***хоч*** sau ***хоти***, (Imt *v* ***ходить***)] **1** Cea! **2** (Mol; îe) ~ **înapoi!** Se strigă pentru a face boii să meargă înapoi.

hocni *v* [At: ȘEZ. V, 99 / Pzi: *~nesc* / E: ***hoci***, cf *heicni*, *heicui*, *hegni*] (Reg) A da o vită puțin înapoi spre a-i slăbi jugul sau hamul.

hocus-pocus *sni* [At: JAR. E. 34 / E: ger ***Hokus-Pokus***] **1** Formulă folosită de scamatori. **2** (Pex) Scamatorie.

hod[1] *sn* [At: NEGRUZZI, S. I, 304 / Pl: ? / E: rs ***ход***] (Rsm) Mers.

hod² *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: nct] **1** (Reg) Lemn pus de țărani la ușă drept semn că nu e nimeni acasă. **2** Fiecare dintre lemnele transversale de la loitra carului. **3** Fiecare dintre cele 12 lemne transversale care se așază pe două prăjini lungi pentru transportarea fânului cu sania. **4** Fiecare dintre lemnele care unesc două câte două furcile colibei păstorilor Si: *hodeț* Cf *durubață, zvârgină*. **5** Horn.

hodaie¹ *sf* [At: VICIU, GL. / Pl: *~dăi* / E: nct] (Reg; lpl) Focuri care se aprind pe dealuri în marțea din Săptămâna Brânzei.

hodaie² *sf* vz ***odaie***

hodaiță¹ *sf* [At: MARIAN, S. R. I, 273 / V: ***~anță*** / P: *~dai~* / Pl: *~țe* / E: ***hodaie¹*** + *-iță*] **1** Roată umplută cu un mănunchi de paie sau de nuiele căreia i se dă foc pe un deal deasupra satului, în seara lăsatului secului de brânză. **2** (Lpl) Sărbători populare la care se aprind focuri Cf *alimori, hodaie¹*.

hodaiță² *sf* [At: PAȘCA, GL. / Pl: *~țe* / E: ***hodaie²*** + *-iță*] (Reg; lpl) Construcții auxiliare în jurul gospodăriei.

hodanță *sf* vz ***hodaiță¹***

hodă *sf* [At: LB / Pl: *~de* / E: mg ***hóda***] (Trs) **1** Găină de apă. **2** Pasăre de apă cu penele negre și picioarele lungi, cu carnea foarte gustoasă.

hodăelnic, ~ă *a* [At: CHEST. II, 8/32 / Pl: *~ici, ~ice* / E: ***hodaie²*** + *-elnic*] (Reg) **1** Care nu are casă. **2** Care locuiește pe la alții.

hodăioaie *sfi* [At: CHEST. II, 289/22 / V: ***~ane*** / E: ***hodaie²*** + *-oaie*] (Reg; rar) **1-2** (Șdp) Odaie (mare).

hodăioane *sf* vz ***hodăioaie***

hodăș, ~ă *a* [At: PAȘCA, GL. / Pl: *~i, ~e* / E: nct] (Reg) **1** Mare. **2** Dezvoltat.

hodâc *i* vz ***hontâc***

hodâcâi *vi* [At: CĂTANĂ, P. B. III, 92 / Pzi: *~iesc* / E: vsl ***ходъ***] (Trs) A șchiopăta.

hodâr! *i* [At: IONESCU-BOTENI, S. N. 261 / E: ns cf *codâr*] Cuvânt cu care se alungă câinii Cf *nii, țibă*.

hodârloagă *sf* [At: H XVII, 175 / Pl: *~age* / E: nct] (Reg) Zeamă acră cu făină.

hodâșă *sf* [At: PAȘCA, GL. / Pl: *~șe* / E: ***hodos***] (Reg) Cearcăn la ochi.

hodeț *sn* [At: PRECUP, P. 11 / Pl: *~e* / E: ***hod*** + *-eț*] Hod² (4).

hodilă *sf* [At: COMAN, GL. / Pl: *~le* / E: rs ***ходили***] (Reg) **1** Obiect mare de care te împiedici. **2** (Lpl) Oase mari (în ciorbă).

hodină *sf* vz ***odihnă***

hodini *v* vz ***odihni***

hodinit, ~ă *a* vz ***odihnit²***

hodișă *sf* [At: PRECUP, P. 24 / Pl: *~șe* / E: nct] Oaie cu coarne mari și date pe spate.

hodlui *vt* [At: PAȘCA, GL. / Pzi: *~iesc* / E: nct] (Mgm; reg) A scoate cu boii o căruță (de pe un drum noroios) la drumul pietruit.

hodnogiță *sf* [At: (a. 1799) IORGA, S. D. XII, 129 / Pl: *~țe* / E: ***hotnog*** + *-iță*] (Înv) Soție de hotnog.

hodnoghi *sm* vz ***hotnog***

hodnogi *sm* vz ***hotnog***

hodo- vz ***odo-***

hodobaie *sf* [At: VASILIU, C. 185 / Pl: *~băi* / E: nct] (Înv) Măsură de capacitate pentru fân. **2** Grămadă mare.

hodoghină *sf* [At: CHEST. IV, 17 / Pl: *~ne* / E: nct] (Reg) **1** Loc din țarină unde se merge cu carul. **2** Urmă pe care o lasă șiroaiele de apă care vin de la munte când plouă. **3** Prăpastie cu râpe adânci și periculoase.

hodogon *sn* [At: PAȘCA, GL. / Pl: *~oane* / E: nct] (Reg) Bucată de lemn folosită în loc de clește de foc.

hodograf *sn* [At: DN³ / Pl: *~e* / E: fr ***hodographe***] **1** Curbă sau suprafață, loc geometric al extremităților vectorilor, care reprezintă valorile unei funcții vectoriale. **2** Traseu al unui drum.

hodografie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***hodographie***] Descriere a drumurilor dintr-o regiune.

hodolan¹ *sn* vz ***bodolan***

hodolan² *sm* vz ***odolean***

hodolean *sm* vz ***odolean***

hodometric, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***hodométrique***] **1** Referitor la hodometrie. **2** Specific hodometriei. **3** De hodometrie.

hodometrie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***hodométrie***] Tehnică a măsurării distanțelor parcurse pe jos.

hodometru *sm* [At: DEX / Pl: *~ri* / E: fr ***hodomètre***] Aparat care servește la măsurarea unui drum parcurs.

hodor *sn* vz ***odor***

hodoroabă¹ *sf* [At: ALRM II/I, h. 296 / Pl: *~be* / E: nct] (Reg) Coșarcă.

hodoroabă² *sf* vz ***hodorog¹***

hodoroancă *sf* [At: TDRG / Pl: *~nce* / E: nct] (Îrg) Babă Cf *hodorog²* (3).

hodoroașcă *sf* [At: MIHĂESCU, D. A. 206 / Pl: *~roști* / E: ***hodoroagă*** css] (Îvr) Căruță mare (și hârbuită).

hodorob¹ *sn* vz ***hodorog¹***

hodorob², ~oabă *sn, sf* vz ***hodorog³***

hodorobăț *sn* [At: MARIAN, ap. DA ms / Pl: *~bețe* / E: nct] (Îrg) Obiect de lemn stricat.

hodorog¹ *i* [At: CREANGĂ, P. 34 / V: ***~ob, ~sc, ~nc, odoronc*** / E: fo] Cuvânt care imită un: **1** Zgomot produs de căderea sau de ciocnirea unor obiecte tari. **2** Zgomot al mersului zdruncinat al unui vehicul (defect). **3** Zgomot produs de funcționarea unui mecanism (stricat).

hodorog², ~oagă [At: LB / V: ***hăd~, hădoragă, od~*** / Pl: *~i, ~e* / E: ***hodorogi***] **1-2** *sn* (Obiect sau) vehicul învechit, stricat, hodorogit, care face zgomot la orice mișcare. **3** *smf* Persoană bătrână, neputincioasă, ramolită. **4** *smf* (Spc) Bătrân ramolit și urâcios. **5** *smf* (D. vite) Mârțoagă. **6** *smf* (Fig) Flecar. **7** *sfa* Dans popular românesc din sudul Transilvaniei cu ritm vioi. **8** *sfa* Melodie după care se dansează hodoroaga (**6**).

hodorog³, ~oagă *sn* [At: DA ms / V: ***~ob, ~oabă*** / Pl: *~oage* / E: nct] **1**(Pes) Coș înalt fără fund întrebuințat la prinderea peștelui din apă mică. **2** (Min; îf *~oabă*) Ascensor cu care se coboară în mină.

hodorogeală *sf* [At: CREANGĂ, A. 39 / Pl: *~eli* / E: ***hodorogi*** + *-eală*] **1-3** Zgomot produs (de obiecte lovite între ele sau răsturnate), (de mersul zdruncinat al unui vehicul hodorogit) sau de funcționarea unui mecanism stricat Si: (rar) *hodorogitură* (**1-3**)

hodorogi [At: ODOBESCU, S. III, 256/2 / V: ***~si, o~*** / Pzi: *~ogesc* / E: ***hodorog***] **1** *vi* (D. vehicule, mai ales uzate, vechi) A face zgomot (mare) în mers Si: *a hurui* (**1**). **2** *vi* A face zgomot cotrobăind undeva. **3** *vr* (D. lucruri) A se uza. **4** *vr* (D. mecanisme) A se defecta. **5** *vr* (D. vehicule) A nu mai merge (bine). **6** *vr* (D. persoane) A se ramoli. **7** *vi* (Fig) A vorbi mult, tare și fără rost.

hodorogire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***hodorogi***] **1** Zgomot produs în mers de către un vehicul uzat, vechi Si: *hodorogit¹* (**1**). **2** Gălăgie făcută de cineva care cotrobăie undeva Si: *hodorogit¹* (**2**). **3** Uzare a lucrurilor Si: *hodorogit¹* (**3**). **4** Defectare a mecanismelor Si: *hodorogit¹* (**4**). **5** Stricare a unor vehicule Si: *hodorogit¹* (**5**). **6** Ramolire a unor persoane Si: *hodorogit¹* (**6**). **7** Vorbărie multă, tare și fără rost Si: *hodorogit¹* (**7**).

hodorogit¹ *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***hodorogi***] **1-7** Hodorogire (**1-7**).

hodorogit², ~ă *a* [At: CAMILAR, C. 44 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***hodorogi***] **1** (D. obiecte) Uzat. **2** (D. mecanisme) Defect. **3** (D. vehicule) Care nu mai merge (bine). **4** (D. persoane) Șubrezit de bătrânețe Si: (reg) *honcit*. **5** (D. oameni) Vorbăreț. **6** (D. voce) Răgușit.

hodorogitură *sf* [At: LB / Pl: *~ri* / E: ***hodorogi*** + *-itură*] **1-3** (Rar) Hodorogeală (**1-3**).

hodoronc *i* vz ***hodorog¹***

hodoronc-tronc *i* [At: ZANNE, P. VI, 197 / E: ***hodoronc + tronc***] Exclamație folosită când cineva face un lucru nepotrivit, neașteptat sau când spune o vorbă deplasată.

hodorosc *i* vz ***hodoronc¹***

hodos, ~oasă *a* [At: LB / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***hodâș***] (Trs; d. animale) Care are o pată în frunte Si: *breaz*.

hodrangi *sp* [At: COMAN, GL. / E: nct] (Reg) Cânepă de toamnă care produce sămânță (*Cannabis sativa*).

hodrânc *smn* [At: VICIU, GL. / Pl: *~nci*, *~uri* / E: cf *hodrobeie*] (Reg; Ipl) Unelte de lucrat fânul (furcă, greblă etc.).

hodrânca *v* [At: BUGNARIU, N. ap. DA ms / Pzi: *~ânc* / E: nct] (Reg) A scutura.

hodroage *sfp* [At: PAMFILE, I. C. 348 / V: ***hroşcor~*** / E: cf *hodorogi*] (Reg) Ciubote mari şi vechi, purtate de un om mic de statură Cf *şotoroage, şotroage, târâitoare*.

hodrobeie *sfp* [At: HEM 2839 / E: nct] (Reg) **1** Obiecte de care se servesc ciobanii la stână. **2-3** (Şdp) Lucruri (ne)trebuincioase într-o gospodărie.

hodrobele *sfp* [At: BARAC, T. 56 / V: ***od~*** / E: cf *hodrânc*] (Trs) Bagaje.

hodrui *v* [At: MAT. FOLK. 626 / Pzi: *~esc* / E: nct] (Reg; csnp) A se stabili undeva Cf *hălădui*.

hodulet *sn* vz ***hudulet***

hofală *sf* [At: FURTUNĂ, C. 133 / Pl: *~le* / E: vsl ***хвала***] (Înv) Scofală.

hog! *i* [At: GREGORIAN, CL. / E: fo] (Reg) Strigăt cu care se îndeamnă caii să se lase peste brazdă, la arat.

hogaş *sn* vz ***hăgaş***

hogă *sf* vz ***hoagă***

hogback *sn* [At: DN[3] / Pl: *~uri* / E: eg ***hogback***] (Glg) Creastă ascuţită care rămâne în urma eroziunii în zonele cu straturi de durităţi diferite, puternic înclinate.

hoge *sm* [At: VĂCĂRESCU, ap. DA ms / V: ***~a*** / Pl: *~gi* / E: tc ***hoğa***] **1** (La turci) Dascăl. **2** Preot musulman. **3** (Îc) **~imam** Dascăl şi preot turc. **4** (Pop) Om înalt. **5** (Pop; în imprecaţii) Drac.

hogea *sm* vz ***hoge***

hogeag *sn* [At: DA ms / V: ***o~*** / Pl: *~uri* / E: tc ***oçak***] **1** (Reg) Coş (la o casă) Si: *horn, fumar*. **2** (Înv; îf *ogeac*) Corp de trupă. **3** Local unde stătea acest corp.

hogeaghean *sm* vz ***hogeghean***

hogeghean *sm* [At: BELDIMAN, ap. LET[2] III, 406 / V: (înv) ***hogea~*** / Pl: *~i* / E: tc ***hoğegian***] (Trî; lit) Funcţionar turc de rangul al doilea.

hoget *sn* [At: AXINTE URICARUL, ap. LET. II, 181/18 / Pl: nct / E: tc ***hoget***] (Trî) Adeverinţă.

hogi *vi* [At: RĂDULESCU-CODIN, L. 28 / Pzi: *hogesc* / E: ***hoge***] (Îvr) A striga întocmai ca muezinul care strigă azanul.

hognoghi *sm* vz ***hotnog***

hognogi *sm* vz ***hotnog***

hoha *sfa* [At: H X, 482 / Pl: nct / E: nct] (Reg) Joc de copii cu mingea.

hohamnec, ~ă *a* vz ***ohabnic***

hohamnic, ~ă *a* vz ***ohabnic***

hohăni *vi* [At: H IX, 283 / V: ***~honi*** / Pzi: *~nesc* / E: fo] (Reg) A necheza.

hohârcă *sf* [At: I. CR. II, 302 / Pl: *~rci* / E: ***hohăni + hârcă***] (Dep) Femeie cârnă care vorbeşte pe nas.

hohârlă *sf* [At: CHEST. II, 257/281 / Pl: *~le* / E: nct] (Reg; iuz. Ipl) Muchie formată pe acoperişul caselor, prin aşezarea paielor.

hoher *sm* [At: ŞINCAI, HR. III, 89/31 / V: (reg) ***~riu*** / Pl: *~i* / E: mg ***hóhér***] **1** (Trs) Hingher. **2** (Trs, Mol) Călău. **3** (Reg) Om înalt.

hoheraş *sm* [At: MÂNDRESCU, UNG. 82 / Pl: *~i* / E: ***hoher*** + *-aş*] **1-4** (Şhp) Hoher (**1, 3**) (tânăr).

hoheri *v* [At: DA ms / Pzi: *~resc* / E: ***hoher***] (Reg) A ucide pe cineva în chinuri.

hoherie *sf* [At: KLEIN, D. 136 / Pl: *~ii* / E: ***hoher*** + *-ie*] **1-2** Meserie a hoherului (**1-2**). 3 (Reg; dep) Cal prost, vrednic de a fi dat pe mâna hoherului, ca să-i ia pielea.

hohlău *sn* [At: VICIU, GL. / Pl: *~laie* / E: nct] (Reg) Cui de lemn la tânjală.

hohonă *sf* [At: VICIU, GL. / Pl: *~ne* / E: nct] (Reg; îs) *Casă* ~ Casă pustie.

hohoni *v* vz ***hohăni***

hohoritor, ~oare *a* [At: BIBICESCU, P. P. 96 / Pl: *~i, ~oare* / E: nct] (Trs) **1** Urât. **2** Neplăcut. **3** Rătăcitor.

hohot *sn* [At: GORJAN, H. IV, 29/19 / Pl: *~e* / E: rs ***хохот*** cf *chicot*] **1-2** Izbucnire zgomotoasă (de râs sau) de plâns. **3-4** (Îe) **A plânge** (sau **a râde) cu hohot** (sau **în hohote**) A plânge (sau a râde) foarte tare. **4-5** (Fig) Zgomot puternic (cu ecou).

hohoti *vi* [At: CANTEMIR, IST. 39 / Pzi: *~tesc, hohot* (p 3 *hohote, hohotă*) / E: ***hohot***, cf rs *хохотать*] **1-2** A izbucni zgomotos (în râs sau) în plâns. **3-4** (A râde sau) a plânge zgomotos. **5-6** A vorbi printre hohote (de râs sau) de plâns. **7** (D. cai) A necheza. **8** (Fig) A răbufni într-un zgomot sacadat asemănător unui hohot. **9** (Imp) A curge năvalnic. **10** (Fig; d. o vale, o pădure etc.) A răsuna puternic şi prelung.

hohotire *sf* [At: PAS, Z. 40 / Pl: *~ri* / E: ***hohoti***] **1-2** Izbucnire zgomotoasă (în râs sau) în plâns Si: *hohotit*[1] (**1-2**). **3-4** (Râs sau) plâns zgomotos Si: *hohotit*[1] (**3-4**). **5-6** Vorbire printre hohote (de râs sau) de plâns Si: *hohotit*[1] (**5-6**). **7** Nechezat al cailor Si: *hohotit*[1] (**7**). **8** (Fig) Răbufnire într-un zgomot sacadat asemănător unui hohot Si: *hohotit*[1] (**8**). **9** Curgere năvalnică Si: *hohotit*[1] (**9**). **10** (Fig) Răsunet puternic şi prelung al unei văi Si: *hohotit*[1] (**10**).

hohotit[1] *sn* [At: COŞBUC, F. 118 / Pl: *~uri* / E: ***hohoti***] **1-10** Hohotire (**1-10**).

hohotit[2]***, ~ă*** *a* [At: CAMIL PETRESCU, T. II, 248 / V: ***~tat*** / Pl: *~iţi, ~e* / E: ***hohoti***] **1-2** (D. plâns sau râs) Cu hohote Si: *hohotitor* (**1-2**). **3-4** (D. râs sau plâns) Zgomotos. **5** (Fig; d. un zgomot) Sacadat ca un hohot (**1**). **6** (Fig; d. un zgomot) Cu ecou.

hohotitor, ~oare *a* [At: DEX / Pl: *~i, ~oare* / E: ***hohoti*** + *-tor*] **1-2** (D. râs şi plâns) Hohotit[2] (**1-2**).

hoi[1] *i* [At: DOINE, 145/1 / E: nct] Formulă de adresare faţă de cineva.

hoi[2] *vr* [At: VICIU, GL. / Pzi: *~esc* / E: nct] (Reg; d. flăcăi şi fete) A se giugiuli.

hoidreţ *sm* [At: FRÂNCU–CANDREA, M. 101 / Pl: *~i* / E: nct] (Îrg) Însoţitor al unui orb.

hoidulean *sm* vz ***odolean***

hoie *sf* [At: I. CR. V, 152 / Pl: nct / E: nct] (Reg) **1** Gol. **2** Deşert.

hoiloiloe! *i* vz ***oleo***

hoinar, ~ă *smf, a* [At: ODOBESCU, S. III, 113 / Pl: *~i, ~e* / E: ***hoină*** + *-ar*] **1** (Înv) Copil jucăuş. **2** (Înv) Jucător de oină. **3-4** (Pex) (Persoană) care umblă mult şi fără ţintă.

hoinată *sf* [At: H XIV, 374 / Pl: *~te* / E: cf *hoină*] (Reg) **1** Dans popular. **2** Melodie după care se execută dansul hoinata (**1**).

hoină *sf* vz ***oină***

hoinăreală *sf* [At: IONESCU-BOTENI, S. N. 25 / Pl: *~eli* / E: ***hoinări*** + *-eală*] Călătorie fără ţintă Si: *hoinărire, hoinărit*[1].

hoinări *vi* [At: ISPIRESCU, L. 231 / V: ***oi~*** / Pzi: *~resc* / E: ***hoinar***] A călători mult şi fără ţintă.

hoinărire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***hoinări***] Hoinăreală.

hoinărit[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***hoinări***] Hoinăreală.

hoinărit[2]***, ~ă*** *a* [At: DA ms / Pl: *~iţi, ~e* / E: ***hoinări***] **1** Gonit. **2** Silit să ajungă hoinar.

hoiob, ~ă *smf* [At: H XVII, 269 / E: nct] (Reg) Mârţoagă.

hois [At: H X, 498 B / V: ***~a*** / E: nct] (Reg) **1** *i* Hăis. **2** *sf* (Îf *hoisa*) Dans popular. **3** *sf* (Îf *hoisa*) Melodie după care se execută dansul hoisa (**2**).

hoisa *i, sf* vz ***hois***

hoisar *sn* [At: PAMFILE, A. R. 54 / Pl: *~e* / E: ***hois*** + *-ar*] (Agr) Colţar.

hoişte *sf* vz ***oişte***

hoit *sn* [At: ZILOT, CRON. 339 / Pl: *~uri* / E: mg ***holt***] **1** Cadavru intrat în descompunere. **2** (Lpl) Cantităţi mari de carne. **3** (Fig; irn) Corp omenesc. **4** (Fig; pop) Om mare, gras şi greoi în mişcări.

hoitar *sm* [At: SADOVEANU, P. M. 48 / Pl: *~i* / E: ***hoit*** + *-ar*] Vultur pleşuv, de culoare albă-gălbuie, cu vârful aripilor negre, cu faţa şi bărbia golaşe, care se hrăneşte cu hoituri, excremente şi insecte (*Neophorn percnopterus*).

hoitină *sf* [At: PAMFILE, C. / Pl: *~ne* / E: ***hoit*** + *-ină*] (Reg) Carne multă.

hojbăi *vi* [At: CREANGĂ, A. 54 / Pzi: *~esc* / E: ***hojma + bojbăi***] (Reg) A cotrobăi.

hojdii *smp* [At: RĂDULESCU-CODIN, L. 11 / E: nct] Carne vie, cu crestături adânci şi plină de sânge.

hojină *sf* vz ***ojină***

hojma *av* [At: CONACHI, P. 243 / V: ***~mă*** / E: ucr ***хожма***] (Reg) Mereu.

hojmalaucă *sf* vz ***hojmălaucă***

hojmalău *sm* [At: DUNĂREANU, CH. 30 / V: ***~măl~*** / Pl: ~ăi / E: cf *hajmandău*] (Reg) Om voinic, înalt și prost.

hojmandău *sm* vz ***hajmandău***

hojmă *av* vz ***hojma***

hojmălaucă *sf* [At: MARIAN, cf. DA ms / V: ***~mal~*** / E: ***hojmălău*** + *-că*] (Reg) Fată voinică și proastă.

hojmălău *sm* vz ***hojmalău***

hojmâc *av* [At: ȘEZ. III, 16/24 / E: cf *hodâc, hontâc*] (Reg) **1** Șchiopătând. **2** (Îe) **A făcut ~** A căzut pe neașteptate.

hojni *v* [At: FURTUNĂ, C. 91 / Pzi: *~nesc* / E: nct] (Pbl) **1** A lovi. **2** A împunge. **3** A atinge.

hojog *sm* [At: CANDREA, Ț. O., ap. DA ms / Pl: *~ogi* / E: nct] (Reg) Piesă la războiul de țesut cu ajutorul căreia se face urzeala.

hol *sn* [At: ARDELEANU, U. D. 147 / Pl: *~uri* / E: eg ***hall***] **1** Încăpere (de trecere) într-o locuință, care face legătura între intrare și celelalte încăperi ale apartamentului, clădirii etc. **2** Vestibul mare într-un muzeu, hotel, gară etc. în care răspund multe alte încăperi.

holage *sf* [At: HERZ.–GHER., M. II–III, 423 / Pl: *~lăgi* / E: nct] (Reg) Zgomot mare.

holan *sn* vz ***olan***

holangăr *sm* vz ***holoangăr***

holată *sf* [At: CHEST. II, 392/362 / Pl: *~te, ~uri* / E: nct] (Reg; lpl) **1** Clădiri din curtea unui mare proprietar Si: (reg) *holatie* **(2)** (reg). **2** (Lpl) Construcții auxiliare care țin de o gospodărie. **3** (Csc) Locatari ai unui imobil.

holatie *sf* [At: VAIDA / Pl: *~ii* / E: ***halat***[1]] **1-2** (Reg) Holată **(1-2)** Cf *hei*.

holă *sf* [At: RETEGANUL, P. I. 23 / Pl: *~le* / E: cf *hoală*[2], *hală, holie*] (Trs) Potaie.

holălăi *v* vz ***olălăi***

holălău *sn* vz ***olălău***

holâmburi *snp* [At: CHEST. IV, 92/62 / E: cf *golâmb*] (Reg) Loc cu multe ridicături mici.

holba [At: CALENDARIU (1814) 190/23 / V: ***~bi***, / Pzi: *~bez* / E: nct] **1-3** *vt* A deschide ochii mari (de mirare, uimire, spaimă etc.) Si: (reg) *a holbăni* **(1-3)**, *a holboca* **(1-3)**, *a holști* **(1-3)**. **4-6** *vr* A se uita la cineva sau la ceva cu ochii măriți de mirare, de spaimă, de curiozitate. **7** *vr* (Fig) A fi prea curios.

holban *sm* [At: COSTINESCU / Pl: *~i* / E: ***holba*** + *-an*] **1-4** (Gmț) Persoană care se holbează **(4-7)** Si: (reg) *holbitură* **(1-4)**.

holbare *sf* [At: SBIERA, E. S. 420 / Pl: *~bări* / E: ***holba***] **1-3** (Fig) Privire plină de ură, spaimă sau mirare Si: *holbat*[1] **(1-3)**. **4** (Fig) Curiozitate prea mare Si: *holbat*[1] **(4)**.

holbat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***holba***] **1-4** Holbare **(1-4)**.

holbat[2], *~ă* *a* [At: LB / Pl: *~ați, ~e* / E: ***holba***] **1** (D. ochi) Larg deschis. **2** (D. oameni) Cu ochii căscați de mirare, spaimă, curiozitate. **3** Care are ochii mari. **4** (Fig) Prea curios.

holbă *sf* vz ***halbă***

holbăni *vt* [At: COSTINESCU / Pzi: *~nesc* / E: ***holban***] (Reg) **1-3** A holba **(1-3)**.

holbățel, ~ea *a* [At: MARIAN, ap. CDDE / Pl: *~ei, ~ele* / E: ***holbat*** + *-el*] **1-8** (Reg; șhp) (Cam) holbat **(1-4)**.

holbi *v* vz ***holba***

holbitură *sf* [At: H XVIII, 174 / Pl: *~ri* / E: ***holbi*** + *-tură*] (Reg) **1-4** Holban **(1-4)**. **5** Om cu ochii mari.

holboacă *sf* vz ***hulboacă***

holboană *sf* vz ***bolboană***

holboca *vt* [At: PHILIPPIDE, P. 231 / Pzi: *~boc* / E: nct] (Reg) **1-3** A holba **(1-3)**.

holboră *sf* vz ***volbură***

holbura *vr* [At: DA ms / Pzi: *~rez* / E: ***holbură***] A învolbura.

holburat, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***holbura***] Învolburat[2].

holbură *sf* vz ***volbură***

holburi *v* vz ***volbura***

holburică *sf* [At: PANȚU, PL.[2] / Pl: *~rele* / E: ***holbură*** + *-ică*] (Bot; reg) Zorele (*Ipomoea purpurea*).

holburos, ~oasă *a* vz ***volburos***

holcă *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 159 / S și: (înv) *gholcă* / Pl: *~eci* / E: ucr ***голка***] (Mol, Buc, Trs) **1** Zgomot. **2** Sfadă.

holcăi *vi* [At: LB / Pzi: *~esc* / E: ***holcă***] (Înv) A face gălăgie.

holci *vi* [At: DOSOFTEI, V. S. 44 / Pzi: *~ecesc* / E: ***holcă***] (Reg) A face gălăgie.

holdan *sm, a* [At: DA ms / V: ***gol~*** / Pl: *~i, ~e* / E: cf *aldan*] **1-2** (Cânepă) care este recoltată toamna și care produce sământă (*Cannabis sativa*).

holdă *sf* [At: VARLAAM, C. 14/2 / V: (înv; sst) *oho~* / Pl: *~de*, (nob) *hoalde*, (rar) *~lzi* / E: mg ***hold***] **1** Câmp cu semănături. **2** Câmp semănat cu același fel de plante (în special cereale). **3** (Lpl) Semănături de pe un astfel de câmp.

holdină *sf* [At: VICIU, GL. / Pl: *~ne* / E: cf ger *Halde*, pn *hołda*] (Trs) **1** Piatră nefolositoare de la o mină veche părăsită. **2** Grămadă de piatră nefolositoare.

holding *sn* [At: DN[3] / Pl: *~uri* / E: eg, fr ***holding***] Societate care deține o cantitate suficientă din acțiunile altei societăți pentru a exercita controlul asupra ei.

holdiță *sf* [At: JARNÍC–BÎRSEANU, D. 39 / Pl: *~țe* / E: ***holdă*** + *-iță*] (Șhp) **1-6** Holdă **(1-3)** (mică).

hold-up *sn* [At: DEX[2] / P: *hold-ap* / Pl: *~uri* / E: eg ***hold up***] Jaf armat asupra unei bănci, a unui tren care transportă bani etc.

holeac, ~ă *a* [At: BIBLIA (1688), 182[2] / Pl: *~aci, ~ace* / E: ucr ***холяк***] Desfrânat.

holeajă *sf* [At: CV nr. 9, 34 / Pl: *~eje* / E: nct] (Reg) Căruță stricată Cf *hleab*.

holearcă *sf* [At: CHEST. VIII, 31 / E: nct] (Reg) **1** Supă. **2** Ciorbă.

holender *sn* [At: IONESCU-MUSCEL, FIL. 500 / V: ***~dru*** / Pl: *~re* / E: ger ***Holländer***] **1** Filtru pentru vin, constând dintr-un vas cu fundul alcătuit din saci de filtrare. **2** Denumire generică dată unor instalații de rafinare, de înălbire, de spălare etc. mai ales în industria hârtiei. **3** (Îf *holdender*) Piuliță care strânge două capete de țeavă, înșurubându-se într-unul din ele. **4** Mașină folosită la operațiile de cojire, șlefuire și polizare a cerealelor în procesul de fabricație a crupelor.

holendru *sn* vz ***holender***

holeră *sf* [At: URICARIUL IV, 440/17 / V: (Trs, Ban) ***co~*** / A și: *ho~* / Pl: *~re*, (înv) *~ri* / E: ngr ***χολέρα***, bg, rs ***холера***] **1** (Med) Boală epidemică gravă, adesea mortală, caracterizată prin crampe stomacale foarte dureroase, vărsături și diaree, care duce la o puternică deshidratare a organismului. **2** (Șîs *~ra găinilor*) Boală infecțioasă a păsărilor, cu evoluție gravă, provocată de un microb Si: *pasteureloză*. **3** Ființă mitologică care produce holera **(1)**. **4-5** (Fig; dep) Femeie (urâtă sau) rea. **6** (Bot) Plantă erbacee care are pe tulpină, la baza frunzelor, spini trifurcați Si: *cătină, cornuță, dracilă, ghimpe, lipici, pălămidă, scai-rusesc, scăiete-muscălesc, spin-muscălesc* (*Xanthium spinosum*). **7** Medicament obținut prin pisarea rădăcinei holerei **(6)**. **8** (Îe) **A da ~ra în cineva** A se speria foarte tare.

holercă *sf* [At: M. COSTIN, ap. LET. I, 250/7 / V: ***hal~, holir~, horelcă, horilcă, hul~, hulir~, hurelcă*** / Pl: *~rci* / E: rs ***хорюка***, ucr ***горелка***] (Mol; Trs) **1-3** (Conținut al unui) (pahar cu) rachiu de proastă calitate Si: *pliușcă*. **4-5** (Pex) (Pahar cu) băutură spirtoasă de orice fel.

holercuță *sf* [At: MARIAN, NU. 639 / Pl: *~țe* / E: ***holercă*** + *-uță*] **1-10** (Șhp) Holercă **(1-5)** (puțină).

holeric[1], *~ă* [At: CAMIL PETRESCU, V. 17 / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***cholerique***] **1-2** *smf, a* (Persoană) bolnavă de holeră **(1)**. **3** *a* Referitor la holeră **(1)**. **4** *a* Specific holerei **(1)**. **5** *a* De holeră **(1)**.

holeric², **~ă** *a* vz **coleric**

holerină *sfs* [At: DA ms / E: fr ***cholérine***, ngr ***χολερίνη***, rs ***холерина***] (Med) Afecțiune gastro-intestinală acută, caracterizată prin dureri mari de stomac, vărsături și diaree.

holgoș *i* [At: I. CR. V, 374 / V: ***olgoș*** / E: mg ***hallgass*** (imp v *hallgatni* „a tăcea")] (Reg; mgm) **1** Taci! **2** Destul.

holi *v* vz ***hăuli¹***

holie *sf* [At: PĂSCULESCU, L. P. 280 / Pl: *~ii* / E: nct] (În superstiții) **1-2** Duh necurat (sau boală) care bântuie prin locuri neumblate Cf *hală²*, *hoală*.

holircă *sf* vz ***holercă***

holism *sn* [At: DN² / Pl: (rar) *~e* / E: fr ***holisme***] (Flz) Concepție metafizică idealistă de la începutul sec. XX, care interpretează mistic teza ireductibilității întregului la suma părților sale, considerând drept „factor integrator" al lumii un principiu imaterial și incognoscibil.

holisturi *sfp* [At: DA ms / E: cf *hulistrii*] (Reg; îe) **A umbla ~le** A umbla haimana, fără nici o treabă.

holiță *sf* [At: DA ms / Pl: *~țe* / E: ucr ***хулися*** „piele argăsită"] (Reg) Bucățică de piele fără păr care se întrebuințează la cârpitul cojoacelor.

holm *sn* [At: DOSOFTEI, V.S. 67/2 / V: (Trs) ***hâlm***, ***~lom*** / Pl: *~uri* / E: rs ***холм***, vsl ***хлъмъ***] **1** Gâlmă. **2** Movilă.

holmiu *sns* [At: DN² / E: fr ***holmium***, ger ***Holmium***] Element chimic din familia pământurilor rare, care formează o serie de săruri de culoare galbenă.

holmuros, **~oasă** *a* [At: CANTEMIR, HR. 426 / V: ***horm~*** / Pl: *~oși*, *~oase* / E: ***holmuri*** (pll *holm*) + *-os*] (D. un teren) Cu holmuri.

holo- [At: DN³ / V: ***olo-*** / E: fr ***holo-***] Element prim de compunere cu semnificația: **1-2** (De) întreg. **3** Integral. **4** Tot.

holoabă *sf* vz ***hlobă***

holoane *snp* [At: PAȘCA, GL. / E: nct] (Reg) Gunoaie.

holoangăr *sm* [At: VICIU, GL. / V: ***~lan~***, ***horlan~*** / Pl: *~i* / E: ns cf ger *Handlanger* „pălmaș"] (Pop) Miner care cunoaște foarte bine toate galeriile unei mine (mai ales ale celor părăsite) și care exploatează clandestin (mai ales aur).

holoată *sf* vz ***holotă***

holoboacă¹ *sf* [At: BUGNARIU, NĂS. ap. DA ms / Pl: *~ace* / E: nct] (Trs) Țuică.

holoboacă² *sf* [At: VICIU, GL. / Pl: *~ace* / E: nct] (Trs) Femeie guralivă.

holocarst *sn* [At: DN³ / Pl: *~uri* / E: fr ***holokarst***] (Glg) Carst complet dezvoltat, care prezintă toate formele de suprafață și subterane.

holocaust *sn* [At: CORESI, ap. DA ms / V: ***ol~*** / P: *~ca-ust* / Pl: *~uri* / E: fr ***olocauste***, it ***olocausto***, lat ***holocaustum***] **1** (În Antichitate și la evrei) Jertfă adusă zeilor sau lui Dumnezeu, în care victima era arsă în întregime Si: *ardere-de-tot*, (înv) *arse*, *întreg-de-ars*. **2** (Fig) Ofrandă. **3-4** Ucidere (prin ardere) a unui foarte mare număr de oameni.

holocen, **~ă** [At: LTR / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***holocène***] (Glg) **1-2** *a*, *sn* (Referitor la) ultima epocă a cuaternarului, care se caracterizează prin instalarea la suprafața Pământului a actualelor zone de climat, de floră și de faună Si: *aluviu*. **3** *a* Care este specific holocenului (2). **4** *a* Care aparține holocenului (2). **5** *a* Care provine din holocen (2).

holocrin, **~ă** *a* [At: DN³ / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***holocrine***] (D. secrețiile exocrine) Care împreună cu celula secretorie formează elementele componente ale secreției glandulare.

holocristalin, **~ă** *a* [At: DN² / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***holocristallin***] (D. structurile rocilor cristaline) Care este în întregime cristalizat.

holodnic *sn* [At: CHEST. IV, 102/396 / Pl: *~ice* / E: nct] (Reg) Pădure tânără.

holodrâgă *sf* [At: DA ms / V: ***horo~*** / Pl: ? / E: nct] (Reg; prt) Om înalt Cf (reg) *horghidan*.

holoedric, **~ă** *a* [At: DN³ / Pl: *~ici*, *~ice* / E: fr ***holoédrique***] (D. un sistem cristalin) Care prezintă simetrie maximă.

holoedrie *sf* [At: DN³ / Pl: *~ii* / E: fr ***holoédrie***] (Fiz) Calitate a unui sistem cristalin de a prezenta simetrie maximă.

holofrastic, **~ă** *a* [At: DN² / Pl: *~ici*, *~ice* / E: fr ***holophrastique***] (D. limbi) În care o gândire, o frază se exprimă printr-un singur cuvânt.

hologamie *sf* [At: DEX / Pl: *~ii* / E: eg ***hologamy***] (Blg) Înmulțire prin fuzionare a doi indivizi unicelulari nediferențiați sexual.

holografic, **~ă** *a* [At: DEX / Pl: *~ici*, *~ice* / E: fr ***holographique***] **1** Care ține de holografie. **2** Care se referă la holografie.

holografie *sf* [At: DEX / Pl: *~ii* / E: fr ***holographie***] Procedeu de înregistrare a imaginii spațiale a unui obiect, care folosește lumina laserului atât pentru înregistrare, cât și pentru privirea hologramei.

hologramă *sf* [At: DEX / Pl: *~me* / E: fr ***hologramme***] **1** Placă fotografică pe care sunt înregistrate, sub forma unor dungi fine și paralele, atât amplitudinile undelor luminoase care vin de la un obiect, cât și fazele acestor unde. **2** Fotografie în relief.

holom¹ *sn* [At: JAHRESBER. XIX-XX, 73 / V: ***~lum***, ***~lumb***, ***~lun*** / Pl: *~uri* / E: mg ***halom***] (Trs) **1** Ridicătură de pământ de vreo 0,5 m între două holde. **2** (Îf *holumb*) Semn care indică frontiera Si: *piatră de hotar*. **3** Dâmb. **4** (Îf *holun*) Grămadă dezordonată de lemne care blochează o trecătoare.

holom² *sn* vz ***holm***

holometabolă *af* [At: DEX / Pl: *~le* / E: fr ***holométabole***] (D. insecte) Care are metamorfoză completă, trecând prin stadiile de larvă, nimfă și adult.

holomoci *vt* [At: VICIU, GL. / Pzi: *~cesc* / E: nct] (Reg; c. i. ață) A încurca.

holop *am* [At: (a. 1601) DOC., ap. GHIBĂNESCU, S. I. XXI, 139 / Pl: *~i* / E: rs ***холоп***, cf dubletul *hlap*] (Înv; d. țiganii robi) A cărui stăpânire nu putea fi pusă la îndoială din punct de vedere juridic.

holoparazit, **~ă** *smf*, *a* [At: DEX / Pl: *~iți*, *~e* / E: fr ***holoparasite***] **1-2** (Plantă lipsită de clorofilă) care trăiește parazitar pe o altă plantă, din care extrage hrana necesară.

holotă *sf* [At: M. COSTIN, ap. LET. I, 239/26 / V: ***~oată***, ***hoalătă***, ***~lută*** / Pl: *~te* / E: pn ***holota*** sau ucr ***холота***, cf dubletul *gloată*] **1** (Mol; înv) Gloată (3). **2** (Reg; îf *holoată*) Mulțime (zgomotoasă). **3** (Reg; îf *hoalătă*) Grămadă.

holoti *vt* [At: VICIU, GL. / Pzi: *~tesc* / E: ***holotă***] (Trs) A flecări.

holoturid *sn* [At: DEX / Pl: *~e* / E: fr ***holothurides***] **1** (Lpl) Clasă de animale marine fără schelet sau cu scheletul redus la plăci calcaroase tegumentare și cu o coroană de tentacule în jurul gurii. **2** (Șls) Animal care face parte din clasa holoturidelor (1).

holoturie *sf* [At: DEX / Pl: *~ii* / E: fr ***holthurie***, lat ***holothuria***] **1** Animal din încrengătura echinodermelor, cu corpul moale și alungit, care trăiește pe fundul mărilor Si: *castravete-de-mare*.

holoviță *sf* [At: DRĂGICI, ap. TDRG / A: nct / Pl: *~țe* / E: nct] (Reg; înv) Drojdie de rachiu amestecată cu borhotul din care s-a extras berea.

holpan, **~ă** *a* [At: CV 1950, nr. 4/36 / Pl: *~i*, *~e* / E: cf *hulpav*] (Reg) Lacom.

holști *vt* [At: I. CR. IV, 126 / Pzi: *~tesc* / E: nct] **1-3** (Trs; d. ochi) A holba (**1-3**).

holt *i* [At: SEVASTOS, N. 208 / E: ger ***halt***, săs ***holt***] (Trs) Stai pe loc!

holtei¹ [At: NECULCE, ap. LET. II, 459/3 / Pl: ~ / E: ucr ***холтяй*** „om desfrânat"] **1** *sm* Bărbat tânăr neînsurat Si: *frașcău*, *holter*, *junișan* Cf *becher¹*, *burlac¹* (1), *celibatar*. **2** *sm* (Îs) ~ *tomnatec* Bărbat vârstnic neînsurat. **3** *a* (Îs) *Fecior* ~ Flăcău. **4** *a* (Îs) *Borș* ~ Borș fără legume. **5** *sm* (Înv; îe) **~ de câine** Câine fără stăpân.

holtei² *vi* [At: MARIAN, NU. 10 / Pzi: *~esc* / E: ***holtei***] (Reg) **1** A trăi necăsătorit Si: *a holteri* (1). **2** A-și petrece viața ca holteii¹ (1) Si: *a holteri* (2).

holteiaș *sm* [At: MARIAN, Î. 131 / V: ***~tieș*** / Pl: *~i* / E: ***holtei*** + *-aș*] **1-2** (Șhp) Holtei¹ (1) (tânăr) Si: *holteraș* (**1-2**).

holteie *sf* [At: RUSSO, S. ap. DA ms / P: *~te-i-e* / Pl: *~ii* / E: ***holtei¹*** + *-ie*] **1-2** Burlăcie (1-2). **3** Timp cât cineva este holtei¹ (1).

holteiesc, **~ească** *a* [At: DA ms / Pl: *~ești* / E: ***holtei*** + *-esc*] **1** De holtei¹ (1). **2** Specific holteilor¹ (1).

holteiește *av* [At: LM / E: *holtei*[1] + *-ește*] **1** Ca un holtei[1] (1) Si: *holterește* (**1**). **2** În felul unui holtei[1] (1) Si: *holterește* (**2**).

holteime *sf* [At: ALEXI, W. / Pl: *~mi* / E: *holtei* + *-ime*] Mulțime de holtei[1] (**1**).

holter *sm* [At: LB / Pl: *~i* / E: nct] (Trs) Holtei[1] (**1**).

holteraș *sm* [At: LB / Pl: *~i* / E: *holer* + *-aș*] **1-2** (Trs) Holteiaș (**1-2**).

holterește *av* [At: LB / E: *holter* + *-ește*] (Trs) **1-2** Holteiește (**1-2**).

holteri *vi* [At: LB / Pzi: *~resc* / E: *holter*] **1-2** A holtei[2] (**1-2**).

holtui *v* vz ***altoi***

holub *sm* vz ***hulub***

holubă[1] *sf* vz ***hulubă***[1]

holubă[2] *sf* vz ***hrubă***

holubidniță *sf* [At: CHEST. II, 433/253 / Pl: *~țe* / E: *holub*, cf *hulubarniță*] **1-2** (Reg) Hulubărie (**1-2**).

holub *sm* vz ***hulub***

holubiță *sf* vz ***hulubiță***

holubnic *sn* vz ***hulubnic***

holum *sn* vz ***holom***

holumb *sn* vz ***holom***

holun *sn* vz ***holom***

holuri *snp* [At: COMAN, GL. / E: nct] (Reg) Pliuri.

holută *sf* vz ***holotă***

homan *sm* vz ***oman***

homar *sm* [At: DA ms / V: ***om~*** / Pl: *~i* / E: fr ***homard***] Crustaceu marin cu zece picioare, comestibil, asemănător cu racul (*Homarus vulgaris*).

homâltoc *sn* [At: AGÂRBICEANU, LUC. IV, 108, ap. DA ms / Pl: *~oace* / E: cf *șomoltoc*] Ghemotoc.

hombar *sn* vz ***hambar***

hombariu *sn* vz ***hambar***

homeag *sn* vz ***omeag***

homeaz *sn* [At: H I, 186 / Pl: *~eji* / E: cf *omag*] (Bot) Mică buruiană cu frunzele asemănătoare cu cele ale mărăcinelui și bobițe galbene pe lujer.

homeo- [At: DN[3] / V: ***o~*** / P: *~me-o* / E: fr ***homéo-***] Element prim de compunere savantă cu semnificația „asemănător".

homeomeri *smp* [At: DN[3] / P: *~me-o~* / E: fr ***homéoméries***] (Flz; ant) Termen folosit pentru a desemna cele mai mici particule materiale, infinit divizibile, ale corpurilor, care se considera că includ în sine toate calitățile posibile.

homeomorfism *sn* [At: DN[3] / V: ***om~*** / P: *~me-o~* / Pl: *~e* / E: fr ***homéomorphisme***] **1** (Mat) Funcție care suprapune două spații. **2** (Fiz) Fenomen referitor la analogiile formelor cristaline ale unor compuși.

homeopat, ~ă [At: CODRU-DRĂGUȘANU, C. 105 / P: *~me-o~* / Pl: *~ați, ~e* / E: fr ***homéopathe***] **1-2** *smf, a* (Medic) specializat în homeopatie. **3** *smf* Adept al homeopatiei.

homeopatic, ~ă *a* [At: DA ms / P: *~me-o~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***homéopathique***] **1-2** (Îoc *alopatic*) (De sau) privitor la homeopatie. **3** (Îs) *Doză ~ă* Medicament în diluție infinitezimală. **4** (Îs) *Vaccin ~* Tratament prin administrarea în doze foarte mici a substanțelor care, în cantități mari, ar putea provoca unui om sănătos o afecțiune analogă cu aceea care este combătută.

homeopatie *sf* [At: DA ms / P: *~me-o~* / Pl: *~ii* / E: fr ***homéopathie***] **1** Sistem terapeutic bazat pe proprietatea unor substanțe de a provoca pacienților reacții foarte puternice atunci când sunt administrate în diluții cu o concentrație infinitezimală, cu condiția ca efectul lor să nu fie perturbat de influența unor alte substanțe, în cantități mari (parfumuri, cafea, tutun etc.).

homeoplastie *sf* vz ***homoplastie***

homeoplazie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***homéoplasie***] (Blg) Dezvoltare a unui țesut asemănător țesutului normal.

homeoproforon *sn* [At: DN[3] / P: *~me-o~* / Pl: *~oane* / E: fr ***homéoprophorone***, ger ***Homeoprophoron***] (Lit) Aliterație.

homeoptotă *sf* [At: DN[3] / V: ***~toton*** *sn* / Pl: *~te* / E: fr ***homéoptote***, ger ***Homoloptoton***] Homeoteleută.

homeoptoton *sn* vz ***homeoptotă***

homeostat *sn* [At: DN[3] / P: *~me-o~* / Pl: *~e* / E: fr ***homéostat***] Sistem cibernetic cu autoorganizare pe principiul căutării statice a regimului de funcționare stabilă.

homeostatic, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***homéostatique***] **1** (D. un organism) Care are proprietatea de a menține, în limite foarte apropiate, constantele mediului intern. **2** (D. unele sisteme) Care are proprietatea de a-și menține constante anumite mărimi caracteristice.

homeostază *sf* [At: DEX / P: *~me-o~* / Pl: *~ze* / E: fr ***homéostase***] **1** Proprietate a organismului de a menține, în limite foarte apropiate, constantele mediului intern Si: *homeostazie* (**1**). **2** Proprietate a unor sisteme de a-și menține constante anumite mărimi caracteristice Si: *homeostazie* (**2**).

homeostazie *sf* [At: DN[2] / P: *~me-o-sta-zi-e* / Pl: *~ii* / E: fr ***homéostasie***] **1-2** Homeostază (**1-2**).

homeoteleută *sf* [At: DN[3] / V: ***~ton*** *sn* / P: *~me-o-te-le-u~* / Pl: *~te* / E: fr ***homéotéleute***] Figură de sintaxă poetică constând în potrivirea fonică a ultimelor silabe a două cuvinte învecinate Si: *homeoptotă*.

homeoteleuton *sn* vz ***homeoteleută***

homeoterm, ~ă *smf, a* [At: DN[2] / P: *~me-o~* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***homéotherme***] **1-2** (Organism) care își păstrează temperatura internă constantă, indiferent de variațiile temperaturii externe. **3** (D. ape termale) Care izvorăște la o temperatură apropiată de aceea a organismului omului.

homeotermie *sfs* [At: DEX / P: *~me-o~* / Pl: *~ii* / E: fr ***homéothermie***] Proprietate a unor animale de a-și păstra o temperatură constantă a corpului.

homeric, ~ă *a* [At: MN (1898) 7/1 / V: ***om~*** / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***homérique***] **1-2** Care aparține (lui Homer sau) epopeilor lui. **3-4** Privitor (la Homer sau) la epopeile lui. **5-6** Specific (lui Homer sau) epopeilor lui. **7** (Pex) De proporții neobișnuite Si: *grandios, măreț*. **8** (Îe) **Râs ~** Râs foarte puternic și de nepotolit.

homerism *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: fr ***homérisme***] **1-2** Caracter particular al (limbii) lui Homer.

homeriza *vt* [At: DN[3] / Pzi: *~zez* / E: cf it *omerizzare*] A da un caracter homeric.

homerid *sm* [At: DN[3] / Pl: *~izi* / E: fr ***homérides***] **1** (Mpl) Rapsod și poet epic grec colaborator la transmiterea și la definitivarea epopeilor homerice. **2** Poet care imită stilul poeziei lui Homer.

home-rule *sni* [At: DN[3] / P: *hăum-rul* / E: eg ***Home-Rule***] Autoguvernare, mai ales în ceea ce privește legislația internă sau locală a unei țări dependente sau federale, a unui teritoriu sau a unei colonii.

homespun *sn* [At: DN[3] / P: *hăumspun* / Pl: *~e* / E: eg ***homespun***] Tip de țesătură pentru stofe de lână care imită țesătura făcută la războiul de casă.

homete *sm* vz ***nămete***

homicid[1]*, ~ă* [At: DN[2] / V: ***om~*** / Pl: *~izi, ~e* / E: fr ***homicide***] **1-2** *smf* Persoană care a omorât (premeditat sau) involuntar pe cineva Si: *asasin, ucigaș*. **3-4** *a* Care (provoacă sau) poate provoca moartea cuiva Si: *ucigaș*.

homicid[2] *sn* [At: DN[2] / Pl: *~uri* / E: fr ***homicide***] Crimă.

hominian *sm* [At: DN[3] / Pl: *~ieni* / E: fr ***hominiens***] **1** (Lpl) Familie de primate având ca tip omul, care cuprinde formele fosile intermediare de la antropoide la omul actual. **2** Reprezentant al hominienilor (**1**).

hominid *sn* [At: DEX / E: fr ***hominides***] **1** (Lpl) Gen de hominieini, cuprinzând specia homo sapiens, din care face parte omul actual. **2** Reprezentant al hominidelor (**1**).

hominizare *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~zări* / E: cdp fr ***hominisation***] Proces de transformare psihofiziologică a hominidelor superioare în Homo sapiens.

homnog *sm* vz ***hotnog***

homnogi *sm* vz ***hotnog***

homo-[1] [At: DN[3] / V: ***omo-*** / E: fr ***homo-***, it ***omo-***] Element prim de compunere cu semnificația: **1** Egal. **2** Identic. **3** Asemănător.

homo² *smi* [At: DN³ / E: lat ***homo***] (Liv) Om.
homoacă *sf* vz ***homoancă***
homoace *sfp* [At: ZANNE, P. II, 198 / E: nct] (Reg) Păr mare și stufos.
homoancă *sf* [At: ALRT. II, 163 / V: *~acă* / Pl: *~nce* / E: nct] **1** (Reg) Iaz făcut pe cursul unui râu de munte, care poate fi deschis pentru a se da apă destulă plutelor care pornesc la vale. **2** (Îf *~acă*) Întăritură făcută în țărmul unui râu, pentru a-l proteja de eroziune. **3** Albie (3).
homoc *smi* [At: ANON. CAR. / E: mg ***homok***] (Nob) Nisip.
homocentric, ~ă *a* [At: DN² / V: *om~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: fr ***homocentrique***] **1** (D. fascicule de lumină) Ale cărui raze trec toate prin același punct. **2** (Mat; d. cercuri) Care au același centru.
homocentru *sn* [At: DN³ / V: *om~* / Pl: *~re* / E: fr ***homocentre***] (Mat) Centru comun mai multor cercuri.
homocerc, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~rci, ~rce* / E: fr ***homocerque***] (D. înotătoarea codală a unor pești; îoc *heterocerc*) Care are lobi egali.
homocos, ~oasă *a* [At: ANON. CAR. / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***homoc*** + *-os*] (Nob) Nisipos.
homocrom, ~ă *a* [At: DN³ / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***homochrome***] (D. un animal) Care își potrivește culoarea și forma cu mediul în care trăiește pentru a se apăra mai bine.
homocromie *sf* [At: DN² / Pl: *~ii* / E: fr ***homochromie***] Potrivire de culoare și de formă între un animal și mediul în care trăiește, folosită ca mijloc de apărare.
homocron, ~ă *a* [At: DN² / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***homochrone***] (Rar) Simultan.
homo faber *sms* [At: DN³ / E: lat ***homo faber***] Termen folosit pentru a desemna pe omul primitiv, care își făcea singur uneltele necesare.
homofon, ~ă *a* vz ***omofon***
homofonie *sf* vz ***omofonie***
homoform, ~ă *a* vz ***omoform***
homogen, ~ă *a* vz ***omogen***
homograf, ~ă *a* vz ***omograf***
homogrefă *sf* [At: DN³ / Pl: *~fe* / E: fr ***homogreffe***] (Med) Grefă luată de la un individ din aceeași specie.
homologie *sf* vz ***omologie***
homomorf, ~ă *a* [At: DN² / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***homomorphe***] (Blg) Care are aceeași formă.
homomorfism *sn* [At: DEX / V: *om~* / Pl: *~e* / E: fr ***homomorphisme***] (Mat) Corespondență univocă într-un singur sens între două mulțimi dotate cu aceeași structură algebrică Si: *automorfism*.
homonimie *sf* vz ***omonimie***
homoniță *sf* [At: VAIDA ap. DA ms / Pl: *~țe* / E: nct] (Reg) Namilă.
homo oeconomicus *sms* [At: DN³ / E: lat ***homo oeconomicus***] (Liv) Om conceput de economiști ca o ființă abstractă, încadrată în societate și dominată de stimulul de a-și satisface nevoile materiale.
homoplastie *sf* [At: DN³ / V: *~meo~* / Pl: *~ii* / E: fr ***homoplastie***] (Med) Transplantare de grefă de la un individ din aceeași specie la un alt individ.
homopolimerizare *sf* [At: DN³ / Pl: *~zări* / E: fr ***homopolymérisation***] Formă obișnuită de polimerizare, constând în formarea unui polimer prin legarea succesivă a moleculelor unui singur monomer.
homopter *sn* [At: DN² / Pl: *~e* / E: fr ***homoptères***] **1** (Lpl) Ordin de insecte cu două perechi de aripi membranoase de aceeași mărime și de aceeași formă. **2** Insectă care face parte din ordinul homopterelor (1).
homo sapiens *sms* [At: DN³ / E: lat ***homo sapiens***] (Blg) Individ din ordinul primatelor considerat ca tip al speciilor umane.
homosexual, ~ă *smf, a* [At: DA ms / P: *~xu-al* / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***homosexuel***] **1-2** (Îoc *heterosexual*) (Persoană) care practică relații sexuale cu indivizi de același sex Cf *lesbiană, pederast*.
homosexualitate *sf* [At: COD. PEN. R.P.R. 455 / P: *~xu-a~* / Pl: *~tăți* / E: fr ***homosexualité***] (Îoc *heterosexualitate*) Atracție sexuală față de indivizi de același sex Si: *inversiune sexuală, invertire sexuală, lesbianism, pederastie*.
homosferă *sfs* [At: DN³ / V: *om~* / E: fr ***homosphère***] (Ggf) Strat inferior al atmosferei, situat între sol și altitudinea de 100 km, în care costituenții principali (azotul și oxigenul) rămân în aceleași proporții.
homotetie *sf* vz ***omotetie***
homoti *vtrp* [At: T. PAPAHAGI, M. 222 / Pzi: *~tesc* / E: ucr ***хомут*** „jug pentru cai"] (Reg) **1-2** A (se) înșeua.
homotransplant *sn* [At: DN³ / Pl: *~uri* / E: fr ***homotransplant***] (Med) Transplant de la un individ la altul din aceeași specie.
homozigot *sm* [At: DEX / Pl: *~oți* / E: fr ***homozygote***] (Blg) Organism hibrid cu un singur tip de gameți.
homunculus *sm* [At: CIAUȘANU, R. SCUT. 16 / V: ***homuncul*** / Pl: *~uși* / E: fr ***homuncule***, ger ***Homunculus***, lat ***homunculus***] **1** Omuleț artificial pe care alchimiștii pretindeau că au reușit să-l fabrice. **2** (Pex) Om foarte mic de statură Si: *pitic, prichindel*. **3** Fetus uman.
hon *sn* [At: LTR² / Pl: *~uri* / E: eg ***hone***] Unealtă așchietoare alcătuită dintr-un corp rotativ de oțel pe care sunt fixate mai multe pietre abrazive, care este utilizată la finisarea suprafețelor cilindrice interioare ale pieselor metalice.
honca *av* [At: VISSARION, B. 40 / E: fo] (Îe) **~-tronca** În ritm neregulat și fără spor.
honca [At: PAȘCA, GL. / Pzi: *honc* / E: cf *honcăi*] (Reg) **1** *vt* A lovi fără milă Cf *hicăi*. **2** *vi* A se lăsa învins de problemele de ordin material.
honcăi [At: VICIU, GL. / V: ***~ăli, ~ăni*** / Pzi: *hon~* / E: fo] (Mun) **1-2** *vtr* A (se) clătina. **3** *vr* A se giugiuli.
honcăli *v* vz ***honcăi***
honcăni *v* vz ***honcăi***
honci¹ *vr* [At: CIAUȘANU, GL. 30 / Pzi: *~cesc* / E: ***hoancă¹***] **1** (Reg) A îmbătrâni. **2** A se hodorogi.
honci² *sn* [At: CHEST. IV, 87/99 / Pl: ? / E: ***honci¹***] (Reg) Platou.
honcit, ~ă *a* [At: CIAUȘANU, GL. 30 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***honci¹***] (Reg) **1** Îmbătrânit. **2** Hodorogit² (4).
hondoală *sf* [At: H XVII, 176 / Pl: *~le* / E: nct] (Top) Gaură naturală pe coasta unui deal.
hondrăi *vi* [At: ȘEZ. III, 16 / V: ***~ăli*** / Pzi: *~esc* / E: fo] (Reg) **1** A hăndrălui (1). **2** A trândăvi.
hondrălău *sm* vz ***handralău***
hondrăli *v* vz ***hondrăi***
hondrălit, ~ă *a* [At: CHEST. II, 13/270 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***hondrăli***] (Reg; d. case) **1** Învechit. **2** Dărăpănat².
hondrăni *vi* [At: GORJAN, H. II. 194/28 / Pzi: *~nesc* / E: fo, cf mg *hadarni*] (Reg) **1** A flecări. **2** A murmura.
hondro *av* [At: DA ms / E: cf *handră*] (Reg) **1** (Îlav) **~-~** Tot una. **2** (Îal) De colo până colo. **3** (Îe) **A fi de ~-~** A fi slugarnic față de oricine.
hondroacă *sf* ***androc***
hondrobeie *sfp* [At: VASILIU, P. L. 98 / E: nct] (Reg) Unelte de grădinărit.
hondrobos, ~oasă *a* [At: ȘEZ. III, 16 / Pl: *~oși, ~oase* / E: nct] (Reg) **1** (Îoc *neted*) Aspru. **2** Tont.
hondroc *sn* vz ***androc***
hondromăni *vi* [At: REV. CRIT., 156 / Pzi: *~nesc* / E: fo] (Reg) **1** A bolborosi (1). **2** A face gălăgie.
honină *sf* [At: CHEST. II, 53/97 / Pl: *~ne* / E: nct] (Reg) Casă mare.
honipsi *vt* [At: CARAGIALE, S. N. 57 / Pzi: *~sesc* / E: ngr ***χωνεύω*** (aor ***εχώνευσα***)] (Grî) **1** A distruge. **2** (Fig; îcn) A nu putea înghiți pe cineva.
honipsit *sn* [At: CARAGIALE, O. VII, 49 / Pl: *~uri* / E: ***honipsi***] (Grî) **1** Distrugere. **2** (Fig) Digerare.
hononog *ai* [At: ARH. OLT. XXI, 267 / E: nct] (Reg; d. o încăpere) Gol.
hononoi *sn* [At: CIAUȘANU, V. 167 / Pl: *~oaie* / E: nct] (Reg; csc) **1** Roi. **2** Grămadă. **3** Pâlc.

honoris causa [At: DN[3] / P: ~ *cau-za* / E: lat ***honoris causa***] (Liv; d. titlul științific de doctor) Acordat pentru merite excepționale Si: *onorific* (**1**).

hont *sn* [At: VICIU, GL. / Pl: *~uri* / E: ger ***Hunt***] (Reg; min) Roabă.

hontar *sm* [At: FRÂNCU–CANDREA, M. 42 / Pl: *~i* / E: ***hont*** + *-ar*] (Reg) Miner care scoate piatra din mină.

hontâc *i* [At: RĂDULESCU-CODIN, Î., ap. DA ms / V. ***hodâc*** / E: fo] Redă zgomotul făcut de cineva care șchioapătă Cf *hodâc, hojmâc, șontâc*.

hontroape *sfp* [At: CIAUȘANU, V., ap. DA ms / E: cf *hondrobeie*] (Reg) **1** Boarfă[2] (**1**). **2** Așternut uzat.

honțăneală *sf* [At: BOCEANU, GL. / Pl: *~eli* / E: ***honțăni*** + *-eală*] (Reg) **1** Mers săltat. **2** Alergătură multă. **3** Muncă.

honui *vt* [At: DEX / Pzi: *~esc* / E: ***hon*** + *-ui*] (Teh) A netezi suprafața interioară cilindrică a unei piese metalice cu ajutorul unei mașini speciale.

honuire *sf* [At: LTR[2] / Pl: *~ri* / E: ***honui***] (Teh) Netezire a suprafeței interioare a unei piese metalice cilindrice.

honuit *sn* [At: DEX / Pl: *~uri* / E: ***honui***] (Teh) **1** Honuire. **2** (Îs) *Mașină de ~* Mașină-unealtă cu 3–12 bare abrazive, care, printr-o mișcare de rotație și o mișcare rectilinie, netezește suprafața interioară cilindrică a unor piese metalice.

honved *sm* [At: MÂNDRESCU, L. P. 165 / V: ***honvid*** / A și: *honved* / Pl: *~ezi* / E: mg ***honvéd*** „militar teritorial"] **1** Soldat din infanteria maghiară în Evul Mediu. **2** Soldat din armata pedestră austro-ungară. **3** Soldat din miliția teritorială maghiară Cf *schimbaș*.

honvid *sm* vz ***honved***

hop [At: ȚICHINDEAL, F. 199/20 / V: ***hăpa, ~a, ~ai, hup, hupa, up*** / Pl: *~uri sn* / E: fo] **1-3** *i* (Șîc **~ai-dupai, ~ai-țupai**) Exclamație care însoțește (o săritură peste un obstacol,) (ridicarea unei greutăți sau) căderea, scăparea ori aruncarea unui obiect din mână Si: *hopâc* (**1-3**). **4** *i* (În chiuituri la un dans popular; are; îc) **~ zup, ~ țup(a), ~ lupa, ~ai-da** Exclamație care subliniază un salt sau altă figură de virtuozitate. **5** *i* (Fam) Îndemn adresat unei persoane (în vârstă) pentru a face efortul de a urca. **6** *i* Îndemn adresat copiilor mici pentru a se ridica în picioare. **7** *i* (Fam; îlav) **~ așa** Îndemn adresat copiilor mici când îi săltăm pe genunchi sau îi ridicăm în brațe. **8-9** *i* (Cu valoare verbală) Exclamație care exprimă surpriza față de (sosirea cuiva sau) alt eveniment neașteptat. **10** *i* (Cu valoare verbală) Exclamație care exprimă o surpriză neplăcută. **11** *i* (Îf *hopa*) Îndemn adresat copiilor mici pentru a se așeza. **12** *i* (Îe) **~ de** (sau **într-)o parte** Țicnit. **13** *i* (Îe) **~ odată** Hop (**9**). **14** *i* (Îf *hup! up!*) Strigăt vânătoresc Cf *hep! hep!* **15** *av* Deodată. **16** *sn* Salt. **17** *sn* Obstacol pe un drum (peste care vehiculele trec zdruncinându-se). **18** *sn* Ridicătură de pământ asemănătoare unui prag. **19** *sn* (Fig) Dificultate. **20** *sn* Săritură a unui vehicul peste un obstacol. **21** *sf* (Cor; îf *hupa*) Dans popular nedefinit mai îndeaproape. **22** Melodie după care se execută acest dans. **23** (Îc) **~a(i)-Mitică** Păpușă din celuloid care revine întotdeauna la poziție verticală, pentru că are centrul de greutate situat la bază.

hopa *i* vz ***hop***

hopai *i* vz ***hop***

hopaie *sf* [At: MAT. FOLK. 1602 / Pl: *hopăi* / E: pbl ctm ***hop*** + ***văpaie***] (Reg) Flacără.

hopaiț *sn* vz ***opaiț***

hoparița *sf* [At: VÂRCOL. V / Pl: *~țe* / E: ***hop***(aie) + *-ariță*] (Reg) Flacără mare.

hopăi [At: LB / V: ***hup~*** / Pzi: *~esc* și *ho~* / E: ***hop*** + *-ăi*] (Reg) **1** *vi* A sări. **2** *vi* A urca. **3** *vi* A striga „hop" (săltând). **4** *vi* A chiui la dans Cf *hop* (**4**). **5** *vtf* A ridica ceva.

hopăiță *sf* [At: MAT. FOLK. 1576 / Pl: *~ți* / E: ***hopaie*** + *-iță*] **1-2** (Reg; șhp) Hopaie (mică).

hopătaie *sf* [At: POMPILIU, B. 1011 / Pl: *~tăi* / E: ctm ***hopaie*** + ***vâlvătaie***] (Reg) Flacără mare.

hopâc *i* [At: I. CR. III, 219 / E: fo] **1-3** Hop (**1-3**).

hopcalită *sf* [At: DN[3] / Pl: *~te* / E: fr ***hopcalite***] Amestec de bioxid de mangan cu oxid de cupru, cobalt și argint, folosit în măști speciale contra oxidului de carbon.

hopcină *sf* vz ***hapcină***

hopină *sf* [At: N. REV. R. VIII, 86 / A și: *hopină* / Pl: *~ni* / E: ***hop*** + *-ină*] (Reg) **1** Asperitate. **2** (Lpl) Gropi mari pe șosea Cf *hop* (**17**).

hopinos, ~oasă *a* [At: LB / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***hopină*** + *-os*] (Reg) **1** Cu asperități. **2** (D. un drum) Hopuros.

hopița *i* [At: DA ms / E: ***hop*** + *-iță*] (Reg) Încurajare adresată copiilor mici când încep să se ridice în picioare Cf *hop* (**7**).

hoplean *sn* vz ***oplean***

hoplit *sm* [At: DEX / Pl: *~iți* / E: fr ***hoplite***] (La vechii greci) Soldat pedestru echipat cu armament greu.

hoplo- [At: DN[3] / E: fr ***hoplo-***] Element prim de compunere savantă cu sensul de „armă".

hoplolatrie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: ***hoplo-*** + ***-latrie***] (Liv) Adorație a unor obiecte de vânătoare și a armelor la unele triburi politeiste.

hoplomac *sm* [At: DN[2] / Pl: *~aci* / E: fr ***hoplomaque***, lat ***hoplomachus***] (Ant) Gladiator care era echipat cu arme grele.

hoplomahie *sf* [At: DN[2] / Pl: *~ii* / E: fr ***hoplomachie***] (La vechii greci) Luptă între gladiatori înarmați cu arme grele.

hopoare *sp* [At: DA ms / E: nct] (Reg; îs) *Verigă cu ~* Verigă cu patru bucăți mici de fier.

hopoi *sn* vz ***puhoi***

hopor *sn* [At: CHEST. II, 272/392 / Pl: *~oare* / E: nct] (Reg) Crestătură făcută în piciorul prispei, în partea de sus.

hoporat, ~ă *a* vz ***hopurat***

hopsecat, ~ă *a* vz ***topsicat***

hopșagoș *am* [At: VAIDA, ap. DA ms / V: ***~șăgos*** / Pl: *~i* / E: nct] (Reg) Glumeț.

hopșă[1] *sf* [At: VICIU, GL. / Pl: *~șe* / E: mg ***hopsába*** „tovărășie", săs ***hopscha***] (Trs) Carne de vită tăiată în bucăți, care se distribuie sătenilor.

hopșă[2] *sf* [At: DA ms / Pl: *~șe* / E: nct] (Reg) Furcărie.

hopșăgos, ~oasă *a* vz ***hopșagoș***

hopși *vi* [At: DA ms / Pzi: *~șesc* / E: nct] (Reg) A îndrăzni.

hopurat, ~ă *a* [At: ȘEZ. III, 181 / V: ***~por~, ~roată*** *af* / Pl: *~ați, ~e* / E: ***hop***(***uri***) + *-at*] (Reg) Hopuros.

hopurel *sn* [At: ȘEZ. III, 181 / Pl: *~e* / E: ***hop***(***uri***) + *-ele*] **1-10** (Șhp; mpl) Hop (**16-20**) (mic).

hopuroată *af* vz ***hopurat***

hopuros, ~oasă *a* [At: MARIAN, T. 334 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***hop***(***uri***) + *-os*] (Rar; d. drumuri sau terenuri) Cu multe hopuri (**17**) Si: *hopinos* (**2**), *hopurat*.

hor[1] *i* [At: ALECSANDRI, T. 835 / V: *~c* / E: fo] **1** (Are) Imită un: **1** Zgomot produs de cineva care sforăie. **2** Sunet specific produs de porci. **3** Zgomot făcut de cineva care soarbe un lichid.

hor[2] *sn* [At: COD. VOR. 86/9 / Pl: *~uri* / E: gr ***χώρος***] (Înv) Vânt care bate din nord-vest.

hor[3] *sn* vz ***cor***

horaiț *sn* vz ***hraiță***

horaiță *sf* [At: LB / P: *~ra-i~* / Pl: *~răiți* / E: nct] (Reg) **1** Drum format în mod natural, prin circulație, între casele unei localități rurale Si: *uliță*. **2** (Îe) **A umbla pe ~** A umbla fără scop, bătând în lung și-n lat străzile. **3** (Lpl) Pământ neproductiv. **4** Loc expus mult la vânt.

horată *sf* [At: KLEIN, D. 229 / Pl: *~te* / E: nct] (Trs) Unealtă.

horatic *sns* [At: I. CR. III, 377 / E: nct] (Mol; îe) **A-și veni în ~** A-și veni în fire.

horațianism *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: ***Horațiu***] Imitație a poeziei lui Horațiu, caracterizată prin intimitate, recluziune a poetului, meditație și consolare.

horă[1] *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 12 / V: (înv) ***hoară, hoare, ~re, hură*** / Pl: *~re* și *~ri* / E: bg ***xopo***] **1** Dans popular românesc cu ritm domol, în care dansatorii se prind de mână, formând un cerc (mare) închis. **2** (Pex)

Cerc format de cei care dansează hora¹ (1). **3-4** (Pex) Melodie (sau cântec) după care se execută hora¹ (1). **5** (Pex; pop) Cerc. **6** (Pop) Petrecere țărănească unde se dansează jocuri populare. **7** (Îe) **A porni ~ra** A începe hora¹ (1). **8** (Îe) **A se prinde în ~** A intra în horă¹ (1). **9** (Îs) *~ra boierească* (sau *de(-a) mână, (de) brâu, de doi, de la Bacău, de la Bobeni, de la Câmpina, dezgovelei, domoală, dreaptă, gării, grecilor, iute, Izvoranului, înainte, înapoi, în bătaie, în două părți, în dreapta, în stânga, într-o parte, Jianului, la pas, lui Băluță, lui Cuza, lui Livente, mazilească, mirelui, miresei, moldovenească, moșnenilor, națională, nouă, nunții, peste picior, Plevnei, repede, săltată, tare, țărancă, țărănească, țesută, țigănească, Unirii* etc.) Horă (1) care se dansează în diverse feluri, cu diverși pași, pe diverse ritmuri, la anumite ocazii sau în anumite regiuni. **10** (Pex) Dans. **11** (Îe) **A nu-i veni** (cuiva) **vremea la ~** A fi încă copil. **12** (Îe) **A duce** (sau **a purta**) **~ra** A fi flăcău de frunte. **13** (Îe) **A ieși la ~** A intra (la vârsta cuvenită) în rândul fetelor și flăcăilor care dansează la horă¹ (6). **14** (Îe) **A se găti (ca) de ~** A se îmbrăca în haine de sărbătoare. **15** (Îc) **~ra mătușilor** Ninsoare cu vârtejuri. **16** (Îc) **~ra-bora** Claie peste grămadă. **17** (Trs; Mar; îf *hoară, ho(a)re*) Cântec popular de jale Si: *doină, baladă*. **18** (Reg; îaf) Cântec satiric, cu poantă epigramistică, strigat în timpul dansului Si: *chiuitură, strigătură, dârlai*. **19** (Îs) *~re.mare* Horă (17). **20** (Ast; reg) Auroră boreală. **21** (Ast; pop; șîs *~ra cu lăutarii în mijloc*) Constelație nedefinită mai îndeaproape. **22** (Reg) Fân adunat (sau împrăștiat dintr-o claie deja existentă ca să se usuce bine) pe un loc de câțiva metri pătrați, pentru a se (re)forma apoi claia. **23** (Reg) Naos. **24** (Reg) Absidă.

horă² *sf* [At: E. KOGĂLNICEANU, LET. III, 195/23 / Pl: *~re* / E: ngr **χορα**] (Grî) Oraș.

horăcăi *v* vz ***horcăi***

horăi¹ *vi* [At: LB / Pzi: *horăi, ~ăesc* / E: fo, cf *hor, sforăi*] (Reg) **1** (D. oameni) A horcăi (1). **2** (D. oameni) A sforăi. **3** (D. cai) A scoate sunete caracteristice. **4** (Rar; d. porumbei) A gânguri.

horăi² *vi* [At: BIBICESCU, P. P. 301 / Pzi: *~esc* / E: ***horă¹***] (Reg) **1** A hori (3).

horăire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***horăi***] (Reg) **1** Sforăit. **2** Horăit (2).

horăit *sn* [At: HOGAȘ, M. N. 149 / Pl: *~uri* / E: ***horăi¹***] (Reg) **1** Sforăit. **2** Zgomot produs de cel care respiră greu Si: *horăire* (2), *horăitură* (2).

horăitură *sf* [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: ***horăi*** + *-tură*] (Reg) **1** Sforăit. **2** Horăit (2).

horău *sm* [At: COMAN, GL. / Pl: *~ăi* / E: ***horă*** + *-ău*] (Reg) Om care cântă.

horâște *sf* vz ***horiște***

horbă *sf* vz ***vorbă***

horbodă *sf* vz ***horbotă***

horbot¹ *sn* vz ***horbotă***

horbot² *sn* [At: DA ms / Pl: *~e* / E: ctm ***horbă + zgomot***] (Reg) Vorbărie multă.

horbotă *sf* [At: (a. 1781) IORGA, S. D. VIII, 7 / V: ***~odă, horbot*** *sn*, ***orbotă*** / Pl: *~te* / E: pn ***forbot***] (Reg) Dantelă.

horbotat, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~ați, ~e* / E: ***horbotă***] (Reg) **1** Dantelat. **2** Împodobit cu dantelă.

horbotică *sf* [At: MACEDONSKI, O. III, 97 / Pl: *~ici* / E: ***horbotă*** + *-ică*] **1-2** (Reg; șhp) Dantelută (**1-2**).

horbură *sf* vz ***volbură***

horc *i* vz ***hor¹***

horcăi *vi* [At: PANN, E. II, 49/2 / V: ***~coi, ~coni***, (rar) ***horăcăi, ~âni*** / Pzi: *hor~*, (rar) *~esc* / E: ***horc*** + *-ăi*] **1** (D. oameni) A avea respirația grea a celui aflat în agonie Si: *a hârcâi* (**3**), *a horăi* (**1**), *a horcoti* (**1**), *a horogi* (**1**), *a hrocoti* (**1**), *a hropoti* (**1**). **2** (Reg) A sforăi. **3** (Reg; d. intestine; îf *horcoi*) A chiorăi (**1**).

horcăială *sf* [At: ARDELEANU, V. P. 35 / V: ***~ănea~*** / Pl: *~ieli* / E: ***horcăi*** + *-eală*] **1** Horcăit (**1**). **2** Sforăit.

horcăilă *sms* [At: DDRF / E: ***horcăi*** + *-ilă*] Epitet dat unui om care sforăie tare în somn.

horcăire *sf* [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: ***horcăi***] **1** Horcăit (**1**). **2** Sforăit. **3** Chiorăit.

horcăit *sn* [At: CAMILAR, C. 103 / V: ***~ănit, ~coit, ~conit*** / Pl: *~uri* / E: ***horcăi***] **1** Zgomot produs de cel care respiră greu, aflându-se în agonie Si: *horcăială* (**1**), *horcăire* (**1**), *horcăitură* (**1**), *horcoteală* (**1**), *horcotire* (**1**). **2** Sforăit. **3** (Îf *horcoit*) Chiorăit.

horcăitor, ~oare *a* [At: DA ms / Pl: *~i, ~oare* / E: ***horcăi*** + *-(i)tor*] **1** (D. oameni) Care respiră greu. **2** (D. oameni) Care sforăie. **3** (D. intestine) Care chiorăie.

horcăitură *sf* [At: CAMILAR, N. I, 93 / P: *~că-i~* / Pl: *~ri* / E: ***horcăi*** + *-(i)tură*] **1** Horcăit (**1**). **2** Sforăit.

horcăneală *sf* vz ***horcăială***

horcăni *v* vz ***horcăi***

horcănit *sn* vz ***horcăit***

horcegi *smp* [At: ȘEZ. II, 24 / E: nct] (Bot; Mol) Ceapă mică Cf *arpagic, hașmă*.

horciță *sf* [At: VARLAAM, C. 263 / A: nct / Pl: *~țe* / E: rs, ucr ***горчиця***] (Slî) Muștar.

horcoi *v* vz ***horcăi***

horcoit *sn* vz ***horcăit***

horconi *v* vz ***horcăni***

horconit *sn* vz ***horcăit***

horcoteală *sf* [At: ȘEZ. V, 99 / Pl: *~eli* / E: ***horcoti*** + *-eală*] (Reg) **1** Horcăit (**1**). **2** Sforăit.

horcoti *vi* [At: LB / Pzi: *~tesc* / E: fo] **1** (D. oameni) A horcăi (**1**). **2** (Reg) A sforăi. **3** (Reg; îf *horcoi*) A chiorăi (**1**).

horcotire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***horcoti***] **1** Horcăit (**1**). **2** Sforăit.

horcotit *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: ***horcoti***] **1** Horcăit (**1**). **2** Sforăit.

hordă *sf* vz ***hoardă***

hordăi *vi* [At: COMAN, GL. / Pzi: *~esc* / E: *hordău*] (Reg) A bate puțin laptele prins, fără a-i scoate untul.

hordăit, ~ă *a* [At: COMAN, GL. / Pl: *~iți, ~e* / E: ***hordăi***] (Reg) **1** (D. lapte) Bătut. **2** (D. lapte fiert și nefiert) Amestecat.

hordău *sn* vz ***hârdău***

hordeolum *sn* vz ***ordeolum***

hordie *sf* vz ***ordie***

hordoa *i* vz ***hârdoa***

hordorosi *vi* [At: CIAUȘANU, GL. / Pzi: *~sesc* / E: nct] (Reg; d. ouăle clocite) A suna într-un anumit fel atunci când sunt mișcate, dacă sunt aproape de scos pui.

hore¹ *sf* vz ***horă¹***

hore² *sfi* [At: COMAN, GL. / E: nct] (Reg) Distanță mare de drum.

horeală *sf* [At: IONESCU-BOTENI, S. N. 92 / Pl: *~eli* / E: ***hori*** + *-eală*] (Reg) Horitură.

horean *sm* [At: COMAN, GL. / Pl: *~eni* / E: nct] (Reg) **1** Băiat mare. **2** Băiat sănătos.

horelcă *sf* vz ***holercă***

horeț *sn* [At: DAMÉ, T. 125 / V: *~ez* / Pl: ? / E: nct] (Reg) Împletitură de nuiele în formă de coș cilindric, folosită la păstrarea în apă a peștelui prins.

horeți *i* [At: ARH. OLT. XXI, 267 / E: ***ho*** + *-reți*, cf *tăcereți!*] (Reg) **1** Stați! **2** Ajunge!

horez *sn* vz ***horeț***

horghidan [At: VICIU, GL. / Pl: *~i* / E: nct] **1** *sm* (Buc) Om înalt. **2** *am* (Reg; îs) *Prunc ~* Holtei (**1**).

horgoane *sfp* [At: CHEST. II, 391/345 / V: ***~rho~, gorga~*** / E: nct] (Reg) Clădiri care sunt construite în jurul casei.

horgoș *sm* [At: KLEIN, D. 137 / Pl: *~i* / E: mg ***horgas*** „încovoiat"] (Mgî; reg) Monedă de argint cu valoare de 17 creițari.

horha *av* [At: PAMFILE, A., ap. DA ms / E: ***horhăi***] (Reg; îe) **A umbla ~** A umbla fără nici un rost.

horhăi *vi* [At: CREANGĂ, P. 201 / V: *or~* / Pzi: *hor~* și *~esc* / E: fo] (Mol; Buc) **1** A umbla în neștire Si: *a horhoti* **(1)**. **2** A căuta ceva (prin întuneric), fără a găsi Si: *a horhoti* **(2)** Cf *a bâjbâi, a orbecăi*.

horhăială *sf* [At: DDRF / Pl: *~ieli* / E: ***horhăi*** + *-eală*] (Mol; Buc) **1** Rătăcire. **2** Orbecăire.

horhăit *sn* [At: H XVI, 267 / Pl: *~uri* / E: ***horhăit***] (Mol; Buc) **1-2** Horhăială **(1-2)**.

horhoale *sfp* [At: CV 1950, nr. 4, 41 / E: nct] (Reg) Locuri prăpăstioase.

horhoană *sf* [At: COMAN, GL. / Pl: *~ne* / E: pvb ***horhoni***] (Reg) Epitet dat unui om care râde prea mult și prea zgomotos.

horhoane *sfp* vz ***horgoane***

horhola *vr* [At: BUGNARIU, N. / Pzi: ? / E: nct] (Reg) **1** A se împodobi. **2** A se mândri.

horholină *sf* [At: I. CR. III, 281 / Pl: *~ne* / E: ***horhola*** + *-ină*] (Reg) Femeie cochetă Si: *cocotă*.

horhomet *sn* [At: COMAN, GL. / Pl: ? / E: nct] (Reg) Grămadă mare de fructe.

horhoni *vi* [At: PAȘCA, GL. / Pzi: *~nesc* / E: fo, cf *horconi, hărhăți*] (Reg) A discuta și a râde zgomotos, fără nici o justificare.

horhot *sn* [At: PAMFILE, J. II, ap. DA ms / Pl: *~e* / E: fo] (Reg) Zgomot.

horhoti *vi* [At: I. CR. III, 376 / Pzi: *~tesc* / E: fo] (Reg) **1-2** A horhăi **(1-2)**.

horhotină *sf* [At: PAMFILE, C. Ț. 319 / Pl: *~ne* / E: ***horhoti*** + *-ină*] (Prt) **1** Femeie grasă, urâtă și greoaie. **2** Fată bătrână, urâtă și leneșă.

horhună *sf* [At: MARIAN ap. CADE / Pl: *~ne* / E: cf *gorgună*] (Buc; dep) Țigancă bătrână.

hori [At: ODOBESCU, S. III, 526 / Pzi: *~resc* / E: ***horă***] **1** *vi* A dansa hora **(1)**. **2-3** *vti* A interpreta o horă[1] **(3-4)** vocal sau instrumental (numai la instrumente de suflat). **4-5** *vti* (Trs) A cânta de dor (sau de jale) Si: *a doini*. **6-7** *vti* (Mar) A duce la groapă un flăcău sau o fată tânără, cântându-i-se hore **(17)** duioase de către fetele tinere din sat Cf *a boci*. **8** *vt* (Reg) A strânge fânul, otava, trifoiul în hore **(22)**. **9** *vt* (Reg) A risipi căpițele de fân în hore **(22)**.

horicea *sf* [At: BIBICESCU, P. P. 320 / Pl: *~cele* / E: ***horă*** + *-icea*] **1-18** (Șhp) Horă **(1-6,10,17-18)** (mică) Si: *horișoară* **(1-18)**.

horie *sf* vz ***orie***

horilcă *sf* vz ***holercă***

horincă *sf* [At: PAMFILE, J. II, ap. DA ms / Pl: *~nci* / E: ***holercă*** + ***palincă***] (Reg) **1** Holercă **(3)**. **2** (Îs) ~ *îndulcită* Țuică îndulcită cu miere sau zahăr. **3** (Îs) ~ *verde* Țuică neîndulcită.

horincie *sf* [At: VAIDA / Pl: *~ii* / E: ***horincă*** + *-ie*] (Reg) Velniță.

horipila *v* vz ***oripila***

horipilant, ~ă *a* vz ***oripilant***

horipilare *sf* vz ***oripilare***

horipilație *sf* vz ***oripilație***

horișoară *sf* [At: H I, 308 / Pl: *~re* / E: ***horă*** + *-ișoară*] **1-18** (Șhp) Horicea **(1-18)**.

horiște *sf* [At: I. IONESCU, C. 110/6 / V: *~răște* / Pl: *~ti* / E: ***horă*** + *-iște*] (Reg) Loc pe care se face o horă **(22)** de fân Si: *horitură*.

horit, ~ă *a* [At: BUD, P. P. 47 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***hori***] (Mar) Bocit.

horitor, ~oare *smf* [At: RETEGANUL, TR. 79 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***hori*** + *-(i)tor*] (Reg) Persoană care cântă o horă **(3-4)**.

horitură *sf* [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: ***hori*** + *-(i)tură*] (Reg) Loc pe care se adună fânul înainte de a-l face claie Si: *horeală* Cf *horiște*.

horițe *sfp* [At: CV 1950, nr. 3, 35 / E: nct] (Reg) Rotițe la mașina de gătit.

horiu *sn* vz ***cor***

horizon *sn* vz ***orizont***

horizont *sn* vz ***orizont***

horizontal, ~ă *a* vz ***orizontal***

horj[1] *sn* [At: KLEIN, D. 137 / V: *~rș* / Pl: *~uri* / E: ***horji***] (Reg) **1** Instrument cu care se scobesc jgheaburile în șindrile Si: *horjău, horjitor*. **2** (Pex) Jgheab în care se îmbină șindrilele unele în altele. **3** Instrument făcut dintr-o bucată de scândură cu o lamă de fier la capăt, cu care se desfac grăunțele de porumb de pe știulete. **4** Instrument cu care se curăță unghiile boilor. **5** Sperietoare (la vie) pentru alungarea păsărilor.

horj[2] *sm* vz ***horșc***

horjan *sn* vz ***orjan***

horjău *sn* [At: CHEST. II, 239/237 / Pl: *~äie* / E: ***horj***[1] + *-ău*] (Reg) Horj[1] **(1)**.

horjâtură *sf* vz ***horjitură***

horji *vt* [At: BUGNARIU, N., ap. DA ms / Pzi: *~jesc* / E: mg ***horzsolni***, cf *horțăi*] (Reg) **1** A freca. **2** A scobi jgheaburi în șindrile cu horjul[1] **(1)**. **3** A desface grăunțele de porumb de pe știulete cu horjul[1] **(3)**. **4** (Fig) A profita (de pe urma cuiva).

horjire *sf* [At: DDRF / V: *~jâre* / Pl: *~ri* / E: ***horji***] (Reg) **1** Frecare. **2** Scobire a șindrilelor Si: *horjit*[1] **(2)**. **3** Desfacere a grăunțelor de porumb de pe știulete Si: *horjit*[1] **(3)**. **4** (Fig) Profit (de pe urma cuiva) Si: *horjit*[1] **(4)**.

horjit[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***horji***] (Reg) **1** Frecare. **2-4** Horjire **(2-4)**.

horjit[2]***, ~ă*** *a* [At: DDRF / Pl: *~iți, ~e* / E: ***horji***] (Reg) **1** (D. șindrile) Scobit. **2** (D. știuleți) Desfăcut de grăunțe.

horjitor *sn* [At: CHEST. II, 239/301 / Pl: *~oare* / E: ***horji*** + *-(i)tor*] (Reg) Horj[1] **(1)**.

horjitură *sf* [At: CHEST. II, 240/49 / V: *~jât~* / Pl: *~ri* / E: ***horji*** + *-tură*] (Reg) Horj[1] **(2)**.

horjoc *sn* [At: VICIU, GL. / V: *~og* / Pl: ? / E: cf *horji*] (Reg) **1** Mătură de pănușe cu care se curăță hornul Cf *șterț*. **2** Coadă de cociorvă[1] **(1)**. **3** Pieptar rău care zgârie Cf *horjotină*.

horjog *sn* vz ***horjoc***

horjotină *sf* [At: COMAN, GL. / Pl: *~ne* / E: cf *horji*] (Reg) **1** Obiect de proastă calitate. **2** Haină rea și urâtă. **3** (Fig) Femeie urâtă.

horlangăr *sm* vz ***holoangăr***

horlău *am* [At: DA ms / Pl: *~ăi* / E: nct] (Reg) Nebunatic.

horli *vt* [At: BUGNARIU, N., ap. DA ms / Pzi: *~lesc* / E: nct] (Reg) **1** A umbla din târg în târg. **2** A trece din mână în mână.

horliște *sf* [At: FRÂNCU–CANDREA, R. 53, ap DA ms / A: nct / Pl: *~ti* / E: cf *horli*] (Reg) Loc steril.

horliță *sf* [At: CHEST. IV, 17/174 / Pl: *~țe* / E: cf *horli, horliște*] (Reg) Loc în țarină pe unde se merge cu carul Cf *horliște*.

horloi *sn* vz ***hornoi***

hormeghe *sf* vz ***varmeghe***

hormigar *sm* vz ***hârmigar***

hormism *sn* [At: DEX / Pl: *~e* / E: eg ***hormisme***] (Psh) Concepție potrivit căreia orice comportament este dirijat către un scop de o forță instinctivă.

hormon *sm* [At: ENC. AGR. III, 32 / V: (nob) ***~ă*** *sf* / Pl: *~i* / E: fr ***hormone***, ger ***Hormone***, rs **хормоны**] **1** (Med) Substanță secretată de glandele endocrine sau de alte țesuturi, care stimulează și coordonează activitatea anumitor organe sau a întregului organism. **2** (Îs) ~ *vegetal* Substanță (prin) care (se) stimulează creșterea vegetalelor.

hormonal, ~ă *a* [At: DN[2] / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***hormonal***] **1-2** Specific hormonilor **(1-2)**. **3-4** Care se referă la hormoni **(1-2)**. **5-6** De hormoni **(1-2)**. **7-8** Referitor la hormoni **(1-2)**. **9-10** Pe bază de hormoni **(1-2)**.

hormonă *sf* vz ***hormon***

hormonemie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***hormonémie***] (Med) Prezență a unui anumit hormon **(1)** în sânge.

hormonogeneză *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~ze* / E: fr ***hormonogenèse***] (Blg) Sinteză a hormonilor **(1)** în organism Si: *hormonopoieză*.

hormonologie *sfs* [At: DEX / Pl: *~ii* / E: fr ***hormonologie***] Ramură a endocrinologiei care studiază originea, structura și activitatea hormonilor **(1-2)**.

hormonopoieză *sf* [At: DEX[2] / P: *~po-ie~* / Pl: *~ze* / E: fr ***hormonopoièse***] (Med) Hormonogeneză.

hormonoterapie *sf* [At: DN[2] / Pl: *~ii* / E: fr ***hormonothérapie***] (Med) Tratament cu hormoni **(1)**.

hormonurie *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~ii* / E: fr ***hormonurie***] (Med) **1** Prezența a hormonilor **(1)** în urină. **2** Cantitate de hormoni **(1)** prezentă în urină.

hormos *sn* vz ***hurmuz***

hormoz *sn* vz ***hurmuz***

hormuros, ~oasă *a* vz ***holmuros***

hormuz *sn* vz ***hurmuz***

horn *sn* [At: NECULCE, ap. LET. II, 64/3 / V: ***hoarnă*** *sf*, ***hornă*** *sf* / Pl: *~uri*, (reg; rar) *hoarne* / E: ucr **хорн**] **1** Parte a coșului[3] **(38)** de fum la o casă, constituită din canalul îngropat în zidărie (și din porțiunea ieșită în afară prin acoperiș) Si: *hornoaică* **(1)**. **2** (Pex) Parte a vetrei nedefinită mai îndeaproape Si: *hornoaică* **(2)** Cf *buduroi* **(5)**, *buduret*. **3** (Pex) Coș[3] **(38)** pentru fum Si: *bageac, buduroi, buduret, fumar, hogeac, hornoaică* **(3)**. **4** (Îe) **A scrie cu cărbunele de pe ~** A fi începător la scris. **5** (Îae) A scrie prost. **6** (Îe) **A fi abia ieșit din ~** A fi tânăr. **7** (Trs) Cuptor de pâine. **8** Porumbar. **9** (Alp) Spațiu îngust între doi pereți de stâncă paraleli și înalți. **10** (Glg) Relief cu aspect de piramidă triunghiulară, caracteristic regiunilor alpine, care se formează în urma intersectării pereților circurilor glaciare Si: *karling*.

hornar *sm* [At: DA ms / Pl: *~i* / E: ***horn*** + *-ar*] **1** Persoană care curăță hornuri **(1-3)** Si: *coșar*[2]. **2** Persoană care construiește hornuri **(1-3)**.

hornă *sf* vz ***horn***

hornăreală *sf* [At: ȘEZ. III, 16 / Pl: *~eli* / E: ***hornar*** + *-eală*] (Reg) **1** Muncă grea și dificilă. **2** Activitate aducătoare de necaz și complicații.

hornărit *sn* [At: (a. 1644) URICARIUL VII, 9 / Pl: *~uri* / E: ***hornar*** + *-it*] Curățare a hornurilor **(1-3)**.

hornăriță *sf* [At: MARIAN, ap. DA ms / Pl: *~țe* / E: ***hornar*** + *-iță*] **1-2** Soție a hornarului **(1-2)**. **3** (Rar) Femeie care curăță hornurile **(1-3)**.

hornblendă *sf* [At: MDT / A și: *hornblendă* / Pl: *~de* / E: fr ***hornblende***, *ger* ***Hornblende***] Mineral în formă de cristale de culoare verde sau brun-închis, cu luciu sticlos, format din silicați de magneziu, fier, calciu, aluminiu și alte metale.

hornblendit *sm* [At: DEX / Pl: *~iți* / E: fr ***hornblendite***] Rocă grăunțoasă alcătuită în special din hornblendă.

horneață *sf* vz ***hornet***

horneci *sn* [At: CHEST. II, 336/60 / Pl: ? / E: ***horn*** + *-eci*] (Reg) Parte a vetrei pe care se sprijină lespezile de piatră care conduc fumul din vatră în pod Cf *horn* **(1)**.

hornet *sn* [At: SBIERA, P. 250 / V: *~eață sf*, ***urneață*** *sf* / Pl: *~e* / E: ***horn*** + *-eț*] **1-10** (Șhp) Hornuț **(1-10)**.

hornoaică *sf* [At: ALRM II/I h. 387 / Pl: *~ice* / E: ***horn*** + *-oaică*] **1-3** Horn **(1-3)**.

hornoi *sn* [At: CALENDARIU (1814) 87/3 / V: ***~rloi, hurloi, hurlou, urloi*** / Pl: *~oaie* / E: ***horn*** + *-oi*] **1** Gaură făcută în acoperișul casei pe unde iese fumul. **2** (Îf *hurloi, urloi*) Horn **(1)**. **3** Firidă în perete prin care iese fumul. **4** (Îf *hurloi, urloi*) Țeavă care duce fumul de la cuptor sau de la sobă în pod sau în coș[3] **(40)** Si: *burlan*. **5** Horneț care leagă cuptorul de horn **(1)**. **6** (Îf *urloi*) Coș[3] **(38)**. **7** (Înv; îf *urloi*) Conductă de apă. **8** (Reg; fig; îf *hurloi*) Uliță strâmtă, întortocheată și accidentată.

hornonăi *vi* [At: PAMFILE, DUȘM. 236 / Pzi: ? / E: fo] (Reg; pbl) A se rostogoli cu zgomot.

hornpipe *sni* [At: DEX[2] / P: *hornpaip* / E: eg ***hornpipe***] **1** (Muz) Cimpoi. **3** Dans popular scoțian dansat după o melodie cântată la cimpoi.

hornuț *sn* [At: CHEST. II, 342/241 / Pl: ? / E: ***horn*** + *-uț*] **1-10** (Șhp) Horn **(1-3,7-8)** (mic) Si: *hornet* **(1-10)**.

horo- [At: DN[3] / V: ***oro-*** / E: fr ***horo-***, cf gr *χορα*] Element prim de compunere cu semnificația: **1-2** (Referitor la) oră. **3** De oră. **4-5** (Cu caracter) orar.

horodinca *sfa* [At: CREANGĂ, P. 310 / Pl: *~nci* / E: ucr ***хородянка*** „orășeancă"] (Cor) **1** Dans popular de perechi, de origine ucraineană, cu ritm vioi, în care partenerii se țin de mâini și fac pași înainte și înapoi. **2** Melodie după care se execută horodinca **(1)**.

horodrâgă *sf* vz ***holodrâgă***

horog *s* [At: ALRM / Pl: ? / E: nct] (Reg) Vătrai.

horogi *vi* [At: GHICA, ap. SCRIBAN, D. / Pzi: *~ogesc* / E: fo] (Pop) **1** (D. oameni) A horcăi **(1)**. **2** (Reg) A sforăi.

horoi *sm* [At: DA ms / Pl: ~ / E: pbl fo] (Orn; reg) Ciocănitoare **(1)** (*Picus* și *Drycopus*).

horoiag *sn* [At: DA ms / Pl: ? / E: nct] (Reg) Cuptor **(1)** făcut rău.

horopsi *v* vz ***oropsi***

horopsit, ~ă *a* vz ***oropsit***

horopter *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: fr ***horoptère***] Totaliate a punctelor din spațiu ale căror imagini se formează din puncte retiniene corespunzătoare.

horoscop *sn* [At: DN[2] / Pl: *~oape* și *~uri* / E: fr ***horoscope***] **1** Prezicere astrologică a destinului după poziția stelelor la nașterea cuiva. **2** (Pex) Prezicere.

horostaie *sp* [At: COMAN, GL. / E: nct] (Reg) Unelte folosite în munca agricolă: grapă, plug etc.

horoștoală *sf* [At: CHEST. IV, 93/68 / Pl: *~le* / E: cf *horhoale*] (Reg) Horșc **(2)**.

horovi *v* vz ***vorovi***

horp *i* [At: CREANGĂ, P. 261 / E: fo] (Mol) Imită zgomotul făcut de cineva care soarbe ceva repede și dintr-o înghițitură.

horpăi *vt* [At: TDRG / Pzi: *hor~* și *~esc* / E: ***horp*** + *-ăi*] (Mol) **1** A sorbi cu zgomot Si: *a horpoti* **(1)**. **2** A mânca necuviincios Si: *a horpoti* **(2)**.

horpăială *sf* [At: ȘEZ. I, 85 / P: *~pă-ia~* / Pl: *~ieli* / E: ***horpăi*** + *-eală*] (Mol) **1** Sorbit[1]. **2** Mâncat[1] necuviincios Si: *horpăire* **(2)**, *horpăit[1]* **(2)**. **3-4** Zgomot pe care-l face cineva care soarbe (sau mănâncă necuviincios) Si: *horpăire* **(3-4)**, *horpăit[1]* **(3-4)**.

horpăire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***horpăi***] (Mol) **1** Sorbit[1]. **2-4** Horpăială **(2-4)**.

horpăit[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***horpăi***] (Mol) **1** Sorbit[1]. **2-4** Horpăială **(2-4)**.

horpăit[2], ~ă *a* [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***horpăi***] (Mol; d. alimente) **1-2** (Băut sau) mâncat cu lăcomie, dintr-o înghițitură. **3-4** (Băut sau) mâncat cu zgomot necuviincios.

horpos *sn* [At: CV 1950, nr. 2, 30 / Pl: *~uri* / E: mg ***horpasz*** „burtă"] (Reg) **1** (La vite) Parte scobită a corpului cuprinsă între ultima coastă și osul șoldului. **2** Șold.

horpoti *vi* [At: BUGNARIU, N. / Pzi: *~tesc* / E: ***horp***] **1-2** (Reg) A horpăi **(1-2)**.

horst *sn* [At: DN[2] / Pl: *~uri* / E: ger ***Horst***, cf fr *horst*] Regiune a scoarței terestre, mărginită de falii, care a rămas ridicată după scufundarea regiunilor vecine.

horstă *sf* [At: DA ms / Pl: *~te* / E: ucr ***хорсть***] (Buc) Snop mic de cânepă sau de in.

horș[1] *sn* vz ***horj***

horș[2] *sn* vz ***horșc***

horșaf *sn* [At: PISCUPESCU, O. 234 / Pl: ? / E: tc ***hoșaf***] (Reg) Ciorbă de prune afumate sau de vișine Cf *chiseliță*.

horșău *sn* vz ***așău***

horșc *sm* [At: VÂRCOL, V., ap DA ms / V: ***horj, horș*** / Pl: *~ști* / E: nct] (Top) **1** Pietriș care cade de pe munte. **2** Loc prăpăstios care se surpă mereu.

horșchi *vi* [At: BUL. FIL. IV, 103 / V: ***~ști*** / Pzi: *~chesc* / E: cf *hușchi*] (Arg) A fura.

horșlag *sn* [At: CHEST. IV, 102 / 264 / Pl: ? / E: nct] (Reg) **1** Loc unde s-a tăiat de curând o pădure lăsându-se seminteri. **2** Pădure tânără.

horște *sf* [At: HERZ.–GHER., M. II–III, 424 / Pl: *~ti* / E: nct] (Buc) Cămașă grosolană.

horști[1] *smp* [At: PANȚU, PL.[2] / E: nct] (Bot; reg) **1** Plantă erbacee cu frunze păroase și cu flori brune sau verzi (*Luzula pilosa*). **2** Mălaiul-cucului (*Luzula maxima*).

horști[2] *v* vz ***horșchi***

horștiță *sf* [At: DA ms / Pl: ~*țe* / E: ***horști*** + -*iță*] (Bot) Plantă erbacee cu flori violete, care crește pe fânețe și a cărei rădăcină veninoasă este întrebuințată în medicina populară (*Sinopsis arvensis*).

hortativ, ~ă *a* [At: DN² / Pl: ~*i*, ~*e* / E: lat ***hortativus***] (Grm; d. forme verbale sau d. propoziții) Care exprimă un îndemn.

hortensie *sf* [At: ENC. AGR. / Pl: ~*ii* / E: fr ***hortensia***, ger ***Hortensia***] (Bot) Arbust originar din China și Japonia, cu frunze persistente, cu flori mari, fără miros, de culoare roz, violetă, albă sau bleu², care se cultivă ca plantă ornamentală (*Hydrangea opuloides*).

horti- [At: DN³ / V: ***orti-*** / E: fr ***horti-***] Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1-2** (Referitor la) grădină. **3-5** Horticol (**1-3**). **6-7** (De) cultura plantelor.

horticol, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: ~*i*, ~*e* / E: fr ***horticole***] **1** Privitor la grădinărit. **2** De grădinărit. **3** Specific grădinăritului.

horticultor, ~oare *smf, a* [At: DA ms / Pl: ~*i*, ~*oare* / E: fr ***horticulteur***] **1-2** (Specialist) care se ocupă cu grădinăritul.

horticultură *sfs* [At: CADE / Pl: ~*ri* / E: fr ***holticulture***] Parte a agronomiei care se ocupă cu studiul cultivării grădinilor precum și cu aspectul estetic al arhitecturii parcurilor.

hortire *sf* vz ***horțire***

hortiviticol, ~ă *a* [At: DEX² / Pl: ~*i*, ~*e* / E: ***horti-*** + ***viticol***] Care ține de hortiviticultură.

hortiviticultură *sfs* [At: DEX² / E: ***horti-*** + ***viticultură***] Domeniu al agronomiei consacrat studiului cultivării pomilor fructiferi și viței de vie.

hortoane *sp* [At: CHEST. IV, 390/395 / E: cf *horgoane*] (Reg) **1** Totalitate a clădirilor anexe de pe lângă o mare gospodărie. **2** Construcție provizorie care servește ca adăpost păstorilor sau agricultorilor la câmp.

hortoapă *sf* vz ***hârtop***

hortopos, ~oasă *a* vz ***hârtopos***

hortum *sn* [At: CANTEMIR, IST. 364 / V: ***hur~*** / Pl: ~*uri* / E: tc ***hortum***] (Tcî) **1** Trompă de elefant. **2** Tulumbă. **3** Furtun.

horțăi [At: MARIAN, O. II, 348 / Pzi: *hor~*, ~*esc* / E: fo] (Reg) **1** *vt* A freca ceva. **2** *vr* A se scărpina tare și zgomotos Cf *a ciorsăi*.

horțâș ~ă *a, av* vz ***horțiș***

horți *vt* [At: PAMFILE, J. II, ap. DA ms / Pzi: ~*țesc* / E: nct] (Mol) A zgâlțâi ceva fără a-i schimba poziția.

horțire *sf* [At: DA ms / V: ***~rti~*** / Pl: ~*ri* / E: ***horți***] (Mol) Schimbare bruscă de direcție.

horțiș, ~ă [At: RUSSO, S. 116 / V: ***~țâș*** / Pl: ~*i*, ~*e* / E: ***horți*** + -*iș*] (Mol) **1-2** *av, a* (În mod) pieziș. **3** *av* De-a curmezișul.

horțoș *sn* [At: ȘEZ. IX, 151 / A și: *hor~* / Pl: ? / E: nct] (Reg) Hoarță (**1-2**).

horvat, ~ă *smf, a* [At: LB / A și: *hor~* / Pl: ~*ați*, ~*e* / E: mg ***Horvath***] (Trs; înv) **1-13** Croat (**1-13**).

hosânci *vt* [At: JIPESCU, O. 118 / Pzi: ~*cesc* / E: nct] (Reg; pbl) **1** A se trudi. **2** A lucra prea încet, fără spor.

hoschi *v* vz ***hospi***

hospă *sf* vz ***hoaspă***

hospci *v* vz ***hospi***

hospi *vi* [At: BUGNARIU, N. / V: ***~pci, ~schi*** / Pzi: ~*pesc* / E: vsl ***оусъпити***] (Reg) A dormi dus (toată ziua) Cf *dospi*, *hoaspă*.

hospodar *sm* vz ***gospodar***

hospos, ~oasă *a* [At: LB / Pl: ~*oși*, ~*oase* / E: ***hoaspă*** + -*os*] (Reg) Plin de hoaspe Cf *tărâțos*.

hostie *sf* [At: DA ms / Pl: ~*ii* / E: lat ***hostia***, fr ***hostie***] **1** (La greci și la romani) Jertfă adusă zeilor. **2** (La evrei) Jertfă (sângeroasă) adusă lui Dumnezeu. **3** (În Biserica catolică) Azimă folosită la împărtășanie. **4** (Fig) Victimă.

hostință *sf* [At: ALRM II, 226 / Pl: ~*țe* / E: nct] (Reg) Dulciuri.

hostoape *snp* [At: CHEST. VI, 35s. / E: cf *boască*, *hoaspă*, *hoștină*, *huște*] (Reg) **1** Drojdii. **2** Rămășițe de faguri după ce s-a stors ceara Si: *hostopină* (**2**).

hostochină *sf* vz ***hostopină***

hostopină *sf* [At: I. IONESCU, C. 2/22 / V: ***~ochină*** / Pl: ~*ne* / E: ***hostoape*** + -*ină*, cf *boștină*, *hoștină*, *voștină*] (Mol) **1** Drojdii. **2** Hostoape (**1-2**).

hostopoacă *sf* [At: BUGNARIU, N. ap. DA ms / Pl: ~*ace* / E: nct] (Trs) Claie de fân.

hostropățul *sna* [At: COMAN, GL. / Pl: ~*uri* / E: nct] (Cor) **1** Dans popular nedefinit mai îndeaproape. **2** Melodie după care se execută acest dans.

hoșav *sn* vz ***orșav***

hoșbot *sn* [At: BUGNARIU, N., ap. DA ms / Pl: ~*e* / E: nct] (Reg; lpl) **1-2** Vase (hârbuite). **3** Găleți.

hoșchilă *sms* [At: DA ms / E: ***hoșchi*** + -*ilă*] (Arg) Epitet dat unui om care fură.

hoșcomete *sm* [At: DA ms / Pl: ~*eți* / E: cf *coșcogeamite*] (Reg) **1** Dumicat mare. **2** Cocoloș mare.

hoșcotin *sm* [At: JIPESCU, O. 76 / V: ***~ă*** *sf* / Pl: ~*i* / E: nct] (Reg; prt) **1-4** Babalâc (**2-5**).

hoșcotină *sf* vz ***hoșcotin***

hoșmeie *sp* [At: PAMFILE, I. C. 55 / E: nct] (Trs) Hoșmuri.

hoșmoagă *sf* vz ***coșmagă***

hoșmuri *snp* [At: VICIU, GL. / E: mg ***husmi*** „cărnuri"] (Trs) Bucăți de carne de porc puse la afumat Si: *hoșmeie*.

hoșpint *sn* [At: COMAN, GL. / Pl: ? / E: nct] (Reg) Bătaie.

hoștand *sn* [At: SADOVEANU, V. F. 161 / A: nct / Pl: ~*uri* / E: ger ***Hochstand***] (Ger; reg) Obiect (scaun, masă etc.) pe care se urcă unii oameni pentru a părea mai înalți.

hoște *sfp* vz ***huște***

hoștină *sf* vz ***boștină***

hot¹ *sn* [At: VICIU, GL. / Pl: ? / E: nct] (Reg) Bucium făcut din coajă de salcie Cf *dârlă*, *drâmboi*, *hurgoi*, *hurnoi*.

hot² *sn* [At: MAT. FOLK. 1209 / Pl: ~*e* / E: nct] (Reg) Bucată.

hot³ *sni* [At: DEX² / P: *hat* / E: eg ***hot***] Hot-jazz.

hotac *sn* vz ***otac***

hotar *sn* [At: PRAV. MOLD., ap. GCR I, 119/31 / Pl: ~*e* / E: mg ***határ***] **1** Linie de demarcație care desparte o proprietate, o moșie, un sat sau un oraș de altul Cf *călușire*, *dorjincă*, *forgașă*, *haspar*, *hat*, *hictal*, *mejă*, *mejoină*, *mezuină*, *răzor*, *tarla*. **2** (Îc; înv) **Piatră-~** Piatră hotarnică. **3** Linie de demarcație care desparte o țară de alta Si: *frontieră*, *graniță*. **4** (Îs) *Piatră de ~* Piatră, stâlp prin care se indică un hotar (**3**). **5** (Îs) *Peste ~e* În țări străine. **6** (Înv; îs) *Între ~e* Regiune unde se învecina Muntenia cu Moldova. **7** (Fig) Limită. **8** (Fig) Margine. **9** (Fig) Capăt. **10** (Fig) Sfârșit. **11** (Fig; îs) ~*ul vederilor* Orizont. **12** (Trs) Câmp, teritoriu aparținând unei comune. **13** (Îs) *Între ~e* Limită dintre teritoriile aparținând unei comune. **14** (Iuz; Trs) Teren minier expropriat. **15-16** Moșie (mare). **17** (Pex) Regiune. **18** (Pex) Ținut. **19** (Pex) Țară. **20** (Înv) Hotărâre. **21** (Înv) Pravilă. **22** (Înv; îe) **A pune ~** A se hotărî.

hotaraș, ~ă *a* vz ***hotărâș***

hotarâș, ~ă *a* vz ***hotărâș***

hotareș, ~ă *a* vz ***hotărâș***

hotarnic, ~ă [At: (a. 1776) URICARIUL II, 189 / Pl: ~*ici*, ~*e* / E: ***hotar*** + -*nic*] (Înv) **1** *a* Care se învecinează cu... **2** *a* Care privește hotarele unei moșii. **3** *a* Care se referă la hotarele unei moșii. **4-5** *sm, a* (Șîs *Inginer* ~) (Agronom) care se ocupă cu măsurarea proprietăților și stabilirea hotarelor.

hotaz *sn* [At: DOC. HURMUZAKI, ap. DHLR. II, 552 / Pl: ? / E: tc ***hotaz***] (Trm; înv) Coadă de bivol agățată, ca podoabă, la gâtul cailor, sau, ca semn distinctiv, la bățul steagurilor Si: *podoabă*.

hotă¹ *sf* [At: DEX / Pl: ~*te* / E: fr ***hotte***] (Aht) **1** Parte inferioară, trapezoidală, a vetrei. **2** Construcție de zidărie, de metal sau de sticlă, făcută deasupra unui cămin, a unei plite etc. pentru a colecta și a evacua, printr-un coș sau printr-un canal de ventilație, gazele de ardere, aburul etc.

hotă² *sf* vz ***jotă***

hotăcăi *vi* [At: MARIAN, INS. 131/ Pzi: *~esc* / E: cf *șontâc, hotâc*] (Trs) A șchiopăta.

hotăni *vi* [At: PAMFILE, A. R., ap. DA ms / Pzi: *~nesc* / E: nct] (Reg) A face câte ceva pe lângă casă Cf *a trebălui, a roboti.*

hotăraș, ~ă *a* vz ***hotărâș***

hotărătură *sf* vz ***hotărâtură***

hotărâc *sn* [At: CHEST. IV, 29/198 / Pl: *~uri* / E: nct] (Reg) Cărăruie între ogoare, care servește de hotar.

hotărâre *sf* [At: CANTEMIR, HR. 69 / Pl: *~ri* / E: ***hotărî***] **1** (Înv) Stabilire a hotarului sau graniței unei regiuni sau unei țări Si: *hotărât^1* (1). **2** (Înv) Mărginire cu... Si: *hotărât^1* (2). **3** (Înv) Învecinare a stăpânitorilor cu... Si: *hotărât^1* (3). **4** Decizie între mai multe posibilități Si: *hotărât^1* (4). **5** Luare a unei hotărâri Si: *hotărât^1* (5). **6** Poruncă adresată cuiva Si: *hotărât^1* (6). **7** Fixare a unei date, a unui termen Si: *hotărât^1* (7). **8** Stabilire a unui plan de acțiune Si: *hotărât^1* (8). **9** Stipulare a unor condiții într-un act Si: *hotărât^1* (9). **10** Determinare a unor factori necunoscuți Si: *hotărât^1* (10). **11** Definire. **12** (Grm) Determinare prin articole Si: *hotărât^1* (12). **13** Menire a cuiva pentru ceva Si: *hotărât^1* (13). **14** (Înv) Sfârșire într-un anumit fel Si: *hotărât^1* (14). **15** (Îe) **A lua o** (înv **a face, a pune, a încheia, a veni în**) ~ A se hotărî (5). **16** (Îlav) **Cu ~** (sau **cu toată ~ea**) În mod hotărât Si: *neîndoios, sigur.* **17** (Jur; șîs ~ *judecătorească*) Sentință judecătorească. **18** Fermitate în conduita, în atitudinea cuiva. **19** Dispoziție a unei autorități. **20** Act adoptat de organele de conducere ale unor organizații, partide etc. în urma unor dezbateri și a aprobării date de majoritatea membrilor prezenți.

hotărâș, ~ă [At: LB / V: ***~taraș, ~tarâș, ~tareș, ~raș*** / Pl: *~i, ~e* / E: ***hotărî*** + *-âș, -aș* etc.] (Reg) **1** *a* Care se învecinează cu ... Cf *hotarnic, limitrof, mărginaș.* **2** *av, a* (În mod) sigur Cf *precis.*

hotărât^1 *sn* [At: (a. 1768) URICARIUL X, 198 / Pl: *~uri* / E: ***hotărî***] (Înv) **1-10** Hotărâre (**1-10**). **11** Definire. **12-14** Hotărâre (**12-14**).

hotărât^2, ~ă [At: MARCOVICI, D. 17/17 / Pl: *~âți, ~e* / E: ***hotărî***] **1** *a* (Înv) Delimitat. **2** *a* (Înv) Mărginit^2. **3** *a* (Înv) Învecinat^2. **4-5** *av, a* (În mod) decis^2. **6** *a* (Înv) Poruncit^2. **7** *a* (D. un termen, o dată) Fixat^2. **8** *a* Stabilit. **9** *a* (D. condiții, într-un act) Stipulat^2. **10** *a* (D. factori necunoscuți) Determinat^2. **11** *a* Definit^2. **12** *a* (Grm; îs) *Articol ~* Articol a cărui funcție principală este să arate că obiectul denumit de substantivul pe care îl însoțește este cunoscut de vorbitor sau individualizat Si: *articol definit.* **13** *a* (D. persoane) Menit pentru ceva Si: *destinat.* **14** *a* (Înv) Care s-a sfârșit într-un anumit fel. **15** *a* (D. oameni) Care este ferm în hotărârea luată Si: *decis.* **16-17** *av, a* (În mod) sigur **18-19** *av, a* (În mod) precis. **20** (Îlav; rar) **De ~** De bună seamă Si: *neapărat, negreșit.*

hotărâtor, ~oare *a* [At: BELDIMAN, ap. LET^2 III, 409 / Pl: *~i, ~oare* / E: ***hotărî*** + *(ă)tor*] **1** (Înv) Care delimitează. **2** Care mărginește. **3-4** Care (hotărăște sau) are puterea de a decide Si: *decisiv, determinat.* **5** (Înv) Care poruncește. **6** Care fixează un termen sau o dată. **7** Care stabilește. **8** Care stipulează condiții într-un act. **9** Care determină factori necunoscuți. **10** Care definește. **11** De importanță capitală Si: *crucial.*

hotărâtură *sf* [At: (a. 1725) DOC., ap DA ms / V: ***~răt~, ~rit~*** / Pl: *~ri* / E: ***hotărî*** + *-tură*] (Înv) **1** Delimitare. **2-3** (Ccr) (Ceea ce se cuprinde într-un) hotar. **4** Decizie.

hotăreală *sf* [At: CHEST. IV, 17/742 / Pl: *~eli* / E: ***hotărî*** + *-eală*] (Reg) Loc în țarină pe unde se merge cu carul.

hotărel *sn* [At: CHEST. IV, 16/180 / Pl: *~e* / E: ***hotar*** + *-el*] (Reg) **1** Drum situat la un nivel mai jos decât grădinile sau ogoarele. **2** Pădurice.

hotăritură *sf* vz ***hotărâtură***

hotărî [At: M. COSTIN, ap. LET. I, 220/10 / V: *ri* (Pzi: *~resc*) / Pzi: *~răsc* / E: ***hotar*** (cf mg *határozni*)] **1** *vt* (Înv) A stabili hotarul sau granița unei regiuni sau unei țări Si: *a delimita,* (înv) *a hotărnici.* **2** *vr* (Înv) A se mărgini cu ... **3** *vr* (D. stăpânitorii unor regiuni) A avea împărăția lângă a lui... **4-5** *vtr* A (se) decide (între mai multe posibilități). **6-7** *vtr* (A lua sau) a face să ia o hotărâre. **8** *vt* (Rar; cu complement în dativ) A porunci cuiva să facă ceva Si: *a ordona.* **9** *vt* A fixa o dată, un termen etc. **10** *vt* A stabili un plan de acțiune. **11** *vt* A stipula niște condiții într-un act. **12** *vt* A determina niște factori necunoscuți. **13** *vt* A defini. **14** *vtr* (Grm; înv) A (se) determina prin articole. **15** *vt* A meni pe cineva pentru ceva Si: *a destina.* **16** *vr* (Înv) A se sfârși într-un anumit fel.

hotărnici *vt* [At: SANDU-ALDEA, D. N. 184 / V: ***ot~*** / Pzi: *~cesc* / E: ***hotarnic***] (Rar) **1-2** (A stabili sau) a constitui hotarul unei proprietăți, unei regiuni etc.

hotărnicie *sf* [At: PRAV. IPSIL. ap. TDRG / V: ***ot~*** / Pl: *~ii* / E: ***hotărnici*** + *-ie*] Fixare, pe bază de măsurători, a hotarelor (unei regiuni, unei proprietăți etc.).

hotărnicire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***hotărnici***] **1-2** (Stabilire sau) constituire de hotar al unei regiuni, al unei proprietăți etc. Si: *hotărnicit^1* (**1-2**).

hotărnicit^1 *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***hotărnici***] **1-2** Hotărnicire (**1-2**).

hotărnicit^2, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***hotărnici***] Delimitat^2.

hotci *vi* [At: MAT. FOLK. 1209 / Pzi: *~cesc* / E: nct] (Reg) A face zgomot.

hot-dog *sm* [At: DN^3 / Pl: *~i* / E: eg ***hot dog***] Cârnat sau crenvurșt cald, servit cu muștar, într-o chiflă (lunguiață).

hotel *sn* [At: CADE / V: (rar) ***ot~*** / Pl: *~uri,* (rar) *~e* / E: fr ***hôtel***] **1** Clădire mare cu multe camere mobilate, care se închiriază de obicei cu ziua (călătorilor). **2** (Pex; rar) Clădire cu multe camere (care poate primi mulți oaspeți).

hotelier, ~ă [At: DEX / P: *~li-er* / Pl: *~ri, ~e* / E: fr ***hôtelier***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care administrază un hotel (**1**). **3** *smf* Proprietar al unui hotel (**1**). **4-5** *smf, a* (Om) care primește și cazează persoane într-un hotel (**1**). **6** *a* Care aparține hotelurilor (**1**). **7** *a* Privitor la hoteluri (**1**). **8** *a* Specific hotelurilor (**1**).

hotentot *sm* [At: DEX / Pl: *~oți* / E: fr ***hottentot***] **1** (Lpl) Popor din familia de limbă boșimană, răspândit odinioară în estul și în sudul Africii, iar azi în câteva regiuni din Republica Africa de Sud. **2** (Șls) Persoană care aparține acestui popor.

hotic *sn* vz ***otic***

hotig *sn* [At: CHEST. V, 140/23 / Pl: ? / E: nct] (Reg; psr) Unealtă cu care se amestecă în zerul pus la fiert.

hotiotioc, ~oacă *smf, a* vz ***hututui***

hot-jazz *s* [At: DN^3 / P: *hat-gez* / Pl: *~uri* / E: amer, fr, it ***hot jazz***] Stil de jazz caracterizat prin tempo rapid, puternic accentuat ritmic și cu improvizații expresive Si: *hot^3.*

hotnog *sm* [At: PALIA (1581), ap. GCR I, 37/36 / V: (înv) ***hodnoghi, hodnogi, hognoghi, hognogi, homnog, homnogi, ~ghi, ~gi, ot~*** / Pl: *~gi* / E: mg ***hadnagy*** „sublocotenent"] (Înv) **1** (Trs) Comandant al oștilor. **2** (Mol) Vechi grad militar în Moldova, comandant peste o sută de ostași Si: *sutaș.* **3-4** Persoană care avea gradul de hotnog (**1-2**).

hotnoghi *sm* vz ***hotnog***

hotnogi *sm* vz ***hotnog***

hotoană *sf* [At: MERA, L. B. 112 / Pl: *~ne* / E: nct] (Reg; csnp, pbl) Trudă.

hotomac *sm* [At: COMAN, GL. / Pl: *~oace* / E: ns cf *homoltoc*] (Reg) **1** Șomoiog de cârpe multe cu care se înfășoară ceva. **2** Obiecte multe.

hotorac *sn* [At. COMAN, GL. / Pl: *~ce* / E: nct] (Reg) Scândură groasă așezată deasupra și de-a lungul parapetului unei săli, pe toată lungimea acestuia.

hotrânca *vt* [At: ARH. FOLK. VII, 109 / Pzi: *~ânc* / E: ***hotrâncă***] (Reg) A scutura ceva pentru a înțelege ce conține, după zgomotul produs.

hotrâncă *sf* [At: DA ms / Pl: ? / E: nct] (Reg) Sunet a gol la moară (când moara merge fără să se macine ceva).

hotrelă *sf* [At: COMAN, GL. / Pl: *~le* / E: nct] (Reg) Darac.

hotură *sf* [At: CHEST. II, 387/60 / A: nct / Pl: *~ri* / E: nct] (Reg) Bureți care se fac pe lemnăria unei case.

hotroapă *sf* vz ***hârtop***

hotrocol *sn* [At: GOROVEI, C.33 / Pl: *~oale* / E: nct] **1** Vuiet. **2** Larmă.

hotropos, ~oasă *a* vz ***hârtopos***

hotru, ~ă *smf* vz ***votru***

hot, hoață [At: ANON. CAR. / Pl: *~i, ~țe* / E: nct] **1** *smf* Persoană care fură Si: (înv) *fur* Cf *bojogar, borfaș, coțcar, găinar, potlogar.* **2** *smf* (Îs) *~ de codru* Tâlhar. **3** *smf* (Înv; îs) *~ de bună dimineață* Hoț care intră în locuințele oamenilor prin ferestrele deschise în zorii zilei (mai ales vara). **4** *smf* (Îs) *~ de buzunare* Hoț care fură de prin buzunare, în locuri aglomerate. **5** *smf* (Prt; îas) Hoț mărunt, de valori mici Si: *găinar.* **6** *smp* (Îc) **De-a ~ii** Joc de copii. **7-8** *smf, a* (Fig; fam; cu admirație) (Persoană) care iese ușor din încurcătură, dovedind multă abilitate Si: *hoțoman, isteț, șiret, ștrengar.* **9** *a* Care fură. **10** *a* Necinstit. **11** *sf* (Ent) Nume al unei insecte care trăiește prin locuințele oamenilor.

hoțesc, ~ească [At: MAG. IST. I, 308/3 / Pl: *~ești* / E: ***hoț*** + *-esc*] **1-5** *a* Specific hoților **(1-5)**. **6-10** Care aparține hoților **(1-5)**. **11-15** De hoț **(1-5)**. **16** *sfa* Dans popular nedefinit mai îndeaproape. **17** *sfa* Melodie după care se execută hoțeasca **(16)**.

hoțește *av* [At: MAG. IST. IV, 58/31 / E: ***hoț*** + *-ește*] **1-5** În felul hoților **(1-5)** Si: *hoțiș* **(1-5)**. **6-10** Ca hoții **(1-5)** Si: *hoțiș* **(6-10)**. **11** (Pex) Pe furiș Si: *hoțiș* **(11)**. **12** (Fig) Ștrengărește. **13** (Spc; îe) **A frige (carnea) ~** A frige (carnea) înăbușit, acoperind cu jeratic.

hoți [At: GORJAN, H IV, 60/24 / Pzi: *~țesc* / E: ***hoț***] **1-3** *vi* (Rar) A duce o viață de hoț **(1-3)**. **4-8** *vr* (Rar) A intra în tagma hoților **(1-5)**. **9-13** A practica ocupația de hoț **(1-5)**. **14** *vt* A fura. **15** *vt* (Pex) A înșela.

hoție *sf* [At: (a. 1729) IORGA, S. D. XII 33 / V: ***oț~*** / Pl: *~ii* / E: ***hoț*** + *-ie*] **1** Ocupație de hoț. **2** Faptă săvârșită de hoț Si: *furt, furtișag.* **3** Fraudă. **4** (Pex) Înșelătorie. **5-7** Însușire a hoțului **(8-10)**.

hoțime *sf* [At: MAG. IST. II, 220/17 / E: ***hoț*** + *-ime*] (Csc) Mulțime de hoți.

hoțire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***hoți***] (Rar) **1-3** Trăire a vieții de hoț **(1-3)** Si: *hoțit[1]* **(1-3)**. **4-8** Intrare în tagma hoților **(1-5)** Si: *hoțit[1]* **(4-8)**. **9-13** Practicare a ocupației de hoț **(1-5)** Si: *hoțit[1]* **(9-13)**. **14** Fraudare. **15** (Pex) Înșelare.

hoțiș, ~ă [At: ALECSANDRI, P. P. 208 / E: ***hoț*** + *-iș*] **1-11** *av* Hoțește **(1-11)**. **12-13** *av, a* (Rar) (În mod) ștrengăresc.

hoțit[1] *sn* [At: MARIAN, INS. 40 / Pl: *~uri* / E: ***hoți***] (Rar) **1-13** Hoțire **(1-13)**. **14** Fraudare. **15** (Pex) Înșelare.

hoțit[2], ~ă [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***hoți***] (Rar) **1-2** *smf, a* (Persoană) care a fost victima unui furt. **3-4** *smf, a* (Persoană) care a suferit o fraudă. **5-6** *smf, a* (Pex) (Persoană) care a căzut victimă unei înșelătorii.

hoțoaică *sf* [At: KLOPȘTOCK, F. 276 / Pl: *~ce* / E: ***hoț*** + *oaică*] **1-5** Hoață **(1-5)**. **6** Șmecheroaică. **7** Ștrengăriță. **8** Unealtă (de obicei de trestie) în formă de lingură, cu care copiii fură fructe din copaci.

hoțoman, ~ă [At: ZILOT, CRON. 350 / V: ***oț~*** / Pl: *~i, ~e* / E: ***hoț*** + *-oman*] **1-5** *sm* Hoț **(1-5)** (mare). **6** *sm* Om ticălos Si: *șarlatan.* **7** *sm* (Fam) Ștrengar mare. **8-10** *a* (Foarte) hoț **(8-10)**.

hoțomancă *sf* [At: GALAN, Z. R. 135 / Pl: *~nce* / E: ***hoțoman*** + *-că*] **1-5** Hoață **(1-5)** (mare). **6** Femeie ticăloasă Si: *șarlatancă.* **7** (Fam) Ștrengăriță mare.

hoțomănește *av* [At: TEODORESCU, P. P. 570 / E: ***hoțoman*** + *-ește*] **1-7** În felul hoțomanilor **(1-7)**. **8-14** Ca hoțomanii **(1-7)**.

hoțomănie *sf* [At: FILIMON, ap. TDRG / Pl: *~ii* / E: ***hoțoman*** + *-ie*] **1-14** (Faptă sau) purtare de hoțoman **(1-7)**. **15** (Pex) Înșelătorie.

hovercraft *sn* [At: DN³ / P: *ovăr~* / Pl: *~uri* / E: fr ***hovercraft***] Vehicul care se mișcă pe o pernă de aer, generată de un motor special care aruncă jeturi de aer orientate.

howdah *sn* [At: DN³ / P: *haudah* / Pl: *~uri* / E: eg ***howdah***] Scaun prevăzut cu baldachin, purtat de un elefant sau de o cămilă și folosit pentru transportul persoanelor de vază în Orient.

hozainui *vi* [At: BL XI, 90 / Pl: *~esc* / E: rs ***хозяиновать***] (Rsm; reg) A gospodări.

hozate *sfp* [At: SIMA, M. / E: nct] (Trs) **1** Lucruri (haine) ale cuiva. **2** (Spc) Unelte ale meșteșugarului. **3** Obiecte de casă. **4** Bagaj. **5** (Prt) Catrafuse.

hozmoz *sn* vz ***hurmuz***

hozun *sn* [At: VICIU, GL. / Pl: *~uri* / E: nct] (Reg) Pat cu picioarele prelungite în sus, formând un baldachin.

hrab *a, av* vz ***hrăbor***

hrabol *am* vz ***hrăbor***

hraconi *vi* [At: DA ms / Pzi: *~nesc* / E: fo] (Reg) A scuipa.

hraconit *sn* [At: ALECSANDRI, ap. CADE / Pl: *~uri* / E: ***hraconi***] (Reg) Flegmă.

hraiță *sf* [At: PAMFILE, A. R. / V: ***horaiț*** *sn* / Pl: *~țe* / E: ***hraiu*** + *-iță*] **1** Casă mare. **2** Cameră spațioasă. **3** Clădire mare.

hrai *sn* [At: ȘEZ. II, 16 / Pl: *~uri* / E: nct] Casă mare și goală.

hram[1] *sn* [At: MINEIUL (1766), 67 / V: (reg) ***cr~*** / Pl: *~uri* / E: vsl ***храм***] **1** Patron al unei biserici creștine. **2** (Pex) Serbare a patronului bisericii în oficiul divin. **3** Biserică, în raport cu patronul ei. **4** (Pop; îe) **Ce ~ porți** (ori **poartă**) sau **ai** (ori **are**) sau **ții** (ori **ține**)? Ce fel de om ești (sau este)?

hram[2] *sn* [At: (a. 1803) URICARIUL, VII, 133/30 / V: ***hream, ~mă*** *sf* / Pl: *~uri* / E: tc ***ikam*** „covor"] (Trm) **1** Un fel de covor țesut rar. **2** Cuvertură de pat.

hramă[1] *sf* vz ***hram[2]***

hramă[2] *sf* vz ***cramă***

hramă[3] *sf* vz ***maramă***

hrană *sf* [At: COD. VOR. 92/11 / V: ***ar~, har~, hăr~, hâr~***,/ Pl: (rar) *hrăni,* (vechi) *~ne* / G D: *~nei* / E: vsl ***храна***] **1** Tot ceea ce servește la nutriția omului, a animalelor sau a plantelor Si: *nutriment* Cf *merinde, piște, vipt.* **2** (Prc) Mâncare. **3** (Prc) Nutreț. **4** (Îe; d. o vită, un om) **A fi de ar~** A fi de ajutor. **5** (D. cai, vite) **A nu (mai) fi de ar~** A nu (mai) fi bun de muncă. **6** (Îc) **~na-vacii** Plantă erbacee de nutreț, cu tulpină păroasă, cu frunze opuse și cu flori albe, mici *(Spergula arvensis)*. **7** (Trs; îf *hăr~*) Secară. **8-9** (Îs) *Pământ* (sau *loc*) *de ~* (Pământ arabil sau) pământ cultivat. **10** (Fig; rar) Ocupație de pe urma căreia se întreține cineva Cf *pâine.* **11** (Slî) Pază.

hranghel *sm* vz ***arhanghel***

hranilniță *sf* [At: PSALT. 298/14 / V: ***hră~*** / Pl: *~țe* / E: vsl ***хранилница***] (Înv; csnp) **1** Talisman. **2** Temei. **3** Grânar.

hraniște *sf* [At: (a. 1591) CUV. D. BĂTR. I, 58 / Pl: *~ti* / E: ***hrană*** + *-iște*] (Înv) **1** Hrană **(1)**. **2** (Pex) Întreținere. **3** (Pex) Venit necesar traiului.

hraniță *sf* [At: VASILIU, C. 165 / E: ucr ***храница***] (Mol) Graniță.

hrapă *sf* [At: I. CR. II, 22 / V: ***ra~, hreap*** *sn* (Pl: *~uri*) / Pl: *~pe* și *hrăpi* / E: ucr ***храпа*** „bulgăre de pământ înghețat", ***рапа*** „stâncă"] **1** (Mol; Buc) Coastă de deal prăpăstioasă. **2** (Mol; Buc) Râpă adâncă. **3** (Reg; îf *hreap*) Râpă plină cu cioate și pietre, făcută de ploi.

hrapci *v* vz ***hrăpci***

hrapșă *sf* vz ***rașpă***

hrașchină *sf* vz ***harchină***

hrașpă *sf* vz ***rașpă***

hrași *i* vz ***harști***

hrăbete *sm* vz ***vrăbete***

hrăbor, ~oară [At: MOXA 353/10 / V: ***hrab, hrabol*** *am,* ***hărăbor*** / Pl: *~ri, ~oare* / E: vsl ***храбъръ***] **1** *a* (Înv)Viteaz. **2** *a* (Înv) Voinic. **3** *a* (Trs; îf *hărăbor,* mai ales d. copii) Sănătos. **4** *av* Vitejește. **5** *av* Voinicește.

hrăbori *vtr* [At: PSALT. SCH., ap. DA / E: ***hrăbor***] **1-2** (Înv) A (se) îmbărbăta.

hrăborie *sf* [At: CORESI, PS. 389 / Pl: *~ii* / E: ***hrăbor*** + *-ie*] (Înv) **1** Curaj. **2** Vitejie. **3** Bărbăție.

hrănaci, ~ce [At: BIBLIA (1688), 36 / Pl: *~, ~ace* / E: ***hrană*** + *-aciu*] (Înv) **1** *a* Care mănâncă bine și se îngrașă Si: *mâncăcios.* **2** *a* (Pex) Care se hrănește. **3** *s* (Agr) Hrănar.

hrănar *sm* [At: TDRG / Pl: *~i* / E: ***hrană*** + *-ar*] (Agr; înv) Persoană care alimentează batoza cu snopi Si: *hranaci* **(3)**.

hrăni [At: PSALT. SCH. 490/19 / V: ***hăr~, ar~ (arâni)*** / Pzi: *~nesc* / E: vsl ***хранити***] **1-2** *vtr* (Sfg) A da cuiva să mănânce sau a mânca Si: *a (se) alimenta, a (se) nutri.* **3-4** *vtr* (Pex) A (se) întreține. **5-6** *vtr* (Pex) A(-și) asigura existența cu cele necesare. **7** *vi* A crește copii. **8** *vt* A da

hrană animalelor. **9** *vt* (Pex) A crește animale. **10** *vt* (Îe) **A ~ batoza** A alimenta batoza cu snopi. **11** *vt* A da hrană multă și de calitate Si: *a îngrășa*. **12** *vr* (Fig; d. vinuri) A deveni tare datorită vechimii. **13-14** *vtr* (Mol; șfg) A se sătura de hrană. **15** *vr* (Îe) **A se ~ cu vânt** A nu avea ce mânca. **15** (Îae) A mânca foarte puțin Si: *a ciuguli*. **16-17** *vtr* (Pex) A(-și) găsi sursa veniturilor necesare traiului. **18** *vr* (Pex) A-și câștiga existența dintr-o anumită muncă. **19** *vr* (Fig) A trăi cu cât se poate și cum se poate. **20** *vr* (Fig) A-și face iluzii. **21** (Jur; înv) A avea uzufructul unei averi. **22** (Slî) A feri.

hrănicea *sf* [At: TDRG / Pl: *~ele* / E: ***hrană*** + *-icea*] Hrănuță.

hrănicel *sm* vz ***grănicer***

hrănicer *sm* vz ***grănicer***

hrănilniță *sf* vz ***hranilniță***

hrănire *sf* [At: PSALT. SCH., ap. DA ms / Pl: *~ri* / E: ***hrăni***] **1** (Șfg) Ingerare a hranei Si: *hrănit[1]* **(1)**, *hrănitură* **(1)**. **2** (Șfg) Oferire a hranei cuiva Si: *hrănit[1]* **(2)**, *hrănitură* **(2)**. **3** (Pex) Suportare a cheltuielilor de întreținere Si: *hrănit[1]* **(3)**. **4** (Pex) Asigurare a existenței cu cele necesare Si: *hrănit[1]* **(4)**. **5** Creștere a copiilor Si: *hrănit[1]* **(5)**, *hrănitură* **(3)**. **6** Alimentare a animalelor Si: *hrănit[1]* **(6)**, *hrănitura* **(4)**. **7** (Pex) Creștere a animalelor Si: *hrănit[1]* **(7)**, *hrănitură* **(5)**. **8** (Agr) Alimentare a batozei cu snopi Si: *hrănit[1]* **(8)**. **9** Oferire a unei hrane îmbelșugate și de calitate Si: *hrănit[1]* **(9)**, *hrănitură* **(6)**, *îngrășare*. **10** (Fig; spc) Învechire a vinului Si: *hrănit[1]* **(10)**. **11** (Mol; șfg) Săturare de hrană Si: *hrănit[1]* **(11)**, *hrănitură* **(7)**. **12** (Pex) Găsire a sursei de venit necesare traiului Si: *hrănit[1]* **(12)**. **13** (Pex) Câștigare a existenței dintr-o anumită muncă Si: *hrănit[1]* **(13)**. **14** (Fig) Supraviețuire după posibilități Si: *hrănit[1]* **(14)**. **15** (Fig) Alimentare cu iluzii Si: *hrănit[1]* **(15)**. **16** (Jur; înv) Obținere a uzufructului unei averi Si: *hrănit[1]* **(16)**. **17** (Slî) Ferire.

hrănit[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***hrăni***] (Îvr) **1-16** Hrănire **(1-16)**. **17** (Slî) Ferire.

hrănit[2], ***~ă*** *a* [At: N. TEST. 1648 / V: ***hăr~*** / E: ***hrăni***] **1** (D. oameni) Alimentat. **2** (Pex; d. oameni) Întreținut. **3** (Pex; d. oameni) Căruia i se asigură existența. **4** (D. copii) Crescut și educat. **5** (D. animale) Sătul. **6** (Agr; d. batoză) Alimentat cu snopi. **7** (D. oameni și animale, șîs *bine ~*) Gras. **8** (D. animale) Crescut[2]. **9** (D. vin) Devenit tare prin vechime. **10** (Pex) Care are o sursă de venit pentru asigurarea traiului. **11** (Pex) Care își câștigă existența dintr-o anumită muncă. **12** (Fig) Care supraviețuiește după posibilități. **13** (Fig) Care se alimentează cu iluzii. **14** (Slî) Ferit[2].

hrănitor, ***~oare*** [At: DOSOFTEI, V. S. 204 / Pl: *~i*, *~oare* / E: ***hrăni*** + *-(i)tor*] **1-2** *smf*, *a* (Persoană) care alimentează. **3-4** *smf*, *a* (Persoană) care suportă cheltuielile de întreținere. **5-6** *smf*, *a* (Pex) (Persoană) care asigură cuiva existența. **7-8** *smf*, *a* (Persoană) care crește copii. **9-10** *smf*, *a* (Persoană) care alimentează animale. **11-12** *smf*, *a* (Persoană) care deține animale. **13-14** *smf*, *a* (Persoană) care găsește surse de venit pentru asigurarea existenței sale și a altora. **15** *a* (D. alimente) Care satură. **16** *a* (D. alimente) Care îngrașă. **17** *a* (D. alimente) Care conține toate principiile nutritive. **18** *a* (Pex; d. alimente) De bună calitate.

hrănitură *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: *~ri* / E: ***hrăni*** + *-tură*] (Înv) **1-7** Hrănire **(1-2, 5-7, 9, 11)**. **8** Ospătare. **9** Belșug.

hrăniță *sf* vz ***hreniță***

hrăntui *v* vz ***hrentui***

hrănuță *sf* [At: GRAIUL II, 41 / Pl: *~țe* / E: ***hrană*** + *-uță*] **1-8** (Șhp) Hrană **(1-3,10)** (puțină) Si: *hrănuță*.

hrăpănos, ***~oasă*** *a* vz ***răpănos***

hrăpăreț, ***~eață*** *av*, *a* [At: CONTEMP., S. II. 1949, nr. 165, 11/1 / Pl: *~i*, *~e* / E: ***hrăpi*** + *-ăreț*] **1-2** (În mod) lacom. **3-4** Rapace.

hrăpăreție *sf* [At: IORDAN, L. R. A. 178 / Pl: *~ii* / E: ***hrăpăreț*** + *-ie*] **1-2** Însușire de a fi hrăpăreț **(2,4)**. **3** Faptă de hrăpăreț.

hrăpchi *v* vz ***hrăpci***

hrăpci *vi* [At: ȘEZ. III, 16 / V: ***hrap~***, ***~chi***, ***hrep~*** / Pzi: *~pcesc* / E: rs **храпеть** „a sforăi"] (Buc; Trs) **1** (Îf *hrap~*) A sufla din greu. **2** A țipa la cineva. **3** (Îf *~chi*; d. câini) A lătra pe neașteptate. **4** (Îf *hrep~*) A scuipa repetat după ce a mâncat ceva neplăcut.

hrăpi *v* vz ***răpi***

hrăpire *sf* vz ***răpire***

hrăpit *sn* vz ***răpit***

hrăpitor, ***~oare*** *smf*, *a* vz ***răpitor***

hreadă *sf* [At: BUGNARIU, N. ap. DA ms / Pl: ? / E: ucr **хряда**] (Reg) **1** Loc pe unde se poate trece cu picioarele și cu trăsura prin apă Cf *vad*. **2** Pârâu.

hream *sn* vz ***hram[2]***

hreamăt *sn* vz ***freamăt***

hrean *sm* [At: (a. 1802) IORGA, S. D. XII 143 / V: ***hăr~*** *sn*, ***her~***, ***hiran~***, ***hir~***, ***ir~***, ***re~*** / Pl: *~eni* / E: vsl **хрѣнъ**] **1** (Bot) Plantă legumicolă din familia cruciferelor, cu tulpina subterană cilindrică, groasă, albă (folosită în alimentație drept condiment) cu frunzele mari și cu flori albe (*Armoracia rusticana*). **2** (Îe) **A trăi** (sau **a se deprinde**) **ca viermele în ~** A se obișnui cu o viață amărâtă, plină de privațiuni.

hreaniță *sf* [At: PANȚU, PL.[2], ap. DA ms / Pl: *~țe* / E: ***hrean*** + *-iță*] (Bot) Plantă erbacee, aspră la pipăit, cu florile galbene (*Bunias Erucago*).

hreap *sn* vz ***hrapă***

hreapă *sf* vz ***hreapcă***

hreapcă *sf* [At: CREANGĂ, GL. / V: ***~pă***, ***hrip~*** / Pl: *~epce* / E: ucr **храбки**] (Reg) **1** Greblă mică aplicată la coasă ca să așeze în brazdă grânele cosite. **2** (Pex) Coasă prevăzută cu o astfel de greblă. **3** (Îe) **A ieși la ~** A ieși la coasă. **4** Snopi de ramuri și crengi care se pun în parii gardurilor ca un fel de streașină. **5** (Îf *hripcă*) Crengi de viță de vie, rămase de la curățarea viei și puse pe garduri. **6** Pădure de un an (de lăstar).

hreasc *sn* vz ***vreasc***

hreaspă *sf* vz ***raspă***

hreast *sn* vz ***vreasc***

hreause *sfp* vz ***hreuce***

hrebăn *sn* [At: PRECUP. P. 22 / E: ucr **хребинь**] **1** Greabăn. **2** Darac.

hrebăna *vt* [At: PRECUP. P. 22 / Pzi: *hrebăn* / E: ***hrebăn***] (Reg; d. lână) **1** A pieptăna. **2** A dărăci.

hrebănat[1] *sn* [At: CHEST. V, 160/56 /Pl: *~uri* / E: ***hrebăna***] **1** Pieptănare a lânii. **2** Dărăcire.

hrebănat[2], ***~ă*** *a* [At: CHEST. II, 236/345 / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***hrebăna***] **1** (D. lână) Pieptănat[2]. **2** (D. lână) Dărăcit[2]. **3** (Fig; d. șindrile) Îmbinat rău.

hrebău *sn* [At: COMAN, GL. / Pl: ? / E: nct] (Mar; reg) Vas de lemn în care se culeg afine.

hrebincă *sf* [At: CADE / Pl: *~nci* / E: ucr **хребинка**, cf *hrebăn*, *hrebăna*] (Reg) Scândură pe care se pun pieptănușii cu care se piaptănă lâna.

hremet *sn* vz ***freamăt***

hremui *vt* [At: COMAN, GL. / Pzi: *~esc* / E: nct] (Reg) A incomoda.

hreniță *sf* [At: PANȚU, PL.[2] / V: ***hrăn~*** / A: și *hreniță* / E: ***hrean*** + *-iță* cf *hreaniță*] (Bot) **1** Plantă erbacee, aspră la pipăit, cu frunze cu lobi dințați și cu flori mici, albe Si: *urda-vacii* (*Lepidium campestre*). **2** Plantă erbacee cu flori albe, mici, ale cărei frunze se întrebuințează ca salată Si: *creson* (*Lepidium satium*). **3** Gălbenea. **4** Năsturel.

hrenoasă *sf* [At: PANȚU, PL.[2] / Pl: *~se* / E: ***hrean*** + *-os*] (Bot) Muștar-de-câmp.

hrentui [At: CREANGĂ, GL. / V: ***hrăn~***, ***hrin~***, ***hle~***, ***hlențui*** / Pzi: *~esc* / E: nct] (Reg) **1-2** *vtr* A (se) strica. **3** *vr* A se învechi. **4** *vr* A se hodorogi. **5-6** *vtr* A (se) împrăștia. **7-8** *vtr* (Fig; d. oameni) A (se) obosi peste măsură.

hrentuire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***hrentui***] (Reg) **1** Stricare. **2** Învechire. **3** Hodorogire. **4** Împrăștiere. **5** (Fig) Obosire peste măsură Si: *hrentuit[1]* **(5)**.

hrentuit[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***hrentui***] (Reg) **1** Stricare. **2** Învechire. **3** Hodorogire. **4** Împrăștiere. **5** (Fig) Hrentuire **(5)**.

hrentuit[2], ***~ă*** *a* [At: DRĂGHICI, R. 304/11 / V: ***hrențu~*** / E: ***hrentui***] (Mol) **1** (D. obiecte) Stricat[2]. **2** (D. obiecte) Învechit[2]. **3** (D. vehicule)

Hodorogit[2]. **4** Împrăștiat[2]. **5** (Fig; d. oameni) Obosit peste măsură Si: *extenuat*.

hrentuitură *sf* [At: I. IONESCU, C. 213/1 / Pl: *~ri* / E: ***hrentui*** + *-(i)tură*] Oboseală.

hrențui *v* vz ***hrentui***

hrențuit, ~ă *a* vz ***hrentuit***

hrenui *vt* [At: ȘEZ. II. 24 / Pzi: *~esc* / E: ***hrean***] (Reg) A amărî.

hrepci *v* vz ***hrăpci***

hrepcui *vt* [At: I. IONESCU, C. 127/5 / Pzi: *~esc* / E: ***hreapcă***] (Reg) A cosi cu hreapca (**2**).

hrepcuit *sn* [At: PAMFILE, A. R. 128 / Pl: *~uri* / E: ***hrepcui***] (Reg) Cosire cu hreapca (**2**).

hreșc *sn* vz ***vreasc***

hreștiuri *sfp* vz ***hrešturi***

hrešturi *sfp* [At: CADE / V: ***~tiuri*** / E: nct] (Reg) Vreascuri.

hreuce *sfp* [At: CV 1950, nr. 4, 39 / V: ***~ause*** / E: nct] (Reg) Fructe.

hriadă *sf* [At: CHEST. II, 53/264a / Pl: *~de* / E: nct] (Reg) Casă mare.

hrib *sm* [At: HOGAȘ, M. N. 114 / V: ***hilibă*** *sf*, ***hir~, hiribă*** *sf* / Pl: *~i* / E: ucr ***хриб***] (Bot) **1** Ciupercă comestibilă, cu pălăria de culoare brună-gălbuie și cu piciorul alb, gros Si: *mânătarcă* (*Boletus edulis*). **2** (Îc) **~-țigănesc** (sau **~-vânăt**) Ciupercă veninoasă cu pălăria bombată de culoare lividă-gălbuie și cu piciorul gros, oval-bulbos, de culoare roșiatică, ce crește toamna prin păduri, în grupe (*Boletus tupinus*). **3** (Îac) Ciupercă veninoasă cu pălăria roșcată-alburie și cu piciorul gros având, în partea superioară, o rețea de vinișoare roșii, care crește toamna prin păduri Si: *hrib-alb* (*Boletus Santas*). **4** (Îf *hiribă*) Rodul-pământului. **5** (Trs; îf *hiribă*) Cartof.

hricică *sf* vz ***hrișcă***

hrincă *sf* [At: CREANGĂ, GL. / Pl: *~ci* / E: ucr ***гринка***] **1** Bucată mare de mămăligă (de obicei) jumătate prăjită la foc. **2** Felie de mămăligă sau de pâine. **3** Mămăligă tăiată cu ața în felii subțiri ca să se răcească mai repede. **4** (Pex) Bucată de mămăligă rece.

hrincuță *sf* [At: DEX / Pl: *~țe* / E: ***hrincă*** + *-uță*] **1-8** (Șhp) Hrincă (**1-4**).

hrintui *v* vz ***hrentui***

hripcă *sf* vz ***hreapcă***

hrism[1] *sn* vz ***hrismă***

hrism[2] *sn* vz ***hrismos***

hrismă *sf* [At: ȘINCAI, HR. I, 241/17 / V: ***~ism*** *sn*, ***~izm*** *sn* / E: gr ***χρίσμα*** „unsoare"] (Înv) Mir.

hrismos *sn* [At: CANTEMIR, IST. 137 / V: ***~m*** (Pl: *~muri*) / Pl: *~uri* / E: gr ***χρησμός***] (Grm; înv) Oracol.

hriso- vz ***criso-***

hrisohedonism *sn* [At: DN[3] / Pl: *~e* / E: fr ***chrysohédinisme***] Curent de idei care susținea că omul poate rezolva orice problemă economică cu ajutorul aurului, idealul unei societăți sau țări fiind de a avea cât mai mult metal prețios.

hrisolit *sn* vz ***crisolit***

hrisov *sn* [At: GCR. I, 174/35 / V: ***~stov, râstov, ristob, rîstov, rostov*** / Pl: *~oave* / E: gr ***χρυσόβουλον*** „bulă de aur", vsl ***хрисовоулъ***] **1-3** (În Evul Mediu) Act emanat de la un suveran, prevăzut cu pecetea acestuia și servind ca titlu de proprietate, ca diplomă de boierie, ca titlu pentru un privilegiu etc. Si: *hrisovul* (**1-3**), *hristoagă* (**1-3**) Cf *carte domnească*.

hrisovolit, ~ă *a* [At: (a. 1804) URICARIUL I, 27 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***hrisov***] (Înv) **1-3** Privilegiat printr-un hrisov (**1-3**).

hrisovul *sn* [At: CANTEMIR, IST. 175 / Pl: *~luri* / E: cf *hrisov*] **1-3** (Îvr) Hrisov (**1-3**).

hristian, ~ă *a* [At: I. NEGRUZZI, ap. TDRG / Pl: *~i, ~e* / E: ***hrist*** + *-(i)an*] (Înv) Creștin.

hristianism *sn* [At: LM / V: ***cr~*** / Pl: *~e* / E: ***hristian*** + *-ism*] (Iuz) Creștinism.

hristianitate *sf* [At: LM / Pl: *~tăți* / E: ***hristian*** + *-itate*] (Iuz) Creștinătate.

hristoagă *sf* [At: MAT. FOLK. 71 / Pl: *~ge* / E: ctm ***hristov*** + ***hârtoagă***] (Îvp; prt) **1-3** Hrisov (**1-3**).

hristoitie *sf* [At: ALECSANDRI, T. 1388 / E: gr ***χρισξοήθεια***] (Grî) **1-2** (Viață sau) comportare evlavioasă, conformă cu morala creștină.

hristomatie *sf* vz ***crestomatie***

hristos *sm* [At: MOXA 406/3 / Pl: *~oși* / E: gr ***χριστός***] **1** (Înv) Închinat lui Dumnezeu Si: *uns*. **2** (Mgm; înv) Cruciat.

hristosean, ~ă [At: DA ms / Pl: *~eni, ~ene* / E: ***hristos*** + *-ean*] (Înv) **1** *smf* Creștin (**7**). **2-3** *a* Creștin (**1-2**).

hristov *sn* vz ***hrisov***

hrișcar *sm* [At: MARIAN, INS. 17 / Pl: *~ri* / E: ***hrișcă*** + *-ar*] (Ent) Gândac asemănător cu un cărăbuș mic, de primăvară, care apare când e timpul de semănat hrișca (*Rhizotrogus solstitialis*) Si: *cărăbuș-de-hrișcă, cărăbușel, gândac-de-hrișcă*.

hrișcașă *sf* vz ***rișcasă***

hrișcă *sf* [At: BIBLIA (1688), ap. TDRG / V: ***har~, hir~, ~icică, r~*** / E: mg ***haricska***, ucr ***хричка***] **1** Plantă erbacee meliferă, cu frunze triunghiulare, cu flori roz, roșii sau albe și cu semințe mici, lunguiețe și negricioase (*Fagopyrum esculentum*). **2** (Pex) (Csc) Semințe ale acestei plante, care se folosesc pentru hrana oamenilor și a animalelor. **3** (Îc) **Hir~-deasă** Plată erbacee cu flori albe-verzui (*Polygonum dumentorum*). **4** (Reg) Oaie pistruiată.

hrișcorniță *sf* [At: H I, 35 / Pl: *~țe* / E: ***hrișcă*** + *-orniță*] Loc bun pentru cultivarea hrișcăi.

hrișcov *sm* vz ***râșcov***

hrizm *sn* vz ***hrismă***

hroajbă *sf* [At: CHEST. II, 16/345 / Pl: *~be* / E: nct] (Reg) **1** Casă dărăpănată. **2** Femeie bătrână.

hrocoti *vi* [At: CALENDARIU (1814) 186/19 / Pzi: *~tesc* / E: ctm ***hropoti*** + ***horcoti***] (Trs) **1** (D. oameni) A horcăi (**1**). **2** (Reg) A sforăi.

hrojdi *v* ***grojdi***

hrojdire *sf* ***grojdire***

hrojdit, ~ă *a* vz ***grojdit***

hrom *sn* vz ***crom***

hron- vz ***cron-***

hronic *sn* [At: DEX / V: ***~ă*** *sf* / Pl: *~ce* / E: ngr ***χρονικόν***] (Înv) Cronică.

hronicar *sm* [At: DEX / Pl: *~ri* / E: ***hronic*** + *-ar*] (Înv) Cronicar.

hronică *sf* vz ***hronic***

hronicește *av* [At: BV III, 473 / E: ***hronic[2]*** + *-ește*] (Înv) **1** În ordinea în care s-au petrecut faptele în timp Si: *cronologic*. **2** Ca într-un hronic Si: *istoricește*.

hronograf *sn* vz ***cronograf[1]***

hropot *sn* [At: LB / Pl: *~e* / E: fo] (Trs) **1** Horcăit[1] (**1**). **2** Sforăit[1].

hropoti *vi* [At: LB / Pzi: *~tesc* / E: ***hropot***] (Trs) **1** (D. oameni) A horcăi (**1**). **2** (Reg) A sforăi.

hropsi *vt* [At: ȘEZ. III, 16 / V: ***~pși*** / Pzi: *~sesc* / E: cf *stropși*] (Mol) **1** A speria pe cineva cu vorba, mai ales pe copii. **2** A vorbi tare și mânios la adresa cuiva Si: *a se răsti, a se stropși*.

hropși *v* vz ***hropsi***

hropșit, ~ă *a* [At: DA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***hropși***] (Mol) **1** Răstit la vorbă. **2** Mânios.

hroșcoroage *sfp* vz ***hodroage***

hroști *sn* [At: ALRT II, 199 / Pl: *~uri* / E: nct] (Reg; apc) Fier strâmb, cu vârful adus ca un cârlig, pentru curățat știubeiul.

hrubă *sf* [At: (a. 1793) URICARIUL, XI, 315 / V: ***cr~, gr~, holu~, hur~, hurublă*** / Pl: *~be*, (reg) *~bi* / E: mg ***huruba, hurba***, pn ***gruba*** „groapă", ucr ***хруба*** „gaura sobei"] **1** Gaură pe sub pământ Si: *peșteră*. **2** Pivniță mare, cu multe cotituri, nezidită Si: *beci*. **3-4** (Încăpere sau) galerie subterană care servește la depozitarea produselor alimentare. **5** Cavitate subterană (zidită și boltită), care servește ca loc de trecere. **6** Casă primitivă cu acoperișul de pământ. **7** (Îf *cr~*) Scobitură făcută în zidul pivniței, unde se păstrează diferite lucruri. **8** Parte a hornului de deasupra acoperișului casei. **9** (Lpl; îf *hrubi*) Deschizături făcute în tavanul unei încăperi, ca să pătrundă în pod lumina sau să iasă fumul.

hrubuliță *sf* [At: CHEST. II, 49/345 / Pl: *~țe* / E: ***hrubă*** + *-uliță*] **1-18** (Reg; șhp) Hrubă (**1-9**) (mică). **19** (Reg) Casă urâtă.
hruj *sn* [Az: CHEST. V, 167/66 / Pl: ? / E: nct] (Reg; pbl) **1-2** (Foaie sau) cotor de tutun.
hș *i* vz ***hâș***
htonian, ~ă [At: DEX / P: *~ni-an* / Pl: *~ieni, ~e* / E: fr ***chtonien***] **1-4** (Liv) Htonic (**2-5**).
htonic, ~ă *a* [At: DN^3 / S și: *cht~* / Pl: *~ici, ~ice* / E: eg ***chtonic,*** ger ***Chtonisch***] **1** *smf* Divinitate subpământeană. **2** *a* Referitor la divinitățile subpământene. **3** *a* Specific divinităților subpământene. **4** *a* Care provine de la divinitățile subpământene. **5** *a* Care aparține divinităților subpământene.
htonism *sn* [At: DN^3 / Pl: *~e* / E: ***hton***(ic) + *-ism*] **1-3** Caracter htonic (**3-5**).
hu *i* [At: H III, 17 / E: fo] (Reg) Exclamație prin care vânătorul își strigă câinii.
hubav, ~ă *a* [At: COMAN, GL. / Pl: *~i, ~e* / E: cf *gubav*] (Reg; d. oameni) **1** Palid. **2** Anemic. **3** Bolnăvicios Cf: *puhav*.
hubă *sf* vz ***hlobă***
hubăl *sn* [At: CV 1950, nr. 3, 35 / Pl: ? / E: nct] (Reg) Făcăleț cu care se întinde coca pentru tăiței.
hubiță *sf* vz ***haubiță***
hublă *sf* vz ***hlobă***
hublăi *vt* [At: PAȘCA, GL. / Pzi: *~esc* / E: nct] (Reg) **1** A goni pe cineva de undeva. **2** A fugări.
hublou *sn* [At: DEX / Pl: *~uri* / E: fr ***hublot***] Mică deschizătură de formă circulară, care se închide ermetic, făcută în peretele unei nave sau al unui avion, pentru aerisire și iluminare.
hubui *vi* [At: PĂSCULESCU, L. P. 346 / Pzi: *~esc* / E: fo] (Reg) A scoate un sunet surd.
hubură *sf* [At: CHEST. II, 16 / Pl: *~ri* / E: nct] (Reg) Casă urâtă, dărăpănată Cf *hrubă* (**6**).
huc [At: VICIU, GL. / Pl: *~uri*, huc*i* / E: cf *buc*^{3}] **1** *sn* Gunoi provenit din fân mărunt și fărâmițat, bucățele de lemn și așchii de la tăiat lemne, pleavă de la vânturatul semințelor, nuiele, vreascuri mici Cf *bucluc, gogleze, goz, gunoi*. **2** *sm* (Mrm) Arbust. **3** *sm* Tufă. **4** *av* Chiar. **5** *av* (Îlav) **Tot ~** Peste tot. **6** *av* (Îal) Chiar tot. **7** *av* (Îal) De tot.
hucării *sfp* [At: ȘEZ. V, 99 / E: cf *huc*] Bucățele din ceva care a fost tăiat mărunt.
huce *sfp* vz ***huște***
hucea *i* vz ***hâș***
huceag *sn* [At: I. IONESCU, D. 420 / V: ***hiște~, huse~*** / Pl: *~uri* / E: ucr **хyщак**] (Reg) Pădure mică, tânără și deasă Si: *huci* (**2**) Cf: *crâng, tufiș*.
huchium *sn* vz ***hluchium***
huei^1 *i* vz ***hâș***
huci^2 *sn* [At: (a. 1812) URICARIUL XIV, 231 / V: ***hâci, hugi*** / Pl: *~uri* / E: ucr **хyщка**] (Reg) **1** Pădurice apărută din rădăcinile unei păduri tăiate. **2** Huceag. **3** Desiș de tufișuri. **4** (Îe) **A umbla ~marginea** A umbla fără rost, fără țintă Si: (reg) *a umbla hușmargina*.
huci^3 *sn* [At: VICIU, GL. / Pl: *~uri* / E: nct] (Trs) Darac.
hucii *v* vz ***hâcii***
hucină *sf* [At: CHEST. II, 13 / V: ***huși~*** / Pl: *~ne* /E: nct] (Reg) Casă veche, ruinată, sărăcăcioasă.
huciui *v* vz ***hâciui***
hucium *sn* [At: I. CR. III, 187 / V: ***hușum, hurșum*** / Pl: *~e* / E: nct] (Mol) Molimă a păsărilor.
hucni *vi* [At: DA ms / Pzi: *~nesc* / E: nct] (Reg) **1** A vărsa. **2** A turna. **3** A voma Cf *a icni*.
hudă^1 *sf* [At: LB / V: ***~dră*** / Pl: *~de* / E: nct] (Reg) **1** Deschizătură practicată într-un gard, prin care se poate trece la vecin. **2** Gaură (în pod, în gard etc.). **3** Spărtură în zid. **4** (Îf *hudră*) Firidă. **5** Nară. **6** Carie în dinte. **7** Mină.
hudă^2 *sf* [At: RĂDULESCU-CODIN, ap. DA ms / Pl: *~de* / E: cf *huditā*] (Reg) Casă.
hudeoa *i* vz ***huideo***
hudicăi *vi* [At: COMAN, GL. / Pl: *~esc* / E: fo] **1** A alunga porcii. **2-3** A huidui (**1-2**).
hudicioară *sf* [At: CREANGĂ, ap. DDRF / Pl: *~re* / E: ***hudiță*** + *-ioară*] (Reg) **1-12** (Șhp) Hudiță (**1-12**). **13** Ulicioară.
hudiță *sf* [At: URICARIUL XX, 394 / A și: *hudiță* / Pl: *~țe* și *~ți* / E: ***hudă***^{1} + *-iță*] (Reg) **1-12** (Șhp) Hudă^1 (**1-6**) (mică) Si: *hudicioară* (**1-12**), *huduță* (**1-12**). **13** Ulicioară. **14** (Reg) Galerie părăsită în mină.
hudițos, ~oasă *a* [At: CANTEMIR, IST. 73 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***hudiță*** + *-os*] (Înv) **1** (D. ziduri, garduri) Care are spărturi, hude (**2-3**). **2** Care dă în uliță.
hudră *sf* vz ***hudă***^{1}
hudrăli *vt* [At: ALRT II, 139 / Pzi: *~lesc* / E: ***hudră***] (Reg) A găuri.
hudruță *sf* vz ***huduță***
hudubaie *sf* [At: PAMFILE, ap. CADE / V: ***ud~*** / Pl: *~băi* / E: nct] **1** Pasăre mare răpitoare. **2** Ființă monstruoasă, fantastică. **3** Femeie mare, mătăhăloasă. **4** Casă mare Cf *hudă*^{2}, *hudubală*. **5** Încăpere spațioasă Cf *hudă*^{2}.
hudubală *sf* [At: CHEST. II, 54/392 / E: nct] (Reg; gmț) Denumire dată propriei locuințe Cf *hudubaie* (**4-5**).
hudubă *sf* [At: H IX, 122 / Pl: *~be* / E: nct] **1** (Orn) Pasăre răpitoare nedefinită mai îndeaproape. **2** (Reg) Denumire dată în glumă propriei case Cf *hujdubă, hudubaie* (**4-5**).
hudubăț *s* [At: CIAUȘANU, V. 167 / V: ***~baz*** / Pl: nct / E: nct] (Reg) **1** Femeie mare și grasă. **2** (Îf *~baz*) Femeie puternică.
hudubâști *i* [At: RĂDULESCU-CODIN, Î, ap. DA ms / E: fo] Interjecție prin care se imită sunetul produs de o căzătură în apă.
hudubaz *s* vz ***hudubăț***
hudubleajă *sf* [At: ARH. OLT. XXI, 267 / V: ***~je*** / Pl: *~eje* / E: ns cf *hudubă*] **1** Pasăre răpitoare mare. **2** Femeie mare, cu trup diform, fălcoasă, urâtă.
hudubleaje *sf* vz ***hudubleajă***
hududoi *sn* [At: ȘEZ. VII, 121 / Pl: *~oaie* / E: fo cf scr *hudoudolje*] (Reg) **1** Vale strâmtă și adâncă, pe unde curge o apă zgomotoasă. **2** (Îe) A curge iute și cu zgomot.
hudui^1 *sn* [At: CHEST. V, 8/120 / Pl: *~ie* / E: nct] (Reg) Butoi mare.
hudui^2***, ~ie*** *smf, a* vz ***hututui***
hudulet *sn* vz ***huludeț***
hudumac *sn* [At: I. CR. V, 182 / Pl: *~ce* / E: nct] (Reg) Ciomag.
hudură *sf* [At: COMAN, GL. / Pl: *~re* / E: nct] (Reg) **1-2** (Colț sau) lădiță a vetrei unde se adună cenușa. **3** Loc unde se aruncă gunoiul din grajd. **4** Epitet dat unei persoane nebunatice.
huduroi *sn* [At: POMPILIU, BIH. 1001 / Pl: *~oaie* / E: nct] (Mpl) Locuri sălbatice.
huduță *sf* [At: LB / V: ***~druță*** / Pl: *~țe* / E: ***hudă***^{1} + *-uță*] (Reg) **1-12** (Șhp) Hudiță (**1-12**).
huduvarcă *sf* [At: PAȘCA, GL. / Pl: *~vărci* / E: nct] (Reg) Ciomag.
hudvai *sn* [At: CHEST. IV, 117/162 / A: nct / Pl: *~e* / E: nct] (Trs) **1** Loc de pășune pentru vite. **2** Teren comun de pășune.
huen, ~ă *a* [At: DA ms / P și: *huien* / E: ns cf mg *hüje*] (Reg) Într-o ureche Si: *smintit*.
huet *sn* vz ***vuet***
hughenot, ~ă [At: CAMILAR, N. I, 179 / Pl: *~oți, ~e* / E: fr ***huguenot***] **1** *smf* Adept din Franța al curentului protestant calvin din sec XVI–XVIII. **2** *a* Care aparține hughenoților (**1**).
hugi^1 *i* [At: DA ms / E: fo] (Reg) Cuvânt cu care se alungă câinii.
hugi^2 *sn* vz ***huci***^{2}
hugium *sn* [At: E. VĂCĂRESCU, IST. 270 / Pl: *~uri* / E: tc ***huğum***] (Trî; liv) **1** Năvală. **2** Asalt. **3** Atac.
huha *av* [At: REV. CRIT. III, 157 / E: nct] Deschis.

huhăi *vi* [At: DA ms / Pzi: 3 *huhuie* / E: fo] (D. cucuvea) A emite sunetul caracteristic acestei specii.

huhui *sn* [At: DA ms / Pl: *~e* / E: nct] (Reg) Deluleț.

huhuiat, ~ă *a* [At: MARIAN. NU. 668 / V: (Mol) ***~iet*** / E: ***huhui*** + *-at*] (Reg) **1** Cucuiat. **2** Moțat.

huhura *vi* [At: SEVASTOS. N. 231 / Pzi: 3 *huhură* și *~rează* / E: fo] (Reg) **1** A striga de bucurie Si: *a huhureza* **(1)** Cf *a chiui, a hăuli*. **2** (D. cal) A necheza. **3** (D. huhurez) A emite sunetul caracteristic speciei Si: *a huhureza* **(2)** Cf *a huhăi*.

huhurat *sn* [At: GRAIUL I, 388 / Pl: *~uri* / E: ***huhura***] (Reg) Chiuit.

huhură *sf* [At: SEVASTOS. N: 82 / Pl: *~ri* / E: pvb ***huhura***] (Reg) Chiot.

huhurete *sm* [At: COSTINESCU / Pl: *~eți* / E ***huhurez*** css] **1-2** (Orn) Huhurez **(1-2)** (*Strix aluco* și *urelenisis*).

huhureț *sm* [At: TDRG / Pl: *~i* / E: ***huhurez*** css] **1-2** (Orn) Huhurez **(1-2)**.

huhurez *sm* [At: ANON. CAR. / V: (reg) ***hur~*** / Pl: *~i* / E: ***huhura*** + *-ez*] **1-2** Nume a două păsări răpitoare de noapte, asemănătoare cu bufnița, fără smocuri de pene pe cap, care emit un sunet caracteristic și trăiesc în scorburi de copaci Si: *ciuhurez* **(1-2)**, *huhurete* **(1-2)**, *huhureț* **(1-2)** (*Strix aluco* și *urelenisis*). **3** (Pfm; îe) **A sta ca un ~** (sau **ca ~ul**) A sta singur, părăsit. **4** (Îae) A avea insomnii. **5** (Îe) **A se scula ca ~ii** A se scula foarte devreme dimineața. **6** (Orn; îc) **~-mic** Strigă. **7** (Orn; îc) **~-cu-coadă-lungă** Pasărea *Syrnium uralense*.

huhureza *vi* [At: FRÂNCU–CANDREA. M. 101 / Pzi: 3 *~zează* / E: fo] (Reg) **1-2** A huhura **(1-2)**.

hui[1] *i* [At: LB / E: fo] Cuvânt cu care se mână vitele în staul și porcii în cocină.

hui[2] *vi* [At: DA ms / Pzi: 3 *~ește* / E: fo] A răsuna prelung Cf *a vui*.

hui[3] *vi* [At: H X. 356 / Pzi: 3 *~ește* / E: fo] (D. porc; reg) A grohăi.

hui[4] *vt* [At: LB / Pzi: *~esc* / E: nct] (Mol; Trs) **1** A certa. **2** A cicăli. **3** A huidui.

huială *sf* [At: DEX / P: *hu-ia~* / Pl: *~ieli* / E: ***hui***[2] + *-eală*] (Reg) Răsunet prelung Cf *vuiet*.

huian *sm* vz ***vuian***

huib *sm* [At: PAMFILE. J. II, ap. DA ms / E: nct] (Reg) **1-2** Nebun (de supărare) **3** Năuc.

huidea *i* vz ***huideo***

huideo *i* [At: ISPIRESCU. L. 79 / V: (strigăte porcilor) ***hăidea, hudeoa, ~ea, ~oa, ~du, u~*** / E: srb ***ujdo***] **1** Strigăt cu care se alungă porcii. **2** (Pex) Strigăt de ocară la adresa cuiva Si: *huo*. **3** (Îe) **A lua pe cineva** (sau **a da cuiva**) **cu ~** A huidui (pe cineva).

huideoa *i* vz ***huideo***

huidea *i* vz ***huideo***

huidoa *i* vz ***huideo***

huidu *i* vz ***huideo***

huiduca *vi* [At: POMPILIU. B. 1011 / Pzi: 3 *~ucă* / E: ns cf *hui*[2]] (D. care) A face zgomot Cf *hurduca, hurui*.

huidui *vt* [At: CREANGĂ, A. 113 / V: (rar) *~itui* / Pzi: *~esc, hui~* / E: ***huideo*** + *-ui*] **1** A alunga pe cineva strigând „huideo" Si: *a hătcăi* **(1)**, *a hudicăi* **(2)**. **2** A batjocori violent pe cineva cu ocări și cu fluierături Si: *a hătcăi* **(2)**, *a hudicăi* **(3)**.

huiduială *sf* [At: GALACTION. O. 304 / Pl: *~ieli* / E: ***huidui*** + *-eală*] **1** Alungare prin strigăte de „huideo" Si: *huiduire* **(1)**, *huiduit*[1] **(1)**, *huiduitură* **(1)**. **2** Batjocorire violentă cu ocări și cu fluierături Si: *huiduire* **(2)**, *huiduit*[1] **(2)**, *huiduitură* **(2)**.

huiduire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***huidui***] **1-2** Huiduială **(1-2)**.

huiduit[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***huidui***] **1-2** Huiduială **(1-2)**.

huiduit[2]***, ~ă*** *a* [At: ODOBESCU. III, 246 / E: ***huidui***] **1** Gonit[2]. **2** Batjocorit[2].

huiduitură *sf* [At: DA ms / Pl: *~ri* / E: ***huidui*** + *-tură*] **1-2** Huiduială **(1-2)**.

huidumă *sf* [At: M. I. CARAGIALE. C. 57 / Pl: *~me* / E: nct] (Fam) Persoană mare și grasă Si: *huima, matahală, namilă*.

huiet *sn* [At: DA ms / V: ***ui~*** / Pl: *~e* / E: ***hui*** + *-et*] Vuiet.

huiji *v* [At: RĂDULESCU-CODIN, ap. DA ms / Pzi: *~jesc* / E: nct] (Reg) A fura.

huilă *sf* [At: IOANOVICI, TEHN. 12 / P: *hu-i~* / Pl: *~le* / E: fr ***houille***] Cărbune natural negru, compact, dur, sfărâmicios și lucios, folosit drept combustibil, precum și în industrie, la fabricarea cocsului metalurgic, la extragerea gazului de iluminat și a gudroanelor.

huimac, ~ă *a* [At: ALRM I/I, h. 192 / Pl: *~aci, ~ace* / E: ns cf *buimac*] (Reg) Smintit.

huimată *sf* [At: ȘEZ. V. 100 / E: ns cf *huc*] (Reg) **1** Surcele intrate în putrefacție. **2** Gunoi.

huimatic, ~ice *a* [At: ALRM I/I 1192 / Pl: *~ici, ~ice* / E: cf *buimac, buimatic*] (Reg) Smintit.

huimă *sf* [At: RĂDULESCU-CODIN, h. 45 / Pl: *~me* / E: nct] (Reg) Huidumă.

huimăceală *sf* [At: PAMFILE, J. II, ap. DA ms / E: cf *buimăceală*] (Reg) Amețeală.

huină *sf* vz ***oină***

huioș *sn* [At: PAȘCA, GL. 34 / Pl: *~e* / E: mg ***ujjas***] (Reg) **1** Haină cu mâneci. **2** Haină de culoare vânătă.

huită *sf* vz ***hurtă***

huitui *v* vz ***huidui***

huituială *sf* vz ***hăituială***

huiț *sm* [At: PAMFILE I. C. 475 / E: cf *huța*] (Trs) **1** Scrânciob. **2** Joc de copii nedefinit mai îndeaproape.

huița *vr* [At: AGÂRBICEANU, LUC. III, 105 / P: *hu-i~* / Pzi: *huiț* / E: ***huiț***] (Reg) A se da în scrânciob Cf *a se legăna*.

huițuța [At: CV 1950, nr. 4, 33 / Pzi: *~țuț* / E: ns cf *huița*] (Reg) **1-2** *vtr* A (se) legăna. **3** *vr* A se da în scrânciob.

huițuțuș *sn* [At: CV 1950, nr. 4, 33 / Pl: *~e* / E: ***huițuța***] (Trs) Leagăn pentru copii Cf *scrânciob*.

hui, ~e *a* [At: ALRM I/I h. 193 / Pl: *~, ~e* / E: nct] (Reg; îla) **~ de cap** Amețit.

huium *sn* [At: PAMFILE, J. II, ap. DA ms / E: cf *duium*] (Reg) **1** Grămadă mare. **2** Stol. **3** Ghem mare de ață.

hujdubă *sf* [At: CHEST. II, 49/322a / Pl: *~be* / E: cf *hudubă*] (Reg) Casă urâtă.

hujdulă *sf* [At: COMAN, GL. / Pl: *~le* / E: cf *hujdubă, hudubală*] (Reg) Casă urâtă Cf *colibă, bojdeucă*.

hula *sf* vz ***hula-hoop***

hula-hoop *sfi* [At: DN[3] / P: *ula-ăup* / V: ***hula*** / E: eg ***hula-hoop***] (Asm) **1** Dans modern de origine polineziană, cu ritm foarte viu, marcat prin mișcarea șoldurilor. **2** Melodie după care se execută acest dans.

hulă[1] [At: TETRAEV. (1574) 249 / S și: (înv) *gh~* / Pl: *~le* / E: vsl ***хоула***] (Pop; îoc *laudă*) **1** Critică injurioasă. **2** Defăimare. **3** Bârfă. **4** Calomnie. **5** Ponegrire. **6** Batjocură. **7** Blasfemie. **8** (Ccr) Persoană vrednică de a fi hulită.

hulă[2] *sf* [At: SEBASTIAN, T. 33 / Pl: *~le* / E: fr ***houle***] (Frm) **1** Mișcare ondulatorie a suprafeței mării, urmând după o furtună sau după o briză puternică. **2** (Pex) Furtună pe mare.

hulă[3] *sf* [At: LB / Pl: *~le* / E: mg ***hulla*** (*hulló*) „surpătură"] (Reg) **1-2** Surpătură (de munte sau) de deal. **3** (Pex) Drum printr-o scobitură de deal. **4** Drum care urcă pe o coastă foarte piezișă.

hulbării *sfp* vz ***hulubărie***

hulboacă *sf* [At: H X. 353 / V: ***hol~*** / Pl: *~ace* / E: cf ucr ***хлубокий*** „adânc"] (Reg) Apă adâncă între maluri repezi Cf *bulboacă*.

bulboană *sf* vz ***bolboană***

hulboare *sf* [At: CHEST. IV, 39/571 / Pl: *~ori* / E: nct] (Reg) Loc adânc în fundul unei ape curgătoare, în care se produce un vârtej.

hulbura *vr* [At: DA ms / V: *~ri* / Pzi: *~rez* / E: ***holbură***] (Reg) A înVolbura.

hulburi *v* vz ***hulbura***

hulchi *v* vz ***hupi***

hulchire *sf* vz ***hupire***

hulchit[1] *sn* vz ***hupit***[1]

hulchit[2], *~ă* *a* vz **hupit**[2]
hulci *v* vz **hupi**
hulcire *sf* vz **hupire**
hulcit[1] *sn* vz **hupit**[1]
hulcit[2], *~ă* *a* vz **hupit**[2]
huleai *sn* vz **guleai**
hulei *sn* vz **ulei**
hulenie *sf* [At: DOSOFTEI, V. S. 181 / Pl: *~ii* / E: vsl **хоулениє**] (Înv) Hulă.
hulercă *sf* vz **holercă**
huli *vt* [At: COD. VOR. 157/7 / S și: (înv) *gh~* / Pzi: *~lesc* / E: vsl **хоулити**] (Îoc *a lăuda*) **1** A spune vorbe de ocară. **2** A vorbi de rău pe cineva. **3** A batjocori. **4** A înjosi pe cineva în ochii altora. **5** (Pex) A calomnia. **6** (Pex) A defăima. **7** A blasfemia ceva considerat sfânt. **8** (Pex) A disprețui.
huligan *sm* [At: I. CR. III, 345 / Pl: *~i* / E: rs **хулиган**] **1** Om înalt, bine făcut. **2** Băiat îndrăzneț. **3** Participant la revolte de stradă. **4-7** Persoană care comite acte de huliganism **(1-4)**. **8** (Fam) Derbedeu. **9** Scandalagiu.
huliganic, ~ă *a* [At: DEX / Pl: *~ici, ~ice* / E: **huligan** + *-ic*] **1-7** De huligan **(1-7)**. **8-14** Specific huliganilor **(1-7)**. **15-21** Care aparține huliganilor **(1-7)**.
huliganism *sn* [At: DA ms / Pl: *~e* / E: **huligan** + *-ism*] **1** Tulburare a ordinii și moralei publice prin manifestări care arată lipsă de cuviință sau de respect față de regulile de conviețuire socială. **2** Călcare a celor mai elementare reguli de conduită. **3** Agresiune stradală. **4** Devastare a bunurilor publice sau private.
hulircă *sf* vz **holercă**
hulire *sf* [At: ALECSANDRI, P. II, 469 / Pl: *~ri* / E: **huli**] (Îoc *lăudare*) **1** Vorbe de ocară Si: *hulit*[1] **(1)**, *hulitură* **(1)**. **2** Vorbe de rău despre cineva Si: *hulit*[1] **(2)**, *hulitură* **(2)**. **3** Batjocorire. **4** Înjosire a cuiva în ochii altora Si: *hulit*[1] **(4)**, *hulitură* **(4)**. **5** Calomniere. **6** (Pex) Defăimare. **7** Blasfemiere a ceva considerat sfânt Si: *hulit*[1] **(7)**, *hulitură* **(7)**. **8** (Pex) Disprețuire.
hulistrii *sfp* [At: CV 1950, nr. 4, 39 / E: cf *holisturi*] (Reg) **1** Câmpii. **2** (Îe) **A apuca-o pe ~** A bate câmpii. **3** (Îae) Și-a luat lumea în cap (de supărare).
hulit[1] *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: **huli**] **1-2** Hulire **(1-2)**. **3** Batjocorire. **4** Hulire **(4)**. **5** Calomniere. **6** (Pex) Defăimare. **7** Hulire **(7)**. **8** (Pex) Disprețuire.
hulit[2], *~ă* [At: BIBLIA (1688), 238/2 / Pl: *~iți, ~e* / E: **huli**] **1-2** *smf, a* (Om) făcut de ocară. **3-4** *smf, a* (Om) vorbit de rău. **5-6** *smf, a* (Om) batjocorit. **7-8** *smf, a* (Om) înjosit în ochii altora. **9-10** *smf, a* (Om) calomniat. **11-12** *smf, a* (Pex) (Om) defăimat. **13** *a* (D. lucruri sfinte) Care a fost blasfemiat. **14-15** *smf, a* (Pex) (Om) disprețuit. **16** *sfa* Joc de copii nedefinit mai îndeaproape.
hulitor, ~oare *smf, a* [At: MINEIUL (1776) 63 / Pl: *~i, ~oare* / E: **huli** + *-tor*] **1-2** (Persoană) care spune vorbe de ocară. **3-4** (Persoană) care vorbește de rău. **5-6** (Persoană) care batjocorește. **7-8** (Persoană) care înjosește pe cineva în ochii altora. **9-10** (Persoană) care calomniază. **11-12** (Pex) (Persoană) care defăimează. **13-14** (Persoană) care blasfemiază ceva considerat sfânt Si: *hulnic* **(1-2)**. **15-16** (Pex) (Persoană) care disprețuiește.
hulitură *sf* [At: ANON. CAR. / Pl: *~ri* / E: **huli** + *-tură*] (Înv) **1-2** Hulire **(1-2)**. **3** Batjocorire. **4** Hulire **(4)**. **5** Calomniere. **6** (Pex) Defăimare. **7** Hulire **(7)**. **8** (Pex) Disprețuire.
hully-gully *sni* [At: DN[3] / P: *hali-gali* / E: eg **hully-gully**] Formă de dans madison, în care dansatorii se așează în șiruri paralele și fac deplasări laterale în pași săriți, însoțiți de o glisare din spate în față.
hulnic, ~ă *a* [At: CORESI, ap. DHLR II, 511 / Pl: *~ici, ~ice* / E: vsl **хоульникъ**] (Înv) **1-2** Hulitor **(13-14)**.
hulobă *sf* vz **hlobă**
hulpan *sm* vz **vulpan**
hulpărie *sf* vz **vulpărie**
hulpău *sm* vz **vulpău**
hulpav, ~ă [At: CREANGĂ, P. 32 / V: *glup~*, *hâl~*, *hâlpov*, *hâltov*, *hlupov*, *lupov* / Pl: *~i, ~e* / E: ns cf bg *хлапач*, srb *hlapiti*] **1-2** *av, a* (În mod) lacom. **3** *a* Mâncăcios.
hulpe *sf* vz **vulpe**
hulpesc, ~ească *a* vz **vulpesc**
hulpi *v* vz **hupi**
hulpire *sf* vz **hupire**
hulpit[1] *sn* vz **hupit**[1]
hulpit[2], *~ă* *a* vz **hupit**[2]
hulpos, ~oasă *a* vz **vulpos**
hultan *sm* vz **vultan**
hultenioală *sf* vz **hutenioară**
hultenioară *sf* [At: PANȚU, PL.[2] / V: *~ală* / Pl: *~re* / E: **hultan** + *-ioară*] (Bot) Vulturică.
hultoan, ~ă *snf* vz **altoi**[1]
hultoare *sf* vz **vâltoare**
hultui *v* vz **altoi**[2]
hultoian *sn* [At: VASILIU, C., ap. DA ms / Pl: ? / E: ns cf *altoan*] (Hor) **1** Altoi[1]. **2** Arbore altoit.
hultuan, ~ă *sn, sf* vz **altoi**[1]
hultui *v* vz **altoi**[2]
hultuială[1] *sf* vz **altoială**
hultuială[2] *sf* [At: PAMFILE, I. C. 153 / V: *fu~* / Pl: *~ieli* / E: nct] Hârtie sau pânză care se punea la o încărcătură de pulbere la vânat.
hultuire *sf* vz **altoire**
hultuit[1] *sn* vz **altoit**[1]
hultuit[2], *~ă* *a* vz **altoit**[2]
hultuitor, ~oare *smf, a* vz **altoitor**
hultuitură *sf* vz **altoitură**
hultuoană *sf* vz **altoi**[1]
hultur *sm* vz **vultur**
hulub, ~ă [At: MARIAN, O. II, 180 / V: *gu~*, *hol~*, *hurl~* / Pl: *~i, ~e* / E: ucr **холуб**] **1** *sm* (Orn; reg; șîs *~ de casă*) Porumbel. **2** *sm* (Îs) *~ de stepă* (sau *de câmp*, *de codru*, *de pădure*, *sălbatic*) Pasăre din ordinul columbiformelor, de mărimea unui porumbel, de culoare galbenă brună, cu pete sure pe spate (*Syrrhaptes paradoxus*). **3** *a* (D. animale) Cu părul sau cu penele cenușii, asemănătoare cu gușa porumbelului sălbatic Si: *huluban*. **4** *sm* (Fig) Amorez.
huluban, ~ă *a* [At: MARIAN, ap. DA ms / Pl: *~i, ~e* / E: **hulub** + *-an*] Hulub **(3)**.
hulubar *smn* [At: CHEST. II, 433/178 / Pl: *~i, ~e* / E: **hulub** + *-ar*] (Reg) **1-2** Îngrijitor de hulubi **(1-2)**. **3-4** Hulubărie **(1-2)**.
hulubaș *sm* [At: CREANGĂ, P. 168 / Pl: *~i* / E: **hulub** + *-aș*] **1-4** (Reg; șhp) Hulub **(1-2)** (mic) Si: *hulubel* **(1-4)**.
hulubă[1] *sf* [At: DEX / V: *hol~*, *ul~* / E: ucr **хулубля**] Fiecare dintre cele două prăjini prinse de crucea căruței, a trăsurii etc., între care se înhamă calul.
hulubă[2] *sf* vz **hlobă**
hulubărie *sf* [At: BARONZI, L. 160 / V: **hulbării** *sfp*, **hurl~**, **hurlulei** *sn* / Pl: *~ii* / E: **hulub** + *-ărie*] **1-2** (Reg) Adăpost pentru hulubi **(1-2)** Si: *holubidniță* **(1-2)**, *holubnic* **(1-2)**, *hulubar* **(3-4)**, *huluberniță* **(1-2)**, *porumbar*[2].
hulubej *sm* [At: H I, 383 / Pl: *~i* / E: ctm **hulub** + **hudubleajă**] (Orn; reg) Pasăre răpitoare.
hulubel *sm* [At: SEVASTOS, C. 170 / Pl: *~ei* / E: **hulub** + *-el*] **1-4** (Reg; șhp) Hulubaș **(1-4)**.
huluberniță *sf* [At: CHEST. II, 433/167 / Pl: *~țe* / E: **hulub** + *-erniță*] **1-2** (Reg) Hulubărie **(1-2)**.
hulubi *vr* [At: CHEST. II, 13/82 / Pzi: p 3 *~ește* / E: nct] (Reg) A se strica.
hulubică *af* [At: MARIAN, ap. DA ms / Pl: *~ici* / E: **hulub** + *-ică*] Hulub **(3)**.

hulubiță *sf* [At: MARIAN, O. II, 181 / V: ***hol~*** / Pl: *~țe* / E: ***hulub*** + *-iță*] **1-2** (Reg) Femelă a hulubului (**1-2**). **3** Ciupercă comestibilă din familia agaricaceelor, cu pălăria cărnoasă, galben-portocalie, piciorul compact, de culoare albă sau galben ca lămâia Si: *pâinișoare, vinețele* (*Russula aurata*). **4** Denumire dată mai multor specii de ciuperci, de obicei comestibile, cu pălăria de diferite culori vii și atrăgătoare, cu carnea albă, cu gustul dulce-acrișor și cu mirosul plăcut (*Russula*).

hulubnic *sn* [At: CHEST. II, 433/248 / V: ***hol~*** / Pl: *~ice* / E: ***holub*** + *-nic*] **1-2** (Reg) Hulubărie (**1-2**).

huludeț *sn* [At: CREANGĂ, GL. / V: ***hudulеț*** / Pl: *~e* / E: nct] (Reg) **1** Fus al țevii de la suveica războiului de țesut. **2** Cui care leagă proțapul de piscul carului. **3** Vargă pentru scos măduva din țevi de soc, pentru a încărca pistoalele și puștile. **4** (Îf *hudulеț*) Melesteu pentru mămăligă. **5** Supapă a unei pompe.

hulug *sm* [At: COMAN, GL. / Pl: *~ugi* / E: nct] (Reg) **1** Tulpină a porumbului după ce s-au recoltat știuleții. **2** Cotor.

hulugi *smp* vz ***hluj***

hului[1] *vr* [At: KLEIN, D. 137 / V: ***hurui hurl~*** / Pzi: *~esc* și *hu~* / E: mg ***hullani***] **1** A se dărâma. **2** (Pex) A cădea într-o parte. **3** (Fig) A se obosi cu lucrul.

hului[2] *v* vz ***hurui***

huluială[1] *sf* [At: COSTINESCU / Pl: *~ieli* / E: ***hului***[1] + *-eală*] **1** Dărâmare. **2-3** Huluire (**2-3**).

huluială[2] *sf* vz ***uluială***

huluire *sf* [At: FRÂNCU-CANDREA, M. 42 / V: ***hurl~*** / Pl: *~ri* / E: ***hului***[1]] **1** Dărâmare. **2** Cădere într-o parte Si: *huluială* (**2**), *huluit*[1] (**2**), *huluitură* (**2**). **3** Obosire exagerată cu lucrul Si: *huluială* (**3**), *huluit*[1] (**3**), *huluitură* (**3**).

huluit[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***hului***[1]] (Reg) **1** Dărâmare. **2-3** Huluire (**2-3**).

huluit[2]***, ~ă*** *a* [At: DOINE, 351 / V: ***huru~, ul~*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***hului***[1]] **1** Dărâmat[2]. **2** (D. case) Dărăpănat[2]. **3** Căzut într-o parte. **4** (Fig) Vătămat[2]. **5** (Fig) Obosit[2].

huluit[3] *sn* vz ***huruit***[1]

huluitură *sf* [At: COSTINESCU / P: *~lu-i~* / Pl: *~ri* / E: ***hului*** + *-tură*] (Reg) **1** Dărâmare. **2-3** Huluire (**2-3**).

hulumale *sm* vz ***hulumare***

hulumare *sm* [At: H IV, 70 / V: *~ale* / Pl: *~ri* / E: nct] (Îcs) *De-a ~le* Joc de copii în care unii formează un zid în formă de potcoavă pe care cei ce nu au fost „robiți" îl clatină până când îl dărâmă.

huluz *sm* [At: VICIU, GL. / Pl: *~uji* / E: nct] (Reg) Par al carului, cu care se apasă fânul.

huluzău *sn* [At: PAȘCA, GL. / Pl: ? / E: ns cf *hlujan*] (Reg) Cânepă care crește pe marginea cânepiștii, al cărei tort se folosește la țesături de calitate superioară.

hum[1] *i* vz ***hm***

hum[2] *sn* [At: DN[3] / Pl: ? / E: eg, fr ***hum***, ger ***Hum***] (Glg) Martor carstic sub formă de bloc izolat, rămas din masa calcarului.

humai *sn* [At: (a. 1792) URICARIUL IV, 133 / Pl: *~uri* / E: abr ***hatihumaium***] Hatișerif.

humă *sf* [At: CREANGĂ, GL. / Pl: *~me* / E: bg ***хума***] **1** Nume popular al argilei întrebuințate la spoitul caselor. **2** (Îs) *~ albă* Humă folosită la spoit. **3** (Îs) *~ vânătă* Humă folosită la trasul brâielor Si: *humoaie*. **4** (Îs) *~ neagră* Humă folosită la spoitul părții de jos a casei.

humărie *sf* [At: MARIAN, ap. DA ms / Pl: *~ii* / E: ***humă*** + *-ărie*] (Rar) **1** Loc de unde se scoate humă. **2** (Csc) Cantitate mare de humă.

humbă *sf* [At: CHEST. II, 49/408 / Pl: *~be* / E: nct] (Reg) **1** Casă urâtă. **2** Groapă în care se păstrează cartofii sau grâul.

humeism *sn* [At: DA ms / P: *hü-me-ism* / Pl: *~e* / E: fr ***humeisme***] Concepție idealistă și subiectivistă a filozofului englez David Hume.

humeist, ~ă [At: DA ms / Pl: *~iști, ~e* / E: ***Hume*** + *-ist*] **1-2** *smf, a* (Adept) al humeismului. **3** *a* Referitor la humeism. **4** *a* Specific humeismului. **5** *a* De humeism.

humelnic *sm* [At: I. CR. V, 375 / V: ***ham~*** / Pl: *~ici* / E: pn ***humielnik***] (Reg) Paznic al depozitelor de cereale.

humeral, ~ă *a* [At: ENC. VET. 43 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***huméral***] (Atm) **1** Care aparține humerusului. **2** Referitor la humerus. **3** Specific humerusului. **4** De humerus.

humerniță *sf* [At: DA ms / Pl: *~țe* / E: ***humă*** + *-erniță*] **1-2** Vas în care (se păstrează sau) se prepară huma pentru spoit. **3** (Fig) Om cu fața searbădă, bolnăvicios.

humerus *sn* [At: RALEA, O. 65 / E: fr ***humérus***, lat ***humerus***] (Atm) Os lung, pereche, cuprins între umăr și cot, formând scheletul brațului.

humic, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~ice* / E: fr ***humique***] (D. sol) Bogat în humus.

humificare *sf* [At: DN[3] / E: fr ***humification***] Transformare în humus a materialului organic din sol.

hummock *sni* [At: DN[3] / E: eg, fr ***hummock***] (Csc) Blocuri de gheață provenind din spargerea banchizelor.

humoaie *sf* [At: PAMFILE, I. C. 382 / Pl: ~ / E: ***humă*** + *-oaie*] (Reg) Humă vânătă Cf *humă* (**3**).

humoare *sf* [At: ENC. VET. 94 / V: ***mo~, u~***, / Pl: *~ori* / E: fr ***humeur***] **1** Lichid aflat în interiorul organismelor. **2-3** (Fig) Dispoziție sufletească (permanentă sau) trecătoare, care nu e provocată de un eveniment exterior.

humologie *sf* [At: DN[3] / Pl: *~ii* / E: fr ***humologie***] (Glg) Disciplină care se ocupă cu studiul diferitelor forme de humus.

humor *sn* vz ***umor***

humoral, ~ă *a* [At: PARHON, B. 42 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***humoral***] **1-3** Referitor la humoare (**1-3**). **4-6** Specific humorii (**1-3**). **7-9** Care provine de la humoare (**1-3**).

humorescă *sf* [At: DA ms / Pl: *~ești* / E: fr ***humoresque***, ger ***Humoreske***] Mică compoziție instrumentală cu caracter sprinten și glumeț.

humorist, ~ă *smf* vz ***umorist***

humoristic, ~ă *a* vz ***umoristic***

humos, ~oasă *a* [At: ECONOMIA 5/21 / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***humă*** + *-os*] (Rar) **1** Care conține argilă. **2** Cu argilă. **3** (Pex) Noroios. **4** (Pex) Cleios.

humui *vt* [At: CREANGĂ, P. 287 / Pl: *~esc* / E: ***humă*** + *-ui*] **1** (Mol) A spoi pereții cu argilă. **2** A lipi crăpăturile cu argilă.

humuire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***humui***] (Mol) **1** Spoire a pereților cu argilă Si: *humuit*[1] (**1**). **2** Lipire a crăpăturilor cu argilă Si: *humuit*[1] (**2**).

humuit[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***humui***] (Mol) **1-2** Humuire (**1-2**).

humuit[2]***, ~ă*** *a* [At: LESNEA, C. D. 16 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***humui***] (Mol) **1** (D. case) Spoit[2] cu humă. **2** (Pex; d. case) Curat, îngrijit. **3** (Fig) Vopsit[2]. **4** (Irn; d. obraz) Fardat prea mult.

humultui *vt* [At: SIMA, M. / V: ***~ut~*** / Pzi: *~esc* / E: nct] (Trs) A butăși via unde este prea rară.

humus *sn* [At: DA ms / E: fr, lat ***humus***, ger ***Humus***] **1** Amestec de substanțe amorfe aflat în sol, care îi condiționează fertilitatea și care este rezultat din transformarea materialului vegetal sub acțiunea microorganismelor. **2** Pământ fertil, bogat în humus (**1**).

humutui *v* vz ***humultui***

hun *sm* [At: DA ms / Pl: *~i* / E: fr ***huns***, lat ***Hunni***] **1-2** (Mpl) (Persoană dintr-un) popor monogolic care, în sec IV-V, a pătruns până în apusul Europei, trecând și prin țara noastră.

huncă *sf* [At: CHEST. IV, 61/371 / Pl: *~nci* / E: nct] (Reg) **1** Pământ moale și alunecos. **2** Movilă de pământ făcută pe șes.

hunedorean, ~ă [At: DEX[2] / Pl: *~eni, ~ene* /E: ***Hunedoara*** + *-ean*] **1-2** *smf, a* (Persoană) care este născută și crescută în municipiul sau județul Hunedoara. **3-4** *smf, a* (Locuitor) din municipiul sau județul Hunedoara. **5** *a* Referitor la Hunedoara sau la hunedoreni. **6** *a* Specific Hunedoarei sau hunedorenilor. **7** *a* Care aparține Hunedoarei sau hunedorenilor.

hunedoreancă *sf* [At: DEX[2] / Pl: *~ence* / E: ***hunedorean*** + *-că*] **1** Femeie născută și crescută în municipiul sau județul Hunedoara. **2** Locuitoare din municipiul sau județul Hunedoara.

huni *vr* [At: ALRT II, 335 / Pl: *~nesc* / E: nct] (Reg) **1** A se buimăci. **2** A înnebuni.

hunie *sf* [At: DDRF / V: ***un~*** / Pl: *~ii* / E: bg ***хуния***] (Reg) **1** Pâlnie. **2** (Fig) Vale în formă de pâlnie. **3** (Îf *un~*) Băț cu o verigă la mijloc, pentru transportul unui butoiaș plin de către doi oameni.

hunit, ~ă *a* [At: ALRT II, 192 / Pl: *~iți, ~e* / E: ***huni***] (Reg) **1** Buimac. **2** Nebun.

hunsfut *sm, am* [At: LB / V: ***~ntf~, ~nțut*** / Pl: *~uți* / E: mg ***huncfut***] (Trs; dep) **1-2** (Om) care nu e bun de nimic. **3-4** (Om) perfid. **5-6** (Om) care este fără căpătâi. **7-8** (Om) afemeiat.

hunter *sm* [At: DEX / P: *hanță* / Pl: *~i* / E: eg, fr ***hunter***] Cal de vânătoare, bun săritor de obstacole.

hunting *sn* [At: DEX / Pl: (rar) *~uri* / E: eg ***hunting***] Piele pentru încălțăminte asemănătoare cu antilopa.

huntfut *sm, am* vz ***hunsfut***

hunțut *sm, am* vz ***hunsfut***

hunțuț *sn* [At: TODORAN, GL. / Pl: *~e* / E: cf *hință*] (Reg) Scrânciob.

huo *i* [At: SAHIA, N. 68 / E: fo] Strigăt care exprimă: **1** Indignarea. **2** Revolta. **3** Aversiunea față de cineva sau de ceva Si: *huideo* (**2**). **4** (Îe) **A lua** (pe cineva) **cu ~** A huidui (**2**) (pe cineva).

hup *i* vz ***hop***

hupa *i* vz ***hop***

hupăi *v* vz ***hopăi***

hupi [At: DAMÉ, T. 58 / V: ***hulchi, hulci, hulpi, huschi, opi, upi*** / Pzi: *~pesc* / E: ns cf *hulpav*] **1** *vi* A suferi de foame prelungită. **2** *vr* (Mol; d. cereale, legume, fructe) A nu rodi. **3** *vr* (Mol; d. cereale, legume, fructe) A nu se coace din cauza intemperiilor. **4** *vr* (D. cereale) A avea bobul sec. **5** *vr* (Spc; d. grâu) A se înnegri din cauza unei boli.

hupire *sf* [At: DAMÉ, T. 58 / V: ***hulchire, hulcire, hulp~, huschire*** / Pl: *~ri* / E: ***hupi***] **1** Chin din cauza foamei prelungite Si: *hupit[1]* (**1**). **2** Lipsă de rod al cerealelor, legumelor, fructelor Si: *hupit[1]* (**2**). **3** Împiedicare a coacerii de către intemperii Si: *hupit[1]* (**3**). **4** Secare a bobului cerealelor Si: *hupit[1]* (**4**). **5** (Spc) Înnegrire a bobului de grâu din cauza unei boli Si: *hupit[1]* (**5**).

hupit[1] *sn* [At: MDA ms / V: ***hulchit[1], hulcit[1], hulp~, huschit[1]*** / Pl: *~uri* / E: ***hupi***] **1-5** Hupire (**1-5**).

hupit[2], ~ă *a* [At: CIAUȘANU, R. SCUT. 29 / V: ***hulchit[2], hulcit[2], hulpit[2], huschit[2]*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***hupi***] **1** (D. oameni) Leșinat de foame. **2** (D. oameni) Mâncăcios. **3** (D. oameni) Flămând. **4** (D. cereale, legume, fructe) Care nu a rodit. **5** (D. cereale, legume, fructe) Care nu s-a copt din cauza intemperiilor. **6** (D. cereale, legume, fructe) Care nu s-a dezvoltat. **7** (Spc; d. grâu) Care s-a înnegrit din cauza unei boli.

hupoare *sf* [At: I. CR. V, 345 / Pl: *~ori* / E: ns cf *dogoare*] (Reg) Căldură foarte mare.

hur *i* [At: TDRG / E: fo] Cuvânt care imită sunetul specific porumbeilor.

hura *i* [At: MARIAN, S. R. I, 127 / E: fo] (Reg) Cuvânt cu care se scot porcii din cocină.

hural *sn* [At: DEX / Pl: *~e* / E: rs ***хурал***] **1** Fiecare dintre organele locale ale puterii de stat în Mongolia. **2** (Îs) *Marele* ~ Parlamentul mongol.

hură[1] *sf* [At: RĂDULESCU-CODIN, Î 280 / Pl: *~re* / E: nct] (Reg) **1** Ceartă gălăgioasă. **2** Grămadă mare. **3** Mulțime de scandalagii.

hură[2] *sf* vz ***horă***

hurăitoare *sf* [At: CHEST. IV, 44/178b / Pl: ~ și *~tori* / E: nct] (Reg) Urme pe care le lasă torentele de apă care vin de la munte când plouă.

hurătui *vt* [At: SIMA, M., ap. DA ms / Pzi: *~esc* / E: fo] (Reg) A alunga păsările sau vitele dintr-o holdă.

hurbuluit, ~ă *a* [At: CHEST. II, 50/317 / Pl: *~iți, ~e* / E: cf *hârbui*] (Reg; d. o casă) **1** Ruinat. **2** Sărăcăcios.

hurc sn [At: H X, 337 / Pl: ? / E: mg ***hurok***] (Mgm; reg) Vânătoare cu hăitași.

hurcaș *sm* [At: CADE / Pl: *~i* / E: ***hurc*** + *-aș*] (Mgm) Vânător.

hurcă *sf* [At: VICIU, GL. / Pl: *~rci* / E: nct] (Trs) Planșă de lemn acoperită cu pânză albă pentru alesul aurului din nisip, prin turnarea apei până când nisipul se duce, iar aurul, fiind mai greu, se lasă la fund.

hurcui[1] *vt* [At: H VIII, 140 / Pzi: *~esc* / E: mg ***hurkolni***] (Reg) **1** A căuta vânat. **2** A prinde în laț.

hurcui[2] *vz* [At: DA ms / Pzi: *~esc* / E: nct] (Reg; d. apă) A vărsa dintr-o dată.

hurcuială *sf* [At: VÎRCOL, V, ap. DA ms / Pl: *~ieli* / E: ***hurcui*** + *-eală*] (Reg) Vânătoare.

hurcuitoare *sf* [At: MAT. FOLK. 205 / Pl: *~ori* / E: ***hurcui*** + *-toare*] (Reg) Vânătoare.

hurculaș *sn* [At: MOLDOVAN, Ț. N. 68 / Pl: *~e* / E: mg ***hurkolás***] (Mgm; Trs) Broderie cu colțuri festonate.

hurdai *sn* vz ***hârdău***

hurdău *sn* vz ***hârdău***

hurdler *sm* [At: DN[3] / P: *hardăr* / Pl: *~ri* / E: eg ***hurdler***] (Spt) Alergător în proba de garduri.

hurdoa *i* vz ***hârdoa***

hurdoi *sn* vz ***hârdău***

hurdoni *sn* [At: CHEST. II, 324/5 / Pl: ? / E: nct] (Reg) Gaură lăsată în peretele cuptorului de pâine, prin care acesta se aerisește.

hurdubaie *sf* [At: COMAN, GL. / Pl: *~băi* / E: cf *hudubaie*] (Reg) Vas mare, larg.

hurdubă *sf* [At: CHEST. II, 16/50 / V: ***~ru~, huzd~*** / Pl: *~be* / E: cf *hudubaie*] (Reg) Casă urâtă, dărăpănată.

hurdubăială *sf* [At: MUSCEL. 64 / Pl: *~ieli* / E: nct] (Reg; îls) **~a Paștelui** Miercuri din ajunul Ispasului.

hurdubece *sn* [At: COMAN, Gl. / Pl: *~eci* / E: nct] (Reg) Piatra cea mai mare, care se aruncă în sus, din cele cinci pietre de la un joc de copii.

hurdubei *sf* [At: CHEST. II, 49/55 / Pl: *~ie* / E: cf *hurdubă*] (Reg) Casă urâtă, dărăpănată.

hurdubejniță *sf* [At: COMAN, GL. / Pl: *~țe* / E: ns cf *hudubăt*] (Reg) Femeie mare și grasă.

hurdubelea *sf* [At: COMAN, GL. / Pl: *~lele* / E: cf *belea*] (Reg) Belea mare.

hurdubie *sf* vz ***hardughie***

hurdu-burdu *i, av* vz ***hurduc-burduc***

hurduca [At: ECONOMIA 70/26 / V: ***ur~*** / Pzi: *~duc* / E: fo] **1-2** *vtr* A (se) clătina. **3-4** *vtr* A (se) zgâlțâi. **5-6** *vtr* A (se) zdruncina. **7** vi (Reg) A face zgomot mare Cf *a hurui*.

hurducare *sf* [At: CAMILAR, N. II, 395 / Pl: *~cări* / E: ***hurduca***] **1** Clătinare. **2** Zgâlțâire. **3** Zdruncinare. **4** (Reg) Producere a unui zgomot mare Si: *hurducat[1]* (**4**), *hurducăire* (**4**), *hurducăit[1]* (**4**). **5** (Fig) Schimbare bruscă.

hurducat[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***hurduca***] **1** Clătinare. **2** Zgâlțâire. **3** Zdruncinare. **4** (Reg) Hurducare (**4**).

hurducat[2], ~ă [At: GALACTION, O. I, 162 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***hurduca***] **1** *a* Clătinat[2]. **2** *a* Zgâlțâit[2]. **3** *a* Zdruncinat[2]. **4-5** *av, a* (În mod) zgomotos Si: *hurducăit[2]* (**4-5**).

hurducăi [At: PAMFILE, C., ap. DA ms / Pzi: *~ucăi* / E: ***hurduca*** + *-ăi*] (Reg) **1-2** *vtr* A (se) clătina. **3-4** *vtr* A (se) zgâlțâi. **5** *vi* A se mișca făcând zgomot Si: *a hodorogi*.

hurducăială *sf* [At: ARDELEANU, P. 29 / P: *~că-ia~* / Pl: *~ieli* / E: ***hurducăi*** + *-eală*] **1** Clătinătură. **2** Zgâlțâitură. **3** Zdruncinătură. **4** Hurducătură (**4**).

hurducăire *sf* [At: MDA ms / Pl: *~ri* / E: ***hurducăi***] **1** Clătinare. **2** Zgâlțâire. **3** Zdruncinare. **4** (Reg) Hurducare (**4**).

hurducăit[1] *sn* [At: MDA ms / Pl: *~uri* / E: ***hurducăi***] **1** Clătinare. **2** Zgâlțâire. **3** Zdruncinare. **4** (Reg) Hurducare (**4**).

hurducăit[2], ~ă [At: MDA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: ***hurducăi***] **1** *a* Clătinat[2]. **2** *a* Zgâlțâit[2]. **3** *a* Zdruncinat[2]. **4-5** *av, a* Hurducat[2] (**4-5**).

hurducătură *sf* [At: CONTEMPORANUL, III, 656 / Pl: *~ri* / E: ***hurduca*** + *-tură*] **1** Clătinătură. **2** Zgâlțâitură. **3** Zdruncinătură. **4** Zgomot produs de cineva sau de ceva care se hurducă Si: *hurducăială* (**4**). **5** (Pex) Lovitură puternică. **6** (Pex) Larmă mare.

hurduc-burduc [At: ALECSANDRI, T. 964 / V: ***hurdu-burdu, hurduf-burduf, hurdug-burdug, hurduji-burduji, hurduz–burduz*** / E: fo] **1-3** *i* Imită zgomotul cuiva care se hurducă (**1-3**). **4** *av* În mod zgomotos. **5** *av* Ca un obiect care, atârnat de ceva, se clatină. **6** *av* (Pex) Legat burduf.

hurduf-burduf *i, av* vz ***hurduc-burduc***

hurdug-burdug *i, av* vz ***hurduc-burduc***

hurdughii *sfp* [At: ALRT II, 187 / E: ns cf *ghidușii*] (Reg) **1** Nebunii. **2** Comicării.

hurdui *vi* [At: BIBLIA (1688), ap. TDRG / Pzi: ~*esc* / E: fo] **1-3** (Reg) A hurui (**1-3**).

hurduială *sf* [At: COMAN, GL. / Pl: ~*ieli* / E: ns cf *hordăi*] (Reg) **1** Mâncare cu sos prea mult. **2** Mâncare prost gătită.

hurduit, ~ă *a* [At: COMAN, GL. / Pl: ~*iți*, ~*e* / E: ***hurdui***] (Reg; d. oameni) **1** Cicălitor. **2** Scandalagiu.

hurduitură *sf* [At: DEX / P: ~*du-i*~ / Pl: ~*ri* / E: ***hurdui*** + -*tură*] (Reg) Huruitură.

hurduji-burduji *i, av* vz ***hurduc-burduc***

hurduzău *sn* [At: LB / V: ***hărdăz~*** / Pl: ~*zaie* și (reg) ~*zaută* / E: mg ***hordozó***] (Reg) **1** Funie groasă. **2** Odgon. **3** (Spc) Cablu întins deasupra unui râu pentru a pune în mișcare podul mobil. **4** (Pex) Pod mobil.

hurduz-burduz *av* vz ***hurduc-burduc***

hurelcă *sf* vz ***holercă***

hurez *sm* vz ***huhurez***

hurgoi *sn* [At: VICIU, GL. / V: ***~rnoi*** / Pl: ~*oaie* / E: nct] (Trs) Bucium din coajă de salcie.

hurican *sn* [At: DEX / Pl: ~*e* / E: eg, fr ***hurricane***] Furtună violentă care bântuie în insulele Antile Si: *uragan*.

hurhuz, ~ă *a* vz ***urmuz***

hurie *sf* [At: ALECSANDRI, P. II, 352 / Pl: ~*ii* / E: tc ***huri***, cf fr *houri*] **1** (În religia musulmană) Fecioară deosebit de frumoasă promisă de Mahomed credincioșilor în paradis. **2-3** (Pex) (Fecioară sau) femeie foarte frumoasă.

huriște¹ *sf* [At: KLEIN, D. 113 / Pl: ~*ti* / E: ***hurie*** + -*ște*] (Nob) Prostituată.

huriște² *sf* [At: VICIU, GL. / Pl: ~*ti* / E: nct] (Reg) **1** Sanie mică trasă de un om cu care se cară lemne din pădure **2** (Pex) Conținut de lemne al unei astfel de sănii.

huriște³ *sf* [At: PAȘCA, GL. / Pl: ~*ti* / E: nct] (Reg) Copil neastâmpărat.

hurjumă *sf* [At: DA ms / V: ***ur~*** / Pl: ~*me* / E: cf tc *kurșum*] (Reg) **1** Fărâmitură de pâine. **2** (Fig) Epitet dat unui om zgârcit.

hurlă *sf* [At: ALRM II/I h. 387 / Pl: ~*le* / E: nct] (Reg) Horn.

hurligan *sm* vz ***uligaie***

hurling *sn* [At: DN³ / P: *arling* / Pl: ? / E: eg ***hurling***] Joc sportiv originar din Irlanda, care se practică cu o minge de plută îmbrăcată în piele, condusă și lovită cu un fel de crosă, și care trebuie introdusă în poarta adversă.

hurloi *sn* vz ***hornoi***

hurlou *sn* vz ***hornoi***

hurlub *sm* vz ***hulub***

hurlubărie *sf* vz ***hulubărie***

hurlui¹ *vr* vz ***hului¹***

hurlui² *v* vz ***urlui***

hurluială *sf* vz ***urluială***

hurluire *sf* vz ***urluire***

hurlulei *sn* vz ***hulubărie***

hurlup *sm* [At: LB / V: ***gârlup, golopi*** *smp*, ***gulupi*** *smp*, ***gurlupi*** *smp*, ***urlup*** / Pl: ~*i* / E: nct] (Reg) **1** Prună atacată de ciuperca *Exoascus pruni*. **2** Prună căzută necoaptă. **3** Prună fără sâmbure. **4** Prună de toamnă.

hurmal, ~ă *a* vz ***curmal***

hurmeti *vr* [At: VÎRCOL, V:, ap. DA ms / Pzi: ~*tesc* / E: ns cf tc *hörmet* „plecăciune"] (Reg) A se rostogoli.

hurmuz [At: (a. 1669), ap. DA ms / V: ***hormos, hormoz, hormuz, hozmoz*** / Pl: (**1-2**) ~*uri*, (**3**) ~*zi* / E: tc ***Hurmuz***] **1** *sn* Mărgea de sticlă imitând mărgăritarul. **2** *sn* (Lpl) Șirag de astfel de mărgele. **3** *sm* Arbust ornametal cu flori trandafirii și cu fructe bace albe de mărimea cireșelor (*Symphoricarpus albus*).

hurni *v* vz ***urni***

hurnoi *sn* vz ***hurgoi***

huroi *s* [At: VÎRCOL, M., ap. DA ms / Pl: nct / E: nct] (Reg) Piatră măruntă.

huron *sm* [At: DEX / Pl: ~*i* / E: fr ***huron***] Persoană din tribul indian existent altădată la marginea lacurilor Huran și Ontario.

huronian, ~ă [At: DN³ / Pl: ~*ieni*, ~*iene* / E: fr ***huronien***] **1-2** *a, sn* (Care se referă la o) subdiviziune superioară a erei arhaice. **3** *a* (Îs) *Catenă ~ă* Lanț de munți formați în precambian, întinzându-se din Scandinavia până în Canada. **4** *a* Care este specific huronianului (**2**). **5** *a* Care provine din huronian (**2**). **6** *a* Care aparține huronianului (**2**).

hursuz, ~ă *a* vz ***ursuz***

hursuzlâc *sn* vz ***ursuzlâc***

hurșum¹ *sn* vz ***hucium***

hurșum² *sn* [At: CV 1950, nr. 4, 43 / Pl: ? / E: nct] (Reg) **1** Mulțime. **2** Grămadă.

hursus, ~ă *a* vz ***ursuz***

hursuz, ~ă *a* vz ***ursuz***

hursuzlâc *sn* vz ***ursuzlâc***

hursuzluc *sn* vz ***ursuzlâc***

hurtă *sf* [At: (a. 1823) URICARIUL, IV, 476/12 / V: *vu*~ / Pl: ~*te* / E: ucr ***хурт***] (Reg) **1** (Îlav) **Cu ~ta** Cu grămada. **2** (Îlav) **La ~** La întâmplare, fără alegere.

hurtum *sn* vz ***hortum***

hurtului *vt* [At: KLEIN, D. 138 / Pzi: ~*esc* / E: mg ***hurcolni***] (Reg) A trage încoace și încolo.

hurubaș *sm* [At: LB / Pl: ~*i* / E: ***hurubă*** + -*aș*] (Reg) Persoană care locuiește într-o hrubă.

hurubă¹ *sf* vz ***hrubă***

hurubă² *sf* vz ***hurdubă***

hurubăi *vr* [At: CHEST. II, 13/60 / Pzi: ~*esc* / E: ***hurubă*** + -*ăi*] (Reg; d. case) A se nărui.

hurubiște *sf* [At: CIAUȘANU, GL. / Pl: ~*ti* / E: ***hurubă*** + -*iște*] (Reg; șe o **~ de casă**) **1** Dărăpănătură. **2** Șandrama. **3** Chichineață.

hurublă *sf* vz ***hrubă***

hurui¹ [At: COȘBUC, B. 86 / V: ***hului, ur~*** / Pzi: 3 *huruie* / E: fo] **1** *vi* A face un zgomot ca acela al mersului unei căruțe Si: *a hodorogi* (**1**), *a hurdui* (**1**). **2** *vi* A rostogoli cu zgomot un butoi Si: *a hurdui* (**2**). **3** *vi* A face zgomotul de cădere a mai multor obiecte tari unul peste altul Si: *a hurdui* (**3**). **4** *vr* (Înv) A se descărca mai multe pistoale. **5** *vr* (D. porumbel sau curcan) A emite sunetul caracteristic speciei. **6** *vr* (Reg) A se dărâma.

hurui² *vr* vz ***a hului¹***

huruială¹ *sf* [At: ARDELEANU, P. 252 / P: ~*ru-ia*~ / Pl: ~*ieli* / E: ***hurui¹*** + -*eală*] **1-5** Huruire (**1-5**). **6** Dărâmare. **7** Multă muncă, făcută în grabă mare. **8** (Îla) **~ de om** Om foarte ocupat.

huruială² *sf* vz ***urluială***

huruire *sf* [At: MDA ms / Pl: ~*ri* / E: ***hurui¹***] **1** Zgomot al mersului unei căruțe Si: *huruială* (**1**), *huruit¹* (**1**), *huruitură* (**1**). **2** Rostogolire cu zgomot a unui butoi Si: *huruială* (**2**), *huruit¹* (**2**), *huruitură* (**2**). **3** Zgomot de cădere a mai multor obiecte tari unul peste altul Si: *huruială* (**3**), *huruit¹* (**3**), *huruitură* (**3**). **4** (Înv) Descărcare a mai multor pistoale simultan Si: *huruială* (**4**), *huruit¹* (**4**), *huruitură* (**4**). **5** Emitere a sunetului caracteristic speciei de către porumbei sau curcani Si: *huruială* (**5**), *huruit¹* (**5**), *huruitură* (**5**). **6** Dărâmare.

huruit¹ *sn* [At: VLAHUȚĂ, D. 121 / V: ***hulu~, uru~*** / Pl: ~*uri* / E: ***hurui¹***] **1-5** Huruire (**1-5**). **6** Dărâmare.

huruit², ~ă *a* vz ***urluit***

huruit³, ~ă *a* vz ***huluit²***

huruitor, ~oare [At: CĂLINESCU, E. O. I, 122 / P: *~ru-i~* / Pl: *~i, ~oare* / E: ***hurui***[1] + *-tor*] (Rar) **1** *a* Care produce zgomotul mersului unei căruțe. **2** *a* Care produce zgomotul rostogolirii unui butoi. **3** *a* Care produce zgomotul căderii mai multor obiecte tari unul peste altul. **4** *sf* Jucărie care se învârtește cu zgomot.

huruitură *sf* [At: DELAVRANCEA, S. 168 / V: *ur~* / P: *~ru-i~* / Pl: *~ri* / E: ***hurui***[1] + *-tură*] **1-5** Huruire **(1-5)**. **6** Dărâmare.

hurumie *sf* [At: CIAUȘANU, R. SCUT. 62 / Pl: *~ii* / E: nct] (Reg) Cal foarte slab.

husa *vt* [At: DN[3] / Pzi: *~sez* / E: fr ***housser***] (Frm) A acoperi ceva cu o husă.

husar *sm* [At: AMIRAS, ap. LET. III, 146/30 / Pl: *~ri* / E: mg ***huszár***] (Înv) Ostaș din cavaleria maghiară.

husare *sf* [At: DN[3] / Pl: *~sări* / E: ***husa***] (Frm) Acoperire a unor obiecte cu o husă.

husă *sf* [At: LTR / Pl: *~se* / E: fr ***housse***] Învelitoare de stofă, de pânză, de material plastic etc. cu care se acoperă mobilele, unele aparate, mașini sau materiale spre a le proteja de praf, umezeală etc.

husăn *sm* [At: BL XIV, 108 / V: ***~sân*** / Pl: *~i* / E: idiș ***husn***] (Reg) **1** Prost. **2** Fraier.

husăresc, ~ească *a* [At: GOLESCU, Î. 101 / Pl: *~ești* / E: ***husar*** + *-esc*] (Înv) **1** Care se referă la husari. **2** Care aparține husarilor. **3** De husar.

husărește *av* [At: I. IONESCU, C. 110/14 / E: ***husar*** + *-ește*] (Înv) Ca husarii.

husărime *sf* [At: NEGRUZZI, S. I, 126 / E: ***husar*** + *-ime*] (Înv; csc) Mulțime de husari.

husăș *sm* [At: (a. 1811) IORGA, S. D. XII, 227 / V: (reg) ***~soș*** / Pl: *~i* / E: mg ***huszas***] (Reg) Veche monedă ungurească de argint, care a circulat și la noi, mai ales în Transilvania.

husân *sm* vz ***husăn***

huscă *sf* [At: (a. 1815) URICARIUL, I, 226 / Pl: *huști* / E: ucr ***хуска***] (Reg) **1** Sare obținută prin fierberea apei de izvoare sau de bălți sărate. **2** (Pex) Calup de sare.

huschi *v* vz ***hupi***

huschire *sf* vz ***hupire***

huschit[1] *sn* vz ***hupit***[1]

huschit[2]***, ~ă*** *a* vz ***hupit***[2]

huseag *sn* vz ***huceag***

husit, ~ă [At: DA ms / Pl: *~iți, ~e* / E: fr ***hussite***] **1** *a* Care aparține husitismului. **2** *a* Privitor la husitism. **3-4** *smf, a* (Adept) al husitismului.

husitism *sn* [At: DEX / Pl: *~e* / E: fr ***hussitisme***] Mișcare religioasă și social-politică, fondată la începutul sec. XV de Jan Hus, îndreptată împotriva papalității și feudalilor germani.

husmete *sm* [At: PĂCALĂ, M. R. 139 / V: ***~et*** / Pl: *~eți* / E: ns cf *hasman*] **1** (Reg) Berbec prost. **2** Oaie bătrână, slabă, care trebuie tăiată.

husmi *vr* [At: RĂDULESCU- CODIN, Î. 282 / V: ***~uzmi*** / Pzi: *~mesc* / E: ns cf *usmeti*] (Reg) **1** A se căzni. **2** (Îf *~uzmi*) A se încrede mult în ceva. **3** (Îaf) A năzui.

husoș *sm* vz ***husăș***

hust *av* [At: ȘEZ. II, 24 / E: nct] **1** (Reg; îlav) **De ~** Dintr-o dată. **2** (Îal) De tot.

hustă *sf* [At: CIAUȘANU, V. 167 / Pl: *~te* / E: nct] (Reg; csc) **1** Mulțime. **2** Puzderie.

hustucău *sn* [At: ȘEZ. VII, 187 / Pl: *~ăie* / E: cf mg *hosszukó* „lunguieț"] (Reg) Putinei în care se alege untul.

huș *i* vz ***hâș***

hușăi *v* vz ***hâșâi***

hușât, ~ă *a* vz ***hușit***

hușcăi *vi* [At: POP, ap. DA ms / Pzi: *~esc* / E: ***huș***] (Reg) **1** *vi* A hâcii **(1)**. **2** *vti* A izgoni.

hușchi[1] *s* [At: CHEST. IV, 123/846 / Pl: nct / E: ns cf *huci*] (Reg) Țarină lăsată în părăsire.

hușchi[2] *v* vz ***ușchi***

hușî *i* vz ***hâș***

hușină *sf* vz ***hucină***

hușit, ~ă *a* [At: DA ms / V: ***~șât*** / Pl: *~iți, ~e* / E: cf *huș*] (Reg) **1** Care are gândurile aiurea. **2** Speriat. **3** Prost. **4** Năuc.

hușmargina *av* [At: DA ms / E: ***huci***[2] + ***margina***] (Reg; îe) **A umbla ~** A umbla huci-marginea Vz *huci*[2] **(4)**.

hușniță[1] *sf* [At: URECHE, ap. LET. I, 195/10 / Pl: *~țe* / E: srb ***houfnice***] (Mil; înv) **1** (Îs) *Pușcă* ~ Mortieră. **2** Aruncătoare de pietre.

hușniță[2] *sf* [At: DA ms / Pl: *~țe* / E: nct] (Reg) Femeie depravată.

hușniță[3] *sf* vz ***havliță***

hușta *vi* [At: ALRM I/I h. 130 / V: ***oș~, uș~*** / Pzi: *~tez* / E: fo] (Reg) A suspina.

huște *sfp* [At: MARIAN, S. R. II, 6 / V: ***huce, hoș~, huști*** / E: ucr ***хуща***] (Reg) **1** Tărâțe care rămân în fundul putinei cu borș după acrirea acestuia. **2** (Pex) Drojdii de pe fundul unui lichid.

huști[1] *i* [At: PAMFILE, J. III, ap. DA ms / E: fo] **1-2** Cuvânt care sugerează mișcarea făcută de cineva sau de ceva care (iese sau) dispare repede, se strecoară repede undeva. **3** Strigăt cu care se alungă păsările de curte.

huști[2] *sfp* vz ***hușțe***

huști[3] *sfp* [At: COMAN, GL. / E: nct] (Reg) Colibe pe hotar.

huști[4] *vt* [At: PAȘCA, GL. / Pl: *~tesc* / E: nct] (Reg) A desface boabele de pe coceni.

huștiliuc *i* vz ***huștiuliuc***

huștiuca *vr* [At: DA ms / V: ***~uci*** / Pzi: *~uc* / E: fo, cf *huștiuliuc*] (Buc) A cădea brusc în apă.

huștiuci *v* vz ***huștiuca***

huștiuliuc *i* [At: ALECSANDRI, T. 554 / V:: ***~il~, ~luc*** / E: fo] (Reg) Cuvânt care imită zgomotul produs prin căderea rapidă a unui corp greu în apă.

huștiuluc *i* vz ***huștiuliuc***

huștupă *sf* [At: COMAN, GL. / Pl: *~pe* / E: nct] (Reg) **1** Zarvă mare. **2** Revoltă. **3** Răscoală.

huștupină *sf* [At: RĂDULESCU-CODIN, Î. 36 / Pl: *~ne* / E: cf *huțupină*] (Reg) Femeie mare și grasă.

hușui *v* vz ***hâșâi***

hușum *sn* vz ***hucium***

hutare *sf* vz ***huture***

hută *sf* vz ***huță***

hutie *sf* [At: VÎRCOL. V, ap. DA ms / Pl: *~ii* / E: nct] (Reg) Butoiaș pentru țuică.

hutiutiuc, ~ă *smf, a* vz ***hututui***

hutrupi *vr* [At: LB / Pl: *~pesc* / E: cf *hotroapă*] A se surpa.

hutuchi *v* vz ***hutupi***[1]

hutupa *v* vz ***hutupi***[1]

hutupală *sf* vz ***hutupeală***

hutupă *sf* [At: CV II, 4/42 / Pl: *~pe* / E: pvb ***hutupa***] (Reg) Lovitură puternică, în stare să dezechilibreze pe cineva.

hutupeală *sfm* [At: ȘEZ. VII, 181 / V: ***~pală*** / Pl: *~eli* / E: ***hutupi*** + *-eală*] (Reg) Om mâncăcios.

hutupi[1] *vt* [At: LB / V: ***~uchi, ~pa, ~pti*** / Pzi: *~pesc* / E: nct] (Reg) A mânca cu lăcomie (și urât) Si: *a înfuleca*.

hutupi[2] *vt* [At: COMAN, GL. / Pzi: *~pesc* / E: ***hutupă***] (Reg) **1** A îmbrânci. **2** A bate pe cineva până cade lat.

hutupti *v* vz ***hutupi***[1]

huture *sm* [At: ARH. OLT. XXI, 267 / V: ***~tare*** / Pl: *~ri* / E: nct] (Reg) **1** Epitet dat unui popă gras. **2** Epitet dat unui om gras și leneș.

hututui, ~ie *smf, a* [At: I. CR. I, 121 / V: ***hotiotioc, hududui, hutiutiuc, huțuțui*** / Pl: ~ / E: fo] **1-2** (Om) nătâng. **3-4** (Om) complet surd. **5-6** (Om) nebun. **7-8** (Om) care tot timpul vorbește foarte tare.

huța[1] *i* [At: ALECSANDRI, T. 385 / V: ***u~*** / E: fo] **1** Cuvânt care însoțește datul în leagăn, în scrânciob etc. **2** (Îe) **A (se) da ~** (sau **de-a ~**) A (se) legăna.

huța² *vtr* [At: ȘEZ. III, 22 / V: ***u~*** / Pzi: *huț* / E: ***huța***] **1-2** A (se) legăna. **3-4** A (se) zgâlțâi.

huțan, ~ă [At: MARIAN, T. 289 / Pl: *~i, ~e* / E: ***huț*** (ul) + *-an*] (Reg) **1** *a* Huțănesc. **2** *a* (Îs) *Cal ~* Cal de munte foarte rezistent, răspândit în nordul Moldoviei. **3-4** *smf, a* Huțul **(1-2)**.

huțancă *sf* [At: DA ms / Pl: *~țănci* / E: ***huțan*** + *-că*] Huțană **(3)**.

huță¹ *sf* [At: PAMFILE, J. II, ap. DA ms / Pl: *~țe* / E: cf *huța*] (Reg) Scrânciob.

huță² *sf* [At: H XVII, 339 / Pl: *~țe* / E: nct] (Trs) **1** Fiecare dintre cele două fete sau femei care gătesc mireasa. **2** Fiecare dintre femeile care duc, sâmbătă seara, înainte de cununie, la mire, cămașa de mire și „culmea".

huțăi *vtr* [At: TDRG / Pzi: *~esc* / E: ***huța***] (Reg) **1-2** A (se) legăna.

huțănesc, ~ească *a* [At: PAMFILE, J. III, 9 / Pl: *~ești* / E: ***huțan*** + *-esc*] **1-3** Huțul **(3-5)**.

huțâna *vtr* [At: MARIAN, ap. DA ms / V: ***~ țina, ~țuna*** / Pzi: *huțân* / E: ***huță***] **1-2** A se legăna.

huțână *sf* [At: PAMFILE, I. C: 472 / V: ***~ țună*** / Pl: *~ne* / E: pvb ***huțâna***] (Reg) Scrânciob.

huțina *v* vz ***huțâna***

huțoi *sm* [At: H XVII, 339 / Pl: ~ / E: ***huță²*** + *-oi*] (Reg) Fiecare dintre cei doi feciori care îngrijesc de cununa miresei și de lada cu veșminte.

huțul, ~ă [At: ENC. VET. / Pl: *~i, ~e* / E: ucr ***хуцул***] **1-2** *smf, a* (Persoană) care face parte dintr-o populație slavă din regiunea muntoasă de la izvoarele Siretului și Ceremușului și care vorbește un dialect ucrainean Si: *huțan* **(3-4)**. **3** *a* Care aparține huțulilor **(1)** Si: *huțănesc* **(1)**. **4** *a* Privitor la huțuli **(1)** Si: *huțănesc* **(2)**. **5** *a* Specific huțulilor **(1)** Si: *huțănesc* **(3)**. **6** *smp* Cai de munte.

huțulca *sfa* [At: HERZ.-GHER. M. II-III, 427 / Pl: *~lci* / E: ***huțul*** + *-că*] **1** Dans popular al huțulilor **(1)** Si: *huțulinca* **(1)**. **2** Melodie după care se execută acest dans Si: *huțulinca* **(2)**.

huțulinca *sfa* [At: CAMILAR, N. II, 421 / Pl: *~nci* / E: cf *huțulca*] **1-2** Huțulca **(1-2)**.

huțuna *v* vz ***huțâna***

huțună *sf* vz ***huțână***

huțunătoare *sf* [At: PAMFILE, I. C. 472 / Pl: *~ori* / E: ***huțuna*** + *-toare*] (Reg) Scrânciob.

huțupan *sm* [At: COMAN, GL. / Pl: *~ni* / E: nct] **1** (Îvp) Clăcaș cu ițari. **2** (Reg; prt) Om necioplit.

huțupei *s* [At: COMAN, GL. / Pl: nct / E: nct] (Reg) **1** Clacă de tors. **2** (Csc) Mulțime de fete și femei cu furci de tors.

huțupi *vr* [At: RĂDULESCU-CODIN, L. 4 / Pzi: *~pesc* / E: nct] (Reg) A se opinti.

huțupină *sf* [At: CIAUȘANU, R. SCUT. 80 / Pl: *~ne* / E: ***huțupi*** + *-ină*] (Reg) **1** Fată sau femeie voinică. **2** Iapă mare și slabă.

huțuț *sn* [At: VICIU, GL. / V: ***uț~*** / Pl: *~uri* / E: ***huță¹*** + *-uț*] **1-2** (Reg; șhp) Scrânciob (mic) Si: *huțușui²* **(1-2)**.

huțuța [At: MARIAN, NA. 342 / Pzi: *~ țuț* / E: ***huța***] (Reg) **1** *vt* A lgăna (un copil mic). **2-3** *vtr* A (se) legăna în scrânciob.

huțuțui¹, ~ie *smf, a* vz ***huțutui***

huțuțui *sn* [At: TDRG / Pl: *~e* / E: ***huțuț*** + *-ui*] **1-2** (Reg; șhp) Huțuț **(1-2)**.

huvliță *sf* vz ***havliță***

huzăr *sm* [At: COMAN, GL. / V: ***~zur*** / Pl: *~i* / E: ucr ***хузер***] (Reg) **1** Butuc gros de la baza copacului, din care se fac răzlogi de gard. **2** Parte de sub legătură a snopului. **3** Parte posterioară a plutei. **4** (Fig) Parte posterioară a omului.

huzăti *vt* [At: PAȘCA, GL. / Pl: *~tesc* / E: nct] (Reg) **1** A lucra din greu. **2** A umbla mult.

huzdoapă *sf* [At: LUC. III, 361 / Pl: *~pe* / E: ns cf *huzdup*] (Trs) Hârtop.

huzdopa *vt* vz ***huzdupa***

huzdubă *sf* vz ***hurdubă***

huzdup *i* [At: RETEGANUL, P. V, 37 / E: fo] (Reg) Cuvânt care imită căderea rapidă a unui corp greu.

huzdupa *vt* [At: VICIU, GL. / V: ***~dopa*** / Pzi: *~dup* / E: ***huzdup***] (Reg) A mânca lacom (și urât) Si: *a înfuleca*.

huzmet¹ *sn* [At: (a. 1812) TES. II, 365 / V: ***uz~*** / Pl: *~uri* / E: tc ***hizmet***] (Înv) **1** Dar omagial Si: *plocon*. **2** (Pgn) Dar. **3** Slujbă. **4** Funcție. **5** (Pex) Rang. **6** Venit al unor dări, ca vinăriciul, oieritul, sau al ocnelor și al vămilor.

huzmet² *sn* [At: DA ms / Pl: *~uri* / E: nct] (Reg) Piele de miel cu lâna mare.

huzmetar *sm* [At: DELAVRANCEA, S. 165 / Pl: *~i* / E: ***huzmet¹*** + *-ar*] Persoană care lua în arendă un huzmet **(6)**.

huzmi *v* vz ***huzmi***

huzur¹ *sn* [At: COSTINESCU / Pl: *~uri* / E: tc ***hüzur***] **1** Trai comod și lipsit de griji. **2** (Pex) Viață de trândăvie și de îmbuibare. **3** (Pex) Viață plină de desfătări.

huzur² *sm* vz ***huzăr***

huzura *v* vz ***huzuri***

huzuri *vi* [At: CREANGĂ, GL. / V: ***~ra, ~rui*** / Pzi: *~resc* / E: ***huzur***] (Reg) **1** A trăi comod, în belșug și în trândăvie. **2** A fi lipsit de griji. **3** A se simți foarte mulțumit. **4** A o duce bine. **5** A trăi în desfătări.

huzurui *v* vz ***huzuri***

hvală *sf* vz ***fală***

hybris *sn* [At: DEX² / P: *hi~* / E: gr ***χίβρις***] **1** (Lit) Mândrie nemăsurată a unui individ și supraapreciere a forțelor și libertății sale în confruntarea cu destinul (surse ale tragicului în teatrul antic).